SC.7.Pl.5.

Digitized by Google

37
38 F
13

5:36

Digitized by Google

Digitized by Google

DE PROBATIS SANCTORVM HISTORIIS, PARTIM EX TOMIS ALOYSII LIPOMANI, DOCTISSIMI EPISCOPI, PARTIM ETIAM EX EGREGIIS MANVSCRIPTIS CODICIBVS, QVARVM

permultæ antehàc nunquàm in lucem prodiêre, optima fide collectis per F. Lavrentivm Svrivm Carthuſianum domûs Colonienſis, & nunc recèns recognitis atque aliquot Vitarum acceſſione auctis per F. Iacobvm Mosandrvm eiuſdem Carthuſiæ monachum,

TOMVS QVINTVS,

COMPLECTENS SANCTOS MENSIVM

SEPTEMBRIS ET OCTOBRIS.

COLONIAE AGRIPPINAE,
Apud Geruinum Calenium & hæredes Quentelios, Anno M.D.LXXX.

Cum priuilegio PII V. Pontificis Maximi, & CAESAREAE Maieſtatis in decennium.

Digitized by Google

PIVS PAPA V.

DILECTO FILIO F. LAVREN-TIO CARTHVSIANO.

DILECTE fili, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Librum, ſanctorum Patrum vitas continentem, à te nupèr editum, atq; ad nos miſſum, libentiſſimè accepimus: qui quidẽ eo etiam gratior nobis fuit, quòd opus in ſe cõtinet à nobis ſemper deſideratum, & ad refellenda hęreticorum in eaſdem ſanctorum Patrum hiſtorias maledicta, aptiſſimum. Laudamus vehementer pium hunc laborem tuũ, teque, quòd coram Domino vacuus apparére nolueris, ſed in eius Domum, pro facultate tibi ab eo conceſſa, quicquid potueris, vltrò obtuleris, debitis in Domino laudibus commendamus: cuius tamen laudabilis laboris tui gloriam inprimìs ei tribuendam eſſe memento, à quo accepiſti & velle & perficere: quod & à nobis, & ab omnibus pijs & Catholicæ religionis ſtudioſis meritò laudaretur. Hortamur autem te, vt huiuſmodi opere proſequendo, & de Eccleſia Dei benè mereri, & tibi apud omnipotentem Deum merita augere nè deſiſtas, ſecurus, te à Redemptore noſtro laborum tuorum centuplum eſſe fructum percepturum. Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub annulo piſcatoris, die 2. Iunij, M.D.LXX. Pontificatûs noſtri Anno Quinto.

T. Aldobrandinus.

Digitized by Google

PIVS PAPA V. DILE-CTO FILIO GERVINO CALENIO TYPOGRAPHO COLONIEN.

DILECTE Fili Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Cùm tu, ſicut accepimus, nonnullos de probatis Sanctorum hiſtorijs à dilecto filio Laurentio Surio optima fide collectis, necnon alios Tomos ſeu libros dilecti filij Petri Caniſij presbyteri ſeu religioſi Societatis IESV, de doctrina ſiue Inſtitutione Chriſtiana inſcriptos, vnà cum certis Annotationibus, nõdùm impreſſos, tua impenſa imprimi facere deſideres: Nos tibi, quem in excudendis huiuſmodi Tomis ſeu libris graues impenſas ſubire neceſſè eſt, nè ex beneficio omnibus Chriſti fidelibus collato detrimẽtum aliquod ſentias, opportunè prouidere, ac te in tuo laudabili & Reipub. Chriſtianæ perutili propoſito conſouere volentes, & à quibuſuis Excommunicationis, ſuſpenſionis & interdicti, alijsq; Eccleſiaſticis ſententijs, cenſuris & pœnis à iure vel ab homine quauis occaſione vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibèt innodatus exiſtis, ad effectũ præſentium dũtaxàt conſequendum, harũ ſerie abſoluentes & abſolutũ fore cenſentes: Motu proprio nõ ad tuam vel alicuius pro te nobis ſuper hoc oblatæ petitionis inſtantiam, ſed ex certa ſcientia & mera deliberatione noſtris tibi Tomos ſeu libros præfatos per te vel alium ſeu alios imprimendi, & impreſſos vendendi licentiam & facultatem plenam & liberam Apoſtolica authoritate per præſentes concedimus: Necnon omnibus & ſingulis impreſſoribus, librarijs, & mercatoribus tam in Italia quàm extra Italiã conſtitutis, in virtute ſanctæ obedientiæ & ſub Excõmunicationis ſententiæ, necnon in terris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ mediatè vel immediatè ſubiectis, ſub amiſſionis Tomorũ ſeu librorũ huiuſmodi, ac mille ducatorũ auri de Camera, pro vna Cameræ Apoſtolicæ, & altera medietatibus tibi, tuiſq; hæredibus & ſucceſſoribus irremiſſibiliter loco damnorũ applicandorum pœnis, per alios abſq; tuî & hæredum vel ſucceſſorum tuorũ expreſſo mandato aut licentia habita excudentes, ſeu imprimentes, aut vendentes, totiès quotiès id fecerint, eo ipſo incurrendis, nè eoſdem Tomos ſeu libros infra decennium proximè futurum ab illorum impreſſione computandum, in quibuſuis literarum characteribus, aut parua, mediocri, ſeu magna, vel alia quacunq; forma alicubì imprimere, neq; per alios impreſſos vendere abſq; expreſſa tuî vel hæredum & ſucceſſorum præfatorũ licentia vel conſenſu audeant vel præſumant, & ità per quoſcunq; iudices & commiſſarios quauis authoritate fungentes, ſublata eis & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, interpretandi facultate & authoritate, iudicari & diffiniri debere: Ac quicquid ſecùs ſuper his à quoquam quauis authoritate ſcienter vel ignoranter attentari contigerit, irritum & inane decernimus: Mandantes nihilominùs Motu ſimili ſub interdicti Eccleſiaſtici & ingreſſus eccleſiarum Venerabilibus Fratribus noſtris Colonienſ. & quorũuis aliorum ciuitatum & locorum Archiepiſcopis, Epiſcopis, ac dilectis filijs illorum vicarijs ſeu officialibus, legatis, vel Vicelegatis, ac ſub primò dictis pœnis, Gubernatoribus, Poteſtatibus, & alijs quibuſuis Iudicibus quibuſcũque authoritate & officio fungentibus, quatenùs quotiès pro parte tua, & ſucceſſorũ tuorum, vel alicuius eorum huiuſmodi fuerint requiſiti in præmiſſis, efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes, faciant authoritate noſtra inhibitionem præfatam inuiolabiliter obſeruari: ac te, tuoſque hæredes & ſucceſſores præfatos huiuſmodi, illorumq́ue ſingulos conceſſione pacificè frui & gaudere: Ac

impreſ-

impreſſores, librarios, mercatores, fautores, ſcientes & non reuelantes, quos inhibitioni præfatæ contraueniſſe eis conſtiterit, excõmunicationis & alias ſententias, cenſuras & pœnas huiuſmodi incurriſſe declarent, ac pro talibus publicè nunciari mandent, & faciant contradictores quoſlibet & rebelles per eaſdem cenſuras & pœnas, appellatione poſtpoſita, compeſcendo: inuocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachij ſecularis: Non obſtantibus Conſtitutionibus & Ordinationibus Apoſtolicis, Priuilegijs quoquè, Indultis, & literis Apoſtolicis ſuper imprimendorum Tomorum facultate quibuſuis perſonis cuiuſcunque dignitatis & præeminentiæ exiſtentibus etiam motu & ſcientia ſimilibus, ac ſub quibuſuis tenoribus & formis, necnon clauſulis & decretis conceſsis: Quibus omnibus etiamſi de illis, eorumq; totis tenoribus ſpecialis, ſpecifica, expreſſa, & indiuidua: non autem per clauſulas generales idem importantes mentio, ſeu quæuis alia expreſsio habenda, aut aliqua alia exquiſita forma ad hoc ſeruanda foret, illorum tenores, àc ſi de verbo ad verbum infererentur, præſentibus pro expreſsis habentes, illis aliâs in ſuo robore permanſuris, hac vice dũtaxàt ſpecialiter & expreſsè derogamus: Aut ſi impreſſoribus, librarijs, & mercatoribus præfatis vel quibuſuis alijs, communiter vel diuiſim ab Apoſtolica ſit Sede indultum, quòd interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſsint per literas Apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbũ de indulto huiuſmodi mentionem. Volumus autem & eadem authoritate decernimus præſentium literarum tranſcripta in ipſis Tomis impreſſa in iudicio & extra ſufficere, & plenam fidem facere, regula contraria non obſtante. Datum Romæ apud S. Petrum ſub Annulo Piſcatoris die XXIIII. Septembris, M. D. LXIX. Pontificatus noſtri anno quarto.

Cæ. Glorierius.

ILLV.

ILLVSTRISSIMO ET REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI ET DOMINO, D. FRANCISCO ALCIATO MEDIOLANENSI, S. ROMANAE ECCLESIAE CARDINALI, AC ORDINIS

Carthuſienſis Protectori & fautori fidiſſimo, Domino ac Patrono ſuo multa obſeruantia colendo, S. P. D.

INFINITI prô dolor hac noſtra tam infelici
tempeſtate, Reuerendiſſime Cardinalis, exurgunt
homines mente corrupti, reprobi circa fidem, lo- 2.Timoth.3.
quentes peruerſa, errantes & in errorem mitten-
tes, vt abducant diſcipulos poſt ſe, qui nihil aliud
ſibi ſtudio habent, quàm vt omnem veteris & or-
thodoxæ Eccleſiæ diſciplinam labefactent, ſan-
ctas cæremonias conuellant, catholicamq; religi-
onem peruertant. Neq; hac tam deteſtabili mali-
tia & rebellione cõtenti, inſtàr gigantum θεομαχίαν
aggrediuntur, ab humanarum rerum violatione, ad ipſius Dei maieſtatem,
ſanctiſſimorumq́ue ſpirituum iam in felici illa beatitudine cum Chriſto tri-
umphantium venerationem & cultum polluendum & abolendum pluſ-
quàm ſatanica audacia progrediuntur. Hoc nimirùm eſt quod ſpiritu pro-
phetico iam olim præuidit ille diuinorum ſecretorum conſcius Diuus Io-
hannes Apoſtolus & Euangeliſta, dum in Apocalypſi ſua ſcribit in hunc
modũ: Et aperuit, inquit, beſtia os ſuum in blaſphemias ad Deum, blaſphe- Apoc.13.
mare nomen eius, & tabernaculum eius, & eos qui in cęlo habitant. Et S. Iu-
das in Epiſtola ſua canonica ait: In nouiſſimis diebus venient illuſores, ſe-
cundùm deſideria ſua ambulantes in impietatibus. Hi ſunt qui ſegregant
ſemetipſos, animales, ſpiritum non habentes. Hi ſunt nubes ſine aqua quę
à ventis circunferũtur, arbores autumnales, infructuoſę, bis mortuę, eradica-
tæ, fluctus feri maris, deſpumantes ſuas confuſiones, ſydera errantia, quibus
procella tenebrarum ſeruata eſt in ęternum. Veniet autem Dominus in ſan-
ctis millibus ſuis, facere iudiciũ contra omnes, & arguere omnes impios de
omnibus operibus impietatis eorum quibus impiè egerunt, & de omnibus
duris quæ locuti ſunt contra Deum peccatores impij. Et Iohannes in ſua
Apocalypſi, Omnibus, inquit, mendacibus, pars illorum erit in ſtagno ar- Apoc.21.
denti igne & ſulphure, quæ eſt mors ſecunda. Eccè hæc eſt merces iſtorum
ſacrilegorum hominum, qui non verentur os ſuum aperire ad blaſphemias,
blaſphemare nomen Dei, & tabernaculum eius, & eos qui in cęlis habitant.
Iulianus ille apoſtata non veritus eſt blaſphemare Deum & Chriſtum eius,
ideoq́ue malè perijt. In ipſo etiam infelici interitu ſuo victum ſe agnoſcens:
cùm miſer quidem ſed impœnitens & obtruncatus proclamaret, Viciſti Ga-
lilæe, viciſti. Arrius eiuſdem impietatis, Chriſti quoquè maieſtatem ac diui-
nitatem oppugnare aggreſſus eſt: verùm & ille penè inſtàr Iudæ prodito-
ris vnà cum fœda ingluuie omnia viſcera ſubitaneo caſu abrupta profudit.
Impius ille Neſtorius, Chriſti Domini tabernaculum oppugnauit, nem- Ex codice
pe ſacratiſſimam Virginem matrem: Deum, inquit, ex Chriſtipara virgine Neſtorij, vt
prodijſſe, ex diuina ſcriptura ſumus edocti: Deum verò ex ipſa genitum in concilio Epheſino
nuſquàm edocti ſumus. Cyrillus verò conceſſit quidem Neſtorio, Mariam refertur.

 Ieſu

Ieſu matrem, non Dei matrem in Euangelio nuncupari: attamen ob Patrũ doctrinam & authoritatem, Dei matrem rectè & catholicè aſſeri, & ab eo dicendi more, quem & veteres obſeruâſſent, nemini diſcedendum eſſe. Pertinax porrò Neſtorius excommunicatus eſt, ac ſacerdotali honore exutus, deniquè in exilium eiectus: ac tandem cùm nec modum nec finem poneret blaſphemijs, ipſe filius Dei matris honorem inſigniter vindicauit: confeſtìm enim horrendi vermes ebullientes, blaſphemam Neſtorij linguam, quam totiès in ſacratiſſimam Dei matrem impiè laxauerat, horribiliter corrodunt ac dilacerant. Sed neque terra ipſa hunc execrabilem alumnum ſuum diutiùs ferre potuit: corpus enim eius humo coopertum & abſorptum fuiſſe ſcribunt, nimirùm vt ſceleſtus & impius in Virginem matrem rectà detruderetur ad inferos, ſempiternas temulentiſſimæ ſuæ inſaniæ & impietatis pœnas ibidèm luiturus in ęternum: cuiuſmodi vindictam etiam expertos legimus Core, Dathan & Abyron.

Diuinitùs corripitur Neſtorius hęreticus.

Num. 16.

Noſtro quoquè ſeculo cateruatìm ex inferis prodièrunt iam olìm ſepultę hęreſes, Deum, & tabernaculum eius, & eos qui in cęlo habitant, blaſphemantes, ex quarum ſectatoribus plurimi horrendè puniti ſunt. De Martino Luthero, quàm repentina morte abſorptus ſit, in confeſſo eſt. Qui cùm pridiè ventri & genio gnauiter indulſiſſet, quò delata ſit anima, ipſi dæmones, qui in comitatu fuerant, prodiderunt. Eſt enim pagus haud ignobilis in Ducatu Brabantiæ, quam Ghelam vulgò vocant, vbì ſanctiſſimæ virginis ac martyris Dympnæ filiæ Regis Hyberniæ requieſcit corpus, ad cuius ſepulcrum adducti homines energumeni ac dæmoniaci, eiuſdem virginis interuenientibus meritis liberantur. Accidit autem, vt eo tempore quo Lutherus mortuus eſt, complures energumeni in collegiata eius eccleſia liberationem pręſtolarentur: qui omnes priuſquàm exorcizarentur, à tetris ſuis hoſpitibus ad horam relicti ſunt: pòſt verò rursùm obſeſſi. Qui dum ab exorciſta adiurati interrogarentur, vbì tunc delituiſſent relictis ad tempus ſuis vaſis, reſponderunt dæmones, Martinum Lutherum tunc fuiſſe extinctum, principemque dæmoniorum mandâſſe, vt vniuerſi ad exequias Luthero præſtandas conuolarent: quo negocio apud inferos peracto, ſeſe ad priſtina remeâſſe. Rideant & exibilent iſtud homines Lutheranis erroribus & hæreſibus excæcati: nos autem nouimus non illud duntaxàt, ſed & complura alia iſtiuſmodi, hoc noſtro ſeculo contigiſſe, Deo proculdubiò miſericorditer ſic diſpenſante ac permittente, ſi fortè conuertantur & ſanentur. Cuiuſmodi illud eſt, quod tot teſtibus etiamnùm viuentibus cognitum & aſſertum, nulla tergiuerſatione inficiari poſſunt aduerſarij, quod ante annos plus minus quinque cõtigit in Cliuia prope ciuitatem Embricam. Vbi cùm iconomachi demoliti eſſent altaria & ſtatuas ſanctorum in monaſterio Franciſcanorum in ſuburbanis Embricenſibus: quidam hæreticorũ omnibus iam confractis & deſtructis ſuperuenit, qui ibidèm relictam ac fortè oblitam ſtatuam ſancti Antonij Abbatis, hæretico quodam œſtro & liuore erga ſanctum percitus in terram colliſit, pedibus conculcauit & in partes comminuit. Adſtabat fortè mulier quæ hominem ſubmonebat cur vſqueadeò ſæuiret in imaginem, quæ ipſum nulla læſione affeciſſet, protinùs ille exclamat: Quid tu mihi obloqueris? Si Diuus Antonius aliquam habet vim, ſeipſum defendat, & ſuam in me poteſtatem exerceat. Quid multis? Vix

Huius virginis martyrium deſcribitur tomo 3. die 15. Maij.

blaſphe-

Digitized by Google

blaſphemam in ſanctum Dei linguam reſoluerat, & ecce eueſtigiò corripitur igne ſacro, quem vulgò ignem ſancti Antonij vocant: ac toto triduo cœleſti vindicta excarnificatus, infelicem exhalauit animam. Negent & hoc hęretici, ſi audent? cur autem non audeāt, cùm inter ipſos tam multi inuenti ſunt, qui ex vna hæreſi in aliam prolapſi, tandem eò impietatis ac dementiæ deuenerunt, vt & Deum negarent & Sanctos eius, neque vitam vllam poſt hanc ſupereſſe crederent? Quocircà, ampliſſime Cardinalis, cùm tanta ſit noſtro hoc æuo hæreticorum impietas vt omnes velut agmine facto in blaſphemias proruant: euellant ac deſtruant, Chriſtique tunicam in ſexcentas partes lacerent, ſuos, quam maximè poſſunt, à veterum lectione auocent, ac Palæſtinorum in morem, ſalutares puteos nobis obſtruere conentur: an non illi qui in vinea Domini laborare, plantare & ædificare, atque eum qui filios Dei diſperſos in vnum congregauit, imitari ſtudent, Dei & Sanctorum eius honorem, impiè ab iſtis pollutum & contaminatum, omni ſtudio & conatu vindicabunt? virtutes illorum in lucem proferre, vitæ ſanctimoniam ſequi & amplecti, res ab illis ſanctè fortiterque geſtas literis exarare, ac populo legendas imitandaſque proponere ſtudebunt? Theologiſque materiam ſubminiſtrabunt, qua, tum ad propellendos aduerſariorum impetus, tum ad aſtruendam veram & Romanam fidem, vti poſſint? Nónne illi quam nos profitemur fidem tenuêre? nunquid in illa extincti ſunt? tenuerunt vtique. Et hæc qualis fuerit, mille proloquuntur miraculorum myriades. Quis enim hæreticorum ac infidelium, mortuos ſuſcitauit? leproſos mundauit? dæmones effugauit? Scimus autem (ait ſcriptura) quia peccatores Deus non exaudit, ſed ſiquis Dei cultor eſt & voluntatem eius facit, hunc exaudit. Cęterùm omnes illi ſancti qui ſub Conſtantino Copronymo pro venerabilium imaginum defenſione paſſi ſunt (ex quibus ſancti Andreæ in Criſi, pręſenti, reliquorum verò hiſtoriæ ſuis & tomis & locis habentur) glorioſa ſua morte, & ſignis, Iconomachorum falſam doctrinam damnant, eamq; oſtendūt non Chriſti & Eccleſiæ Catholicæ eſſe, ſed illius qui zizania ſuperſeminat in medio tritici. Ab illo enim omnis mendacij parente, omnis falſa doctrina proficiſcitur. Hinc eſt quòd obſcuretur intellectus eorum qui ſanam doctrinam non recipiunt, nec Chriſtum eiuſque Sanctos in ſuis imaginibus venerari credunt. Atque vtinàm eſſet illis cura maior cognoſcendi res à Sanctis præclarè geſtas, conferrentque inter ſe eorum hiſtorias, viderent proculdubiò ſe diabolicis præſtigijs illuſos eſſe. Incredibile nanque dictu eſt, quantū lucis tam ad veram & orthodoxam fidem cognoſcendam, quàm ad vitam rectè inſtituendam, Sanctorum exempla ſubminiſtrent, vt, ſicuti monet Apoſtolus, illorum qui potentes opere, & ſermone locuti ſunt nobis verbum Dei, intuentes exitum conuerſationis, imitemur fidem. Rideant nos aduerſarij, ſubſannent ſchiſmatici, ringatur rumpaturque ſatanas, mingant ad patrios cineres (vt poëta loquitur) hęretici, nos & Sanctos ipſos irrideat ſemen Chanaan, imitetur patrem ſuum Cham qui proprium patrem, magnum illum iuſtitiæ præconem proteruè irridebat. Nos huiuſmodi ſannas didicimus contemnere, pro nihilo habentes vt ab illis dijudicemur, aut ab humano die: nec pluris illorum calumnias, ſycophantias, & conuicia facientes, quàm ſi vel aſinus quiſpiam calce feriat, vel canis allatret. Sufficit nobis, ſi lectori catholico,

Iohan. 9.
fol. 918.
Matth. 13.
Heb. 13.

ac illuſtriſſimæ tuæ celſitudini, ampliſſime Cardinalis, Patrone colendiſſime, labor iſte noſter fuerit gratus, cuius fideliſſimæ protectionis columna vniuerſus ordo noſter Carthuſienſis fulcitur firmiſſimè. Proindè rem tum à vocatione mea non alienam, tum vniuerſis ordinis noſtri Patribus gratam atque iucundam facturum me eſſe credidi, ſi Tomum hunc & recognitum diligenter, & locupletatũ, illuſtriſſimo tuo nomini conſecrarem. tua enim rara virtus & ab omnibus celebrata integritas hoc certè meretur. Quocircà munus hoc ab addictiſſimo tibi cliente profectum vt læto ſuſcipias animo, ſummoperè rogo & ſupplex obteſtor. Dominus Deus illuſtriſſimam tuam Dominationem, ad Eccleſiæ ſuæ & inſtituti noſtri vtilitatem quàm diutiſſimè incolumem ſeruet. Ex Carthuſia Agrippinenſi Idibus Ianuarijs, Anno M.D. LXXX.

T. I. C. obſequentiſſimus cliens

F. Iacobus Moſander Carthuſianus.

PIO ET CANDIDO LECTORI S.

QVod plùs moueant, fortiusque ad Christianam pietatem extimulent exempla quàm verba, pleniusque ſit opere docere, vt inquit Magnus ille Leo Pontifex, quàm verbo, teſtantur tam multi ſancti & eruditiſſimi Patres, qui Sanctorum vtriuſque ſexûs hominum Vitas deſcribendas ſibi ſumpſerunt, & cum Lib. 8. ca. 6. *ineffabili fructu ad poſteritatis notitiam tranſmiſerunt. Nouimus ex D. Auguſtini Confeſſionibus, quantùm illi adhuc vacillanti contulerit audita vita beatiſſimi Antonij Eremitæ: nec dubium, quin innumeris alijs idem euenerit. Noſtri inſtituti primus author & patriarcha Dominicus, Patrum exemplis ſummoperè delectatus, ad ſupremam vitæ ſpiritalis & religioſæ perfectionem peruenit. D. Thomas Aquinas, ſui patris Dominici veſtigijs inſiſtens, eiuſmodi lectione haud vulgariter afficiebatur: nec id ſanè abſque ingenti fructu. Quòd ſi verò his ſolidiora petimus, non deſunt nobis ne ipſius quidem ſcripturæ diuinæ teſtimonia. Ieſus Syrach à capite 44. vſque ad quinquageſimumprimum in ſuo Eccleſiaſtico* 1. Mach. 2. *quid aliud, quàm Sanctorum, qui in hac vita Deo placuerunt, exempla commemorat, eaque nobis ob oculos ſpectanda & imitanda proponit? Matathias ille legis eximius zelator cùm ab hac vita eſſet abiturus, filios ſuos nulla re alia magìs, quàm recitandis Patrum geſtis, ad agendum for-* Heb. 11. *titer pro Deo eiusque ſanctiſſimis legibus exhortatur & confirmat. Sed & in nouo Teſtamento D. Paulus prolixus eſt in præcedentium ſanctorum Patrum celebranda fide. Poſſent huius generis permulta alia adduci: ſed res per ſe adeò illuſtris & perſpicua eſt, vt ſuperuacaneum videri poſſit illi docendæ rationes & argumenta adhibere. Itaque non poſſum non approbare, atque etiam commendare tam pium ſtudium R. Patris D. Laurentij Surij Carthuſiani, qui nõ paruo labore has Sanctorum Vitas ex diuerſis authoribus & egregijs manuſcriptis exemplaribus collegit, & tanquàm rarum quendam theſaurum Catholicæ Eccleſiæ hominibus contulit: quàm ſpectabilis viri D. Geruini Licentiati vtriuſque Iuris diligentiam & ſedulitatem, tum in ponenda ſua in MS. exemplaribus conquirendis opera, tum in excudendo opere tam pio & Eccleſiæ ſalutari. Tu itaque his fruere, Lector amice, nihil ambigens, quin eorum lectio non ſolùm detrimentum nullum aut perniciem, ſed ingentes potiùs & vberrimos tibi ſit fructus allatura. Vale.*

F. Theodoricus Buſcoducenſis, fratrum Dominicanorũ intra Coloniam Prior & Apoſtolicus Inquiſitor.

INDEX

INDEX GENERALIS VITARVM IN TOMO HOC QVINTO COMPRAEHENSARVM.

SEPTEMBER.

I. De S. Lupo Senonenſi epiſcopo. Folio 1.
De duodecim fratribus martyribus 5.
II. De S. Iuſto Lugdunẽſi epiſcopo. 21
De SS. Aniceto & Photino martyribus. 23
III. De S. Aigulpho & ſocijs martyribus. 24.
De S. Seraphia virgine & martyre. 30.
De S. Remaclo epiſcopo. 32.
IIII. De S. Moyſe propheta. 54.
De S. Marcello martyre. 100.
De S. Ida vidua. 101.
V. De SS. Eudoxio, Romulo, Zenone & Macario martyribus. 111.
De S. Victorino epiſcopo & martyre. 115.
De S. Bertino abbate. 116.
VI. De S. Eleutherio. 118.
De S. Humberto confeſſore. 119.
VII. De S. Sozonte martyre. 121.
De S. Euortio Aurelianenſi epiſcopo. 123.
De S. Stephano Dieſi epiſc. 128.
VIII. De Natiuitate genitricis Dei Mariæ. 133.
De S. Adriano & ſocijs martyribus. 147.
De S. Corbiniano Friſingenſi epiſcopo. 155.
IX. De SS. Dorotheo & Gorgonio ac ſocijs martyribus. 168.
De S. Seueriano martyre. 170.
De S. Audomaro Morinenſi epiſcopo. 174.
X. De SS. Nemeſiano, Felice, Lucio, Litteo, Poliano, Victore, Iadere, Datiuo &c. epiſcopis & martyribus. 179.
De SS. Menodora, Metrodora, & Nymphodora virginibus & martyribus. 181.
De S. Saluio Albigẽſi epiſcopo. 185
De S. Theodardo epiſcopo & martyre. 187.
De S. Nicolao Tollentino. 193.
XI. De S. Theodora Alexandrina 199.
De S. Patiente Lugdunẽſi epiſcopo. 206.
XII. De S. Guidone confeſſore. 208.
De S. Autonomo martyre. 211.
De SS. Syro & Iuentio Ticinenſibus epiſcopis. 213.
XIII. De S. Cornelio Centurione. 221.
De S. Maurilio Andegauenſi epiſcopo. 226.
De S. Amaro abbate. 234.
De S. Amato Senonẽſi epiſcopo. 238.
XIIII. De Exaltatione S. Crucis. 239.
De S. Cornelio Papa & martyre. 249
De S. Cypriano epiſcopo & martyre. 251.
XV. De S. Niceta martyre. 261.
De S. Aichadro abbate. 263.
XVI. De S. Euphemia virgine & martyre. 280.
De SS. Lucia & Geminiano martyribus. 286.
De S. Editha virgine. 287.
XVII. De S. Lamberto Tungrẽſi Epiſcopo & martyre. 289.
De S. Hildegarde abbatiſſa. 301.
XVIII. De S. Ferreolo Tribuno & martyre. 325.
De S. Satyro confeſſore. 326.
XIX. De SS. Trophimo, Sabbatio, & Dorymedonte, martyribus. 337.
De S. Goërico Metenſi epiſcopo. 342.
De S. Theodoro Cantuariẽſi epiſcopo. 343.
XXI. De S. Matthæo Apoſtolo & Euangeliſta. 351.
XXII. De S. Mauricio & ſocijs martyribus. 356.
De S. Phoca martyre. 363.
De S. Iohanne abbate. 365.
De S. Heimerammo Ratiſponenſi epiſcopo. 367.
De S. Lutrude virgine. 378.
XXIII. De S. Soſio Leuita & ſocijs martyribus. 379.
De S. Tecla virgine. 389.
De S. Conſtantio mãſionario eccleſiæ S. Stephani. 390.
XXIIII. De S. Gerardo epiſcopo & martyre.

b

tyre. 391.
XXVI. De SS. Cypriano & Iuſtina martyribus. 394.
XXVII. De SS. Coſma & Damiano. 403.
De S. Calliſtrato & ſocijs martyribus. 407.
De S. Elzeario Comite confeſſore. 412.
XXVIII. De S. Charitone confeſſore. 428.
De S. Lioba abbatiſſa. 433.
De S. Vuenceſlao martyre. 444.
XXIX. De S. Michaële Archangelo. 451.
De S. Quiriaco anachoreta. 474.
XXX. De S. Gregorio martyre Armeniæ. 480.
De S. Hieronymo Eccleſiæ Doctore. 495.
De S. Honorio epiſcopo. 517.
De SS. Vrſo & Victore & ſocijs martyribus. 519.

OCTOBER.

I. De S. Anania martyre. 521.
De S. Nicetio Treuirenſi epiſcopo. 523.
De S. Bauone confeſſore. 527.
De. S. Remigio Rhemorum epiſcopo. 538.
II. De S. Leodegario epiſcopo & martyre. 545.
De S. Thoma Herefordienſi epiſcopo. 553.
III. De SS. Euualdis martyribus. 554.
De S. Gerardo abbate Bronienſi. 556.
IIII. De S. Petronio Bononiẽſi epiſcopo. 574.
De S. Franciſco confeſſore. 576.
De S. Magdalueo Virdunenſi epiſcopo. 635.
V. De S. Thyrſo & ſocijs martyribus. 636.
De S. Placido & ſocijs martyribus 637.
De S. Charitine virgine & martyre. 665.
De S. Meinulpho Diacono & cõfeſſore. 667
VI. De S. Brunone Carthuſianorum patriarcha. 671.
VII. De SS. Sergio & Baccho martyribus. 689.
De S. Oſitha virgine & martyre. 698.
VIII. De S. Demetrio martyre. 701.
De S. Pelagia pœnitente. 706.
IX. De S. Dionyſio Areopagita, & ſocijs martyribus. 711.
De S. Domnino milite, & ſocijs martyribus. 744.
De S. Giſleno confeſſore. 746.
X. De SS. Eulãpio & Eulampia martyribus. 751.
De S. Gereone, & ſocijs martyribus. 755.
De S. Cerbonio Populoniẽſi epiſcopo. 759.
De S. Paulino Eboracenſi epiſcopo. 760.
De S. Iohanne Canonico regulari. 769.
XI. De S. Gummaro confeſſore. 779.
De S. Brunone Coloniẽſi epiſcopo. 785.
De S. Iacobo Alemanno Dominicano. 806.
XII. De SS. Taracho, Probo & Andronico, martyribus. 775.
De S. Vuilfrido Eboracenſi epiſcopo. 813.
XIII. De S. Venantio abbate. 817.
De S. Colmanno martyre. 819.
De ſeptem Franciſcanis martyribus. 820.
XIIII. De S. Calixto Papa, & ſocijs eius. 822.
De S. Fortunato Tudertino epiſcopo. 825.
De S. Burchardo Herbipolẽſi epiſcopo. 827.
De S. Donatiano Rhemenſi epiſcopo. 846.
De S. Dominico Loricato eremita. 849.
XV. De S. Oſuualdo Vuigornienſi epiſcopo. 855.
De S. Heduuige Duciſſa Poloniæ. 860.
XVI. De S. Eliphio martyre. 884.
De S. Deogratias Carthaginenſi Epiſcopo, & Martiniano, Saturiano, Maxima, Valeriano, Armogaſte, Maſcula, & Saturo martyribus. 890.
De S. Gallo abbate & confeſſore. 894.
De S. Lullo Mogũtino epiſcopo. 926.
De S. Berchardo abbate & martyre. 927.
De

XVII. De S.Andrea in Criſi martyre. 928
XVIII. De S.Luca Euangeliſta. 933.
De S.Iuſto ſiue Iuſtino martyre. 941.
De S.Monone martyre. 944.
XIX. De SS. Ptolemæo & Lucio martyribus. 947.
De S.Varo & ſocijs martyrib. 948.
De S.Aquilino Ebroicenſi epiſcopo. 953.
De S. Amabili presbytero & confeſſore. 960.
De S.Ethbino abbate. 964.
XX. De SS. Capraſio & Fide martyribus. 966.
De S.Artemio martyre. 969.
XXI. De S.Hilarione abbate. 984.
De S.Malcho monacho captiuo. 995.
De S.Vrſula & ſociabus martyribus. 998.
De S.Vuolfo laico. 1006.
XXII. De S.Abercio Hierapolitano epiſcopo. 1008.
XXIII. De S. Seuerino Colonienſi epiſcopo. 1018.
XXIIII. De S. Felice Africano epiſcopo. 1026.
De S.Euergiſlo Coloniēſi epiſcopo. 1027.
De S. Maglorio Dolenſi epiſcopo. 1029.
De S.Aretha & ſocijs martyribus. 1033.
De S.Senoch Abbate. 1044.
XXV. De SS.Chryſantho & Daria martyribus. 1047.
De SS.Marciano & Martyrio martyribus. 1053.
De S. Miniate milite & martyre. 1055.
De SS. Criſpino & Criſpiniano martyribus. 1057.
XXVI. De SS.Rogatiano & Feliciſſimo, alijsque martyribus. 1059.
XXVIII. De S.Anaſtaſia virgine & martyre. 1061.
De S.Fideli martyre. 1065.
De S.Ferrutio martyre. 1068.
De S.Farone Meldenſi epiſcopo. 1074.
De S.Ludouico Morbiolo. 1076.
XXIX. De S.Narciſſo Hieroſolymitano epiſcopo. 1077.
De S.Ermelende virgine. 1078.
XXX. De S.Marcello Cēturione & martyre. 1080.
De SS.Zenobio & Zenobia martyribus. 1081.
XXXI. De S.Epimacho martyre. 1084.
De S.Quintino martyre. 1086.
De S. Vuolfgango Ratiſponenſi epiſcopo. 1095.
De S.Noitburge virgine. 1110.

INDEX COPIOSVS IN QVINTVM HVNC, DE SANCTORVM VITIS, REBVS GESTIS AC MARTYRIIS TOmum, qui recèns ex diuerſis authoribus ac bibliothecis collectus, duos menſes Septembrem & Octobrem complectitur.

Reſtituantur in ipſo exemplari ſuis locis numeri ſequentes hi: 299. 420. 859. 1052.

Abbas Claræuallis Bernardus 303.a
abbas Godefridus 301.a
abbas Rigomir' S. Aigulphi ſucceſſor 29.
abbas Hilduinus paſsionem S. Dionyſij deſcripſit 33.a
abbas Hilduinus monaſterij S. Dionyſij 716.b
abbas Floriacenſis Mummolus 25.a
abbatis munus recuſat S. Gerardus 567.b
abbatiarum omnium Flandriæ cura S. Gerardo demandatur 571. b
abbo Floriacenſis egregius monachus 857.b
abel propter ſacrificium gloriam conſecutus 474.a
abdala impijſſimus Chriſti inſectator & hoſtis 655.a
S. Abercij epiſcopi Hierapolitani vita 1008. a. miracula 1010. a b
S. Abercius æqualis Apoſtolis vocatur 1017.a
abercius S. Abercio in epiſcopatu ſuccedens 1018.a
abortiuos edit fœtus mulier 197.b
abrahæ obedientia 457.a b
abraham gentium parens propter fidem 474.a
abſolutionem, à Priore, peccatorum cupit S. Nicolaus moriturus 198.b
abſolutio peccatorum cuius effectûs 30.a
abſtinentia S. Idæ 103.a. S. Goerici 342.b. S. Placidi 654.a Dominici Loricati 849.b S. Vuolfi quanta fuerit 1006.b S. Amabilis carnem domuit 961.a
abſtinentia mira S. Hilarionis 985.b
abſtinentiæ exempla 195.b 196.a. 202.a 203.b 233.a 475.a. 553.b. 771.a. 1045.a 1076.b. 1079.b
Adam quid ſignificet 135.b
adelbero Treuirenſis Archiepiſcopus 303.a
B. Adelinus apparet S. Remaclo 36.b
admonitiones abiectorum haud aſpernandæ 49.b
adoleſcentia lubrica 497.a. pudoris periculo obnoxia 128.b
adolphus Eboracenſis Archiepiſcopus 859.b
adoptatur Moyſes à filia Pharaonis 55.a
adorare pro venerari, apud theologos frequentiſsimum 209.b
S. Adriani martyrium 147.b
adrianus abbas Epiſcopatum recuſat 343.b
adrianus à martyribus confirmatur, ſuppliciũ aditurus 151.b
adrianus verberatur, & viſcera effunduntur 152.a
adroaldum nobilem conuertit S. Audomarus 176.a
aduerſis atque proſperis minimè mouendum 313.a
adulterium vt punitum 375.b
adulterium vt abominatus S. Lambertus 299.a
Aegarum in mari Ionico inſulæ deſcriptio, qualiumq́ue ex martyrum patria 1081.a
ægarum ſeu Ciliciæ epiſcopus qualis fuerit Zenobius 1081.b
S. Aegidius eximius D. Franciſci ſocius 583.b
ægroti ſanctorum meritis reſtituti 847.b
ægrotus nuncupat votum & reualeſcit 914.b
ægroti cur diuerſis locis curentur per ſanctorũ merita 921.b
ægrotorum cura quanta B. Heduuigæ Duciſſæ Poloniæ 876.b
ægyptus quid Epimacho martyri debeat 1084.b
ægyptij multi ad Syriæ ciuitates deducuntur 97.a
ſubmerguntur in mari ibid.b. ſpoliati 60.a. puniti tenebris dẽſiſſimis 63.b ab imbribus immunes 93.a. inprimis Matheſi ſtudent 56.a. quid terræ tribuant 93.a
ægyptiorum plagæ decem 61.b primogeniti omnes necantur 65.b
ægyptiorum lamentatio ob ſuorum primogenitorum mortem 64.b
ægyptios vexant ranæ 62.a
ægyptijs bos ſacratiſsimus 90.b
ægypti fertilitas 54.b
ægyptus cur hyemem non habeat 62.b
ægyptum coacti Iudæi relinquunt 64.b
æneum ſerpentẽ cur in altum extulit Moyſes 244.a
æterno Epiſcopo Ebroicẽſi ſuccedit S. Aquilin' 957.a
æthereа atq; ſphærica corpora noſtra in reſurrectione excitanda eſſe Origeniſtæ affirmant 467.b
in Aethiopia prędicat S. Matthęus & baptizat 351.b
Afflictio afflicto haud addenda 52.b
afflictiones temporales alijs nocere, alijs verò prodeſſe 51.a
Agapetus Papa 795.b
agaunum oppidum 757.a
agenno ciuitas 966.a
agilbertus Pariſienſis Epiſcopus 345.a
agilulphus Longobardorum rex 899.b
aglaidas Scholaſticus Iuſtinam impuro amore proſequitur 395.b. vim ei adferre tentans, repellitur 395.b
aglethrudis filia S. Bauonis 528.a
in agone per Chriſtum victoria datur 1067.a
agrum ad templi extructionem oblatum gratis veretur accipere Dionyſius 734.b
Aicharius Epiſcopus Nouiomenſis 374.b
S. Aichadri vita 264.a
B. Aichadro apparuit B. Anſoaldus & Philibertus 269.a
aiſtulphus Archiepiſcopus 442.b
aiſtulphus Lõgobardorũ rex premit Eccleſiã 740.b
Alaterna vrbs 640.b
albanus abbas S. Martini Coloniæ Agrippinę 884.b
alboinus Epiſcopus 926.b
aldegundis cœnobium Malbodienſe extruit, & in eo Chriſto ſeruit 750.a
aldegundis inuiſit S. Humbertum 120. b
aleę vſus interdicitur 419.a
alexandri Haleſij de S. Bonauentura iudicium 576.b
alexandri cõmentarios vertit D. Hieronymus 497.a
alimenta vt medicamenta ſumenda 868.a
alleluia cantari quandò cœptum 505.a
alphonſus ſecundus Siciliæ rex, ſepulcrum S. Dominici Bononiæ inuiſit 809.b
altare à S. Dionyſio per viſum iubetur extrui 717.a
altare tabernaculi Moyſis 86.a & ſeq.
altare & reliqua ad ſacrificandum neceſſaria, conſecranda 89. b
altaris linteo abutentis pœna diuina 47.a
altaris conſecratio in honorem B. Petri & Pauli diuinitùs mandatur 741.a
altaria in honorem ſanctorum erecta 473.a
altaribus ſanctis mundi & caſti tantùm debent adſtare

ſtare 51.ſa
altimannia 894.b
altiuillarienſe cœnobium 928.a
S.Amabilis vita 960.patria ibid.mors 962.b cur ità dictus ibid.
amandus Burdegalenſis epiſcopus 1023.a
amandus dux tumultûs Gallici 756.b
S.Amati abbatis vita 234.a obitum prædicit 236.b appáret fratribus 237.b
S.Amati Epiſcopi Senonenſis vita 238.a
ambitio quid non excogitet 91.b
ambitiones ſeculi ſpernit B.Cyprianus 251.b
amicitia vera quæ ſit 758.b
amygdali myſterium 92.a.b
amoris mutui argumentum 238.b. erga Deum efficacia 281.a
Anac Parthus transfugam ſe ſimulans, regem Armeniæ occidit 482.a. perit cum ſuis ibid.
anachoretarum vitâ deſcripſit D. Hieronymus 1.a
anacletus Græcus, Pontifex Maximus 743.a
S.Ananiæ Apoſtoli martyrium 521.a
S.Ananias B.Paulum conuertit 521.b
anaſtaſiæ dux 1061.a
S.Anaſtaſiæ martyrium 1061.a
anaſtaſius Imp. cur pietatem ſimulârit 212.b
anaſtaſius Romanus paſſionem B. Dionyſij Latinè conuertit 743.b. eius epiſtola aduersùs eos qui aſſerunt, B. Dionyſium Pariſiorum primum Epiſcopum, non eſſe Areopagitam ibid.
anatholius & Olympius fratres atque ſacerdotes 474.b
S.Andreæ, qui eſt in Criſi, vita ac martyrium 928.b
SS.Andreæ, Lucæ & Timothei reliquiæ 936.b.937.a. 971.b
B.Andreæ Apoſtoli feſtum, à S. Syluiano obſeruatum 225.b
andernacum 318.b
S.Andronici martyrium 775.a
angelus conceptionem B.Mariæ annunciat 134.a ſacrificanti adeſt, eiq; miniſtrat 859.a S. Philiberti prædicit obitum 278.b orantem aduersùs diaboli iniurias confirmat 809.b appáret S. Maglorio 1032.b oranti coram imagine Crucifixi appáret in humana effigie 130.a columbæ ſpecie appárens, mandat templum extrui 781.b viſus à Balaam ariolo 74.b conſolatur S. Aichadrum 278.a appárens ſanctis, eos confirmãs 693.a 698.b 703.a Corbiniano appárens, furtum indicat 156.b
angelus vnicuique à Deo datus 451.a 456.b
angelus in viſione S. Bauoni apparet 535.a apparet Goërico, monens vt inuiſat S. Stephanum Metis 342.a. S. Mononi in ſomnis apparet 945.a
angelum cuſtodem, quemlibet fidelem proprium habere 456.b
angeli in iuſtitia noſtra lætantur 457.a iniquè verò agentes deplorant, ibid.
angeli non eſſentia, ſed dignitate, differunt 457.a
angeli cur creati 451.a
angeli comites S.Benedicti 640.b
angeli & ſancti cur ſtent 466.a
angelorum ordines quot 462.a
angelos vt honorat B.Franciſcus 602.b
angelorum ſingularis erga nos beneuolentia 248.a eorum numerus inæſtimabilis viſus à B. Carpo 732.a
angelorum chori 455.a
angelos in cælis cantantes (Sanctus) audit B. Venantius 818.b
angelos curam hominum gerere 451.a
angelos pro nobis pugnare, vincere, gaudere & flere 467.b diſſoluere vincula martyrum 15.b
in angelis habitat Deus 138.a
angelico miniſterio S.Ermelendis ſepulta 1079.b
angelica viſione S.Trudo confirmatus 36.b
angelica inter orandum fruitur præſentia S.Stephanus epiſcopus 130.a
angelicæ cantiones auditæ 4.b 198.a
angelicæ ſalutationis myſteria 138.b
angelica ſuffragia 34.a
angli à B. Gregorio papa conuerſi 827.b iterùm conuertuntur 344.a
angli quandò & cui Archipræſuli primò manus dedêre 345.b quandò cantandi modum Eccleſiæ didicerint 345.b
anglorum Orietalium reges vndè Vulffingæ appellantur 766.b
anglorum error circa celebrationem feſti paſchalis corrigitur 817.b
anianus Epiſcopus Aurelianenſis 127.b
anglorum reges de conſtituendo Archiepiſcopo piè conſultant 345.b
S.Aniceti martyrium 23.b
anima S.Bauonis appáret S.Gertrudi 536.a
anima Deum ſitiens, priùs timore, pòſt amore compungitur 119.a
anima hominis immortalis 339.b
animam mundam templum & ſedem Dei eſſe 30.b
animarum ſaluti nihil præferendum 602.b
animarum vitia plerunq; corporales morbos generare 431.b
animas ſanctorum poſt mortem recipi in cælo 18.b
animalis Ezechielis expoſitio 466.b & ſeq.
animalia fera manſueſcunt 341.a b
animalium interitus, futuram hominum perniciem deſignat 64.a
animalibus abiectioribus cur potiùs Deus caſtiget 62.b
animus religioſus S. Vuenceslai 447.b
animi Deum amantis pietas, vera eſt victima 86.b
animi elatio turpe vitium 432.b
animi cura, priuſquàm corpus reficiatur, habenda 989.b
animi forma 89.a
animi candoris exemplum 202.b
animi motus, bonorum malorumq; cauſa 56.a
animorum affectiones natura liberæ 57.a
B.Anna prolem per votum impetrat 134.a
annæ nomen quid ſonet 134.a
S.Anno Colonienſis Archiepiſcopus, & eiuſdem literæ de translatione SS. Euualdorum martyrum 555.b
annonæ cáritas qui per quem leuata 1104.b
anſgiſus Trecaſſinus Epiſcopus 798.a
anſoaldus Pictauorum Epiſcopus 266.b 268.a
anthelmus Prior primariæ Carthuſiæ, pòſt Epiſcopus Bellicenſis 129.a
anthimus epiſcopus Antiochenus 397.b
de Antichriſto atque extremis temporibus S. Elzearius cum ſponſa ſua confert 425.b
antiochena Eccleſia tempore Arrianiſmi tres ſimul ſuſtinet Epiſcopos 501.a
antiochiæ templa Chriſtianorum preſide Apoſtata clauſa 973.a
antiocheni Apollinis natalem colunt 337.a
antiochus dux crudeliſſimus 692.a
antiochus Epiſcopus Lugdunenſis, ſucceſſor Iuſti 23.a
antipapę & Epiſcopi ſchiſmatici 536.b
S. Antonij domicilium 991.a
S.Antonij obitum diuinitùs diſcit beatus Hilarion 990.b
antoninus Epiſcopus 743.a
antonini duo, tempore Dionyſij Areopagitæ 742.b
antoninus ad vitam reuocatur 743.a

antuerpia à Nortmannis ſuccenſa 785.a
Apellianus Idolorum ſacerdos & Sophiſta inſignis 280.a
aphrica quondàm probatorum virorum ferax 6.a
apollinarius Laodicenus 502.a
apollinis Daphnæ imago qualis fuerit 979.b
apollinis natalem colunt Antiocheni 337.a
apollinis nomen Soli, Dianę, Lunę attribuũt ethnici 977.a
apoſtata Ebroinus monachus 267.b
apoſtata monachus ſæpè fruſtrà aufugere conatur 921.a
apoſtatis nihil tribuendum, ſi detrahant Catholicis 250.b
apoſtatas Deum non recipere 273.a
apoſtoli adſunt migranti à corpore ſanctiſſimæ virgini 712.a
apoſtoli duodecim præfigurati 138.b
apoſtolorum hiſtoriæ à quibuſdam deprauatæ 722.a
SS.Apoſtolorum templum Coloniæ 805.b
apoſtolorum traditiones obſeruandæ 343.b
apoſtolos cur vocauerit Chriſtus 351.a
apoſtolus totius Galliæ S.Dionyſius 721.b
apoſtolus Petrus repræhenſibilis iudicatus à B.Paulo 744.a
aqua benedicta dæmonum inſultus impediri 272.a ædes conſpergẽdæ ibid. eius vis 317.b 468.b 827.a
aqua cælitùs manans, curat morbos 473.b
aqua è ſilice excitatur 70.b 598.a
aqua in vinum mutata, mediante Crucis ſigno 867.b 591.a in oleum mutata 390.a
aqua pecunias amiſſas euomit ad imperium S.Iuentij 219.b
aqua qua abluerat ſe B. Franciſcus, peſtem abigit 615.a
aqua reliquijs lauandis adhibita, cæcos, ſurdos, claudos, & quocunque morbo impeditos, ſanat 670.b 859.b 883.b
aquæ in ſubſtantiam ſanguinis mutatio 60.b
aquæ miranda in oleum mutatio 107. b
aquæ quantum tribuant Aegyptij 61.b
aquam è petra excitat S.Chariton 432.a
aquæ mutantur in ſanguinem 60.b 61.b
ſuper aquas ambulat S.Charitine 666.a
S. Aquilini epiſcopi Ebroicenſis vita 953. b mors 959.a
aquiſgrani, Caroli regis palatium 415.a
aquitania 1022.a
ex Aquitania B. Seuerini epiſcopi reliquiæ Coloniam transferuntur 1025.a
aquitaniæ ſitus & magnitudo 34.b
Ara B. virginis à Gerardo epiſcopo extructa 391.b
arbitri officium 331.b
arbitrium animi liberum 777.b
arbona caſtrum 897.b
arbor præciſa, precibus reſtituitur ſuo loco 781.b
arboris bonæ, fructus boni 128.a
arca Noë 83.b
arca ſaxea ſpontè è ſepulchro ſursùm exurgit 109.b
arcadius prodit ſanctum Aigulphum 27.a
archiepiſcopus Romæ ordinatur Theodorus monachus inſignis 345.a
arderna ſylua 699.
arduenna ſylua 38.b 945.a 946.b
aredius abbas, diſcipulus S.Nicetij 523.a
arelatenſis ciuitas 734.a
areopagus locus Athenis 711.b
S.Arethæ & ſociorum martyrium 1033.a conſtantia 1035.b
S.Arethæ prophetia 1038.b
aribon epiſcopus IIII.Friſingenſis 155.a 166.b
aries cur immolatus 89.b
ariſta Diaconiſſa eccleſiæ Antiochenę colligit reliquias S.Artemij 983.b
ariſtarchus Gręcorum Chronographus 719.a
ariſtotelem, deniquè philoſophos, omnéſque poetas perlégit D.Hieronymus 497.a
arma aduersùs vitia 432. b contra dæmonem quæ 312.a
armeni ad Chriſtum conuerſi 492.a
armogaſtis confeſſoris pręclara confeſſio 893.a
arnoldus Moguntinus archipręſul 304.b
arnulphus Imperator 670.a
arnulphus Flandriæ Comes 570.a
arnulphus Metenſium epiſcopus 187.b
aroſtanes filius S. Gregorij epiſcopi & martyris, viuit ſanctè 494.a
arrij impia hæreſis 969.a
arriano dogmate Eccleſię pax turbatur 1053.b
arrianorum inuidia 891.a impius conatus 892.b hęreſis tempore B. Seuerini epiſcopi Colonienſis 1019.b
ab arrianis euerſæ eccleſiæ, à B. Petronio inſtaurantur 575.b
arrogantia quàm execrabile vitium 456.b
arrogantia viro ſancto imponit 1045.b
arſacides Parthorum Imperator 480.a
artabanes rex coniugi reginæ viſionem communicans, à pediſſequa proditur 480.a vxorem interfici iubens, à proprio ſeruo oppugnatur 481.a in bello perire mauult, quàm ſeruo cedere ibid. ab Artaſira telo peremptus ibid.
artaducta mulier regis ſecreta vt reuelauit 480.a b
artemius martyr 888.b
S.Artemij martyrium 969.a
artemius fit Dux Aegypti 972.a tyrannum repręhendit 975. b atque ridet 981. b iubente tyranno malè mulctatur 976.a & atrociſſimis cruciatibus ſubijcitur 979.a 982.a
arthaſiras Perſa confligit cum Parthis 480.b 482.b
Aſinus ad tibiam 122.b
aſperitas vitę quanta in B.Heduuige 866.b
aſpides quàm noxię 62.b
aſſer, S. Galli precibus diuinitùs fit longior 908.b idem dentium doloribus medetur 908.b
aſſyrij à Gregorio martyre multi conuerſi 493.b
Athanarichus Chriſtianorum perſecutor 261.a
athanaſius Troadenſium epiſcopus 225.b
athanaſius impius quidam Deum tentans, ſeipſum exurit 401.a
athenę metropolis 721. b Mineruę ſacratę 725. b omnium ciuitatum primę in condendis legibus 725.b ſitus amœniſſimus, & mira omnium rerum copia 726.a
athenę quinque regionibus diſtinctę 725.b
athenarum conditor 725.b laus & deſcriptio 725.b ad Chriſtum conuerſio 727.b
athenis primò ſimulacrorum cultus inuentus 725.b
Auaritia omnium malorum radix 333.b
in auarum creditorem vltio diuina 219.a
S.Audoēnus Ebroini inſtinctu innoxium Philibertum abbatem in carcerem conijcit 268.a
S.Audomari epiſcopi Morinenſis vita, patria & parentes 174.a
S.Audomarus conuertit Taruanenſes 175.a
audubaldi regis ad fidem conuerſio 761.b
aues B.Franciſco obediunt 600.b 611.a
augienſis in Germania cœnobij commendatio, & num ſchola fuerit 1095.b
auguſta Veromanduorum, à quo martyre nomen aliud etiam hodiè obtineat 1091.a
auguſtinus quantum Hieronymo detulerit 513.a

B.Au.

B. Auguſtini ſermo de B. Cypriano 259.a
aulici, fomites erroris ſuis principibus 1053.b
aulici viri ſancti 34.b
S. Aureliæ dedicatum oratorium 898.a
aurelianus Imperator quo tempore factus 797.b
aureliani Imperatoris crudelitas 428.b
auri præſtantia 137.b
auſtraſiæ regnum 42.b
autbertus epiſcopus Cameracenſis 748. a eiuſdem mors 749.a
authoritas ſedis Apoſtolicæ 734.a
S. Autonomi martyrium 211.a
Axona flumen 1058.b

B

Babylæ epiſcopi Antiochiæ conſtantia & martyrium 980.a
S. Bacchi mors 694.b
baculus ſancti Petri Coloniæ Agrippinæ, & à quo cò perlatus 796.b
baculus S. Columbani Gallo abbati miſſus in ſignum abſolutionis 908.a
baduradus ſecundus Epiſcopus Paderbornenſis 667.b
bagaudarum tumultus 357.a
baiocenſis ciuitas, patria ſancti Aquilini epiſcopi 955.a
balaam ariolus inſignis 74.a b poſteà propheta 75.a
balaam ariolus videt angelum 74.b
baldricus epiſcopus Traiectenſis 787.a
balduinus Ferreus Flandriæ Marchio 846.a 847.a
baptiſmatis fons conſecratur 322.b
baptiſmatis fontem benedicere & exigere fidem, vſus Eccleſiæ antiquiſſimus 823.a
baptiſmate omnia peccata dilui 542.b
baptiſmi immerſio terna, præfigurata per vaſis ternam demiſſionem è cælo 222.a
baptiſmi innocentiam beatus Satyrus obſeruat 333.a
baptiſmo initiantur multi gentiles & Iudæi 430.b 431.b
per baptiſmum æger curatur 824.b
baptizat S. Petrus Apoſtolus Cornelium Centurionem 222.b Cornelius vero Demetrium cum multis 224.a S. Calixtus domum Felicis & Simplicij 824.a S. Abercius viros quingentos 1010.b
baptizatur S. Geminianus 286.b item Adroaldus à S. Audomaro, eccleſiæq; omnia bona contribuit 176.a Palmatius, eiuſq; tota domus, & facultatem ſuam pauperibus diſtribuit 823.a
baptizantur permulti in flumine 766.a 767.a
baptizantur vndecim myriades populorum 493.a item quadraginta myriades 493.b
baptizati nomen mutatum 132.b
baptizatorum ſeptem millia propter miraculum factum ſub ſacrificio Miſſæ 126.b
barbatus Pontifex deorum gentilium 223.b
barbatus cur Dux Henricus dictus 663.b
barbatus prima literarum elementa feliciter addiſcit 560.b
baſileę multi Chriſtiani religionis cauſa in aquis demergi iubentur 942.a
baſiliſcum precibus necat ſanctus Iohannes Abbas 367.a
bauari adhuc neophyti 369.a
S. Bauonis confeſſoris vita 527.a
S. Bauo fit Clericus, & tondetur 530. a ſpeculum & exemplar multarum virtutum 527.b
Beda ſuam de Dionyſio ſententiam corrigit 720.b
beduuinus Anglorum Epiſcopus 700.a
belli cauſa 77.a
belli tumultus Britanniæ ſedati ab epiſcopo Cantuarienſi 350.a
bello futurus idoneus, quibus ſe exercere debeat 57.a
bellum in teſtinum Gotthorum 261.a
bellum voluntarium gerentes pro Dei honore, præmio afficit Moyſes 91.b 99.a
bellua immanis ſancti viri præcepto páret 901.a
benè dicere, & malè viuere, eſt ſuo ſe enſe iugulare 953.b
benedicendi cibum mos antiquus 164.a
S. Benedicti inſtitutum 42.a felix obitus 664.a
benedictio Apoſtolica 741.a 945.a
benedictione epiſcopali accepta, S. Humbertus iter carpit 120.a
benedictione epiſcopali infirma curatur 132. b 159.b
benedictio S. Pontificis 161.b 678.b 679.b 748.b
benedictio ſigno Crucis facta à ſancto Lamberto 293.b
benedicto vino hauſto ſanatur infirmus 117.a
beneficio in ingratum collato nihil faciliùs marceſcere 692.b
beneuentanus Grammaticus 496.a
benignitas Dei 731. a b
benignitas Dei in homines 456.b
benignitatis erga miſeros exemplum 252 b
benignitas S. Brunonis 805. b
benignitas S. Elzearij in damnatos, captiuos & pauperes 423.a
benignitas S. Iohannis abbatis in pauperes 396.b
benignitas S. Patientis epiſcopi 206.a
benignitas S. Saluij epiſcopi in pauperes & captiuos 186.b
benignitas S. Vuenceslai 447.a
S. Benignus martyr 961.a
S. Bercharij abbatis & martyris vita 927.a mors à proprio monacho illata 928.a
berengarius Comes 557.a
D. Bernardus Abbas Clareuallis 303.a Cantica canticorum expoſuit 129.a
bernardus primus ordinis ſocius diui Franciſci 583.b
S. Bertini Abbatis vita 116.a mors 117.a
bertgerus presbyter qualis fuerit 103.b 104.a
bertinus Abbas Sithienſis 177.a
S. Bertini monaſterium 572.b
bertholdus Marchio Morauiæ, & comes Tyrolēſis, pater Heduuigis Ducíſſæ Poloniæ 461.a
bertoldus Aquileienſis Patriarcha 861.b
bertranda Carmara Carpentoractenſis 418.b
bertuualdus Archiepiſcopus 817.a
bernuuelphus ſucceſſor Megingaudi epiſcopi Herbipolenſis 843.b 844.b
beſtiæ affectus ſeu reuerentia in Diuam virginem 600.a
beſtia fera S. Theodoram comitata 202.b
beſtijs obiecta ſancta Euphemia martyr 285.a
beſtijs obiecti, immunes redduntur 778.a
Biblia Græcè conuertuntur 81.b
biblia à 70. interpretibus conuerſa in inſula Pharo 81.b
bibliothecam inſignem cur ſecum in ſolitudinem tulerit D. Hieronymus 499.b
bingenſe oppidum & monaſterium 304.b
biſo Paderbornenſis epiſcopus 670.a
biturigum 818.a
Blandimenta iudicum contemnenda 183.b
blandinienſe monaſterium à quo fundatum Gandaui 571.b
blaſphemia in Deum, immanis culpa 93.b
blaſphemus lapidibus obruitur 93.b
blaſphemus in D. Franciſcum, diuinitùs punitur 622.b

822.b 633.a
Bobium monaſterium ſancti Columbani 908.a
boleslaus matriſat 447.b
boleslai ſicarij crudelitas 449.a
boleslauiæ obſidio 449.a
bona Deo dicata vſurpantes, puniuntur 289.b
bona fortuitò contingentia delectabiliora 68.b
bona iniquè parta, in pauperes, non in eccleſias, diſtribuuntur 430.b
bona multa monachis olim oblata perpetuo iure poſſidenda 642.a b
bona quę quibus non vſurpanda 1100.a
S. Bonauentura Cardinalis & epiſcopus Albanenſis ſcripſit vitam B. Franciſci 576.b
S. Bonauenturæ laus 576. b
S. Bonauenturam à morte ſeruat S. Franciſcus 577.b
S. Bonifacius Archiepiſcopus Moguntinus prędicat Chriſtum Germanis 437.a 829.b 926.b
S. Bonifacius epiſcopus Moguntinenſis 1073.b
S. Bonifacij corpus Fuldam translatum, honorificè ſepelitur 441.b
bonifacij Pontificis literę ad Eduinum regem Anglorum 761.a eiuſdem ad Edelburgam Eduini vxorem 762.b
bonorum & malorum hominum diſcrimen 957.b
bonorum vita cõſcientię teſtimonio contenta 790.b
bonoſus D. Hieronymo in ſtudijs comes 497.a
bonoſus nobilis adoleſcens fit eremita 499.a
bos à Iudæis adoratur 90.b
bos Aegyptijs ſacratiſſimus 90.b
botri pręgrandes in terra ſancta 72.a
Brabantia Brachbantus dicta 747.a
brachijs in modum crucis extenſis diutiſſimè oratur 852.b
briconius cędem euadit 29.a
bridlingtonienſe monaſterium 769.a
brigantinus vel Potamicus lacus 895.a
britannię olim tempora feliciſſima 345.b
britones infenſi Anglis 768.b
bronienſem eccleſiam dotat S. Gerardus 558.b
bronij oratorium à Pipino conditum 557.b
bronienſis Abbatię priuilegium 572.b
bronij, amotis Clericis, monachi introducuntur 568.a
B. Brunonis Archiepiſcopi Colonienſis vita 785.b
B. Bruno archiepiſcopus qui in literis excelluerit 788.a
B. Bruno in Epiſcopum Colonienſem eligitur 789.b reformat Clerum Colonienſem 803.b conſtruit monaſterium S. Pantaleonis Colonię 805.b eiuſdem epiſcopi laus 566.a
B. Brunonis Archiepiſcopi innumerę res pręclarę geſtę 785.b
S. Brunonis corpus vbi conditum 806.a
S. Brunonis ordinis Carthuſiani inſtitutoris vita 671.a
S. Bruno Pariſijs ſtudet 671.b Oratio eius ad ſocios de vita corrigēda 674. b eius laus 676.a cum ſeq. maximè vero numero 682.a cum ſeq. mors 681.b
S. Brunonis patria, Colonia 671.a
bruta animantia quandò hominum imperio pareant 640.a 747.b
brunuuilerenſis Abbatis epiſtola ad S. Hildegardem 320.a 321.b
Budicenſe monaſterium extruitur 669.a
buoſo vel Boſo Conſtantienſis epiſcopus ſacrum B. Galli corpus ſepulcro ab hoſtibus extractum reponit 912.b & ſeq.
S. Burchardi epiſcopi primi Herbipolenſis vita 827.b
S. Burchardi virtutes & dotes 834.a mors 842.b
Burdegalenſes partem ſacri corporis S. Seuerini reſeruant ſibi 1025.a
Byzantium, mutato nomine in Conſtantinopolim, regia fit ciuitas 969.b
CAeca à natiuitate, ante altare S. Galli illuminatur 924.a
cæcus à natiuitate illuminatur 218.b
cæcus SS. meritis reſtitutus 847.b
cæremoniæ tabernaculi Moyſis, & quid ſignificent 85.& ſeq.
cęremoniarum eccleſiæ cura D. Hieronymo 505.a
calices ænei ſacrificijs deputati 904.b
caligis S. Galli indutus ægrotus, ſanatur 910.b
calix D. Hieronymi Romæ reſeruatur 505.a
S. Calixtus fame cruciatur & fuſtibus cęditur 824.a præcipitatur & ſubmergitur 824.b
S. Calixti Papæ martyrium 822. a
S. Calliſtrati & ſociorum martyrium 407.a
camelus voce humana loquitur 405.b
camelus à dæmone exagitatus, curatur 989.a
campana conuocandi Clericos ad perſoluendas matutinas laudes, mos antiquus 4.a
campanę ſonus ſeptimo milliari auditus 4.a
campanæ tinnitus miraculosè amiſſus, reſtituitus 4.a
campanæ ſonum edunt ad ſanctorum reliquias, impulſæ cæleſti vi 50.a
campanarum vſus antiquiſſimus 740.b
cancer morbus curatur 670.b 859. b
canceroſa qui per martyrem Zenobium curata 1082.a
candela cælitùs ardet 925.b
canones ſacros vt obſeruârit ſanctus Theodardus 299.a
canones decem SS. Patrum Synodi Britanniæ 347.a eorundem violatores vt puniti 347.b
canonum iura eccleſiaſticaq; callet S. Lioba 438.a
canonicę horę à S. Nicolao Tollentino perſolutę 196.a
canonicas horas vt perſoluerit S. Franciſcus 606.a
canonicarum ſecularium ordo inſtituitur 669.b
canonicus fit S. Nicolaus Tollentinus 194.a pòſt amplectitur inſtitutum Auguſtinianorum ibid.b
canonizatio B. Franciſci 619.b item S. Brunonis 689.a
cantandi mos eccleſię, Anglis traditus 345.b
cantandi modum monachi Britannię diſcunt 349.b
cantię vaſtatio 348.a
cantio, Salue regina miſericordię, cantari diuinitùs iubetur ad euitandum periculum 629.b
canuſia Apulię vrbs 648.b
capilli raſi, diuinitùs reſtituuntur 665.b
ex capillis ſuſpenſio grauiſſimū ſupplicium 754.a
capitolium Maximiani in eccleſiā conuerſum 636.b
capitulum generale ordinis Franciſci ab ipſo Franciſco coactum 588.a
capraria inſula multos habet monachos 28.b
S. Capraſij martyrium 966.a
capſur Maurorum rex 892.a
captiuos redimit Deogratias epiſcopus 890.b
caput amputatum ſibi, proprijs manibus geſtat S. Eliphius 890.a & SS. Vrſus & Victor 520.b
caput B. Iuſtini amputatum, loquitur 944.a
carceratus martyr quis, quomodò Petri inſtàr liberatus 1089.a
carceratos inuiſit B. Heduuigis Polonię Duciſſa 876.b
in carcerem iniectus Cornelius centurio, ab Angelo liberatur 224.a
carduella rex Britonum 768.a
carduellę & Pendæ tyrannis 768.a
carini Cęſaris cędes 380.a
carmen tumultuarium de S. Patiente 207.b
carnifices impij vt puniti 373.a

carni-

carnifices corpora martyrum in ignem conijciẽtes, diuinitus puniuntur 154.a
carnificum piorum exempla vide 371.a 373.a
carnibus veſci non vult S. Nicolaus Tollentinus, ægrotus licèt, ac medico ſuadente 195.b
carnis abſtinentia ſexta feria 160.b 161.b
carnis petulantia quibus medijs refrenanda 194.b
in carne præter carnem viuere, angelicum eſſe, non humanum 862.b
carnes ex obedientia ſumptæ ab infirmo 196.a
carnium vſum ſibi interdicit adoleſcens 128.b
carnes reſpuens infirmus, ſanatur à Chriſto 196.a
carnibus perpetuò abſtinet S. Heduuigis 866.b
carlomannus Pipini frater fit monachus 915.b
carolus Imperator Egbertum in infirmitate viſitat 102.a dat illi multas terras pro dote nuptiali 102.b
caroli Calui encomion 743.b
caroli Magni laus 442.a
caroli Martelli regis Frãcorum deuotio erga S. Dionyſium 717.a
carolus II. Ieruſalem & Siciliæ rex 413.a
carolus tertius quo tempore vixerit 48.b
carpophorus presbyter ſacras literas S. Chryſantho interpretatur 1048.a
carpualdus Anglorum rex 766.b
carthago vt miraculo mota 16.a
carthuſia Confluentina, cuius ſanctæ virginis potiatur reliquijs 111.a
carthuſianæ vitæ inſtituendæ occaſio 671.b
carthuſiæ deſcriptio 674.b
carthuſiæ eremus à S. Brunone & ſocijs inhabitatur 675.a
carthuſiani ordinis B. Bruno primus author 671.a tribus diebus hebdomadæ ſolo pane, aqua & ſale victitant 129.b
carthuſianorum ordo præ cæteris ſuum decorem retinet 676.b exercitia 675.b primorũ vita 676.a
carthuſianorum ordo ab Vrbano ſecundo Papa, primò approbatur 678.b
carthuſianorum inſtitutum 129.a b
carthuſiæ Portarum Prior Bernardus 129.a
carthuſiæ Prior Lauduinus primus poſt Brunonem 672.b
carthuſia Colònienſis 688.b Calabriæ amplectitur inſtitutum Ciſtercienſe 687.b
carthuſiani cuiuſdam mirabilis abſtinentia & deuotio 129.b
S. Caſsij martyrium 757.a
caſsinum caſtrum 640.a
caſsinenſe monaſterium 25.b
caſtitas propria virtute ſeruari nequit 1048.b
caſtitas matrimonialis eximia S. Theodoræ 199.b
caſtitas vitæ quibus conſeruetur medijs 194.b
caſtitatis amator S. Cyprianus 260.a
caſtitatis conſeruandæ cauſa in aquam congelatam ſe mergit D. Franciſcus. 589.b
caſtitatis amor 589.a b
caſtitatis coniugalis exemplum 415.b
caſtitatis exemplum 553.b
caſti & mundi ſacris altaribus tantùm debent adſtare 51.a
caſtorina D. Hieronymi matertera 495.b
caſtra quomodò à Moyſe ordinata 74.a
catalogo ſanctorum Gregorius IX. põtifex S. Franciſcum aſſcribit 619.b
catechizatus Sigebertus rex à S. Amando 188.a
catena S. Petri quibus locis reſeruetur 796.b
catena S. Amatus conſtringit corpus 239.a
catenis ac nexibus qualibus martyr Quintinus circundatus 1091.a
catenulis ferreis vltrò caſtigat ſe S. Elzearius 420.a
catholica & Apoſtolica Eccleſia Romana 343.a
catholicæ Eccleſiæ imago 490.b
catholici ſoli in Oriẽte Athanaſius & Paulinus tempore Arrianorum & Eunomianorum 508.a
catholicorum mores in Anglorum eccleſijs quandò primum inuecti 345.b
catholicorum in Anglia conſenſus 348.b
catholicorum perſecutio ſæua per Conſtantinũ Copronymum 929.b
catholicorum perſecutio ſub Conſtantio 1053.b
catullæ pietas in reliquias martyrum 716.a
Ceadualla rex obit Romæ 348.a
celerinus Prætor Rom. 1051.a 1053.a
cerberum infernalem in Eccleſiam Dei trino perſecutionis latratu deſæuire 889.b
cera furto ablata & ad offerendum in templo præparata, in lapidem vertitur 914.b 924.b
cera reliquijs ſanctorum offerri iubetur 845.b
cereus offertur ad reliquias S. Meinulphi 670.b
cerei accenſi ad funus Cornelij centurionis 224.b & ad funus S. Amabilis 963.a b & in translatione reliquiarum S. Idæ 110.b
cerei accenſi non deficiunt 911.b
cereorum vſus in Eccleſia Dei 910.b
cereos duos martyri offerens, poſt conſumptionem reualeſcit 564.b
cereis & varijs donarijs Sancti olim honorati 664.a
cereolum accendens ſancto, viſum recipit 46.a
S. Cerbonij epiſcopi Populonienſis breuis hiſtoria 759.a
Chalcedonenſe concilium contra Eutychem & Neſtorium 349.a
chaldæi aſtrologi 480.a
charitas operando ſe exerit 1068.b
charitas quid efficiat 1020.
charitatis vis 532.a
charitatis feruor quantus in beato Franciſco 602.a 614.a
charitatis fraternæ exemplum 327.a
charitatis officia erga proximos 196.b
S. Charitines virginis & martyris vita 665.b
S. Charitonis confeſſoris vita 428.a
cherubin paradiſi cuſtos 456.b
chichenſis eccleſia 700.b
chilbertus de Clara Glouerniæ comes, eccleſiæ iura violans, punitur 554.b
childericus Francorum rex, & eius mors 119.b 43.a
childerici Francorum regis amor erga S. Lambertũ 292.b
childericus rex eligitur 546.b
chilleni Scoti miraculum 1075.a
chlamyde Demetrij multa miracula perpetrantur 706.a
cholerici, ad iram natura procliues 771.b
chorda, qua cingebatur S. Franciſcus, multos curat 613 a 629.a
choſroës rex Perſarum, eiúſque votũ 697.b 698.a
chriſtus propter ſuam Eccleſiam paſſus 332.b cur omnem ſuum ſanguinem effuderit, cùm vna gutta ad redimendum mundum ſufficiat 246.a noui teſtamenti author & Eccleſiæ ſponſus 266.a
chriſtus Deus vbiquè præſens maieſtate 543.b
chriſtus filius Dei ſacerdos & ſacrificium: redẽptor & precium 142.b
chriſtus quiuis pius homo dici poteſt 136.a
chriſtus cur ſemetipſum potiùs, quàm aliud genus animalis, obtulerit 142.a quomodò ſit cum beata Maria 138.a
chriſtus leproſi ſpecie tẽtat fideles ſeruos ſuos 964.b
chriſtus rex & ſacerdos 355.b cur pro omnibus mortuus 326.b
chriſtus appáret S. Abercio 1013.b 1016.b 1017.b
chriſtus appáret S. Bauoni in crucis ſpecie 535.a & ali-

aliquot ſanctis in ſpecie leproſi 964.a
chriſti affectus erga peccatores 706.a 714.a 732.a in nos charitas 351.a 416.a liberalitas quanta in ſui cultores futura ſit 707.a
chriſti charitas erga humanum genus 1071.a
chriſti incarnatio quomodò intelligenda ſit 135.b
chriſti pręſepe & incunabula in Bethleem adorat D. Hieronymus 503.a
chriſto dedicatam, homini nubere non poſſe 891.b
chriſtū in vtero quandiù geſſerit beata Maria 134.a
chriſtum ſine dolore peperit B. Maria 134.a
chriſtum annunciat Gallis S. Dionyſius 712.b
chriſtum editum per latus Marię, fabulam eſſe 134.b
chriſtum, vt beatus Paulus, imitari non omnes poſſunt 327.b vt ſequi deceat 247.a b
chriſtum per patrem, & nos per Chriſtum viuere 544.b
chriſtum perpetuò in ore habet Demetrius 702.a
chriſtianum nomen vbi & quandò exortum 213.b
chriſtianus Chriſtianum etiā mortis propoſito diſcrimine prodere apud barbaros non debet 943.b
chriſtiani Angli Ethniciſmum amplexi, pòſt rurſùs ad fidem reuertuntur 344.a
chriſtiani noui Iſraelitæ 457.a
chriſtiani apud Alexādrum Imperatorem à Palmatio conſule quarè accuſati 822.b
chriſtiani diriſsimis afficiuntur ſupplicijs 658.b
chriſtiani nouelli omnes capite plectuntur 824.a
chriſtiani cur cum paganis matrimonium contrahere non debeant 760.a
chriſtiani veri qui ſint 736.b
chriſtiani à Iuliano Hieroſolymis expulſi 981.a
chriſtiani capti, inediam octo dierum paſsi 948.a
chriſtianorum afflictio magna 1034.a perſecutio ſæua 280.a
chriſtianorum perſecutio ſæua tempore Diocletiani 169.a 286.a item ſub Maximiano 147.b 148.a
chriſtianorum militum XI. millia in Armeniam relegata 111.b
chriſtianorum ſancta vita in magno precio apud Ethnicos 168.b
chriſtianorum dux S. Euphemia 280.b
chriſtianorum ſæua perſecutio 217.a
chriſtianos compræhendere volentes, diuinitùs excæcantur 822.b
chriſtianiſmus apud Homeritas inſtauratur 1044.a
chromatius Aquileienſis epiſcopus 499.a
chryſanthus & Daria ſub Numeriano Imper. paſsi 1053.a
SS. Chryſanthi & Darię martyrium conſcripſerunt Varinus & Armenius 1053.b
SS. Chryſanthi & Dariæ hiſtoria 1047.a
Cibus S. Bauonis 531.a 533.b
cibus diuinitùs augetur 603.a
cibi benedictio 164.a
cibum pluit quotidiè quadraginta annis 98.a
ſine cibo puella integro anno viuit 377.a
cibi qui maximè hominibus neceſſarij 95.a
cicada B. Franciſco morem gerit 601.a
ciceronem legit D. Hieronymus 499.b 500.a
cilicij vſus 420.a 581.b 710.a 869.b 985.b
cilicij vſus apud Carthuſianos 129.a
cilicio corpus affligit S. Editha 287.b & S. Amabilis 962.b & S. Maglorius 1031.b item S. Theodora 202.a
cilicino ſtratu vſus S. Aichadrus abbas 274.a
cilicino ſacco vſus S. Lambertus 296.a
cineris aſſperſio, pœnitentiæ ſymbolum 398.a
cithara pulſatur diuinitùs B. Franciſco ægrotanti 591.b
ciuilis vitæ ratio in quibus verſetur 58.a
ciuitates quæ felices cenſendæ 79.b
S. Claræ conuerſio vndè initium habuerit 586.b
claromontenſis ciuitas 961.a
clauatis calceis induitur S. Sozon 122.b
claui diuinitùs B. Frāciſco impreſsi, in pedibus excreſcunt 616.b
clauos crucis Chriſti defodiunt Iudęi, item lanceam & titulum 241.a
claudius tribunus 1051.a cum militibus ſuis credit in Chriſtum 1052.a
clematius conſularis crebris viſionibus admonitus, SS. vndecim millium virginum eccleſiam Coloniæ Agrippinæ reſtituit 1004.b
clemens cum ſua authoritate ablegat B. Dionyſium in Gallias 734.a
clementis de B. Dionyſio teſtimonium 734.a
clementi ſedes pontificia concredita à B. Petro 712.b
clementia Dei in pœnitentes 543.a
clementia S. Placidi 654.a
cleopatra corpus S. Vari transfert in Palæſtinā 951.a
cleopatræ matronæ è Palæſtina, eximia pietas 951.a b & ſeq.
cleri negligentia quantū mali Reipub. adferat 189.b
clerum & monachos hodiè perſequentes, quos ſequantur duces 1035.a
in clerum liberalitas S. Heduuigis Duciſſæ Poloniæ 879.b
clericus tondetur S. Bauo 530.a
clerici ob dignam in ſe repræhenſionem D. Hieronymi famæ detrahunt 506.a
clericorum incontinentia coacto concilio generali Angliæ coercetur 857.a
clericorum peccatum prudenter impeditur 4.b
pro clericis malis Monachi ſubſtituuntur 568.a
clodoueus rex 955.b
clotarius rex & Childericus fratres regnant 42.b mors, cuius monarchia ad Childericum deuoluta eſt ibid.
clotarij regis potentia 34.b
clotarium regem excommunicat S. Nicetius epiſcopus 524.b
clotarius rex Francorum pacis ſtudioſus 187.a
clotarius Theodorici Burgundiæ regis ſucceſſor 2.b
clotarius & Dagobertus reges propagant Chriſtianiſmum 34.b
Cœnobijs quibuſque ſua qui vel ſinenda, vel reſtituenda 1101.a
coëuntes illegitimè, interfecti 77.a
cogitationes libidinis quomodò arcendæ 26.a
cogitationes hominis impij cognoſcit S. Syrus 216.b
cogitationes malæ à Deo nos ſeparant 138.a
cogitationum malarum ocium ſentina 590.a
coiſi pontifex idolorum 765.a b
S. Colmanni Scoti martyrium 819.b
colmannus epiſcopus Scotiæ Euangelium varijs in locis diſſeminat 346.a
coloniæ Agrippinæ encomium 798.b
coloniæ Agrippinæ baculus S. Petri & catena 796.b SS. Apoſtolorum templum 805.b eccleſia S. Gereonis ab Helena condita 757.b & ſeq.
coloniæ martyrium ſubijt S. Gereon cū ſocijs 757.a
coloniam martyres aliquot translati ab Epiſcopis 796.a b
colonienſis Carthuſia 688.b
colonienſis clerus reformatur & inſtituitur 803.b
colonienſis diœceſis à Nortmannis deuaſtata, B. Seuerini eccleſiam incolumem ſibi miraculosè ſeruat 1025.b
colonienſis diœceſis per triennium ſiccitate afflicta, miraculosè liberatur 1024.a
colonienſis primus epiſcopus S. Maternus 758.a
colonienſis eccleſiæ fides inuiolata 758.b
colonienſis plebis conſtantia 589.b pietas 795.b

colo-

colonienſes canonici D. Andreæ 799.b
colonienſes in Gallias profecti pro corpore ſui patroni Seuerini 1024.b
coloniēſium pia conſuetudo in viſitandis B. Seuerini reliquijs 1025.b
colonientium ſtudium erga humanda ſanctarū virginum corpora 1002.b
columba è cælo deſcendens, futuri monaſterij locū deſignat 927.b
S. Columba virgo & martyr 2.a
S Colūbanus 896.a eius eximia ſanctitas & obiurgatio in regem Theodoricum de vitando concubinatu 897.a
cometa tribus menſibus appárens 813.a
cometa appárens tanquàm columna flammea 348.b
comœdias & tragœdias vt legerit Bruno 788.b
completorij preces à Monachis perſolutæ 52.b
compunctionis genera multa 119.a
coenredus Merciorum rex fit monachus 814.a
concilium in Britannia habitum 346.b 347.b
concilium ad Anglorum fidem examinandam habitum 348.b generale Angliæ contra incontinentes clericos 857.a Claromontenſe 679.a Martini Papæ cur inſtitutum 350.a Rhemenſe vniuerſale 303.a Romanum ſub Zacharia Pontifice 832.a Conſtantinopolitanum tempore Gregorij Nazian. 503.a epiſcopale conuocatur 549.a
concilia V. generalia, & eorundem patres 349.a
concilij Niceni primi doctrinam ſuſtinuit Theophilus Gotthorum epiſcopus 261.a
concilium, vide etiam Synodus
concionatur quotidiè S. Matthæus 353.a
concionatores quinam plangendi 598.b
concionatorum vita 598.b
concupiſcentiam carnis quantis afflictionibus S. Dominicus calcârit 853.a
confeſsio ſacramentalis 43.b
confeſsio ſalutis ſpes 542.b
confeſsio etiam de cogitationibus habita 158.a & in eadem manûs impoſitio 163.b
confeſsio generalis S. Iacobi Alemanni ſub mortem 810.b
confeſſio pura meretricis 708.b
confeſsio regum vtilis ad ſubditorum pietatē promouendam 492.a
confeſsio S. Trophimi inſignis 337.a
confeſsionis ſacramentum quanti fecerit S. Elzearius 418.b
confeſsionis tria genera 864.a
confeſsionem ſacramentalem ordinandus clericus prætereiens, punitur diuinitùs 52.b
confeſsione & pœnitentia conſciētiæ expiādæ 273.a item earundem vis 271.a
non confitētis pœna 630.b
confeſſores lilijs comparati 960.a
confirmationis ſacramentalis vis quanta 1075.b
coniugij amor ſæpè noxius 481.a
coniugium illegitimum reprehenditur ab epiſcopo 163.a b
coniunx repulſa propter adulterium, non eſt alteri copulanda 347.b
coniugum continētia laudatur 861.b votum de perpetua conſeruanda continentia 861.b 956.a ſingulare vitæ exemplum 956.b
coniuratio ſubditorum aduerſùs Moyſen 91.b 99.a
conradus Cirnenſium Dux 866.a
conſcientia ſyncera magnum ſolatium 2.b
conſcientiæ ſcrupulus, valetudinis cōſeruandę cauſa B. Heduuigi inijcitur 870.a
conſenſus in necē S. Heimerammi, vt punitus 373.b
conſecratio ſacrarum virginum 378.a
conſilium letiferum impiorum hominum 217.b
conſilia ſaniora haudquaquàm reſpuenda 864.a
conſtantia S. Saturi 894.a
conſtantia animi, proximi incitamentū ad virtutem 29.a
conſtantia egregia in S. Anania 522.a martyris Gregorij 484.a S. Caprafij 967.b
conſtantia mira virginum 30.b 32.a 183.a
conſtantia inſignis Chriſtianorum 148.a 151.a 152.a
conſtantiæ præclarum exemplum 1062.b
conſtantiæ exempla 101.a 122.a 163.a 170.b & ſeq. 257.b 338.a 408.a b 411.a 675.a 694.a 695.a 700.a 702.b 515.a 656.a 658.a 784.b 930.b 1091.b
conſtantij laus 936.b qui poſteà tamen arrianizat 937.a
conſtantis Conſtātini Magni filij imperio, cedit Occidens 970.a occiditur ibid.
conſtantini Copronymi edictum de ſacris imaginibus non honorandis 929.b
conſtantinus Cōſtantij & Helenæ filius, cur Magnus appellatus 969.a
conſtantinus Magnus Romanorum Imperator inſignis 212.a 494.b cur occiderit fratres ſuos 978.a aduerſùs Iulianum apoſtatam defenditur 978.a
conſtātini Magni decreta de extruendis & reſtaurandis templis Chriſtianorū 969.a liberalitas in templi extructionem 125.b
conſtantius & Conſtantinus eius filius Imperatores 757.b
conſtantius Imperator baptizatur & moritur 972.a conuocat Epiſcopos Niceam ad ſecundam ſynodum ibid.
conſtantius Imp. arrianizat 1053.b
conſtantij Māſionarij eccleſiæ S. Stephani, vita 390.a
conſtantinopolim ab hæreſi Arrianorum repurgat Gregorius Nazianzenus 503.a
conſtantinopolitana ſede Paulus ab Arrianis pulſus 1054.a eidem Macedonium præficere volūt ibid.
conſtantinopolitanus Patriarcha Tharaſius 721.b
conſtantinopolitanum concilium primum contra Macedonium quandò celebratum 503.a aduerſùs Macedonium & Eudoxium 349.a contra Theodorum & Theodoretum & Ibæ epiſtolas 349.a
conſuetudinis vis 43.b 853.a
conſultatio in rebus manifeſtè iuſtis non eſt habenda 260.a
contemnendæ res caducæ 258.a
contemplatio ſancti Elzearij in medijs ſeculi gaudijs 423.a
contemptus ſui 592.a 593.b 772.a
continens nemo niſi Dei dono 1048.b
continentiæ exemplum 251.b 333.b
continentiæ vouendæ modus 424.a
continentiſsimè vixiſſe S. Hieronymum poſt baptiſmum 497.b
contumeliā modeſtiſsimè ferentis exemplum 771.b
corbeia 446.a
S. Corbiniani epiſcopi Friſingenſis I. vita 155.b
cordium arcana nouit beatus Franciſcus 668.b cum ſeq.
S. Cordula ſola ex vndecim millibus virginum relicta, perimitur 1003.a b
S. Cornelius Papa moriturus, omnia eccleſiæ bona Stephano Archidiacono tradit 249.b
S. Cornelij Papæ & martyris hiſtoria 249.a immane ſupplicium ibid.b
cornelius Centurio ad pedes beati Petri prolapſus 222.a
S. Cornelij centurionis res geſtæ 221.b
cornelij centurionis effigies in templo depicta 226.a
cornelius epiſcopus Italiæ 221.b
corona glorioſior, vbi ſexus eſt infirmior 1071.b
corpus exanime B. Franciſci, futuræ gloriæ ſpeciem

em præ ſe ferre 618.a
corpus exanime S. Galli, loco moueri diuinitùs prohibetur 910.a
corpus in aquis ſeruatur triduo incolume 666.b
corpus S. Quintini 55. annis in flumine manet illæſum 1092.a
corpus B. Hilarionis mortuum, poſt decem menſes integrum & odoribus fragrans conſpicitur 994.b
corpus S. Ludmillæ poſt triennium appáret incorruptum 446.b Vuenceſlai poſt triennium incorruptum 449.b S. Húberti poſt 153. annos incorruptum 121.a
corpus S. Hildegardis quaſi in clibano decoctū 312.a
corpus præ nimio contemplationis ſtudio in aëra ſuſtollitur 872.b
corpus ſuum, fratrem aſinum compellat B. Franciſcus 590.a
corpus ſancti viri ex contactu hominem curat 810.b
corporis pulchritudo 89.b
in corpore S. Quintini ſudes ferreæ adhuc repertæ infixæ 1093.b
SS. corporum translatio 838.a 845.a
coſmas & Damianus per viſum appárent languentibus 406.b gratis curationes ęgris adhibét 403.a in cruce ſuſpenſi lapidantur 405.b
coſmæ & Damiani eorumq́ fratrū martyriū 403.a patria & mater ibid. ſepultura 406.a
Creaturas cæteras Deum propter hominem condidiſſe 416.a
creaturas quantunlibèt abiectas, fratres vel ſorores B. Franciſcus appellat 599.b
in creaturis Deum contemplans, exultat D. Franciſcus 602.a
cretæ laus 928.b
criminatores falſi diuinitùs puniti 1078.a
criſpinus præſes compellit ad ſacrificandum Chriſtianos 325.a
criſpini & Criſpiniani martyrium 1057.a ſutrinam exercuerunt ibid.
crocodilus ſæuit in homines atque beſtias, pòſt miraculosè perit 202.a
S. Crucem adorantes, quid attendere debeant 244.b
crucis Chriſti varia nomina 242.a 245.a virtus 227.a b 321.b 591.a 703.a encomia 240.a b 241.a b
crucis figura 244.b
crucis ſanctæ vis 644.b 1056.b
crucem Chriſti geſtat regina Perſarum 698.a S. Editha vbiquè præfert 287.b
in cruce Chriſti omne B. Franciſci ſtudium 620.a
crucis figura conſpecta quid præſtet 239.b
S. Crucis exaltationis feſtum celebre 239.a 243.a Romę celebrari Heraclius Imperator edicit 187.b
de ſanctæ Crucis exaltatione ſermo B. Petri Damiani 245.b
S. Crucis exaltatio, quomodò præfigurata 244.a b
S. Crucis Imper. Heraclius recuperator 34.b
S. Crucis inuentionis celebritas 126.a
S. Crucem Iudæi confodiunt 241.a
S. Crucis inuentrix S. Helena 243.b
crucis in modū ſtipulas humi iacentes genibus flexis adorat, ſuoq́ loco reponit B. Heduuigis 874.a
crucis ſigno S. Euphemia ſe præmunit 281.b 282.a 283.b & S. Fides cùm ad Daciani tribunal ſiſtebatur 966.a
cruce muniunt ſe martyres 401.a B. Frãciſcus 580.b moriturus epiſcopus 165.b S. Eulampius 751.b 752.b frons conſignatur 39.b 288.a frons & cor 703.b 966.a
crucis ſigno S. Michael mira operatur 471.b
crucis ſigno fœminæ ſanantur 198.b cæca reſtituitur 879.a capiti impreſſo equus ſanatur 826.a dęmon pellitur 525.a 810.a 856.a à dęmonum incurſu locus vindicatur 39.a ęgrotus reſtituitur 608.a 611.a 645.a cum ſeq. 783.a feræ miteſcunt 737.a cum ſeq. & occiduntur 1056.b fluctus compeſcit S. Nicetius 526.a hoſtes profligantur 261.a 445.b pellitur tempeſtas 132.a 228.b ſanatur dæmoniacus 650.b 524.b cæci illuminantur 644.a ſanatur paraliticus 644.b mortuus ſuſcitatur ibid. multæ curationes fiunt 645.a b & ſeq.
S. Crucis myſtica interpretatio 246.b
crucis ſignum dæmonibus intolerandum 397.a
crucis ſignum in cælo appáret 886.b item Conſtantino appáret 978.a inter cornua cerui 668.b
crucibus tribus depictis, mare tumidum in ſemetipſum relabitur 993.a
crucis ſigni vſus in fronte atque pectore, & eiuſdem miraculum 158.b
crucis theſaurus Chriſtus 243.a
crucis vexilla ſupplicationis tempore circunlata 178.b & in reliquiarum translatione 110.b
crucis vexillo elato cum Litanijs, ſacræ virgines monaſterium circumeunt 439.b
crucis ſignum quantum valeat 920.a
per crucis ſignum quot miracula operata 647.a
crucis Chriſti virtute cecidit dæmonis ſupercilium 976.a
S. Crucis ſeptē apparitiones S. Franciſco oſtēſæ 616.a
crucis ſignum in fronte S. Huberti 120.b
per crucem quanta bona nobis obuenerint 241.b mundus redemptus 762.a fides vbiquè diſſeminata 245.a
in crucem cur Chriſtus extollatur 240.a
crux Chriſti coniungit cælum & terram 246.b noſtra victoria: mors, vita, & ſalus noſtra 1071.b
crux, virga virtutis dicitur 245.b
crux à columba cælitùs emiſſa, in caput Geminiani conſignatur 286.b
crux Chriſti adoranda 242.b recepta à Perſis 187.b potentia & brachium dicta 245.a morienti S. Nicolao Tollentino propoſita 198.b
crux, Dei paſsio & trophæum 240.a Eccleſiæ ornamentum 243.b
S. crux in veteri teſtamento præfigurata 242.a b
S. Crux per vniuerſum orbem exaltata 241.a
crux propria vt ferenda 248.a b
S. Crux quadrifariàm quatuor mundi climata compræhendit 246.a
crux ſplendidiſsima Hieroſolymis appáret 970.b
crux terræ infixa ab epiſcopo 225.a credentibus propoſita 241.a
crudelitatis inſigne exemplum 338.b
crucifixus Chriſtus gentibus ſtultitia 691.a
crucifixus Chriſtus vt cogitandus 246.b
crucifixi imago loquitur 864.b
crucifixi vires inexpugnabiles, & dæmonibus horrori 400.a
qui crucifigant Chriſtum ſpiritualiter 248.a
Cultus regularis quàm gratus ſit Deo 45.b
S. Cunibertus epiſcopus Coloniēſis, tutor Sigeberti regis Francorum 298.b
cura S. Brunonis ad tuēdam rempub. 801.a Agathonis Papæ de Eccleſia Dei 350.a
curationes varias S. Placidus facit 644.a b & ſeqq. 650.b & ſeq.
curatus filum argenteum offerre iuſſus 848.b
cuſaro Armeniæ rex, & frater Artabanis vt vexarit Perſas 481.a
currus & equi Eliſei quid deſignent 545.a
cuſtodes S. Quintinum cuſtodientes, quo miraculo conuerſi 1089.b
Cyniphes qualia animalia 62.a b vexant Aegyptios ibid.

cy.

cynomyia animalis genus quale 64.a punit Aegyptios ibid.
cyprianus Carthaginenſis epiſcopus 8.b
B. Cypriani Epiſcopi Carthaginenſis vita & martyrium 251.a
S. Cypriani vita & martyrium 394.a
cyprianus magus & Philoſophus 396.a eius libri magici comburuntur, mutaturq́ repentè 398.a
cyprianus baptizatus ſacris initiatur 398.b
cyprianus exulat 399.b atrociter punitur 400.b
SS. Cypriani & Iuſtinæ martyrum reliquiæ Romam transferuntur 402.b
B. Cypriani doctoris & martyris de rebaptizatione reiecta ſententia 744.a
cyrillus martyr 1064.b

DAemon imponenter iactat facinora ſua 396.b mali author 26.b Angeli forma appáret 856.a vaſculo includitur 4.a cur pios magis infeſtet 272.b quæ reformidet 39.b ſublimiora ſtudia vt impedire ſtudeat 272.b grauioribus delictis cur magis abblandiatur 272.b quibus armis impetitur 39.b ſub honeſti ſpecie homines tentat 995.b verberibus petit S. Nicolaum Tollentinum 196.b fœminam ſe ſimulat 397.a puellam ſe ſimulans, decipit B. Victorinum 115.a quòd malus ſit, id non ex natura, ſed ex ſua voluntate prouenit 455.a ſi non voluptate, ſaltem vana gloria hominem vincere ſtudet 199.b quomodò in hominem intret 319.b etiam iumenta & res alias occupare & perdere ſolitus 989.a non potuit ferre Eleutherij præſentiam 118.a
dæmonis inuidia erga SS. cultum 564.a infeſtationes 605.a imbecillitas irridetur 988.a artes 429.b artes mille nocendi, etiam per muſcas 39.b terriculamenta 898.b tentatio 311.a & ſeq. 678.b 709.a feſtum qui celebrârint 211.b vexatio, virtutis incitamentum 39.b 234.b fanum diuinitùs concrematum 226.b inſidię variæ ad impediendum ſanctum matrimonium 199.b cum ſeq. aperta cum monacho conflictatio 809.b fallacia 589.b 596.a inuidia in homines 351.a 456.b officium & inſultatio procax 272.a imperium in bonos 457.a 594.b adſpectu horrendo expurgati morientes 275.b inſidię 115.a inſidijs vt reſiſtendum 272.b & ſeq. malignitas 1013.a procacitas 1015.b
dæmones eijciendi mirabile conſilium 321.a ſigno Crucis fugati 227.b 232.a in tentando homine aſtutia 52.b quàm ſint terribiles coacti ſe populo oſtendere quẽ deceperât 131.b cur patribus viſibiles aliquandò apparuerint, nobis non item 772.a
dæmones S. Hildegardi multas inferunt pœnas 311.b
dæmonum diuerſa genera 321.a ſuperbiſſimorum imbecillitas 400.a legio ab homine pellitur 987.b ludibria 985.b varia malignitas aduersùs martyres 928.b
dæmoniacus ad corpus S. Fidelis curatur 1067.a curatur virtute cruoris S. Nazarij 215.b item multi cæci & ægri ibid.
dæmoniaci curati 106.b 10.b 218.b 366.b 539.a
dæmoniaca confitetur Chriſtum 822.b
dæmoniacæ curatæ 321.b 322.a b 323.b 406.b 539.a
dagobertus Francorum rex 174.b benedictionem à Monacho accipit 747.b cui multa largitur 748.b regnũ Auſtraſiæ trãsfert in filiũ Sigebertum 298.b à purgatorij pœnis per ſanctos ereptus 717.a
dalphinus Lugdunenſis epiſcopus 815.a
damnatio ad metalla 180.a
damnatum eſſe quid ſit 673.a
daniæ rex per viſum iubetur S. Vuẽceslao templum extruere 451.a
dani populantur agros 700.a profligati 49.a
danorũ feritas 700.a poteſtas 787.a in Galliã excurſus, Arduennæ ſyluæ depopulatio 48.b
daphne Antiochiæ ſuburbanum deſcribitur 979.a
daria, vide Chryſanthus.
daria Mineruæ virgo ad S. Chryſanthum, ad eius animum tentandum, à patre miſſa 1049.a ab ipſo ad fidem conuerſa 1051.a
dauid propheta, rex & myſterij parens 474.a
Decbertus rex 768.b
decimæ & oblationes vt ſint perſoluendæ 834.a
decij perſecutio 1055.a
decreta ſanctorum Patrum obſeruanda 347.a
decumbentem inuiſunt angeli 774.b
dedicatio templi 748.b
deflendi non ſunt, quos cernimus ex hoc ſeculo nequam liberatos 334.b
defunctus loquitur 669.b clamat ſe accuſatũ 671.b clamat ſe iudicatum 672.a
defunctum filium mater Cleopatra luget 952.a
defunctis officia perſoluit S. Maurilius 232.b
defunctis quantùm proſint viuorum preces 435.a b
pro defunctis oratio 902.a Miſſarũ celebratio 908.a 910.a
pro defunctis ſacrificium Miſſæ per viſionem declaratur 194.b
deierationes calumnioſæ quas diuinitùs meritę pœnas 1077.b 1078.a
deipara vt ſit B. virgo, & cur non dicatur Chriſtipara 136.a
deiparam virginem in ſingularem patronam delegit S. Elzearius 417.b
deliciarum labentium ſpretor S. Placidus 637.b
demetrius, eius vxor, & filius credunt in Chriſtum 223.b 224.a baptizatur cum omni domo ſua 224.a
S. Demetrij martyris certamen 701.b patria, genus, pueritia, virilis ętas 701.b eiuſdem mors 704.b
demetrius Præfectus, philoſophus inſignis 224.b & Chriſtianorum perſecutor ibid.
demophilus Athenienſis, monachus & miniſter S. Dionyſij 713.a 731.a
deogratias epiſcopi Carthaginenſis vita 890.b
deonotus Britãniæ rex, pater S. Vrſulę 998.b 1005.b
deorum nomina quemadmodùm philoſophi interpretentur 1050.a
deos gentium ſacrilegos fuiſſe homines 20.a
de dijs gentilium diſputatio, eorum flagitia proponens 1049.b & ſeq.
definianus epiſcopus Aurelianenſis 123.a
deſponſationis lex 133.b
deſponſatio B. virginis, cuſtodia virginitatis 134.a
detrahere ſeruis Dei, turpe eſt 250.b
deuotionis antiquæ exemplum 178.a
deuotionis feruor quantùm poſſit 869.a quantus in B. Heduuige 871.a b
deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob, quid 60.a
deus rebus creatis ineſt quatuor modis 138.a quomodò ſit in impijs ibid. cur homo factus 409.b facilis ad ignoſcendum 24.b hominum cauſa ſingula ſuppeditat 474.a
deus ſapientiæ largitor 173.a
deus in hoc ſeculo electos ſuos ſemper deprimi ſinit 143.b cur homo factus 135.b cur ſedeat 466.
ne Deus quidem à calumnijs liber 722.b
dei filius per omnia nobis ſimilis factus eſt 136.b
dei opera per ſanctos manifeſtari 377.b iudiciũ admirabile 317.b inexplicabilis laus 96.a eſſentia omnium ſuprema 454.b maieſtas quanta 305.b benignitas in errantes 731.b prouidentia 454.b infinita bonitas 454.b permiſſu, non voluntate, perire malos 34.a poteſtas duplex: effectrix & moderatrix 86.a natiuitas 328.a
dei nomen tetragrammaton 87.a

deum timere magis quam homines, decet 607.b
deum operari in ſanctis 818.a
in Deo perſonæ tres & vna ſubſtantia 290.b
deorum ethnicorum reſponſa de Chriſto 978.a
Dij gentium quales 715.b & eorum cultores 762.a
diabolus quem vicerat, ab eodem victus eſt 1071.a
diabolus latro 245.b per obſeſſos diuerſo vtitur idiomate 988.b cur Dei nomen ſibi aſſcribat 429.a aliquando vnius angelici ordinis princeps 455.b
diaboli malitia 13.b 14.a inuidia 320.a verſutia ad decipiendum hominem quanta 406.b
diabolum quod ſuũ eſt, in Chriſto quæſiuiſſe 543.b
diabolicis & humanis infeſtationibus S. Hildegardis vexatur 311.a
diaconus, indè Archidiaconus creatur S. Leodegarius 546.a
diaconum ordinat S. Autonomus Cornelium 211.b
diaconus ordinatur S. Senoch ab Euphronio Epiſcopo 1045.a
diaconi conſtituti à S. Matthæo 352.b
diaconus ordinatur S. Euergiſlus à B. Seuerino Epiſcopo 1028.a
diaconus fit Iuſtus 21.b
dialecticæ officium quod 290.a
dialogus martyris centurionis cum præſide lepidiſſimus 1050.b
dicul monachus Scotus 813.b
diddo Epiſcopus dat pœnas ſuæ in S. Leodegarium crudelitatis 549.a
didymi laus 510.a
dies ſeptima mundi natalis 94.a
diffidentia punita 72.b
digitus Dei, ſpiritus ſanctus 217.a
dignitas B. Mariæ virginis 138.a
dignitates recuſat S. Editha 287.b in ſuis fratribus non admittit B. Franciſcus 592.a
dignitates ſibi arrogantes, viui abſorbentur 99.b
dij gentium homines fuêre ſceleratiſſimi 1050.a perpetuo igni exuruntur 659.a
quibus dijs olim immolauerit gentilitas 726.a
dilectio ſalutis ſpes 542.b
diocletiani in Chriſtianos ſæuitia 23.b
diocletiani & Maximiani perſecutio in Chriſtianos 519.b
diocletiani & Maximiani pſecutiõe martyres 1057.b
diocletiani perſecutio 1061.b
diocletiani perſecutione Præſes Probus 1061 b
diocletiani & Maximiani crudelitas 211.b 407.a b 755.b & ſeq. 380.a
S. Dionyſij Areopagitæ & ſociorũ eius martyrium 711.a patria & parentes ibid. paſſionis, altera deſcriptio 725.a
dionyſius in Aegyptũ ſtudij cauſa proficiſcitur 726.a Philoſophus quantus: itẽ quanta eius authoritas apud Atheniẽſes 726.a Atheniẽſiũ fit epiſcop9 712.a 721.b 727.b cur Areopagita & Theoſophus appellatus 726.b cur etiã Macari9 733.a qua occaſiõe ad Chriſtũ cõuerſus 730.b multis locis Chriſtũ pdicat 733.a cũ ſocijs cur virgis cęſus, & obtuſis ſecurib. decollatus ſit 723.a laudat Deũ in pœnis 737.a cum ſocijs Ruſtico & Eleutherio capite punitur 715.b caput ſuum iam amputatũ, ad alium locum defert 715.b 738.b
S. Dionyſij epiſtola ad Demophilum monachum 731.b eiuſdem epiſtola ad Apollophanem 719.b meritis xix. miracula vna nocte fiunt 719.b
dionyſij teſtimoniũ de Chriſto in cruce pẽdẽte 726.b
dionyſij Areopagitę opera à Michaele Imp. miſſa Ludouico Pio 719.b
S. Dionyſij opa edita 728.a cũ ſeq. Latinè verſa 717.b
S. Dionyſij Areopagita beneficia in Ludouicum Pium 717.b
S. Dionyſium Athenienſium fuiſſe epiſcopum, aduerſus quoſdam diſputatur, & defenditur 720.b cum ſeq. eundem & in Gallijs fuiſſe demonſtratur 721.b 722.b
dionyſius Corinthiorum epiſcopus 720.b
dionyſij Corinthiorum epiſcopi, de Dionyſio Areopagita teſtimonium 720.b
dioſcoria, feſta falſorum deorum 340.a
diſciplina ſcoparum ictibus exercetur 850.a 870.b
diſcretio virtutum auriga 590.b 868.a
S. Diſibodi templum 304.b
diſputatio S. Pauli cum Dionyſio Areopagita 727.a
diuinæ maieſtatis proprietas 455.a
diuinitas Saluatoris nube carnis obtecta 147.a
diuitiæ veræ, nihil poſſidere 432.b
diuitias omnes temporales S. Natalia reliquit propter Chriſtum 154.b
diuitiarum contemptus 774.a
docere & ſecùs viuere, eſt ſuo ſe enſe iugulare 953.b
docere haud omnibus datum 327.b
docendi genus optimum, exemplis doctrinam confirmare 188.b 368.a
docto & erudito homini viuere, eſſe cogitare 43.a
doctores licèt quandoquè errores ſuis ſcriptis admiſcuerint, remunerationis tamen dono minimè à Deo priuari 744.a
dodo epiſcopus Mimigarfordenſis 110.a
dodo cur inſidiatus S. Lamberto epiſcopo 297.a cũ ſeqq. viſcera propria putrefacta euomit 300.a
dolor pſens pteritæ voluptatis memoriã tollit 68.a
dolores temporarij fortiter perferendi 1047.a
dolor vniuerſalis haud perpetuus eſſe poteſt 327.a
dominicæ diei prophanatio 131.b
dominico die laborantis pœna 360.a 879.b
S. Dominici Loricati vita 849.a
domitianus ſecundam in Chriſtianos perſequutionem exercet 735.b
dona Deus diſtribuit in multas generationes 664.a
S. Donatiani Rhemenſis epiſcopi corpus Brugas transfertur 846.a
S. Donatiani baſilica Brugis conditur 846.b
donatus, S. Hieronymi præceptor 496.a
donèc, quam ſignificationem interdum habeat 135.a
donum S. Gallo offerendum, ab incendio miraculosè ſeruatum 914.a
S. Dorothei & ſodalium virtutes eximiæ 169.b
dorothei honos ampliſſimus 168.b
S. Dorymedontis martyrium 337.a
dorymedon Senator piſſimus 340.a
Draco Moyſis abſorbet ſerpentes Magorum 61.a
draconum genus mirabile 993.a
dracontius epiſcopus confeſſor 991.a
dracontius iudex, cur ſic vocatus 381.b
drahomira terræ hiatu abſorpta 448.a
drahomiræ in Chriſtianos perſecutio 444.a
S. Dulcitius epiſcopus 968.b
Dunaan Hebræus obſidet Nagran odio Chriſtianæ religionis 1033.b perit cum exercitu 1043.b
S. Dunſtanus Archiepiſcopus Cantuarienſis 857.a
S. Dunſtannus obitum S. Edithæ prænunciat 288.a
ducis ſeu principis officium 65.b 71.a b
ducis filia, repudiatis nuptijs regis, ſacrum velamen rege aſſentiente accipit 905.b

E

Bbo Rhemenſis Archiepiſcopus 846.a
eboris præſtantia 137.b
ebrietatis incommoda 90.b
ebroinus efficitur monachus 546.b multis ſe ſceleribus obſtringit à Theodorico reſtitutus 547.b cur S. Leodegarium perſecutus ſit 267.b iuſſu eius S. Leodegarius capitur & luminibus orbatur 548.a mors eiuſdem Ebroini 550.b
Ecana ciuitas 19.a

ecca Anglorum Epiſcopus 700.a
eccleſia in bello roſas, in pace habet lilia 1056.a
eccleſia Chriſti corpus 354.a
eccleſiæ perſecutio magna à Gallo & Rioldo fratribus 297.b cum ſeq.
eccleſiarum Dei perſecutiones horrendæ 428.b
eccleſiæ nocet ſecuritas aliquandò 189.b
eccleſiæ vniuerſalis columnæ quæ 354.a
eccleſiam premit Longobardorũ Aiſtulphus 740.b
eccleſiæ ſtatum labefactum reſtituere, quàm incolumem conſeruare, laudabilius 1020.a
eccleſię Herbipolenſi quid S.Bonifacius largitus ſit 832.a quid S.Burchardus eiuſdẽ Epiſcopus 836.b
eccleſiam Mediolanẽſem frequenter viſitat S. Iuentius 221.a
eccleſijs paſtores quales præfecerit B.Bruno Epiſcopus 801.b
eccleſijs multa largitur Guntrannus rex 361.a
eccleſias condit S.Lambertus in Taxandria 296.b
eccleſia floribus & arborũ ramis à S.Guidone conſperſa 210.a
eccleſia Gandaui in honorem B.Petri Apoſtoli conſecrata 529.a
eccleſia S.Simetrij 50.a
eccleſiam Lugduni extruit S.Patiẽs epiſcopus 267.b
ad eccleſiam confugit homicida 22.a
eccleſias penè totius orbis perluſtrat S.Guido annis ſeptem 209.a b
eccleſiaſtica bona per vim aut furto inuadentes vel ſubtrahentes, diuinitùs puniuntur 918.a
eccleſiaſtica iura violantis pœna 554.a
eccleſiaſtes quid 137.a
eccleſiaſticam hiſtoriam ſe ſcripturum promittit S. Hieronymus 995.a
ecgbertus rex Anglorum 343.a
eclipſis ſolis horribilis, Chriſto in cruce pendente 730.b
ecſtaſim orans patitur 872.b
Edelfridus rex cum filio interficitur 764.b
edicto Moyſis páret populus Leuiticus 91.a
edictum Imp. ad deturbanda templa 169.a item, vt Epiſcopi in carceres conijcerentur ibid.
edictum impium Traiani Imp.111.a Aureliani Imperatoris 428.b Maximiani imperatoris 744.b Alexandri imperatoris 822.b Diocletiani & Maximiani imperatorum 1026.a
edictum impium manu auellens vir illuſtris, martyr efficitur 169 b
S.Edithæ virginis vita 287.a
S.Editha Abbatiſſæ munus recuſat 287.b
S.Editha apparuit matri xxx.die ab obitu 288.a
edilredus Merciorum rex eccleſias & monaſteria deuaſtat 348.a
ediluuach rex Saxonum in Anglia 814.a
edouardi regis cædes 287.b
eduinus rex deliberat cum ſuis de complectendo Chriſtianiſmo 765.a tandem credit 765.b occiditur à paganis 766.a 768.a
eduini regis potẽtia 760.a ſtructæ eidẽ inſidię 760.b
egbertus pręfectus Caroli Magni 102.a petit S.Idam ſibi dari in vxorem 102.a b
egberti mors 103.a
egebertus Treuerenſis epiſcopus 1007.b
egiluuardus Herbipolenſis Epiſcopus 844.b
ego ſum, qui ſum, nomen Dei 60.a
Eigil Abbas 442.b
Eilbertus Babenbergenſis Epiſcopus, frater B. Heduuigis Duciſſæ Poloniæ 861.b
electorum probatio 320.a
eleemoſyna quid ſit aut ſignet 1104.b
eleemoſynam nunquàm roganti denegauit S. Elzearius 421.a
eleemoſynarũ largus diſtributor S.Remigius Epiſcopus 538.b
elementorum vſus quos fructus pariat 89.b
elfricus Abbas prius, pòſt Cantuarienſis Archiepiſcopus 857.a
elementa Moyſi párent 66.a
eleuſamitæ Saraceni conuertuntur 989.b
S.Eleutherij vita 118.a
elesbaan rex Aethiopum Chriſtianus 1033.a
eligius Nouiomenſis Epiſcopus 187.b ſub Dagoberto multa condit monaſteria 188.a
S.Eligij encomion 35.a
eliphius martyr Coloniam per Epiſcopum Brunonem transfertur 796.b
S.Eliphij martyris vita 884.b corpus vbi aſſeruetur 884.b
elizabeth Turingiæ Lantgrauiæ corpus, Marpurgi quieſcit 861.b
S. Elzearij Comitis Ariani, vita 412.a laus 422.a mors & miracula 427.b
Encratius pictor diuinitùs cur punitus 226.a
enoch cur honoratus 474.a
Epheſina prima Synodus 575.a
epheſinum concilium contra Neſtorium 349.a
epimachus quomodò ex eremita martyr euaſerit 1084.a b & ſeq.
epimachus martyr quantoperè Chriſto in pœnis conformari optârit, 1086.a & qui demùm conſummatus 1086.a
epimachi martyris patria, educatio aut conuerſatio 1084.a virtus, ardor & conſtantia 1084.b 1085.a
S.Epiphanius Salaminæ Cypri Epiſc. 502.a 984.a
epiſcopum Athenienſem creat B.Paulus S.Dionyſium Areopagitam 727.b
epiſcopus, colũba diuinitùs miſſa, deſignatur 124.a
epiſcopus creatur S.Gerardus 391.b item Corbinianus à Gregorio Papa 157.b eligitur Cyprianus adhuc neophytus 252.b confirmatur Dienſis Stephanus Carthuſianus 130.b illegitimè creatus vt repręhenditur ab Epiſcopo Cantuarienſi 346.a
epiſcopus extra Eccleſiã ordinatus, ꝓphanus 250.a
epiſcopus Epheſiorum Timotheus, Dionyſij Areopagitæ condiſcipulus 727.b
epiſcop' ignot' inter monachos humilimè viuit 22.b
epiſcopus S.Lambertus ſede ſua pulſus ad monaſteriũ Stabulenſe fugit 42.a itẽ alius pulſus, reſtituitur 802.a Vuilfridus cur à ſede pulſus 348.b
epiſcopus, manus impoſitione multos ſanat 126.b & ſeq.
epiſcopus, martyris cultũ impedire cupiẽs, diuinitùs punitur 564.b item res monaſterij iniuſtè ſibi vendicans, punitur 918.a ſancti ſepulcrum conculcans punitur 5.a
epiſcopus, ſe viuente, ſucceſſorẽ ſibi ſubſtituit 36.b 926.b item alius viuẽti ſubrogatur 841.b & alium ſibi ſubrogat S.Dionyſius 733.b
epiſcopus Remaclus monaſticã vitam ſuſcipit 40.a
epiſcopi electio legitima 249.b per ſortẽ 127.b in arbitrium præceſſoris collata 841.b nimia ſeueritas in monachos, punitur 918.a
epiſcopi officium 131.a ordinatio à tribus archiepiſcopis 131.a
epiſcopi electio, Dei, non hominum, eſt 123.b
epiſcopi ſola nominis fama quãtùm effecerit 795.a ſucceſſor futurus diuinitùs deſignatur 1.b ſingulare humilitatis exemplũ 676.b 707.a 786.b verè piè viuentis exemplum 796.a verè de ſe humiliter ſentientis oratio 707.b
epiſcopi viuentis ſedem præripiens, punitur 3.a
ad epiſcopi pedes rex ſe abijcit 3.b
ob epiſcopi electionem triduanum ieiunium indicitur 123.b

epiſcopo ab exilio reuocato reuerentia quanta exhibita 3.b
epiſcopo verbera minantis diuina vltio 1014.b
epiſcopo viuenti, num liceat alium ſubrogare 40.b
epiſcopis derogare, quantum malum 826.a
epiſcopis non iniuria rerum ſecularium adminiſtrationem committi 794.a
epiſcopum perdere volentes, malè periêre 165.a
epiſcopum vt rex veneretur 161.a b
epiſcopi à B.Remigio ordinati 540.b
epiſcoporum quorundam de ambitu & auaritia notatio 1100.a
epiſcopalis benedictio 37.b eam exoptat S. Gerardus 560.a
epiſcopatu abdicato fit monachus S.Remaclus 188.b
epiſcopatus clàm ab Epiſcopo derelictus 22.b
ab epiſcopatu vt pulſus S.Lambertus 293.a
epiſcopatum oblatum recuſantes 904. b 907. a item recuſat Adrianus abbas 344.b Stephanus Carthuſianus 130.b B.Cyprianus 252.b S.Corbinianus 261.b
epiſcopatum inuitus ſuſcipit S. Cornelius 249.b S. Lambertus 292. a S.Remaclus 35. b S.Maurilius 229. a b S.Remigius 538.b
epiſtola S.Cypriani exulis ad epiſcopos & martyres 179. b S.Dionyſij ad Demophilum Monachum 713. b eiuſdem ad Apollophanem 719.a item ad Iohannem euangeliſtam 732.b
epiſtola Hincmari Rhemenſis Archiepiſcopi de S. Dionyſio Areopagita 741.b D.Ignatij ad Romanos 778.b Lodouici Imp. de rebus & ſcriptis S. Dionyſij 716.b Notgeri epiſcopi Leodienſis ad Vuerinfridum Abbatem 32.b
epitaphium S.Theodori Epiſcopi Cantuarienſis 350.b item S.Amati 237.a
epularum incommoda 231.b
Equi indomiti ſacrum viri corpus ad ſepulturæ locum magno miraculo deferunt 911.a
equus ob recuperandam ſanitatem vouetur 914.a
Erconbert Cantuariorum rex 344.b
eremitica vita quæ 676.b
eremitæ inſignes, S.Iohannes Baptiſta, Moyſes, Elias, Eliſeus & Abraham 41.b
eremitæ qui quàm piè & fructuosè eremum reliquerint 1084.b
eremi vtilitas & fructus 679.b
eremum petit S. Victorinus 115.a inhabitat S. Bauo confeſſor 531.a
eremum intrans D.Hieronymus, quãtas tentationes perpeſſus ſit 500. a b 501.a idem Hieron. eremo eijcitur ab hęreticis 501.b
S.Ermelendis vita 1078. parentes ibid. obitus 1079.b
Eſau primogeniti ius repetit 73.a
S.Ethbini Abbatis vita 964.a miracula 965.a mors 965.b
etheluuoldus Vuintonienſis Epiſcopus 857.a
Euagrius D.Hieronymũ in ſolitudine inuiſit 498.b
eugenius martyr 1057.b
SS.Euualdorum martyriũ 554.b corpora à Pipino Francorum Duce honorificè Coloniæ Agrippinæ ſepeliuntur 554.b eorundem translatio 556.a
euangelium Iohannis, Canones monaſticos omnes excellere 772.b
euangelium Matthæus vt exorſus 352.a
euangelium Marci authoritate S.Petri confirmatum 213.b
euangelium primus ſcripſit S. Matthæus Hebraicè 352.a
euangelij prædicandi cauſa S.Dionyſius ad Gallos tranſit 712.b
euangeliſtæ vt per animalium figuras diſtinguantur 355.a
euangeliſtarum eadem authoritas 354.b
euangeliſtarum ordo quis in ſcribendo 355.a
euanthia vxor Demetrij cum filio obruitur 223.a interceſsione Cornelij liberatur 224.a
euchariſtia à moriẽte expetitur 625. b ſumitur 751.a 1107.b à decũbente Epiſcopo percepta 44.b 962.b 177.a ſumpta à Childerico rege Francorum 547.a à pecude honoratur 600.a Satyrum liberat ex naufragio 332.a
euchariſtia viaticum 44.b
euchariſtiæ ſacramentum quanti fecerit S.Elzearius 418.b quanti fecerint martyres primæuę eccleſiæ 949.a
euchariſtiæ ſuſceptionem vnire cum Chriſto 544.a
euchariſtiam frequenter percipit S. Elzearius 420.a digne ſumentis fructus 545.a b volens mala intentione ſumere diuinitùs punitur 216.a
euchariſtiam ſumptura, vt ſe comparârit, B.Heduuigis 873.b
erga Euchariſtiam ingens amor & ſtudium D.Franciſci 602.a
in Euchariſtia Chriſtus realiter præſens 544.a
eucharius Epiſcopus & martyr 885.a
eucherij epiſtola ad Syluium Epiſcopum 356.a
S.Eudoxij martyrium 111.a & eiuſdem vxoris martyrij deſiderium 114.a
euercharus Leodienſis Epiſcopus 798.a
S. Euergiſlus Colonienſis epiſcopus curatur in eccleſia S.Gereonis ex puluere 758.a eiuſdem corpus Coloniam transfertur 797.a
S.Euergisli epiſcopi Colonienſis hiſtoria 1027.a
eugenius & Macarius martyres à Iuliano tormentis affecti, in exilium relegantur, cæduntur'q; capite 975.a b
Eugenius Papa Treueris approbat S. Hildegardis ſcripta 308.a
eugenius presbyter inſtitutor S.Lutrudis 378.a
SS.Eulampij & Eulampiæ martyrium 751.a
eulampij patria, genus & pietas 751.a
eulampia ſoror S.Eulampij 753.a
S.Euortij Epiſcopi Aurelianenſis vita 123.a miracula 126.b
S.Euphemia diuinitùs à rotis ſoluitur 282.a
B. Euphemiam torquentes, viſione ad Deum conuerſi, aliqui verò igne abſorpti 282.b eiuſdem martyrium 280.a
euphrata pſeudoëpiſcopus, dogmatis Arriani defenſor 1027.b
euphrata pſeudoëpiſcopus Colonienſis deponitur 1019.a
europæ pars maxima quandò ad Chriſtum conuerſa 367.b
euſebius S.Hieronymi pater 495.b
euſebius patriarcha Hieroſolymitanus 635.b
euſtachius Abbas 174.b 235.b 927.b obitus 908.b
euſtorgius vir inſignis 474.b
eutholmij Comitis epiſtola ad Claudium Imperatorem 401.b
eutychetis hęreſis vt perturbârit Eccleſiam 348.b
euxenianus Poplion 1011.a
Excommunicat S.Nicetius Clotarium regem 524.b
excubiæ ad reliquias S. Galli 915.b
exemplorum vis quanta 603.a
exequiarum vſus antiquus in Eccleſia 517.a 963.a
exercitia D. Franciſci in locis deſertis 605.a S.Aquilini 958.a
exhæredatio ſtupri cauſa 370.a
exilium æquo animo ferunt ſancti 3. a voluntarium ab epiſcopo ſuſceptum 22.b pijs patria dulciſſima 254.b
ex marito fit Epiſcopus S.Aquilinus 955.a
exploratores locorum miſſi à Moyſe 71.b

exulat S.Amatus epiſcop. 238.b. B.Cyprianus 179.b
exul S.Lambertus vbi vixerit 293.b
exuperij militis oratio præclara, &c. 358.b
Ezras ſcripturæ ſacræ inſtaurator 718.b
FAcies Moſi clara vt ſol 84.a
facta prouocare ad imitationem 43.b
falco vt amicitiæ fœdere B.Franciſco iungitur 601.a
fame cur Dei permiſſione ad tempus Hebræi laborauerint 69.b
familia vt tractanda 780.a
familię pia reformatio & inſtitutio 418.b 419.b
faræ virginis monita quò fratrē perſuaſerint 1075.b
S.Faronis vita 1074.a
faronis epiſcopi miracula qualia, & quanta in epiſcopatu longæuitas 1075.b & ſeq.
fauſtus Buronicanus Epiſcopus 892.b
Febricitans benedicto pane ſanatur 858.b
febrim quartanam curat S.Maurilius 227.b
felix archiepiſcopus Treuirenſis 636.b
SS.Feliciani & Primi martyrium 968.a
felix Bononiæ Epiſcopus 574.b
felix epiſcopus multos Anglos conuertit 766.b
felicis vtriuſque, epiſcoporum martyrium 179.b
S.Felicis epiſcopi Africani martyrium 1026.a
feria ſexta carnibus veſci recuſantibus, grandis piſcis diuinitùs offertur 160.b 161.a
SS.ferias celebrare quid ſit 954.b
S.Ferreoli martyrium 325.a
ferrei cādētis ardorē nullū ſentit B.Frāciſcus 591.a
ferrum quod quomodò natârit 928.a
feſtum S.Seuerini 1022.b S.Fidelis martyris 1065.b
feſtum S.Michaëlis celebrantibus quæ conferantur dona 453.b
feſta ſanctorum colenda 1020.b
feſta quę vndè quī celebrata, aut celebrari iuſſa 169.a 391.b 392.a 606.b 614. a 688.a B.Franciſci non obſeruantis, pœna 629.b 632.b & ſeq. S.Lamberti vt olim celebratum 289.b eiuſdem officium à quo compoſitum 290.a
feſti Paſchæ prophanatores diuinitùs puniuntur 117.b 231.a
feſtis diebus martyrum memoriam celebrare quid conferat 1069.a
Fides dictis præſtanda 331.b
fides incorrupta, iuſtitiæ ſoror 43.b
fides quæ tenenda 217.b 586.a
fides S.Amati quanta fuerit 237.a
fides & conſtantia inſignis xxiij. martyrum 148.b
fidei Chriſtianæ ſumma 1034.a
fidei examen in Britannia habitum 350.a confeſſio præclara 114.b
S.Fidei martyrium 966.a parentes & patria ibid. ſenilis maturitas 966.a
pro fide Catholica quorundam zelus 382.a
filius xxxiij.annis ſeruus 465.a
filij Dei triplex ſeſsio 465.a
filius accuſat matrem S.Luciam 286.a arbiter inter parentes 264.b 266.b
filius magni cuiuſdam principis, hortatu Angeli eremitam agit 1021.a
filios pater, vt Deo inſeruiant, monaſterio offert 848.a
fiſciclenſe cœnobium 682.a
Flagellatur S.Dionyſius cum ſocijs Ruſtico & Eleutherio 737.a aſſatur ibid.
flandria à Normannis & Danis tertiò deuaſtatur 846.a
S.Flauia pedibus in altum erectis ſuſpenſa grauiter torquetur 658.a
S.Flauiam ſtuprare volentes diuinitùs puniuntur 660.a
flere in oratione, magnæ virtutis eſt 336.b
abſque fletu non potuit meminiſſe fratris ſui S.Ambroſius 336.a
florentia martyrum ſanguine tincta 1055.b
S.Florentij & aliorum martyrium 757.a
Fœmina in diuinis ſcripturis exercitata 29.a
fœmina deceptu facilis 486.a res grauis 481.a
fœminę cuiuſdam virilis animus declaratus 149.b item eximia pietas erga maritum 150.b 152.b
fœminarum virtutes admirabiles 1036.a colloquium quàm ſit periculoſum 708.a adſpectus & colloquia vitanda 590.a
fœminarum virilis conſtantia 1060.b 1071.b
fœtus inſolitus 109.a
Folcmarus Archiepiſcopus 785.b
fons è loco martyrij erumpit 555.b & ad preces S.Benedicti in montis vertice 639.b & ad tactum manûs S.Caprafij 967.b
formicarum mira induſtria 997.a
formido iuſta 253.b
fornax ardens ſupplicij genus 754.b 1056.a
in fornacem ardentem martyres proiecti 383.a
fornicaria caſtigatur 439.b
fornicationis crimen S.Theodoræ falsò impoſitum 203.b
fortitudo martyris eximia 338.b
fortitudo inſignis martyris Gregorij Armenię 483.a 484.a
fortitudinis exemplum 171.b
fortis & conſtantis animi exemplum 604.b
S.Fortunati Tudertini Epiſcopi vita 825.a
foſſenſe cœnobium à Foillano fundatum 188.a
Franci Galliam ſubiugant 895.a Britanniam vaſtant 965.a
francia Germaniæ 988.b
francorū regnū à ſuo exordio ſemp inuictum 34.b
franciſci Maronis Theologi laus 425.b
B.Frāciſci vita 576.b eximia laus 577.a b 618.a conuerſatio in habitu ſeculari 578.b mors 617.b
D. Franciſci habitus vndè cauſam ſumpſerit 583.a ordo in quo loco cœperit 582.b
S.Frāciſci vita omnis Cruci Chriſti dedicata 634.b
B.Franciſcus mergit ſe ſæpè in aquam congelatam 589.a duriſſimè caſtigat corpus ſuum 589.a multos prædicatione conuertit 586.b tria templa reſtaurat 582.a prophetico dono claret 607.a à Saracenis capitur & malè tractatur 604.a mittit ſuos fratres vt prędicent 584.a cuidam appárens, ſanat eum moribundum 625.b
B.Frāciſci meritis, mortis periculo multi liberātur 623.b cum ſeq. item vinculis & carceribus 627.b & ſeq. cæci etiam illuminantur 629.b & ſeq. & interceſſione eius à diuerſis infirmitatibus multi liberantur 631.a
B. Franciſco, Chriſtus appáret, imprimunturq́ ei quinque vulnera 614.a et vndè ſcripturarum cognitio 607.a
franciſcani cur Minores dicti 593.a
franciſcanorum ſeptem martyrium 820.b
francorum reges Pharamundus, Clodio, Merouęus 1072.b
fratricidæ pœna 367.b
fratris defuncti vxorem ducēs Grimoaldus, repręhenditur 163.a b
fratrum duodenum vita & agon 5.b patria & parentes 6.b mors & ſepultura 18.b 21.a ſtudium & labor in conuertēdo populo 8.a 10.a 11.a b 12.a b 20.a
freni contactus, mulierem mortis periculo liberat 613.a
fridericus Moguntinus Archiepiſcopus 801.b
frumentum diuinitùs præbetur S.Elzeario 421.a augetur diuinitùs 774.a

Fuldenſe monaſterium 442.a à S.Bonifacio extructum 441.a
fulgurum aut fulminum terribilis vis 1107.a
funus cereis & cantu honoratur 224.b
fur ſacrilegus diuinitùs punitus 550.b
fur quidam diuinitùs cogitur reſtituere ablatas ſecures 356.a
furi pauperi quomodò p quē patrocinatum 1104.b
furtum ab Angelo propalatum 156.a diuinitùs punitum 162.a b indicatur diuinitùs 922.a cœleſti vindicta plectitur 919.b 922.b
furti exemplum laudabile 739.b
S.Fuſcianus martyr 174.b
fuſtibus cæſi SS.martyres 180.a

GAbriel Archāgelus & B.Iohānes Euangeliſta, B.Mariæ cuſtodes conſtituti 138.b
S.Gabrielis apparitiones 462.b
gaiana inſignis ſanctimonialis cum duabus dirè cruciata virginibus 488.a
S.Gairinus frater Leodegarij lapidibus opprimitur 548.b
galilæi qui Iuliano Apoſtatæ 886.a
gallia à barbaris vaſtatur 498.a
gallia in Miſſa morem Romanum ſequi quandò cœperit 720.a
gallię tumultus contra Romanum Imperium 756.a
galliarum vaſtationes 1072.b
gallis Chriſtum annunciat S.Dionyſius 712.b
gallus Aruernorum epiſcopus 963.a
gallus & Rioldus impijſſimi æmuli S.Lamberti occiduntur 299.a
S.Galli Abbatis & confeſſoris vita 894.a miracula 908.b 910.b 911.a b
S.Galli cœnobium monaſtico inſtituto accommodatur 915.b
gallus à Conſtantio Cæſar conſtituitur 970.b inſoleſcit 970.b & ſeq. interficitur 971.a
gandauum S.Bauonis corpore nobilitatur 536.b
gandauenſes Landoaldus ad Chriſtū conuertit 529.a
garganus mons à quo & vndè dicatur 472.a
garlenda Alphanti, nobilis & pia matrona 412.b 417.b audit Chriſtum ſibi loquentem ibid.
gaudentij Epiſcopi Conſtantienſis obitus 902.a
gaudium iuſtorum poſt reſurrectionem aſſumpto corpore erit perfectius 541.b
gazenſes idololatræ 987.b à Iuliano Apoſtata impetrant copiam perdendi S.Hilarionem 992.a
genealogia beatæ virginis Mariæ 133.b
genealogiam Chriſti cur Matthæus deſcendendo, Lucas aſſcendendo contexerint 940.a
genealogias mulierum contexere in ſacris literis & apud Hebręos inſolitum 133.b
à generatione Moyſes & Matthæus Euangeliſta ſcribendi initium ſumunt 353.b
S.Geminiani martyrium 286.a
gemma cælitùs lapſa in calicem conſecrantis 4.a
gentes credituras prohetæ omnes prædixēre 342.b
gentilium Imperatorum erga Chriſtianos humanitas 168.a
genuflexionis locus 1017.b
S.Gerardus epiſcopus prophetizat 393.a
S.Gerardi Abbatis vita 556.a
S.Gerardi Epiſcopi Canadienſis hiſtoria 391.a
S.Gereon cum ſocijs martyriū Coloniæ ſubit 757.a
S.Gereonis collegium olim monaſterium Coloniæ 757.b
S.Gereonis eccleſiam Coloniæ condit Helena Conſtantini mater 758.a
germania niue plerunquè hyeme abundat 372.b per quos ad Chriſtum adducta 844.a
germaniam monachi conuertunt 831.a
germanis Chriſtum prædicat S.Bonifacius 437.a
S.Germanus Capuanus epiſcopus 643.b
gertrudis Abbatiſſa filia S.Heduuigis Duciſſæ Poloniæ 862.b
SS.Geruaſius & Protaſius in vincula coniecti 215.a
Gigantes 72.a
giſlebertus Lotaringiæ Dux 565.b eius erga S.Giſleni monaſterium liberalitas 569.a
S. Giſlenus apparet Duci Giſleberto 566.b item S. Gerardo 568.b
S.Giſleni oratorium 567.a
S.Giſleni monachi inſtituti B.Baſilij vita 746.a
Gloria humana vt aqua præterfluit 692.a
gloria mundi vana 691.b deteſtanda 431.a
gloria Patri, Romæ quandò ſub finem pſalmorum cantari cœptum 505.a
gloriæ contemptus 773.a 1107.a
gloriam, fugientem ſequi 676.a
Godefridi Ducis Lotaringiæ laus 803.a
S.Goërici epiſcopi Metenſis vita 342.
gonterus Bronienſis Abbas 556.a
gorgonij celebris fama 168.b
gotthi Danubij accolæ 260.b vaſtant agros Romanorum 482.b
gotthorum Dux à Teridate vt victus 482.b
gradus ſex, ad cælum tendentes 138.a
gręca lingua vberrima 82.a
grandis, Gallię ciuitas 887.b
grando punit Aegyptios 63.a
quibus gratificemur libentiùs, quibus non 1016.b
gratiam Dei omnibus patēre 415.b
gratiam duplicem ſibi donari Moyſes à Deo exoptat 58.a
gratitudinis virtus 332.b
S.Gregorius Armenię martyr à Teridate rege cruciatur mirè 483 a extrahitur de lacu 489.a
S.Gregorij magnæ Armeniæ vita & martyriū 480.a
gregorius martyr Coloniam ab Epiſcopo Brunone transfertur 797.a
gregorius Nazanzenus Epiſc. Conſtantinopolitanus D.Hieronymi pręceptor 503.a b 517.a
gregorius ſeptimus Pontifex Maximus, ſub quo vixit B.Bruno 671.b
gregorius IX. Pontifex anteà Hoſtienſis dictus 593.a catalogo SS.B.Franciſcum aſſcribit 619.b
gregorius Turonenſis epiſcopus 722.a iudicium de eiuſdem hiſtorijs ibid.
grimoaldus filius Ducis Theodonis 159.b
grimoaldus interficitur 110.b
Guatimenſe monaſterium à quo extructum 848.a
S.Guidonis confeſſoris vita 208.a
Gumberti viri illuſtris conuerſio 839.b
gummar dux Longobardorum 759.b
S. Gummari confeſſoris vita 779.a eius miracula 781.b & ſeq. mors 784.a
guntrannus rex multa largitur eccleſijs 361.a
gutta ſanguinis ex carnibus Epimachi martyris in aerem ſparſis, quid miri fecerit 1086.a

HAbitus vilis in S.Heduuige 864.a D. Franciſci vndè initium habeat 583.a
hadamarus Abbas Fuldenſis 795.b
hadriani diſcipuli S.Hilarionis, furtum & pœna 992.a
hęredem Aichadrus ſibi Chriſtum conſtituit 266.a
de hęreditatum ſucceſſione lex à Moyſe lata 96.b
in hæreditatum ſucceſſione mares cur præferantur 96.a
hęreſis difficilè reprimi poteſt 468.a
hęreſis Eutychetis Eccleſias perturbat Anglicanas 348.b
hęreſeos macula difficilè eradicatur 512.b
in hæreſis ſuſpicionē trahitur D.Hieronymus 512.b
hæretici ſancto Hieronymo inſidiantur 901. vt D.Hie-

D.Hieronymum ad ſe alliciant, Romanam Eccleſiam ſe profiteri fingunt 501.a mendacijs D.Hieronymum aſpergentes, eum quoquè eremo eijciunt 501.b
hæretici noſtri in qbus Saracenis nõ diſſimiles 661.b
hæreticorum mores & artificia quàm fraudulenta 467.b
hęreticos Photinianos conuertit S.Patiens Epiſcopus 207.a
hęreticos pręfectos monachi à ſe repellunt 478.a
haroldus Danorum rex, cum multis Danis in Chriſtum credit 802.b
hatumarius primus Epiſcopus Paderbornẽſis 667.a
Hebdomadarum inedia 500.b
hebraicam linguam in eremo addiſcit D.Hieronymus 499.b
hebræi mare tranſeunt 68.a
hebręorum dux Moyſes 64.b
S.Heduuigis inter ſanctos à Clemente Pontifice refertur [illegible]4.a
S.Heduuigis Duciſſæ Poloniæ vita 860.b
S.Heimerammi Epiſcopi Ratiſponenſis vita 367.b
S.Heimerammus Epiſcopus ſine lingua loquitur 371.b
helba inſula 759.b
helena Conſtantini mater 757.b condit eccleſiam ſancti Gereonis Coloniæ Agrip. 758.a Crucem Domini inuenit 243.a b
helendrudæ ſanctitas 1004.a
helendrudæ apparet ſancta Cordula 1003.b
heliodorus D.Hieronymo in ſtudijs comes 497.a D.Hieronymi condiſcipulus ibid.
henricus Dux Barbatus cur ità dictus 863.b
henricus frater Othonis Imperatoris, Dux Bauariæ & Marchio 791.a
henricus Moguntinus Archipræſul 304.b
henricus rex, Othonis Ducis Saxonum filius quo pacto admirandam lanceam Conſtantini Magni obtinuerit 565.b
henricus Roberti Archiepiſcopi Treuirenſis ſucceſſor 801.b
henricus Sileſiæ & Poloniæ Dux 861.b eius filius aduersùs Tartaros pugnans occumbit 862.a
henricus Treuirenſis Archiepiſcopus 801.b
heraclius Imp. victis Perſis, Crucem Chriſti recipit, diemq; exaltationis ſanctę Crucis celebrare iubet 187.b Crucis recuperator 34.b
herbipolenſis Diœceſis limites conſtituuntur à S. Bonifacio 834.a epiſcopatus ſummo Pontifici ꝓpoſitus 832.a impetratur confirmatúrve 832.b eccleſiæ primus Epiſcopus S.Burchardus 832.b epiſcopatus quo tempore inſtitutus 834.a
de Herbipoli prophetia ſancti Bonifacij 833.b
herbipolenſium affectus & ſtudium erga veram religionem 833.a b 836.a
herbipolenſium Epiſcoporum catalogus 844.b
herbis victitat ſenex in deſerto 431.b
herculana vrbs 640.b
hercules vt perierit 1050 a
herculis templum à Gregorio martyre euerſum 493.a ſtatua & fanum ciuitatis oratione euertitur 23.b
heresfeldenſe cœnobium à quo extructum 926.b
S.Hermagora S.Marci diſcipulus 213.b
Hiberniæ deſcriptio 895.a
hierapolitæ viperam pro deo colunt 468.b
D.Hieroymus ſub Conſtantio filio Conſtantini natus 495.b gratulatur ſibi quòd mundus ipſum odit 507.a Romæ baptizatus 497.b
S.Hieronym⁹ multa paſſus à pſeudochriſtianis 501.b falsò à Ruffino tanquàm Orgeniſta diffamatus 512.b
S.Hieronymi Stridonenſis, Eccleſiæ doctoris, vita 495.b eremitica vita qualis 500.b liber de Synodis, Treuiris ab ipſo deſcribitur 497.b reliquiæ vnà cum præſepio Chriſti Bethlehem Romam transferuntur 515.a
hieronymi vox quid ſignificet 495.b
de S. Hieronymo ſanctorum Patrum teſtimonia 516.b
hieroſolymitana peregrinatio 574.b
hieruſalem ſuccenſa, Crux Chriſti abſportatur à Perſis 187.b
S.Hilarionis Abbatis vita 984.a miracula 986.a b mors 994.b
S.Hildegardis Abbatiſſæ vita 301.a viſiones 306.b. miracula 317.a mors 324.a
hildericus Epiſcopus 742.a
hilduinus abbas paſſionem S.Dionyſij ſcripſit 33.a eiuſdem epiſtola reſponſoria ad Ludouicum Pium Imperatorem 718.a eiuſdem altera epiſtola ad Catholicos 723.b
hincmarus Rhemenſis Archiepiſcopus 741.b eiuſdem epiſtola de S.Dionyſio Areopagita ibid.
hirundinibus indictum, & obſeruatum ab ijſdem, ſilentium 611.a & ſeq.
hiſtoriæ Apoſtolorum deprauatæ aliquandò 722.a quomodò à Gregorio Turonenſi Epiſcopo ſcriptæ ſint 722.a
hiſtoriarum ſacrarum vtilitas 24.b
in hiſtoria ſcribenda curioſitas vitatur 755.a
hiſtoriographis vt fides adhibenda 523.a
homo cur creatus 13.b reſarciendæ angelicæ ruinæ ſubrogatus 465.b ſeductione diaboli peccat 13.b
homo proponit, Deus autem diſponit 740.b vmbra & puluis 44.a
hominis cauſa ſingula creata 417.a
hominis excellentia 691.b
hominis reparatio 14.a
hominis alæ ſex 467. & ſeq.
hominem Dei imaginem in ſe portare 467.b
hominem quis docuerit adorare ſimulacra 14.a
hominem Deus cur caſtiget 313.b
homines ad quid creati 247.b
hominum futuram perniciem animalium interitus deſignat 64.b innumera frequentia ad reliquias 563.a
honeſtum per ſe, haud eget commendatione 58.b
honeſta ſilere non minùs peccatum, quàm impia detegere 211.a
honores moleſtiam adferre 426.b
honorius Archiepiſcopus Cantiæ 815.a 767.a b
S.Honorij Dorouernenſis Epiſcopi vita 517.b
honorij Papæ epiſtola ad Honorium Archiepiſcopum 518.a literæ ad Eduinum regem 767.b
horam precandi Nonam à S.Abercio ſemper obſeruatam 1014.b
horariæ preces B.Mariæ virginis, à Concilio inſtituuntur 679.a & legendæ diuinitùs proponuntur 678.b 679.a
horarum Canonicarum vſus 201.a 205.a 419.b
hoſpitalitas & humilitas S.Hieronymi 515.a
hoſpitalitatis exemplum 438.b meritum 630.b
hoſtes in fugam coacti precibus 2.b
hoſtem occidens, etiam laceſſitus, non omninò culpa vacat 78.a
hoſtia viua, martyrum mors 180. a b
hoſtiæ eleuatio ſub ſacrificio Miſſæ 126.b effectus 86.b
S.Hubertus S.Lamberti ſucceſſor 300.b
huchertus Princeps 165.b
hugo Carthuſianus & Lincolnienſis Epiſcopus 130.b
S.Hugo Gratianopolitanus Epiſcopus 678.b

hugo Lugdunenſis Archiepiſcopus 678.b
humanitas S. Idæ 102.a S. Phocæ in ſuos occiſores 364.a
humanitatis raræ exemplũ in pauperes 865.a 877.b 878.a item in miſeros 420.b
humbertus Herbipolenſis Epiſcopus 844.b
S.Humberti vita 119.b patria, parentes & educatio ibid.
humiliantis oratio nubes penetrat 419.b
humilitas eximia B. Franciſci & obedientia 592.a 610.b abſque obedientia qualis 831.a ex contumelia illata maximè cernitur 390.b omnium virtutum cuſtos & decor 592.a humilitas ſingularis epiſcopi 132.a
humilitas S.Iohannis Abbatis 365.b S.Conſtantij 390.b S.Bauonis 532.a
humilitas profundiſſima S.Elzearij 415.a
humilitatis exempla 161.b 197.b 252.b 392.a 426.b 438.b 581.b 592.a 594.a 676.b 771.a 780.b 863.a 864.a
humilitatis vis 595.a
humilitatem Chriſtus ſuis commendat 593.b
hungari quàm reuerenter Dei matrẽ coluerint 392.a
hungari vaſtant Gallias 794.b egregiè domantur 800.b
hunni diuinitùs territi, diſcedunt Colonia 1002.b Gallias, Germaniã & Italiam vaſtãt 1001.b 1024.a ſanctarum vndecim millia virginum trucidant 1001.b
hunnorum ſæuitia 514.a
hunnis euangelizat S. Gregorius 494.a
Hymni ad funus Cornelij Cent. decantati 224.b nocturni à B.Carpo celebrati 731.b
hymni horę Nonæ 1012.a
hymnos haberi ſolitum apud morientes 224.b
ad hymnos virgo labra in igne mouit 283.a
hypoſtaſis quid 501.a
IAcob & Heli vterini fratres 133.b
Iacob liberatus per Michaëlem Archangelum 457.b
B.Iacobi Alemãni Dominicani vita 806.a mors 810.b
S.Ianuarius Beneuentanus epiſcopus 380.b
SS.Ianuarius & Soſius charitate & ſpirituſancto pleni 381.a
Iarumannus epiſcopus apoſtatas Anglos reducit ad fidem 344.a
Iconomachorum argumenta vt confutata 931.a
S.Ida nubit Egberto principi 102.b quàm fuerit ſolitaria 103.b
S. Idæ vita 101.b grauitas 103.a mors & ſepultura 103.b 104.b
idida quid ſignificet 137.a
idola adorare recuſat S. Cornelius Epiſcopus 249.b
idolorum ſacerdos Apellianus 280.a
idolis victimas immolari iubent Imperatores 169.a
idolis vt ſacrificent, ſanctis demandatur 30.b 32.a
idololatræ occidi iubentur à Moyſe 91.a 99.a
idololatriam blanditijs & muneribus ſuadere conatur pręſes 429.b
Ieiunium à puero ſtrictè obſeruatum 265.a xv. dierum in carcere paſſus S. Artemius 979.a triginta dierum Armenię regi iniunctum 493.b quadraginta dierum Moyſis 84.a quadraginta dierum ob honorem SS. Angelorum 602.b item ob honorem B. Petri & Pauli 602.b ſexaginta dierum populo vniuerſo cur indictum 489.b triduanum ad expianda peccata Religioſis indictum 276.a b triduanum ægrotanti Comiti indicitur 570.b triduanũ indicitur ob epiſcopi electionem 123.b triduanum pro Synodo peragenda 167.a triduanum ſancti ſibi indicunt 235.a
ieiunium ad veſperas protrahi ſolitum 52.b obſeruatum etiam à carceratis 27.b
ieiunium antè baptiſmum 823.a
ieiunium infantis ſextis ferijs 128.a regis Teridatis inſigne 495.a quatriduanum 276.b
ieiunij effectus 867.b laus 81.a
ieiunij & orationis efficacia 431.a vis 231.b
ieiunium promittens, à præſenti periculo liberatur 630.b
ieiunio triduano ſe afficit S.Gallus 902.a
ſine ieiunio nullũ opus arduum inchoâſſe ſanctos 489.b
ieiunia & alia virtutũ exercitia S. Hieronymi 509.a 515.a
ieiuniorum inſignium exempla 602.b
ieſus nominis vis 985.a
ieſus Chriſtus ex carnibus & ſanguinibus Mariæ incarnatus 134.a
ieſu Chriſti duæ natiuitates 136.a
Ignis phantaſticus ex dæmonis præſtigijs 641.a
ignis terreſtris tranſitorius, infernalis verò perpetuus 282.a
ab igne, plumbo liquefacto, & in thermis ardentibus non læduntur martyres 24.a 282.b 405.a
S.Ilherus 848.a
Imago crucifixi loquitur 580.b D. Virginis, ęgrotos curat 874.a
imaginis iniuriam, in ipſum quem deſignat, redundare 931.a
imaginem Chriſti & ſanctæ Mariæ pinxit D. Lucas Euangeliſta 935.b
ex imagine S. Michaelis vnguentum emanat 461.a
imagines quæ venerandæ, & quæ non 929.a
imagines ſacras in eccleſia effingi curat S. Petronius 575.b
imaginum vſus in Eccleſia antiquiſſimus 226.a cultus 874.a veneratio 580.b
imaginum veneratores dirè cruciantur 930.a
in imaginibus id ſpectandum quod referunt 1049.b
imberbes cur difficilè admiſerit in monaſterium S.Euthymius 474.b
ab imbribus immunes Aegyptij 93.a
immina ſacra virgo, neptis Gosberti ducis 837.a ſanctiſſimè viuit in monaſterio 837.b moritur 838.a
imperator perfectiſſimus, quibus inſtructus eſſe debeat 79.b 80.a 92.b
imperatores vt olìm ad bella ſe parârint 800.b
impp. Archadius, Honorius, Theodoſius iunior 1072.b
improborum conatus diuinitùs retardantur 28.a pœna, bonorum gratia ſuſpenſa ibid.
Incredulis grauis & periculoſa defectio 99.b
indi, in Oriente Perſis finitimi 480.a
indulgentia plenaria D.Hieronymi ſepulcrum adeuntibus conceſſa 517.a
indulgentiæ 576.b
infans, nũcupato à parentibus voto, reuiuiſcit 811.b
infantis effoſſio 104.b
infantis mira benignitas erga pauperes 411.b
infantulus à matre recenter editus, in ſtagnum proijcitur 439.a
infantuli in belli conflictione pręſeruati 482.a
inferorum pœnæ 673.a
ingeniorum præclarorum induſtria 55.b
ingratitudo vitium immane 332.a
inimicis benefacere virtus quanta ſit 247.b
iniquitas improborum ſupplicium 52.a
iniuria ſanctis viris illata, diuinitùs punitur 903.a
iniuriam præſtat accipere, quàm facere 43.b
iniurias Chriſti & pœnas cogitando, ęquanimiter ſuſtinet aduerſa S.Elzearius 422.b

innocentia & munditia Iohannis Canonici qualis fuerit 774.b
innocentia & puritas pręclara S. Satyri 319.a
innocentia vim paſſa, iuſtam expetit vindictam 29.b
innocentiæ ſolus triumphus, non peccare, cùm poſſis 43.b
innocentius III. Pontifex Regulam D. Franciſci approbat 585.b
inobedientia vt punita 236.b 304.b 670.b
inobedientię pœna vt Presbytero ab Heimerammo Epiſcopo prædicta 371.b
inobedientiæ periculum quantum 301.a 323.a 677.b
propter inobedientiam Vuinfridus epiſcopus depoſitus 348.a
inobedientis adoleſcentis pœna 175.a
inobedientem diabolus conſtrictum habet 609.b
inſidiæ quantæ Theodoræ inſtructæ 202.a b & ſeqq. ſtructæ ſanctis 26.b
inſtitutio pia ſubditorum 38.a
integritatis exemplum 424.b
interpretes lxx. Biblia vertunt 81.b
inuidia Boleſlai in cadauer 449.b Iohannis epiſcopi Hieroſolymitani in Epiphanium & Hieronymum 512.a Drahomiræ in S. Ludmillam 444.b Florentij presbyteri 639.b
inuidia & maleuolentia Religioſorum 202.b mali quantum pariat 263.b
inuidiæ effectus 44.a
inuocatio ſanctorum 157.a 809.a
inuocatio S. Placidi 663.b
Iohannes Abbas hæreſum inquiſitor 550.a
S. Iohannis Abbatis ætas grandis 367.b
iohannes Agnus Tungrenſis epiſcopus 945.a
iohannes Baptiſta martyr 25.a
iohannis Baptiſtæ ſolennitas 675.b
S. Iohannis Canonici regularis vita 769.a miracula 773.a b eiuſdem mors 774.b
iohannes Conſtantienſis Epiſcopus 907.a
iohannis Damaſceni ſermo de B. Maria virgine 133.a 135.a
S. Iohannes Euangeliſta conuertit Epheſios 468.b
B. Iohannes Euangeliſta in Patmum inſulam Euangelij cauſa relegatus 732.b
S. Iohannem Euãgeliſtam, diuinitatis myſteria euidentiùs præ cæteris cognouiſſe 772.b
iohannes Hieroſolymitanus epiſcopus Eccleſiam ſcindit 512.a
iohannes Iulianus Franciſcanus 412.b
iohannes de S. Paulo Cardinalis & Epiſcopus Sabinenſis, Regulam D. Franciſci approbandam cenſet 585.b
S. Iohannis Reomaenſis abbatis vita 365.b patria & parentes ibid.
iob patientiæ imago 474.a
iordanis quid deſignet 544.b
iordanis, riuus iudicij dicitur 542.b
iordanis aquarum percuſſio quid deſignet 545.a
ioſeph temperantiæ imago 474.a
iouis flagitia 1049.b
ioui & Apollini ſacrificare recuſat Cornelius 223.a
Iræ principum ſedandæ mirum ac ſingulare exemplum 1074.b
iraſci propter iuſtitiam, magna virtus eſt 98.b
iraſcitur nunquàm ob iniurias ſibi illatas, nec quærit vltionem de inimicis ſanctus Elzearius 421.b 422.a
irreuerentia ſacro loco exhibita, punitur 825.a
Iſaac monachus interpres Antonij 991.a
iſauria quorum martyrum parens 1081.b
iſrael quid ſignificet 457.a
iſrael Scotus Epiſcopus 788.b
Ithamar Epiſcopus Rhofenſis, B. Paulini ſucceſſor 769.a
Iudas proditor cur Dominum ſecutus ſit 314.a
iudæus volens mala intentione corpus Domini ſuſcipere, diuinitùs punitur 216.a
iudæi Aegyptum coacti relinquunt 64.b Aegyptiorum illecebris ſeducti 90.b cur Moyſi obmurmurent 67.a 68.a 69.a Deum negantes, idolis impiè adhærent 887.a b cur ſimulacra nunc non adorent 887.b
iudæi coacti, confitentur crucifixũ eſſe Deum 886.b
iudæi multi baptizati 216.b
iudęorum templum ſibi inſtaurantium conatus diſſipantur 886.b
iudæos fouet Iulianus Apoſtata odio Chriſti 886.b
iudex impius diuinitùs cũ ſuis punitur 184.b 854.b
iudicium euidens inter bonos & malos diuinitùs declaratum 65.a
iudicij diuini ſeueritas 672.b
iudicij extremi ſigna tempeſtates & tonitrua 873.b
S. Iuentius fugit nè fiat epiſcopus 219.a
S. Iuentio reſiſtentes, diuinitùs caſtigantur 219.b
iulianus Apoſtata 885.a qui etiam tranſgreſſor appellatus & cur 967.b à quo ſeductus 979.a cur initiò minùs ſæuierit 885.a falſos deos prædicat, Iudæos contra Chriſtianos inſtituit 886.b ſimulator & admodùm Chriſtianis infeſtus 885.b
iulianus, Cæſar creatur 971.b arripit Imperatoris nomen viuente Conſtantio 972.a ſolus imperat 972.b
iulianus differt bellum Perſicum, vt perſequatur Chriſtianos 882.a
iuliani Apoſtatæ pertinacia 982.a in Chriſtianos inuidia 1016.b impium facinus 786.b
iuliani, auunculi Iuliani Apoſtatæ, impietas 885.b
iuliani Imp. decretum de Idolorum cultu reſtaurando 972.b
iuramenta quæ qualibus pœnis luenda 1077.b 1078.
iurare per ſolem, Apoſtatæ Iuliano familiare 978.b
ius Pontificium & Ciuile callet ſanctus Leodegarius 546.a
S. Iuſtinæ vita & martyrium 394.a
iuſtiniani Imperatoris ſtudium erga ſacras reliquias 937.a
B. Iuſtinus præciſum ſibi caput manibus appræhendit, aliosq́ alloquitur 944.a
iuſtitia Dei in obſtinatos 731.b
iuſtitia immobilis 78.b
iuſtitiæ officium 334.a ſumma quæ ibid. ſpecies 334.a
iuſtitiæ zelus egregius S. Nicetij 524.b in B. Elzeario 422.b
iuſtus Archiepiſcopus 760.b
S. Iuſtus Epiſcopus facinus alienum cur ſibi imputet 22.a
S. Iuſti ſiue Iuſtini, nouem annorum pueri, martyrium 941.b
iuſti cur in hac vita caſtigentur 410.b
iuuenis immorigeri pœna 175.a
iuuentinus martyr 888.a
iuuentutis inſigne exemplum 128.a 155.b

K

Kilianus martyr 832.a
S. Kiliani reliquiæ & ſociorum in montem transferuntur 838.a

L

Labores à præpoſitis impoſiti tolerãdi ſunt 43.b
labores etiam duros, contentione fieri tolerabiles 43.b
labores qui fugit, bona fugit 873.a
lacus terribilis in vrbe Artaxat 485.a
S. Ladislaus Hungariæ rex 393.b

lætitiæ etiam lachrymæ inſunt 327.b
S.Lamberti Epiſcopi Tungrenſis vita & martyrium 291.a corpus Traiecti ad Moſam in templo B.Petri ſepultum 298.a 299.b
S.Lambertus ſede ſua pulſus, ad monaſterium Stabulenſe fugit 42.a
S.Lambertum interficientes, acriter puniti 300.a
lampas ad ſepulcrum ſancti, diuinitùs accenditur 177.b
in lampade declaratum miraculnm 921.a 923.b
lampadum in templis ardentium vſus antiquiſſimus 390.b
lampadibus vſta S.Metrodora 183.a item martyris latera exuruntur 340.b
lanceæ Dominicæ virtute hoſtes fugantur 566.a
landoaldus præceptor S.Lamberti 291.a
landoaldi laus 298.b
landoaldus Traiectenſem Epiſcopatum adminiſtrat 529.a
lantbertus princeps, vt in Heimerammum Epiſcopum inſultârit 370.b in exilio decedit, & omnis poſteritas eius perit 373.a
lapidibus acutis quis martyrum qui cæſus 1086.a
larandus quos martyres exercuerit 1082.a
larcia nobilis matrona Pariſienſis, in Chriſtum credit 739.a interficitur ibid.
laſciuia punitur diuinitùs 30.b
laſciuiam minimè decere principem 424.b
latronum ſpelunca in Dei templum conuerſa 430.b
lauduinus, primus poſt Brunonem Prior Carthuſię 672.b
laura Suca 475.b
S.Laurentius 1055.a
lauſanenſis ciuitas 317.b
Lebes bulliens ad torquendum martyres adornatur 753.b fitq́; frigidus 754.a
lectio aſſidua S.Liobæ Abbatiſſæ 438.a
lectionis ſacræ vtilitas 43.b
lector in eccleſia 22.b Corinthiorũ Eccleſia S.Quiriacus 474.a
lectus Bauonis 533.b
legatorum libertas 74.a
legata relicta eccleſiæ à rege Sigeberto 42.b
legentes Deus alloquitur 499.b
legionem dæmonum à fœmina expellit S.Fortunatus 825.b
leonis vocabulum, myſticè quid aut quàm diuerſa notet 1095.b
lex carnis, à Chriſto haud recuſata 326.b
lex de hæreditatum ſucceſſione à Moyſe lata 96.b
lex vetus ad ſaluandum hominem inidonea 141.a
legis antiquæ ſeueritas 93.b
legis inuiolabilis authoritas 335.a proprium quid 79.b 80.b & cur ſcitu regi neceſſaria ibid.
lege naturæ filijs parentum bona deferri, non contrà 96.b
leges à Moyſe latæ 80.b Chaldaica lingua conſcriptæ primò 81.a & earum authoritas quanta 80.b & ſeq.
leges peregrinorum 595.b
leges quænam euertant 80.a
legislator Moyſes 73.a 93.b & cur dicatur 79.b & ſeq.
legislatoris officium 79.b
legia flumen Belgiæ 528.b
leodij encomion 300.b
leodienſium epiſcoporum res geſtæ à Notgero epiſcopo deſcriptæ 33.a
S.Leodegarij Epiſcopi Auguſtodunẽſis vita & martyrium 545.b
S.Leodegarius à quo interfectus 267.b
leontius præfectus Illyrici, S. Demetrij meritis liberatur à morbo 705.a
leo pedes S.Teclæ lingit 390.a
leproſi curantur 232.b
leproſi horridi deoſculati ſanantur 420.b
leproſorum curandorum eximia virtus D. Franciſci 632.a
leproſis officioſiſſimè ſeruit beatus Frãciſcus 582.a
leproſis oſcula humilitatis cauſa exhibita 579.b 580.a 582.a
letia fluuius 946.b
leuca apud Gallos quid 42.b
leuci qui dicti 885.a
leuitica tribus aſſciſcitur ad ſacrorum miniſterium 90.b
Liberi cur parentes proprio nomine non compellent 94.a
liberi vt à parentibus inſtituendi 327.a
liberorum pia educatio 806.b
liberalitatis exempla 2.a 681.a in Chriſti templa 580.a 552.a 697.b 698.a item Teridatis regis in Chriſti templa 493.b Epiſcopus cuiuſdam tempore famis 207.a in leproſos 580.a 676.b in mónachos 42.a in monaſteria 876.a item Terebonis 475.a & cuiuſdam ducis in monaſteria 569.a in pauperes 251.b 334.a 420.b 1045.a 599.a item beati Franciſci in pauperes 578.b 579.b 580.a
libertatis æſtimatio 65.a
liberum arbitrium hominis 274.b 428.a 141.a 777.b 456.ab
liberum arbitrium quid præſtet homini 1012.b
libido & ira vitiorum nutrimenta 333.b
libido fera quędam immanis 1048.b
libido vt punita 488.b
libidinis ardorem precibus extingui 4.b
libidinis ardorem qua arte Diuus Franciſcus reſtinguat 589.b item beatus Hilarion puer 985.a
libidinis effectus 77.a b
libidinis fructus 299.a
librorum conſeruandorum ſtudium 787.b
licentia omnes deteriores 168.b
licinius exercitatiſſimus miles 482.b
limagus fluuius 897.b
lingua Aniceti præciſa 23.b
in lingua hominis vita ac mors 590.b
S.Liobæ virginis & Abbatiſſæ vita 433.b
lisbius Pariſienſis vir nobiliſſimus 734.b accuſatur ab vxore 737.a trucidatur ibid.
litaniarum vſus 53.b 124.a b pro defunctis 435.a 439.b in recipiendis reliquijs 167.b
literarum profectus maximus in puero 264.b
literis addiſcendis pietatem adiunxit S. Hieronymus 496.b
literati, deſides ad benè agendum, carpuntur 779.a
literatorum cum illiteratis collatio 779.a
Locus genuflexionis quis 1017.b
loca ſacra orandi cauſa frequentare ſolitus S.Seuerinus 1020.b
locuſtæ Aegyptios vexant 63.b
lodouicus Imperator, Caroli Magni filius 668.b
longobardi perturbant Italiam 187.b omnia depopulantur 759.b monaſterium Caſſinenſe deuaſtant 25.b
loresham monaſterium 789.a
lorica ferrea ad carnem induitur ſanctus Dominicus 850.b
Lot euadit pœnas Pentapolis 83.a
lotaringiæ B.Bruno præeſt 802.a
lotarius Imperator 48.b
S.Lucæ Euangeliſtæ vita 934.a ſcripta, ibid. mors 936.a

S.Lu-

S.Lucas medicus inſignis 934.b credit, omnia relinquens ibid. fit comes D.Pauli 935.a item Epiſcopus 936.a à beato Paulo apoſtolo quid didicerit 938.b vituli cur imaginem prætendat 940.b in proferendis parabolis cæteris copioſior 935.b
lucas quid Latinè ſignificet 940. a
ad S. Lucæ reliquias miraculum 937.a
de S.Luca Euangeliſta ſermo beati Petri Damiani 937. a
S.Luciæ martyrium 286.a
S.Lucia à filio proprio accuſatur 286.a illæſa manet in feruenti plumbo 286.a
lucianus martyr 1057.b
lucianus presbyter ad prædicandum Euangelium à ſancto Dionyſio ablegatur 712.b
lucifer ob ſuperbiam factus eſt tenebræ 455.a ante creationem primi hominis cecidit 455.b
luciferi caſus 455. b 13.b
S. Lucij martyrium 947.b
lucilla Antonini Imperatoris filia, à dæmone obſeſſa 1013. b per Abercium Epiſcopum ſanatur 1016.a
luctus ex propinquorum obitu 95.b
ludolphus Othonis Imperatoris filius, aduersùs patrem conſpirat 791.b Bonnam venit 801.a
S.Ludouici Morbioli vita 1076.b
lugdunum Galliarum vrbs 128.a
lugduni perſecutio in Chriſtianos 100.a
lugdunenſes tumultuantes, in concordiam redeunt 798.a
lugdunenſium pietas erga ſacrum Epiſcopi corpus 23. a
lugdunenſis eccleſiæ mirabilis ſtructura 207.b
lugentes Iudæi Paſcha celebrare prohibentur 95.b
luitrigus Herbipolenſis epiſcopus 844.b
lullus S. Bonifacij ſucceſſor, S. Ferrutij reliquias transfert 1073.b eccleſias, monaſteria extruit ibid.
S.Lulli archiepiſcopi Moguntini vita 926.b Obitus & corporis incorruptio 927.a Miracula ibid.
luminarium in templis vſus quàm ſit antiquus, nō recens 105.a 1077.b
lupambulus Latinè quid ſibi velit, aut ſonet Germanicè 1056.b
luporum varia, bona etiam, in ſcripturis acceptio 1095.b
lutetia, vide Pariſios 734.b
S.Lutrudis virginis ſanctimonialis vita 378.a à quo ipſa conſecrata ibid.
lux inſtàr circuli cælitùs deſcendit in S.Leodegarium 549.b
luxouium monaſterium 174.a
luxouienſis cœnobij initia 896.b
Lyſiæ Ducis crudelitas 170.b
M
Ablina à Simana matrona 418.a
B.Macarij martyrium 111.a præclara fidei confeſſio 114.b
madianitis occiſis, nemo ex Iudæis interijt 77.b
magdaluei Virdunenſis epiſcopi vita, parentes, obitus, & eleuatio 635.b
magicam epiſcopus execratur 164.b 165.b
magica arte ſanctum matrimonium violatur 200.a
magicis artibus diuina virtus attributa 284.a
S.Maglorius leproſum comitem ſanat 1031.a Samſonis epiſcopi eſt ſucceſſor 1030.a
S.Maglorij epiſcopi Dolenſis vita 1030.a
magna ſine paruis perſici nequeunt 59.a
magnentius tyrannus 887.b
magni martyris reliquiæ vbi reſeruentur 839.b
mago presbyter & monachus 434.a
malbodienſe cœnobium à quo extructum 750.a
malchi monachi captiui vita 995.a
in maledicentes Deo, lata lex à Moyſe 93.b
malgarius Comes monachus eremita 748.b & ſeq.
mali occaſio vitanda 673.b
mali ſemper infeſtant bonos 1070.a
mali vt puniantur, orat Moyſes 58.a
malmundarium monaſterium, & cur ſic appellatū 39.a
malorum exorientium in terris & in aquis cauſa 320.a
per malos Deum etiam bona operari 51.a
malorum odium approbat Deus 58.a
mamucha tyrannus ad Italiam & Siciliam miſſus ad perſequendos Chriſtianos 655.a
manna pluit de cælo 59.b non potuit conſeruari in alteram diem excepto Sabbato 69.b
manſuetudo Moyſis 73.a
manûs dextræ impoſitio datur Eduino pro ſigno emiſſi voti 764.a
per manûs impoſitionem, oratione præmiſſa, obſeſſa à dæmone liberatur 904.a
manus aridæ reſtauratæ 105. 167.b 262.b
manuum impoſitione & ſolo verbo ægri curati 1082.a
per manuum impoſitionē languidus ſanatus 644.a
marcellina ſoror S. Ambroſij 328.b valdè dolet obitum fratris Satyri 336.a
B.Marcellus poſt beatum Petrum xxviij. Pontifex 756.a
S.Marcellus palàm Chriſtum confeſſus 1080.b
marcelli Tingitani martyris lepidus cum iudice dialogus 1080.b
marcelli Tingitani ex centurione martyris, quantus erga Ieſum affectus 1080.b
marcellus & Valerianus, ruptis diuinitùs carceribus, aufugiunt 100.b
S.Marcellini martyrium 100.a
marciani & Martyrij martyrium 1053.b
S.Marcus & Lucas, B.Petri & Pauli relatione edocti 354.b
marci Antonini & Lucij Veri Impp. de Sacrificiorū oblatione decretum 1008.a
mares, reſeruatis fœminis, interfici iubet Pharaon 54.b
S.Maria Dei templum 140.a Ezechielis porta 145.a cur virga Ieſſe dicatur ibid. item lilium inter ſpinas 145.b auro diuinitatis veſtita 138.a omnium creaturarum Domina 134.a contra tempeſtatem inuocata 440.b
B.Maria apparet Philippo Franciſcano 418.a cur gratia plena dicatur 145.b patrona Carthuſianorum 679.a
S. Mariæ aſſumptio gloriæ infinitæ 138.a
S.Mariæ humilitas quanta fuerit 146.b 147.a
B.Mariæ immenſa dignitas 144.a inuocatio 440.b interceſſione mortuus reuiuiſcit 669.b natalis dies celebris in eccleſia Dei 140.a natiuitas cur neceſſaria fuerit 139.b
mariæ memoria dulcis hominibus 136.b
mariæ nomen quid ſignificet 134.a
mariæ optima pars quę ſit 675.b
S. Mariæ partum, miracula omnia antecellere 853.a
S.Marię virginitas cur rectè ebori comparetur 137.b cur thronus grandis dicatur ibid.
in mariæ manibus theſaurus miſerationum Domini 139.a
S.Mariam verè & propriè Dei genitricem vocari 134.b Dei matrem dicendam eſſe 135.a
mariam Dei genitricem dicere quid declaret 136.a
D.Mariam cur Chriſtiparam non dicamus 136.a
B.Mariā Stephanus rex piè veneratur 392.b vt Hungari coluerint 392.a

in D.Mariam affectus ſingularis B.Franciſci 602.b
per Mariam beatitudo angelicæ dignitatis augetur 144.b benedictio terræ redditur 145.b
mariam & Sanctos frequenter inuocauit S. Iacobus Alemannus 809.a
B.Mariæ Magdalenæ feſtum 423.b
maria Paltria eremita admirabilis 479.a defuncta ſepelitur in propria ſpelunca ibid.
marmor inſigne fractum, vndè qui mirè inſtauratum 1075.a
marſitas iuuenis ad quindecim frumenti modios portandos valet plurimùm 987.a
martianus Beneuenti epiſcopus 648.a
martinus inuitit Agaunenſes martyres 361.b
S.Martini obitū diuinitùs diſcit S.Seuerinus 1020.b
S.Martiniani martyrium 891.a
marcionis hæreſis 1017.a
martyr appáret militi in ſomnis 212.b
martyr ab Angelo confirmatus 1057.a
martyr ſpiritualis S. Gallus 911.a
martyris corpus incorruptū per multos annos 213.a ſupplicia immania 483.a b 484.a b
martyri beſtiæ feræ vt auxilientur 283.b 384.a Chriſtus appárens, eum confirmat 979.a
in martyrem plumbum liquefactum infuſum 485.a
martyrem vox è cælo confirmat 983.a
martyres qui ſint 25.a
martyres affecti ſupplicijs, lætantur 281.a Chriſti bonus odor 799.a
martyres duo è Tungrenſium epiſcopis 193.a
martyres egregiè inſtruuntur 1060.a
martyres immanes cruciatus fortiter perferunt 1056.b 1057.a
martyres quæ cur in hoc mundo deſpiciant 1085.b
martyres martyrij deſiderio ipſos Præſides prouocant 1063.a
martyres etiam, licèt non ob fidem Chriſti 25.a
martyres fidei bellatores 725.a eccleſiæ exemplo ſunt 725.a neruis boum cæſi 976.b patroni noſtri 758.b 944.b ſine linguis loquuntur 28.a 549.a 660.a ſua ſponte ſe morti offerentes, defendūtur 450.b varijs ſuppliciorū generibus affecti 337.a b 338.a b 339.a b 340.a b 341.a b
martyres promiſcui ſexûs & ætatis 181.a
martyres virgis cæli & igne torſi 520.a 820.a à beſtijs deuorandi expoſiti 778.a roſis cōparati 960.a
martyrum aliquot martyrium 179.a & ſeq. capſæ ſolenniter tranſlatæ 491.b conſtantia 752.a b conſtantia nunc blanditijs, nunc tormētis tentata 111.b 112.a b 122.b 147.a 522.a 752.b 821.a 932.a 966.a 977.a corpora igni iniecta, diuinitùs præſeruantur 154.b 967.a horrendum ſupplicium 778.a memorabile ad præſidem reſponſum 949.a 655.b 950.a 966.b 967.b 975.a patrocinia 491.b vide etiam, Sanctorum.
SS.martyrum exemplis multi accenduntur 755.b 967.b vincula exoſculatur S.Natalia 150.a vultus cæditur loris 281.b
martyrum conſtantia blanditijs primùm, deindè tormentis tentata 1062.b
martyrum certamina prædicare, eſſe preconia Chriſto dicere 1086.b
martyrum immania tormenta 381.b 382.b 383.a b 655.b 656.a b & ſeq. 658.a b 966.b 1063.b 1064.a
martyrum tormenta 404.a b 405.a b varij cruciatus 24.a b
SS.martyribus gloria non eadem omnibus tributa 363.a pro paſſione varia præmia deſignātur 363.a quid addiderit animum 1047.a
martyres examinans Adrianus, ab iiſdem conuertitur 149.a 151.a & ſeq.
martyribus ſuis dat Chriſtus omnem loquendi libertatem 171.a
martyrium Deo gratiſsimum ſacrificium 183.a non vult aufugere S.Cyprianus 256.a ſitit S.Elzearius 416.b
martyrium eccleſiæ in pace 1069.b
martyrium quid 777.b
martyrium trium virginum 181.b
martyrij deſiderio vt afficitur B. Franciſcus 603.a cum ſeq.
martyrium non ſola ſanguinis effuſione, ſed etiam contemptu corporis ſubiri 21.b varijs modis obiri 21.b
martyrium non ſola facit ſanguinis effuſio 1073.a
martyrium ſitit beatus Dionyſius 733.b 734.b
ad martyrium exhortatio 1062.a
ad martyrium præclara admonitio 180.b
ad martyrium ſeſe animantes ſocij 636.a
martyrio digni mores qui 179.b
martis feſtum celebre apud Chalcedonenſes 280.a eiuſdem templum ibid.
martius menſis Dyſtros à Græcis dictus 169.a à Moyſe cur primus poſitus 95.a
maſculini confeſſoris conſtantia 893.b
maſſagetæ populi 480.a
S.Maſſus, tertius à B. Dionyſio, Pariſiorum epiſcopus 739.a
mater accuſata à filio 286.a
S.Maternus Colonienſis primus epiſcopus 758.a 1019.a
mathematicę facultati maximè ſtudēt Aegyptij 56.a
matricularij canonici qui 567.a
matrimonium cauſa procreandæ ſobolis aſſumptū 528.b ſanctum magica arte violatum 200.a vt à diabolo infeſtatum 199.b & ſeq.
matrimonij finis non voluptas, ſed liberorum procreatio 367.b
matrimonio Chriſtianum cur minùs pagano iungere liceat 760.a
matrimonio iuncti, continentiam vouent 423.b
matrimonium violatū vt doleat S.Theodora 200.a 201.b & ſeqq.
matrimonium ſimulantes ſancti Chryſanthus & Daria virginitatem ſeruant 1051.a
matronæ ad melioris vitæ propoſitum cōuerſæ à D. Hieronymo 506.a
S.Matthæus & Iohannes Euangeliſtæ à Deo euangelium didicerunt 354.b
S.Matthæus miraculis coruſcat 351.b Publicanorū princeps ſubitò conuertitur 351.a
S.Matthæi Apoſtoli & Euangeliſtæ commemoratio 351.a obitus 352.b
de S.Matthæo Apoſtolo ſermo B.Petri Damiani 353.
matutinum crepuſculum quàm ſtudioſè obſeruauerit B.Bruno 788.b
matutinæ laudes à monachis perſolutæ 4.b
matutinæ preces 297.a laudes 164.b
mauri 350. religionis cauſa occiduntur 757.b
S.Mauricij inſignis oratio ad ſocios ſuos 358.a
S.Mauricius cū ſocijs religionis cauſa cæditur 359.a
S.Maurilius inuitus Andegauenſem epiſcopatū ſuſcipit 229.a edit varia miracula 229.a cum ſeq.
mauricius Londonienſis epiſcopus 700.b
S.Maurilij epiſcopi Andegauenſis vita 226.b
B.Mauricij & ſociorum eius martyrium 356.a
S.Maximæ martyrium ſeu confeſſio 891.b
maximianus Cæſar aptus bellis, & pronus ad vitia 357.a ſtrangulatus perit 360.a
maximian' Chriſtianos occidi edicto præcipit 744.
maximianus Ciliciæ præſes 121.b
maximianus Romanorum Imp. 182.a 636.a
maximiani imperatoris Tyranni crudelitas 689.b 701.b ſæuitia in militem 358.a & ſeqq.

maximi Præſidis ſuperſtitio & crudelitas 775.b
maximinēſis apud Treuiros cœnobij commendatio 1100.b
maximus martyr 888.b
Mechlinia à Nortmannis deuaſtatur 785.a
medegiſilus monachus 2.b
medicus temerarius diuinitùs punitur 462.a
medici excellētis exēplar ac ſpecimen inſigne 1081.b
medmedung eremus prope Gandauum 531.a
medos multos conuertit ſanctus Gregorius 494.a
megingaudus ſecundus Herbipolenſium Epiſcopus profeſſione monachus 841.b moritur 843.b
S.Meinulphus baptizatur 667.b
meinulphi Diaconi vita 667.a mors 669.b
melchiſedech ſacerdos Deo acceptus 474.a
meldum Galliæ ciuitas 816.b
meldenſis epiſcopus Faro 1074.a
meldenſium epiſcopus poſt S.Dionyſium decimus nonus, quis 1074.b
melodiæ cæleſtes auditæ 164.b 1028.a ad tumulum S.Lamberti auditæ 298.a
mendacium turpe vitium 268.a
mendicando obtinetur, quod pecunia non potuit 597.b
S.Menodoræ virginis martyrium 181.a
mercaturæ ſtudet S.Guido 209.a quæ periculo plerunquè obnoxia ibid.
mercurius deſcribitur 1050.a
mercurius Triſmegiſtus cur ità dictus, & quis fuerit 974.a
mercurium deum Galli habent 727.a
meretrix vt baptizanda 708.b
meretricis ſe emendantis inſigne exemplum 708.a & ſeq.
meriti inæqualitas 540.a
merita S.Remigij flammarū globos extinguūt 539.a
meritis S.Cornelij Euanthia cum filio ſeruatur illæſa 223.b
meritis S.Soſij marini fluctus ſedati 388.a
meritis ſanctorū Fratrū dæmoniacus liberatus 11.b
meritis ſanctorum ægroti reſtituuntur 856.b
merouingi Francorum reges vndè dicti 835.b
meſſana Siciliæ vrbs 650.a ob aduentum S.Placidi valdè lætata ibid.
methodius epiſcopus Conſtantinopolitanus 744.b ſcripſit hiſtoriam B.Dionyſij 744.b
metis vrbs dolo inuaditur 794.b
S.Michaël Angelorum omniū & Eccleſiæ princeps 457.a maximus patronus noſter 453.a princeps ſupercæleſtis ordinis 454.a primum inter Angelos locū obtinet 451.b quæ beneficia hominibus præſtet 452.b ſummè venerandus 451.b ſuprema lampas diuinitatis 452.b vt ſit à nobis inuocandus 464.a deſertores ſpiritus è cælo eijcit 456.a apparet epiſcopo Sipontino 473.a
michael quid ſignificet 451.a
S.Michael ordinis Angelici dux 456.a Chriſtianorum cuſtos 457.a
S.Michael magnus ductor ordinum Dei 458.b apparet Ieſu filio Naue 458.b
S.Michael & Gabriel diuinitatis duæ lucernæ 463.a
S.Michaelis auxilio tres pueri in fornace ardēti præſeruantur 460.a encomium 451.a feſtum & templum 453.b 454.a miracula 454.a 468.b inuocatio 454.a patrocinium 454.b
S.Michaelis cum diabolo altercatio 458.b
S.Michaelis obſequio Daniel à leonibus non læditur 460.b
militis ſingulare integritatis exemplum 807.a
milites multi martyrium conſtanti animo amplexi 358.ab 359.a ob fidei profeſſionem membratim conſciunduntur 411.b
militum magna conſtantia 411.a mos prædandi tempore belli 807.a pietatis zelus & conſtantia 111.b 113.a
militiam Chriſti à ſui ipſius victoria ſumere initiū 579.a
mineruæ ſimulacrum Athenis 502.a
S.Miniatis martyrium 1055.a
miniſterium quotidiè offerendum iubet Michael Archangelus 456.b
miniſtrorū templi apud Hebræos duplex ordo 99.a
miniſtros cur ſui ordinis prælatos vocent Franciſcani 593.a
miraculū inſigne 462.a 469.b 489.a 573.a ſtupendum 520.b 982.a per Crucem confectum 175.b ſub ſacrificio Miſſæ 126.a
miraculum contemnentes, diuinitùs puniuntur 61.b
miracula à quibus exigenda 1019.b ad ſanctorū ſepulcra 5.a 442.b 550.b 543.a 746.a 758.b 963.a 968.b 1004.a 819.a 834.a 839.a 847.ab & ſeq. 911.b 114.a ad ſacras reliquias 962.a S.Bauonis 537.a S.Bertini 117.b S.Cornelij Cēturionis 225.a S.Guidonis 210.b S.Nicetij Epiſcopi 525.a 526.b Vuonedulphi 210.a
miracula in S.Quintini inuentione qualia 1094.b
miracula S.Demetrij 705.a cū ſeq. B.Franciſci 582.a 595.a 597.b 598.a 612.a cum ſeq. 619.a 620.a Moyſis 61.a S.Remacli 45.ab cum ſeq. S.Theodoræ 202.a 205.a
miracula S.Hildegardis 317.ab 318.ab 319.a
miracula multa S.Idæ non mandata literis 108.b
miracula ad ſanctorum ſepulcra 635.b
miracula cur nonnunquàm ceſſent 687.b
miracula non temerè alijs aperienda 605.b per ſanctos Deum operari 439.b 441.a quarè fiant 687.b
miracula ſpiritalia 1019.b
miracula Chriſtiana magiæ tribuunt ethnici 1051.b 1057.a 1053.a item ſuis dijs 17.b
miraculorum commemoratio quid conferat 926.a
miraculis coruſcat corpus S.Corbiniani 165.b & ſeq.
miraculis quantis inuentio S. Quintini in aquas proiecti illuſtrata 1092.b & ſeq.
miraculoſæ curationes ad martyrū ſepulcra 1052.a
miſenate oppidulum 385.a
miſericordiæ opera S. Anaſtaſia diligenter exercet 1061.a
miſſa celebrari ſolet in Synodis 167.a frequenter ab epiſcopo celebrata 131.a quandò in Gallia more Romano celebrari cœpta eſt 720.a ſacrificium Dominicæ paſſionis 718.b
miſſa in eleuatione corporis S.Soſij celebrata 387.b
miſſæ celebratio à beato Carpo habita 713.b 731.b
miſſæ ſacrificium 180.b
miſſæ ſacrificiū dignè oblatum, quàm ſit Deo gratum 126.a quantum proſit animabus in Purgatorio detentis 194.b in primitiua Eccleſia cum omni plebe celebratum 220.a
miſſæ ſacrificium inſtructum 212.a 493.a ad lectum infirmi quotidiè celebratum 427.b eiulatu ſpiritus, pro defunctorum animabus exigitur 194.b
miſſam audire familia cogitur quotidiè 418.b
miſſam celebrat S.Eucherius 126.a
miſſam in carcere celebrat beatus Dionyſius 737.b S.Gerardus epiſcopus & martyr 393.b quotidiè ſolenniter perſoluit S.Heimerammus epiſcopus 371.b
miſſam celebrat S.Hieronymus 505.a quotidiè celebrat S. Nicolaus Tollentinus 194.b celebrans flens S.Thomas Epiſcopus 553.b
miſſam celebrare epiſcopo per viſionem iubet ſanctus Michael Archangelus 473.ab celebranti Dionytio Chriſtus cum multitudine Angelorū apparet 737.b

ſub Miſſa cæca mulier videt Chriſti & corpus adorat 606.b 630.a
miſſarum ſolẽnia à beato Franciſco tractãtur 606.b propter excommunicatos ſuſpenduntur 524.b
miſſas quàm auidè audiat beata Heduuigis 874.b & ſeq. quotidiè celebrant SS.Euualdi 555.a
miſſales libri antiquiſsimi 720.a
modus in omnibus adhibendus 43.b
moduuenna Abbatiſſa 699.a
moguntia ab Imperatore Othone obſidetur 790.b
moguntiacum ciuitas capta atque ſubuerſa 498.a
Mogunt.epiſc.Bonifacius, Lullus 1073.b Richolfus, Haiſtolfus, Rabanus, ibid.
monachiſmus à puero ſuſceptus 391.a
monachus fit Audomarus cum patre 174.b S.Nicetius 523.b S.Placidus 638.b 662.a Gordian' 643.a
monachus irreligioſus lepra percutitur 51.a irreuerenter in templo verſans, diuinitùs punitur ibid. negligens erga ſacras reliquias, per viſionem caſtigatur 563.b pecunioſus, planè leproſus eſt 571.a
monachus Romaricus vir illuſtris 236.a
monachi boni exemplum 909.a humilitas præclara 808.a præclara obedientia 808.b & ſeq.
monachi vnius peruerſitas quantũ pariat mali 26.b & ſeq.
monacho in propria ſententia non permanendum pertinaciter 864.a
monachum non decet paſsim per ſecularium ædes vagari 650.b
monachum ſanctum de belli euentu conſulit rex Aethiopum 1042.b
monachi apoſtatæ puniti 921.a facti reges 814.a b 817.a
monachi bona immobilia fideliũ elargitione conceſſa acceptârunt olim & poſſederunt 642.a b
monachi mali Arcadius & Columbus 26.b
monachi pecunioſi ſpirituales leproſi 571.a
monachi qui cur ſummè optãdi & honorãdi 1100.b in Hibernia manuum labore viuentes 346.a multi in Capraria inſula 28.b multi ſub S. Remaclo fiunt 41.b nongenti in cœnobio Gimelienſi 274.b ſunt tempore S.Dionyſij 713.a
monachorum antiquorum ſtudium & inſtitutum non difforme à noſtris 654.a
monachorum æſtimatio quanta apud Sigebertum regem 38.b contentiones vt diſſipatæ 346.a
monachorum, etsi ſeparatim viuentium, vita quarè maximè commendanda 675.b
monachorum numerus multùm creſcit ſub Hieronymo 511.b
monachorum omnia communia 561.b varia exercitia 201.a victus panis, ſal & aqua 431.a victus præſcribitur à S.Charitone 431.a
monachis etiã ſanctis carnis ſtimulos immittit dæmon 396.b euitanda ijs maximè ſcurrilitas 543.b non immeritò decerni eccleſiaſtica officia 844.b propinquorum conſilia ſubindè obeſſe 195.a
monachos Britanniæ Iohannes Abbas cantandi modum edocuit 349.b
monachos nouitios probandi cõſuetudo vetus 24.a
erga monachos regis Sigeberti liberalitas 40.a antiquorum liberalitas 642.a b
de monachis Gregorij & Bonifacij SS. Pontificum decretum 844.b
monaſterium Auganenſe 235.b Bingenſe 304.b Biſchoffsheim 438.a extruendum diuinitùs reuelatur 674.b Foſſenſe fundatur 188.b Loresham 789.a Luxouium 174.a 235.b 547.b Martianenſe 239.a Niridianum 344.b S.Petri in Britannia 349.b Rothomagenſe 268.a S. Sebaſtiani 640.b Sithienſe conditur 177.a Vualciodorum 945.a
monaſterium Stabulenſe, & eius nominis etymologia 39.b Stabulenſe incendio conflagrat 49.a Trebnicienſe 862.b 875.b
monaſterium optatiſſimus ſalutis portus 746.b
monaſterium S. Placidi ſolotenùs euertitur 661.a reſtauratur 662.b
monaſterium vulgò, Vetus Templum dictum, conſtruitur 176.a
monaſterij res diripit Mummulus 28.a bona vſurpans diuinitùs punitur 45.a ſtabula ſuccendens diuinitùs punitur 919.a
monaſterio præter alia mille perſonarum expenſæ conferuntur 875.b prouentus largiſsimi conferuntur 875.b
monaſterium condit Anſoaldus epiſcopus 268.b S. Maurilius 227.b Romæ Stephanus Põtifex 741.b S.Humbertus 120.b
monaſterium, virili ſumpto habitu, S.Theodora ingreditur 200.b
ad monaſterium Blidẽſtat reliquiæ S.Ferrutij tranſlatæ 1074.b
in monaſterium S. Galli homines pij multa conferunt 915.b
monaſterio, iniuria affecta, pellitur S. Theodora 203.b
à monaſterio virginum viri arceantur 435.a
in monaſterio S.Aichadri, obedientia, humilitas & charitas regnabant 274.b
monaſteria cum conſenſu epiſcopi erigenda 266.b extruens rex, epiſcopos cõſulit 38.b multa extruit Colmannus epiſcopus 346.a duodecim condit Sigebertus rex 188.b tria S. Benedictus 639.b itẽ vnum 641.a S.Remaclus 36.b
erga monaſteria liberalitas 43.a
monaſteria quid conferant 437.b
monaſteriorum in Syria primus fundator S.Hilarion 986.b curam gerit S.Gerardus 572.a opes vndè creuerunt 917.a defenſores eorum cur potiùs eccleſiaſtici cõſtituendi 304.b Stabulẽſis & Malmundarienſis primi Abbates qui 44.b
monaſterijs prædia collata pietatis ergò 26.a
monaſteria ſua deſerentes quantis periculis exponantur 996.b
à monaſterijs virorum prohibentur fœminæ 49.b
monaſtica vita præſtantior quàm canonica 101.b
monaſticæ vitæ ſingulare exemplum 770.a 771.b
monaſticam vitam Aethiopũ rex amplexus 1044.b nobiles virgines ſuſcipiunt 303.a b
monaſticæ res an epiſcopis tanquàm propriæ vſurpandæ 110.a
monaſticus habitus, abſtinentia, vigiliæ, & orationes 655.a
monaſticum inſtitutum ac regula etiam à carceratis obſeruatur 27.b
moniales quingentæ in vno monaſterio 436.a
monialium ordo S.Iohannis Baptiſtæ 686.b
S.Mononis martyrium 944.b patria 945.a obitus 946.a
morborum corporalium plerunquè cauſa 431.b
mores depravati quàm pernicioſi 169.a qui ad martyrium prouehunt 179.b
mori velle priùs vel tardiùs, quàm Deus ipſe vult, quàm ſit Deo ingratum 277.b
moriens B.Elzearius, Euchariſtiam & extremã vnctionem ſumit 427.b & ſanctus Nicolaus à fratribus ſibi remitti cupit 198.b ſacramentis vtitur Eccleſiæ ibid.
morientis adhortatio pia 235.b
morientis monachi admonitio erga fratres 43.b
morienti crux proponitur 198.b
morienti epiſcopo Eccleſiæ ſacramẽ exhibita 132.b
mors Chriſti, noſtrum ſolatium 32.b
mors S. Satyri dolor publicus 330.a

mors commune debitum & iuueni & ſeni 1039.a
mors forti viro fœda, immatura ſapienti, miſera prouidenti accidere nullo modo poteſt 43.a
mors piorum, vſum non perdit, ſed ſolùm mutat 327.a vitam, non naturam, adimit 335.a
mors vltima linea rerum 44.a
mortis imago ſomnus 335.b
mortis præparatio inſignis 259.a 276.b
mortē dolet Marcellina ſancti Satyri germani 336.a nihil reformidat S. Elzearius 426.a ſe euaſiſſe dolent quidam Religioſi 277.a ſibi exoptantes, à S. Aichadro reprænenſi ibid.
mortuus iam ſepeliendus, ad Noitburgis iam ſepeliendæ feretrum ſuſcitatus 111.a
mortuus S. Saluius reuiuiſcit 185.b alius, vt confiteatur, reuiuiſcit 622.a
mortui, B. Franciſci meritis & interceſſione ad vitā redeunt 622. a b cum ſeq.
mortui ſpectaculum horrendum 671.b
mortuum excitat precibus S. Bauo 531.b S. Eleutherius 118.a S. Maglorius 1032.a S. Maurilius 228.a S. Petronius 576.a S. Syrus 214.a S. Remigius 539.b
mortui vt deflendi 328.a
mortuos deflere cur minùs deceat 334.b & ſeq.
motus primi cohibendi, nè peccatum naſcatur 56.a
moyſes tribus menſibus clàm à parentibus enutritus 55.a cur moneat ac roget potiùs quàm imperet 82.b
moyſes cur rex, legiſlator, ſacerdos & propheta dicatur 79.b familiariter cum Deo agit 90.b infans exponitur, & cur 55.a vxorem ducit filiam ſacerdotis ibid.
moyſis corpus cur abſconditum 458.b fuga in Arabiam 58.a patria, genus 54.b & ſucceſſus præclari in literis 55.b item adoleſcentia 56.a
moyſis & S. Matthæi Euangeliſtæ collatio 353.a
moyſis nomen cur minùs celebre 54.a
Mulier flagrat deſiderio martyrij 114.b
mulier octogenaria lactis copiam è corpore ſuo diuinitùs exprimit ad lactandum puerum 634.a
mulieris iniquæ mens iniqua 164.a 165.a
mulieris obiurgantis prǽſidem audacia ſumma 30.a parturientis votum 264.a
mulieris peruerſæ conſilium execrabile 200.a
mulieris pietas erga maritum 150.b 152.b 153.a pius zelus 319.a
mulieres, aſſumpto virili habitu, martyres viſitant 153.a b
mulierum cōſtantia inſignis 286.a 670.b 753.b fallacia 76.b
mulierum atque puerorum conuerſatio pijs adoleſcentibus vitanda 194.a forma quantùm mali ſæpè conciliet 487.a
mulierum genus in ſcriptura recenſeri non ſolere 133.b
mummolus Abbas Floriacenſis 25.b
mummolus diripit res monaſterij 28.a
mundus quo die creatus 70.a
mundi cōtemptus 143.a 159.a 414.a 579.b 581.a 829.a 1021.b
mundi tenebræ denſiſsimæ atque laquei varij 181.b
ad mundum contemnendum inſtitutio pia 749.a
munera quæ quibus non fungenda 1100.b
munerum oblatorum contemptus 604.a
Myſteria cæleſtia reuelans, cæleſti odore priuatur 186.b

N

NAbuchodonoſor adorat Deū victus miraculo 460.a
narciſſi Hieroſolymitani epiſcopi hiſtoriola, ætas quanta, & peregrinatio 1077. 1078.
S. Natalia rogauit Dominum, nè permitteret pollutorum S. Adriani viri ſui 154.b
S. Nataliæ facinus 150.b admonitiones præclaræ 151.a
natha fluuius 303.b
nationum diuerſarum diuerſæ leges & mores 80.a
natupha diſcipulus S. Quiriaci 476.a
nauigant miraculosè ſine vēto & remige ſancti 176.b
nautarum patronus S. Phocas, & eorundem lex de S. Phoca 364.b
natura duplex hominis 314.b
natura nil agit fruſtrà 63.a quibus contenta 44.a
naturæ & meritorum finis diuerſus 334.b
S. Nazarius in mare proiectus, incolumis euaſit 217.a cum Celſo capite plectitur ibid.
Neapolitani diuina virtute in fugam cōpulſi 472.b
S. Nemeſiani martyrium 179.b
neocorus Chriſtum patientem vidit 407.a
neronis Imperatoris ſæuitia & impietas 733.b perſecutio 215.a
neruis boum duriſsimè cæditur B. Andreas martyr 931.b item S. Chariton 429.b
neruis crudis cæditur Seuerianus martyr 170.b
neſtoriani ab Eccleſia eiecti 1041.b
neſtorij impietas 1035.b
neſtorij commentum 136.a hæreſis 574.b 1035.a b
neſtoris martyrium 704.b
neſtoris congreſſus cum Lyæo barbaro 704.a
neta fluuius 781.a 782.a
Niceas ſubdiaconus Aquileiæ, D. Hieronymi amicus 499.a
nicenum concilium aduersùs Arrium 347.a
niceni concilij patres 347.a
S. Nicetas capitur ab hoſtibus 261.b
S. Nicetæ martyrium 260.b
S. Nicetij Treuirorum epiſcopi vita 523.a
S. Nicetius ab ipſo ortûs tempore clericus deſignatur 523.b
S. Nicolai Tollentini vita & ortus 193.a
S. Nicolaus apparet matrimonio iunctis 193.b
S. Niuardus Rhemorum epiſcopus 927.b
Nobiles apud Arabes gregum armētorumque curam gerunt 58.a
nobiles virgines monaſticam vitam ſuſcipiūt 303.b
noë condit arcam 83.a & omnia genera animantium in eam congregat 83.b ex ea egreditur 83.b
noë propter iuſtitiam præſeruatus 474.a
noe noui generis hominum dux & pater 84.a
noitburgis virgo defuncta, quibus miraculis à Deo honorabilis reddita 111.a
nominis impoſitio myſterium 21.b
nomina beſtiarū quæ quid ſibi velint myſticè 1095.b
non abſtinentē à cibis vetitis dæmon occupat 920.b
non videri, ſed eſſe ſtudet Moyſes 58.a
nonnus epiſcopus 706.b
nonnus Origeniſta multos euertit 467.b
Nordam Humbrorum gens in Anglia 760.a in fide à S. Paulino inſtituitur ibid. & 766.a 767.a
normāni ad piratica latrocinia exercitatiſsimi 808.
normanni Belgium populantur 785.a
nothus blaſphemus 93.a lapidibus obruitur 93.b
nouatus hæreticus 249.a
nox in diem verſa 123.a
Numerianus à ſocero ſuo occiſus 380.a
numerianus Imperator Chriſtianorum templum à S. Babyla ingredi prohibetur 980.a
numerianus Imp. ſæuit in Chriſtianos 1052.a
numerianus Imp. Polenium S. Chryſanthi patrem honoribus auget 1048.b
numerus quinarius quid myſticè ſignificet 85.a
numerus quinquagenarius ſacratiſsimus 85.a
nuptias celebrandi mos olim 376.a
S. Nymphodoræ virginis martyrium 181.b

Obedi-

OBedientia Abrahæ 457.b
obedientia Moyſis erga Deum 60.a b
obedientia inſignis S.Theodoræ miraculo confirmata 202.a
obedientia S.Matthæi prompta 351.b
obedientia magni meriti 882.a
obedientia illuſtri miraculo probatur 927.b
obedientiæ fructus 305.a 592.a
obediens verè quis ſit 593.a
obitus Cornelio Centurioni reuelatur 225.a
oblationes in pauperes collatæ 155.b
obſeſſus à dæmone, per contactum ſepulcri D.Franciſci liberatur 631.b
obſeſſos ducentos ſanat S.Hilarion 993.b
obſidione vrbs liberatur miraculosè 697.a
obtrectationis vitium quàm deteſtabile 599.a
obtrectationes contemnendæ 2.b
obtrectatores multos patitur Romæ D.Hieronymus 506.b
obtrectatorum impietas quanta 599.a
Occidentis maxima pars ad Chriſtum quandò conuerſa 367.b
occiſores S.Lamberti diuinitùs puniti 300.a
ocium ſummoperè vitandum 590.a malarum cogitationum ſentina 590.a
ocioſum, fratrem muſcam compellat S. Franciſcus 590.a
oculorum lumine, vt peierat, à Deo orbatus Aquilinus epiſcopus 958.b
Odenca villa 1079.a
odonis Cantuarienſis epiſcopi laus 855.b
odor ſuauiſſimus è tumulis SS.erumpens 836.a mirificus 884.a ſuauiſſimus ex ore defunctæ matronæ 883.b
Offa rex fit monachus 814.a
offerre Deo ouem ſpiritualem, quid ſit 537.b
officium horarũ B.Virginis, vt à S. Gerardo Epiſcopo perſolutum 391.b & ſeq.
officia diuina S.Nicolaus Tollentinus diligentiſſimè ſoluit 196.a
ſub officijs diuinis mutuis colloquijs abſtinendũ, niſi rationabilis cauſa concurrat 872.b
Olei benedicti vis 991.b 1007.a
olei ad luminandum in templis vſus, quàm ſit celebris ac vetus 1077.b
oleum ex ſaxo fluit 558. a manat de ſepulcro Bercharij 928.b
oleo in figuram Crucis S.Michaël Archangelus caput Marciani inungit 461.b dæmoniacus ſanatur 476.a benedicto manus læſa ſanatur 1046.b lampadis è templo, reſtituitur periculosè laborans 924.a
Onagri obediunt S.Antonio 991.a
Operum bonorum merces, beatitu do 44.b
operum bonorum merita 180.b
operibus bonis paſcitur Chriſtus 143.b
operibus miſericordiæ, contemplationibus & orationibus S.Ida vacauit 103. a b
operibus iuſtitiæ S. Palmatius à baptiſmo vacauit 823.b
in operibus bonis perſiſtendum vſque ad finẽ 273.b
Oraculorum diuinorum modi quatuor per interrogationem & reſponſionem 93.a
oraculum Moyſis 67.b
oraculo ſibi ſignificari Moyſes rogat Deum, vtrùm lugentes ad ſacrificandum ſint admittendi 95.b admonetur Moyſes 91.a
orandi mos pro mortuis antiquiſſimus 162.a
orandi modus leuatis manibus 71.a
orando & legendo quid conſequamur 499.b
orantem interturbans, punitur 606.a
orans, cæleſti lumine perfunditur 809.b
orans, mentis exceſſum patitur 415.b
orans Cornelius, genu versùs Orientem flectit 223.a
orantes, cum Deo agimus, ſimilesq; Angelis efficimur 610.b cæleſti luce perfunduntur 872.a
orantes, cum Deo loqui 499.b cur non ſemper exaudiat Deus 334.b
orare ſuos fratres docet B.Franciſcus 586.a
orat inſtanter perſecutionis tempore S.Lambertus 297.a
orat B.Petrus Apoſtolus 222.a
oratio inſignis Euphemiæ dum martyrium ſubiret 283.b S.Domnini ad ſocios 745.a S. Galli ad Dominum pro liberatione obſeſſæ 904.a S.Brunonis de meliori vita inſtituẽda ad ſocios ſuos 673.a S.Corbiniani ad tumulũ S.Valẽtini 162.b S.Brunonis ſub mortem ad ſubditos 804.b Arethæ ſub mortem 1040.a
oratio egregia morientis ad fratres 432.b
oratio versùs Orientem 297.a
oratio pro defunctis 852.b 809.a 858.a 336.a 1008.a
oratio ad tumulos martyrum 125.b
oratio præcipuè expetenda religioſis 605.a
oratio nocturna 155.b 156.a 158.b
oratio funebris S.Ambroſij de S. Satyro 326.a S.Burchardi ad populũ de ſubrogando epiſcopo in eius locum 841.a
oratio ſine intermiſſione B.Franciſci 604.b
oratio ante ſomnum 414.b
oratio pro proximis habita 294.b
oratio, qua B.Maria inuocatur 139.a
oratio ſtratum rigat 327.b
oratio ſalutis ſpes 542.b
oratio S.Benedicti ad diſcipulos 640.a 663.a
oratio S.Calliſtrati 408.a S.Iuentij pro ſalute inimicorum 220.b S.Eliphij pro ſuis interfectoribus 889.a S.Ianuarij pro conuerſione populi 384.b S.Placidi ſub mortem 661.a
oratio cum manuum erectione 648.b 657.b
oratio Ezechiæ regis quanti ponderis fuerit apud Deum 459.b
orationis communis vis, & quàm grata ſit Deo 118.b
orationis Dominicæ laus 809.b
orationis maximus hoſtis Sathan 196.b
orationis virtus 2.b 3.b 4.b 125.a 156.a 164.b 62.a 195.a 132.a 606.a 598.a 669.a 699.b 773.b 774.a 781.b 810.a 817.a 827.b
orationis mira virtus 4.b 10.a 17.b 23.b 57.a 104.b 641.b 644.b 645.a b 646.a 1007.a
orationis cum fletu, virtus maxima 336.a 1008.a
orationis vtilitas 604.b
orationis virtute captiui liberantur 228.a
orationi, an potiùs concionibus, vacandum ſit, latè diſcutitur, diuinitusq; magis concionibus adhærendum eſſe ſignificatur 610.a
oratione ara & templum Herculis euerſum 493.a tempeſtates fugatæ 635.b
oratione baſiliſcum necat ſanctus Iohannes Abbas 367.a
oratione fons impetratur 164.b
oratione Danielis prophetæ fuit Iſraëlitis reſtituta patria 453.a
orationes aſſiduè habitæ 196.a b
oratorium S.Idæ à paganis concremari non potuit 104.b
oratorium S.Trudonis 37.b
ordinis gradus ſemper in Eccleſia ſeruatos fuiſſe 957.a
ordines ſacros indignè ſuſcipientes, diuinitùs puniti 52.a
ordinis fratrum de Pœnitentia, initium 586.b
origeniſtarum hæreticorum error 477.a
orthanes filius S.Gregorij 494.b

orthuuini ſæua crudelitas 912.a
S.Ofithæ virginis & martyris vita 699.a parentes ibid.eiuſdem mors & miracula 704.b cum ſeq.
Osketillus Eboracenſis Archiepiſcopus 856.b
oſtentatio improbitatem comitem habet 711.a
S.Oſuualdi Vuigornienſis epiſcopi vita 855.b
oſuui Anglorum rex 343.a
Ota Theodonis filia vt violata 369.a
othmarus Abbas 916.a in carcere decedit 917.b
otho Imperator Coloniam venit 801.a
ottho Imperator Germanorum primus 445.b
otthonis Cæſaris victoria contra Hunnos 448.b
otthonis Magni Imperat. encomion 566.a victoria de fratre 566.b laus 787.b 788.a b
otho ſecundus vngitur rex 802.b
othoni Imperatori ſecũdo quid cur debeat Ratiſpona 1099.b
Ouium vocabulo myſticè quàm diuerſa notentur 1095.b
ouium paſtor Moyſes 59.a
Oxonienſis ſchola 769.b
PAcis reconciliator S.Theodorus 350.a
paci omnium Eccleſiarũ vt S.Bruno ſtuduerit 793.b
ad pacem reformandam S. Maurilij ſtudium 231.b
pax reddita Eccleſiæ poſt decimam perſecutionem 756.a
pax ſumma Britanniæ ſub rege Eduino 767.a
paderbornenſis epiſcopatus à quo & quandò inſtitutus & confirmatus ſit 667.a
pagani ſacra celebrantes, diuinitùs puniuntur 231.b
palæſtina innumera habet monaſteria 989.a
palla ex parte exuſta, miraculosè reſtituitur 913.a
pallium Heliæ figura corporis Chriſti 544.b 545.a
pallij antiquus vſus 518.a
palliorum epiſcopis tranſmittendorum vſus apud Romanos pontifices 767.b 768.a 795.b 945.b
palma arborum præſtantiſſima 68.b
palmarum dies 475.a
palmas victoriáſve martyrum, in Chriſtum redundare 1086.b
palmatius conſul cum vndecim principibus & tota ferè ciuitate Treuerenſi occiditur 636.b
pammachius D.Hieronymi in ſtudijs comes 497.a
pannoniæ regnum quidam per vim vſurpat 393.a
S.Pantaleonis martyris reliquiæ Coloniam deferũtur 795.b 797.a
S.Pantaleonis Abbatis primi nomen, Chriſtianus 796.a
pantoleonis Diaconi encomium in B. Michaelem 451.a eiuſdem narratio miraculorum B. Michaelis 454.a
papia Ticinenſium ciuitas 213.a in primæua Eccleſia fidem recepit 213.b
papolenus monachus præficitur cœnobio Malmũdarienſi 42.a
paralyticus, ſurdus & cæcus, cæleſti viſione ſanatur 917.a
parentem contemnere, Deum offendere eſt 791.b
parentum officium erga liberos 6.b
parentum ſolicitudo in prolem 264.a
pariſienſibus annũciat euangeliũ S.Dionyſius 712.b
pariſiorum encomion & deſcriptio 734.b
parthorum ampliſſimum Imperium 480.a
partus virginis Mariæ dolore caruit 134.b
partus felices mulieri propheticè prædicit S. Nicolaus 197.b
paſcha Chaldaica vox, Latinè trãſitus 95.a quo tempore celebretur ibid.
paſcha quandò celebrandum 518.a
paſchæ obſeruatio à Scotis violata 518.b diem violantis pœna 231.a
paſchatis die Miſſa celebratur 28.b
paſcha celebrare prohibentur lugentes Iudæi 95.a
paſſio B.Cypriani 257.b
paſſionis dilationem ſibi dari cur petat B. Cyprianus 255.a
paſtoris abſentia quantum ſæpè noceat populo 90.b
paſtoris boni officium 835.a optima diſciplina 185.b vigilantia ad præſeruandas puellas 258.a b 259.b
paſtorum malorum vita detegitur 958.a
paſtoribus quandò liceat à ſuis recedere 211.a
patientia humilitatis comes & amica 865.b miſeriarum portus 43.b
patientia S.Hildegardis 312.a
patientiæ exempla 122.b 293.a 371.a 421.b 865.b
S.Patientis epiſcopi Lugdunenſis encomion 206.b
patroclus martyr Coloniam per epiſcopum Brunonem transfertur 796.b 798.b
S.Patrocli corpus Colonia Suſatũ trãsfertur 798.b
pauimẽto nudo, lecti vice, vtitur S.Aquilinus 958.a
paulinianus S.Hieronymi frater 495.b
S.Paulini epiſcopi Eboracẽſis, & poſt Rhofenſis vita & actus 760.a mors 768.b
S.Paulus Cõſtantinopolitanus epiſcop. ſede expulſus 1054.a
S.Paulus Dionyſium Areopagitam Epiſcopũ Athenienſem creat 727.b cæcum illuminat 727.b
S.Pauli Apoſtoli prædicatio Athenis habita 711.a & ſeq. eiuſdem diſputatio cum Dionyſio Areopagita 727.a
pauli locus, Primus Adam de terra terrenus, &c. explicatur 135.b
pauper quis 44.a
in paupere quid contemplandum 599.a
pauperum patrocinium ſuſcipit ſanctus Elzearius 425.a pedes lauat & oſculatur S.Heduuigis Ducisſa Poloniæ 865.a
pauperibus gratis frumentum adminiſtrat S.Elzearius 421.b
pauperibus ſubuenientes in nomine Chriſti quam mercedem recipiant 965.a
paupertas euangelica 115.a
paupertas regina virtutum 595.a
paupertas ſpontanea à S.Bauone aſſumpta 529.b
paupertatis encomion 587.a
paupertatis ſtudiũ 583.a 587.a admirabile D. Franciſci 595.a 596.b votum quanti fecerit B.Franciſcus 595.b
paupertatis ſuſceptæ exẽplo Saracenus in ſummam paupertatem rapitur 587.a
Peccando factus eſt homo miſer ex beato 692.a
peccantibus dies craſtinus incertus 673.a
peccati remedia 1010.b
peccatum alienum pietatis ergô in ſe ſuſcipit B. Iuſtus 22.a à ſe non cõmiſſum S.Theodora ſibi paſſa eſt imputari 203.a b
in peccatum relabentis pœna 608.a
peccata, etiamſi manifeſta, à priuatis tamen nõ punienda 94.b
peccata minima etiam euitanda 270.b
peccata quibus exercitijs expianda 543.b
peccata delinquentibus dimittere, quantæ ſit virtutis 433.a
peccatorum expiationes quæ 433.a
peccata populi ſeuerè coërcet S.Nicetius 524.a dolet Moyſes 91.a
propter peccata homo ſæpiùs in corpore flagellatur 921.b
pro peccatis populi oratio Moyſis 91.a
peccatores conuertere, plùs eſt quàm mortuum excitare 1019.b
pecunia malè collecta, in pauperes & Eremitas diſtri-

tribuitur 430.b
pecuniæ accipitres qui ſint 335.b incommodum 65.a contemptus 580.b
pecuniæ contemptus 1016.b
pecuniarum contemptus mirabilis 235.a
pedibus nudis etiam in ipſis hybernis frigoribus incedit B.Heduuigis 868.a
S.Pelagiæ vita 706.a mors 710.b
pelagia, ſcortum quale 706.b reſipiſcit 708.a
pelagiana hæreſis in Scotia 518.b
pellex execrabilis 299.b 300.a
peluſius mons, cuius martyris incolatu inſignis 1084.b
pentapolis euerſio 83.a
pentecoſten ſumma cum gloria Coloniæ agit Otho Imperator 803.a
peregrinatio ad ſanctorũ reliquias 193.b 179.a Hieroſolymitana 710.a Romana 120.a b 945.a 961.b
peregrinationis perpetuæ ſtudiũ amplexus B.Burchardus 829.a
peregrinationes habitæ à S.Guidone 209.a b
peregrinationes religionis ergò, antiquas eſſe, non heſternas 1078.a
perfectio Euangelica grauiter defenditur 585.a
perfectorum vita 41.a
periurij vltio diuina 178.a b
periurus diuinitùs punitur 920.a
periuri pœna 963.a
perſæ cæſi à Parthis atque diù diuexati 481.a
perſis Euangeliũ prædicat Gregorius martyr 493.b
à Perſis Heraclius Imperator Crucem Chriſti recipit 187.b
perſica regio vt à Teridate populata 485.b
perſecutio horrenda in Chriſtianos 253.b in Aegypto 948.a Lugduni 100.a Diocletiani 169.a
perſecutio in Chriſtianos ad decem annos extenditur 756.a b
perſecutiones aduersùm Chriſtianos, diabolo authore, concitatæ 1071.b
perſecutiones quæ cui quàm ſint vtiles 1086.b
eccleſiã perſecutionibns creſcere, non minui 1087.a
peſtilentia mirè ſæuit 253.b
peſtilentiam, animalium interitus antecedere ſolet 64.a
peſtis immanis per orationes & reliquias pellitur 860.a meritis S.Remacli pellitur 49.a
petenti non ignoſcens, diuinitùs punitur 847.b
B.Petri Apoſtoli laus 222.a eiuſdem baculus Coloniam à quo perlatus 796.b
petrus Apoſtolus Cornelium & gentes ad Euangelium admittere iuſſus 222.a Lyddæ ſanat paralyticum, & in Ioppe Tabitham reſuſcitat 221.b Romam venit 505.a Romæ ſub Nerone occiditur vnà cum D.Paulo 733.b
petrus Curtius Brugarum primus epiſcopus 846.b
B.Petri martyris horrendi cruciatus 169.b
B.Petri Damiani ſermones de Natiuitate B.Mariæ virginis 136.a 139.b 144.a
S.Petronij Bononienſis epiſcopi laus 574.a
Phagedæna quàm ſit incurabilis, qui tamen per quẽ curata 1082.b
pharao crudelis Iſraëliticos perſequens, à mari abſumitur 97.a b
pharaonis crudelitas 54.b 57.a
pharamundus Traiectenſem Epiſcopatum vt inuaſerit 293.a eccleſiæ ſacramenta temerat ibid.
pharus inſula propter translata biblia celebris 82.a
philiberti abbatis virtus & ſanctitas 267.a
S.Philibertus munera impij præſulis ſpernit 268.b
S.Philippus crucifigitur 469.a
philippus à Rhegio, nobilis & Franciſcanus 418.a
philoſtorgius epiſcopus Sceps͂æorum 225.b
philo epiſcopus confeſſor 991.a
philoſophi cuiuſdam conuerſio 313.a
philoſophandi mos Iudæorum 94.b
philoſophia vera ex tribus contexta 94.a
philoſophia ſumma, eſt mundi contemptus 840.a
philoſophiæ ſtudioſus Moyſes 58.a
S.Phocas nautarum patronus inſignis 364.b
S.Phocam martyrem Romani, tanquàm Apoſtolos Petrum & Paulum colunt 364.b
S.Phocæ martyris hiſtoria, eiuſdem veneranda ædes & ſacra capſa 363.a
S.Photini martyrium 23.b
photiniani hæretici à S.Patiente conuerſi 207.a
phritigernes apud Gotthos belli dux, per Crucem Chriſti vincit 261.a
phrygella illuſtris matrona, impetrato oculorũ lumine, dimidium bonorum in pauperes confert 1011.b
Pictauienſis vrbis Aquitaniæ vbertas ſumma 264.a
pietas feruens aliquandò fletum excitat 327.b bonorum caput 691.b
pietas S.Lamberti erga præceptorem 291.a pueri atque eximia ſeruitus in eccleſia 208.b vndè metiẽda 751.b
pietas S.Vuenceſlai 444.b
pietatis affectus quantus in B.Franciſco 598.a encomion 65.a b 333.b exemplum erga Deum 36.b vis 600.a b 601.a b
pietatem literis coniungit D.Hieronymus 496.b
pij vt in hac vita ſe gerant 732.b
pios alijs ſe accommodare, non ſingulares eſſe, debere 605.b
pigros fruſtrà Deum implorare 43.b
piligrino Patauienſi epiſcopo cur quid debeat Ratiſpona 1099.a
pinnoſa virgo eximia & vna inter vndecim ſanctarum millia virginum 1000.a
pipini liberalitas in monaſteria 43.a & tẽpla 946.b
pipini Francorum regis pietas erga S. Lambertum 295.a 299.a tutor Sigeberti regis 298.b
pipinus Maior Domûs, Alemanniam deuaſtat 913.a
pipinus Caroli Martelli filius, & Caroli Magni pater, creatur Francorum rex 836.a vngitur in regẽ Francorum 717.a 946.b
piſcis ex aqua ſpontè proſilientis caſus mirabilis 748.b
Plagæ decem Aegypti 61.b
S.Placidus primus martyr S.Benedicti 662.a vitam angelicam egit 643.a miſſus eſt in Siciliam ibid.
S.Placidi vita & paſſio 637.a pater, fratres & ſorores 638. encomion 653.a variæ curationes 651.b & ſeqq.
S.Placidi os lapide confringitur 659.b
pluit triginta diebus & noctibus 165.b
plumbum feruens in aures martyrũ infuſum 1057.
plumbo liquefacto martyres immerſi 1058.b
pluuiæ inſigne miraculum 759.b xl.dierum 374.a
Pœninæ alpes 895.a
pœnæ inferorum 673.a
pœnis duriſſimis affecti martyres 148.a b 149.a 151.a b 152.a
pœnitentia confeſſis iniuncta 163.a grauis voluntariè aſſumpta 115.b centum annorum miro modo conſiderata 850.b iter cæleſte 142.a
pœnitentia S.Theodoræ 201.a Bauonis ob venditũ olim ſeruum noxium 532.a
pœnitentiæ agendæ tempus collatum, haud tranſeundum 44.a
pœnitentiæ baptiſmo omnia peccata dilui 542.b
pœnitentiæ digni fructus faciendi 544.a
pœnitentiæ exemplum 163.b vis 601.b
pœnitentiam nulla ætas excludit 674.a

pœnitentis animi exemplum 415.a
ad pœnitentiam quid S.Brunonẽ permouerit 672.b
in pœnitentes miſericordis Dei clementia 543.a
Polycarpus Smyrnæorum epiſcopus 719.a
pompeius epiſcopus Ticinenſis 217.a 219.a
pontificia ſedes poſt S.Cornelium quandiù vacârit 249.b
pontificis authoritas quanta 677.a
pontificis pedibus ſe proſternendi mos 161.b
pontificem Rom. conſulit D.Hieronymus in rebus dubijs 501.b
pontius Diaconus S.Cypriani 251.a
populonienſis epiſcopatus 759.a
porphyrius vrbis Romæ præfectus vexatur à dæmonio, volens cum ſuis ſatellitibus S. Iuentium inuadere 220.a cõfitetur Ieſum Chriſtũ & baptizatur cum ſatellitibus, & feliciter obit 220.b
porphyrij Iſagogas legit D.Hieronymus 497.a
portenta quæ Moyſi obuenerunt 60.b
potentium perſonas S.Lambertus nõ reſpicit 295.b
potileuienſe cœnobium 687.a
in Præceptorem pietas S.Lamberti 291.a
præda hoſtium Deo conſecratur 73.b 78.a
præfecturam monaſterij recuſat S.Iohannes Canonicus regularis 770.a
in prælato Deus, non homo conſiderandus 593.a
præmium æternum in futuro 643.a
præſciacus collis idolorum 227.b
præſepe Domini Romæ aſſeruari 517.a
præſumptio vana & iactantia ſemper cauẽda 1060.b
Precandi horam nonã vt diligẽter obſeruet S.Abercius epiſcopus 1012.a 1014.b
preces & vigiliæ prolixæ S.Heduuigis 870.b 871.a 872.b 874.b 875.a
preces nocturnæ S.Lamberti 297.a
precibus ignis ſopitus 3.b 125.a 104.b & fons in vertice montis impetratus 639.b
precibus ſuis impetrat Abercius fontes aquarũ calidarum 1013.a pluuiam S.Hilarion 991.b
presbyter Bertgerus mulierem omnem à ſua domo excluſit 104.a
presbyter Cornelius ab Autonomo ordinatus 211.b
presbyteros conſtituit S.Matthæus 352.b ordinat S. Lambertus in Texandria 296.b
presbyteros ſuos nõ vult S.Cyprian⁹ detegere 258.a
primitiæ omnium fructuum Deo offeruntur 73.b
primitiarũ loco vrbes ab hoſte captæ, Deo offeruntur 73.b 74.a
primogeniti Aegyptiorum omnes necantur 64.b
primogeniti ius Eſau repetit 73.a
princeps legitimus, pater ſubditorum 96.a
principis boni exemplum 164.a
principis clementia, cum iuſtitia coniuncta eſſe debet 422.b
priuatus martyr Coloniam ab Epiſcopo Brunone transfertur 796.b
probus Romanorum Imperator 337.a
S.Probi martyrium 775.a
proceſſio miraculo illuſtrata 225.b
in proceſſione crucis vexillum circumfertur 179.a
proceſſiones priuatæ, à B.Gerardo Epiſcopo habitæ 392.a
procopia caſtimonialis 126.b
proditoribus ignoſcit S.Elzearius 422.a
promiſſis & minis tẽtati martyres, nõ deficiũt 821.a
prophetarũ peſſimorũ vaticinia aliquãdò bona 76.a
prophetia S.Nicetij 525.a
prophetiæ dono claruit S.Nicolaus 197.b
prophetico ſpiritu multa prædicit S.Hildegardis 306.b
prouidentia diuina ad gubernandum regnũ quàm neceſſaria 79.b
prouidentiæ diuinæ admirabile exemplum 230.b infinitum pelagus 454.b
prudentiæ definitio 332.a
prudentis officium ibid.
prudentij poëtæ laus 787.b
pſalmi nocturnalis decantati 225.a 655.b
pſalterium extenſis brachijs totum abſoluitur à virginibus ſacris 439.b
pſalteria xij. cõtinenter S.Dominicus abſoluit, virgis interim ſe cædens 852.a nouẽ intra xxiiij. horarum ſpatiũ abſoluuntur, adhibita interim ſcoparum diſciplina 851.b
pſeudoChriſtiani, hæretici 490.b
SS.Ptolemæi & Lucij martyrium 947.a
ptolemæi Philadelphi regis encomion 81.a biblia Græcè conuerti curat ibid.
publius Athenienſium epiſcopus, & martyr 721.a
pudicitia nunquàm captiua 998.a
pudicitiæ ſtudium quantum in B.Vrſula, & cæteris virginibus 1001.b ſeruãdæ cauſa mortem ſibi inferre tẽtat Malchus 996.b inſigne exemplũ 906.a
pudicitiam non minùs verbis quàm corpore declarare decet 333.a
pudica coniunx ab adultero accuſatur 947.a
puella per integrum annum abſtinet cibo 377.b in puteum lapſa, diuinitùs præſeruatur 179.a
puellæ laſciuia diuinitùs vlta 166.a
puellam ſe ſimulat diabolus 115.a
puellas cuſtodiri mandat S.Cyprianus 258.a 9.b
puer cæcus quì & vndè per ſacramentum confirmationis etiam corporaliter illuminatus 1075.a
puer quinquennis cum matre ſpontè ſubit martyrium 1041.a
pueri ab Herode cæſi reliquiæ Bronij aſſeruantur 562.a
pueri cuiuſdam pietas 190.b 553.b
pueri virtutes 264.a abſtinentia inſignis, & ſtudium virtutis 470.a 1027.ab
puerorum conſtantia 1060.b
puerorum trium fratrum martyrium 980.a
pueritiæ inſignis exemplum 155.b
in pueritia qualis fuerit S.Ermelendis 1078.b
pupillæ oculorum ad torquendum martyrem præſcinduntur 754.a
purgatorium 542.a
purgatorij pœna 435.a
è purgatorio anima defuncti oratione eripitur 858.a
putta Roffenſis epiſcopus 346.a
Pythagoras ſectæ Italicæ author 974.b
pytauiota vrbs Noricorum 971.a
QVadrageſimam ad honorem S. Michaëlis S. Franciſcus ieiunat 613.b
quadrageſimæ antiquitas 1045.b vide etiam ieiunium.
quadrageſimæ obſeruatio cur inſtituta 393.a
quadratus Athenienſium Epiſcopus 721.a
qualitates corporeæ è quibus conſtent 61.b
quanto quis maior, tanto ſubmiſſior erit 146.b
Quinarius numerus quid myſticè ſignificet 85.a
quintilianum legit D.Hieronymus 499.b
S.Quintinus martyr 174.b 1057.b
quintinus martyr cuiâs, miraculáque eius qualia 1057.a
quintinus quì dum flagellaretur, Deo gratias egerit, conſolatúſque ab eo ſit 1088.a
quintinus per Angelum ex carcere liberatus, Chriſtum publicè annunciat 1089.a
quintinus martyr qualibus & quàm diuerſis excruciatus pœnis 1090.ab
quintinus martyr cui oppido ſuum ac nouum indiderit nomen 1091.

quintini martyris corpus, poſtquàm annis lv. ſubmerſum fuit, quô inuentum 1092.a
quintinus quomodò poſtmodùm per Eligium epiſcopum inuentus 1094.b
quintini ex carcere ad iudicem ducti præclarum reſponſum & profeſſio 1088.a
quintini corpus ſubmerſum, quibus miraculis ex aqua emerſerit 1092.b
S. Quiriacus xviij. annos natus, Hieroſolymã proficiſcitur 474.b hæreticos Origeniſtas oppugnat 477.a per viſionem agnouit hæreſim Origeniſtarum 477.b iram nullo pacto admittit 475.b
S. Quiriaci ætas grandis admodùm 479.a
S. Quiriaci Anachoretæ vita 474.a
S. Quiriacum Petrus epiſcopus Corinthiorum eccleſiæ lectorem conſtituit 474.a
RAbanus abbas 434.a
radiſlai cuiuſdam malitia 445.a
radulphus Rhemenſis Eccleſiæ epiſcopus 679.b
raguel dat Tobiæ Sarã filiam ſuam vxorem 463.b
ranæ innumeræ vexant Aegyptios 62.a
raphaël Tobiæ apparuit ſpecie humana 463.a
S. Raphaelis medicina reparati oculi Tobiæ 464.a
ratherus Veronenſis epiſcopus à ſua ſede eiectus, Leodienſis fit epiſcopus 802.a
ratio humanæ naturæ imitatrix & veritatis ſtudioſiſſima eſſe debet 88.a
rationi naturæ duplex virtus attributa 88.a
rationes duæ in homine 88.a
ratiſpona quid quibus ob ſuum debeat Vuolfgangum 1099.b
ratiſponæ amœnus ſitus 368.b
rauennatium vrbs 822.b
Redualdus rex vt Chriſtũ & dæmones colit 766.b
regis religioſi præclarũ exemplum 906.a officium 79.b eximia humilitas 3.a
reges futuri cur olim greges paſcebant 59.a populorum paſtores cur dicti ibid.
reges monaſticam vitam amplexi 814.a b 817.a
reguſſi deuotio erga ſanctos 716.b 717.a
regium Calabriæ ciuitas 649.a
regna terræ, imperij Dei pars deſpectiſſima 96.b
regula D. Frãciſci 584.a eiuſdem approbatio 584.b cõpẽdioſior redditur 588.b eadẽ cõfirmatur ibid.
religionis exordium, vndè ſumendum 595.b
religioſi multi fiunt exẽplo S. Bauonis permoti 685.b
religioſorum cum fœmina colloquium quale 590.a
religioſos vt execratur B. Franciſcus malè viuentes 598.b
reliquiæ S. Amabilis ab angelo oblatæ 961.b
reliquiæ S. Babylæ dæmones alioquì reſpondere ſolitos, ſilentio premunt 980.a
reliquiæ capitis S. Bauonis diuiſæ 688.b
reliquiæ cum theſauro clàm à præfecto monaſterij ablatæ 475.b
reliquiæ S. Gummari, patriæ ſalus 782.a vi vlla aut arte loco moueri nequeunt 784.b
reliquiæ martyrum à nondũ in Chriſto renatis non tractandæ 491.a
reliquiæ S. Olithæ translatæ 700.b à martyre reuelantur 212.b
reliquiæ ſacræ, theſaurus incorruptus 983.b
reliquiæ ſacri ſanguinis 358.a
reliquiæ ſanctorũ diuinitùs ab ignis iniuria aſſeruantur 778.b
reliquiæ ſanctorum quo in precio apud veteres fuerint 215.b
reliquiæ virtute diuina translatæ 594.a
reliqæ S. Vuolfi nec ab igne, nec à pluuia læſę 1007.b
reliquiarum conſeruandarum ſtudium 914.a 951.a
reliquiarum cultus antiquiſſimus 739.b 740.a
reliquiarum cultus 43.a 126.a 153.b 210.b 214.b 491.a 594. 688.a 697.a 700.b 778.b 848.a 951.a
reliquiarum SS. Geruaſij & Protaſij virtute multa ſigna facit Syrus epiſcopus 216.a
reliquiarum ſacrarum abuſus 173.a veneratio 187.b 151.a 154.a translatio ibid.
reliquiarum virtute ſanantur ægroti 628.b 631.a
reliquiarum S. Arnulphi translatio 342.b S. Babylæ translatio 980.b duodecim fratrum trãslatio 6.a S. Heimerammi translatio 374.b S. Idæ translatio 110.a b Iuſti epiſcopi Lugdunenſis translatio 23.a S. Leodegarij trãslatio 551.a S. Ludmillę trãſlatio 446.b S. Noitburgę virginis trãslatio 111.b S. Ludouici Morbioli translatio 1077.a SS. Petri & Pauli translatio 249.a S. Quirini translatio 1108.a S. Soſij eleuatio & translatio 387.a b viginti trium martyrum translatio 154.a S. Viti translatio 446.a S. Vuenceslai translatio 449.b S. Vuolfi translatio 1007.b
reliquijs ſanctorum quid tribuat S. Martinus 361.a
reliquijs ſolenniter obuiàm proceditur 552.b
reliquias in conſecrationibus templorum adhiberi ſolitum 262.a S. Benedicti Aigulphus in Gallias transfert 25.b
reliquias S. Martini S. Vuolfus cum ſuo abbate viſitat 1006.a
reliquias S. Nicetæ non auſus fuit diuidere terrore perculſus 262.a
reliquias S. Remacli cælitùs defendit lux 48.b
reliquias ſacras martyrum viſitantes, etiam martyrio affecti 487.b
reliqas ſacras temerè attingẽs, punitur diuinit⁹ 262.a
reliqas ſanctas vt afferret, Romã it S. Lutrudis 378.a
reliquias ſanctorum pia deuotione populus proſequitur 388.a 1059.a 1065.a
reliquias ſanctorum templa illuſtrare 1006.a
reliquias ſui mariti adhuc viuentis honorat S. Natalia 152.b
reliquias vt veneretur B. Ambroſius 328.b
ad reliquias innumera hominum frequentia 563.a
ad reliquias ſanctorum miraculum 1059.b
ad reliquias ſanctorum miracula edita 29.b vide etiam miracula, ſepulcra, & tumulus
erga reliquias ſacras S. Eligij deuotio 1094.a
erga reliquias ſacras olìm pietas 262.a b
erga SS. reliquias priſcorum ſtudium 551.b 563.a & deuotio olìm 126.a 344.a
in reliquias martyrum Catullæ pietas 716.a
ob reliquias indomiti equi miteſcunt 911.a
reliquijs tempeſtas pellitur 361.a
ex reliquijs S. Thomę epiſcopi ſanguis multus emanat 554.b
in reliquijs ſanctorum colligendis ſtudium quantum 796.b 961.b
in reliquijs ſanctorum recondendis antiquorũ patrum cura 386.b
in reliquijs transferendis miraculum 1065.a
S. Remigius fidelis apud Dominum pro nobis interceſſor 543.a
S. Remigij Rhemorum Epiſcopi vita 538.a
reprobi dolent morituri: dolent iuſti ſuam vitam prolongari 784.a
cur reprobis iuſtos, & iuſtis reprobos in ſuis pœnis intueri conceſſum ſit 542.a
res eadem eodem in loco alios punit, alios verò immunes relinquit 65.a
res ſecundæ vt pleroſque inflent 56.b
rerum omnium viciſſitudo 56.b
reſponſio humilis auertit iram 711.b
reſpõſum præclarũ martyris ad Præſidẽ 112.b 382.b
rex, lex animata 79.b

rex

rex qualis eſſe debeat 1038.b
Rhemenſe concilium vniuerſale 303.a vide etiam Synodus
in Rhenum proiecta SS.Euualdorum corpora 555.b
rhodanus S.Innocentij membra eijcit 360.a
Rictiouarus impius ſe in ignem præcipitat 1058.b
ripſime ſanctimonialis virgo, ne oſcula quidem regis admittit 487.a
ritiouarus ſeu Rictiouarus, qualis quorũ tyrannorum præfectus 1087.a
S.Roberti collis ſeu mons 303.b
robertus Cantuarienſis Archiepiſcopus 553.b
robertus rex 423.a
rogatianus presbyter & Feliciſſimus à Cypriano laudati 1061.a
rogationum dies celebrati deuotè 178.b prophanans punitur diuinitùs 53.b
roma caput orbis 6.a
roma deuaſtatur 513.b à Vandalis capitur 890.b
roma ſanguine Apoſtolorum Petri & Pauli conſecrata 806.b
romæ operam literis dedit D. Hieronymus 496.b
romana Catholica & Apoſtolica Eccleſia 343.a
romanæ Eccleſiæ authoritas 332.b primatus 831.b
romanum Imperium in tres partes à Conſtantini Magni filijs diuiſum 969.b
rom. Pontifex Stephanus martyrium Chryſanthi & Dariæ conſcribi mandauit 1053.a
romani Pontificis authoritas 816.b 130.b
romanum Pontificem in negocio fidei conſulit D. Hieronymus 501.b
romani vt punierint nobiles aduersùs Senatũ quicquam tentantes 723.a
romanorum Pontifex de extruenda Baſilica vt conſulatur 473.a
ad Romanos D.Ignatij epiſtola 778.b
romulus Præfectus aulæ Traiani 111.b capite plectitur, ibid.
S.Romuli martyrium 111.a
Ruba ſolitudo 475.a
rubus quid 59.a ardet, nec comburitur ibid.
ruffinus martyr 1057.b
S.Rumoldi encomium 783.b eiuſdem colloquium cum S.Gummaro, ibid.
rurales presbyteri quomodò per Vuolſgangum explorati 1104.a
ruſticus & Eleutherius ſocij in diuinis officijs S.Dionyſio 712.b cum quo vnà capiuntur 736.a

SAbbatij martyrium 337.a
ſabbati feriæ cur inſtitutæ 70.a 94.a
ſabbati ſancti ieiuniũ 118.b obſeruatio 81.a
B.Sabæ patris Lauræ 477.a
ſabæi quandò conuerſi ad Chriſtum 1033.b
ſaccus veſtis 470.a
ſacco incluſus & in mare miſſus S.Calliſtratus, à delphinis duobus ad litus incolumis defertur 408.b
ſacerdos Hierarcha 728.b
ſacerdos malè viuens, diuinitùs admonetur 318.b
ſacerdotis munus 2.b
ſacerdotem contemnentis pœna 632.b
ſacerdotes à quibus abſtinere debeant 84.a decet caſtitas 52.a
ſacerdotes idolorum & aruſpices non valent eijcere dæmonem 1014.a
ſacerdotes veteris teſtamenti ſacra facturi, cur pedes manusq; priùs abluerint 89.b conſtituendos conſenſu totius populi monent oracula 89.a
ſacerdotum caſtitas 89.b reuerentia 580.b 586.a 873.b dignitas 731.a
ſacerdotum neceſſitati & inopiæ ſuccurritur 580.a
ſacerdotum principis veſtes 87.a
in ſacerdotes Boleslai implacabile odium 447.a & ſæuitia 448.a
ſacerdotali habitu mundus vniuerſus exprimitur 88.b
ſacerdotium Moyſis 84.a Aaronis & filiorum 89.a
ſacerdotij dignitas data eſt Phinees hæreditaria 77.a
ſacerdotio initiatur B.Cyprianus 252.a
ſacerdotio nullum bonum præſtantius 84.a
ſacra loca vt à ſanctis frequententur 4.a
ſacram ſcripturam è Græca lingua in Gothicã vertit Vrphilus 261.a
ſacræ res non temerandæ 46.b 47.a
ſacrarũ hiſtoriarũ notitia quid conferat 718.b 724.a
in ſacramento Euchariſtiæ Chriſtum nobiſcum eſſe familiarem 416.b
ſacramenta infirmo impartita, ſanitati reſtituitur 476.a
ſacramentis Eccleſiæ moriens S.Burchardus ſe munit 842.b item alius 132.a b
ſacri loci violatores diuinitùs puniuntur 913.a
ſacrificantis feruor eximius 873.a
ſacrificare dijs iuſſi Chriſtiani 111.b 112.b
ſacrificium igne cælitùs lapſo abſumitur 90.a
ſacrificium incruẽtum offert D.Hieronymus 505.a
ſacrificium pro viuis & defunctis 964.a
ſacrificij tempus tremendum 789.a
ſacrificio in feſto paſchatis qui abſtinere debeãt 95.b
ſacrificia veteris legis 141.b
ſacrificiorum & precum vis 195.a
ſacrilegus anathemate plexus 51.b
ſacrilegus punitur diuinitùs 47.b 51.b 52.a diuinitùs cruciatur, atque rursùs curatur 178.b anathemate plexus 51.b
ſacrilegi diuinitùs puniuntur 912.b item reges duo 785.a
ſacrilegij pœna 701.a
ſacro loco irreuerentia exhibita, punitur 825.a
ſacrorum miniſtri in ſacerdotes conſurgũt 91.b 99.a
ſacris initiatur S.Trudo 37.b
ſacris miniſtrantium ordo diſcretus 91.b
ſæuitia grauis in Chriſtianos 100.a vide etiam, Perſecutiones.
ſagitta mirabiliter reuerſa in eum qui iecerat 472.a
ſagmaria quid ſint 120.a
ſal benedicitur 440.a
ſalomon quid 137.a
ſalomonis tria nomina Chriſto applicantur ibid.
S.Saluij epiſcopi vita 185.b
ſalutationis Angelicæ vſus 417.b
ſamſo Dolenſis Epiſcopus 964.a
S.Samſo fit epiſcopus 1029.b
ſanctinus primò Cantuarienſis, indè Meldenſis epiſcopus 742.b
ſanctimonialis, ad tuendam virginitatem, exempla ſanctorum ſibi proponit 486.b & ſeq.
ſanctimonialis immodica ſeueritas taxatur 435.a
ſanctimoniales labore manuum victum acquirentes 486.a vt Deum laudent 236.b
ſanctimoniales ob contrahendas nuptias fugiunt 486.a virgines ſtupri cauſa miſerè diffamatę 439. a famæ diuinitùs reſtituuntur 439.b
ſanctimonialium conſecratio 378.b
ſanctitas vt celata à virgine 287.b
ſanctum irridentes puniuntur 210.b
ſancti ad paſſionem imperterriti feſtinant 256.a
ſancti cur aliquãdò relictis proprijs eccleſijs, ad alias tranſierint 41.a b
ſancti cur in veneratione habendi 867.b
ſancti exacerbati noſtris maleficijs, nos accuſant 52.a cur laudandi 556.b cur Tyrannis principibus aliquandò militàrint 756.a b
ſancti quid nos doceant 1018.a ſuos in terra viſitãt, apparent luculenti, vt ſunt in cælis 50.b

ſancti in quibus imitandi 1065.b

ſancti quidquid operantur, in Deo fit 915.a quomodò omnia videant 542.a in vita quid proſint patriæ 1020.b

ſancti vt miracula edant 715.b

ſanctorum adhuc in terris verſantiũ inuocatio, periculo quoſdam liberat 773.a vitas vberiorẽ audientibus præbere fructũ, quàm miracula 853.a corporum translatio 44.b inuocatio 153.b 157.b 684.a b intercesſio 193.b cult' 716.b 717.a b 601.a 602.a b ſuffragia 52.a 961.b & quãdò valeãt 47.b 920 a 944.a patrocinia 34.b 1004.a 1025.a 923.a 1073.b

ſanctorum animas ſtatìm poſt ſeparationem à corporibus recipi in cælo 1068.a

ſanctorum conſtantia blanditijs & promisſionibus tentatur 17.b 152.a 280.a 429.b 522.a item muneribus 660.b 1035.b 1054.a 1090. vide Martyrium animæ ab Angelis in cælum reportatæ 475.a corpora translata 29.a

ſanctorum corpora ſolenniter ſepulta 167.a

ſanctorum corpora vbi latitent, diuinitùs reuelatur 858.a virtute & præſentia vincti ſoluuntur 3.b

ſanctorum cultus redundat in gloriã Chriſti 741.b meritis eduntur miracula 740.a multi curantur 811.b exempla quid conferant 954.b

ſanctorum gloria ad quæ nos animare, & malorum pœna arcere debeat 542.b

ſanctorum inuocationis exemplũ 11.b 106.b 1073.b

ſanctorum limina Romæ viſitauit bis S. Adelheidis 808.a item S. Humbertus 120.a b Pipinus Francorum rex S. Mononem, multaq; dona eius Eccleſiæ confert 946.b

ſanctorũ loca frequentantur deuotionis ergò 688.b diabolum cruciant 322.a feſta diligentiùs colere, ardentioris & ſyncerioris erga Deum amoris indicium eſt 1019.b

ſanctorum multa millia hominum cognitioni ſubtrahuntur 109.b

ſanctorum oratio expetita 16.b 153.a

ſanctorũ oratio etſi perſecutores æterna pœna liberet, temporariam tamen prorsùs non auertit 29.b inuocatione ſanata varia morborũ genera 58.a b

ſanctorum pro nobis intercesſio 1069.b quid præſtet 1071. & ſeq.

ſanctorum res geſtæ, exemplo Raphaëlis Archangeli & D. Hieronymi, commemorantur 1.a idq; pium & vtile eſſe 468.b & cur annotentur 301.a

ſanctorum res geſtas celare, impium 211.a

ſanctorum vitæ accuratè inueſtigandæ 818.a

ſanctorum vitis falſi quid affingere, quantum malum 849.a

ſanctorum vitas in eorũ feſtis enarrare populo Eccleſiam antiquitùs conſueuiſſe 1065.b

ad ſanctorum limina infirmi curantur 45.a b 46.a b 49.b 50.a ſepulcra miracula 5.a 662.a 946.a 1055.a 1080.a corpora populi reuerentia 23.a

in ſanctorum cultum posſesſiones oblatæ 38.a impedientium diuina vltio 564.b

ob ſanctorum merita varia beneficia cõceſſa 269.a

pro ſanctorum negligentia æditius correptus 108.b

ſanctis honor habitus redundat in Chriſtũ 1069.a

ſanctos cũ Deo viuere 663.a b & p nobis orare 665.a

ſanctos in cælis pro nobis viuentibus orare 542.a

ſanctos inuocantes, exaudiuntur 577.b 621.a & ſeq. 622.a 623.a b 624.a b 626.a 627.a 628.b 629.a 697.b 698.a b 700.b 740.a 920.a 925.a

ſanctos non ignorare res noſtras 634.b 952.b

ſanctos pro nobis intercedere 555.b

ſanguis Chriſti in quatuor partibus crucis cur copioſè defluxerit 246.a

ſanguis S. Stephani in templo eius pullulat apud Metenſes 1020.b

ſapiens, ciuis mundi 66.a ne ſui quidem ipſius dominus 66.a

ſapientia mundi, ſtultitia apud Deum 527.b

ſapiẽtis officium 78.b vita, cõmentatio mortis 43.a

ſapientium eſt aduerſarijs non facilè credere 1039.a

ſaraceni cuiuſdam erga fratres B. Franciſci humanitas 587.a

ſaraceni in mari ſubmerſi 661.b

in ſartaginem accenſam miſſi martyres præſeruantur 401.a

ſaturnus filios deuorauit 1049.b

ſaturi confeſſoris præclara virtus 893.b

S. Saturiani martyrium 891.a

S. Satyrus totius Africæ decus 330.a

S. Satyrus vt mortem euaſerit 326.a

S. Satyri nocturna apparitio 335.b mors quàm grauis plebi fuerit 326.b 330.a

ſauianus Canuſiæ epiſcopus 648.b

ſaxones quibus olim paruerint 555.a in Anglia ad fidem conuertuntur 813.b

Scalda flumen Belgiæ 528.b

ſcelera noua, nouis legibus coërcenda 93.b

ſceleratè viuentium pœnæ 83.a

ſchiſmaticorum fides qualis 332.b

ſcholæ in Armenia iuſſu Gregorij martyris conſtituuntur 493.b

ſchonersheim monaſteriũ 442.b vide monaſteria.

ſcortum inſigne Pelagia 706.b

ſcoti peregrinationi admodùm dediti 925.b

ſcripta S. Hildegardis à Pontifice approbata 308.a

ſcripturæ ſacræ interpretem S. Chryſanthus perquirit 1048.a

ſcripturam ſacram diuinitùs, nullo adiutus interprete, intelligit B. Franciſcus 607.a

in ſcripturam ſacram S. Chryſanthus incidens, prophanas literas tanquàm tenebras reſpuit. 1047.b

ſcutica ſe mirè flagellat S. Dominicus 853.a

Secundinus patricius cur diuinitùs caſtigatus 366.b

ſeditio inter monaſteria vt exorta 475.b

S. Senoch Abbatis vita 1044.b

ſenſus cuſtodiendi 590.a exteriores, interioris mentis miniſtri 799.b

ſenſuum caput mens 85.a

ſeon rex cum ſuis à Moyſe cæditur 74.a

ſepeliẽdi mos cum cereis & lãpadibus 536.a 963.a b

ſepeliri Epiſcopos ſacris veſtibus indutos 165.b

ſepulcrum S. Heimerãmi auro atque argento à principibus exornatum 375.a

ſepulcrum ſancti non reuerentes, diuinitùs puniuntur 210.b ſancti conculcantis, pœna 5.a

ad ſepulcrum S. Benigni orare nolentis, pœna 963.b

ad ſepulcrum S. Galli quotidianæ excubiæ 915.b angeli duo conſpecti 913.b

ſepulcro lapis impoſit' inſtàr crucis diſſipatur 670.a

è ſepulcro odor ſuauiſſimus erumpit 670.a 386.b

ſepulcra martyrum in quanta reuerentia olim habita 663.b

ſepulcra ſanctorum, non ſunt cœnoſis ſordibus profananda 108.b

SS. ſepulcra viſitantium exempla 811.b 812.a b

è ſepulcris ſanctorũ mira odoris ſuauitas 47.a 110.b

ſepultura miraculoſa S. Galli abbatis 911.b

ſepultura ſancti Sergij permagnifica 690.b

ſepulturæ S. Ermelendis angelico miniſterio facta, reuelatio 1080.a

ſepulturæ locus cælitùs lumine perfunditur 916.b

ſepulturæ ſolennitas 4.b 285.b

ſepulturam curauit S. Maurilius ſibi præparari ante mortem 233.b

ſepeliuit matrem ſuam S. Eliphius 886.a

ſepelitur S. Euphemia à proprijs parentibus 285.b

ad ſe-

ad ſepeliendum ſanctorum martyrum corpora S. Iuentius Mediolanum miſſus 215.a
ſepeliuntur clàm à fidelibus martyrum corpora in plateis relicta 968.a
ſeraphia virgo Sabinam conuertit 30.a
ſeraphin Angelorum chorus 456.a
SS.Sergij & Bacchi martyrium 689.b patria ibid.
ſerpentes ob præſentiam S.Galli ſolitudinem relinquunt 901.b Magorũ abſorbet Moyſis draco 61.a
ſeruitutis debitum officium ſuauiter perſoluẽdum 392.b
ſerui venditi pœnitentiam agit S.Bauo 532.a
ſeſmarus fluuius 38.a
S.Seueriani martyrium & virtutes 170.a & ſeq.
ſeuerianus Alexãdriæ præfectus tẽpla dedicat 212.b
S.Seuerinus & Victorinus fratres, vendunt res ſuas, & pauperibus erogant 115.a
S.Seuerinus fit Epiſcopus Colonienſis 1019.a
S.Seuerini Epiſcopi Colonienſis obitus 1022.b miracula poſt obitum ibid. tranſlatio 1023.a
de B.Seuerino Colonienſi Epiſcopo hiſtoricus ſermo 1018.b
ſeueritas Demophili monachi 713.a
ſeuerus Sulpitius S.Hieronymum inuiſit 513.b
Siberti regis encomium 766.b
ſicarijs Vuenceslai diuinitùs inflicta pœna, & eorum poſteris 445.a
ſidonius Epiſcopus Conſtantienſis, monaſterij bona ſibi vendicans iniuſtè, punitur 917.b 918.a
ſigebertus rex multa condit cœnobia 38.a
ſigeberti regis encomion 189.b in monachos liberalitas 42.b tutores qui 298.b
ſigiſmundus Burgundiæ rex 446.a
ſigna non facere ſanctũ, ſed innocẽtem vitam 190.b
ſignacula B.Franciſco diuinitùs impreſſa, teſtes plurimos habent 615.b 618.b 621.a b
ſilentium immodicum reprehẽditur 609.a diuturnum à monachis obſeruatum 849.b Euangelicum 590.a
ſilentium S.Placidi 654.a
ſimonis & Iudæ Apoſtolorum feſtiuitas 854.a
ſimplices & indocti ſpirituſſancti eruditione illuſtres 610.a
ſimplicitas quid 333.a
ſimplicitas S.Satyri magna 333.a
ſimulacra culta à Sceptis 222.b 224.b dæmonum terræmotu euerſa 222.a euerſa à Chriſtianis 211.b
à ſimulacrorum cultura multos reuocârunt duodecim fratres 7.a
ſipontina vrbs vbi ſita 472.a
ſiſinius præfectus Domitiani exequitur demandatam ſibi Chriſtianorum perſequutionem 735.b
ſiſinius Regij epiſcopus 649.a
ſithiu monaſterium 117.a
S.Sixtus Pont. martyrio coronatus 1055.a
Sobrietatis exemplum 333.b
ſodalitium malum quantùm noceat 792.a
ſolitariam vitam expetentes præclarè fouet B. Bruno Epiſcopus 799.b
ſolitudinis quærendæ ratio laudabilis 673.b commoda ibid.
ſolitudinem relinquens, ad habitandum in ciuitatem ſe confert Eulampius 751.b
in ſolitudine Deo vacare, eſt optima Mariæ pars 675.b
ſomnium Cæleſtini Papæ 575.a
ſomnus Bauonis 533.b
ſomno adempto, legendi ſenſus adimitur 438.a
ſorte electus Epiſcopus 127.a b
S.Soſius Miſenatæ ciuitatis diaconus 380.b
SS.Soſij & Ianuarij martyrium 379.a
S.Sozontis martyrium 121.b
ſpecies rerum facilè ex animo diffluunt 72.a
ſpectaculũ horrendum, & quod Carthuſianis vitæ inſtituendæ occaſionem præbuit 671.b
ſpeculum bonorum morum S.Bruno 797.a
ſpeculorum vſus tempore Moyſis 89.a
ſpiritualis vitæ initium, mundi contemptus 579.b
ſpiritualium incapax homo animalis 50.b
ſpiritualibus ſtudijs quædam admiſcẽda leuamenta 679.b
ſpiritus duplex Eliſei quid deſignet 544.b
ſpirituſſancti proceſſio ex patre & filio 349.a
ſpurius Moyſes 93.a
ſtabulenſe monaſteriũ incendio conflagratum 49.a
S.Stanislaus Epiſcopus & martyr 881.a
ſtatua Saluatoris antiquiſſima 981.a
ſtella ad tumulum S.Nicolai quotannis viſa 197.b
ſtephani primò Carthuſiani, indè Epiſcopi Dienſis, vita 128.a
ſtephanus Carthuſianus Viennæ à tribus Archiepiſcopis creatur Epiſcopus 131.a
ſtephanus Pontifex Romæ condit monaſterium S. Dionyſij 741.b
S.Stephanus rex Pannoniam ad Chriſtum conuertit 392.b
ſtephanus Tungrenſis Epiſcopus 560.b
ſtridon patria D. Hieronymi, à Gotthis euertitur 496.a
ſtudium ſeu affectio inquirendi martyrum reliquias olim quanta 1093.b
ſtylus ſimplex, curioſo cur præferendus 578.a
ſubditus vt prælato ſubeſt 593.a
ſubditi mali quandò deferendi 40.b
ſubditi principum mores imitantur 66.b
ſubditorum obedientia & ſubmiſſio 43.b
ſubulci viſio 919.a vide, viſio.
ſucceſſionis cauſa, circa hęreditatem Moyſi proponitur 96.a
in ſucceſſione parentum, filij naturæ lege admittuntur, non contrà 95.b
ſucceſſus proſperi etiam ſapientum animos fatigant 44.a
S.Suuithuni Epiſcopi, fratris verò Burchardi Epiſcopi Herbipolenſis, hiſtoria breuis 828.b
ſulthani edictum crudele in Chriſtianos 603.b
ſuperbia execranda 1044.b pnicioſa monacho 772.a malorum omnium origo, inobedientiam prolem habens 594.b
ſuperbiæ malum quantum 43.b
ſupplicij genera in ſanctos horrẽda 101.a 170.b 171.b 172.a b 281.a b 282.a 183.b 982.a
ſuſatum Saxoniæ locus 798.b
ſuſceptor in baptiſmo 2.b 165.a
ſuſpenſus, incolumis præſeruatus 158.b
S.Syluani martyris eccleſia 965.a
ſyluano Epiſcopo Troadis, appâret in ſomno S. Cornelius centurio 224.b
S.Syluestri mons Soracti 473.a
ſyluanus Abbas 818.a
ſymmachus pater S.Satyri 330. b
ſynodicæ literę Anglię Epiſcoporum 349.a
ſynodus de trãſlatione reliquiarũ habita 166.a 167.a
ſynodus Nicea ſecũda cõuocata à Conſtantio 972.a
ſynodis quæ præcedant ſolennia 166.b
ſynodus, vide concilium
S.Syrus apparuit S.Iuentio ante mortem 221.a
Syrus & Iuentius S.Hermagoræ auditores 213.b Papiam euangelizatum ab illo miſſi 214.a
SS.Syri & Iuentij Ticinenſium epiſcoporũ vita 213.a
TAbernaculum Moyſes ędificat 84.b eiuſdem tabernaculi figura ibid.
SS.Tarachi, Probi & Andronici martyrium 775.a

tartarorum in Sileſiam impetus 880.b
taruanenſes à S.Audomaro conuerſi 175.a
tauracum monaſterium 964.a
Tecla virgo matrimonium recuſans, accuſata à matre 389.a 390.a igni & feris expoſita, immunis pręſeruatur 389.b 390.a
S.Teclæ virginis hiſtoria 389.a
tello Curienſis Epiſcopus 918.a
temeritas diuinitùs vlta 51.a
tempeſtas cur orta ſit S.Fidele decollato 1067.a
tempeſtas horrida oratione ſedata 440.a
tempeſtates & tonitrua iudicij extremi ſigna 873.b
templum à S.Lamberto extructum 300.a
templum extruendum & conſecrandum per viſionem declaratur 747.a 781.b. 782.a b 945.b
templum Iouis terræmotu dirutum 286.a ab idolis purgatum, diuino cultui ſolenniter conſecratur 898.b
templum S.Mariæ extructum à S.Maurilio 231.b
templum S.Nicetæ 262.a
templum S. Phocæ magnificum, præclara ibidèm miracula 364.a Iudæorum extruentium conatus diſſignantur 981.b
templi & altariũ dedicationis antiquiſſimus vſus 216.a
templi ſupplicatio habita 225.b reſtauratio ex collatione plebis 125.a conſecratio 37.b 39.b 654.b 951.b dedicatio 111.a 126.a quæ celebriori cultu quotannis celebranda 266.b miniſtrorum apud Hebræos duplex ordo 99.a
in templi extructionem pecuniam confert Conſtantinus Imp. 125.a
templo B.Marię virginis Friſingæ quid dederit Dux Grimoaldus 103.b
templum conſtruere S.Vuenceſlao, rex Daniæ in ſomnis monetur 448.a
templum extruit S. Maurilius Epiſcopus 226.b & S.Vuolfius 1006.a
templum extruentes, theſaurum inueniunt 125.a extrui mandat Angelus, ſpecie columbæ apparens 781.b & ſeq.
templum in honorem S.Iohannis Baptiſtæ Placidus extruxit 650.b
templum B. Virginis extruit in Sithiu S.Audomarus 176.a
templum, vide etiam eccleſia
templa & altaria in ſanctorum honorem iam olìm extructa 641.a
templa in honorem SS. extructa 102.b 632.b 696.b 698.b 705.b 706.a 716.a 212.b 216.a 225.a 411.b 446.a 636.b 640.b 650.b 782.b 757.b 740.a 946.a 951.b 961.a 968.b 1055.a magno ſtudio condit atque exornat S.Patiens epiſcopus 207.a
templa quid ſint 94.b
templis attributi redditus à Conſtantino & Conſtantio, Idolorum cultui à Iuliano accommodantur 972.b & ſeq.
templis reliquijſq; ſanctorum ſumma reuerentia habenda 51.b
templa adire ad ingreſſum exterarum nationũ, mos Chriſtianorum eſt 123.b
templa depingi iubet epiſcopus 225.b diuerſis floribus & arborum comis adumbrata 505.a multa condit S.Gerardus Epiſcopus, eaq; dotalitijs muneribus exornat 391.b
templa & monaſteria B.Bruno condit 799.a in Armenia condita à Gregorio martyre 494.b
templa ornauit & ſæpiùs viſitauit S. Heduuigis 874.a
in templis extruendis, magnates primùm manus apponere ſolent 266.b
temporalia omnia duodecim fratres ſpreuêre propter Chriſtum 7.a
tempus vt à B.Franciſco diſtribuitur 613.b
temporis fuga 44.a
temporis precioſitas 44.a
tenebris denſiſſimis interdiù puniti Aegyptij 63.b
tentantur maximè diaboli inſidijs, citra repræhenſionem viuere cupientes 199.b
tentatio, Dei auxilio ſuperatur 1048.b
tentatio diaboli promouet atq; confirmat ſępè 39.b
tentationum ſaluberrima remedia 279.a
tentationes ad pietatem contendentibus ingerit Satanas 1061.b
terebon Agarenus ab Euthymio baptizatus 475.b
teridates ęgrè fert Gregorium Chriſtianam fidem tenere 482.b fit Armenię rex 483.a
teridates diuinitùs punitur, proprias arrodit carnes, atque in porcum mutatur 488.b debellat Perſas & Aſſyrios 485.b dijs Ioui, Dianę & Herculi belli victoriam aſſcribit 485.b
teridatis egregium facinus 482.b
terręmotus totius orbis poſt mortem Iuliani 993.a
terræmotu horribili ſimulacra dæmonum euerſa 283.a
terrę quid tribuant Aegyptij 93.a
terram ſanctã viſitat S. Magdaluetus epiſcopus 635.b
tertullianum vocat Cyprianus magiſtrum 498.a
tertullus Patricius S.Benedictum inuiſit 641.b
teſtamentum nouum legi in eccleſia ſolitum, corrigit D.Hieronymus 505.b
teſtamentum condit Epiſcopus Bruno 803.b
teſtamentum facere cur recuſârit S. Satyrus 334.a
tetta ſoror regis Britanniæ, Abbatiſſa 434.b 437.b
Tharaſius Patriarcha Conſtantinopolitanus 721.b
thebæi martyres 755.a
thebæi martyres diuerſis locis occiſi 755.a
SS.Thebæorum corpora vt reuelata 360.a
thebæorum legio validiſſima 357.a militum fidei conſtantia inſignis 357.b
theoctiſtus indignè martyrum cædem ferens, trucidatur 402.b
S.Theodardi Epiſcopi Traiectenſis & martyris vita 187.a
theodardus Epiſcopus Traiectenſis 188.b
theodebertus Auſtraſiorum rex 1074.a
theodo Bauariæ Dux 368.b eiuſdẽ liberalitas in Sacerdotes 159.b
S.Theodora apud monachos in virili habitu viuit ignota 201.a pòſt agnoſcitur 205.b conſeruatur diuinitùs nè à feris lædatur 200.b
S.Theodoræ Alexandrinæ vita 199.b
theodori Archiepiſcopi Cantuarienſis vita 343.a
theodorici duo Abbates 301.a
theodoſius epiſcopus vir ſanctiſſimus 382.a
theophilus Epiſcopus Gotthorum Concilio primo Niceno interfuit 261.a
S. Thomæ Herefordenſis in Anglia Epiſcopi vita 553.a mors & miracula 554.b
thronus Chriſti, & eiuſdẽ myſtica explicatio 137.a b 138.a b 139.a
thuribuli in templis vſus 110.b 698.a
thymiama perpetuum in eccleſia 391.b
S.Thyrſus cum ſocijs venit Romam 636.a
S.Thyrſi martyrium 636.a
Tietdo Cameracenſis Epiſcopus 567.b
ad Tile portum appellit S.Vrſula cum ſuis 1001.a
timor amore prior 119.a
timotheus Epheſiorum Epiſcopus, Dionyſij Areopagitæ condiſcipulus 727.b
tintinnabuli miraculum 670.b
Tobiæ in ſepeliendis mortuis induſtria 463.a
toloſa vrbs meritis S. Exuperij conſeruatur 498.a
totilæ Gotthorum regis crudele facinus 759.a
Traditiones Apoſtolorum obſeruandæ 343.b

traiani

traiani Imperatoris impietas 11.b
traiectenſium Epiſcopus S.Lambertus 292.a
translatio corporis B.Franciſci 619.b 631.a
trebnicienſe monaſterium conſtruitur 862.b 875.b
de Trinitate viſio admiranda 416.a
triptolemus ob ſpicas repertas celebris apud Græcos 207.a
trophimus apoſtata ad Eccleſię fidem reuerſus 205.b
S.Trophimi martyrium 337.a
Tufa vexilli genus apud Romanos 767.b
tumuli puluere S.Galli oleo permixto ægrotus curatur 924.a
è tumulo ſancti Patrocli ſuauiſſimus odor erumpit 798.a
tumultus ob reliquiarum pręſentiam ſedatus 848.a
tungrenſis eccleſiæ poſſeſſiones ab improbis occupatæ 189.b
è Tungrenſium Epiſcopis duo martyres 193.a
turholtum monaſterium 846.b
turicinus lacus 897.b
turrenſis eremus 679.b & ſeq.
VAlerius martyr 1057.b
S. Valeriani Epiſcopi Abenſis exilium 892.b
S.Vari & ſociorum martyrium 948.a
vas æneum ſiue labrum è ſpeculis 88.b
vas vacuum diuinitùs aqua impletur 626.b
vaticinium S.Ianuarij 380.b
vaticinium Moyſis 97.a 98.a 99.b 100.a
Vbera S.Anaſtaſiæ exciſa 1064.a
Velum ſanctimonialium 378.a religioſæ fœminæ imponitur ab Epiſcopo 749.b
velum exuſtum, precibus reſtituitur 669.a
velo virginitatis inſignitur S.Daria 1051.a
S.Venantij Abbatis vita 817.b
venantius Lunenſis Epiſcopus 759.b
venerem colunt Saraceni 989.b
verbum Dei, manibus prædicari 675.b 676.a
verborum prolationi cautela adhibenda 854.b
verecundia S.Satyri magna 333.a
veritas quò magis exagitatur, eo magìs ſplendeſcit 742.a
veritatis vis 949.b
verubus aut ſudibus qualibus quis martyr transfixus 1091.b
veſpaſiani Cæſaris ſæuitia 220.a
veſpertinæ preces à monachis perſolutæ 53.a
veſtes S.Bauonis 531.a 533.b
veſtes in ſepulcro ad longiſſimum tempus incorruptæ conſeruatæ 667.b
veſtium aſperitate delectatur B.Franciſcus 589.a
veſtium mollities quibus conueniat 589.a mollitie ad tentandùm magìs armari dæmonem 589.a
veſtium ſacerdotaliũ tactu cęcus illuminatus 231.a
veſtium vilitate delectatus S.Trudo 638.a
veſtibulum tabernaculi Moyſis 86.a
vetus Templum cœnobium, à quibus extructum 176.a
vexatio dat intellectum 47.b 579.a
Via vitiorum inuia 89.a
victima vera quæ 86.b
victimæ pro quibus, & cur immolentur 88.b 90.b
Victor Carthaginenſis tribunus mittitur vt comprehendat duodecim fratres 11.b miratur, deos ſupplicibus dare reſponſa 13.a credit cum ſuis militibus in Chriſtum 14.b fugit media nocte aſſumptis ſecum ſanctis fratribus 16.a periclitatur de vita 16.b poſcit ſanctorum ſuffragia 16.b promittit ſe crediturum Chriſto, ſi per ſanctorum preces poſſit à periculo liberari 17.a ipſius impius conatus 17.b
victor Curientium comes 915.b punitur diuinitùs, cùm ſacras reliquias auferre conatur 916.b
victor Epiſcopus Vticenſis 890.b
victor & Soſthenes conuerſi exemplo B. Euphemiæ 283.a
S.Victoricus martyr 174.b
victorinus profeſſor Rhetorices Romæ 496.a qui falſo Hieronymi præceptor cognominatur ibid.
S.Victorini Epiſcopi vrbis Aminterninæ & martyris, vita 115.a
S.Victoris & ſociorum martyrium 757.b
victoris veterani cuiuſdam militis egregia confeſſio 359.b idem capite truncatur 360.a
victorij ſuperbi Ducis nolentis orare ad ſepulcrum S.Benigni, pœna 963.b
vidua S.Lucia annis xxxvj, 286.a
viduarum & pupillorum defenſor S.Iuentius 219.a
viduitas matrimonio præferenda 1037.a
vigiliæ S.Bauonis 533.b
vigiliæ nocturnæ Monachorum 435.b
vigiliarum vſus defunctorum antiquus 671.b
vinum augetur diuinitùs 116.b item frumentum 774.a
vinum optimum cur ad conſecrandum ſumere deceat 392.a
vino diuinitùs vaſa redundant 552.a
virga Aaronis fructus profert 92.a Moyſis mare ſecat 67.b mutatur in ſerpentem 60.a 61.a & contrà 62.b
virgæ aridæ repentè vireſcunt 784.a
virgæ paſtorales quales olim fuerint 835.a
virgo S.Elzearius cum coniuge permanet 413.b
virgo violanda laſciuis adoleſcentibus tradita, præſeruatur diuinitùs 30.b
B.Virginis imago, conſumpto S. Heduuigis corpore, incorrupta inuenitur 884.a
D. Virgini reuerentia à pecude exhibetur 600.b è corpore migranti adſunt Apoſtoli 712.a
virgines clarent miraculis 182.a pulchræ hominum conſuetudines pietatis ergò, deuitant 181.b
virginum verecundia 96.a
in virgines ſuperbas & diſſolutas excurſus 145.b
virginitas duplex 497.a perfecta quæ ſit 146.a
virginitas theſaurus incomparabilis 413.b virtutibus carens, inanis 146.a
virginitatis cuſtos vigilantiſſimus ſanctus Elzearius 414.b
virginitatis præſtantia & virtus 390.a hoſtis diabolus 439.b præclarum exemplum 417.b
virginitatem ſuam rogauit conſeruari S.Elzearius 413.b
virginitatem mente perire 146.a
virginitate perpetua S. Vuenceslaus celebris 447.b
virtus Chriſti quanta 401.b
virtus eximia S. Cornelij 250.a
virtus in infirmitate perficitur 311.a 312.a ignauos reſpuit 43.b
virtus paucorum, multorum obſcuratur ignauia 72.b
virtus, vitiũ fugere eſt 43.b præmium ſuijpſius 52.a
virtutis encomion 52.b
virtuti propoſita præmia in cęlis 399.a
virtutes S.Amati 235.b S.Bauonis 530.a S. Corbiniani 157.b S. Dorothei & ſodalium 169.b S.Edithæ virginis inſignes 287.a S. Remacli 36.a 42.a S.Thomæ epiſcopi 554.a S.Gerardi 561.a S.Placidi 638.b S.Satyri 329.b eiuſdem fidelis adminiſtratio domûs B.Ambroſij fratris 329.a
virtutes charitatis & continentię commendauit ſuę familiæ S.Elzearius 419.b
virtutes Dei maleficis artibus adſcriptę 31.a
virtutes omnes habere, qui vnam habet 79.b
virtutes quibus inſint 92.a

virtutum catalogus Lamberti 295.b S.Remigij 538.b S.Mononis 945.b S.Amabilis 962.a
virtutum cognatio quæ 334.a
visbius oculatus teſtis martyrij ſancti Dionyſij 720.a eiuſdem ſcriptum de Dionyſio Areopagita ibid.
viſio admiranda 186.a 187.a 305.a terribilis 29.b S. Aichadri 274.a 269.a S.Liobæ 436.a S. Nataliæ 154.b S. Nicolai Tollentini 197.a Vurachildis 784.b S.Ianuarij 380.b S.Idę 102.b Iohannis Diaconi 387.a Marciniani 461.b Eſaię prophetę 465.a Laodiceni cuiuſdam 469.b Cuſaroductæ 488.b Innocentij tertij 584.b S.Franciſci 588.a S.Placidi 639.a S.Carpi 714.a S. Aldegundis 750.b S.Capraſij 967.a S.Abercij 1008.a
viſio S.Petro quid ſignificârit 222.a
viſio quæ ſit vera 669.b
viſionis celatæ pœna 309.a item pœna diſſimulatæ 670.a
viſionis S.Cypriani interpretatio 255.a 257.b
viſione Angelica S. Trudo confirmatur 36.b monaſterio ædificando locus aſſignatur 668.a templum ſancti Heimerammi viſitare vt iuſſus ſenex 376.b
viſiones S.Hildegardis in tenera ætate 302.a & profecta 310.b 323.b Religioſorum fratrum expoſitæ 276.a nocturnæ Confeſſarijs aperiuntur 414.b 417.b
viſitatio ſpiritûs non prætereunda 605.a
viſus, ſenſuum princeps 63.b
vita duplex, actiua & contemplatiua, & quàm vtraque ſit neceſſaria 782.b
vita ſecularis pia, monaſticæ præfertur 419.b
vitæ incertus exitus 673.b aſperitas immoderata vitanda 690.b
vitam haud recuſare licet 277.b & bonam, bonum finem ſequi oportet 273.a
vitam hãc præſentem cur martyres deſpiciant 1085.b
vitaliani Papæ literæ ad Oſuui regem 343.a
vitis, ſeu ramus ex vite, quale fuerit olim militare geſtamen 1080.b
vitrum, ſeu poculum vitreum fractum, qui vndè miraculosè redintegratum 1075.b
vitulus cur immolatus 89.b
vituli cultores interficiuntur 91.a
S.Vitus Patronus Pragenſis 450.b
viuere quem libet rectè, ſi inſtitutioni pareat 43.b
Vlceribus Aegyptij torquentur 64.a
vlma Germaniæ ciuitas 806.a
Vnctio frontium in baptiſmo & confirmatione in primitiua Eccleſia 253.b
vnctionis extremæ ſacramentum rogat ſibi adminiſtrari adhuc ſana S.Heduuigis 881.b
vnctionem extremam morituris veluti arma eſſe aduersùs diabolum 881.b
vnctione extrema vſus S.Elzearius 427.b
vngulis ferreis Chriſti martyr diſcerpitur 950.a 1085.b
Voces virorum & mulierum coniunctæ, cur ſuauiſſimum edant ſonum 97.b
voluntas malorum hominum inconſtans 97.a
voluntatis abrenunciatio, hæreditatis veræ recuperatio 247.b
voluntatis renunciatio duos habet hoſtes 247.a
voluntati Dei qui reſiſtunt, quantæ contrarietates occurrant 314.b
voluntatem propriam frangentem, Dei matrem & fratrem & ſororem eſſe 143.a
voluntate Dei nemo perit, ſed eius permiſſu 34.a
voluptas fera quędam improba 1048.b
voluptatum contemptus in Moyſe 56.a
votum Choſrois regis Perſarum 697.b Coniugis in ſeruanda continentia 955.b
votum continentiæ coniugum 424.a S. Trudonis quale 36.b
votum Eduini regis 764.a
votum parturientis 264.b
votum S.Trudonis quàm gratum fuerit Deo 36.b
voti ſanctis nuncupati efficacia 812.b
voti vſus 628.b cum ſeq. a b 631.a b. 632.b
votum reddere S.Eduinus monetur dextræ manûs impoſitione 764.b
per votũ ſurdus & mutus ſimul reſtituuntur 630.b 631.a
voto nuncupato, ægrotus incolumis redditur 914.b
voto nuncupato, ſteriles prolem impetrant 193.a 202.a captiuus liberatur 627.b
vota Deo reddendi vſus antiquiſſimus 73.b
vota Moyſes perſoluit 71.a
vota non perſoluentium pœna 46.a
votifragus caſtigatur 914.b punitur diuinitùs 701.a
votifragus, Victor præfectus Carthaginenſis 17.b
vouendæ continentię modus 424.a
vouendo mulier ſanatur 631.b item alij 632.a b mulier vitæ reſtitutionem filio impetrat 623.b item alius, ibid.
vouit S.Ermelendis Deo virginitatem 1079.a
vouent nautę, & mox exaudiuntur 626.b
Vrbani ſecundi Pontificis commendatio 677.a
vrbes ab hoſte captę, primitiarum loco offeruntur Deo 73.b 74.a
vrphilus inuenit figuras literarum, & ſonos Gotthicę voci conuenientes 261.a
vrſa mandato hominis páret 747.b item vrſus 120.a manſueſcit 759.a
Vrſula Coloniam, Baſileam & Romam cum ſuis venit 1001.a b in vxorem à filio regis petitur 999.a impetrat ille, certis tamen nuptiarum conditionibus 999.b ſagitta tranſuerberata, occumbit 1002.a
S.Vrſulæ virginis & vndecim millium virginum martyrium 998.b parentes, indoles, formę pulchritudo 998.b viſiones 999.b 1001.a
vrſus immanis manſueſcit, lambitq́ pedes Epiſcopi 759.b
SS.Vrſi & Victoris martyrium 519.a
vrſum ſylueſtrem compellit Corbinianus ferre ſarcinam 160.a
Vrta fluuius 946.b
Vulſtrudis mater Edithę, monialis facta 287.a
Vxor accuſat virum 608.b
vxorem defuncti fratris, ducit Grimoaldus 163.a
vxorem ducere ſenex religioſus impellitur, & cęlebs perſeuerat 376.b
vxorem nè ducat, & domũ & parentes fugit S.Malchus 995.b
WAlafridus Strabo Abbas Augienſis 894.a
vualbertus, quotus Meldenſiũ poſt S. Dionyſium epiſcopus 1074.b
vualdetrudis monaſticã vitam amplectitur 894.a
vualtbertus Comes 116.a hauſto vino benedicto ſanatur 116.b
vuarinus & Ruadhardus Comites, Eccleſiarum bona per vim occupare conantur 917.b
S.Vuenceslai Boëmorum Ducis & martyris hiſtoria 444.a parentes & educatio ibid.
S.Vuenceslaus à fratre in templo trucidatus 448.a
vueſtphalia à Carolo Magno bello ſubacta 667.a
vueſtphalorum primores baptizantur 667.a
Vuicfridus archiepiſcopus Colonienſis 789.b
vuigfridus Epiſc. 803.b cur à ſede ſua pulſus 348.a b

S. Vuilfridi Epiſcopi Eboracenſis hiſtoria 813.a
vuilhelmus Archiepiſcopus Moguntinus 801.b
vuillebrordus cum ſocijs Euangelij cauſa in Friſiam mittitur 554.b
vuillibaldus Eiſtetenſis Epiſcopus 843.b
vuillimarus presbyter S. Columbanum cum ſocijs ſuis humaniter excipit 897.b
vuinebaudus Abbas 3.a
vuinfridi epiſcopi depoſitio 348.a
B. Vuinuualocus pro viuis & defunctis ſacrificium offert 964.a Chriſtum ſub forma leproſi curare nititur 964.b
Vuolfgangus quo ſtudio & induſtria monaſterijs collapſis ſubuenerit 1101.a
vuolfgangi vocabulum quid ſonet 1905.a
vuolfgangi epiſcopi Ratiſponenſis patria & parentela 1095.a eius adhuc adoleſcentis acrimonia & dexteritas 1096.b adhuc monachi qualis ad conuertendos ſua prædicatione infideles zelus 1098.b miracula aliquot inſignia 1106.1107. agon & mors 1107.b 1109.a zelus in res diuinas, & apophthegma 1100.b affectus erga res monaſticas, & conciones eius ad populum quales 1102.a ad Ratiſponenſem epiſcopatum promotio 1099.b eius ad tumbam qui vndè curati 1109.
vuolfgerus Herbipolenſis Epiſcopus 844.b
S. Vuolfi vita 1068.a
vulneratur cælitùs de B. Franciſci ſtigmatibus dubitans 621.b
vurachildis viſio 754.b
XAnthis S. Victor cum ſocijs cæditur 757.b
xanthenſe oppidum vndè ſic appellatum 757.b
Xenodochium à S. Editha inſtitutum 288.a
Xiſti Pontificis martyrium 256.a
ZAcharias Romanus Pōtifex 833.b 946.b
Zecas & Carenas nuncium expedientes, vt à rege Artabano excepti 480.b
zelus Abarcij epiſcopi 1008.a
zelus fidei inſignis in puero 413.a
zelus pius S. Nataliæ 150.b
zelus quorundam pro fide Catholica 382.a
zenobius martyr cuiâs, & quàm inſignis fuerit medicus 1081.a
zenobij & Zenobiæ martyrum in tormentis conſtantia 1083.a
zeno Roman. Imp. 199.b 212.b
S. Zenonis martyrium 111.a prædictum ab Eudoxio 114.a
Zoſimus & Iohannes diſcipuli Cyrilli 497.a

ALPHABETICVS ORDO TOMI HVIVS SVRIANI DE SANCTIS quinti, nomenclatura menſium, SEPTEMBER & OCTOBER, appellati.

a, b, c, d, e. A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, V, X, Y, Z. Aa, Bb, Cc, Dd, Ee, Ff, Gg, Hh, Ii, Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp, Qq, Rr, Sſ, Tt, Vv, Xx, Yy, Zz. Aaa, Bbb, Ccc, Ddd, Eee, Fff, Ggg, Hhh, Iii, Kkk, Lll, Mmm, Nnn, Ooo, Ppp, Qqq, Rrr, Sſſ, Ttt, Vvv, Xxx, Yyy, Zzz. Aaaa, Bbbb, Cccc, Dddd, Eeee, Ffff, Gggg, Hhhh, Iiii, Kkkk, Llll, Mmmm, Nnnn, Oooo, Pppp, Qqqq, Rrrr, Sſſſ, Tttt, Vvvv, Xxxx, Yyyy, Zzzz. Aaaaa. Singulæque connexiones ſunt aut ſignant terniones ſeu trifolia, exceptis bifolijs quatuor videlicet, a, b, c, Aaaaa.

IN IMA-

IN IMAGINEM REVERENDI PATRIS
LAVRENTII SVRII CARTHVSIANI,
OPTIME DE CHRISTIANA REP. MERITI.

EFfigiem SVRII dum cernis, candide Lector,
Quin capias tanti fructus amorq́ viri?
Qui lucrum duxit, mundo latuiſſe ſuperbo:
Delicias, caſta mente vacaſſe Deo.
Ecce recedentis ſequitur nunc gloria tutam
Virtutem, nullis ſat celebranda typis.
Clara LVBECA neci genuit, ſed carior illi,
Qua patet ad vitam, ſedula cura fuit.
Huius ob eximium quo conflagrabat amorem,
Saluifico triuit commoda vana iugo.
At licet obſcuro, ſed ſacro tecta receſſu,
Non potuit ſoli lux micuiſſe ſibi.
Nanque domi fratres virtutum lampade luſtrans,
Edocuit ſummo reddere vota patri,
Quando erat in SVRIO ſacri ſpectaſſe laboris
Exemplar, placidam mente referre facem.
Omnibus vt, Pauli iuxta decreta, ſalutis
Anſa foret, cunctos, omnia factus, obit.
Nec generoſa domi Virtus ſe paſſa recludi,
Protulit oppleto munera larga ſinu.
Quot docet atque monet Stygiam vitare paludem?
Quótve pio mollit pectora dura foco?
Quot dedit afflictis rebus patriæq́ ruinæ
Fulcra? quot hæreſiũn monſtra nefanda domat?
Dum ſermone colens Latio monimenta piorum,
Eximias ſanè ſuppeditauit opes.
Sanctorum præclara quid eſt certamina magnis
Sex celebrata Tomis quòd dedit vna manus?
Septimus adiungi dum cœptus, turba beata
Cælicolûm ſtudijs præmia digna parans,
Sat Superis factum, dixit, donetur Olympo,
Emeritũ noſtris inſere CHRISTE choris.
Nec mora, præſiliẽs SVRIO mors prompta ſedenti,
Intrepidum ad Superos cuſpide pandit iter:
Liber abi, dicens, celebratis iungere Diuis,
Et cape nunc meritis ſerta dicata tuis.

IN IMAGINEM ET LIBROS SVRII.

EST aliquid SVRII ſpectare in imagine vultus,
Quos ſpatio exiguo ſcalpta tabella refert.
At SVRII Libros, magna quos texuit arte,
Qui legit, ingenium cum pietate videt.

OBIIT ANNO DOMINI M. D. LXXVIII. DIE XXIII. MAII.

SEPTEM.

SEPTEMBER.

VITA S. LVPI SENONENSIS EPISCOPI, MVTATO STYLO EX PERVETVSTO MS. CODICE PER F. LAVR. SVRIVM DE-
ſcripta. Authoris nomen non extat, ſed eſt fide digna.

SANCTORVM res prę̈clarè geſtas literis cōmendare, Raphaël Archangelus nos docet, dicens ad Tobiā: Septēbris 1. Cap 1. Tob. 12.
Sacramentum regis abſcondere, bonum eſt: opera autem Dei reuelare & confiteri, honorificum eſt. Prouocat etiam nos ad hoc lucerna mundi Hieronymus exemplo ſuo: Hieronymus, lucerna mundi.
qui prę̈ter interpretationem noui & veteris Teſtamenti, vitas anachoretarum Pauli, Hilarionis, Malchi & aliorum, florentiſſimo exaratas ſtylo, ad poſteritatis notitiam tranſmiſit. Etsi autem humanis encomijs non indigent ſancti, quos Chriſti præſentia illuſtrat, & aula paradiſi Angelicaque ſocietas obtinet: at fidei tamen propagantur incrementa, cùm Chriſtus per fideles ſeruos ſuos magna populis miracula declaraſſe docetur. E quibus etiam eſt Lupus beatiſſimus, cuius vitam commemorare inſtituimus: qui inclytis parentibus & quadam ex parte genus ſuum ad reges referentibus ortus eſt in territorio Aurelianenſi, ad Ligerim flumen ſito. S. Lupi genus.
Pater eius Betto, mater Auſtregildis dicta eſt, cui ab auunculo Aigæ cognomentum acceſſit. Parentes.

Cumque ex diuina reuelatione cognouiſſent, quòd proles ex ipſis naſcitura, quandoquè in dignum Deo pontificem euaderet, mox editum in hanc lucem paruulum, mater lactis alimonia enutriuit. Cap. 2.
Cunarum autem exacto tempore, ſtudijs literarum admouendum curàrunt: vbi tum breui in illo lampas cæleſtis gratiæ adeò ſe declarauit, vt omnes ſuos condiſcipulos anteiret, & tum ſplendore ſapientiæ, tum facundiæ vbertate longè ſuperaret. Erant verò matri eius fratres duo, Auſtrenus & Aunarius, venerandi antiſtites, ille Aurelianenſis, hic Antiſidorenſis, qui etiam virtutum ſignis clarus extitit. Quidam, haud ſcio, quam bene, volunt hos ipſius S. Lupi fuiſſe fratres.
Ij cernentes puerum Lupum ſacræ religioni addictum, & erga Chriſti iuſſa exequenda ſtudioſum, in Clerum eum cooptàrunt. Itaque ætate increſcente cœpit diuina officia accuratè perſoluere, ore melliſluo ſacras cantiones depromere, multa abſtinentia rebellem carnem edomare, aſſiduis precibus ſanctorū martyrum ſepulcra frequentare, afflictorum dolere inopia, ſectari hoſpitalitatem, charitate feruere, in eleemoſynas incumbere, mundum aſpernari, ac toto pectore ad cæleſtem illum paradiſum adſpirare.

Creſcente interìm fama ſanctitatis illius, & longè lateque peruagante, boni omnes magno eius amore afficiebantur. Cap. 3.
Mox igitur, vt Arthemius Senonum Epiſcopus deſijt eſſe in humanis, Clerus & populus eius vrbis egit apud Regem, vt S. Lupus ei ſucceſſor inſtitueretur. S. Lupus creatur Senonum Epiſcopus.
Ità ergò nutu diuino in ea ſede collocatus, virtutibus egregiè pollere, & miraculis coruſcare viſus eſt. Quamobrèm omnes agebant gratias clementiſſimo Deo, quòd Senones talem accepiſſent antiſtitem, virtutibus inſignem, Clero populoque charum, iuſtitia conſpicuum, virginitate venerabilem, ieiunijs deditum, eleemoſynis largum, vigiliarum patientiſſimum, doctrina ſancta copioſum, denique corpore quidem degentē in terris, ſed iam meritis inter Angelos verſantem. Virtutes eius.

Accidit autem nocte quadam, vt peruigil in precibus ſtaret ad limina baſilicæ beati Aniani. Cap 4.
Fores enim diligentia cuſtodum templi firmiter obſeratę, eum ab ingreſſu arcebant. Proſtratus igitur in ipſo limine, pias Domini aures pulſat precibus attentiſſimis: & ecce derepentè cælitùs amotis repagulis, pateſcunt valuæ, cuſtodes ex- Illius Aniani vita habetur 17. Nouembris.

citati, vident intrantem ſanctum virum vultu roſeo, oculis claritate ſuperna radiantibus.

Cùm eccleſiæ prædia in Aurelianorum territorio perluſtraret, (Erat enim magna illi erga Sanctorum titulos dilectio, præcipuè verò S. Columbæ, quæ duplicē à Chriſto obtinuit coronam, virginitatis & martyrij) animi ſui beneuolentiam non ſolùm in amicos, ſed in ipſos etiam hoſtes egregiè declarabat: & quia Apoſtolus veriſſimè
2 Tim.3. dixit, Omnes, qui volunt piè viuere in Chriſto, perſecutionem patiuntur: quoſcunque compeiſſet inuidentia ſtimulante obtrectationis feroces dentes in ipſum acuere & defigere, illis ſingulari quadam humanitate conſulere volens, optima quæque fercula & pocula illis curabat apponi, vilioribus ſibi retētis, vt ſe pacis ſtudioſum oſtenderet, Chriſti Saluatoris iuſſis obtemperans, præcipientis diſcipulis ſuis, vt inimicos diligerent.

Benignitas eius in obtrectatores.

Matth.5.

Cap.4. Inuitârat quandoquè permultos ad conuiuium: ſed cùm vinum omne in vſus pauperum diſtribuiſſet, non niſi vnus vini modius ſupererat. Inter bibēdum igitur, quòd frequentes eſſent conuiuæ, didicit ex pincerna vinum exhauſtum. Tum ille multa fiducia fretus, ait coram omnibus: Credo equidem, quòd Dominus meus Ieſus Chriſtus, qui nos in ſancto Euangelio iubet conſiderare volatilia cæli, quòd neque ſerant, neque congregent in horrea, & tamen paſcantur à Deo, vt noſtram poſſimus complere charitatem, citiùs nos conſolabitur. Vix ea locutus erat, cùm ecce nuncius à matre eius adeſt, dicens ei ad ciuitatis portas adeſſe viginti plauſtra, quæ quingentos vini modios aduehant, à matre ipſius miſſos. Itaque fide confirmatus, non ſine lachrymis & animi compunctione hortatur conuiuas, vt diſcant benè ſperare in Domino: ſimulque iubet vinum recumbentibus inferri.

Matth.6.

Cap.5. Per id tempus Theodoricus Rex cum Brunichilde auia, Burgundiæ regnum adminiſtrabat. Ex eius aula venit ad ſanctum Epiſcopum Fulcarius vir illuſtris & Aurelianorum Comes, ea cauſa beato viro præcipuè addictus, quòd pater eius Betto ipſum è ſacro fonte ſuſcepiſſet: indicauitque illi, quòd in palatio audiſſet quoſdam de illo ſiniſtrè loquentes, tanquàm qui ancillam Dei Veroſiam, anteceſſoris eius Arthemij filiam, immoderatiùs amare videretur. Cui vir ſanctus aduersùm illa obtrectationum tela, Euangelici ſermonis ſcutum oppoſuit, commemorans illam ſententiam Saluatoris: Beati eritis, cùm maledixerint vobis homines, & dixerint omne malum aduersùm vos, mentientes. Gaudete & exultate: quoniam merces veſtra copioſa eſt in cælis: moxque inſpectante Comite illo, eandem Chriſti ancillam deoſculans: Nihil, inquit, nocent homini dicta aliorum, quem propria non maculat conſcientia. Ego verò, qui Regis æterni amore iſtam ex animo diligo, terrenum principem ea cauſa mihi haudquaquàm puto formidandum. Cùm enim vir ſanctus non ignoraret Chriſti eam virginem Dominum feruenter amare, mente caſtiſſima coram oculis Dei diligebat eam. Nec voluit propterea hominibus placere, cui ſummoperè curæ erat, vt intrinſecùs Domino placeret, ſciens ab Apoſtolo dictum: Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem. Nec poterat pudore affici aut erubeſcere, quem inuiolatæ conſcientiæ teſtis defendebat.

Matth.5.

Contemnit hominum obtrectationes.

Galat.1.

Cap.6. Mortuo autem Theodorico principe, Rex Clotarius in Burgundiam veniēs, hoſtili manu armatū Blidebodem ducem miſit in Senones. Illo ergò tela atrociter in oppidū vibrante, ſanctus Epiſcopus in Domino fidēs, ad protomartyris Stephani ædem ſe contulit: cumque ad conuocandum populum ſignum eccleſiæ tangeret, viribus hoſtes deſtituti, tantoque ſunt terrore correpti, vt nullam ſibi ſalutis ſpem ſupereſſe
Exod.17. putarent, niſi fuga ſibi conſulerent. Ità vir ſanctiſſimus, dum inſtàr Moyſi ad cælum tollit manus, hoſtes profligat. Tua ſunt hæc opera, Domine Ieſu, cuius in ſanctis omnibus eſt prædicanda virtus & potentia, qui in te ſperantes, abſque clypeo & haſta ſeruas clementia tua. Poſtquàm verò Clotarius Burgundiæ regnum obtinuit, Farulphum virium multa ſeculi dignitate pollentem, ob regia negocia curanda eò ablegauit. Is à Regis latere digreſſus, eius iuſſa quamprimùm executurus, vbì prope Senones venit, multa animi indignatione cœpit permoueri, quòd ſanctus antiſtes ei cum muneribus obuiàm non procederet. Deindè intrà vrbem ſuſceptus, toruo vultu beatum
Act.5. virum intuebatur: ſed audiuit ab eo: Oportet ſemper obedire magìs Deo, quàm hominibus. Sacerdotis eſt, plebem regere, & principes ſeculi diuina præcepta docere. Itaque par eſt, illos ad eum potiùs accedere. Farulphus ira & furore percitus, multa ad Regem de ſancto viro falſa retulit, adiutus etiam opera hominis nequiſſimi Medegiſili,

Precibus fugat hoſtes.

Principes ſacerdotibus deferre debent.

giſili, qui in S. Remigij ſuburbio monaſterium tenens, ſancti Epiſcopi locum occupare conabatur. Iis ergò nefarijs viris regias aures incātantibus, Clotarius Rex commotus, beatum antiſtitem iubet exulare Vinemagi, qui eſt Neuſtriæ pagus. Traditus autem eſt Duci pagano Boſoni Landegiſilo, qui eum relegauit in villam Andeſaginam ad flumē Auciam, vbi erant templa prophana, quæ à decurionibus colebantur.

Vir ſanctus cogitur exulare.

Ad eum locum vbi peruenit vir Dei, fruebatur in ea peregrinatione ſolatijs patriarcharum, eorum exempla commemorans, ſpecialiter ſancti Ioſeph, cuius manus in cophino ſeruiērunt. Gaudebat igitur in Domino, ſentiens ſe à Deo miſſum ad populum incredulum rectè inſtituendum. Cùm enim cæcum quendam illic illuminâſſet, ſuperbum illum, quem diximus, Ducem ſanctæ Crucis ſigno ſubdidit, vndiſque ſalutaribus expiauit: permultos quoquè è Francorum exercitu, qui etiamnùm gentiliſmi erroribus tenebantur, ſacro baptiſmo illuminauit.

Cap. 7. *Pſal. 80.* *Multos cōuertit.*

Intereà temporis, diuina dextera id agente, ciues Senonenſes zelo Dei permoti, dolentes impia crudelitate ſibi ablatum paſtorem ſuum, in baſilica S. Remigij ſupradictum Medegiſilum, Iudæ ſectatorem in magiſtri proditione, acerba morte affecerunt. Atque ità infelix ille, pœnitendi nullo ſpatio relicto, ad inferos demigrauit. Ea tempeſtate in Tricaſſina ciuitate florebat ſanctus Vuinebaudus, in baſilica antiqui præſulis Lupi, apud eandem vrbem quieſcentis, Abbatis fungens miniſterio ſanctitate mirabili. Porrò Senonicæ eccleſiæ Archidiaconus Ragnegiſilus, populi precibus, immò verò Chriſti amore incitatus, à ſancto Vuinibaudo precibus contendit, vt à Rege Clotario peteret, ſancto Lupo ab exilio reuocari vt liceret, adque ſedem reuerti ſuam, nè plebs paſtore orbata, luporum faucibus expoſita videretur. Fecit Vuinibaudus, vt rogatus erat: Rex eius precibus flectitur, mutat odium in beneuolentiam; mittit à latere ſuo virum Dei Vuinebaudum, qui ſanctum Epiſcopum reducat. Vbi in mutuos venère conſpectus Lupus & Vuinebaudus, præ gaudio pariter fleuerunt. Vuinebaudus doluit ea ſancti antiſtitis calamitate, eumq; dolorem inter mutua colloquia teſtabatur: audiuit verò rurſùs ab eo illud ex Apoſtolo: Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis: itemque illud: Qui volunt piè viuere in Chriſto, perſecutionem patientur.

Cap. 8. *S. Vuinebaudus Abbas.* *Rom. 8.* *2. Tim. 3.*

Deindè ſimul ſe dant itineri, & beatus Vuinebaudus ſanctiſſimum præſulem lætus Regis obtutibus repræſentat. Lætatur Rex, & proceres omnes gratulantur tanti antiſtitis preſentia: contemplatusq; eum Rex, pietate flexus, ad pedes eius humì proſternitur, veniamque ab illo deprecatur. Cernens verò eum afflictum, corpus eius macie confectum, caput intonſum, barbamque minimè raſam ob cumulandum abſtinentiæ rigorem: tremens & eiulans Rex, cum multo gemitu eius miſeriæ ſe reum fatetur, & ſancti viri delatoribus dira imprecatur: iubetque eum honorificè tractari, comamque & barbam tonderi. Poſtquàm autem ſuus ei decor redditus eſt, eius Clerum voluit Rex conuiuio intereſſe. Ibi tum, Chriſto agente, repentina conuerſione cernere erat Regem ex perſecutore factum miniſtrum beati viri, & ſuis manibus ei cibum porrigentem, qui anteà illi penuriam attulerat. Rurſùs verò petens ſui facinoris veniam, à ſancto Epiſcopo leuatur è puluere, multaque ei offert munera, eccleſię vſibus profutura; atque ità demùm iubet eum ad ſuam vrbem ſe recipere. Quanuis autem beatus vir Senones ſe conferret, at tamen Andeſaginam, eius exilij locum, Chriſtus ob eius merita, virtutum gratia crebrò illuſtrauit: ità vt etiam illo iam paradiſum obtinente, etiamnùm virtus diuina illic operetur.

Cap. 9. *Reſtituitur eccleſiæ ſuæ S. Lupus.* *Rex ad pedes eius ſe abijcit &c.* *Andeſagina virtutum ſignis illuſtratur.*

Porrò autem inclyti ſacerdotes Lupus & Vuinebaudus, Regi & proceribus eius valedicentes, ſanctitatis inter ſe coniuncti nexibus, Luteriam pertranſeunt: & eccè multa reorum turba vinculis conſtricta, aut carceribus incluſa, eorum virtute ſoluitur, eiſque obuiàm progreditur. At poſtquàm ad ſua redijt beatus antiſtes, in caſtro Mileduno opportuna ſe illi manſio obtulit: ſed repentè horreum, vſque ad ſummum plenum, immanis flamma corripuit, nec potuit quiſquam vllum tanto malo afferre remedium. Tum vir Dei in orationem proſternitur, fulmen in flammas illas vibrari cernitur, mox ſopitur incendium, horreum nihil accipit detrimenti, Chriſtus in pontifice laudatur, ſacerdotis meritum agnoſcitur. Obuiàm deindè beatis viris Lupo & Vuinebaudo plebs Senonica egreditur cum hymnis & canticis, permultis præ gaudio flentibus, & in ſuas ædes ſanctus Epiſcopus introducitur.

Cap. 10. *Vincti ſoluuntur diuinitùs.* *Ignem precibus pellit.*

Erat vir beatus in familiari colloquio iucundus, in obiurgatione ſeuerus, ad exhortandum efficax, prudens & moderatus in omnibus. Condolebat mœrenti, fouebat

Cap. 11.

inopem, confirmabat iuſtum, inuiſebat ægrotum, ſubleuabat miſerum, deniquè nullum ab opere Dei vacuum ſibi tempus abire ſinebat. Quodam Dominico die in *Obordone prædio Euchariſtiæ myſterium illo conſecrante, coram ſacerdotibus & Leuitis gemma cælitùs labebatur in calicem inter manus illius, corporis & ſanguinis Domini commixtionem celebrantis. Quæ gemma radio micante pulcherrima, diù apud Senones conſeruata, Rege iubente, inter reliqua ſanctorum pignora in eius palatio repoſita eſt. Appáret hinc, quàm Chriſtus eum charum habuerit, inter cuius manus præclariſſimum edidit miraculum.

*Bardone

Gemma cęlitùs labitur in eius calicem.

Cap. 12. Nota de cāpana, ſtupēdum miraculum.

Clotarius Rex vbì comperit ſignum vel campanam S. Stephani ſonum edere gratiſſimūm, iuſſit eam Pariſios transferri, vt eius tinnitu ſæpiùs oblectaretur. Diſplicuit ea res beato Epiſcopo. Itaque mox vt ablata eſt à Senonibus, omnem ſoni gratiam amiſit. Id Rex intelligens, ocyùs iubet ſuo illam loco reſtitui. Vbì autem ad pontem * Syriacum ventum eſt, redijt illi priſtinus ſonus, & ob ſancti viri merita ſeptimo milliario auditus eſt. Ilicò vir beatus in vrbe reſidens, ſe dat itineri, progrediensque in occurſum eius cum pſallentium choris, quam dolens amiſerat, cum gaudio excipit, gratias agens Deo.

Cap. 13. Dæmonem pudefacit.

Nocte quadam cùm vir ſanctus vigilans pſalleret, antiquus hoſtis adfuit, multaque cum ſiti afflixit. Iubet ergò miniſtro aquam frigidam adferre, & inimici dolos ſentiens, ſignatum puluinar ſuum strictìm applicat ad os vaſculi, & dæmonem includit. Is verò tota nocte, donèc ſol radians clara ſe lampade terris infudit, varijs vlulans vocibus, quis eſſet, oſtendit: & qui tentare venerat, confuſus abſceſſit.

Cap. 14. Vide, vt tantus vir ſacra inuiſat loca.

Habebat à Deo vir ſanctus, vt eſſet vigiliarum patientiſſimus. Itaque ex more, vno comite contentus, baſilicas viſitabat, & penè ſingulis noctibus, non ſolùm intrà vrbis muros, ſed etiam extra ciuitatem vicina ſanctorum adibat loca. Id verò ea animi alacritate & ſtrenuitate faciebat, vt ea hora, qua Clero incumbebat matutina peragere ſolennia, ipſe ſuis manibus ſignum vel campanam eccleſiæ pulſaret. Cùm autem quadam nocte à baſilica ſancti Remigij ad domum eccleſię tenderet, duos inter ſe Clericos corrixantes audiuit, idque ea cauſa, quòd cum fœminis rem habere conſtituiſſent. Etsì autem præſens adeſſet, ea tamen hora oſtendere ſe illis noluit, nè ipſo abſente, ad conceptum facinus rēdirent. Conſultius autem ei viſum eſt, vt ſanctis precibus eorum caſum ſubleuaret. Feſtinus igitur abit ad eccleſiā, fundit pro eis breuiter preces: mox S. Stephani ſignum manu tangit, quo Clerus ad matutinas laudes celebrandas conuocetur. Rem dicimus admiratione dignam: ſimulatquè ſignum eorum aures attigit, omnis ille ſæuæ libidinis ardor extinctus eſt. Properant cum alijs ad eccleſiam, debita perſoluunt officia: expleta pſalmodia, ab eo repræhenſi, veniam petunt, rectioris vitæ propoſitum concipiunt. Ità virtus diuina per beati viri patientiam iam ruituros ſeruauit à fouea inimici.

Precibus ardoré libidinis extinguit.

Cap. 15.

Vir nobilis Herlefridus ad Ciciocum villam inuitauit beatum antiſtitem, vt cum ipſo pranderet Dominico die. Ille vero oblato ſacrificio, cùm ad vicum abiret, equo inſidens, audito cæli quodam fragore vel ſonitu, diù fixus vno in loco ſubſtitit. Interìm cælo intentus, inter Angelicos choros decātari audiuit orationem Dominicam. Meritò enim illi patebant arcana cælorum, cuius mens perpetuò cæleſtibus affixa erat. Tum verò ſufficere ille ſibi putans, quòd in Chriſti præſentia laudes ſupernas audiuiſſet, noluit cœpto pergere itinere.

Audit Angelicas cantiones.

Cap. 16.

Sedente illo aliquandò in vrbe Senonica ad prandium, per ſpiritum ſanctum cognouit virum Dei Vuinebaudum in eccleſiam S. Stephani ingreſſum. Surgit ergò à menſa, relicto prandio, alacer ei pergit obuiàm, quem nemo ei aduenientem nunciauerat, eum inter eccleſiam beatiſſimæ Mariæ & S. Stephani euntem, abſoluta oratione pacis oſculo excipit, & ad ſuum prandium ſecum abducit. Multa alia ab eo perpetrata ſunt, dum viueret, quæ nimìs longum ſit ſingulatim enarrare. Multos curauit languidos, cæcis lumen reſtituit, ſurdis auditum.

Claret miraculis.

Cap. 17. Eius Teſte obitus.

Tandèm ſentiens adeſſe tempus diſſolutionis ſuæ, in prædio Briennonenſi aduerſa correptus valetudine, ſacerdotibus ad ſe accitis, ſanctis eos ſermonibus exhortatur, cunctiſque qui aderant lachrymas fundentibus, ſanctum Domino ſpiritum reddit. Mox adeſt virtus diuina, & ad demonſtrandam pontificis gloriam, ſuauiſſimos excitat odores, qui ab illius corpore haud ſecùs fundebātur, quàm ſi multis eſſet aromatibus conditum. Indè corpus impoſitum feretro, diuinis canticis cingitur, ſequitur plangentium magna caterua, &, vt ipſe iuſſerat, in ſtillicidio baſilicæ ad pedes S. Columbæ

lumbæ traditur ſepulturæ. Non enim auſi erant ſecùs, atquè ille iuſſerat, facere. Ibì vero manus Domini virtutum ſigna cumulatè edidit.

Cap. 18. Miracula ad tumulũ eius.

Mulier quædam triginta annorum cæcitate mulctata, cùm eò aduenisſet, deterſa caligine, ex fide abſceſſit videns. Contracta recepit membrorum vſum & incolumitatem. Betzela mulier nobilis, integra hebdomada neque comedens, neque dormiens, nimio dentium dolore eam mirè diſcruciante, ex puluere ſepulcri eius, ſputo permixto, locum doloris perunxit, & ilicò ſe ſenſit liberatam. Lector eius eccleſiæ, à medicis deſperatus, quòd morbi importunitate vexatus, ſeptem diebus nihil alimoniæ ſumpſiſſet: in grabato allatus ad ſancti ſepulcrum, vtì cum fide aduenerat, ità medicinam ex puluere percepit. Mulier quædam in ſomnis, diabolo eam inſtigante, multos ſibijpſi colaphos infringebat, direque ſe verberabat: ea ſtatim vt adſpexit ſanctum ſepulcrum, turpiſſimũ hoſtem euomuit. Improbus quidam Epiſcopus, beati viri ſepulcrum proteruè conculcans, mox contractis neruis, caduco morbo ſe ſenſit grauiſſimè torqueri. Petit igitur humiliter à ſancto remedium, & impetrat: oſtenditque in eo virtus diuina geminam potentiam, tum vindictæ, tum veniæ.

Pœna Epiſcopi, eius ſepulcrum conculcantis.

Cap. 19. Paralytica ſanatur.

Mulier quædam à primo ortu tota paralyſi diſſoluta, à parentibus apportatur ad beati antiſtitis monumentum, & ſimulatquè illud conſpicatur, membra inculta vigent, & diſſoluta ſolidantur. Repentè igitur ſanata per Dominum, ſuis pedibus repetit domum ſuam. Sacerdos quidam ad S. Vuinebaudi ſepulcrum ſeruiens, è ſcala ruens, & per eius gradus aſperos admodùm contritus, ad beati Lupi monumentum adductus eſt, & ſanitati reſtitutus. Multa alia illic miracula ex fide petentibus Chriſti benignitate exhibentur.

Sacerdos quidam à læſura curatur.

O verè inclytum ſacerdotem, qui in corpore degens, Chriſto accuratè ſeruiuit: & nunc in cælum receptus, & requie fruens in aula ſemper vernantis paradiſi, ob duplicata talenta ingreſſus eſt in gaudium Domini ſui, & Angelicis iunctus carminibus, victor ex hoſte triumphat: ſociatusque martyrum purpuratis agminibus, & à Domino coronatus, regnat in gloria, expectans diem Domini ſanctamque reſurrectionem, ſuſcitandus ab Agno, id eſt, Domino noſtro Ieſu Chriſto: qui coronis laudibusque afficit ſanctos ſuos, & inſtàr radiantis cryſtalli, ſplendore admirabili odoreque incomparabili beatiſſimi confeſſoris ſui Lupi triumphos muneratur: Cui eſt honor & gloria cum patre & ſpiritu paracleto in Trinitate perfecta & vnitate perenni, in cuncta ſecula ſeculorum, Amen.

Matth. 25.

VITA ET AGON SANCTORVM DVODECIM FRATRVM MARTYRVM, PER D. ALPHANUM *Archiepiſcopum Salernitanum verſu hexametro edita.*

EPISTOLA AVTHORIS AD ROFFRIDVM.

VNDE nimìs ſtuduit tua nos reuocare voluntas,
Res leuis hæc, Roffride, fuit contenta meoque,
Et paucorum iudicio, quos noſtra iocoſo
Sæpè leuare ſolent multumque poëmata riſu:
In quibus eſſe quidem valet omnis idoneus author,
Et facili poterit quod dicere conuenit arte.
At quod ferre iubes, non eſt tolerabile pondus,
Viribus & noſtris æquum: nam ſi dabit auſum
Improbitas tua, mox facundia noſtra videbis
Quòd cadat in vitium, tibi nec fortaſsè placebit,
Quod tanto ſtudio deſiderioque requiris.
Præcipis hiſtoriam duodenûm ſcribere fratrum
Verſibus herois veterem, ſint vndè creati,
Et generis titulos, Fideique celebria facta:
Indè tyrannorum cum quo fortiſſima bella
Conſeruere, quibusque locis, quo tempore palmam
Martyrij, dignas & ſuſcepêre coronas:

Poſtque quòd Arethis magnus Princeps Beneuentum
Corpora diuerſis ſparſimque iacentia terris
Tranſtulerit, nunc & qua ſunt, ſepeliuerit æde.
Hæc magni repetis, quàm ſi mihi creditor eſſes
Aeris, & es certè, tibi nos debere negamus
Nunquàm: ſed vellem non his parere rogatis,
Si poſſem. Non is tamen es, qui cœpta relinquas,
Téque ſinas vinci. Parebo: iuſſio tanta
Excuſabit opus, vel ſi non diſtet ab illis
Vni quæ tantùm Cicero vult eſſe legenda.
Tu prece continua multò ſtudioſiùs inſta,
Vt qui martyribus fuerat dux ſpiritus, idem
Horum me faciat tandem pro laude diſertum.

VITAE HISTORIA.

Septemb. 1. Aphrica quondàm probatorũ virorum ferax.

APHRICA poſt Latium terrarum maxima quondàm
Egregios habuiſſe viros virtute probatos,
Viribus & ſummis præclaros pace vel armis,
Artibus inſignes, terraque marique potentes,
Fertur, quos in Cannenſi certamine victi
Romani ſenſêre duces, quod mundus iniquum
Extimuit facinus. Iuxta, propiuſque perennem
Tum fuit & miſeram caput orbis Roma ruinam.
Hæc regio, poſtquàm Deus immortalis ab alto
Virginis in gremium deſcenderat, vndè ſalutem
Humani generis decreuit ſumere carnem,
Sacra Redemptoris ſeruantem iura cohortem
Occultabat ob immites ſine fine tyrannos.
Hîc vrbs extabat Drumentum nomine dicta,
In qua magnus & illuſtris cum coniuge Tecla
Vir Bonifacius à Feſcenninis erat armis
Indutus fidei, ſimplex & iuſtus vterque.
His tot erant nati numero, quot habent duo luſtra
Annos, adiunctis annis ſuper illa duobus.

Patria & parentes ſanctorũ duodecim fratrum.

Dictus Donatus prior eſt, Felixque ſecundus,
Tertius (vt perhibent) Arontius eſt vocitatus,
Quartus Honoratus, quintus * Fortunatianus.
Hic, & de reliquis duo ſunt, quos poſſe venire
Lex pedis in carmen prohibet: nam tertia quintum
Primaque poſtremum, ſic hunc, qui ſeptimus extat,
Syllaba de versûs pellit ſtatione ſecunda.
Hæc tamen his pedibus decurrere nomina fas ſit,
Et liceat ſolitum ius ſoluere carminis huius:
Non erit hoc vitium. Sextus quoquè * Sabinianus,
* Septiminus ſeptimus, octauus * Ianuari,
Et nonus Felix, decimus Vitalis habetur,
Vndecimus * Satorus, Repoſitus duodenus.

* aliis Fortunatus

* al. Saninianus
* al. Septiminus
* Ianuarius
* al. Satyrus

Hos ſimul aſſiduè ſanctam docuêre parentes
Obſeruare fidem, nec eos niſi quod didicerunt,
Scire volebant te natum de lumine, Chriſte,
Iuſtitiæ, vel virtutis quem ſemper amare
Eſt: cui ſæpè parens hac voce locutus vterque
Accipitur: Ieſu bone, qui ſine labe vocaris
Agnus, quique nouo reparâſti lumine mundum
Affectum tenebris, ſcelerum ſub nube iacentem,
Fac ſis natorum ſolita pietate miſertus,
Quos monui ſeruire tibi, proprioſque dicaui:
Effice nè pereant, nec quenquam ſcire deorum

In fide Catholica à ſanctis parentibus inſtruuntur.

Fas

Fas ſit eis præter te,qui ſuper omnia regnas.
Iamq́ue probis ætas pueriles actibus annos
Sanctorum ſuperare ſuo pro poſſe parabat.
Seminibus patrijs erat illis fertile pectus,
Frugibus vt ſegetum campus ſolet ingenioſus.
Inſtabat ſuprema dies,fundiq́ue lariſq́ue,
Spernere quæque placet,quibus in præcordia Chriſtus
Spem dederat,quàm ſit mundus potiora ferendi.
Non ſocij,non cognati,non ille parentum
Qui ſolet affectus naturæ lege valere,
Plus reliquis retinere valent,Primumq́ue fideli
Multos Pœnorum cœtus munimine verbi
A ſimulacrorum defendunt ignibus atris.
Indè velut totidem præclara micantibus horis
Illa dies,quam tunc nitidiſſimus exhibet annus,
Cùm ſol octipedis ſub tempore ſolſtitiali
Prima tenet cancri veſtigia,noctis opacas
Summis auxilijs radiorum ſummouet vmbras,
Sic ſtatuunt proprijs à ciuibus exitialem
Pellere culturam celeri ratione,vel omni
Signorum virtute: Iouem nam quiſque prophanus,
Et ſimul Alcidem veſana mente colebat,
Pontifices & eis ſolenni iure litabant,
Thure,quod Euphrates mandârat naue, Sabæo,
Omne domicilium fumabat dæmonis.Huc ſe
Proripiunt fratres: Cæco quid pectora,dicunt,
Turbine veſtra nimis miſeri confunditis vſque?
Num Deus Alcides natus Ioue? ſurdus vterque
Non habet,orantes qua vos exaudiat,aurem.
Diſce creatori,non te factura creatis
Subdere,ſupremoq́ue Deo perſoluere vota,
Quæ tantis ſtudijs das infernalibus vmbris.
Non valet opprobrium tantum ſufferre ſacerdos
Herculis,in medium veniens Florentius ira
Valdè commotus, magna comitante caterua
Pontificum,dixit: Cuius vos religionis,
Edite,vel quibus eſtis vos natalibus orti?
Cœtus ad hæc fratrum:Noſtrum cultumq́ue genusq́ue
Vera fides Chriſti decorat.Florentius inquit:
Ergóne veniſtis cultus reprobare deorum?
Nota nec Herculei ſunt vobis Maximiani,
Alcidæ atque Ioui quæ perdunt iuſſa rebelles?
Hunc,quem conſtanter fertis vos credere,Chriſtum
Innumerabilibus pœnis periêre profeſſi.
Talia dicentem fratrum ſic turba refellit:
Nulla fides,& nulla ſalus eſt prorsùs in orbe
Præter quam colimus.* Quis nam Tirynthius iſte,
Et Iouis hic vobis poterit præſtare ſalutem?
Quos etiam baratri Stygialis pœna tenebit,
Feruida Plutonis comburet flamma peruſti
Victima Vulcani fabricantis fulmina.Veſter
Hic erit Auguſtus,quem Minos,vel Radamanthus
Omni iudicio condemnat.Vana quidem hæc eſt
Fabula veſtrorum nugis comperta deorum:
At peiora ſatìs veſtros artus,animasq́ue
Debita nequitijs tantis tormenta manebunt,
Quorum nullus erit poſt omnia ſecula finis:
Quosq́ue putatis vt inſanos vinciq́ue, moriq́ue

Omnia tẽporalia ſpernűt propter Chriſtum.

Multos reuocant à ſimulacrorũ cultura.

Docent nõ eſſe ſacrificandum dęmonijs.

* quam

Iohan 5.

Tormentis actos, cæleſtis curia ſertis
Vſque coronabit non deficientibus vnquàm:
Sap. 3. Hos Deus in mundo, velut in fornacibus aurum
Artifices docti, probat: horum ſpectat agones,
Et vincentibus his habitis meliora rependet,
Pro terra cælum, modico pro tempore vitæ
Viuere perpetuum, pro natis cuncta polorum
Agmina, pro rebus paradiſi gaudia ſumma:
Apoc. 7. Non ſitient, non eſurient, non percutientur
Sole, vel æſtu, clamor, luctus, non dolor vllus
Ampliùs ex illis quenquam turbare valebit:
Cumque dies totum concuſſerit vltimus orbem,
Cenſores mundi Chriſto cum principe fient.
Multi credũt in Chriſtum & baptizantur. Maxima pars plebis, ſanctis dicentibus iſta,
Grande ſacramentum fidei baptiſma recepit.
Dic agè, Florenti, dat donatiua miniſtris
Alcides proprijs, tantis æquanda triumphis?
Qui ſibi, nec tibi defunctus valet auxiliari,
Vtque ſuis verbis vtar, qui dura Leonis
Contriuerat facili, dum viueret, ora labore,
Perculit & Cacum proflantem fortiùs Aetna,
Atque renaſcentem totiès proſtrauerat Hydram,
Fregerat Anthæum procùl à tellure retentum,
Quiſque ſuis omnem ſubiecit viribus orbem,
Non potuit veſtis Centauri ſanguine tinctæ,
Pellicis inuectæ, quam Deianira furore
Texuerat, ſolita virtute leuare dolorem.
Sic ait: O varios, validos & paſſe labores,
Non te Centauri, non Cerberus atque gigantes,
Non, quæ fudiſti, mouerunt monſtra, ſed arte
Fœmineaque manu moreris, furialis amictus
Viſcera dilacerat, flatum pulmonibus haurit.
Iuppiter, in me nunc fulmen iace quæſo coruſcum,
Paſcere, Iuno, meis, quas condis, cladibus: Hæc ſunt
Quæ nimìs inuiſo decuit donare nouercam:
Eripe me vitæ, corpusque laboribus aptum
Confice, non tibi iam de me ſperare licebit.
S. Cyprian⁹ Carthaginenſis Epiſcopus ad martyrium eos animat. Intereà Rhetor præclarus, philoſophusque,
Poſt martyr Cyprianus fungebatur honore
Pontificatûs Eccleſiæ Carthaginenſis.
Hic vbi tot fratrum ſenſit mirabile factum,
Orantem direxit eos ad ſe properare
Quantocyùs, patrio quos ſic animauit amore:
Si reſpondendum vobis certantibus eſſet
Humana re, non etiam ſi cuncta darentur
Quæ ſunt in mundo, morientes illa iuuarent.
Muneribus quis enim poſt mortem à talibus vſum
Expetat? Hæc quanuis ſe plùs vtentibus ipſa
Durent, intereunt tamen omnia: gloria veſtra
Chriſtus erit, Ieſus merces, Deus ipſe corona,
Quem iam confeſſi primordia religioſa
Feciſtis: Conſtanter & hoc, quod reſtat, inite
Certamen: Corpus, crucis eſt quod morte redemptum,
Non timeat fuſtes: Quòd ſi mortalia membra
Stringuntur nexu non ſpiritus ille ligatur,
Qui cælum ſcandit, carnis ſtatione relicta.
Pœna breuis, gladius ſi guttur fregerit, omnes
Mœroris curas in gaudia longa remutat.

Vos dignæ proles,dignisq́ue parentibus ortæ
Eſtis,ſicut in exemplo perpenditur almo,
Fructus nanque bonos bona ſemper germinat arbor. Matth.7.
Poſtquàm ſic dixit,cunctis ætate priorem
Preſbyterum fecit Donatum. Nec mora Felix
Hyppodiaconus eſt factus: quos intrepidanter
Vt tribuant ægris animis conſulta ſalutis,
Accumulans fidei cultum cum pace ſuprema
Dimiſit.Fratrum mox concio docta fidelis
Cunctorum morbos expellere cœpit ab vrbe,
Non medicinali ferro,nec melle,nec herbis,
Vndè fit antidotum: Sed eis medicina probata
Chriſti nomen erat.Vim verbi non feret huius
Languor: ad hoc teter tenuit quos ſpiritus artus
Effugit obſeſſos,ſanctisq́ue dicata poteſtas
Se quoquè pellendi quòd ſit ſermone,fatetur.
Hoc probat euentus.Quædam matrona ſenatrix
Nomine Reſtituta,domo plùs,triſtia multò
Signa ferens erat in vidua: ſpes vnica cuius
Filius immanes motusq́ue ferebat acerbos
Dæmonis.Hic pueri clamabat ab ore furentis:
Huc niſì Donatus,Felix,& cætera fratrum
Concio conueniat,non hoc à vaſe recedam.
Eſt ad eos miſſum: nam ſupplicium tolerare
Nati non poterat mater.Carthagine nondùm
Exierant miſſi,ſubitò cùm ſtare gregatìm
Inueniunt ſanctos: dicunt mandata precanter,
Vt placeat pueri tormenta videre.parentem
Solari propè caſuram de limine vitæ.
Dat pietatis amor legatos eſſe ſequendos.
Conuenêre domos fiducia maxima fratres,
Ducentes ſecum pellentes dæmona curas.
Reſtituta ſuis complens clamoribus æthra,
Ante pedes horum lachrymando corruit,orat
Donatum,potiùs quem nomine prodit iniquus,
Feliceṁque ſibi miſereri,reddere natum,
Hoſtis quem veſanus habet, quem nocte dieq́ue
Afficit,& lacerat,ſuffocat,territat,arctat.
Cui ſancti dixêre: Deos quid poſſe putatis
Veſtros? Cur non ſubueniunt pueroq́ue tibiq́ue?
Nónne Iouem decuit ſuccurrere caſibus iſtis?
Cur hoc tale malum nec Apollinis arte leuatur?
Pauca Deodatus reſpondit ad iſta Tribunus
Pacificis dictis: Vtinàm medicamina veſtra
Prodeſſent,vt magnificè donis precioſis
Donatos hodiè vos vrbs Carthago videret.
Sancta cohors riſum tunc ſignificando modeſtum
Talia ſpondentem ſic eſt affata Tribunum:
Omnia quæ tellus,quæ pontus præſtat,vt aër,
Vilia ſunt valdè,nobis inhoneſta putamus,
Et cunctis mortalibus: eſt hoc munere maius
Scilicet id,quo vera Dei titulatur imago:
Hic fuit eius naturæ,quò viuere ſemper
Deberet felix,ea ſed vitiata prioris
Fecerat hunc miſerum vitio natura parentis:
Quod fuit,eſt & idem,ſolumq́ue manere beatè
Deſijt,& meritò pœnas hinc & cruciatus
Suſtinet æternos tandèm mens,carne relicta:

Cui

Donatum preſbyterũ, Felicẽ hypodiaconũ creat.

Claret multis miraculis ſancti martyres.

Quædã matrona rogat ſanctos fratres vt eijciãt dæmonem ab obſeſſo filio.

Cui niſi morte ſua mundi ſpes vnica Chriſtus,
Amiſſam nullus potuit reparare ſalutem,
Ad quam credentes ducit, reliquosque perenni
Concremat igne. Parùm'ne videtur, ab exitiali
Hos reuocare via? Ne nos certamus in iſta,
Hic labor incumbit, plùs omni munere nobis
Iſta placent, pluris facimus, quàm corpora, mentes.
Vos hac, quæ cinis eſt, tantùm de carne timetis,
Eſt quæ gemma, nihil pueri de mente doletis.
Spondeat hunc mater ſimulacra nefanda relictum
Ire, creatori ſeruiturumque, videbis
Quòd dæmon fugiat, puerum nec torqueat vltrà.

Spondēt ſe eiecturos, ſi ea credere velit.

Mater ſic, potuit quàm feſtinantiùs, inquit:
Ex vobis quoniam pendet mea vita, ſalusque,
Spondeo facturam me iam quodcunque iubetis:
Confiteor Chriſtum veſtrum, quod protinùs omnis
Noſtra domus faciet, tantùm mihi filius eſto
Sanus. Nónne ſatis paucis dixiſſe videtur?
Itur ad auxilium pueri, precibusque ſeorsùm
Atque diutiùs inſtatur. Promiſſa manentes
Intenti ſunt conciues hinc, indè clientes,
Mater & illa ſui nati confecta ruinis,
Sat tempeſtiuam ſeram putat eſſe medelam.

Ecce orationis virtus.

Surgit Donatus, fit lecto proximus ægri,
Et dicit: O Deus æternorum Chriſte creator,
Qui prolem Chananææ pœnis eripuiſti
Talibus, iſtius miſeræ miſerere dolores,
A te ſolamen, quod puro corde requirit,
Annue: progeniem proprium columenque decusque
Dæmonis à laqueo tetri diſſolue maligno.
Finierat. Subitò rugiens ferus exilit hoſtis,
Indiciumque ſuî nullum fugiendo relinquit.
Inſonuit lætata domus clamoribus: illuc
Vndiquè concurſum fuerat: memorabile factum
Sanctorum populi tollunt ad ſydera plures,
Tale nihil quenquam dicunt feciſſe deorum.
Sanatus terræ proſtratus ſemina vitæ
Poſtulat æternæ, quæ mox data ſuſcipit ipſe.
Tunc mater Chriſto (Quid enim dubitaret?) adhæſit,
Et quod promiſit, compleuit mente fideli.
Tum magnam populi diuina potentia partem
Traxit ad immenſum patriæ cæleſtis amorem.
Hincque ſuam fratrum repedat conuentus ad Vrbem,
Robore quaſſatas mentes firmare virili,
Néve labent, fidei fortes opponere muros.

Expellitur dæmon ab obſeſſo.

Mater cum filio credit.

Auribus hoc iam Roma ſuis, quibus omnia, ſentit,
Et ſcelus approbat, atque nefas contemnere ſacra
Tarpeij Iouis, & magni ius Cæſaris ipſum:
Hoſtiles animo motus, & iurgia captat
Non odij veteris, non cædis, non aliquantùm
Abſtinet irarum, tanquàm Barchina propago
Pullulet, & porta modò ſit cernenda Latina:
Diſponit gladios, ſanctorum viſcera ferro
Præcipitem præceps ſcrutatum Valerianum
Dirigit: implent vt Carthaginis omnia plauſu
Mœnia, tympana cum citharis, & barbitus, Vrbis
Præfectum veniſſe docent. Is triſtis ad ædes
It Reſtitutæ, nam linea ſanguinis alti

Valerianus venit Carthaginē ad inquirendū ſanctos martyres.

Regibus ex atauis inerat communis vtrique.
Clauſerat illa domum ſonitu concuſſa ſenatrix,
Officiumque Deo gratum, præconia laudis
Chriſticolis coniuncta choris, immenſa ferebat.
Hanc irà Præfectus verbis affatur ineptis:
Ni conſanguinitas, qua iungimur, ipſa vetaret, Reſtituta matrona Valeriani cognata.
Sacrilegam noſter gladius te iure feriret,
Et fieres canibus, truncato vertice, paſtus:
Euacuas leges, quibus eſt & ſubditus idem
Terrarum dominus Cæſar: libamina ſpernis,
Quæ teretem ſtabili conſeruant fœdere mundum.
Quis tua vipereo cordis penetralia virus
Infecit? Quis & illuſtrem natalibus, atque
Forma, diuitijs, & ſenſu præcipitauit
Crimen in obſcœnum? Veneris plùs luce coruſca
Ora quis obduxit tenebris? Vbì veſtis & illa,
Quæ ſolet aurato plumata niteſcere cocco?
Quóve laborabas, vbì ſunt geſtamina cultûs?
Non video digitos ſolito radiare hyacintho,
Vlla nec in flauos rutilantia ſerta capillos:
Te tam deiectam, tam vilem, tam tenebroſam
Numina fecerunt, hæc numina ſpreta rependunt.
Dixerat. Illa refert: Horas Præfecte fuiſſe
Me patris atque viri cùm diuitijs opulentam
Exoticarum rerum, tum fundis, domibusque:
Omnia penè dedi pro dulci prole tuenda,
Atrox quam dæmon vexabat. Non ego Ianum,
Qui nunc Cluſius eſt, nunc ipſe Patultius idem,
Ridendum numen, donaui cum ſale farre?
Et caricis Ariſteum, boue culta Priapum?
Herbiferique rudi ſeruantem ruris aſello?
Semicaprum capro Faunum? Titanaque tauro?
Alciden raptis? cauſis immanibus orcum?
Mille Iouem vitulis? totidèm te falcifer agnis?
Nónne racemifero feci ſolennia Baccho?
Multotiès etiam Veneri, Cererique litaui:
Sed mihi poſcenti non affuit vllus eorum.
Proh pudor à quibus auxilium decepta petebam,
Quorum pars ſtupris, pars cladibus antè vacabat,
Et furtis: alios Regno terriſque repulſos,
Exuſtos alios, omnes & morte retentos Ea docet, Chriſtũ filium ſuũ liberaſſe à dæmonio per merita ſanctorum fratrũ, deos verò gentium nihil poſſe.
Nouimus. Eſt ſed vera ſalus medicinaque Chriſtus,
Qui me ſeruauit, natum ſaluauit, auerni
Faucibus abſtraxit, meritis precibusque ſuorum
Sanctorum, dæmon quos peſſimus omnibus horis
Nomine clamabat, quos & virtute ferebat
Præcipuos. His auditis, Præfectus iniquus
Inquit: Dic vbì ſunt hi, quáve morentur in vrbe.
Cui ſic illa refert: Drumentinis potiuntur
Hoſpitijs. Victorem mox accire Tribunum
Præfectus iubet, & Drumentum dirigit, iſta
Mandans: Perge celer ſtipatus milite, ſæuos
Et fratres blaſphemantes decreta deorum
Omnimodis inquire, repertos colla catenis
Nexos, fac noſtrum præſentes ante tribunal.
Victor ad hoc animo faciendum tendit eodem Victor tribun⁹ mittitur vt comprehendat martyres.
Quo directus erat: ſed talibus excidit auſis
Aetherea virtute repreſſus, repperit omnes

Oran-

Orantes, vultum quibus intulit ipſe minacem,
Hæc referens: O turba deis inuiſa ſupremis,
Vos hominum crimen, quo certiùs omne piatur,
Spernere libamen populos ſuadendo docetis.
Donatus reſpondit: Auarum ſpero putares
Plenum diuitijs, ſi nil conferret egenis:
Rebus abundamus, quas vos & habere deceret:
Hæ ſunt cæleſtes, damus has cupientibus omnes,
Spontè Deo viuo qui colla tumentia flectunt.
Victor ad hæc: Pòſt ergo Iouem qui credat & acrem
Non erit Alciden, ſi cuncti credimus iſtum
Eſſe Deum ſolum, quem dicitis. Indè beatus
Donatus dixit: Ratione probabimus apta,
S. Donatus probat Iouē & cæteros, falſos eſſe deos. Hos, Victor, non eſſe Deos. Hominum prior ætas
Antè pererrato quàm cæli filius orbe
Saturnus naui Tuſcum veniſſet in amnem,
Montibus & ſyluis vitam ducebat agreſtem,
Moribus & tectis, potuque ciboque ferarum.
Hic docuit tam diſperſos & legibus vti,
Et ratione frui, Latium meritoque vocari
Italiam, cuius tutus latuiſſet in oris.
Indè rudis Regem diuino cœpit honore
Laudibus & ſummis extollere concio, vel quòd
Struxerat huic animos humanis cultibus ipſe,
Vel quòd adulanti ſibi præmia grata ferebat.
Deniquè ſic charus proprijs cùm ciuibus eſſet,
Mortuus effigie quò donaretur æterna,
Eſt viſum populo, quæ teſtaretur amorem,
Imperiumque ſuî: quem poſteritas coluiſſe
Dicitur, vt cupidos faceret de more ſequentes
Ad benè regnandum. Sic India maxima Bacchum,
Creta Iouem, Venerem Cyprus, plebs Delphica Phœbum,
Nobilis atque Samus Iunonem, Troiaque Martem,
Alciden Lindus, ſacrauit Roma Quirinum.
Vt reliquos taceam, Saturnum pectore ſano
Eſſe Deum cenſes, qui nati ceſſerat iræ,
Qui pulſus Regno fugit, latuitque tot annis?
Quóve modo credis non vim mortemque timere,
Qui fugit, vt lateat? qui nullam ſperat habere,
Ad pelagi fluctus niſì confugiendo, ſalutem?
Quis Deus hic erat? Hinc ſequitur, quòd celſa poteſtas
Natorum non ſit, cùm non fuit vlla parentis.
Ergò nec Alcides Deus eſt, nec Iuppiter ipſe.
Oſtēdit hūc eſſe Deum, qui fecit cœlū & terrā. At verè Deus eſt, cui nulla ſuperflua, nulla
Imperfecta valent, aut extera, prorſus ineſſe.
Hic de materia nulla, nec pondere quouis
Mundanam molem tam mira condidit arte,
Caſibus addictam nullis, ſed creditur eius
Perpetua ratione regi, virtute tueri.
Hunc homines infelices cognoſcere nolunt,
In ſimulacrorum dum corda ſuperſtitione
Deponunt, & ſublimem, quem conditor idem
His dederat vultum, quo poſſent cernere cælum,
In terram flectunt potiùs, quæruntque deorsùm,
Quod debent ſurſùm. Quantùm ſit mente minutus,
Dicere quis poterit, ſtatuas qui poſcit, & orat?
Atque die toto ſuſpirat, ſupplicat, adſtat?
Aſſidet illis, ſiue ſtipem iacit, aut litat? Et cùm

Suſpi-

Suſpiciat tanto ſtudio,qui fecerat illas,
Contemnit fabrum? Quæ res peruerſior iſta,
Si ſtatuarius eijcitur,ſtatuæ venerantur,
Quique deos fecit, votis non poſcitur vllis?
Quam've poteſtatem,quam vim retinere valebunt,
Cùm qui fecerit,haud habeat? Sed nec faber illis
Quos habuit ſenſus,audire,videre,aliosque
Ferre quidem potuit. Viuum,qui viuere quærit,
Eſſe Deum credat: Moriatur nanque neceſſe eſt,
Qui ſe defunctis adiudicat. Eſt tibi, Victor,
De Ioue,vel reliquis dubitatio quælibet? Vna,
Victor ait,tantùm: cur effigies dare poſſunt
Supplicibus reſponſa ſuis? Nam quòd deitatis
Nil habeant penitùs,facili ratione probâſti.

Miratur Victor, deos ſupplicibus dare reſpõſa.

Donatus dixit: Res,de qua conſulis,hæc eſt
Humani generis deceptio,perniciesque,
Vnde quod emergat,rationem ſi cupis,edam.
Has priùs in ſpecies quàm pontus,terra,polusque
Extarent,opifex rerum Deus arte ſuprema
Compoſuit Cherubin,Seraphin,necnon aliorum
Agmina ſpirituum: quos inter condecorauit
Sic mirabiliùs, ſic & precioſiùs vnum,
Eius ad ornatum reliqui quaſi veſtis vt eſſent,
Quo precioſa nimìs tantorum gloria longè
Præcipuum faceret,cui non æquabilis eſſet.
Qui cùm ſic inter ſociorum caſtra niteret
Perſpicuè,ſtellas velut inter Luna minores,
Mox maieſtati diuinæ,qua fuerat tunc
Inferior tantùm, ſimilem ſe poſſe putauit
Atque parem fieri. Sed quid latet Omnipotentem?
Dum cupit hæc,cecidit,ſecum deiectus & ordo
Nequitiæ fuit eiuſdem: genus vnde creator

Luciferi caſus cum ſuis adhærentibus.

Protinùs humanum finxit tellure madenti,
Cui patriam,decus,& lucem præberet eorum:
Id quoquè militiæ bonitatis amore ligatæ
Aequandum numero decreuit prole futura.
Principioque virum cum coniuge protulit orbi,
Et poſuit medijs paradiſi in fructibus,illi

Homo creatur,vt poſſideat diaboli locum. Gen. 2.

Mandans,Ex omni paradiſi veſcere ligno,
De ligno verò nè mande bonique malique,
In quo conſiſtit nocitura ſcientia vitæ,
Mortis & intentans pœnam,ſi fortè fuiſſet
Hæc tranſgreſſus homo. Sed apoſtata ſpiritus ille
Vidit,& inuidit,doluitque,quòd vndè ſuperbus
Decidit,humano generi locus ille daretur.

Tunc oculis Euæ dirum ſe vertit in anguem,
Arboris & vetitæ ieiunia ſoluere fructu,
(Res erat hæc etenim pulcherrima) ſuaſit,& illa
Decepit decepta virum: mox deliciarum
Cum conſorte loco caruit,vitamque perennem
Qui fruiturus erat felix,niſì culpa fuiſſet,

Peccat homo ſeductione diaboli. Gen. 3.

Præcepti,pœnæ,vel muneris immemor idem
Perdidit,& mundo regioni mortis adhæſit.

Hoc ità confuſo,lamentum,mœror,& angor,
Et dolor,obtrectatio,deſperatio,luctus,
Aerumna,angor,ſolicitudo,moleſtia,languor,
Et metus,atque pudor,pauor,exanimatio,terror,
Ira,libido,odium,diſcordia,ſi qua vel huius

Sunt generis, genus omne ſuum cepere: priusque
Poſt protoplaſti delictum peſtifer egit
Angelus immenſum facinus liuoris iniqui,
Perderet vt frater fratrem. Scelus indè, nefasque
Crimen, & omne malum Domino cælique ſolique
Inuiſum docuit populos, tantumque ſubegit

Dæmon hominem docuit adorare ſimulacra per quæ reſponſa ei dedit.

Hos, vt adorarent, ſpreto factore, creata,
Aëra ſcilicet, & terram, pontumque, polumque,
Ignem, ſydera, ſtellas, fontes, flumina, ventos,
Et nemora, & lapides, immania monſtra ferarum,
Vel quicquid ſolui poterat: ſtatuasque deorum,
Per quas deceptis reſponſa nociua referret,
Inſtituit, iuſſitque coli, ſic impulit illos
In barathrum mortis, quo ſe miſer excruciandum
Nouerat æternum. Fuit hoc miſerabile cunctis
Ius mortalibus impoſitum, dum cunctipotentis
Filius, humanæ ſumma pietate ruinæ

Lapſus hominis per Chriſtũ reparatur.

Compatiens, mirabiliter de Virgine carnem
Sumpſit, & effuſo precioſo ſanguine priſcum
Soluit delictum, culmen credentibus atque
Præbuit, vndè priùs primi cecidêre parentes.
Hinc eſt, quòd Sathanas doctiſſimus arte nocendi,
Nam nec momento deſiſtit perditus vno
Exercere nefas: regesque, ducesque, tribunos
Chriſtum confeſſis multos facit eſſe tyrannos,
Vt pereat ſecura fides, quam ſæpè doloris
Interitusque ſui cauſam videt eſſe ſecundi.
Hic tuus, ô Victor, Iouis eſt, Saturnus, Apollo,
Hic Cyrrhęa quidem ſecreta retexit, & iſte
Anſeris horrenda Capitolia voce tuentis
Ignauum numen peiores vtpotè cunctis
Gentibus edocuit dominos ſeruire Quirites.
Nunc age, nè cæcus furor hic te perdat & error
Tantis ſupplicijs, ex toto corde fatere
Eſſe Deum Chriſtum, ſacroque renaſcere fonte.

Credit Victor cũ ſuis militibus in Chriſtum.

Victor vt à cuncto fratrum pia dicta ſenatu
Hæc ſenſit, cum militibus diuina ſalutis
Perpetuæ lætus ſuſcepit munera. Longo
Cumque moram vetitam feciſſent tempore, plures
Qui caperent illos Præfectus miſit, & omnes
Compedibus nexos Carthaginis arce retruſit.
Iamque dies alius comitantes ocia ſomnos
Expulerat, roſeis ſolaris ſtella quadrigis

Sancti martyres ad tribunal Præfecti ſiſtuntur.

Ibat in excelſum, ſibi cùm iubet ante tribunal
Adduci ſanctos acer Præfectus, eosque
Increpat his verbis: Summosque, hominesque, deosque
Iure quidem rebar ſtudijs huc vſque colendos
Omnibus, irrita nec digitis incendere thura,
Vana nec orantem me ſoluere vota putabam.
Vos (vt comperimus) nixu quocunque valetis,
Exhibitos ſuperis tot religionis honores
Temporibus cunctis, contemnitis, eſſeque nuſquàm,
Neſcio quo pacto tamen, hos impunè probatis.
O quotiès quotiès eſſet mihi cultus inanis
Victima perniciem, ſed non latura ſalutem.
Talibus ipſe fidem forſan nugis adhiberem,
Ni Iouis auxilijs mundus confideret omnis,
Illius & nutu Romana potentia ſemper

Mitte-

Mitteret indomitas ſub fortia fœdera gentes.
Sed vos obteſtor per cæli numina, qui nunc
Orbis ad exitium ſcelus hoc defenditis, vndè
Improba tam dirum primùm mens iſta venenum
Hauſit, & Herculei fœdum plùs ſanguine monſtri?
O pietas innata deis, quæ ſola furentes
Blaſphemosque reos non mortis damna ferendo
Perdit, ſed patria tantùm bonitate monendo
Suffert: nam meritò vos iam palus illa teneret,
Quæ negat aſſcenſus inferna petentibus vmbris,
Si quenquam ſuperis hæc ob maledicta placeret
Perdere. Deniquè nos, quibus eſt iniuria nulla
Auribus iratis non admittenda deorum,
Dignos ſupplicijs decernimus omnibus illos,
Qui contra patrias leges pia ſacra refutant.
Sacrificate deis, ceſſet veſania veſtra
Vltrà diuinos animis audacibus, auxit
Quos dominus Cæſar terrarum, ſoluere cultus.
Sin aliter, per Cæſaream tormenta ſalutem
Præcipites acerrima vos ſub tartara mergent.
Maximus hic furor eſt, inſania maxima, crimen
Grande, ſcelusque nouum, cæleſtia numina cuidam
In cruce crudeli poſtponere morte perempto.
Finierat. Retulit Donatus verba quieto
Pectore, corde pio, facie vultuque ſereno,
Fratribus adnitentibus: O Præfecte, refelli
Quàm facilè poſſis, conflictus hic ipſe docebit. Egregiũ S. Donati ad iudicem reſponſum.
Sacra deis veſtris nunquàm facimus, neque thura
His incendimus: hunc proprijs infundat amorem
Supplicibus, quibus auxilium *Tarpeius* opemque
Fert Iouis ille ſuam, ſolito qui fulmine rupem
Terret: non odium nobis valet eius obeſſe,
Non amor ipſe quidem, non trux valet ira timorem
Addere: ſi qua tibi vis eſt, licet experiaris
Vtrùm dæmonibus poſſit plebs cedere Chriſti.
Sed volumus te nóſſe, quòd hoc certamine cuncti
Poſſumus occidi, vinci non poſſumus, & quòd
Defunctus noſtrûm fuerit quicunque, ſuperſtes
Fortior apparebit, erit victoria noſtra,
Virtus noſtra, vigor noſter, noſtrumque trophæum
Crux Chriſti, quod polluto ſcelus ore vocâſti.
Infremuit Præfectus ad hæc: Tunc mandat in omnes
Fuſtibus hos animaduerti. Conſtanter ad ictus Fuſtibus cæduntur SS. martyres.
Corpora multiplices tenduntur ſacra, cutisque
Scinditur, atteritur caro, ſanguis defluit, oſſa
Franguntur, nudantur viſcera, ſpesque, fidesque,
Et dilectio ſola manent, quæ tam cruciatus
Immanes ſuperant: tantùm ſunt dulcia Chriſti
Præmia militibus. Poſt iſta pericula tetro
Carceris & diro ſancti religantur in antro, In carcerẽ detrudũtur.
Vt Regi, ſi res ſinat, omnes Maximiano
Repræſententur: media cùm nocte repentè
Cæleſti fulſit cuſtodia lumine, quod non
Lumina cuſtodum valuerunt ferre, ſed vnus
Ex his dum ſtudioſiùs intendit, profitetur
Amiſiſſe ſuum: factumque ſtupentibus ipſis,
Angelus in tantis fulgens ſplendoribus inquit: AngelusDomini diſſoluit eorum vincula.
Miſit me Dominus diſſoluere vincula veſtra.

Dixerat,& ſubitò, quibus arctabantur eorum
Colla,manuſque, pedes, ruptæ cecidêre catenæ.
His mirabilibus Carthago ſuperba mouetur,
Exultat populus,collaudat & omnipotentis
Chriſti virtutem,ſanctos veneratur: iniquum,
Immanem,ſæuum,violentum,carnificemque
Dicit Præfectum,cuius furor impietatum
Tranſcendit metas,humanæ rupit & ipſa
Fœdera naturæ,quem mentis non pudor vllus
A ſcelerum tanto valuit reuocare reatu.
Senſerat attonitus populari voce tyrannus
Ciuibus execrabile factum diſplicuiſſe,
Mœnibus atque viris illuſtrem fortibus vrbem
Coniurare timet,vel,quod ſolet ipſa,rebellis
Nè fiat,nè plùs noceat,ne deniquè contrà
Arma furor reparet,timido tum pectore curas
Colligit ingentes: & ſecum mente volutat,
Quid ſit opùs facto,nec eum ſuffragia poſſunt
Vlla,fugam præter,cauſa quacunque tueri.
Noctis ad ingreſſum nauem de littore ſolui
Secretò iubet,& trucius dubium variumque
Carpit iter pelagi,nocturna ſilentia rixæ
Eripuêre metus,& cuius luce potiri
Non potuit,tandèm tenebroſo tempore ſumpſit
Noctis amicus opem: nullum formidinis vltrà
Stare locum reputauit amens,ſed perdere ſacra
Intrepidus ſæuis deuouit corpora pœnis.
Proſpera gauiſi,ſicut rebantur,in altum
Vela dabant nautæ,procùl & Carthaginis altæ
Mœnibus abducti gratam tribuêre quietem
Corporibus feſſis; ſubitò cùm turbidus Auſter
Aëra concutiens rutilantia luce ſerena
Sydera condenſis & nubibus abdidit atris,
Flatibus horriſonis vaſti maris vnda procellis
Intumuit.Trepidæ nauis tunc rector in omnes
Clamat,vt euigilent,pelagique proteruia,monſtrat,
Quanta paret, totumque polum Zephyriſque nothiſque,
Et mare confuſum, neſcit qua parte carinam
Obuertat: ferit hanc contrarius vndiquè ventus.
Enſifer Orion ſydus trepidabile nautis
Solus habet cælum, dux quæ ſolet eſſe viarum
Congrua temonis non lucet ſtella minoris:
Omnibus efficitur momentis ſæuior ira
Ponti: puppe,ſimul prora dextraque ſiniſtra
Intrat parte fretum,deſperat quiſque ſalutis
Auxilium. Iam Præfectum ſuprema minantem
Pœnitet aufugij,ſuperos,Acherontaque poſcit,
Votaque decernit non perficientia quicquam.
Vertitur ad ſanctos,ſi fortè iuuamina ferre
Poſſent in tanto caſu: tandèm vocat omnes
Nominibus fratres,rogat hos,oratque ſuperna,
Quam profitebantur,virtute fugare procellas.
Cui mox arcano ſic reddunt pectore voces
Donatus,Felixque ſacras: Præfecte,nocentem
Si te numinibus,quæ cunctis excolis horis,
Omne ſcelus faceret,non plùs irata nocere
Deberent meritò tibi,quàm tot mortibus vltrà;
Nec dici fas eſt,vt iuſti quidlibet in ſe

Tota ciuitas hoc mouetur miraculo.

Fugit Præfectus nocte media, aſſumptis ſecū ſanctis fratribus.

Periclitatur de vita,agitatus marinis fluctib⁹.

Poſcit ſanctorum ſuffragia.

Obti-

Obtineant, operantibus illis ſi modò credas
Eueniſſe nefas tantum: ſed credere quenquam
Mente quidem ſanum nequaquàm poſſe putamus,
Vt bona, vel mala, quæ non ſunt, tua numina præſtent.
Ergò ſuperſtitioſà nimìs cultura recedat
Prorsùs, & à ſolito læſum libamine pectus
Fac cures, Chriſtumque colas, ſimulacra refutes,
Vt quòd te pudeat quæ dæmonis arte maligna
Feceris, hinc certè maris indignatio ceſſet.
Et Præfectus ad hæc: Mihi res hæc iuſta videtur,
Numen adorari, quod tanta pericula ſoluit:
Nec tam praua mihi mens eſt, nec dira voluntas,
Vt cuius fuero liber virtutibus, illi
Ingratus fiam: tantùm nè corpora noſtra
In tumulis tumulare ſuis mare poſſit iniquum,
Scilicet horrendo nè belua quælibet ore
Sorbeat, efficito precibus. Sic fatur: at illi
Protinùs incipiunt aures pulſare tonantis
Vocibus his: Elementorum dominator & author
Chriſte Deus, cui tam pelagi, quàm cætera rerum
Inclinat natura caput, quæ prodere nunquàm
Præter te potuit, proprias nec condere vires,
Has ponti depelle minas, non iuſta tyrannum
Vltio, tot miſeros non inſipientia mergat,
Quamuis hoc meruiſſe ſuo pro crimine certum
Sit, tamen his emptis precio maiore cruoris
Vt faueas inſtare licet, tu fons pietatis,
Spes ſolaminis, auxilij fiducia, vitæ
Subſidium, portus requiei, ſemita pacis,
Irradia miſeris, pereuntibus auxiliare,
Erige labentes, mergentes excipe, ſicut
Quondàm diſcipulos his caſibus interituros.
Talibus in dictis condentia nubila cælum
Diſcedunt, vltrà nec tangere fluctibus audet
Aequoris ira ratem: leni componitur aura
Tunc facies pelagi, tumidi maris vnda paludis
Efficitur ſtagnum. Iam fletus omnis amaros
Nauita compeſcit, gaudetque timore fugato,
Se nimìs horrendæ mortis fugiſſe ruinam
Sanctorum meritis, multique repentè ſecuti
Sunt Chriſtum: ſolus mendaci clamitat ore
Præfectus, virtute Iouis pacata videri
Aequora, ſeque Iouis tantùm munimine tutum,
Atque reſeruatum patriæ, conciuibus, aris.
Acta ratis velo, iuuenum validiſque lacertis,
Felici curſu Siculis allabitur oris:
Præcipitis memores fluctûs, mirabile ducunt
Heſperiæ tetigiſſe ſolum, littusque tenentes
Optata potiuntur humo, ſpatiantur arena.
Indè venenatis tentat configere telis
Alloquij Præfectus amens penetralia caſta
Sanctorum, ſtabili promittens fœdere, tantùm
Sacrificare Ioui placeat, fore ſemper amicos
Cæſaris, auctos diuitijs, & honoribus illis,
Quos nouit patribus Romanis ferre ſenatus.
Nil agis, ô Præfecte; putas corrumpere verbis,
Quos nôris pœnis nullis potuiſſe moueri.
Inconcuſſa fides non excutietur ab illis

Promittit ſe crediturũ Chriſto, ſi p ſanctorum orationes poſſit liberari à periculo.

Vide mirũ orationis effectũ, quæ fugât marinas ꝓcellas

Adſcribit votifragus Præfectus hoc miraculum Ioui.

Nititur blãditijs eos reuocare ad idolorũ culturam.

Verborum phaleris, quam nec mucro remouebit,
Cùm ceruicibus inſtiterit vibratus eorum.
Viribus hinc iterùm nautæ pro tempore ſumptis,
Altiùs æquoreas trepidantes ire per vndas
Proponunt, littus remis pulſare ſiniſtrum,
Perquè Syracuſios portus, Catinosque meando,
Meſſanos tandem, ventis ſpirantibus, intrant.
Hincque renaſcenti tenebris Phaëthonte repulſis,
Regia Lucanis vrbs nobilitata colonis
Hos recipit: nec iam Præfecto, credere ponto
Seque ſuosque, placet: via quæritur altera nulli
Cognita nauigio, tunc Imbritiamque Locrosque,
Quaque Cuſentinus ſuaues ager efflat odores,
Linquunt præcipiti curſu Scyllatia rura,
Et mare Tyrrhenum, Calabrosque notantia fines
Sanctorum ſenſêre pedes, ſenſêre catenas
Colla recuruantes gemmis meliora vel auro.
Extimuitque duces Aphrorum nomine priſco
Drumentina phalanx, fortesque potentia vidit
Atque triumphantes diſtinguens Apula rura
A Calabris & Lucanis. Vbì verba Tyrannus
In faſto recitanda die, reticenda nefaſto,
Sede tribunali dicturus, quatuor ex his

Quatuor fratres citãtur ad iudicis tribunal.

Officio citare iubet, qui ſic vocitati
Sunt, Arontius, Honoratus, Sabinianus,
Et Fortunatianus, quos conuenit amicis
Dictis: O quotiès monui vos cultibus vti,
Quos, ſua poſt ſuperos qui dat moderamina mundo,
Magnus amat Cæſar: ſi non inſania veſtram
Confundit mentem, vel nunc parete ſupremis
Thura cremando deis. Cui ſic Arontius inquit:
Vt dijs ſacrificet noſtrûm quem torſeris, optat
Pro Chriſto plecti, quàm viuere pro ſimulacris.
Vix benè deſierat, reliqui. cùm torua minanti
Præfecto referunt: Aliud nil dicimus vltrà,
Nec facimus, quàm quod fratris vox ſacra probauit.
Indignatus ad hæc veſana mente Tyrannus,

Gladio cæduntur prænominati quatuor.

Hos iubet occidi quintæ ſub luce diei
Ante Kalendas Septembris. Pòſt in Venuſinam
Vrbem, alia redeunte die, venit: hîc quoquè fratres
Hi, Septiminus, Felix, Ianuariusque,
Conſolidata ſibi fidei documenta tenentes,
Et manifeſtantes virtutum præmia Chriſti,

Itẽ alij ſex, diuerſis tamen tẽporibus.

Cæduntur gladio ſub eadem luce. Recedens
Indè Tyrannus Velimanum tendit, ibique
Plenus quæſitis epulis terraque marique,
Et vino, quod gemma capax aurumque ferebat,
Plùs ſed adhuc ſitiens humani ſanguinis hauſtum,
Ante recumbentes allatos decapitari
Iuſſit Vitalem, Satorum, Repoſitumque,
Virgine ſub quarto ſolem referente Kalendas.
Vltima lux magno finem poſitura labori,
Magnanimos ſummosque duces, & robora belli,

Vides ſanctorũ animas poſt mortẽ recipi in cælo?

Ad quæſita diù poſcebat præmia, cæli
Regia ſigniferi reliquos exceperat omnes.
Congaudere polo celebres, quos celſa triumphis
Curia ſupremis inter ſua ſceptra locauit,
Patritios fecit, Dictatoresque creauit,

Non,

Non, Capitolina velut eſt in rupe ſtatutum,
Semeſtri ſpatio, ſed tempore perpetuali.
Nam neque diuinis humana potentia rebus,
Nec honor æterno breuis eſt æquandus honori.
Conſulis ad culmen tendentem cura ſenatûs,
Plebis & aſſenſus magnis maioribus indè
Erigit officijs, intercurrentibus annis,
Et maieſtati tantæ ſic præbet honorem,
Vt tamen hic ſolo non ampliùs imperet anno.
Egregius Chriſti miles ſemèl omnia ſumit,
Omnia ſemper habet, prætoria iura, curules
Sedes, & ſummos apices: non temporis illi,
Non alius caſus, non ius, non vlla poteſtas
Auferet imperium. tanti ſunt quippè vigoris
Præmia perpetuis non deficientia gazis.
Euolat intereà Præfectus versùs Ecanam
Vrbem, quam vulgus mutato nomine Troiam
Dicit, & in fundo quodam remoratur eundo.

Venit Ecanam tyrannus cũ duobus fratrib⁹ ſuperſtitibus.

Huius erat fundi perpaucis auribus vſa
Fama priùs, ſed martyrio præſtante decorem,
Terrarum, quà geſta ſonant, Sentianus vbiquè
Fertur, & eſt multis monumentum Relligionis.
Hîc Donatus & alter Felix ſiſtere iuſſi,
Hoſtiles bello confringere vindice vires,
Atque coronari, ſed non niſi ſanguine fuſo,
Exoptant: non terret eos crudele Tyranni
Iudicium, non & Phalaris miſerabilis illa
Pœna, nec vngula diſcerpens penetralia, ſed nec
Anceps in iugulum gladius condendus: inane
Ducunt certamen, ſi ſeſe corpore nudo
Hoſtibus obiectent: orbem quàm vincere, plus eſt
His in agone mori: nôrunt ità namque coronas
Germanos meruiſſe ſuas. His inclyta fratrum
Portio, quæ ſupereſt, Dominum firmata precatur:
Iuſtitiæ Deus omnipotens & amator & author,
Conſcie votorum, pariles attende, labores

Oratio ſanctorum Donati & Felicis ad Dominum.

Fraterni placuêre tibi, placeant quoquè noſtri,
Nec patiare tuo ſumpti pro nomine belli
Victores non eſſe: duces, te remige, fratres
Quòd gratæ portum primi ſubiêre quietis,
Innumeras tibi nos agimus grates & habemus.
Hoc ſolum pietate tua concede, rogamus,
Vt quos vna fides, affectus, ſanguis & vnus
Germanos fecit, meritum non ſeparet vllum.
Hæc inter Præfectus eos accerſit, & ante
Armatas acies ſic increpat ore minaci:

Accerſit eos impius tyrannus ac publicè increpat.

An ne duces ſcelerum vos eſtis, ſolicitantes
Fraternos animos mortem præferre ſaluti?
Ergò ne tam dirum putat improba veſtra voluntas
Tot populos ſeruire deis? cenſetis & eſſe
Cælicolis libare nefas, quod Regna, quod vrbes
Innumeræ faciunt? Iam nunc primordia veſtra
Quæ fuerint, res ipſa docet: peiora probabit
Infelicior euentus: mutate malignam
Mentem, peruerſum ſimul & reprobabile ſcite
Præferri polluta ſacris: deſiſtite captis,
Pœniteatque negâſſe deos, dum tempus habetis
Mutandi votum; ſacros celebrate penates,

(Si dici fas eſt) quos Cæſar & orbis adorat,
Eſſe ſacros: aliter ſententia vos capitalis,
Vt reliquos, feriet. Sic fato fatur vterque,
Fiſus nulla ſibi contraria poſſe nocere:
A nobis moniti fratres felicibus armis
Perfidiam vicêre tuam: nos turpe putamus
Cedere, qui ſemper ſocios inſtruximus hoſtem
Vincere: pro nihilo tua ducimus omnia dicta,
Teque tuosque deos contemnimus, eſſe retruſos
Quos ſcimus barathro, non cæli ſede locatos.
Cæca tibi rabies obtutus cordis ademit,
Nec verum ſpectare ſinit: mendacia tantùm,
Quæ ſemèl admiſit tunc in puerilibus annis,
Seruat adhuc pectus, quem non fortuna ſaporem,
Non valet ingenium, non immutare ſenectus.
Sed tamen hoc animi ſtudio quòd iura tueris
In præfecturæ commiſſo munere, poſſes
Vel modicè tecum reputare, ſceleſta deorum
Geſta quid exhibeant: An non ibì furta leguntur?
Non & adulterijs maculata cubilia? ſcorta,
Iurgia, conflictus, periuria, damna, rapinæ,
Inceſtus, rixæ? pellex ibì filia matris?
Et pater eſt natæ coniux, fraterque ſororis?
Hi poſſent habitare polum, quos vilis inopsque
Vrbs excluderet? Adde domicilium quibus ipſum
Dicuntur decorâſſe modis immanibus, omnis
Atque feris plenus beluis oſtenditur æther.

Docêt ſancti, gẽtium deos ſacrilegos fuiſſe homines.

O decus occultum Tarpeium, qua ratione
Monſtrorum ſedes diuina putabitur ædes?
Quis pecudis vellus, quis taurum parte latentem
Dimidia, quis Tyndaridas, Cancrumque, Leonem,
Virginis & thalamum, Chelas, & Scorpion atrum,
Arcum non vnquàm vacuum ſtridente ſagitta,
Illic impoſuit? Capricornus, Aquarius, atque
Piſces ſunt ibì: Serpens cùm geminis micat Arctis:
Peſagus, Eridanus, Centaurus, & Hydrus, & Argo
Illuſtrant cælum. ſunt hæc credenda peritis,
Et dominis Terræ? Non vos fidei pudet huius?
Cornigeros tua Roma deos fallens, ſecus vndam
Fontis Auentini, quos nunc religauit, adorat:
Semicanemque virum colit, & phantaſmata cælo
Credit & eſſe docet, nolentes credere multis
Supplicijs lacerat: quàm perdita, quàm furioſa
Sit, Præfecte, pater. Cur non reminiſcitur eius,
Qui mare, qui terras ſibi contulit atque ſubegit,
Arbitrio curanda ſuo, qui principiorum
Eſt ortus ſine fine manens, qui protegit omnes
Inuicta virtute ſuos, qui fortibus aulam
Cæleſtem confert, nox non ibì lumina condit,
Non Sol iſte diem facit: at ſua omnia plena
Luce creatoris, cuius recreantur odore,
Affectu gaudent, paſcuntur amore fideles.

Grauiter torquẽtur.

Tunc Præfectus eos, feruenti concitus ira,
Suſpendi manibus iuſſit poſt terga ligatis,
Torquerique diù clamantes: Sint tibi grates
O Ieſu pie, qui nobis tormenta ferendi
Virtutem præbes. Inſtanti tempore noctis
Diſtulit immitis pœnis certare tyrannus,

Semi-

Semineces nox vna leuat. Redeunte diei
Luce, cruenta dies libamina ferre iubentur.
Nolunt, nolentes deflectunt colla, minaci
Truncantur gladio, corpus mortale repellunt,
Mercedem ſumunt æternam. Taliter ambo Capite plectuntur.
Septembris primo, cum ſole ruente, ruerunt,
Victuri cum Rege Deo, cum ſole perenni.
Tunc Marcus præſul venerabilis vrbis Ecanæ,
Cum clero veniens, ſanctorum corpora noctù
Detulit, & precij fundens opobalſama magni,
Atque peregrino peregrinis rebus odori Honorificè ſepeliuntur.
Permixtis ſtudio, ſolennibus & celebratis
Exequijs, eadem veluti res tanta petebat,
Mœnibus in proprijs ſummo tumulauit honore.

VITA S. IVSTI LVGDVNENSIS EPISCOPI, VT HABETVR IN ANTIQVIS MS. EXEMPLARIbus, *quibus vetuſtiſsima Martyrologia adſtipulantur. Stylum hincindè modicè elimauimus.*

VITAM beati Iuſti Lugdunenſis Epiſcopi cogimur adiurati vel breuiter exponere: qui Lugdunenſis quondam vrbis ſacerdos, nũc eius apud Chriſtum patronus eſt. Cuius cùm mecum reputo inexpugnabilem in operibus fidem, præcipuum in victu rigorem & parſimoniam, diuturnam in ſolitudine habitationem, eò ſanè adducor, vt incunctanter affirmare non dubitem, cum licèt pro Chriſto martyrium non obièrit, tamen compléſſe martyrium. Non enim martyrium perficit ſola ſanguinis effuſio, nec ſola confert fidei palmam illa exuſtio flammarum, aut funeſta manus carnificum: nec occaſu duntaxàt & internecione, ſed contemptu quoquè corporis venitur ad coronam: & (quod citra vllam beatorum martyrum, qui in perſecutionibus ſunt defuncti, iniuriam dictum volumus) carnem afflixiſſe, de mundo triumphâſſe, diabolum protriuiſſe, martyrium eſt. Vt enim hæc ipſa rerum comparatione altrinſecùs inter ſe conferamus, martyr vincit ſubitum tortoris ignem: beatiſſimus Iuſtus edomuit flammas quotidianas. Martyr breuem ſuſcipit cum perſecutore conflictum: beatus Iuſtus longum habuit aduersùs vitia carnis certamen. Martyr in ſtrenua & virili colluctatione, Iuſtus in diabolica infeſtatione conſeruauit patientiam. Martyr pro Chriſto patitur, quia pati deſiderat: voluit verò etiam beatus Iuſtus pati. Martyr abnegans idola, verum Deum confitetur: Iuſtus vt præclariùs Chriſtum confiteretur, ſeipſum abnegauit ſibi. Poſtremò, martyris certamen omne, mors illata conſummat: beati verò Iuſti auctum eſt certamen, dum mors negatur. Audi Apoſtolum dicentem: Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.

Septẽbris 2. — Martyrium vincitur multis modis, & præſertim teſte Gregorio per patientiam. — Galat. 6.

Ac primùm quidem, vt de nomine beati antiſtitis pauca dicamus, vſitatum eſt in ſacris literis, vt ipſa nominum impoſitio ſiue enunciatio, quædam ſit annunciatio futurorum. Ità ergò & Iuſti noſtri ſubſequentis vitæ gratiam iam indè ab incunabulis impoſitum nomen expreſſit, dum inſtinctu diuino præ ſe ferens id, quod futurum erat, proprium accipit vocabulum à teſtimonio meritorum. Vndè etiam factum arbitror, vt ille ſanctus adoleſcens, tam virtutis, quàm itineris eius particeps futurus, nomen Viatoris acciperet. Porrò Iuſtus, Viennenſis primùm Diaconus, poſteà verò Lugdunenſis eccleſiæ antiſtes conſecratus eſt. Quam ille eccleſiam tanta puritate, integritate, modeſtia, pietate, patientia per multos rexit annos, tanta quoquè pauperum cura, tanta diuinorum mandatorum obſeruatione, vt etiam magnificos & præſtantes Domini ſacerdotes omni virtutum gratia anteiret.

Viator miniſter & diſcipulus S. Iuſti. — S. Iuſt' Epiſcopus Lugdunenſis.

Sed cùm ità intentus functioni ſuæ & plebis profectui, illi eccleſiæ præſideret, ad eum

BIBLIOTECA ... VITTORIO EMANUELE

eum expellendum frementis diaboli exarſit inuidia. Nam cùm in ea vrbe quidam ſubitò mentis furore correptus, in publicum ſe proripiens, obuios ignaroſque confodiſſet, ac pro atrocitate rei excitato tumultu, hinc atque indè premeretur ab infeſta multitudine, eodem, quo in ſcelere vſus erat, telo ſe defendens, in eccleſiam, nonnihil iam ſibi reſtitutus, confugit: obſeratiſque ſacratarum ædium valuis, diù reuerentia loci inſanientis populi furorem à ſe amouit. Sed cùm ſeditio increſcens, iam etiam templo Domini ignes minaretur, beatus Iuſtus Epiſcopus, neceſſitate compulſus, accepta à quodam viro primario ſacramenti fide, quòd nihil homini illi periculi intentarent, ſed tantiſpèr duntaxàt in cuſtodia aſſeruarent, donèc populo eſſet ſatiſfactum, reum extra eccleſiæ clauſtra dimiſit. Eum verò turba, quæ in tumultu nihil alicuius penſi habet, pedibus colligatum trahens, vltimo mortis ſupplicio affecit. Tum ille vir Dei, ſanctitate memorabilis, admiſſum facinus adſcribit ſibi, alienum crimen ſibi imputat, tam ſeuerus vltor culpæ, vt putabat, ſuæ, quàm pius diſſimulator alienæ. Cùm enim fraus ſæuientis diaboli, ſuo ſceleri populi furentis adminiſtram manum adhibuiſſet, totum illud facinus beatiſſimus antiſtes in ſe retorſit, omnes alios abſoluens, ſibi vni non ignoſcens. Sed quid mirum, ſi iuſtus in primordio ſermonis, accuſator eſt ſuî? O quàm venerabilis eſt ſanctitatis & pietatis confeſſio. Cùm impudentia in alios ſoleat culpam conferre ſuam, hic vir beatus alienum crimen ceu proprium confitetur. Peccauit incondita plebs, & quidem Satanæ inſtinctu peccauit: Iuſtus autem quid fecit? Confidebat ille in Domino, & dicebatur animæ eius, Tranſmigra in montem ſicut paſſer. Tetenderat antiquus ille peccator arcum nequitiæ ſuæ, vt ſagittaret in occultis immaculatum arte calliditatis ſuæ: ſed quia manus Domini auxiliabatur ei, nihil profecit inimicus in eo.

Peccatum alienū ſibi adſcribit. — *Prou. 18.* — *Pſal. 10.*

Nam Iuſtus ille, qui fuerat magnus ſacerdotio, factus eſt maior voluntario exilio. Officio enim ſacerdotali ſe ſtatuit abdicare, & loca peregrina animo latitandi expetere. Reuerſus igitur ex quadam Italiæ Synodo, ad quam fuerat euocatus, quod vix ſine lachrymis commemorari poteſt, non Lugdunum venit, nè totius plebis amore obſtrictus, liberam non haberet diſcedendi facultatem: ſed apud Torrontem reſidens, ſi qui amici ad valedicendum ipſi eò excurrere vellent, ſuſtinuit. Multis verò lachrymantium turbis eò accurrentibus, veritus nè multitudine oppreſſus retineretur, clàm ſolus & præter omnem expectationem receſſit: nec quiſquam ei ſe adiunxit comitem, præter vnum Viatorem, cuius ſuprà mentio facta eſt, egregiæ ſanè indolis puerum, qui tum in eccleſia Lectoris munere fungebatur. Is ſolus, inquam, beatiſſimi ſenis latére cupientis veſtigijs inhæſit, & iam Arelate & Maſſiliæ agenti, nauemque conſcendere volenti non ſine admiratione ſe ei obtulit. Illo ergò in peregrinationis ſolatium recepto, eremum ſitiens, in Aegyptum nauigauit, ſoli ac vni illi adhærens, qui eſt ſpes omnium finium terræ, & in mari longè. Et cùm à facie furoris ſatanici inſtàr Eliæ, Iezabelis minas fugientis, ſe ſubducere vellet, in deſerta ſeceſſit, Aegyptijs illi alimoniam ſuppeditantibus: immò, vt planiùs dicam, coruis illi, vt Eliæ eſcas miniſtrantibus. Quotiès enim per manus peccatorum ſanctis victus affertur, totièſ ſuos Dominus coruorum opera paſcit, quorum ſanè atrum colorem iniqui non immeritò à ſuis vitijs induunt.

Vir ſanctus clàm deſerit epiſcopatu. & fugit in Aegyptum. — *Pſal. 64.* — *3 Reg. 19.* — *3. Reg. 17.*

Poſtquàm autem Epiſcopus, & nomine & meritis Iuſtus, eò peruénit, inter ſanctos illos eremitas degens, diù ſe celauit, vt tum nomine, tum dignitate ſuppreſſa, ſummę humilitatis opus exercere poſſet, non iam clericis duntaxàt, ſed etiam monachis & laicis ſe inferiorem exhibens. Cumque non breui tempore ità tectus latuiſſet, accidit aliquandò, vt in præcipuo monachorum ſanctorum conuentu à quodam fratre, qui ex hac prouincia eò tum peregrinus aduenerat, agnoſceretur: iſque ad eius genua prouolutus, cunctis ſtupentibus, & quid id rei eſſet ſciſcitantibus, ſanctum Epiſcopum Iuſtum, illum eſſe confiteretur. Quod vbì cognitum eſt ab illis, omnes tantæ humilitatis virum admirantes, culpanteſque ignorantiæ ſuæ temeritatem, quòd pontifici ſeſe quamuìs neſcij præpoſuiſſent, ſuperiorem erga illum negligentiam recenti honoris exhibitione compensârunt. Horum itaque vitæ particeps Iuſtus noſter, noctes atque dies precibus & ieiunijs tranſigens, in conſpectu Domini perpetuus erat pro ſuis Lugdunenſibus deprecator. Nam tametſi corpore ab illis aberat, at precibus aderat: neque illos reliquiſſe cenſendus eſt, ad quos ſuas preces referebat. Expetierat lachrymis opportuna loca, vt ſoli Deo vacans, quæ pro illis peteret, efficaciùs impetraret.

Agnoſcitur à monachis — *Precib⁹ depaſcit relictas oues.*

Eo

Eo autem tempore, quo ſanctus Epiſcopus in eremo morabatur, ſanctus Antiochus, tunc presbyter Lugdunenſis, pio incitatus officio, ad viſendum præſulem ſuum peregrè proficiſci deliberabat, vir ſanè vitæ ſeueritate præcipuus, & qui non immeritò poſteà in ea ſede beato Iuſto ſucceſſerit. Cùm igitur tanti præſulis deſiderio terras ac maria tranſmitteret, beatus Iuſtus aduentum eius adeò prænunciâſſe fertur, vt etiam, quibus diebus quæ loca adiret, exprimeret, ità dicens: Chariſſimus Antiochus noſter hodiè illic moratur. Immò verò illum ipſum diem, quo venturus eſſet ad eum, indicauit. Porrò cum annis aliquot in eremo Angelis proximam egiſſet vitam, & tantorum laborum dignus adeſſet finis, regna cælorum ſcandenti, & in extremis agenti, flens & animo conſternatus dixit Viator: Cui me domine relinquis? Beatus Iuſtus reſpondit: Nè turberis fili, tanquàm ſolatio deſtitutus. non ità diù pòſt tu me ſequéris. Quam eius prædictionem, à diuina reuelatione manantem, veram fuiſſe ſanctiſſimi iuuenis obitus declarauit.

Antiochus Iuſti ſucceſſor.

S. Iuſti obitus.

Itemque Viatoris.

Hoc ſanè loco ſilentio premere nolim Lugdunenſium ciuium erga ſanctiſſimum antiſtitem ſuum, ſtudium & amorem, vt qui ob abſportandum ſacrum eius corpuſculum in Aegyptum vſque profecti ſint, atque illic penè inacceſſas præ ardoribus ſcrutati ſolitudines, ab ipſo ſolis occaſu in Orienti vicina loca profecti, totum ferè orbem pietatis ſuæ teſtem effecère: quantumq; ſe abdiderat atque remouerat verecundiſſimi ſenis fuga, tantùm ſe illorum præclara ſtudia intenderunt eius reducendi cauſa. Nouerant illum eius fugæ cupidum fuiſſe, nec quòd ipſos deſeruiſſet, ei imputare voluerunt. Neque enim diſceſſerat ab eis aliquo illorum contemptu, ſed compunctione animi, ob eam, quam ſuprà diximus, culpam ſuſcepta. Et certè oſtenderunt Lugdunenſes ſe tam præclaro non indignos antiſtite, cùm gratiæ eius magnitudinem officij gloria æquiparârunt: cùm egregij ſacerdotis & ſancti ſenis oſſa reuerenda fideliſſima plebs à longinquis regionibus cum multa alacritate & religione reduxit, & cum lachrymis præ gaudio fuſis ea exceperunt: dederuntq; operam, vt qui ſpiritu cum ipſis erat, eſſet & corpore, in honorē Domini noſtri Ieſu Chriſti: cui eſt poteſtas & gloria cum patre & ſpiritu ſancto in ſecula ſeculorum, Amen.

Nota ſtudium Lugdunenſiū erga eius ſacrum corpus.

Trāsfertur eius corpus Lugdunum

MARTYRIVM SANCTORVM ANICETI COMITIS, ET PHOTINI FRATRIS EIVS

cum ſocijs, vt habetur in antiquiſſimo MS. codice.

CVM Diocletianus in ciuitate Nicomedia coram multitudine populorum Chriſtianis diuerſa genera tormentorum minaretur, ſi idolis non ſacrificarēt: quidam Comes nomine Anicetus, vir optimus, moribus & nobilitate generis præclarus, hoc modo Imperatori reſpondit: Minæ tuæ, Imperator, quas aduersùs Chriſtianos proponis, nullum nobis timorem faciunt, & omnia tormenta tua quaſi pro nihilo ducimus, nec ad cultum idolorum inclinamus. Quod audiens Diocletianus, & conſtantiam verborum ſuorum non ferens, iuſſit ei linguam præcidi, & poſteà neruis taurinis tam diù cædi, donèc eius viſcera nudarentur. Inter hæc tormenta martyr Chriſti vultum tranquillum portabat, & in conſpectu populi Chriſtum voce magna prædicabat. Tunc Imperator furore repletus, iuſſit eum in theatrum portari, & ad eum fortiſſimum leonem mitti, qui currens ad ſanctum virum, guttas quas facies eius diſtillabat ſuis pedibus leniter extergebat. Tunc ſanctus Anicetus exclamans, dixit: Gratias tibi ago Domine Ieſu Chriſte, qui me à dentibus huius beſtiæ liberâſti: deprecor te, vt in reliquo certamine auxilium dexteræ tuæ mihi porrigas, quò poſſim ſæuitiam tyranni vincere, & à te coronam accipere. Hac autem oratione fuſa, terræmotus magnus factus eſt, in quo ſtatua Herculis cecidit, & fanum ciuitatis corruens, plurimam multitudinem occidit. Quod audiens Imperator, iuſſit eum decollari. Sed ſpiculator volens eum decollare, in terram corruit, & immobilis ſtetit. Videns hoc Diocletianus, dixit: Præparate rotam, & ignem ſubſternentes, eum deſupèr alligate, vt velociter ſpiritum exhalet. Quo facto, ſanctus Anicetus dixit:

Septemb. 2.

Sæuit in Chriſtiāos Dioclerian' Imperator.

Præciditur lingua S. Aniceti, & is neruis vapulat.

Obijcitur leoni, nec læditur.

Oratione ſtatuā Herculis & fanū ciuitatis euertit.

Domine

Domine Ieſu Chriſte ſolue me de vinculo iſto propter circunſtantes, nè terroribus deficiant, ſed confortati contra tyrãnum, victoriæ coronam à te percipiant. Ad hanc orationem vincula deſtructa ſunt, & ignis extinctus eſt. Poſt hęc iuſſit ollam plumbo repleri & igne ſuccendi, & illuc ſanctum Anicetum proijci. Quo facto, viſus eſt Angelus cum martyre in ollam deſcendere, ad cuius aduentum frigida facta eſt.

Ab igne & liquefacto plumbo nõ læditur.

Eodem tempore frater ſancti Aniceti, nomine Photinus, cernens potentiam Chriſti circa fratrem ſuum, timore omni depoſito & paratus pro Chriſti nomine pati, de turba, vt fratrem ſuum deoſcularetur, cucurrit, & Imperatori dixit: Erubeſce idolorum defenſor, dij tui nihil ſunt, paratus ſum quoquè ipſe pugnam ingredi, vt ſimul victoriæ coronam cum fratre meo à Chriſto conſequi merear. Audiens hæc tyrãnus, dixit: Percutiatur hic gladio. Spiculator autem cùm feſtinaret, vt eum percuteret, conuertens in ſe gladium, genua ſibi præſcidit, & in terram corruens expirauit. Imperator dixit: Mittantur in carcerem, donèc excogitem qua morte eos perdam. Igitur poſt tres dies Diocletianus martyribus ſibi præſentatis dixit: Nunc mihi conſentite. Si enim mihi conſenſeritis, honoribus & diuitijs vos ampliabo. Cui ſancti reſponderunt: Honores tui ac diuitiæ ſint tibi in perditionem. Tunc furens iuſſit candelas ad eorũ latera poni & poſteà lapidari. Adhuc impius ſæuiens iuſſit eos ad equos indomitos ligari, & ſic per diuerſa loca trahi. Cumque traherentur, ſe inuicèm confortabant. Dei autem potentia equi temperati ſunt, pedes ſanctorum ſoluti, & ad confuſionem inimici quaſi in carruco ſancti portarentur Deum glorificabant. Poſt hæc iuſſit carnes eorum ſale cõdiri & in cuſtodiam mitti. Triennio autem expectato, iuſſit publicas thermas per tres dies incendi, & illic ſanctos mitti. Poſt dies verò duos cuſtodes aperientes thermas, viderũt martyres ſine vlla lęſione ambulantes. Diocletiano venienti ad thermas ſancti dixerunt: Nos in omni certamine victores ſumus. Tu autem confuſus, in Dei famulos pœnas excogita nouas. Tunc iuſſit magnum caminum fieri quo poſſet multam turbam Chriſtianorum colligere. Quo præparato, Chriſtiani multi cum vxoribus & pueris ad martyrium currentes, clamabant: Vnum Deum colimus Chriſtiani ſumus. In caminum igitur æſtuantem præcipitati, manus ad cælum leuantes, dixerunt: Gratias tibi agimus omnipotens Deus, qui nos per vnigenitum tum ad iſtud martyrium congregâſti. Extende quæſumus manum tuam & ſuſcipe animas noſtras in æternam requiem, quam confeſſoribus præparaſti. Et hæc dicentes, animas Domino tradiderunt. Paſſi ſunt autem ſancti martyres Anicetus & Photinus cum alijs multis quarto Nonas Septembris.

Spiculatoris interitus.

Varijs tormentis cruciãtur ſancti martyres.

In thermis ardentibus nõ lędũtur.

Camino ignis expoſiti Deo animas reddũt.

VITA ET MARTYRIVM S. AIGVLPHI ABBATIS LIRINENSIS ET SOCIORVM EIVS. HABETVR IN

MS. exemplaribus, ſed F. Laur. Surius, mutato ſtylo, reddidit aliquanto ſuccinctiùs, adiectis ad marginem capitibus. Eſtque hiſtoria lectu digna.

PROLOGVS AVTHORIS.

Sacrarum hiſtoriarũ vtilitas.

INuictiſſimorum Chriſti militum pręclara certamina, quibus è diabolo & mundo triumphârunt, literarum monimentis ad futurorum notitiam trãſmittere, nemo dubitat eſſe officij haud vulgaris. Talibus enim & rudimenta tyronum Chriſti, fideique initia roborantur: qui verò iam progreſſi ſunt in pietatis ſtudijs, ſpei fiduciæ animantur, & perfectæ charitatis ſuauitate perfundũtur. His Chriſti athletæ, nè ſuccumbant, quaſi oleo quodam perunguntur, & ſi ſint delaſſati, ceu medicamento quodam priſtinæ illorum inſtaurantur vires. Tum verò per hæc illecti & inuitati, ſanctorum ſocietati, quos iam tenet beatitudinis ſinus, nobis adhuc præcluſus, crebrò adiungimur & interſumus: quippè quos nobis charos efficiunt, non tam externa corporum lineamenta, quàm ornamenta & prærogatiuæ meritorum. Ex horum collegio nos vnius Aigulphi vitam & agonem ſcripto compræhendimus, eius charitate nos impellente, cuius amore ille ſic & vixit, & paſſus eſt. Erunt autem fortaſsis, qui nobis obijciant, nos hîc ceu martyrem proponere & prædicare, quem tamen ob fidem Chriſti nemo iugulârit: antiquitùs fuiſſe martyres, hodiè non itèm. Sed de his nõ debet idem eſſe iudicium, quod de vinis, quæ quo ſunt inta-

antiquiora, eò præſtãtiora. Etsi enim Aigulphum noſtrum perſecutor ob Chriſti nomen non interfecit, non fit tamen indè conſequens, non poſſe eum martyrem dici: niſi quis forſan etiam beatiſſimum Chriſti baptiſtam Iohannem martyrij gloria ſpoliare velit: quem vtiquè impius Rex non propter Chriſtum occidit, ſed quòd eius libidini aduerſaretur, & veritatem, quæ Deus eſt, conſtanter ei proponeret. Martyres ſunt qui ꝓpter iuſtitiã occiduntur.

VITA.

VIDEMVS hoc & apud veteres & modernos ſcriptores ità vſu comparatũ, vt cuius res geſtas ſcribere inſtituant, eius priùs & genus & patriam explicent. Quem morem nos haudquaquàm reſpuentes, beati Aigulphi patriam & parẽtes indicabimus. Bleſenſe caſtrum ad montis cuiuſdam latus ſitum eſt, quem Liger fluuius præterfluit, eo loco ſanè piſcoſus inprimìs, & magnam illi adferens vini atque frumenti, cæterarumq; rerum, homini nutriendo neceſſariarum, fertilitatẽ. Huius pagi & caſtri incolas fuiſſe beati Aigulphi parentes, certiſſima relatione didicimus, non quidem ſuperbo ſtemmate valdè inſignes, nec opibus affluentes, ſed tanta prole beatos. Poterat enim & de Aigulpho dici: Infirma mundi & cõtemptibilia, & ea quæ non ſunt, elegit Deus. Vt verò pueritiæ annos exegerit, difficilè poſſit enarrari: putà, quàm ſedulò eccleſiæ limina triuerit, ſacerdotibus officiosè ſeruierit, vigilijs operam dederit, pauperes pro viribus adiuuerit, totumque ſe quotidiè Deo hoſtiam ſanctam & placentem in ara ſui pectoris immolârit. Septẽbris 3. Cap. 1. Pagũ & caſtrũ, pro vrbe dicere videtur author. 1. Cor. 1. Aigulphi ſancta pueritia.

Poſtquàm autem ad adoleſcẽtiæ annos pertigit, cœpit ei moleſta & inuiſa eſſe vita ſecularis, immò & habitus ipſe. Verſabat igitur animo, quonàm pacto ruptis ſeculi nexibus, in Chriſti ſuaues compedes ſuos poſſet pedes inijcere. Cumque hæc multa apud ſe maturitate deliberaret, Mummoli Abbatis Floriacẽſis fama celebris ad eum perlata eſt: moxque ad eum profectus, animi ſui æſtum ei aperit: rogat obnixè, velit ipſum in eorum numerum, quos in ſchola Chriſti inſtituebat, admittere. Audiens id beatus Mummolus, cùm priùs laudatiſſimo diſciplinæ regularis more eum probâſſet, in ſanctæ ſodalitatis ſuæ contubernium tanquàm benè idoneum admiſit. Tum ille, ſancti ſpiritûs gratia in eo operante, re ipſa cœpit oſtendere animal ſe mundum eſſe. Magna in eo renitebat nouæ cuiuſdam innocentiæ puritas, magna in proprij corporis membra authoritas & poteſtas, inuicta aduerſùm dæmones fortitudo, ſimplicitas columbina, mentis & corporis mundiſſima caſtitas. Nouerat in lege Moſaica illud animal mundum cenſeri, quod vngulam finderet, & ruminaret. Studebat igitur obtinere diſcretionem boni & mali, & eorum, quæ ſunt hominis interioris: ruminabatque & meditabatur aſſiduè in lege Domini, non immemor etiam illius ſententiæ Saluatoris: Oportet ſemper orare, & non deficere: itemque eius in Pſalmo: Benedicam Dominum in omni tempore: ſemper laus eius in ore meo. Deniquè omniuaria virtutum gratia inſtructus videbatur, eiuſque tuendæ & conſeruandę gratia, quod de beato viro ſcribitur, meditabatur die ac nocte in lege Domini: in cuius ſanè exercitatione vſqueadeò profecit, vt non ſolùm eius prouinciæ hominibus, ſed etiam exteris doctrina eius admirationi eſſet. Cap. 2. Mummolus Abbas Floriacenſis. Fit monachus Floriacenſis S. Aigulphus. Deut. 14. Luc. 18. Pſal. 33. Pſal. 1.

Voluit autem Deus, quàm ei gratus eſſet, euidenter demonſtrare. Iampridèm vir ſanctiſſimus & toto orbe celebrandus Benedictus, in Caſſinenſi cœnobio vita functus & ſepultus erat: & vt ipſe prædixerat, diù poſteà à Longobardis illud cœnobium in ſolitudinem eſt redactum. Volens autem Deus ſacras beatiſſimi Benedicti reliquias eo, quo par erat, honore affici, & Gallias earum aduentu conſolari, per viſum præcepit beato Mummolo Abbati, vt Aigulphum Caſſinum mittat, ſanctiſſimi Benedicti oſſa indè deportaturum. Facit ità Abbas, & Aigulphus, diuina ope fretus ad mirabiliter, Caſſinum peruenit: quod quærebat, nullo negocio reperit, & ad patrem Mummolum lætiſſimus adducit. Extat hac de re libellus conſcriptus. Hinc verò, licèt nihil ille tale curaret, magna apud Regem & aulicos ſanctitatis opinio beato Aigulpho comparata fuit. Cumque ea fama increbreſceret, & dignus videretur, qui ſuper candelabrum poneretur, monachi Lirinenſes eò adueniunt, ſpiritalem patrem ſibi dari poſtulantes. Nam tametsì illud Lirinenſe monaſterium multa floruit antiquitùs celebri- Cap. 3. Aigulphus S. Benedicti reliquias adducit in Gallias.

celebritate, ità vt eius magiſterio permulta ſint inſtituta cœnobia: at tamen ea tempeſtate, malo dæmone diſcordiam illic excitante, res eius miſerè vacillabant. Vbì autem ad Regem & proceres illorum monachorum eſt relata petitio, Rexq; ſuos conſuleret, quid faciendum putarent, vna omnium vox fuit, beatum Aigulphum vel maximè idoneum, qui Lirinenſibus fratribus Abbas daretur, qui ſine dubio & collapſa erigere, & neglecta in antiquum ſtatum reuocare poſſet.

Cap.4. Fit Abbas Lirinenſis. — Rom.13. — Docet cogitationes libidinis arcendas, nā perit teſtē Hieronymo mente virginitas.

Itaq; beatus Aigulphus, licèt multùm obluctans, coràm adducitur, Lirinenſis cœnobij cura ei demandatur, lætante Rege & proceribus eius, quòd talem ſuo gregi paſtorem Dominus adhiberet. Etsì verò ſanctus vir longè magis ſilentio delectaretur & quiete, tamen ſciens illud Apoſtoli, omnem animam poteſtatibus ſublimioribus ſubditam eſſe debere, æquo animo patitur illud ſibi onus imponi, & ad fratres Lirinēſes proficiſcitur: qui ſanè, quòd eum fama iam nóſſent, amanter eum excepêre. Deindè ſæpè eos hortatur vitia profligare, virtutes colere, oculos interiores repurgare, quòd mundiſſimus Deus non niſi mundo corde poſſit videri: iram atque odium extirpare, libidinem nō ſolùm à corpore, ſed etiam ab ipſis cogitationibus prorsùs arcere. non enim poſſe habitare ſpiritum ſanctum in pectore ſpurcitiei dedito, immò verò procùl ab illo recedere: mundum & omnia, quæ mundi ſunt, ab animo penitùs excludere: nihil in corde, vbì eſt Dei ſedes & domicilium, niſi quod ille velit, id eſt, Dei & proximi amorē integerrimum retinere. Si quis enim, inquit, aliò velit conferre amorem ſuum, non effugiet illam Prophetę ſententiam: Perdidiſti omnes, qui fornicantur abs te. His & id genus alijs ſermonibus tanquam peritus medicus non ſolùm præſentibus medebatur malis, ſed etiam futuris occurrere nitebatur. Aderat autem Dominus eius conatibus, tantamq; eius verbis vim & efficaciam præſtitit, vt non modò præſentes eum cupidè audirent, ſed illi etiam, qui à monaſterio receſſerant, magno cum deſiderio redirent. Excipiebantur tum à ſancto viro, quotquot ſe aut monachos eſſe, aut fieri velle declararent. Porrò multi ſeculares ſua prædia donabant beato viro, pro ſpiritalibus, quæ illis ſeminabat, ſua carnalia refundentes.

Pſal.72. — Reuocat apoſtatas & multos excipit monachos.

Cap.5. — Sap.2. — Arcadius & Columbus pſeudomonachi perſequuntur S. Aigulphū.

Sed his mirè torquebatur ille tortuoſus ſerpens, cuius inuidia mors introiuit in orbem terrarum. Videbat & tabeſcebat, excludi ſe ab illis, quos dudùm ſibi habuerat obſequentes. Itaque ad ſuas veterator artes ſeſe conuertit, explorat, num quis inter illos ſit ſuarum partium, num quis lupus inter agnos deliteſcat, ceu inter Apoſtolos Iudas. Et eccè reperit illic duos, egregios ſuæ nequitiæ adminiſtros, Arcadium & Columbum, quorum opera ſerebat inter fratres diſcordiæ peſtifera ſemina, totusque in id incumbebat, vt beatus Aigulphus è monaſterio extruderetur: vt paſtore ſublato, liberiùs poſſet ſæuire in oues. Celabant autem diù Arcadius & Columbus conſilia ſua, atque interìm quos poterant, clàm ad ſuas partes adiungebant. Tandèm verò, cùm iam & numero confiderent, & ſui pectoris rabiem diutiùs celare non poſſent, inſtàr flammæ diù preſſæ, ſubitò erumpunt, & ægrè quidem à ſancti viri & eorum, qui illi adhærebant, cæde manus abſtinent. Id vbì animaduertunt illi, quibus periculum creabatur, ad eccleſiam S. Iohannis confugiunt, Deo ſua corpora & animas commendantes. At beatus Aigulphus, pro ſingulari manſuetudine & patientia ſua, accedit ad eos, & blandiſſimis verbis eos volens emollire, Quid eſt, inquit, chariſſimi fratres, quòd ità in patrem & fratres veſtros incurritis, omnis humanitatis obliti? An neſcitis ſatanam ob ſuperbiā & diſcordiæ ſtudia è cælis deturbatum? Faceſſant ergò ſimultates, & audiamus eum, qui dicit in Euangelio: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde. Quòd ſi propter me hæc fiunt, dico vobis Ionæ verbis: Tollite me, & mittite in mare. Satius enim mihi eſt, à vobis corpore ſeparari, quàm veſtra diſſenſione apud vos diſcruciari.

Matth.11. — Ion.1.

Cap.6. — Moliuntur aduersùs eum inſidias.

Hac ille oratione viſus quidem eſt ad tēpus illorū turbulentos animi motus compreſſiſſe, & ſedâſſe furorē, adeò vt culpam ſuam faterentur, & ſatisfactionē offerrent: ſed hoc dolo tegebant nequitiā ſuā. Interìm toto anno in latebris pectorū illorū ſub ea ſimplicitatis ſimulatione ſerpēs antiquus deliteſcebat, nec potuit quanuis crebris ſancti viri adhortationibus indè extrahi, illis perpetuò machinātibus, vt quod animo conceperant, id ad effectum perducerent. Et iam per multorum ora iſthuc volitabat, & ad regias vſque aures peruénit, ità vt non parum formidarent eius conſpirationis authores, nè Regis ſeueritas in ipſos animaduerteret. Itaque egérunt inter ſe, vt alter ipſorum, nempe Arcadius, è monaſterio exiens, ſe ad ciuitatis Clerum & populū adiungeret: alter verò, id eſt, Columbus intrà monaſterium reſidens, eos qui à ſancto viro deſici-

ro deſci-

ro deſciuerant, in ſuſcepta perfidia confirmaret, & ſi quos poſſet alios, ad ſe adduce-
ret. At verò ſanctus Aigulphus ſemper doctrinæ inſiſtebat, proponens eis illud ex ſa-
cris literis, Dominus vnanimes habitare facit in domo: atque indę concludens, eos, Pſal.67.
qui vnanimitatis hoſtes ſint, alienos eſſe ab habitatione domûs Dei, & in partes ſata-
næ conceſſiſſe. Quamobrèm, inquit, charitatis inter nos vinculis connectamur, nec
vllis ſciſſionibus diſiungamur.

Illo hæc dicente, & hunc in modum ſeſe gerente, Arcadius redit ad monaſterium, Cap 7.
fictis verbis & ſimulata humilitate pollicetur ſe correcturum perperàm hactenùs ad-
miſſa, oratq; ſibi licere degere in monaſterio. At vir Dei peſtilentẽ hominis animum
ſentiens, fratribus annitentibus, non modò non annuit petenti, ſed etiam è cœnobio
illum expulit. Id ille ferre non ſuſtinens, ad quendam ſe confert * Nuceriæ ciuitatis
principem, Mummolum nomine: hortatur eum, vt ſe ad monaſteriũ conferat, mul-
tas illic pecunias reperturus. Ille cupiditatis flamma incenſus, incunctanter capeſſit
iter, venitq; ad virum Dei Aigulphum: qui, quòd ſæpè cum illo de rebus animæ ſalu-
taribus colloqui conſueuiſſet, nihil veritus, eũ lauto conuiuio excipit, tametsì ex Au-
doëno Epiſcopo iam cognouerat inſidias, quæ ipſi parabãtur. Mummolo igitur cum
conſpirationis ſocijs prandente, ſubitò Arcadius inſtàr Iudæ turbis ſtipatus aduolat,
beatum virum compræhendi, ligari, fuſtibus cædi iubet. Id cùm fieret, vir ſanctus Do- S. Aigulph⁹
minicam paſſionem commemorans, omnia tranquillo animo perferebat, dicẽs Do- captus ver-
minum Ieſum non ſua, ſed noſtra cauſà etiam maiora perpeſſum: multaq; cum fidu- beratur.
tia cantabat: Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem ſa- Pſal.115.
lutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Ità ergò laceratus, & vinctus atq; ludi-
brio habitus eſt, donèc ſol occumberet. Tum verò miniſtri ſatanę eos, quos ſancto vi-
ro familiariùs adhęſiſſe nouerant, extra monaſterij clauſtra educũt ad eum, tanquàm
pariter cum illo audiendos, immò verò cum illo perimendos. Nolebat enim Domi Reliqui mo
nus ſolum paſtorẽ pati, ſed cum illo vnà gregem quoq; illius paſſus eſt interfici. Et illi nachi cum
quidem ſancti viri, ſpiritûs ſancti virtute firmati, tanquàm confeſtìm enſibus iugulos ſuo Abbate
daturi, inuicèm vltimum ſibi vale dicunt: ruenteſq; in mutuos amplexus, Domino ſe incarceran-
commendant, cum ingenti fiducia dicentes: Propter te, Domine, morte afficimur tur.
tota die: ęſtimati ſumus ſicut oues occiſionis. Atq; his & id genus alijs verbis tum no- Pſal.43.
ctis tenebras, tum ſuas ſolabantur ærumnas, ſeq; viciſsìm confirmabant, nè quis infir-
mior animo frangeretur, illud ex Apoſtolo referentes: Non ſunt condignę paſſiones Rom.8.
huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Interìm præ mœrore,
vt ſe habet humanæ naturæ imbecillitas, & vincti, & cuſtodes, arctiori ſomno corripi-
untur. Vnus verò è cuſtodibus miſericordia permotus, tectum carceris aperit, eoſq;
ad fugam capeſſendam hortatur. At ſanctus Aigulphus gratias quidem agit eius hu-
manitati, ſed minimè páret conſilio, ità dicens: Siue viuimus, Domino viuimus: ſiue Rom.14.
morimur, Domino morimur: cuius prouidentiæ cùm ſemèl nos permiſerimus, eius
voluntati haudquaquàm reluctabimur. Fiat de nobis, quod vult ille.

His dictis, Arcadius totius mali huius caput, aduenit, blandis verbis ſanctorum do- Cap.8.
lores lenire volens. At vnus ex illis, Trucharius nomine, iuſto dolore cõmotus, quod Arcadij ſi-
ſuggerebat animus, in faciem ei obijcit: Doleo, inquit, te imitatione filium eſſe ſata- mulatio.
næ, qui cùm in exitium omnes impellat, etiam conſolator vult videri. Doleo te fra-
trem eſſe Iudæ proditoris, qui inſtàr illius pro ficto oſculo ſermones profers, blãditijs
quidem mellitos, ſed ſuccis venenatis refertos. Sed perfricta frons, cum animi crude-
litate coniuncta, obiurgatione non retunditur, ſed importunè perſtat in ſententia, ſe
conſolatorem ſimulans. Vtq; magìs etiam fidem faceret, ſe non feciſſe, quæ fecerat,
ad horam tertiam ſanctis viris cibos & pocula offert, & tãquàm illorum dolores mi-
ſerans, hortatur vt ſe reficiant. At illi licèt extrinſecùs angerentur, non tamen propo- Nolũt ſan-
ſiti & regularis conſuetudinis obliuiſcuntur: reſpondent ſibi fas non eſſe venire con- cti viri ſtatã
tra regularia inſtituta, quæ hoc tempore iuberent in horam vſq; nonam ieiunia pro- f.angere ie-
duci. Itaque amotis eſcis, ad canonicam horam dilata refectio eſt. Quæ cùm aduenif- iunia.
ſet, pariter orant pro Arcadio, & ſic ab eo oblatum capiunt cibum.

Porrò Mummolus, quem diximus, ſimulans ſe illis, quæ fiebant, offenſum, à mo- Cap.9.
naſterio iam receſſerat: ſed tertia die rediens, inſtantiſſimè à ſingulis cœpit pecunias
extorquere. Reſpondent illi, nunquàm ſibi ſub Aigulpho licuiſſe habere aliquid pro-
prij, ne ipſa quidem propria vti voluntate: ſed eſſe ipſis omnia communia. Cernens
ille ab ſpe ſe excidiſſe ſua, aliò ſe vertit: & cùm priuatìm nihil poſſet obtinere à ſin-

 gulis,

Mūmolus diripit res monaſterij. gulis, ad publica ſe transfert, nec quicquam omninò reliqui facit ex omnibus, quæ erant in monaſterio, quæ cupiditas hortaretur vt raperet. Poſtquàm autem diſceſſit, beatus Aigulphus & cæteri pro voluntate Arcadij & Columbi cuſtodiebantur in ergaſtulo, vbi ad decem dies eorum corpora conficiebantur: ſed ſcripturæ ſacræ ſententijs ſe conſolabantur, quòd per multas tribulationes oporteat nos introire in regnum Dei. Act.14. Deindè diaboli ſatellites Arcadius & Columbus eos naui imponunt, & cum illis mari ſe credunt. Iam verò certiſſimè comperientes ſancti viri ſe neci deſtinatos, mutuò ſeſe cohortabantur, nè quis vel amore præſentis vitæ, vel timore mortis, hoſtibus cederet. Proponebant ſibi æterna ſupplicia impiorum, & ſempiternam felicitatem iuſtorum, conſtanter vſq; ad mortem Domino fidē conſeruantium. Atq; his & alijs conſimilibus communiebant ſeſe athletæ Chriſti aduersùs ſatanæ inſidias & eius furioſos adminiſtros. Vbi autem nauis in altum proceſſit, exiſtunt venti cōtrarij, coguntq; nauim aliò tendere, quàm vellent homines maligni. Nota vt diuinitùs retardātur conatus impiorum. Atque hunc in modum, quod dictu quoquè mirum ſit, ad dies quadraginta iactabantur in mari, toto illo freto oberrantes, ità vt nec ipſi litus attingere, nec nauis mergi poſſet: credo equidem, ſatìs indicante Deo, quid impij illi mererentur. Sed nè pro meritis paterentur ſontes, inſontes impedimento erant, vt ipſa quoquè elementa propemodùm clamare viderentur: Par erat, furciferos iſtos repentinis abſorberi fluctibus, nî mixti illis eſſent, qui id non merentur.

Cap.10. Videns igitur Columbus mare ſibi negare exitum, ſimulq́ue metuens, ſi terram apprehendant, & ſanctorum innocentiam, & ſuam crudelitatem patefactum iri, illorum linguas iubet præcidi. Sanctorum linguæ præciduntur. Sed illi præciſis linguis non minùs, quam integris pſallunt, Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam. At miſer Columbus nihil tanto motus miraculo, inſtàr Pharaonis obdureſcit, præcipitq́ue linguas eorum radicitùs excindi. Sine linguis loquuntur. Nihil efficis, nihil proficis ſaua crudelitas. Edunt verba ſancti ſine linguis perfectiſſimè. Audiens id Columbus, addit ſcelus ſceleri, & eorum oculos iubet effodi, illis interìm nihil à laudibus Dei ceſſantibus. Oculis orbantur. Orbati luminibus corporis, interioris hominis oculos, quibus Deus videtur, ſanos habentes, fidenter cantabant: Pſal.122. Ad te Domine leuauimus oculos noſtros, qui habitas in cælis. Atquì immanitas Columbi & Arcadij nec ſic reprimitur. Iubent eos nudari veſtibus ſuis, & alijs ſordidis atque viliſſimis indui: non attēdentes miſeri, qui Chriſtum indutus ſit, eum externo, licèt ſordido, habitu minimè deturpari. Cùm ſic autem per multos dies iactati eſſent, tandèm ad inſulam Caprariam in die Cœnæ Dominicæ appellunt, in qua erat ingens numerus monachorum, qui eos humaniſſimè, & vt par erat monachos à monachis, exceperunt: Appellunt Caprariam inſulā, vbi humaniter à fratribus excipiūtur. & cùm didiciſſent, quas eſſent maris moleſtias perpeſſi, quibus poterant modis, eos recreârunt. In ipſo autem ſacratiſſimo Paſchatis die, ſub Miſſæ ſacrificio infeliciſſimus & mortalium omnium flagitioſiſſimus Columbus, Diaconi functus eſt miniſterio, & cùm ad id loci ventum eſſet, quo corporis & ſanguinis Chriſti ſacramenta percepturi, inuicèm ſe oſculantur, Eccè oſculū Iudaicum. ille impurus non dubitauit tam crudeliter à ſe mulctatis oſcula præbere. At beatus Aigulphus & eius ſocij cum ſumma exultatione Deo gratias agebant, quòd tam benignè à fratribus eius loci haberentur.

Cap 11. Expleta ſolennitate Paſchali, Columbus Epheſum proficiſcitur, homo ſeculi ſecularibus negocijs operam daturus: iubetq; Aigulphum & ſocios eius ſuum in monaſterio illo reditum opperiri. Eo abſente, tantam beato Aigulpho Dominus verbi gratiam contulit, vt auditores & expleret abundè, & tamen ad audiendum auidos & alacres dimitteret. Qui enim gratiam ei dederat, vt ſine lingua poſſet loqui, etiam addidit gratiam, vt gratiùs audiretur. Reuerſus autem Columbus ab Epheſo, ſanctos viros à monaſterio abſtractos, rursùs naui imponit: & cùm ſuſtuliſſent à portu, & aliquouſquè progreſſi eſſent, obuiam habuêre nauim, ab Africa venientem, cui ſanctos martyres impoſuit, mandauitq́ue ſatellitibus ſuis, vt ad inſulam * Amatunam, * Amaririnā quæ eſt inter Corſicam & Sardiniam, venientes, ſanctos iugularent. Vbi eò peruentum eſt, carnifices parant ſe ad cædem, ſancti orant, paulìſpèr vt precari ipſis liceat: poſt preces, quibus Domino animas ſuas prolixè commendârunt, ſurgunt, & cum omni fiducia & alacritate inter verba orationis & Domini laudes capite cæſi, Capite cæduntur. ſpiritum reddunt tertio Nonas Septembris. Appàret ſanè, maligniſſimum dæmonem id molitum eſſe, vt ſancti viri ſic interimerentur, vt eorum eſſet ignota paſſio, nec haberent homines è propinquo exempla, quibus ad patientiæ capeſſendas coronas animarentur.

tur. Ingens enim ad virtutem incitamentum eſt, ſodalium & proximorum cognoſcere inuictam animi conſtantiam: pudetque apparére degeneres, dum cernitur paris conditionis homo per labores & certamina ad cæleſtia præmia contendiſſe. Inuidebat etiam hominibus nequiſſimus ſerpẽs beneficia, ab eorum reliquijs diuinitùs profectura. Sed quàm verè de illo dicatur, Draco iſte, quem formâſti ad illudẽdum ei, hîc licuit animaduerti.

Pſal. 103.

Cùm enim truces illi carnifices in ſanctorum nece occuparentur, vnus ex ſanctis illis, Briconius nomine, ſcapham nactus, indè ſe ſubducit. Eum ſanè in id diuinitùs reſeruatum credimus, nè ſanctorũ perpeſſio occulta maneret. Eius enim relatu & modus perpeſſionis eorum in notitiam fidelium peruénit, & corpora ad noſtram conſolationem reuelata ſunt, atq; ad fines noſtros reducta. Fas autem eſt credere, non eum priuari fraterna gloria, quem non timor à martyrio retraxit, ſed Deus ob tantam vtilitatem ſeruauit. Vbi autem Briconius ad monaſterium redijt, iam beato Aigulpho ſubſtitutum reperit virum venerandæ vitæ Rigomirum, cui nuncius tam atrocis cædis, itemque fratribus magnum attulit luctum & mœrorem. Sed licèt carni condolerent, at ſpiritibus congratulabantur, non ambigentes eos, poſitis luteis tabernaculis, in domum æternam non manufactam, & in ciuitatem illam, cuius rex & conditor eſt Deus, ingreſſos. Simul autem eius rei certiorem faciũt Abbatiſſam Angariſmam, quæ in vicino monaſterio præerat ſanctimonialibus, à viro ſancto, ab ineunte ætate, tam in ſcripturis diuinis, quàm diſciplina monaſtica, benè inſtitutam. Itaque communi conſilio & ope naues parant, mittuntque homines, qui ſanctorum corpora aduehant ad monaſterium. Abeunt illi ſecundo vento, perueniuntque ad locum, in quo martyrum præclaræ iacebant exuuiæ, hominum quidem cuſtodia deſtitutæ, ſed diuinitùs conſeruatæ. Alacriter igitur & reuerenter eas in naues importanr, properéque ad ſuos redire contendunt. Iam verò ad Lirinenſe monaſterium accedentibus, & ſacra corpora eò inferre volẽtibus occurrit ea, quam diximus, Abbatiſſa obnixè orans, vt corpus beati viri & magiſtri ſui liceat intrà ſuum monaſterium ſepelire. Sed cùm incomparabili eius apud ſe retinendi deſiderio flagrarent fratres, extitit inter Abbatiſſam & illos amicabilis quædam contentio, quam tamen charitas facilè diremit. Tandèm enim id effectum eſt, vt Abbatiſſa contenta eſſet capite & brachio dextro ſancti viri, & reliquum corpus cum aliorum fratrum reliquijs monachi intrà ſuum monaſterium ſepulturæ mandarent.

Cap. 12. Briconius euadit cædem.

Rigomirus Abbas S. Aigulphi ſucceſſor.

Hebr. 11.

Sanctorum corpora reducuntur ad monaſteriũ Lirinenſe.

Nec verò ſanctæ Abbatiſſæ deuotio caruit fructu ſuo. Erat enim in monaſterio eius ſoror quędam, cuius oculos palpebræ cõpreſſerant, & omni videndi facultate priuârãt. Ea plena fide cum alijs ad ſacras reliquias tota nocte in precibus & laudibus diuinis perſeuerãs, manè ſentit redditam ſibi lucem, iucundoq; animo videt orbem ſolis radijs illuſtratum. Quo miraculo omnium cernentium ità exhilarata ſunt pectora, vt iam non dolerent ſe corpore amiſiſſe patrem, quẽ per miracula adeò ſibi præſentem eſſe cõperirent. Nec modò deuotis ſibi & diuina per ipſum beneficia poſcentibus pater beatus aderat, ſed ipſi etiam perſecutori ſuo opem tulit. Columbus enim, author cędis eius, cùm ea nocte, quę diem martyrij eius ſequitur, in lectulo ſe quietis cauſa repoſuiſſet, mox ei adſtitit vir Dei, cur immeritum ſe tantis affeciſſet malis, & innoxiorum ſanguinem fudiſſet, cum obiurgatione inquiſiuit: atq; ijs dictis, guttam fuſi ſanguinis tulit, eaq; in pectore & dorſo eius circulum pinxit. Tum miſer ille tremebundus corruit ad pedes eius, rogauitq; inuictam & ſolitam manſuetudinem & pietatem eius, nè ipſum tãto ſceleri obnoxium, diuino iudicio ſeruaret. Eius precibus flexus vir beatus, alterum expunxit circulum, alterum abolere noluit, dicens id fieri non poſſe, donèc apud Clodoueum Regem & Ebroinum maiorem domûs, publicumq; Francorum iudicium, ei remedium afferretur, quod etiã factum eſt. Nam iuſſu Regis quæſitus & compræhenſus, in vincula coniectus eſt, lataque in eum ſententia, diris pœnis affectus, & tandèm interfectus eſt. Poſſumus autẽ haud obſcurè per ſanguinem martyrum fuſum intelligere, innocentiam, vim paſſam, iuſtam expetere vltionem: Effigiem circuli ſanguine expreſſam, ineuitabilem diuini iudicij animaduerſionem: Geminum circulum pectoris & dorſi, pręſens & futurum ſupplicium: Alterius circuli abolitionem, æternę pœnę remiſſionem, ſancti viri precibus ei impetratam: Alterius permanſionem, necem temporariã, qua affectus eſt. Etsi enim ſancti impetrant perſecutoribus ſuis, nè æternùm puniantur: at nolunt tamen prorsùs impune abire, quod vel in Deum, vel in proximos ſceleratè admisẽre. Peccauit Dauid ſanctus Rex, atq; à pro-

Cap. 13.

Cæca monialis lumẽ recipit.

Viſio terribilis Columbo oſtenditur.

Columbus dat pœnas atrocitatis ſuæ.

2 Reg.12. pheta eo nomine repræhenſus, Peccaui, inquit, Domino: moxq́; audire meruit: Dominus trãſtulit peccatum tuum. & tamen quot ille modis poſteà propter illud peccatum afflictus & vexatus ſit, nôrunt, qui ſacras literas nõ ignorant. Hoc eò facit, vt nos quoquè, tametsì per ſacerdotes ſimus à peccatis abſoluti, haudquaquàm pœnas nos euaſuros ſentiamus, niſi ità vt par eſt, Deo & hominibus, qui à nobis læſi ſint, ſatisfaciamus.
Zach.2. Deus enim ait de ſeruis ſuis: Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei. Immò verò etiam honore afficiamus eos, in quibus per fidem & bonorũ operum exercitia Chriſtũ habitare cognoſcimus, vt quandoq; audiamus ex eo: Venite benedicti patris
Matth.25. mei: cum quo & ſpiritu ſancto regnum & imperium obtinet ſempiternum, Amen.

MARTYRIVM S. SERAPHIÆ VIRGINIS, EX VETVSTO MS. CODICE, PER F. LAVRENTIVM *Surium, mutato hincindè ſtylo deſcriptum. Conſentiunt antiquiſs. Martyrologia.*

Septẽbris 5. licè paſſa ſit 29. Iulij.

CVM terribilis perſecutionis dies Chriſtianis innotuiſſet, multi etiam per orbem terrarum pro Chriſto ea derentur, ſancta virgo Seraphia apud oppidum Vindinenſe in domo illuſtriſſimę Sabinę morabatur, cùm eſſet ciuis Antiochena.
Seraphia Sabinam conuertit. Effecit autẽ hortationibus ſuis, vt Sabina crederet in Dominum Ieſum, creſceretque in fide & ſancta conuerſatione. Miſit autem ad eam Beryllus Præſes, qui ſanctam Dei virginem Seraphiam raperent ad ipſius tribunal. Sed cùm ei ſe comitem adiunxiſſet S. Sabina, Præſes eam reueritus, dimiſit vnà cum illa etiam S. Seraphiam.
Trahitur ad tribunal Berylli Præſidis. Primò quidẽ, nè à militibus raperetur Seraphia, impedire conata fuit Sabina, ſed paulò pòſt ait ad eam Seraphia: Domina mater, patere me abire cum iſtis: tu tantùm ora Deum, & confide Domino Ieſu Chriſto. Credo enim, licèt indigna & peccatrix ſim, pręſtiturum mihi Dominum Ieſum, vt efficiat ancilla ipſius. Cùm ergò ſic domum reuertiſſent, poſt triduum Præſes trans pontem iubet apparari tribunal ſupra arcum Albini, vbi ſolebant iudicia exerceri: præcipitq́; officio, vt Seraphia adducatur. Eam igitur rapiunt officiales, & pedibus ſuis ſequitur
Sabina Præſidem obiurgat. illam S. Sabina. Sed cùm cerneret ſe illam eripere non poſſe, exclamans ait ad Præſidem: Canis rabide Aſiatice, noli in tuam perniciem ſanctam Dei virginem & dominam tuam iniurijs afficere. Propè eſt enim Chriſtus Deus noſter, qui te & Imperatores tuos afficiet pœnis ſempiternis propter maleficia tam multa, quæ excogitâſtis in eos, qui ſeruiunt Deo viuo. His dictis, abijt lachrymans in domum ſuam.

Conſtantia S. Seraphię. Tum verò Præſes ait ad Seraphiam: Sacrifica dijs immortalibus, quibus ſacrificãt domini Imperatores. S. Seraphia dixit: Ego timeo & colo omnipotentem Deum, qui fecit cœlum & terram, & omnia quę in eis ſunt. Quos tu verò adorare me iubes, ij non ſunt dij, ſed dæmones, quos mihi adorare nõ licet, cùm ſim Chriſtiana. Præſes ait: Accede igitur, & ſacrifica Chriſto tuo. Seraphia reſpondit: Ego illi quotidiè offero ſacrificia, adorans illum & deprecans die ac nocte. Præſes ait: Vbi eſt templum Chriſti tui,
Anima mũda templum & ſedes Dei eſt. & quodnã illi offers ſacrificium? Seraphia dixit: Hoc eſt illud ſacrificium, vt meipſam mundam illi exhibeam ſtudio caſtitatis, vt per eius miſericordiam alios ad eam profeſſionem adducam. Præſes ait: Hoccine ergò eſt templum & ſacrificium Chriſti tui? Illa reſpondit: Nihil eſt præſtabilius, quàm verum nôſſe Deum, & piè viuendo illi ſeruire. Præſes dixit: Tuipſa igitur, vt ais, templum es Dei tui. Seraphia reſpondit: Si eius freta auxilio mundam me cõſeruauero, illius vtiq; templum ego ſum, cùm dicat ſcri-
1. Cor.3. ptura: Vos eſtis templum Dei viui, & ſpiritus Dei habitat in vobis. Præſes ait: Si ergò violata fueris, deſines eſſe templum Dei tui? Seraphia reſpõdit: Si quis templum Dei
Ibidem. violauerit, diſperdet illum Deus. At Præſes id non intelligens, iuſſit eam duobus laſci-
Traditur duobus iuuenibus deflorãda. uis Aegyptijs iuuenibus tradi, vt ea tota nocte abuterentur. Accipiunt ergò illam impuri iuuenes, abducuntq́; in cubiculum valdè obſcurum. Illa verò in cubiculo ſtans, ſic orabat Dominũ: Te inuoco Domine Ieſu Chriſte, qui es verus cuſtos & conſeruator: te inuoco Domine Ieſu Chriſte, qui es lumen & gaudiũ ſempiternũ, qui ſanctos
Act.12. Apoſtolos tuos in cuſtodia detẽtos, clauſis ianuis viſitâſti & corroborâſti: adeſto mihi, ob-

obſecro, & miſerere peregrinæ ancillæ tuæ Seraphiæ, & libera me ab impuro deſiderio iuuenum iſtorum. Obſcurentur, quæſo, oculi eorum, vt non poſſint attingere ancillam tuam in te confidentem, nec contaminent corpus meum, tua conſecratione conſignatum. Pudefiat eorum impudentia, nec me ſinas coinquinari: ſed potiùs iubeas me venire ad te. Adſis autem Sabinæ ancillæ tuæ, confirmes eam tua virtute bone Ieſu, nè gaudeat de illa teterrimus hoſtis diabolus. multa enim ſuſtinuit meá cauſa propter nomẽ ſanctũ tuum. Domine Ieſu Chriſte, exaudi me. qui es benedictus & glorioſus & ſuperlaudabilis cum patre & ſpiritu ſancto in ſecula ſeculorũ, Amen.

Eccè autem iuuenibus illis, ſub primam noctis horam contra propoſitum ſanctæ virginis ad eam accedentibus, ſubitò magnus factus eſt ſonus & terribilis terremotus, ità vt toto oppido ſentiretur: caduntque iuuenes illi penè exanimes in terram, membris omnibus diſſolutis. Cernens autem virgo caſtiſſima diuinum adeſſe auxilium, extenſis manibus Domino gratias agit, noctẽ illam in precibus exigens. Summo manè adſunt miſſi à Præſide, qui ſciſcitentur ex iuuenibus, num ſuam expleuerint libidinem. At illi ingreſſi, conſpiciunt ſanctam virginem orantem, iuuenes verò proſtratos humì ceu mortuos, quibus nullæ ſuppeterent vires vel exurgendi. vel etiam loquẽdi, ſolis oculis apertis. Fit igitur magnus hominum concurſus, & Præſes, vt audiuit, iubet parari tribunal, & coram ſe ſiſti ancillam Dei, cui ità dixit: Quid eſt, Seraphia? Satíſne factum eſt deſiderio tuo, an adhuc ferues libidine? S Seraphia reſpondet: Tu quidem pro peruerſitate mentis tuæ, quam occupat diabolus, irridens hęc loqueris: ego verò eos, quos tu dicis, iuuenes nec ſenſi, nec apud me fuiſſe ſciò. Præſes ait: Itáne hac illi nocte apud te non fuêre? Seraphia reſpondit: Mecum ille fuit, cuius ego ſum, & qui me ſibi vendicat. Præſes dixit: Quiſnam eſt ille? Seraphia reſpondit: Cuſtos & conſeruator meus Dominus Ieſus Chriſtus. Præſes ait: Quid adeò per multa vagaris? Dic mihi, quibus maleficis artibus iuuenes eneruâſti? Seraphia dixit: Nobis Chriſtianis fas non eſt artes magicas exercere. Quos autem vos per maleficia veſtra interficitis, eos noſter & omnium Dominus Chriſtus Ieſus inuocatus vitæ reſtituit. Pręſes ait: Si ergò Chriſtus tuus maleficas artes omnes ſuperat, inuoca illum, vt his iuuenibus priſtinas reddat vires: ex quibus tum diſcere poterimus, quid tota nocte egerint apud te. Ego verò certiſſimè ſic ſentio, idcircò quibuſdã malis artibus te illos dementâſſe, nè tuam turpitudinem proderent. Seraphia dixt: Deus, cuius ego ancilla ſum, omnipotẽs eſt, nec quicquam ei eſt impoſſibile. Præſes ait: Fac igitur, vt iuuenes ad ſe redeant, & loquantur. Seraphia dixit: Tu quidem ſuſpicaris magam me eſſe: ſed ego artem magicam ignoro: preces autem offero Deó meo, propter quas nõ mihi ſoli præſtat quod peto, ſed etiam omnibus toto corde eum inuocantibus. Præſes ait: Vt vt viſum tibi erit, facito: tantùm da operam, vt loquantur iuuenes: & ità cernemus integritatem tuam. Seraphia reſpondit: Iam tibi dixi, artium maleficarum me imperitã eſſe: orare autem me Deum, vt annuat. Præſes dixit: Abi igitur ad locum, vbi ſunt iuuenes, & precare pro illis Deum tuum. Seraphia reſpondit: Nè alij vel miraculo fraudentur, vel malè ſentiãt, vt tu, nihil attinet eò me accedere. Tu potiùs iubeto eos huc perferri.

Iuſſit ergò Pręſes adduci iuuenes ad tribunal, qui ſic erãt conſtituti, àc ſi nunquàm habuiſſent linguas, neque pedes, neque manus: adeò erant membris omnibus diſſoluti. Cunctis verò admirantibus, Præſes ait: Seraphia, precare nunc Deum tuum pro horum ſalute. Tum illa in cælũ extenſis manibus, ità dixit: Domine Deus omnipotẽs, qui feciſti cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis ſunt: qui per ſanctos Apoſtolos tuos mortuos excitâſti, leproſos mũdâſti, mutis loquelã reformâſti, & ſurdis auditum: exaudi me ancillam tuam in te confidentem, nec diſſimules propter hunc infelicem & incredulum: ſed ſana iuuenes iſtos ſub horum omnium id expectantiũ conſpectu, vt erubeſcat amens iſte, qui inſania percitus, vexat in te credentes. Accelera Domine, vt cognoſcant iſti, quia tu es Deus ſolus, qui facis mirabilia, & non eſt alius præter te. His dictis, acceſſit & tetigit iuuenes, aitque ad illos: In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti ſurgite in pedes veſtros. Illi repentè exilientes, conſtiterunt & locuti ſunt. Populo id non immeritò admirãte, Pręſes dixit: Vidiſtis non potuiſſe eam explere artem magicam, niſi eos manibus attrectaret? deindè ad iuuenes ait: Quonam pacto hæc fœmina & mentis & membrorũ officio vos priuauit? Illi reſponderunt: Domine Præſes, nos, vt eramus iuſſi à celſitudine tua, ſimulatquè ad eam ingreſſi ſumus, iuuenis quidã aduénit, præſtãti corporis forma, & inſtàr ſolis totus radians, iſq; inter puellam hãc & nos ſe interpoſuit mediũ: nos verò præ nimio eius ſplẽdore tremor & caligo &

Laſciui iuuenes diuinitùs puniuntur.

Præſes virtutes Dei maleficis artibus aſcribit.

Preces S. Seraphiæ.

Sanat iuuenes peſſimè mulctatos.

defectio appræhendit, atque ex eo tempore vſque in præſens mentis compotes non fuimus. Nóueris igitur, eam aut magam eſſe, aut Deum eius reuerà magnum eſſe. Præſes ad Seraphiam ait: Dic mihi Seraphia, quibus artibus iſthuc effeceris, & quamprimùm te dimittam. Seraphia reſpondit: Ego malas artes odi: immò Chriſtiani omnes, Chriſti expreſſo nomine, incantationes omnes profligabunt, nec quicquam eis officient. Præſes dixit: Vel nunc cognoſcam, ſi qua ſit vis incantamentorum tuo-
Contemnit minas Præſidis. rum: ſi non ſacrificaueris, caput tuum auferam. Seraphia reſpondit: Fac vt iubet, ego dæmonibus non ſacrifico, nec facio voluntatem patris tui ſatanæ: quia Chriſtiana ſum.

Lampades ei admotæ extinguuntur. Iuſſit ergò Præſes duas ei ardentes lampades admoueri: ſed mox extinctæ ſunt, & qui eas applicabant, cecidêre ſupini in terram. Sancta verò Seraphia, ſublatis ad cælum oculis: Domine Ieſu Chriſte, inquit, erubeſcant & conturbentur omnes ini-
Pſal.69. mici mei: auertantur retrorsùm, & confundantur valdè velociter. Præſes dixit: Sacrifica dijs, nè moriaris. Seraphia reſpondit: Ego verò ea cauſa non ſacrifico dæmonibus veſtris, nè moriar. Præſes dixit: Audi malefica & biothanata præceptum Imperatorium, & ſacrificans dijs immortalibus, libera te à ſupplicijs & interitu. Seraphia reſpondit: Biothanati & malefici vos eſtis, qui negatis Deum viuum & verum, & dæmonia adoratis, cum ipſis pariter perituri. Ego autẽ Deo immortali meipſam offero ſacrificium, ſi tamen me dignatur ſuſcipere, etſi peccatricem, at certè Chriſtianam.
Cæditur fuſtibus. Tum Præſes iuſſit eam fuſtibus cædi. Quod cùm fieret, ſubitò extitit ingens terræmotus, & fragmentum quoddam è fuſte, quo cædebatur ſancta virgo, inſilijt in dextrum Præſidis oculũ, & triduò pòſt eius lumine orbatus eſt. Tum ille furore correptus, hanc in eam tulit ſententiam: Seraphiam non ſolùm præcepta Imperialia contemnentem, verumetiam in tantis deprahenſam maleficijs, gladio percuti iubemus. Atque ità
Capite punitur. capite cæſa eſt trans arcum Fauſtini, iuxta aream Vindiciani, quarto Calendas Auguſti. Porrò illuſtriſſima Sabina colligens ſanctæ virginis reliquias, pro more venerabiles celebrauit exequias, & vt theſaurum ſempiternum vel precioſam margaritam repoſuit in monumento ſuo, quod ipſa ſibi magno ſtudio parauerat.

VITA S. REMACLI EPISCOPI TRAIECTENSIS, (QVI EPISCOPATVS POSTEA LEODIVM

tranſlatus eſt) authore Notgero Leodienſi Epiſcopo, viro ſanè doctiſſimo: cuius tamen difficilem & duriuſculum ſtylum in gratiam lectoris ferè mutauit F. Laur. Surius: dempta epiſtola ad Abbatem Vuerinfridum, in qua nihil mutatum eſt. Claruit Notgerus anno ſalutis 850.

NOTGERI EPISCOPI LEODIENSIS AD VVERINfridum Abbatem Epiſtola nuncupatoria.

NOTGERVS, quem, etsì indignum ſanctæ Mariæ ſanctiq́ue Lamberti mancipium, prædicant tamen Epiſcopum: Vuerinfrido venerabili in Chriſto patri & conſacerdoti, ſalutis æternæ ſubſidium. Omnis antiquitas, vt ait Oratorum maximus, quo propiùs aberat ab ortu & diuina progenie, hoc meliùs ea fortaſsè, quæ erant vera, cernebat. Verùm, Angelo Danieli narrante, no-
Dan.12. uimus, quia pertranſibũt plurimi, & multiplex erit ſcientia: In antiquis vtiquè vigẽte ratione, veritatis indagatrice, & perſpicacia futurorũ: in modernis verò fide credulitatis quamprimùm pollente, cum plurima ſcientia præteritorũ. Illis diuturnitas vitæ vetuſtatis obducẽs callum, cognitionẽ præſtitit omniũ rerum: nobis contrà, quos calidus ſanguis, quos rerũ inſcitia verſat, vtinàm non auolet ob breuem vitam & curam ſolicitudinum, antiquorũ memorare inuenta virorum. Vixêre fortes ante Agamẽnona multi: ſed omnes illachrymabiles ignotiq́ue, vrgẽtur longa nocte, carent quia vate ſacro. Hæc, vt credo, perpendens Abbatum reuerendiſſime, & quia neceſsè

neceſsè eſt, quanto iuniores, tanto eſſe perſpicaciores: obtuliſti libellum de vita tam noſtri, quàm veſtri ſpecialis patroni, domini ſcilicet Remacli, conqueſtus propter incuriam tamen prædeceſſorum veſtrorum breuiùs, quàm vt res expoſtularet, pro magnitudine geſtorum eius eſſe * eruditam. Simulque viſus es, vt nè dicam precari, ſed potiùs exhortari, vt eam non modò exemplari, verùm aliquanto lepidiùs mandarem poliri: tum quòd geſtorum illius aliundè ſumptorum ſuppetat copia: tum quòd temporum, quorum diuerſitas nũc maximè ſcitu opùs eſt, ex chartulario veſtro non deſit notitia. Sed ad hæc dum te cum tuis omnium artium præſulem eſſe conſtaret, illudque Pierium animo occurreret, In ſyluam nè ligna feras: &, In mare quid piſces, quid aquas in flumina mittis? ſuſpenſam intereà librare ſilentia mentem cœperant, cùm eccè memoriam offendebat, quia vires, quas imperitia denegat, charitas miniſtrat, & quia incepto tantùm opùs eſt, cætera res expediet. Igitur adorſus ſum, & vt verbis cuiuſdam ſapientis vtar, & ex illo, quantum res poſcit, aceruo tollam, exhortatione tua, quæ & præſentis honeſtate propoſiti, & futuræ ætatis vtilitate coniuncta eſt, nihil antiquius exiſtimaui, & nè authoritatem diffugere viderer, ei muneri libentiùs acquieui. Præſumenti enim authoritatis datur, cùm credit præſtari poſſe, quod petitur: & parére ſcire, æqualis eſt gloria cum imperante.

For. * *editá*

Fecerant hoc idem iamdudùm ætate venerabiles viri Hilduinus Abbas in paſſione S. Dionyſij: Hincmarus Archiepiſcopus in vita S. Remigij: & alij quamplurimi in non paucorum compilandis geſtis ſanctorum: quibus authoribus obtinere poſſumus optimis, quod in omnibus cauſis & ſolet & debet valere plurimùm. Nam nunquàm ità quiſquam benè ſubducta ratione ad vitam fuit, quin res, ætas, vſus ſemper aliquid apportet noui. Et nè hic labor, qui te adhortante ſuſceptus eſt, inſeraciter fiat, non eius modò cuius meminimus, ſancti ſcilicet Remacli: verùm cæterorum noſtræ Sedis Pontificum tempora & geſta, quæ vndecunquè potuêre corradi, ad noſtra vſq; tempora collegi, & cuius potiſſimùm anhelabas deſiderio, vitam indè exceptam votis tuis porrexi. Longè quidem mea ſententia ab oratoris primi excellentia me ratus differre, qui plurima paucis abſoluere, pauca plurimis protelare, vel magna extenuare, maxima è minimis efficere, lata anguſtè, anguſta latè, vulgata decenter, decentia intellectualiter, noua vſitatè, vſitata nouè, & id genus plurima valeat delibare. Cui & à poëta præcipitur: Aut famam ſequere, aut ſibi conuenientia finge. Nec vt ſcholares poſito themate, quibus verbis vti potuit, qui iniuriam paſſus eſt: vel ille, qui intulit, aliquid finximus friuolum: immò nec creperum. Quòd etſi eloquentiſſimum quendam dicentem, Quòd ſi hæc, inquit, vterque non dixit, tamẽ in voto habuit, & in actu oſtendit, ſectari contenderem, nullius vtiquè iudicium extimeſcerem. verùm hæc aliàs. Miſi, inquam, charitati tuæ munus, quod minùs quidem efficientiæ ſecuritate, maximè autem ſuſceptum eſt amicitiæ præſumptione. Magnas etenim in difficilimi operis curſu vires, amicitiæ contemplatio ſupplet, & placere cupientibus multa ſæpè rerum copia ſuppeditat. Vndè licèt verear, nè, dum imperato muneri par eſſe nequeam, deficientis culpa in adhortantis cedat iniuriam: tamẽ cùm tuam ſpecto beneuolentiam, fit omne pronum & facile, & (vt ità dicam) voluntarium, quod in tuæ iucunditatis impenditur præſcriptum. Hoc autem munere impenſo, ſolicitum te reddere cupio: quia ſi quid operum tuorum quandoquè expoſtulauero, iniurius mihi fueris, ſi negabis. Quiſquis magna dedit, voluit ſibi magna remitti. Sed non arroganter magna, quippè tuis meritis & noſtris votis imparia. Quapropter oblatrantis morſus timeo inuidiæ, quia in difficili re facilè ſolet liuor præiudiciũ importare. Deniquè non omnes eadem mirantur, amantque. Ergò non iſthic obliquo oculo mea famina quiſquam limet, non odio obſcuro morſuque venenet. Sed tu pater beatiſſime, mei laboris tuæque adhortationis aſſertor, caueas ſecurum me peractũ reddat officium, cùm tibi pudor amici digniùs poſſit conuenire, ſi diſplicet. Vale.

Terent. in Adelph.

Notgerus ſcripſit res geſtas Epiſcoporum Leodienſ.

Quòd nec vota pati, nec fingere ſomnia poſſunt,
Gaudens ſemper habe: gaudent pro nomine molles
Auriculæ: tibi me virtus tua fecit amicum. Iterùm vale.

PRAE-

PRAEFATIO AVTHORIS.

Omnipotens Dominus, qui diues eſt in miſericordia, cuius natura bonitas, cuius voluntas potentia, cuius opus miſericordia eſt, ſuſtinuit vaſa iræ, apta in interitum, in multa patientia: [Rom. 9.] Tandèm verò, ſicut à reatu primæ præuaricationis nullum liberum reperit, ità liberandis omnibus venit, diuitias bonitatis & lõganimitatis omnibus prærogauit, voluntatis omnipotentiam in ingratos & eius gratiæ reſpectu indignos, efficaciſſimè exercuit, quandò opus ſaluatricis miſericordiæ, vt reparari poſſet, clemẽtiſſimè antè procurauit. Forti illi armato [Luc. 11.] arma, in quibus confidebat, abſtulit: vaſa, quæ poſſidebat, diſtribuit: vt, ſicut priùs propter peccata, iræ vaſa, ità per eius gratiam fierent vaſa miſericordiæ. Vt enim non eſt credendum, ad ſalutem aliquem pertingere, niſi Deo inuitante: ſic nec inuitatum [Nemo volũtate Dei, ſed pmiſſu ei⁹ perit, iuſto id eius exigẽte iudicio.] quidem operari ſalutem ſuam, niſi Deo auxiliante: nullum voluntate Dei perire, ſed permiſſu, pro arbitrij electione: nè facultatis libertas & ingenuitas ſemèl homini attributa, ad ſeruilem quandam neceſſitatem redigatur. Ità ergò initium ſalutis noſtræ Deo miſerante habemus. Vt autem ſalutiferæ inſpirationi acquieſcamus, noſtri eſt arbitrij. Porrò vt adipiſcamur id, quod monitioni diuinæ acquieſcentes appetimus, diuini eſt muneris. Vt labamur, noſtræ eſt poteſtatis & ignauiæ. Vt non labamur ſalutis munere adepto, noſtræ quidem quodam modo eſt ſolicitudinis, ſed omni modo adiutorij cæleſtis. Atque ei ſpei fortiſſimè innitentes, beatos eſſe re ipſa comperimus: qui cùm Chriſtum in carne tanta efficientem non viderint, audita conſtanter credere non dubitârunt: è quibus etiam multos feciſſe opera, quæ ille fecit, & iuxta [Iohan. 14.] eius promiſſionem maiora quoquè feciſſe, non ſolùm vicini confitentur, ſed illi etiam prædicant, qui ſunt vltra Sauromatas, & glaciale attingunt mare, & inſulas habitant Fortunatas. Libenter igitur tanto bono ſubditi ſimus, delectetque tanto ſeruire Domino: qui non modò fautor & adiutor eſt eorum, qui proficiunt: ſed etiam remedia prouidet lapſis: dum & Angelica nobis præſtat ſuffragia non deeſſe, & ſanctorum confert patrocinia, quos pro noſtris culpis interceſſores implorare non dubitemus. [Nota de ſanctorum patrocinijs.] Quos licèt paſſim diuerſis largitus ſit prouincijs, generatim & communiter honorandos: at tamen ſingulis quibuſque locis ſpeciales quoſdam attribuit, etiam ſpecialiter amplectendos & propenſiùs exorandos. E quibus nobis beatum Remaclum adhibuit: cuius vt ſuffragijs plurimùm innitimur, ità eius vitam & geſta pro captu virium narrare aggredimur.

VITAE HISTORIA.

[Septẽbris 3. Cap. 1.] Francorvm regnum ab ipſo ſuo exordio ſemper inuictum, tum vel maximè præ cæteris ei vicinis regnis florere viſum eſt, cùm iugo Dominicæ fidei colla ſuppoſuit, & quod priùs adorârat, exuſſit: quod exuſſerat, adorauit. Ingens autem accepit incrementum, & ſub eo firmum Eccleſia Dei ſtatum, cùm Clotarius Rex legitima ſucceſſione quartus, trium regnorũ factus eſt monarcha, & eum principatûs ſui annum agebat quadrageſimum, quem Heraclius ſanctæ Crucis recuperator imperij decimumquartum. Is Clotarius nullum ex vicinis Regibus [Clotari⁹ & Dagobert⁹ reges propagant Chriſtianiſmũ.] paſſus eſt ſuæ ditioni arma inferre, ſed omnes Hiſpaniæ, Galliæ & Germaniæ Reges & populos ſuis habenis ſtuduit coërcere. Porrò inclytum filium ſuum Dagobertum Auſtraſianis præfecit, eique etiam Germaniæ ditiones voluit eſſe ſubiectas. Eorum temporibus feliciſſimis vſqueadeò Chriſtianiſmus excreuit, vt penè nulla hodiè aut rara intrà limites regni ipſorum eccleſia inueniatur, quæ non alicuius eius tempeſtatis ſancti patrocinijs illuſtretur. Atque vt innumeros prætermittamus, Eligius & Audoënus viri ſancti, palatij miniſterijs fungebantur, beatus Arnulphus & Romaricus regijs conſilijs adhibebantur, ſanctus Amandus & beatiſſi[Aquitaniæ ſitus & magnitudo.]mus Remaclus, ſanctuſque Goar Aquitaniam ortu ſuo illuſtrabant. Eam Aquitaniam quidam volunt ferè tertiam eſſe Galliarum partem, & ab obliquis Ligeris aquis, qui maxima ex parte eam alluit, ac penè in orbem circundat, ità nuncupatam. A Circio habet Oceanum, qui Aquitanicus ſinus dicitur: ab occaſu Hiſpanias: à ſeptentrione & oriente Lugdunenſem prouinciam: ab Euro & meridie Narbonenſem.

Riuulis

Riuulis & fluminibus piſcoſis, ſolo fœcundiſſimo, paſcuis pecorum vberrimis, vinetis nectareis, nemoribus copioſis, magna fructuum abundantia celebris, auri, argenti, aliorumque metallorum ferax, vectigalium prouentu opulenta, ſed præ alijs prouincijs voluptatum omnium luxuriæ dedita, deniquè viris fortibus, bellicoſis & ferocibus inſtructa. Habet ea, præter caſtra & loca munita, vrbes quatuordecim prægrandes, easque populoſas & celeberrimas: è quibus duæ ſunt metropoles, vna Burdegalenſis, magnis ſemper viris conſpicua: altera Bituricenſis, cuius tum Archiepiſcopus fuit ſanctus Auſtregiſilus, & beatus Sulpitius Archidiaconus, Auſtregiſili in epiſcopatu ſucceſſor. In quorum parœcia per id tempus Remaclus in hanc lucem editus eſt, patre Albutio, Matrima matre: qui ambo pro ſeculi dignitate, & opibus & generis nobilitate pollebant. Teſtãtur id magnæ poſſeſſiones eius, tam noſtræ eccleſiæ, quàm veſtro monaſterio, ſiue ab ipſo, ſiuè à Maioribus eius, vel etiam à regia ſublimitate donatæ: quemadmodùm doceri poteſt ex literis, quæ etiamnùm in vtriuſque eccleſiæ archiuis aſſeruantur. S. Remacli patria & parentes.

Educatus verò eſt bonæ indolis puer Remaclus ſub beato Sulpitio, in cuius honorem conſtat ab eodem ſancto viro poſteà permultas in noſtra diœceſi eccleſias dicatas. Vbi autem adoleuit, & proùt ea ferebat ætas, totius integritatis & probitatis fructus protulit, beato Eligio cõmendatus eſt, viro inter eius ætatis homines meritorum gratia facilè primo. Is verò in Solenniacenſi monaſterio, quod ipſe in ſuo fundo conſtruebat, eum ſacris monaſticæ diſciplinæ inſtitutionibus exactè imbuit. Intantùm autem pius adoleſcens eius monitis obtemperauit, vt, diuina in eo gratia exuberante, omnibus in eo monaſterio Chriſto militantibus, religioſæ conuerſationis de ſe exempla præberet. Erat in vigilijs aſſiduus, in precibus pernox, in abſtinentia præcipuus, in vniuerſa morum integritate præclarus. Cernens id beatus Eligius, cui traditus erat à parentibus, eius profectui animi quadam alacritate congratulans, curam gregis ſibi commiſſi in eum tranſtulit, ſuas ei vices demandans, eumque ſibi ſubſtituens. Compellebatur enim redire ad palatium Regis, & ſuam ei operam nauare. Poſteà verò longè lateque ſparſa eſt fama ſanctitatis vitæ eius, & ad ipſos etiam aulæ proceres peruénit. Itaque, diuina id agente prouidentia, non potuit lucerna, diuinæ gratiæ accenſa ignibus, ſub propriæ conſiderationis modio latére: ſed vt deſides in fidei propoſito ab ea lumen acciperent, candelabro impoſita eſt. In aula Regis promulgatur, tantum virum Regis præſentiæ deeſſe non debere, vt eius prudentia regni negocia diſponantur, cuius tam illuſtria meritorum inſignia cernerentur. Euocatur ergò, vt par erat, honorificè, atque in Regis palatium introducitur, magno deincèps, vt rei pòſt euentus docuit, omnibus ſolatio futurus. Cap. 2. Inſtituitur à Sulpitio. Commendatur S. Eligio. Præficitur monaſterio. Matth. 5. Luc. 11. Cogitur in regia aula verſari.

Per idem fermè tempus beatus Iohannes Tungrenſium vel Traiectenſiũ eccleſiam feliciter gubernans, hominem exuit. Porrò inclytus Rex Dagobertus, qui patri Clotario in monarchia ſucceſſit, beatum Amandum, qui ad prædicandum, vt tum moris erat, factus fuerat Epiſcopus, ad ſe accerſiẽrat: & quia cum iniuria eum expulerat, ab illo ob quędam facinora repræhenſus, nitebatur arctiùs illum deuincire ſibi per Sigeberti filij ſui baptiſmum, atque in Traiectẽſi eum cathedra collocare. Et ille quidem vir ſanctus per triennium vicos & caſtra perluſtrans, verbum vitæ diſſeminauit: ſed nihil ſe proficere cernens, immò verò etiam ipſos ſacerdotes & Leuitas ſibi inſultare animaduertens, puluerem pedum, quemadmodùm Dominus iubet, in illos excuſſit, atque ad loca alia, vt priùs fecerat, ſeſe prædicandi cauſa cõtulit. Incompertum verò eſt, quanto tempore plebs Traiectenſis tum ſine paſtore permanſerit, donèc Sigebertum pater Regem Auſtraſianis dedit, & in Mediomatricum vrbe ſedẽ habere voluit. Ei verò Traiectenſes ex communi ſacerdotum electione, magnatum multa frequentia, & omnium ordinũ poſtulatione, eiuſmodi preces offerunt, neminẽ ipſis, niſi beatum Remaclum, Epiſcopum præfici debere: qui ſit & Deo & hominibus charus, nulli eius ætatis ſanctitate ſecundus, Angelicis ſpiritibus gratus, cunctis mortalibus ſuſpiciendus & reuerendus. Eius ſe multa expertos beneficia, crebrò & apud Regem & proceres multùm ipſis eius profuiſſe ſuffragia cõmemorant. Nec eius obſcurã eſſe prudentiam, qui non rarò regijs conſilijs adhibitus ſit. Suppetere eĩ ſcientiam ſcripturarum, vndè poſſit & vetera & noua proferre. Deniquè nihil ei earum rerum deeſſe, quibus Apoſtolus Epiſcopum inſtructũ eſſe velit. Ijs ſermonibus Rex comiter & propenſo animi fauore aſſentiens, eorumque ſtudijs obſecundans, ſtatuit præſtare, quod rogabatur. Accerſit igitur ad ſe beatum Remaclum, & ea de re cum eo confert ſermonem: Cap. 3. S. Amandus fit Epiſcopus Traiectenſis. Luc. 9. Matth. 13. 1. Tim. 3.

monem: & certè dici vix queat, quanta orationis ſuauitate ad ei perſuadendum vſus ſit, quamque illi modis omnibus vir ſanctus obluctatus ſit. At Rex ſacerdotum & procerum fretus conſilio, ab intentione ſua non deſtitit. Tandem vir Dei veritus, nè diuinæ reſiſteret voluntati, inuitus quidem ſeptimus & viceſimus Tungrenſi vel Traiectenſi eccleſiæ antiſtes datur: vt verbi diuini ſemina, quæ hactenùs apud ſe celauerat, pluribus impertiret.

Traiectenſem ſedem inuitus obtinet S. Remaclus.

Cap. 4. Qua verò religione, qua integritate illud munus executus ſit, nos explicare nequimus, cùm mox in ipſo ordinationis eius initio tantam ei verbi gratiam Chriſtus largitus ſit, vt omnes promptiſſimos ſeſe ad obtemperandum exhiberent, nemo eſſet, qui non ex animo eum diligeret: vnuſquiſque ad eius ſe doctrinam conformare pro viribus niteretur. Nulla in eius moribus arrogantia, ſed totum illum ſibi ſancta humilitas vendicabat. Superbi eum reuerebantur, vt ſuperiorem: humiles amplectebantur, vt fratrem. Erga omnes communi erat animi beneuolentia & amore. In terris degens corpore, habitu & moribus cæleſtem ſe declarabat. Adſpectu Angelicus, inceſſu compoſitus, actione ſanctus, integerrimus corpore, ſolertiſſimus animo, in opere circunſpectus, ingenio excellens, magnus conſilio, fide Catholicus, ſpe patiētiſſimus, charitate diffuſus. Cuius apud Deum meriti eſſet, facta eius teſtabantur. Mira in eo cernebatur morum ſuauitas & facilitas, atque inter diuites & pauperes ea nouerat moderatione ſe gerere, vt pauperes eum ſuæ ſortis, locupletes verò ſui ordinis arbitrarentur. Non ille perſonas potentum, ſed morum elegantiam penſitabat, tanto quenque propenſiùs honorans, quanto eum didiciſſet ſanctiùs viuere. Quod ore docebat & adſtruebat, nunquàm actione vel opere deſtruxit: ſed factis oſtendit, quid voce doceri oporteret. Quod ei diuina gratia contulit, id in poſteros deriuauit. Vndè illud conſecutum eſt, vt non eius modò geſta nobis hodieque proficiant: ſed etiam diſcipulorum eius, & qui ab eo fideliter educati ſunt: quorum actus & opera nobis exemplo ſunt, & ad imitandum nos inuitant.

Catalogus virtutũ eius

Quod ore docebat, factis oſtēdit.

Cap. 5. Multorum ille cœnobiorũ & fundator & rector fuit, in quibus vſque in hunc diem Chriſto ſeruientium agmina increſcunt. Diſcipulorum complurium pater fuit & inſtitutor: quorum vt ille Chriſto lucratus eſt animas, ſic & ipſi, & eorum ſucceſſores, multorum animas ad Chriſtum adduxêre: quorum ſanè merita in illum redundant. In ijs fuit beatus Theodardus, ab eo proculdubiò diſciplinis eccleſiaſticis informatus, quippè quem ſibi ſucceſſorem deſignârit: qui ad extremum martyr abſceſſit è vita. Itemque ſanctus Lambertus, qui itidèm ſua tempeſtate martyrem egregium ſe exhibuit. Beatus quoquè Adelinus, in Aquitania natus, & peregrinationis eius, vt fertur, comes: qui ei quādoquè in loco ſecreto digna Deo ſtudia & opera exercenti per viſum apparuit, vultu venuſtus, capillis reuerendus, ſtatura reliqua præſtantiſſimus, futuræque conuerſationis & perpetuæ quietis locum, fontemque humanis vſibus opportunum indicauit. Quæ res hodieque omnibus minimè obſcura eſt, quandò in eodem loco corpore quieſcit, & ſpiritu præſens, innumera illic quotidiè credentibus beneficia præſtare non ceſſat.

Multa cœnobia condit.

Theodard⁹ eius ſucceſſor.

Itèm S. Lābertus &c.

Cap. 6. Porrò autem in ſancti Trudonis electione non difficulter poteſt animaduerti, qua intentione ſanctus vir caulis & cuſtodiæ Dominici gregis inuigilauerit, quàm ei non defuerit prophetiæ ſpiritus, quàm deniquè in illo magno Chriſti amore flagrante, cupiditates omnes extinctæ fuerint. Paſtorali ille ſolicitudine parochiā ſuam pro more viſitabat, & quos poterat, è luporum faucibus extrahebat, ſummoque paſtori lucrifacere conabatur. Bonis adminiculo erat, vt fierent meliores: deſides atque torpentes, vt ad meliorem ſe frugem reciperent, hortabatur. Intereà ſanctus Trudo etiamnùm puer, primos iam virtutis fructus proferebat. Cumque is ſuperbi ſanguinis multa generoſitate polleret, maior tamen ei diuini amoris & virtutum ardor atque ſtudium inerat, adeò vt quandoquè voto ſe obligaret, ſi Chriſto opitulante ſacras didiciſſet literas, ſe in fundo ſuo eccleſiam exædificaturum, illic Domino perpetuò ſeruiturum, & quos poſſet, ad Dei cultum & miniſterium ſibi ſocios aggregaturum. Atque eo flagrans deſiderio, nocturna viſione afficitur, & Angelica conſolatione hunc in modum confirmatur: Nôueris frater, inquit Angelus, ea vota, quæ Chriſto puer nuncupâſti, illi eſſe grata, preceſque illum admiſiſſe tuas: nec dubites, quin quod præueniens tibi adſpirauit, etiam adiuuando ſit proſecuturus, & affectum perducturus in effectum. Ille, inquam, ſapientia ſua imbuet cor tuum, & erudiet te præceptis ſuis, & legem ſuam inſcribet pectori tuo. Porrò autem etiam ad Eccleſiaſticæ dignitatis munia euehéris,

S. Trudonis pietas.

Eius votum quā fuerit gratũ Deo.

Angelica viſione confirmatur S. Trudo.

héris, multoſque Chriſto & Eccleſiæ eius filios tuis verbis & exemplis generabis. Atque vt de his certior efficiaris, beatum Remaclum adito, qui non procùl hinc abeſt. Illi Deus reuelauit, quid tibi faciendum ſit. Ille diriget eò greſſus tuos, quò tu tantoperè adſpiras.

Cap. 7.

Surgit ocyùs beatus Trudo, nihil de Angelica viſione hæſitans, eoque, quò iuſſus fuerat, ire contendit. Sanctus Remaclus tum occupatus erat paſcendis & curandis ouibus ſuis,& cùm propiùs beatus Trudo accederet,ille diuina reuelatione edoctus, Surgite, inquit, properè,& viro Dei,qui nos inuiſere venit,obuiàm itote: reuerenter illum excipite, & cum honore ad me introducite. En propè eſt: occurrite illi celeriter. Faciunt illi, vt erant iuſſi, & ſanctum Trudonem ad beatum Remaclum, domì cum ſuis manentem,adducunt. Cernens illum pius pater,ſurgit,& præ gaudio flens. in eius oſcula ruit: volentem ad ipſius pedes ſe abijcere,retinet, moxque erigit, & ab intimo pectore gratias agens Deo: Sit tibi,inquit Ieſu bone per ſpiritum ſanctũ cum æterno patre viſitator animarum, gloria, laus & iubilatio, qui voluiſti nos hac die conſolari aduentu huius famuli tui,in quo tu habitas. addiditque: Et tu fili mi,ſis benedictus à Domino,qui te dignatus eſt mittere ad nos,& deſiderium animi tui occulta inſpiratione nobis ſignificare. Scito igitur deincèps te mihi charitatis iure filium fore, meque ſemper tibi patris ſpiritalis officia præſtiturum. Mihi enim ſeruo ſuo reuelauit Dominus, quid pro animæ tuæ ſalute faciẽdum tibi ſit,& ex me diſces, quemadmodùm poſſis compos effici voti tui. Cognoui, Domino me docente, in pueritia te vouiſſe, ſi tibi ſacrarum cognitio literarum quandoquè obtingeret, eccleſiam in fundo tuo te conſtructurum, atque illic Domino, dum vixeris, famulaturum. Iſthuc autem hoc ordine te nóueris completurum. Sancto protomartyri Stephano apud vrbẽ Metenſem tuas poſſeſſiones offeres, & ab eius loci habitatoribus ſcripta diuina doceberis. Id vbì conſecutus fueris, ad me redibis, & eccleſiam quo voles loco,vt es pollicitus, ædificabis.

S. Trudo venit ad S. Remaclum.

S. Remacl' futura prædicit ei.

Cap. 8.

Deindè cùm ei benè precatus eſſet, dedit ei literas ſuas ad Metenſis vrbis Epiſcopum, qui eum, vt diuinitùs ipſi reuelatum erat, inſtitueret ac erudiret. Præerat tum Metenſi eccleſiæ Clodulphus, beati Arnulphi. vt carne filius, ità virtutum meritis in Pontificatu ſucceſſor digniſſimus. Is humaniſſimè beatum Trudonem excipiens, non ſolùm eius ipſius cauſa,ſed etiam propter ſancti Remacli egregiam commendationem, cauſis aduentûs eius cognitis, ſacris eum literis & diuina lege erudiendum curauit, & quas obtulit ſancto Stephano poſſeſſiones,ſuſcepit. Multis verò annis illic moras trahentem benè habuit, diligenterque inſtructum & ſacerdotio initiatum, ſancto patri Remaclo remiſit. Is percontans ex eo, quid Dominus ipſi præſtitiſſet, & num proſpero itinere vltrò citroq; vſus eſſet, vbì comperit eum in ſacris literis benè eruditum, immenſas Deo gratias agit, ità dicens: Laus tibi pater, Domine cæli & terræ, quòd complere dignatus es ea, quæ mihi de tuo famulo reuelâras, eumque ad me,tuis præceptis tuæque legis eruditione inſtructum & ornatum, incolumem reuocâſti. Permiſit autem beato Trudoni,in ſua diœceſi prædicare verbum Dei,Miſſas in quibus vellet eccleſijs celebrare, deniquè oratorium, vt promiſerat, in proprio fundo extruere. Permanſit igitur aliquandiù apud eum, viuens ſanctiſſimè, ac tandèm Epiſcopali percepta benedictione, natale reuiſit ſolum, & quod iampridèm animo conceperat, re ipſa effecit, oratorium extruens in prædio ſuo, vbì multos Deo ſeruituros collegit, atque ad extremum à beato Remaclo eius oratorij conſecrationem & petijt,& impetrauit:In quo etiã poſt multiuarios huius vitæ labores tumulatus eſt, & permulta illic perpetrans miracula, vſque in hodiernum diem commoda illic efficit habitacula monachorum.

Clodulphus Metenſis epiſcopus.

S. Trudo aliquandiu degit apud S. Remaclum.

Cap. 9.

Libet hîc paucis conſiderare, quàm in beato Remaclo, vt diximus, cupiditatum omnium ignis conſopitus fuerit,quàm ille omnium noſtræ ætatis ſacerdotum merita exceſſerit, omnes noſtri temporis Epiſcopos ſuî comparatione damnârit: quibus ſi fortè is caſus offerretur, qui beatiſſimo viro oblatus fuit, ſecùs proculdubiò facturi videntur: non ſolùm non hortaturi homines pios, vt facultates ſuas nõ ſuæ,ſed alteri eccleſiæ donent: ſed etiam,ſi qui vltrò id facere velint, eos dehortaturi potiùs,atque vt ſibi eas largiantur, perſuaſuri, non ſine fraude aliorum, quod pace eorum dixerim. Quod ſanè quanto in nobis eſt culpandum magìs, tanto meritum beati Remacli, id planè recuſantis,maiori eſt laude & prædicatione efferendum. Et hæc quidem de ſancto Trudone aliquanto fuſiùs commemorare voluimus, vt etiam prophetiæ donum

beato Remaclo non defuiſſe oſtenderemus. Cùm enim Trudo ab ipſo primùm recederet, Metim petiturus, propter viliorem habitum eius, domeſtici beati Remacli illum contemnentes, moleſtè ferebant, quòd hominem tam malè veſtitum, apud ſe collegiſſet Epiſcopus. Id verò ille ex diuina reuelatione cognoſcens, ſeueriſſimè eos obiurgauit: ſed cùm eos pœniteret id feciſſe, in gratiam illos recepit, admonens vt deinceps cautiores eſſent. Sed de his aliâs.

Attēde veſtium vilitatē in viro Dei.

Cap. 10. Quàm verò poſt hæc ſanctè & religioſè beatus Remaclus vixerit, quis ſatìs cōmemorare queat? Quis eius erga commiſſum ipſi gregem ſolicitudinem explicet? Monebat omnes, vt à blandientis mundi lenocinijs ſibi cauerent, à curis mundi huius ſe ſubducerent, fraternæ paci & concordiæ ſtuderent, viam mandatorum Dei inoffenſo pede tererent, mundum & eius cupiditates faſtidirent, & ceu fœni florem breuì exareſcentem promptis animis calcarent, cæleſtia mente & actione conſectarentur & appeterent. Cumq; in his verſaretur, maiori cœpit ardere deſiderio liberiùs vacandi Deo, vt poſſet, quàm ſuauis ſit Dominus, guſtare. Optabat verò aliquam ſibi rationem oſtendi, qua faciliùs id obtineret. Per id tēpus Sigebertus Rex loca diuino cultui mancipanda, in quibus non erant locis, cum ingenti animi deuotione condebat: condita vel à ſe, vel ſuperiorum temporum Regibus, benigniſſima largitate & opibus ſuſtentabat, atque nè debitus Deo cultus illic negligeretur, tam beati Remacli, quàm cæterorum ſacerdotum vigilantia curabat.

Optimè ſuos inſtituit S. Remaclus

Sigebertus Rex multa cond.t cœnobia.

Cap. 11. In eo loco, quem Caſæcongidunum vocant, ad Seſmarum fluuium, idem Rex procerum conſilio in honorem Apoſtolorum Petri & Pauli atque Iohannis cœnobium condidit, quòd aptus videretur is locus monachorum habitationi & inſtituto: idque ſua liberalitate ditauit, egregios Dei ſeruos in illud adduxit, quorum beatum Remaclum voluit eſſe prouiſorem, atque etiam magiſtrum & inſtitutorem, vt ex eo diſcerent conuenienter ſanctorum patrum traditioni viuere. Extat hodieque locus orationis, eius opera in rupe exciſus, in quo etiamnùm malè habentibus præſtantur beneficia curationum. Illic enim vir ſanctiſſimus Deo ſeſe hoſtiam, ieiunijs & vigilijs maceratam, aliquandiù obtulerat, & Chriſto familiariùs coniunctus, diuinæ contemplationi ſe dediderat, atque ſalutaris doctrinæ pluuijs ſubditorum pectora irrigârat. Ad eius tandem loci pertæſum, incertum quam ob cauſam, niſi quòd fama ſparſit, locum illum multas perſenſiſſe moleſtias à potentioribus, qui circuncircà morabantur: cumque non haberet Rex in propinquo, vndè poſſet is locus dilatari, beatum virum acceſſiſſe Regem, eique dixiſſe: Celſitudinem tuam, inclyte princeps, admonendam cenſui, quòd cùm multa paſsim tua munificentia, Dei & ſanctorum eius cultui dicata ſint monaſteria, ſola Arduenna, in arduis ſita montibus, nulla adhuc cœnobia obtinet. Iubeat igitur ſerenitas tua etiam illic nonnulla ædificari: aderit volenti ex Dei benignitate facultas, & noſtræ Sedis vicinitas non deerit. Nec verò difficile erit ea augere & inſtruere rebus neceſſarijs, cùm loca omnia illi adiacentia, tuæ ditioni ſubeſſe dubium non ſit. Ad hæc ità Rex reſpondit: Tuum eſt, pater beatiſſime, nobis hac in re conſilium dare: noſtrum erit, tuo conſilio accommodare conſenſum, & maturè illud exequi. Tu igitur huius rei curam ſuſcipe, & in opus incumbe: nos loca opportuna, quæ tu elegeris, & impenſas tibi non negabimus. Deindè conuocauit Rex fideles viros, ſanctum Cunibertum Epiſcopum, Atetlanum, Theodefridum & Giſlochardum Epiſcopos: optimates quoque ſuos Grimoaldum maiorem domûs, Folcoaldum, Bobonem: itemque domeſticos ſuos Clodulphum, Anſigiſilum & Berſelanum: ijsque dixit: Ex voluntate Dei, & veſtro cæterorumque nobis fidelium conſenſu, duo ſtatuimus condere monaſteria intrà fines Arduennæ, in quibus degant viri religioſi, monaſticæ vitæ cultores, qui pro noſtra & ſucceſſorum noſtrorum incolumitate, & totius regni ſtabilitate & trāquillitate, atque eorum, qui curis regni diſtinentur, conſeruatione, Deum omnipotentem deprecentur. Eius verò rei procuratorem & hortatorem Remaclum Epiſcopum, ipſi operi præeſſe volumus.

Rogat Regem vt monaſteria cōſtruat in Arduenna.

Cunibertus Colonienſ. Epiſcopus.

Vide quid olim de monachis etiā Reges ſenſerint.

Cap. 12. Itaque regia authoritate & neceſſarijs comitibus munitus ſanctus Epiſcopus, Arduennam ſyluam, paludibus & montibus impeditam, petit: Vuarchinnam riuulum accedit: inuenit illic certa indicia, loca illa quondàm idololatriæ fuiſſe mancipata. erant illic lapides, Dianæ & id genus portentoſis nominibus inſcripti, vel effigies eorum habentes: fontes etiam, hominum quidem vſibus apti, ſed gentiliſmi erroribus polluti, atque ob id etiamnùm dæmonum infeſtationi obnoxij. Igitur adhibita adiuratione

iuratione per Chriſti nomen, & S. Crucis ſigno expreſſo, locum illum à dæmonum incurſatione vindicauit & expiauit, moxque aqua ab ipſo ſuo meatu guttatìm dilapſa euanuit. Videns autem vir ſanctus locum illum tum piſcoſis aquis, tum paſcuis vberrimis commodam prębere habitationem, prolixè ſuper fontem precatus, eum benedixit, lapidi ſignum Crucis inſculpſit, plumbum in foramina infundens. Et ecce ſubitò erumpunt aquæ largiſſimæ, quæ vſque in præſens dictis noſtris fidem faciunt eas cernentibus. Et quia locum illum à malorum ſpirituum infeſtatione mundauerat, Malmundarium, quaſi à malo mundatum, placuit eum appellare. Extruxit autem illic oratorium, itemque habitacula in vſus ſeruorum Dei, auxitque ea, quæ ad Dei cultum ſpectarent.

Quærit Regis iuſſu in Arduenna, loca monaſterijs conſtruendis congrua.

Malmūdarium cur ſic appellatū, eiusque origo.

Cap. 13.

Sed cùm is locus in Agrippinenſi parochia ſitus eſſet, cœnobium ſuſcepit conſtruendum, quod ſuę diœceſis limitibus cōtineretur. Procedens igitur indè quaſi ad duo milliariá versùs Occidētem, Callam riuulum, qui parochijs conterminus eſt, tranſijt, & ad Amblauam fluuium in cuiuſdam montis cōfinio ſubſtitit: atque ibì aliquandiù commoratus, multa de ſe ſanctæ cōuerſationis exempla dedit, quemadmodùm poſſunt, qui volunt, nôſſe ab incolis id referentibus. Etsì autem locus ille multos haberet fontes, tamen quòd anguſtus eſſet, nec officinis neceſſarijs ſufficeret, ad Orientem reflectit greſſus, parumperque procedens, videt locum ſpatioſiorem, futuroq; operi accommodatiorem. Ibì ergò labori cœpit inſtare attentiùs, aderatque illi, vt in talibus ſolet, diuiná virtus, qua factum eſt, vt volūtatem effectus ſequeretur. Porrò quòd feræ eò vndiquè ceu ad ſtabulum vel potûs, vel paſtûs cauſa confluerent, antiquitùs ille locus Stabulaus dictus fuit. Quod nomen vir ſanctus minimè cenſuit immutandum, ſed & dici & eſſe voluit ſtabulum fideliū animarum, eò tanquàm ad æternæ vitæ paſcua deincèps properaturarum. Porrò fratribus, quos illic vir Dei ad præſens congregauerat, non paruum ſæpè terrorem attulit ſtrepitus ferarum, eò cateruatìm accurrentium: ità vt cum horrore quodam ad beatum Remaclum illi operi inſiſtentem confugerent, quidque ſibi aduersùm eas diaboli machinas præſidij capiendum eſſet, inquirerent. Quos ille benignè conſolans & confirmans: Credite, inquit, in Domino filioli fideliter: eius mandata ſectamini inuiolabiliter: mentem à cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu, ſeruate liberam: animas veſtras caſtificantes, Domino puram impendite ſeruitutem: ſine intermiſſione orate: veſpere, manè & meridie pſallite: lectioni ſæpiſſimè vacate: frontes veſtras Crucis communite ſigno, eius virtutē veſtris imprimite animis: & confeſtìm inſidiæ & machinamenta tetri hoſtis in nihilum redigentur, & ferarum, per quas putat ſe ad vos oppugnandos inueniſſe aditum, horror omnis faceſſet. His enim modis etiam ante nos infeſtabat Aegypti, Thebaidis & Nitriæ eremos incolentes, quorum vtinàm nos vel qualeſcunque poſſimus inueniri ſectatores. Habet ille mille nocendi artes, nec deſunt ei innumeræ fallendi viæ. Sed nos non ignoramus dolos & fraudes eius, qui etiam per muſcas quandoquè nos impugnat. Nos verò Chriſti ſerui, quo illius incurſatione crebriùs premimur, eo magìs aſſurgimus, fortiter illi reſiſtentes. Expertus ſatanas, pertimeſcit initia rectè viuere inſtituentium, vigilias, orationes, ieiunia, manſuetudinem, patientiam, voluntariā paupertatem, vanæ gloriæ cōtemptum, humilitatem, miſericordiam, & præcipuè purum erga Chriſtum amorem. Quamobrèm vt leo in ſpelunca inſidiatur ab occulto, vos vt à propoſito deterreat. His & eius generis alijs verbis eorum animos ad Dei cultum promptiores effecit, & aduersùm tentationes omnes confirmauit.

Stabulenſe monaſteriū conditur, & eius nominis etymologia.

Attēde quomodo patres noſtri frontē cruce ſignāunt quem vſum hæretici irrident.

Diabolus quæ reformidet.

Pſal. 9.

Cap. 14.

Poſteà inſtitutis operum præfectis, quid agerent, expoſuit, atque ità Tungros vel Traiectum ſe recipiens, ad paſtoralis officij curas animum intendit. Non multo pòſt Rex ea didicit conſtructa monaſteria, & immenſas omnipotenti Deo gratias egit: & quia eccleſiæ recèns ædificatæ, Epiſcopali benedictione indigebant, beatum Remaclum accerſiens, tam eam, quæ erat Colonienſis parœciæ, annuente venerabili Cuniberto Epiſcopo, quàm illam, quæ noſtræ diœceſis eſt, ab eo voluit ſolenniter conſecrari: vt cuius diſpoſitione & ingenti ſtudio conditæ erant, eius etiam opera pontificali benedictione afficerentur. Nec verò ad has res vir ſanctus vllas moras attulit: qui ſanè & Regi, & proceribus adeò charus erat, tantæque apud eos exiſtimationis, vt nihil, quod magni eſſet momenti, abſque eius conſilio fieret. Atque ea cauſa, Miſſarum peractis ſolennijs, vtrunque monaſterium Grimoaldus maior domûs, illius tradidit ſolertiæ & induſtriæ gubernandum: ſimul indicans ei, ſi qua eſſent monachis neceſſaria, ea Regem ſuppeditaturum, vbì per ipſum de ijs certior eſſet factus. Ità

Vtrunque monaſteriū iuſſu regio à ſancto Remaclo conſecratur.

nimirùm ſanctus ſacerdos remotioris vitæ ſectandæ & captandæ ſolitudinis, vtì ſemper optârat, Deo annuente, occaſionem adeptus eſt: & licèt ſumma cum difficultate, impetrauit tamen tandèm à Rege, vt alius ipſi ſucceſſor daretur, ipſe verò diù expetitam poſſet eremum adire, vbì remotus à curis ſecularibus, liberiùs rebus diuinis

S. Remacl' monaſticā ſectaturus vitā, Theodardum ſibi petit ſubſtitui.

& cæleſtibus inhiaret. Propoſuit Regi & optimatibus S. Theodardum, cuius erat vita probata, orauitque vt is ſuas expleret vices, & ſibi ſubrogaretur antiſtes. Tum verò, dici vix queat, quantus ob eius receſſum luctus extiterit, quàm mœſtos & afflictos reliquerit, quibus vitæ ſemina præbuerat: cùm viderent illi ſe tali patre, tantoq; doctore orbari. Omnis ætas, vterque ſexus dolorem animi teſtabatur lachrymis, & cum abeuntem deducētes, magnis vocibus dicebāt: Heu miſeros nos, quidnam acturi ſumus, qui tanto paſtore deſtituimur? Vndè nobis ſuppetet conſolatio illo amiſſo, qui miſeriarum noſtrarū fuit præcipuum leuamentum? Quis porrò nobis medebitur, quandò ille nos deſerit, qui doloribus noſtris præcipuè nouit facere medicinam? Quæ nobis ſalutis ſpes reliqua eſt, tanti patris præſentia cariturìs?

Cap. 13.

Eorum verò lachrymis & querimonijs permotus vir Dei, his ferè verbis eos conſolabatur: Nolite, quæſo, filioli animi mei propoſitum veſtris lamentis retardare. Habetis Deum paſtorem & patrem intrà vos, qui benigniſſimè conſolabitur vos in rebus duris & aduerſis. Nè quid autem etiam extrinſecùs deſideretis, prouidimus vobis filium noſtrum Theodardum, in omnibus probatum, qui diligentiſſimè ſaluti veſtræ inuigilabit, & tritici menſuram vobis ſumma fide diſpenſabit. Cuius prudentiam cùm vobis non dubitem ſufficere, cupio optatæ me dare ſolitudini, & in præſentia illius maieſtatis omnia contemplantis habitare mecum. Ad hæc reſponderunt, qui inter eos erant prudentiores: Vide etiam atque etiam, pater beatiſſime, quid agas: attende, qua nos ignominia afficias. Gregem, quem ſemèl paſcendum ſuſceperas, vt habent ſanctorum Patrum ſtatuta, niſì infirmitate cogēte, & niſì ſponte tua id facias,

Epiſcopo viuēti num liceat aliū ſubrogare.

relinquere tibi non licet. Nam dum Epiſcopus viuit, quem ab officio ſuo valetudinis imbecillitas, non crimen, reuocat, alium illi ſubrogari, niſì ipſe priùs recuſet, & petitionem ſcripto probet, nulla ratio permittit. Etiam mente capto, ſi ægritudo ſuam habeat per interualla remiſſionem, non debet alius ſubſtitui, niſì ipſe annuat. Quòd ſi nunquàm ſit mentis compos, perſona fidelis ac probatę vitæ eligenda eſt, quæ, dum ille vixerit, vices eius impleat, & defuncto tandèm ſuccedat. Hanc patrū viam ſi quis tenere nolit, is & vxorem dimiſſam mœchari facit, & ei, qui ſic dimiſſam duxerit, ad-

Nolūt ſubditi ſuū dimittere Epiſcopum.

ulterij notam inuret. Hac igitur ratione vide pater ſanctiſſime, quantùm grauetur iudicium tuum, quídve noſtra fama accipiat detrimenti. Crimen tibi nullum intenditur, ob quod, ſi conuictus ſis, deponaris. Morbus te non premit, cuius cauſa tanquàm repudium exhibens, à tuo miniſterio ſuſpendaris. Itaque petitionem tuam, qua cupis tibi functionem hanc abrogari, licèt ſcripto confirmes, reijcimus: alium, qui tuas gerat vices, prorsùs non admittimus: tantum abeſt, vt alium tibi viuenti ſuccedere patiamur. Pater tu nobis datus eſt legitima ſucceſſione: nos non adulterini, ſed legitimi filij & dici & eſſe percupimus.

Cap. 14.

Aduertiſti iam, vbì prægrauetur iudicium tuum: accipe, quæſumus, vndè exiſtimationi noſtræ ignominiæ nota inuratur. Vt nos rectè atque ordine deſeras, nullæ tibi cauſæ ſuppetunt: Primùm, quòd minimè ſumus adulterini, vt iurè nos relinquas. In Catholicæ matris gremio à te ſumus excepti: nunquàm credulas aures peruerſo dogmati adhibuimus. Et ſi fortaſsis etiam ea in parte peccâſſemus, tu nobis mederi debueras. Deindè vt aliò te conferas, nulla te noſtra perſecutio compellit. Quòd ſi verò

Matth. 10.

Dominus permittit fugere, dum ſæuit perſecutor, certè infirmorū, nec ſatis perfectorum eſt ea conſolatio. Multi ſancti patienter tolerârunt malorū improbitatem, & ſua

Mali ſubditi quandò deſerendi.

patientia illos curârunt. Poſtremò tum fugiendi, non æquo animo ferendi ſunt mali, cùm nulli adſunt boni, quibus prodeſſe queas. Sed heu miſeros nos, qui dum tua hominis perfectiſſimi præſentia deſtituimur, in eam infamiæ ſuſpicionē vocamur, te non modò ſtudiorum noſtrorū pertæſum eſſe, ſed etiam prauis actionibus noſtris expelli, tuo tanti viri receſſū haud obſcurè ſignificante, nullū apud nos bonū ſupereſſe. Nihil iam reliquum eſt, niſì vt calumniētur obtrectatores, augurentur malédici, ſucceſſores tuos non modò eijciendos, ſed etiam morte afficiendos, quandò & tu te à nobis ſubducis, & beatus Amandus, deceſſor tuus, puluerē pedum in nos excutiens, à nobis re-

Ionæ 4.

ceſſit. Verùm Deus omnipotēs, facilis ad ignoſcendum, cùm obiurgauit Prophetam ob ederā ſubitò areſcentem malè contentū, ſatis declarauit ſe longè ægriùs laturum, ſi per-

ſi pereat creatura ipſius, ſeque mâlle pœnitentiam peccatorum. quàm mortem. Luc. 15. [margin: Lzecin.18.]

His verbis commotus vir Dei, tacitus apud ſe cogitans aliquandiu, tandèm in hæc verba prorupit: Nolite fratres mei, id genus verbis me perſtringere. Equidem non moleſtè fero deplorare vos apud me diſpendia veſtra: ſed ferre non poſſum, quòd tanquàm iniuria affecti, mecum expoſtulare vultis. Non ego vos adulterinos haberi volo,& quòd ea cauſa diſceſſerim à vobis:nec tam malè ſentio de vobis,vt exiſtimem me nullum apud vos fructum poſſe proferre, atque idcircò aliò me transferam, vbì fructûs maior ſpes affulgeat. Sed neque mihi id tribuo, perfectum me eſſe: tantum abeſt, vt perfectiſſimus videri velim. Nec meo iudicio perfectorum eſt, à cœptis non diſcedere, & ſe extendere in anteriora: actuoſæ vitæ cum Martha inſiſtere, ad contemplatiuam verò cum Maria feruenter nō adſpirare: & ſi ſe offerat occaſio,actuoſę vitę potiùs renunciare,quàm contemplationi non cupidiſſimè incumbere. Domino me adiuuante, vos mihi commiſſos, vt potui, gubernaui: vt labor meus in vobis fructuoſus eſſet,magna inſtantia rogaui. Nec me tædio afficiunt ſtudia veſtra,nec offendit prauitas, quæ nulla eſt, actionum veſtrarum. Hoc vnum ſupereſt, vt talentum, quod in vobis gaudeo cumulatum, aliò conferam magìs magiſque cumulandum, vt veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat. Fecerunt hoc ante nos etiam ſancti homines,quorū vtinàm nos vel extrema merita æquare poſſimus: è quibus plerique maioris vtilitàtis cauſa ad alias eccleſias ſe transferri paſſi ſunt: nonnulli ſpe vberioris meriti vltrò commigrârunt. Poſteà verò,ſi ſe ſentirent vel parùm proficere, vel ſuam operam non admodùm neceſſariam,ſeſe ſubduxêre,& ad maiores labores ſuſcipiendos obtulêre: quippe qui vt fortiſſimi pugiles Chriſti, intrà quietis clauſtra teneri nollent,ſed in apertum certaminis campum vltrò proſilirent: non deſertores pugnę ſpiritalis effecti, nec inſtàr mercenariorum ad luporum conſpectum fugientes, ſed fortiter congreſſuri,eò ſpontè ſeſe ingerentes,vbì aut rarior eſſet aduersùs hoſtes certantium numerus,aut ipſi hoſtes acriùs & propiùs imminerent.Nec tamē ego, filioli, horum mihi virtutem arrogo:non me illorum meritis parem temerè aſſeuéro. Quòd ſi verò ſucceſſoris nomen ferre non poteſtis, ſit ſanè cooperator meus. Neque me putetis vobis abſentem fore, qui tametsì ad alios inſtituēdos proficiſcor,non tamen extra hanc diœceſim exceſſurus ſum.Non longè à vobis abero: ſi quis caſus euenerit, licebit conſilij cauſa ad me accedere: vbì & pro peccatis veſtris interceſſorem, & omnium, quæ vobis neceſſària ſint, quæque vos angant, tanto ſolicitiùs memorem habebitis,quanto ero à curis popularibus remotior,& propterea ad diuina contemplanda expeditior & ſtudioſior. Olim Moyſes in monte ſtabat, & Iſraële cum Amalechitis pugnante,non armis,ſed precibus certabat,efficiebatque,vt tanto eſſet in conflictu Iſraëliticus populus ſuperior, quanto ipſe Deo in oratione propinquior, & à ſtrepitu præliantium remotior.Et mihi,chariſſimi,deliberatum eſt illic diuinę cōtemplationi attentiùs inhærere,vbì me ſeculares tumultus minimè inturbēt. Ad hanc rem me incitat beatus Iohannes Baptiſta,qui etiam in tenera ætate mâluit inter feras degere,& earum cibo veſci, quàm apud ſuos manere ciues, nè vel ocioſo ſermone ſe contaminaret. Habeo etiam ad hanc vitam egregium ducem Moyſem, cui optatius fuit in vaſta eremo diuinis frui colloquijs, quàm Aegyptiorū opibus & delicijs eneruari. Elias quoquè & Eliſeus, cæterique Prophetæ, ſtudio contemplationis inſignes, etiam Reges domuerunt. Abraham,omnium pater credentium fide effectus,huc me inuitat,cuius iam anteà ſecutus exemplum,contempto natali ſolo, res facultateſque omnes abieci. Deniquè ipſius Domini Saluatoris exemplo prouocor,qui cum teterrimo hoſte conflicturus, ſolitarius ad eremum abſceſſit. Cuius miſericordia & benignitate vtinàm fiat,vt & ego illic improbi hoſtis fraudes proterere, de illic inſtituēdis lucra cumulare,& veſtræ ſaluti meis precibus aliqd vtilitatis adferre queā. Ità beatus Remaclus dolores ſuorū leniuit, & querimonias ſedauit, ac deindè ſuo prexit itinere.

[margin: Cap. 17.] [margin: Vitæ actiuę potiùs renunciãdum eſt, quā deſerere contemplatiuā.] [margin: Exod. 17.] [margin: Inſignes eremitæ, S. Iohannes Baptiſta, Moyſes, Elias, Eliſeus, Abraham.] [margin: Matth. 4.]

Poſtquàm autem ea res innotuit, tum propè, tum procùl degentibus religioſis viris,quorum Deus animos permouit, cœperunt vndiquè ad eum ceu apes ad aluearia confluere, nonnulli ſe omnipotentis Dei ſeruituti addicere, & leui Saluatoris iugo colla ſupponere: quidam liberos ſuos liberalibus, immò verò monaſticis imbuēdos diſciplinis, atque illic Chriſto perpetìm ſeruituros offerre: multi de ſuis facultatibus & redditibus, ſanctis neceſſaria miniſtrare. Inter quos etiam dominus & pater Papolenus ad eum inuiſendi quidem cauſa venit, ſed eius inhærere magiſterio, quàm domum redire, mâluit. Suſceptus eſt à beato Remaclo officioſiſſimè,& vixit apud eum

[margin: Cap. 18.] [margin: Multi fiunt monachi ſub S. Remaclo.]

ſine offenſione: quique inſtruendus eò venerat, complures ſuis exemplis ad virtutis ſtudium incitauit. Cernens id beatus Remaclus, ſecumque cogitans ea cauſa miſſum eum fortaſsis à Domino, rogauit eum, nè ab ipſo diſcederet: tum prætereà ob fratres in diſciplina continendos, Malmundarienſi cœnobio, cuius monachi S. Benedicti inſtituto viuebant, ſalua in omnibus authoritate ſua, eum præfecit. Atque indè Stabulaus reuerſus, ad maiora virtutum opera ſe accinxit, ſuiſque exemplis permultos ad ſuî imitationem pertraxit.

Papolenus præficitur cœnobio Malmundarienſi.

Cap. 19.

Quis apud illum triſtitiam non mutauit in gaudium? Quis iram animi tranquillitate & pace non depulit? Quis orbitatis luctum, ad eius conſpectum non cohibuit? Quis non paupertate preſſus, eius ſermonibus ità ſubleuatus eſt, vt & diuitum opes deſpiceret, & ſua inopia lætaretur? Quis laborum onere prægrauatus, eius non eſt adhortatione erectus? Quis adoleſcens ſæuientis libidinis igne ſuccenſus, non confeſtim ad eius admonitionem ſaluberrimã, pudicitiæ cultor extitit? Curabat vexatos à dæmonio: illicitis cogitationibus æſtuantes, ab opere malo retrahebat, docens eas ad petram Chriſtum allidere. Nouerat quo quiſque laboraret morbo, & ex vitæ meritis ſingulos exiſtimans, pro ratione morborum, adhibebat reprehenſiones. Intereà creſcebat illic diuini amoris ſtudium & ardor, monaſticæque diſciplinæ rigor inflexibilis. Quàm verò in cæteris eius monaſterij officinis omnis fuerit peccãdi interdicta facultas, teſtis eſt vel ſolus dormitorij locus. Teſtis eſt & ſanctus Lambertus, qui è ſua pulſus ſede, eò potiſſimùm confugit, quòd non eſſet neſcius, illic vel maximè ſanctæ religionis vigere cultum. Teſtis quoquè eſt Crux lapidea, ad quam ob ſtrepitum labentis calcei, quo fratrum quies fuit interrupta, ire iuſſus nocte media, vſque in crepuſculum ſub illa ſtetit, pſalmodiæque & precibus vacans, atque frigus contemnens, & niues calcans, ſanctitatis ſuæ certa indicia dedit. Sed de his aliâs.

Multos curat ſpiritualiter laborantes.

S. Lambert⁹ confugit ad Stabulenſe monaſteriũ. De hoc exemplo lege vitam eius.

Cap. 20.

Porrò autem creſcente religione, creuêre etiã eccleſiæ illius prouentus. Vbi enim Rex Sigebertus eum audiuit fratrũ feruorem erga Chriſti cultum, beatũ Remaclum euocans, præter ea, quę priùs dederat, & vir illuſtriſſimus Grimoaldus obtinuerat, vndè etiam hactenùs fratres vixerant, ex conſenſu fidelium ſuorum, tam Epiſcoporum, quàm procerum ſuprà dictorum, in honorẽ Dei & cultum ſanctorum Petri & Pauli Apoſtolorum & beati Martini, quibus ea loca dicata erant, permiſit beato Remaclo, vt in vſus ſeruorum Dei, quô deincèps quietiùs viuerent, & abſque vicinorum impreſſione ſoli Deo liberiùs vacarẽt, per vtriuſque monaſterij circuitum duodecim leucæ deſignarentur, intrà quarum limites quicquid haberetur, ab ſolis vtriuſque cœnobij colonis excoleretur. Dicitur autem leuca apud Gallos, ſpatium mille quingentorum paſſuum, id eſt, duodecim ſtadiorum. Eam donationem teſtamento confirmatam, & annuli regij impreſſione conſignatam, ſanctus vir libenter accepit, & reuerenter conſeruauit. Deindè anno decimoquarto regni ſui idem Rex teſtamento legauit beato Remaclo quædam in Aquitania, putà telonium in portu Vetraria ad fluuios Taunacum & Ittam: itemque portum Sellis, & Vogatium ad flumen Ligerim, cum omnibus ad eum attinentibus. Quod quidem teſtatur ſcriptum, eius manu ſubſignatum: Sancta, inquit, ac venerabilia monaſteria, Stabulaus ſiue Malmundariũ cognominata, vbi vir venerabilis Remaclus Epiſcopus & Abba, Chriſto auſpice, præeſſe videtur, quę vir illuſtris Grimoaldus maior domûs in honore ſancti Petri, ac ſancti Pauli, vel ſancti Martini, ſeu cæterorum ſanctorum ſuo opere in vaſta eremi Ardennenſis conſtruxit, quemadmodùm nos loca ipſa ad ipſa monaſteria ædificanda pro noſtra pręceptione ex foreſte noſtra conceſſimus: quæ licèt gratia Chriſti ſint ditata, mundanam tamen ſubſtantiã cernuntur parumpèr habere. Ideò diuina inſpiratione commoniti, decreuimus aliquantulùm de fiſco noſtro ad ipſa monaſteria reſpicere & cõſolari: & cætera, quæ in eodẽ ſcripto (author vocat præceptum) ſequuntur. Deniquè ex fiſcis, quæ monaſterijs illis adiacent, decimas illi dedit, quas etiamnùm ea monaſteria obtinent.

Sigeberti Regis liberalitas.

Leuca Gallis quid ſit.

In hoc ſcripto nihil de ſtylo mutatum eſt.

Cap. 21.

Poſt hæc Rex ille, cùm Auſtraſiæ regnũ præclarè rexiſſet, diem clauſit extremũ. Porrò Grimoaldus maior domûs, ſiue p̃fectus palatij, vel, vt alij volũt, magiſter equitum, ſub pretextu munerum accipiendorum, à Clodoueo fratre Sigeberti Pariſios euocatus, illic retẽtus eſt, quòd filium domini ſui Sigeberti, quẽ in ſuam fidem ſuſceperat, vt eum patri in regno ſubſtitueret, Clericum effeciſſet ſiue totondiſſet, ſuum filium Regem volens cõſtituere. Clodoueo quoquè defuncto, Clotarius filius eius in Occidente, frater Clotarij, Childericus in Auſtraſia regnârunt. Hũc ergò beatus Remaclus adijt, & quod patruus ipſi donâſſet, vt confirmaret, petijt. Rex libens annuit, & vt vir Dei petierat,

Confirmat teſtamentũ ſui patrui Childericus Rex.

petierat,eius ſucceſſorē Theodardum & Odonem domeſticū, iuſſit eiuſdem mēſuræ ſolum remetiri:cuius partē dimidiam ſibi Rex ſeruauit, reliquam vſibus ſeruorū Dei teſtamento addixit & confirmauit. Quod quidē virum Dei prudenter admodùm feciſſe conſtat,vt ſi fortaſsis ſucceſſores eius aliquandò minùs poſſent,minori negocio, quod minus eſſet,ſine inuidia & infeſtatione vicinorū,liberiùs ſibi vendicarent. Obijt verò etiā Clotarius Rex,& ad Childericū monarchia deuoluta eſt. At ille poſteà propter morum inſolentiā interfectus,fratrē Theodoricū habuit in occiduis regni partibus ſucceſſorem,cui magiſter equitum fuit Ebroinus. Horum tyrannidē auerſati Auſtraſiani,Pipino principi ſtudebant & parebant. Is vbi didicit, in ſuprà dictis monaſterijs cultum religionis augeri,duas ex fiſcis ſuis villas in vſus mēſæ ſeruorum Dei,vnam in Haſbanio,alteram in Arduēna, pro Dei & S. Remacli amore,attribuit. Sub horum tempore ferunt eum Romā profectum, ſancti Petri aliorumq; ſanctorū ſuffragia imploraturum,atq; illic tandiù in preces & ieiunia incubuiſſe,donèc diuina & Angelica conſolatione fretus,quandā reliquiarum eiuſdē beatiſſimi Apoſtoli partē meruit obtinere:quæ quidē apud nos auro gemmisq; ornatę,præcipuo cū honore aſſeruantur. Quod licèt quibuſdam fortaſsè incredibile videatur,nos,qui incomparabilē illum veneramur theſaurum,multa in earum præſentia diuinitùs vidimus beneficia præſtari: quæ poterit,qui volet,in libro virtutum ſiue miraculorum eius,lectitare. Pipin⁹ duas villas largitur monaſterijs S. Remacli.

Iam verò ſenior beatus Remaclus,ſed moribus tamen,quàm annis maturior,diem vocationis ſuæ ſentiens imminere, tempusq; aduentare, quo compenſaret honor in cælis, quod labor triuiſſet in terris, ſubditos ſuos ad ſe accerſit, & tū ipſius obitu,tum ſua deſolatione mœrētes,ità conſolatus eſt: Eccè patres ſanctiſſimi, eccè fratres chariſſimi,quos habeo affixos intimis viſceribus meis,pars dimidia animę meę:ego viam vniuerſæ carnis ingredior,nec ad vos deincèps rediturus ſum. Veſtra itaque,quos deſero,ſolitudo me habet ſolicitū,non mea abitio,qui Deo me conſolante confirmor. Non me terret conditio communis mortalium omnium,quandò etiam tota ſapientis vita,quædam debet eſſe mortis commentatio. Non poteſt fœda mors accidere viro forti, non immatura ſapienti,non miſera eam prouidenti. Veſtra me teneritudo, quos adhuc expediret ſolidioribus informari diſciplinis, non parùm mouet: vobis prorsùs timeo,nè,ſi lupi rapaces incurrāt,nemo ſit,qui eos repellat. Equidē hæc monaſteria Deo & ſanctis eius dicaui, veſtrisq; vſibus accommodaui, veſtra in hoc vſus opera forti & fideli. Quid aūt in poſterum euenturū ſit,incōpertum eſt mihi. Videtis ſanè,quo loco res noſtræ ſint,& q̄ ſit hic mūdus in maligno poſitus. Si quid igitur poteſt apud vos oratio mea,curate,obſecro,nè ab ea integritate,quam in vobis efficere volui,vllo vnq̄ errore abducamini: ſed ſitis ſemper in Chriſto coniuncti & vnanimes, quēadmodùm & patrū traditione, & ſcripturarum ſanctarū lectione, & mea ſolicita adhortatione accepiſtis. Ex veſtris manibus nunq̄ deponatur ſacra lectio, ſed in ea ſit vobis iugis meditatio. Vt enim ager, quanuìs fertilis, ſine cultura non poteſt eſſe fructuoſus:ità nec ſine doctrina animus. Nóſtis illud, docto & erudito homini viuere,eſſe cogitare. Orationi frequēter incūbite: pro culpis humana fragilitate admiſſis, Deū deprecamini:nec ſolùm precemini,nè alias deincèps admittatis,ſed etiam accuratè, nè id fiat,inuigiletis. Si quis enim ſocordię & ignauię ſe dedat, fruſtrà ille Deū implorauerit. Vobis virtus ſit,vitium fugere:& ſapiētia prima,ſtultitia caruiſſe. Pudor,iuſtitięq; ſoror incorrupta fides,nudaq; veritas,veſtris in cordibus ſibi domiciliū vēdicēt, vt qui facta veſtra conſpiciunt, ad imitationē prouocentur. Verā peccatorum cōfeſſionem faciatis Deo & prælatis veſtris: tētationum impreſſiones in ipſo primo aditu detegatis. Stultorū enim præpoſterus pudor,dum celat vlcera,illis maiores ſubminiſtrat vires. Obedientiā maioribus exhibete,corū inſtitutionibus animos accōmodate. Tū enim quiſq; rectè viuit, ſi curat id eſſe,quod audit. Ab omnibus,quæ ira ſuggerit,vobis tēperate. ſolus enim eſt triūphus innocētiæ, nō peccare cùm poſſis. In optimis quoq; temperantiā quandā adhibete. Eſt enim modus in rebus, ſunt certi deniq; fines,quos vltra citraq; nequit cōſiſtere rectū: & metiri ſe quiſq; ſuo pede, ſuoq; modulo debet. Nemo alteri iniurius ſit:accipere enim,q̄ facere,præſtat,iniuriā. Patientiam,quæ miſeriarū portus eſt,amplectimini. nemo enim adeò barbarus eſt, vt nō poſſit miteſcere,modò culturę patientē cōmodet aurē. A nullo labore,qui ſit à pręfectis veſtris vobis impoſitus,abſterreamini:quia oēs etiam duri labores, cōtentione fiunt tolerabiles,& vſus ſiue cōſuetudo laborū,etiā dolores facit magìs patibiles. Segnitiē prorsùs fugite. nō enim ignauas mētes facilè comitatur virtus. Superbiā vel maximè reſpuite,

Cap. 22.

Vita ſapientis,commētatio mortis.

Sacræ lectionis vtilitas.

Pudor, Fides, Veritas. Peccatorū confeſſio.

Obediētia.

Tēperantia ſiue Modus.

Patientia.

Labores à præpoſitis impoſiti tolerādi ſunt.

ſpuite,vt vera poſſitis libertate potiri. Nõ enim ille liber cēſendus eſt, cuius animum
Caſtitas. Eccli.20. ſuperbia occupat. Caſtitatē ſectamini. omnis nanq; ponderatio,vt ait ſcriptura diuina,non eſt digna continentis animæ.Proſperi ſucceſſus, qui etiam ſapientum animos fatigant,non vos delectent. nam qui plùs nimio delectatur rebus ſecũdis, in diuerſas
Concordia. mutatis quatietur.Ante omnia pacem & concordiam ſeruandam admoneo,vt ſicut in duobus eſtis monaſterijs congregati, ità gemina in vobis ferueat dilectio, Dei & proximi:cumq; ſit vnus vobis paſtor præfectus,nullo vnquàm ſcandalo aut ſchiſmate vos diuidi patiamini.Non vos oſſa conſumens vaſtet inuidia.nanque inuidus alterius rebus macreſcit opimis,& inuidia Siculi non inuenêre tyranni maius tormentum.Si
Paupertas. minores fortaſsè adſint facultates, nolite conqueri. Pauper enim non eſt, cui rerum ſuppetit vſus: & ipſa nos natura quotidiè admonet,quàm paucis,quàm vilibus,quàm paruis egeat.Non opibus mentes hominum curæque leuantur.

Cap.23. Hæc ſunt,chariſſimi, quorũ vos admonitos volui, tanquàm vltimum vale vobis dicens,iam iamq; è vita abiturus.Vos curate,vt tanto arctiùs veſtris inhæreant pectoribus,quanto maiorem ex meo receſſu moleſtiam capitis.Quæ ſi apud vos fructum aliquem effecerint,maximo me gaudio afficietis.Simul autem cogitetis,vos quoq; morituros,& ità tempus pœnitẽtiæ agendæ collatum,nè, quæſo, inaniter labi patiamini.
Temporis precioſitas. Gal.6. Veniet,veniet ille dies,cùm fruſtrà deſiderabitis vel vnius horę vſurã.Dum ergò tempus eſt,operamini bonũ ad omnes. Labuntur enim anni fugaces, dieq; truditur dies. Iam mortalia non ſperãda monet annus,& album quæ rapit hora diem. Mors vltima linea rerum eſt. Perpetuus nulli datur vſus, & hæres hæredem alterius velut vnda ſuperuenit vndam. Puluis & vmbra ſumus: omnes vna manet mors, & calcanda ſemèl
Gen.3. via leti.In bonis autem operibus & rectè factis ſi hinc deceſſerimus,beati erimus, vnà cum corporibus etiam omni cupiditate & æmulatione abſoluti.

Cap.24. Felix beati viri obitus. His ſuauiſſimis,ijſq; extremis ſermonibus mœrorē illorum leniuit.Deindè modica correptus febre, cùm ſe ſacroſancti corporis & ſanguinis Domini viatico confirmâſſet,inter chariſſimorum filiorum manus animã reddidit creatori,poſt diuturnã Chriſto exhibitam ſeruitutem. Verus Iſraëlita,egreſſus ex Aegypto, ſpoliato vicino, aucta talenta reportauit. Corpus eius honorificè curatum, cum multa pſalmorum& hymnorũ melodia in beati Martini oratorio, quod ipſe extruxerat, humatũ eſt : vbi etiam aliquãdiù iacuit, miraculis interìm teſtatum efficiens, ſe apud Dominum viuere.
Primi Abbates Stabulēſes & Malmundarien. Succeſſit illi dominus Papolenus,vir Apoſtolicus,cuius ſuprà fecimus mentionē: Papoleno Sigolinus,beati patris iudicio æquè approbatus:Sigolino Goduinus,annis & morum maturitate grandæuus, qui ſancti viri corpus trãſtulit, & in eccleſia beati Petri repoſuit,lectumque illius auro & argento ornandum curauit. Vbì per eius merita multa vſq; in præſens Dominus miraculorum ſigna efficit, quæ illic cõſcripta habentur in laudem & gloriam præpotentis Dei,qui eſt benedictus in ſecula,Amen.

LIBER PRIMVS DE MIRACVLIS BEATI REMACLI, *eodem Notgero authore:ſed ob lectoris vitandum tædium,multa F.Laurentius Surius in compendium redegit.*

PROLOGVS AVTHORIS.

POſt glorioſiſſimi agonis omnibus ſeculis laudabilem triumphum, quo depoſito carnali indumento,immarceſcibilē glorię idem nactus eſt coronam,ad comprobãdum quanti meriti, quantæq; ſanctitatis beatus vir iſte fuerit, noluit pius Dominus occultũ manere,quod apud illum nõ latebat: ſed fieret hominibus quoquè clarum,quãta gloria ille polleat in cælis, cui tanta miracula, quæ noſtris adſpectibus conceſſa ſunt videre, præſtat agere in terris. Non enim audemus ſilere, quæ nouimus, nè quaſi deſides & tardi ad opera Chriſti enarranda vel mirãda,dijudicemur.Nec alia,niſì ea,quæ relatu veracium hominum didicimus, vel ipſi oculis perſpeximus, dicere volumus,nè culpa mendacij arguamur.

De contracto ſanato. Cap.1. EO tēpore,quo eccleſiæ noſtræ altare cõſtruebatur,adfuit illic Ioſeph quidam adeò cõtractus,vt in genua preſſo capite,nõ poſſet cælũ ſuſpicere, nec tamen caput vno in loco diù retinere.Id mali tũ ſibi accidiſſe referebat, cùm in agro vicini ſui gramina ipſius equus iniuſtè carperet. Tũ enim fulgure percuſſum, ſenſiſſe

ſenſiſſe ſe tantam aduſtionem, vt mox depoſito capite cõtraheretur. Quadam autem Dominicæ nocte, fratribus diuinũ officium perſoluentibus, ille in pauimentum templi proruens, magnis clamoribus complet templum, adeò vt præ horrore illi, qui vigilijs illis intererant, fugerent, & in altaris locum irreuerenter irrumperent. Monachi verò ſuo more matutinos hymnos ſublimiter depromẽtes, abeunt ad hominem clamantem, videntq; eum integerrimę ſanitati reſtitutũ. Percontantur, quî id factum ſit: ille reſpondet vidiſſe ſe ceu faculam ardẽtem à lecto beatiſſimi Remacli vibratam, ipſum ſubitò irradiare, & malum omne à corpore depellere. Ibì tum cernere mirum erat, quicquid fulguris ignis aduſſerat, ſimul atq; abſterſum eſſet, non ſolùm ſimile eſſe carni reliquæ, ſed candidius etiam atq; vegetius. Monachi ſolennes laudes offerunt Deo & ſancto patrono. Seruantur autem lignea inſtrumenta, quibus tum ille, tum alij, qui illic ſanantur, vſi fuêre, & ad templi fores ſuſpenduntur, vt ſint monimẽta virtutum Chriſti, & ea videntes, enarrent magnalia eius.

Cap. 2. Vincula cuiuſdam rumpuntur.

Alius quidam ferro vinctus, vbì cancellos attigit, mox ſentit dirumpi vincula, ſeque liberatum. Mirantur omnes, qui aderant: & ille gratias agens Deo, domum lætus reuertitur.

Cap. 3. Cęca videt.

Cæca quædam, cùm diù luminibus orbata fuiſſet, per viſum nocte admonetur, vt aquam è ſancti viri fonte hauſtam bibat, eaque oculos abluat. Páret illa, & repentè fit ſana.

Cap. 4.

Amulgerus quidam tempore meſſis Dominico die, nõ dans honorem Deo, plauſtra onuſta cum ſua coniuge domum adducebat. Et eccè feſtuca eius oculo infixa, luſcum reddit hominem: atq; ex eo dolore, etiam alterius oculi lumẽ amittit. Tandèm de miſericordia Dei concepta fidutia, alterius ductu permulta obit ſanctorum loca, eorum ſuffragia implorãs. Interìm quadam nocte audit, ſi velit effici incolumis, vt ad memoriam beatiſſimi confeſſoris Remacli properet. Lætus ſurgit è lecto, multiſque peragratis locis, tandèm ſabbato venit eò, quò iuſſus erat. Nocte ſequenti fratribus veſpertinos hymnos concinentibus, ille clamoribus implet eccleſiam. Fratres ſentientes virtutem adeſſe diuinam, magna vocum contentione laudant Deum. Abſolutis precibus, veniunt ad hominem iam clarè videntem, audiuntque ex eo, à mauſoleo beati viri inſtàr radiorum ſolis lucernam coruſcantem, omne ipſius caput concuſſiſſe, lumenque ipſi redîſſe. *Itèm cæcus.*

Cap. 5.

Non diù pòſt res geſta innotuit Ludouico inuictiſſimo principi & proceribus eius. Perductusq; ad eum cæcus, narrauit ei ordine rem omnem. Imperator immẽſas Deo gratias agens, multumq; exultans, ipſius temporibus tanta fieri miracula, lumina cæco diuinitùs reſtituta deoſculatus eſt.

Cap. 6.

In eo loco, quem incolæ Deruum vocant, Abbas noſter, qui per id tempus vtrique loco præerat, ſummoperè connitebatur, vt regularis augeretur cultus. nam hactenùs inſtàr Canonicorum illic vixerant. Itaque è nobis ſeniores fratres ibì commorari voluit, qui hortarentur eos ad regularis ſiue monaſticæ vitæ ſtudium. Iam aduentabat feſtus dies pijſſimi doctoris noſtri Remacli, & illi à noſtris de eius rebus geſtis edocti, ſtatuũt noctem illam vigilijs celebrem ducere. Eccè autem opportunè adeſt quidam membris omnibus contractus, cuius plantæ femori adiunctæ viſebantur. Is ait, diuinitùs ſibi dictum, monachos beati Remacli illic adfuturos, & ea nocte vigilias celebraturos, ſeque illic ſanatum iri. Permiſſum eſt illi in templo permanere: porrò ſimulatquè omnes quieti ſe dederunt, ille repentinis clamoribus eorum quietem interturbat. Surgunt ergò, & ad celebrandum diuinum noctis officium properant. Eo abſoluto, accedunt hominem, eumq; ſaluum conſpiciunt. Laudatur magnis vocibus Deus, quòd etiam ipſis procùl degentibus ſancti memoria non deſit. Deindè percõtantur ex eo, quo pacto curatus ſit: reſpõdet, vidiſſe ſe pontificẽ, vultu Angelico & ſplendida ſpecie, in templum ingredientem, ipſiq; manum porrigentem: moxq; membra omnia ſuis locis & officijs reſtituta.

Quã gratus ſit Deo regularis cultus; ſequenti oſtenditur miraculo.

Contractus ſanatur.

Cap. 7.

Rodlindis fœmina, ab ipſo ortu prorsùs muta, peruigil erat in templo, cùm apud nos dies feſtus ſanctiſſimi Remacli ageretur. Vbì fratres omnes ad nocturnum cum multa deuotione, magno ſtudio & contentis vocibus perſoluendum officium conuenêre, vt Dominus illorum confirmaret fidem & actus pios, illa miſera, quam immundus ſpiritus à natiuitate adeò mutam reddiderat, vt nec verbum poſſet eloqui, ſubitò tam perfectè ſanata eſt, nobis id coràm cernentibus, vt nullus noſtrûm rectiùs verba formare poſſet. *Muta loquitur.*

Homo

Cap.8. Homo quidã improbus auſus fuit beati viri terrã ſibi vendicare. Admonetur à noſtris blandis verbis, non decere illũ, vt per vim vſurpet res tãti patris. Ille nihil cunctatus, cum ſuæ partis defenſoribus venit ad locũ illum: adducit falſos teſtes, qui ſanctè iurare non dubitant, eam terrã eius ditionis potiùs eſſe, quàm eccleſię noſtræ. Ille verò etiã hunc in modum ſibijpſi imprecatur: Ità mihi adſit in afflictis rebus meis ſancti huius meritum, & ſic in capite & barba mea pili maneant, quemadmodùm ego rectè aſſeuéro terram hãc me iure obtinere. Eadem nocte acerba premitur corporis valetudine, vnguesque & pili eius à capite & barba prorsùs auelluntur. Territus tam dira omnipotentis Dei caſtigatione, non ſolùm quod abſtulerat reddit, ſed duplo plus etiam addit de ſuo. at tamen quoàd vixit, nec capillos, nec barbam recuperauit.

Vltio diuina in vſurpantẽ bona monaſterij.

Cap.9. Alius quidam arietem vouerat ſancto viro, iamq; eum ducebat ad eius eccleſiam. Vbì autem in monaſterij conſpectum venit, tentante eum ſatana, mutat ſententiam, mactatoq; ariete, ea nocte egregiè epulatur, totamq; pecudẽ cum ſuis deuorat. Sed non dormitat cæleſtis vindicta. Nam miſero illi os & vultus ferè ad aures retorquentur, talique deformitate affectus, clamat ſe voti reum: ſicque diſcedens, non priùs eo vitio caruit, quàm vita.

Itèm in votifragum.

Cap.10. Ermenrada ad tres menſes cæca, in ſomnis monetur, vt votum aliquod nuncupet beato Remaclo, nec dubitet ſe lumen recuperaturam. Illa rebus pauper, fide integra, cùm nihil haberet aliud, cereolum iubet ad ſepulcrum beati viri accendi, donèc conſumptus ſit. Ardet cereus, illoque abſumpto, lux reddita eſt mulieri.

Cæca illuminatur.

Cap.11. Ante hoc biennium Lungulfus quidam rogatus à coniuge ſua grauiſſimè decumbente, vt fibulas argenteas ad beatiſſimi antiſtitis locum deferret, & pro animę ipſius ſalute precaretur: promiſit quidẽ ſe facturum, quod peteret: ſed poſt eius obitũ promiſſi immemor, diuino timore & amore poſthabito, argentum in ſuos cõuertit vſus. Eam temeritatem non ferens occultorum cognitor Deus, perfidũ illum ſex menſium cęcitate damnauit. Sciſcitantibus cognatis, vndè illi tam repentina accidiſſet cæcitas, confeſſus eſt ob argentum fraude retentum, eam ſibi eueniſſe. Hortantur ergò eum, vt præſtet, quod vxori promiſerat. Páret ille, & properè ad monaſterium abiens, fatetur culpam ſuam, & coniugis iuſſa exequitur. Deindè nocte tota orans ad ſepulcrum beati viri, ſub auroram ſentit lumen ſibi reſtitutum.

Punitur fraus cuiuſdam.

Cap.12. Nupèr quidam ex familia noſtra Gotherus, dæmonum vexatione per ſomniũ ſurdus effectus, per viſum iuſſus eſt adire limina ſacra beati Remacli. Ille dubius animi, tamen cœpit proficiſci, adferens certam farris menſuram, quã monaſterio debebat. Cumq; non longè abeſſet à monaſterio, bos illius vel ob nimiam laſſitudinem, vel ob aliam aliquam moleſtiam, immotus ſubſtitit. Ea cauſa afflictus homo, manſit illic ea nocte. Poſt noctis medium in ſomnis vidit ſenem quendam ad ſe venientẽ ſanè ſplendidum, virgamq; manu geſtantem, caputq; & aures ipſius ea cædentem, & indè abeuntem. Itaque expergefactus, comperit ſe rectè valere, ac paulò pòſt etiam bouem, penè moribundum, iam prorsùs reſtitutum.

Surdus audit.

Cap.13. Eiuſdem familiæ Theodradus terrã aratro proſcindens, hora ſexta vidit ſenem ſub clerici forma ad ſe venientem, rogantemque, vt ipſum ad monaſterium perduceret, ſummoperè illuc ire cupientem. Negat ille ſe poſſe cœptum opus intermittere. Sæpiùs ità roganti ille ſemper negat aſſenſum. Nocte aduentante, cùm ſe ſopori dediſſet, rursùs eádem forma ſenex ei appáret, idem orans, quod iam crebrò anteà. Illo prorsùs renuente, percuſſit eum manu in faciem, eumque ictum mox ſurditas ſecuta eſt. Poſt dies paucos abit humiliter ad ſacratiſſimum ſancti viri tumulum, & pernox orat apud eum. Et eccè, ſicut ipſe nobis narrare ſolebat, cernit lucem ab altari procedere, eundemque ſenem lucernam manu tenẽtem, ſignum Crucis ipſi imprimere, moxq; membra affecta ſanare.

Itèm alius.

Cap 14. In villa pagi Fulminenſis, quam Marram vocant, quæq; in eccleſiæ monaſterij noſtri dotem ceſſit, nupèr indigenæ oratorium condere inſtituerũt. Habuit ea ſtructura celerẽ progreſſum. erat enim lignea. Deindè rogant antiſtitem, vt cõſecret ædẽ, cùm priùs è monaſterio reliquias S. Remacli, vt eius nomini templũ dicaretur, petijſſent & accepiſſent, quas etiã Epiſcopus reuerẽter opportuno loco repoſuit. Expletis autem vigilijs & cæteris dedicationi congruẽtibus, vbì ventũ eſt ad altare tegendũ, Grimuara matrona venerabilis, linteum offert antiſtiti, quo altare operiretur, idq; ſub teſtificatione. nè vnquàm niſi lotionis cauſa indè amoueretur: cuius lotionis miniſteriũ ſibi relictum voluit, credens ſibi profuturũ, ſi quid officij præſtitiſſet ſancto confeſſor.

Non

Non diù pòſt ſanctimonialis, quæ illic ſe ſeruituram deuouerat, oblita propoſiti ſui, ea palla vel linteo ab altari ſublato caput tegit, & abit, diabolico inſtinctui ſatisfactura. Sed confeſtìm adeſt vltio. nanque domum reuerſa, dæmone eam exagitante, aquam calidam parat, eaque caput abluens, prædicto linteo ſe tergit. Eodem momẽto adeò capilli omnes à capite defluunt, vt nec veſtigium eorum vllum appareret. Ità quæ alienum ſibi præter fas velamen vſurpârat, naturale capitis tegumentum perdidit. Huc acceſſit totius capitis pruritus, & magna pediculorum vis. Tãdèm à fratribus monaſterij oratum eſt pro illa, facinus ſuum agnoſcente & accuſante, & capilli renati ſunt. Poteſt hoc diſci exemplo, res ſacras minimè temerandas. Huius verò rei tot ſunt teſtes, quot eius prædij tum fuêre habitatores.

Vide vltionẽ cęleſtem in abutentẽ altaris linteo.

Viſum eſt aliquandò fratribus, quædam circa venerabile beati viri ſepulcrũ emendari oportere. Aduocantur artifices, indicant illi, quid fieri debeat: deindè ad certum diem adſunt cum raſtris & malleis, humum ſepulcri effodiunt, foribus obſeratis: in fodiendo magnam ſentiunt difficultatem ob ſoli tenacitatem. Vbi autem ſuperior terra nonnihil amota fuit, tanta ex ſepulcro manauit odoris ſuauitas, àc ſi aromata omnia illic cremarentur. Terrentur artifices, fugamq; capeſſunt. At templi cuſtos, diuinam intelligens adeſſe virtutẽ, confirmat eos, dicens certò indè liquere, adeſſe pręſentem beatum virum, ipſorumq; labori fauere. Pergunt igitur, vt cœperant, fodere: porrò odor ille foràs erumpẽs, locum omnem complet, ità vt ad omnium notitiam perueniret, quod fratres celatum volebant.

Cap 15.

Mira odoris ſuauitas é ſepulcro S Remacli.

Calcus villa monaſterij noſtri, ad Moſam ſita eſt: in qua ob piſcandi cõmoditatem, monachus, de cuius fide & cõuerſatione nihil dubitaretur, cõſtitui ſolebat, vt captos piſces certo tempore in monaſteriũ inferret. Fuit hoc muneris quandoquè demandatum Leutfrido grandæuo fratri: qui diuina benedictione fretus, vtplurimùm magnam piſcium copiam in monaſterium adducebat. Interìm adeſt feſtus beati Remacli dies. Leutfridus ſedulò dat operã, vt poſſit fratribus gratificari. Itur ad Moſam, trahuntur retia, nullum piſcandi genus omittitur, nec tamẽ quicquam capitur. Tum ſenex ille cõtriſtatus, neſcit quid agat. Trahit amor, vt nè deſit ſolennitati: retrahit pudor, nè vacuus veniens ad monaſterium, pateat contemptui. Vincit tandèm amor, & naui conſcenſa, abit ad cœnobium. Inter nauigandum autem ità ſecum tacitus cogitat: Placétne tibi beate confeſſor, vt ex tam multo labore nullum mecum ad fratres fructũ apportem? Quod facinus meum, ob quod omnis piſcandi induſtria cluſa eſt? Mallẽ equidem in his perire aquis, quàm vt fratres ex me vllũ capiant detrimentum. Hæc illo intrà ſe dicente, ſubitò ex aquis in nauim irruentibus magnus piſcis exilit: quem vnus è nautis ad litus tradidit fratribus deferendum. Lætatur ſenex frater, & ad monaſterium veniens, alijs rem totam exponit. Prudenti deindè conſilio decretum eſt, vt ſingulis fratribus ſingulæ ex eo piſce portiones apponerentur, vt ſcirẽt ſibi nunquàm defutura beati Remacli ſuffragia, ſi ipſi eius ſeruitio non deeſſent.

Capi. 16.

Piſcis magno miraculo fratribus præbetur.

In pagi Moſaliacenſis prędio Maranco quidam hydropiſi vexatus, atque omni medicorum opera nihil adiutus, nocte in ſomnis admonitus fuit, vt ad tumulũ beati Remacli preces fundat. Ille mox indicat cognatis viſionem, petit ſummoperè eò ſe adduci, promittitque ſe quandam vineæ partem ſancto daturum, ſi ſalus amiſſa redeat. Pârent amici, & cum cereis ducunt hominem ad locum optatum: adeunt tumulum reuerenter, incendunt cereos, orant diutiſſimè, & morbo ſe ſentit homo liberatum. Vineam, vtì pollicitus erat, tradit monaſterio, & redit ad ſua. Sed paulopòſt iam ſecurus de ſalute corporis, dolet ſe vineam beato Remaclo dediſſe, nec dubitat eam rurſùs vendicare ſibi, & vinum ex ea collectum, in ſua cella condere. Sed eccè redit ad miſerum hydrops priſtinus, adeoque eum exagitat, vt vitæ ſpem omnem abijceret. Dat igitur vexatio intellectum auditui, & ſacerdoti atque cognatis exponens temeritatem ſuam, ducitur ab eis infelix vnà cum vino illo ad tumulum beati viri, multùm trepidantibus illis, nè etiam ipſi eius ſceleris pœnas luerent. Rogantur indè fratres monaſterij, vt orent pro illo, iubẽt eum fratres ad eccleſię fores expectare ſancti confeſſoris virtutem, orantesq; pro eo nocte illa, manè vident hominem ſanatum. Huius rei teſtes ſunt plurimi.

Cap. 17.

Hydropic9 curatur.

Cæleſtis vindicta in ſacrilegum.

Quidam à matris vtero ſurdus & mutus, à parẽtibus commendatus eſt homini, qui eum ad ſanctorũ memorias circunduceret. Iam multum temporis illi confecerãt diuerſis adeundis locis, cùm tandèm ad noſtrum monaſteriũ perueniunt. Excepti à nobis, in xenodochio ad dies octo humanitatis ſtudio ſuſtentantur. Dominico autẽ die,

Cap 18.

qui tum erat ante Chriſti natiuitatem octauus, pulſabantur ſigna ad preces veſpertinas,& populo ad eccleſiam confluẽte, miſer ille excitatur, & licèt,quid ageretur, neſcius eſſet, tamen intrat cum cæteris in templum, & in quendam ſe abdit angulum. Nobis diuinum officium reuerenter exequentibus, vbì ventum eſt ad Antiphonam, O ſapientia, ille humì collabitur, ſanguineque ex auribus & gutture manante, inſtàr furioſi vociferatur, non vulgum duntaxàt, ſed nos etiam rei adhuc ignaros perturbans. Laudibus Dei abſolutis,imus ad eum, totum pauimentum cruore infectum,& miſerum propè exanimem conſpicimus. Tum verò agnita patroni noſtri virtute, à terra eleuatum & aqua lotum,ad ſacrum tumulum perferendum curamus: cunctiſque pulſatis ſignis,Te Deum laudamus,cõcinimus. Indè ille ſumpto cibo, adeò confirmatus eſt viribus, vt ad quoduis opus nemo illo promptior eſſet. Porrò inſtàr infantis didicit formare verba,non aliud proferre valens, quàm quod antè ab alio pronunciatum eſſet. Vndè ſatis conſtat, eum hactenùs nec audiuiſſe, nec locutum eſſe. Vbì ea res ad Regẽ allata eſt, cùm apud nos eſſet, iuſſit eum ad ſe adduci, ſibiq; prandenti aſſiſtere: adeoque in eo veneratus eſt ſancti Remacli virtutem, vt hominis illius & os,& oculos,& aures exoſcularetur.

Surdus & mutus reſtituitur.

Cap. 19. Quodam tempore annonam ad nos aduehentibus quibuſdam è famulis noſtris, pro conſuetudine certa illis in poculo quodam potus menſura apponebatur. Vbì ad vltimum ventum eſt, cernens ille abeſſe miniſtrum, qui potum offerebat, poculum in ſuam ſarcinam conijcit,ſecum ablaturus. Itaq; iungit quatuor boum paria ad plauſtrum ſuum, cupiens cum ſocijs abire domum. Eccè autem loco illi plauſtrum adeò affigitur, bouesque tanto rigore conſtringuntur,vt prorsùs moueri non poſſent. Rogant ſocij,quid ipſi acciderit: fatetur furtum ſuum, & ſummo cum dolore reddit poculum. Mox abſcedunt boues greſſu liberrimo. Poculum illud ſiue vaſculum pòſt diligentiùs ſeruatum eſt, donèc huius rei fama allata eſt ad Airicum Abbatem Indæ monaſterij: qui magnis precibus id à nobis impetratũ, in beati Remacli memoriam, auro includi & catenis argenteis ad ſanctiſſimi Hermetis martyris monumẽtum ſuſpendi iuſſit. Eius enim præclari martyris ſacras reliquias per Lotarium Imperatorem à Romanæ Eccleſiæ partibus impetrârat,& ſummo honore proſequebatur. Cùm autem cognouiſſet noſtra incuria penè in obliuionem abijſſe beati Remacli miracula, obiurgauit nos, quòd ea in ſcripta non eſſent redacta, dicens eum aliorum iniuria id fieri,quos ea laterent. Me verò precibus & authoritate ſua eò adegit,vt ea conſcriberem. Ità ego obedientia fretus,feci vt potui. Lector dabit veniam imperitiæ,ſi minùs cultus ſermo videbitur. Pauca autem volui annotare ex pluribus, nè nimietas dictis fidem abroget.

Pœna furis.

Iſtius Hermetis martyriũ deſcribitur in vita S. Alexãdri tertia Maij.

LIBER II. DE CERTISSIMIS MIRACVLIS S. REMACLI EPIſcopi, *quæ F. Laurentius Surius itidèm ob vitandam prolixitatem contraxit.*

Cap. 1. CArolo tertio Imperatore, Anno ſalutis octingenteſimo octogeſimotertio. inuiſa gens Danorum,magnà inſtructa claſſe, in Gallias de improuiſò irrupit, ijsque peruagatis, cædibus, incendijs & direptione omnia vaſtauit. Indè trãſmiſſo Moſæ flumine, Arduennã ſyluã mirè populantur, euertunt villas,incendunt oppida, regias arces & monaſteria deſtruunt. Ventum eſt etiam ad noſtrum cœnobium, cuius ſitũ clàm noctù explorantes, ità nos includere conſtituunt, vt nemo poſſit euadere. Sed diuino nutu & patroni noſtri meritis eorum conſilia nobis quidam fuga elapſus patefecit. Nos metu perculſi, ſublatis beati Remacli reliquijs, licèt ſerò, fugæ nos mandamus. Nocte intempeſta montẽ aſſcendimus,& illic reſpirãdi cauſa ſubſiſtimus. Tum verò immenſum lumen igneæ columnæ effigie videmus deſcendere in loculum, ſacra oſſa retinentem. Lux illa longè fuit lunari ſplendore illuſtrior. Erat tum frigus ingens: at nos ità ſuaui quodam calore afficiebamur, vt vernum tẽpus agi videretur. Interim nos inuicèm reſpectantes, ſtamus attoniti, nihil loquentes,& tantæ rei finem expectantes: cùm poſt vnius fermè horæ ſpatium lux illa cælos repetijt. Nos ergò ire pergimus, atque ità illæſi à patrono illo noſtro in tam præſenti hoſtilis perſecutionis periculo conſeruati ſumus, vt nullus ferè barbarorum enſe iugulatus ſit.

Dani Gallias populantur.

Lux cælitùs deſcẽdit in ſacras B. Remacli reliquias.

Cap. 2. At durãte illa procella, coacti ſumus aliò commigrare. Itaq; in villa beati Remacli, quam

quam Bouiniacum vocant, vbì tum ab hoſtibus nonnulla quies dari videbatur, cum ſacro eius corpore conſedimus, donèc ab Imperatore profligatis barbaris, patriæ noſtræ pacem redditam didicimus. Interim in villa illa precibus ſancti patroni noſtri, ſemper omnia nobis abundè ſubminiſtrabantur. Pace autem reddita, iam nihil morati, domum contendebamus: & eccè perfertur ad nos triſtiſſimus nuncius, totum monaſterium noſtrum voracibus flammis abſumptum. Ea res nos valdè cõſternauit: tandèm viſum eſt adire prædiolum Calcum, quod penè ſolum in ea vaſtatione nobis relictum erat. Sed illic tanta graſſabatur lues, vt humandis vix ſuperſtites ſufficerent cadaueribus, & quod dictu quoquè fœdum eſt, plerunquè duo vel tres in vno ſepulcro conderentur. Ea res fratrum animos in diuerſa rapuit, alijs dicentibus exilium tam præſenti exitio anteferẽdum: alijs contrà aſſerentibus, nullum mortẽ euaſurum, qui ea peſte ex Dei voluntate ſit periturus: fidendum virtuti beati confeſſoris, & incunctanter ad locum deſtinatum eundum. quorum ſententia obtinuit, itumque eſt & breuì peruentum ad prædiolum. Mira dicturus ſum, ſed fidem adhibeat, qui credit nihil impoſſibile Deo. Ad introitum noſtrũ omnis illa peſtis, ſancti Remacli meritis adeò extincta eſt, vt qui ea nondùm laboràſſent, nihil ab ea mali paterentur: ex ijs autem, qui correpti ea erant, permulti ſanarentur, cùm hactenùs quiſquis eam ſenſiſſet, certam ſibi mortem impendére non dubitaret. In eodem loco erat puella paralytica, quam ab ineunte ætate morbus lecto perpetuò affixerat. Ea nullo prorsùs cibo, niſi lacte duntaxàt & paucis fructibus, vtebatur, ſolius aquæ & dulcis potionis, quam ruſtici braciſam vocant, & in primis vindemijs recentis muſti potu contenta. Iam viginti & duobus ferè annis ità victitàrat. Nobis verò indè recedentibus ad monaſterium noſtrum, cuius iam quædam tecta à nobis inſtaurata erant, illa manſit paralytica: ſed paulò pòſt monetur quidam per viſum, vt dicat matri puellæ, vt eam benè lotam apportet ad tumulum S. Remacli. Ille ſe illuſum putans, negligit iuſſa. Iterùm iterumque admonitus, tandèm facit, vt erat iuſſus. Mater verò puellæ cum confinxiſſe hæc exiſtimans, nihil ſe mouet. Tandèm puella ipſa per viſum iubetur ocyùs petere oratorium S. Remacli. Illa mox multo clamore matrem excitat, dumque eius opera conatur è lecto ſurgere, ilicò ſanam ſe comperit, ſuiſq; pedibus intrat eccleſiam, gratias actura. Mater autem accenſis cereis, ſigna pulſat, plebs concurrit, ingens omnes occupat ſtupor & gaudium, Deus laudatur & benedicitur ab omnibus: Benedictus es, inquiunt, Domine, & benedicta opera tua, qui erigis eliſos, & ſanas contritos: qui mirabiliter ſanctos glorificas tuos, mirabiliùs ipſe eorum virtute glorificaris: Qui viuis & regnas trinus & vnus in ſecula ſeculorum. Eodem die puella citra vllam nauſeam panem, carnes, vinum & quicquid ei appoſitum eſſet, edit & bibit, & ſuis pedibus, licèt paululùm nutante greſſu, ambulabat quocunquè vellet. Viuit illa vſque in præſentem diem.

Stabulenſe monaſteriũ concrematum.

Peſtis depellitur.

Paralytica reualeſcit.

Pſal. 145. & 146.

Cap. 3.

Alio tempore rurſus barbaris illis incurſantibus, è monaſterio egreſſi, ſumpto nobiſcum omnium laborum ſolatio beati Remacli corpuſculo, ad caſtrum Lonniam profecti ſumus. Eò mulier mente capta, totoque colligata corpore, adducta eſt. Mirè illa conuicijs, morſibus, ictibus quos poterat, vexabat. Orantibus autem pro illa, qui eam adduxerãt, ad fores ædis, in qua beati pontificis corpus repoſitum erat, poſt triduum ferè perfectè curata eſt.

Inſana redit ad ſanitatem.

Cap. 4.

Per idem tempus à Capræmontis caſtello, quò nos vt conferremus, Nortmannica rabies compulerat, ad monaſterium propter imminentem patroni noſtri ſolennitatem redire properabamus. Vbì paululùm extra pagum Solomanniam proceſſimus, multa nos hominum turba proſequente, cerei, qui ante loculum, quo beati Remacli corpus aſſeruabatur, ferebantur, paulò antè vi ventorum extincti, rursùs accenſi ſunt diuinitùs. Nolebat id credere agreſtis turba, ſed nunquàm extinctos cereos affirmabat. Nos rei indignitate cõmoti, cereos extingui iubemus, beatoq; Remaclo ſupplices preces offerimus. Mox adeſt manus præpotentis Dei, & cælitùs lapſo lumine, denuò cerei accenduntur. Adeò verò lux illa totũ illuſtrabat locũ, vt nemo poſſet ambigere cæleſtem eam eſſe. Tum omnes pariter prorumpimus in laudes Dei, mittũtur nuncij ad eccleſiam, qui nobis interìm pſallentibus pulſent ſigna: & eccè totum oratorium vident illi diuinis completum ſplendoribus, qui nobis abeũtibus pariter diſparuère.

Cerei diuinitùs accẽſi

Cap. 5.

Mulier paupercula non ità pridèm miſerè contracta, ire non poterat. Monetur per viſum petere ſepulcrum beatiſſimi Remacli. Pijs quibuſdam eam adiuuantibus, venit ad monaſterium vehiculo: & quia non facilè apud nos, niſi certa ex cauſa, fœminæ

minæ admittuntur, ante fores cœnobij deponitur: rogat cuſtodes, vt liceat ipſi in baſilicam venire. Tandèm monaſterij Præfectis annuentibus, manibus reptans venit in templum, proſternit ſe coram tumulo, diuinam imploratura clementiam. Exacto ferè triduo, nobis publicè Miſſam celebrantibus, pijſſimi confeſſoris ſedulis pulſata precibus adeſt virtus. Erigit ſe mulier, & primùm innitens baculo, ingredi tentat: paulò pòſt integram eſt ſanitatem adepta.

Contracta erigitur.

Cap. 6. Fiſcus Ledernaus noſtro monaſterio addictus eſt. In eo eccleſia eſt, ſancti Simetrij & aliorum virtutibus illuſtris. Digreſſi nos à caſtello Longia, quod æquè noſtræ ditionis eſt, ad eum fiſcum diuertimus. Habebamus apud nos precioſum corpus patroni noſtri, quod in S. Simetrij eccleſia ea nocte voluimus cōſeruari. Vigilabat tum illic frater quidam, isque ante gallorum cantum vidit è cælo lucem deſcendere, & per feneſtras templi penetrans, feretro, quo ſacrum corpus vehebatur, incumbere: ſimulque tenebras diſpelli omnes, feretrum commoueri, campanas cæleſti vi impulſas ſonum edere. Fratres & vicini expergiſcūtur, re inſolita obſtupeſcunt, & licèt moleſtum eſſet præter morem ſurgere, at tamen ſurgunt ad nocturnas perſoluendas preces. Vbì ad eccleſiam ventum eſt, & compertum quid accidiſſet, animaduertunt ſancto corpori non deeſſe diuina officia atque miniſteria. Itaque laudibus celebrant Chriſtum, qui tam mirabilis eſt in ſanctis ſuis. Frater autem ille, qui hæc viderat, præ nimio timore, penè extra ſeſe fuit. Quod idcircò illi accidiſſe ſuſpicor, quòd fortaſsis vitiorum ſuorum formis & imaginibus reuerberaretur. Animalis enim homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritûs Dei. Cùm ergò interdùm humana mens ſupra ſe ducitur ad aliquid videndum, neceſſè eſt, vt vas fictile, corpus, inquam, ferre tantum pondus non ſuſtinens, infirmetur. Poſſumus autem nos ex hac viſione colligere, quòd ea nocte coniunctis inter ſe S. Simetrij & beati Remacli reliquijs, etiam ſpiritu ſe reuelare voluërint. Sancti enim cùm ſuos in terris ciues inuiſunt, luculenti apparent, vt ſunt in cælis. Ait enim S. Gregorius: Debent ea, quæ miniſtrant, ad eius ſimilitudinē tendere, cui miniſtrant: vt quæ inuiſibili ſeruiunt, eſſe inuiſibilia non dubitentur. Hæc autem quæ eſſe credimus, niſì ſanctos angelos & ſpiritus iuſtorum?

Nota rem miram. Pſal. 67. 1. Cor. 2.

Cap. 7. Longobardus quidam filiam habuit, cuius plantæ cum ſuris ità corpori ſuperiori adhæreſcebant, vt penitùs ingredi non valeret. Itaque ducebāt eam ad multa ſanctorum patrocinijs celebria loca, etiam in exteras regiones, ſed nihil impetrabat. Nec tamen abijcere ſpem voluit, ſed audiēs apud nos magna diuinitùs præſtari beneficia, de ſancti patroni noſtri benignitate concepta fiducia, venit ad nos, & filiolā ſuam cum cunis poſuit in templo. Quodam autem Dominico die puella vagitu ſuo adeò moleſta fuit ſub Miſſæ ſacrificio, vt extra templū eam efferre oporteret. Latebat tunc nos & etiam patrē eius, quid diuina in ea virtus operaretur. Pater ergò ducit eam ad hoſpitiū, & cùm nihil de vagitu remitteret, ille quadam moleſtia affectus, volens certiùs nôſſe, quid haberet, pannos, quibus inuoluta erat, diſſoluit, eosque videns ſanguinolentos, palpat loca ea, quæ diximus, ſentitque eius membra redintegrari, iam tibijs prorsùs extenſis. Laudat ergò omnipotentem Deum, & patronum noſtrū ſanctum Remaclum. Idem nos facimus, poſtquàm ab eo didicimus, quid actum eſſet.

Contracta infantula ſanatur.

Cap. 8. Erat apud nos monachus, eccleſiæ noſtræ cuſtos: qui cùm carnis abominandis vitijs eſſet addictus, nō dubitabat id officij exercere: & licèt ſeſe non corrigeret, tamen impudenter & obſtinato animo apud ſanctorum pignora & Deo ſacratas aras verſabatur impurus. Non attēdebat, quid accidiſſet filijs Eli ſacerdotis, quid filijs Aaronis, ignem alienum offerentibus: vndè tamen facilè animaduertere potuiſſet, ſi illæ veteres cæremonię neglectæ, tam diris ſupplicijs addixêre eos, quos diximus, ſobriè & iuſtè ac religioſè & ſalubri cum terrore Chriſti ſacramentis inſeruiendum. Voluit autem ſanctus patronus noſter eum à deteſtandis facinoribus reuocare. Sanctorū enim animæ omnipotentis Dei claritatem intuentes, quæ foris aguntur, cæleſti beneficio agnoſcūt. Apparet igitur ruſtico cuidam, mœſtus ei exponit monachi temeritatem, iubet eum accedere, & ſuis verbis eum deterrere. Tum quoquè monet, vt iubeatur monachus perſcrutari conſcientiam ſuam, vt hac ratione ad ſe reuerſus, corrigat ſeſe, nè diuinitus puniatur. Ruſticus facit, quod erat imperatum, venit ad monachū, ducit eum ſeorsùm, humì corā illo ſe abijcit, orat, vt quod reuelatione didicit, ſecum perpendere velit. At ille poſtquàm audiuit ruſtici ſermones, non ſe erigit contra ſe, non in ſeipſum deſcendit, ſed inſtàr fanatici verborum fulminibus verberat miſerum, ait phantaſmatibus ipſum deluſum, præ nimia miſeria incidiſſe in inſaniam. Ruſticus abſcedit,

1. Reg. 4. Leuit. 10. Sancti nôrunt res hominum.

abſcedit, & miſer monachus contempto illo, tanquàm indigno, cui aliquid diuinitùs reueletur, pergit more ſuo licentia effrenata. Non cogitat ſæpè abiectos & viles homines etiam ad potentes mitti, nec deſpici ab eis contemplatione illius, à quo miſſi ſunt. Non venit ei in mentem, olìm prophetâſſe Balaam peſſimum, prophetâſſe Saulem tum, cùm ſanctum Dauid perſequeretur, deniquè etiam Caipham acerrimum Chriſti hoſtem, futura prædixiſſe: vndè colligere debebat, ſpiritū Domini & animas iuſtorum non per bonos tantùm, ſed etiam per malos efficere, quæ multorum ſaluti proſint. Dum ergò non vult agere pœnitentiam, totum corpus eius lepra ſibi vendicat, & prurigo, vndè tantus exhalabat fœtor, vt etiam amicis toto animo ſubuenire ei cupientibus, intolerabilis redderetur. Ducitur ergò in domicilium quoddam extra cœnobium, & illic res neceſſariæ affatìm ei ſuppeditantur. Sed fœtor incredibilis omnem fratrum acceſſum ab eo excludit, cogiturque is, qui cibum ei apportabat, eſcas in ſcamno apud oſtiū deponere, & velociſſimè abire, quòd fœtor tolerari nullo pacto poſſet. Ea miſeria diù vehemēter afflictus, è vita abijt, nec cuiquam adhuc compertum eſt, num pœna illa temporaria, peccati caſtigatio fuerit, vel initium ſempiternæ. Scimus ex ſcripturis, duplici contritione conteri peccatores, & temporales afflictiones prodeſſe alijs, alijs obeſſe. Ex hoc verò & id genus alijs miraculis diſcimus, quàm graue ſibi iudicium paret, qui vitæ integritate & caſtimonia poſthabita, non ea, qua par eſt, in Deo dicatis oratorijs reuerentia verſatur.

Num 23. *1.Reg.19.* *Iohan.11.*

Percutitur lepra monachus irreligioſus.

Ierem.17. *Mudi & caſti, ſanctis tantùm debēt adſtare altaribus.*

Cap. 9.

In fiſco, quem Brattin vocant, cuiuſdam domini ſeruus familiam eccleſiæ noſtræ multis vexabat modis, nec ab ea amentia & importunitate vllius admonitione poterat reuocari. Interìm aduentante celebritate patroni noſtri, in ipſis eius ferijs, pro more multi vtriuſque ſexûs & diuerſorum ordinum homines, pia deuotione confluunt: adeſt etiam ſeruus nequam, quem diximus, nihil etiamnùm correctus, ſed in ſua malitia perſeuérans: intrat in templum, cum alijs beneficia petiturus ab eo, quem in eius familia lædebat. Sed breuì apparuit, quàm pernicioſa ſit temeraria confidentia & incauta ſecuritas. Cùm enim inter alios ſtaret intrepidus, repentè corruit, amentia corripitur, & membra eius miſerandum in modum coram omni populo contrahuntur. Tum nos accerſiti, cum Odilone Abbate noſtro eò accedimus, & poſtquàm multorum relatu, qualis fuiſſet, comperimus, citra vllam ambiguitatē diuinitùs eum caſtigatum animaduertimus, præſertìm cùm non ignoraremus pleriſq; alijs id genus temeratoribus ſimilia accidiſſe. At tamen curamus eum ad caput ſancti Remacli deportari: vt, num ſit malum immedicabile, quamprimùm experiremur. Cumque illi condonâſſemus, quod in nos ſceleratè admiſerat, & pro eo precati eſſemus, indè receſſimus. Poſt paucas horas cuſtos eccleſiæ alacer ad nos aduolat, hominē ſanatum indicat. Nos eo nuncio non mediocriter exhilarati, celeriter ad eum redimus. Videns autem Abbas eum tam prǽſenti Dei virtute obſtupefactum, confeſtìm in pedes erigit illum. Sentiens verò quodam adhuc languore teneri eum, quærit num ſibi velit potum porrigi. Illo annuente, deponitur calix beati confeſſoris, qui ſupra altare pendebat, & vino repletus ei offertur. Eo hauſto, & vires recepit, & quod eſt præſtantius, mores mutauit. Multi eius ſubita caſtigatione permoti, ad meliorem ſe frugem recepêre, & à beati viri domeſticis vexandis, aut contumelioſè exagitādis, ſibi deincèps temperârunt. Eius autem ſerui dominus noluit poſthàc eius vti miniſterio, ſed ad altare beati confeſſoris eum obtulit, monaſterio perpetuò ſeruiturum.

Homo temerarius diuinitùs caſtigatur.

Curatur in vtroque homine.

Cap. 10.

Collegit quandoquè Abbas argētum, quo volebat cuiuſdam aræ tabulam ingentem pro decore domûs Dei veſtiri. Redigitur argentum in laminas, laminæ inaurantur, exculpuntur, & effinguntur vario operē in ijs imagines, cuſtodique ſeruandæ traduntur. Is alia re impeditus, ponit eas ſuper reuerendum altare beatiſſimæ Virginis, paulò pòſt tutiori loco repoſiturus. Erat tum in monaſterio noſtro clericus quidam ſanè officioſus, nobiſque haud vulgariter charus. Cernens ille laminas tam malè aſſeruatas, cupiditate inflammatus, vnam ex eis aufert. Vbi animaduerſum eſt deeſſe laminam, fit quidem diligens inquiſitio, ſed nihil certi depræhenditur. Tandèm anathemate percellitur, qui id ſacrilegium perpetrâſſet: multumque ſudatur, vt poſſit ad rem certā perueniri. Ille manet in ſcelere obſtinatus, nec adducitur vlla re, vt prodat crimen ſuum. Sed vltio diuina prodit ſacrilegum. Arreptus enim à dæmone, paſsìm ab illo raptatur, atque interìm crebriùs repetito clamore, teſtatur ſe laminam ſubduxiſſe. Cùm ſic autem diù à nequam ſpiritu exagitatus, viribus corporis deſtitueretur, in lecto reponitur, & ex ipſo languore, mira Dei diſpenſatione, in terrorem aliorum

Sacrilegi terribilis caſtigatio.

ad horam

ad horam fit rursùs compos mentis & ſuum facinus confitetur, ità dicens ad amicos & cognatos, qui lectum eius circunſiſtentes, eum conſolabantur: Meritò tam ſeuerum vltorem experior ſanctum Remaclum, quandoquidem ex eius æde argentum miſer, iamdiù anathemate plexus, abſtuli. Multa mihi in eius monaſterio præſtita erant beneficia, quæ me facilè, nè id facerem, retrahere potuiſſent. Sed quia pro illis omnibus etiam tantum maleficium reddere volui, verbera verberibus cumulaui, atque in animæ & corporis me ſummum conieci diſcrimen. His dictis, iterùm mente captus, furere perrexit, & poſteà ſine fructu pœnitentiæ in ea furia exceſſit è vita. Hæc quiſquis legit, caueat, nè ſimili ſe ſcelere obſtringat. Perpendat animo, quo in cœno iniquitas volutetur, quę virtutis & probitatis lux ſit: vt virtus ipſa præmium quoddam ſit ſuî ſtudioſorum, & iniquitas improborũ ſupplicium. Quid vero clerici huius horrendum iudicium, aliud nobis innuit, niſi vt ſanctos locum hunc incolentes reuereamur? Sicut enim illi ante Dominum aſſiſtentes, pro culpis noſtris benignè intercedunt: ità interdùm, noſtris maleficijs exacerbati, nos accuſant.

Nota, quá ſint æqua Dei iudicia.

Cap. 11. Fuit apud nos alius quidam clericus, à puero educatus, monaſterio noſtro ad multa vtilis & accommodus. Is in noſtro contubernio viuebat nobiſcum familiariter, & nobis erat impensè charus. Contigit interìm Comitiſſam quãdam venerabilem pro ſalute ſua non parui precij fibulam auream ad cœnobiũ noſtrum (ità enim vouerat) mittere. Indè malignus dæmon, qui diligenter hominum animos explorat, in quæ vitia procliuiores ſint, occaſione arrepta, clerici huius mentem pertentat. Ille verò nequiſſimam ſuggeſtionem non grauitatis conſilio, nec virtutis conſtantia reſpuens, oculos ad fibulam adijcit, eamque clàm ſuffuratur. Non diù pòſt Abbas noſter Rauengerus dum quoſdam è nobis ad ſacros ordines vult promoueri, ad Epiſcopũ nos mittit, adiuncto nobis etiam clerico, de quo nunc agimus. Erat tum Quadrageſima. Etsì autem ille tanti ſacrilegij ſibi eſſet conſcius, nulla tamen id neque confeſſione, neque pœnitentia expiauit, ſed confidenter nobiſcum proficiſcens, Diaconus ordinatus eſt, non attendens, quod ſcriptum eſt: Mundamini, qui fertis vaſa Dominî: cum vtiquè eos, qui corporis & ſanguinis Dominici vaſis tractandis adhibentur, mundos & probatis moribus eſſe oporteat. Abſoluto deindè ſacrificio & precibus veſpertinis, nos ad hoſpitium imus, eouſquè producta ieiunia ſoluturi. Ibi inter edendum ille confrater noſter cadit, frendet dentibus, mirè ac miſerè ſe collidit, noſque admirabiliter obſtupefactos, cogit laboranti ſibi adeſſe. Mox à menſa ſurgimus, permulta remedia ſumma beneuolentia adhibemus: ſed fruſtrà omnia, diuino iudicio in eum ius ſibi diabolo vendicante. Tota nocte diſcruciamur animis, & valdè affligamur. Tandèm benignus Deus, nolens apud exteros tam fœdum caſum nobis cedere ad ignominiam, profligato dæmone, præſtitit vt nobiſcum incolumis rediret. Et integra tum hebdomada nullam ſenſit maligni illius infeſtationem: qua Dei benignitate ille abuſus, noluit facinus ſuum confiteri: eaque incuria hoſtem reddidit valẽtiorem. Nam cùm Completorij preces Dominico die perſolueremus, acriùs à dæmone arripitur, nec iam ſuccurrebat nobis, quo pacto ei opitularemur, quòd incerti eſſemus, num ſatanæ vexatio illa eſſet. At tamen præ fraterna commiſeratione noctibus vicißim apud eum vigilabamus, viſuſq; eſt nobis crebriùs, quàm olìm Saul, exagitari. Interìm brachium dextrum, quo rapuerat aurum, penitùs exareſcit. Nobis dubitantibus, an caſu id acciderit, vel diuina animaduerſione, Abbas noſter rem altiùs perpendens, nequaquàm cenſuit caſui tribuendum, ſed hominem dixit diaboli laqueis cõſtrictum teneri. Mouebat eum, quòd ſtatìm à ſacris acceptis ordinibus diuinitùs punitus eſſet, & vndè animæ remedium capiendum erat, id ei verſum eſſet in perniciem. Nouerat ſcriptum, grauiùs eum condemnari, qui indignus ſuſcipit, quod non meretur. Sicut ergò in Iudam temerè percipientem corpus Domini ſatanas intrauit, quem conſtat furem fuiſſe: ità colligebat Abbas etiam hunc fortaſsis aliquo ſacrilegio contaminatum, quòd ea ferè hora attrociùs cruciaretur à dæmone, qua fuiſſet ſacris initiatus: hortabaturque fratres, vt cùm ſe illa vexatio remitteret, cautè ab eo expiſcarentur, num quid eius conſcientiam grauet. Fratres Abbatis iuſſa capeſſunt, clanculò ex eo ſciſcitantur, ſi quid habeat, quod animum angat. Ille ad voces eorum modò rubore, modò pallore ſuffunditur: tandemque licèt pudibundus, ſuam culpam & agnoſcit & purè confitetur, orans vt apud Abbatem pro ipſo velint intercedere. Fratres referunt omnia ad Abbatem, Abbas iuſtitiam miſericordia temperat, nec vult addere afflictionem afflicto: prohibet etiam, nè eius crimen in publicum proferatur: indicit fratribus,

Eſa. 52.

Itèm alterius ſacrilegi horrenda pœna.

1. Reg 16.

Iohan 13. & 13.

fratribus, vt pro illo ieiunijs & precibus & Miſſarum celebrationi incumbant. Quid multa? Reualeſcit frater, reſtituitur brachium, dæmon ab eo prorsùs eliminatur: noſterque mœror multiplex, multa conſolatione permutatur. Liberatur à dæmone laceſſitus precibus fratrũ.

Cap. 12. Eſt hodieque apud nos frater quidam faber ferrarius. Is cùm in itinere duos comites ſuos ex leui cauſa ad ſummam contentionem ex largioribus poculis perueniſſe cerneret, ità vt iam ad arma proſilirent, non ſine ingenti periculo ſe medium interponit, cupiens eos inter ſe cõciliare. Tum alter ex eis, omiſſo aduerſario ſuo, in hunc furibundus incurrit, multiſque eum vulneribus conficit, vt penè exanimis videretur. Ea re nos valdè commoti, maximè quòd fida eius opera ſæpè vſi eſſemus, ſtatìm medicos ei adhibemus. Curantur facilè vulnera omnia, dempto illo, quod in brachij iuncturam illatum erat, in quo curando chirurgi errauit induſtria. Et tamen egit ille, vt extrinſecùs vulnus ſanatum videretur, cùm intùs maneret morbus. Accipit ergò pactam mercedem, & tanquàm ſuo officio probè perfunctus, abſcedit. Fabrum rurſùs inuadit dolor, nihil poteſt illo brachio exercere operis, immò nec manum ad os ducere. Vbi nihil proficit humana medicina, ad huius loci ſanctos confugit. Accidit verò, vt tum nos cuiuſdam afflictionis cauſa cum crucibus & ſanctorũ reliquijs Malmundarium peteremus, ſanctorũ eius loci merita imploraturi, multa nos hominum, vt moris eſt, turba comitante, in quibus & faber ille fuit, qui etiam iter noſtrum anteuertit. Cumque procùl nos aduentantes cerneret, oculis in cælum ſublatis, & genibus flexis, rogat Deum, vt per ſanctorum illorum merita ſibi opituletur. Ità orans, ſubitò quasì mentis quendam ſtuporem patitur, moxque ſe in pedes erigere volens, nutante veſtigio, in cubitum relabitur, ſicque brachij illa pars, quæ perniciosè ſuo loco mota erat, indè reſiliens, in priſtinum ſtatum reuocatur, & homo totus fit ſanus, vſque in præſens nobis vtiliter ſeruiens. Vide quid præſtet ſanctorum inuocatio.

Cap. 13. In villa proxima, nobis cernentibus, paruulus quidam fuit manibus ab ipſa natiuitate planè contractis. Dolebant ſummoperè parentes, & eorum vicem miſerabantur vicini, hortabanturque eos, vt cum paruulo eant ad noſtrum monaſterium, nec dubitent ſe non fruſtrà id facturos: quòd ob illuſtrandum ſanctum ſuum, permulta illic Deus miracula operetur. Non ſurdus auditor pueri pater, facit quod admonent. Erat tum ſolennitas natiuitatis beati Iohannis, vidimuſque eum offerentem munus ad altare ſancti patroni noſtri. Iam enim preces Veſpertinas abſolueramus, & propter nimiam populi aduentantis impreſſionem, manſimus in choro. Interìm audimus puerum clamitãtem, miramur inſolitum vulgi ſtrepitum, cupimus ſcire quid rei ſit, ſubitoque puer ad nos affertur iam planè curatus. Laudamus omnes vno ore Chriſtum, confeſſorem eius prædicamus, ad cuius ſepulcrum id genus quotidianis conſolationibus recreamur. Contractus puer reſtituitur.

Cap. 14. Inter magnam malè habentium turbam, qui ad nos confluebant, venit cæcus quidam, qui iam multa ſanctorum loca adierat fruſtrà, Domino eius curationem differente, vt ſancti noſtri merita magìs innoteſcerent. Sub ipſis autem Miſſarum ſolẽnijs in noſtram eccleſiam introductus, apud altare nobis cernentibus ſe proſternit, atque poſteà eleuatus, perſpicuè videt, Deumque in ſancto eius, ità vt par erat, mirificè laudat & prædicat, nos quoquè compellens exultare in Domino, & gratias agere. Cæcus lumẽ recipit.

Cap. 15. Villa Vuademias nobis ſubiecta eſt, nec à monaſterio noſtro longè abeſt. In ea ruſticus quidam adhuc ſuperſtes degit, qui primo Rogationum die, cùm deberet diuino cultui vacare, contra fas abijt ad ſyluam, & ligna cecidit in vſus domûs ſuæ. Galliarum eccleſiæ ex præſcripto beati Mamerti Epiſcopi Viennenſis, triduo illo litanias concelebrant, ieiunijs ſe macerant, pio affectu à mundi illecebris abſtinent, animarum potiùs quàm corporũ alimoniæ ſtudent. Ea conſuetudo hodieque perſeuerans ob multas auertẽdas clades, non debet ob friuolas quaſdam occaſiones violari. Sed id ruſticus negligens, diei que ſanctificationis reuerentiam non exhibens, diuinam ſenſit vltionem. Faſcem enim lignorum humeris impoſitum domum abſportat, baculo ſe ſuſtentans: dumque onus deponit, manus curuatis digitis adhæret baculo, nec ab vllo potuit amoueri. Aduocantur vicini, mirantur omnes: rogant, vt quid egerit, exponat. Ille non diſſimulat, fatetur peccatum ſuum: orat, vt baculum ob longum ex vtraque parte amputent, nè eius onere prægrauetur. Deindè admonitus ab illis, ſedulò inuiſit diuerſa ſanctorum templa, diù noctuq; eorum ſuffragia implorans. Ità accidit, vt veniret etiam ad nos, qui tam inſolita perſpecta vltione, putabamus hominem aut periurij, aut ſacrilegij dare pœnas. Cùm autem ſecretò eum exa- Dies Rogationum. Vltio cæleſtis in violatorẽ feſtiũ Rogationũ.

minaremus, negauit ſe vnquàm vel ſacrilegum, vel periurum fuiſſe. Et nobis ſanè viſus eſt vera dicere. Iuſſimus autem, vt apud aram ſancti Remacli ſe proſterneret. Poſteà verò nobis Miſſam ſolenniter celebrantibus, cùm Euangelium legeretur, ille vociferatur, & ſurgit à pauimento. Tum verò nobis & permultis alijs adſpectantibus, lignum è manu eius elabitur: rurſusque ille tanquàm mentis ſtuporem patiens, quod nobis maximæ admirationi fuit, humì collabitur, ſuiſque clamoribus efficit, vt Euangelium audire non poſſemus. Nec diù pòſt ſanatus eſt. Nos verò lignũ illud iuſſimus ſuſpendi ad fores monaſterij noſtri.

Miſericorditer curatur prędict' violator.

Pauca alia miracula omiſimus, nè faſtidioſi lectores habeant vndè conquerantur.

S. MOYSIS VITA, A PHILONE HEBRÆO TRIBVS LIBRIS CONSCRIPTA, PETRO FRANCISCO

Zino Veronenſi interprete. Extat in eius operibus Græcè ſcriptis. Nos ſingulis libris capitula adiecimus, ad marginem annotata.

LIBER I.

4. Septēbris Cap. I.

MOSIS apud Iudæos legiſlatoris, vt quidam volunt, vel, vt alij cenſent, ſacrarũ legum interpretis, viri in rebus omnibus ſummi, atque hominis planè perfecti abſolutique vitam, nè ignoretur ab ijs, qui eius cognitione ſunt digni, ſcribere cõſtituimus. Nam legum quidem, quas reliquit, gloria per vniuerſum orbẽ peruagata, ad extremos vſque terrarum fines peruenit: Ipſe autem quinam verè fuerit, haud ità multis eſt notum. Etenim qui ciuitatibus leges condiderunt, propter inuidiam fortaſsè, & quòd ipſe non paucis in rebus ab inſtitutis ipſorum diſſentiret, noluerũt, vt inter eos, qui apud Gręcos celebres erãt, numeraretur. Quorum plerique, quam ex literarum ſtudijs adepti erant facultatem, monumentis tum carmine, tum ſoluta oratione conſcriptis dedecorârunt, peruulgatas comœdiæ Sybariticæque nequitiæ turpitudines componentes. Quos exercere ingenia in virorum pręſtantiũ vitis explicandis oportebat, vt nec pręclarũ quicquam, quod illuſtrari poſſet, ſilentio prætermiſſum, obliuione deleretur: nec ipſi, potioribus omiſſis argumentis, cognitione indigna prætuliſſe viderentur, cùm accuratè ſcelera ad flagitioſorum hominum gloriam promulgarent. At ego, neglecta iſtorum inuidia, quæ de hoc viro vel ex ſacris libris, quos ipſe tanquàm admiranda ſapiẽtię ſuæ reliquit monumenta, vel ex gentis ſenioribus didici, memoriæ tradam. Semper enim auditis lecta coniunxi atque contexui: Quo factum eſt, vt diligentiùs, quàm cæteri, quæ ad vitam eius pertinẽt, videar perſecutus. Exordiar autẽ, vndè principium ducendũ eſt neceſſariò.

Nomẽ Moſis cur minùs celebrè apud exteros.

Cap. 2. Moſis gen' & patria.

Moſes genere quidẽ Hebræus fuit, ſed in Aegypto genitus, & educatus. Illuc enim maiores eius, cùm Babylon & loca finitima diuturna fame premerẽtur, victûs quærẽdi gratia vniuerſi cõmigrauerant. Ea quippè regio campeſtris & plana, & cùm rerum omniũ, quibus indiget humana vita, tum frumenti potiſſimùm feraciſſima. Nam huius flumen vigẽte æſtate, quo tempore non torrẽtes ſolùm, ſed perennes fluuij minuuntur, exundat, atque agros fœcundos reddit: qui cùm imbre non egeant, magnam omnium fructuum copiam quotannìs afferunt, niſi propter redũdantem incolarum impietatem iratus Deus eos intercipiat. Parentes ſui ordinis optimos habuit, qui licèt tribules eſſent, concordię tamen vinculo magìs, quàm generis neceſſitudine, deuincti erant. Septima ætate fuit hic poſt illum primum, qui cùm eſſet aduena, totius Iudæorum gentis dux extitit. Regia autem educatione nutritus eſt ob hanc cauſam:

Aegypti fertilitas.

Cap. 3.

Aegypti Rex, cùm huiuſce gentis hominum multitudo vehementer creſceret, veritus nè aduenæ numero indigenas ſuperantes, validiore manu cum illis de imperio contenderent, robur ipſorum tollere nefarijs conſilijs machinabatur. Permittens igitur, vt fœminas, quæ naſcerentur, ſuſcipi atque educari liceret, (ſiquidem fœmineum genus, propter naturæ imbecillitatem, ineptum eſt ad bellum gerẽdum) iuſſit vt interficerentur mares, nè per ciuitates propagarentur & creſcerent. Nam virorum pro-

Pharaonis crudelitas.

propugnaculum haud facilè capi euertiq; poteſt. Natus itaq; puer, auguſtiorē, quàm pro priuato homine, indolem præ ſe tulit. Quarè parentes, quoàd fieri potuit, edicta Tyranni negligentes, eum clàm domì tribus menſibus nutrierunt. Verùm, quoniam in regnis non deſunt, qui illa etiã, quæ in penetralibus geruntur, diligenter explorent, vt noui ſemper aliquid ad Regem afferant, veriti, nè, dum vnius ſaluti conantur conſulere, vnà cum illo perirēt, lachrymātes filium propter fluminis ripam expoſuerunt, gementesque receſſerunt, miſerantes tum vicem ſuam, qui proprijs manibus filium cogerentur occidere, tum iniquiſſimum ipſius interitum. Deindè tanquàm in alieno negocio ſe, vt maioris calamitatis authores, incuſabant. Cur enim eum (aiebant) non ſimul àc in lucem eſt editus, expoſuimus? Quandoquidem qui non peruenit eò, vt manſuetioris victûs particeps eſſet, eum multi ne hominem quidem exiſtimant. Nos autem ſuperuacaneam adhibentes curam, tres menſes illum enutriuimus, atque ità vberiorem tum nobis moleſtiam, tum ipſi acerbitatem exhibuimus: quippè qui ad ea, quæ iucunda moleſtáve ſunt, diutiùs toleranda iam idoneus, acerbiore malorum ſenſu perimitur. Ac illi quidem futuri euentûs ignari, miſerabili dolore affecti diſceſſerunt: Soror autem infantis expoſiti, fraterna affectione ducta, paulò longiùs, quid euenturum eſſet, obſeruabat. Quæ mihi videntur omninò prouidentia Dei, cui puer curæ erat, accidiſſe.

Moſes trib⁹ menſibus clàm à parētibus enutritur.

Moſes infans exponitur flumini.

Maria ſoror eius rei euētū obſeruat.

Regionis Rex charam & vnicam habebat filiam. Hæc, vt fertur, cùm iam diù nupta eſſet, nunquàm conceperat, quarè prolis præſertim maſculæ, quæ opulētam paternæ felicitatis ac principatûs hæreditatem caperet, erat admodùm cupida, nè deficiente ſobole, ad alienos perueniret. Quamobrèm eo die quammaximè triſtis atque ſolicita, licèt domì manere, nec porta pedem efferre ſolita eſſet, tamen curarum onere fatigata, ſe cum ancillulis ad flumen contulit: cumq; balneo vſura eſſet, in carecto denſiſſimo puerum conſpicata, vt ad ſe afferretur, imperauit: eumque à vertice ad pedes vſque contemplans, pulchram habitudinem & formam commendauit: cumque lachrymantem cerneret, non aliter, àc ſi proprius fuiſſet filius, materna affectione miſerata eſt. Sciens autem illum eſſe filium Hebræorum, Regis edictum metuentiũ, quomodò tolli educarique poſſet, conſulebat. Neque enim tutum exiſtimabat, eum ſtatim in regiam ferri. Adhuc igitur ambigenti, ſoror pueri, quæ tanquàm è ſpecula dubitationem ipſius conijciebat, accurrit, & rogat, an eum à mulieribus Hebræis lactari velit: illaq; annuente, ſuam & infantis matrem tãquàm alienam, adduxit, quó promptiùs libentiq; animo occaſionem arriperet, ſeque illum mercede nutrituram polliceretur, Deo ſic prouidente, vt prima alimenta puer germana perciperet. Tum ipſum verè Moſem appellàrunt, quòd ex aqua ſublatus eſſet. Aquam enim Aegyptij Mos vocant.

Cap. 4.

Filia Pharaonis cur Moſen adoptàrit.

Moſes à ſua matre nutritur.

Cùm autem maiora continenter incremēta, quàm pro ratione temporis, acciperet, citiùs à mamma depulſus eſt, & à matre eademq; nutrice, cùm non egeret ampliùs lacte, redditus ei, quæ ipſum lactandum tradiderat. Erat autem generoſa liberaliq; forma præditus. Itaq; videns eum perfectiorem, quàm ætas pateretur, ex ipſoque adſpectu magis, quàm anteà diligens & charum habens, adoptat ſibi, cùm priùs artificio tumorem ventris ſimulâſſet, quô verus, non autē ſuppoſititius, eſſe putaretur. Omnia autem quæ Deus vult, quanuis difficilima ſint, facilia reddit. Regio igitur cultu atque inſtitutis educatus, non vt planè puer rebus ridiculis & leuibus oblectabatur, licèt ij, quorum fidei & curæ commiſſus erat, permitterent, vt animum relaxaret, & nihil ei triſte aut ſeuerum oſtenderent: ſed pudorem ac grauitatem præ ſe ferens, ijs audiendis & ſpectandis vacabat, quæ animo erant profutura.

Cap. 5.

Filia Pharaonis ſimulat ſe matrē Moſis.

Iam præceptores vndiq; conuenerant, partìm è locis propinquis, Aegyptiq; præfecturis ſponte ſua, partìm è Græcia magnis præmijs acceſſiti: quorum ille facultates haud ità longo tempore, ingenij præſtãtia doctrinam & præcepta ipſorum anteuertens, adeò ſuperauit, vt reminiſci, non diſcere, videretur. Quin etiam, quæ cognitu difficilima erãt, ipſemet excogitabat. præclara enim ingenia per ſe multa noua reperiunt. Ac quemadmodùm athletarũ magiſtros ſolicitudine liberant ea corpora, quæ rectè valent, & omnibus partibus benè compacta, & agilia ſunt, quippè quæ nihil aut parùm eis curæ præbeant: atque itèm agricolas felices generoſæque arbores, quæ ſponte ſua meliores fiunt: ſic egregius animus præripiens, quæ dicuntur, per ſe ipſe potiùs, quàm Doctorum opera, iuuatur. Arrepto nanque aliquo ſcientiæ principio, tanquàm equus, vt aiunt, per campum excurrit. Numerandi igitur dimetiendique ratio-

Cap. 6.

Moſes mirè proficit in literis.

Itē in omni ſciẽtia & philoſophia

rationem,orationisq́; numeros,concentum & modos,vniuerſamque muſicam,quæ vel inſtrumentorum vſu,vel vocibus continetur,& philoſophiam,quæ per comparationes & coniecturas in literis, quas ſacras vocant, oſtenditur, ex commendatione animalium,quibus diuinos honores tribuunt, & quæ artibus ac doctrinis his leuioribus compræhenduntur,ex Aegyptiorum ſermonibus didicit. Græci autem aliam diſciplinarum ſeriem tradiderunt. At illi, qui è locis finitimis venerant, tum Aſſyrias literas,tum Chaldaicam de rebus cęleſtibus ſcientiam docuerunt.Hanc tamen ab Aegyptijs etiam accepit. Mathematicæ enim facultatis inprimìs ſtudioſi ſunt. Diligenter igitur ab vtriſq; didicit,& in quibus inter ſe vel conuenirent,vel diſcreparent.Sine contentione autem lites & controuerſias præteriens, veritatem inquirebat. Natura enim ipſius nihil falſi poterat admittere : cui vitio ſunt affines, quicunq; pro partibus pugnant,& propoſiti,qualecunque fuerit,defenſores,vtrùm probabile ſit,nécne,nihil explorantes : ſimiles patronis operam ſuam mercede vendentibus, qui nihil curant,an cauſæ,quas ſuſcipiunt,iuſtæ ſint.

Aegyptij inprimis ſtudét matheſi

Cap.7.

Moſis ſumma téperantia in adoleſcentia.

Cùm autem è pueritiæ terminis excederet, prudentior euadebat : nec, vt quidam ſolent,adoleſcētiæ cupiditatibus indulgebat: licèt innumerabilibus illecebris accenderetur ex occaſionibus, quas regna cumulatè ſuppeditant : ſed ipſas continentia ac temperātia,tanquàm quibuſdā habenis coërcens, earum impetum cohibebat. Nam reliquas ægritudines animi,quæ ad iram mœrorémve commouent, natura mitigans & leniens moderabatur. Quòd ſi quicquam animūs tantummodò perculſus & afflictus eſſet, rationis caſtigatio grauiorem adhibebat animaduerſionem. Ac primos omninò animi motus atq; impetus, vt ferocem & indomitum equum obſeruabat, veritus,nè rationē,quæ aurigæ munere fungi debet,præcurrentes omnia perturbarent. Sunt enim bonorum malorumq́; cauſæ: bonorum quidem, cùm párent rationis imperio:malorum autem,cùm contumaces ſunt,nec ei volūt obtemperare. Quibus ex rebus fiebat,vt & qui cum illo verſabantur, & reliqui omnes, meritò noui ſpectaculi admiratione affecti,dubitarent, vtrùm illuſtris illa, quæ corpus eius incolebat, mens diuina eſſet,an humana,an ex vtroq; compoſita. Animaduertebant enim aliarū non eſſe ſimilem,ſed eminere,& ad magnificentius quiddam extolli. Ventri enim,præter neceſſarium tributū, quod natura præſcripſerat, nihil impertiebat. Voluptatum autem, quæ ſub ventre ſunt, ne meminerat quidem, niſì quandiù liberis operam daret. Parſimoniæ verò præcipuè ſtudioſus erat.A molli enim delicataq; viuendi ratione,vt ſi quis alius,abhorrebat:quippè qui animo tantùm viuere cupiebat,nō corpore.Philoſophiæ præcepta ex quotidianis actionibus oſtendebat,ſic loquens,vt ſentiebat: ità ſe gerens,vt ad orationis vitæq́; concentum dictis facta congruerent,vt qualis ſermo, talis vita : & qualis vita, talis ſermo reperirentur : viciſſimque ſibi, tanquàm in inſtrumento muſico concinentes,reſponderent.

Primi mot' ſunt cohibēdi,nè peccatū naſcatur.

Cōtemptus voluptatū in Moſe.

Cap.8.

Res ſecūdæ vt pleroſque inflent.

Iam cùm multi, ſi proſper aliquis fortunæ flatus eos pauliſpèr prouexerit, inflati magnos ſpiritus tollant, & humiliores deſpiciant, eoſque quiſquilias, ſordes, incommoda,inutilia terræ pondera, & alijs id genus nominibus appellent, non aliter, àc ſi commutabilem ipſi fortunæ conditionem apud ſe in tuto ſtabilique loco concluſam obſignatamque contineant, cùm ne poſtridiè quidem eodem fortaſsè futuri ſint ſtatu, (Quid enim fortuna mutabilius, quæ humana cuncta ſurſùm deorſùm verſans, vno eodemque die ſæpè excelſo loco poſitum deprimit, abiectumque ſublimem tollit?) Hæc iſti cùm ſemper fieri videant, planeque intelligant, domeſticos tamen atque amicos contemnunt,legeſque,ſecundùm quas geniti educatique ſunt, violant, & mores atque inſtituta patria, quæ meritò repræhendi non poſſunt, mouent atque diſſoluunt,rerumque præſentium ſtudio,nullius veterum memoriam retinent. Ille verò felicitatis humanæ faſtigium aſſecutus, cùm tanti Regis nepos, auitique regni ſic, vt nullus vnquàm filius magìs, hæres omnium ſpe exiſtimaretur, atque adeò Rex iuuenis vocaretur: diſciplinam tamen, in qua natus erat, à Maioribus traditam ſtudiosè coluit, eorum, qui ſe adoptauerant, bona, licèt temporibus ſplendidiora eſſent,aliena tamen adulterinaque putans, eorum verò, à quibus fuerat procreatus, quanuìs exiguum ad tempus obſcuriora forent, propria tamen germanaq́; iudicans,tanquàm incorruptus quidam iudex,vtrorunque,hos amore beneuolentiaq́; promptè proſequebatur, illos vt de ſe benè meritos, grata voluntate remunerabat : idque perpetuò præſtitiſſet, niſì nouum & nefarium à Rege ſcelus, in ea regione patratum adſpexiſſet.

Moſes hæres regni Aegyptij.

Hoſpites

Cap 9.

Hoſpites enim erant Iudæi. (Nam maiores, vndè genus ducebant, vt anteà diximus, ex Babylone atque alijs regnis penuria victûs in Aegyptum demigrauerant, & ſupplices quodammodò ad Regis fidem indigenarumque miſericordiam, tanquàm ad ſacrum aſylum confugerant. Hoſpites enim apud eos, à quibus ſuſcipiuntur, meo quidem iudicio ſupplices ſunt. Nec ſupplices ſolùm erant & amici, ſed incolæ iam ad parem cum vrbanis honorem adſpirantes, ac propè ciues, ab ipſis indigenis parùm differebant) Hos, qui proprijs ſedibus relictis, in Aegyptum tanquàm in alteram patriam conceſſerant, regionis princeps non ſecùs, àc ſi eos aut bello cepiſſet, aut emiſſet à dominis, quorum in ædibus vernæ nati eſſent, ſeruitute opprimebat: eosque vt mancipia tractabat, qui non ſolùm liberi erant, ſed hoſpites, & ſupplices, & incolæ, & Deum liberis, hoſpitibus, ſupplicibus, familiaribus præſidentem, taliumq; facinorum inſpectorem ac vindicem nihil veritus aut reformidans. Ad hæc eos nouis quotidiè laboribus premens, maiora, quàm ſuſtineri poſſent, onera imponebat. Ea ſi quis propter imbecillitatem detrectaret, ferrũ præſtò erat. Operibus homines immitiſſimos ac ſæuiſſimos, neminique ignoſcentes præfecerat, qui ex ipſa re operum exactores appellabantur. Lutum alij conflandis lateribus conficiebant: alij paleas vndiquè comportabant: Laterum enim vincula, ſunt paleæ: alij domos, muros, vrbes extruebant: alij excindebant lapides, materiam ipſi die noctuque, nullis ſuccedentibus, exportantes. Nulla dabatur quies, adeò, vt ne ſomnum quidem capere liceret. Omnia & opificum & miniſtrorum munera obire cogebantur. Itaque breuì prius animi concidebant, tum corpora defatigabãtur: atque ità tanquàm peſtilenti lue correpti, alij poſt alios interibant. Hos inſepultos extra fines abijciebant, & tam miſerabiliter defunctis propinquos aut amicos non ſolùm puluerem inijcere, ſed ne illachrymare quidem permittebant: vt animi etiam affectionibus, quas propè rerum omnium ſolas natura liberas eſſe voluit, ſeruitutem intolerabili grauioris neceſſitatis onere affligentes impij minitarentur.

Pharaonis in hoſpites Iudæos ſæuitia.

Cap. 10.

Hæc ille ferens iniquo animo, vehementerque dolens, cùm nec iniurios vlciſci, nec læſis opitulari poſſet, oratione, quantùm poterat, adiuuabat, præfectos monens, vt moderatè ſe gererent, & mandatorum acerbitatem mitigarent atq; remitterent: operarios autem cohortans, vt præſentem fortunam fortiter ferrent, ſeque viros præſtarent: nec, ſi corpora fatigarentur, animis deficerent, ſed poſt aduerſam, proſperam expectarent. Rerum enim, quæ in mundo ſint, omnium eſſe viciſſitudinem. Cæli perturbationem in ſerenitatem conuerti: ventorum violentiam, in placidum aëris ſtatum: turbulentam maris tempeſtatem, in quietam tranquillitatem: res itèm humanas ſic agi, atque eo magìs, quo ſunt mutabiliores. Hiſce rationibus ſe grauiſſimos eorum morbos vt bonus medicus lenire, ac leuiores reddere exiſtimabat. At illi pauliſpèr mitigati, rursùm irruebant, & ex reſpirãdi interuallo nouum aliquod omninò & grauius malum afferebant. Erant enim ex præfectis quidam planè implacabiles, atque ità rabidi, vt à venenatis carnemque vorantibus beſtijs crudelitate nihil differrent, feræ ſub humana figura, quæ corporis formam ad manſuetudinis ſpeciem, venandi decipiendique cauſa geſtabant, ferro adamanteque duriores. Horum vnum immaniſſimum, cùm admonitionibus nõ mitior, ſed aſperior fieret, iuſſaque tanta diligentia ac manuum celeritate facientes, vt ne ſpatium quidem haberẽt reſpirandi, ad necem vſque contumelioſè flagris cæderet, de medio ſuſtulit: æquum eſſe iudicans, vt qui pernicie atque interitu hominum paſcebatur, ipſe perderetur ac interiret.

Moſes conſolatur Iudæos afflictos.

Præfecti operũ crudeliſſimi.

Ex ijs vnum occidit Moſes.

Cap. 11.

Hoc audito, Rex indignatus eſt, & grauiter tulit: nõ quòd vnus iuſtè, an iniuſtè necatus occidiſſet, ſed quòd è filia natus, à ſe diſſentiẽs, non eoſdem, quos ipſe, inimicos atque amicos iudicaret: ſed odiſſet, quos ipſe diligeret: diligeret, quibus ipſe infenſus eſſet, in eosque ſe mitem miſericordemque præberet, quos ſummo ipſe odio proſequeretur ac ſempiterno. Hanc magiſtratus ſemèl occaſionem nacti, cùm ſcirent adoleſcentem ſcelerum ipſorum eſſe memorem, eaque opportunè vindicaturum ſuſpicarentur, innumerabiles hincindè calumnias in apertas aui aures intulerunt, vt etiam amittendi regni timorem inijcerent. Id molietur, dicebant. nihil enim humile ſapit, ſemper aliquid machinatur, ante tempus affectat regnum. Quoſdam blanditijs allicit, alios deterret minis, alios necat indicta cauſa: quos tibi chariſſimos animaduertit, aſpernatur. Quid iam cunctaris? an expectas, vt cogitata perficiat? Magni momẽti eſt apud eos, qui inſidias ſtruunt, eorum cunctatio, qui petuntur inſidijs.

Magiſtrat' inflammãt animũ Pharaonis in Moſen.

Iſtorum

Cap. 12. Moſes fugit in Arabiã.

Iſtorum criminationibus in Arabiam finitimam ſeceſſit: vbì tutò commorabatur, Deum obſecrãs, vt miſeros è difficilimis incommodis liberaret: eos autem, à quibus nihil in ipſis diſcruciandis omittebatur, meritis ſupplicijs afficeret, ſibiq; duplicatam hanc gratiam concederet, vt vtrunque poſſet intueri. Hoc eius bonorum ſtudium, & malorum odium diligens Deus, ipſius audijt vota, nec eorum, quæ illic patrabantur, in longum, vt ipſum decebat, iudicium diſtulit. Interìm ſe in ſtadio virtutis Moſes exercebat, ciuilique ratione magiſtra, optima vitæ genera, quæ tum in cõtemplatione, tum in actione verſantur, cum laude colens vtebatur: & philoſophię decreta verſans, ſtudioſeque animo repetens, ità memoriæ commendabat, vt nunquàm obliuiſceretur: eaque ſtatìm factis exprimens, laudem inueniebat apud omnes. Quanquàm non videri, ſed eſſe laudabilis ſtudebat. Sibi enim tanquàm ſignum propoſuerat rectam naturæ rationem ac legẽ, quæ ſola virtutum eſt & principium & fons. Alius ergò implacabilem inexpiabilemq; Regis iram fugiens, ac tum primùm in alienam regionem profectus, incolarum mores ignorans, nec planè ſciens, quibus rebus delectarentur, aut à quibus abhorrerent, etsì quietam & vulgo incognitam vitam agens, latére potiùs voluiſſet, quàm in publicum ſeſe conferre: eos tamen, qui potentia atque opibus plurimùm poſſent, officiorum aſſiduitate rationibus ſuis ſtuduiſſet adiungere, vndè ſubſidium & opem expectaret, ſi qui vim aduenientes ſibi conarentur inferre. Ille verò diuerſam à cõmuni ſententia viam ingrediebatur, ſaniora animi conſilia ſequens, nec ſupplantari ſe, aut decipi patiebatur. Quamobrèm maiores nõnunquàm viribus animos tollebat, iuſtitiam ſatìs per ſe firmam atque expetendam exiſtimans: eaq; incitatus, imbecillioribus vltrò ferebat auxilium. Quæ autem eo etiam tempore geſſerit, dicam. Licèt enim parua videri queant, non à parua tamen ſapientia profecta ſunt.

Studet non videri, ſed eſſe laudabilis.

Cap. 13. Apud Arabes paſcunt greges etiã illuſtres virgines & pueri.

Apud Arabes mos eſt, vt armenta gregesque paſcant, non viri ſolùm, ſed fœminæ: nec pueri tantùm, ſed virgines: non modò obſcuris, ſed illuſtribus ortæ parẽtibus. Septem igitur puellæ ſacerdotis filiæ gregem duxerãt ad quendam fontem, vrnasq; funibus vinctas vna ab alia, quo labor in ſingulas ex æquo diſpertiretur, ordine excipientes, alacriter admodùm canales in propinquo ſitos implebant. Accedentes autem alij paſtores, contempta virginũ imbecillitate, eas vnà cum grege conabantur expellere, gregesque ſuos ad paratum potum adducentes, alieni percipiebant laboris fructum. Quod intuens Moſes, qui non procùl aberat, ſed propè ſtans, morem & inſtitutum illud antè conſiderabat: Ab iniuria, inquit, non temperabitis? Auaritiæ'ne veſtrę ſuffragari ſolitudinem exiſtimatis? Nõnne erubeſcitis, quia brachia & vlnas inertes alitis? Vos ſetæ profundæ, ac ventres eſtis, non homines. Illæ quidem virgines animos viriles gerunt, quæ nihil eorum, quæ agenda ſunt, negligunt. Vos autem iuuenes delicijs muliebribus vacatis. Faceſſite hinc, atque illis cedite, quæ priores aduenerunt. Vos'ne, quos ęquius erat illis aquę copiam haurire, hauſtam ab eis, vultis intercipere? At per cælum iuſtitiæ oculum, ea, quæ vel in maximis geruntur ſolitudinibus, perſpicientem, non auferetis. Me nanque præbuit adiutorem, qui iſtud non expectem, ſed illis iniuria affectis opem feram cum magna manu, quam auaros adſpicere nefas eſt. Sentietis autem eam ex occulto vos vulnerantem, niſì ſententiam mutatis.

Cap. 14. Defendit puellas à paſtorũ importunitate.

Hæc illo dicente, veriti, nè vaticinaretur, & oracula funderet, (ſiquidem numine afflatus, & in prophetæ ſpeciem mutatus videbatur) ab incepto deſiſtunt, ac párent, & virginum gregem, ſuis poſthabitis, priorem ad canales ducunt. Illæ verò vehementer lætæ, domum reuerterunt, & quæ præter ſpem acciderant, ſic enarrârunt, vt magno hoſpitis deſiderio patrem affecerint. Repræhendebat autem eas, quòd ingratæ fuiſſent. Cur, inquiens, eum dimiſiſtis, quem oportebat ſtatìm adducere, & reſiſtentẽ obſecrare? Ecquid inhumanitatis in me depræhendiſtis? Nullos vobis ampliùs iniuriam facturos ſperatis? Defenſorum præſidio neceſſè eſt beneficiorum immemores indigere. Verùm, quandò peccatum adhuc corrigi poteſt, recurrite feſtinãtes, & hominem, cui gratia debetur, aduocate, vt hoſpitio ſuſceptum remuneremus. Properant virgines, & eum non procùl à fonte reperiunt: mandatumq; patris exponentes, perſuadent, vt domum veniat. Cuius adſpectum ille ſtatìm, & paulò pòſt ſapientiam admiratus, (egregia enim ingenia perſpicua ſunt, nec ad ea cognoſcenda longum tempus eſt neceſſarium) ei filiarum pulcherrimam in matrimonium dat, ex vnico officio in illo eſſe conijciens omnium virtutum decus. Honeſtũ enim per ſe amabile eſt, nec alterius eget commendatione, ſed proprijs inſignibus ſplendet.

Ducit vxorem filiã ſacerdotis.

Poſt

Poſt nuptias autem acceptos paſcebat greges, atque ità ad gerendum imperium erudiebatur. Præfuturus enim manſuetiſſimo hominum gregi, paſtorali cura ad regnum adminiſtrandum antè inſtituitur & exercetur, vt illi, qui natura bellicoſi ſunt, venatorijs artibus. In his enim exercituū duces futuri præmeditantur, quæ ſint agenda, exercitationiſque materiam ex animalibus ratione vacantibus ſumunt: vt prædiſcant, quæ vtroque imperij tempore, tum belli, tum pacis, præſtare oporteat. Nam agreſtium inter venādum inſectatio, eſt hoſtium perſequēdorum inſtitutio. Cicurum autem cura & gubernatio, eſt regia ſubditis imperandi diſciplina. Quamobrem non contumeliæ, ſed inſignis honoris cauſà, populorum paſtores Reges appellantur: mihique non ex vulgi opinione, ſed ex ſententia eorum, qui rem ad veritatem explorant, (rideat, qui velit) ſolus ille videtur Rex perfectus futurus, qui ſcientiæ paſtoralis peritus, in deterioribus animalibus didicerit, quæ pertinent ad præſtantiora. Magna enim perfici nequeunt ante parua.

Cap. 15. — *Reges cur vocētur paſtores.*

Cùm igitur paſtorum, qui tunc erant, optimus euaſiſſet, idoneuſque ad ea miniſtranda, quæ pecori ſunt vtilia: quoniam nullum laborem refugiebat, ſponteque ſua libens & præſens munere ſuo cum lætitia ſynceraq; fide fungebatur: ſic greges auxit, vt illi iam reliqui paſtores inuiderent, cùm gregibus ſuis nihil ſimile viderent contingere, quibuscum ſatis præclarè agebatur, ſi in eodem ſtatu permanerent: at illius greges, niſi quotidiè augerentur, videbantur imminui propter magna incrementa, quæ ſuſcipere cōſueuerant, tum pulchritudinis ex magnitudine & pinguedine, tum multitudinis ex fœcunditate & ſalubritate. Ducebat autem greges in locum irriguum & herboſum, vbi magna pabuli copia ſuppetebat. Profectus igitur in quoddam nemus, ſpectaculum vidit admirabile. Rubus (eſt autem rubus planta quædam ſpinoſa atque humilis) repentè, cùm nullus ignem intuliſſet, multa tanquàm ex aliquo fonte manante flamma, totus à radice ad ſummum circunfuſus exardebat, & manebat tamen incolumis, nec comburebatur, perindè quaſi res eſſet, quæ lædi non poſſet, nec pabulum ignis ipſe foret, ſed igne nutriretur. In medio autem flammæ cernebatur forma omnium pulcherrima, quæ nullius ſimilitudinem præferebat, imago planè diuina ac ſingularis, lux clariorem igne ſplendorem emittens, quam conieciſſet quiſpiam eſſe effigiem Dei. Vocetur autem Angelus, quoniam adſpectu magnifico futura denunciabat, ſilentio propè clariùs, quàm voce. Rubus etenim ardens ſignificabat eos, qui afficiebantur iniuria: ignis verò vrens, illos, qui iniuriam inferebant. Quòd autem ardens non combureretur, indicium erat, iniuria affectos, ab inferentibus non deletum iri: ſed horum quidem vim atque impetum, inanem ac vanum fore, illis autem inſidias non obfuturas. Nam Angelus ipſe prouidentiam Dei, res graues & formidoloſas præter omnium ſpem in lenes ac placidas commutantis, indicabat. Sed imaginem hanc diligentiùs expendamus.

Cap. 16. — *Moſes egregius ouium paſtor.* — *Rubus quid ſit.* — *Rubus ardet, nec cōburitur.* — *Conſpicit formā quādā pulcherrimam Moſes in medio flāmæ.*

Rubus, planta, vt dictū eſt, maximè imbecillis, ſed aculeis tamen ità munita, vt ſolo tactu vulneret, ab igne, qui exurendi vim habet, non conſumebatur: ſed contrà potiùs ſeruabatur ab eo, taliſque manens, qualis erat antè, quàm incenderetur, ac nihil prorſus abijciens, lucem acquirebat. Quibus omnibus ea deſcribitur conſolatio, qua tunc in calamitate conſtitutos ſuſtentabat, hanc tantummodò vocem non edens: Nolite animos deſpondere. Imbecillitas veſtra vis eſt, quæ feriet & vulnerabit innumerabiles: ab illis, qui vos euertere cupiunt, muniemini potiùs, quàm adolebimini: mala vobis obeſſe nō poterunt. Quinetiam cùm quis vos penitùs oppreſſos exiſtimabit, tum gloriam veſtram maximè illuſtratā adſpiciet. Ignis rurſùm, qui corrumpēdi vim habet, crudeles arguit, ac monet, nè proprijs viribus elati, confidant: ſed robur imbelle redditum atque ſublatum conſpicientes reſipiſcant. Vis enim in flāma comburēdi, vt lignum accenditur: Quod autem in ligno naturam habet vt comburatur, perſpicuè tanquàm ignis accendit. Hoc mirifico portento velut euidētiſſima admonitione Moſi futura præmōſtrat Deus, & oraculis incipit adhortari, vt populi curam defenſionemque ſuſcipiat: quippè qui non ſolùm libertatis eius miniſter, ſed etiam demigrationis ex eo loco dux haud ità multò pòſt ſit futurus: polliceturque, ſe in omnibus præſtò futurum. Afflictorum enim & intolerabiles iam diù cōtumelias tolerantium, nullo homine nec ſubleuante, nec miſerante, Ego, inquit, miſertus ſum. Etenim, cùm & priuatim ſinguli, & vniuerſi vno conſenſu precantes & ſupplices ad me confugerint, à me decet auxilium expectare. Sum autem natura mitis, & veris ſupplicibus miſericors. Ad regionis Regem proficiſcere, nihil omninò reformidans.

Cap. 17. — *Exponit quid rubus ardēs ſignificaret.* — *Verba Dei ad Moſen de medio rubi.*

Prior

Prior enim, à quo inſidiarum metu aufugeras, defunctus eſt: qui autem nunc rerum potitur, nihil ſuccenſet tibi. Seniores ergò, qui ſunt in populo, tecum adducens, dic, eum oraculo à me euocatum eſſe, vt ex patrio more atque inſtituto, trium dierum itinere indè progreſſus ſacrificet.

Cap. 18.

Moſes autem non ignorans, ſibi nec ſuos, nec alios fidem habituros: Si me, inquit, interrogauerint, ecquod ſit nomen illius, qui miſerit me, ego autem id expedire nequiuero, nónne videbor eos decipere? Primùm, inquit, illis reſpondeto, me eſſe illum, qui eſt: vt cùm intellexerint diſcrimen, quod eſt inter Eſſe atque Non eſſe, ſimul etiam diſcant, nullum reperiri nomen, quod propriè cōgruat mihi, cui ſoli adeſt ipſum Eſſe. Quòd ſi ingenij imbecillitate percipere non valebunt, & requirent, quomodò appeller, dicito, Me nō ſolùm eſſe Deum, ſed trium virtute inſignium virorum Deum, nempe Deum Abraham, & Deum Iſaac, & Deum Iacob. Quorum primus ſapientiæ, quæ doctrina traditur: alter illius, quę natura percipitur: tertius eius, quę exercitatione comparatur, exemplar eſt. Quòd ſi nondùm crediderint, tribus portentis, quæ nemo priùs nec adſpexit, nec audiuit, edocti cedent. Portenta autem illa erāt eiuſmodi:

Ego ſum, qui ſum, nomen Dei.

Abraham. Iſaac. Iacob.

Cap. 19.

Virgam, quam habebat, iubet in ſolum proijcere. Quæ confeſtìm animata, repebat, ac inter ſerpentes excellens, ingētis magnitudinis draco fit abſolutiſſimus, à quo celeriter recedens Moſes, ſeque præ timore vertens in fugam, reuocatur, iuſſuque Dei fiduciam & animum ſubminiſtrantis, cauda dracone apprehendit. At ille, qui adhuc conuoluebatur, ad tactum ſtetit, & in longitudinem ſeſe concinnè componens, ſtatìm in ipſam virgam reuerſus eſt. Vtraque profectò commutatio admiratione digna: vtra verò mirabilior fuerit, iudicari non poteſt, cùm animi cogitatio ad vtranque pariter obſtupeſcat. Ac portentum quidem hoc, primum fuit. Alterum autē haud multò pòſt ſubſecutum eſt. Præcipit, vt manum condat in ſinu, eamque proferat paulò pòſt. Quo iuſſa faciēte, manus è veſtigio niue candidior apparet. Rurſùm autem eam in ſinu condenti, rurſumque proferenti, in ſuum ſe colorem conuertit, & formam propriam recipit. Hæc ſolus à ſolo docebatur, vt domeſticus apud præceptorem, ſecum habens portentorum inſtrumenta manum & virgam, quibus inſtructus erat. Tertium porrò, non minorem habiturum admirationem, nec edi, nec prædoceri neceſsè fuit. In Aegypto enim illud oportuit inchoari. Erat autem tale: Quantum, inquit, aquæ ex flumine hauſtum, in terram fuderis, ſanguis nigerrimus euadet: ſic autem nec colore ſolùm, verùm natura & vi commutabitur. Hoc ſanè credibile videbatur non modò propter dicentis, qui non mentitur, authoritatem: ſed etiam propter illa, quæ tum in manu, tum in virga mirabiliter iam fuerant demonſtrata.

Virga mutatur in ſerpētē, & poſteà ſerpens in virgam.

Manus repentè mutatur.

Aqua mutatur in ſubſtantiā ſanguinis.

Cap. 20.

Quanuìs igitur crederet Moſes, munus tamen recuſabat, ſe tenuitate vocis, & linguæ tarditate, atque orationis inopia laborare dicens, præſertìm ex quo Deum loquentem audiuerat. Hominis enim in dicendo facultatem cum veritate comparans, infantiam exiſtimabat. Præterea cùm ad homines ſuperbos ac tumidos modeſtus & verecundus ipſe mitteretur, onus id grauius eſſe ducebat, quàm vt ei ſuſtinendo par eſſe poſſet. Precabatur igitur, vt alium eligeret, qui ad ſingula mandata perficienda foret idoneus. At ille pudorem ac modeſtiam eius commendans: Si ignoras, inquit, quis homini os tribuerit, & linguam arteriamque, atque omnia humanæ vocis inſtrumenta fabricatus ſit, is ego ſum. Quamobrèm nihil metuas. Ad nutum enim meum cuncta reddentur concinna, & mutabuntur in melius: nec quicquam impediet, quo minùs verborum fluxus, atque orationis copia, tanquàm ex puro fonte, facilis leniſque decurrat. Quòd ſi opùs erit interprete, os fratris tibi ſubſeruiet: vt ille quidem, quæ ex te audiērit, multitudini nunciet: tu autem illi, quæ à me acceperis.

Recuſat Moſes ex humilitate iniūctum obire munus.

Cap. 21.

His auditis, quoniam perpetuò contradicere, nec tutum erat, nec periculo vacabat, diſcedens, in Aegyptum cum vxore & liberis proficiſcitur, occurrentique ſibi in itinere fratri exponit reſponſa Dei, ſeque vt ſequatur, perſuadet. Huic autem animus ad parendum ex diuino conſilio ſic affectus fuerat, vt nihil hæſitans ea collaudaret, promptuſque ſequeretur. Cùm igitur vna ſententia atque vno animo in Aegyptum perueniſſent, maioribus natu ex populo ſecretum in locum coactis, oracula nunciant & declarant, Deum miſericordia commotum, velle ſaluti ipſorum cōſulere, eoſque indè ad meliora loca transferre. Ad ea autem Moſes illis ſe ducem profitetur. His ità conſtitutis, Regem non verentur conuenire, vt populum ſacrificaturum extra

Moſes redit in Aegyptū.

Aaron ei occurrit.

Loquitur Regi de di-

extra fines dimittat. Oportere enim ſe à maioribus inſtituta facere ſacrificia, non cõmuni aliorum hominum ritu, ſed ſingulari quodam more & lege à reliquis abhorrente. At ille, qui iamindè ab ipſis incunabulis maiorum ſuperbia ſuum animum inquinauerat, nec vllum Deum præter eos, qui cernerentur, eſſe cenſebat, renuit: contumelioſeque reſpõdens, Ecquis eſt, inquit, iſte, cui me parére neceſsè ſit? Ignoro nouum iſtum, quem dicitis, Dominum. Nec populum, per celebritatis & ſacrificiorum ſimulationem à me deficere cogitantem, dimittam. Tum, vt erat difficilis, iracundus & inexorabilis, iubet Præfectos operum caſtigari, quòd remiſſionem ociumque concederent, ſolutioris enim ocioſique animi eſſe, de celebritatibus & ſacrificijs cogitare, quæ ne in mentem quidem veniant ijs, qui neceſſarijs laboribus ſunt occupati: ſed illis, qui in voluptate delicijsque verſantur. *mittendo populo.*

Grauioribus ergò, quàm antè, calamitatibus oppreſſi, cùm & Moſis nuncijs vt deceptoribus, ſuccenſerent, & partim clàm, partim apertè maledicta conijcerent, atq; impietatem eorum accuſarent, quòd viderentur Deum mendacem cõſtituere: præſtare incipit Moſes portenta, quæ didicerat, exiſtimans eos, qui illa conſpexiſſent, abiecta incredulitate, in qua verſabantur, fidem ijs, quæ dicerentur, habituros. Demonſtrata autem portenta ſunt, diligenter tum Rege, tum magiſtratibus Aegyptiorum ſpectantibus. Etenim cùm omnes in regiam confluxiſſent, Moſis frater arreptam virgam admodùm manifeſtè concutiens, in ſolum proijcit, eaque draco protinùs efficitur. At illi, qui circùm ſpectabant & admirabantur, præ metu recedentes aufugiebãt. Sapientes autem & magi, qui aderant: Quid, inquiunt, admiramini? nec nos talium rerum ignari ſumus: ſed earum effectricem artem callemus. Tum proiectis, quã quiſque tenebat, virgis, ſerpẽtes totidem apparuerunt, qui circa primum illum vnum obuoluebantur. Ille verò cùm diù oberràſſet, ſe ſublimem excitat, dilatat pectora, fauces aperit, attractuq; ſpiritûs atque impetu vehementiſſimo cunctos tanquàm piſcium iactum vndiquè colligit, collectoſque deuorat & abſorbet, atq; in priſtinam virgæ naturam redit. *Cap. 22. Durius premuntur Hebræi. Miracula edit Moſes. Moſis draco abſorbet ſerpentes magorum.*

Iam magnifico victi ſpectaculo magorum animi, coarguebantur ſuſpicari, hęc non eſſe hominum figmenta, nec artes ad fallendum excogitatas: ſed diuina virtute fieri, cui omnia factu facilia ſunt. Verùm cùm perſpicuo rerum euentu ſic cogerẽtur confiteri, nec tamẽ minùs audacter in ſua inhumanitate atq; impietate, tanquàm in maximo aliquo bono perſtarent, nec iniuſta ſeruitute oppreſſos miſerarentur, nec quæ verbis mandabantur, efficerent: cùm voluntatem ſuam Deus portentis & ſignis clarius iam, quàm per oracula, declaràſſet, grauioribus remedijs vti neceſsè fuit, & plagis, quibus ſolis ſtulti, qui oratione doceri non poſſunt, emendantur. Decem autem regioni illatæ ſunt plagæ, vt qui abſolutè peccauerant, abſoluto item afficerẽtur pœnarum numero. Quæ quidem animaduerſio inuſitata fuit ac noua. Totius enim orbis elementa, quibus ipſe mundus compactus & perfectus eſt, iudicante Deo, ad impiorum regionem euertendam atq; vaſtandam incumbunt: vt eius imperij poteſtas oſtẽdatur, qui, quæ ſalubriter ad rerum omnium procreationem fecit, eadem, quandò vult, ad impiorum conuertit interitum. Sic autẽ ſupplicia diuidit, vt terna ex craſſioribus elementis, terra & aqua, vndè corporeæ etiam qualitates confectæ ſunt, Moſis fratri permittat: Terna rursùs ex purioribus, animorumq; ſemina continentibus, Moſi tantùm aſſignet. Vnum vtrique commune ſeptimum tribuat. Terna reliqua, ad eum numerum conficiendum, reſeruet ſibi. *Cap. 23. Decẽ plagæ Aegypti, e quibus tres Aaron, tres Moſi, vna vtrique, tres vltimæ Deo adſcribuntur.*

Iam aquæ ſupplicia primùm aggreditur, vt quam Aegyptij rerum omnium ortûs principiũ exiſtimant, ideoq; ſummo in honore ac precio habẽt, in ea primò puniantur, admirationemq; atque admonitionem percipiant. Cùm igitur diuino mandato Moſis frater fluuium virga percuſſiſſet, ille dictum ac factum ab Aethiopia vſque ad mare in ſanguinem vertitur, paludeſq; ſimul & foſſæ, & fontes, & putei, quicquid deniquè in Aegypto ex aqua conſtabat, naturam ſanguinis ſubit. Quamobrèm penuria potûs obſtructis puteis, qui apud ripas erant, alios effodiebant: ſed inciſæ venæ non aliter, quàm in ſanguinis miſſione, torrentium more fluenta ſanguinis iaculabantur, cùm nulla aquæ lucidæ eliceretur ſtilla. Interibant igitur omnia piſcium genera, cùm id, quod vitam eis ſuppeditabat, exitium & perniciem afferret. Itaq; frequenti corruptorum corporum multitudine paſsim cuncta fœtebant, magnuſque hominum numerus ſiti moriebatur. Iacebant in triuijs cadauerum cumuli, cum propinqui nõ poſſent in ſepulcra defunctos inferre. Septem enim dies calamitas ſæuijt, donèc & Mo- *Cap. 24. Aquæ quãtũ tribuant Aegyptij. 1. Plaga. Aquæ mutantur in ſanguinem. Piſces moriuntur. Itemque homines.*

ſem Aegyptij, & Deum Moſes obſecrauit, vt pereuntium miſereretur. Is autem natura benignus ac mitis, ſanguinem in dulcem aquam conuertit, fluminiq; priſtina pura ac ſalubria fluenta reddidit. At illi pauliſpèr recreati, ad eandem ſæuitiam & iniquitatem reuerterunt, nō aliter, quàm ſi aut iuſtitia penitùs ex hominibus ſublata eſſet, aut qui vno ſupplicio affecti eſſent, non ſolerent iterùm verberari. Quapropter, vt puerorum inſipientium mos eſt, vapulando didicerunt non eſſe contumaces. Pœna enim, quę ponè ſequens, & cunctantium inhęrens veſtigijs tardior eſt, ad flagitia properantes accurrens conſequitur & appræhendit.

Cap. 25. 2. Plaga. Ranæ exiſtunt innumeræ.

Frater igitur Moſis iterùm iuſſus eſt virgam ſuper riuos, & ſtagna, & paludes extendere, ad eiuſque extenſionem tanta ranarum exilijt multitudo, vt non ſolùm fora, & quæ ſub dio ſunt loca: ſed villas, & domos, & templa, & quicquid deniquè priuatum ac publicum erat, complerent: Tanquàm ſi genus vnum beſtiarum aquatilium natura in aduerſariorum regionem quaſi coloniā deducere cogitâſſet. terra enim aduerſatur aquæ. Quamobrèm cùm nec domo egredi poſſent, (quoniam angiportus obſidebantur) nec domì manere, (quia iam ad ſumma vſque faſtigia intima quæque erāt occupata) in maximis moleſtijs & ſalutis deſperatione verſabantur. Quarè rursùs ad eoſdem confugiunt, pollicente Rege, ſe permiſſurum, vt exeant Hebræi. Precibus igitur eorum placato Deo atque annuente, ranæ partìm in fluuium receſſerunt, partìm interiêrunt ſtatìm, earumque cumuli erant in triuijs, quos augebant, alias ex ædibus efferentes. Quarè fœtor intolerabilis proficiſcebatur ex cadaueribus earum, quæ etiam dum eſſent viuæ, magnam ſenſibus moleſtiam afferebant.

Cap. 26.

Cęterùm cùm à ſupplicio parumpèr reſpirâſſent, quemadmodùm in certaminibus athletæ colligunt vires, vt fortiùs pugnent, malorum, quæ antè perpeſſi fuerant, obliti, ad ſolitam malitiam reuerſi ſunt. Deus autem omiſſis pœnis, quas inferebat ex aquis, eas, quas illaturus erat ex terra, aggreſſus eſt, adhibito eodē punitore, à quo, vt iubebatur, virga percuſſum ſolum effudit cyniphum copiam, quę diffuſa velutì nebula, vniuerſam Aegyptum occupauit. Hoc autem animal licèt minimum ſit, eſt tamen moleſtiſſimum. Neque enim ſummam tantummodò cutem lædit, & vellicans incitat, quòd moleſtè acerbeque pruriat: ſed in nares & aures penitùs ingreditur, & in oculorum etiam pupillas inuolat, nisì cuſtodias. Quæ verò aduersùs impetum eius poſſit eſſe cuſtodia, præſertìm ſi Deus puniat? Quærat fortaſsè quiſpiam, cur tam abiectis animalibus regionem vaſtari, cùm vrſis, leonibus, pardis, & alijs eiuſdem generis feris indomitis & immanibus, quæ humana carne veſcuntur, vti potuerit, aut certè Aegyptijs aſpidibus, quarum morſùs ſine mora necare ſolent. Hic igitur illud primùm, ſi verè neſcit, diſcat, regionis incolas Deum admonere potiùs, quàm interimere, voluiſſe. Nam ſi eos funditùs perdere decreuiſſet, non animalium opera ad eam rem vſus eſſet, ſed ſupplicijs ſolitis, fame & peſtilentia. Deindè documentū illud percipiat, quod in omnem vitam neceſſarium eſt: homines cùm bellum gerunt, ſibi validiſſimum quodque præſidium exquirere, quod imbecillitatem ſuam admirabilem reddat. Deum verò, qui ſumma & maxima potentia eſt, ſi ad irroganda ſupplicia velit quibuſdam tanquàm inſtrumentis vti, non fortiſſima & ampliſſima, quorum ipſe robur minimè curat, ſed tenuia paruaque deligere, quibus inexpugnabiles & inuictas opes euertens, ſceleratos puniat atque vlciſcatur. Id quod tūc etiam egit. Quid enim cyniphe vilius aut abiectius? Quo tamen tota Aegyptus exclamare & confiteri coacta eſt, id eſſe digitum Dei. Nam Dei manum ne vniuerſa quidem terra, quàm longè lateque patet, immò verò ne totus quidem orbis ſuſtinere queat. Atque hæc quidem per fratrem Moſis ſupplicia fuerunt illata. Quæ autem ipſe, & ex quibus naturæ partibus irrogârit, deincèps conſiderabimus.

3. Plaga. Cyniphes vexant Aegyptios.

Cur Deus Aegyptios tā abiectis animantib' caſtigârit.

Exod. 8.

Cap. 27.

Aër igitur & cælum, puriſſimæ partes vniuerſi, aquæ & terræ in Aegypto, cuius arbiter conſtitutus erat Moſes, caſtiganda ſuccedunt. Cœpit autem priùs aërem permouere. Aegyptus enim ſola pręter morem regionum, quæ ad Auſtrū vergunt, vnam ex anni tempeſtatibus hyemalem nō ſuſcipit, ob eam fortaſse cauſam, quòd, vt ferūt, à cingulo, qui ſemper ardore torretur, non procùl abeſt: vndè calor continuò fluit, & omnia, quæ ſunt in circuitu, calefacit: aut fortè, quia cùm ad æſtiuas ſolis conuerſiones flumen augeatur, omnes nebulas attrahit atque conſumit. Aeſtatis enim principio incipit creſcere, & deſinit ad eius finem. Quo tempore contra ora Nili Eteſię perflant, à quibus prohibitus in mare, quod ea ventorum vi intumeſcit, ingenteſque fluctus tanquàm muros opponit, defluere, intùs voluitur: cumque & vndæ occurrāt ipſi

Aegyptus hyemem non habet.

ſurſùm

ſurſùm à fontibus decurrenti,&, cùm per oſtia egredi debeat, propter impedimenta reuertenti,nec vtrinq; coërcentibus ripis dilatari queāt,vt par eſt,tollitur in ſublime. Ac fortè hyemem in Aegypto fieri ſuperuacaneum eſſet. Flumē enim ſtagnans idem commodum affert, quod ex imbrium copia ſolet proficiſci, vt annui fructus proueniant.Natura autem nihil fruſtrà molitur:quod eueniret, ſi pluuiam terræ non egenti ſuppeditaret:& multiplici variaq; operum ſcientia delectatur, quippè quæ vniuerſi concentum ex contrarijs effecerit.Itaque pluuiæ commoda tum ſurſùm è cælo,tum deorsùm ex fontibus fluminibusque ſubminiſtrat.Cùm igitur Aegyptus ità conſtituta ſit,& hybernis temporibus ver agat,atque illæ duntaxàt partes, quæ mari proximæ ſunt, tenuibus guttis pingueſcant: quæ verò ſupra Memphim Aegypti Regiam ſunt poſitæ, nunquàm omninò niue conſperſæ fuerint, repentè ſic immutatus eſt aër, vt quæ difficilima hyemis tempora ſolent afferre,cuncta ſimul ingruerint,imbrium copia, grauis ac multa grandinis vis, ventorum inter ſe decertantium & collidentium impetus,quo nubes effringebantur, fulgura tonitruaque ſibi viciſsìm reſpondentia, perpetua fulmina, quæ ſpectaculum maximè formidandum præbebant. per grandinem enim,quæ pugnacem naturam obtinet, curſitantia, nec eam liquefaciebāt, nec ab ipſa reſtinguebantur, ſed oberrando, grandinem conſeruabant. Quorum omnium cùm immenſa copia,tum inſolentia, in ſummam deſperationem habitatores adducebat.Suſpicabantur enim, id quod res erat, ea, quæ contingebant, immitti ab ira diuina,quæ noua & poſt hominum memoriam inaudita ratione ad arborum fructuumq; interitum & exitium aërem immutaret. Simul etiam non pauca animalia partim frigore,partìm grandinis ad lapidum ſimilitudinem ingruentis pondere obruta, quædam ab igne vel combuſta,vel ſemiuſta,vulnerum à fulminibus illatorum notas, ad inſpectantium monitionem præferebant.

Tantū procedit frugib' Aegypti Nili inūdatio, q̄ frequētes pluuiæ.

4.Plaga. Imbres,grādo,vēti,fulgura,tonitrua,puniūt Aegyptios.

Verum cùm calamitas paululùm ceſsâſſet, Pharaoque rursùm eiusque familiares ſuperbè ſe gererent, iubente Deo, Moſes in aërem virgam tollit: ſtatimque ventus violentiſſimus Auſter exortus eſt,totamque diem ac noctem perflans, vehementiùs intendebatur: qui cùm magno per ſe detrimento eſſet,(exiccat enim,caput lędit,aures obtundit,moleſtiaſque & dolores affert, præſertìm in Aegypto ad Auſtrales partes expoſita, per quas cùm verſentur ſtellæ, quæ lucem ferunt, fit, vt excitato ſolis ardore,ipſæ quoque ſimul excitentur) tum innumerabilem locuſtarum multitudinem importauit: quæ quidem animalia difficilia plantiſq; pernicioſa, fluminis inſtàr à fulminibus grandineque relictas arbores obligurièrunt, vt nullum in tanta regione germen cerneretur.Tum demùm magiſtratus,grauiore domeſticorum incōmodorum ſolicitudine commoti ad Regem accedunt: &,Quouſquè,inquiunt,exitum hominibus differs? An nondùm ex ijs,quæ contigerunt,Aegyptum perditam & vaſtatam intelligis? Quibus ille,quò videretur indulgere,cuncta,ſi calamitas auferretur, pollicebatur.Quarè precāte Moſe,ventus exortus è mari,locuſtas diſiecit ac diſſipauit. Quo tamen facto cùm Rex de populo dimittendo nihil leniùs cōſuleret,eccè tibi malum, quod præterita mala magnitudine ſuperabat.

Cap.18.

5.Plaga. Locuſtę vaſtant Aegyptum.

Repentè cùm dies clarus eluceret, offunduntur tenebræ ſolito obſcuriores, vel quòd ſol ipſe deficeret, vel quòd nubes continuæ & denſiſſimæ, inter ſe coactæ coniunctæque,radios eius interciperent,vt dies à nocte nihil diſcreparet: quæ tamen nox longiſſima, trium dierum totidemque noctium ſpatium exæquaret. Tunc quidem, aiunt, Aegyptios in lectulis proiectos,non auſos eſſe cōſurgere: aut ſi qua naturæ neceſſitas coegiſſet,parietibus, aut alij cuipiam adnitentes rei, veluti cæcos vix potuiſſe progredi. Nam vtilis ignis ſplendor aut vi tempeſtatis extinctus erat, aut tenebrarum denſitate vincebatur. Quamobrèm maximè neceſſarius videndi ſenſus, aliorumque ſenſuum princeps, defecerat: cumque homines videre non poſſent,nec reliquis ſenſibus vti poterant, qui tanquàm mortuo duce erant profligati. Nec enim loqui, nec audire,nec cibum capere quiſquam valebat: ſed omni ſenſuum carentes vſu, calamitateque correpti,ſilentio & inedia cuncti vitam produxerunt,quoàd miſertus eorum Moſes,orauit Deum: qui pro tenebris lucem,& pro nocte diem clarum ſerenumque reddidit.

Cap.19.

6.Plaga. Tenebræ denſiſſimæ.

Viſus ſenſuum princeps.

His plagis Aegyptios à Moſe ſolo afflictos dicunt fuiſſe,grandine ac fulminibus,locuſtis & tenebris, quæ nullam lucis ſpeciem reliquerunt. Vnam autem intulit ſimul cum fratre, quam ſtatìm explicabo. Dei iuſſu manibus è camino cinerem ſumunt, cumq; Moſes in aërem ſpargit.Tum ex improuiſo puluis ſublatus, hominibus atque

Cap.30.

7.Plaga. Vlcera in corporibus Aegyptiorũ.

animalibus ratione carentibus inhærens, totam ipſorum cutim & pellem moleſtè ac turpiter exulcerat, corporaque confeſtim efflorescentibus purulentis papulis ſcatebant, quas occultè intùs accenſas conieciſſet aliquis ebullire. Quapropter doloribus & moleſtijs ex vlceribus illis affecti excruciatique, non minùs animis, quàm corporibus laborabant. Vnum enim à vertice ad calcem perpetuum vlcus vidiſſes, cùm ſparſæ puſtulæ in vnam & eandem formã coaleſcerent: donèc legiſlatoris precibus, quas pro laborantibus fudit, morbo ſubleuati ſunt. Hæc animaduerſio cõuenienter vtriq; commiſſa fuit, fratri quidem propter puluerem, qui ſublatus adhęſerat: quoniam ipſe eorum, quæ ex terra cõtingebant, procurationem ſortitus fuerat: Moſi verò propter aërem, ad affligendos incolas commutatum: quia plagarum, quæ ex aëre & cælo fiebant, ipſe erat miniſter. Reliqua tria ſupplicia ſponte ſua, neutro adminiſtrante, contigerunt, quæ ſingulatìm pro viribus exponam.

Cap 31. 8.Plaga. Cynomyia affligit Aegyptios.

Primum autem ex his fuit ab animali, omnium, quę natura tulerit, audaciſſimo cynomyia. ſic enim aptè ſapientes, à quibus nomina rebus impoſita ſunt, illud appellârunt, ex duobus impudẽtiſſimis animalibus vocabulum componentes, muſca nimirùm & cane, altero ex ferarum, altero ex volucrum genere. volitat enim muſca, curſitat canis ſine timore, & quanuìs repellantur, pertinaciſſimè contendunt, donèc ſeſe hic carne, illa ſanguine ſaturauerit. Cynomyia autem, ſeu muſca canina, audaciam ab vtroq; mutuata eſt. Eſt enim mordax & inſidioſum animal. Nã è longinquo tanquàm ſagitta ſtridens cum ſtrepitu irruit, & magno cum impetu ſuperueniens ſeſe applicat. Tunc autem diuinitùs immiſſa, grauius damnum inferebat, cùm non ſolùm à natura inſtructa, ſed etiam à diuina prouidentia, quæ ferocitatem illius ad incolarum cruciatum excitauerat, armata, conduplicatis viribus vteretur.

Cynomyia deſcribitur.

Cap 32. 9.Plaga. Animalia moriuntur.

Poſt muſcam caninam, ſecutum eſt alterum ſine opera humana ſupplicium, nempe animalium internecio. Siquidem ouium caprarumque greges, & omnia iumentorum armentorumq; genera vno die, tanquàm vna ſententia paſsim occiderunt. Qua quidem ſignificatione interitus hominum, qui paulò pòſt erat futurus, portendebatur, id quod in peſtilentia fieri conſueuit. Antequàm enim lues ac morbi peſtilentes in homines ſæuiant, improuiſi brutorum interitus accidũt. Decimum poſteà, poſtremumque, atq; omnium, quæ præceſſerant, grauiſſimũ iudicium fuit cædes Aegyptiorum, non omnium quidem, (neq; enim regionem penitùs euertere, & in ſolitudinem redigere decreuerat Deus, ſed admonere) nec vniuſcuiuſq; ętatis virorum & fœminarum. Nam reliquos permittens viuere, ſolos primogenitos morte mulctauit, initium faciens à natu maximo filiorum Regis, finem autem in filio obſcuriſſimæ muliercułæ, quæ molebat in piſtrino.

10.Plaga. Aegypti primogenitorũ interitus.

Cap.33.

Etenim circa mediam noctem, qui primùm patres & matres appellauerant, quiq; viciſsìm ab eis filij vocati fuerant, cùm integra ac firma valetudine eſſent, omnes cuiuſcunque ętatis, nulla id exigente cauſa, improuisò vitam amiſerunt: nullamque domum calamitatis expertem fuiſſe dicunt. Cùm autem diluceſceret, videntes ſinguli præter expectationẽ defunctos chariſſimos filios, quibuscum ad veſperam vſq; ſimul eundem capientes cibum, ad eandem menſam diſcubuerãt, omnia luctu compleuerunt. Ex quo factum eſt, vt in cõmuni calamitate ſimul omnibus vna voce exclamantibus, quàm longè lateq; regio habitabatur, vnica lamentatio reſonaret. Ac quandiù ſinguli in ſuis ędibus conſtiterunt, vicinorum malum ignorantes, ſuam tantummodò vicem lugebant: cùm verò egreſſi, cognoſcerent idem cæteris accidiſſe, duplici mœrore ſunt affecti. ad priuatum enim & leuiorem publicus & grauior accedebat, quo ſpes etiam conſolationis auferebatur. Nam quis alium conſolaretur, qui egeret ipſe conſolatione? Cùm igitur præſentia, quod in eiuſmodi rebus fieri ſolet, grauiorũ initium eſſe dubitarent, viuentibusq; metuerent, ad regiã lachrymantes concurrerunt, ſciſſisq; veſtibus contra Regem vociferabãtur, quòd ipſe malorum omnium author extitiſſet. Nam ſi cùm primùm Moſes, aiebant, eum conuénit, exire populum permiſiſſet, nihil eorũ omninò, quæ pertulimus, experti eſſémus. Cæterùm Rege ſolita perſuicacia concedente, vt importunæ contentionis præmia celeriter caperẽt: Hebræos, alium alius, omni ſtudio cohortabantur, vt ex omni regione confeſtim recederent. in eorum enim vnius diei, immò verò vnius horæ mora, damnum incredibile formidabant. At illi expulſi vexatique, nobilitatis ſuæ cogitationem ſuſceperunt. Itaq; facinus aggreſſi ſunt, liberis hominibus, & qui non eſſent immemores eorum, quę iniuſtè pertulerant, dignum. Ingentem enim prædam tum ſibi, tum iumentis impoſitam, exportârunt:

Lamentantur Aegyptij ſuorum primogenitorũ morte.

Iudæi coguntur exire ex Aegypto.

portârunt: non auaritia ducti,nec,vt iniquior aliquis diceret, quòd aliena vllo modo concupiſcerent:ſed primùm quidem,vt neceſſariam totius temporis,quo ſeruierãt, mercedem ferrent: deindè,vt quas ſeruitute oppreſſi iniurias acceperãt,non pari,ſed leuiori,ratione vlciſcerentur.Quid enim ſimile habet pecunię detrimentum & iactura libertatis,pro qua non facultates ſolùm,ſed vitam ipſam profundere ſapiẽtes non dubitant? Vtranq; igitur ob cauſam rectè fecerunt, vel vt in pace mercedem reciperent, quam diù ab inuitis extorquere non potuerant: vel vt in bello res hoſtium auferrent,atq; vterentur iure Victorum. Nam illi quidem iniquo dominatu hoſpites & ſupplices,vt antè diximus,in ſeruitute tanquàm mancipia detinuerant:ipſi verò,data occaſione, dupliciterq; ſibi in apparatu bellico, iuſtitia opem atque auxilium ferente,ſe vindicârunt. Cur Aegyptios ſpoliarunt.

Tot plagis atque ſupplicijs Aegyptus caſtigata & commonita fuit:quorum nullum attigit Hebræos, licèt in eiſdem vrbibus, & vicis, & ædibus verſarentur, inſectantibus eos terra,aqua,aëre,igne,partibus naturæ,quæ vitari non poteſt. Quod profectò fuit maximè admirandum, vt eædem res iiſdem in locis & temporibus alios euerterent, alios conſeruarẽt.Fluuius in ſanguinem vertebatur,ſed non Hebræis. Cùm enim ipſi volebant haurire,aquam potui idoneam præbebat. Ranæ,quę de flumine exilientes, plateas,ſtabula,domos implebant,à ſolis Hebræorum ædibus recedebant, tanquàm dijudicare ſcirent,quos punire, quos non, oporteret. Cyniphes,muſca canina,locuſta,quæ fruges,& fructus,& beſtias,& homines magnis afficiebant detrimẽtis, ad Hebræos non accedebant.Imbrium,grandinis, fulminum perpetui impetus ad Hebræos non appropinquabant.Vlcera,quæ grauiſſimas afferebant moleſtias,Hebræi ne in ſomnis quidem patiebantur. Cùm denſiſſimæ reliquis tenebræ eſſent circunfuſæ, his in luce pura verſantibus,dies ſplendebat.Sublatis Aegyptiorũ primogenitis,Hebræis nullus interijt: & meritò quidem,quandò nec cæterorum animãtium interitus vllum perdidit gregem Hebræorum.Quamobrèm ſi cui fortè contingebat intereſſe ijs, quæ gerebantur,is,opinor,Hebræos nihil aliud,quàm malorum, quæ alij perferebant, exiſtimabat eſſe ſpectatores. Ex quo religionem ac pietatem, qua nulla diſciplina pulchrior eſt aut vtilior, edocebantur. Nunquàm enim tam euidens iudicium in bonos & malos factum eſt,vt,quemadmodùm eo tempore,perniciem malis,bonis ſalutem afferret. Cap. 34. Iudæi non ſenſere Aegypti plagas. Similiter nec eorum, greges iumentorum.

Sexcenta hominum millia,qui ætate firma viriliq; erant,& eo ampliùs emigrârunt. Reliqua ſenum,puerorum, fœminarumque multitudo haud facilè numerari poſſet. Acceſſit aduenarum ſeruorumque colluuies,quę tanquàm adulterina turba germanam ſequebatur. Erãt autem hi ex mulieribus Aegyptijs geniti, & ſi qui peregrini admiratione & ſtudio diuini cultûs tenebantur, & qui frequẽtium ſuppliciorum multitudine & magnitudine reſipuerant,ad melioremq; frugem ſeſe receperant.Quorum omnium dux & imperator communi cõſenſu Moſes delectus eſt, non eorum more, qui principatus armis & fraudibus,& equitum ac peditum copijs,& claſſibus per vim ſibi vendicant:ſed virtute,probitate & beneuolentia in omnes, quam perpetuò conſeruauit,& nutu Dei,qui virtuti honeſtatiq; fauens,meritum ei munus honoremque tribuit.Etenim cùm Aegypti dominatum ſceleribus, quæ in ea regione cõmittebantur,offenſus,reliquiſſet,quòd eius,qui tunc regnabat,nepos eſſet,multamq; ſalutem, animi nobilitate & magnitudine,naturaliq; vitiorum adductus odio,dixiſſet ſpei,quę proponebatur:viſum eſt ei,qui cuncta moderatur & regit,eum remunerare,Regemque conſtituere gentis, tum hominum numero, tum virtute præſtantioris, quam ſibi ex omnibus gentibus electurus erat, quæ pro genere humano preces aſſiduè funderet,calamitates auerteret,res ſecundas ac proſperas impetraret. Cap 35. Sexcenta millia Hebræorũ fortium. Dux Hebręorũ Moſes.

Adeptus autem imperium , non in eam curam incubuit, vt pleriq; ſolent, vt familiam ſuam locupletaret,aut filios(habebat enim duos)ad potentiæ atque opum amplitudinem proueheret,vt eos & viuens imperij participes faceret,& decedens relinqueret ſucceſſores.Omnibus enim in rebus & paruis & magnis,candido ſynceroque animo ſeſe gerens, naturalem in filios propenſionem beneuolentiamque vincebat, & tanquàm bonus iudex incorrupta ratione vtebatur.Nam finem illum maximè neceſſarium ſibi propoſuerat, vt de ſubditis benè mereretur, omniaque tum facta tum dicta ad eorum vtilitatem referret,nec vllam omitteret occaſionem, qua communibus commodis conſuleret. Hic poſt hominum memoriam ſolus inter principes fuit, qui nec aurum,nec argentum cumulauit,nec exegit tributa,nec domos, nec prædia, Cap.36. Exemplum boni principis. Nota ſingulare Moſis principatũ.

greges, armentáve, aut ſeruos domeſticos, aut precioſam ſupellectilem, aut facultates vllas poſſedit, cùm tamen poſſet omnibus copijs abundare. Puſilli enim & egentis animi exiſtimabat, caducas iſtas diuitias admirari. Quamobrèm eas vt obſcuras & cęcas aſpernabatur: illuſtrium verò ac cernentium naturæ diuitiarum, vt ſi quis alius, ſtudioſiſſimus erat & cupidiſſimus. In veſtitu & victu, & reliquo cultu nihil magnificentius aut arrogantius oſtētabat, ſed priuati hominis frugalitatem ſimplicitatemq; ſequebatur. In ijs autem, in quibus decebat principem antecellere, magnificentiam verè regiam præ ſe ferebat. Cuiuſmodi ſunt, quæ continentiam, prudentiam, fortitudinem, modeſtiam, ſolertiam, laborem, tolerantiam, voluptatum deſpicientiam, iuſtitiam, cohortationem ad optima, repræhenſiones legitimas, tum in malos animaduerſiones & ſupplicia, tum in bonos laudes & præmia requirunt.

Veſtitus & victus eius

Cap. 37.

Nuncium igitur auaritiæ & ſuperbis apud homines diuitijs remittenti, maximas perfectiſſimasque diuitias largitus eſt Deus, parem nimirùm poteſtatem & imperium in vniuerſam terram, & mare, & flumina, & quæcunque ex alijs elementis concreta ſunt. Nam cùm vellet eum ditionis ſuæ participem declarare, totum orbem vt hæredi congruentem poſſeſſionem commiſit. Quamobrèm elementa ſingulam vim, quam habebant, commutantia, ei tanquàm domino parebant, & mandatis eius obtemperabant. Quod fortè mirandum non eſt. Etenim ſi omnia, vt in prouerbio eſt, amicorum communia ſunt: propheta autem Dei amicus fuit, conſentaneum eſt, vt rerum eius, quantùm opùs erat, particeps eſſet. Deus enim nullius egens, omnia poſſidet. Vir autem ſapiens nullius rei, ne ſuî quidem ipſius dominus eſt: diuinis tamen muneribus, quoàd fieri poteſt, vtitur, ſed nunquàm iure ſuo. Mundi enim ciuis eſt. Qua de cauſa nulli vni aſſcribi debet orbis ciuitati. Siquidem non alicuius partis, ſed vniuerſi orbis hæreditatem obtinet. Quinetiam, quod maius eſt, ipſo Deo rerum omnium parente authoreque fruitur, eodem effectus etiam dignus nomine. Nam totius gentis appellatus eſt Deus & Rex, & in eam nebulam, in qua erat Deus, ingreſſus eſſe dicitur, hoc eſt, in rerum vniuerſitatis exemplar, quod corporis expers, oculis videri cernique non poteſt. Quæ autem perſpiciuntur, natura caduca & mortalia eſſe conſiderans, ſe vitamque ſuam, velutì pulchrè depictam tabulam, in medium afferens, præclarum ac diuinum opus omnibus ad imitandum tanquàm exemplum propoſuit. Beati autem, quicunque ſimilitudinem eius in animis ſuis expreſſerunt, aut exprimere ſtuduerunt. Ferat igitur mens perfectam virtutis imaginem: aut ſi non habet, firmo ſaltem ac certo illius obtinendæ teneatur deſiderio. Iam illud fieri quis ignorat, vt ſubditi obſcuriquе homines principes & illuſtres viros imitentur, & ad ea, quibus eos viderint delectari, omnem ſuam curam ſtudiaq; conuertant? Ex quo fit, vt ſi princeps molliſſimam viuendi rationem amplexus, cœperit voluptatibus indulgere, populus, etſi nulla neceſſitas vrgeat, ventris, & eorum, quæ ſub ventre ſunt, cupiditatibus vniuerſus inuoluatur, niſì qui naturæ animo non inimico, ſed beneuolo & propitio præditi ſint. Sin grauius aut durius vitæ genus ſecutus fuerit, etiam illi, qui ſunt delicatiores, vel metu, vel pudore ad illud ſe accōmodant, & temperantiam complectuntur, vt videantur eſſe ſimilium ſectatores. Nunquàm enim deteriores meliorum inſtituta, ne inſanientes quidem, improbabūt. Fortè etiam, quia legiſlator erat futurus, multò antè factus eſt ipſe lex animata, rationisque compos, diuina prouidentia, quæ ipſum nec opinantem legiſlatorem conſtituit.

Elementa ei parent.

Exod. 24.

Principem ferè imitātur ſubiecti.

Cap. 38.

Poſteaquàm igitur ità Deo decernente atque annuente, totius populi conſenſu ac ſtudio delatum ſuſcepit imperium, coloniam deduxit in Phœniciam, & Syriam, quæ Cœle dicitur, & Palæſtinam, quæ tunc Chananæorum dicebatur, cuius fines trium dierum itinere ab Aegypto diſtabant. Ducebat autem eos non breuiore itinere, vel quòd verebatur, nè ſi habitatores occurrerent, metuentes, nè ſuis è ſedibus expellerentur, contraq; arma ferrent, rursùm eadem via ab hoſtibus nouis ad veteres in Aegyptum redirent, atque ità deriſui ac ludibrio forent, & prioribus grauiora acerbioraque paterentur: vel vt experiretur, quomodò per longam ſolitudinem ducti ſe gererent, imperioque obtemperarent, cùm non abundè ſuppeterent, ſed paulatìm deficerent res neceſſariæ. Diuertens igitur à recto itinere, & viam obliquam nactus, ad mare rubrum vſq; tendere conſtituens, cœpit proficiſci. Aiunt autem rem admirandam, nec poſt hominū memoriam priùs auditam contigiſſe. Nubes enim, ad ingentis columnæ ſimilitudinem conformata, die quidem Solis ſplendorem, nocte autem flammam

Moſes cur non rectà perduxerit populū in Palæſtinam.

Columna nubis eos præcedebat

flammam ignis emittens, populum antecedebat, nè aberrarent in via, ſed ſine vllo errore ſequerentur itineris ducem. Erat autem fortaſsè ex principibus magni Regis Angelus aliquis, qui nullis corporeis oculis conſpicuus, in ea nube latitans viam præmonſtrabat.

At Aegypti Rex, cùm vidiſſet eos itinere deuio, per loca aſpera, deſerta, incultaque proficiſci, errore ipſorum lætabatur, exiſtimans concluſos eſſe, nec exitum reperire. Pòſt autem illos dimiſiſſe pœnituit. Itaque conatus eſt inſequi, ſperans ſe vel timore multitudinem reducturum, redacturumque iterùm in ſeruitutem, vel, vt à ſe prorsùs deſciſcentem, deleturum. Coacto igitur omni equitatu, & funditoribus ac ſagittarijs, leuique armatura, attribuensque ſexcentos falcibus inſtructos currus ijs, qui in magiſtratu erant, vt in exercitu cum dignitate militarent, egreſſus eſt: omnemque celeritatē adhibuit, vt ex improuiſo imprudentes opprimeret. Nam & malum, quod præter ſpem accidit, grauius eſt, quàm id, quod expectatur: & quæ negligenter cuſtodiuntur, faciliùs inuadi poſſunt, quàm ea, quæ cum ſolicitudine ſeruantur. Sic animatus ille perſequebatur, exiſtimans eos à ſe cum clamore ſtatìm circunuentum iri. Ipſi verò caſtris in litore poſitis cibum erant capturi, cùm primùm ingentem tot hominum iumentorumque properè aduentantium ſtrepitum audire, tum pro caſtris effuſi, quinam accederent, circunſpicere & auſcultare, paulopòſt intueri ſublimem hoſtium globum, & aciem inſtructam ad prælium. Quamobrèm repentino terrore conſternati, cùm nec ad repugnandum eſſent idonei propter exiguam armorum copiam, (quippè qui non ad bellum, ſed in coloniam deducebantur) nec ſaluti poſſent fuga conſulere, quòd à tergo pelagus eſſet, à fronte hoſtis inſtaret, ab vtroque latere profunda atque inuia ſolitudo protenderetur, malorum magnitudine conturbati, inopesque conſilij, Ducem, quod in eiuſmodi calamitatibus fieri ſolet, incuſabant: Quoniam in Aegypto (dicebant) non erant ſepulcra, quibus mortui contegeremur, ideò nos adduxiſti, vt contrucidatos in hac ſolitudine ſepelires? Nónne quæuis ſeruitus morte leuior eſt? Libertatis ſpe tanquàm eſca captos, in grauiſſimum vitæ diſcrimen induxiſti. Noſtram ſimplicitatem, an Aegyptiorum acerbitatem & odium ignoras? Nónne malorum, quæ vitari non poſſunt, magnitudinem cernis? Quid agendum eſt? pugnabimus'ne cum armatis inermes? an capiemus fugam, vndiquè tanquàm retibus circunclusi ab hoſtibus immaniſſimis, vaſtis ſolitudinibus, pelago, quod nauigari non poteſt? atque etiamsì poſſet, quæ nauium nobis ad traijciendum copia?

Cap. 39.

Inſequitur Hebræos Rex Aegypti.

Murmurat popul' contra Moyſen.

Hæc ille audiens, tum ipſis ignoſcebat, tum oraculorum recordabatur. Itaque mentem orationemque diuidens, eodem tempore mente quidem ſecretò Deum orabat, vt calamitatem auerteret, quæ humano conſilio vitari non poſſet: oratione verò vociferantes confirmabat & conſolabatur, Nolite, inquiens, animos deſpondere. Non eodem modo, quo homines, vlciſcitur Deus. Cur veriſimilibus & probabilibus tantùm rationibus confiditis? nullo opùs eſt apparatu. Deus enim adiutor eſt, cuius proprium eſt, è ſummis difficultatibus exitum facilimum exhibere: cui, quæ ſuperant vires humanas, perquàm facilia ſunt. Hæc adhuc ſibi ipſe conſtans proſequebatur: paululùm autem ſermonem intermittens, numine afflatur, & ſolito ſpiritu plenus, oraculum edit eiuſmodi: Quem cernitis inſtructum exercitum, nunquàm ampliùs videbitis contra vos arma ferre. funditùs enim cóncidet vniuerſus, & ſubmerſus ità delebitur, vt nullæ eius in terra conſpiciantur reliquiæ: idque fiet non longo temporis ſpatio, ſed nocte proxima. Sic ille vaticinabatur, cùm Nothus ſtatìm occidente Sole vehementiſſimus flare cœpit, eiusque impetu pelagus, quod turgere conſueuerat, recedebat, & quo magìs compellebatur ad litora, eo magìs tanquàm in voraginem & charybdim aliquam ſubtrahebatur. Denſæ prætereà atræque nubes totum cælum obtegebant, & nox erat obſcuriſſima ad perterrefaciendos hoſtes, qui inſequebantur. Moſes autem ità iuſſus, mare virga percuſſit, atque illud in duas partes diuiſum eſt: quarum altera in ſublime ſublata, & inſtàr muri compacta, firmaque quieuit & conſtitit: Altera cohibita ac refrenata, quaſi habenis quibuſdam, quæ non cernerentur, coërcebatur. Medium verò ſpatium, vbì facta erat confractio, exiccatum, latam amplamque viam præbuit. Quod Moſes intuens & admirans, lætabatur.

Cap. 40.

Moſes eos conſolatur.

Mare rubrū diuiditur.

Gaudio igitur plenus, cohortabatur ſuos, vt mouerent caſtra. Quod quidem cùm eſſent facturi, ſignum admirabilius oſtēſum eſt. Nubes enim, quæ dux anteà præceſſerat,

Cap. 41.

rat, poſt extremum multitudinis agmen conceſſit, vt inter vtrunque exercitum interiecta, oppugnatos tanquàm auriga dirigens, ſaluos incolumesque præmitteret: oppugnantes autem atque irruentes, propelleret & arceret. Quibus rebus exterriti Aegypti, tumultu cuncta perturbare, ordines præ timore cõfundere, ſeſe mutuò implicare, & fugam in caſsùm quærere. Hebræi enim ſummo diluculo per ſiccam ſemitam cum mulieribus & liberis adhuc infantibus traiecerunt: Illos verò diſſectę pelagi partes, vtrinquè reuertentes ac recurrentes, in mari, quod Boreæ flatibus æſtuans, fluctus maximos excitabat, vnà cum curribus & equis ſic inuoluerunt ac demerſerũt, vt qui repentinæ calamitatis nuncium in Aegyptum ferret, nullus relictus fuerit. Magnum hoc opus admirantes Hebræi, præter ſpem victoriam incruentam reportârũt. Sed cùm improuiſum hoſtium interitum momento temporis conſpexiſſent, duobus choris, vno virorum, altero fœminarum, in litore conſtitutis, Deo gratias agentes, laudes ipſius decantârunt, cùm Moſes viris, & ſoror eius fœminis præeſſet. Fuerunt enim hi chororum duces.

Hebręi mare trãſeunt. Aegyptij in mari pereũt

Cap. 42. Motis autem caſtris, aliquantulùm à mari progreſſi ſunt, nihil ampliùs terrores aduerſariorum formidantes. Verùm cùm tribus diebus potu caruiſſent, rursùm in mœrore propter ſitim verſabantur. Itaque perindè quasi nullum antè beneficium accepiſſent, cœperunt iterùm conqueri. Semper enim præſentium malorum dolor, præteritæ bonorum voluptatis memoriam tollit. Conſpectis autem fontibus, læti ad hauriendam aquam accurrerunt. Verùm ignorantes eas eſſe amaras, cùm deguſtâſſent, re inopinata offenſi fractique, & corporibus & animis conciderunt, non tam ſuam, quàm filiorum dolentes vicem, quos potum flagitantes intueri non poterant. Quidam etiam eorum petulantiores, nec ità benè in religione confirmati, præterita calumniabantur, tanquàm accidiſſent, non vt beneficio, ſed grauioribus afficerentur calamitatibus: Satius fuiſſet, dicebant, manibus hoſtium non ſemèl, ſed tèr occidi, quàm fame interimí. Celeritas enim diſceſsûs è vita ſine moleſtia, apud eos, qui ſapiunt, idem eſt, àc ſi non occideres. Ea verè mors eſt, cùm mori ſine diuturno dolore non potes. Nihil enim in morte formidoloſum eſt, ſed in eo, cùm tibi ad ipſam accedere videare. Sic illis conquerentibus, Moſes ad Deum ſupplex redit: oratque vt cùm ſciat animalium omnium, ſed hominum inprimìs, imbecillitatem ex alimento pendére, corporaque neceſſariò difficilium dominarum famis & ſitis imperio ſeruire, afflictis ignoſcat, & omnium inopiæ non longo temporis ſpatio, ſed diuino præſentique munere medeatur. Naturalem enim mortalium negligentiam remedij celeritatem poſtulare. At ille benigna potentia ſua anteuertens, vigiles ſupplicantis oculos aperuit, lignumque demonſtrauit, ac iuſſit, vt illud in fontes conijceret. quo quidem, vt iuſſum erat, coniecto, ſiue à natura haberet eam vim, ſed incognitam: ſiue tum primùm ad illum vſum eam accepiſſet, aquæ adeò dulces, & ad potandum idoneæ è fontibus effluxerunt, vt nunquàm amaræ fuiſſe viderentur. nullam enim ad priſtini ſaporis amari indicium guttam ſtillámve retinuerunt.

Rursùs murmurant Iudæi. Aquæ amarę dulceſcũ.

Cap. 43. Extinguentes igitur ſitim duplici cum voluptate, (magìs enim delectant bona, quæ præter ſpem eueniunt) repletos etiam vtres, tanquàm è conuiuio atque hilari epulo abſportauerunt, ebrij non ebrietate illa, quæ vino excitatur, ſed qua præguſtatas aquas à pietatis præfecto imperatoreque ſuo ſumentes affecti fuerant. Secundis caſtris in Elem peruenerunt, locum irriguum ac nemoroſum, vbì duodecim fontes defluebant, iuxta quos erant teneræ palmarum plantæ, numero ſeptuaginta pulcherrimæ. Quæ mentis aciem intendentibus bona, quæ ad gentem pertinebant, argumentis ſignisque perſpicuis demonſtrabant. Gentis enim ſunt tribus duodecim, quarum ſingulæ religioſi fontis, perennes pietatis aquas, atque honeſtas perpetuasque actiones ſuppeditantis, rationem obtinent. Generis autem ſeptuaginta propagatores, palmæ arborum præſtantiſſimæ iurè comparantur, quæ & adſpectu pulcherrima eſt, & fructuoſiſſima. Habet autem vitalem vim, non, quemadmodùm reliquæ arbores, in radicibus defoſſam, ſed ſursùm inſitam, & cordis inſtàr in medio ramorum, à quibus tanquàm verè dux vndiquè ſtipatur, conſtitutam. Talem & mens eorum, qui pietatem guſtârunt, naturam habet. Superiora ſuſpicere verſareque didicit, cæleſtia contemplatur, diuinorumque pulchritudinem inueſtigans, humana contemnit & pro nihilo ducit: hæc ludicra adumbrataque bona, illa ſolida veraque iudicat.

Exod. 15. Palma, arborum pręſtantiſſima.

Cap. 44. Verùm non multò pòſt, deficiente annona, fame laborabant, tanquàm à neceſſitatibus

tibus inter ſe mutuò ſuccedentibus oppugnarentur. Graues enim moleſtæque dominæ, fames & ſitis, diſpertitis affligendi muneribus viciſsim irruebant. Quapropter accidit, vt cùm altera leuati eſſent, altera eos adoriretur. Quod quidem erat afflictis maximè intolerabile. Etenim cùm paulò antè ſiti liberati viderentur, in malas famis inſidias inciderunt. Non ſolùm autem præſenti penuria, ſed rerum neceſſariarum in futurum deſperatione premebantur. Mœrebant enim vehementer, cùm profundam illam & vaſtam & infrugiferam ſolitudinem cernerent, in qua nihil aliud erat, niſi aut aſperæ præruptæque rupes, aut ſalſa planities, aut montes lapidoſi, aut arenæ profundæ in ſummam tendentes altitudinem: nullus fluuius, nullus torrens, nullus fons: non herba, non arbor vlla, vel domeſtica, vel ſylueſtris, nullum animal nec volatile, nec terrenum, niſi quæ ad perniciem hominum venenata ſerpunt, vt angues & ſcorpiones. Tum Aegypti fertilitatem vbertatemque in memoriam reuocantes, & rerum omnium copiam, quæ illic erat, cum præſenti omnium inopia comparantes, ægrè ferebant, atque inter ſe talia obloquebantur. Qui libertatis ſpe adducti iter ſuſcepimus, nec viuendi quidem liberam habemus poteſtatem. Qui promiſſis Imperatoris eramus beati, factis omnium ſumus hominum infeliciſſimi. Ecquis erit iſtius tam longæ immenſæque viæ finis? Omnibus, qui vel mari, vel terra iter ſuſcipiunt, terminus aliquis propoſitus eſt: alijs mercatus & portus, alijs oppidum aut regio aliqua: nobis autem inuia ſolitudo, itineris difficultas, acerbaque deſperatio. Progredientibus enim tanquàm apertum & profundum, ad nauigandumque difficilimum pelagus oſtenditur, atque in dies ſingulos dilatatur. Extulit inflauitque nos oratione magnifica, & aures noſtras impleuit inani ſpe, qui ne victui quidem neceſſaria ſubminiſtrat. Deducendæ coloniæ nomine tantam decepit multitudinem: ex celebri cultaque regione, in deſertam incultamque duxit, hinc ad inferos, quæ vitæ via vltima eſt, præmiſſurus.

Deficit Iudæis annona.

Rurſus murmurat populus cótra Moſem.

Cap. 45.

Eiuſmodi contumelijs affectus, non tam criminibus in ſe collatis, quàm mentis eorum imperitia mouebatur. Innumerabilibus enim rebus admirandis, inuſitatiſque edocti, nulla debebant ampliùs ratione probabili, aut veriſimili commoueri: ſed illi fidem habere, quem nulla in re mendacem tot euidentiſſimis argumentis cognouiſſent. Verùm cùm ei veniret in mentem inopiæ & famis, quo nullum hominibus maius eſt malum, ignoſcebat: præſertim cùm ſciret multitudinem eſſe natura inconſtantem, & rebus præſentibus, quæ præteritarum obliuionem inijciunt, ad quas deſperatio quoquè futurarum accederet, commoueri. Cùm igitur omnes in maximis anguſtijs verſarentur, & extremam calamitatem, quam imminere, & iamiamque adeſſe putabant, expectarent, Deus vel naturali clementia & amore, quo proſequitur homines, adductus, vel vt quem conſtituerat ducem, honoraret, & magis adhuc inſtitueret, vt in rebus certis & incertis religionem pietatemque retineret, miſeratus eſt, & eam repulit calamitatem. Noua autem beneficia excogitauit, vt clarioribus jam teſtimonijs erubeſcerent, non patienter ferre, ſi quid ex eorum ſententia non continuò ſuccederet, æquoque & conſtanti animo meliora in poſterum ſperarent.

Cur Deus ad tempus permiſerit eos laborare fame.

Cap. 46.

Quid igitur accidit? Poſtridiè exoriente aurora, magna roris copia circa vniuerſum exercitum apparuit, quam tacitè pluuiam inſolitam & commutatam demiſerat Deus. Etenim nec aqua, nec grando, nec nix, nec glacies erat, quæ hybernis tempeſtatibus, nubium mutationibus fiunt: ſed minutiſſimum quoddam, vt milij granum, & candidiſſimum: quo paſsìm decidente, cumuli ante tentoria coacti erant, ſpectaculum incredibile: quod admirati, Ducem interrogabant, quænam eſſet ea pluuia, nulli hominum anteà viſa, & quam ob cauſam decidiſſet. Ille verò ſpiritu concitatus, diuinoque afflatus numine, vaticinans ità reſpondebat: Mortalibus terra profunda propoſita eſt, quam findunt in ſulcos, arant, & ſerunt, & reliqua agriculturæ opera faciunt, vt fructus ad vſus neceſſarios ferant: Deo autem non vna mundi pars, ſed mundus vniuerſus ſubiectus eſt, & eius partes illi, ad quencunque velit vſum, inſeruiunt. Quapropter nunc ei placuit, vt aquæ loco nutrimentum aër præberet. Quandoquidem & terra ſæpè pluuiam attulit. Nam quod in Aegypto eſt flumen, cùm ſingulis annis excreſcens atque exundans, agros oblimat & lætificat: quid aliud eſt, quàm pluuia deorsùm veniens? Hoc per ſe quidem erat admirabile, ſed alijs rationibus factum eſt admirabilius. Afferentes enim, alius aliundè, vaſa complebant, & in mentis aut humeris abſportabant, eo conſilio, vt in longum tempus ſibi neceſſaria conderent, quæ tamen condi ſeruarique non poterant. Deus enim noua quotidiè

Deus pluit manna è cœlo.

Exod 16.

Manna non poterat cóſeruari in alteram diem excepto ſabbato.

quotidiè munera volebat elargiri. Itaque cumulabant illi quidem cum voluptate, quæ præſenti vſui ac neceſſitati ſatis eſſent: ſed nihil eorum, quæ in poſterum diem relinquebantur, integrum reperiebant. Commutata enim ac fœtida ſcatebant eiuſmodi animalibus, qualia ex putri corruptione generari ſolent: Quamobrèm illis abiectis, alios inueniebant paratos cibos, qui cum rore quotidiè defluebant. Eximium

Sabbati feriæ.

verò ſacræ diei ſeptimæ munus erat. Etenim quoniam ea die nihil fieri licebat, ſed iuſſum erat, vt ab omnibus tam paruis, quàm magnis operibus abſtineretur, quia tūc nefas erat cibos colligere, eos pridiè duplicabat Deus, iubebatque colligi, quantum duorum dierum ſpatio ſatis eſſet futurum. Collecti autem, integri remanebant, ac nihil omninò, vt antè, corrumpebatur.

Cap. 47.

Dicam autem, quod hoc erit etiam admirabilius: Annis quadraginta (quo quidem longo temporis interuallo peregrinati ſunt) commeatus, quo dixmus ordine, ſuppeditauit non ſecùs, àc ſi ab aliquo annonæ præfecto dimenſus vnicuiqui diſtribueretur. Præterea diem optatiſſimum didicerunt, qui dies mundo natalis fuit, in quo rerum vniuerſitas abſoluta eſt: quem cùm ex patribus & maioribus exquiſiuiſſent, nec vnquàm intellexiſſent, vix tandèm potuerunt percipere, non oraculis ſolùm edocti, ſed argumento perſpicuo. Nam cùm id, quod cæteris diebus ſupererat, vt dictum eſt, corrumperetur, quod die ſeptimum diem antecedente defluebat, non modò manebat integrum, ſed etiam altero tanto plus erat. Vſus autem ipſius erat huiuſmodi: Summo manè delapſum colligebant, molebantque, aut terebant. Deindè cocto veſcebantur, vt ſuaui & ex melle confecto cibo. Nec verò dapibus exquiſitis indigebant. Quandoquidem haud ità multò pòſt ijs etiam, quæ delicatiori vitæ conueniunt, abundârunt, non aliter, quàm ſi in celebri copioſaque regione verſarentur. Volebat enim Deus, vt in ea ſolitudine abundè cuncta ſuppeterent. Quamobrèm cùm adueſperaſceret, coturnices è mari conuolantes, præ multitudine totis caſtris tenebras offundebant, volatuque proximè ſe demittebant, vt facilè comprehenderentur. Captas igitur, vt cuique placebat, condientes, carne ſuauiſſima veſcebantur, ſeque in conuiuijs oblectabant obſonio neceſſario. Atque his quidem copijs nunquàm deficientibus abundabant.

Quo die cō dit⁹ ſit mū dus.

Coturnices aduolant in caſtra Iudæorum.

Cap. 48.

Cæterùm grauis eos aquæ penuria rursùm inuaſit. Quarè cùm de ſalute iam deſperarent, Moſes ſumpta ſacra illa virga, qua ſigna in Aegypto præſtiterat, diuino impulſu duram ſilicem percutit. At ipſa ſiue opportunè, cùm priùs fons ſubeſſet, inciſa vena: ſiue tum primùm obſcuris cauernis in eam ſtatìm aqua confluxerit, abundeque emanârit, torrentis inſtàr aquas effudit: vt non præſenti tantùm ſiti mederetur, verùm etiam diù copioſum tot hominum millibus potum præberet. Nam vt antè ex fontibus, qui cùm amari eſſent, diuina prouidentia dulces effecti ſunt, omnia vaſa repleuerunt. Hæc autem ſi quis non credit, is Deum nec nouit, nec quæſiuit vnquàm. Hæc enim quæ mirabilia videntur & rationem exuperantia, ludum eſſe Deo protinùs intelligeret, certoque cognoſceret, ſi ad ea, quæ verè magna ac ſtudio digna ſunt, oculos conuertiſſet, cæli ortum, errantium inerrantiumque ſtellarum choreas, lucis ſplendorem diurnum à ſole, nocturnum à luna proficiſcentem, terræ firmitatem in medio mundi loco conſtitutæ, eminentes continentis inſularumque moles, innumerabilia animalium & plantarum genera, marium æſtus, fluminum atque torrentium impetus, perennium fluenta fontium, quorum alij frigidas, alij calidas effundunt aquas, annuas diſtinctasque temporum varietates, & alia tam multa pulcherrima, vt non modò ſingulatìm omnia recenſenti, ſed abſolutiorem aliquam mundi partem explicanti tempus ſit defuturum, licèt ei vita omnium longiſſima contigerit. Nos autem hæc verè admiranda, quoniam in promptu ſunt, negligimus: quæ verò non niſi rarò fiunt, rerum nouarum ſtudio peregrinis opinionibus augentes admiramur.

Eximia Dei opera, quæ tamé pauci aduertunt.

Cap. 49.

Multum iam deterrimę viæ confecerant, cùm termini quidam & habitatę regionis ſuburbia apparuerunt. Hæc à Phœnicibus incoluntur. Illuc igitur contendebant, ſperantes ſe vitam quietam tranquillamque traducturos: quæ quidem ſpes eos fefellit. Nam Rex, qui illic rerum potiebatur, veritus vaſtationem, euocata è ciuitatibus iuuentute illis occurrit, eo quidem potiſſimùm cōſilio, vt à finibus ſuis ipſos arceret: ſin conarentur vim inferre, copijs vlciſceretur, & nullo labore profligaret, vt homines tunc primùm bellum gerentes, & itinere penuriaque victûs & potûs fatigatos, quibus ipſe ſingulis eſſet inſtructiſſimus. Moſes autem cùm hoſtium exercitum è ſpecu-

Iſrael pugnat contra Amalech.. Exod. 17.

ſpeculatoribus haud procùl eſſe didiciſſet, delectis ijs, qui vigebant ætate, ijsque Ioſue, vno ex legatis, duce conſtituto, ad maius ipſe auxilium feſtinauit. Solitis enim purgationibus adſperſus, celeriter in proximum collem conſcendens, Deo ſupplicabat, vt ſubſidium, vires, victoriamque largiretur Hebræis, quos grauioribus è bellis, alijsque difficultatibus liberâſſet, cùm ab eis non ſolùm impendentes ab hominibus calamitates auerteret, verùm etiam quas elementorum immutatio nouas in Aegypto, quasque acerbiſſima in itinere ſitis & fames afferebant. Iam manus erant conſerturi, cùm admirabilis quædã affectio manibus eius accidit. Viciſsim enim fiebant modò leuiſſimæ, modò grauiſſimæ. Quandò igitur leues in ſublime tollebantur, confirmabantur milites ſui, ſtrenueque ſe gerentes, ſuperiores erant. Quandò autem graues deorsùm ferebantur, vincebant aduerſarij. Quo quidem ſigno demonſtrabat Deus, horum hæreditatem eſſe terram, atque infimas partes: Illorum autem, ſacratiſſimas ætheris ſedes: & quemadmodùm in mũdo terræ cælum præſtat & antecellit, ſic Hebræorum gentem aduerſarijs ſuis fore ſuperiorem. Quandiù igitur manus veluti lances nunc leues, nunc graues fuerunt, tandiù anceps quoquè certamen fuit. At vbi repentè ſine pondere digitis tanquàm pennis vtentes, atque vt animalia, quæ naturalibus alis inſtructa in aëre verſantur, excelſæ ſublimesque perſtiterunt, nullus hoſtium reſiſtere potuit. Quamobrèm Hebræi, contrà quàm æquũ eſſe videbatur, nulli parcẽtes ætati, (iuſtas enim repetebant pœnas) omnibus occiſione occiſis, victoriam ſunt aſſecuti. Tum & Moſes extructa ara, quam ab euentu Dei Refugium appellauit, victimas immolauit, gratias egit, votaque perſoluit.

Iudæi modò vincũt, modò vincuntur ab hoſtibus.

Eccè quantùm valeat oratio iuſti.

Poſt hanc pugnam cenſuit regionem, in quam populum deducebat, luſtrari oportere. Alter autem annus inſtabat, ex quo iter ſuſceperant. Nè igitur locorum ignaros, vt fieri ſolet, intuliſſe bellum pœniteret, voluit ea priùs explorare, vt illis perſpectis & cognitis poſſent, quid ſibi faciendum eſſet, iudicare. Quarè duodecim probatiſſimos viros ſingulos ex ſingulis tribubus legatos eligit, vt nulla pars plus, minúsve ferens præſtaret, omnesq; ex præfectis ſuis, ſi vera vellent referre, quæ ad incolas pertinerẽt, ex æquo poſſent intelligere. Hos ergò delectos ſic allocutus eſt: Certaminum & periculorum, quæ ad hanc vſque diem ſubiuimus atque pertulimus, præmia propoſita ſunt, loca à nobis occupanda, ſorteque diuidenda: qua quidem ſpe maximam hanc hominum multitudinem, quam in colonias deducimus, falli nequaquàm velim. Eſt autem locorum, & hominum, & rerum cognitio maximè vtilis, contraque multùm obeſt ignoratio. Quamobrèm vos elegimus, vt opera veſtra hæc perſpecta & cognita haberemus. Tot hominum millium vos oculi auresque eſtis ad ea, quæ neceſſariò perſpicienda diſcendaque nobis exiſtimamus. Quæ verò ſcire cupimus, tria ſunt. Primum, quanta ſit habitantium multitudo & robur. Deindè ſitus oppidorum, naturáne aut manu munita ſint, an contrà. Poſtremò, qualis ſit ipſa regio, agríne pingues & fœcundi, & ad omnia frugum fructuumq; genera ferenda apti: an exiles, maligni, & minimè fructuoſi: Vt incolentiũ numero & robori pares copias inſtruamus: Munitis autem oppidis expugnandis machinas comparemus. Nam & quod ad regionem ipſam pertinet, ſcire neceſsè eſt, vtrùm placeat, nécne. Pro ſterili enim vltrò ſe periculis offerre, dementis eſt. Cęterùm arma, machinæ & omnis noſtra vis, in ea ſola re ſita ſunt, vt Deo credamus, & ſpem in eo noſtram collocemus. Hoc enim muniti præſidio, nihil erit tam formidandum, cui ſuccumbamus. Hoc viribus, robore, audacia, ſcientia, multitudine pręſtantes, inuictosque, longo interuallo ſuperabimus. Hoc nobis in vaſta ſolitudine rerum omnium, quibus ciuitates abundant, copiam ſubminiſtrauit. Tempus autẽ ad regionis vim cognoſcendam eſt admodùm opportunum. Ver enim appetit: quo tempore quæ ſata ſunt, fruges fundunt, arboresque gignere incipiunt. Nec alienum erit, ad æſtatem vſque ſummam illic manere, vt fructus tanquàm felicis regionis indicia perferatis.

Cap. 50.

Mittuntur duodecim exploratores.

Num. 13.

Omnis ſpes noſtra in Deo collocanda.

His acceptis mandatis, ad ſpeculandum profecti ſunt, vniuerſa multitudine deducente, verenteque, nè capti perirent, duoque indè grauiſſima incommoda ſequerentur, nempè cædes virorum, qui erant ſingularum tribuum lumina: & ignoratio rerum, quæ ad inſidiantes hoſtes pertinerent, quarum vtilis foret cognitio. Accipiunt igitur itineris exploratores & duces, eosque ſequuntur, & veniũt ad loca propinqua: conſcenſoque monte altiſſimo, obeuntes regionem circunluſtrant. Erat planities magna, hordei ac tritici ferax, & herboſa. Montes vitibus & alijs plantis conſiti: tota verò ſyluis nemoribusque conſerta, & aquis tum ex fluminibus, tum ex fontibus, quibus

Cap. 51.

Exploratores circunluſtrant regionem.

quibus diſtinguebatur, exuberans: vt omnes montium partes, à radicibus ad ſummos vertices, opacis eſſent arboribus contextæ, ſed colles inprimìs, & quæ natura erant demiſſiora. Ad hæc cernebant oppida duplici ratione, tum locorum opportunitate, tum operibus, cõmunita. Incolas autem conſiderantes, animaduertebant eſſe multitudine innumerabiles, ſtatura proceros, gigantes, aut ad gigantum magnitudinem proximè accedentes, & corporum non minus robore, quàm mole, præſtantes. His cognitis, vt certiora poſſent referre, diutiùs morati ſunt. Species enim rerum facilè ex animo defluunt, & tempore vix infiguntur & conſeruantur. Prætereà cupiebant fructus non tum primùm editos, ſed planè iam maturos, & qui non facilè corrumperentur, vniuerſæ multitudini oſtendendos abſportare. Inprimìs autem vitis fructum admirati ſunt. prægrandes enim erant racemi, &, quod quidem ſpectaculum eſt incredibile, malleolos ac palmites magnitudine ſuperabant. Vnum igitur decerpſerunt, ingentique fuſte medium ſuſpendentes, ità geſtârunt, vt cum vtrinquè bini ſuſtinerent, &, quoniam pondus erat grauiſſimum, ſibi vicisſìm recẽtes prioribus feſſis ſuccederent. De rebus autem neceſſarijs diſſentiebant, multæque inter eos fuerunt pugnæ, & in itinere, antequàm reuerterentur, leuiores tamen, nè ſi formidinem præ ſe ferrent, & alia alij nunciarent, ſeditionem in populo commouerent: grauiores autem, poſteaquàm reuerſi ſunt. Alij enim vrbium munitiones, & ſingularum frequentiam commemorantes, & verbis amplificantes omnia, timorem audientibus inijciebant. Alij ſingula extenuantes cohortabantur, nè dubitarent ad occupandas ſedes proficiſci: extemplò enim victores fore, nec vllam vrbem tot copiarũ repentè irruentium impetum poſſe ſuſtinere, quin tanta mole oppreſſa cadat. Addebant autem auditorũ animis, vt ipſi affecti erant, vel metum, ſi ignaui: vel audaciam & ſpem, ſi fortes & ſtrenui. Sed hi quinque partibus pauciores erant timidis & aufugientibus: illi contrà quinque partibus plures generoſis atque magnanimis.

Prægrandes botri in terra ſancta.

Ioſue & Caleph hortãtur populũ ad debellãdam terrã. Num. 14.

Cap. 52. Verùm paucorum virtús, multorum obſcuratur ignauia. Quod tunc etiam ferunt accidiſſe. Etenim cùm duo tantùm optima proponerent, decem autem contrà ſentirent, hi tanto ſuperiores extiterunt, vt in ſententiã ſuam adduxerint multitudinem vniuerſam, eamq; ſibi à duobus illis abalienatam adiunxerint. De regione verò ipſa, eadem omnes retulerunt, campeſtris, montoſæque pulchritudinem explicantes. Quid nobis, exclamârunt, aliena proſunt bona, tam ſtrenua præſertìm defenſa manu, vt auferri non poſſint? factoque in duos impetu, eos propemodùm lapidibus obruerunt, anteponentes aurium voluptatem vtilitati, veritatique mendacium. Quibus rebus imperator indignabatur, ſimulque metuebat, nè calamitatem aliquam immitteret Deus in eos, qui adeò timidè diuinis reſponſis diffiderent. Quod & factum eſt. Ex ſpeculatoribus enim decem ignaui cum illis omnibus, qui ex multitudine ſpem abiecerant, peſtilenti morbo ſublati ſunt, & illi duo tantum ſeruati, qui vt ad occupandas ſedes audacter accederent, adhortabantur. Hoc enim fidei, quam oraculis habuerant, ſingulare præmium acceperunt, vt vnà cum reliquis non interierint. Hęc fuit cauſa, vt in eam terram, in quam deducebantur, tam ſerò peruenirent. Etenim cùm altero anno poſt diſceſſum ex Aegypto poſſent Syriæ ciuitatum hæreditatem inter ſe diuidere, omiſſa compendiaria, quæ rectà illuc ducebat, via, difficilia & longa & deuia itinera, alia poſt alia reperientes, immenſiſque tum animorum, tum corporum laboribus neceſſarias impietatis luentes pœnas, octoque & triginta annos præter id tempus ætatis, quod antè quiſque tranſegerat, ſurſùm deorſùm oberrantes, vaſtaſque ſolitudines dimetientes, vix quadrageſimo tandèm anno ad ipſius regionis fines, ad quos priùs etiam venerant, appropinquârunt.

Paucorum virtus multoru obſcuratur ignauia.

Vltio diuina in exploratores & populum.

Ioſue & Caleph tatùm ingrediuntur terram promiſſionis.

Cap. 53. Habitabant hîc & alij populi, quibus cum ſanguine coniuncti erant, quos item bello perſequi in animo habebant, & eorum ſedes occupare, niſi ſic armis abſtinerẽt, vt neutri parti ferrent auxilium: tunc enim ab eis temperaturos. Hebræus enim populus, & qui loca illa finitima incolebant, ab eiſdem Maioribus ducebant genus. Fratres duo fuerant eodem patre, eadem matre, eodemque partu geniti. quorum familiæ, cùm filijs ac nepotibus plurimis abundarent, ſic auctæ ſunt, vt magnum vtraque populum celebremque perfecerit. Sed altera ſibi domicilium illis in locis conſtituit, altera fame compulſa, vt antè dictum eſt, in Aegyptum conceſſit, & longo pòſt tempore reuerſa eſt. At quanuìs diù ſeiuncta fuiſſet, beneuolentiam tamen in conſanguineos, licèt nec mores, nec inſtituta patria retinuiſſent, ſed planè viuendi rationem peruertiſſent, conſeruabat. Quamobrèm æquum eſſe cenſebat, vt in homines natura manſuetos

Eſau & Iacob ex Iſaac & Rebecca. Gen. 25.

manſuetos neceſſitudinis gratia leniorem ſe commodioremque præberet. Illi verò moribus, ſermone, conſilijs, factiſque inimicis & hoſtilibus omnia amicitæ iura violantes, paternas inimicitias perſequebantur. Author enim generis ipſorum, cùm ius primogeniti fratri vendidiſſet, paulopòſt à pactione recedens, id vndè ceſſerat, repetebat, eique mortem, niſi redderet, minabatur. Veteres has inimicitiæ cauſas, tot iam tranſactis ſeculis, gens altera renouabat.

Eſau repetit ius primogeniti.

Cap. 54.

Cæterùm Hebræorum Imperator Moſes, cùm poſſet eos ſtatìm opprimere atque delere, propter generis, quam antè diximus, neceſſitudinē noluit. Poſtulabat tantummodò, vt ſibi per eorum regionem liceret iter facere, amicè ſe tranſiturum promittens, non vaſtaturum agros, pecora non abacturum, non acturum prædam: aquam, & ſi quid aliud opùs eſſet, empturū precio. At illi pacificis conſilijs aduerſari, minari bellū, ſi agros ingrederentur, aut tantùm attingerent: & poſt acerba reſponſa, ad vltionē iam & arma ſpectare. Quibus ipſe è loco, vndè exaudiri poterat: Iuſtas, inquit, ô viri, ſuccenſendi cauſas habemus, qui cùm in iſtos beneuolentiæ atq; humanitatis ſigna prætulerimus, tam à nobis alienos & feros eorū animos experti ſumus. Verùm licèt illi ſint digni, qui crudelitatis dent pœnas, non tamen ob propinquitatem conuenit, vt nos eas perſequamur. Sed hac itèm in re nos bonos ab improbis differre declaremus, dum conſideramus, non ſolùm puniendíne ſint, verumetiā vtrùm à nobis puniri debeant. Tunc indè diuertens, per aliam viam populum duxit. Sciebat enim, ab illis omnia regionis itinera præſidijs intercluſa teneri, non quòd vllam iniuriam accepiſſent, ſed quòd breuiore via ſe progredi nollent: quo quidē argumento clariſſimo dolorem indicabant, quo propter populi libertatē afficiebantur, lætitiamque, quam capiebāt, dum is in Aegypto acerba detineretur oppreſſus ſeruitute. Nam qui dolent rebus ſecundis propinquorum, eorum aduerſis, licèt id fateri nolint, gaudeant neceſsè eſt. Eis autem, vt amicis atque idem conſulentibus, quæ ſibi aduerſa iucundaq; contigerant, aperuerant: ignorantes eos vltrò tantum maleuolentiæ atque odij concepiſſe, vt moleſtiam ex commodis ſuis, voluptatem autem ex incommodis eſſent accepturi. Patefacta verò eorum maleuolentia, ab Imperatore ſuo prohibiti ſunt manus cum illis conſerere. Qua quidē re duo pulcherrima præſtitit, prudentiam & humanitatem. Prudentię fuit, prouidere, nè quid inferretur detrimenti: in conſanguineos autem non ſæuire, humanitatis. Illorum igitur oppida tranſgreſſus eſt.

Eccè qua mititate vſus ſit Moſes ſeruus Dei.

Moſes non iuit populum bellum inferre Idumæis.

Cap. 55.

At Rex quidā regionis finitimæ, quę Chananea appellatur, cùm ex ſpeculatoribus accepiſſet, exercitum haud procùl iter facientem abeſſe, exiſtimans illū paſsìm vagari, nulloq; negocio, ſi à ſe priùs inuaderetur, oppreſſum iri, cum benè inſtructa domeſticorum iuuenum manu excurrens, quos primùm offendit, vt ad ineūdum prę̄lium imparatos, in fugam vertit & cepit: proſperoque ſucceſſu inflatus, progrediebatur, ſperans ſe omnes in poteſtatem ſuam redacturum. Ipſi verò præcedentium iactura minimè fracti, ſed magìs quàm anteà confirmati, cupienteſq; partes eorum explere, acri animo feſtinantes, ſeſe mutuò cohortabantur, nè labori ſuccumberent: Excitemur, aiebant: nunc regionem inuadamus: ſine metu cum audaci præſidio manus conſeramus: Initijs extrema ſæpè iudicantur. Cùm ſimus in eorum finibus, incolas perterrefaciamus: interceptiſque fructibus, rerum neceſſariarū penuriam, quam ex ſolitudine attulimus, inferamus. His verbis concitati, Regis vrbes, earumq; ciues, primitias deuouerunt Deo: qui votis annuens, Hebræis animos & vires addidit, vt hoſtium exercitū profligarent. Quo ſuperato, vota perſoluerunt, nihil in proprios vſus ex præda conuertentes, ſed oppida & ciues & opes dicantes Deo. Ab ipſo autē euentu, totum regnum anathema vocauerunt. Quemadmodùm enim homines pij ex fructibus annuis, quos ex prædijs ſuis colligunt, primitias offerunt: ſic populus vniuerſus magnæ regionis, in quam commigrabat, magnam partem, nempe regnum primò captum, veluti coloniæ primitias conſecrauit. Neque enim fas eſſe ducebat, aut terram diuidere, aut ciuitates incolere priùs, quàm primitias nuncuparent.

Is eſt rex Arad, vt habes Nū. 21.

Eccè antiquiſsimum vſum reddendi Deo vota, quæ hæretici irrident.

Cap. 56.

Paulopòſt autem vberrimum fontem inuenerunt, qui vniuerſo populo potum abundè præbuit. Erat autē in puteo fons, & in ipſius regionis finibus. Quarè quaſì merum ex eo, non aquam, hauſiſſent, recreati ſunt, & præ lætitia & gaudio choros circa puteum ſtatuentes, Deo ſedium largitori coloniæq; Principi, nouum canticum celebrârunt, egeruntque gratias, quòd ex ſolitudine primùm in locum celebrem atq; habitatum, quē poſſeſſuri eſſent, egreſſi, repeiſſent aquarū copiam: nec ſine aliquo monumento & teſtimonio fontem ſibi tranſeundū exiſtimârunt. Etenim non priuato-

Puteus, regum opera extructus. rum, ſed Regum manibus exciſus fuerat: qui ſibi honori cupiebant eſſe, non ſolùm quòd fontem inueniſſent, verumetiam quòd puteum extruxiſſent: id, quod ex operis impenſa conijci poterat. erat enim planè regium, authoreſque principes & magnificos indicabat. Lætus igitur Moſes rebus, quæ perpetuò proſperè ſuccedebant, hoc ordine caſtra mouit, vt iuuenum robore in primum extremumque agmen diſtributo, ſenes, & mulieres, & pueros in medio collocaret, vt eorum præſidio, ſeu antè, ſeu retrò manus hoſtium inuaderet, vtrinquè tuti forent.

Cap. 57. Paucis autem pòſt diebus, cùm in Amorrhæorum regionem ingreſſus eſſet, legatos ad Regem, qui Seon vocabatur, miſit, idem ei ſuadens, quod conſanguineo antè ſuaſerat. Quibus ille non ſolùm contumelioſè reſpondit, ſed, niſi obſtitiſſet ius gentium, illos occidiſſet. Coactis igitur omnibus copijs proceſſit, ſperans ſe prælio ſuperiorem fore: quo tamen inito, facilè ſenſit, ſibi non cum imparatis aut inexercitatis certamen eſſe: ſed cum pugnatoribus bello prorsùs inuictis, qui pauloantè multa præclaraque facinora edidiſſent, tum viribus, tum ſcientia, tum virtute præſtantes: quibus eos, qui ſibi obſtitiſſent, ſuperantes, ex præda nihil attigiſſent, ſed prima belli præmia Deo conſecrâſſent. Et tunc igitur inſtructi, fortiter occurrerũt, cùm conſilijs ſuis apparatibuſque confiſi, tum inexpugnabili iuſtitiæ præſidio confirmati, quo ſe Seon rex cũ ſuis cęditur. Num. 21. clariores & promptiores in pugna præſtiterunt. Id ex eo facilè intelligi potuit, quòd altero prælio non opus fuit. Primo enim & ſolo cuncti aduerſarij fuſi, fugati, penituſque deleti ſunt. Ciuitates autem vno eodemque tempore vacuæ, plenæque apparuerunt: Vacuæ veteribus incolis, victoribus plenæ. Villæ itidèm & agri, antiquis ſpoliati dominis & colonis, viros omnibus partibus meliores acceperunt.

Cap. 58. Hoc bellum cùm omnibus Aſiæ gentibus, tum præcipuè finitimis, quòd damna celeriùs expectabant, magnum terrorem iniecit. Vnus autem è vicinis regibus Balaces nomine, qui amplam frequentemque Orientis partem, antequàm manus conſereret, obtinebat, quum armis occurendum illis non cenſeret, quòd vaſtationem ex aperto bello metueret, ad auguria & vaticinia confugiendum exiſtimauit, ſperans ſe inuictam Hebręorum potentiam execrationibus quibuſdã euerſurum. Ariolus celeberrimus Balaam. Ariolus quidã ea tempeſtate celeberrimus erat in Meſopotamia, qui omnes quidem diuinandi artes callebat, ſed in augurandi facultate potiſſimùm probatus, & mirabilis putabatur, quòd multis & ſæpè res incredibiles & magnas oſtẽdiſſet. Alijs vigente æſtate pluuias, alijs in media hyeme calores ardoreſque prædixerat: alijs in vbertate inopiam, aut contrà in penuria & fame copiam & abundantiam: quibuſdam exundationes, exiccationéſve fluminum, & peſtilentium curationes morborũ, aliaque id genus innumerabilia: quę ſingula cùm ità pręnunciaret, vt edere oracula videretur, longiùs in dies fama peruagante, magnam erat gloriam aſſecutus. Ad hunc ex ſocijs quoſdam miſit, ad ſe vtì veniret, rogans: muneribuſque partìm miſſis, partìm promiſ- Vocatur ad Regẽ Balaam ariolus. ſis, cauſam, quamobrèm accerſeretur, explicauit. Ille verò, vt qui non generoſo conſtantique animo eſſet, & plerunquè aſtutè ſe gereret, tanquàm ex probatis prophetis genus duceret, ac ſine diuinis reſponſis nihil omninò facere conſueuiſſet, recuſauit, aſſerens ſe à diuino numine prohiberi Quamobrèm ad Regẽ, infecta re, qui miſſi fuerant, reuerſi ſunt. Alij rursùs eandẽ ob cauſam probatiores nuncij deliguntur, qui & pecuniæ plus afferant, & maiora polliceantur munera. Et pręſentium quęſtu, & futurorum ſpe captus, & accerſentium veritus dignitatem, cauſa iterùm in numen, falsò tamen, collata, ceſſit: reiectoq; in diem poſterũ abitu, viſa ſibi in quiete narrauit: quibus manifeſtò perterritus, manere ampliùs non poſſet, ſed cogeretur nuncios ſequi.

Cap. 59. Iam igitur iter ingreſſus, perſpicuo portento cõmonetur in via, cauſam, propter quam proficiſceretur, turpem & iniquam eſſe. Iumentũ enim, quo fortè inſidẽs rectà vehebatur ipſe, repentè primùm cõſiſtere: deindè, tãquàm vi ab aliquo repelleretur, aut prohiberetur, procumbere: rurſumq; dextrorsùm ac ſiniſtrorsùm ferri, atq; huc & illuc oberrãs, non poſſe quieſcere, quaſi vino ebrium debaccharetur: adeoq; verbera negligere, dum vapularet, vt inſidentem propè deijceret, viciſſimq; læderet. Erãt in propinquo ſepes & dumi, quibus iumento ſe collidẽte, domini afflicti oppreſſique genua, & ſuræ, & pedes dilacerabantur. Erat autẽ, vt veriſimile eſt, diuina aliqua ſpecies, cuius irruentis præſentiam dudùm animal extimeſcebat. Eam homo, quo ſuam inſcitiam ac ſtuporem agnoſceret, non videbat, vincebaturq; ab animali rationis ex- Angelum videt Balaam. pertiis, qui ſe non modò mundũ, ſed mundi opificem cernere iactitabat. At aliquandò tandèm Angelũ conſpicatus, non quòd tali ſpectaculo dignus eſſet, ſed vt ſe nul-

lius

lius precij eſſe cognoſceret,ſupplex ad preces cõfugit,ſibique non ſpontè,ſed per imprudentiam peccanti,vt ignoſceret,orauit. Verùm cùm redire tunc oporteret,rogauit angelum, domum ne ſibi reuertendũ eſſet. Ipſe verò ſimulatione eius perſpecta, indignatus, (Quid enim percontatione opùs erat in re adeò per ſe manifeſta, vt verborum teſtimonio non indigeret? niſi fortè maior auribus, quàm oculis, aut dictis, quàm factis fides haberi debet) Perge,inquit,quò cupis ire. nihil enim proficies. Ego enim præter ſententiam tuam dicenda ſuggeram, & vocis inſtrumenta, quà æquum & vtile erit, conuertam. Ego te imprudente,ſingula vaticinabor ex ore tuo.

Rex autem, cùm audiuiſſet eum appropinquare, ei ſatellitibus ſtipatus obuiàm Cap.60. proceſſit: in ipſoque congreſſu primùm, vt fit, amanter ſalutauit, benigneque complexus eſt: tum ſubaccuſauit tarditatem, & quòd non veniſſet animo promptiore. Poſt hæc lautiſſimum precioſis dapibus celebratur conuiuium, & omnia, quæ hoſpi- Balaces accipit Balaã regio conuiuio. tibus honorificè accipiendis parari ſolent,ambitione regia magnificentiùs & cumulatiùs inſtruuntur. Poſtridiè autem benè manè Balaces vatem adduxit, vbi dæmonis cuiuſdam ſimulacrum erat,quod incolæ adorabant.Hinc pars exercitûs Hebrçorum deſpiciebatur,& tanquàm è ſpecula oſtendebatur mago. Quam ille intuitus, Tu, in- Balaam magus. quit,ô Rex,ſeptem aras ædifica,& ad earum ſingulas immola ſingulos vitulos,& ſingulos arietes: ego autem ſecedens,exquiram à Deo,quæ dicenda ſunt. Digreſſus igitur,numine ſtatìm afflatur,diuino aduenięte ſpiritu, qui ex animo eius omnem ariolandi artem expulit. Neque enim ſimul ineſſe poſſunt ſacratiſſimum numen,& præſtigiæ magicæ. Deindè reuerſus, & victimas cernens, atque ardentes aras, velut interpres alterius ſuggerentis, hæc edidit oracula:

Ex Meſopotamia Balaces accerſiuit me,vt longo confecto itinere,diris execratio- Cap.61. Prophetia Balaam. nibus Hebræos deuouerẽ ac perderem.Ego verò quomodò execrabor eos, qui Deo non ſunt execrabiles? Ipſos equidẽ oculis deſpiciam ex altis montibus, cogitationeque compræhendam: populo tamen obeſſe non potero, qui habitabit ab aliorum populorum numero ſeparatus,non locorum & regionis hæreditate & portione attributa,ſed prçſtantium gentium proprietate,quę patrijs inſtitutis & viuendi ratione cum alijs non cõmiſcentur. Quis accuratè primam eorũ generis originem inuenit? Corpora quidem illorũ ex humano ſemine coaluerũt: animi verò diuinitùs conflati ſunt.Itaque Deo ſunt affines. E vita corporea decedat animus meus,vt iuſtorum animorum numero aſſcribatur,quales horum ſunt animi. Hæc audiens Balaces, angebatur.Fine autẽ facto,dolorem ferre non valens: Cùm ad execrandos hoſtes, inquit, aduocatus ſis,illis fauſta precari non erubeſcis? Te mihi amicum exiſtimans, profectò deceptus ſum, neſciens te cum hoſtibus occultè coniunctum eſſe. Id quod res ipſa declarat. Idcircò differebas aduentum tuum,quòd ad illorum auxilium animus tuus propenſus erat: à me autem & à meis, alienus. Perſpicuis enim (vt vetus habet prouerbium) ſignificantur obſcura. At ille, qui non ampliùs à numine detinebatur: Iniuſtiſſimum,reſpõdit,in me crimen conijcitur. falsò enim accuſor, quippè qui, niſi Deo ſuggerente,nihil loquor. Quod neque ego nunc primùm dixi, neque tu audiuiſti: ſed & anteà,cùm nuncios miſiſti,quibus eadem reſpondi.

Cùm igitur Rex opinaretur, aut vatem fallere,aut Deum mutari,& locorũ muta- Cap.62. tionibus mentis conſtantiam verti,in alterum locum ipſum adduxit,eiq́; ex prçcelſo Nititur Balaces vatem montis faſtigio partem quandam exercitûs aduerſariorũ demonſtrauit, conſtructiſ- ſubuertere, que rurſùm ſeptem aris,factiſque,vt anteà,totidem ſacrificijs, illum ad agenda augu- ſed non eſt ria,fauſtaque reſponſa accipiẽda dimiſit.Qui,vt ſolus fuit,extemplò correptus numi- conſiliũ aut ſapiẽtia cõ- ne,& tanquàm amota ratione nihil intelligẽs,ea,quæ ſubijciebantur, protulit, vatici- tra Dominũ nans ad hũc modũ: Surge Rex,& hęc arrectis auribus accipe: Deus,quemadmodùm homines,falli non poteſt: neque,vt filij hominũ,immutatur,aut non præſtat,quæ ſemèl locutus eſt. Nihil omninò loquetur,quod non ratũ ac firmum futurũ ſit. Verba enim ipſius,ſunt opera. Ad benedicendum ego,non ad maledicendũ, adductus ſum. Nullus erit Hebræis labor,nulla moleſtia. Deum enim ſuum habẽt propugnatorem, qui calamitatum Aegypti confracto diſcuſſoq́; impetu, tot hominũ millia, vt hominem vnum,eduxit: auguria negligunt,omnemq́; ſpernunt diuinãdi facultatem, vno mundi principe ac duce confiſi. Populum vt leonis catulũ exurgẽtem, vt leonem exultãtem adſpicio. Saturabitur feris, & vulneratorum ſanguinem bibet: expletuſque ſomno non opprimetur,ſed præconiũ canet.Periniquo ferens animo Rex, quòd ſibi contrà,quàm ſperabat,vaticinia cederent, Et dira,inquit,ô vir,& fauſta precari omit-

tas. Satius eſt enim ſilere, quàm iniucunda loqui. Cùm hæc dixiſſet, tanquàm eorum quę dixerat, oblitus ob mentis inconſtantiam, in alium locum abduxit vatem : ex eoque vti partem Hebræorum exercitûs deteſtaretur, adhortabatur. At ille ſuaſore deterior, cùm illata crimina vera defenſione refelleret, quòd nihil propriũ diceret, ſed ab altero ſubiecta, correptus & afflatus numine interpretaretur, ideoq; Regem non amplius ſequi, ſed domum reuerti deberet : alacriùs quàm ille, qui accerſierat, antecurrit, tum quòd ingentium malorum metu premebatur, tum quòd licèt lingua execrationes explicare non poſſet, cogitatione tamen cupiebat execrari.

Malignitas Balaam.

Cap. 63. Conſcendens igitur in montem prioribus ſublimiorem, celeriter iubet idẽ ſacrificium inſtaurari, conſtructiſq; rursùm ſeptem aris, quatuordecim victimas mactari, binis ad ſingulas vitulis & arietibus immolatis. Ipſe verò non iam, vt erat ſolitus, ad reſponſa & auguria confugit, ſed artem ipſam vituperans, quòd tempore, vt lex abrogata, exoleuiſſet, hebetiorq; facta non poſſet certa conijcere: nec conſiderans propoſitum Regis, à quo mercede conductus fuerat, à Dei conſilio diſcrepare, ad ſolitudinem oculos conuertit, videtq; Hebręorum caſtra per tribus diſpoſita. Tunc non vt exercitûs, ſed ciuitatis multitudinem & ordinem admiratus, afflatusque, talia locutus eſt: Dicit homo, qui vera cernit, qui mentis oculis non dormientibus manifeſtum Dei viſum in quiete perſpexit: Quã pulchræ ſunt domus tuæ, exercitus Hebræorum: tẽtoria tua ſicut valles vmbroſæ, ſicut viridaria propter flumẽ, ſicut cedri iuxta aquas. Egredietur olim vir è vobis, & multis gentibus imperabit, eiusq; regnũ in dies magis propagabitur, atque extolletur in ſublime. Hic populus ab Aegypto diſcedẽs, Deum ſemper habuit itineris ducem, qui in vno cornu multitudinẽ duxit. Multas hoſtium gentes comedet, earumq; pinguedinẽ ad medullas vſq; percipiet. Sagittis perdet aduerſarios, requieſcet dormiẽs vt leo, vt leonis catulus ſecurè admodùm, ac neminem timẽs, ſed alijs timorem inijciẽs. Infelix quicunq; commotum excitauerit. Qui fauſta precantur tibi, fauſtis precationibus digni ſunt: qui deteſtãtur autẽ, ſunt deteſtabiles.

Neſcit niſi fauſta precari populo Dei ariolus iſte.

Cap. 64. His vehementer indignatus Rex, Ad execrãdos, inquit, hoſtes accerſitus, benè illis ter iam precaris? Fuge hinc quàm citiſſimè, nè, quoniã ira præceps eſt perturbatio, cogar in te nouũ aliquod exemplum edere. Quanta pecunia, quãtis muneribus, quanta gloria teipſum, homo ſtultiſſime ac mente capte, ſpoliauiſti? peregrè reuertéris, nec aliud domũ, niſi magnã ignominiam & dedecus afferes. Ars enim iſta, qua priùs aliquid eſſe videbaris, irridebitur & contemnetur. Tum ille: Quę, inquit, hactenùs contigerunt omnia, reſponſa ſunt & oracula: Quæ autẽ dicentur, ea ipſe coniectura prænunciabo. Et dextera Regis appręhenſa, ſolus cum ſolo conſultabat, quibus rationibus hoſtiũ exercitus adduci poſſet, vt nefario & maximo ſcelere admiſſo læderetur. Quid tu, inquiet aliquis, ex te reſpondes, & ea conſulis, quę ſunt oraculis contraria? niſi fortè conſilia tua maiorẽ vim habent, quàm diuina reſponſa? Sed agè præclaras iſtius admonitiones, quæ certam eorũ, qui ſemper victores ſunt, ſtragem moliuntur, perpendamus. Cùm ſciret Hebræos nullo pacto, niſi violarẽt leges, offendi poſſe, per magnum libidinis & incontinẽtiæ flagitiũ ad maius impietatis ſcelus, voluptatis eſca propoſita, allicere ſtuduit. Sunt in his locis, inquit, ô Rex, fœminæ forma omniũ præſtantiſſimę. Homines autem nulla re faciliùs, quàm fœminarũ pulchritudine, capiuntur. Quamobrèm ſi permiſeris, vt formoſiſſimæ queſtum faciãt, pudicitiamq; publicè proſtituant, iuuentutem aduerſariorum ineſcabunt. Ipſis tamen cauendum erit, nè ſtatim cuilibet corporis ſui copiam faciãt. vrbanitas enim cupiditates quaſi titillans, magis amores accendet atq; inflammabit. At illi cupiditatibus elati, audebũt omnia & facere & pati. Amatori autẽ ſic affecto aliqua earum, quæ ad hanc venationem inſtructæ fuerint, Non licet, inquiet, mea frui conſuetudine priùs, quàm relictis patrijs inſtitutis, ad noſtra tranſeas, & ea colas, quæ ego. Quod abs te factum eſſe planè perſpiciam, ſi libationum & ſacrificiorum particeps eſſe voluẽris, quæ nos imaginibus, & ſtatuis, & reliquis ſimulacris facimus. Ipſe verò multis nimirùm retibus circundatus, pulchritudine, blandis illecebris ac ſuaſionibus, nihil repugnabit: ſed deuicta ratione, miſer faciet imperata, & cupiditatis ſeruus aſſcribetur. Ità conſulebat ariolus: Rex autẽ ea, quæ dicebantur, minimè abſurda iudicans, abrogata lege de adulterijs, atque illis, quibus inceſta & ſtupra interdicebantur, ità ſublatis, vt ſi nunquàm fuiſſent ſcriptæ, edixit, vt mulieribus liceret cum quibuſlibet habere conſuetudinem.

Nequiſſimum ſceleſti Balaam conſilium.

Cap. 65. Impunitate conceſſa, multitudinem adoleſcentium allexerunt, eorumq; animos priùs decipientes, ad impietatem compulerunt, donèc principis ſacerdotũ filius, rei grauiſſimæ

Populus fornicatur

grauiſſimæ indignitate permotus, quòd eodē tēpore & corpora & animos traderēt in ſeruitutem, corpora quidē voluptatibus, animos autem impietate corrumpentes, præclarū adoleſcēs & nobili ac probo viro dignū facinus confecit. conſpicatus enim quendam è genere ad ſcortū ingredientem, nec oculos præ pudore defigentem humi, nec operam dātem, vt lateret multitudinē, nec, vt fieri ſolet, ingreſſum occultantem, quinetiam impudenter audacterq; turpitudinem oſtendentem, ac re fœdiſſima tanquàm honeſta gloriantē, valdè concitatus, iuſtaq; ira plenus accurrit: amatorem que ac meretricē in lectulo adhuc iacentes ambos confodit, & genitales partes amputauit, quòd nefandæ rei operam dabant. Hoc exemplū intuentes quidam eorum, qui continentię pietatisq; ſtudio tenebantur, iubente Moſe, imitati ſunt, & omnibus, qui ſimulacris immolauerant, propinquis atq; amicis omniū ætatum contrucidatis, ſumptoq; ſupplicio populum expiârunt, ſeruantes eos, qui manifeſta defenſione religionem & innocentiam ſuam oſtendebant: damnatorum autē ignoſcentes nemini, nec eorum crimina miſericordia prętereuntes, eosq; puros exiſtimātes, qui ſuis illos manibus interfeciſſent. Ex quo fiebat, vt nullum daretur effugium, cùm ea res afferret ipſis interfectoribus veriſſimam laudem. Occiſa fuiſſe ferūt vno die quatuor & viginti hominum millia. Atque ità ſublatum eſt ſcelus, quod exercitum coinquinauerat.

cū fœminis ethnicis.

Phinees interficit duos pariter concumbentes.

24000 cæſa vno die.

Cap 66.

Peracta iam expiatione, quęrebat Moſes dignis pręmijs afficere ſacerdotū principis filium, qui primus ad vlciſcendum aggreſſus fuerat: ſed oraculo Deus anteuertit, & largitus eſt pacem munus ampliſſimū, quod mortalium nullus præbere poteſt, & omnē ſacerdotij dignitatem dedit ipſi & poſteris eius hæreditariam. Cùm autē inteſtini mali nihil amplius reliquū eſſet, omnibus, qui transfugæ aut proditores videbantur, interfectis, Moſi viſum eſt tempus opportunū, vt Balacæ bellū indiceret, homini, qui plurima detrimenta tum inferre conatus eſſet, tum etiam intuliſſet. conatus quidem erat inferre per Ariolum, cuius execrationibus Hebræorū potentiam deletum iri ſperabat: intulerat autem per incontinentiam & impudicitiam fœminarum, quæ rem ſecum habentium corpora libidinibus, animos autem impietate corruperant. Omnibus tamen copijs gerendum bellū non cēſuit. Videbat enim nimiam multitudinem ſibiipſi eſſe impedimento. Prætereà vtile iudicabat, ſociorum relinqui ſubſidium, quod feſſis opitularetur. Duodecim igitur fortiſſimorum iuuenum millia (tot enim ſunt tribus, ex ſingulis mille) delegit, Phineesque, qui iam militaris audaciæ ſpecimen dederat, ducem conſtituit. Hos armis inſtructos dimittens, ſic allocutus eſt:

Dignitas ſacerdotij data eſt Phinees hæreditaria.

Cap 67.

Non de imperio pręſens certamē eſt, neq; vt opes alienas adipiſcamini, quę vel ſolę, vel pręcipuę ſolent eſſe bellorū cauſę: ſed pro religione & pietate eſtis pugnaturi, à quibus cōſanguineos & amicos veſtros auerterūt aduerſarij, atq; ità interitûs eorum authores extiterunt. Abſurdū igitur eſſet, vos, qui domeſticos à legibus recedētes interfeciſtis, ab hoſtibus, qui grauiùs peccauerunt, temperare: ſuſtuliſſeq; illos, qui peccare diſcebant, & eis ignoſcere, qui ſe ad peccandū impulſores & magiſtros præbuerunt, & malorum omnium, quæ ab illis admiſſa perlataque ſunt, fuerunt authores. His cohortationibus confirmati, & quicquid roboris in animis ſuis ingenitū erat excitantes, tanquàm explorata victoria, ad bellum inuicti contenderunt. Conſerentesque manus, tanto ſuperiores & virtute & viribus extiterūt, vt cūctis aduerſarijs cæſis, ipſi omnes incolumes, ne vno quidem ſuorum vulnerato, nedùm occiſo, redierint. Quamobrèm ſi quis rem ignorans, eos redeuntes adſpexiſſet, non ex acie, aut prælio, ſed ex ſpectaculo, aut belli ſimulacro redire arbitratus eſſet. Solent enim eiuſmodi in pace ludi celebrari, vt exercitationis gratia inter amicos vera geri prælia videātur. Vrbes igitur aut euertentes, aut incendentes ità deleuerunt, vt nullum earū veſtigium relictum ſit, quo illic vnquàm fuiſſe cognoſci poſſent. Ex incredibili captiuorum numero tam viros, quàm fœminas occidendas iudicauerunt: Viros, quòd ſtruxiſſent inſidias, prioresque laceſſiſſent: Fœminas, quòd Hebræorum iuuentutem præſtigijs corrupiſſent, eorumque nequitiæ, & impietatis, & mortis cauſam attuliſſent. Pueris & virginibus, ætatis habita ratione, pepercerunt. Grandem admodùm prædam tum ex regijs, tum ex priuatis ædibus, tum ex villis, (neque enim in agris, quàm in vrbibus, minor erat) omnesque hoſtium diuitias in caſtra comportârunt.

Oratio Moſis ad eos, quos mittebat contra Madianitas

Occiſis Madianitis nemo ex Iudæis interijt

Cùm Moſes & Ducem & milites collaudâſſet, tum quòd ſtrenuè ſe fortiterq; geſſiſſent, tum quòd proprijs cōmodis conſulētes, in rem ſuam non ſtuduiſſent prædam conuertere, ſed in mediū contuliſſent, vt ij quoquè, qui in caſtris manſiſſent, eius participes fierent: iuſſit eos extra caſtra dies aliquot commorari, expiarique à cæde per

Cap 68.

magnum ſacerdotem. Licèt enim hoſtes legitimè occidantur, is tamen, qui interficit hominem, quanuis & iure, & ſe defendens, & laceſſitus id faciat, tamen propter ſummam & communem hominũ inter ſe coniunctionem, non videtur penitùs innoxius. Quapropter interfectores expiatione ab ea culpa, cuius videbantur affines, exiſtimauit indigere. Poſteà verò ita diuiſit prædam, vt illis, qui bellũ confecerant, partem dimidiam tribueret: (erant autem numero pauci) alteram illis, qui in caſtris manſerant. Aequum enim putabat, vt etiam ipſi eſſent vtilitatis participes, qui, ſi minùs corporibus, animis certè pugnâſſent. Milites enim, qui in præſidijs manent, non virtute aut certandi cupiditate, ſed tempore tantùm & ſorte vincuntur.

Nota.

Prædæ ex Madianitis captæ diſtributio.

Cap. 69. Cùm igitur illi pauci, qui pericula ſubierant, plus accepiſſent, plures autẽ, qui in caſtris manſerant, minus: viſum eſt neceſſariũ, vt totius prædę primitiæ dicarentur. Obtulerunt autẽ quinquageſimam partem, qui permanſerant in caſtris: illi verò, qui bellum geſſerant, quingenteſimam. Atque horum quidẽ primitię, magno ſacerdoti ſunt attributæ: priorum autem, miniſtris, qui Leuitæ appellantur. At tribuni & centuriones, manipulorumque & reliquorum ordinum ductores, pro ſua ſociorumq; ſalute, præclareq; parta victoria, ſponte ſua ſingulares primitias obtulerunt, & quę quiſque ornamẽta aurea, vaſaq; precioſa in prędа reperit. Quę ex auro conſtabant, Moſes accepit, collaudataque offerentium religione, repoſuit in ſacro tabernaculo, vt pię grat æque ipſorum voluntatis monumentum eſſent. Egregia fuit hæc primitiarum diſtributio: primitias eorum, qui virtutis dimidium, nempe promptum animum oſtenderant, non autem facta, ſacerdotibus aſſignauit: Illorum autem, qui & corporibus & animis ſe periculis obiecerant, perfectam fortitudinem exhibentes, ſacerdotum antiſtiti, magno ſacerdoti: præfectorum verò munera, vt à ducibus & principibus profecta, omnium duci & principi Deo. Omnes iſti deuicti ſunt aduerſarij priùs, quàm Iordanem regionis fluuium traiceiſſent ad incolas felicis fœcundæque terræ, in qua planities erat, frumenti pabulique pro pecoribus feraciſſima.

Primitiæ à ſingulis offerũtur Deo & Sacerdotibus.

Cap. 70. Hanc regionem cùm adſpexiſſent duæ tribus, id eſt, ſexta exercitûs pars, quæ pecudibus abundabant, rogârunt Moſem, vt ſibi permitteret illic hęreditatis partẽ capere iam pridèm conſtitutam. Loca enim illa eſſe gregibus & armentis aptiſſima, quippè quæ & irrigua eſſent, & herbæ copiam ſpontè ferrẽt. At ille, putans corũ poſtulata eò ſpectare, vt vel partẽ ſuam prędmiaq; ante tempus accipientes, honore prę ſtarent, vel bellorũ, quæ inſtabant, laborem ſubterfugerent, cùm plures adhuc Reges imminerent, qui intrà fluminis regionem incolebant, valdè indignatus atq; ægrè ferens: Vos igitur, inquit, hîc turpiter ocioſi inerteſque conſidebitis, dum propinquos & amicos veſtros reliqui hoſtes diuexabunt, vobiſq; ſolis vt optimè meritis pręmia tribuentur, alij verò prę lia, labores, moleſtias, ſummaq; pericula ſuſtinebunt? minimè ęquum eſt, vt vos pace, paciſq; commodis perfruamini, cæteri verò in bello & innumerabilibus ęrumnis verſentur. Nec conuenit, vt totũ pro partibus, ſed cõtrà potiùs, vt partes pro toto hęreditatem exquirant. Omnes vos eſtis ęquales, eodẽ genere, iiſdẽ orti parentibus: vna domus, iidẽ mores, eædem leges, & alia innumerabilia, quorũ vos ſingula deuinciunt, & ad beneuolentiã compellunt. Cur igitur, cùm in rebus maximis maximeq; neceſſarijs pares ſitis, in diuiſionibus non eritis pares, ſed tãquàm principes ſubditos, aut domini ſeruos contemnetis? Oportebat vos quidẽ alienis verberibus erudiri: Sapientis eſt enim, non expectare dum ad ſe damna perueniant. Num autẽ cùm domeſtica exempla habeatis, patres nimirùm, qui regionẽ hanc ſpeculati ſunt, calamitateſq; tum ipſorum, tum aliorum omnium, qui ſimul cum illis deſipuerant, cùm, duobus exceptis, omnes interierint, ideoq; cauere debeatis, nè in vllo ſimili timore depręhendamini: eos, ô ſtulti, tanquàm non faciliùs capiendi ſitis, ęmulamini, atq; illorum, qui ſe viros fortes ac ſtrenuos pręſtare decreuerunt, alacritatem frangitis, animoſq; promptos diſſoluitis? Atquì ad peccãdum properantes, ad ſupplicia ſimul feſtinabitis. Iuſtitia enim vix moueri ſolet: at cùm ſemèl mouetur, ſic accelerat, vt fugiẽtes facilè conſequatur. Quandò, cũctis hoſtibus deletis, nullũ ampliùs bellum imminebit, ſocij autẽ ità ſe geſſerint, vt nec ordines, nec exercitũ deſeruiſſe, nec quicquam aliud, vt ignaui aut victi, feciſſe repræhendi poſſint: ſed animis corporibuſq; à principio belli ad exitum vſque permanſerint, & regio vacua erit ijs, à quibus obtinebatur, tum diſtribuentur munera, tunc virtutis præmia tribubus ex æquo diuidentur.

Moſes obiurgat eos, qui volunt ſibi tradi regionem cis Iordanem.

Cap. 71. Admonitionem hanc illi, vt à patre admodùm beneuolo proficiſcẽtem, tanquàm ingenui filij, æquis animis pertulerunt. Sciebãt enim illũ non efferri imperij poteſta-

te,

te, ſed omnium curam & rationem habere, iuſtitiæque & æquitatis amantem eſſe, nec ignauiam inſectari, vt ignominia quenquam afficeret, ſed vt ij, qui meliores fieri poſſent, excitati reſipiſcerent, & ad bonam frugem ſeſe reciperent. Itaque ſic ei reſponderunt: Tu quidem meritò indignaris, ſi nos tales exiſtimas, qui ſocios deſerentes, velimus ante tempus vacatione donari. Verùm haud ità res habet. Nihil enim cum virtute coniunctum adeò laborioſum eſt, vt id formidemus. Virtutum autem opus exiſtimamus, & tibi tali Imperatori parére, & in laboribus ſubeundis nemini cedere, probarique in omnibus futuris bellis, donèc res felicem exitum conſequantur. Omnibus, vt anteà, armis inſtructi, traijciemus Iordanem, nec vlli militum manendi occaſionẽ dabimus. Filij tantùm infantes, & filiæ, & vxores, & greges armentaque, ſi permiſeris, relinquentur. Inſtruemus autem filijs & vxoribus domos, & pecoribus ſtabula, nè, ſi in locis non communitis ſine pręſidio maneãt, ex incurſionibus patiantur aliquid aduerſi. Ipſe verò benigno vultu humanaque oratione: Vobis, inquit, vera dicentibus certa manebũt præmia, quæ poſtulâſtis. Relinquite igitur, vt dixiſtis, fœminas, & pueros, & pecudes: vos autẽ in agmine cũ reliquis iter facite, ſic inſtructi, vt ſtatim, ſi opùs fuerit, præliũ ineatis. Vbì autem omnes hoſtes victi deletique fuerint, & parta pace victores regionem diuident, vos item ad domeſticos veſtros reuertemini, vt conuenientibus bonis & parte, quam elegiſtis, perfruamini.

Egregium eorum reſponſum ad Moſem.

Moſes aſſenrit, vt habeãt duæ tribus id, quod petebant.

Hæc cùm dixiſſet ac pollicitus eſſet, lætitia gaudioque pleni, domeſticos ſuos & pecora in locis tutis & inexpugnabilibus, quorum plurima communita erant opera & manu, reliquerunt: Ipſi verò ſumptis armis, alacriùs, quàm reliqui ſocij, excurrebant, tanquàm aut ſoli, aut inprimìs bellum eſſent geſturi. Nam qui munus aliquod priùs accepit, ad ferendum auxilium promptior eſt: ſe enim non dare, ſed reddere beneficium putat: quod quidem officium eſt neceſſarium. Hactenùs, quæ in imperio geſta ſint à Moſe, commemorauimus: quæ autem idem in adminiſtrando ſacerdotio, quæque in ferendis legibus geſſerit, quas item, vt imperio maximè congruentes, facultates obtinuerit, deincèps exponemus.

Cap. 72.

Alacritas duarum tribuum in expugnandis hoſtibus.

LIBER II.

SVperiore libro Moſis ortum, educationem, diſciplinam & imperium, quod non modò ſine repræhenſione, ſed magna cum laude adminiſtrauit, explicauimus. Præterea quæ vel in Aegypto, vel in itineribus, vel in rubro mari, vel in ſolitudine omnem dicendi vim ſuperãtia geſſerit, quoſque labores præclarè ſuſtinuerit, & quomodò militum parti ſedes aſſignârit, perſecuti ſumus. Nunc autem, quæ ordine ſequuntur, adiungemus.

Minimè aberrant, qui tum demùm ciuitates felices aſſerunt, cùm aut Reges philoſophantur, aut philoſophi regnant. Conſtat autem, Moſem non modò regia & philoſophica facultate, ſed etiam tribus alijs, quarum vna in legibus conſtituendis, altera in adminiſtrãdo ſacerdotio, poſtrema in prophetia vaticinioque verſatur, præſtitiſſe, de quibus mihi nunc neceſſariò dicendum exiſtimaui. Etenim cùm ipſi putem omnia congruere, quòd diuina prouidentia fuerit & Rex, & legiſlator, & ſacerdos, & propheta, declarandum eſt, cur hæc illi omnia conueniant.

Cap. 1.

Ciuitates quæ ſint felices cenſendæ.

Moſes rex, legiſlator, ſacerdos, propheta.

Regis eſt præcipere, quæ recta ſunt, prohibere contraria. Legis autem proprium eſt, vt quæ agenda, fugiendáve ſint, præſcribat. Ex quo fit, vt & Rex lex animata, & lex Rex iuſtus eſſe videatur. Regi porrò & legiſlatori non humana ſolùm, verumetiam diuina contemplanda ſunt. Nam ſine diuina prouidentia nec Regum, nec populorum res benè gubernantur. Quamobrèm illi & primò opùs eſt ſacerdotio, vt perfectis ſacrificijs abſolutaque diuini cultûs ſcientia, tam ſibi, quàm ſubditis, tum malorum depulſionem, tum largitionẽ bonorum impetret à Deo, qui propitius eſt, & votis ac precibus annuit. Quomodò enim quæ rogantur, non tribuat ille, qui natura benignus eſt, & eos, à quibus verè ſyncereque colitur, præcipuè amat? Cæterùm quoniã ipſi & Regi, & legiſlatori, & ſacerdoti plurima vel humana vel diuina ſunt incognita: (quanuìs enim tot tantiſque dotibus excellat, genitus tamen, moriturusq́; eſt) idcircò prophetiæ quoquè tenet facultatem, vt quæ ratione humana non poteſt aſſequi, diuina conſequatur. Etenim quæ mens non capit, prophetia compræhendit. Eximia verò valdeque concinna eſt harum quatuor facultatum coniunctio. Inter ſe enim copulatæ connexæque, chorum conficiunt, mutuaque ſibi viciſsìm commoda ſubminiſtrantes, virgines Gratias imitantur, quæ immutabili naturæ lege ſeiungi nequeũt. De quibus meritò dici poteſt id, quod de virtutibus dicitur, omnes habere, qui

Cap. 2.

Non benè gubernatur regnum ſine diuina prouidẽtia.

Nota.

Virtutes oẽs habet, qui vnam habet.

qui vnam habeat. Primùm autẽ de legum cuſtodiendarum poteſtate dicendum eſt.

Cap.3. Non ignoramus eum, qui ſit optimus legiſlator futurus, perfectis & abſolutis virtutibus omnibus vti oportere. Verùm quemadmodùm in familijs, licèt alij genere coniunctiſſimi ſint, alij non ità cõiuncti, omnes tamen inter ſe cognati ſunt: Sic etiam in virtutibus, cùm alijs rebus aliæ magìs minúsve cohæreant, legum ferendarum facultati tãquàm ſorores, & ſumma neceſſitudine deuinctæ ſunt hæ quatuor: Humanitas, Iuſtitia, Honeſtatis amor, & Improbitatis odiũ. His enim excitatur, quicunque tenetur legum cõdendarum ſtudio, cùm & humanitas doceat, vt quæ ſentit Reipub. profutura, in medium afferat: & iuſtitia, vt æquabilitatem colat, tribuatque præmia cuique pro dignitate: & honeſtatis amor, vt quæ natura honeſta ſunt, complectatur, & ad vſum omniũ, qui digni ſunt, patefaciat, abundeque prębeat: & odium improbitatis, vt eos, qui virtutem deſpiciunt, negligat, & tanquàm communes generis humani hoſtes inſectetur. Horum, quæ dicta ſunt, ſi quis vnum aliquod habet, magnus eſt: qui verò ſimul omnia eſt conſecutus, ille nimirùm admirandus.

Humanitas. Iuſtitia. Amor honeſtatis. Odium improbitatis.

Cap.4. Huc autem Moſes ſolus videtur perueniſſe, vt virtutes, quas diximus, in rebus à ſe geſtis & conſtitutis expreſſerit. Quod quidem perſpicuum eſt illis, qui ſacros libros perlegerunt: quos ille, niſi talis fuiſſet, nunquàm conſcripſiſſet dictãte Deo, nec tradidiſſet ijs, qui digni ſunt vti, rem pulcherrimam, & eorum, quæ in animo ſunt, exempla illuſtria continentem, quorum effigies & imago ſunt leges, quæ commemoratas virtutes apertiſſimè declarant. Quòd autem ipſe legiſlatorum, qui poſt hominum memoriam vel apud Græcos, vel apud Barbaros extiterunt, fuerit omnium optimus, illud eſt argumentum clariſſimum, quòd ſi quis aliorum leges conſideret, inueniet eas vel bello, vel ſeruitute, vel alijs de cauſis, quæ fortunæ viciſſitudine inuehuntur, commutatas. Nimiæ etiam ſæpenumerò deliciæ, & abundantia, & copiæ leges euerterunt, cùm fortunam valdè ſecundam multi ferre non poſſent, ſed ſatietate petulantes contumelioſique fierent: quod quidem vitium legi contrarium eſt. Moſis autem leges, ex quo ſcriptæ ſunt, ad hunc vſque diem, firmæ, ratæ, ſtabiles, tanquàm ſigno naturæ ipſius obſignatæ permanſerunt, & in poſterum, ſpes eſt, permanſuras ſeculis omnibus immortales, quoàd ſol, luna, vniuerſúmque cælum erit, atque orbis terrarum. Gens quidem ipſa quum tam multis rerũ & proſperis & aduerſis commutationibus vſa ſit, nihil vnquàm omninò ab earũ præſcripto receſſit, cùm omnes grauitatem ipſarum colerent, & obſeruarent. Quas igitur nec fames, nec peſtis, nec bellum, nec Reges, nec tyranni, nec animi, aut corporis, aut perturbationum, aut vitiorum impetus, aut aliæ, quæ vel à Deo, vel ab homine proueniunt, calamitates diſſoluere potuerunt, nónne eæ maximè expetendæ ſint, præſtantioresque iudicandæ, quàm vlla oratione dici queat?

Deliciæ, abundantia, & copiæ leges euertunt: Lex verò Domini per Moſen data firma & ſtabilis.

Cap.5. Verùm ne id quidem admirandum, ac per ſe verè magnum putandum eſt, quòd omni tempore firmæ ratæque manſerint. Id potiùs admiratione dignũ videri poteſt, quòd non Iudæi ſolùm, verùm etiam alij propè omnes, inprimiſque illi, apud quos virtus in maiore precio eſt, eas excoluerunt & commendârunt. Hæc enim eſt illarũ præcipua laus, cuius nullæ aliæ leges participes ſunt. Atque hoc quidem ex eo colligi poteſt, quòd nulla, vt ità dicam, nec Græcorum, nec Barbarorum ciuitas eſt, quæ alterius ciuitatis leges obſeruet & inſtituta: immò verò quæ ſua ipſius perpetuò tueatur, ac non ea pro temporum & rerum varietate commutet. Athenienſes Lacedæmoniorum mores inſtitutaque deſpiciunt, Lacedæmonij rursùs Atheniẽſium. Idem à Barbaris fit. Neque enim Aegyptij Scytharum obſeruant, nec Scythæ Aegyptiorũ, nec (vt breuiter omnia complectar) qui Aſiam incolunt, eorum, qui Europã, aut contrà: ſed omnes, quæ ſunt ab oriente ad occidentem ſolem, regiones, gentes, ciuitates, à peregrinis legibus abhorrent, ſeque legum ſuarum authoritatem & exiſtimationẽ, ſi reliquas deſpexerint, aucturos putant. Noſtræ verò haud ità ſe habent: ſed Barbaros, Græcos, in continenti, in inſulis habitantes, omnes deniquè gentes ad ortũ, occaſúmve, Europam, Aſiam, totumque ad extremos vſque terminos orbem terrarum incolentes, ad ſe alliciunt atque conuertunt.

Diuerſæ leges & mores apud diuerſas nationes.

Cap.6. Quis enim ſacram illam diem ſeptimam non colit, requiem & ocium ſibi ſuiſq; non liberis ſolùm, ſed ſeruis ac iumentis etiam tribuens? Hæc enim vacatio, & tanquàm induciæ, ad omne etiam animalium genus perueniunt, quæ ad hominis vſum genita ſunt, vt ei tanquàm naturali domino ſeruiant: immò verò pertingunt etiã ad omnia arborũ plantarũque genera. Etenim nec germen, nec ramum, nec foliũ licet

Septim⁹ dies ab omnibus colitur.

excin-

excindere, aut fructum vllum decerpere. Sed ea die nemine edictum publicum violante, rebus omnibus indulgetur, ac permittitur quodammodò libertate frui. Quis ieiunium (ſic enim dicitur) non admiratur ac ſuſpicit, illud præſertìm, quod ſtatis anni temporibus agitur grauioríſeueriorique ratione, quàm ij, qui celebrantur ſingulis menſibus, feſti dies? In his enim & multum merum, & menſæ magnificæ, & omnes deniquè ad edendum bibendumque ſuppetunt copiæ: quibus auctæ inſatiabiles ventris voluptates, excitant etiam cupiditates, quæ ſub ventre ſunt. In illo autem nec cibum, nec potũ afferri licet. Quarè cùm nullæ corporeæ perturbationes, quales ex ingluuie proueniunt, puras mentes impediant, ità celebrant feſtos dies, vt conuenientibus votis & precibus placent parentem vniuerſi, veterumque veniam peccarorum, & variam bonorum recentium copiam poſtulent. Quòd autem ſacrum legum harum decus nõ modò apud Iudæos, ſed apud alios omnes fuerit admirationi, cum ex ijs, quæ dicta ſunt, tum ex ijs, quæ dicturi ſumus, perſpicuum eſt.

Ieiunium omnes mirantur: ſed hæretici illud explodunt.

Cap. 7.

Principiò leges hæ Chaldaica lingua conſcriptæ ſunt, in eaque ſola tandiù permanſerunt, quoàd retexerunt alijs hominibus pulchritudinẽ ſuam: quæ ſimul atquè animaduerſa eſt, earumque gloria longè lateque percrebuit, (licèt enim egregiæ res propter inuidiam pauliſpèr premantur, obſcuræque iaceant, opportuno tamẽ tempore propter naturæ beneuolentiam emergunt ac ſplendẽt) quidam indignam rem exiſtimantes, quòd apud dimidiam hominum, eorumque Barbarorum partem vigerent leges, earumque Græci ſemper expertes forent, ad eas Græcè interpretãdas animos appulerunt. Quam quidem prouinciam, quoniã magna erat, & ad communem vtilitatem ſpectabat, non homines priuati, nec principes, quorum magnus eſt numerus: ſed Reges, atque adeò Regum probatiſſimus cepit. Ptolemæus hic fuit, cognomento Philadelphus, tertius ordine inter eos, qui ab Alexandro Aegyptum acceperunt: virtutibus autem & imperio non ſui temporis ſolùm, ſed omnium, qui antè fuerant, præſtantiſſimus. Cuius gloria nunc etiam poſt tot ſecula celebris eſt. Ea nanque magnificentiæ exempla monumentaque per ciuitates ac regiones reliquit, vt in prouerbij conſuetudinem venerit, vt egregia opera magnique apparatus, ab illo appellentur Adelphæi. Familia quidem Ptolemæorum regnis alijs antecelluit: inter Ptolemæos autẽ præſtitit Philadelphus. Tam multa enim ipſe præclarè geſſit, quot vix à reliquis omnibus geſta ſunt: fuitque quodãmodò Regum caput, quæ pars in animali obtinet principatum.

Ptolemæus Philadelphus regũ præſtantiſſimus.

Cap. 8.

Hic igitur talis ac tantus Rex, legum noſtrarum cupiditate ac deſiderio incenſus, ſibi faciendum putauit, vt eas ex Chaldaica in Græcam linguam vertendas curaret. Itaque ſtatìm ad Iudææ ſacerdotem ac Regem (vnus enim tunc, atque idem erat) legatos miſit, conſilium aperiens ſuum, & rogans, vt optimos viros eligeret, qui leges interpretarentur. At ille meritò lætus, exiſtimanſque non ſine diuina prouidentia Regem id tam vehementer expetere, diſpicit quinam apud ſe Hebræi ſint probatiſſimi, qui patriæ diſciplinæ Græcam adiunxerint, eoſque libenter mittit. Cùm igitur ad hoſpitium veniſſent inuitati, vrbano ſapientique orationis conuiuio ipſi viciſsim hoſpitem acceperunt. Rex enim non vſitatas, ſed nouas quæſtiones proponens, ſingulorum ſapientiam explorabat. At illi rectè ſciteque, cùm tempus pluribus verbis vti non permitteret, eas breuiter diſſoluebant. Probati autem, cõfeſtìm pulchro legationis munere fungi cœperunt. Porrò ſecum ipſi conſiderantes, quantum negocium eſſet, diuinitùs datas leges ità religiosè interpretari, vt nihil adimas, nihil addas, nihil immutes: ſed germanam ipſarum formam & figuram conſerues, puriſſimum regionis locum extra ciuitatem inueſtigabant. Quæ enim mœnibus includebantur loca, vt diuerſis animantibus plena, propter morbos & obitus, & valentiũ actiones haud ità ſanctas, ſuſpecta erant. Obiecta eſt Alexandriæ Pharus inſula, cuius dorſum ſubligatum ad ciuitatem verſùs protenditur, marique non admodùm profundo, ſed ferè vadoſo, decliue alluitur. Hunc ex omnibus locis finitimis iudicauerunt aptiſſimum, in quo tranquillè quieſcerent, & animis vacuis in leges ſolas incumberent.

Is curat Biblia Græcè conuerti.

Iſte ſacerdos fuit Eleazarus.

In Pharo inſula 70. Interpretes vertunt Biblia.

Cap. 9.

Hîc igitur manſerunt, ſumptiſque libris ſacris, vnà cum ipſis ſuſtulerunt manus in cœlum, Deo ſupplicantes, nè ſe à propoſito ſigno aberrare permitteret. Votis eorum annuit Deus, vt plurimis, atque adeò vniuerſis hominibus prodeſſet, qui ad rectam vitæ inſtitutionem ſapiẽtiſſimis ac pulcherrimis præceptis eſſent vſuri. In ſecreto igitur loco conſidentes, nullo præſente, præter terram & aquam & aërem & cœlum, quorum procreationem primùm erant demonſtraturi, (Legum enim principiũ

mundi

mundi fabricam complectitur:) tanquàm numine afflati, non aliud alij diuinârunt, ſed eaſdem voces, eademque omnes verba, non aliter, àc ſi interpres occultè ſingulis illa ſuggeſſiſſet, protulerunt. Quis autem neſcit, omnem linguam, & Græcam inprimìs, vocabulis abundare, & fieri poſſe, vt eandem ſententiam idem interpres ſæpenumerò aliter atque aliter varijs dicendi rationibus deſcribat atque explicet? Quod tamen in his tradunt non accidiſſe, ſed in idem ità collata fuiſſe propria cum proprijs nominibus, Græca cum Chaldaicis, vt verba rebus explicatis maximè congruerent. Quemadmodùm enim, quę de Geometria & Dialectica conſcripta ſunt, variam interpretationem non ſuſcipiunt, ſed vt à principio compoſita fuerunt, manent incommutabilia: ſic hi verba rebus quadrantia inuenerunt, quæ res quamſignificatiſſimè eſſent explicatura. Cuius rei certiſſimum argumentum eſt, quòd ſi quis Chaldæus linguam Græcam teneat, aut Græcus Chaldaicam, & vtranque ſcripturam in manus ſumat, & Chaldaicè ſcriptam, & Græcè verſam, tanquàm ſorores, immò verò vt vnam eandemque in rebus ac vocibus, admiratur & colit: nec eos interpretes vocat, ſed prophetas & vates, quibus contigerit vera germanaque oratione cum puriſſimo Moſis ſpiritu conuenire. Idcircò nunc etiam mos eſt, vt ſingulis annis in inſula Pharo celebrentur feſti dies, eoque non Iudæi ſolùm, ſed alij quamplurimi nauigent, vt & locum ipſum honorent, in quo primùm eluxit interpretatio: & Deo propter vetus beneficium, cuius memoria ſemper eſt recens, gratias agant. Poſt preces autem & gratiarum actiones, alij quidem in litore figentes tabernacula, alij in arena litoris accubantes, ſub dio cum domeſticis & amicis cõuiuia celebrant, eoque tempore regijs apparatibus litus eſſe magnificẽtius arbitrãtur. Ex quo tam priuati, quàm principes, ſe legum ſtudioſos certatìm oſtendunt, licèt cum ipſa gente longo iam tempore haud præclarè agatur. Quòd ſi rebus non ità proſperè ſuccedentibus, nullo modo leges ſunt obſcuratæ, quantam, ſi ad ſplendidiorem fortunam aliqua detur occaſio, acceſſionem futuram credimus? Equidem leges proprias omnes relicturos, multamque ſalutem patrijs inſtitutis dicturos, ſeque ad has ſolas excolendas conuerſuros arbitror. Gentis enim felicitate leges effulgentes, alias, vt ſol exoriens ſtellas, obſcurarent. Ac magna quidem, ex ijs quæ dicta ſunt, legiſlatoris laus apparet: ſed multo maior eſt illa, quam ſacri complectuntur libri: ad quos iam ſermonem conuertimus, vt ſcriptoris virtutem demonſtremus.

Miro modo transferunt Biblia.

Feſti dies in Pharo inſula in memoriam 70 interpretum.

Cap 10. Libri ſcripturæ diuinæ quid tractent.

Horum igitur alij quidem res geſtas continent, alij præcepta atque interdicta, de quibus poſteà dicemus, cùm ordine præcedentia priùs explicauerimus. Qui complectuntur hiſtoriam, partìm mundi procreationem perſequuntur, partìm hominũ genera & origines. atque hîc quidem tum de ſupplicijs impiorum, tum de iuſtorum tractatur præmijs. Quam autem ob cauſam hinc ſcribendi principiũ duxerit, & poſteriore loco præcepta interdictaque collocârit, dicendum eſt. Neque enim, vt hiſtoricus aliquis, ſtuduit rerum priſcarum memoriam literis conſignatam poſteris relinquere, vt eorum animos inutili delectatione oblectaret: ſed iamindè ab ipſo procreati mundi principio exorſus, vt duo declararet inprimìs neceſſaria, nempe eundem eſſe parentem, effectoremque mundi, ac veritatis legiſlatorem, & eum, qui legibus vſurus eſſet, ex naturæ vniuerſique ordine ſic vitam inſtituturum, vt ex verborum cum factis, factorumque cum verbis conuenientia, concentus & harmonia proueniret. Aliorũ igitur legiſlatorum quidam ſtatìm, quæ facienda vitandáve eſſent, præcipientes, pœnas conſtituerũt in eos, qui à præſcripto ſuo receſſiſſent: quidã verò, qui meliores videntur, non indè ſumpſerunt initium, ſed ciuitatem priùs oratione conſtruxerunt & exædificârunt, tum aptiſſimam ei viuendi rationẽ, latis legibus, accommodârunt. Moſes autem & priorum inſtitutum hominibus, non vt liberis, ſed ſeruis imperandi ſine vlla cohortatione, putans ad tyrannos dominoſque ſpectare: & poſteriorũ quanuìs accuratũ, non tamen abſolutũ, nec omnibus ſuffragijs comprobandum: vtriſque ſe rectiùs & præclariùs geſſit. Nam in præceptis interdictiſque magìs monet & hortatur, quàm iubet, dum & in principijs, & in concluſionibus plurima & maximè neceſſaria ſtudet exponere, vt perſuadeat potius, quàm cogat. Et ſcriptionis initio ciuitatem manufactam cõſtituere, rem nimìs abiectam atque humilem exiſtimans, nec legum dignitati conuenire, quarum magnitudinem pulchritudinemq́; acutiſſima mentis acie præſtantiorem ac diuiniorem eſſe cernebat, quàm vt ijs præfinitus aliquis in terra locus congrueret: magnæ ciuitatis fabricam enarrauit, exiſtimans leges ſimilimam mundi adminiſtrationis imaginem continere.

Moſes cur moneat ac roget potiùs quàm imperet.

Si

Si quis igitur ſingulatim præceptorum vim & potentiam volet expendere, inueniet eam mundi concentū imitari, & ſempiternæ naturæ rationi congruere. Quamobrèm qui digni ſunt, affluunt bonorū copijs, quæ vel ad valetudinem, vel ad opes, vel ad gloriam, & reliqua ſpectāt externa commoda. At qui virtute neglecta, nec vlla impellente neceſsitate, ſed ſpontè fraude, iniuſtitia & reliquis vitijs ſe obſtringunt, pro magna vtilitate in maximum detrimentum incurrunt. Eos enim non vt hominū, ſed vniuerſi cæli terræque hoſtes ſupplicijs affici dicunt, non ijs, quæ ſunt in vſu, ſed nouis & inuſitatis, quæ à iuſtitia ſceleris inimica, Deoque proximè aſſidente irrogantur, aqua & igne, elementorum efficaciſsimis ſic eos inuadentibus, vt temporū conuerſionibus partìm eluuione demerſi pereant, partìm combuſtione deleātur. Nam & ciuitates in planitie ſitas inflata & tumeſcentia maria, fluuijque & torrentes obruerunt, & in montibus exædificatas imbrium die nocteque perpetuò ingruentium impetus euerterunt. Poſteà verò cùm ex ijs, qui relicti fuerant, genus hominū auctū propagatumque numero fuiſſet, nec maiorum calamitate commoniti poſteri reſipiſcerent, ſed intemperantiæ dediti, flagitioſa eorum inſtituta imitarentur, eos Deus igne perdere conſtituit. Tunc igitur, vt indicant ſacra volumina, fulmina è cælo demiſſa, impios & ciuitates eorum combuſſerunt. Cuius quidē calamitatis certa nunc etiam in Syria demonſtrantur indicia, ruinæ, & cinis, & ſulphur, & fumus, & obſcura flamma, tanquàm ardentis ignis. Ac eodem quidē tempore & nefarij homines pœnis, quas diximus, affecti ſunt, & boni merita virtutis præmia acceperunt. Etenim cùm fulminis incendio tota regio cum incolis deflagraret, vnus vir aduena ſolus diuina prouidentia conſeruatus, qui incolarum flagitia vitauerat, licèt incolumitatis cauſa colere ſoleant aduenæ ciuium inſtituta. Ab illis enim ſine periculo abhorrere non poſſunt. Tali autem munere ille dignus eſt habitus, non propter naturæ perfectionem, vt qui ad ſapientiæ faſtigium perueniſſet: ſed ob id ſolùm, quòd populo, qui molliſſimam vitam complexus, voluptates ac libidines omnes delicijs, tanquàm ſulphure materiaque flammis adiecta, incendebat, non conſenſerat. Cæterùm magnæ eluuionis tempore, cùm propemodùm omne genus hominum abolitum videretur, familiam vnam ab omni malo immunem fuiſſe, proditum eſt: quoniam ipſius familiæ natu maximus & princeps nullo ſe volūtario crimine obſtrinxerat. Modum autem quo ſaluti conſuluit, & ſacri libri commemorant, & ego propter rei magnitudinem dignum puto, qui literarum monumentis commendetur.

Cap. 11. *Pœnæ eorū qui ſceleratè viuunt.* *Euerſio Pētapolis.* *Gen. 19.* *Lot euadit pœnas Pentapolis.* *Gen. 7.*

Hic igitur idoneus iudicatus, qui non modò communis calamitatis expers eſſet, verumetiam alterius hominum prolis origo atque principium foret, diuinis mandatis, quibus oracula declarabantur, ligneum ædificium fabricatus eſt, cuius longitudo erat trecentorum cubitorum, latitudo quinquaginta, triginta autem altitudo. Continua intùs cubicula inferiora ſuperioraque, triplicia, quadrupliciaque conſtruxit, & comparatis cibarijs, ex omni genere animantium tam terreſtrium, quàm volatilium, marem ac fœminam intulit, vt ſemina venturis ſeculis inſtaurandis conſeruaret. Sciebat enim Deum natura benignum eſſe. Etsì animalia ſingula corrumperentur, genera tamen incorrupta manſura, tum propter ſimilitudinem cum Deo, tum quia nihil eorum, quæ conſilio nata eſſent, ſolutū vnquàm fuiſſet. Omnes igitur animantes parebant ei, & quæ anteà immanes feræque fuerant, cicures fiebant, illumque vt paſtorem gregiſque principem manſuefactæ ſequebantur. Si quis autem poſt omniū ingreſſum, plenum illud domicilium adſpiciens, terræ totius æmulum appellauiſſet, neutiquàm aberrâſſet. Geſtabat enim animalium genera, quorum numerum infinitum vniuerſa terra iam tulerat, rurſumque erat latura. Quæ autē ille conieceràt, non multo pòſt tempore euenerunt. Nam & affectio leuabatur, & eluuionis corruptio in dies ſingulos imminuebatur, cùm & imbres cohiberentur, & quæ per vniuerſam terram refuſa fuerat aqua, partìm ſolis ardore conſumeretur, partìm in alueos & valles, & alias terræ cauitates rediret. Omnis enim natura, tanquàm Deo iubente, quaſi æs alienum, vt erat opùs, ſuſcipiebat: mare, & fontes, & flumina. Fluenta enim ad ſua quæque loca reuertebantur. Verùm poſt eorum, quæ ſunt infra lunam, expurgationem, abluta renouataque terra, atque in eum ſtatū, in quo erat initiò, quandò cum vniuerſo creata fuit, reſtituta, ex ligneo ædificio ipſe cum vxore, & liberis, & ipſorum coniugibus, totaque familia egreditur, & gregatìm quæcunque ſimul ingreſſa fuerāt animalium genera, ad ſuî ſimilia gignenda procreandaque exeunt.

Cap. 12. *Noë dicit.* *Arca fabricatur à Noë.* *Noë cōgregat omnia genera animātium in arcam.* *Noë egreditur ex arca.*

Hæc ſunt bonorum virorum præmia ac beneficia, quibus nō ſolùm ipſi cum ſuis maxima

Cap. 13.

maxima pericula, quæ ex elementorũ renouatione cunctis vbiquè creabantur, declinantes, ſalutem ſunt aſſecuti: verumetiam noui generis duces, alteriuſque circuitûs principes extiterunt, relicti tanquàm ſemina optimi animalium generis hominum. Homo enim eorum, quæ verſantur in terra, ſemèl principatũ obtinuit, eſtque Dei poteſtatis imitator, imago conſpicua & genita illius naturæ, quæ non cernitur, & eſt ſempiterna.

Noe noui generis hominum dux & pater.

LIBER III.

Dvabus vitæ Moſis partibus, quarum altera pertinet ad regnum, ad legum ſanctionem altera, iam abſolutis: tertiã, quæ ad ſacerdotium ſpectat, adiungemus.

Cap. 1.

Hic igitur, quod ampliſſimum eſt, ſacerdotumque principi maximè neceſſarium, pietatem ac religionem inprimìs coluit. Felici erat ingenio præditus, quod tanquàm bonum agrum philoſophia ſuſceptum, præceptis ac diſciplinis ſuis excoluit, & longè felicius reddidit, nec priùs dimiſit, quàm perfectos virtutis fructus tum verbis tum factis gigneret. Quamobrèm cum paucis alijs Dei amantiſſimus, Deoq; chariſſimus fuit. Cæleſti enim amore inflammatus, mundi Principem ſingulariter honorauit, & ab eo ipſe honoratus eſt. Honor autem ille ſapienti conuenit, vt id, quod verè eſt, colat. Sacerdotium verò tradidit cultum Dei. Hoc munere, quo nullũ maius bonum reperitur, donatus eſt, & oraculis edoctus ſingula, quæ ad ſacrificia ſacraque miniſteria pertinent. Verùm oportebat priùs, vt animum corpuſque luſtrarot, ſeque nullis perturbationibus obnoxium redderet, ſed ab omnibus illis affectionibus vacuum & purũ, quibus obſtricta eſt natura mortalis, vt cibo & potu, & cum fœminis conſuetudine. Quanquàm hanc quidem iampridèm neglexerat, & ferè ex quo primùm diuinare vaticinarique cœpit. æquum enim cenſebat, vt ſe ad diuina reſponſa ſemper paratum exhiberet. Cibum verò & potum ad quadraginta continuos dies ſpreuit, meliores nimirùm ex contemplationibus eſcas habens: quibus ſursùm afflatus è cælo, mentem primùm meliorem reddidit: deindè etiam corpus, quod per animum & robore & valetudine ſic confirmauit, vt intuentibus poſteà incredibile videretur. Etenim cùm in mõtem illius regionis altiſſimũ ſacratiſſimũque, qui tam inuius erat, vt ſuperari vix poſſet, aſſcendiſſet mandato Dei, ſecumque nihil victui neceſſarium attuliſſet, & quadraginta dies, vt dictum eſt, ibì manſiſſet, adſpectu pulchrior multò deſcendit, quàm erat, cùm aſſcenderet. Itaque conſpicientes eum, obſtupeſcebant & admirabantur, nec diutiùs in illum poterãt aciem oculorum intendere, quoniam tanquàm fulgenti ſolis ſplendore præſtringebatur.

Nota, quibus abſtinere debeant ſacerdotes.

Exod. 19. Moſi facies clara vt ſol.

Cap. 2.

Dum autem adhuc ſursùm commoraretur, in omnibus ad munus pontificium pertinentibus erudiebatur, ac primùm in ijs, quæ ordine prima erãt, quæque ad templum & apparatum eius ſpectabant. Templum enim in ea regione, in quam commigrabant, quamque iam ceperant, ædificari oportebat in loco puriſſimo, & precioſis lapidibus exornari, magnoſque circùm muros extrui, & complures ſacerdotibus domos, qui ſanè locus ſacra ciuitas appellaretur. Verùm cùm adhuc in ſolitudine vagarentur, nec firmas conſtituiſſent ſedes, templum, quod geſtaretur, extruxit: vt in itineribus & caſtris victimas immolarent, & nihil, quod ad ſacrificia pertineret, prætermitterent, nec vllius rei expertes eſſent, quæ in ciuitatibus habitantes præſtarent. Tabernaculum igitur opus ſacratiſſimum, cuius formam in monte per diuina reſponſa Moſes didicerat, ædificare viſum eſt, cùm eorum corporum, quæ fabricanda erant, ſpecies incorporeas contemplaretur, quas velutì depicta exemplaria, & formas mente conceptas oportebat imitari in ijs operibus fabricandis, quæ ſenſibus percipi poſſent. Decebat enim, vt verè ſacerdotum principi apparatus templi committeretur, quò multò antè apta conuenientiaque muneribus publicis ſacrificia faceret. Quamobrèm exempli ſpecies in animo Prophetæ ſine vlla materia ſpectabili occultè deſcripta inſculptaque fuit. Opus autem ad exemplar effectũ eſt, cùm opifex in apta materia ſingula effingeret. Atq; apparatus quidẽ erat eiuſmodi:

Tabernaculum Moſes ædificat.

Cap. 3. Figura tabernaculi.

Octo & quadraginta columnæ ex cedro non putreſcente, magnis è plantis exciſæ, profundo auro obuoluebantur, earumque ſingulis baſes argenteæ binæ, & caput argenteum aptabatur. Quadraginta igitur in longitudinem ità diſpoſuerat artifex, vt vtrinquè viginti eſſent: in medio autem nullum relictum erat ſpatium, ſed perpetua ſerie coniunctæ ità cohærebant, vt muri ſpeciem præberent. Intrinſecùs autem reliquas octo, ſex quidem in medio loco, duas autẽ vtrinquè in angulis, vnã dextrorsùm, alteram ſiniſtrorsùm. Ad introitum verò quatuor alias ijs, quæ ex aduerſo poſitæ

ſitæ erant, ſimiles, niſi quòd pro duabus baſibus vnam habebant, poſt quas extrinſecùs aliæ quinque, ſolis baſibus differentes. erant enim ex ære. Quapropter omnes tabernaculi columnæ præter duas illas, quæ non videbantur, erant quinque & quinquaginta perſpicuæ, ab vnitate vſque ad decadem, perfectionis numerum abſoluentes. Si quis autem velit illas quinque ſeiungere, quæ ſub dio collocatæ erant in atrio, quod veſtibulum vocauit, relinquentur quinquaginta: quo quidem numero ſacratiſſimo continetur vis triãguli orthogonij, qui rerum omnium ortûs principium eſt. Expletur autem ex columnis, quæ intùs erant, quadraginta quidem in vtroque latere ità diſpoſitis, vt vtrinquè viginti eſſent, ſex autem in medio præter illas, quæ iuxta angulos occultabantur, & quatuor ex aduerſo, ſuper quibus velum expandebatur. Cur autem quinque cum quinquaginta coniungam & ſeparem, declarabo. Numerus quinquagenarius ſacratiſſimus.

Quinarius numerus, eſt numerus ſenſuum, qui ſanè ſenſus partìm ad externa reſpiciunt, partìm ad mentem, cuius miniſtri ſunt, naturæ lege reflectuntur. Quamobrèm & regionem mediam quinque illis tribuit, quæ tum intrò ſpectant, tum ad tabernaculi penetralia verſæ ſunt: & ſignificant ea, quæ animo percipiuntur, quemadmodùm ex ijs, quæ ſub dio ſunt, & contra veſtibulum, ſenſibus obnoxia declarantur. Quocircà & baſibus differunt. Sunt enim æneæ. Senſuum autem, qui in nobis ſunt, caput & princeps eſt mens. Extrema verò, & tanquàm baſes, ſunt ea, quæ ſenſibus comprænhenduntur: & idcircò hæc æri dicuntur ſimilia, mens autem auro. Porrò menſura columnarum hæc eſt: Decem cubitorũ longitudo, quinque autem cum dimidio latitudo, vt tabernaculum omnibus partibus æquale videatur. Pulcherrimis verò & varijs telis ex hyacintho, & coccino, & purpura, & byſſo contextis ipſum ornauit. Decem enim cortinas (ſic eas vocat in ſacra ſcriptura) ex hiſce, quæ modò diximus, generibus confecit. Harum ſingulis longitudo erat octo & viginti cubitorum, latitudo ad quatuor cubitos extendebatur, vt & denarium haberent numerũ, quo perfectio continetur, & quaternarium, quo denarius ipſe conficitur, & octonarium, ac vicenarium perfectum, ſuis partibus æqualem, & quadragenarium maximè vitalem, quo in naturæ officina formari hominem tradunt. Octo autẽ & viginti cubiti cortinarum ità diſtribuuntur, vt decem faſtigium tegant, (tanta enim eſt tabernaculi latitudo) reliqui latera: noueni vtrinquè ità columnas operiant, vt vnius cubiti ſpatio diſtent à ſolo, nè pulchra ſacraque textura laceretur. Quadraginta verò connumerantur ex decem cortinarum latitudine. Quorum triginta recipit longitudo (tanta enim eſt & tabernaculo) nouem poſterior pars: reliquũ id, quod eſt iuxta veſtibulũ, vt totius operimenti vinculum ſit. In veſtibulo autem velum: ſunt autem vela cortinæ quodammodò, non ſolùm quia faſtigium & parietes tegunt, verumetiam quia ex eiſdem generibus, nempe hyacintho, purpura, coccino & byſſo, velum, & id, quod operimentum dicitur, contexta ſunt: hoc quidem intùs ad quatuor columnas, vt adytum tegat: illud autem foris iuxta quinque, vt nullus eorum, qui non ſunt initiati, ex ſpecula poſſit ſancta conſpicere. Porrò materiam, quam optimam indicauit, ex innumerabilibus delegit, numero parem elementis, ex quibus conſtat vniuerſum, id eſt, terra, aqua, aëre & igne, rationeque ſingulis reſpondentem. Byſſus enim reſpondet terræ: purpura aquæ: hyacinthus aëri, quippè qui natura niger eſt: coccinum igni, quoniam vtrunque puniceũ. Oportebat enim, vt qui mundi parenti ac principi templum fabricabant, earum rerum ſimiles caperent, quibus ipſe mundum conſtruxerat. Cap 4. Numerus quinarius. Senſuũ caput, mens. Exod 26. Byſſus. Purpura. Hyacinth⁹. Coccinum.

Hac igitur ratione tabernaculum, vt ſacrum templum, ædificatum eſt. In eius autem ambitu delubrum extructum erat longitudinis centum cubitorum, latitudinis quinquaginta, quod columnas habebat ſexaginta, æquo quinquè cubitorum interuallo diſtantes inter ſe, atque ità collocatas, vt per longitudinem quadraginta eſſent, per latitudinem viginti, vtrinquè nimirùm dimidia pars. Earum materia intrinſecùs erat è cedro, extrinſecùs autem ex argento. Omnium baſes æneæ, altitudo æqualis quinque cubitorum. Viſum enim eſt aptum artifici, toto dimidio contrahere altitudinem atrij, vt duplo ſublimius tabernaculum videretur. Tenues autem cortinæ columnis per longitudinem & latitudinem cohærebant, velis ſimiles, vt nullus profanus introiret. At ſitus erat eiuſmodi: In medio tabernaculum longum triginta cubitis, latum decem cum profunditate columnarum. Ab atrio autem tribus partibus, æquis interuallis diſtabat, hoc eſt, ab vtroque latere, & à parte poſteriore: interuallũ autem erat viginti cubitorum. Contra veſtibulum verò maius erat interuallum, id Cap 5. Delubri ſanctiſſimi extructio.

eſt, quinquaginta cubitorum, & meritò quidem propter ingredientium multitudinem. Atque ità centum explebantur, cùm viginti poſterioris partis, & triginta tabernaculi, cum his ingreſſuum quinquaginta coniungerentur. Veſtibula enim tabernaculi medium veluti terminum obtinebāt, cùm quinquageni vtrinquè eſſent tam ab Oriente, vbi erant introitus, quàm ab Occidente, vbi longitudo tabernaculi, & poſterior ambitus.

Cap 6. Veſtibulū pulcherrimum.

Sed aliud pulcherrimum maximumque veſtibulum erat exædificatum in principio ingreſsûs ad atrium per quatuor columnas, in quibus velum varium extendebatur, eodem pacto, ex eademque materia confectum, qua illa, quæ in atrio erant, conſtabant. Simul etiam aderant ſacra vaſa, arca, lucernæ, menſa, thuribulum, altare. Atque altare quidem ædificabatur ſub dio, è regione ingreſſus tabernaculi, tanto diſtans interuallo, quāto ſacerdotibus opùs erat ad faciēda quotidiana ſacrificia. Arca verò in loco abdito, quò adiri non poterat, intrà vela, magnificè intùs & foris inaurata, cui quoddam veluti operculū imponebatur, quod in ſacris libris dicitur propitiatorium. Huius longitudo latitudoque indicatur, ſed nulla profunditas ad geometricæ ſuperficiei ſimilitudinem: quod quidem naturali nota ſignificat propitiam Dei poteſtatem: morali autem, propitiam rursùs Dei mentem, quæ opinionem elatam ac tumidam modeſtiæ amore deprimere, ſcientiaque expurgare dignatur. Sed arca eſt legum receptaculum. in hac enim reponuntur oracula. Cæterùm operculū illud, quod propitiatoriū appellatur, eſt baſis duorum alituum, qui patria quidem lingua dicuntur Cherubin, Græcè autem cognitio & ſcientia multa vocarentur. Hos autē, quoniam ex aduerſo ſeſe viciſsim cōtuentur, quidam vtriuſque hemiſpherij, tum illius, quod eſt ſub terra, tum eius quod eſt ſupra terram, dicūt eſſe notas. volucre enim eſt vniuerſum cælum. Ego verò dicerem ſignificari duas antiquiſſimas & maximas Dei poteſtates, effectricem, & moderatricem. Quarū altera, effectrice nimirùm, qua conſtituit, & perfecit, & ornauit Vniuerſum, appellatur Deus: moderatrice verò, qua res factas perpetua iuſtitia gubernat, & regit, & tuetur, Dominus vocatur. Solus enim ipſe, qui verè eſt, ſine mendacio & effector eſt: quandoquidem ab eo res omnes habent, vt ſint: & natura Rex, quoniam rebus procreatis nullus procreatore iuſtiùs imperat.

Altare. Arca. Exod. 25. Propitiatorium. Cherubim.

Cap 7. Antetemplum. Thuribulū.

Iam in eo ſpatio, quod inter quatuor & quinque columnas intercedebat, & Antetemplum vocari poteſt, duobusque velis vno intrinſecùs, altero extrinſecùs tegebatur, tria reliqua ex vaſis, quæ antè diximus, ità collocabātur, vt thuribulum locum medium obtineret: Significaret autem terram, & aquam, & quas gratias agere debeamus pro ijs, quæ in vtraque genita ſunt. Mediam enim mundi regionem hæc duo elementa ſortita ſunt. Candelabrum autem ad Auſtrum, per quod indicatur lucentium ſtellarum motus. ſol enim, & luna, & reliquæ multùm à ſeptentrione diſtantes, auſtrales conuerſiones conficiunt. Quarè ſex radij ex medio ducti candelabro, ſeptenarium numerum reddunt: ſuper omnibus autem lumina & lucernæ ſunt ſeptem, quæ ſeptem illas ſtellas, à naturalibus Errantes nuncupatas, indicāt. Sol enim in medio conſtitutus, quartum locum tenet, & tam ſuperioribus, quàm inferioribus lucē affert, æquè accommodatum, vt muſicum, planeque diuinum inſtrumentum. Menſa verò ad ſeptentrionem locatur, vbi panis & ſal. Boreas enim indè flat, qui ventorum omnium maximè ad gignendum conducit: & quoniam è cælo & terra fruges proueniunt. Siquidem & cælum demittit pluuias, & terra pluuiarum irrigationibus ſemina fœcunda reddit. Cæli autem & terræ adſunt, vt dictum eſt, notæ: Cæli quidē, candelabrum: terræ verò, vndè fiunt exhalationes, thuribulū, quod ex re ipſa Græcè dicitur thymiamateriū. Altare itidèm, quod ſub dio eſt, à Græcis ideò thyſiaſterium vocatur, quòd ſeruet & cuſtodiat ſacrificia, quæ conſumuntur. Significat autem non membra aut partes hoſtiarum, quæ igne confici conſueuerunt: ſed propoſitum & voluntatem offerentis, cuius hoſtiæ, ſi ingratus iniuſtusque ſit, inuiſæ ſunt, & ſacrificia execrabilia, & preces deteſtabiles, quæ prorsùs abolentur. Etenim quandò videntur fieri, non peccatorum ſolutionem ac veniam impetrant, ſed memoriam renouant: ſin pius & iuſtus, ſacrificium firmum atque integrum manet, etiamſi carnes conſumantur: immò verò licèt nullam adducat victimam. Nam vera victima, eſt animi Deum amantis pietas, cuius gratiſſima affectio immortalitate donatur, monumentisque notata apud Deum, cum ſole & luna, atque vniuerſo mundo permanet ad omnem æternitatem.

Candelabrum. Menſa. Altare quod ſub dio eſt, cur thyſiaſterium vocitetur. Vera victima.

Veſti-

Cap. 8. Veſtes principis ſacerdotum. Tunica. Superhumerale. Rationale. Lamina aurea. Nomẽ Dei tetragrammaton. Quaternarij virtutes. Mitra. Cidaris.

Veſtimenta deincèps pulcherrimã maximeq́ue variam texturam habentia, confecit artifex ei, qui futurus erat princeps ſacerdotum. Erant autem duplicia, nempe tunica, & quod ſuperhumerale appellatur. Tunicæ forma ſimplicior erat, quippè quæ tota ex hyacintho conſtabat, præter infimas atque extremas oras, quæ mális Punicis aureis, & tintinnabulis, & textura florida diſtinguebantur. Superhumerale verò, præclariſſimum opus & artificioſiſſimum, perfectiſſima ſcientia fiebat ex generibus commemoratis, hyacintho, & purpura, & byſſo, & coccino, auroq́ue intertexto. Laminæ enim in tenuiſſimos velutì crines diuidebãtur, & cum reliquis filis contexebantur. Humeris autem ſummis precioſi lapides aptabantur, ſmaragdi duo lucidiſſimi, quibus duodecim præfectorum tribuum nomina, ſena ſingulis, erant inſculpta. Et ſuper pectus alij lapides precioſi, coloribus differentes, ſigilliſque ſimiles, & terni in ordines quatuor diſtributi, quibus id, quod Rationale dicitur, exornabatur. Rationale autem quadrangulum duplex efficiebatur, tanquàm baſis, vt duarum virtutũ Declarationis & Veritatis imagines gereret. Totum verò duabus catenulis aureis ſuperhumerali ſuſpendebatur, nè decideret. At lamina aurea, in coronæ ſpeciem efficta, quatuor nominis ſculpturas continebat: quod quidem nomen nec audire, nec legere cuiquam omninò in ſanctis licebat, niſì qui aures & linguam expurgatas habebat. Tetragrammaton, hoc eſt, literis quatuor compræhenſum, illud appellat Theologus, vt fortaſsè ſint primorum numerorum notæ, vnitatis, binarij, ternarij, & quaternarij. In quaternario enim omnia continentur, punctum, & linea, & ſuperficies, & corpus, quæ ſunt rerum omnium menſuræ: & qui ſunt in muſica concentus optimi, tum per quatuor in ſeſquitertia proportione, tum per quinque in ſeſquialtera, tum per omnia in duplo, tum per omnia in quadruplo. Verùm & alias habet virtutes innumerabiles quaternarium, quarum plurimas in libro de numeris perſecuti ſumus. Cæterùm mitra erat ſub ipſo, nè lamina caput attingeret. Cidaris item parata eſt, quam Reges in Oriente pro diademate geſtare ſoliti ſunt. Talis erat amictus ſummi Pontificis. Quid autem & totus, & ſingulæ partes ſignificent, ſilentio prætereundũ non eſt. Totus igitur, eſt imago & effigies mundi: partes, ſingularum mundi partium ſimilitudinem præferunt.

Cap. 9. Quid ſignificet Tunica. Flores. Mala Punica. Crepitacula.

Exordiendum autem eſt à tunica: quæ quidem veſtis tota hyacinthina, aërem refert. Natura enim niger eſt aër, qualis eſt quodammodò & ipſa tunica. Aër ab ipſa, quæ poſt lunam eſt, regione ad terræ terminos vſque paſsìm diffunditur. Quapropter & tunica à pectore ad pedes vſque per totum corpus diffuſa eſt. Quòd autem in eius fimbrijs ſunt flores, & mála Punica & crepitacula: Flores quidem indicant terram, ex qua florent, & pullulant omnia. Mála Punica, propter humorem deſignant aquã. Crepitacula verò, vtriuſque concentum & harmoniam. Etenim nec terra ſine aqua, nec aqua ſine terræ materia ad gignendum eſt idonea: ſed vtriuſque coniunctio atque concretio eſt neceſſaria. Quinetiam locus ipſe, teſtis eſt huiuſce rei locupletiſſimus. Quemadmodùm enim in extremis orſs tunicæ ſunt mála Punica, & flores, & tintinnabula: ſic etiam aqua & terra, quarum notas illa præferunt, infimam in mundo regionem ſortitæ ſunt, vniuerſique harmoniæ congruentes, certis temporũ conuerſionibus & conueniẽtibus tempeſtatibus, vires oſtendunt ſuas. Trium igitur elementorum, ex quibus & in quibus omnia mortalia caducaque genera conſiſtunt, aëris, aquæ, terræ ſignificationem habere tunicam cum illis, quæ ex ipſa ſuſpenſa pendent, demonſtrauimus. Quemadmodùm enim vna eſt tunica, ſic & dicta elementa vnius generis ſunt: quandoquidem omnia luna inferiora, mutationibus & inuerſionibus ſunt obnoxia. Et quemadmodùm ex tunica pendent mála Punica & flores, ſic ex aëre quodammodò pendet aqua & terra. Harum enim vehiculum eſt aër.

Cap. 10. Superhumerale. Duo ſmaragdi. 12. Nomina 12. Gemmæ, coloribus inter ſe diſſimiles.

Superhumerale verò cælum indicare, probabilibus vtentes coniecturis declarabimus. Primùm quidem duo rotundi lapides ex ſmaragdo, ſignificant, vt quidã putant, inter ſtellas diei noctiſque principes ſolem & lunam: vel, vt quis ad veritatem propiùs accedens diceret, duo hemiſphæria, quæ, vt ipſi lapides, & æqualia inter ſe ſunt, tam illud quod infra terram eſt, quàm illud, quod eſt ſupra terram: & neutrum illorum, vt luna, minuitur aut augetur. Hoc etiam viſus ipſe confirmat. Cæli nanque ſpecies ſmaragdo videtur ſimilis. Neceſſariò autẽ in vtroque lapide ſena inſculpuntur nomina: quoniam & vtrunque hemiſphærium in duas partes ſigniferum ſecans, ſena recipit ſigna. Prætereà duodecim lapides pectori appoſiti, coloribus inter ſe diſſimiles, & quadrifariàm in ternos diſtributi, quid aliud ſignificant, quàm ſigniferi

circulum: qui quatuor in partes, terna ſigna ſingulas continentes, diuiſus, quatuor anni tempora conficit, ver, æſtatem, autumnum, & hyemem? quatuor cõuerſiones, quarum vniuſcuiuſque terminus terna ſigna agnoſcit, ſolis motu ex certa & fixa, veréque diuina ratione numerorum? Quamobrèm illi etiam aptantur, quod conueni-

Rationale. enti nomine vocatur Rationale. præfinita enim conſtantique ratione conuerſiones & anni horæ conſiſtunt, &, quod maximè mirandum eſt, opportuna commutatione ſtatum ſuum indicant ſempiternum. Benè etiam ac præclarè quadrat, quòd duodecim lapides coloribus inter ſe diſcrepant, nec vllus alteri ſimilis eſt, quandò ſingula quoquè in ſignifero proprium quendam tum in aëre, terra, aqua, ipſorumque affectionibus, tum in omnibus animalium plantarumque generibus colorem efficiunt. Nec ab re duplex eſt Rationale. Duplex enim eſt ratio, tum in vniuerſo, tum in hominis natura. In vniuerſo quidem altera incorporearũ exemplariumque formarum, ex quibus mundus intelligibilis compactus eſt, altera viſibilium, quæ illarum imagines ac ſimilitudines ſunt, & ex quibus mundus hic ſenſibilis eſt confectus. In homine ve-

Duæ in homine rationes. rò vna quidem intima, ex qua tanquàm ex fonte altera fluens emanat. atque illa quidem in regione ſua conſiſtens, principatũ obtinet: hæc autem emittitur, & ad enunciandum, linguam & os, & reliqua omnia propoſita habet vocis inſtrumenta.

Cap. 11. Figura quadrãgularis, cur rationali adiuncta ſit. Figuram Rationali quadrangularem adiunxit artifex, ſcitè admodùm innuens, & naturæ & hominis rationem quacunquè incedere, nec vſquàm concuti aut dimoueri. Quocircà duas etiam illi virtutes tribuit, Declarationẽ, & Veritatem. Nam & naturæ ratio vera eſt, & cuncta declarat: & illius imitatrix humana ratio atque oratio, meritò debet ab omni mendacio prorsùs abhorrere, ac veritatis eſſe ſtudioſiſſima, & inuidia nihil obtegere, aut obſcurare, quorũ declaratio prodeſſe diſcentibus queat. Duabus item rationibus, quæ in nobis ſingulis ſunt, ei nimirùm, quæ per orationem effertur, & illi, quæ intrinſecùs manet, duas virtutes proprias, priori quidem in eloquendo, declarationem, alteri autem in cogitando, veritatem aſſignauit. Oportet enim, vt nihil falſi cogitatio ſuſcipiat, & interpretatio nihil impediat, quo minùs omnia diligentiſſimè declarentur. Rationis autem honeſta præclaraque grauiter

Humerali cur adiunctum Rationale. explicantis nulla vtilitas eſt, niſi facta conſequantur orationi conſentanea. Quamobrèm Humerali ſuſpendit Rationale, ne laberetur: abſurdum eſſe iudicans, ſi verba à factis ſeiuncta eſſent. Humerum enim, actionis effectionisque notam conſtituit. Quæ igitur per ſacrum amictum ſignificantur, hæc ſunt.

Cap. 12. Cidaris. Cidarim verò loco diadematis imponit, indicans, Deo ſacrificantẽ, quandiù quidem ſacrificat, cũctis præſtare: nec ſolùm priuatis hominibus, verumetiam Regibus.

Aurea lamina. Verùm aurea lamina ſupraponitur, in qua literæ quatuor inciſæ ſunt, quibus eũ, Qui eſt, indicari tradunt, quoniam fieri nequeat, vt ſine Dei inuocatione quicquam conſiſtat. Ab eius enim bonitate, propitiaque potentia rerum omnium harmonia dependet. Sic exornatus ſacerdotum princeps ad ſacrificandum accedit, vt quandò

Mũdus vniuerſus exprimitur habitu ſacerdotali. ſupplicaturus, & hoſtias immolaturus ingreditur, ſimul cum ipſo ingrediatur mundus vniuerſus, cuius partium ſingularum ſimilitudines ſecum affert: aëris quidem, tunicam: aquæ verò, málum Punicum: terræ, florem: ignis, coccinum: cæli, ſuperhumerale: duorum hemiſphæriorum, duos in ſummis humeris ſmaragdos, ſenas ſculpturas ſingulos continentes: ſigniferi, duodecim lapides ordinibus quatuor, ſingulis ternos comprænhenſos: rationis, vniuerſum complectentis & gubernantis, Rationale. Neceſſarium enim erat, vt qui mundi parenti ſacrificaret, ad peccatorum veniam, affluentemque rerum omnium abundantiam & copiam imperrãdam, aduocatum virtute perfectiſſimum filium adhiberet. Illud etiam fortaſsè præmonetur miniſter Dei, vt, ſi mundi opifice non poteſt, mundo ſaltem pro viribus continenter dignum ſe præbeat. Etenim cùm eius imaginem induat, debet etiam animo ſtatim illius exemplum geſtare, & in mundi naturam quodammodò ex hominis natura ſeſe conuertere, atque ità ſi fas eſt dicere, (cur autem nefas ſit, de veritate diſſerẽtem non mentiri?) exiguus mundus euadere.

Cap. 13. Vas æneum, ſiue labrum è ſpeculis. Extra veſtibula, iuxta introitus erat vas æneum, quod artifex non ex rudi materia, vt fieri ſolet, conflauerat, ſed ex vaſis ad alium vſum accuratè confectis, quæ ſtudiosè promptéque obtulerãt mulieres, de pietate cum viris contendentes. Honeſtũ enim religionis certamen cum illis ſuſcipere cogitauerant, &, quoàd fieri poterat, operam dare, nè in eo ab ipſis vincerentur. Specula igitur, quibus ad ſe comendas & ornandas vti erant ſolitæ, nullius mãdato, ſed ſponte ſua, & continentiæ, caſtéque colendi matri-

matrimonij ſtudio,(quippè quæ honeſtiſſimas animi pulchritudinis primitias ſacrauerant)obtulerunt.Hæc artifex cùm accepiſſet, conflanda exiſtimauit, & nihil ex ijs conficiendum, niſi labrum, quo ſacerdotes, in ſacrum templum ad conſtitura ſacrificia facienda ingreſſuri,pedibus & manibus abluendis vterentur: eoque ſigno commoniti, animi innocentiam præſtarent,vitamque purè honeſtis officijs & actionibus inſtituerent, nec per aſperam, vel, vt veriùs dicam, inuiam vitiorum, ſed planam & publicam virtutis viam incederent. Meminerit, inquit, qui abluendus eſt,ſpecula huiuſce vaſis materiam fuiſſe, vt ipſe quoquè mentem, atque animum ſuum tanquàm in ſpeculo contempletur, & ſi qua macula ex perturbatione rationi contraria apparuerit,quòd aut voluptate præter naturam inflatus efferatur, aut contrà dolore contractus deprimatur, aut metu à recta via declinans aberret, aut cupiditate ad ea,quę non habet, appetenda incitetur & compellatur, eam abſtergat ac deleat,veramque & germanam acquirat pulchritudinem. Corporis enim pulchritudo, quæ in apta membrorum compoſitione,& coloris quadam ſuauitate conſiſtit, exiguum ad tempus floret: At animi forma, quæ in opinionum harmonia, virtutumque concentu ſita eſt, non marceſcit longitudine temporis: ſed aſſiduè renouatur ac viget, refulgetque ornata colore veritatis,& conſenſu factorum cum dictis, dictorumque cum factis, & conſiliorum cum vtriſque.

Inuia vitiorum via.

Pulchritudo corporis

Animi.

Verùm ei, qui exempla ſacri tabernaculi didicerat, docueratque eos, qui mentis acie & naturæ bonitate præditi valebāt perſpicere perfectionem operum, quæ templi conſtructi decori conuenientia fieri oportebat, ſacerdotes idonei cooptādi, erudiendique erāt, quonam modo victimas adduci atque immolari conueniret. Iraque fratrem ex omnibus optimum iudicauit, qui ſacerdotum princeps crearetur, & filios eius ſacerdotes conſtituit. Nec generis neceſſitudine adductus eſt, vt eis munus illud tribueret, ſed religione & pietate, quibus illos inſignes intuebatur. Id eo argumento perſpicuè confirmari poteſt, quòd neutrum filiorum ſuorum(duos enim habebat) ei muneri præfecit, vtrunque neceſſariò cooptaturus, ſi quicquam in ea re propinquitati tribuiſſet. Conſtituit autem illos ex conſenſu totius populi, vt monebant oracula, inuſitata ac noua quadam ratione, & digna quæ monumentis literarum commendetur.

Cap.14.

Aarō & filij eius fiūt ſacerdotes. Exod.28.

Lauat eos primùm aqua fontis puriſſima & viua. Deindè ſacra omnia induit veſtimenta,fratri quidem tunicam & ſuperhumerale,tanquàm thoracem, opus maximè varium, & ſimulacrum Vniuerſi. Fratris autem filijs amictus lineos, & cingulos, & feminalia. Cingulos quidem, vt amictuum defluentium conſtrictis ſinibus, expediti promptique eſſent ad ſacra miniſtranda. Feminalia verò, vt nullæ corporis partes, quæ honeſtè latent, aperirentur aſcendentibus illis ſuper altare, aut deſcendētibus, ſeduloque omnia,& cum celeritate peragentibus. Quod niſi propter incertos euentus, & aſſiduam in ſacrificijs velocitatem, prouiſum eſſet, eas denudâſſent, nec munditiam rebus ſacris conuenientem ſeruare potuiſſent. Verùm cùm eos induiſſet veſtimentis, vnguentum odoratiſſimū vnguentarij arte confectum ſumēs, ea primùm, quæ ſub dio erant,altare & labrum,adſperſit ſeptiès. Deindè tabernaculū,& ſingula vaſa,arcam, & candelabrum,& thuribulum, & menſam,& libationis pocula, & phialas, & quæcunque ſacrificijs ſunt neceſſaria, aut vtilia. Poſtremò fratrem adduxit,& oleo multo vnxit caput eius. His ſanctè confectis, vitulum & duos arietes adduci iubet. Vitulum quidem, vt immolaret pro venia peccatorum, ea re ſignificans, nihil procreatum eſſe tam bonum, cui non vel ex eo, quòd genitū eſt, propenſio ad peccandum inſita ſit: ideoque precibus & ſacrificijs Deum illi placandum eſſe,nè ad vlciſcendum concitetur. Arietum verò vnum in holocauſtum, ad agendas gratias pro rerum omnium gubernatione, cuius pro congrua cuique portione participes, fructus percipimus ex elementis: ex terra quidem habitationem & cibum: ex aqua potum, ablutionem,& nauigationem: ex aëre reſpirationē, & ſenſuum vſus,(omnium enim inſtrumentum eſt aër)& annua tempora: Ex igne vel quo vtimur,coquendi,calefaciendique commoditates: vel cæleſti ſplendorem, videndique ea, quæ cerni poſſunt, facultatem. Alterum autem ad perfectionem caſtæ expurgationis eorum, qui ſacrabantur, quem propriè conſecrationis arietem appellauit. Eo nanque cæremoniæ conſecrandis ſacerdotibus & miniſtris Dei conuenientes fieri debebant. Huius ſanguinem partìm fudit in altaris circuitu, partìm excepit phiala, eoque tres corporis partes initiandis ſacerdotibus vnxit,ſummam autem,ſummam manum,&

Cap.15.

Cinguli.

Feminalia.

Vnguntur altare, labrum &c.

Itē Aaron.

Ex elemētis quos fruct' capiamus.

Leuit.8.

ſummum pedem: dextra tamen hæc ſingula, vt indicaret, initiatum & verbis, & factis, & tota vita purum eſſe oportere. Auris enim verba, manus facta, pes totius vitæ progreſſum ſignificat. Nam quòd extremæ dextræque partes inunguntur, in his ſingulis cumulum & incrementum declarat. Dextrum enim & ſummum, felicitatis & finis ſunt notæ, quò feſtinare & actiones omnes dirigere neceſſarium eſt, & quemadmodùm in iaculando ſignum, ſic vitæ propoſitum finem intueri.

Cap. 16. Ibidem.

Ignis cælitus ſæpius abſumit ſacrificium.

Ignis ille alius fuit ab eo quo vtimur quotidie.

Cùm igitur puro vnius victimæ, quæ conſecratio appellata eſt, ſanguine tres, quas diximus, ſacerdotibus partes iam vnxiſſet, rursùm ex eo, quod erat apud altare ſumens, & ex omnibus conſtabat, & ex immolatis, & ex dicto vnguento, quod fecerant vnguentarij, miſcensque oleum ſanguini mixturæ, ſacerdotibus & veſtimentis ipſorum inſperſit, volens eos non ſolùm foris, & ſub dio, verùm etiam in adytis eſſe participes ſanctitatis. Siquidem & intùs erant ſacrificaturi. omnia autem intùs oleo illita fuerant. Sed poſt priores victimas cùm aliæ fuiſſent oblatæ, tum à ſacerdotibus pro ſe, tum à ſenatu pro vniuerſa multitudine, Moſes in tabernaculum ingreditur, & fratrem ſecum adducit. Octaua erat, extremaque conſecrationis dies. Septem enim prioribus diebus ſacrificans, etiam fratris filios initiauerat. Ingreſſus igitur, vt bonus interpres, docilem domeſticum erudiebat, qua ratione ſacerdotum principē intùs ſacrificare oporteret. Deindè egreſſi ambo, extenſis manibus ante caput, pura piaq; mente preces populo conuenientes effundunt. Illis autem adhuc precantibus, res accidit maximè admirabilis. Ex adytis enim ſiue particula puriſſimi ætheris, ſiue repentina flamma, aëre naturali elementorum mutatione in ignem conuerſo, ſtatim exilijt, celerique impetu fertur ad altare, & quæ ſuper ipſo erant, cuncta conſumit, vt nihil ſine diuino conſilio, quemadmodum puto, fieri conſtaret. Munus enim eximium par erat ſanctis tribui, cuius quidem non homines miniſtri eſſent, ſed puriſſimus naturæ ignis: nec ignis, qui apud nos in vſu eſt, vtpotè cædibus innumerabilibus inquinatus, altare contingeret. Attingit enim non ſolùm animalia rationis expertia, dum ad iniquam miſeri ventris expletionem aſſantur, aut elixantur: verumetiam homines, qui per inſidias interimuntur, non tres, aut quatuor, ſed frequentes cœtus. Nam & magnæ iam claſſes coniectis iaculis ardentibus combuſtæ ſunt, & totæ ciuitates deflagrauerunt: quæ funditùs euerſæ, in cineremque redactæ, ità deletæ ſunt, vt ne veſtigium quidem earum vllum relictum ſit. Hac ego de cauſa communem hūc noſtrum ignem, vt contaminatū, à ſacratiſſimo altari fuiſſe reiectum arbitror, æthereumque ignem è cælo pluiſſe, vt à ſanctis prophana, & humana à diuinis diſtinguerentur. Decebat enim, vt ſacrificijs incorruptior natura ignis tribueretur, quàm illa, quæ vitæ vſui & commodis ſeruit.

Cap. 17.

Tribus Leuitica aſciſcitur ad ſacrorū miniſterium.

Bos Aegyptijs ſacratiſſim⁹, adoratur à Iudæis.

Verùm cùm multæ quotidiè victimæ neceſſariò, præſertìm diebus feſtis & celebribus, immolarentur, & priuatìm pro ſingulis, & publicè pro vniuerſis, vt innumerabiles & variæ in maximo populo religionique dedito cauſæ contingunt, maiore ſacerdotum numero rebus ſacris adminiſtrandis opùs erat. Itaque noua inſolitaque ratione delectus eſt inſtitutus. Moſes enim vnam ex duodecim tribubus, quam optimam cenſuit, cooptauit, egregio & pio illius facinori tribuens id munus. Facinus autem fuit eiuſmodi: Cùm Moſes in montem propinquum aſcendiſſet, multosque dies priuatìm verſaretur cum Deo, illi qui natura inſtabiles erant, nacti ex abſentia ipſius occaſionem, & tanquàm nullus adeſſet princeps, ſoluti ac liberi ad impietatem animos conuerterunt, oblitique pietatis erga Deum, imitati ſunt Aegyptiorum figmenta. Aureum enim taurum fabricârunt, ſimulacrum animalis, quod in ea regione ſacratiſſimum putabatur: & hoſtias impias immolârunt, & choros execrabiles conſtituerunt, cantusque cecinerunt, nihil à lamentationibus differentes: meroque obruti, & duplici tum ex vino, tum ex inſipientia ebrietate correpti ſunt, atq; integras noctes in laſciuis ſaltationibus conſumētes, nullaq; rerū futurarū ſolicitudine affecti, in pernicioſis voluptatibus verſabantur. Iuſtitia enim in inſidijs poſita, ſe non intuentes cernebat, & quibus digni ſupplicijs eſſent, conſiderabat. Sed cùm frequentes cœtus celebrantiū clamores aſſidui tam longè progrederētur, vt ad montis vſque verticem ſtrepitus perueniret, percullus Moſes, quidnam ageret, hæſitabat. Etenim, vt Dei ſimul & hominum ſtudioſus, nec inſtitutū cum Deo ſermonem volebat omittere, (familiariter enim ſolus cum ſolo loquebatur) nec multitudinem negligere, quæ imperio deſtituta, ſeſe flagitijs obſtringebat. Tumultū enim agnoſcebat, quippè qui ex incerta confuſaque voce obſcuras & incognitas alijs animorū affectiones

nes conijcere poterat, atque intelligere perturbationem illam ex vinolentia proficiſci, cùm ſatietas ex intemperantia orta eſſet, & ex ſatietate contumelia.

Cùm igitur vtrinquè traheretur, & modò huc, modò illuc inclinaret, & dubius in ancipiti pendéret, oraculum audit eiuſmodi: Vade celeriter, & hinc diſcede. Populus ad iniquitatem feſtinauit. Manufactum, taurique formam habentem, & à ſe conflatum deum, non Deum, adorant & colunt, omnium, quę viderūt & audierunt, ad religionem pertinentium obliti. Commotus ergò, coactuſque credere ijs, quæ videbantur incredibilia, vt internuncius & conciliator, non protinùs diſceſſit, ſed priùs pro populo ſupplex orauit Deum, vt peccatis eius ignoſceret. Placato autem Deo, gaudens ſimul & dolens reuertebatur. Gaudebat enim, quòd ille propitius eſſet: dolebat autem & angebatur propter populi iniquitatem. In caſtrorum autem medio conſtitutus, repentinamque multitudinis defectionem admiratus, quæ tantam pietatem tanto mendacio commutâſſet, cùm videret morbum non omnes inuaſiſſe, ſed quoſdam eſſe ſanos, & ab illo alieniſſimos, velletque cognoſcere, qui perditi deſperatique eſſent, & quos admiſſi facinoris pœniteret, edictum proponit, quo tanquàm Lydio lapide mentes omnium explorarentur, vtrùm à pietate ſtarent, an contra. Si quis, inquit, Domini eſt, ad me veniat. Breue quidem edictum, ſed magna illius vis. Significabat enim: Si quis nec manufacta, nec procreata, deos putat, ſed vnum eſſe rerum omnium Deum, ad me accedat. Cùm igitur alij Aegyptiaca ſuperbia tumidi, imperium detrectarent, edictumque negligerent, alij fortaſsè ſupplicij metu non auderent accedere, veriti Moſis animaduerſionem, aut impetum multitudinis, quæ ſecum non conſentientes ſemper oppugnat, ex omnibus tribubus vna illa, quæ dicitur Leui, promptum paratumque incitati animi ad pietatem ſtudium pedum celeritate declarans, tanquàm ſigno dato, accurrit. Hanc intuitus Moſes: Vtrùm corporibus ſolùm, inquit, an mentibus etiam ſitis concitati, id ſtatìm res ipſa comprobabit. Vnuſquiſque veſtrûm educto gladio eos, qui milliès morte digna commiſerunt, quique relicto Deo vero, falſos ſibi confinxerunt, rebuſque caducis & procreatis immortalis & ingeniti nomen attribuerunt, licèt propinqui amicive ſint, interficiat, & ſolam bonorum virorum pietatem, amicitiam ac propinquitatem exiſtimet. At illi cohortationem alacritate ſuperantes, quippè qui abalienatis animis erant, ex quo viderant ipſos à legibus defeciſſe, ad * tria millia eorum, quos paulò antè chariſſimos habebant, promiſcuè trucidârunt. Iacentibus autem in medio foro cadaueribus, multitudo quidem miſericordia commouebatur, ſed præſentes interficientium animos, ardenteſque adhuc & ira plenos conſpiciens, metu reſipuit. Moſes verò illorum virtute collaudata, præmium illis dignum & perpetuum tribuit. Decebat enim, vt qui pro Dei honore bellum ſuſceperant voluntarium, ſacerdotij munus ad eum excolendum obtinerent.

Cap.18. Orat Moſes Deū, vt ignoſcat populo peccatū ſuum. Attēde prudentiam & iuſtitiam Iudicis Iſraelitici Moſis. Tribus Leui percutit vituli cultores. *legendum eſt 23. millia hominum, vt habetur Exod. 32.

Cæterùm quia non vnus erat ſacratorum ordo, ſed alijs quidem mandatum fuerat, vt ſupplicationibus & hoſtijs, cæteriſque præeſſent ſacrificijs, & vſque ad adyta accederent: alijs verò, quos miniſtros quidam appellāt, nihil eiuſmodi, ſed vt templum tantummodò, & quæ in templo erant, die noctuque curarent & cuſtodirent, quæ multis plerunquè multorum malorum cauſa eſſe ſolet, inter eos exorta eſt de principatu contentio. Miniſtri enim in ſacerdotes conſurgentes, munus eorum ſibi vendicare conabantur, idque, quoniam præſtabant numero, facilè ſucceſſurum ſperabant. Ac, nè viderentur rerum nouarum ſtudio commoti, ſpontè rem ipſam tentare, ſibi duodecim tribuum antiquiſſimam adiungunt, quam plerique è vulgo ſequebantur, vt principatûs dignitatem aſſequi poſſent. Coniurationem illam contra ſe fieri Moſes non ignorabat. Fratrem enim, oraculis adductus, ſacerdotum principem creauerat. Obijciebatur autem, quòd ementitus oracula, eum propter ſanguinis coniunctionem & fraternam beneuolentiam cooptâſſet. Quamobrèm dolens fidem ſuam tot argumentis approbatam, in dubium vocari, præſertìm in rebus, quæ ad diuinum honorem ſpectarent, in quibus ſolis, etſi in alijs ſolitus eſſet mentiri, vera dicere oportuiſſet (veritas enim Dei miniſtra eſt) ſibi faciendum non putauit, vt cooptationem à ſe ritè factam fuiſſe comprobaret. videbat enim vix fieri poſſe, vt de ſententia in qua obſtinatè perſtabant, oratione deducerentur: ſed ad Deum ſupplex confugit atque orauit, vt manifeſtis indicijs declararet, nihil à ſe in eo cooptando fraudis admiſſum eſſe.

Cap.19. Diſcretio ordines ſacris miniſtrantium. Eccè quid excogitet execranda ambitio.

Cap.10. Ille duodecim virgas pro numero tribuum ſumi iubet, & aliorum, qui principes tribuum erant, nomina vndecim virgis inſcribi, vni verò fratris ſacerdotumque principis nomen, easque in templum vſque ad adyta inferri. Quod ille cùm feciſſet, euentum expectabat. Poſtridiè autem oraculo admonitus, adſtante vniuerſo populo, ingreditur, & virgas profert, alias quidem tales omninò, quales illatæ fuerant: eam verò, in qua nomen fratris inſcriptum erat, mirabiliter immutatam. Etenim, vt fœcunda planta, tota recèns germinauerat, & onuſta erat fructuum copia. Fructus autem erant amygdala, quæ diuerſam à reliquis fructibus naturam habent. In pleriſque enim, vt vua, olea, & málo, differunt ſemina ab eo quod comeditur. Nam quod comeditur, foris eſt: ſemen autem intùs continetur. Amygdali verò & ſemen, & quod editur, idem eſt, cùm vnam vtrunque formam ſortitum ſit, vt vnum locum intimum duplici putamine, tanquàm vallo, communitum, altero quidem profundo, altero autem nihil à ligno differente. Quo perfecta virtus indicatur. Quemadmodùm enim in amygdalo idem eſt principium & finis: principium enim eſt ſemen, finis autem fructus: ſic etiam in virtutibus fit, vt ſingulæ ſint & principium, & finis: principum, quia non ex alia facultate, ſed ex ſemetipſis proficiſcuntur: finis, quoniam ad ipſas vita conuenienter naturæ inſtituta contendit. Ac vna quidem cauſa hæc eſt, qua tamen altera ſignificantior traditur.

Virga Aaronis admirabiliter fructus protulit. Num.17.

Cap.11. Amygdali putamen exterius, amarum eſt: quod autem interius, vt ligneum circunijcitur, auſterum ac durum. At fructus in vtroque concluſus non facilè eruitur. His animum, qui in virtutis ſtudio ſe exercet, ſignificat, eumque ſic ad ipſam virtutem exiſtimat incitandum. Labores enim priùs ſubeundi ſunt neceſſariò. Amarus autem, & reſiſtens, atque aſper eſt labor, qui bonum parit. Quarè deſidiæ atque inertiæ non eſt incumbendum. Nam qui labores fugit, bona fugit. Qui autem forti ſtrenuoque animo aſpera & difficilia ſubit ac ſuſtinet, ad beatitudinem properat. Virtus enim cum mollibus, qui quotidianis & immenſis delicijs animo & corpore effœminati corruptique ſunt, non commoratur: ſed ab ijs malè accepta vexataque, conſurgit, vt ad principem rationem rectam confugiat. Quòd ſi vera dicenda ſunt, auguſtiſſimus prudentiæ, temperantiæ, fortitudinis & iuſtitiæ chorus ad ſtudioſos currit, quique aſperam ac duram viuendi rationem colunt, & continentiam ac tolerantiam amplectuntur cum frugalitate, & rerum paucarum deſiderio. His enim regina omnium, quæ in nobis ſunt, ratio valetudinem integram acquirit, & robur ſuum ac vires auget, grauemque corporis impetum & oppugnationem repellit, cui opitulatur & fauet ebrietas, edacitas, libido, aliæque inexplebiles cupiditates, quæ ſolertiæ inimicam obeſitatem pariunt. Porrò quòd amygdalus arborum, verno tempore germinantium, prima florere, fructuum prouentus nuncia, poſtremaque folijs deſtitui, atque annuam proſperæ ſenectutis viriditatem longiſſimè producere conſeruareque dicitur, vtrunque tribum ſacratiſſimam indicat, quæ vniuerſi hominum generis prima, atque vltima florebit, quandiù quidem videbitur Deo, vernis conuerſionibus vitam noſtram ſimilem reddere, ſublato pernicioſo peſtilentique malorum fonte auaritia.

Qui labores fugit, bona fugit.

Virtus non eſt in delicijs.

Virtutes q. bus inſint.

Cap.12. Quoniam igitur perfectiſſimo Imperatori diximus adeſſe quatuor oportere, regnum, condendarum legum facultatem, ſacerdotium, & prophetiam: vt legibus quidem, quæ agenda fugiendáve ſint, præſcribat: ſacerdotio autem non humana ſolùm, ſed diuina etiam exequatur: prophetia verò prouideat, quæ humana ratione compræhendi non poſſunt: & tribus partibus explicatis, Moſem optimum fuiſſe tum Regem, tum legiſlatorem, tum ſacerdotem, oſtendimus: reliquum eſt, vt præſtantiſſimum etiam prophetam fuiſſe demonſtremus. Etſi non ignoro, eſſe diuina reſponſa & oracula, quæcunque in ſacris libris continentur: dicam tamen ea, quæ magìs propria ſunt: ſi priùs illud expoſuero, omnia diuina oracula vel ex Dei perſona dici, interprete diuino propheta: vel per interrogationem & reſponſionem pronunciari, vel ex perſona Moſis efferri, à ſeipſo vaticinantis. Prima igitur omninò ſunt diuinarum virtutum indicia miſericordiæ beneficentiæque: quibus cùm omnes homines, tum præcipuè populum ſuî cultorem, ad virtutem & honeſtatem inuitat atque érudit, viamque ad benè beateque viuendum ducentem, ſtruit. Quæ autem ſecundo loco poſita ſunt, permixtam & communem vim habent. Interrogat enim propheta, de quibus dubitat: Deus autem reſpondet, ac docet. Vltima tribuuntur legiſlatori, cui Deus elargitur diuinandi poteſtatem, qua futura prænunciat.

Imperator perfectiſsimus quibus inſtructus eſſe debeat.

nunciat. Prima prætereamus: maiora enim ſunt, quàm vt ab vllo homine laudari poſſint, eorumque commendationem vix cælum ipſum, & terra, atque omnes naturæ partes capiunt. Quanquàm dicuntur etiam quaſi per interpretem. Interpretatio verò & prophetia differunt. De ſecundis autem ſtatim dicam, & illis adiungam tertium genus, quo loquentis animus afflatus appáret, eoque potiſſimùm & propriè nominatur propheta. Verùm, vt promiſſa perſoluamus, ſic exordiendum eſt:

Quatuor ſunt modi per interrogationem & reſponſionem oraculis aſſignati, qui mixtam habent poteſtatem. Nam & propheta afflatus interrogat, & pater vaticinatur, verba reſponſaque ſuggerens. Primum autem, quod non Moſem ſolum, omnium, qui vnquàm fuerint, ſanctiſſimum virum, ſed quenuis aliquo modo pietatis ſtudioſum commouiſſet atque irritâſſet, fuit homo quidam ſpurius, ex parentibus diſſimilibus genitus, patre quidem Aegyptio, matre verò Iudæa: ſed maternæ gentis neglectis moribus atque inſtitutis, ad patris impietatem declinauit. Aegyptij ferè populorum omnium ſoli, cælo terram anteponunt. Etenim cùm hanc diuinis honoribus dignam putent, illi nullum eximium munus tribuunt, tanquàm oporteat regijs præcelſiſque ſedibus abiectiſſimas atque infimas anteferre. In mundo enim cælum eſt regia: terra verò ſordidum & humile domicilium. Hæc per ſe conſiderata, non videtur aſpernanda: at ſi cum æthere comparetur, tantùm ab eo differt, quantùm à luce tenebræ, nox à die, caducæ res ab æternis, à diuinis mortales. Cùm igitur Ægyptus, non, quemadmodùm reliquæ regiones, imbribus irrigetur, ſed fluminis exundationibus quotannis oblimetur ac fœcunda reddatur, fingunt Aegyptij diuinum eſſe Nilum, cælique æmulum, & de regione ſua gloriantur. Nothus ergò ille cuidam ex genere ſacro peritoque indignatus, atque iræ impotens, & falſæ religionis Aegyptiacæ ſtudio concitatus, à terra in cęlum impietatem contorſit, impioque & nefario atque inquinato animo & lingua, & omni vocis inſtrumento grauiſſima maledicta cõiecit in eum, cuius laudes non ab omnibus celebrari fas eſt, ſed ab optimis tantùm viris, qui initiati ſint & expurgati. Incredibilem iſtius furorem & audaciam admiratus, & generoſo quodam animi impetu concitatus Moſes, manibus ſuis hominem ſuſpendere cupiebat: ſed veritus eſt, nè leuius de ipſo ſupplicium ſumeretur. Quanquàm quod tantæ impietati par ſupplicium ab homine poſſit excogitari? Etenim ſi qui Deum non colit, is nec parentes, nec patriam, nec de ſe benè meritos colit: qui non modò non colit, ſed audet eum incuſare, quonam is vel immaniſſimo ſcelere non obſtringetur? Sed incuſare leuius eſt, quàm execrari. Vbi verò lingua petulans & os effrenatum, cogitationibus impijs inſeruiunt, nouum omninò ac nefarium facinus admittitur. Execratur quis aliquem deum, vocát ne alium deum ad execrationem confirmandam, an eundem deum contra ſemetipſum? Procùl abſint prophanæ atque impiæ cogitationes. Abluere expiareque oportet infelicem animum, qui voce illa coinquinatus eſt, cæco aurium ſenſu miniſtro adhibito. Nec lingua deteſtabile maledictum proferentis impedita fuit, nec aures eorum, qui erant audituri, occluſæ ſunt: ità fortè iuſtitia prouidente, quæ nec excellentia bona, nec mala inſignia celari permittit, vt virtus & vitium clarè pateant, meritaque illi præmia, huic ſupplicia tribuantur. Idcircò Moſes illum in carcerem trudi, & vinculis adſtringi iubet: Deum autem obſecrat, vt ſenſuum neceſſitatibus ignoſcat, quibus qui de impio peregrinoque quæſtionem habet, vt deteſtabile atque execrandum ſcelus deprændat, videre cogitur, quæ adſpicere nefas eſt, & intelligere, quæ audire non licet. Tum lapidibus obrui ſceleratum imperauit, vt conuenienti nimirùm ſupplicio afficeretur, qui cor durum lapideumque geſtabat, puniretur que ab omnibus, qui ex illa gente erant, quos rem grauiter tuliſſe, & inferendæ cædis cupidos animaduertebat. Solum autem eiuſmodi ſupplicium poterat à tot hominum millibus irrogari.

Cap. 23. Quatuor modi diuinorum oraculorũ per interrogationem & reſponſionem.

Aegyptij quid terræ tribuant.

In Aegypto nunquàm pluit.

Nothus quidam multa maledicta conijcit in Deum.

Blaſphemia in Deum q̃ ſit immanis culpa.

Blaſphemus lapidibus opprimitur.

Homine impio peſtiferoque ſublato, lex noua, quæ nunquàm præſcripta fuerat, lata eſt. Noua enim ſcelera nouis legibus reprimenda cohibendaque ſunt. Itaque ſtatim huiuſcemodi edictum proponitur: Quicunque maledixerit Deo, peccati reus eſto. At quicunque nomen Domini nominauerit, morte mulctetur. O vir ſapiẽtiſſime, qui ſolus ſynceram & ſolidam ſapientiam aſſecutus es, grauius exiſtimâſti eſſe nominare, quàm maledicere, vt in eũ, qui grauiſſimè peccâſſet, lenior eſſes ac mitior: illum verò, qui ſe leuiori peccato obſtrinxiſſet, ſummo ſupplicio mortis afficeres?

Cap. 24. Leuit. 24.

Ecce legis antiquæ ſeueritatem.

afficeres? An edictum hoc non principem illum authorem rerum omnium Deum ſignificat, ſed falſos gentium deos, à pictoribus ſtatuarijsque confectos? ſtatuis enim, & eiuſmodi ſimulacris plenus eſt orbis terrarum: à maledictis etiam in hos, abſtinere neceſſarium eſt, nè quis familiarium Moſis aſſueſcat omninò Dei nomen negligere. Eſt enim auguſtiſſimum, maximeque venerandum. Si quis autem in hominum deorumque Dominum non dico maledicta congeſſerit, ſed auſus fuerit temerè nomen ipſius appellare, capite plectatur. Neque enim filij, quibus parentum honor curæ eſt, nomina propria eorum, à quibus procreati ſunt, licèt mortales ſint, vſurpant: ſed ſua in eos pietate illa reticentes, naturæ vocabulis patres & matres appellant, quibus vocibus maxima illorum in ſe beneficia ſtatim declarant. Ad hoc vſque tempus impunè licuerit, ſanctiſſimum ac diuinum nomen impetu linguæ in ſermonibus protuliſſe.

Cap. 25. Poſt rerum omnium conditoris honorem, in ſacra die ſeptima obſeruanda ſe grauiter geſſit propheta. Nam eximium decus ipſius in cælo atque vniuerſo orbe deſcriptum & obſignatum, acutioribus mentis oculis intuebatur. Reperiebat enim eam primùm ſine matre genitam, non à fœmina, ſed à patre ſolo ſine ſemine procreatam, & ſine partu editam. Deindè videbat, eam non modò pulcherrimam, & ſine matre, ſed ſemper virginem: nec ex matre ſuſceptam, nec matrem eſſe, nec ex corruptione, nec corruptum iri. Poſtremò diligenter conſiderans, animaduertebat eſſe mundi natalem diem, celebrarique & à cælo, & à terra, gaudentibus & lætantibus abſolutiſſimo illius concentu. His de cauſis Moſes, omnibus in rebus magnus, æquum eſſe cenſuit, vt ſacræ Reipub. adſcripti ciues, naturæ ſequerentur inſtituta, & cum animi voluptate diem ſeptimam celebrantes, abſtinerent ab omni opere & negocio, quod vel ad quæſtum, vel ad parandum victum pertineret: factiſque inducijs, & laboribus ac ſolicitudinibus intermiſſis, vacarent, non, vt quidam, iocis & ludis, aut mimorum ſaltatorumque ſpectaculis, quibus digladiantes immoriuntur, qui theatri ſtudioſi ſunt, mentemque natura reginam, principibus ſenſuum viſui & auditui ſeruam efficiunt: ſed philoſophiæ, non quam Rhetores ſophiſtæque tradunt, dum dicendi viuendique præcepta non aliter, àc res, quæ in foro venales ſunt, vendunt, & philoſophia contra philoſophiam (ô tempora, ô mores) perpetuò abuti non erubeſcunt: ſed veræ philoſophiæ, quæ ex tribus in vnum redactis, & ad benè beateque viuendum ducentibus contexta eſt, conſilijs, verbis, & factis. Edictum hoc quidam aſpernatus, cùm etiam oracula illa perſonarent, quæ ſine propheta Deus ipſe de ſacra die ſeptima, voce (quod inprimis admirandum eſt) adſpectabili, & oculos magis, quàm aures excitante, protulerat, ad colligenda ligna per media caſtra egreſſus eſt, cùm omnes videret in tabernaculis quieſcentes. Sed in ipſo crimine deprǽhenſus eſt: latére enim non potuit. Etenim cum extra caſtra in ſolitudinem progreſſi quidam eſſent, vt in loco puriſſimo & tranquilliſſimo precarentur, ligna geſtantem conſpicati, indignatique, ipſum interfeciſſent, niſi impetum iræ cohibuiſſent, nè viderentur, cùm priuati homines eſſent, in aliquem, præſertim indicta cauſa, priùs, quàm ipſi magiſtratus, animaduertere, licèt peccatum eſſet manifeſtum, néve illius, qui diem ſacrā violauerat, cęde quanuis iuſtiſſima ſe coinquinarent. Comprǽhenſum igitur adducunt ad principem, cui ſacerdotes aſſidebant, & vniuerſus populus ad audiendum adſtabat. Mos enim erat, & quotiès dabatur occaſio, & præcipuè ſeptima quaque die, vt antè diximus, ità philoſophari, vt Princeps quidem ipſe diſſereret, & facienda dicendaque præciperet: populus autem audiendo proficeret, moribusque & vita melior euaderet. Patrium hoc philoſophandi inſtitutum nunc etiam retinent Iudæi, vt tempus illud in rerum naturæ ſcientia contemplationeque conſumant. Quid enim aliud ſunt templa per ciuitates conſtructa, niſi gymnaſia prudentiæ, fortitudinis, temperantiæ, iuſtitiæ, pietatis, ſanctitatis, omniumque virtutum, quibus diuina atque humana rectè adminiſtrantur? Tunc igitur ſceleſtus ille in carcerem truditur. Hæſitans autem Moſes, quonam pacto puniendus eſſet, (ſciebat enim mortem eſſe commeritum, ſed dubitabat, quod mortis genus conueniret) mentis arcano ad arcanum tribunal accedit, & rogat eum, qui antequàm audiat, intelligit omnia, quidnam decernendum ſit. Oſtendit ille & morte mulctandum hominem, & lapidatione id fieri debere: quandoquidem & is, quemadmodùm prior, animum in ſurdum lapidē conuertiſſet, eo perpetrato, quo reliqua ferè omnia inuehuntur, quibus propter diei ſeptimæ celebritatē eſt interdictum. Quid ità? Quia artes non

Septima dies, mundi natalis.

Sabbati feriæ cur inſtitutæ.

Vera philoſophia ex tribus contexta.

Quidā ſceleſtus ligna colligit in die Sabbati.

Tēpla quid ſint.

Num. 15. Pœna in violatorem diei Sabbati

non ſolùm ſordidę, ſed aliæ quoquè, atq; inprimìs illæ, quę ſunt quæſtuoſę, quęque ad victum parandũ pertinent, aut per ignem, aut non ſine igne tractantur. Quare diebus ſeptimis ignẽ accendi ſæpiùs vetat, quòd eo nulla ſit potior cauſa, aut opus antiquius: atque illo quieſcente veriſimile ſit, etiã reliqua ſingulatìm conquieſcere. Ligna porrò ſunt ignis materia. Quamobrém qui ligna colligit, & qui ignem accendit, fraterna & affinia peccata committunt. Prior autem dupliciter peccat, quoniam & fert, cùm indicta ſit quies: & ea fert, quæ ſunt ignis artium authoris materia. *Exod. 37.*

Quæ igitur commemorauimus, impiorum ſupplicium complectentia, per interrogationem & reſponſionem ſanciuntur. Sunt autem alia duo non eiuſdem generis, ſed diuerſa: quorum vnum ad hæreditatis ſucceſſionem pertinet, alterum ad ſacrificium, quod præter tempus videtur fieri, de quo priùs dicendum eſt. Aequinoctij verni principium Moſes in anno conſtituendo primum mẽſem ponit, non tempori magìs, vt quidam, quàm naturæ in homines beneficijs primas tribuens. Tunc enim & ſata fruges victui neceſſarias edunt, & pubeſcẽtes arbores concipiunt fructus, qui ſecundum ſortiti locum, ſerò geniti dicuntur. Semper enim, quæ natura non ſunt valdè neceſſaria, poſteriora ſunt ijs, quæ magis neceſſaria ſunt. Vehementer autem neceſſarium eſt triticum, & hordeum, & omnia ciborum genera, ſine quibus vita traduci non poſſit. Oleum autem, & vinum, & arborum fructus non ſunt neceſſarij: quandò ſine his ad longiſſimam vſque ſenectutem, & multorum annorum ſpatium, homines viuunt. Ad quartumdecimum igitur huius menſis diem, cùm luna ſuum orbem implente, futurum eſt plenilunium, Tranſitus, quod Chaldaica lingua Paſcha dicitur, publica ſolenniſque celebritas agitur, in qua priuati non adducunt hoſtias ad altare, vt eas immolent ſacerdotes: ſed legis mandato populus vniuerſus ſacrificat, cùm ſuam vnuſquiſque victimam adducat atque immolet. Populus igitur gaudebat & lętabatur, cùm ſinguli ſacerdotij munere fungerentur. Sed quidam ob recentem propinquorum obitum in luctu & ſqualore verſabantur, duplicique mœrore affecti erant, quòd & domeſticorum deſiderio torquebantur, & ſacrificij lætitia atque honore ſe priuatos videbant: quia luctu, quo impediebantur, nondùm abſoluto, expurgari & expiari non poterant. Hi mœrore triſtitiaque pleni, ad principem acceſſerunt: & quæ ſibi acciderant, enarràrunt, hoc eſt, recentem domeſticorum obitum & luctum, in quo verſantes neceſſariò, Tranſitûs celebritatis & ſacrificij non potuiſſent eſſe participes. Deindè rogabant, nè pateretur ſe deteriore eſſe conditione, quàm cæteros, néve calamitatem, quæ ſibi ex propinquorum obitu contigiſſet, in criminis loco numerari, & pro miſericordia ſupplicium afferre permitteret. Arbitrari enim ſe grauiora, quàm ipſos defunctos, pati. Nam illis nullum eſſe ſenſum calamitatum: ſe verò viuentes viſum iri, mortem ſenſu minimè carentem appetiſſe.

Cap. 26.

Martium menſem cur Moſes primum poſuerit.

Paſcha, trãſitum ſonat.

Num. 9.

Hæc audiens ille, nec orationem eorum abſurdam, & excuſationem, quòd anteà non ſacrificâſſent, legitimam & commiſeratione dignam eſſe cognoſcebat, animo tamen ancipiti & tanquàm in trutina pendenti, quòd altera ex parte miſericordia & iuſtitia premeret: ex altera, lex Tranſitûs celebritatis, qua primi menſis quartadecima dies ad ſacrificandum præſcribebatur, vrgeret: dubitans, vtrùm negaret, an concederet, quod poſtulabant, obſecrat Deum, vt iudicet, atque oraculo ſententiam ferat. Audiens ergò reſpondit, non ſolùm ad ea, quæ contigerant, ſed quæ in poſterum erant euentura, ſi qui vel eiſdem, vel alijs etiam cauſis impediti, ſimul cum ipſo populo ſacrificare non poſſent. Quæ verò fuerint ipſa reſponſa, declarandum eſt. Naturalis, inquit, luctus in propinquorum obitu neceſſarius eſt, nec adſcribendus eſt crimini. Quandiù igitur luctus erit in mora, à ſacris muris arceto, quos non ſolùm à voluntaria, verùm etiam ab omni labe, quæ præter ſententiam euenerit, expiare oportet. At vbì dies luctûs expleti fuerint, ad parem ſacrificiorũ honorem admittantur, nè defunctorum numerum viuentes augeant. Eant igitur poſteriores quartadecima die menſis ſecundi, eodemque modo atque eâdem lege, qua priores, ſacrificent. Idem etiam concedatur illis, qui non luctu, ſed longa peregrinatione prohibiti, ſimul cum vniuerſo populo ſacra facere non potuerunt. Qu enim peregrinantur, aut alijs in locis habitant, non peccant, vt æquo & pari honore priuari debeant, præſertìm cùm vna regio totam gentem non capiat præ multitudine, & multis in locis coloniæ fuerint conſtitutæ.

Cap. 27.

Ibidem.

Peregrinantes, & ſuos lugentes mortuos, differre poterant ſuũ Phaſe in menſem ſequentem.

Hactenùs de illis, qui legitimas ob cauſas impediti, cùm Tranſitûs ſacrificia *Cap. 28.*

vnà

vnà cum populo celebrare nequiuerint, licèt ſerò, neceſſariò tamen ſtuduerunt officio prætermiſſo ſatisfacere. Nunc extremum illud, quod ad hæreditatum ſucceſsionem ſpectat, aggredior: eſt autẽ mixtum hocquoquè, & ex interrogatione reſponſioneque conſtat.

Num. 27.

Erat quidam nomine Salphaat, vir probus & ex tribu minimè obſcura. Hic filium nullum, filias quinque genuerat: quæ poſt obitum patris dubitantes, ſe bonis paternis ſpoliatum iri, quòd hæreditas ad mares tantummodò perueniret, verecundè, quemadmodùm virgines decet, non vt diuitias venarentur, ſed vt patris nomen & dignitatem conſeruarent, ad Principem accedunt: &, Pater, inquiunt, noſter defunctus eſt, qui in nulla fuit illarum ſeditionum, in quibus contigit innumerabiles interire.

Filię Salphaad verecundè proponunt Moſi cauſam ſuã.

Vitam priuatam & quietam egit: niſi fortè crimini vertendum eſt illi, quòd filium marem nullum procreârit. Nos certè ab illo genitæ ſumus: quæ tametsì parente videmur orbatæ, patrem tamen reuerà te, Princeps, habebimus. Princeps enim legitimus, ſubditis ſuis coniunctior eſt pater, quàm ille ipſe, qui genuit.

Princeps ſubditorũ parens.

Virginum ille prudentiam, & pietatem earum erga patrem admiratus, ſe tamen à reſpondendo ſuſtinuit, quoniam cogitabat hæreditates à viris adeundas, quippè qui militiæ & bellorum, quæ geſſiſſent, præmium eſſent accepturi. Naturam autem, quæ mulieribus eiuſmodi certaminum immunitatem dediſſet, eorundem itèm præmia non elárgiri. Quamobrèm cùm mens eius dubia & anceps, meritò diuerſas in partes diſtraheretur, quæſtionem ipſam ad Deum retulit, quem ſolum controuerſias non falſis nec errãtibus iudicijs diſtinguere, & pro veritate iuſtitiaque dirimere non ignorabat. Ipſe verò rerum omnium effector, mundique pater, qui terram, & cælum, & aquam, & aërem, atque omnia ex his concreta continet & moderatur, qui deorum & hominum Dominus eſt, virginibus orbis reſpondere non recuſauit.

Datur virginibus illis poſſeſſio inter cognatos patris ſui.

Reſpondens autem, plus, quàm à iudice poſtularetur, tribuit ipſe benignus & clemens, qui beneficentia poteſtateque ſua cuncta prorsùs impleuit. Virgines enim collaudauit. (ô Domine, quis laudes efferet tuas? quo ore, qua lingua, quo vocis inſtrumento, qua animi parte præſtantiſsima? Aſtrorúm ne chorus eas pro dignitate celebrabit? cælúm ne vniuerſum vocem emittens, tuarum virtutum partem vllam poterit explicare?) Rectè, inquit, locutæ ſunt filiæ Salphaat.

Num. 27.

Hæc laus teſtimonio Dei comprobata, quanta ſit, quis non videt?

Cap. 29.

Adeſte nunc, homines ſuperbi, qui rebus ſecundis elati, ſupra naturam ceruicem tollitis, & ſupercilium contrahitis, apud quos fœminarũ viduitas riſus eſt, miſericordia malum, & quod miſerabilius eſt, pupillorum ſolitudo deluditur. Videte eos, qui humiles calamitoſique iudicantur, non negligi aut deſpici à Deo, cuius imperij pars deſpectiſſima, ſunt omnia regna orbis terrarum.

Omnia regna terræ, pars deſpectiſſima imperij Dei.

Totus enim ambitus terræ, operum ipſius infimum eſt: & neceſſariò tandẽ reſipiſcite. Attamen cùm poſtulata virginum laudâſſet, nec ſine munere dimiſit, nec parem cum viris propugnatoribus honorem habuit. His enim hæreditates, vt laboribus eorum digna præmia tribuit: illis verò non præmium, ſed gratiam & benignitatem impertiuit. Quod ex ipſius verbis intelligitur apertiſſimè, cùm dicit, donum & munus, non autem merces & prẽmium. Hæc enim accipientium, illa ſunt largientium propria. Cæterùm cùm ad ea, quæ rogauerant virgines, reſpondiſſet, communem de hæreditatum ſucceſſione legem tulit, filios primùm vocans ad hæreditatem.

Lex de hæreditatum ſucceſsione.

Quòd ſi filij deſint, filias: quibus ait hæreditatem adiungi, vt ornamentum extrinſecùs, non vt propriam poſſeſſionem. Quod enim adiungitur, cum eo, quod ornatur, nullam habet neceſſitudinis coniunctionem, ſed ab illo ſeiunctum & alienum eſt. Tertio loco poſt filias, fratres vocat. Patruos ordine quartos conſtituit. Ex quo ſignificat, parentes quoquè filiorum hæredes eſſe. Stultum enim eſſet, exiſtimare eum, qui filij fratris hæreditatem tribuit fratri patris propter neceſſitudinem, quam habet ille cum patre, à ſucceſſione patrem ipſum excludere. Verùm quoniam naturæ lege filij parentibus ſuccedunt, non contrà quod infauſtum erat, reticuit, nè pater & mater ex acerbo liberorum obitu viderentur non conſolabilem dolorem percipere: tacitè autem ipſos vocauit, dum patruos vocat, vt vtrunque complecteretur, nè vel contra decus fieret, vel bona ad aliorum manus peruenirent. Quinto loco vocat eos, qui genere proximi ſunt, quorum primis ſemper hæreditatem adiudicat. Hæc de oraculis, quæ mixta ſunt, neceſſariò percurrimus: nunc ea, quæ per prophetam afflatum edita ſunt, explicabimus. Sic enim me facturum promiſi.

Cap. 30.

Idem Moſi diuini afflatûs, & populo felicitatis initium fuit. Etenim cùm plurima à homi-

hominum millia ex Aegypto ad Syriæ ciuitates in coloniam deduceret, iamq́ue & viri & fœminæ, inuia longaque ſolitudine ſuperata, ad mare, quod rubrum appellant, perueniſſent, in magnis difficultatibus verſabantur, cùm nec traijcere poſſent ob nauium inopiam, nec per eandem viam regredi tutum exiſtimarent. Grauius ad hæc malum afflictis addebatur. Nam Aegyptiorum Rex egreſſus, cum non cõtemnenda equitum & peditum manu properè ſequebatur, vt exitum, quem manifeſtis oraculis adductus conceſſerat, vlciſceretur. Inconſtans enim improborum hominum voluntas, tanquàm in trutina collocata, paruo occaſionum momento in contraria declinat. Inter hoſtes igitur & mare concluſi, de ſalute ſua ità deſperabant, vt alij ſatius eſſe ducerent, manibus hoſtium interfici, alij mortem obire voluntariam mâllent, quàm hoſtibus ludibrio eſſe. itaque ſe in mare deijcere cogitabant, & oneribus quibuſdam comportatis in litore conſidebant, vt ſimul àc hoſtes appropinquantes adſpexiſſent, deſilientes celeriùs in profundum demergerentur. Sic igitur difficultate neceſſitatis exterriti, torquebantur. Sed propheta cernens, præ ſtupore populum vniuerſum, vt piſcium iactum congregatum, non ampliùs apud ſe conſiſtens, ſed numine correptus, vaticinatur in hunc modum: Timor quidem neceſſarius, & terror propinquus, atque ingens periculum eſt. Ex aduerſo enim immenſum pelagus, nulla ad fugiendum via, nulla nauium copia: à tergo inſidiæ, & hoſtium acies celerrimè perſequentium. Quoniàm te vertas? quò te ſubducas? omnia vndiquè repentè irruunt: terra, mare, homines, elementa naturæ. Vos tamen confidite, nec animos deſpondete, nec deterremini, ſed inuictum à Deo auxilium expectate: ſpontè iam aderit: ex occulto, quemadmodùm ſæpiùs experti eſtis, pro vobis pugnabit. Cerno manum, quæ vobis opitulatura eſt, aduerſariorum ceruicibus laqueos inijcientem. Detrahit eos in mare: inſtàr plumbi collabuntur in profundum. Vos quidem illos viuentes animaduertitis: ego verò iam mortuos perſpicio. Hæc ille ſpem omnem ſuperantia vaticinabatur: Ipſi verò re ipſa vaticinij veritatem experti ſunt. Nam quę fabulis videbantur magìs incredibilia, diuina potentia cõtigerunt. Maris confractio, vtriuſque ſectionis diiunctio, vndarum per totum profundum ad partem fractam confirmatio, vt magnificæ viæ ſectio eſſet pro muro validiſſimo. His enim congelatis, ſublime patebat iter multitudini, tutò per mare, non ſecùs àc per ſiccam ſemitam & ſolum lapideum, incedẽti. Arena enim exiccata, in naturam ſolidam coaluerat, cùm hoſtes velociſſimè perſequentes, ad propriũ exitium feſtinarent. Extremum agmen, tanquàm auriga, nubes dirigebat, in qua diuina quædam erat facies, ignis ſplẽdorem emittens. Pelagi fluctus, qui compreſſi ſeiunctique fuerant, refluebant, partibus non ampliùs exiccatis, ſed colliqueſcentibus: ex quo repentina exundatio, & hoſtium interitus, quos muri iam congelati corruentes, & maris æſtus, in ipſam viam tanquàm in vallem delati, obruerunt.

Inconſtans malorũ hominum voluntas.

Exod.14.

Vaticinatur Moſes ſuo populo Aegyptiorũ interitum.

Aegyptij ſubmerguntur in mari.

Erant indicium exitij cadauera ſupernatantia, quę maris ſuperficiem conſtrauerãt, & vehemens procella, quæ aceruatim illa in aduerſum litus eiecit. Spectaculum neceſſarium populo conſeruato, qui non modò periculum euaſerat, ſed etiam videbat aduerſarios, non humana, ſed diuina vi grauiùs punitos, quàm vlla ratione dici queat. Quamobrèm Dei laudes, à quo tantùm beneficium acceperant, iurè celebrantes, ei gratias egérunt. Moſes enim populo in duos choros diſtributo, vni, qui ex viris conſtabat, ipſe dux erat: alteri autem, qui ex mulieribus, ſororem præfecit, vt patrem & tãti benificij authorem collaudarent, mutuis harmonijs concinentes, cùm & animi, & voces ipſæ conuenirent: animi, quoniam ad eandem gratiarum actionem tendebant: voces, quoniam ex grauiſſimo & acutiſſimo ſono conſtabant. Virorum enim vox grauis, fœminarum acuta. Quaproptèr ſi rectè componantur, ſuauiſſimus ex illis & iucundiſſimus cantus efficitur. Tot autem hominum millia rebus incredibilibus & admirandis, quas commemorauimus, adducta ſunt, vt idem ſentirent atque concinerent. Lætabatur enim Moſes, & perſpecto multitudinis gaudio, voluptatem cohibere non poterat. Itaque canticum inchoauit, chori autem audita retinebant. Hoc eſt principium & exordium prophetiæ Moſis, per afflatum numinis editæ.

Cap.31.

Exod.15.

Canit Iſrael Deo laudes, pro ſuis beneficijs.

Deindè vaticinatus eſt de primo & maximè neceſſario cibo, quem terra nõ edidit, ſterilis nimirùm & infœcunda: ſed cælum demiſit, non ſemèl, ſed annis quadraginta quotidiè ſummo manè, fructum æthereum, minutiſſimo rori perſimilem. Hunc Moſes intuitus colligi iubet, & Deum obteſtatus, ait, Eos, qui diuinam benignitatem in rebus fidẽ ſuperantibus experti eſſent, ipſi Deo credere oportere. Quarè cibaria hæc,

Cap.32.

Exod.16.

Iubet Moſes ſpiritu prophetico nō aſſeruari manna in diē alterū.

inquit, nè condantur, aut reponātur. Nullam eorum partem in craſtinum diem quiſpiam conſeruet. His auditis, quidam in religione non ità confirmati, exiſtimantes fortaſsè ea non eſſe oracula, ſed principis monita, relinquunt aliquid in poſterū diem: quod quidem corruptum, fœtore primùm impleuit totum exercitum: deindè in vermes, qui ex corruptione naſcuntur, conuerſum eſt. Quæ perſpiciens Moſes, incredulis meritò ſuccenſuit. Quis enim non ſuccenſeret hominibus imperitiſſimis, qui cum tot tantaq; vidiſſent facilè confecta eſſe diuina prouidentia, quæ nulla ratione quiſquam fieri poſſe exiſtimaret. non ſolùm dubitarent, ſed omninò non crederent? At ipſe pater duobus euidentiſſimis ſignis prophetæ vaticiniū comprobauit. Quorum vnum ſtatìm oſtendit, cùm id, quod condiderant, corrumperetur, fœteret, & in vermes animalia abiectiſſima conuerteretur. Alterum autem poſtridiè demonſtrauit. Semper enim, quod ſupererat, poſteaquàm neceſſarium abſportauerat multitudo, ſolis radijs liquefiebat, & liquefactum conſumebatur. Secundum haud ità multò pòſt viticinans oraculum edit de ſacra die ſeptima: quæ quidem dies quam prærogatiuam haberet, non ſolùm ex quo mundus conditus eſt, verumetiam antequàm cōderetur, homines ignorabant, ob eam fortaſsè cauſam, quòd propter continuas euerſiones, quæ tum ex aqua, tum ex igne contigerant, non potuiſſent à maioribus ſuis accipere monumenta rerum, quæ certa temporum ſerie atque ordine eſſent conſecutæ. Arcanum id Moſes vaticinans aperuit oraculo, quod ſigno perſpicuo rem teſtabatur. Signum illud fuit eiuſmodi:

Cap. 33.

Sexto die bidui annonam pluit.

Prioribus diebus ex aëre minor copia defluebat: ſexta autem die, duplo maior. Ac prioribus quidem diebus ſi quid ſeruabatur, ità liquefiebat, vt in humorem omninò redigeretur. Tunc autem nullam cōmutationem accipiens, in eodem ſtatu permanebat. Hæc admiratus Moſes, non magìs coniecit, quàm, diuino numine afflatus, vaticinatus eſt ſeptimam diem. Quanquàm eiuſmodi cōiecturæ propheticæ propinquæ ſunt. Neque enim mens tam rectè rem ipſam attingeret, niſì diuinus ſpiritus eam perduceret ad veritatem. Res autē admirabilis apparebat non ſolùm ex eo, quòd cibus duplicabatur, aut quòd pręter morem integer permanebat: verumetiam ex eo, quòd ſexta die vtrunque contingebat, quam quidē diem ſacratiſſimus ſeptimæ diei numerus ſequebatur. Quæ ſi quis expendiſſet, reperiſſet eodem ordine cæleſtem cibū ſuppeditari, quo mundus ipſe fuiſſet genitus. Primo enim ex ſex diebus & mundus condi, & cibus ille demitti cœpit. Eſt autem appoſita & congruens ſimilitudo. Nam vt abſolutiſſimum mundi opus ex nihilo fecit, ſic in ſolitudine copiam præbuit, elementis ex præſenti vſu cōmutatis, vt aër pro terra ſine vllo labore aut moleſtia cibos abundè

Exod. 16.

Aërem non daturū mā-na die ſeptima, Moſes vaticinatur.

ſubminiſtraret illis, qui eos ſibi per ocium parare non poterant. Tum edidit tertium oraculum inprimìs admirabile: Septima, inquiens, die ſolitū cibum aër non exhibebit, nec quicquam vel exiguum in terrā ex more deferetur. Id quod res ipſa comprobauit. Pridiè enim hæc pronunciauerat, cùm Hebræorum quidam, vt conſueuerant, ad colligendum profecti ſunt, ſed ſpe ſua falſi, & re infecta redière unt, ſe, qui non crediſſent, accuſantes, vatemq; & diuinum, & qui ſolus obſcura incertaque perſpiceret, appellātes prophetam. Hæc ſunt, que numine afflatus de cæleſti cibo vaticinatus eſt.

Cap. 34.

Alia neceſſaria, licèt admonitionibus magìs, quàm oraculis ſimilia videantur, ordine proſequamur. ex quibus & illud eſt, quod aduersùs eos, qui inſtituta patria violauerant, geſſit, de quo & anteà diximus, cùm taurum aureum ad ſuperbiæ Aegyptiacæ

Exod 32.

imitationē fabricati, choros conſtituerūt, & aras ædificârunt, & victimas immolârūt, Dei veritatem obliti, & Maiorum nobilitatem, quæ religione ſanctitateque creuerat, abolentes. Quamobrèm Moſes incredibili affectus dolore, primùm quòd populus vniuerſus, qui ſemper anteà omnium acutiſſimè perſpexerat, cæcus euaſiſſet: deindè quòd falſum & cōmentitium ſimulacrum potuiſſet extinguere veritatis lucē, quam nec ſol ipſe deficiēs, nec totus aſtrorum chorus obſcuraret. fulget enim proprio suo diuino & incorporeo ſplendore, cui hæc, quæ ſenſibus percipiuntur, cōparata, idem eſſe videantur, àc ſi cum die nox comparetur. Et facie igitur, & mente commutata, Moſes, quaſì ipſe non eſſet, diuino furore correptus: Si quis, inquit, errore non eſt deceptus, nec externo flagitio religionem violauit, me ſequatur. Cùm autem vna tribus non minùs animo, quàm corpore ad eum acceſſiſſet, quæ pridèm contra nefarios & impios incitata, ducē & Imperatorem cupiebat inuenire, qui iuſtū vlciſcendi tempus rationemque pręſcriberet, eamque Moſes indignatā & gementem, animoque promptam & paratam adſpexiſſet, magìs adhuc inflammatus, Vnuſquiſque veſtrûm, inquit,

Iraſci propter iuſtitiā magna virtus eſt hinc dicitur: Iraſcimini & nolite peccare. Pſal. 4.

ſtricto

ſtricto gladio per medium exercitum ruat: nec alienos ſolùm, ſed amicos & ſanguine coniunctiſſimos paſsim interficiat, & facinus hoc pro veritate diuinoque honore ſuſceptum, pro quibus pugnare & decertare leuiſſimus eſt labor, ſanctiſſimum putet. At illi cum clamore * tria hominum millia ſtatìm interficiunt, inprimiſque illos, qui fuerant impietatis authores. Nec ſolùm defenſi ſunt, quòd ſcelus non attigiſſet: ſed etiam optimorum generoſiſſimorum numero adſcripti, munus rebus à ſe geſtis dignum, nempe ſacerdotium, acceperunt. Aequum enim erat, eos religionis cuſtodes efficere, qui pro religione pugnantes, ſe fortiſſimè geſſerant.

* Viginti tria millia interficiuntur eorū qui fuerūt idololatriæ authores. Exo. 32.

Cap. 35.

Habeo dicere oraculum adhuc admirabilius, de quo priùs etiam verba feci, cùm loquerer de prophetæ ſacerdotij principatu, quod, cùm ab ipſo item numine afflato pronunciatum fuiſſet, non longò pòſt tempore, ſed confeſtìm euentu confirmatum fuit. Eorum, qui templi res tuētur & curant, duo ſunt ordines: Vnus ſacerdotum, qui præſtantior eſt: alter miniſtrorum, qui eſt inferior. Erant autem eo tempore tres ſacerdotes: miniſtrorum verò multa millia. Hi, quòd numero multitudineque præſtarent, elati ſacerdotum paucitatem aſpernabantur, eaque re ſe duplici peccato obſtringebant. Nam & dignitate ſuperiores deprimebant, & extollebant inferiores, vt ſi ſubditi inuaderent principes, ob cōfuſionem ordinis populo chariſſimi. Tum facta conſpiratione, contra prophetam vociferabantur, quòd cognatione propinquitateque adductus, fratri, fratriſque filijs ſacerdotium tribuiſſet, & eorum cooptationem ementius eſſet, tanquàm diuina prouidentia non eſſet conſtituta, vt ipſe loquebatur. Hæc ille periniquo animo ferens, magnoque dolore affectus, licèt mitiſſimus eſſet & manſuetiſſimus, tamen ob ſceleratorum odium iuſtiſſima ira ſic exarſit, vt ſupplicauerit Deo, vt ipſorum ſacrificium auerteret: non quòd impiorū ſacrificia iuſtiſſimus iudex eſſet ſuſcepturus, ſed quòd etiam Deum amantis animus, quātùm ad ſe attinet, non tacet, ſed ſolicitus eſt, nè impijs res proſperè cedant, ſed eos ſemper ſua fruſtretur ſpes. Adhuc igitur ardens, legitimaque indignatione accenſus, numine afflatur, & in prophetam conuerſus, vaticinatur ad hunc modum:

Miniſtrorū tēpli apud Hebræos duplex ordo.

Num. 16.

Murmur miniſtrorum tēpli aduerſus Moſem.

Cap. 36.

Grauis & periculoſa defectio eſt incredulis, quos ſolos non verba, ſed facta erudiunt. Iſti vapulantes, me non eſſe ementitum intelligent, quandò diſcentes intelligere noluerunt. Exitus ipſorum è vita, planum hoc faciet. Nam ſi morte ſolita naturali peribunt, ego ſum ementitus oracula: ſin noua atque inſolita morte auferentur, me vera dixiſſe conſtabit. Profundiſſimam terræ dehiſcentis voraginem cerno, frequenteſque cognationes pereuntes, & familias, quę ſibi dignitatis ſucceſſionem arrogant, detractas & abſorptas, viuoſque homines in tartara deſcendentes. Vbi tacuit, terra motu concuſſa dehiſcit, in ea potiſſimùm parte, in qua impiorum erant tabernacula, quæ protinùs è medio ſublata ſunt. Partes enim terræ, quæ ſeceſſerant, re perfecta, quamobrèm diſiunctæ fuerant, rursùs coniunctæ ſunt. Ducentos autem & quinquaginta defectionis authores fulmina immiſſa ſtatìm omnes ſuſtulerunt, nulla parte cadauerum relicta, quę poſſet affici ſepultura. Inſignis hæc & celebris ſuppliciorum ſucceſſio, & magnitudo, prophetæ religionem declarauit, comprobante Deo veritatem ipſius, qua in pronunciandis oraculis vtebatur. Nec illud conſideratione indignū eſt, quòd terra & cælum, præcipuæ mundi partes, ſupplicia ſceleratis intulerunt. Scelus enim ipſorum in terra radices egerat, & in ſublime ſic efferebatur, vt ad cælum vſque conſcēderet. Quamobrèm ab vtroque elemento ſic vindicatum eſt, vt terra quidem patefacta atque dehiſcens, eos, vt grauia ſibi tunc pondera, corriperet atque abſorberet: cælum autem nouo ignis imbre demiſſo, nefarios combureret, in nihilumque redigeret. Idem verò, & abſorptis à terra, & à fulmine deletis, exitus fuit. Neutri enim vllum veſtigium reliquerunt. Illi enim terra obruti ſunt, hiatu ad exæquādum ſolum concludente: Hi fulminum igne deleti penitùs, atque conſumpti.

Vaticinium Moſis de interitione Chore cum 250. miniſtris.

Num. 16.

Cap. 37.

Cæterùm cùm hinc in cælum eſſet migraturus, relictaque vita mortali, immortalitatem adepturus, euocatus à patre, qui ipſum à ſe ex duobus, corpore nimirùm animoque compactum, in naturam vnam redacturus erat, totumq; prorsùs in mentem, vt ſolem, luculentiſſimam tranſlaturus, tunc afflatus numine, non iam in vniuerſum toti populo vaticinari videbatur, ſed vnicuique tribui ſingulatìm, quæ tum ipſis, tum poſteris erant euentura. Quæ partim iam contigerunt, partim expectātur. Quapropter ex ijs, quæ facta ſunt, futurorum fides confirmatur. Eos enim, qui & paterno, & materno præſertìm genere, & conſilijs, & vitæ inſtitutis, & alijs rebus innumerabilibus differebant, ità deuinxit & conciliauit, vt tanquàm vnius hæreditatis diuiſio, ratio-

Non tū migrauit Moſes in cælū, ſed cū Chriſto migraturus erat.

Deut. 33.

Moriturus Moſes ſingulis tribubus auentura pnunciat

nibus oraculiſque conueniens inueniretur. Admiranda quidem ſunt hæc, ſed admirabilius multo extremũ illud ſacrarum literarum, quod totius legiſlationis eſt, veluti caput in animali. Iam enim ſeſe colligens, & tanquàm è carceribus curſum dirigẽs, in cœlũ euolaturus, numine afflatur, & de ſe, viuẽs adhuc, vaticinatur vt defuncto, quòd mortuus eſſet, cùm nondùm eſſet mortuus, quòd ſepultus nullo præſente, non mortalibus nimirùm manibus, ſed immortalibus poteſtatibus, quòd non in Maiorum ſepulcro conditus, nempe monumentũ præſtantius conſecutus, à nullo mortaliũ perſpectum: quòd integrum menſem populus ipſum lachrymans defleuerit, proprium communemque luctum oſtendens ob perpetuam eius tum in ſingulos, tum in vniuerſos beneuolentiam & ſtudium. Moſis & Regis, & legiſlatoris, & ſacerdotum principis, & prophetæ talem fuiſſe tum vitam, tum obitum, ſacrarum literarum monumenta commemorant.

MARTYRIVM S. MARCELLI, QVI APVD CABILONEM PRO CHRISTO PEREMPTVS EST. HA-
betur in antiquis MS. codicibus, & vetuſtiſſima Martyrologia conſentiunt. Stylum paſſim nonnihil correximus.

4. Septẽbris

CVM ſub Antonino Imperatore per omnes prouincias & ciuitates aduerſùm Chriſtianos impiæ perſecutionis edicta penderent, ea prouinciarũ præfecti & iudices non tam obtemperandi ſtudio, quàm veræ religionis odio, tanta contentione exequi videbantur, vt vbiuis locorum vltra humanam crudelitatem in Chriſtianorum ſanguinẽ belluina quadã immanitate ſæuirent. Per id tempus Lugduni vehementer perſecutionis feruebat rabies, vt cùm ex populi ſæuientis arbitrio vterque ſexus & omnis ætas atque conditio raperetur ad pœnam, quinquaginta viri ſacræ religionis cultui dediti, diuerſis ſuppliciorum generibus excruciandi, iuſſu pręſidis in ergaſtulis detinerentur. E quibus primarij fuêre beatiſſimi Marcellus & Valerianus, qui patefacto diuinitùs carcere, vt habet doctrina Euangelica, ad aliam ciuitatem clàm aufugerunt. Quod quidem diuina prouidentia ità factum nemo ambigit, vt ad illa loca properarent, vbi erant pro Chriſto paſſuri: & gentiles ab illis ad Dominum conuertendi, exemplis martyrij eorum corroborarentur. Porrò cùm ſic perſecutionis turbinem declinarent, non mente, ſed flumine; non fide, ſed itinere ſeparati ſunt. Valerianus enim Auguſtudunum petijt, Marcellus Sequanæ territorium: vt vtriuſque ripæ accolas ad verum Dei cultum diuinis ſermonibus conuerterent: vt non ſolùm proprij ſanguinis effuſione, ſed etiam multorum ad Chriſtianam religionem traductione, de diabolo triumpharent.

Sæuitia in Chriſtianos

Matth. 10.

Cumque ſanctus Marcellus latendi ſtudio viã occulti itineris conficeret, Dominus noſter Ieſus Chriſtus confeſſorem ſuum diutiùs latére paſſus non eſt. Quidam enim Lationus abimprouisò eum hoſpitio accepit, qui ſtatuã Martis equeſtrem, Mercurij etiam & Mineruæ ſimulacra, ex quodam metallo fabrefacta, in ipſo veſtibulo collocata, peculiari cultu proſequebatur. Cuius prophanæ ſuperſtitionis errorem cùm ſanctus Dei non ſine multo animi dolore vidiſſet, admonet hoſpitem, vt ab hac miſerabili ſuperſtitione diſcedat: aſſerens, ſaxa ſenſu carẽtia non poſſe cuiquam opitulari, ſed illos aut brutis pecudibus comparandos, aut non multùm à ſaxis diſtare, qui deos crederent, quos humana manus ad dæmonum ſimilitudinem effinxiſſet. Ea obiurgatio tantam apud Lationum vim habuiſſe fertur, vt breui tempore tota eius domus, contempto errore, ad fidem Chriſti conuerſa ſit. Cùm autem non irrito labore aliquãdiù illic Marcellus hæſiſſet, audit feruere locis omnibus perſecutionis procellam. Itaque relicta vrbe Cabilonenſi, Argentomagẽſis aggeris vicum petit, vbi in Priſcum Præſidem, ſolenni epularum apparatu, profana ſacrificia numinibus ſuis immolãtem incurrit, & ab illo hoſpitalitatis ſtudio ad conuiuium inuitatur. Sed ſanctus Dei martyr ab illis epulis abhorrens, conuiuas obiurgandos potiùs cenſuit, quàm vitandos. Ea verò repræhenſione vt Chriſtianum ſe eſſe declarauit, omnium ea ſententia fuit, nouis eum ſupplicijs excruciãdum, & ad arboris ramos naturâ diffuſos, toto corpore duris reſtibus alligandum, atq; ità vi adductis ramis, & poſteà laxatis, mẽbris omnibus diſcer-

Marcellus hoſpitem ſuũ reprehendit, & ad Chriſtũ conuertit.

Obiurgat Priſcũ Præſidẽ, & conuiuas eius ob ſuã idololatriam.

diſcerpendum. Sed ſancto martyre fidei conſtantia in confeſſionis ſuę propoſito fortiſſimè perdurante, cruento perſecutori nequiſſimæ crudelitatis conſilio illud atrocius viſum eſt, vt ſub populi conſpectu diuerſis pœnarum generibus conficeretur. Iubet itaque eum ad Saturni ſtatuam duci, quæ Araris ripæ imminebat, & ad Solis ſimulacrum, quod ab alia fluminis parte colebatur: quibus ſi nolit ſacrificiũ offerre, gladio caput eius amputari. At fides martyris, cæleſti virtute confirmata, frangi non potuit: ſic verò quotiès eſſet interrogatus, reſpondit: Quiſquis Deum viuum totis animi viribus & perfecta cordis fide complexus eſt, inſenſibilibus idolis nunquàm ſacrificabit: quæ cùm ſint ex ære & ſaxis cõfecta, nefas planè eſt, animam cælitùs datam, vitæ ſuæ authore neglecto, ea colere: quod quidem diabolus in humani generis certiſſimam perniciem hortatur. Se verò nunquàm eò adductum iri, vt tam prophanis ſacrificijs contaminetur, vtpotè qui Chriſto quotidiè hoſtiam ſyncerã offerat: potiùs verò præcedentium ſociorum exempla ſecuturum, cum quibus ſe ſperet æternæ beatitudinis præmia adepturum. Cernens igitur Præſes eum nec minas, nec ſupplicia reformidantẽ, furentis iracundiæ ſtimulis incitatus, inaudito crudelitatis genere defodi eum cingulotenùs & rectum ſtare iubet: vt ſepultura viuo eſſet ad pœnam, quæ vita functis impenditur ad requiem. Atque in hunc modum inuictus Dei martyr, ſecundo à Cabilone milliario, viuens in Chriſto, ſepelitur, & in tertium diem in Dei amore & laudibus perſeuerans, impollutum Domino reddit ſpiritum, ſancti corporis exuuias nobis ad patrocinium derelinquens.

Inuicta S. Marcelli cõſtantia.

Nota inſolens immanis ſupplicij genus.

VITA SANCTISSIMÆ IDÆ CONSCRIPTA AB VFFINGO MONACHO VVERTINENSI S. LVDGERI.

PROLOGVS AVTHORIS.

PIVS humanæ ſalutis prouiſor Ieſus Chriſtus, qui operarios ſuos adhuc in vineam ſuam mittere nõ deſinit, diuerſis ab initio Eccleſiam ſuam ſublimauit honoribus: dum innumera quoquè gentilium voluit ſanctorũ ſuorum florere patrocinia, nec vllam terrarum partem donorum cæleſtium eſſe expertem, de quo ſcriptum eſt: Reipſa comperio, quòd nõ ſit perſonarum reſpectus apud Deum, ſed in quauis gente, qui timet ipſum, & operatur iuſtitiam, is acceptus eſt illi. Quod vtiquè iam veſpere mũdi in beatiſſima Dei famula Ida completum eſſe comperimus: Cuius (ſi Deus annuerit) ſanctitatis indicia ſignorum ſtipulatione ſubnixa, prout poſſumus, enucleare geſtimus. Quæ videlicet venerãda Chriſti ancilla, ſummo inter ſuos loco nata, tempore magni Regis Caroli claruiſſe refertuṛ. Ex regali ſcilicet indole ſanctarum virginum Odiliæ, & Gertrudis filiæ ſancti Pipini, quarum, ſi quis ſanitatis indigus, ſalutiferas lipſanas frequentat, teſtem ſe protinùs recuperatæ ſentiet ſoſpitatis. Hęc itaque, vt in ſequentibus dicemus, licèt cõiugali lege conſtricta, nihil tamen cæleſtis ſponſi prætulit amori, & ideò non ſolùm nullũ pudicitiæ & caſtitatis damnũ pertulit: immò centeſimũ fructum ſupernæ mercedis, cum primæ horæ conductoribus, vitiorum victrix, percipere meruit. Huius permulta miracula vel antiquitate temporũ, vel ſcriptorum inopia obliterata, nobis manẽt incognita: illa verò quæ à perſonis idoneis diuulgata didicimus, modernis tẽporibus viſu ſimul & auditu propalata, quanuìs obtuſo ingenio & imperito ſermone, veraci tamen & ſimplici relatione, beatæ Idæ comite interuentu, conabimur explicare. Illorum nanq; in veteri teſtamẽto non refutatur oblatio, qui poſt aurea & argentea, quæ à diuitibus in domo Dei offerebantur donaria, pelles etiam rubricatas & pilos caprarum deuota mente in theſauros Dei ad vſus legitimos trãſmiſerunt. Ob hoc, ſummoperè huius codicilli lectorem obſecramus, nè ſi quid in hoc opuſculo incompoſitiùs indoctiuſùe grammatico incedit tramite, temeritatis notam nobis opponat, qui fortiora nobis aggreſſi, de ignauiæ noſtræ nidulo ſaltem ad lucem reſpirare audeamus. Cæterùm degener ſtylus lineam hiſtoricæ proſequitur veritatis, cuius hinc felix ſortiemur initium.

Act. 10.
Ephes. 6.

Iſte Pipinus fuit Ma.or domús Frãciç, vt habetur in eius vita 21. Februarij.

Matth. 19. & 20.

Exod. 35.

Succincta de præfecti Egberti morbo narratio. Cap. 1.

Septēbris 4.

Egbertus præfectus Caroli Magni grauiſſimè infirmatur.

E O tempore quo victorioſiſſimus Imperator Carolus Saxonum & Francorum ſceptra, multarumq; gentium frena feliciter gubernabat, expeditio exercitûs, propter Galliarum ſeditionem, in Occidentē dirigitur: vbì tunc inter alios Oriētis proceres, præfectus quidam Egbertus nomine aduenisse dicitur, qui grauiſſimam ibì incurrit ægritudinem. Cùm autem inualeſcente morbo penitùs ſe ab hac præfectura ſubtraheret, Imperator illum cuidam de ſuis ſummis ipſius loci primatibus procurādum diligentiſſimè commendauit. Erat enim prædicto Augusto, præ inuictæ conſtantiæ & prudentiæ præconijs, non mediocriter acceptus. Perlato ergò ad hoſpitium magna humanitate ſeruitur, quia & hanc eius infirmitatem, non ad vitæ perniciem, ſed ad rerum ſequentium conſummationem, ex diuina (vt liquet) prædeſtinatione credimus eueniſſe. Erat præfato Comiti, apud quem hoſpitabatur, vnica filia, vnicè ſibi dilecta, venuſta fronte & egregia forma, quæ intantùm ægrotanti eſt compaſſa, vt per ſeipſam aliquotiès illi obſequendo, quantùm ſuam perſonam decuit, & eius hulcera opp[illegible]aret & congrua doloribus exhiberet fomenta, cuius ipſe ſolatio valdè delectabatur.

Humaniſſimè à ſancta Ida tractatur.

De recuperatione ſanitatis domini Egberti. Cap. 2

Carolus Imperator eū viſitat.

INtereà Imperator rebus in tutum compoſitis, victor reuerſus, præcellentiſſimi ſui comitis haud immemor eandem, qua illum pridèm reliquerat, ciuitatem viſitandi adijt gratia. Eumque iam per Dei ſaluantis gratiam & clementiam valentiorem, auraque animatum aeria, reperit. Dumque mutuo aliquandiù colloquio fruerentur, inter ſermocinandum illuſtris vir Egbertus, de præfatæ virginis nuptijs, principi ſuggeſſit: vt eius conſilio, immò Dei auxilio, huius conſequeretur effectum. Princeps verò de eius recuperatione, ſimul & poſtulatione multùm gauiſus, & ſuum ad hoc aſſenſum & parentum adeptus eſt fauorem, deditque illi in eiſdem partibus multas poſſeſſiones de publico, quatenùs viciniori potentia ſoceris acceptior factus, non minori apud illos quàm in genitali ſolo præcelleret dignitate. Inſupèr etiam cunctis Saxonibus, qui inter Rhenum & Vuiſurgim maxima flumina inhabitant; ducem præfecit. Poſt hæc ſponſam ſuam Chriſtianiſſimam, ipſe admodum religioſus, cum Dei timore ſuſcepit, & ab omni illa parentela honorificè dimiſſus, ad ſua commigrare decreuit, ſemper ad mentem reuocans, quantos cælitùs ſucceſſus in illa peregrinatione ſit adeptus, multaſque ſaluatori Deo gratiarum reddidit actiones.

Egbert' petit ſanctam Idam ſibi dari vxorē

Carolus Magnus dat illi multas terras pro dote nuptiali.

S. Ida nubit Egberto principi.

De hoc quòd in ſomnis Angelum audiuit de ſitu loci. Cap. 3.

QVadam die dum adhuc itineri inſiſterent, venerunt ad locum quendam iuxta Lupiam flumen, qui Saxonica lingua Hirutfeldt nuncupatur, amœnis nemoribus conſitum, ibique inuenta non magna planitie, veſpertino iam incumbente crepuſculo, tentoria fixerunt, laſſisque ex profectione ſomnos dabat herba ſalubres. Omnibus itaque alto ſopore depreſſis, venerabili matronæ Idæ Angelum ſuum in ſomnis Dominus mittere dignatus eſt, qui poſt multa, quibus eam inſtruxit, monita, oratorium ibidèm ex ſuis ſumptibus conſtruendum prædixit, vbì Domino quandoquè liberiùs deſeruiret, poſtque huius vitæ curſum conſummatum illic ei Dominus remunerationis æternæ locum quietudinis vnà cum viro ſuo præſaga voce promiſit. Illa mox diuina tacta compunctione, dum primum manè illuxit, Domino ſuo, quæ angelico relatu didicerat, pleniſſimè expoſuit, à quo ſtatìm, qualiter iſta animo eius viderentur, gratulabunda ſciſcitatur. Qui dum verbis fidem ad omnia accommodaret, beata Ida ſolotenùs inclinata Domino, vt felicia cœpta ad calcem vſque perfecti operis perduceret, ſubmiſſa voce rogabat. Non multò pòſt in loco ſupradicto, vbì quondàm denſiſſima ſyluarum obductione aſtra ipſa occulebantur, lapidea Baſilica, opere polito conſtruitur, ac in ſanctæ Mariæ genitricis Dei honore, ſanctique Germani Epiſcopi conſecrata eſt.

Viſio ſanctæ Idæ.

Cōſtruitur eccleſia in honorē Mariæ virginis & S. Germani

Quandò

Quandò in prouinciam Dreni peruenit. Cap. 4.

AD illum nanq; dicatum locũ, qui eſt in pago Dreni in Lupiæ fluminis ripa, nonnulla illuſtris viri Egberti prædia reſpiciebant, vbì Deo dilecta matrona Ida frequentiùs commorari & ſemper recentibus in Dei cultu laboribus intentiſſimè conſueuerat inſudare. Studebat nihilominùs ex occaſione copulæ carnalis Deo, quę Dei erant, reddere, ſic forinſecum amorem temperare, vt nullius leuitatis nęuus rigorem animi eius potuiſſet obfuſcare. Si enim, vt apoſtolicus ſermo ſonat, ſanctificatur vir infidelis in muliere fideli: quanto magìs vaſa paria ſanctitatis, alterutris emicant ſuffulta virtutum inſtructionibus? Quid ſuper hoc conuenientiùs profertur, quàm duobus in carne vna, vnam ineſſe ſpiritus ſancti indiſciſſam operationem, quæ illos deforìs connubiali iure connexos, ardentiori cæleſtium intùs inflammauit amore. Grauitas eius. 1.Cor.7.

De obitu domini Egberti. Cap. 5.

NOn paucis poſt hæc annis elapſis, militiæ ſuæ penſo expleto, dominus Egbertus vir in Chriſto honorandus, humanis rebus excipitur, cuius ſpiritus mox cælorum palatinas ſedes beatus hoſpes promeruit obtinere. Poſt cuius migrationem beata Ida quàm diſtrictè tenerum corpus arctauerit, difficile dictu eſt: Quippè quæ totum ſpatium quod reſiduum fuit huic incolatui, incredibili & paucis imitabili duxit abſtinentia, nunquàm mentis propoſitum à Dei cultu relaxans. Secundùm Apoſtoli dictum, mortificauit membra ſua ſuper terram ab omni illicito appetitu ventris & linguæ, omnemque eximiam pompam gloriæ, qua delicatiſſimè fuerat educata, ad nanciſcenda laborum ſuorum emolumenta feliciter immutauit. Quæque verò de redditibus in matrimonio eius annuatim reſeruauit, ea ad pauperum vſum in cæleſtes apothecas repoſuit, metuens nè parcè ſeminans, parcè & meteret: proptereà ſeminauit in benedictione, quod in poſterum centenis manipulis in area vniuerſalis meſſionis lætabunda triturauit. Et vt ſupernorum meditatione arctiùs occuparetur, in præfatæ eccleſiæ plaga meridiana, contiguam eius parieti porticum conſtruxit, in qua remotiùs orare & à vulgari ſtrepitu immunis conuerſari poſſet, vbì dominus Egbertus laudandæ memoriæ conditus pauſat. Obit dominus Egbert⁹ maritus ei⁹. Caſtigat corpus ſuũ beata Ida multis abſtinentijs. Coloſ.3 Vacat miſericordiæ operibus. 2.Cor.9. Itẽm contẽplationi & orationibus.

Quantis profectibus ſancta Ida vitam ſuam ornâuerit. Cap. 6.

MArmoreum ſibi ſarcophagum longè ante obitum iuſſit præparari ob incerti temporis momentum, quem duabus quotidiè vicibus, quandiù ſuperuixit, diuerſis alimentorum aliarúmve rerum impenſis ſummotenùs impleuit, & victu carentibus hilariter diſtribuit. Verè beata, quæ intellexit ſuper egenum & pauperem, & fregit ei panem ſuum, vt in die mala liberet eam Dominus. Excubiarum & orationum priuata ſtudia, quæ ſatìs dignè textûs deſcriptio delineabit? Sufficiat tantùm humanæ curioſitati, de his quæ forìs geſſit mirari. Ea verò quæ ſub obtentu exteriorum in ſolius Domini proſpectu clandeſtinis ſudoribus peregit, cuius vrbana ſuffi ciat enarrare facundia? Theoricæ quippè intenta diſciplinæ, nunquàm extra ianuam quam incoluit cellæ, pedem fertur amouiſſe: ſaluo eo dum inopum ſtipendijs deſeruiret, ſemper factis imitans quod ſcriptum eſt: Redemptio animæ, propriæ diuitiæ. Talibus virtutum prærogatiuis ſacroſanctum ſuum adornauit velamen. Necnon inter agendum cautiſſimè ſtuduit popularem vitare fauorem, firmiſſimam in cælis ſpei anchoram figens, fragoſa ſeculi obſtacula fidei thorace, quaſi tuta carina tranauit, vt ad plenam perfectionis (quæ Deus eſt) pertingeret charitatem. Pſal.40. Ecce quàm fuerit ſolitaria. Prouer.13.

Quomodò de hac vita tranſmigrârit. Cap. 7.

HIs ad deſiderabilem finem perductis, cùm remunerator omnium Deus turturem ſuam ad altiora volare diſponeret, vt poſt triſtia lethi, in arduis cæli excellentiùs nidificaret, moleſta vitalium valetudine acriter pulſata, horam præſenſit vltimam. Et accito presbytero ſuo nomine Bertgero, ſibi iuſtis ex cauſis fidiſſimo, pluribusque ſeruis Dei, preces eorum expoſtulat, vtque in ipſo pauſæ ſuæ articulo ducatum viæ ad Dominum illi impetrent, profuſis lachrymis precatur. Factũ eſt, oratum eſt, de cęlis auditũ eſt, quod iã olìm prędeſtinatũ eſt. Hac reuerẽda orationis clauſula carnali faſce laxata, ſpiritũ amatori ſuo Chriſto trãſmiſit, beata perennitate cũ cęlicis Feliciter obdormit in Domino.

agminibus in æthere fruiturum. O inexhauſta ſaluatoris largitio, quàm magna ſuper omnia eius miſeratio, ſine cuius nutu nec foliū arboris incaſſum defluit, cuius immiſſione tam ſublimium natalium propago, cunctis quæ illicita eſſent reiectis, veræ viti inhæſit, vt in regno Dei multorum palmitum vindemias carpere mereretur. Poſitum eſt autem ſacroſanctum corpus cum pijs laudibus in arcam ſaxeam, quam ſuprà retulimus, & in ipſa porticu, qua ſe diuino cultui mancipauit, honorificè tumulatur, vbi atteſtantibus medelis, qualiter apud Deum habeatur, lucidiſſimè eatenùs comprobatur.

Honorificè ſepelitur.

De Bertgero presbytero & obitu eius. Cap. 8.

Bertgerus presbyter qualis fuerit.

ERat autem præfatus Bertgerus ex illorum contubernio, quos beata Ida primùm de Gallijs ſecum aduexerat, vir religioſæ conuerſationis & probatæ caſtitatis: Quippè eorum diſciplinis informatus, qui in lege Dei ſui ſine querela inceſſerant, qui etiam ipſam eccleſiā & ſacra mauſolea, aliquot annis ſtrenuiſſimè diuinis humaniſq; obſequijs excoluit, honorauit, & venuſtauit. De quo & illud per fideliū ora diffamatum eſt, quia inter cætera grauitatis eius inſignia nunquàm in ſuis tectis mulicbrem perſonā aut cōmorari aut domeſticis vſibus inſeruire conſenſit: ideoq; contra æmulum dimicans caſtitatis, omnē occaſionis aditum non ſolùm prçcauere, ſed & radicitùs extirpare curauit. Cui etiam ob tantam cordis innocentiam à Deo collatum eſſe fertur, extremam vitæ horam præſcire, quod eo magis liquet, quia ipſo quo obiturus erat die, Miſſarum ex more ſacramenta conſummauit, ac mox Dominico conſignatus viatico, in ipſis veſtibus ſacerdotalibus ante ſanctum altare animam reddidit creatori, & prope ſanctæ Idæ tumbam dignè humatus eſt. Vt enim tam medicabilis glebæ conſortium obtinuerit, magnum quoddam fortaſsè, quod eum commēdaret, iuſtitiæ meritum præceſſit.

Omnē mulierem à ſua domo excluſit.

Feliciter obit, ac prope S. Idam ſepelitur.

De effoßione infantis. Cap. 9.

POſt hæc autem cùm ipſe locus ab alijs hçreditaria ſucceſſione poſſideretur, & ob præſidentium incuriam vilitatibus obſoleſcere cœpiſſet, cōtinuò benignus Dominus ſanctæ famulæ ſuæ merita Idæ, ad caſtigationem improborum, terribili pateſecit euentu. Nam præclari comitis Ludolphi amabilis ſoboles, dum adhuc in albis ab hac luce raperetur, ad eādem eccleſiam defertur. Et quia ſanctæ Dei opinio necdùm in aperto emicuit, penès eam puſionem ſepelierunt, qui die ſequenti de tumulo extractus, ante ianuā veſtibuli inuenitur in quo erat incluſus. Stupefacti, quibus res erat commiſſa, corpuſculum denuò priſtino loco abdiderūt, quod nihilominùs inuiſibili iterùm violentia eminùs proiectum repererunt. Obſtinatis ergò animis incaſſum laborem præſtigijs imputantes, tertiam vicem audenter auxerunt. Sed inuanum vires expenderunt: quia quod heſterno labore fuerat oppilatum, tunc in extremo atrij angulo viderunt euulſum. Quo demùm pudore mulctati, ibidèm terræ commiſerunt. Hoc prorsùs formidabili portēto claruit, quāta prouectione beata Ida in cçlis vtatur, cuius ſepulcrū Deus nullo carnalis corruptelæ fœtore in terris zelatus eſt maculari.

Quātæ ſanctitatis hæc matrona extiterit, effoſſio iſtius pueri proteſtatur.

Oratorium beatæ Idæ à paganis non potuit concremari. Cap. 10.

EA tempeſtate, qua Hungariorum gens deteſtanda cuncta incendio abſumpſit, præfatę quoq; ſanctæ Idæ oratoriū nefanda legio adijt, cruces, capſulas, & omnē ornatum eccleſiaſticu[m] deprędati ſunt. Deindè in altiora ſcandentes, focos nonnullos in laquearibus conſtruxerunt: ſed virtute Dei carbo ſopitus, nulla flammarum incrementa haurire valuit, excepto quòd raras quaſque tabulas inſidendo peredit, per quas ſine mora in inferiora dilapſus eſt. Huic operi fruſtrà incumbentes peruicaci conatu nolarium aggreſſi ſunt, campanas ſaltem depoſituri: ſed ad has inuanum cucurrerunt, quia eas nullis argumentis enodare potuerunt. Hi nanq; (vt legitur) ignorant iuſto, ſed ſemper viuere rapto, omnia ſub fraude deducunt tēpora vitę. Tandèm victę pertinaciæ & virium elumbes effecti, aliquid ibì eſſe diuinitatis ſuſpicati ſunt: ac mox ſolius fugæ cupidi, pedibus talaria nectunt. Quæ autem vi diripuerunt, poſt illorum fugam in caſtris reperta ſunt, & ſuo loco incolis omnia reſtituta. Tunc omnium ora in laudes ſummi protectoris generaliter prorumpunt, dum tam euidenti indicio ſanctæ Idæ præſidia præſentialiter cernunt.

Precibus S. Idæ, ignis extinguitur & hoſtes fugantur.

De muliere quæ veſtem clàm ſurripuit. Cap. 11.

DVm igitur radios ſanctitatis eius latiùs fauorabilis ſereret rumor, multiq; ob experiendæ ſalutis votum, ad ſepulcrū illius confluxiſſent, fortè accidit aduenientibus

tibus viatoribus ſarcinulas ſuas foris porticũ deponere, vt quid quiſq; ex ſuo deferendum haberet, liquidiùs perſpecto, pòſt expeditior ad procedendum fieret. Quædam aũt ex illis muliercula dum ſua marſupja euacuare cœpiſſet, ſtimulis cupiditatis agitata, comiti ſuæ furata eſt camiſiã: & aliter eam occultare neſcia, ſub propria obſtruit veſte, ſeq; ſimulata religionis ſpecie orantibus miſcuit. Illa verò quæ damnum accepit, cuncta oculis peruagando, hoſtilem faciem citiùs depræhendit, ipſamq; ream ſceleris coram omnibus impetere cœpit. Tunc infelix fœmina amenti ſimilima, quò ſe verteret æſtuat anceps, fugæq; confidere, tutiſſimum rata eſt eſſe conſilium. Fit virorum conſtipatio, vbì talis auditur acclamatio. Iamq; illa miſerrima (ſpatio euadendi adempto) ſepem, qua cœmeteriũ eccleſiæ ambiebatur, moribunda inſiluit, quę mox acutiſſima ſude trãsiecta, inteſtinis omnibus euiſcerata, ibidèm patrati ſacrilegij pœnas luit, cunctis hominibus horrẽdum præbens exemplum. Diſpari quippè vice tale commiſſum expiari crederetur, ſi non ſcelus ſolummodò, ſed & dehonorationem loci cæleſtis ſeueritas zelaret. Sicut enim vberior ex hinc animis ratione iunctis compunctio, ità ediuersò inertibus & temerarijs maior confuſio & horror incuſſus eſt. Sacrilega ſui criminis pœnas luit.

Reſtitutio aridæ manûs mulieris. *Cap.* 12.

IN prouincia Dreni, mulier fuit Eggua vocitata, cui dextera manus in volam plicata ac penè fuerat arefacta, & ob huiuſmodi incommodum multos annos feriata, cui quadam nocte in ſomnis dictum eſt, vt inſtàr ſemiuiuæ manum ceream formãdo exprimeret, & ad ſanctæ Idæ tumulum deferret, ibiq; orationum continuaret inſtantiã. Quæ ilicò intellecta veritatis ſerie, iter optatum maturare haud ſegniter cœpit, plantis agilitatem voti auiditas miniſtrat, æſtuatq; currendo longos breuiare calles. Quo dum feſtinatò veniens, luctuoſis ſingultibus opem medicaminis flagitâſſet, & luminaria ob ſanctorum reuerentiam, propter quos & ad quos venerat ſupplicatura, accendiſſet, ſalubriori vſa conſilio, ibidèm pernoctandi permiſſum impetrauit, ac mox ſolitum manûs vigorem ſecundùm præſagam ſponſionem per Dei auxilium ex integro recepit. Sentiens verò poſtmodùm ſeſe maiore quotidiè inedia premi, eò quòd pridèm ſub mendicitatis obtextu, non ſtipem tantùm, ſed & quæſtum adipiſci cõſueſceret: diabolicis tendiculis irretita, finitima rura deſerit, & vbì facilè dignoſci nequiuerat, nefaria ſimulatione manum mentitur vncam. Nec talis vltorẽ mali Dominum latuêre doli, cuius iuſto examine vltronea fraus haud impunè præteritur: nam mox recenti dono fruſtrata, in priſtinum deformitatis ſtatum, vt priùs, ſuaptè ſic tunc redigitur coactè. Aequa vtiquè vice tanta libratur peruicacia, vt quæ dono Dei pauperior fieri verebatur, geminum poſteà experiretur. Eccè pium vſum in eccleſia luminaria accẽdendi. Sanatur manus arida mulieris cuiuſdam. Redit infirmitas.

De curatione hydropicæ. *Cap.* 13.

ADducta eſt etiam ad eundem locum alia mulier hydropica valetudine horribiliter affecta, quæ tantùm diſtento tumuit ventre, vt vix per vllũ oſtium præpediente mole corporis potuerit efferri. Magna ergò difficultate ſacrã ædem intrãtes qui illam eò euexerant, nocturnas ibì excubias cum ipſa & pro ipſa celebrant, lachrymis ſepulcrũ, precibuſq; æthera pulſant. Necdùm poſtera illuxit aurora, & totus lethalis humor de illa fœtidiſſima lacuna effluxit, & omne pauimẽtum, àc ſi de grandi tumba aqua euerteretur, excuſſa perfudit alluuies. Quæ ſtatìm laxata cute & ventre vacuato ità leuis eſt effecta, veluti nunquàm tam enormis ſarcinę faſtidia pertuliſſet. Ad ſua deindè plùs ſolitò gratulabunda redijt. quæ olim hãc exoſa lucem iam in extrema pendebat margine lethi, nec vltrà per ſanctę Idę merita iſtiuſmodi infeſtabatur paſſione. Sanatur hydropica.

De ſanitate quam monialis quædam ibi conſequuta eſt. *Cap.* 14.

VIculus eſt non grandis in Nordegoa Seudinon vocatus, vbì quædam ſanctimonialis Vuerenſuidis nomine, honeſtæ inter ſuos opinionis habebatur. Hæc articularium compaginum deſtitutione per quinquennium anxiè torquebatur, & quocunquè neceſſitas viarũ medendi cauſa appulit, aut ſago vel alio geſtatorio portari conſueuerat. Cui etiam Angelico oraculo in viſione pręcipitur, ſalutifera venerabilis Idæ limina petere, & nullam reformandæ ſoſpitatis diffidentiam fide comitante habere. Hac reuelatione multùm exhilarata, fratrem ilicò ſuum omneſq; quos poterat conſanguineos accerſiuit, quale ſibi conſilium, diuinum contulerit vaticinium, alacriter explicat, & vt cupito itineri ocyùs ſubuenirent, æſtuanter precatur. Fauent cuncti eius ſuggeſtionibus, ad fertilem ſignorum deducta eſt locum, & diem illum ac noctem in orationis ſtudio peruigiles expenderunt. Cùm verò iam dies albeſceret Sanatur alia quędã contracta.

videre-

videretur, cœpit priſtina virtus ſenſim reuiuiſcere per venas, fibrarum connexio diſſociatos conglutinat artus, totaque compoſitio membrorum iteratò reuertitur. Miſſarum deindè precibus inchoatis, tantum roboris accepit, vt per ſeipſam oblationes presbytero reddere,& pſalterium proprijs potuiſſet manibus retinere. Prodijt mox in publicum tam ſtupendum miraculum:ab vtroq; ſexu mixtìm concentus attollitur,tantoq; propenſiùs,quanto magis ſanctæ Idæ Dei ancillæ ſuffragia viſibiliter agnouerũt. Remeat mulier inſueto greſſu ad currum ſuum,(erat enim de nobilibus) & paruo pòſt momento perfectè recuperata conualuit.

De eo qui auditum perditum recepit. *Cap.* 15.

IN pago Pedargoa homo quidã cephalargiæ concuſſione nimìs vexabatur, ex cuius intolerabili infeſtatione per totum decennij ſpatiũ auditûs priuatus fuerat vſu. Quem in ſomnis (vt ipſi videbatur) venuſtæ formæ & niuei amictûs fœmina cõpellat, quæ eum Crucem ligneam moliri,in qua capitis ſui imago figeretur, clementer edocuit, quam ad ſæpè dictum oratorium cum amiciſſimis ſibi fidelibus pro ſuî deferret reſtauratione. Expergefactus de ſomno,iuſſa perficere non diſtulit, & fido comitatu, quò fama ſanitatum proditrix perſuaſerat,curſum flectere cœpit. Iam verò mediantis viæ terminum tranſgreſſi, ſiniſtræ quidem auris obturatio reſeratur, altera adhuc priſco ſtupore concluſa,& per hoc mirabile indicium meliora auſi ſperare,reſiduum viæ,Kyrieeleiſon cantando,peregerunt. Ad atrium interim pſallentium turba peruenit,dum eccè dextera auris ſubitò crepuit, veluti ſarmẽtum torridum ſubitò frangeretur, ità vt euicinò adſtantes ſtupore hebetati, hunc ibidèm coniectarent ſupremo vitæ periculo citiùs occaſurum: à quo crepitu mox tabifluus de aure humor cœpit emanare,totaque diſceſſit ſanies, donèc venenoſo liquore penitùs egeſto, rediuiuo rurſùs auditu donatur, veris euẽtibus ſomnij aſſertionẽ in ſeipſo expertus. Hoc certè miraculum nõ rarus quilibet inſpector, ſed omnis penè plebecula, quæ ad eccleſiam ſolenniter curſitauit,ad declarationem meritorum beatæ Idæ cognouit oſtenſum.

Viſio ſurdi cuiuſdam.

Surdo redditur auditus.

De cæca illuminata. *Cap.* 16.

COngruit ſuperioribus miraculis illud quoquè, quod ſub præſcripti oratori religioſo presbytero Bilone ad noſtram notitiam per multorũ ora volitauit. Tempore quodam cùm plurimi ad eaſdem dicatas reliquias cateruatìm confluxiſſent, mulier capta oculis etiam interfuit, quæ eo magis præ cæteris intentiùs orauit, quo viſibilium rerum maiori affligebatur diſpẽdio. Cùm verò Miſſarum celebratio circa horam tertiam ageretur,cœpit illa magnis precibus circunſtantes expoſcere, vt preſbyterum ad ſe facerent venire: quo præſentato, ſic eum mulier percontatur: *Eſt'ne* (vt reor,aut viſus me fefellit)quòd alba & ſtola nunc ſis indutus? Ille ità vt dixerat veraciter eſſe affirmauit. At illa, Et ego, inquit, nec talem veſtis candorem, nec vllum omninò colorem per viginti annorum curricula merui videre, ſed nunc per ſanctorum iſtorum patrocinia clarè præſentem hîc populum cernere poſſum. Dum hęc illa retexeret,intenti omnes ora tenebant. Et eccè ſanguineæ lachrymæ per genas guttatìm effluentes, totam faciem cruentabant, nouamque lucem degener albugo oculi aufugit. Tali ergò ordine acutiſſimis luminibus potita, vniuerſos qui aderãt, & beatæ Idæ ſanctitatis,& propriæ ſanitatis reddidit teſtes.

Mulier cæca videt.

De dæmoniaco curato. *Cap.* 17.

CVm feſtum Pentecoſtes celebratur maior frequẽtia hominum quàm alijs temporibus ad locum hunc annuatìm confluit. Quo tempore dum ad Miſſam ſanctum recitaretur Euangelium, dæmon atrociſſimus vnum è turba ephebum infeſto auſu violenter inuaſit, & in conſpectu omnium horrẽdis agitationibus & grunitibus vexauit. Quem mox non parua iuuenum conſtipatio, donèc Miſſæ preces finirentur, magna difficultate detinuit,eumque,licèt totis conatibus reluctantem,ad memoratum traxerunt medicabile ſepulcrum. Tunc presbyter populum ad vota confugere, ſubſidia ac ſanctæ Idæ fidele patrocinium admonuit implorare. Fit mox iugis inſtantia precum, ferit æthera clamor, nec antè ab incepto ceſſatum eſt opere, quàm ſpurciſſimus prædo mancipium Chriſti deſeruit, ſeque garriendo vacuas recepit in vmbras. Quæ enim (vt ſcriptum eſt) ſocietas luci cum tenebris? quæ verò familiaritas vaſi iniquitatis cum loco ſanctitatis? Hinc fidelium cordata ſagacitas perpendat, quantæ dignitatis eminentia eius ſpiritus apud ſuperos ſit præditus, cuius cineres diabolicam peruicaciam ſuis ſedibus potenter eliminant.

Liberatur dęmoniac⁹. 2.Cor.6.

Qualiter

Qualiter fœmina curua ſubitò ſit erecta. Cap. 18.

ALio quoq; tempore, ad eaſdem reliquias mulier quædam, nomine Vuerinhild, in carruca tranſuehitur, quæ ità neruis contractis & inclinis erat, vt pectus genibus videretur inhærere. Pedes quoq; deformi ſpecie habebat in poſteriora tranſuerſos, vndè dolendum cernentibus præbuit ſpectaculũ. Vbì dum effœtas corporis vires intentiſſimè ſupplicando fatigâſſet, ſuccedente aurora, cùm iam Phœbea lampade nemorum cacumina rutilare cœpiſſent, repentè in genua ſurſùm erigitur, & integerrimè reſtituta eſt ſanitati. Miratur fœmina peregrina veſtigia, nouis incedens plantis: ibique nacta occaſione manſitandi, non paruum tempus in ſanctæ Idæ famulatu reſedit. Mulier curua erigitur.

De mulieris ſoſpitate reſtituta. Cap. 19.

CIuitas eſt in Saxonica quæ Soſatium appellatur, commanentium populorũ frequentia nobilis, vbì etiam mulier de Sclauorum gẽte oriunda fertur cômorari, quæ toto triennio tantam debilitatem à genibus vſque deorsùm pertulit, vt ſteriles artus ob diuturnam infirmitatem iam frigeſcere viderẽtur. Trahebat miſera per terram inutile pondus, ac proprijs priuata inceſſibus, duorũ baculorum ſuſtentationẽ pedum vice vtebatur. Quæ dum beatiſſimæ Chriſti famulæ præconia ceu ſolis radios longè lateq; dilatari & omnigenis neceſſitatibus profutura perdiſceret, reſtitutionis ſuę ſanitatis ipſa etiam cupida, aſſumptis ſecum cereis, ad deſtinatum locum non ſine maximo labore peruenit. Oblatis ergò ſuis munuſculis, cœpit reptando manibus ſacratam glebam appetere, crebris eiulatibus anhelum trahere & deuotè tundere pectus. Cuius protinùs votis diuina medicina adfuit ſecundandis, & quid ab electa ſua vernula miſerandæ fœminæ affectio extorqueret, propitia Deus aure ſuſcepit. Surgẽs namq; ab oratione, ſolidatis ſubſtitit talis, & naturalis calor renaſcentem cutem reuiſit, ac priſco omnia lætantur robore membra. Hoc optatiuo modo deſiderij ſui compos effecta, dignas liberatori ſuo Chriſto retulit grates, cuius citiſſima ope, curationis ſuæ efficaciam, beatæ Idæ medentibus meritis, conſequuta eſt. Baculos verò, quibus olìm innitebatur, ob monimentum rei poſteris diffamandæ, ad fores eccleſiæ ſuſpendit, & ad ſua gaudens recurrit. Debiles pedes mulieris eu uldã ſolidantur.

De eo qui omnibus membris erat contractus. Cap. 20.

NEc illud ſilentio tegẽdum eſſe miraculum ſuſpicamur, quod ad nos vſque, fama diuulgante, rata fidelium aſſertio tranſmiſit. Non multorum poſt hæc interiecto dierum ſpatio, homo miſer & miſerabilis ad ſuprà memoratũ abſportatur capacem ſignorum tumulum, cuius facies ad genua vſque, quadrupedum more, prona ad terram vergebat, reliquis nullo vſui habilibus membris. Huius dedecoris damnum per nonnullos pertulit inglorius annos, mortalibus horrendum viſu portentũ oſtentatus. Is etiam medicanti tumbæ appoſitus ore (quod ſolùm potuit) & ſenſu, ibidèm ſtatûs ſui orbitatem luctuosè conqueſtus eſt, & eos, quibus infractionis ſuæ angor propter Deum mentes permulſerat, vt ità facerent, cohortatur. Mouet intuentes eius lugubris exoratio, & tam dira corporis eneruati dehoneſtatio: fundit gengratìm preces eo quiſque fructuoſior, quo corde compunctior, ſicque pro vno, vnum omnis interpellat Deum. Iſtiuſmodi autem oratiunculis prælibatis, non diſtulit fœcunda Domini clementia per ſanctam ſuam tyrunculam deſtituto homini medelam impendere, quæ Dominicis iuſſis, quoàd viueret, ſua nunquàm deſtitit colla mancipare. Explicito nanque deprecandi ſtudio, dum ſinguli ſe ſubrigere cœpiſſent à pauimẽto, vitali quadam intrinſecùs perfuſione corpus eius, vt ipſe afferebat, concaluit, & petita ſolus leuiter per membra cucurrit. Hac incognita cunctis delibutione repẽtè cataplaſmatis vires reſumpſit inſuetas, & humana effigie flexilis artuum compago decoratur, donèc Domino fauente ſensìm ſe erigere cælumque videre cœpit, ſimul & erectos ad ſydera tendere vultus. Magnis ergò gratiarum laudibus ſaluatori Deo perſolutis, ad propria incolumis remeauit magalia. Contracto ſoſpitati & integritati reſtituitur.

LIBER

LIBER. SECVNDVS.

Quòd ſignis S. Idæ nulla ſcripta ſufficiant. Cap. 1.

HVIVS itaque benedictæ Dei matronæ diuerſa diuerſis temporibus enituêre miracula, veridicorum teſtium annotatione ſuffulta, quæ tanto liquidiùs auditoribus ſeu etiam lectoribus credenda patent, quanto continuis vicibus viſibiles ſanitates, hæc attentiùs commendant. Nec enim priſtinis temporibus ab afflictorum releuationibus eam feriatam eſſe confidimus, licèt plurima noſtræ notitiæ ſint ſubtracta, quæ illorum, vt ſuprà memorauimus, preſbyterorum videlicet inſolentia ſilendo præterijt, qui non locum, ſed quid loco conferretur, auidiſſimè intendebant: Et quippè vſq; adeò quorundam ineptia inoleuit, vt ſacrati pulueris ædiculam floccipendentes, ſuis potiùs inſtituerēt repoſitorium vſuris, ac omni penè honeſtatis cultu derogato, quiſq; rebus proprijs conſulens, animum ad alia vagari permiſit. Aliquorum tamen proteruiam deteſtandam digna audiuimus talione mulctatā. Sed quia vicinis requiei ſuæ annis iſta increuerit negligentia, nullus qui virtutū eius æmulus videtur, fidelis ambigere poteſt. Ex quo enim pretioſus inibì theſaurus recondebatur, vſq; ad venerandi noſtri patris Hogeri tempora, ſub Rege Arnulpho, locus ille iuri fuit addictus excellentiſſimi ducis Ottonis, qui huius ſereniſſimi Auguſti Ottonis extitit proauus, à quo idem venerabilis Abbas ipſam regiam curtem, alijs repenſis poſſeſſionibus iuxta legalem cambiebat ritum, ac deincèps in noſtri conuentûs proprietate, id eſt S. Ludgeri perpetuò vſque in præſens cernitur perdurare. Exindè noſtrorum ſolertia, ſancta ſtudioſiùs latibula incoluit, & prioris ignauiæ ſqualore defecato anguſtis curauit addere rebus honorem. Tum quoquè intercepta pridèm ſanitatum exhibitio, optato plurimis redijt omine, & quotquot huius muneris rumor adſciuerat, Domino ſecundante reduci certatim abiêrunt indè meatu. Omnia autem ea velle differere, quę eò loci beatæ Idæ opitulamina patrata audiuimus, non noſtrę opis eſt, eloquij, ſenſûs, aut ſermonis aptè exarare. numerum enim excedunt. Pauca ſiquidem ex multis huic opuſculo inſeruimus, imperitiæ noſtræ tantùm ſufficientia, qui prorsùs Rhetoricorum ornamentorū ignari ſumus, inſipidæ ſaltèm ruſticitatis agreſti edulio vix paſci meremur. Sed quantum in nobis eſt, illius vtiquè datum eſt à quo inchoat eſſe omne, quod tendit ad non eſſe. Cuius gratia adiuti, reſidua adhuc miracula, prout quimus & in veritate ſentimus, repetere ſtudebimus.

Antiquorū patru, magna ſilentij inſolentia.

Multa S. Idę miracula no exarata literis.

Qualiter æditus pro negligentia ſanctorum ſit correptus. Cap. 2.

RES quam explicare conamur, illis diebus accidiſſe refertur, quandò prædictus Bilo nondùm in preſbyterum promotus eſt, ſed apud Hertzfeldienſes officium cuſtodis adminiſtrauit, quem in eiuſdē gremio loci quandiù vixerat, deuotis nouimus inſudâſſe obſequijs. Magno enim illic à primęua ętate delectabatur amore, ac pro virium ſuarum modulo, ſi quid potuit, ibì honeſtatis impendit. Sabbatis quoq; & cęterarum feſtiuitatum præcipuis vigilijs eccleſiam verrere, altaria obuelare, cereos accendere, ac beneolentibus herbis ſpargere humum conſueuerat. Quem huiuſmodi obedientiæ ſedulò inſiſtentem quadā nocte incognitæ perſonæ ſpecies in ſomno his verbis ſeueriter affatur: Benè quidem te & vtiliter hac in re egiſſe approbo, qua eccleſiaſticis cultibus componendis magnoperè deſeruis, ſed valdè in hoc tua redarguenda eſt ſtolida temeritas, quia egeſtos quiſquiliarum & purgamentorum ab eccleſia aceruos ad ſanctorum tumulos effundis & ſalutiferā humum cœnoſis ſordibus profanare præſumis. Caue ergò, ſi ſaluti tuæ conſulere velis, nè vlla ibì vlteriùs dehonoratio loci fiat. Huius ſcilicet piaculi ſe notabilem & ipſe publicè profeſſus eſt, & talibus elogijs repræhenſum, cum iuramento affirmauit. Ille poſteà cautè interdicta vitauit, ſeq; ad comminantis monita emendatiorem in poſterum dedit. Hinc beneuolus lector diligenter animaduertat, qui ſacra monumenta deſtinato animo profanare pręſumit quanta ſeueritatis cēſura ſit plectēdus, ſi & ipſi culpa impingitur, qui per ignauiam & non per malitiam (quantum nobis conijcere licet) contigua illis loca improuidè attrectauit? Ideò perſpicuum efficitur, quia Dominus cuſtodit omnia oſſa ſanctorum, dum ea & in terris manent ſemper, & in Dei regno ſine lethi pauore eorum nomina laudeſque manebunt.

Sanctorum ſepulcra, no ſunt cœnoſis ſordibus profanāda.

Pſal. 33.

Quomodò

Quomodò infantulus ad tumulum eius perducitur, & quid de eo geſtum ſit. Cap. 3.

MVlier quædam de Saxonia miſerandæ prolis erat genitrix, cuius facies à primo natiuitatis ortu ad ſcapulas reflexa incõuertibili ſtringebatur rigiditate, monſtri cuiuſdam potiùs quàm hominis prætendens effigiem. Hæc portentuoſa deformitas anxiæ matri luctuoſa admodùm cõtulit ſuſpiria, & tolerabilius arbitrabatur malum, ſi nunquàm puerperium pertuliſſet, quàm ſemper ſuccreſcentibus curis vixiſſet. Audita autem curationum gratia, quas per ſanctam Idam languentibus Dominus clementer impartitur, dominam ſuam feſtinanter adijt, & illi infortunij ſui euentum expoſuit, atq; vt eius adminiculo cupitum perageret iter, gemebunda popoſcit. Paruit illa quò poſtulantis & quò æſtuantis optio compulit, ſecum mulierem cum trãſuerſa ſobole adduxit, ac oratione præmiſſa, domina per ſe infantulum ſuper altare locauit, hæc ſubitò obortis lachrymis inquiens: Si tua apud Deum interuentio, ó beata Ida, huius puſioli reformationem obtinere dignatur, tuo illum famulatui mancipandum protinùs perpetuo iure condono. Hanc ilicò ſponſionem oratio, & orationem exauditio comitabatur. Nam ſub horulæ ipſius interſtitio, cunctis intuentibus infantis ceruicula repentina ratione reflectitur, vultusq; in ſuum compactus ſtatum, decenter ornatur, nulla ex hinc prioris damni ſtigmata monſtrans. Minor mox in explendis votis non fuit acceleratio, quàm in agendis Deo laudibus acclamatio, ac lætis ſucceſſibus domum ſe conferentes, Dei circunquaquè magnalia diſſeminare gaudebant.

Parit quædã ſerua inſolitũ fœtu.

Offert domina ſuę famulæ prolẽ beatæ Idæ.

Infans reſtituitur integritati.

De eó qui pedem cum tibia habebat ad poſteriora retortum. Cap. 4.

ACcidit quoq; tempore quodam adoleſcẽtulum alium huc adduci, cui dextrum crus cum pede ità ad poſteriora erat reſupinatum, vt illud nullatenùs ad terram valuiſſet deponere. Ad huius miſeriæ cumulum ſiniſtri lateris vexationem nõ modicam patiebatur, ac per hoc omni penè ſanitatis ſpe deſtitutus, non ſolummodò debilitatem, ſed etiam inutilis membri pondus pro ſubſidio geſtabat. Iſte etiam pia parentum ſolicitudine coram venerabili tranſpoſitus vrna, generali omnium conſilio, voto ſe obligauit, vt ſi ambulandi poteſtate beatæ Idæ interceſſione vtcunq; donaretur, eius famulitio ſemetipſum perpetuo iure offerre non differret. erat enim ex libera progenie natus. His conditionibus pręlibatis poſtquàm diu fuit oratum, impreſſus alieno loco pes paulatìm videbatur dilabi: oſſis quoq; diutina ligatura laxatur, totaq́ue lateralis compago vitali calore delibuta in priſtinum vigorem animatur. Qui deindè proceſſu temporis ſanitate creſcente, adeò conualuit, vt licèt claudicãte adhuc pede per ſe greſſum figere potuiſſet, ac non multò pòſt ſine baculi ſuſtẽtaculo ab eo quem priùs portabat, ipſe cœpit portari & portatorem ſuum benigno attrectauit intuitu. Promiſſi autem ſui non immemor, pro reſumpta ſoſpitate in eodem loco ſanctis ſeruiturus libera colla ſubmiſit, ac totum vitæ æuum in beatæ Idæ obſequio expendere decreuit.

Offert ſe quidã claudus S. Idæ.

Curatur à ſua claudicatione.

Sanctæ Idæ gloriam, neminem perfectè numerare poſſe. Cap. 5.

STupenda ſummi largitoris magnalia, quibus electos ſuos in terris mirificauit, ad dignè conſcribendum valdè perplexa videntur, & quantũ humana capacitas ſenſu apprę̨hendit, ab omni indagationis calculo in prima admirationis fronte reſiliunt. Si enim humana ſapientia (etiamsì omnes ſuos neruos intendat) temporariam illam claritatem non ſufficit de verbo ad verbum ſuis coloribus depingere, quanto minùs ipſàm æternam perfectionem delineare poterit? Humanam quippè refugit notitiam, quàm magna multitudo dulcedinis cæleſtis his præparatur, qui Deum diligunt & colunt in veritate. Interìm innumera quoq; ſanctorum millia, quæ per orbem quadrifidum orthodoxa veneratur religio, multò numeroſior eorum æſtimatur frequentia, qui mortalium cognitioni ſubtrahuntur & ſolius remuneratoris ſui obtutibus irradiantur, nec tamen minimus eorum capillus deſpectui habetur: quamuis enim alij ab alijs propter obſcuritatem famæ impariter impari perfruãtur honore, omnes tamen pariter pari æternitate ſublimãtur in aſtris. Hinc & vernulam ſuam beatam Idam Dominus ſubtelluris aggere non paſſus eſt occultari, ſed latitantẽ ſub modio lucernam gratiſſimum multis ſpeculum facere decreuit, vt eminẽtiori loco poſita vaſtiores etiam ſanitatis radios eminùs dilataret: Saxea ſcilicet arca, in qua veneranda eximię mulieris oſſa recondita, terræq; fuerunt commendata, inuiſibili quadam mobilitate ſurſùm cœpit emergere, & quaſi violentiam terrenæ molis dedignata, contra prementem ſe intrinſecùs luctabatur, ſicq; per nonnullos annos ſenſìm erumpendo, ſeſeq́ue

Pſal. 30.

Multa ſanctorũ millia quæ hominũ cognitioni ſubtrahuntur.

Saxea arca eius, ſpontè é ſepulcro ſurſù exurgit.

liquidò intuentibus oſtendit, donèc funditùs ab humo ſequeſtrata, in ſuperficie pauimenti integra reſedit. Tanto quippè depoſito idoneum terra nō inuenit hoſpitium, vndè & eius non præualuit ſufferre conſortium. Quòd ſi quenquam huius rei quaſi fictæ (quod abſit) ęmulatio tacita angit, teſtem inuitamus Deum, nos plurimos in hac luce vidiſſe, qui ſupremum non ampliùs operculi verticem in ſua pueritia apparuiſſe, & poſtmodùm in id, quod nunc cernitur, exuberâſſe teſtantur. Si verò huic adſtipulationi nec ſic fidem accommodauerit, eccè in promptu habentur ex gratia Dei, quæ dicuntur: ſi aures illum refellunt, oculorum hæc indicio probet, & probando credulus fieri diſcat. Miramur ergò, & indubitanter veneremur, non fortuitam, ſed ſemper eſſentialem miſericordiā Domini, ex cuius præuentione tam frugifera apud nos pullulauit oliua. aliorsùm enim iſta & his ſimilia non interpretantur, niſi qui animæ ſuæ detrimenta ſectatur.

Quomodò fama beatæ Idæ etiam Epiſcopum Dodonem non latuit. Cap. 6.

ALiquanta ex parte commemoratis miraculis, per quę beatę Idę ſanctitas vicinis populis ſaluberrima innotuit: non incongruū ſuſpicamur de tranſlatione ſanctarum reliquiarum aliquid huic noſtræ hiſtoriæ ſtrictim inſerere: vt vndè beati funeris promotio certior, indè auditoribus maior religio accreſcat. Nec enim ſcientię noſtrę gracilima ſcintilla, laudem illius erit exors, quā ad multorum tuitionem de occiduis mundi partibus in has terras ſuperna perduxit clementia. Cuius etiā inexhauſtæ largitati iure imputatur, quòd Saxonicis in aruis talis margarita reperta eſt, ac tam humilem ſitu planitiem precioſiſſimis dignatur ditare pignoribus. Huiuſmodi miraculum rumuſculis dum plurimorum animos permulſiſſet, ad Reuerendiſſimum quoq; Mimigarfordenſis Eccleſiæ præſulē Dodonem, huius rei notitia peruenit. Tantis ille congratulans bonis, quòd vel ſuis tēporibus, aut in loco ſuæ prouinciæ ſubiecto, hæc maximè euenire debuerant: opifici omnium Deo immenſas referebat gratias. Vndè cùm famoſior quotidiè de his relatio increbreſceret, viſum eſt ſeniori noſtro Ludolpho eundem pręclarum Epiſcopum precibus conuenire, quatenùs beatę Idę oſſa de tumulo in eccleſiam transferre, ac eius baſilicæ conſecrationē peragere dignaretur. Huius exhortationis efficaciā, fratris nihilominùs noſtri Hugij beneuola iuuit induſtria, cui id temporis illis in partibus noſtrarum procuratio rerum fuerat iniūcta, qui & eandem eccleſiam non modica reſtauratione nobiliter ampliauit. Cùm verò huius nuncij veritas primitùs parochianis innotuiſſet, videlicet quòd electa Dei tyruncula ad ſuum oratorium eſſet deportanda, aceruatim illuc confluentes, reuerendis optabant intereſſe exequijs.

Dodo Epiſcopus Mimigarfordēſis, aliàs Monaſterienſis.

Ad inſtantiam Ludolphi & Hugij monachorū S. Idæ corp' tranſlatum eſt.

Aduentus Epiſcopi & tranſlatio reliquiarum hîc deſcribitur. Cap. 7.

TVnc memoratus pręſul petitis benignè annuens, die ſtatuto superuenit, & ſacroſanctum reuiſit ſepulcrum: ibiq; oratione fuſa, quod initiādum propoſuerat, intentiſſimè ſummo delegauit conſiliario Chriſto. Pontificalibus deindè ornatus infulis ſacratam aggreditur tumbam, comitante ſecum inferioris ordinis agmine dealbato, vbì primùm ſeniorem noſtrum omneſq; ſimul adſtantes admonuit, totius bonitatis originem generaliter inclamare Deum, vt ſuæ voluntatis effectum in huius facti inchoatione monſtrare dignaretur. Licèt enim de ſanctæ Dei meritis nullo modo hæſitaret, ſolita tamen prudentia vſus, nil per ſe inconſultè aut inordinatè agere voluit. Hac ſupplicatione præmiſſa, pari omnium conſenſu & voto operculum marmoris amoueri præcepit. Quibus iuſſa maturantibus, ſuauiſſima mox fragrantia de monumento eructans, odorifera adſtantes iucunditate reſperſit, vt liquidò omnes ſentirent ob innotificāda beatæ Idæ merita illam cælitùs eſſe deſtinatam. Quo facto, Epiſcopus ſacris exuuijs oſculum præbet, & cum omni honore de ſarcophago ſubleuat, necnon & in ſcrinio illorum receptui aptato diligenter reponit: monachis interim ac clericis pſalmos & litaniam inſtanter pſallentibus. Deindè præcedētibus crucibus, vexillis, cereis atq; thuribulis, cum dulci modulātium cantilena, benignus pontifex cum noſtro ſeniore ſanctum geſtatorium portandum ſuſcipit, & in eccleſia honorificè ſuper altare collocat. Ibì quoq; aliqua geſta de beatæ Idæ ſanctimonia populo ſuccinctè recitat, ac mox ipſo, Te Deum laudamus, incipiente, cuncti laudis ſuccentu omnia concrepant. Vt autem ſacrorum pignorū veneratio celebrior alicubì haberetur, memoratus pontifex aliquas ex eis ſecum tulit particulas, quaſdam dominus Abbas ad noſtrum tranſuexit monaſterium, quas etiam omnes ſacris veſtibus induti, ad Calendas Decembris magno honore & apparatu officioſiſſimè ſuſcepimus.

Ex ſepulcro S. Idæ ſuauiſſimus odor emanat.

Eccè antiquū & laudabile eccleſiæ ritum & vſum cereorū, vexillorum, &c.

Beatæ

Beatæ Idæ & conſecrationis eccleſiæ indicta feſtiuitas. *Cap.* 8.

HIs ità peractis, venerãdus antiſtes auſtralem eccleſiæ ſtructuram, id eſt, turrim in honorẽ ſanctæ Dei genitricis Mariæ ac ſub beatæ Idæ nomine conſecrat, cunctiſq; in vicino degẽtibus diem tranſlationis & dedicationis annuali ſemper recurſu ſolenniter feriandum & celebrandum iubet. Tanta rerum congruentia dum ſtrenuè cuncta perpetrauit, populum benedictione Dei munitũ ad propria ire permiſit, ipſe quoq; cum ſuis indè diſceſſit. Facta ſunt hæc anno Dominicæ incarnationis nongenteſimo octuageſimo, 6. Calendarũ Decembrium die, Feria 4. Indictione octaua, Imperante victorioſiſſimo Cæſare Ottone, Anno ex quo cum felicis memoriæ ſeniore Auguſto genitore ſuo regnare cœpit vigeſimo, ex quo auguſtalem Monarchiam ſolus obtinuit anno octauo. Super omnia regnante æterno principe Domino noſtro Ieſu Chriſto: Cuius imperij authoritas totius orbis frena ſolo moderatur arbitrio, & à cunctis creatis per omnia celebratur, laudatur, adoratur, & ſpes & omnis fidutia noſtra in illum tanquàm redemptorem, ſaluatorem, protectorem noſtrum collocatur, ipſi ſoli honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Dedicatur eccleſia Mariæ Virgini & S. Idæ.

Otto II. hic fuit.

MARTYRIVM SANCTORVM MARTYRVM EVDOXII, ROMVLI, ZENONIS ET MACARII, AVthore Simeone Metaphraſte. *Capitula margini adiecimus.*

5. Septẽbris. Cap. 1.

TRAIANO impio Imperatore in execrandum errorem ſimulacrorum magnum quidem ſtudium cõferente, valdè autem & atrociter ſpirante aduersùs pios: & alij ſacrificare dæmonibus, & ante omnes cogebantur milites. Literæ enim Imperatoriæ mittebantur in omnes partes, vrgentes ad impietatem, & Chriſtianos cogentes vel ſacrificare, vel varijs ſubijci ſupplicijs. Quæ quidem poſtquàm venerunt ad exercitum, qui erat in Oriente, illi quidem eo tempore ea comparantes, quæ ad bellum pertinebãt, continuiſq; & grauibus ſe exercentes militiæ meditationibus, alioquì autem religionem amplectentes, nihil curabant literas illas Imperatorias. Qui, cùm magna pugna eis eſſet exorta, præclaram aduersùs inimicos obtinẽt victoriam. Hoc fuit relatum ad Imperatorem Traianum. Ille autem propterea, quòd ſua edicta deſpexerant, ne communis quidem omnium boni, nempe victoriæ, vllam ducit rationem: ſed eos, qui Imperatorias contempſerãt conſtitutiones, (erant autẽ numero vndecim millia) relegat in Armeniæ Melitenam, & loca, quæ circa eam ſita ſunt. Reliquus verò exercitus erat in metu propter eorum relegationem, nè dolore affecti, molirentur res nouas, & eis aliquid mali afferrent, vt qui nec Chriſtianiſmi, neq; propter Chriſtum ſuſceptæ relegationis fuiſſent eis ſocij. Verùm illi nihil tale fecerunt, aut cogitârunt: ſed vt qui erant diſcipuli eius, qui eſt verè mitis, fuerunt etiam imitatores manſuetudinis & lenitatis magiſtri, & placidè ferebant exilium, & minimè ægrè ferebant contumeliam.

Impiũ edictũ Traiani Impatoris.

XI. millia Chriſtianorũ militum relegantur in Armeniã.

Cap. 2.

Romulus autem, aulæ Imperatoriæ tunc Præpoſitus apud Traianum Imperatorem, neque ei, neque ciuitati omninò dicebat expedire ea, quæ facta fuerant. Ille autem, cùm oporteret Romulo agere gratias, vt qui beneuolè eſſet in eum affectus, ſtultè & ingratè ſe gerens, eum potiùs maledictis inſectabatur, & ei iraſcebatur, & tanquàm crimen obijciebat, pietatem. Romulus verò verba illius ne tantillùm quidem curans, gloriabatur potiùs contumelijs propter Chriſtum ſuſceptis: & ardentiſſimo eius zelo in animo accenſus, liberè quidem & effuſè illius deos probris inſectatur: Chriſtum autem apertè cõfitetur, & pietatem audacter profitetur. Magìs itaque iritatus Traianus, iubet eum extendi, & virgis cædi. Romulus autem magno & forti animo plagas accipiens: Nunc ſcias me maximo affici beneficio, exclamabat ad Traianum. Corpus enim, quod hoc rubro mihi ſanguine circunfluit, abluit ſordes, quas contraxi ex nidore ſimulacrorum: & induitur anima munda tunica incorruptionis. Non tulit hæc Traianus, ſed maiori ira percitus, ei celerem comparat liberationem, & breue efficit martyrium: & decernit, vt caput Romuli amputetur.

Romuli pfecti Palatij egregia virtus.

Plectitur capite.

Atque ille quidem lubenter enſem adſpexit propter Chriſtum,& iucundiſſimè ſubijt ſtadium martyrij.

Cap. 5. Diocletiani immanitas. Cùm multum autem interceſſiſſet temporis, Diocletianus quidē ſanguine inteſtino & tyrannide inuadit imperium: contendit autem eos, qui præceſſerant, Tyrannos crudelitate ſuperare & impietate, & oſtendere illorum ſæuitiam fuiſſe humanitatem. Vndè etiam ad eos, qui illius parebant imperio, edicta veniebant frequētia, vt omnes vel cum eo communionem impietatis ſuſciperent, vel mors eſſet eis pœna inobedientiæ. Chriſtiani itaque propter ſæuam & immanem illius iram, alij quidem malebāt cum feris habitare in ſolitudinibus, quàm ſimul cum hominibus: Alij autem mōtes, & ſpeluncas, & quæcunque celare poterant, ſubeuntes, ſtudebāt, quoàd eius fieri poterat, vel ipſum Solem latére. Eo tempore defertur quidā vir pius, & planè indignus, qui lateret. Ei nomen erat Eudoxius, aut Marianus: erat enim vtrunque ei nomē proprium. A dignitate autem primiceriatûs expulſus propter amorem Chriſti, deſcenderat ad inferiorem Comitum dignitatem: quam quidem etiamſi non fuiſſet conſecutus, ſatis tamen habuiſſet eum ſolum ſequi, quem deſiderabat. Defertur autem ad eum, qui tunc erat Pręſes Melitenę. Qui cùm de eo ſingula intellexiſſet, qui ipſum adducturi eſſent, emittit protinùs. Hoc autem cùm non latuiſſet Eudoxium, viliori veſte indutus, nè eſſet manifeſtum quiſnam eſſet, ſe oſtendit ijs, qui miſſi fuerant. Cùm eum ergò conueniſſent, & nondùm eum illum eſſe putâſſent, vbinàm verſaretur Comes Eudoxius, eum rogârunt. Ille autem: Si meum tectum ſubire volueritis, eis dixit beniginiſſimè, & à labore itineris vos parùm recreare, menſęque & ſalis mecum eſſe participes, ego oſtendam vobis eum, quem quæritis.

Eudoxius primò Primiceri⁹, indè Comes.

Inuitat ſuos hoſtes ad conuiuium.

Cap. 4. Seipſum indicat, quæſitus. Cùm ergò parâſſet conuiuium, eos excipit liberaliter. Illis autem menſa ſatìs exhilaratis, & promiſſum indè exigentibus, & rogantibus, vt eum oſtenderet, quem quærebant, ille continuò eum, qui erat intùs, aperit Eudoxium, dicens: Ego ſum, quem quæritis. Hoc gladio vehementiùs illorū percutit animum. Et reſpondentes, dixerūt: Non te prodemus, qui nos accepiſti conuiuio, neque pro hoſpitalitate tam malè referemus gratiam. Sed hoc ad noſtram ſufficiet excuſationem, quòd cùm in quærēdo multùm laborauerimus, non potuimus tamen inuenire Eudoxium. Illi quidem pro hoſpitio has Eudoxio retulêre gratias: ille autē, qui & ſciebat latére, cùm opùs eſſet, & rurſùs non latére, quandò huius rei eſſet tempus, (diuina enim quæ aderat gratia, & docebat athletam, iuſſit vt eos ſequeretur) cùm vxorem vocâſſet Baſiliſſam, aut ſi velis Mandanem: nam ea quoq; duplici nomine vocabatur: ei mandat, quæ ſpectant ad familiam. Et cùm omnia eius curæ commiſiſſet, hoc quoquè poſtremū & germanum ei dat mandatum, nè eius defleat deceſſum, neq; propter mortem eius lamentetur: ſed lampadibus & alia lætitia potiùs illum diem honoret. Statìm ergò ſuam quidem cognationem deſpicit Eudoxius: obliuiſcitur autem propter Chriſtum ſui amoris in filios, validi & ineuitabilis vinculi parentibus. Vt enim illum lucrifaciat, omnia damnum exiſtimat & ſtercora, & vadit ad Præſidem.

Omnia relinquit propter Chriſtum.

Cap. 5. Is autem cùm ipſum vidiſſet: Salue, inquit, Comes Eudoxi. Ille autem ei viciſsìm reddit ſalutem, dicens: Tu quoquè ſalue, Præſes. Præſes autem rurſùs: Tuam, inquit, accerſiuimus claritatem, vt iuſſis pārens Imperatoris, & dijs, vt par eſt, offeras ſacrificium, & maximè patri omnium deorum magno Ioui, & Phœbo Apollini, & charæ virgini Dianæ. Martyr autem: Mihi vnum eſt, inquit, ſacrificium, ſacrificium veri Dei, qui hoc produxit vniuerſum: & ei ſacrificabo ſacrificium laudis, qui eſt Deus in Trinitate perſonarum: vitæ autem ſuppeditator, & veræ ſalutis diſpenſator. Quos autem deos nominas, ligna eos video & lapides, nihil differentes penitùs à quauis alia inanima materia. Ad hæc ille non valens intueri, (Quomodò enim, qui dormiebat oppreſſus profunda crapula impietatis?) Ego te, inquit, ſum hortatus, vt exequereris iuſſa Imperatoris, & dijs faceres ea, quæ ſolent fieri: Sed tu, vt video, & deos deſpicis, & Imperatorem, vt qui, quos ille quidem colit deos, tam impudenter probris affeceris & cōtumelijs: nouam autem præter hanc introducas religionem, & vt eam ſuſcipiant, (vt ad meas aures peruenit) multis perſuadeas. Hæc dicebat Præſes, multis militibus circunſiſtentibus. Quos ille interìm toruè & ferociter intuitus: Quicunque ex vobis, inquit, iuſſa regia non ſequimini, vos militaribus tunicis exuentes, cognoſcite eſſe nudos ab inſignibus dignitatis. Cur hoc autem dicebat ille improbus? Vt ſi qui propter militiæ ſocietatem benè vellent Eudoxio, & eſſent in eádem, in qua ipſe, ſententia, erubeſcerent ipſi ſoli deficientes in tanta multitudine. exiſtimabat enim eos omninò eſſe paucos:

Eius præclara vox.

cos: & ſimul quidem volens pudore afficere Eudoxium, qui ſic videretur ſentire diuerſa à toto exercitu: & ſi ſolum eum inueniſſet, de eo faceret quod vellet. Sed qui appræhendit ſapientes in aſtutia eorum, id, quod excogitârat, cõuertit in eius caput. Nondùm enim totam abſoluerat orationem, & egregius ille Eudoxius (Tunc enim erat indutus inſigni magiſtratûs) zona ſtatìm ablata, eam proijcit in faciem Præſidis. Hoc autem viſum eſt alijs adhortatio & zelus: & totus, qui circunſtabat, numerus, qui erant mille, centum & quatuor, bono exemplo protinùs vtentes Eudoxio, ij quoquè proiecerunt zonas in faciem illius.

Iob 5.
1.Cor. 3.
1104. milites abijciunt zonas militares.

Cap. 6.

Dubitans autem Præſes de multitudine, rem defert ad Diocletianum. Ille autem authores quidem tantæ audaciæ iubet grauiſſimis affici ſupplicijs: ſententiam autem de alijs ferendam, relinqui ſenatui. Hanc cùm ille accepiſſet poteſtatem ab Imperatoris amentia, generoſum Eudoxium ſiſtendum curans pro ſuo tribunali: Stultas, inquit, quæſtiones, & linguæ mittens cõtradictiones, tua ſponte dijs ſacrifica. Nam alioquì, vt id inuitus facias, omninò coget acerbitas ſuppliciorum. Et ſtatìm enumerauit vincula, & plagas, & carcerē, & ignem, & quæcunq; vel ſolo auditu ſunt grauiſſima. Caligâſtis vos quoquè, ſat ſcio, hæc audientes, & anxij eſtis de narratione eorum, quæ deincèps ſequuntur, num ſcilicet ea oratio conturbârit athletam. Sed eſtote bono animo. Maiorem enim ei flammam accendit pro pietate, quòd putaret ſe ſic longè præclariorem eſſe conſecuturum coronam victoriæ. Ei itaque dicit martyr: Ludis, Præſes. Hæc ego exiſtimo puerorum terriculamenta, adſpiciens ad eas, quę ſunt illinc remunerationes, & pendens à ſola munifica dextera mei Agonothetæ Chriſti. Nam me terret ille ignis, qui ſopiri non poteſt, & ſtridor dentium, & quæcunque alia acerbiſſima ſunt parata ijs, qui Deum aſpernantur, & ei non obediunt. Hæc autem tua, ſunt mihi planè ludus: & ignis, quem mihi minaris, eſt vel ipſa aqua frigidior. Enſis autem me afficiet beneficio: me enim mittet ad ea, quæ deſidero: & pro hoc quidem Sole, qui occidit, & citò abſconditur, reddet mihi Luciferum illum, qui nunquàm óccidit, & ſuauem radium emittit & ineffabilē: & pro hac mundana, & quæ paulò pòſt non erit, viſione, ea quæ ſunt firma ac ſtabilia, & perpetuò permanent: deos autem exiſtimare, lignum & lapidem, & aurum, & argentum, quod manus formauit, & ars polijt, oculoſque & manus, & reliqua membra eis inſculpſit, quomodò non eſt magnæ amentiæ?

Virile Eudoxij pectus.
Omnia tor[illegible] poſſe ſanctis martyribus ludus ſunt.

Cap 7.

Excipiens autē Præſes: Videtur, inquit, tanta mea lenitas & manſuetudo te ad tantam adducere ſtultitiam & audaciam. Sed tuam quidem in nos contumeliam, quod ad nos quidem attinet, tolerabimus: ipſos autem deos, & Imperatorem pati à te contumelia affici, planè eſt ſtultum, & non multùm abeſt ab amentia. Deindè martyr: Immò verò, inquit, ſunt hæc grata ijs, qui ſapiunt, & non ſunt emotæ mentis. Hoc maiori furore cõcitat Præſidem: & ſtatìm iubet athletã extenſum, à quatuor hominibus recentibus loris verberari crudeliter. Cùm autem iamdiù cæſus, incorpoream oſtenderet philoſophiam in mortali corpore, & ſe primùm turpiter irriſum vidiſſet Tyrannus, martyrem quidem relaxauit à plagis, conijcit verò in carcerem. Cùm autem aliquot dies moratus fuiſſet in carcere, rursùs eum iubet ſiſti, &, Num te, inquit Præſes, aliqua ſubijt pœnitentia, & reſipuiſti ab illa rabie & inſania? Ille autem generoſus: Nondùm, inquit, vt video, intellexiſti res noſtras: ſed benè ſcio, fore vt intelligas, & eas, licèt tardè, diſcas, quãdò magìs fueris periclitatus, & me acerbioribus ſubieceris ſupplicijs. Hanc non ferens Præſes irriſionem, ſed longè acriore percitus inſania, ferreis globis conterit ceruicem, & eius emouet articulos, quod quidem eſt omnibus mortibus acerbius. Adhibita eſt ergò hæc noua & inſolita athletæ machinatio. Ille autem ſtabat tanquàm turris, quę non poteſt expugnari, ne tantillùm quidem labefactatus illius inſultibus. Præſes itaq; cùm nõ ferret ſe tam turpiter ab eo ſuperari, eum morte condemnat. Satìs enim ducebat, ſi vel ſic ab eo liberaretur.

S Eudoxius loris cæditur.
Atrociſſimè cruciatur.

Cap 8.

Cùm eum ergò accepiſſet multitudo lictorum, poſtquàm peruenerunt ad locum ſupplicij, martyr manus & oculos ſimul tollens ad cælos: Domine Deus, inquit, qui Abelis ſuſcepiſti ſacrificium, Abrahæ oblationes: eorum, qui fuerunt à ſeculo, martyrum & iuſtorum ſanguinem, longoſq; labores, & admirabilem tolerãtiam: tu quoq; nunc benignis oculis meum vide ſacrificium, & nè deſpicias Domine hunc paucum propter te effundendum ſanguinem, qui feruentiſſimo animo tibi ſacrificatur. Eccè enim, vt vides, animã propter te hodiè depono. Deindè rursùs adijciens: Conſequantur, inquit, benigne Domine, à te auxilium, qui propter me tuum ſanctum nomen inuocant.

Gen. 4. & 15.
Nota has tantæ preces.

uocant. Memẽto hæreditatis tuæ, quam acquiſiſti, & nè eis deficiat, Domine, tua miſericordia. Hæc cùm Deo dixiſſet, illinc cõuerſus videt coniugem: & cùm quæ ei priùs iuſſerat, reuocâſſet in memoriam, & fidem ab ea accepiſſet ſe omnia rectè executuram, hoc poſtremò ei mãdat, vt ei foſſam fodiat in loco, qui dicitur Amimna, & in eo corpus ſepeliat.

Cap 9. Cùm autem eum non parua circunſiſteret multitudo, videt quendam in medio ſtantem, nomine Zenonem, ei valdè amicum & familiarem, illius mortem plangentem. Cui ille, ô chare Zeno, tu quidem, inquit, ſat ſcio, noſtram fles ſeparationem: ſed Deus, cui ego ſeruio, & in quem confido, non nos à nobis inuicèm ſeiunget, quos vehemens amicitia, & ardens in ipſum amor cõiunxit: ſed perindè àc in vna ſcapha nos vitam tranſmittemus. His Zeno corde accenſus & inflammatus, ſumpſit audaciam, & continuò omnibus videntibus & audientibus, ſe ſtatìm eſſe martyrem eſt proteſtatus. Interìm autem dum ſic clamabat liberè, eum comprehendentes lictores, vt eis iuſſerat Tyrannus, caput illi adimunt. Itaque Eudoxij prædictio tam citò effectum eſt ſortita, & ipſe amicum Zenonem ſtatim videt cõlummatum martyrio. Cùm ſic amico prouidiſſet, quoniam eum quoquè vox quædam eueſtigiò vocabat: ipſe verò tanquàm conuiuium quoddam mortem polcebat, beato ſuo capite enſi dato, moritur poſt amicum. Eius autem coniunx non ſolùm corpore, ſed etiam animo, cùm vidiſſet maritum propter Chriſtum interfectum, neque eum neglexit, neque illiberale aut effœminatum aliquid eſt locuta: ſed quamprimùm accurrens, in lanæ quidem vellere ſuſcipit athletæ ſanguinem: hoc enim ei mandârat maritus. Cùm autem ſuſtuliſſet corpus, id honorificè ſepelit, vbì iuſſa fuerat, nec alia quidem illius mandata negligens, non quòd eum amiſiſſet, ſed quòd non vnà cum eo exceſſiſſet, reputans viduitatem.

Prædicit Zenonis martyrium.

Zeno decollatur.

Itèm Eudoxius.

Cap. 10. Vndè etiam ad Tyrannum accerſita, ſtatìm à ſeipſa accedens, irridebat illius deos, & habebat ludibrio, ne ipſum quidem dimittens immunem à cõtumelia, qui eos ſuſtineret honorare. Sed tu quidem, inquit Tyrannus, hæc facis volens à me interfici, & ſtudens venire ad maritum: vt aliquod nomen aſſequaris apud hos impios Galilæos: Ego autem nequaquàm tibi mortem afferam, etsì ſis digna pluribus mortibus: nè exiſtimes fore, vt id à me aſſequaris. Illa autem: Cor meum, inquit, videt meus Dominus, & mentem accipit ante facta. Non ergò fruſtrata ſum coronis, quòd à te non fuerim interfecta: ſed quòd prompto animi ſtudio meipſam ſacrificaui, ero cum marito particeps eorundem præmiorum, & paribus fruar remunerationibus. Eam, cùm hæc dixiſſet, expellit è tribunali.

Eius vxor flagrat deſiderio martyrij.

Cap. 11. Nondùm autem tranſiêrant ſeptem dies, cùm glorioſus martyr Eudoxius in ſomnis appárens cõiugi, iubet vt mittat ad prætorium Macarium, ſuum familiarem & amicum. Ea autem cùm renunciâſſet Macario viſionem, ille quamprimùm venit in prætorium. Et cùm ſatellites, quisnam eſſet, cognouiſſent, eum ſtatim cõprehendunt, & ducunt ad Præſidem. Ille autem ſtatim eum interrogauit, quænam eius eſſet religio, & quod genus. Is verò: Sum, reſpondit, Chriſtianus: deos autem gentium, & profundam eorum deceptionem, iam olìm didici contemnere, cùm me hoc admirandus docuiſſet Eudoxius. Hinc fit, vt ego contendam meipſum ſacrificare hoſtiam vero Deo, per quod potero citò ad dominum meum peruenire Eudoxium. Præſes autem poſtquàm nomen audiuit Eudoxij, & hunc cognouit eſſe illius diſcipulum, ille mirandum in modum animi dubius, (ſciebat enim ſe nihil ampliùs effecturum in diſcipulo, quàm feciſſet in magiſtro) Huic quoquè, inquit, infelici Macario ſceleratum caput enſe quamprimùm amputetur. Lictores autem protinùs fecerunt, quæ iuſſi fuerant. Sicque Macarius fit re vera Macarius, quod eſt beatus. Et hi generoſi viri tale trophæum erexerunt aduersùs communem hoſtem naturæ, in ipſo Chriſto Deo, & patre principij experte, & ſancto & bono ſpiritu: Quoniam eum decet gloria & potentia, honor & adoratio nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Macarij præclara confeſſio.

Cædes Macarij.

VITA

VITA S. VICTORINI EPISCOPI VRBIS AMINTERNINAE ET MARTYRIS, EX *Martyrologio Adonis Epiſcopi Treuirenſis.*

IN ſuburbano Romæ natale beati Victorini martyris. Fuerunt autem duo fratres, Victorinus & Seuerinus. Hi poſt vtriuſque parentis obitum ſe inuicem pædagogantes, pari cuſtodia ſe mutuis obſequijs æmulantes, germanitatis vinculo probabiles, Deo ſeipſos hoſtiam viuam obtulerunt. Cumq; intantùm excreuiſſent, vt ſua omnia perfectionis intuitu relinquerent, & vendentes res ſuas, cenſum earum pauperibus erogâſſent, Deo expeditius ſeruituri, nudi facultatibus omnibus remanſerunt. Alter itaque ſeruiens alteri, mutua vice & æmula charitate ſeruiebat. Imperium, libertas. Nihil deerat illis, cùm nihil haberent.

Septẽbris 5. — Victorinus & Seuerinus fratres. — Vendunt res ſuas.

Igitur Victorinus ſpirans altiùs, & idipſum, quòd ſibi parebant, imperfectum computans, nec ſatis ſibi factum, ſi alteri liceret in altero, aut alter alteri ſeruitium exhiberet: eremum ingreditur, ſeditque in ſpecu excelſæ rupis, quam ſubterfluentis aquæ geminum ſinuârat abruptum, vni tantùm hoſpitium viro, vt ſedens ſomnum caperet: vel ſi reciperet alterum, ſtans oraret. Texerat oſtiolum vimine: aſſiduus in lectione & oratione manebat. Cernit interìm inuidus omnis boni, profectum viri, & ferre non valens, ſimulat ſe puellam, & ante fores viri gementia verba ingeminat: Heu, inquit, me miſeram, ſyluis, errore, & tenebris vagam. Locus non agnoſcitur, iter quæritur. Quiſquis es loci huius incola, cælum vndiquè & ſyluæ famam virtutum tuarum, opuſque ferent: eripe me à frendentibus apris, eripe à ſæuientibus lupis, & à rictibus vrſorum. Quòd victura ſum, tuum erit: ſi moriar, tuum. Satis ſuperque ſufficiat operiri limine tuo. Non longum quæro habitaculum: vnius tantùm noctis hoſpes ero.

Victorinus petit eremũ. — Vide inſidias diaboli.

Reſerat Victorinus cellam, & hoſtem, dum miſeretur, ſecum includit. Vix horæ ſpatium interceſſerat, dum inter molimina & aſſiduum corporis motum, protenſo pede tetigit hominem Dei, & velut compungens vulnere, noxio calore ſuccendit. Addit igniculũ dulcedo ſermonis: vrget facinus ſolitudo. Quid moror? Facit caſum columna arboris, alta radice quæ diù fundata ſteterat. Furtiuus amor ſcelus perficit. Exclamat iam victor Victorini diabolus: Quid agis, inquit, vir perfectiſſime, cui etiam frater grauis fuit? Iam iungeris alteri, qui receſſiſti à tuo? Quid agis, qui nouum dogma ſyluis conſtituens, ſuadebas ſcopulis caſtitatem? Hæc iactans, ex oculis decepti velut fumus euanuit. At is, qui ceciderat, velut exanguis iacuit. In ſe autem aliquandò reuerſus, ſyluas deſeruit, ad fratrem Seuerinum repedauit: pudore diù vocem ſupprimens, tandèm cauſam facti expoſuit, ipſe pœnam ſibi ſtatuens.

Ruit vir ſanctus, dũ non cauet periculum.

Findens nanque arborem, manuſque per fiſſuram inſerens, præduratam cuneis & peſſulo cicatricem arboris claudit. Sed mox Seuerinus factum pœnamq; fratris Epiſcopo ſuo nunciat. Ille veniens, primùm eum ſoluere tentat: ſed vt repugnantem vidit, orat, benedicit, conſolatur, diſcedit. Vir autem Domini, qui ſe grauiſſima pœnitentia damnauerat, Dominica tantùm die modicum panis & aquæ coactus à fratre percipiebat: qui etiam ſe ſimili cibo & ieiunio macerabat. Igitur in huiuſmodi conſtrictione triennium voluitur: cumque iam omnes penè mouiſſet eius in Chriſto imitanda humilitas, Epiſcopus ciuitatis rediens, vix agere potuit, vt ſeſe à pœna, qua ille memor tremendi iudicij ſe dãnauerat, abſumptis penè carnibus, permitteret reſolui.

Agit egregiam pœnitentiam. — Vide inediam.

Quantæ autem ſanctitatis poſteà fuerit, quamque potens in miraculis, non facilè lingua alicuius explicabit. Electus deindè ab vniuerſo populo, * Aminterninæ vrbis ſacerdotium adipiſcitur. Indè poſtmodùm ſub Imperatore Nerua, cum alijs Dei ſeruis Eutyche & Marone, ab Aureliano iudice primò relegatus in ſexageſimo milliario ab Vrbe via Salaria: Deindè apud eum locum, qui Cotilias appellatur, vbì putentes aquæ manant & ſulphureæ, in ipſis capite deorſùm per horas tres ſuſpenſum teneri, ab impio iudice iuſſum eſt. Quod cùm per triduum pro Chriſti nomine paſſus fuiſſet, glorioſè coronatus, migrauit ad Dominum. Cumque vna die, iuſſu Aureliani, corpus eius

** Amiterninæ — Creatur Epiſcopus. — Dirè cruciatur. — Decedit.*

eius inhumatum iacuiſſet, venerunt Aminternenſes populi Chriſtiani, & rapientes, in
ſuum territorium tranſtulerunt, & honorifica ſepultura condiderunt Nonis Septem-
bris.

VITA S. BERTINI ABBATIS, EX QVODAM EGREGIO MS. CODICE, PAVLO LATINIORI ET *preßiori ſtylo per F. Laurentium Surium deſcripta. Sunt, qui putent à Folchardo Bertinenſi conſcriptam.*

[Septẽbris 5.] SANCTVS Abbas Bertinus poſt beati Audomari obi-
[Audomarus ille Epiſcopus fuit Morinenſis.] tum multos in Dei ſeruitute durauit annos, cœtumque
monachorum ipſi à Domino creditum, diligens paſtor
multa animi ſolicitudine ſub diſtricto ſacræ regulæ iugo
conſeruabat, ſciens ſcriptum eſſe, cui plus commiſſum ſit,
[Luc. 12.] plus etiam ab illo exigendum. Proponebat illis quotidiè
Dominica & Apoſtolica præcepta, iiſq́; in ſeuera viuendi
ratione proficientibus, religioſis actibus ſuis præclara de
ſe præbebat exempla, conuenienter illi ſententiæ Salua-
[Matth. 5.] toris: Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant
opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in
[1. Cor. 9.] cælis eſt: nè, quemadmodùm Apoſtolus ait, alijs prædicãs, ipſe reprobus efficeretur.
Cernens autem benigniſſimus bonorum operum compenſator Deus, indefeſſam
militis ſui aduersùs diaboli tẽtationes pugnam & certamen, tum etiam erga gregem
ipſi commendatum curam egregiam, admirandis eum ſignis & virtutibus illuſtrauit,
è quibus nos pauca duntaxàt annotabimus.

[Comes Vualtbert⁹, magnus S. Bertini amicus.] Fuit quidam ſpectabilis Comites Vualtbertus, cuius vxor Rogentrudis dicebatur.
Horum vtrique à ſacris confeſſionibus erat beatus Bertinus, immò verò etiam com-
pater, vt vocant, ex laudabili Chriſtianorũ more, quo inter ſe fraterni amoris fœdera
quædam ineunt. Vtrique vir Dei ſæpè prædicabat verbum Dei: qua cauſa vir pius
Vualtbertus crebrò ad eum ventitabat, vt ex eo diuina præcepta cognoſceret, & poſt
corporis & ſanguinis Dominici communionem, ſacri oris eius benedictione potire-
tur. Quodam autem die veniens ad eccleſiam, in qua beatus Audomarus quieſcit,
cùm preces abſoluiſſet, quadam re neceſſaria vrgente, ad beatum Bertinum non ac-
ceſſit, ſed incautus domum abijt. Id vbi animaduertit viri Dei diſcipulus Dodo, ait
ad eum: Equidem valdè, venerabilis pater, admiror, quid ſit, quòd tuus in Chriſto
fidelis amicus Vualtbertus ad beati Audomari baſilicam venit, & tamen te inſaluta-
[Prędicit vir Dei Vualtberti Comitis caſum.] to, abſque benedictione tua receſſit. Beatus Bertinus plenus prophetico ſpiritu, re-
ſpondit: Fili, crede mihi, priuſquàm ille domum redeat, quò nunc magna cõtentione
feſtinat, multùm dolebit ſe ſine noſtra benedictione reuertiſſe. Et eccè eodem die,
cùm iam Sol occubuiſſet, nuncius velox à Vualtberto venit ad hominẽ Dei, eiuſque
veſtigijs aduolutus, tremula voce ait: Dominus Vualtbertus ſingularis amicus tuus,
mi domine, cum ipſa iam ferè morte colluctans, obnixè rogat, vt pro ſe Deum de-
[Summum Vualtberti periculum.] preceris, quò poſſit tam præſens diſcrimen euadere. Cùm enim hodiè à baſilica ſancti
Audomari properè abſcederet, in medio itinere ſubitò ex equo collabens, in petro-
ſam humum décidit, multiſque quaſſatis membris, & femore penitùs confracto, ſe
confeſtìm putat moriturum, niſì precibus tuis, quod fore ſperat, diuinitùs liberetur.
Agnoſcit autem idcircò in hoc ſe coniectum diſcrimen, quòd callidi hoſtis machina-
tione ob rem neceſſariam hinc, non munitus benedictione tua, abiérit. Cuius etiam
delicti veniam petit, oratque vt potum, tuo ore & manibus benedictum & conſigna-
tum, ad eum mittere nè graueris.

His auditis, venerabilis ſenex commotus tam acerbo caſu amici, præcipit Dodoni
diſcipulo, vt vinum in ſacrario repoſitum proferat, laboranti Vualtberto ocyùs mit-
tendum. Ille verò reſpondit: Menſis totus, vt reor, pater beatiſſime, iam interceſſit, ex
quo in eo vaſculo vix parùm vini relictũ eſt. At vir beatus, fide perfectus & charitate
[Pſal. 9.] feruens, ait ad eum: Abi fili mi ad vaſculum illud: credo enim Deum, cui nihil impoſ-
[Pſal. 144.] ſibile eſt, qui adeſt adiutor opportunitatibus, & propè eſt omnibus inuocãtibus eum,
noſtro tam malè affecto amico ſalutarem q́ indè potum præbiturum. Páret Dodo, &
veniens in ſacrarium, cernit vas plenum optimo vino, & eius odore admirabili totam
domum

domum ſentit completam. Eo nuncio accepto, ſanctus Chriſti confeſſor immenſas agit gratias omnipotenti Deo, dicitque ad miniſtrũ Vualtberti Comitis: Ex hoc vino perfer celeriter ad herum tuum. Ille nihil moratus, eádem nocte lætiſſimus redit ad dominum ſuum: narrat ei quid geſtũ ſit, vinumque illi bibendum offert. Poſteaquàm ille bibit è vino ſacrato, eádem hora ſanatur, & mirificè laudans Deum authorem ſalutis ſuæ, bonam poſſeſſionum ſuarum partẽ Deo & beato Bertino largitur: vt qui pro Chriſti amore patriam parentesque reliquerat, poſſet etiam in hoc ſeculo centuplum recepiſſe videri. Vualbertus hauſto vino benedicto ſanatur.

At poſtquàm vir ſanctiſſimus totum vitæ ſuæ tempus in Dei timore exegit, perfectus in operibus bonis & plenus ſpiritu ſancto, Nonis Septempris migrauit ad Dominum, & cum multo monachorum luctu ſepultus eſt in monaſterio Sithin, quod ipſe conſtruxerat in honorẽ beatiſſimæ matris Dei & ſancti Petri principis Apoſtolorum. Ad eius tumulum orantibus quotidiè præſtantur à Domino immenſa beneficia. Sed hîc Lectorem admonitum volumus, permulta eius miracula, quæ, cùm adhuc eſſet in corpore, perpetrauit, anteceſſorum noſtrorum negligentia non eſſe ſcripto compræhenſa: & quanuìs ex ijs nonnulla ex illuſtribus viris, qui hodieque ſuperſunt, diſcere poſſemus, at tamen ea reticere mâlumus, quàm res dubias proferre. Non enim ille eget incertis teſtimonijs, cùm eum Dominus præclaris operibus continenter illuſtret: è quibus vnum adſcribemus, quod nos ab illis accepimus, qui ſe vidiſſe teſtati ſunt. S. Bertini obitus.

Tres induſtrij piſcatores apud monaſterium beati Mauricij martyris, cuius erant ſerui, Dominicæ reſurrectionis nocte in Rhodanum, conſcenſa naui, retia iactârunt. Tum verò non vtì conſueuerant, ſed ingentem piſcium multitudinem ceperunt, ità vt pluribus annis neque tam magnos, neque tam multos piſces illic ſe cepiſſe faterentur. Læti ergò, nauim appellunt eo loco, quo ſoliti erant, ſed ex ea exire non poſſunt. Duo enim ex ipſis manuum & pedum officio priuati, toto corpore contriti erant. Tertius verò & claudus & ſurdus effectus eſt: diuina in eos vltione animaduertente, quòd Dominicæ reſurrectionis noctem violâſſent. Porrò is, qui & audiendi, & gradiendi vim omnem perdiderat, duobus ſe ſuſtẽtans ſcipionibus, & aliorum etiam opera adiutus, ſanctorum loca viſitat, & apud venerabilia ſeruorum Dei ſepulcra diuinam implorat miſericordiam, vt eorum præclaris meritis poſſit amiſſam recuperare ſanitatem. Cùm iam autem multa peragrâſſet loca, venit etiam ad beati Bertini monaſterium Sithin, vbì corpus eius quieſcit: & fratribus eius loci nocte Dominicæ reſurrectionis in eccleſia vigilias celebrantibus, ille acerrimo correptus morbo, à ſocijs precandi cauſa in eccleſiam introducitur: atque illic cum multis lachrymis ſalutem à Domino per beati Bertini merita petens, cùm ſacroſanctum Euangelium recitaretur, videt apud ſe quædam ardere lumina, & ità ſensìm morbo recedente, ſubitò ſe curatum ſentit coram fratribus. Poſt ſynaxim autẽ gratias immenſas agens Deo & ſancto Bertino, lætus indè digreſſus eſt. Nota cæleſtem vltionem in prophanatores ſacratiſſimæ noctis. Curatur ſurdus & claudus.

Sunt complures alij apud beati viri ſepulcrum reſtituti, quemadmodùm teſtantur vſque in præſens pendentia ad eccleſiæ aditum diuerſorum morborum inſtrumenta vel ſymbola: ſed cùm Maiores noſtri, quod diximus, non annotârint ea miracula, nos certam de illis hiſtoriam texere non poſſumus. Ex his verò indicijs perſpicuum ſit nobis, quàm magna & ineffabilis ſit in regis æterni conſpectu Sanctorum gloria. Illorum enim animæ inter innumeras cæleſtium ſpirituum fulgent cateruas: illorum veneranda corpora inter homines quieſcentia, ab Angelis viſitantur, & admirandis ſignis & virtutibus in multorum populorum notitiam ſe inferentes, magno honore afficiuntur. Omnia prætereunt. Gloria Sanctorum manet in Chriſto ſine fine, Amen.

De hoc beato viro inueniet Lector nonnulla in Vita S. Audomari Epiſcopi, quæ habetur infrà 9. Septembris.

VITA

VITA ELEVTHERII SERVI DEI, PER D. GREGORIVM PAPAM SCRIPTA,

Lib. 3. Dialogorum, Cap. 33.

Septēbris 6.

ELEVTHERIVS pater monaſterij beati Euangeliſtæ Marci, quod in Spoletanæ vrbis pomœrijs ſitum eſt, diù mecum eſt in hac vrbe in meo monaſterio conuerſatus, ibique defunctus eſt. Quem ſui diſcipuli referebant plorando mortuum ſuſcitâſſe. *Eleutherius mortuum excitat.* Vir autem tantæ ſimplicitatis erat & compunctionis, vt dubium non eſſet, quòd illæ lachrymæ ex ea humili ſimplicique mente editæ, apud omnipotētem Deum multa obtinere potuiſſent. Huius ergò aliquod miraculum narrabo, quod inquiſitus mihi ſimpliciter & ipſe fatebatur.

Quadam nanque die dum iter carperet, facto veſpere *Quidā puer grauiter à dæmonio vexatur.* cùm ad ſecedendum locus deeſſet, in monaſterium virginū deuenit: in quo quidam puer paruulus, quem malignus ſpiritus omni nocte vexare conſueuerat. Sed ſanctimoniales fœminæ vt virum Dei ſuſceperunt, eum rogauerunt, dicentes: Tecum, pater, hac nocte puer iſte maneat. Quem ipſe benignè ſuſcepit, ſecumque eum nocte eadem iacere permiſit. Facto autem manè, cœperunt ſanctimoniales fœminæ eundem patrem vigilanter inquirere, ſi quid ei puer, quem dederant, nocte eadē feciſſet. *Nō fert dæmon Dei pſentiam.* Qui miratus cur ità requirerent, reſpondit, Nihil. Tunc illæ eiuſdem pueri innotuerunt cauſam, & quòd malignus ſpiritus nulla ab eo nocte recederet, indicauerunt, ſummoperè poſtulantes, vt hūc ſecum ad monaſteriū tolleret, quia iam vexationem illius videre ipſæ non poſſent. Conſenſit ſenex: puerum ad monaſterium duxit. Qui cùm multo tempore in monaſterio fuiſſet, atque ad hunc antiquus hoſtis accedere minimè præſumpſiſſet, eiuſdem ſenis animus de ſalute pueri immoderatiùs per lætitiam tactus eſt. Nam coràm poſitis fratribus dixit: Fratres, diabolus ſibi cum illis ſororibus iocabatur: at verò vbì ad ſeruos Dei ventum eſt, ad hunc puerum accedere non præſumpſit. Poſtquàm vocem emiſit, hora eadem ac momento idem puer coram cunctis fratribus, diabolo ſe inuadente, vexatus eſt. Quo viſo, ſenex ſe protinùs in lamentum dedit. Quem dum lugentem diù fratres conſolari voluiſſent, reſpondit, *Vide vim orationis communis, & q̄ grata ſit Deo.* dicens: Credite mihi, quia in nullius veſtrûm ore hodiè panis ingreditur, niſi puer iſte à dæmonio fuerit ereptus. Tunc ſe in orationem cum cunctis fratribus ſtrauit, & eouſquè oratum eſt, quouſquè puer à vexatione ſanaretur. Qui tam perfectè ſanatus eſt, vt ad hunc malignus ſpiritus accedendi auſum vlteriùs non haberet.

Petrus. Credo, quòd ei elatio parua ſurrepſerat: ſed eius diſcipulos omnipotens Deus facti illius eſſe voluit adiutores.

Gregorius. Ità eſt. Nam quia pondus miraculi ſolus portare nō potuit, diuiſit hoc cum fratribus, & portauit.

Huius viri oratio quantæ virtutis eſſet, in memetipſo expertus ſum. Nam cùm quodam tempore in monaſterio poſitus, inciſionem vitalium páterer, crebriſque anguſtijs per horarum momenta ad exitum propinquarem, quam medici moleſtiam Greco eloquio ſyncopin vocant: & niſi me frequenter fratres cibo reficerent, vitalis mihi ſpiritus funditùs intercídi videretur, Paſchalis ſuperuenit dies. Et cùm ſacratiſſi- *Nota de ieiunio ſabbati ſancti.* mo ſabbato, in quo omnes & paruuli pueri ieiunant, ego ieiunare non poſſem, cœpi plùs mœrore, quàm infirmitate, deficere. Sed triſtis animus conſilium citiùs inuenit, vt eundem virum Dei ſecretò in oratorium ducerem, eumque peterem, quatenùs mihi, vt die illo virtus ad ieiunandum daretur, ſuis apud omnipotentem Dominnm precibus obtineret. quod & factum eſt. Nam mox vt oratorium ingreſſi ſumus, *Precū ſancti viri mira virtus.* humiliter ſeſe cum lachrymis in orationem dedit, & poſt paululùm completa oratione exijt, & ad vocem benedictionis illius, virtutem tantam meus ſtomachus accepit, vt mihi funditùs à memoria tolleretur cibus & ægritudo. Cœpi mirari quis eſſem, quis fuerim: quia & cùm ad animum redibat infirmitas, nihil in me ex his quæ memineram, recognoſcebam. Cumque in diſpoſitione monaſterij mens occupata fuiſſet, obliuiſcebar funditus ægritudinis meæ. Si verò (vt prædixi) rediret ægritudo ad memoriā, cùm tam fortē me eſſe ſentirem, mirabar ſi non comediſſem. Qui ad veſperam veniens, tantæ me fortitudinis inuéni, vt ſi voluiſſem, ieiunium vſq; ad diem alterum

transferre

transferre potuiſſem. Sicque factum eſt, vt in me probarem ea etiam de illo vera eſſe, quibus ipſe minimè interfuiſſem.

Petrus. Quia eundem virum magnæ compunctionis fuiſſe dixiſti, ipſam lachrymarum vim largiùs addiſcere cupio. Vndè quæſo, vt quot ſunt genera compunctionis, mihi ediſſeras.

Gregorius. In multas ſpecies compũctio diuiditur, quandò ſingulæ quæque à pœnitentibus culpæ planguntur, vndè ex voce quoquè pœnitentium Hieremias ait: Diuiſiones aquarum deduxit oculus meus. Principaliter verò compũctionis genera duo ſunt: quia Deum ſitiens anima priùs timore compungitur, pòſt amore. Priùs enim ſeſe in lachrymis afficit: quia dum malorum ſuorum recolit, pro his perpeti æterna ſupplicia pertimeſcit. At verò cùm longa mœroris anxietate fuerit formido conſumpta, quędam iam de pręſumptione venię ſecuritas naſcitur, & in amore cæleſtium gaudiorum animus inflãmatur: & qui priùs flebat, nè duceretur ad ſupplicium: poſtmodùm amariſſimè flere incipit, quia differtur à regno. Contemplatur etenim mens, qui ſint illi Angelorum chori, quę ipſa ſocietas beatorum ſpirituum, quę maieſtas æternæ viſionis Dei: & ampliùs plangit, quia à bonis perennibus deeſt, quàm fleuit priùs, cùm mala æterna metuebat. Sicque fit, vt perfecta compunctio formidinis tradat animum compunctioni dilectionis. *Multa compunctionis genera. Thren. 3.*

Quod benè ſacra veracique hiſtoria figurata narratione deſcribitur, quæ ait, quòd Axa filia Caleph ſedens ſuper aſinum ſuſpirauit. Cui dixit pater ſuus: Quid habes? At illa reſpondit: Da mihi benedictionem: terram Auſtralem & arentem dediſti mihi: iunge & irriguam. Deditque ei pater ſuus irriguũ ſuperius, & irriguum inferius. Axa quippè ſuper aſinum ſedet, cùm irrationabilibus carnis ſuæ motibus anima præſidet. Quæ ſuſpirans, à patre terram irriguam petit: quia à creatore noſtro cum magno gemitu quærenda eſt lachrymarum gratia. Sunt nanque nonnulli, qui iam in dono perceperunt liberè pro iuſtitia loqui, oppreſſos tueri, indigentibus poſſeſſa tribuere, ardorem fidei habere: ſed adhuc gratiam lachrymarum non habent. Hi nimirùm terram Auſtralem & arẽtem habent, ſed adhuc irrigua indigent: quia in bonis operibus poſiti, in quibus magni atque feruentes ſunt, oportet nimirùm vt aut timore ſupplicij, aut amore regni cæleſtis mala etiam, quæ anteà perpetrauerunt, deplorent. Sed quia (vt dixi) duo ſunt compunctionis genera, dedit ei pater ſuus irriguum ſuperiùs, & irriguum inferius. Irriguum quippè ſuperius accipit anima, cùm ſeſe in lachrymis cæleſtis regni deſiderio affligit. Irriguum verò inferius accipit, cùm inferni ſupplicia flendo pertimeſcit. Et quidem priùs inferius, ac pòſt irriguum ſuperius datur. Sed quia compunctio amoris, dignitate præeminet: neceſsè fuit, vt priùs irriguum ſuperius, & pòſt irriguum inferius commemorari debuiſſet. *Iudic. 15. Irriguũ ſuperius & inferius myſticè.*

Petrus. Placet, quod dicis.

VITA S. HVMBERTI CONFESSORIS, IN HANNONIA QVIESCENTIS: EX PERVETVSTO MS.

codice. Natalis eius incidit in Annunciationis Dominicæ diem: Eleuatio verò in ſextum Septembris, quo die Cameracenſis Eccleſia eius feſtum celebrat.

TEMPORIBVS Childerici Regis Francorum floruit ſanctus Domini Humbertus de Macerijs villa, ex beato Eurardo patre, & Popita matre, claris Francorum proceribus. Qui ab ipſis puerilibus annis egregia futuræ ſanctitatis dedit indicia: præſentia ſcilicet faſtidire, nihil in mũdo appetere, ſola quæ fructum beatitudinis veræ pariunt, ambire. Ob hoc parentes eius aduertentes puerum ſuperna illuſtratione viſitatum, Lauduni viris peritiſſimis commendârunt ſacris literis imbuẽdum. Vbi proficiens ætate & gratia, in monaſterio recluditur, & vſque ad ſacerdotium vitæ merito promouetur. In præfatæ autem vrbis eccleſia ſupra coæuos & ſenes ſanctitate tanta pollebat, vt multi eius exemplo *Septẽbris 6. Patria & parẽtes S. Huberti. Traditur literis imbuendus & ſacerdotio initiatur.*

animati,

animati, viuere beatiùs eligerent. Euoluto autem aliquanto tempore, accepto ab Epiſcopo benedictione, ad poſſeſſiones ſibi relictas à parentibus perrexit, vt eas Dominicæ familiæ condonaret. Cùm autem ad quendã locum ditionis ſuæ perueniſſet, ſuperuenit ibì ſanctus Amandus Epiſcopus cum venerabili viro Nicaſio, qui peregrinationis gratia ad Apoſtolorum limina pergebant. Cùm ergò à beato Humberto hoſpitio recepti & conſolati fuiſſent, ipſe ſanctus Humbertus eadem deuotionis gratia peregrinationem cum ipſis accepit.

Adiungit ſe S. Amando cũ ſolo comite Nicaſio Romam euntı.

Illis ergò iter agentibus, dum quadam die fatigati ex itinere reſiderent: ecce ſubitò ex ſylua, quæ fortè contigua erat, miræ magnitudinis vrſus proſiliens, appræhendit vnum ex ſagmarijs eorum, quem in terram proſternens ſuffocauit. Intenti beati viri familiare damnum ignorabant. Parantibus iter repetere, cùm non adeſſet equus ad ſubuehendum ſarcinulas, vnum è famulis beatus mittit Amandus ad educendum equum, quem gramina carpentem æſtimabat. Parens puer, properauit ad locum vbì cadauer equi beſtia corrodebat. Cùm autem famulus perterritus moraretur, currens beatus Humbertus inuenit equum euiſceratum, & iuxta eum vrſum ſanguine cruentatum. Quem cum magna appræhendens ſecuritate, Quia tu, inquit, quod nobis in ſolatium itineris Deus dederat, necâſti iumentum, oportet vt nobis illud hucuſquè obſequium ſuppleas, & ſarcinulas noſtras toto peregrinationis noſtræ itinere feras. Videres horribilem beſtiam ſtatìm manſueſcere, & quæ feritate beſtijs & hominibus fuerat infeſta, iam velut familiare mãcipium ſtat obedire parata. Vocata citiùs accedit, membra componit, onus patienter ſuſcipit, cum procedentibus procedit, cum ſtantibus ipſa quoquè ſubſiſtit. Illis cœnãtibus, illa modeſta adſtabat atque portionis ſuæ ſtipendia de manu porrigentis humiliter ſumebat. Dehinc ad ſarcinas rediens, eas, dum ſancti viri quieſcerent, ſeruabat. Verùm iter illis agentibus, nimia per vrbes erat admiratio, ſtupentibus cunctis ferum animal humanis vſibus famulari. Sed nè ſancti fortè iactantiæ vitio tentarentur, ipſis Romæ appropinquantibus, eiuſdem ſedis Epiſcopum admonuit Dominus per Angelum, dicens, ab occiduis finibus homines aduenîſſe meritis ſublimes, quibus ad obſequium fera comitatur agreſtis. Mitte ergò in occurſum eis, nè cum oſtenſione tali vrbem introëant, ſed beſtiam ad latebras ire permittant, nè tumultuoſæ plebis in ſe admirationem excitent. Qua Pontificis iuſſione audita, ſancti viri, quod mandabatur, deuotè fecerunt.

Sagmaria, equi vel mulę ſunt.

Imperat vrſo, vt ſarcinas ſuas Romam vſque ferat.

Viſitat ſancta loca Romæ.

In præſentibus locis poſteà fuerunt extructa monaſteria.

Viſitatis igitur ſanctis locis, ſanctus Amandus cum beato Nicaſio Helnonenſe territorium expetiuit: ſanctus verò Humbertus ſe Maricolis inuexit. Verùm elapſo aliquanto tempore, beatus Humbertus eandem peregrinationem ſecundò ſolus arripuit, vbì cùm in oratorio beati Petri orationi diù incumberet: ecce Angelus ei de cælo adſtitit, & ſuper verticem illius ſignum Dominicæ Crucis expreſſit, multis fidelibus hoc cernentibus. Cùm verò viſendi deſiderio beatum Amandum ad Gallias properaret, Angelus Domini eidem ſancto Amando aſſiſtens, dixit: Dilectum Domini Humbertum noueris te viſitatum aduenire, cui tu occurrens, contemplare cuius ſignum geſtat in capite, & illius hoſtiam fore ſcias. Nec mora beatus Dei ſacerdos procedens in occurſum beati Humberti, vidit ſuper caput illius radiantem Dominicæ Crucis ſpeciem incredibili fulgore coruſcare, & præmiſſa oratione corruit ad genua eius, eum colligens hoſpitio cum gaudio ſpiritali. Poſt hæc ædificauit ſanctus Humbertus monaſterium ſuper alueum Helpræ Maricolis nominatum, in quo monachos conſtituit. Aliud quoquè non procùl cœnobium extruxit, in quo clericos vtriuſque conditionis & gradûs triginta conſtituit. Venatoris cuiuſdam canes, ceruum inter ſyluam inſequebãtur, fortè vir Dei agrum excolebat, vt fratrum habitacula conſtrueret. Quod vt expeditiùs ageret, pallium procùl abiecerat. At venatores tubis perſtrepentibus feram curſu & clamore vrgebant, iamque victa fera, cùm nullum ei patuiſſet refugium, inter morſus ſaltũ dedit, & ſeſe ſub ipſo pallio anhela compoſuit. Quid vltrà? Canibus circunlatrantibus accedere propiùs fas non erat. Agitantibus venatoribus, retrò potiùs timidi agebantur, tanquàm vultum minantis fugerent. Ipſi etiam venatores in diſſolutionem verſi, obrigente mole corporum, tela deponebant. Quidam eorum beatum virum conſpiciens, protinùs ab equo deſiliuit, & meritum ſancti percipiens, patrimonium ſuum ad vſus fratrum beato Humberto obtulit. Ex quibus ſanctus ſolummodò vnam ſui iuris villam illius benigna importunitate ſuſcepit: quam Liniatas dicunt, & ſtipendiariam in vſus fratrum delegauit.

De hoc ſigno S. Crucis in frõte S. Hũberti lege vitam S. Amandi p S. Aldegundẽ ſcriptã, 6 Februarij

Conſtruit monaſteria

Canes non audẽt inuadere ceruũ ſub pallio viri Dei latitantem.

S. Aldegundis eum inuiſit.

Prouulgata longè lateque fama ſancti, beata Aldegundis eum viſere aggreditur, vbi

vbi per aliquot dies ab eo ſpiritualibus epulis eſt refecta. Cùm autẽ ſitum monaſterij & circuniacentia arua colloquendo luſtrarent quodam die æſtiuo, contigit beatam Aldegundem intolerabilem ſitim incurrere. Progredientibus paululùm, virgo acriùs vrgebatur, donèc violentia ſitis euicta deficere ſe clamat. Eius moleſtiam vir ſanctus non ferens, orationi incubuit donèc expleto vnius horæ ſpatio ſenſim ab arenti ſolo & arenoſo ſcatentis aquæ vena proſiliens, largum ex ſe fontem excitauit. Sed dum ſanctus virginis aduentui hoc præſtitum fuiſſe diceret, & illa meritis eius potiùs aſſcriberet, ambo munus cæleſte guſtauerunt. Paret vſque in hodiernum diem: nec deficit fons ille ſuauis ad guſtum, vtilis ad vſum.

Sitienti Aldegundi in arenoſo loco fontem precibus excitat.

Adueniente tempore obitûs ſui, ipſe ſanctus miſit ad beatam Aldegundem, vt veſtes in vſus exequiarum ſibi mitteret, vt linteis virgineis manibns textis, virgineos artus componeret. Miſſus itaque nuncius cùm iter medium explicuiſſet, eccè à beata virgine alter miſſus occurrit, ferens ſecum linteamina, quibus obuolui deberet corpus defuncti. Hi inter ſe cauſas & tempus itineris mutuo ſermone diſcutientes, aduerterunt vnam eademque horam fuiſſe, qua vterque executionis mandata ſuſceperat. Quod non abſque diuino nutu contigit, vt longè poſita virgo, nec fama nec nuncio præmonita, funus ſancti viri curaret. Cuius corpus in oratorium, quod ipſe conſtruxerat, diſcipuli ſepeliêrunt in magna gloria, vbì innumerabiliâ poſtmodùm contigerunt miracula.

Vicin' morti mittit, ad Aldegũdem pro linteamine ad inuoluendum corpus ſuũ.

Sepultura eius.

Tranſlatio eiuſdem.

CEnteſimo quinquageſimotertio anno poſt mortem S. Humberti, monente Angelo, ab Abbate Rodino leuatum eſt de tumulo ſancti viri corpus. Admirari autem nemo ſufficit, quanta miri odoris ſuauitate perfuſi ſunt qui aderant. Et quod magìs ſtupendum, ſacrum corpus itá illæſum & incorruptum inuentum eſt, àc ſi eadem die ſpiritum emiſiſſet: vt ſi lectulum compoſitum videres, dormire hominem exiſtimares. Verùm linteamina, quibus ipſe inuolutus fuerat, nihil in ſe corruptionis habebant. Sed & herbæ, quæ ſepulturæ eius die appoſitæ fuerant, quas nullas pro temporis antiquitate putares, adeò virides ſunt repertæ, àc ſi terræ radicitùs inhærentes, irriguis aquis vireſcerent.

Corpus eius poſt 153. annos incorruptum apparet.

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS SOZONTIS, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

CV M Maximianus eſſet Præſes Ciliciæ, & impietatem augere & extollere, conuenienter edicto Imperatorum, magno ſtudio contenderet, veniſſet autem in ipſam quoquè Ciliciæ Pompeiopolim, & aureum, quod illic colebatur, ſimulacrum ſplendido ſacrificio & alio ſtudio honoraret, & ſic oſtentaret ſuam falſam religionem: quidam adoleſcens, patriam habens Lycaoniam, & ab ortu quidem Taraſius, in diuino autem baptiſmo Sozon denominatus, cum priore vita amiſſo quoquè nomine, cùm eſſet paſtor ouium, fit etiam nihilominùs paſtor hominum. Nam in quibus locis degebat in paſtione, illic omnes excipiebat conuiuio verbi pietatis, & introducebat in Dei mandram. Hic vir cùm eſſet moribus quidem hilaris & mitis, in lege autem Domini haberet voluntatem, & in ea noctes & dies meditaretur, ea ratione nec prophetica fruſtratur beatitudine.

7. Septẽbris.

Patria ſancti Sozontis.

Sozon, paſtor ouium.

Pſal. 1.

Cùm autem fuiſſet aliquandò Sozon in quodam loco, qui habebat fontem, & fonte herbaque, quæ nata erat iuxta fontem, gregem paſceret, eum valdè opportunus & ſuauis ſomnus inuaſit, & diuina quædam ad eum accedit viſio. Viſio autem eum magìs confirmat, & ei animum addit ad pietatem. Deindè etiam reuelat gratiam, quæ ad locum erat deſupèr deuolatura. Erit enim, inquit, hic præſens locus multis vtilis, & apud ipſum ſalutem inuenient, & glorificabunt Trinitatem. Cùm illinc autem ſurrexiſſet egregius ille paſtor, venit Pompeiopolim, & cum in ea quidem vidiſſet florere impietatem, contemptas autem eſſe res Chriſtianorum, & ſummè

Viſio eius.

Vaticiniũ.

neglectas, non potuit id ferre placidè: ſed cor illius repentè inuaſit impetus, & cùm veniſſet ad templum, in quo ſtabat aurea ſtatua, confringit manum eius dexteram: & cùm eam vendidiſſet, ſuccurrit multis, qui illic erant, egentibus. Non latuit hoc æditaos: ſed propterea quòd neſcirent quis feciſſet, multi ſtatim comprehendebantur miſeri, qui nihil tale fecerant, & accuſabantur ſacrilegij, reputati maleficorum omnium ſceleratiſſimi, vt qui ſuffurati eſſent dei imaginem. Nemo autem eis opem ferebat: ſed qui erant priùs amici, eos auerſabantur: & cuſtodes carceris (ità enim exiſtimabant ſe dijs eſſe gratificaturos) grauiter affligebant eos, qui capti fuerant.

Egregius zelus.

Generoſus autem Sozon liberè volens profiteri pietatem, & eos liberare, qui nihil ſciebant ex ijs, quæ facta fuerant: ſeipſum defert, veniens ad æditaos, & dicens ſe eum eſſe, qui maleficium admiſit in imaginem. Poſtquàm autem hoc dixit, abductus protinùs fuit ad Maximianum. Ipſe verò in alto ſedens tribunali, cùm eum curâſſet ſiſtendum, & cum quanto potuit faſtu apparuiſſet, primùm quidem nomen, deindè religionem, & poſtremò patriam, quæ eum tuliſſet, rogauit. Ille autem: Patria quidem mihi eſt Lycaonia: ea enim me tulit: Parentes verò ab ortu mihi nomen impoſuerunt, Taraſius: Sozontem autem in diuino me vocârunt baptiſmate. Sum enim Chriſtianus, Chriſtum ſolum verum Deum adorans, qui creauit cælum & terram. Cuiuſnam autem rei vſus, inquit Maximianus, te huc adduxit? Præſum, inquit Sozon, gregi ouium: & quæ mihi loca florida, & aqua abundantia, & ad paſcendum herbida anni tempora oſtenderunt, ad ea ago oues. Deindè, Quomodò autem, inquit Maximianus, eò proceſſiſti audaciæ, vt dei dexteram abſtuleris?

Magna animi fortitudo.

Excipiens verò Sozon: Quòd non audacis quidem cœpti ſit, quod factum eſt, neque id peccato debeat imputari, tuus quoquè, vt mihi quidem videtur, deus teſtatur. Neque enim ægrè fert, nec tanquàm iniuria affectus, aſperè quicquam loquitur. Quòd ſi vox quoquè ei aliqua adeſſet, videtur mihi potiùs vos eſſe accuſaturus, & apertè repræhenſurus, quòd relicto omnium opifice, inanimam ſuſpiciatis materiam, & eam Deum eſſe exiſtimetis, vos in benefactorem oſtendentes ingratos & immemores. Sed ſi vis, inquit Præſes, non ſolùm conſequi veniam, ſed aliquam etiam remunerationem, miſſis his nugis, ſerua teipſum Sozon, & accedens dijs ſacrifica. Et quomodò, inquit, non eſſem vel ipſo veſtro deo minùs ſenſu præditus, ſi eum ſtatuerem colere, qui nec ſi ei aliquid fiat, ſe poteſt defendere, neque vocem aliquam emittere, neque vocare eos, qui ſint opem laturi, neque, quod eſt omnium miſerrimum, qualia patiatur, proteſtari? Eſt itaque in tua poteſtate, qui hæc colis, deos quotidiè fingere, & alios rursùs refingere, cùm in arte manuum ponas deorum fabricationem.

Irridet commentitium deum.

Maximianus, cùm his ei efferbuiſſet animus, tradit martyrem grauibus & acerbis cruciatibus. Et primùm quidem ferreis eum laniat vnguibus. Quoniam autem Sozon, etsì tormentum quidem ad ipſa vſque oſſa peruadebat, Dei tamen inuocans auxilium, ità ferebat leuiter, vt videretur habere corpus ex ferro compoſitum: conuertitur rursùs ad alia Maximianus, & calceis acutis clauis confixis induit athletam, & cum ipſis eum cogit ambulare. Ille autem currebat, tanquàm ſuper roſas incedens: & videns riuos ſanguinis deſcendentes ex pedibus, videbatur ſuauibus rebus circunfluere: Tyrannique & eorum, qui circunſtabant, irriſiones ducebat eſſe laudationem: & ea re magis gloriabatur athleta, quàm ille chlamyde dignitatis. Deindè eum illudens Maximianus: Tibia, inquit, cane Sozon, cràs magna procedente dea: & per illam ipſam iuro, quòd ab omni examinatione & cruciatu ſtatim liberaberis. Martyr autem: Tu me, inquit, irridens hęc loqueris, ea maligno dæmone in nos tibi ſuggerente. Ego autem & priùs quidem tibia in agro rectè cecini, congregans & reuocans meas oues: & nunc quoquè cano Domino meo canticum nouum, eius ſalutare omnibus annuncians. Tua autem dea fuerit omninò, vt eſt in prouerbio, aſinus ad tibiam, vt quæ ſit planè inanima, & nullo ſenſu prædita.

Immaniſſimè laniatur.

Clauatis calceis induitur.

His Maximianus magìs in eum irritatur, & prioribus vehementiores ei plagas imponit: vt ſic quidem ei mouerentur articuli, & diſſoluerentur compages, & inteſtina, tanquàm aqua, diffluerent. Deindè cùm ignem etiā accendiſſet, ſi quod reliquum eſſet membrum, id quoquè ſe minabatur combuſturum, vt nec quidem omnium communem aſſequeretur ſepulturam. Sic ergò ſe parabat Maximianus, & ſic faciebat: & martyri quidem carnes plagis laniabantur, & interna aperiebantur viſcera: Ille

Horrendis afficitur pœnis.

Mira patientia.

Ille autem tanquàm in herbido prato verſans, & vernos flores decerpens, erat affectus, & lætus Deo reddit animam. *Reddit Deo animam.*

Cùm autem iam flamma in altum eſſet ſublata, terribile & horrendum tonitru reſonans, multumque imbrem & grandinem ſimul deijciens, lictores quidem depulit & diſperſit: Amici autem martyrum, & maximè ij, qui erant diligentiores, ſecurè colligebant martyris reliquias. Interim autem cùm nox quoque aduenisſet, non fuit retardatum illorum promptum & alacre ſtudium. Neque enim erat nox ampliùs: *Nox in diē vertitur ꝓpter eius ſepulturam.* ſed lux clariſſima protinùs illuceſcens, ea reddebat manifeſta, quæ non oportebat latére, & præſtabat vt ea facilè tollerentur, & colligerentur à pijs. Quæ quidem omnia ſanctè collecta ſeptimo Septembris, præclaram & magnificam aſſecuta ſunt ſepulturam. Lux enim illa etiam vſque ad ipſum venit ſepulcrum, & permanſit in ſepultura reliquiarum. Deindè reuerſa eſt nox ad ſuam naturam: & vbiquè fuit Sozon prædicatus victor præclarus: Ad gloriam Dei patris, & Domini noſtri IESV Chriſti: Quem decet honor, gloria & potentia in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA SANCTI EVORTII EPISCOPI AVRELIANENSIS, EX PERVETVSTO MS. CODICE, MVtato paſsim ſtylo, per F. Laur. Surium deſcripta. Adſtipulantur antiquiſs. Martyrologia.

POSTEAQVAM vir beatiſſimus Deſinianus Aurelianenſis antiſtes, miniſterium ipſi diuinitùs demandatum ſtrenuè abſoluit, & pro humanæ conditionis neceſſitate è vita abſceſſit, ob eligendum ſucceſſorem in vrbe illa diſſenſiones enatæ ſunt: ità vt non ſolùm vulgus ignotum ſtudia in contraria ſcinderetur, ſed proceres quoquè, & authoritate ac poteſtate præditi. Indè verò id conſecutum eſt, vt non ad Dei voluntatem & inſtinctum, ſed pro affectu duo à diuerſis partibus eligerentur: quorum ambitione multo tempore adeò tumultuatum eſt in populo, vt etiam ſanguis fuſus ſit, & horror vbiquè & luctus & plurima mortis imago cerneretur. Cumque eæ cædes & ſeditiones Conſtantinum Imperatorem latére non poſſent, ille ſubditis populis conſulere volens, Porphyrium quendam Præfectum, qui eos tumultus comprimeret, eò miſit. Is cognitis rebus omnibus, ſapienti conſilio Epiſcopos Galliarum ad illud Dei negocium pertractandum ſibi adſciuit. Epiſcopi accerſiti, in vrbem Aurelianenſem aduenìunt, & comperta populi diſcordia, aiunt, Epiſcopi electionem non hominum eſſe, ſed Dei. Deindè communi omnium ſententia indicunt triduanum vniuerſæ plebi ieiunium, non quæ ſua ſunt quærentes, ſed quæ Dei: ſcire cupientes, quem velit Dominus habere eius loci Epiſcopum: quod etiam certis quibuſdam ſignis ſibi declarari precabantur.

7. Septēbris. Deſinianus Epiſcopus Aurelianenſis. Cap. 1. Triduanum ieiuniū indicitur ob Epiſcopi electionē.

Cùm ſic ergò triduo illo omnes in eccleſia conuenirent, precibuſque & ieiunijs vacarent pueri, ſenes, viri, fœminæ, ſexus vterque & omnis ætas, Deus, qui & Imperatoris & Epiſcoporum permouerat animos, vas electum perſeuerantis gratiæ ſuæ ad illos miſit Euortium, qui captiuorum perquirendorum cauſa ab vrbe Roma egreſſus, altero indicti ieiunij die Aureliam venit habitu non valdè ſuperbo. Cumque more Chriſtianorum, eorum præſertìm, qui in Clero numerantur, Dominum in eccleſia oràſſet, egreſſus ſubſtitit, paululùm circunſpectans, num quis ipſum hoſpitio recipere dignaretur. Videns id eccleſiæ oſtiarius, ait ad eum: Dic, quæſo te, ſerue Dei, quonam honore prẹditus ſis, vndè veneris, & quò iter intendas. Reſpondit Euortius Subdiaconus: Equidem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Clericus ſum, & has prouincias peragro, cupiens peruenire ad eos, quos mihi hoſtis vi abſtulit. Oſtiarius ait: Si velis illorum edicere nomina, fortaſsìs poteris ex nobis de ijs certior fieri. Euortius Subdiaconus reſpondit: Quos ego requiro, fratres mei ſunt: & alter quidem Eumorphius, alter verò Caſſius appellatur. Oſtiarius dixit: Veni, oro, in cellulam meam, & mane apud me hodiè: cràs proficiſcéris. Ingreſſo illo in tugurium oſtiarij, pro religioſa conſuetudine mox oſtiarius parat aquam, lauat eius pedes & tergit, & eo

Cap. 2. Nota morē Chriſtianorum. Excipit hoſpitio Euortium Oſtiarius.

 humani-

humanitatis officio perſoluto, ſimul tenui victu reficiuntur. Altera luce Euortius valedicit oſtiario, & abſcedit. At oſtiarius, Domino eum permouente, clamat poſt tergum eius: Amice Dei, reuertere ad me: eſt, quod tibi indicatum velim. Redit Euortius, & oſtiarius ad eum: Noſtíne, inquit, quid his diebus in hac vrbe geſtum ſit? Illo ſe id ſcire negante, pergit oſtiarius: Beatiſſimus Deſinianus Epiſcopus noſter ante hoc biennium defunctus eſt. Ciues autem noſtri ſuis affectibus indulgentes, non minimas excitârunt turbas, in quibus etiam cædes perpetratæ ſunt: resque ad Imperatoris aures peruénit, qui mox à ſuo latere miſit virum, qui turbas compeſcat, & antiſtitem Deo gratum inſtituendum curet. Aiunt eum Vrbis eſſe Præfectum. Is verò ſola authoritate ſua minimè contentus, Epiſcopos ad ſe acciuit, qui prudenti conſilio per preces & ieiunia conſtituerunt de inſtituendo ſucceſſore Deſiniani, Domini explorare voluntatem. Et eccè hodiè tertius eſt dies, ex quo litanias celebrant. Itaque ſuſtine parumpèr, mi frater. forſitan indicabit Deus voluntatem ſuam. Ità enim poteris tu rem tantam, quocunquè perueneris, explicare. Beatiſſimus Euortius reſpondit: Benè tu quidem admones, ſed mihi interim moræ inijciuntur. At tamen vt fiat quod vis, ad eccleſiam eamus.

Permouit Deus Oſtiarium ad reuocandum ſuum hoſpitem.

Cap 3. Vbì eò ventum eſt, Euortius tanquàm ignotus ſtat iuxta oſtiarium. Paulò pòſt iubent Epiſcopi obſerari fores, & ipſi humì proſtrati, cum multo gemitu & lachrymis rogant Deum, vt indicet, quem velit ordinari Epiſcopum. Coniungebat verò etiam ſuos gemitus populus vniuerſus, iurgiorum finem petens à Domino, & expectans quid dicturi eſſent Epiſcopi. Illis ergò ſic orantibus & plangentibus, columba diuinitùs miſſa per feneſtram mirabili ſplendore radiat: atque in eccleſiam inuolans, cum alarum ſtrepitu totam ferè ædem peruagatur, tanquàm inueſtigans quippiam. Cernens autem beatum Euortium ianuæ inhærentem, in eius capite reſidet. Ille verò manibus eam abigit. Eo ſigno valdè permotus populus, tanto inſtantiùs orabat Dominum, vt illum ſpiritum mitteret, qui in columbæ ſpecie in Chriſtum baptizatum deſcendit. Columba autem, vt ſe ſuo functam miniſterio oſtenderet, per oſtium, quo ingreſſa erat, rurſùs auolauit. Tum verò perſtrepens populus, lætitia effertur: Epiſcopi verò & Ordines omnes accuratè perquirunt, quiſnam ille ſit, in cuius capite columba ſederit. Ibì rurſùs quædam extitit & ſermonum & hominum diſcrepantia, alijs dicentibus, oſtiarium eſſe: alijs verò, non oſtiarium, ſed eius ſimilem quendam. Iterùm ergò ad preces redeunt ſacerdotes, rogantque Dominum, vt iubeat redire denuò columbam. Non ſpernit Deus illorum preces: columba redit, per omnem ferè eccleſiam circunuolitat, & tandèm in caput beati Euortij aduolat. Ille rei nouitate perterritus, rurſùs eam repellit, eaque repulſà, exit è templo. Exoritur populi ſtrepitus, iubent Epiſcopi hominem, in quo tantum miraculum viſum eſſet, ad ſe accedere, rogant ab eo, quibus ex locis eò venerit, aut quò proficiſci velit. Reſpondet ille, quemadmodùm iam antè reſponderat oſtiario. Illi igitur ſe exauditos à Domino ſentientes, gratias ei agunt, quòd ex ea Vrbe ad ipſos paſtorem miſerit, ex qua priſcis temporibus religionis propagandæ cauſa pijſſimos prædicatores miſiſſet.

Columba in capite S. Euortij reſidet, ſed ab eo repellitur. Matth 3.

Rurſùs ei capiti inſidet columba.

Cap.4. Deindè præcipiunt beatiſſimo Euortio, vt cum ipſis ad orationem ſe ſubmittat, & in altare caput immittat: orantque Dominum, vt tertio miraculo oſtendere velit, num ille ſit, quem elegit ad eccleſiam illam tuendam ac fouendam. Nondùm finierant preces, & eccè columba plauſu ingenti alas concutiens, ad locum, in quo priùs vir Dei ſteterat, ſe confert, & eum non inueniens, tanquàm inquirens vbì ſit, coram omnibus circunuolitat. Erant tum ibì non pauci Epiſcopi, qui dicerent acciri debere etiam eos, quorum electio eccleſiam illam vulneráſſet, vt viderent, num illis præſentibus ad Euortium columba ſe reciperet. Acciti ſunt igitur, & cùm ſtarent cum Euortio inter Epiſcopos, columba circunuolitans, ſenſim ferebatur in ſublime, tandemque ſe ſubmittens, in vnius Euortij capite requieuit. Tum omnes acclamârunt, dignum illum eſſe ſacerdotio, quippe quem ipſe Dominus eligeret. Epiſcopi autem ſilentium indicentes, vota cuiuſque gradûs & ordinis inquirunt, omnibusque in Euortium ſua ſuffragia conferentibus, pro illius ciuitatis more eunt cuncti ad beatiſſimi Marci baſilicam, & Euortius Leuita ordinatur. Indè ducitur ad ciuitatem cum hymnis & canticis ſpiritualibus. Deniquè ſacerdos & Epiſcopus cælis gratulantibus conſecratur.

Tertiò in eius capite quieſcit columba.

Ordinatur ſacerdos & Epiſcopus.

Cap.5. Porrò Deus, qui tot ſignis eum ſacerdotio dignum declârarat, maiora per eum cœpit

Claret multis miraculis.

cœpit operari in populo, curare morbos, & varijs preſſos calamitatibus, infinitis afficere beneficijs. Sed ijs ſanitatum & virtutum ſignis prætermiſſis, quæ per eum ille efficiebat ſpiritus, cui ſoli cognita ſunt, illa referamus, quæ vniuerſo penè mundo innotuerunt. Poſt anniuerſarium ordinationis eius diem, caſu quodam tota vrbs Aurelianenſis flammis correpta eſt. Id conſpicati ciues omnes, currunt ad beatiſſimum Epiſcopum, clamant voce magna: Vir Dei, vir Dei, ſuccurre vrbi cum ignibus colluctāti. Epiſcopus id audiens, properat ad eccleſiam, proſternit ſe in preces, & dicit; Domine Deus Iſraël, qui tres ſanctos pueros tuos in fornace ardēti illęſos ſeruâſti: tu hanc ciuitatem ex his ſæuientium flammarum globis eripere digneris. Necdùm ille compleuerat preces, & incendium omne ſopitum eſt. Erat tum anguſta adhuc eccleſia, in qua cum populo Dominum deprecabatur. Ait ergò ad illos: Eccè Dominus liberauit nos pro ſua miſericordia à voracibus flammis. Spontè ergò vos veſtras conferte pecunias, vt eccleſiæ huius ſpatia augeantur. Omnes vno animo reſponderunt: Fiat voluntas Dei. egreſſique è templo, pro ſuarum modulo facultatum præparârunt ſeſe ad ſtructuram illam prouehendam. Vbì autem aduénit dies, qui erat operi indictus, pro quarundam prouinciarum conſuetudine beatus Epiſcopus arrepto ſarculo, & ſigno Crucis edito, fodere cœpit. Iam penè ad tres pedes foderat, & eccè cernit ollam clauſam atque bituminatam, Dei prouidentia illi ſtructuræ abſoluendæ ſeruatam. Aperta olla, videt multos nummos, Neronis pulcherrimum ſignum impreſſum habentes. Gratias agit Deo, vocanſque Archidiaconum ſuum, dicit ei: Accipe frater theſaurum hunc, & perfer ad Imperatorem. Non enim decet nos, qui populo præfecti ſumus, eum celare. Archidiaconus iuſſa eius capeſſens, Romam proficiſcitur. Poſtquàm eò peruénit, petit ad Imperatorem introduci. Imperator iubet eum quamprimùm ad ſe accedere, quæritque ex eo, qua cauſa eò venerit. Archidiaconus primò literas ei offert ſui ſacerdotis, deindè theſaurum: ſimulque commemorat, quæ ſint Aureliæ geſta, & vt theſaurus ille eo loco repertus ſit, qui conſtruendæ eccleſię deſignatus erat. Mox per regiones iſta Romanis annunciantur: gratias illi agunt omnium bonorum largitori Deo, preceſque offerunt ei, qui adeſt omnibus in ſe ſperantibus.

Precibus extinguitur vrbis incendium.

Inuenit multam pecuniam, cõſtruendæ eccleſiæ aſſeruatam.

Cap. 6.

Altera die Imperator iubet adeſſe Manſuetum Archidiaconum, qui theſaurum attulerat, aitque ei: Quicquid huc attuliſti, refer ad ſacerdotē tuum, & cum bona pace abito. Sed dic mihi, obſecro, quot cubitorum erit eccleſia, quam condere inſtituiſtis? Ille reſpondet: Nos ea in re tantum præſtabimus, quantum ferent paupertas eccleſiæ noſtræ & ciuium facultates. Nouerit autem maieſtas tua, eius loci habitatores penè omnes pauperes eſſe. Tum Imperator accito ad ſe Anatolio Præfecto, dicit: Reſtitue huic Archidiacono, quicquid huc apportauit. Dei enim præparatio eſt, non Imperij noſtri. Volumus autem his duplo maiorem adiungi pecuniam, quæ fabricandæ eccleſiæ ſufficiat. Ipſam verò eccleſiam iubemus in longum extendi ad cubitos centum ſeptuaginta ſeptem: in latum, ad quadraginta duos, & ad Crucis figuram, eam exædificari. Ea autem cauſa tam amplam eam eſſe volumus, quòd in dies Chriſtiana religio propagatur, vt ad Dei habitaculū frequens fiat concurſus populorum. Volumus etiam, vt tria in ea ſint altaria: è quibus illud, quod ampliſſimum videbitur, ſanctiſſimę Crucis lignum habeat, per quod mundo vniuerſo ſalus parta eſt. Porrò ad ipſius eccleſiæ miniſterium offerimus lances auri puriſſimi ſeptem, & calices eiuſdem metalli ſeptem: in quibus dum diuinum peragitur miniſterium, noſtrî quoquè memoria habeatur. Tum quoquè omnibus, qui ſunt eius territorij, remitti volumus cenſum facultatum ſuarum trienniò, vt poſſint cum ſacerdotibus & nobiſcum Deum continuis placare precibus, & ad ſtructuræ complementum de rebus ſuis impertiri. Poſtremò illud etiam noſtræ ſerenitati placet, vt ſex habeat arcus, tres à dextris, totidemque à ſiniſtris: quorum inter ſe coniunctione, vna exiſtat eccleſia. His ità ab Imperatore demandatis, & pecunia numerata, ſummaque eius ſacris literis compræhenſa, Archidiaconus cum ingenti lætitia domum abijt.

Imperator Conſtantinus mittit pecuniam, qua eccleſia extruatur Aureliæ.

Cap. 7.

Libet his etiam illud adiungere, beatiſſimum Euortium fratres ſuos, quos quærere inſtituerat, poſt annos quadraginta inueniſſe. Nam Deo inſtigante, Sueſſionenſis Epiſcopus quandoquè ad tumulos beatiſſimorum martyrum Criſpini & Criſpiniani orandi cauſa profectus eſt: cumque ſe in preces proſtrauiſſet, audit voces eiuſcemodi: Teſtes Chriſti & amici, præſtate nobis ante diem obitùs noſtri fratrem noſtrum Euortium ſubdiaconum non ſolùm cernere, ſed etiam amplecti. Iterùm autem ea-

Orare ad tumulos martyrum quàm ſit pium.

dem voces repetuntur, & Epiſcopus ſublatis oculis, videt viros religioſo habitu indutos, & ſacros tumulos ambientes. Vocat igitur illos ad ſe, & qui ſint percontatur. Reſpondent ciues Romanos ſe eſſe: tres fuiſſe fratres: ipſos duos in prædam ceſſiſſe hoſtibus, tertium fratrem manſiſſe in Vrbe. Eius videndi ſummo ſe deſiderio teneri. Agere autem ſe iam in ſeruitio religioſæ viduæ Iubianæ. Hæc autem omnia lachrymabundi Epiſcopo referebant, ità vt ipſe quoquè fleret perindè, acſi eâdem captiuitate premeretur. Scripſit autem hæc per Leonem Archidiaconum ſuum. Ità ergò caſu quodam beatus Euortius didicit ex his literis de captiuis fratribus ſuis: atque vno die diuinitùs illi præſtitum eſt, vt gemino quodam gaudio afficeretur, quandò & Manſuetus Archidiaconus eas, quas diximus, Imperatoris literas, & Leo æquè Archidiaconus, de inuentis eius fratribus nuncium apportârunt. Illud verò gaudium mox ad omnes diffunditur, fitque publicum, quod fuerat ſingulare. Concurrunt Aurelianenſes omnes ad Epiſcopum ſuum, cupiunt videre quæ Imperator miſerit, & cognoſcere de captiuis Epiſcopi fratribus. Mittitur ilicò precium redemptionis, extrahuntur è iugo ſeruitutis, priſtina libertate donati. Quis verò fuit ille dies, quo poſt annos quadraginta fratres illi ſibi ſunt repręſentati? quæ illę lachrymæ, ab immenſo animi gaudio expreſſæ, cùm in mutuos venêre complexus?

S Euortius recipit captiuos fratres ſuos.

Cap. 8.

Porrò autem ædificata eccleſia eſt pro principis Conſtantini deuotione, opuſque illud tanta celeritate confectum eſt, vt euolutis annis tribus, quinto Nonas Maias eius dedicatio acta ſit, eo ipſo ſcilicet die, quo ligni Crucis inuenti certis partibus habetur celebritas generalis. Poſt dedicationem autem miſſi ſunt in loca diuerſa, qui ſacras reliquias afferrent: alij Hieroſolymam pro ſancta Cruce, alij Romam pro beatiſſimorum Apoſtolorum Petri & Pauli & ſanctorum martyrum reliquijs adducendis. Omnes autem voto potiti ſuo, Aureliam reuerſi ſunt, gratias agentes Deo. At verò beatus Euortius, conuocatis Epiſcopis, cum tremore & exultatione eas reliquias in eccleſiam intulit: cumque offerendi ſacrificij hora veniſſet, quo peracto ſolent condi reliquiæ, inuitati Epiſcopi deprecantur ſanctum Euortium, vt ipſe in primo altari ſacrificium faciat tum ſenectutis, tum ordinationis cauſa. Diù autem illo recuſante, & tandèm illorum voluntati cedente, eccè ipſa hora confractionis panis cæleſtis, cùm ex more ſacerdotali hoſtiam eleuatis manibus tertiò Deo benedicendam offerret, tanquàm nubes ſplendida apparuit ſuper caput eius, & manus porrectis digitis tertiò oblatam benedicens. Ritè autem peracto ſacrificio, dixit vir ſanctus ad eos, qui aderant, incipiens ab Epiſcopis vſque ad extremum è plebe: Dicite, quæſo, beatiſſimi fratres, num quod miraculum ſub ſacrificio videritis. Illis negantibus, ſubdiaconus Baudilius, cuius tum erant miniſterij vices, Vidi ego, inquit, ſed præ timore vix auſus ſum eloqui: Videbatur mihi, te eleuante hoſtiam, manus de nube, quæ operuerat caput tuum, tertiò benedicere Deo oblatam. Epiſcopus ait: Beatus es, frater chariſſime, cui tanta ſunt myſteria oſtenſa. E populo quoquè duo reperti ſunt, tantæ viſionis participes: Eleuſinus pœnitens, & Procopia caſtimonialis: quibus Epiſcopus dixit: Beati eſtis etiam vos: quia non caro & ſanguis hæc reuelauit vobis, ſed Deus, qui in cælis eſt. His verò compertis, omnis eccleſia clamauit: Gratias tibi agimus Domine Deus noſter, qui abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelâſti ea paruulis, quorum Angeli te ſemper vident in cælis ſedentem: & feciſti nobiſcum mirabilia, ſicut locutus es per os ſanctorum tuorum prophetarum, qui à ſeculo ſunt. Hac benedictione completa, reliquias ſacratiſſimæ Crucis, in laudibus Domini tripudiantes, in altari medio collocârunt: in dextera parte, propter reditum fratrum, ſynceræ venerationis cultu, Criſpini & Criſpiniani martyrum: à ſiniſtris verò beatiſſimorum Petri & Pauli Apoſtolorum. Viſionis autem ſupradictæ miraculum longè lateque diffuſum eſt, & eius odore pagani illecti, ad Dei gratiam percipiendam aduolabant, ità vt intrà triduum ſeptem ferè millia baptiſmum perceperint. Non debet autem mouere lectorem, quòd vir ſanctiſſimus de miraculo viſo inquirere voluit. Non enim ille hoc arrogantia fecit, neque ſuam, ſed Chriſti gloriam ſpectans.

Celebritas inuentionis S. Crucis.

Eccè antiquorum patrum deuotionem ergà ſanctas reliquias.

Miſſę ſacrificiū dignè oblatum, quàm ſit gratu Deo.

Procopia caſtimonialis.

Matth. 18.

Luc. 1.

7000. baptizantur.

Cap. 9.

Multa efficit miracula S. Euortius.

Eccleſiæ ſtructura omni abſoluta, & ſacris reliquijs depoſitis, populus ad beatum Epiſcopum pro ſuis vtilitatibus confluebat: alij Dei gratiam adipiſci cupientes, alij contagijs nequiſſimis carere cupientes. Atque ità quotidianis horis vel momentis, Chriſti gloria per eum de ſan[c]tatis beneficijs ſplendeſcente, reuertebantur ſuo potiti optatæ ſalutis deſiderio. Su[r]dis auditum, cæcis viſum, mutis loquendi officium

cium,claudis greſſum,paralyticis curationem membrorũ,deniquè omnibus omnia, per os & impoſitionem manûs Epiſcopi,ſeptiformis ſpiritus largiebatur. Cumque id genus multa ille perpetrâſſet, & omne penè genus hominum gratias ageret Deo, quòd tantum eccleſiæ ſuæ præfeciſſet ſacerdotem, * viceſimus ordinationis eius elapſus eſt annus:quos annos omnes in charitate, ſanctitate & puritate mentis in eo populo exegerat. Quodam autem die diluculò ad cõcinendos in eccleſia pſalmos conſurgens, ſtatuit apud ſe fratribus indicare diem obitûs ſui, quem ipſi Dominus reuelârat. Completis igitur matutinis myſterijs, in ſecretarium eſt ingreſſus, & conuocãs vniuerſam fraternitatem, quoſdam etiam ex laicis, expoſuit ſibi diuinitùs factam reuelationem, aitque ſe Dominica die migraturum à corpore. Deindè ſubiecit: Precor vos, vt exhortationem meam ſereno animo accipiatis. Vereor enim, & perpetua me habet ſolicitudo, nè rurſùs, me defuncto, diſſenſio exiſtat de ſubſtituendo ſucceſſore. Scitis autem vos, quæ in hac vrbe ante meum aduentum geſta ſint. Itaque nè ſimilia fiant in populo Chriſtiano, ſuadeo vobis, vt poſt deceſſum meum, fratrem & compreſbyterum atque Abbatem Anianum, cuius vita per multa experimenta vobis notiſſima eſt, vobis Epiſcopum deligatis: idque, ſi fieri poteſt, me necdùm ſepulto, nè dilatio fomes ſit altercationum.

Mihi prorſùs mendũ eſſe videtur in hoc annorum numero.

Prædicit obitũ ſuum.

Per id tempus in ciuitate Aurelianenſi magna erat nobilium copia tam in Clero, quàm in populo: & dum plerique ſuis vel propinquis vel amicis cuperent gratificari, ſicut præſaga mens Epiſcopi prædixerat, iterùm diſſenſionis ſemina ob eligendum antiſtitem pullulârunt. Cumque hæc inter preſbyteros natalium ſplendore inflatos, & laicos eodem morbo laborantes agerentur, ad beatiſſimi Epiſcopi Euortij aures quidam pertulerunt. Rurſùs igitur conuocat eos, quos ſuprà diximus, aitque ad illos peramanter: Chariſſimi & vnanimes fratres, voſque excellentiſſimi filij, iampridèm antè proſpiciens ego, quid euenturum eſſet, admonui vos de Aniano eligendo. Neque id feci humano erga illum ductus affectu, ſed Dei timore perurgente. Si qui igitur præceptis, immò verò admonitionibus meis parére nolint, aliud quippiã patiẽtiſſimè cogitemus, vndè poſſit omnibus ſatisfieri. Tres, vt audio, ſunt, propter quos noui tumultus in populo extitêre. Sed cùm fas non ſit tres vnius vrbis eſſe Epiſcopos, conſulamus hac de re Dominum, nocte hac vnanimiter congregati, & in hymnis ac lectionibus vigilantes: tribuſque chartulis horum trium nomina inſcribamus, & eæ maneant in altari tota nocte: peractiſque cràs legitimo tempore Miſſis, puerulũ innocentem adducamus, qui eas chartulas ex intimo altari extrahat: & ſi nec id ſufficiat, proponantur Pſalterium & Euangelia: & ſi tria hæc inter ſe conſentiant, ille, quem deſignauerint, ordinetur Epiſcopus. Placuit cunctis ſermo prudentiæ eius: celebrantur vigiliæ, Miſſæ peraguntur, innocens puer adducitur, per quem Dei voluntas monſtretur: is ad trahendas chartulas dexterãm extendens, vnam digitis compræhenſam profert, & tanquàm prophetans, exclamat: Anianus, Anianus, Anianus, ſolus dignus eſt huius vrbis Epiſcopatu. Completum ibì eſt, quod Pſalmus habet: Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem. Aperitur deindè Pſalterium, & ſtatim offert ſe verſus ille: Beatus quem elegiſti & aſſumpſiſti Domine: inhabitabit in tabernaculo tuo. Deniquè in Euangelijs hic textus occurrit: Tu es Petrus, & ſuper hãc petram ædificabo Eccleſiam meam.

Cap. 10.

Iterùm exoritur diſſenſio pro electione noui Antiſtitis.

S. Euortius Anianũ diuinitùs electũ ſibi ſubſtituit.

Pſal. 8.

Pſal. 64.

Matth. 16.

His ergò euidentiſſimis admoniti documentis, beatum Anianum deſignant Epiſcopum, aiuntque ad S. Euortium: Nobis ſemper compertum eſt, dicta beatitudinis tuæ diuinis præceptis eſſe planè conſentanea. Tum vir beatiſſimus de diuina diſpoſitione lætus, cunctis valefaciens, & ſucceſſorem ſuum Clero ac plebi commendans, domum hilari vultu ſe recepit. Indè correptus febribus, die illo, qui diuinitùs ei indicatus fuerat, corpus terræ, animam cælo reddidit. Obijt ſeptimo Idus Septembris, ſpiritali eius doctrina in mundo florente atque vigente. Quo autem tempore Aurelianenſis Epiſcopus creatus eſt, beatus Syluester præſul Apoſtolicæ ſedis fuit. Poſt obitum ſepultus eſt in conſpectu ciuium ſuorum à Tetradio viro præfectorio in agro ipſius ad Orientem ſito. Condidit verò idem Tetradius ſuper ſepulcrum eius cellulam exiguam, non paupertate, ſed neceſſitate, quòd gentiles per omnem Galliam graſſarentur, nec cuiquam libera eſſet viuendi facultas. In eo autem ſepulturæ eius loco diuerſa fiunt, eaque creberrima, miracula, operante Ieſu Chriſto Dei filio, qui viuit & regnat per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Cap. 11.

Migrat à corpore ſanctus Epiſcopus.

VITA STEPHANI PRIMÒ CARTHVSIANI INDE EPISCOPI DIENSIS. EAM VITAM CVM

rhythmicè quidam ſcripſiſſet, & idcircò obſcurè, alius proſa reddidit, cuius nomen me latet. Eſt autem hiſtoria lectu digna. Stylum vbi viſum eſt, nonnihil expoliuit Fr. Laur. Surius, adiecto ad marginem capitum numero.

7. Septẽbris. Cap. 1. Patria Stephani. Parentes nobiles.

LVGDVNI, quæ eſt Galliarum vrbs præclara & celebris, Stephanus ortus eſt. Cuius pater dominus de Caſtellione, & ſanguinis & religionis nobilitate fuit inſignis, quemadmodùm & vxor eius. Itaque tales & tam boni parentes, talem nobis filium procreârunt. Solet enim arbor bona ſuauiores proferre fructus. Porrò ab ipſis incunabulis ſignis quibuſdam oſtenſum eſt, qualis quandoquè Dei ſeruus eſſet futurus: quæ non abſurdum fuerit paucis annotare. Priùs enim cœpit cum Chriſto crucifigi, quàm quicquam poſſet eloqui. Etsì autem fortaſsis incredibile videatur, tamen conſtat eum adhuc infantem, cùm nutricis lacte aleretur, ſextis ferijs prorsùs eam alimoniam recuſâſſe, ijsque diebus ieiunum permanſiſſe Quod vbì parentes & noti didicêre, & ſuis quoquè oculis conſpexêre, manum Domini iam in eo operari cernentes, quod olìm de beatiſſimo Domini Baptiſta dictum fuit, cogebantur etiam ipſi dicere: Quid putas puer iſte erit? Inde verò abſtractus ab vberibus, in ipſa pueritia à parentibus perdiſcẽdis literis eſt admotus. Ibì beatus puer & gratia plenus, & ingenio pollens naturali, in ſcholis nõ ſolùm ſupra ætatem præ coætaneis ſuis magnos habebat in ſtudijs progreſſus, verumetiam mirum in modum docilem, modeſtum, humilem & amabilem omnibus ſe exhibens, vitæ futuræ perfectionem quaſì naturaliter inchoare videbatur. Bibebat quotidiè aquas ſapientiæ ſalutaris, & in dies ſeipſo fiebat prudentior. Annis puer, moribus ſenex & moratus, omnis laſciuiæ puerilis ignarus. In ipſa autem morũ diſciplina & virtutum profectu, docente eum & imbuente ſua vnctione Spiritu ſancto, etiam eos omnes, à quibus docebatur, excelluit,

Sextis ferijs infans abſtinet ab vberibus. — Luc. 1. — Mirè profecit in literis & pietate.

Cap. 2.

Poſtquàm verò à pueritia migrauit ad adoleſcentiam, manifeſtiùs apparére cœpit, quid eſſet in eo, & gratia Dei in illo vacua non videri. Cùm enim re ipſa compeririet religioſus & nobilis adoleſcens, in maligno & quodam vitiorum præcipitio mundũ hunc poſitum eſſe: illud quoquè Apoſtoli perpénderet, Eſcã ventri, & ventrem eſcæ, Deum autem & hunc & hanc deſtructurum: prorsùs ſibi eſu carnium voluit eſſe interdictum. Stupebant omnes, raram admirabantur virtutem, eoque magìs, quo illa minùs eſſet inter ſeculares, præcipuè nobiles & diuites, vſitata. Videre tum licebat multorum cordium reuelari cogitationes. Alij enim, ijque ſanum ſapientes, adoleſcentis abſtinentiam & animi conſtantiam ſuſpiciebant. Plerique, quæ carnis ſunt, ſapientes, ab animi leuitate illud inſtitutũ proficiſci ſuſpicabãtur. Verùm ille ſine conſilio nihil agebat. Conſultorem habebat prophetam, ità dicentem: Bonum eſt viro, cùm portauerit iugum ab adoleſcentia ſua. Quod enim multis prohdolor accidere ſolet in illa ferueſcente ætate, vt mentem blandæ ſuggeſtionis vento pulſante, pudoris naufragium faciant: id ille pauidus anteuertit, iampridèm caſtitatis amore medullitùs concepto, vt pectus virtutibus munitum, nulla turpi cogitatione contaminaretur. Addebat verò virtutes virtutibus, & cõtinenter turrim ædificabat, cuius in ipſis cunis iam fundamenta collocauerat. Creſcebant virtutum frutices, quos in eius pectore Chriſti gratia plantauerat, & fructus ferebant in vitam ſempiternam. Ieiunabat propenſiùs & orabat, & quantùm licebat, in miſericordiæ opera & officia incumbebat. Interim verò tametſi benè viuendi formam in ſeipſo oſtenderet, non tamen ſeipſum oſtentabat. Morum grauitas etiam in ipſo vultu relucebat: animi ſummiſſionem & modeſtiam inceſſu & habitu fatebatur.

1. Cor. 6. Abſtinet à carnibus. — Thren. 3. — Incumbit operibus miſericordiæ.

Cap. 3.

Iam verò contemplationis deſiderio & amore flagrabat, quippè qui ſemper bonis meliora, potioribus optima adijcere conaretur. Quaſì obitèr iã guſtauerat, quoniam ſuauis eſt Dominus, & totis animi medullis vni Deo vacare cupiebat: vt ſuauitatem illam non iam delibaret, ſed pleno mentis gutture hauriret. Adoleſcẽtia igitur

in

in iuuentutem abeunte, Dauidis inſtàr cum tartareo Golia ſingulare certamen inire

1. Reg. 17.

cupiens, locumque ei certamini opportunũ inquirens, priùs tẽtare cœpit, poſſet'ne Saulis, id eſt, mundanæ nobilitatis, armis indutus incedere. Cernens autem ea arma magìs oneri ſibi eſſe, quàm adiumento, (Non enim eorum habebat vſum aut conſuetudinem) & locum & arma mutauit. Animaduertens ſe iam annos natum ſex & viginti, animoque & corpore virilem, cum Dauide quinque lapides è torrente in ſua

Ibidem.

pera repoſuit, id eſt, ſtigmata Domini Ieſu cum Apoſtolo in corde & corpore tulit,

Gal 6.

baculumque paſtoralem, id eſt, moderationem ſiue diſcretionẽ, qua & vitia coërceret, & ſeipſum prudenter regeret, fundamque manu tenens, id eſt, ſcripta diuina re & opere exequi volens, ad palęſtræ campum properauit. Audiẽs autem Carthuſiam Portarum huic certamini aptam, (Iam enim plerique alij eo in loco Goliam ſtrauerant) eò ſe contulit, exploraturus num verus ad ipſum rumor allatus eſſet. Comperit autem famam re ipſa inferiorem, mirificeque exhilaratus, maiores animo vires concepit. Inter cæteros enim didicit ibì duos fuiſſe athletas fortiſſimos, eoſdemque eius loci Priores ſiue Præfectos, qui de Golia illuſtribus aucti victorijs, ſempiternæ felicitatis ampliſſima præmia reportâſſent. Ex ijs alter fuit Bernardus, cuius hortatu

Bernardus Prior Carthuſianu..

beatus Bernardus Abbas Clarauallenſis expoſuit Cantica canticorum: quique poſt ſuum obitum in ea Carthuſia ſepultus, multis claruit miraculis: Alter verò non imparis meriti ſanctus fuit Anthelmus, qui primò primariæ Carthuſiæ Prior cùm fuiſ-

Anthelmus Prior primariæ Carthuſiæ.

ſet, inde factus eſt Portarũ Carthuſiæ Prior, poſteà verò Epiſcopus Bellicenſis: cuius vitæ ſanctitatem multa & viuentis & defuncti miracula teſtantur. Atque horum duorum præcipuè exemplis animatus Stephanus, non difficilem ſibi de antiquo hoſte diabolo victoriam pollicebatur. Aperit igitur eius loci Priori & fratribus propoſitũ ſuum: magna inſtantia orat ab ipſis recipi in monachum & ſeruum omnium propter Deum. Illi verò propenſis animis aſſentiuntur, & pacis oſculo, vt habet eius inſtituti conſuetudo, peramanter acceptum, hortantur vt ſi quas habeat cum aliquo controuerſias, priùs eas expediat, de rebus ſuis conſtituat & ordinet, certumque expromat diem, ad quem rurſùs adeſſe velit, & monaſticum habitum induere. Sed cui ille quicquam deberet vel obnoxius eſſet, qui ſine querelis ſemper vixerat? Breuem igitur præfigit terminum, vt interìm veſtes & alia neceſſaria præparentur.

Cap. 4.

Deindè tempore illo euoluto, adeſt pugil fortiſſimus, cominùs cum hoſte teterrimo præliaturus: ſtatimque habitum monaſticum induens, cum ingenti feruore id

Induit Stephanus monaſticũ Carthuſianorũ habitum.

vitæ genus auſpicatur: ità vt breuì eius inſtituti regularibus diſciplinis & exercitijs inſtructus, de ſeipſo cunctis viuendi ſpecimen præberet. Nam tametsì complures illic inuenit miræ ſanctitatis & pœnitẽtiæ viros: at tamen breuì per multa ſanctitatis opera ſeipſum exhibuit religionis exemplum: ſeque totum offerens Deo in holocauſtũ, ſtudebat mundo emori, vt Chriſtus in ipſo viueret. Domabat corpus ſuum vigilijs,

Affligit corpus ſuum.

ieiunijs, flagellis, & pro more Carthuſiani inſtituti, veſte cilicina, potuque aquæ & pane arido. Nihil de monaſticæ diſciplinæ auſteritate omittebat, quàm cõmunis Regula vel Maiorum exempla admitterent. Cùm enim ſingulis hebdomadibus ex Canonis ſui præſcripto Carthuſiani tribus diebus ſolo pane, aqua & ſale victitẽt, ille præ cæteris Ordinis inſtituta cum vſura quadam exequi cupiẽs, pro maiori temporis parte ad menſam ſuam vix quicquam præter panem & aquam admiſit. Et panis quidem

Eius abſtinentia.

ab vna parte ponebatur, ab altera codex: dumque viciſsìm ad ea oculi diſtraherentur, vtrique homini alimonia præbebatur. Aderat verò etiam ſcutella cum aqua, quæ potum & ſalſilaginem miniſtraret. Eiuſmodi epulis ſeruus Dei contentus, vix quicquam vnquàm prætereà menſæ ſuæ inferebat.

Cap. 5.

Porrò erga venerabile altaris ſacramentum tanta ei deuotio & attentio inerat, vt totus lachrymis madens, cum ipſo Chriſto ad crucem affixus videretur. Sanè omnis

Magna eius deuotio erga Eucharistiam.

eius vita, ingẽs quoddam miraculum fuit. Propriam volũtatem modis omnibus ſtuduit proterere, ocium animæ inimicũ & exitioſum vitare, orationi, meditationi, contemplationi, ſacrorum pſalmorum perſcrutationi diu noctuque vacare, labori manuario & corporalibus exercitijs horis ab Ordine ſtatutis incumbere: deniquè nullum omninò prætermittere tempus, quo non vt bonus agricola in Dominico agro laboraret. Indè verò in dies augebatur eius amor & feruor erga Deũ, opinioque ſanctitatis eius inter fratres, & celebre nomen intùs & foris, ſed ità tamen, vt fama eſſet veritate & re ipſa minor. Omnes Stephanum Chriſti militem prædicabant, omnes laudibus efferebant, omnes de eo loquebantur, omnes eum ſuſpiciebant & admirabantur.

rabantur. Et vt de interiori eius homine taceamus, cuius pulchritudinem, puritatem, conſtantiam, & fortitudinem ſatis indicabant mores & vita: ſemper exteriorem hominem tanta modeſtia, tamque decenter componebat, vt nil prorsùs in eo appareret, quod poſſet intuentium animos offendere. Quis verò niſi corā Deo & Angelis eum crederet conuerſari? Et vt dictis fidem conciliemus, vnum è multis non admirandum duntaxàt, ſed etiam imitandū commemoremus. nam omnia eius præclarè

Angelica inter orandum ſ. uitur præſentia.

& ſanctè geſta numerari vix queant. Orabat quandoquè coram Crucifixi imagine, & contemplationi inhęrebat: & ecce ſubitò Angelus Domini in humana effigie, qua ſolet à ſanctis hominibus conſpici, aſſiſtit ei, operibus & ſtudijs eius delectatus. Teſtes eius rei ſunt, qui ſuis oculis vidêre, homines profectò religioſi valdè & fide digniſſimi, qui Deo diſponente, vt teſtimonium perhiberent de homine, caſu eò aduenerant. Eſt autem veriſimile, crebrò illi eiuſmodi obtigiſſe: ſed celabat talia accuratè, nè humanæ laudis aura ſubreperet.

Cap. 6.

Cùm iam verò multis annis vixiſſet ſolitarius in cella, & hoſtem tartareum egregiè debellâſſet, dignus & idoneus viſus eſt, qui alijs regendis præficeretur. Nam defuncto vel abſoluto Carthuſiæ illius paſtore, ab omnibus, licèt inuitus & repugnans, ele-

Præficitur Carthuſiæ Portarum.

ctus eſt in Præfectum eius cœnobij. Qua verò prudentia & ſtrenuitate, quàm ſolicitè & zeloſè atque ad monaſtici canonis normam, illam Dei domum gubernârit, vitia extirpando, virtutes ſerendo, non facilè quis poſſit explicare. Non enim verbis tantùm, ſed etiam exemplis pugnando cum hoſte importuniſſimo, non immeritò dux populi Iſraëlitici videbatur effectus. Haud ſecùs enim, àc propriam ſalutem, ſuorum in omnibus profectum & pacem ſitiebat & procurabat. Ab ipſius doctrina & magiſterio cunctis eius loci habitatoribus perfectæ religionis exempla promebantur, ità vt omnes indè ſanas inſtitutiones & piæ deuotionis incitamenta haurirent. Qua re factum eſt, vt repentè, non ſolùm per eam regionem, tam ſancti paſtoris ſuauis odor

Multos ſuis monitis ad viam ſalutis reducit.

ſpargeretur, ſed eius etiam limites excederet. Nec verò ſubditis duntaxàt ſuis, ſed & multis alijs prodeſſe conatus eſt. Aduentantibus enim hoſpitibus, animarum ſalutem expetentibus, quorum erat ad illam domum frequens concurſus, cibum vitæ porrigebat: vndè non pauci eius monitis ad viam ſalutis reducti ſunt.

Cap. 7.

Interim Deus volens lucernam tantam ſuper candelabrum poni, ad altiora eum prouehi curauit, vt luceret omnibus, qui erant in Eccleſia Dei. Accidit tum, vt eccleſia Dienſis ſuo paſtore deſtitueretur, & collegium eius eccleſiæ de ſucceſſore tractaret. Erant varia Canonicorum vota, & nunc hunc, nunc illum, pro ſuo quiſque iudicio, ſtatuunt eligendum. Quidam inter eos moderatiores, ſed ij pauci, in magnum illum Carthuſianum Stephanum ſua ſuffragia conferunt, commendant mirificè eius ſanctitatem, prudentiam ſiue diſcretionem, affabilitatem, religionem. Quid multis? Omnes illis aſſentiunt, omnes lætantur, etiam illi, qui propenſiores erant erga alios

Eligitur in Epiſcopum Dienſem.

eligendos. Quē igitur ex omni æternitate Deus ad hoc munus elegerat, illum etiam homines eligunt tempore diuinitùs præſtituto. Sed quòd non ignorarent, ſine multa vi eum ab eremo auelli non poſſe, ad ſummum Pontificem pro obtinenda confirmatione properant, ipſo interim in ſua Carthuſia latitante, & quid de ipſo alij machinarentur, prorsùs ignorante. Vbi autem Romanus Pontifex audiuit quem elegiſſent, impensè lætatur: ait eos tali paſtore beatos fore, atque eius eligendi conſiliū à Deo manâſſe. Iam enim ſanctitas vitæ eius apud omnes erat peruulgata. & ad ipſius quo-

Confirmatur à ſummo Pontifice.

què Pontificis aures perueniſſe videtur. Mox igitur electio à Pontifice authoritate Apoſtolica confirmatur, & Stephano præcipitur atque mandatur, vt eccleſiæ Dienſis, cui, Domino diſponente, eſſet deſtinatus, regimen nulla occaſione ſuſcipere cunctetur. Aduolant cum ijs mandatis Canonici Dienſes, oſtendunt Stephano literas Apoſtolicæ confirmationis: eum totius eccleſiæ Dienſis nomine rogant, vt electioni aſſentiatur. Ille, perlectis Pontificis literis, & verbis Canonicorū auditis, ſic eos

Recuſat Epiſcopatū.

compellat: Miror viros ſapientes in hominem idiotam & incultum eremi cultorem, rerum politicarum vel ſecularium prorsùs imperitum, tanti oneris ſarcinam conijcere voluiſſe. Ceſſate, quæſo, ceſſate. neque enim hac in re poteritis vnquàm voto potiri. Illis ediuersò inſtantibus rogantibus ac poſtulantibus, vt ſuo aſſenſu ipſos conſo-

Iſtius Hugonis vita habetur 17. Nouemb.

letur, tandèm verbis beati Hugonis, quondàm monachi Carthuſiani & Lincolnięſis Epiſcopi, ſic eos fertur allocutus: (Is enim beatus Hugo iam ferè biēnio antè deceſſerat è vita, multis miraculorū ſignis coruſcans) Certū habetote, nō eſſe in meo ſitū arbitrio, vt fiat id quod vultis. Nouiſtis me eſſe monachū, & alterius volūtati ſubiectum,

nem-

nempe Prioris Carthuſiæ, cui ad mortem vſque obediendi mihi incumbat neceſſitas. Tum verò ratio non admittit, vt domûs huius cura abiecta, alteram eccleſiam ſuſcipiam gubernandam. Carthuſiam primariam intellige.

Hoc illi reſponſo accepto, cùm viderent ſe nihil apud illum poſſe proficere, alijs literis Pontificis impetratis, quibus mandabatur Priori Carthuſiæ, vt eum compelleret obepire, Carthuſiam adeunt. Id vbi beatus Stephanus reſciuit, cernens nullam ſibi tanti oneris euadendi viam ſupereſſe, fugæ præſidium captat. Aſſidua enim contemplatione Deo inhærens, nullo modo ferre poterat à tantis animi delicijs ſe auocari. Poſtquàm autem literæ Pontificis domino Iacelino Priori Carthuſiæ ſunt oblatæ, ille mox vt vir prudentiſſimus & magnæ virtutis, Pontificis mandatum exequi ſtuduit. Quæſitus igitur Stephanus & repertus, à Priori Iacelino precibus & præcepto cogitur electioni conſentire. Deductus verò à Canonicis illis cum multo gaudio & honore Viennam, illic à tribus Archiepiſcopis ſolenniter eſt conſecratus anno gratiæ milleſimo duceteſimo octauo. Redditus indè ſponſæ ſuæ eccleſiæ Dienſi, & cum multa celebritate & exultatione in Epiſcopi cathedra collocatus, monaſtica inſtituta, morum grauitatem, virtutis conſtantiam, aliaque ſuæ religionis exercitia non ſolùm non omiſit, ſed etiam aliquid ad ea adijcere ſtuduit. Solus autẽ Deus, qui ei præſtitit, & ipſe, qui accepit, compertum habent, quàm ab eo tẽpore præuentus ſit in benedictionibus dulcedinis diuinæ, quàm ſit gratia electionis repletus, quantùm inebriatus ab vbertate domûs Dei. Cap. 8. Cogitur à superiorib⁹ Epiſcopatũ acceptare S. Stephan⁹.

Ab ipſo autem Epiſcopi miniſterio ſuſcepto, diuinum officium nõ in ſacello ſuo, vel loco ſecreto, ſed in ſumma æde cum Canonicis ſuis deuotiſſimè perſoluebat: & quotidiè ferè ſalutarem Deo hoſtiam offerens, multa deuotione affectus, magnos lachrymarum imbres fundebat. Mirabantur omnes hominem contra humanæ conſuetudinis vſum, ex humili monaſterio repentè ad ſumma prouectum, plùs humilitate quàm dignitate, plùs religione quàm dominatione creuiſſe. Ille verò nihil tale de ſe ſentiens vel cogitans, ad cordis ſui cuſtodiam & melioris propoſiti cõſtantiam tuendam, hoc ſemper apud ſe tacitus verſabat: Stephane, Stephane, ad quid veniſti? Vide & accuratè perpende, quam ſis de tam illuſtris ſponſæ coniunctione Deo rationem redditurus, ſi eo, quo par eſt, honore, ſtudio, labore & diligentia illam non fueris amplexatus. Et quemadmodùm de Domino Saluatore legitur, quòd cœperit facere & docere: à primo die illius deſpõſationis ſuæ, illa in ſeipſo agere curauit, quæ erat alios docturus. Cùm autem iam concionando, exhortando, viſitando cœpiſſet exercere munus ſuum, & totius populi cum multo zelo ſtudere ſaluti, inuénit gentem illam miſeram, & execrabili conſuetudine cæcam, non honorare diem Dominicum: immò verò contra Dei præceptum diabolo illum dedicare, quòd illo ſolo die exercerentur nundinæ, tabernæ, choreæ, ludi, luxus, & pernicioſa ſpectacula. Quamobrèm ad populum concionatus, blandis & mellitis verbis, apertiſſimiſque rationibus oſtendit eis peccati illius enormitatem, diuinæque maieſtatis offenſionẽ & contemptum. Sed gens belluina & cæca, non ſolùm non admiſit ſermones eius, ſed etiam per contemptum eos audire recuſauit. Dolens autem ſeruus Dei tam proteruos illos ad corrigendos mores, ad ritus impios tam planè barbaros, tam erga religionem Chriſtianam inſolentes, tam vita prophanos, acriùs inſiſtendum exiſtimauit. Itaque intelligens ſe non mercenarium eſſe, ſed paſtorem, conſtituit opportunè, importunè prædicationi incumbere, ſi fortaſsis poſſent reſipiſcere à diaboli laqueis, à quo captiui tenebantur. At ſurdas illorum aures ſermo diuinus minimè penetrabat. Tum verò magno animi dolore concepto, Apoſtolicum virum referens, & ſui Apoſtolatûs ſigna euidẽter oſtendens, præcepit dæmonibus, qui ad ea, quę diximus, facinora illos incitabant, & quorum voluntati parebant, vt ſine vlla cuiuſquam læſione palàm ſe eis viſendos exhiberent. Mox párent illi dæmones, quem homines peruicaces audire nolebant. Videre tum licebat horrendum & terribile ſpectaculum, dæmones procéra & immani ſtatura, nigerrimos, cornutos, fœtorem & flammas ſpirantes, ad viri imperium apparére cunctis, rurſumque recedere, nec quenquam lædere poſſe. Cœpit ergò occæcata gens aperire oculos, vitam & mores corrigere. Sed quid mirum, ſi tam mira effecit vir admirabilis? immò verò non ipſe, ſed Deus in illo? Alioquì, Tu es Deus, inquit, qui facis mirabilia. Cap. 9. Diuinũ officium cum Canonicis ſuis perſoluit. Act. 1. Prophanatio Dominicæ diei. Cogit dæmones ſe viſibiles exhibere populo, quem deceperãt. Pſal. 76.

Ad Portarum Carthuſiam, vndè aſſumptus fuerat, pro ſpiritali recreatione crebrò ſe conferebat, & inſtàr aliorum degebat in cella ſolus, orationi & contemplationi Cap. 10.

Vide humilitatem. tioni attentiſſimè vacans. Nihil ibì de Epiſcopi maieſtate præ ſe tulit, ſed humilē monachum ſubiectione exhibuit. Veſtibus & lectuli operimentis non alijs, quàm cæteri, vtebatur, cilicio ſemper nudum corpus atterente. Deniquè ſolo pontificis annulo excepto, ab aliorum conſuetudine in nullo diſcrepabat. Sæpiùs etiam inuiſebat loca religioſa ipſi familiaria, conuocatisque fratribus, mellifluis ſermonibus eos exhortabatur & inſtituebat, ab eisque recedens, illorum precibus humiliter ſe commendabat.

Cap. 11. Quàm erga peccatores humanus, benignus, & miſericors fuerit, vno exemplo, cæteris prætermiſſis, ſatis ſit declarâſſe. Quidam ex ſubditis eius ægrotans, diabolo illum poſſidente, vultu, voce, alijsque ſignis ſe deſperare ſignificans, & peccata ſua confiteri renuens, à nemine voluit audire verbum Dei. Vbì id cognouit vir Dei, dolens miſeri hominis vicem, ad eum accedit, hortatur ad faciendam cōfeſſionem, Dei miſericordiam & clementiam pollicetur: ſed diabolo tenaciùs pectus illud occupante, emollire eum non poteſt. Videns igitur alijs vtendum armis, ad ſolitas preces cum lachrymis ſe conuertit. Et eccè æger homo dæmone purgatus, ad virum Dei ſe vertens, peccata ſua integrè confitetur, abſolutionem impetrat, expetit ſacroſanctam Euchariſtiam & Extremam vnctionem: & vtrâque percepta, mox ſpiritum exhalat. O oliuam fructiferam in domo Dei. O oleum iucunditatis, vngens & lucens: quādò & orationis vi expulit diabolum, & ſuauitate beneficij vnxit infirmum, eique mox morituro ſalubriter confitendi & communicandi obtinuit facultatem. Alium quendam ægrotum, diuturno morbo oppreſſum, manûs ſuæ contactu ſtatìm integræ reſtituit ſanitati.

Hominem deſperantē reuocat ad ſalutem. Pſal. 51. Aegrum ſanat.

Cap. 12. Orta quandoquè immani grandinis tempeſtate, ità vt regio illa in præſens diſcrimen conijci videretur, ſignum Crucis contra illam edidit: & confeſtim reddita eſt tranquillitas. Quædam mulier diœceſis eius ob ſua, vt videtur, maleficia à diabolo præfocata, ſubitò expirauit. Eius rei peruenit rumor ad virum Dei, qui tum non longè indè aberat. Is miſeratus caſum tam acerbum infauſtæ mulieris, venit ad locum, vbì iacebat exanimis. Aſſiſtunt multi, narrant repentinum fœminæ interitum, condolent omnes, petunt ab illo ſuffragium. Ille verò ſumma pietate commotus, magnam fundit lachrymarum vim: orat pro ea Dominum, implorat eius miſericordiam. Poſteà illa velut à graui ſomno euigilans ſurgit: narrat Chriſti erga ſe miſericordiam ob merita viri Dei, ſibique reſtituta, exiliens & exultans, laudat Deum. Id populus conſpicatus, ſtupore & ecſtaſi repletur.

Signo Crucis pellit tempeſtatē. Excitat mortuam.

Cap. 13. Nec minor eius fuit erga viuos, quàm defunctos miſericordia. Quis enim in inopes, miſeros, afflictos, calamitoſos homines tam benignū ſe exhibuit? Exemplo ſancti Iob, foris non manſit peregrinus: oſtium eius cum liberali manu patuit indigentibus. Præter victum enim moderatū, quo ipſe cum ſuis ſuſtentabatur, omnia in pauperes erogabat. Eodem tempore, quo exceſſit è vita, pacem populo ſuo conciliauit à quibuſdam eius aduerſarijs, qui multis modis eum affligebant.

Iob 31. S. Stephan' pacis conciliator.

Cap. 14. Imminente autem vitæ huius termino, quo Dominus eum à labore ad requiem perducturus erat, in morbum incidit, & extrema gaudij Dienſis eccleſiæ luctus occupauit. Videres tum eccleſiæ ſuæ filios curſitantes cum multis & religioſis & popularibus, humanitatis ſtudio ei ſua officia exhibentes, ſui quiſque profectûs gratiā promereri cupientes, circa frequens miniſterium ſolicitos, pharmaca cōparantes & fomenta: ſed ſeruo Dei nihil horū curæ erat: quippè qui ſciret adeſſe migrationis tempus. Vrgentibus autem eccleſiæ ſuæ filijs, vt teſtamentum faceret, Nō eſt, inquit, neceſſè, cùm omnia ſint ſponſæ meæ, quam gubernandam ſuſcepi. Benedictionem & conſilium petentibus non negabat: de mutua charitate & concordia omnes pariter admonebat. Porrò quædam ægrota mulier, quæ nulla medicorū arte poterat curari, vt audiuit virum Dei decumbere, pro recuperanda ſalute, eius benedictionē ſummoperè expetijt. Tandèm ad illum intromiſſa benedicitur, & ſana recedit. Ità ille vir ſanctus, cuius memoria in benedictione eſt, dum corporis aduerſa valetudine contabeſcit, alijs ſanitatem impetrat.

Sanat benedictione ſua ægrotam.

Cap. 15. Videns autem adeſſe ſupremum vitæ diem, confitetur peccata ſua, petit Eccleſiaſtica ſibi porrigi ſacramenta, cunctisque ritè atque ordine confectis, inter verba orationis migrat ad Dominum Septembris die ſeptimo, anno ſalutis milleſimo ducenteſimo tertiodecimo, ætatis ſuæ quinquageſimooctauo, Epiſcopatûs ſexto. Conditus eſt in eccleſia beatiſſimæ Mariæ ſponſæ ſuæ, quēadmodùm ipſe iuſſerat: regnante

Feliciter abiit è corpore.

te Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt cum patre & ſpiritu ſancto eadẽ laus, honor, virtus & poteſtas in infinita ſecula, Amen.

Poſtquàm autem ex huius vitæ tenebris ad illam lucem profectus eſt ſempiternã, Cap.16.
Dominus multis miraculorum ſignis illum voluit illuſtrare. Poſtridiè enim eius diei, Miracula poſt obitũ
quo ſanctiſſimum corpus eius humatum eſt, cùm beatiſſimæ Mariæ virginis natiui- eius.
tas in ea eccleſia ſolẽniter celebraretur, filia Lamberti hominis Dienſis, quæ ad tres menſes luminibus orbata fuerat, ad ſepulcrum eius adducta, mox viſum recepit. Eodem die filia Martini cuiuſdam, quæ diuturnis vexata febribus, vnius lateris ſanitatem amiſerat, ab amicis ad idem apportata ſepulcrum, poſt fuſas preces & febribus liberata eſt, & lateris obtinuit priſtinas vires: receſſitque pedibus ſuis gaudens, quæ paulò antè aliorum manibus cum dolore apportata fuerat.

DE SANCTAE VIRGINIS DEIPARAE GENEALOGIA, DE'QVE EIVS LAVDIBVS ET COMmendatione, *Sermo beati Iohannis Damaſceni, ex 4. lib. de Orthodoxa fide, cap. 15. D. Iacobo Billio Abbate interprete.*

QVONIAM de ſancta atque omni laude ſublimiore ſemperq; Virgine ac Dei genitrice Maria ſuperiùs vtcunquè Septẽbris 8. Cap 1.
diſſeruimus, idque quod præcipui momenti erat, oſtendimus, nempe eam propriè ac verè Dei genitricẽ & eſſe, & appellari: nũc, quæ reliqua ſunt, expleamus. Ipſa enim æuo omni antiquiore ac præſciente Dei cõſilio prædeſtinata, varijſque Prophetarum imaginibus ac ſermonibus per Spiritum ſanctum adumbrata, atque antè prædicata, certo tandem atque præfinito tempore ex Dauidica radice, quemadmodùm ipſi promiſſum fuerat, orta eſt. Iurauit enim, inquit, Dominus Dauid veritatem, & nõ fruſtra- Pſal 131.
bitur eum: De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Ac rurſus: Semel iuraui Pſal. 88.
in ſancto meo, ſi Dauid mentiar: ſemen eius in æternum manebit. Et thronus eius ſicut ſol in conſpectu meo: & ſicut luna perfecta in æternum, & teſtis in cælo fidelis. Et Eſaias: Orietur virga ex Ieſſe, & flos de radice eius aſſcendet. Enimuerò quòd Io- Eſa.11.
ſeph ex Dauidica tribu originem duxerit, ſanctiſſimi Euangeliſtæ Matthæus & Lucas liquidò demonſtrârunt. Verùm hoc inter eos diſcriminis eſt, quòd Matthæus ex Da Matth.1.
uide per Salomonem Ioſephum deducit: Lucas autem per Nathan. At verò ſanctæ Luc 3.
Virginis ortum vterque ſilẽtio præterijt. Quocircà ſcire operæprecium eſt, nec apud Mulierum
Hebræos, nec apud Scripturam ſacram, hoc in more poſitum fuiſſe, vt mulierum ge- gen⁹ in ſcri-
nus recenſeretur. Verùm hoc demùm lege cautum erat, nè tribus vlla vxores ex al- ptura recẽ-
tera tribu accerſeret. Ac proindè Ioſeph, qui ex tribu Dauidica ortum trahebat, ſeri non ſolet.
iuſtitiamque colebat, (hanc enim laudem ei tribuit diuinum Euangelium) ſanctã Vir- Num.36.
ginem haudquaquàm præter legis præſcriptum deſpondiſſet, niſi ex eodem ſceptro genus duxiſſet. Ob idque ſatis habuit Euangeliſta demonſtrâſſe vndè Ioſeph ortum Matth.1.
traxerit.

Quin illud quoquè ſciendum eſt, quòd Lege ſancitum erat, vt ſi quiſpiam ſine libe- Deut. 25.
ris è vita deceſſiſſet, ipſius frater vxorem mortui in matrimonium acciperet, ac fratri ſemen excitaret. Ità, quòd in lucem edebatur, naturâ quidem ſecundi erat, hoc eſt eius qui genuerat: ſi autem Legem ſpectes, eius qui mortem obierat. Igitur ex ſtirpe Nathan, filij Dauid, Leui genuit Melchi & Pantherem. Panther autem genuit Barpantherem, (nam ità vocabatur) Barpanther rurſùs genuit Ioachim, Ioachim deniquè genuit ſanctam Dei genitricem. Rurſùs ex ſtirpe Salomonis filij Dauid, Mathan ex vxore ſua genuit Iacob. Mortuo autem Mathan, Melchi ex tribu Nathan, filius Leui, ac frater Pantheris, vxorem ipſius Mathan, quæ etiam Iacobi mater erat, matrimonio ſibi copulauit, atque ex ea genuit Heli. Ità vterini fratres erant Iacob & Heli, ille nimirùm ex tribu Salomonis, hic ex tribu Nathan oriundus. Porrò Heli, qui ex tribu Nathan erat, nullis liberis ſuſceptis è vita migrauit: eaq; de cauſa Iacob ipſius frater, qui ex tribu Salomonis fluxerat, ipſius vxorem accepit, fratrique ſuo ſemen excitauit, ac Ioſephum progenuit. Ioſeph itaque naturâ quidem filius Iacob erat, à Salomone oriundus: Legis autem ratione, patrem habebat Heli, ex Nathan oriun-

dum. Quæ cùm ità ſint, Ioachim electiſſimam illam ac ſummis laudibus dignam mu-

1. Reg. 1.

lierem Annam matrimonio ſibi copulauit. Verùm quemadmodum priſca illa Anna cùm ſterilitatis morbo laboraret, per orationem ac promiſſionem Samuelem procreauit: eodem modo hæc etiam per obſecrationem & promiſſionem, Dei genitricem à Deo accepit, vt ne hîc quoquè cuiquam ex illuſtribus matronis cederet.

S. Maria omnium creaturarú Domina.

Itaque gratia (nam hoc ſonat Annæ vocabulum) Dominam parit (id enim Mariæ nomine ſignificatur.) Verè etenim rerum omnium côditarum domina facta eſt, cùm Creatoris mater extitit. In lucem autem editur in domo Probaticæ Ioachim, atque

Pſal. 91.

ad templum adducitur. Ac deindè in domo Dei plantata atque per Spiritum saginata, inſtàr oliuæ frugiferæ virtutum omnium domicilium efficitur, vt quæ videlicet ab omni huiuſce vitæ & carnis concupiſcentia mentem abſtraxiſſet, atque ità virginem vnà cum corpore animam conſeruâſſet, vt eam decebat, quæ Deum ſinu ſuo exceptura erat. Sanctus enim ipſe cùm ſit, in ſanctis requieſcit. Ad hunc igitur modum ſanctitatem conſectatur, ſanctũmque & admirabile, ac ſummo Deo dignũ tem-

Eſa. 7. 1. Cor. 3.

plum exiſtit. Quoniam autem ob illud Eſaię vaticinium, Eccè virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel: (quod ſi interpreteris, idẽ eſt quod, nobiſcum Deus) hoſtis ille ſalutis noſtræ ſedulò virgines obſeruabat, idcircò, vt is qui

Iob 5.

ſapientes in verſutia ſua compræhẽdit, eum qui ſapientiæ nomine ſeſe ſemper effert, in fraudem impelleret, puella Ioſepho à ſacerdotibus deſpondetur, nouus videlicet

Eſa. 29.

liber literas ſcienti. Hac porrò deſponſatione id agebatur, vt & Virgini cuſtos præſtò eſſet, & ei, qui virgines obſeruabat, impoſtura fieret.

Cùm autem venit plenitudo temporis, Angelus Domini ad eam miſſus eſt, vt Domini conceptionem ipſi nunciaret. Atque ità Filium Dei, ac veram & ſubſiſtentem

Iohan. 1.

Patris potentiam, non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, hoc eſt ex congreſſu ac ſemine, verùm ex Patris benigna voluntate, Spiritusque ſancti cooperatione concepit. Atque & Creatori, vt crearetur, & fictori vt effingeretur, & Dei Filio

Ieſus Chriſtus ex carnib⁹ & ſanguinib⁹ Mariæ virginis incarnatus

ac Deo, vt ex puris & immaculatis ipſius carnibus & ſanguinibus incarnaretur, atque homo efficeretur, ſubminiſtrauit, primæ videlicet parentis debitum exoluens. Quemadmodùm enim illa citra Venereum complexum ex Adamo efficta eſt: ità etiam hæc nouum Adamum peperit: ſic nimirùm, vt conſueto more pareret, cæterùm ſuprà naturæ morem gigneret. Siquidẽ is qui Patris ratione matris expers erat, patris expers ex muliere procreatur. Et quidem quatenùs ex muliere ortus eſt, vſitato pariendi more editus eſt: quatenùs autẽ ſine patre, generationis legem ſuperauit. Ac rursùs, quatenùs conſueto tempore (nouem enim menſes expleuerat, ac decimum iam ingreſſus erat, cùm in lucem prolatus eſt) ſua partui lex conſtitit: quate-

Virginis partus dolore caruit. Eſa. 66.

nùs autem ſine vllo ſenſûs dolore, hoc ſupra generationis legem fuit. Quam enim voluptas non anteiuit, ne dolor quidem in partu ſecutus eſt. Quò ſpectat illud Prophetæ: Antequàm parturiret, peperit. Et illud rursùs: Antequàm pariendi tempus veniſſet, effugit, ac maſculum peperit.

Ex ea itaque incarnatus filius Dei natus eſt, non inquam homo θεοφόρος, id eſt Deifer, ſed Deus incarnatus: neque Prophetæ in morem diuina operatione atque afflatu inũctus ac delibutus, verùm totius vngẽtis præſentia: ità vt & id quod vnxit, homo factum ſit, & id quod vnctum eſt, Deus, non per naturæ mutationem, ſed per hypoſtaticam vnionem. Idem enim ipſe & vngens erat, & vnctus, vt Deus nimirùm ſeipſum, velut hominem, vngens. Quid igitur afferri poteſt, quin Dei genitrix ſit, quæ Deum

S. Maria verè & propriè Dei genitrix vocatur.

incarnatum ex ſe genuit? Sanè propriè ac verè Dei genitrix eſt, & Domina, atque omnium rerum conditarum hera, vt quæ ſimul & ancilla & mater ſummi illius Opificis extiterit. Quemadmodùm autem ipſe conceptus, eam, à qua conceptus fuerat, virginem conſeruauit: ſic etiam in lucem editus, virginitatem ipſius incolumem cuſtodiuit, vt qui duntaxàt per eam tranſierit, clauſamque ipſam tutatus ſit. Ac conceptio quidem per aurem contigit: procreatio autem per eam partem, qua fœtus in lucem exire conſueuerunt: (tametſi non deſint, qui eum per Dei genitricis latus fluxiſſe fabulentur) Neque enim impoſſibile hoc ipſi erat, vt & per portam tranſiret,

Ezech. 44.

& illius tamen ſignacula minimè labefactaret.

Manſit ergò etiam à partu virgo, illa ſemper Virgo, vt quæ ad extremum vſque ſpiritum nunquàm cum viro conſuetudinem habuerit. Quamuis enim ſcripturæ ſacræ

Matth. 1.

monumentis ità proditum ſit, Et non cognouit eam, donèc peperit filium ſuum primogenitum: ſciendum tamen eſt, primogenitum eum eſſe, qui primus ſit genitus,

tus, etiam ſi alioquì vnigenitus ſit. Etenim primogeniti vox, primùm quidem aliquem genitum eſſe declarat, non tamen neceſſariò alios quoquè poſteà genitos eſſe indicat. Atque hæc particula, Donèc, ità præſcripti temporis terminum ſignificat, vt Quã ſignificationem interdùm habeat Donèc. tamen ſequens tempus haudquaquàm excludat. Ait enim Dominus: Eccè ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi: non quòd poſt ſeculi conſummationem ſeſe abſtracturus ſit. ait quippè Apoſtolus, Et ſic ſemper cum Domino erimus, hoc eſt poſt communem reſurrectionem. Quonam enim modo ea, Matth. 28. quæ Deum genuerat, atque ex eorum, quæ poſteà ſecuta erãt, experimento miraculum cognouerat, viri complexum admiſiſſet? Abſit hæc opinio. Neque enim cordati animi eſt hæc cogitare, nedùm perpetrare. Verùm ipſa beata atque eiuſmodi beneficijs, quæ naturæ captum excedebant, affecta, quos in partu dolores effugerat, paſſionis tempore ſuſtinuit, vt quæ pro materno ſuo affectu viſcera ſibi lacerari ſenſerit, & dum eum, quem Deum gignendo nôrat, vt ſontem ac facinoroſum morte affici conſpiceret, intimis, cogitationibus, tanquàm gladio, diſcerperetur. Atque ità intelligendum eſt illud, Et tuam ipſius animam doloris gladius pertranſibit. Verùm re- Luc. 2. ſurrectionis gaudium mœrorem hunc excepit, Deum videlicet prædicans eum, qui carne mortem obiërat.

1. Theſ. 4.

DE SANCTA VIRGINE MARIA DEI GENITRICE SERMO BEATI IOHANNIS DAMASCENI, EX *lib. 3. de Orthodoxa fide, cap. 12. eodem Billio interprete.*

DEI autem genitricem propriè ac verè ſanctam Virginem Mariã Dei matrem dicendã eſſe. prædicamus. Quemadmodùm enim verus Deus eſt, qui ex ipſa natus eſt: ità vera Dei mater, quæ verum Deum ex ſe incarnatum genuit. Deum porrò ex ea natum eſſe dicimus, non quòd Verbi diuinitas exiſtendi principium ex ea traxerit, ſed quia Verbum ipſum, quod ante ſecula citra vllum temporis ſpatium ex Patre genitum eſt, ac ſine principio & ſempiternè vnà cum Patre & Spiritu ſancto exiſtit, in extremis diebus ſalutis noſtræ cauſa in ipſius ventre domicilium habuit, atque ex ea ſine vlla mutatione incarnatum & genitum eſt. Neque enim ſancta Virgo purum hominem genuit, ſed Deum verum, non nudum, ſed carne conueſtitũ: nec ità, vt corpus è cęlo deuexerit, ac per eam, non ſecùs ac per canalem, tranſierit, ſed carnem eiuſdem nobiſcum eſſentiæ ex ipſa aſſumpſerit, atque in ſeipſo, vt ſubſiſteret, effecerit. Nam ſi corpus è cælo allatum, ac non ex natura noſtra acceptum eſt, quid tandèm commodi aſſumpta humanitas afferebat? Etenim Verbi Dei incar- Cur Deus homo factus. natio ob eam cauſam extitit, vt hæc ipſa natura, quæ peccatum admiſerat, & ceciderat, & corrupta erat, tyrannum, à quo in fraudẽ impulſa fuerat, vinceret, ſicque à corruptione vindicaretur, quemadmodùm ait diuinus Apoſtolus: Quoniam per homi- 1. Cor. 15. nem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum. Si prius illud verè extitit, ſanè & ſecundum. Quanquàm autem his quoquè verbis vtitur, Primus Adam de terra terrenus, ſecundus Adam de cælo cæleſtis: non tamẽ his verbis hoc vult, corpus eius è cæ- Explicatur lo fluxiſſe: ſed eum haudquaquàm nudum hominem eſſe oſtendit. Etenim, vt vides, Pauli locus. & Adamum, & Dominum appellauit, vtrunque nimirùm ſimul indicans. Adamus quippè, ſi interpreteris, terrigenam ſonat. Liquet autem terrigenam eſſe hominis naturam, vt quæ ex terra efficta ſit. Domini autem vocabulum diuinam naturam oſtendit.

Ac rursùs ità loquitur Apoſtolus: Miſit Deus Filium ſuum vnigenitum, factum ex Gal 4. muliere. Non dixit, per mulierem, ſed, ex muliere. Quibus verbis hoc ſignificauit, eum ipſum eſſe vnigenitum Dei filium, ac Deum, qui homo ex Virgine ortus eſt: atque itèm eum ipſum ex Virgine genitum eſſe, qui Dei Filius ac Deus eſt: genitum Quomodò Chriſti incarnatio intelligenda ſit. porrò corporeo modo, quo ſcilicet homo extitit: & quidem ità, vt non in antè conditio homine, tanquàm in Propheta habitârit, verùm ipſe eſſentialiter ac verè homo effectus ſit, hoc eſt in hypoſtaſi ſua carnem anima rationali atque intelligente prædi tam condiderit. Hanc enim ſignificationem illud habet, Factum ex muliere. Nam quo tandèm pacto Dei Verbum ſub lege factum eſſet, niſi homo eiuſdem nobiſcum

Dei genitricem Mariam dicere totũ humanitatis aſſumptę myſterium declarat.

ſubſtātiæ extitiſſet? Ac proindè meritò ac verè ſanctam Mariam Dei genitricem appellamus. Hoc enim nomen totum humanitatis aſſumptæ myſterium adſtruit. Nam ſi Dei mater eſt ea quæ genuit, profectò Deus eſt, qui ex ipſa genitus eſt: profectò etiam homo. Nam quî fieri potuiſſet, vt Deus, qui æuum omne antecedit, ex muliere naſceretur, niſi homo extitiſſet? Qui enim hominis filius eſt, homo etiam ipſe ſit, neceſsè eſt. Quòd ſi ille ipſe, qui ex muliere natus eſt, Deus eſt, vnus nimirùm atque idem eſt, qui, quantùm ad diuinam principijque expertem eſſentiam attinet, ex Deo Patre genitus eſt, & qui extremis temporibus ſecundùm eam ſubſtantiam, quæ initium habuit, temporique ſubiecta eſt, hoc eſt humanam, ex Virgine natus eſt. Hoc verò vnam Domini noſtri Ieſu Chriſti perſonam, & duas naturas, ac duas generationes ſignificat.

Duæ Ieſu Chriſti natiuitates.

Cur Chriſtiparam D. Mariam nõ dicamus.

Neſtorij commentũ.

Quiuis pius homo Chriſtus dici poteſt.

Iohan. 1.

At Chriſtiparam ſanctam Virginem neutiquàm dicimus, propterea quòd ad tollendum Deiparæ vocabulum nefarius ille & execrandus, & cum Iudæis ſentiens Neſtorius, illud inquam ignominiæ vas, in contemptũ ſolius verè ſupra res omnes conditas honoratæ Dei genitricis (diſrumpatur ille licèt, vnà cum patre ſuo ſathana) hoc nomen excogitauit. Nam & Rex Dauid, Chriſtus dicitur, & Aaron Pontifex, (Reges enim & Sacerdotes ij erant, quibus vnctio adhibebatur) ac quiuis homo pius Deique numine afflatus, Chriſtus dici poteſt: at non itèm naturâ Deus, quemadmodùm veſanus Neſtorius, qua audacia erat, eum, qui ex Virgine natus eſt, θεοφόρον, hoc eſt diuinum, dicere non dubitauit. At nos, abſit, vt θεοφόρον eum dicamus, vel cogitemus, ſed Deum incarnatum. Ipſum enim Verbum caro factum eſt, vtero quidem à Virgine geſtatum, Deus autem prodiens vnà cum aſſumpta natura iam illa quidem etiam ab eo diuina effecta, protinus vt in ortum producta eſt: ità vt ſimul hæc tria extiterint, nimirùm quòd aſſumpta ſit, quòd extiterit, quòd diuina reddita à Verbo fuerit. Atque ità ſancta Virgo Dei genitrix tum intelligitur, tum dicitur, non modò propter Verbi naturam, verumetiam quia humana natura diuina effecta eſt. Quorũ ſimul & conceptio, & exiſtẽtia, mirabili modo facta eſt, conceptio nimirùm Verbi, carnis autem in ipſo Verbo exiſtentia: ſic nempe, vt ipſa Dei genitrix mirũ quendam in modum ac naturam ſuperantem, hoc rerum omnium fictori ſubminiſtraret, vt ipſe fingeretur, ac Deo vniuerſitatis huiuſce parenti & architecto, vt homo fieret, aſſumptæ humanitati diuinitatem afferens: cùm interìm vnio, ea quæ vnita ſunt, talia ſeruaret, qualia vnita ſunt, hoc eſt, non diuinitatem ſolùm, ſed etiam Chriſti humanitatem, nec ſolùm quod ſupra nos, ſed etiam quod inſtàr noſtrî. Non enim cùm priùs inſtàr noſtri extitiſſet, poſteà ſupra nos extitit: ſed ſemper à primo ortu vtrunque extitit: quoniam iam indè à primo cõceptionis momento in ipſo Verbo exiſtentiam habuit. Quocircà id quod aſſumptum eſt, ſuapte quidem naturâ humanum eſt: Dei autem ac diuinum modo quodam ſingulari, ac naturam ſuperante. Quin animatæ quoquè carnis proprietates habuit. Eas enim diſpenſationis ratione Verbum ſuſcepit, naturalis motûs ordine verè ac naturaliter exiſtentes.

Dei filius per omnia fratribus ſimilis factus eſt

BEATI PETRI DAMIANI SERMO PRIMVS DE NATIVITATE BEATISSIMÆ VIRGINIS

Mariæ: vt habetur in Tomis Aloyſij.

8 Septẽbris

DE gaudijs properamus ad gaudia, & feruentem ſtylum glorioſa materia facit feruentiorem. De Virgine venimus ad Virginem, & de Maria ad Mariam recurrimus. Bonum eſt nos hîc eſſe, melius immorari, optimum permanere. Felices Angelici ſpiritus, qui beatæ Virginis habent præſentiam. Nos interìm memoriam abundantiæ ſuauitatis ſuæ eructamus. Illi præſentiam, nos memoriam. Si ſic dulcis eſt memoria, quid eſt præſentia? Et illi quidem abundantiori rore diuinitatis infuſi, genitum & genitricem viſione mirabili contuentur, Regis & Reginæ gloria cumulati. Nos verò, quos carcerarię mortalitatis ærumna contorquet, memoria paſcimur, ſcripturis releuamur: & quod illi vident, nos legimus. Vtinàm veniat, qui nos in lucem reponat, dies, vbi non legere liceat,

Dulcis hominib' Dei genitricis memoria.

liceat, ſed videre. Interim conſolemur nos ſuauitate memoriæ, donèc dulcedine præſentiæ ſatiemur. Hodiè nata eſt illa, per quam omnes renaſcimur, cuius ſpeciem concupiuit omnipotens, & in qua Deus poſuit thronum ſuum. Ipſa eſt thronus ille mirabilis, de quo in Regnorum hiſtoria legitur in hæc verba: Fecit Rex Salomon thronum de ebore grandem, & veſtiuit eum auro fuluo nimis. Per ſex gradus aſſcendebatur ad eum. Rotundus erat in poſterioribus. Duodecim leunculi ſtabant ſuper gradus, reſpicientes ad thronum. Porrò duæ manus tenebāt hinc & indè ſedile. Duo leones ſtabant iuxta brachiola. Non eſt factum ſimile opus in vniuerſis regnis. Sed iam verba propoſita producamus in lucem, & aquam eliciamus de petra, ipſa loquente in nobis, de qua loqui vobis proponimus.

Pſal.44.
3.Reg.10.

Fecit, inquit ſcriptura, Salomon Rex thronum de ebore grandem. Tribus nominibus in ſcripturis Salomonem vocatum legimus, & vbiquè regio nomine titulatū, videlicet Salomonem, Eccleſiaſten, Ididam. Filius Regis, immò & Rex: nec ſolùm filius Dei, ſed etiam Deus: Salomon, id eſt, pacificus, eſt nobis in hoc exilio: Eccleſiaſtes, id eſt, concionator, erit in iudicio: Idida, id eſt, glorioſus, erit in regno: in exilio amabilis, in iudicio terribilis, in regno admirabilis. In exilio pius, in iudicio iuſtus, in regno glorioſus. Vide autem, ſi non vbiquè Rex. In exilio rector morum, in iudicio diſcretor meritorum, in regno præmiorum diſtributor: ſimulque conſidera, quia non Eccleſiaſtes, nō Idida, ſed Salomon tam glorioſum opus facere prænotatur. Auerte oculos tuos ab illius terreni Regis delicijs: qui licèt fuerit ſapientia ſingularis, ſublimis gloria, rebus affluens, pace ſecurus, non tamen tale opus facere potuerit, quale factum non ſit in vniuerſis regnis. Nunquid ſacræ ſcriptor hiſtoriæ omnia opera mundi, & gloriam eorum intuitu diligenti proſpexerat, vt hoc ſtatìm tota deliberatione, non vni, ſed omnibus anteferret? Inania ſunt hæc, ſi non recurramus ad intimos cæleſtis diſciplinæ receſſus, ſi non deuiemus à via literatoriæ qualitatis. Salomon noſter non ſolùm ſapiens, ſed & ſapientia Patris: non ſolùm pacificus, ſed & pax noſtra, qui fecit vtraque vnum, fecit thronum, vterum videlicet intemeratæ Virginis, in quo ſedit illa maieſtas, quæ nutu concutit orbem. Hanc ſeſſionem Filij & probauit, & cognouit Pater, ipſo dicente: Tu cognouiſti ſeſſionem meam: &, Thronus tuus Deus in ſeculum ſeculi: &, Thronus iſte ſicut Sol in conſpectu tuo. Sedes, inquit ſcriptura, ſuper thronum, qui iudicas æquitatem. Quid enim iuſtius, quàm vilem & transfugam ſeruum, & conſerui ſui ſedulum deceptorem, perpetuis ignibus aſſignare, & illum, quem fefellerat, ſuo reſignare principio? Ait ille alter filius Virginis: Et vox de throno exiuit, dicens: Laudē dicite Deo noſtro omnes ſancti eius. Et ex hoc throno laus Angelorum prorumpit, & hominum: quia dum hic reſtituitur, & ille reſarcitur, vtrique gratiarum debent deuotionem. Nôſti quidnam dicat, qui ſedet in throno? Eccè, inquit, noua facio omnia. Felix thronus, in quo ſedet dominator Dominus, in quo, & per quem non ſolùm omnes, ſed omnia renouantur. Parco verbis, quia quoſdam veſtrûm ſentio præuolare, & currentis ſtyli præuenire pauperiem. Meritò ergò tale opus non eloquenti, non glorioſo, ſed pacifico ſcribitur aſſignatum: quia venit Ieſus inſtaurare & quæ in cælis, & quæ in terris, pacemque & concordiam inter homines & Angelos, mediante Virgine, reformare.

Salomonis in ſcripturis tria nomina Chriſto applicātur.
Epheſ.2.
Thronus Chriſti.
Pſal.138.
Pſal.88.
Pſal.9.
Apoc.5.
Apoc.21.

De ebore, inquit. Quid eſt, quòd aurum, & argentū, & lapides precioſi, & omnis deniquè precioſioris materiæ prætermittitur gloria? Sola eboris ſubſtantia capax eſt tantæ compoſitionis, & fabricatur in ea, quod omnibus operibus præferatur. Ebur enim & mirabili candore relucet, & multa præminet fortitudine, frigidiorisque naturæ ſortitur auſpicium. Et quid candidius illa virginitate, quæ ſingularis adſpectûs ſui gratia ſupercæleſtem curiam allicit ad videndum? Quid fortius illa fortitudine, per quam Domini fortitudo vaſa diripuit fortioris? Quid frigidius illa ſubſtantia, quam obumbrauit virtus Altiſſimi, & ab æſtu peccati defendit ſuperueniētis ſpiritûs plenitudo? Ex hoc ebore (niſi fallor) fiunt illæ domus eburneæ, de quibus dicit Pſalmiſta: Myrrha, & gutta, & caſia à veſtimentis tuis, à domibus eburneis.

S. Mariæ virginitas rectè comparatur ebori propter eius proprietates.
Pſal.44.

Sequitur, Grandem. Quid grandius virgine Maria, quæ magnitudinē ſummæ Diuinitatis intrà ſui ventris concluſit arcanum? Attende Seraphin, & in illius ſuperioris naturæ ſuperuola dignitatem, & videbis quicquid maius eſt, minus Virgine, ſolumque opificem opus iſtud ſupergredi.

S. Maria cur thronus grandis dicatur.

Et veſtiuit eum auro fuluo nimis. Aurum omnibus metallis precioſius, intelli-

Eadē auro Diuinitatis veſtitur.

ge Diuinitatem Dei, omni præminentem mundo, omnia gubernantem. Hac veſtita eſt, immò ſuperueſtita mater Altiſſimi, totamque Virginem tota illa indiuiſibilis natura largiori gratia ſuperfudit. Quid eſt autem, quòd dicit, Fuluo nimis? Hic aliquid requirēdum reliquit nobis Spiritus ille multiplex: & vtinàm poſſim explicare quod ſentio.

4. modis Deus rebus creatis ineſt.

Quatuor modis ineſt Deus omnibus creaturis. Primo modo eſſentialiter tam bonis, quàm malis, nihilque intercludit Deitatis eſſentiam, per quam eſſe omnia acceperunt. Indè eſt, quòd nuſquàm, & in omni loco eſſe legitur, cùm omnibus præſentialiter aſſiſtat, & à nullo comprehendatur. Habent etiam & mali Dei præſentiam, ſed non gaudent, cùm inanimata quælibet hoc poſſint priuilegio gloriari. Secundo modo ineſt bonis operatione: agit enim in eis virtus operatiua, vt operentur opera Dei: nec ociosè creati ſunt inter creaturas, ſicut & mali, qui elegerunt areſcere, vt ſempiternis ignibus alimenta miniſtrēt. Ineſt & pleriſque bonis illuminatione, quos de futurorum cognitione nobilitat, & participes ſuorum efficit ſecretorum.

Nota hanc immenſam S. Mariæ dignitatem.

Quarto modo ineſt vni creaturæ, videlicet Mariæ Virgini identitate, quia idem eſt, quod illà. Hic taceat & contremiſcat omnis creatura, & vix audeat adſpicere tantæ dignitatis & dignationis immenſitatem. Dominus tecum, inquit Archangelus. Habitat in Angelis Deus, ſed non cum Angelis: quia cum illis eiuſdem non eſt eſſentiæ. Habitat Deus in Virgine, habitat cum illa, cum qua vnius naturæ habet idētitatem. Hoc eſt ergò aurum fuluum nimis, quo thronus eſt veſtitus: quia tali modo Deus Virginem induit, & in Virgine indutus eſt, vt meliori non poſſet.

Sap. 1.

Sex gradus, quibus cælum ſcanditur.

Sequitur: Per ſex gradus aſcendebatur ad eum. Elige meditari quæ ſancta ſunt: quia peruerſæ cogitationes ſeparant à Deo: & primum gradum aſcendiſti. Inſueſce linguam tuam benè loqui, & ſubſiliſti ad ſecundum. Iuſtè, quod iuſtum eſt, operare, & tertium aſcendere meruiſti. Doce iniquos vias Domini, & conſolare omnes lugentes, & ad quarti ſublimitatem raptatus es. Relinque mūdum, & ea, quæ in mundo ſunt, & ad quinti cacumen euolâſti. Teneat te perſeuerantia in motu, perſeuerantiam non relinquas, & ſextum gradum viriliter attigiſti. Ex hoc ſubſilire licet in cælum, & ad illam gloriam adſpirare, in qua Regina glorioſior Angelicam reuerberat dignitatem.

Gloriæ infinitæ S. Mariæ aſſumptio.

Sequitur: Roridus erat in poſterioribus. Poſteriora Virginis, Aſſumptionem eius intellige, in qua finem vitæ mortalis accepit, quæ vitam reddidit orbi. Et nota cum quanto ſacramento tranſitum Virginis ſcriptura comparet rotunditati. In rotundo nec principium, nec finem poteris inuenire. Ità & gloria, quæ eam de hoc mundo tranſeuntem excepit, principium ignorat, neſcit finem: de qua nil aliud poſſumus

Pſal. 86.

dicere, niſi quia glorioſa dicta ſunt de te, gloria Dei. Sequitur: Duodecim leunculi ſtabant ſuper gradus. Duodecim leunculi, duodecim Apoſtoli ſunt, qui præfixis gradibus validiùs inſiſtentes, Reginam cæli non ſine maximo ſtupore demirantur, & di-

Cant. 6.

cunt: Quæ eſt iſta, quæ aſcendit ſicut aurora conſurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata? Porrò duæ manus, quæ tenebant hinc & indè ſedile, actiuam & contemplatiuam vitam ſignificant, quæ matrem Virginem propenſiori diligentia ambiêrunt, adeò vt nec actio contemplationem minueret, &

Luc. 2.

contemplatio non deſereret actionem. Recordare, quia non erat ei locus in diuerſorio, quomodò filium ſuum proprijs vberibus lactauerit, & omnes deniquè vagientis paruuli ſuſtinuerit actiones: & tunc intelliges, quia plurimùm miniſtrauit. Conſidera quia ipſa eſt, quæ in contemplatiuæ dignitatis ſuperuecta dulcedinem, in ipſi-

Cant. 2.

us Dei ſubſtantiam lucidiores infixit obtutus. Læua, inquit, eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

Gabriel argelus & Iohannes Euangeliſta duo leunculi.

Duo leones ſtabant iuxta brachiola. Duo leones ſunt Gabriel Archangelus, & Iohannes Euangeliſta: quorum alter dexteræ Virginis, alter ſiniſtræ cuſtos deputatus eſt. Gabriel enim mentem, Iohannes carnem peruigili ſolicitudine ſeruauerunt. Qui benè leones dicuntur propter rugitum altiſonæ vocis: duo enim verba nunciauerūt orbi terræ, qualia nec dicta ſunt, nec dicentur, & in quorum comparatione omnia

Luc. 1.

muta debeant apparére. Aue Maria, gratia plena, Dominus tecum: ait Archangelus. Audis ne in hoc verbo incarnationem Dei, redēptionem hominum, renouationem

Iohan. 1.

mundi? In principio erat Verbum, dixit Euangeliſta. Animaduertis hic Verbi diuinitatem, Eccleſiæ fidem, hæreticorum ſilentium, locum quietis, ſecretum ſolitudi-

Mar. 3.

nis, luminis arcanum, habitaculum pacis? Ob hanc fortaſsis cauſam vocauit Iacobū & Iohannem Boanerges, id eſt, filios tonitrui.

Non

Non eſt factum ſimile opus in vniuerſis regnis. Nihil verius, nihil ſublimius, nihil dulcius miſeræ mortalitati, & mortali miſeriæ. Nam etsì multa magna facta ſunt in creaturis mundi, nihil tamen tam excellens, tam magnificum fecerunt opera digitorum Dei. Virgo Dei genitrix, cuius pulchritudinem Sol & Luna mirantur. Súbueni Domina, clamantibus ad te iugiter. Reuertere, reuertere Sunamitis, reuertere, re- Cant.6.
uertere, vt intueamur te. Tu benenedicta, & ſuperbenedicta, reuertere primò per naturam Nunquid quia ità Deificata, ideò noſtræ humanitatis oblita es ? Nequaquàm, Domina. Scis in quo diſcrimine nos reliqueris, vbì iaceant, quantùm delinquant ſerui tui: non enim conuenit tantæ miſericordiæ, tantam miſeriam obliuiſci: quia etsì ſubtrahit gloria, reuocat natura: non enim ità memoraris iuſtitiæ Dei ſolius, vt miſericordiam non habeas: neque ità es impaſſibilis, vt ſis incompaſſibilis. Naturam noſtram habes, non aliam: & iuſtum eſt, vt de rore tantæ pietatis diffuſiùs infundamur. Reuertere ſecundò per potentiam. Fecit in te magna, qui potens eſt, & data eſt tibi omnis poteſtas in cælo & in terra. Quid tibi negabitur, cui negatum non eſt, Theophilum de ipſis perditionis faucibus reuocare? Infelicem animulam, totum De hoc vide Tomo 1. Februarij, 4. die.
illud, quod in te factũ eſt proprio charactere denegante, de luto fæcis & miſeriæ ſubleuâſti. Nil tibi impoſſibile, cui poſſibile eſt deſperatos in ſpem beatitudinis releuare. Quomodò enim illa poteſtas tuæ potentiæ poterit obuiare, quæ de carne tua carnis ſuſcepit originem? Accedis enim ante illud aureum humanæ reconciliationis altare, non ſolùm rogans, ſed imperans: Domina, non ancilla. Moueat te natura, potentia moueat: quia quanto potentior, tanto miſericordior eſſe debebis: poteſtati enim cedit ad gloriam, iniurias vlciſci nolle, cùm poſſit. Reuertere tertiò per amorem. Scio, Domina, quia benigniſſima es, & amas nos amore inuincibili, quos in te, & per te, filius tuus & Deus tuus ſumma dilectione dilexit. Quis ſcit, quotiès refrigeras iram Iudicis, cùm iuſtitiæ virtus à præſentia Deitatis egreditur? Reuertere quartò per ſingularitatem. In manibus tuis ſunt theſauri miſerationum Domini, & ſola ele- Theſauri miſerationum Domini in manib' Mariæ.
cta es, cui gratia tanta conceditur. Abſit vt ceſſet manus tua, cùm occaſionem quæras ſaluandi miſeros, & miſericordiam effundendi: neque enim tua gloria minuitur, ſed augetur, cùm pœnitentes ad veniam, iuſtificati ad gloriam aſſumuntur. Reuertere ergò Sunamitis, id eſt, deſpecta, cuius animam pertranſiuit gladius, quæ fabri vxor Luc.2.
appellata fuiſti. Ad quid? Vt intueamur te. Summa gloria eſt, poſt Deum te videre, adhærere tibi, & in tuæ protectionis munimine demorari. Audi nos: nam & Filius nihil negans honorat te: Qui eſt Deus benedictus in ſecula ſeculorum, Amen. Rom.9.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI SERMO SECVNDVS IN NATIVITATE IPSIVS BEATISSIMÆ *Virginis: vt habetur in Tomis Aloyſij.*

NATIVITAS beatiſſimæ & intemeratæ genitricis Dei, Septẽbris 8.
fratres chariſſimi, meritò præcipuum & ſingulare præbet hominibus gaudium, quæ totius extitit humanæ ſalutis exordium. Sicut enim omnipotens Deus ineffabili prouidentiæ ſuæ intuitu, antequàm homo fieret, hominem periturum diabolica machinatione præuidit: ſic etiam redemptionis humanæ conſilium ante ſecula in immenſæ pietatis ſuæ viſceribus habuit. Et non ſolùm qualiter redimeret, modum & ordinem in profundiſſima ſapientiæ ſuæ ratione conſtituit: verumetiam, quandò redimeret, certũ temporis articulum præfiniuit. Sicut ergò impoſſibile erat, vt humani generis redemptio fieret, niſi Dei filius de Virgine naſceretur: ità etiam neceſſarium fuerat, vt Virgo, ex qua Verbum caro fieret, naſceretur. Oportebat quippè priùs ædificari domũ, in quam deſcendens cæleſtis Rex habere dignaretur hoſpitium, illam videlicet, de qua per Salomonem dicitur: Sapientia Prouer.9.
ędificauit ſibi domum, excídit columnas ſeptem. Septem itaq; Virginalis hęc domus ſuffulta columnis extitit: quia venerabilis mater Domini ſeptem Spiritûs ſancti do- Eſa.11.
nis, id eſt, ſapientiæ & intellectûs, conſilij & fortitudinis, ſcientiæ & pietatis, atque timoris Dei dotata fuit. Quam vtiquè æterna ſapientia, quæ attingit à fine vſque Sap.8.

 ad

ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter, talem conſtruxit, quæ dignificaretur illum ſuſcipere, & de intemeratæ carnis ſuæ viſceribus procreare. Neceſsè erat priùs erigi thalamum, qui venientem ad nuptias ſanctæ Eccleſiæ ſuſciperet ſponſum. Cui Dauid exultans in ſpiritu epithalamium canit, dicens: Tanquàm ſponſus Dominus procedens de thalamo ſuo. *Pſal.18.*

Meritò ergò hodiè profuſis gaudijs totus vbiquè terrarum orbis exultat, meritò vniuerſa ſancta Eccleſia, naſcente ſponſi ſui genitrice, (vt ità præ gaudio dixerim) Feſcennini carminis laudes alternat. Exultemus, inquam, in hac die præcipua, & totis viſceribus in Domino delectemur, in qua dum redemptoris noſtri recolimus matrem, reliquarum feſtiuitatum celebramus originem. Quæ enim cunctis ſolennitatibus eſt antiquior tempore, nequaquàm eſſe debet inferior dignitate. Nam ſi Salomon cum Iſraëlitico populo in dedicatione templi ex lapidibus facti, tam copioſum & magnificum ſacrificium ſolenniter celebrauit, quale quantumque gaudium beatę Mariæ natiuitas populo Chriſtiano debet afferre, in cuius vterum, velut reuerà ſacratiſſimum templum, Deus ipſe deſcendens, & humanam naturam ex ea ſuſcipere, & cum hominibus dignatus eſt viſibiliter habitare? Licèt enim & in illud Salomonis templum Deus deſcendiſſe credendus ſit, in hoc tamen rationabili ſanctuario, hoc eſt, in beatiſſimæ Virginis vtero, multo mirabiliùs, multoque feliciùs dignatus eſt manere pro nobis, in quo Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. De illo quippè, antiquo videlicet templo, ſcriptum eſt: Factum eſt, cùm exiſſent ſacerdotes de ſanctuario, impleuit nebula domum Domini, & non poterant ſacerdotes ſtare propter nebulam. Impleuerat enim gloria Domini domum Domini. Quæ omnia (ſicut egregius Prædicator dixit) in figura contingebant illis. Gloria quippè Domini intelligitur Chriſtus, cuius fide repletus eſt mundus. De qua gloria, cùm pro obdurato Iudæo deprecaretur Dominum Moyſes, vt parceret populo peccatori, reſpondit Dominus: Propitius ero illi. Veruntamen viuo ego, & viuit nomen meum, quia implebitur gloria mea omnis terra. Et Pſalmiſta: Implebitur, inquit, gloria eius omnis terra. Quòd autem nebula impleuit domum Dei, & non poterant ſacerdotes miniſtrare propter nebulam, hæc ſententia ſuperbos Iudæorum pontifices ac doctores inſinuat, qui dum incarnationis Chriſti ſacramenta inueſtigare deſpiciunt, debitum fidei ſuæ miniſterium per erroris nebulam perdunt. Ità enim eorum mentes infidelitatis caligo repleuit, vt proprijs exigentibus meritis, non agnoſcant debitum credulitatis. Ad illud ergò templum Dominus in nebula deſcendit, vt cæcam Iudaicæ infidelitatis caliginem deſignaret: in hoc (ſicut ſcriptum eſt) in Sole poſuit tabernaculum ſuum, vt ſedentes in tenebris & vmbra mortis illuminaret. Illi deniquè templo Deus omnipotens gloriam quidem ſui aduentûs contulit, ſed nihil ex eo in ſua natura ſuſcepit: in beatiſſimæ autem Virginis vterum non ſolùm dignatus eſt deſcendere, ſed ex eo etiam perfectam ſibi ſubſtantiam noſtræ mortalitatis vnire. Quanto igitur noſtri templi maior eſt dignitas, tàto glorioſior debet eſſe ſolennitas.

Nota quanto ſtudio Eccleſia Dei colat natalem diem S. Mariæ. *3.Reg.8.* *S. Maria Dei templum.* *Ibidèm.* *1.Cor.10.* *Num.14.* *Pſal.71.* *Pſal.18.* *Quis iſthuc hæreticis perſuadeat?*

Sed quo pacto eius ſolennitatem dignè celebrare valet infirmitas hominum, quæ gaudium parere meruit Angelorum? Qualiter eam laudare poterit mortale hominis tranſitorium verbum, quæ illud de ſe protulit Verbum, quod manet in æternum? Quæ lingua in eius laude inuenitur idonea, quæ illum genuit, cui omnia benedicunt, & cum tremore obediunt elementa? Nam dum cuiuſlibet martyris fortia facta extollere cupimus, dum virtutis eius inſignia ad redemptoris gloriam prædicamus, etiamſi ad cogitandum tardior ſenſus impediat, vel ad loquendum balbutiens lingua non ſuppetat, verborum tamen copiam ipſius rei materia ſubminiſtrat. Cum verò genitricis Dei laudes ſcribere volumus, quia noua & inaudita ſunt, quæ tractanda ſuſcipimus, nulla inuenimus verba, quibus ad hæc dignè exprimenda ſufficere valeamus. Tollit enim facultatem ſermonis materia ſingularis. Quæ enim lingua explicare ſufficiat, vel quæ ratio humana non obſtupeſcat cùm cogitare cœperit, quia creator oritur ex creatura, factor fit ex factura? Quòd in Virginea puellæ matrice concipitur, qui vaſtiſſima totius mundi amplitudine non tenetur? Quòd iacet intrà materna viſcera paruulus, qui cum coæterno Patre rerum omnium iura gubernat immenſus? O beata vbera, quæ dum tenue lac puerilibus labris infundunt, Angelorum cibum & hominum paſcunt. Exiguum exprimunt liquorem, & mundi reficiunt creatorem. Qui ſuæ virtutis imperio marium procellas mitigat, qui fluminibus indeficientem aquarum impetum ſubminiſtrat,

niſtrat, qui aridam terram innumeris vbiquè fontibus irrigat, paruas de virgineo pectore guttas lactis expectat. Manat liquor ex vberibus Virginis, & in carnem vertitur Saluatoris.

Hîc, dilectiſſimi fratres, hîc, rogo, perpendite, quàm debitores ſumus huic beatiſſimæ Dei genitrici, quantaſquè illi poſt Dominum de noſtra ſalute gratias agere debemus. Illud ſiquidem corpus Chriſti, quod beatiſſima Virgo genuit, quod in gremio fouit, quod faſcijs cinxit, quod materna cura nutriuit: illud, inquam, abſque vlla dubietate, non aliud, nunc de ſacro altari percipimus, & eius ſanguinem in ſacramentum noſtræ redemptionis haurimus. Hoc catholica fides habet, hoc ſancta Eccleſia docet. Nullus ergò humanus ſermo in laude eius inuenitur idoneus, de qua Mediator Dei & hominum cognoſcitur incarnatus. Impar eſt illi omne humanæ linguæ præconium, quæ de intemeratæ carnis ſuæ viſceribus cibum nobis protulit animarum, illum videlicet, qui de ſemetipſo perhibet, dicens: Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi: ſi quis ex hoc pane manducauerit, viuet in æternum. Per cibum nanque à paradiſi ſumus amœnitate deiecti, per cibum quoque ad paradiſi gaudia reparati. Cibum comedit Eua, per quem nos æterni ieiunij fame mulctauit: cibum Maria edidit, qui nobis cæleſtis conuiuij aditum patefecit.

Nota hæc de veritate corporis Chriſti in Euchariſtia.

Iohan. 6.

Hic etiam, obſecro dilectiſſimi fratres, hîc lineam noſtræ redemptionis attendite, & quàm circa nos diuinæ pietatis viſcera fuerint intenta, cordis aure penſate. Fecit Deus hominem, vt ità dixerim, mortaliter immortalem, videlicet vt ſi cuſtodire vellet præceptum obedientiæ, in æternum viueret: ſi verò contemneret, mortis mox imperio ſubiaceret. Quid plura? Peccauit homo, diabolo ſuadente, & tota humani generis arbor venenata eſt in radice. Cecidit infelix pater per gulam, & eius progenies rea facta eſt per naturam, dicente Apoſtolo: Eramus natura filij iræ, ſicut & cæteri. Factus eſt itaque Adam fermentum, & vniuerſam corrupit multitudinem filiorum: quia dum ille peſtifero ſerpẽtis vitiatur afflatu, tota in illo humani generis maſſa corrumpitur. Vndè mediante iam nouæ gratiæ ſplendore, per egregium nobis Prædicatorem dicitur: Expurgate vetus fermentum, vt ſitis noua conſperſio. Sed pius & miſericors Deus noluit omnimodò perire creaturam ſuam, quam formauerat ad imaginem & ſimilitudinem ſuam. Ex omni itaque multitudine nationum vnum ſibi elegit, Iſraëliticum videlicet populum, cui & legem dedit, & ſacrificia ſibi diuerſorum animalium offerre præcepit. Sed lex illa, vt homo per eam perfectè ſaluaretur, nequaquàm erat idonea. Sicut enim per Paulum dicitur, Nihil ad perfectum adduxit lex. Quia enim rudis adhuc ille populus, ſuperbus & rigidus erat, ad portandum perfectæ legis iugum ceruicem cordis humiliare non poterat. De quo nimirùm populo ad Moyſem Dominus dicit: Cerno, quòd populus iſte duræ ceruicis ſit. Danda ergò illi fuerat huiuſmodi lex, quæ nec omninò à diuinis obſequijs liberum ire permitteret, nec tamen præcipiendo ſumma & grauia, deterreret. Sacrificia autem, quæ tunc offerebantur, ad emundationem carnis aliquatenùs prodeſſe poterant: ad conferendum verò animabus ſalutem, ſufficere non valebant, dicente Apoſtolo: Si enim ſanguis taurorum, aut vitulorum, aut cinis vitulæ adſperſus inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis: quanto magìs ſanguis Chriſti, qui per ſpiritum ſanctum ſe obtulit immaculatum Deo, emundabit conſcientias noſtras ad ſeruiendum Deo viuenti? Cùm enim ad emundationem carnis ſacrificia illa prodeſſe denunciat, purgationem animabus conferre nequaquàm potuiſſe deſignat. Neque enim irrationalis creatura ad ſanctificandã rationalem eſſe poterat valida. Sed nec ipſi ſacerdotes ſanctificare populum poterant: quia & ipſi pro ſuis reatibus offerre hoſtias indigebant. Neque delictis obnoxij delictorum valebant vincula ſoluere, vel peccatores peccatorem iuſtificare. Neceſsè ergò erat, vt talis ſacerdos inueniretur, qui dum in alijs peccatorum ſordes ablueret, ipſe in ſe abluendum aliquid non ſentiret: & dum alieni reatûs contagia tergeret, in ſemetipſo aliquam lepræ maculam non haberet. Sed huiuſmodi homo in humano genere inueniri non poterat: quia vnuſquiſque cum Propheta hunc verſiculum veraciter decantabat: Eccè enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea: & ſicut per Apoſtolum dicitur, Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei.

Gen. 3.

Epheſ. 2.

1. Cor. 5.

Vetus lex ad ſaluandum hominem inidonea.

Heb. 7.

Exod 32.

Heb 9.

Sãguis Chriſti emũdat nos ab operibus mortuis, id eſt peccatis.

Pſal. 50.

Rom 3.

Obſecro, dilectiſſimi fratres mei, hanc veſtræ, immò noſtræ ſalutis hiſtoriam diligenter attẽdite, & humanæ reſtaurationis ordinem etiã in veſtris cordibus ordinate. Corda vigilent, oculi non dormitent. Cùm igitur huiuſmodi homo in humano genere

nere inueniri non poſſet, nè in peccato ſuo periret homo, creator hominum de beni-
tiſſima Virgine carnem ſumens, ſine peccato factus eſt homo, ſine peccato conce-
ptus in Virginis vtero, ſine peccato eſt conuerſatus in mundo. Eià, fratres, intendite.
Intendite, inquam, & ineffabile redemptionis noſtrę myſterium vigilanter audite.
Eccè iam ſacerdos, fratres, nulla ipſe habens peccata: & idcircò dignus & potens, vt
ſacrificium offerens, aliena mundaret peccata. Ille videlicet, cui per Prophetam di-
Pſal.109. citur: Tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech. Sed, ſicut per
Heb.8. Paulum dicitur, neceſsè eſt ſacerdotem aliquid habere, quod offerat. Veruntamen
(ſicut ſuperiùs dictum eſt) impoſſibile erat, vt brutorum carnes animalium ſanctifica-
rent animas hominum, & irrationalis hoſtia ratione vtentium ſufficeret abolere pec-
Pſal.39. cata. Vndè ex perſona Filij ad Patrem per Pſalmiſtam dicitur: Sacrificium & oblatio-
nem noluiſti: Holocauſta etiam pro delicto non poſtulâſti. tunc dixi: Eccè venio. O-
portebat ergò, vt rationalis hoſtia fieret, quæ creaturam rationabilem expiaret. Sed
peccator aliquis homo, ſicut indignus erat vt ſacrificiū offerret, ſic etiā nihilominùs,
vt ipſe ſacrificium fieret. Quid ergò ſacerdos noſter faceret? Quò ſe verteret? Quod re-
demptionis noſtræ conſilium inueniret? Vndè Mediator Dei & hominū placationis
hoſtiam ſumeret, qua pacem inter Deū & hominem reformaret? Omnis quippè ter-
rena creatura, ſi rationalis erat, peccati virus de primi parentis radice contraxerat: ſi
irrationalis, rationalem iuſtificare non poterat. Quid ergo faceret Mediator pacis, &
Ephe.2. pax ipſa? Ipſe eſt enim pax noſtra, qui fecit vtraque vnum, & medium parietem ma-
ceriæ ſoluens, inimicitias in carne ſua, legem mandatorū decretis euacuans, vt duos
conderet in ſemetipſo in vnum nouum hominem, faciens pacem, vt reconciliaret
ambos in vno corpore Deo per Crucem, interficiens inimicitias in ſemetipſo, & ve-
niens euangelizauit pacem his, qui longè, & pacem his, qui propè. Quid, inquam, fa-
ceret? Conſiderate, fratres mei, diligenter, conſiderate ineffabilis viſcera pietatis,
perpendite immenſum & inæſtimabile pōdus diuinæ charitatis. Quia enim in rebus
inueniri non poterat precium noſtræ redemptionis, redemptor noſter ſemetipſum
obtulit patri pro nobis hoſtiam in odorem ſuauitatis. Sic ipſe factus eſt ſacerdos &
ſacrificium: ipſe redemptor & precium. Vndè rectè per Paulum dicitur: Talis enim
decebat, vt nobis eſſet pontifex, ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à pecca-
toribus, & excelſior cælis factus, qui non habet quotidiè neceſſitatem, quemadmo-
dùm ſacerdotes, priùs pro ſuis delictis hoſtias offerre, deindè pro populo. Hoc enim
fecit ſemèl ſe offerendo Dominus noſter Ieſus Chriſtus.

Chriſtus filius Dei ſacerdos & ſacrificiū: redemptor & precium. Heb.7.

Audiſtis itaque nunc, dilectiſſimi, breuiter reparationis noſtræ mirabile ſacramen-
tum, audite etiam ſalutis noſtræ opportunum valdè conſilium. Tradidit ſemetipſum
pro nobis Chriſtus ad mortē: mortificemus & nos pro eius amore omnem in nobis
terrenæ concupiſcentiæ voluptatem. Quòd enim ſubire Crucis patibulū voluit, viam
nobis, qua redire valeamus ad patriam, ſtrauit: vt qui voluptatibus delectati diſceſſi-
mus, fletibus amaricati redeamus: & qui per illicita defluendo cecidimus, etiam à li-
citis noſmetipſos adſtringendo ſurgamus: & quod deiecerat elatio ſuperbiæ, erigat
1.Pet.2. dilectio humilis vitæ. Vndè & Paſtor Eccleſiæ clamat, dicens: Chriſtus paſſus eſt pro
Ephe.5. nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. Et paulus: Imitato-
res, inquit, Dei eſtote, & ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tra-
didit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis.

Iter ad cælum per pœnitentiam.

Deguſtemus ergò nunc, dilectiſſimi, cum Chriſto temporalem momētaneæ mor-
tis amaritudinem, vt ad æternam poſtmodùm reſurrectionis eius mereamur per-
uenire dulcedinem. Quod enim fecit pro nobis, hoc etiam fieri quærit à nobis, te-
Pſal.115. ſtante Propheta, qui dicit: Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mi-
hi? Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Pro noſtra etenim re-
demptione non aurum dedit, non argentum appendit, non pecuniam numerauit:
ſed ſemetipſum tradidit, precioſum ſui corporis ſanguinem fudit, propriam pro no-
1.Pet.1. bis animam poſuit. Vndè & Petrus ait: Non corruptibilibus argento & auro re-
dempti eſtis de vana veſtra conuerſatione paternæ traditionis, ſed precioſo ſangui-
ne quaſi agni immaculati & incontaminati Chriſti.

Expedit ergò, vt redemptori ſuo ſemetipſum offerat, quicunque ad eius conſor-
tium peruenire feſtinat. Illius veſtigia imitetur in via, qui cum eo gaudere anhelat in
patria. Illum ſibi ducem faciat in itinere, qui ei particeps eſſe deſiderat in peruen-
Rom.8. tione. Si enim compatimur, & conglorificabimur: ſi commorimur, & cōuiuemus.

Et

Et iterùm idem dicit Apoſtolus: Si complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus. Nemo ſe, fratres mei, inaniter ſeducat: nemo ſe vanæ ſpei ſecuritate decipiat. Non enim poſſumus hîc gaudere de ſeculo, & illic regnare cum Chriſto. Eccè intemerata & glorioſa Virgo Maria, cuius hodie ſplendidiſſima natiuitate vniuerſa per orbem ſancta illuſtratur Eccleſia, in lege præfigurata, in Patriarcharum & Prophetarum oraculis prænunciata, ab Angelo ſingulari honorificentiæ priuilegio ſalutata, thronus Dei, ſolium diuinitatis, palatium Regis æterni, gazophylacium theſauri, quo ſumus de cruenti prædonis ſeruitio comparati, nobis proponitur. Rom.6.

Hæc tam ſingularis, tam incomparabilis Virgo, ſi non ſequeretur humilitatem Chriſti, nunquàm pertingeret ad celſitudinem Chriſti: ſi iniuncta mandata contemneret, ad promiſſa prẹmia nullatenùs perueniret. Nam dum, prẹdicãte eo, quędam mulier extolleret vocem de turba, dicens: Beatus venter, qui te portauit, & vbera, quæ ſuxiſti: reſpondit: Quinimmò, beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud. Alibì etiam cùm quidam ſibi propinquos ſecundùm carnem adeſſe nunciaret, dicens: Eccè mater tua & fratres tui foris ſtant, quærentes te: reſpondit: Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei? & extendens manus in diſcipulos ſuos, dixit: Eccè mater mea, & fratres mei. Quicunque enim fecerit voluntatem patris mei, qui in cælis eſt, ipſe meus frater, ſoror, & mater eſt. Notate, fratres, notate dignitatem veſtram, ſi adimplentes legem Dei, frangitis voluntatem veſtram. Eccè beata & venerabilis Virgo Maria, ſecundùm carnem quidem mater Chriſti fuit, frater non fuit, ſoror non fuit. Nam quicunque aliquid horum ſecundùm carnalis iura propinquitatis extiterit, aliud ſibi eſſe omninò non valebit, vt nimirùm ſi mater fuerit, frater, vel ſoror eſſe non poſſit: ſi verò frater extiterit, mater non ſit. Nos autem hæc ſimul omnia Chriſto per ſpiritum ſumus, ſi voluntatem Chriſti, quæ illi ſemper cum patre communis eſt, adimplere ſatagimus. Sed quod natum eſt ex carne, caro eſt: & quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt: quia Deus ſpiritus eſt. Ex illa ergò parte, qua redemptor noſter Deus eſt, propinqui ſibi tam multipliciter ſumus, quantùm illi beata Virgo, ex qua naſci dignatus eſt, ſecundùm carnem eſſe non potuit. Proprium & ſingulare fuit illi beatiſſimæ Virgini, Chriſtum in vtero concipere: commune verò & vniuerſale eſt omnibus electis, in cordis eũ deuotione portare. Felix illa, & nimiùm beata fœmina, quę illum nouem mẽſibus geſtauit in ventre. Felices etiam nos, ſi illũ aſſiduè portare ſtudeamus in mente. Mirabile quidẽ fuit, Chriſtum concipi in vtero carnis: ſed non eſt inferius, ſi deferatur in ergaſtulo pectoris. Vndè & per Iohãnem teſtatur, dicens: Ego ſto ad oſtiũ, & pulſo: ſi quis aperuerit mihi, intrabo ad illũ, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum. Notãdum verò, quia priùs ſe cœnaturum narrat: deindè cœnam daturum, grata vice pronunciat: quia cuius nunc bonis operibus paſcitur, cum eo ſimul poſtmodùm in æterni conuiuij dapibus epulatur. Hîc etiã, dilectiſſimi, conſiderandum eſt, quanta ſit dignitas noſtra, quantaque nobis ſit proportio cum Maria. Concepit Maria Chriſtum in matrice carnis: deferimus & nos in viſceribus mentis. Reficiebat Maria Chriſtum, cùm teneris labris lac exprimeret vberum: reficimus & nos varijs bonorum delicijs operum.

Luc.11. Matth.12. Qui frangit propriam voluntatẽ, Dei mater, & frater, & ſoror eſt. Iohan.3. Apoc.3. Chriſtus bonis hominũ operibus paſcitur.

Libet autem nunc, dilectiſſimi, pro ędificatione noſtra in regula diuinę iuſtitię parumpèr radios mentis infigere, & qualiter omnipotens Deus electos ſuos deprimi temporaliter ſinat, quos extollere in æternum decreuerit, indagare. Vt enim nunc de cęteris ſileam, hęc eadem beatiſſima Virgo, cuius hodiernam natiuitatem debitis veneramur obſequijs, ante conſtitutionem mundi in conſilio æternę ſapientię electa & prælecta, licèt de regali fuerit ſtirpe progenita, nulla tamẽ humanæ dignitatis altitudine floruit, nullis rerum temporalium diuitijs abundauit. Præſepium quippè parturientis indicat, quia diuerſorium, in quo pareret, non habebat. Solent autem homines naſcentibus pueris futuri ſucceſsûs læta promittere, & ex eorum auſpicijs proſpera matribus nunciare. Beata verò Maria, cùm filium ad templũ deferret, & hunc Simeon in vlnis acciperet, audiuit: Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius: àc ſi apertè diceret: Dum filius tuus ſenſerit paſſionem Crucis in corpore, te etiam tranſfiget gladius compaſſionis in mente.

Deus in hoc ſeculo electos ſuos ſemper deprimi ſinit. Luc.2. Ibidem.

Studeamus & nos, dilectiſſimi, ſeculi huius blandimenta deſpicere, rerũ terrenarum affluentiam deuitare, carnis incentiua reprimere, Crucẽ Chriſti aſſiduè in mente portare: quatenùs dum nunc gladio Marię transfigimur, cum ipſa poſtmodùm de

æternæ

æternæ felicitatis dulcedine ſatiemur. Quod ipſe præſtare dignetur, qui ex Patre ante ſecula genitus, ex ipſa naſci dignatus eſt in fine ſeculorum, Amen.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI SERMO TERTIVS DE NATIVITATE IPSIVS BEATISSIMÆ *Virginis Mariæ: vt habetur in Tomis Aloyſij.*

Septēbris 8. Matth.1.

INITIVM ſancti Euangelij ſecundùm Matthæum: Liber generationis IESV Chriſti, filij Dauid, filij Abraham. Et reliqua.

Homilia lectionis eiuſdem.

Audîſtis, fratres chariſſimi, Dominicæ incarnationis ineffabile ſacramentum. Audîſtis in genealogia beatiſſimæ genitricis Dei, reparationis humanæ myſterium. Audîſtis, quia creator Angelorum dignatus eſt propagari de ſtirpe mortalium. Audîſtis, quia proauos habere eſt dignatus in terris, qui fons & origo omnium rerum iura gubernat in cęlis. Ait enim beatus Euangeliſta: Liber generationis Ieſu Chriſti, filij Dauid, filij Abraham.

Deſiderantur nonnulla.

Hinc, fratres, hinc, rogo, perpendite, quibus laudibus digna ſit beata & glorioſa Virgo Maria, quę illum nobis de caſtiſſimis ſuis viſceribus genuit, qui nos de tam profundo gutture auidiſſimi draconis eripuit. Ad eius nanque efferenda præconia non rhetoricorum diſerta facundia, non dialecticorum ſubtilia argumenta, non acutiſſima philoſophorum apta reperiuntur ingenia. Et quid mirum, ſi hæc ineffabilis Virgo in ſuis laudibus modum humanæ vocis exuperat, cùm & ipſam humani generis naturam, excellentium meritorum dignitate tranſcendat? Non deniquè excellentiſſimus ille Patriarcharum chorus, non prouidus Prophetarum numerus, non iudex Apoſtolorum ſenatus, non Martyrum victor exercitus, non aliquis antiquorum, non quiſquam ſequentium patrum, huic beatiſſimæ Virgini poterit comparari. Quid enim ſanctitatis, quid iuſtitiæ, quid religionis, quid perfectionis ſingulari huic Virgini deeſſe potuit, quæ totius diuinæ gratiæ chariſmate plena fuit? Sic nanque ab Angelo, dum ſalutaretur, audiuit: Aue gratia plena, Dominus tecum. Quid, rogo, vitij in eius mente vel corpore vendicare ſibi potuit locum, quæ ad inſtàr cæli, plenitudini totius diuinitatis meruit eſſe ſacrarium? In Chriſto enim, ſicut per Paulum dicitur, habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Nec mirum, ſi cunctorum merita tranſcendat mortalium, quæ & ipſam ſuperexcedit celſitudinem Angelorum. Per hanc enim beatiſſimam Virginem non ſolùm amiſſa olìm vita hominibus redditur, ſed etiam beatitudo Angelicæ ſublimitatis augetur: quia dum homo ad ſuperna reducitur, illorum numerus, qui diminutus fuerat, reparatur. Hoc nempe Angelorum multitudo illa ſignauerat, quæ paſtoribus audientibus in redemptoris noſtri natiuitate clamabat: Gloria in excelſis &c. Cùm enim priùs dicitur, Gloriam eſſe Deo in excelſis: deindè additur, Et in terra, patenter oſtenditur, quia ineffabilis intemeratæ Virginis partus, non ſolùm terris, ſed & ipſis nihilominùs generabat gaudium cælis. Hoc etiam illa beatorum puerorum indoles aſſerebat, qui, veniente ad paſſionem Domino, concordi voce cantabant: Oſanna in excelſis: benedictus qui venit in nomine Domini.

[Marginalia: Nemo poteſt pro dignitate laudare matrē Dei. — Luc.1. — Coloſ.2. — Per Mariā beatitudo angelicę dignitatis augetur. — Luc.2. — Matth.21.]

O mirabiliter fœcunda virginitas, quæ nouo & inaudito miraculo & Mater dici poſſit, & Virgo. Qui toto mundo non capitur, puellæ innuptæ membris infunditur. Sentiebat quidem pondera ventris, quæ pudorem non amiſerat caſtitatis. Mirabatur partûs inſignia, quę nulla nouerat viri contagia. Erat ſpes in partu, cùm non fuiſſet voluptas in coitu. Immenſum concepit, æternum genuit, genitum ante ſecula parturiuit, qui ſibi & munus fœcunditatis attulit cónceptus, & decus virginitatis non abſtulit natus: qui antequàm naſceretur, talem creauit eam, vt ipſe dignè naſci poſſet ex ea. De qua Propheta Dauid multò antè prædixerat: Mater Sion, dicet homo, & homo natus eſt in ea, & ipſe fundauit eam Altiſſimus. Creatus eſt ex ea, quam creauit: portatus eſt manibus, quas formauit: ſuxit vbera, quæ repleuit. Puellæ confouebatur in gremio, quem vaſtiſſima cęli non recipit latitudo. Puerilibus faſcijs cingebatur,

[Marginalia: Pſal.86.]

qui

qui immenſitatem orbis terræ pugillo complectitur. Matris parebat arbitrio, qui omnium rerum iura ſuo gubernat imperio. Vagiebat in cunabulis, qui Angelorum gaudium eſt in cælis. Vilibus tegebatur crepundijs, qui electos ſuos ſtola induit immortalitatis. Imperabat illi puella, cui cuncta obtemperant & obediunt elementa. Sic nanque in Euangelio ſcriptum eſt: Quia venit cum parentibus Nazareth, & erat ſubditus illis. Meritò itaque beata Maria dicitur parens parentis, fons fontis viui, origo principij: quia ille ex ea prodijt per materiam carnis, qui caput eſt & initium omnium rerum per eſſentiam Deitatis. Luc. 2.

Hæc eſt porta illa, de qua Ezechiel teſtatur, dicens: Conuerti me ad viam portæ ſanctuarij exterioris, quæ reſpiciebat ad Orientem, & hæc erat clauſa: & dixit Dominus ad me: Porta hæc, quam vides, clauſa erit, & non aperietur, & vir non tranſibit per eam, & ſemper erit clauſa. Verè ſemper clauſa, quia ſemper incorrupta. Incorrupta ante partum, incorrupta poſt partum: concipiens virum, neſciens virum, ſicut per Ieremiam dicitur: Faciet Dominus nouum ſuper terram, & eccè mulier circundabit virum. Gaudeamus itaque, dilectiſſimi, & exultemus in natiuitate Virginis Dei genitricis, quæ nouum mundo nunciauit gaudium, & totius extitit humanæ ſalutis exordium. Exultemus, inquam, & ſicut gaudere ſolemus in natiuitate Chriſti, ità etiam gaudeamus in natiuitate matris Chriſti. Ezech. 44. S. Maria Ezechielis porta. Ierem. 31.

Hodiè nata eſt Regina mundi, feneſtra cæli, ianua paradiſi, tabernaculum Dei, ſtella maris, ſcala cæleſtis, per quam ſupernus Rex humiliatus ad ima deſcendit, & homo, qui proſtratus iacebat, ad ſuperna exaltatus aſſcendit. Hodiè apparuit ſtella mundo, per quam Sol iuſtitiæ illuxit mundo, illa videlicet, de qua per Prophetam dicitur: Orietur ſtella ex Iacob, & exurget homo de Iſraël. Hodiè nata eſt ſplendidiſſima illa Virgo, ex qua proceſſit ſpecioſus forma præ filijs hominum, tanquàm ſponſus de thalamo ſuo. Hodiè prodijt ex vtero matris, quæ templum fieri meruit diuinitatis. Hodiè impleta eſt prophetia illa, quam eximius prophetarum ille Eſaias, quasì præco factus ad aduentum Reginæ mūdi, magna voce clamabat, dicens: Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſſcendet. Et benè hæc incomparabilis Virgo virga dicitur, quæ per intenſionem deſiderij ad ſuperna emicuit, non per ſiccitatem boni operis diſtortæ nodoſitatis vitium incurrit. De qua virga redemptor noſter, quasì flos aſſcendit, qui martyribus & confeſſoribus ſuis totius orbis campos, velut roſis & lilijs decorauit. Singularis nanque flos ſanctæ Eccleſiæ ipſe eſt, ſicut de ſemetipſo in Canticis canticorum loquitur, dicens: Ego flos campi, & lilium conuallium. Hoc lilium non in montibus, ſed in cōuallibus naſcitur: quia ſuperbis Deus reſiſtens, in humilium cordibus inuenitur. Lilium vocatur Chriſtus, lilium dicitur & mater Chriſti, ſicut in eodem Cantico ſubinfertur: Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. Sicut liliū inter ſpinas, ſic beatiſſima Virgo Maria enituit inter filias: quæ de ſpinoſa propagine Iudæorum nata, candeſcebat munditia virgineæ caſtitatis in corpore, flammeſcebat autem ardore geminæ charitatis in mente, fragrabat paſsìm odore boni operis, tendebat ad ſublimia intentione continua cordis. Num. 24. Pſal. 44. Eſa. 11. Cur S. Maria virga Ieſſe dicatur. Cant. 2. Ibidem. Itèm lilium inter ſpinas

Deeſt aliquid.

Aue, inquit Angelus, gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus. O dulce, ó admirabile nuncium. O nouum & inauditum Angelicæ ſalutationis obſequium. Plenam appellat gratia, quia ipſe in eam deſcendebat, per quem omni mundo collata eſt gratia. Dominus, inquit, tecum: quia ille in te eſt, qui talem fecit te, vt & ipſe fieret ex te. Benedicta tu in mulieribus. Per mulierem infuſa eſt maledictio terræ, per mulierem redditur benedictio terræ. Per cuius manus potus mortis amaræ porrigitur, per eam quoquè dulcis vitæ poculum exhibetur. Largiſſimum benedictionis nouæ fluentum, totum deterſit maledictionis antiquæ contagium. Sed quid ad hæc Maria? Nunquìd delato ſibi cælitùs nuncio, in immoderatæ ſe lætitiæ riſum ſoluit? Nunquìd in ſuperbię faſtum ceruicem mentis erexit? Nunquìd non, antequàm reſponderet, ipſum Angelicæ ſalutationis pondus librata mentis lance penſauit? Ait enim Euangeliſta: Quæ cùm audîſſet, turbata eſt in ſermone eius, & cogitabat, qualis eſſet iſta ſalutatio. Vbì ſunt illæ, quæ dicunt: Ego ſum virgo, Ego ſum virgo: ventoſæ, contentioſæ, ſuſpicioſæ, delicioſæ, veſte compoſitæ, moribus diſſipatæ? Ego ſum virgo. Neſcio enim virum, ignoro coniugium. O virgo, quàm felix eſſes, ſi quod habes in carne, ſeruares in mente, cuſtodires in actione. Quid enim prodeſt, ſolius carnis integritatem ſeruare, & malignorum ſpirituum ſtupris Luc. 1. Per Mariā benedictio redditur terræ. Ibidem. In virgines ſuperbas & diſſolutas.

Perit mẽte virginitas. mentis interiora corrumpere? Quid iuuat virginem eſſe, & exigentibus actionum meritis, nequaquàm ad virginale præmium peruenire? Virgo carne, non animo, virginitatis præmio non potitur. Aliud enim eſt, tentationum fortiter illecebris contraire: aliud, eiſdem blandè irrepentibus, etſi non corpore, mente tamen eneruiter cedere.

Non ergò cuiquam ſufficit ad capeſſenda præmia ſolus pudor virgineus, niſi & alijs fuerit ditata virtutibus. Iohanni quippè in Apocalypſi per Angelum dicitur: Hi ſunt, Apoc.14. qui cum mulieribus coinquinati non ſunt: ſequũtur Agnum, quocunquè ierit. Agnus Iohan.1. enim noſter, ille videlicet, qui tollit peccata mundi, charitatem habuit: quia pro ſa- Philip.2. lute hominum proprium ſanguinem fudit. Gratia humilitatis emicuit: quia humiliauit ſemetipſum vſque ad mortem, mortem autem Crucis. Patientiam ſeruauit, quia 1.Pet.2. cùm malediceretur, non maledicebat: cùm pateretur, non comminabatur. Mun- Iohan.6. danæ dignitatis altitudinem ſpreuit: quia, ſicut per Iohannem dicitur, cùm vellent illum Regem conſtituere, montis latibulum perijt. Inimicos dilexit, pro quibus & in Luc.23. cruce poſitus exorauit, dicens: Pater, ignoſce illis, &c. Ille itaque Agnum, quocunquè ierit, ſequitur, qui non ſola virginitate eius veſtigia, ſed per omnes quoquè virtutum ſemitas, inquantùm præualet, imitatur. Ille Agnum ſequitur in peruentionis requie, qui illum imitari ſtuduerit in itineris aduerſitate.

Sed plerunquè conuerſatione coniugatorum, vita confunditur virginum, cùm illi vltra habitum aſſumunt opera, & iſti iuxta ordinem proprium non excitant corda. Eſa.23. Vndè & per Prophetam dicitur: Erubeſce Sidon, ait mare. Quaſi enim per vocem maris ad verecundiam Sidon adducitur, quandò per comparationem vitę ſecularium, atque in hoc mundo fluctuantium, eius, qui munitus & quaſi ſtabilis cernitur, vita reprobatur. Sæpè enim nonnulli ad Dominum poſt carnis peccata redeuntes, tanto ſe ardentiùs in bonis operibus exhibent, quanto damnabiliores de malis videntur. Et ſæpè quidam in carnis integritate perdurantes, dum minus ſe reſpiciunt habere quod defleant, plenè ſibi ſufficere vitæ ſuæ innocentiam putant, atque ad ter- Nota. uorem ſpiritûs nullis ſe ardoris ſtimulis inflammant. Et fit plerunquè Deo gratior amore ardens vita poſt culpam, quàm ſecuritate torpens virginis innocentia. Vndè Luc.7. & voce Iudicis dicitur: Remittũtur ei peccata multa, quia dilexit multùm. Et iterùm: Luc.15. Gaudium eſt Angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quàm ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia.

Virginitas pfecta quæ ſit. Illa ergò virginitas perfecta eſt, quæ reliquis virtutibus cingitur, quæ vera mentis humilitate condítur, quæ non ſolùm illibatam ſe ſeruat in carne, ſed etiam pudicam cuſtodit in ore. Vndè & beata virgo Maria, audito Angelicæ legationis myſterio, ſolitum modeſti ſilentij rigorem tenuit: & licèt ipſa intrà ſe diſcutere non poſſet, qualis eſſet illa ſalutatio, verbis tamen inquirere ſuperfluum deputauit. Sed mox tacen- Luc.1. do audire meruit, quod inquirere non præſumpſit. Ait enim Angelus ei: Nè timeas, Maria: inueniſti enim gratiam apud Dominum. Ecce concipies, & paries filium, & vocabis nomen eius Ieſum. Quod Propheta multò antè venturum prædixit, hoc Eſa.7. præſens adeſſe eiſdem verbis Angelus nunciauit. Dicit enim, vt præmiſſum eſt, Eſaias: Eccè Virgo in vtero concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel. Illic Ieſus, qui Saluator dicitur: hîc Emmanuel, qui, Nobiſcum Deus, interprétatur.

Qua lætitia, quo tripudio, fratres mei, Mariæ mens impleta eſſe potuerat, quandò hæc prophetica & Angelica verba intrà ſe inuicèm conferebat? Maria enim, inquit Luc.2. Euangeliſta, conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo. In quanta ſe excellentia ſuper humanum genus ſublimari conſpexerat, quæ ſe creatoris ſui matrem fieri audiebat? Sed quæ tanto apud Deum faſtigio creſcere meruit, quanta ſe apud ſe- S. Mariæ humilitas quanta fuerit. ipſam humilitatis deiectione ſubſtrauit? Ait enim: Eccè ancilla Domini: fiat mihi ſecundùm verbum tuum. Dei mater ab Angelo dicebatur, & ipſa ſe ancillam Domini fatebatur. Et verè Mater ſimul & ancilla. Ancilla ſiquidem per communem conditionis humanæ naturam: Mater verò, per ineffabilem diuini muneris gratiam. Mater in eo, quòd genuit: ancilla in eo, quòd genita fuit. Nondùm Euangelium ſcriptum Eccli.3. erat, & iam Euangelica præcepta ſeruabat. Præcepit enim Dominus: Quanto maior es humilia te in omnibus. Quid enim maius matre Domini? Quid humilius ancilla Domini? Eccè ancilla Domini: fiat mihi ſecundùm verbum tuum.

Aliquid deſideratur.

Eccè,

Eccè, inquit Propheta, Dominus aſcendit ſuper nubem leuem. Sol quippè cùm nube tegitur, ab humanis viſibus occultatur. Sic nimirùm, ſic Saluator noſter, ſumpta ex Virgine ſe carne veſtiuit, in qua diuinitas latens, humano intuitu videri non potuit. Quæ nubes idcircò leuis dicitur: quia beatiſſima Virgo nullo viri ſemine grauida, ſola ſancti Spiritûs gratia fœcundatur. Quæ & dignitatem genitricis obtinuit, & virginalem pudicitiam non amiſit. Quæ ſine contaminatione concepit, & ſine dolore filium procreauit. Non ſecutus eſt dolor partum, quia non præceſſit libido cõceptum. Dictum nanque fuerat Euæ: In dolore paries filios. Quæ ſententia in alijs matribus viguit, in Maria verò modum ſui iuris amiſit. In mulieribus fixa perſtitit, in Virgine præualere non potuit. Quæ enim Virgo permanſit concipiendo, dolorem ſentire non potuit pariendo. Ille quippè, qui ex ea ineffabiliter prodijt, clauſtrum virginalis pudicitiæ non corrupit. Virginem deniquè veniens introiuit, virginem nihilominùs exiens dereliquit. Hæc enim eſt hortus concluſus, fons ſignatus: quæ & fructum fœcunditatis edidit, & virginitatis meritum non imminuit.

Eſa.19. — *Diuinitas Saluatoris nube carnis obtecta.* — *Gen.3.* — *Cant.4.*

O mirabilis, ô ſingulariter nobilis caro beatiſſimæ Virginis, in qua mulieribus natura mutatur, humana conditio non tenetur. Per coitum quidem eſt genita, ſed non per efficaciam coitûs enixa. Edita communi naſcentium iure, edidit ſingularis gratiæ nouitate. In humano deniquè genere ille nobilis dicitur, qui claris Maiorum titulis inſignitur: Beata verò Maria, licèt de generoſa ſit patrum ſtirpe progenita, ab illo tamen trahit excellẽtiſſimæ nobilitatis genus, qui de illa eſt nouo naſcendi genere procreatus, & per clariſſimam ſobolem, omnẽ humani ſtemmatis excedit nobilitatem. Clara proauorum titulis, ſed incomparabiliter clarior generoſitate prolis. Filia ſiquidem Regum, ſed mater Regis Regum.

S. Mariæ ſumma nobilitas.

Glorioſa dicta ſunt de te, ciuitas Dei. Sed quicquid de te à mortali homine dicitur, celſitudinis tuæ meritis non æquatur. Quam enim excellens gratia ſuper Angelos eleuat, ad eius dignè efferenda præconia humana fragilitas non adſpirat. Rogamus te, clemẽtiſſima ipſius pietatis & miſericordiæ Mater, vt qui tuæ laudis inſignia frequentare gaudemus in terris, tuæ interceſſionis auxilia habere mereamur in cælis, quatenùs ſicut per te Dei filius dignatus eſt ad noſtra deſcendere, ità & nos per te ad eius valeamus conſortium peruenire, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & gloriatur per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

Pſal.86.

ILLVSTRE MARTYRIVM SANCTI ADRIANI ET ALIORVM XXIII. VT HABETVR IN ANTIQVIS MS. *codicibus, quibus vetuſtiſſima Martyrologia adſtipulantur. Stylum paſſim nonnihil expoliuit F. Laur. Surius, adiectis ad marginem capitibus.*

IN diebus illis cùm tyrannus Maximianus ingrederetur Nicomediã, Chriſtianos perditurus, miſit perſecutores per loca ſingula, vt interficerent in Chriſtum credentes. Intrans autem vrbem, properè abijt ad templum, & prócidens in faciem, adorauit deos ſuos, ſtatimque eis iuſſit ſacrificium offerri. Vbi id populus cognouit, feſtini offerebant alij tauros, alij vitulos, plerique oues & arietes, & hircos, & volatilia. Erat enim plena idolis ciuitas, adeoque per omnes eius regiones ſacrificabant, vt omnia ſacrificiorum nidoribus complerentur. Aderant etiam præcones, qui voce magna clamarent, vt præſtò eſſent omnes ad offerendas dijs ſuis hoſtias: ſiqui verò id contemnerent, ij tormentis excruciarentur. Quòd ſi quiſpiam Chriſtianus reperiretur, ignibus combureretur. Quidam etiam deſignati ſunt, qui omnem illam ciuitatem accuratè inquirerẽt, & ſi quos vel viros, vel fœminas in Chriſtum credentes, depræhenderent, cautè eos ad iudicem perducerent: quibus etiam varia ſupplicia & flammas atrociſſimas minabantur, ſi quem occultarent: porrò præmia à tyranno promittebantur, ſi eos proderent & indicarent. Tum verò vicini vicinos, amici amicos, propinqui propinquos, partìm præmijs illecti, partìm pœnarum metu tradere cœperunt. Pœnæ enim terribiles conſtitutæ erant in eos, qui celâſſent Chriſtianos.

Septẽbris 8. — *Cap. 1.* — *Sæua Chriſtianorum perſecutio.*

Cap 2. Accedebant interim ij, qui Chriſtianis inueſtigandis præpoſiti erant, ad militiæ principem, dixeruntque ei: Quidam Chriſtiani latitant in ſpelæo, quos nos nocturnis vigilijs pſallentes audiuimus. Id vbi audiêrunt, qui erant in palatio, cum magna militum manu ſpecum vallârunt, compræhenſoſque eos, qui intùs erant, per omne corpus ferro vinctos adduxerunt in ciuitatem, in qua erat Rex. Cùm autem procederet Rex ad adorandos deos ſuos, & hoſtias immolandas, obtulerunt eos illi, atque dixerunt: Eccè, Rex, omnem nos perluſtrantes vrbem, inuenimus omnes cultores magnorum deorum, & iuſſis tuis obtemperantes. At hi ſoli reperti ſunt tua iuſſa contemnentes, & deos tuos irridentes. Mox ille iubet ſtare currum, & Chriſtianis propiùs accedentibus ait: Vndè eſtis? Reſpondent illi: Nos quidem hîc nati ſumus, at religione Chriſtiani ſumus. Rex dicit ad eos: Non audîſtis, quæ ſupplicia conſtituta ſint in huius religionis cultores? Reſpondent illi: Audiuimus quidem, ſed irriſimus tuam ſtultiſſimam iuſſionem, mentemque peruerſam, & ipſum quoque ſatanam, qui operatur in filios infidelitatis, quorum princeps tu es. Rex ait: Et audetis vos ſtulta dicere iuſſa noſtra? Equidem, per deos magnos, tormentis acerbiſſimis conficiam corpora veſtra. dixitque ad principes: Extendantur, & cædantur virgis: videamuſque num venturus ſit Deus eorum, vt opituletur eis, & eripiat ex manibus meis. Adducti ſunt ergò tres quęſtionarij, qui eos crudis neruis cæderent. Martyres dixerunt: Adde his etiam alios tres impijſſime hoſtis Dei. quo enim plùs auxeris tortores, tanto plures nobis adijcies coronas.

Chriſtiani vincti offeruntur Maximiano.

Contēnunt eius impia edicta.

Epheſ. 2.

Cæduntur neruis.

Cap. 3. Maximianus tyrannus dicit ad eos: Infeliciſſimi mortaliū omnium, iam ego iubeo præcidi vobis ceruices, & vos coronas expectatis? Abiurate hanc vanam doctrinam veſtram, nec fruſtrà perdatis voſipſos. Martyres reſpondent: Perdet te Deus, qui ſine cauſa affligis ſeruos eius, nulli culpæ affines. Maximianus ait: Lapidibus rotundis eorum contundite ora. Quæſtionarij, arreptis lapidibus, eorum maxillas verberârunt. Martyres dicunt: Quia vidiſti nos rectè agentes, idcircò ſine miſericordia nos iubes ità torqueri. Sed Angelus Domini percutiet te, & omnem impijſſimam domū tuam. Præuaricator & inimice Dei, necdùm ſatiatus es pœnis noſtris, quibus affeciſti nos, nec exhorruiſti tot horis nequiſſimè ſæuire in nos? Sed certè maiora te manent ſupplicia, quàm ſint nobis abs te illata. Neque cum animo tuo reputare voluiſti, corpore circundatos nos eſſe, quemadmodùm & tu es: quanquàm corpus tuum pro tua voluntate prophanum eſt & impium. Acutiſſimi lapides tui non potuerunt conterere maxillas noſtras. Agnoſce, fili diaboli, & vide omnia ſic ſe habere, vt loquimur. His auditis, Tyrannus immodico furore përcitus, ait ad eos: Per magnos deos iuro, iuſſurum me, vt excindantur linguæ veſtræ, vt ex vobis diſcant mortales omnes non contradicere dominis ſuis. Chriſti martyres dixerunt: Audi nequiſſime tyranne: Si tu eos, qui ſeculares dominos ſuos cōtemnunt, odio habes & ſubdis tormentis: qua tandem ratione cogis nos venire contra Dominum Deum noſtrum, vt iam meritò patiamur ea, quæ tibi parata ſunt, tormenta? Maximianus reſpondit: Quæ verò mihi ſunt parata ſupplicia? Martyres dixerunt: Quæ præparauit Deus diabolo, & angelis eius, & vaſis eius, quæ eſtis vos impijſſimi: id eſt, ignis inextinguibilis, & vermis immortalis, tormenta nunquàm deſitura, pœnæ ſempiternæ, locus perditionis, exteriores tenebræ, vbi eſt fletus oculorum & ſtridor dentium, pluraque alia. Maximianus ait: Iam verò faciam excindi linguas veſtras. Martyres dixerunt: Stulte, etiamſi organum præcíderis, quo laudamus Deum, meliùs aſſcendent ad Deum gemitus cordis noſtri, meliuſque ad Deum clamabit cor noſtrum. Immò & ſanguis noſter, quem temerè effundis, habet os vocis ingentis, præ tuba clamantis ad Dominum, quòd iniuſtè hęc patimur.

Maxillæ lapidibus cōtunduntur.

Eſa. 66. Matth. 8. 13. 22. 24. 25.

Inſignis eorum fides & conſtantia.

Cap. 4. His verbis immaniter exacerbatus Maximianus, ait: Annotate ſingulorū reſponſa, ferroque per omne corpus conſtrictos, abducite in cuſtodiam, & omni ex parte affligite eos, vt ſicut opto, pœnis eos conficiam. Non enim ſolo gladio puniendi ſunt, ſed eorum exemplis omnem hanc regionem corrigi oportebit. Porrò Adrianus, qui erat primus in officio, videns eorum conſtantiam & vnanimitatem aduersùs tormenta, dixit ad eos: Adiuro vos per Deum veſtrum, pro quo hæc patimini, vt dicatis mihi veritatem, & quæ ſit remuneratio vel gloria, quam pro his cruciamentis expectatis. Videntur enim mihi magna quædam & admiranda eſſe, quæ expectatis. Sancti martyres dixerunt: Nec dici poteſt, nec os noſtrū exprimere poteſt, nec aures capiunt ea, quæ nos recepturos ſperamus. Adrianus ait: Itáne nihil de his didiciſtis

neque

neque ex lege, neque ex prophetis, neque ex alijs ſcripturis? Sancti martyres reſpon-
derunt: Nec ipſi prophetæ hæc perfectè cognouerunt. Homines enim erant, ſimi-
liter Deum colentes, & quæcunque à ſpiritu ſancto acceperunt, ea locuti ſunt. De
illa autem gloria ſic ſcriptum eſt: Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor ho- Eſa.64.
minis aſſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Hæc vt audiuit Adrianus, ſtatim 1.Cor.2.
exiliens, ſtetit in medio eorum, & dixit exceptoribus: Annotate etiam meam con- Adrianus credit in
feſſionem cum his ſanctis & athletis Dei. ſum enim & ego Chriſtianus. Confeſtim Chriſtum.
exceptores hæc in palatio renunciant Regi. Vbi autem eos vidit Rex, ſuſpicabatur
aliquam accuſationem ſcripſiſſe Adrianum aduersùs ſanctos martyres, aitque: Le-
gatur quamprimùm relatio, quam miſit ad nos chariſſimus noſter Adrianus. Ex-
ceptores dixerunt: Non putet pietas tua illum accuſare eos: ſed ipſe quoquè ſe
Chriſtianum profitetur. Rogauit autem nos, vt nomen eius in damnatorum nume-
rum referremus.

Id audiens Maximianus, iratus eſt valdè, iuſſitque eum celeriter ad ſe adduci. Poſt- Cap. 5.
quàm autem aduénit, dixit ei: Inſanis Adriane? Num & tu vis vitam tuam malè per-
dere? Adrianus reſpondit: Non inſanio, Rex, ſed à multa inſania reuerſus ſum ad ſa-
nam mentem. Maximianus dixit: Quid multa loqueris? Pete à me veniam, & dic ſub
omnium conſpectu, ſubrepſiſſe tibi, vt ità loquereris, & expunge quæ dictâſti exce-
ptoribus, vt nomen tuum cum damnatis annotarent. Adrianus reſpondit: Equidem
deincèps à Deo petam veniam malefactorum meorum, & ſuperioris vitæ errorum.
Maximianus hæc audiens, furore inflammatus, iuſſit eum ferro vinctum pertrahi ad Ducitur cũ
carcerem cum ſanctis martyribus, certum præfigens diem, quo & illum & ſanctos alijs in cu-
martyres audire vellet. Vnus verò è ſeruis Adriani properè domum abiens, núncia- ſtodiam. Nunciatur
uit Nataliæ vxori eius, Adrianum dominũ ſuum ferro vinctum, ductum in carcerem. Nataliæ
Illa hoc audiens, ſcidit veſtem ſuam, & eiulans ait ad ſeruum: Quid culpæ admiſit vxori eius
dominus meus, vt carceri traderetur? Reſpondit ſeruus: Quoſdam vidi torqueri Chriſtianũ
propter nomen eius, qui dicitur Chriſtus, & illis non acquieſcẽtibus, vt ſacrificarent eũ effectũ.
dijs, aut Regis præceptis obedirent, etiam ille dixit ad exceptores, vt ſcriberent ipſum
cum eis, libentiſſimè cum illis moriturum. Natalia dixit: Scis'ne, qua cauſa illi pœnis
affecti ſint? Reſpondit ſeruus: Dixi iam tibi, ea cauſa eos excruciatos, quòd nollent
ſacrificare. Id audiens Natalia, valdè exhilarata eſt, veſteque mutata, quam lacera-
uerat, celerrimè ſe contulit ad carcerem. Erat ipſa parentibus nata Chriſtianis, & filia
ſanctorum: & anteà quidem non ſe auſa fuerat declarare, quòd eſſet Chriſtiana, pro-
pter perſecutionis immanem acerbitatem. Cùm autem veniſſet in carcerem, próci- Vide fœmi-
dens ad pedes viri ſui, oſculabatur vincula eius, & ait: Beatus es mi domine Adriane: næ virilem animum.
ſiquidem inueniſti opes, quas tibi non reliquerũt parentes tui. Sic verò benedicetur,
qui timet Dominum. Verè, mi domine, congregâſti tibi diuitias in iuuentute tua, Pſal.127.
quas alioquì non inueniſſes in ſenectute tua. Reuerà nunc ſecurus pergis ad illud ſe-
culum, recondens tibi theſauros, quos inuenies neceſſitatis tempore: quibus tunc
certè carebunt illi, qui nunc amplas poſſident facultates: & abundabunt, qui modò
pauperes ſunt: quandò non erit ampliùs fœnerandi tempus, nec mutuũ accipiendi:
cùm iam nemo poterit liberare à ſupplicijs gehennæ, nec adiuuare aliquem: non pa-
ter filium, non filiam mater: nec opes fruſtrà coaceruatæ ſuî poſſeſſorem: non ſeruus
herum, non amicũ amicus. Vnuſquiſque enim ſuum onus portabit. Tua verò omnia, Gal.6.
mi domine, tecum proficiſcentur ad Chriſtum, vt ab eo percipias promiſſa, quæ nec Eſa.64.
oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſſcẽderunt, quæ præparauit Deus 1.Cor.2.
diligentibus ſe. Itaque ſecurus perge ad illum, nihil timens mala futura, vt accipias
iuſtam à Domino mercedem. Iam enim ſuperâſti ignem inextinguibilem & alia tor-
menta. Peto autem abs te, mi domine, vt permaneas in hac vocatione, qua vocatus
es, nè pulchritudo tua te reuocet, neque affines, neque parentes, non diuitiæ, non
poſſeſſiones, non pueri, non puellæ, nec quicquam omninò terrenum. Omnia enim
hæc veteraſcunt & corrumpuntur. Ea ſola nunc tuos verſentur ob oculos, quæ ſunt
æterna, nec reſpicias ad iſta caduca breuique peritura: non te diſſoluant amicorum
adulationes, nec tibi fidem ſuffurentur tuam ſua blandiloquentia. Immò verò dete-
ſtare illorum blandimenta: contemne impia & nefanda conſilia. Ad eos ſolos atten-
de, qui tecum ſunt, ſanctos: eorum imitare conſtantiam, ſectare patientiam. Nec te
frangat furor tyranni, non varia tormentorum genera reformides: non te perturbet
hic ignis, non flamma perterreat.

Cap. 6.

Martyrum vincula oſculatur S. Natalia.

Hæc cùm Natalia dixiſſet, obticuit. iam enim hora erat veſpertina. Ait autem ad eam Adrianus: Abi nunc domum, ſoror mea, & cibo te refocilla. Vbi cognouero nos vocari ad quæſtionem, mittam qui te vocet, vt cognoſcas finem noſtrum. Tum illa ſurgens à pedibus eius, omnes ſanctos accedebat, & illorum vincula oſculabatur. (Erant autem omnes vigintitres:) dicebatque eis: Rogo vos, ſerui Chriſti, confirmate hanc ouem Chriſti: præbete ei patiētiæ conſilia: proponite illi præmia parata illis, qui in fide permanent. Vos enim ipſum ſanguinem veſtrum obtuliſtis ſacrificium in afflictione veſtra. Hic eſt fructus tormentorum veſtrorum: hi dolores vobis ſalutem parient ſempiternam. Itaque & huius animam lucramini cum animabus veſtris, vt Chriſtum vobis debitorem efficiatis: ſitiſque vos ei parentes loco illorum, quos ſecundùm carnem habuit impijſſimos. Confirmate animum eius monitis ſanctiſſimis, vt futura credens, compleat agonem. His dictis, abiecit ſe ad pedes illorum, & adorauit vincula, quibus ſtringebantur, rurſusque ſe contulit ad Adrianum, in interiori cuſtodia manentem, & ad lignum extenſum, aitque ad eum: Vide, mi domine, nè te moueat elegans forma corporis tui, neque decor iuuentutis tuæ. Hæc enim omnia eſca vermium ſunt. Non tibi imponat aurum & argentum, non veſtes precioſæ, non poſſeſſiones, & id genus alia impedimenta. Nihil enim hæc proderūt in illo tremendo iudicij die. omnia enim hîc remanent. Nec quiſquam ibì vel dabit munera pro anima ſua, vel ea oblata recipiet. Sola animarum ſanctarum munera ſuſcipiet Deus. Hæc cùm locuta eſſet, valedicens ei, abijt in domum ſuam.

Adorauit, pro, venerata eſt.

Cap. 7.

Venit ad vxorē ſuam S. Adrianus.

Poſt dies aliquot audiens Adrianus ad tribunal ſe cum alijs vocatum iri, ait ad ſanctos martyres: Si licet mihi cum bona venia veſtra, domini mei, ibo domum, & adducam ancillam veſtram, ſororem meam, vt adſit agoni noſtro. Promiſi enim ei cum iuramento, quòd hora paſſionis noſtræ ipſam accerſirem. Sanctis martyribus aſſentientibus, dedit munera eis, qui cuſtodiæ præerant, & abſceſſit, pro ſe fideiuſſores relinquens eoſdem martyres. Cumque iam eſſet in itinere, vidit eum quidam è ciuibus, moxq; præcurrit ad Nataliam vxorem eius, dixitq; ei abſolutum eſſe Adrianum, & iam aduentare. Illa id audiens, nolebat credere. Quis enim, inquit, potuit illum à vinculis abſoluere? Mihi verò non contingat, vt abſoluant eum, & ſeparetur à ſanctis. Hæc illa loquente, domeſticus puer eius adueniens, dicit ei: Nóueris dominum meum dimiſſum: & eccè venit. Tum illa ſuſpicata fugiſſe eum martyrium, incredibili affecta dolore eſt, & fleuit amariſſimè. Cumque eum conſpexiſſet, ſurgens proiecit è manibus, quæ tenebat, & clauſo oſtio, exclamauit: Faceſſat hinc procul à me, qui defecit à Domino, & mentitus eſt Deo ſuo. Non mihi contingat loqui ori illi, quo Dominum ſuum abnegauit: nec audiam verba linguæ fallacis, quæ doloſè egit in conſpectu Dei ſui. vertenſque ſe ad illum, ait: O ſine Deo, mortalium omnium miſerrime. Quis te coëgit aggredi opus, quod perficere nequires? Quis te ſeparauit à ſanctis illis? Quis te ſeduxit, vt recederes à conuentu pacis & quietis? Dic mihi, quæ te res in fugam compulit, necdùm inito certamine? Quid ità abiecisti arma, necdùm hoſte conſpecto? Quomodò vulneratus es, nulla adhuc miſſa ſagitta? Mirabar ego, ſi ex gente, quæ eſt ſine Deo, & è ciuitate impiorum quippiam boni Deo poſſet offerri. Et quînam fieri poſſit, vt ex gente homicida hoſtia munda Deo conſecretur? Neque enim ex impuriſſimis, & qui delectantur fundendo ſanguine, purum thymiama potuit offerri Deo. Quid igitur faciam infeliciſſima, quę cōiuncta ſum huic ex impijs impio? Non mihi cōceſſum eſt vnius horæ ſpatio, vt diceret vxor martyris potiùs, quàm tranſgreſſoris. Breuis fuit exultatio mea, ſed per ſecula durabit opprobrium meum. Ad horam lætata ſum inter mulieres: at nunc cum ignominia verſabor inter illas.

Pijſſima fœmina mirè dolet, dum putat maritum ſuum à Chriſto defeciſſe.

Cap. 8.

Interìm beatiſſimus Adrianus his eius ſermonibus valdè delectabatur, immò & cōfirmabatur, ità vt ardentiùs cuperet implere, quod promiſerat. Mirabatur autem ex eius fœminæ ore illa verba proficiſci, quæ & iuuenis, & nupèr nupta eſſet. Nam intrà menſes tredecim illi fuerat coniuncta. Cernens autem eam immodicè cruciari & vehementer affligi, ait ad eam: Aperi mihi, domina mea Natalia. Non enim, vt tu putas, martyrium ſubterfugi: abſit hoc ab animo meo: ſed véni, vt mecum eas, & præſens interſis certamini noſtro, quemadmodùm promiſeram tibi. Illa non credens, reſpondit: En vt me in fraudem vult impellere tranſgreſſor: en vt mentitur alter Iudas. Recede à me: alioquì meipſam interficiam, vt vel ſic ſatieris. Sed cùm nollet aperire, dixit ad eam Adrianus: Aperi ocyùs. ego enim recedo, vltrà te non viſurus. Poſteà verò lugebis, quòd non videris me ante deceſſum meum. Fideiuſſe-

Exemplum zelum S. Nataliæ.

iuſſerunt pro me ſancti martyres, & ſi ego inuentus non fuero à cuſtodiæ præfectis, cum ſuis pariter & meas luent pœnas, nec ferre poterunt, cùm ſint iam penè illatis à tyranno ſupplicijs exanimati. Hæc audiens Natalia, ſtatìm reſerauit fores, & mutuò ſibi proſtrati ſunt. Ait autem ad eam Adrianus: Beata es inter mulieres, quoniam tu ſola cognouiſti Deum, vt ſaluum faceres maritum tuum. Verè tu ſola palàm apparuiſti in terra amans virum tuum. Benedicta corona tua, quæ es fructus victoriæ, & martyrum conſors, etiamsì non patiaris tormenta. Deindè aſſumpta illa, abijt. Inter eundum autem dixit ad eam: Dic, quæſo, ſoror mea, quid cõſtitueris de facultatibus tuis. Illa reſpondit: Noli, domine mi, noli meminiſſe eorum, quę ſunt mundi huius, nè animum tuum illiciant. Id ſolùm cogita, ad quod vocaris. Excidant ab animo tuo omnia mundi huius corruptioni obnoxia: ad ea ſola videnda feſtines, quæ non deficiũt, quæ ſunt repoſita tibi & ſanctis illis, cum quibus ambulas in via Domini. Sanctiſſimę admonitiones Natalię.

Vbì ad carcerem ventum eſt, Natalia ancilla Dei properè ſe proſtrauit ad pedes ſanctorum, & adorauit vincula eorum. Videbat enim corpora eorum iam à ſupplicijs putrefacta, ità vt vermes ex eorum vulneribus exciderent: inclinansque ſeſe, putredinem omnem abſtergebat. Miſit verò etiam puellas ſuas, quæ adferrent ei lintea eius & multa & valdè precioſa. Erat enim prima inter clariſſimas fœminas, & tam ſuorum, quàm mariti ſui parentum natalibus inſignis. Allata autem à puellis lintea accipiens, exterſit ſuis manibus plagas ſanctorum, alligabatque manus & pedes eorum. (Erant enim illorum diſſoluti artus pondere vinculorum ferreorum) manſitque cum eis in carcere diebus ſeptem, ſtudioſè ſanctorum martyrum vulnera curans. Vbì autem aduénit dies, illis audiendis præſtitutus, Maximianus iuſſit eos coram ſe exhiberi. Mox aduolant miniſtri ad carcerem, iubentque eos exire. Cùm autem viderent eos pœnis diſſolutos, inſtàr pecudum portant eos, ingredi non valentes. Omnes enim vigintitres vna erant cõſtricti catena. Porrò Adrianus athleta Chriſti ſequebatur eos, vinctis à tergo manibus. Cumque ad tribunal appropinquâſſent, is, qui negocijs præfectus erat, eos conſpicatus, nunciauit Maximiano, adeſſe condemnatos illos. Tyrannus verò dixit: Subligaculis ad verenda præcincti, introducantur omnes pariter, vt ſuos inuicèm videant cruciatus. Commentarienſis dixit ad Regem: Illi, qui priùs cruciati ſunt, non poſſunt nunc ad quæſtionem vocari: ſed Adrianus introducatur, qui cùm ſit etiamnùm recens, poteſt quæſtionem omnem perferre. Aliorum autem putrefacta ſunt corpora, ità vt coſtæ eorum appareant: & ſi rurſùs quæſtio inter illos exerceatur, mox animas reddent, nec durare poterunt ad ſupplicia eis præparata. Nos enim nolumus, vt quodam pœnarum compendio finem vitæ accipiant, tanquàm qui nihil peccârint. Sed habeant inducias quaſdam paucorum dierum, & tum dignas dent facinorum ſuorũ pœnas. Si ergò iubes, introducatur nunc Adrianus, qui ad omnem perferendam quæſtionem adhuc ſatis habet roboris. Maximianus dixit: Tectum ſubligaculo, introducite eum. Expoliant ergò eum veſtibus, & ferentem ſuis manibus eculeum, eum ſiſtunt coram tyranno. Eunti autem illi dixêre ſancti martyres: Eccè Adriane, dignus effectus es, vt tollas crucem tuam, & ſequaris Christum. Vide ergò, nè frangaris timore, & abeas retrorsùm, merceſque tua euaneſcat, & theſaurum tuum diabolus ſuffuretur. Non te perterreant ea, quæ videtur, tormenta, ſed contemplare animo ea, quæ expectas: & fidenter accedens, pudore affice tyrannum. Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.

Cap 9. Nota pœnas martyrum. Item Nataliæ erga illos ſedulitate. Martyres confirmant Adrianum euntem ad ſupplicia. Rom. 8.

Porrò Natalia dicebat ei: Vide, mi domine, vt in ſolo Deo defigas mentem tuam, nec cor tuum ad vllam rem expaueſcat aut trepidet, vbì videris tormenta tibi inferri. Labor exiguus eſt, ſed manebit te laus ſempiterna. Breuis eſt afflictio, ſed quies erit perpetua. Ad breue tẽpus feres dolores, at paulò pòſt cum Angelis exultabis. Quòd ſi terreno Regi militans, propter exigua ſtipendia vapulabas: multò iam conſtantiori animo ferre debebis, quicquid tibi pœnarum illatum erit, propter regna cælorum. Vbi autem introductus fuit Adrianus, cùm eum vidiſſet tyrannus, ait ad eum: Adhuc permanes in inſania, & vis malè exire ab hac vita? Adrianus reſpondit: Iam tibi dixi me ab amentia receſſiſſe: & ideò paratus ſum hanc vitam profundere. Maximianus ait: Non ergò ſacrificas, nec adoras deos, ſicut ego & cæteri omnes? Adrianus reſpondit: Cùm tu in errore verſeris, cur alios in errorem inducis, & tum teipſum perdis, tum omnem hũc populum, cui perſuades, vt adoret eos, qui ſine anima ſunt, relinquantq; Deum, qui fecit cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis ſunt? Maximianus

Cap. 10. Natalia ſuũ conſolatur maritum. Pſal. 145.

mianus dixit: Itáne exigui tibi videntur dij noſtri, qui magni ſunt? Adrianus reſpondit: Ego verò nec exiguos, nec magnos eos dico, cùm ſint planè nihil. Audiens id tyrannus, iratus iubet eum lignis contundi. Vbi autem cognouit beatiſſima Natalia, quòd cœpiſſent eum cædere, cõtinuò ſanctis martyribus indicans, ait: Ecce dominus meus iam inchoauit martyrium. Illi verò ſeſe proſternẽtes, pro eo Dominum deprecabantur. Tyrannus autem dixit ad eos, qui illum cædebant: Dicite ei: Noli blaſphemare deos. Adrianus ait: Si ego ſic crucior, dum blaſphemo eos, qui non ſunt dij: quæ tibi ferenda erunt cruciamenta, qui Deum viuum & verum blaſphemas? Maximianus dixit: Hęc verba ab illis impoſtoribus didiciſti. Adrianus ait: Cur tu illos impoſtores vocas, qui duces nobis ſunt ad vitam æternam? Vos potiùs eſtis ſeductores, qui homines in perditionis laqueos inducitis.

Adrianus lignis tunditur.

Cap. 11. Tum verò Maximianus furore percitus, iubet eum à quatuor cædi lictoribus magnis fuſtibus: dicit autem ad eum Adrianus: Quanto tu mihi, tyranne, numeroſiora adhibes ſupplicia, tanto mihi plures conficis coronas. Omnia verò, quæ aut tyrannus interrogâſſet, aut Adrianus reſpondiſſet, beatiſſima Natalia ſanctis martyribus renunciabat. Maximianus tyrannus dixit: Vel nunc confitere deos, & parce tibi atque iuuentuti tuæ. Quid ità temerè teipſum perdis? Iuro tibi per magnos deos, non ſine commiſeratione adſpicere me pulchritudinem tuam. Adrianus reſpondit: Equidem parco mihiipſi, nè totus peream. Maximianus ait: Ergò confitere deos, vt tibi ſint propitij, teque honoratum reſtituant in locum priſtinum. Non enim comparandus es cum illis, qui tecum vincti ſunt. Tu enim benè nati & honeſti viri filius es, & licèt iuuenis ſis, tamen magnis honoribus dignus es. Cæteri pauperes ſunt, atque è ruſticis & maleſanis prognati. Adrianus reſpondit: Nôſſe te patriam & genus atque auos meos non dubito. Verùm ſi ſcires benè illorum ſanctorum genus, opes & patriam, quam expectant, quamprimùm abijceres te ad illorum pedes, rogareſque, vt pro te deprecarentur: quin & manibus tuis confringeres deos tuos. Ad has voces ira immenſa inflammatus Maximianus, iubet à quatuor viris fortiſſimis eius ventrem verberari. Cumque videret effundi viſcera eius, iuſſit parci illi. Erat enim beatus Adrianus iuuenis & corpore tener, annos natus plùs minùs vigintiocto: dixitque ei ſæuiſſimus tyrannus: Animaduertis, quantùm tibi parcam. Si ergò ſola voce inuocâris deos, mox iubebo acceſſiri medicos, vt curent vulnera tua, & hodiè mecum eris in palatio meo. Adrianus reſpondit: Tametsì tu mihi promittis & operam medicorum, & honores, & tuam in palatio familiaritatem, dicisque deos tuos ſe mihi propitios fore polliceri: at velim tamen, vt ipſi mihi dicant ore ſuo, quid mihi præſtituri, quo me beneficio affecturi ſint. Ità enim fiet, vt ego eis hoſtias offeram, eoſque adorem, quemadmodùm tu vis. Maximianus ait: Non poſſunt iſti loqui. Adrianus reſpondit: Quid ergò eis ſacrificas, impijſſime, qui loqui non poſſunt?

Magnis fuſtibus cæditur.

Tyrannus blãdis adulationib⁹ nititur eũ reuocare ad impietaté.

Eius venter verberatur, & viſcera effunduntur.

Cap. 12. Valdè commotus tyrannus, iuſſit eum cum cæteris ſanctis ferro conſtrictum, mitti in carcerem, diem præfiniens, quo omnes ſimul ad tribunal producerentur. Itaque milites eos in cuſtodiam abduxerunt: & alios quidem trahebant: alios verò, quos pœnæ diſſoluerant, portabant. At Natalia beatiſſima ſolicitè confortabat Adrianum, & miſſa ad ceruicem eius manu, eumque palpans, ait: Beatus es, domine mi, quandoquidèm ſanctorum conſortio dignus effectus es. Beatus es, lumen meum, qui pateris eius cauſa, qui pro te paſſus eſt. Proficiſcere nunc dilectiſſime ad videndam gloriam eius. Qui enim communicauerit paſſioni eius, etiam gloriæ eius particeps erit. Deindè in carcere incluſi ſunt. Porrò ſancti martyres, qui cum eo vincti erant, accedentes ad eum, ſalutabant eum, ingenti lætitia perfuſi. Qui autem humì iacebant, nec pedibus ingredi poterant, reptantes manibus, feſtinabant offerre ei oſculum pacis. Beata autem Natalia extergebat ſanguinem eius, & eo perungebat corpus ſuum. Cumque oſcularentur eum ſancti martyres, dicebant ei: Lætare in Domino, dilectiſſime: quoniam nomen tuum inter perfectos Dei ſeruos annotatum eſt. Adrianus reſpondit: Vos gaudete. veſtra enim corona, eſt labor veſter. Pro me verò potiùs orate, vt nihil aduersùm me poſſit diabolus. multùm enim iam corpore defeci. Sancti martyres dixerunt ad eum: Confide in Domino. nõ enim pręualebit aduersùm te ſatan. Procùl illum repellet patientia tua. Nos equidem timebamus tibi, cùm adhuc eſſes homo. At nunc, quandò naturam humanam exceſſiſti, non poterit deincèps tibi præualere inimicus. Nihil ergò formides. Chriſtus

Reducitur in carcerẽ.

S. Natalia adhuc viuẽtis mariti honorat reliquias.

enim

enim eſt victoria tua. Interim Diaconiſſæ, & aliæ mulieres piæ & Deo notæ, permanebant in carcere, curantes vulnera ſanctorum: & aliæ quidem medebantur vulneribus, aliæ verò ſuis ſtolis, quibus indutæ erant, abſtergebant putredinem à vulneribus: partiebanturque inter ſe ſanctos, vt ſcirent ſingulæ, quibus ſuam operam & curam impénderent. Religioſæ matronæ ſolicitè curāt martyres.

Vt autem reſciuit tyrannus multas etiam valdè honeſtas matronas ad eos confluere, magno dolore affectus, vetuit, nè cuiquam illarum pateret aditus in carcerem. Cernens hoc ſancta Natalia, nō licere fœminis miniſtrare eis, totondit capillos ſuos, & ſumpto viri habitu, ingreſſa eſt in carcerem, & omnium vulnera fouebat ſola. Et cùm erga omnes ſuum explêſſet miniſterium, veniebat ad Adrianum, ſedensq; ad pedes eius, ait ad eum: Obſecro te, mi domine, ſis memor coniunctionis noſtrę, & quomodò ego in hoc martyrio tibi adſtiterim, teque in hoc agone confirmârim, hasque tibi coronas præparauerim. Deprecare igitur Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt me tecum accipiat: vt quemadmodùm cōmunicauimus in hac vita miſera & plena peccatis, ità ſimul eſſe poſſimus in illa beatiſſima vita, quæ eſt omnis doloris expers. Oro te, mi domine, vt has primas preces offeras Deo. Scio enim præſtiturum tibi Deum, quicquid ab eo petiëris. Amat enim & gratum habet, ſi quid ab ipſo petas. Nôſti peruerſitatem ciuium vrbis huius, & Regis impietatem: nè fortè quandoquè ab aliquo ſuggeratur tyranno illi, vt me homini impio coniungat, & polluatur ab eo torus tuus & ſancta coniunctio noſtra. Quæſo, ſerua cōiugem tuam, ſicut ab Apoſtolo didiciſti. Dona mihi hanc mercedem continentiæ, vt permaneam tecum, & diſcant ex me omnes mulieres obtemperare viris ſuis, comperta erga me cura & ſolicitudine tua. His dictis, ſurrexit, & prout cuiuſq; neceſſitas poſtulabat, ſingulis curam adhibebat martyribus. Proponebat eis ſimplices, eosque delicatos cibos. Erāt enim intolerandis affecti doloribus, quòd vulnera iam inciperent redire ad ſanitatem. Vbi autem aliæ fœminæ perceperunt Nataliam præciſis capillis in veſte virili ſeruire martyribus, amputârunt etiam illæ ſibi pilos capitis, & virili ſe habitu tegentes, ingreſſæ in carcerem miniſtrabant ſanctis. Cap. 13. Vide Nataliæ facinus ſanctiſſimū. Exorat pro ſe mariti ſui ſuffragia apud Deum. Aliæ matronę imitātus Nataliam martyribus miniſtrāt.

Quod poſteaquàm Maximianus comperit, tum etiam, quòd iam deficerent viribus martyres, iuſſit incudem adferri, & eorum pedibus ſupponi, & vecte ferreo manus ac tibias illorum confringi, ità dicens: Dabo operam, vt non inſtàr aliorum hominum communi morte finiant hanc vitam. Fecerunt lictores, vt erant iuſſi, vaſaque & incudem cum vecte ferreo attulerunt in carcerem. Id vt vidit beata Natalia, occurrit eis, rogauitque vt ab Adriano inciperent, nè pœna atrociſſima ſanctis illata terreretur. Obtemperârunt ei carnifices, & cùm impoſuiſſent Adriani tibiam ſuper incudem, beata Natalia pedem eius appræhendens, extendit ſuper incudem. Carnifices verò multa vi cædentes, amputârunt pedes eius, & crura confregerunt. Porrò beata Natalia ait ad eum: Precor te, mi domine, ſerue Chriſti, dum adhuc in te hæret ſpiritus, extende etiam manum, vt amputent eam, vt ſanctis martyribus ſimilis efficiaris per omnia. Maiora enim illi tormenta perpeſſi ſunt, quàm tu. Extēdit ergò manum beatiſſimus Adrianus, & porrexit eam Nataliæ. Illa verò impoſuit eam incudi, & carnifices amputârunt. Deindè amouent ab illo incudem, & mox ſpiritum reddidit. Cap. 14. Excedit è vita beatiſſimus Adrianus.

Ad alios porrò martyres euntes illi cum incude & vecte ferreo, crura eorum confregerunt, illis ſuos pedes extendentibus etiam ante aduentum carnificum, ſicque dicentibus: Domine Ieſu, accipe ſpiritum noſtrum: & ſub his verbis ſanctas Domino animas reddidêre. Maximianus autem iuſſit corpora eorum flammis exuri, dicens, Nè fortè veniant Galilæi, & tollant ea. At beatiſſima Natalia abſcondit manum ſancti Adriani in ſinu ſuo, nè ignibus abſumeretur. Itaq; carnifices ad tyranni voluntatem abſportabant corpora martyrum, vt ea concremarent in fornace ardenti, quę iam parata erat. Sequebatur autem eos beata Natalia, excipiens ſtillantem à martyrum corporibus ſanguinem, atque eo ſuum corpus liniens. Sequebantur etiam aliæ mulieres religioſæ, & honeſto loco natæ, martyrum ſanguinem in linteamina & purpuram ſuſcipientes: atque aliæ in ſinu ſuo ſanguinem illum abſcondebant. Ipſas quoquè carnificum veſtes, quæ ſanctorum martyrum ſanguine infuſæ erant, clariſſimæ fœminæ multo auro & gemmis precioſiſque ornamentis ſibi comparârunt. Vbi ad fornacem ventum eſt, per eius os ſuperius iactârunt carnifices corpora martyrum in ignem, fœminis illis cum lachrymis ità clamantibus: Mementote noſtrî, domini, Cap. 15. Idem alij martyres. Nota hîc, quanti fecerit antiquitas reliquias ſanctorum.

domini, in requie veſtra. Porrò Natalia, facto impetu cum magna voce, volebat ſe ipſam conijcere in ignem. Sed cùm martyrum corpora in fornacem iniecta eſſent, repentè extitêre tonitrua magna, & pluuiæ, & grandines, & fulgura, atque terræmotus, ità vt haud ſecùs atquè in diluuio nataret ciuitas, & loca omnia aquis replerentur, ipſaque fornax vi imbrium & tempeſtatis extingueretur. Eam Dei iram terribilem cernentes carnifices, aufugerunt: alij cadentes in facies ſuas, expirârunt. Qui autem illic aderant homines fideles, cum Natalia & alijs religioſis fœminis ſanctorum martyrum rapuerunt reliquias, adeò prorsùs nihil ab igne læſas, vt ne capilli quidem combuſti eſſent.

Sanctorum corpora ab igne non læduntur.

Cap. 16.

At verò homo quidam religioſus loci illius, cum coniuge ſua prócidens ad veſtigia Nataliæ & fratrum, qui aderant, ità dicebat: Eccè nos apud vrbem hanc manebamus in loco ſecreto, abominantes eorum impietatem & ſanguinis profuſionem, quam in hac ciuitate exercuit impius Rex. At nunc receſſuri ſumus Byzantium, odio habẽtes hæc loca noſtra. Date igitur nobis corpora ſanctorum martyrum, & ea impoſita in nauiculam nobiſcum abſportabimus, atque apud nos recondemus, donèc moriatur hic impijſſimus tyrannus. Tum verò huc ea transferemus, vt ab omnibus adorentur. Quòd ſi ea hîc relicta fuerint, Rex impius ea tollet, & rursùs cõcremabit, & inueniemur nos proditores eorum corporum, quæ Deus ab igne ſeruauit per tonitrua, terræmotus & tempeſtates. Placuit is ſermo omnibus, & intulerũt corpora in nauim, quæ ea vexit Byzantium, flante vento in puppim.

Adorare, pro venerari, frequẽs eſt in ſacris hiſtorijs & patribus.

Tanſtulerunt Sanctorum corpora Byzantium.

Cap. 17.

Natalia autem manſit in domo ſua, habens apud ſe manum beatiſſimi Adriani martyris: quam purpura obuolutam & myrrha perfuſam, repoſuit ad caput lecti ſui, nemine id ſciente. Poſt dies aliquot tribunus ciuitatis venit ad palatium, orauitque Regem, vt eam ſibi coniugem acciperet. Erat enim Natalia opulenta valdè, & facilè prima etiam inter clariſſimas fœminas, formaque corporis elegantiſſima. Miſit autem ad eam tribunus honeſtas matronas, vt de coniugio eam ſolicitarent. Quibus beatá Natalia reſpondit: Multùm ego lætor hoc nuncio. Quis enim mihi præſtitiſſet, vt coniungerer tali viro? Hoc vnum peto, vt dentur mihi tridui induciæ, vt interìm me præparem. non enim putâram me ab aliquo ad nuptias vocandam. Hæc illa dicebat quidem, ſed animo fugam meditabatur, habitare volens apud corpora ſanctorum martyrum: atque hac ratione fefellit mulieres, ad ipſam miſſas à tribuno. Illis ergò recedentibus, abijt in cubiculum ſuum, vbì erat manus ſancti Adriani, prócidensq; in faciẽ ſuam, ſic precata eſt cum lachrymis: Domine Deus noſter, Deus afflictorum, qui iuxtà es ijs, qui tribulato ſunt corde, reſpice me ancillam tuam, & nè ſinas inquinari torum Adriani martyris tui. Rogo Domine, nè obliuiſcaris eorum, quæ pro te paſſus eſt ille ſeruus tuus. Miſerere Domine, miſerere: nè ſis immemor vinculorum eius, quæ pertulit propter ſanctum nomen tuum. Miſericors Domine, memineris amputatorum pedum & præciſæ manûs eius, nec patiaris inania fieri tormenta eius & miſerias, quas viderunt ſerui tui, qui excruciati ſunt propter te. Adſpice Domine, & libera me. Memor eſto Domine famuli tui Adriani, & eripe me à conſortio inimicorum tuorum, ne multiuarius hoſtis polluat torum Adriani ſerui tui. Tu Domine, qui liberâſti ſanctos martyres tuos ab illo igne, libera me ab expectatione impij hominis.

Petit Nataliã Tribunus ciuitatis in coniugem.

Pſal. 33.

Rogat Dominũ Natalia, nè pmittat pollui torum S. Adriani viri ſui.

Cap. 18.

Hæc cùm precata eſſet, præ multo mœrore obdormiuit, & eccè vnus è ſanctis martyribus illis adſtitit ei, dicens: Pax tibi Natalia, ancilla Chriſti. Confide: non te deſpexit Deus, neque nos obliti ſumus laborum, quos ſuſcepiſti propter nos. Mox autem vt peruénimus ad conſpectum Chriſti, rogauimus eum, vt citò venias ad nos. Beata Natalia reſpondit: Dic mihi ſancte martyr, num vobiſcum coram Chriſto apparuit ſanctus Adrianus dominus meus. Martyr ait: Immò verò ante nos ille peruénit ad Chriſtum. Sed exurge iam, & conſcenſa naui, proficiſcere ad locum, in quo habentur corpora noſtra. Ibì enim viſitabit te Deus, & perducet ad nos. Expergefacta Natalia, vbì ad ſe redijt, relictis omnibus ſuis, ſolam Adriani manum tulit ſecum, & profecta eſt Byzantium. Conſcenſa autem naui, inuénit illic multos vtriuſque ſexûs, fugientes à conſpectu tyranni. Poſtquàm autem tribunus de eius abitione cognouit, petijt à Maximiano militarem manum, & aliam ingreſſus nauim, perſequebatur eam. Sed cùm iam ad mille ſtadia progreſſus eſſet, ventus contrarius cõpulit eum cum ſuis retrocedere. Quidam autem ex eis, mortui ſunt & fluctibus obruti. Porrò nocte media nequam ſpiritus apparuit nauigãtibus cum beata Natalia in naui quadam, in qua

Viſio S. Nataliæ.

Relinquit omnes temporales diuitias propter Chriſtum.

etiam

etiam epibatæ eſſe viderentur, dixitque eis tanquàm naucleri voce: Vnde venitis, aut quò ire pergitis? Illis reſpondentibus, ſe Nicomedia Byzantium proficiſci, rursùs ait mendax ille: Erratis planè, in partem ſiniſtram dirigite nauim. Hoc verò dicebat, vt eos in pelagus pertractos perderet. At illi perſuaſum habentes nautas eos eſſe orientales, aliorsùm pandebant vela, ituri, quò iuſſi erant. Confeſtim autem apparuit eis beatus Adrianus, magna voce dicens ad eos: Pergite, vt cœpiſtis, nec audiatis iſtum, qui vobis interitum afferre molitur. Repentè diſparuit impoſtor ille ſpiritus. Exurgens autem Natalia, vt vidit antecedentem ipſos ſanctum Adrianum, mirè exhilarata eſt. Ventus quoquè ſecundus exiſtens, perduxit eos Byzantium antequàm diluceſceret. Egreſſi verò è naui, properè ſe contulerunt ad eas ædes, in quibus aſſeruabantur corpora ſanctorum martyrum, qui pro Chriſti amore tormenta omnia perpeſſi erant. Venit Byzantium.

Porrò beata Natalia manum ſancti Adriani poſuit ſuper corpus eius, & flexis genibus orauit. Poſteà ſurgens ab oratione, in interius cubiculum ſe recepit, & fratres ſororesque omnes ſalutans, rogauit, vt pro ipſa orarent. Illic enim multi fideles conuenerant, qui rogârunt eam, vt parumpèr quieti ſe daret. Valdè enim ex nauigatione defatigata erat. Cap. 19.

Quieſcenti autem mox apparuit beatus Adrianus, dicens ei: Benè huc aduenisti in pace ancilla Chriſti & filia martyrum. Veni ad nos in requiem tuam. Veni, & percipe ea, quæ tibi debentur. Illa euigilans, viſionem indicat fratribus: rurſumque obdormiens, reddit ſpiritum. Volentes autem eam excitare fideles, comperiunt vita functam. Surgentes igitur orant, ac deindè ponunt eam apud corpora ſanctorum martyrum: & precibus poſt eam depoſitionem abſolutis, domum illam obſignârunt, in qua multi vtriuſque ſexûs commorabantur, qui contemptis & repudiatis omnibus, quæ ſunt huius mundi, Domino ſeruiebant: Cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen. S. Natalia in pace reddit ſpiritū.

VITA S. CORBINIANI, PRIMI EPISCOPI FRISINGENSIS, EDITA AB ARIBONE, QVARTO *Friſingenſi Epiſcopo, Capitibus ad marginem adiectis per F. Laurentium Surium.*

PRAEFATIVNCVLA AVTHORIS.

DVm cupimus ad ædificationem audientium, vitam beati Corbiniani ſtylo breuiſſimo explicare, virtutesque, quas per eum fecit Dominus: primò neceſſè eſt ſancti ſpiritûs implorare ſuffragium, quatenùs eius adiuuante gratia, dignè poſſimus tanti viri Dei & vtiliter miracula enarrare.

HISTORIA.

VENERANDVS igitur Dei famulus Corbinianus, ortus fuit ex regione Melitonenſi, natus in vico, qui dicitur Caſtrus, ex patre Vualdekiſo, & matre Corbiniana. Quo nondùm nato, genitor eius languore correptus, rebus exceſſit humanis. Eo itaque poſt obitum patris nato, mater eius, genitoris ſui nomine ex ſacro eum fonte fecit ablutum appellari: at poſteà illius amore compuncta, nomen eius mutauit, cumque vocauit Corbinianum. Qui dum bonæ indolis puer excreuiſſet, diuina inſpiratione compunctus, ſacræ religionis officium viriliter diligebat, cœpitque diuinæ ſcripturæ ſagaciſſimus indagator exiſtere, pſalmodiam diligere, ieiunium amare, vigilijs & orationibus ſanctis inſiſtere, pauperes, quantùm potuit, recreare, hoſpitalitatem ſectari, & in boni operis cultu ſtudioſè perſiſtere. Ad hoc quoquè diuino eſt perductus amore, vt omnem mundi concupiſcentiam ab ipſo iuuentutis relinqueret flore, & ſanctæ continentiæ ſanctæque caſtitatis ſolertiſſimus cuſtos exiſteret. Porrò ad beati confeſſoris Chriſti Germani

8. Septēbris. Cap. 1. Patria & parentes S. Corbiniani

Virtutes pueri.

Germani eccleſiam,in eodem caſtro cōſtructam, deuotiſſimè ſe contulit, atque iuxta eam paruum ſibi conſtruxit ergaſtulū, tantùm ſolitudine delectatus, vt nihil aliud poſſideret,niſi tantùm miniſtros, qui ſibi exterioris neceſſitatis ſolatium exhiberent. Quos quotidiè ſacris ſtuduit diſciplinis inſtruere, vt ſuæ imitatores exiſterent vitæ. Multa quoquè cœpit ad illum credentium populique turba confluere, & ſacra eius monita diligēter excipere. Quicquid autem ex oblatione fidelium ſuſcepiſſet, excepto victu neceſſario, pauperibus erogabat.

Multos hortatur ad vitæ melioris inſtitutum.

Cap. 2.

Vindemiarum quoquè tempore, cùm quidam ei vindemiarum primitias afferrēt, miniſtri eius in cellario vas indè non modicum impleuerunt. Contigit autem cuiuſdam noctis ſilentio, vt muſto vehementer intumeſcente, magni feruoris vim vas ſufferre nequiret, ſpinamque tam fortiter reijceret vt eius ſonitus in cellula ad aures viri Dei perueniret. Qui ſtatìm intelligens quod geſtum fuerat, ſeſe in orationem fixis in terra genibus proiecit, ſilentium ſuum vt ſeruaret, miniſtris hoc indicare diſtulit, ſic pernoctans in orando, vſquedùm matutinas Deo laudes perſolueret. His peractis, ex more tintinnabuli ſigno miniſtros conuocans, ſuſpicionem, quam de vino habuit, eis indicauit. Tunc ergò frater, qui cellario præerat, nomine Anſericus, arrepta claue feſtinè cellarium reſerauit, & in introitu ſpinam pede inuénit, & in manus tulit, ad vas acceſſit: res mira apparuit, quia tam incolume muſtum inuentum eſt, vt nec gutta quidem forâs exiret. Quod dum viro Dei nunciauit, omni cautela iuſſit ſilere miraculum.

Magno miraculo vinū in vaſe conſeruat.

Cap. 3.

Quadam verò die fur quidam, inſtigante diabolo, mulam viri Dei forìs reperiens abſtulit, eamque aſſcendens, propinqui ſaltûs ſe immergebat latibulis. Miniſtri verò viri Dei, veſpera appropinquante, mulam quærentes, inuenire non poterant, huc illucque quærendo diſcurrentes per latera montium, & ima conuallium, ſyluarumque latibula, necnon & ea loca perſcrutantes, vbi priùs mula ſolita erat paſci, vſque dum eis nox ità tenebreſceret, vt coacti vacuique domum reuerterentur, & damnum de mula viro Dei referrent. Ipſe autem leniter conſolatos dimiſit, ſeque in oratione proſtrauit: ſicque orando permanſit, vſque dum matutinarum ſolennijs debitas Deo laudes impleuit. Ac deindè cùm ad refocillationem laſſi corporis paululùm quieſceret, Angelus Domini in ipſo matutinali crepuſculo ei per viſum apparuit, furemque cum mula aduenturum prædixit. Ille autem à ſomno excitatus, grates Deo retulit & laudes, atque etiam beato Germano, in cuius eccleſiæ foribus tunc ipſe manebat. Apertaque feneſtra cellulæ, ſigno ex more tintinnabuli ſuos ad ſe conuocat miniſtros. Quibus adſtantibus præcepit, vt venientem furem cum mula, minimè læderent. Sed hoc nequaquàm appetitu vanæ gloriæ miniſtris prædixit, ſed vt eorum mentis inſaniam mitigaret, nè furore coacti, Dei virtutem in ſuam mutarent inſaniam, aut vt rei ſanguinis in eius perſecutione non fierent. Vix verba præcipiendo compleuerat, & ecce oſtium cellulæ, vbì vir ſanctus cum diſcipulis loquebatur, mula ingreſſa, ſuper ſe ſedentem obtulit furem rigidum, & quaſì exanimem, dorſo illius adhærentem perindè àc ſi ligatus ſuper eam eſſet, ità vt ſi vellet, deſcendere nequiuiſſet. Qui dum viri Dei iuſſione depoſitus, & humì eſſet proiectus, inſtàr ligni vel lapidis, amens & ſine ſenſu iacebat. Cœpit autem eum vir Dei tam increpatione, quàm admonitione, à ſua nequitia quaſi à graui ſomno ſuſcitare. Qui cùm ceu dormiēs expergefactus eſſet, timorem dimiſit animi, & confitendo atque pauendo malum, quod viro Dei fecerat, profeſſus eſt ſe ampliùs non peccaturum, etiamſì præ inopia periturus ſit. Eo ergò ſic proſtrato iacente, & promittente vitæ mutationem, cum vir Dei de humo iuſſit ſurgere. Mox ille tam celeriter ſurrexit, quaſì rigidus atque contractus minimè fuiſſet: & ſic ſuæ miſeriæ referebat hiſtoriam, quomodò in dorſo mulæ pernoctâſſet, tot montium ſummitates atque ima conuallium, ſyluarum atque veprium denſitates perambulâſſet, & quaſì à mula vinctus fuiſſet. Quibus dictis fidem vulnerata facies conciliabat. Deniquè ab irrationali animali adductum ſe inſcientem ad virum Dei fuiſſe profeſſus eſt, & quòd intempeſtæ noctis ſilentio viam euadendi vel latendi reperire minimè potuiſſet. Sed quid mirum, quòd orationes iuſtorum, Deo largiente, valeant vincula reprobis inijcere, & à mentis eos reuocare induſtria, cùm tantam Deus electis ſuis præſtet gratiam, vt cùm rerum neceſſitas expoſcit, mira quoquè aliquandò ex prece faciant, aliquandò verò ex poteſtate, cùm Iohānes dicat: Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri? Quia ergò filij Dei ex poteſtate fieri poſſunt, quid mirum, ſi ſigna facere ex poteſtate valent? Et quid mirum,

Quidā fur mulam viri Dei auſert.

Viſio Angelica.

Prædicit futura.

Nota vim precū eius.

Nota hiſtoriam mirabilem.

Ità ferè Gregorius Papa lib. 2. Dialog. cap. 30.

rum, ſi ſigna per orationes facere valent, cùm ~~Dominus ſuis fidelibus~~ promiſerit, dicens: Omnia quæcunq; orantes petitis, credite quia accipietis, & fient vobis? Orationis nanque virtute ſemper ſunt ſigna oſtenſa, mirabilia demõſtrata. Nam Moyſes per orationem Pharaonem ſuperbum Regem in mare rubrum demerſit, Aegyptios deleuit, & Dei populum liberauit. Ioſue occidentem Solem tandiù orando ſtare fecit, donèc hoſtes pugnando deleuit. Elias tribus annis cælum & menſibus ſex ab imbre coërcuit, & cùm voluit, orando pluuiam tribuit. Iſte itaq; vir ſanctus oratione alligauit reum, vt à nequitia ſuæ animæ ſolueretur, & ad pœnitentiam reuerteretur: eique tres argenteos dedit, atque admonuit, vt nec coactus furtum faceret. Et ille accepto munere, lætus receſſit.

Marc. 11. Exod. 14. Ioſ. 10. 3. Reg. 17. & 18.

Cœpit itaque longè lateque fama ſanctitatis eius creſcere, & fidelium ad eum, nobilium & ignobilium, vtriuſque ſexûs turba confluere, æternæ vitæ ex ore illius verba libenter audire. Tantumque excellentia vitæ illius percrebuerat, vt ad ſummum maiorem domûs Pipinum rumor ſanctitatis eius perueniret. Is verò vnum ex chariſſimis ſibi optimatibus ad viri Dei cellulam tranſmiſit, ſeque humilimè eius precibus commendauit. Multique ad eum ſenes & nobiles concurrentes, vt pro ipſis oraret, rogabant. Alij autem ſua ei munuſcula orationis cauſa mittebant. Tunc vir Dei crebris aduenientium colloquijs occupabatur, ſed mens eius magno indè tædio affecta, magnis fletibus atque lamentis ſe abſtrahere nitebatur: tactusq; dolore cordis intrinſecùs, ſuſpirijs & gemitibus crebris deplorabat, quòd tranquillitatẽ, quam quæſierat, & ſolitudinem, quam deſiderauerat, ſe amiſiſſe perſpiceret, & paupertatem, quam amauerat, ſibi deeſſe valdè pertimeſceret, & adeſſe ſibi diuitias, quas noluerat, orationis ſtudium ſe vltra conſuetudinem amittere, reſponſis aduenientium, & acceptione dantium, & diſpenſatione egentium occupatum. His verò tribulationibus fatigatus, quartumdecimum in ſua cellula impleuerat annum. Tunc demùm iniens conſilium, ad limina ſacratiſſima beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli orationis cauſa ire decreuit, & ibì ſe Apoſtolici viri doctrinæ & orationibus commendare, &, ſi fieri poſſet, impetrare ab eo ſibi & ſuis qui cum eo venirent, in quodam angulo latitandi facultatem, vt ad ſanctorum Apoſtolorum patrocinia poſſet ſecretiùs peruenire, & ibì ſub ſanctæ conuerſationis regula liceret ipſi vitam ducere.

Cap. 4. Pipinus magiſter equitum eũ veneratur. Affligitur hominum fauoribus.

Mouit autem vir ſanctus comitatum ſuum cum vniuerſis ſupellectilibus, & incolumis cœptum perfecit iter. Oratione autem facta in confeſſione beatiſſimi Apoſtolorum principis Petri, ad beatæ memoriæ Gregorij Papæ pedes ſe proſtrauit, eique ſecretum animi ſui diligentiſſimè explicauit, & quibus neceſſitatibus coactus, ſuum amiſiſſet ſecretum, & quomodò tranquillum per humanos fauores perdidiſſet portum, & quibus rerum ſecularium tumultibus quaſi nauis in medio mari iactaretur fluctibus, vt vix ſolitudinis marginem recolendo proſpiceret. Et plùs etiam formidanda adiecit, quia temporalia à multis ſibi conceſſa munera, ſibi potiùs ad perditionis cumulum euenire poſſe timeret, quàm ad præſentis vitæ ſolatia. Venerabilis autem Papa Gregorius audiens viri Dei verba, intellexit zelum animi eius, qualiter & quàm magnam in Dei opere haberet animi puritatem. Erat enim vir Dei valdè facundus, & humanitate præcipuus, conuerſatione inter omnes præclarus, contra vitia ad iraſcendum facilis, velox ad ignoſcendum conuerſis, non piger in bona operatione; deditus orationi, ſtudioſus pſalmodiæ, præclarus in vigilijs, frequens in ieiunijs, largus in eleemoſynis, ad omne bonum ſemper promptiſſimus, vir mitis atque modeſtus, nulli pietate ſecundus. Sed quid de eo dicendum eſt, quem omnibus benè volentibus, ſimulque indigentibus, omnis boni adiumentum, quantum potuit, fuiſſe non dubium eſt? Itaque vir Dei ſpiritusſancto repletus, vnicuique congruens erat ſexui vel ætati, vt per ſanctæ conuerſationis ſtudium poſſet vnicuique ſanctarum exempla virtutum oſtendere. Sed hæc beatiſſimus Papa Gregorius intuens, cœpit cum ſuis inire conſilium, nè tanti luminis fulgor abſconderetur ſub modio, ſed vt, ſecundùm dicta veritatis, ſupra candelabrum poſito illo, multi ab eo illuminarentur: cogitauitque, vt ex authoritate beati Petri Apoſtoli ſacerdotalem ei honorem conferret. Itaque in viro Dei, quæ conſultando tractauerat, opere perficiens, per ſingulos gradus ad ſummum vſque pontificalem eum prouexit honorem.

Cap. 5. It Romam. Is fuit Gregorius ſecũdus. Catalogus virtutum eius. Matth. 5. Ordinatur à Papa Epiſcopus.

Vir itaque ſanctus, quanuìs coactus, tamen dono Dei & diuini muneris largitori conſentiens, Pſalmiſtæ non immemor, timens nè tali fraudaretur honore, dicentis,

Cap. 6.

O Quia

Pſal. 108. Quia noluit benedictionem, elongabitur ab eo? quamuis honorem fugiendo humilitatem continere voluiſſet, obeditionem tamen maiorem iudicauit, nè patrem reſiſtendo contriſtaret, vel diuinæ voluntati contraire videretur. Coactus ergò, ſacerdotalem ſuſcepit benedictionem, accepto etiam pallio cum benedictione & adiutorio beati Petri Apoſtoli, vt vbiquè prædicationis officium exercere in toto orbe poſſet, & tanti patris conceſſu poteſtatem haberet. Tanto autem accepto honore & priuilegio, in Galliam reuerſus eſt: cœpitque diuinum largiter ex ore eius emanare verbum, & melliflua inſtàr viui fontis in aures audientium effundi prædicatio: atque per vniuerſam Galliam verbum doctrinæ illius in virorum ac mulierum ſanctis creuit moribus, & tam in ſacrarum virginum ac viduarum, quàm & monachorum & clericorum pectoribus diffuſum eſt. Ipſe verò verbum Dei adminiſtrans, ceu prudens diſpenſator eccleſiæ Chriſti, vnicuique menſuram tritici hilari vultu largitus eſt.

Vſus antiquus pallij. *Prædicat in Gallijs.* *Luc. 12.*

Cap. 7. Intereà contigit, vt maior domûs in Gallia, qui erat Pipinus, virum Dei ad ſe acceſſiret. Illo verò ad palatium proficiſcente, in via quidam reus ad damnationis vltimæ ſuſpendium ducebatur propter latrocinium, nomine Adalbertus, manibus poſt tergum vinctis, & reſtis in collo illius pendebat. Et hi qui funem tenebant, iam eum trahere ad damnationem conabantur. Cœpit autem vir Dei totis viribus feſtinare, & ſub teſtificatione diuina alta voce clamare, vt eius expectarent aduentum. Cùm autem appropinquaret, ſtatìm ex equo proſiliens, ad reum ipſum cucurrit, & principes huius operis qui eſſent, omnibus modis inquiſiuit: eoſque inueniens, cœpit humilimè poſtulare fixo in terram capite, vt ſibi reum donare dignarentur, vel pœnas differre, vſquedum ad Maiorem domûs citiſſimè peruenire poſſet. His minimè petitioni illius obtemperantibus, dicentibuſque publicam ſe functionem nullo modo audere prætermittere, nè fortè illius punirentur pœna, qui tanta & talia commiſiſſet crimina, nè regales ad ſuæ damnationis exitium commouerentur aures: vir Dei reum admonere ſtuduit, aſſiſtenteſque longiùs amouit, vt omnem ei putredinem & vulnus animæ ſuæ confeſſione puriſſima aperiret, tam in factis, quàm in locutionibus atque cogitationibus prauis: eumque arripiens, vt omnis malitiæ ſuæ pœnitentiam puriter ageret, admonere curauit. Ipſe autem reus promiſit ſe vitam & mores correcturum, ſeculum relicturum, admiſſa deploraturum, futura euitaturum. Tunc vir Dei ſigno Crucis æternæque ſalutis, caput illius & pectus muniuit, lachrymabili vultu reuerſus, equum aſſcendens, ſub omni feſtinatione cœptum carpebat iter. Quod cùm eodem die perficere minimè poſſet, ſecundum diem ad perfectionem ipſius itineris complens, tandèm ad ſolis occaſum ad palatium peruénit, & ex caballo ocyùs deſcendens, ſummique ſe principis pedibus aduoluens, humilima prece popoſcit, vt qualitercunquè de ſuſpenſo illo actum ſit, corpus eius ſibi donare non dedignaretur: ſimul etiam quomodò miniſtros eius pro eo rogâſſet, & ijs negantibus quanto indè cum mœrore abijſſet, pleniter expoſuit.

Nota de cōfeſſione ſacramētali.

Cap. 8. His dictis, princeps præfatus compaſſus eſt, & eum, quem viuentem tantus pontifex à miniſtris obtinere non potuerat, quemque vltimo ſupplicio affectum nemo non mortuum crederet, Epiſcopo præcepit reddi. Nuncij vtrorunque directi, domini venerandi Pipini & beati Corbiniani Epiſcopi epiſtolam deferebant. Qua accepta, tandèm die tertia veſperaſcente (O inauditam & valdè incredibilem rem) ità viuens inuentus eſt latro pendens in patibulo, vt eum venerabilis vir Corbinianus munierat ſigno Crucis ſanctiſſimo. Sed quid mirum, ſi ſanctus vir Dei, eius vitam à Domino impetrauit oratione & lachrymis ad gloriam Dei, vt nec corporis pondere collum eius diſſolueretur, nec reſtium compreſſio guttur eius ſuffocaret? Qui vtrùm fidelis vel infidelis fuerit, ignoratur. Quid mirum, ſi iſte vir Dei in virili ſexu exaudiebatur, quandò in fragili ſexu fœmineo beatam Chriſti virginem Scholaſticam, à Deo ità exauditam legimus, vt ea, quæ à ſactiſſimo fratre Benedicto Abbate petijt, & obtinere non potuit, diuina ei virtus poſcenti miniſtraret? Volens nanque ipſa virgo caſtiſſima, vt frater eius cum ea pernoctaret in oratione, quod ab eo minimè potuit obtinere, petijt à Domino, & tantam vim ventorum & imbrium impetrauit, vt ex eodem tecto, in quo loquendo conſederant, nullus omninò egredi valeret: & ità qui ibì rogatus noluit manere, manſit inuitus. Si ergò à tam fragili ſexu ſanctus vir Dei Benedictus orando potuit retineri, quid mirum, ſi beatus Corbinianus infideles, aut etiam

Suſpenſum in patibulo cōſeruat incolumem. *Hoc miraculū habetur in vita S. Benedicti 21 Martij circa finem.*

fideles

fideles orando potuit ſaluare, qui ſe à diuino tramite nunquàm abſtrahebat? Sicque factum eſt, vt de pœnis depoſitus Adalbertus, non tantùm viuus, ſed etiam illæſus inuentus ſit, & ad palatium ab his, qui miſſi fuerant, deductus. Ad cuius intuitum quaſi ad ingens ſpectaculum multitudo nimia confluebat, & non modò incolumem, ſed etiam valentem contemplabantur, & à multis habebatur inſigne. Tunc idem Adalbertus, quaſi paſſer ereptus à laqueo pœnarum, habitum mutauit, & in ſanctæ conuerſationis vita ſub magiſterio viri Dei poſt multa temporum ſpatia finem viuendi fecit.

Ex eo tempore vir Dei Corbinianus venerabatur ab omnibus: maximè verò à domeſticis fidei. At ille gloriam ſeculi pertimeſcere, honoris ambitionem expaueſcere, tranquillitatem ſecreti, quod perdiderat, multipliciter lamentari, diuitias ſibi locupletatas, haud ſecùs àc auari amiſſas, deflere. Ad priſtinum ergò redijt ergaſtulum in foribus beati Germani eccleſiæ, ibique ſub protectione eius proprium quæſiuit ſecretum, turbas hominum deuitauit, paucoſque ſecum clericos retentauit, quos admonendo & docendo deſerere non valebat. Quibus ſub operationis ſuæ cura victum ſuppeditauit, & verbi Dei ſemina quotidiè eorum pectoribus infudit. Ibique continuis ſeptem annis permanens, eò aduenientibus ſecumque commorantibus verbum Dei ſedulò miniſtrauit. Sed quanto ſecretiùs ſe in ima loca contulit, eo ampliùs fama eius ſanctiſſima altiùs eminebat in publicum, & quotidiè ſuperuenientium turbas ſuſtentare non valens, & quaſi concuſſam cellulam, & conquaſſatam medij maris fluctibus nauiculam deflens, ad priſtinum ſe contulit orationis auxilium, iterumque Romam pergere diſponebat, & à tanti patris munimine abſolutionem percipere, & ſecreta monaſterij petere, atque alterius magiſterio ſe commendare pertractans, ſi eum ſummus Papa ſub patrocinio, vt priùs poſcebat, beati Petri militare ſub manuum ſuarum cõceſſiſſet ſudore. Qui non iam publicum à Gallorum partibus arripiens callem, ſed ſecretiorem eligens viam, in Alemaniam peruenit, deindè in Germaniam: & ſic in Noricum veniens, ibì aliquandiù demoratus, verbi diuini ſeminauit doctrinam, & nonnullorum ſacra verba penetrabant, gratia Dei, corda in augmentum fidei Chriſti. Quæ gens adhuc rudis erat, & nupèr ad Chriſtum conuerſa.

Cap. 9. *Vir ſanctus fugit mũdi applauſus.* *Iterùm vadit Romã.* *In Norico prædicat verbũ Dei.*

Eo nanque tempore erat ibì deuotiſſimus Theodo Dux, inſignis potentia, & virilis virtute, filijs ornatus, & nobilium virorum alacritate præcipuus. Cuius cùm longè lateque felix fama increuiſſet, prouinciam ipſam ſibi & liberis in quatuor partes diuiſit, charique ibì habebantur ſacerdotes, vt ſolet apud nouitios. Qui dum virum Dei Corbinianum adueniſſe cognouit, ad ſe inuitauit, eumque humilima ſupplicatione flectere conabatur, vt ab ipſo honores ſibi debitos acciperet. Sed obtinere non potuit: quòd vir Dei màllet paupertatem tranquillam ſectari, quàm diuitijs frui perituris. Itaque multa ei munera largitus Dux, permiſit abire. Illo autem relicto, in partes filij eius, nomine Grimoaldi, venit: qui eum honorificè recepit, & de tanti pontificis gratulabatur aduentu: nec tantùm ipſe, ſed etiam vniuerſa turba, quæ erat in ditione eius. Cùm autem guſtâſſet dulcedinem doctrinæ illius, cœpit multis blanditijs ei ſupplicare, & nimijs inſiſtere precibus, vt eum nequaquàm desereret. pollicebatur enim eum comparticipem facere filiorum ſuorum. Sed vir Dei ad eius promiſſionem ab ſtatu ſuæ mentis minimè declinauit, ſed immobilis ad explendum iter arreptum permanſit, & ſe nequaquàm recedere ab huius tramitis perfectione profeſſus eſt. Idem verò Grimoaldus munera illi non modica largitus, fecit ei copiam abeundi, direxitque miniſtros, qui eum cum ſummo honore deducerent à finibus Noricenſibus vſque in Italiæ partes. Qui iuſſa complentes, ſub debito honore benedictionem petentes, reuerſi ſunt. Sed ſilenter, ignorante quidem viro Dei, iubente autem eodem principe, actoribus vel habitatoribus Alpium mandauerunt, tam Venuſticæ vallis, quàm alijs circunquaquè, vt ſi quandò eum reuerti in illas partes contingeret, eum à finibus Baioariorum nequaquàm paterẽtur abire, niſi ad iam dictum principem perueniret.

Cap. 10. *Theodo Bauariæ inſignis Dux.* *Grimoald' filius Theodonis.*

In ipſo autem itinere Romam pergendo, cùm Breones perueniret, iuxta ſyluam quandam in caſtris manebat. Sed dum cuſtodes equorum incautè obdormirent, ità vt nullus vigilaret, vrſus è ſylua egrediens, ſagmarium viri Dei diſcerpens comedit. Manè autem facto, dum expergiſcebantur cuſtodes, inuenerunt eundem vrſum ſuper ipſum ſagmarium iacentem, & comedentem illum. Quod dum Anſericus prę-

Cap. 11.

dictus viri Dei miniſter agnouit, beato Corbiniano dixit. At vir Dei patienter ferens, dixit eidem Anſerico: Tolle flagellum iſtud, & vade ad eum, & fortiter illum verbera, & caſtiga pro delicto ſuo, quo nobis nocuit. Quod dum ille agere formidaret, dixit ei vir Dei: Vade, & noli timere eum: ſed, vt dixi tibi, fac, ac poſteà mitte ſuper eum ſellam ſagmariam, & ſterne illum, & ſagma ſuper illum impone, & duc eum alijs caballis in viam noſtram. Ipſe verò Anſericus fecit, ſicut præceperat ei vir Dei. Porrò impoſitam ſibi ſagmam ipſe vrſus quaſi domeſticus equus Romam vſque perduxit, ibiq; à viro Dei dimiſſus, abijt viam ſuam.

Vrſum cogit ferre ſarcinas Romã vſque.

Cap. 12. Cùm autem ad Tridentinum caſtrum vir Dei peruenit, vbì tunc à Longobardorum Rege comes nupèr erat poſitus, nomine Huſingus: is cùm viri Dei emiſſarium valdè decorum forma vidiſſet, emere concupiuit. Sed cùm vendere nollet, furto clàm tollere iuſſit. Cuius rei vindictam cæleſtem ad tempus narrationis & ordinem reſeruamus. Igitur vir Dei ſanctus Papiam veniens, à præcellentiſſimo Longobardorum Rege & Deo deuoto cum omni veneratione ſuſceptus eſt, & ſeptem ibì diebus propter ſacram prædicationem verbi Dei, quæ ex ore illius inundabat, retentus eſt. Eius ſe orationibus humilimè idem Rex commendauit, munera largitus non modica, & vale dicentem abire permiſit, atque in eius comitatum cuiuſdam ciuitatis præfectum ire iuſſit, & vſque ad portum amnis Padi deducere, & virum Dei cum omni comitatu ſuo diligenter transponere: & indè vſque ad Romanos fines alios cum eo pergere fecit, vt darentur ei per viam totius neceſſitatis ſolatia. Cùm autem perueniſſent ad portum Padi fluminis, is, qui cum eo miſſus fuerat, videns elegantem equum viri Dei, animo hærens, emere concupiuit. Sed vir Dei minimè ſe daturum prædixit, ſummo Romanæ vrbis Pontifici ducendum inſinuans. Ille verò antiqui hoſtis peruicacia accenſus, ad ſuæ damnationis cumulum, ad vltimum tranſeuntibus amnis portum reſeruare ſuis ſilenter equum præcepit, Dei quoquè viro tranſpoſito, ſubitò ſe equo imponens, curſu velociſſimo in vicinam ſyluam ſe immergens cum ſuis, huc illucque diſcurrens, ſimulabat latronem ſe quærere. Tunc demùm vacuus reuertens, raptorem ſe non nôſſe teſtatus eſt. Viri quoquè Dei prouolutus veſtigijs popoſcit, vt pro negligentia ſua ad regales aures eum minimè accuſaret. At vir ſanctiſſimus patientiæ ſuæ cuſtos, hilari vultu ei valefaciens, à ſe dimiſit, diuinæ vindictæ non ignarus. Cuius rei finem diuino adiutorio ad poſterum narrandi ordinem reſeruamus. Nam vir ſanctus tramite arrepto, cœptum carpebat iter.

Honorificè accipitur à Longobardorũ Rege.

Æquo animo fert fraudẽ cuiuſdam.

Cap. 13. Cùm autem quadam die ad Tuſciæ partes perueniſſet ſexta feria ieiunij, in qua abſtinere oportebat ab eſu carnium, videntes hi, qui præerant itineri, quòd hora guſtandi tardiùs protrahebatur, & quòd caballi calorem toto diei ſpatio ſub pondere nequirent ſuſtinere, dixerunt vt vel paululùm repauſarent. His dictis, is, qui alimenta ad menſam pontificis miniſtrabat, dixit ſe ad eſum Epiſcopi nihil præter carnem habere, quam eo die non comeſturum Epiſcopum nouerat. Hoc eo dicente, vir Dei ſurſùm adſpiciens, vidit aquilam in aëris altitudine volantem, & ait: Eccè auis, per quam nobis Dominus miſericordiæ ſuæ largitate daturus eſt alimenta. His dictis, ab intuentium oculis longiùs aquila receſſit, & de tanta altitudine oculorum acie piſcem in maris fluctibus videns, ſubmiſſis alis, arreptum ad litus perduxit. Illis ergò pergentibus, quidam cocus pontificis more itinerantium hoc videns, ad litus cucurrit, inuenit aquilam in piſcis adhuc viui capite ſedentem, piſcemque palpitantem. Qui cùm aduenisset, aquila piſcem dimiſit, & auolauit. At cocus arreptum piſcem obtulit pontifici, & factum aquilæ enarrauit. Magnitudo verò piſcis tanta erat, vt non ſolùm pontifici ſufficeret, ſed etiam cunctis, qui apud illum comederunt. Res mira & valdè inaudita, excepto antiquo miraculo, quo Paulo & Antonio coruus miniſtrauit eſcam. Tanta enim diuinæ pietatis eſt largitas, vt nuſquàm ſuos ſeruos permittat inopia confici, dicente Pſalmiſta: quia Inquirentes Dominum non deficient omni bono. Magna autem erat eodem loco amœnitas, magnaq; herbarum copia, & fons largus. Quid ergò ibì aliud datur intelligi, niſi quòd omnipotens Deus, qui ſuum dignatus eſt paſcere ſeruum, ſubuectioni eius neceſſariam præbuit alimoniam? Sed nequaquàm aliud eius miraculum prætereundum eſſe videtur.

Nolẽti ſexta feria veſci carnibus diuinitùs grandis piſcis offertur.

Pſal. 33.

Cap. 14. Octauo nanque die ab eo, quem diximus, ſimiliter ſexta feria quidam ex conuiatoribus ad litus maris cucurrit. Eſt enim delectabilis callis iuxta mare euntibus vndarum

darum molibus depreſſus. Is dum iret per litus, vidit ſecus litus natãtem piſcem non modicæ magnitudinis, quaſi pedum vndecim. Quem dum deambulando intueretur, clamore valido auribus viri Dei indicauit. Itaque cuncti, relicto calle, ad litus quaſi ad ingens ſpectaculum curſitabant. Vir autem Dei, cùm natantem conſpexit, intrà ſemetipſum tacitè cogitans, nè fortaſsis ſibi in eſum, vt erat, à Deo tranſmiſſus eſſet, quendam ſuum miniſtrum, nomine Anſericum, cuius longè iam ſuperiùs mentionem fecimus, ex nomine vocat, ſciens eum peritiam habere natandi. Ei præſenti exui indumentis, nihil diffidentiæ in animo habere, pugionem in manus ſumere præcipit. Ipſe verò verbis eius confiſus, veſtimentis exutus, imperterritus quaſi per humum mare ingrediens, (erat enim viribus ſtrenuus, alacer ingenio) in mare merſus, in interiora ſe contulit, ſiniſtra manu pernatans, dexteram ſuper vndas eleuans, ferro ſummis niſibus piſcem tam fortiter percuſſit, vt ferrum ſequeretur capulus. Piſce verò ſtatim ad altiora maris ſe torquente, ipſe ſummitatem tenens, ferrum ſecutus eſt. Cumque diù per mare natando piſcis ſe fatigâſſet, & nihilominùs perſequendo eum percuſſor torqueret, ad litus eum conuertere nitebatur. His ità decertantibus, iam longiùs eductus fluctibus, ità vt vix iam litus adſpiceret, confiſus tamen verbis viri Dei, ſumebat fidutiam. Quod dum piſcatores quidam intuerentur, ex latere retia releuantes, his relictis, certatim ad periclitantis adnauigauerunt ſpectaculum. Qui dum vulneratum piſcem intuerentur, totis viribus feſtinabant, atque ab æquore eum in nauim voluërunt attrahere. Sed dum idem viri Dei miniſter brachium in ſummitatem puppis immitteret, cœperunt piſcatores pugnis & percuſſionibus reuerberare, vt ex tanta præda reuerteretur vacuus ad litora. Sed cùm alacer pedem puppi immitteret, ad flagella intrepidus, viriliter ſe erigens, arrepto vnius ex manibus remo, cœpit percuſſores ſuos cædere. Qui ilicò timore perculſi per orationes viri Dei, illius pedibus ſe ſubmittentes, nauim vſq; ad litus traxerunt cum præda. Tunc vir Dei, & qui cum eo erant, immenſas Deo referebant laudes, locaque ad applicandum aptiſſima perſpicientes, caſtra illic metati ſunt. Cumque tantæ eſſet abundantiæ gratia, vt piſcem eundem nequaquàm cunctus comitatus illius conſumere poſſet, reſidua ſalientes, in vaſa condiderunt. Refectis autem omnibus, hi qui aliena rapere conabantur, dignis ſunt verberibus caſtigati, atque à viro Dei admoniti, nè vlteriùs principis Apoſtolorum beati Petri peregrinis nocere vllo modo auderent. Duos etiam eis treſſes dare præcipiens, nè de operatione diei vacui recederent, abire illos permiſit.

Anſerici magna fiducia de ſanctitate beati viri

Ingẽs piſcis magno miraculo capitur ſexta feria, qua nõ licebat carnibus veſci.

Ipſe verò iter perſequens, Romam vſque peruenit, & oratione facta ad vtraque beatorum apoſtolorum Petri & Pauli limina, ad ſummi pontificis beati Gregorij præſentiam veniens, ad eius ſe ſtrauit veſtigia. At ille ſurgere illi imperans, ſedemque iuxta ſe poni faciens, ſedere præcepit. Qui cùm ſediſſet, non modica dona tanto Dei viro obtulit, & cuncta ſibi de ſua conuerſatione diſplicentia enarrauit, quomodò videlicet & quibus quaſi immẽſis fluctibus quateretur huius mundi honoribus, & quomodò ei nec murorum clauſtra tranquillitatem præſtare potuiſſent, & quantùm huius mundi formidaret diuitias, quippè qui nec vnum vellet habere colonum. Secretum ergo petens, vt ei omnes perturbationes animi ſui atque anguſtias liberè poſſet referre, lachrymis fuſis, flebili voce deplorat, vt ſuum ſecretum impoſito honore perdiderit, in priſtina petitione perſiſtẽs, vt ad cœnobiũ ipſum ire ꝑmitteret, vel in quandam cellulam includeret, vel in aliqua ſecreta ſylua ad operationem ipſi concederet agellum. His auditis, tantam humilitatem eius miratus eſt ſummus Papa: eoque à ſe dimiſſo, ad ſecreta neceſſaria ſynodum congregauit, & in eo conuentu iſta recitauit. Quibus illi auditis, vna voce omnes eum reuerti debere proclamabant, multis teſtimonijs ſcripturarum id confirmantes. His ità dicentibus, virum Dei in medium venire iuſſit. Quorum verbis ſe victum conſiderans, vt iniunctum ſibi à tanto patre officium nullo modo omitteret, & à lucro vacuus rediret ad aream, cum ſummo ibì aliquantùm temporis retentus honore, benedictione accepta, valefaciens omnibus, triſtis receſſit.

Cap. 15.

Petità Pontifice vir Dei ab Epiſcopatu abſolutionẽ.

Dolet ſe nõ impetrâſſe abſolutionem.

Cumque reuertendo Papiam perueniſſet, ad portam vrbis feretro impoſitum cuiuſdam mortui corpus efferebatur, quem vniuerſus ſequebatur vrbis magiſtratus. Qui mox vt virum Dei conſpexêre, ſubtiliter de perſona eius atque vocabulo ſciſcitabantur. Erat autem cadauer eius viri, qui caballum illius anteà rapere auſus fuerat. Eos autẽ omnes pauor ingens inuaſit, quia ille deſperatus à medicis, facinus ſuum

Cap. 16.

non abſcondit, ſed publicè confeſſus eſt. Tunc quoquè vir ſanctus cum omni humanitatis reuerentia à Rege receptus, regalem deducebatur in aulam: quia nequaquàm principem latebant diuinæ virtutis miracula, quæ per viarum ſpatia ab eo & per eum fuerant geſta: & propterea miles Chriſti ampliorem ab omnibus recipiebat honorem, quanuìs ille ea omnia libentiſſimè voluiſſet ſilentio premi. Sedente autem Rege, & cum eo viro Dei, mulier ipſius tunc defuncti orbata viro & viduata, flebili vultu veſtigijs viri Dei prouoluta eſt, adducens viri Dei caballum, à viro ſuo machinis diabolicis & nefandis raptum inſidijs, forma & ſpecie decorum quaſi de obitu viri ſui mortis reum: inſupèr ducentos ſolidos viro Dei obtulit, dicens virum ſuum eadem die percuſſum fuiſſe, qua illecebroſis machinis viam viri Dei impedire præſumpſit, & vt ab eadem percuſſione languor quotidiè dolori fomitem miniſtrâſſet, & vt iam à medicis deſperatus ſibi præcepiſſet, vt omni diligentia ipſum cuſtodiret caballum, & viro Dei, ſi, Deo donante, eò reuerſus eſſet, omninò redderet, & eius facinus illi confiteretur, & inſupèr debitæ impenſionis ei aurum afferret, vt pro eius anima vir ſanctiſſimus deprecari diuinam clementiam dignaretur. Quibus dictis, compaſſus eminentiſſimus Rex, & dolore ac tremore compunctus, ſtatim ex throno proſiliens, genibus prouolutus eſt Epiſcopi, rogans nè hoc ſperneret, quod mulier obtulit, & inſupèr ſuum reciperet, quod amiſit. Vir autem Dei, nè totam eminentiæ eius familiam contriſtaret, quam ob mortem tanti viri flentem conſpexit, & in magna eſſe deſperatione animæ illius, vniuerſis petentibus ad ſuſcipienda, quæ mulier obtulerat, tandèm coactus conſenſit: Regem, vt ſurgeret, petijt, leniterque eum conſolari cœpit, eumque rogauit, nè aliam quis pro ipſo reatu vltionem reciperet, dicens, quia non vindicat Dominus bis in idipſum. ſuisque illum orationibus, vt valeret, adiuturum profeſſus eſt. Fide recepta ex viri Dei verbis, viduata mulier receſſit. Non longè pòſt pontifex, cum ſummo ibì detentus honore & reuerentia. nec modicis ditatus muneribus, à Rege dimiſſus eſt, & rebus neceſſarijs abundè inſtructus, ad Tridentinos peruenit fines.

Nota vltionem diuinã in eum, qui abſtulit equum viri Dei.

Nota regis erga eum reuerentiá.

Nahum 1.

Cap. 17.

Cùm autem non longè à caſtro veniſſet in prata quæ appellabantur Rumanniana, quidam ex comitibus eius emiſſarium, quem ibì viro Dei fraudulento conſilio ipſius principis, qui tunc ibi erat, miniſtri abſtulerant, conſpiciens quoddam iumentum ſequentem, & multa macie deformem, ità vt vix cognoſceretur. viroque Dei indicare curauit. Qui eum ſe diſſimulans agnoſcere, ſuis omninò indè ſilere præcepit. Cùm autem vrbis portæ appropinquaret, ecce iam anteà dictus comes Huſingus ei obuiàm veniens, pedibus illius aduolutus, commiſſum à ſe facinus non abſcondit: ſed humiliter confitebatur damnum, quod ei fecerat ex caballo, & illecebroſæ machinationis furtum per ordinem confeſſus eſt, qualiter propter decoram nobilitatem eius ſuis iumentis ad propagationem eum immittere concupiuiſſet, & in poſterum reſeruare: aſſerens, quòd hoc facto, diuina conſecuta illum ſit vindicta, ità vt ferè quadragintaduo ex ipſis iumentis elephantino morbo perierint, excepto vno ſuperſtite, quod tunc ſequebatur. Et cùm hæc confiteretur, duos, quos optimos habuit, caballos viro Dei obtulit, & inſupèr ducentos ſolidos auri, humili voto depoſcens, vt vir Dei pro emundatione delicti in ipſum admiſſi accipere non ſperneret, & ſibi delictum remitteret. Quibus auditis, vir Dei arriſit. & ob ſatisfactionem illius condonauit ei. Ille autem cum magno honore per miniſtros ſuos eum vſque ad fines Baioariorum deducendum curauit.

Alia cęleſtis vltio ꝓpter equum viro Dei ablatũ.

Cap. 18.

Cùm autem Magienſe caſtrum intrâſſet, à cuſtodibus captus eſt, ſicut longè ſuperiùs diximus à Grimoaldo duce præceptum eſſe: nec vlteriùs eum abire ſinebant, niſi ad eorum principem ſe iturum promitteret. Ibique nolens & coactus tamdiù detentus eſt, vſquedum ab eis miſſus Grimoaldo hoc nuncians reuerteretur. Quæ vir Dei impedimenta viæ ſuæ diligenter pertractans, conſiderauit diuinæ virtutis gratia vacua non fuiſſe. Tunc enim ad beati Valentini confeſſoris Chriſti ſepulcrum, ſitum in eodem caſtro, ſanctæ orationis cauſa ſe contulit. ſolicito animo vniuerſam montanam regionem, vrbi illi confinem circuiuit, viditque terram fructiferam & ſyluoſam. Inuenit etiam inter duos riuulos locum ſecretum & purum abſque habitatoris tramite, qui appellabatur vſitato nomine Camina. Intellexit ergò non ſine diuino nutu & voluntate ibì ſe eſſe detentum: conſideransque locum ſecretum, & ad ſanctæ religionis cultum valdè commodum, eum magno amauit affectu: cogitauitque ſibi ſecretum ibì hoſpitiolum conſtruere, ſi eum condigno poſſet precio comparare

Orat ad ſepulcrum S. Valentini.

parare

parare. Perquiſiuit ergò diligenter, cuius vel quorum is eſſet proprius, vt accedente opportunitate temporis, propter vicinitatem ſancti Valentini eccleſiæ, ſibi ad ſecretum hoſpitium eum vindicaret. Intereà illi, qui ad Grimoaldum ducem pro annunciando aduentu eius miſſi fuerant, reuertebantur, cum ſumma eum veneratione rogantes, vt ad eum venire non dedignaretur. Adiecerunt etiam, vt ſi ſpontè venire nollet, datum ſibi eſſe præceptum, vt inuitum eum deducere deberent. Intellexit vir Dei illorum inſidias, & in prædicto caſtro relictis ſarcinis ſuis, ad dictum principem mœſtus perrexit.

Cùm autem ad palatium prædicti principis peruenit, per quendam dilectum eius cubicularium eidem principi demandauit, nequaquàm ſe faciem illius videre velle, antequàm laſciuam coniugem à ſe expelleret, quam ſibi tunc copulauerat poſt obitum fratris ſui Theodoaldi, viduam. Quæ quidem ſecundùm huius carnis putredinem pulchra videbatur & decora, nomine Pilidrud, & genere præclara, ex Galliæ partibus genitricem ſecuta, iſtas peruenerat in partes. Sed cùm Epiſcopi dictis conſentire nollent, ipſe in ſua perſeuerauit ſententia, eiſque egregij prædicatoris Pauli ea verba demandauit inter cætera, Quia neque adulteri, neque fornicatores regnum Dei poſſidebunt. Illa autem funeſtę Herodiadis ſequens exemplum, de morte viri Dei cum maleuolis quibuſdam tractare cœpit. At vir Dei pro tali crimine meminerat Iohannem increpâſſe Herodem & Herodiadem, quam tulerat fratri ſuo viuenti vxorem, atque ob hoc ab Herode interemptum eſſe: ideoque nullatenùs in tantum facinus ſe conſentire prædixit, antè ſe eſſe potiùs moriturum. Sic ergò quadraginta diebus ab eorum ſe ſubtraxit obtutibus, eoſque per ſuos iugiter admonere non deſtitit, vt tam execrabile coniugium relinquerent: congruiſque temporibus, iam quidem, ſi conuerterentur ad pœnitentiam, blandis ſermonibus Dei regnum promiſit: porrò ſi permanerent in malitia, terrorem magni iudicij Dei, æternumque eis citò venturum minabatur ſupplicium. Tandemque Dei omnipotentis conſolante clementia, perduxit eos ad promiſſionem ſeparationis ſuæ. Tunc vir ſanctus in Domini Chriſti Ieſu confiſus gratia, eos fecit ad ſuam venire præſentiam. Qui venientes, humì ſe proſtrauerunt ambo, & extenſis ad pedes eius brachijs, ſe grauiter peccâſſe, ſe nimiùm reos eſſe confeſſi ſunt: & ità pura cõfeſſione ad pœnitentiæ confugerunt remedia. Quorum capitibus vir Dei manus imponens, ſigno æternæ ſalutis eos munire curauit, ex humo eos erigens, tam grauiter lapſis pœnitentiam deſignauit, viam eis ſalutis oſtendit, remediorum ſolatia eleemoſynarum largitate, ieiuniorum & orationum frequentia adipiſcenda monſtrauit, & vt ampliùs peccare cauerent, ſolicitè præmonuit. Sicque domum ingreſſi, communiter ſumpſerunt cibum. Sicut autem à menſa principis vir Dei alimoniam corporis ſumpſit, ità illis alimoniam animarum, prædicando verbum Domini, miniſtrauit.

Cap. 16. — Grimoald⁹ ducit vxorē defuncti fratris ſui. — 1. Cor. 6. — Matth. 14. — Vide ſancti viri zelum. — Eccè inſigne exemplum pœnitentiæ.

Tunc quoquè vir ſanctus locum amœnum in confinio Magienſi, cuius ſuperiùs mentionem fecimus, Grimoaldo principi à poſſeſſoribus iuſto precio emere perſuaſit, vt haberet iuſto labore adeptum, vndè animæ ſuæ remedium acquirere poſſet. Ei verò princeps libenti animo obediuit, eoque cum beato Corbiniano veniens, conuocauit ad ſe poſſeſſores loci illius, qui vulgò adhuc dicitur Camina, inter duos riuulos Timonē & Finalem: & dato iuſto precio, emit à viris nobilibus tam agros, quàm prata & vineas cum parte Alpium. Illi verò venditores cum teſtimonijs & teſtibus hoc illi confirmauerunt, ſicut mos eſt, in proprietatem. Quo facto, ex conſilio fidelium & Deo deuotarum perſonarum tradidit hocipſum per manus beati Corbiniani Deo & ſanctæ Dei genitrici Mariæ ad eccleſiam eius, ſitam in caſtro Friſingenſi ſuper fluuium Iſaram, & coram teſtibus eidem perpetuo iure ſeruiturum firmauit. Tunc quoquè vir Domini Corbinianus habitaculum ſibi conſtruere illic feſtinauit: baſilicam ædificauit, & ſancti Valentini atque beati Zenonis in ea patrocinia collocauit, & in eorum dedicauit honorem, vineaſque ibì plantans pomiferis ornauit arboribus, & alimoniam pauperibus præparauit. Cœpitque fama ſanctitatis eius ſpargi latè per orbem, à cuius ore laus Dei iugiter emanabat.

Cap. 20. — Eccleſiæ S. Mariæ Friſingæ quid dederit dux Grimoaldus.

Fuitq; indè non longè manens quædam vidua, nomine Fauſta, cũ duabus filiabus, bonam habens ſubſtantiã. Quæ Fauſta diuidens cum filiabus poſſeſſionē, portionem ſuam Grimoaldo principi eo pacto tradidit, vt vſq; dum illa viueret, eam tueretur & cuſtodiret, & poſt eius deceſſum eam ſibi haberet propriã in loco, qui dicitur Chories, cum omnibus rebus eò pertinentibus. Poſt eius verò obitum beatus Corbinianus

Cap. 21.

dedit Grimoaldo principi nongentos auri ſolidos, quos ei dudùm Pipinus maior domûs Francorumq́ue princeps, pro eleemoſyna largitus erat, & comparauit hoc ipſum in Chories: & ambo pariter poſteà, beatus Corbinianus Epiſcopus & Grimoaldus princeps, tradiderunt hoc Deo & S. Mariæ ad prædictam eccleſiam in caſtro Friſingas, vbì tunc beatus Corbinianus cathedram tenuit pontificalem.

S. Corbinianus Epiſcopus Friſingenſis.

Cap. 22.

Nota antiquum morē cibos appoſitos benedicendi.

Quadam verò die vir Dei beatus Corbinianus cum præfato principe recumbens ad prandium, appoſita menſa, ſalutifero crucis Chriſti ſigno cum laude ſuperpoſitam conſignauit alimoniam. Prædictus verò princeps ex menſa dilecto ſibi cani panem per incuriam proiecit. Quod vbì vir Dei conſpexit, dextro pede tripodi calcem impegit, & menſam euertit, ità vt argentea vaſcula per pauimentum huc illucq́ue ſpargerentur: & ex ſcamno proſiliens, aiebat eum tanta benedictione indignum, quam cani non veritus eſſet proijcere: domumq́; illius egreſſus, dixit ſe ab eius cura omninò ſe abſtrahere; & nequaquàm cum eo vlteriùs panem communem ſumere velle. Tum verò mulier de morte viri Dei cœpit tractare, inuidiæ facibus ſuccenſa, eó quòd à viri ſui illicito concubitu per verba eius ſeparata eſſet, inceſſanterq́ue in aures viri ſui inuidiæ & odij fomitem ingeſſit contra virum Dei, dixitq́ue in principis ignominiam hoc egiſſe Epiſcopum, ideoque mortis eſſe reum. At rem ipſam princeps idem diligenter perpendens, patientiæ ſeruans cuſtodiam, aditum claudi iuſſit, nè tantus à ſe vir Dei recederet ira permotus. Ipſeq́ue cum primatibus ſuis palatium egreſſus, viri Dei prouoluebatur veſtigijs, ſatisfactionem ſpopondit, magnisq́ue precibus atque blanditijs, necnō & muneribus motum mitigauit Epiſcopum, & tandèm ægrè pacis oſculum à beato promeruit Epiſcopo: & ſic iterùm pariter communem ſumpſerunt cibum. Cœperuntq́ue viro Dei diuitiæ, quas non amabat, quotidiè accreſcere, & loca augeſcere.

Nota optimi principis exemplum.

Cap. 23.

Cùm quadam die in epiſcopio Friſingę ſederet, moleſtia corporis correptus, more ſolito in vicinum montem ad oratorium beati Stephani martyris venire nequiuit ad matutinas Deo perſoluendas laudes. Clerum itaque excitans, illuc ire præcepit. Illisq́ue aſſcendentibus, vox pſallentium in eccleſia obuiàm illis venit: tantaq́ue concordia modulaminis magìs ac magìs in aures audientium ſe intulit, quanto ad eccleſiam propinquiùs accedebant. Ex feneſtris quoquè & tecto tanta vis clari luminis radiabat per latera eiuſdem montis, vt claritatem diei ſuperaret. Illis ergò feſtinantibus, & eccleſiæ ianuam ingreſſis, tantus claritatis fulgor euanuit: odor tamen incredibili ſuauitate ibì triduò permanſit. Clerici quoquè nimio timore perterriti, & velut mortui corruerunt in terram, alij ante fores, alij limina eccleſiæ ingreſſi. Vbì tandèm vires recèpere, domum cucurrerunt, & omnia viro Dei indicârunt. His ille auditis, ſe illuc deferri præcipiens, ibì ad manendum domum ſibi conſtrui iuſſit exiguam.

Audiuntur melodiæ cœleſtes apud templum.

Cap. 24.

Cùm autem miniſtri de aquarum penuria propter altitudinem montis, quòd ibidèm quotidiè ferendo laſſarentur, murmurare cœpiſſent, vir Dei quodam die diluculò conſurgens, ſolus montis latera circumiens, in plaga meridiana ad orationem ſe humì proſtrauit. Qua completa, baculum, quo ſuſtentabatur, in terram defixit. Cumq́ue paululùm perfodiſſet, tanta mox ex eadem fouea aquarum emanauit abundantia, vt ad totius cellulæ miniſteriū ſufficeret, inſupèr & vſque ad montis imam crepidinem deflueret, & eo viuente nunquàm deeſſet. Cùm autem vir Dei obijſſet, & eius corpus à nobis ablatum fuiſſet, per quadraginta annos ſine aqua humus arida remanſit. Eo à nobis iterùm adducto, priſtinam abundantiam aquarum fons ipſe miniſtrabat. Huic noſtræ aſſertioni fons ipſe intuentium oculis teſtimonium præbet. Sed ad hiſtoriæ narrationem redeamus.

Fontem precibus largiſſimum impetrat.

Nota rem miram.

Cap. 25.

Cùm quadam die vir ſanctus veſpertina hora ad eccleſiam beatæ Mariæ in caſtro Friſingenſi ad perſoluendas Deo laudes veniret, eccè quædam mulier ruſtica cum muneribus ei obuiàm perrexit, quæ de maleficij ſuſpicione iam anteà viro Dei fuerat delata. Ibant cum ea onuſti carnibus viri, & animal viuum ſecum ducebant. Quod vir Dei cernens, ſubtiliter inquiſiuit, quinam eſſet illius aduentus. Ad hæc mulier doloſa quandam in iuuentutis flore principis ſobolem quibuſdam illuſionibus dæmonum aſſerebat fuiſſe commotam, ſeq́ue ſuo carmine ſuisq́ue artibus ad ſalutem perduxiſſe gloriabatur: & indè hæc xenia apportare. Quibus auditis, vir Dei vehementer expauit, & ex equo proſiliens, tanto cōmouebatur zelo, vt ipſe eam proprijs non parceret manibus cædere, & cuncta, quæ cum ea portabātur, xenia ad portam ciuitatis,

En q̄ execratur artē magicam.

domum

domum reuertens, pauperibus diſtribuens, perfidiam principis non ceſſaret deflere. Socia verò antiqui hoſtis, vt ſerpens in paradiſo, ſparſis crinibus, receptis viribus, cruentata facie, principis ſe offerebat obtutibus. Quam cùm ità flentē inceſta vxor principis videret, diabolico inſtinctu furore incenſa, vultu mutato, vim veneni, quam in corde ferebat, adſpicientibus demonſtrauit, vitam Epiſcopo auferre volens. Quod tamen viro indicare diſtulit: ſed clàm ei inſidias in ſuam perniciem præparare non diſtulit, cuidam ſecretario ſuo, nomine Nino, occultè præcipiens, vt cùm ab eadem villa receſſiſſet Epiſcopus, collectis famulis, eum interimeret..

Cap. 26. Cumque ad aliam pergere vir Dei diſponeret villam, quidam Deum timens, per fratrem ipſius Epiſcopi beatæ memoriæ Erimbertum ei demandare curauit, quòd in eádem nocte nequiſſimo mulieris cōſilio occideretur, niſi ſe mutatione loci ſtudioſè ſeruaret. His dictis fidem Epiſcopus adhibuit, & intempeſtæ noctis ſilentio occultè ſe ad aliam cōtulit villam. Indè ſequente crepuſculo eccè Ninus ille collectis famulis domum viri Dei circumcinxit, & eum diligentiſſimè inquirentes, vt interficerent: ſed minimè reperientes, cunctis ædificijs euerſis, vacui & confuſi reuerſi ſunt. Epiſcopus autem, ſumpto ſecum clero, locum reliquit, ad Magienſe caſtrum perrexit, per quendam ex ſuis principi demandauit, quòd ſub omni celeritate ipſa maligna mulier in foueam, quam ipſi parauerat, corrueret, & ipſe citò vitam finiret. Eas inſidias ſuæ coniugis vbì Grimoaldus cognouit, & abſceſſum viri Dei, miſit & humiliter eum, vt rediret, rogauit. Ille autem minimè aſſenſit, ſed Iezabelis peſſimæ mulieris inſidias oportere cauere dixit. Quæ verò tales inſidias fuerit ſecuta vindicta, ſilentio non eſt premendum.

Necem ſibi ſtructam euadit. *Prædicit Duci ſuum interitum.*

Cap. 27. Filius eius, quem nefando carmine, vt diximus, machinis diaboli mulier incantauerat, rebus exceſſit humanis. Eoque mortuo, Grimoaldus ab inſidiatoribus interfectus eſt. Prædictus verò Ninus, qui necem Epiſcopo afferre voluit, probroſa morte vitam finiuit. Cùm enim ventrem purgaret, lancea percuſſus interijt. Ad vltimū verò Piltrud Carolum in Gallias ſequens, pro meritis ſuis ab eo repudiata, omnem honorem & gloriam perdidit, proprijsque exuta ſubſtantijs, nouiſſimè nihil niſi vnum aſellum ad ſubuectionem poſſidens, in Italia vitam finiuit. Natique eius, qui ex illius pro dierant vtero, cum multa tribulatione regno priuati, vitalem amiſerunt flatum.

Grimoaldi principis interitus. *Item aliorum, qui virū Dei perdere voluere.*

Cap. 28. Hucbertus autem cùm regnare cœpiſſet, humaniſſimè & ſummo cum honore virum Dei ad ſe reuocauit, eumque tanto venerabatur ſtudio, vt ſanctis eius meritis dignum erat: atque etiam ſacro fontis lauacro eum ſibi ſociauit.

Hucbertus princeps.

Cap. 29. Cumque exitus viri Dei appropinquaret, temporis obitûs ſui non ignarus, fratrem ſuum Erimbertum in Italiam ad Longobardorum direxit principem, poſtulans firmitatem ſuæ poſſeſſionis iuxta Magias, quam ſanctæ Mariæ tradiderat, nè indè auferretur, & vt ſuum corpuſculum ad ſepeliendum ibidèm recipi iuberet, quod illic beato Valentino commendauit viuus: In eo enim caſtro dominabantur ea tempeſtate Longobardi. Hoc igitur octauo ante obitum ſuum die mandare curauit, & horam egreſſionis ſuæ prædicens, alium ex diſcipulis ſuis ad Hucbertum principem direxit, ſuum obitūm ei nunciaturum: poſcens, vt cadauer illius deferri iuberet, vbì viuus promiſerat.

Mortē ſuā p̄nunciat.

Cap. 30. Veniente autem iam exitûs ſui die, balneum ſibi præparari iuſſit, & ex more abluens corpus, capillos ſibi tonderi fecit, caput & barbam radi: ſicque veſtibus ſacris indutus, Deo ſacrificium obtulit, & viaticum proprijs manibus recepit. Miſſarum ſolennitate completa, domum ingreſſus, poſt perceptionem corporis & ſanguinis Chriſti, vinum ſibi adduci iuſſit, modicumque deguſtans, nihil doloris præ ſe ferens, ſignum crucis Chriſti capiti impreſſit, & Deo ſpiritum reddidit, atque à miniſtris in beatæ Dei genitricis Mariæ eccleſia traditus eſt ſepulturæ.

Nota vt ſub mortem ſe geſſerit vir ſanctus. *Felix eius obitus.*

Cap. 31. Sed tanta mox pluuia ſecuta eſt atque procella triginta diebus & noctibus, vt nec vna hora vnquàm ceſſaret. Vbì apertè monſtrabatur, quòd ibì requiem corporis ſui habere nollet: ſed in loco, vbì popoſcerat viuus. Miſſi verò, à principe Hucberto reuerſi attulerunt mandatum, vt beatiſſimi viri corpus Magias apportaretur, ſicut ipſe viuus fieri diſpoſuerat, vt ibì in eccleſia ſancti Valentini ſepeliretur.

Cap. 32. Itaque triceſimo obitûs ſui die de humo eleuatus, tali repertus eſt forma, vt viuus eſſe à multis putaretur, & quaſì rectè valens dormiret. Confluebat nanque ibidèm magna multitudo virorum ac mulierum, quaſi ad ingēs ſpectaculum, qui tanti pontificis lamentabantur deceſſum.

Nota de ei9 corpore.

Cumque

Cap. 33. Quædã ob laſciuum ſermoné diuinitùs caſtigatur.

Cumque corpus eius plauſtro imponerent, in ea hominum multitudine quædam puella, nomine Magata, non longè indè ſecretè cum ſocia ſtabat. Cumque ex illa ſocia inquireret, quid de Epiſcopo ageretur, nefandum valdè protulit ſermonem, ſuæ laſciuiæ atque immunditiæ ſociũ illum fuiſſe. Quod ideò tam improuidè dixit, quòd ſociam ſuam deludere vellet. At ſtatìm diuinæ virtutis eſt vindicta ſecuta. Nam femur eius dextrum ità incuruatum eſt, vt vſque ad pedes obrigeſceret. Atque in ea claudicatione permanſit, vſque dum vixit, & binis ſuſtentabatur baculis, vnius pedis vtebatur greſſu, tametsì in luctu & pœnitentia & iugi confeſſione peccatorum ſuorum, atque ſanctæ orationis ſtudio vitam multis duxiſſet annis.

Cap. 34. Ex ei⁹ iampridèm defuncto corpore manat calidus ſanguis.

Pergentibus itaque illis, atque deportantibus corpus Epiſcopi, cœpit de naribus eius emanare ſanguis tam calidus, vt de corpore viuo ſolet effluere. Quem colligentes in vaſculum fictile, deportauerunt vſque ad caſtra: vbì cum ſancto corpore vigilando illa nocte manſerunt, & vas plenum ipſius ſanguinis in eodem loco infoderunt in terram, & cooperuerunt.

Cap. 35. Quidã Romanus ad eius corpus à febribus ſanatur.

Cùm autem adueniſſent in partes Vallenenſium cum ſancto corpore eius, quidam nobilis Romanus, nomine Dominicus, Veronenſis ciuis, magnis vexabatur febribus. Is ad viri Dei corpus cùm veniſſet, de meritis ſancti viri ſanitatem ſe recipere poſſe confidens, ſubter corpus eius ſe ſubmiſit altero quidem latere, ſurrexitque priſtinæ ſanitati reſtitutus tam valenter, vt in proprium inſiliens equum, Dei omnipotentis virtutem & beati viri merita collaudans, domum ſanus reuerteretur. Miniſtri verò viri Dei cùm ad caſtrum Magienſe cum eius corpore veniſſent, ab ipſa porta vrbis à cuſtodibus Longobardorum repulſi ſunt, dicentibus, quòd hoc nequaquàm viri Dei corpus eſſet, ſed machinari ipſos inſidias, vt vrbem capere poſſent. His ità dicentibus, literæ Longobardorum Regis à Papia eò peruenerunt, quæ tanti viri corpus præcipiebant cum ſummo honore recipi. Eo ſuſcepto, vaſculum aperuerunt, vt experimento diſcerent veritatem.

Cap. 36. Rursùs calidus fluit ſanguis ex narib⁹ diù defuncti.

Cumque pallium ſuper corpus eius expanſum, & ſudarium, quod fuerat ſuper caput eius, abſtuliſſent, iterùm ſanguis ex naribus viri Dei egrediebatur calidus, qui inter tot montium ſpatia fuerat adportatus, & pulchritudo faciei illius tali inueniebatur colore, vt priùs fuerat illo viuente. Tunc omnes vna voce magnificabant Deum in ſanctis eius, & ſanctum corpus eius in eccleſia ſancti Valentini confeſſoris Chriſti, vt ipſe diſpoſuerat, ſepulturæ tradiderunt.

Cap. 37. Cerei diuinitùs ardẽtes.

Poſt ſepulturam verò, tertia nocte media magni luminis cerei ardentes viſi ſunt in eadem eccleſia, ità vt diei vincerent fulgorem, & candorem ſuperarent niuis: magnusque ibidèm & optimus ſecutus eſt odor, qui illic permanſit vſque ad matutinarum ſolennia.

Cap. 38.

Quadam verò die puer paruulus in nocte ipſius viri Dei ſolennitatis ſecus muros ciuitatis incautè cucurrit, & pede lapſo, in præcipitium décidit. Erat autem ibì tantæ altitudinis ſpatium, vt intuentes magnus pauor inuaderet: atq; ad ima montis ipſius, Paſſaris amnis magnis intumuerat fluctibus. Quis verò aliud de illo expectaret puero, niſi mortuum eſſe, & inter ſaxorum ſcopulos ingentes diruptum? Et quanuis ad ima montis perueniſſet, nequaquàm fluuium euadere potuiſſet. Cùm autem irent ad cadauer quærendum, amne per pontem tranſgreſſo, contemplabantur puerum ſaxo cuidam inhærentem. Qui arreptis funibus, per ſaxorum aſcendebant cauernas, vſque dum ad iacentem puerum peruenirent. Qui ob merita viri Dei non tantùm viuus, ſed etiam illæſus repertus eſt: qui diuinæ largitatis munere, illi poſteà epiſcopatui multis diebus præfuit.

Inſigne miraculum.

Cap. 39.

Intereà verò, dum à Longobardorum gente corpus beati Valentini confeſſoris Chriſti de eodem caſtro ablatum fuiſſet, & in Tridentinam vrbem deportatum, ac poſteà à venerando Thaſſilone Duce in Patauium ciuitatem, cum ſummo reuocatum honore: cœpi ego Aribo, hæres licèt indignus, ipſius Friſingẽſis ſedis Epiſcopus, cogitare, quid de tanti patris corpore agerem, qui ſine debito honore & abſque ſancto illic iacebat officio: atque ea cauſa debitus ei honor præſtari non poterat. Ad diuinum itaque me contuli conſilium, atq; cum coëpiſcopis meis, & cęteris approbatis eccleſiaſticis viris tractare cœpi, vt ad ſuam ſedem, vbì Epiſcopus fuerat, ad gloriam Dei tranſlatus, ſibi debito afficeretur honore. Sanctorum autem virorum corroboratus conſilio, generali ſynodo congregata, cogitationes vel conſilium beatorum

Aribo Epiſcõpus Friſingenſ. hu⁹ hiſtoriæ ſcriptor.

virorum

virorum in medium protuli, viſum illis eſſe, vt ſanctum corpus viri Dei ad ſuum locum [illegible]
reduceretur. Pariterque tractabamus, nè ſanctus vir curę noſtræ ſublatus, ſine ſancto [illegible]
officio, & nobis ob tantam abſentiam ſine lumine remaneret: & quòd beati Valen- [illegible]
tini corpus indè ductū fuiſſet, ob quem iſte vir Dei ſuum corpus eò adduci voluerat. corpora de-uotione.
Inito ergò generali concilio, triduanum ieiunium decreuimus per totam diœceſim illam celebrandum, pſalmodiamq; ſine intermiſſione ab omnibus generaliter agendam, atq; per Miſſarum celebrationes quotidiè diuinam clementiā ab omnibus vnanimiter cum ſumma deuotione & humilitate inuocandā, vt per ſuam miſericordiam alicui ſuam indè aliquo modo dignaretur Chriſtus oſtendere voluntatem: vtrùm ad priſtinum locum deberet adduci, vel illic expectare vltimi & magni diei reſurrectionem, ne improuidè contra diuinum veniremus cōſilium. Triduano deniquè peracto ieiunio, antequàm abinuicèm corporali ſecederemus præſentia, ſeptē viris ex noſtris diuinæ largitatis gratia in ſomnis eſt reuelatum, ſicut tractauimus, ità perfici debere, vt ad ſuum locum viri Dei corpus reduceretur. Omneſque ergò nos humilimè collaudauimus clementiam Dei, & vale dicentes, abinuicèm receſſimus.

Tunc quoquè cum conſilio omnium coëpiſcoporum noſtrorum, cæterorumque ecclesiaſticorum, & ipſius venerandi principis Thaſſilonis, ad repetendum viri Dei corpus probos atque prudentes eccleſiaſticos viros cum alis direximus. Cap. 40.

Cumque ad prædictam vrbem Magienſem veniſſent, & orationes ſuppliciter impléſſent, die declinante in veſperam, inito conſilio, quoſdam in eccleſia dimiſerunt: alij verò ad percipiendam alimoniam domum ingreſſi ſunt. Et eccè ſubitò in eccleſia ſonus factus eſt magnus, ità vt validi tonitrui vim ſuperare videretur, & vniuerſam non ſolùm eccleſiam, ſed etiam vrbem commoueret. Tantá verò diei fuerat ſerenitas, vt nubes minimè apparére videretur. Tantus ergò omnes, qui in eccleſia erant, timor inuaſit, vt nimiùm perterriti, in terrā corruerent, & quaſi exanimes iacerent. At poſt paululùm viribus receptis, oſtium eccleſiæ conati ſunt egredi. Et eccè hi, qui erant in domo, obuiàm illis aduenerunt: & ſic omnes cum ingenti pauore eccleſiam ingreſſi, cum omni reuerētia pernoctauerunt in vigilijs vſque in craſtinum. Sed quid mirum, ſi tali ſonitu vir Dei voluit oſtendere, ſuam in reuocando ipſius corpore fieri voluntatem, quandò etiam Iſraëlitico populo ad mouenda caſtra conuocando, diuino iuſſu prolixiùs perſtrepebat buccina? Cap. 41. Ingēs ſonus diuinitùs excitatur in eccleſia. Num. 10.

Manè autem facto, magna cum ſupplicatione accedentes, & tumulum aperientes, inuenerunt ſancti viri corpus tam pulchrum, eaque elegantia coloris, vt leniter dormiens putaretur. Eleuatuſque de eodem loco cum omni gloria & honore, & feretro impoſitus, cum magna pedeſtrium virorum religioſorum adducebatur celeritate, ità vt equites vix eos ſequi poſſent. Superatis autem tranſalpinis iugis, cùm ad portum Oeni fluminis cum tātis reliquijs viri religioſi perueniſſent: magna turba clericorum & laicorum vtriuſque ſexûs ibidèm obuiàm ſancto viri Dei corpori facta eſt, & cum multa litaniarum ſedulitate illud excepit. Cap. 42. Res mira in ſancti viri corpore diù humato.

Cumque indè in quendam opportunum campum veniſſent, & illic quieſcerent, quidam vir manu arida à teneris annis, eò acceſſit, atque ſub feretrum ſacri corporis ſe ſubmittens, de Dei miſericordia & beati viri meritis confidens, eam manum ità retraxit ſanam, vt erat altera. Cap. 43. Manus arida cuidam reſtauratur.

Eadem nocte quidam eò venit à dęmonio arreptus, tanta inſania exagitatus, vt vix à fortiſſimis viris poſſet retineri, magniſque & perturbatis perſtrepens vocibus, clamabat immaniter. Cumque à fidelibus viris ſubter feretrum corporis beati viri immiſſus eſſet, ità ſuffragante gratia Dei & interceſſionibus ſancti viri, immundus ſpiritus ex eo profligatus eſt, vt nunquàm deincèps illi nocere potuerit. Cap. 44. Dæmoniacus curatur.

Contigit autem, vt apportando ſancto corpore ad eum venirent locum, vbi iam olìm è Friſinga cum eodem corpore pergentes ſubſtiterant, & collectum eius ſanguinem, vt ſuprà dictum eſt, in vaſe fictili, impoſita illi tabula, defoderant. Ibi verò ſanctæ crucis baiulus ſuper ipſum vaſculum imprudens & inſciens crucem defixit, inuentuſque eſt ſanguis viri Dei eo colore ac decore, acsi eodem die ex viuentis corpore effluxiſſet. Itaque hymnos, laudes & grates Deo lætantibus animis omnes depromentes, & iterùm eundem illic ſanguinem honorificè reponentes, cum multa feſtinatione eccleſiam ibi condiderunt: vbi innumera Dei omnipotentis clementia ad honorem & gloriam ſancti nominus ſui dignata eſt multarum ſanitatum operari miracula, per merita & interceſſiones beatiſſimi viri. Cap. 45. Ingens miraculum in ſanguine viri Dei.

Indè

Cap. 46. Eius corpus in eccleſia S. Mariæ Virginis reconditur.

Indè autem moto ſacro corpori omnis cœtus pontificum & eccleſiaſticorum turba immenſa, vnà cum Thaſſilone Principe obuiàm occurrentes, cum omni eccleſiaſtico obſequio, cum hymnis & canticis ſpiritalibus, cum multa omnium laude & prædicatione, in eccleſia ſanctæ Mariæ, vbì primò fuerat humatus, ad honorē & gloriam nominis Chriſti, & ad totius ſpem Chriſtianæ plebis, eius ſuffragia poſtulantis, eſt honorificè exaltatus. Atque per eius merita & preces magnas ibi virtutes diuina potentia quotidiè efficere dignatur, & multis in Deum verè credentibus & fideliter petentibus ſanitates iugiter illic cōferuntur: Præſtante & miſerante Domino Ieſu Chriſto: qui cum Deo patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat Deus per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

DE SS. DOROTHEO ET GORGONIO AC SOCIIS MARTYRIBVS, EX HISTORIAE ECCLESIA-*ſticæ Euſebij Cæſareenſ. lib. 8. interprete Iohanne Chriſtophorſono Angliæ Epiſcopo.*

9. Septēbris Ex cap. 1.

QVANTVM ſplendoris doctrina veræ pietatis in Deum omnium rerum gubernatorem, mundo per Chriſtum patefacta, apud omnes homines, Græcos ſimul ac Barbaros, ante iſtam perſecutionis tempeſtatem, quę noſtra ingruit memoria, obtinuerit, & quàm liberè inter eos prædicata fuerit, maius quiddam eſt, quàm quod nos noſtra in dicendo tenuitate ſatis pro dignitate explicare poſſimus. Cuius rei argumento eſſe poterit ſingularis Imperatorū humanitas, qua noſtros tam benignè exceperunt, quibus quidem tum prouinciarum præfecturas gratuitò impertiērunt: tum propter incredibilem beneuolētiam, quam erga noſtræ religionis profeſſionem habebant, omni afflictatione & moleſtia, quam pro Dei amore homines Chriſtiani ſolēt perpeti, eos penitùs liberārunt. Quid de his attinet dicere, qui ſunt in Imperatorum palatio magnam dignitatem adepti: deque ipſis Imperatoribus, qui domeſticis ſuis pro ſermone diuino propagando, & pia vitæ ratione degenda, ipſi velut inſpectantes, copiā fecerunt liberè & ingenuè dicendi: atque adeò ſuis ipſorum vxoribus, liberis & ſeruis, quaſi palàm de mira fidei libertate gloriandi exultandique poteſtatem permiſerunt? Quos certè chariores habuerunt, & magis eximiè dilectos, quàm reliquorū ſeruorum turbam: vt Dorotheum illum, qui præter cæteros erga illos & beneuolētiam ſummam oſtendit, & fidem non minorem: ac proptereà pręalijs, qui magiſtratus & pręfecturas in Imperio gerebant, ampliſſimum honoris gradum adeptus eſt: vt Gorgonium, qui non diſſimili fama & celebritate enituit: vt alios non paucos, qui propter Dei verbum ſunt parem cum illis dignitatem conſecuti.

Imperatorum gentilium erga Chriſtianos humanitas.

Dorothei ampliſſim' honos.

Itèm Gorgonij.

Nota, quo in precio apud ethnicos fuerint Chriſtiani, cùm ſanctè ſe gererent.

Aut quid commemorem, qua humanitate, cultu & beneuolentia, non illa quidem vulgari & contemnenda, prouinciarum præfecti & rectores, eccleſiarum præſides & Epiſcopos, vt manifeſtò cernere licebat, amplexati fuerint? Aut quomodò quiſquam conuentus illos, infinita hominum turba frequentatos, multitudines in ſingulis ciuitatibus coactas, illuſtres hōminum in templis concurſus, poterit oratione explicare? Vndè cùm in antiquis illis ædificijs non ſatis loci haberent, ampliores eccleſias in vniuerſis vrbibus, fundamentis earum ad maiorem laxitatem dilatatis, erexerunt. Et quandiù diuina ac cæleſtis Dei manus populum ſuum, vtporè auxilium eius promerentem, obtexit, ſuoque muniuit præſidio: tandiù neque vlla hominum inuidia quò minùs iſtæ res vnà cum tempore in dies maiores progreſſiones facerent, incrementoque & magnitudine augeſcerent, omninò potuit obſiſtere: neque veſanus ille & perditus dæmon, vel ſuoipſius conatu eas in inuidiam rapere, vel hominum inſidijs vlla ex parte impedire.

Verùm cùm nos præ nimia quadam licentia, in molitiem delicatam & diſſolutam ſegnitiem eſſemus prolapſi: cumque alij alijs inuidere, maledictis inſectari, & propè noſipſi inter nos petulantibus linguis, tanquàm mutuis armis, oppugnare, & cùm aliquandò verborum contumelias velut haſtas vnus in alium intorquere, & præſides eccle-

Item quid mores deprauati effecerint.

eccleſiarum alter alterius vires infringere, & populus in populum ſeditionem concitare occiperet: cumque ficta & adumbrata ſanctitatis ſpecies, quæ oratione nequit exprimi, & ſimulatio fronte occultata ad immenſam quandam prauitatem ſerpſiſſet, diuina vltio, dum permagna adhuc Chriſtianorum vbiquè verſabatur frequentia, parciùs, aliquandò remiſſiùs & moderatiùs, vt ſolet, primò perſecutione ex fratribus, qui militiam exercebant, inchoata, cœpit in nos animaduertere. Sed vbì, velutì ſenſibus orbati, & præſtricti mente, nulla cura aut cogitatione incubuimus, vt diuinum Numen in nos incenſum, beneuolum & placatum efficeremus: ſed tanquàm impij, noſtras res à Deo nec curari, nec animaduerti arbitrati, alia vitia alijs aceruatìm adiecimus: & paſtores noſtri, depulſa repudiatáq; pietatis regula, diſſidio & contentione inter ſe exarſerunt: quinetiam nullas alias res, præterquàm diſcordias, minas, æmulationem, inimicitias & odium, inter ipſos mutuò adaugere ſtuduerunt: & animis ambitionis æſtu incenſis, tyrannorum more principatum obtinere laborârunt: tunc demùm, iuxta illam Ieremiæ ſententiam, obſcurauit in ira ſua Dominus filiam Sion, & deiecit de cælo gloriam Iſraël: non recordatus eſt ſcabelli pedum eius in die iræ ſuæ: ſed demerſit Dominus omnem decorem Iſraël, & demolitus eſt omnes ſepes eius, &c.

Thren. 2.

Ex cap. 3.

Anno decimonono Imperij Diocletiani, menſe Dyſtro, qui à Romanis Martius nominatur, cùm ſalutaris paſſionis Dominicæ feſtũ iam pro foribus eſſet, omnibus in locis per Imperatorias literas palàm edictum fuit, vt tum deturbarentur eccleſiæ, ſoloque æquarentur: tum ſcripturæ abſumerentur igni: tum qui honorem fuiſſent adepti, de gradu turpiter deponerentur: tum priuati, ſi modò in profeſſione Chriſtiana perſtarent, libertate penitùs priuarentur. Ac primum edictum contra eos editum, tale fuit. Non longo tempore pòſt, alijs literis exeuntibus mandatum eſt, vt omnes eccleſiarum præſides vbiquè gentium primùm conijcerentur in vincula: deindè omnibus machinis adhibitis, idolis victimas immolare cogerentur.

Impium decretum Imperatorum cõtra Chriſtianos.

Itèm aliud contra Epiſcopos.

Ex cap. 5.

Simul atquè edictum, contra eccleſias Chriſti editum, in Nicomedia propoſitum erat, vir quidam non obſcurus & ignobilis, ſed, vt hominum fert opinio, longè illuſtriſſimus, incredibili amore erga Deum & ardenti fide incitatus, ocyùs prodit in medium, & illud in aperto & publico affixum, tanquàm profanum & maximè impium, manu auellens dilacerat: idque, cùm duo ex Imperatoribus in ciuitate adeſſent: quorum alter ætate præ cæteris prouecta, primum Imperij gradum, alter quartum ab eo obtinuit. Atque iſte primus martyrum, qui tum occubuerunt, ad hunc modum eximiè nobilitatus, taliaque cruciamenta perpeſſus, qualia erat veriſimile eum, qui fuiſſet in eiuſmodi facinore depræhenſus, ſubiturum, tum conſtanti & virili animo, tum pacato & tranquillo, ad extremum vſque ſpiritum conſtitit.

Eccè pium zelum Chriſtiani cuiuſdam, nomine Iohãnis.

Ex cap. 8.

Ex omnibus, qui vnquàm vel apud Græcos, vel apud Barbaros propter animi magnitudinem illuſtres, & hominum ſermone celebrati ſunt, nullus cum diuinis & eximijs noſtri temporis martyribus Dorotheo & ſuis ſodalibus, Imperatorum miniſtris, comparari poteſt. Qui quidem cùm ſummum honorem apud dominos adepti fuiſſent, & amore eſſent apud illos liberis proprijs & ingenuis non inferiores, probra & afflictationes pro pietate corporibus impoſitas, noua & multiplicia mortis genera contra ipſos excogitata, ſplẽdidiores reuerà exiſtimârunt diuitias, quàm gloriã, quàm delicias, quibus hominum vita ſoleat diffluere. Mortem igitur vnius ex illorum numero, qualis fuerit, commemorare placet, eamque lectoribus ſpectandam relinquere: vt indè, quæ reliquis etiam eius ſodalibus contigerint, animaduerti poſſit. Quidam illorum in ciuitate ſuprà commemorata coram Imperatoribus, quos diximus, in medium adducitur. Qui cùm iuſſus idolis immolare, omninò recuſaret, mandârunt nudum in ſublime tolli, ac flagellis euſquè toto corpore dilaniari, quoàd ſupplicio euictus, etiam animo inuito, quod erat imperatum, præſtaret. Sed vbì iſta perpeſſus, conſtans & immutabilis perſiſteret, de reliquo oſſibus eius iam carne denudatis, acetum ſale permiſtum in corporis membra, cruciatu attenuata & propè contabefacta, infuderunt. Atque vt iſtos dolores protriuerat, & velutì pedibus conculcârat, indè craticula & ignis vnà in medium trahuntur, & reliquiæ eius corporis, tanquàm carnes ad comedendum paratæ, ignis incendio non raptìm, vt breuì è vita decedens, omni dolore liberaretur, ſed paulatìm abſumptæ fuerunt. Neque qui eum impoſuerant in rogum, etiam poſt tot tamque grauia cruciamenta ei vllum reſpirandi locum dare in animo habebant, niſi priùs ipſorum imperata facturum annueret.

Eximia virtus S. Dorothei &c.

Horrendi cruciatus Petri martyris.

ret. Sed ille propoſito ſuo mordicùs adhæreſcens, victor in tormentis animam efflauit. Tale vnius regiorum famulorum martyrium extitit, appellatione ſua (Petrus enim nominatus fuit) reuerà dignum. Cæterorum autem ſociorum eius martyria, quæ non inferiora ſunt, quò orationis terminemus modum, miſſa in præſentia faciemus. Tantùm autem exponemus, quo pacto Dorotheus & Gorgonius vnà, alijque non pauci ex Imperatoris familia, poſt varia certaminum genera, laqueo vita depoſita, diuinæ victoriæ præmia reportârunt.

MARTYRIVM SANCTI ET MAGNI MARTYRIS SEVERIANI, AVTHORE SIMEONE METAphraſte. *Capitum numerum ad marginem adiecimus.*

9. Septembris.
Cap. 1.

LICINIO impio imperante, Lyſſias, qui tunc erat Dux, properabat è Cæſarea venire Sebaſten. Eum enim vocabat tempus martyrum Chriſti: illorum, inquam, victoria inſignium quadraginta. Poſtquàm autem illis ad finem peruénit martyrium, Seuerianus quoquè ad Ducem defertur. Fuit autem hic vir inſignis virtute. Nunciabatur verò, quòd hic Seuerianus non ſolùm Chriſtianam teneret religionem, & cultum gentium probris ac contumelijs apertè afficeret: ſed etiam multos ex gentibus decipiens, ad ſuum Deum adduceret. Præter hæc etiam alias intentabant ei criminationes, nempe quòd quadraginta illorum, qui paulo antè viriliter decertauerant, & neque tormentorum experientiæ, neque bonorum promiſſis ceſſiſſent, ſed eundem ſtatum vſque ad mortem præ ſe tuliſſent, Seuerianus fuerit præcipua cauſa eorum tolerantiæ: & quòd cùm multas haberet facultates, nullum ſineret egere ex ijs, qui erant eiuſdem ſententię: Quinetiam eos, qui includebantur in cuſtodijs, propterea quòd mutârint religionem, non ſineret, propter rerum neceſſariarum indigentiam, meliorem ſuſcipere ſententiam: ſed affatim eis ſuppeditans, redderet impudentiores. Et hæc quidem inuidia, ex veritate ſumens occaſiones.

Seueriani præclara virtus.

Quadraginta martyrū hiſtoria habetur nono Martij.

Cap. 2.
Lyſſię Ducis crudelitas.

Quæ verò nunciabantur, Dux audijt, partim quidem lætus, partim autem ad iram protinùs incitatus. Nam lætabatur quidem, quòd mox eſſet puniturus, quod propter ſummam crudelitatem erat ei iucundiſſimum: Ira autem concitabatur, quòd intelligeret omninò eſſe aliquem, qui auderet deſpicere tantam eius inſaniam. Volebat enim vel ſola fama auditionis eos, qui Chriſtum adorabant, ipſum formidare, & in extremis latére penetralibus & latibulis. Nè autem temerè appellaretur Lyſſias, (Erat enim vehementi rabie pércitus aduersùs Chriſtianos) mittit quoſdam cum iuſſu terribili, qui Seuerianum mox arriperent, & ad ſe adducerent. Quid autem Chriſti miles? Ne expectauit quidem eos, qui miſſi fuerant: ſed eorum aduentum anticipans, acceſſit ad Ducem, & reputans eſſe tempus loquendi liberè: O Lyſſia, inquit, non ſufficit tibi ſolum perire, & in teipſum enſem impellere: ſed noſtras vis quoquè perdere animas, & eas tanquàm lucrum aliquod tuis præbere dæmonibus? Sed ſcias nunc te incidiſſe in viros fortes, & qui non ſunt puſilli & abiecti animi. Mihi enim (vt ait meus doctor Paulus) viuere eſt Chriſtus, & propter illum mori, lucrum eſt maximum.

Seueriani conſtantia.

Philip. 1.

Cap. 3.

His athleta amentiæ arcem ſtatim labefactauit huius cacodæmonis, partim quidem, quòd prǽter ſpem omnem, ne expectauit quidem vt vocaretur: partim autem, quòd dum comparuit, incredibili vſus eſt audacia. Siluit itaque aliquantulùm, planè animi dubius & perplexus. Deindè eos, qui aderant, horribiliter intuens, & manu martyrem oſtendens: Crudis, inquit, neruis quamprimùm laceretur, vt ſciat, quidnam conciliet liberè loqui non in tempore. Atque ille quidem, dum ſic verberabatur, lætabatur tormentis, quæ ſuſtinebat propter Chriſtum, & illud Pſalmicum, tanquàm ſalutare remedium, afferens carmen, cantabat ad vulnera: Supra dorſum meum, dicens, fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem ſuam: & plagas ducebat eſſe incitamentum ad Chriſti dilectionem. Tyrannus autem cùm videret eos quidem eſſe feſſos, qui flagris cædebant: martyrem verò eſſe vultu alacriorem

Cæditur neruis crudis.

Pſal. 128.

eriorem luce ſpiritûs,iubet eum relaxari à verberibus. Deindè cùm traductus eſſet ad prætorium : Non es,inquit Dux,miles ignauus,quantùm poteſt intelligi ex prima experientia,ſed fortis & ſtrenuus,& qui potes audacter adire pericula. Potes autem ſcire ex præſentibus,quòd nullam lætitiam,neque proſperam aliquam fortunam tibi Chriſtus conciliet. Martyr autem animo magìs confirmatus, & vt qui rerum aſperarum perpeſſione linguam magìs acuiſſet : Si oculi,inquit,animæ tuæ non eſſent hebetati tenebris impietatis, oſtendiſſem tibi, quàm multa bona mihi conciliâſſet id, quod mihi intuliſti ſupplicium. Nunc autem quid agam cæco prælucens,& ſurdo canens ? Si enim non ſic affectus eſſes,ô Iudex,intellexiſſes Chriſti gratiam & virtutem, quæ me confirmat. Num enim putas ſine ea tam facilè affectum iri erga tormenta carnem & ſanguinem ? Si ergò ſic ſentis,ſi ea,quę ſunt præ pedibus,non potes intueri,quomodò non ſunt omnia tua ſurda,& cæca,& dijs tuis ſimilia ? Egregiè reſpondet tyranno.

Dux autem valdè ridens,etſi martyr nondùm ceſsâſſet dicere: Tantum abeſt, inquit,vt te rectè ſentire exiſtimem,& credam ijs,quæ à te dicuntur, vt futuris tormentis ſim effecturus,vt modeſtior reddaris & ſapientior. Rurſùs autem dicit martyr : Hæc verba te magnæ arguunt amentiæ : ſed quoniam confidis in tormentis,& credis fieri poſſe, vt his me perſuadeas, ego quidem ſum propè : manus autem lictorum non ſunt procùl. Liberè ergò loquar in neceſſitate ſpiritûs mei, &,vt ait diuinus Iob,aperiam os meum, quod amaritudine animæ coarctatur : & videbis me quauis ſtatua ſolidiorem, & patibili natura ſuperiorem. Apud Deum enim meum eſt virtus & potentia mea, & in ipſo eſt ſpes mea & auxilium. Cùm hæc verba accepiſſet Lyſias : Es,inquit,audax concionator,& in nos fluens magna dicendi copia, & aduersùs deos glorians te iactitas. Tuámne mentem fugit,te alloqui Præſidem, qui tuę vitæ habet poteſtatem,cùm ſis vnus ex multis, & relatus ſis in numerum militum ? Ille verò : Non ignoro, inquit, ſed in Chriſtum pietas dat mihi tantam audaciam, & loquendi libertatem. Angor autem animo, quòd non ſit aliquis ſine affectione, ſimul & ſapienter iudicaturus. Fortè enim, ô Lyſia, Dei omnium effectoris agnouiſſes virtutem,& deos falſos contempſiſſes. Sed cur ſtudium noſtrum nihili feciſti ? In quonam autem ipſe tibi places,& præclarè de te ſentis ? Es enim Præſes, & ex ſublimibus : non id negauerim : nihil tamen à noſtra differs communi natura. Nam tu quoquè es homo,in quem mors cadit & interitus. In nos autem abſolutam non habes poteſtatem, præterquàm in ſolum corpus. Ipſa autem me docent diuina eloquia,non timere eos,qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere : ſed illum potiùs extimeſcere,qui corpus & animam poteſt gehenna condemnare : quæ te accipiet,licèt nunc immodicè gloriantem,cum ipſis dijs tuis & dæmonibus in æternum puniendum. Cap. 4. Iob 7. Chriſtus dat ſuis martyrib' omnē loquendi libertatem. Matth. 10.

His magìs ad iram concitatus Lyſſias,iubet martyrem trabi appenſum ferreis laniari vngulis. Poſtquàm autem martyr ſenſit tormentum grauius, (Quomodò enim eſſent coronæ,niſì exciperent labores & dolores ?) Ieſu Chriſte, exclamauit, qui ſolus facis à ſeculo mirabilia,qui ſuſpenſus fuiſti in Cruce,& ſic ſuperbum deieciſti : qui in hodiernum vſque diem magnificis & extolleris propter opera tua admirabilia : veni ad me ſeruandum : & brachium quidem peccatoris & maligni contere, meorum autem membrorum articulos diſſolutos colliga & vni, ô bone : & concede mihi,vt poſſim peragere hoc certamen martyrij. Solue autem etiam eam, quæ tuo gregi imminet, caliginem. Vides quàm ſit in altum elata, & quemadmodùm omnia ferè compræhendit. Atque ſic quidem precabatur martyr ſuſpenſus. Tyrannus autem alios poſt alios mittebat lictores, grauiores ex hoc dolores machinans. Poſtquàm autem vidit ſanctum immutabili & conſtanti vultu ferentem ea, quæ intentabantur,animi dubius,iubet eum quidem relaxari à vinculis, conijci autem in carcerem. Martyr ergò dum abducebatur,& gloriabatur quodammodò plagis, per mediam clamabat ciuitatem : Qui athletarum Chriſti videtis vulnera, eorum remunerationes cogitate & præmia. Neque enim mente compræhendi, neque verbis exprimi poſſunt bona,quæ Rex immortalis,& nunc dat ijs,qui pro ipſo patiuntur, & in cælis reſeruantur in poſterum. Quinetiam ipſum quoquè pro ipſo pati, eſt iucundum : propter ipſum autem mori,eſt iucundius. Eum autem multi ſequebantur, & maior affluebat turba,quæ ab eo docebatur ea,quæ ſunt ſalutaria,donèc aſcendit in cuſtodiam,& ipſam eſt ingreſſus. Cap. 5. Ferreis laniatur vngulis. Magna animi fortitudo. Ducitur in cuſtodiam.

Quintus dies prætericrat,ex quo coniectus fuerat in cuſtodiam, & athletam rurſùs Cap. 6.

Verſutia Iudicis. ſùs adducendum Lyſſias: & impudenter ſe mitem eſſe ſimulans, ſic eum moliebatur traducere à pietate: &, Sciant omnes dij, dicebat, Seueriane, valdè miror, reputans quòd vir quidem adeò forma elegans, & quòd videri poteſt, fortis, & qui rerum tantam nactus es experientiam, aperta morte à ſuaui hac luce diſcedas. Laudo tuam ſtabilitatem & conſtantiam, ſi ea vſus eſſes aduersùs hoſtes. Cum ferro autem, igne, beſtijs & lapidibus decertare, eſt planè ſtultum, & nonnihil affine inſaniæ. An non vides ſi nihil aliud, robur quidem tuum eſſe fractum & diſſolutum: ipſum autẽ corpus iam diffluere & perire? His Lyſſias callidè conabatur eius eneruare conſtantiam. Ille autem: Nè conſíderes, inquit, carnes conſumptas flagellis: quas ſi tu non conſumpſeris, at mors adueniens minimè omninò eis parcet. Sed eſt mihi libera animi

Egregia martyris conſtantia. voluntas, quam neque minæ terrebunt, neque tormentum attinget: contrà autem, eam magìs omninò pro Chriſto confirmant, promptioremque efficiunt & alacriorem. Quocircà non ſolùm flagris cæde, ſuſpende & lacera: ſed etiam obrue lapidibus, & iace in ignem, & quicquid, quod vis & potes facere, in me nè cuncteris intentare. Nam tu eris citiùs defeſſus puniendo, quàm ego mihi parcam propter Chriſtum. Quiſnam autem te mihi grauior futurus ſit inimicus, non poſſum perſpicere: qui non ſolùm eminùs iacularis, ac telum in corpus immittis: ſed ſtudes ipſam ſpoliare animam, & eam omninò nudare armis pietatis, & ſeruam abducere & captiuam.

Cap. 7. Os lapidibus eius cōteritur. Hæc cum Dux audijſſet, continuò perſonam & ſcenam abijcit, & rursùs erat Lyſſias cum ſolita crudelitate & immanitate, & iubet lapidibus conteri os martyris, & deindè etiam ei dictitari: Noli Chriſtum crucifixum in lingua circunferre, neque illum commemorando eſſe moleſtus Ducis auribus. Sed ſtrenuus athleta etiam decertans cum tali ſupplicio, tamen reſponſionem quoque adiecit: Miſer, dicens, qui tuam animam ſemèl feciſti dæmonum habitaculum, meritò ne ſolo quidem auditu potes ferre Chriſti mei nomen. Adhæc rursùs Dux: Ego, ô Seueriane, exiſtimans te factum eſſe moderatiorem tormentis præcedentibus, & ſermonem impertij, & quæ opùs ſunt, quòd ad me quidem attinet, ſuaſi. Quoniam autem ipſe magìs contendis vincere priora ſecundis, & quæ præceſſerunt perpeſſiones, exuperatione delere poſteriorum: vt aliquam referas gloriam à Chriſtianis, qui æquè ac tu ſunt ſtulti, te omninò docebo experientia, quòd te tuus Chriſtus ne tantillùm qui-

2. Cor. 4. dem iuuerit. Tunc Seuerianus, qui ipſe quoquè, ſicut diuinus Paulus, erat plenus diuino ſpiritu: Nos, inquit, non ea, quæ videntur, ô Iudex, ſed ea etiam, quæ non videntur, conſideramus. Veniet autem, qui liberat, & ſanctus è cælo viſitabit: & quæ à te in me intentantur ſupplicia, omnia efficiet inania, vt ſunt re vera. Hæc cùm martyr reſpondiſſet, Dux conuerſus ad circunſtantes: Quoniam, inquit, Seuerianus præſentium malorum expectat remunerationes, interìm pendeat ſublimis in ligno: & huius latera vngulæ ferreæ conſumant. Sint autem etiam circa eum ſatellites, vt vehementiùs lanietur, & nobis aliquas fortaſsè agat gratias, qui ſic etiam authores ſumus plurium bonorum.

Cap. 8. Latera eius immaniter lacerantur. Hæc ille quidem dixit, veluti ſubſannans: multitudo autem lictorum ſtatìm circunſiſtens, & eum ſublimè tollens, latera lacerabat crudeliter. Ille autem: Vnam hanc, dicebat, plagam grauem exiſtimo, quæ me à Chriſto diſiungit. Sunt verò hæ omnes mihi potiùs voluptati. Me enim ab ijs, quæ ſunt in terra, ſeparantes, ſoli Chriſto coniungunt. Interìm autem Dux quidem dicebat: Dijs ſacrifica, Seueriane, & liberare à ſupplicijs. Ille verò ipſius verba ne tantillùm quidem curans, neque

Rom. 8. cum aliqua dignans reſponſione, apud ſe tacitè loquebatur: Non ſunt dignæ paſſiones huius temporis, quæ conferantur cum gloria reuelanda. Dux itaque martyris ſilentium, contemptum, ſicut erat, arbitratus, grauiora in eum excogitabat: & cùm eum de ligno depoſuiſſet, deducit ad murum: cumque duos lapides maximos &

Horrẽdum ſupplicium. grauiſſimos, vnum quidem collo, alterum autem alligâſſet pedibus, & martyrem fune cinxiſſet, demittit è muro ſublimè pendentem: vt lapidum pondere membris ei diuulſis, violenter abrumpat animam. Sed reuerà in te ſperauit, Domine, & non eſt affectus pudore. Nam membrorum quidem forma à ſua compage diuellebatur, & oſſa nudabantur carnibus: Voluntas autem & liberum animi inſtitutum erat omninò impatibile. Eum autem ex alto ludificans Lyſſias: Suſtine, dicebat, Seueriane, fortaſsè enim ſic apud Chriſtum erit tibi maior merces. Martyr autem cùm iam deficeret, & extremum ageret ſpiritum: Si ſcires, Tyranne, dicebat, quænam pro his mihi

mihi concilies, ipſe quoquè deſiderares pati eadem: quid aliud hinc ſignificãs, quàm quòd maiora cupiebat propter Chriſtum? Admirans itaque Lyſias tantam eius tolerantiam & fortitudinem, & maximè quòd tam opportunè, etiamsì talibus eſſet malis implicatus, reſpondiſſet: Exiſtimabam, ô Seueriane, inquit, te eſſe hominem rudem, & ignarum literarum, vt qui ſis miles, & in bello te ſemper exercueris: ſed, vt video, es facundus, & ſumma vi dicendi præditus. Ad hæc reſpondens ſanctus: Deus, inquit, cui ego ſeruio, qui poteſt facere, vt omnia conſiſtant, cùm ſit omnipotens, ſi *Deus ſapiẽtiæ largitor.* virum rudem acceperit, eum reddit ſapientem: ſi mutum, tardæque & impeditioris linguæ, eum efficit diſertum & elegantem oratorem. Hæc dixit, & cùm manus paululùm extendiſſet: Ago tibi, inquit, gratias Domine Deus, quòd me confirmâſti, & poſuiſti arcum æneum brachia mea, & eripuiſti animam meam ab impia rhomphea, ab *Pſal.17.* inimicis manûs tuæ, & ab ijs, qui inſurgebant aduersùs me, extuliſti me. Et nunc in atrijs tuis, Domine, in bonis domûs tuæ colloca me. Quoniam lætantibus omnibus *Vel ciſſimè reddit inuictum ſpiritum.* habitatio eſt in te. Cùm has preces edidiſſet Domino, ſimul etiam ei reddit ſpiritum nona menſis Septembris.

Sequenti autem die quidam ex pijs, quibus martyr viuus ſuam mandârat ſepulturam, *Cap.9.* ſimul conuenientes, cùm martyricum illud corpus magnificè compoſuiſſent, & ſuper id hymnos ceciniſſent, & quæcunque ſolent Chriſtiani, peregiſſent, deſiderantibus ſimul & colentibus manibus elatum, media nocte tulerunt in patriam martyris. Cùm autem veniſſent in quendam locum, illinc quidem patriæ ſignificatur aduentus reliquiarum. Cogitabat verò vnuſquiſque eis ire obuiàm: & omnes ſimul *Nota priſcorum reuerentiam erga ſacras reliquias* egreſſi ſunt, neque fuit vllus, qui non venerit, non ſenex, non puer, non infirmus, non natura tardus: ſed exiſtimabat vnuſquiſque ſe præreptum eſſe benedictionem, ſi modò priùs occurriſſet reliquijs. Sic ergò omnibus alacriter feſtinantibus, mortui ſerui coniunx ſola relicta fuerat, (Deceſſerat enim eo tempore quidam ex ſeruis martyris) erantque vxori acerba omnia, mariti damnum, & eius, qui eam conſolaretur, ſolitudo: & quòd neſciret quonam modo poſſet ire obuiàm martyri. Sola ergò intùs relicta, quoniam quæſijt, qui eam conſolaretur, & non fuit, & qui ſimul doleret, & non inuenit: mortui coniugis corpore appoſito, plangebat, gemebat, lamentabatur, mortuum perindè àc viuum alloquebatur, Surge, ô marite, ſurge, dicens, eamus obuiàm domino noſtro, nè videamur ſoli pigri & deſides, neque quiſpiam nos negligentiæ accuſet in noſtrum dominum. Senſim autem & tangebat tunicam, & lachrymas cum voce emittebat. Hæc poſtquàm breui tempore ſuggeſſit, & dixit coniugi, etiam corpus martyris mox erat aduenturum, repentè (ô miraculum) *Mortuus quidam reuiuiſcit.* viuus cernitur, qui erat mortuus, & ijs abiectis, quæ erant ei impoſita, cùm ſe protinùs cinxiſſet, ipſe quoquè vadit obuiàm martyri. Quod inſigne miraculum, & tulit athletæ teſtimonium de maiore eius fiducia ad Dominum, & ad maius deſiderium accendit omnium animos. Non enim quod factum fuerat, erat eiuſmodi, vt poſſet reijci, neque de eo poterat eſſe vlla dubitatio: ſed quos deceſſus habuit ſpectatores, & qui curam geſſerant funeris, fuerunt ij quoquè teſtes reſurrectionis.

Cùm longo autem tempore aſſediſſet famulus ſepulcro martyris, decimoquinto *Cap.10.* anno ab illo tempore, & paulò plùs, ipſe quoquè exceſſit è vita. Atque tunc quidem conſiderantibus omnibus, qui ad hoc congregati fuerant, vbinàm ab eis martyricum corpus deponeretur, quoniam dubitationis non dabatur ſolutio, meliori & diuiniori prouidentiæ id ſtatuendum reliquerunt, & coronam ex floribus contextam imponunt reliquijs. Protinùs autem tanquàm ab aliquo miſſa, deſupèr aduolans aquila, *Nota de corona ex floribus.* accepit coronam, & ſenſìm mouit pennas, & eas minùs pernices habuit ad volandum. Sed illàm quidem ſtatìm ſequebatur populus. Ipſa autem quodam modo eum ducebat, tantùm ante eos volans, vt non eſſet multùm remota ab oculis. Et cùm veniſſet ad propinquam ſyluam, & deindè coronam ex alto demiſiſſet in pulchro loco montis, & volare cœpit celeriùs, & profecta eſt ad ſuam habitatioem. Hoc illi conijcientes diuinam eſſe indicationem, cum voluptate & magno ſtudio concurrentes, ſacrum illud & diuinum corpus illic ſanctè & diuinè deponunt. Quo in loco *Multa miracula ad eius ſepulcrum.* in hodiernum vſque diem ſanctus illic frequentes operatur curationes, & multa miracula, cuilibet roganti benignè apparens, & eius curam gerens, in Chriſto Ieſu Domino noſtro: Cui gloria & potentia cum patre & ſancto ſpiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. AVDOMARI EPISCOPI MORINENSIS. NOMEN AVTHORIS ANTIQVVS MS. CODEX

non habet. Eſt grauiter ſcripta, ſed ſtylum paſſim mutauit F. Lauren. Surius. Videtur ab eodem ſcripta eſſe, à quo etiam vita S. Bertini Abbatis edita eſt, nempe à Folchardo Bertinienſi.

9. Septẽbri. Cap. 1. Patria & parẽtes S. Audomari.

BEATVS Audomarus antiſtes, ex nobilibus & ſecũdùm ſeculi dignitatem inclytis, atque in fide catholica eruditis, ortus eſt parentibus haud ità procùl à Conſtantia, eo loco, qui Aurea Vallis nuncupatur. Pater eius Friulphus, inter ſuos clarus fuit: mater verò Domita eſt appellata. Iј verò religioſi parentes Audomarum puerum, pro Chriſtianæ religionis ritu & conſuetudine, diuina ſuffragante gratia, ab ipſis incunabulis, catholicis enutriêre diſciplinis. Erat enim illis vnicus filius. Porrò Friulphus poſt obitum Domitæ coniugis ſuæ, puero iam & ætate creſcente, & gratia, ſuaui iugo Chriſti & leui ſarcinæ collum ſuppoſuit, hortante ad id & corroborante cum filio Audomaro.

Cap. 2. Matth. 19.

Ambo igitur, & Friulphus parẽs, & Audomarus egregię indolis puer, accuratè implent, quod Saluator ait: Vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & veni, ſequere me. Atque ità mundo mortui, Deo viuentes, à rebus caducis inopes, cæleſtibus locupletes, Deo ſubditi, maligni dæmonis hoſtes, ætate diſpares, animo pares, ad Chriſti militum illud celeberrimum ſeſe contulêre monaſterium, quod Luxouium vocant, à ſanctæ memoriæ beato Columbano Abbate, in Burgundionum regione in Chriſti honorem ædificatum.

Cap. 3.

Præerat tum illius cœnobij ſanctæ multitudini beatus Euſtachius, cui vnanimiter ſua religioſa ac pia indicârunt vota, accommodantes ſe illi diuinæ ſcripturæ ſententiæ: Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi: maiores tuos, & dicent tibi.

Deut. 32. S. Euſtachij vita habetur 29. Martij.

Cernens autem ſanctus Abbas Euſtachius eos diuino flagrare amore, atque in beati Audomari tum vultu, tum ſermone cæleſtem gratiam animaduertens, ſalutare atque perfectum ex ſacræ ſcripturæ ſententijs eis conſilium præbuit, modò vtroſque ſimul, modò ſeparatim ſingulos adhortans, vt ſub diſciplina monaſtica ſiue regulari, cum ipſo in Dei ſeruitio perſeuerarent.

Audomarus cum patre ſuo fit monachus.

Ambo igitur diuino inflammati amore, ſpiritalis patris Euſtachij conſilium ſequentes, ſanctæ regulæ iugum mente deuota ſuſceperunt. Indè verò beatus Euſtachius immenſo repletus gaudio, eos in ſanctorum monachorum ſodalitatem admiſit.

Cap. 4.

Porrò Audomarus ſpiritali gratia plenus, ætate tener, fide robuſtus, monaſtici canonis rigorem complexus, in illo beato monachorum cœtu inſtitutus, omnibus Dei ſeruis Chriſto illic militãtibus, diuina id efficiente gratia, charus & amabilis fuit. Erat enim mente & corpore caſtus, obedientia atque humilitate præcipuus, diuina ſcientia refertus, charitate & manſuetudine conſpicuus, parſimonia ſeuerus, ieiunijs deditus & prolixis noctium vigilijs, animo commemorans illud ex Euangelio,

Luc. 12.

Beati ſunt ſerui illi, quos, cùm venerit, Dominus inuenerit vigilantes.

Cap. 5. Matth. 5.

Intereà fama eius longè lateque diffuſa, vſque ad Dagoberti Francorum Regis notitiam peruenit. non enim poteſt abſcondi ciuitas ſupra montem poſita. Multis indè labentibus annis, ab eodem Rege & omni populo vocatus & electus, ſancto Aichario Nouiomenſi agente Epiſcopo, ad inſtituendum & gubernandum Taruanenſis vrbis populum, cum multa animi humilitate Epiſcopi ſedem & dignitatem ſuſcepit.

S. Audomarus fit Epiſcopus.

Tum verò diuini verbi ſemina in credentium pectora deijciens, animarum & corporum languores ſanans, captiuos & vinctos redimens, viduarum ac inopum vel maximè curam gerens, plebem ſibi à Domino commiſſam, ad æterna promerenda præmia incitabat.

Cap. 6. Fuſcianus & Victoricus prædi-

Igitur plebs Taruanenſis, licèt longè ante eius aduentum, à beatiſſimi martyris Dionyſij ſocijs Fuſciano & Victorico, verbum Dei accepiſſet eo tempore, quo egregius Chriſti martyr Quintinus apud Ambianenſes prædicabat: at multa tamen

Tar-

Taruanenſium turba etiamnum idolorum cultum conſectabatur. Cùm enim Fuſcianus & Victoricus à Taruanenſibus profecti, in Ambianenſi territorio martyrium obijſſent, mox Taruanenſes ad dæmonum cultum relapſi fuêre: nec ij duntaxàt, qui nomen Domini anteà recipere noluerant: ſed illi etiam, qui à ſanctis martyribus baptizati fuerant, pari errore implicati, idola colebant.

cant apud Morinēſes.

Cap 7. S. Audomarus conuertit Taruanenſes.

Itaque Chriſti antiſtes Audomarus in eam vrbē ingreſſus, ſalutifera ſcripturæ cæleſtis præcepta ſtolidis paganorum pectoribus inſtillabat, menteſque horridis ignorantiæ tenebris occæcatas, illuſtri ſermonis Euangelici lumine colluſtrauit, ſimulacra euerſa igni tradidit, ſacrilegum eorum cultum ab ea vrbe funditùs exturbauit, ac ſalutaribus baptiſmi vndis eius populum expiauit.

Cap.8.

Cùm autem die quodā in oppido, quod Bononiam (alij Boloniam) vocant, præſens adeſſet, poſt nocturnas vigilias more ſuo diluculò exurgēs, ad eccleſiam ſe contulit, vt diuina animum cōtemplatione reficeret, lachrymiſque & precibus vacaret. Poſtquàm autem ſacroſancta Miſſarum celebrauit ſolennia, ſub meridiem defeſſos artus in lectulo collocauit, aliquantæ quietis captandæ cauſa. Acceſſit autem quidā ad eum iuuenis ex adſtantibus, petens copiam eundi ad litora mari propinqua, & ludo illic ſeſe exercendi. Reſpondit autem ei vir ſanctus ore prophetico: Non expediet tibi, fili mi, ſine me quoquàm abire. Itaque nulla tibi datur à me facultas exeūdi, donèc me videris à ſomno ſurgere. Præuidit enim prouidus ſui gregis cuſtos, errāti iuueni quippiam mali euenturum. Dormiuit igitur iam laſſus venerabilis ſenex: at iuuenis patroni ſui iuſſa contemnens, vt ſolet iuuentus negligere præcepta maiorum, celeri curſu ad mare ſe proripit.

Claret ſpiritu prophetico.

Cap 9.

Cernens autem nauiculam ad litus conſiſtentem, qua ſolebant incolæ paruum tranſmittere flumen, quod Elnam appellant, ſtultè ac temerè, amore inepti ludi dementatus, in eam ſe recipit, volens in vicinis litoribus ludo operam dare. Eccè autē ludentem illum mox abimprouisò ventus vehemens protrudit in mare, & ſæua tempeſtas ab alto exiſtit pelago, nauiſque nimiū tumeſcentibus quaſſata vndis, ſimulque & gubernatore deſtituta & remige, errabunda huc illucque vagatur. Talibus ergò ille miſer implicatus periculis, tandèm acerbè deplorat ſancti patris ſe monita contempſiſſe, & iam nec propriæ, nec alienæ regionis litora conſpiciens, vltima mortis diſcrimina pertimeſcit. At verò diuina miſeratio audiens illum merita ſancti Audomari implorantem, nauim ad Saxonum regionem appulit. Sed metuens ille, nè fieret præda raptorum, ſeque ob almi patris cōtemptum reum agnoſcens, pectuſque crebrò tundens, ad nauiculam ocyùs ſe recipit. Et eccè benigniſſima Domini miſericordia, & beati Audomari meritis adiutus, proſpero curſu pelagus emetitur, donèc ad eum rediret portum, vndè illum valida venti vis extruſerat, vbì Elna fluuiolus in mare euoluitur. Multùm proindè exhilaratus ſe in natiuo conſiſtere ſolo, immenſas Domino gratias agit, & ad oppidum properans, reperit ſanctum præſulem eo loco, quo illum reliquerat. Toto ergò corpore proſtratus, temerarios auſus ſuos illi confitetur, & vt miſerandum in modum iactatus ſit in pelago, atque ipſius meritis tandèm liberatus. Eum verò repræhendens vir ſanctus, benignè reſpōdit: Nónne ego prohibueram, fili, nè aliquò te conferres? Sed tu verba patris paruipendenda putâſti. At nunc quandò diuina miſericordia è tantis periculis te extraxit, præcipio tibi, nè cuiquam iſthuc reueles, donèc ego ſuperſtes ero. Et ſiluit quidem adoleſcens, quandiù vir ſanctus ſuperuixit: ſed poſtquàm ille cælos petijt, res ſub modio abſconſa, vbiquè celebris euaſit.

Pœna immorigeri iuuenis.

Ingens miraculum.

Cap. 10.

Eſt aliud miraculum, quo Dominus voluit omnibus teſtatum efficere, quantis ornatus ſit meritis antiſtes beatiſſimus Audomarus: Abiens quandoquè ad propinqua vrbi viſitanda loca diœceſis ſuæ, circa horam diei ſextam ſub patulæ arboris tegmine dedit ſe ſopori haud procùl à villa, quæ Iormacus dicitur. Indè poſt breuem quietem ſurgens, iubet ex ligno fieri Crucis effigiem, eamque ſub eadem arbore defigi. Proxima nocte eo in loco refulſit lux immenſa. quo factum eſt, vt ab eo tempore vſque in præſens locum illum ceu ſacrum venerentur, & multi hodieque illic homines morbidi optata ſalute potiantur.

Effigiem Crucis iubet vir ſanctus fieri.

Cap. 11. Mummolinus, Bertramnus & S. Bertinus, Audomari diſcipuli.

Per idem tempus tres venerabiles viri, & in Chriſto pia animorum conſpiratione fundati, Mummolinus, Bertramnus & Bertinus ex territorio Conſtantienſi ad ſanctum venêre Audomarum, cupientes cum beato præſule verbo vitæ perfrui, & pro ſanctæ Trinitatis amore, contempto paterno ſolo & cunctis vitæ oblectamentis,

nudi ſanctæ regulæ inſtitutum amplecti. Eos vir beatus, & in illis Chriſtũ cum multa animi exultatione & erga Deum gratiarum actione ſuſcepit, Deum laudans, quòd tales ipſi miſiſſet adiutores, qui ſubditis ei populis ęternæ ſalutis ſacramenta declararent. Erant enim eruditione præclari, & in catholica fide benè maturi. Tum quoquè feruebat in illis charitas Chriſti, qui eos, quos viſitat, omni virtute confirmat & munit.

Cap. 12. Cùm ſic ergò præſul ſanctiſſimus Morinenſem eccleſiam gubernaret, & fœdiſſimum paganiſmum cæleſti doctrina extirparet, Adroaldus quidam rebus locuples, ſtemmate mundanæ nobilitatis clarus, beato Audomaro in diuinis laborante triumphis, catholicæ fidei doctrinæ aures mentemque accommodat, planè detrectãs ceruicem deincèps dæmonum inclinare ſimulacris. Eum vir ſanctus baptiſmo expiauit, æternæ ſalutis immenſas opes, & horrendas inferorum tenebras ei inculcans.

Adroaldum viru nobilẽ conuertit S. Audomar⁹.

Cap. 13. Itaque Adroaldus admixtus iam turmis fidelium, eccleſiæ limen, quod anteà valdè erat deteſtatus, religioſè frequentat, Chriſtumque veneratur & adorat. Hinc amoris diuini ſtudio, ad cęleſtes opes inhians, omnes facultates ſuas & villam Sithiu Chriſto & ſancto Audomaro tranſcribit. O te præclarum Chriſti opibus Adroaldum, qui dum terrenis facultatibus te exhæredem feciſti, cæleſtis paradiſi hæres es inſtitutus. Natura quidem te veteri fructu priuauit, vt dum nulla tibi ſupereſſet in ſobole poſteritas, ipſe Chriſtus tuæ hæres fieret hæreditatis.

Adroaldus hæredem omnium bonorum ſuorum Chriſtum facit.

Cap. 14. Porrò ſanctus Audomarus, dum extirpatis ſpinis & vepribus, mundat Chriſti meſſem, etiam horrea præparare volens, egregium templum in Sithiu magnis ſumptibus extruit in ſanctiſſimæ Dei genitricis & perpetuæ Virginis honorem, ſanctorum patrocinijs illud muniens. At ſancti illi diuinæ religionis cultores, Mũmolinus, Bertramnus & Bertinus, in Domino conſpirantes, cœnobium condunt, quod Vetus Templum dicitur. Atque illic fraterna concordia Angelicam inſtituit monachorum vitam, & cæleſtem adunauit in Chriſti laudibus ſodalitatem.

Extruit tẽplum in Sithiu S. Audomarus.

Cap. 15. Sed cùm animaduerterent locum illum monaſticæ quieti minùs accommodum, explorare inſtituunt, habeántne vicina loca monaſticæ diſciplinæ ſitum opportuniorem. Eſt verò illic ſtagnum, marinos æſtus imitans, cùm flat Eurus vehementior. Eò ſe conferunt tres illi milites Chriſti: nauim intrant ſine remige, vt eò tendant, quò ſit viſum ſpiritui ſancto. Excipit eos nauis in ſtagni gurgite, nullo neque remigio, neque remigis arte inſtructa, non ventorum acta flatibus, nullas neque merces, neque commeatum ferens, ſed ſolos habens electos Chriſti miniſtros, fidei feruore adeò communitos, vt nulla corporei victûs habita ratione, nequaquàm ſe in terram exituros affirmarent, donèc adſpirante ipſis Spiritu ſancto, tum demùm nauis ad litus diuina virtute & gubernatione ad eum pertingeret locum, quem Chriſtus ipſis daturus eſſet, cùm ipſi pſallendi ordine in Dauidico Pſalterio ad eum verſum perueniſſent: Hæc requies mea in ſeculum ſeculi: hîc habitabo, quoniam elegi eam. Quid multa? Nauicula errabundo radit iter tramite, eamque mira fidei vis regit per vndas. Sancti benè ſperant, & confidunt Deo: orant, vigilant, cælo intenti pſallunt.

Sine remige & ventis nauigãt ſancti viri.

Pſal. 131.

Cap. 16. Cùm autem iam pſalmodia recto ordine ad eum perduceretur verſum, Hæc requies mea, ad litus nauicula mira celeritate appellitur, Angelico, vt credimus, ducta moderamine. Ità vno eodemque tẽporis puncto, quod eſt dictu admirabile, & verſus pſalmi & litus attingitur. Tum verò ſancti viri hymnum Deo promentes, & gratias toto pectore agentes, ab hoſpita excipiuntur tellure.

Vide miraculum.

Cap. 17. Exeuntes autem è cymba in terram, diuino ipſis munere datam, Angelicos ciues hoſpita terra miratur, ſancto propediè m monachorum cœtu ornanda. Illi verò magno pectoris feruore ſeſe accommodant ad extruendum illic monaſterium. Congratulatur illis Apoſtolicus Chriſti antiſtes Audomarus, fauet eorum ſtudijs, vrgetq; conatus. Multi confluunt artifices, templum cõditur ad * Agmonem fluuium. Necdùm operi ſuprema erat impoſita manus, & iam monaſtico ſtructa apparatu, fortiſſima caſtra religioſorum virorum implet multitudo. Itaque ſacerdos Domini Audomarus in his omnibus Dominum benedicens, Mummolinum illi cœnobio præficit. Is verò paſtoris munus adeptus, cæleſtis doctrinæ ſemina diſcipulis depromit, dæmonum virus linguæ fulminibus profligat.

** Agnionẽ*

Conditur monaſteriũ Sithienſe.

Cap. 18. Et iam Deo plenus, inſtàr cedri Libani, virtutum ſuarum longè lateque diffundit odorem ſuauiſſimum. Vndè factum eſt, Domino id agente, vt poſt deceſſum

Aicharij,

Aicharij, ipſe illi in Nouiomenſis eccleſiæ cathedra ſucceſſerit: in quo pontificatu ſex & viginti annis ſtrenuè ſe gerens, iam vltima ætate, depoſito fragilis carnis pondere, Angelicis ciuibus adiunctus eſt. Mummolinus creatur Epiſcopus Nouiomenſis.

Porrò in Epiſcopum electo Mummolino, ſanctus Audomarus paſtoralem curam Sithienſis monaſterii beato Bertino demandauit: qui illo miniſterio probè fungens, talem ſe omnibus exhibuit, vt à cunctis amari poſſet potiùs, quàm timeri. Itaq; in eius venerandi patris amorem conſpirant illa Dei agmina, & magna concordia tam egregio duci adhærēt, quem in cunctis moribus ſuis ſerpentis prudentiam, cum columbæ ſimplicitate coniunctam, conſectari viderent. Cap. 19. S. Bertinus fit Abbas Sithienſis.

At ferax Euangelicæ vitis palmes ſacer Audomarus, cùm iam eos virtutum ferret fructus, vt per eum lex vitæ omnem illam regionem ſanctificaret, fides intemerata ſceptrum ſibi vendicaret, mortis iura abolerentur lauacri diluuio, cœpit corpore debilitari, & vt pia mens diuinis propinquior fieret, vtroque oculorum lumine orbatus eſt. Itaque prouidus ille ſpeculator inter Chriſticolas verſatur corpore cæcus, ſed lucis præclara de ſe exempla præbet. Porrò autem mente perluſtrans illam ſempiternæ lucis arcē, miratur Angelicos Ordines: paradiſum quoquè illuminatis cordis oculis contemplans, nectareo ligni vitalis fructu ſe ſatiat. Felix ſanè ea corporeæ lucis amiſſio, quæ menti cæleſtis luminis adfert copiam maiorem, quo Chriſtus Ieſus conſpicitur, cæli oſtia reſerantur. Cap. 20. S. Audomarus fit cæc⁹.

Poſtquàm autem Morinenſis ſiue Taruanenſis cathedra triginta annorum ſpatio tanto eſſet potita præſule, columna illa Dei corporeis deſtituta viribus, acri cœpit febre pulſari, concuti, atque diſcruciari. Tandèm victa membra lecto affiguntur, ſed mens inuicta priſtinum conſeruat fidei tenorem. Deniquè quinto Idus Septembris rumpit vincula corporis, cum Chriſto victura in ſecula ſeculorum. Cap. 21. Obitus S. Audomari.

Sub mortem autem paſtor Apoſtolicus ad limina matris eccleſiæ debilis progreditur, ſuſcipiunt lugentia mœnia patrem. Deinde diuina ſumpturus ſacramenta beatus ſenex accedit, lachrymæ ab imo pectore erumpunt, offert Deo fragrantia precum thura, animo ad cæleſtia ſuſpenſus, corpore humì proſtratus. Sacroſancto igitur corporis & ſanguinis Chriſti ſacramento pectus ſuum communit, & abituræ animæ diuinum præbet viaticum. Adſtat ipſe ſacris altaribus hoſtia viua, ſancta, Deo accepta, atque hunc in modum precatur: Agne Dei, per iſtas æterni panis delicias, ſuſcipe pro tua pietate vota ſupplicantis. Eccè ad te venio, relinquo eos, quos mihi commiſiſti: miſerere figmenti tui: me iam cæleſtis excipiat gratia, & tuos tua ſeruet miſeratio: vt te in paterno ſolio regnantem videamus, nec vnquàm de membris tuis hoſtis triumphet. Cap. 22. Sub mortē accipit Dominici corporis ſacramentum.

Ijs verò omnibus peractis, rursùm lecto excipitur, æterni panis ſuauitate refectus. Et eccè cæleſti melodia euocatur anima è corpore, digna quæ diuinis conſpectibus præſentetur. In eius egreſſu quæ illic fuerit odoris fragrantia, quis pro dignitate explicet? Vincebat ea aromata omnia, omnes balſami & thuris odores. Cap. 23.

Non latebant hæc beatum Bertinum: ſed de ijs diuinitùs edoctus, abſque mora venit ad ædes, in quibus iacebat funus, diſcipulorum caterua ſtipatus: tollitque illud corpus nulla vnquàm libidine pollutum, & abſportat ad monaſterium perpetuæ Virginis & matris Domini, quod beatus Audomarus in Sithiu primò condiderat, ipſiſque Bertino & omni eccleſiæ Sithienſi mandauerat, vt illic corpus ſuum humarent. quod & factum eſt. Cap. 24. Sepelitur in monaſterio Sithienſi.

Ità ſanctus Pontifex, cæleſtia ſcandens regna, in finibus Abrahæ requieſcit: eius ſacræ exuuiæ terreni corporis multis virtutibus coruſcant. Lampas apud eius ſepulcrum ſuſpenſa, cælitùs accenſa eſt, & benedictio Chriſti oleum illi ſuppeditauit, quo longo arſit tempore. Aptè ſanè ipſas ſignorum primitias dedicauit cæleſte oleum, pacis ſymbolum vel luminis, vt beatus Audomarus ab his euocatus tenebris, luciſſimis Angelorum ordinibus credatur inſertus. Ab eo enim tempore ex illo venerando beati antiſtitis loculo morborum omnium multiuaria eſt curatio profecta, & quibuſlibet corporum infirmitatibus ſancti præſulis pietas medicatur. Cap. 25. Miracula ad eius ſepulcrum corpus.

Poſt eius felicem obitum caſu quodam duo inter ſe conuenēre, alter ſimplici & aperto, alter vafro & verſuto ingenio. Rogat fraudulentus ſimplicem, vt argenti ſolidum mutuò ſibi det: iureiurando affirmat, ſe bona fide redditurum. Homo ſimplex pietate ductus, facit quod ille petit, cùm ſpopondiſſet ad certum diem ſe perſoluturum. Iam dies aderat: commonefacit hominem, vt reddat debitum. Ille tanquàm Cap. 26.

præter

præter ius faſque reddere iuſſus, quod non deberet, ſtomachatur: bonum virum toruis oculis intuetur, & multa comminiſcens, ait ſe neſcire quid velit: ſe ne teruncium quidem ab illo vnquàm accepiſſe. Reſpondet alter: Eamus ergò ad venerandũ Audomari patris ſepulcrum, & ſi per eum noſtræ regionis procuratorem, non dubitaueris iurare verum eſſe, quod nequiter fingis, immunis eris à ſolidi perſolutione. Eũt pariter ad ſacrum beati Audomari corpus, & cùm non longè abeſſent, dicit creditor debitori: Cur ipſum quieſcentis patris turbabimus loculum? Deus iuſtus iudex vbiquè eſt, & ſolus implet omnia, nec virtus beati Audomari intrà ſepulcrum incluſa eſt. Hoc ergò in loco, quo nunc ſumus, illius ſancti patris nomen teſtificare, & mihi erit ſatisfactum. Ille miſer ſemper æſtuantis auaritiæ cæcatus libidine, verſo ad ſacrũ templum vultu, & ad cælum ſublatis manibus, dum vult commotis labris periurio ſe obſtringere, confeſtim corruit & ad extrema perducitur. Oculi crepantes ſuis mouentur locis, nerui membrorum omnium diſſoluuntur, ſpiritus per immenſos extortus cruciatus, tertio die excedit è corpore.

Vltio cæleſtis in peierare volentem.

Cap. 27. Vinct⁹ diuinitùs ſoluitur.

Quidam ob perpetrata facinora proſcriptus, & catena ad collum vinctus, maniciſque ferreis conſtrictus, cùm iuxta beati Audomari fores traheretur, mox vinculis omnibus abſolutus, celeri curſu ſolus ad eius ſacrum tumulum ſe recipit, multum ibì lachrymarum imbrem fundens. Sanctus verò pontifex magiſtri ſui veſtigijs inſiſtens, qui ſe dicit nolle mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat: clementiſſimum ſe illi exhibet, quem permulta flagitia damnabant. Ingens verò ſtupor obtinet tortores, captiuique veſtigia ſequentes, vident eum beati Audomari ſepulcro inhærere: nec auſi vlteriùs torquere hominem, tam præſenti ſancti antiſtitis virtute liberatum, faciunt ei copiam liberè, quò velit, recedendi.

Ezech. 18.

Cap. 28. Nota antiquã deuotionem.

Iam verò potentes ſeculi cateruatim ad limina tanti patris venerabundi aduolãt, & quia inter primos in cæleſti aula eum reſidere, & profuſa benignitate prælargum illum non dubitant, ſancta cum illo commercia inſtituunt: donant & offerunt Deo atque beato Audomaro pro maximis exigua, pro cæleſtibus terrena, vineas & agros plurimos pro ſemper vernãtis paradiſi campis & hortis amœniſſimis. Eiuſmodi ſanctis deſiderijs flagrantes & finitimi & longinqui, cum ſibi pariter patronum conciliant. In quibus Franci non pauci, diuina gratia permoti, cùm tam pijs feruerent deſiderijs, vineta ſua in ius beati Audomari transſudere, additis etiam agris & alijs rebus, & donationes ſuas dignis teſtimonijs confirmârunt.

Cap. 29.

Per id tempus, cùm iam vineæ maturos, eoſque copioſos, ferrent botros, Hekkinus quidam in beati Audomari vineam ingreſſus, abſtulit indè vuas non paucas: furtiuoque lætus onere ad ſocios redijt paſcendis pecoribus occupatos. Rogant illi, vt è ſpolijs nonnihil ipſis impertiatur. Mox annuit infelix: ſed dum immiſſa in ſinum dextra, quem ſiniſtra pandebat, vult proferre botros, ſubitò eius brachia obrigeſcũt, vt moueri non poſſent, & os retrò contortum, omnem amittit loquendi facultatẽ. Id ſocij eius conſpicati, miſeratione quadam affecti, hominem diuinitùs percuſſum, mox ad herum eius adducunt, cauſamque omnem eius mali exponunt. Ille verò famuli vicem miſeratus, toto animo cæleſtẽm ei ſtudet conciliare medicinam. Itaque ferens ſecum vini optimi certam menſuram, & munuſcula, quæ tum ad manũ erant, puerum percuſſum ſecum ducit ad baſilicam pagi, quem Gebuualdeldorp vocant, & illic munera ſacrę aræ imponens, vnà cum puero totus humì proſternitur, tacitiſq; lachrymis & precibus Dominum & ſanctum Audomarum interpellans, orat vt ægri membra ſanentur. Ibì pius ſacerdos adeò eius precibus annuit, vt mox incolumis ſurgeret tam malè mulctatus ſeruus. Cui herus congratulans, deuota mente nomen Chriſti benedicit, & annua ei vouet munera, quæ etiam quoàd ſuperuixit, religioſè perſoluit. Omnes verò eo miraculo adeò ſunt perterrefacti, vt nullus deincèps auſus fuerit lædere patrem venerandum, & non modò non ingredi quiſquam conatus ſit in vineas eius ſeptis munitas, ſed ne gramina quidem agrorum eius contingere voluerit, niſi id fratres permiſiſſent. Gloria tibi, Chriſte, qui ſic percutis aduerſos, & miſereris reſipiſcentium.

Punitur ſacrilegus.

Diuinitùs curatur.

Cap. 30. Nota antiquam deuotionem in diebus Rogationum.

Eodem ferè tempore ſub feſtum Dominicæ Aſcenſionis, cùm more recepto triduanæ fiunt Supplicationes ſiue Rogationes, & ſacroſanctæ Crucis vexilla totius Eccleſiæ proles deuoto pectore ſequitur, nudis pedibus incedens: vbì maxima populi multitudo decóra proceſſione, peractis officijs, ad ſanctam reuerſa fuit ædem, in qua beatiſſimi Audomari ſacra oſſa quieſcunt, quædã mulier cum filiabus duabus adfuit:

è qui-

è quibus minor natu, intolerabili ſitis ardore vexata, cum lachymis id indicat ſorori, vt ſolet ætas puerilis. Illa verò dolens vicem eius, ducit eam ad puteum S. Audomari, qui in eius crypta eſt, altitudine pedum ſexaginta. Sed cùm reſtis deeſſet, qua hauriret aquam, puella tandiù ſiti cruciata, hærebat ad os putei, ſeque genibus volutans, ſuaue ducebat vel vidiſſe diù concupitam aquam. Interìm præceps ruit in puteum. Id cernens eius ſoror, magno clamore & eiulatu totum populi cœtũ eò pertrahit. Inquirunt omnes, quæ tantarum ſit cauſa lachrymarum. Reſpondet illa: Huc ego acceſſi cum ſorore mea & matre. At ſoror ſiti æſtuans, malecauta in medias labitur aquas, & nunc ſitibunda mortem bibit ſub aquis. Tractant inter ſe omnes, qua poſſint ratione cadauer extrahere è puteo, & mandare ſepulturæ. Immittitur reſtis, eaque puer illigatur, qui è profundo educat puellam, & puteum à cadaueris futura putredine ſeruet, quem beati Audomari præclara virtus ſanctificet. Sed cùm fons ille morbis omnibus ſalutarem adferret medicinam, nullis ſordibus inquinari potuit. Deniquè inuenta eſt puella viua inſtàr anſeris natare ſuper aquas. Eam puer ſecum attulit, capillis quidem eius prorsùs ab aqua intactis, ſed limbis veſtis nonnihil madefactis. Tanto igitur miraculo conſpecto, ſummam & ſacroſanctam Trinitatem in beati Audomari meritis plebs vniuerſa benedixit.

Inſigni miraculo illæſa ſeruatur puella in puteum lapſa.

Cap. 31.

Hæc nos pauca ex innumeris ſanctiſſimi Audomari miraculis & virtutibus conſcripſimus, qui ſanè etiam præcipuis ſanctis æquiparandus videtur pietate, ſignis, virtutibus & meritis. Ad eius tumulum cunctis ritè venerandum omnis generis ſalutaris medicina exhibetur: cæcis lumen, ſurdis auditus, mutis loquendi facultas reſtituitur, nerui contracti laxantur, dæmones pelluntur, ad laudem & gloriam omnium Creatoris & Redẽptoris Domini noſtri Ieſu Chriſti; cui eſt cum æterno patre & ſpirituſancto æqualis honor & eadem gloria per immortalia ſecula ſeculorum, Amen.

Miracula ad tumulũ S. Audomari.

DE SANCTIS EPISCOPIS ET MARTYRIBVS, NEMESIANO, FELICE, LVCIO, ITEM ALTERO *Felice, Litteo, Poliano, Victore, Iadere, Datiuo &c. Epiſtola 77. beati Cypriani Epiſcopi Carthaginenſis: vel, vt alij habent, libri tertij Epiſtola 25.*

Cyprianus Nemeſiano, Felici, Lucio, alteri Felici, Litteo, Poliano, Victori, Iaderi, Datiuo coëpiſcopis: itèm compreſbyteris & Diaconibus, & cæteris fratribus in metallo conſtitutis, Martyribus Dei patris omnipotẽtis, & Ieſu Chriſti Domini & Dei conſeruatoris noſtri, æternam ſalutem.

10. Septembris.

GLORIA quidẽ veſtra poſcebat, beatiſſimi ac dilectiſſimi fratres, vt ad conſpectum atque ad complexum veſtrũ venire ipſe deberem, niſi me quoquè ob confeſſionem nominis relegatũ, præfiniti loci termini coërcerent. Sed quomodò poſſum, repræſento me vobis, & ad vos, etiamsì corpore & greſſu venire nõ datur, dilectione tamen & ſpiritu venio, exprimens literis animum meum, quo in iſtis virtutibus & laudibus veſtris lætus exulto, participẽ me computans vobis, etsì non paſſione corporis, conſortio charitatis. An ego poſſim tacere, & vocem meam ſilentio premere, cùm de chariſſimis meis tam multa & glorioſa cognoſcam, quibus vos diuina dignatio honorauit: vt ex vobis pars iam martyrij ſui conſummatione præceſſerit, meritorum ſuorum coronam de Domino receptura: pars adhuc in carcerum clauſtris, ſiue in metallis & vinculis demoretur, exhibens per ipſas ſuppliciorum moras corroborandis fratribus & armandis maiora documenta: ad meritorum titulos ampliores tormentorum tarditate proficiens, habitura tot mercedes in cæleſtibus præmijs, quot nũc dies numerantur in pœnis? Quæ quidem vobis, fortiſſimi ac beatiſſimi fratres, pro merito religionis ac fidei veſtræ accidiſſe non miror, vt vos ſic Dominus ad gloriarum ſublime faſtigium clarificationis ſuæ honore prouexerit, qui ſemper in Eccleſia eius cuſtodito fidei tenore viguiſtis, conſeruantes firmiter Dominica mandata, in ſimplicitate innocentiam, in charitate concordiam, modeſtiam in humilitate, dili

S. Cyprianus exul propter Chriſtum.

Nota qui mores proueħebant ad martyrij gloriam.

diligentiam in adminiſtratione, vigilantiam in adiuuandis laborantibus, miſericordiam in fouendis pauperibus, in defendenda veritate conſtantiam, in diſciplinæ ſeueritate cenſuram.

Ac nè aliquid ad exemplum bonorum factorum deeſſet in vobis, etiam nunc in confeſſione vocis & paſſione corporis fratrum mentes ad diuina martyria prouocatis, duces vos exhibendo virtutis: vt dum grex paſtores ſuos ſequitur, & quod fieri à præpoſitis cernit, imitatur, paribus obſequiorum meritis à Domino coronetur. Quòd autem fuſtibus cæſi priùs grauiter & afflicti, per eiuſmodi pœnas initiâſtis confeſſionis veſtræ religioſa primordia, execranda nobis iſta res non eſt. Neque enim ad fuſtes Chriſtianum corpus expauit, cuius eſt ſpes omnis in ligno. Sacramentum ſalutis ſuæ Chriſti ſeruus agnouit: redemptus ligno ad vitam æternam, ligno prouectus eſt ad coronam. Quid verò mirum, ſi vaſa aurea & argentea in metallum, id eſt, auri & argenti domicilium dati eſtis, niſi quòd nunc metallorum natura conuerſa eſt, locaque, quæ aurum & argentum dare antè conſueuerant, accipere cœperunt? Impoſuerunt quoquè compedes pedibus veſtris, & membra felicia ac Dei templa infamibus vinculis ligauerunt: quaſi cum corpore ligetur & ſpiritus, aut aurum veſtrũ ferri contagione maculetur. Dicatis Deo hominibus, & fidem ſuam religioſa virtute teſtantibus, ornamenta ſunt iſta, non vincula: nec Chriſtianorũ pedes ad infamiam copulant, ſed clarificant ad coronam. O pedes feliciter vincti, qui non à fabro, ſed à Domino reſoluuntur. O pedes feliciter vincti, qui itinere ſalutari ad paradiſum diriguntur. O pedes in ſeculo ad præſens ligati, vt ſint ſemper apud Dominum liberi. O pedes compedibus & tranſuerſarijs interìm cunctabundi, ſed celeriter ad Chriſtum glorioſo itinere curſuri. Quantùm vult hîc vel inuida crudelitas, vel maligna, nexibus vos ſuis & vinculis teneat: citò à terris & pœnis iſtis ad cælorum regna venietis. Non fouetur in metallis lecto & culcitris corpus, ſed refrigerio & ſolatio Chriſti fouetur. Humì iacent feſſa laboribus viſcera: ſed pœna non eſt, cum Chriſto iacere. Squalent ſine balneis membra, ſitu & ſorde deformia: ſed ſpiritaliter intùs abluitur, quod foris carnaliter ſordidatur. Panis illic exiguus: at nõ in ſolo pane viuit homo, ſed in ſermone Dei. Veſtis algentibus deeſt: ſed qui Chriſtum induit, & veſtitus abundanter & cultus eſt. Semitonſi capitis capillus horreſcit: ſed cùm ſit caput viri Chriſtus, qualecunque illud caput deceat neceſsè eſt, quod ob Domini nomen inſigne eſt. Omnis iſta deformitas, deteſtabilis & tetra gentilibus, quali ſplendore penſabitur? Secularis hæc & breuis pœna, quàm clari & æterni honoris mercede mutabitur, cùm ſecundùm beati Apoſtoli vocem, transformauerit Dominus corpus humilitatis noſtræ, conformatum corpori claritatis ſuæ?

Sed nec in illo, fratres dilectiſſimi, aliqua poteſt aut religionis, aut fidei iactura ſentiri, quòd illic nunc ſacerdotibus Dei facultas non datur offerendi & celebrandi ſacrificia diuina. Celebratis, immò offertis ſacrificium Deo & precioſum pariter & glorioſum, & plurimùm vobis ad retributionem præmiorum cæleſtium profuturũ, cùm ſcriptura diuina loquatur & dicat: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non deſpicit. Hoc vos ſacrificium Deo offertis, hoc ſacrificiũ ſine intermiſſione die ac nocte celebratis, hoſtiæ facti Deo, & voſmetipſos ſanctas atque immaculatas victimas exhibentes, ſicut Apoſtolus adhortatur & dicit: Oro ergò vos fratres per miſericordiam Dei, vt conſtituatis corpora veſtra hoſtiam viuam, ſanctam, placentem Deo: nec configuremini ſeculo huic, ſed transformamini in renouatione ſenſûs, ad probandum quæ ſit voluntas Dei bona, & placens, & perfecta. Hoc eſt enim, quod præcipuè Deo placeat: hoc eſt, in quo maioribus meritis ad promerendam voluntatem Dei, opera noſtra proueniant: hoc eſt, quod ſolum Domino de beneficijs eius grandibus & ſalutaribus fidei ac deuotionis noſtræ obſequia retribuant, prædicante in Pſalmis & conteſtante Spirituſancto: Quid retribuã, inquit, Domino pro omnibus, quæ tribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Precioſa in conſpectu Domini mors iuſtorum eius. Quis nõ libenter & promptè calicem ſalutis accipiat? quis non appetat gaudibundus & lætus, in quo aliquid & ipſe Domino ſuo retribuat? quis non precioſam in conſpectu Domini mortẽ fortiter & conſtanter excipiat, placiturus eius oculis, qui nos in congreſſione nominis ſui deſupèr ſpectans, volentes cõprobat, adiuuat dimicantes, vincentes coronat, retributione bonitatis ac pietatis paternæ remunerans in nobis, quicquid ipſe præſtitit, & honorans quod ipſe perfecit? Ipſius enim eſſe, quòd vincimus,

Sancti martyres fuſtibus cæſi. 2.Tim.2. Damnati ad metalla. Vincti cõpedibus. Deut.8. 1.Cor.11. Philip.3. Nota de Miſſæ ſacrificio. Pſal.50. Rom.12. Merita operum. Pſal.115.

cimus, & quòd ad maximi certaminis palmam ſubacto aduerſario peruenimus, de-
clarat & docet Dominus, in Euangelio ſuo dicens: Cùm autem vos tradiderint, no- Matth.10.
lite cogitare quomodò aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid lo-
quamini. Non enim vos eſtis, qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in
vobis. & iterùm: Ponite in cordibus veſtris nõ præmeditari excuſare. Ego enim da- Luc.21.
bo vobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere aduerſarij veſtri. In quo quidem
& credentium magna fiducia eſt, & culpa grauiſſima perfidorum, non credere ei, qui
ſe opem ſuam daturum confitentibus pollicetur: nec rurſus eundẽ timere, qui æter-
nam pœnam negantibus comminatur.

Quæ vos omnia, fortiſſimi ac fideliſſimi milites Chriſti, inſinuâſtis fratribus no-
ſtris, implentes factis, quod verbis antè docuiſtis, futuri maximi in regno cælorum,
pollicente Domino & dicente: Qui fecerit, & ſic docuerit, maximus vocabitur in Matth.5.
regno cælorum. Deniquè exemplum veſtrũ ſecuta multiplex plebis portio, confeſſa
eſt vobiſcũ pariter, & pariter coronata eſt: cõnexa vobis vinculo fortiſſimæ charitatis,
& à præpoſitis ſuis nec carcere, nec metallo ſeparata. Cuius numero nec virgines de Multi mar-
ſunt, quibus ad ſexagenariũ fructum centenus acceſſit, quaſque ad cæleſtẽ coronam tyres pro-
gloria geminata prouexit. In pueris quoquè virtus maior ætate, annos ſuos cõfeſſio- miſcui ſe-
nis laude tranſcendit, vt martyrij veſtri beatũ gregem & ſexus & ætas omnis ornaret. xûs & ætatis.
Qui nunc vobis, dilectiſſimi fratres, conſcientiæ victricis vigor? quæ ſublimitas animi?
quæ in ſenſu exultantia? qui triumphus in pectore? vnumquenque veſtrûm ſtare ad
promiſſum Dei præmium? de iudicij die eſſe ſecurum? ambulare in metallo, captiuo
quidem corpore, ſed corde regnante? ſcire Chriſtum ſecum eſſe præſentem, gauden-
tem tolerantia ſeruorum ſuorum, per veſtigia & vias ſuas ad regna æterna gradien-
tium? Expectatis quotidiè læti profectionis veſtræ ſalutarem diem, & iam iamque de
ſeculo receſſuri, ad martyrum munera & domicilia diuina properatis: poſt has mun-
di tenebras viſuri cãdidiſſimam lucem, & accepturi maiorem paſſionibus omnibus
& conflictationibus claritatem, Apoſtolo conteſtante & dicẽte: Non ſunt condignæ Rom.8.
paſſiones huius temporis ad ſuperuenturam claritatem, quæ reuelabitur in nobis.
Planè quia nunc vobis in precibus efficacior ſermo eſt, & ad impetrandum quod in
preſſuris petitur, facilior oratio eſt: Petite impenſiùs & rogate, vt confeſſionẽ omni-
um noſtrûm dignatio diuina conſummet, vt de iſtis tenebris & laqueis mundi nos Tenebræ &
quoquè vobiſcum integros & glorioſos Deus liberet: vt qui hîc charitatis & pacis laquei hui9 mundi.
vinculo copulati, contra hæreticorum iniurias & preſſuras gẽtilium ſimul ſtetimus, Nota.
pariter in regnis cæleſtibus gaudeamus. Opto vos, beatiſſimi ac dilectiſſimi fratres, in
Domino benè valere, & noſtri ſemper & vbiquè meminiſſe. Valete.

MARTYRIVM SANCTARVM VIRGINVM, MENODORAE, METRODORAE, ET NYMPHO- *doræ, authore Simeone Metaphraſte.*

NEC mulieribus quidem, nec puellis clauſum eſt ſtadium 10. Septem-
martyrij: ſed & eæ mortem cõtemnunt, & deceſſum ha- bris. Cap.1.
bent proludo: immò verò ipſum honorant & ample-
ctuntur, ex eo pulchras ſibi merces comparantes, nempe
regnum cælorũ. Propterea admirabilis quoquè trinitas Sanctæ vir-
martyrum, & virginum, Menodora, inquam, & Nympho gines Me-
dora & Metrodora, quæ verè erant dona virginitatis, nodora,
prompto & alacri animo ad hoc venerunt, & cum vo- Nympho-
luptate mortem ſuſceperunt fortiſſimè, non quæ ad in- dora & Me-
feros deducit, vt mors ſolet impiorum: ſed ad æternos trodora.
thalamos & ſacros porticus, & ad ipſum iucũdum ſpon-
ſum Chriſtum tranſmittit alacriter.

Atque modeſtè quidem & liberaliter fuerunt educatæ in Bithynia, (ea enim tan- Cap.2.
quàm generoſos aliquot ramos has tulit virgines) & eas circunuolârunt gratiæ vir-
ginitatis: ſimul autem exortus eſt etiam flos in vultu, & rubor in genis. Nam & iucun-
diſſimum exhibebant ſpectaculum, & per ſpeciem corporis animæ nobilitas ſenſim
in eis relucebat: & erant pulchræ citra curioſitatem. Paulatim autem eis excurrebat Fugiũt ho-
ætas, & amantes virginitatem, fugiebant hominum conſuetudinem, & deſiderabant minũ conſuetudinẽ.

ſolitudinem. Propter Chriſtum ergò relicta, quæ eas tulerat, patria, veniũt in quendam tumulum non procul à Pythijs thermis, & temperanter in eo viuebant, & in omni alia virtutis exercitatione ſtudioſæ erant & diligentes. Cùm autem procedente tempore admiſiſſent omnem gratiam diuini ſpiritûs, bonis reſplẽdebant operibus & miraculis, & copia gratiarum erant reuerà ciuitas ſita ſupra montem. Et ideò citò euadunt manifeſtæ, & multi ad eas confluebant: qui non ſolùm liberabantur à morbis & à malis ſpiritibus, ſed fiebant etiam diuites luce animæ & ſalute. Hæc peruenịunt etiam ad aures Frontonis, cuius fidei commiſſa fuerat regionis illius adminiſtratio, Maximiano tenente Romanorum imperium: & continuò mittit Fronto ſuum aſſeſſorem cum multis miniſtris & ſatellitibus, iubens vt quæreret virgines.

Multis clarent miraculis.

Cap. 3.

Cùm autem inuentæ fuiſſent: Vndenàm, dicebat Iudex, tanta eſt vobis audacia, vt; mitto cætera, Deum colatis, quem neque ipſe magnus Maximianus, neque nos honorantes in hodiernum vſque diem conſpecti ſumus? Nequaquàm autem perturbatæ, ſed in eodem animæ ſtatu manentes virgines: Nos, ó Iudex, dixerunt, non humano decreto Deum nôſſe didicimus: ſed eum vtiquè, qui ſemper eſt, & vniuerſum intuetur, confitemur: qui etiam hunc continet ordinem vniuerſorum, & poteſtate, nõ eſſentia, mente compræhenditur: qui munda vita delectatur, & virtute, & ijs qui ſic ex virtute vitam agunt, ſuæ bonitatis gratia ſolet apparére: & ſub quo Reges imperant, & Tyranni terram ſua obtinent ditione. Virgines hæc valdè conſtanter & concinnè reſpondentes Præſes intuens, & modeſtiam valdè eſt admiratus, & reſponſorũ ſapientiam. Diù itaque tacens, & hæc ducens pro miraculo, vix tandèm ſecundam intulit interrogationem, rogans quænam eſſent earum nomina, & quæ patria. Illæ autem: Primùm quidem, à Chriſto vocatæ ſumus, dixerunt. Quòd ſi etiam nomen à baptiſmo impoſitum oporteat addere, vna quidem Menodora, altera autem Metrodora, deindè tertia Nymphodora, dicimur. Patria autem nobis eſt Bithynia. Ex eodem verò ſemine productæ ſumus, & ab eadem matre ſumus educatæ, & ab eiſdẽ parentibus dilectæ ſumus, & eandem matrem, & eũdem patrem appellauimus. Eandem quoquè vitæ rationem ſecutæ ſumus, & eandem adhuc tenemus ſententiam.

Conſtans earum confeſſio.

Cap. 4.

Primùm callidè agit iudex.

Morum itaque & verborum liberalitatem ille ſilentio admiratus, curioſè admodùm & callidè vafer ille conatus eſt protinùs virgines ſeducere: Nè ergò, dicens, quæ dij ad concordiam bona dederunt, vos, ó charæ puellæ, reddatis vana & inania: ſed ſuper hæc etiam alia ædificate, & mihi parentes, dijs quoquè communiter ſacrificate, & tanquàm ſorores in beneuolentia erga eos conſentite protinùs, nec ſuſtineat altera alteram ſororem videre, turpiſſima, ô dij, & acerbiſſima patientem, & florem pulchritudinis probris & cõtumelijs miſerabiliter affici. Hæc ergò, vt qui, quæ oportet, dicam & vobis vtilia, à me accipite, & mihi paréte, tanquàm patri, in vos paternam ſeruanti affectionem. Sic enim Imperatoris beneuolentiam aſſequémini & gloriam, & vos excipiet affluentia & mare bonorum, & meritò felices ſemper exiſtimabimini, & memoriæ mandabimini. Sin minus, immane & crudele ſupplicium conſumet pulchram veſtram & teneram ſpeciem. Ad hæc excipiens Menodora: At nobis, inquit, ô Iudex, nec quæ tu promittis, videntur eſſe magna: nec quæ tu rursùs minaris, poſſunt vllum terrorem incutere. Nam frui quidem diuitijs, & delicijs, & gloria, & alijs iucundis, quo maiorem habet ad tempus voluptatem, eo ſtabilius ac diuturnius illic habet ſupplicium. Supplicia autem, & huius, in quod cadit interitus, corporis afflictio, nos quidem hîc fortaſsè moleſtia afficiunt, & efficiunt, vt dolor aliquis ſentiatur: lætitiam autem conciliabunt, quæ nunquàm eſt deſitura. Nam malum quidem, quod à te infertur, eſt ad tempus: & bonum, quod confertur, præterit: noſtri autem Domini & id, quod affert moleſtiam, eſt æternũ: & id quod lætitia afficit, ſemper manet. Sic & magìs videbimur ſorores, & ſorores animis potiùs, quàm corporibus, ſi ſicut nos venter vnus peperit, ità etiam mors conſummet pro pietate, & idem ſuſcipiat thalamus. Sic non diſſoluetur nobis amicitia, neque à nobis inuicèm ſeparabimur: ſed perpetuam ſeruabimus nobis fraternitatem & cõiunctionem, ſi ei, qui nos finxit ſorores, exhibeamus etiam ſororias voluntates. Sed te non negabimus, ſponſe Chriſte, coram hominibus. Nec tu ergò nos neges coram patre noſtro, qui eſt in cęlis. Caſtiga itaque, ô Iudex, hũc tibi pulchrũ florem corporis, & conſume flagellis. Nullum enim ornamentum pulcherrimum, neque aurum, neque tegumentum vllum magnificũ & varium, ità ornauerit corpus, vt tuæ plagæ, tua flagella, quæ nos iamdiù ſitimus propter Chriſtum, & quæ adhuc magìs deſideramus.

Addit minas.

Sapientiſſimè reſpondent virgines.

Hæc

Hæc non moderatè tulit Iudex,ſed omnem iram in hanc immiſit virginem: & ſta-tim iubet, alijs duabus abductis, exutam Menodoram cædi à quatuor lictoribus,& ſic exclamare præconem: Deos cole: bonis verbis & laudibus proſequere Imperatorem: latas leges noli iniuria afficere. Illa autem, cùm duabus horis cæderetur,nullum ſenſit dolorem. Nam propter inſignem generoſitatem ne plagis quidem ingemiſcebat. Vultûs autem rubor nihil omninò expalluit: toto enim oculo adſpiciebat ad futura, ſpeque ſuſpenſus & erectus erat eius animus. Stultus autem Iudex,qui hæc perſpicere non poterat,(occæcatos enim habebat oculos animæ) exiſtimabat ſe propter tormenta molliorem habiturum martyrem, & ad ea, ad quæ priùs, eam hortabatur, & iubebat rursùs ſacrificare. Illa verò, Et quodnam,inquit,aliud, præter hoc, opus à me factum eſt? An non vides, quòd me totā Deo meo ſacrificaui? Quænam enim eſt meo ſanguini vtilitas, dum deſcendo in interitū,ſi non eum priùs meo ſponſo ſacrificauero? Hæc cùm veluti quædā ſcintilla cecidiſſent in animū aſſeſſoris, eum magìs accenderunt, & eius furorem vehementiùs inflammârunt, & armauerūt contra ſacram illam animam. Et virgis oſſa conterebantur, & confringebantur genę roſeæ martyri, quæ non mouebatur omninò, nec concidebat. Erat enim omni ex parte alligata valido ac firmo Chriſti deſiderio. Deindè ſpōſo ſuum aduentū ſignificat. Et cùm magna voce clamâſſet, Domine Ieſu Chriſte,mea exultatio, meus amor, ad te ſpem meam confugio, accipe in pace meam animam: & ipſum emiſit ſpiritum, & præclarè aſſcendit ad ſponſum, quem diligebat, pro ipſo ſuſceptis ſtigmatibus & vulnerum cicatricibus exornata, & quouis flore ſpecioſiùs & iucundiùs variata.

Men·dora cæditur. *Non ſentit dolorem.* *Martyrium Deo gratiſſimū ſacrificium.* *O felicem ſanctiſſimæ virginis decessum.*

Cap 6.

Poſt quartum autem diem cùm apud ſe cōſultâſſet aſſeſſor,nè ab alijs quoquè eius ſororibus vinceretur,& animum verſâſſet in omnem partem,& mentis quodammodò intima explicâſſet penetralia, Metrodoram quidem & Nymphodoram ducit ad tribunal. Eas autem ille quidem miſer ſub ſuum producit conſpectum, & ponit ante pedes virginales pulchrum illud corpus ſororis, quod non habebat amictum, non integumentum, totum tumidum & confectum vibicibus,apertaque flagrorū & plagarum veſtigia ferens in omni membro, & quaſi ſentibus oblitum vulneribus, mirabile quoddam ſpectaculum,& nec ipſis quidem oculis credibile.Sic enim exiſtimabat fore, vt eas obſtupefaceret, & metum eis afferret, timentibus, nè eis tale aliquid eueniret. Sed illius quidem corpus ſic fuit propoſitum,& omnes qui circunſiſtebāt, animo perturbabantur, & manifeſtas effundebant lachrymas, & eo ſpectaculo mouebantur ad miſericordiam, præter ſæuam & immanem animam Iudicis. Eum enim non miſericordia, ſed ira potiùs ſubibat & indignatio. Illæ autem trahebantur quidē à proprijs viſceribus ad lachrymandū.ſed id eis nequaquàm permiſit cōſcientia. Sciebāt enim & martyrē eſſe ſororē,& ipſas quoquè hoc poſteà futuras,& ad ipſam mox eſſe vēturas per conſummationē. Itaque ſic fuerunt affectæ,perindè àc ſi veniſſent ad thalamos ſororis: erantque valdè lætæ & plenæ voluptate, vt quæ eam deducerent ad thalamos,in quos non cadit interitus, & vt nec ipſæ ab ijs eſſent remotæ, properarent.Sed Iudex etiamſi tam forti & tam excelſo fuiſſent animo ad conſpectū ſororis, non deſperauit tamen ſe eas eſſe perſuaſurum: ſed (vt eſt in prouerbio)omnē mouit lapidē partìm quidem minis tormentorum tentās earum labefactare animum: partìm autem bonorū promiſſis illicere: &, Si ſacrificaueritis,inquit, ſcribam ſtatìm ad Imperatorem.Ille autem pecunijs & opibus multis vos donabit,vosque viris genere & dignitate clariſſimis coniunget matrimonio, & inuenietis ſponſos dignos veſtra pulchritudine.

Metrodora cum ſorore ducitur ad tribunal. *Sorores eius victoria lætantur.*

Cap. 7.

Et is quidem hæc: illæ autem, Quouſquè, dicebant,non ceſſabis miſer,non noſtro ſolùm ſcopo, ſed etiam tibijpſi dicere cōtraria? & nunc quidem nos vocare ſorores huius beatæ, nunc autem nos aggredi, tanquàm alienas, & quæ facilè poſſunt vinci? Si nos ergò credidiſti eſſe ſorores genere, hanc etiam pro pietate conſtantiam, & nihil abiectum & illiberale, neque tali ſorore, neque illa, ex qua tres rami orti ſumus, radice indignum inuenturum exiſtima. Sin autem vis ſcire, qualis ſit noſtra conſtantia,ex ea quæ præceſſit, accuratè intellige.Si enim ea,cùm nullum haberet exemplar propoſitum,tantam oſtendit virtutem: quidnam fecerimus nos,tale exemplar, nempe ſororem, adſpicientes? An non vides, quemadmodùm illa vel iacens nos adhortatur, & cognationem reuocat in memoriam, & ad talem zelum nobis addit animū, ſeipſam præbens pulchrum exemplar decertationis? A qua certò ſcias nos non eſſe diſceſſuras,neq; illius nobilitatē habituras contemptui.Non fallemus parentes.illius

Cōtemnūt iudicis blādimenta.

 ſolius

ſolius parentes eſſe perſuadentes, ſi in periculum veniamus de pietate. Valeant diuitiæ, valeat gloria, & hæc, quæ ſunt è terra,& rursùs in terram reuertuntur. Valeant proci, in quos cadit interitus. Habemus nos Chriſtum noſtrum ſponſum,quem valdè amamus, & cui cùm dotem ſolùm dederimus, eam,quam pro ipſo ſubimus,mortem, ſacros immortales & æternos accipiemus thalamos, & præclarè apud ipſum regnabimus.

Cap. 8.

Ex his intelligens Iudex ſe nihil quidem effecturum, feruenti tamen iræ indulgens, ſecundam ſororem ſeorsùm dat ſecundo loco torquendam. Et ſublimè quidem in ligno pendet mulierum fortiſſima Metrodora, lampades autem ignis eam vrebant ex omni parte: & cùm ſpatio duarum horarum hoc graui premeretur ſupplicio, ſolùm ſuum clamabat amatorem, & eius inuocabat auxilium. Sed neque idolorũ negligebat deceptionem, ſed & eam ſubſannabat, &, id quod erat reuerà, turpẽ oſtendebat & ridiculam. Deincèps autem generoſam quidem illam virginem illinc deducit, ferreis verò vectibus ſubijcit, & vniuerſum eius corpus premit & confringit. Illa autem defatigatam iam ſentiens naturam, ſponſum dilectum alloquitur, vt quæ per mortem ei appropinquaret, & ſibi parat thalamum. Deindè animam ſuam credit manibus Angelorum,& tota ad ipſum excedit.Iniquus autẽ ille Iudex ſpem omnem abijciens, & nõ valens ferre ſummum dedecus, ſibi tamen quandã relinquebat conſolationem, nempe tertiam ſororem. Et cùm producendam curâſſet Nymphodorã, manſuetudinem & hilaritatem impudenter ſimulauit,& ei dixit: Mihi morem gere, ó pulchra adoleſcẽtula, quam ego plùs, quàm alias (deorum amicæ id ſciunt gratiæ) & admiror propter pulchritudinem, & ætatis miſereor. Morem mihi gere,qui non minùs,quàm germanæ filiæ tuo incendor amore: & accedens (quidnam eſt hoc graue?) deos ſolùm adora, & ſtatim maximam quidem tibi gratiam habebit Imperator: dabit autem pecunias & honores, & quod eſt longè maximum, apud ipſum fiduciam. Sin minùs, hei mihi, tu quoquè ipſa malè peribis: neque hæc mors acerba tibi quicquam omninò proderit, quomodò nec tuis profuit ſororibus.

Metrodora lãpadibus vritur.

Ferreis vectibus conteritur, & abit ad ſpõſum ſuum.

Nymphodora ſiſtitur Iudici.

Cap. 9.

Cùm ſic dixiſſet Iudex, poſtremò autem eam & prudentem & cæteris vocâſſet ſapientiorem, illa alia eius verba nõ magìs curans, quàm nugas,id autem ſolùm, quòd eam vocabat prudentem, excipiens: Non te pudet, inquit, nec erubeſcis, nunc quidem nominare prudentem, nunc autem verum Deum relinquentem, iubere ad tuos accedere dæmones? Et quonam modo, inquit, extremæ non fuerit hoc inſaniæ, & mentis planè emotæ, à communi Domino & vniuerſorum opifice deficientem ſequi manuum opera, quæ carent ſenſu & intelligentia, & ea colere, tanquàm deos? Quænam ex eis poſſim ſperare, & quænam lucrifacere, dic mihi, & accipio. Oſtende mihi, quid boni ſis conſecutus ex tua in illos ſpe, & parebo. Sed nihil potes dicere. Reuerà enim ſimulacra gentium, argentum & aurum, opera manuũ hominum. Similes illis fiant, qui colunt ea. Et ideò nè parcas ea, quæ velis, facere. En tibi carnes paratæ pati propter Chriſtum, & magìs, quàm tu nos punire. Tunc ignorans ſceleſtus, quid ageret, & quamnam ſpem appræhenderet, (per omnia enim fuerat repulſus) hanc quoquè ſublimem in ligno extollit, & ferreis eam diſcerpit vngulis. Sed illa ad hoc nullam neque vocem, neque gemitum emittebat: apertè autem oſtendebat,ſe cum Deo colloqui. Et hoc docebant & labra,quæ mouebantur,& oculi,quos ad cælum extollebat. Ille autem ſtolidus rursùs quoquè verbis eam eſt aggreſſus, nõ citra violentiam, & per præconem iuſſit eam ſacrificare, & liberari à tormentis. Illa verò dicebat: Me Domino meo ſacrificaui, propter quem vel pati eſt voluptas, & mori lucrum. Illud autem iniuſto iudici maiorem accendit furorem. Deindè autem eam quoquè ferreis contriuit & confregit vectibus. Sed huius quoquè omninò curam ſimiliter gerebat Deus vt ſororum, & efficiebat, vt immane vinceret ſuppliciũ, & aduersùs ipſam fortis ſtaret naturam. Deindè eam quoquè ad ſe accerſit, & virgo libenter deponit animam in ſinu amatoris.

Nymphodora iudicem ludefacit.

Pſal. 113.

Ferreis vngulis diſcerpitur.

Vectib⁹ ferreis conteritur & migrat in cælos.

Cap. 10.

Impius autem Iudex iræ vtens auxilio, etiam in ipſa mortua corpora bellum gerit: & cùm accendiſſet fornacem, eamque aluiſſet multa & apta materia, in ipſam iaculatur corpora martyrica. Deus autem amator animarum, nec corpora quidem neglexit: ſed magna vis repentè erumpens tonitruum & fulgurum, præuénit ignem fornacis, & ipſum iudicem,&, quæ ei ſeruiebat, multitudinem in fauillam redigit & fuliginem. Et hoc inuenerunt prooemium gehennæ, quæ nunquàm deſinit, qui erant illa ſola reuerà digni. Vehemens autem repentè erũpens pluuia, extinguit fornacem:

Vltio diuina in impiũ iudicẽ &c.

&

& cùm ſtatìm auidis manibus virginum corpora pij ſuſtuliſſent, magnificeq́ue ornâſſent & compoſuiſſent, foderunt eis ſepulcrum in loco earum conſummationis: Deo hoc quoquè prouidēte admirabiliter, vt quas vnus pepererat vterus, eis quoquè vnū daretur ſepulcrum: & quarum animæ vnum & eundem ſunt thalamum conſecutæ, earum ne ſurdus quidem cinis ſepararetur: ſed ſorores in vita, ſorores in cælis, ſorores etiam in terra oſtenderentur. Templum autem in hodiernum vſque diem poſitum eſt in earum ſepulcro, inſtàr cuiuſdam fluuij intùs effundens miracula. Innumera miracula ad ſepulcrum harum martyrum.

Hæc audiant ſorores, & vniuerſæ mulieres, tam virgines, quàm quæ ſunt coniunctæ matrimonio. Et illæ quidem ſic ſe inuicèm diligant: hæ autem ſuam non condemnent naturam. Nam fœminis quoquè aperta eſt ianua martyrij. Omnes autem ſimiliter & mortem & omnia contemnant, vt ſimilia quoquè conſequantur ab eius bonitate & benignitate. Quæ detur nobis omnibus conſequi gratia & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti: cum quo patri ſimul cum ſancto ſpiritu gloria, honor & potentia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

DE S. SALVIO EPISCOPO, EX HISTORIÆ FRANCORVM GREGORII TVRONEN.

Lib.7. Cap. 1.

LICET ſit ſtudium hiſtoriam proſequi, quam priorum librorum ordo reliquit: tamen priùs aliqua de beati Saluij Epiſcopi obitu expoſcit loqui deuotio, qui hoc anno obijſſe probatur. 10. Septembris. Hic diù, vt ipſe referre erat ſolitus, in habitu ſeculari commoratus, cum iudicibus ſeculi mundiales cauſas eſt executus: nunquàm tamen ſe in his concupiſcentijs obligans, quibus adoleſcentum animus ſolitus eſt implicari. Iam cùm diuini ſpiramenti odor interna viſcerum attigiſſet, relicta ſeculari militia, monaſterium expetiuit, intellexitq́ue vir iam tūc diuinitati deditus, melius eſſe paupertatem cum Dei timore, quàm ſeculi prætereuntis lucra ſectari. S. Saluius fit monachus. In quo monaſterio diù ſub regula à patribus inſtituta verſatus eſt. Iam verò cùm in robore maiori tam intellectûs, quàm ætatis euectus eſſet, defuncto Abbate, qui huic monaſterio præerat, alendi gregis ſuſcipit officium: & qui ſe magìs fratribus publicum pro correctione reddere debuerat, fit aſſumpto honore remotior. Indè Abbas. ilicò nanque ſibi ſecretiorem cellulam quærit. In priore verò, vt ipſe aſſerebat, ampliùs quàm nouem vicibus, nimia exeſus abſtinentia, pellem corporis demutauit.

Deniquè accepto honore, cùm ſolita parſimonia orationi & lectioni vacaret, illud plerunquè reuoluebat, melius ſibi fieri, ſi eſſet inter monachos occultus, quàm accepto nomine Abbatis, in populis. Quid plura? Includitur valedicens fratribus, ſibiq́ue ipſis valedicentibus. Degit inclusus. In qua incluſione in omni abſtinentia magis, quàm priùs egerat, commoratur, ſtudens pro charitatis obſequio, vt cùm quiſque veniſſet extraneus, & orationē tribueret, & eulogias gratia pleniſſima miniſtraret, quæ multis infirmis plerunquè ſalutem integram detulerunt.

Quodam autem tempore, febre nimia exhauſtus, anhelus iacebat in lectulo. Et eccè ſubitò magno lumine cellula clarificata contremuit. At ille extenſis ad cælum manibus, cum gratiarum actione ſpiritum exhalauit. Abit è vita. Mixto igitur vlulatu monachi cum ipſius genitrice corpus defuncti extrahunt, aqua abluunt, veſtimentis induunt, & feretro ſuperponunt, atque in pſallentio fletúque labentem exigunt noctem. Manè autem facto, funeris officio præparato, corpus moueri cœpit in feretro. Et eccè mális rubeſcētibus, vir quasì de graui ſomno ſuſcitatus excutitur, apertiſque oculis, & manibus eleuatis, ait: O Domine miſericors, quid feciſti mihi, vt me in hūc tenebroſum mundanæ habitationis locum redire permitteres, cùm mihi melior eſſet in cælo tua miſericordia, quàm iſtius mundi vita nequiſſima? Reminiſcit. Stupentibus autem ſuis & interrogātibus, quid fuerit tale prodigium, nihil eis reſpondit. Surgens autem de feretro, nihilq́ue mali ſentiens de incommodo, quo laborauerat, triduò abſque cibi ac poculi perſtitit alimento. Die autem tertio conuocatis monachis & matre, ait: Audite, ô dilectiſſimi, & intelligite, quia nihil eſt, quod cernitis in hoc mundo, ſed iuxta id, quod Salomon propheta cecinit, omnia vanitas. Felix verò eſt ille, qui ea Eccleſ. 1.

agere poteſt in ſeculo, vt gloriam Dei cernere mereatur in cælo. Et cùm hæc diceret, dubitare cœpit, vtrùm loqueretur ampliùs, an ſileret. Quo tacente, coactus fratrũ precibus, vt quid vidiſſet exponeret, ait:

Mirabilis eius viſio.

Cùm me ante hos quatuor dies, cõtremiſcente cellula, exanimem vidiſtis, appræhenſus à duobus Angelis, in cælorum excelſa ſublatus ſum, ità vt nõ ſolùm hoc ſqualidum ſeculum, verumetiam nubes, lunam, ſolem & ſidera ſub pedibus habere putarem. Deindè per portam luce iſta clariorem, introductus ſum in illud habitaculũ, in quo omne pauimentum erat quaſi aurum argentumque renitens, lux ineffabilis, amplitudo inenarrabilis: quam ità multitudo promiſcui ſexûs obtexerat, vt longitudo ac latitudo cateruæ prorsùs peruideri nõ poſſet. Cùmque nobis via inter comprimentes ab his, qui præcedebant, Angelis pararetur, peruenimus ad locum, quem iam de longinquo contemplabamur, eique ſuperpendebat nubes omni luce lucidior, in qua non ſol, non luna, non aſtrum cerni poterat, ſed ſuper his omnibus quiddam naturali luce ſplẽdidius effulgebat. Et vox procedebat de nube, quaſi vox aquarum multarum. Ibì etiam me peccatorem humiliter ſalutabant viri in veſte ſacerdotali, ac ſeculari, eosque mihi, qui præcedebant, enarrauerunt eſſe martyres, ac confeſſores, quos hìc ſummo excolimus famulatu.

Nota. Summo excolimus famulatu martyres &c.

Stans igitur in loco, in quo iuſſus ſum, operuit me odor nimiæ ſuauitatis, ità vt ab hac ſuauitate refectus, nullum adhuc cibum potumque deſiderem. Et audiui vocem dicentem: Reuertatur hic in ſeculum, quoniam neceſſarius eſt Eccleſijs noſtris. Vox autem ſolùm audiebatur: nam qui loqueretur, penitùs cerni non poterat. Et ego proſtratus ſuper pauimentum, cum fletu dicebam: Eheu, Domine, cur mihi hæc oſtendiſti, ſi ab his fruſtrandus eram? Ecce hodiè eijcis me à facie tua, vt reuertar ad ſeculum fragile, & huc vltrà redire non valeam. Nè, quæſo, Domine, auferas miſericordiam tuam à me, ſed deprecor, vt permittas me hìc habitare, nè illuc décidens peream. Et ait vox, quæ loquebatur mihi: Vade in pace: ego enim ſum cuſtos tuus, donèc reducam te in hunc locum. Tunc relictus à comitibus meis, deſcendens cum fletu per portam, qua ingreſſus fueram, hûc ſum regreſſus.

Recedit ab eo cæleſtis odor, quod ſecreta cæleſtia reuelaſſet.

Hæc eo loquente, ſtupentibus cunctis, qui aderant, cœpit iterùm ſanctus Dei cum lachrymis dicere: Væ mihi, quia tale myſterium auſus ſum reuelare. Eccè enim odor ſuauitatis, quam de loco ſancto hauſeram, & in quo per hoc triduum ſine vllo cibo potuque ſuſtentatus ſum, receſſit à me. Sed & lingua mea grauibus eſt operta vulneribus, & ità tumefacta, vt omne os meum videatur implere. Et ſcio, quia non fuit beneplacitum Domino Deo meo, vt hæc arcana vulgarentur. Sed tu nôſti, Domine, quia in ſimplicitate cordis hæc feci, non in iactantia mentis. Sed quæſo indulgeas, & non me derelinquas iuxta pollicitationem tuam. Et hæc dicens, ſiluit, & accepit cibum ac potum.

Ego verò hæc ſcribens, vereor nè alicui legenti ſint incredibilia, iuxta id, quod Saluſtius hiſtoriam ſcribens ait, vbì de virtute atque gloria bonorum tractat: Quæ ſibi quiſque facilia factu putat, æquo animo accipit: ſupra ea veluti ficta pro falſis ducit. Nam teſtor Deum omnipotentem, quia ab ipſius ore omnia, quæ retuli, audita cognoui. Poſt multum verò tempus ipſe vir beatus cellula ſua extractus, ad Epiſcopatum electus, & inuitus eſt ordinatus. In quo, vt opinor, decimum annum cùm ageret, inualeſcente apud Albigenſem vrbem inguinario morbo, & maxima iam parte de populo illo defuncta, cùm iam pauci de ciuibus remanerent, vir beatus tanquàm bonus paſtor, nunquàm ab illis recedere voluit, ſed ſemper hortabatur eos, qui relicti erant, orationi incumbere, ac vigilijs inſtanter inſiſtere, & bona ſemper tam in operibus, quàm in cogitatione verſare, dicens: Hæc agite, vt ſi vos Deus de hoc mundo migrare voluerit, non in iudicium, ſed in requiem introire poſſitis.

Nota boni boni paſtoris doctrinã.

Abit in cælos.

Cùm autem, vt credo, iam reuelante Domino, tempus ſuæ vocationis agnoſceret, ipſe ſibi ſarcophagum compoſuit, corpus abluit, veſtem induit, & ſic intentum ſemper cælo beatum ſpiritum exhalauit. Fuit autem magnæ ſanctitatis, minimæque cupiditatis, aurũ nunquàm habere volens. Quod ſi fortè coactus accepiſſet, protinùs pauperibus erogabat. Huius tẽpore cùm Mũmolus patritius multos captiuos ab ea vrbe duxiſſet, proſecutus ille, omnes redemit. Tantamq; ei Dominus gratiã cum populo illo tribuit, vt ipſi etiã, qui captiuos duxerant, & de precio ei concederẽt, & iniquum minuerẽt. Sicq; patriæ ſuæ captiuos libertati priſtinæ reſtaurauit. Multa alia de hoc viro bona audiui, ſed dũ ad hiſtoriæ cœptũ reuerti cupio, plurima prætermitto.

Benignitas eius in pauperes & captiuos.

Ex

Ex eiuſdem Hiſtoriæ lib. 5. cap. 50.

ET licèt de beati Saluij Epiſcopi collocutione ſuperiùs memorare debueram: ſed quia mentem exceſſit, eſſe ſacrilegũ non arbitror, ſi in poſterum ſcribatur. Igitur cùm vale poſt ſynodum memoratam Regi iam dicto, ad propria redire vellemus, non antè diſcedere placuit, niſi hunc virum libatis oſculis linqueremus. Quem quæſitum, in atrio Brinnacenſis domûs reperi. Cui dixi, quòd iam eram ad propria rediturus. Tunc remoti paululùm, dum hincindè ſermocinaremur, ait mihi: Vidéſne ſuper hoc tectum, quæ ego ſuſpicio? Cui ego: Video enim ſupertegulum, quod nupèr Rex poni præcepit. Et ille: Aliud, inquit, non adſpicis? Cui ego: Nihil, inquam, aliud video. ſuſpicabar autem aliquid iocularitèr loqueretur: & adieci: Si tu aliquid magìs cernis, enarra. At ille attrahens ſuſpiria, ait: Video ego euaginatum iræ diuinæ gladium, ſuper domum hanc dependentem. Veruntamen non fefellit dictio ſacerdotem. Nam poſt dies viginti, duo filij Regis, quos ſuperiùs mortuos ſcripſimus, obiêrunt. Viſio ſancti viri.

VITA SANCTI THEODARDI EPISCOPI TRAIECTENSIS ET MARTYRIS, AVTHORE, NI *fallor, Sigeberto Gemblacenſi. Is enim teſtatur ſe eius vitam vrbaniori ſtylo meliorâſſe: ſed codex MS. nomen eius non habebat. Nos capitula adiecimus margini.*

BEATVS Theodardus natus in Gallia, clarebat pro nobili parentum proſapia, regni decus & Eccleſiæ gloria futurus. Eo tempore regnum Francorum regebat Chilperici filius Clotarius, nomine & fortitudine referens auum ſuum Clotarium, filium * Ludouici, qui gentem Francorum, ſecum à beato Remigio baptizatam, fecit adſcribi ad æterni Regis militiam. Igitur ſub Clotario ſecundo Theodardus à pueritia vſque ad biuium adoleſcentiæ prouectus, contempſit latam viam, in qua multos vocatos, ſiniſtrorsùm euagari videbat: & elegit arctam viam, per quam pauci electi ad vitam dextrorsùm tendunt. Ex deuotione quippè parentum ſuorum mancipatus monaſteriali diſciplinæ, voluntariè portabat leue iugum Chriſti. Et quia iuxta vocem Dominicam, non poterat arbor bona fructus malos facere, oſtendebat in flore creſcentis ætatis, quàm ſuauem & quàm vberem fructum daret in tempore ſuo. Nempe gratia Dei, quæ eum præuenerat, vt bona vellet: ſubſequebatur etiam, vt perficere poſſet. Sicut enim arridente tempore, bona aëris temperie, vberiùs terra fructificat: ità tempore Regis Clotarij, arridente rerum tranquillitate, ſancta Eccleſia in ſanctis Dei vberiùs fructificabat, quos exteriùs nulla aut rara rerum procella inquietabat. Nam feruentibus bellis per totum penè orbem terrarum, Longobardis Italiam vexantibus, quam recenti tempore inualerant: Aſiam verò & Africam modò Perſis, modò Saracenis incurſantibus, ſolæ, quas Franci incolebant, Galliæ firma pace gaudebant, & cæteris gentibus pro ſalute pugnantibus, Franci pro gloria pugnabant.

10. Septembris. Cap. 1.

* Is etiam Clodoueus dicitur.

S. Theodardus efficitur monachus.

Matth. 7.

Longobardi vexant Italiam.

Sed hoc non tantùm humanæ virtuti, quantùm diuinæ pietati eſt adſcribendum, quę tunc temporis proceres regni & Eccleſię armauerat prudẽtia & fortitudine, ſanctitate & ſapientia, vt per eos longè lateque proſperaretur regnum & Eccleſia. Quos quanti fecerit Deus, totus penè mundus ſenſit, in hoc maximè quòd eo tempore Heraclius Imperator Romanorum, victis Perſis, Crucem Chriſti, quam Perſæ, incenſa Hieruſalem, abſportatam, annos quindecim tenuerant, reuexit in Hieruſalem, & diem Exaltationis eius celebrari edixit. Vt ſciamus autem qui fuerint illi, quorum exemplo vel inſtituto Theodardus meliora chariſmata æmulabatur, à paucis multos, à vicinis lõginquos, à notis colligamus ignotos. In ijs pręminebat Arnulphus, ex Maiore domûs, Metenſium Epiſcopus: Eligius, ex aurifice pòſt Nouiomẽſis Epiſcopus: Iohannes, etiam Tungrenſis ex laico in Epiſcopum eodem ſigno, quo primus Aaron, à Deo electus, dum huius quoquè virga, quam manu geſtabat in terrã iuſſu Angeli defixa,

Cap. 2.

Heraclius Imperator Crucẽ Chriſti recipit à Perſis.

Num. 17.

fixa, reuiruit, fronduit, floruit, fructificauit. Tales Theodardus imitando, gemina ſcientia proficiebat: horum lateri adhærens, Palatinis principibus notus & charus erat.

Cap.3. Iam fama de nomine eius aſſcenderat ad ſolium Dagoberti, poſt patrem Clotarium regnantis, & poſt famam veritas rei ad animũ quoquè Regis illum admittebat. Iamque Deus, qui potens erat, vt in ſeruo ſuo Theodardo omnem gratiam abundare faceret, parabat cauſam, vt inter multi nominis viros, hunc quoquè multo nomine dignum faceret. Siquidem ſub Dagoberto, pro feliciori temporis illius ſucceſſu, multo plures accendebat gratia Spirituſſancti, vt pro lucrandis Deo animabus, operam darent in fundandis monaſterijs. Primus horum occurrit nobis Landolinus: qui ex prædone in præconem fidei alteratus, Lobienſe cœnobium fecit eſſe fundamentum ſuæ deuotionis. Aldegundis thalamum ſuæ virginitatis ſponſo ſuo Chriſto in Malbodienſi cœnobio locauit. Soror eius Vualdetrudis, ſexageſimum continentiæ fructum in monaſterio Caſtrilocenſi ſeminauit, cuius ſponſus Vincentius Dux, triumphato mundo, vexillum Deo in Alto monte erexit. Ecquid verò opùs eſt prędicare nobilitatem Gertrudis Niuellenſis, cuius nominis gloria eſt diffuſior, quàm tota Gallia? His cultoribus fidei Dominum meſſis rogantibus, vt in multam meſſem multos operarios mitteret, peregrinos operarios direxit à tranſmarinis partibus, Bertuinum, Ettonem, & alios, Foillanum cum fratribus ſuis Vltano & Furſeo: ex quibus Foillanus Foſſenſe cœnobium fundauit, & martyrio ſuo ſacrauit.

Sub Dagoberto multa conduntur monaſteria.

S. Aldegundis & Vualdetrudis moniales.

Iſtius Gertrudis vita habetur 17. Martij.

Cap.4. Præuidit verò diuinæ diſpenſationis oculus, nè inter tot & tales viros dilecto ſuo Theodardo deeſſet locus, in quo & ipſe, erecto fornice triumphali, victorias ſuas depingeret, & ſpolia de hoſtibus capta affigeret. Sigebertus poſt patrem ſuum Dagobertum regnans in * Auſtria, potentiam regalem honorificabat affectu diuinæ religionis, vt probaret non eſſe ocioſum, quod Deus de eo oſtenderat, miraculum. Nam cùm ſanctus Amandus catechizaret eum, vix quadraginta dies à natiuitate habentem, finita oratione, cùm nemo circunſtantium reſponderet, Amen: aperuit Deus os eius, & cunctis audientibus, clara voce reſpondit, Amen. Hic Deum adoptans ſibi rerum ſuarum hæredem, duodecim conſtituit monaſteria: ſed in fundando Stabulenſi cœnobio impenſiùs inſtabat, cooperante ſibi Maiore domûs Grimoaldo in ædificando monaſterio in loco, qui dicitur Malmundarium. Hi communicato conſilio cum Remaclo Tungrenſium Epiſcopo, & Cuniberto Colonienſi Epiſcopo, ad quorum diœceſes loca illa appendebant, nullum magìs Theodardo idoneum inuenerunt, quem locis illis præficerent, vt ſuperponeret ſpirituale fundamentum in ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu.

** Auſtraſia*

Sigebertus Rex duodecim condit monaſteria.

Theodardus fit Abbas.

Cap.5. Theodardus verò ſciens, quòd onus, non honor, imponitur præeſſe neſcienti, malebat eſſe, quàm vocari Abbas, vt omnia omnibus factus, omnes lucrifaceret. Poſtremò talem ſe exhibuit, vt à regno & ab Eccleſia meritò diceretur ei: Maior eſt ſapientia tua, & maiora opera tua, quàm rumor, quem de te audiuimus. Remaclus interìm pro regimine Tungrenſis Epiſcopatûs paterna quidẽ ſolicitudine laborabat; ſed hoc cum malè habebat, quòd malè ſibi reſponderent prouentus fructuum. Vndè pertæſus laborum, recurrebat animo ad portum ſolitariæ vitæ, vndè à Rege Dagoberto extractus, nauim eccleſiæ ſuſceperat regendam. Itaque Regem Sigebertum adit, & impoſſibilitatis ſuę cauſas prætẽdens, miſſionẽ ſibi dari, & eccleſiæ canonica authoritate paſtorem ſubſtitui petit. Res à palatio ad Eccleſię iudicium defertur, Eccleſia palatio aſſentitur. Remaclus onere Epiſcopalis ſarcinæ expeditus, & de naufragio mundi ſe enatâſſe lętatus, portum Stabulenſis cœnobij expetijt, & contemplationi vacans, habitauit ſecum. De Epiſcopo ſubſtituẽdo in cõmune facta deliberatione, ad Theodardum recurritur, & ex omnibus ſolus placet, qui dignè omnibus præeſſe debeat. Quia enim, ſecundùm Apoſtolũ, benè miniſtrauerat, bonũ gradũ ſibi acquiſierat. Pari ergò conſenſu Eccleſiæ & palatij, & vnanimi applauſu Cleri & populi Theodardus electus, & à Cuniberto Epiſcopo in Epiſcopum conſecratus, præſedit eccleſiæ Traiectenſi, viceſimuſoctauus à Materno, primo Tungrenſium Epiſcopo. Et quoniam vt de virtute in virtutem ibat, ità de honore ad honorem promotus fuit, pro ſpeculo proponebat ſibi in animo Paulum Apoſtolum: qui qualis debeat eſſe Epiſcopus; viua adhuc voce eloquitur. Hoc magiſterio, quia ſe omnibus conformabat, omnium in ſe affectus transferebat: & quanuìs omnes gloria anteiret, omnibus tamen charus erat. Porrò etiã potens erat exhortari in doctrina ſana, & contradicẽtes redarguere: quia quod docebat verbo, oſtendebat exemplo. Pręcepto enim & exemplo Domini Ieſu,

3.Reg.10.

S Remaclus abdicato Epiſcopatu, confert ſe ad Stabulen. monaſterium.

1.Tim.3.

Theodardus creatur Epiſcopus.

1.Tim 3.

Optima docendi ratio.

Ieſu,quia maior erat omnium,erat omnium ſeruus & miniſter: ante omnia indutus [Luc. 22.] armaturam Dei,ſuccinctus lumbos ſuos in veritate,indutus loricam iuſtitiæ, calceatus [Epheſ. 6.] pedes in præparatione Euangelij pacis: galea ſalutis,& ſcuto fidei, & gladio ſpiritûs,quod eſt verbum Dei,munitus,confortabatur in Domino,& in potentia virtutis eius,vt poſſet ſtare aduersùs inſidias diaboli,& debellare ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus.

Cumque vrgeret eum inſtantia ſua quotidiana,ſolicitudo ſcilicet omnium eccleſiarum, [Cap. 6.] nihil remiſſi patiebatur,nullum locum dabat deſidiæ,ſed nocte ac die ſalutem ſuam operabatur. Attendens etiam, quòd Deus per Ezechielem prophetam [Ezech 34.] comminetur paſtoribus,qui ſemetipſos & non gregem Dei paſcunt: paſcebat gregem Dei ſecundùm Deum,non turpis lucri gratia,ſed voluntariè: non dominans in [1. Pet. 5.] Clero,ſed forma factus gregis ex animo: vt cùm veniret princeps paſtorum,perciperet immarceſcibilem gloriæ coronam.

Lambertus bonæ indolis hoc tempore in bonam ſpem adoleſcebat, quem pater [Cap. 7.] eius vir illuſtriſſimus Aper commiſerat viro Dei Landoaldo, Amandi Epiſcopi Ar- [S. Lambertus inſtituitur à Landoaldo.] chipreſbytero: vt eius pueriles annos diſciplina regulari & doctrina liberali imbueret. Pater gaudens filium rudimentis vtriuſque ſcientiæ à Landoaldo ad votum ſuum eſſe initiatum,commiſit eum etiam Theodardi magiſterio: vt quo ampliùs de mul- [Item à Theodardo.] torum hauriret ſcientia, eo ampliori proficeret gratia. Vt verò argentum tum fit melius,cùm ab aurifabro inauratur: ità Lambertus naturalis ingenij argento reſplendens,dum ex addito Theodardi magiſterio melioratur, quasi ex ſuperpoſita auri materia ampliùs decoratur. Theodardus porrò in ſeipſo expertus, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum,gaudebat omnia ſibi proſperè ce- [Rom. 8.] dere,& laborem ſuum bonus prouentuum fructus alleuiabat. Cùm ergò multa per Dei gratiam & ſuam induſtriam reſtauraret,hæc cura eum remordebat acriùs, quòd [Poſſeſſiones Tùgren. eccleſiæ ab improbis occupatæ.] poſſeſſiones eccleſiæ ſuæ à domeſticis hoſtibus & iniquis raptoribus direptas nouerat,& multo iam tempore ab eccleſiæ alienatas iure, in ius iniquorum ceſſiſſe. Hoc accidiſſe dolebat ex nota temporum, & Maiorum ſuorum negligentia. Ex nota temporum,quia ſecuritas ex longo pacis odio contracta, multos à reſpectu diuini timoris auertebat,& ex rerum affluentia irrepſerat bonorum morum negligentia, & ceſſantibus externis bellis, inteſtinis animorum bellis periclitabantur. Indè paſsim contra Eccleſiam Dei dominante iniuſtitia,quæ ſemper primos impetus erexit contra bonorum innocentiam,non opitulabatur Eccleſiæ Dei alicuius iuſtitia, nulla ei principum patrocinabatur potentia. Hic dolor non paruus Theodardo præſuli incumbebat,Traiectenſem eccleſiam magna poſſeſſionum ſuarum quantitate eſſe mutilatam,& per triginta circiter annos, nullum pro Eccleſiæ Dei iure repugnâſſe, vel ſaltem reclamâſſe.

Amandus enim,cuius ſanctitas paucis laudari non debet, pro eo quòd Regem Si- [Cap. 8.] gebertũ baptizauit,& de fonte ſuſcepit,coactus eſt Dagoberti Regis precibus, vt Iohanne Epiſcopo defuncto, Epiſcopatũ Traiectenſem ſuſciperet. Sed irruentibus vndiquè in Eccleſiæ nauim tempeſtatum procellis, cogitans quod ait Apoſtolus, quia [2. Tim. 2.] nemo militans Deo,implicat ſe negocijs ſecularibus: poſt triennium Epiſcopatu relicto, in portum optatæ quietis ſe recepit. Cuius vices Landoaldus Archipreſbyter eius,opportunè per nouem annos executus,pro Eccleſia ſtare non potuit,quia nihil Pontificalis iuris habebat. Ea verò omnia raptoribus opportuna erãt. De Remaclo, quòd non potuerat brachia tendere contra torrentem inundantiũ malorum,Theodardus ſuis oculis & auribus credebat. Ipſe ſuſcepto Dominicæ nauis gubernaculo, inconſtantiæ notam timebat,ſi periculis impulſus,loco cederet. Nè ergò diutina iniuſtitię impúnitas ampliùs inoleſceret, accinxit ſe viriliter, & ſtãs pro caſtris Eccleſiæ, clamare non ceſſabat: quaſi tuba exaltans vocem ſuam,annunciabat populo ſcele- [Eſa. 58.] ra eorum,& raptoribus peccata eorum. Quaſi aquila ſtans ſuper domum Dei, acu- [Oſee 8.] mine oculorum verſutias iniquorum præuidebat,& vnguibus ſe defendebat. Et quia erat ei integritas vitæ,& verbum ſanum & irrepræhenſibile,is, qui ex aduerſo erat, reuerebatur eum,nihil habens mali de eo dicere. Tutabatur etiam eum contra omnes [Sigeberti regis encomion.] fauor Sigeberti Regis,qui amator diuinę religionis,oculos habebat columbinæ ſimplicitatis. Quo defuncto,regnum Auſtraſiæ, quod tenuerat, dedit frater Clodoueus [Mortuo Sigeberto, impietas regnat.] filio ſuo Childerico. Tum verò omnis malitia & iniuſtitia in regno præualuit,& contra Eccleſiam grauis domeſticæ tempeſtatis turbo intonuit.

Theo-

Cap 9. Theodardus autem,quia mercenarius non erat, non fugit à facie luporum, ſed pro ouibus ſuis conſtantiùs exaduersò ſtetit. Et quia paſtor eſſentialiter bonus dixerat,Maiorem charitatem nemo habet,quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis: nec in hoc ſurdus auditor fuit, paratus pro ouibus animam ponere. Sed nè quid inexpertum relinqueret,deliberat Regem Childericum adire, & ante eum ſuper iniurijs eccleſiæ illatis, legaliter expoſtulare, ſi fortè per cenſuram regalem eccleſia poſſeſſiones ſuas reciperet: atque diuinitùs edoctus à mentis ſuæ oraculo, imminere ſibi tempus paſſionis, diſpoſuit domui ſuæ,& omnibus vltimum vale dicens, ouesque ſuas illi commendans, qui ſibi illas commendauit, duce mentis conſtantia,cum paucis iter arripuit. Porrò filij Belial, qui præ duritia impœnitentis cordis theſaurizabant ſibi iram, nullo modo potuerunt adduci ad aliquam reſipiſcendi viam. Qui ſcientes, quia in nullo ſibi reſponderet iuſtitia, ſi de præſumptis rebus Eccleſiæ coram Palatinis ageretur controuerſia, mala malis accumulant, & ex deſperationis periculo de morte innocentis præſulis tractant. & iter eius diligenter explorant. At vir ſanctus iuſti propoſiti tenax, quem armabat viuus & efficax ſermo Dei dicentis,Nolite timere eos,qui occidunt ſolùm corpus, iam diœceſis ſuæ terminos longè exceſſerat,& in pago,quem Aliſatiam vulgò dicunt,bonis adhuc prouentibus gradum fixerat. Et ecce cuneus inimicorum Dei,de inſidijs emergens, arrectis lanceis,in necem innocentis proruit. Ille munitus tuto patientiæ clypeo,eos ad pacis bonum inuitare volebat. Sed quia non erant filij pacis, pax non inueniens in eis vbi requieſceret, ad amicum pacis reuerſa eſt. Tum verò vt lupi agnum,impij circunſtabant pium,illumque oculos ad cælum tollentem, & pro eis orantem exemplo Ieſu in Cruce pendentis, contumelijs afficiunt, humi proſternunt. Et quia nequiit iram explere poteſtas,caput ſancto oleo perunctum in fruſta ſecant,corpus ſanctum membratim dilaniant.

Iohan.15. Rom.2. Matth.10. Luc.10. Luc.23. S. Theodardus ab impijs crudeliter necatur.

Cap 10. Terra quidem ſic data eſt in manus impiorum: ſpiritus autem ab omni terræ rudere excoctus per ignem paſſionis, & vt aurum in fornace probatus, redijt ad Dominum, qui fecit illum. Fides nimirùm, quæ protomartyri Stephano aperuit cælos, vt videret Ieſum ſtantem ad auxiliandum ſibi: hæc quoque Theodardo martyri cælos aperuit, eumque ferentem ſtigmata I E S V, in albo vitæ cum martyribus aſcribi fecit. Deus, qui notauit incredulitatem Iudæorum, quandò dixit, Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis: notat noſtram quoque incredulitatem, qui merita Deo placentium non æſtimamus, ex virtute operum, ſed ex oſtenſione ſignorum. Signa enim non faciunt hominem beatum, ſed eum beatæ vitæ oſtendunt, & ex nouitate rerum nos ad venerationem ſanctorum adducunt. Eccè Theodardus,qui fuit organum ſpiritusſancti,ab impijs interfectus, iacebat quaſi vilis & deſpectus,& quaſi percuſſus à Deo & humiliatus. Sed diuina pietas totum de eo ſcandalum hominibus abſtulit, dum ad teſtimonium ſanctitatis eius euidentia ſigna oſtendit.

Iob 9. Act.7. Iohan.4. Signa non faciunt ſanctum, ſed innocés vita.

Cap.11. Puer è famulitio ſancti præſulis, qui ſolus, cæteris in fugam verſis, excubabat ad corpus exanime, dolens eſſe diſiecta à ſe beati corporis membra, nitebatur vt ea quoquo modo vniret: & membrum quidem membro,aut partem parti coaptans, nō habebat,vndè ea colligaret.nempe inimici iuſtitiæ,ſcelere perpetrato, omnes etiam ſarcinas diripuerant. Quod igitur potuit puer,fecit,& quotquot membra vnire potuit, inſtitis ſuis colligabat. Sed cùm ei ſuæ non ſufficerent inſtitæ, cœpit animo deficere: & multa ſecum reuoluens, ex conſilio animi ſui villam,quæ proxima erat, petijt, ſperans Dei auxilium ſibi non defuturum. nec ſpes eum fefellit. Nam inter eundum offendit mulierculam, in cura paſcendarum ouium occupatam, & nendo diducentem de colo fila. Mulierem compellat, & ſibi fila dari ſupplex poſtulat, & cur poſtulet,cauſam dicit,remq; omnem ordine pandit. Audiens illa execrandi ſceleris acerbitatem,primò horreſcens ſtupuit. Deindè humanitatis affectu penè ad lachrymas adducta: Quod petis, inquit,ó puer,libens darem, ſed eſt certa cauſa, vt denegem. Matrifamiliâs quippè, cui ancillor,diurnū penſum debeo: quod ſi fuerit minoratum,non impunè feram,nec damnum effugiam.Dixit,& tamen animi compaſſionem præponēs timori,dedit voluntariè fila petenti.Compos voti puer,repedabat quantocyus: & nè eum pigeret laboris, maiorem voto conſolationem accepit diuinitùs. Inuenit nanq; duo luminaria, ad caput & pedes martyris altrinſecùs lucentia. Quis non miretur tua Chriſte magnalia? Quia Theodardus lux in Domino fuerat, &

Nota crudelitatem. Attēde pietatem pueri illius. Duo luminaria diuinitùs poſi-

& vt filius lucis ambulauerat, tu lux vera, omnem hominem illuminans, obſequium luminis per Angelicum miniſterium procurâſti exequijs illius, quem de mundi tenebris ad veram æternamque lucem vocaueras.

ta ad exanime corpus S. Theodardi.

Cap. 12.

Hoc miraculum maiori miraculo virtus diuina confirmat, vt citiùs & diffuſiùs nomen & meritum martyris innoteſcat. Mulier, quæ penſum ſuum pro obſequio illius minorauit, veſperì reuocatis ad caulas ouibus, penſum diurnum dominæ reddidit. Quod quia minoratum ſenſit domina, fraudis ancillam arguens, caput illius graui ictu percuſſit. Sed Dei pietas ancillam fraudis excuſat. Domina enim ſubita oculorum cæcitate percuſſa, exclamat cum eiulatu ad familiam, exclamabat & familia, ſuam miſerando dominam. Res publicatur per familiam: fama rei totam villam facit attonitam. Ancilla coram cunctis cauſam cæcitatis illatæ exponit, & vt culpa hæc fiat venialis, hortatur, vt præſulem ſibi reconciliet, vt lumen, quod offenſa ſibi abſtulerat, impetrata à Deo venia reſtauret. Cogit dominam anguſtia, vt verbis ancillæ credula, conſulat ſuæ miſeriæ. Duce ancilla, venit domina ad locum, vbì iacebat corpus venerabile, quod ità videre diſiectum, erat cunctis miſerabile. Domina pro cæſa ancilla culpam fatetur, & vt mereatur impetrare veniam, votis & donis placat ſancti martyris gratiam. Quandò verò fuit Deo difficile exaudire preces miſerorum, fideliter ad ſe clamantium? Mulier, impetrata venia, gaudet rediuiuo lumine: & videns membra ſancti corporis ſuis filis colligata, agnoſcit tandèm quantùm peccauerit, quæ ancillam innocentem, & martyri ſancto deuotam, percuſſerit. Fletur ab omnibus præ lætitia, Deo laudes, Deo gratias clamantibus cunctis: creſcit debita martyri reuerentia, fama volat per totã viciniam, diſcurrit longiùs per totam quoquè prouinciam. Quaquauersùm oculos flecteres, concurrentium turbas cerneres. Materfamiliâs, quæ cauſa & teſtis erat tanti miraculi, totam ſe reijciebat in gratiam ſancti martyris, verbo & exemplo inuitans omnes ad obſequium celebrandi funeris. Docebat rerum viciſſitudo dolere pro extraneo, ac inſita homini naturæ pietas, eliciebat & lachrymas. Quis enim poſſet videre ſine lachrymis, quòd etiam ſepultura egeret vir tantæ quondàm apud ſeculum nobilitatis, tantæ in Eccleſia dignitatis, tantæ apud Deum ſanctitatis?

Cæca mulier ad corpus S. Theodardi recipit viſum.

Inſtatur ergò ab omnibus, vt decenter iuſta ſepulturæ expleantur. Iſti vulnera mollibus pannis exiccant, iſti veſtes ſanguine ſancto infectas ad ſuî patrocinium reſeruant, membra ſatìs defecta in geſtatorio ponunt, & precioſa velamina ſuperponunt. Materfamiliâs locum ſepulturæ condicit, & iuxta ſuum condictum in loco, qui dicitur Nec, tumbam diſponi facit. Leuato corporis loculo, nunc iſti, nunc illi gaudent ſuccedere viciſsìm oneri corporis ferendi. Alij verò præcedendo, planas vias baiulis oſtendunt. Cum tanta omnis ordinis & ætatis & promiſcui ſexûs frequentia, cum tali humanitatis & deuotionis reuerentia celebrantur ſancti martyris exequiæ, & corpus honorificè tumulatur. Iam lachrymas omnium & cauſa repreſſit, quòd gaudendum ſibi eſſe credebant ſe tanti apud Deum haberi, quòd inſperatò eis patronum tanti meriti miſiſſet, qui ſibi contra omnia aduerſa præſidio vel remedio eſſet. Coëunt vndiquè infirmorum agmina, per merita noui martyris ſperantium conſequi à Deo morborum medicamina. Quot ibì pietatis opera, quot ſanitatum beneficia, quàm frequentes cæcorum illuminationes, quot febricitantium curationes ibì prouenerint per Theodardi patrocinia, teſtantur multa paralyticorum & claudorum ſubſellia, & plurima rerum monumenta, quę pendent ibì ab incolis affixa: vt per hæc recenſeat memoria poſterorum, quanta ibì per nomen Theodardi claruerit gratia Dei. Fama longè lateque euagando, ſubintrat Vangionum vrbem, quæ nunc Vuormatia nuncupatur: & poſtquàm popularium aures & linguas multo impleuit ſuſurrio, ad ipſum quoquè vrbis præſulem viam ſibi fecit. Præſul exceſſu beati patris audito, poſt longa ab imo pectore ducta ſuſpiria, diuerſis ſibi agitabatur. nanque triſtabatur & lætabatur. Triſtabatur propter perpetratum intrà ſuam diœceſim immane ſcelus: porrò lætabatur propter collatam cælitùs diœceſi ſuæ patrocinium noui martyris. Progreſſa vlteriùs fama, attigit vrbem Spiram, quam antiquitas Nemetum appellabat: nec ſubtraxit pedem ab vrbe Argentina, quam Straſburg nominat Teutonica lingua. Totam regionem, quam alluit Rhenus, perlabitur fama vento velociùs, nec celeriùs aut longiùs defluit vnda Rheni, quàm decurrit fama huius rei: nec citerioris ripæ ſpatio contenta vagari, Germaniæ terminos vtrinquè attigit.

Cap. 13.

Nota quæ fuerit priſcorũ Chriſtianorum erga ſacras reliquias deuotio.

Innumera miracula ad tumulum eius.

Vangionum præſul præ cunctis ſuper hac re ſuſpenſus, inuitat ad ſe vicinarum vrbium

Cap. 14.

Tractatur de eius trãſlatione à vicinis Epiſcopis.

bium præſules, conuocat totius prouinciæ primates & optimates: quid faciendum ſibi ſit ſuper hoc verbo, quod Dominus fecit & oſtendit eis, eorum conſilio committit, liceat'ne ſibi corpus ſancti præſulis amouere ab indigniori loco, & ad maiorem eccleſiam tranſportare. Facile eſt eò transferre conſilium, vbì in vnum tranſpirat voluntas omnium. A communi conſilio vnum concipit aſſenſum deuotio omnium, ad maiorem martyris gloriam corpus eius eſſe indè transferendum. Die ad hoc condicto ab omnibus concurritur, & numerus confluentis populi non erat certior numero ſtellarum cæli. Iam ſe accingebant operi, iam tumulus ſancti martyris debebat aptari. Sed non eſt ratio, non eſt conſilium contra Dominum: quia natura rerum, militans pro Domino rerum, obſiſtit ipſi obſiſtentibus. Cælum ſubitò inhorruit, & horrore ſuo terram tremefecit: prænunciant tempeſtatem præcurrentia ventorum murmura: præſtringit oculos præſens fulgurum coruſcatio: aures & animos omnium exterrent tonitrua ſolito grauiora: proruit tam procelloſa nimborum inundatio, vt ſi fuiſſet diutina, poſſet ſufficere faciendo diluuio. Tot rebus præſentem mortem intentantibus, diffugerunt omnes: deſiſtunt ab incepto, quod de corde ſuo faciebant: ſuper quo quia os Domini non interrogauerant, ſe contra Deum ſenſiſſe intellexerunt. Quis vnquàm conſiliarius Dei fuit? Vt hoc quoquè miraculo longè lateque clareſceret Theodardi gloria, de longè & latè tot populorum millia in vnum contraxerat: vt dum omnes vnius merita prædicarent, per nomen eius benediceretur ab omnibus.

Prou.21. — Nõ patitur Deus moueri loco corpus S. Theodardi. — Eſa.40. Rom.11.

Cap.15.

Traiectenſes interìm certificati de nece ſui antiſtitis, oſtendebant ex quantitate ſui doloris, quo amore erga eum feruerent. Inſidebat enim altiùs in corde cunctorum pia eius paternitas: recurrebat ad eos magna patris pro eccleſiaſtica vtilitate ſedulitas, pro qua vſque ad ſanguinem reſtiterat inimicis. Sua cuique cauſa aderat, pro qua de morte præſulis ſingulariter plangere habebat. At Lambertus, qui viuente Theodardo erat ſpes altera Traiectenſis eccleſiæ, ex prouentu bonæ indolis eò peruenerat, vt defuncto præſule ſuo, tota eccleſia in eum reclinata incumberet. Hic plùs omnibus mortem magiſtri deflebat: quia plùs omnibus magiſter eum amauerat. Sed poſt vulnus doloris inflictum cordi, aſſumens ſcutum conſtantiæ, totus ad hoc ferebatur, vt ſaltem corpus magiſtri reciperet. Longam viam celeri voluntatis volatu emenſus, venit ad locum, vbì corpus defuncti patris peregrinabatur. Vbì poſtquàm ſoluit lachrymas, quas debebat filius patri, pandit incolis terræ cauſam ſui aduentûs, & petit nè quis eorum ſuo deſiderio contradicat de referendo corpore patris. Vno omnium ore contradicitur Lamberto. Conclamabant enim omnes, eſſe ſuum iure Theodardum, quem ſibi pro patrono Deus vltrò miſerit, quibus per eum tot miracula oſtenderit, & magno rerum miraculo vetuerit, nè ab Epiſcopis prouinciæ corpus ſanctum aliò tranſportaretur.

S. Lambertus proficiſcitur, vt recipiat corpus S. Theodardi. — Non poteſt obtinere.

Cap.16.

Ità Lambertus impos voti, Traiectum redit, vt cum Clero & populo ea de re agat. Clerus verò & populus totius pondus rei Lamberto imponit. Lambertus alia via vincere aggreſſus, multos ſumptus & commeatus viæ apparat, multum auri & argenti & aliarum ſpecierum congregat: & iactans ſpem in Domino, optatum locum repetit. Itaque indigenæ pro tam celeri eius reditu ſuſpenſi, excipiunt eum fauorabili affectu, & ex vultu & habitu eius attendentes, quæ reuerentia deberetur ei, officioſè illi adhærent. Lambertus verò eos pietatis affectu ſibi conciliat, cauſámque viæ eis ingeminans, addit preces, vt corpus patris ſui non vltrà ſibi denegent: dicens abſurdum eſſe, patrem filijs & Epiſcopum ciuibus denegari: ſufficere eis, quòd terram eorum ſanguine ſuo conſecrauerit: non defuturum ipſis ſancti patris patrocinium, quem tanti habuerint, vt honorificè tumularent. Iam rigor eorum flectebatur: quia vir Angelicus ſuo mellifluo ore eos mollierat. Quos vt ampliùs ad animum ſuum attraheret, aperto ſuæ largitatis ſinu, ſingulos eorum honorat donis competentibus: nec ab inualida plebe manum ſuam retrahit: & ſenibus & pueris ſingulos, prægnantibus verò mulierculis geminos porrigit nummos. Tali affectu & induſtria victos, vt eos fecit eſſe ſuos, pro libitu ſuo vſus eſt eorum cordibus.

Denuò reuerſus, impetrat ſacrũ corpus.

Igitur illis iam non obſiſtentibus, ſed ad omnia officiantibus, amabile patris corpus tulit, & cum hymnis & laudibus reuexit, & in villa publica Legia tumulauit cum honore, qualis decebat martyrem. Quis non videat hîc Dei diſpenſationem? Operabatur in Lamberto Dei prouidentia, quandò præordinauit decorari Legiam tumulo Theodardi. Quia enim Lamberto ibì deſignatus erat locus paſſionis, & ipſa Legia per Lambertum

Legia, hodie Leodium.

Lambertum in vrbem ampliari,& Epiſcopalis ſedis honore habebat exaltari, nole-
bat Deus longè à ſe diſiungi tumulo,quos ſolos è numero Tungrenſium Epiſcopo- E Tungren. Epiſcopis duo tātùm martyres.
rum ſibi æquales per martyrij gloriam præuidebat, æquales fore etiam per merito-
rum gratiam.Præripuit tantummodò Theodardus Lamberto, nè primus in hac ec-
cleſia eſſet martyr: præripuit Lambertus Theodardo,nè ſolus in hac eccleſia foret
martyr. O te Legia felicem.Quorum pari decoraris martyrio, eorum pari ante De-
um adiuuaris patrocinio. Nos Deum magnificemus per ſanctorum ſuorum glori-
am,vt ſanctorum meritis illius impetremus gratiam: Qui viuit & regnat in ſecula ſe-
culorum,Amen.

VITA SANCTI NICOLAI TOLLENTINI, ORDINIS FRATRVM EREMITARVM SANCTI

Auguſtini, bona fide à quodam Auguſtiniano conſcripta,tametsì MS. codex eius nomen non habet. Eſt relatus in Sanctos anno Chriſti 1446. Stylum,vbì viſum fuit,non-nihil expoliuimus.

GLORIOSVS Deus in ſanctis ſuis: qui cùm eos ad vi- Septembri 10. Cap. 1.
tam eligit ſempiternam,non modò finem aut medium,
ſed eorum etiam exordia ſanctificare dignatur.Enimue-
rò beatum Nicolaum, venerandum patrem ex Ordine
Eremitarum ſancti Auguſtini,in caſtro ſancti Angeli ter-
ritorij Firmanæ ciuitatis, quæ eſt in Marchia Anconita-
na,procreatum, volens ad gloriam & honorem cæleſtis
patriæ prouehere,Angelica viſione ſanctiſſimum ortum
eius indicare & coloneſtare dignatus eſt. Mater eius
Amata, cùm iam multo tempore vixiſſet cum marito
ſuo, & inſtàr ſterilis nullos pareret liberos, magno ar-
dens deſiderio prolis,ſicut & vir eius,quemadmodùm Anna illa veteris Teſtamenti, 1.Reg.1.
Samuelis mater,in templum intrans, erga beatiſſimum Nicolaum Epiſcopum ma-
gna animi deuotione concepta, fleuit largiter, & votum Domino nuncupauit, ità
dicens: Domine Ieſu Chriſte, qui omnia potes, reſpice pietatis oculis ancillam tu- Votum matris Nicolai Tollentini.
tuam,& aufer à me ſterilitatis opprobrium,præſtaque mihi, vt filium concipiam, fu-
rum ſeruum tuum, eumque pariam in laudem & gloriam nominis tui. Sed quia
preces meæ paruæ ſunt & exiles in conſpectu maieſtatis tuæ,ſanctum Nicolaum an-
tiſtitem tuum ſuppliciter deprecor,vt eius orationibus merear à te Deo omnipoten-
te conſolationem percipere. polliceor enim, me celeberrimum eius tumulum ad-
ituram,vnà cum marito meo,ſeruo tuo. Deindè quieſcente illa pariter cum viro ſuo
in lecto,Angelus Domini apparuit eis,iuſſitque vt ad ſanctum Nicolaum Barrenſem Viſio parentum eius.
properarent,cogníturi illic quis ex eis propediem naſciturus eſſet. Mira ſanè Dei di-
gnatio.An forſan Samſon hîc,cuius matri dictum eſt: Sterilis es,& abſque liberis: ſed Iudic.13.
concipies & paries filium?

Expergefacti igitur coniuges illi,& tanta viſione valdè exhilarati, mox ſurgunt è Cap.2.
lectulo, gratias agunt bonorum omnium largitori Deo. Nihil verò de Angelica
promiſſione hæſitantes,cùm res & facultates ſuas commendâſſent cognatis & ami-
cis,ſanctum iter arripiunt, habitumque peregrinorum & inſtitutum ſuſcipiunt. Vbì S. Nicolaū Barrenſem
autem ad beati Nicolai Barrenſem eccleſiam venerunt, piè & religioſè Chriſto & inuiſunt parentes eius.
ſancto Nicolao ità vt par erat,gratias agunt: oblatiſque muneribus, peregrinationis
labore feſſi, ante altare beati Nicolai obdormiūt.Et eccè mox eis in pontificis habitu Alia eorum viſio.
apparet ſanctus Nicolaus,dicitque ad illos: Angelus,qui vobis nunciauit filium vo-
bis naſciturum,dixit mihi,vt ad vos tanta peregrinatione fatigatos, in meam eccle-
ſiam venirem,confirmaremque meis verbis edituros vos filium,qui Nicolai nomen
ſit habiturus, quippè qui, me impetrante, naſcetur. Erit autem ille Domino Ieſu
Chriſto gratus & ſeruus chariſſimus,religioſamque & aſperam ducet vitam, funge-
turq; ſacerdotio,& Deo patri gratiſſimū ſacrificium offeret. Eius vita ſublimis,mira-
culorum ſignis erit illuſtris. Securi igitur & certi exauditas eſſe preces veſtras,& vera
Angelum vobis nunciâſſe,domum abite. Surgunt à ſomno religioſi peregrini, indi-

gnoſqueſe ea viſione & filij naſcituri benedictione cenſentes, gemunt lætabundi, & lætantur non abſque mœrore. Non enim, inquiunt, digni nos ſumus, Domine Ieſu, qui tanta gratia & conſolatione gloriemur. Sed quia redire iubemur, nec eſt, qui tuæ
Pſal.105. poſſit reſiſtere voluntati: dirige, quæſumus, greſſus noſtros in beneplacito tuo, & viſi-
Naſcitur S. Nicolaus. ta nos, vt promiſiſti, in ſalutari tuo. Atque ità redeunt ad propria: vxor fit grauida, & demùm parit filium. Is pia ſolicitudine ducitur ad baptiſmum ſacroſanctum, & Nicolaus à parentibus appellatur. Creſcit indè paruulus, & literarum ſtudijs adhibetur.
Vitat pueros & fœminas. Mulierum & puerorum leuium non modò laſciuiam, ſed etiam conſortia vitans, religioſorum hominum exempla ſectatur. Pauperes in domo paupere cupidiſſimè recipit, rebus diuinis libentiſſimè intereſt. Verbum Dei auſcultat attentiſſimè, acsi iam matura ætate eſſet. Mirantur id homines caſtri ſui, & quaſi prophetico ſpiritu, inter ſe loquuntur: Si huic paruulo Dominus vitam donauerit, ſanctus erit. In
Videt Chriſtum. eccleſia adeò pium & deuotum animum ſuum erigebat in Deum, vt etiam corporeis oculis Chriſtum in iuuentute ſua conſpexiſſe credatur. In ipſa iuuentute cu-
Fit Canonicus. iuſdam nobilis Eccleſiæ, putà S. Saluatoris, Canonicus effectus eſt: ſed quia rerum omnium mundanarum contemptum iam appetebat, ſecum deliberabat, quod vitæ inſtitutum complecteretur, in quo ad eam ſanctitatem pertingeret, vt ipſo mundus dignus non eſſet.

Cap 3. Intereà quidam frater Ordinis Eremitarum ſancti Auguſtini monaſterij, quod in memorato ſancti Angeli caſtro erat, Prior creatus, verbo doctrinę & vita ac moribus populo erat charus atq; gratiſſimus. Is etiam in platea concionem habens ad popu-
1.Iohan.2. lum, vbi maxima aderat multitudo hominum, inter cætera ait: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt. tranſit enim mundus, & concupiſcentia eius. Quę ſententia adeò mentem iuuenis penetrauit, adeoque inflammauit, vt mox à concione fratrem illum obnixè rogaret, vellet ipſum in ſuam ſodalitatem & Ordinem recipere, mundum iam deſerere cupientem. Illo autem recuſante eius precibus ſine parentum conſenſu annuere, nè materia gaudij, doloris occaſio fieret, parentes interrogantur, & eis filij voluntas explicatur. At illi ea filij voluntate lætantur, Deumque
Amplectitur Auguſtinianorum inſtitutum. laudant, quòd in ipſorum filio promiſſa ſua cumulatè compleret. Admittitur igitur à fratre illo, & tempore probationis euoluto, obedientię, paupertatis & ſanctiſſimę caſtitatis vota ſolēniter edit, & inter profeſſos admirabili ſanctitate & feruore conuerſatur. Intelligens verò ſtandum eſſe promiſſis, nec fas eſſe vota non ſoluere, caſtitatemque ſeruari non poſſe, niſi corpus caſtigetur & in ſeruitutem redigatur: cœpit
Duriter accipit corpus ſuum. præ cæteris fratribus vitam agere ſeueram. Itaque ieiunijs, precibus, duris corporis caſtigationibus ſemper incumbens, omnem vitam ſuam inter mundi huius tentationes puram & caſtam exegit. Interrogatus autem, quînam poſſet carnis tentationibus & libidini reſiſtere, nihil reſpondebat. Nouerat enim vir ſanctus, hoſtem antiquum magna calliditate ſemper id agere, vt quem non poſſit voluptate vincere, vanæ glorię laqueis implicatum elidat.

Cap. 4. Fit ſacerdos. Cùm iam autem vita eius & ſcientia probata eſſet & explorata ſatìs, ſacerdotio initiatur, & ad Eremum Vallimauenſem, quę eſt iuxta Piſas, à Prouinciali Priore tranſmittitur. Vbì eximia pietate & deuotione promptus & ſolicitus, manè quotidiè Miſſam celebrabat. Cùm verò nocte Dominicæ proximè ſequentis, quo die pro hebdomadario erat ſummum ſacrificium oblaturus, in lectulo parumpèr obdormîſſet, ſpiritus quidam voce magna & multo eiulatu vocat eum, ità dicens: Frater Ni-
Viſum videt. colae, vir Dei, reſpice in me. Ille reſpiciens in eum, & quia viuentem nouerat, agnoſcere eum ſtudens, ſed non valens, ocyùs percontatur, quiſnam ſit. Reſpōdit ſpiritus: Ego ſum anima peregrini Auxinienſis, quem viuentem nouiſti ſeruum tuum, cruciorque in hac flamma. Deus enim non deſpiciens contritionem meam, non pœnis ſempiternis, quas vt homo fragilis commerueram, ſed locis Purgatorijs pro ſua mi-
Miſſæ ſacrificium quātum proſit animabus in Purgatorio detētis. ſericordia me addixit. Te igitur impenſiùs oro, vt pro mortuis Miſſam celebres, vt eripiar ex his flammis. Vir beatus ait: Adiuuet te Saluator meus, cuius ſanguine redemptus es. Ego enim, qui ad ſummum ſacrificium ſolenniter faciendum hoc præſertìm Dominico die, cuius officium mutare non licet, deputatus ſum, Miſſam pro defunctis dicere non poſſum. Tum ille: Veni, inquit, venerande pater, & vide, num te deceat precibus tantæ tamque miſeræ multitudinis, à qua miſſus ſum, aſſenſum negare, meque miſerū tam inhumaniter repellere. Duxit ergò eum ad alteram Eremi partem, paruamque illam apud Piſas planitiem ei oſtendit. Et eccè videt promiſcui

miſcui ſexûs, diuerſæ ætatis, & ordinis innumeram multitudinem, hunc in modum ipſum deprecantem: Miſerere pater, miſerere turbæ, tuum auxilium expectantis. Si enim pro nobis dignatus fueris Miſſas celebrare, maxima pars noſtrûm ex his tormentis atrociſſimis eripietur. Euigilans autem vir ſanctus, magna commiſeratione permotus, cum multis lachrymis pro illis omnibus Saluatorem omnium deprecabatur. Manè verò coram Priore loci illius proſtratus reuerenter, vt iactantiam vitaret, non rem totam, vt viderat, ſed illorum importunas preces expoſuit, orans, vt ipſius bona venia liceret ei tota illa hebdomada pro mortuis Miſſas celebrare. Victus Prior importunis eius precibus, alium loco eius ſubſtituit. Ità ille tota hebdomada & ſacrificium obtulit pro defunctis, & die ac nocte pro multitudine, quam viderat, cum lachrymis inſtantiſſimè Dominum rogauit. Itaque ea hebdomada tranſacta, rursùs illi apparet ſpiritus peregrini ſupradicti, & pro impetrata miſericordia gratias agit, aſſerens bonam illius multitudinis partē, cum ipſo diuina miſericordia & ipſius ſacrificijs precibuſque ac lachrymis à pœnis acerbiſſimis liberatam, in cælos feliciter euolâſſe. O virum eximium, cuius ſanctæ vitæ primordia atque initia meritorum, in electorum Dei liberationem ceſſerunt. Alia viſio. Magna vis ſacrificiorū & precum eius.

At verò tam præclaræ ſanctitatis initijs hoſtis antiquus inuidens, vtì olìm primum hominem per Euam, ità ſanctum virum per eius conſobrinum euertere conatus eſt. Erat is conſobrinus cuiuſdam monaſterij Præfectus ſiue Prior prope Firmanam vrbem, quod monaſterium, Sancta Maria Iacobi, appellatur. Cùm ergò videret ille Prior ſancti Nicolai conſobrini ſui paupertatem, nuditatem, vitæ auſteritatem, & egeſtatem, dolens eius vicem, ait ad eum: Cur tantam pateris miſeriam? Conſule iuuentuti tuæ, & huius monaſterij bonis mecum fruere. Cùm enim ſanguine tibi coniunctus ſim, non poſſum ferre iuuentutem tuam diutiùs tanta miſeria affici. Intellexit vir ſanctus ſagittam diaboli, & in eius monaſterij eccleſia ad deprecandum Dominum totum ſe contulit, ſcutum aduersùs ſatanæ iacula corripiens. Porrò cæleſtis agricola, cui non placet, vt qui ſemèl manum ad aratrum miſerunt, ij reſpiciant retrò, illi flexis genibus & ſursùm eleuatis manibus dicenti, Dirige Domine in conſpectu tuo viam meam, mox præſtò fuit. Vidit enim viginti iuuenes, ceu in duos diſtributos choros, veſtibus albis, faciebus rutilantibus ſibi aſſiſtere, atque vna voce ter clamare: Tollentini, Tollentini, Tollentini erit finis tuus. In ea vocatione, qua vocatus es, permaneas: in ea nanque erit ſalus tua. Intelligens ille ſpiritu, non homines eos eſſe, ſed cæleſtes ſpiritus, quemadmodùm diù poſteà ipſe fratribus humiliter indicauit, cognoſcenſque ſe illic, id eſt, Tollentini, moriturum, quantunlibèt cum deincèps conſobrinus blandimentis alliceret, à vitæ ſuæ aſperitate reuocaret, laxioris inſtituti complexum ſuaderet, non paſſus eſt animū ſuum vllis eius vel blanditijs, vel terriculamentis commoueri: ſed ſatisfacturus diuinę viſioni, ilicò Tollentinum properauit. Cap. 5. Conſobrinus eius male ei cōſulit. Luc 9. Pſal. 5. Cælitùs admonetur permanere in ſtatu ſuo.

Reuerſus autem eò, mox in virum alium mirabiliter eſt immutatus. Triginta enim annis illic degens, nunquàm carnes, oua, piſces, nunquàm pinguia vel lactaria, nunquàm poma ſiue ſanus ſiue ægrotus comedit. Cumque in morbum quandoquè incidiſſet, & ob eius debilitatem fratres de vita illius dubitarent, medicos vocârunt, quos ille vitare volebat, ſpem ſuam in ſummo medico Chriſto Ieſu reponens. Adueniunt medici, deſperant vitam eius, hortantur vt carnibus veſcatur. At ille conſilio eorum prorsùs non aſſentiens, eos à ſe dimittit. Prior autem ſiue Præfectus monaſterij, cernens eius periculum, crebrò admonet eum, vt pàreat medici conſilio. Vir autem Dei reſpondet humiliter: Cur mihi, Pater, moleſtus eſſe pergis? Itáne neſcius es, corpus hoc miſerrimū ad ſemèl guſtatam eſcæ ſuauitatem pro captanda delectatione importunè rursùs anhelare? Parce ergò mihi. Præſtat enim carni huic frenum inijcere, quàm ei laxare habenas, nè ruat in foueas peccatorum. Animaduertens Prior ſe beatum virum à ſententia deducere non poſſe, Priorem generalem, qui tum illic aderat, accedit, exponit ei omnia: orat, vt ſanctū virum præcepto adigat ad medicorum conſilia ſectanda. Prior generalis non dubitans imminere ei periculum, adit eum, multa illi exempla adhortationis cauſa proponit, tandèm etiam pręcipit, vt carnes edat, ad medicorum conſilia ſeſe accommodans. Tum vir ſanctus non auſus venire contra obedientiam, & tamen carnes reſpuens, accerſit Priorem, dicit ſe non poſſe non obedire Patri generali. Hoc eſt, inquit, quod promiſi, hoc Saluatori meo, eius pijſſimæ matri, & ſancto Auguſtino me facturum recepi: hoc eſt, quod ad mor- Cap. 6. Nota raram eius abſtinentiam. Reſpuit medicorū conſilium.

tem vſque præſtare appeto. Parantur itaque carnes, Prior & cuſtos ægrotorum offerunt eas beato viro edendas. Ille verò inter conſcientiam & obedientiæ votum ceu duo præla conſtitutus, diuerſarum cogitationum prælijs exercetur. Tandèm poſt multam deliberationem, parua carnis ſumpta particula, ſemèl tantùm guſtauit, & dixit: Eccè feci, quod iuſſus ſum. iam porrò gulæ irritamenta mihi apponere nolite. Sic illo obtemperante potioris & cæleſtis medici conſilio, Dominus Ieſus Chriſtus, tantam ſui ſerui videns conſtantiã, ſolitis eſcis, nulla pinguedine perfuſis, abſque vllis pharmacis celeriter morbum eius curauit. Nanque præter eam, quam diximus, abſtinentiam, niſi morbus grauis obſtaret, ſecunda, quarta, & ſexta feria, & in honorem beatiſſimæ Virginis etiã ſabbato, ſemèl tantùm reficiebatur, ſolo pane & aqua contentus. Sed quid me de eius ieiunijs attinet dicere, quandò etiam ſeptimo ætatis ſuæ anno, tribus cuiuſque hebdomadæ diebus noluit cibum ſumere, ſanctum Nicolaum pontificem imitatus, qui quarta & ſexta feria materna vbera recuſabat?

Vix tandèm coactus, guſtat modicè carnes.

Chriſtus eũ ſanat carnes reſpuentem.

Cap. 7. Nec verò ieiunio duntaxàt & inedia, ſed etiam verberibus & cruciamentis corpus ſuum redegit in ſeruitutem. Tunicas habebat aſperas & conſutas: corporiſque delicias vitans, ferrea catenula carnem caſtigauit. In precibus verò vſqueadeò aſſiduus fuit, vt à Completorio ad gallicinium, & poſt nocturnam pſalmodiam vſque manè: à Miſſa, niſi eſſet confeſſionibus audiendis occupatus, vſque ad Tertiam: à Nona, niſi obedientia aliò vocaret, vſque in veſperam, ijs perpetuò vacaret, præter illas orationes, quas Canonicas vocant, in quibus ſemper primus inueniebatur. Orabat autem, non ſolùm in eo oratorij loco apud altare, vbi nunc humatus eſt: ſed etiam in cellula ſua, in qua duo erant ſaxa, in quorum altero curuabat genua, ad alterum extendebat brachia, nimio precandi labore delaſſata: quæ ſi laſſa non eſſent, ſaxi frigidi contactu affligebantur. Eius verò religioſis precibus Tartareus dæmon inuidens, non ſolùm malignis ſuggeſtionibus & tentationibus, ſed duris etiam verberibus & horribilibus formis, quibus ei apparebat, eum infeſtabat. Cùm enim aliquandò in oratorio ante id, quod diximus, altare feruenter precaretur, lampadem accenſam teter ſpiritus non ſolùm extinxit, ſed etiam humì depreſſam confregit: ſtanſque ſuper oratorij tectum, diuerſarum belluarum fingebat voces, imbriceſque omnes ſoluens, tectum euertere videbatur. Sed vir ſanctus ludibria eius intelligens, maiori animi contentione in preces incumbebat. Tum improbus ille cum furca & magno terrore ad orantem accedens, adeò eum cecidit, vt per multos dies vulnerum veſtigia toto eius corpore cernerentur.

Corpus verberat.

Precũ eius aſſiduitas.

Impedire eum conatur inuidus ſatan.

Cap. 8. Conſuènte illo aliquandò tunicam, malignus hoſtis partem quandam clàm abſtulit: quam cùm vir ſanctus vellet ſuo loco aſſuère, & non inueniret, diù fruſtrà quærens, tandèm ait: Ecquis, bone Ieſu, ità mihi illudere potuit? Planè fecit hoc ille, qui nec nominari dignus eſt. Mox ad hæc ſancti viri dicta ſatan reſpondit: Verum dicis, domine: ſed ego rurſùs illudam: at tamen quandò ſic te non poſſum ſuperare, aliter tecum agam. Vir ſanctus ait: Quiſnam es tu? Ille reſpondit: Ego ſum belial, datus tibi in ſtimulum carnis tuæ. Vir beatus dixit: Dominus mihi adiutor: non timebo, quid faciat mihi homo. Cumque nollet nocturnas preces ſuas omittere, clauſo oſtio oratorij, (Nam præuenerat fratrum vigilias) cogitauit ingredi in refectorium, vbi erat Crucifixi picta imago. Et eccè in ipſo oſtij limine ab illo belial tam eſt atrociter eliſus, & in terram proſtratus, vt vix ſpiritus in ipſo remaneret. At tamen confirmat ſeſe, & in nomine Crucifixi ſurgens, vult cœptum iter proſequi. Sed rurſùs verberatur & proſternitur. Cogitur tandèm indè recedere, & inter eundum, ad quendam angulum dirè alliditur. Deo autem ſic volente, auditur ſtrepitus dæmonum, cum viro ſancto confligentium, excitatique fratres accurrunt: eliſum erigunt, & cùm pedibus conſiſtere non poſſet, ad pauperculum cubile deportant. Vbì confortatus à Chriſto, protinùs ſurgit, & baculo ſe ſuſtentans, ſolitas abſoluit preces, & Chriſto Saluatori gratias & laudes agit.

Pſal. 117.

Atrociter eum elidit improbus dæmon.

Cap. 9. Quemadmodùm autem Deo per preces placere ſtuduit, ità proximo gratificari operibus charitatis. Viſitabat ægrotos, quibus adeò condolebat, vt quicquid habere poſſet earum rerum, quæ delectant, id eis largiretur: immò tanta erga eos animi beneuolentia afficiebatur, quòd cùm ſine ſcipione ingredi non poſſet propter verbera dæmonum, non tamen committere voluit, quin illos viſitaret, & diuinis confirmaret eloquijs, quæ ceu electas quaſdam ſagittas in ſuo pectore circunferebat. Hoſpites fratres libenter excipiebat tanquàm Angelos Dei: mœſtos exhilarabat, afflictos

Officia charitatis erga proximos.

ctos conſolabatur, diſſidentes conciliabat, laborantes refocillabat, pauperes fouebat, captiuis egregiè opitulabatur. Verba eius, quandoquidem à cordis charitate proficiſcebantur, nihil ocioſum, nihil ſuperfluum, nihil ambitioſum reſipiebant: ſed omnia ædificante pietate & honeſtate redundabant. Et quia tanta ſanctitas latére non potuit, rationi conſentaneum fuit, vt ſanctiſſimi viri merita præclara aliquo ſingulari præſagio declararentur. Ille igitur, qui olìm Ioſeph patriarchæ in ſomnis ſolem & lunam & ſtellas vndecim ipſum adorantes oſtenderat, etiam huic inclyto viro luculentum oſtendit ſidus, miraculorum & admirandæ ſanctitatis eius documentum. Nam nocte quadā poſt longas preces in cella ſua nonnihil obdormienti, in ſomnis apparuit ſidus radiantiſſimum, idemque maximū, quod recta linea mouebatur, ſitu verò non longè à terra aberat. Videbatur autem ei ex Caſtro ſancti Angeli, vndè ipſe originem traxerat, proficiſci, & rectà tendere Tollentinum ad altare, quod eſt à tergo Chori, (quod tum quidem vergebat ad monaſterium, vbì ipſe crebrò ſolebat manè ſacrificare, & interdiù non raró precibus immorari) atque illic conſiſtere & permanere: Ad eius autem rei ſpectaculum diuerſarum & linguarum & regionum homines confluere. Hoc ſigno ſanè ſtupendo non ea duntaxàt, ſed multis etiam alijs noctibus certior factus, magno ſtupore affectus eſt: cumque tantæ rei exitum auidiùs nôſſe percuperet, cuidam fratri bonæ exiſtimationis & non contemnendæ eruditionis, familiari colloquio eam viſionem explicauit. Ille verò ſermone prophetico reſpondit, ſidus illud eius ſanctitatem ſignificare, nec ſe ambigere, quin vbì illud gradum fixiſſet, illic corpus eius humatum iri. Ob multa autem miracula ibidèm perpetranda, aduenturos populos ex omnibus locis, qui tamen ipſum non nouerint, & ſanitatis impetrandæ cauſa ipſius tumulum admodùm reuerenter adoraturos. His auditis, vir beatus præ humilitate, quæ ſemper ei inerat, ità reſpondit: Faceſſat iſthæc de me opinio, chare frater. ego enim ſemper inutilis ſeruus ſum Ieſu Chriſti. Ipſe verò Deus mihi reuelet huius viſionis ſignificationem, quam tu non es aſſecutus. Indè paucis exactis diebus, more ſolito ingrediente illo die in oratorium, ſtella quædam directo motu antecedebat eum vſque ad altare ſuprà dictum. Cumque id quotidiè fieret, ſpiritu intelligens ſtellam hanc illius, quam in ſomnis viderat, quandam eſſe effigiem vel repræſentationem: experiri voluit, num quæ frater memoratus dixerat, à vero minimè diſcreparent. Alio itaque die rurſùs intrans in oratorium, ſtella, vt priùs, illum antecedebat: & cùm reuerentiam coram altari exhibuiſſet, & nonnihil precatus eſſet, per oratorium gradiebatur: ſed tum ſtellam minimè videbat. Ad altare autem reuertens, mox eam illic cernebat apparéntem. Multis igitur annis ante obitum ſuum certa eius rei veritate ſæpiùs comperta, cùm iam ægrotaret, & mortem impendére ſentiret, fratribus amanter præcepit, vt eo in loco ipſumq́ ſepelirent, nec vllo vnquàm tempore indè remouerent. Et multis ſanè annis continuis, ipſo die obitûs eius, quo homines innumeri è diuerſis locis ad reuerendum corpus eius obtinendæ ſanitatis cauſa confluebant, non autem vel antè, vel poſteà, ſtella illa viſebatur: vt liquidò daretur intelligi, beatum Nicolaum nonmodò in terris clarere miraculis, ſed etiam in cælis gloria frui ſempiterna.

Verba eius. — *Gen. 37.* — *Viſio beati viri.* — *Sidus ab ipſo viſum quid præſignarit.* — *Adoraturos, pro, veneraturos.* — *Vide ſancti viri humilitatem.* — *Stella obitûs die ad eius tumul. quotannis videtur.*

Luxit autem beatus vir in hac vita non ſolùm egregio ſanctitatis ſplendore, ſed etiam miraculórum illuſtribus ſignis. Bernardus quidā Tollentinus in quoddam oppidum transmarinum profectus, vxorem ſuam Margaretam reliquit grauidam, quæ ante eius reditum puerulum peperit incolumem & elegantem. Sed poſteà idem ipſe infans correptus morbo, excedit è vita, & ingenti matris dolore ſepelitur. Ex eo dolore id incommodi contraxit mater, vt poſteà non niſì abortiuos fœtus ederet. Eo vitio annos duodecim laborauit, cùm interìm ſæpè eſſet grauida. Secum autem cogitans fruſtrà ſe proles concipere, quas ſemper informes pareret, multùm doluit. Id vbì cognouit vir ſanctus, illius calamitatem miſerans, multis diebus pro ea Dominum deprecatus eſt: ac deindè tanquàm certus de futuris eius prolibus, ait ad illam: Confido in Domino, te poſthàc nihil eiuſmodi paſſuram. Propediè enim naſcetur tibi filia, habens animam à Chriſto Domino creatam: & ego eiuſdem Domini benignitati confidens, audeo tibi affirmare, te deincèps nunquàm vel filium vel filiam animę expertem parituram. Ex ijs beati viri verbis mulier conſolatione accepta, expectat eius promiſſum.

Cap. 10. — *Prophetice prędicit fœminæ felices partus.*

Adueniente itaque partûs tempore, filiam parit viuam & incolumem: atque ità

deinceps ſemper vitales fœtus enixa eſt, quemadmodùm vir ſanctus prædixerat. Sentiens autem fœmina virtute precum eius id impetratum eſſe, bonorum omnium largitori Deo & eius ſeruo Nicolao gratias egit pro viribus. Multa eius alia ſunt miracula. Fœminam quandam, fluxum ſanguinis patientem annis quinque, ſigno Crucis ſanauit. Paruulum cuiuſdam mulieris filium in ignem lapſum, & ab aduſtione luminibus orbatum, itidèm ſigno Crucis ſanum reſtituit. Veridiana mulier adeò laborabat ex oculis, vt nihil videre poſſet. Adhibebantur medicorum fomenta varia: ſed indè intantùm excreuit dolor, vt & mente & mouendi facultate deſtitueretur. Super eius caput vir beatus Dominicam orationem dixit, & Cruce eam conſignauit, moxque ſanata eſt. Quidam noſtri inſtituti frater Iohannes de Monticulo, caſu quodam ruptus, interdùm viſcerum ſiue interaneorum deſcenſum patiebatur. Accerſiuit ille virum ſanctum, indicauitque ei, quid ſibi accidiſſet. Edito ſigno Crucis, vir beatus tangit rupturæ locum, & confeſtìm interanea in ſuum ſe recipiunt locum, & frater ſe ſentit curatum. Multa eius alia miracula, prolixitatis vitandæ cauſa, prætermus.

Multa alia eius miracula.

Cap. 11.

Non ſolùm autem pro laboris eius præmio quodam id ei præſtitit præpotens Deus adhuc in corpore degenti, ſed etiam ob maiorem futuræ gloriæ concipiendam ſpem, eam illi voluit reuelare. Nanque ante ſuum obitum menſibus ſex qualibet nocte ante preces nocturnas, auribus ſuis cantiones audiuit Angelicas longè ſuauiſſimas, adeoque delectabiles, vt diceret: Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Ex eo autem tempore vitæ ſuæ terminum aduentare cognoſcens, prædixit ſuum è vita deceſſum. Cumque à memorata dæmonis flagellatione ſemper claudus & debilis fuiſſet, etiam nunc maiori ſe ſenſit infirmitate grauatũ: & ſicut anteà ſcipione, ità nũc ipſius loci adminiculis ſe ſuſtentare cogebatur. Eo autem ſic ex morbo decumbente, multi ad eum inuiſendum aduětabant. Inter quos etiam Blunda mulier venit, quę annis quindecim grauiſſimo capitis dolore vexata, ſæpè nec operari, nec audire vel videre potuit. Rogauit autem illum, vt manu ſua caput ipſius attingere dignaretur. Tetigit ille, & Cruce conſignauit, atque repentè dolor omnis ceſſauit. Alia quędam fœmina ob mortem fratris ſui Thomæ, noſtri inſtituti monachi, adeò ſe lachrymis confecerat, vt licèt oculos haberet, tamen ſanguine concurrente, videre non poſſet: cumque medici operam negligeret, quædam vitia in vtroque oculo nata ſunt. Venit igitur ad beatum Nicolaum, alijs eam ducentibus, isque pietate commotus, miſertus cęcitatis eius, etiam propter fratris Thomæ mortem, ſigno Crucis edito, tetigit eam, dicens: Dominus & Deus meus Ieſus Chriſtus miſereatur triſtitiæ tuæ, & tibi reſtituat ſanitatem. His verbis mulier recreata, è cella eius receſſit, & in eccleſiam intrans, noua quadam luce videre ſibi viſa eſt illuſtrari oculos ſuos. Itaque ſine duce domum reuerſa eſt, laudans Deum & beatum Nicolaum.

Audit multo tempore Angelorum melodias.

Signo Crucis ſanat duas fœminas.

Cap 12.

Et quia bonarum mentium eſt, ibì culpam agnoſcere, vbì culpa non eſt, morte appropinquante, accitos ad ſe fratres ità allocutus eſt: Etsì nihil mihi conſcius ſum, non tamen in hoc iuſtificatus ſum. Itaque ſi cuiquam ex vobis iniuriam irrogaui, parcite, queſo, erratis meis, vt & vobis à Domino remittantur peccata veſtra. Te verò, pater Prior, obnixè rogo, vt quamprimùm legas mihi abſolutionem omnium peccatorum meorum, & matris Eccleſiæ ſacramenta mihi miniſtres, maximè autem corpus Saluatoris, vt tanto viatico munitus, non deficiam in via, ad patriam cęleſtem profecturus: & ſi ob demerita mea improbus belial hoſtis meus mihi occurrerit, poſſim fidenter dicere: Dominus mihi adiutor, & ego deſpiciam inimicos meos. Porrò circunſtantibus hincindè fratribus, & vnà cum illo orantibus, ſolenni abſolutione percepta, cum profuſiſſimis lachrymis corpus Dominicum ſumpſit, ità dicens: Benedictus, qui venit in nomine Domini.

Sub mortē petit veniā à fratribus, licèt nihil ſibi cõſcius.

Pſal. 117.

Cap. 13.

Poſt hæc ait ad Priorem ſiue monaſterij Præfectum: Crucem argenteam, quam huius caſtri homines pij, me deprecante, ſuis pecunijs conficiendam curàrunt, cui, me vidente, vera particula ſanctiſſimæ Crucis Chriſti impoſita eſt, quæſo, vt ante mortem hiſce meis oculis inſpiciendam offeratis, vt eius virtute, ceu baculo altiſſimæ poteſtatis fultus, Iordanem huius mundi liberè tranſmittere, & ad paradiſi gaudia facilè peruenire queam. Eius petitioni Prior annuens, ſanctam Crucem reuerenter apportari iubet. Quam vt vidit vir ſanctus, vt potuit, in lectulo in genua incumbens, & flens largiter, dixit: Salue Crux precioſa, quæ digna fuiſti portare mundi precium, quod in te quieuit, & ſedit, & paſſionis æſtu roſeum ſanguinem

Vide quid iam moriturus tribuat S. Cruci.

nem ſudauit, latroni miſericordiam imploranti pepercit, ſuā matrem virginem virgini diſcipulo commendauit, Deumque pro ſe crucifigentibus rogauit. Ille me per te defendat in hac hora ab hoſte maligno. Exoſculata deindè Cruce ſanctiſſima, ſeſe vt priùs repoſuit, & miniſtrum ſuum vocans, Vide, inquit, nè ceſſes pronunciare in aures meas: Dirupiſti Domine vincula mea: tibi ſacrificabo hoſtiam laudis: vt ſi Pſal. 115. debilitatis viribus proprio ore quicquam enunciare non queā, mente ſaltem poſſim loqui cum Deo meo. Videntes interìm fratres eum tardiùs mori, modò accedebāt, modò recedebant ab eo. Illis verò recedentibus, vox exultantis audiebatur. Nec mirum ſanè, vocem illius, qui per ſpeculum Dominum videns, laudare eum conſueuerat, nunc maiori iucunditate eius laudes promere, quandò ille per ſpeciem eum videt. Cùm enim quærerent ex eo, quid gaudij ex viſione cepiſſet, attonitus reſpondit: Dominus meus Ieſus Chriſtus, ſuæ matri & noſtro patri Auguſtino innitens, dicit mihi: Eugè ſerue bone & fidelis, intra in gaudium Domini tui. Indè verò colligentes fratres iam ad extrema perductum, & mortem imminere, ſolitis precibus Deum & ſanctos eius inuocant. Ille verò dicens, In manus tuas, Domine, commendo ſpiritum meum: iunctis ſursùm manibus, & oculis ad Crucem ipſi propoſitam ſublatis, iucundo & hilari vultu animam efflauit, anno ſalutis milleſimo tricenteſimo ſexto, quarto Idus Septembris.

Moriturus videt Chriſtum. Matth. 25. Migrat in cælum.

Dominus autem ſicut in eius in hunc mundum ingreſſu, ac deincèps in vitæ progreſſu & exitu, ità multo etiam magìs poſt deceſſum eius, illum mirificare dignatus eſt. Multa enim admiranda per eum ſigna effecit, quorum tanta eſt copia, vt referri omnia vix poſſint, opusque ſit calamo ſcribæ illius velociter ſcribentis, qui virtutis ſuæ digito in monte tabulas lapideas exarauit. Nec eſt, quòd quiſquam procaciter aſſeuéret ea eſſe impoſſibilia, quæ Dominus pro ſua benignitate facere voluit. Vt minimum, certè annis viginti, perpetuis diebus innumera miraculorum genera in fidelibus ſuis effecit is, qui facit mirabilia magna ſolus.

Cap. 14. Miracula poſt obitū eius. Pſal. 44. Exod. 31.

Martyrium SS. Proti & Hyacinthi, quærat Lector die 25. Decembris, in S. Eugeniæ virginis & martyris hiſtoria.

VITA SANCTÆ THEODORÆ ALEXANDRINÆ, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

Eſt autem hæc Theodora diuerſa ab illa, cuius fit mentio 28. Aprilis.

ZENO quidem Romanum iam tenebat imperium, Gregorius autem Præfecti gerebat magiſtratū in Alexandrina Aegypti ciuitate. Alexandria autē nullo ex omnibus alijs tantùm gloriabatur, quātùm Theodora, vt quæ eſſet eius mater, & quæ eam pepererat patria, & ramū edidiſſet tam pulchrum, & omnibus adeò ſcatētem gratijs. In ea enim ſuam mundanam habebat conuerſationem iſta verè veneranda, & ornata moribus, cum viro coniūcta legitimo matrimonio, ei quidem eum, qui maritis debetur, honorem tribuens: maximè autem ab eo dilecta, quòd eſſet caſtiſſima omnium, quæ erant in ciuitate, beneuoleque & fideliter in eum eſſet affecta, & purum ei ſeruaret amorē, & nullis turpibus immixtū deſiderijs. Quoniam verò ij, quibus placet viuere citra repræhenſionem, fieri non poteſt, vt non oppugnentur maligni inſidijs, grauis quoquè in eam ab ipſo excitatur tentatio. Ille enim tunc videns huius mariti moderationem, & huius ſanctæ inuidens honeſtati, adhibuit omne ſtudium & diligentiam, vt hanc reſcinderet coniunctionem.

11. Septembris. Cap. 1. Caſtitas eximia S. Theodoræ.

Quendam itaque iuuenem, pecunijs & opibus onuſtum, quibus rerum copia ſuppeditabat materiam ad ſtimulum amoris, incitauit ad eam amandam propter florentem eius ſpeciem. Illa autem non nutum, non geſtum, nec quicquā tale omninò ſuſtinente, nullus non lapis ab eo mouebatur, vt ad effectum omninò deduceret id, quod deſiderabatur: adeò vt eius familiares & vicinas, ad hoc ei inſeruientes, aſſiduè tranſmitteret, quicquid erat deſiderabile & blandiens cupiditati, ſe daturum polli-

Cap. 2. Vide inſidias ſatanæ.

cens. Illa autem his verbis & illecebris opponebat diem iudicij & timorẽ gehennæ: Quin etiam, Erubeſco, dicebat, vel ipſum ſolem habere teſtem talis flagitij. Quod quidem verbum cùm appræhendiſſet vna ex lenis, mali acceſſionem habens artem magicam, hoc ei propoſuit probabiliter: Sed hoc, inquiens, à te fiat poſt ſolis occaſum, & nullus erit, qui te cognoſcat: neque futurus eſt vllus omninò teſtis apud Deum, aut apud homines. Hæc audiuit, & fuit cor eius protinùs illectum & ſeductum. Erat enim mulier, quæ natura facilè capi poteſt & decipi, & maximè quòd futurum eſſet, vt factum Deum lateret, per fraudem audiuerat, & crediderat. Et ſic ad effectum deductum eſt malum eius conſilium.

Deteſtabilis mulier eam impellit in ruiná.

Cap. 3.

Poſtquàm autem re facta, quàm turpis & indecora res ſit peccatũ, agnoſcit, acerbos habens ſtimulos, & valdè compuncta cõſcientia, cruciari animo cœpit, & amara duci pœnitentia, dicens: Ex quali honore ad quantam tranſij ignominiam? Putruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ à faciæ inſipientiæ meæ: &, Conuerſa ſum in ærumnam, dum infixa eſt mihi ſpina. Hæc dicebat, & lachrymarum emittebat fontes calidos, ſic peccati abſtergens fœtorem & deformitatem. Coniunx autem ignorans cauſam eius triſtitiæ, omnia dicebat & faciebat, eam conſolans, & pro viribus eam conans recreare. Sed illa peccato, tanquàm quodam vlcere, interna depaſcente, & cogitationem non ſinente quieſcere, erat inconſolabilis, & nullam attendebat orationem, quæ eam recrearet. Propterea ſtatuit venire ad vnum ex ſacris monaſterijs, in quo piæ exercebantur fœminæ, & ſic aliqua ratione parare ſibi conſolationem. Cùm ergò abijſſet, & eius, quæ præerat, pedes appræhendiſſet, eam valdè rogabat & petebat, vt quamprimùm afferretur diuinum Euangelium. Cauſa autem erat, vt hinc certior fieret, an quod veſperè ei factum fuerat, euaſiſſet euidens Dei oculis. Et quid, ait ei Præfecta, eſt Deo incognitum? Num enim (ſicut ait diuinus Dauid) qui plantauit aurem, non audit? aut qui finxit oculum, non conſiderat, cui vel ipſe primus & exilis cordis noſtri motus euadit manifeſtus? Sed ſi dolorem nolis habere intenſiorem, mihi expone quidnam ſit, quod tuum mordet animum: & fortaſsè nobis non deerit remedium. Illa autem recordatione eius, quod factum fuerat, commota ad lachrymas, quod ab initio petierat, denuò petijt Chriſti Euangelium. Quod quidem cùm primùm euoluiſſet, ſimul atquè iniecit oculos, inuenit illud ſcriptum: Quod ſcripſi, ſcripſi. Et ſimul graui animi dolore ſauciata, & manibus ſuam pulſans faciem: Hei mihi miſeræ, magna voce exclamauit: O errorem, ó audax facinus: violaui viri cubile. Hæc dicens, & cor quidem confuſione, ſolum autem replens lachrymis, & nec ad cælum quidem audens oculos attollere, ſed etiam ab hoc dicens ſe arceri, vt quæ nefario ſuo flagitio ipſum etiam aërem polluerit, ſtatuit deincèps non ampliùs manere in mundo, & in ijs, quæ ſunt mundi, ſed ſapientiſſimis cogitatis ſupplantare eum, qui deceperat.

Redit ad ſe & valdè dolet.
Pſal. 37.
Pſal. 31.
Pſal. 93.
Iohan. 19.

Cap. 4.

Virili autem induta habitu, vt latéret eos, qui eam perſequerentur, (Sciebat enim fore, vt ipſa marito magnæ eſſet curæ, & eam non ceſſaret quærere) accedit ad virorum cœnobium, quod decem & octo milliaria diſtat Alexandria. Et cùm eſſet extra veſtibulum, rogabat, vt intrò admitteretur, & eſſet ex numero eorum, qui exercebantur. Illi autem dixerunt, ſe non priùs eam eſſe intromiſſuros, etsi vir ab eis exiſtimaretur eſſe, & non fœmina, nisi tota nocte illic maneret ſub dio, & tolerantiæ experimentum ſic præberet fratribus. Illa autem lubenter accepit, quod dictum fuerat: idque cùm non ignoraret, quòd noctù multæ beſtiæ ingrediebantur per locum deſertum & admodùm agreſtem: ſed etiam deduxit ad opus id, quod imperatũ fuerat: & ſic pernoctauit, manens ante veſtibulum. Quamobrèm qui olim Danieli leoninam manſuefecit crudelitatem, ipſe quoquè ſciens ad quantam virtutis altitudinem ſit ſancta peruentura, conſeruauit eam, nè à feris caperetur. Quod cùm monachi ipſa didiciſſent experientia, iudicârunt eſſe Deo gratum, vt cum eis verſaretur. Ea ergò lubenter admiſſa, Præfectus monaſterij eam ſeorsùm allocutus, diligenter eam rogauit quiſnam eſſet, & quanam de cauſa veniſſet ad monaſterium. Num, inquit, fœnore grauatus, aut factæ cædis conuictus, aut cùm non haberes, vndè filios aleres, ſtatuiſti mundanum deponere habitum? Propter nullũ horum, ô pater, dixit Theodora: ſed vt ſolus quietem agam à mundano tumultu, & mea defleã peccata. Quomodò autẽ, ſubiunxit magnus Præfectus, appellaris? Dixit autem illa generoſa mulier: Eſt mihi nomẽ Theodorus. Ille autẽ: Nè exiſtimes, inquit, ô frater Theodore, citra laborẽ tibi futuram eam, quæ eſt hîc conuerſationem: ſed ſi velis re vera ſubire

Virili ſumpto habitu, petit virorum monaſterium.
Dan. 6.
Conſeruatur diuinitùs nè à feris lædatur.

iugum

iugum obedientiæ, ſcias te inſeruiturum fratribus in omnibus, quæ ſunt neceſſaria, non ſolùm in monaſterio, vt qui ſis curaturus plãtas & olera, & miniſtraturus in aqua exportanda, & hortum irrigaturus: ſed foris etiam ſeruiturus, & quandò vſus exegerit, vt eas in ciuitatem, minimè recuſaturus. Neque tamen hoc prætextu contemptui habebis labores exercitationis: ſed oportet nihiloſeciùs vacare ieiunio & orationi, & de more pſallere, veſpertinamque & matutinam glorificationem quotidiè peragere: prætereà autem nec horarum, quæ vocantur, vllam prætermittere: quinetiam in genibus flectendis laborare, & ſic corpus affligere propter inſidias eorũ, qui bellum gerunt. Atque beata quidem, cùm hæc omnia ſuis accepiſſet auribus, & ea eſſe putâſſet, tanquàm aliquas animæ delicias, cum magno & alacri animi ſtudio ſe ea eſſe facturam eſt pollicita. Et ſic admittitur in eundem ordinem cum egregio illo choro monachorum. Vide monachorum exercitia, & horarum, quas canonicas vocant, vſum.

Quoniam autem eius cum Deo pacta conuenta futura erant vera, & à mendacio aliena, valere iubens omnem carnis prudentiam, ſe ſtatìm exuit ad certamina, nullam moram, neque prætextum vllum afferens, quò minùs miniſtraret. Cùm ergò octo annos quotidiè perſeueraret in irrigatione plantarum & olerum, quæ vſum præbebant ijs, qui erant in monaſterio, molendique & pinſendi frumentum, & ad panem præparandi munus nihiloſeciùs exequeretur, & coqueret olus quo ſe alebant, qui corpus ſtudebant mortificare: nunquàm tamen abfuit à ſynaxi, quæ peragebatur in eccleſia: ſed in ea quoquè pium ſuum oſtendebat animum. Sed licèt ità degeret, & vitam elegiſſet tam laborioſam, præcedentis delicti cogitatio nõ ſinebat eam omninò quieſcere: ſed nocte, quæ ſequebatur hæc diurna miniſteria, quandò & ſomno & mediocri oportebat quiete frui, pectus pulſans, & animam mouens ad lachrymas: Condona mihi peccatum, dicebat, Domine, quod perdidit decus meæ cõtinentiæ. Cùm monachis autem aliquandò defeciſſet oleum, iubetur vt accipiat camelos, & veniens in ciuitatem, eis afferat oleum, quo ſibi erat opùs. Cùm autem iam iter eſſet ingreſſa, accidit vt præter expectationem maritum adſpiceret, diuina huic omninò opem ferente prouidentia. Nam cùm ſeipſum conſolari non poſſet eius maritus, vt qui eſſet à tali coniuge ſeparatus, & ea de cauſa abſque intermiſſione effunderet lachrymas, & nec tempore quidem poſſet extinguere animi ægritudinem, petijt à Deo, qui nouerat telum, quod eius cor ſauciabat, vt ſibi manifeſtum fieret, an Theodora ſtatuerit alium virum ſequi. Hoc enim ſuſpicabatur, & proptereà maior flamma cordis alebatur. Cap. 5. Inter monachos vixit ignota. Magna eius pœnitentia. Mœret maritus vxoris amiſſionẽ.

Qui contritis ergò medetur animis, ad eum mittit Angelum, qui eius ſuſpicionis depelleret moleſtiam: Si velis, inquiens, venire in eius conſpectum, fac vt manè ſurgas, & vadas rectà ad martyrium Petri Apoſtoli, & attendas vultum eius, qui tibi primò eſt occurſurus, & te contemplaturus. Sic enim fiet, vt nequaquàm fruſtreris eo, quod quæris. Audiuit ille, & fecit ſicut iuſſus fuerat. Et conueniũt aduerſis frontibus, & ſe inuicèm adſpicientes. Sed vndenàm poſſet ille conijcere eam eſſe ſuã coniugẽ, cùm id, quod ei apparebat, videret eſſe virum, & virili veſte indutum, maximè cum veſtis eſſet monaſtica, & iam ei emarcuiſſet ſpecies immodica afflictione & aſperitate exercitationis? Illa autem cùm eum ſolùm vidiſſet, & ei indicaret vultus, quiſnam eſſet qui videbatur, (ſeruabat enim illius figura indicia immutabilia) recordata eſt protinùs ſui in eum amoris & peccati: &, Hei mihi, ó marite, flens & humili voce dixit, ad quantos me labores tradidi, dum mei in te delicti quæro medicinam, & ſtudeo multis illud delere lachrymis? Et cùm ei fuiſſet propiùs, & ei, Salue, dixiſſet, quamprimùm præterijt. Ille autem eam quoquè ſimili voce reſalutauit. Præterijt autem velutì oblitus eorum, quæ ei dixerat Angelus, vt qui figuræ mutatione & vultûs diſſimilitudine fuiſſet omninò deceptus. Cap. 6. Maritus ei obuiàm veniens, eam non agnoſcit.

Multa itaque afflictus animi ægritudine, vt qui fruſtratus fuiſſet promiſſione: Cur me, Domine, deſpiciens, dicebat, non deduxiſti ad finem ea quæ promiſſa fuerant? Sed rurſùs accedens is, qui ei apparuerat: Non fuiſti deceptus, dixit. Nam qui tibi pridiè occurrit monachus, & dixit tibi, Salue, is ipſe erat illa tua coniunx, quæ à te ſtudioſè quæritur. Et ſic quidem ſoluta fuit ei ſuſpicio, quòd ea ad alterũ virum non acceſſiſſet: quod quidem ſignificabat amictus monaſticarum veſtium. Ille tamen deincèps manebat dolore affectus & cruciatus propter priuationem coniugis. Beata autem Theodora amore Domini magìs accenſa, vt quæ iam guſtârat eius ſuauitatẽ, & parata erat ſeipſam in maiora conijcere certamina, & ſemèl in die comedens, Cap. 7.

corpus

corpus caſtigabat: deindè adijciens laboribus, ſecundo quoque die cibũ ſumebat: & ſic paulatìm aggrediens magìs laborioſa, cùm perueniſſet ad habitum ſummæ abſtinentiæ, monet monachos, qui cum ea exercebantur, vt à Præfecto peterent ei permitti, vt cibum ſemèl tantùm ſumeret in hebdomada. Sed cùm id quoquè eſſet, vt volebat, conſecuta, ad alteram adſpexit petitionem, nempe vt corpus contereret cilicio, veluti vlciſcens eam, quæ ipſam ſauciârat, voluptatem. Nondum enim nec poſt tam multa quidem certamina poterat eam capere obliuio illius plagæ: ſed ſemper pergebat adijciendo labores, ferire eum, qui percuſſerat, & ei maiorem inurere ignominiam ea, quam paſſa fuerat: fœmina eum, qui multos viros vicerat: & carnem geſtans, eum fundens ac profligans, qui erat incorporeus.

Semèl in hebdomada ſumit cibum, & vtitur cilicio.

Cap. 8. Vt autẽ glorificaretur Deus, qui eſt magnus & copioſus in miſericordia, & cognoſceretur illius vita admirabilis, fit tale miraculum, dignum quod ſcribatur & mandetur memoriæ. Erat quidam lacus prope monaſterium. In eo habitans crocodilus, in quencunque incidiſſet hominem vel beſtiam, ſeu paruam ſeu magnam, eam protinùs exedebat. Ijs itaque, qui in ea regione habitabant, erat malum adeò terribile, vt ipſe Præfectus ciuitatis (erat autem hic ille Gregorius, quem, quæ præceſſit, ſignificauit oratio) in eo loco ſtatuerit milites ad arcendos eos, qui illàc tranſibant. Cùm ergò ſciuiſſet Præfectus monaſterij, qualis eſſet vita Theodoræ: & quòd propè conferri poſſet cum ipſis Angelis, & quòd non eſſet expers diuinæ gratiæ, eam accerſiuit, & ei dixit: Fili Theodore, tolle vrnam, & propera nobis aquam afferre ex hoc lacu. Illa autem ex Apoſtolico præcepto ſciens eſſe parendũ ijs, qui præſunt, impleuit quod iuſſa fuerat. Et multis iubentibus illã è loco excedere, ſi non mortem cuperet apertiſſimè, illa tamen freta fide in Deum, & peragens opus obedientiæ, quæ nouit vitam conciliare, non mortẽ, cùm effugiſſet omnes, qui arcebant, accedit ad lacũ: & (O admirabilia tua opera, ó Domine) conſpecta fuit vehi à bellua: & cùm aquam hauſiſſet, & implêſſet vas, quod erat in manibus, vecta rursùs ab illa bellua terræ redditur. Et ſic illa quidem in terra conſeruatur illæſa: bellua autem, cùm ſancta ipſam increpâſſet, lüit pœnas eorum, quæ ad hoc vſque tempus admiſerat, & eo in loco ſtatìm cernitur mortua. Euadit ergò res alijs quoq; manifeſta, vtpotè quòd qui percepiſſent oculis, eam multorũ auribus tradere voluërint: & propterea Deo omnes egerũt gratias.

Rom. 13. Heb. 13.

Inſignis obedientiæ inſigne miraculum.

Cap. 9. Erat autem hìc quoquè inuidia factura, quæ ei conueniunt, & eius ſunt propria. Quidam enim ex monachis (Nemo eſt enim, qui non appetatur inimici inſidijs) inuidentiæ ſtimulis icti, quòd viderent beatam venire ad ſummũ virtutis, inſciente Præfecto, eam mittunt in quoddam procùl remotum monaſterium, tradentes ei epiſtolam, ſpecie quidem, vt quæ haberet aliquid, quod vrgeret, & poſtularet celeritatem: reuerà autem ità ſtructæ fuerant inſidiæ, quoniam hoc noctù fiebat, vt deuoraretur à beſtijs. Erat enim illa via deſerta, & in qua ſolæ alebantur feræ. Sed fruſtrà has inſidias molitus eſt aduerſarius: & ſecùs euenit, quàm ipſe machinabatur. Ad ſanctã enim in via errantem accedit quædam beſtia, fitque ei dux viæ non fallax, donèc eam deduxit ad monaſterium, ad quod fuerat miſſa: immò verò ne tunc quidem diſceſſit. Cum ea enim ingreſſa, ipſa quoquè introijt: & cùm illa iuſſet, vt præfecto redderet literas, ingreſſa eſt fera ad ianitorem: eumque mox erat diſcerptura, niſi ille clamâſſet: & cùm ex clamore cõuerſa beata cognouiſſet quiſnam eſſet tumultus, offendit virum, qui iam exedebatur à beſtia. Illa ergò ſtatìm, appræhenſo eius gutture, ipſum liberat ab interitu. Oleo autem membra læſa inungens, & Chriſti nomen ſuper ea cantans, eum quidem, ſicut priùs, reddit ſanum: efficit autem, vt beſtia protinùs caderet, & diſrumperetur.

Fratrũ quorundam erga eam maleuolentia.

Nota hic res admirandas.

Cap. 10. Hęc illa quidem volebat latére, & poſt reditum nihil aperiebat monachis: qui autem beneficium fuerant aſſecuti, ſtatìm ipſi id, quod factum fuerat, renunciant, dicentes: Precibus Theodori liberatus eſt homo à graui morte, & beſtiæ gula nobis reſtituit eum, qui iam cœptus erat deuorari. Quorum verbis obſtupefactus Præfectus monaſterij, quiſnam eum miſerit, dubitans interrogabat. Poſtquàm autem omnes negâſſent, beatam intuitus: Quis eſt, inquit, ô Theodore, qui, cùm eſſet manifeſtum periculũ, te intempeſta nocte impulit, vt illic proficiſcereris? Mihi verò conſidera rectæ animæ figmentum. Sibi enim attribuens ſimplicitatem, & conſeruans fratres tanquàm nulli crimini affines: Tunc, inquit, tam interni, quàm externi oculi erant mihi ſomno adeò grauati, vt non poſſim nominatìm dicere eos, qui miſerunt. Aegerrimè autem ferebat diabolus, videns ipſam quidem ſupplantatam, talibus vi-

Inſignis animi candor in Theodora.

ctorijs à ſe dedecus repuliſſe: ſe autem vi eſſe ſuperatum. Mittens ergò clanculũ inſidiari, apertè ad eam accedens, minatus eſt ſe non ceſſaturum intentare tentationes, donèc effecerit, vt ipſa cadat, quæ habetur ab omnibus in admiratione. Dixit: & non ſiuit multùm intercedere temporis: ſed cùm laboraret monaſterium inopia frumenti, iubet Præfectus beatæ, nè cunctetur: ſed accipiens rursùs camelos, & vadens in ciuitatem, eis emat frumentum. Porrò autem hoc quoquè ei imperatũ fuerat, quòd ſi ea non poſſet redire ante veſperam, diuerſaretur in monaſterio Nono, & efficeret, vt cameli illic requieſcerent. Reuertens ergò è ciuitate, quoniam iam ſolem videbat in occaſu, venit ad Nonum monaſterium, ſicut ei fuerat imperatum: & petijt ſibi & camelis dari locum ad quieſcendum. Quod cùm factum eſſet, ipſa requieſcebat ad pedes camelorum.

Diabolus ei minatus eſt ſe effecturũ vt caderet.

Hinc ergò oritur belli in ipſam principiũ. Qui enim improbis factis delectatur dæmon, & aduersùs ſanctos ſemper molitur excitare tentationes, in ipſam autem maiorem etiam oſtentans rabiem, vt quæ poſt venationem effugiſſet illius manus, non neglexit facere, quæ ſunt ſua: ſed quandam adoleſcentulã, quæ tunc verſabatur cum quibuſdam monachis ratione conſanguinitatis, incitat ad ſtimulũ libidinis: quæ beatam illam ex ijs, quæ videbat, arbitrata eſſe virum, inuitabat vt ſecum dormiret, depoſito omni pudore & ex vultu, & ex animo. Poſtquàm autem vidit eam non obedire, & malle in nudo ſolo dormire prope camelos, non valens illa extinguere latentem intùs ignem libidinis, dat ſe vni ex ijs, qui illic dormiebant, qui ipſe quoquè erat viator, & in tranſitu diuerſatus erat in monaſterio. Cùm is ergò, qui fecerat iniquitatem, ſub auroram receſſiſſet è monaſterio, & ſancta reuerſa eſſet in eum locum, vndè proceſſerat, procedens tempus iam intumeſcentem oſtendebat vterum virginis. Quæ à cognatis interrogata, à quo hoc factum eſſet, dixit, Theodorum monachum Octauidecimi monaſterij cum ea coiuiſſe. Ijs, quæ dicta fuerant, ſtatìm credũt monachi. Nam qui beatæ minatus fuerat tentationes, docuit etiam puellam hoc dicere, & illos credere. Deindè cùm acceſſiſſent ad monaſterium, vbì ſe exercebat illa beata, cum magna vociferatione & tumultu dicebant: Theodorus, qui eſt apud vos monachus, non veritus eſt tantum admittere flagitium. Rogata autem à Præfecto, an rem feciſſet tam abominandam, ipſa dixit ei ſe non habere rem vllam cuius iure teneretur. Atque illi quidem tunc reuerſi ſunt ad ſuum monaſterium.

Cap. 11. Impudens puella hortatur eam ad turpitudinem.

Nolentem infamat.

Cap. 12.

Poſtquàm autem infans iam editus fuit in lucem, eum tollentes, proijciunt in medium monaſterium, in quo erat illa beata. Hoc autem erat inſidiæ & artificium inimici, ſtudentis ei inijcere animi ægritudinem, & eius impedire inſtitutum. Sed fruſtrà rursùs à te, ô maligne, paratæ ſunt inſidiæ: immò verò non fruſtrà, ſed eas in teipſum es machinatus, te feriente generoſa muliere illis ipſis telis, quibus te eam ſperabas ſauciaturum. Quid enim hinc conſequitur? Infantis eſſe pater creditur Theodora: ſilentio autem accipit eam, quæ ipſam condemnat, ſententiam: & ſimul cum infante expellitur è monaſterio. Ipſa itaque fit nutrix, & tanquàm pater, eum cogitur alere, lacte quidem ouium (neque enim poterat aliter) infantem nupèr natum nutriens: lanas autem petens etiam à paſtoribus, ad vſum veſtis eas puero contexit. Sed quiſnam animus acceperit adeò grauem calumniã? Quænam autẽ manus non ægrè tuliſſet tam moleſtũ miniſteriũ? Spatio enim ſeptẽ annorũ afflicta fuit hæc beata. O Dei, qui cuncta intuimini, oculi: inani & falſa oppreſſa calumnia, & è monaſterio eiecta, nihil puſilli & abiecti animi aut fecit, aut eſt locuta: ſed talis probri delegit ignominiam, vt quod turpe fecit volens, rursùs voluntario tegeret dedecore: & quos non latuit oculos priùs malum faciens, placaret rursùs, eos ſolos habens teſtes, cùm rei improbæ ſuſtineret calumniã. Quali autẽ viuendi ratione vtebatur cum alijs? Illi enim nutrimentum erant herbæ agreſtes: potus autẽ erat aqua, quæ è lacu vtcunquè ab ea hauriebatur, niſi mâlis dicere, eius lachrymæ. Nullum enim erat tempus, quo eæ non effluerent ex eius oculis, adeò vt Pſalmus in ea impleretur: Et potum meũ cum fletu miſcebam. Sic ergò cùm corpus ei liqueſceret, & negligeretur, erant quidem vngues prolixi, & quibuſdã feris beſtijs magìs congruentes: pili autem denſi & ſordidi, & valdè ſimiles ſaltibus. Vultus autem, propterea quòd nulla re intercedente eum ferirent radij ſolis, iam toſtus, Aethiopis inſtàr niger euaſerat, & mutata erant ſupercilia intenſa neceſſitate vigiliarum. Et tamen ſic perſeuerans, & cum malis, quæ intentabantur, ſic luctans, & niuibus non aëris ſolùm, ſed etiam tentationum vexata, ne tantillùm quidem ſuſtinuit diſcedere à monaſterio, ſed ſic per-

S. Theodora patitur ſibi crimen imputari, quod non admiſerat.

Eius eſca & potus.

Pſal. 101.

Vita durißima.

Pſal.83. permanſit tugurio fixo in veſtibulo, & lubenter in eo abijci (vt ait Propheta) ſuſtinẽs.

Cap.13. Quid autem rursùs bonorum aduerſarius? Num, cùm eam in tales iniecisſet tentationes, illum cœpit eam inuadendi ſatietas, idque cùm vinceretur? Nequaquàm, ſed præter ea, quæ præceſſerãt, hoc quoquè eſt machinatus. Eius enim mariti formã ſuſcipiens, & in conſpectũ eius veniẽs, lachrymas emittebat ex oculis, & ijs verbis vtebatur, quibus vſus fuerit maritus ad charam ſuam accedens coniugem, eam dicens ſuum luminare, exultationem, voluptatẽ, lucem oculorum, ſolatium malorum: &, Agè, inquit, ô domina, ſiſte mihi luctum tot annorum tua cauſa ſuſceptum, promptoque & alacri animo domum reuertere. Cùm autem illa putaret re vera eſſe maritum, id dedit reſponſi, quod illum oportuiſſet audire, ſi id fuiſſet quod putabatur, & non viſum, quod cernebatur: Ego, dicens, qui renunciaui vanis rebus huius mundi, non poſſum rursùs cum illis congredi. Quomodò autem tãta potero eſſe impudentia, vt tecum habitem, cui ſola fugæ cauſa fuit à me factum in te peccatum? Cùm autem illa eorum recordata, manus in cælum ſuſtuliſſet, ſe totam ad preces conuertẽs, licebat illum videre fugientem, & nec valentem quidem ferre ſpeciem orationis. Et tunc cognouit ſancta quiſnam is eſſet, qui acceſſerat, & quàm eſſent multiplices eius in illam inſidiæ, & quàm varia machinatio.

Aliæ hoſtis inſidiæ, apparentis in ſpecie ſui mariti.

Cap.14. Rursùs autem aliquandò omnes ſimul beſtiæ, tam quæ habitãt in mari, quàm quæ in terra, videbantur eam inuadere: reuerà autem non ità erat: ſed erant ſpiritus malitiæ, qui formam illorum induerant. Poſt hæc autem homo appárens, iuſſus eſt ad ſanctam accurrere, & eam deuorare. Illa verò, tanquàm armis, Dauidico vtens cantico, poſtquàm ſolúm dixit: Circundantes circundederunt me, & nomine Domini vltus ſum eos, viſum ſtatim euanuit. Obijcit malignus aliam quoquè tentationem. Rursùs enim cernebatur ab ea ingens exercitus. Eius autem princeps cum magna multitudine ſuperbè incedebat: quem quidem vt adoraret, iubebant eius miniſtri. Cùm ipſa autem dixiſſet, Deum ſolùm eſſe adorandum, iuſſit princeps ei plagas infligi. Et iuſſus ad effectum eſt deductus. Id enim declarabant & plagæ, quæ apparebant, & ipſa viſa mortua ijs, qui adſpexerant. Fuerunt autem hi paſtores, qui iuerunt in monaſterium, & dixerunt, Theodorum eſſe mortuum, & oportere eum mandare ſepulturæ. Sed beata illa, cùm media nocte ad ſe rediјſſet, ſibi adſcribebat cauſam, & id quod acciderat, dicebat eſſe ſui delicti diſciplinam. Cùm ſe ergò munijſſet armis orationis, petijt inducias tentationũ: O Deus meus, dicens, Domine vniuerſi, oblitus mei peccati, libera me ab inſultu inimici, qui tuo inuidet figmento. Cùm eam autem precantem vidiſſent, qui illic erant paſtores, quæ ab eis paulò antè viſa erat mortua, Deum quidem laudârunt, monachis autem, quòd reuixiſſet, annunciârunt.

Aliæ dęmonis præſtigiæ.

Pſal.117.

Cæditur à dæmonibus

Cap.15. Statuit verò Præfectus monaſterij infantem recipere, reputans quàm diuturna fuiſſet ſanctæ afflictio. Non enim eam parua afficiebat moleſtia errans puer per aſpera loca ſolitudinis. Sed ne ſic quidem deſtitit hoſtis eam inuadere, Deo ſic permittente, vtì ea ſibi plures coronas cõtexeret. Ei enim rursùs viſum eſt aurum humì proiectũ. Aderat autem magna virorum multitudo, quæ illud colligebat. Id verò non erat aliud, quàm viſio inanis. Nam vt eam ſolùm deciperet, & vt aurum amaret efficeret, id totum erat machinatus. Non multi dies præterierant, & ei rursùs viſa eſt adeſſe ſeruorum multitudo, ei in manus tradentium obſonia variè condita, quę ei dixit: Qui tibi plagas impoſuit, his te donat obſonijs. Quæ quidem in nihil, ſicut erant, diſſoluit, cùm ſe ſignâſſet luce vultûs Domini. Cùm ex his eam vidiſſet inuictam is, qui minatus erat ſe terram & mare eſſe deleturum, cumque ex bello, quod aduersùs eam geſſerat, pudore eſſet affectus, ſtatuit diſcedere.

Itèm aliæ præſtigiæ.

Cap.16. Cùm autem ſeptem anni præterijſſent, monachi Lauręæ Noni monaſterij, qui illati ſtupri eam accuſauerant, eam eſſe mulierem ignorantes, cum omnibus ſupplices petunt à Præfecto monaſterij, vt in quo loco ea priùs ſe exercebat, eam rursùs admitteret, & referret in numerum cæterorum monachorum. Satìs enim, aiebant, luit pœnas, qui tanto tempore fuit extra monaſterium, & in ipſo aditu totos ſeptem annos tranſegit. Adijciebant autem, per diuinam quoquè apparitionem ſibi factam eſſe fidem, quòd iam ſit peccatum remiſſum Theodoro. Quorum ille cedens precibus, relaxat Theodoram ab iniuſta illa condemnatione, iubens eam decæterò manere in intima cella, & nunquàm progredi, neque vllum ei committi miniſteriũ monaſterij. Duo deindè anni præterierant, ex quo ea ſic maiore exercebatur continẽtia, & intenſioribus precibus. Deindè cùm orta eſſet ſiccitas, & ciſternæ, quæ erãt in cœnobio,

Recipitur in monaſterium.

nobio, oſtenderent ſe ne minimum quidem habere aquæ humorem: quoniam & ijs, quæ audierat, & ijs quæ ipſe viderat Præfectus monaſterij, certior factus erat beatam eſſe conſecutam donum miraculorum, eam acceſſit, & in ciſternam iubet demittere amphoram, & haurire aquam. Illa autem, quæ didicerat cedere verbis patris, nihil curioſè inquirens, nec differens, facit quod fuerat imperatũ, & protinùs aqua plenam extulit amphoram. Qua ex re aliæ quoquè ciſternæ conſpectæ ſunt aqua plenæ. Magnum miraculum.

Cùm pauci autem dies præterijſſent, ea tollens infantem in conſpectu multorum, cùm iam eſſet veſpera, & ſeipſam includens, cœpit eum adhortari non ſecùs, àc pater germanum filium. Hoc cùm reſciuiſſet Præfectus monaſterij, mittit quoſdam ex fratribus accuratiùs audituros verba, quæ diceret puero. Qui cùm autem oſtio admouiſſent, & mentẽ diligenter adhibuiſſent, audiebant ea, quæ dicebantur. Hæc autem erant, quæ puero præcipiebat, eum deoſculans: Tempus vitæ meæ, fili mi chariſſime, iam ſpectat ad finem, & decæterò feſtino ire ad ſeculum, quod illic eſt. Ego autem te patri orphanorum, & Deo commendo, & domino huius noſtri monaſterij. Habebis autẽ monachos quoquè, qui in te ſeruabunt fratrũ affectionem. Quid ergò? Quæres fortaſsè nobilitatem? Illa autem non aliundè tibi cognoſcatur, quàm vndè vera apparet nobilitas. Nè adſpexeris ad honorem hominum. Neque enim is eos, qui honorantur, poteſt beatos efficere. Sed neque ignoraueris, quòd eam, quæ eſt in Domino, beatitudinem illi magìs conſequuntur, qui hominum ferunt proba & contumelias, & falſa, quæ in ipſos feruntur, teſtimonia. Si tenearis autem aliquo deſiderio omninò aſſequendi honoris, ipſe primùm dilige honorem exhibere. Somnum odio habe. Duram & aſperam viuendi rationem amplectere. Renuncia mollibus veſtimentis. Conſuetas preces nunquàm neglexeris, neque horas, quæ ſunt conſtitutæ fratribus ad conueniendum, Matutini, inquam, Tertiæ, Sextæ, & Nonæ, & Veſperârum. Abſtine ab alienis. Accuſare fratres ne tibi quidem veniat in mentem. Interrogatus reſponde, reſpiciens in terram. Alterius caſum nè irriſeris. Luge, vt conſolationem conſequaris. Aliquos audiens malè viuentes, nè negligas pro eis precari. Ire ad eos, qui ſunt infirmi, nè recuſes. Et vt ſemèl dicam, omne malum declinans, vendica tibi virtutem. ſerui fratribus, tanquàm dominis, vt euadas Chriſti amicus, qui pro te ſerui formam induit. Aſſiduè precare, nè incidas in tentationem. Quòd ſi incideris, ei fortiter reſiſte: & rurſus precare, nè ſupereris. Si ſic viuas, ô dilecte, nòn procùl aberit, qui tibi opem ferat, & qui bello appetito tibi ſit porrecturus dexteram. Cùm hæc ſuaſiſſet puero, iucundè in Dei manus tradidit ſpiritum.

Cap. 17. Optimè inſtituit puerum. Vide hic enumeratas horas canonicas. Feliciſſimè obdormiuit in Domino.

Et puer quidem ſtatim lugebat, & plangebat, & vociferatione plena erat domuncula. Quæ audierant autem ij, qui ad hoc miſſi fuerant, declarauerunt ei, qui miſerat. Qui poſtquàm audiuit, ipſe quoquè id, quod viderat in ſomnis, dixit ſuis monachis: Exiſtimabam, inquiens, me videre duos viros, qui me in altum extollebant. Altitudo autem erat tanta, quanta conijci non poterat. A me autem viſi ſunt ordines Angelorum, & vox in meis auribus reſonuit: Vide, dicens, qualia bona ſunt parata ſponſæ meæ Theodoræ. Præter hæc, mihi quoquè apparebat lectus, fidei Angeli creditus, & thalamus pulchritudine ineffabilis. Cùm autem ſignificarem de lecto illo & thalamo doceri, & quænam eſſet illa, cui hæc parata eſſent, & de ijs rogarem eos, qui inducebant, ſtatim mihi apparuit chorea Prophetarum, Apoſtolorumque & Martyrum cum alijs iuſtis. Chorea autem mediam habebat mulierem, gloria diuiniore ornatam, quæ & medium ingrediebatur thalamum, & mihi videbatur ſedere in medio lecto. Qui eam autem abducebant, dicebant eam eſſe Abbatem Theodorum, cuius etiam confictum fuerat crimen ſtupri, & quæ ſuſtinuit potiùs totos ſeptem annos è monaſterio eiecta affligi, & cenſeri eſſe pater filij, qui erat alterius, eumque ſuſcipere alendum & educandum, quàm quænam eſſet ipſa, ſignificare, & ſimul à tãto liberari dedecore & afflictione: & ideò aſſecuta eſt, dicebãt, eam, quam vides, lætitiam. Hæc cùm vidiſſem, me remiſit ſomnus, & me conuerti ad mea deflenda peccata.

Cap. 18. Viſio Abbatis. Reuelatur Abbati quæ & qualis fuerit S. Theodora.

Hæc cùm narrâſſet, peruenit ſtatim ad cellam ſanctæ, monachis quoquè eum ſequentibus: & cùm pulsâſſet oſtium, excitauit puerum. Iam enim multo luctu eum oppreſſerat ſomnus. Surrexit ergò, & aperto oſtio, eis dedit aditum. Illi autem ingreſſi ſunt, & eam, quæ eſt verè viua, vident mortuam: & accedentes, in ſacrum corpus diſtillârunt lachrymas. Porrò autem Præfecto viſum eſt intempeſtiuum, innoteſcere miraculum, donèc eos accerſijſſet, qui accuſationem in eam conſtruxerant. Cap. 19.

Innoteſcit omnibus quòd fuerit mulier.

Qui cùm veniſſent, oſtẽſis aliquibus partibus ſacri corporis: Videte, dixit eis, hoc ſpectaculum nouum & inauditum, qualis ſexus quali eſca tenebrarum conculcauit principem. Obſtupuerunt omnes ſpectaculo: & metus quidem ſtuporem, metũ autem lachrymæ ſunt conſecutæ, dum reputabant, aduersùs quos labores decertare oporteat eos, qui ſunt implicati corporis affectionibus.

Cap. 20.

Quoniam autem nec maritum quidem oportebat omninò ſancta fruſtrari, qui purum ac ſyncerum in eam amorem perpetuò conſeruauerat, Angelus accedens ad Præfectum monaſterij, iubet vt mitteret ad ciuitatem quendã ex monachis equitem, & iuberet ei, vt in equo ſuo collocet eum, qui primus ei occurrerit, & ſic eum adducat quamcitiſſimè. Verumenimuerò eum quoquè diuina ad hoc quædam incitabat apparitio, & ſua ſponte veniebat ad monaſterium. Cùm ergò ei factus eſſet obuiàm monachus, & rogâſſet cur curreret, ille reſpondit: Cùm meam vxorem longo tempore non viderim, & eam nunc è vita exceſſiſſe reſciuerim, vado eam extremò defleturus. Cùm eum ergò in equum ſuſtuliſſet, duxit in monaſterium, in quo iacebat diuinum illud tabernaculum. Ad quod cùm irruiſſet, ſanctam vocabat nominatìm, acerbas ſimul fundens lachrymas, adeò vt omnes, qui erant congregati, (conuenerant enim multi ex ĳs, qui habitabant circuncircà, monachis) prouocaret ad lachrymas, & deduceret ad eorum vitæ recordationem. Itaque erant omnia, tam quæ videbantur, quàm quæ audiebantur, conſcientiæ refrigeratio, & reuerà animæ medicina.

Maritus ei' venit ad eã.

Cap. 21.

Cùm luctus autem vix tandèm deſiĳſſet, pſalmi & hymni ſtatìm luctum ſunt conſecuti. Et ſic iuſtis factis illi laborioſo & ſacroſancto corpori, id ſinu terræ abſcondunt, cuius ſpiritum ſinus Abrahæ, ſi intelligentia ſpectetur, exceperunt. Quidnam eſt hæc conſecutum? Fit rerum illius maritus eius ſucceſſor: & cùm rebus omnibus huius mundi renunciâſſet, & ſeipſum retuliſſet in numerum monachorum, & captus eſſet amore quietis & ſilentij, cellam accipit Theodorę: & cùm bonam vitam, & ex virtute agendam elegiſſet, bono fine vitam claudit. Cùm ergò vidiſſent monachi eum ſic vitam egiſſe, nihil alienum exiſtimârunt, eſſe amborum vnum & idem ſepulcrum: productà communiter, & in eodem loco depoſuerunt amborum reliquias. Porrò autem puer quoquè eò proceſſit virtutis, vt etiam præfuerit illi monaſterio, iuſto eorum iudicio, qui vitam illius cognoſcebant, & eum ſibi præfici deſiderauerant.

Fit monachus, & feliciter decedit maritus eius.

Talis fuit finis laborum huius beatæ, & hæc eſt narratio eius præclarorum certaminum. Si ergò verum eſt, vt verum quidem certè, quod dicit Paulus, Vnumquenque accepturum propriam mercedem ſecundùm proprium laborem: quemadmodùm non eſt beata, & re vera Dei donum Theodora, quæ mercedem accipit tot laborum? Cuius interceſſionibus concedatur, vt nos quoquè ſimus è numero eorum, qui ſalui fiunt, gratia & clementia Chriſti veri Dei noſtri: cui gloria & potentia nunc, & in ſecula ſeculorum, Amen.

1. Cor. 3.

S. PATIENTIS LVGDVNENSIS EPISCOPI ENCOMION, AVTHORE SIDONIO ARVERNORVM *Epiſcopo. Lib. 2. Epiſt. vltima.*

11. Septembris.

SIDONIVS domino papæ Patienti, ſalutem. Aliquis aliquem, ego illum præcipuè puto ſuo viuere bono, qui viuit alieno: quique fidelium calamitates indigentiamque miſeratus, facit in terris opera cælorum. Quorſùm iſthæc, inquis? Te ſententia quammaximè, papa beatiſſime, petit, cui non ſufficit illis tantùm neceſſitatibus opem ferre, quas nôueris: quique vſque in extimos terminos Galliarum charitatis indage porrecta, priùs ſoles indigentium reſpicere cauſas, quàm inſpicere perſonas. Nullius obeſt tenuitati debilitatique, ſi te expetere non poſſit. Nam præuenis manibus illum, qui non valuerit ad te pedibus peruenire. Tranſit in alienas prouincias vigilantia tua, & in hoc curæ tuæ latitudo diffunditur, vt longè poſitorum conſoletur anguſtias. Et hinc fuit, vt quia crebrò te non minùs abſentum verecundia, quàm præſentum querimonia mouet, ſæpè terſeris eorum lachrymas, quorum oculos non vidiſti.

Patiẽtis benignitas ꝑdicatur.

Omitto

Omitto illa, quæ quotidiè propter defectionem ciuium pauperatorum irrequietis toleras excubijs, precibus, expenſis. Omitto te tali ſemper temperamẽto, ſic ſemper humanum, ſic abſtemium iudicari, vt conſtet indeſinenter regem præſentẽ prandia tua, reginam laudare ieiunia. Omitto te tanto cultu eccleſiam tibi creditam conuenuſtare, vt dubitet inſpectio, meliúſne opera noua conſurgant, an vetuſta reparẽtur. Omitto per te plurimis locis baſilicarũ fundamenta cõſurgere, ornamẽta duplicari: cumque multa in ſtatu fidei tuis diſpoſitionibus augeantur, ſolum hæreticorum numerum minui, teque quodam venatu Apoſtolico feras Photinianorum mentes ſpiritalium prædicationum caſſibus implicare, atque à tuo barbaros iam ſequaces, quotiès conuincuntur verbo, non exire veſtigio, donèc eos à profundo gurgite erroris feliciſſimus animarum piſcator extraxeris. Et horum aliqua tamen cum reliquis forſan communicanda colligis: illud autẽ deberi, vt iuriſconſulti dicunt, præcipui titulo, nec tuus poterit ire pudor inficiàs: quòd poſt Gotthicam depopulationẽ, poſt ſegetes incendio abſumptas, peculiari ſumptu inopiæ communi per deſolatas Gallias gratuita miſiſti: cùm tabeſcentibus fame populis nimiùm contuliſſes, ſi commercio fuiſſet ſpecies iſta, non muneri. Vidimus anguſtas tuis frugibus vias: vidimus per Araris & Rhodani ripas non vnum, quod vnus impleueras, horreum.

Eius abſtinentia.

Studiũ erga cõdenda & ornanda tẽpla.

Photiniani hæretici ab eo cõuerſi.

Mira ei⁹ liberalitas famis tẽpore.

Fabularum cedant figmenta gentilium, & ille quaſi in cælum relatus pro reperta ſpicarum nouitate Triptolemus, quem Græcia ſua cæmentarijs, pictoribus, ſignificibusque illuſtris, ſacrauit templis, formauit ſtatuis, effigiauit imaginibus. Illum dubia fama conciliat, per rudes adhuc & Dodonigenas populos duabus vagum nauibus, quibus poëtæ deincèps formam draconum deputauerint, ignotam cõtuliſſe ſementem. Tu, vt de mediterranea taceam largitate, victum ciuitatibus Tyrrheni maris erogaturus, granarijs potiùs tuis duo flumina, quàm duo nauigia, complêſti. Sed ſi fortè Achaicis Eleuſinæ ſuperſtitionis exemplis, tanquàm minùs idoneis, religioſus laudatus oſtenditur, ſepoſita myſtici intellectûs reuerentia, venerabilis patriarchæ Ioſeph hiſtorialem diligentiam comparemns, qui contra ſterilitatem, ſeptem vberes annos inſecuturam, facilè prouidit remedium, quod præuidit. Secundùm tamen ſententiam, nihil, iudicio meo, minor eſt, qui in ſuperueniente ſimili neceſſitate, non diuinat, & ſubuenit. Quapropter etsì ad integrum conijcere non poſſum, quantas tibi gratias Arelatenſes, Rhegienſes, Aueniocus, Auraſionenſis quoquè & Albenſis, Valentinæque, necnon & Trecaſſinæ vrbis profeſſor exoluat: quia difficile eſt eorum ex aſſe vota metiri, quibus nóueris alimoniam ſine aſſe collatam: Arueni tamen oppidi ego nomine vberes perquàm gratias ago: cui vt ſuccurrere meditareris, non te communio prouinciæ, non proxima ciuitas, non opportunitas fluuij, nõ oblatio precum adduxit. Itaque ingentes per me referunt grates, quibus obtigit per anni tui abundantiam, ad ſuî ſufficientiam peruenire. Igitur ſi mandati officij munia videor ſatìs implêſſe, ex legato nuncius ero. Ilicèt ſcias volo, per omnem fertur Aquitaniam gloria tua: amaris, laudaris, deſideraris, excoleris omnium pectoribus, omnium votis. Inter hæc temporũ mala bonus ſacerdos, bonus paſtor, bonus es, quibus operæpretium fuit, fieri famem ſuo periculo, ſi aliter eſſe non poterat tua largitas experimẽto. Memor noſtrî eſſe dignare domine papa.

Gen. 41.

Agit ꝑ beneficio gratias Auernę ciuitatis nomine, Sidonius Epiſcopus.

Itèm de eodem beatiſsimo Patiente Epiſcopo, ex eiuſdem Sidonij Libri 2. Epiſtola 10. ad Heſperium.

ECcleſia nupèr extructa Lugduni eſt, quæ ſtudio papæ Patientis ad ſummũ cœpti operis acceſſit, viri ſancti, ſtrenui, ſeueri, miſericordis, quique per vberem munificentiam in pauperes humanitatemque, non minora bonæ conſcientiæ culmina leuet. Huius igitur ædis extimis, rogatu præfati antiſtitis, tumultuariũ carmen inſcripſi trochæis triplicibus, adhuc mihi, iamque tibi perfamiliaribus:

Lugduni ſanctus Patiens miro opere cõdit eccleſiam.

Quiſquis pontificis patriſque noſtri
Collaudas Patientis hîc laborem:
Voti compote ſupplicatione
Conceſſum experiére, quod rogabis.
Aedes celſa nitet, nec in ſiniſtrum
Aut dextrum trahitur: ſed arce frontis
Ortum proſpicit æquinoctialem.

Tẽpli ſitus ad ortum æquinoctialem.

Intùs lux micat, atque bracteatum
Sol ſic ſolicitatur ad lacunar,
Fuluo vt concolor erret in metallo.
Diſtinctum vario nitore marmor,
Percurrit cameram, ſolum, feneſtras:
Ac ſub verſicoloribus figuris
Vernans herbida cruſta, ſaphiratos
Flectit per praſinum vitrum lapillos.
Triplex porticus. Huic eſt porticus applicata triplex,
Fulmentis Aquitanicis ſuperba.
Ad cuius ſpecimen remotiora
Claudunt atria: porticuſque ſedem
Et campum medium procùl locatas
Veſtit ſaxea ſylua per columnas.
Hinc agger ſonat, hinc Arar reſultat,
Hinc ſeſe pedes atque eques reflectit.
Stridentum hinc moderator eſſedorum,
Curuorum hinc chorus helciariorum,
Reſponſantibus alleluia ripis,
Ad Chriſtum leuat amnicum celeuſma.
Sic ſic pſallite nauta, vel viator.
Nanque iſte eſt locus omnibus petendus,
Omnes quo via ducit ad ſalutem.

VITA S. GVIDONIS CONFESSORIS, ANDERLACI QVIESCENTIS, QVAE ETIAM ANTE *annos octogintaquinque typis excuſa habetur, bona fide, vt appáret, conſcripta. Stylum F. Laur. Surius paſſim nonnihil correxit.*

12. Septembris. Humili loco natus S. Guido. Pietas eius adhuc pueri

VIR venerabilis Guido in pago quodam Brabantenſi tugurio ruſticano & paupere domo natus & educatus eſt: atque in ipſis primæ ætatis initijs penuriam diuitias putabat, vt quãtùm illa patiebatur ætas, è puſillo Chriſti grege eſſe totis viribus contenderet. Suffurabatur iam tum parentum oculis certas horas, quibus eccleſiam oraturus adiret, vel infirmis quicquid ex facultatibus ſuis habere poterat, impertiret. nec eum hilarem vlla vidit dies, qua non priùs aut in preces incubuiſſet, aut eleemoſynã præſtitiſſet. Stupebat genitor, vicini admirabantur, & diuinum aliquid iam omnes in eo venerabantur. Peruenit tandèm ad villulam Lakenſem: vbì cùm eccleſiam in ſanctiſſimæ matris Dei honorem conſecratam didiciſſet, ad illum precaturus acceſſit. Retinuit autem illum apud ſe ea nocte preſbyter, & manè abire volentem rogauit, vt in eius eccleſiæ ſeruitio maneret. Aduertebat enim in illo quandam venuſti vultûs grauitatem, verborum parcitatem, animi manſuetudinem, & cor ſine intermiſſione Deo ſemper intentum. Libenter autem vir ſanctus preſbyteri precibus annuit, quòd iam ſeipſum relinquere, & ad alterius voluntatem ſe conformare deberet.

Seruit in eccleſia Lakenſi, idque accuratè ſanè.

Dabat igitur ſedulò operam, vt altare niteret, teſtudo nihil haberet ſordium, pauimentum ſcopis repurgaretur, ſacrarium mundum eſſet, & vaſa luculenta: deniquè, vt è cæremonijs nihil prætermiſſum aut neglectum videretur. Si quis eum quæreret, in templo reperiebat. Diuerſi generis floribus & arborum comis cancellos & thecas ſanctorum veſtiebat: vt quicquid in illa æde vel adſpectu, vel diſpoſitione placeret, eius laborem & ſtudium teſtaretur. Inuidiam humilitate ſuperare, nulli vnquàm obſcœno ſermoni locum dare, non contra euangelij doctrinam duas habere tunicas, (Luc. 9.) potiuſque ad alienas fores ſtipem emendicare, quàm ſe petentem ſine eleemoſyna dimittere ſtudebat. Corpus omne domabat & cõficiebat ieiunijs, crebrò in eccleſia (Corpus domat.) pernoctabat, &, quod ſanè difficilimum eſt, abſque ſuæ animæ detrimento, omnibus placebat,

placebat. Nunquàm in ore eius riſus, aut puerili leuitate effuſus, aut muliebri petulantia fractus. Peccata quotidiana, & ſine quibus vita præſens nullo modo ducitur, tanta lachrymarum vi diluere ſolebat, vt immanium ſcelerum reus videri poſſet.

Mercator quidam Bruxellenſis ad eum veniẽs, officioſè, vt ſemper, ab eo acceptus eſt. Is cùm eius erga pauperes liberalitatem, & erga omnes benignitatem miraretur, primùm cœpit de veſtimentorum eius vilitate conqueri: deindè quaſi pia quadam commiſeratione, nè quandoquè præſtandis eleemoſynis ſumptus deſint, formidare: interim tamen polliceri eiuſmodi conſilium ſeſe ei præbiturum, quod ſi ſequi velit, nunquàm defuturam piam eleemoſynam, ſed ſemper eius liberalẽ dexteram abundè habituram. Multis deindè ſermonibus perſuadere ei conatur, vt mercaturam exerceat. Quid hîc ageret miles Chriſti? Conſentit tandèm, & non ſine omnium admiratione, repentè nouum ſe mercatorem exhibet. Sed vt ſcriptum eſt, Compræhendam ſapientes in aſtutia ſua: hanc ſerui ſui ſecularem prudentiam Dominus mox caſtigauit, quantumq́; ipſi ea negociatio diſpliceret, euidenti ſigno oſtendit. Nam in medio flumine, pleno vtroque litore, carina in ſicco ponitur, præſensq́; periculum minatur. Cumque Guido contum ſubrigendæ naui aptaret, adeò eius manibus lignũ adhæſit, vt nullo modo extorqueri poſſet. Ad ſe igitur reuerſus, reum ſe iam intelligens, & ignobili mercaturæ animum ſe appuliſſe dolẽs, rediјt ad eccleſiam, quam reliquerat, malè à ſe factorum culpam deploraturus. Nec verò vllam aut oculis à lachrymis, aut ori à precibus requiem dedit, donèc lignũ illud, quod manibus inhærebat, in terram decidiſſe videret. Ità ergò, quandoquidem mercatura raró aut nunquàm ſine culpa exercetur, cùm ad eam beatus Guido inſtinctu mali dæmonis à quodam eius miniſtro pertractus eſſet, non eſt paſſus Dominus eum illa coinquinari: ſed vt ab illa animum reuocaret, & ſuperioris vitę tranquillitatem & quietem repeteret, pio correctionis flagello eum admonuit. Ille verò perindè àc ſi teterrimum perpetrâſſet ſcelus, & eoipſo omnes prioris vitę labores perdidiſſet, maioribus ieiunijs, precibus, lachrymis operam dedit.

Decipitur à quodã mercatore.

1. Cor. 3.

Diuina caſtigatione reuocatur in viam.

Nec diù pòſt, pro viribus ad iter rebus neceſſarijs comparatis, Romam profectus eſt, beatiſſimorum Apoſtolorum limina viſitaturus, atque indè Hieroſolymam, loca ſacra aditurus: ac deincèps per ſeptennium ſanctorum eccleſias toto penè orbe inuiſit. Cumque Deo duce Romam reuertiſſet, virum venerabilem Vuonedulphum, in pago Brabantenſi Decanum, cum alijs itineris eius comitibus Hieroſolymam petituris, inuenit: quos ille quidem agnouit iam olìm notos, ſed non eſt cognitus ab eis. At verò nominatìm eos ſalutans, humaniter appellauit. Tandèm agnitum eum in terram proſtrati adorant, & ſubmiſsè admodùm his eum verbis deprecantur: Quandoquidem, pater ſanctiſſime, te ſola huc, vt credimus, Dei gratia adduxit, & adhuc peregrinationes ſuſcipere, & multa pro Deo perpeti pâratus es: obſecramus te, vt nobiſcum Hieroſolymam proficiſcaris. Itinera enim & idiomata harum gentium tu meliùs nóſti, quàm nos. Id ille audiẽs, vt erat pijſſimus: Chariſſimi, inquit, fratres mei, non ſolùm vobiſcum ire Hieroſolymam, ſed & ipſam animam, ſi res poſtulet, veſtra cauſa amittere paratus ſum.

Romam proficiſcitur. Indè Hieroſolymam.

Adorare pro venerari, apud Theologos frequentiſſimũ.

Ità eius ſancti viri conſortium adepti, poſt multos itinerum labores & fatigationes, tandèm Hieroſolymam & ad alia ſancta loca perueniunt: ijsque pro voto circunquaquè perluſtratis, ſani & incolumes ad patriam reuerti contendunt: cùm eccè, Deo illos vocante, qui eos in ſuo famulatu deuotiſſimos, vitę huius ſordibus ampliùs coinquinari noluit, primò Vuonedulphus, indè eius comites terræ corpora, ſanctas cælo animas reddunt, beato Guidone eorum funera religioſè curante. Porrò dominus Vuonedulphus ante obitum leni affectus febre, ſanctum Guidonem ad ſe vocat, ſe moriturũ ſignificat, ſicque dicit: Ego, pater amantiſſime, Deo omnipotenti, qui ſperantium in ſe ſemper complet vota, ore & corde toto gratias ago, quòd etiam vltra omnem ſpem noſtram expleuit deſideria noſtra. Tibi verò pro humanitatis & miſericordiæ officijs, quæ nobis præſtitiſti, in vita ille beata reſtituat. Ipſe mihi indigno & infirmo ſeruo ſuo reuelare dignatus eſt, quòd iam adeſt tempus emigrationis meæ à corpore. Te verò in pagum Brabantenſem atque eum locum, vbi Dominus vult quieſcere oſſa tua, nóueris reuerſurum. Itaque valdè oro eam, quam habes à Deo, fidem & benignitatem tuam, vt amicis & cæteris reditum meum prestolantibus indices deceſſum meum, eis hunc meum annulum oſtendens, nè dubitent vera eſſe, quæ dicis. Hæc & pleraque alia cùm dixiſſet, oculos & manus ad cælum dirigens, ſeque totum

Rurſùs it Hieroſolymam.

Dominus reuelat S. Vuonedulpho ſuum obitum.

Vuonedulphi decani obitus.

Domino commendans, in beatorum Angelorum, qui illic aderant, manus tradidit ſpiritum. Quanto autem honore illum Dominus in cælo extuliſſet, hominibus mox declarare dignatus eſt. Ad eius enim tumulum, beato Guidone & multis alijs cernentibus, tres claudi & duo cæci curati ſunt. Nanque adhuc viuens, præ multa animi pietate & commiſeratione, pauperes & egenos innumeris affecerat beneficijs, quæ partìm illi diuinitùs tum compenſata fuêre. Vaſa enim, quæ ſtudio eleemoſynarum exhauſerat, rursùs inſpici, & ſi quid fortè in eis remanſiſſet, id pro Dei amore dari iubebat. Quod cùm fieret, plena reperta ſunt. Eius quoquè famuli cùm in Autumno ſemina portarent, in eius agrum ſpargenda, diuina id agente prouidentia, agrum illum vberrimis ſegetibus refertum inuenerunt.

Ad tumulū Vuonedulphi miracula.

Porrò beatus Guido eius viri Dei præcepta minimè ſibi negligenda intelligēs, cœpit in patriā redire: ſed priuſquàm ad locum diuinitùs ipſi deſtinatū perueniret, multas moleſtias perpeſſus eſt à fame, ſiti, frigore & inedia. Tandèm labore & ſanguinis fluxu penè confectus, Anderlacum venit: vbì cuiuſdā pauperis hoſpitio vtens, multa de ſuo itinere cōmemorauit: ſimul exponens, quemadmodùm dominus Vuonedulphus cælo reddidiſſet animā, & quę in eius ſepulturę die miracula cōtigiſſent. Cumq́; ea res innotuiſſet vicedecano, ſine mora is cum quibuſdā è Clero, venit ad ædes illas, & cùm omnia accuratè inquiſijſſet, & annulū aureum beati Vuonedulphi agnouiſſet, gratias Deo cum lachrymis agens, ipſum hominem Dei Guidonem ſecum domum abduxit, vſq; ad obitum eius diligenter eius curam gerens. Sed Domino iam nolente vt huius ſeculi diuturnioribus ærumnis fatigaretur, prima diei Dominicę noctę ante corporis eius diſſolutionē, cunctis, qui aderant, adſpectantibus, lumen cælitùs ſuſum ſuper Dei ſeruum in columbæ ſpecie deſcendit, cuius ſplēdore tota domus illuſtrata fuit: & cùm aliquandiù apud illum hęſiſſet, audita eiuſcemodi vox eſt: Veniat dilectus noſter ad percipiendam æternæ iucunditatis coronam: quia fidem ſeruauit. Mox aduolantes ij, qui in domo erant, Dei famulum in cæleſtem manſionem commigrâſſe cernunt. Eius verò ſacrum corpus illius loci Canonici honorificè tumulârunt, vbì vſque in præſens, diuina operante gratia, plurima per eum miracula fiunt.

Reuertitur in patriam S. Guido.

Lumen inſtàr colūbæ cælitùs deſcendit in Guidonem.

Abit in cælos vir ſanctus.

Multo indè tempore, eo in loco quieſcente corpore beati viri, à nullo ea, qua par erat, reuerentia afficiebatur: quandò non ſolùm aliundè aduentantes, ſed etiam loci eius incolæ, per medium illius ſepulcrum ingrediebantur. Pecora quoquè ad paſtum euntia & indè redeuntia, in eius tumulo accumbebant: ſed ex ijs quædam à dæmone correpta, tandiù vexabātur, donèc expirarent. Ea re permotus villę dominus, duobus ruſticis præcepit, vt beati viri ſepulcrū ſepe cōmunirent. At illi, malo dæmone agēte, in riſum cōcitati: Agè, inquiunt, ſenem iſtum iampridèm defunctum, nè fortè à nobis effugiat, intrà ſepem includamus, tanquàm ex eo aliquid emolumenti habituri. Vix verba ediderant, & viribus corporis cœpêre ſensim deſtitui: conquerentesq́; ſe totum ferè diem inani opere conſumpſiſſe, domum ſunt regreſſi. Media autem nocte alter ex ijs cum magnis cruciatibus animam expirauit: alter quaſì amens, vultum lacerabat ſuum, conuiciaque in beatum Guidonem à ſe iactata aduentantibus confitens, poſtridiè exceſſit è vita. Eorum interitus multis tum propè, tum procùl degentibus cauſa ſalutis fuit, cùm iam diù diuerſis laborâſſent morbis. Alij nanq; in ſomnis admoniti, alij amicorū manibus, alij vehiculis adducti, cereos ad beati viri ſepulcrum apportârunt, atque illic in preces non diuturnas humiliter incumbentes, optatam reportauêre ſalutem, domumq́ue rediêrunt, laudantes Dominum.

Nota vltionem in irreuerentiā erga eius tumulum.

Itèm in petulantes ruſticos.

Multa miracula.

Tum verò pro loco & tempore religioſi viri ſupra eius tumulū ædem condiderūt, donèc diuina præſtāte gratia, digna illi baſilica extrueretur. Quod cùm poſteà factum eſſet, (Qui enim illic ad ſancti viri tumulum ſanabantur, munera apportabant) Clerus & populus, mandante Epiſcopo, triduanū celebrârunt ieiunium: atque ità ad ſacrum ſepulcrum accedentes, oſſa beati viri è terra effoderunt, & cum magno tremore ad fontem ea abluentes, in media eccleſia in congruum loculum repoſuerunt. Ad eam tranſlationem multa è vicinis pagis cōfluxit turba, & quotquot vel febribus, vel alijs vexati morbis, ex aqua, qua ſacra eius oſſa abluta fuerant, guſtârunt, mox incolumes effecti ſunt. Eleuata ſunt poſteà oſſa eius ab Odardo Epiſcopo in ſancti Iohannis Baptiſtæ natiuitate. Et hæc quidem ad eius declaranda merita paucis commemorâſſe ſatìs ſit. Obijt autem vir ſanctus anno Chriſti milleſimo cēteſimo duodecimo, quarto Idus Maij, vt habet hiſtoria vitæ eius: cùm Martyrologium teſtetur eum deceſſiſſe duodecimo Septembris die.

Nota reuerentiam erga eius ſacra oſſa.

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS AVTONOMI, AVTHORE SIMEONE *Metaphraſte.*

AEQVE eſſe abſurdum exiſtimo, & loqui ea, quæ non oportet, & quæ ſunt pulchra & honeſta, mandare ſilentio. Quantùm enim auditorum lædit animos is, qui narrat ea, quæ non ſunt honeſta: tantùm is, qui ſilentio præterit bonas actiones, priuat pios vtilitate, quam erant ex eis percepturi. Ea de cauſa religioſiſſimã Autonomi vitam, quæ ad nos vſque peruénit, ſtatuimus non tegere ſilentio: ſed ſtuduimus eam tradere pijs auribus. Etenim ad nos peruenerũt res martyris, partìm quidem à quodam, qui eas ſcripſit ante nos: cuius fuit quidem bona mens, non adfuit autem ei lingua, quæ poſſet conſequenter ſuam explicare ſententiam: immò propter inſcitiam multa confundebat, & contegebat: partìm autem à viris, qui in ſacrum ordinem erant allecti in ſacro templo martyris, & qui rerum ipſarum veritatem diligentiùs inquiſiērant & collegerant.

12 Septembris.

Res geſtas ſanctorum qui tacent, multũ obſunt pijs.

Hic ergò diuinus Autonomus, ſtrenuus athleta veritatis, ac Epiſcopali dignitate ornatus in Italia, poſtquàm tempore Diocletiani cognouit acre & vehemens bellum erupiſſe aduersùs Chriſti Eccleſiam, recordatus diuinorum eius mandatorum, per quæ iubet, vt qui expelluntur ex vna ciuitate, fugiant in aliam, (Nam qui manet quidem, præter id, quod non poteſt docere verbum, ipſe quoquè peribit. Quòd ſi fuerit remotus ab ijs, qui perſequuntur, poterit literis, aut etiam lingua conuenire quandoquè gregem Chriſti, eumque exhortari & confirmare ad pietatem: quinetiam eos, qui errant in tenebris impietatis, deducere ad lucem veritatis) relicta Italia, venit in Bithyniam: & diuinum nutum ſequens, venit in locum quendam, cui nomen quidem erat Soreæ: ſitus eſt autem ad dexteram ei, qui nauigat in ſinum Nicomediæ: & hoſpitio excipitur à quodam nomine Cornelio. Apud quem cùm longo tempore fuiſſet verſatus, eum quidem perficit doctrina: Dei autem oratoria æde ædificata, quæ dedicata eſt Michaëli principi, in ea ordinat Cornelium dignitate diaconatûs: & cùm ei curam mandâſſet fidelium, proficiſcitur in Lycaoniam & Iſauriam, deſiderans ipſe quoquè fieri præco pietatis. Deindè reuerſus ad Cornelium, cùm à ſe deiectum ſemen inueniſſet produxiſſe multiplicem fructum Dei cognitionis, eum prouehit ad gradum presbyteratûs. Poſtquàm autem cognouit Diocletianum venire Nicomediam, qui Chriſtianorum quidem omne genus, & ætatem omnem ſtudebat excindere, præcipuè autem & admodùm ſolicitè quærebat Autonomum, is enauigauit Mantinium, & Claudiopolim, (Sunt autem hæ vrbes poſitæ in ponto Euxino) hìc quoquè ſeminare ſtudens verbum pietatis. Poſtquàm verò, Deo adiuuante, ei proceſſerunt omnia ex ſententia, reuertitur ad Soreos, viſitaturus Cornelium & eius Eccleſiam. Quam cùm rursùs inueniſſet multiplicatam, Cornelium quidem ad dignitatem prouehit Epiſcopalem, ipſe autẽ regionem obit Aſianorum, erroris quidem ſpinas euellens radicitùs, pia autem ſemina diligenter deijciens. Diuina autem gratia imbribus Autonomi oſtendente magnam ſegetem pietatis, redit rursùs ad Cornelium & eius gregem. Illinc venit Limnas. Eſt autem hic locus prope Soreos. Cuius habitatores cùm videret teneri profundis tenebris ignorantiæ, eos quoquè ducit ad lucem agnitionis. Non multum tempus ab eo conſumptum fuit ad eos in viam deducẽdos, qui conuertebantur: ſed & breuì operata eſt gratiá in animos permultorum, & ſalutare baptiſma requirentes, ſacro gregi Chriſti acceſſerunt.

S. Autonomus Epiſcopus Italiæ.

Matth 10.

Fugit in Bithyniam.

Quendam Cornelium primò Diaconũ, deindè presbyterum creat, ac vltimò Epiſcopum.

Multis locis prędicat Chriſtum.

Cùm hæc ergò Dei benignitate, vt martyri erat in votis, effecta eſſent, accidit, vt qui tenebantur errore impietatis in dicto loco, in quodam dæmonis feſto, quod ab eis celebrabatur, ſimulacris offerrent libamina, & ea facerent, quæ faciunt animæ furore pércitæ à dæmonibus. Hæc ſæpè videntes fieri ij, qui erant gregis Chriſti, & diuino zelo repleti, (Illo autem die peragebantur cum maiori rabie) ad iuſtam iram incitantur, & ſe inuicèm adhortati, inuadunt ſimulacra: & cùm omnia protinùs contriuiſſent, & in puluerem & cinerem redegiſſent, oſtenderunt illis cultoribus imbecillitatem eorum, qui colebantur. Hoc gentiles tunc quidem ſtupore affecit & metu, & qui lamentationis potiùs eſſe tempus putabant, quàm vindictæ. Cùm autem obſer-

Chriſtiani euertunt ſimulacra dęmonum.

obſeruâſſent diem, quo Dei ſeruus Autonomus myſticum celebrabat miniſterium, ligneque & ferro armâſſet vnuſquiſq; dexteram, repentè ſimul irruunt in oratorium, quod erat Soreis: & eos quidem vertũt & fundunt, qui inciderant: armis autem, quę habebant in manibus, ſanctum interficiunt, ad ipſam ſacram menſam fuſo ſanguine, quomodò priùs diuini Zachariæ, qui ad Deum magìs clamabat, quàm Abelis ſanguis iniuſtè fuſus. Et ideò eorum quidem, qui interemerunt, in æternum teſtatur impietatem, eos igne pro cæde vlciſcens, & non breui tempore dolorem præbens, ſed æternum cruciatum: Martyri autem, quæ non deſinit, lætitiam, vitam perpetuam, & regnum Dei conciliat.

S. Autonomus occiditur.
2 Paral. 24.
Gen. 4.

Sed Pontificis quidem, & præconis veritatis hunc glorioſum exitum habuit martyrium: ſanctiſſimæ autem eius reliquiæ à quadam Maria, quæ Diaconatûs dignata fuerat chariſmate, cùm ſimul cum ijs, qui ex propinquis emporijs nòn ſolùm ſibi vendicabant pietatem, ſed etiam virtutem, illis præclarè & ſanctè iuſta feciſſet, mandatæ ſunt ſepulturæ, honorificè in capſa depoſitæ. Procedente autem tempore, quandò Conſtantinus inprimìs pius Imperator, ſceptra Romana diuina potiùs manu, quàm exercitu & armis fretus, tenebat: Seuerianus quidam, Alexandriæ accepta rectione, cùm metu maris per viam, quæ eſt circa ſinum, iter faceret, venit quidem prope ſacram capſam Autonomi, retinetur autem virtute, quæ non cadebat ſub adſpectum: cùm muli quidem ſcuticis cæderentur, tantillùm autem non mouerentur, ſed tanquàm lapides ſtarent immobiles. Seueriano autem mirante id, quod factum fuerat, quidam vir pius & religioſus, & qui gratiam ſoluẽdi ænigmata à Deo acceperat, ſuam profert ſententiam, mulorum ſtatum hoc ſignificare, oportere eum, qui vehitur, hîc ſiſtere, & excitare templũ diuino martyri. Quòd autem recta eſſet admonitio, oſtendemus eueſtigiò. Si enim, inquit ille, ſolùm operi annueris, videbis ſalientes protinùs, qui ſunt immobiles. Et ille quidem annuit prompto & alacri animo: ingrediebantur autẽ muli maximo impetu. Protinùs verò Seuerianus iuſſit ædificari oratorium, & viam eſt ingreſſus. Cùm autem reuerteretur, templum dedicat, & efficit, vt poſteris ſit martyris perpetua memoria.

Honorificè ſepelitur.
Nota rem miram.

Cùm non parùm autem temporis interìm pręterfluxiſſet, inuitaret autem memoria martyris, vt in diuino templo fieret incruentum ſacrificium, accedit quidem ad ſacrum is, qui tunc fungebatur munere ſacerdotali, ſacra myſtica peracturus. Aqua autem ex tabulatis, quæ iuxta aſſcenſum poſita erant, effuſa, arbitratus hoc fuiſſe factum ad contumeliam, ſacrum quidem miniſterium peragit illo die: deindè cùm illud diruiſſet oratorium, ædificat alterum in locis, quæ ſunt prope mare, neſciens quòd ſupra religioſam thecam martyris Seuerianus olìm extruxit oratorium, quod ipſe diruerat. Cùm ſexaginta autem anni præterijſſent vſque ad tempus mortis Zenonis, qui fuit Imperator Romanorum, Iohannes quidam miles, qui erat in numero eorum, qui vocantur Excubitores, vt Imperatori aliqua in re deſeruiret, verſabatur in his locis circa Soreos & Limnas. Et cùm corpus aliquandò exerceret, egreſſus eſt ad venationem: & cùm fuiſſet in eo loco, in quo martyricæ ſepultæ fuerant reliquiæ, leporem arcu feriens, prædam ſua manu occidit. Deindè cùm etiam alia venatus eſſet animalia, reuertitur, & in ſomnis videt martyrem ei præcipientem, vt in loco, in quo erat venatus leporem, tabernaculum figeret ad habitandum, & permaneret illic ei vicinus. Cùm is autem citò perfeciſſet id, quod iuſſus fuerat, poſt aliquot annos ei martyr appáret euidentiùs, & docet, quiſnam ſit, & quòd ſub illius tabernaculo conditæ ſunt ſacræ ſuæ reliquiæ. Miles verò non eſſe à periculo remotum arbitratus eorum, quæ ſibi diuinitùs ſignificata fuerant, ſilentium, hæc aperit Imperatori. Is autem erat Anaſtaſius, qui nolebat quidem purè ac ſyncerè eſſe pius: pietatem autem ſæpè ſimulans, captabat hominum beneuolentiam. Quam ob rem ab illo quidem conſtruitur, quæ nunc eſt, ædes oratoria: dedicatur autem ab eo, qui poſt ipſum obtinet Imperium, pio, inquam, Iuſtino. Quæ nunc quoquè permanet, & in ea liberantur homines à multis malis. Atq; hæc quidem ſunt, quæ de magno narrantur Autonomo.

Vide Miſſã appellari incruentum ſacrificium.
Sanct. martyr reuelat reliquias ſuas.
Cõſtruitur ad eius honorem eccleſia.

Ego autem videns athletam etiam poſt mortem vincentem naturam, exurgo ad Deum glorificandum. Inijciens enim aliquandò oculos in ſepulcrum martyris, adſpexi ſacras eius reliquias, quæ inuictæ manſerant à mortis viribus. Quæ enim vniuerſam animalis compoſitionem ſe trium dierum ſpatio gloriatur diſſoluturam, iam ducentis annis non valuit præclari illius viri vel pilum corrumpere: Sed & coma capitis

pitis eſt denſa & illæſa, & formæ character conſiſtit integer, pelle firma & intenſa, ne amiſsis quidem pilis labri ſuperioris. Eſt autem ei orbis quoquè apertus oculorum, per quos intuenti mihi videbatur, quòd legem tantùm mortis ipſe reueritus, ſilentium ſimularet. Stat autem vniuerſa quoquè figura eius corporis ſuam conſeruans compagem, & nec eius capitis ruptum eſt aliquid, nec reliquarum corporis partium facta eſt vlla à ſe inuicèm diſiunctio. Sic enim munificus Dominus ſcit viciſsim glorificare eos, qui ſuis membris voluērunt eum glorificare: Quoniam eum decet gloria, honor & adoratio, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Sancti martyri per annos plurimos incorruptū corpus.

VITA SS. SYRI ET IVENTII, SEV IVVENTII, TICINENSIVM EPISCOPORVM, GRAVITER CONSCRIPTA.

Cuius authorem cùm non exprimant MSS. libri, incertum eſt, illáne ſit, quam B. Syri diſcipulus Pompeius, an verò, quam ex hoc Paulus Diaconus edidit, à quibus ſcripto relictam doctiſsimus Petrus Galeſinius Protonotarius Apoſtolicus annotauit. Porrò S. Iuuentij natalis in 6. Id. Feb. incidit, quanuìs Martyrologia paſsim hoc loco habeant.

12. Septembris ſecundum martyrologia.

CAELESTIS exorta proſperitas, dulci reuelata facundia, erga aures fidelium circunquaquè clareſcit. Nullius enim aſſertionis imbecillitas ſacra valet enarrare myſteria, niſì ſuperno magiſterio fuerit erudita, dicente ſapientiſſimo Salomone: Dominus dat ſapientiam, & ex ore ipſius ſcientia & prudentia. Quod & beatus Iacobus Apoſtolus affirmat, dicens: Omne donum optimum, & omne datum perfectum, deſurſùm eſt, deſcendens à patre luminum. His itaq; veritatis aſſertionibus præmiſſis, qualiter Ticinenſium vrbs, quæ proprio Papia nomine vocitatur, diuinæ reſpectu miſericordiæ & viſitatione ſupernæ gratiæ ſit illuminata, vel in quibus diebus, quibusq; prædicantibus, intimetur.

Cap. 1. — Prou. 2. — Iaco. 1.

Nam vt à primo ſtatu creſcentis Eccleſiæ & Apoſtolorum vicinia Ticinenſis ciuitatis populus ad Domini ſit fidem conuerſus, actus beatiſſimorum Syri & * Iuentij, qui huius vrbis primi prędicatores ac pręſules extiterunt, ſcripta informant. Redemptore etenim noſtro, peractis pro quibus venerat carnis paſſionis myſterijs, remeante ad cælos, reparato diſcipuli duodenario numero, ac ſancti ſpiritûs aduentu glorificati, vniuerſum mundum ſortes mittentes diuiſerunt, ac vt quibuſque ſors dedit, proprias prouincias ſuſceperunt. Quibus etiam incarnationem Dominicam prædicantibus, creſcebat numerus fidelium, ità vt, relicto infidelitatis errore, ſe eorum magiſterio ſociarent. Vndè factum eſt, vt adiutores & ſucceſſores Apoſtolorum exiſterēt, per quos Eccleſia veris informata aſſertionibus ad fidem Chriſti & ad cultum cæleſtem proficeret. Quo in tempore fundata beatiſſimus Petrus Chriſti Apoſtolus Antiochena eccleſia, in qua primùm nouellæ gentis Chriſtianum nomen exortum eſt, ædificaturus Romanam Eccleſiam, ad Romanam vrbem tranſiuit: ibiq; prædicans Chriſtum crucifixum, omneſq; virtutes faciens atq; miracula, quæ coram conſpectibus Iudęorum fecerat, multos ad credulitatem ſui conuertit oraculi. Quibus in diebus Marcus Euangeliſta, adiutor & interpres eius effectus, de omnibus quæ ex ore illius didicerat mirabilibus ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti Euangelium edidit, quod plurimi etiā beati Petri eſſe confirmant, eo quòd eiuſdem documēto eruditus Euangeliſta Marcus Euangelium illud conſcripſerit, & eius ſit authoritate firmatum, atque ad legēdum Eccleſię traditum. Marcus verò Euāgeliſta poſt hæc digreſſus Roma, ad Aegyptū perrexit, atq; Alexandrinam eccleſiam ex doctrina Magiſtri operarius veritatis mira concordia & ſanctiſſima cōuerſatione fundauit. Euangelium autem, quod rogatus à fratribus Romæ cōfecerat, ſecum deferēs, beatum virum Hermagoram, quem ipſe educauit & enutriuit, ordine vicis ſuæ Italiæ prudentia & ſanctitate reliquit inſignem. Huius auditores atque miniſtri venerabiles viri Syrus fuerunt atque Iuentius. Eccè enim à fonte luminis inæſtimabilis claritas procedens, per beata pectora deriuata, Ticinenſis populi animos circunfulſit: ità à Chriſto in Petrum, à Petro in Marcum, à Marco verò in Hermagoram, ab Hermagora in beatiſſimos viros Syrum atq; Iuentium

*Papia in primæua eccleſia fidem recepit. — *al. Iuuētij. — Act. 11. — Chriſtianū nomen vbi & quando exortū ſit. — Euāgelium Marci, authoritate S. Petri cōfirmatum. — Syrus & Iu- [illegible] a [illegible], qui fuit S. Marci diſcipulus.*

Pſal.147. tium tranſcucurrit, vt impleretur illud Pſalmiſtæ præconium: Qui emittit eloquium ſuum terræ, velociter currit ſermo eius.

Cap.2 Lius naralis citta. Iulij. Porrò his ſecũdùm diuinæ ſcripturæ traditionem præmiſſis, ordinem, quem ex ſermonis vitę eorum narratione didicimus, exequamur. Igitur beatiſſimus Hermagoras dum apud Aquileienſem vrbem populis inſcijs Chriſtum Dominum innoteſceret, cœpit ex diuerſis partibus ad eius dogmata infinitæ multitudinis cœtus concurrere, & ſuperno afflatu veloci felicitate Chriſti Eccleſia germinare, ità ſanè, vt ad credulitatem prædicationis eius mentes conferrent, ad quos verbi illius eruditio perueniſſet. Conuocans autem alumnum ſuum Syrum Epiſcopali faſtigio dedicauit, atque conſocians illi beatum Iuentium, ad euangelizandum nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti Papiam vrbem direxit, quatenùs ibidèm honoris huius fungeretur miniſterio, & fidem Chriſti populo in eadem commoranti oſtenderet, ac paganorum animos Chriſti gratiæ copularet. Abſoluti itaque à Patre, auctique benedictionibus eius, viam ſancti huius ingreſſi ſunt operis. Proficiſcenteſque dum Veronenſium oppidum introîſſent, non potuit abſcondi, iuxta Euangelium, ciuitas ſuper montem poſita. Nam quædam nobiliſſima fœmina ſuperno crebrò nutu admonita, ingreſſum eorum agnoſcens, ſumma ad eos cum feſtinatione cucurrit: Orbatam ſe vnico filio deplorans, pedibus ſanctiſſimi proſternitur Syri, promittens ſe ſuoſque Chriſtianæ religionis participes fieri, ſi orationibus eius ſobolem ſibi cerneret reſtitutam. Cuius voci protinùs vir Dei reſpondit: Si ex toto corde credideris: omnia credenti poſſibilia ſunt. Illa autem in hac permanente conſtantia, vir Dei domum eius protinùs perrexit, ibique ſuper iacentis corporis funus orationem ad Dominum fudit, atque vitæ & ſaluti priſtinæ defunctum reſtituit.

SS. Syrus & Iuuetius Papiam euangelizatũ ab Hermagora miſſi. *Matth.5.* *Marc.9.* *Excitat mortuũ S. Syrus apud Veroneſes.*

Cœpit itaq; adoleſcens glorificare Dominum, quòd per orationem famuli eius à tenebroſa fuiſſet ereptus cuſtodia. Ad quod verò miraculum multi concurrentes, dicebant: Verus eſt Deus Chriſtianorum, quem prædicat hic famulus eius, ipſum enim adorare debemus. Illa autem nobiliſſima vidua, videns filium ſuum ſanum, quod pollicita fuerat, feſtinanter impleuit: ſtatimque baptizata cum filio & vtriuſque ſexûs familia, relinquens ſacrilegium idololatriæ, Chriſti ſe collegio ſociauit. Sed & immenſa multitudo paganorum, hoc viſo miraculo, baptizata eſt, Chriſtum Dominum confitentes.

Multi credũt in Chriſtum. *Cap.3.*

Egreſſus dehinc à Veronenſi vrbe vir Domini Syrus, cùm Papiam tenderet, fama præcurrente relatus eſt. Iam verò ante ingreſſum eius plurimæ populi turbæ ex ciuitate confluxerant, expectantes ſummo cum deſiderio aduentum tanti Patris & Prædicatoris ſalutis ſuæ. Ad quem aduenientes veſtigijs proſternuntur, his vocibus exclamantes: Ingredere, ingredere deſiderabilis Pater, reuoca errantes, ſuſcipe abiectos, doce imperitos, libera, quos captiuos crudeliſſimus detinet hoſtis, erue nos, ac inſtitutis ſalutaribus informa, & transfer nos in cœtum veri Dei, vt cognoſcamus quem nos adorare oporteat. Hora autem eadem operante Dei clementia, quinque tetigerunt eum infirmi, & confeſtìm integerrimæ ſaluti ſunt reſtituti. Ingreſſuſque vrbem, futuræ proſperitatis eius annuncians deprompſit præſagium: Delectare gaudijs vrbs glorioſa Papia, quia veniet tibi ab æternis montibus exultatio, nec vocaberis minima, ſed copioſa in finitimis ciuitatibus: & væ tibi Aquileia, cùm in impiorum incideris manus, deſtrueris, nec vltrà reædificata conſurges. Populi autem multitudo clamabat: Ipſe verè ſolus eſt Deus, quem prædicat hic beatiſſimus Pater: Qui autem idola colunt, vanitate ſtultitiæ pleni ſunt. Annuens autem vniuerſo collegio vir Dei, dixit: Conſtantes eſtote chariſſimi filij, certatimque implete opere, quod voce profertis. Credite Ieſum Chriſtum Dei eſſe filium, ante ſecula cum Patre manentem, Deum ex Deo, inuiſibilem de inuiſibili, omnipotentem de omnipotente: Et vt nos redimeret aſſumpſiſſe carnem ex Virgine, & per tempora & actus creuiſſe vt verus homo, in Deitate permanens verus Deus. Secutuſque Dominicæ paſſionis & reſurrectionis, atque in cælos aſſcenſionis gloriam, omnibus audientibus aperuit ſacramentum, annuncians illis & diem iudicij, atque credentium gloriam ſempiternam ſanctorum, dicens: Hæc ſi credideritis, erit ſemper vobiſcum Deus, ſicuti nobiſcum, & quicquid fideliter petieritis in nomine eius, conſequemini. His autem & alijs multis ſanctis exhortationibus populus ad fidem conuertitur Chriſti, atque baptiſmatis gratiam conſequuti, patrem & ſalutis ſuæ oſtenſorẽ miro omnes venerabantur affectu.

Quinque infirmi ad ingreſſum eius curãtur *Vaticinium hoc refert Liutprand' Ticinenſis lib.3.ca.2.* *Prædicat Papiẽſibus Chriſtum S.Syrus.* *Iohan 16.*

Eo

Cap. 4.

Eo verò tempore dum orta eſſet perſecutio Chriſtianis in Mediolanenſium vrbe à quodam paganiſſimo Comite Anolino nomine, & aliquanti ex Chriſtianis pro amore Chriſti punirentur: beatos Protaſium & Geruaſium, glorioſos viros profeſſione Chriſtiana, idem crudeliſſimus Præſes carceralibus tenebris mancipauit, plurimis Chriſti fidelibus latitantibus. Beatus verò Nazarius claris ortus natalibus, ea tempeſtate Chriſti nomen conſtantiſſimè prædicans, deſpectis huius ærumnoſæ vitæ negocijs, multorum animos illuſtrabat. Sed detentus impiorum manibus, marinis fluctibus immergitur. Succurrente autem diuino præſidio, naufragium tanti periculi verus Chriſti athleta liberatus euaſit. At poſt iſta diuina magnalia incunctanter prædicans Dominum Ieſum Chriſtum Dei eſſe filium, ad eandem Mediolanenſium vrbem peruenit, in qua videlicet iuſſu nequiſſimi Neronis ab eodem Comite mortis ſententiam ſuſtinuit: & quia erat nobilis, præclaroq; ex genere, metuens ſæuiſſimus perſecutor, intempeſta nocte capite eum truncari præcepit cum aſſecla ſuo paruulo nomine Celſo.

Perſecutio Neroniana Anolino Præſide.
Geruaſius & Protaſius coniecti in vincula.
Nazarius in mare proiectus, incolumis euaſit vide 19. Iunij.
Nazari⁹ cũ Celſo capite plectitur.

Cap. 5.

Cumque relatione multorum beatiſſimus Syrus hæc cognouiſſet, venerandum virum Iuentium alloquitur, Summa, inquiens, alacritate ac celeritate Mediolanum tranſcurre, omni ſolicitudine inquirens Chriſtianos viros alloquere: Supernæ vos ardor charitatis detineat, & erga Chriſti martyrum reuerentiam vincat, vt corpuſcula fratrum noſtrorum Nazarij & Celſi, quorum ſanguis pro Chriſti effuſus eſt nomine, dignæ ſepulturæ cum maximo honore tradantur, atque epitaphium certaminis eorum ſacris apicibus conſcribentes ſimul recondite. Protaſium autem & Geruaſium digniſſimos Confeſſores, qui à peſtifero Præſide clauſi carcere detinentur, cùm pro Chriſti fide & ipſi fuerint martyrio coronati, debito honore & merito condentes, certaminis eorum libellum pro futuris temporibus ad [illegible]dem Domini noſtri Ieſu Chriſti & gloriam ipſorum ad capita eorum reponit[illegible] Quia prædeſtinatum eſt à Deo, veris fidelibus, qui tempore opportuno credituri ſunt, ob confirmandas mentes eorum, ſanctorum corpora reuelari, & honoribus atque virtutibus præfulgere, multorumque infirmantium valetudinibus reſtituere medelam ſalutis.

Iuuentius mittitur Mediolanũ ad ſepeliendũ ſanctorum martyrum corpora.
Libellus talis legitur 19. Iunij.

Cap. 6.

Cumque omnia ſereno pectore Patris monita ſuſcepiſſet, lætus ac feſtinus huius præcipuè legationis iter arripuit, atque ad eandem vrbem licèt anxius iam noctù perueni[illegible]: inuentiſque quos ſanctus Pater prædixerat Chriſti fidelibus, quæque ei commiſſa fuerant, auribus retexuit. At illi corpora martyrum Nazarij & Celſi ſe condidiſſe reſponderunt. Quibus beatus Iuentius: Obſecro, inquit, vos, vt dum certaminis ſui hi, qui ſuperſunt, beatiſſimi Protaſius & Geruaſius finem acceperint, aliquid pro amoris dulcedine eorumque reuerentia, de veſtibus vel corporibus eorum pignus retinentes, noſtris deſiderijs offeratis. His verò auditis, qui aderant reſponderunt: Quandam Dei famulam, dum S. Nazarij caput ab impio laniſta abſciſum fuiſſet, vidiſſe ſe, linteo ſanguine eius recepto fugam petiſſe. Quo vir Dei Iuentius reſponſo commonitus, anxius tali inſinuatione, dum remearet, in ipſo itinere eandem conuenit Chriſti ancillam: Quæ diuina admonitione præmonita, gratuita voluntate martyris ei obtulit cruorem, quem ferebat. At ille accepto tanti muneris quem quærebat theſauro, lætus ad mœnia Ticinenſis reuerſus eſt ciuitatis. Cuius portam tanti doni portitor dum intrâſſet, quidam dæmonio puer arreptus volutabatur in platea, ex cuius ore dolens ac luctuoſa voce eiulans clamabat diabolus: Væ mihi, quia torqueor martyris ingreſſu cruoris. Quod vt audiuit miles Chriſti Iuentius, ſuper vexatum puerum S. Nazarij martyris ſanguinem impoſuit, ſtatimque ab eo dæmonium quod vociferabatur expellit. Contigit autem, vt pro confirmanda fide Catholica ipſe prudentiſſimus vir Iuentius, operante Chriſto in multis ſignis, probabilem faceret ſancti martyris cruorem Nazarij. Nam poſitus ſuper cæcorum oculos, lumen reſtituit: & varias infirmitates concurrentium ad ſe frequenter curauit. Atque ex hoc tempore, beati Nazarij meritis & patrocinio promerente, plenæ credulitatis augmentum huius vrbis Ticinenſis populus eſt adeptus.

Eccè quo in precio apud veteres fuerint ſanctorũ reliquiæ.
Dæmoniac⁹ curatur virtute cruoris S. Nazarij.
Itèm multi cæci & ægri.

Cap. 7.

Poſt non multorum dehinc temporum curricula, cùm ſanctorum martyrum Protaſij & Geruaſij apud Mediolanum finita eſſent certamina, precioſa corpora eorum à Chriſtianis occultè ſublata, ſepulturæ ſunt reddita, nè impiorum atrocitas, ſicut viuentes, ità perſequerentur & mortuos. Tunc quidam Chriſti fidelis Liberius nomine,

nomine, cum reuerentia & amore à ſanctis eorum exuuijs fidiſſima temeritate, quandam quæ fas fuerat detrahens particulam, beatiſſimo Syro Ticinenſis vrbis Patri & doctori idoneo, vt ab eo fuerat poſtulatum, amicabiliter detulit. Vir autem venerabilis ſuſcipiens pignora beatorum martyrum, multis in eis virtutibus vſus eſt. Cumque ſigna ſanitatum longè lateque ſplendeſcerent, cœpêre languentium etiam ex inopinatis partibus ad eum turbæ cōcurrere, cumque in menſa frequentia perurgere. Inter hæc ſacerdos Dei eximius exultans de mirabilibus quæ per merita ſanctorum martyrum Chriſtus Dominus ſedulò faciebat, concepit animo non procùl ab huius vrbis mœnijs extra ciuitatem templum Domino in memoriam nominum eorum erigere, idque in modum Crucis, vt aggreſſus eſt, conſummauit. Atque hoc primum cæleſtis Regis vexillum in hac vrbe erectum eſt, & ouile Dominicum: intrà cuius caulas paſtor veriſſimus oues regebat Dominicas, quas peruigili cuſtodia à faucibus extrahebat ſerpentis nequiſſimi. Quod & Dauid fortiſſimus deſignabat, quandò brachia confringens vrſorum, conterensque colla leonum, ex cruentis dentibus raptas ouiculas auferebat.

Syr' Epiſcopus multa ſigna facit virtute reliquiarū SS. Geruaſij & Protaſij.

Cōſtruit baſilicā in eorū memoriā

1 Reg. 17.

Perfectis igitur templi ſiue altaris dedicationis inſignibus, quotidianas Deo laudes in eo & hoſtias offerebat. Vna autem dierum dum Miſſarum ſolennia ſingularis Pontifex ibidèm celebraret, & copia filiorum eius, quos verbi ſemine iuxta Apoſtolum Deo genuerat, deuota ſanctis myſterijs intereſſet, audenter Iudæus eccleſiam ingreſſus, maligno inſtigante ſpiritu, corpus Dominicum ſuſcipere, atque in ſterquilinium proijcere molitus eſt. Qui inter turbas fidelium ad manus viri Dei perueniens, auſu nefario immundo ore corpus ſuſcepit Dominicum. Quod vt animo reijciendi os aperuit, digna vltione percuſſus, ſine affatu verborum cunctis audientibus & videntibus clamare cœpit. Volebat labia iungere, nec valebat, : conabatur verba [illegible]ere, ſed lingua rigida officium loquendi non præbebat, & quasi ignitum iaculum in ore portans immenſis torquebatur doloribus. Reſonabat omnis illa eccleſia ineptæ vocis clamoribus, & tam egregij virtute miraculi Chriſti fidelium lætabatur conuentus. Impleturque illud: Deriſores ipſe deridet. Et quod Apoſtolus ad Galatas ſcribit: Nolite errare, Deus non irridetur. Quæ enim ſeminauerit homo, hæc & metet. Iudæus ergò incredulus nec audierat nec legerat iſta præconia ſcripturarum, qui putauit Spiritûs ſancti deeſſe præſentiam. Quem vir Dei ſuo conſpectui præſentari præcepit, atque aduenienti dixit: Incredulę & perfidiæ mens plena, quarè tam iniqui hoſtis implêſti conſilium? æſtimâſti corpus CHRISTI viliſſimum? Eccè quod clandeſtinus perſuaſor te miſerum illexit vt taceres, cunctis fidelibus ſuis diuina virtus oſtendit. Iudæus autem nimio dolore ſuperatus, voces emittere abſque ſermonibus non ceſſabat, habens in gutture ſuæ malitiæ cruciatum: quia ſecundùm ſanctiſſimi vaticinium Simeonis, vt incredulis eſt pernicies & ruina, ità fidelibus ſuis vita & exultatio eſt verbum Dei. Nam ſubtiliùs adſpectantibus, mirabili ratione corpus Dominicum in ore videbatur Iudæi dependére, vt nec linguæ ſubtèr compagi inſidéret, nec deſupèr immundo adhæreret palato. Sed poſtulantibus fidelibus pro eius miſeria, vir Dei beatus Syrus manum tetendit, & ſanctæ Euchariſtiæ myſterium à ſacrilego ore abſtraxit, dicens: Eccè nunc liberatus es, decæterò caue huiuſmodi ſimile nè facias, & nè vlteriùs repetere hoc præſumas. Iudæus autem pedibus eius aduolutus, clamabat ſe Chriſto Deo crediturum, ſi ſacri eum baptiſmatis vnda perfunderet, ac pio eius cōuentui copularet. Tibi, inquit vir Dei Syrus, tibi Omnipotēs refero gratias, qui Iudaicam perfidiam non dedignaris corrigere, ſed ad tui vnigeniti fidē ampla pietate conuertis. Baptizato autem illo, multi ex Iudæis credentes, cum eo ſacro renati baptiſmate, Chriſti fidelibus ac ſpiritali cœtui ſunt vniti.

Cap. 8. Vide antiquiſſ. dedicationis tēpli & altarium vſum.

1. Cor. 4.

Diuinitùs caſtigatur Iudæus volēs mala intētione corpus Domini ſuſcipere.

Gal. 6.

Luc. 2.

Mirabile quid.

Iudæus credit in Chriſtum, & vult baptizari.

Itèm alij multi cū eo.

Igitur dum multa per hunc Patrem noſtrum Syrum laudanda DEVS oſtenderet, & quia iam ſpiritu prophetiæ illuminatus enitebat, quendam ad ſe ſuperbo ſpiritu ſub figura pietatis aduenientem intuens, Silére te magìs oportet, inquit, quàm loqui: quia quæ cogitas manifeſtè clareſcunt. Obmuteſcens verò ille, nec aliquid profari valuit, ſed pedibus ſancti viri aduolutus, gemitibus ac lachrymis iniquæ cogitationis pandebat arcanum. Vir autem Domini lachrymis ac gemitibus ipſius inclinatus loquendi mox ei officium reſtituit, atque diuini muneris reddidit ei miniſterium. Diffundebatur autem DEI gratia in ciuitate Papiana, & diuulgata ſancti viri fama, ex diuerſis partibus multorum ad eum

Cap. 9. Spiritu prophetico videt cogitationes hominis impij S. Syrus.

Reddit eidē linguæ officium quod amiſerat.

Iuuẽtius & Pompeius fiunt Diacon. Itẽ duo alij preſbyteri.

eum frequentia concurrebat populorum. In qua feliciſſima vrbe inſtituit eccleſiaſticos ordines, diſcipulumque ſuum Iuentium & Pompeium mitiſſimos Diaconos fecit. Chryſanthum autem virum illuſtrem, & Fortunatum clariſſimum, preſbyteros ordinauit: Eiuſdemque vrbis expletis octo hebdomadarum curriculis ſedem obtinuit, multorumque à paganiſſimis idolorum cultibus retrahens animos, ad Dei ſeruitium & credulitatem perduxit.

Cap. 10.

Egreſſus autem quodam tempore ex vrbe memorata, dum vicos ac villas ciuitatesque circunquaquè peragraret, & prædicationis ſanctæ verbo ignorantium corda imbueret, vir quidam pedibus eius proſternitur, qui mutum ſurdumque ſe habere filium clamabat, eumque ſanctæ eius præſentiæ rogitabat offerri, ſi dignaretur forſitan loquendi ei audiendique gratiam condonare. Cuius iuſſu eius præſentiæ puer oblatus, cunctis audientibus orationem fudit ad Dominum, dicens: Domine Ieſu Chriſte, qui humanam formam cum Patre & ſancto Spiritu ſine vitio ad tuam ſimilitudinem plaſmare dignatus es, & dediſti ei libertatis arbitrium, qui mutis loquelam, cæcis viſum, ſurdis auditum, mortuis vitam reddidiſti: reſpice ſuper hunc puerum, & os atque aures eius obturatas adaperi, quia tibi plaſmatori hæc pertinet reformatio. cuius digito compacta ſunt vniuerſa congruentia corporum membra humanæ ſubſtantiæ. Completa autem oratione, in ore & auribus eius ſignum Crucis digito ſuo fecit, ſtatimque apertæ ſunt aures eius, & lingua ipſius abſoluta eſt, ità vt voce clara confiteretur puer, ac benediceret Deum. Quod miraculum videntes increduli, crediderunt in Dominum Ieſum Chriſtum, perceptaque fide baptizati ſunt.

Digitus Dei Spiritus ſanctus.

Surdus & mutus puer loquitur.

Cap. 11. Sæua pſecutio in Chriſtianos.

Dehinc exorta aduersùs Chriſtianos grauiſſima perſecutione, intantùm vt per diuerſa loca plurimus ſanguis effunderetur, ad eandem ciuitatem, in qua vir Dei talia ſigna faciebat, operarij iniquitatis properare geſtierunt, ſed penè factos omnes ciues Chriſtianos cognoſcentes, minimè auſi ſunt appetere eam, vel impias ſuper eos manus inferre, ſed ad virum Dei properantes, quaſi comminantes dicebant: Quis tibi dedit hanc poteſtatem, vt nobiles & ignobiles Chriſtianæ ſectæ oppreſſionibus arguas, & nolentes magicæ artis tremore concutias, vt Chriſtum, quem Iudæi crucifixerunt, quaſi filium Dei adorent, quem nec viderunt, nec viſuri ſunt, & deos veros, quos Romana colit religio, deteſtentur? Si hoc ad aures inuictiſſimi Principis relatum à nobis fuerit, ſimul te cum his omnibus, qui tuo conſilio adhæſerunt ac dogmati conſentiunt, multis ſupplicijs puniri præcipiet. Placeat tibi conſilium noſtrum, recede ab hac ſtultitia, & noli ſubuerſionem facere animarum, quæ vero cultui ſeruientes, viuunt pacificè. His eorum ſermonibus beatiſſimus Syrus dulciſſima benignitate reſpondens, Nolite, ait, falli dilectiſſimi filij, neque antiquus error in veſtra mente permaneat, qui parentum veſtrorum obcæcata corda poſſederat. Nolite adorare idola muta, ſurda atque vaniſſima, ſine ſenſu & anima, quæ humana prouidentia facta ſunt diabolo ſuggerente, quia nequeunt vobis conferre medelam: ſed credite potiùs in Deum cæli & terræ, omniumque creaturarum factorem, qui mundum fecit ex nihilo, & terram fundauit ſuper aquas: Qui limitibus maria circundedit, & fecit omnia quæ in cælo ſunt ſursùm, & in terra & in aquis deorsùm: Qui firmauit terram ſuper abyſſum, & aquas fluere fecit ex ſummitate petrarum & montium: Qui producit flumina ex abditis, & diſcurrentia marinis miſcet in fluctibus. Credite huic Chriſto filio Dei, qui propter noſtram ſalutem dignatus eſt formam ſerui ſuſcipere, quem Gabriele Angelo nunciante integerrima Virgo concepit Maria: Qui nouem menſium plenitudinem, Virginis matris creſcendo adimpleuit in vtero: Natum per nouæ ſtellæ apparitionem Magi agnouerunt, & ea præuia in Bethleëm Iudæ adorare venerunt, & vt Regi Regum munera obtulerunt: Qui ab Herode vt inueniri poſſit atque necari exquiſitus eſt: Qui in ſanctis innocentibus perſecutus eſt, qui in multis fulſit miraculis, ſuſcitauit mortuos, leproſos mundauit, cæcis viſum reddidit, ſurdis auditum, claudis greſſum, mutis loquelam, atque iuſſu ac voluntate vniuerſa curauit: Qui vt verus homo dormiuit, & vt verus Deus ventorum flatibus imperauit: Qui vt verus homo eſuriem ſenſit, & vt verus Deus de quinque panibus & duobus piſcibus quinque millia populi ſatiauit: Qui vt verus homo ſitiuit, & vt verus Deus fontem indeficientem in ſe credentibus dedit: Quem principes Iudæorum per inuidiam ſub Pontio Pilato

Ecce letiſeſũ impiorũ hominum conſilium.

Conuertit eos vir Dei, ſuis ſanctis doctrinis & admonitionibus.

Gen. 1. Luc. 1. Matth. 2. Iohan. 11. Luc. 17. Matth. 8. Iohan. 6. Iohan. 4.

Matth 27. ſlagellatum crucifixerũt: Quo crucifixo, tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terram ab hora diei ſexta, vſque ad horam nonam. Quid plura? Mortuus eſt & ſepultus, ſed tertia die ſurrexit, conuerſatusque cum diſcipulis ſuis per dies quadraginta, ipſiſque adſpicientibus atque mirantibus aſcendit in cælos, promittens in ſe credentibus diſcipulis ſempiternam gloriam: non credentibus autem, æternas flammas ſupplicij, quæ præparatæ ſunt ijs & patri eorum diabolo. quoniam vnuſquiſque cuius opera agit, eius eſt filius. Ego verò polliceor vobis, confidens in Domino, quia ſi credideritis in filium Dei Ieſum Chriſtum, & malis actibus atque vaniſſimis idolis abrenunciaueritis, quòd poſſidebitis perpetuam vitam: In qua lux indeficiens erit, & tenebræ nullæ: in qua nec eſuries, nec indigentia tegumentorum, ſed Chriſtus ipſe vera refectio ſuorum fidelium, qui dat credentibus in ſe candidiſſimas ſtolas & quotidianæ felicitatis gloriam ſempiternam.

Act. 1. Matth. 28. Iohan. 8. Apoc. 7.

Cap. 12. Cumque eos vir Domini his alloqueretur ſermonibus, diuinæ reſpectu clementiæ conuerſæ omnium mentes, quaſi ex vno ore dixerunt: Tali ergò nos conuenit credere Deo, qui non in lapidibus ſed in cælis habitat. Omneſque prouoluti ad ſancti viri veſtigia, poſtulant ſe baptiſmi gratiam adipiſci. Quibus vir Domini aperiens fidei Catholicæ ſacramenta, tradenſque omnibus donum ſancti baptiſmatis, corpori Catholicæ coniunxit Eccleſiæ. Die autem quadam egreſſus ab vrbe Ticinenſi cauſa ſanctæ prædicationis, dum ad Brixianæ ciuitatis tenderet plebem, quidam puerulus Euſtachius nomine, plenus dæmonio, exclamauit: Quis eſt hic, qui hanc vrbem penetrat? aut quo genere collactaneos & compatriotas meos ſuo ſubdidit imperio? & occurrens ei obuiàm, Sufficit tibi, dicebat, Syre, quantis in locis me perſecutus es: vel hîc habitandi mihi concede licentiam. Quis te miſit, vt de meis me excutias domicilijs? de longinquis partibus egreſſus es, nulla tibi hîc cauſa, nulla tibi hîc conſanguinitas, noſtra poſſeſſio facta eſt tibi hæreditas. Vir autem Domini hilari in eum vultu reſpiciens, dixit: Quis tibi miſer tribuit hunc licentiam poſſidendi? poſſeſſio tua ignis æternus eſt. Dæmon reſpondit: Nec ſolius mei arbitreris poſſeſſionem eius incendij, quia multi mecum de hac vrbe illuc ituri ſunt, qui meas nunc faciunt in omnibus voluntates. Tu autem ſolus econtrariò me debellas, & frequenter de mea angeris euerſione. Protinùs vir Dei in cælum oculos eleuans orauit, imperauitque dæmoni, dicens: Immunde ac deceptor animarum ſpiritus, exi ab eo, & nè vlteriùs audeas ingredi ad eum: ſed vade ad præparata tibi æterna tormenta. Mox autẽm ad vocis eius imperium gemens & dolens, diſcerpenſque puerum, exijt ab eo, nec vltrà eum auſus eſt appetere. Hora autem eâdem multi, hæc videntes mirabilia, crediderunt in Ieſum Chriſtum. Puer verò tota cum domo ſua & multitudine maxima credentium populorum baptizati ſunt. In qua vrbe ſanctiſſimus Pater plurimis diebus apud fideles remoratus Chriſtianos, ſanctæ Eccleſiæ plures auxit filios ſpiritales.

Multi baptizantur, credentes in Chriſtum.

Expellit dæmonem ab obſeſſo puero Syrus Epiſcopus.

Multitudo maxima amplectitur fidem.

Cap. 13. Egreſſuſque è ciuitate Brixiana vir Dei, dum Laudenſium oppidum introiiſſet, obuiàm ei cæcus à natiuitate occurrit, ſubnixè poſtulans eius ſe precibus adiuuari. Cui vir Dei: Credis, inquit, in Dominum Ieſum Chriſtum Dei filium? Cæcus reſpondit: Credo, tantùm illuminentur oculi mei. Sanctiſſimus Syrus dixit: Si ex toto corde credis, ipſe in quem credis aperiat oculos tuos: ſtatimque oculorum ſuorum percepto lumine, cæcus cœpit glorificare Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vnigenitum ac verum filium Dei: baptizatuſque cum omni domo ſua ac multitudine maxima, permanſit in fide Chriſti. Sequenti quoquè die dum Papiam reuerteretur, multi eum, ſancta eius eloquia diligentes, ſecuti ſunt: quique morati diebus plurimis apud ipſum, fundamentum veræ fidei perceperunt. Ciues autem ſancti viri cognoſcentes regreſſum, & mirabilia quæ in memoratis vrbibus fecerat, exeuntes obuiàm tam viri quàm fœminæ laudabant & glorificabant Deum, qui eis talem & tantum dignatus eſt Patrem concedere. Reuertens autẽ ad propriæ functionis cathedram, accerſiuit ad ſe prudentiſſimum virum Iuentium: Non te lateat, ait, fili chariſſime, tertium te poſt me ad huius officij honorem pertingere. Confortare & viriliter age, nè terreat te perturbantium rabies. admonenſque eum de vniuerſis eccleſiaſticis diſciplinis, migrauit ad Dominum, expletis cunctæ vitæ ſuæ octo hebdomadarum geminatis recurſibus. Cuius ſancti corporis reliquias conuentus fidelium populorum, quos venerabilis Pater prædicatione ſua

Cæcus à natiuitate illuminatur.

Prædicit Iuentio quod tertius poſt eum ſit futurus Epiſcopus.

Obdormit in Domino cũ eſſet 84. annorum.

ſua Domino acquiſiuit, cum ſacerdotali cœtu & copia clericorum, in baſilica ſanctorum martyrum Protaſij & Geruaſij, quam ipſe conſtruxerat, debito honore & ſumma diligentia condiderunt.

Cap. 14.

Pompeius ei⁹ ſucceſſor, feliciter obit.

Poſt cuius deceſſum Pompeius, quem ipſe gradu Diaconatûs ſublimauerat, ſimplicitate & humilitate præclarus, eius ſedis eſt infulas aſſecutus: quiquе paucos atque pacificos agens annos, migrauit ad Dominum. Poſt quem beatiſſimus Iuentius dum peteretur ad ſuſcipiendam curam Pontificij, occultari maluit, tanto ſe indignum honore iudicans. Sed declinare non valuit denunciata ſibi à Patre pontificalis dignitatis inſignia. Dumque aliquantum temporis apud Laudenſium vrbem confugiens delituiſſet, diligentiſſimè inquiſitus à populo Ticinenſis vrbis reperitur: & coactus Papiam reducitur, & Eccleſiæ conuentui repræſentatur. Qui ſumma vi ſacerdotale culmen ſuſcipiens, gratiſſimæ plebi Clerоque aptatur, Patris ac nutritoris ſui ſequens veſtigia. Copioſus in Dei laudibus, in orationibus, in ieiunijs, vigilijſque aſſiduis perſiſtens. Erat pauperum munerator, viduarum ac pupillorum defenſor. Nam quædam vidua dum à creditore quodam duriùs opprimeretur, atque crudelis nummularius duplum pecuniarum ab ea exigeret quàm dediſſet, ad virum Dei protinùs confugiens, miſericordiam poſtulabat. Cognito vir Dei hoc negocio, Diaconum ſuum, nomine Exuperantium, cum eadem vidua ad prædictum creditorem direxit, dicens: Vade ad eum, qui hanc viduam crudeli exactione opprimit: admone eum vice meæ poſtulationis, dicens: Pater tuus rogat, ſufficiat tibi quod tuum eſt, nec exigas quod minimè dediſti, nè id quod habere videris amittas. Si autem te audire noluerit, eccè do tibi ſummam precij, porrige ei & reuertere. Implens autem Diaconus ſancti iuſſa Antiſtitis, ibat cum ea, atque vniuerſa quæ ei iniuncta fuerant, auaro creditori per ordinem retulit, ſed immutare eum à prauitate cordis nullatenùs potuit. Mox autem vt aureos, quos vir Dei pro vidua miſerat, accepit, corruens in terram expirauit. Factus eſt autem timor circa omnem regionem atque incredulos, qui hęc audiebant, Chriſti verò fideles lætanter glorificabant Dominum Ieſum Chriſtum.

Fugit nè fiat Epiſcop⁹ S. Iuuentius.

Viduarũ & pupillorum defenſor S. Iuentius.

Vltio diuina in creditorẽ auarũ.

Cap. 15.

Alio quoquè tempore dum quidam de exactoribus fiſci, fluenta vellet tranſmeare Ticini, deportans ſecum talentum pecuniæ, arreptus à fluminis vnda, corruit: dimerſuſque ſub aquis, omnem illam auri pecuniam amiſit, vix ſemiuiuus euadens. Cùm verò recognouiſſet ſe amiſiſſe pecuniam, multa triſtitia afflictus, concitus ad virum Dei cucurrit Iuentium, dicens: Niſi me tua merita liberent Pater, mortis ſupplicio ſubiacebo. Cui vir Dei: Quid eſt, inquit, quòd tanta triſtitia affligeris fili? Publicum, ait, dum tranſuaderem Ticini alueum, in eiuſdem fluminis fluctibus pecuniam perdidi. Cui vir Dei: Illuc vbi amiſiſti, ait, pecuniam, me ducito. Cumque ad locum perueniſſet, ait beatus Iuentius: Tibi dico aqua in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui pedibus ſuper te ambulauit, nè retineas pecuniam, pro qua affligitur homo iſte. Continuò autem vaſculum, in quo pecunia erat recondita, ſuper aquas natare cœpit, & vndarum impulſibus reuocatam, ad viri Dei veſtigia, in loco quo ſtabat applicuit. Quam pecuniam appræhendens reſtituit tribulanti. Dignus imitator Heliſei, qui ex Iordanis gurgite coram oculis filiorum Prophetarum ferramentum, quod in eum dilapſum ceciderat, ſuper aquas natare fecit, miſſoque in aquis manubrio, qui amiſerat, mœrenti reſtituit. Quod quum miraculum omnes qui aderant vidiſſent, gratias egerunt Deo, qui ſuis fidelibus præſtò eſſet per orationes Patris ſui.

Iohan. 6.

Ad imperiũ S. Iuuentij aqua euomit amiſſas pecunias.

4. Reg. 6.

Cap. 16.

Beatiſſimus verò Iuentius ſpiritalibus inflammatus deſiderijs, ambulanſque de virtute in virtutem, Mediolanum perrexit propter ſæuientium contumaciam paganorum. Quam vrbem dum ingredi cœpiſſet, miniſtri dæmonum adniſu ingenti conabantur ei reſiſtere, dicentes: Reſipiſce: nè vrbem deludas, ſicut alij tui complices, nè & tu ſimiliter puniaris. Et cœperunt eum varijs afficere iniurijs. Vir autem Dei in cælum eleuans oculos, dixit: Domine ignoſce illis, quia ignorantia pleni ſunt. Sed quia dat Dominus verbum euangelizantibus virtute multa: eadem hora procelloſus turbo emicuit, & fortiſſima ſuper eos grando deſcendens, capita, brachia, & oſſa inimicorum veritatis validiſſimè contundebat: neque aliquis eorum ex tanta tempeſtate valebat effugere, ſed fixis ſtantes veſtigijs, ictibus immenſæ grandinis fundebantur. Tandèm reminiſcentes prauitatem reatûs ſui, clamare cœperunt: Sancte vir Iuenti Pater & domine, libera nos, vt non in tali

Pſal. 67.

Diuinitùs caſtigantur, qui viro Dei reſtiterunt.

pœna moriamur, & credemus in eum quem tu credis & prædicas. Orante autem beatiſſimo Iuentio, mox ab eis receſſit tempeſtas. Quique tali ſupplicio liberati, pedibus eius ſe protinùs proſternentes, poſtulabant vt baptiſmatis vndam mererentur percipere. Et quia ad hoc miraculum multi concurrebant, omnes cum eis ab eo ſunt baptizati. Qua in vrbe moram faciens beatiſſimus vir, & apud fideles Chriſtianos Clerum ſacerdotiumque ordinans, Papiam vrbem regreſſus eſt. Sed in ingreſſu ipſius, paralytica quædam iacens in lectulo, ſalutis ab eo auxilium poſtulabat: quam vir Dei intuens, extenta dextera, ſignum Crucis ſuper eam impoſuit, ſtatimque pleniſſimè reddita ſanitati, omnis ab ea paralyſis & dolor aufugit.

Cõuerſi credunt & baptizantur.

Paralytica curatur.

Cap 17.

Sæuit in Chriſtianos Veſpaſian⁹ Cæſar.

Alio quoquè tempore dum impijſſimus Veſpaſianus Cæſar aduersùs Chriſtianam religionem exarſiſſet, Porphyrium quendam Præfectum vrbis Romæ direxit, qui peragraret omnes ciuitates ac vicos, vt ſi quos inueniſſet Chriſtianos, adſcriptos ei pictacijs literarum apicibus nunciaret, & quicquid de ipſis ageret ſuæ iuſſionis expectaret ſententiam. Iamque tua, Chriſte, miſeratione omnis hæc prouincia, fidelium turba repleta erat, & infinita multitudine ſtipata adcreuerat: quòd nec deſcribere nec denunciare valebat Porphyrius. Cumque vrbem Papiam introiſſet, idem Porphyrius à plebe ſuſceptus eſt. Hora verò eadem vir Dei Iuentius in baſilica S. Nazarij, quam ipſe ædificauerat, Miſſarum celebrabat ſolennia. Porphyrius hæc audiens, nimio furore vexatus, effero in eam corde ingrediens cum armata manu, populum Dei ac tantum Præſulem ſupplicijs atque iniurijs affligere cogitabat. Sed priuſquàm impetum in Chriſti famulum faceret, arreptus dæmonio cum omnibus ſecum ingreſſis alterutrùm pugnis, ora, guttur & faciem cædentes, extra atrium eccleſiæ ſeipſos cœperunt expellere. Ipſe quoquè Porphyrius ex ore & naribus ſanguinem profluens madefaciebat ſuperficiem terræ. Et amentes effecti, luctuoſis vocibus nimium clamorem ſuper ſua capita emittebant, quouſquè vir Dei Miſſarum adimpleret ſolennia. Completo autem myſticæ oblationis miniſterio, egreſſus cum omni plebe eccleſiam, grande vidit miraculum. Nam chori ad choros circulum facientes, vnus ſuper alterum immenſis fletibus vlulabat. Tunc vir Domini Iuentius omnes fideles in terram proſterni præcepit, vt pro eis Dominum exorarent, quatenùs à tali pœna ereptos ad intellectum mentis ſuæ eos Deus reduceret, & ad fidem ſui nominis aggregaret. Ipſe quoquè S. Iuentius orationem faciebat pro eis, dicens: Domine Deus Pater cæli & terræ, qui omnibus gentibus ſanctum tuum nomen prædicari iuſſiſti, & miſiſti vnigenitum filium, redemptorem noſtrum, vt nos liberaret ab omni iniquitate & præcipitio, ſuſcipe preces noſtras pro ſtultitia iſtorum, & exime eos de manu inimici, qui in eis poteſtatem accepit, & dirige corda eorum in viam ſalutis, vt cognoſcant te Creatorem ſuum, & nullum alium præter te, te ſolum adorent & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Orante autem ſancto viro & omni populo, terræmotus factus eſt magnus, & circumſepſit eos ſubitò cunctis videntibus ignis de cælo, & ſtatim relictis fletibus cœperunt quaſi ex vno ore clamare, dicentes: Verè magnus eſt DEVS Chriſtianorum, idola autem qui colunt, omnes vani ſunt. Porphyrius autem inceſſanter clamabat: Iuenti prudentiſſime vir, ora pro mea miſeria verum atque tremendum Deum quem colis, vt dignum me faciat ditione ſua, quia ab hac hora pro nihilo habeo imperialia iuſſa & idolorum culturam. Cui vir Domini reſpondit: Superna pietas non vocis auditrix eſt, ſed cordis rimatrix: tu tamen ſi ex toto corde credideris, quicquid petieris, impetrabis. Die verò eadem antequàm ſumeret cibum, omnibus qui cum Porphyrio venerant baptizatis, & ipſe Porphyrius baptizatus eſt. Iterumque Miſſarum celebratis ſolennijs, ſecum omnes menſæ refectionibus adeſſe præcepit: Omniſque ciuitas viſis his miraculis lætabatur. Porphyrius verò ſequenti die gaudens & exultans migrauit ad Dominum. Qui autem cum eo aduenerant, fide recepta ad ſua habitacula ſunt reuerſi, paruipendentes imperialia iuſſa.

Vexatur à dæmonio Porphyrius, volens cum ſuis ſatellitibus virum Dei inuadere.

Officiũ Miſſe in primitiua Eccleſia, cũ omni plebe celebratur.

Orat S. Iuentius pro ſalute inimicorum.

Redeunt ad mentem, & confitentur Ieſum Chriſtum.

Baptizãtur.

Porphyrius feliciter obit.

Cap. 18.

4. Reg. 2.

Diuulgabatur autem fama tanti Pontificis longè lateque per mundi ſpatia & virtutes quas per eum Chriſtus Dominus faciebat: Nam ſicut Heliæ Heliſeus, ità hic prudentiſſimus vir S Syri hæres virtutum extiterat ac ſpiritualium ſucceſſor in omnibus gratiarum. Ordines autem Mediolanenſium vrbis Cleri, qui ab eodem fue-

fuerant conſtituti, quotidianis eiuſdem augebantur exhortationibus in fidei religioniſque gratia. Ad quos idem beatus vir pro eorum ac fidelium populorum mentibus confirmandis, ibat frequentiùs, ibique multorum mirabilium virtutes operans, vrbem reuertebatur Papiam. In qua ſupernæ gratiæ largitate officij ſui honore fungens, triginta & nouem annis Epiſcopalis dignitatis cathedram poſſedit. Hic tantus operarius Chriſti crebris in baſilica beati Nazarij, quam ipſe conſtruxerat, vigiliarum excubijs pernoctabat in ſacris orationibus. Sed quadam die filijs adſtantibus, ſacerdotibus ac clericis, retulit apparuiſſe ſibi circa mediæ noctis ſilentium S. Syrum, quem etiam Patrem memorabat ex baptiſmo, cum Nazario & Celſo, Protaſio atque Geruaſio venerandis martyribus, talia proferentibus: Iuenti dilectiſſime, iam te oportet gaudere nobiſcum in cæleſtibus. ac ſcias te proximè ad noſtra conſortia tranſiturum, atque tertium poſt hunc diem aulam cæleſtis patriæ percepturum. Quibus dictis, ab oculis meis ablati ſunt. Omnes verò qui præſentes aderant, auditis his ſermonibus, valdè triſtes effecti ſunt. Ipſe autem immenſo gaudio lætabatur, & biduò intrà eandem peruigil conſiſtens baſilicam, tertio die qui eſt Dominicæ reſurrectionis, Miſſarum ſolennia celebrans, omnes populos benedixit, ac ſacerdotes, miniſtros, cunctoſque clericos cæleſtibus alloquijs admonens, lucidæ manſionis & beatæ vitæ habitacula poſſeſſurus intrauit. Sanctas verò eius exuuias ad honorem & reuerentiam tanti ſacerdotis competentem, in eadem baſilica intrà crepidinem ad altaris viciniam condientes poſuerunt. Sub die ſexto Iduum Februariarum, vbi & nunc vſque ſancta oſſa eius quieſcentia, virtutibus florent atque miraculis: præſtante Domino Ieſu Chriſto, qui cum Patre & Spirituſancto regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Frequenter viſitat eccleſiã Mediolanenſem S. Iuentius Epiſcopus.

Præeſt ſuæ eccleſiæ 39. annis.

Apparet ei S. Syrus ante mortem.

Felix obitus eius.

RES GESTÆ ET CONSVMMATIO SANCTI CORNELII CENTVRIONIS, EX SIMEONE *Metaphraſte. nos numerum capitum margini adiecimus.*

POST ſalutarem Verbi in terram aduentum, Crucemque & mortem pro nobis ſua ſponte ab eo ſuſceptam, & in cælos aſſcenſionem, vndè deſcenderat ad ædificandum Dauidis tabernaculum (vt cum Prophetis dicam) quod ceciderat, vnus erat ex cohorte Italica Centurio Cornelius, ex ijs, qui ipſum quærebant, & faciebant, quæ illi placebant, & qui multa bona faciebat opera (etiam ſi nondùm diuina Chriſti gratia, neque vocatione ad ipſum eſſet dignatus hic vir pius) vt qui Deum timeret ipſe, & tota eius familia, & ijs, quæ habebat, impertiret egentes: rurſuſque Deum precaretur aſſiduè. Ad eum agentem Cæſareæ (vt diuinus Lucas de ipſo refert apertiſſimè) venit Angelus circa nonam horam diei, & dixit ei: Corneli, orationes & eleemoſynæ tuæ aſſcenderunt ad monimentum in Dei conſpectum: & nunc mitte viros Ioppen, & acceſſe Simonem, qui appellatur Petrus. Is cùm venerit, loquetur tibi verba vitæ. Hæc cùm ille quidem mandâſſet, non ampliùs apparebat. Cornelius autem ſtatìm duobus vocatis famulis, & forti quodam ac pio milite, eis aperit, quæ viderat, & eos mittit Ioppen. Illic enim verſari Petrum dixit Angelus apud quendam Simonem Coriarium. Petrus autem, qui omnem terram & mare obibat prædicando, & veritatem vbiquè annunciabat (Erat enim reuerà poſitus in lucem gentium, & ſalutem multorum) ingreſſus ad ſanctos, qui habitabant Lyddam, cùm quendam Aeneam, qui octo annis iacebat paralyticus, feciſſet ſurgere, Ioppen autem veniſſet, & in Tabitha, quæ vocatur Dorcas, feciſſet magnum illud miraculum, hìc degebat apud Coriarium. Sed nec eum quoquè dimiſit Deus ignarum myſterij, quo erat initiandus Cornelius: aut potiùs Cornelij iuſtitiam & preces non deſpexit.

13 Septembris iuxta Metaphraſten. Latina Martyrologia habent eum 2 Februarij.

Cap. 1.

Act. 10.

Act. 9.

Sed quoniam ij, qui erant ex circunciſione, diſſidebant ab ijs, qui habebant præputium: nè Petrus eos, qui miſſi erant à Cornelio, vt qui haberent præputium, incaſsùm rurſùs remitteret, propterèa quòd nefas ſibi putaret congredi cum alienigena, aut ad eum accedere, cùm illi Cæſarea profecti, non procùl eſſent ab Ioppe, oſtendit

Cap. 2.

Act.10.

dit ei Deus Cornelij virtutem & agnitionem. Cùm itaque aſcendiſſet in domuncu-
Viſio S Petri Apoſtoli.
lam,vt,quæ hora ſexta fiebāt,preces redderet, ſe cibo reficere opùs habuit, & eſurijt. Interim autē dum Petro parabatur conuiuium,videt cælum aperrū & vas quoddam, tãquàm magnum linteum,quatuor initijs in terram demitti,& ad ipſum venire. Vas autem continebat beſtias,tam omnes terræ quadrupedes,& reptiles, quàm volucres cæli. Voxque ex illo viſa eſt ad eum exiſtere,dicẽs: Surge Petre,macta & comede. Deinde cùm is dixiſſet, Nequaquàm Domine: & deindè etiam cauſam adieciſſet, (Nunquàm enim,inquit,comédi omne commune aut immundum) vox ei rursùs reſpōdit, dicens: Quæ Deus mundauit,tu nè dixeris communia. Cumque hoc ter factum eſſet, vas rursùs aſſumptum eſt in cælum. Hoc autem ſignificabat conuerſionem Cornelij,
S. Petri eſuries quid deſignârit.
& eorum,qui erāt cum ipſo. Nam eſuries quidem,qua laborabat Petrus, ſignificabat illius in pietatem propoſitum & ſtudium: & quòd is nihil adeò eſuriebat & deſiderabat,atquè infidelium agnitionem,& eis omninò dare verum Dei cultum & prædica-
Itē quadrupedes & volucres.
tionem Euāgelij. Quadrupedes autem & volucres,erāt ſignum multitudinis eorum, qui erant conuertendi cum Cornelio. Vas autem è cælo ter demiſſum, ſignificabat
Item vas ter de cælo emiſſum.
ternam in baptiſmo demerſionem. Mundatas autē eas eſſe à Deo, ſignificabat Cornelij iuſtitiam & miſericordiam cum vniuerſa domo: & quòd ij quoquè Deo accepti euaſerunt. Cogitante autem Petro, & non valente viſionem conijcere, qui miſſi fuerant à Cornelio, iam ad fores venerant. Et protinùs aduolans ſpiritus, & illorum aduentum ſignificat,& iubet Petrum eos cōuenire minimè hæſitātem. Atq; ei quidem, cùm ad eos deſcendiſſet, quæ vidiſſet Cornelius, & quæ ab Angelo audiuiſſet, omnia renunciant. Itaquè die ſequenti ſimul veniunt Cæſaream.

Cap. 3.
S. Petrus conuertit Corneliū & amicos ei⁹.

Cùm eis autem obuiàm proceſſiſſet Cornelius, & procidiſſet ad eius pedes, erigit eum Petrus,dicens: Ego quoq; ſum homo. Deindè cùm in eo ſeminâſſet verbū pietatis, & in animis eorum, qui conuenerant, poſtquàm vidit ſpiritùs gratiam ad eos aduolantem,& baptiſmum præcipientem, eos deducit ad veritatē, & baptiſmo initiat. Cum diſperſis autem ab Hieroſolymis Apoſtolis poſt dolorē acceptum propter Stephanum, ſimul aderat etiā Cornelius,& venit vſq; in Phœniciam,& Cyprum,& ipſam Antiochiam: & rursùs profectus eſt vnà cum Petro & Timotheo: & nec Epheſi quidem ab eis abfuit. Cùm autē accepiſſent, Scepſæorum ciuitatē eſſe ſubiectam cultui ſimulacrorum, conſultabant quiſnam eò iret: & rem permiſerunt ſortibus. Cùm ſors
S. Corneli⁹ venit Scepſim.
autem veniſſet ad Cornelium,ille quidem rectà vadit ad ciuitatem. Eius autem Præfectus erat quidam Demetrius,qui erat Philoſophus,& in Græcis diſciplinis eruditus, horrendum ſpirans aduersùs piam fidem Chriſtianorum, & alios gentium colens deos,maximè autem Apollinem & Iouem. Is cum accepiſſet de aduentu Cornelij, eum ſtatim accerſijt: & cur veniſſet,& vndè,& quodnam eſſet eius ſtudium, interrogauit. Ille autem: Sum quidem,inquit,ſeruus Dei viui. Véni autem huc miſſus,vt te reuocem à profundiſſimis tenebris ignorātiæ,deducamq; ad lucem veritatis,& purum radium agnitionis immittam in tuam animam. Horum ille ne pauca quidem intelli-
Sæuitia Demetrij præfecti in eū.
gens,ita ilicò fuit repletus,ſæuēq; repente loquitur & ferociter: Alia te rogaui: tu autem alia mihi reſpondes. Per deos omnes, ſi non ſingula dicis ad propoſitum, ſi non moderatè & diligenter reſpondes,non parcam tuæ ſenectuti,non ignoſcam tuæ ætati,non reuerebor canitiem: Sed dic,& cui milites,& quanam de cauſa acceſſeris.

Cap. 4.

Cornelius autem: Si velis,inquit,ſcire quænam ſit mea militia: ſum quidem Centurio: & rursùs apertiùs euoluit & explicauit ea,quæ priùs dicta ſunt. Nam cùm,inquit, accepiſſem, quòd ipſe, & vxor tua, & quicquid eſt in tua ditione, in magnum errorem incideritis, venio vos liberaturus à deceptione, & vos deducturus ad viam veritatis, & ſoli viuenti Deo reconciliaturus, qui fecit cælum & terram, & à quo producta ſunt, quæcunque ſunt in ipſis, & cuius nutu ducuntur. Ad hæc Demetrius: Video te, inquit, iam ſenio eſſe confectum, & me tuî miſeret propter ætatem. Prolixas ergò nugas iubēs valere,(paucis enim tecum agam) accede,& dijs ſacrifica. Cùm ille autem rogâſſet, quibuſnam dijs: Quibuſnam alijs, inquit Præfectus, niſi Ioui & Apollini? Sin autem recuſaueris,ſcias fore, vt grauibus ſupplicijs & tormentis tradaris: neque vllus, præter eos, erit deus adeò potens, qui te ſit à meis erepturus manibus. Ille autē: Poteſt,inquit, Deus meus me non ſolùm à malis conſeruare illæſum,& efficere, vt ſim hominum iniurijs & inſultibus ſuperior: ſed eos etiam deſtruere, quos tu deos nominas, euertereque & confringere illorum ſimulacra, eaq; in puluerem redigere & in cinerem, & te vana, quam de illis concepiſti, ſpe priuare, & per agnitionem ad

ſe tra-

ſe traducere. Hæc cùm reſpondiſſet Cornelius: Iam iuraui per omnes deôs, inquit Demetrius, quòd niſi moderatè reſpõdeas, & niſi dijs obtuleris ſacrificium, te grauia ſupplicia accipient & cruciatus: & nondùm mihi credis? Rursùs ergò dixit præclarè Cornelius: Me rectè dicentem audi, ô Iudex: Dæmonibus, & ſurdis ac inanimis ſimulacris ego nunquàm ſacrificauerim. Scriptum eſt enim: Dij, qui cælum & terram non fecerunt, pereant. Et rursùs: Adorabis Dominum Deum tuum, & ei ſoli ſeruies. Ego igitur veni, vt det vobis quoquè Deus pœnitentiam ad agnitionem veritatis, & reſipiſcatis à diaboli laqueo ad illius voluntatem. Sin autem tibi videtur, eos, quos dicis deos, oſtende mihi.

Ierem.10.
Deut.6.

Hoc cùm ille audijſſet, valdè lætatus eſt cum ijs, qui cum ipſo erant, & bona ſpe ſunt repleti, putantes ſtulti, ſe mox eſſe viſuros Cornelium ſacrificantem. Eis itaque mox fuit apertum templũ Iouis, vt qui putarẽt Cornelium ſtatìm eſſe deo ſacrificaturum. Cùm itaque veniſſet in templum Cornelius, omnes illuc celeriter confluxerunt, non ſolùm Demetrius, & ij, qui eum aſſectabantur: ſed eius etiam coniunx Euanthia, & filius Demetrius. Nam ipſe quoquè ſic vocabatur. Cùm itaque ad Orientem genuflexiſſet, dixit ex animo Cornelius: Deus, qui conturbas terram, & montes transfers in corda maris, qui tempore Danielis famuli tui Belum euertiſti, & draconẽ ſuſtuliſti, & ora obſtruxiſti leonibus, vt tuum ſeruares famulum: tu quoquè nunc euerte hæc ſimulacra, tam fuſilia, quàm ſculptilia: & agnitionem præbe tuo populo, & ſciant tuum eſſe brachium cum potentia. Tu es noſtræ poteſtatis gloria. Cùm hæc eſſet precatus, egreditur è templo: ſimul autem cum eo egreditur etiam Demetrius, & quæcunque alia gentium cõuenerat multitudo. Euanthia autem & filius Demetrius adhuc manebant intùs. Repentè verò maximo quidem terræmotu Deus concutit ciuitatem: templum autem mox deturbatum, ſimulacra confringit, & in cinerem comminuit & in puluerem: Demetriumq́ue filium & matrem Euanthiam intùs intercipit. Cùm pater ergò Demetrius templi adſpexiſſet euerſionem, nondùm autem accepiſſet vxorẽ & filium fuiſſe intùs interceptos, ducitur quidem in iudiciũ diuinus Cornelius, cogendus vtiquè dicere cauſam euerſionis. Ille autem lætus ingreditur, Deum alloquens, qui ei dabat vires, & magìs ſibi placens propter hoc miraculum incredibile, quàm propter thronum Demetrius & propter illud excelſum & ſublime tribunal. Præueniens autẽ interrogationem: Vbì nunc ſunt, inquit, ô Demetri, magni tui dij? Ille autẽ continuò: Quibuſnam, inquit, magicis artibus & præſtigijs templum euertiſti, & ſtatuas confregiſti? Sed te grauiſſimis, ſciant omnes dij, ſubijciã ſupplicijs. Et ſtatìm conſultabat, quidnam agens, eum acerbiſſimo afficeret ſupplicio.

Cap.5. — Dan.14. — Ingens terræmotus ſubruit templu, & pdit dæmonum ſimulacra.

Cum iam autem aduentâſſet veſpera, iubet ſanctum ligatis ſimul pedibus & manibus ſuſpendi in cuſtodia, & ità totam noctem manere ſuſpenſum. Hæc dixit: & ſtatìm ſanctus fuit coniectus in carcerem. Protinùs autem venit properè quidam ex domeſticis, nomine Telephon, dicens: Domine, domina mea & filius tuus vnigena periẽrunt, cùm terræmotu concuſſum fuit templum. Demetrius autem cùm primùm hoc audiuiſſet, ſcidit veſtem, & magno fuit luctu oppreſſus. Interìm autem iuſſit ſuis puluerem quamprimùm exportare: Donèc meæ bonæ, inquit, & fidelis coniugis, & ſuauiſſimi vnigenæ filij oſſa inuenta, in meas manus portaueritis. Hæc ſimul eis dicebat, & cum voce effluebant lachrymæ, & grauiſſimè ingemiſcebat & lugebat, & deos ſuos accuſabat, quòd viuus ad hoc vſq; tempus eſſet conſeruatus, vt audiret tam acerbum nuncium. Cùm ei autem aſſediſſent primates ciuitatis, & partìm quidẽ ſimul lamentarentur, partìm autem etiam conſolarentur, & quoàd eius fieri poſſet, dolorem ſtuderent extinguere, & iam ab eis eſſe mortuus putaretur Cornelius, eſſetq́; perfectum monimentum, in quo ſepelienda erat coniunx cum filio, pontifex quidam deorum gentium, nomine Barbatus, cui commiſſa fuerat templi repurgatio, properè venit ad famulos Demetrij, (non enim permittebatur ad eum accedere propter luctum) renuncians, ex aggere fuiſſe auditam vocem Euanthiæ & filij: vocem autem hæc ſignificare: Magnus Deus Chriſtianorum, qui nos eripuit ex hoc periculo per famulum ſuum Cornelium, & non nos dedit omninò exitio. Feſtina ergò tu quoquè, Demetri, & virum hũc ſanctum educ è cuſtodia, & adora eum cum omnibus, qui ſunt in domo noſtra, & ijs, qui ſunt nobis propinqui: & roga ipſum, vt veniens in hoc habitaculum, nos ſeruet, & educat ex hoc aggere, & è profundo, nè pereamus penitùs: magna enim Dei hîc videmus miracula, & videmur audire Angelos clamantes: Gloria in excelſis Deo, & in terra pax, in hominibus bona voluntas.

Cap.6. — Euãthia cũ filio meritis S. Cornelij ſeruãtur illæſa. — Demetrij vxor & filius credunt in Chriſtum.

Cap.7. Cùm hæc audijſſent miniſtri, currunt protinùs cum Barbato pontifice ad Demétrium, & ei ſingula diligenter renunciant. Ille autem, cùm accepiſſet eſſe adhuc ſuperſtitem vxorem & filium, cor plenũ habuit lætitia: & curſim veniens in cuſtodiam, offendit diuinum Cornelium ambulantem, & librum in manu tenentem, & ſic Deum laudantem, (Angelus enim ad eum accedens, ipſum ſoluerat à vinculis) & cum multitudine, quæ ſimul concurrerat, cadens ad eius pedes: Magnus eſt Deus, clamauit, Cornelij, qui meam coniugẽ Euanthiam & filium Demetrium liberauit à templi euerſione: & ſimul ſanctum orauit, dicens: Serue Dei altiſſimi, credimus in Crucifixum, quem tu prædicas, & ipſe, & omnes, qui ſunt mecum, ſi véneris, & vxorem viuam, & filium illinc eduxeris. Ille autem: Accipite, inquit, priùs Chriſti ſignaculum, & tunc veniam vobiſcum, & dabitur vobis cordis veſtri deſiderium. Protinùs itaque Demetrius cum omnibus, qui cum ipſo erãt, cùm, Magnus eſt Deus Chriſtianorum, rursùs dixiſſent, baptiſmum ſuſcipiunt. Deindè cùm eos aſſumpſiſſet Cornelius, ſtetit ſuper habitaculum, & ad Orientem oculos tollens in cælum, inquit: Domine Deus virtutum, qui reſpicis ſuper terram, & facis eam tremere: qui adſpectu tuo montes liquefacis, & viſitatione tua exiccas abyſſos: ipſe es, Domine: ipſe exaudi gemitum vinctorum, & educ è terra Euanthiam, & nè auertas faciem tuam à filio eius: ſed attende animæ eorum, & libera eos propter nomen tuum. Hæc cùm precatus eſſet Cornelius, & qui circunſtabant, dixiſſent, Amen, continuò terra diuiſa, incolumem matrem emittit cum filio. Et ilicò clamârunt cum circunſtantibus: Magnus es Deus Chriſtianorum, qui nos à deceptione, & ab hac acerba morte liberâſti per tuum famulum Cornelium, & tuam potentiam & brachium nobis notum reddidiſti. Simulque ducenti & ſeptem Chriſto acceſſerunt.

Etiam Demetri⁹ credit.

Baptizatur Demetrius cum omni domo ſua.

Credũt etiã 207.

Cap.8. Exhinc autem ad Cornelium ſedentem in quodam loco, qui vocatur Stadium, & docentem eos, qui accedebant, Demetrius & Euanthia ventitabant cum filio. Sed & reliqui quoquè Gentiles, ſpinis incredulitatis à corde ſuo expurgatis, ſuſceperunt ſemen pietatis, & baptiſmo fuerunt obſignati. Atque ille quidem, poſtquàm Chriſto vniuerſam obtuliſſet ciuitatem, & errorem expuliſſet, & verbum pietatis in ea ſeminâſſet, effectus plenus dierum, feruentiùs vacabat orationi, & totus in ea verſabatur, ad nihil ex ijs, quibus in præſenti vita ſtudetur, ſuos attollens oculos. Deincèps autem ei quoquè ſuus reuelatur exceſſus, ad quem toto animæ oculo ſpectabat, & erat paratus: & è ſuperis vocem audit dicentem: Corneli, veni ad me: Eccè enim eſt tibi parata corona iuſtitiæ. Quid deindè? Cùm omnes, quos obtulerat, Chriſtianos conuocâſſet, & eos perfectiùs pietatem docuiſſet, & firmiter doctrinæ adhærere præcepiſſet, & ſe poſtremò totum ad precandum collegiſſet, flectit genu, &, Domine Deus noſter, inquit, qui me, vt fidem conſeruarem, es dignatus, & vt certamen peragerem, & vincerem aduerſarium, ago tibi gratias: ſed ad tuos ſeruos è cælo adſpice, & eos ſuſcipe è ſancta tua altitudine, & eos tua confeſſione & nomine ſtabili & confirma, vt ſine intermiſſione ſanctiſſimum tuum nomen glorificent nunc & in ſecula ſeculorum. Et cùm omnes, Amen, continuò acclamâſſent, ſpiritum lubens ei, qui vocabat, tradidit.

S. Cornelius totus vacat precibus.

Excedit è vita.

Cap.9. Atque Demetrius quidem & Euanthia, cum filio & Chriſtianis omnibus congregatis, & preſbytero Eunomio, cùm magiſtri exceſſum, vt par erat, deplorâſſent, & deindè cereos accendiſſent, & hymnos, qui dici ſolent in exceſſu, ceciniſſent, & quæcunque de more Chriſtiani faciũt, peregiſſent: apud ipſum euerſum Iouis templum eum in nouo loculo depoſuerunt, qui priùs à Demetrio fuerat conſtructus coniugi. Rubum autem maximum terra continuò edidit, & in orbem texit loculum, adeò vt nullus ſciret decæterò, quòd intùs eſſet loculus, præter eos ſolos, qui cum Demetrio tunc inſeruierunt ad ſepulturam. Qui quidem ad rubum quotidiè ventitantes, ſacra canebant cantica, ſuffitibusq; & bono odore replebant, qui ſuper ipſum erat, aërem. Atque miracula quidem illinc frequenter ſcatebant, adeò vt multis videretur, qui neſciebant intùs iacére martyrem, nunc quoquè diuinum aliquid rebus ſignificare, ſicut tempore Moſis priùs factum fuerat. Non multo poſt autem è vita etiam exceſſit Demetrius, & multi ex ijs, qui à Cornelio fuerant diuino initiati baptiſmo, ipſi quoquè partim è viuis deceſſerunt, partim autem profecti ſunt in alias regiones. Itaque cuidam Syluano, viro pio, & qui virtutem amplectebatur, & erat Epiſcopus Troadis, cùm veniſſet aliquandò in ciuitatem Sceptæorum, diuinus in ſomnis appárens Cornelius: Longo, dixit, tempore hîc habito, & nullus me viſitauit, præter eos ſolos, qui

Nota de cereis ad fun⁹ accenſis.

Itèm de ſuffitibus.

Exod.3.

Iubetur Syluanus Epiſcopus in ſomnis extruere eccle

qui à me fuerunt baptizati. Cùm itaque interdiù hęc mente conſideraret Epiſcopus, & quid ſibi vellet ſomnium, non poſſet conijcere, nocte ſequenti ad eum rurſus veniens ſanctus: Ego ſum, inquit, Cornelius Centurio: eſt autem mihi domus prope templum Iouis in rubo. Sed tu ædifica alterum oratorium prope locum Demetrij ſerui Dei. Vocatur autem locus Pandochium: quo in loco ſita ſunt multa corpora ſanctorum fratrum iam conſummatorum.

ſita in honorem S. Cornelij.

Cap. 10.

Manè ergò Epiſcopus quidem, propterea quòd in Pandochio eſſent omni ex parte infoſſa multa ſepulcra, in animo habuit templum alibi ædificare: ſed ſanctus non permiſit. Cùm ergò clerum, qui ſub eo erat, congregâſſet: Filij, inquit, mihi magnus reuelatus eſt theſaurus: ſed adeſte, eum tollamus. Hoc cùm illi audijſſent, prompto & alacri animo omnes proceſſerunt, & Epiſcopum lubenter ſunt ſecuti. Cùm autem perueniſſent ad rubum, ſtatim dixerunt clerici Epiſcopo. Gratia quædam, dixerunt, huc aduolat diuina, ô Domine, & multos ſcimus huc confluxiſſe, & fuiſſe liberatos à morbis, & malis dæmonibus, & aſſcripſiſſe rubo ſanationem. Sed ſiue ſit in rubo, ſeu ſub rubo theſaurus, quis eum, dixerunt, potuerit excindere, & eum tollere, cùm fieri non poſſit, vt ſecetur propter magnitudinem, & alioquì nec ſit attrectatu facilis, vt qui ſit multis terribilis propter miraculorum operationem? Cùm autem precatus eſſet Epiſcopus, & Crucem fixiſſet in terram, & manum rubo inieciſſet, ipſas excidit radices. Animo itaque confirmati Clerici, opus continuò ſunt aggreſſi: & conuellebatur rubus, tanquàm herba quædam mollis: neque erat amplius rubus, ſed & capſa continuò apparebat, & adhuc valdè inſtabat Epiſcopus vrgens foſſionem. Cùm autem iam aduentâſſet veſpera, precatus Epiſcopus rurſus iubet Clero nocturnam cantare Pſalmodiam, hymniſque, lampadibus, & ſuffitibus honorabant capſam.

Multa miracula ad tumulum S. Cornelij.

Crux figitur in terra.

Nota de hymnis, lãpadibus & ſuffitib⁹ ad capſam S. Cornelij.

Cap. 11.

Cùm verò ſumptuũ quoquè inopia ad ædificãdum templum, ſolicitum & animo perplexum teneret Epiſcopum, eam quoquè ſoluit ſanctus dubitationem: & cuidam ex diuitibus viro pio apparens, cui nomen erat Eugenius, mãdat ei templi ædificationem, & deſcribit ei ædificij figuram & magnitudinem. Manè ergò Eugenius veniens ad Epiſcopum, ei renunciat viſionem, & operi ſtatìm præficit ædificatores, cùm eis priùs deſcripſiſſet & ſignificâſſet templi altitudinem & longitudinem, & aditũ altaris eis iuſſiſſet latitudine fieri capſę ęqualẽ: ei enim viſum fuerat deponere capſam intra aram. Poſtquàm autem templum fuit citò perfectum, hoc quoquè Deo faciente miraculum, in locum, qui dicitur Trigoni, venientes ædificatores, (Hîc enim Syluanus Epiſcopus peragebat feſtum beati Andreæ Apoſtoli) ei ſignificãt perfectum eſſe ædificium: & Iam tempus eſt, aiunt, transferri capſam, priuſquàm ingreſſui imponatur ſuperliminare. Sic enim faciliùs introducetur. Continuò ergò Epiſcopus, cùm ſimul cum pio Eugenio ſacrum ſumpſiſſet Euangelium, fuſis priùs precibus ſimul & ter ſanctum hymnum cœpit canere, & cum eo omnes ſimul concinebant: & egreſſi ſunt ſupplicantes. Deindè etiã capſa (ô magna tua Domine, miracula) ſecuta eſt tanquàm animata, nemine omninò eam mouente, nec tangente. Et omnes quidem primò propter ſummam admirationem nec miraculo quidem, quod cernebant, volebant credere. Deindè quaſi eſſent adducti in ecſtaſim, exclamauerunt: Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus Sabaoth qui per famulum tuum Cornelium miracula tua & virtutes nobis aperuiſti. Hinc factum eſt, vt qui remanſerant ex gentibus, crederent. Et rurſus in templum proceſſit ſupplicatio, & capſa ſequebatur.

Inſigne miraculum.

Cap. 12.

Nota rem miram.

Poſtquàm autem venerunt in templum, illi quidem hinc & illinc conſtiterunt, videntes quonam eſſet capſa proceſſura, & vbinam ſtatura. Illa autem per ipſos medios & obliquam portam veniens, quæ erat à dextera, ſtetit prope aram: cui omnibus adhibitis machinis, vt ea transferretur ad aram, illa manet immobilis vſque in hodiernum diem, miraculorum theſaurus non deficiens, ex quo percipitur magna ſpiritalis vtilitas & gratia. Cùm autẽ Syluanus deceſſiſſet Epiſcopus, Troadenſiũ quidem epiſcopatui Athanaſius, Philoſtorgius autem Scepſæorum, præficiuntur. Poſtquàm verò pius quoquè ille Eugenius exceſſit è vita, quendã pictorem hortatur Philoſtorgius, vt & totum templum depingat, & Cornelij effigiem in eo diligenter exprimat, & quàm fieri poſſet accuratiſſimè ornet, nempe vt is etiam ſenex pingeretur, & illi ipſi omninò ſimilis. Rogabat ergò ſanctum Encratius, (hoc enim erat nomen pictori) vt ei ſuam reuelet ſpeciem, quò eam aptè & accuratè depingeret: & ſimul ægrè ferebat mandatum Epiſcopi, & quaſdam non nimis honorificas voces emittebat

in

in ſanctum, animo ex omni parte perplexus, & valdè triſtis, & propterea quòd neſciret illius ſpeciem, & quòd non poſſet conſequi characteres & figuras vultûs. Cùm itaque aliquandò cecidiſſet è ſcalis, quas aſſcenderat, iacebat non ſpirans: & vermes alij quidem per os proreptabant, alij autem rurſùs ingrediebantur. Viſa ſunt autem hæc eſſe fructus illorum verborum maledicorum, quæ dolore affectus pictor dixerat. Sed ipſe es omninò, ô Corneli, qui Demetrio grauiter in te priùs ſpiranti, vxorem & filium donâſti. Quapropter non ſuſtinuiſti, vt huic pictori ampliùs produceretur ſupplicium. Cùm enim die ſequenti ei apparuiſſet, & manum eius dexteram appræhendiſſet, eum ſurgere fecit, velut dormientem: & hæc duo fecit maxima. Nam & intemperantem eius linguam caſtigauit, & curauit dolorem ac ægritudinem, quam acceperat, propterea quòd neſciret, quomodò pingeret: non in figura, imagine & ſimilitudine, ſed verè cum eo congreſſus, & forma quali eſſet oſtendens. Quinetiam ipſe pictor viſus eſt rurſùs ſanus & ſaluus, & omninò liberatus à vermibus, & rurſùs artem ſuam eſt aggreſſus. Hinc factum eſt, vt cum talem pingeret, qualem viderat, ipſam planè veritatem cum arte inijciens in picturam, gratia & clementia Domini noſtri Ieſu Chriſti, cum quo patri ſimul cum ſancto ſpiritu, gloria, potentia, honor & adoratio in ſecula ſeculorum, Amen.

Vitio cæleſtis in maledicum.

Ecce antiquum vſum imaginũ in Eccleſia.

VITA SANCTI *MAVRILII EPISCOPI ANDEGAVENSIS, CVIVS AVTHOREM DVO MS. CODICES

non habebant: ſed cùm conſtet ex Tritthemio, Fortunatum eius beati viri vitam ſcripſiſſe, & ſtylus conſentiat, Fortunatum eſſe authorem, non facilè quiſquam negauerit. Nos capita margini adiecimus.

* Maurilionis

13. Septembris.
Cap. 1.
Patria S. Maurilij.

MAVRILIVS Mediolanenſis oppidi indigena extitit, parentibus ſplendidiſſimis, & ab ipſis penè cunabulis à beato Martino, qui illis temporibus Mediolani ſibi monaſterium collocauerat, ſacris literis inſtitutus eſt. Sed beato Martino Arrianorum perfidia de ciuitate illa expulſo, ſanctus Maurilius ibidèm demoratus eſt, quouſquè à beato Ambroſio, ipſius ciuitatis Epiſcopo, officium Lectoris accepit. Intereà patre eius, qui totã Heſperiam penè regebat, defuncto, ſecundùm præceptum Euangelicum, relicta matre, omniumque rerum ſuarum cupiditate habendi, ſub * Iuliano tunc Cæſare Martinum, qui tunc Turonicam regebat metropolim, expetijt, & tandiù cum eodem moratus eſt, diuinis occupatus officijs, vſque dum cæteros eccleſiaſticos gradus, gratiamque ſacerdotij inuitus, Martino cogente, ſuſciperet. Adepto itaque ſacerdotij honore, arctiorem, quàm inter monachos, ducere diligens vitam, vt ſolus ſolum liberiùs Dominum ſequi valeret, Martini admodùm doctrinis eruditus, & æquè benedictionibus roboratus, ſeſe inuicèm oſculantes & multùm flentes, ab eodem ipſo nolente diſceſſit, & Andegauorum aggreſſus eſt vrbem. Audiens autem haud longè ab ipſa ſuper Ligerim fluuium in villa quadam fanum fore antiquiſſimum, diuerſis idolorum culturis dedicatum, ibidèm aduénit. Videns autem, quòd humana virtute non poſſet euelli, ad Dominum mente conuerſus, orabat, vt ipſe fanum, vbì diuerſis erroribus mentes fraudabantur humanæ, quod ipſe non poterat, deſtrueret. Mox ergò diuinitùs ignis è cælo demiſſus, quicquid ſimulacrorum & immunditiæ ibidèm reperit, ſub momenti hora conſumpſit. Eliminata igitur omni ſpurcitia, honorabilem Chriſti fundauit Eccleſiam, ipſamque poſtmodùm fore vicum inſtituit. Ibì biſſenis degens annis, multis ſe ieiunijs & orationibus ſedulè Domino mancipabat: vbì etiam virtutibus multis claruit.

Matth 19.

* Hic mẽdum librarij. Legẽdum fortaſsis, Valentiniano

Fanum dæmonum diuinitùs cõcrematur.

Cap. 2. Nam in prædio, quod Pontiacenſe vocatur, erat vir quidam, Saturnus nomine, quem ex vtero matris ſuę ambas manus aridas habentem, in hanc vitã natura produxerat. Qui dum eleemoſynis ſuſtentatus, ad plenam perueniſſet ætatem, quadã nocte per

per viſum admonitus, audiuit vocem dicentem ſibi: Vade ad virum Dei Maurilium, & deprecare ipſum, vt ſignum ſanctæ Crucis ſuper manus tuas faciat: & ſtatim ſanaberis. Expergefactus, cucurrit ad virum Dei: prouolutusque pedibus eius, totus infuſus lachrymis, ſuppliciter deprecabatur, vt ſibi manum imponeret, exponens illi viſionem. Tunc beatus Maurilius tota die & tota nocte ieiunans, & in precibus ſolo proſtratus perſeuerans, pro ægroto fideliter precabatur. Manè autẽ ſequenti Crucis ſignum ſuper manus infirmi depoſuit, & extemplò ſanas reddidit. Nota de ſigno S. Crucis miraculum.

Non multo pòſt tempore, mulier quædam Nannetenſis incola, malè à dæmonio vexabatur: quam toto corpore debilem, ſed & cæcam, lumine priuato, reddidit. Quæ geminis vincta catenis, à fidelibus ad virum Dei deducta eſt. Altera verò die, vbi in eam ſanctus ſua lumina direxit, mox illam dæmonium deſeruit. Tunc Crucis ſigno lumen reddidit, & quæ catenis vincta, ad beati viri deducta fuerat eccleſiam, libera & incolumis repedauit ad propria. Cap. 3. Dæmoniaca cæca ſigno Crucis ſanatur.

Sub ipſo ferè tempore, dum quidam paſtores in eadem regione dominorum ſuorum pecora paſcerent & vigilarent, eorum vnus dum noctù pecora cuſtodiret, mordetur à vipera. Cuius virus ſe repentè per omnes pueri venas infudit, & totum hominem in tumorem conuertit. De quo cùm nihil aliud præſtolaretur, niſi interitus, quia iam ſemiuiuus iacebat extenſus: tunc cæteri paſtores fide commoniti, præſentiæ deferunt confeſſoris. Tunc ſanctus oculos ad cælum erigens, vniuerſa pueri membra ſignauit, & in ipſo vulnuſculo, per quod viperæ virus influxerat, de propria ſaliua ſignum Crucis impreſſit. Statimque ex omnibus corporis partibus reuocatum virus, cucurrit ad ipſum, per quem ſe immiſerat, locum, & integræ ſanitati redditus eſt puer. Cap. 4. Vide vim mirabilem ſigni Crucis

Quædam Andegauenſis territorij matrona, vinculo coniugali nexa, ex tempore ſuæ copulationis ſterilis permanebat. Quæ dum pro adipiſcenda prole Dominum deprecaretur aſſiduè, & nequaquàm votum ſuum obtinere valeret, ac procederet matura in annos deſperationis * adepturæ iam prolis, ad beatum virum ſe tota conuertit, vt quod ipſa non merebatur, ille apud Dominum ſuis meritis obtineret. Et, ſi ſuis precibus filium ſeni fœminæ impetrare potuiſſet, ipſum ſe Domino oblaturam, ei perpetuò ſeruiturum, tota fide ac voto pollicebatur. Intuens autem vir beatus mulieris fidem ac lachrymas, Dominum pro ea deprecaturus acceſſit. Exaudiuitque Dominus virum ſanctum, & deprecanti fœminæ conceptum dedit & partum. Quem illa, ſicut promiſerat, Domino conſecrauit habendum. Cap. 5. fort. * adipiſcendæ Sterilis parit.

Non longè à vico Calonnæ, quem vir beatus incolebat, erat quidam collis Præſciacus nomine, diuerſis idolorum titulis decoratus. Maurilius verò dolens illam longiùs manere ſuperſtitionem, vbi diuerſarum animarum credebat ineſſe perditionem: quadam die, adhibitis ſecum paucis fidelibus viris, perrexit ad locum. Cumque perueniſſet ad idolum, vt illud euerteret, dæmonia, quæ ibi latebant, clamare cœperunt, dicentia: Quid nos & hîc Maurili perſequeris? In his regionibus nullus eſt locus, quo te euadere valeamus. Ilicò autem in aduerſum ſigno ſanctæ Crucis oppoſito, dæmonia repentè, eleuato magno rugitu, non ſine immenſo fœtore fugerunt. Ille autem omnium idolorum ſimulacra coadunari præcepit, & ignibus ea concremans, in fauillam redegit. Deindè mundans diligentiùs locum, ibidèm honorabile monaſterium ſtatuit: quod ad gloriam Chriſti, & laudem nunc vſque permanet confeſſoris. Cap. 6. Fugantur dæmones ſigno Crucis. Condit monaſterium vir ſanctus.

Monachus quidam, Clemens nomine, per tres iugiter annos quaternis febribus vrebatur. Atterebat enim nimiùm æſtus cum frigore, & erat ei horror cibi, quoniam defecerat virtus ſtomachi. Cumque tali dolore deficeret, iamque de vita deſperaret, amicorum monitu ad beatum virum ſe transferri præcepit. Qui vt eius præſentiam videre promeruit, eulogias ſalutis ſi[illegible] ab eodem fideliter poſtulauit. Quas dum ſanctus ſanctificatas ex more porrige[illegible] languor vt fumus euanuit: moxque omni virtute roboratus, ſanus ad propria remeauit. Cap 7. Pellit quartanã febrẽ.

Proximis ſanè exindè diebus, dum negociatores inter diuerſas mercium copias, * ſeucos vtriuſque ſexûs iuuenes venales haberent, & cum eiſdem ad Hiſpaniam tenderent, per Calonnæ prædium iter agebant. Prætereuntibus autem ſecus ædem beati viri, vnus eorum, qui venundandi ducebantur, magno proſiliens impetu, eccleſiã ingreſſus eſt: & prouolutus cum lachrymis pedibus confeſſoris, orabat, vt ſuis precibus aut precijs ſeſe pro Dei amore redimeret, ſecumque retineret, qui furtìm de propria captiua Cap. 8. fort. * Italos Cõfugit ad virum Dei captiuus quidam.

captiuatus patria, vendendus duceretur in alienam. Cuius verbis & fletibus ſuum patrioticum recognoſcens, commotus pia mente ſacerdos, ſine mora pro captiuo ipſius domino ſupplicaturus egreditur. Sed cùm dominus ipſius ſumma obſtinatione id fieri poſſe negaret, innuit ſuis, vt ipſum de eccleſia velociter extraherent. Cædentibus autem miniſtris, vimque facientibus, ac domini ſui præceptum exequentibus, immenſis captiuus clamare cœpit vocibus: Miſerere & ſuccurre ſerue Dei, quem deuotus liberandus expetij. Sacerdos verò flexis ſolo paululùm genibus, eleuatiſque in cælum manibus, inquit: Domine Deus omnipotens, qui in anguſtia conſtitutis, & de tua miſericordia verè confidentibus ſuccurris: ſubueni huic captiuo,

Precibus à Deo obtinet captiui miſſionem.

pro quo te ſupplex exoro. Ad hanc vocem tanta vis febrium dominum ipſius arripuit, vt antequàm pœnitere ſuccurreret, ſpiritum exhalaret. Tunc tanta formidine cæteri percelluntur, metuētes nè ſeſe viuos terra abſorberet, vt vnanimes expeterent ſacerdotem, flebiliter expoſtulantes, quatenùs & ſibi indulgentiam, & defuncto ſuis meritis acquireret vitam. Vir verò beatus nimiùm metuens, nè ipſe occaſio & cauſa illius eſſet perditionis, proſtratus terræ, immenſis ſingultibus inuocat Chriſtum, vt

Excitat defunctum.

defuncto redderet animam. Nec anteà ſurrexit à ſolo, donèc & defuncto vitam, & captiuo acquireret libertatem. Negociatores deniquè, vt retroacta præſumptio indulgeretur, multis donarijs ipſum honorauerunt locum: quæ propè omnia beatus vir in vſus pauperum deputauit.

Cap. 9.

Nimirùm prætereà, vt neceſſitudo cogit humana, nauis Argo haud modica, mercibus referta per Ligerim vehebatur. Quæ contra Calonnam cùm aſcenderet, ſubitò turbato cum flamine ponto, nauis in vertiginem rotabatur: frangitur antenna, & nùc prora ſubrigitur eleuata in fluctus, nunc puppis deprimitur inter vndarum hiatus. Victi ergò nautæ, tantæque tempeſtatis timore perterriti, de præſenti iam deſperantes ſalute, omnia nauis armamenta iecerunt in litus, ſolum præſtolantes interitum. Tum repentè immenſis vocibus clamare cœperunt, dicentes: Miſerere vir Chriſti Maurili: ſuccurre noſtro naufragio. potes enim obtinere à Chriſto, qui vitam acquiſiſti defuncto. Ad quorum voces exurgens ab oratione Maurilius, feſtinè

Signo Crucis ſedat tēpeſtatem & multos à morte ſeruat.

cucurrit ad litus, & eleuato in aduerſum Crucis ſigno, imperat procellæ, nè ſæuiret. Cedunt mox depoſito rigore ſpiramina: tumeſcentes vndæ vertuntur in æquora, ſubſequiturque ſerena tranquillitas, illæſique nautæ ad portum optatum feliciter peruenerunt.

Cap. 10.

Erat familiare beato viro, vt nunc eccleſias, nunc infirmos tanquàm verbi Dei fideliſſimus diſpenſator circumiret. Et nè vltra modum fatigatus deficeret, habebat humilis ſeſſor aſellum, quo ſæpiùs vtebatur. Quem nocturnis latro temporibus furari non metuit. Sed infelix, dum furatur aſellum, arripitur à dæmonio, & ſic deuians, per totam noctem illuditur vagabundus. Manè autem reddito, ante fores beati viri * exſenſis ipſe adfuit cum aſello, crimen, quod commiſerat inuitus, confitetur. Deindè arreptus à dæmonio, fugere nititur, nè curetur. Sed vir beatus furioſum per exorciſmi gratiam priùs à dæmone liberauit, & pòſt à crimine, recepto aſino, abſoluit. Et quia neceſſitate cœperat furari, non vitio, tres inſupèr illi aureos dedit, ac dimiſit.

* Exſenſis, pro, amēte.

Sanat dæmoniacum.

Cap. 11.

Matrona quædam nobilis, prædiues, ſenatorio ex genere oriūda, Amelia nomine, graui cœperat incōmodo vrgeri. Quod cùm per duodecim annos ptuliſſet, omneſque res ſuas in medicorum artes expenderet, nullum incolumitatis remediū aſſequi merebatur: & quanto curioſiùs totum artis ſuæ ingeniū in illam impēndere ſtuduiſſent, tanto ſemper deteriùs incommodo grauabatur. Cùm autem de eius ſanitate deſperantes, parentes de ſolis ſepulturæ, neceſſarijs admonerent, ait illa amicis: Ite, currite quantocyùs ad beatum virum Maurilium: & ſi obtinere potueritis, vt ab illo merear viſitari, confido quòd per ipſum reſtituar ſanitati. Tunc parētes ac amici perpete curſu pro fœmina beatum virum adi[illegible] pijs precibus poſtulātes, vt ægrotam

Matth. 25.

ſua miſeratione viſitaret. Ille vbi hoc audi[illegible]eminiſcens illud dicentis Domini: Infirmus fui, & viſitâſtis me: ſtatìm proficiſcitur cum eiſdem. Veniens autē in domum, more ſuo priùs proſtrauit ſe ad orationem. Deindè benedicti olei liquore mulieris membra perunxit: quæ ſtatìm omninò incolumis ſurrexit.

Oleo benedicto reſtituit à medicis deſperatam.

Cap. 12.

Intereà dum talibus beatus vir in vico Calonnæ floreret meritis & virtutibus, vrbs Andegaua proprio paſtore viduatur. Tunc plebs vrbana & vniuerſa nobilitas, collectis etiam vndiquè ſacerdotibus, in vnū venère conſilium, conquirentes, quis eorum ſublimi deberet in pontificale miniſteriū. Sed reuerà aut nobilitatis ventoſo fauore,

aut pecunijs ſubrogati ad tanti culminis dignitatem, quidam alios pręferebant: ideoque in vnum non valebant venire decretum, eò quòd ſcriptum eſt. Quod non eſt ex Deo conſilium, non poterit vnquàm ſtabiliri, ſed ſolui. Dum ergò hæc inuicèm voluerent, nec diffinire valerent, ſubitò ſanctiſſimum Turonicæ ſedis Archiepiſcopum nunciatur adeſſe Martinum. Huius dum penè omnes ſententiam præſtolarentur, ait: Viri fratres, audite & attendite conſilium bonum. Qui à Deo vobis electus eſt pontifex, ipſum ſuſcipite ſacerdotem. Sanè Maurilius Calonnenſis eccleſiæ presbyter, erit pontifex veſter. Quod audientes, mirati ſunt: ſed quia Maurilij iam nouerant virtutes & merita, poſtpoſita iam priori ignorantia, ſtatìm pari mente ac voto in vnam venêre ſententiam: acceptoque domini Archiepiſcopi præcepto, celerrimè dirigunt ad virum Dei: quem, ſiſi Epiſcopi authoritate, de propria raptum eccleſia, Martini præſentiæ nolentem ſiſtunt. Qui dum cum B. Martino eccleſiam ingrederetur, ſtatìm ad declaranda tanti ſacerdotis merita niueo candore columba diuinitùs elapſa, ſuper caput ipſius deſcendit ac ſedit. Quod videntes multi, vnanimes vna voce conclamauerunt, Maurilium Epiſcopatu digniſſimum, non ab hominibus tantùm, ſed ab omnipotente electum & demonſtratum. Tunc Maurilius miraculo ac precibus victus, implens præceptum, ſuſcepit ſacerdotium. Nam, vt multi videre meruerunt, quotiès beatus Martinus ad ſacram conſecrandi ſacerdotis benedictionem ſuper caput eius extendiſſet manum, ſemper ei præfata aditum dabat columba. Sicque B. Maurilio pontifice conſtituto, & B. Martino ad propriam ſedem regreſſo, ſanctus Martinus referre ſolitus erat, quòd ad benedicendum ſanctum Maurilium pontificem in columbæ ſpecie non ſolùm ſpiritus ſanctus, ſed etiam adfuerit Angelorum exercitus.

Act. 5.

Inuitus rapitur ad Andegauenſem Epiſcopatū.

Nota de eo teſtimonium S. Martini, eum conſecrantis.

Cap. 13.

Ordinato itaque ad cuſtodiam Chriſti ouium Maurilio pontifice, tanta in eo Domini gratia rutilabat, vt non minora per eum, quàm dudùm per Apoſtolos, ſigna & miracula fierent. Nam tantùm verbis dæmones effugabat, ægrotos ſola oratione curabat, cæcis ſigno Crucis viſum reddebat, paralyticos ad priſtinam ſanitatem mediante merito reuocabat. Sunt etiam eius plurima miracula alia: quæ licèt ſcripta non inueniantur, tamen quia vera ſunt, deficere non poſſunt, ſed multorum ore celebrantur. Talibus igitur vir Dei Apoſtolica ſimplicitate redimitus, cordiſque puritate perlucidus, ſine intermiſſione pro ſibi commiſſo Chriſti grege, in vigilijs & orationibus atque ieiunijs totum ſe Domino mancipabat: vt antiquus hoſtis diabolus eccleſiam nullam ex ſibi creditis ouibus tentando poſſet lædere aut auferre.

Ingentia edit miracula.

Cap. 14.

Proximo autem poſt acceptam Epiſcopij dignitatem tempore, dum de baſilica beati Petri egrederetur, vbì peruigil in oratione totam noctem inſomnem duxerat, obuium habuit quendam cæcum, ex vtero matris ſuæ carentem lumine. Quod cùm ſibi à Domino tribui per merita beati Maurilij fideliter poſtularet, beatus antiſtes paulìſpèr erubuit: ſed cùm ſuper oculos ipſius ſignum ſanctæ Crucis imprimeret, erumpente mox ſanguine cum dolore, lumen habere promeruit. Tum homo ipſe pro amore beati Maurilij, eidem beati Petri traditus baſilicæ, quandiù in reliquum aduixit, fideliter ſeruiuit.

Signo Crucis curat cæcum.

Cap. 15.

Sequenti die beato Maurilio Epiſcopo in eadem beati Petri baſilica ſanctam ſolennitatem celebrante, aduenit cum moriente puero matrona, cui quondàm ſterili eundem, vt naſceretur, ante Epiſcopatum apud Dominum ſuis meritis obtinuerat: poſtulans, vt filio ſuo, quem Domino habendum obtulerat, manuum ſuarum impoſitione ſpiritum ſanctum daret, antequam obiret. Sed remorante in ſancta corporis & ſanguinis Chriſti conſecratione paululùm præſule, puer exceſſit. Expleto autem ſanctæ ſolennitatis myſterio, & obitu pueri, qui abſque chriſmatis dono exceſſerat, percognito, totum id ſuæ deſitudini deputauit, lachrymis multo tempore irremediabilibus ſuæ culpam lugens inobedientiæ. Cui cùm nec iſta ſufficerent, diù multumque quid ageret, ſecum animo colluctante tandèm reperit quòd inter conciues tantæ negligentiæ piaculum plenè expiari nequiret, niſì ſingularis elapſus, patriam ciueſque relinqueret. Tali igitur reperto conſilio, occultè ſemetipſum exindè eripuit, ex ſanctorum reliquijs, quibus eccleſia Andegauenſis decorabatur, ſecum claues deportans. Cùm autem perueniſſet ad mare, diuina prouidentia qui manebat in litore, diem tranſitûs ſui exarauit in lapide: ſicque aſcenſa puppi, inchoati itineris cœpit maturator exiſtere. Cumque proceſſiſſet in altum, & quarè claues reliquiarum ſecum detulerit cogitaret, inſidiante humani generis inimico, vt dolorem ſan-

Nota de ſacramento Cōfirmationis omiſſo quātùm dolet vir ſanctus.

Clàm ſe ſubducit ab Epiſcopatu.

 cto

ꝺo viro ſuper dolorem imponeret, repentè claues de manibus elapſæ ſubmerguntur in æquore. Tunc cum lachrymis id fertur exclamâſſe Maurilius, quod poſteà probauit euentus: Niſi has iterùm, inquit, claues videre meruero, patriam vrbemque nunquàm reperam, quam effugio. Tranſmiſſo igitur mari, quò quis eſſet, abſcondere

Fit principis cuiuſdã hortulanus tantus vir.

potuiſſet, mutato habitu, vni regionis principum adhæſit, profeſſus ſe hortulanum fore, quatenùs corpus proprio labore caſtigaret. Qui cùm tali proficeret miniſterio, tantam copiam eius meritis Dominus oleribus dabat, vt omnibus, quibuſcunque neceſsè fuerat, ex eiſdem ſufficienter miniſtraret, & tamen olera nunquàm deficerent. Vndè perpluribus placebat, & benè ab omnibus amabatur.

Cap. 16.

Minatur, paſſiuè.

Intereà plebs Andegauorum, cęlitùs ſibi quondàm commiſſo viduata paſtore, non minimo pauore percellitur, crebriſque viſionibus* minatur, perſæpè etiam admonetur, vtì proprium paſtorem circunquaquè perquirerent, & niſi Maurilius inuentus ſuæ redderetur eccleſiæ, vrbem Andegauam celeriùs fore ſubuertendam. Vndè eiuſdem regionis tota nobilitas, ſed & vulgaris immenſitas, collatione ſacta, in vnum venêre decretum, eligentes è conciuibus quatuor diffuſæ virtutis & fidei viros. Quibus, qui neceſſarij ad tanti itineris erant ſupplenda negocia, ſumptibus ex voto collatis, præcipiunt, nè vnquàm reuerterentur, niſi priùs proprium inueniſſent patronum. Qui functi legatione, vrbes oppidaque & vicos omnes prætereunt, omnique ferè Europa circumita, ſeptimo tandèm anno in partes Galliæ reuertentes, &

Septẽ annis tota ferè Europa perquiritur.

minimè, quem quærebant, inuento, diuino ductu ad portum Oceani maris, qui in Britannia manet minori, peruenerunt, quatenùs cis mare quem inuenire non poterant, trans mare quærere niterentur. Præſtolantes igitur nauem, cum qua cœptum explere valerent obſequium, dum reſiderent in litore, ſcriptum, quod ſuprà diximus, inuenerunt in ſilice: Hîc tranſijt Maurilius Andegauorum Epiſcopus. De tam euidenti igitur alacres effecti indicio, trans pontum abiêre ſecuri. Cumque in medio tranquilli æquoris mari eſſent, eccè repentè emerſus è gurgite piſcis immanis, proſi-

Vide rem ſtupendã.

liuit in nauim. De quo cùm Deo gratias retuliſſent, ipſumque piſcem exenterare cœpiſſent, reliquiarum claues, quas Maurilius in mari perdiderat, in piſcis iecore reperierunt. Quas recognoſcentes, nimiùm mirantes turbabantur attoniti, metuentes nè cum ipſis Maurilius naufragium paſſus, hominem * exîſſet. Demiſſis igitur de naui ancoris, in hoc ſtantes, vt de mari reuerterentur, aſſerentibus nautis, Maurilium eſſe defunctum: ſinguli ſequenti nocte vnum eundemque viſum, Domino tribuente, viderunt, in quo dictum eſt eis: Nolite metuere, nec reuertamini de itinere: cœptum maturate negocium: proculdubiò diù quæſitum veſtrum inuenietis deſiderium. Manè autem reddito*, quid ſinguli viderant, inuicèm referebant. Vndè admodùm roborati, iter, quod ceperant, auidiùs peragebant. Vndè factum eſt, vt Angelico ductu ad domum principis, cum quo Maurilius habitabat, recto itinere ducerentur. Ingreſſi autem, ilicò vocari Maurilium, vt cum oleribus, quibus rex vti conſueuerat, accurreret, audiêrunt. Oculorum autem aciem in partem, qua illum inclamari audiêrant, dirigunt: nec mora, cum oleribus accurrere Maurilium conſpexerunt.

Tandẽm inuenitur vir beatus.

Quem vt cognouiſſent, proſtrati pedibus ipſius, cum magno fletu rogabant, vt propriæ ſubueniret eccleſiæ atque ciuitati. Ad quorum fletum, cùm ſe negare non poſſet, obſtupefactus, cum lachrymis repugnare cœpit obnixiùs, dicens: Voto memet ac iuramento conſtrinxi, nunquàm in patriam reuerſurum, niſi claues videre mere-

Nota hic, lector, diuinã prouidentiam.

rer iterùm, quas amiſi. Quas ſtatìm exhibentes, quicquid in mari viderant vel pertulerant, ex ordine referebant. Statìm hæc fama peruolat, ipſumque ſolicitat regem. Mirantur cuncti, & quem vt hortulanum habuerant, nunc vt beatiſſimum præſulem venerantes adorant, multis eum muneribus honorare certantes. Tunc Maurilius t[illegible]recibus, vt regrederetur, & miraculis victus, dum ſolicitior cunctaretur, & vigilijs atque orationibus inſomnem ducere ſequentem diſponeret noctem, tandèm fatigatus, paululùm obdormiens, vidit Angelũ dicentem ſibi: Surge Maurili, & populorum te requirentium exequere votum. Eccè enim tuis precibus & meritis tibi commiſſas ſeruauit Dominus oues, pro quibus rogâſti, & inſupèr reddidit tibi puerum, quem diutiùs plorans quæſiſti. Quid multis? Manè reddito, concurrentibus vndiquè populis, cum magno honore ducitur ad nauem, & tra[illegible]ctus, non minori gloria excipitur à patria propria. Taliterque propriam regreſſus ad vrbem, nimirùm expectantibus turbis, de Domini promiſſione ſecurus, venit ad pueri tumulum. Quo raſtris diſcooperto, inuocat diutiſſimè planctibus Chriſtum. Tandèm autem expleta

cum

cum lachrymis oratione, vtrique conſurgunt, Maurilius de oratione, & puer de morte. Quem ſeptiformis ſpiritûs gratia conſecratum, ex euentu vocauit Renatum: qui diuinis cultibus ilicò mancipatus, & à beato Maurilio diligenter eruditus, tantis promeruit florere virtutibus, vt poſt Maurilium pontificalem Andegauenſis eccleſię cathedram poſthumus ſortiretur & hæres. Quod ſi quis fortaſsis æſtimauerit fabuloſum, Andegauam recurrat ad vrbem. Ibì enim inueniet precioſiſſimum confeſſorem Chriſti Maurilium immenſis virtutibus florentem, & nec minùs Renatum antiſtitem, ſucceſſorem ipſius, miraculis coruſcantem.

Ecce rē profecto ſtupēdam de puero tot annis mortuo. *Idē reſuſcitatus ſucceſſit Maurilio in Epiſcopatu.*

Cap. 17. Sanctiſſimo igitur ſacerdotum Maurilio, propriæ ſedi reſtituto, quid proximis adhuc exindè diebus contigerit, dicamus. Vir quidam auarus, inſtigatus cupiditate, arrepta ſecuri, die Dominica auidus operator extiterat. Quem ſecuris manubrio manibus inhærente, vltio ſtatìm diuina ſubſecuta eſt. Idem tamen cogentibus doloribus, poſt menſes quinque Maurilium expetens, ſuæ ordinem culpæ flebiliter confitebatur. Cuius cùm vir beatus pœnitudinem vidiſſet, commotus ſpiritu, dolere cœpit. Sed cùm ſanctus Maurilius manubrium tetigiſſet ſecuris, ilicò laxatis neruis & erectis digitis, omniq́ue fugato dolore, manus integrè reformãtur, & ſoſpes cum gaudio eſt regreſſus. *Miraculum.*

Cap. 18. Alter quidam, Belgicus nomine, primo die Paſchę proprias ſegetes ſeruis proprijs temerario iure mundare præceperat. Mancipia autem cùm reniti cœpiſſent ac dicere, contra authoritatem fore, vt tali die opera agerentur ſeruilia, dominus eorum, vt id agerent, inúitos coëgit. Sed cùm ſegetes ingreſſi, lolia & quæcunque inutilia ſarrire tentâſſent, mox Belgicus oculorum cæcitate percuſſus, cœpta deſererent, immenſis vocibus clamabat inuitus. Cùm autem per tres annos in ea cæcitate permanſiſſet, dum beatum Maurilium pro commiſſi ſibi populi ſaluatione, vt Epiſcopis moris eſt, vicos ac villas circuîſſe audîſſet, cogentibus continuis doloribus, ſedulus ac deuotus expetebat, vt ei vel veſtimentum tangere ſacerdotis concederetur, confidens per hoc ſe poſſe ſtatìm ſanari. Quòd cùm præparantibus amicis tangere meruiſſet, mox merito ſacerdotis lumen amiſſum recipere meruit. *Pœna violātis Paſchæ ſacratiſſimū diem.* *Cæcus recipit viſum tactu veſtis eius.*

Cap. 19. In pago, cui nomen eſt Commonia, erat rupes quædam excelſa, diuerſarum arborum generibus nemoroſa, ad quam, non toto adhuc paganorum ritu diſcuſſo, ſtultorum turba conueniebat, ſacrorum ſuorum ſolennia anniuerſario ordine celebrare. Vbì per ſeptem dies epulando & choros ducendo atque debacchando, ſolennia ſua quaſì iure debito perſoluebant. Sed quod fieri in vino plerunquè & epulis ſolet, orta ſeditione, multi vulnerabantur, nonnulli etiam de more ibì iugulabantur. Et idipſum cùm accidiſſet, ineuitabili fato fieri proclamabant. Quod vbi Maurilius comperit, nec mora cum religioſis quibuſdam fratribus ad locum perrexit. Vbì cùm ieiunio & oratione vna nocte peruigilâſſet, gallorum cantu tantus fœtor de loco ſurrexit, vt vix vir beatus ibidèm habitare cum ſuis poſſet. Manè autem reddito, etiam qui ſuperſtitionem loci illius anteà ſeruabant, intelligentes ſe diuina virtute perterritos, nè Epiſcopo repugnarent, ipſi cum eodem omne nemus ſuccidere & igni concremare feſtinabant. Ità autem per ignem mundato loco, ædificauit ibì ſtatìm in honore beatæ Mariæ genitricis Chriſti baſilicam: & locus ille, qui antè rupes vel lucus Martis appellabatur, Caſtrum petræ nomen accepit. *Nota vim ieiunij & precū eius.*

Cap. 20. Accidit ijſdem diebus, vt beatus Maurilius inter quoſdam diſcordes ob reformandam pacem Cenomannicam vocaretur ad vrbem. Quò cùm ſine mora veniſſet, &, pace inter diſcordes reſtituta, regredi cœpiſſet, antequàm ad pontem Leugæ perueniſſet, incolæ loci illius, vt benedictionibus præſulis firmari mererentur, eius aduentum deuotiùs præſtolabantur. Inter quos parentes cuiuſdam pueri filium ſuum nimia infirmitate ex tempore infantiæ grauatum, ſecus viam, per quam tranſitum Epiſcopi fore cognouerant, poſuerunt, dicentes: Poterit, ſi voluerit, noſtri infantuli obtinere ſalutem, qui mortuo puero vitam obtinuit etiam poſt ſepulcrum. Erat nanque puer ille tam graui infirmitatis dolore conſtrictus, & omnium membrorum contractis neruis, quaſì in circulum inuolutus, ità vt glomeris rotulam potiùs imitari cerneretur, quàm hominis formam. Adueniente autem Epiſcopo, inter benedictionis flagitationem cuncti cateruatìm ad pedes eius ruentes, orabant, vt infirmi pueri pietatis ſtudio miſereretur. Coactus ergò precibus, proſtrauit ſe ſtatìm in oratione cum lachrymis: nec anteà ab oratione ſurrexit, donèc diſtortis tibijs, cœpiſſent ſe ſingula *Ecce viri ſancti ſtudium ad reformandam pacem.* *Miſerè contractus puer ſanatur.*

pueri membra diſtendere. Tunc ſurgens ab oratione, appræhenſaque manu pueri, extemplò incolumem reddidit parentibus: ſicque beatus Maurilius iter, quod cœperat, explicauit. Cùm autem ad portum Lidi fluminis perueniſſet, nullam ibidèm nauim reperit, ſed omnes ex parte altera tenebantur. Nec etiam nauta parebat, qui nauigium adduceret. Qui dum præſtolaretur, & nemo eſſet, qui tranſduceret, repentè omnes carinæ, diuina iuſſione ſemotæ à litore, ad obſequium præſulis in partem alteram deducuntur. Vndè cùm omnipotenti Deo gratias retuliſſet, ingreſſi naues, Deo ſolo gubernatore, ac abſque humanorum nautarum adminiculo tranſiêrunt. Veruntamen nautis, qui accurrerant, quasì ſi illorum labore tranſiſſet, naulum non expetitus dari præcepit.

Nota ingẽs miraculum

Cap. 21.

Villam quandam Geriacum nomine, ad alimenta captiuorum, viduarum, pupillorum, necnon ſubſidia Clericorum ac pauperum profuturam, vir beatus ex rebus eccleſiæ comparauerat. Quam dum quadam die, vt ibidèm quiddam operis faceret, cum fratribus circumiret, repentè cornupeta vitula, inſtinctu dæmonis acta, cum ingenti mugitu ac toruis furibunda luminibus, in eum rotatim cum magno impetu accurrebat. Contra quam cùm beatus Epiſcopus ſignum Crucis opponeret, mox diabolus de capite eius in ſpecie corui egrediens, euolauit, & ſubitò ſicut fumus euanuit. Multi enim fidelium, qui comitabantur cum eo, oculis hæc corporeis videre meruerunt. Bucula verò gregi ſuo ſtatìm mitior ſe oue immiſcuit, & deincèps neminem læſit.

Signo Crucis pellit dęmonem.

Cap. 22.

Quadam die, cùm per Medianæ fluuium nauali ſubuectione in Ligeris alueo ſecurè deſcenderet Maurilius, ieiunio fatigatus & oratione, in nauis puppi paululùm obdormierat: cùm ſubitò, humani generis inſidiante inimico, cœperunt gurgitis intumeſcere fluctus: ità vt cadentibus deſupèr lymphis, ſubmergi nauis autumaretur in vndis. Tunc diſcipuli timore perterriti, excitauerunt eum, dicentes: Exurge quantocyùs, & ſuccurre in ſupremæ mortis naufragio conſtitutis. Expergefactus autem, illis clementiùs ait: Quid me quæritis? vos fratres ſatisfacere poteratis. Tunc accepta, quæ benedicti liquoris erat vaſculum, ampulla, mox vt oleum cum oratione & ſigno Crucis in gurgitem reſperſit, illa ſæuiens tempeſtatis procella, temperatis flatibus, extemplò ceſſauit. Læti ergò & incolumes peruenerunt ad portum.

Sacrato oleo & ſigno Crucis ſedat tempeſtatem.

Cap. 23.

Adoleſcens quidam catechumenus de numero eccleſiæ ſibi commiſſæ, abſente Maurilio, tam vehementem febrem incurrerat, vt antequàm ſacri fontis baptiſmate regenerari potuiſſet, ſpiritum exhalaret. Nec mora, parentes ipſius non ſine immenſis lachrymis, dùm locus funeri pararetur, eum ad eccleſiam detulerunt, cùm ſubitò beatus Maurilius adeſſe nunciatur. Qui comperto, quòd ſine baptiſmatis remedio, vltimo fungeretur officio, ingemuit. Tunc ſentiens per ſpiritum ſibi adeſſe virtutem, egredi omnes cellulam, in qua corpus iacebat, præcepit. Vbì ſingularis cum puero remanens, de more proſtrauit ſe in oratione cum gemitu. Et rigans lachrymis ſolum, vix tantùm ſpatio vnius horæ intergreſſo, vidit defunctum paulatìm omnibus membris commoueri. Quem ſtatìm, vt de oratione ſurrexit, parentibus, qui pro foribus adſtiterant, viuum & incolumem reddidit, ac ſacro baptiſmate conſecrauit. Duos deniquè leproſos, ſub ipſo tempore peruarijs vulneribus obſeſſos atque fœdatos, dum ſalutis remedium à beato poſtularent, illos, verbo tantùm medicante, ſub momento curauit.

Vitæ redditur puer mortuus.

Duo leproſi curantur.

Cap. 24.

Peregrinus quidam dum hyemali tempore, pœnitentis habitum gerens, medicinam animæ ſuæ quærendo, vicos & vrbes plurimas circuiret, beatum Maurilium, cuius iam bonitatis famam audierat, quatenùs ab ipſo verbum ſalutis audire potuiſſet, longiùs exul à patria, cum alijs peregrinis * itinerator auidus expetebat. Sed antequàm ad ipſum peruenire potuiſſet, repentina morte in via præuentus, occubuit mortuus. Vbì cùm peregrinorum aliqui, multique ex vicinis partibus ad peregrini obitum conueniſſent, accidit vt electus Dei ſacerdos, qui pro ſupplendis commiſſi ſibi gregis neceſſitudinibus, infatigabiliter laborare certabat, à vico Saponaria reuertens, ad iuſti & ſancti peregrini hominis cadauer Maurilius adueniſſet. Qui cùm debitum de more pro abſolutione animæ funeris officium exoluiſſet, & populis ſermonem de religione conferret, mirum dictu, ſubitò ſe palam omnibus defunctus erexit, & cum reliquis Deo gratias referens, quòd per beatum Maurilium Dominus eum reſuſcitauerit, euidenter omnibus patefecit. Quod videntes & audientes turbę, in cęlum voces laudum extulerunt.

Habitus pœnitẽtis.
* iterator

Debitũ funeris officiũ pro animæ abſolutione

Mortuus reuiuiſcit.

Vt

Vt autem finaliter dicatur, indicibilia Maurilij multa ſunt opera, nec in eo quod diuina virtus operata eſt, ſenſus compræhendere poteſt humanus. Breuiter tamen aliquid de eius quotidiana conuerſatione narremus ad ædificationem audientium. Sanè ab exordio Epiſcopatûs ſui vſque ad terminum vitæ, vt canonicam adimpleret ſententiam, ſemper victum pauperem & aquam breuem, ac ſupellectilem vilem habuit. Cùm autem ſanctę Quadrageſimæ dies aduenirent, per omne tempus afflictionis erat ei, vt dictum eſt, aridus & veſpertinus die tertia cibus, aqua tepida, & modicum ſalis, ac panis hordeaccus. Pedem non proferebat his diebus in publico, cilicio ſemper interiùs tectus & cinere. Veruntamen robuſtus ſemper in corpore erat, facieſque eius vt roſa rubebat. Nam cùm ad ſenilem ætatē perueniſſet, non caput, non dentes, non viſum, non ſtomachum, non cætera membra dolebat, non viſcerum cruciabatur doloribus, non ſicca humus iacentia ſuper ſe ipſius membra confregerat: ſed totus ſemper ſanus corpore, mente quoquè ſanior, in vtriſque ſemper robuſtior apparebat. Nam bonum, quod Maurilius elegit, tenuit: nec dimiſit, ſed compleuit. Nihil erat illius ſeueritate iucundius, nihil iucunditate ſeuerius. Erat ſermone ſilens, & ſilentio loquens. Erat neglecta illi munditics, & inculta veſtis.

Cap. 25. — Sūma quædam vitæ ſancti Maurilij. — Mira ei⁹ in ſumma abſtinentia incolumitas.

Talibus ergò cùm ab ipſa pueritiæ ſuæ ætate floreret virtutibus, & appropinquare cerneret ſui tranſitûs diem, haud longè ab Andegaua vrbe ad Septentrionalem eiuſdem vrbis partem, duplicem ſepulturæ ſuæ cryptam ædificari præcepit. Qua completa, quadam die Dominica, dum ſanctæ ſolennitatis officium de more complêſſet, modica pulſatus infirmitate, conuocauit omnem clerum, commendans illis vltimam tranſitûs ſui diem, dicens: Ego ingredior viam vniuerſæ carnis: vos autem admoneo, ſeruate charitatem, cuſtodite dilectionem, diligite caſtitatem, patientes eſtote ad omnes, & mementote ſemper precio ſanguinis Chriſti vos omnes eſſe redemptos. Intereà etiam tantæ conuenerunt ex vicinis vndiquè partibus viſitationis ſtudio populorum cateruæ, quantùm vrbs Andegaua recipere poterat, mœrentes & multùm flentes, cur tanto viduarentur patrono. Quos omnes patrum pijſſimus deuotiùs in ſummo mortis articulo conſtitutus abſoluens, & benedictionibus corroborans, ſeptima incommoditatis die, vltimoque totius ętatis ſuę anno nonageſimo, Epiſcopatûs triceſimo, pius paſtor & doctor Maurilius, qualem de ſacri fontis baptiſmate ſumpſit, talem Idibus Septembris, coram multis adſtantibus populis & pſallentium choris, omnipotenti Deo animam reddidit.

Cap. 26. — Ante mortem curat ſibi præparari ſepulturam. — Innocētem animam vir ſanctiſſimus reddit Creatori.

Cùm autem ſanctum eius corpuſculum die altera portaretur ad tumulum, gemini ex vtero matris cæci, vt ſancti corpuſculi loculum tangere potuerunt, lumen, quod nunquàm habuerant, ad declaranda antiſtitis merita, ilicò recipere meruerunt. Quidam etiam è ciuibus, paralyſis diſtentus incommodo, per triginta annos tenebatur in lectulo. Qui cùm pſallentium chorum deferentium Maurilium audîſſet, è lectulo ſtatìm exiliens quaſì ceruus, nemine prohibente, beati Maurilij peruenit ad corpus: tactoque & oſculato beati funeris feretro, priſtinam recipere ſanitatem meruit extemplò. In tanti igitur honoris gloria ſepultus, quanti qualiſque meriti apud Dominum fuerit, dum quotidianis virtutibus & miraculis eius exornat tumulum, Dominus oſtendit omnibus poſt ſepulcrum: Qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum, Amen.

Cap. 27. — Duo cæci ad tactum loculi eius ſanantur. — Itēm paralyticus.

VITA S. AMATI PRESBYTERI ET ABBATIS MONASTERII ROMARICI, PRIMVM

ſcripta à quodam eius, vt appáret, æquali. Nomen authoris MS. codex egregius non habebat, ſed eſt hiſtoria fide digna. Stylum ferè mutauit F. Laur. Surius. Conſentiunt vetuſtiſsima Martyrologia.

13. Septembris. Cap. 1. Patria & parentes S. Amati.

TEMPORIBVS Dagoberti Regis, vt moribus egregius, ità & ſanctitate, re & nomine Amatus extitit. Ortus eſt autem præclaræ indolis puer in ſuburbio ciuitatis Gratianopolitanæ, ex parentibus, Romanæ ſtirpis nobilitate claris. Pater eius, Theodorus dictus eſt, vir Chriſtianæ religioni addictiſſimus, & Deo deuotiſſimus. Promiſit autem ſe filium Amatum monaſterio traditurum. Itaque beati Mauricij liminibus, id eſt, Agaunenſi cœnobio, pius adoleſcens munus Deo gratiſſimum oblatus eſt. Ibi initiò inter ſcholaſticos imbutus, in bonis facilè primus habebatur. Sed cùm iam annos triginta, monaſticis inſtitutis & diſciplinis perpetuò incumbens, totum ſe virtuti dediſſet, maioris ſolitudinis receſſum expetens, clàm è monaſterio egreſſus eſt, & non procùl ad cuiuſdam excelſi montis rupem ſe contulit. Interìm ab Abbate & fratribus magno ſtudio quæritur, & tandèm triduano exacto ieiunio, ægrè inuenitur. Latebat enim homines, ſed præſtò erat Deo. Repertum orant fratres, vt ad monaſterium redeat, quòd Abbas & cæteri eius cauſa anxij & mœſti eſſent: rogant etiam, quid ſibi ea ſeceſſio velit. Quibus ille incũctanter reſpondet: Sinite, fratres, ſinite me, obſecro, in hoc anguſto loco lugere peccata mea, & redemptori meo ſedulò inſeruire. Cùm ergò non poſſent eum à ſententia deducere, aiunt ad eum: Vel id ſaltem indicato nobis, quam tibi velis alimoniam huc adferri. Ille reſpondet: Panis & aqua poſt triduum præbeatur mihi, donec Domino viſum erit hoc me artici ieiunio. Lautiores alios cibos non appeto: & ipſe panis, quem dabitis, oro vt hordeaceus ſit. Abeunt fratres. indicant. Abbati repertum Amatum, & quid ex illo audierint. Mox ab Abbate deſignatur frater Berinus, qui officioſè illi miniſtret. Is accepto pane, vrceoque aqua pleno, pergit ad virũ Dei, & cum ea illi obtuliſſet, recedit.

Fit monachus.

Petit locum deſertum.

Victus eius.

Cap. 2. Malignitate tentatur, vera ... in virtute ... tis.

Cùm autem vir Dei orationi vacaret, tentator in corui ſpecie adfuit, ablatoque pane, aquam effudit. Id vbì poſt orationem animaduertit Amatus, Gratias tibi, inquit, ago Domine Ieſu Chriſte, qui me vis productiori ieiunio exerceri. Erit hoc mihi magno emolumento, quandoquidem nihil in hoc mundo geritur abſque prouidentia tua. Non diù pòſt anguſtam ei cellulam vel ſpecum ædificârunt. Artifex autem menſuram cubiculi non tenens, accedit ad virum Dei, aitque ad eum: Sequere me, vir Dei, ad locum, vbì ligna cæduntur, quæ mihi aliquanto breuiora eſſe videntur, quàm poſcat ſtructura. Vir ſanctus reſpondet: Noli, fili, ità exiſtimare: ſed reuertere, ruſuſque metire. Sis autem firmus in fide. Reuertitur ille, & cùm dimenſus eſſet, videt tantum nunc ad ligna acceſſiſſe vltra menſuram, quantum priùs deerat. Mox redit ad Amatum, narrat quid geſtum ſit. Tum ille: Sile, inquit, & nè reſeces illud, quod excedit. Donum enim Dei eſt. Ego enim teſtis ſum, me extra tectum vidiſſe eam lignorum acceſſionem & incrementum.

Miraculum.

Cap. 3.

Aliud miraculum per eum Dominus patrauit. Cùm iam annum vnum aqua illi à miniſtro Berino allata fuiſſet ex vallium amnibus, ille fratrum penuriam miſeratus, ait: Accedamus, fratres, ad hoc ſaxum, & oremus. poteſt enim Deus etiamnùm è petra aquam producere. Finitis precibus, ſurgunt à terra, & vir Dei baculo, quem manu geſtabat, percutit petram, & mox erumpit aqua, perpetuò illic fluitãs. Iubet ergò vir Dei è plumbo illic aquarum receptaculum fieri: quod quidẽ aqua redundans, & perpetìm eam euomens, vidiſſe ſe teſtatur is, qui primus beati viri conſcripſit vitam. Poſteà verò in eádem rupe exiguum terrę ſpatium vir Dei inueniens, excíſis virgultis, agellum effecit, tertiam modij partem capientem: atque illic hordeum ſerere ſolebat iuſtum exiſtimans, vt ſuo quiſque labore victitet. Portò infra cellulam etiam molam habuit, quam tum conſueuit verſare manu, cùm canenti ei & defatigato ſomnus obrepebat,

Ex petra elicit fontem aquarum.

Luctatur cũ ſomno.

obrepebat. Calceis eo in loco nunquàm vtebatur. Illud autem ſpatiū, in quo molendi cauſa pedes extendere ſolebat, minutis iiſque peracutis lapillis plenum erat. Itaque hoc in more apud illum poſitum erat, vt carnis tentationes & corporis ſomnū labore molendi abigeret.

Cùm aliquandò in agello, quem excolere ſolebat, nonnihil foderet, ab excelſa montis rupe ſaxo immani ruente, vidit cellulæ ſuæ repentinum imminere excidium. Puto equidem ſatanæ aſtu & machinis id ità accidiſſe. Sed vir Dei. Crucis ſignū exprimens, In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, inquit, præcipio tibi, nè vlteriùs deſcendas. Iam non longè à tecto manſiunculæ aberat ſaxum, moxque figens gradum, monti inhæſit. Pendet verò etiamnùm à latere, montique adhæreſcens, nihil prorsùs lædit domicilium. Et crebrò ſanè diabolus accedens cum ſatellitibus ſuis, minabatur ſe cellulam funditùs euerſurum. At ille fortiſſimus Chriſti miles inconcuſſo & intrepido animo reſpondit: Dominus mihi adiutor: non timebo, quid faciat mihi homo. Cap. 4. Mirabilis ſigni Crucis virtus. Pſal. 117.

Loci illius Epiſcopus familiariſſima ei charitate deuinctus erat, & cùm crebrò illi libenter adeſſet, ſæpiusque inuiſeret virum Dei, pro Chriſti amore paupertatem ſectantem, ſtatuit quandam pecuniæ ſummam pro eius conſolatione illi largiri in eius arbitrio relinquens, an ſeruare ſibi, vel pauperibus diſtribuere vellet. Ait autem illi vir beatus: Quæ tu mihi offers, optime antiſtes, ea illis tribuenda ſunt, quos maior premit inopia. Ego verò ſpretis mundi huius impedimentis, ſicut nudus egreſſus ſum è terra, ità nudus reuertar in puluerem. Epiſcopus nihilo minùs inſtat importunè, vt munus oblatum non reſpuat: ſed cùm cerneret inexorabilem, egrediens clàm, pecuniam impoſuit altariolo, in quo ſacrificare conſueuerat. Cùm autem nocte exacta ad ſacra peragenda myſteria vir Dei hora legitima accederet, repertos nummos tanquàm hoſtis Tartarei inſidias execrans, in profundam vallem magna vi abiecit, ità dicens: Dominus pars hæreditatis meæ: ego his non indigeo. Cap. 5. Eccè quantùm abominatur vir ſanctus pecuniam.

Veſtis ei erat ex veruecum pellibus. Porrò in Quadrageſima, pro quotidiana refectione poſt veſpertinas perſolutas laudes, quinque nucum nucleis cum exiguo aquæ poculo, vilis quidem, ſed Deo grata illius menſa inſtruebatur. Interdùm verò triduana & ſæpe etiam prolixiora ſibiipſi ieiunia indicens, membris quidem feſſus, ſed ſancti ſpiritûs gratia plenus, Chriſto perpetuum exhibebat famulatum. Balnearum fomentis bis tandèm toto illic anno vtebatur, ante Saluatoris natalem diem, & eius ſacram reſurrectionem. Atque hæc illi erat ſui corporis cura. Pleraque autem ab eo tum perpetrata miracula, non ſatis comperta ſunt. Cap. 6. Veſtis & cibus in Quadrageſima.

Per id tempus in Volagi partibus vir egregius & religione celeberrimus Abbas Euſtachius morabatur. Is quandoquè Italiam petiturus, venit ad Agaunenſe cœnobium, cœpitque inquirere, quiſnam illic ſanctitate cæteris antecellere videretur. Dictumque eſt illi: Itáne ignotus tibi eſt ſanctus vir Amatus, qui in hac celſiſſima rupe iam triennium ferè duram & aſperam agit vitam? His auditis, per arctam & penè præcipitem ad eum tetendit ſemitam: inuentumque virum Dei tanta charitate complexus eſt, vt nullo pacto eum ſibi deeſſe pateretur. Reuerſus nanque ab Italia, eum Luxouium perduxit, aſſerens lucernam non ſub modio, ſed ſuper candelabrum poni oportere, vt omnibus in domo Domini lumen ſuppeditet: eumque perfectius vitæ ſectari genus, qui proprias ſedes reliquerit. Vbi autem in eo monaſterio beatus Amatus aliquandiù verſatus fuit, omnibus charus & amabilis effectus eſt. Erat enim vultu ſerenus, facie hilaris, præclarus eloquio, cautus & conſtans conſilio, compunctioni deditus, multa lachrymarum copia præditus, in ſecundis rebus moderatus, in aduerſis iucundus & manſuetus, moribus ſpectabilis, ſanctitate eximius, abſtinentia haud vulgaris, charitate ſemper & vbiquè egregiè inſtructus. Deniquè bonis omnibus locuples, inſtàr præclari cuiuſdam ſideris lucebat in mundo. Cap. 7. Abbas Euſtachius eū ſecum ducit Luxouium. Catalogus virtutum S. Amati.

Contigit autem, vt ea tempeſtate miſſus à fratribus, quaſdam Auſtraſianorum vrbes perluſtraret. (multa enim concionandi gratia præditus erat.) Fuit tum vir nobilis in palatio, & in populo honoratus Romaricus, habitu quidem laicus, ſed animo religioſus. Ad eius ædes nutu diuino ſanctus Amatus diuertit. Eum intuens Romaricus, inprimis reuerenter & honorificè excepit. Cùmque iam menſa apparata eſ- Cap. 8.

Romaricus vir nobilis excipit S. Amatũ hoſpitio. ta eſſet, inter epulas hortabatur eum, vt expetenti & deſideranti ſibi verbum ſalutis proponeret. Mox ille, vt erat promptus & circunſpectus in ſermone, ità loquutus eſt: Cernis hunc diſcum argenteum? Quàm multos ille & antehàc habuit, & deincèps habiturus eſt ſeruos? Et tuipſe, velis nolis, nunc ſeruus illius es. ſiquidem ſeruandi eius cauſa eum poſſides. Et ille quidem nunc ex ſe edentibus æqualem nauat operam, ſed à te, qui eum nunc ſeruas, de illo quandoquè ratio exigetur. Scriptum Iacob. 5. nanque eſt: Aurum & argentum veſtrum æruginauit, & ærugo eorum in teſtimonium Luc 6. vobis erit. & ipſe Dominus ait: Væ vobis diuitibus, qui habetis conſolationem veſtram. Hæc cùm S. Amatus dixiſſet, Romaricus ait ad eum: Obſecro ſanctitatem tuam, vt aliquot diebus apud me maneas, dicasque quid faciendum mihi ſit. Quod enim iam olìm anxius concupiui, Dei benignitate nunc completum iri gratulor. S. Amatus reſpondit: Cùm ſis generis nobilitate ſublimis, opibus pollens, magno ingenio præditus, demiror te ignorare ilud, quod Dominus reſpondit ſciſcitanti, quid Matth. 19. faciendo vitam æternam poſſideret. Dictum eſt illi: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata: quæ cùm ille à ſua iuuentute ſe cuſtodiuiſſe reſponderet, ſubiunxit Dominus: Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus. & habebis theſaurum in cælo: & véni, ſequere me. Hæc vt audiuit vir Domini Romaricus, amore & deſiderio Dei inflammatus, paucis euolutis diebus, ſpreuit diuitias, & quicquid hic mundus habet, & factus eſt monachus. Poſteà verò ex inſtinctu diuino beatus Amatus vnà cum Romarico diſcipulo ſuo puellarum monaſterium condidit. Interìm contractus quidam, nullo pedum officio frui potuit: rogauit autem S. Amatum, vt priſtinas vires ſibi impetraret. Vir Dei ait ad eum: Habeto fidẽ, & Dominus dabit tibi id, quod petis. Paulò pòſt ità ille ſe ſibi ſentit reſtitutum, vt qui diù alienis eſſet manibus geſtatus, iam ſuis pedibus graderetur.

Romaricus vir illuſtris fit monachus.

Cõdit monaſterium virginum.

Cap. 9. S. Amatus eijcit dæmonem. In eo autem puellarum cœnobio quædam ſanctimonialis abſque ſenioris permiſſu auſa fuit pomum comedere. Et eccè mox à diabolo arrepta, miſerè cœpit ab illo nequiſſimo ſpiritu diſcerpi: ſed vir Dei eum profligauit. Et cùm ſanata eſſet ſanctimonialis, vir Dei ait ad omnes illas: Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis. Ità ille vir ſanctus, quod ſuis orationibus à Domino impetrârat, ſemper aliorum meritis tribuere ſolebat.

Cap 10. In eodem cœnobio vir ſanctus quandam elegit, quæ ſororibus præeſſet. Ea Macteflidis dicebatur. quam cæteris imitandam propoſuit, vt ab ea ſanctitatis exempla caperent. Sed ea poſt biennium exceſſit è vita. Vna autem è ſororibus præcedente nocte per viſum miræ molis ſtellam è monaſterio vidit egredi, & cælos penetrare. Ità ergò ſancta illa anima ex hac luce migrauit ad Dominum.

Cap. 11. Porrò ſanctus Amatus ſemper deſerti loci ſecretum appetens, in vaſtis Voſagi ſpatijs caſtrum reperit, vbì multas virgines collegit, easque in ſeptem turmas diſtributas, noctù diuque per vices ſine intermiſſione pſallere voluit, ita vt ſemper duodecim virgines in vnaquaque turma eſſent. Ipſe verò in obliqua montis parte concauum reperiens ſaxum, anguſtum illic ſibi vni habitaculum conſtruxit, vbì etiam lectulum habuit, ipſius corpori accommodatum. Nec enim ſpecus ampliùs aut longiùs porrigebat ſeſe. Superiùs autem immanis hærebat rupes, ex qua miniſter eius, tintinnabulo ad funem ligato, exiguam panis particulam & parùm aquæ in vaſculo ei ſubmittebat. Dominicis verò diebus indè progrediens, fratribus vel ſororibus ſcripturas ſanctas proponebat. Erat ſanè dandis conſilijs humaniſſimus, & quorundam etiã cogitationes prodebat. Fratrem quendam furti arguens: Surge, inquit, & age pœnitentiam, memor illius ſententiæ Apoſtolicæ: Qui furabatur, iam non furetur.

Nota de monaſterio virginũ, ſine intermiſſiõe per vices Deum laudãtium.

Epheſ. 4.

Cap. 12. Die quodam ſanctimonialibus examen apum excipere volentibus, vir Domini aderat: & duobus vaſis in eum vſum apparatis, cùm illæ vellent apes in altero excipere, vir ſanctus iuſſit, vt non in illo, ſed in alio reciperent. At illæ dictis eius non parentes, in vas quod elegerant, eas admiſerunt. Apes autem intrà dies quinque nec inde euolare, nec è floribus mella colligere voluêrunt. Tandèm ſanctimoniales memores eorum, quæ dixerat vir ſanctus, eum adeunt, & omnia exponunt. Tum ille: Abite, inquit, & immittite apes in vas à me deſignatum. Quod cùm illæ feciſſent, mox apes ad paranda mella euolârunt, & magno illis fuêre emolumento.

Pœna inobedientiæ.

Cap. 13. Prædicit obitum ſu- Ante annum vnum quibuſdam fratribus obitum ſuum vir ſanctus prædixit. Erat tum quidam frater familiariter ei charus, cui ità dixit: Si meminiſti, qua ego te cha-

charitate enutrierim, volo, vt quæ iuſſurus ſum, cautè & ſecretò exequaris, certus um S. Amatus. iam propinquare illum diem, quo ſum è vita deceſſurus. Socium autem tibi adhibeas Caſtorium presbyterum noſtrum, & cum illo eas in ſyluam hanc: collectoque cinere, è cilicio culcitram mihi efficias, eamque cinere completam ponas in lectulo meo. agenda enim mihi eſt ob quædam errata mea pœnitentia. Reſpondit frater: Quînam fieri poteſt, domine, vt id toleres in corpore tuo, longa abſtinentia & multis afflictionibus & moleſtijs confecto? Sed tamen, vt iuſſerat, ità factum eſt, & poſt paucos dies coram fratribus culpas ſuas, quas ſe admiſiſſe meminit, voce publica confeſſus eſt, in cilicio & cinere proſtratus. Cùm igitur in ea eſſet pœnitentia, incommoda corporis affectus valetudine, perpetuo cruciabatur dolore. Sed ille ſciens tempus adeſſe, quo ipſius peccata purgarentur, in illis doloribus mirificè exultabat.

Vide mollē eius culcitram.

Iam annum in eo cilicio & cinere egerat, die ac nocte iugiter precibus vacans, Cap. 14. cùm præ nimio membrorum cruciatu, cute & carnibus exeſis, nuda oſſa paterent. Interìm ille nihilo minùs cum lachrymis ſemper Domino loquebatur. Cùm autem finem adeſſe ſentiret, cuidam fratri ait: Affer epiſtolam Leonis Papæ, quam ille ad ſanctum Flauianum ſcripſit, in qua catholicæ fidei pleniſſima ratio continetur. Allata eſt epiſtola, & cùm illi legeretur, ità dixit: Sic credo, ô Trinitas ineffabilis: ità confiteor Deus omnipotens: ità de te ſentio, fili Dei Chriſte Ieſu: ſic de te intelligo, ſpiritus ſancte, æterne Deus: atque ità vnum Deum in Trinitate, trinumque in vnitate confiteor.

Eius fides quanta fuerit.

Cùm autem ſumma eſſet humilitate præditus, indignum ſe putauit, qui intrà ec- Cap. 15. cleſiæ ſepta ſepeliretur. Iuſſit igitur ſibi fodi ſepulcrum in ipſo aditu baſilicæ matris Dei, & hoc epitaphium, quod ipſe compoſuit, ei imponi: Omnis homo Dei, qui in hunc locum ſanctum ad orandum introieris, ſi merueris obtinere, quæ poſtulas, pro anima Amati pœnitentis hìc ſepulti, Domini miſericordiam deprecari digneris: vt ſi quid mea paruitas de meis peccatis obtinere non potuit tepidè pœnitendo, obtineat veſtra tantorum charitas, ſedulè Domini miſericordiam deprecando.

Epitaphiū ſancti viri, ab ipſo compoſitum.

Interim verò congregati fratres & ſorores, non ſine multo luctu ſuſtinebant eius Cap. 16. exceſſum è vita, legentes Euangelia, pſalmosque & hymnos apud lectulum eius decantantes. Sub his autem vocibus ille veniam ab omnibus petens, eisque valedicens, animam expirauit. Tum verò luctus omnium ortus eſt, quòd vir ſanctus obijſſet. Sepultus verò eſt eo loco, quo ipſe iuſſerat: tertioque die fratribus per viſum apparens, Nè contriſtemini, inquit, certi me abſolutum à peccatis meis, & comiter acceptum à Domino meo, qui poſt dies non multos omnibus bonis abundare vos faciet. ijsque dictis, diſparuit.

Excedit è viuis.

Poſteà verò Rex pro ſua munificentia quamprimùm illis ducentos ferè aureos Cap. 17. miſit: cumque iam anni eſſet euolutus circulus, & propter eius ſolennitatem nocturnæ eſſent vigiliæ celebratæ, ijs expletis, denuò cuidam fratri reuelatum eſt, vt ſacrum eius corpus ocyùs intrà beatiſſimæ matris Dei baſilicam conderetur. Quod ità quoquè celeriter factum eſt cum multa reuerentia: atque ad eum locum quotannìs populorum cateruæ propter eius ſolennitatem properantes, per eius interceſſionem ſperant ſe ſalutis compotes fore: præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui viuit & regnat Deus per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Eius ſolennitas.

VITA

VITA S. AMATI EPISCOPI SENONENSIS, INCERTO QVIDEM AVTHORE, SED GRAVITER *conſcripta. Stylum F. Laur. Surius mutauit in gratiam Lectoris.*

23 Septembris.

S. Amatus puer multũ proficit in pietate literata.

Fit clericus.

BEATVS Amatus parentes habuit nõ modò Chriſtiana religione initiatos, ſed etiam pios, qui eum piè educârunt, & in tenera ætate literis erudiendum tradiderunt. In quibus ille perdiſcendis coætaneos ſuos facilè excelluit, & quod præſtantius multo eſt, cum doctrina pietatem coniungens, Chriſti mandatis ſeſe accõmodare, die ac nocte illi ſeruire, ab omni vitio & peccato immunem ſe ſeruare ſtuduit. Ità verò conſtitutus, in Clerum allectus eſt: in quo ità ſe comparauit, vt vix quiſquam illi ſimilis inueniretur, qui conſeruaret legem excelſi. Ex beato verò ſemper beatior effectus, tam merito ſanctitatis, quàm maioris dignitatis acceſſione, ſingulis Eccleſiæ gradibus ſuſceptis: cùm non eſſet neſcius, quanto quis eſt honore præſtantior, tanto erga Deum feruentiorem eſſe debere, & ſibijpſi magnam adhibebat cautionem, & alijs fiebat imitatione admirabilis.

Fit Senonẽſis Epiſcopus.

Intereà Senecio Senonenſium Epiſcopo è vita ſubtracto, ab Epiſcopis & populis ſanctus Amatus eligitur, & licèt inuitus, Senonenſis Epiſcopus conſtituitur. Ea igitur auctus Apoſtolica dignitate, populum ſibi creditũ ſanæ doctrinæ pabulis reficiebat, benedictione confirmabat, peruigili cura cuſtodiebat, in omnibus ſeipſum exemplũ operum bonorum præbens. Adeò verò dæmonibus erat terribilis & infeſtus, vt ad eum tentandum accedere formidarent. Hac tempeſtate Theodoricus Clodouei filius, & Dagoberti nepos, erga Frãcorum primores tyrannidẽ exercere conatur, ab ijsque captus & iniurijs affectus, vi in monaſterium detruditur, & Childericus frater ei ſubrogatur. Sed illo quoquè propter inſolẽtiam à Francis interfecto, in regnũ Theodoricus reſtituitur. Apud quem tum nimis credulũ à maleuolis, qui ſemper ſolent inuidere bonis, accuſatus eſt Amatus Epiſcopus. Ille mox inauditum iubet præter ius fasque abire in exilium. At pius pontifex oues ſuas Domino commendans, ad locum deſtinatum libentiſſimè proficiſcitur, iuſſuque tyranni Peronam pagum Veromanduorum perductus, ſub egregio Abbate Vltano in cuſtodia permanet. Is Vltanus frater fuit Furſei & Foillani Epiſcoporum, qui ex Hybernia regio ſtemmate orti, in Franciam peregrini venerant. Sub illo venerabili Abbate beatus Amatus non breui temporis ſpatio permanſit, patiẽtiſſimè ferens diuturnum exilium, verbis gratiæ & alimoniæ ſubſidijs à beato Vltano cõfirmatus, illud Apoſtolicum commemorans: Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis: itemque illud Iacobi Apoſtoli: Omne gaudium exiſtimate, fratres mei, cùm in tentationes varias incideritis.

Falsò accuſatur.

Relegatur in exilium.

Rom. 8.

Iacob. 1.

Maurontus extruit in Broilo monaſterium.

Per id tempus clara proſapia editus Maurontus, Adalbaldi & S. Rictrudis primogenitus, in aula Regis inſignis habebatur. Eum beatus Amandus Epiſcopus clericorum Abbatem inſtituit, & Diaconum ordinauit. Is itaque in fundo ſuo, qui Broilus dicitur, in ſancti Petri honorem monaſterium conſtruxit: atque Vltano Abbate viam vniuerſæ carnis ingreſſo, Rex Maurontum ad ſe vocat, iubetque, vt ſanctum Amatum Epiſcopum, Peronæ exulantem, ſine mora ſecum abducat, & in ſuo monaſterio cuſtodiendum ſeruet. Facit Maurontus, vt erat iuſſus, Peronamque veniens, ſanctũ virum cum omni eius apparatu ſecũ ducit. Cùm autem in itinere Cameracũ veniſſent, S. Amatus captiuus & exul ſolus precãdi cauſa in beatiſſimæ virginis Mariæ ædem ingreditur, cucullũ ſuum à collo deponit & vtranque manicam, atque ad ſolis radium neſcius ſuſpendit, tam præclaro ſigno Domino eius ſanctitatẽ demonſtrante. Non diù pòſt venit ad templum etiam Maurontus, vidénsque admirabile ſignum, obſtupeſcit, atque ad ſancti Epiſcopi veſtigia collapſus, humiliter petit veniam, quòd talem ac tantum virum auſus eſſet cuſtodiendum ſuſcipere. At verò ſanctus antiſtes comiter ei reſpondet: Non tibi acerbum aut triſte videatur, frater, quòd tecum huc ego peruéni, qui paratus ſum, quocunquè iuſſerit, & in carcerem, & in mortem ire. His dictis, in mutui amoris argumentum, in mutuos ruunt amplexus & oſcula pacis. Quæ verò deincèps illis fuerit animorum communis lætitia, quis dicendo poſſit conſequi? Vbì autem iter confecère, haud procùl à Martianis, qui

Nota miraculum.

qui locus eſt ad Scarpam fluuiũ ſitus, aliquantiſpèr in Hamatico cœnobio hæſerunt.
Ea enim duo cœnobia, Marrianenſe & Hamaticum, opportuna ſibi vicinitate con- Monaſterium Marrianẽſe & Hamaticum.
iuncta, ſub vno canone & amica ſocietate degebant: atque in eorum altero S. Ger-
trudis, beati Adalbaldi auia, cum ſua pronepte & virgine Euſebia: in altero pari ſtu-
dio florebat Ionatus, ſancti Amandi diſcipulus, & Rictrudis cum filiabus duabus. In
vtroque autem grex erat plurimus, præclaris virtutum ornamentis illuſtris.

Eiuſmodi ergò cœtibus adiunctus eſt beatus confeſſor Amatus, omneſque pari-
ter vna animi intentio ad ſublimis iuſtitiæ culmina euehebat. Cùm autẽ in beato an-
tiſtite Amato totius perfectionis gratia reluceret, viſum eſt tãdem bono diſpenſatori
Mauronto, & eius ſanctæ matri Rictrudi, Broilenſi monaſterio eum præficere, & ſe &
prædiũ ſuũ per illum Domino offerre. Coactus igitur ab illis & toto monaſterio vir
Dei, cùm eis benè precatus eſſet, eò profectus eſt, totiſque viribus illic Domino ſanctè S. Amatus ſuſcipit curã Broilenſis cœnobij.
& religiosè inſeruiens, ſubditis de ſe præbuit humilitatis exempla, tam verborũ do-
ctrina & inſtitutione, quàm vitæ ſimplicis eximia puritate. Habebat verò iuxta tem-
plum cellulam, orationis cauſa illi extructã, vbì cæleſtibus inhians, tanquàm in qua-
dam æternæ quietis ſpecula diuinorum contemplationi vacabat: & quia diù vitæ
actuoſæ laboribus inſudârat, proximis ſuis pro viribus miniſtrans: iam contemplati-
oni ſic inhærebat, vt vni viuens Deo, mũdo mortuus videretur. Tandèm vt iam eme-
ritus miles labore omni abſolueretur, à Domino vocatus, in pace quieuit. Fecerat
autem adhuc viuens ferream catenã ſanè immanẽ, eaque corpus ſuũ conſtrinxerat. Ferrea catena ad corpus eius.
Hæc derepẽtè ab eius exanimi corpore ſoluta, multis attulit remedia ſanitatis: præ-
ſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum.

ANDREÆ EPISCOPI CRETENSIS HIEROSOLYMITANI, DE PRECIOSAE ET VIVIFICAE *Crucis venerabili exaltatione. Habetur in Simeone Metaphraſte.*

Poteſt verò hæc Oratio etiam legi in feſto Inuentionis S. Crucis, ad quam etiam propriè pertinet.

CRVCIS feſtum celebramus, & illuſtratur totus Eccle- 14. Septembris.
ſiæ cœtus. Crucis feſtum celebramus, & gaudij fulgori- Cap. 1.
bus reſplendet facies orbis terræ. Crucis feſtum celebra- S. Crucis feſtum antiquũ in Eccleſia.
mus, per quam expulſæ ſunt tenebræ, & lux eſt introdu-
cta. Crucis feſtum celebramus, & ſimul cum Crucifixo
extollimur, inferiùs terra relicta cum peccato, vt ſuper-
na poſſideamus. Crux extollitur, & ſimul extollit humì
iacentem humanitatem. Crux extollitur, & terreſit dæ-
monum elatio. Crux extollitur, & ſatanæ aduerſa poten-
tia dẽcidens, cedit & contrahitur. Crux extollitur, & ci-
uitates feſtum diem agũt, & populi libant lætitiam. Cru-
cis enim meminiſſe, eſt apertum gaudij argumentum, & contractio triſtitiæ. Vel Crucis figura cõſpecta quid præſtet.
Crucis autem cerni figuram, quantum eſt? Fit enim magnanimitatis conciliatrix, &
à timore liberatio ei, qui eam adſpicit. Talis eſt magna illa Crucis poſſeſſio: & qui
eam poſſidet, poſſidet theſaurum

Auri fortaſsè putatis me dicere theſaurum, aut margaritarum, & Indiæ gemma- Cap. 2.
rum longè precioſiſſimarum? Ego autem id, quod eſt omnium bonorum optimum
ac pulcherrimum, reque & nomine longè magnificentiſſimum, meritò theſaurum
appellauerim, in quo, & per quem, & in quem vniuerſa noſtræ ſalutis ſumma repo-
ſita, fuit correcta, & in ſtatum priſtinum reſtituta. Si non fuiſſet crux, Chriſtus non
fuiſſet actus in crucem. Si non fuiſſet crux, non fuiſſet vita ligno affixa. Et ſi non fu-
iſſet affixa, non ex latere ſalientes riui incorruptionis manâſſent ſanguine & aqua, Iohan. 19.
quæ mundum expurgant, non fuiſſet ruptum peccati chirographum, non aſſecuti
fuiſſemus libertatem, non ligni vitæ fructum percepiſſemus, non apertus fuiſſet pa-
radiſus, non verſatilis rhomphæa ceſſiſſet à via Eden, non latro habitâſſet paradi-
ſum. Et quid hæc dico? Si non eſſet crux, non fuiſſet Chriſtus in terra. Si non fu-
iſſet Chriſtus in terra, non fuiſſet virgo: & ſi non fuiſſet virgo, non fuiſſet Chriſti
ſecunda generatio, non fuiſſet Deus in homine, non partus, non præſepe, non fa-
ſciæ, non octauo die circunciſio, non parentibus ſubiectio, non ætatis proceſſus,
non corporis incrementum non apparitio, non baptiſmi participatio, non effectio
mira-

miraculorũ, non Iudas proditor, non Pilatus iudicãs, non Iudæorũ audacia clamans crucifigi innocentẽ. Si non eſſet Crux, mors non fuiſſet conculcata, nõ fuiſſent ſpoliati inferi, non morte affectus fuiſſet ſerpens acerbus. Propterea Crux res eſt magna & precioſa. Magna quidem, quòd multa bona per ipſam rectè geſta fuerint & eo plura, quòd Chriſti miracula & perpeſſiones aduersùs omnem rationem obtinent victoriam: Precioſa autem, quòd Dei paſſio & trophæum eſt Crux. Paſſio quidem, propter voluntariam in ea mortem eius, qui eſt impatibilis: Trophæum autem, propterea quòd per ipſam ſauciatus fuerit diabolus, cum illa verò fuerit quoquè victa mors: contrita autem fuerint etiam clauſtra inferorum, & poſtremò fuerit Crux commune totius mundi ſalutare.

Oſee 13.

Crux, Dei paſſio & trophæum.

Cap. 3. Mira S. Crucis encomia.

Crux, ſpes Chriſtianorum, ſeruatrix deſperatorum, portus eorum, qui tempeſtate iactantur, medica infirmorum, expultrix vitiorum, datrix ſanitatis: eorum qui morte affecti fuêre, vita: impietatis proſcriptio, blaſphemiæ obſtructio. Crux arma contra inimicos, ſceptrum regni, diadema pulchritudinis, figura non ſcripta, virga potentiæ, fidei propugnaculum, baculus ſenectutis, dux cæcorum, lux eorum, qui ſunt in tenebris, eruditrix inſipientium, magiſtra infantium, peccati deletio, pœnitentiæ indicatio, vitæ conciliatrix, mortis ſolutio, interitûs alienatio, ignis extinctio, apud Deum fiducia, clauis regni cælorum. Crux, cuſtos in nocte, in die turris, in tenebris deductrix, reconciliatrix, refugium ſupplicibus, ſolatium amicis, patrona, tutatrix, adiutrix, in tentationibus opitulatrix, in periculis ſeruatrix, in neceſſitatibus auxiliatrix, in mari gubernatrix, in ærumnis refrigeratio. Crux noctù ſeruat dormientes, ſimul vigilat cum vigilantibus, vnà quieſcit cum ijs, qui laborârunt. Crux, robur imbecillorum, requies laborantium, alimentum eſurientium, vires ieiunantiũ, aliptes athletarum, tegumentũ nudorum, comes hoſpitũ, caſtigatrix diuitũ, pauperum procuratrix protectrix viduarum, tutrix orphanorum. Crux, honor magiſtratuum, potentia Regum, belli ducum victoria, ſacerdotum gloria, monachorum adiutrix, virginum cohabitatrix, ſignaculum caſtitatis, vinculum coniugij. Crux, cuſtos ciuitatum, tutela domorum: quæ amicitiam coniungit, inimicos vlciſcitur, reſiſtit hoſtibus, gentes perſequitur: quæ eſt ſtimulus Barbarorũ, pacis diſtributrix, charitatis adminiſtratrix, mundi reconciliatio, finium deſcriptio, cæli altitudo, terræ profunditas, creatæ naturæ coagmentatio: terræ, quæ appâret, longitudo, latitudo orbis terræ, &, vt paucis dicam, Crux, caput & ſumma Chriſti perpeſſionum: miraculorum, quę in nos facta fuêre, coronis. Hæc & Chriſti gloria vocatur, & Chriſti appellatur altitudo. Hæc & deſiderabilis calix intelligitur, & pro nobis ſuſceptarum perpeſſionum concluſio.

Crux, Chriſti gloria & altitudo.

Cap. 4. Iohan. 13.

Quòd autem ſit Crux Chriſti gloria, audi eum dicentem: Nunc clarificatus eſt filius hominis, & Deus clarificatus eſt in eo. Si Deus clarificatus eſt in eo, & Deus clarificabit eum in ſemetipſo, & continuò clarificabit ipſum. Et rursùs: Clarifica nomen tuum. Venit ergò vox de cælis, dicẽs: Et clarificaui, & iterùm clarificabo: illam innuens clarificationem, quæ tunc facta eſt propter Crucem, elementorum, inquam, mutationem, & commiſerationem, ac conſenſionem. Oportebat enim ſimul cum creatore per conſenſum res quoquè creatas affici. Quòd autem Chriſti quoquè altitudo ſit Crux, audi quid ipſe dicat: Quandò ego exaltatus fuero, tunc omnes ad me traham. Quomodò etiam alibì dicit: Et ſicut Moſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ità oportet exaltari filiũ hominis. Quamobrèm? Vt omnis, qui credit, inquit, in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam. Vides Crucem eſſe Chriſti gloriam & fortitudinem? Vis ſcire, quòd vbì eſt altitudo, illic adeſt etiam gloria? Audi Dauid dicentem: Exaltare ſuper cælos Deus, & ſuper omnem terram gloria tua. Et Eſaiam rursùs, tanquàm à facie Chriſti: Nunc exurgam, dicit Dominus: nunc exaltabor, nunc glorificabor. Quoniam ergò gloria eſt altitudo, Crux autem hodiè in altum extollitur, Chriſtus profectò glorificatur. Si enim Crux eſt gloria Domini, Chriſtus ergò eſt altitudo Crucis. Crux ergò hodiè in altũ extollitur, vt Chriſtus glorificetur. Non in altum extollitur Chriſtus, vt Crux glorificetur. Glorificatur Chriſtus, vt nos ſecum ſimul extollat. Crux ergò in altum extollitur & piorum ſpiritum ac mentem ſimul extollit. Glorificatur Chriſtus, & ſimul glorificat eos, qui ipſum glorificant. Crux in altum extollitur, & dæmonum detrahit ſupercilium. Glorificatur Chriſtus, & eorum, qui propter peccata ceciderunt, delet ignominiam. Crux in altum extollitur, & cadunt ſimulacra. Glorificatur Chriſtus, & feritur diabolus. Crux in altũ extollitur, nõ ſolùm quòd Chriſtus fuit in altum elatus, ſed quòd manifeſtus euaſit tempore

Iohan. 12.

Ibidem.

Iohan. 3.

Pſal. 107.

Eſ. 33.

Chriſtus in cruce extollitur, vt nos in regno ſuo extollat.

pore Imperatorum, qui crediderunt in Chriſtum. Hoc autem non ità fecit, vt qui anteà ſimulatione & probabilitate quadam ad ſe multos attraxerunt, ſed diuina & ſyncera virtute, ac veræ fidei ſolida & ſtabili firmitate.

Poſtquàm enim poſt mortem in cruce ſuſceptam, vitæ & mortis Dominus poſt tres dies reuixit, inuidiæ ſtimulis puncti Iudæi, & timore affecti, nè quid ex rebus illis ſacroſanctis, quæ fuerunt in illa veneranda & beata paſſione, ſeruatū, Iudæos quidem vlciſcendi eſſet inſtrumentum, cuſtodiendi autem eos, qui crederent in Chriſtū, ea defoderunt in intimis terræ finibus, illic deponentes in primis precioſum theſaurum, Crucem, inquam, & omnia, quæ ad Crucem pertinent, nempe clauos, & lanceam, &, quem in Cruce Pilatus ſcripſit & affixit, titulum. Deindè cùm Deus tradidiſſet Chriſtianis ſceptra Imperatoria, & totum Romanum Imperium, ei tunc placuit per piam mulierem, mulierem regiam, & quæ regios habebat ſpiritus, tunc filio imperante Chriſtianis, ſine labore, & diuino vt ità dicam, inſtinctu ſapientem reddere: quæ partìm quidem grauitate principali, partìm autem nonnūquàm communibus blanditijs, regaliter autem omnia faceret, quæ inflexibile Iudæorum poterant cor flectere. Et citò quærenti Imperatrici communis apparuit theſaurus, Deo celeriter donum porrigente mulieri, hanc dico Domini Crucem, quæ in vniuerſo mundo hodiè extollitur: cum qua etiam omnia, quibus beata illa, & toti mundo ſalutaris fuit paſſio diſpenſata, extolluntur. Propterea ergò hodiè diem feſtum celebramus: propterea frequentes conuenímus, quòd ſanctū illud, quod olìm latebat, hodiè euaſit manifeſtum: quòd theſaurus, qui fuerat abſconſus, ex terræ metallis refulſit, ſicut aurum: quòd id, quod erat in terra infoſſum, reuelatum eſt maximè inſigne opus Imperij Chriſtianorum: quòd ceſſauit procella dæmonum, cùm Crux euaſiſſet manifeſta: quòd qui aduersùs inimicos à Chriſto fabricatus fuerat gladius, è terra euaſit manifeſtus: quòd ſuum ornamentum hodiè accepit Eccleſia: quòd quam illa perdiderat drachmam, regale inuénit imperium.

Cap.5. Iudæi defodiūt Crucē, clauos, lanceam & titulum Crucis. Crux in vniuerſo mundo hodiè extollitur.

Hæc eſt Crux Domini, ſignum Dominicum, arma ſalutaria, regia potentia, victoriæ trophæum, inter ſuperna & inferna remedium: eorum, qui firmiter credunt, vexillum: coronis Apoſtolica, ſpecula prophetica, martyrum corona: eorum, qui Chriſtum adorant, arrha. Ex quo enim Crux, Chriſtus adoratur. Ex quo Crux; filius Dei eſt agnitus. Ex quo Crux, cum patre filium adoramus. Ex quo Crux, abolitæ ſunt res Iudæorum, extinctæ res gentilium: liberati ſumus à ſanguine, qui fundebatur in altaribus, cultum guſtauimus incruentum. Ex quo Crux, liberati ſumus à nidore dæmoniorum, participamus ſpiritalem bonū odorem vnguenti effuſi. Ex quo Crux, euanuerunt fabuloſæ deorum genealogiæ. Ex quo Crux, principio ſuperius principium, quod proceſſit ex principio, quod eſt expers principij, didicimus. Ex quo Crux, didicimus fidem in patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum: & inanium fabularum gentium excuſſimus perniciem. Ex quo Crux, typicorum ſignorum vmbras expulimus, & luci veritatis, quæ eſt in gratia, ſumus reconciliati. Ex quo Crux, mors fuit habita contemptui, obſtupefacti ſunt dæmones, confracta ſunt ſimulacra, conculcata fuerunt animalium ſacrificia, euerſa ſunt idola: vbiquè eccleſiæ, altaria, pſalmodiæ, ſtationes nocturnæ, theologiæ, baptiſmata, fidelium conſenſio, ſcripturarum agnitio, terræ contemptio, cæli acquiſitio, Dei participatio. Quid opùs eſt multa dicere? Ex quo Crux, verſantur homines ſimul cum Angelis: & ipſum cælum patet ijs, qui ſunt in terra: & Deus ab hominibus capitur, & cum eis congreditur ac coniungitur.

Cap.6. Attende quanta bona per S. Crucē nobis obueneтint.

Sed ô Crux, Chriſti & noſtra valdè precioſa gloriatio. O lignum inſigne, in quo Chriſtus eſt extenſus: planta immortalitatis, ex qua Chriſtus botrus nobis potum produxit viuificum. O Crux, per quam peccati ruptum fuit chirographum, & ſcriptus fuit contractus libertatis. O Crux, theſaure bonorum innumerabilium, paradiſi conciliatrix, regni largitrix, peccatorum ſolutrix, rectè factorum datrix. Te Chriſtus, in te crucifixus, effecit lignum immortalitatis. Te Chriſtus, in te affixus, effecit ſcalas viæ, quæ ducit ad cælum. Te Chriſtus, in te ſuſpenſus, benedictionis fecit conciliatricem. Te Chriſtus, in te extenſus, fecit relaxare vincula eorum, qui erant in catenis. In te Chriſtus ſua ſponte in altum eleuatus, mundum quoquè vnà ſecum extulit. In te Chriſtus pro nobis in altum ſublatus, in altum ſublatum æneum ſerpentē publicè notauit. Non ampliùs mordens in via ſerpens obſeruat calcaneum. Nō ampliùs ſerpens æneus, ſi proſpiciatur, facit ceſſare morſus mordentium ſerpentium.

Cap. 7. Num. 21. Gen. 49.

Deut. 21. Non eſt ampliùs maledictus omnis, qui pēdet in ligno. Quomodò & quanam ratione? Cùm benedictus filius Dei Ieſus maledictionem mutârit in benedictionem. Nō eſt ampliùs Crux execranda, cùm maledictum Cruci fuerit affixum: & Chriſtus maledictum abſtulerit, & eius loco nobis induxerit benedictionem.

Cap. 8. Crucis Chriſti multa nomina. Hæc Crux Domini omnia nobis bona introduxit. Hæc Crux Domini fuit multis appellata nominibus. Vocatur Crux virga rectitudinis, regni, virtutis, hæreditatis: Thronus tuus, Deus, in ſeculum ſeculi: Virga rectitudinis, virga regni tui. Virgam virtutis emittet tibi Dominus ex Sion. Baculus: Virga tua & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt. Lignum vitæ: Lignum vitæ eſt omnibus ſuſcipientibus eam: vt quæ Pſal. 1. in Domino ſit firma ac ſtabilis. Lignum plantatum, dicit alicubì Dauid, ſecus decurſus aquarum. Quos decurſus? Quarumnam aquarum? Scripturarum à Deo inſpiratarum. Pſal. 98. Scabellum: Exaltate Dominum Deum noſtrum, & adorate ſcabellum pedū eius, quoniam eſt ſanctum. Pſal. 131. Locus: Ingrediemur in tabernacula eius: adorabimus in loco, vbì ſteterunt pedes tui Domine. Si dedero ſomnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem: Et requiem temporibus meis, donèc inuenero locum Domino, tabernaculum Deo Iacob.

Cap. 9. Gen. 48. Hanc Crucem tacitè ſignificans Iacob Patriarcha, viciſsim aliquandò manus imponens nepotibus, ſymbolicè præſignificauit. Hanc idem præfigurans in faſtigio virgæ Ioſeph adorauit. Crucis figuram obtinuit virga eiuſdem Patriarchæ Iacob, quandò tranſijt Iordanem. Gen. 32. Dixit enim: In virga mea tranſij Iordanem. Et paulò antè Crucis ſignum Abrahæ oſtendit id, quod erat figuratum in medio cornuum arietis, quandò eam hoſtiam, quæ erat in figura poſita ad indicandum Crucifixū per ouem Gen. 22. myſticè peregit. Crucis figuram Iſaac quoquè impleuit, qui acceptis lignis ſacrificij, patrem, qui properabat eum ſacrificare, alacriter ſequebatur. Crucis poteſtatem habuit Exod. 4. & 7. &c. virga Moſis mutata in ſerpentem, & transformans virgas Aegyptiorum: quæ has quidem ſcilicet deuorauit, illis autem fluuij fluentum effecit cruentum, nè biberent: & aliquandò quidem ranas ex aquis proſerpere, aliquandò autem locuſtas, & bruchos, & palpabiles tenebras, & quæcunque Aegyptiorū oſtendunt calamitates. Crucis figuram obtinuit ipſa virga Moſis, quandò mare rubrum diſſecanti, murus ei & populo ſolidus ac firmus fuerūt aquæ. Crucis figuram obtinuit columna ignis & nubis, quibus errantem Iſraëlem, qui fugiebat ex Aegypto, deduxit Deus. Crucis figuram conſeruabat ipſe quoquè Moſes, in monte manus in altum extollens, quandò, Exod. 17. oppugnante Ieſu Amalec alienigenam, ille quidem ſuſtentabatur ab Aarone & Hur: Num. 17. confirmatus autem & corroboratus Iſraël, euaſit ſuperior. Crucis figuram obtinuit virga, quæ petram percuſſit in ſolitudine, & effecit, vt ipſa pareret fluuium. Quid verò virga, quæ produxit nuces, Crucem non apertè deſcribit? Quid verò Eſaias, qui ſerra lignea in duas partes diuiditur, nō typum Crucis ſignificabat? Mitto dicere Aggæum fuiſſe in crucem actum: & Siſaram fuiſſe palo affixū: quæ Crucem apertè præ- 4. Reg. 2. ſignificant. Quinetiam Eliæ pellem ouillam dixerim ego Crucis virtutem indicare, quandò, Iordanis fluento diuiſo in duas partes, ingreſſus eſt tanquàm ſuper terram 4 Reg. 6. aridam. Eliſei autem vbinàm ponam miraculum, quandò, aquæ impoſito ligno, ſecuris ex profundo fluuij ferrum ſuſtulit, id, quod eſt graue, tollens eo, quod eſt leue? Reuerà res magna eſt Crux, de qua & multis in locis fert ſcriptura teſtimoniū, & eorum, quæ in ea præfigurantur, quæque per ipſam quotidiè peraguntur, miraculorum priùs deſcribit indicia.

Cap 10. Crux adoranda eſt, quoniam in ipſa Dominum adoramus & benedicimus. Eſt itaque Crux adoranda, quoniam per ipſam Dominum cognouimus. Crux eſt adoranda, quoniam in ipſa Dominum benedicimus. Crux eſt adoranda, quoniam cùm per ipſam amarum ligni inobedientiæ guſtum euomuiſſemus, dulcedinem ſalutis guſtauimus. Benedictum eſt lignum, per quod benedictæ ſunt gentes. Benedictum eſt lignum, in quo Deus extenſus fuit corporaliter. Quid eſt autem admirabilius, quàm Deum videre in Crucem actum, idque cum latronibus? Benedictum eſt lignum, per quod latro paradiſum habitauit: & ligni guſtus, amarum guſtum expulit. Quid eſt admirabilius, quàm quòd quem clauſit deceptus Adam, cum aperuit latro cùm agnouiſſet? & à quo ille fuit exterminatus, hic vocatus, inſcriptus fuit ciuis? O conuenientem mutationem. Egreſſus eſt fur, & in eius locum introductus eſt latro: ille quidem propter tranſgreſſionem, hic autem propter agnitionem: ille quidem ſeductus ab eo, qui ſupplantauit: hic autem ſimul crucifixus cum eo, qui creauit. Benedictum eſt lignum, ex quo qui comedit latro, dignus fuit habitus deli-

cijs,

cijs: ex quo Adam, qui non guſtauit, mortem priùs cum vita commutauit, vt qui nimia temeritate attigiſſet lignum cognitionis. Verùm cùm huius fuiſſet particeps, ſenſit poſteà dulcedinem, & accepit reuocationem. Benedictum eſt lignum, per quod Reges excitant trophæa, & Duces exercitûs ſimul inferunt ſpolia: & Barbarorum bello capitur multitudo. Benedictum eſt lignum, per quod vires arcuum contritæ confringuntur, & clypei ab igne conſumuntur. Benedictum eſt lignũ, per quod brachium ſuperbum inflectitur, & colla inimicorũ ſubmittuntur, & terga vertit Barbarus, & fugit Scytha nemine perſequente.

Hodiè ergò mihi vocem extollite, & cum ſcriptura Crucis theſauro acclamemus ſcripturæ eloquia. Theſaurum autem Crucis dico Chriſtum filium Dei, ad quem magis decet noſtra dirigi eloquia, dicendo: Omnes gentes, quas feciſti, venient, & adorabunt ante te, Domine, & glorificabunt nomen tuum: quoniã magnus es tu, & faciens mirabilia: tu es Deus ſolus. Moueamus hodiè, ô dilecti, labra tanquàm lyram, aſſumamus pſalterium & citharam: Pſallamus Deo, pſallamus ſapienter: canamus quæ ſunt glorioſæ exaltationis. Oſtendamus in quot locis ſcripturæ effertur exaltatio, vt videamus, quomodò hinc poſſumus diſcere Crucis exaltationem, quæ eſt & magna & ſupermundana: & eius inuentionem non temerè celebrari in Dei eccleſijs, quæ ſunt in vniuerſa terra. In altum ergò è terra Crux manifeſta extollitur. Quæ paulò antè propter inuidiam celabatur, in altum Crux extollitur. In altũ Crux extollitur, non vt gloriam accipiat, (Quamnam enim maiorem cõſequi poſſet gloriã, cùm in ea Chriſtus fuerit affixus?) ſed vt Deus in ipſa glorificetur, & per ipſam prædicetur. Crux ergo in altum extollitur, vt cornu noſtrum ſimul in ipſa ille erigat & extollat. Crux in altum extollitur, vt ſuperbum deprimat, & humilem efficiat. Crux in altum extollitur, vt liget fortem, & per nos vaſa eius diripiat. Crux in altũ extollitur, vt oſtendat inanem Iudæorum inuidiam: nè lateat ſepultus in terra vitæ theſaurus: vt nos margaritam accipiamus, quam qui in Crucem egerunt, vel inuiti manifeſtam reddiderunt. Cap. 11. Theſaurus Crucis, Chriſtus. Pſal. 85. Toto orbe celebratur feſtum S. Crucis.

Quoniam enim fieri non poterat, vt perpetuò lateret vitæ theſaurus, multifariàm autem multisque modis miſeri examinati, & à ſua ipſorum conuicti malitia, nõ poterant perpetuò latere oculum, quem nihil latet: quid facit Deus, qui in ipſa, & per ipſam totius mundi ſalutem fecit in terræ medio? Imperatrici quidem, vt pauloantè diximus, ardens immiſit deſiderium: illis autem immittit timorem, totam eorum vitam conturbans. Qui poſtquàm viderunt fieri non poſſe, quin perquireretur, oſtendentes ſe ſua ſponte facere, quod faciebant inuiti, inprimìs venerandũ Domini ſignũ manifeſtum reddiderunt. Illa autem, tanquàm ex aliquo alio proceſſit firmamento, nempe terræ penetralibus, inſtàr Solis emittens radios Dominicos. Proceſſit itaque è terræ adytis ſignum Domini, per quod inferorum concuſſa latibula, abſoluerunt animas, quæ illic detinebantur. Proceſſit, tanquàm ex thalamo ſponſus, ex terrenis, inquam, cubilibus Crux Domini: per quam Chriſto deſponſa, quæ eſt ex gentibus Eccleſia, depoſuit multiplicem gentium impietatem. Proceſſit intelligibilis illa fidelium margarita, coronæ Chriſti tanquàm lampas infixa, vt vniuerſam faciat coruſcare. Proceſſit ornamentum Eccleſię Crux Chriſti, vniuerſam terrenam creatam naturam decorans. Proceſſit velutì è cuſtodia innocens, vt reos reuocaret: Ex vinculis is, qui nec vinci, nec teneri poteſt, vt vinctos redderet facilè ſolubiles. Ex tenebroſis locis lucerna lucis, vt, ablata nocte ignorantiæ, luceret lux agnitionis. Meritò ergò Eccleſia gaudens, Cruce Domini ſuam ornat tunicam: & aperiẽs ſponſi pulchritudinem, de huius diei facie gloriatur, eamque iactat & magnifacit. Meritò hìc quoquè populus frequens hodiè conuenit, vt & videat Crucẽ in apertum prolatam, & Chriſtum in ea elatum in altum adoret ſuſpiciens. In apertum enim prolata fuit, vt extolleretur. In altum autem tollitur, vt in apertum proferatur. Quænam ea? Quæ paulò antè quidem in loco abſcondebatur, nunc autem vbiquè adoratur. Hunc diem feſtum hodiè celebramus. Hac de cauſa frequentes conuenimus. Hoc eſt caput, & ſumma feſti præſentis. Hæc eſt myſterij declaratio. Cap. 12. Pſal. 73. Inuentio S. Crucis. Crux Chriſti ornamẽtum Eccleſiæ.

Sed iam tempus eſt ipſius Crucis in altum elationem ſcripturæ confirmare teſtimonijs. Hoc enim ſumus paulò antè polliciti. Nam præcurrens oratio prætermiſit ea, quæ media erant. Cùm enim oporteret illud occultum & viuificum lignum in apertum prolatum, & ſublimè ſublatum, tanquàm ciuitatem aliquã ſuper montem poſitam, aut lucernã ſuper candelabrum, toti mũdo oſtendi, ea de cauſa cùm primi Cap. 13. Matth. 5.

primitùs Chriſtiani prima regni ſceptra ſuſcepiſſent, cum triumpho totius ſimul Eccleſiæ veluti ex excelſa quadam ſpecula, iuſſerunt eam in altum extolli, & oſtẽdi toti cœtui. Et hoc eſt, quod nunc faciunt, qui clauũ ſuſcepêre pontificiũ. In excelſum eccleſiæ locum conſcendentes, & hanc glorioſiſſimam & vel maximè adoradam Crucem in altũ extollentes, & ſæpè ſublimè extendentes, oſtendunt populis, propemodùm clamantes: Eccè inuentus eſt, qui fuerat abſcõſus, ſalutis theſaurus. Eccè ſignaculum, in quo ſignati ſumus. Eccè Crux, per quam cogniti ſuimus Crucifixo. Eccè cornu, in quo inimicos noſtros ventilabimus: in quo illæſi tranſimus laqueos inimici: quo freti, infantium tela putamus plagas dæmonum. Eccè hodiè videmus oculis vitam ex aduerſo pendentem. Audiamus ergò Prophetam dicentem: Extollite vocem in virtute: extollite: nè timete. Extollite Dominum Deum noſtrum: & adorate ſcabellum pedum eius, quoniam eſt ſanctum. Rursùs cum Dauide modulemur: Exaltare ſuper cælos Deus, & ſuper omnem terram gloria tua. Exaltare qui iudicas terram. Exaltetur manus tua: nè obliuiſcaris pauperum tuorum in finem: ſed in beneplacito tuo exaltetur cornu noſtrũ. Ingrediamur in ipſum ſcripturæ paradiſum. Colligamus veluti flores tempori conuenientiſſimos. Accipiamus viæ duces Prophetas, qui præſignificant Crucis exaltationem.

Pſal. 45. Eſa. 40. Pſal. 98. Pſal 107. Pſal 98.

Cap 14. Num. 21. Sit autem primus Moſes Dei ſeruus & legiſlator, qui in altum æneum illum extulit ſerpentẽ: non vt glorificaretur ſed vt publicè notaretur: & vt cum æris rubigine vitij virus opponẽdo conferens veluti in indicio oſtenderet mali conuenientiam. In altum ergò ſublatus fuit ſerpens ille æneus: non vt qui eſſet præfiguratio aut figura Crucis: ſed vt exemplar figuræ, aut figura ſumpta tropicè. Extulit ipſe quoquè Moſes aliquandò manus in figuram Chriſti crucifixi & Crucis, quæ nunc in altum extollitur. Stet Sol in Gabaon & Luna in valle Ailon precatus eſt aliquãdò Ieſus, conſumens Amalec: non vt ſolùm diem Crucis ſignificaret, in quo tenebræ fuerunt diffuſæ per totam terram: neque ſolùm vt Dei virtutis altitudinem, & aduersùs inimicos elatum brachium illo die probaret: ſed etiam vt Crucis præſignificaret exaltationem, & in ipſam Solis gloriæ aſſcenſum præfiguraret. Adducit etiam Abraham in figuram myſtici miraculi ſacrificium: ſed ex alto data voce ſtatìm perſuaſus, arietem, qui adſpectus fuit in planta Sabec, in excelſo montis faſtigio ſymbolicè ſacrificauit, præfigurãs Crucis in altum elationẽ. In altum manus extulit Azarias cum ſuis, orans in igne fornacis Babyloniæ, & flammam ignis in altum elatam extinxit, manuum extenſione Crucem in altum elatam ſignificans. Extulit Ionas aliquandò vocem, manibus quoquè in altum ſublatis: & ex alto ſtatìm attraxit virtutem, illæſus è bellua euomitus. Extulit aliquandò præclara Iudith acinacem aduersùs caput Holofernis dormientis, Crucis præfigurans exaltationem: & effecit ſalutem Iſraëli. Extulit aliquandò Daniel vocem in lacu leonum ad altiſſimum, præfigurans Crucis exaltationem quandò prandium ei attulit propheta Habacuc raptus momento temporis. Quid autem videtur Hieremiæ cùm loqueretur ex perſona eorum, qui Dominum occiderunt, dicentium: Venite, inijciamus lignum in panem ipſius, & deleamus è terra vitam eius? Quid autem Eſaiæ ſibi volunt ea, quæ dicit ſimiliter, aliquandò quidem: Tanquàm ouis ductus eſt ad occiſionem: & tanquàm agnus coram ipſum tondentibus obmutuit: &, In humilitate eius ſublatum eſt iudicium: quoniam tollitur è terra vita eius. Aliquandò autem, Et ipſe tulit peccata multorum? Vbì, niſi in ligno Crucis: in quam cùm panem immiſiſſent, non priùs dimiſerunt, quàm in altum ſuſtuliſſent ad teſtimonium videntium, & figuram propoſitæ exaltationis? Hoc autem quidnam eſſe dixerimus, niſi exaltationem Crucis, & oſtenſionem? Quomodò etiam ouis occiſionem in Crucem ſublatæ quæ mundi peccata eliſit. Quod ipſius quoquè Crucis apertè oſtendit exaltationem.

Exod 17. Ioſue 10. Gen. 22. Dan 3. Ion. 2. Iudith 13. Dan. 14. Ierem. 11. Eſa 53. Panis in ligno nullus, corp' Chriſti eſt Cruci affixum.

Cap. 15. Et ſatìs quidem fuerit hactenùs adduxiſſe ſcripturæ teſtimonia, quæ ſignificant Crucis exaltationem: nè oratio multis afferat ſatietatem. Nos autem Chriſtum in ea adorantes, conſideremus eius virtutis magnitudinem: & quæ per ipſam in nos ſalutaria perfecta ſunt miracula ſicut ait diuiniſſimus Dauid: Deus autem Rex noſter ante ſecula, operatus eſt ſalutem in medio terræ. Quòd autem in medio terræ poſitus fuerit Caluariæ locus, nemo dubitet. Oportebat enim tanquàm in plani circuli deſcriptione per mediam vniuerſam terram infigi lignum ſalutare: vt veluti quidam alius Sol lucens in cælo, tanquàm ex quodam Crucis firmamento, luminoſos ſuos radios emitteret in Cruce occidens, ijs qui in terræ tumulis detinẽtur. Hæc

Pſal. 73.

Crux

Crux & lignum eſt adſpectabile,& ſignum vocatur in ſcriptura multis in locis. Quid Pſal. 85.
enim eſt, quod dicit Dauid: Fac mecum ſignum in bonum: &, Signetur ſuper nos Pſal 4.
lumen vultûs tui, Domine: Et, Dediſti ſignificationem timentibus te, vt fugiant à Pſal. 59.
facie arcûs? Et quod ipſe quoquè Dominus clamat in Euangelijs: Et tunc videbunt Matth 24.
ſignum filij Dei: Et ante hoc: Signum quærit hæc generatio, & ſignum non dabi- Matth. 12.
tur ei niſi ſignum Ionæ Prophetæ? Quod ipſum quoquè per Crucem oſtenditur. Si-
meon autem Dei ſuſceptor, quod dicit Virgini benedicens, quandò infantili ſpecie
Dominum ſuſcepit, quid ſibi vult: Hic poſitus eſt, inquiens, in ruinam & reſurrecti- Luc. 2.
onem multorum in Iſraël, & in ſignum, cui contradicetur? An non per ſignũ Cru-
cem vult apertè ſignificare?

Quinctiam Crux vocatur potentia. Quid enim dicit Dauid? Notam feciſti in po- Cap. 16.
pulis potentiam tuam. Sed & brachium quoquè: Redemiſti in brachio populum tu- Pſal. 75.
um. Quòd autem Chriſti virtus ſit Crux, audi Paulum dicentem: Verbum crucis per- 1. Cor. 1.
euntibus quidem eſt ſtultitia: nobis autem, qui ſalui ſimus, virtus Dei eſt. Porrò
autem ipſum quoquè Chriſtum audi dicentem Moſi: Indurans indurabo cor Pha- Exod. 4. &
raonis, vt in ipſo oſtendam omnem meam virtutem: Virtutem hîc ſignificans, eam, 10. & 14.
quæ per virgam Moſis in figuram Crucis demonſtrata fuit, multæ magnæque vir-
tutis oſtenſionem: per quam ei oſtendit miracula, quæ ſuperant opinionem. Sic nos
de Cruce intelligere & ſentire didicimus. Sic fidelem Dei populum Crucem hono-
rare & colere perpetuò adhortamur. Per eam in ſagenam inductæ ſunt gentes, & fi- Per Crucẽ
des vbiquè fuit diſſeminata. Hac enim cùm diſcipuli, veluti aratro, humanam na- fides vbiquè diſſeminata
turam coluiſſent, & vberem Eccleſiæ ſegetem oſtendiſſent, eorum, qui in Chriſtum
crediderunt, magnã meſſem reportârunt. Hac confirmati, & huic procidentes mar-
tyres verberârunt eos, qui feriebant. Per ipſam Chriſtus fuit agnitus: & fidelium Ec-
cleſia ſcripturam perpetuò explicans, eundem inducit Chriſtũ Dei filium, & ipſum
per ſe Deum, & ipſum per ſe Dominum, magna voce clamantem: Si quis vult poſt Luc. 9.
me venire, tollat Crucem ſuam, & ſequatur me. Per ipſam florent res Chriſtianorũ,
& in omnem partem extenduntur. Per ipſam regnum roboratur, Reſpublica ſtabi-
litur, cadunt inimici, ſupercilium Barbarorũ deprimitur, Iſmaël interficitur, dæmo-
nes fulmine feriuntur. Quoniam in ipſa & per ipſam nos ſaluos eſſe credimus: & Eſa. 52.
in ipſa omnis, ſicut ſcriptum eſt, caro videbit ſalutare Dei noſtri: & videbunt Iudæi, Zach. 12.
in quem confixerunt. Nos autem, qui in eius lumine ambulauimus, cum ipſo glo-
rificabimur, & cum Deo regnabimus, circa Trinitatem cum Angelis choreas du-
centes: Quæ adoratur in patre, & filio, & ſpiritu ſancto, nunc & ſemper, & in ſecu-
la ſeculorum, Amen.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO DE EXALTATIONE SANCTAE CRVCIS: VT HAbetur *in Tomis Aloyſij.*

DE Virga Ieſſe deuenimus ad virgam Crucis, & principi- 14. Septembris.
um redemptionis fine concludimus. Ex illa Ieſus Chri-
ſtus virgo virga virgine mirabiliter eſt generatus: in iſta
Martyr, martyrum caput, & martyrij forma turpiter eſt
appenſus. Illa virga directionis, virga regni tui: ait illud Pſal 44.
familiare Spiritûs ſancti organum: quia nihil Virgine re-
ctius, ſubtilius nihil. Audi & de alia: Virgam virtutis tuæ Pſal. 109.
emittet Dominus ex Sion. Profectò Crux fuit virga vir- Crux, virga virtutis dicitur.
tutis, in qua Dominus virtutum viriliter pugnauit, & vi-
cit. Aſſumpſi mihi duas virgas: (ait Propheta) vnam vo- Zach. 11.
caui decorem, & alteram funiculum. Virga pulchritu-
dinis, vterus Virginis: (Pulchra, inquit, vt Luna) virga funiculi, lignum patibuli, diſ- Cant. 6.
terminans vtraque regnum Dei & diaboli, imponens frenum malitiæ eius, latamq́;
eius peruagationem validiſſima poteſtate coërcens. In hac cõfoſſum eſt latus inno-
xium, & ad horam crucifixus eſt innocens manibus, & mundo corde. Terribilis ille
latro, cuius manus plenæ ſunt ſanguine, in hac itèm confoſſus eſt, & confectus. Sed Diabolus latro.

Coloſſ. 2. Ioſue 8. iuxta 70.

Chriſtus aliter, aliter ipſe: Chriſtus ad momentum, ille in æternũ. Debellauit aëreas poteſtates, (ait Apoſtolus) & affixit eas Cruci ſuæ. Ex altera parte crucifixus eſt Redemptor noſter, ex alia ſummus ille præuaricator. Rex Hai (vt narrat hiſtoria) ſuſpenſus eſt in gemino patibulo: ità rex mortis in duplici patibulo ſuſpẽditur: quia dum Chriſtum interficit, in ipſa Cruce crucifigitur, quam inuenit.

Pſal. 121. Pſal. 129. Cur Chriſtus omnem ſuũ ſanguinẽ effuderit, cùm vna gutta ad redimẽdum mundum ſufficiat. Gal. 5.

Magnum ſacramentum Crucis, nec eſt aliquid hoc ſacramento ſacratius. Reſpice Crucem ſtantem, & vide quàm recta cacuminatione de terris erigatur ad cælum, & veritatem rei, ipſa imagine proteſtetur. Nónne tibi videtur figura eius cælum & terram ſublimi continuatione coniungere? Hæc eſt firmiſſimum & indiſſolubile gluten, quo conglutinantur rationales creaturæ, vt ex vtriſque fiat illa ciuitas, cuius participatio eius in idipſum. Vide etiam quomodò quadrifaria ratione quatuor mundi climata compræhendat, & omnem ad ſe pertrahat creaturam. Adſtat Ieſus in medio, quadrifaria ſui corporis parte diſtentus, & expanſis manibus, omnibus ad ſe ex omni parte venientibus ampliſſimum miſericordiæ ſinum oſtendit. Nam apud Dominum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio. Prorsùs copioſa, non ſtricta: quia largiter vnda ſanguinis de corpore Chriſti per quinque partes emanauit. Sufficeret ad redemptionem orbis vel vna precioſiſſimi ſanguinis gutta: ſed data eſt copia, vt virtus diligentis in beneficij redundatione clareſcat. Sed nè fortè occurreret tibi, vt vbiquè terrarum currens, Redemptorem tuum inuenire non poſſes, à quaque mundi parte procedas, ſiue ab Oriente, ſiue ab Occidente, ſeu à Meridie, vel à Septentrione, paratus eſt ipſe ſuſcipere venientem, & blanda confouere dulcedine. Sed attende, quid tibi exprimitur de corde altiſſimi. Venis ad hominem crucifixum: Crucifixus venias, aut crucifigendus. Qui enim Chriſti ſunt, crucifixerunt carnem ſuam cum vitijs & concupiſcentijs. Sic dignum Chriſto, neceſſarium tibi. Sed iam aſcende mecum ad Verbi huius celſiora faſtigia, & vide quidnam ſit quod egreditur.

3. Reg. 17. Iob 4. Crux Chriſti coniũgit cælum & terram.

Scriptum eſt in Regnorum hiſtoria, quia beata illa mater ait ad Eliam: En colligo duo ligna. Duo ligna, duo Crucis brachia ſunt. In his duobus humanam & Angelicam naturam intellige. Et illud quidem lignum, quod recta ſublimitate tendit ad cælos, ſuperiorem accipe naturam, quæ ſtetit in rectitudine, & officioſiſſima deuotione voluntati Dominantis adhæſit. Illud verò, quod tranſuerſum eſt, humanam deſignat, quæ tranſuerſa, immò (vt veriùs dicamus) euerſa, ſtatûs ſui perdidit æquitatem. Intuere cum quanto ſacramento iungantur. In vtroque ligno fit ſciſſio, & ex occaſione vulnerum iunctior iunctura componitur. Supercæleſtes ſpiritus non mediocre vulnus acceperunt, cùm Deus in Angelis ſuis reperit prauitatem: nec contemnenda plaga, cùm eam reſarciri oporteat: quia non reſtituto ſociali numero, numeroſitas cadens facta videtur in vanum. Inferior verò natura à planta pedis vſque ad verticem, ità venenifera fermẽtatione infecta eſt, vt neſciat vndè veniat, aut quò vadat. Vtrorunque ſpirituum igitur vtriſque vulneribus non mediocriter hiantibus, impreſſio facta eſt iuncturalis, quæ Chriſto coniungente ità eſt reſarcita, vt nihil vulniferum videatur ineſſe. Chriſtus enim in vtriſque, & pro vtriſque confixus, vtroſque cauilla corporis ſui validiùs nectit, & corpus proprium iuncturis opponit, nè valeãt reſilire. Crux igitur iungit cælũ & terram: Chriſtus in Cruce trahit omnia: leo rugiens ibi ligatur: Angelus confœderatur & homo: totumque per eam reficitur, quicquid fecit manus altiſſimi.

Chriſtus crucifixus vt cogitandus. Eſa. 6. Iohan. 7.

Excede ergò pauliſpèr ſenſus carnis, & irruentia corporearum phantaſmata voluptatum, & intuere diuinæ naturæ bonitatem, ſuauitatem, dignationem. Meditare poſitionem crucifixi corporis. Vide ſi aliquid eſt in eo, quod non peroret pro te apud Patrem. Diuinum illud caput, multiplici ſpinarum denſitate denſatum, vſque ad cerebri teneritudinem confixum eſt, dum configitur ſpina. Spinis peccatorum ſuorum, ait Dominus per Prophetam, circundedit me populus iſte. Ad quid hoc? Nè doleret caput tuum, nè tua vulneretur intentio. Caligauerunt in mortem oculi ſui, & illa luminaria, quæ illuminant orbem, ad horam extincta ſunt. Nónne illis obtenebrantibus, tenebræ factæ ſunt per vniuerſam terram, & illa duo magna luminaria cum illis luminaribus ſubmota ſunt? Hoc autem totum factum eſt, vt auerterentur oculi tui, nè viderent vanitatem: & ſi viderent, non adhærerent. Aures illæ, quæ in cælis audiunt, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth: audiẽrunt in terris: Dæmonium habet. &, Crucifige, crucifige eum. Vt quid iſtud? Nè aures

tuæ

tuæ obſurdeſcerent ad clamorem pauperis,nè reciperent auditum vanum,nè detra-
ctionis virus apertis propitijsque auribus ſuſciperent. Speciosa illa facies ſpecioſi
forma præ filijs hominum,ſputis illita eſt,afflicta colaphis, addicta deluſionibus: ſic
nanque ſcriptum eſt: Cœperunt conſpuere in eum,& percutere faciem eius, & illu-
dere ei,dicentes: Prophetiza,quis eſt,qui te percuſſit? Quarè hoc? Vt facies tua illu- Matth.26.
minaretur,illuminata cônfirmaretur,& diceretur de te: Vultus eius non ſunt am- 1.Reg.1.
pliùs in diuerſa mutati. Os illud, quod docet Angelos, homines inſtruit: quod
dixit,& factum eſt: parumpèr obmutuit, vt veritatem & iudicium loqueretur os
tuum, & confiteretur Dominum Deum ſuum. Manus illæ, quæ fundauerunt cæ-
los,extenſæ ſunt in Cruce,clauiſque tranſuerberatæ duriſſimis,vt manus tuæ exten-
derentur ad inopem,& dicere poſſes: Anima mea in manibus meis ſemper. Quod Pſal.118.
tenemus in manibus,non facilè obliuiſcimur: ſic & qui animam ſuam bonæ opera-
tioni imprimit,non tradit eam obliuioni. Pectus illud,in quo ſunt omnes theſauri ſa- Coloſ.2.
pientiæ & ſcientiæ Dei abſconditi,lancea militari perfoſſum eſt:vt pectus tuum à pra-
uis cogitationibus mundaretur,mundatum ſanctificaretur,conſeruaretur ſanctifica-
tum. Pedes illi,quorum ſcabellum adorare debemus, qûia ſanctum eſt, dura transfi- Pſal.98.
xione confixi ſunt,nè pedes tui feſtinarent ad malum,ſed currerent viam mandato-
rum Domini. Quid plura? Foderunt eius manus,& pedes:& dinumerauerunt omnia
oſſa ſua: pro te carnem & animam ſuam poſuit,vt corpus & ſpiritum tuum ſibi ven-
dicaret. Toto ſe totum te comparauit. Quid vltrà debuit facere,& non fecit? Abſol-
uit vinctum,illuminauit cæcum:quia Dominus ſoluit compeditos,Dominus illumi- Pſal.145.
nat cæcos. Reduxit erroneum, reconciliauit reum,qui te portauit in humeris ſuis,
qui pro te Patri proprio ſanguine ſatisfecit.

Attende ergò conſilium Dei tui,non ſolùm cum Patre regnantis,ſed & dulciſſimi
amici tui in Cruce pendentis: nec enim falli poteſt, quia Sapientia eſt: nec fallere te
vult,pro quo ignominioſam ſuſtinet pœnam. Si quis, inquit, vult poſt me venire, ab- Luc.9.
neget ſemetipſum,& tollat crucem ſuam,& ſequatur me. Audi conſilium, non præ-
ceptum. Si enim præceptum eſſet, quicunque effectui non manciparent, cruciatus
poſſent expectare perpetuos. Sed cùm dicit,Si quis vult, in noſtra poſuit voluntate,
verùm ex æquo cum eo currere feſtinemus. Grandis profectò labor, ſed præmium
incomparabile. Poſt me,inquit. Poſt eum eundum eſt, quia ipſe eſt Veritas, nè deci-
piamur: per eum,quia ipſe eſt Via,nè aberremus: ad eum,quia ipſe eſt Vita, nè mo-
riamur. Ego ſum,ait,Via,Veritas,& Vita. Sequitur,Abneget ſemetipſum. Primus ille Iohan.14.
parens præfixis obedientiæ legibus coarctatus,in campum malę libertatis exiuit. Ac-
ceperat in præcepto,vt voluntatem Creatoris præponeret ſuæ: ſed vſus, immò abu-
ſus propria voluntate,cùm habere ſe voluit,perdidit ſemetipſum. Depulſus ergò ab
illa felici hæreditate,exilium ſortitus eſt pro patria,mortem pro vita,pro gloria igno-
miniam. Si vis ergò ad tuam hæreditatem reuerti,tuam abnega voluntatem. In hac
abnegatione duo ſolummodò ſunt,aduersùs quæ pugnare, & expugnare oporteat,
elatio in mente,voluptas in corpore. Fuge regem,& regis exercitum, ſuperbiam, &
ſuperbiæ prolem: & illum ſecutus,immò conſecutus es,qui dixit: Diſcite à me, quia Matth.11.
mitis ſum,& humilis corde. Precioſa veſtis,epulæ lautiores,& voluptas ſecretior lon- Abnegatio
gè ſint à te,& carnes tuas timore Domini confixiſti. Abnegatio igitur voluntatis,hæ- voluntatis,
reditatis eſt recuperatio. hæreditatis eſt recuperatio.

Sequitur, Tollat crucem ſuam. Si non cecidiſſet Adam,& in illa ſui ſtatûs digni-
tate manſiſſet, eſſet tamen aliâs euocandus,& in ordinem promouendus Angeli-
cum.ob duplicem enim cauſam factus erat,& ad reſarciendum numerum imminu- Homines cur creati.
tum,& ad illum implendum, qui deerat, ſi Angelus non cecidiſſet. Quia igitur per
abrenunciationem propriæ voluntatis nobis hæreditas redditur, conſequenter per
crucis portationem grata illa beatorum ſpirituum ſocietas reparatur. Duo verò no-
tabilia ſunt, quæ in hac crucis portatione nos habere oporteat, vt læſi non læda-
mus,& benefaciamus lædentibus. Magnum quidem,& vltra hominem eſt,aſperita-
tem verborum & verberum non ſolùm pati, ſed & non reddere. Illud verò maius Inimicis be-
eſt, & diuinum quiddam ſapit, benefacere his, qui oderunt te. Magiſter noſter & nefacere vir
Dominus, Chriſtus filius Dei, & lædentes patienter pertulit, & benefecit lædenti- tus quanta ſit.
bus, dicens: Pater, ignoſce illis: quia neſciunt quid faciunt. Conſidera benefici- Luc.23.
um: dum fel ori, claui manibus, lancea lateri apponerentur ab inimicis: os,& ma-
nus, & latus agebant pro inimicis. Vide ergò, ſi Angelicæ dignitati iuſtè hæc aſ-

ſignemus. Hæc enim duo, illorum proprietati ſunt propria. Quotidiè illos ad noſtrã cuſtodiam deputatos multipliciter offendimus, & offenſam negligentia cumulamus. Ipſi autem, licèt à nobis frequenter iniurias patiantur, ſuſtinent tamen, & compatiuntur peccantibus: nec minor illorum circa nos cuſtodia, immò maior ſolicitudo, cùm boni cuſtodis ſit, infirmis magìs, quàm ſanis, operam exhibere.

Nota Angelorum erga nos beneuolentiam.

Subiungitur: Et ſequatur me. Cùm in ſuî abnegatione reuocetur hæreditas, & in tollendo crucem dignitas Angelorum, in imitatione Chriſti ſumma nobis felicitas reſeruatur. Hîc eſt virtutum conſummatio, finis curſûs, principium præmiorum. Sed in hac imitatione duo ſunt adimplenda, videlicet, vt magiſtrorum ſubdaris imperijs, & perſeuerantiam non amittas. Ità planè poteris ſequi Chriſtum, qui non vénit facere voluntatem ſuam, ſed eius, qui miſit illum, & qui pro eadem voluntate non timuit ponere animam ſuam. Quo fructu, qua vtilitate, quo præmio? Vt vbì ego ſum, inquit, illic ſit & miniſter meus. Quanta dignitas eſſe cum Deo, beatis intereſſe ſpiritibus, & in illum cæleſtem conuentum perpetuò numerari?

Iohan. 5. Iohan. 12.

Vide ergò, nè rursùs tibimetipſi crucifigas Filium Dei, & oſtentui habeas, rursùs fabricans crucem, in qua crucifigatur ille, qui reſurgens ex mortuis, iam non moritur. Intuere, nè mortiferam crucem efficias, in qua facias Filium Dei amaris doloribus interire. Superbia ſuperiùs, inferiùs luxuria, à dextris proſperatio iniquitatis, à ſiniſtris aduerſitatis deſperatio, ſpinas, clauos, & lanceam filio Virginis repræſentant. Cùm enim eleuans te, & ambulans collo extento, caput altiſſimi ſpinarum multiplicitate contorques, & hîc à ſuperioribus ſuperari moleſtè fers, immò ſuperiores potiùs ſuperare contendis, illi ſimilis es, qui ſe ſimilem Altiſſimo cogitauit. Scriptum eſt enim: Deus ſuperbis reſiſtit, illis videlicet, qui cum eo ex æquo ſtare contendunt. Cùm ponis oculos tuos, vt non reſpicias cælum, & voluptuoſis carnis tuæ motibus moueris & traheris, durioribus clauis tuis pedes omnipotentis tranſuerberans, ab inferiori infers ſupplicium, dum momentanea voluptate voluntatem Dominantis excludis. Cùm proſperaris in iniquitate, & fœtidiori curſu rerum peccata peccatis accumulas, clauum ponis in illius dextera, quem de ſuis bonis perſequi non deſiſtis. Cùm verò abundantiori triſtitia abſorberis, & tuam impietatem pietati Dei præponderas, ſiniſtram eius transfigis, & conceptum furorem furore tuæ deſperationis amplificas. Deniquè cùm præſumis defendere quod feciſti, lãcearem ictum lateri Saluatoris intorques, nihilque grauiùs ingeris Crucifixo, quàm tueri quod odit: de hoc enim peccato ſcriptum eſt: Non miſerearis omnibus, qui operantur iniquitatem. Vides iam, quanta differentia inter vtranque crucem perambulet. Relinque ergò crucem, quam tibi fabricâſti, & gloriare in Cruce Domini Dei tui, qui eſt benedictus in ſecula, Amen.

Rom. 6. Qui ſint qui Chriſtû ſpiritualiter crucifigant. 1. Pet. 5. Pſal. 58. Gal. 6.

EIVSDEM PARACTERICVM CARMEN DE IPSA SANCTA CRVCE.

VNica ſpes hominum, Crux, ô venerabile ſignum,
  Omnibus eſto ſalus, vnica ſpes hominum.
Baiula tu precij, quod mundi debita ſoluit,
  Quo meruit redimi, baiula tu precij. Vnica.
Tartara victa tuis ſpolium ceſsêre triumphis:
  Lugent vexillis tartara victa tuis.
Pandis & aſtra pijs, propriò quos ſtigmate ſignas:
  Das requiem feſſis, pandis & aſtra pijs. Vnica.
Chirographum vetiti pepigit quod cautio ligni,
  Diluis & pomi chirographum vetiti.
Lux, honor, imperium, laus, gloria, doxa per æuum
  Sit tibi, trine Deus, lux, honor, imperium. Vnica.

Iohan. 1. Coloſ. 2.

HISTO-

HISTORIA BREVIS CORNELII ROMANI PONTIFICIS ET MARTYRIS SANCTISSIMI,

ex libro Pontificali Damaſi Papæ.

CORNELIVS natione Romanus, ex patre Caſtino, ſedit annos tres in Epiſcopatu, & dies decem. Hic ſub Cæſare * Decio martyrio coronatur. Sub huius Epiſcopatu Nouatus Nouatianum extra Eccleſiam ordinauit, & in Aphrica Nicoſtratum. Hoc facto, confeſſores qui ſe ſeparauerant à Cornelio, cum Maximo preſbytero, qui cum Moſe fuit, ad Eccleſiam ſunt reuerſi, & facti ſunt confeſſores fideles. Poſt hoc Cornelius Epiſcopus Centumcellas pulſus eſt, & ibì ſcriptam epiſtolam de ſua confirmatione, miſſam à Cypriano (quam Cyprianus in carcere ſubſcripſit, & dedit Celerino lectori) ſuſcepit. Hic temporibus ſuis, rogatus à quadam matrona Lucina, corpora Apoſtolorum beatorum Petri & Pauli è Catacumbis leuauit noctù. Primùm quidem corpus beati Pauli beata Lucina poſuit in prædio ſuo via Oſtienſi, ad locum vbì decollatus eſt. Beati verò Petri corpus accepit beatus Cornelius Epiſcopus, & poſuit iuxta locum, vbì crucifixus eſt, inter corpora ſanctorum Epiſcoporum in templo Apollinis in Vaticano palatij Neroniani, in monte aureo, tertio Calendas Iulij.

14. Septembris.
* Alij voluñt ſub Gallo & Voluſiano.
Nouatus hæreticus.
S. Cornelius corpora ſanctorum Petri & Pauli tranſtulit.

Poſt hoc Cornelius ambulauit Centumcellas. Eodem tempore audiuit Decius, quòd epiſtolam accepiſſet à beato Cypriano Carthaginenſi Epiſcopo. Qui miſit Centumcellas, & adduxit beatum Cornelium. Quem iuſſit ſibi cum præfecto vrbis in Tellude noctù præſentari: cui ità dixit: Sic definiſti, vt nec deos conſideres, nec pręcepta principum audias, nec noſtras minas timeas, vt contra rempublicam literas accipias, & dirigas? Cornelius Epiſcopus reſpondit, dicens: Ego de corona Domini mei literas accepi & direxi, & non contra rempublicam, ſed magìs per ſpirituale conſilium ad animas redimendas. Tunc Decius iracundia plenus, iuſſit os beati Cornelij cum plumbatis cædi, & præcepit eum duci ante templum Martis, vt adoraret. Quod ſi non fecerit, dicens, capite truncetur. Poſt hoc, id eſt, tertio Nonas Martij, antequàm paſſus eſt, omnia bona Eccleſiæ tradidit Stephano Archidiacono. Hoc factum eſt. Qui cùm adorare non vellet, decollatus eſt in loco ſupradicto. Cuius corpus nocte collegit beata Lucina cum clericis, & ſepeleuit in crypta iuxta cœmeterium Calixti in prædio ſuo via Appia, decimooctauo Calendas Octobris. Et ceſſauit Epiſcopatus dies * trigintaquinque.

S. Cornelius ſiſtitur corá tyranno.
Os eius plũbatis cæditur.
Capite punitur.
* 66.

In vetuſto quodam exemplari ſic legitur:

Hic iam ante paſſionem ſuam omnia bona Eccleſiæ, tradidit Stephano Archidiacono ſuo. Hic fecit ordinationes duas per menſem Decembrium, & ordinauit preſbyteros quatuor, diacones quatuor, Epiſcopos per diuerſa loca numero ſeptem. Epiſtolas atque decreta Epiſcopis & catholicis viris per diuerſa loca direxit.

EX EPISTOLA BEATI CYPRIANI AD ANTONIANVM DE EODEM SANCTISSIMO PONTIFICE,

quæ eſt libri 4. Epiſtola 2.

VENIO iamnunc, frater chariſſime, ad perſonam Cornelij collegæ noſtri, vt Cornelium nobiſcum veriùs nóueris, non de malignorum & detrahentium mendacio, ſed de Domini Dei iudicio, qui Epiſcopum fecit, & coëpiſcoporum teſtimonio, quorum numerus vniuerſus per totum mundum concordi vnanimitate conſenſit. Nam (quod Cornelium noſtrum chariſſimum Deo & Chriſto, & Eccleſiæ eius, itèm conſacerdotibus cunctis laudabili prædicatione commendat) non iſte ad Epiſcopatum ſubitò peruenit, ſed per omnia officia Eccleſiaſtica promotus, & in diuinis adminiſtrationibus Dominum ſæpè promeritus, ad ſacerdotij ſublime faſtigium cunctis religionis gradibus aſcendit. Tum deindè Epiſcopatum ipſum nec poſtulauit, nec voluit, nec vt cæteri, quos arrogantiæ

Nota de officijs, id eſt, Ordinibus Eccleſiaſticis.

&

& ſuperbiæ ſuæ tumor inflat, inuaſit: ſed quietus & modeſtus, & quales eſſe conſueuerunt, qui ad hunc locum diuinitùs eliguntur, pro pudore virginalis conſcientiæ ſuæ, & pro humilitate ingenitæ ſibi & cuſtoditę verecundię, non vt quidam, vim fecit, vt Epiſcopus fieret: ſed ipſe vim paſſus eſt, vt Epiſcopatum coactus exciperet. Et factus eſt Epiſcopus à plurimis collegis noſtris, qui tunc in vrbe Roma aderant: qui ad nos literas honorificas, & laudabiles, & teſtimonio ſuę prędicationis illuſtres, de eius ordinatione miſerunt.

S. Cornelius virgo.

Factus eſt autem Cornelius Epiſcopus de Dei & Chriſti eius iudicio, de clericorum penè omnium teſtimonio, de plebis, quę tunc adfuit, ſuffragio, & de ſacerdotum antiquorum & bonorum virorum collegio: cùm nemo ante ſe factus eſſet, cùm Fabiani locus, id eſt, cùm locus Petri & gradus cathedræ ſacerdotalis vacaret. Quo occupato Dei voluntate, atque omnium noſtrûm conſenſione firmato, quiſquis iam Epiſcopus fieri voluĕrit, forìs fiat neceſsè eſt: nec habeat Eccleſiaſticam ordinationem, qui Eccleſiæ non tenet vnitatem: quiſquis ille fuerit, multùm de ſe licèt iactans, & ſibi plurimum vendicans, profanus eſt, alienus eſt, foris eſt. Et cùm poſt primum ſecundus eſſe non poſſit, quiſquis poſt vnum, qui ſolus eſſe debeat, factus eſt, non iam ſecundus ille, ſed nullus eſt.

Vtinàm hęc attenderent noſtri ſeculi nouatores.

Tum deindè poſt Epiſcopatum non exambitum, nec extortum, ſed de Dei, qui ſacerdotes facit, voluntate ſuſceptum, quanta in ipſo ſuſcepto Epiſcopatu ſuo virtus? quantum robur animi? qualis firmitas fidei? Quod nos ſimplici corde & perſpicere penitùs, & laudare debemus: ſediſſe intrepidum Romæ in ſacerdotali cathedra eo tempore, cùm tyrannus infeſtus Dei ſacerdotibus, fanda atque infanda comminaretur, cùm multo patientiùs & tolerabiliùs audiret leuari aduersùs ſe æmulum principem, quàm conſtitui Romæ æmulum ſacerdotem. Nónne hic, frater chariſſime, ſummo virtutis & fidei teſtimonio prædicandus eſt? nónne inter glorioſos confeſſores & martyres deputandus, qui tantum temporis ſedit, expectans corporis ſui carnifices, & tyranni ferocientis vltores, qui Cornelium aduersùs edicta feralia reſiſtentem, & minas, & cruciatus, & tormenta fidei vigore calcantem, vel gladio inuaderent, vel cruci figerent, vel igne torrerent, vel quolibet inaudito genere pœnarum viſcera eius & membra laniarent? Etiamsì maieſtas Domini protegentis & bonitas ſacerdotem, quem fieri voluit, factum quoquè protexit: tamen Cornelius, quantùm ad eius deuotionem pertinet & timorem, paſſus eſt quicquid pati potuit, & tyrannum armis & bello poſtmodùm victũ, prior ſacerdotio ſuo vicit. Quòd autem quædam de illo inhoneſta & maligna iactantur, nolo mireris: cùm ſcias hoc eſſe opus ſemper diaboli, vt ſeruos Dei mendacio laceret, & opinionibus falſis glorioſum nomen infamet: vt qui conſcientiæ ſuæ luce clareſcunt, alienis rumoribus ſordidentur. Exploràſſe autem collegas noſtros ſcias, & veriſſimè comperiſſe, nulla illum libelli, vt quidam iactant, labe maculatum eſſe: ſed neque cum Epiſcopis, qui ſacrificauerunt communicationem ſacrilegam miſcuiſſe: ſed eos demùm, quorum cauſa audita, & innocentia comprobata ſit, coniunxiſſe nobiſcum. Nam & de Trophimo, de quo tibi ſcribi deſideràſti, non ità res eſt, vt ad te pertulit rumor & mendacium malignorum. Nam ſicut anteceſſores noſtri ſæpè fecerunt, colligendis fratribus noſtris chariſſimus frater noſter Cornelius neceſſitati ſuccubuit: & quoniam cum Trophimo pars maxima plebis abſceſſerat, redeunte nunc ad Eccleſiam Trophimo, & ſatisfaciente, & pœnitentia deprecationis errorem priſtinum confitente, & fraternitatem, quam nupèr abſtraxerat, cum plena humilitate & ſatisfactione reuocante, auditæ ſunt eius preces, & in Eccleſiam Domini non tam Trophimus, quàm maximus fratrum numerus, qui cum Trophimo fuerat, admiſſus eſt: qui omnes ad Eccleſiam regreſſuri non eſſent, niſi cum Trophimo comitante veniſſent. Tractatu ergò illic cum collegis plurimis habito, ſuſceptus eſt Trophimus: pro quo ſatisfaciebat fratrum reditus, & reſtituta multorum ſalus: ſic tamen admiſſus eſt Trophimus, vt laicus communicet, non ſecundùm quod ad te malignorum literæ pertulerunt, quaſì locum ſacerdotis vſurpet. Sed & quòd paſsìm communicare ſacrificatis Cornelius tibi nunciatus eſt, hoc etiam de apoſtatarum fictis rumoribus naſcitur. Neque enim poſſunt laudare nos, qui recedunt: aut expectare debemus, vt placeamus illis, qui nobis diſplicentes, & contra Eccleſiam rebelles, ſolicitandis de Eccleſia fratribus violenter inſiſtunt. Quarè & de Cornelio, & de nobis quæcunque iactantur, nec audias facilè, nec credas, frater chariſſime.

S. Cornelij eximia virtus & conſtantia.

Opus diaboli, ſeruis Dei obtrectare.

Trophimus apoſtata ad eccleſię fidē reuertitur.

Nota lector quid tribuendum ſit apoſtatis, dum catholicis detrahunt.

VITA

VITA ET MARTYRIVM BEATI CYPRIANI EPISCOPI CARTHAGINENSIS ET MARTYRIS

illuſtriſsimi, authore Pontio eius Diacono. numerum capitum margini adiecimus.

CYPRIANVS religioſus Antiſtes, ac teſtis Dei glorioſus, tametsì multa conſcripſit, per quæ memoria digni nominis ſuperuiuat, etsì eloquentiæ eius ac Dei gratiæ larga fœcunditas ità ſe copia & vbertate ſermonis extendit, vt vſque in finem mundi fortaſsè non taceat: tamen quia operibus eius ac meritis etiam hæc prærogatiua debetur, vt exemplum ſuum in literas dirigatur, placuit ſummatìm pauca conſcribere: non quòd aliquem gentilium lateat tanti viri vita, ſed vt ad poſteros quoquè noſtros incomparabile & grande documentum in immortalem memoriam porrigatur. Certè durum erat, vt (cùm maiores noſtri plebeijs & catechumenis martyrium conſecutis, tantum honoris pro martyrij ipſius veneratione dederint, vt de paſſionibus eorum multa, aut propè dixerim, penè cuncta conſcripſerint, vt ad noſtram quoquè notitiam, qui nondùm nati fuimus, peruenirent) Cypriani tanti ſacerdotis & tanti martyris paſſio præteriretur: Qui & ſine martyrio habuit, quæ doceret, & quæ dum vixit geſſerit, non paterent: quæ quidem tanta atque tam magna & mira ſunt, vt magnitudinis contemplatione deterreat, ac imparem me eſſe confitear ad proferendum dignè pro meritorum honore ſermonem: nec poſſe ſic proſequi facta tam grandia, vt quanta ſunt, tanta videantur: niſi quòd numeroſitas gloriarum ſibimetipſa ſufficiens, alieno præconio non eget.

[Margin: 14 Septembris. Cap. 1. — Hiſtoriæ martyrum conſcriptæ.]

Accedit ad cumulum, quòd & vos de eo multum, aut, ſi fieri poteſt, totum deſideratis audire, concupiſcentes ardore flagranti vel facta eius cognoſcere, etsì interim viua verba tacuerunt. In qua parte ſi dixero vos opibus facundiæ defici, minùs dico: facundia enim ipſa deficit digna facultate, quæ deſiderium veſtrum pleno ſpiritu ſatiet. Ità vtrinquè grauiter vrgemur: Ille nos virtutibus ſuis onerat, vos nos precibus fatigatis. Vnde igitur incipiam? Vndè exordium bonorum eius aggrediar, niſi à principio fidei, & natiuitate cæleſti? Siquidem hominis Dei facta non debent aliundè numerari, niſi ex quo Deo natus eſt: Fuerint licèt ſtudia, & bonæ artes deuotum pectus imbuerint: tamen illa prætereo: nondùm enim ad vtilitatem, niſi ſeculi pertinebant. Poſtquàm & ſacras literas didicit, & mundi nube diſcuſſa, in lucem ſapientiæ ſpiritalis emerſit, ſi quibus eius interfui, ſi qua de antiquioribus comperi, dicam: Hanc tamen petens veniam, vt quicquid minùs dixero, (minùs enim dicam neceſsè eſt) ignorantiæ meæ potiùs, quàm illius gloriæ derogetur.

[Margin: Cap. 2. — Bona opera eius antè baptiſmum.]

Inter igitur fidei ſuæ prima rudimenta, nihil aliud credidit Deo dignum, quàm ſi continentiam tueretur. Tunc enim poſſe idoneum fieri & pectus & ſenſum ad plenam veri capacitatem, ſi concupiſcentiam carnis robuſto atque integro ſanctimoniæ * vigore calcaret. Quis vnquàm tanti miraculi meminit? Nondùm ſecunda natiuitas nouum hominem ſplendore toto diuinæ lucis oculauerat, & iam veteres ac priſtinas tenebras ſola lucis paratura vincebat. Deindè, quod maius eſt, cùm de lectione diuina, quædam iam, non pro conditione natiuitatis, ſed pro fidei feſtinatione didiciſſet, ſtatìm rapuit, quod inuenit promerendo Domino profuturum. Diſtractis rebus ſuis ad indigentiam multorum pauperum ſuſtentandam, tota prædia precio diſpenſans, duo bona ſimul iunxit, vt & ambitionem ſeculi ſperneret, qua pernicioſius nihil eſt: & miſericordiam, quam Deus etiam ſacrificijs ſuis prætulit, quam nec ille, qui legis omnia mandata ſeruâſſe ſe dixerat, fecit, impleret: & præpropera velocitate pietatis, penè antè cœpit perfectus eſſe, quàm diſceret. Quis, oro, de veteribus hoc fecit? Quis de antiquiſſimis in fide ſenibus, quorum mentes & aures per plurimos annos diuina verba pulſauerant, tale aliquid impendit, quale adhuc rudis fidei homo, & cui nondùm forſitan crederetur, ſupergreſſus vetuſtatis ętatẽ glorioſis & admirãdis operibus perpetrauit? Nemo metit ſtatim, vt ſeuit: nemo vindemiam de nouellis ſcrobibus expreſſit: nemo adhuc vnquàm de nouiter

*[Margin: Cap. 3. — En tibi præclarum continẽtiæ exẽplum, hæreticis valdè inuiſum. — * rigore. — Matth. 19. — Res ſuas elargitur pauperibus — Oſee 6.]*

nouiter plantatis arbuſculis matura poma quæſiuit. In illo omnia incredibilia cucurrerunt. Præuenit, (ſi poteſt dici, res enim fidem non capit) præuenit, inquam, tritura ſementem, vindemia palmitem, poma radicem.

Cap. 4. 1. Tim. 3. Aiunt Apoſtoli literæ, debere neophytos præteriri, nè ſtupore gentilitatis nondùm fundatis ſenſibus adhærente, aliquid in Deum nouitas inerudita peccaret. Ille fuit primus, & puto ſolus exemplo, plùs fide poſſe, quàm tempore promoueri. Sed & ſi in Apoſtolorum Actibus Eunuchus ille deſcribitur, quia toto corde crediderat, à Philippo ſtatìm tinctus, non conſimilis comparatio. Ille enim & Iudæus erat, & de templo Domini veniens, prophetam legebat Eſaiam, & ſperabat in Chriſto, etsi nondùm eum veniſſe crediderat: Hic de imperitis gentibus veniens, tam matura cœpit fide, quanta pauci fortaſsè perfecerint. Mora deniquè circa gratiam Dei nulla, nulla dilatio. Parùm dixi: Preſbyterium & ſacerdotium ſtatìm accepit. Quis enim non omnes honorum gradus crederet tali mente credenti? Act. 8. S. Cyprianus fit ſacerdos.

Cap. 5. Multa ſunt, quæ adhuc plebeius, multa quæ iam preſbyter fecit, multa quæ ad veterum exempla iuſtorum, imitatione conſimili proſequutus, promerendo Dominum totius religionis obſequio præſtitit. Nam & ſermo illi de hoc fuerat vſitatus, vt ſi quem prædicatum Dei laudatione legiſſet, ſuaderet inquiri, propter quæ facta Deo placuiſſet. Si Iob Dei teſtimonio glorioſus, dictus eſt verus Dei cultor, & cui in terris nemo compararetur, faciendum docebat ille, quicquid Iob antè feciſſet, vt dum & nos paria facimus, ſimile in nos Dei teſtimonium prouocemus. Contemptis ille diſpendijs rei familiaris, tantùm exercitata virtute profecit, vt nec temporalia damna ſentiret. Non illum penuria, non dolor fregit, non vxoris ſuadela deflexit, non propria corporis dira pœna concuſſit: permanſit in ſuis ſedibus fixa virtus, & altis radicibus fundata deuotio, nullo diaboli tentantis impetu ceſſit, quo minùs Dominum ſuum fide grata etiam inter aduerſa benediceret. Domus eius patuit cuicunque venienti: nulla vidua reuerſa eſt ſinu vacuo: nullus indigens lumine, non illo comite directus eſt: nullus debilis greſſu, non illo baiulo vectus eſt: uullus nudus auxilio, de potentioris manu non illo tutore protectus eſt. Hæc debent facere, dicebat, qui Deo placere deſiderant. Et ſic per bonorum omnium documenta decurrens, dum meliores ſemper imitatur, etiam ipſe ſe fecit imitandum. Iob 1. Magnus cōtemptus itu caducarum. Mira charitas & benignitas erga miſeros.

Cap. 6. Erat ſanè illi etiam de nobis contubernium viri iuſti & laudabilis memoriæ Cæcilij, & ætate tunc & honore preſbyteri, qui eum ad agnitionem veræ diuinitatis à ſeculari errore correxerat. Hunc toto honore atque omni obſeruantia diligebat, obſequenti veneratione ſuſpiciens, non iam vt amicum * animę coęqualem, ſed tanquàm nouæ vitæ parentem. Deniquè ille demulſus eius obſequijs, intantùm dilectionis immenſæ merito prouocatus eſt, vt de ſeculo excedens, arceſſitione iam proxima, commendaret illi coniugem ac liberos ſuos, & quem fecerat de ſectæ communione participem, poſtmodùm faceret pietatis hæredem. *coæqualis ſectæ, ſed vt

Cap. 7. Longum eſt ire per ſingula, cuncta eius facta oneroſum eſt enumerare. Ad probationem bonorum operum ſolum hoc arbitror ſatis eſſe, quòd iudicio Dei & plebis fauore, ad officium ſacerdotij & Epiſcopatûs gradum adhuc neophytus, &, vt putabatur, nouellus electus eſt: quanuis in primis fidei ſuæ adhuc diebus, & rudi vitæ ſpiritalis ætate, ſic generoſa indoles reluceret, vt & ſi nondùm officij, ſpei tamen fulgore reſplendens, imminentis ſacerdotij totam fiduciam polliceretur. Higitur Epiſcopus adhuc neophytus.

Cap. 8. Non præteribo etiam illud eximium, quemadmodùm cùm in dilectionem eius & honorem totus populus, adſpirante Domino, proſiliret, humiliter ille ſeceſſit, antiquioribus cedens, & indignum ſe titulo tanti honoris exiſtimans, vt dignus magìs fieret: magìs enim dignus efficitur, qui quod meretur, recuſat. Quo tunc ardore plebs æſtuans fluctuabat, ſpiritali deſiderio concupiſcēs (vt exitus docuit) non tantùm Epiſcopum, ſed in eo, quem tunc latentem diuinitatis præſagio taliter flagitabat, futurum etiam martyrem requirebat. Obſederat fores domûs copioſa fraternitas, & per omnes aditus ſolicita charitas circuibat. Potuiſſet fortaſsè tunc illi Apoſtolicum illud euenire, quod voluit vt per feneſtram deponeretur, ſi cum Apoſtolo etiam ordinationis honore ſimilaret. Erat videre cæteros omnes ſuſpenſos, anxio ſpiritu expectare venturum, cum gaudio nimio excipere venientem. Inuitus dico, ſed dicam neceſſè eſt: Quidam illi reſtiterunt, vt & vinceret: quibus tamen quanta lenitate, quàm patienter, quàm beneuolenter indulſit, quàm clementer ignouit, amiciſſimos eos poſtmodùm, & inter neceſſarios computans, mirantibus multis? Cui enim non poſſet Recuſat Epiſcopatum. Act. 9.

poſſet eſſe miraculo, tam memorioſæ mentis obliuio?

Cap. 9. Sanctitate vultus eius in Epiſcopatu. Vultus eius.

Exindè quemadmodùm ſe geſſerit, quis referre ſufficiat? quæ illi pietas, qui vigor miſericordiæ, quanta cenſura? Tantum ſanctitatis & gratiæ ex ore eius lucebat, vt confunderet mentes intuentium. Grauis vultus & lætus, nec ſeueritas triſtis, nec comitas nimia: ſed admixta vtrinquè temperies, vt eſſet ambigere, vereri plùs, an diligi mereretur, niſi quòd & vereri & diligi merebatur. Sed nec cultus fuit diſpar à vultu: temperatus & ipſe de medio: non illum ſuperbia ſecularis inflauerat, nec tamē prorſùs affectata penuria ſordidârat: quia & hoc veſtitùs genus à iactantia minus non eſt, quàm oſtentata taliter ambitioſa frugalitas. Quid autem circa pauperes Epiſcopus faceret, quos catechumenus diligebat? Viderint pietatis Antiſtites, ſeu quos ad officium boni operis inſtruxit ipſius ordinis diſciplina, ſeu quos ſacramenti religio communis ad obſequium exhibendæ dilectionis arctauit. Cyprianum de ſuo talem accepit cathedra, non fecit. ſtatìm denìquè pro talibus meritis etiam proſcriptionis gloriam conſecutus eſt. Nec enim aliud oportebat, quàm vt eum, qui intrà ſecretam conſcientiæ latebram, religionis & fidei toto honore florebat, etiam publicè celebrata gentilium fama titularet. Potuiſſet quidem tunc pro velocitate, qua ſemper omnia conſecutus eſt, etiam martyrij circa eum debita corona properare, maximè cùm & ſuffragijs ſæpè repetitis ad leonem poſtularetur: niſi per omnes ordines gloriarum tranſeundum illi eſſet, & ſic ad ſumma veniendum: & niſi imminens ruina, ope tam fœcundi pectoris indigeret. Finge enim tunc illum martyrij dignatione tranſlatum. Quis emolumentum gratiæ per fidem proficientis oſtenderet? Quis virgines ad congruentem pudicitiæ diſciplinam & habitum ſanctimonia dignum, velut frenis quibuſdam lectionis Dominicæ coërceret? Quis doceret pœnitentiam lapſos, veritatem hæreticos, ſchiſmaticos vnitatem, filios Dei pacem, & Euangelicæ precis legem? Per quem gentiles blaſphemi, repercuſſis in ſe ijs, quæ nobis ingerunt, vincerentur? A quo Chriſtiani mollioris affectûs circa amiſſionē ſuorum, aut (quod magìs eſt) fidei paruioris, conſolarentur ſpe futurorum? Vndè ſic miſericordiam, vndè patientiam diſceremus? Quis liuorem, de venenata inuidiæ malignitate venientem, dulcedine remedij ſalutaris inhiberet? Quis martyres tantos exhortatione diuini ſermonis erigeret? Quis denìquè tot confeſſores, frontium notatarum ſecunda inſcriptione ſignatos, & ad exemplum martyrij ſuperſtites reſeruatos, incentiuo tubæ cæleſtis animaret? Benè, benè tunc & verè ſpiritaliter contigit, quòd vir tam neceſſarius, tam multis & tam bonis rebus à Martyrij conſummatione dilatus eſt. Vultis ſcire ſeceſſum illum non fuiſſe formidinem? Vt nihil aliud excuſem. ipſe poſtmodùm paſſùs eſt: quam paſſionem vtiquè ex more vitaret, ſi & antè vitâſſet. Fuit verò formido illa, ſed iuſta formido, quæ Dominum timeret offendere: Formido, quæ præceptis Dei mallet obſequi, quàm ſic coronari. Dicata enim in omnibus Deo mens, & fides diuinis admonitionibus mancipata, credidit ſe, niſi Domino latebram tunc iubenti paruiſſet, etiam in ipſa paſſione peccare.

Pauperes adhuc catechumenus magnoperè diligit. Propter opera benignitatis proſcribitur. Virginum habitu ſanctimonia dignus. Eccè frontiū vnctionem tam in baptiſme, quàm confirmatione in primæua Eccleſia.

Cap. 10. Perſecutio acerba Chriſtianorum.

Puto denìquè etiam nunc aliqua de dilationis vtilitate diſſerenda, tametsì iamdudùm pauca perſtrinximus. Per hæc enim, quæ videntur poſtmodùm ſubſecuta, ſequitur, vt probemus, ſeceſſum illum non hominis puſillanimitate conceptum, ſed, ſicutì eſt, verè fuiſſe diuinum. Vaſtauerat Dei populum perſecutionis infeſtæ inſolens atque acerba graſſatio, & quia omnes decipere vna fraude non poterat artifex hoſtis, quacunque miles incautus prodiderat latus nudum, diſpari genere ſæuiendi ſingulos diuerſa ſtrage deiecerat: debebat eſſe, qui poſſet ſaucios homines, & varia expugnantis inimici arte iaculatos, adhibita medicinæ cæleſtis medela, pro qualitate vulneris, vel ſecare interìm, vel fouere. Seruatus eſt vir, ingenij præter cætera etiam ſpiritaliter temperati, qui inter reſultantes collidentium ſchiſmatum fluctus, Eccleſiæ iter medium librato limite gubernaret. Non hæc, oro, diuina conſilia ſunt? Hoc fieri ſine Deō potuit? Viderint, qui putant poſſe fortuitù iſta contingere. Eccleſia illis clara voce reſpōdet, dicens: Ego ſine Dei nutu neceſſarios reſeruari non admitto. Percurramus tamen cætera, ſi videtur.

Cap. 11. Sæua peſtis graſſatur.

Erupit poſtmodùm lues dira, & deteſtabilis morbi vaſtitas nimia, innumeros per diem populos à ſua quenq; ſede abrupto impetu rapiens, continuatas per ordinem domos vulgi trementis inuaſit. Horrere omnes, fugere, vitare contagium, exponere ſuos impiè, quaſì cum illo peſte morituro, etiam mortem ipſam aliquis poſſet excludere. Iacebant interìm tota ciuitate, non iam corpora, ſed cadauera plurimorum, &

miſericordiam in ſe tranſeuntium, contemplatione ſortis mutuæ flagitabant. Nemo reſpexit aliud, prætérquàm lucra crudelia. Nemo ſimilis euentûs recordatione trepidauit. Nemo fecit alteri, quod ſibi fieri voluit. Quid inter hæc egerit Chriſti & Dei Pontifex, qui pontifices mundi huius tanto plùs pietate, quanto religionis veritate Egregiè erudit ſanctus Epiſcopus plebem ſub illa lue. præceſſerat, ſcelus eſt præterire. Aggregatam primò in loco vno plebem de miſericordiæ bonis inſtruit, docens diuinæ lectionis exemplis, quantùm ad promerendum Deum proſint officia pietatis: tunc deindè ſubiungit, non eſſe mirabile, ſi noſtros tantùm debito charitatis obſequio foueremus: cum perfectum poſſe fieri, qui plùs aliquid publicano vel ethnico fecerit, qui malum bono vincens, & diuinæ clementiæ inſtàr exercens, inimicos quoquè dilexerit, qui pro perſequentium ſe ſalute, ſicutì Matt.5. Dominus monet & hortatur, orârit. Oriri facit Deus iugiter ſolem ſuum, & pluuias ſubindè nutriendis ſeminibus impertit, exhibens cuncta iſta non ſuis tantum, ſed etiam alienis: Et qui ſe Dei filium profitetur, cur etiam non exemplum patris imitatur? Reſpondere nos decet natalibus noſtris, & quos renatos per Deum conſtat, degeneres eſſe non congruit, ſed probare potiùs in ſobole traducem boni patris, æmulatione bonitatis.

Cap. 12. Multa alia, & quidem magna prætereo, quæ temperandi voluminis ratio non patitur prolixiore ſermone replicari. De quibus hoc tantùm dixiſſe ſatis eſt, quòd ſi illa gentiles pro roſtris audire potuiſſent, forſitan ſtatìm credidiſſent. Quid Chriſtiana Efficacia ſermonis eius plebs faceret, cui de fide nomen eſt? Diſtributa ſunt ergò continuò pro qualitate hominum atque ordinum miniſteria. Multi, qui anguſtia paupertatis beneficia ſumptûs exhibere non poterant, plùs ſumptibus exhibebant, compenſantes proprio labore mercedem, diuitijs omnibus chariorem. Et quis non ſub tanto doctore properaret inueniri in parte aliqua talis militiæ, per quam placeret & Deo patri, & iudici Chriſto, & tam bon[illegible] interìm ſacerdoti?

Cap. 13. Fiebat itaque exuberantium operum largitate, quod bonum eſt ad omnes, non Galat.6. ad ſolos domeſticos fidei. Fiebat plus aliquid, quàm Tobiæ incomparabili pietate ſignatum eſt. Ignoſcat ille, & ignoſcat iterùm, & frequenter ignoſcat, aut, vt veriùs dixerim, meritò concedat, tametsì ante Chriſtum plurimùm licuit, plus aliquid licu- Tob.2. iſſe poſt Chriſtum, cuius temporibus plenitudo debetur. Necatos ille à Rege & proiectos ſui tantùm generis colligebat: ijs tam bonis & tam pijs actibus ſuperuenit exilium. Hanc enim vicem ſemper repræſentat impietas, vt melioribus peiora reſti- S. Cyprian' exulat. tuat. Et (vt quid ſacerdos Dei Proconſule interrogante, reſponderit taceam, ſunt acta, quæ referant) excluditur interìm è ciuitate ille, qui fecerat boni aliquid pro ciuitatis ſalute. Ille, qui laborauerat, nè viuentium oculi paterentur infernæ ſedis horrorem: ille, inquam, qui excubijs pietatis inuigilans, prò nefas, ingrata bonitate prouiderat, nè omnibus tetram ciuitatis faciem relinquentibus, multos exules deſerta reſpublica ac deſtituta patria ſentiret. Sed viderit ſeculum, cui inter pœnas exilium computatur. Illis patria chara nimìs, & totus affectus eſt in parentes: nos & parentes ipſos, ſi contra Dominum ſuaſerint, abhorremus. Illis extra ciuitatem ſuam viuere grauis pœna eſt: Chriſtiano, totus hic mundus, eſt vna domus. Vndè, licèt in abditum & abſtruſum locum fuerit relegatus, admixtus Dei ſui rebus, exi- Exiliū Chriſtianus non ſentit. lium non poteſt computare. Adde quòd Deo integrè ſeruiens, etiam propria in ciuitate peregrinus eſt. Dum enim ſe à carnalibus deſiderijs continentia ſancti ſpiritûs abſtinet, conuerſationem prioris hominis exponens, etiam inter ciues ſuos, aut, propè dixerim, inter parentes ipſos, vitæ terreſtris alienus eſt. Accedit, quòd etsì hæc talia, pœna poſſent videri, in huiuſmodi tamen cauſis atque ſententijs, quas ob approbandæ virtutis experimenta perpetimur, non eſt pœna, quia gloria eſt. Sed eſto ſanè nobis pœna exilium: illis vltimum crimen & peſſimum nefas etiam ipſorum conſcientia teſtis aſſcribat, qui poſſunt innocentibus irrogare, quod putant pœnam.

Cap.14. Nolo nunc deſcribere loci gratiam, & deliciarum omnium paraturam interìm transeo. Fingamus locum illum ſitu ſordidum, ſqualidum viſu, non ſalubres aquas habentem, non amœnitatem viroris, non viciniam litoris: ſed rupes vaſtas ſyluarum, inter inhoſpitas fauces deſertæ admodùm ſolitudinis, auia mundi parte ſummotum: Poſſet licèt talis locus habere nomen exilij, quò Cyprianus ſacerdos Dei 3.Reg.17. venerat, nónne ſi hominum miniſteria deficerent, vel alites, vt Eliæ, vel vt Danieli Dan.14. Angeli miniſtrarent? Abſit, vt credat aliquis cuilibet minimo, dummodò in confeſ-

ſione

ſione nominis Chriſti conſtituto, aliquid defuturum. Tantum abeſt, vt Dei Pontifex ille, qui miſericordiæ ſemper rebus inſtiterat, horum omnium opibus indigeret.

Iam nunc, quod ſecundo poſueram loco, cum gratiarum actione repetamus, prouiſum eſſe diuinitùs, etiam pro animo tanti viri, aptum & competentem locum, hoſpitium pro voluntate ſecretum, & quicquid apponi eis antè promiſſum eſt, qui regnum & iuſtitiam Dei quærunt. Atque vt omittam frequẽtiam viſitantium fratrum, & ipſorum indè ciuium charitatem, quæ repræſentabat omnia, quibus videbatur eſſe fraudatus, admirabilem viſitationem Dei non prætereibo, qua antiſtitem ſuum ſic in exilio eſſe voluit de ſecutura paſſione ſecurum, vt imminentis martyrij pleniore fidutia non exulem tantummodò Curubi, ſed & martyrem poſſideret. Eo enim die, quo primùm in exilij loco manſimus, (nam & me inter domeſticos comites dignatio charitatis eius delegerat exulem voluntarium: quod vtinàm & in paſſione licuiſſet) Apparuit mihi, inquit, nondùm ſomni quiete ſopito, iuuenis vltra modum hominis enormis, qui cùm me quaſì ad prætorium duceret, videbar mihi tribunali ſedentis tum Proconſulis admoueri. Is vt in me reſpexit, annotare ſtatìm cœpit in tabula ſententiam, quam non ſciebam: nihil enim de me ſolita interrogatione quæſierat. Sedenim iuuenis, qui à tergo eius ſtabat, admodùm curioſus legit, quicquid fuerat annotatum: & quia verbis proferre non poterat, nutu declarante monſtrauit, quid in literis tabulæ illius haberetur. Manu enim expanſa & complanata ad ſpathæ modum, ictum ſolitæ animaduerſionis imitatus, quod volebat intelligi, adinſtàr liquidi ſermonis expreſſit. Intellexi ſententiam paſſionis futuram: rogare cœpi & petere continuò, vt dilatio mihi vel vnius diei prorogaretur, donèc res meas legitima ordinatione diſponerem. Et cùm preces frequenter iterâſſem, rurſùs in tabula neſcio quid cœperat annotare: Senſi tamen de vultûs ſerenitate, Iudicis mentem quaſì iuſta petitione commotam. Sed ille iuuenis, qui iamdudùm de paſſionis iudicio geſtu potiùs, quàm ſermone, prodiderat, clandeſtino identidèm nutu conceſſam dilationem, quæ in craſtinum petebatur, contortis pòſt inuicèm digitis, ſignificare properauit. Ego quanuìs non eſſet lecta ſententia, etsì de gaudio dilationis acceptæ læto admodùm corde gauderem, metu tamen * impetrationis incertæ ſic tremebam, vt reliquiæ formidinis cor exultans adhuc toto pectore pulſarent.

Cap. 15. — Matth. 6. — Viſio S. Cypriani in exilio. — Intelligit vir Dei ex viſione ſe martyrio coronandũ. — * interpretationis

Quid hac reuelatione manifeſtius? quid hac dignatione felicius? Antè illi prædicta ſunt omnia, quæcunque poſtmodùm ſubſecuta ſunt. Nihil de Dei verbis imminutum, nihil de tam ſancta promiſſione mutilatum. Singula deniquè ſecundùm quod oſtenſa ſunt, recognoſcite. Dilationem petit craſtini, cùm de paſſionis ſententia cogitaretur, poſtulans, vt res ſuas die illo, quem impetrauerat, ordinaret. Hic dies vnus ſignificabat annum, quo ille poſt viſionem acturus in ſeculo fuerat. Nam vt manifeſtiùs dicam, eo die poſt exactum annum coronatus eſt, quo hoc illi ante annum fuerat oſtenſum. Diem autem Domini, etsì non annum in diuinis literis legimus, promiſſioni tamen futurorum debitum illud tempus accipimus. Vndè nihil intereſt, ſi ſub diei ſignificatione ſolus annus oſtenſus eſt: quia illud plenius debet eſſe, quod maius eſt. Quòd verò nutu potiùs, & non ſermone, explanatum eſt, repræſentationi temporis ſeruabatur ſermonis expreſſio. Solet enim tunc verbis quodcunque proferri, quotiès quicquid profertur, impletur. Nam & verè nemo cognouit, quarè hoc ei oſtenſum fuiſſet, niſì poſtquàm eodem die, quo viderat, coronatus eſt. Medio nihilominùs tempore imminens paſſio pro certo ab omnibus ſciebatur: paſſionis tamen dies certus ab eiſdem omnibus, quaſì ignorantibus tacebatur. Sanè & in ſcripturis tale aliquid inuenio. Nam Zacharias ſacerdos, promiſſo ſibi per Angelum filio, quia non crediderat, obmutuit: ità vt filij nomen ſcripturus potiùs, quàm relaturus, nutu tabulas poſtularet. Meritò & hîc, vbì Dei nuncius paſſionem Antiſtitis imminentem nutu potiùs expreſſit, & fidem admonuit, & ſacerdotem muniuit. Dilationis autem petendæ ratio, de ordinatione rerum, & de voluntatis diſpoſitione veniebat. Quæ verò res illi, aut quæ voluntas ordinanda, niſì eccleſiaſtici ſtatûs? Suprema idcircò accepta dilatio eſt, vt quicquid circa pauperum fouendorum curam ſupremo iudicio diſponendum fuerat, ordinaretur. Et puto propter nihil aliud, immò verò propter hoc tantùm, etiam indulgentia ab ipſis, qui eiecerant, & qui occiſuri erant, admiſſa eſt: vt præſens præſentes pauperes nouiſſimæ diſpenſationis extremis, & vt pleniùs dixerim, totis ſumptibus releuaret.

Cap. 16. — Viſionis ei⁹ interpretatio. — Luc. 1.

Cap.17. Ordinatis ergò tam piè rebus, & ſic voluntate diſpoſita, proximabat dies craſtinus. Iam de Xiſto bono & pacifico ſacerdote, ac propterea beatiſſimo martyre ab Vrbe nuncius venerat. Sperabatur iam iamque carnifex veniens, qui deuota ſanctiſſimæ victimæ colla percuteret: Et ſic erant omnes dies illi quotidiana expectatione moriendi, vt corona ſingulis poſſet aſſcribi. Conueniebant interim plures egregij & clariſſimi ordinis & ſanguinis, ſed & ſeculi nobilitate generoſi, qui propter amicitiam eius antiquam ſeceſſum ſubindè ſuaderent: & nè parùm eſſet nuda ſuadela, etiam loca, in quæ ſecederet, offerebant. Ille verò iam mundum ſuſpenſa ad Deum mente neglexerat, nec ſuadelis blandientibus annuebat. Feciſſet fortaſsè tunc etiam, quod à plurimis & fidelibus petebatur, ſi diuino imperio iuberetur. Sed nec illa ſublimis tanti viri gloria ſine præconio tranſeunda eſt, qua iam ſeculo tumeſcente, & de fidutia principum infeſtationem nominis anhelante, ille ſeruos Dei, prout dabatur occaſio, exhortationibus Dominicis inſtruebat, & ad calcandas paſſiones huius temporis contemplatione ſuperuenturæ claritatis animabat. Videlicet tanti illi fuit ſacri cupido ſermonis, vt optaret ſic ſibi paſſionis vota contingere, vt dum de Deo loquitur, in ipſo ſermonis opere necaretur. Et hi erant quotidiani actus deſtinati ad placentem Deo hoſtiam ſacerdotis.

Xiſti Pontificis martyrium.

Nō vult aufugere martyriū S. Cyprianus Epiſcopus.

Cap.18. Cùm ecce Proconſulis iuſſu ad hortos eius, (ad hortos, inquam, quos inter initia fidei ſuæ venditos, & Dei indulgentia reſtitutos, pro certo iterùm in vſus pauperum vendidiſſet, nisì inuidiā de perſecutione vitaret) cum militibus ſuis princeps repentè ſubitauit, immò (vt veriùs dixerim) ſubitâſſe ſe credidit. Vndè enim poſſet tanquàm ſubitari improuiſo impetu mens ſemper parata? Proceſſit ergò iam certus expungi, quòd diù fuerat retardatum. Proceſſit animo ſublimi & erecto, hilaritatem præferēs vultu, & corde virtutem. Sed dilatus in craſtinum, ad domum principis à prætorio reuertebatur, cùm ſubitò per Carthaginem totam ſparſus rumor increbuit, productum eſſe iam Taſcium, quem præter celebrem glorioſa opinione notitiam, etiam de commemoratione præclariſſimi operis nemo non nouerat. Concurrebant vndiqueuerſùm omnes ad ſpectaculum, nobis pro deuotione fidei glorioſum, gentilibus & dolendum. Receptum eum tamen & in domo principis conſtitutum, vna nocte continuit cuſtodia delicata, ità vt conuiuæ eius & chari in contubernio ex more fuerimus. Plebs interìm tota ſolicita, nè per noctem aliquid ſine conſcientia ſuî fieret, ante fores principis excubabat. Conceſſit enim diuina tunc bonitas verè digno, vt Dei populus etiam in ſacerdotis paſſione vigilaret.

Ad paſſionē vir ſanctiſſimus imperterritus ꝓficiſcitur.

Cap.19. Forſitan tamen quærat aliquis, quæ cauſa fuerit à prætorio reuertendi ad principem: & volunt hoc ſcilicet quidam de ſuo, tunc Proconſulem noluiſſe. Abſit, vt in rebus diuinitùs geſtis ſegnitiem ſiue faſtidium Proconſulis conquerar. Abſit, vt malum hoc intrà conſcientiam religioſæ mentis admittam, vt de tam beatiſſimo martyre ructus hominis iudicaret. Sed craſtinus dies ille, quem ante annum dignatio diuina prædixerat, verè craſtinus eſſe debebat. Illuxit deniquè dies alius, ille ſignatus, ille promiſſus, ille diuinus, quem ſi Tyrannus ipſe differre voluiſſet, nunquàm prorsùs valeret, dies de conſcientia futuri martyris lætus, & diſcuſſis per totum mundi ambitum nubibus, claro ſole radiatus. Egreſſus eſt domum principis, ſed Chriſti & Dei princeps, & agminibus multitudinis mixtæ ex omni parte vallatus eſt. Sic autem comitatui eius infinitus exercitus adhærebat, quasì ad expugnandam mortem manu facta veniretur. Eundi autem interfuit tranſitus ſtadij. Benè verò, & quasì de induſtriâ factum, vt & locum congruentis certaminis præteriret, qui ad coronam iuſtitiæ conſummato agone currebat. Sed vbì ad Prætorium ventum eſt, nondùm procedente Proconſule, ſecretior locus datus eſt. Illic cùm poſt iter longum nimio ſudore madidatus ſederet, (ſedile autem erat fortuito linteo tectum, vt & ſub ictu paſſionis Epiſcopatûs honore frueretur) quidam ex teſſerarijs, quondàm Chriſtianus, res ſuas obtulit, quasì vellet ille veſtimentis ſuis humidis ſicciora mutare: qui videlicet nihil aliud in rebus oblatis ambiebat, quàm vt proficiſcentis ad Deum martyris ſudores iam ſanguineos poſſideret. Cui ille reſpondit, & dixit: Medelas adhibemus querelis, quæ hodiè forſitan non erunt. Mirum ſi contempſit laborem corpore, qui mortem mente contempſerat? Quid plura? Subitò Proconſuli nunciatus eſt. Producitur, admouetur, interrogatus de ſuo nomine, ſe eſſe reſpondit: Et hactenùs verba. Legit itaque de tabula iam ſententiam Iudex, quam nupèr in viſione non legerat, ſententiam ſpiritalem non temerè dicendam, ſententiam Epiſcopo tali & tali teſte con-

In diem alterū martyr conſeruatur vti primis præuiderat.

Plebs numeroſiſſima ſtipat ad mortem eūtem.

condignam, ſententiam glorioſam, in qua dictus eſt ſectæ ſuæ ſignifer, & inimicus deorum, & qui ſuis futurus eſſet documento, & quòd ſanguine eius inciperet diſciplina ſanciri. Nihil hac ſententia plenius, nihil verius. Omnia quippè, quæ dicta ſunt, licèt à gentili dicta, diuina ſunt. Nec mirum vtiquè, cùm ſoleant de paſſione pontifices prophetare. Signifer fuerat, qui de ferendo ſigno Chriſti docebat. Inimicus deorum, qui idola deſtruenda mandabat. Documento autem ſuis fuit, qui multis pari genere ſecuturis, prior in prouincia martyrij primitias dedicauit. Sanciri etiã cœpit eius ſanguine diſciplina, ſed martyrum, qui doctorem ſuum imitatione gloriæ conſimilis æmulati, ipſi quoquè diſciplinam exempli ſui proprio cruore ſanxerunt. Et cùm exiret Prætorij fores, ibat comes militum turba: & nè quid in paſſione deeſſet, centuriones & tribuni latus texerant. Ipſe autem locus in æquali eſt, vbi pati contigit, vt arboribus ex omni parte denſatis, ſublime ſpectaculũ præbeat: ſed per enormitatem ſpatij longioris viſu denegato, per confuſam nimìs turbam preſſuram perſonæ facientes, in ramos arborum repſerant, nè vel hoc illi negaretur, vt ad Zachæi ſimilitudinem de arboribus videretur.

Nota, quæ in ſanctum virum ſententia lata conuenit.

Luc. 19.

Sed iam ligatis per manus ſuas oculis, moram carnificis vrgere tentabat, cuius munus eſt ferrum: & labente dextera, gladium vix trementibus digitis circuibat, donèc ad perpetrandam precioſi viri mortem clarificationis hora matura Centurionis manum, conceſſo deſupèr vigore firmatam, permiſſis tandèm viribus, expediret. O beatum Eccleſiæ populum, qui Epiſcopo ſuo tali & oculis pariter, & ſenſibus, & quod eſt amplius, publicata voce compaſſus eſt: & ſicut ipſo tractante ſemper audierat, Deo iudice, coronatus eſt. Quanuìs enim non potuerit euenire, quod optabant vota cõmunia, vt conſortio paris gloriæ plebs tota pateretur: quicunque ſub Chriſti ſpectantis oculis, & ſub auribus ſacerdotis ex animo pati voluit, per idoneum voti ſui teſtem legationis quodammodò literas ad Deum miſit. Sic conſummata paſſione perfectum eſt, vt Cyprianus, qui bonorum omnium fuerat exemplum, etiam ſacerdotales coronas in Aphrica primus imbueret: quia & talis eſſe poſt Apoſtolos prior cœperat. Ex quo enim Carthagini Epiſcopatûs ordo numeratur, nunquàm aliquis, quanuìs ex bonis ſacerdotibus, ad paſſionem veniſſe memoratur: licèt ſemper Deo mancipata deuotio, dicatis hominibus pro martyrio deputetur. Cyprianus tamen etiam ad perfectam coronam Domino conſummante, profecit, vt in ciuitate ipſa, in qua taliter vixerat, & in qua prior fecerat multa pręclara, prior etiam ſacerdotij cæleſtis inſignia glorioſo cruore decoraret.

Cap. 20.

Plebs tota cupit cũ eo feriri.

S. Cyprian⁹ prim⁹ martyr in Carthaginenſ. Epiſcopis.

Quid hoc loco faciam? Inter gaudium paſſionis, & remanendi dolorem, in partes diuiſus animus, & anguſtum nimìs pectus, affectus duplices onerant. Dolebo, quòd non comes fuerim? ſed illius victoria triumphanda eſt. De victoria triumphabo? ſed doleo, quòd comes non ſim. Verum vobis tamen & ſimpliciter confitendum eſt, quod & vos ſcitis, in hac me fuiſſe ſententia. Multùm, ac nimìs multùm de gloria eius exulto: plùs tamen doleo, quòd remanſi.

ITEM PASSIO EIVSDEM BEATISSIMI CYPRIANI, VT HABETVR IN VETVSTIS MS. CODICIBVS, *ex qua citantur quædam ad verbum à B. Auguſtino.*

IMPERATORE Valeriano quartùm, & Gallieno tertiùm conſulibus, tertio Calendarum Septembrium, Carthagine in ſecretario Paternus proconſul Cypriano Epiſcopo dixit: Sacratiſſimi Imperatores Valerianus & Gallienus literas ad me dare dignati ſunt: quibus præceperunt eos, qui Romanam religionem non colunt, debere Romanas cæremonias recognoſcere. Exquiſiui ergò de nomine tuo. Quid mihi reſpondes? Cyprianus Epiſcopus dixit: Chriſtianus ſum, & Epiſcopus. Nullos alios deos nóui, niſì vnum & verũ Deum, qui fecit cęlum & terram, mare & quæ in eis ſunt omnia. Huic Deo nos Chriſtiani deſeruímus: hunc deprecamur diebus ac noctibus pro nobis, & omnibus hominibus, & pro incolumitate ipſorum Imperatorum. Paternus proconſul dixit:

Paternus proconſul S. Cypriano Imperatorum edicta expouit.

Conſtans reſponſum beatiſſimi martyris.

Pſal. 145.

In hac ergò voluntate perſeuéras? Cyprianus Epiſcopus reſpondit: Bona voluntas, quæ Deum nouit, immutari non poteſt. Paternus proconſul dixit: Poteris ergò ſecundùm præceptum Valeriani & Gallieni, exul ad vrbem Curubitanam proficiſci? Cyprianus Epiſcopus dixit: Proficiſcor. Paternus proconſul dixit: Non ſolùm de Epiſcopis, verumetiam de preſbyteris mihi ſcribere dignati ſunt. Volo ergò ſcire ex te, qui ſint preſbyteri, qui in hac ciuitate conſiſtunt. Cyprianus Epiſcopus reſpondit: Legibus veſtris benè atque vtiliter cenſuiſtis, delatores nos non eſſe. Itaque detegi & deferri à me non poſſunt: in ciuitatibus autem ſuis inuenientur. Paternus proconſul dixit: Ego hodiè in hoc loco exquiro. Cyprianus dixit: Cùm diſciplina prohibeat, vt quis ſe vltrò non offerat, & tuæ quoquè cenſuræ hoc diſpliceat: nec offerre ſe ipſi poſſunt, ſed à te exquiſiti inuenientur. Paternus proconſul dixit: A me inuenientur. & adiecit: Præceperunt etiam, nè in aliquibus locis conciliabula fiant, nec cœmeteria ingrediantur. Si quis itaque hoc tam ſalubre præceptum non obſeruauerit, capite plectetur. Cyprianus Epiſcopus reſpondit: Fac quod tibi præceptum eſt.

Nō vult detegere ac deferre ſuos preſbyteros

Tunc Paternus proconſul iuſſit beatum Cyprianum Epiſcopum in exilium deportari. Cumque diù ibidèm moraretur, ſucceſſit Aſpaſio Paterno proconſuli Galerius Maximus proconſul, qui ſanctum Cyprianum Epiſcopum ab exilio reuocatum, ſibi iuſſit præſentari. Cumque Cyprianus ſanctus martyr, electus à Deo, de ciuitate Curubitana, in qua exilio præcepto Aſpaſij Paterni tunc proconſulis datus fuerat, regreſſus eſſet, ex ſacro præſcripto in hortis ſuis manebat. Indè quotidiè ſperabat veniri ad ſe, ſicut illi oſtenſum fuerat. Et cùm illic demoraretur, repentè Idibus Septembris, Tuſco & Baſſo conſulibus, venerunt ad eum principes duo: vnus ſtrator officij Galeri Maximi proconſulis, qui Aſpaſio Paterno ſucceſſerat: & alius equiſtrator à cuſtodijs eiuſdem officij: qui & in curriculum eum leuauerunt, in medioque poſuerunt, & in Sexti perduxerunt: vbi idem Galerius Maximus proconſul bonæ valetudinis recuperādæ gratia ſeceſſerat. Et ità idem Galerius Maximus proconſul in aliam diem Cyprianum ſibi reſeruari præcepit. Et eo tempore beatus Cyprianus ductus ad principem, & ſtatorem eiuſdem officij Galerij Maximi proconſulis, clariſſimi viri, ſeceſſit, & in hoſpitio eius cum eo in vico, qui dicitur Saturni, inter Veneriam & Salariam manſit. Illuc vniuerſus populus fratrum conuénit. Et cùm hoc ſanctus Cyprianus comperiſſet, cuſtodiri puellas præcepit: quoniam omnes in vico ante ianuam hoſpitij principis manſerant. Et ità altera die, octauadecima Calendarum Octobrium, manè multa turba conuénit ad Sexti, ſecundùm præceptum Galerij Maximi proconſulis. Et ità idem Galerius Maximus proconſul eadem die Cyprianum ſibi offerri præcepit, in atrio Saucialo ſedenti.

Deportatur in exilium.

Reuocatus manet in hortis ſuis.

Vide in ſancto Epiſcopo vigilantiam paſtoris erga puellas ſeruādas.

Cumque oblatus fuiſſet, Galerius Maximus proconſul Cypriano Epiſcopo dixit: Tu es Thaſcius Cyprianus? Cyprianus Epiſcopus reſpondit: Ego ſum. Galerius Maximus proconſul dixit: Tu Papam te ſacrilegæ mentis hominibus præbuiſti? Cyprianus Epiſcopus reſpondit: Ego. Galerius Maximus proconſul dixit: Iuſſerunt te ſacratiſſimi Imperatores cæremoniari. Cyprianus Epiſcopus dixit: Non facio. Galerius Maximus ait: Conſule tibi. Cyprianus Epiſcopus reſpōdit: Fac quod tibi præceptum eſt. in re tam iuſta, nulla eſt conſultatio. Galerius Maximus collocutus cum conſilio, ſententiam vix ægrè dixit verbis huiuſmodi: Diù ſacrilega mente vixiſti, & plurimos nefariæ tibi conſpirationis homines aggregâſti, & inimicum te dijs Romanis & ſacris legibus conſtituiſti, nec te pij & ſacratiſſimi principes Valerianus & Gallienus Auguſti & Valerianus nobiliſſimus Cæſar ad * ſectam cæremoniarum ſuarum reuocare potuerunt. Et ideò cùm ſis nequiſſimorum criminum auctor & ſignifer depræhenſus, eris ipſe documento his, quos ſcelere tuo tecum aggregâſti: ſanguine tuo ſancietur diſciplina. Et his dictis, decretum ex tabella recitauit: Thaſcium Cyprianum gladio animaduerti placet. Cyprianus Epiſcopus dixit: Deo gratias.

Sentētia in eum plata.

** cōſenſum*

Poſt hanc verò ſententiam turba fratrum dicebat: Et nos cum ipſo decollemur. Propter hoc tumultus fratrum exortus eſt, & multa turba eum proſecuta eſt. Et ità idem Cyprianus in agrum Sexti perductus eſt, & ibi ſe lacerno birro expoliauit, & genu in terram flexit, & in orationem ſe Domino proſtrauit. Et cùm ſe dalmatica expoliâſſet, & diaconibus tradidiſſet, in linea ſtetit, & cœpit ſpiculatorē ſuſtinere. Cùm veniſſet autem ſpiculator, iuſſit ſuis, vt eidem ſpiculatori vigintiquinque aureos darent. Linteamina verò & manualia à fratribus ante eum mittebantur. Poſteà verò beatus Cyprianus manu ſua oculos ſibi texit. Qui cùm lacinias manuales ligare ſibi

Vult fideliū deuotio cū eo mori.

25. aureos iubet dari ſpiculatori.

non potuiſſet, Iulianus preſbyter & Iulianus ſubdiaconus ei ligauerunt. &ità beatus Cyprianus paſſus eſt, eiusq́ue corpus propter gentilium curioſitatem, in proximo poſitum eſt cum cereis & ſcholaribus, in areis Macrobij Candidi procuratoris, quæ ſunt in via Mappalienſi iuxta piſcinas, cum voto & triumpho magno. Poſt paucos autem dies Galerius Maximus proconſul deceſſit. Paſſus eſt autem beatiſſimus Cyprianus martyr die octauadecima Calendarum Octobrium, ſub Valeriano & Gallieno Imperatoribus: regnante verò Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Nota corp eius poſitũ cum cereis.

SERMO BEATI AVGVSTINI EPISCOPI DE S. CYPRIANO EPISCOPO ET MARTYRE. *Eius Sermonis meminit Poſsidius in Indiculo operum S. Auguſtini.*

SErmonem à nobis debitum auribus & cordibus veſtris, exigit tam grata & religioſa ſolennitas, qua paſſionem beati martyris celebramus. Triſtis proculdubiò tunc Eccleſia fuit, nõ damno cadentis, ſed deſiderio recedẽtis, ſemper cupiens videre præſentem tam bonum rectorem atque doctorem. Sed quos afflixerat ſolicitudo certaminis, conſolata eſt corona victoris: & nunc non ſolùm ſine vlla triſtitia, verumetiam cum ingenti lætitia, cuncta, quæ tunc geſta ſunt, legendo recolimus: dieq́ue iſto nobis gaudere conceſſum eſt, non timere. Neque enim formidamus terribiliter venientem, ſed expectamus hilariter redeuntem. Placet itaque, vniuerſam illam fideliſſimi, & fortiſſimi, & glorioſiſſimi martyris paſſionem, cum exultatione recordari præteritam, quam tunc fratres ſuſtinuêre futuram. Primò igitur, quòd pro fide confeſſionis Chriſti, in exilium Curubin miſſus eſt, non ſancto Cypriano aliquid nocitum, ſed multùm illi præſtitum ciuitati. Quò enim ipſe mitteretur, vbì ille non eſſet, propter cuius teſtimonium mittebatur? Chriſtus ergò, qui ait: Eccè ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi, in omni loco membrum ſuum excipiebat, quocunquè furor inimici pellebat. O ſtulta infidelitas perſequentis. Si quæris exilium, quò Chriſtianus iubeatur ire, priùs, ſi potes, inueni, vndè Chriſtus cogatur exire. De patria ſua in alienam te arbitraris excludere hominem Dei, in Chriſto nuſquàm exulem, in carne vbiquè peregrinum.

Solennitas tã antiqua S. Cypriani.

Curubitanũ exilium eius.

Matth. 28.

Sed iam cõmemorare & conſiderare delectat poſt illud, quod Cyprianus non ſenſerat, ſed inimicus putabat exilium, quid ex ordine paſſionis ipſius conſecutum ſit. Cùm enim Cyprianus ſanctus martyr, electus à Deo, de ciuitate Curubitana, in qua exilio præcepto Aſpaſij Paterni proconſulis miſſus fuerat, regrederetur, in hortis ſuis manebat: & indè quotidiè ſperabat veniri ad ſe, ſicut oſtenſum erat illi. Quid iam fremeret perſecutoris impetus aduersùs cor ſemper paratum, accedente etiam Domini reuelatione firmatum? Quandò enim deſereret patientem, qui non eſt paſſus præoccupari neſcientem? Iam ergò quòd ad eum paſſioni exhibendum duo miſſi ſunt, qui eum etiam ſecum in curriculum leuauerunt, in medioq; poſuerunt: & hoc diuinæ admonitionis fuit, vt gaudens recoleret, ad eius ſe corpus pertinere, qui inter iniquos reputatus eſt. Chriſtus nanque inter duos latrones ligno ſuſpenſus, ad exemplum patientiæ præbebatur: Cyprianus autem inter duos apparitores ad paſſionem curru portatus, Chriſti veſtigia ſequebatur. Quid illud, quòd cùm in alium diem dilatus, apud cuſtodes eſſet, atque illuc ſe multitudo fratrum ac ſororum cõgregans, pro foribus pernoctaret, cuſtodiri puellas præcepit, quanta intentione conſiderandum, quanta laude prædicandum, quanto præconio commendandũ eſt? Vicina corporis morte, non moriebatur in animo paſtoris vigilantia paſtoralis, & cura tuendi Dominici gregis vſque ad extremum vitæ huius diem mente ſobria tenebatur: nec excutiebat ab animo diligentiam fideliſſimi diſpẽſatoris manus tam proxima cruenti carnificis. Ità ſe martyrem cogitabat futurum, vt eſſe non obliuiſceretur Epiſcopum: magìs curans, quam rationem paſtorum principi de commiſſis ſibi ouibus redderet, quàm quid infideli proconſuli de fide propria reſponderet. Amabat quippè eum, qui Petro dixerat: Amas me? Paſce oues meas. Et paſcebat oues eius, pro quibus ſanguinem

Paſſio eius diuinitùs illi reuelata.

Iſa. 53. Luc. 23.

Exemplum boni paſtoris.

Iohan. 21.

Amator pudicitiæ puellaris innocētiæ & caſtitatis S. Cyprianus.

ſanguinem fundere,illum imitans,properabat. Cuſtodiri puellas præcepit, ſciens ſe non ſolùm habere ſimplicem Dominum,ſed etiam verſipellem aduerſarium.Itaque aduersùs leonem apertè frementem,in confeſſione virile pectus armabat: aduersùs inſidiantem lupum gregi,ſexum fœmineum muniebat.

Itá verè ſibi conſulit, qui Deum iudicē cogitat, apud quem cauſam geſtæ huius vitæ,atque ab illo ſibi muneris iniuncti quiſq; dicturus eſt.Vbi omnis homo recipit,ſicut teſtatur Apoſtolus,quæ per corpus geſſit,ſiue in bonū,ſiue in malum. Itá ſibi conſulit, qui ex fide viuens, & ſatagens nè ab extremo præoccupetur die, extremū computat omnem diem,& ſic Deo placitos mores perducit vſq; ad extremum diem. Itá ſibi beatus Cyprianus Epiſcopus miſericordiſſimus, & martyr fideliſſimus conſulebat: & non ſicut eum lingua ſubdola diaboli per os poſſeſſi à ſe impij iudicis monere videbatur,dicens:Conſule tibi. Cùm enim eius immobilem mentem videret, quādò ei dixit, Iuſſerunt te principes ceremoniari: reſponditque ille, Non facio: adiecit, & ait:Conſule tibi.Ipſa eſt lingua ſubdola diaboli,etsi non huius,qui neſciebat quid loquebatur,illius tamen, qui per eum loquebatur. Loquebatur enim proconſul, non tam ſecundùm principes homines,quorum iuſſa ſibimet iniuncta iactabat: quàm ſecundùm principē poteſtatis aëris,de quo Apoſtolus dicit:Qui operatur in filios diffidentię.Quem per huius quoquè linguam operari Cyprianus nouerat,quod ipſe non nouerat.Nouerat,inquam,Cyprianus,cùm à proconſule audiret,Conſule tibi:quod caro & ſanguis dicebat ſtolidè,hoc diabolum dicere ſubdolè: atq; intuebatur in vno corpore duos,iſtum oculis,illum fide.Nolebat eum iſte mori,nolebat ille coronari. Proindè circa iſtum placidus,circa illum cautus: huic apertè reſpondebat, illum occultè vincebat.Fac,inquit,quod tibi præceptum eſt.In re tam iuſta nulla eſt conſultatio.Conſulit enim,qui conſilium vel impertit,vel quærit. Sed proconſul non à Cypriano cōſilium accipere volebat,ſed eum potiùs, vt à ſe acciperet, admonebat. At ille: In re,inquit,tam iuſta,nulla eſt conſultatio.Non adhuc conſulo,quia non adhuc dubito. Abſtulit enim mihi dubitationē ipſa iuſtitia. Iuſtus autem, vt ſecurus moriatur in carne,certus viuit in fide.Præceſſerant Cyprianum multi martyres, quos flagrantibus exhortationibus ſuis ad vincendum diabolum accenderat:& erat vtiquè iuſtum, vt quos veridicus loquendo præmiſerat, patiendo intrepidus ſequeretur. Ergò in re tam iuſta,nulla eſt conſultatio. Quid ad hæc dicamus, quid ad hæc exultemus tanta conceptione gaudiorum? In quid erumpat cor noſtrum & os noſtrum, niſi in ipſam venerabilis martyris vltimam vocem? Cùm enim Galerius Maximus decretum ex libello recitâſſet,Thaſcium Cyprianum gladio animaduerti placet: reſpōdit ille, Deo gratias.Habentes igitur de re tanta memoriam præſentis loci,feſtiuitatem ſolenniſſimi diei, propoſitionem ſaluberrimi exempli, omnibus medullis noſtris dicamus & nos, Deo gratias.

2.Cor.5. Optima præparatio ad mortē. Ephes.5. In reb⁹ manifeſtè iuſtis non eſt habenda conſultatio. Deo gratias dicit fortiſſimus martyr,dum ceditcapite iubetur.

MARTYRIVM SANCTI ET MAGNI MARTYRIS NICETAE, AVTHORE *Simeone Metaphraſte.*

15.Septembris.

VICTRICIA martyris Nicetæ hodiè celebramus certamina, non quē princeps Apoſtolorum Petrus erudijt, & qui Pontificis Clemētis fuit ſocius, & quem Commodus Tyrannus propter Chriſtum illato conſummauit martyrio.Non cōuenímus,vt huius celebremus certamina:ſed quem (Quod ad laudē quidem eſt præclarius & præſtantius)regio tulit barbara.Sciunt omnes fluuiū Iſtrum, magnitudine quidem inter fluuios clarum,quem lingua eius regionis appellat Danubium. Gotthos autē,qui illo tempore exceſſerant è patria,fluuius habebat accolas.Hic ergò admirandus Nicetas, natus è Gotthicis ſeminibus, & primum honorem apud illos nactus, tam propter claritatem generis, quàm propter aliam animi & corporis indolem & dexteritatē,non erat vita Gotthus,nec moribus, nec fide.Nam genus quidem vincebat ingenium: amor autē in Chriſtum,barbaram opinionem:ſtudium verò virtutis,intemperantiam Gotthicam & feritatem.

Gotthi Danubij accolæ.

Hic

Hic autem in adoleſcentia hauſerat ſacra fluenta doctrinæ Theophili. Quem quidem Theophilum, cùm eius fidei fuiſſet commiſſus Gotthorum Pōtificatus, accepimus interfuiſſe primæ ſynodo Nicenæ, manuque & lingua apud omnes confirmâſſe dogmata pietatis. Cùm autem non multum interceſſiſſet temporis, & in gente Gotthorum bella erupiſſent inteſtina, & eſſent diuiſi in duas partes, & vni quidē præeſſet *Phritigernes, altera autem valdè terribili parêret Athanaricho, hic Athanarichus, ſuſcepta maximis copijs expeditione aduersùs Phritigernem, qui erat quidem eiuſdem generis, ſed erat ab eo auulſus, victoria parta, erigit trophæū. Quamobrèm Phritigernes in rebus ſuis afflictis ſpectauit ad Romanam dexteram, & veniens transfuga, petiuit auxilium. Valens autem Chriſti inimicus, eo tempore tenebat ſceptra Romana. Qui cùm iuſſiſſet ijs, qui erant in Thracia, militibus ferre opem exuli, Phritigernes, Thracio exercitu accepto, & eo, qui ſibi remanſerat, tranſmittit Iſtrum. Itaq; ferentes diuinam Chriſti Crucem, præcedentem omnes ſuas copias, prælio confligunt cum aduerſarijs, & eum, qui vicerat, facilè vincunt, & illius multitudo partìm quidem cæditur, partìm capitur, cùm Athanarichus turpiſſimè cum paucis ſuę vitę fuga conſuluiſſet. Hæc fuit cauſa & occaſio, cur multi ex ijs, qui præceſſerunt, Gotthis, religionem amplexi ſint Chriſtianam.

Theophil' Gotthorum Epiſcopus. *Fridigernes. Nota S. Crucis vim.

*Vrphilus autem fuit Theophili ſucceſſor in munere Pontificali, qui cum eo quoquè ſynodo Nicenæ interfuerat eadem ſentiens, & poſteà conſederat cū ijs, qui Conſtantinopoli in ſecunda ſancta ſynodo fuerunt congregati. Hic cùm eſſet vir prudens & doctus, inuénit figuras literarum, & ſonos Gotthicæ voci conuenientes, & cùm in eis ſacram noſtram & diuinitùs inſpiratam ſcripturā è Græca in linguam Gotthicam vertiſſet, omni ſtudio & diligentia effecit, vt eam diſcerent, qui erant ſuæ gentis. Quamobrèm magnum incremētum accipiebat pietas apud barbaros, & indiès proficiebat. Athanarichus autem cùm procedente tempore ſe à damno, quod acceperat, recreâſſet, & in locum priſtinum reuertiſſet, non peruénit tamen ad pietatem & veram religionem: ſed multos quidem ex Chriſtianis Gotthicis & Barbaris ſubijciebat ſupplicijs: magìs autem mouebatur aduersùs generoſum Nicetam, qui & generis claritate, & pietate ſuperabat eos, qui erant ſui generis. Gratiano autem pio & clementi Romanum ac paternum adminiſtrante Imperium, impius & cædem ſpirans Athanarichus, ipſe per ſe aduersùs pios cædem parabat, & efficiebat, vt qui ei parebant, ipſum imitarentur. Iſti ergò Dei hoſtes execrandi, cùm pietas martyris in dies prædicaretur, ęgrè ferebant, minabantur, indignabantur, aggrediebātur eum de medio tollere. Quæ quidem Nicetas parùm curās, nihilominùs pergebat prædicare pietatem. Tandèm in iram apertam erumpentes, repentè martyrem inuadunt eo tempore, quo prædicabat, ipſumq; rapiunt, & vi trahunt, & vrgent, vt fidem abiuret. Sed ille quidèm nec verbis, nec factis deſiſtens à pietate, & à libera Chriſti confeſſione, ludum & irriſionem eſſe oſtendebat illorum inuaſionem. Illi autem cùm contriuiſſent partes eius corporis, (ô inſaniam) eum etiam in ignem inijciunt. Sed ſic quoquè patiens ſanctus, neque lingua deſiſtebat Deum hymnis celebrare, neq; corde in eum credere. Quocircà ad finem vſq; immobilem ſeruans cōfeſſionem, cum multis alijs, qui erant eiuſdem generis & fidei, dignus fuit habitus coronis martyricis, anima ſua in manus Dei tradita.

*Vlphilas Theophili ſucceſſor in Epiſcopatu. Athanarichus perſequitur Chriſtianos. S. Nicetas vacat ſanctæ prædicationi. Ab hoſtibus capitur. In igne mittitur. Abit ad cælos.

Marianus autem quidā vir pius, Cilix genere, ex ciuitate, quæ illic eſt, ortus, nomine Mopſueſtia, illo tempore verſans in locis, quæ ſunt circa Iſtrum, propter fidei coniunctionem & morum ſimilitudinem, quæ quidem magna ex parte inter ſe conueniunt, euaſerat martyri familiaris & amicus, & degebat in eiſdem ædibus. Hic poſtquàm ille finem accepiſſet martyricū, conſiderabat, & multas apud ſe verſabat cogitationes, quonā modo poſſet corpus amici accipere, maximè tali fine ornatū. Cùm ergò ſic conſideraret, tandèm intempeſta nocte propter metū Athanarici, (ipſe enim non permittebat, vt acciperetur corpus martyris) accedens in eum locum, in quo erant proiectæ ſanctorum reliquiæ, quoniam ignorabat, quodnam eſſet, quod quęrebatur, ab eo docetur, à quo Magi didicerūt illius adorationem. Virtus enim quædam cæleſtis & incorporea, ſtellæ forma ſuſcepta, bonum præcedebat Marianum apertè & euidenter, neque deſtitit hoc facere illa ſtella, quæ apparebat, donèc oſtendit id, quod deſiderabatur. Id autem erat non reliquiæ aliquæ & pars, ſed corpus integrum illius verè beatæ animæ. Quod quidem apparuit igne fuiſſe potentius, ſicut etiam volebat eius appellatio, niſi quòd ſolùm quædam ſeruabat veſtigia, neque ea aperta,

Marianus Cilix S. Nicetæ familiaris. Matth. 2. Nota rem miram. S. Nicetæ corp' ignis non læſit.

ſed

ſed vt tantùm apparéret, id cum igne eſſe congreſſum Hoc ergò ſacrum corpus cùm thecæ impoſuiſſet, martyricis, vt oportet, & ſacris id honorãs orationibus, transfert in ſuam patriam, & tunc ipſum domi ſuæ deponit.

Sed quanuis illud ità ſe haberet, & maneret in domo priuata, publicas tamen effundebat curationes. Etenim cùm eſſet domus bonæ animæ, non ſatis habebat vnis ædibus ſua circunſcribere miracula: ſed erat communes deliciæ Mopſueſtanorum, immò verò eorum quoquè, qui aliundè ventitabant, vſus fructus, qui non conſumebatur. Procedente autem tempore, templum quoq; excitatur martyri, & ipſum corpus ſuſcipit venerandum, apertiſſima decętero cõferens beneficia, & reſiſtens omnibus morbis & vitijs. Illa tamen domus, quæ athletam primò accepit hoſpitio, ditatur pollice ſacræ illius domûs, & hanc propriam gratiam amico Mariano dat ille egregius Nicetas, honorans amicitiæ leges & hoſpitalitatis. Quod quidem nulli alij ſinit facere, in hoc quoquè amico gloriam tribuens. Etenim Auxentius, qui erat dictę ciuitatis Epiſcopus, cùm aggreſſus eſſet eius corporis aliquid diuidere & accipere, nihil quidem accepit eorum, quæ volebat: eum autem non paruus inuaſit metus, nec eiuſmodi, vt nõ in apertum prodiret, aut lateret, ſed quo eius quoquè anima fuerit valdè agitata, & alios docuerit ijs, quæ vidit, & terrore, quo eſt affectus, vt nemo deincèps manum audacem porrigeret, neque vllam partem eius corporis, cùm eſſet præter ipſius ſententiam, auelleret. Quonam modo autem metus hic acciderit, & quibuſnam verbis prohibitus fuerit, nè aggrederetur, explicabimus.

Templum S. Nicetæ.

Auxentius Epiſcopus terrore affectus nõ audet eius diuidere reliquias.

Excitauit hic quidem Pontifex, amicus martyrum, templum victoria inſignibus martyribus, Taracho, Probo & Andronico, quod poſitum eſt ante muros ciuitatis Mopſueſtiæ. Cùm autem ipſorum ſanctorum ei deeſſent reliquiæ ad conſecrationem templi ædificati, eas autem haberet vrbs illi propinqua, nomine Anabarza, ei promiſſa parte reliquiarum huius præclari Nicetę, illorum martyrum accipit reliquias. Cùm itaque oporteret impleri id, quod promiſſum fuerat, & ſepulcrum fuiſſet effoſſum, & ſublatus eſſet lapis, qui fuerat impoſitus, protinùs quidem cõfringitur marmor, nulla apparente cauſa: appáret autem mortuus, habens membra honeſtè compoſita, & corpus à priori corpore nihil differens. Cùm ergò eum oporteret accipere partem corporis, & illud tetigiſſet manus eius, qui ſepulcrum effoderat, nihil quidem ea accipit, fit autem mox arida, metuſque & tremor ſtatìm inuadit eum, qui id auſus fuerat. Deindè fit terræmotus, & erumpũt tonitrua, & frequẽtia micant fulgura, ijs, qui aderant, afferentia metum intolerabilem. Quod quidem cùm ſacroſanctus adſpexiſſet Auxentius, (ſatis enim intelligebat, quid Deus ſignificaret) eius quidem, qui paſſus fuerat, manum aridam adducit ad reliquias, non vt rursùs aliquid accepturam, ſed potiùs vt tacitè petituram veniam audaciæ, & conſecuturam curationem. Eſt enim, dicebat, tibi, ó ſancte, multo facilius, cùm ſis bonus, & boni imitator, curare, quàm lædere: Et ſi illud vel nolens præbuiſti, quomodò non hoc magìs dabis ex tui animi ſententia? Curatur itaque affecta manus, & prædicat virtutem & bonitatem eius, qui curauerat. Deindè verò Pontifex, cùm ſacrum eius ſepulcrum honorâſſet hymnis & glorificationibus, ei priſtinam figuram reſtituit, nulla in re mutato, niſì quòd ſe habebat meliùs & honeſtiùs.

Nota antiquũ morem adhibendi reliquias in templorum conſecratione.

Nota Lector.

Curatur manus arida cuiuſdam.

Sic glorificat Deus eos, qui ipſum glorificant: ſic magnificat eos, qui ipſum magnificant. Non vniuerſum hìc donans: minimè: ſed ex his futura præbens conijcienda. Nam quæ hìc dantur, etsì inter omnia ſenſilia ſint præſtantiſſima, auribus tamen ſignificantur, & oculis compræhenduntur: Quæ autem illic ſanctis manent, neq; oculus vidit, neque auris audiuit, neq; in cor hominis aſſcenderunt. Talia enim ſunt, vt didicimus, quæ à Deo parata ſunt ijs, qui ipſum diligunt. Quæ detur nobis omnibus conſequi gratia & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cui gloria & potentia in ſecula ſeculorum, Amen.

Eſa. 64.
1. Cor. 2.

VITA

VITA BEATISSIMI AICHADRI ABBATIS *GEMMETICENSIS, AVTHORE FVLBERTO. FVIT AV-

*Gimeſiẽſis

tem hic Aichadrus poſt S. Philibertum Abbas, & nunc in Præpoſitura Haſprenſi quieſcit prope Valencenas in Hannonia, atque illic cum S. Hugone Archiepiſcopo Rothomagenſi dæmones ab obſeſſis expellit.

PROLOGVS AVTHORIS.

DOminis ſuis,* Gimeſienſis cœnobij ſcilicet fratribus ſanctiſſimis, Fulbertus peccator ſalutem. Quòd in vita beati Aichadri manũ mittere totiès à vobis iuſſus, totiès diſtuliſſe accuſor, ſi cauſam vobis libeat diſcutere, nõ irrationabiliter, vt mihi videtur, tanti oneris ſarcinam ſubterfugiſſe reperiar. Nam, vt vera fatear, vitæ ipſius textum, caſu mihi repertum, aliquandò percurri, quem per loca ſanè verborum inanibus flucturis, vt ità dicam, imprægnatum offendi. Quas ſi iuxta mandatum veſtrum demere voluiſſem, & locum vacantem ſine additamento dimiſiſſem, dum interrupta verborum ſeries malè cohærentes efferret ſententias, non caſtigatum, ſed decurtatum potiùs, & totum inconueniens opus reliquiſſem. Nam veſtimentum, quod ſub ſeris ad ſolennem vſum ſeruatur, ſi fortè tineis demolientibus, aut quouis modo diruptum, hiãtem ſciſſuram effecerit, vlteriùs ad antiqui decoris ſpeciem non valet reparari, niſì quis ex conſimili materia & conformi opere pertuſum hiatum ſubtili etiam arte ità repleuerit, vt nec commiſſuræ ſignum vllum in eo appareat, néve intuitu oculi quis poſſit aduertere, quòd à priſtina ſoliditate aliquid defuiſſet. Ego igitur tam ſubtilis ingenij peritiam in me vigere non ſentiens, decreui aut ex toto omittere, aut ex toto, ſi fas eſſet, innouaſſe. Sed iſtud ſuperbum, illud arduũ videbatur. Nam iuſſa veſtra prætermittere, ſuperbum erat: quod ſupra vires eſt attentare, temeritas, non ratio, fuerat. Verùm diù mihi ſuper hoc hæſitanti, proxima nocte viſa eſt quædam veneranda canitie ſuperueniſſe perſona, vna quidem manu virgam, altera codicem geſtans. Virgam, qua puerorum errata corrigũtur: codicem verò, hunc ipſum, vt mihi videbatur, quem caſu mihi oblatum percurriſſe me ſuperiùs intuli. Cum his verò & alia, quæ ad vſum artis ſcriptoriæ quæri aſſolent. Intendere in eũ iubeor. Ille motu indignantis, me in hunc modum coërcuit: Vſquequò, inquit, ſerue piger, vſquequò ignauiter agis? Vſquequò inobediens eris? Sic minaci me fronte increpitans, codicem cum his, quæ tenebat, præter virgam, mihi iactare viſus eſt, ità dicendo: Accipe, & nè vltrà diſſimules: alioquì venio tibi, & non virgis, ſed ſcorpionibus te vt ignauum & pigritantem cædam alumnum. Mox interrumpente diluculo, ſtupore ſimul & horrore conſternatus, à lecto diſſilui, & ad opus iniunctum, (quid enim aliud facerem?) quamlibèt imparẽ me accinxi. Super quo lectorem, quiſquis ille eſt, obſecro, vt ſi quid in eo abſonum, aut, quod æſtimo, ruſtico ſtylo editum inuenerit, non obliquo zelo fatuum damnet ſcriptoris ingenium, ſed iubentis veneretur imperium. Nec delectetur paſci amara ſalſugine cauillationis exemplo eorum, quibus familiaris eſt vſus, ſeu rectum, ſeu prauum quid ab homine audierint, infeſtis illud odijs impugnare. Nam cùm perſona per inuidiam diſplicet, nec recta, quæ protulerit, placẽt. At contrà bonorum corda, quibus in odium non venit perſona, ſed culpa, ſic praua dijudicant, vt recta, quæ dicuntur, aſſumãt: Diſcernendis enim ſententijs æquiſſimi arbitri reſident, & ſic malè prolata reſpuunt, vt tamen approbent, quæ ex veritate dicta cognoſcunt. Solet nanque inter ſpinarum multitudines de frugis ſemine ſpica ſuccreſcere. Cauta ergò manu operantis agendum eſt, vt dum ſpina tollitur, ſpica nutriatur: quatenùs qui ſtudet eradicare, quod pungit, nouerit ſeruare, quod reficit.

*Gemmeticenſis

Viſio Authoris, cunctantis ad hãc ſcribendã hiſtoriã accedentis,

Nota quid mali pariat inuidentia.

Hanc ergò lector ſi mihi veniam præſtet, incipiam.

VITA

VITA.

15. Septembris.
Cap. 1.
Vbertas ſoli Pictauienſis.

INTER nobiliſſimas Aquitaniç vrbes, Pictauis ciuitas caput attollit, quæ hinc murali ambitu circunſepta, hinc copijs militaribus ſuffulta, & ſuos fouet ciues interius, & hoſtiles procul pellit incurſus. Nam præter cæterorum gratiam elementorum, etiam ſoli vbertas & publicam famem repellit, & annuis ſucceſſibus affluentis vindemiæ germina grata refundit. Felix hac rerum opulentia freta ciuitas, ſed longè felicior patrocinijs ſanctorum præmunita. Huius intrà mœnia miles quidam alto parentum ſanguine ortus, prædiues opibus, inter conciues ſuos, quod rarum eſſe conſtat, ſine inuidia pollebat, nomine Anſcharius. Huic erat vxor cognomento Ermena, claris & ipſa orta natalibus, quæ generoſi ſanguinis proſapiam egregia morum dignitate longè ſuperabat. Cui circa pauperes & peregrinos officioſa ſedulitas, multiplicem apud Deum & homines gratiam acquirebat. Eius Dominus operibus complacatus, filium illi dedit nomine Aichadrum. Qui ſacro fonte innouatus, & intrà patrios lares enutritus, mox vt annos intellectuales attigit, ſuperna illuſtratione præuentus, quod ætas immatura non dederat, multiplici decore virtutum clarus emicuit, ſanctis ſtudijs deditus, in quibus eſt animæ nobilitas, morum honeſtas, decus naturæ, laus diſciplinæ. De illo pater & mater vario inter ſe ſermone conferebant, quo videlicet cultu, aut quo viuendi ordine ſe puer egregius gerere deberet: an in patrijs armis ſe ad militiam ſecularem accingeret, an ſub clericali toga in ſortem Domini computari deberet. Pater ſiquidem ſub Rege Clotario militando, crebris expeditionibus & armorum bellica ſarcina perfractus, iam ab ingrato labore, ſi fas fuiſſet, quieſcere præoptabat: ſed ex decreto legis patriæ hoc vnum neceſſarium illi incumbebat, vt ſi terrena patrimonia inconcuſsè ſeruare maluiſſet, ipſe reſumptis armis ob defenſionem patriæ ad bella procederet, aut ipſe ſe vicariæ opis auxilio tueretur. Hac legis obſeruatione præſtrictus pater, filium militaribus negocijs aſſueſcere præmonebat, vt tali in tempore filius inter armatas legiones militaturus, patrem ſupportaret annoſum. Mater verò econtrà mariti conſilium longè aliò inflectere nitebatur, proteſtata ſe pro filio votis inſolubilibus eſſe obligatam. Nam eo tempore, quo ipſa partu imminente crebris doloribus quatiebatur, affirmabat, ſi ſaluo partu, cæli Dei adiutorio mortis periculum euaſiſſet, affirmabat, inquã, ſe quicquid peperiſſet, diuinis cultibus deuouiſſe. Hanc igitur ſibi præſtari à marito indulgẽtiam poſtulabat, nè retractata promiſſione voti ream efficeret, néve filius pro hac re aliquandò iudicio Dei periclitaretur. Verùm dum pater multa obſtinatione votum mulieris improbaret, nec ipſe à propoſito ſuo emolliri potuiſſet, eccè ad dirimendam litem inter eos medius illis filius interuenit, dicens patri, nulla ſe rerum mortalium ambitione teneri, & ideò nulla inanis militiæ pompa delectari. Chriſti, inquit, pater, me militem eſſe decreui: me, niſi mors, à militia Chriſti nemo auellere præualebit, dum tamen, quo id implere valeam, me interìm à catholicis authoribus liceat addiſcere. Vidẽs pater filium immutabilis propoſiti tenere conſtantiam, noluit eum vltrà turbare: quin potiùs ſe & filium voluntati Dei attribuit, vt quò filium ſuperna inſpiratio euocâſſet, eò & libenter pater annueret.

Parentes S. Aichadri.

Virtutibus pollet adhuc paruulus.

Votũ matris eius parturientis.

Magnus cõtemptus mundi in Aichadro puero.

Cap. 2.

Erat eo tempore in finitima regione ſenior quidam, vitæ honeſtæ actibus deditus, in ſtudijs liberalibus fundatus: qui quanto ſolerti erat fretus ingenio, tanto æqui & recti erat conſtantiſſimus defenſor. Huic familiaris erat conſuetudo, auditores ſuos de contemptu mundi, de beata vita ſuccedentibus exemplis informare, ſeipſum alijs continentiæ ac ſobrietatis ſpeculum exhibere. Porrò de remotis ac vicinis partibus huic ad inſtruendum diuites & nobiles filios ſuos tranſmittebãt, quia ipſe eo loci, totius diſciplinæ arcem tenebat: de quibus poſtmodùm Apoſtolici ſacerdotes, venerabiles abbates, & animarum rectores in ſancta Eccleſia claris emicuerunt exemplis. Quid plura? Huius egregia fama excitatus puer bonæ indolis, venerabilem virũ adijt, expoſtulans ab eo intimę conuerſationis ipſius ſibi locum non negari. At ſenior cauſam itineris, generis quoquè & rerum ex ordine ſeriem percontatus, puerum gratanter ſuſcepit, ſummaq; diligentia tractauit. Inprimìs diuinæ Pſalmodiæ iuſſit puerum

Tradit ſe in diſciplinam cuidam ſancto viro.

prægustare dulcedinem, quam mira celeritate addidicit. Nec mora, nouitius ſchola-
ſticus infrà breue tempus in omni genere ſacræ diſciplinæ adeò perfectus emicuit, vt
cunctos non ſolùm præiret ſcientia, ſed virtutum quoquè ſuperexcelleret gratia, po-
tens in ieiunijs, patientia fortis, humilitate fundatus, cæterarum etiam virtutum gra-
tia decenter ornatus. Erat adhuc decem, vt videbatur, annorum.

Mirus eius profectus in literis & virtutibus.

Intereà ſubit cogitatio, vt quia confluentem turbam vitare nō poterat, quæ ſecre-
tum amantibus permoleſta eſt, locum quemlibet deſertum, quemlibet remotū quę-
reret, in quo à mundi turbine remotam vitam in arcem ſummæ contemplationis &
quietis ſolidaret. Hæc illi cogitanti auditus eſt locus celeberrimus, cui nomen Anſio-
nis, in quo monachorum non minima turba regularis vitæ diſciplinam ſeruabat. Hūc
ille valdè appetens, iam duodennis eò properare voluit, ſumpta priùs à magiſtro li-
centia, & parentibus ſalutatis, qui eum ſummoperè ab ea intentione reuocare cona-
bantur. Quibus cùm ille nulla ratione perſuadere poſſet, vt paterentur ipſum Deo
ſeruire, quod & mater & ipſemet quoq; Deo vouiſſent, illis inuitis ad locum memo-
ratum abſceſſit. Quò cùm deueniſſet, cum omni reuerentia à fratribus monaſterij ex-
cipitur. Dehinc exploratis ſingulorum officijs, huius humilitate, illius obedientia, alí-
us charitate, cęterorum quoquè digna conuerſatione, à patre monaſterij & fratribus
venerandus adoleſcens expetijt, vt intrà ſanctum eorum collegium aliquādiù ipſum
licuiſſet commorari, & eorum exemplo ſanctæ religionis habitu informari. Nec illud
difficilè impetrauit, profitentibus cunctis, ſe communione eius delectari. Suſceptus
itaque intrà caulas Dominici gregis agnus innocens, memoranda de ſe virtutum ex-
empla cunctis exhibuit. Quis enim humilitatis, quis obedientiæ & patiētiæ ipſius do-
cumenta valeat explicare? Ibì coma capitis depoſita, iugum Chriſti ſuaue ſuſcepit.
Nec Chriſtus lucernam ſuam ſub modio diù latére paſſus eſt: verùm cæci & claudi, &
varia clade depreſſi, monitis Angelicis ad eum ire iubentur. Nec mora: quocunq; gę-
nere morbi vexati tenebantur, celerem reportabant ſalutem. Quod ille factum à no-
titia hominū, ſi fas fuiſſet, occultare nitebatur: ſed magnalia Chriſti per vicos & pla-
teas vox publica perſonabat, quæ in aduentu Aichadri præſentem regionem à Deo
viſitatam eſſe aſſerebat. Nam etsì homines ex iuſſu viri Dei ſilere voluiſſent, tamen ex
obſeſſis corporibus dæmones eiecti, fateri cogebantur. Mirantur ſenes, mirantur
iuuenes tantam in eo virtutum gratiam ſubitò emicuiſſe, mirantur ciues, mirantur
agricolæ inauditam fertilitatis gratiam terris infuſam.

Cap. 3. — Duodennis appetit religionem. — Recipitur in monaſterio quodã. — Mat. 4. — Luc. 8. 11. — Tondetur coma capitis eius more monaſtico. — Morbidos omnes ſanat.

Iam viginti annorum curſum venerandus expleuerat adoleſcēs, cùm quadam die
à fratribus obedientiæ onus impoſitum expleturus, longiùs à monaſterio digrederę-
tur, diuinæ Pſalmodiæ curſum ex more ſolus decantans: & eccè repentè vox illi cæli-
tùs emiſſa huiuſmodi inſonuit: Ibunt ſancti de virtute in virtutem. Hinc ille circunſpi-
ciens, dum loquentis perſonam nullam intuetur, vocis tamen dulcedine oblectatus,
mirari cœpit qui ſolitarius incedebat, à quo vel ad quem vox hæc perſonuiſſet. Curi-
osè igitur perluſtrās, dum neminem comparuiſſe videret, intellexit ſe cæleſtis oraculi
voce portendi: vt per innocentiæ ſemitam gradiendo, de imis ad alta virtutum pro-
ficeret, donèc intimæ cōtemplationis oculo ſupernæ viſionis lucem penetraret. Iam
certus vir Domini, intelligit præcedentis verſûs finem ſibi ſeruari, & conſequenter
adiecit: Videbitur Deus deorum in Sion. Huius rei ſignum nulli in vita ſua mortali
pandere voluit, nisì cuidam probatiſſimo ſeniori, & fidelis ſilentij viro, quē, vt & ipſe
celaret hoc, ſummo niſu obteſtatus eſt. Sed quanuìs quotidianis incrementis anteà
in Chriſti famulatu profeciſſet, ex hoc tempore arctioribus ieiunijs & vigilijs carnem
domare ſtudebat: vt nulli dubium foret noua de cælo mandata ſuſcepiſſe, quem ſic
repentè ab anterioris vitæ vſu immutatum videbant.

Cap. 4. — Pſal 83. — Audit vocē cælitus lapſam.

Intereà de ſua parentumque ſalute ſolicitus, cœpit meditari, qualiter patris ani-
mum attentare valeret, vt de rebus hæreditarijs ſuis Eccleſiam Dei hæredem faceret,
& in ſumptus ſeruorum Dei partem aliquam transſcriberet. Egreſſus igitur, patrem
ſic alloquitur: Tu quidem, pater chariſſime, ante hos annos me hortabaris, vt relicto
propoſito, ad terrena & caduca patrimonia me conferrem, nè alienus hæres in ius
mihi debitum ſubintraret. Qua in re ſi tuo fractus imperio à Chriſti militia apoſtatâſ-
ſem, & ad mortale ſeculum & carnale me conferrem matrimonium: obſecro te,
quam tibi animæ beatitudinem exindè venturam præuideras, dum ex nobis filij &
agnati progeniti, in conuiuia, aut certè in vanam & pompaticam militiam effunden-
tes, omne patrimonium deperderent? Quocunque verò anima tua pœnali ergaſtulo

Cap. 5. — Hortatur parentes, vt eccleſiam ædificent.

teneretur, nihil illi ſanè curarent, dum illis in delicijs & voluptatibus iucundam ſibi vitam agere licuiſſet. Proindè ſi patrimonium veſtrum in æterno teſtamẽto vultis adſcribi, talem ego vobis quæro hæredem, per quem illud & nunquàm amittere, & ſemper habere poſſitis: per quem illud & temporaliter habere, & æternaliter valeatis poſſidere: Hæredem, inquam, qui vobis pater & mater ſit, qui vos nec in hac vita deſerat, & æternæ vos patriæ ciues efficiat. Si quæritis, quis iſte tantus, vel quo parente editus: eſt reuerà diuini genitoris vnica proles, noui & æterni teſtamenti author potens, Eccleſiæ ſponſus immortalis: quem ſi rerum caducarum veſtrarum vultis habere conſortem, nec mundana poteſtas, nec quæ cuncta ſubruit mors æmula, vobis eas adimere poterit. At ſi eas retinere vobis ſatiùs videtur, videte, nè, dum ſecurè tenere eas confiditis, irrumpente mortis articulo cuncta penitùs amittatis. Porrò vita breuis breuibus ſuppeditatis alimentis, nec quæ diù ſtare non poteſt, longęuis ſtipendijs eget. Reuocemus, ſi fas eſt, ab inferis illos diuites, illos potentes, tuos videlicet progenitores, quos nobilis ſanguis, alta potentia regius cultus florentes inter ſuos conciues exhibebat: reuocemus, inquam, & quæramus, quæ illis apud inferos conſtat potentia, quæ dignitates, qui ornatus: illis, inquam, quorum corpora tabe & putredine conſumpta, intrà ſepulcra ſua ſeruantur ad illum magni iudicij diem, quo recepturi ſunt de benè geſtis præmia, aut de malis ſupplicia æterna. Vos igitur ſi ea, quæ ſanctis promittitur, beatitudo delectat, ſalutaris conſilij viam arripite: & quæ inuiti amiſſuri eſtis, æternaliter ſeruare contendite. Eccè quæ mihi præſtantiora ad veſtram æternam memoriam videntur, audiſtis: vos deliberate, quæ vobis animo potiùs conſtet ſententia. Verùm præmonitos vos eſſe volo, vt ſi meo acquieſcitis conſilio, nè differatis vſque ad exitum veſtrum: quia non reputabitur in præmium, quod non poteſtis ferre vobiſcum.

Chriſt' noui teſtamẽti author & Eccleſiæ ſponſus.

Iohan. 5.

Cap. 6.

Parentes libenter eius conſiliũ amplectuntur.

Ad hæc pater tale filio dedit reſponſum: Quis, ô fili chariſſime, quis niſi mente captus hoc conſilium non credat nõ ab homine, ſed à Deo inſpiratum? Licèt hucuſquè tua inuenta pro nihilo reputauerimus, iam nihil ſupereſt, in quo noſtra tibi voluntas contraire debeat. Tu qui es monitor, tu etiam huius fueris operis ordinator, tu procurator adeſto. Tu ergò in quocunque noſtri patrimonij loco eccleſiam Deo inſtaurare volueris, noſtrum erit ex proprijs ſumptibus ædificare, & ex terris, & cæteris, quę in vſus famulorum Dei competere videntur, munifica largitate ditare. Tu nôſti haud procùl à nobis quendam hæreditarium nobis vicum * Quintianum, in quo monaſterium in honorem ſancti Petri fundatum, dominus Philebertus regulari diſciplina communiuit: ſed pro exigua rerum appendentium poſſibilitate, raro famulantium numero coarctauit. Tu ergò vnum, quod vis, è duobus elige: aut eundem locum de rebus facultatum noſtrarum ampliorare contende: aut tu alterum in honorem ſanctæ Mariæ in proprio territorio noſtro ædificare nè differas: & nos illud terris & vineis, pratis & paſcuis vberrimis amplificare promittimus. Nec mora, de promiſſione patris hilareſcens, maturiùs explere ardebat, quod animo conceperat. Sed reputans, quòd incõſulto Epiſcopo illicitum foret ſibi in qualibet diœceſi monaſterium conſtruere, Anſolaldum Pictauenſem Epiſcopum impiger adijt, (nam in parochia ſua præfatus ager erat) & ſuper huiuſmodi aſſenſum ipſius gratanter impetrauit. Ipſe Epiſcopus libens annuit, ipſe primus operi manum appoſuit, ipſe perfectum oratorium in honorem beatæ Mariæ dedicauit, ipſe collata donaria ſub teſtamento ſcripta roborauit. Quam dedicationis diem ſolennibus officijs peractam, non ſine diuinæ authoritatis nutu expletam, qui affuerant, cognouerunt. Nam dum peractis officijs venerandus Epiſcopus & beatus Aichadrus ad horam refectionis cum cæteris fratribus ad menſam diſcubuiſſent, lector aperto codice, primò ſibi oblatum verſum Dauidicum intulit: Hæc dies, quam fecit Dominus: exultemus & lætemur in ea. Mox vir Apoſtolicus ex prophetali verſu ſumpta occaſione, beatum Aichadrum intuens, iam præ gaudio ſilentium rupit, & ſpiritu exultante, Frater, inquit, chariſſime, nunquid audis, qualiter nos ad exultandum & lętandum diuina pſalmodia præſtringit? Credo etenim, nec vana fides, non fortuitù lectori prophetalẽ verſum ad manum veniſſe: ſed nutu ipſius, qui cuncta ordinat, factum eſſe conſtat, vt intelligeremus nos prophetico ſpiritu præmoneri, vt qui ad ſupernam Hieruſalem feſtinamus, præſentis eccleſiæ ſolennem diem exultantibus animis celebrare curemus. Dubium ſanè nulli credenti eſſe poteſt, quin hodiè ſuper hanc domum, quam licèt indigni Deo dedicauimus, ſupernæ ciuitatis pateãt ianuæ, & ipſe Dominus, licèt ſemper

Nota antiquorũ ſtudiũ erga cõdenda & ditanda monaſteria.

Anſolaldus Epiſcopus Pictauiẽſis.

Pſal. 117

per vota & preces fidelium libens ſuſcipiat, hodiè tamen cunctis ſe præſentiùs exorabilē præbeat. Vndè & nos, qui filij Eccleſiæ ſumus, matris noſtræ hūc diem feſtum ab anno in annū cultu celebriori renouare ſtudeamus. Ità ordinatis omnibus, quæ loci & temporis opportunitas exigebat, abeūte pontifice, ipſe dominus Aichadrus in loco reſedit. In quo probatas perſonas ſub regularis diſciplinæ titulo conſtituit: ipſe ſignifer diuinæ militiæ, ipſe forma vitæ & ſpeculum ſobrietatis & iuſtitiæ, ſubiectis ſuis ad patriam cæleſtem verbo & exemplo ducatum præbebat intantùm, vt creſcente religione, infra breue tempus locus ille famæ celebrioris nomen obtineret.

Dies dedicationis eccleſię cultu celebriori quotannis celebranda.

Hac tempeſtate venerandus Dei ſacerdos & Abbas Philibertus, Gimeſienſis cœnobij eccleſiam regebat, vir miræ abſtinentiæ & doctrinæ, ac vitæ meritis decoratus: de quo liber vitæ editus, inter cætera, quæ ab eo geſta narrat miracula, patientiam & longanimitatem ipſius tantam enumerat, vt ſi ratio temporum & occaſio carcerem, aut ignem, aut certè gladiū exhibuiſſet, hic certè tenebroſi carceris ergaſtulum non diffugiſſet, hic pœnalis incendij flammam, aut ferientis gladium intrepidus ſubiret. Enimuerò quantas ab impijs inſidias, quantas à falſis fratribus vſq; ad carcerem pertulit iniurias, cùm tamen nullis ad odium iniurijs, nullis ad vltionem moleſtijs victrix patientia vnquàm potuit incitari? Vigebat ſanè in eo virtus authoritatis, qua Reges & principes malè agentes libera fronte corripiebat, longè ab eorum diſtans conſortio, quales noſtro hoc tempore in Eccleſia Dei conſpicimus, quod non ſine dolore dicimus: quibus mos eſt prauorum principum mores aut omninò tacendo approbare, aut adulatoria arte demulcere. Vndè & ipſe ab Ebroino, qui maior in aula regia, aduersùs Francorum principes furiali mente cōſpirauerat, quique beatum Leodegarium, varijs pœnis cruciatum, fecit interfici: vndè ab eodem, inquam, Ebroino infeſtis odijs inſectabatur, hac maximè cauſa, quòd eum ad monaſteriū, de quo præuaricator exierat, redire monebat. Quod cùm ille minùs audiret, beatus Dei athleta eum à communione fidelium, velut reprobum & apoſtatam, extorrem fieri debere iudicabat. Nam is Ebroinus ſub rege Clotario Maior domûs extiterat, & quia apud Regem præ cunctis familiaris gratiæ locum obtinebat, multos Francorum nobiles ſublatis exhæredauit patrimonijs, varijsq; perturbare non deſtitit iniurijs. Verùm defuncto Rege Clotario, cùm germanum ipſius Theodoricum in regnum fratris contra voluntatem Francorum ſubſtituere idem Ebroinus moliretur, Franci veteris iniuriæ memores, metuentes ſi eius diſpoſitio præualuiſſet, ipſe in eos rediuiuę crudelitatis animo pernicioſiùs efferberet, perturbato ipſius conſilio, Childericum ſibi Regem fecerunt.

Cap. 7. Magna S. Philiberti virtus & ſanctitas. Ei⁹ vita habetur 20. Auguſti.

Nota, cur Ebroinus S. Leodegarium perſecutus ſit.

Eo terrore conſternatus Ebroinus, transfugio ſibi conſulere ſatagebat. Sed cùm effugij tutum non reperiret conſilium, poſtulat à Rege, vt relictis omnibus, quæ poſſederat, in monaſterio ſub regulari diſciplina ſibi viuere liceret. Rex autem alta mente retractans ſtudia ipſius, quibus aduersùm ſe Ebroinus machinatus fuerat, quò à regno Francorum extorrem faceret, vix ad hanc conditionem inflecti potuit, niſi beatus Leodegarius, quem Rex idem ſuo conſilio præfecerat, multa id prece obtinuiſſet. Ità Ebroinus in monaſterio Luxouio monachum profeſſus euaſit. Sed nō multò pòſt audiens Childericum defunctum, & Theodoricum in regnum ſublimatum, vt leo ruptis retibus elapſus, ità rupto propoſito, è monaſterio furibundus ſe exemit: dehinc Regis amicitiam emeritus, in gradum priorem reſtituitur. O rerum miſeranda conuerſio, O dolenda libertatis noxiæ conditio. Nam hic, de quo ſermo eſt, Ebroinus videns ad arcem ſuæ nequitię Regis adſpirare potentiā, ſe in omnē iram collegit aduersùs hos, quos cōtra ſe de regis electione olìm contendiſſe meminerat, & maximè aduersùs ſanctum virum Leodegarium. Hunc ſanè feralibus odijs perſequebatur, nulla ipſius alia cauſa offenſus, niſi quòd apoſtaſiæ ipſius ſecretò repræhendebat errorem, ac vt pater filium de reditu blandè admonebat. Sed peruerſa mens non poterat viri iuſti correctionē ſuſtinere: immò furiali ſpiritu accenſus, perſequi monitorē ſuū non deſtitit, donèc oculis effoſſis, lingua ſuccisa, tādem Chriſti martyrē gladio interfecit.

Cap. 8. Ebroinus fit monachus.

Vilis apoſtata redit ad vomitū.

S. Leodegarius occidit. Vide vitam eius 2. Oct.

Porrò beatus Philibertus, cùm pro cauſa monaſterij ad palatium properâſſet, ibì præfatum Ebroinum conſpiciens, tentabat ferum animum blandis allocutionibus ad reſipiſcendi conſilium inflectere, aut ſi id non procederet, vel exemplo beati Leodegarij felici vitam morte finire. Igitur vir Dei cùm feram peſtem à propoſito malitię nequiret auertere, iam ſtimulis acrioribus durum pectus cœpit pungere, & quædam de imminentibus animæ ſupplicijs prædicere. Videns autem callidus hoſtis in viro

Cap. 9.

Dei tantam mẽtis conſtantiã,qua eum à ſe nullo modo poſſet auertere,arte quadam moliebatur, ſi fas fuiſſet, eum ab increpatione deflectere, offerens ei auri & argenti S.Philibert' contemnit munera ei'. preciosa talenta cum ingentibus ornamentis. Quæ vir Dei alto conſilio reprobans, dicebat nulli Chriſtiano fas eſſe ſuis donis communicare. Fremens ergò rabidus lupus,ad nocumẽtum viri iuſti ſe animoſiùs accinxit. Percontatus itaque,cuius diœceſanus eſſet,dum comperiſſet ex Rothomagenſis coloniæ monaſterio eſſe,perquirerè cœpit argumẽta,quibus virum Dei aut penitùs extinguere,aut cœnobium ipſum Gi- Vide inſignẽ Ebroini fraudem. meſienſe funditùs poſſet euertere.Literas itaq; arte compoſitas beato Audoëno,qui tunc temporis pontificalẽ cathedram regebat, tranſmiſit, tanq̃ ex nomine Philiberti ad Regem miſſas, quibus ipſum pontificẽ reum maieſtatis incuſaret, necnon auri & argenti pondus enorme theſauris regijs eum accumulâſſe, per quod Regis animum ſibi cõciliaret : vt ſanctum pontificem à ſede propria extorrem, perpetuo exilio da- Vide quid poſſint linguę mendaces. mnaret,& ſe in locũ ipſius ſubrogaret. Ad fidem igitur cõmenti huius faciendã,viros nequiſſimos ſubornabat,qui beatum Audoënum,licèt longè abhorrentem,tandèm, dum dolũ non præuidet,importunis monitis ad credendũ impellũt,adeò vt ſanctum Abbatem carcerali ergaſtulo recluderet:vbì per aliquod tempus demoratus, anterioris patientiæ virtutem non amiſit.Beatus verò pontifex,mox vt accuſationẽ ex inuidia confictam intellexit,& vnde inter Ebroinũ & ſanctum Philibertũ cauſa odiorum emerſerat,recognouit,pœnitentia ductus,virum innocentẽ non ſine honore de carcere eduxit,& monaſterio ſuo decenter relocauit.At vir Domini Philibertus, timẽs, nè pro vnius ſuî odio beſtialis animus in totum gregẽ feritatis ſuæ procellam intorqueret,dum iam terras & poſſeſſiones monaſterij lõgè poſitas aſſiduis incurſionibus vaſtare non ceſſabat,decreuit longiùs à loco,quem regebat,abire,vbì eremiticam vitam agere potuiſſet: Sed valdè ſibi videbatur indignum,gregẽ ſibi cõmiſſum ſine paſtorali regimine reliquiſſe.Erat ei paulò antè de beato Aichadro fama prçconita,per alienos audita,per ſuos legatos certiùs exquiſita: quòd apud Quinciacum Pictauẽſis coloniæ vicũ,in ſancta cõuerſatione nulli inferior claruiſſet.Hunc,ſi ità nutu Dei prçordinatũ foret,ſuo in loco ſubrogare nitebatur:vt vel hinc tam ſancto viro reuerentiã præfatus aduerſarius exhiberet,& à loco ſuę tyrannidis inuidiam refrenaret.Inſta- Anſoaldus Pictauorũ Epiſcopus condit monaſterium. bat ei & alia,ſed ad id efficiẽdum cauſa opportuna. Siquidẽ memoratæ vrbis Epiſcopus, Anſoaldus nomine, in inſula * Erio maris nuncupata, monaſteriũ conſtruxerat, quod de rebus ſuis hæreditarijs plenè ditauerat : in quo monaſticã regulã inſtaurare præoptabat : & ea gratia multo ex tempore B.Philibertum eò attrahere conabatur.

Cap.10. Concurrentibus itaq; cauſis, hinc videlicet Ebroino perſequente, hinc Epiſcopo poſtulante,tertiò autem pro beati Aichadri expeditione,beatus Philibertus ſumpta profectione,Pictauos vſque peruenit.Ibidèm de iniurijs Ebroini, & monaſterij ſui incommodis, multa & vera conqueſtus eſt, quæ vir Apoſtolicus Anſoaldus primò quidem ægro animo accepit, ſed opportunum votis ſuis euentum gratulatus, viro Dei reſpondit : Audiſti pater amãtiſſime,qualiter Dominus & magiſter noſter cæleſtis diſcipulos ſuos,cùm de mundi eos perſecutione præmuniret, dicebat : Cùm perſecuti Matth.10. vos fuerint in vna ciuitate,fugite in aliam. Exigit ergò tempus,vt diabolo exercendæ crudelitatis locum adimas, nè in gregem Dominicum crudelitatis procella effuſiùs incumbat.Prouideat ſanctitas tua de monaſterio fratrem idoneum,qui oneris huius in ſe curam ſuſcipiat, qui mores & ſtudia magiſtri in condiſcipulis rependere ſobriè nórit. Ego ſanè nõ abſq; Dei benigna ordinatione actum eſſe profiteor,quòd noſtris impulſus partibus applicuiſti,quem multo ex tẽpore videre optabam : vt de tua inſtitutione noſtri monaſterij, quod Erio maris in inſula cõſtruximus, patrem habere potuiſſemus.Nunc quia teipſum grata temporũ occaſio nobis condonauit, nè tu, quæſo pater,diuinæ,vt vides,ordinationi contraire ſtudeas : ſed locum, quem tibi offerimus,regendum ſuſcipe,vt & de cæteris negocijs, quæ curæ paſtoralis ſolicitudine indigẽt adminiſtrari,te ſecundum adiutorem habeam. Cui beatus Philibertus: Prouidebit ſibi,inquit, Dominus iuxta volũtatem ſuam loci ipſius moderatorem,nec diutiùs ſine paſtorali regimine languere patietur locum ſibi dicatũ:tu mihi tantùm cauſam,pro qua beatitudinis tuæ ſedem appetij,nè patiaris(obſecro)mihi negare: Frater & dominus noſter Aichadrus apud Quintianum veſtræ diœceſis vicum,moderno ex tempore monaſterium regit.Hunc ſi veſtra paterna gratia ad regendum locum noſtrum dare dignabitur, quanuìs mihi oneroſum ſit huiuſmodi regimen vltrà appræhendere,nõ tamen diffugiã ſubire,quodcunq; onus mihi imponitus. Alioquìn quod-

cunque

cunq; periculũ mihi ſubeundũ ſit, locũ mihi cõmiſſum nec metu mortis deſeram. Hinc venerandus præſul, velut alto vulnere ſaucius: O, inquit, pater chariſſime, quantum hoc vno verbo me turbatũ reddidiſti, quo dilectum noſtrũ & vniuerſæ patriæ neceſſarium ab hac prouincia quæris remoueri. Qua in re ſi cõſenſum adhibeo, quãta (putas) plebis in me maledicta cõgeſſero? Nam vt de cæteris virtutibus ipſius ſileã, teſtantur agricolæ, fatetur plebs vniuerſa, ex quo beatus ille frater habitationis ſuæ in hac diœceſi ſedẽ delegit, morbus & tempeſtas, fames & gladius, grando & ſterilitas, & noxia vis procellarum, ab hac regione aufugerunt, quæ annis ſingulis pagũ iſtũ damnoſa infuſione populabãtur. Omittenda tibi igitur eſt, frater, hæc petitio: hoc à nobis potiùs tibi expetendũ eſt, in quo mihi, non vniuerſæ plebi, incommodus fueris. Veruntamen ſuper his diuinæ volũtatis experimentũ capiamus, vt ſi à Deo authore hęc iſta ſit promotio, nõ intractabilẽ, ſed beneuolũ ſe noſtris præbeat conſultibus. Si autem inexorabilẽ offendimus, ſciamus nos aduerſùs Dei volũtatem quærere à loco ſuo mouere hominẽ. Nè tu itaque, frater mi, diſſimulandi ſtudio me talia confingere credas, ꝑperemus ad virũ Dei, & ſciſcitemur voluntatẽ ipſius. Talia inter ſe his duobus patronis conferentibus: proxima nocte beatum virum vox emiſſa præmonuit, nè obſtinatiùs aſpernaretur mandata, quę ſibi proximo manè delata forent. Diuinitùs autẽ ad regimen Gimeſienſis cœnobij pręordinatus extiterat. Mox ſubſequẽter illi duo viri Dei, Epiſcopus Anſoaldus, & beatus Philibertus, in ſomnis beato Aichadro apparuerunt: Epiſcopus virgã paſtoralẽ, beatus verò Philibertus regulã S. Benedicti porrigebat, ambo quaſi ex vno ore dicentes: Surge frater, & officiũ, quod tibi à Deo imponitur, obedienter ſuſcipe. Accipe virgã, per quam ſubditorum errata corrigas, & ad rectum diſciplinę reducas. Librum etiam, vt tu primò quæ in eo exarata ſunt cuſtodias, & in his tibi ſubiectos informare nè deſiſtas.

Nota Dei beneficia, ꝑpter S. Aichadrũ toti regioni collata.

Viſio S. Aichadri.

Cap. II.

Manè autẽ facto, vir Dei tacitus intrà ſe viſionis ventilabat arcanũ, cùm equo in curſu fatigato legatus à præfatis patribus miſſus, ante præſentiã ipſius aduenit, & reuerẽter conſalutato, mox adfuturos patres nunciauit. Animaduertens vir ſanctus viſionis ſuæ effectum non longiùs differendum, ait: Adiutorium meum in manu tua Deus meus. Si tanti oneris mihi inſtat ſarcina amplectenda, fiat tuo adiutorio: & quodcunq; illud fuerit, tua ope, tuo munimine, cõplacito tibi fine expleatur. Nec mora, ſuperuenientibus patribus tota loci ipſius congregatio cũ Crucibus & textis Euangelicis & ſolẽnis pompæ ornatu obuiàm venit, dicẽs: Benedicti, qui veniũt in nomine Domini. Paratis deniq; omnibus, quæ ius hoſpitalitatis exigit, dum eos vir Dei ad menſam vocaret, venerãdus Epiſcopus cum beato Philiberto illũ paulò ad remotiorẽ locum educunt, & aduentûs ſui cauſam ſimul & petitionẽ exponunt: cum de verbis eorũ interim tacitus ad modernam viſionẽ animus ipſius recurrit, & colloquentibus ait: Si eſt, patres mei & domini, ſi eſt, inquam, hoc ex Deo conſilium, quis ego ſum, qui diuinæ diſpoſitioni contraire debeã? Vos autẽ miror tot patres venerandos, cõſilio & prudentia ſublimes prætermiſiſſe, & me vnum nouitiũ, me, inquã, fatuum, nulla virtutum gratia pollentẽ, ad tanti regiminis onus delegiſſe. Tũ, inquiũt, pater ſancte, nè dixeris. Nam etſi ità foret, vt dicis, potens eſt ille, cuius nutu nos huc aduenifſe confidimus, potens certè omnẽ gratiã tibi infundere, qui aridã terræ faciẽ fluentis cæleſtibus inebriare, & fructum vberiorẽ de ſterili humo producere valet. Quod autẽ nobis obijcis, prætermiſiſſe nos viros illuſtres, meritis & prudentia ornatos, & te nouitium & fatuum elegiſſe: ſuper his tibi verum reſponſum damus, quòd diù quæſitis & perſcrutatis omnibus, omnes in te vno cõſpicimus, & ſingula ſingulis gratiarũ dona diſpertita, tibi multipliciter infuſa cognoſcimus. Nè nos igitur diutiùs protrahas, néve cæleſte decretum euertere præſumas: ſciens quia nõ hominibus, ſed Deo contraîſſe videberis, ſi inconſolatos ſuper his nos à te remiſeris. Hinc venerabilis heros: Non equidem vobis contraire volo: immò Chriſto in vobis obedire gratanter exopto. Verùm quod ſupereſt diei, nobiſcum Deo authore peracturi eſtis, & manè facto, conſilium hoc fratribus noſtris reuelabitis: quia inconſultis * illicitum eſt nobis & illos deſerere, & ad alia loca demigrare. Quod & ipſi libenter annuunt. Et iam dies craſtina illuxerat: fit cõuentus fratrum, panditur eis conſilium. Quis verbis explicare queat, quantus dolor, quanta ſuſpiria? Tanquàm filij paterni funeris nuncium audîſſent, dolor internus nullo conſolationis verbo leniri poterat, donèc gregis Dominici curam ſub regimine beati Philiberti conſtituit, & ſub eo, quem ipſi ex fratribus voluiſſent patrem habere, eligendi liberam donauit optionem. Ità, Deo inſpirante, vnanimes facti omnes, communi voto, quod quærebatur, aſſentiunt. Nec mora: Eligitur quidam venerabilis frater, Probus nomine & moribus, qui ab Epiſcopo conſecratus, à

Admodũ viliter de ſe ſentit S. Aichadrus.

*for. *cis,*

Probus Abbas in locu

Aichadri ſubſtituitur. beato Aichadro inſtitutus, præfatũ locum, quoàd vixit, ſtrenuè rexit. Data itaq; pace, & valedicẽtes fratribus, venerãdus pontifex cum beato Philiberto ſanctũ Dei Aichadrum in Neuſtriam prouinciã vſq; deducunt. Hinc Rothomagenſis ſedis pontificẽ, beatũ Audoẽnũ videlicet, adeũt, cui beati Aichadri & genus & nomen, imò & vitæ ſanctitatẽ notificantes, ſumma prece depoſtulãt, vt quia per inuidiã Ebroini Gimeſienſe cœnobium ſine paſtore eſſe nouerat, hunc talem virũ ipſe loci ipſius rectorẽ ſubſtitueret. Quod & dominus Archiepiſcopus libens annuit, ſimulq; deſcendẽs cum eis, virũ Dei Aichadrũ præfato monaſterio ſubrogauit. Nec poterat talis cõmutatio ſine gaudio eſſe, & dolore. Mœrẽt illi, quòd amittunt ſanctiſſimũ patrẽ: gaudent iſti, quòd recipiunt conſolatorem pijſſimum. Subſtitutus ergò in loco memoratus pater Aichadrus, qualem ſe quantumq; in omni genere virtutũ exhibuit, nõ eſt præſentis negocij per ſingula explicare.

S.Aichadr' præficitur monaſterio Gimeſienſi.

Cap.12.

Iam dies aduenerat, quo fratres monaſterij ad opus obedientiæ cauſa neceſſaria promouebat. Beatus verò pater intrà ſepta oratorij contemplationis ſecretũ agẽs tenebatur. Senſit per ſpiritũ vir ſanctus, diaboli inſidias circa fratres intentari. Qui feſtinus ad locum properauit. Stabat in medio aggere annoſo robore arbor, tendens in aëra, ſub quã fratres collecti, ſaxum ingens à loco (quia ſerendis frugibus impedimento erat) certatìm eruẽre luctabantur. At verò diabolus, qui per interdictæ arboris fructum homini mortẽ propinauit, ipſe fratres ſub ruina arboris cõprimere moliebatur. At pater eximius diabolum, infanda ſecuri arborẽ incidẽtem, eminùs intuitus, voce & manu, qua poterat, innuebat fratribus, quantocyùs ſecedere. Stupebãt fratres, patrẽ ſic curſu & clamore feſtinantem, ſed cauſam penitùs ignorabant. Ille triumphale ſignũ Crucis à lõgè contra ferale monſtrum emittens, inimicum aufugere coëgit, & ſic ab inſtanti periculo ſeruos Dei liberauit. Vt autẽ ad fratres peruenit, cœperunt percontari, quid ſic exanimatus accurriſſet. Ille inquit: Parcat vobis, fratres, omnipotens Deus: Non videratis inimicũ ex aduerſo ſtantem, & præſentem arborẽ ignea ſecuri concidentem, vt abſciſſam ſuper vos impingeret, quatenùs de ruina ſeruorũ Dei, apud principẽ ſuum ſingularem palmam obtineret? Intuemini igitur in præſenti ſtipite cæſuræ lethiferum ſignum, quàm tenui diſcrimine, niſi Dei præueniſſet cuſtodia, omnes vos vnus penè interitus inuoluerat. Hinc fratres, circunciſi roboris monſtroſam ambuſtionem contuentes, ſtupore ſimul & timore confuſi, ſeipſos deſperabant, nec ſe viuere credunt, ſed ſomnium putant: Cernentes ingentem cæſuram ex ſe tetrum odorem emittere, velut igne ſulphureo peruſtam: poma verò, quæ pauloantè autumnali decore formoſa paruerant, à ſui decoris ſpecie in carboneam nigredinem conuerſa horruerant: quę ſi quis manu attrectâſſet, in cinerem mox intolerabili cum fœtore ſoluebantur. Clamant fratres, funeream arborem ërui debere, nè vltrà per eam fraus diabolica mortalibus valeat inſultare. At pater ſobrius: Licèt, inquit, pars aduerſa in ea artis ſuæ nequitiam attentare voluërit, ego potiùs hanc in memoriam noſtram & veſtram ſeruandam iudico, vſquequò vetuſtate conſumpta, aut ventorum impulſu victa ſuccumbat: vt ipſa nobis ſemper timorem incutiat, & cautos eſſe contra inſidias diaboli præmoneat.

Signo Crucis abigit dæmonem.

Cap.13. Cauẽda etiam minima peccata.

Vnum ſupereſt dignum memoratu, quod ad incutiẽdam cunctis formidinem valdè vtile eſt: nè vanæ ſecuritati dediti, dum in minimis peccare non timent, in magnis fiduTialiùs offendant. Sanè pater eximius pro cauſis monaſterij agendis, per quoddam ſabbatum occupatus tenebatur, adeò vt nec puncto temporis ab inſtãti negocio poſſet ſe eximere. Immemor ergò ſui, dum cæteri fratres ex conſuetudine nouitia agerent, ipſe ſub horã nonam tardiùs agebat. Accito itaq; tõſore, capillos capitis * forcipe iuſſit ſibi ęquari. Quod cùm ageretur, videt humanę ſalutis aduerſariũ, quàm promptus ſit ad nocendũ, quomodò de noſtris offenſionibus exultet. Et ecce diabolus intrà tenebroſum cellæ angulũ ſe continebat, nefandã cautionem in manibus tenẽs, & ſemper, vt attonſa coma deorſùm influebat, ipſe colligere, & in numerum capillaturam omnem redigere videbatur. Res tremenda, & ſolicitè penſanda. Vt ergò vir Dei viſu pererrante cellæ habitaculum cœpit attentiùs perluſtrare, inuiſam mox faciem recognouit, malignum artificem mox cum indignatione interrogauit, dicens: Quid tu animarum prædo hoc noſtri habitaculi diuerſorium inſidiaturus obſediſti? O nequiſſime, quod tibi pręmium theſaurizare cõfidis de ſeductione ſeruorum Dei, cui de propria nequitia conſtat æterna perditio, & de ſubuerſione iuſtorũ pœnalis creſcit cruciatus? Ad hæc verba viri Dei impurus miniſter reſpõdit: Quid tu velut rerum ignarus requiris? Si neſcis, meũ eſt officium, ſeruorũ Dei habitacula reuiſere, & offenſas ſingulorũ breuiario meo adnotare, & ſic principi noſtro referre, nè ad cõcilium ipſius reuertentẽ vacuũ, ſupplicijs durioribus

*forpice

Officiũ impuri dæmonis.

bus iubeat excruciari. Nam huius miniſterij ſors, mihi de te ſingularem hodiè palmam apud principem meũ obtinebit, dum te Dominicæ noctis feſtiuũ tempus illicito opere tranſgredi renuncio, qui te formã & ſpeculum religionis cæteris exhibere debueras, & gaudia feſtiua temerarius incuruas. O reum noſtro concilio Abbatem. O virũ noſtris legibus obnoxium. O paſtoris egregiũ exemplum, qui ſequaces ſuos in abruptũ offenſionis præcipitium ipſe ſignifer immergit. Nôrunt principes noſtri, quæ ſit noctis huius potentia, & monachi ſcire cõtemnunt. Nox hæc noſtrũ captiuauit imperiũ, & Chriſticolæ ipſius grãde reprobant ſacramẽtum.

Vi!e impotentis dæmonis procacem inſultatiouẽ.

Sed quid ego à noxiali opere quæro hominẽ auertere, vt expiato errore reparetur ad veniam? Immò minimè à tonſione, minimè, inquam, ceſſa : vt de numero capillorum, noſtræ cautionis abacus accumuletur. Hîc vir prudẽs, licèt fallacis, hoſtis tamen ſententiã haud aſpernatus ſuſtinuit, & mox opus imperfectum in mediũ remiſit. Dehinc nequitiæ miniſtro taliter reſpõdit: Iurè tibi cõtigit, latro nequiſſime, ꝙ dum ſeruos Dei culpis noxialibus irretire moliris, tibi potiùs pœnales cruciatus emercaris. Nam apud Dominum meũ Ieſum Chriſtum veniale eſt, quodcunq; ſimplici mente à ſuis cultoribus agitur : dum videlicet in cauſis ſibi dicatis occupati, tardiùs mũdandis corporibus curã impẽdimus. Igitur vndè tu palmã tibi paratam gloriaris, indè tibi pœnã prænuncio inferendam: quia quantumcunq; eſt genus hoc delinquendi, hîc hîc remitto nõ ſine damnoſa ſorte tui iudicij: quia mox vt confeſſus pœnitentiã egero, videbis fraudis tuæ chirographũ adeò elimatum, adeò eraſum, vt nec ferali mẽte recolligere poſſis, quod commiſi. Sed ego vſquequò impuriſſimũ monſtrum ſuſtineo?

Nota confeſſionis & pœnitentiæ vim.

Arrepto itaq; baculo & triũphali ſigno Crucis, vir Dei in hoſtẽ curſu cum verbis huiuſmodi inuehitur: Exi hinc immunde ſpiritus, & ad latebras tuas redi quãtocyùs, nec vltrà ſeruorũ Dei habitacula infeſtare præſumas. Mox hoſtis improbus, imperioſa verba nõ ferens, ſe è cella ꝓripuit, fœda poſt ſe veſtigia relinquẽs. Hinc vir Domini conuocatis fratribus rem ex ordine aperit, culpã fatetur, veniã poſcit. Ità omnibus in cõmune pro exceſſu patris Dominũ orantibus, mira res, tonſura nulla, nec capilli inciſio vlla cõparuit. Qua ex re indubitanter credimus, quia ſicut in capite viri Dei, tõſuræ ſignum nuſquàm cõparuit, ità iuxta verbum ipſius, de infideli charta character omnis euanuit.

Cap. 14.

Alio ſanè tempore fratres ad opus agendum ire neceſſaria cauſa monebat. Quibus nè hoſtis callidus inſidiaretur, pater venerabilis illos eueſtigiò ſubſequi deliberabat, & tanto ſtudioſiùs, quanto circa ſe & illos antiquum aduerſarium meminerat dimicâſſe. Aſſumptis itaque ſecum duobus fratribus, vſq; ad locum progreditur, ſeque ſocium laboris, non vt patrem, ſed vt cooperarium accinxit. Nec multò pòſt, dum paululùm laboris ſupereſſe videretur, ipſis itidèm duobus aſſumptis, ad quoddã diuerticulum oraturus ſeceſſit. Iubet eos interìm aliquantulùm ſubſiſtere, denuncians, nè propiùs accedant, néve myſticis ſecretis ſeſe intermiſceant. Ipſe longiuſculè procedit, & incertum, quid diuinum ſolus tractabat. Ipſi tamen, quid acturus foret, curioſiùs contemplabantur. Et facta hora, dum genua flectere inciperet, chirothecas, quas manibus geſtabat, poſt tergum reiecit. Mira res. Cùm orbita ſolaris tota ſub nube vmbroſa tegeretur, repentè ſe è nube radius erumpens, tanquàm ad obſequium miſſus, chirothecas excepit, & tandiù officioſus ſuſtinuit, quandiù vir ſanctus orationi incubuit.

Chirothecæ viri ſancti pendent in ſolis radio.

At fratres inſolita rei nouitate cõcuſſi, dum inter ſtuporem & admirationẽ hæſitarent, ecce tanto maius, quanto mortalibus inſuetum miraculum ſubſequitur. Nam mox vt ab humo exurgẽs, manus & oculos in ſublime erexit, deſupèr emiſſa lucis cũ mira circunſepſit coruſcatio, cuius fulgureus ignis ꝓcùl ſtantibus fratribus tantũ terrorẽ incuſſit, vt penè exanimati, in terram corruerent.

Lux mira eum cingit.

Lux hæc tunc vnius horæ ſpatio circumplexum virum iuſtum intrà ſe continebat, cùm præfati duo fratres nondùm exurgere à terra præſumentes, tamen recepta mente, intrà concauam lucis nubem quoddã ſubtile murmur auribus captabant, ſed colloquentiũ verba arcana diſcernere nequibãt perſonarũm : alternantes ſonos intelligebant, ſed verborũ ſenſum nequaquàm hauriebant.

Audiuntur voces.

Hæc alternatio ducta couſquè perſtitit, donèc globus ipſe igneus paulatim ſe in tenuem aërem immiſcens, hominem in apertũ emiſit. Hîc vir Dei ſemèl, bis & tertiò flexus, poſtquàm dulcia terræ oſcula arctiùs impreſſit, & ſe à loco lachrymis perfuſus amouit, inuenit, quas pauloantè abiecerat, chirothecas, radio ſubminiſtrante, pendentes in aëre. Quo ex facto gratias iterùm agens, eas ſuſcepit, fratribus hæc omnia eminùs intuentibus : quibus planè hæc ipſa occultare quærebat, ſed lucis author ſub tenebris ignorantiæ lucernam ſuam viſibus humanis noluit abſcondere.

Vult latere vir ſanctus, ſed non poteſt.

Siquidem fratres ad locum, quo eos antè ſubſiſtere iuſſerat, reuiſens, ex viſionis magnitudine ſtupẽtes ſimul & admirantes offendit. Et dum

cauſam illis patuiſſe intelligit, ad celandi argumentum conuerſus, illos ſummè obteſtatur, nè hoc in vita ſua ad publicum efferrent, exemplo ſummi magiſtri, qui transfigurationis ſuæ viſionem diſcipulis, nè propalarent, interdixit.

Matth. 17.

Cap. 15. Semper vidit dæmonem.

Nec illud ſilendum arbitror, quòd diabolus ſemper illi conſpicuus, circa eũ artis ſuæ nequitiam efficaciter operari nequibat. Inſultare quidem viro Dei multis argumentis laborabat, ſed tentationis ſuæ inania ſpicula confuſus reportabat. Erat planè viro Dei familiaris cõſuetudo, cùm fratres poſt labores diurnos corpora placido ſomno recrearent, vt paſtor ſolicitus ſupra gregem Dominicum vigilias inſomnes duceret, & clauſtra monaſterij & ſingula familiæ Dei habitacula pererrãdo muniret, geſtans ſecum crucem Dominicam, & aquam exorcizatam ad effugandas importuni hoſtis inſidias. Quadam itidèm nocte dũ luſtratis ſingulis, laſſos artus lectulo paululùm recreandos dediſſet, & remotis curis, placitam ſibi dare quietem expectaret, ſenſit per ſpiritum circa fratres diabolũ aliquid machinari. Fugiebat ab eo nimirùm ſomnus, & curis mordacibus magìs ac magìs incitabatur, nè puncto horæ in ſomnum oculi clauderentur. Stupet vir ſanctus, & viſu locũ omnem, quo fratres quieſcebant, à ſummo vſque deorsùm percurrebat: cùm interim versùs meridianam plagam oculos intendens, vidit viſu horribilis & deformis monſtri imaginem, intrà latebroſum angulum ſe comprimentem. Conſiderat ergò attentiùs, quid latro impius machinetur. Nihil ſanè fratribus metuebat, quòd pars aduerſa in eos aliquantulùm præualuiſſet, quos ipſe recenti nocte colluſtratos, ſignoque viuifico præmunitos, Domino commendârat. Luctabatur hoſtis improbus fratres quieſcentes adire, ſed velut mirabili machina repulſus, infra circum, quem ſancti viri pedes luſtrauerant, ſe intromittere nequibat. Sed dum ſibi ſublata nocendi argumẽta videt, cœpit eminùs torres iactare ambuſtos, vt ſaltem lucernam, quæ in medio triclinij ſeruis Dei lumen miniſtrabat, ſubruere, aut ſaltem extinguere poſſet. Quid plura? Tantas inſidias hoſtis vir ſanctus vltrà non ferens, arrepto ligno Dominico, in hoſtem curſu inuehitur, & de loco ad locum fugientem coarctabat. Cui cùm nec fugiendi pateret aditus, nec reſiſtendi facultas vlla daretur, conſpicatus eſt feneſtram, quam fortè prætergreſſus vir Domini, dum cætera muniret, ſignare haud meminit. Hanc, dum fugientem miles Chriſti calcatiùs inſequitur, coactus hoſtis vitream cratem comminuens tranſiliuit, & innocuas auras fœtore intolerabili commaculans, ad latebras notas effugit. Sono excitati quidam è fratribus, mirantur patrem talibus horis deambulantem, & anhelis pulſibus expirantem. Cauſam ergò ſignis interpretantibus ſe cupiunt edoceri. Quibus pater venerabilis notis itidèm ſignis reſponſum reddit, in craſtinum conuentum reſeruari.

Nota de Cruce & aqua benedicta.

Crux Domini premit diabolum.

Cap. 15.

Die verò craſtina fit ex more conuentus: poſtulant ſibi fratres exponi conflictũ nocturni certaminis. Quod dũ ſeriatìm illis pater ſanctus exponeret, cœperũt ſinguli animo contabeſcere, & tanquã præſentem hoſtem intuerentur, perturbari. Quos vt vidit pater egregius deiectis animis, cœpit eos cõſolatorio huiuſmodi ſermone releuare: Rem iſtam, filioli, quæ corda veſtra noua formidine ſauciauit, expedit vobis peruigili mente retinere, nè vana ſecuritate torpentes, hoſtis vos præoccupet improuiſus. Sed neque ex hoc deijci vos animo decet, ſi vobis aduerſarius permoleſtus eſt, ſcientes quia ſublimiora ſtudia diabolus ſubtilioribus infeſtare non deſinit inſidijs. Carnalibus nanq; & huius mundi amatoribus, quos in præſentis vitæ voluptuoſa latitudine ambulãtes comperit, quaſì parcendo blanditur: quia nimirùm de his ſecurus, ad ſpirituales ſe conuertit, & his acriùs inſtat more latronum, ad prædam feſtinantium: qui dum fugientem innocuam turbam inſequuntur, quoſcunq; curſu ſuperant, hos tranſilientes à tergò relinquũt: in eos verò, quos præ oculis conſpiciunt eminùs fugientes: in eos, inquam, ſtudio conſequendi vires totas effundunt, & impetu maiore proſequuntur. Veruntamẽ ſi reliquis captis, ex omni turba vnus euaſerit, ex hoc vno inter eos ſæpiùs magìs queruloſa fit recitatio, quàm ex vniuerſis captiuis exultatio. Hanc vos, fratres mei, præ oculis geſtare figuram præmoneo, nè veſtrorũ quemlibet ſcandalizet, ſi antiquus aduerſarius contra ſeruos Dei ſæuit inuidia acriori, dum carnales quoſque, quos iam ſuis mancipauit ditionibus, parcendo in delicijs fouet, nutrit atq; demulcet: quos reuerà vana ſecuritate torpentes, poſtmodùm æterno igne cruciandos reſeruat. Vos autẽ, qui contẽptum mundum ex toto abdicãtes, ad patriã feſtinatis, dum intrà mundi retia vos iterùm nequit implicare, infeſtis nõ deſinit oppugnare conflictibus. Ipſe à mũdi exordio genus humanũ inſectatus, pdere molitur: ſed tanto nũc inſtantiùs, quanto viciniùs mundi exitũ agnoſcit. Vos igitur nõ turbari, neq; diſſoluta mente deijci, fratres mei, cõuenit, ſi habitacula

Diabolus quibus magis infeſtus ſit.

Idem quib' blanditur.

noſtra

noſtra feralis miniſter inſidiando circunuenit: quia, vt teſtis eſt vox Apoſtolica, aduerſarius noſter diabolus tanquàm leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Erigite igitur animos, & virili mente contra hoſtem communem pugnate: nè languentibus dextris ad pugnam, inſultet vobis paratam ſe ademiſſe coronam. Inquantùm ſanè mihi mortali homini viſum eſt, hucuſquè vitæ præſentis ſtadium ſobriè & iuſtè viuendo, Deo authore, cucurriſtis: ſupereſt, vt curſus veſter felici conſummatione, id eſt, per quotidiana incrementa virtutum, optatum tendat ad brauium, nè militiæ diuinæ ſoluto propoſito, honeſtum principium turpis exitûs obſcuretur opprobrio. Nam rerum omnium conſummatio maiorem quęrit laborem. Et quidem nauis ipſa, quandò aduerſas aluei vndas contrario curſu ſuperat, ſi nautę laſſas ad modicum manus remiſerint, mox retroacto curſu, nauis deflui amnis, inuitis nautis, ſequitur vndam. Sed nec rarò contigiſſe videmus, vt toto libera currat nauis mari, etsì non ſemper à puppi ventorum ſpirent flamina, gubernator tamen velorum ſinus obliquat, & ſine refragio ſcinditur fretum. Sed vbì ad portum venitur, opportuna aurarum temperies neceſſaria eſt, & anguſto ingreſſus nauium coërcetur limite. Maior itaque periculi cura, vbì ſpes propinqua. Aedificantibus quoquè plana exordia ſunt fundamentorum, ſed ardua celſiorum opera faſtigiorum. Et plerunquè in ipſo claudendi operis fine, mercedis ſuæ munere defraudatur miſerandus faber, aut culminis lapſu obrutus, aut inſtabili deceptus veſtigio, vt ad inferiora décidat. De agricola quid dicam? Cui procinctus laborioſior meſſis, quàm ſegetis, & vindemiæ, quàm putationis: & adultis frugibus grauiora ſemper metuenda pericula. Nihil ergò nouum, ſi adhuc vos in ipſo portu conſummandi curſûs periculum manet, quibus per anguſtam viam iter agendum inſtat ad patriam, in quam Imperator ille fortiſſimus militem ſuum recipere neſcit, nisì victorem: non fugitiuum, ſed conſtantem: non deſidioſum, ſed probatum. Apud ipſum nemo coronatur, nisì qui legitimè certauerit. Colluctatio noſtra non eſt contra viſibiles hoſtes, ſed contra occultum aduerſarium: qui dum corpora quolibet immunditiæ næuo commaculat, lethali animã vulnere ab occulto ſauciat: & frequenter corpore intacto, mentem interiùs vitiorum vulnifico ſpiculo traijcit. Summa igitur vigilantia vnicuique noſtrûm obſeruandum eſt, vt quia quantùm nos mors vicina manet, penitùs ignoramus, omnes in commune conſcientias noſtras confeſſionis & pœnitẽtiæ antidoto expiemus, & Dominum, vt importunum hoſtem, qui habitationem noſtram circunuolat, à nobis auertat, exoremus, nè de huius Dominici gregis damno temerarius hoſtis inſultet. Hac venerandi patris exhortatione peracta, videres omnes ad lamenta ſeſe proſternere, in confeſſione flebili mentium occulta aperire, vigilijs corpora & arduis ieiunijs macerare.

1.Pet.5.

Danda ſemper opera, vt bona vita bono fine claudatur.

Deus fugitiuos ſiue apoſtatas nõ recipit.

2.Tim.2.

Confeſſione & pœnitentia conſcientię expiandæ.

Cap.17.

Multa ſunt huius viri & admiranda geſta, atque ad ædificationem poſterorũ vtilia: quæ, dum miſeræ vanitatis vitabat iactantiam, nè ad hominum notitiam peruenirẽt, perpetuo ſtuduit commendare ſilentio. Quæ autem vel fama referente, vel etiam virorum illuſtrium authore teſtimonio, ad nos vſque peruenêre, ne hæc quidem vniuerſa ſtylo comprændere poſſumus. Verùm vnum, vnum, inquam, ſtupendum quidem relatu, ſed memoria dignum refero, ex quo vir iſte ſanctiſſimus, quantus apud ſummum iudicem ſit, indubitanter agnoſci poteſt, vel ad obtinenda quæcunque popoſcerit, ſeu ad exterminanda quæcunque vitauerit. Quadam die intrà cellulam, in qua familiare contemplationis ſecretum agere conſueuerat, ſolitarius reſidebat, vbì hæc ipſa, quæ eum vrgebat ſine ceſſatione, cura ſuper grege Dominico, tunc quoquè animum ipſius cœpit vehementer agitare, quòd viribus exhauſtis veterana ætas ad regendam tantam Chriſti familiam, iam ſibi ſufficere non videbatur. Erat ſanè, ſicut textus vitæ beati Philiberti commemorat, qui in loco eodem præceſſerat, nongentorum monachorum. Quod ſanè nulli mirum videri poteſt. Nam patris huius egregia fama, & loci circunquaquè effuſa religio, de remotis terræ partibus homines velut apes ad mellea caſtra, cõuerſionis amore ad hunc vnum locum attraxerat. Dum ergò ſupra vires vnius hominis ſibi negocium ineſſe cõſiderat, hæret incertus animo, quam in partem pronior inclinare ſe debeat. Nam multi eum ea tempeſtate à labore deſiſtere, & tranquillam ſedem quietis ſuadebant eligere. Quod ille alto conſilio reſpuerat, dicens, illam boni operis victimam nequaquàm ante oculos interni iudicis placere, quam finis boni non approbat conſummatio: quod in lege caput & cauda offerri iuſſa, præfigurant. Alij autem intolerabilem multitudinem, in breuiorem ſummam redigi hortabantur. Et hoc quoquè vehementer deuitabat, clamans huiuſmodi

Nongenti monachi in cœnobio Gimeſienſi.

In operibus bonis perſiſtendum vſque ad finẽ.

Leuit.5.

huiuſmodi hortamentum de cælo nequaquàm inſpiratum, vt ſacræ familiæ numerus dirimendo minuatur, qui Angelici ordinis formam vel ipſa numeri ſimilitudine præ ſe ferre videbatur. Nam centenarius nouiès multiplicatus, quid aliud innuere videtur, niſì, vt ità dicam, illos ciuium ſupernorum nouem ordines, ad quorum ſocietatem ipſa numeri tetragona forma præſentem familiam inuitabat? Hac interna ſpeculatione animatus vir Domini, quanlibèt ſenio perfractus, aduersùm ſe ſemetipſum erigens, tanquàm coniurationem init, & de infirmitate virtutem, de imbecillitate conſtantiam exerit, nè ſacri collegij beata ſocietas, niſì Chriſto vocante, ſummè potentis numerum amittat. Nam & cùm aliquandò corporis incommodo tardaretur, paterni zelo amoris vincebat corporeæ moleſtiam paſſionis. In quo illud animaduertendum, quòd qui languentibus alijs potenter medelam præſtare conſueuerat, ſeipſum curare penitùs refugebat: quia dum flagella Dei libens amplectebatur, gaudebat vberiùs de verbere Dei humiliari, quàm de virtutum potentia gloriari. O noſtra in hac parte infelicitas, quibus ſi magnum aliquid egiſſe contigerit, mox ad populares aures & publicas ſtationes efferri gratulamur, nihil tunc, quod egimus, arbitrantes, niſi à vulgi opinione nobis Apoſtolici meriti nomen acquiramus, illud cæcis oculis malè intuentes, quòd ſigna & prodigia etiam peccatores in nomine Domini facere videntur. Sed nos ad propoſitum redeamus.

Non vult vt minuatur monachorū numer' vir ſanctus.

Cap. 18.

Porrò vir Domini cùm per ſpiritum intellexiſſet vitæ ſibi terminum imminere, timens nè grex Dominicus poſt mortem ſuam rursùs mundi illecebris irretiretur, petiuit à Domino, vt hos corporeo vinculo abſolutos in pace ſuſciperet, aut ſi pro ouibus ſuis inter mundana diſcrimina aliquantulùm eum laborare iuberet, ipſa quauis conſilij ſui prouida diſpenſatione, tanti oneris ſarcinam alleuiaret. Nec multò pòſt, ſole occidente, dies clauditur: illi ad reficienda ſomno corpora, in dormitorium ſe contulerunt. Quos pater venerabilis poſtquàm omnes conſignâſſet, & ipſe delectabili ſibi ſtratu cilicino accubuiſſet, rursùs curæ prioris ſtimulantes aculeos abijcere à ſe nequibat, donèc diuinæ pſalmodiæ curſu arrepto, curas mordaces tali ventilabro abigere à ſe videbatur: cùm inter agendum oculos ad meridianam plagam intendēs, vidit angelum miro adſpectu & habitu coruſcantem, virgam manu geſtantem: alterum verò ex aduerſo ſtātem teterrimum, qui flammantibus oculis igneas emittebat ſcintillas, aliâs ſanè monſtrum horribile & deforme, quale ad puniendas animas reorum figmenta poëtica depingunt. Cui prior ille: Quid tu, inquit, immunda bellua ſeruorum Dei habitacula inſidiatus ſubintrâſti? Nunquid tuum eſſe aliquid hîc arbitratus aduenisti? Quid tibi & familiæ Dei? Nulla tibi licentia ad percutiendum datur hîc aut poteſtas. Ille econtrà, Si, inquit, annales veteres & modernos inſpicis, quæ fuit ab initio gens vlla ſortis noſtræ ditione adeò libera, vt in ea licenter nobis operandi poteſtas vlla, deeſſet? Nam primi terrigenę, quid fraus noſtra valeret, experti ſunt. Sed vt plura ſileam, nunquid non gens Hebręa denos ſeptiès annos captiuitatis deplorās, noſtræ dominationis ſenſit iniuriam? Enimuerò quis fuit dux, & totius feralis conſilij architectus, quandò in atrio Caiphæ mors Chriſti tractabatur: quis fuit, inquam, niſi ego? In his tam ſublimibus cauſis, quod meū erat licuiſſe, non defuit: & nunc à loco iſto & familia, nè aliquid mihi liceat, eijciar? Non igitur ſanè hinc taliter abſcedam, vt non quouis modo imminentem transmigrationem ſtudeam perturbare. Ad hæc ſanctus Dei Angelus dixit: Quid tu nequiſſime Chriſtum hîc nominare præſumis? aut quid tu nefarium conſilium in mortem ipſius concitâſſe gloriaris? Nam mors Chriſti tibi ademit mundi imperium. Mors Chriſti, vita eſt credentium, ſed tibi & principi tuo æternale ſupplicium. Quòd verò in primis terrigenis nocendi accepiſti potentiam, inobedientia promeruit: qui conceſſa arbitrij libertate dum malè abuſi ſunt, extorres à paradiſi delicijs, & immortalitatis gloria nudati, indigebant Chriſti morte reparari. Tu in hac parte nihil tuū inuenies hîc, in quo fraudis tuæ nequitiam exercere tibi liceat: quia in iſtis obedientia, in iſtis humilitas, in his charitas regnat: quæ talia, merentur vitæ præmium, non exilium. Quòd autem de Hebræorum captiuitate ſuſuras, in illis præuaricatio meruit exterminationem, exterminatio captiuitatem, captiuitas confuſionem. In his verò quia non præuaricatio, ſed legis Chriſti obſeruantia: non offenſio, ſed obedientia: non inuidia, ſed charitas regnat: idcircò transmigratio, qua vocantur ad præmia, non erit illis ad confuſionem, ſed ad remunerationem: non ad Babylonem, ſed ad Hieruſalem cæleſtem: non ſub Chaldæorum rege, ſed ſub cælorū dominatore. Ad hæc inſidiator malignus ait: Ergò hinc ego inanis

Viſio S. Aichadri.

Gen. 3.

Iohan. 18.

Libertas arbitrij.

In monaſterio eius obedientia, humilitas, & charitas regnabant.

inanis abibo? Reſpondit Angelus, dicens: Non ſic abiturus es. Habebis hîc miniſterium, illis quidem fructuoſum, ſed non tibi proficuum: illis ad expiationem, ſed tibi ad confuſionem. Ad hæc ille: Nunquid ego his aut vllis Chriſticolis debitor ſum ad ſalutem? At ille: In hoc, inquit, iſtis debitor es, quia ſi quid in eis eſt, quod reſecari debeat, horrore viſionis tuæ purgabitur. Ille econtrà: Abeam, inquit, hinc inanis potiùs & deceptus, quàm ex viſione meî medicinale antidotū illis terror infundat. Hæc inter ſe illis altercantibus, verba ſingula vir Domini captans, terrore ſimul & gaudio concutiebatur. Cui propiùs Angelus Domini aſſiſtens, ait: Tu frater de his, quæ audîſti & vidiſti, nè terrearis: ſed potiùs cōſtans eſto, & viriliter age quod cœpiſti: quia exaudita eſt deprecatio tua. Nam in proximo eſt horum fratrum vocatio: ſed & nomina eorum ſcripta ſunt in ordine eorum, qui ſequuntur agnum. Tu ergò primo diluculo conuocatis ad te omnibus edicito, vt internas mentium conſcientias per confeſſionem funditùs exhauriant, & quantum ſupereſt diei, pœnitentiæ ſe arctiùs ſubmittant: dehinc ſumpto corporis & ſanguinis Dominici viatico, ſolicitè vocationis horam expectent, parati ad cœnam agni venire. *Conſciētias per cōfeſſionem funditùs exhaurire iubētur ab Angelo fratres.*

Hinc vir Dei: Qui ſunt hi, inquit, & quanti ex familia, qui vocantur? Et Angelus: Media pars horum, inquit, iam ad hanc expeditionem aſſcripta eſt, & hi ex nomine, quos hac virga deſignari mox conſiderabis. Tu diligenter animaduerte, & hos nominatim iube mox eſſe paratos. Hinc vir Domini: Si, inquit, iſti vocantur ad regnum, quid non exeo cum illis? Cur pater filijs conſocius non procedit? Ego igitur ſenex, & viribus exhauſtis impotens, quouſquè ad laborem & ærumnoſam vitam poſt hos reſeruor? O ſi me ex luteo corpore iſto diſſolui expediat, & eſſe cum Chriſto. O ſi me cum his fratribus meis exire, & ad beatas ſedes patriæ cæleſtis venire donetur. Ad hæc illi Angelus: Venies quidem, venies, ſed non modò: Venies, ſed non iniuſſus, & niſi vocatus. Supereſt tibi adhuc in vinea Domini laborare aliquantulùm, & lucrari Deo animas, quæ nondùm ſe ſatis ad cultum diuinitatis applicuerunt. Quas cùm perfectè elimatas ad Chriſti horrea emiſeris, tu quoquè cum multiplici fructu in ſenectute bona plenus dierum migrabis ad Dominum. Et quæ putas tūc erit tibi lætitia, cùm videris tibi obuiàm venire cum pſalmis hos ipſos, quos antè præmiſeris? Ibì erit tibi & illis communis de alterutra beatitudine lętitia. Tu ergò nè moleſtè feras, ſi his ad prę-mia euntibus, tu interìm ad laborem reſeruaris. Nec tibi labor ingratus eſſe debet, cui præmia maiora ſuccedunt: maximè cùm alter nec coronam tuam ſubripiet, nec tibi tua præmia decreſcent: quinpotiùs vbì ſinguli horum propriam mercedem laborum accipient, tu cum ſingulis, & præter ſingulos remuneraberis. Hi enim ſunt fructus certaminis tui, hi manipuli, quos mittis ad aream Chriſti. *Cap. 19.* *Phil. 1.* *Cupit diſſolui vir ſanct⁹ & eſſe cum Chriſto.* *1. Cor. 3.*

Ecce quæ dicta ſunt tibi, memoriter tene, & quæ nunc ago, diligenter intuere. Nam quos tactu virgæ huius attigero, hi ſunt, qui vocantur à Domino. Quos verò pertranſiens intactos relinquo, hi reſeruantur ad tempus vocationis ſuæ. Hæc fatus, fratres placidæ quietis ſomno affectos aggreditur, & coràm deambulans, alios tangebat, alios præteriens reſeruabat. Quæ omnia vir Domini ſolicitè intuitus, horum, qui vocabantur, nomina memoriter in pectore recondebat. Vt autē deambulatione expleta Angelum ſanctum vir ſanctus abire æſtimauit, clamabat ad eum, dicens: Si nos hinc abiturus ità relinquis domine, quem familiæ tuæ cuſtodem in his relinquis, aut quod ad officium exterminatorem hunc nobis reſidere maluiſti? Cui Angelus: Ne verearis, inquit, à facie eius: nulla ei in hac Chriſti familia ad nocendum data eſt poteſtas, præter quòd animabus è corpore exituris viſio illius expiabilem terrorem incutiet, vt ſi in eis aliquid eſt, quod reſecari debeat, vel horrendæ illius viſionis terrore expietur. Sed neque ego locum iſtum ex die, qua fundandi ſumpſit exordium, deſerui, nec deſero. Ad hæc dicta continuò diſparuit. Ille autem, qui procùl ſpectabat, ſpiritus horribilis, vt vidit ſibi ſublatam nocendi potentiam, triſtis ab eo abſceſſit & confuſus. At noctem illam vir Domini totam inſomnem ducens, prima luce fratres in auditorium collegit. Quibus circunſedentibus, & de incerta cauſa quærentibus, pater affabilis cœpit ab eis ſciſcitari, ſi quid nocte illa vidiſſent vel audîſſent. Cui reſpondentes alij, dicebant vidiſſe ſe tanquàm Paſchali feſto procedere ad eccleſiam, ineſtimabilis altitudinis arce fundatam, gemmarum multicoloria varietatè pulchrè diſtinctam. Alij referebant audîſſe fratres ad cœnam magni principis inuitatos, cum quibus & ipſi procedere optabant: ſed is, qui illos vocauerat, dicebat iſtis, nè ad præſentem cœnam exirę deberent iniuſſi: deberent potiùs modicum tempus ſuſtinere, *Cap. 20.* *Dæmonis horrēdi aſpectus purgat animas fratrū morientium.* *Viſiones fratrum.*

ſuſtinere, donèc militiæ ſuæ curſu peracto, & ipſi ex nomine vocarentur.

Cap. 21. Vir ſanctus exponit viſiones fratrum.

Hinc vir Domini paulò ſilentium tenens intrà ſe, tandèm altè ſuſpirans, ait: Non ſunt hæc, fratres mei, vana ſomnia, neç illuſio phantaſtica: ſed ſunt certi myſterij documenta, quæ vobis nouæ tranſmigrationis proprietatem propediem prænunciant affuturam: vobis, inquam, quos de ærumnis huius ſeculi ad ſupernam Hieruſalem Paſchali tranſitu prædocent euehendos, vt ad cœnam illius magni principis & æternum conuiuium cum electis ſuis diſcumbere, & donis cæleſtibus vberiùs perfrui valeatis. Nè autem vos ſuper hoc myſterio ſuſpēſos teneam, qui Paſchalis lætitiæ feſtum acturi, ad montem procedere videbantur, hi ſunt, quos præparari diuina vocatio iubet, vt de ergaſtulo carnis emigrantes, in ſuperna cæli arce lætum Paſcha cum ciuibus cæleſtis Hieruſalem concelebrent. Qui autem ex vobis reſidere ad tempus iuſſi ſunt, nè ad inſtantem cœnam ire debeant, hi ſunt, quos adhuc in hoc mortali corpore retineri iubet, donèc carnis tentamina pleniùs euincant, & contemplationis arcem compræhendant: & tandèm ſuperatis hoſtibus, ad palmam cæli emigrabunt victorioſi. Quarè agitè, fratres mei, & filij chariſſimi: vtcunquè pigra inertia hucuſque veſtrî immemores & ſomnolentos vos effeciſſet, nunc tamen hora eſt iam vos de ſomno ſurgere, & inſtantem vocationis veſtræ exitum ſubſidijs auxiliaribus præmunire, nè quid in vobis pars aduerſa inueniat, quo curſum veſtrum præpedire, aut à beatæ regionis ſede vos valeat auertere. Proindè acceleranda vobis ſunt medicinalis pœnitentiæ remedia, & tanto inſtantiùs in lachrymis & confeſſione quærenda, quāto inducijs præfinitis nulla ſuperſedet ſpes reſidua. Præoccupemus igitur faciem, quam offendimus, iudicis magni, vt ſicut Niniuitarum veteres offenſas triduana lamenta expiârunt, ità continuatis triduò ieiunijs errata noſtra expiantes, noſipſos Domino in cinere & cilicio mactare feſtinemus: quatenùs animas ab omni corruptionis labe emūdatas illi reddere valeamus. Iam fratres aliquantulùm turbati, (necdùm enim illis vir Dei viſionem expoſuerat) cœpêre ſciſcitari ab eo, quid hæ induciæ, quid portenderet totiès repetita vocatio. Quibus ille, nè vltrà manerent incerti, ex ordine cuncta, quæ viderat, exponit. Tum verò videres homines, tanquàm alto vulnere ſauciatos, in planctum erumpere cum luctuoſa huiuſmodi querimonia: Quid audimus, dominator Domine, quid audimus? Hæccine nobis inſtat inaudita calamitas? Siccine nos rapit mors repentina? O rerum ſumme Deus, nunquid tuo ſic iudicio præfinitum eſſe conſtat, vt ex vna familia tot repentè funera efferantur, & mater Eccleſia tot filijs orbata remaneat? Enimuerò ſi eſt hæc ira furoris, quæ ſcelerum noſtrorum exigat vindictam, aut certè magnæ pietatis gratia, quæ nos de ærumnis vitæ mortàlis ad requiem transferri iubeat: nos quid ſumus, Domine, qui te in cauſam vocare debeamus, aut quarè hoc facias, quærere habeamus? Sit, ſit potiùs, Domine, libera tibi in omnibus, quæ agis, potentia: & ſi leniri non poteſt de nobis præfinita iudicij cenſura, non nobis, Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam. Sit nobis fas vel ſub ipſa mortis expectatione optare à te celerem peccatorum indulgentiam, qui potens es ſub hora multi temporis reparare negligentiam, dum nimirùm pœnitētia apud te non tempore annorum penſatur aut menſium, ſed profunditate luctûs & lachrymarum.

Rom. 13. — Hortatur fratres, vt ad mortem ſe digne præparent. — Ionæ 3. — Luctuoſa fratrū querimonia. — Pſal. 113.

Cap. 22. Fratres egregiè ſe præparant ad mortē ipſis imminentē.

His dictis, quis, obſecro, tam ſaxeum pectus haberet, qui ſe à fletu & lachrymis continere potuiſſet, cùm videret ſamulos Chriſti in terram proſternere corpora nuda, virgis cædere, pugnis conſcia pectora tundere, culpas voce lachrymabili damnare? Nec minùs erat videre proprios lectos, nè quid furtiuum inter paleas lateat, penitùs euertere, tanto adeò ſtudio, vt ſi pilus cilicinus inueniatur, mox coram fratribus in medium proferatur. Sed neque hoc ſibi impunitū tranſire optabat is, qui attulerat. Sic ſancta illa Chriſti familia vniuerſa in luctu & amaritudine perſiſtens, ſuperuenturum diem expectabat. Flebant iſti, quòd fratres chariſſimos amittebant: illi, quòd ab iſtis ſeparabantur: & tamen dolendi affectus iſtis & illis æqualis eſſe non poterat, dum illi vocantur ad præmia, iſti ad laborioſam militiam retinentur. Sed quis dicere ſufficiat, quantæ ſe pœnitentiæ aſperitate aliâs affecerint, cùm totum illud triduum, atque etiam quartum expectati ſui obitûs diem abſque vllo corporeo alimento tranſegerint? Etenim cui poterat delectare ciborum refocillatio vlla, vbi ad protelandum vitam cibi comeſtio nulla ſuppetebat? Et iam quarti diei aurora illuxerat, & fratres vniuerſi in monaſterium conueniunt, diuini ſacramenti percepturi viaticum. Qui vt Miſſam Dominicā & ſacra myſteria expleuerunt, à beatiſſimo patre

Quatriduana ſe inedia afficiunt.

ſuo

ſuo abſolutionis ſacræ pignus extremum acceperunt. Dehinc ſacramentis cęleſtibus cõmunicati pacem ſibi oſculantes dederunt, ſicq; in capitulare ſeſſoriũ ſe, ſubſequente patre contulerunt. Ibi ſe ſuasque animas ſibi inuicèm cõmendauerunt. Cùm nihil ſupereſſet, nisì horã vocationis expectare, vir ſanctus ſingulis adhibuit cuſtodes, qui obeuntes attentiùs obſeruarent, & exitum eorũ diuinis pſalmodijs præmunirent. O dignum memoria ſpectaculum. Etenim ante ipſum animæ exitum videres facies ſingulorum indicibili claritatis ſpecie clareſcere, vt nulli dubitandum foret, in eis iam futurę reſurrectionis gloriam de mutatę carnis ſpecie demonſtrari. Iam hora diei tertia inclaruerat, & eccè pars vna, tanquàm ſomno quietis reſoluta, dulci quieuit in pace. Hora autem ſexta, pars altera manibus in cælum erectis, ſeipſam Domino commendauit. Simili modo hora diei nona pars tertia expirans, obdormiuit in Domino. Veſpere autem facto, ſubſequenter pars, quæ reſidua erat, facta oratione, ſpiritum reddidit. Nos ſanè felicis huius tranſitûs horas non ab re enumerare iure putabit, qui hos, de quibus loquimur, corporis Chriſti verè membra eſſe crediderit, qui caput ſuum ſequentes, hora, qua Chriſtus ad paſſionem ductus eſt, & qua Crucis ſuſtinuit patibulum, & qua etiam ſpiritum emiſit, immò qua ſanctum corpus eius ſepulcro tumulatum eſt, ipſi quoquè terræ corpora, beatas Chriſto animas reddiderunt. Nec illud quæri opùs eſt, quantam obſeruantiam circa exequias defunctorum hi, qui remanſerant, exhibuerunt. Inſtauratur per octonos dies celeberrimo cultu ſepultura ſanctorum. O felix locus, ô tellus, ô ager precioſus, tot beatorum corporum theſauro ditiſſimus. Neſcit appreciare humanum genus, quanta in te virtus, quàm ſalutaria mentis & corporis medicamenta in te lateant, ſi fides exigat.

Nota rem miram.

Moriuntur fratres multi valde feliciter vno die.

Cap. 13.

Expletis autem ſacræ ſepulturæ diebus, ſuggeſtum eſt beato Aichadro de quibuſdam fratribus, qui ſe inconſolabili dolore afficiebant, quòd defunctis ſuperuixiſſent. Quorum alij morbo, alij ſenio affecti, ingratam vitam ſuſpirantes, dicebant ſe longè eſſe à memoria Dei: alij à primæua ætate Chriſti militiam aſſumpſiſſe, & nec inter extremos conſortes mercedem recepiſſe: alij longa carnis tentamina toleràſſe, carnem in vigilijs & ieiunijs prolixis maceràſſe, & tanto ſe tempore à regno differri condolebant. Quæ cùm pater venerabilis audîſſet, iubet fratres coram ſe adduci, & moderata eos increpatione coërcuit in hunc modum: Stulta, inquit, hæc eſt, fratres, quam de vobis audio, querimonia, & vereor, nè, dum vobis conſulere quæritis, Deo contraire inueniamini: & vndè ad præmia feſtinatis, indè à præmijs longè efficiamini: quasì & nos quoquè, ſi eſſet ratio, non idem optaremus. Quis enim animam ſuam nolit ex iſto corpore mortis ſi liceat, abſolui? Sed non licet abſoluere nisì ei, qui ligauit. Naturæ vinculo anima coniuncta eſt corpori. Sed quis author naturæ, nisì omnipotens Deus? Et quis hoc animæ & corporis noſtri Deo complacitum contubernium interrumpere aut diſſociare audeat? Non quia voſipſi propria manu vobis mortem inferre velitis, ſed quia vnũ quodammodò eſſe videtur, & vitæ finem optare, & mortem ſibi accelerare. Sed quis à domino ſuo depoſitum ſibi ob cuſtodiam theſaurum, antequàm repoſcatur, eijciat? Nónne is graui pulsàſſe iniuria dominum ſuum condemnabitur? Dei poſſeſſio ſumus, Deo ſeruitium debemus: quasì ſerui expectemus imperium: quasì fideles depoſitum cuſtodiamus. Non recuſemus vitæ iſtius munus, quod dedit nobis: non refugiamus donum cæleſte. Ab ipſo accepimus, quod ſumus: ipſius quoquè debet eſſe, vt quàm diù velit, ſimus. Vtrunque enim ingrati eſt, & citiùs diſcedere, quàm velit: & diutiùs viuere velle, quàm velit ipſe, qui vitam donauit. Reuerà qui animas corporibus infudit, non erit piger, non erit ad repetendum immemor, cùm repetere depoſitum ei placuerit. Nunquid antè feſtinauit Abraham, quàm audiret, Exi de terra tua, & de cognatione tua? Nunquid antè aſcendit Moyſes, quàm diceretur ei: Aſcende in montem Abarim? Sed aſcende, dictum eſt: & aſcendit, & mortuus eſt quasì bonus ſeruus, qui expectauerat Domini ſui præceptum. Enimuerò quid intereſt, vnumquenque noſtrûm ſibi manus inferre, aut vitam ingratam velle ſuperuentu mortis abrumpere? Deus omnipotens theſaurum, vt dixi, nobis optimum dedit, atque incluſum in hoc vaſe fictili & conſignatum commiſit nobis cuſtodiendũ, quoàd ipſi placeat repoſcere. Nónne vtrunque crimen eſt, & reijcere depoſitum, non repoſcente eo, qui dedit, vel repoſcenti negare? Si hominis depoſitum abijcere, infamiæ eſt: quanto magìs, reijcere depoſitum Dei? Sed querelarum ſatìs ſit. Audio quoſdam noſtrûm, fratres aſſumptos nimìs ægrè tuliſſe. quibus & ego dico, infantilem hanc eſſe moleſtiam. Non enim amiſiſtis fratres, ſed

S. Aichadrus reprehendit eos, qui ſe dolent non vnà cũ alijs euocatos.

Quàm ſit ingratu Deo, priùs velle mori, vel tardiùs, quàm ipſe Deus vult.

Gen. 12.

Num. 27.

Aa præ-

Sancti ſunt noſtri apud Deũ interceſſores. præmiſiſtis interceſſores. Diuitibus ſeculi mos eſt, quandò in hoſtem mouent, aut ad curiam Regis proceſſuri ſunt, ante ſe viros induſtrios præmittere, qui hoſpitales caſas, & cæteros, qui ſunt neceſſarij, apparatus ſtrenuè procurare feſtinent. Itá & vobis quandoquè egreſſuris, gratum vobis eſſe debet, tales viros à ſeculo vos præmiſiſſe, qui interim & apud ſummum principem vobis ſint placidi oratores, &, in quibus vos ſuſcipiant poſtmodùm, ſidereas præparent manſiones. Neque enim æmulos veſtros emiſiſtis, qui vſurpent præmia veſtra, ſed qui ampliora efficient beneficia veſtra. Nolite ergò indignari, quòd iuniores vos præceſſerunt: ſed inſtanter elaborate, vt vel
Luc.23. ſerò cum iunioribus aſſumi in regno mereamini, ſcientes quia ante patres antiquos paradiſum latro introiuit.

Cap.24. Poſtquàm his verbis fraterna pectora à concepto dolore compeſcuit, ipſe mox de
Permulti ſibi minùs cõſulunt quàm alijs. ſe ſibi documentum exhibuit. Permultorum eſt genus hominum, qui minùs ſibi ad conſulendum prouidi ſunt, quàm alijs, & aliorum cauſam longè meliùs tractare nôrunt, quàm ſuam. At hic vir ſanctus, poſtquàm fratres ad ſoluenda defunctis officia à ſe emiſit, ipſe ad oratorium familiare ſeceſſit. Ibì de ſic inaudito caſu fratrum multæ & variæ cogitationes mentem commouêre, cùm ſibi ad memoriam redit illa dudùm expetita oratio, quam pro fratribus ipſis tantoperè profuderat: ſuper quibus petierat, vt aut de hac vita ærumnoſa ad regnum eos Deus propediẽm ſuſciperet, aut
Valdè ſe corà Deo accuſat vir ſanctus. quoquo modo tanti oneris ſibi ſarcinam alleuiaret. Tum verò audires hominem ſe reum vniuerſorum clamare, ſe ſolum fraternæ cladis & omnium interitûs authorem eſſe, hominem peſtiferum, hominem morte dignum: non qui criminoſorum aliorum ſimili morte plectendus ſit, ſed qui tantos filios Dei ſcelerata prece vitali luce priuauerit. Me miſerum, inquit, vt quid contigit primę habitationis pauperem locum deſeruiſſe, vt ditioris cœnobij ſublimem thronum appeterem: quem dum nec ſenſu regere nôſſem, nec ad regendum melioribus locum præberem, is ego, qui ſubditis iter eſſe debuiſſem ad ſalutem, is, inquam, author extiti & dux ad mortem. Sed niſi ex verbis tuis, quiſquis es, Angele Dei, aſſumptos in gloriam nôſſem, optare mihi iurè
Rom.9. poteram, vt pro innocente familia ego anathema fierem. In hoc ſaltem tu mihi conſcius eris, quòd non, vt interitum eorum optarem, hæc mihi inerat cauſa orationis: ſed nè ſublato paſtore, grex deſtitutus, rursùs cœnoſa mundi voragine irretiretur, o-
Angelus eũ conſolatur. ptaui eos meliùs in patriam æternæ manſionis aſſumi. Cùm ergò tanta mẽtis amaritudine ſeſe vir ſanctus accuſaret, eccè Angelus Domini adſtitit illi, dicens: Quid eſt, famule Dei, quòd ſic in luctu & mentis amaritudine teipſum cruciare voluiſti? Si
Gen.22. Abraham vnicum filium ſuum Domino negare noluit, tu quis es, qui Deo ſeruos repetenti reddere nolles? An tu iudicium Dei immutare tentabis, vt cùm ille vellet
Exod.5 7. 8.&c. milites ſuos ad coronam vocare, tu ei reſiſteres, & velut ille quondàm Pharao, aduerſus eum veſano militares furore? Sed eſto, animas eorum à te requirendas arbitraris, pro eo quòd inconſiderata petitione, dum lapſum eorum metuebas, eos de mundo tolli præoptâſti. Verùm ſuper hac re non te habes cruciare. Non enim fuit zelus odij, ſed paterni inſigne amoris. Nam etsì tibi hoc, qualecunque eſt, imputandum metuis, lętandum tibi potiùs eſt, quòd illi aſſumpti in gloriam, cum Deo viuunt, & tu importabili oneris faſce leuatus, hos qui reſidui ſunt, expeditiùs regere & obſeruare valebis. Nam nè ſuper his ambigua te confundat opinio, non erit ingratum Deo, ſi & hos, qui adhuc ſuperſunt, ex hac laborioſa vita aſſumi in patriam popoſceris. Veruntamen de eorum aſſumptione, Dei voluntatem habes expectare, quoàd ipſi placeat, & quo ordine iubeat hos de mundo tranſire, & cum fratribus ſuis in re-
Indicatur ei ab Angelo obitus S. Philiberti. gno quiſcere. Tu verò quoniam felici conſummatione militiæ ſacræ curſum peregiſti, quod ſupereſt vitæ, dignis operibus & exemplis ſalutaribus impende, ſciens quia in proximo eſt tempus vocationis & remunerationis tuæ. Et hoc tibi ſignum: Hodiè nóueris tibi ſuperuenire nuncium de obitu fratris & coabbatis tui Philiberti, quem Dominus rebus humanis exemptum, felici tranſitu de hoc mundo vocauit in regnum.

Cap.25. Ad hæc verba Angeli vir Domini Aichadrus, licèt chariſſimi viri obitu turbatus, tamen de gloria ipſius exhilaratus, ait: Gratias tibi ago, Domine Ieſu Chriſte, qui me ſeruum tuum per Angelum tuum conſolari dignatus es, vt quem mœror & triſtitia de occaſu famulorum tuorum affecerat, audita eorum gloria, releuaret: inſupèr & glorioſo tranſitu patris Philiberti ſupernus nuncius noua me exultatione recrearet. Poſtquàm verò inſtantem diem vocationis meæ mihi innoteſcere voluiſti, hunc precor,

cor,hunc obſecro Deus meus quantocyùs accelera,& debilem ſenem corporis huius vinculis abſolue,cui nihil eſt in terra,niſi te deſiderare, te concupiſcere, qui ſolus es vita mea,gloria mea,deſiderium meum, ſalus & beatitudo mea. Hos ergò quibus me ſeruum tuum præeſſe voluiſti,tuæ,paſtor bone,cuſtodiæ commendo : tu eos Domine ab immundis ſpiritibus,& ab omni turbinis inquietudine defende, nè pars aduerſa nequitiæ ſuæ fraudem aliquam in eis exercere præualeat. Ità fatus, fratres ad ſe conuocari iuſſit,quos paterna exhortatione allocutus,ait: Aduertite,fratres,quæ dico. Tranſiturus ex hoc mundo ad patrem Dominus,dum electos ſibi alumnos præceptis euangelicis informaret:Hęc inquit,mando vobis,vt diligatis inuicèm,ſicut dilexi vos. Iohan.13. Et iterùm : In hoc cognoſcent omnes,quia mei eſtis diſcipuli,ſi dilectione m habueritis adinuicèm. Ibidem. Ego igitur,non Dominus,ſed ſeruus ſeruorum eius,antequàm ſeparer à vobis, exemplo cæleſtis magiſtri noſtri hanc vobis ſemper habendam, hanc firmiter tenendam præ omnibus dilectionem inſtituo. Dehinc vos præmunitos eſſe præmoneo,vt quia humani generis aduerſarius locum iſtum, vt ipſi experimento didiciſtis, incurſare non deſiſtit, vos contra nequitiæ ipſius machinamenta ſummam appræhendite vigilantiam,per quam multiformes ipſius dolos vitare poſſitis. In hoc verſutiæ ipſius conſideranda ſunt veſtigia,vt quem vitiorum oblectamine non poteſt ſubiugare,hunc falſa virtutum ſpecie decipere contendat. Ad huius refellendas igitur inſidias appræhendenda eſt vobis illa,qua electos ſuos Dominus armauerat, ſerpentina prudentia : Matth.10. vt dum vobis iactantiæ pedem iniecerit, intrà voſmetipſos cogitate,quia ſuperbia de cælo angelos,& homines de paradiſo deiecit. Si vobis inuidiæ virus aut odij infundere tentauerit,mementote quia inuidia diaboli humano generi mortem infudit. Si vos ad iram prouocauerit, audite patrem veſtrum dicentem : In Luc.21. patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras. Si quem veſtrûm de peccato in deſperationis foueam mergere tentauerit, conſideret quàm multos per pœnitentiam & emendationem Dominus à perditione liberauerit, dicens : Nolo mortem peccatoris,ſed vt conuertatur & viuat. Ezech.18. Ipſe eſt enim qui per prophetam ait : In quacunque die conuerſus peccator ingemuerit,ſaluus erit. Si vobis cupiditatis aut auaritiæ vitium obiecerit, memores eſtote illius in euangelio diuitis, & quæ ſit illi in inferno Luc.16. cauſa ſupplicij. Si ventris ingluuiem promouerit,audite Euangelij diuinum mandatum : Attendite, nè grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate. Luc.21. Contra verboſitatem tenere * Apoſtoli verbum, dicentis, Quia in multiloquio peccatum non deerit. Matth.6. Prou.10. Si fornicationis aut alicuius luxuriæ immunditia vos polluere tentauerit, audite ſcripturam dicentem,quia neque fornicarij regnum Dei poſſidebunt. 1.Cor.6. Tali itaque armatura Dei aſſueſcite contra vitiorum acies bellare,ſcientes quia non coronabitur, 2.Tim.2. niſi qui legitimè certauerit. Hæc,filij mei chariſſimi,hæc obſecro peruigili mente retinete,ſcientes quòd haud longo me tempore vobiſcum habebitis. Eccè vos mihi teſtes eſtis,qualiter ab adoleſcentia mea inter vos conuerſatus ſum. Si qua vos in re aut verbo,aut prauæ vitæ exemplo offendi,ignoſcite mihi. Tali diuini verbi exhortatione fratres per ſeptem dies præmuniens,ædificare non deſtitit. Septimo verò die acutis febrium pulſibus ſine intermiſſione cœpit vrgeri,atque ità circunſtantibus fratribus ait : Iam non vos vltrà longo detineo ſermone, fratres mei. Nam etsi hucuſque contra vim morbi eluctatus,vobis ſilere doloris ſtimulos, intrà præcordia furentes, tentaueram : iam quia dolor ad vitalia vſque prorumpit, diſſimulare vltrà non valeo. Vnum hoc vobis,præque omnibus vnum denuncio,nè odium inter vos ille author mali ſerere,& fraternam pacem rumpere pręualeat. Ipſi ſcitis,quia odium hominem ſeparat à Deo,à cælo deijcit,à paradiſo excludit. Odium nec paſſione adimitur, nec martyrio expiatur,nec fuſo ſanguine emundatur. Quam peſtem à vobis Deus omnipotens auertat. En ego colligor ad patres meos : vos corpus meum intrà ſepulturam fratrum noſtrorum recondite. Gen.49. Hæc locutus,collegit ſe in lectulum cilicio conſtratum, & eleuatis in cælum oculis, ſpiritum cælo reddidit,decimoſeptimo Calendas Octobris: regnante Saluatore & Domino noſtro Ieſu Chriſto : Cui eſt honor & gloria per immortalia ſecula ſeculorum, Amen.

Aliquot dies ante mortem pijs exhortationibus fratres inſtruit.

Remedia aduerſùs tentationes.

Felix eius obitus.

MARTYRIVM SANCTÆ ET MAXIME BENEDICTAE MARTYRIS EVPHEMIAE,

authore Simeone Metaphraſte.

16. Septembris.
Cap. 1.

DIOCLETIANO tenente ſceptra Romani Imperij, Priſco autẽ Aſiæ Proconſule, aduersùs Chriſtianos grauis ſpirabat perſecutio, ſæuaque & formidabilis. Erat autem Priſco aſſeſſor quidam Sophiſta, nomine Apellianus, fungens munere ſacerdotij dei, qui apud eos falsò nominatur, Martis. Cùm ergò huius adulterini dei feſtum inſtaret anniuerſarium, literæ & edicta per vniuerſam venerunt Chalcedonem. In ea enim peragebantur ſacrificia. nam ibì erat templum Martis, & inſigne illius ſimulacrum. Vocabant autem edicta ciues ad feſtum, & eos, qui habitabant circa Chalcedonem.

Feſtũ Martis apud Chalcedonem.

Minabantur vero mortem & ſupplicia ijs, ad quos erant ventura, ſi non perſuaderentur, vt adorarent dæmones. Tubæque clarè ſonantes & terribiliter, erant ſignum conueniendi ad templum. Quibuſcunque ergò execranda quidem ſacrificia & abominanda eiuſmodi religio erat odio, ecõtrà autem firma erat ſanctitas, & pietas, & fides in Chriſtum, ij vitantes congreſſionem cum impijs & concilium vanitatis, per quaſdam claſſes ſe in domibus includentes, aut in ſolitudinibus, vacabant precibus & orationibus, veroque & ſoli Deo cultum offerebant rationalem. Quorum vnus quoque erat chorus, qui inprimìs benedicta & clara martyre Euphemia decorabatur.

Cap. 2.
S. Euphemiæ parentes.

Euphemia, inquam, quæ conuenienter ſuo nomini vniuerſum orbem terræ ſua fama erat complexa. Quæ patrem quidem habebat quendam è ſenatu, & qui aliquot geſſerat magiſtratus: erat autem ei nomen, Philophron: matrem verò valdè piam & honeſtam, quæ vocabatur Theodoroſia: quæ etiam à Deo donum data fuerat omnibus egentibus, illorum faciens omnia, quæ ſua erant, & cuius erat in eos manus larga & munifica. Ex quibus orta Euphemia, apparuit germen radici conueniens, ramus annuens ad pietatem veramque religionem, & longè pinguiſſimus fructus miſericordiæ. Cùm illud ergò dæmonum perageretur ſacrificium, non negligendum, ſed maximè curandum ducens hunc cœtum piorum Apellianus, cùm de eo diligenter inquiſijſſet, & certior eſſet factus, ea ſignificat Proconſuli. Protinus autem compræhenditur cùm multa alia multitudo Chriſtianorum, tum ipſe quoquè diuinus chorus, in quo erat præclara hæc virgo Euphemia, quæ & corporis pulchritudine, & virtutis ſpecie, & ætatis flore, & generis claritate, inter eos lucebat veluti ſtella lucidiſſima. Ad quadraginta autem & nouem, congregatorum erat ille ſacer chorus.

Euphemia cum alijs compræhẽditur.

Qui cùm fuiſſent compræhenſi, producti ſunt in conſpectum Proconſulis. Ille autem eos priùs inducens admonitione, conabatur abducere à pietate, bonis terræ volens eos demulcere, qui cupiebant cæleſtia. dicebat enim: Sacrificate magno deo Marti, vt eius beneuolentia, & ab Imperatoribus danda felicitate vos dignos efficiatis, & plurima conſequamini munera & honores. Cui diuinus ille chorus, tanquàm vno animo & vno ore: Nos, dixerunt, ò Proconſul, Deum verum colere didicimus, cuius verbo ex ijs, quæ non erant, conſtitutum eſt vniuerſum, cælum, & terra, & omnia, quæ ſunt in eis: neque vllum alium deum ſcimus, præter hunc, neque adorare (Abſit, Rex Chriſte) ſuſtinebimus.

Conſtantia martyrum.

Tua autem dona & honores, alios alliciant, eoſque, qui ſunt puſillanimi, & parua concupiſcunt, deliniant. Hæc enim à nobis paruifiunt, & vix vllam eorum ducimus rationem, cùm ſolùm amemus honorem, qui eſt in cælis, quem, vitam immortalem & regnum Dei vocamus. Sic quidem dixit ille glorioſus exercitus, qui habebat ducem benedictam Euphemiam.

S. Euphemia Chriſtianorum dux.

Cap. 3.

Tyrannus autem ne ſic quidẽ deſperans fore, vt eis perſuaderet, ſed ſibi bonam de eis ſpem præbens, (admirabatur enim illos adſpiciens, & videns illorum liberale ingenium & generoſos ſpiritus, neque volebat tam pulchrũ & ornatum cœtum pœna affici) fecit rurſus periculum martyrum conſtantiæ, & pro viribus ſtuduit eos à ſua traducere ſententia: Cùm videam, dicens, in vobis multam elucere intelligentiam, de veſtra mutatione nondùm ſpem abijcio, ſed ſcio fore, vt mihi credatis conſulenti ea, quæ ſunt bona & vtilia, & non pro honore eligatis ignominiam, & pro delicijs, &

gloria

glorla dedecus,& videre tam pulchrā iuuētutem & florem corporis,quæ ſunt omnibus hominibus iucundiſſima,grauibus tormentis affici & laniari. Ad hæc rursùs liberè ſancti: Nos,dixerunt,ô Proconſul,eadem rursùs dicimus, quòd maximum exiſtimamus dedecus,ſi cùm mentem & intelligentiā à Deo acceperimus, deos nominemus ea,quæ non ſunt ſolùm muta & ſurda,ſed etiā mente & ſenſu vacua. Quæ autem nobis inferes ſupplicia, tantum abeſt,vt ea exiſtimemus terribilia,vt contrà magìs timeamus, nè,ſi ſint leuia & moderata, non poſſint eſſe ſatìs accuratum teſtimonium Dei in nos virtutis & potentiæ. Sed nè prolixiori vtaris oratione, fac eius rei periculum: & tunc ſcies apertè, nos faciliùs laturos eſſe cruciatus, quàm tu ſis intentaturus. Ecce quid efficit magnus Christi amor.

Ad iram Tyrannum accendit hæc oratio, & ſtatìm tormentis ſubiecti fuêre martyres. Tormenta autem fuerunt non parua,neque paruo tempore durârunt, ſed ad nouendecim dies fuêre producta. Sciunt autem omninò, quicunque rerum aſperarum & triſtium faciunt periculum,quòd plagis corporis rursùs accedentes aliæ,cùm prior dolor nondùm emarcuerit,ſed ſit adhuc in ipſo vigore,ijs,qui patiuntur, efficiunt grauem ſenſum & intolerabilem. Atque tribunal quidem martyres,qui cædebantur,producebat quotidiè,velutì in theatrum. Deindè poſt plagas eos quoquè excipiebant carceres,alia afflictio accedens afflictioni & dolorū additamentum. Tantum autem aberat,vt illi ea dolorem exiſtimarent & moleſtiam,vt etiam gauderent dupliciter,& quòd propter Chriſtum punirentur, & quòd propter rerum moleſtarum augmentum,bona quoquè quæ erant in ſpe,acceſſionem acciperent. Cùm iam autem dies adeſſet vigeſimus,à Tyranno rursùs viri accerſuntur pręclari,cum quibus glorioſa quoquè aderat Euphemia,velutì in medio ſtellarum luna toto orbe plena, pulchrè & iucundiſſimè reſplendens. Quid ergò eis Tyrannus? Ea,inquit,experti,quę nunquàm putâſtis fore vt experiremini,an aliquod ſalutare & vobis vtile conſilium ceperitis,dicite. Satius eſt enim,vt relicta hac vana & noua gloriæ cupiditate, & mittentes ſoli veſtræ vitæ malo veſtro repugnare,quod omnes faciunt,id vos quoquè faciatis,& accedentes ſacrificetis. Chriſti autem fortis exercitus ſimul cum benedicta Euphemia: Quouſquè,dixerunt,ô Iudex, teipſum decipis, res aggrediens, quæ non poſſunt fieri? Putare enim poſſe te nos à noſtra traducere ſententia,perindè eſt, acsì putes poſſe te tranſmouere ſtellas à ſua ſtatione vel motione, aut transferre aliquid ex ijs,quæ ſunt immobilia. Quamobrèm ſatius eſt,vt à tuo errore conuertaris, & verum Deum agnoſcas,qui fuit tuæ ſalutis optimus diſpenſator. Cap.4. Dirè cruciantur martyres. Lætantur in pœnis. S. Euphemia inſtàr lunæ in medio ſtellarum martyrum.

Maiori ira percitus Priſcus, iubet crudis loris feriri vultus ſanctorum,pro bonis verbis mala facta rependens ſtolidus. Illi autem hoc quoquè nouum fortiter ferentes tormentum,euaſerunt facie ſplendidiore, ſanguine quidem è carne defluente, opificis autem gratia reddente pulchros & elegantes eos vultus, quos effinxerat. Contrà autem, qui flagellabant defeſſi, ceciderunt in terram ſemimortui. Sed alij quidem ſancti iuſſu Iudicis rursùs conijciuntur in carcerem,donèc eos tranſmitteret ad Diocletianum,(ſic enim conſtituerat Apellianus) benedicta autem ante tribunal eius ſtabat Euphemia: exiſtimabat enim fore,vt ſola ſic facilè induceretur. Cùm itaque curâſſet,vt ea proximè ſiſteretur,vt ſe familiaritate magìs inſinuaret: Crede mihi,aiebat,tibi optimè conſulenti,ô Euphemia, & accedens magno deo Marti ſacrifica. nam ſic quidem & liberaberis ab omnibus moleſtijs,citra laborem autem lucraberis,quæ ſunt maximè optanda,nempe vt & diuitijs,& gloria potiaris, & agas deincèps vitam beatam & felicem. Chriſti autem martyr: Mulierem quidem videns,ô Iudex,inquit,putas poſſe facilè decipere: Videbis verò me non eſſe,vt exiſtimas,mulierem tuis inſidijs expoſitam. Confido enim in Chriſtum,quòd adiutricem habens inuictam eius dexteram,tuas callidas ſuperabo inſidias. Poſtquàm ergò ſic reſponſo victus fuit Tyrannus,& qui ſolo adſpectu putabat ſe poſſe quod volebat efficere, ab vna contemnebatur fœmina, pudore quidem fuit affectus: pudor autem mouit iram. Res eſt enim eiuſmodi ſupercilium,cui acceſſit poteſtas. Deindè perindè àc ea, quæ præceſſerant,tormenta parua eſſet arbitratus,& quæ imponere non poſſent neceſſitatem,noua excogitauit: & iubet conſtrui rotas inauditis quibuſdam machinis, quæ carnes premere,& ab oſſibus exprimere,& ipſa confringere poſſent violentiſſimè,& in eas ſapientiſſimam inijci Euphemiam. Cap.5. Cæduntur loris vultus martyrum. Iudex blanditur S. Euphemiæ. Irridetur ab ea.

Poſtquàm autem ipſæ machinæ dicto citiùs fuerunt constructæ, & martyr in eas erat inijcienda,validis continuò in ſe paratis armis,nempe diuina Crucis figura;ac ea Cap.6. Figura diuinæ Cru-

cis, valida arma Christianorum.

ſignata, aut, vt meliùs dicam, munita, aduersùs rotas proceſſit, nullam quidem vultu oſtendens triſtitiã, ſed ſeuero & honeſto vultu, Deumq; benedicens, & apertè oſtendens ſe ijs, quę pro ipſo patiebatur, admodùm gaudere. Quinetiam proferens aliquid generoſum & valdè dignum eius candore: Tuę rotę, dicebat, ô Tyranne, & hę imbecillæ tuę machinationes, maius mihi accendunt Chriſti deſiderium. Hæc audientes

Horrendũ ſupplicium rotarum.

miniſtri, rotas verſabant, quàm poterant fortiſſimè, grauiorem ſenſum doloris martyri afferentes. Quamobrèm eius quidem membra & partes confringebantur, & diſrumpebantur, & diuellebantur omnes compages: mens autem non abſcedebat à Chriſto: ſed in cælum tollens oculos, vndè ſe ſperauit habituram auxilium: Domine mi, clamabat, Ieſu Chriſte, animæ meæ illuminatio, fons vitæ, qui das ſalutem eis, qui in te confidunt, adſis nunc mihi adiutor, & cognoſcatur ab omnibus, quòd tu es De-

Pſal.90.

us ſolus, certa ſpes eorum, qui in te habent fiduciam, & quòd non accedent mala, neque appropinquabit flagellum tabernaculo eorum, qui te altiſſimum ſuum poſuerunt refugium. Sic quidem martyr eſt precata: Deus autem effectum reddidit, quod precabatur. Cæleſtis enim continuò adueniens virtus, momento temporis facit hæc

Soluitur diuinitùs à rotis S. Euphemia.

omnia. Eam quidem ſoluit à rota: corpus autem curat à plagis adeò pulchrè, vt ne minimum quidem vulnerum veſtigium in eo appareret. Deindè etiam miniſtros iniquitatis ſpecie terrens terribili, facit vt non operentur. E rotis verò egreſſa glorioſa certatrix, non ſolùm conſpecta fuit integra & ſana, ſed etiam vultu alacris, (O admirabilem tuam, Chriſte, virtutem) cùm alijs etiam patientibus, ſępè inſit triſtitia in vultu eorum, qui ſpectant, & ſint humaniores.

Cap.7.

Sed Aethiops non dealbatur, & lignum incuruum non dirigitur, & cancer rectè ingredi non docetur. Hæc Priſcus ſceleratus, & cuius nullo modo poterat curari vitium. Nam cùm diuinitùs factum eſſet tale ſignũ, ille, vt qui eſſet ſuis dijs cæcior, non ſolùm nihil intellexit, ſed minatus eſt etiam ſe eſſe viuam exuſturum martyrem. Illa

Ignis terreſtris tranſitorius, infernalis verò perpetuus.

autem nequaquàm ſe reprimens: Ad tempus quidem eſt, inquit, O Tyranne, ignis, quem mihi nunc minaris: & citò quidem accenditur, citò etiam à volente extinguitur: neque ego ſum tam puſilli & abiecti animi, vt hunc ignem formidem. Non, per ſacra certamina eorum, qui ſe pro Chriſto ſtrenuè & fortiter geſſerunt, hoc quidem mihi vllum affert timorem: ſed illum ignem extimeſco, ille mihi vel ſolùm in mentem veniens ignis eſt terribilis, qui manet eos, qui Chriſtum negant, vt qui æternam habeat operationem, & ne tantillùm quidem deſinentem. Itaque Tyrannus quidem ad effectum deducens ea, quæ minatus fuerat, iubet accendi fornacem, quæ valdè aleretur pice, ſulfure, ſtuppa & ſarmentis. Et alta quidem erat flamma quadraginta & quinque cubitos. In ignem autem inijcienda martyr, induit arma trium puerorum, nempe preces: & contra ignem accendit ignem orationis, & oculos

Pſal.137. Dan.3.

in cælum tollens: Deus, inquit, qui in excelſis habitas, & humilia intueris: qui Babylone tres pueros, propter tuam legem igni traditos, per ſanctum Angelum tuum à malis illæſos conſeruâſti, & eis rorem deſupèr immiſiſti, tu quoquè mihi tuæ ancillæ adſis adiutor, quæ pro tua, ô Chriſte, decerto gloria. Sic dixit: & cùm figura Crucis rursùs, tanquàm alijs armis, ſeipſam armâſſet, ſtabat parata, expectans iuſſum Tyranni.

Cap.8.

Cùm autem ille iuſſiſſet eam in ignem conijci, & eam manus eſſent lictorum compræhenſurę, Victor & Soſthenes, qui pręerant ijs, qui ad hæc inſeruiebant, ad Priſcum accedentes: Quòd ijs quidem, quæ imperas, prompto & alacri animo inſeruiamus, aiunt, etsì multos habeamus teſtes, non alios, quàm tuos oculos producimus.

Viſio torquentium ſanctam virginem.

Nunc autem non poſſumus tangere corpus huius virginis. Videmus enim viros ſtantes adſpectu formidabiles, nos quidem toruè admodùm intuentes, & paratos virginem defendere, & eam efficere flamma ſuperiorem. Quid enim aliud ſibi vult, quòd ignem huc & illuc diſpergunt? Poſtquàm autem hæc audiuit Priſcus, eos quidem, vt qui iam à cultu deorum defeciſſent, mittit in carcerem: Cæſarem autem ac Varium (ſic enim vocabantur) ſufficit in eorum miniſterium. Et illi quidem prompto & alacri animi ſtudio egregiam virginẽ Euphemiam, cedente diuina virtute Angelorum, (neque enim poterant ipſi mutationem ſuſcipere ad pietatem) inijciũt in fornacem. Sed eos continuò arguebant res inanimæ, & puniebantur impij. Ignis enim repentè efferueſcens, & in orbem circunfuſus, quomodò priùs Babylone, vltus eſt eos,

Dan.3. Ignis ſanctã non lædit.

qui inieccerant: Glorioſa autem virgo perindè acsì non ad ſupplicium, ſed ad recreationem tradita eſſet & delicias, manſit quidem aliquandiù ab igne illæſa: ſecuriſſimè

autem

autem mouebat labra ad hymnos diuinos, aura molli & roſcida eam refrigerante.

Poſtquàm autem & flamma contabuit, & in Cæſarem & Varium diuinitùs immiſſum ſupplicium alios miniſtros procùl diſperſit, egreditur martyr adeò integra & illæſa, vt ne in tunica quidem ignis vllum ſeruaret veſtigium. Sed ipſam quidem rursùs vinctam tenebat cuſtodia. Die autem ſequenti educit Proconſul Victorem & Soſthenem, & iuſſit eos ſacrificare dijs ſuis. Illi autem: Nos, aiebant, O Proconſul, magno priùs errore implicati, quomodò tu quoquè hucuſquè, nunc tandèm bono Dei nutu reſipiſcentes, digni habiti ſumus, qui veritatem agnoſceremus per hanc virginem. Scias ergò nos neque dijs inanimis ſacrificaturos, (Abſit, vt ſimus adeò emotæ mentis) neque tuis eſſe ceſſuros edictis. Poſtquàm hæc dixiſſent, abducti ſunt in ſtadium, & iuſſi ſunt pugnare cum beſtijs. Illi autem imperatum lubenter accipiebãt, & exultabant, non ſolùm quòd exiſtimarent eſſe ſatiùs decertare cum feris, quàm cum tam malis hominibus: ſed etiam quòd per dentes ferarum erant illi confracturi maxillas beſtiæ, quæ caret carne. Quod quidem cùm precati eſſent, audiêrunt de cælo vocem, quæ ſignificabat fuiſſe auditam eorum orationem. Cùm ergò immiſſæ fuiſſent beſtiæ in martyres, & in eos inſilijſſent, graui flagello incitatæ, nempe fame, & eos ſolùm momordiſſent, & bibiſſent ſanguinem, (Oportebat enim ad effectum deduci illorum preces) abſtinuerunt à corporibus, & ea nullo modo deuorârunt. Nam neque tunc negligens erat gratia, quæ priùs Danieli frenauit ora leonum: & ſic breue pro Chriſto martyrium pertulerunt athletæ. De ipſis autem ſacris corporibus curæ fuit ijs, qui ex pijs erant paulò ſtudioſiores, vt ea tollerent, pſalmisque & hymnis mandarent ſepulturæ.

Cap. 9. *Nota rem admirandã.* *Victor & Soſthenes conuertuntur.* *Ingens miraculum.* *Dan. 6.* *Suffocãtur, ſed non deuorantur à beſtijs.*

Die autem ſequenti pro iudiciario tribunali præſidens Tyrannus, glorioſam Euphemiam educit è carcere. Et erat quidem læta vultu, animo autem lætior. Submiſsè verò canebat accedens ad Iudicem hæc cantica Dauidica: In via teſtimoniorum tuorum delectata ſum, tanquàm in omnibus diuitijs: In iuſtificationibus tuis meditabor, non obliuiſcar legis tuæ: & quæ deinceps conſequuntur. Dicit ergò ei Tyrannus: Quouſquè te adeò afflictam deſpicis, & deos quidem moleſtia afficis, & ipſum ad iram prouocas Imperatorem? Fac aliquid ſapienter, & perſuadere dijs offerre ſacrificium. Illa autem: Suades, inquit, nobis ô Iudex, vt aliquid ſapienter faciamus: & quidnam fecerit quiſpiam ſapiẽtiùs, quàm non perſuaderi, vt lapides inanimos & ſurdos, deos exiſtimet? quomodò contrà perſuaderi, plenum eſt ſtultitia, & nec liberum quidem ab inſania. His dictis ira percitus Tyrannus, ad nouũ conuertitur ſupplicium. Lapides autem & ferrum tale tormentum inſtruxerunt. Illi quidem à tormentorum inſtrumentis ſuſpenſi per angulos, ferrum autem violentia lapidũ ſusque deque aſſiduè attractum, ſic lacerabant corpus virginis. Cùm autem ſic cruciaretur virgo, nec muliebre aliquid præ ſe ferret aut illiberale, ſed Deo etiam ageret gratias, propter quem hæc ferebat, defeſſæ quidem erant lictorum manus, machina trahentes lapides, rursùs verò lapides, qui vi trahebantur, contriti erant, & in minuta fragmenta diſſoluti. Martyr autem in his omninò cernebatur illæſa.

Cap. 10. *Pſal. 118.* *Atrox ſupplicium S. Euphemiæ, nec eo læditur.*

Sed ne ſic quidem Priſcus iram remiſit & ſupplicia, graue quidem eſſe arbitrans & ridiculum, ſi videretur ſuperari à fœmina. Sed ignorabat ſtolidus, quòd non eò, quòd vim afferret, ſuperior, ſed eò, quòd non perſuaderet, victus potiùs videretur. Iubet ergò in medio ſtadio effodi magnam ciſternam, aqua autem impleri, & in eam inijci, quæcunque animantia carniuora alit mare. Deindè iuſſit ijs, qui aderant, vt martyrem quamprimùm adducerent, & in eam inijcerent, ſic protinùs exedendam à beſtijs. Poſtquàm ergò cognouit hoc beata, ſua ſponte adſtans, exprobrabat Tyranno, quòd res aggrederetur adeò inefficaces aduersùs Chriſti ſeruos: & quòd videretur improbus, & haberetur ludibrio. Deindè cùm manus in cælum ſuſtuliſſet, & oculos implêſſet lachrymis: Lux mea, dixit, Ieſu, mea gloriatio, mea vita, adiutor meæ imbecillitatis, qui in rebus dubijs facilem exitum inuenis: qui belluæ quidẽ ventrem, Ionæ pulchrum feciſti thalamum: leonum autem ora, reuereri Danielem: tu me, Domine, valida & inuicta tua conſerua dextera, vt ſim quidem argumentum gloriæ ijs, qui tuam colunt potentiam: vultus autem impiorum, dedecore impleam & ignominia. Cùm ſic precata eſſet, & ſe toto ſignâſſet corpore, in aquam forti & generoſo animo inſiluit. Beſtiæ autem protinùs quidem cum magno impetu acceſſerunt: poſtquàm verò fuerunt prope corpus martyris, cibi omninò ſunt oblitæ, & functæ ſunt munere ſatellitum: & martyrem excipientes, eam dorſis ſuis ſuſtinebãt,

Cap. 11. *Item aliud, ſed ſemper manet virgo illæſa.* *Ion. 2.* *Dan. 6.* *Toto corpore ſe cruce cõſignat.*

perindè acsì eius curam gererent, nè quid.ei graue eueniret in aquam deſcendenti.

Cap. 12. Priſcus autem apud ſe conijciens, quæ fiebant admirabiliter, erat quidem animi dubius, & admirabatur: cùm adſpicere autem ad lucem veritatis, & intelligere quænam eſſet eorum, quæ fiunt, virtus, non poſſet, vndenàm hoc eſſet, rogabat Apellianum. Eccè enim, vt vides, & ignis, & plagæ, & rotæ, & beſtiæ, ab vna fœmina victa ſunt omnia. Ille autem (Quid enim aliud exiſtimâſſet ſceleſta anima, & ad diuinã lucem planè cæcutiens?) præſtigijs & artibus magicis adſcribebat vniuerſum, & eam ſic dicebat efficere, vt eſſet ſuperior. Cui Proconſul, perindè àc mentis profunda penetrans, & altiorem inducens interrogationem: Cur autẽ, inquit, non vlti ſunt eam dij, cùm malos odio habeant? Ille verò cùm non poſſet veram reddere rationem, imbecillitatem nominabat benignitatem: Cùm ſint, inquit, clementes, ei pepercerunt. Interìm martyr, cùm integra & illæſa emerſiſſet ex aqua, videntibus omnibus, adſtitit coram Proconſule. Tyranni autem ſimul inter ſe diſſerebant, non in occulto, ſed palàm: ità vt qui aderant, audirent, & aliquid lucrifacerent ex ijs, quæ dicebantur, ſuos deos aut dæmones defendentes: & præſtigias & artem magicam attribuebant martyri, & ea dicebant ipſam aquas ſuperâſſe. Propter hæc cùm Priſcus ſimul cum aſſeſſore perplexo eſſent animo, & neſcirent quidnam facerent ampliùs, tanquàm in conſilium ſuam adhibentes ſæuitiam, ad puniendum rurſùs ſe conſuluerunt. Quid enim poſſent aliud facere, cùm eſſent diſcipuli eius, qui fuit homicida ab initio? Illi ergò rurſùs exſculpſerunt lapides, & effecerunt acutos ferreoſque obeliſcos, & ſerras ſunt fabricati: deindè iuſſerunt etiam fodi foſſam, quæ acutos hos lapides, & obeliſcos, & ſerras latentes infixas eſſet habitura, pauca terra ei deſupèr inſuſa, vt procedens martyr, in eam imprudens incideret, & ſic interiret. Exiſtimabant enim ſtolidi, eam illa ſolùm poſſe vincere arte magica, quorũ iam accepiſſet priùs cognitionem, & ideò ſtudebant efficere, vt non eſſet manifeſtum periculum. Eos autem latebat, quòd tu, Domine, qui corda hominum ſeorsùm finxiſti, es cum ipſis, & intelligis omnia opera ipſorum.

Diuina virtus tribuitur artibus magicis. *Iohan. 8.* *Pſal. 32.*

Cap. 13. Certè cùm eam vrgerent miniſtri, vt per eum locum tranſiret, in quo foſſa facta fuerat, illa quidem, cùm nihil omninò præuidiſſet, quæ autẽ cohabitabat gratia, ipſam ſubleuaret, percurrit ſupra conſtructam foſſam, perindè acsì terram non tangeret, ſed alata ſublimè ferretur. Deindè quid fit? Res iuſta, & per quam cognoſcitur Deus iudicia faciens, & factum reuerà dignum ea, quæ omnia intuetur, prouidentia. Quidam enim ex ijs, qui martyrem traducebant, fortè ignorantes paratas inſidias, & volentes, poſtquàm illa ſine lapſu tranſijt, eodem vti tranſitu: vt id totum, quod à diuino Dauide dictum eſt, eſſet prædictio eius, quod tunc factum eſt: nempe illos quidem fodiſſe foueam, & in eam foſſam, quam fecerant, cecidiſſe: cùm repentè fracta eſſet, quæ in ſuperficie diſiecta erat terra, inciderunt in foueam: & cùm in illa acuta incidiſſent inſtrumenta, celeriter interierunt. Sancta autem cecinit hymnos, quibus Deo agebat gratias: Quis loquetur, dicens, potentias Domini, auditas faciet omnes laudes tuas, Domine? Quoniam flagellatam ancillam tuam à flagris illæſam conſeruâſti. Quoniam ab igne rapuiſti. Quoniam à beſtijs, & aqua, & rotis cuſtodijſti: & à foſſa conſeruâſti. Et nunc Domine miſericors, libera animam meam è manu eius, qui à priſcis temporibus eſt hoſtis naturæ. Peccata iuuentutis meæ, & ignorantias meas nè memineris: ſed guttis tui ſanguinis, quæ pro me fluxerunt, expurga ſordes meæ carnis & ſpiritûs. Tu es enim purgatio, ſanctificatio & illuminatio ſeruorũ tuorum. Et illa quidem hæc eſt precata, & non fuit fraudata ſua petitione.

Pſal. 56. *Vide mirabile iudicium Dei.* *Pſal. 105.* *Pſal. 24.*

Cap. 14. Priſcus autem rurſùs aliam foſſam martyri excogitat, quæ nõ afferebat interitum corporis, ſed animæ, & circa fidem creabat periculum. Nam cùm eam accerſiuiſſet, & iracundiam quidem & ſuperbiam depoſuiſſet: denſo autem vellere lupum texiſſet, & maximam ſimulâſſet lenitatem: Tu quidem, inquit, falſa es: nec eſt mirũ: es enim fœmina: Sed nos quoquè in te præclaram virginem: quod vtinàm factum non eſſet: nimìs fuimus petulantes. Quorum nobis dans veniam, ſacrifica magno deo Marti: & te tantæ excipient diuitiæ, & tantum mare bonorum, vt omnium illorum oblita, honeſtè deincèps viuas & iucundè, vt talem decet virginem, tam pulchram, & tam clarã genere. Reuerà autem benedicta Euphemia Tyrannum generosè & viriliter intuens: O vafra, inquit, anima, dolo plena & amaritudine: O mens dęmoniaca, humanam imitata ſpeciẽ, nunquàm ceſſabis nugari, & fruſtrà ſcelerata inire conſilia, & aduersùs Chriſti ſeruos laqueos tendere innumerabiles? Ego nunquàm ſacrificabo dæmoni-

Iudex ſanctam virginem fraude nititur euertere. *Egregiè ab ea contemnitur.*

monibus & ſimulacris, maximè cùm me Dominus totiès defenderit, cùm tam multis operibus demonſtrârit veritatem, cùm tam apertè & citra vllam controuerſiam, veſtram arrogantiam dedecore affecerim, & eorum, quæ colitis, arguerim imbecillitatem, atque aduersùs errorem tam præclaram adepta ſim victoriam. Iudicarer ego tibi planè ridicula, vel potiùs digna lachrymis apud eos, qui rectè ſentiunt, & timent Dominum. Ablata ergò ſcena, & agno, quem arte ſuſcepiſti, & ſimulata manſuetudine, ipſum ſolitum nobis Priſcum oſtende, cum, quæ eſt ei grata, ſæuitia & audacia: & illa fac, quæ ſunt tibi cordi facere: aut potiùs, quæ magiſter & præceptor tuus tibi ſuggerit diabolus.

Priſcus propter hæc ira repletus (Breui enim depræhenſa fuit ſimulatio, & feles exuit crocoton) iubet martyrem virgis verberari grauiſſimis. Cùm autem virgis cæſa, plagas ſimul irrideret & Tyrannum, is ad maiorem iram accenſus, proponit quidem ſerras acutas, & ferreas ſartagines: iubet autem ſerris quidem in duas partes ſecari corpus martyris, ſartaginibus verò diſſectas carnes valdè eliquari, vt vſque ad ipſa oſſa diſſoluerentur in cinerem. Cùm autem ſerræ adducerentur ad corpus virginale, perindè atque ſi adamantinam aliquam tangerent materiam, eis quidem obtundebatur acies, & ſecandi vi priuabantur: ignis autem extinguebatur, & martyr conſeruabatur illæſa. Sed quid hæc ad animam, quæ eſt ſua ſponte ſurda, & non poteſt vllam piam ſuſcipere cogitationem? Etenim cùm hæc fierent, Priſcus idem eſſe pergebat, & non ceſſabat aduersùs Deum bellum gerere. Nam lux quoquè, quæ eſt amica omnibus, non eſt amica, ſed inimica ægris oculis. Quamobrèm rursùs producit in ſtadium benedictam Euphemiam, & iubet eam decertare cum beſtijs. Illa autem, vt quæ quòd non citiùs ad ſuum ſponſum excederet, ſed vincula corporis adhuc ferret, ægrè ferens, manus ſimul, & mentem, & oculos tollens ad Chriſtum: Domine, inquit, omnis principatùs, oſtendiſti in me tuam inuictam potentiam, & dexteram inexpugnabilem: arguiſti dæmonum imbecillitatem, tyrannorum amentiam: me tormentis & plagis effeciſti fortiorem: nunc quoquè ſicut eorum, qui præceſſerunt, cædem ſuſcepiſti & ſanguinem, meum quoquè ſuſcipe ſacrificium in anima contrita tibi oblatum, & in ſpiritu humilitatis: & in tabernaculis ſanctorum & choris martyrum meam acceptam animam fac requieſcere. Quoniam es benedictus in ſecula.

Cap. 15. Cæditur virgis atrociſſimè. Iubetur ſerris ferreis ſecari, ſed nô læditur. Obijcitur beſtijs. Oratio ei°.

Ea ſic precante, in ipſam immittuntur quatuor leones, & tres vrſæ. Quæ diuiſìm & preces illius exauditas fuiſſe, & magnum à Deo factum in ea miraculum oſtenderunt. Nam leones quidem & duæ vrſæ, cautè ſimul & reuerenter ad eam accedentes, plantas eius pedum humanè deoſculabantur: tertia verò ex vrſis, cùm parùm quidem momordiſſet carunculam, vulnus quidem nequaquàm fecit, fuit tamen occaſio eius ad Deum deceſsûs ſextodecimo Septembris. Vox autem è cælis reſonans, admirabilem vocabat Euphemiam ad diuina tabernacula: Accurre, dicens, ad datorem coronarum, quæ pulchrum certamen decertâſti, & iam curſum perfeciſti, acceptura præmia tuorum certaminum. Voce adhuc reſonante, magnus terræmotus conquaſſabat ciuitatem, & magìs, quàm vllas res creatas, corda eorum, qui inhabitabant. Vndè etiam illius parentes opportunitatem nacti & poteſtatem, non flentes, ſed lætantes, illud martyricum & precioſum corpus, non aliorum manibus, ſed ſuis credentes, in loco quodam non procùl à ciuitate Chalcedone, honorificè ſimul & piè ſepeliêrunt: pulchram accipientes mercedem eius educationis, quòd dicerentur patres talis filiæ, & darent Deo fructum, benedictione & oblatione quauis ſacratiorem. Quoniam eum decet omnis honor, gloria & adoratio nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Cap. 16. Reddit Chriſto puriſſimā animam. Sepelitur à proprijs parentibus.

ILLV-

ILLVSTRE MARTYRIVM SS. LVCIÆ ET GEMINIANI, AVTHORE ADONE TREuirorum Archiepiſcopo.

16 Septembris.

ROMAE natalis ſanctorum Luciæ & Geminiani, Imperatore Diocletiano, iudicibus Abofraſio & Megalio. Manſerat autē beata Lucia in viduitate annos trigintaſex. Totius autem vitæ eius fuerunt anni ſeptuagintaquinque.

A ſuo filio S. Lucia accuſatur.

Quæ accuſata à filio ſuo Euprepio, quòd Chriſtiana eſſet, iuſſit eam Diocletianus Imperator ſibi adduci, & dixit ei: Audio, quia reum illum Crucifixum confiteris, & deos noſtros derides. Nunc ergò ſi parata es viuere, parati ſunt dij omnipotentes, vt eis offeras thura, vt poſſint tibi eſſe propitij, & viuas. Sancta Lucia reſpondit: Nec ſibi ſunt propitij, nec cultoribus ſuis. nam mihi propitiabitur Dominus meus Ieſus Chriſtus, pro cuius amore parata ſum ignem, vincula, & quas volueris, pœnas ſufferre. Audiens Diocletianus conſtantiam fidei eius, iuſſit eam trahi ad carcerem: vbi conſolationem diuinam promeruit.

Eius fortis animus.

Fuſtibus cæditur.

Reducta autem iterùm ante Diocletianum ſedentem pro tribunali, extenſa eſt glorioſa fœmina, & fuſtibus diutiſſimè verberata. Et eccè terræmotus ſubitò factus eſt, & templū Iouis ità ſubrutum, vt nec lapis ſuper lapidem ædificij remanſerit. Diocletianus autem ollam æneam adduci fecit, eamque pice & plumbo iuſſit impleri, & in circuitu ligna aggregari, & ſuccendi, ſanctamque Luciam intrà ollam demergi: vbì ſancta Dei pſallens, triduò vixit.

Illæſa manet in feruenti plumbo.

Mittens verò Diocletianus, qui renunciaret ei, ſi tota iam in cinerem eſſet reſoluta, is qui miſſus fuerat, intimauit rediens Imperatori, quòd abſque vlla læſione ſana viueret. Tunc impius tanto miraculo nullo modo ad credendū Chriſto incitatus, iuſſit vt onerata ferro & plumbo, per ciuitatis plateas duceretur.

Geminianus conuertitur.

Peruenit autem ante domum hominis præpotentis, nomine Geminiani, in cuius domo dæmonum ſimulacra innumera erant. Dumque ſancta Lucia domum ipſam pertranſiſſet, ſubitò columba alba velut nix deſcendit de cælo, & ſuper caput Geminiani, tertiò figurans crucem, reſedit. Geminianus reſpiciens, vidit ſibi patére cælū, & ſtatìm arripiens curſum, peruenit ad locum, vbi iam ſancta Dei torquebatur. Et proſternens ſe pedibus eius, cœpit narrare quod viderat, & baptiſmi lauacrum expetere. Reducta eſt igitur beata Lucia in carcerem.

Baptizatur.

Erat verò quidam ſacerdos, Protaſius nomine, cui nocte apparens Angelus Domini, monuit vt iret ad carcerem, & Geminianum, qui fontem ſalutis requirebat, baptizaret. Qui cùm euigilâſſet, feſtinus abijt, & beatum virum aqua ſalutari lauit. Poſt diem tertium exhibita eſt ſancta Lucia Diocletiano, & cum ipſa Geminianus, de quo iam Imperator audierat. Quos ille pœnis grauiſſimè afflictos, diuque tortos, tradidit cuidam peruerſiſſimo iudici, vt quod deerat pœnarum, ipſe ſuppleret.

Dirè cruciatur cum S. Lucia.

75. martyres occiduntur.

Qui primò iuſſit ceruices eorum fuſtibus contundi. Et mox terræmotu facto, camera domûs iudiciariæ cecidit, & iudicē impium oppreſſit. Deindè ſancti martyres exhibiti ſunt Abofraſio, ſub quo & lxxv. martyrium impleuêre, qui viſis miraculis, quæ circa ſanctos ſuos Dominus operabatur, crediderant. Hic iudex impijſſimus poſt ſanctorum horum martyrum necem, ob equum eius à diabolo incitatum, de lapideo ponte præcipitatus in flumen eſt. Corpus eius poſteà nullo loco repertum. Deindè beata Lucia, & ſanctus Geminianus, à Megalio viro conſulari arctati, poſt laudabilem victoriam martyrij, gladio animaduerſi ſunt xvj. Calendas Octobris. Quorum corpora rapuit quædam mulier Chriſtiana, nomine Maxima, & vt decuit martyres, ſepeliuit.

S. Lucia cū ſocio decollatur.

VITA

VITA S. EDITHÆ VIRGINIS, REGIS ANGLORVM EDGARI FILIAE, GRAVITER SCRIPTA, *ſed nonnihil hincindè mutato ſtylo per Fratrem Laurentium Surium.*

16. Septembris. Cap. 1. S. Edithæ parentes. Eius mater fit monialis. Idém Editha.

BEATA virgo Editha, filia fuit Edgari Regis, & Vulſtrudis regij ducis filiæ: quam quidem Vulſtrudem Rex ſibi perpetuo regni conſortio coniungere ſtatuerat, ſed illa à partu abſoluta, deincèps continenter viuere, quàm illecebris ſeruire, maluit, Chriſti amore eam inuitãte. Itaque monacharum habitũ apud Vuilthoniam è manibus ſancti Etheluuoldi Epiſcopi accepit, exemplisque & virtutibus proficiens, virginibus mater ſpiritalis præfecta eſt. Porrò beata Editha ſub matris cura relicta, tandèm Rege aſſentiente, in eodem monaſterio monaſticam veſtem induit. Eam verò mater non auro, non monilibus, non multiuario ornatu, ſed literarum ac virtutum ſplendore inſtruxit. Inter multa autem ſanctorum hominum exempla, quæ tum in codicibus lectitabat, tum coràm intuebatur, aut auditione diſcebat, cognatorum præſertìm & propinquorũ ſuorum, vehementiùs accendebatur virgineæ integritatis palma ſanctiſſimæ amitæ ſuæ Edithæ, quæ Edgari Regis & patris eius germana ſoror erat, & in monaſterio Polleluuortenſi prouinciæ Vueruuici, meritorum ſignis, perindè vt ipſa Vuilthoniæ, clarebat.

Cap. 2. Eius virtutes.

Sororibus quidem Martham, Chriſto verò ſe Mariam exhibebat. Erga omnes officioſam ſe miniſterijs impendendis præbebat: hoſpites omnes in Chriſti viſceribus complectebatur, ità abſtinentiæ dedita, acsì epulis intereſſet: ità ad epulas accedens, vt à frugalitatis ſtudio nõ deflecteret. Terrenos fauores prorsùs deuitans, morbidis ac humana ope deſtitutis ſeſe impendebat, liberisque regijs leproſos anteferebat: & quanto quiſque videbatur morbis deformior, tanto illa propenſiori animi commiſeratione erga illum humanior & ad inſeruiendum promptior erat. Rectè ea dici poterat cæcorum oculus, debilium adminiculum, indigentium veſtis & alimonia, deſolatorum omnium ſolamen.

Cap. 3. Cilicio affligit corpus. Hæc ſancta virgo dicit, vt celet ſanctitatẽ ſuã, cùm eſſet aſperrimo cilicio induta.

Cilicio aſperrimo ad nudam carnem vtebatur, interìm nitidis veſtibus extrinſecùs induta. Cumque beatus Etheluuoldus quandoquè vidiſſet eam ornatiori habitu ingredientem, ait ad eam: Non his, filia mea, indumentis itur ad Chriſti thalamũ, nec externo cultu corporis delectatur ſponſus cæleſtis. Illa verò interni conſcia habitatoris, ità reſpondit: Crede mihi, pater, nequaquàm deterior mens, Deo adſpirante, ſub hoc tegmine deget, quàm ſub pelle caprina. Habeo Dominum meum, qui non tam veſtem, quàm mentem attendit. Senſit ergò vir Dei in virgine gratiæ authoritatem, nec auſus fuit in ea cõtriſtare ſummum iudicem Deum. Lætabatur potiùs Dominum in ſanctis ſuis omnia pro ſua voluntate moderari, puramque mentem & in purpura & in ſacco placere Deo.

Cap. 4. Nõ vult eſſe Abbatiſſa. Edouardi regis cædes. Vide 18. Martij. Reſpuit regnum.

Vbicunquè Editha ingrediebatur, Crux Chriſti illi comes aderat: Crucem in fronte, in pectore, in itinere, in omni opere ſuo præferebat. Cùm aliquandò eſcas ſuo more in diſco efferret, in ſinu pauperis condendas, à latere puer accurrit eleemoſynam petens. Porrexit ea cum ſolito Crucis ſigno: mox ille puer diſparuit, ità vt prorsùs ab illa non videretur. Quindecim annos natam pater eius rex Edgarus tribus monialium monaſterijs, Vuintonienſi, Berckingenſi, & tertio cuidam Abbatiſſam præfecit: ſed ea ab illa domo, in qua Deo ſeruire cœperat, auelli non potuit: effecit autem, vt ſingulis illis monaſterijs ſpiritales matres tanquàm magìs idoneæ præponerẽtur, mâlens matri ſubeſſe, quàm alijs præeſſe: potiusque timere mãtrẽ, quàm alijs imperare. Defuncto autẽ patre Edgaro, & ſuccedente ei filio Edouardo adhuc infantulo, in ſomnis vidit ſancta oculũ ſuum dextrũ ſibi excidiſſe. Idque ſororibus referens, ſimulq; exponens: Videre mihi, inquit, videor hanc viſionem fratris mei Edouardi portendere caſum. Nec diù pòſt Edouardus, dum cupit inuiſere fratrem ſuum Ethelredũ, à filijs iniquitatis, vt in eius hiſtoria videre licet, occiſus eſt. Cumque regni proceres virginem ſanctam è monaſterio extrahere, & in paterno ſolio, vtì pleriſque nationibus fœminæ dominantur, collocare vellent, & tandèm etiã vim intentarent, adeò

adeò illa non aſſenſit, vt faciliùs ſaxa in plumbum verti, quàm virgo Chriſti à ſuo propoſito & Dei ſeruitio abduci poſſe videretur.

Cap. 5. Cùm autem in honorem beati Dionyſij eccleſiam condidiſſet, & ſanctum Dunſtannum ad eius dedicationem inuitâſſet, vidit is ſanctus pontifex ſacram virginem crebrò pollicem dextrum extendere, & eo ſignum Crucis pingere in fronte ſua. Quo ille delectatus, appræhenſa dextera manu virginis, dixit: Nũquàm putreſcat hic digitus. Paulò pòſt inter Miſſarum ſolennia in lachrymas vir ſanctiſſimus prorupit, rogantique Diacono ſuo cur fleret, ſuſpirans, & ab imo pectore trahens vocem: Hæc, inquit, Deo dilecta anima, hæc gemma ſiderea, ad patriam ſanctorum ab illuuie terrena & hac ærumnoſa vita rapietur. Neque enim flagitioſus hic mundus tantæ lucis præſentia dignus eſt. Tertio & quadrageſimo abhinc die óccidet nobis hæc ſtella luculenta. Eccè autem tolluntur ex ergaſtulo noſtro ſanctorum lumina, & nos in tenebris & vmbra mortis ſedemus. Nos pigros ſenes damnat ætas immatura, dum nobis dormitantibus, illa cælos penetrat.

S. Dunſtãn vita habetur 19. Maij

S. Dunſtannus prædicit S. Edithæ obitũ.

Cap. 6. Appropinquante verò hora, qua de mundo erat migratura ad Dominum, adeſt S. Dunſtannus, & exhortationibus atque precibus animam eius communiens, à corpore excedentem manibus Domini commendauit. Interim ſoror quædam trepida, è S. Dionyſij eccleſia, vbì ſancta virgo obijt, ad monaſterium currit, auditque in choro tanquàm pſallentium magnam frequentiam. Itaque hærenti ei occurrit quidam eleganti vultu & habitu inſigni, aitque ad eam: Noli huc propiùs accedere. Angeli enim ſancti Godam puellam (Ità enim maiori gratia eam appellabat, quæ patria voce Brina cognominabatur) hinc ſecum abſportaturi ſunt ad gaudia ſempiterna, vt cum hac melodia cæleſtis exercitûs in aulam perpetuæ iucunditatis ingrediatur. Sicque anno viceſimotertio ætatis ſuæ, decimoſexto Calendas Octobris, migrauit ad Chriſtum circa annum Domini noningenteſimum octogeſimumquartũ: ſepeliuitque eam beatus Dunſtãnus in eccleſia S. Dionyſij quam ipſa extruxerat. Hũc autem locum præſaga mente virgo ſancta crebrò inuiſerat, dicens: Hic locus eſt requietis meæ: eumque aſſiduo lachrymarum imbre irrigans. In ipſo autem atrio monaſterij xenodochium, in quo hodieque tredecim pauperes reficiuntur, inſtituit.

Obitus eius

Sepelitur in eccleſia S. Dionyſij, quã ſancta adhuc viuẽs extruxerat.

Cap. 7. Porrò triceſimo ab obitu ſuo die apparuit virgo ſancta matri ſuæ Vulfrudi, formoſa valdè & hilaris, atque lumine ſicut veſtimento amicta & ſplendida, dixitque illi, ſe Regi ſuo benè charam in gloria ſempiterna: ſatanamque ipſam coram illo accusâſſe, ſed ſanctorum Apoſtolorum patrocinijs ſe contriuiſſe caput eius, & cruce Domini Ieſu cum ſe proſtrauiſſe, atque ex illo triumphâſſe. Eodem triceſimo die nata eſt ex illuſtriſſimis parentulis infantula, de qua ante eius obitum rogata beata Editha, vt eam è ſacro fonte ſuſciperet, reſpondit ſe ſuſcepturam, quemadmodùm Domino viſum foret. Sed cùm ipſa priùs nata eſſet cælo, quàm puella mundo: allata eſt puella ad eccleſiam, & ſancto Elphego Epiſcopo illam baptizante, & cereum ei offerente atque dicente, Accipe puella lampadem, cum qua introëas ad nuptias Domini: ſubitò quaſi ſancta Editha illam puellam tenente, palmulam tenerrimam porrigens, cereũ ſuſcepit ac tenuit. Mox verò ſanctus Epiſcopus Elphegus intellexit admirandum hoc eſſe diuinæ electionis præſagium, aitque parentibus puellæ: Hãc infantulam ſoli Deo deſponſandam nutrite, & poſt ablactationẽ monaſterio eam tradite. Ea puella Brithgina appellata eſt, & apud Vuilthoniam poſteà Abbatiſſa effecta, in ſanctitate vitam ſuam finiuit.

Apparet matri ſuæ.

Inſigne miraculum.

Cap. 8. Poſt deceſſum ſanctæ Edithæ tredecim elapſis annis, illa beata Dunſtanno Archiepiſcopo apparuit, dicens: Reminiſcens Dominus miſerationum ſuarum, aſſumpſit me, placetque ineffabili bonitati illius, vt apud homines in ſalutem fidelium eius, honore afficiar, cùm ille me apud Angelicos ciues in cælis honorârit. Ito ergò Vuilthoniam, diuinaque iuſſa capeſſens, corpus meum è terra eleuato. Nè dubites, nec vllo te phantaſmate deludi putes. hoc enim veritatis erit ſignũ, quòd præter officia membrorum, quibus in puellari leuitate abuſa ſum, putà oculorum, manuum, pedum, reliquum corpus meum vel illibatum, ità & incorruptum inuenies. Libidinis enim & crapulæ expers ſemper fui. Pollicem quoquè dextræ manûs, quo mihi aſſiduè ſanctæ Crucis ſignũ impreſſi, illæſum videbis, vt appareat clemẽtia Domini in parte ſeruata: & paterna caſtigatio, in parte abſumpta. Dunſtannus ergò cùm apud Sarũ prope Vuilthoniam pernoctaret, per viſum transfertur in eccleſiam Vuilthoniæ vſque ad tumulum ſanctæ virginis: & eccè videt Angelica claritate ſanctum Dionyſium altari

Apparet S. Editha Dũſtanno, iubetque corpus ſuũ eleuari.

Viſio S. Dũſtanni.

altari aſſiſtere, & virginem Editham, luce & candore conſpicuam, dilectum patronum hiſce compellare verbis: Scis pater, quid de me diuinæ gratiæ placeat. Tu ergò ſummi conſilij interpres, & diuinæ voluntatis legate, huic aduenæ, qua fide & authoritate ipſum huc inuitauerim, expone. S. Dionyſius ait: Animaduerte frater, viſionem, quam nuper vidiſti, veram eſſe de huius dilectæ dominę declaratione. Digna eſt enim, quam terrigenæ venerētur, quæ inter cælicolas meruit coronari. Dignum eſt honore hoc corpus, hoc templum virginalis pudicitiæ, in quo amator virginitatis regnauit Dominus Rex gloriæ. Eius etiam gratiſſima Chriſto ſuffragia, mortalibus ſunt neceſſaria. Ità ergò tertio Nonas Nouembris corpus ſanctum è terra leuatur, & omnia ſic, vt prædictum erat, inueniuntur.

Cap. 9. Sanguis multus ex eius defunctæ corpore manat.

Monachus quidam Glaſconiæ, Edulphus nomine, collectam temerè in rugam à corpore ſancto tunicam præſcidit, ſimulque ſanctum corpus ferro percuſſit. Confeſtim ſanguis indè copioſus, perindè vt ſolet ex vena inciſa, prorupit, atque in veſtes & pauimentum manauit. Territus frater temerarius, ferrum cum ſacra rapina projjciens, in faciem ruit, admiſſum facinus lachrymis expiare contendit. Surgens indè, nullum prorsùs cruorem vidit. Itemque ſoror quædam, vt conata eſt de vitta ſacri capitis partem abſcindere, miro modo impedita eſt, vitali capite ſe attollente, & temerariam illam minaci indignatione deterrente.

Cap. 10. S. Iuuius confeſſor.

Clerici Pictorum in capſa circunferebant ſanctum confeſſorem Iuuium, atque in ſanctæ virginis cœnobio honorificè ſuſcepti, in altari beatæ Edithæ ſacras reliquias depoſuerunt. Cumque indè recedere vellent, tanto pōdere reliquiæ illæ altari inhæsêre, vt nulla ratione poſſent amoueri. Plorant igitur aduenæ, eiulant, veſtes ſcindunt, capillos vellicant. Tandèm re deſperata, receptis duobus millibus ſolidorum à Vulfrude Abbatiſſa, in ſua triſtes abiêre.

Cap. 11.

Nota miraculum.

Canutus Rex in ſacra Pentecoſte apud Vuilthoniam inter edendum crebrò cachinnum ſuſtollens, nunquàm ſe crediturum aiebat, Editham filiam Regis Edgari, ſanctam eſſe, cuius pater libidini ſemper ac tyrannidi addictus fuiſſet. Cōtradixit autem illi Ednotus Archiepiſcopus, qui tum aderat, ſtatimque virginis tumulum aperuit. Illa verò cingulotenùs ſe erigens, in contumelioſum Regem impetum facere viſa eſt. Tum ille præ metu conſternatus animo, humì ceu exanimis corruit. Tādèm autem reſpirans, lætus erubuit, ſuæque temeritatis veniam poſcens, ſanctam virginē deincèps in multo honore habuit: ortaque quandoquè in mari tempeſtate, eam inuocauit, & ſerenitate reddita, ad portum optatum appulit. Aldredus quoquè Eboracenſis Archiepiſcopus, in mari Adriatico in magnum coniectus diſcrimen, ſanctā virginem inuocauit, eaque mox viſibiliter ei apparens, Ego ſum, inquit, Editha. & quamprimùm tranquillitas reſtituta eſt.

Cap. 12. Vide quid patiantur vſurpatores rerum Deo dicatarum.

Vſurpauerat quidam terram ſanctæ Edithæ, & morte obrutus, ſine pœnitentia deceſſerat è vita. Paulò pòſt autem ſurgens, dixit: Succurrite amici, ſubuenite omnes fideles Dei. Eccè ſanctæ Edithæ indignatio intolerabilis, ab omni plaga cæli & terræ hanc infelicem animam excludit, ſuique iuris inuaſorem nuſquàm conſiſtere permittit, & neque in hoc corpore durare, neque mori me ſinit. Reddita autem terra, quam abſtulerat, confeſtim animam expirauit.

VITA SANCTI LAMBERTI EPISCOPI TVNGRENSIS ET MARTYRIS, AVTHORE STEPHANO

Epiſcopo Leodienſi, qui claruit Anno ſalutis 910. Stylum nonnihil correxit, vbi viſum fuit, F. Laur. Surius.

PROLOGVS AVTHORIS AD HERMANNVM

Archiepiſcopum Colonienſem: in quo non eſt ſtylus mutatus.

Tungrenſes Epiſcopi, hodiè Leodienſes dicuntur.

DOMINO patri Hermanno Archipræſuli Stephanus humilis Tungrorum Epiſcopus. Cùm quotidiè aliorum explorari concertetur actio, ac ſi quid repræhenſibile infuerit, maculare non differat probroſa intentio: detergenda penitùs diffinitur culpata contagio, per quam & blaſphemantium iam ceſſet cachinnalis irriſio. Nam à quibuſdam nobiſcum agētibus feſtum ſancti Lamberti, qui literaria videbantur ſibimet ſcientia prædíti, non minimùm

mùm ſumus deſpectuoſis riſuum iniurijs laceſſiti, quandoquidem priſcorum haudquaquàm cato eloquio edita legebatur apud nos præfati patris vita & paſſio, atque nulla propria officiorum cantabatur modulatio. Abhinc ſanè frequenti fratrũ noſtrorum precamine rogatus, ſæpiſſimis vicibus extiti coactus omnia ea ſuſcipere innouanda proprij impenſione ſensûs, notamque huius infamiæ à nobis propellẽdam omnibus. Illis verò ſuper hoc multimodè argumentantibus, & agendum quamplurimorum ſimilitudine ſtipulantibus: animum reuocans reſtiti, mente affixus, idq́; quod monerent, an bonum foret, procera hæſitatione intrà memetipsum queſtus. Eccè tandèm anguis ſyllogiſmicus per flexos globos latè ſinuatus, linguisque triſulcis ſquamea colla tumidus, lumina mei cordis infundendo merſus, huiuſmodi dialecticæ nuncius mihi adſtitit, fatus: Omne, inquit bonum, vtile: & omne vtile, bonum. Vtile bonum, nullum malum: nullum malum, vtile bonum: nullum bonum, omne malum: omne malum, nullum bonum. Ergò creatorem in ſuis ſanctis laude celebratum, celebranti creaturæ in ſuis ſtudijs vtile bonum: quodque meliorando optimum, nullum probatur exiſtendo malum. Econtrà, quod abſit, (nam fors omnia verſat) negligẽdo relictum amborum eſſe, nullum continet bonum. Tum equidem ei veraciùs credens, quæ vera à falſis iugi more ſolet eſſe ſecernens, aliquid monitæ vtilitatis conſequi ex eo malui geſtiens, quàm muti tenacitate ſilentij, laboris fructu carere negligens. Hoc itaque deliberatiui generis conſilium magìs eligendo pertractans, inuoco non Dryades nymphas, nec clamito Naiades,

Dialectica docet vera à falſis ſecernere.

Carmina quæ prodant, verſus & commata dedant.
Nec peto Mercurium lingua, ſermone ſuperbum,
Qui pennata * ferat citiùs diſcudere verba:
Sed verum Dominum, cunctorum ſupplico Regem,
Omnia qui tribuit, nunquàm diſpendia ſentit,
Famine cuncta iubet, nil prorsùs iuſſa retardant.
Arce poli reſidet, terram pontumque gubernat.
Omnia ſic penetrat, ceu pugno cuncta recludat.
Is pater & proles, necnon & ſpiritus almus:
Subſiſtens trinus, ſed ſubſtans creditur vnus.
Perſonas numerat nam ſubſiſtentia ternas:
Eſſe tamen proprium numerat ſubſtantia nullum.
Det pedibus lucere meis, det lumina cordis.
Auxilium miſero dignetur dédere vernæ.

In Deo tres ſubſiſtẽtiæ ſiue perſonæ, & vna ſubſtantia.

Enimuerò neque faſtu ſuperbiæ tumens, neque quenquam patrum contemptui habens: quinimmò prælibatæ vtilitati parére libens, ſtylo præpollentioris ingenij eandem acceleraui comens. Exindè muſicæ artis ratione authentica, ſubnectuntur cum antiphonis reſponſoria noua, in quibus ordini lectionum reſpondet ſeries tonorum, quatenùs ſibi æquando extendi queat numerus horum. Adhuc etiam animi niſu extat delectabile, in tanti patroni immorari laude.

Cantica quapropter, Muſæ decompta lepôre,
Succinctìm replicant, ac eius geſta renarrant.

Quæ omnia pater tuo ſenſui corrigenda committo,

Notitia veri, quo nunquàm fallere nôſti:
Falſa ſed exuris: proſternere cuncta moliris.
Quæ maiore fide debent, quàm ſenſus, haberi.

Quocircà in ſoliditate tui pectoris iam requieſcat meæ vacillatio mentis, viritìm defenſa, ſi quidem meretur, pedo tuæ paſtoralitatis: ſin autem, ſecretìm caſtigata leni virga tuæ paternitatis.

VITÆ

VITAE HISTORIA.

Septembris 17.
Cap. 1.
De Traiecto ad Moſam dicto.

ILLVSTRIS martyr Lambertus, æterno Regi ſacerdos chariſſimus, ex inſigni proſapia in oppido Traiectenſi ortus eſt. Porrò puerulus apud parentes Chriſtianiſſimos degens, cùm iam eſſet bona indole, illam teneram ætatem, ſacri baptiſmatis vnda expiatã, Chriſto Domino conſecrauit, ſeque totum, quantùm quidem pro eius ætatis captu & nôrat, & poterat, ad Diuinam ſtuduit conformare & accommodare voluntatem. Quam ob rem, diuina id agente gratia, cognati eius vna animi ſententia ſtatuerunt, vt quem ab ipſis primæ ætatis initijs vitæ ſanctimonia commendaret, literis diſcendis adhiberetur, & ſcientiæ authoritas adminiculo ei eſſet ad attingendum ſummæ perfectionis apicem. Hoc itaque conſilio atque hac deliberatione, diuina clementia eam moderante, puer forma conſpicuus, ingenio mirè docilis, viris doctiſſimis traditur literis inſtituendus. Itaque eccleſiaſtica religione admodùm fit inſignis, & cæleſtium myſteriorum feruenti amore medullitùs inflammatur: tantoque celeriùs liberalium artium fluenta epotauit, quanto ardentiùs totum ſeſe in Dei amorem transfuderat. Nec eum latére potuerunt etiam obſcura quæque, quandoquidem ad diſcendum nulla intercedit mora, vbi doctor eſt ſpiritus ſanctus.

Adhibetur diſcendis literis.

Cap. 2.
Primo præceptore vius eſt S. Landoaldo.

Tandèm diuinis literis eruditus, & monaſticis diſciplinis præclarè inſtructus, puer pius & bonus, apud ſe conſtituit ad paternam redire domum. Itaque reuertentem ad ſe parens humaniſſimus comiter excipiens, animaduertit eum animi pietate & religione non mediocriter pueritiæ annos excedere. Lætabantur ambo: Lambertus honore patris, & pater filij ſui Lamberti rectè factis. Porrò ſanctus & ſtrenuus puer totis viribus in id incumbens, vt poſſet in virum perfectum euadere, quemadmodùm Pſalmographus ait, ibat quotidiè de virtute in virtutem, præparans ſeſe ad illa quandoquè ſuſcipienda & peragenda, quæ incommutabilis Dei prouidentia ex omni æternitate per illum fieri voluit. Etsì autem ætate eſſet iuuenis, at morum tamen grauitate & maturitate grandæuus videri poterat: vitabat iactantiam, pompam & faſtum ſeculi magno animo calcabat: quicquid habere poterat, in pauperes erogabat, in cælo theſauros ſuos condens, vt illic eos poſſideret, cùm vita hac caduca feliciter abſolutus, illa ſemper duratura feliciùs perfrueretur.

Pſal. 83.

Cap. 3.

Per id tempus ſanctus antiſtes Theodardus, Chriſti clariſſimus martyr futurus, vir ſacerdotali reuerentia plenus, & in conſpectu Dei ſacerdos meritò prædicandus, apud Traiectenſes pontificiam obtinebat dignitatem. Ei memorabilis adoleſcens Lambertus, nobilitate eximius, corporis forma elegantiſſimus, in regia aula educandus traditus eſt, vt inſtàr lapidis precioſi, multis modis expolitus, idoneus & aptus fieret cæleſtibus capiendis ornamentis. Tum verò Lambertus, Chriſti columba, fellis expers, alumnus laudabilis, ſolerter ſe accommodauit magiſterio antiſtitis Theodardi, venerans eum tanquàm dominum, diligens vt patrem chariſſimum, in omnibus illi morem gerens, vt decebat ſeruum Dei. Ex tanti enim patris conuictu & conſuetudine augebatur propenſiùs cæleſti gratia, ditabatur locupletiùs ſapientia, quotidiana meritorum acceſſione creſcebat. Quod ſanctus antiſtes tacitè contemplans, ſubtili indagatione perſcrutabatur, facileque conijciebat, qualis & quantus futurus eſſet. Atque ea cauſa omni animi beneuolentia & amore eum complectebatur, vtpotè futurum quandoquè gratiſſimum ſibi ſucceſſorem. At ille tanti ſacerdotis amore fruens, & ab illo præclarè diuinis literis imbutus, geminæ charitatis præceptum accuratè implebat, diligens tota mente Deum, & ſyncero amore proximos complectens ſicut ſeipſum. Præſentia ducebat pro nihilo, quemadmodùm etiam puer ſe facturum promiſerat, nec quicquam alicuius penſi habebat, niſì quatenùs ſaluti æternæ conduceret. Cæleſtibus verò animo inhiabat, ſeque illi holocauſtum offerre geſtiebat, qui ipſum ſingulari quodam ſuî deſiderio affecerat, ità vt extra illum nihil appeteret.

Traditur S. Theodardo Epiſcopo, cuius vita ſuprà habetur 10. Septembris.

Multũ proficit apud dictũ Antiſtitem pietate & ſanctitate.

Cap. 4.

Poſtquàm verò ab impijs interfectus, beatitudinis palmam Theodardus obtinuit, fidelis Traiectenſis eccleſiæ populus, pio paſtore orbatus, magno ſtudio inquirere cœpit aliquem illi ſanctitate parem, quem in eius locũ ſubrogaret. Diù omnibus

& accuratè perquiſitis, Lamberto nullus ſanctior repertus eſt. Eum igitur ſanctimoniæ honore cumulatum, parſimoniæ illuſtrem ornamentis, ſancti ſpiritûs gratia operante, vniuerſa Traiectenſis plebs Epiſcopum elegit, & in magiſtri locum ſuccedere voluit. Regia quoquè celſitudo & palatij proceres, eius fama comperta, ſine mora cenſuêre eum in cathedra pontificia collocandum. At vir pius & manſuetus, omni bonitate refertus, & in vera humilitate à Chriſto benè fundatus, tanta ſe functione indignum, multis modis docere conabatur. Grandis honos eſt, inquit, fratres mei, Epiſcopi miniſterium, ſed eius honoris graue eſt pondus. Ego verò me illo honore prorsùs indignum pronuncio, nec poſſum ſuſcipere, quod vultis. Non mihi vires ſuppetunt, non adſunt opera ſanctitatis. Vitæ innocentis tramitẽ me minimè tenere agnoſco, & idcircò Eccleſiaſticæ rectitudinis gubernacula ſumere reformido. Ad eiuſmodi autem excuſationum argumenta plebs Traiectenſis reſpondit in hunc modum: Generis nobilitate polles, meritorum ſplendore conſpicuus es, moribus ornaris, pietate excellis, nemo te eſt præſtantior. itaque paſtor noſter eris. Deindè vulgi more frementes, & ſtrepitu populari in eum irruentes, ſimul omnes dixerunt: Lambertus ciuis noſter, operum bonorum copia celebris, velit nolit, Epiſcopus noſter erit. Sic eſt voluntas Dei: ſic regni principes ſtatuerunt. Illum omnis elegit Clerus, populus vniuerſus acclamauit. Sed cùm vir humilimus necdùm totus his precibus aſſentiret, acriùs commoti & diuino inſtinctu accenſi, à maximo vſque ad minimum, vna voce omnes dixerunt: Non nos, Lamberte, diutiùs protrahas: ſed pro certo nôris, te etiam inuitum fore Epiſcopum noſtrum, & paſtorem Traiectenſium. Ità ergò omni Clero exclamante, & vtroque ſexu vociferante, voces in cælum tollebantur, & Lamberti animus nonnihil de ſuo rigore remittebat. Tandèm aſſentit eorum precibus, & munus pontificium ſuſcipit, ne veniſſe videatur contra obedientiam, quæ ſolet cæteras virtutes habere comites.

S. Lambertus recuſat Epiſcopatũ.

Coactus tãdem aſſentit electioni.

Cap. 5.

Ità ergò Dei dextera exaltatus, & Epiſcoporum benedictione conſecratus, beatus Lambertus Traiectenſis eccleſiæ factus eſt Epiſcopus. Eum autem perpetuæ religionis apicem adeptus, pietatis ſtuduit augere opera, pontificia dignitate auctus. Mactabat quotidiè holocauſtum Domino, non ex pecoribus, ſed è ſuo ipſius corpore. Nec intermittebat Miſſarum ſolennia, ſalutiferæ paſſionis Chriſti memoriam celebrans, offerensque Deo pro illis ſacrificium, pro quibus ſe illi nouerat rationem redditurum. Erat facie iucundus & hilaris, mente ſereniſſimus, ſermone ſuauiſſimus, conuerſatione mitiſſimus, terrenis oblectamentis emortuus, diuitijs ſpiritalibus florens. In domo eius erat veritas & gloria: in operibus eius relucebat æquitas & iuſtitia. Continuis erat concionibus habendis intentus, eos, qui peccauerant, ſermonibus veritatis coarguens. Deſides obiurgabat multa adhibita in repræhendẽdo moderatione: virtutum ſtudioſos & rectè agentes obſecrabat, paternas eis adhortationes adhibens. Multa erat in illo eleemoſynarum largitas, multa miraculorum copia. Admonebat omnes doctrina ſalutari, exemplis informabat. Nec ſcribendo quiſquam, nec dicendo ſatìs explicare poterit, quæ bona vir fortis & ſtrenuus verbis docuerit, rebus & factis executus ſit.

Epiſcopus factus, viuit ſanctiſſimè.

Vacat eleemoſynis. Claret miraculis.

Cap. 6.

Cùm autem non poſſet lucerna cælitùs candelabro impoſita, latére ſub modio, cœpit inter ſuos haberi præcipuus. Intereà lõgè lateque ſanctitatis eius fama ſeſe diffundente, ad notitiã quoquè Childerici Regis peruénit, qui ea tempeſtate apud Francos regno potiebatur, Lambertum Traiectenſis eccleſiæ Epiſcopum, in Chriſti famulatu & cultu neminem in terris parem habere. Indè adeò factũ eſt, vt Rex ille præcipuo cum honore & veneratione proſequeretur, & inter amicos illius primas Lambertus obtineret. Erat Princeps amabilis in regni palatio: Antiſtes Lambertus amabilis in Regis conſilio. Principis prouidentia procerum facta dirigebantur: Antiſtitis prudentia ea tractabantur, quæ eſſent reipublicæ ſalutaria. Meritò prædicandus Rex & eius exercitus, quòd tanti præſulis iuſſis parérent. Verumenimuerò

Eſt charus inprimis Childerico Regi Francorum.

Quanuìs multa Deo ſeruirent, crimine victo:
At tamen hortator ſcelerum, per corda malorum
Effudit virus, gaudens in peius abire
Omne genus hominum, cælos nè poſſit adire.

Eam ob rem commouit odia, excitauit iurgia, turbauit Eccleſiæ pacem, poſuit firmamentum regni formidinem, rabie crudelitatis hominum pectora adeò incendit, vt iam non viderent cælum, nec recordarentur iudiciorum iuſtorum.

Cùm

Cùm ergò id genus multiplex virus per ſatanæ adminiſtros admodùm effuſum eſſet, princeps regni Childericus Rex inclytus occiſus eſt: moxque inuidiæ pondus & hoſtile odium in Chriſti ſeruum Lambertum concitatum eſt: eaque inimicorum rabie magìs magiſque graſſante, & inuidia diaboli nequiter exardeſcente, Lambertus eximius Chriſti ſacerdos, honore & dignitate ſua priuatur, è ſede ſua exturbatur ſine cauſa, proh dolor, regia proſternitur celſitudo, impiorum iniquitas præualet, ſacerdotalis ſanctitas ignominia afficitur, iuſtitia profligatur. Eheu cogor ſcriptis depromere rem tum reuerà geſtam. Traiectenſis eccleſiæ cathedram latro Pharamundus inuaſit, curam & miniſterium pontificium homo miſerrimus ad mundi pompã, non ad vitæ ſempiternæ obtinendam palmam, accommodauit. Vſurpauit præſulatum, dominium ſibi vendicauit: latro animarum, Eccleſiæ publicus prædo effectus, temerauit ſacramenta Dominici corporis, contaminauit faſtigium Canonicæ integritatis & rectitudinis, violauit ſanctuarium, prophanauit ſacerdotium, confudit religionem, immutauit ordinem, æquitatem oppugnauit, à iuſtitia prorsùs abhorruit: noluit habere benedictionem, nec timuit ſibi maledictionem aſſciſcere. Nullum facinus execratus eſt, nullum flagitium in ſe non admiſit. Verbis & factis ſatìs declarauit, qua animi intentione & conſilio eccleſiæ regimen ſibi vſurpâſſet. Plura referre pudet ex ijs, quæ homo fallax & doloſus geſſit. Cap. 7. Childericus Rex interficitur. S. Lambertus è ſua ſede pellitur. Pharamundus eã occupat, homo flagitioſus. Pſal. 108.

At Lambertus Chriſti athleta, moderatè ac placidè omnia ferens, ſedem ſuam reliquit, curam ouium illi commendans, qui eas & baptiſmate abluerat, & ſanguine redemerat. Cumque diſcederet vir mitiſſimus, tametsì conuicia in eum iactarentur, & iniurijs afficeretur, nunquàm ira cõmotus eſt. Porrò omnis populus eius abitum lugebat, Clerus totus lamentabatur, pariterque eum cum multo gemitu proſequentes, dicebant: Cui nos cõmittis paſtor vigilantiſſime? Cur nos deſeris ſacerdos ſanctiſſime? Quid ità relinquis gregem tibi addictum, & ſupplicem Clerum? Quis iam nos ab hoſtis inſidijs tuebitur? Quis orabit Deum pro nobis? Quis peſtes depellet? Inuadent nos lupi rapaces, dilaniabunt hoſtes ferociſſimi. Nemo erit, qui abigat: nemo, qui profliget. Tu ſtabilitas fortium, inſtaurator debilium, in aduerſis propugnator, in proſperis decus: tu conſolator pauperum, adiutor orphanorum, viduarũ perfugium. Te planè comitabimur omnes: tecum pariter moriemur vniuerſi. Si ſuperbi te deſpiciunt, ſi filij Belial perſequuntur: nos oues tuæ, te & diligimus & veneramur. Fit cælo clamor fratrum, lachrymæque gementum. Tunc pater euictus, lachrymis ità fatur obortis: Pro re pauca loquar. Non paſtor deerit vobis, non cura ſalutis. Vnũ eſt, quod mando, repetens iterumque monebo: O filij chariſſimi, & oues illius ſummi paſtoris, ſeruite Domino in timore, & exultate ei cũ tremore. Declinate à malo, & facite bonum, vt adſit vobis fortiſſimus adiutor, qui eſt veraciſſimus in promiſſis: nec ſinat perire, quos redemit paſſione ſua Chriſtus Ieſus Dominus noſter, qui eſt benedictus in ſecula. Cap. 8. Clerus & popul' multùm dolent eius obitu. Pſal. 2.

His dictis, ſacras manus ſuſtollens, & oculos ad cælum dirigens, benedixit Clero & populo, Chriſti eos ſigno communiens: exoſculatiſque omnibus, cum paucis comitibus profectus eſt ad monaſterium Stabulenſe: vbi vir memorabilis, ſeparatus à cuſtodia Dominici gregis, cum ſenatoribus cæli intrà terreſtris paradiſi curiam verſabatur. Degebat tum illic ſub diſciplina regulari monachorum cœtus, quorũ conuerſationem in cælis eſſe, multarum virtutum documenta prodebant. Inter quos etsì ille ordine extremus, at ſanctitate primus fuit: vltimus numero, præcipuus pietatis ac deuotionis ſtudio. Eum patres monaſterij haud aliter atquè chariſſimum parentem colebant: fratres vniuerſi ceu domino & patri reuerenter aſſurgebant: & quem Dominus Ieſus ſua gratia perfuderat, omnibus bonis charus & amabilis erat. Ille verò degens in eo monaſterio, totis viribus Domino ſeruiebat, ſummoperè cupiens illi placere, cui ſe templum dedicauerat. Incumbebat in preces creberrimas, idque tanto liberiùs, quanto à cura paſtorali abſolutior. Qua ille erga prælatos humilitate, qua erga omnes comitate & benignitate vſus ſit, nemo neque verbis exprimere, neque ſcriptis compræhendere poteſt. Frugalitatem verò & abſtinentiam in eo prædicari quid attinet, quandò eam adeò ſectatus eſt, vt ipſa corporis macies eum Domino teſtaretur in omnibus gratum & acceptum in odorem ſuauitatis? Cap. 9. Exul degit ſanctiſſimè in cœnobio Stabulenſi.

Quid verò ad cumulum perfectionis eius, Dei omnipotentis benignitas oſtendere voluerit, non eſt ſilentio premendum, ſed ſuccinctè commemorandum. Quadam nocte, ſimul illo cum fratribus quieſcente in dormitorio, viſum ei fuit clàm è lectulo Cap. 10.

ſurgere, vt attentiori animo poſſet diuturnis precibus vacare. Cùm autem alterum è calceis acciperet, alter è manibus lapſus & pauimentum feriens, fratrum quietem interturbauit. Expergefactus igitur cœnobij pater, & huius arcani ignarus, Quiſquis, inquit, ille eſt, cuius culpanda temeritate iſthuc modò accidit, pro noſtra conſuetudine mox ſe conferat ad Crucem, & quod negligentia admiſit, obedientia expiet.

Vide humilitatem tāti viri & inſignem patientiam.

Mox B. Lambertus ſacerdos patiētiſſimus, ſpe firmiſſimus & lætiſſimus, Abbatis præcepto libenter paruit, & ad Crucem tranquillo & prompto animo properauit: nec quicquam tulit ſecum, quo aduersùs immane frigus ſe muniret, præter vnicum, quo indutus erat, ciliciū. Et quidem nox illa erat gelidiſſima, & multa glacie ac niue aſperrima. Sed ardebat in pectore beati viri flamma ſpiritûs ſancti: quo fiebat, vt externi frigoris cruciatum contemneret. Cùm ſic autem ſub Cruce ſtaret illa ſacroſanctæ Trinitatis hoſtia, & ſine intermiſſione Dominum ſaluatorem deprecaretur, cælum, vt certò nobis perſuademus, eius puriſſimis patuit precibus, & ad diuinæ maieſtatis aures illæ penetrârunt: cumque illud Dauidicum mente pſalleret, & ore depromeret:

Pſal. 41.

Quandò veniam & apparebo ante faciem Dei? actum eſt diuinitùs, vt gallorum cantus tempus ſolitum anteuerteret. Surrexerunt itaque fratres religioſi, vt more ſolenni vigilias agerent. Tandèm omni officio conuenienter expleto, omnes è templo egreſſi ſunt, cupientes ignem ſtruere, vt acerrimi frigoris iniuriam à ſe propulſarent. Eò ſtructo, auidi ad eum omnes accurrunt, atque omni ex parte eum ambientes, ſeſe calefaciunt. Interìm Abbas cunctos circunſpectans, videt beatum Lambertū non adeſſe. Quærit ex alijs, vbinàm ſit ſacerdos venerabilis. Reſpondent fratres illum eſſe, qui iuſſus ſit ſub Crucem ſe recipere. Tum Abbas humaniſſimus multo ſtupore affectus, grauiter ſuſpirat, imoque ducens è pectore vocem, ait: Heu me nimiùm infelicem, quæ me demētia cepit, vt innocentem damnarem, & ſacerdotem gelu horridiſſimum perpeti cogerem? Id planè facinus eſt execrabile.

Cap. 11.

Sic dixit mœrens: deindè verſus ad adſtantes: Ite fratres, inquit, ite celeriter, rogatè obnixè patrem noſtrum, vt ad nos quamprimùm ſe recipiat. Mox illi properè abeuntes, inueniunt virum ſanctiſſimum & mitiſſimum ſacerdotem in frigore & nuditate Domino mirabiliter pſallentem:

Pſal. 50.

Cor contritum & humiliatū Deus non ſpernis: ſed benignè ſacrificium noſtræ ſeruitutis accipias, vt ædificentur muri Hieruſalē ad tui nominis gloriam, quod eſt benedictum in ſecula. Cumque cōſtantiſſimus Domini confeſſor, gratum ſpiritûs ſancti ſacrarium, ad ea, quæ in Pſalterio ſequuntur, animi ſui intentionem dirigeret, fratres aſſiſtunt, omnium nomine veniam petunt, Abbatis iuſſu ſic ei dicunt: Dulciſſime pater, orat & obſecrat Abbas, vt ad fratres ocyùs accedas. Non recuſat beatus antiſtes, ſed cum eis properat ad domum, in qua fratres erant pellendi frigoris cauſa. Poſtquàm autem domûs limina attigit, facies

Abbas cum fratribus petunt veniam à ſancto viro.

eius beatiſſima mirè reſplenduit. Tum Abbas cum fratribus vniuerſis ad eius veſtigia aduolutus, Ignoſce, inquit, pater venerabilis, ignoſce fratribus tuis, nec imputes nobis, ſuppliciter rogatus à nobis, quod inſipienter aduersùm te egimus. Miſerere deprecantibus, da veniam dolentibus. Ad quæ ſanctus Epiſcopus reſpondit: Nè, quæſo, chariſſimi, nè ſic loquamini. Surgite ocyùs, & meis potiùs erratis vos ignoſcite. Nihil in me peccâſtis, quod ego vobis cōdonare debeam. Ità ergò illis erectis, & multùm adhuc anxijs, lætus & iucundus dixit pater ille amabilis: Quæſo, patres, ceſſat perturbatio omnis. Non me fregit aut terruit frigoris acerbitas. Adfuit enim mihi protector vitæ meæ, cuſtodiens me in ea afflictione, & pro ſua indulgentiſſima miſericordia audiuit preces meas. Quamobrèm gratias illi agite, & ſanctum nomē eius

Vir ſanctus fratribus benè precatur.

benedicite. His dictis, manibus in cælum ſublatis, fratrum collegio benè precatus eſt, ità dicens:

O Deus omnipotens, cæleſtia lumine complens,
Qui cælum, terras, pontum ditione gubernas,
Vt ſint cuncta tuis in tempore ſubdita votis:
Hos, expoſco, tuos benedic per ſecula ſeruos:
Protege ab inſidijs, ſerua virtutibus almis,
Donèc te videant, & cæli regna capeſſant,
Te tribuente, Deus, qui nunc & ſemper in æuum
In triplici virtute tuî benedictus haberis.

Poſtquàm omnes reſponderunt, Amen: ſic fiat, Deus: facilè perſpexêre vniuerſi, non mediocribus virtutum ornamentis diuinitùs inſtructum beatum Lambertum.

Cupi-

Cupientes autem illi charitatis officia exhibere, & poſt durum & intolerabile illud cum frigore certamen, amantiſſimum patrem recreare volentes, balneum illi apparârunt, & nitidis eum veſtibus induerunt. Ità fortiſſimus Chriſti miles & patientiſſimus antiſtes, poſt obedientiam honoratur, poſt victoriam ſublimatur: nec tamen quantùm commeruerat illa tolerantiæ ſynceritas, ſed vt potuit mortalium facultas. In tanto frigore conſeruabatur diuinitùs illæſus.

In huiuſmodi virtutum inſignijs degebat illic Lambertus Chriſti victima, ſacerdos Dei & hoſtia quotidiana in odorem ſuauitatis, mundo huic crucifixus, viuens Deo redemptori ſuo: à peſtiferis hominibus deiectus, à beatiſſimis cæleſtis patriæ ciuibus erectus: expulſus è ditione pontificia, in æternitatis collegium aſſcitus: ouium curam coactus deſerere, & ad cæli palatia inuitatus. Interìm verò infelix Pharamundus, qui Traiectenſem eccleſiam inuaſerat, filius iniquitatis, falsò dictus paſtor ouium, rectiùs appellandus angelus tenebrarum, propter flagitia ſua, multis eum criminantibus, non ſolùm à ſede illius eccleſiæ eiectus, ſed etiam à tota prouincia illa excluſus eſt. Septem annis ſolo nomine Epiſcopus ibì fuit, nullo bono opere Epiſcopum ſe exhibens: vt non immeritò illum fideles in terra perſecuti ſint, qui manifeſtè erat Deo inuiſus & contrarius. Sub eo autem plebs valdè dilacerata, & tandèm Dei miſeratione clementer liberata, ſummoperè in eam cogitationem & curam incubuit, vt egregium antiſtitem & humaniſſimum patrem ſuum Lambertum recuperaret. Per id tempus Pipinus apud Francos principatum obtinebat, vir armis ſtrenuus, & diuinæ religionis cultor præcipuus. Is beati Lamberti comperta ſanctitate & manſuetudine, miſit legatos ad Stabulenſe monaſterium, qui ſanctum Lambertum repeterent, orarentque eum, nè grauaretur ad Regem ſe conferre, & ſuam occupare ſedem. Legati vbì ad eum venerunt, ità eum appellârunt: Te, pater, Rex obſecrat, omniſque populus flagitat, vt à monaſterio egrediens, gregem, quem ante hos annos relinquere compulſus es, recipias, opuſque Domini abs te inchoatum, ad finem perducas. Tum vir ſanctus cum lachrymis ità reſpondit: Fateor me eccleſiam meam non ſic gubernâſſe, vt par erat: nec ità vixiſſe, vt debui. Non ſum itaque dignus, qui poſthàc paſtoris fungar miniſterio: nec ſanè præeſſe appeto, qui nulli prodeſſe queam. Legati dixêre ad eum: Te virorum nobiliſſime, te ſacerdotum doctiſſime per amorem Dei obſecramus, per proximorum charitatem obteſtamur, vt nobiſcum reuertaris, & ouium tuarum curam recipias. Ille verò altiùs ſuſpirans, rursùs reſpondit: Equidem refutare non audeo, fratres mei, quod dicitis: Regis iuſſa contemnere non debeo, proximis meis inſeruire, vbì res poſtulat, cupio. Itaque incunctanter ibo vobiſcum, & quod iubetis, aggrediar. Poteſt autem Deus id perficere, & ad optatum perducere finem.

Cap. 12. — Pharamundus è tota ditione pellitur. — Iſte Pipinus 2. maior domûs Fráciæ, fuit Caroli Martelli pater.

Ità demùm beatiſſimus confeſſor Lambertus, iam multiuaria examinatione probatus, ad propriam ſedem reuerſus eſt: & exul ſacratiſſimus, inſigni patientia conſpicuus, gregem recepit ſuum, eumque & præclarè defendit, & infatigabili ſtudio cuſtodiuit. Quanta verò, illo redeunte, apud omnes extiterit exultatio, nec doctiſſimus quiſque poſſit pro dignitate explicare. Exultabant etiam ipſi ſupernæ Hieruſalem ciues, ſacroſanctæ Trinitati gratias agentes immenſas. Gaudebat omnis illa regio: laudanteſque Deum, non tam excelſa voce, quàm mente pia & deuota, dicebant omnes: Agamus Deo gratias: quoniam viſitauit nos oriens ex alto, & reſtituit nobis Dominus paſtorem noſtrum & cuſtodem vigilantiſſimum. Erat hæc & Regis & populi, diuitum & pauperum communis gratulatio, & vbiquè audiebatur vox laudis & gratiarum actio: emeritusque miles, multiplici afflictione purgatus, ouium ſuarum laude & prædicatione efferebatur, & in Traiectenſi ſede honorificè reponebatur.

Cap. 13. — S. Lambertus redit ad ſedem ſuam.

Priſtino igitur honore affectus, tanta ſanctitate enituit, quanta decebat Dei pontificem pollere. In eius pectore ſynceritas & diuinæ legis plenitudo: in ore eius veritas & manſuetudinis pulchritudo: in conſilio vigor & prudentia: in actionibus æquitas & multa copia: in conuerſatione innocẽtia & caſtitas. Erat fide conſtantiſſimus, ſpe firmiſſimus, charitate integerrimus, ſingulari prudentia, temperantia, fortitudine & iuſtitia ornatus, bonorum operum ſtudio eximius, doctrina & virtutibus admirabilis. Auxerat eũ cęleſtis pater vitę meritis, & miraculorũ gloria illuſtrârat. Non reſpiciebat ille perſonas potentium, ſed morum potiùs elegantiam attendebat. Quos nouerat religioſiùs viuere, eos maiori honore proſequebatur. Omnibus omnia factus erat, vt omnes lucrifaceret. Intrà ſepta domûs eius, nunquàm ornabatur ſedile

Cap. 14. — Catalogus virtutum eius. — Non reſpicit perſonas potentium. — 1. Cor. 9.

illius, ſed humili mente apud ſe reuoluebat, quid in vita futura poſſeſſurus eſſet. Veſtibus non adeò precioſis vtebatur. Primus eius amictus, erat ſaccus cilicinus. Conabatur enim corpus humiliare in terris, vt anima poſſet in cælis exaltari. Inuiſebat villas & oppida diœceſis ſuæ, noueratque inuenire homines & Domino lucrari, quos æternæ hæreditatis conſortes efficeret.

Sacco cilicino ad nudam carnẽ induitur.

Cap. 15.

Texandria ethnicismo laborat.

His igitur ſtudijs intentus, & huiuſmodi iuſtitiæ eſurie ſemper ardens, in Texandriam profectus eſt, gentiliſmi erroribus adhuc deditam, & idolorum ſpurcitijs contaminatam. Cumque illic magna ſermonis gratia cœpiſſet ſerere fidem catholicam, eius regionis homines in vnum collecti, veritatis præconem volunt diſcerpere, & poſt illata conuicia & contumelias atque ludibria, ignominioſa morte afficere. Eos verò ira & crudelitate feruentes, & ſatanico ſpiritu bacchantes, confeſſor Domini Lambertus forti & inconcuſſo animo ſic affatur: O viri fratres, quandoquidem mente & ratione præditi eſtis, audite quæſo diligenter, & quæ dicturus ſum, animis veſtris ſapienter affigite. Omnipotens Deus pater ingenitus, cuius ego ſeruus ſum, quique ſolus habet immortalitatem, & lucem habitat inacceſſibilem, vnum de ſe genuit ſine tempore Verbum, per quod ex nihilo fecit omnia, quæ ſunt in hoc mundo. Quam quidem & initij & finis neſciam generationem, mente & intelligentia ſuſpicere & admirari poſſumus, at oculis corporeis conſpicere nequimus. Nec pater anterior filio, nec patre filius poſterior eſt. Ex his autem duabus perſonis, atque vna eademque inſeparabili eſſentia procedit ſpiritus ſanctus, patri & filio maieſtate æqualis, & indiſcreta diuinitate conſubſtantialis. Hæc verò in perſonis Trinitas, in eſſentia vna diuinitas, poſtquàm ex nihilo creauit orbem vniuerſum, è limo terræ finxit primum hominẽ, eique dormiẽti extraxit coſtam, & ex ea formauit mulierem, vt ex illorum immaculata ſobole deſertorum ſpirituum ruinæ inſtaurarentur. Poſuit autem eos in paradiſo deliciarum, fecitque eis poteſtatem ex omni ligno veſcendi; ſolo ligni ſcientiæ boni & mali eſu eis interdicto: vti per eam obedientiam, creatoris ſui amore exhibitam, ſine morte carnis ad cæleſtem Angelorum patriam quandoquè transferrentur. Sed pròh dolor inuidia ſerpentis homo cupiditate illectus, à lege ſui conditoris diſceſſit: atque ità morti factus obnoxius, ex paradiſo eiectus eſt: nec ſolus meritam ſenſit iram, ſed omnem ſui generis propaginem in mortiferi facinoris acerbitates & pœnas ſecum pertraxit. Sicque princeps mundi huius, ius ſibi tyrannicum in homines vendicans, eos ſibi ſubdidit, donèc is, qui condidit carnem, ex Virgine carnem ſumpſit, qua hominem redimeret ab eo præuaricationis reatu, callidi hoſtis malignitate euerſum. Is ergò, quem ex patre dixi genitum ſine tempore, ex intemerata virgine Maria in tempore natus eſt, atque in vtraque natura ſubſiſtens, Deus cum patre permanet, & ob redimendum humanum genus ex Virgine matre mortalis homo factus eſt. Atque ex Virginis vtero verus Deus & homo verus prodiens, vt homo circunciſus eſt, ab Iohanne in Iordane baptizatus, diſcipulos ſibi aſſciuit, plurima fecit miracula, & quod reuerà erat, mundo palàm declarauit. Ad extremum voluntatis ſuæ poteſtate animam ſuam poſuit in Cruce, vt nos ſuo ſanguine redimeret, quos diabolus à prima mundi origine captiuitatis iugo premebat. Peracto tandèm paſſionis myſterio, & mortis imperio deſtructo, tertia die rediuiuus ſurrexit, naturæ priuilegium nobis reſtituens, quod in primo parente amiſeramus. Deindè per dies quadraginta ſuis apparens diſcipulis, eos tandèm in orbem vniuerſum ire iuſſit, & peccatorum annunciare remiſſionem, & quod ab ipſo didiciſſent, in omnium gentium perferre notitiam. Ijs dictis, in cælum aſcendit illis adſpectantibus, victorque mortis ad patris dexteram ſedet. Porrò diſcipuli ſancti ſpiritûs chariſmatis impleti, per orbem totum diſperſi ſunt, & hanc fidem omnibus prædicârunt, quam nos veram eſſe credimus ſine vlla hæſitatione, eamque vobis in eius nomine & pro illius amore conſtanter prædicamus. Hæc & id genus alia beatiſſimo Lamberto proſequente, & mirabiliter euangelizante; conuerſi ſunt ad Dominum, quotquot erant præordinati ad vitam æternam. Tum verò egregius doctor & facundiſſimus concionator idola euertit, populum vndis ſalutaribus expiauit, eccleſias condidit, preſbyteros ordinauit, totamque regionem illam Chriſto conſecrauit.

Illic cõcionatur S. Lãbertus.

1. Tim. 3.

Gen. 1. & 2.

Rom. 5.

Gal. 4.

Luc. 2.

Matth. 3.

Iohan. 19. & 20. &c.

Act. 1.

Marc. 16.

Multi in Texandria conuertuntur & tota regio Chriſto conſecratur.

Cap. 16.

In eiuſmodi pietatis certamine illo forti & inuicto animo verſante, & bella immortalis Regis gerente, ad triumphalem martyrij palmam, eo donante, peruenit. Erant duo fratres, homines ſceleſti, Gallus ac Rioldus, qui famulos beati viri multis modis

modis affligere & vexare non dubitârunt. Eos antiſtes patientiſſimus ſummiſsè admodùm rogabat, ſæpè etiam obiurgabat, volens eos ad meliorem frugem reuocare. At illi tanto pertinaciùs infeſtabant Eccleſiæ familiam, quanto id, ceu oues Chriſti, moderatiùs ferebant, qui ab eis vexabantur. Itaque pontificis clientes & cognati, qui erant generis nobilitate inſignes, & rebus valdè locupletes, animi dolore & zelo permoti, illas ſubditorum iniurias ſibi nulla ratione ferendas, ſed maleficos illos oppreſſores perſequendos ſtatuunt, ſancto Epiſcopo id ignorante. Illorum igitur proteruia creſcente, viri clariſſimi & armis ſtrenui, bello illos petunt, & vtrunque interficiunt. Quæ res peſſimè habuit Dodonem infelicem, illis ſanguinis affinitate valdè propinquum. Quamobrèm eis in infando crimine ſuccedens, ſuperbia tumidus, conſilio hebes, armis frigidus, cædē machinatur beato antiſtiti, quotidianasq; ei inſidias comparat. Adiungit ad eam rem ſocios ſibi, homines audaces & flagitioſos, in armis egregiè exercitatos. Cum ijs petit Leodium, vbì tum fortè morabatur Epiſcopus. Eádem nocte, mox futurus martyr, beatus Lambertus, domì relictis ſocijs dormientibus, ad offerendas Domino preces ſolus exiuit, in easque diutiſſimè incumbens, indefeſſo animo ad orientem ferè ſolem eas produxit, totam ſpem ſuam in Domino reponens. Igneus aſtrigeras iam Sol migrabat ad arces, Crinibus & roſeis tenebras aurora fugabat, cùm vir ſanctiſſimus domum repetit, comites ſuos excitat, matutinarum precum officium ſecum perſoluere iubet. Ijs ſtrenuè & religiosè peractis, iam vigilijs, ieiunijs & precibus vir beatus planè defeſſus, famulis hortantibus, lectulum petit, pauliſpèr quieturus. Sed fruſtrà illic leuamentum quærebat, vbì nullam ſolebat ferre mollitiem. Corpus enim ſuum, quod diurnis ijsque perpetuis macerabat laboribus, noctibus etiam ſine intermiſſione affligebat. Necdùm autem obdormiĕrat, & eccè vnus è famulis domo egreſſus, videt hoſtes eminùs aduentantes. Mox redit intrò, narrat ſocijs quid viderit. Illi omnes multo timore correpti, non tamen audent excitare pontificem. Diù ergò intrà ſilentium ſe tenent, donèc iam propè adeſſent inimici.

Dodo inſidiatur vitæ S. Lamberti

Eccè quomodo vir ſanctus in precibus totam ferè noctē perducat.

Non puto equidem omittendum hoc loco, quod omnipotens Deus quibuſdam à tergo exercitum ſequentibus oſtendit. Viderunt enim ſignum admirabile, Crucis Dominicæ effigie ſupra Epiſcopi domum rutilare, tanta luminis claritate & ſplendore, vt nec conſpici facilè poſſet, nec vllis verbis exprimi. Quod ſanè Chriſtus Dominus idcircò mortalibus apparére voluit, vt per id liceret perſpicuè animaduerti, ſanctum Epiſcopum mundo huic & eius cupiditatibus atque deſiderijs eſſe crucifixum. Poſtquàm autem Dodo ferociſſimus cum ſocijs peruenit Leodium, (author villam vocat) cœpit armis perſtrepere, ſocios prouocare, ſanctum Dei ſacerdotem hincindè perquirere. Eius ergò veſani ſatellites, dictis eius parentes, effringunt fores, diſſcindunt ſepes, in chortem atrociter irruunt, haud ſecùs àc lupi in agnos. Eo armorum ſtrepitu excitatus Epiſcopus, ſurgit è lecto, manu corripit gladium, contra hoſtes ſeſe defenſurus. Sed confeſtim ſententiam mutans, abijcit gladium, Dominumque ſic precatur: Eripe me de inimicis meis Deus meus, & ab inſurgentibus in me libera me: quoniam neque iniquitas mea, neque peccatum meum Domine, propter quod inſurrexerunt aduerſum me fortes & iniqui. Eccè ſynagogæ potentium quæſiĕrunt animam meam: quam, oro, vt in pace ſuſcipias, qui es miſerator & miſericors Dominus.

Cap. 17.

Vident quidam ſignum Crucis ſupra ſancti viri domú.

Irruentibus hoſtibus arreptum gladiū vir ſanctus mox abijcit.

Hæc cum lachrymis illo orante, impij latrones procaciter inſultabant, lanceasque in parietes defigentes, in domum irrumpere nitebantur. Sed duo beati viri nepotes, Petrus & Andolęrus, fortiter ſeſe illis opponebant. Ait autem Epiſcopus: Si me, filij, hactenùs verè amâſtis, obtemperate nunc conſilio meo, & peccata veſtra confitemini, atque orate pro inuicèm, vt ſaluemini. Reſpondit Andolerus: Ignem, pater chariſſime, in nos immittere conantur, vt nos pariter exuramur. Vir ſanctus ait: Nolite, filij, timere ignem illorum. Poteſt dextera Domini nos eripere ab hoc præſenti diſcrimine. Illos autem, vt vereor, ſempiterna excipiet ignominia. At tamen vos, qui eius cædis participes fuiſtis, ſententiam vltionis libentibus animis excipite. ſatius eſt enim temporarias luere pœnas, quàm apud inferos puniri igni ſempiterno. Cùm ſic omnes confirmâſſet, & ſacerdotali authoritate corroborâſſet, nepotes iuſſit foràs egredi, vt poſſent ſe Domino hoſtias immolare. Párent illi pontifici, exeunt ad hoſtes intrepidi, cæduntur ab impijs, à Chriſto in cęlis eorum animæ coronantur.

Cap. 18.

Duo eius nepotes trucidantur.

Deindè

Cap.19. Deindè pater egregius & antiſtes conſtantiſſimus, in pauimentum pronus proſternitur, brachijs inſtàr Crucifixi expanſis, & Dominum attentiſſimè deprecatur. Interìm intrò ingrediuntur furentes aduerſarij, ad vnum omnes interficiunt, quos illic inuenêre. Vnus autem ex illis immaniſſimi furoris œſtro përcitus, in tectum aſſcendit, & ſanctum antiſtitem humì proſtratum cernens, telo eum percutit. Ità vir beatiſſimus felici martyrio coronatus, ad patriam cæleſtem diù concupitam migrauit. Eius ſacrum corpus pauci tandèm, qui illorum ſicariorum manus euaſerant, naui celeriter impoſuêre, & Traiectum aduehentes, in Apoſtolorum principis eccleſia honorificè tumulârunt. Vbì tum ſanè odor ſuauiſſimus ſentiebatur, omnium aromatum vincens fragrãtiam. Nec Angelorum officia eius ſepulcro defuêre, qui illud cuſtodientes, cæleſtia illic carmina depromſerunt. Crebrò autem, qui propiùs habitabant, eò ſe conferebant, vt poſſent certiùs experiri, quid illa ſibi vellet melodia, quinam eſſent illi cantores, & quidnam canerent. Sed quo curioſiùs explorare cupiunt, eo cantus ille fit remotior: retrò autem illis abeuntibus, voces percipiunt ſuauiſſimas. Porrò omnis ferè prouincia eò aduẽtans, luxit eius abſentiam ſuprà quàm dici queat. Cæſus eſt martyr eximius quintodecimo Calendas Octobris, regnante Deo viuo & vero in ſecula ſeculorum.

Et alij multi.

S Lambertus interficitur.

Ad ſepulcrum eius auditur cæleſtis melodia.

F. Laurentius Surius pio Lectori.

AVthor huius hiſtoriæ ſequens eum, qui primus ſcripſit beatiſſimi antiſtitis & martyris Lamberti vitam, non ſatis exprimit veram cauſam cædis eius. Sunt, qui ſcribant, primum authorem hiſtoriæ huius, eam noluiſſe aperire, quòd tum adhuc ſupereſſet Carolus Martellus & alij propinqui Pipini principis, propter cuius pellicem occiſus eſt. Itaque pauca hîc libuit ex Sigeberto & alijs adſcribere, vt certiùs nôrint, ſi qui ignorant, quam ob cauſam vir tantus occiſus ſit.

Sigebertus Chronici ſui anno 698.

SAnctus Lambertus Pipinum principem increpare auſus, quòd pellicem Alpaidem Plectrudi legitimæ vxori ſuæ ſuperduxerit, à Dodone fratre ipſius Alpaidis Leodij martyrizatur, & Traiecti tumulatur. Idem ferè teſtatur in Chronicis ſuis Regino Abbas, & Marcellinus preſbyter in Vita ſancti Svuiberti, quæ eſt Tomo 2. die prima Martij.

Vera cauſa cædis S. Lamberti.

APPENDIX AD VITAM S. LAMBERTI, QVAM EX QVODAM MS. EXEMPLARI COLLEGI, IN QVA

pleraque habentur, in ſuperiori hiſtoria partim omiſſa, partim obſcuriùs annotata. Sunt autem fide digna, & cum alijs hiſtorijs conſentiunt.

S. Lamberti parentes.

SANCTVS Lambertus patrem habuit Aprum, matrem Heriſplindem, ambos multa nobilitate conſpicuos. Pater in Regis palatio inter illuſtres viros excelluit. Dagobertus tum apud Francos rerum potitus, regnum Auſtraſiæ filio Sigeberto tradidit, adhibens ei quaſi tutores Cunibertum Colonienſem Epiſcopum, & Pipinum primum, S. Gertrudis & Beggæ parentem. Porrò ab ipſis incunabilis gratia Dei haud vulgaris puerum Lambertum ornauit, vt inde liceret animaduerti, qualis quandoquè futurus eſſet. Pater autem eius non ingratus Deo, qui tanta ipſi promitteret de filio, commendauit eum literis & pietate imbuendum beato Landoaldo, viro & ſapientia, & doctrina, & ſanctitate claro. Is Romanę Eccleſię preſbyter fuit, à Martino Pontifice beato Amãdo Traiectenſi Epiſcopo miſſus adiutor in miniſterio verbi: à quo ordinatus Archipreſbyter, eo abſente, nouem annis rexit eam eccleſiam, vſque ad S. Remacli Epiſcopatum. Quæ autem bonus puer Lambertus apud eum egerit, vtque ab eo inſtitutus fuerit, in vita beati Landoaldi Lector inueniet, quæ eſt Tomo II. 19. Martij.

Vide vitam S. Landoaldi in 2 Tomo, quæ his conſentit.

Poſteà autem à beato Landoaldo ad patrem reuerſus, ad ſanctum Theodardum Epiſcopum ab eo adductus eſt, quippè cuius multa & in Eccleſia, & in aula Regis authoritas & admiratio eſſet. Apud quẽ ſanctus adoleſcens adeò profecit, vt omnibus non ſolùm exemplo, ſed etiã admirationi eſſet: volebatque S. Theodardus eum ſibi

ex

ex nomine deſignare ſucceſſorem, niſi Canonum authoritas obſtitiſſet. Et tamen, Deo ſic volente, illi ſucceſſit ab impijs interempto, fuitq; inprimis charus Regi Childerico, qui non dubitaret pectus eius domicilium eſſe ſpiritusſancti, & linguam veritatis organum. Totum quoquè Auſtraſiæ regnum & Regis aulici, eum ſuſpiciebant & reuerebantur. Cæſo autem Childerico, iuſſus eſt abire in exilium. A quo poſt ſeptennium honorificè reuocatus per Pipinum magiſtrũ equitum, ſtrenuè functus eſt, vt anteà, munere ſuo, & à pſeudochriſtianis luxatam & corruptam Eccleſiaſticę inſtitutionis diſciplinam reformauit. Vt verò Landradam ſanctiſſimam virginem tumulárit, in eius Landradæ hiſtoria, quæ Tomo 4. die 8. Iulij habetur, dictum eſt.

Succedit S. Lambertus S. Theodardo in Epiſcopatu.

Cogitur exulare: poſt reuocatur.

Porrò Pipinus Princeps, cætera egregius, vno malo tam multa bona corrumpebat, contempta legitima vxore, Alpaidi pellici nimiùm addictus. De eo ſanè hic Author teſtatur, cùm nihil ad gloriam, nihil ad potentiam vel felicitatem ei deeſſet, nunquàm eius induſtria fortunam fuiſſe ſuperiorem. Et tamen cùm multis eſſet auctus victorijs, ſeipſum vincere non potuit, molli libidinis telo proſtratus. Id verò, cæteris ferè Epiſcopis diſſimulantibus, Lambertus præ zelo domûs Dei ferre non ſuſtinens, opportunè, importunè arguebat principem: qui ſi vt in cæteris, ità & in hoc libenter audiſſet recta monentem Epiſcopum, rectiùs conſuluiſſet ſibi. At illa maligna mulier, moleſtè ferens Pipinum à ſuî amore reuocari, Dodonem fratrem ſuum, Pipino familiarem, genere & opibus præſtantem, hortatur, vti nè ſinat Lambertum tantum poſſe apud Pipinum, vt cogatur ipſa ab eo recedere in dedecus natalium ſuorum. Ille verò agit cum ſuis, datque operam, vt Epiſcopi conatus impediat. Sed videns eum perſtare in ſententia, nec contra iuſtitiam cuiuſquam faciem vereri, amicis quibuſdam ſororis vltionem permittit. Ex ijs Gallus & Rioldus cum omnibus ſuis valdè cœperunt vexare Epiſcopi familiam, nullum calumniæ aut moleſtiæ genus prætermittentes, vt vel ſic Epiſcopus ſuorum cauſa ceſſaret moleſtus eſſe Pipino propter Alpaidem. Sed vir iuſtus, vt leo confidens, iuſtitiæ patrocinium nulla ratione deſeruit. Tandèm improbi illi ab Epiſcopi cognatis cæſi ſunt, moleſtiſſimè id ferente Dodone, & cauſam cædis in ſanctum conferente.

S. Lambertus obiurgat Pipinũ propter Alpaidem.

Gallus & Rioldus impijſſimi eius æmuli occiduntur.

Per id tempus Pipinus princeps in Iopiliam villam aduenit. Venit etiam eò vir ſanctus, ab eo tanquàm pro regni tractandis negocijs euocatus. Ibi tum & Pipinus & pellex animos iratos vultu ſereno tegunt, alij iram diſſimulant, alij lætitiam ſimulant, plerique pro ſuo quiſque arbitratu in varias ſe formas transmutant. Valdè autem pellex in id incumbebat, vt per aliquem poſſet Epiſcopi animum ſibi conciliare, vt vel inpræſentiarùm abſtineret à principis repræhenſione. Apparatur conuiuium, Epiſcopus inuitatur, lætantur aulici omnes. Princeps oblatum ſibi à pincerna poculum, innuit Epiſcopo offerendum, benedictionis loco habiturus, ſi à conſecrata manu ipſe poculum acciperet, quod Maximum Imperatorem olìm nouerat expectâſſe à beatiſſimo Martino epiſcopo. Et Epiſcopus illud quidem Pipino tradidit, cuius principis reliqui proceres ſecuti exemplum, optabant à ſancta Epiſcopi manu ſibi poculum porrigi. Cunctis igitur certatìm id expetentibus, & confusè ſeſe ingerentibus, vt alij alios anteuertant, ipſa quoquè pellex clàm ſuam inſerit manum, vt vel ſic poſſit ex ſancti viri manu poculum accipere. Sed ille fœminæ inſidias deuitans, & ad Principem conuerſus, de mulieris temeritate conqueritur, quòd calliditate quadam conetur notam ipſi inurere inuiſæ Deo cõmunionis. Surgensq; à menſa, ab aula vult recedere, & omnis illa conuiuij iucunditas perturbatur. Nec ſic tamen quieſcit verſutia mulieris, ſed veſperì volenti recedere Epiſcopo mandat princeps, illa ſuggerente, nè inſalutata ſua coniuge recedat. At Epiſcopus magna animi conſtantia: Ego verò, inquit, ô princeps, teſtor Ieſum ſpem vitæ meæ, me nunquàm adulteræ communicaturum, prohibente Apoſtolo, nè commiſceamur fornicarijs. Te verò illi communicare valdè doleo, te nolle reſipiſcere moleſtè fero, & timeo ſanè impendére tibi íram Dei. Cernens ergò pellex, ſi diutiùs viuat Lambertus, timendum ſibi eſſe, nè à Pipino ſeparetur, omnia Dodoni ſignificat, & oleum camino addens, obteſtatur eum, vt ocyùs eum tollat è medio.

Vide quàm abominatur vir ſanctus pellicis cõmunionem.

1. Cor. 5.

Irà ergò & cognatorum cædem & ſororis diſcrimen vlturus Dodo, totum ſe accingit ad perdendum ſanctum Epiſcopum, qui iam præſciebat necem ſuam. Deindè perpetratum eſt illud immane parricidium, quemadmodùm ſuperior hiſtoria continet. Pauci autem ex Epiſcopi ſocijs fuga elapſi, corpus ſacrum abſportárunt Traiectũ. Volat mox fama per populos, pauor & horror occupat omnes: pauor, nè principi-

Cæditur epiſcopus in gratiã pellicis.

principis animum offendant: horror, ob cædem tanti viri. Lugent Traiectenſes ſe pio patre orbatos,& tamen vix audent debitam illi præſtare reuerentiam, vix lugere charos cum illo peremptos,vix execrari homicidas. Expoſito in portu ſacro corpore,immenſus fit populi concurſus,& quanti eum omnes fecerint, teſtatur communis omnium planctus. Indè infertur in S.Petri baſilicam cum Pſalmis & canticis,Clerus populusque agit vigilias. Cupiunt omnes ſacra lambere veſtigia,magno ſe beneficio auctos credunt,quibus datum ſit ſacra membra exoſculari. Interìm miri quiddam cernere licebat,quemadmodùm à maioribus accepimus, cunctis ſine repulſa ad oſculandum admiſſis,ſi qua pellex accederet,quaſi turbine quodam exagitatam, retrocedere compelli. Apparebat indè,quàm inuiſa Deo & ſancto martyri eſſet illa pellex deteſtabilis. Tanta autem formido iniecta eſt Traiectenſibus, eam repulſam cernentibus,vt dignum tanto viro monumentum parare non auderent. Itaque eum in paterno ſepulcro religioſè condiderunt.

Nota, ſacrū eius corpus nulla pellex poteſt contingere.

Mox verò diuinitùs declarari cœpit,quanta apud Deum ſanctus martyr gratia flagraret in cælis. Apparuit enim nocte Amalgiſilo theſaurario,& blandè eum compellans: Romam,inquit,iuimus: Roma redimus,viſitaturi Dodonem & complices eius. Sanguis enim innocentum,qui mecum pro Chriſto effuſus eſt, à Deo vindictam expetit. His dictis,euanuit. Veram autē fuiſſe viſionem, res ipſa declarauit. Dodonis enim viſcera omnia ſtatim computruêre,eaque mirè fœtentia per os reiecit: ac tandèm propter nimiam fœtoris intolerantiam corpus eius in Moſam proiectum eſt, vermibus & tabe corruptum. Qui autem ſanctum Epiſcopum interfecerat telo ſuo, cum fratre ſuo congreſſus,illum occidit,& pariter ab illo peremptus eſt. Deniquè intrà anni ſpatium vix quiſquam euaſit ex ijs,qui eius cædis participes fuerant: ſi qui verò ſuperfuêre,illi adeò aut ſenſibus,aut cenſu & rebus deſtituti ſunt, vt illos felices ducerent,qui celeri morte abſumpti fuerant. Leodij, vbì ſanctus Epiſcopus occiſus eſt,in cubiculo illo,vbì ſanguinem fudit,ſæpiùs viſa ſunt luminaria diuinitùs accenſa, ità vt tota domus tanto compleretur ſplendore,vix vt oculi in eum poſſent intendere. Secuta ſunt indè multa miracula, è quibus pauca annotabimus. Leoduuinum quendam vir ſanctus ſemèl atque iterùm per viſum admonuit, vt pectinē ipſius optimum,ab vxore eius ſublatum,reſtitueret. Sed cùm tertiò admonuiſſet,nec mulier reſtitueret,ictu inſanabili percuſſit eum in pectore, & ſic pectinem recepit ab inuito.

Idem teſtatur Sigebertus in Chronicis.

Vltio diuina in occiſores viri Dei.

Miracula.

Aldigiſius quidam ad martyrij eius locum per viſionem excubare iuſſus,& Raginfredus eundem locum emundare,ambo amiſſum oculorum lumen receperunt.

Virgo Oda itidèm cæca,cum multa fide veniens eò,cùm iam eſſet loco proxima, inuocato martyre,pro voto obtinuit,quod volebat. His alijsque augebatur recens veneratio noui patroni,& accenſa populi pietas ac deuotio,baſilicam ei extruxit. Lectum etiam fabrefactum in eo loco repoſuerunt,in quo telo percuſſus occubuit.

Extruitur ei baſilica.

De tranſlatione S. Lamberti.

ISta verò Leodienſium deuotio adeò grata fuit Deo,vt iam crebris admonerentur viſionibus homines fideles,vt ſanctus martyr Leodio, vbì cæſus erat,reſtitueretur. Porrò S.Hubertus,martyris diſcipulus & ſucceſſor,non ſibi contemnendā ratus Dei & martyris voluntatem,anno Epiſcopatûs ſui tertiodecimo ſarcophagum ſancti patris aperiens,corpus integrum & incorruptum & miros ſpirans odores inuénit,veſtes mutauit,& priores ſeruandas ſigillo communiuit: ſicque ſacrum corpus Leodium tranſtulit. Eam tranſlationem Deus miraculorum ſignis approbauit. Niuellæ enim populo quieſcente,cæcus lumen recepit. Paulopòſt apud Harualt paralyticus ad feretrū ſanatus eſt: quibus in locis mox conditæ ſunt baſilicæ in ſancti martyris honorem. Cùm autem Leodio propinquarent,quæ illic Cleri & populi fuerit proceſſio, quanta vndiquè confluentium exultatio,quàm profuſa omnium liberalitas in offerendis ſancto martyri muneribus,quanta deniquè fideliū precādi & vota nuncupandi puritas,faciliùs poſſunt viri ſapientes ſecum reputare, quàm quiſquam oratione vel ſcripto explicare. Habes,Leodium,tuum gaudium: obtines ſpeciale patrocinium: atque hinc cœpit tui profectûs initium. Per hunc in vrbem euecta, è filia proueheris in matrem. Per hunc in pontificiam promota ſedem, in omnem profeciſti honeſtatem. Pleriſque alijs vrbibus in ſenium quodammodò abeuntibus, tu per hunc effloruiſti in pulchræ iuuentutis ſtatū. Protegit te enim ſuis ſuffragijs ſanctus martyr, qui te hucuſq; prouexit,vt inter vrbes merito & nomine prędicéris. Ab eo verò tempore tot illic edita ſunt miracula, vt numerari non poſſint: quandò omnibus per beati

Corpus eius poſt 13. annos incorruptū,trāsfertur Leodium.

Leodij encomion.

beati Lamberti merita Deum illic inuocantibus in veritate, nunquàm non patuit diuinæ miſericordiæ oſtium.

VITA S. HILDEGARDIS ABBATISSÆ IN MONTE S. ROBERTI PROPE BINGIVM, TRIBVS LIBRIS

compræhenſa: Authore Theodorico Abbate Benedictino. Claruit is Anno 1200. eſtque diuerſùs à Theodorico Abbate S. Trudonis.

PROLOGVS AVTHORIS.

Dominis venerabilibus Ludouico & Godefrido Abbatibus, Theodoricus humilis ſeruorum Dei ſeruus, Salutem cum deuotis orationibus.

Authoritatis veſtræ præceptum accepi, vt poſt Godefridum virum ingenio clarum, vitam ſanctę ac Deo dilectæ Hildegardis virginis, (quā ille honeſto ſtylo inchoauit, ſed non perfecit) in ordinē redigerem, & quaſi odoriferis floribus ſerta contexens, viſiones eius, geſtis ſuis inſertas, ſub diuiſione librorum, in vnius corporis formam redigerem. Viſum eſt mihi hoc opus viribus meis nimìs arduum, quin etiam & verecundum, vt ſcilicet quaſi quidam arbiter ſederem, & de alieno opere ſententiam tenerem, cùm ecce dubio & anxio influxit animo, quòd vires quas imperitia denegat, charitas miniſtrat: & melius eſſe, cum pudore hominum ferre ridiculum, quàm obedientiæ ſubire periculum. Itaque parui eo modo, vt præfati Viri liber, primæ poſitionis locum obtinens, nullam ſuæ diſpoſitionis patiatur iacturam: Deindè ſecundus liber, viſionum pulcherrimum & admirabilem textum: Tertius, miraculorum quæ mirabilis Deus per eam operari dignatus eſt, à nobis digeſtam, diuiſam & ordinatā contineret ſcripturam. Ità præcedentis Scriptoris non minuetur gloria, & ad veram ſapientiam, cæleſtemque viſionem & diuinam virtutem legentium incitabitur memoria. Quis enim bonus non magis incitabitur magnis affectibus ad vitam perennem, ſanctè & piè & iuſtè viuendo, anhelare, cùm viderit gemmam præclaram, tot ornamentis virtutum, videlicet virginitatis, patientiæ ſimul & doctrinæ, tam inſigniter radiare? Idcircò dedimus operam, nè in abſconſo vel ſub modio accenſa lucerna Chriſti poneretur, quaſi occultanda, ſed ſuper cādelabrum poſita, luceret omnibus qui in domo Dei ſunt, vitæ, verborum, & morum ſplendifluis exemplis imitanda. Matth. 5. Quòd ſi quid in hac re indocta obſequentis peccauit temeritas, benigna iubentium Dominorum indulgeat charitas: totumque ſuo delictum aſſcribat ſtudio, quæ tam graui nos imbecillos voluit onerare operis negocio. Igitur vt qualitas eiuſdem operis clariùs eluceſcat, hęc epiſtola ei cum ſubiectis capitulis præſcribitur, vt quid vbi lector inuenire debeat, citiùs agnoſcatur.

ARGVMENTA CAPITVM PRIMI LIBRI.

1 De natiuitate, oblatione, & educatione ſanctę virginis, & quomodò ad ſcribēdum illuſtrata ſit claritate diuini luminis.

2 Quomodò in monaſtica profeſſione ſub ſacro velamine profecerit, quanuìs continuos languorum dolores ſæpè ſuſtinuerit.

3 Quòd, cùm ſcribere reuelata ſibi in ſpiritu dubitaret, infirmabatur: cùm verò ab Abbate ſuo adhortata ſcriberet, rurſùm ſanabatur.

4 Quòd Papa Eugenius à Treberi nuncijs & literis ſuis eam viſitauit, & ad ſcribendum ea quæ in ſpiritu videbat, eam animauit.

5 Quòd infirmitate languit, cùm locum cælitùs oſtenſum, cum puellis ſuis adire demorata fuit.

6 Quòd totiès inualitudine laborauit, quotiès ſupnæ viſionis iuſſa pficere tardauit.

7 Quòd locū ſuū precio & concambio à pprietarijs abſoluēs, Moguntinū Epiſcopū defenſorem elegit: iterumq; correpta, iuit, & eum ab eccleſia ſancti Diſibodi abſoluit.

8 Quòd actiuæ vitæ ſeruans laborem, contemplatiuæ partem prælegit meliorem: & quòd de ſpeculatione ſua ſcripſit ad monachum Guibertum Gemblacenſem.

9 Quòd ſpeculationis modum mirum habuit & valdè rarum, & quòd modò in actiua, modò deſudabat in contemplatiua.

LIBER PRIMVS VITÆ S. HILDEGARDIS DEO DILECTAE VIRGINIS.

CAP. I.

17. Septēbris.

Parentes S. Hildegardis.

IN Romana republica regnante Henrico, fuit in Galliæ citerioris partibus virgo, tam generis quàm ſanctitatis ingenuitate illuſtris, nomine Hildegardis, patre Hideberto, matre Mechtilde progenita. Qui licèt mundanis impliciti curis & opulentia conſpicui, creatoris tamen donis non ingrati, filiam prænominatam diuino famulatui mancipârunt, eó quòd iam ineuntis ætatis eius præmatura ſynceritas, ab omni carnalium habitudine multùm diſſentire videretur.

Viſiones ei' in tenera ætate.

Mox nanque vt poterat primam tentare loquelam, tam verbis quàm nutibus ſignificabat his qui circa ſe erant, ſecretarum viſionum ſpecies, quas præter communem cæteris adſpectum, ſpeculatione prorsùs inſolita intuebatur. Cùm iam ferè eſſet octo annorum, conſepelienda Chriſto, vt cum ipſo ad immortalitatis gloriam reſurgeret, recluditur in mōte ſancti Diſibodi, cum pia Deoque deuota fœmina Iutta, quæ illam ſub humilitatis & innocentiæ veſte diligenter inſtituebat, & carminibus tantùm Dauidicis inſtruēs, in pſalterio decachordo iubilare præmonſtrabat.

Induit habitum monaſticum. Hæc Iutta fuit ſoror Meginhardi Comitis Spāheimēſis potentiſſimi.

Cæterùm præter ſimplicem pſalmorū notitiam, nullam literatoriæ vel muſicę artis ab homine percepit doctrinam, quanuìs eius extent ſcripta non pauca, & quædam non exigua volumina. Verùm hoc ex ipſis potiùs dictis in promptu eſt declarare. Ait enim ſic in libro ſuo, qui Sciuias prænotatur: Cùm quadraginta duorum annorum, ſeptemq; menſium eſſem, maximæ coruſcationis igneum lumē aperto cælo veniens, totum cerebrum meum transfudit, & totum cor, totumque pectus meum, velut flamma, non tamē ardens, ſed calens, ità inflāmauit, vt ſol rem aliquam celefacit, ſuper quam radios ſuos ponit.

Mirè diuinitùs illuſtratur.

Et repentè intellectū expoſitionis librorum, videlicet Pſalterij, Euangelij, & aliorum Catholicorum, tam veteris quàm noui teſtamenti voluminum ſapiebam, non autem interpretationem verborū textûs eorum, nec diuiſionem ſyllabarum, nec cognitionem caſuum aut temporum habebam.

CAP. II.

Pſal. 83.

SEd vt ad propoſitum redeam, virgo Chriſti voto monaſticæ profeſſionis & ſacri velaminis benedictione prouecta, creſcebat, & ibat de virtute in virtutem, annitente & cōgaudente prouectibus eius ſuprà prænominata matre venerabili, quæ iam ex diſcipula magiſtram ac præuiam ſemitarum excellentium, eam fieri cum admiratione cernebat.

Eius præclaræ virtutes.

Flagrabat ſiquidē in eius pectore charitatis benignitas, quæ nullum à ſua latitudine excluderet. Turrim quoquè virginitatis, murus tuebatur humilitatis: hinc cibi potuſque parſimonia, veſtium vilitate fouebatur: indè tranquillitas cordis pudibunda, ſilentio ac verborum parcitate monſtrabatur: quæ omnia ſanctarum monilia virtutum, ſummi fabricata manu artificis, patientia cuſtos in ſponſa Chriſti exornanda ſeruabat.

Eccli. 27. 2 Cor. 12.

Perpetuis ferè morbis laborat.

Sed quoniam vaſa figuli probat fornax, & virtus in infirmitate perficitur: non defuerunt ei ab ipſa ferè infantia crebri & penè continui languorum dolores, ità vt pedum inceſſu perrarò vteretur: & cùm tota carnis materia fluitaret, vita illius eſſet quædam precioſæ mortis imago. Quantum verò exterioris hominis viribus deerat, tantum interiori per ſpiritum ſcientiæ ac fortitudinis accedebat: & corpore tabeſcente, mirum in modum feruor ſpiritûs inæſtuabat.

CAP. III.

CVmque in ſancto propoſito multis annis ſuccreſcens, ſoli Deo complacere ſatageret, iamque tempus inſtaret, quòd ad multorum prouectum vita eius ac doctrina pateſceret, commonetur diuinitùs, voce ad eam facta, vt decæterò quæ videret

Nota.

& audiret, ſcribere non cunctaretur. Illa verò per fœmineam verecundiam, & vulgi vaniloquia, & temeraria hominum iudicia trepidante, cùm quæ oſtenſa ſunt cælitùs

Iuſſa reuelata diuinitùs ſcribere, dum non pâret, flagellatur à Deo.

ſecreta, reuelare ſtimulo acriori coarctaretur non hæſitare, tandemque dum longa ægritudine tabefacta decubuiſſet, primò cuidam monacho, quem ſibi magiſtrum propoſuerat, & per eum Abbati ſuo, cum metu & humilitate cauſam huius flagelli aperuit. Ille rei nouitatem inſolitam mente pertractans, quanquàm Deo nihil impoſſibile eſſe cognoſceret, adhibitis de collegio prudentioribus, experiendum iudicauit

quod

quod audiebat: ac de ſcripturis & viſionibus eius quædam ſciſcitatus, ea quæ Deus daret, monuit declarare. Mox vt illa ſcribendi opus, quod non didicerat, attentauit, redeunte virium ſibi ſolita poſſibilitate, de lecto languoris erigitur. Tunc Abbas, accepta inuſitati miraculi certitudine, non ſuo contentus iudicio, rem ad publicam notitiam vidit eſſe proferendam: veniensque ad matricem ſedem Moguntinam, coram venerabili archipræſule Henrico & capitaneis eccleſiæ, quod cognouerat, expoſuit. Scripta quoquè quæ virgo beata nupèr ediderat, oſtendit.

Redeũt vires, dum paret.

CAP. IIII.

PEr idem tempus ſanctæ Romanæ ſedis antiſtes felicis memoriæ Eugenius, celebrato Rhemis vniuerſali concilio, per Adelberonem Treuirorum Archiepiſcopum deuocatus, Treuiri morabatur. Viſum eſt pontifici Moguntinæ ciuitatis & maioribus cleri, ad Apoſtolici cognitionem eſſe veniendum, quatenùs ipſis authoritate noſceretur, quid de compertis recipiendum aut refutandum foret. At Papa ſummæ diſcretionis, auditu tantæ nouitatis attonitus, cùm Deo ſciret cuncta eſſe poſſibilia, rem diligentiùs inueſtigare geſtiens, venerabilem Virduni præſulem, & cum eo Adelbertum primicerium, aliasq; perſonas idoneas dirigit ad cœnobium, ſub quo eadem virgo tot annis degebat incluſa, vt ſine ſtrepitu vel curioſitatis acumine, quid rerum eſſet, ab ipſa ſciſcitarentur. Quibus humiliter inquirentibus, cùm illa ſimpliciter quæ de ſe erant, aperuiſſet, ad Apoſtolicum redièrunt, & magna ipſius, magna cunctorum adſtantium expectatione, quæ audièrant, retulerũt. His Papa recognitis, iubet repræſentari ſcripta beatæ Hildegardis, quę ſibi de præfato cœnobio perlata ſuſceperat, & ea manibus proprijs tenẽs, ipſeque recitatoris vice functus, Archiepiſcopo & Cardinalibus, omnibusque qui de clero aderant, publicè legit, ac reſponſa virorum, quos ad hæc indaganda miſerat, pronuncians, omnium mentes & voces in laudem conditoris & congratulationem excitauit. Aderat etiam ibidèm ſanctæ recordationis Bernardus Abbas Claręuallis, quo mediante, cæteriſque annitentibus, monebatur ſummus Pontifex, nè tam inſignem lucernam ſilẽtio tegi pateretur, ſed gratiam tantam, quam tempore ipſius Dominus manifeſtare vellet, ſua authoritate confirmaret. Ad hæc reuerendus pater patrum, tam benignè, quàm & ſagaciter aſſenſum præbens, literis ſalutatorijs beatam virginem viſitauit, in quibus conceſſa ſub Chriſti & beati Petri nomine licentia proferẽdi, quæcunque per ſpiritumſanctum cognouiſſet, eam ad ſcribendum animauit. Sed & locum, quo illa fouebatur, honorauit, datis ad Abbatem & fratres cœnobij gratulatorijs ex ſuo nomine literarum apicibus.

Concilium Rhemenſe.

Nota.

S. Bernard. Abbas claręuallenſis.

Eugenius Papa eam hortatur ad ſcribendum reuelationes ſuas.

CAP. V.

IGitur beata Hildegardis cùm fidutia humilima verbis, quæ non ab homine, neque per hominem acceperat, aperuit & perfudit tam ſanctæ opinionis odorem bonum longè lateque fragrantem, tunc confluebat ad eam filię nobilium non paucæ, ſub habitu religionis, regularibus ſemitis inſtituendæ. Cumque omnes vnum reclusionis habitaculum vix caperet, iamque de transferendis & ampliandis earum manſionibus conſilium verſaretur: demonſtratur illi per Spiritum locus, vbi Naha fluuius Rheno confluit, videlicèt collis à priſcis diebus ſancto Ruperto confeſſori ex nomine attitulatus, quem ille olìm patrimonij iure poſſederat, ibique cum beata genitrice ſua, Bertha nomine, & ſancto Vuiberto confeſſore, vitam feliciter in Dei opere ac famulatu conſummauit, ac de ſepultura eius ac reliquijs, loco nomẽ inhæſerat. Itaque dum virgo Dei locum trãſmigrationis, quem non corporalibus oculis, verùm intima viſione cognouerat, Abbati ſuo & fratribus deſignaret: ſed illis hæſitantibus, eò quòd diſceſſum eius moleſtè ferrent, nè iuſſum Dei peragere impediretur: décidit, vt pridèm, in lectum prolixi languoris, de quo non anteà ſurrexit, quàm Abbas & cæteri diuino ſe nutu vrgeri conſpicerent ad cõſentiendum, nec obſtarent, ſed pro poſſe anniterẽtur. Ex quibus Arnoldus ex laico monachus, qui forti obſtinatione renitendo, cæteros ad obſiſtendum videbatur animare, dum eſſet in prædio Eccleſiæ villa Vuilara, tanta vexatione ſubitò percuſſus eſt corporis, vt de vita quoquè deſperaret, linguamq; in immenſum turgentem, ore continere non poſſet. Poſtulauit ergò nutibus quibus poterat, vt ad ſancti Roberti eccleſiam deferretur: moxque vt illic vouit, quòd vlteriùs nõ obſtaret, ſed pro poſſe anniteretur, protinùs recepta incolumitate, cœpit adiutor eſſa præparantium manſiones, & proprijs manibus diſſipare vinea, vbi domus ædificarentur, ſanctimonialium receptaculis aptæ. Ipſa verò, cuius migrationi hæc habitacula præparabantur, dum propter moras diuinæ viſionis exequẽdæ, iacéret greſſuum

Multæ nobiles virgines fiũt monachæ.

Locum conſtruẽdo monaſterio, diuinitùs ſibi aſſignatum indicat ſuo Abbati.

penitùs officio destituta, & tanquàm ſaxea rupes, de lecto in quem deciderat, nullatenùs moueri poſſet, non ſatis credulus Abbas referentibus, intrauit vt videret. Cumque totis viribus per ſe conaretur, vel de capite illam ſuſtollere, vel de latere in latus reclinare, nihilque conando penitùs efficeret, tam inſolito ſtupefactus miraculo, cognouit non paſſionis humanæ, ſed diuinæ correptionis eſſe quod gerebatur: nec vlteriùs contraeundum fore cæleſti edicto, nè deterius quippiam & ipſe pateretur. Quoniam verò locus prænominatus, partim ad Moguntinæ Eccleſię canonicos pertinebat, & fundus cum oratorio ſancti Roberti, poſſeſſio erat comitis Bernhardi de Hildensheim, facta per interuentum fidelium legatione, virgo Dei præſcia, licẽtiam ſibi & ſororibus ſuis obtinuit illic inhabitandi.

Virgo ſancta iacet lecto immobilis.

CAP. VI.

IGitur poſt longam gradiendi defectionem, dum iam vtrinquè deliberatum eſſet, vt cum conſororibus dimitteretur ad locum, quem in ſpiritu præuiderat, ingreſſus Abbas ad iacentem & afflictam, dixit, vt in nomine Domini ſurgeret, abitura ad manſionem ſibi cælitùs prędeſtinatam. Tunc illa dicto citiùs ſurgente, tanquàm nihil tam prolixo tempore debilitatis ſenſiſſet, ſtupor & admiratio cuctos qui aderant, appræhendit. Nec immeritò, cùm & ea quę circa decumbentem fieri viſa erant, non minùs eſſent ſtupenda, quia ex quo locum mutandi cælitùs accepit mandatum, quotiès res ad effectum tendere videbatur, totiès illa leuamẽ paſſionis in ſuo corpore ſentiebat: ac vice mutata, quotiès obnitentium contradictione caſſari negocium cernebatur, totiès iſta, licèt abſens, intenſiore grauamine laborabat. Aliquandò de ſtratu repentè conſurgens, cunctoſque recluſionis angulos & habitacula perambulãs, loqui omninò non poterat: rurſumque ad lectum rediens, deficiẽte greſſu, loquebatur vt priùs. Quo languoris genere non tunc ſolùm laborauit: ſed & quotieſcunquè fœminea trepidatione tardâſſet, vel dubitâſſet ſupernæ voluntatis peragere negocia, hoc certitudinis in ſe capiebat argumentum.

Nota rẽ admiratione dignam.

CAP. VII.

TAndèm ergò Dei famula cum decem & octo puellis Deo * ſanctis, priſtinæ habitationis loco decedente, quantum his quos deſerebat, doloris & luctûs derelinquebat, tantum regioni ad quam accedebat, gaudij & exultationis afferebat. Fuerant nanque illi de Bingenſi oppido & contiguis villis multi honoratorum, & de plebe non exigua multitudo, qui eam cum grãdi tripudio & diuinis laudibus exceperũt. At ipſa cum ſuo (immò Chriſti) grege puſillo, paratum ſibi locum ingreſſa, diuinam, quæ cuncta diſpenſat, ſapientiam deuota cordis alacritate magnificabat, & cõmiſſas tutelæ ſuæ ſanctimoniales virgines, materno affectu fouebat, & regularibus inſtitutis prudenter imbuere non ceſſabat. Et nè alieni iuris poſſeſſionem videretur inuaſiſſe vel occupare, de donarijs fidelium, quæ fama nominis eius adducti deferebãt, locum ſuæ habitationis, partim dato precio, partim facto concambio, à proprietarijs prædictis obtinuit. Quem quia liberum ſuſcepit, liberum manere perpetuò conſtituit, ità vt patrocinio tantùm Moguntinæ Eccleſiæ ſubiectus, non alium, quàm ſedis ipſius Archiepiſcopum haberet defenſorem, nè, ſi laicum aduocatum aſſumeret, ouili lupum videretur inducere: quo ferè generali morbo per orbem plurimę vexãtur ac vaſtantur Eccleſiæ. Erga pręlatos cœnobij de quo migrauerat, hoc tantùm ſubiectionis ſibi ſuiſque filiabus retinuit, vt quæ de ſpiritualibus, hoc eſt, de ordinis tenore & de monachatûs profeſſione quęrenda eſſent, ab eis potiùs quàm aliundè ſuſciperent: & prout res & tempus poſceret, ſacerdotes de ipſo cœnobio ſuſciperent, quos propria & libera electione nominatim expetiuiſſent: qui eas tam in cura animarum ac diuinis exequendis officijs, quàm in temporalium procuratione ſuſtentarent. Quæ omnia non ſolùm permiſſu, ſed & conſulto venerabilis Henrici atque Arnoldi Moguntinæ metropolis Archipræſulum, ſed & ſcriptis eorundem cum conſenſu Abbatum, decreta & confirmata ſunt: & nè quid poteſtatis in prædia ſancti Ruperti ſibi vſurparet Eccleſia ſancti Diſibodi, priuilegiorum authoritate, immò, vt preſſiùs dicam, ſuperni numinis interdicto vetitum eſt: ſiquidem hæc ipſa virgo, dum reuelatione intima cognoſceret, pro tali negocio eundum ſibi eſſe ad idem cœnobium, & inſtàr Ionæ prophetæ trepidatione quadam detineretur, diuinę caſtigationis flagello tacta, penè languit vſque ad mortem. Quo verbere commonita, ſe fecit in oratorium deportari, ibique ſe, quò Deus iubebat, ituram, ſi correptio ceſſaret, deuouit. Deindè petijt, vt equo impoſita, & manibus ſuſtentata deduceretur: moxque vt vię pauxillùm deducta eſt,

for. * ſacratis

Præficitur Bingenſi monaſterio

Moguntinum Archiepiſcopũ ſui monaſterij eligit defenſorem.

Ion. 1. Inobedientia punitur.

eſt,receptis viribus lætabunda procedebat. Perueniensque ad mõtem prænominati confeſſoris,cur venire compulſa eſſet,expoſuit,atque locum ſuę habitationis cum alodijs ad ſe pertinentibus,ab illis cœnobij fratribus abſoluit, relicta illis plurima portione poſſeſſionum,quæ illi cum ſororibus ſuſceptis,traditæ fuerant, & inſupèr pecuniarum non modica quantitate,nè quid vſquàm iuſtæ querelæ relinqueretur. *Obedien. a pœnas auertit.*

CAP. VIII.

VErùm vt ea quæ ſeries narrationis exigit, repetam,beata Hildegardis quanuis in ſe Liæ parturientis crebros dolores ſuſtineret, nihilominùs ſpecioſæ Rachelis oculos claros lumine ſpeculationis internę paſcebat:& quæcunque interiùs adſpexiſſet,dictis & ſcriptis,prout nouerat expedire,pandebat. *Vacat vtrique vitæ, actiuæ ſ. licet & contēplatiuæ.* De quo genere ſpeculandi ſeu videndi modo (qui perrarus ac pluribus etiam excellentium ſanctorum noſcitur in hac mortalitatis vmbra incompertus fuiſſe) res poſcit vt aliqua dicantur : quod ipſius verbis potiſſimùm, quantùm vel ipſa pandere potuit, cognoſcatur. Sic enim dicit in epiſtola,qua ad * Vuibertum Gemblacenſem monachum, de his quæ de ea relatu famæ audierat,ſciſcitantem,reſcripſit : Deus(inquit)vbi vult,ad gloriam nominis ſui,& non terreni hominis, operatur. Ego quidem trementem timorem habeo, quoniam nullam ſecuritatē vllius poſſibilitatis in me ſcio. Sed manus meas ad Deum porrigo, quatenùs velut penna,quæ omni grauedine virium caret,& quæ per ventum volat,ab ipſo ſuſtinear : nec ea quæ video, perfectè ſcire poſſum, quàm diù in corporali officio ſum, & in anima inuiſibilis, quoniam in his duobus homini defectus eſt. Ab infantia autem mea,oſſibus & neruis ac venis meis nondùm cõfortatis, viſionem hanc in anima mea vſque ad præſens tempus ſemper video, cùm iam pluſquàm LXX. annorum ſim: animaque mea,prout Deus vult,in hac viſione ſurſùm in altitudinē firmamenti, & in viciſſitudinē diuerſi aëris aſſcendit,atque inter diuerſos populos ſe dilatat,quanuìs in longinquis regionibus & locis à me remoti ſint. Et quoniam hæc,tali modo in anima mea video, idcircò etiam ſecundùm viciſſitudinem nubium & aliarum creaturarum ea conſpicio. Iſta autem nec exterioribus oculis video, nec exterioribus auribus audio, nec cogitationibus cordis mei, nec vlla collatione quinque ſenſuum meorũ percipio : ſed tantùm in anima mea,apertis exterioribus oculis,ità quòd nunquàm in eis defectum eſtaſis paſſa ſum,ſed vigilanter die ac nocte ea video.

** Guibertũ*

Nota admirãdam eius viſionem, eamque perpetuam.

CAP. IX.

ITaque ſicut ex verbis præcedentibus colligimus,verè mirus & perrarus huic ſanctę virgini ſpeculationis adfuit modus. Nempe ad ſimilitudinē ſanctorum animalium, quæ vidit Ezechiel,ipſa certum pennatum animal ibat,& nõ reuertebatur: & iterùm ibat,& reuertebatur : quia ab actiua vita quam appræhenderat, ad quælibet infima non reuertebatur : & à contemplatiua,quam,carne obſita, iugiter tenere non poterat,in actiuam vitam reuertebatur. Quaſi enim ei de actiuæ vitæ modo diceret Deus, Non te deſeram neque derelinquam, à bono propoſito non permiſit eam redire : & iterùm, quaſì de contemplatiuæ vitæ modo ei diceret, Auerte oculos tuos, quia ipſi me auolare fecerunt : de ſpeculatione ſuæ incompræhenſibilis maieſtatis, ad actualis vitæ laborem eam permiſit redire. Auerte (inquit) oculos tuos à mea contemplatione, quia ipſi me auolare faciunt, dum me in hac vita ad perfectum compræhendere non ſufficiũt. Vndè & Pſalmiſta ait: Accedit homo ad cor altum,& exaltabitur Deus: quia quo altiùs puro corde quęritur,eo ſublimiùs,quàm ſit incõpręhenſibilis,cõpræhenditur. Eo modo beata virgo in carne adhuc poſita, & per actiuam laborabat, & per contemplatiuã in ipſam diuinitatis lucē totis deſiderijs inhiabat. Sed hîc primo libro ponentes terminũ, benedicamus Dominum, qui ancillã ſuam,ab ipſo ortûs ſui principio electam reſpexit,& eam dilectam vſq; ad claritatem viſionis ſuæ prouexit.

Ezech. 1. *Ioſu. 1.* *Can. 6.* *Pſal. 63.* *Nota.*

PROLOGVS IN LIBRVM SECVNDVM.

CRandem quidem materiam ingenia parua non ſufferunt : ſed charitas & obedientia,quibus me totum ſemper vobis debere profiteor, Ludouuice & Godefride abbates optimi,mentem meam etiam de impoſſibilibus ad poſſibilem facultatē efferunt. Vndè quanuis nullo fretus ingenio, tamen præceptis veſtris in charitate Chriſti obtemperaui,& libellum ſecundum de vita beatę Hildegardis virginis, ſecretis & arcanis viſionibus quaſì quibuſdã amœnis floribus reſperſum, ab eo loco, quo præcedentem librum Godefridus bonæ memoriæ terminauit,ordinare & perficere,Deo fauente, curaui. In quo ex verbis ipſius Deo dilectæ virginis tanta elucet claritas prophetiæ, vt nihil minus ab antiquis patri-

De Ioſue hoc legitur. Exod.33. bus videatur percepiſſe gratiæ. Nempe ſicut legitur de Moyſe, quòd indeſinenter fuerit in tabernaculo, ſic & ipſa in viſionum cæleſtium morabatur vmbraculo: videlicet vt ſicut ille, ſic iſta à Deo, vt aliquid diſceret, aut auditores ſuos aliquid doceret. Nota. An non morabatur in cæleſti tabernaculo, & tranſcenderat nebulam totius carnalitatis, cùm dictatum & verba Euangelij Iohannis, Iohan.1. In principio erat verbum, & cætera, eam docuit ſpiritus veritatis? Ipſe enim ſpiritusſanctus, qui in cor Iohannis profluxit, Iohan.13. quandò hanc profundiſſimā reuelationem de pectore Ieſu ſuxit, per diuiſiuam ſuæ dignationis gratiam hoc iſtam voluit diſcere, quod ille dignus fuit dicere. Sed de his interim loqui differamus, & propoſita, adſpirante ipſo ſpiritu, diſſeramus. Nec moueat lectorem, quòd quædam, quæ in præcedenti libro vitæ eius præſcripta ſunt, eadem in ſubſequenti etiam opere viſionum eius, nihilominùs deſcripta ſunt: quia dignum iudicauimus, vt & qualitas ordinis in recitatione hiſtoriæ eius ſeruaretur, & authoritas vel integritas verborum, quæ per ſpiritum ſanctum prolata ſunt, in deſcriptione viſionum eius nullatenùs mutilaretur. Inprimis autem & huic libello capitula præfigantur, vt locis ſuis ea quę ſequuntur, faciliùs inueniantur.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SECVNDI.

1 De his, quæ ſcripto, cantu, literis & lingua inſolita expreſſit, & quis ea grammaticè diſpoſuit.
2 Quòd in prima viſione, de ſuo ſcribit timore, & de Papæ benedictione, & ſcribendi permiſſione.
3 De ſententia libri, Cantica Canticorum, quòd frequēter tangebatur per ſpiritum.
4 Quòd ad ſe venientes exhortās, abdita mentiū humiliter propalauit meritorum.
5 De ſecunda viſione, pro qua cæcitatem incurrit, quia eam celauit, & quòd multa aduerſa pertulit.
6 Quòd ipſa cum loco, quem ſibi Dominus elegit, Delborę quondàm propheti ſſæ & loco ſuo comparata ſit.
7 De tertia viſione & loci ſui mancipatione, & quòd Deus eam liberauit de inſtanti tribulatione.
8 Quòd Deus eam ſæpè confortabat, quandò eam vel diabolus, vel homo vexabat.
9 De quarta viſione, in qua bonos & malos angelos vidit.
10 Quòd languens per triennium, Cherubim prauos à ſe propellentē angelos igneo gladio, adſpexit.
11 Quòd languore & dæmonum terrore non ſolùm non eſt ſuperata, ſed & defenſione angelica eſt glorificata.
12 Quòd philoſophus conuerſus, Deum in ea laudauit: & quòd ſuas puellas à dæmonum vanitatibus caſtigauit.
13 Quòd nec proſperis eleuabatur, nec aduerſis deprimebatur.
14 De quinta viſione, vbi agit de carnis & ſpiritûs colluctatione, & ſanctorū patrum laudabili exemplificatione.
15 De ſexta viſione, in qua turres & diuerſa habitacula vidit.
16 De ſeptima, in qua dicit, quomodò Iohannis Euangelium didicit.
17 Quòd ſpiritus ſpecialis gratiæ, fonte eam potauit ſapientiæ.

LIBER SECVNDVS, IN QVO INSERTAE SVNT VISIONES S. VIRGINIS HILDEGARDIS.

CAPVT I.

Multa prophetico ſpiritu ꝑdicit. IGITVR beata virgo in loco, ad quem viſu diuino migrauerat, librum viſionum ſuarum, quem apud montem ſancti Diſibodi inchoauerat, conſummauit, & quædam de natura hominis & elementorum, diuerſarumque creaturarum, & quomodò homini ex his ſuccurrendum ſit, aliaque multa ſecreta prophetico ſpiritu manifeſtauit. Patet etiam, quàm eleganter epiſtolis, de diuerſis prouincijs ad ſe directis, reſponderit, ſi quis tenorem verborum eius, ex reuelatione diuina prolatorum, altiùs conſiderare voluerit. Sunt tamen in vnum volumen compilatæ & ſuæ, & illæ, quæ ad ſe fuerant deſtinatæ. Quis verò non miretur, quòd cantum dulciſſimæ melodiæ mirabili protulit ſymphonia, & literas non

non priùs viſas, cum lingua edidit anteà inaudita? Præter hæc, Euangelia quædam ex- Multa di-
poſuit, aliaſq; typicas expoſitiones compoſuit: quæ omnia, quia ei clauis Dauid ape- ſcit diuini-
ruit, gratulari meritò & cantare animæ ſuæ licuit, quòd eam Rex in cellaria ſua intro- tùs. Apoc.3.
duxerit, vt inebriaretur ab vbertate domûs ſuæ, & potaretur torrente voluptatis ſuę: Cant.1.
vndè & ipſa, ſicut ſcriptum eſt, à timore Domini concipiens, pareret ſpiritum, & ſa- Pſal.35. Eſa.26.
lutes ſuper terram faceret. Magnum eſt etiam illud & admiratione dignum, quòd Neſcit lite-
ea, quæ in ſpiritu audiuit vel vidit, eodem ſenſu & eiſdem verbis circunſpecta & pura ras, & tamẽ
mente, manu propria ſcripſit & ore edidit, vno ſolo fideli viro ſymmyſta contenta, ſcribit, non ſine magno
qui ad euidentiam grammaticæ artis, quam ipſa neſciebat, caſus, tempora & genera miraculo.
quidem diſponere, ſed ad ſenſum vel intellectum eorum nihil omninò addere præſumebat vel demere. De hoc certè etiam ad Adrianum Papam ſcripſit, quòd ſic in cæleſti viſione ſibi dictum audiuit: Cùm deſupèr tibi oſtenſa ad formam humanæ conſuetudinis non protuleris in Latina lingua, quia hæc conſuetudo tibi non eſt data, ille qui limam habet, ad aptum ſonum hominũ explere non negligat. Congruum autem videtur, vt hoc in loco ſcripta viſionum eius aliqua inſeramus: & ex his, quàm
conuenienter ſententia illa de Canticis, Dilectus meus miſit manus ſuas per fora- Cant.5.
men, & venter meus intremuit ad tactum eius, ſibi adaptari queat, videamus. Hæc ſcripta ità ſe habent.

CAP. II.

In myſtica (inquit) viſione & in lumine charitatis de ſapientia, quæ nunquàm deficiet, verba hæc ſic audiui & vidi: Quinque toni iuſtitiæ humano generi à Deo miſſi intonant, in quibus ſalus & redemptio credentium conſtat. Et hi quinque toni excellentiores omnibus operibus hominum ſunt, quia omnia opera hominum de his nutriuntur, qui ſunt qui in ſonis non eunt, ſed cum quibus omnia opera hominis, in quinque ſenſibus corporis eius perficiuntur. Et de illis talis ratio eſt: Primus tonus
per fidele Abel ſacrificium, quod Deo immolauit, opere completus eſt. Secundus Gen.4.
autem, quandò Noë per pręceptum Dei arcam ædificauit. Tertius verò per Moyſen, Gen.6.
quandò ei lex data eſt, quæ * punctum circuncisionis Abrahæ fuit. Sed in quarto to- Exod.20.
no verbum ſummi patris in Virginis vterum deſcendit, & carnem induit: quia idem for.* pactũ Gen.1. & 2.
verbum cum aqua limum coagulauerat, & ſic hominem formauerat: vndè & omnis creatura per hominem ad ipſum clamauit, qui eam fecerat, ſicque propter hominem Deus omnia in ſe portauit. Alio enim tempore hominem creauit, alio autem ipſum portauit: vt omnes quos conſilium ſerpentis perdiderat, ſibi attraheret. Quintus autem tonus perficietur, cùm omnis error & irriſio finietur: & tunc homines videbunt & cognoſcent, quòd nullus citra Dominum quicquam facere poſſit. Hoc
verò in quinque tonis à Deo miſſis, vetus & nouum teſtamentum perficietur, ac mi- Iudicium
rificus numerus hominum complebitur. Et poſt hos quinque tonos filio Dei quod- extremum.
dam lucidum tempus dabitur, ità quòd ab omni carne palàm cognoſcetur. Poſteà Diuinitas in ſemetipſa operabitur, quandiù vult. Sapientia quoquè in lumine charitatis docet, & iubet me dicere, quomodò in hac viſione conſtituta ſum. Et ego verba hæc non dico de me, ſed vera ſapientia iſta dicit de me, & ſic loquitur ad me: Audi, ô homo, verba hæc, & dic ea non ſecundùm te, ſed ſecundùm me: & docta per me, hoc modo dic de te: In prima formatione mea, cùm Deus in vtero matris meæ ſpiraculo vitæ ſuſcitauit me, viſionem iſtam infixit animæ meæ. Nam poſt incarnationem Chri-
ſti anno M.C. doctrina Apoſtolorũ & ardens iuſtitia, quam in Chriſtianis & ſpiritua- Nota 1100.
libus conſtituerat, tardare cœpit, & in hæſitationem vertebatur. Illis temporibus nata ſum, & parentes mei cũ ſuſpirio Deo me vouebant, ac tertio ætatis meæ anno tantum lumen vidi, quòd anima mea cõtremuit: ſed prę infantia de his nihil proferre potui. In octauo autem anno ætatis meæ in ſpiritualem conuerſationẽ Deo oblata ſum, & vſque in quintumdecimum annum fui multa videns, & plura ſimpliciter loquens, ità quòd & admirabantur, qui hæc audièrunt, vndè venirent, & à quo eſſent. Tunc &
ego in me ipſa admirata ſum, quòd cùm * infra in anima vidi, exteriorem etiã viſum * intrà
habui: & quòd hoc de nullo homine audiui, atq; viſionem, quam in anima vidi, quan- Nota & in-
tùm potui, celaui: multaq; exteriora ignoraui, de frequenti ægritudine, quam à lacte tùs & foris eam vidiſſe
matris meę hucuſq; paſſa ſum, quę carnem meã macerauit, & ex qua vires meæ defe- eodem tem
cerũt. His valdè fatigata, à quadã nutrice mea quęſiui, ſi aliqua, exceptis exterioribus, pore.
videret: & nihil mihi indè reſpõdit, quoniam nihil videbat. Tunc magno timore correpta, non audebam hæc cuiquam manifeſtare, ſed tamen plura loquendo, dictãdo,

de futuris ſolebam enarrare. Et quandò hac viſione pleniter perfundebar, multa quæ audientibus aliena erant, loquebar. Sed cùm vis viſionis aliquantulùm ceſſit, in qua me plùs ſecundùm mores infantis, quàm ſecundùm annos ætatis meæ exhibui, valdè erubui, & ſæpè fleui: & multotiès libenter tacuiſſem, ſi mihi licuiſſet. Præ timore autem, quem ad homines habebam, quomodò viderem, nulli dicere audebã. Sed quædam nobilis fœmina, cui in diſciplina eram ſubdita, hæc notauit, & cuidam ſibi notæ monachæ aperuit. Eidem fœminæ Deus per gratiam ſuam quaſi riuulum ex multis aquis infudit, ità quòd bonis operibus quietem nõ tribuit, quouſquè bono fine præſentem vitam finiuit, cuius etiam merita Deus per quædam pulchra oſtendit ſigna. Poſt cuius finem ità permanſi videns in quadrageſimum ætatis meæ annum. Tunc in eadem viſione magna preſſura coacta ſum palàm manifeſtare ea, quæ videram & audieram. Sed valdè timui & erubui proferre, quæ tam diù ſilueram. Venæ autem medullæ meæ tunc plenę virium erant, in quibus ab infantia & iuuentute mea defectum habebam. Iſta cuidam monacho magiſtro meo intimaui, qui bonæ conuerſationis & diligentis intentionis ac veluti peregrinus à ſciſcitationibus morum multorum hominum erat. Vndè & eadem miracula libenter audiebat, qui admirãs mihi iniunxit, vt ea abſconſa ſcriberem, donèc videret, quæ & vndè eſſent. Intelligens autem quòd à Deo eſſent, Abbati ſuo intimauit, magnoq; deſiderio deincèps mecum in his laborauit. In eadem viſione ſcripta prophetarum, Euangeliorum, & aliorum ſanctorum quorundam philoſophorum, ſine vlla humana doctrina intellexi, ac quædam ex illis expoſui, cùm vix notitiam literarum haberẽ, ſicut indocta mulier me docuerat. Sed & cantum cum melodia in laudem Dei & ſanctorum abſq; doctrina vllius hominis protuli & cantaui, cùm nunquàm vel neumam, vel cantum aliquem didiciſſem. Hæc ad audientiam Moguntinæ Eccleſiæ allata cùm eſſent & diſcuſſa, omnes ex Deo eſſe dixerunt, & ex prophetia, qua olìm prophetæ prophetauerant. Deindè ſcripta mea Eugenio Papæ, cùm Treberi eſſet, allata ſunt, qui ea gratanter coram plurimis legi fecit, ac per ſeipſum legit, multumque de gratia Dei confidens, benedictionemq; ſuam cum literis mihi mittens, præcepit vt ea quæ in viſione viderem vel audirem, ſcriptis attentiùs commendarem.

[Margin: Intelligit prophetas &c. docta à Deo.]

[Margin: Eugeni' Papa, cũ eſſet Treuiris, eius ſcripta approbat.]

CAP. III.

ITaq; beatę virginis pulcherrima viſione, & ſui timoris, quem ad acceſſum Spiritusſancti capiebat, recitatione, de Apoſtolici quoquè benedictione, & de percepta ab eo ſcribendi permiſſione, patenter colligimus, quòd ille dilectus ſuus ſponſus cęleſtis Ieſus Chriſtus verè miſit manum ſuam, id eſt, operationem & inſpirationem ſpiritusſancti per foramen, hoc eſt, per occultam gratiam ſuam, & venter eius, ſcilicet mens ſua, ad tactum eius, hoc eſt, ad infuſionem gratiæ ſuæ intremuit, ob inſolitũ vigorem ſpiritûs, & põdus quod interiùs ſenſit. Quid aptius? quid cõuenientius? Certè ſicut per illum in Helia ſibilum auræ tenuem frequẽtior viſitatio ſignatur: ità diuini Spiritûs ſaporem totiès deguſtabat mens eius, quotiès in contemplationis ſublimitate ſuſpendebatur. Et quid fecit? Surrexi, inquit, vt aperirem dilecto meo. O verè beata virgo, quæ, ſicut ſcriptum eſt, quia dilexit cordis mũditiam, propter gratiam labiorum ſuorum habet amicum regem, id eſt, Chriſtum, à quo tale percepit donum. Secundùm menſuram enim, quam ſibi dare Spiritusſanctus voluit, (nam ſicut ſpirat vbi vult, ſic etiam diuidit ſingulis prout vult) quin ſurgeret & dilecto aperiret, recuſare non poterat: & nunc voce, nunc literis, peſſulum oſtij ſui aperiens dilecto, foris exequebatur, quod intùs audiuit. Quid intùs audiuit? Deriuentur foràs fontes tui, & in plateis aquas tuas diuide.

[Margin: Cant. 5. — 3. Reg. 19. — Cant. 5. — Prou. 22. — Iohan. 3. — Cant. 5. — Prou. 5.]

CAP. IIII.

IGitur dum ad hunc modum bonorum operum riuis affluẽtibus quaſi paradiſi fluminibus irrigaretur, non modò tota vicinia, verùm etiam ex omni tripartita Gallia atq; Germania confluebãt ad eam vndiquè vtriuſq; ſexûs populorum examina, quibus per gratiam Dei vtriuſq; vitę affatìm accommoda impendebat exhortamina. Ad ſalutem enim animarum ſuarum proponebat eis & ſoluebat quæſtiones ſanctarum ſcripturarum. Plurimi conſilium ab ea percipiebant neceſſitatum corporalium, quas patiebantur: nonnulli quoquè benedictionibus ſuis à languoribus alleuiabantur. Quia verò prophetico ſpiritu cogitationes & intentiones hominum cognoſcebat, quoſdam peruerſa & friuola mente ad ſe, quaſi ad explorandum, accedentes redarguebat: qui dum ſpiritui qui loquebatur, non valerent reſiſtere, correpti & emẽdati, cogeban-

[Margin: Soluit multas quæſtiones ſcripturarum. — Videt hominum cogitationes. — Act. 6.]

cogebantur à prauo incepto deſiſtere. Sed & Iudæos, dum ad ſe venirent cauſa interrogationis, conuictos de lege ſua, ad Chriſti fidem exhortabatur verbis piæ admonitionis. Omnibus enim, iuxta Apoſtolum, omnia facta, extraneis quidem aduentantibus, quanuis repræhenſibilibus, blandè & leniter, prout eis videbat competere, loquebatur. Secum autem commorantes puellas, cum multo dilectionis ac maternæ dulcedinis affectu caſtigabat, quotiès vel rancor cuiuſlibet controuerſiæ, vel dolor ſecularis triſtitiæ, ſiue deſidia, aut negligentia in eis oriebatur. Deniquè volũtates, intentiones & cogitationes earum intãtùm perſpiciebat, quòd in officijs etiam diuinis, ſecundùm qualitatem cordis ſui, proprijs benedictionibus eis reſpondebat. Præuidebat enim in ſpiritu vitam hominum & conuerſationem, necnon & vitæ præſentis quorundam conſummationem, ac ſecundùm qualitatem morum & meritorũ, gloriam & pœnas animarum eorum: quę tamen tanta myſteria nulli præterquàm illi ſoli homini reuelabat, cui (vt prædiximus) omnia ſecreta ſua manifeſtabat. Sicut deniquè tempus tacendi, ità nouerat, quid & vbì, & cui, & cur, & quomodò, & quãdò tempus eſſet loquendi. In his autem omnibus ſummam omnium virtutum ſeruabat humilitatem. Et ſciẽs, quia Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam, ſemper gratiæ diuinæ omnipotentem laudabat benignitatem.

1. Cor. 9. — Videt quorundã præſentis vitæ conſummationem. — Eccés 3. — Iaco. 4. — 1 Pet. 5.

CAP. V.

Tantis ac talibus gratiarum adornatam dotalibus ſpõſus cæleſtis, ſponſam ſuam dilectam, licèt crebris inuiſeret viſitationibus, tamen vt ſcriptum eſt, quãtò magna erat, humiliaret ſe in omnibus, permiſit eam ſæpè varijs ægritudinum vexari paſſionibus. Quod vt euidentiùs pateat, textus viſionum eius producatur in medium, vt & virtus in infirmitate perfecta non lateat, & lectoris etiam, dum alternis vti delectatur, alleuietur tædium. Vis ſcire quid perpeſſa fuerit pro eo, quòd non manifeſtauerit oſtenſam ſibi cælitùs viſionem, propter ſuam de loco, in quo tunc erat, in alium tranſmigrationem? Audi ipſam ità ſcribentem: Quodam (inquit) tempore ex caligine oculorum nullum lumen videbam, tantoq; pondere corporis deprimebar, quòd ſubleuiari non valens, in doloribus maximis occupata iacebam: quæ ideò paſſa ſum, quia non manifeſtaui viſionem, quæ mihi oſtenſa fuit, quòd de loco in quo Deo oblata fueram, in alium cum puellis meis moueri deberem. Hæc tam diù ſuſtinui, donèc locum in quo nunc ſum, nominaui: & ilicò viſu recepto, leuiùs quidem habui, ſed tamen infirmitate nondùm ad plenum carui. Abbas autem meus, & fratres & populus eiuſdem prouinciæ, cùm percepiſſent de hac mutatione, quid hoc eſſet, quòd de pinguedine agrorum & vinearum & de amœnitate loci illius, ad inaquoſa, vbì nulla eſſent commoda, ire vellemus, mirum habuerunt: & nè hoc fieret, ſed vt nobis reſiſterent, in inuicèm conſpirauerunt. Me quoquè quadam vanitate deceptam eſſe dicebant. Cumque hæc audîſſem, cor meum contritum eſt, & caro mea & venæ aruerunt: & per dies plurimos lecto decumbens, vocem magnam audiui, me prohibentem, nè quicquam ampliùs in loco illo de viſione hac proferrem vel ſcriberem. Tunc quædam nobilis Marchioniſſa nobis nota, Archiepiſcopum Moguntinum adijt, & ei hæc omnia, alijsque ſapientibus manifeſtauit. Qui dixerunt, quòd nullus locus, niſi per bona opera ſanctificaretur: vndè & hoc, vt fieret, conueniens videtur. Tunc antiquus deceptor per multas irriſiones me excribrauit, ità quòd multi dixerunt: Quid eſt hoc, quòd huic ſtultæ & indoctæ fœminæ tot myſteria reuelantur, cùm multi fortes & ſapientes viri ſint? In diſperſionem itaque vertetur. Multi enim de reuelatione admirabantur, vtrùm à Deo eſſet, an de inaquoſitate aëreorum ſpirituum, qui multos ſeducunt. Et ità in iſto loco cum viginti puellis nobilibus & de diuitibus parentibus natis, manſi, nullam habitationem ſeu habitatorem hîc inueniens, excepto veterano quodam & vxore eius ac filijs. Tanta quoquè aduerſitas tribulationum & preſſura laborũ ſuper me cecidit, velut cùm tempeſtuoſa nubes ſolem obtegit, ità quòd valdè ſuſpirans & lachrymas fundens, dixi: O ô, Deus nullum confundit, qui in ipſum confidit. Sed iterùm Deus gratiam ſuam mihi adhibuit, quemadmodùm cùm ſol recedentibus nubibus appâret, & velut cùm mater flenti infanti lac præbet, vndè ipſe poſt fletũ gaudet. Tunc in vera viſione vidi, quòd tribulationes iſtæ in exemplo Moyſis ſuper me veniſſent: quia cùm ille filios Iſrael de Aegypto trans mare rubrum duceret in deſertum, ipſi contra Deum murmurantes, Moyſen quoquè valdè afflixerũt, quanuis eos Deus mirificis ſignis illuſtrâſſet. Ità Deus aliqua parte me affligi permiſit à communi populo, à propinquis meis, & ab aliquantis qui mecum manſerũt,

Eccl 3. — 1. Cor 12. — 2 Mach. 15. — Pœna celatę viſionis. — Pſal. 72. — A multis irridetur. — Multa patitur. — Exo. 16.

cùm eis neceſſaria defuerunt, niſi quantum nobis per gratiam Dei in eleemoſynis dabatur: quia ſicut filij Iſrael Moyſen affixerunt, ità & iſti ſuper me caput mouentes, dixerũt: Quid prodeſt, quòd nobiles & diuites puellæ, de loco in quo eis nihil defuit, in tantam penuriam deuenerunt? Nos verò gratiam Dei nobis ſuccurrere expectabamus, qui hunc locum nobis oſtenderat.

Dominus eam conſolatur. Poſt preſſuram doloris huius gratiam ſuam Deus ſuper nos pluit. Nam multi qui nos priùs contemnentes, inaquoſam inutilitatem nominauerãt, venerunt ad nos vndiquè, adiuuantes & benedictionibus nos replentes. Multi etiam diuites, mortuos ſuos in honore apud nos ſepeliêrunt. Plurimi quoquè viſionem hanc in fide cognoſcentes, magno deſiderio ad nos venerunt, ſicut per prophetam dictum eſt: Venient ad te, qui detrahebant tibi. (Eſa.60.) Tunc ſpiritus meus reuixit, & quæ priùs in dolore fleueram, nunc quia Deus in obliuionem me non duxiſſet, præ gaudio fleui, cùm locum iſtum extollendo, & multis vtilibus rebus & ædificijs multiplicando cõfirmauit. Sed tamen Deus noluit, quòd in plena ſecuritate conſtanter perſeuerarem, ſicut ab infantia mea in omnibus cauſis meis fecerat, cùm nullam ſecuritatem gaudij vitę iſtius mihi dimiſit, per quod mens mea eleuari poſſet. (Non ſinit Deus, vt vnquã plena gaudeat in hoc mundo ſecuritate.) Nam cùm librum Sciuias ſcriberem, quandam nobilem puellam ſupradictę Marchioniſſæ filiam, in plena charitate habebam, ſicut Paulus Timotheum, (Philip.2.) quæ in diligenti amicitia in omnibus ſe mihi coniunxerat, & in paſſionibus meis mihi cõdoluit, donèc ipſum librum compleui. Sed poſt hæc propter elegantiam generis ſui, ad dignitatem maioris nominis ſe inclinauit, vt mater cuiuſdam ſublimis Eccleſiæ nominaretur: quod tamen non ſecundùm Deum, ſed ſecundùm honorem ſeculi huius quæſiuit. (Puellis ab ea diſcedentibus, res malè ſucceſſit.) Hæc in alia regione à nobis remota, poſtquàm à me receſſit, vitam præſentem cum nomine dignitatis citò perdidit. Aliæ etiam quædam nobiles puellæ ſimiliter fecerunt, ſe à me ſeparantes: ex quibus quædam poſteà tam negligẽter viuebant, quòd multi dixerunt, quia opera earum oſtenderent, quòd in ſpiritumſanctum, & in hominem, qui de ſpirituſancto loquebatur, peccâſſent. Ego autem & diligẽtes me, admirabamur, cur tanta perſecutio ſuper me veniret. & Deus conſolationẽ mihi non adhiberet, cùm in peccatis perſeuerare non vellem, ſed bona opera, Deo adiuuante, perficere deſiderarem. In his librum Sciuias compleui, ſicut Deus voluit.

CAP. VI.

Ex præcedenti viſionis deſcriptione & beatæ virginis liquet afflictione, quòd locum, quem ſibi præmonſtratum & pro quo retardantem cæcitate caſtigauit: ipſe Dominus elegit & prælegit in hæreditatem ſibi, vt nomen ſuum ſanctum impenſiùs glorificaretur ibì, tum propter S. Ruperti merita & ſecum ibì in Chriſto quieſcentium, tum propter profectum ſanctæ virginis & ſecum illuc venientium. Inter hæc ſubit mentem veteris hiſtoriæ recordatio, & pulchra ſe nobis offert de Delbora prophetiſſa & loco in quo ſedit, ad noſtram prophetiſſam & locum noſtrum comparatio. (Iudic.4. & 5. Delbora. Origenes.) Sic enim Origenes dicit: Pręſtat non minimam cõſolationem mulierum ſexui, & prouocat eas, nè pro infirmitate ſexûs deſperent, etiam prophetiæ gratiæ capaces ſe fieri poſſe: ſed intelligant & credant, quòd meretur hanc gratiam puritas mentis, (Puritas mentis.) non diuerſitas ſexûs. Delbora quippè, quæ apes interpretatur, in prophetiæ forma verſatur. Certum nanque eſt, quòd omnis prophetia ſuaues cæleſtis doctrinæ fauos & dulcia diuini eloquij mella componat, vt Dauid dicit: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua ſuper mel ori meo. (Pſal.118.) Hæc inter Rama & Bethel ſedere dicitur: & Rama, excelſa: Bethel, domus Dei interpretatur. Nihil enim humile, nihil deiectum erga prophetiæ ſedem reperitur. Sicut & apud Salomonem ſedes ſapientiæ, vel in portis ciuitatum conſiſtit, (Prou.31.) vel in murorum mœnibus habitat, vel in turribus liberè agit. Hoc modo prophetia in beata Hildegarde inter domum Dei & excelſa dicitur habitâſſe, quod nunc videri etiam in promptu ſit localiter: poteſt tamen accipi & ſpiritualiter. Docet enim te, ô ſancta anima, quęcunque ibì habitas, quę ſuper terram ſunt, reſpuere, & quæ in cælorum excelſis ſunt, vbì Chriſtus in dextera Dei ſedet, quærere. (Col.3. Ezech.3.) Illuc te prophetia eius hortatur aſcendere, illuc auditores ſuos molitur imponere. Benedicta ergò gratia Dei de loco ſuo, de cuius emancipatione, quam in ſpiritu præuidit beata virgo, dicit ità in ſcripto ſuo:

CAP. VII.

(Viſio eius de loci mutatione.) Vidi in viſione, & docta & coacta ſum, vt prælatis meis reuelarem, quòd locus noſter cum ſuis pertinẽtijs, à loco, in quo Deo oblata fueram, abſoluẽdus eſſet, præter-

præterquàm quòd ſubiectionem & obedientiam Deo ibi ſeruientibus deberemus, quādiù bonam fidem erga nos inueniremus. Hæc Abbati meo intimaui, ſed infirmitate correptus, nihil inde diſpoſuit, quoniam & poſt paucos dies vitā finiuit. Ad Abbatem verò ſuccedentem & Moguntinum Archiepiſcopum & maiores Eccleſiæ cùm hæc perueniſſent, in fide & charitate ea ſuſceperunt, atque ità fieri cum ſigillo ſcripturæ confirmauerunt. Inter hæc à quibuſdam multas infeſtationes pertuli, ſicut Ioſue, quem præ alijs victorem, inimici conabantur ducere in confuſionem: ſed ſicut Deus ipſum adiuuit, ità me & filias meas liberauit. Sed ſicut Ioſeph fratres ſui inuidebant, quòd à patre plùs alijs amaretur, ac ipſum vendentes, tunicam eius ſciſſam patri retulerunt, dicentes, quòd fera illum deuorauerit: ità & quidam maleuoli tunicam gratiæ & laudis Domini in nobis ſcindere volebant: ſed Deus nobis ſuccurrit, ſicut Ioſeph in honorem reſtituit. Quamuìs autem multam preſſuram haberemus, tamen per gratiam Dei augmentabamur, ſicut & filij Iſrael, qui quanto plùs opprimebātur, tanto magìs creſcebant. In gaudio itaq; cordis mei ad Deum adſpiciebam, & quia in tribulationibus mihi adſtiterat, ſecura eſſe volebam.

Gen. 37. Gen. 41. Exod. 1.

CAP. VIII.

Hic opportunè cōſiderare poſſumus, quòd beata virgo, licèt corpore infirmitatis attritione, diabolicæ quoquè & humanæ infeſtationis prægrauaretur vexatione, ſemper tamen diuina roborari & confirmari meruit conſolatione. Siquidē Spiritusſanctus gratiam ſuam multis profuturam, in electo vaſe ſuo volens conſeruare, omnis fæculentiæ rubiginem lima correctionis in ea ſtuduit elimare, vt ex caſtigatione proficiens, voluntatem Domini diligenter inueſtigaret: & iuxta Apoſtolum, rationabile obſequium Deo reddens, totum vitæ ſuę curſum ad eius ſententiam ordinaret: & meritò. Gratuito enim ſuo dono, naturæ & gratiæ ſimul illuſtrans eam bono, præparabat ei gratiam in abundantia magna & gloria, gratiam in terris, gloriam in cælis, gratiam ſublimium meritorum, gloriam ineffabilium præmiorum dabat. Indè eſt quòd à terrenis caſtigabatur, ſicut ſcriptum eſt: Flagellat Deus omnem filium quem recipit, vt in ea meritorum augerentur merita, ſicut & in ſubſequenti viſione declaratur, quam deſcribit ità:

Multa patitur per diabolicas & humanas infeſtationes. Rom. 12. Heb. 12.

CAP. IX.

In lectum ægritudinis quodam tempore me Deus ſtrauit, & aëreis pœnis totū corpus infudit, ità quòd venæ cum ſanguine, caro cum liquore, medulla cum oſſibus in me aruerunt, velut anima mea à corpore eximi deberet. In iſto ſtrepitu triginta dies fui, ità quòd ex calore aërei ignis venter meus feruebat. Vndè quidam hanc ęgritudinem pro pœna computabant. Virtus quoquè ſpiritûs mei, carni meæ infixa, defecit, nec ex hac vita tranſlata, nec pleniter fui in ea. Corpus etiam meum immutatum ſternebatur in terram ſuper cilicium, nec tamen vidi finem meum, cùm & prælati mei, filiæ & proximi, cum planctu magno venirent, & obitum meum viderent. At ego in vera viſione aciem magnam angelorum, humano intellectui innumerabilem, per hos dies interdùm vidi, qui de exercitu illo erant, qui cum Michaële contra draconem pugnabant, & hi ſuſtinebant quid de me Deus fieri iuberet. Sed vnus fortis ex eis, clamabat ad me, dicens: Ej Ej, aquila, quarè dormis in ſcientia? Surge de dubitatione. Cognoſcéris. O gemma in ſplendore, omnes aquilæ videbunt te, ſed mundus lugebit, vita autem æterna gaudebit: & ideò aurora ad ſolem ſurge. Surge ſurge, comede & bibe. Mox acies tota clamabat voce ſonora: Vox gaudij, Nuncij ſiluerunt, Nondùm venit tempus tranſeundi: puella ergò ſurge. Statìm corpus meum & ſenſus mei ad præſentem vitam mutabantur. Quod filiæ meæ, quæ priùs fleuerant, cernentes, de terra me leuantes, in lectum repoſuerunt, & ſic priſtinas vires recepi. Pœnalis autem infirmitas à me pleniter non receſſit: ſed tantùm ſpiritus meus de die in diē plùs, quàm priùs, in me confortabatur. Nam peſſimi aërei ſpiritus, quibus pœnales cruciatus hominum iniuncti ſunt, pœnam hāc, quæ mihi ab eis, vt Deus permiſit, inferebatur, ſubminiſtrabant, ſicut & tortores fecerunt, quæ beato Laurentio & alijs martyribus prunas apponebant, qui & ad mè feſtinantes, voce magna clamabāt: Seducamus iſtam, vt de Deo dubitet & blaſphemet, cur eam tantis pœnis implicet. Sicut enim in Iob permiſſione Dei factum eſt, quòd ſatan corpus eius ità percuſſit, quòd vermibus ſcateret: ità aërius ignis ſubintrans, carnem meam conſumpſit: quod & Ieremiæ accidit, qui dolorem ſuum flebiliter planxit. Sed diabolus ei perſuadere non potuit, quòd Deum blaſphemaret. Ego verò mollis in carne, timida in mente,

Miro afficitur morbo. Viſio eius. Apoc. 12. Dæmones ei multas inferūt pœnas. Iob 2. Thre. 3.

de

Laudat Deũ in pœnis ſuis. de pœnis iſtis plurimùm terrebar. Sed Deus me confortauit, quòd eas patienter ferebam, atque in ſpiritu meo dixi: O ô Domine Deus, omnia per quæ me tangis, bona eſſe ſcio, quoniam cuncta opera tua, bona & ſancta ſunt, quoniam hæc ab infantia mea promerui. Sed tamen confido, quòd animam meam in futura vita ſic cruciari non permittas.

CAP. X.

CVmq; in his doloribus adhuc laborarẽ, in vera viſione admonita ſum, vt ad locum in quo Deo oblata eram, irem, & verba quæ Deus mihi oſtenderat, proferrem: quod & feci, ac in eodem dolore ad filias meas redij. Ad alia quoquè loca congregationũ iter arripui, ac verba quæ Deus iuſſit, explanaui. In his omnibus vas corporis mei quaſi in clibano coctum eſt, ſicut & Deus multos probauit, quos verba ſua proferre iuſſit: vndè laus ſibi ſit. Qui & magnum auxilium in duabus filiabus meis & alijs mihi præbuit, quòd paſſionibus meis infatigabiliter condolebant. vndè & ſuſpirans Deo gratias egi, quòd homines tædium meî non habebãt. Si enim tantam preſſuram dolorum, qui à Deo non eſſent, in carne mea habuiſſem, tam diù viuere non potuiſſem. Quanuis autem in his cruciater, in ſuperna viſione tamen dictaui, cantaui, ac ſcripſi, quæ ſpiritusſanctus per me proferre volebat. In his autem languoribus triennio finito, vidi quòd Cherubim in flagrante igne, in quo ſpeculum myſteriorũ Dei eſt, aëreos ſpiritus, qui me torquebant, quaſi igneo gladio inſequebatur, ità quòd à me fugerent, clamantes: Ah Ah, Væ Væ. Num iſta, iſta ſic abibit, quòd eam non rapiemus? Mox ſpiritus meus in me pleniter reuixit, corpusq; meum in venis & medullis recreatum eſt, ſicque tota conualui.

Corpus eius quaſi in clibano decoquitur.

Verè mirabilis Deus in ſanctis ſuis.

CAP. XI.

ECcè qualiter ſancta virgo duplici modo nunc languorum doloribus cruciata, nunc dæmonum terroribus vexata, ſub defenſione angelica glorificabatur. Deniquè ex vna parte, qua laborabat infirmitate, fœmina miræ innocentiæ muniuit ſe virtute patiẽtiæ, & quaſi eius moleſtiæ ſermo diuinus blandiretur, Sufficit, inquiens, tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficietur: libenter gloriabatur in infirmitatibus, vt inhabitaret in ſe virtus Chriſti: & eo præſumebat ſe diligi, quo merebatur argui. At ex altera parte, qua dæmonum irritabatur arte, bellatrix egregia iterùm ſe doctrinæ Apoſtolicæ armauit cuſtodia. Quæ? Galeam, inquit, ſalutis aſſumite, & gladium ſpiritùs, quod eſt verbum Dei. Et iterùm: Induite vos armaturam Dei, vt poſſitis ſtare aduersùs inſidias diaboli, quia nõ eſt nobis colluctatio aduersùs carnem & ſanguinem, ſed aduersùs principatus & poteſtates tenebrarum harum. Hac itaque magna bellãdi arte, & his armis propugnatrix inuicta decertabat: & adhuc carne incluſa, & in terris poſita, contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus dimicabat. Quapropter & ipſi principes tenebrarum horruerunt, quandò tanta arte inſtructam & omni armatura fortium vallatam fœminam contra ſe procedere viderunt. Horruerunt, inquam, & Væ ſuum conclamantes, cum confuſione fugerunt, quoniam timor & tremor ſuper eos venerunt, cùm viderunt Cherubin terribilem vt caſtrorum aciem ordinatam, famulam quidem Dei protegentem, ſe autem flammea framea, nè eam vexarent, proſequentem. Itaque admirati ſunt, conturbati ſunt, commoti ſunt, tremor appræhendit eos, ità vt dicerent: Caſtra Dei ſunt hęc, fugiamus Iſraëlem. Et ſtatim fugerunt. Ità inter ſuperos & inferos ſpiritus athleta Dei luctabatur, propulſatisq; aduerſarijs, læta ſemper victoria gloriabatur. Nec illud ſilendum, quòd cùm quadam vice febribus laboraret, quoſdam ſanctos vidit qui dicebant: Vindica Domine ſanguinem ſanctorum tuorum. Et alij ad ipſam: Dolorem, inquiunt, quem pateris, bona voluntate ſufferre debes. Et eccè alij ſancti ità inter ſe conferebant: Nobiſcum ibit, an non? Et alij reſpondebant: Præterita, præſentia, & futura nondùm permittunt eam: ſed tamen cùm opus ſuum perfecerit, nobiſcum eam tollemus. Tunc ſimul omnes clamabãt: O felix anima & certiſſima, ſurge, ſurge ſicut aquila, quia ſol te produxit, & neſciſti. Et ilicò conualuit.

2.Cor.12. Mira eius patientia.

Ephe.6. Ibid.

Can.6.

Pſal.47. Gen.32.

Grauiſſimis laborat febribus. Apoc.6.

CAP. XII.

NEc ſolùm cùm moleſtiam languorum vel ſæuitiam dæmonum, ſed etiam cùm inſectationes incurrit hominum, affuit ei Dominus: & corda aduerſariorum conuertit in melius, ſicut ipſa deſcribit de conuerſione philoſophi, primò ſibi, immò Deo contrarij, in quo verè poſteà facta eſt mutatio dexteræ excelſi: & cùm vanitates, quæ per deceptionem ſatanæ oriebantur in cordibus puellarum ſuarum, remouit

Pſal.67.

uit exhortationibus ſanctarum ſcripturarum, de quibus ità dicit: Quidam philoſophus de diuitijs honoratus, cùm de his quæ videram, diù dubitâſſet, tandèm ad nos venit,& locum noſtrum ædificijs,allodijs,& alijs neceſſarijs valdè ornauit: vndè anima mea exhilarata fuit,quia Deus in obliuionem nos non adduxit. Acri enim ſcrutatione, ſed ſapienti, exquiſiuit, quæ eſſent vel vndè eſſent viſionis huius ſcripta, donèc inſpiratione diuina pleniter credidit, & qui priùs malitioſis verbis nos ſpreuerat, cùm Deus iniuſtitiam in corde eius ſuffocâſſet, maioribus benedictionibus ad nos conuerſus fuit: ſicut & Pharaonem Deus in mari rubro ſubmerſit,qui filios Iſraël capere voluit. De huius immutatione multi admirati, magìs crediderunt, & per ipſum ſapientem Deus benedictionem ſuam ſuper nos fudit,ſicut vnguentū, quod deſcendit in barbam barbam Aaron. Vndè & omnes nos eum patrem nominàuimus. Hic & qui tantus princeps in nomine ſuo fuit,petijt,vt apud nos ſepeliretur,& ità factum eſt. Tunc mens mea ſolidata eſt,& curam egi filiarum mearum in neceſſarijs tam corporum quàm animarum, ſicut à magiſtris mihi erat ſtatutum. Ad veram ergò viſionem adſpiciebā magna ſolicitudine, quomodò aërei ſpiritus contra nos pugnarent: vidiq́ue quòd ijdem ſpiritus quaſdam nobiles filias meas per diuerſas vanitates quaſi in rete perplexerant. At ego per oſtenſionem Dei,eis hoc innotui, ipſasq; verbis ſanctarum ſcripturarum & regulari diſciplina, bonaq; conuerſatione circunfodi & muniui. Sed quædam ex eis, toruis luminibus me adſpicientes, verbis occultè me laniabant,dicentes quòd importabilem ſtrepitum regularis diſciplinæ, quo eas conſtringere vellem,ſufferre nō poſſent. Sed Deus in alijs bonis ſapientibusq; ſororibus,quæ in omnibus paſſionibus meis mihi adſtiterunt, ſolatium adhibuit, ſicut in Suſanna factum eſt,quam Deus à falſis teſtimonijs liberauit. Quanuìs autem huiuſmodi tribulationibus frequenter fatigarer,tamen librum vitę meritorum diuinitùs mihi reuelatum,per gratiam Dei ad finem perduxi.

Philoſoph' reſipiſcit,& benè de ea ſentit.

Exod 14.

Pſal.132.

Videt aëreos ſpiritus aduersum ſuas filias pugnantes.

Dan.13.

CAP. XIII.

SIc inter aduerſa& proſpera ſe agebat virgo Deo deuota,vt nec in proſperis eleuaretur,nec in aduerſis deprimeretur: ſed in vtroq; vnum & eundem ſeruans vigorem,nec vituperio concutiebatur,nec laude ſeducebatur. Intentum enim, tanquàm arcum,animum ad omnem diſciplinam habebat:quo non langueſcente, authoritate modò manſueta, modò ſeuera, ſe ſuosq́ue regebat. Erat quippè in ea, comitate condita grauitas, & ex eius lingua melle dulcior orationis profluebat ſuauitas. Habebat verò in omnibus ſanam doctrinam, ſicut de natura hominis, de conflictu carnis & ſpiritûs, de ſanctorum patrum exemplis ſcribit, quod percepit per reuelationem diuinam.

Nec aduerſis nec proſperis mouetur.

CAP. XIIII.

IN vera, inquit, viſione vidi figuram hominis, qui quanuìs in duabus naturis ſit animæ & corporis,vnum tamen ędificium eſt,velut cùm homo ex lapidibus domum componit, de cineroſa quoquè materia eam tegit & confirmat, nè cadat & confundatur. Homo enim opus Dei eſt, & cum omni creatura eſt, ac omnis creatura cum ipſo eſt. Sed opus hominis, quod ſine vita eſt, operi Dei, quod vita eſt, ſimile non eſt, ſicut vas figuli,ædificationibus fabri ſimile non eſt. Natura verò animæ,ad infinitam vitam adſpicit: corpus autem caducam vitam amplectitur: nec vnanimes ſunt, quia quanuìs ſimul ſint in homine,in duo tamen diuiduntur. Hac ſimilitudine cùm Deus ſpiritum ſuum per prophetiam & ſapientiam, vel per miracula in hominem mittit,carni illius ſæpè dolores infligit, quatenùs ſpiritusſanctus ibì habitare poſſit. Si autem eam doloribus non conſtringit, tunc ſecularibus moribus facilè admiſcetur: ſicut in Samſone & Salomone alijsq́ue accidit, qui in ſuſpirijs ſpiritûs defecerunt, ad delectationem carnis ſe inclinantes: quia prophetia, Sapientia & miracula, in gaudio iucunda ſunt. Sed cùm homo interdum delectationem carnis per ſuggeſtionem diaboli colit, ſæpè dicit: Ah immundo fœtore fæcis fœteo. Quid eſt quòd ſpiritus carnem affligit? quia ipſe ſpiritus guſtum peccati ex natura ſua odio habet. Cùm autem caro deſideria animæ frangit propter frequentem delectationem, in qua per fœtorem peccati ſe inuoluit, ità quòd ſpiritus propter eandem moleſtiam ſuſpirare non poteſt, tunc caro affligit ſpiritum, & afflictio hæc in duas partes per gratiam Dei diuiditur. Conflictus verò iſte,qui dictus eſt de figura,quæ homo eſt, in Abel incepit, quem frater ſuus odio habuit: & in Noe,qui à filijs ſuis iniuriam pertulit: & in Abraham, qui de amicis opprobria ſuſtinuit: Et in Iacob, qui propter fratrem ſuum profugus

De duabus naturis hominum.

Cur Deus homines caſtiget.

Iudic.16.

3.Reg.11.

Abel.

Noe.

Abraham.

Iacob.

Moyſes. Iudas. fugus fuit: atque in Moyſe, qui ab amicis afflictus eſt, quia inimicis conſenſerunt. Hæc afflictio quoquè inter diſcipulos Chriſti erat, quia propter duritiam infidelitatis, caro vnius ſpiritum ſuffocauit, Cæteri autem cum ſpiritu in afflictione contra carnem erant. Zachæus. Luc. 19. Matth. 19. Zachæus quoquè Euangelicus, cum ſpiritu in afflictione contra carnem fuit. Iuuenis autem qui in Euangelio cum Chriſto loquebatur, cōtra carnem cum ſpiritu in afflictione non erat. vndè & à filio Dei fugit. Saulus etiam in incredulitate ſua ſpiritum primitùs continuit: Act. 9. Sed Deus malum hoc in ipſo diſſipauit, ſicut de cælo ſatanam in abyſſum proiecit, & de Saulo Paulum fecit. Abel autem, qui in affluenti deſiderio animæ immolauit, Gen. 4. ſanctificatus eſt: Cain autem repudiatus, quia caro ſpiritum eius per odium ſuffocauit. Noe etiam iuſtificatus, quia Deo ſacrificauit. Sed filius eius, Gen. 9. ſpurcitiæ carnis, patrem deridendo, reſpondit: & ideò libertate caruit, nomine filij indignus, ſeruus vocatus eſt. Abraham quoquè multiplicatus eſt, quoniam Deo obediens, carnem ſuam contra carnis iura diligenter affligebat. Hic in alienam gentem conuerſus eſt. A filijs autem & amicis eius libertas illorum qui ſibi reſiſtebant, euanuit: à filijs quippè Iſraël eiecti ſunt, qui liberi extiterunt. Iacob quoquè Deo dilectus, quia in deſiderio animæ iuſtitiam ſemper bibit, in benedictionibus Dei perſeuerauit. Eſau autem frater eius, benedictione ſpoliatus eſt, propter odium quod ad ipſum habuit. Moyſes famulus & amicus Dei, quæ in myſterijs & miraculis habuit & ſeruauit, reſponſum carnis in ſe oppreſſit. Vndè qui eum odio habebant, periérunt, nec in terram promiſſionis peruenerunt. Iudas proditor, cur Dominum ſequutus ſit. Apoſtoli carnem ſuam opprimebant. Sed Iudas in deſiderio animæ totus cæcus fuit, qui Chriſtum magis ſequebatur, vt à populo honorificaretur, quàm vt in eum crederet. Sicut & diſcipuli qui deſiderium animæ pleniter non habebant, Iohan. 6. doctrinam quidem Chriſti libenter audiêrunt, ſed quoniam in ſpiritu tædioſi erant, cùm perfectionem iuſtitiæ eius ſufferre non poſſent, ab eo fugêrunt. Luc. 19. Zachæus in iucunditate carnis, afflictionem ſpiritûs contra carnem habuit, ità quòd opera ſua ſibi diſplicuerunt. vndè cùm de filio Dei audiſſet, quòd iuſtus eſſet, ilicò ad eum cucurrit, & in eum credidit, quia peccata ſua priùs per ſpiritum planxit. Matth. 19. Sed iuuenis in Euangelio poſitus, diuitijs oneratus, famam rerum libenter audiens, ad Dei filium venit, quærens quid facturus eſſet: ſed cùm perfectum reſponſum accepiſſet, in triſtitiam corruit: & quia caro ſpiritum ſuffocauit, à Chriſto receſſit. Act. 9. Saulus quoquè importunus, corde indurato contra fidem Chriſti cornua ſuperbiæ erexit: ſed Deus illum ſtrauit, carnis voluntatem in eo mortificauit, & ad bonum eum conuertit. Ego autem paupercula forma, hos præcipuè dilexi & inuocaui, qui carnem ſuam in ſpiritu afflixerunt, & ab his declinaui, qui ſe contra ſpiritum indurauerunt, & eum ſuffocauerunt. Nec vnquàm requieui, ſed in tribulationibus plurimis fatigata fui, donèc rorem gratiæ ſuæ ſuper me pluit, ſicut familiari ſuo dixit: Exod. 23. Inimicus ero inimicis tuis, & affligentes te affligam, & pręcedet te angelus meus. Et iterùm: Famulo meo præſtiti honorem magnum, & omnes inimicos eius humiliaui. Sed & in plurimis iniurijs Deus ità me conſtrinxit, quòd cogitare non audebam, quanta benignitas gratiæ eius erga me foret, Quantæ cōtrarietates occurrāt his qui volūtati Dei reſiſtūt. cùm tamen magnas contrarietates illis occurrere videbam, qui veritati Dei reſiſtebant. Et de tribulationibus & pœnis, quas de aëreo calore paſſa ſum, corpus meum ità cōculcatum eſt, ſicut limoſa terra, cùm aqua conglutinatur. Magnæ profectò eſſet vtilitatis, indagare obſcuritatem eloquiorum tantæ ſubtilitatis, ſi non eſſet nobis indictum, potiùs textum viſionum ſanctę virginis ſcriptis exarare, & hiſtoriam vitæ eius aliquibus verbis explanare. Exercet enim ſenſum noſtrum, vt fatigatione fieret dilatatus: & quod capere non poſſet ocioſus, caperet exercitatus. Nunc verò quia ad alia feſtinamus, viſiones eius carptìm intento calamo perſcribamus. Ait enim:

CAP. XV.

Alia eius viſio. TRes turres in viſione adſpiciebam, per quas ſapientia, quædam occulta mihi manifeſtauit. Prima tria habebat habitacula. In primo nobiles puellæ cum quibuſdam alijs erant, quæ in ardenti charitate verba Dei ex ore meo audiebant, atque in hoc quaſi eſuriem ſemper habebant. Sed in ſecundo aliæ quædam ſtabiles & ſapientes fuerunt, quę in cordibus ſuis veritatē Dei amplectebantur, dicentes: O, quandiù iſta nobiſcum perſeuerabit? Et ex hoc fatigatæ non ſunt. In tertio verò habitaculo fortes armati ex communi populo erant, qui vehemens ad nos iter facientes, in admirationem de prædictis miraculis ducti ſunt, magnoque deſiderio ea amauerūt, & hoc ſæpè faciebant, ſicut communis populus in firma & forti turri alicuius principis

cipis defenſionem quærit, vt ab inimicis muniatur. In ſecunda verò turri tria habitacula erant, quorum duo arida in ſiccitate fuerunt, & eadem ſiccitas quaſi denſa nebula apparebat. Et qui in his duobus habitaculis fuerunt, in vnum conſentientes, dixerunt: Quæ & vnde ſunt iſta, quæ hæc quaſi de Deo loquitur? Durum eſt nobis aliter viuere, quam qui nos præceſſerũt, aut qui adhuc viuunt. Quapropter ad illos qui nos cognoſcunt, conuertemur, quia in alijs perſeuerare non poſſimus. Sicque ad præfatum communem populum * & nec in illo, nec in præfata turri vllius vtilitatis erant. Et in vera viſione audiui vocem ad ipſos dicentem: Omne regnum in ſe ipſum diuiſum, deſolabitur, & domus ſupra domum cadet. In tertio autem eiuſdem turris habitaculo communis populus fuit, qui multiplici amore, verba Dei quæ de vera viſione proferebam, dilexit, ac in tribulationibus mihi adſtitit, quemadmodùm publicani Chriſto adhæſerũt. Sed & tertia turris tria propugnacula habebat, quorum primum ligneum fuit, ſecundum ex fulgentibus lapidibus ornatum, tertium de ſepi factum. Aliud autem ædificium in viſione mihi occultatum eſt, ità quòd verba de eo nũc non dico: ſed in vero lumine audiui, quòd futura ſcriptura, quæ de illo exarabitur, fortior & excellentior præcedentium erit.

[* deeſt, conue ſi, aut aliquid ſimile. — Luc. 11.]

CAP. XVI.

SVbſequenti demùm tempore myſticam & mirificam viſionem vidi, ità quòd omnia viſcera mea concuſſa ſunt, & ſenſualitas corporis mei extincta eſt, quoniam ſcientia mea in alium modum conuerſa eſt, quaſi me neſcirem. Et de Dei inſpiratione in ſcientia animæ meæ quaſi guttæ ſuauis pluuiæ ſpargebantur: quia & ſpiritus ſanctus Iohannem Euangeliſtam imbuit, cùm de pectore Ieſu profundiſſimam reuelationem ſuxit, vbì ſenſus ipſius, ſancta diuinitate ità tactus eſt, quòd abſconſa myſteria & opera aperuit: In principio, inquiens, erat verbũ, &c. Nam verbũ quod ante creaturas ſine initio fuit, & quod poſt ea ſine fine erit, omnes creaturas procedere iuſſit, & opus ſuum in ea ſimilitudine produxit, ſicut faber opus ſuum fulminare facit: quia quod ante æuum in prædeſtinatione ſua fuit, modò viſibiliter apparuit. Vndè & homo opus Dei cum omni creatura eſt. Sed & homo operarius Diuinitatis, & obumbratio myſteriorum Dei eſſe, atque in omnibus ſanctam Trinitatem reuelare dicitur, quem Deus ad imaginem & ſimilitudinem ſuam fecit. Sicut enim lucifer in malignitate ſua Deum diſpergere non potuit, ità nec ſtatum hominis deſtruere valebit, quamuìs in primo homine id tentauit. Omnem itaque dictatum & verba Euangelij huius, quod de initio operis Dei eſt, prædicta viſio me docuit, & me explanare fecit. Vidique quòd eadem explanatio initium alterius ſcripturæ (quę necdùm manifeſtata erat) ſieri deberet, in qua multæ ſcrutationes creaturarum diuini myſterij quærenda videatur.

[Itẽ alia viſio. — Iohãnes Euangeliſta de pectore Domini omnẽ ſcientiam ſuxit. — Iohan. 1. — Diuinitùs docta, explanat Euangelium S. Iohannis.]

CAP. XVII.

ECcè quantùm, ſcribentes, progreſſi ſumus, tantùm nobis inſignium viſionum, actuum & verborum ſanctæ virginis auctus eſt cumulus. In quibus ſummę gratię tanta exuberat doctrina & veritas, vt eam ſummo opere non amplecti, omni conamine non venerari, ingens ſit obſtinatæ mentis temeritas. Quis enim niſì ſpiritus diuinus, gratiarum largitor optimus, tam profluo fonte ſapientiæ ſalutaris eam potauit, quòd affluentia ſpiritualis doctrinæ, quaſi flumen aquæ viuæ tam largiter de eius cordi de emanauit? Penna ſiquidem internæ contemplationis in ipſa abdita volauit ſupernæ viſionis, vbì didicit Euangelium Iohannis. Et quis ſapiens ambigat, hanc ſanctam ſedem fuiſſe æternæ ſapientiæ, cui reuelauit Deus tantum theſaurum internæ ſcientiæ? Certè moralis diſciplinæ honeſtas, quæ ſibi familiaris fuit, ità naturales animi ſui motus compoſuit, vt amore diuinæ ſpeculationis, rationabili progreſſu ad ſuperna proueheretur, vbì læto cordis iubilo, ſponſo ſuo Chriſto proclamare delectaretur, Trahe me poſt te, curremus in odore vnguentorum tuorum: vbì inter habentes tres citharas, caneret canticum Moyſis ſerui Dei, & canticum agni, legis ſcilicet & Euangelij. Et nos igitur ſecundi libri termino hic fixo, etiam canticum laudis Domino canamus, dum tam vaſtum pelagus viſionum ſanctę virginis enauigamus. Interim autem reſpiremus, & ad miraculorum eius libellum deſcribendum, vela nauigij noſtri, Spiritu ſancto fauente, reparemus.

[Cant. 1. — Apoc. 15.]

PROLOGVS IN LIBRVM TERTIVM DE MIraculis *ſanctæ virginis Hildegardis.*

DEcurſis iam duobus libris ſuperioribus de beatæ Hildegardis virginis Vita & Viſionibus, ſubſequenter de Miraculis eius & Virtutibus ſcribere vlteriùs mihi quidem non eſt pigrum, vobis autem neceſſarium, ô Ludouice & Godefride Abbates clariſſimi. *Phil. 3.* Itaque hunc tertium aggredior ordinare librum, non ſecuritate efficientiæ, ſed præſumptione ſuſceptum obedientiæ. Sed quarè vobis neceſſarium? Vtiquè, quia valida cauſa eſt amor ſanctus, quo ſicut eam in vita dilexiſtis, ità & in morte ab ea non ſeparari pio affectu propoſuiſtis. Hoc itaque ſancto amore affectis vobis fuit neceſſarium, quòd per me veſtrum vicarium, geſta eius ad notitiam peruenirent futurorum hominum, vt pro his glorificarẽt Dominum, qui in ſanctis ſuis mirabilis, mirabiliter in ea operatus eſt, vt in omnibus bonis eſſet immutabilis. Quicquid enim de ea dici poteſt, totum eſt iucundum & amabile, totum decorum, vtile, & honorabile: quia non ſolùm omni morum ſanctitate, vel myſteriorum Dei interna contemplatione, verùm etiam ſpectabilis fuit & eſt miraculorum inſignium operatione, *Innumera eius miracula.* quorum numerum excedens tanta habetur copia, quòd eam verbis vix poſſunt extollere etiam præclara ingenia. Sed tamen ad enarranda pauca de pluribus, ſi vobis orantibus Dominus dignetur nobis in altum ductis, ſpiritûs ſui auram proſperam dare, ſecundo verbi curſu portum ſalutis ſperamus intrare. Valete.

CAPITVM LIBRI TERTII ARGVMENTA.

1. De eo quòd puellam ſanauit à tertianis.
2. Quòd monachum ab eiſdem liberauit.
3. Quòd famulam à tumore colli liberauit.
4. Quòd Sueuum à tumore totius corporis liberauit.
5. Quòd infantem ſeptem menſium, de motu corporis horrendo liberauit.
6. Quendam remotum virum de dolore gutturis ſanauit.
7. Puellæ triduo non loquenti, aqua quam benedixit, & loquelam & vitam reſtituit.
8. De eadem aqua, iuuenis in extremis agens, conualuit.
9. Quòd de pane menſæ ſuæ benedicto, puellam liberauit, quæ inſano iuuenis cuiuſdam amore æſtuauit.
10. Quòd matronæ tranſalpinæ literas miſit, per quas fluxus ſanguinis reſtitit.
11. Quòd ex capillorum eius circuncinctione, vxor Scolteti in Binga, partûs ſoluta eſt diuturno labore.
12. Similiter aliæ duæ, reſti eadem capillorum eius circuncinctæ, liberatæ ſunt à ſimili labore.
13. Quòd aliæ duæ, mentis amentia captæ, ſenſum receperunt.
14. Quòd iuuenem, qui ſe ſuis orationibus commendauit, per viſum ab inſidijs inimicorum liberauit.
15. Quòd militi in extremis poſito viſum eſt, quòd ei manus impoſuit, & ſtatìm conualuit.
16. Quòd presbytero expoſuit literas, in palla altaris inuentas: vndè ille correptus & correctus, monachus eſt effectus.
17. Quòd multis ciuitatibus & monaſterijs verbum Dei annunciauit.
18. Quòd cæco puerulo viſum reſtituit.
19. Quòd quendam hominem à caduco liberauit morbo.
20. Quòd inter cætera virtutum inſignia, dæmones eijciendi ei affuit gratia: & deſcriptio ipſius de quadam dæmoniaca, & de arte & fumoſitate diabolica.
21. De Epiſtolis ad ſe, & à ſe miſſis pro præfata dæmoniaca.
22. Quòd poſt ſeptem annos ad ſe ducta, octauo tandèm meritis eius eſt curata.
23. Quòd XL. diebus grauiter infirmabatur, & cùm verba Dei ad quoſdam ſpirituales deferret, alleuiabatur.
24. Quòd pulcherrimum iuuenem vidit, qui dæmones à ſe & omnem infirmitatem fugauit.
25. Quòd rogata ab Abbate ſuo & fratribus, ſcripſit vitam ſancti Diſibodi in viſione oſtenſam ſibi.

26. Quòd

26. Quòd librum diuinorum operum & multas ſcripturas reliquit, & quòd quinque dæmoniacas liberauit.
27. De felici tranſitu ſuo, & de ſignis quæ apparuerunt in obitu ſuo.

LIBER TERTIVS DE MIRACVLIS S. HILDEGARDIS.

Cap. 1.

IGitur curationum tam potens gratia in virgine enituit beata, vt nullus ferè ægrotus ad eam acceſſerit, quin continuò ſanitatem receperit. Quod ex ſubiectis ſatis patebit exemplis. Puella quædam nobilis Hildegardis, parentes, domum & ſeculum, reliquerat, & ſanctæ Hildegardis piæ matris magiſterio ad votum adhæſerat. Hæc quodam tempore, cùm tertianis febribus vexaretur, nec vllo remedio curaretur, vnicum ſibi incidit conſilium, vt ſanctæ virginis imploraret auxilium. Quæ iuxta verbum Domini, Super ægros manus imponent, & benè habebunt: manum ſibi imponens cum benedictione & precibus, ſanauit eam propulſatis febribus.

Mat. 16. Quædã puella à febre tertiana liberatur.

Subſequenti tempore, quidam frater Roricus, qui in quadam cella ſub monachico habitu & propoſito religioſè cõuerſabatur, ſimili modo tertianis acriter torquebatur. Qui audiens in prædicta ſorore factum miraculum, deuotè & humiliter eius petijt & obtinuit benedictionis ſignaculum: ex quo ſtatìm febris fugata eſt, ægrotus curatus eſt.

Cap. 2. Itém frater Roric' quidam.

In eodem cœnobio Bertha quædam ancilla ſororibus ſedulè ſeruiebat, quam tumor colli & pectoris vehemẽter angebat. Siquidem ad hoc dolor proceſſerat, quòd nec cibum, nec potum capere, nec ſaliuam deglutire poterat. Hæc ad famulam Dei adducta, ſignis potiùs quàm verbis, morbi, morti iam proximi, flagitauit remedia. Cui illa compatiens, etiam propter boni ſeruitij ſui aſſiduitatem, ſigno S. Crucis locis dolentibus contrectatis, optatam reddidit ſanitatem.

Cap. 3. Bertha quędam à tumore colli ſanatur.

Sueuus quidam de vico Daleuingun, toto corpore intumuit: & audita fama eius, emenſo magno itinere ad eam veniens, ſpe ſua fruſtratus non fuit. Deniquè per aliquot dies charitatiuè eum ſecum detinuit, & manibus ſuis languidum contrectans & benedicens, per gratiam Dei priſtinæ incolumitati reſtituit.

Cap. 4. Itém alius à tumore toti' corporis.

Infans quidam de * Rudenesheim Simon, ſeptem hebdomadas natus, miſerabili motu membrorum omnium fuit agitatus: qui à nutrice ſua delatus, precibus eius, Deo annuente, eſt ſanatus.

Cap. 5. Item infans à ſua infirmitate.

Non ſolùm autem vicinis, ſed etiam ſubueniebat longè poſitis. Quidam enim Arnoldus de Vuaccherneim, olìm ſibi notus, guttur ità dolens, quòd halitum ſuum difficulter trahebat, quia per ſe non poterat, orationum eius ſuffragia deuotè expetebat. Quæ confidens de Dei miſericordia, aquam benedixit, amico miſit: quam vt guſtauit, dolor (Dei dono) eum dimiſit.

Cap. 6. Quidã alius à dolore gutturis.

Mulieris cuiuſdam Hazechæ filia in Binga infirmabatur, & poſt triduum nihil loquebatur, Cumque mater currens pro filia, ſanctæ virginis auxilium peteret, nihil aliud quàm aquam benedictam ab ea accepit: qua illa guſtata, ſtatìm vocem & vires recepit.

Cap. 7. Alia puella à ſuo morbo.

In eodem caſtro iuuenis tanta ægritudine detinebatur, quòd iam in extremis eſſe putabatur: huic præfata mulier, cuius filia conualuerat, quam adhuc reliquam habuit aquam, in potu dedit, & faciem indè abluit: & protinùs receptis viribus conualuit.

Cap. 8. Item alius iuuenis.

In epiſcopatu Treuirorum Lutgardis quædam nobilis puella, cùm adoleſcentuli cuiuſdam ad carnem ſpecioſi, vehementi amore deperiret, quia copiam explendæ voluptatis ſuæ pre ſuî cuſtodia habere nequiret, parentes eius, cauſa reſcita huiuſmodi defectionis, conſilium & auxilium ſanctæ virginis per nuncium fideliter experiẽrunt: & pro deſiderio cordis ſui efficaciter exaudiri meruerunt. Ipſa enim oratione præmiſſa ad Deum, panem profuſis lachrymis benedixit de ſua menſa, quem puellæ miſſum cùm dediſſent ad comedendum, ilicò ardoris illius penitùs in ea refriguit incendium.

Cap. 9. Item quędã puella ab ardore libidinis liberatur.

Matronam etiam Sibyllam de ciuitate Lauſanenſi trans alpes, quæ eius adiutorium per

Cap. 10.

Itē matrona quædam à fluxu ſanguinis.

um per nuncium expoſtulauit, miſſis ei ſubiectis literis, à profluuio ſanguinis liberauit. Hæc, inquit, verba circa pectus & vmbilicum tuum pones in nomine illius, qui omnia rectè diſpenſat: In ſanguine Adæ orta eſt mors, in ſanguine Chriſti extincta eſt mors: In eodem ſanguine Chriſti impero tibi, ô ſanguis, vt fluxum tuum contineas. Itaque vt dixit vnus, matrona præfata hoc modo eſt liberata.

Cap. 11.

Quædā mulier de periculo partûs curatur.

Nec hoc prætereundum, quòd cùm particulæ crinium vel veſtimẽtorum eius quibuſcunque languidis apponebantur, priſtinæ incolumitati reſtituebantur. Deniquè vxor Scolteti Bingẽſis, cùm partu diutiùs laboraret, & de vita iam deſperaret, ad monaſterium virginis Dei ocyùs curritur: ſi aliquid ad ſubueniendum eſſet tantoperè laboranti, quæritur: puellæ eius, reſtem capillorum eius, quam aliquandò ſeruauerãt, obtulerunt: & vt hac ad nuda circuncingeretur, admonuerunt. Quod vt factum eſt, illa partu feliciter edito, morte liberata eſt.

Cap. 12.

Itē alię duę.

Similiter & aliæ duæ matronæ per eandem reſtim liberatę ſunt ſimili parturitionis labore.

Cap. 13.

Itē aliæ duę ab inſania.

Nec minùs profuit duabus de Sudernesheim mulieribus, quas propter mentis amentiam, cùm parentes ad loca ſancta circunducerent, & nihil proficerent, tandèm vt à puellis tranſmiſſis ipſa reſti circuncinctæ fuerunt, ilicò ſoſpitatem mentis & corporis receperunt.

Cap. 14.

Quidā adoleſcēs ab inſidijs hoſtiū liberatur.

Quid illud, quòd eadem virgo etiam per viſum eos prǽmunire in neceſſitatibus voluit, quos in orationibus commendatos habuit? Iuuenis de Ederich Rudolphus, noctù in parua villa fuit hoſpitatus: qui cùm tempore quietis cubitum iret, ſuffragia ſanctæ virginis fuit precatus. Mira res. Illa eodẽ ſchemate & habitu, quo in corpore fuit, per viſum ei apparuit, & quòd periculum vitæ ab inſidiantibus ſibi inimicis incurreret, ſi non citiùs recederet, aperuit. Qui ſtatìm vt de loco cum quibuſdam ſocijs diſceſſit, quoſdam illic remorantes hoſtium phalanx circa manè oppreſſit: qui ſe ſtultè egiſſe cognouerunt, quia tempeſtiuè ad viſionem eius non receſſerunt.

Cap. 15.

Quanuìs ſit miraculoſum, non tamen eſt incredibile, quòd ſanctæ virgini adhuc in carne degenti, hominibus impendere beneficia in ſpiritu fuit poſſibile, cùm ad declarandum eius meritum, Chriſtus ei tam abſentium quàm præſentium deſideria reuelare dignatus eſt per ſpiritum. Nam militem quendam iuxta Andernacum in extremis iacentem, cùm amici eius inuiſerent, & de rebus ſuis conſultarẽt, fortè affuit hora, vt ſigno audito, relicta ad cuſtodiam ſola fœmina, ipſi ad eccleſiam properarent. At ille ſilentium nactus, toto corde altis ſuſpirijs Deum inuocauit, & vt per merita huius ſanctæ virginis ſanitatem ſibi conferret, ſuppliciter poſtulauit. Nec mora: finita oratione, recreari meruit tali viſione: Videri ſibi videbatur venerabilem virginem ad ſe ingredientem, &, ſi ſanus fieri vellet, blanditer inquirentem. Quod vt oppidò ſe deſiderare retulit, illa capiti ſuo manum imponens, ſubintulit: In nomine eius qui dixit,

Mar. 16.

Quidā æger ſanatur.

Super ægros manus imponent, & benè habebunt, infirmitas hæc à te recedat, & eſto ſanus. Quo dicto, viſio diſparuit: & æger de lecto ſurgens, cum admiratione omnium qui cognouerant, conualuit.

Cap. 16.

Mira viſio cuiuſdam ſacerdotis.

Non abs re videtur etiam referre, quod de preſbytero quodam factum eſt, quia & quædam ſanctę virginis virtutum in eo portio eſt, & res digna miraculo rectè memoriæ in exemplum mandatur, quô, negligenter quilibet viuens, Deo volente, emendetur. Res in Sueuia vico Rudesheim ità geſta eſt: Preſbyter ille quadã vice, peracto iam die cùm nox inſtaret, intrauit eccleſiam, vt lumen ſanctis daret, cùm eccè vidit ſuper altare duas candelas ardentes radiare. Venerat ſecum vnus iuuenis ſcholaris, in adiutorium diuini ſeruitij ſibi aſſiduus & familiaris. Ad quem cùm diceret, quarè candelas extinguere neglexiſſet, & ille reſponderet, quòd eas extinxiſſet: acceſſit ſacerdos ad extinguendum, & inuenit pallam altaris explicatam, ſicut euoluitur ad diuinum ſacramentum agendum. Cumq́ue ſtaret ſtupefactus, iuuenis ille corruens in terram, clamauit, & ipſe in eccſtaſi factus: Gladius Domini occidit nos. Quem cùm preſbyter percuſſum putaret, feſtinauit vt eum à terra leuaret. Sed ille nullam habens læſionem, protulit hunc ſermonem: Si literas quæ in palla altaris ſunt, viderimus, non moriemur. Exiſtimans autem eum hoc præ timore ignoranter clamare, acceſſit iterùm ad altare: & in loco quo ſacra conficiuntur, inuenit in palla quinque literas in modum crucis abſque humano opere ſcriptas, ſcilicet in expanſione, A. P. H. in erectione, K. P. D. his viſis, & diligenter notatis, iuuenis viribus receptis erigitur. Sacerdos, palla complicata, & candelis extinctis, domum ſtupidus reuertitur. Literæ ſeptem

K.
A. P. H.
D.

diebus

diebus durauerunt, octauo die & deinceps non cõparuerunt. Quòd ſecum mirans, religioſis & ſapientibus factum innotuit. Sed quid portenderet, à nullo homine experiri potuit, donec poſt ſedecim tandem annos, cùm fama toti mundo beatam Hildegardem ſpirituſancto illuſtratam diuulgaret, veniens ad eam, cognoſcere meruit, ſicut ipſa per ſpiritumſanctum didicit, quid tantum oraculum deſignaret. Sicut enim quondàm Daniel in pariete viſas, ſic ipſa in palla deſcriptas, in hunc modum expoſuit literas: K. Kyrium. P. Preſbyter. D. deriſit. A. Aſſcendat. P. Pœnitens. H. Homo. Quod ille audiens, timore correptus, peccatricem accuſat conſcientiam: & correctus & monachus effectus, præteritæ vitæ negligentias emendare aggreditur per pœnitentiam, & ſicut ſancta virgo literas expoſuit, ad altiorem & diſtrictiorem vitam aſſcendẽs, perfectum Dei ſeruum ſe in ſancta conuerſatione exhibuit. Exponit ſancta Dei, myſterium ſanctarũ literarum.

Inter hæc etiam illud de ipſa eſt notabile, quòd Coloniam, Treuerim, Metim, Herbipolim, Babenberg, ſpiritu diuino non modò acta, ſed coacta veniens, clero & populo quæ Deus voluit, annunciauit, & in monte ſancti Diſibodi, Siberg, Euerbach, Hirſaugia, Zuifelden, Mulenbrunnen, Rudenkyrchen, Kitzingen, Crutendal, Herde, Vverde, Andernacho, In monte ſanctæ Mariȩ in Elſim & Vuinkelo, quæ ad vtilitatem animarum pertinebant, iuxta ea quæ ei Deus reuelauerat, manifeſtauit. Cap. 17. Nota vt multis locis, iuſſa diuinitùs, Dei volũtatem annũciârit.

Intereà cùm iuxta villam Rudesheim, Rheni fluenta nauigio ſulcaret, & ad contiguum monaſterium ſanctimonialium properaret, quȩdam mulier cȩcum puerulum geſtans in vlnis, naui appropinquauit, & vt ei ſanctas manus imponeret, flebiliter acclamauit. Quæ pio affectu memor illius qui dixit, Vade ad natatoria Syloe, & laua, aquam fluuij ſiniſtra hauſit, & benedixit manu dextera: quam vt oculis pueri iniecit, diuina fauente gratia, viſum recepit. Cap. 18. Iohan. 9. Cæcus eius meritis videt.

Alio tempore homo quidam, qui caducum morbum acriter patiebatur, venerabilem virginem, vt ſibi ſubueniret, anxius deprecabatur. Quæ ſalubri benedictione ità eum conſignauit, quòd à die illa & deincèps idem morbus ampliùs eum non grauauit. Quod cùm domi nunciâſſet in ſe factum miraculum, gauiſi ſunt domeſtici eius, Deoque gratias egerunt. Cap. 19. Quidam à morbo caduco liberatur.

Inter cætera autem virtutum inſignia, data eſt à Domino ſanctæ virgini ab obſeſſis corporibus dæmones eijciendi gratia, ſicut de quadam nobili & adhuc teneræ ætatis fœmina, deſcribit factum ipſa venerabilis mater. ait enim: Poſteà quàm me viſio docuit dictatum & verba Euangelij Iohannis, in lectum ægritudinis décidi, de cuius pondere nullo modo me leuare potui. Hæc de flatu auſtralis venti in me afflata eſt, vndè corpus meum tantis doloribus conterebatur, quòd anima vix ſuſtinebat. Poſt dimidium annum idem flatus, corpus meum ità perforauit, quòd in tanto agone fui, quaſi anima mea de hac vita tranſire deberet. Tunc alius ventoſus flatus aquarum huic calori ſe admiſcuit: vndè caro mea aliqua parte refrigerabatur, nè ex toto combureretur. Sic per integrũ annum afflicta ſum, ſed tamen in vera viſione vidi, quòd vita mea in temporali curſu necdùm finiretur, ſed adhuc aliquãtulùm protraheretur. Intereà mihi relatum eſt, quòd in inferioribus Rheni partibus à nobis remotis, quædam nobilis fœmina, à diabolo eſſet obſeſſa. Nuncij quoquè de hac ad me ſæpiùs venerunt. At ego in vèra viſione vidi, quòd ipſa permiſſione Dei, quadam nigredine & fumo diabolicæ congloboſitatis obſeſſa erat & obumbrata, quæ totam ſenſualitatem rationalis animæ illius opprimebat, nec eam eleuato intellectu ſuſpirare permittebat, velut vmbra hominis aut alterius rei vel fumus oppoſita obtegit & perfundit: vndè, hȩc rectos ſenſus & actus perdebat, & inconuenientia ſæpiùs clamabat & faciebat. Sed cùm hoc malum iuſſione Dei in illa attenuabatur, tunc leuiùs grauabatur. Et me cogitante & ſcire volente, quomodò diabolica forma hominẽ intraret, vidi, & reſponſum audiui, quòd diabolus in forma ſua vt eſt, hominem non intrat, ſed cum vmbra & fumo nigredinis ſuæ obumbrat & obtegit. Si enim forma illius hominem intraret, citiùs membra eius ſoluerentur, quàm ſtipula à vento diſpergatur. Quapropter Deus non permittit, quòd hominem in ſua forma intret. Sed ſupradictis perfundens, ad inſaniam & inconuenientia euertit, & per eum quaſi per feneſtram vociferatur, & membra illius exteriùs mouet, cùm tamen in eis in forma ſua interiùs non ſit, anima interìm quaſi ſopita, & ignorante quid caro corporis faciat. Deindè vidi prædictæ artis & peruerſitatis agmen malignorum ſpirituum, qui totum mundum pertranſeunt, quærentes vbì inueniant eos, per quos ſchiſmata & diuerſitates morum faciant. Hi ab initio vt creati ſunt, coram iuſtiſſimis angelis Deum contempſerunt, dicentes: Cap. 20. Grauiſſimè laborat ſancta Dei Hildegardis. Quomodò diabol⁹ intret hominem.

Diabolus vſque adhuc in ſua perſeuerat malitia. Quis eſt iſte, qui tantam habet poteſtatē ſuper nos? hoc in inuidia, odio & irriſione dicentes, adhuc in his perſeuérant, & omnia in his faciunt, quia errorem irriſionis primi inceperunt. Quoniam verò Deus populum per iſtos purgare vult, permiſſione & iuſſione eius ſtuporem in aëre cōmouent, ac per ſpumam aëris peſtilentiam euomunt, atque inundationes & pericula in aquis faciunt, bella excitant, aduerſitates & mala producunt. Causa malorum. Hæc Deus tunc fieri permittit, cùm homines per arrogantiam criminibus ac homicidijs inuoluuntur. Sed cùm Deus populū ſuum ſic purgauerit, eoſdem ſpiritus in confuſionem ducit, ſicut in præfata muliere contigit. Cùm enim nequam ſpiritus, Deo permittente, plures per eam, propter prauos mores & peccata, quæ eis perſuaſerat, palàm confunderet, quibuſdam exterritis, & per hoc pœnitentibus, idem malignus ſpiritus confuſus eſt. Nam Deus amicos ſuos aduerſitatibus & infirmitatibus affligi permittit, vtà malis purgētur, vndè inimici cōfunduntur, cùm electi per purgationē fulgentiores lapides coram Deo efficiuntur. Cumque mulier illa per plurima loca ad ſanctos eſſet deducta, ſpiritus qui eam oppreſſerat, deuictus meritis ſanctorum & votis populorum, vociferabatur, quòd in ſuperioribus Rheni partibus vetula quædam eſſet, per cuius conſilium expellēdus foret. Quod amici eius percipientes, octauo anno fatigationis ſuæ ad nos eam, ſicut Dominus voluit, perduxerunt.

Cap. 21. Operæ precium eſt, hoc in loco antequàm verba virginis Chriſti vlteriùs perſequamur, epiſtolas inſerere, quas Abbas de Brunvuilre ſibi, & ipſa viciſsìm illi de hac dæmoniaca voluit mittere, vt ex his apertiùs intelligatur & diaboli nequitia, & laudentur propenſiùs, licèt occulta, ſemper tamen iuſta, Dei iudicia. Cùm enim poſt ſeptem annos ipſa mulier Brunvuilre adduceretur, vt ibì meritis ſancti Nicolai liberaretur, nequam ſpiritus coniuratus, dixit, ſe ſuum non relicturū vaſculum, niſi per cuiuſdam vetulæ in ſuperioribus Rheni partibus, ſicut ipſa ſuprà dixerat, conſilium & auxilium, nomen eius euertens, & quòd Scrumpilgardis vocaretur, deridens. Diabolus Dei ſanctā ex inuidia Scrūpilgardem vocat. Itaque cōſilium inierunt, & literas deprecatorias in hunc modum ei miſerunt: Hildegardi dominæ & matri venerandæ, totiſque viſceribus amplectendæ Chriſti ſponſæ, & Regis altiſſimi filiæ, G. qualiſcunque Brunvuilarenſis cœnobij prouiſor, cum ſuis fratribus in valle lachrymarum ſedētibus, vt poſſunt, in orationibus omnimodæ dilectionis deuotum famulatum. Epiſtola Abbatis Brunvuiler. Quamuis amantiſſima domina, facie nobis ſitis incognita, virtutū tamen veſtrarum fama nobis eſtis celeberrima: & licèt abſentes ſimus corpore, ſpiritu tamen vobis præſentes ſumus aſſiduè, & qualis ſit erga vos noſtræ dilectionis affectus, nouit ſcientiarum Dominus. Auditum eſt itaque in terra noſtra, & celebri ſermone vulgatum verbum hoc, quod factum eſt de vobis à Domino, qui fecit vobis magna qui potens eſt, & ſanctum nomen eius. Luc. 1. Sed quibus quantiſque miraculis in vobis clareſcat fons viuidæ lucis, tam nomen, tam clerus, quàm populus & rerum proteſtatur euentus. Nam in vobis fulget opus non humanum, ſed diuinum, gratia præcedens, donum præpollens, quod non dictat humana ratio, ſed quod procedit ex fonte lucidiſſimo. Sed quid moramur? Flere magìs libet, quàm loqui. Ergò ſanctitatis veſtræ, ó domina pijſſima, dulcedo non reputet temeritati, quòd in ſimplicitate cordium, ſed nimia neceſſitate compellente, aperire vobis cauſam neceſſitatis noſtræ præſumimus, quoniam à vobis bonū conſilium recipere non dubitamus. Nam quædam nobilis fœmina à maligno ſpiritu per aliquot annos obſeſſa, per amicorum manus ad nos deducta peruénit, quatenùs adiutorio beati Nicolai (ſub cuius patrocinio ſumus) ab hoſte imminenti liberaretur. Sed verſutia & nequitia callidiſſimi & nequiſſimi hoſtis, tot hominum ferè millia duxit in errorem & dubium, quòd Eccleſiæ ſanctæ maximum timemus detrimentum. Nam omnes nos cum multitudine populi pro liberatione fœminæ iſtius iam per tres menſes multis modis laborauimus, & quod ſine mœrore dicere non poſſumus, peccatis noſtris exigentibus, nihil profecimus. Omnis itaque ſpes noſtra, poſt Deum, in vobis eſt. Dæmon enim iſte nunc quadam die coniuratus, tandèm manifeſtauit nobis mulierem hanc obſeſſam liberandam eſſe per virtutem veſtræ contemplationis, & magnitudinem diuinæ reuelationis. Nunquid & magna in eius liberatione intendit Deus? Vtiquè. Itaque largiſſima benignitas noſtri redemptoris laborem noſtri negocij & mœroris, ſed & lætitiæ & exultationis, per vos pleniſſimè conſummare dignabitur, vt & omnis error & infidelitas hominum adnihiletur, & obſeſſa famula Dei liberetur, vt cum propheta dicamus: A Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris. Pſal. 117. & : Laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus. Pſal. 123. Quidquid ergò Deus de his vobis inſinuauerit,

ſeu

ſeu viſione reuelauerit, nobis ſanctitas veſtra literis deſignare ſtudeat, obnixè & humiliter deprecamur. Vale.

Cumque beata Hildegardis literas iſtas ſuſcepiſſet, diligenterq; perſpexiſſet, rogantibus piè cōdolens, omnes ſorores monuit, vt pro præfata neceſſitate publicis & priuatis orationibus humiliter inſiſterent: ipſaque, oratione præmiſſa, oculos mentis ad Dominum eleuabat: & reſponſum hoc, ſecundùm quod in vera viſione vidit & audiuit, & non per alium, quàm per inexhauſtam ſapientiam dictatum, ità reſcribit:

G. Eccleſiæ Brunvuillarenſis Abbati, H. Cùm flagellis Dei ſim longa & graui ægritudine conſtricta, vix aliquantulùm petitioni veſtræ reſpondere valeo. Hæc à me non dico, ſed ab illo qui eſt. Diuerſa genera malignorum ſpirituum ſunt. Hoc verò dæmonium, de quo quæritis, has artes habet, quæ moribus hominum in vitijs aſſimilantur: vndè & cum hominibus libenter manet, ac ideò etiam Crucem Domini & reliquias ſanctorum ac cætera, quæ ad ſeruitium Dei pertinent, aliquantùm negligit & deridet, nec multùm pertimeſcit. Ea quidem non diligit, ſed fugere diſſimulat, velut aliquis ſtultus & negligens homo, verba & minas quæ ſibi à ſapiētibus inferuntur, paruipendit: quapropter & difficiliùs, quàm aliud dæmonium, expellitur. Nam niſi in ieiunijs, flagellis, orationibus, eleemoſynis ac ipſo iuſſu Dei * eijcietur. Audite ergò, & non reſponſum hominis, ſed ipſius qui viuit. Eligite ſeptem boni teſtimonij, & quos vitæ meritū probat, ſacerdotes in nomine & ordine Abel, Noe, Abraham, Melchiſedech, Iacob, & Aaron, qui viuenti Deo ſacrificium obtulerunt, ſeptimū in nomine Chriſti, qui ſeipſum Deo patri in cruce obtulit: & ieiunijs, flagellis, orationibus, eleemoſynis, & Miſſarum celebrationibus præmiſſis, humili intentione & habitu ſacerdotali, cum ſtolis ad patientem accedant, & eam circunſtantes, vnuſquiſque eorum virgā in manu teneat, in figura virgę qua Moyſes Aegyptum, mare rubrum, petramq; præcepto Dei percuſſit, vt ſicut Deus ibì per virgam miracula oſtendit, ità & hìc peſſimo hoſte virgis eiecto, ſeipſum glorificet. In figura ſeptem donorū Spiritusſancti, ſeptem ſacerdotes erunt, vt ſpiritus Dei, qui in initio ferebatur ſuper aquas, & qui inſpirauit in faciem hominis ſpiraculum vitæ, ſpiritum immundum ab homine fatigato exufflet. Et primus qui in nomine Abel erit, virgā in manu tenens, dicat: Audi maligne & ſtulte ſpiritus, quicunque in homine iſto habitas, audi verba hæc non per hominem pręmeditata, ſed per illū qui eſt, & qui viuit, manifeſtata &c. Cumque ſancta virgo literas iſtas, ſpiritusſancto reuelante, perfeciſſet, per manus eius, qui occultè quæſierat, ſicut in libro Sciuias dicit, ad monaſterium, vbì mulier tenebatur, miſit, vt ſuper eam humiliter recitarentur. Cumque veniſſet lector ad locum illum, vbì in fine ſcriptum eſt, Et ego indocta & paupercula fœminea forma, ô blaſphemiæ & deriſor ſpiritus, tibi dico in illa veritate, qua ego paupercula & indocta forma, de lumine ſapientiæ hæc vidi & audiui, & per eandem ſapientiam tibi præcipio, vt de iſta homine in vera ſtabilitate, & non in turbine inſtabilitatis tuæ exeas: idem nequam ſpiritus totus infremuit, ac tantos vlulatus cum horridis clamoribus eiulando emiſit, quòd adſtantibus maximos terrores incuſſit. Et dum his ferè per dimidiam horam bacchando inſtitiſſet, tandèm vt Deo placuit, vas quod diù poſſederat, reliquit. Mulier cùm ſe eſſe liberatam ſenſit, manus adſtantibus porrexit, vt eam erigerent, quia vires non habuit. Tunc ante principale altare ſancti Nicolai ſe proſtrauit, & gratias Deo pro liberatione ſuî egit. Populis hæc cernentibus, & vt vulgus ſolet, perſtrepentibus, ſed & gratias & laudes Deo cum ſignorū pulſationibus reſonantibus, fratribus quoquè hymnum, Te Deum laudamus, canentibus: heu, quod miſerabile dictu eſt, idem antiquus hoſtis occulto Dei iudicio redijt: & vas quod reliquerat, repetijt: vndè fœmina tota contremiſcens, & cum ſtridore & clamore ſe erigens, pluſquàm priùs inſanire cœpit. Vndè exterritis qui aderant, & mœſtitia completis, nequam ſpiritus interrogatus, cur repetere auſus fuiſſet creaturam Dei quam reliquerat, reſpondit: Signum Crucifixi exterritus fugi. Sed cùm neſcirem quò irem, vas meum vacuum & non ſignatum repetij. Cumque præfatis literis & coniurationibus ſanctę virginis, vt exiret, cogeretur, frendens clamabat, quòd non niſi in præſentia eiuſdem vetulæ egrederetur. Tunc qui ſanioris erant conſilij, amicis & tutoribus fœminæ perſuaſerunt, vt ad beatam virginem eam perducerent. Accepta itaque Abbatis & fratrum benedictione cum commendatitijs literis, cœperunt illò ire. Literæ autem in hunc mundum erant: H. venerabili dominæ, omni gratiarū actione dignæ, G. Brunvuilarenſium Abbas indignus, cum ſuis fratribus viuere, proficere, mundum pede ſubter habere, & quicquid

Reſponſum Hildegardis.

Nota genera malignorum ſpirituū diuerſa.

Matth. 17.

* Deeſſe videtur, non.

Mirabile conſilium.

Gen. 1. & 2.

Curatur dæmoniaca, ſed poſteà iterùm poſſidetur.

Eccè timet dæmō lignū Crucis.

Secundæ literæ Abbatis Brunvuilarenſis.

ſamulæ

famulæ Chriſti excellentius optari poteſt. Quòd Dominus vos reſpexit, gratiamque ſuam infudit, iam totus mundus nouit. Sed nos qui hactenùs per nuncios noſtros & literas pro neceſſitate mulieris, maligno ſpiritu obſeſſæ, ſanctitati veſtrę locuti ſumus, nunc ſaltem per perſonam ipſius cum magna ſpe ad vos directam, verbum neceſſitatis repetimus, & preces precibus deuotè ſuperaddimus, vt quo magis eſt vobis vicina corporaliter, eo ampliùs ſitis ei propicia ſpiritualiter. Nam dæmon literis veſtris, quas Spirituſancto dictante miſiſtis, coniuratus, vas poſſeſſum per breuem horam reliquerat: ſed heu, neſcimus quo iudicio Dei, redijt, vaſque derelictum denuò inuadens, illud nunc acriùs quàm priùs fatigat. Nobis autem cum iterùm coniurantibus, & fortiter ei inſiſtentibus, tandèm reſpondit, quòd vas poſſeſſum non niſi in præſentia veſtra relinquet. Eapropter ipſam ad ſanctitatē veſtram mittimus, vt quod nos, peccatis exigentibus, non meruimus, per vos compleat Dominus, & antiquo hoſte eiecto, ille qui potens ſuper omnes eſt, in vobis glorificetur. Valeat materna dilectio veſtra.

Cap. 22.

His Epiſtolis prælibatis, congruum videtur, vt ad hoc vndè paululùm deflexit, oratio reuocetur, & videamus quomodò Deus ad virginis ſuæ glorificationem tam diù huius fœminæ diſtulit liberationem. Poterat enim omnipotens & per alios ſanctos, ad quos circunducta tot annis fuerat pro obſeſſa, facilè quod petebatur, præſtare. Sed gloriam huius miraculi in ſanctam virginem transferens, meritorum eius qualitatem euidenter voluit cunctis ſuo tempore manifeſtare. Quod qualiter acciderit, ex verbis ipſius meliùs cognoſci poterit. De aduentu, inquit præfatæ mulieris multùm exterritæ fuimus, quomodò eam videre vel audire poſſemus, de qua plurimus populus per tot tempora erat commotus. Sed Deus rorem ſuauitatis ſuæ ſuper nos pluit, & abſque horrore & tremore in habitacula ſororum abſque adiutorio virorum eam locauimus: & deincèps nec pro horrore, nec pro confuſione, qua dæmon ſuperuenientes pro peccatis confudit, nec pro irriſorijs vel turpibus verbis, quibus nos ſuperare voluit, nec pro peſſimo flatu ſuo, ei vllatenùs ceſſimus. Et vidi quòd in ipſa muliere tres cruciatus paſſus eſt. Primum, cùm illa de loco ad locum ſanctorū ducta eſt. Secundum, cùm communis populus eleemoſynas pro ea dabat. Tertium, cùm per orationes ſpiritualium ex gratia Dei abire compulſus eſt. Itaque à Purificatione ſanctę Mariæ nos & comprouinciales noſtri vtriuſque ſexûs, ieiunijs, orationibus, eleemoſynis, & corporum caſtigationibus vſque in ſabbathum Paſchæ pro ipſa laborauimus. Interim per Dei potentiam coactus immundus ſpiritus, multa de ſalute baptiſmi, de Sacramento corporis Chriſti, de periculo excōmunicatorum, de perditione Catharorum, & his ſimilium, ad confuſionē ſuî, ad gloriam Chriſti, coram populo quanuìs inuitus, protulit: vndè multi fortiores ad fidem, multi promptiores effecti ſunt ad peccatorum emendationem. Sed vbì illum falſa proferre in vera viſione vidi, illum ſtatìm redargui: vndè mox conticeſcens, dentibus in me frendebat: loqui verò illum propter populum non prohibui, cùm vera proferebat. Deniquè ſabbatho ſancto cùm fons baptiſmatis cōſecraretur, per flatum ſacerdotis, quem in fonte mittit, cum verbis quæ ſpirituſſanctus rationalitati hominis & doctoribus Eccleſiæ infudit, quoniam in prima creatione ſpiritus Domini aquas mouit, ſicut ſcriptum eſt: Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas: mulier illa præſens ibì erat, atque timore magno correpta, ità contremuit, quòd terrā pedibus perfodit, & de horribili ſpiritu, qui eam oppreſſerat, ſufflatum ſæpè emiſit. Mox in vera viſione vidi & audiui, quòd vis altiſſimi, quæ ſanctum baptiſma obumbrauerat, & ſemper obumbrat, ad diabolicam congloboſitatem, qua fœmina illa fatigabatur, dixit: Vade ſatana de tabernaculo corporis mulieris huius, & da in eo locū ſpirituiſancto. Tunc immundus ſpiritus per verenda loca fœminæ cum egeſtione horribiliter egreſſus eſt, & ipſa liberata eſt, ac deincèps ſana in ſenſibus animæ & corporis permanſit, quàm diù in præſente ſeculo vixit. Quod poſtquàm in populum diuulgatum eſt, omnes cum canticis laudum & verbis orationum dicebant: Gloria tibi Domine. Itaque vt Deus permiſit, quòd ſatan totum corpus Iob horrore & fœtore vermiū perfunderet, & vt ille æſtimabat, quòd per deceptionem ſuam, qua honorem Dei abnegauerat, iſtum etiam ſuperare poſſet, Deo animā eius cuſtodiente, tangere eum non potuit, quia Iob Deum in fide non dereliquit. vndè & cōfuſus ab eo diſceſſit, quia Deus per ipſum, ſatan ſuperauit, vt ſciret quoniam Deo nullus præualere poſſet. Sic & hæc mulier cùm maligno ſpiritui ad vexandum tradebatur, Deus non permiſit, quòd anima eius in bona fide deficeret. vndè & inimi-

Cur Deus dæmoniacā hanc S. Hildegardi ſeruārit curādam.

Cruciāt diabolum loca ſanctorum.

Nota de ſacramento Euchariſtię, de perditione Catharorum ſiue hæreticorum.

Nota de fontis baptiſmatis conſecratione &c. Gen. 1.

Iterùm diabolus expellitur, & ampliùs ad ſuū vas non reuertitur. Iob 1.

Iob 1.

& inimicus in ea confuſus eſt, quia à iuſtitia Dei eam auertere non potuit. His & hu-
iuſmodi verbis, virgo Dei diuinæ miſericordiæ opera, propter ſe & per ſe celebrata,
nihil ſibi attribuens, leniter, ſuauiter, verecūdè & humiliter referebat: quia virtutum
iactantiam fugere, virtutis loco ducebat.

Vndè & poſt huius virtutis tam humilem & nihil omninò de ſe præſumentis reci- Cap. 23.
tationem, quaſi cum Apoſtolo diceret, Nè magnitudo reuelationum extollat me, 2. Cor. 12.
datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, angelus ſatanæ, qui me colaphizet, ſtatim ſubne-
ctit eam, quæ ſubſecuta eam fuit quaſi verè ſtimulus contra extollentiam, totius car-
nis ſuæ debilitationem. Poſt hæc, inquit, nimirùm poſt mulieris illius liberationem, Sancta Dei
magna ægritudo iterùm inuaſit me, ità quòd venæ meæ cum ſanguine, oſſa cum me- iterū in grauem incidit
dullis emarcuerunt, & viſcera mea infra me diſtracta ſunt, totumque corpus meum infirmitatē.
ità elanguit, ſicut herbæ viriditatem ſuam in hyeme perdunt. Et vidi, quòd nequam
ſpiritus indè irridebant, cachinnando dicentes: Vah iſta morietur, & amici eius fle-
bunt, cum quibus nos confudit. Ego autem exitum animæ meæ adeſſe non vidi. In-
firmitatem autem iſtam pluſquàm quadraginta dies & noctes patiebar. Inter hæc
in vera viſione mihi oſtenſum fuit, quòd quaſdam congregationes ſpiritualium ho-
minum virorum ac mulierum inuiſerem, eiſque verba, quæ Deus mihi oſtenderet,
manifeſtarem. Quod dum tandèm facere tentarem, nec vires corporis haberem, in-
firmitas mea aliquantulùm lenita eſt: & præceptum Dei exequens, diſſenſiones, quas
quidam inter ſe habebant, ſedaui. Has vias quas Deus mihi præcepit, cùm negligerem
propter populi timorem, dolores mihi corporis ſunt augmentati, nec ceſſabant quo-
uſquè obediui: ſicut & Ionæ contigit, qui valdè afflictus fuit, quouſquè ad obedien- Ion. 2.
tiam ſe reclinauit.

Supernam poſt hæc ſponſa Chriſti meruit viſitationem, qua tantam percepit con- Cap. 24.
ſolationem, vt ex eius delectatione diceret ſe repletam fuiſſe inæſtimabilis gaudij ex-
ultatione. Pulcherrimus, inquit, & amantiſſimus vir in viſione veritatis mihi appa- Viſio eius
ruit, qui tantæ conſolationis fuit, quòd omnia viſcera mea velut odore balſami eius iucundiſſi-
adſpectus perfudit. tunc gaudio magno & inæſtimabili exultabam, ſemperque cum ma.
proſpicere deſiderabam. Et ipſe his qui me afflixerunt, præcepit, vt à me diſcederent,
dicens: Abſcedite, quia nolo vt ampliùs eam ſic torqueatis. Qui cum magno vlulatu
recedentes, clamabant: Ah quòd huc vénimus, quia confuſi recedimus. Mox ægri-
tudo, quæ me inquietauerat, velut aquæ, quæ per procelloſos ventos inundatione
commouentur, ad verba viri me dereliquit, & vires recepi, quemadmodùm peregri-
nus cùm in patriam reuertitur, poſſeſſiones ſuas recolligit, atque venæ cum ſanguine, Subitò mirabiliter re-
oſſa cum medullis in me reparata ſunt, quaſi de morte ſuſcitata fuiſſem. At ego tacui ualeſcit.
in patientia, ſilui in manſuetudine, & ſicut pariens poſt laborem, ità loquebar poſt
dolorem.

Poſt hæc ab Abbate meo & fratribus humilima inſtantia & deuotione coacta ſum, Cap. 25.
vt vitam ſancti Diſibodi, cui priùs oblata eram, vt Deus vellet, ſcriberem, quia nihil Hāc vitam
certi indè haberent. Et oratione cum inuocatione ſpiritusſancti præmiſſa, ad veram offendet le-
ſapientiam, in vera viſione commonita proſpexi, ac ſecundùm quod ipſa me docuit, ctor Tomo 4. Iulij 8.
vitam & merita ipſius ſancti conſcripſi.

Deindè librum diuinorum operum ſcripſi, in quo vt omnipotens Deus mihi infu- Cap. 26.
dit, altitudinem, profunditatem & latitudinem firmamenti vidi, & quomodò ſol &
luna, ſtellæ & cætera in illo conſtituta ſunt.

Multa & alia ſcripturarum monumenta & inſignia prophetiæ gratiæq; documen-
ta ſancta virgo confecit, ſicut ſuperiùs diximus, in quibus eruditæ à ſpiritusſancto eius
animæ ac diuinis deditæ indicia colligimus. Plurimùm enim emolumenti in eis inue-
nire poſſunt, qui amorem doctrinæ & ſcientiæ gerunt, vtpotè quæ à Deo ordinata, &
per ipſam hominibus ſunt propalata, in qua Dei ſapientia, quaſi in ſolio potentiæ
ſublimi authoritate ſedebat, & per eam mirabilia faciens, rerum iudicia decernebat.

His, prout poſſibilitas ingenioli ſuppetebat, à nobis digeſtis, calamū ad verba ſan-
ctarum filiarum eius vertamus: & quæ de ipſa memoratu digna ſcripſerunt, maximè
quæ de beato tranſitu eius ſunt, viderunt & audiêrunt, & manibus ſuis tractauerunt,
adiuuante Domino, fideliter & veraciter huic operi annectamus.

Mulierem, inquiunt, quandam acriter à dæmonio muto vexatam, ſuper quam & Liberat
fratres de Lacu, plurimùm laborauerant, cùm ad ſe magno labore virorū in lecto de- quandam mulierem à
portata eſſet, pia mater, audaciæ & præſumptioni dæmonis, verbis à ſpiritusſancto pro- dæmonio
latis obſeſſam.

latis confidenter reſiſtens, ab orationibus & benedictionibus non ceſſauit, quouſquè per gratiam Dei ab hoſte maligno eam liberauit.

Item aliam inſanam. Simili modo & alia mulier, quæ propter furorem inſaniæ, diris vinculis ligata fuit, cùm ad ſe adducta fuiſſet, ſolui eam monuit, & ſtatìm ſub admiratione omnium, qui aderãt, ſanitate mentis & corporis recepta, cum gratiarum actione remeauit ad propria.

Item de clauſtro Schefeneburch, ſororem quandam diabolus ad ſancta opera, orationes, vigilias & ieiunia, ad perceptionem quoquè Sacramentorum, ſimulans ſe eſſe angelum lucis, hortabatur, & criminalium confeſſione, quibus nunquàm ſubiacuerat, confundere eam nitebatur. Inter quæ etiam ità eam afflixit, quòd nomina & adſpectum quorundam hominum & animalium intantùm abhorrebat, quòd ipſis Itèm aliam à dæmonio vexatam. viſis vel auditis, horribili voce per longam horam perſtrepebat. Hæc à Priore & Conuentu cum literis ad ſanctam virginem miſſa, ab ea & confortata, & à diaboli errore eſt liberata.

Itèm duas alias. Eadem virtute alias duas mulieres à dæmonio obſeſſas, liberauit, quarum vna cùm eſſet paupercula & cæca, in eleemoſynam eius recepta, in ſpirituali habitu vitam feliciter conſummauit.

Cap. 27. His itaque præmiſſis, quia ad finem operis huius feſtinamus, finem quoquè vitæ ſanctæ virginis, quibus ſignis Deus illuſtrauerit, ſicut præfatæ ſorores eum deſcripſerunt, videamus. Phil. 2. Cùm beata, inquiunt, mater Domino multis laborum certaminibus deuotè militâſſet, vitæ præſentis tædio affecta, diſſolui & eſſe cum Chriſto quotidiè cupiebat. Cuius deſiderium Deus exaudiens, finem ſuum ſicut ipſa præoptauerat, ſpiritu prophetiæ ei reuelauit, quem & Sororibus prædixit aliquandiù. itaque infirmitate laborans, Excedit è vita virgo ſanctiſſima. octogeſimoſecundo ætatis ſuæ anno, XV. Kalend. Octobris, ad ſponſum cæleſtem felici trãſitu migrauit. Filiæ autem ipſius, quarum omne gaudium & ſolatium ipſa erat, funeri dilectæ matris amariſſimè flentes aſſiſtebãt. Nam licèt de præmijs & de ſuffragijs ſibi per ipſam conferendis non dubitarent, propter diſceſſionem tamen, per quam ſemper conſolabantur, maximo cordis mœrore afficiebantur. Deus verò, cuius meriti apud ſe eſſet, in tranſitu ſuo euidenter declarauit. Nam ſupra habitaculum, in quo ſancta virgo primo crepuſculo noctis Dominicæ diei, felicem animam Deo reddidit, Duo lucidiſſimi arcus, & Crux apparẽt in cælo tempore obitûs ſui. duo lucidiſſimi & diuerſi coloris arcus in firmamento apparuerunt, qui ad magnitudinem magnæ plateæ ſe dilatauerunt, in quatuor partes terræ ſe extendentes, quorum alter ab aquilone ad auſtrum, alter ab oriente ad occidentem procedebant. At in ſummitate, vbì hi duo arcus iungebantur, clara lux ad quantitatem lunaris circuli emergebat, quæ latè ſe protendens, tenebras noctis ab habitaculo depellere videbatur. In hac luce Crux rutilans viſa eſt, primùm parua: ſed creſcẽdo poſteà immenſa, circa quam innumerabiles varij coloris circuli, in quibus ſingulis ſingulæ rutilantes Cruciculæ oriebantur cum circulis ſuis, priore tamen minores conſpiciebantur. Et cùm hæ in firmamento ſe dilatâſſent, latitudine ſua ad orientem magìs pertingebant, & ad terram versùs domum, in qua ſancta virgo trãſiẽrat, declinare viſæ, totum montem clarificabant. Et credendum quòd hoc ſigno Deus oſtendit, quanta claritate dilectam ſuam in cæleſtibus illuſtrauerit. Nec defuerunt, antequàm ſepeliretur, miracula meritum ſanctitatis eius atteſtantia. Nam duo Duo morbidi contactu corporis eius ſanantur. homines, qui ſanctum corpus eius ſpe bona tangere præſumpſerunt, à graui infirmitate conualuerunt. Exequijs igitur venerabiliter à reuerendis viris celebratis, in venerando loco eſt ſepulta, vbì meritis eius, omnibus pio corde quærentibus præſtantur multa beneficia. Odor quoquè miræ ſuauitatis de ſepulcro eius redolens, dulcedinis ſuæ fragrantia aliquorum hominum nares perfundit & pectora. Speramus itaque & indubitanter credimus, apud Deum eius eſſe memoriam immortalem, qui in hac vita donorum ſuorum prærogatiuam ei contulerat ſpecialem, cui laus ſit & honor in ſecula ſeculorum, Amen.

MAR-

MARTYRIVM S. FERREOLI TRIBVNI, EX PERVETVSTIS MS. CODICIBVS: QVIBVS *adſtipulantur antiquiſsima Martyrologia.*

Septembris 18.

CVM per vniuerſas prouincias genus Chriſtianorum, Deo charum, inuiſum diabolo, à miniſtris ſatanæ ſacrilegis ritibus ſeruire cogeretur, Criſpinus quidam, temporis illius Præſes, in Viennenſi ciuitate iuxta Imperatorum præceptum cœpit ad ſacrificandum Chriſtianos compellere. Sedens ergò pro tribunali, cùm deteſtabili conſilio honoraret obtemperantes, contradicentes autem puniret, atque in cunctos Dei ſeruos per miniſtrum furoris ſui officium acerbiſſimè graſſaretur: inter alios etiam beatiſſimum martyrem Ferreolum, habitu ſolo, non officio, militantem, quòd eſſet proditus Chriſtianus, ſacrificare compulit, dicens: Parére te ante omnes neceſsè eſt, Ferreole, inuictiſſimorum principum legibus, quibus & pro militiæ ſtipendijs fidem debes, & pro maieſtate reuerentiam, & pro honoris augmento parendi irrepræhenſibilem deuotionem. Oportet igitur obtemperare te conſilio, nè diſſimulantem pœna caſtiget. Sacrifica ergò dijs. Quid moraris? S. Ferreolus reſpondit: Chriſtianus ſum: dijs ſacrificare non debeo. Imperatoribus, quandiù ſalua religione licuit, militaui. Opera mea, cùm tibi paruï uſſus, legibus diaboli ſacrilegis nunquàm ſeruiui. Aduersùs noxios, non aduerſùs Chriſtianos, militare conſtitui. Stipendia, quæ commemoras, non requiro. Paſcat ſacrilegum militem ſacrilegus Imperator. Temporalis vitæ lucra non ambio: mihi ſufficit, ſi, ſalua religione, liceat viuere Chriſtianum. Quòd ſi id non liceat, paratus ſum mori.

Criſpinus præſes compellit ad ſacrificādum Chriſtianos

Ferreolum hortatur præſes, vt ſacrificet.

Ille verò contemnit.

Præſes dixit: Vndè tibi Ferreole iſthæc tanta moriendi fiducia? Fortaſsìs poſt iniuriam legum, poſt contumeliam principum, vitæ deſperatio te inuaſit. Sed patitur hoc planè abolitum eſſe humanitas noſtra, quod in deos & principes contumaciter protuliſti, modò dictorum tuorum te pœniteat, & legibus ſatisfacias repudiando ſectam Chriſtianorum, & numinibus ſacrificando. Ferreolus reſpondit: Humanitatem tuam & indulgentiam, quam promittis, tibi vel Imperatoribus tuis deincèps militaturus expectet: quorum legibus iniuriam non facit, qui legem Dei eis anteponit. Ille potiùs reus eſt, qui diuinitati detrahit, qui inſenſibilia & caduca veneratur. Ego creatorem, non creaturam, adoro. Deum non in manufactis quærendum, ipſe loquitur, qui cuncta formauit, cuius teſtes ſunt cælum, terra, & quæcunque vel deorſùm iacent, vel deſupèt fulgent: quæ etiam omnia propter nos creauit, nobis vtiquè profutura, non dominatura nobis. Vos potiùs rectè ordinata perturbatis, præponendo temporalia æternis, mortua viuentibus, ſcientibus bruta, mendacium veritati: & propterea in ſuperbiam lapſi, atque in perpetuum damnati eſtis cum ſpiritibus malignis. Deus verò, qui vniuerſorum Dominus eſt & æternus Imperator, dedit ſeruis ſuis per Ieſum Chriſtum filium ſuum fiduciam moriendi. Per quem etiam donat nobis reſurgendi ſpem, vt ad amplioris vitæ incrementa, præſentis vitæ detrimenta nobis profutura credamus.

Adhuc blāditur diabolus in præſide.

Rurſùs contemnitur.

Act. 7.

Præclara martyris vox.

Præſes ait: Vt video, iacturam vitæ iam feciſti. At dignum eſt tamen, vt etiam tormenta contemnat, qui conſilij humanitate non flectitur: quæ tu, niſi ſacrificaueris, quàm ſint acerba, cognoſces. Sed cùm minis cerneret haudquaquàm permoueri beatiſſimum Ferreolum, ſiſti eum præcepit, & acriùs verberari. Cumque nec ſic ſuccedentibus ſibi ex more tortoribus, eum flecti poſſe videret, iuſſit eum, oneratum ferro includi in carcere, dicens: Rebellem hunc ſqualidus & omnem pœnam excedens carcer includat: reum ſe ſentiat maieſtatis: careat luce contemptor deorum. Compedito ſtare non liceat: ſedentem quoquè ferri deprimant pondera: iacentem etiam ipſa, quæ ſtringit, vaſtior catenarum colligatio conſumat, donèc ſeueriori quæſtioni præparatus, omnia, quæ in criminoſos cōſtituta ſunt, ſupplicia percurrat. Quibus dictis, ſtatim miniſtri præſidis beatiſſimum Ferreolum oneratum ferro, in carcerem coniecerunt, adhibitiſque cuſtodibus, eum ſeruare cœperunt denuò præſentandum.

Venitur ad minas.

Ad verbera.

Ad carcerē.

Illic verò biduo exacto, tertia die manè, vt fit, arctiori ſomno oppreſſis cuſtodibus,

Spontè vincula ei⁹ ſoluūtur in carcere. bus,ſpontè ſolutis vinculis,liberum ſe ſentit Dei ſeruus, & lento gradu accedens ad oſtium,illud patére ſibi cernit. Itaque ſecundùm Euangelium perſecutionem fugiens,ad extraneam properat regionem. Egreſſus autem extra portam Lugdunenſem, *Fugit.* ancipiti defixus conſilio,ſubſtitit,quærens ſecum, cui potiſſimùm viæ inſiſteret, & vt poſſet nulla relinquere indicia ipſum inſecuturis. Præmiſſa itaque oratione, difficili natatu Rhodanum tranſmittere inſtituit. Sed quænam ſeruis Dei elementa non ſeruiant? aut quandò martyris precibus non quęlibet aduerſa miteſcant? Armatus igitur fide,& Domini promiſſione ſecurus, amnem fidus ingreditur: quem ſibi incumbentem,deductis blandè vorticibus,leni tergo ſolidior vnda ſuſpendit: atque ità cum beatus martyr natandi conatu paucis traijcit impulſibus,& in vlteriorem ripam ſecurus exit. Dehinc concito gradu ingreſſus aggerem publicum, vſque ad larem fluuiū percucurrit. *Iterū cōpręhēditur.* Vbi cùm à perſecutoribus compræhenderetur,& reuinctis poſt tergum manibus duceretur in eum locum,in quo ſepulcrum ſancti corporis eius veneramur,ſubito inſtinctu crudelitatis percuſſus, occubuit. *Cæditur ſanctus martyr & abit ad Chriſtum.* Quem fidelis religioſorum ciuium deuotio,ad pręſidium ciuitatis non longè à Rhodano cum ſumma veneratione tumulauit. Cuius beneficia per ciuitates ſicut expetuntur votis, ità beneficijs frequentibus approbantur: Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt virtus in ſecula ſeculorum, Amen.

DE S. SATYRO FRATRE BEATISSIMI AMBROSII, ORATIO FVNEBRIS EIVSDEM AMbroſij Epiſcopi Mediolanenſis. *Habetur Tomo 3. Operum eius. Nos capitula margini adiecimus.*

18 Septembris. Cap. 1.

DEDVXIMVS, fratres dilectiſſimi, hoſtiam meam, hoſtiam incontaminatam, hoſtiam Deo placentem, dominum & fratrem meum Satyrum. Memineram quippè eum eſſe mortalem,nec feſellit opinio,ſed ſuperabundauit gratia. Itaque nihil habeo quod querar: ſed habeo, in quo Deo gratias agam: quia ſemper optaui,vt ſi quę perturbationes vel Eccleſiam, vel me manerent, in me potiùs ac meam reciderent domum. Deo igitur gratias, quia in hoc omnium metu, cùm omnia motibus ſint ſuſpecta barbaricis, communem mœrorem priuato dolore tranſegi,& in me conuerſum eſt, quicquid omnibus timebam. Atque vtinàm hîc conſummatum ſit, vt dolor meus publici doloris redemptio ſit. Nihil quidem habui, fratres chariſſimi, in rebus humanis tanto fratre precioſius, nihil amabilius,nihil charius. Sed præſtant priuatis publica. Ipſius quoquè *Chriſt⁹ eſt pro omnibus mortuus.* ſi quis ſententiam ſciſcitaretur,mâllet occidi pro alijs, quàm ſibi viuere. Proptereà enim pro omnibus ſecundùm carnem Chriſtus eſt mortuus,vt non nobis ſolis viuere diſceremus. Accedit illud,quòd ingratus diuinitati eſſe non poſſum. Lætandum eſt enim magis, quòd talem fratrem habuerim,quàm dolendum, quod fratrem amiſerim. Illud enim munus,hoc debitum eſt. Itaque perfunctus ſum, quandiù licuit, conceſſo mihi fœnore: qui depoſuit pignus, recepit. Nihil intereſt, vtrùm abiures depoſitum,an doleas reſtitutum. In vtroque enim fidei ambiguum, vitæ periculum eſt. An ſi pecuniam neges,culpa eſt: ſi hoſtiam neges,impietas non eſt: cùm pecuniæ fœnerator illudi poſſit, naturæ author, & neceſſitudinis creditor fraudari non queat? Itaque quanto vberior fœnoris ſumma,tanto gratior ſortis vſura. Vndè ingrati de fratris morte eſſe non poſſumus, quia quod naturæ communis fuit,reddidit: quod gratiæ ſingularis eſt, meruit. Quis enim communem conditionem recuſet? Quis doleat proprium ſibi pignus ereptum, cùm ad ſolatium noſtrî filium ſuum vnicum pro nobis pater tradiderit ad mortem? Quis exceptum ſe putet eſſe debere à conditione moriendi, qui non ſit exceptus à conditione naſcendi? Magnum *Non recuſat Domin⁹ legem carnis propter nos.* pietatis myſterium, vt mors corporis nec in Chriſto eſſet excepta: ac licèt naturæ Dominus,carnis tamen,quam ſuſceperat,legem non recuſaret. Et mihi neceſſè eſt mori: illi neceſſè non fuit. An qui de ſeruo dicit, Si eum volo ſic manere donèc venio, quid ad te? non potuit ipſe ſic manere,ſi vellet? Sed perpetuitate vitæ huius ſibi

ſibi precium, mihi ſacrificium perdidiſſet. Quod igitur maius eſt ſolatiũ noſtrî, quàm quòd ſecundùm carnẽ & Chriſtus eſt mortuus? Aut cur ego vehementiùs fleam fratrem, cùm ſciam illam mori non potuiſſe pietatem? Cur ſolùm præ cæteris fleam, quem fletis omnes? Priuatum dolorem cõmuni dolore digeſſi: præſertìm cùm meæ lachrymæ nihil proſint: veſtræ autem lachrymæ fidem adſtruant, conſolationem afferant. Fletis diuites, & flendo probatis nihil opitulari repoſitas diuitias ad ſalutem: ſcùm pecuniæ precio mors differri non queat, & pari vſu diuitem, inopemque dies ſupremus eripiat. Fletis ſenes, quòd in hoc liberorum ſortem pauetis. Et ideò quia vitam corporis producere non poteſtis, inſtituite liberos non ad vſum corporis, ſed ad virtutis officiũ. Fletis & iuuenes, quòd naturæ finis non ſit maturitas ſenectutis. Fleuerunt & pauperes, & quod multo eſt precioſius, multoque vberius, lachrymis ſuis eius delicta lauerũt. Iſtæ ſunt lachrymæ redemptrices, iſti gemitus, qui dolorem mortis abſcondunt Iſte dolor, qui perpetuæ vbertate lætitiæ, veteris ſenſum doloris obducat. Itaque licèt priuatum funus, tamen fletus eſt publicus: Et ideò non poteſt fletus eſſe diuturnus, qui vniuerſorum eſt affectibus conſecratus. Liberi vt à parentibus inſtituendi.

Nam quid te, mi frater amantiſſime, fleam, qui mihi ſic ereptus es, vt eſſes omnium? Non enim perdidi vſum tuî, ſed commutaui. Antè corpore inſeparabilis, nunc indiuiduus affectu. Manes enim mecum, ac ſemper manebis. Et quidem cùm viueres nobiſcum, nunquàm te patria eripuit mihi, nec ipſe mihi vnquàm patriam prætuliſti, & nunc alteram præſtitiſti. Cœpi enim hîc iam non eſſe peregrinus, vbi melior meî portio eſt. Nunquàm enim totus in me fui, ſed in altero noſtrî pars maior amborum: vterque autem eramus in Chriſto, in quo & ſumma vniuerſitatis & portio ſingulorum eſt. Hic mihi tumulus genitali ſolo gratior, in quo non naturæ, ſed gratiæ meæ fructus eſt. In iſto corpore enim, quod nunc exanimum iacet, præſtantior vitæ meæ functio: quia in hoc quoquè, quod gero, corpore, vberior tuî portio. Atque vtinàm vt memoriæ, vt gratiæ, ità etiam vitæ tuæ hoc quicquid eſt, quod ſpiramus, ſpirare poſſemus, dimidiumque meorum decideret temporum, quod ad tuorum proficeret vſum. Par enim erat, vt quibus indiuiſum ſemper fuit patrimonium facultatum, non eſſet vitæ tempus diuiſum. Vel certè qui indiſtincta ſemper habuimus viuendi conſortia, non haberemus diſtincta moriendi. Nunc verò, frater, quò progrediar, quóve conuertar? Bos bouem requirit, ſeque non totum putat, & frequenti mugitu pium teſtatur affectum, ſi fortè defecerit, cum quo ducere collo aratra conſueuit: & ego te frater non requiram? Aut poſſim vnquàm obliuiſci tuî, cum quo vitæ huius ſemper aratra ſuſtinui? Labore inferior, ſed amore coniunctior, non tam mea virtute habilis, quàm tua patientia tolerabilis: qui pio ſemper ſolicitus affectu, latus meum tuo tegere ſepiebas, charitate vt frater, cura vt pater, ſolicitudine vt ſenior, reuerentia vt iunior. Ità in vnius neceſſitudinis gradu, complurium mihi neceſſitudinum officia impendebas, vt in te non vnum, ſed plures amiſſos requiram: in quo vno ignorata adulatio, expreſſa eſt pietas. Neque enim habebas, quod ſimulatione adderes, qui totum pietate compræhenderas, vt nec incrementa reciperes, nec vicem expectares. Cap. 2. Omnia bona temporaria erant his fratribus communia. Mira charitas talium fratrum.

Sed quò immemor officij, memor gratiæ, immodico dolore progredior? Reuocat Apoſtolus, & tanquam frenos mœroris inducit dicens, ſicut nupèr audiſtis: Nolumus vos ignorare fratres de dormientibus, vt non triſtes ſitis, ſicut & cæteri, qui ſpem non habent. Date veniam, fratres chariſſimi. Neque enim omnes poſſumus dicere: Imitatores meî eſtote, ſicut & ego Chriſti. Sed ad imitandum, ſi authorem quæritis, habetis quem poſſitis imitari. Non omnes ad docendum idonei: vtinàm omnes ad diſcendum habiles. Non grauem lachrymis contraximus culpam. Non omnis infidelitatis, aut infirmitatis eſt fletus. Alius eſt naturę dolor, alia eſt triſtitia diffidẽtiæ: & plurimùm refert deſiderare, quod habueris, & lugere quod amiſeris. Non ſolus dolor lachrymas habet, habet & lętitia lachrymas ſuas. Et pietas fletum excitat, & oratio ſtratum rigat, & precatio iuxta propheticum dictum, lectulum lauat. Fecerunt & fletum magnum ſui, cùm patriarchæ ſepelirentur. Lachrymæ ergò pietatis indices, non illices ſunt doloris. Lachrymaui ergò, fateor, etiã ego: ſed lachrymauit & Dominus. Ille alienum, ego fratrem. Ille in vno lachrymauit omnes: ego in omnibus lachrymabo te frater. Ille noſtro, non ſuo, lachrymauit affectu. Neque enim diuinitas lachrymas habet: ſed lachrymauit in eo, qui triſtis fuit: lachrymauit in eo, qui crucifixus eſt, qui mortuus, qui ſepultus. Lachrymauit in eo, de quo hodiè nobis inſinuauit Propheta, dicens: Mater Sion, dicet homo, & homo factus eſt in ea, & ipſe fundauit Cap. 3. 1. Theſ. 4. 1. Cor 4. & 11. Pſal. 6. Iohan. 11. Pſal. 86.

eam altiſſimus: In eo lachrymauit, quòd matrem Sion dixit, genitus in Iudæa, ſuſceptus ex Virgine. Matrem autem ſecundùm diuinitatem habere non potuit, qui author eſt matris. Ille factus eſt non diuina generatione, ſed humana: quia homo factus
Eſa.9. eſt, Deus natus eſt. Sicut & alibi habes: Puer natus eſt nobis, filius datus eſt nobis. In puero enim nomen ætatis, in filio plenitudo diuinitatis eſt: factus ex matre, natus ex patre: idem tamen & natus & datus, non diuerſum, ſed vnum putes. Vnus enim Dei filius, & natus ex patre, & ortus ex Virgine, diſtanti ordine, ſed in vnum concurrente nomine, ſicut & præſens lectio docet, quia & homo factus eſt in ea, & ipſe fundauit eam altiſſimus: homo vtiquè corpore, altiſſimus poteſtate. Etsì Deus & homo diuerſitate naturæ, idem tamen, non alter, in vtroque. Aliud ergò ſpeciale naturę ſuę, aliud commune nobiſcum, ſed in vtroque vnus, & in vtroque perfectus. Non igitur miran-
Act.2. dum eſt, quia & Dominum eum, & Chriſtum fecit Deus. Fecit ergò Ieſum eum, vtiquè qui ex corpore nomen accepit. Fecit eum, de quo etiã patriarcha ſcribit Dauid:
Pſal.86. Quia mater Sion, dicet homo, & homo factus eſt in ea. Diſſimilis, vtiquè non diuinitate, ſed corpore: nec diſcretus à patre, ſed exceptus in munere: manens in conſortio poteſtatis, ſegregatus in myſterio paſſionis.

Cap.4. Plura loci huius tractatus expoſcit, quibus poſſimus oſtendere authoritatem Patris, proprietatem filij, Trinitatis totius vnitatem: ſed conſolandi hodiè, non tractandi partes recepi: quanquàm abducere à mœrore animum intentione tractandi, conſolationis vſus ſit. Sed temperandus mihi mœror, quàm alienandus affectus eſt: vt mulceantur magìs deſideria, quàm ſopiantur. Non libet enim abire à fratre longiùs, & occupatione ſubduci: cùm velut comitandi eius gratia hic ſermo ſuſceptus ſit, vt diutiùs ſenſu proſequar proficiſcentem, & quem oculis teneo, mente complectar. In illo enim totam oculorum aciem figere libet: cum illo totis animorum officijs immorari, illum toto blanditiarum ambire obſequio, dum ſtupet animus: nec amiſſum credo, quem adhuc cerno præſentem: nec mortuum puto, cuius adhuc officia non requiro: quibus ego vitæ meæ vſum, & ſpirandi omne munus addixeram. Quid enim referam tantæ gratiæ, tanto labori? Ego te, frater, hæredem feceram: tu me hæredem reliquiſti. Ego te ſuperſtitem optabam: tu me ſuperſtitem dimiſiſti. Ego pro muneribus tuis, vt compenſarem beneficia, vota referebam: nunc & vota perdidi, ſed tamen tua beneficia non amiſi. Quid agam mei ſucceſſor hæredis? Quid agam meæ vitæ ſuperſtes? Quid agam exors huius, quod capio, luminis? Quas grates, quæ munera referam tibi? Nihil à me, præter lachrymas, habes. Aut fortaſsè ſecurus meriti tui, quas ſolas ſuperſtites habeo, lachrymas non requiris. Nam etiam cùm adhuc viueres, flere prohibebas: mœroremque magìs noſtrum, quam tuam mortem, tibi eſſe teſtabaris dolori. Prohibent vlteriùs prodire lachrymæ, fletuſque reuocant. Prohibet etiam tuì gratia: nè, dum noſtra deflemus, de tuis meritis deſperare videamur. At certè, vt nobis etiam mœroris iſtius minuiſti acerbitatem, non habeo quod timeam, qui timebam tibi: Non habeo, quod mihi iam mundus eripiat.
Marcellina ſoror S. Ambroſij, virgo ſanctiſſima. Etsì ſancta ſuperſit ſoror Marcellina, integritate venerabilis, æqualis moribus, non impar officijs: tibi tamen ambo plùs timebamus, in te vitæ huius iucunditatem repoſitam putabamus. Propter te viuere delectabat, propter te non pigebat mori. Te enim ambo ſuperſtitẽ precabamur, tibi nos ſuperuiuere non iuuabat. Quandò non cohorruit animus, cùm metus huiuſmodi titillaret? Quomodò conſternata mens erat ægritudinis tuæ nuncio? Vę miſerę opinioni: putabamus redditum, quem videmus dilatum. Tuis enim votis aqud ſanctum martyrem Laurentium impetratum eſſe nunc cognoſcimus commeatum, atque vtinàm non ſolum commeatum, ſed etiam prolixũ vitæ tempus rogâſſes. Potuiſti annos plurimos impetrare viuendi, qui potuiſti commeatum impetrare veniendi.

Cap.5. Et quidem tibi, omnipotens æterne Deus, gratias ago, quòd vel hæc nobis ſuprema ſolatia non negâſti, quòd amantiſſimi fratris ex Siculis Africaniſve regionibus exoptatum nobis reditum contuliſti. Ità enim maturè, poſtquàm venit, ereptus eſt, quaſì propter hoc ſolum videretur eſſe dilatus, vt ad fratres rediret. Habeo planè pignus meum, quod nulla mihi peregrinatio iam poſſit auellere. Habeo quas
Vide quid tantas vir tribuat ſacris reliquijs. complectar reliquias. Habeo tumulum, quem corpore tegam. Habeo ſepulcrum, ſuper quod iaceam: & cõmendabiliorem Deo futurum eſſe me credam, quòd ſupra ſancti corporis oſſa requieſcam. Vtinàm ſic potuiſſem aduersùs mortẽ quoquè tuam meũ corpus obijcere. Si gladijs petitus eſſes, me pro te potiùs ſuffigendũ dediſſem.

Si

Si exeuntem potuiſſem reuocare animam, meam potiùs obtuliſſem. Nihil mihi profuit vltimos hauſiſſe anhelitus: nihil flatus in os inſpirâſſe morienti. Putabam enim, quòd aut tuam mortem ipſe ſuſciperem, aut meam vitam in te ipſe transfunderem. O infelicia illa, ſed tamen dulcia, ſuprema oſculorum pignora. O amplexus miſeri, inter quos exanimum corpus obriguit, halitus ſupremus euanuit. Stringebam quidem brachia, ſed iam perdideram, quem tenebam: & extremum ſpiritum ore relegebam, vt conſortium mortis haurirem. Sed neſcio quomodò vitalis ille mihi halitus factus eſt, & maiorem gratiam in ipſa morte redolebat. Atque vtinàm ſi tuam nequiui meo ſpiritu vitam producere, vel vltimi anhelitûs tui vigor trâsfundi potuiſſet in meam mentem, & illam tui animi puritatem atque innocentiam noſter ſpirâſſet affectus. Hanc mihi hæreditatem, frater chariſſime, reliquiſſes, quæ non lachrymabili dolore percuteret affectum, ſed memorabili gratia commendaret hæredem.

Puritas & innocentia S. Satyri.

Cap. [illegible]

Quid igitur nunc agam, cùm omnes vitæ iſtius ſuauitates, cuncta ſolatia, cuncta deniquè ornamenta amiſerim? Tu enim mihi vnus eras domi ſolatio, foris decori. Tu (inquam) in conſilijs arbiter, curæ particeps, deprecator ſolicitudinis, depulſor mœroris. Tu meorum aſſertor actuum, cogitationumque defenſor: tu poſtremò vnus, in quo domeſtica ſolicitudo reſideret, publica cura requieſceret. Teſtor ſanctam animam tuam, me in publicis Eccleſiæ id ſæpè veritum eſſe, nè diſplicerem tibi. Deniquè vbì redîſti, obiurgâſti moram: ità domi foriſque eruditor quidam & arbiter ſacerdotis, vt domeſtica cogitare non ſineres, publica curare cenſeres. Vt vereor, nè videar arroganter dicere. Hæc enim laudis tuæ portio eſt, quia ſine offenſione vlla & gubernâſti fratris domum, & commendâſti ſacerdotium. Sentio equidem, quòd repetendis officijs tuis, recenſendiſque virtutibus afficiatur animus, ſed tamen in ipſa meî affectione requieſco: atque hæ mihi recordationes etsì dolorem renouant, tamen afferunt voluptatem. An ego poſſum aut non cogitare de te, aut vnquàm ſine lachrymis cogitare? Et potero vnquàm, aut tanti non meminiſſe fratris, aut ſine lachrymabili quadam meminiſſe gratia? Quid enim mihi vnquàm iucundum, quod non eſſet ex te profectum? Quid vnquàm mihi ſine te, aut tibi vnquàm ſine me voluptati fuit? Quis non vſus nobis, & propè viſus ipſe ſomnuſque communis? Quæ diſcreta vnquàm voluntas? quod non commune veſtigium, ferè vt cùm gradum tollerem, vel tu meum, vel ego tuum corpus videremur attollere? Quòd ſi quandò ſine altero prodeundum fuit, intectum latus putares, affectum vultum cerneres, mœſtum animum iudicares: non aſſueta gratia, non vigor ſolitus prænitebat: ſuſpecta omnibus ſolitudo metum alicuius ægritudinis afferebat. Ità nouum videbatur omnibus nos diuidi. Ego certè fraternæ oblitus abſentiæ, quaſi præſentem, reflexa ſæpiùs ceruice, quærebam, & coràm alloqui atque adſpicere videbar mihi. Sed tanquàm ſuſpenſum collo iugum, vbì ſperatis excideram, trahere me putabam: difficilis progredi, verecundus videri, & redire deproperans, quòd ſine te procedere non liberet. At verò vbì ambobus prodeundum fuit, non plura in itinere veſtigia, quàm verba, nec inceſſus, quàm ſermo crebrior, nec ambulandi cura, ſed colloquendi gratia. Vterque enim noſtrûm ex alterius ore pendebat. Non intento adſpectu legere iter, ſed mutuò ſolicitos excipere ſermones, haurire oculorum gratiam, ſpirare fraternæ imaginis voluptatem. Quàm virtutes tuas tacitus mecum ipſe mirabar? Quàm plaudebam mihi, quòd tali me Dominus fratre donauerat, tam pudico, tam efficaci, tam innocenti, tam ſimplici: vt cùm tuam innocentiam cogitarem, efficaciam deſperarem: cùm efficaciam cernerem, innocentiam non putarem: ſed vtrunque mira quadam virtute iungebas. Deniquè ea, quæ ambo nequiueramus concludere, ſolus implêſti. Plaudebat ſibi, vt audio, Proſper, quòd ſacerdotij mei occaſione redditurum ſe, quæ abſtulerat, non putabat: ſed vehementiorem tuam vnius efficaciã expertus eſt, quàm duorum. Itaque ſoluit omnia, nec moderationi ingratus tuæ, nec illudens pudori, ſed & modeſtiæ gratus, nec inſolens efficaciæ. Sed cui, frater, illa quæſiſti? Nos enim idem volebamus laborũ tuorum eſſe præmium, quod documentum erat. Peregiſti omnia, & vbì perfunctus omnibus reuertiſti, tu ſolus nobis, qui omnibus es præferendus, eriperis: quaſi ideò mortem diſtuleris, vt conſummares pietatis officium, palmam efficaciæ reportares. Quàm nec ipſi nos, frater chariſſime, ſeculi huius delectabant honores, quòd nos à nobis inuicèm diuidebant: quos ideò adepti ſumus, non quia fuit eorũ expetenda perceptio, ſed nè vilis diſſimulatio videretur. Aut fortaſsè ideò ſunt tributi, vt quia immaturo

Satyrus gubernauit domum S. Ambroſij.

Mira animorũ inter eos conſenſio.

Nota virtutes S. Satyri.

tuî obitu, noſtræ futurus erat voluptatis occaſus, ſine nobis iam viuere diſceremus. Equidem præſagæ mentis agnoſco formidinem, dum repeto ſæpè, quæ ſcripſerim. Reuocabam te, frater, nè ipſe Africam peteres, ac potiùs aliquem deſtinares: timebam te committere viæ, fluctibus credere, & ſolito metus maior inceſſerat animum. Sed & peregrinationem explicuiſti, & rem ordinâſti, & veteri & ſentinoſo (vt audio) nauigio iterùm te fluctibus credidiſti. Nanque dum celeritatem aucuparis, cautelam prætermiſiſti, auidus noſtræ gratiæ, diſſimulans periculi tui. O fallax lætitia, ô incerta humanarum rerum curricula. Ex Africa redditum, ex mari reſtitutum, ex naufragio ſeruatum, putabamus iam nobis non poſſe eripi: ſed grauiora naufragia in terris poſiti ſuſtinemus. Nam quem non potuerunt naufragia maris ad mortem deducere, ſtrenuis natatibus euitata, eius mors cœpit nobis eſſe naufragio. Quid enim ſupereſt ſuauitatis, quibus tam prędulce decus, tam charum in his mundi tenebris lumen extinctum eſt, in quo non noſtræ ſolùm familiæ, ſed totius patriæ decus occidit?

Cap. 7. Dolor publicus mors S. Satyri.

Habeo ſanè vobis, fratres dilectiſſimi, plebs ſancta, maximam gratiam, quòd non alium dolorem meum, quàm veſtrum putatis, quòd vobis accidiſſe hanc noſtrî creditis ſolitudinem, quòd fletum totius ciuitatis, ætatum omnium, ordinum omnium, vota noua quadam pietate defertis. Non enim miſericordiæ priuatæ dolor, ſed quoddam publicæ officium & munus eſt gratiæ. Aut ſi qua vos meî tangit miſericordia, quòd talem fratrem amiſerim, habeo fructum vberem, habeo veſtri pignus affectûs. Mallem fratrem viuere: ſed tamen publicum officium in ſecundis rebus iucundius eſt, in aduerſis gratius. Neque verò mihi mediocre meritum tanti videtur officij. Neque ocioſè vel in Actibus Apoſtolorum Thabitam mortuam flentes viduæ deſcribuntur: vel in Euangelio mota lachrymis viduæ proſequens turba funus adoleſcentis inducitur, cui reſurrectio debebatur: illam tamen Thabitam viduæ, hunc tota ciuitas fleuit. Non ergò dubium eſt, veſtris lachrymis Apoſtolorum patrocinium comparari, non (inquam) dubium eſt, Chriſtum miſericordia motum, cùm vos flentes videret, etsì nunc non tetigit loculum, ſuſcepit tamen commendatum ſpiritum: Etsì non appellauit corporis voce defunctum, diuinæ tamen poteſtatis authoritate à cruciatibus mortis, & nequitiæ ſpiritalis incurſionibus eius animam liberauit. Etsì non reſedit in loculo, qui erat mortuus, tamen requieuit in Chriſto. Etsì non locutus eſt nobis, tamen ea, quæ ſupra nos ſunt, cernit, & quæ potiora ſunt nobis, iam ſe videre lætatur. Per ea enim, quæ in Euangelio legimus, quæ futura ſunt intelligimus: & pręſentium ſpecies, indiciũ eſt futurorum. Non opùs fuit ei reſurrectione temporali, cui æterna debetur. Quid enim in hanc miſeram & ærumnoſam reciderer labem, atque in hanc flebilem vitam rediret, quẽ raptum magìs eſſe ex tam imminentibus malis, vrgentibuſque periculis gaudere debemus? Nam ſi pacato ſeculo, belliſque ceſſantibus, raptum Enoch nemo defleuit, ſed magìs propheta laudauit, ſicut de illo ſcriptura dixit: Raptus eſt, nè malitia mutaret cor eius: quanto magìs nunc iurè dicendum eſt, cùm ad ſeculi lubricum vitæ accedat ambiguum? Raptus eſt, nè manus incideret barbarorum? Raptus eſt nè totius orbis excidia, mundi finem, propinquorum funera, ciuium mortes: nè poſtremò ſanctarum virginum atque viduarum, quod omni morte acerbius eſt, colluuionem videret? Ego vero te, frater, tùm vitæ tuæ flore, tum mortis commoditate beatum arbitror. Non enim nobis ereptus es, ſed periculis: non vitam amiſiſti, ſed ingruentium acerbitatum formidine caruiſti. Nam qua eras ſanctæ mentis miſericordia in tuos, ſi nunc vrgeri Italiam tam propinquo hoſte cognoſceres, quantùm ingemiſceres, quàm doleres, in alpium vallo ſummam noſtræ ſalutis conſiſtere, lignorumque concædibus conſtrui murum pudoris? Qua afflictione mœreres, tam tenui diſcrimine tuos diſtineri ab hoſte impuro atque crudeli, qui nec pudicitiæ parceret, nec ſaluti? Quonam, inquam, hæc modo ferres, quæ nos perpeti, & fortaſsè, quod grauius eſt, ſpectare cogemur: rapi virgines, & auulſos à complexu parẽtum paruos liberos ſupra tela iactari, inceſtari ſacrata Deo corpora, & ſenilem viduę maturioris vterum, in vſus deſuetos onerũ redire, non pignorum? Quonam, inquã, modo iſta tolerares, qui etiam vltimo ſpiritu, tuî iam fortaſsìs oblitus, & adhuc noſtrî non immemor, de cauenda incurſione barbarorum nos ſæpiùs admonebas, commemorans non fruſtrà te dixiſſe ſugiendum: fortaſsè ideò, quòd nos deſtitui tua morte cernebas: quod nõ infirmitate animi, ſed pietate faciebas: Etsì infirmus pro nobis, tamẽ firmus tibi. Qui cùm à viro nobili reuocareris Symmacho tuo parente, quòd ardere bello Italia diceretur, quòd in peri-

Act. 9. Luc. 7.

Per lectionẽ S. Euangelij quæ ſunt futura intelligimus.

Gen. 5. Sap. 4.

Symmachus pater S. Satyri.

riculum tenderes, quòd in hoſtem incurreres: reſpondiſti hanc ipſam tibi cauſam eſſe veniendi, nè noſtro deeſſes periculo, vt conſortem te fraterni diſcriminis exhiberes. Felix igitur tam opportuno obitu, quia non es in hunc ſeruatus dolorem. Certè felicior, quàm ſancta ſoror, quæ tuo ſolatio deſtituta, de ſuo pudore ſolicita, duobus nupèr beata germanis: nunc ex duobus fratribus ærumnoſa, neque alterum ſequi poteſt, neque alterum derelinquere: cui tumulus hoſpitium tuus, & corporis tui ſepulcrum eſt domus. Atque vtinàm vel hoc tutum diuerſorium. Cibus in fletibus, potus in lachrymis. Cibum etenim dediſti nobis panem lachrymarum, & potũ dediſti nobis in lachrymis in menſuram, aut fortaſsè vltra menſuram. Nam quid de me loquar, cui neque mori licet, nè ſororem relinquam: neque viuere libet, nè à te reuellar? Quid enim mihi ſine te poteſt eſſe iucundum, in quo omnis ſemper fuit noſtra iucunditas? Aut quid diutiùs in hac vita degere iuuat, atque in terris morari, in quibus tandiù iucundè viximus, quandiù ſimul viximus? Etsì eſſet, quod hîc delectare nos poſſet, ſine te delectare non poſſet. Etsì quandò voluiſſemus impensè vitam producere, iam tamen ſine te eſſe nollemus. Hæc intolerabilia. Quid enim tolerabile ſine te tanto vitæ comite, tanto laborum meorum officiorũque conſorte? Cuius ego caſum, quó eſſet tolerabilior, nec præmeditari potui: ità pauebat animus de illo tale aliquid cogitare, non quó conditionem ignorarem: ſed quidam votorũ vſus ſenſum cõmunis fragilitatis obduxerat, vt de illo, niſi ſecũda omnia cogitare neſcirẽ. Pſal. 79.

Deniquè proximè cùm graui quodã, atque vtinàm ſupremo, vrgerer occaſu, hoc ſolum dolebam, quòd non ipſe aſſideres lectulo, ac votiuum mihi cum ſancta ſorore partitus officium, morientis oculos digitis tuis clauderes. Quid optaueram? Quid rependo? Quæ vota deficiunt? Quæ miniſteria ſuccedunt? Aliud præparabam: aliud exhibere compellor, non iam ipſe miniſterium funeris, ſed miniſter. O dura oculorum lumina, quæ potuiſtis fratrem videre morientem. O immites & aſperæ manus, quæ clauſiſtis oculos, in quibus plùs videbã. O durior ceruix, quæ tam lugubre onus, conſolabili licèt obſequio, geſtare potuiſti. Hæc tu, frater, mihi iuſtiùs exhiberes. Hæc ego à te expectabam. Hæc ego officia deſiderabam. Nunc verò ipſe meæ vitæ ſuperſtes, quod ſine te ſolatium capiam, qui ſolus mœrentem ſolari ſolebas, excitare lætitiam, mœſtitudinem propulſare? Qualem te nunc ego, frater, adſpicio, iam nulla mihi verba referentẽ, iam nulla offerentẽ oſcula? Quanquàm ità mutuus ſemper vtrique noſtrûm inſederit amor, vt interiore potiùs foueretur affectu, quàm forenſi blanditia diuulgaretur. Neque enim aliorũ quærebamus teſtimonium, qui tantã noſtrî gratiam tenebamus. Ità virilis ſe vtrique noſtrûm germanitatis ſuccus infuderat, vt non blanditijs probare amorem, ſed conſcia mente pietatis interno amore contenti, fucum blanditiarum non requirere videremur, quos & ipſa in amorem mutuũ imago formaret. Neſcio enim qua expreſſione mentis, qua corporis ſimilitudine alter in altero videbamur. Quis te adſpexit, qui non me viſum putaret? Quotiès aliquos ſalutaui, qui quoniam te priùs conſalutauerant, ſe à me iam dicerent ſalutatos? Quanti tibi dixerunt aliquid, qui ſe mihi dixiſſe memorarent? Quæ mihi hinc gaudia, quanta frequenter oborta lætitia, quòd eos errare in nobis cernerem? Quàm gratus error, quàm iucũda prolapſio, quàm religioſa fallacia, quàm ſuauis calumnia? Neque enim de tuis erat aliquid aut factis, aut ſermonibus, quod timerem, qui mihi tua lætabar aſſcribi. Tamen ſi vehementiùs cõtenderent, quòd ſe mihi aliquid intimâſſe memorarent, reſpondebam ridens & gaudens, Videte nè fratri dixeritis. Nam cùm omnia nobis eſſent noſtra communia, indiuiduus ſpiritus, indiuiduus affectus: ſolùm tamẽ cõmune non erat ſecretũ amicorum: non quô cõferendi periculum vereremur, ſed tenendi ſeruaremus fidẽ. Sanè ſi conſilio pendenda res eſſet, erat ſemper commune conſilium, non ſemper commune ſecretum. Nam etsì amici ità alteri noſtrûm dicerent, vt dicta ſua ad alterutrum peruenirent: tamen ſcio plerunquè ità fidem ſecreti eſſe ſeruatam, vt nec fratri committeretur. Erat enim fidele indicium, & extraneo non eſſe proditum, quod non eſſet cum fratre collatum. His igitur tantis ac talibus bonis in exceſſum quendam, fateor, mentis elatus: ſuperſtitem me timere deſieram, quòd illum vita crederem digniorem. Et ideò excepi plagã, quam ferre non poſſum. Tolerabiliora enim tanti doloris præmeditata, quàm inexplorata, vulnera. Cap. 8. Mira ſimilitudo in ſanctis fratribus. Fratribus iſtis indiuiduus ſpiritus, vnus affectus, ac omnia cõmunia.

Quis iam mœſtum ſolabitur? Quis afflictũ leuabit? Cum quo participabo curas? Quis me ab iſtius mũdi vindicabit vſu? Tu enim actor negociorũ, cẽſor ſeruulorũ, arbiter fratrũ: nõ litis, ſed pietatis arbiter. Nam ſi quãdò aliquid cum ſancta ſorore mihi Cap. 9.

hi conferendum fuit, vtra melior videretur ſententia, te iudicem ſumebamus: qui nullius læderes os, atque vtrique ſatisfacere geſtiens, & amandi affectum tenebas,& cenſendi modum: vt & vtrunque gratum dimitteres, & vtriuſque tibi gratiam vindicares. Aut ſi ipſe aliquid diſceptandum deferres, quàm grata contentio tua? quàm ſine felle ipſa indignatio? quàm ſeruulis ipſis coërcitio non amara? cùm te fratribus magis deferre, quàm ex affectu diceres vindicare. Nobis enim profeſſio repreſſit ſtudia coërcendi. Immò tu frater, ab omni nos abducebas coërcitionis affectu, vindicare pollicens,& lenire deſiderans. Non mediocris igitur prudentiæ teſtimoniũ,quę

Prudentiæ definitio.

ità à ſapientibus definitur: Bonorum primum eſſe, Deum ſcire. & verum illud atque diuinum pia mente venerari: illam amabilem & concupiſcendam æternæ pulchritudinem veritatis, tota mentis charitate diligere. Secundum autem, in proximos à diuino illo fonte atque cæleſti naturæ deriuare pietatem. Quod etiam mundi ſapiẽtes noſtris hauſêre de legibus. Neque enim deriuare iſta in hominum diſciplinas,niſi de cæleſti illo diuinæ legis fonte potuiſſent.

Cap. 10.

Quid igitur obſeruantiam eius erga Dei cultum prædicem? qui priuſquàm perfectioribus eſſet initiatus myſterijs,in naufragio conſtitutus: cùm ea,qua veheretur,nauis ſcopuloſo illiſa vado, & vrgentibus hinc atque indè fluctibus ſolueretur, nõ mortem metuens, ſed nè vacuus myſterij exiret è vita, quos initiatos eſſe cognouerat,ab his diuinum illud fidelium ſacramentum popoſcit: non vt curioſos oculos inſereret arcanis, ſed vt fidei ſuæ conſequeretur auxilium. Etenim ligari fecit in orario, & orarium inuoluit collo, atque ità ſe deiecit in mare,non requirens de nauis compage reſolutam tabulam, cui ſupernatans iuuaretur, quoniam fidei ſolius arma quæſierat. Itaque his ſe tectum atque munitum ſatis credens, alia auxilia non deſiderauit. Simul fortitudinem eius ſpectare licet, qui fatiſcente remigio non quaſi naufragus tabulam ſumpſerit, ſed quaſi fortis,ex ſeipſo adminiculum ſuæ virtutis aſſumpſerit. Nec deſeruit ſpes,nec fefellit opinio. Deniquè primus ſeruatus ex vndis, & in portum terrenæ ſtationis euectus,præſulem ſuũ,cui ſe crediderat, recognouit: ſtatimque vbi etiam cæteros ſeruulos ſuos, vel ipſe liberauit, vel liberatos comperit,negligens facultatum, nec amiſſa deſiderans, Dei eccleſiam requiſiuit, vt ageret gratias liberatus, & myſteria æterna cognoſceret, pronuncians nullum referendæ gratiæ maius eſſe officium. Quòd ſi homini non referre, ſimile homicidio iudicatum eſt: quantum crimen eſt, non referre Deo? Eſt ergò prudentis, agnoſcere ſeipſum, & quemadmodùm à ſapientibus definitum eſt, ſecundùm naturam viuere. Quid enim eſt tam ſecundùm naturam,quàm referre authori gratiam? Adſpice cælum hoc,nónne authori refert gratiam, cùm videtur? Cæli enim enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum.Mare ipſum cùm ſedatum atque tranquillum eſt,diuinæ ſerenitatis teſtatur indicium: cùm mouetur, indignatio ſuperna terrori eſt. Nónne omnes Dei gratiam iurè miramur,cùm aduertimus quòd inſenſibilis natura quadam ſenſibili ratione ſuos fluctus coërceat, & fines ſuos vnda cognoſcat? Nam de terris quid loquar, quæ diuino obedientes præcepto, omnibus ſpontè animantibus pabulum ſubminiſtrant: atque id quod acceperint agri,velut creſcẽtibus vſuris,multiplicatum, cumulatumque reſtituunt? Ergò ille, qui natura duce diuini rationem operis igneo mentis vigore perceperat, ſciuit primò omnium ſeruatori ſuo gratiam eſſe referendam. Sed quia referre non poterat, habere poterat. Eſt enim huiuſcemodi gratiæ vis, vt & cùm refertur, habeatur: & habendo referatur. Referebat igitur gratiam, deferebat fidem. Nam qui tantum myſterij cæleſtis inuoluti in orario præſidium fuiſſet expertus, quantum arbitrabatur ſi ore ſumeret, & toto pectoris hauriret arcano? Quàm maius putabat fuſum in viſcera, quod tantùm ſibi tectum orario profuiſſet? Sed non ità auidus fuit, vt eſſet incautus. Scimus enim pleroſque auiditate ſtudij prætermittere cautionem. Aduocauit ad ſe Epiſcopum, nec vllam veram putauit,niſi veræ fidei gratiam: percontatuſque ex eo eſt, vtrumnàm cum Epiſcopis catholicis, hoc eſt, cum Romana Eccleſia conueniret. Et fortè & ad id locorum in ſchiſmate regionis illius Eccleſia erat. Lucifer enim ſe à noſtra tunc temporis communione diuiſerat: & quanquàm pro fide exulâſſet, & fidei ſuæ reliquiſſet hæredes, non putauit tamen fidem eſſe in ſchiſmate. Nam etsì fidem erga Deum tenerent, tamen erga Dei Eccleſiam non tenerent: cuius patiebantur velut quoſdam artus diuidi, & membra lacerari. Etenim cùm propter Eccleſiam Chriſtus paſſus ſit,& Chriſti corpus Eccleſia ſit, non videtur ab his exhiberi Chriſto fides, à quibus euacuatur eius

Nota de Eucharistiæ vna ſpecie.

Ingratitudinis ſumma ne vitium.

Pſal. 18.

Gratiæ Deo creatori referẽdæ pro omnibus creatis, & beneficijs ſuis.

Nota de Romana Eccleſia.

Chriſtus propter ſuã Eccleſiam paſſus.

eius paſſio, corpuſque diſtrahitur. Itaque quanuìs gratiæ fœnus teneret, & metueret tanti nominis debitor nauigare: tamen eò tranſire màluit, vbi tutò poſſet exoluere. Iudicabat enim diuinę ſolutionem gratiæ in affectu ac fide eſſe: quam quidem ſtatim, vbi primùm copia liberior Eccleſiæ fuit, implere nõ diſtulit. Dei gratiã & accepit deſideratam, & ſeruauit acceptã. Nihil igitur ea prudentia ſapientius, quæ diuina & humana ſecernit. Nam quid ſpectatam ſtipendijs foreſibus eius facundiã loquar? Quàm incredibili admiratione in auditorio præfecturæ ſublimis emicuit? Sed màlo illa laudare, quæ perceptis myſterijs Dei, duxit humanis eſſe potiora. Fortitudinẽ quoq; eius ſi quis pleniùs ſpectare volet, conſideret quotiès poſt naufragiũ inuicto quodã contemptu vitæ huius maria transfretauerit, diffuſaſque regiones obeundo peragrârit. Poſtremò, quòd hoc ipſo tempore periculũ non refugerit, ſed ad periculum venerit, patiens iniuriæ, negligens frigoris, atque vtinàm ſolicitus cautionis: ſed hoc ipſo beatus, quòd dum licuit vigore vti corporis, inoffenſo ad exequenda quæ vellet functus iuuentutis officio, vitam vixit, debilitatem ignorauit. Qua verò proſecutione ſimplicitatem eius ediſſeram? Ea eſt enim quædam morũ temperãtia, mentiſque ſobrietas. Simplicitas quid ſit.

Date, quæſo, veniam, & permittite dolori meo, vt de eo mihi paulò vberiùs liceat loqui, cum quo iam non conceditur colloqui. Certè & vobis proficit, vt aduertatis non fragilitate quadam vos hoc officiũ, ſed iudicio detuliſſe: nec miſericordia mortis impulſos, ſed virtutum honorificẽtia prouocatos. Anima enim benedicta omnis ſimplex. Tantæ autem ſimplicitatis erat, vt conuerſus in puerum, ſimplicitate illius ætatis innoxiæ, perfectæ virtutis effigie, & quodam innocentium morum ſpeculo reluceret. Intrauit igitur in regnũ cælorum, quoniam credidit Dei verbo: quoniam ſicut puer artem repulit adulandi, iniuriæ dolorem clementer abſorbuit, quã clementiùs vindicauit, quærelæ, quàm dolo, promptior: ſatisfactioni facilis, difficilis ambitioni, ſanctus pudori: vt frequenter in eo ſuperfluam magìs verecundiam prædicares, quàm neceſſariã quæreres. Sed nunquàm ſuperflua fundamenta virtutis. Pudor enim non reuocat, ſed cõmendat, officium. Itaque velut quadam virginali verecũdia ſuffuſus ora, cùm vultu affectum proderet, ſi fortè aliquã ſubitò veniens offendiſſet parentem, velut depreſſus & quaſì demerſus in terram, licèt in ipſo nequaquàm diſſimilis cœtu virorum, rarus attollere os, eleuare oculos, referre ſermonem: quod pudico quodam mentis pudore faciebat, cum quo caſtimonia quoquè corporis cõgruebat. Etenim intemerata ſacri baptiſmatis dona ſeruauit, mũdus corpore, purior corde, non minùs adulterini ſermonis opprobrium, quàm corporis abhorreſcens: non minorem ratus pudicitiæ reuerentiam deferendam integritate verborũ, quàm corporis caſtitate. Deniquè intantùm caſtimoniam dilexit, vt nec vxorem expeteret: licèt in eo non ſolùm caſtitatis appetentia fuerit, ſed etiam pietatis gratia. Miro autẽ modo & coniugium diſſimulabat, & iactantiam declinabat: tantaque erat diſſimulatio, vt nobis quoquè vrgentibus, differre magìs conſortium, quàm refugere videretur. Hoc vnum itaque fuit, quod nec fratribus crederet, non aliqua cunctationis hæſitantia, ſed virtutis verecundia.

Cap. II. — Præclara B. Satyri ſimplicitas. — Magna verecundia. — Seruauit baptiſmi innocentiam.

Quis igitur non miretur virum inter fratres duos, alteram virginem, alterum ſacerdotem, ætate medium, magnanimitate non imparem, ità inter duo maxima munera præſtitiſſe, vt alterius minoris caſtitatem, alterius ſanctitatem referret, non profeſſionis vinculo, ſed virtutis officio? Ergò ſi libido atque iracundia, reliquorum vitiorum educatrices ſunt, iure caſtitatem atque clementiam dixerim quaſdam virtutum parentes: Quanquàm pietas quoquè, vt omnium principatus bonorum, ità etiam ſeminarium virtutum eſt cæterarum. Nam de parſimonia quid loquar, & quadã habendi caſtitate? Is enim non quærit aliena, qui ſua ſeruat: nec inflatur immodicè, qui contentus eſt proprio. Nihil ergò aliud, niſì proprium recuperare voluit, magìs nè fraudaretur, quàm vt ditaretur. Nam eos, qui aliena quærunt, rectè accipitres pecuniæ nominabat. Quòd ſi radix malorum omnium auaritia eſt, vtiquè vitia exuit, qui pecuniam non requirit. Non vnquàm accuratioribus epulis, aut congeſtis ferculis delectatus eſt, niſì cùm amicos ad epulas rogaret: quantum naturæ ſatis eſſet, non quantum voluptati ſupereſſet, requirens. Et certè erat non pauper opibus, ſed tamen pauper ſpiritu: quoniam ipſorum eſt regnum cælorũ. De iſtius beatitudine nequaquàm vtiquè dubitare debemus: qui neque vt opulens exultauit in diuitijs, neque vt pauper exiguum, quod habuit, iudicauit.

Cap. 12. — Libido & ira, vitiorũ nutrimenta. — Pecuniæ accipitres qui ſint. — 1. Tim. 6. — Matth. 5.

Supereſt vt ad concluſionem cardinalium virtutũ, etiã iuſtitiæ partes in eo debeamus

Cap. 13.

amus aduertere. Nam etſi cognatæ ſint inter ſe, concretæque virtutes, tamen ſingu-
larum quædam forma & expreſſio deſideratur, maximeque iuſtitiæ. Ea enim ſibi par-
cior foris tota eſt: & quicquid habet, quadam inclementia ſuî, dum rapitur amore
Iuſtitia S. Satyri. communi, transfundit in proximos. Sed huius multiplex ſpecies. Alia erga propin-
quos, alia erga vniuerſos, alia erga Dei cultum, vel adiumentum inopũ. Itaque qua-
lis in vniuerſos fuerit, prouincialiũ, quibus præfuit, ſtudia docent: qui parentẽ magis
fuiſſe propriũ, quàm iudicem loquebantur, gratum piæ neceſſitudinis arbitrum, con-
ſtantem æqui iuris diſceptatorem. Inter fratres autẽ qualis fuerit, licèt omne homi-
num genus beneuolentia complecteretur, indiuiſum patrimonium docet, nec diſ-
Noluit teſtamentum facere. tributa, aut delibata, ſed reſeruata hæreditas. Etenim pietatem ſibi cauſam eſſe ne-
gauit teſtandi. Nam hoc quoquè vltimo ſermone ſignauit, cùm quos dilexerat com-
mendaret, ſibi nec vxoris arbitrium fuiſſe ducendæ, ne à fratribus diuelleretur: nec
teſtamenti faciendi voluntatem, nè noſtrum in aliquo arbitrium læderetur. Deniquè
& oratus, & obſecratus à nobis, nihil tamen condendum putauit, non oblitus pau-
perum, ſed tantũ obſecrans eſſe tribuendum, quantum nobis iuſtum videretur. Quo
vno ſatis & diuini timoris expreſſit indiciũ, & humanæ edidit religionis exemplum.
Prou.19. Nam quod pauperibus contulit, Deo detulit. Quoniam qui largitur pauperi, Deo
fœnerat: & poſtulando quod iuſtum eſt, non exiguum, ſed totũ, reliquit. Hæc enim
Pſal.111. eſt ſumma iuſtitiæ, vendere quæ habeas, & conferre pauperibus. Qui enim diſperſit,
dedit pauperibus: iuſtitia eius manet in æternum. Ergò diſpenſatores nos, non hære-
des reliquit. Nam hæreditas ſucceſſori quæritur, diſpenſatio pauperibus obligatur.
Vndè non immeritò quantus fuerit, hodiè quoquè per vocem lectoris paruuli ſpiri-
Pſal.23. tuſſanctus expreſſit: Innocens manibus, & mundo corde, qui non accepit in vanum
animã ſuam, nec fecit proximo ſuo dolum. Hæc eſt generatio requirentiũ Deũ. Hic
ergò & in montem Domini aſſcendet, & in tabernaculo habitabit Dei: quia ingreſſus
ſine macula, operatus eſt iuſtitiam, locutus eſt veritatem, nõ decepit proximum: nec
pecuniam fœneratus eſt ſuam, qui ſemper voluit recuperare hæreditariam. Agnoſco
oraculum: quod enim nulla ordinauit diſpoſitio, ſpiritus reuelauit.

Cap.14. Quid verò illud recenſeam, quòd ſupra ipſam iuſtitiam pietate progreſſus, cùm
quædam incubatori communium fructuum, mei contemplatione muneris putaret
eſſe tribuenda, largitatis me iactabat authorem, portionis ſuæ lucrum ad commune
conſortium conferebat? Hæc & alia, quæ mihi tunc erant voluptati maximæ, nunc re-
cordatione doloris exaſperant. Manent tamen, eruntque ſemper, nec tanquàm vm-
Non idem naturæ atque meritorum finis. bra prætereunt, neque virtutis gratia cum corpore óccidit, nec idem naturæ meri-
torumque finis: licèt ipſius naturæ vſus non in æternũ óccidat, ſed temporali quadam
vacatione requieſcat. Talibus igitur perfunctum virtutibus, ereptum periculis, deſi-
derio magis quàm amiſſione flebo. Suadet enim ipſa opportunitas mortis, vt proſe-
quendum magis gratia, quàm dolẽdum putemus. Scriptũ eſt enim, in cõmuni dolo-
re propriũ vacare debere. Neque enim prophetico ſermone vni illi mulieri, quæ figu-
ratur, ſed ſingulis dicitur, cùm Eccleſiæ dictum videtur. Dicit ergò & ad me, & dicit
ſcriptura cæleſtis: Hoccine doces, ſic inſtituis Dei plebem? An neſcis, quia exemplũ
tuũ, periculũ cæterorũ eſt? Niſi fortè exauditũ nõ eſſe te quereris. Primũ iſtud arro-
gantis eſt impudẽtiæ: mereri ſolũ velle, quod multis etiã ſanctis negatũ nóueris, cùm
Act.10. ſcias quia non eſt perſonarũ acceptor Deus. Nam etſi miſericors Deus, tamẽ ſi ſem-
per exaudiret omnes, nõ iam ex volũtate libera, ſed ex quadã velut neceſſitate facere
videretur. Deindè cùm omnes rogent, ſi exaudiret omnes, nemo ergò moreretur.
Pro quantis quotidiè rogas? Nũquid conſtitutio Dei, contẽplatione ſoluenda eſt tuî?
Cur ergò non impetratũ aliquandò doles, quod nõ ſemper impetrabile eſſe cogno-
4.Eſdr.10. ſcis? Sulta, inquit, ſuper omnes mulieres, nónne vides luctũ noſtrũ, & quæ nobis con-
tigerunt? Quoniã Sion mater noſtra omniũ, in triſtitia contriſtatur, & humilitate hu-
miliata eſt. Lugete validiſſimè & nũc, quoniã omnes lugemus: & triſtes eſtote, quoniã
oẽs contriſtati ſumus. Tu enim cõtriſtaris in fratre. Interroga terrã, & dicet tibi, quo-
niam hæc eſt, quæ debeat lugere tantorũ ſuperſtes germinum: Et ex ipſa, inquit, initiò
Nõ ſunt deflendi quos cernimus ab hoc ſeculo nequam liberatos. omnes nati: & alij veniẽt, & eccè penè omnes in perditionẽ ambulãt: & in exterminiũ
fit multitudo eorũ. Et quis ergò debet lugere magis, niſi q̃ tam magnã multitudinẽ ꝑ-
didit, q̃ tu, qui ꝓ vno doles? Abſorbeat igitur noſtrũ dolorẽ cõmunis dolor, & acerbi-
tatẽ ꝓprij mœroris excludat. Nõ enim dolere debemus eos, quos cernimus liberatos.
Neq; enim ocioſè tã ſanctas hoc tẽpore animas corporeis vinculis reminiſcimur ab-
ſolu-

ſolutas. Namque velut diuino iudicio tam graues viduas ità vno tempore defunctas videmus, vt profectionis quidam videatur exceſſus, non mortis occaſus: nè veterana emeritis ſtipendijs pudicitia dubium diù ſeruati pudoris incideret. Quos gemitus mihi, quos dolores tam acerba excitat recordatio? Et ſi mœroribus non vacabant, tamen in ipſo dolore priuato, in ipſo tantorum amiſſo flore meritorum, communis quædam naturæ me conditio ſolabatur: defixusque in vno dolor, acerbitatẽ publici funeris domeſticæ ſpecie pietatis obduxerat.

Repeto ergò, ſacra ſcriptura, ſolatia tua. Iuuat enim tuis præceptis, tuis ſententijs immorari. Quia facilius eſt cælum & terram præterire, quàm de lege vnum apicem cadere. Sed iam audiamus, quæ ſcripta ſunt: Nunc, inquit, retine apud temetipſum dolorem tuum, & fortiter fer qui tibi contigerunt caſus. Si enim iuſtificaueris terminum Dei, & filium tuum recipies in tẽpore, & in mulieribus collaudaberis. Si hoc ad mulierem, quanto magìs ad ſacerdotem? Si de filio, non vtiquè abſurdum etiam de fratrum amiſſione talia memorari: quãquàm ſi mihi fuiſſet filius, nunquàm eum ampliùs dilexiſſem. Nam ſicut in obitu liberorum effuſi labores, ſuſcepti fruſtrà dolores, mœrorem videntur augere: ità etiam in fratribus conſuetudinis vſus atque collegij, acerbitatem doloris accendunt. Sed eccè dicentem ſcripturam audio: Noli facere hunc ſermonem, ſed conſenti perſuaderi. Qui enim fles caſus Sion, & conſolare propter dolorem Hieruſalem. Vides enim, quia ſancta noſtra contaminata ſunt, & nomen, quod nominatum eſt ſuper nos, penè prophanatum eſt: & iuuenes noſtri contumeliam paſſi ſunt, & ſacerdotes noſtri ſuccenſi ſunt, & Leuitæ noſtri in captiuitate fuerunt, & mulieres noſtræ contaminatæ ſunt, & virgines noſtræ vim paſſæ: & iuſti noſtri rapti, & paruuli noſtri proditi ſunt, & iuuenes noſtri ſeruiẽrunt, & fortes noſtri inualidi facti ſunt. Et quod omnium maius ſignaculũ Sion, quoniam reſignata eſt de gloria ſua nunc, & tradita eſt manibus eorum, qui nos oderunt. Tu ergò excute multam tuam triſtitiam, & depone abs te multitudinem dolorũ, vt tibi propitietur fortis, & requiem faciat tibi altiſſimus requietione dolorum.

Cap. 15. Luc. 6. 4 Eſd. 10. Ibidẽm.

Ceſſabunt igitur lachrymæ. Parendum eſt enim remedijs ſalutaribus, quia debet aliquid inter fidos & perfidos intereſſe. Fleant ergò, qui ſpem reſurrectionis habere non poſſunt: quã non ſententia Dei eripit, ſed fidei inclementia. Interſit inter Chriſti ſeruulos, idolorumque cultores: vt illi fleant ſuos, quos in perpetuum exiſtimant interiſſe. Illi nullas habeant lachrymarum ferias, nullam triſtitiæ requiem conſequantur, qui nullam putant requiem mortuorum. Nobis verò, quibus mors non naturæ, ſed vitæ iſtius finis eſt, quoniam in melius ipſa natura reparatur, fletus omnes caſus mortis abſtergat. Certè ſi illi ſibi aliqua ſolatia repererunt, qui finem ſensûs defectumque naturæ, mortem arbitrati ſunt: quanto magìs nos, quibus meliora poſt mortem præmia bonorum factorum conſcientia pollicetur? Habẽt gentiles ſolatia ſua, quia requiem malorum omnium, mortem exiſtimant. Et vt vitæ fructu carent, ità etiam caruiſſe ſe putant omni ſenſu & dolore pœnarum, quas in hac vita graues & aſſiduas ſuſtinemus. Nos verò vt erectiores præmio, ità etiam patientiores ſolatio eſſe debemus. Non enim amitti, ſed præmitti videntur, quos non abſumptura mors, ſed æternitas receptura eſt.

Cap. 16. 1. Theſſ. 4. Mors pijs nõ naturæ, ſed vitæ huius finis eſt.

Ceſſabunt ergò lachrymæ, aut ſi ceſſare non poterunt, in communibus lamentis flebo te, frater: & ſub dolore publico, domeſticos gemitus tegam. Nam ceſſare quî poterunt, cùm ad omnem ſonum nominis tui lachrymæ ſurrepant, vel cùm vſus ipſe recordationem excitat, vel cùm affectus imaginem repræſentat, vel cùm recordatio dolorem renouat? Quandò enim dees, qui tantis officijs repræſentaris? Ades, inquam, & ſemper offerris: & toto te animo ac mente cõplector, adſpicio, alloquor, oſculor, compræhendo, vel in ipſa quiete nocturna, vel in luce clara, cùm reuiſere & ſolari dignaris mœrentem. Deniquè ipſæ iam noctes, quæ quaſi moleſtiores, viuente te, videbantur, quòd mutui conſpectûs copiam denegarent: ipſe iam ſomnus, colloquiorum noſtrorum dudùm interruptor inamabilis, dulcis eſſe iam cœpit, quia te mihi reddidit.

Cap. 17. Etiam clara luce ſæpè S. Satyrus apparet fratri ſuo.

Non igitur miſeri, ſed beati, quorum nec præſentia deficit, nec cura minuitur, & augetur gratia. Etenim ſomni ſimilis imago mortis. Quòd ſi in quiete nocturna vinculis adhuc corporeis inhærẽtes, & quaſi inter carceraria religatæ clauſtra membrorum, poſſunt tamen animæ altiora & diſcreta perſpicere: quanto magìs ſpectãt hæc, cùm iam puro æthereoque ſenſu, nulla corporeæ labis impedimenta patiũtur? Meritoque

Cap. 18.

toque mihi conquerenti, vrgente quodam iam in occaſum die, quòd non reuiſeres quieſcentem: totus omni tēpore indiuiduus, affuiſti, ità vt illo pertuſus ſopore membrorum, cùm ego vigilarem tibi, tu viueres mihi, dicerē: Quid eſt mors, frater? Nam certè nullis à me ſeparare momentis. Ità enim vbiquè præſtò eras, vt quam in iſtius vitæ vſu habere copiam nequibamus, nunc nobis ſemper & vbiquè præſtò ſit. Nam tunc vtiquè omnia præſtò eſſe non poterant: nec enim complexiones noſtræ, conſpectusque & oſculorum corporalium ſuauitates, locis omnibus & omnibus temporibus ſuppetebant. Animorum imagines ſemper nobiſcum erant, etiam quandò non eramus vnà: quæ ne nunc quidem occiderunt, aſſiduequè aduolant, quo maiore deſiderio, eo maiore copia. Teneo igitur te, frater, nec mihi te aut mors, aut tempus auellet. Ipſæ dulces lachrymæ ſunt: ipſi fletus iucundi, quibus reſtinguitur ardor animi, & quaſì relaxatus euaporat affectus. Neque enim ſine te eſſe poſſum, aut tuî non meminiſſe vnquàm: aut meminiſſe ſine lachrymis. O amari dies, qui interruptam copulam próditis. O flebiles noctes, quæ tam bonum conſortium quietis, & indiuiduum mihi comitem perdidiſtis. Quas ederetis cruces, niſì ſe effunderet imago præſentis, niſì viſiones animi repræſentarent, quem ſpecies corporis denegaret? Iamiam frater animo meo chariſſime, quanquàm immaturo deceſſeris obitu, beatus tamen qui iſta non ſuſtines, nec amiſſum fratrem mœrere compelleris, quem abſentem diù ferre non poteras, ſed recurſu celeri reuiſebas. Quòd ſi tunc ſolitudinis meæ tædia repellere, mœſtitiam fraternæ mentis ableuare properabas: quantò nunc crebriùs afflictum animum debes reuiſere, & ex te conceptum, per te lenire, mœrorem? At mihi tamen dat aliquas officij vſus inducias, & obſequij ſacerdotalis intentio abducit animum.

Non potuit meminiſſe fratris ſui ſine lachrymis S. Ambroſius.

Cap. 19.

De ſancta verò ſorore quid fiet? Quæ licèt diuino metu pietatem temperet, rurſùs tamen ipſum pietatis dolorem ſtudio religionis accendit. Strata humi & totum gremio ſuî complexa tumulum, laborioſo feſſa inceſſu, triſtis affectu, dies noctesquè mœrorem integrat. Nam licèt fletum plerunquè ſermone ſuſpendat, in oratione renouat. Et quanuìs ſcripturarum memoria conſolationes ſerētibus præcurrat, flendi tamen deſiderium precandi aſſiduitate compenſat, lachrymaruum vbertatē tunc præcipuè, quandò nemo interrumpere poſſit, inſtaurans.. Ità quod miſereatis, habes: quod repræhendas, non habes. Flere enim in oratione, virtutis eſt. Et quāquàm iſtud familiare virginibus, quibus mollior ſexus, tenerior affectus contuitu communis fragilitatis, in lachrymas etiam ſine domeſtici ſenſu doloris exuberat: tamen cùm maior cauſa mœrendi eſt, finis mœroris excluditur. Deeſt igitur conſolandi via, quia ſuppetit excuſandi gratia. Neque enim poſſis prohibere, quod doceas, preſertìm cùm religionis adſtruat lachrymas, non doloris: & communis ſeriem deplorationis, metu pudoris obtexat. Conſolare ergò, qui potes adire animum, penetrare mentem. Cernat te eſſe præſentem, ſentiat non eſſe defunctum: vt cuius ſecura de merito, eius functa ſolatio, diſcat pro eo non grauiter dolere, qui ſe admonuerit non eſſe dolendum.

Marcellina valdè dolet obitu fratris Satyri.

Flere in oratione, magnæ virtutis eſt.

Cap. 20.

Sed quid ego te morer, frater? quid expectem, vt noſtra tecum commoriatur & quaſì conſepeliatur oratio? Licèt ipſa ſpecies & exanimis corporis forma ſoletur, oculosque manens gratia & permanens figura demulceat: nihil, inquā, moror. Procedamus ad tumulum. Sed priùs vltimum coram populo vale dico, pacem prædico, oſculum ſoluo. Præcede ad illam communem omnibus & debitam, ſed iam mihi præ cæteris deſiderabilem, domum. Para hoſpiti conſortium: & quemadmodùm hic omnia nobis fuère communia, ità illic quoquè ius diuiduum neſciamus. Nè, quæſo, cupientem tuî diù deſeras: properantem expecta, feſtinantem adiuua: & ſi diutiùs morari tibi videbor, acceſſi. Neque enim vnquàm prolixiùs abfuimus à nobis: tu tamen ſolebas reuiſere. Nunc quoniam tu redire iam non potes, nos ad te ibimus, æquum eſt vt officium rependamus, ſubeamus vicem. Nunquàm nobis fuit vitæ conditio diſcretior. Semper aut ſanitas, aut ægritudo communis, vt cùm alter ægreſceret, alter in morbum incurreret: cùm alter reualeſceret, vterque conſurgeret. Quomodò ius noſtrum amiſimus? Et nunc conſortium ægritudinis fuit, quomodo mortis conſortium non fuit? Tibi nunc, omnipotens Deus, innoxiam commendo animam: Tibi hoſtiam meam offero. Cape propitius & ſerenus fraternum munus, ſacrificium ſacerdotis. Hæc meî iam liba præmitto. In hoc ad te pignore venio: non pecuniæ, ſed vitæ pignore: nè me diutiùs reſidere facias tanti fœnoris debitorem.

Cupit diſſolui & ſuo fratri adiūgi S. Ambroſius.

bitorem. Non mediocris eſt fraterni amoris vſura, nec vilis naturæ ſors, quam cumulauit, incrementum virtutis. Poſſum ferre, ſi citò cogar exoluere.

PASSIO S. Ianuarij Epiſcopi Beneuentani, Feſti & Proculi Diaconorum & ſociorum, deſcribitur in Vita ſancti Soſij Leuitæ & martyris, infrà 23. Septembris. Itaque Lectorem eò remittimus.

MARTYRIVM SANCTORVM MARTYRVM TROPHIMI, SABBATII, ET DORYMEDONTIS:

authore Simeone Metaphraſte.

IMPIO Probo tenente ſceptra Imperij Romanorum, Vicarij magiſtratu Antiochiæ fungebatur Atticus, quem etiam vocabant Heliodorum. Cùm perageretur autem exitialis natalis Daphnæi Apollinis, Antiochia quidem, vt eſt conſentaneum, in tripudijs, ebrietatibus & ſacrificijs totum diem tranſigebat. Illo autem die ex externa regione aduenientes Trophimus & Sabbatius, viri pij & adoratores veritatis, ſed quorum nondùm erat manifeſta pietas, cùm animarum tantam adſpexiſſent captiuitatem, grauiter & ex imo pectore ſuſpirans Trophimus: Deus, exclamauit, (voci quoquè commixtis lachrymis) qui verbo quidem ex ijs, quæ non erant, vniuerſum conſtituiſti, hominem autem ad imaginem tuam propria manu es fabricatus, tu benignè nunc adſpice, & eripe iſtos à manu aduerſarij. Hæc Deo dixit Trophimus. Repentè autem eum cum Sabbatio comprænhendunt quidam ex gentilibus, & ducunt ad Vicarium. Qui cùm eum coràm curâſſet ſiſtendum, loco quidem ſtatìm ſeparat à ſe inuicem, quos non poterat ſpiritu ſeiungere. Rogat autem priùs Trophimum, quodnam eſſet ei nomen, quæ vitæ conditio, & quæ religio. Vir autem diuinus: Nomen quidem meum, dixit, ab ipſo ortu eſt Trophimus. Cùm verò ab initio ingenuus eſſem & liber natus, non ſine probro & dedecore ſeruij peccato: ſed rursùs mei Chriſti baptiſmate recepi primam illam ingenuitatem & libertatem.

19. Septembris. Cap. 1.

Natalem Apollinis colunt Antiocheni.

Trophimus & Sabbatius comprænhenduntur.

Vicarius verò, Quamnam autem, inquit, ſequeris religionem? Iam quidem dixi, inquit Trophimus. Sed audi adhuc apertiùs: Sum Chriſtianus, Chriſti ſeruus: & vtinàm Chriſti eſſem victima. Ille autem: Hoſpéſne es, inquit, an indigena? Hoſpes, qui erat verè mundi hoſpes, reſpondit. Legiſti, inquit Præſes, quæ Imperatoria decreuit potentia? Legi, inquit Trophimus: Sed hæc nihil ad nos: nam inter dæmonum deceptionem & pietatem multum intereſt: & tantum, quantum, vt arbitror, inter diem & noctem. Hæc ira replent Heliodorum: & ſtatìm iubet eum nudatum, à quatuor extendi & verberari vehementiùs. Atque ei quidem, fera quauis crudeliùs, corpus flagellis exedebant: illinc autem fluentes riui ſanguinis, ſubiectum ſolum altè reddebant purpureum: & interìm, Sacrifica infelix, dicebat Heliodorus, neque maledictis inceſſe deos & Imperatorem. Anne carnes quidem tuas vides paulatìm diſſolui, & diffluere? Ille autem: Te, inquit, intuens, magìs miſereor tuæ calamitatis, quòd cùm ſis homo, habes animam feris agreſtiorem, nullam in tuam cognationem oſtendens humanitatē. Ego autem quomodò potui Chriſti mei virtute, ferre plagas citra moleſtiam, & cum gaudio: ità etiam horum ſpectaculum exiſtimo eſſe oculorum delicias, eorum, quæ ſperantur, expectatione ſenſum dolorum auferente. Et alioquì animam ſcit expurgare ab omni macula hic ſanguis, qui propter Chriſtum effunditur, qui eſt ei velutì quoddam diuinum lauacrum. Hæc cùm in ipſo tempore tormenti vidit Vicarius philoſophantem martyrem, eum quidem in præſentia punire ſtatuit intermittere: ſuaſione autem potiùs eum aggredi & adhortationibus.

Cap. 2.

Libera S. Trophimi confeſſio.

Verberatur duriſſimè.

Omnia tormenta delicias reputat.

Cùm itaque eum curâſſet coram ipſo ſiſtendum: Dijs ſacrifica, dicebat, Trophime: alioquì te ad Dionyſium Perennium, Phrygiæ Salutaris præſidem, tranſmittam. Erat enim is crudelitate inſignis. Non mea refert, inquit Trophimus, à téne, an ab illo interimar. Nam ſeu Heliodorus, ſeu Dionyſius me puniat, eadem mors me manet. Idem enim eſt vtriſque ſcopus & inſtitutum, punire & de medio tollere eos, qui conſtituerunt colere pietatem. His vehemēter commotus Heliodorus, in ligno ſuſpen-

Cap. 3.

Atrociſſimè eius latera dilacerãtur. ſuſpendit Trophimum: & cum circũſiſtentes protinùs carnifices, illius latera immaniter diſcerpebant: & ſubibant ad ipſa, vſque interna viſcera. Ille autem magìs conſeruabat accuratũ characterem philoſophiæ: Domine, fer opem famulo tuo, leniter dicens & placidè. Præſes itaque Heliodorus videns inſignem athletæ fortitudinẽ, cùm non poſſet lucem illius verborũ intueri, vt qui animæ cæcutiret oculis: Vbi eſt, dicebat, ô Trophime, Chriſtus tuus? Ille autem: Meus, dicebat, Chriſtus neque à me diſcedit, & ſemper adeſt omnibus, qui eum inuocãt in veritate. Eſt autẽ hoc quoquè ex eo euidens, quòd nos facilè feramus dolores. Quî enim fieret, vt humana natura ferret tam graues cruciatus, ſi non ei diuinum adeſſet auxilium? Hæc cùm dixiſſet, athletam carcer ſuſcipit: in quo tum alia cruciatur afflictione, tum etiam extenditur in quatuor foraminibus ligni ad torquendum comparati, vt ne minimùm quidem poſſet reſpirare. In carcere immaniter cruciatur.

Cap. 4. Ad tribunal autem poſt ipſum introducitur egregius Sabbatius. Ei autem ſtatim dicit Præſes: Non rogo, an ſis Chriſtianus, (Hoc enim verbum adeò auerſabatur, vt ne id vellet quidem audire, quoniam nec æger oculus ſuſtinuerit videre lucẽ gratam omnibus) ſed dic primùm, quænam ſit tua dignitas. Sabbatius autem: Mihi, inquit, ô Iudex, & dignitas, & patria, & gloria, & facultates Chriſtus eſt Dei filius ſemper viuens, cuius prouidentia hoc vniuerſum regitur & gubernatur. Iudex autem libero martyris reſponſo arbitratus ſe eſſe extrema affectũ contumelia, ei impingit alapam, acclamans: Reſponde ad propoſitũ: & priuſquàm tormentorum facias periculum, procede, & dijs ſacrifica. Poſteà enim ſacrificare erit ingratum, & non adeò acceptũ, & alioquì præcedens tormentum detrahit de gaudio, quod poſteà conſequitur. Sabbatius verò: Caducæ, inquit, & fluxæ voluptatis, ô Iudex, vel ſola perceptio eſt lubrica & periculoſa. Quòd ſi etiam conſequentem habet impietatem, quantum malum? Quamobrèm ſunt mihi meliora, quæ ſuſcipiuntur propter Chriſtum, ſupplicia. Ea enim reſeruant, & habent perpetuas, & quæ ſemper manent, remunerationes. Res autem veſtræ quo maiori afficiunt voluptate, tanto maiori dolore afficient. Atque vtinàm pari tempore: ſed breui quidem tempore, atque adeò momento temporis delectant, immortali autem & ſempiterna afficient moleſtia. Iudex impingit alapam Sabbatio.

Cap. 5. Sabbatij latera diſcerpuntur. His efferatur & acri ira mouetur Præſes: & in ligno quidem ſublimè tollit athletam, atque vngulis ferreis diſcerpit latera: Oſſa autẽ emouet & elocat, & ipſa tangit inteſtina. Propter hæc ergò triſtem & dolore affectum cõtemplatus martyrem: Si eſt tibi, inquit, ô Sabbati, iucundum pati propter Chriſtum, vndenàm ſunt gemitus, & hæ calidæ lachrymæ? Vt ſcias, inquit martyr, quantùm ego rem ſitio, & quanti facio pati propter illum. Nam etsì accipiam ſenſum grauiſſimi doloris, adeò vt & apertè mihi erumpant lachrymæ, & feram grauiter, adhuc tamen vehementiori eius amore teneor, & ne ſic quidem volo deſiſtere à ſuſcipiendis pro ipſo laboribus. Hæc dicebat, & corpus dilaniabant vngulæ, acriorque & vehementior dolor cor penetrabat. Cùm autem iam ad terram carnes defluxiſſent, & nuda oſſa eſſent relicta, & ventrem tormentum confeciſſet, & inteſtina, nec haberent carnifices, quid tangerent, cùm non eſſet ſubiectum, è ligno quidem deducitur athleta. Cùm autem parùm abductus eſſet extra ſtadium, Deo tradit animam. O crudelẽ tyrannum. Sabbatius tradit animam.

Cap. 6. Cùm ergò tam præclarè decertâſſet Sabbatius, & longo interuallo euaſiſſet ſuperior, ideò de Trophimo ſpem abijciens Præſes, ad Perennium Dionyſium, Phrygiæ Salutaris Præſidem, cuius etiam priùs meminimus, cum ſtatuit mittere. Et cùm quot tormentis ab eo ſubiectus eſſet ſcripſiſſet, & quemadmodùm lictoribus longè euaſiſſet fortior, & quòd ſolum Chriſtum colens, illorum deos rideret & nihili faceret: cumq; calceos ferreos clauis acutis & ſubtùs, & ex obliquo confixos, martyricis illis Trophimi pedibus priùs ſubijci iuſſiſſet, & clauos per pedes tranſegiſſet, iubet deindè agi in Phrygiam. Hìc enim dicebatur verſari Dionyſius. Ille autem lubenter, & cum gaudio clauos ſibi ſubijciens, longè præcedebat conſequentes pedites, & ſimul currentes equites. Non enim dolor pedum potuit generoſum illius animum vincere: ſed leues potiùs ei addebat alas, firmioremque reddebat & conſtantiorem. Nota inſignem crudelitatem. Itèm S. Trophimi fortitudinem.

Cap. 7. Confecto itaque trium dierum itinere, veniunt Synadem Phrygiæ ciuitatem. Hìc cùm Heliodori literas legiſſet Dionyſius, & intellexiſſet quemadmodùm ſe haberẽt ſingula, iuſſiſſet autem martyrem ſiſti ad ſuum tribunal: Tu es, inquit, Trophimus? Martyr verò, Ego, inquit, Trophimus vocor, ſumque ſeruus Chriſti veri Dei, in quem qui crediderunt, nequaquàm afficientur pudore. Quid tu, inquit ille, in his adhuc per-

perſiſtis: inanemque & vanum hunc inuocas Chriſtum, qui multis fuit cauſa mortis? Sed & ſi non priùs, at nunc ſaltem, dimiſſa in ipſum fidutia, dijs ſacrifica, mortem effugiens: & lucrare vitam præſentem. Generoſus autẽ excipiens Trophimus: Mortem quidem, inquit, nec ſi velim effugerim. Nam etsì non tu eam, at natura omninò afferet, & ei, quæ debentur, exoluam, cùm ſim homo. Licet autem ea vitam comparare perpetuam, quæ longo interuallo ſuperat hanc fluxam & caducam, quod ad voluptatem attinet & beatitudinem: adeò vt quæ ſunt illius vitæ, nec poſſint cerni oculis, nec audiri auribus, nec in cor hominis aſſcendere. Huius ego vitæ ſum nunc magno amore captus: & magnas tibi habeo gratias, quòd me illuc tranſire properantem, vrgeas per eam, quam minitaris, mortem.

Omnes ſubijciuntur legi mortis.

1. Cor. 2.

Tunc totus in eum irã ſpirans Dionyſius, iubet à quatuor extenſum crudis boum neruis verberari: & continuò dum verberaretur (Neſcit enim vitiũ differre & cũctari) Dic ſolùm, aiebat, Trophime, dijs ſacrificabo, & ilicò à malo liberaberis. Ille autẽ verba illius exiſtimabat, tanquàm vocem ſpinarum ſub lebete. Sciebat enim, quòd quanto grauiora eſſent ſua certamina, tanto ſe victorem futurum clariorem, & eo ſplendidiorem habiturum coronam. Quid ergò facit ille? In eum excogitat nouum modum inſidiarum, vt inuſitato ſupplicio perturbaret athletã. Cùm acetum ſinapi contẽperâſſet, infundit naribus martyris. Ille autem apertè oſtendit ſe nullã omninò accepiſſe mutationem ex acerbiſſima illa temperatione. Dedecus ergò non ferens ſceleſtus, ligno alligauit athletam per eos, qui inſeruiebant eius iniquitati, & latera dilaniauit: & cùm in eis profundos ſulcos diſſecuiſſet, ſanguinis deduxit fluuios. Ille autem quo altiùs ſublatus erat è terra, eo magìs videbatur Deo eſſe propinquus: &, multæ, dicebat, afflictiones iuſtorũ, & ex eis omnibus liberabit eos Dominus. Dionyſius autem cùm hæc audiuiſſet: Vana te ſpes, inquit, Trophime, & leuis cogitatio malè perdunt. Quis enim ad te veniet è cælis, à præſentibus malis liberaturus? Sed multa, tibi ſuadeo, verba dimittens, & vanam, quam dicis, felicitatem, accedens dijs ſacrifica. Sic enim tibi proderis, & non aliter. Nam hæc ſunt ſolùm ſtrepitus, qui effunduntur in aures. His ille auditis, irridebat Præſidis improbitatẽ, &, Nunquàm, aiebat, ô Dionyſi, dum ero apud me, meum Deum, qui eſt verus & viuus, negauerim. Si eſt ergò tibi facile transformare homines, & alios facere ex alijs, expecta fore, vt ex me aliquid fortè audias contrarium. Nam ego quidẽ dum ſum idem, qui nunc, Trophimus, obliuiſcar citiùs eſſe homo, quàm meũ ignorauerim Dominũ & creatorẽ.

Cap. 8.

S. Trophimus neruis cæditur.

Inuſitatum ſupplicij genus.

Latera martyris ſulcãtur.

Pſal. 33.

Mira conſtãtia eius.

Præſes autẽ: Perindè nobis reſpondes, ô Trophime, atquè ſi tibi ſuaderemus, nõ deſiſtere à confeſſione: ſed in eiſdem perſeuerare, & amplecti Chriſtianiſmũ. Et conuerſus ad lictores: Vehementiùs, inquit, ſi quo modo tandèm ab his deſiſtat nugis. Ille autem patiebatur quidem, & corpus ei conſumebatur: vigebat verò ac florebat alacri promptoque animi ſtudio, & pro pietate decertabat vehementer. Eum autẽ ludificans Præſes: Nondùm, inquit, ſenſiſti, ô Trophime, tormenta? Martyr autem: Iam, inquit, ſcio te magìs ſentire perpeſſionem: apertè enim oſtendis, iram in te magnam exercere tyrannidem. Mihi verò quo magìs corpus conſumitur, eo magìs ſoluitur à vinculis, liberaturque omninò, & fit anima diuinior. Non enim manẽs in corpore vnà cum eo moritur: ſed tranſit ad ea quæ deſiderat, & propriam recipit hæreditatem. Ille quidem hæc dicebat: lictores autem ſe inuicèm alter alterum excipientes, ei grauiores dolores afferebant. Ille autem: Adſpice de cælo, & me libera, dicebat, Deus, de laqueo venantium. Quoniam tu es patientia mea Domine. Et hoc ſolo verbo valdè percuſſit caput Præſidis, & in beatum ſuum caput vniuerſam vim illius mouit & inſaniam. Itaque cùm ſalem inieciſſet in acetum, & huius acrimoniam illius temperâſſet ſalſedine, iuſſit ea infundere in vulnera martyris, ſic arbitrans ſe expugnaturum athletam pietatis. Quòd ſi non expugnauero, aiebat, at imbecilliorem eum reddam ad futura. Sed qui compræhendit ſapientes in aſtutia eorum, id, quod excogitauerat, conuertit aduersùs illius malitiam. Et martyr: Sic, dixit, ô Præſes, corpus meum non diffluet, nec peribit: immò contrà, ſal quidem ipſum cõſeruabit ſanum, & confirmabit, & corroborabit aduersùs tuos inſultus, adeò vt ipſos ſuperet, & calliditatem vincat aduerſarij. Tunc cùm ſeipſo Iudex euaſiſſet ſæuior, iubet lampades admoueri lateribus egregij martyris: Vt quæ reſtant, aiebat, carnes ignis conſumat. Atque igne quidem minuebatur & conſumebatur caro: martyri autem magìs vigebat, creſcebatque animi inſtitutum. Et videbatur quidem ſentire externam flammam: flagrabat autem cor eius maiore Chriſti deſiderio.

Cap. 9.

Noui cruciatus.

Anima hominis immortalis.

Pſal. 90.

Sal aceto immixtum, in martyris vulnera inijcitur.

Lampades vrunt eius latera.

Cap. 10.

Hæc poſtquàm omnia ſimul fortiter tuliſſet Trophimus, admirationeque ac ſtupore totum affeciſſet Dionyſium, è ligno quidem deponitur: traditur autem carceri, ne eum quidem benignum aſſecutus, ſed in ligno incluſus, & nec tibias quidem valens extendere. Quidam autem Dorymedon, vir qui & colebat pietatem, & exercebat virtutem, & inter ſenatores primum tenebat locum, ingrediens in carcerem, & curam gerebat martyris, & abſtergebat vulnera, & ſaniem emundabat: deindè linteis inuoluebat & alligabat, atque ei omnem aliã adhibebat curationem. Et aliquo quidem tempore latebat hæc faciens: poſteà autem cùm veniſſent Dioſcoria, id eſt, feſtum Caſtoris & Pollucis, & Synade dies feſtus præclarè celebraretur, feſto quidem intererat vniuerſus Senatus, ſolus autem aberat Dorymedon. Deindè cùm Præſes eum accerſiſſet, ne ſic quidem acceſſit, ſignificans quòd, cùm eſſet Chriſtianus, minimè eum oporteret ſacrificare ſimulacris & dæmonibus. Cùm ergò fuiſſent hæc renunciata Dionyſio, vel inuitum eum adducit per ſatellites, & rogat cauſam, propter quam non veniſſet ad feſtum, idque ab eo accerſitus. Ille autem: Ad alia quidem, inquit, ô Preſes, in quibus nihil detrimenti acceptura eſt anima, nunquàm non véni, ſi tu me vocâſti: neque vllam attuli excuſationem: Vbi autem res ſpectat ad detrimentum animæ, & à Deo alienationem, non ego, qui non acceſſi, ſum cauſa quòd non acceſſerim, ſed is, qui ad ea vocat.

Dorymedon Senator piiſſimus.

Dioſcoria, feſta falſorum deorũ

Cap. 11.

Cùm hæc autem audijſſet Præſes, quæ de Dorymedonte ne ſperâſſet quidem vnquàm, ne ſi Deus quidem prædixiſſet, valdè quidem fuit obſtupefactus. Et cùm propter rem inopinatã ne plures quidem potuiſſet cum eo conferre ſermones: Interim, inquit, eum teneat cuſtodia. Cràs verò conſiderabimus, quomodò res eius ſe habeant. Atque ille quidem venit in carcerem, tanquàm in quandam palæſtram: Dionyſius autem, quibuſdam ex ſuis ad eum miſſis, conabatur adducere eum ad pœnitentiam. Quos toruè & truculenter martyr intuens: Diſcedite à me, dixit, omnes qui operamini iniquitatem: & continuò tacuit, & erat tanquàm homo non audiens, & non habens in ore ſuo redargutiones. Die autem ſequenti cùm ſedem iudicialem aſcendiſſet Dionyſius, accerſit Dorymedontem: &, Indigne, inquit, Senator, quidnam heri tibi accidit, aut quid tibi venit in mentem, vt & deos abiurares, & edicta reſpueres Imperatoria? Turpéne tibi eſſe videtur in eundem, in quem nos, referri ordinem, & deos honorare communiter, & huius Senatûs videri primus, cuius ſi vel minimam partem fuerit aſſecutus aliquis valdè ambitioſus, præclarè ſecum actum eſſe duxerit? Sed non ſunt hæc, inquit ille, magna ei, qui Deum ſolum diligit, & viſione appræhendit eam, quæ eſt apud ipſum, pulchritudinem & ſplendorẽ, qui manet ſanctos. Quid enim mea refert Tyrãni appellatio, & chlamys florens alienis coloribus, & in Senatu elatè loqui & cũ authoritate, & deus inanimus, & dea cum eo cohabitans, lapis fortaſsè, vel æs, artificio manuum fabricata, ſedens fortaſsè, vel ſtans: quòd ſi velit etiam artifex, iacens, & pariens, aut in alio etiam manens habitu? Sunt hæc turpia, ſi vel ſolùm veniant in mentem, & quæ nec ſatis quidem vituperari poſſint pro meritis: vt ſileam mala, quæ hinc proficiſcuntur: animarũ, quæ ea colunt, interitum: quæ eas manet, ignis gehennam: tenebras, quæ verbis explicari nequeunt: vermem, qui durat in æternum: dolorem illum inconſolabilem: & alias, quæ intentantur, minas ijs, qui verum Deum non agnoſcunt & colunt. Quid hæc enim ad regnum cælorum, quod idem promiſit ijs, qui ipſum diligunt?

Dorymedon it in carcerem.

Pſal. 6.

Pſal. 37.

Siſtitur coram iudice.

Præclarum eius reſponſum.

Eſa vltimo.

Cap. 12.

His magìs obſtupefactus Dionyſius: Vndenàm, inquit, tantam nactus fiduciam, & loquendi libertatem, tam audaci ore in nos inueheris? Quòd verax ſit, ô Præſes, is, qui dixit: Quandò autem vos tradiderint regibus & præſidibus, nè ſoliciti ſitis, quid loquamini: dabitur enim vobis in illo die os & ſapientia, cui non poterunt contradicere omnes, qui vobis aduerſantur. Propter hæc furioſè ſpirans Dionyſius, & valdè efferatus: At ego, inquit, igne exſiccabo linguæ tuæ fluentum, & protinùs iubet candentibus obeliſcis vri latera martyris. Eo autẽ ne minimùm quidẽ cedente, ſed Chriſti auxilium inuocante, ignis ille Dionyſij nõ repreſſit inſaniam. Itaque cùm ligno ſuſpendiſſet athletam, latera obeliſcis aſſata ferreis diſcerpit vnguibus: &, Videam, inquit, an Chriſtus veniet opem tibi laturus. Atque ille quidem intenſiùs Deũ alloquebatur, & adhuc magìs inuocabat nomen eius, quem deſiderabat. Sed nec deos quidem Dionyſij negligebat. ipſos enim cõtumelijs afficiebat & maledictis, hiſque denſis & crebris vulneribus viciſsìm ſauciabat Præſidem. Dionyſius autem erat animo valdè perplexus, & multùm ſuos inſectabatur milites, quòd non poſſent vnam linguam

Luc. 21.

Candentib⁹ obeliſcis vruntur latera S. Dorymedõtis.

guam vincere. Hinc procedebant vngues ad genas martyris: & ſcrutabantur maxillas, & dentes effodiebant, ſed non poterant etiam labefactare turrim eius animi. Deindè ignis quidem ſubſternitur, deducitur autem miles pietatis: & pedibus quidem in igne ingreditur, caput verò & barbam manu tenebant lictores, & pilos vellebant acerbiſſimè. Tunc martyr videbatur quidem ſtare ſupra roſas: caput verò tam placidè præbebat, quàm qui coronatur, & barbam, quàm cui ſupplicatur: & experientia quidem ſuſtinebat præſentia, animo autem erat paratus aduersùs omnia ſupplicia. Sed ille quidem rursùs conijcitur in carcerem. Sæuiſſimi carnifices. Miranda virtus martyris.

Non multo autem interiecto tempore, cùm de eo quoquè ſpem abiecisset Dionyſius, tranſit rursùs ad Trophimum. Eum enim ſpes fallebat, fortaſsè illum eſſe lucrifacturum, quem priùs magìs mulctauerat. Cùm eum ergò è carcere curâſſet producendum: Si nec tantum, inquit, tempus relaxationis, vt muteris & conuertaris, perſuaſit, te omninò caſtigabunt beſtiæ, qui es præditus ratione, & te multis exemplum facient, vt ex eo quòd ſis extrema paſſurus, alijs magnum lucrum concilies. Martyr autem: Idem ego tibi nunc ſum Trophimus, inquit, immò verò eo, quod interceſſit tempore effectus ſum longè in pietate feruentior, vt qui ſeorsùm apud me fuerim, & quænam ſim percepturus bona reputauerim. Perge ergò facere quicquid placet. nam ego quidem lubenter velim eſſe exemplo ijs, qui me ſunt conſecuturi, vt ſi me adſpexerint, ſimile martyrium non deſerant. Quid deincèps? Martyr rursùs in ligno ſuſpenditur, & ab vltimis corporis partibus totus diſcerpitur vnguibus: & candentibus obeliſcis ei eruuntur oculi: & omni ex parte continuæ ei admouentur machinæ, vt videretur, an multiplici ſupplicio ſuperaretur, & aliquid de ſua remitteret conſtantia. Sed ille: Ago tibi gratias, Chriſte Saluator, dicebat, quòd tibi placuerit, vt ego ſacrificarem prima membra mei corporis, & offerrem tibi primitias totius ſacrificij, qui me totum eram ſacrificaturus pro te, & tuo glorioſo nomine. Hæc dixit, dum ei eruerentur oculi. Et rursùs traditus fuit in cuſtodiam. Cap. 13. Rursùs Trophimus mirè cruciatur. Eruuntur eius oculi.

Breui interiecto tempore, Præſes dato ſigno, & frequentiſſimo congregato theatro, in excelſa ſede præſidet ipſe princeps ſpectator, & cùm Trophimum & Dorymedontem in medium produxiſſet, primùm quidem in eos emittit vrſam fame priùs validè de induſtriâ armatã. Illa autem, donec quidem appropinquâſſet martyribus, & curſu, & ira, & alijs fera erat & vrſa immaniſſima. Poſtquàm autem propè veniſſet, oblita eſt naturæ, & famis, & os eis præbuit placidum & manſuetum, & ex diametro repugnans feritati Præſidis: & eius aurem tangente Dorymedonte, & ſic eam ad ſe mouente, illa quidem eum reuerebatur. Præſes autem feris omnibus agreſtior, dicẽs vrſam nimìs eſſe manſuetam & humanam, in eos emiſit pardum. Ipſe autem illius quoquè arguit crudelitatem, & vrſa vſus eſt magiſtra. Non enim impudenter inſilijt, non toruis adſpexit oculis, ſed lingebat eorum tibias, & abſtergebat ſaniem, & præ ſe ferebat ſe eos honorare, & in omni habere reuerentia. Hæc circũſtans quidem populus admirabatur, & inflammabatur ad pietatem. Qui autem theatrum coëgerat Dionyſius, non animaduerterat ſe eos, qui aderant, contra ſe congregâſſe: & ſui potiùs dedecoris ſpectatores, quàm certaminis martyrum conuocâſſe. Propter quæ ipſe magìs efferabatur, & ei, qui curam gerebat beſtiarum, mortem minabatur grauiſſimam. Ille autem timore affectus, leonem quoquè immiſit in martyres. Sed nec is fuit minùs placidus, quàm priores beſtiæ. Contrà autem rem fecit præclaram in eum, qui illius curæ præerat. Nam ille quidem ſensìm, & caput deorsùm inclinans, accedit ad ſanctos: Is autem ipſum irritabat acriter exclamans, & exhortabatur aduersùs ſanctos. Leo autem in eum repentè inſiliens, lacerat & diſcerpit protinùs. Cap. 14. Vrſa manſueſcit, immiſſa in martyres. Itèm pardus. Itèm leo. Leo diſcerpit ſuũ dominum.

Omni itaque ſpe abiecta, Dionyſius eos condemnat, vt gladio eis mors afferatur: & ira pércitus iubet carnificibus, vt irrumpentes in ſtadium, præclarorum martyrum capita amputarent. Tunc autem erat nonuſdecimus Septembris. Et Chriſti martyres propter ipſum hunc finem aſſecuti, in illius manus ſuas tradiderunt animas. Martyrica autem eorum corpora cùm magno ſtudio, occultè tamen propter metum Præſidis, quidam pij ſuſtuliſſent, & ea honorificè compoſuiſſent, depoſuerunt, glorificantes patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen. Sancti martyres capite truncantur.

VITA SANCTI GOERICI EPISCOPI METENSIS ET CONFESSORIS, VT HABETVR IN VETVſtiſſimo MS. codice Eccleſiæ Traiectenſis, cui ea ferè ad verbum correſpondet quæ eſt in Vincentij Speculi libro 24. cap. 74.

Septẽbris 19
S. Goërici patria.

SANCTVS Goëricus primò quidem miles egregius de Aquitania, corpore non voto ſeculi actibus ſeruiẽs, cùm apud Deum & homines in magna honeſtate floreret: licèt quæ pacis ſunt ſectaretur, quãdocunquè tamen paganorum infeſtatio perurgebat, primus aciei militari ſe opponẽs, barbaricam rabiem Dei fretus auxilio potentiſſimè deuincebat, & ſpolia ampliſſima reportabat. Deniquè ſubitò oculorum & viſûs amiſſione percellitur, virtute tamen patiẽtiæ vndiquè munitus, Deo gratias agens dicebat: Sicut Domino placuit, ità factũ eſt &c. Eo tempore regnabat in Gallia Theodobertus: in Metenſi vrbe præſidebat pontifex beatus Arnulphus. Tunc ſancto viro Goërico in ſilentio noctis quieſcenti Angelus Domini affuit, dicens: Serue Dei excelſi, venit tempus quo mœror tuus in gaudium transferatur, quo etiam lux amiſſa tibi reſtituatur. Ergò Metenſem ciuitatem aggredere, & limina beati Stephani deuotè ingredere, Deoque preces ibi funde, & recipies ilicò viſum & totius corporis ſoſpitatem. Arnulphus autem tibi charus amicus & propinquus ibì pontifex reſidet: cui ſpiritusſanctus te ilicò affuturum præmonſtrabit, & quicquid Deus tibi impenſurus eſt manifeſtabit. Expergefactus ergò vir ſanctus, milites conuocauit, & de Aquitania ad præfatam vrbem iter arripuit. Cui appropinquanti ſanctus Arnulphus adfuit: & facta oratione, dataque benedictione, eum in domum induxit. Qui obtentu ſancti Stephani viſum & totius corporis ſanitatem recepit pleniſſimam. Poſt hæc ſanctus Arnulphus ſpiritali mentis intuitu videns Goëricum ſucceſſorem ſibi fore digniſſimum, conſentiente clero & populo, eum conſtituit: & diù deſideratam eremum petijt. Igitur Goëricus, qui alio nomine dicitur Albo, paſtorali cura adſtrictus, vocibus & moribus cæteros informabat. Et quoniam ante Epiſcopatum corpus diſtrictiſſimis ieiunijs attriuerat: enarrare fas non eſt quàm dura ieiunia cumulabat, quot etiam dies incibatus, vſque in diem alterum pertranſibat: quantùm biduanas & triduanas alacri vultu & mente abſtinentias celebrabat. Defuncto autem ſancto Arnulpho in eremo, cùm beatus Goëricus aſſumptis Tullenſi & Virdunenſi Epiſcopis ſanctum corpus ad ſedem cui præfuerat transferret, ſole ad occaſum vergente, fortè villam iniqui & inceſti hominis offenderant: quam intrare volentes ſacrarum reliquiarum portitores, diuinitùs retenti repentè ſubſiſtunt. Sanctus autem Arnulphus dum viueret, præfatum iniquum ſæpè vt reſipiſceret commonuit, nec quid efficere potuit: idcircò nunc eius hoſpitium ſubire contempſit. Quia verò nox imminebat, & nulla alia villa tantæ multitudini apta præſtò erat: orante ſancto Goërico, affuit quidam diues, qui dixit: Eſt mihi præſidium in hac patria, vobis quidem non ſatis contiguũ: ſed noui ad cuncta neceſſaria præſentem Deum noſtrum. Hoc autem ſanctus audiẽs, corpus ſanctum illuc verti omneſque ſequi imperat. Cerneres tantam in eundo eſſe velocitatem, vt quod vnius diei integri ſpatio vix peragi credere poſſes, duabus vel tribus horis impletum mirareris. Cumque ad villam perueniſſent, ceruiſiæ parùm ſe habere homo, miniſtris conferentibus, cõperit. Et iterùm fide repletus, ſancti Goërici meritis & precibus hoc committit. Qui nota præſidia petens, Deum ſuorum neceſſitatibus ſubuenire poſtulat. Tantaque populi multitudo ex paruo liquore (quod vix credibile eſt) abundantiſſimè eſt ſatiata. Quieuit autem in pace vir Domini xiij. Calendas Octobris, quo die eius feſtum celebratur: ac tumulatus eſt in eccleſia Metenſi.

Fit cæcus.
Iob 1.
Apparet ei Angel' monens vt inuiſat S. Stephanũ Metis.
Recipit viſum & corporis ſoſpitatem.
Fit Epiſcopus Metenſis.
Abſtinẽtia eius.
Translatio corporis S. Arnulphi.
De hoc & ſubſequẽte miraculo, lege Vitam S. Arnulphi 16 Auguſti circa finem
Felix obitus eius.

VITA THEODORI ARCHIEPISCOPI CANTVARIENSIS, AVTHORE VENERABILI BEDA PRESbytero, lib. 3. & 4. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Anglorum.*

REGES Anglorum nobiliſſimi, Oſuui prouinciæ Nordan Humbrorum, & Ecgbert Cantuariorum, habito inter ſe conſilio, quid de ſtatu Eccleſiæ Anglorum eſſet agendum, (intellexerat enim veraciter Oſuui, quanuìs educatus à Scotis, quia Romana, eſſet catholica & Apoſtolica Eccleſia) aſſumpſerunt cum electione & conſenſu ſanctæ Eccleſię gentis Anglorum, virum bonum & aptum Epiſcopatu presbyterum, nomine Vuigardum de Clero Deuſdedit Epiſcopi: & hunc Antiſtitem ordinandum, Romam miſerunt: quatenùs accepto ipſe gradu Archiepiſcopatûs, catholicis per omnem Britanniam Eccleſijs Anglorum ordinare poſſet Antiſtites. Verùm Vuigardus Romam perueniens, priuſquàm conſecrari in Epiſcopum poſſet, morte præreptus eſt, & huiuſmodi literę Regi Oſuui Britanniam remiſſæ ſunt. Septēbris 19 Lib. 3. ca. 29. Romana, Catholica & Apoſtolica Eccleſia.

Domino excellentiſſimo filio Oſuuio Regi Saxonum, Vitalianus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Deſiderabiles literas excellentiæ veſtræ ſuſcepimus, quas relegentes, cognouimus eius pijſſimam deuotionem feruentiſſimumq́ue amorem, quem habet propter beatam vitam: & quia dextera Domini protegente, ad veram & Apoſtolicam fidem ſit conuerſus, ſperans vt ſicut in ſua gente regnat, ità & cum Chriſto in futuro conregnaturus ſit. Benedicta igitur gens, quæ talem ſapientiſſimum & Dei cultorem promeruit habere Regem: quia non ſolùm ipſe Dei cultor exiſtit, ſed etiam omnes ſubiectos ſuos meditatur die ac nocte ad fidem catholicam atque Apoſtolicam pro ſuæ animæ redemptione conuertere. Quis enim audiens hæc ſuauia, non lætetur? Quis non exultet & gaudeat in his pijs operibus? quia & gens veſtra Chriſto omnipotenti Deo credidit ſecundùm diuinorum prophetarum voces, ſicut ſcriptum eſt in Eſaia: In die illa radix Ieſſe, qui ſtat in ſignum populorum, ipſum gentes deprecabuntur. Et iterùm: Audite inſulæ, & attendite populi delongè. Et poſt paululùm: Parùm, inquit, eſt vt mihi ſis ſeruus ad ſuſcitandas tribus Iacob, & fæces Iſraël conuertendas: Dedi te in lucem gentium, vt ſis ſalus mea vſque ad extremum terrę. Et rursùm: Reges videbunt, & conſurgent principes, & adorabunt. Et poſt puſillum: Dedi te in fœdus populi, vt ſuſcitares terram, & poſſideres hæreditates diſſipatas, & diceres his qui vincti ſunt, Exite: & his qui in tenebris, Reuelamini. Et rursùm: Ego Dominus vocaui te in iuſtitia, & appræhendi manum tuam, & ſeruaui, & dedi te in lucem gentium, & in fœdus populi, vt aperires oculos cęcorum, & educeres de concluſione vinctum, de domo carceris ſedentem in tenebris. Literę Vitaliani Papæ ad Oſuui regem. Eſa. 11. Eſa. 49. Eſa. 42.

Eccè excellentiſſime fili, quàm luce clarius eſt, non ſolùm de vobis, ſed etiam de omnibus prophetatum gentibus, quòd ſint credituræ in Chriſto omnium conditore. Quamobrèm oportet veſtram celſitudinem, vtpotè membrum exiſtens Chriſti, in omnibus piam regulam ſequi perenniter principis Apoſtolorum, ſiue in paſcha celebrando, ſiue in omnibus, quæ tradiderunt ſancti Apoſtoli Petrus & Paulus, qui vt duo luminaria cæli, illuminant mundum, ſic doctrina eorum, corda hominum quotidiè illuſtrat credentium. Prophetæ omnes gentes prędixēre credituras. Traditiones Apoſtolorum.

Et poſt nonnulla, quibus de celebrando per orbem totum vno vero paſcha loquitur: Hominem deniquè, inquit, docibilem, & in omnibus ornatum antiſtitem ſecundùm veſtrorum ſcriptorū tenorem, minimè valuimus nunc reperire pro longinquitate itineris. Profectò enim dum huiuſmodi apta repertaque perſona fuerit, eum inſtructum ad veſtram dirigemus patriam: vt ipſe & viua voce, & per diuina oracula omnē inimici zizaniam ex omni veſtra inſula cum diuino nutu eradicet. Munuſcula, à veſtra celſitudine beato principi Apoſtolorū directa, pro æterna eius memoria ſuſcepimus, gratiasq́ue ei agimus, ac pro eius incolumitate iugiter Deum deprecamur cum Chriſti clero. Itaque qui hæc obtulit munera, de hac ſubtractus eſt luce, ſitusq́ue ad limina Apoſtolorum: pro quo valdè ſumus contriſtati, cùm hîc eſſet defunctus. Veruntamen gerulis harum noſtrarum literarum veſtris miſſis, & beneficia ſanctorum martyrum, hoc eſt, reliquias beatorū Apoſtolorum Petri & Pauli, & ſanctorum marty- Vuigardi electi Epiſcopi mors.

Magni certè fecit antiquitas Sãctorum reliquias, quas impij contemnunt.

martyrum Laurentij, Iohannis, & Pauli, & Gregorij, atque Pancratij fecimus dari, veſtræ excellentiæ profectò omnia contradenda. Nam & coniugi veſtræ, noſtræ dilectæ filiæ, direximus per præfatos gerulos Crucem & clauem auream, habentem de ſacratiſſimis vinculis beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum. De cuius pio ſtudio cognoſcentes, tantùm cuncta ſedes Apoſtolica vnà nobiſcum lætatur, quantùm eius pia opera coram Deo flagrant & vernant. Feſtinet igitur, quæſumus, veſtra celſitudo, vt optamus, totam inſulam ſuam Deo Chriſto dicare. Profectò enim habet protectorem humani generis redemptorem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui ei cuncta proſpera impartiet, vtì nouum Chriſti populum coaceruet, catholicam ibì & Apoſtolicam conſtituens fidem. Scriptum eſt enim: Quærite primùm regnum Dei & iuſtitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Nimirùm enim quærit & impetrabit, & ei omnes ſuæ inſulæ, vt optamus, ſubdentur. Paterno itaque affectu ſalutantes veſtram excellentiam, diuinam iugiter precamur clementiam, quæ vos veſtroſque omnes in omnibus bonis operibus auxiliari dignetur, vt cum Chriſto in futuro regnetis ſeculo. Incolumem excellentiam veſtram gratia ſuperna cuſtodiat.

Matth. 6.

Ex cap. 30.

Eodem tempore prouinciæ Orientalium Saxonum poſt Gvuidhelmum, pręfuêre Reges Sighere & Sebbi, quanuìs ipſi, Regi Merciorum Vulfhere ſubiecti: quę videlicet prouincia cùm pręfatę mortalitatis clade premeretur, Sighere cum ſua parte populi, relictis Chriſtianæ fidei ſacramentis, ad apoſtaſiam conuerſus eſt. Nam & ipſe Rex, & plurimi de plebe, ſiue optimatibus, diligentes hanc vitam, & futuram non quærentes, ſiue etiam non eſſe credentes, cœperunt fana, quæ derelicta erant, reſtaurare, & adorare ſimulacra, quaſi per hæc poſſent à mortalitate defendi. Porrò ſocius eius & cohæres Regni eiuſdem Sebbi, magna fidem perceptam cum ſuis omnibus deuotione ſeruauit, & magna vitam fidelem felicitate compleuit.

Multi in Anglia relabũtur in Ethniciſmum.

Quod vbì Rex Vulfhere comperit, fidem videlicet prouinciæ ex parte prophanatam, miſit ad corrigendum errorem, reuocandamque ad fidem veritatis prouinciam Iarumannum Epiſcopũ, qui ſucceſſor erat Trumhere. Qui multa agens ſolertia, iuxta quod mihi preſbyter, qui comes itineris illi, & cooperator verbi extiterat, referebat, (erat enim religioſus & bonus, vir longè lateque omnia peruagatus) & populum & Regem præfatum ad viam iuſtitiæ reduxit, adeò vt relictis ſiue deſtructis fanis ariſque, quas fecerant, aperirent eccleſias, ac nomen Chriſti, cui contradixerant, confiteri gauderent, magìs cum fide reſurrectionis in illo mori, quàm in perfidiæ ſordibus inter idola viuere cupientes. Quibus ità geſtis, & ipſi ſacerdotes doctoreſque eorum, domum redière lætantes.

Redeunt ad fidem.

Lib. 4. cap. 1.

Anno memorato eclipſis ſolis, & mox ſequentis peſtilentiæ, quo & Colman Epiſcopus vnanimi catholicorum intentione ſuperatus, ad ſuos reuerſus eſt, Deuſdedit ſextus Eccleſiæ Dorouernenſis Epiſcopus, obijt pridiè Iduum Iuliarum. Sed & Erconbert Rex Cantuariorum, eodem menſe ac die defunctus, Ecgberto filio ſedem regni reliquit, quam ille ſuſceptam per nouem annos tenuit. Tunc ceſſante non pauco tempore Epiſcopatu, miſſus eſt Romam ab ipſo ſimul & à Rege Nordan Humbrorum Oſuui, vt iam diximus, Vuighart preſbyter, vir in Eccleſiaſticis diſciplinis doctiſſimus, de genere Anglorum, petentibus pro Eccleſia Anglorum Epiſcopum ordinari, miſſis pariter Apoſtolico Papæ donarijs, & aureis atque argenteis vaſis non paucis. Qui vbì Romam peruenit, cui ſedi Apoſtolicæ tempore illo Vitalianus præerat, poſtquàm itineris ſui cauſam præfato Papæ Apoſtolico patefecit, non multò pòſt & ipſe, & omnes penè, qui cum eo aduenerant ſocij, peſtilentia ſuperueniente, deleti ſunt.

At Apoſtolicus Papa, habito de his conſilio, quæſiuit ſedulus, quem Eccleſijs Anglorum Archiepiſcopum mitteret. Erat autem in monaſterio Niridiano, quod eſt non longè à Neapoli Campaniæ, Abbas Adrianus, vir natione Apher, ſacris literis diligenter imbutus, monaſterialibus ſimul & Eccleſiaſticis diſciplinis inſtitutus, Græcæ pariter & Latinæ linguæ peritiſſimus. Hunc ad ſe accitum Papa iuſſit, Epiſcopatu accepto in Britanniam venire. Qui indignum ſe tanto gradu reſpondens, oſtendere poſſe ſe dixit alium, cuius magìs ad ſuſcipiendum Epiſcopatum & eruditio conueniret, & ætas. Cumque monachum quendam de vicino virginum monaſterio, nomine Andream, Pontifici offerret, hic ab omnibus, qui eum nouère, dignus Epiſcopatu iudicatus eſt. Verùm pondus corporeæ infirmitatis, nè Epiſcopus fieri poſſet, obſtitit. Et rurſùm Adrianus ad ſuſcipiendũ Epiſcopatum actus eſt. Qui petijt indu-

Adrian' inſignis Abbas recuſat Archiepiſcopatum.

Idem Andreas quidam monachus.

inducias, ſi fortè alium, qui ordinaretur Epiſcopus, ex tempore poſſet inuenire.

Erat ipſo tempore Romæ monachus Adriano notus, nomine Theodorus, natus in Tharſo Ciliciæ, vir & ſeculari & diuina literatura Græcè & Latinè inſtructus, probus moribus, & ætate venerandus, id eſt, annos habens ætatis ſexagintaſex. Hunc offerens Adrianus Pontifici, vt Epiſcopus ordinaretur, obtinuit, his tamen conditionibus interpoſitis, vt ipſe eum perduceret in Britanniam, eò quòd iam bìs partes Galliarum diuerſis ex cauſis adijſſet, & ob id maiorem huius itineris peragendi notitiam haberet, ſufficiensq́ue eſſet in poſſeſſione hominum propriorum: & vt ei doctrinæ cooperator exiſtens, diligenter attenderet, nè quid ille contrarium veritati fidei, Gręcorum more, in Eccleſiam, cui præeſſet, introduceret. Qui ſubdiaconus ordinatus, quatuor expectauit menſes, donèc illi coma creſceret, quò in coronam tonderi poſſet. Habuerat enim tonſuram more Orientalium ſancti Pauli Apoſtoli. Qui ordinatus eſt à Vitaliano Papa anno Dominicæ incarnationis ſexcenteſimo ſexageſimooctauo, ſub die ſeptimo Calendarum Aprilium Dominica. Et ità vnà cum Adriano ſexto Calendas Iunias in Britanniam miſſus eſt. Theodorus monachus ordinatur Romæ Archiepiſcopus Cătuarienſis.

Qui cùm pariter per mare ad Maſſiliam, ac deindè per terram Arelatem perueniſſent, & tradidiſſent Iohanni Archiepiſcopo ciuitatis illius ſcripta commendatitia Vitaliani Pontificis, retenti ſunt ab eo, quouſquè Ebroinus Maior domûs regiæ copiam pergendi quoquò vellent, tribuit eis. Qua accepta, Theodorus profectus eſt ad Agilbertum Pariſiorum Epiſcopum, & ab eo benignè ſuſceptus, & multo tempore habitus eſt: Adrianus verò perrexit primùm ad Emme Senonum, & poſteà ad Pharaonem Meldorum Epiſcopos: & benè cum eis diutiùs fuit. Coëgerat enim eos imminens hyems, vt vbicunquè potuiſſent, quieti manerent. Quod cùm nuncij certi narrâſſent Regi Ecgberto, ſcilicet Epiſcopum, quem petièrant à Romano Antiſtite, in Regno Francorum eſſe, miſit illò continuò Redfridum præfectum ſuum ad adducendum eum. Quò cùm veniſſet, aſſumpſit Theodorum cum Ebroini licentia, & perduxit eum ad portum, cui nomen eſt Quentauuic: vbì fatigatus infirmitate, aliquantiſpèr moratus eſt. Et cùm cõualeſcere cœpiſſet, nauigauit in Britanniam. Adrianum autem Ebroinus retinuit, quoniam ſuſpicabatur eum habere aliquam legationem Imperatoris ad Britanniæ Reges aduersùm Galliæ regnũ, cuius tunc ipſe maximam curam gerebat. Sed cùm tale nihil illum habere vel habuiſſe veraciter comperiſſet, abſoluit eum, & poſt Theodorum ire permiſit. Qui ſtatìm vt ad illum venit, dedit ei monaſterium beati Petri Apoſtoli, vbì Archiepiſcopi Cantiæ ſepeliri ſolent. Præceperat enim Theodoro abeunti Dominus Papa Apoſtolicus, vt in diœceſi ſua prouideret & daret ei locum, in quo cum ſuis aptè degere potuiſſet. Agilbertus Pariſienſis Epiſcopus.

Peruenit autem Theodorus ad eccleſiam ſuam ſecundo, poſtquàm conſecratus eſt, anno, die ſexto Calendarum Iuniarum Dominica: & fecit in ea annos viginti & vnum, menſes tres, dies vigintiſex. Moxq́ue peragrata Inſula tota, quaquauersùm Anglorũ gentes morabantur, (nam & libentiſſimè ab omnibus ſuſcipiebatur, atque audiebatur) rectum viuendi ordinem, ritum celebrandi paſchæ canonicũ, per omnia comitante & cooperante Adriano, diſſeminabat. Iſque primus erat in Archiepiſcopis, cui omnis Anglorum Eccleſia manus dare conſentiret. Et quia literis ſacris, ſimul & ſecularibus, vt diximus, abundanter ambo erant inſtructi, congregata diſcipulorum caterua, ſcientiæ ſalutaris quotidiè flumina, irrigandis eorum cordibus emanabant: ità vt etiam Metricæ artis, Aſtronomicæ & Arithmeticæ Eccleſiaſticæ diſciplinam, inter ſacrorum apicum volumina ſuis auditoribus contraderent. Indicio eſt, quòd vſque hodiè ſuperſunt de eorum diſcipulis, qui Latinam Græcamq́ue linguam æquè vt propriam, in qua nati ſunt, nôrunt. Neque vnquàm prorsùs, ex quo Britanniam petièrunt Angli, feliciora fuère tempora, dum fortiſſimos Chriſtianosq́ue habentes Reges, cunctis Barbaris nationibus eſſent terrori, & omnium vota ad nupèr audita cœleſtis regni gaudia pendèrent: & quicunque lectionibus ſacris cuperent erudiri, haberent in promptu magiſtros qui docerent. Sed & ſonos cantandi in eccleſia, quos eatenùs in Cantia tantùm nouerant, ab hoc tempore per omnes Anglorum Eccleſias diſcere cœperunt: Primusq́ue, excepto Iacobo, de quo ſuprà diximus, cantandi magiſter Nordan Humbrorum Eccleſijs Eddi cognomento Stephanus fuit, inuitatus de Cantia à reuerendiſſimo viro Vuilfrido, qui primus inter Epiſcopos, qui de Anglorum gente eſſent, catholicum viuendi morem Eccleſijs Anglorum tradere didicit. Ex cap. 2. Theodorus venit ad ſedem ſuam Cantuarienſem. Feliciſſima Britannia tempora.

Itaque

Theodorus reprehendit Episcopum non ritè cōsecratum.

Itaque Theodorus perluſtrans vniuerſa, ordinabat locis opportunis Epiſcopos, & ea, quæ minùs perfecta reperit, his quoquè iuuantibus corrigebat. In quibus & Ceadda Epiſcopum cùm argueret non fuiſſe ritè conſecratum, reſpondens ipſe voce humilima, dixit: Si me, inquit, nóſti Epiſcopatum non ritè ſuſcepiſſe, libenter ab officio diſcedo: quippè qui neque me vnquàm hoc eſſe dignum arbitrabar, ſed obedientiæ cauſa iuſſus ſubire, quanuìs indignus, conſenſi. At ille audiens reſponſionis eius humilitatem, dixit non eum Epiſcopatum dimittere debere: ſed ipſe ordinationem eius denuò catholica ratione conſummauit. Eo autem tempore, quo defuncto Deuſdedit, Dorouernenſis eccleſiæ Epiſcopus quærebatur, ordinandusque mittebatur, Vuilfridus quoquè de Britannia in Galliam ordinandus eſt miſſus. Et quoniam ante Theodorum rediјt, ipſe etiam in Cantia preſbyteros & diaconos, vſque dum Archiepiſcopus ad ſedem ſuam perueniret, ordinabat. At ipſe veniens, mox in ciuitate Rhofi, vbì defuncto Damiano, Epiſcopatus iamdiù ceſſauerat, ordinauit virum magìs Eccleſiaſticis diſciplinis inſtitutum, & vitæ ſimplicitate contentum, quàm in ſeculi rebus ſtrenuum, cui nomen erat Putta, maximè autem modulandi in eccleſia more Romanorum, quem à diſcipulis Papæ Gregorij didicerat, peritum.

Putta Epiſcopus Roffenſis.

Cap. 4.

Intereà Colmanus, qui de Scotia erat Epiſcopus, relinquens Britanniam, tulit ſecum omnes, quos in Lindisfarorum inſula congregauerat Scotos: ſed & de gente Anglorum viros circiter triginta, qui vtrique monachicæ cōuerſationis erant ſtudijs imbuti: Et relictis in eccleſia ſua aliquot fratribus, primò venit ad inſulam Hu, vndè erat ad prædicandum verbum Dei Anglorum genti deſtinatus. Deindè ſeceſſit ad inſulam quandam paruam, quæ ad Occidentalem plagam ab Hibernia procùl ſecreta, ſermone Scotico Inhiſbouinde, id eſt, inſula vitulæ albæ, nuncupatur. In hanc ergò perueniens, conſtruxit monaſterium, & monachos inibì, quos de vtraque natione collectos adduxerat, collocauit. Qui cùm inuicèm concordare non poſſent, eò quòd Scoti tempore æſtatis, quo fruges erant colligendæ, relicto monaſterio, per loca ſibi nota vagarentur: at verò hyeme ſuccedente, redirent, & his, quæ Angli præparauerant, communiter vti deſiderabant: quæſiuit Colmanus huic diſſenſioni remedium, & circumiens omnia propè vel longè, inuenit locū in Hibernia inſula aptum monaſterio conſtruendo, qui lingua Scotorum Magio nominatur: emitque partem eius non grandem ad conſtruendum ibì monaſterium à Comite, ad cuius poſſeſſionem pertinebat, ea conditione addita, vt pro ipſo etiam, qui eis locum commodaret, conſiſtentes ibì monachi Domino preces offerrent. Et conſtructo ſtatìm monaſterio, iuuante etiam Comite, & vicinis omnibus, Anglos ibidèm collocauit, relictis in præfata inſula Scotis. Quod videlicet monaſterium vſque hodiè ab Anglis tenetur incolis. Ipſum nanque eſt, quod nunc grande de modico effectum, Iniugeo conſuetè vocatur: & conuerſis iamdudùm ad meliora inſtituta omnibus, egregium examen continet monachorum, qui de prouincia Anglorum ibidèm collecti, ad exemplum venerabilium patrum ſub regula & Abbate canonico in magna continentia & ſinceritate proprio labore manuum viuunt.

Conſtruitur monaſterium in vitula alba.

Itèm aliud in Hibernia Magio nomine ſeu Iniugeo.

Cap. 5.

Anno Dominicæ incarnationis ſexcenteſimo ſeptuageſimo, qui eſt annus ſecundus, ex quo in Britanniam venit Theodorus, Oſuui Rex Nordan Humbrorum preſſus eſt infirmitate, qua & mortuus eſt anno ætatis ſuæ quinquageſimo octauo: qui intantùm eo tempore tenebatur amore Romanæ & Apoſtolicæ inſtitutionis, vt ſi ab infirmitate ſaluaretur, etiam Romam venire, ibique ad loca ſancta vitam finire diſponeret: Vuilfridumque Epiſcopum ducem ſibi itineris fieri, promiſſa non parua pecuniarum donatione, rogaret. Qui defunctus die decimoquinto Calendarum Martiarum, Ecgfridum filium regni hæredem reliquit. Cuius anno regni tertio Theodorus cogit Concilium Epiſcoporum vnà cum eis, qui canonica patrum ſtatuta diligerent, & nóſſent, magiſtris eccleſiæ pluribus. Quibus pariter congregatis, diligenter ea quæ vnitati pacis Eccleſiaſticæ congruerent, eo, quo pontificem decebat, animo cœpit obſeruanda docere. Cuius ſynodicæ actionis talis textus eſt:

Oſuui Regis mors.

Synodus Britanniæ, vel Angliæ.

In nomine Domini Dei & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, regnante in perpetuum ac gubernante ſuam Eccleſiam eodem Domino noſtro Ieſu Chriſto, placuit conuenire nos iuxta morem canonum venerabilium, tractaturos de neceſſarijs Eccleſiæ negocijs. Conuénimus autem die quartadecima menſis Septembris, indictione prima, in loco, qui dicitur Herudford. Ego quidē Theodorus, quanuìs indignus, ab Apoſtolica Sede deſtinatus Dorouernenſis eccleſiæ Epiſcopus, & conſacerdos ac frater noſter

noſter reuerendiſſimus Biſi Orientalium Anglorum Epiſcopus, affuimus: cum quibus etiam frater & conſacerdos noſter Vuilfridus Nordan Humbrorum gentis Epiſcopus,per proprios legatarios affuit. Affuerunt & fratres & conſacerdotes noſtri Putta Epiſcopus Caſtelli Cantuariorum Rhofeſceſtir, Leutherius Epiſcopus Occidentalium Saxonũ,Vuinfridus Epiſcopus prouinciæ Mericorum. Cumque in vnum conuenientes,iuxta ordinem quique ſuum reſediſſemus: Rogo,inquam,dilectiſſimi fratres,per timorem & amorem redemptoris noſtri, vt in communi omnes pro noſtra fide tractemus,vt queque decreta ac diffinita ſunt à ſanctis ac probabilibus patribus,incorruptè ab omnibus nobis ſeruentur.

Decreta ſanctorum patrum ſeruanda.

Hæc & alia complura,quæ ad charitatem pertinebant,vnitatemque Eccleſiæ conſeruandam,proſequutus ſum. Cumque explêſſem prolocutionẽ, interrogaui vnumquemque eorum per ordiuem,ſi conſentirent ea,quæ à patribus canonicè ſunt antiquitùs decreta,cuſtodire. Ad quod omnes conſacerdotes noſtri reſpondentes dixerunt: Optimè omnibus placet, quæ diffiniêrunt ſanctorum canones patrum, nos quoquè omnes alacri animo libentiſſimè ſeruare. Quibus ſtatim protuli eundem librum canonum,& ex eodem libro decem capitula, quæ per loca notaueram, quæ maximè nobis neceſſaria ſciebam,illis coràm oſtendi, & vt hæc diligentiùs ab omnibus ſuſciperentur,rogaui.

Primum capitulum, vt ſanctum diem paſchæ in commune omnes ſeruemus Dominica poſt quartamdecimam lunam primi menſis. Secundum, vt nullus Epiſcoporum parochiam alterius inuadat,ſed contentus ſit gubernatione creditæ ſibi plebis. Tertium,vt quæque monaſteria Deo conſecrata, nulli Epiſcoporum liceat ea in aliquo inquietare, nec quicquam de eorum rebus violẽter abſtrahere. Quartum,vt ipſi monachi non migrent de loco ad locum, hoc eſt, de monaſterio ad monaſterium, niſi per miſſionem proprij Abbatis: ſed in ea permaneant obedientia,quam tempore ſuæ conuerſionis promiſerunt. Quintum,vt nullus clericorum relinquens proprium Epiſcopum,paſsìm quolibèt diſcurrat,neque alicubì veniens abſque commendatitijs literis ſui præſulis ſuſcipiatur. Quòd ſi ſemèl ſuſceptus eſt,& noluerit inuitatus redire,& ſuſceptor,& is qui ſuſceptus eſt,excommunicationi ſubiacebit Sextum, vt Epiſcopi atque clerici peregrini contenti ſint hoſpitalitatis munere oblato: nullique eorum liceat vllum officium ſacerdotale abſque permiſſu Epiſcopi, in cuius parochia eſſe cognoſcitur, agere. Septimum, vt bìs in anno ſynodus congregetur. Sed quia diuerſæ cauſæ impediunt,placuit omnibus in commune,vt Calendis Auguſti in loco,qui appellatur Clofeshooh,ſemèl in anno congregetur. Octauum, vt nullus Epiſcoporum ſe præferat alteri per ambitionem,ſed omnes agnoſcant tempus & ordinem conſecrationis ſuæ. Nonum capitulum in commune tractatum eſt, vt plures Epiſcopi,creſcente numero fidelium,augerentur. Sed de hac re ad præſens ſilemus. Decimum pro coniugijs,vt nulli liceat niſi legitimum habere connubium:nullus inceſtum faciat,nullus coniugem propriam,niſi, vt ſanctum Euangelium docet, fornicationis cauſa relinquat.Quòd ſi quiſquam propriam expulerit coniugem,legitimo ſibi matrimonio coniunctam,ſi Chriſtianus eſſe rectè voluerit, nulli alteri copuletur,ſed ità permaneat,aut propriæ reconcilietur coniugi.

X. Canones ſanctorum Patrum.

Matth.5. Repulſa cõiux propter adulterium, nõ eſt alteri copulanda.

His itaque capitulis in commune tractatis ac diffinitis, vt nullum deincèps ab aliquo noſtrûm oriatur contentionis ſcandalum,aut alia pro alijs diuulgentur, placuit vt quæque diffinita ſunt, vnuſquiſque noſtrûm manûs propriæ ſubſcriptione confirmet. Quiſquis igitur contra hanc ſententiam iuxta decreta canonum, noſtra etiam conſenſione ac ſubſcriptione manûs noſtræ confirmatam, quoquo modo minuere,eamque infringere tentauerit, nouerit ſe ab omni officio ſacerdotali & noſtra ſocietate ſeparatum. Diuina nos gratia in vnitate ſanctæ Eccleſiæ ſuæ viuentes, cuſtodiat incolumes.

Nota pœnã eorum,qui ſacros canones violant.

Facta autem eſt hæc ſynodus anno ab incarnatione Domini ſexcenteſimo ſeptuageſimotertio: quo anno Rex Cantuariorũ Ecgbert menſe Iulio obierat, ſuccedente in regnum fratre Lothere,quod ipſe annos vndecim & menſes ſeptem tenuit. Biſi autem Epiſcopus Orientalium Anglorum,qui in præfata ſynodo fuiſſe perhibetur, ipſe erat ſucceſſor Bonifacij, vir multæ ſanctitatis & religionis. Nam Bonifacio poſt decem & ſeptẽ annos Epiſcopatûs ſui defuncto,Epiſcopus pro eo,Theodoro ordinante,factus eſt. Quo adhuc ſuperſtite,ſed grauiſſima infirmitate ab adminiſtrando Epiſcopatu prohibito,duo ſunt pro illo Acci & Baduuine electi & conſecrati Epiſco-

pi. Ex quo vſque hodiè prouincia illa duos habere ſolet Epiſcopos.

Cap.6. Vuinfridus Epiſcopus propter inobedientiã deponitur.

Non multo poſt hæc elapſo tempore, offenſus à Vuinfrido Merciorum Epiſcopo per meritum cuiuſdam inobedientiæ Theodorus Archiepiſcopus, depoſuit eum de Epiſcopatu, poſt annos accepti Epiſcopatûs non multos, & in loco eius ordinauit Epiſcopum Sexuulfum, qui erat conſtructor & Abbas monaſterij, quod dicitur Medeshamſtedi, in regione Giruiorum. Depoſitus verò Vuinfridus, redijt ad monaſterium ſuum, quod dicitur Aetbearne, ibique in optima conuerſatione vitam finiuit.

Cap.7.

Quartus Occidentalium Saxonum Antiſtes Eleutherius fuit: ſiquidem primus Birinus, ſecũdus Agilbertus, tertius extitit Vini. Cumque mortuus eſſet Conuualch, quo regnante idem Eleutherius Epiſcopus factus eſt, acceperunt ſubreguli regnum gentis, & diuiſum inter ſe tenuerunt annis circiter decem. Ipſisque regnantibus, defunctus eſt ille, & Epiſcopatu functus Hæddi, qui pro eo conſecratus eſt à Theodoro in ciuitate Londonia: cuius Epiſcopatûs tempore deuictis atque amotis ſubregulis, Ceadualla ſuſcepit imperium. Et cùm duobus annis hoc tenuiſſet, tandèm ſuperni regni amore compunctus, reliquit, eodem adhuc præſule eccleſiam gubernante: ac Romam abiens, ibì vitam finiuit.

Ceadualla Rex obit Romæ.

Anno Dominicæ incarnationis ſexcenteſimo ſeptuageſimoſeptimo, cùm Edilred Rex Merciorum, adducto maligno exercitu Cantiam vaſtaret, & eccleſias ac monaſteria ſine reſpectu pietatis, vel diuini timoris, fœdaret, ciuitatem quoquè Rhoſi, in qua erat Putta Epiſcopus, quanuìs eo tempore abſens, communi clade abſumpſit. Quod ille vbì comperit, eccleſiam videlicet ſuam rebus ablatis omnibus depopulatam, diuertit ad Sexuulfum Merciorum Antiſtitem, & accepta ab eo poſſeſſione eccleſiæ cuiuſdam, & agelli non grandis, ibidèm in pace vitam finiuit, nil omninò de reſtaurando Epiſcopatu ſuo agens, quia magìs in Eccleſiaſticis, quàm in mundanis rebus erat induſtrius: ſed in illa ſolùm eccleſia Deo ſeruiens, & vbicunquè rogabatur, ad docenda Eccleſiaſtica carmina diuertens. Pro quo Theodorus in ciuitate Rhoſi Vuilhelmum conſecrauit Epiſcopum. Sed illo poſt non multum temporis præ inopia rerum ab Epiſcopatu decedente, atque ad alia loca ſecedente, Gebmundum pro eo ſubſtituit Antiſtitem.

Edilredus rex vaſtat eccleſias & monaſteria.

Anno Dominicæ incarnationis ſexcenteſimo ſeptuageſimooctauo, qui eſt annus Imperij Regis Ecgfridi octauus, apparuit menſe Auguſto ſtella, quæ dicitur cometa, & tribus menſibus permanens, matutinis horis oriebatur, excelſam radiantis flammæ quaſì columnam præferens. Quo etiam anno orta inter ipſum Regem Ecgfridum, & reuerendiſſimum Antiſtitem Vuilfridum diſſenſione, pulſus eſt idem Antiſtes à ſede ſui Epiſcopatûs, & duo in locum eius ſubſtituti Epiſcopi, qui Nordan Humbrorum genti præeſſent: Boſa videlicet, qui Deirorum: & Eata, qui Berniciorum prouinciam gubernaret: hic in ciuitate Eboraci, ille in Haguſtaldenſi ſiue in Lindsfarnenſi eccleſia cathedram habens Epiſcopalem, ambo de monachorum collegio in Epiſcopatûs gradum adſciti. Cum quibus & Eadhedus in prouinciam Lindisfarorum, quam nuperrimè Rex Ecgfridus, ſuperato in bello & fugato Vulfhere, obtinuerat, ordinatur Epiſcopus: Et hunc primum eadem prouincia proprium accepit præſulem, ſecundum Edeluinum, tertium Eadgarium, quartum Cimberthum, quem in præſenti habet: habebat enim ante Eadhedum Antiſtitem Sexuulfum, qui etiam Merciorum, & mediterraneorum Anglorum ſimul Epiſcopus fuit. Vndè & expulſus de Lindiſſi, in illarum prouinciarum regimine permanſit. Ordinati ſunt autem Eadhed, Boſa & Eata Eboraci ab Archiepiſcopo Theodoro: qui etiam poſt tres abſceſſionis Vuulfridi annos, horum in numero duos addidit Antiſtites, Tumbertum ad eccleſiam Haguſtaldenſem, remanente Eata ad Lindisfarnenſem, & Trumuini ad prouinciam Pictorum, quæ tunc temporis Anglorum erat imperio ſubiecta. Eadhedum de Lindiſſi reuerſum, eô quòd Edilredus prouinciam recepiſſet, Rhipenſi eccleſiæ præfecit.

Vuilfridus Epiſcopus pellitur è ſede ſua.

Cap.17. Synodus Angliç Epiſcoporum.

His temporibus audiens Theodorus fidem Eccleſię Conſtantinopoli per hęreſim Eutychetis multùm eſſe turbatam, & Eccleſias Anglorum, quibus præerat, ab huiuſmodi labe immunes perdurare deſiderans, collecto venerabilium ſacerdotum, doctorumque plurimorum cœtu, cuius eſſent fidei ſinguli, ſedulus inquirebat, omniumque vnanimem in fide catholica reperit conſenſum. Et hunc ſynodalibus literis ad inſtructionem memoriamque ſequentium commendare curauit. Quarum videlicet literarum iſtud exordium eſt:

In

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Saluatoris, imperantibus dominis pijſſimis noſtris, Ecgfrido Rege Humbronenſium, anno decimo regni eius, ſub die decimoquinto Calendarum Octobris, Indictione octaua: & Edilredo Rege Mercinenſium, anno ſexto regni eius: & Alduulfo Rege Eſtranglorum, anno decimoſeptimo regni eius: & Lodthario Rege Cantuariorum, regni eius anno ſeptimo: præſidente ipſo Theodoro, gratia Dei Archiepiſcopo Britanniæ inſulæ, & ciuitatis Dorouernis, vnà cum eo ſedentibus cæteris Epiſcopis Britanniæ inſulæ, viris venerabilibus, propoſitis ſacroſanctis Euangelijs, in loco, qui Saxonico vocabulo Hedtfeld nominatur, pariter tractantes, fidem rectam & orthodoxam expoſuimus, ſicut Dominus noſter Ieſus incarnatus tradidit diſcipulis, qui præſentialiter viderunt & audiêrunt ſermones eius: atque ſanctorum patrum tradidit ſymbolum: & generaliter omnes ſancti docuerunt & vniuerſales ſynodi, & omnis probabilium catholicæ Eccleſiæ Doctorum chorus. Hos itaque ſequentes nos piè atque orthodoxè, iuxta diuinitùs inſpiratam doctrinam eorum profeſſi, credimus conſonanter & confitemur ſecundùm ſanctos patres, propriè & veraciter, patrem & filium, & ſpiritumſanctum Trinitatem in vnitate conſubſtantialem, & vnitâtem in Trinitate: hoc eſt, vnum Deum in tribus ſubſiſtentijs vel perſonis conſubſtantialibus, æqualis gloriæ & honoris. Et poſt multa huiuſmodi, quę ad rectæ fidei confeſſionem pertinebant, hęc quoquè ſancta ſynodus ſuis literis addidit: Literæ Synodicæ.

Suſcipimus ſanctas & vniuerſales quinque ſynodos beatorum & Deo acceptabilium patrum, id eſt, qui in Nicea congregati fuerunt, trecentorum decem & octo, contra Arrium impijſſimum & eiuſdem dogmata: Et in Conſtantinopoli centum quinquaginta contra veſaniam Macedonij & Eudoxij, & eorum dogmata: Et in Epheſo primò ducentorum contra nequiſſimum Neſtorium, & eiuſdem dogmata: Et in Chalcedone ducentorum & triginta contra Eutychem & Neſtorium, & eorum dogmata: Et iterùm in Conſtantinopoli quinto congregati ſunt concilio, in tempore Iuſtiniani minoris contra Theodorum & Theodoretum & Ibæ epiſtolas & eorum dogmata, contra Cyrillum. Et paulopòſt: Et ſynodum, quæ facta eſt in Vrbe Roma in tempore Martini Papæ beatiſſimi, indictione octaua, Imperante Conſtantino pijſſimo anno nono. Suſcipimus & glorificamus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ſicut iſti glorificauerunt, nihil addentes vel ſubtrahentes, & anathematizamus corde & ore, quos anathematizauerunt: & quos ſuſceperunt, ſuſcipimus, glorificantes Deum patrem ſine initio, & filium eius vnigenitum, ex patre generatum ante ſecula, & ſpiritum ſanctum procedentem ex patre & filio inenarrabiliter, ſicut prædicauerunt hi, quos memorauimus ſuprà, ſancti Apoſtoli, & prophetæ, & doctores. Et nos omnes ſubſcribimus, qui cum Theodoro Archiepiſcopo fidem catholicam expoſuimus. V. Synodi generales. Proceſſio Spiritusſancti ex patre & filio.

Intererat huic ſynodo, pariterq́ue catholicę fidei decreta firmabat, vir venerabilis Iohannes Archicantor eccleſię ſancti Apoſtoli Petri, & Abbas monaſterij beati Martini, qui nupèr venerat à Roma per iuſſionem Papæ Agathonis, duce reuerendiſſimo Abbate Biſcopo, cognomine Benedicto. Cùm autem idem Benedictus conſtruxiſſet monaſterium Britannię in honorem beatiſſimi Apoſtolorum Principis, iuxta oſtium fluminis Vuyri, venit Romam cum cooperatore ac ſocio eiuſdem operis Ceolfrido, qui poſt ipſum eiuſdem monaſterij Abbas fuit, (quod & antè ſæpiùs facere conſueuerat) atque honorificè à beatę memorię Papa Agathone ſuſceptus eſt: petijtq́ue & accepit ab eo munimentum libertatis monaſterij, quod fecerat, epiſtola priuilegij ex authoritate Apoſtolica firmatum, iuxta quod Ecgfridū Regem voluiſſe, ac licentiam dediſſe nouerat: quo concedente, & poſſeſſionem terræ largiente, ipſum monaſterium fecerat. Accepit & præfatum Iohannem Abbatem in Britanniam perducendum, quatenùs in monaſterio ſuo curſum canendi annuum, ſicut ad ſanctum Petrum Romæ agebatur, edoceret. Egitq́ue Abbas Iohannes, vt iuſſionem acceperat Pontificis, & ordinem videlicet, & ritum canendi ac legendi viua voce præfati monaſterij Cantores edocendo, & ea, quæ totius anni circulus in celebratione dierum feſtorum poſcebat, etiam literis mandando: quæ hactenùs in eodem monaſterio ſeruata, & à multis iam ſunt circunquaquè tranſſcripta. Cap. 18. Monaſterium S. Petri conſtruitur. Nota de annuo canendi curſu.

Non ſolùm autem idē Iohānes ipſius monaſterij fratres docebat, verùm de omnibus penè eiuſdem prouinciæ monaſterijs ad audiendum eum, qui cantandi erant periti, confluebant. Sed & ipſum per loca, in quibus doceret, multi inuitare curabant.

Ipſe autem, excepto cantandi vel legendi munere,& aliud in mandatis ab Apoſtolico Papa acceperat,vt,cuius eſſet fidei Anglorum Eccleſia, diligenter ediſceret, Romamq; rediens referret.Nam & ſynodum beati Papæ Martini, centum quinque Epiſcoporum conſenſu, non multò antè Romæ celebratam, contra eos maximè, qui vnam in Chriſto operationem & voluntatem prædicabant,ſecum veniens attulit,atque in præfato religioſiſſimi Abbatis Benedicti monaſterio tranſcribendam commendauit.Tales nanque eo tempore Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ fidem multùm turbauerant.Sed Domino donante,proditi iamtunc & victi ſunt. Vndè volens Agatho Papa,ſicut in alijs prouincijs,ità etiã in Britannia,qualis eſſet ſtatus Eccleſiæ,quomodò ab hęreticorum contagijs caſtus,ediſcere,hoc negocium reuerendiſſimo Abbati Iohanni,in Britanniam deſtinato,iniunxit.Quamobrèm collecta pro hoc in Britannia ſynodo,quam diximus,inuenta eſt in omnibus fides catholica inuiolata, datumque illi exemplar eius Romam perferendum. Verùm ille patriam reuertens,non multo pòſt, quàm Oceanum tranſijt, arreptus infirmitate, ac defunctus eſt, corpusque eius ab amicis propter amorem ſancti Martini,cuius monaſterio præerat, Turonis delatum,atque honorificè ſepultum eſt Nam & benigno eccleſiæ illius hoſpitio, cùm in Britanniam iret,exceptus eſt,rogatusque multùm à fratribus, vt Romam reuertens,illo itinere reuerteretur,atque ad eam diuerteret eccleſiam. Deniquè ibidèm adiutores itineris & iniuncti operis accepit, à quibus, etsì in itinere defunctus eſt,nihilominùs exemplum catholicæ fidei Anglorum,Romam perlatum eſt, atque ab Apoſtolico Papa,omnibusque,qui audiêre vel legêre,gratantiſſimè ſuſceptum.

Synodus Martini Papæ. *Cura Agathonis Papæ de eccleſiam Dei.*

Cap.21. Anno Ecgfridi nono, conſerto graui prælio inter ipſum & Edilredũ Regem Merciorum iuxta fluuium Treanta, occiſus eſt Elbuini frater Regis Ecgfridi,iuuenis circiter decem & octo annorum,vtrique prouinciæ multùm amabilis. Nam ſororem eius,quæ dicebatur Oſthridi,Rex Edilred habebat vxorem. Cumque materies belli acrioris,& inimicitiæ longioris inter Reges populoſque feroces videretur exorta, Theodorus Deo dilectus Antiſtes,diuino fretus auxilio,ſalutifera exhortatione cœptum tanti periculi funditùs extinguit incendium,adeò vt pacatis alterutrùm Regibus ac populis,nullius anima hominis pro interfecto Regis fratre,ſed debita ſolummodò mulcta pecuniæ Regi vltori daretur. Cuius fœdera pacis multo exindè tempore inter eoſdem Reges eorumque regna durârunt.

Pacis recõciliator S. Theodorus.

Ex lib.5. cap.8. Anno autem poſt hunc,quo Ceduallà Romę defunctus eſt,proximo,id eſt,ſexcenteſimo nonageſimo incarnationis Dominicæ,Theodorus beatæ memoriæ Archiepiſcopus.ſenex & plenus dierum,id eſt, annorum octoginta & octo, defunctus eſt. Quem ſe numerum annorum fuiſſe habiturum,ipſe iamdudùm ſomnij reuelatione edoctus,ſuis prædicere ſolebat. Manſit autem in Epiſcopatu annis vigintiduobus, ſepultusque eſt in eccleſia ſancti Petri, in qua omnium Epiſcoporum Dorouernenſium ſunt corpora depoſita. De quo vnà cum conſortibus eiuſdem ſui gradûs, rectè & veraciter dici poteſt,quia corpora ipſorum in pace ſepulta ſunt, & nomen eorum viuet in generatione & generationem.

Obitus Theodori Epiſcopi. *Eccli.44.*

Vt enim breuiter dicam,tantum profectûs ſpiritalis,tempore pręſulatûs illius Anglorum Eccleſiæ,quantum nunquàm anteà potuêre, ceperunt. Cuius perſonam, vitam,ætatem & obitum, Epitaphium monumenti ipſius, verſibus heroicis triginta & quatuor palàm ac lucidè cunctis illò venientibus pandit. Quorum primi ſunt hi:

Epitaphium eius.

Hîc ſacer in tumba pauſat cum corpore præſul,
Quem Theodorum nunc lingua Pelaſga vocat.
Princeps Pontificum,felix,ſummusque ſacerdos,
Limpida diſcipulis dogmata diſſeruit. Vltimi autem hi:
Nanque diem nonamdecimam Septembris habebat,
Cùm carnis clauſtra ſpiritus egreditur.
Alma nouæ ſcandens felix conſortia vitæ,
Ciuibus Angelicis iunctus in arce poli.

MARTYRIVM S. Euſtachij, vxoris & filiorũ eius, quorum natalis in vigeſimum diem Septembris incidit,quærat lector in ſexto Tomo ſecundo Nouembris. Martyrium verò Fauſti & Euilaſij in primo Tomo ſexta Februarij.

COM-

COMMEMORATIO SANCTI APOSTOLI ET EVANGELISTAE MATTHAEI, AVTHORE *Simeone Metaphraſte.*

SI præceptum illud, quod ab eo, qui nos formauit, iniunctum nobis fuit, ſeruare voluiſſemus, beata illa paradiſi habitatione & vita frui nobis licuiſſet, omniaque corporea commoda negligentes, ſolis diuinis rebus mentem occupatam haberemus, ac eas aſſiduis cogitationibus ſemper meditaremur. Cùm verò ille, qui à diuina familiaritate, ſimul atquè à gloria éxcidit, in qua priùs erat, generi humano inuideret, ob idque ad ſuam ruinam ſecum vnà omnibus machinis illud præcipitare ſtuderet, author fuit homini, vt primi illius pręcepti obliuiſceretur. Itaque homo ipſe, qui omnium primus à Deo formatus eſt, miſerabili quodam modo, pròh dolor, paradiſo priuatus fuit. Non tamen ipſius, qui nos formauit, benignitas patiebatur, vt ad tantam ruinam prolapſi deſpiceremur, neque vt, prima illa dignitate amiſſa, tam ignobili ſtatu condemnati relinqueremur. *21. Septēbr.* *Inuidia diaboli.*

Ille igitur ipſe, qui ab initio cum patre ſemper fuit, qui coæternus eſt, ex paterno ſinu deſcendens, ſeipſum exinaniuit, & propter humani generis ſalutem, matrem Virginem ſubijt, carnem geſtauit, & humana omnia ſuſtinuit, pręter peccatum: humana enim omnia ſuſcepit, vt peccatum mundi tolleret, & his, qui ſunt in terra, nouum quendā ad cælos aditum præpararet. Quoniam verò eius rei miniſtros habere oportuit, per quos diuinæ diſpenſationis & myſteriorum diſciplinam Deus patefaceret, atq; homines ipſos ad ſalutis viam perduceret, ob eam cauſam vocati ſunt Andreas, Petrus, Iacobus, Iohannes, & Matthæus, de quo nobis hoc loco dicendum eſt. *Chriſti immenſa erga nos charitas.*

Hic, inquam, Chriſti diſcipulus, olim fuerat publicanus, pecuniarum exactor & ratiocinator, quippè qui omues quæſtûs faciendi vias & artes nouerat, mentis acrimonia, multoque rerum vſu ità præſtans, vt inter publicanos principem locum teneret. Poſteà verò quàm pro ſalute mundi Chriſtus Dominus in terra verſari cœpit, (Videte, quæſo, repentinam, celerem, admirabilem & planè diuinam hominis conuerſionem) cùm præteriret aliquandò, & intimas cordis partes inſpiceret hominis in telonio ſedentis, cumque virtutis ſtudiū, atque ardorem in eius animo latentē, vt rerum occultarum cognitor, & cordis perſcrutator benè cognoſceret, & qualiſnam ex eo, qui tunc erat, poſteà futurus eſſet, optimè proſpiceret, illum vocauit, ac ſequi ſe iuſſit. Sic enim de illo ſcriptum legimus: Cùm tranſiret Ieſus, vidit publicanum, nomine Leui, in telonio ſedentem, eique dixit: Sequere me. Ille verò non pecuniarum copia, non eorum, qui circunſtabant, multitudine, non terrena & fragili huius mundi gloria detentus eſt: nihil deniquè illorum omnium curauit, quæ in terris humanam mentem ſeruituti ſubijcere, & ad ſe attrahere ſolent: ſed ità vt erat, ſtatìm ſurrexit, & ſecutus eſt Dominum. Non longa oratione illi opùs fuit, neque multo tempore, non miraculorum ſpectatione, non deniquè diligentiore, aut diuturniore conſuetudine, ſed cùm primùm optabilem illam & iucundam vocem audiuit, Sequere me, ſtatìm telonium dereliquit, & exigendæ pecuniæ ſocios, omnemque honoris priſtini cupiditatem abiecit, ac toto illo argento & auro, quod anteà poſſidebat, precioſam margaritam mercatus eſt. Ità qui Leui anteà dicebatur, cùm mores priſtinos admirabiliter mutauiſſet, appellatione quoquè ſuperiore mutata, Matthæus dictus eſt, qui deincèps cum ipſo Ieſu verſabatur, ità vt cùm poſteà Chriſtus ipſe in eius domo recumberet, vnà cum illo & Matthæus diſcubuerit. Qua de re cùm Phariſæi dubitarent, & ab eius diſcipulis quærerent, curnàm eorum magiſter cum publicanis cibum ſumeret: ille, his auditis, reſpondit: Non opùs habent medico, qui benè valent, ſed qui malè ſe habent. item illud: Euntes diſcite, quid ſit, Miſericordiam volo, & non ſacrificium. Qua re declarauit, ſe veniſſe, non vt iuſtos omninò, ſed vt peccatores ad pœnitentiam inuitaret. *Matthæus publicanorū princeps.* *Matth. 9.* *Prompta S. Matthæi obedientia.* *Matth. 9.* *Oſeæ 6.*

Ex illo tempore Matthæus ità mundum dereliquit, vt & ipſi mundo, & omnibus mundanis cupiditatibus, cruce ſuſcepta, renunciauerit, ſoli Deo viuens, & eius veſtigia ſequens, omniumque ſignorum ac miraculorum ipſius ſpectator & particeps factus: quippè qui per totum diſpenſationis diuinæ tempus vnà cum Ieſu verſatus fuit, *Mira eius conuerſio.*

cum ſummis eius diſcipulis connumeratus & cum temporis progreſſu faciens virtutis progreſſionem. Cùm verò tempus illud ſalutare adueniſſet, quo Ieſus crucem paſſus eſt,& Domini corpus poſt Crucem ipſam ſepulturæ traditum fuit, & ille poſt reſurrectionem aliquandò Diſcipulis ſuis apparuiſſet, ſæpiùs verò illorum oculos latuiſſet, poſtremò in cælum aſſumptus eſt,& Spiritum paracletum illinc ſub ignea linguarum ſpecie ad Apoſtolos ſuos miſit, vt per eius ipſius Spiritûs afflatum gentibus gratiam nunciaret. Tunc Diſcipuli, aliò alij, profecti ſunt ad totius orbis terrarum gentes, prout vnuſquiſque ab illo ipſo Spiritu ducebatur.

Act.2. Matth. vlt. Pſal.18.

Cùm igitur hæc ità ſe haberent. & Diſcipuli regiones alias alij aggreſſi fuiſſent, tunc admirabilis & magnus Apoſtolus Matthæus, tantarum bonarum rerum ſolus particeps eſſe noluit, ſed alijs etiam beneficium impartiuit. Itaque cùm ſe totum collegiſſet, Euangelium ſuum & religionis ac pietatis doctrinam, literarũ monumentis conſignauit, vt videlicet quæ alij ore ac lingua docuiſſent, ea ipſe ſcriptis mandaret. Altiùs igitur indè vſque ab ipſo Abraham Chriſti originem exorſus, atque ità deinceps progreſſus, primùm Chriſti originem ſecundùm carnem nobis nunciauit, deindè quemadmodùm baptizatus fuit, diſcipulos elegit, tentationes ſuperauit, & ipſe à Ieſu vocatus eſt, quemadmodùm etiam ſacra diuinarum rerum myſteria edocuit, partìm parabolis, partìm apertè diſcipulis & turbis ea pronuncians. Scripſit idem miracula ſupra humanæ naturæ captum ab eodem Ieſu facta, itèm ægrotantium curationes, eorum qui à dæmonibus vexabantur liberationes, panes illos quibus ipſe benedixit, & multos pauit, quemadmodùm per mare pedibus ambulârit, & in monte Thabor in aliam quandam formam ſe tranſtulerit. Deindè alterum eius aduentum diligenti oratione conſcripſit: quæque de myſtica eius cœna, & de ipſius proditione facta erant, perſtrinxit. Ad hæc falſum illud Pilati iudicium, & eius, qui venit vt iuſtè alios iudicaret, iniquam condemnationem, ſepulturam, reſurrectionemque,& quemadmodùm apud Galilæam apparuit Apoſtolis, quo tempore datam ſibi dixit omnem poteſtatem in cælo & in terra.

Scribit Euangelium. Matth.28.

Cùm igitur, vt ſummatìm dicam, totam Chriſti diſpenſationem explicauiſſet, Parthos adijt, qui nondùm Perſarum imperio adiuncti erant, ipſiſque ſalute nunciata, Palæſtinæ regionis fines peragrauit, vbì cum ingenti multitudine varijs linguis prædita congreſſus eſt, cum fame, ſiti & crebris ærumnis ac periculis luctatus, quorum alia ſuperſtitioſæ impietatis Præſides, alia acerbiſſimi populorum Tribuni crudeliſſimè afferebant. At ille nihilominùs tamen Saluatorem Chriſtum,& mente & voce libera prædicabat,& eos, qui errore decepti fuerant, ad diuinam cognitionem perducebat, ab erroris fallacia remotos & ad veritatis cognitionem tranſlatos. Impia igitur gentium ſuperſtitione de medio ſublata omnes homines vero & ſoli Deo adiunxit, neque ſuæ prędicationis doctrinam illis tantùm finibus contineri voluit, ſed ad Aethiopiam, quam ſortitus fuerat, peruénit. cuius regionis homines cùm ad veritatis notitiam perduxiſſet. Chriſtianæque fidei gymnaſium illic conſtituiſſet, & quoſcunque potuit prædicationis ſuæ retibus incluſiſſet, multaque miracula Chriſti ope adiutus, effeciſſet & eos, qui ad Dei fidem conuerſi erant, per aquam & ſpiritum Chriſto adiunxiſſet eccleſiam ſanctam ipſi ædificandam curauit, preſbyteroſque ac diaconos conſtituit, ſingulis diebus concionem habens partìm ad veritatem retinendam illos adhortans partìm myſteria tradens: eos verò, qui languoribus & morbis vel dæmonum malitia oppreſſi, de vita periclitabantur, verbo & manûs attactu ab omnibus moleſtijs ſtatim liberabat.

Parthos adit S. Matthæus Apoſtolus. Apud Aethiope prædicat Chriſtum. Miraculis coruſcat.

Poſteà verò quàm opus exegit ſua vocatione dignum, & debitum opus complevit ad quod vocatus fuerat. per martyriũ in Domino quieuit, & nobis qui verſamur in terris, corpus reliquit gloria & hymnis ornatum, eoſque, qui memoriã eius celebrant, viciſsim multo ſplendore ornans, ac ſanctos efficiens: id quod multi ex eorum numero qui per Apoſtolum ipſum ſalute digni facti ſunt, ſacris orationibus conſuetam & ſanctam eius celebritatem honorificè admodùm proſecuti, memoriæ prodiderunt. Ipſe verò ſine interuallo aliquo puro adſpectu Domini Ieſu Chriſti faciem contemplatur,& in eius immenſæ gloriæ corona decoratur. atque cum eo ſimul verſans, exultat perpetuò: Cui conuenit omnis gloria, honor, adoratio & magnificentia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Obit martyrium.

BEATI

BEATI PETRI DAMIANI SERMO DE SANCTO MATTHAEO APOSTOLO ET EVANgeliſta, *vt habetur in Tomis Aloyſij.*

SOLENNITATIS hodiernæ lætitia, dilectiſſimi, omnem deſperationis aculeum de noſtris mẽtibus amputat, ad præſumendũ de diuina miſericordia, titubantia corda confirmat, atq; vt adeamus cum fiducia thronum gratiæ, (ſicut & Apoſtolus hortatur) inuitat. Quis enim audiens publicanum à Domino non modò in clientelam diſcipulatûs electũ, ſed in ſenatûs inſupèr Apoſtolici conſcendiſſe faſtigium, non protinùs animetur ad conſequendam ſuorum veniam peccatorum? De telonio quippè cumulandæ pecuniȩ, in cathedram transfertur Eccleſiȩ: & qui priùs exigendi vectigalis fungebatur officio, conſtitutus eſt fidei diuitiarumq; cæleſtium miniſtrare theſauros: quique tunc turpis lucri quæſtu ſatagebat implere marſupium, nunc per mundi latitudinem ſpargit cæleſtis eloquij ſacramentum.

21. Septẽbris

Heb. 4.

Marc. 2. Luc. 5.

Inter omnes planè ſanctos, qui cæleſti gloriæ de triumphato mundo victoriæ titulos intulerunt, beatus Matthæus mihi videtur inſignis atque conſpicuus, & quendam inter eos dignitatis obtinere primatum: atque, vt clariùs dicam, nemo poſt Chriſtum eſt, cui magìs debeat ſancta vniuerſalis Eccleſia. Nam quòd mundus viuit, hæc eſt cauſa, quia lux nobis Euangelica coruſcauit. Conſtat autem, quia primus omnium Matthæus Hebraico ſtylo Euangelium ſcripſit, ſicque his, qui erant ex circunciſione, fidelibus neotericæ fidei quoddam quaſi ſpeculum procurauit. Quia igitur ad ſanctum Euangelium deſcribendum primus iſte prorupit, ſcribendi cæteris Euangeliſtis viam præceſſor aperuit, & tanquàm dux vexillum ſequentibus prætulit, ſuoque eos exemplo vt ſcriberent, incitauit. Illi ergò debemus Euangelium, quem Euangelicæ narrationis conſtat intuliſſe principium: & quem aliorum nouimus primum, non ambigimus inter eos cuiuſdam priuilegij tenere primatum. Vnuſquiſque nimirùm trium Euangeliſtarum, beati Matthæi librum, antequàm ſuum inciperet, nouit, & (ſicut ſibi diuinitùs inſpiratum eſt) non ſuperfluã cooperationem ſui laboris adiunxit. Eorum quippè fuerat, præparare fideliter animos ad ſcribendum: Dei autem erat, in id, quod vellet, dirigere ſtylum.

S. Matthæus Euangeliũ ſuũ Hebraicè ſcripſit.

Porrò ſicut Moyſes & Prophetis non abſurdè præponitur, & omnibus, qui aliquid ſcripſerunt in veteri teſtamento: itá beatus Euangeliſta Matthæus omnes iurè præcellit, qui ſcripſiſſe reperiuntur in nouo. Sicut enim ille naſcentis mundi texit originem: ſic iſte, tanquàm ſpiritalis cuiuſdam mundi, orientem deſcribit Eccleſiæ nouitatem. Vndè ſpirituſancto calamum temperante poruiſum eſt, vt vterque non diuerſum, ſed vnum idemque ſuis libris præmitteret initium, dicens: Liber generationis. Sed illa generatio filios protulit iræ, iſta filios parturit gratiæ. Illa generatio ſortita eſt paradiſum terræ, fertilium quidem arborum & herbarum decore vernantem: ſed iſta cæleſtem meruit paradiſum, incomparabilium deliciarum copijs affluentem. Ex illo tamen paradiſo, primus homo per lignum poſteritatem ſui generis expulit: ſecundus homo per Crucem cæleſtibus nos paſcuis introduxit. Ille, dum narrat Deum dixiſſe, Fiat lux, oſtendit conditam lucem: iſte Chriſtum de virgine natum perhibens, exortum lucis inſinuat conditorem. Moyſes itaque veterem Adam atque terrenum, veterem mundum, vetus digerit teſtamentum: Matthæus autem pro veteribus noua, pro terrenis ſiue carnalibus ſpiritualia, pro temporalibus introducit æterna. Pro Adam ſiquidẽ Chriſtum, pro lege veteri Euangelium, pro mundo vel terra, herbis arboribusq; florẽte, ſanctam deſcribit Eccleſiam, diuerſa ſpiritualium fructuũ victualia germinantem. Primus enim homo, ſicut Apoſtolus ait, de terra terrenus, ſecundus de cælo cæleſtis. Factus eſt primus Adam in animam viuentem, nouiſſimus Adam in ſpiritũ viuificãtem. Non enim priùs quod ſpirituale eſt, ſed quod animale: deindè quod ſpirituale. Moyſes ergò deſcribit, quomodò viſibilia quæque ſunt originaliter condita: Matthȩus autẽ docet non modò terrena, ſed & cȩleſtia per mediatoris Dei & hominum gratiam nouiter inſtaurata, ſicut idem dicit Apoſtolus: vt notum faceret nobis ſacramentũ voluntatis ſuȩ ſecundùm beneplacitũ eius, quod pro-

Moyſes ſcriptorum veteris teſtamenti primus.

Gen. 1.

1. Cor. 15.

Epheſ. 1.

propoſuit in eo in diſpenſatione plenitudinis temporum, inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cælis, & quæ in terris ſunt in ipſo.

Hanc mundi renouationem Dauid præuidebat, cùm aliquandò coram Domino
2.Reg.7. conſtitutus oraret. Nam cùm illi per Nathan Prophetam clementia diuina promitteret, ex eius ſemine naſciturum, qui ſibi ſacroſanctum conſtrueret templum, & Chriſtum manifeſtè denuncians, adieciſſet: Ego ero illi in Patrem, & ipſe erit mihi in Filium: moxque Eccleſiam, quæ corpus eſt Chriſti, qualiter eſſet futura, depromeret, dicens: Et fidelis erit domus tua, & regnum tuum vſque in æternum ante faciem meam, & thronus tuus erit firmus iugiter: ille gratias agens, inter cætera orationis ſuæ verba ſic ait: Sed & parùm viſum eſt in conſpectu tuo, Domine Deus meus, quia dilexiſti me, nisi loquereris etiam de domo ſerui tui in longinquum. moxque ſubiunxit: Iſta eſt enim lex Adam, Domine Deus. Ac ſi perſpicuè dicat: Sicut in terreni mundi huius exordo Adam conſtituiſti poſteritatis ſecututæ parentem, atque ex hac radice totius humani generis decreuiſti pullulare propaginem: ità nunc mundum renouare diſponens, me quasì nouum Adam facis, dum Chriſtum ex meo ſemine naſciturum, qui eſt author & caput Eccleſiæ, polliceris. Iſta eſt, inquit, lex Adam: quia ſicut ille erat in filijs ſuis hunc mundum viſibilem poſſeſſurus, ità & ego populi ſpiritualis
Gen.2. in Chriſto pater efficior, cum illo, qui in cælis eſt, perpetuò regnaturus. Sicut enim de coſta illius formata eſt viuentium mater Eua, ità de latere Chriſti, qui ex me naſciturus eſt, victura perenniter egredietur Eccleſia. De hoc nouo & ſpirituali mundo ſcri-
1.Reg.2. ptum eſt: Domini ſunt cardines terræ, & poſuit ſuper eos orbem. Orbis enim ſuper terræ cardines ponitur, cùm ſancta Eccleſia tanquàm ſuper baſes doctrinis Euange-
Pſal.86. licis ſolidatur. De qua & alibì dicitur: Fundamenta eius in montibus ſanctis. Qui enim illic cardines, hìc appellati ſunt montes.

Euangeliſtarum planè numero congruit & mundi ſitus, & temporum curſus: quia & quatuor mundi partes, & totidem ſunt temporũ diuerſitates. Non igitur mirum, ſi ſpiritualis mundus inuiſibili huic conferatur, dum nonnullas inuicèm habere ſimilitudines vterque dignoſcitur. Et notandũ, quia ſummus architectus, videlicet omnipotens Deus, dum huius ſpiritualis mũdi, hoc eſt, ſanctæ vniuerſalis Eccleſię fabricam ſuper quatuor Euangeliſtas, quasì ſuper columnas totidem conſtruit, duas potiores & egregias altrinſecùs ordinat, quibus ſcilicet omni ſurgentis machinæ pondus incumbat: duas autem minores in medio ſtatuit, ſicque cæleſtis fabricæ pulchritudinem alterna varietate diſtinguit, vt pluralitas ad fundamentum, diuerſitas pertineat ad ornatum: & diuinum opus ſic robore permaneat inconcuſſum, vt ſit etiam varietate conſpicuum. Hæ deniquè quatuor ſunt columnæ, de quibus ad Moyſem dicitur,
Exod.27. cùm in typo Eccleſię tabernaculum figeretur: Facies columnas quatuor, & baſes earum veſtitas argento. In argento enim quid aliud, quàm claritas diuini ſermonis acci-
Pſal.11. pitur? ſicut ſcriptum eſt: Eloquia Domini, eloquia caſta, argentum igne examinatum, probatum terrę. Baſes ergò argento veſtitę quatuor columnas tabernaculi ſuſtinent: quia prædicatores Eccleſiæ diuino eloquio decorati, vt in cunctis ſe exemplum præbeant, quatuor Euangeliſtarum dicta & ore & operibus portant.

Matthæus itaque primum obtinet locum, Iohannes vltimum. Qui nimirùm in Apoſtolico ſunt culmine conſtituti, & in ijs, quę ſcripſerunt, non auditu duntaxàt, ſed viſu potiùs atque contactu ſunt præſentialiter informati. Sicut vnus eorum dicit:
1.Iohan.1. Quod audiuimus, quod vidimus, quod oculis noſtris perſpeximus, quod manus noſtræ tractauerunt de verbo vitæ. Marcus autem & Lucas, qui Euangelici catalogi meditullium ſortiuntur, non quidem ſunt Apoſtoli, veruntamen pręcipuorum Apoſtolorum, alter Petri, alter Pauli, relationibus ſunt edocti. Omnes nihilominùs ſancti Euangeliſtæ, vnius ſunt authoritatis, vnius ſunt fidei, nec in aliquo diſpares in texenda ſynceriſſimę linea veritatis, ac per omnem ſuę deſcriptionis articulum inexpugnabile ſimul erigunt propugnaculum, aduersùs omnia quarumlibet hæreſeon iacula præ-
Pſal.18. & 23. munitum. Hæc eſt enim quadriga illa, in qua Rex glorię exultans vt gigas, & potens in pręlio, principi mũdi huius, qui genus humanũ captiuum tenebat, occurrit, & lorica
Luc.11. carnis armatus, illũ ſuperueniens vicit, eiusq; vaſa diſtribuit. Hanc porrò quadrigam,
Ezech.1. verumque Cherubin Ezechiel Propheta ſe conſpexiſſe commemorat, cùm ait: Similitudo autem vultûs eorum, facies hominis, & facies leonis à dextris ipſorum quatuor: facies autem bouis à ſiniſtris ipſorum quatuor, & facies aquilę deſupèr ipſorum
Gregorius quatuor. Quos profectò nonnulli catholicorum patrum hoc ordine diſcreuêre, vt quia

quia ab humana generatione cœpit, iure per hominem Matthæus: quia verò à clamore in deſerto, rectè per leonem Marcus: quia à ſacrificio exorſus eſt, benè per vitulum Lucas: quia à diuinitate verbi cœpit, dignè per aquilam Iohannes videatur deſignari. Qui nimirùm, dicens: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: dum in ipſam ſubſtantiam diuinitatis intendit, quaſi more aquilæ oculos in ſolem fixit. in Ezechielis hunc locum.

Sed ij, qui ſanctos Euangeliſtas per animalium figuras ſub hac varietate diſtinguunt, magìs conſiderare videntur Euangelij cuiuſque principium, quàm cōtinuum ſequentis hiſtoriæ textum. Nam qui ſeriatìm cunctas Euangelicæ narrationis curioſiùs atque minutiùs indagauêre ſententias, beato Matthæo non hominis, ſed figuram decreuerunt adſcribendam eſſe leonis. Leo enim (vt ait ſcriptura) potētiſſimus beſtiarum ad nullius pauebit occurſum. Prou. 30. Et quia rex animalium dicitur, non incongruè beato Matthæo, qui regiam Chriſti cernitur texuiſſe perſonam, leonis ſpecies deputatur. Quidam Matthæo figuram leonis adſcribunt. Vndè & in Apocalypſi Dominus cum ipſa tribu regia leo commemoratus eſt, vbì dictum eſt: Vicit leo de tribu Iuda. Apoc. 5. Matthæus igitur in declaranda regia ſtirpe Domini familiariùs vacat, & ſicut ab hac narrationis exordium ſumpſit, ſic in eadem intētione totam ſtyli ſui ſeriem ad finem vſque perducit. Generationis quippè lineam texens, ad Dauid peruenit: deindè per Salomonem tranſiens, cæteros Reges in enumeranda generis ſucceſſione percurrit. Et paulò pòſt refert, quòd ab Oriente Magi veniunt, & Iudæorum Regem natum ſolerter inquirunt: Matth. 2. ſimul etiā quòd Rex Herodes turbatus eſt, dum audit, quòd Rex præter ſe in Iudæorum populo natus eſt. Deindè ſubiungit parabolam, vbì Dominus ait: Simile eſt regnum cælorum homini regi, qui fecit nuptias filio ſuo. Matth. 22. Sed & inſtante ſalutiferæ paſſionis articulo, narrat eum dixiſſe: Quia cùm ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, congregabuntur ante eum omnes gentes: Matth. 25. & quia tunc dicet Rex his, qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, percipite regnum. Poſtremò deſtructo per mortem ſuam mortis imperio, & beatæ reſurrectionis coruſcante triumpho, narrat eum dixiſſe diſcipulis: Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra. Matth. 28.

His & huiuſmodi clareſcentibus in Euangelica deſcriptione ſententijs, liquet beatum Matthæum in proſequenda regia ſtirpe Domini tenaciùs, quàm cæteri, fuiſſe verſatum. Vnuſquiſque ſiquidem ſanctorum Euāgeliſtarum proprium ac ſpecialem ordinem ſeruat, & in eius, qua cœpit, intentionis cuſtodia perſeuērat. Quilibet Euangeliſtarum proprium ordinem in ſcribendo obſeruat. Nam Iohannes propenſiùs occupatur ad declarandam in Chriſto diuinitatis eſſentiam. Matthæus autem, vt dictum eſt, oſtendit regiam dignitatem. Marcus verò tanquàm aſſecla ſiue breuiator eius eſſe videtur, dum per eius veſtigia ſubſequens graditur, & ſic illi ſiue eiſdem verbis, ſiue eodem ſenſu in omnibus penè cōcordat, vt tanquàm à præcedentis ſe tramite non recedat. Lucas etiam proprium modum & ordinem tenet, dum ſacerdotalem Domini ſtirpem deſcribit atque perſonam, & ſic per totam ſtyli ſui ſeriem in hac intētione perdurat, vt diuerſari circa templum & ſacerdotes vſque ad finem Euangelij non omittat. Nam ipſum quoquè ſuæ narrationis exordium quid aliud coaceruat, quàm diuerſorum nomina ſacerdotum? Fuit, inquit, in diebus Herodis regis Iudææ, ſacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia, & vxor illius de filiabus Aaron. Luc. 1. Eundem poſtmodùm Zachariam in templo ante altare conſtituit. Mariam quoquè Virginem domui ſacerdotis inducit. Quadrageſimo autem natiuitatis die puerum cum muneribus ad templum portat. Luc. 2. Duodennem quoquè in templo audientem & interrogantem, cum doctoribus inthronizat. Deindè parentes Domini narrat per omnes annos aſſcendiſſe Hieruſalem ad templum in die ſolennitatis Paſchæ. Demùm Euangelium ſuum hoc fine concluſit, vt diceret: Ipſi adorantes regreſſi ſunt Hieruſalem, & erant quotidiè in templo, laudantes Deum, & benedicentes Dominum. Luc. 24. Mediator quippè Dei & hominum, ſecundùm humanam naturam vnus idemque Rex eſſe voluit & ſacerdos, vt per vires nos regalis apicis regeret, & per ſacerdotis officium expiaret. Chriſtus Rex & Sacerdos. Hæ ſiquidem duæ perſonæ in figura Chriſti ſpecialiter ſunt à patribus commendatæ, cui principaliter ac ſingulari prærogatiua dedit Deus ſedem Dauid patris eius, vt regni eius non eſſet finis, & vt ſacerdos eſſet ſecundùm ordinem Melchiſedech. Pſal. 109.

Vtriuſque ergò miniſterij dignitatem Matthæus & Lucas ità inter ſe inuicèm diuidunt, vt alter Chriſti regnum, alter deſcribat ſacerdotium. Spiritus enim ſanctus per organa ſua ſic propriæ poteſtatis iura diſpenſat, vt dum per duos vnus eloquitur,

idem ſentientiũ quædam in verbis diuerſitas exprimatur. Vndè cùm Matthæus, qui regalem Domini perſonam ſuſceperat deſcribendam, in genealogiæ contextu Reges enumeret, Lucas ad ipſum Dauid, nõ regium ſchema proſecutus, ſed per eos qui Reges non fuerant, aſſcendit ad Nathan filium Dauid, qui nec ipſe Rex fuit. Vndè diuinitùs actum eſt, vt non habeat ſocium ſubſequentem, qui ſtyli ſui teneat ſeriem: quoniam ſacerdos in ſancta ſanctorum ſolus intrabat: atque idcircò hic ſine comite eſt, quia ſe circa Domini ſacerdotium ſpecialiter occupat. Matthæus autẽ, vt prædictum eſt, breuiatorem Marcum atque pediſequum habuit: quia Chriſti regiã dignitatem, Reges enumerando, deſcripſit. Regiæ quippè ſublimitatis eſt, vt non ſine comitum gradiatur obſequio.

Heb. 9.

Hunc ducem & nos ſequamur, dilectiſſimi fratres mei, non Euangelium breuiando, ſed Euangelica præcepta ſeruando. Hunc ad vitam ſequamur itineri præuium. Huius ſalutiferum imitemur exemplum, qui mox, vt vocantis ſe Saluatoris audiuit imperium, non cunctatus eſt, non ſua diſponendi quæſiuit inducias, non amicorum petenda conſilia: ſed ilicò diuitias ſpreuit, neceſſarios abdicauit, carnalium affectuũ nexus abrupit: ſicque ſolutus, poſt Chriſti veſtigia lætus & impiger properauit, & tanquàm poſt naufragium delatus in portum, diuinum illud celeuma cantauit: Dirupiſti, Domine, vincula mea: tibi ſacrificabo hoſtiam laudis. Vel illud, quod ſponſa modulatur in canticis canticorum: Paululùm cùm pertranſîſſem eos, inuéni quem diligit anima mea: tenui, nec dimittam eum, Amen.

Matth. 9. Pſal. 115. Cant. 3.

MARTYRIVM FORTISSIMORVM MARTYRVM, MAVRICII ET SOCIORVM EIVS,
ab Eucherio Lugdunenſi Epiſcopo conſcriptum.

EPISTOLA EVCHERII LVGDVNENSIS
Epiſcopi ad Syluium Epiſcopum.

DOmino ſancto & beatiſſimo in Chriſto Syluio Epiſcopo, Eucherius Epiſcopus. Miſi ad beatitudinem tuam, ſcriptam noſtrorum martyrum paſſionem. Verebar nanque, nè per incuriã tam glorioſi geſta martyrij ab hominum memoria tempus aboleret. Porrò ab idoneis authoribus rei ipſius veritatem quæſiui, ab his vtiquè, qui affirmabant ſe ab Epiſcopo Geneuenſi ſancto Iſaac, hũc, quem protuli, paſſionis ordinem cognouiſſe: qui, credo, rursùm hæc à viro temporis anterioris acceperit. Itaque cùm alij ex diuerſis locis atque prouincijs in honorem officiumque ſanctorum, auri atque argenti, diuerſarumque rerum munera offerant, nos ſcripta, ſi vobis ſuffragantibus dignantur, offerimus: vtiquè expoſcentes pro eis interceſſionem omnium delictorum, atque in poſterum iuge præſidium patronorum ſemper meorum. Memento te vos quoquè noſtrî in conſpectu Domini, ſanctorum ſemper officijs inhærentes, domine ſancte & meritò beatiſſime frater.

Nota antiquã deuotionẽ, & caue hæreticorũ in ſanctos blaſphemias.

EIVSDEM PROLOGVS IN MARTYRIVM
S. Mauricij & ſociorum eius.

SAnctorum paſſionem martyrum, qui Agaunum locum glorioſo ſanguine illuſtrant, pro honore geſtorum ſtylo explicauimus: ea vtiquè fide, qua ad nos martyrij ordo peruénit. Nam per ſuccedentium relationem, rei geſtæ memoriam nõdùm intercepit obliuio. Et ſi pro martyribus ſingulis loca ſingula, quæ eos poſſident, vel ſingulæ vrbes inſignes habentur: nec immeritò, quia pro Deo ſummo precioſas animas refundunt: quanta excolendus eſt reuerentia ſacer ille Agaunenſium locus, in quo tot pro Chriſto martyrum millia ferro cæſa referuntur? Nunc ipſam beatiſſimam paſſionis cauſam loquamur.

Agaunum locus Sabaudiæ eſt.

HISTO-

DE S. MAVRICIO ET SOCIIS MARTYRIBVS. HISTORIA.

22. Septembris. Cap. 1.

DIOCLETIANVS Romanę reipublicæ princeps, cùm ad Imperium totius orbis fuiſſet electus, omneſque prouincias turbari quorundam præſumptione perſpiceret: ad conſortium Imperij vel laboris, olim ſibi commilitonem Herculeum Maximianum, Cæſarem fecit: eumque contra Amandum & Aelianum, qui in Bagaudarum nomen præſumptione ſeruili arma commouerant, ad Gallias deſtinauit. Cui ad ſupplemētum exercitûs, legionem Thebæam ex orientalibus militibus ire præcepit. Quæ legio ſex millia, ſexcentos ſexagintaſex viros validis animis, & inſtructos armis, antiquorum Romanorum habebat exemplo. Hi igitur milites Chriſtianæ religionis ritum oriētali traditione à Hieroſolymitanæ vrbis Epiſcopo ſuſceperāt, fidemque ſacram virtuti & armis omnibus præponebant. Ad vrbem quippè Romam itinere attingentes, eandem Chriſtianitatis fidem, quam acceperant, apud beatum Marcellinum prædictæ Romanæ vrbis Pontificem confirmauerunt: vt antè gladio interirent, quàm ſacram fidem Chriſti, quam acceperant, violarent. Recepti igitur à Diocletiano Cæſare, iubentur vt poſt Maximianum collegam iter, quod cœperant, ad Gallias tenderent.

Bagaudarū tumultus.

Virtuti, pro viribus.

S. Martyres Romę ſuam confirmant fidem.

Cap. 2.

Maximianus Cæſar vſu quidem militiæ bellis aptus: ſed idolorū ſpecialis cultor, ferus animo, auaritia crudelis, libidini deditus, cæteriſque vitijs obſeſſus, ſerenitatem Imperatoriam nimia crudelitate polluerat. In Galliam properans, ad Alpium Pœninarum aditum venit. Tranſmeantibus iter Alpium, poſt arduam & horridam viam, ſubitò æqualis loci campeſtris occurrit & grata planities. Quo in loco oppidum factum eſt, quod Octodorus nomen accepit: circa quod irrigua fluminibus prata, & agrorum fertilis cultura porrigitur: præcipuè deindè Rhodani fluminis validus curſus offertur. Tranſcenſis igitur Alpibus, Maximianus Cæſar Octodorū venit: ibique ſacrificaturus idolis ſuis, conuenire exercitum iuſſit, atroci propoſita iuſſione, vt per aras dæmonibus conſecratas iurarent, æqualibus ſibi animis contra Bagaudarum turbas eſſe pugnandum: Chriſtianos verò, velut inimicos dijs ſuis, ab omnibus perſequendos. Quod vbi primùm peruénit ad notitiam Thebææ legionis, præteriens Octodorenſe oppidum, ad locum, cui Agauno nomen eſt, celeriter properauit: vt octo millium ſpatio ab Octodoro ſeparata, neceſſitatem committēdi ſacrilegij præteriret. Quo in loco ità vaſtis rupibus Rhodani fluminis curſus arctatur, vt commeandi facultate ſubtracta, conſtratis pontibus viam fieri itineris neceſſitas imperaret. Vndiquè tamen imminentibus ſaxis, paruus quidem, ſed amœnus irriguis fontibus, campus includitur: vbi feſſi milites legionis Thebææ poſt laborem tanti itineris reſederant. O quanta reuerentia excolendus eſt ſacer locus iſte, in quo tot pro Chriſto martyrum millia ferro Cæſaris puniuntur.

Octodorum eſt in Sabaudia.

Prætereunt Octodorū Thebæi milites, nè ſacrificēt dijs.

Cap. 3.

Maximianus Cæſar, dum ad ſacramenta ſuperiùs memorata, cunctos in exercitu ſuo cogeret, agnouit, vt diximus, prætergreſſam legionem. Subitò iracundiæ furore completus, ſatellites mittit, vt legionem ad ſacramentorum ſuorum ſacrilegia reuocarent. Erat in eadem legione primicerius Mauricius, & ſignifer Exuperius, & Candidus ſenator: qui ità cōmilitonibus ſuis præerant, vt amore potiùs diuinitatis, quàm terrore militari, obedienda præciperent: Viri in rebus bellicis ſtrenui, & virtute nobiles, ſed fide in Deum nobiliores: erga Imperatorem fortitudine, erga Chriſtū deuotione certabant. Euangelici præcepti ſub armis cuſtodes, reddebant quæ Dei erāt, Deo: & quæ Cæſaris, Cæſari reſtituebant. Requirunt itaque, quid Maximianus Cæſar, ira dictante, mandâſſet. Dictum eſt ab ijs, quos Cæſar miſerat, milites omnes immolâſſe hoſtias, libâſſe ſacrificia, & ſacramenta phanatici ordinis præbuiſſe: iubere Cæſarem, vt legio feſtinanter reuertens, commilitonum paréret exemplo. Tunc hi, qui præerant legioni, miti affatu dedêre reſpōſum, ob hoc prætergreſſos ſe Octodorum, quia iam fama ad eos ſacrificiorum ordinem detuliſſet: fas ſibi viſum, eſſe, nè dæmonum aris Chriſtiani contaminari viderentur, Deum viuum colere, traditam Orientali more religionem vſque ad diem vitę vltimum perenniter cuſtodire. Ad bellorum vſum paratam legionis eſſe virtutem: ad committenda verò ſacrilegia, ſicut Cæſar præcepit, Octodorum non redire.

S. Mauricius primicerius legionis Thebęę.

Virtute, pro viribus & fortitudine

Matth. 22.

Thebæi martyres nolunt dæmonibus ſacrificare.

Reuer-

Cap. 4. Reuerſus itaque ſatelles, nunciat obſtinatos eſſe animos legionis, nec velle præceptis Imperatoris obedire. Tunc Maximianus Cæſar iracundiæ nimietate ſuccenſus, ad hanc vocem ſubito furore proſilijt, dicens: Ergóne milites mei Imperatoria præcepta & ſacrorum meorum ordinem ſpernunt? Sanciendum erat vindicta publica, etiamsi tantùm maieſtatem regiam contemnere voluiſſent. Iungitur deſpectui meo cæleſtis iniuria, & mecum pariter religio Romana contemnitur. Sentiat contumax miles, me non ſolùm mihi, ſed etiam dijs meis, dare poſſe vindictam. Iam fidiſſimorum meorum turba feſtinet: decimum quenque morti funeſta ſors præbeat. Diſcant æquali nece, quos ordo præmiſerit moriendi, qualiter Maximianus vel ſibi, vel dijs ſuis hac ſeueritate dederit vltionem. Poſt hanc vocem ad apparitores iuſſio infauſta porrigitur, ad legionem velociter properatur, crudelia præcepta reſerantur: Decimus quiſque ex illis trucidatur. traduntur neci, quos ordo reperit numerandi. Læti percuſſoribus ceruices præbent, ſolaque inter eos eſt de glorioſæ mortis occupatione contentio. Perfecto itaque ſcelere, vt Octodorum legio redeat, iubetur. Tunc Mauricius primicerius, paululùm à ſatellitibus regijs ſegregatus, conuocat legionem, & hac oratione ſanctiores alloquitur:

Cap. 5. Oratio præclara ſancti Mauricij ad ſuos. Gratulor virtuti veſtræ, commilitones optimi, quòd amore religionis, nullã vobis Cæſaris præceptum attulit formidinem. Gaudentibus quodammodò animis tradi ad necem glorioſam cõmilitones veſtros vidiſtis. Quàm timui, nè quiſquam, quod armatis facile eſt, ſpecie defenſionis beatiſſimis funeribus manus obuiã afferre tentaret. Iam mihi ad huius rei interdictum Chriſti noſtri parabatur exemplum, qui exemptum vagina Apoſtoli gladium, propriæ vocis iuſſione recondidit: docens, maiorem armis omnibus Chriſtianæ confidentiæ eſſe virtutem. Hic Deus Chriſtus planè mẽtes veſtras manusque prohibuit, nè quiſquam diuino operi mortalibus dextris obſiſteret, quinimmò cœpti operis fidem perenni religione compleret. Hactenùs exempla ſacris inſerta codicibus legebamus: iamnunc per noſmetipſos, quos ſequi debeamus, adſpeximus. Eccè vallatus ſum commilitonum meorũ corporibus, quos de latere meo funeſtus ſatelles abſtraxit. Adſperſus ſum cruore ſanctorũ, & ſacri ſanguinis reliquias veſtibus meis porto: & dubito eorum ſequi necem, quorũ gratulans admiror exemplũ? & vacat cogitare, quid Imperator iubeat, qui forte mihi mortalitatis æqualis eſt? Si habere aliquid virium Imperatoria præcepta potuiſſent, circa beatiſſimorum trium puerorum corpora Regis Chaldæorum valuiſſet incendium: nec ora leonum lacu clauſus euadere propheta potuiſſet. Sacramenta olim dediſſe nos memini, quòd contemptu lucis iſtius & deſperatione vitæ defenſare rempublicam deberemus. Iamtunc promiſi mei corporis vilitatem, & ſpopondi hanc Imperatoribus fidem: nec tamen vllus mihi tunc regna cæleſtia promittebat. Quid, Chriſto ſpondente, faciendum eſt, ſi hoc potuimus militiæ deuotione promittere? Quinimmò fortiſſimi commilitones, olìm deuotas animas ſubdamus precioſiſſimæ paſſioni. Sit nobis virilis animus, fides inuiolata permaneat. Iã cerno ante tribunal Chriſti ſtantes eos, quos neci paulò antè ſatelles regius deputauit. Illa vera gloria eſt, quæ æternitatem beatam vitæ huius breuitate mercatur. Aequali omnes animo, vna voce reſponſum ſatellitibus demus, & id nunciemus: Milites quidem, Cæſar, tui ſumus, & ad defenſionem reipublicæ Romanæ arma ſuſcepimus: nec vnquàm aut deſertores bellorum, aut proditores militiæ fuimus, aut ignauæ formidinis meruimus ſubire flagitium. Tuis etiam obtemperaremus præceptis, niſi inſtituti legibus Chriſtianis, dæmonum cultus & aras ſemper pollutas ſanguine vitaremus. Comperimus præcepiſſe te, vt aut ſacrilegijs pollueres Chriſtianos, aut de denis interfectis nos velis terrere. Non inquiras longiùs latitantes: nos omnes Chriſtianos eſſe cognoſce. Habebis poteſtati tuæ ſubdita omnium corpora: authorem verò ſuum reſpicientes Chriſtum animas non tenebis.

Matth. 26. — Sacri ſanguinis reliquiæ. — Dan. 3. — Dan. 7. — Vera gloria

Cap. 6. Rurſùs decimus quiſque cæditur. Hæc vir ſanctus dixerat: legionis probatur aſſenſio, & Cæſari per ſatellites nunciatur. Inclementi præcepit iuſſione, vt iterùm decimum renouatę crudelitatis ordo conſumeret. Poſt hanc vocem ad legionem velociter properatur, crudelia præcepta peraguntur: reliqui verò, vt Octodorum redeant, iubentur. Tunc Exuperius, quem ante principem vel campi ductorem ſuperiùs memoraui, correptis legionis ſuæ ſignis, hac circunſtantes oratione confirmat: Tenere me, commilitones optimi, ſecularium quidem bellorũ ſigna perſpicitis: ſed non ad hæc arma prouoco, non ad hæc

Egregia S. Exuperij oratio.

bella animos veſtros virtutemque compello. Aliud nobis genus eligendum eſt preliorum. Non per hos gladios poteſtis ad regna cæleſtia properare. Robur nobis opus eſt animorum, inuictaque defenſio: fidem, quam Deo promiſimus, in vltimis cuſtodire. Iam de commilitonum noſtrorum gloria, quæ diuinum cernit obtutum, glorioſus vir Mauricius eſt locutus: ego vobis victoriam plenam, ſi Chriſto creditis, repromitto. Proijciant dexteræ noſtræ arma iſta cum ſignis militaribus: præſtabit hoc Chriſtus, vt mox in ipſo cæleſti, ſicut promittitur, regno alia vobis Exuperium veſtrum videatis ſigna monſtrare. Vadat quinimò funeſtus ſatelles, & hæc truculento regi nunciet: Milites ſumus, Imperator, tui: ſed tamen ſerui, quod liberè fatemur, Dei. Tibi militiam debemus, illi innocentiam. A te ſtipendium laboris accepimus: ab illo vitæ exordium ſumpſimus. Sequi Imperatorem in hoc nequaquàm poſſumus, vt authorem noſtrum negemus Deum: authorem, velis nolis, tuum. Non nos aduersùm te, Imperator, armauit ipſa, quæ fortiſſima eſt in periculis, deſperatio. Tenemus eccè arma, & non reſiſtimus: quia mori magìs, quàm vincere, volumus: & innocentes interire, quàm noxij viuere, præoptamus. Si quid in nos vltrà ſtatueris, ignem, tormenta, ferrum: ſubijci parati ſumus. Chriſtiani ſumus, perſequi Chriſtianos non poſſumus. Inexpugnabiles legionis iſtius animos, Cæſar, agnoſce. Tela proijcimus: exarmatas quidem dexteras ſatelles tuus, ſed armatum fide catholica pectus inueniet. Occide, proſterne: ſecandas gladijs percuſſoribus ceruices præbemus intrepidi. Hæc nobis iucundiora ſunt, dummodò te cum ſacrilegis tuis contemnamus, ad regna iam nunc cæleſtia properantes. Flagrabat enim iamtunc in beatiſſimis viris martyrij glorioſus ardor.

Sancti diuinum cernũt obtutum.

Sanctorum conſtantia martyrum.

Cap. 7. Hæc mandata legionis remeans ad Maximianũ Cæſarem ſatelles nunciat. At ille cùm talia audiſſet, obſtinatosque in fide Chriſti cerneret animos virorum, deſperans glorioſam eorum conſtantiam poſſe reuocari: quasi nihil iterato fuiſſet ſcelere perpetratũ, ire properè exercitum iubet, & circunfundi imperat legionem, nullumque de tanto ſanctorum exercitu præcipit relinqui. Ventum itaque eſt: circunſiſtit beatam legionem turba carnificum. Omnis ætas ſine diſcretione perimitur, laniantur〈que〉 beata corpora, & deuotas Deo animas fideli mortis profeſſione cõmendant. Operta eſt terra illic procumbentibus in morte corporibus iuſtorum, fluxeruntque precioſi ſanguinis riui. Quæ vnquàm rabies abſque bello tantam humanorum corporum ſtragem dedit? Quæ feritas ex ſententia ſua tot ſimul perire vel reos iuſſit? Nè iuſti punirentur, multitudo non obtinuit, cùm inultum eſſe ſoleat, quod multitudo delinquit. Hac igitur crudelitate immaniſſimi tyranni confectus eſt ſanctorum populus, qui contempſit rem præſentium ob ſpem futurorum. Sic interfecta eſt illa planè Angelica legio: quæ, vt credimus, cum Angelorum legionibus iam collaudat Deum in cælis. Peracta tandèm cæde, inter omnes ſanctorum percuſſores præda diuiditur. Nanque Maximianus facultatem dederat, vt quiſquis legionis illius militem iugulaſſet, interempti ſpolijs vteretur. Diuiſa igitur omni præda, ad veſcendũ epulandum〈que〉 victrix turba conſedit.

Cæduntur ad vnũ oẽs reliqui mar tyres.

Diuiditur præda à ſicarijs.

Cap. 8. Intereà veteranus quidam, vltimæ ætatis ſenio fatigatus, nomine Victor, ad contaminatum cædibus locum itineris neceſſitate deductus eſt. Dum ad epulas pro ætatis veneratione ab omnibus rogaretur, requirere cœpit, quænam eſſet cauſa lætitiæ, quòd inter tot corpora interemptorũ, gaudentes exultantesque poſſent milites epulari: dictum à quodam eſt, quòd legio Chriſtianæ ſtudio legis, cæremonias Romanas cultumque deorum pariter cum Imperatorijs iuſſionibus contemnere voluiſſet, datamque neci eſſe, vt diſciplinæ militaris traditus ordo, ſeueriùs teneretur. Tũc Victor altè gemitum trahens, grauiterque ſuſpirans, deteſtatus conuiuas, deteſtatusque conuiuium, exclamat: Heu me, qui per tot annorum militiam ad hanc ætatem véni, & in hac legione militare non merui. Quàm benè inter tales, glorioſæ mortis honore donatos, finem vitæ inuenire potuiſſem? Saltem ſi cõmilitare indignus eram, vel me ante has duas horas viandi neceſſitas detuliſſet, vt ſenilis pectoris cruor, tantorum virorum victimis miſceretur. Obtuleram corpus hoc neci, dummodò tantæ laudis conſortio non carerem. Talia dicentem prophanorum ſtatim turba vallauit, quæ, vtrùm Chriſtianus eſſet, reſpondere minaciter iubet. At ille paululùm oculos ad cælum erigens, tali percontantibus ſermone reſpondit: Longus me viuendi vſus ad hanc, quam videtis, perduxit ætatem. Quæcunque in hoc mundo agũtur, aut ſtudiũ reperit, aut rerũ volubilitas agit, aut varius ſemper caſus infeſtat. Quodcunque

Victoris veterani militis virilis vox.

volu-

volumus, optamus, ſcimus aut cupimus, totus mundus caligine ſubmerſus, tenebris circunfluentibus latet, niſi nobis aut viam Chriſtus oſtenderit, aut lumen Chriſti affulſerit. Quod ego fideli mente perpendens, vtinàm vltimo conteſter affectu: quòd ſi me ad tempus paulò antè trucidatæ legionis itineris neceſſitas detuliſſet, conuiuijs & epulis veſtris horum funerum conſortium prætuliſſem. Sed iamnunc præſtabit Chriſtus, vt Chriſtianum me, vel ob profeſſionem meam, tranſire vlteriùs per beata funera non ſinatis. Hæc eum loquentem ſubita percuſſoris obtruncat inſania. Ità vir ſanctus conſortium ſanctorum celeri confeſſione promeruit, cæteriſque martyribus in eo loco, ſicut morte, ità eſt honore coniunctus.

Capite S. Victor trũcatur.

Cap. 9. Hæc nobis tantùm de numeroſa iſtorum multitudine martyrum comperta ſunt nomina, beatiſſimorum Mauricij, Exuperij, Candidi atque Victoris. Cætera verò nomina nobis quidem incognita, ſed in libro vitæ ſunt ſcripta. Nam ex eadem legione fuiſſe dicuntur Vrſus & Victor, quos Solodoro paſſos fama cõfirmat. Solodorus verò caſtrum eſt ſuper Arulam flumen, non longè à Rheno poſitum. Neque illud ſilendum, quem deindè Maximianus progreſſus exitum conſecutus eſt. Cùm diſpoſitis inſidijs genero ſuo Conſtanti, tunc regnum tenenti, mortem moliretur, depræhenſo dolo illius, apud Maſſiliam captus, nec poſt multum ſtrangulatus, impiam vitam digna morte finiuit.

Conſtans Chlorus pater Cõſtantini Magni. *Maximiani interitus.*

Cap. 10. Neque hoc omittendum eſt, quòd poſt longum temporis tractum beati Innocentij martyris membra Rhodanus reuelauit. Iugi quippè alluuione vicinum in ſe cæſpitem vergens, religioſa quadam ſoli pernicie ad ſepulturam martyris famulatrix vnda peruenit. Prolatas nanque reliquias leniter lambens, non ideò à ſinu terræ protulit, vt in gurgitis ſui procellam demergeret: ſed ob glorioſam deuotionem, quaſì intrà ambitum baſilicæ cæteris martyribus ſepultura præciperet ſociari. Cuius tranſlationem à ſanctæ recordationis Domitiano Geneuenſi, & Grato Auguſtanæ vrbis, vel Protaſio, tunc temporis illius loci Epiſcopo, celebratam recolentes, quotidiana deuotione & laudibus frequentamus.

Rhodanus S. Innocentij membra eijcit ſepulturæ cõmilitonum ſocianda.

Cap. 11. At verò beatiſſimorum Agaunenſium martyrum corpora, poſt multos paſſionis ſuæ annos, ſancto Theodoro illius loci Epiſcopo reuelata traduntur. In quorum honorem cùm extrueretur baſilica, quæ vaſtæ tunc adiuncta rupi, vno tantùm latere accliuis iacebat, ſed nũc, iubente præclaro meritis Ambroſio, loci illius Abbate, denuò ædificata, bicliuis eſſe dignoſcitur: quid miraculi tunc apparuerit, nequaquàm tacendum putaui. Accidit, vt inter reliquos artifices, qui inuitati conueniſſe ad hoc opus videbantur, quidam eſſet aurifex, quẽ adhuc gentilem eſſe conſtaret. Hic cùm Dominico die, quo cæteri ad expectanda diei eius feſta abſceſſerant, in eadẽ domo, in qua artẽ agebat, ſolus ſubſtitiſſet, in illo ſecreto ſe ſubitò manifeſtantibus ſanctis, hic idem aurifex rapitur, atque ad pœnam vel ad ſupplicia diſtenditur. Et viſibiliter turbam martyrum cernens, verberatus etiam increpatur, quòd vel die Dominico ſolus eccleſiæ deeſſet, vel illum ornatũ operis ſancti ſuſcipere gentilis auderet. Quod ideò miſericorditer à ſanctis factum conſtitit, vt artifex ille conſternatus & territus, ſalutare ſibi nomen poſceret. ſtatimque Chriſtianus effectus eſt.

Thebæorũ martyrum corpora reuelantur. *Pœna laborantis Dominico die.*

Cap. 12. Neque illud in ſanctorum miraculis prætermittendum, quod per eadem loca omnibus notum eſt. Materfamiliâs Quinti, egregij atque honorati viri, cùm ità paralyſi fuiſſet abſtracta, vt etiam pedum vſus negaretur, à viro ſuo, vt illuc per multum itineris ſpatium deferretur, popoſcit. Quò cùm perueniſſet, ſanctorum martyrum baſilicæ famulantium manibus illata, pedibus ad diuerſorium redijt, ac ſanitatis de præmortuis membris miraculum ſuum ipſa circuntulit. Hæc duo miracula paſſioni ſanctorum inſerenda credidi. Cæterùm ſatìs multa ſunt, quæ vel in expugnatione dæmonum, vel in reſtauratione claudorum, aut ſanitate febrium, cæteriſque infirmantibus quotidiè per ſeruos ſuos virtus Domini operatur: quæ multa narranda ſunt, ſi per ſingula ſcribantur. Tamen fidelium cordibus abſque lectione cognita eſſe noſcuntur, quæ & quanta & qualia miracula per ſeruos ſuos ad honorem & gloriam nominis ſui, Dominus operari non deſinit. Pro eoipſo, die noctuque pſalmorum hymnorumque decantatio non deſiſtit: quod iubente ſancto & præclaro Chriſti martyre beato Sigiſmundo Rege inſtitutum, hinc vſque hodiè, Deo protegente, eſt conſeruatum. Propterea laudes ſerui Dei canentes, ore perſoluunt illi, cui eſt honor & gloria, imperium & poteſtas, per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Paralytica ſanatur. *Multa fiunt quotidiè miracula.*

Ex

Ex Gregorij Turonen. de gloria martyrum Lib. 1. Cap. 76.

CVM Guntrannus Rex itá ſe ſpiritualibus actionibus mancipâſſet, vt relictis ſeculi pompis, theſauros ſuos eccleſijs & pauperibus erogaret: accidit, vt miſſo presbytero, munera fratribus, qui ſanctis Agaunenſibus deſeruiunt, ex voto tranſmitteret, præcipiens presbytero, vt ad eum rediens, ſanctorum ſibi reliquias exhiberet. Igitur dum expleta Regis præceptione, regrederetur cum pignoribus, Lemanni laci, per quem Rhodanus influit, nauigium petijt. Extenditur autem lacus ille in longitudine quaſi ſtadijs quadringentis: in latitudine verò ſtadijs centum quinquaginta. Deniquè reuertens presbyter, vt diximus, cùm nauigium hoc fuiſſet aggreſſus, ſubitò tempeſtas exorta, fluctus tollit ad ſidera, ſurgunt vndarum montes, & nunc puppis nauiculæ, prora dehiſcente, fertur in altum: nunc iterùm demerſa puppi, prora tollitur in ſublime. Turbantur nautæ, & nihil aliud, niſi ſola mors in hoc periculo præſtolatur. Tunc presbyter, cùm videret ſe his fluctibus obrui, & ſpumis vndarum ipſarum grauiter operiri, extractam à collo capſulam, quæ ſanctorum pignora continebat, vndis tumentibus fidus obiecit, ac ſanctorum præſidium clara inuocat voce, dicens: Nè peream in his fluctibus, virtutem veſtram deprecor, martyres glorioſi: ſed potiùs qui iugiter pereuntibus præbetis auxilium, mihi (quæſo) dexteram ſalutis porrigere dignemini: fluctus opprimite, noſque ad litus optatum veſtri adiutorij ope deducite. Et hæc dicens, ceſſante vento, decedentibus vndis, ad litus euecti ſunt. Hæc ab ipſo cognoui presbytero. In hoc ſtagno ferunt tructarum piſcium magnitudinem vſque ad centum librarum pondera trutinari.

Guntrānus Rex multa largitur eccleſijs & pauperibus

Lemannus lacus.

Nota ſacratū reliquiarum vim.

Fragmentum Epiſtolæ Decani & Canonicorum Caſtri noui in Gallijs, ad reuerendiſſimum Archiepiſcopum Colonienſem Philippum.

DVM beatus Martinus cum paucis admodùm comitibus ſub habitu peregrini, Roma egrediens, in mente haberet orare in loco tanta excolendo reuerentia, in quo tot pro Chriſto martyrum millia precioſum ſanguinem effudiſſent, Agaunum venit. Et completa oratione, à monachis (Nam monachi tunc temporis locum poſſidebant) de reliquijs eorūdem martyrum aliquid ſibi deuotè donari petijt. Qui perſonam adumbratam ſchemate non cognoſcentes & repellentes, dare prorsùs renuerunt: non fortè charitàtis fonte in eis exhauſto, ſed verentes, nè homini incognito & aduenæ aliquid de tanto credentes theſauro, offenſam incurrerent: maximè autem Deo in hac repulſa id prouidente, vt Solem, paupertatis amictum cilicio, occultationis abſterſa nube reuelaret, & claritatis eius radios per regionis illius ſpatia diffunderet: quiſque vel quantus eſſet Martinus, coruſcatione mirabili illius partis orbi terræ illuceſceret. Abiectus igitur ab hominibus ſacerdos, vt ſemper, & hîc patientiam amplectens, nihil motus, ad diuinum more ſuo ſe contulit præſidium, & ab incolis ſaltem locum, roſeo quondàm cruore purpuratum, ſibi oſtendi obtinuit: vbi flexis genibus, corde, vultu & manibus in cælum directis, cum ſumma deuotione dominatorem terræ & mortis orauit, cui nec capillus de capite noſtro perit, vt qui in die nouiſſimo totam hominis ſubſtantiam in ictu oculi reparaturus eſt, aliquid ex ſanguine militum ſuorum, pro gloria ſui nominis illic effuſo & abſorpto, de abyſſis terræ, ad laudem ſuæ maieſtatis & martyrum honorem, dignaretur refundere.

S. Martinus inuiſit Agaunenſes martyres.

Petit ſibi dari reliquias ſed patitur repulſam.

Deindè exempto vagina cultello, altera manu virentis coma graminis compræhenſa, mox vt altera in gyro, id eſt, in modum coronæ cæſpitē inciſum ſuſtulit: mirum dictu, & inauditum hactenùs miraculum: denſus ab ipſo cæſpite copioſi ſanguinis imber diſtillare cœpit. De quo Martinus, quantum diuina largitas cōtulit, cum ſumma veneratione & gratiarum actione lætus ſuſcipiens, per vaſcula, ad hoc de induſtriâ facta, diſpertiuit, & reditum cum exultatione maturans, cum ſuis iter arripuit. Sed vt Martinus abiectus, Martinus electus Dei pontifex apparéret, iter quidem inchoare, ſed occulta vi quadam prohibitus, promouere non potuit: donèc inſpiratione ſecreta voluntatem largitoris intelligens, Agaunum reuerſus, quod geſtum fuerat, referaret, & auaros illos monachos, quos inopes copia faciebat, redarguens, & quis eſſet,

Inſigne & ſtupendum miraculum.

Dat Agaunenſibus partem ſanguinis diuinitùs ſibi administrati.

aperiens, data parte ſanguinis cælitùs adepti, & cultello illis, quo cæſpitem præciderat, dimiſſo, participes tantæ benedictionis efficeret. Quibus ad hæc tremefactis, & culpam duritiei ſuæ fatentibus, veniam clementer indulſit, omnia ei ſua ſeque exponentibus. Ipſe, quæ Deus ſibi præbuerat, arbitratus ſufficere, vale facto illis, & accepta à Deo facultate progrediendi, Turones rediјt. Vbi cum maximo Clericorum & ciuium vniuerſorum tripudio & applauſu, vt paſtor & dominus, luxque patriæ, ſolenni proceſſione ſuſceptus, ipſum, quem deferebat, ſanguinem omni roſa & obrizo venuſtiorem, per quotquot voluit vaſcula diuiſum, locis, quibus iudicabat oportere, decenter compoſuit: eiuſdem metropolis principalem eccleſiam, ſed & Andegauenſem illi ſubiectam, tantorum pignorum parte aliqua nobilitans, in honorem eorundem martyrum Mauricij ſociorumque eius conſecrauit. Cuius ſuſceptionis memoria ſolenniter in vrbe noſtra quotannis agitur quarto Iduum Maiarum &c. Deindè paucis interiectis:

Nota quid tantus vir tribuerit ſanctorum reliquijs.

Intantùm autem prædictorum Thebæorum martyrum ſanguinem veneratus eſt Martinus, vt ampullam ex eo completam, ſecum perenniter habendam retineret, & in locum requietionis ſuæ, cùm hominem exuiſſet, reponi præciperet.

FORTVNATI CARMEN DE EISDEM *beatiſsimis Martyribus.*

TVrbine ſub mundi cùm perſequerentur iniqui,
Chriſticolaſque daret ſæua procella neci:
Frigore depulſo, ſuccendens corda, peregit
Rupibus in gelidis feruida bella fides.
Quò pie Mauriti, ductor legionis opimæ,
Traxiſti fortes ſubdere colla viros:
Quos, poſitis gladijs, armâſti dogmate Pauli,
Nomine pro Chriſti dulcius eſſe mori.
Pectora belligero poterant quæ vincere ferro,
Inuitant iugulis vulnera chara ſuis.
Hortantes ſe clade ſua ſic ire ſub aſtra,
Alter in alterius cæde natauit heros.
Audiuit rapidas Rhodani fons ſanguinis vndas,
Tinxit & Alpinas ira cruenta niues.
Tali fine polos felix exercitus intrans,
Iunctus Apoſtolicis plaudit honore choris.
Cingitur Angelico virtus trabeata ſenatu:
Mors fuit vndè priùs, lux fouet indè viros.
Eccè triumphantum ductor fortiſſime Regum,
Quatuor hîc procerum pignora ſacra iacent.
Sub luteo tumulo latitat cæleſte talentum,
Diuitiaſque Dei vilis arena tegit.
Qui faciunt ſacrum paradiſi creſcere cenſum,
Hæredes Domini luce perenne dati.
Sidereo chorus iſte throno cum carne locandus,
Cùm veniet iudex, arbiter orbis erit.
Sic pia turba ſimul feſtinans cernere Chriſtum,
Vt cælos peteret, de nece fecit iter.
Fortunatus enim per fulgida dona tonantis,
Nè tenebris crucier, quæſo, feratis opem.

S. Mauriti⁹ Dux legionis Thebæ.

Cæleſte talentũ & diuitiæ Dei, martyrum reliquiæ.

ASTE-

ASTERII EPISCOPI AMASEÆ, IN SANCTVM CHRISTI MARTYREM PHOCAM, NARRATIO.

Habetur in Simeone Metaphraſte.

SACER quidem eſt & diuinus vniuerſus generoſorum ac fortium martyrum catalogus, paſſione, quam pro paſſione debent, referens gratiam: ac ſanguine, quę pro ſanguine debetur, Saluatori omnium perſoluens remunerationem. Sed in hiſipſis non eſt vna omnium gloria: neque vna menſura cunctis æqualia attributa ſunt præmia: ſed primum & ſecundum nè ſanctorum quidem effugit catalogus. Huius autem rei, vt arbitror, cauſa eſt, quòd ſit iudex accuratus, & qui inflecti nequeat. Intuetur enim & ſuppliciorum magnitudinem, & tolerantiæ cōſtantiam: & examinans certamen, pro meritis athletis tribuit remunerationes. Neque verò eſt mirandum, ſi ſic apud Deum honoratur iuſtitia, cùm nec apud nos quidem Imperatores & agonothetæ æqualiter tractent eos, qui fortiter pugnant, aut qui decertant: ſed vnicuique pro rei rectè geſtæ modo, dona decernunt conuenientia. Hæc autem retuli, vt oſtēdam, quòd qui hodiè nobis præbuit huius conuentûs cauſam, alijs, qui in certamine fuerunt ſocij, eſt illuſtrior. Nam alij quidem neque omnes cognoſcuntur apud omnes, neque ſermone hominum celebratam habent virtutem: Phocam autem nemo eſt qui ignoret: ſed quomodò Solis radius patet omnibus oculis: ità etiam huius martyris fama aures omnium circūſonuit. Cùm primùm enim acceſſi in venerandam eius ædem, & tango ſacram capſam corporis, ex ipſo loco impleor memoria omnium narrationū, quæ de ipſo dicuntur. Adſpicio olitorem, eius ſtudium, ſimplicem & minimè fictum animum, hoſpitalitatem, maritimæ regionis eximium ſplendorem, mediterraneæ regionis benefactorem, & fio teſtis martyris, ad vltima vſque pericula diſcens ſeruare pietatem. Verumenimuerò relictis, ſi videtur, ijs, quæ ſunt communia, & multis cognita, eximias martyris narrationes vobis recenſebo, qui eſtis amantes & ſtudioſi martyrum.

Septēbr. 22.

Præmia dat Chriſtus martyribus pro meritis.

S. Phocę veneranda ædes & ſacra capſa.

Hunc ſanctum virum tulit, quæ magnum eſt Chriſtianorū commodum, vicina Sinope, ciuitas antiqua & nota, præclarorum virorū ferax & philoſophorum. Vitæ autem ſtudium ei erat horti cultura, quem ibì ante portam ciuitatis in oſtio Iſthmi poſſidens, diligenter colebat, vt ſibi & indigētibus eſſet vitæ ſolatium. Hoſpitibus autem prompto & alacri animo aperiebat paruam & pauperem domum. Cùm habitaret autem in via publica, ea, quæ habebat, ijs, qui aduentabant, proponebat communia: & cùm eſſet nouus Lot, non Sodomitarum, ſed Sinopenſium, procedente tempore, inuenit mandatum minimè carens mercede. Nam ex hoſpitalitate lucrifecit viuificæ mortis occaſionem. Vndè verò, & quonam modo, audite paulò altiùs repetentem. Cùm verbum noſtræ pietatis fuiſſet annunciatum, & admirabilis prædicatio exijſſet ad omnes aures, & notum reddidiſſet Chriſtum & illius myſteria, fremuerunt gētes, vt ait Pſalmiſta, & reges & principes cōuenerunt in vnum, & populi erroris irati fuerunt, Chriſto regnante. Quærebatur autem quilibet Chriſtianus, tāquàm maleficus: & qui propè erat, puniebatur: & qui procùl erat, inueſtigabatur. Quamobrèm Phocam quoquè neq; vile ſtudium, nec hortus celauit: ſed is quoquè, vt germanus Chriſti myſta, fuit delatus. Atq; ad ipſum quidem venerunt, qui ab hac miſera & fluxa vita iuſſi erant eum abducere citra iudicium, & non dicta cauſa. Crimen enim erat pietas, quòd clara voce confitebatur eum, qui omnia fecerat: & nullo quidem rogante, & verbis & factis oſtendebat, rogante autem clamabat alacriter.

S. Phocæ patria.

Vitæ ſtudiū

Hoſpitalitas.

Pſal. 2.

Cùm ergò veniſſent lictores, illius ſupplicij & feſti noſtri authores, diuerſati ſunt apud eum ipſum, quem quærebant, neq; eum cognoſcentes, neque cogniti. Interim verò celantes cauſam ſui aduentûs, vt cùm priùs accepiſſent ex ijs, qui habitabant extra ciuitatem, quiſnam eſſet Phocas, & vbì degeret, repentè inuadētes eum compræhenderent, vt Iudæi aliquàndò cum Iuda in horto Dominum. Ignorabant autem ſe prædam habere intrà retia, canes agnum, lupi ouem, & ſimul cum pardis requieſcebat hœdus, & paſcebatur agnus ſimul cum lupis, & leones ſimul cum vitulo commune inibant conuiuium. Poſtquàm autem, vt ſolet fieri, menſa & conſuetudo effecerant,

Matth. 26.

Eſa. 65.

S. Phocas excipit ſuos occiſores hoſpitio & humaniter eos tractat.

cerant, vt ſibi inuicèm confiderent, martyr ex eis rogauit, quinam eſſent, & quanam de cauſa ad ſuam veniſſent ciuitatem. Illi verò reueriti eius promptam & alacrem largitatem & hoſpitalitatem, cùm præcepiſſent, nè, quod dicendum erat, alicui enunciaret, ei arcanum aperiunt, & quæ comparabantur, inſidias enunciant, & quòd Phocam quærunt ad ſupplicium. Quarè etiam prętèr hoſpitalitatẽ, hoc quoque volebant ab eo affici beneficio, vt eos ſua adiuuaret opera ad venandum eum, qui quærebatur. Audiuit Dei ſeruus, & cùm immoto & cõſtanti animo accepiſſet, quod dixerant, nihil abiectum, & quod puſillum indicaret animum, paſſus eſt aut locutus, neque periculo exterritus ſpectauit fugam, idque cùm eius magna ei daretur poteſtas: quoniã nondùm ſciebant eum eſſe, qui quærebatur: ſed contrà fecit omninò, vt qui ſe ſortiter gerere, non fugere, ſtatuerit. Eorum itaque precibus annuit, &, Ego quoquè, inquit, vobiſcum aggrediar id, quod eſt propoſitũ. Virum enim nôui, & facilè eum quæram & inueniam. Non diù autem abhinc, ſed craſtino die eum vobis oſtendam. Solùm vos requieſcite in hoc meo paupere habitaculo.

Parat ſibi ſepulcrum.

Cùm ſic eis ſuum confirmâſſet promiſſum, rebus ſe duabus diſpertit, nempe & accipiendis ſuis occiſoribus, & parãdo ſepulcro. Cùm autem paráſſet foſſam, & ea, quæ ad ſepulturam erant neceſſaria, ad eos accedens poſtridiè, Diligenter, inquit, vobis quæſiui Phocam, & iam parata eſt præda, &, ſi vobis videtur, compræhendatur. Cùm illi autem præ gaudio dixiſſent, Et vbì is eſt? Non procùl eſt, inquit, ſed vobiſcum: ego verò ſum ille ipſe. Eam rem itaque exequimini, viæque & laboris ſcopum implete. Obſtupeſcerunt animis illi homines, & eo audito diriguerunt, ſalem & menſam reueriti, munificumque & liberalem in paupertate dominum conuiuij. Ille autem prætereà eos adhortabatur, vt audacter ipſum interficerent: & iubebat, nè quicquam dubitarent, dicens, illorum manu minimè fieri cædem, ſed eam eſſe ſuſceptam ab illis, qui

Interficitur

iuſſerant. Dixit, perſuaſit, paſſus eſt, & capite truncatus: Deoque grata fuit oblatus hoſtia, columna & ſuſtentaculum diuinarum orbis terræ eccleſiarum.

Eius templũ magnificum, præclara miracula.

Ab illo tempore in hodiernũ vſque diem, hunc habemus virum, & eſt is martyrum clariſſimus, habens ipſe primas partes inter optimos. Is omnes publicè ad ſe attrahit ad ſuum habitaculum, & plenæ ſunt viæ publicæ ijs, qui ex vnaquaque regione cõtendunt ad locum orationis. Atque eſt quidem magnificum illud templum, cui obtigit, vt ſacroſanctũ haberet corpus martyris, eorum, qui affliguntur, relaxatio: eorum, qui morbis laborant, medicamentum & menſa eſurientium. Abundantiùs enim nutrit Phocas nunc mortuus, quàm priùs in Aegypto viuens Ioſeph. Nam ille quidem frumentum permutabat pecunia, hic autem gratìs largitur egentibus. Sic mendicorum & errantium genus accurrit ad Iſthmum Sinopes, tanquàm ad cõmune aliquod penarium. Sed illic quidem ſic. Si autem etiam alibì per paucas ſui reliquias, velutì coloniam aliquam ex metropoli deductam, martyr ſibi habitaculum conſtituit, eſt is quoquè locus admirabilis, & magno habetur ſtudio apud omnes Chriſtianos: quomodò is, qui eſt apud nos, ſacer locus, eſt habitaculum eorum, qui feſtum celebrant. Precio-

Pſal. 115.

ſa enim coram Domino eſt mors ſanctorum eius. Itaque multis in locis diuiſæ reliquiæ, integram beato ſancto vbiquè ſeruant laudationem.

S. Phocas apud Romanos celebris.

Sic ergò etiam in regia ciuitate Italiæ, principe & totius mundi regina, celebratur & honoratur martyr, & extructa eſt ei ædes inſigni pulchritudine. Non minùs autem colunt Romani Phocam, quàm Petrum & Paulum. Quamobrèm, ſicut docet oratio, caput martyris diligenter comparauerunt, ſceleratæ Herodiadi contraria ſuſce-

Matth. 14.

pta ſententia. Nam illa quidem ſanguinem iuſtum ſitiens, caput venerandum popoſcit ad contumeliam: illi autem honoris cauſa & ſuæ vtilitatis, caput martyris dignè ſibi vendicârunt. Qui vbiquè autem ſunt nautæ, non ſolùm qui pontum nauigant Euxinum, ſed qui etiam mare proſcindũt Adriaticum, & feruntur ſuper Aegeum, & qui Occidentalem nauigant Oceanum, & ſulcant ſinus maris Orientalis, conſueta celeuſmata, quibus finiunt laborem nauigationis, tranſtulerũt in nouam laudem martyris: & eſt eis omninò in lingua Phocas, qui decantatur: præbet enim auxilij ſigna euidentia. Nam ſæpè viſus eſt nunc quidem noctù, cùm expectaretur tempeſtas, excitans gubernatorem ad clauum dormientem: aliquandò autem rurſùs extendens

Lex apud nautas de S. Phoca.

rudentes, & veli curam gerens, & è prora breuia proſpiciens. Vndè etiam lex facta eſt apud nautas, vt Phocam haberent conuiuam. Et quoniam fieri non poteſt, vt qui nunc eſt incorporeus, ſit conuiua & menſæ particeps, diſcite quemadmodùm pia conſideratio excogitauit rationem, qua id fieret, quod non poteſt fieri. Quotidiè

enim partem obſoniorum ex æquis partibus eorum, qui comedunt, martyri attribuunt. Eam autem emens vnus ex conuiuis, deponit pecuniam, & die ſequenti alius, & aliâs alius. Et hæc ſors emptionis omnes obiens, dat quotidiè emptorem partis. Poſtquàm autem portus eos exceperit, diuiditur pecunia eſurientibus. Et hoc eſt pars Phocæ, pauperum beneficentia.

Eum Reges quoquè admirantur, qui fuit fortiſſimus & pius, præclariſque & magnificis exornant muneribus ædem ſuſcipiendi pauperis. Contendunt autem, qui accedunt, ſuperare veteres. Nec eſt mirandum, ſi Imperij Romanorum viri pij, quorum vita regitur moribus & legibus, vſque adeò reuerentur martyrem, cùm etiam vſque ad barbaros peruenerit admiratio, & omnes vel maximè feri Scythæ, qui habitant continentem ex aduerſo Ponti Euxini, accolæ lacûs Mæotidis, & fluuij Tanaidis: & quicunque habitant Boſphorum, & ad Phaſidem vſque fluuium extenduntur, omnes, inquam, munera offerunt olitori. Cùm omnibus autem moribus & ſtudijs à nobis differant, in hoc ſolùm nobiſcum conſentiunt, vt eorum feritas morum, manſuefiat à veritate. Vnus certè illinc princeps & Rex, coronam capitis deponens, quæ auro reſplendebat & gemmarum floribus, & loricam exuens bellicam diuitis materiæ, (eſt enim ſuperba & luxurioſa Barbarorum armatura) ea Deo miſit per martyrem offerenda donaria, conſecrans occaſionem poteſtatis & dignitatis. Clarum eſt enim, quòd corona quidem miſſa ſit ad agendas pro regno gratias: lorica autem, pro virtute bellica.

Nota quàm celebris fuerit hic martyr.

Nota hæc de rege barbaro.

Quæ autem propter hæc continenter eueniunt beneficia, per viſiones in ſomnis, & per curationes, quas conſequuntur ij, qui ægrotant, quomodò narrauerit quiſpiam, cùm ad ſingulas narrandas operationes accedere non poſſit oratio? Nos ergò hîc deſinentes, Deo Saluatori gloriam offeremus, cuius ſerui fideles tãtam ſunt gloriam conſecuti, vt in omni indigentia & omni caſu, conuenienter dono, quod eſt eis donatum, conſeruis ſuis benefaciant, idque poſtquàm hinc exceſſerint, & à corpore fuerint ſeparati. Quorum memoria cum opere quotidiè peruadit ciuitates & vicos, vbiquè prædicans benefactorem Dominum: quem decet omnis gloria, honor & potentia, ſanctitas & magnificentia, nunc & in ſecula ſeculorum, Amen.

Multi ægri curãtur ſancti Phocæ meritis.

VITA S. IOHANNIS REOMAENSIS ABBATIS, VT HABETVR IN PERVETVSTO MS. CODICE:

Verùm ſtylum opportunis locis mutauimus.

VIR per omnia prædicandus Iohannes, nullique ſuo tempore ſecundus, ortus in territorio vrbis Lingonicæ, nobili genere, patre Hilario, matre verò Quieta: puer literis imbuendus traditur. Cùm autem fuiſſet annorum viginti, inuitis parentibus ſeculo valedixit, ac in remoto loco villæ, proprijs manibus cellam & oratorium conſtrùxit: vbì adiunctis ſecum duobus pueris, ſoli Deo vacabat. Indè verò ad perfectiora tendens, in deſerto quod ſub axe Lingonico iacet, cum dictis pueris ſe contulit, & primò ibi in paruo tugurio habitauit. Creſcente autem numero diſcipulorum ad eum confluentium, timuit nè plebi dominando, periculum potiùs elationis incurreret quàm vitæ meritum acquireret. Quocircà cum duobus prænominatis ſocijs nocte fugiens, perluſtrauit Galliæ monaſteria: tandemque perueniens in inſulam marinam, monaſterium Lirinum petijt, ibiquè receptus, diſtrictiſſimè vixit, ac ſanctiſſimè inter cœnobitas illos conuerſatus eſt.

Septẽbr 21.

Patria & parentes.

Valedicit mundo vitã ſolitariam eligens.

Clàm fugit, ne præ[illegible] multitudini.

Hîc igitur poſtquàm anno & menſibus ſex delituiſſet, per vniuerſam patriam quæſitus, à quodam, qui de Galliæ partibus aduenerat, vix agnitus propter habitûs ſui vtilitatem, inuentus eſt. Cognito autem eo, monachi Lirinenſes, quem priùs fama celebrem reddebat, veniam ſuæ ignorantiæ humiliter petierunt, quòd ei inter iuniores locum dediſſent. Interìm reuerſus agnitor ille, ineffabile gaudium de inuentione beati Iohannis reportauit. Quod cùm Gregorius piæ memoriæ Lingonienſis Epiſcopus intellexiſſet, duas conſcripſit epiſtolas, vnam per duos fratres, domino

Eius humilitas.

Reuocatur ad ſuos filios per D. Gregorium Lingonien. Epiſcopum.

Abbati Lirinenſi tranſmittens, qua virum Dei rogabat ſibi reſtitui: alteram verò Abbati Iohanni, qua eum reuocauit ad ſuos: terrendo eundem quòd eſſet ante tribunal iuſti Iudicis Chriſti redditurus rationem, ob ſui loci deſolationem, ac fratrum diſperſionem. Regreſſus igitur vir Dei, non tam illi patriæ, quàm ſuis filijs multum attulit gaudij, ac breui ſpatio reformauit monaſterij diſciplinam.

Oratione occidit baſiliſcum.

Cùm ergò in dicto deſerto Tornodorenſi præeſſet, fratres nimiam patiebantur aquæ penuriam: cui incommodo quærentibus remedium, nunciatur, eodem loco antiquitùs fuiſſe puteum multæ profunditatis, quem vulgaris incuria, & temporum vetuſtas nimia lapidum obſtruxerat congeries. Serpens verò baſiliſcus in eodem putei loco habitabat. Sanctus verò Dei plenus fide, prior ad locum accedens, raſtro fodere cœpit, ac alijs iuuantibus putei oſtium aperuit, & ſerpentem oratione interemit: Ex quo puteo copia aquæ in præſens vſque hauritur.

Mater ſua eum viſitat.

Per idem tempus mater ſua, magno eum videndi tenebatur deſiderio, quod cùm per fratres ei eſſet ſignificatum, primò renuit, ſed poſteà nè fidem matris videretur velle contemnere, eam admiſit, ac tranſiens ante eam cum reuerentia, parumpèr obtutibus eius ſeipſum exhibuit, moxque diſceſſit, rogans per miniſtros, nè in hac re ampliùs moleſtaretur, quia deincèps ſe eum nullatenùs viſuram in præſenti vita, prædixit.

Fur quidam diuinitùs cogitur reſtituere ablatas ſecures.

Alio quodam tempore cùm fratres ligna cæderent in ſylua, caſu ad monaſterium reuerſi, reliquerunt ſecures ſuas in cœpti operis loco, quas quidam ſuperueniens inuentas furatus eſt. Poſteà fratribus id ſuo patri referentibus, ille iuſſit eos lectioni vacare. Et exiens ad prædictum locum, ibidèm intentiſſimè orauit. Fur igitur reuerſus, ad pedes ſancti viri corruit, ſecures reſtituit, & veniam commiſſi criminis humiliter expoſtulauit, aſſerens ſe ante reſtitutionem de nemore exire non potuiſſe.

Dæmoniac' curatur.

Item alius.

Eidem ſancto Dej mirabilis effugandorum dæmonum collata eſt poteſtas, quo uſquè in viuis manebat: vndè & filium clariſſimi Nicaſij obſeſſum, cùm propè tranſiret, & ille proclamaret non poſſe diutiùs tolerare Iohannis Abbatis præſentiam, ad eum acceſſit, & oratione ſanauit. Alium quoquè mutum obſeſſum curauit, qui vſque ad obitum in monaſterio poſteà laudabiliter vixit & perſeuerauit.

Secundinus patricius diuinitùs caſtigatur.

Curatur.

Quodam tempore literas ſuas ad Secundinum patricium miſit, quibus cuiuſdam pauperculi cauſam egit. At ille, ſpreta eius commendatione, literas in terram proiecit & pedibus conculcauit. Sed non defuit Dei vindicta. nam toto corpore tanto tremore ac pauore ſubitò concutitur, vt intelligeret, ob tanti viri contemptum ſe iſta mala perpeti. Mox igitur per internuncios humiliter veniam deprecatur, & tandèm imperata ſibi per ſanctum complens, ſanatur.

Mira eius benignitas in pauperes

Pro pauperibus ſibi alimenta cælitus adminiſtrantur.

Plurimos quoquè infirmos, miſſis eulogijs, mortis faucibus eripuit. Quodam enim famis tempore, dum egentium caterua ad ſanctum confluerer, & ipſe omnibus miſericorditer ſubueniret, miniſter eius ſuperueniens, ei indicauit, tantum non ſupereſſe frumenti, quantum omnibus ſufficeret. Mox pius pater vas iuſſit pro pauperibus impleri, capiens plus minus modios quinquiès quinos, cætera quæ reſtabant, in vſus fratrum reſeruari. Cùm ergò turba egenorum per aliquot tempus ex eo aleretur, euenit vt quidam iuxta morem mendicaret. Sanctus autem conſuetam menſuram dari iubet egenti. Miniſter verò reſpondit, nihil in vaſe exiſtere, ſed totum pauperibus erogatum. Quo audito, ſanctus oculos in cælum attollit, & genuflexo orauit Dominum. Qui ſurgens ab oratione, iubet miniſtro, vt fideliter alimenta deferat indigenti. Pergens ergò miniſter, vas quod priùs vacuum reliquerat, repletum reperit, & pauperi conſuetam menſuram dedit.

Felix obit' eius.

Vir quidam religioſus Sequanus nomine, audita fama ſancti Iohannis Abbatis, more patrum, quadam nocte à partibus Magnimontenenſis aduenit, & baſilicam ſancti Iohannis oraturus latenter intrauit. Quod vbi vir Dei diuina reuelatione intellexit, iubet miniſtro, vt dato ſigno ſodales excitet, quia frater communis Sequanus, abſconditè fores eccleſiæ penetrans orat. Abeuntes ergò fratres ad eccleſiæ fores, famulum Dei orantem inuenerunt, cui hoſpitalitatis officium deuotè perſoluerunt. Obijt autem ſanctus Iohannes Abbas anno ætatis ſuæ centeſimo viceſimo:

coſmo: Cuius oculi non caligauerunt, nec dentes damna pertulerunt, nec eius memoria lapſa eſt. Sepultus, quotidiè nihilominus viuit miraculis.

DE EODEM S. IOHANNE ABBATE, EX GREGORIO TVRONENSI DE GLORIA *Confeſſorum Cap. 87.*

FVIT in Tornodorenſi pago in parochia Lingonicenſi Septẽbr. 22.
vir ſanctitate præcipuus Iohannes Abbas, iuxta ſui nominis etymologiam, diuina gratia præuentus. Deniquè fertur, quia cùm monaſterium ædificare vellet, quod Reomaus nuncupatur, & fratres nimiam aquæ penuriam paterentur, reperit puteum immani profunditate
altum, vbì peſſimus ſerpens baſiliſcus habitabat. Hic itaque diuina inuocatione perempto ſerpente, ac mundato puteo, puteum potabilem fratribus reddidit: de qua aqua & nos, cùm Lugdunum pergeremus, à fratribus illius monaſterij benignè ſuſcepti, cauſa miraculi hauſimus: cuius etiam hauſtu plurimi frigoretici curantur. Baſiliſcum precibus necat.

Fertur & de præfato viro tale miraculum: Quidam fratricida pro enormitate criminis, ferreis circulis alligatus, præceptum habuit, vt ſeptem annis loca ſanctorum peragrando circuiret. Nota pœnã fratricidæ.
Hic cùm Romam veniſſet, reuelatione diuina comperit, non aliter ſe poſſe abſolui, niſì ad ſancti corporis reliquias Iohannis Reomaënſis Abbatis perueniret. Hic ergò paſſìm luſtrando loca, tandèm peruenit ad baſilicam, vbì haud longè à monaſterio ſacratiſſimum corpus eius locatum eſt. Ibique orationibus ac vigilijs incubans, vinculis omnibus abſolutus eſt. Vixit vir hic iuſtus & vir religioſus, ſicut legiſlator Moyſes, centum viginti annis, cuius nec oculus caligauit, nec dens motus eſt. Grãdis ætas beati viri. Deut. 34.
Fuit autem inſtitutor viri memorabilis, de quo in ſuo loco narrabimus.

VITA SANCTI HEIMERAMMI VEL EMMERAMMI, RATISPONENSIS EPISCOPI ET MARtyris, *ab Cyrino æquè Ratiſponenſi Epiſcopo ante multa ſecula conſcripta. Stylum F. Laurentius Surius paſsìm nonnihil mutauit, paucis omiſsis, quæ deprauatè ſcripta, intelligi non potuêre.*

REGNANTE in perpetuum Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui ſanguine ſuo ſeruos ſuos liberare dignatus eſt, & 21. Septẽbr. Cap. 1.
eius paſſione longè lateq; per mundum fama diuulgata, etiam Europæ non modica pars Chriſtianiſmi religione inſignita floruit, & tot Occidentis populi, Angli, Britanni, Hyberni, Galli, Alemani, Germaniæ pars, paulatim miris modis in Dei confeſſione & laude cõſtanter exercuêre: Gotthia etiam, & Hiſpania, & Aquitania cum habitatoribus ſuis, reiecta idololatria, vnicum Dei filium colere cœperũt. In cuius quidem Aquitaniæ partibus Pictauium vrbs antiqua ſita eſt, ex qua ortus eſt puer Heimerammus: qui in ipſa puerili ætate cœpit mundum deſpicere, & gloriam eius ceu quiſquilias calcare, atq; ad ſacrum liberalium literarum ſtudium ſeſe applicare, ità vt, ſuperno iudice agente, ad ſummum Epiſcopatûs honorem peruenerit. S. Heimerãmi patria. Pietas adhuc pueri. Fit Epiſcopus.

Erat autem ſtatura procerus, forma decorus, vultu ſyncerus, eleemoſynis præſtandis præcipuus, ieiunijs valdè addictus, caſtitate & continẽtia præclarus, ſermone Cap. 2.

Virtutes & dotes eius. facundus, ad eradicanda vitia ſagax, ad irriganda & conſerenda ſubditorum pectora ſolers. Eius ex ore, perindè vt aquæ fluminis in imas conualles profluētes, pſalmodia perpetuò erumpebat, donèc pro more pſalterium omne deprompſiſſet. Atq; etiam ſubditorum, vt diximus, animos cæleſti imbre irrigare non ceſſabat, ità vt nullum penè ocium daret ori ſuo. Pes erat claudo, oculus cæco: recreator pauperum, pater pupillorum, defenſor viduarum, gementium conſolator. Porrò Dominicas paſcendi oues tanta eius pectori cura inerat, vt per vrbes Gallorum & pagos, vicos quoquè & fidelium domos, huc illucque diſcurrens prædicando, ſapientibus eructaret arcana, imbecillis lac offerret. Optimū docēdi genus. Quod autem ore docebat, exemplis ſuis confirmabat, ità vt à cunctis diligeretur. Confluebant ad eum regni Gallorum nobiles, ignobiles, locupletes & inopes: quibus ferè omnibus pro illorum neceſſitate abundāter largiri non recuſabat, alijs indumenta, alijs alimenta, plerisq; ornamenta, quibus indigere videbantur, vultu iucundiſſimo impertiens: magìs tamen in eam cūram intētus, vt intrinſecùs animos omnium ornaret & ædificaret.

Cap. 3. Cumq; vir prudētiſſimus tot bonis floreret, peruenit ad eum fama, in quibuſdam Europæ partibus, Pannoniæ populum prorsùs excæcatum, & à luce veritatis, quæ Chriſtus eſt, auerſum, idolis inſeruire. Ea re ſeruus Dei valdè contriſtatus, ſecum cogitare cœpit, vt ad eam gentem proficiſcens, Chriſtum illic prædicaret. Relicta igitur domo & immenſis facultatibus, nobilibusque parentibus & cognatis, in ſede iam dictæ ciuitatis alium conſtituit Epiſcopum, & inſtàr Abrahami patriarchæ, exijt è terra & cognatione ſua. Proficiſcitur in Pannoniam. Gen. 12. Adiunctisque ſibi aliquot pro ſuo arbitratu comitibus, tranſmiſſo amne Ligeri, per Gallias ſpargendo fidei ſemina carpebat iter, donèc ad Germaniæ fines & Rheni fluenta perueniens, in Germaniam ingreſſus eſt. Cùm autem eius gentis linguam neſciret, per interpretem religioſum presbyterum Vitalem, cum Auditorum profectu multa prǽclara illic verbi ſemina iactauit. Prædicat in Germania per interpretem. Erat enim ſermo eius in audiētium pectoribus quasì imber temporaneus, verno rore arida infundens arua: ex cuius infuſione reuiuiſcunt ſegetum radices, & genus omne herbarum vireſcit, ità vt tellus tanquàm à mortis quodam excitata ſomno, ad priſtinam ſui decoris reuocetur amœnitatem.

Cap. 4. Hac autem ſolicitudine iter agens, ad Auſtrum ſe vertit, & ad Danubium Baioariosque peruenit, vrbemque Ratiſponenſem ingreſſus eſt, ſectis extructam lapidibus, & eius gentis metropolim, quam per id tempus dux gentis Baioariorum, vir alacer, Theodo regebat. Theodo Bauariæ Dux. In eam ergò ciuitatem ingreſſus beatus vir, & Theodoni principi oblatus, animi ſui arcanum conſilium ei aperuit, dicens ſe conſtituiſſe, diuina ſubnixum ope, ad robuſtam Auarorum gentem in Pannoniam proficiſci, ibique vel pro Chriſto mortem oppetere, vel illo protegente in pace vitam finire. Sed cùm ea tempeſtate inter Auaros ſiue Hunnos & Bauaros orta eſſet diſcordia, ità vt apud Aniſum fluuium vaſtantium manibus depopulatæ & penè deſertæ vrbes viſerentur, beſtiarumque illic domicilia aucta eſſent, quòd humana fragilitas vltrò citroque commeare formidaret: nam etsì iureiurando obſtrictus quis eſſet, inſidiæ tamen potiùs ſtructæ timerentur, quàm exhibita humanitas: dux Theodo ait non ſibi conuenire cum Auaris, atque ea cauſa ferre ſe non poſſe, vt eò proficiſcatur: rogabat verò, vt tantus & talis Deo notus antiſtes apud ipſum & ipſius gentem remaneret. Theodo Dux non ſinit, vt eat in Pannoniā. Nam poſteaquàm ſaluberrimas eius inſtitutiones percepiſſet, aiebat ſe conſentire non debere, vt indè recederet. Offerebat etiam illi ſereno vultu poſſeſſiones, orabatque vt ipſorum eſſet pontifex: aut ſaltem pro humilitatis ſtudio, eius prouinciæ monaſterijs Abbas præeſſet.

Cap. 5. Reſpondit autē Chriſti ſeruus, ſe ea cauſa à Gallorum finibus egreſſum eſſe, vt gentes Hunnorum, quæ ignorant Deum cæli, hoc eſt, Chriſtum crucifixum, conuertere ſtuderet. At quandò nunc, inquit, experior cœptum iter mihi proſequi nō licere, ſupplicanti tibi aſſentior. Erat ſanè regio illa egregia, nemoribus locuples, vini ferax, ferro abundans, auro, argento & purpura affluens, viros habens ſtatura proceros & robuſtos, humanitate & beneuolentia conſpicuos. Amœnus ſitus Ratiſponæ. Erat eius humus fertilis, iumentis & pecoribus abundans, ità vt ipſa terræ ſuperficies, mellis & apium copia cooperta videretur. Piſcoſi illic amnes & ſtagna, perſpicui fontes & riui, nec ſalis inopia. Ipſa vrbs inexpugnabilis videbatur, quadris extructa lapidibus, ſublimes habēs turres, abundās puteis: ad cuius partem ſeptentrionalem Danubius ſuo impetu contra Orientem contēdit. Montes illic paſcuis opportuni, herbis copioſi. Syluæ abundāt feris, ceruis,

bubalis,

bubalis, capreis, ibicibus, & omne genus beſtijs. Sed eius habitatores neophyti, per id tempus idololatriam needùm radicitùs extirpauerant, & patres filijs ſuis calicem Chriſti & dæmonum promiſcuè offerebāt. Quæ res permouit ſanctum antiſtitem, vt idololatriā illam funditùs eradicare conſtitueret: & cùm iam terræ eius populis fidei ſemina cōmendâſſet, frumentum doctrinæ multiplicatum in horreis conderet, atq; ad extremum ijs locis glorioſa poſſet morte occumbere, vt regio, in qua morabatur, ad certaminis ſufficeret campum.

Ba ar. adhuc neophyti.

Cap. 6.

Trienniò ſtudioſiſſimè exequitur paſtoris mun' apud Bauaros.

Hæc ſecum verſans, trienniò per eius principis vrbes, pagos, vicos & fidelium domos curſitans, inſtantiſſima cura, in aliorū pectoribus ſpargebat fidei ſemina, ex alijs prudenti ſermone vitia radicitùs excindebat. Aduersùm mites humilis erat: contra potentes ſuperbia tumidos erectus, leonem prę ſe ferebat. Quicquid autem, exceptis corporis indumentis, à fidelibus ipſi eſſet oblatum, id cum gratiarum actione pauperibus diſtribuebat. Cumque in his diù verſaretur, & in omnes penè eius regionis latebras doctrinæ ſuæ lucem inuexiſſet, vir ſanctiſſimus per ſpiritum ſanctum præuidens finem vitæ ſuæ iam appropinquare, & præpotentem Deum, ab omni labore abſolutū ipſum ſempiterna beatitudine remunerare velle, ceu intrepidus & robuſtus athleta, in certaminis campo clypeo inuiſibili munitus, ſuæ vocationis ſacræque remunerationis expectabat diem: & nihilominùs certis temporibus die noctuq; in antiquum hoſtem orationis tela contento brachio vibrare non ceſſabat. Porrò autem à cunctis habitatoribus copiam petere cœpit, orationis ſtudio Romam vt ſibi petere liceret. Erat enim ei erga viros & fœminas imitatione digna cōſuetudo, vt eorum ex intimis animi receſſibus accuratè curam ageret: ità, vt pro viribus ſingulatìm eorum doctrina ſalutari irrigaret pectora, & vbì communis non ſufficeret diligentia, priuatìm & ſecretò eos admoneret: ità vt penè nullus exceptus videretur, in cuius pectore vel ſcintillam diuinam non accendiſſet.

Vult ire Romam orationis ergô.

Cap 7.

Ota principis Theodonis filia à quodā violatur.

Per id tempus filia illuſtris Theodonis Ducis filia Ota vel Vta, libidine & diaboli incitamentis victa, è Sigibaldo cuiuſdam iudicis filio prolem concepit. Ambo verò magno animi dolore ob facinus perpetratum affecti, cùm iam res diutiùs celari non poſſet, communicato inter ſe conſilio, ſanctiſſimi Heimerammi Epiſcopi pedibus aduoluuntur: fatentur ſe in ſtupro depræhenſos, nec vlla ratione poſſe deuitare ſupplicia, niſi per ipſum ſupernus iudex lapſis manum porrigeret. Plùs enim, vt ſolent peccatis implicati, præſentes extimeſcebant pœnas, quàm æternos gehennæ cruciatus. Audiens vir ſanctus, miſeratur eorum vicem: at tamen acriter repræhendit eos, quòd tantum in ſe flagitium admiſerint: ait animæ damnationem potiùs eos debere pertimeſcere, quàm ſupplicia temporaria: indictaque eis ſatisfactione, nolens eis humanitatis & pietatis negare ſubſidia, ſecretò eis mandat, vt in ipſum illud crimen conferant, quô ſic facilius poſſint euadere pœnas. Nouerat enim venerandus pontifex, ſi crimen illud publicatum eſſet, nullo pacto à patre puellę ſe illis veniam impetraturum. Itaque crimen alienum ſibi imputari voluìt, vt pœnam, quam reformidabāt, ab illis auerteret.

Vir ſanctus vult ſibi illud facinus imputari.

Cap. [illegible]

Porrò à principe impetrata ad Vrbem proficiſcendi facultate, ſalutatis omnibus, mox iter ingreſſus eſt. Eo verò diſcedente, magnus apud omnes eius ciuitatis luctus ortus eſt, tam diuites, quàm pauperes, quòd tanto pontifice orbarentur. Habuit autem in comitatu ſuo nōnullos è clero. Vt verò lectori fides fiat, etiam prophetiæ ſpiritu virum ſanctiſſimum haudquaquàm caruiſſe, quid ille de ſe prædixerit, huc adſcribam, multis eius alijs propheticis prædictionibus omiſſis: Cùm ab vrbe Ratiſponenſi exiret, Vuolfletum religioſum presbyterum ad ſe accerſiuit, eique ſecretò dixit: Attende, dilectiſſime frater, quæ dicturus ſum, nec me viuente ea cuiquam reueles. Vbì diuerſis cruciamentis ob ſcelus cuiuſdam vitā me finiuiſſe audieris, omnibus in ſacris conſtitutis Ordinibus, denunciare ſtudeas, nè quiſquam eorū à rectè viuendi propoſito diſcedat, nec me huius criminis reū exiſtimet, atq; ità tanquàm meo prouocatus exemplo, è ſuo ſtatu décidat. Doctoris enim repræhenſionē libèter ſublatā volumus, & quanuis ille nulli crimini affinis ſit, tamen exemplis ſectantium atq; obtrectātium, animas in peccato fouet, cùm ſe à prauorum exemplis minimè abſcondit. Liquet ex his, prophetiæ ſpiritum eum habuiſſe, quemadmodùm etiam is, quem diximus, religioſus presbyter poſt gloriam remunerationis beati pontificis, ad cunctos, quos inuenire potuit ſacris ordinibus initiatos, hoc ſe ſecretum pertuliſſe teſtatus eſt, eum ab hoc crimine, cuius cauſa cæſus eſt, prorsùs immunem fuiſſę. Deindè venerabilis

Prędicit cædem ſuam.

Epiſco-

Manet in certo loco vir Dei expectãs martyrij coronam.

Epiſcopus, vt erat pollicitus, ſimulat ſe ad beatorum Apoſtolorum limina proficiſci: ſed minimè ignorans, quid ipſi eſſet euenturum, cùm iam trium dierum iter confeciſſet, & ad optatum martyrij locum perueniſſet, ab eo ſe mouere noluit. Erat illic fons, perſpicuas emanans aquas, vbi concupiti certaminis campum ſibi delegit. Interìm præ ſe fert quippiam à ſe expectari, diſcipulis eius admirantibus, cuius rei cura in pontificis pectore ineſſet.

Cap. 9.

Theodo princeps vult ſua manu filiã interficere. Eã exhæredat & proſcribit.

Poſtquàm autem Ducis Theodonis filia in ſtupro iam apertè depræhenſa fuit, & patris præſentaretur obtutibus, atque coram adſtantibus inquiſitũ ab ea eſt, quis rem tam nefariam perpetrare, & tanti viri filiam violare auſus eſſet, illa exterrita & nimio pauore perculſa, Epiſcopi cõmixtione id factum ait. Tum pater eius, temporali gloria indomitus, vehementiſſima accẽſus ira, vix à ſuis teneri potuit, nè proprias in eam manus mitteret, ſuamque ſobolem ſuo enſe iugularet. Sed cùm id cerneret ſibi non permitti, filiam rebus & facultatibus omnibus priuatam, in Italiam exulatum ire iuſſit, in qua damnatione illa vſq; ad obitum permanſit. Erat autem ei germanus, Lantbertus nomine, qui ſororis ſuæ cernens ignominiam, nimio furore percitus, in ſuam perniciem comites ſibi adiungẽs, vt animi ſui nequiſſimam expleret voluntatem, velociſſimo curſu poſt venerabilem Dei ſeruum iter explicare conatus eſt, donèc ad pagum Helffendorffum peruénit, in quo beatus Epiſcopus animam ſuam Deo per martyrium offerre decreuerat. Stans verò miles Chriſti in certaminis campo corde intrepidus, diei illius (vt Author loquitur) hymnificabat Tertiam. In ea domo clypeus parieti infixus erat, ad quem ſuſpenſis patrocinijs, accenſa lucerna, ſtudioſiſſimã cum ſuis ad Dominum fundebat orationem. Audientes verò ſocij Deo deuotiſſimi Epiſcopi currentium impetum, & magnos equorum ſtrepitus, clypeorumq; commotionem, cùm neſcirent, quid ea ſibi vellent, vnus ex eis ad aditum domûs accurrit, cernenſq; eam multitudinem proteruis animis intrà domûs ſepta ingredi, magna voce coram ſocijs id beato magiſtro & Epiſcopo indicauit. At vir ſanctus illorum volens confirmare animos, ità ait: Iſti, qui huc venerunt, non in noſtrî cõdemnationem huc venêre, ſed per illos mihi remuneratio præparatur.

Nota Tertiæ preces.

Cap. 10.

Lantbertus princeps inſultat S. Epiſcopo.

Vt autem comperit Lantbertus Ducis filius, adeſſe illic venerabilem Epiſcopum, deſilijt ab equo. Erat enim in medio veſtibulo petra poſita, in quam, vt ſolent equum aſſcendentes, & ab eo deſcendentes, ſeſe transferens, virgæ innixus, Epiſcopum ad ſe iubet adduci, adductumque, ſeculari faſtu elatus, ex oblatę rei occaſione ità compellat: Salue Epiſcope, affinis noſter. At ſanctus Epiſcopus Deum teſtem adhibens, ait ſe ex carnali commercio nullum nôſſe affinem. Sed princeps eius verba cõtemnens, multis eum affecit iniurijs, multaque conuicia in conſpectu adſtantium illi in faciem dixit, creberrimeque illi exprobrauit, quòd tam honorificè tam longo tempore in Ducis ditione habitus, tanta contumelia eum affeciſſet, & tanti viri ſummique principis filiam peſſimo ad alios exemplo conſtuprâſſet. Contrà autem ſanctiſſimus vir Dei, hilari vultu, modeſtis & ſedatis ſermonibus excuſabat ſeſe, dicebatque: Romam me iturum promiſi, vt ſupplex inuiſam Petri Apoſtolorum principis limina, cuius Eccleſia Euangelica authoritate fundata eſſe dinoſcitur, cuius ſub mundi thalamo cenſorem adeſſe dubium non eſt, qui Deo authore, Petri ſucceſſit in honorem: Apoſtolicus vir & ſanctiſſimus tenet primatum in ſacris conſtitutus Ordinibus. Mitte ergò quem vis, prudentem aliquem virum, vt mecum præſentetur in conſpectu tanti pontificis hac de re me accuſaturus, vt illic Canonicam excipiam ſententiam, nè huius criminis reus exiſtimer. Quod equidem charitate permotus tibi cõſulo, tametsi non ignoro te mihi non obtemperaturum: non quòd timeam cruciatus tuos, ſed quòd doleat mihi tuî condemnatio, cùm certum ſit, te animæ tuæ magnam perniciem & detrimentum afferre.

S. Epiſcopus prouocat ad ſummũ Põtificem.

Cap. 11.

At contumax tyrannus, veritatis verbis colla ſupponere detrectãs, mentis lumine orbatus, clauſis oculis cordis, arreptum baculum, cui incumbebat, nihil reformidãs, in tanti pontificis pectus adegit, moxq; ſuis præcepit, vt in eum manus inijcerent. Id eius Clerici conſpicati, immenſo correpti timore, in ædiũ latebras ſeſe abdiderunt, vt in eos etiã quadraret illud, quod de Chriſto iam olìm propheta prædixerat: Percutiam paſtorem, & diſpergentur oues gregis. Milites verò non pauci acriter in S. Epiſcopum manus inijcientes, vt furentis domini animum mitigarent, eius iuſſu ſpoliatum chlamyde & ſtola, in hoſpitis horreum, vbi condebantur frumenta, abduxerunt, ibique ad ſcalam funibus alligârunt. Tum ille attentiſſimè Dominum orans, Domine

Zacha. 13. Matth. 26.

Ieſu

Oratio ei'.

Ieſu Chriſte, inquit, qui manus ad Crucem extendiſti, & tuo me ſanguine redemiſti: tibi ingentes gratias ago, quòd me ex tot regionibus ad hunc locũ deducere dignatus es, & ab hoc crimine alienum, pro tuî amore me vis ſanguinem profundere. Eo ſic orãte,quinq; electi ſunt,qui eius membra amputarent. E quibus duo tremefacti, pallida facie,ab imo pectore iſthæc verba proferebant: Domine Ieſu Chriſte, de noſtris manibus huius ſanguinem non requiras. Tu,enim ſcis nõ ſpontè,ſed imperio coactos nos facere id, quod facturi ſumus. Audiens hoc vir ſanctiſſimus, ait ad Dominum: Domine,da tu illis ſecundùm corda illorum. At reliqui tres carnifices pectoris ſui impietatem apertis indicijs declarabant,ità dicẽtes: Quidni crudeliter eum attrectemus, qui impudenter libidinem ſuam in tanti principis filia expleuit, ità vt ille omnibus exemplum ſtatuatur,ex eoq; diſcant omnes,ſi quis præter fas in fœminã manus inijciat, illi manus amputari debere? His dictis, digitos eius articulatìm præciderunt. Deindè furentis principis vrgẽte imperio,oculos radicitùs euulſerũt, nares amputârunt & aures. In ijs verò cruciamentis, ſanctus Dei martyr inſtàr fontis perſpicui manans, non intermiſit curſum ſuum, hymnos & pſalmos offerens Deo. Factus eſt enim in tam immani agone ex ſuperna virtute robuſtus, vt ne gemitus quidem vllus ab eo ad adſtantium aures perferretur: ſed hilari vultu ſynceraq; mente Deo, vt diximus,indeſinenter preces funderet.

Immaniſſimo ſupplicij genere ſanctus Epiſcopus afficitur.

Cap. 12.

Necdùm verò tot pœnis exatiati carnifices, pedes vtroſque cum palmis, quarum iam digitos abſciderant,detruncârunt,atque ipſa etiam verenda impudenter abſtraxerunt. Interìm pergebat ſanctus martyr, licèt exili iam voce, in laudibus Dei & pſalmis Dauidicis. Cernẽtes verò carnifices eum pœnis afflictum,membris iam deſtitutum,ipſius linguæ miniſterio inuidentes,eam ferro in os iniecto præciderunt: atq; ità corporis trunco relicto abiêrunt. Remâſit autem in certaminis campo,ſanguine ſuo inuolutus,victor triumphalis exultans. Poſtquàm autem hôſtes abiêre, è ſuis latibulis ad venerabilem Chriſti martyrẽ Clerici cum vicinis mulieribus aduolârunt, à quibus vir ſanctus pro ſuî refrigerio aquam petebat. Dixit autem ad eum Vitalis presbyter & interpres eius,vir pius & religioſus,cuius anteà meminimus: dixit verò non ſine lachrymis, quas ab eius oculis exprimebant tanti ſui magiſtri cruciatus: Quid vis refocillari,cùm ſis mẽbris corporis deſtitutus? Meo quidẽ iudicio rectiùs tibi mortem optâris,quàm tot affectus iniurijs,vitam producere velis. Cernens autem Dei martyr presbyteri ſui animum ſecùs affectum, quàm expediret, collecto ſpiritu, abſciſſa lingua verba,vt potuit,explicans,ità ait ad eum: Non tibi in mentem venit, ſæpè me dixiſſe,neminem ad mortem feſtinare debere, ſed potiùs optare vt differatur, vt poſſit pijs intercelſſionibus faciem Domini præoccupare,vt detur ſpatium infirmis ad agendam pœnitentiam propter ea,quæ humana infirmitas perpetrauit? An verò pigritiæ tuæ moleſtum videtur,cruentum refrigerare pectus? Eccè nunc tẽporariæ vitæ hanc ego propono pœnam, vt quotiès potum ori tuo applicueris, mentis inops fias, nec tamen cuiquam noceas,ſed inobediẽtiæ exemplum de te præbeas. Dixit hoc vir ſanctiſſimus,& vt dixit,ità factum eſt.

Magna eius patientia.

Loquitur ſine lingua.

Prædicit presbytero pœnam inobediẽtiæ.

Cap. 13.

Is enim presbyter Vitalis in ea ciuitate, ad quam corpus martyris perlatum eſt,diù poſt magiſtri obitum vixit,& quandiù ieiunabat,magna de ſe præclaræ virtutis exempla præbebat, ità vt penè nullus abiret dies, in quo Miſſarum ſolennia cum pſalmodijs & hymnis non compleret,ſequens veſtigia magiſtri ſui beati Heimerammi,& ardua virtutis itinera calcans, vt eum iam in cælis degere dubitari non poſſit: quippè qui etiam eleemoſynarum eſſet ſtudioſus,& quod factis præſtare non poterat,voluntate præſtiterit,orationibus quoquè & vigilijs non mediocriter intentus,charitate & hoſpitalitate inſignis fuerit. At nihilo minùs completum in eo fuit, quod vir ſanctus prædixerat. Cùm enim,peracto ieiunio, certis temporibus alimentum ſumeret, cuiuſcunq; potionis genus ore percepiſſet,mox deſtitutus mente, à ſpiritu immũdo arripiebatur: commutataq; facie, cum immenſis ſtridoribus huc illucq; diſcurrens per plateas ciuitatis,per terræ voragines,per dirupta petrarum loca, per ſepulcra mortuorum, per diuerſa locorum ſpatia, nefanda & turpia proferebat verba: nec tamen cuiquam nocebat. Aliquotiès etiam per ſublimes curſitabat turres,nec tamen vllum ſenſit præcipitium.

Nota admirandũ Dei iudicium.

Cap. 14.

Porrò beati antiſtitis trũcatos artus eius loci incolę collegerũt,& in arbore,quam ſpinam albam vocant,condiderunt. Erat nanq; à medicis non paucis diuulgatum, ſi cuiuſquam membra abſciſſa & humo operta eſſent, eius reliquũ corpus nullius medici

dici arte curari poſſe. Sed hoc fideles in exemplum & imitationem trahere non debent: potiùs verò propheticum illud ſequi, vt iactent curam ſuam in Deum, & ipſe eos enutriet. Eodem nanq; die, non longo interiecto ſpatio, duo ignoti ijdemq; pulcherrimi viri, publica via equitantes, è quibuſdam aratoribus ſciſcitabantur, vbinam ſacra martyris membra condita eſſent. Quibus aratores poſt longas ambages tandèm indicârunt, in quadã arbore eſſe repoſita. Tum illi, cunctis cernentibus, ad eum locum ſe cõtulêre, nec deincèps ab illis viſi ſunt. Tot verò huius rei teſtes ſunt, quot eius loci habitatores. Itaq; admiratione affecti illi propter incognitos viros, & quòd ità ab eorum oculis euanuiſſent, ad arborem contenderunt, ſed ea, quæ illic abdiderant, ſancti martyris membra neutiquàm inuenerunt. Res profectò mira, & noſtris temporibus valdè ſtupẽda: maximè quòd etiamnùm humanæ infirmitati incompertum eſt, à quibus ea ſublata, quóve tranſlata ſint. Equidem quid de ijs ſentiendum ſit, ignorare me fateor, niſi quòd per diuinam diſpenſationem id datur intelligi, quibus ſanctus martyr dignus eſſet laudibus, quandò præſecta & cruenta membra, adhuc illo viuẽte, per diuinam cognitionem ab eo loco aſſumpta, gloriosè & honorificè alicubì proculdubiò condita ſunt: tametsì, vt diximus, ad hominum notitiam necdùm peruenerunt. Fortaſsìs autem idcircò latent, quòd cùm per ſuos actus capiti inuiſibili, quod eſt Chriſtus, miniſtrâſſent, proprijsq; calcatis voluptatibus, pauperibus inſeruijſſent, atq; intrepidè pro Chriſto contumelijs affecta eſſent, cùm illorum ſpes & caput eſſet Chriſtus, ad ædificatione viuentium nec ſperantia in illum membra eo, quo par erat, honore afficerentur: atque idcircò ab incognitis ablata viris, in cognitione capitis, id eſt, diuinitatis, non mediocri cum gloria condita ſunt.

Pſal. 54.

Trũcata ei' mẽbra tolluntur ab ignotis, mox diſparentibus.

Cap. 15.

Poſtquàm ea res habitantibus illic innotuit, magno timore correpti ſunt: & quanuìs parùm apertis oculis, at tamen beati viri cognoſcebant ſanctitatem. Porrò viri, qui erant cum eo, gloria martyrij triumphantem ex certaminis campo, id eſt, ex area, quæ tum frumento precioſiore margaritis purgati tritici, id eſt, cruore conſperſa iacebat: ſublatum plauſtro impoſuerunt, reducentes eum certatim ad pagum publicum, quem Aſchaim vocant, duodecimo ferè milliario indè diſtantẽ, vbì eccleſia beati Petri Apoſtoli conſtructa erat, in quam tantum virum & Dei martyrem inferre cupiebant, nè in eorum vilibus ædificijs vitalem efflaret ſpiritum. Etsì enim paulò antè in eorum oculis non ſolùm deſpectus, ſed etiam nece affectus erat, at tunc, vt par fuit, magna illius apud eos excreuerat veneratio. Sed & mulieres ex vicinis locis cum ducentis viris pietate commotæ, plauſtrum ſtipantes vndiquè, ob venerationem martyris Chriſti, eum comitatę ſunt. Cùm autem in campum veniſſent, diſtantem ab eo loco, ad quem proficiſcebantur, tribus milliaribus, venerandus Epiſcopus voce, vt potuit, eiulare cœpit, innuens horam remunerationis ſuæ in cæleſtibus iam adeſſe, nec illum locum excedere debere. Itaque vnus ex ijs, qui erant cum eo, ex diuina inſpiratione cæteris tanquàm ſubiectis imperauit, vt eum à plauſtro deponerent. Illi confeſtìm depoſitum in amœno gramine, campeſtri planitie collocârunt. Tum ſancta illa anima è corpore egreſſa eſt, & cunctis, qui aderant, quasì lux immẽſa ex ore eius procedere viſa eſt & cælos penetrare, inſtàr fulminis adſpicientium facies perſtringens. Vndè non immeritò adeò timore perculſi fuêre omnes, vt vix ſancti viri corpus in plauſtrum ſuſtollere auderent.

Vehitur ſancti viri crũcus in pagũ Aſchaim.

Sanctiſſima eius anima ad Chriſtũ cõmigrat. Nota viſionem hanc.

Cap. 16.

Huius verò loci, in quo ſpiritum reddidit, vt mihi videtur, non eſt ſilentio premendum miraculum. Fuerat enim multo tempore incultus, & quasì obliuioni traditum erat, quòd talem ex ſe Domino obtuliſſet animam. Sed cunctis illi vndiquè adiacentibus locis ſigno quodam antelatus eſt.

Inſigne miraculũ loci vbi deceſſit.

Cùm enim in Germania id vſitatum ſit, vt humum eius immenſa nix operiat tota hyeme, eaq; in cubiti altitudinem plerunquè excreſcat: eo tamẽ in loco minimè permanſit, ſed inſtàr alicuius viatoris citò prætereuntis abolita fuit, totoque anno verni temporis decorem & amœnitatem locus ille repræſentauit. Atque ità factum eſt, vt idem locus immunis eſſet ab imbribus & procellis, nec elementorum ditioni vellet eſſe ſubiectus, qui Angelicorum ſpirituum præſentiæ in tanti martyris animæ à corpore migratione conſecratus eſſet. Erat autem illic quadriuium: vndè id euẽnit, vt miraculum illud longè lateque diuulgaretur: & cùm nonnulli ex illis, qui circuncircà habitabant, accuratiùs de eo inquirerent, mox per illud quadriuium ijs, qui tunc aderant, in memoriam redijt, quòd illic ſancti martyris Chriſti Heimeramni anima, huius exilij nexibus expedita, in cælos ſubuolâſſet. Quamobrèm eccleſiam ibi conſtruxére

Eccleſia S. Heimerãmi cõditur, vbi inou-

in eius martyris honorem, in qua innumera eius meritis miracula eduntur. mera ſunt miracula.

Sed dum in huius rei mentionem incidimus, mira mirandis ſuccedunt. Venit Cap. 17.
enim in mentem, iam longè ſuperiùs dixiſſe nos de duobus carnificibus, Dominum
illos eſſe deprecatos, vt pro ſua benignitate ipſis non imputaret, quòd non ſua vo-
luntate, ſed iuſſu domini ſui, tanto Epiſcopo cruciatus inferrent: neque ea cauſa in
die iudicij eius ſanguinem ab ipſis requireret: ipſúmque virum Dei, cùm illorum ani-
mos vidiſſet, Dominum pro illis rogâſſe, vt ſecundùm fidem illorum redderet eis. Nota de carnificibus, à quib' interemptus eſt.
Iſti ergò duo in pacis tranquillitate ſuæ vocationis expectârunt diem. At reliqui tres,
qui crudeliter in ſanctum virum ſuas manus iniecerunt, diabolica æmulatione incen-
ſi, & improperia atque contumelioſa verba in faciem ei dicere non erubuerunt, tan-
quàm miſeris ad damnationem non ſufficeret nequiſſima cædes, niſi in ſuæ nequitiæ
augmentum, cordis malitiam ore quoquè teſtarentur, Chriſto dicente, Ex abundan- Matth. 12.
tia cordis os loquitur: ij tres, inquam, intrà ſeptem dies immundis arrepti ſpiritibus,
ad id vſq; longa vexatione perducti ſunt, vt intempeſtæ noctis ſilentio è domibus ſuis
aufugientes, ad deſerta loca cōfugerent, & per cacumina montium & concaua val-
lium, per loca inhabitata & hominibus incognita diſcurrerent, ità vt miſerorum ca-
dauera nulli poſteà reperta ſint. De quibus quid aliud ſentiendum eſt, niſi iuſto Dei
iudicio, qui impijs & ferocibus animis, tam dictis, quàm factis, in tantum ſacerdotem
ſui cordis nequitiam exercere veriti non fuére, eorum animos, in damnationem illo-
rum, feris comparari debuiſſe: vt mēre deſtituti, ſuis ipſi corporibus perniciem affer-
rent? Quid verò de ſanctis viris dicendum eſt, niſi id, quod Apoſtolus ait: An neſcitis, 1. Cor. 3.
quia templum Dei eſtis, & ſpiritus ſanctus habitat in vobis? vbì ſubiungit, quòd huius
templi violatores diſperdet Deus.

Quod quidem etiam in Lantberto eorum domino probatum eſt, quādò in exilio Cap. 18.
vitam finiuit, atque in eius poſteros adeò tanti viri ſanguis vindicatus eſt, vt nullus ex Lantbertus princeps in exilio decedit, & eius poſteritas omnis perit.
eis relinqueretur: & ædes ampliſſimæ, in quibus de ſuo facinore gloriabatur, ità iam
euerſæ ſint, vt illic vrticæ & platani longè diffuſis ramis propagentur: & qui virulen-
tum pectoris ſui furorem in templum Dei euomere non eſt veritus, ſuas ædes vene-
natis ſerpentibus relinquere coactus ſit etiam inuitus: ità vt in ſibilum & exemplum
ſint intuentibus: atq; etiamſi verbis prætereuntibus non dicant, tamen re ipſa prædi-
cent, & quædam ſuî contemplatione ab illis ſuſpiria exprimant, vt poſſint etiam ipſi
cauere, nè in ſanctos Dei ſacerdotes aliquid temerè admittant: nè & illorum hæredi-
tas euacuata poſteritate, ſicut ea loca conſpecta teſtificantur, in Alpium obſcuram
redigatur habitationem, & coaceruata humus in teſtimoniū viuentibus permaneat.
Cauenda nanque eſt hominibus ira iuſtorum, nè & illius in ſe iram concitent, qui il-
lorum corporum habitator eſt, & de quibus per ſeipſum Veritas dicit: Qui vos ſper- Luc. 10.
nit, me ſpernit. Etsi enim gladium viſibilem non oſtendunt ſancti, non tamen inulti
permanent: cùm vnuſquiſque iuſtus gladio inuiſibili præcinctus ſit acutiſſimi ſermo- Sancti iniuria affecti, nō manent inulti.
nis Dei, qui vltionē infert ijs, qui ſibi non proponunt ipſum veritatis ſpiritū in Deum:
ſed eius templum ictibus deſtruunt: & vbì manus noxias non immittunt, obtrectati-
onis virus clàm ſeminare non reformidant: atq; ità ſpiritumſanctum, templi ſui habi-
tatorem, ad iracundiam prouocant, non attendentes quod ſcriptum eſt: Qui illum
non habet placatum, nunquàm euadit iratum. Quid ergo mirum etiam iſtos perijſſe, Vltio in eos qui conſenſere in necē ſancti Epiſcopi.
qui tam ſanctum interemêre virum, quandò etiam in illo loco commorantes, vbì ve-
nerabilis Dei Epiſcopus triumphans victor extitit, qui in eius necem conſenſerunt,
adeò ex eodem loco diſſipati ſunt, vt nemo eorum illic remanſerit: deſtructaq; ſunt
ædificia, & campus certaminis multis annis deſertus permanſit. Vbì tamen res mira
& ad multorum ædificationem præclara contigit. Cœpit enim humus excreſcere, vbì Nota rem miram.
beatus Epiſcopus membrorum ſectionem paſſus fuerat, vt in cubiti altitudinem ſeſe
coaceruaret, & neq; niues, neq; hyemis aſperitatem admitteret, ſatìs hocipſo decla-
rans, quanti apud Dominum meriti ſit martyr inuictus, dum elementa ſuam in eum
locum vim exercere non poſſunt, ſed vſque ad tempus ſuam retineret amœnitatem.
Quod cùm nonnullis innotuiſſet, & iam longè lateq; commorantes ad videndum lo-
cum amœniſſimum ſeſe cōferrent, atq; illic ſancta Chriſtianitatis religione in hono-
rem beati martyris preces Deo funderēt, res tandem cunctis innotuit, quicquid illic Alia S. Heimerammi eccleſia, & miracula innumera.
fidenter peteretur, id etiam impetrari. Atque ea cauſa inito conſilio, Chriſtiani in eo-
dem loco eccleſiam in honorem ipſius martyris Chriſti extruxerunt, vbi perenniter
innumera coruſcant miracula.

Cap.19. Eſt autem in eodem loco fons perſpicuus, diſtās ab hac eccleſia ad lapidis iactum, cuius aqua iuxta eccleſiam labitur. Humus autem hinc indè exaltatis deprimitur ripis, vt ſe aqua longiùs effundere non poſſit: ſed infrà, deprimente ripa, laxato ſinu lacum efficit pulcherrimum. Ad cuius plagam ſeptentrionalem elegantibus muris in martyris laudem conſtructa eccleſia eſt, vbi innumeri cæci recipiunt viſum, & claudi greſſum: multorum quoquè linguæ, ſuis nexibus expeditæ, loquendi recipiunt facultatem. Sed ſi de his locis & illorum miraculis ordine dicere velimus, & quanta iam illic per Dei diſpenſationem in beati martyris Chriſti Heimerammi gloriam edi proprijs cōſpexerim oculis, ſiue etiam fidelium narratione didicerim, dies me citiùs deficiet, quàm ſermo. Nè quod autem lectori faſtidium afferam, quid de ſancti martyris corpore geſtum ſit, priùs breuiter exponam.

Ite alia eius eccleſia, & miracula.

Cap. 20. Cùm enim, vt iam diximus, ſancti viri anima, quauis huius orbis luce ſplendidior, cunctis qui aderant cernentibus, corporis abſoluta vinculis, cælum petijſſet, æternis fruitura gaudijs pro meritis ſuis: ij, qui aderant, cum magno timore & reuerentia ſanctum viri corpus feretro imponentes, iter cœptum perſecuti ſunt, & tandèm ad eccleſiam beati Petri Apoſtoli in pagum publicum Aſchaim peruenerunt, atque intrà eius eccleſiæ ſepta, adiunctis ſibi vicinis loci illius habitatoribus, honorificè eum tumulârunt, atque indè receſſerunt. Sed ille minimè volebat illic reſurrectionis expectare diem. Vt enim ſuperiùs diximus, ciuitatis Ratiſponenſis ei placuit amœnus ſitus: nec dubium eſt id ei quoquè placuiſſe, vt corpus eius eò deportaretur, poſt ruinam ſuam illic remunerationis ſuæ diem expectaturum. Et eccè rem miram. nam aër etiam illius obtemperauit voluntati. Commotus enim eſt à plaga Occidentali Fauonius, iſque impetu ſuo nubes cogens, cæli faciem obſcurauit, pluuiaque copioſa in terram effuſa eſt, & fulgura diſcurrentia extitêre, ità vt per dies quadraginta ſine ceſſatione plueret, atque ea pluuiæ aſſiduitate torrentes in amnes excreſcerent, ijq; terræ ſuperficiem planè operirent: & niſi tanti viri & martyris corpus in vrbem Ratiſponenſem eſſet allatum, aquarum inundationes regioni illi excidium minarentur. Eſt autem quibuſdam fidelibus tum diuinitùs per nocturnas viſiones reuelatum, vt corpus ſancti pro ipſorum adiutorio in vrbem eam importarent. Princeps igitur & ſacerdotes, communicato inter ſe conſilio, per quoſdam fideles viros martyris corpus ab eo loco, vbi humatum erat, auferri iuſſerunt, illudque ad fluuium Iſaram deducentes, naui impoſitum, cereis accenſis vſque ad Danubium proſecuti ſunt. Qui fluuius cùm cōtra Orientem tendat, tantam illis præbuit per tot ſpatia contra eius tractum nauigandi celeritatem, àc ſi paſſis velis & flantibus ventis id iter conficerent.

Sepultura eius.

Dies 40. cōtinenter pluit.

Tranſlatio eius ad ciuitatem Ratiſponenſem.

Cap. 21. Accidit autem illic res mira, & fidelium cōtemplationi cumprimìs honorificè tradenda. Nam inter tot ventorum flatus, & procellarum fluctus, aquarumque promiſcuam inundationem, & imbrium infuſionem, fluminiſq; tumeſcentes vndas, lampades minimè ſunt extinctæ: ſed tanta ſecuritate quietiſſimas luminis ſui flammas ſurſùm extulêre, acſi intrà clauſum cubiculum ſine vlla aëris commotione cōſiſterent. Itaq; qui circa illud flumen morabantur, cùm tantum in lampadibus nō extinctis ſui martyris meritū cernerent, percutientes pectora ſua, & in facies ſuas ruentes, Deum cæli adorauerunt. Cùm autem veniſſent viri cum corpore martyris ad ciuitatem, quò tendebant, & ibì, vt erant docti, ſalubrem eligerent ſtationem, obuiàm illis factus eſt princeps terræ cum ſatrapis & ſacerdotibus, vexilla & thuribula portātibus. Aderat verò etiam innumerabile vulgus virorum ac mulierum, Deo hymnos cōcinentium voce ſublimi, ità vt ab ijs vocibus tam præ gaudio, quàm timore, tellus tremere videretur. Porrò ſacerdotes ſacrum corpus in ędem ſancti Georgij intulêre, atq; illic ſummo cum honore, vt dignum erat, ſepulturæ mandârunt. Eodem autē momento tanta redijt cæli ſerenitas, vt nullæ vſquàm nubes apparérent.

Lampades nulla vi extinguūtur, quib° ſacrū corpus proſequuntur.

Nota antiquam erga Sanctos deuotionem.

Cap.22. Multo pòſt tempore viſum fuit ſacerdotibus, vt corpus ſancti martyris ab eo loco mutaretur. Itaq; acciti ſunt cæmentarij, qui ſua arte ex marmore & gypſo ei monumentū conſtruerent. Quo opere abſoluto, excluſa è templo plebe, fores obſerârunt ſacerdotes. Ei rei tum pręerat intrà eccleſiā venerabilis Dei cultor * Gaubaldus, ciuitatis Radaſbonæ (ſic enim etiā antiquiſſimus manuſcriptus codex habet) Epiſcopus, cū presbyteris & diaconis, quorū multi adhuc ſuperſunt. Cùm aūt humum remouiſſent à monumēto (erat enim immēſę magnitudinis lapis ſuperpoſitus, quē cū timore clanculùm amouere cupiebant, omni ex parte ſepulcrū ambientes) & ſaxū quoquè abſtu-

* Gauibaldus

abſtuliſſent ad menſurã palmi & ſemis, omnes magnus inuaſit timor, ità vt ex eorum manibus lampades laberentur, atq; eo terrore conſternati, diſſolutis viribus, ſupini corruerent. Vnus tamen ex eis, qui aderant, à dextris ſaxo pectore incumbens, permanſit. Eccè autem rem miram, & in Dei laudem eximiè venerandam. Saxũ tam immenſi ponderis, aëre ſuffultum, tandiù ab vno ſuſtentatum eſt, donèc illi ſic exterriti & proſtrati vires reciperent, & manus adiutrices porrigerent. Quod quidem ſaxum ſi martyris merita non ſuſtinuiſſent, nihil erat expectandum aliud, niſi vt oſſa eius in ſepulcro iacentia comminuerentur. Neque dubitandum eſt, non alia cauſa tanto timore correptos illos fuiſſe, qui tum huic rei intererãt, niſi vt his indicijs præſens beati viri corpus declaratum, cunctis teſtatũ efficeret, quo honore eius anima in cælis frueretur. Tum verò tãta celeritate & ſecuritate ſaxum remouerunt, acsi nullum ei pondus ineſſet. Deindè ſublatum corpus, Domino hymnos depromentes, in locũ, quem extruxerant, depoſuerunt: iuſſuque principum acciti permulti artifices, ex auro & argento ſancti martyris monumentum confecerunt, gemmis & margaritis interlucentibus, & ſculpturæ adhibita varietate, vtì hodieque cernere licet.

Inſigne miraculum.

Aliud miraculum.

S. Epiſcopi monumentum principes ex auro, argento, gẽmis & margaritis conficiunt.

Noſtra ætate cuiuſdam ruſtici coniunx ex morbo quodam lumen oculorum amiſit. Eam ergò vir eius ob cæcitatem deſpiciens, contra ſummi Dei mandatum, aliam ſibi matrimonio ſociauit. Quod vbì nos comperimus, cùm eſſent ambo noſtræ parœciæ & diœceſis, obiurgaui eos ob admiſſum adulterium, & pœnitentiã ſuſcipiendam indicaui: at tamen fœminam ex ædibus viri eijcere non potui: quandoquidem ambæ ſimul apud illum morabantur, nec palàm cum adultera facinus perpetrabat, licèt clanculùm ab ea pedem, inſtigante diabolo, non retraheret. Cùm autem adultera quodam die ad beati martyris Heimerammi ſolennitatem vellet accedere, alijs eò pergentibus comitem ſe adiunxit. Poſtquàm autem peruénit ad locum, qui Iuuarus dicitur, à beati martyris eccleſia ducentis paſſibus diſtantem, mox vt forinſecùs templum intuita eſt, in ſuo ſcelere deprænenſa, cœpit tremere, membrorum compages diſſolui, ipſa humì ſe proſternere, & ſi rursùs eſſet erecta, pedem ad carpẽdum iter minimè poſſe proferre. Si autem vellet redire domum, confeſtìm membrorum iuncturæ inſtaurabantur. In his ergò anguſtijs ea ſic deſudante, contigit quendam ſuperuenire ſacerdotem: qui cùm in eius vitam & mores accuratè inquireret, illa coram adſtantibus fatebatur, adulterij cauſa ſe iſthuc perpeti. Admonuit ergò eam ille vir Dei, vt ad nos reuerteretur. Ad nos igitur reuerſa, cum lachrymis ſeſe abiecit ad pedes noſtros, & ſuam miſeriam coram omnibus alta voce confeſſa eſt, moxq; adiecit in hoc ſe veniam à Domino impetraturam, quòd cum illo viro deincèps ſub vno tecto minimè permanere ſtatueret, cui adulterina commixtione fuiſſet ſociata. Cùm autem noſtræ admonitionis & increpationis verba accepiſſet, & ob perpetrata pro noſtro iudicio pœnitentiam egiſſet, tanta ſecuritate ad beati martyris eccleſiam acceſſit, acsi nullum vnquàm membrorum dolorem ſenſiſſet. Puto equidem ſupernam pietatem id voluiſſe exempli ſtatuere, vt palàm liceret intelligi, quantùm à regno Dei adulteri ſeparentur, quandò in electorum eius eccleſias ingredi non ſinuntur. Sed dum huius fœminæ facinus commemoro, in mentem reducitur mihi ille ſermo veritatis, à propheta Eſaia prolatus: Quærite Dominum, dum inueniri poteſt: inuocate eum, dum propè eſt. vbì rectè ſubiungitur: Derelinquat impius viã ſuam. Quomodò enim poſſit quis inuenire Dominum, niſì ab iniquitatis via diſcedat? Hic enim non videbit, ſed tamen propè eſt: ille autem videbit, & propè non eſt. ſicut & hæc mulier, cùm in ſua immunditia martyris eccleſiam cerneret, propè nõ erat, quandoquidem propiùs accedere non potuit. Vbì autem longiùs retroceſſit confeſſionem factura, iam propè erat. ſiquidem ob admiſſum facinus agebat pœnitentiam.

Cap. 23.

Adultera diuinitùs caſtigatur.

Iterũ Deo reconciliatur.

Adulteri q̃ inuiſi Deo.

Eſa. 55.

Mirabilibus mirãda ſuccedunt. Audiui ego, quæ dicturus ſum, à quodã religioſo & cordato viro. Is enim cùm die quodã ad ſancti Heimerammi eccleſiã pro ſuis peccatis deprecaturus vellet accedere, ſolus iter ſuſcepit. Vbì autem in ſolitudinem venit, quam Feroniſaidum mutato vulgari idiomate vocãt, incidit in latrones: qui eum expoliatum, & vinctis manibus, atq; ore catenis obſtructo, nè poſſet verba edere, ex illis finibus exportatum, genti Francorum vendiderunt. Porrò quidã ex eius emptoribus, in partibus Aquilonaribus Thuringorum, genti cuidam vendidit eum, quę eſt confinis * Porathtanis, qui ignorant Deum. Cernẽs ergò ſenex ille ſe gentilibus, idolorum cultoribus, propinquũ, domino ſuo & pręſenti & abſenti pro viribus fideliter inſeruiit. Erat enim egregius artifex, & domino ſuo inſignẽ molam confecit, miroq; opere

Cap. 24.

eius ædes communiuit, ſiue munitionibus inſtruxit. Quibus rebus illius ſibi gratiam conciliauit. Iam triennio eiuſmodi operam illo nauante, nec interìm à cultu Dei recedente, ſed ieiunijs & orationibus incumbente, quidam ex conſeruis eius vita functus eſt, relicta coniuge iuuencula, & ſecundùm carnis huius putredinem pulcherrima, nullaq; ex ea prole ſuſcepta. Iuſſit ergò dominus ſeni huic, vt eam acciperet vxorem, & omnes eius facultates ſibi vēdicaret. At religioſus ſenex reſpōdit: Ego in mea gente habeo vxorem, quam coactus ſum relinquere, propter innumera peccata mea in captiuitatem abductus, & in hunc locum adductus. Ea igitur viuente, quo pacto poſſum aliam ducere vxorem? Audiens hoc herus eius, aſperrimis in eum verbis inuectus: Niſi eam acceperis, inquit, hæc addat mihi Dominus, & hæc faciat, ſi non tradidero te gēti Saxonum, qui tot idola colunt. Certus enim ſum, ſi apud me nolis vxorem accipere, te haudquaquàm hîc permanſurum, ſed potiùs de fuga cogitaturum. Atque ità fiet, vt ego frauder precio, quo te mihi comparaui.

Superſtite vxore ſua vir pius in captiuitaté nō vult alteram ducere.

Hinc poteſt colligi, hiſtoriā hanc ſcriptā ante Carolū Magnum.

Cap. 25.

Cùm ergò diù inter ſe colluctarentur, & ſenex facilè animaduerteret, ſe domini ſui imperium contemnere non poſſe, modò nè captiuus tradi vellet genti Deum ignoranti, cuius vitam, quæ ex vicinitate ei innotuerat, ceu mortis præcipitia pertimeſcebat: neceſſitate compulſus, ait ſe iuxta domini ſui voluntatem eam ſibi velle deſponſare. Tum herus, appræhenſa mulieris dextera, manu pallio obuoluta, vt habet mos nuptiarū, coram adſtantibus conſeruis, coniuge & prole, hilari vultu collocauit eam illi in matrimonium. propter enim artis eius peritiam impensè eum amabat. Deindè religioſus ſenex cum ſocia illa ſua ingreſſus in domiciliū eius, ſumpto pro nuptiarum conſuetudine cibo, ad lectum, quem ipſa inſtruxerat, cum illa ſe contulit, cœpitque, prout potuit, ſalutaribus eam admonitionibus inſtituere, ità dicens: Vide chariſſima ſoror, nè iſta commixtione ſummum illum amatorem & rerum omnium præpotentem cōditorem offendamus. Temporalis enim vitæ voluptuoſa gaudia intrà paucos dies finem accipiunt, & æterna animarum detrimenta parturiunt. Fruere igitur in iucunditate artificij mei lucris: tantùm hoc mihi largire, vtì nè me huius copulæ iugo, viuente adhuc coniuge mea, præcipites in interitum animæ meæ. At illa carnalibus aſſueta voluptatibus, ſocij ſui monitionibus non conſentit, ſed quę ab illo prudenter dicta erant, ſe ſuo domino indicaturum minatur. Cernens ergò venerandus ſenex ſe nihil profeciſſe, ſocię ſuę laſciua & voluptuoſa deſideria blandis ſermonibus delinire ſtudet: Prouidendum nobis eſt, inquiens, ſoror chariſſima, nè gentilium more Chriſtianas nuptias inchoëmus: abſtinendum potiùs triduo eſt, & Dominus cum lachrymis deprecandus, vt iuſtas nobis det proles. mulier enim non propter libidinem accipienda eſt, ſed propter ſobolis procreationem.

Nota hunc morē celebrandi nuptias.

Monet ſuā ſponſam vir pius ad conſeruandam caſtitatem.

Cap. 26.

Hęc omnia ille ſurdę cantabat, adeò vt illo contempto, faciem ad parietem verteret mulier, & ſub lecti operimēto triſtis ſe ab illo auerteret, ſomnoq; oppreſſa obdormiret. Ille autem cum lachrymis ex intimo corde indeſinēter Domino fundebat preces, vt ipſius anguſtiæ ſubueniret, & nè ſineret obliuiſci ſuî tātum virum & martyrem Heimerammum, cuius cauſa, cùm ad eius eccleſiam vellet proficiſci, in tantas anguſtias incidiſſet: ſed ipſe miſericors Deus, miſero miſericordiam impenderet. Hanc eius orationem tanta celeritate miſericordia Domini ſubſecuta eſt, vt ſtatìm obdormienti illi quidam vir pulcherrimus & proceræ ſtaturæ, ad lectum adſtaret, & virga, quam manibus tenebat, latus dormientis tangens, diceret: Surge, & abi ad beati martyris Heimerammi eccleſiam, quò ire conſtitueras. Reſpondit ſenex: Et quînam ſine alimento tantum iter conficiam? Ait illi vir: Surge, nè hæſites: ſed tolle panem, qui eſt in ſuperiori cœnaculo. is tibi ad cibum ſatìs erit, donèc iter peragas. Tum ille tanta viſione expergefactus, vbì ad ſe redijt, dubitare cœpit, num vigilanti vel dormienti facta eſſet ea admonitio. At tamen, vt erat iuſſus, ſurrexit, & in ſuperiori cœnaculo elegantiſſimum inuenit panem, quem nunquàm illic poni conſpexerat, nec tam elegantem panem ea nocte cum illa muliere in nuptiarum conuiuio comederat. Eum itaq; in ſinu condens, relictis omnibus, quæ illic habere videbatur, & nè de proprio ſuo lucro quippiam auferendo, domino ſuo damnum irrogaret, nulla re ſecum ablata, dempta veſte & penna, quam manu ferebat, celeriter abijt ad ſolitudinem, ſine intermiſſione cum lachrymis orans Dominum, vt per merita beati martyris ſui, ipſi in ſe ſperanti proſperum iter largiretur.

Viſio pij ſenis.

Clàm aufugit omnib' relictis.

Cap. 27.

Nota miraculum.

Ità ergò in ea profectione quindecim cōtinuis exactis diebus, tanta proſperitate & ſecuritate ſummus opifex eū deduxit, & vnius panis alimonia quotidiano labore eius delaſſa-

delaſſata membra refecit, vt ſequentis diei hora tertia in monte ſteterit in vineis, quę ſunt inter cōfluentes Danubij & * Imbris. Atq; indè contemplabatur ſancti martyris Heimerammi eccleſiam & vrbem deſideratā, mœnibus & turribus munitam. Quas vt agnouit, magnas Deo gratias agens, è monte deſcendebat ad portū fluminis. Erat tum dies Dominicus, ob cuius ſolennitatem Miſſarumq; celebrationem, qui illic degebant, cum multa deuotione contendebant ad ſancti martyris ædem: quibus religioſus ſenex clàm ſe comitem adiunxit: cumq; ad portum perueniſſet, conſcenſa naui, traiecit flumen, atque indè, vt erat per viſum iuſſus, ad martyris eccleſiam progreſſus eſt: vbì ſe humì proſternens, cum lachrymis ingentes Deo laudes dixit, qui ſperantem in ſe ex tot anguſtijs ob ſui martyris merita eruiſſet. Expleta autem Miſſarum ſolennitate, religioſus ſenex ab eccleſia egreſſus, panem quem ſecum abſportauerat, cuius eſu tam longa itineris ſpatia emēſus erat, è ſinu protulit, & cùm abundè illi per viam ſuffeciſſet, tertiam tantùm eius partem ſe vidit abſumpſiſſe. Itaq; quod ſupererat, coram omnibus in pauperes diſtribuit, meritaque ſancti martyris per Dei prouidentiam quid ipſi contuliſſent, palàm indicauit.

*forſ. Ambe-ri.

Certè præclarum hoc eſt miraculum.

Sed dum his referendis in martyris gloriam intentus ſum, repentè animo ſuccurrit aliud, quod iam commemoro. Puella quędā diœceſis ſancti martyris, primo diluculo egreſſa ad paſcenda pecora patris ſui, à quodam mihi incomperto ſpiritu arrepta, nihil neque cibi, neque potûs accipere voluit. Cumque ſic ad multos perduràſſet dies, complures ex propinquis eius ad eam venêre, & tum precibus, tum obiurgationibus ad id eam adducere voluêre, vt cibum ſumeret. Sed illa modis omnibus id recuſabat, aſſerens ſe nullo cibi deſiderio affici. Illi ergò vi parùm aliquid cibi ei in os ingeſſerūt, putà lac aqua permixtum. Quod cùm illa inuita accepiſſet, ſtatìm erecto capite, illud ſanguine permixtum euomuit. Cernentes igitur parentes eius, ſe nihil proficere, miſſam eam fecerunt, interìm id inter ſe conſilij capientes, vt eam Epiſcopo offerrent, ſub cuius paſtorali cura degebat. Ità ergò deceſſori noſtro beatæ memoriæ Ioſeppo Epiſcopo, cui Deo authore ego in honore ſucceſſi, præſentata eſt. Is verò eam repræhendens, illis præſentibus iuſſit, vt parùm alimenti acciperet. At illa dicebat ſe edendi neceſſitate quaſì quiſquilias ſenſiſſe in membris ſuis, nec tamen vllam famem pertuliſſe. Et eſt ſanè admiratione dignum, quòd totum annum abſque vllo alimento exegit, nihil interìm de manuum opere omittens, in ſola facie pallorem præ ſe ferens, quem inedia illi conciliabat. Porrò cuidam tunc ſecreta adſpiratione Deus reuelauit, vt eam ad beati Heimerammi eccleſiam adducendam curarent. Sed cùm id alij recuſarent propter laboris & itineris difficultatem, aſſenſi tamen ſunt, vt eam ad venerandum illum locum perducerent, in quo beatus pontifex glorioſum conſummauit martyrium. Vbì illa in templum ingreſſa, proſtrato corpore orauit, & ilicò ſenſit in ſtomacho edendi appetentiam: moxque vt potuit, præ auiditate ſurgens, panem ſibi adferri petijt, eumque oblatum cum gratiarum actione accepit, & tanta promptitudine comēdit coram adſtantibus, acsì nullam vnquàm edendi difficultatē pertuliſſet. Ex qua re quid aliud colligendum eſt, niſì Dominum martyris ſui merita palàm omnibus declarare voluiſſe? quemadmodùm etiam in Euangelio eum dixiſſe legimus de cæco nato, nec parentum, nec illius culpa factum, vt cæcus naſceretur: ſed vt opera Dei in illo manifeſtarentur ad gloriam Dei. Quod idem de hac puella ſentiendum exiſtimo. Atq; etiam, vt hîc liquidò poſſet intelligi, ſanctum martyrem in miraculis, quibus præualet de ſupernæ pietatis prouidentia, ſe poſcentibus intercedendo dimittere peccata, & per viſibilia exempla in eccleſijs ipſius quæ coruſcant miracula, remitti, ipſo intercedente, peccata. Sed ſi ea, quæ per memetipſum didici, huius viri miracula, aut quæ fidelium narratione cognoui, quibus adhuc quotidiè apud corpus eius tot inſignes declarantur virtutes, explicare velim, ſtylus ſcribenti non ſufficiet. Quæ autem deprompſimus pro reuerentia ſancti martyris, ea veneramur, ipſique præpotenti Deo deuoti ſupplicamus, vt miſero ſubueniat Cyrino.

Cap. 28.

Puella toto anno nihil comedit.

Hîc habes huius hiſtoriæ authorē Cyrinū fuiſſe Ratiſponenſem Epiſcopum.

Meritis S. Heimerāmi eadē puella liberatur.

Iohan. 9.

Hîc author prodit nomen ſuum.

VITA S. LVTRVDIS VIRGINIS SANCTIMONIALIS, EXCERPTA, VT OPINOR, EX EA, QVAM *ſcripſit Theodoricus Epiſcopus Treuirenſis circa Annum Chriſti 950. Non enim puto fuiſſe ab eo tam breuiter conſcriptam.*

22 Septeb. Patria & parétes S. Lutrudis.

BEATA Lutrudis in Gallia pago Partenſi Catalaunenſis diœceſis claris orta parentibus, patre videlicet Sigmaro, matre æquè Lutrude, bonis & Deo deuotis: vnà cum ſex ſuis ſororibus in lege Domini per Eugenium ſacerdotem ſanctum edocta, & demùm per Alpinum Catalaunenſem Epiſcopum, ſumpto velamine, virgo Domino conſecrata eſt. Cui pater moriens, quia eam præ cæteris dilexerat, locum ſolitarium, quem ei in quodam monte preparauerat, aſſignauit. *Vitæ eius auſteritas.* In quo quàm auſterè & quàm ſanctè vixerit, vix poſſet lingua referre. Habebat autem in omnibus præfatum Eugenium presbyterum confortatorem & excitatorem ad bona opera & laudes Domini ſpiritalem. *It Romam.* Cum quo etiam Romam orandi gratia, & vt ſanctorum reliquias indè afferret, deuota perrexit. Quò cùm perueniſſet, cuidam Iuſtinæ, famoſæ ſanctæ fœminæ, ſe coniunxit: cum qua continuis inſiſtens pſalmodijs, ſuæ ſanctæ conuerſationis odorem & opinionem latè diſperſit, omnibus piæ vitæ ſe præbens exemplum.

Tribus verò menſibus ſic Romæ peractis, apparens ei Angelus Domini, dixit eam reliquias, quas petebat, ibi non aſſecuturam: ſed vt ad propria rediens, & tranſgreſſis Alpibus, ad martyrium beati Mauricij diuertens, eius reliquias obtineret, atq; eas in locum paternum deferens, baſilicam in honorem beati Mauricij conſtrueret. Narrata igitur viſione S. Eugenio, manè iter arripuerunt: & cùm ad vrbem Rauennatum perueniſſent, & in domo cuiuſdam ciuis, filiam vnicam habentis, per id tempus infirmam, & ferè iam mortuam ac voce triduò deſtitutam, hoſpitio recepti eſſent, beata *Puellã moribundam ſanat.* Lutrudis precibus matris mota, acceſſit ad lectulum puellæ, & eam, oratione præmiſſa, manu appræhendens, ſanam erexit. Quæ tantum miraculum in ſe experta, rogauit S. Lutrudem, vt ſacrum velamẽ ſibi imponeret, ſecumq; cunctis diebus manere permitteret. Sancta autem primum conceſſit: alterum verò, propter multam iuuenculæ pulchritudinem, nè periclitaretur, non admiſit. Deduxerunt tamen parentes cum filia ſanctam Lutrudem vſque ad proximam ciuitatem.

Quibus dimiſſis, peruénit ad optatum monaſterium S. Mauricij: vbi à cuſtode Georgio, caſtitatis opinione admirabili, cum omnibus ſuis omni humanitatis ſtudio ſuſcepta eſt, cui etiam virgo angelicam retulit viſionem, pignora ſibi S. Mauricij promittentem. Cuſtos itaque viſionem à Deo fuiſſe percipiens, virginis beatæ conſcius *Semper antiqtas magno in precio habuit ſacras reliquias* ſanctitatis, ei petitas obtulit deuotè reliquias. Quas illa cum magno gaudio ſuſcipiens, in locum paternum abſportauit, atque ſuper eas decentẽ conſtruens eccleſiam, eam per proprium Epiſcopum in honorem beati Mauricij curauit dedicari. Cui baſilicæ herentem ſibi condidit cellulam, in qua die noctuq; Domino ſeruiens, hoſtiam *Nota vitæ duritiem.* viuam ſe ei iugiter exhibebat. Proprios enim redditus pauperibus tribuens, cilicio veſtita, panem hordeaceum tantùm cum aqua ſumebat, ſemèl duntaxàt, aut bis in hebdomada reficiens.

S. Puſinna. Per idem tempus Puſinna, ſoror virginis, quæ in vico Baſionenſi floruerat, ad mortem ægrotabat. Quod cùm beatę Lutrudi nunciatum fuiſſet, putà ſororem eius in extremis agere, tota nocte orans obtinuit à Domino, vt non migraret à corpore, donèc eam videre mereretur. Manè igitur aſſumpto beato Eugenio, perrexit ad ſororem, & inuénit eam iam per quinque dies ſine voce iacentem. Ilicò autem reddita eſt ei loquela: & cùm Domino gratias retuliſſet, poſt ſancta colloquia, inter mutuos amplexus ſororum & oſcula, Puſinna feliciter expirauit. Beata verò Lutrudis, expletis de more ſororis exequijs, rediens ad propriam cellam, & de bono in melius ſemper proficiens, cùm tempus ſuæ vocationis adeſſet, plena dierum & ſanctitate ſublimis, mi*Felix obitus S. Lutrudis*grauit ad Dominum ipſa die, qua paſſus eſt beatus Mauricius: & ſepulta eſt in baſilica, quam ipſa, vt prædictum eſt, in honorem eius conſtruxerat.

CER-

CERTAMEN GLORIOSI MARTYRIS CHRISTI, SOSII DIACONI, AC IANVARII EPISCOPI BENEuentani, *& ſociorum eorum, authore Iohanne Diacono S. Ianuarij, qui eiuſdem S. Soſij tranſlationi interfuit.*

PRAEFATIO AVTHORIS IN PASSIONEM *& tranſlationem.*

POST nonnulla tyrocinij mei opuſcula, quibus aliquantiſpèr iuuenilem animum charitatis exercuiſſe videbar imperio, nullius fore diſponebam intentionis, niſi vt magìs hebetarer deſidia, quàm fomenta liuidæ ſtomachationis alicui pro talibus ſubminiſtrares experimentis. didiceras quippè, & ſatis didiceras, qualiter bilis ignita, linguę faculam torrens, contiguos vreret dentes. Huic ergò decreto cùm inclinatus animo adhæſiſſem, inter plurimorum ſodalium cœpi etiã & domini Iohannis venerabilis ſancti Seuerini abbatis, quẽ vnquàm refellere nefas æſtimaueram, detrectare implorationes, adeò ſcilicet, vt ad id quod de ſancto Soſio fieri poſtulabat, multifaria euadens obliquitate diuerſus, modulum excuſationis nullatenùs inhiberem. Quòd vbì vir ſtrenuiſſimus animaduertit, non eſt paſſus vltrà diſſimulationis prolongari funiculum, ſed per idoneos peruentores domino Stephano ſuggeſſit Epiſcopo, quatenùs eius amplitudinis interuentu obtineret, quod adipiſci ſua impetratione nequibat. Extemplò me pontificalis accerſitum ſublimitas, taliter increpando accepit: Excidit'ne tibi diacone, qualis ſit fructus obedientiæ? excidit'ne Samuelis iuſta indignatio, dicentis, Melius eſt obedire quàm ſacrificare? Cur ergò ſurda præteris aure, quod à Iohanne Abbate totiès poſceris? An ignoras quantas vtilitates talium narrationum ſcripta conuectent? Si enim in eis totius Chriſtianitatis emolimenta ꝑcipiuntur, quarè tu tua querens, oſtẽdis te colaphis non eſſe diſciplinatum Apoſtolicis? Sic præſul. & præſuli ſic ſubmiſſa voce reſpondi: Si veſtræ priùs diſcretionis lance pẽſatur, quò potiſſimùm noſtra vergat accuſatio, iuſtiſſimè caſtigamur: ſin aliâs, quarè tantis fatigamur redargutionibus? habet, inquam, habet affatìm noſtri cõpertus acumen ingenij, quomodò plurimæ martyrum paſſiones ex hiſtorijs & annalibus ſunt decerptę, in quibus ſeriatìm cõmendabatur quicquid gẽtilis illa perpetrabat examinatio. At nos, quibus nulla taliũ facultas ſuppeditat, quo exequi pacto cogimur, vndè rectiſſimè fauorali denotemur mendació, & ineuitabile pſeudoepigraphi diſcrimẽ incurramus? Hanc pręſul ipſe apologiã tali protinùs authoritate cõcluſit: Procùl hinc, ꝑcùl, ſi placet, totius obiectionis ambago recedat. Eſt enim exindè quędã ſcriptura lepida vt reor digeſtione cõtexta, quã me olim vidiſſe recordor, & quidem quoniã longi temporis meta relabitur, idcircò cunctando aſſero vtrùm necne ſancti Ianuarij geſtis, cum quo fortiſſimus Chriſti athleta immortalem percurrit agonem, aliqua ſit ex parte diuerſa. Tamen hęc qualicunque ſtylo prolata conſtet, ſumenda eſt à te, & ſicut certum eſt tuos feciſſe maiores, quæque ſiunt ſuperflua reſeca, neceſſaria ſubroga, inepta abijce, & vnà cum his quæ de inuentione corporis eius ſunt, fide tua qui interfuiſti, in ciuilem redige cõpoſitionem, quatenùs pro tanti laboris recompenſatione, municipatu tandèm martyriali Chriſto largiente perfrui merearis. Ad hæc ego nihil vltrà reſpondere pręſumens, coactus inchoaui quod ſpontaneus recuſabam. Sed quia in memoratis ſcriptis infatuato quanuìs ſale pertinctis, nulla parentum ipſius, nec pontificis ſaltem, qui eum Leuitali redimitione dicàrat, mentio inerat, & conquerentes ex hoc viros etiam non ſpernendæ grauitatis perſpeximus: ideò ſummatìm cõmemorare libuit, vt nec ego ſim in anteà obnoxius, nec illius temporis pertinaciter incuſentur ſcriptores, quoniam multus accedere potuit euẽtus, aut latibuli ſcilicet, aut mortis, necnon & ignorãtiæ, vel aliud quid veriſimile, vndè iuſta poſſit oriri excuſatio, quòd ſilenter ꝑtermiſerunt: Tamen quomodocunquè acciderit, quia nulla valet modò cõiectura cenſeri, conſtat me credulitate media, nihil irritum, nihil ambiguũ in iſtis poſuiſſe narrationibus. Decæterò nunc agendum eſt honorabilis abba, vt nupèr promiſſis orationibus ſic ſic meam iuues inertiam, quatenùs ſit Deo acceptum & hominibus ratum huius noſtri laboris conamen.

Iſte Seuerinus Noricorum fuit Apoſtolus, cuius corpꝰ tranſlatum eſt Neapolim.

1. Reg. 15.

Author ab Epiſcopo rogatus p̄ſentem conſcripſit hiſtoriam.

PASSIONIS HISTORIA.

CAPVT I.

23. Septembris. Numerianꝰ à ſocero ſuo occiſus.

NVMERIANVS igitur Auguſtus cùm ex Parthicæ regionis demolitione reuerteretur, & propter oculorum quam incurrerat ægritudinem lectica in itinere vteretur, ità eſt ab Apro ſocero ſuo clãdeſtinis peremptus inſidijs, vt vix fœtore cadaueris necem eius poſt aliquot dies milites comperiſſent. Qui ſtatìm Aprum interficientes, Diocletianum cuiuſdam ex Dalmatia ſcribæ filium, tumultuoſa vociferatione Cæſarem acclamârunt. Hic autem verſipellis vt erat, Maximianum continuò Herculeum, moribus & feritate haud ſibi diſſimilem, conſortem ſibi aſſciſcens, iniquo prælatu reipublicæ ſummam inualerũt. Sed quia Carinum præfati Numeriani germanum, qui ſuperſtes adhuc cum omni exercitu Galliarum commanebat in partibus, metuendum ducebant: idcircò in ſuis primordijs lentam commouerunt perſecutionem in Chriſtianos, ſcientes illi proculdubiò plurimos hærere amicos, quos huius tituli ſacratiſſima decorabat profeſſio. Vbi autem Cęſar iſte penès Murgum prælio deuictus occubuit, confeſtim illi tempus nanciſcentes quo tyrannidem ſuam ſæuire permitterent, proh dolor, per vniuerſum orbem complices ſuos direxerunt, quatenùs quicquid Chriſtianitatis culturæ reperirent, aut ſuis poſſent obſcœnis mancipare cęremonijs, aut exquiſitiſſimis addicerent pœnis. Succurre Domine Ieſu, ſuccurre agonizanti Eccleſiæ tuæ, vt perſpicuus fidei candor, quô quia magìs denſitate caliginoſæ gentilitatis obrui ſatagitur, eò ampliùs te illuſtrante martyrialibus reniteſcat lucernis.

Diocletianus, Apro interfecto, Cæſar acclamatur.

Carini Cæſaris cędes. Diocletiani & Maximiani crudelitas.

CAP. II.

CRuentiſſimis itaque ſatellitibus omni ſolicitudine ſuorum iuſſa dominorum adimplere ſtudentibus, licèt omnis Campania, immò totus affligeretur mundus, tamẽ in oppido Miſenatium potiſſima incubuerat perſecutio: quia illic celebris paganorum frequentabatur occurſus, propter Vatis Sibyllæ ſepulcrum, haud indè longè diſcretum. Hac ergò tempeſtate beatiſſimus Soſius eiuſdem eccleſiæ Diaconus, vir in quo cælitùs omnium chariſmatum dona confluxerant, ſecundùm congruam ſui nominis vocationem, quia Soſius, ſi à σώζω Græco ſermone deriuatur, Latinè Salutaris exprimitur: cùm nocte dieque quanuìs palàm, ob inſidias perſecutorum non auderet conuerſari, tamen ad nil aliud erat intentus, niſi vt incredulos inuitaret ad fidem, & fideles ad imminentes corroboraret agones. Cuius induſtria dum longè latèque flagraret, & opinio bonitatis in dies accreſceret, intantùm cœpit ab hominibus fore dilectus, vt Ianuarius Beneuentanæ ſedis egregius Antiſtes, licet maioris eſſet dignitatis, magni tamen Dei vſque ad mortem ſe humiliantis imitator effectus, ſedulus ad illum viſitandi gratia properaret, & doctrinæ pabulum mutua ſibi ſubminiſtrantes affluentia, non ſolùm animos ſuos ad cæleſtia ſubleuarent, ſed & Dominicum gregem per ſacra colloquia informarent. Mira ſanctorum dilectio, mira & ſtupenda conſtantia. Nam cùm nulla fatigatione itineris, nulla terroris intentione retraherentur, quin vicariam ſibi exhiberent affectionem: accidit autem nutu diuino, vt idem Domini Antiſtes ex more veniens, reperiret illum fortè in cœtu fidelium, ſacroſancta Euangelia ſonoro iubilo perſonantem: mox pater optimus pietatis amore contractus ſubſtitit, & feruorem tantæ alacritatis diù multumq; admirans, ſubitò clericatum verticem eius vidit perſpicuam effundere flammam, cuius oblectatione perculſus, intellexit protinùs documento ſcripturæ imbutus, quid coruſcationis radiaret in illa, quidve portenderet inflammatio ipſa, & lætus in cælum cum gaudio palmas ſuſtollens, ineffabilem Chriſti gratiam ſeriamque diſpenſationem ex intimis cordis organis collaudauit. Dehinc perpendens id nulli præſentium niſi ſibi ſoli apparuiſſe, properanter acceſſit, & conſtricto ſuper eum incumbens amplexu, flammigerum illud caput ſpiritualibus deliniebat oſculis, & coram adſtantibus martyrij tandem diademate coronandum iterùm iterumque profitebatur.

Soſius Miſenatæ ciuitatis Diaconus.

Ianuarius Beneuentanus Epiſcopus Soſio familiaris.

Viſio S. Ianuarij.

Vaticinium eius.

CAP. III.

O religio ſanctitatis, ô deuotio charitatis, ô vaticinatio veritatis. Dum enim talia tantaq; præſulis pariter & Leuitæ dona conſideramus, omnis penitùs admiratio

nobis

nobis adimitur, ſenſus hebeſcit, lingua torpeſcit. Quis vnquàm tam eloquens tamq́;
facūdus dignè poteſt exprimere, qualiter iſti de religione ad ſanctitatē, de deuotione
ad charitatē, de vaticinatione cōſequenter ad veritatē pertingere meruerunt? Illā in-
quā veritatē, quę multò antè ſpondere dignata eſt: Ignē veni mittere in terrā, & quid Luc.12.
volo niſi vt ardeat? Si enim per ignē charitas, quæ Deus eſt, & per terrā corda huma- 1.Iohan.4.
na intelliguntur: rectè ignis iſte in vtrorunq; ardebat præcordijs, & tam vehementer
ardebat, vt vni, qui ſecundùm Apoſtolū Chriſtū habebat caput, in vertice redunda- S.Ianuari[9]
ret: alteri quoquè, qui ſecundùm Euangelium beatos habebat oculos, reſplendeſce- & Soſius,
ret in obtutu. Ambo ergò beati, ambo felices, quia ambo nimirùm illis ſunt donati charitate &
muneribus, quæ olìm filijs naſcentis Eccleſiæ loqui & prophetare vnanimiter inſtiga- ſpiritu ſan-
bant. Quid enim? nunquìd iſte non fuit ille ignis, qui repentè ſuper Apoſtolos into- cto pleni.
nans, ora illorum per varias diſcreuit loquelas? nunquìd non huius illapſu Petro lo- Act.2.
quenti fides & eleemoſynæ Cornelij centurionis ſunt approbatæ? nunquìd ad im- Act.10.
poſitam Pauli manum ſuper viros decem iſtius non eſt illuſtratus aduentu? Et quid Act.19.
per ſingula ducor, ſi ipſe illos, proculdubiò clarificauit & iſtos. Videamus qua con-
uentione ad martyrij gloriam ſacratiſſimus pertigerit Diaconus, de quo veraciſſimus
prophetauerat Antiſtes.

CAP. IIII.

Cùm igitur Soſius Leuita benigniſſimus, ſicut prælatum eſt, famoſis polléret mo-
ribus, & vitæ virtutiſque propoſito inſiſtens, bonus odor alijs ad vitam, alijs ſe-
cundùm Apoſtolicam inſtitutionem eſſet ad mortem: factum eſt, vt ab his, qui bono 2.Cor.2.
perierunt odore, ſæpiſſimè ad Dracontium tunc Campaniæ Iudicem accuſaretur.
Quorum frequenti ſuggeſtione, vtpotè paganitatis miniſter, in furias actus, lictoribus Ducitur ad
ſuis tranſmiſſis arctari eum & ad ſe vſq; perferri præcepit. Mox autem, quia lux in te- tribunal Iu-
nebris latére non poterat, neque ciuitas abſcondi ſupra montem poſita, vbì conuen- dicis S.So-
tus eſt à militibus fortis athleta Dei, & coram ſolio Iudicis præſentatus ſtetit interri- ſius.
tus. At ſceleratus arbiter diù multumque admirans elegantem eius ſpecioſitatem, Matth.5.
Aptè, inquit ad illum, forma corporis cum fama nominis tui congruit. Sed quia qua-
dam ſuperſtitione pollutus aſſeueraris, neceſsè eſt vt accedens libamen offeras, & Iubetur ſa-
fruſtreris accuſationem, quæ totiès de te noſtras perculit aures. Ad hæc ſanctus re- crificare
ſponſum reddidit paucis: Abſit hoc, Iudex, abſit à me, vt debeam aliquo modo illam idolis.
commaculare religionem, cui ab ipſis, vt ità dicam, cunabulis oblatus, toto corde, Recuſat vir
totaq́; intentione ſeruiui. Tunc cenſor intumuit, & felleam vultu * prætentans ama- ſanctus.
ritudinem, Nè confidas, ait, in hoc vernantis corpore iuuentutis: quia ſi ſcitis Imperi- * prætendēs
alibus & meo protinùs conſulto non parueris, illo te priùs vehementer affectum tor-
mentis iubeo mancipari ergaſtulo, vndè ſaltem nec ipſe te Deus tuus poſſit eripere,
ſed ſqualore intolerabili & famis ſic adigaris penuria, vt ſpontè perſpicias, quod mo-
dò paruipendendo recuſas. Mox propugnator veritatis omni refertus cōſtantia, ait:
Non tibi vnquàm benè ſit arbiter iniquitatis, vt quibuſque aliquādò pœnis deuincar,
& deteſtabile tuæ peruerſitatis adimpleam votum. Ego autem firmiter in Deo meo
ſperans, cum eius Apoſtolo ſemper decanto: Nullus me ſeparabit à charitate Chriſti, Rom.8.
non tribulatio, non perſecutio, non gladius, non carcer, non fames, non nuditas:
quoniam propter eum tota die mortificor, vt tandèm cum illo coniungar: ſed tibi ô
miſerrime, ô ſceleſtiſſime, potiùs eſt ingemiſcendum & dolendum, qui iuſtè quodam
præſagio Dracontius es appellatus. Reuerà enim nunc ille temerarius draco per oris Iudex, cur
tui organum loquēs, inualidam Dei mei præſumit aſſerere poteſtatem, qui olìm pro- Dracontius
toplaſtis ob appetitæ Deitatis rapinam mortem infligens, contra conditoris interdi- ſit appella-
ctum veſci eis de ligno vetito perſuaſit. Tamen licèt illis hominibus occulto Dei iu- tus.
dicio præualuiſſe lætatus ſit, mihi verò, cui iam per lignū Crucis vita eſt reſtituta, nun- Gen 3.
quàm per te Dracontium, qui ad inſtàr eius, nomen & venenatam poſſides linguam*. Ephe.2.

* for. deeſt, præualebit. vel, præualuiſſe lætabitur.

CAP. V.

His Iudex auditis, ſecum infremuit, & furibundus ad lictores cōuerſus ait: Veſtras
expromite vires, & loquacitatem huius audacis validis compri̅mite flagris, qua-
tenùs reſipiſcens animaduertat ante cuius ſublimitatis tribunal aſſiſtit. Dixit, & di-
ctum cominùs miniſtri exequentes, totum corpus ſancti fœdiſſimè laniârunt. Cer- Grauiſſimè
nens itaque dæmonum arbiter, robuſtiſſimum Chriſti militem palęſtra illa patienter cæditur So-
flagella toleráſſe, ſtomachando intulit: Hic quia ſe vultum longanimitatis induiſſe ſius Leuita.
ſimulat, clauſtris eſt teterrimis deputandus, vt ibì frigore fameque deficiat, & florida Mācipatur
ipſius, carceribus.

ipſius, qua gloriatur, iuuenta tabeſcat. Erat nempe tunc beatiſſimus Soſius annorum circiter triginta, ſicut ipſe cuidam benigno reuelârat Epiſcopo nomine Theodoſio, quem propter vitæ meritum valdè dilexerat. Aduenerat autem iſte de Grecia, & propter religionem multa cum eo ſodalitate fuerat coniunctus, quique etiam & de eodem fatebatur Diacono, quòd verè Domini noſtri Ieſu Chriſti diſcipulus & imitator eſſe ſtudebat. nam & opportunè & importunè prædicationi inſtabat, & ob inſidiantium procacitatē vulgares plerunquè declinabat adſpectus. Recluſo itaque fortiſſimo martyre Soſio ſecundùm decreta Iudicis in ardua arctaque cuſtodia, Proculus diaconus, & Eutices atque Accutius illuſtriſſimi ciues Puteolani, feruore deuotionis accenſi, ethnicos clamoroſis obiurgationibus increpabant, dicentes: Miſeri, dementes, inſani, quarè benignum & innocentem hominem verberibus afflixiſtis & tenebris addixiſtis? Nunquid quia veſtrarum principis tenebrarum noluit eſſe famulus, ideò lucernam ardentem, quæ non poteſt ſub modio contegi, carceris obſcuritate voluiſtis extingui? Heu deteſtabile iudicium, heu execrabile factum, quod omnis lex abrogat, omniaque iura condemnant. Quis vnquàm legiſlatór, vel iuris peritus indixit, vt iuſtus condemnaretur, aut innoxius puniretur? Hæc & his ſimilia vociferantes, ad ergaſtula properârunt, & ſanctum Leuitam omni ſolamine omnique alleuiabant affatu.

Theodoſius Epiſcopus vir ſanctiſſimus.

Eccè S. Proculi, Euticetis & Accutij pro fide Chriſtiana zelum.

Matth. 5. Luc. 8.

CAP. VI.

DIc, rogo, dic inſaniſſime cenſor, nunquid & iſti alienationem mentis patiuntur, qui & innocenti viro, ex intimo compatiuntur affectu, & penitùs improbant tuę iniquitatis examen? Cæce, ſi ſenſus tuus non eſſet peruerſus, videres vtiquè quia iſti ſunt de quibus prophetica clamat admiratio: Qui ſunt iſti, qui vt nubes volāt, & quaſi columbæ ad feneſtras ſuas? Verè vt nubes & vt columbæ volabant, quia nullis implicati contagijs, tam perſpicuo tamque claro obtutu ea quæ ſunt æquitatis intuebātur & veraciter profitebantur. Sed quia nullius vtilitatis reſpectum tua capit obſtinatio, ideò præceps velut in reorum duceris accuſationes. Lictores nanque verbis illorum auditis, ſtatim ad iniqum Iudicem properantes, Domine, inquiūt, eccè homines Chriſtianæ ſectæ, quos vbiquè perſcrutari veſtra dignatio iuſſit, ſponte ſua venientes ad carcerem, cum Soſio damnaticio in confabulatione iunguntur.

Eſa. 60.

CAP. VII.

DRacontius ilicò citatis eos ad ſe vocās officijs, præcepit vt cum ſancto Soſio ſibi præſentarentur. Qui læto coram eodem vultu dum adſtarent, talem Iudex prorupit in vocem: Miſeri, quæ vos fatalis coëgit impulſio, vt huic inſano fauentes homini, noſtra noſtrorumque principum decreta paruipendatis? An neſcitis, quanta ſuper huius Soſij cōplices Imperatorum deſerueat indignatio? Relinquite ergò has vanas, quas ſomniatis ſpes, nè vos appetiſſe pœniteat iſtius ſodalitatem vecordis. Ad hæc ſancti conſtanter tale edidêre reſponſum: O vtinàm, Iudex, cęlitùs inſaniam ſtolidi huius fuiſſemus incurrere digni, qui vos veſtroſque tyrannos fide contemnit, humilitate deſpicit, patientia vincit: viceramus, inquiunt, & nos iram indignationis non veſtræ ſed Dei, qui venturus eſt ponere orbem terræ deſertum, cuius illecebras tanta vos auiditate ſectamini, vt meritò filij eius adſtruamini. Filij ergò mundi proculdubiò quia cum mundo perituri ſunt, ideò eligendū eſt nobis, vt temporalem Auguſtorum & veſtram pro nihilo ducamus ſæuitiam, & deſideremus in huius collegio inueniri, quem vos inſanîſſe putatis, quatenùs cum eo vitam adipiſci mereamur æternam. Talibus extemplò dictis cenſor exarſit in iras. & ſine mora furens, vapulare ſanctos penè ad internitionem præcepit, ipſo etiam deſupèr intonante: Hæc eſt ſuauitas collegij, hæc eſt iocunditas contubernij, hæc inquam ſunt oblectamenta Soſij, in quibus vos toto epulari optâſtis affectu: in his porrò delectabiliter conuenit gratulari, donèc conſultiùs excogitemus, quid aliud noſtræ humanitatis vobis dignāter impartiri poſſimus. Crudeliſſime arbitrûm, quarè in famulos Dei furia tāta baccharis? quarè vltra modum ſæuire diſponis? neceſſe eſt enim, vt aula fidei eorum procaciori bus impetatur turbinibus. Sed quia iam tu ex parte compertum habes, quo fundamento locata conſiſtat, ſubrogandus eſt tibi alter ſæuiſſimus, qui ex toto cognoſcat, qualiter illam architectus Chriſtus ſupra petram ſuam inconcuſsè fundauit.

Præſentantur Dracontio præſidi.

Egregiū eorum reſponſum.

Atrociſſimè vapulant.

Irridentur à Iudice.

Matth. 7.

CAP. VIII.

CAEſis ergò martyribus, & cum ſancto Soſio in vno conclaui recluſis, Diocletianus execrabilis Imperator Timotheum quendam paganiſſimum Campaniæ præſidem

Timotheus Pręſes à Di-

præſidem ſubſtituit, ità duntaxàt, vt inſatiabili feritate fideles perſequeretur. Qui aduenìens, dum ex more vrbes accepti præſidatûs inuiſeret, Nolam adijt, ibique diebus aliquot remoratus, officium de geſtis & iudicijs præcedentium ſubtiliter inquirere cœpit. Mox autem vbì reperit, quòd Soſius Dei confeſſor & martyr cum Proculo diacono, Euticete ſimul & Acutio laicis, apud Puteolanam vrbẽ ergaſtulis macerati pro Chriſti nomine tenerentur, ſtatìm & beati Ianuarij mentio facta eſt, eo quòd Soſium pro quodam inflammationis præſtigio officioſiſſimè viſitaret, & propenſiùs omnes ad paſſionis tolerantiam confortaret. Hac protinùs ſuggeſtione conſul inflatus, Eià, inquit apparitoribus, perniciter iſte accerſatur, qui tantę præſumit authoritatis eſſe, vt ipſe ocyùs perpendat quantæ ſit vigoris altitudo noſtra, & ità, ſi eſt illi commodius, cæteris conſulere diſcat. Citò ergò & citiùs pulcherrimus prçſul ante tyrannum allatus, multis ſponſionibus hortatus eſt, vt ſacrificia libaturus accederet: Sed cùm nullis poſſet blanditijs ab orthodoxæ intentionis culmine deijci, proiectus eſt in fornacem, quam per triduum dux ipſe nimìs accendi præceperat: de qua ità Deo cuſtode incolumis eſt egreſſus, vt nec crinibus eſſet nec veſtimentis ſaltem aduſtus.

[margin: ...ocletiano creatur.] [margin: Ianuarius Epiſcopus, apud Iudicem accuſatur.] [margin: Proiectus in fornacẽ ardentẽ nõ læditur.]

CAP. IX.

ECcè Timothee, antiquum illud triũ puerorum miraculũ nouiter Dominus per martyrem ſuum operari dignatus eſt: ſed quia tu peruerſiſſime dæmonũ id magìs ludificationibus, quàm diuinæ potentię adſcribis, cui debito iure omnis creatura famulatur, recto de te dici poteſt examine: Rex Babyloniæ ſurget in iudicio cum Timotheo iſto, & ampliùs condẽnabit eum. Quia ille, viſo tanto miraculo, ſtatìm Chaldææ dignitatis faſtus depoſuit, & ad prædicandum Dei virtutem, voce, literis, hortamentiſque omnibus eſt accinctus, & vt nè quid minùs exhibéret, famulos eius tanta ſublimauit honorificentia, vt in omni regno ſuo primates eos fore decerneret: Tu autem è contrario phantaſma putans tantũ miraculum, nec Chriſto magnitudinem, nec martyri eius aliquam exhibuiſti reuerẽtiam. Et ideò nunc te, tuumque cõplicem Dracontium vna manet remuneratio, quia vna fuit mentis excæcatio. Ille nanque Soſium Diaconum tenebris obtulit, vt tenebrarum principi manciparet: Tu Ianuarium præſulem in ignem proijcis, vt vnà vobiſcum perpetuo combureretur incẽdio. Sed quia perſpicua ſanctorum deuotio & ignem ſpreuit & tenebras: ſupereſt, vt atrocius ſupplicium Ianuario inferas, quatenùs tandèm cum Soſio copulatus, pariter ad deſiderij ſui pertingant effectum.

[margin: Dan. 3.] [margin: Attende lector hanc ſententiam.] [margin: Ibidem.] [margin: Dan. 3.] [margin: S. Ianuari⁹ Soſio in paſſione ſocius]

CAP. X.

NEquiſſimus itaque cõſul denuò ſanctũ Ianuarium ſuis præſentari fecit adſpectibus: quem cùm robuſtiorẽ in fidei reperiſſet arce cõſiſtere, iuſſit vt nerui à corpore ipſius abſtraherentur, & ità decretis ad cuſtodiendũ militibus traderetur. Heu ducem cruentum, heu crudelẽ tyrannum, cuius atrocitas etiã elementa tranſcendit. Ignis quidẽ potuit ſuæ voraciſſimæ repugnare naturæ, & martyrẽ incolumem cuſtodire: Iſte verò cõmunis naturæ oblitus, vndè compungi ad veniã debuit, indè carnificis feritatem exuperauit. Miſer ille aut non fuit humano figmento cõpactus, aut crudelitas eius ſæuior fuit ſæuiſſimis cunctis.

[margin: Iterùm grauiter torquetur S. Ianuarius.]

CAP. XI.

AVdientes intereà duo ex agmine clericorũ eius, Feſtus ſcilicet Diaconus & Deſiderius Lector, quòd eorũ paſtor pro Chriſti nomine in vinculis teneretur, continuò inflammati à ſpiritu ſancto, Nolam properârunt, & eiulãtes clamabant: Quarè talis pontifex coarctatur? Quarè tantus pater affligitur? qui vt omnes lucrifaceret, omniũ compati neceſſitatibus ꝓcurauit? Mox eos impijſſimus dux ſibi cum ſuo præſentari iubens Antiſtite, ſciſcitatus eſt beatũ Ianuarium ſi ſuę ditionis eſſent. Cumque ille reſpõdiſſet, quòd vnus Diaconus eius eſſet, & alter Lector, præſes intulit: Téne, inquam, & iſti ſequẽtes, Chriſtianos ſe autumant eſſe? Erectis itaq; pijſſimus paſtor in cælum oculis, Spero, inquit, in Deo meo, quòd nõ ſolùm verbo, ſed & opere veraciſſimi ſint Chriſtiani. Tunc cõſul eis de huiuſcemodi religione interrogatis, vbi audiuit quòd ouanter pro tanto nomine mori eſſent parati, nimio ſuccẽſus furore, præcepit illos ante currũ ſuum catenis innexos, vſq; Puteolanam ꝓtrahi vrbem, vt vnà cũ Soſio & Proculo diaconibus, nec non Euticete & Acutio laicis, ad diſcerpendũ beſtijs traderentur: quatenùs artubus ſanctorũ horribiliter lanitatis, ille videndo ſuam rabiem ſatiaret. Dic, rogo, inſaniſſime conſul, dic irarum miniſter, quò te furor tuus impellit? Hactenùs Ianuarius ſolus, fide non ferro munitus, facilimã de tua vecordia ſumebat inſul-

[margin: 1. Cor. 9.] [margin: Feſt⁹ & Deſiderius ei⁹ diſcipuli Chriſtum profitẽtur.] [margin: Ducuntur captiui.]

inſultationē,& nunc cū Soſio cæterisq; coniunctus, minoris virtutis efficitur an potioris? Si enim præcipiti furiarū tua voragine non fuiſſent abſorpta præcordia, nequaquàm ſanctos Dei, ſicut erāt mente, ità corporibus ſociares. Ergò quia nūc de teipſo facis ludibria, videbis qua facilitate martyres noſtri de te beſtijsque tuis triumphent.

CAP. XII.

S. Ianuarius omnes commilitones ſuos in carcere conſolatur, & confortat.

CVm autē beatus Ianuarius carcerem eſſet ingreſſus, quo fortis Leuita Soſius tenebatur, cœpit omniū deoſculari capita, maximè ſancti Soſij caput amplexans aiebat: Eccè ſanctū & venerabile caput, quod olìm ſpiritus ſanctus martyrizandum portendit: eccè caput, quod olìm cæleſtis flāma depaſcens,& roſea ſerta paradiſi coronandū prçfigurauit. Eià nunc fratres viriliter contra antiquū hoſtē & eius famulum Timotheū pugnemus, viriliter dimicemus: quia idcircò me huc Dominus direxit, vt nec paſtor à grege, nec grex à paſtore videatur diuelli. Nullius, inquam, blādimentis, nullis cōminationibus à Chriſti ſocietate ſequeſtremur: quia fortiſſimus Ieſus cçlitùs proſternet omnes aduerſariorū noſtrorum acies. His ità peractis, altera die præcepto tyranni in eadem ciuitate arena parata eſt, & cōſul ad amphitheatrū cum innumerabili multitudine ꝑmiſcui ſexûs & ætatis perueniēs, palæſtras Chriſti pariter ad beſtias exponendos fecit adduci. Tunc martyres Crucis ſe munientes præſidio, velut ferrei montes ſtabant immobiles,& oculos palmasq; leuantes ad ſidera, intimis ex organis propulſabāt tonantem. Mox mirū in modum, vbì beſtiæ catenis ſolutæ, & in ſanctos furibūdo impetu ire coactæ ſunt, ſic affuit miſericordia Domini, vt velociter omnem feritatem in manſuetudinem cōuertentes, velut oues mitiſſimæ ad pedes ſanctorum procūberent. Cerne vecordiſſime conſul, cerne trophęa martyrum, quos faciliùs ſub vno collegio, quàm ſingulari cōgreſſione vincendos exiſtimâſti. Torquere nūc magis magisque liuore ſæuiſſimo, & lymphatica intrinſecùs rotare vertigine: quia illo ſunt omnes in beſtiali ſummiſſione circunuallati tutamine, quo Ianuarius in voraciſſimis flāmis,& Soſius in carceralibus tenebris. Diſce ergò miſer, diſce dona hæc fuiſſe cæleſtia, & nō magicæ artis phantaſmata: quoniam nihil vnqnàm poteſt ab immundo mundari,& à mendace nihil veri aliquandò dici.

Sancti martyres feris obijciūtur, ſed non læduntur.

CAP. XIII.

POpulus autē, qui ad tale confluxerat ſpectaculum, in ſtuporē & ſubmurmurationem conuerſus, tantū pauorem ſtultiſſimo præſidi incuſſit, vt ſanctos continuò ex amphitheatri ſquamate ad forū duci præciperet,& furentem dictaret ſententiam, dicens: Ianuariū Epiſcopum, Soſium, Proculum & Feſtū diacones, vnà cum Deſiderio lectore, Euticete atque Acutio laicis, quos à Chriſti cultura nullis potuimus reuocare tormentis & Imperialibus ſubijcere cæremonijs, capite plecti iubemus. Beatus verò Ianuarius fide promptiſſimus, pietate prouidus, extemplò Dominū deprecatus eſt, vt oculos iniquiſſimi prçſidis, qui multos à lucis tramite pro defenſione dęmonū deuiârat, tenebris proſterneret, quatenùs hoc alij videntes, ad lucis fidē & ſalutis reſipiſcerent pœnitentiam. Mirabilis Deus in ſanctis ſuis. necdùm martyr verba finierat,& nimius horror ducis oculos ità obtexit, vt præ dolore ingenti feſtinaret officiū ad martyrem reducēdum. ducebatur autē iam à carnificibus cum alijs ad ſulphuratoriam, vt ibì decollaretur. Eccè nunc Timothee, ſi iuſtè pro tuis dimicâſti dijs, eruant te de hac intolerabili cæcitate quam incurriſti: ſi autē nequeunt tibi reſtituere ſanitatem, implora martyris ſuffragia, vt luminis tibi miniſterio reſtituto cognoſcat gētilitas omnis, quia plus martyres noſtri poſſunt quàm dij veſtri.

Iubētur capite plecti.
S. Ianuarij oratio pro cōuerſione populi.
Pſal 67.
Conſul oculorum cęcitatē incurrit.

CAP. XIIII.

Orat S. Ianuariū pro illuminatione eius.

CVm autem velociter beatum Ianuarium reduxiſſent, conſul cœpit clamare & dicere: Ianuari ſerue Dei excelſi, deprecare Deum tuum pro me, vt lumen valeam recipere quod amiſi. Mox ſanctus Ianuarius pro circunſtantibus populorū cateruis vociferanti duci compatiens, celerem illi ſoſpitatē à Domino impetrauit. Sed quia reprobi, ſemper de beneficio peiores fiunt, conſul vtpotè derelictus à Deo, cernens tantā multitudinem hominū ferè quinq; millium conuerſam ad Dominū, valdè turbatus eſt,& nè decreta principū præteriret, iuſſit ꝓperè ſanctum protrahi, & cum cæteris martyribus decollari. Sancti verò dum pſallendo ad locū deſtinatum perueniſſent, flexis in oratione poplitibus Deo ſe cōmendârunt, & ſpiculatorē vt feriret hortantes, brauiū ſunt perpetuæ felicitatis adepti. Chriſtiani autē diuerſarum vrbiū cùm ſolicitè lucubrarēt, vt patronos ſibi rapere diuina collatione valerēt, Neapolitani beatū Ianuariū reuelatione cōmoti ſuſtulerūt: Puteolani quoquè S. Proculū,& ſanctos Euticetē & Acutium: Sanctus verò Feſtus & Deſiderius, ꝓmerente Ciphij cuiuſdam deuo-

Quinque hominum millia eius illuminatione cōuertuntur.
Plectuntur capite prænominati martyres.
Diuerſis locis eorum corpora ſepeliuntur.

deuotione, Beneuentum perlati ſunt: Beatiſſimum deniquè Soſium Leuitam ciues ſui Miſenates tollentes, in mirifica collocauerunt eccleſia die nono Kalendarum Octobrium, de qua Deo prouidente poſt multorum annorum curricula qualiter Neapolim tranſlatus ſit, ſub teſtimonio fidei veraci & ſimplici ſtylo proſequemur.

Inuentio & tranſlatio corporis ſancti Soſij.

CAP. XV.

POſt euerſionẽ igitur Luculani oppidi, ſicut in alio cõſtat libello expreſſum, cùm memoratus Abbas corpus ſancti Seuerini meruiſſet adipiſci, cœpit ſeſe omnibus præparare impenſis, vt ad honorem eius opitulante Deo baſilicam camerato poſſet ædificare labore: ac pro hoc dum vbiquè ſolicitus inueſtigaret ſicubì tanto operi competentem valeret inuenire materiem, ad Miſenate direxit caſtellum. nam ſexaginta euolutos iam penè per annos, ab Hiſmahelitis erat demolitũ oppidum illud, & ad ſolum vſque proſtratum. Monachi verò qui ad hoc tranſmiſſi fuerant, dum humana curioſitate, quæ more ſolito ſtimulat ſemper ignota ſcrutari, diuerſa per loca ſubiſſent, ad contemplandam ipſius Epiſcopij fabricam proceſſerunt. Indè cùm eccleſiam ſancti Soſij fuiſſent ingreſſi, & ſub illo ingenti luſtrâſſent ſingula templo, tres literas propè obliteratas ex eiuſdem ſancti vocabulo conſpexerunt. Quarum ſchemate protinùs exhilarati, Eamus, inquiunt, eamus, & domino Abbati talia nunciare non remoremur. Qui eueſtigiò regredientes, & cuncta quæ fecerant ſecundùm regularem inſtitutionem recenſentes, adiecerunt: Si tua, pater honorande, voluntas eſt, poſſumus ſanctum reperire Soſium. vidimus enim in ipſo pariete, cui altare ſubiacet ipſum, tres apices quaſi latitantes, qui noſtris pro certo mentibus indiderunt quòd ſi quilibet lector idoneus affuiſſet, incunctanter ad rei veritatem pertigeramus. Horum itaque aſſertiones tacito Abbas ipſe corde reuoluens, compeſcere priùs eos honeſta ſtuduit grauitate. Dein, quia illi quodam inſtinctu magis ac magis talia repetebant, inſupèr & promptis affirmabant atteſtationibus, conſentit tandèm. Sed quia non fore canonicum æſtimauit, abſque pontificali licentia, cuius & iuris erat, illuc tranſmittere, per auxilium Domini ſacerdotem meæ indolis præceptorem, ſupplicando direxit domino Stephano Epiſcopo, quatenùs ſi diuina largitate donatus munere tanto tamque præclaro fuiſſet, permiſſu eius in ſuo monaſterio collocaretur.

De S. Seuerini tranſlatione, lege Vitam eius 8. Ianuarij circa finem.

Miſenate oppidulum olim ab Hiſmahelitis funditùs euerſum.

Monachi S. Seuerini inueniunt S. Soſij ſepulcrum.

CAP. XVI.

TVnc Præſul pio ſuſpirans affectu, Annuat, inquit, Dominus precibus ſeruorum ſuorum, & aperiat illis theſaurum miſericordiæ ſuæ: quia multi fuerunt, prorsùs multi, qui ſe ad illum inueniendum omni ſtudio accinxerũt, ſed occulto Dei iudicio nunquàm exindè ad effectum pertingere potuerunt. Nam Sicardus princeps Longobardorum, poſt innumera mala quibus vrbes noſtratiũ afflixit, etiam ad hoc prorupit, vt ſepulcra ſuffoderet, & ſanctorum ex eis corpora ſubleuaret: ſed martyrem hunc, licèt alium pro alio reperiſſet, & nomini eius eccleſiam conſecrâſſet, nequaquàm inuenire potuit. Poſtmodùm quoquè dominus Athanaſius Epiſcopus ſanctæ memoriæ germanus meus ſumma probitate, huius margaritæ inueſtigator extitit, ſed nec ipſi collatum fuit. Nunc autem, ſi diuinæ voluntatis eſt vt illis pandatur, quis eſt tam demens, qui contraire ſupernæ diſpenſationi nitatur? Talibus cõfeſtim eulogijs animatus Abbas ipſe, accerſiuit me Iohannem ſancti Ianuarij diaconum, & Aligernum primicerium, & Petrum ſubdiaconum: & facta nobis præceptione, iniunxit, vt cum Iohanne cognomento Maiorino præpoſito ſuo, & Athanaſio illuſtri monacho Miſenum proficiſcẽtes, noſtro diſcerneretur arbitrio, ſi quid acceptabile tanta monachorum inſinuâſſet aſſertio.

Obtinent à Stephano Epiſcopo licentiã tráſferendi S. Soſij exuuias.

Hic habes huius hiſtoriæ authorem, Iohannem Diaconum.

CAP. XVII.

NOs quidem tanto viro haud ſegniter obſecundantes, altera die iam inclinata ad veſperum Sagenam aſſcendimus & Puteolos annauimus, ibique parua quiete corpora procurantes, ſimili nos ſomnio de inuentione martyris lætificârunt Athanaſius monachus & Petrus ſubdiaconus. Sed quia multos errare ſomnia fecerunt, idcircò nec penitùs detraximus, nec accomodauimus fidem. Tamen eueſtigiò ſurreximus, & ante lucem ad illud ſancti Soſij properauimus templum: vbi dum ex more matutinales decantâſſemus hymnos, & velut homines diù ad tantarum enormitatem camerarum obſtupeſceremus, inuentores literarum tandèm vocauimus,

& nobis apices ipſos monſtrari præcipimus. Quibus examuſsìm perpenſis, & fratrum ſimplicitate conſiderata, non ſubſannando ſed compatiendo diximus: Hæc, inquam, fratres tria grammata veſtram potiùs declarant intelligentiam, quàm aliquid emolimenti conferant. Si enim euidenter cognoſcere vultis quid hæc innuiſſet exaratio, verſus fuit olìm huius abolitæ imaginis deſupèr ſtantis. Mox omnium deriguit animus, & quanta priùs lætitia geſtierat, tanta ſubitò mœſtitia retrahebatur: Ità duntaxàt vt memoratus Præpoſitus commotus aduersùs ipſos monachos diceret: O vtinàm nunquàm veſtra loquacitas audita fuiſſet, eccè homines iſti tantam fatigationem pro charitate fraternitatis arripientes, vacuos ſeſe hinc diſcedere timent. nam cœperant fodere circum altare quod illis oſtenderam, ſed nihil inueniebant, niſì ſepulturas inanes.

Deſperant prænominati monachi de S. Soſij corpore inueniendo.

CAP. XVIII.

At ego interìm vnam contemplabar feneſtram, & tacitus admirabar nō ſolùm ſitum eius qui in tanta mole tam tenuis videbatur expreſſus, ſed antiquorum maximè induſtriam, quæ in condendis corporibus, immò in omni artificio tanta calluit aſtutia, vt difficiliùs poſterorum animaduerſio pateret. Dum hæc autem mecum ipſe reuoluerem, ſubitò quadam inſpiratione perculſus, Aligerno primicerio & Athanaſio monacho, qui mihi dextrorsùm aſſiſtebant, dixi: Si quid veri mens mea conijcere poteſt, plus hæc feneſtra deceptionis quàm lucis habere videtur. Et illi: Quo, inquiunt, modo? quibus ego: Si ad integrum luſtrari quiuiſſem, qualiter locata conſiſtat, ſtatìm propalatum fuerat, quomodò cunctos quæſitores martyris huius valdè fefellit. Sic fatus vnà cum ipſis, ex templo foràs egredientes, certatìm per dumos & vepres aditum tētabamus. ſuccreuerat enim illic horribilis ſaltus, quem denſi complērant vndiquè ſentes. Horum ergò lacerationibus cùm fœdiſſimè vulnerati debilitaremur, Athanaſius plenæ deuotionis monachus quanuìs laniatus, tandèm prorupit, & me præ gaudio terque quaterque nominatìm exclamās, ſe cominùs applicuiſſe vociferauit. Tunc nos alacriter in eandem regredientes eccleſiam, innixumque illum ſuper eādem feneſtram conſpicientes, ſciſcitati ſumus quo curtis vergeret illa, quali themate piſcina ſurgeret ipſa: cumque ille conſultiùs ad ſingula reſpondiſſet, latomis confeſtìm accitis: Eià agite, inquam, præcipitate moras, & altare hoc ad demoliendum totis inſurgite viribus. Nulla cunctemini reuerentia: quoniam melius eſt, vt noſtris honorificè nunc euellatur manibus, quàm poſteà Saracenorum vel ſacrilegorum perfidia contemptibiliter diripiatur, ſi fuerit integrum in tot ruinis relictum. Et ſpero equidem in Deo meo, quòd hodiè totius fatigationis & laſſitudinis immemores pariter de bonis Domini geſtiamus.

Athanaſius ſedulus explorator prædic locū ſepulturæ S. Soſij.

CAP. XIX.

Mox illi velut ſi cæleſti oraculo exhortati fuiſſent, properè corripiunt trullas, & ouanter noſtra iuſſa faceſſunt. Cito ergò citiùs altari deſtructo, apparuit muſiua quæ ſub eo latebat effigies, ſancti Soſij titulata literulis, & Angelicis coronata manibus, cuius habilis nitor ità omnes illiciebat, vt Iohannes præpoſitus illam ex ipſo pariete, non niſì immutilatam euellere, & ſecum exindè integram perferre deſideraret. Sed quia omnis iſta intentio ſub vno cæmentarij eſt ictu fruſtrata, conuerſus ad transfodiendum ipſum parietem vnà nobiſcum fremere cœpit auiditate tota. Nam viſa illa prærogatiuæ inuentionis effigie, ſic ſic omnium incaluerat animus, vt eſſet videre, quasì alter alterum niteretur excludere, dum vnuſquiſque ſingulariter ſuum oſtentare feruoris ſtudebat affectum. Sub hac nempe laudabili altercatione largiùs exciſo pariete reperimus inextricabilem adinſtàr ſpecuum machinam, quæ cunctum nobis auferebat proſpectum. erant nanque quatuor ſepulcra inania, ſuper inuicèm poſita & duo hincindè ſubiecta, ſed ſibimet vno mechanicæ artis glutino copulata, ad quorum mirabilem concatenationem exprimendam facundiſſimus, vt reor, etiam torpuerat, ſi ab inferis emerſiſſet Homerus. Sed quid poteſt contra benignam Dei largitatem humana valere ſagacitas? cùm ſcriptura proclamet, Non eſt ſapientia, non eſt prudentia non eſt conſilium contra Dominum? Celeriter ergò contritis & iſtis, tantæ iocunditatis odor, àc ſi cupreſſi videlicet efflauerit ab intimis, vt non ſolùm ipſa die nos inexplebiliter, ſed etiam penè ad medium menſem ſatiaret omnes illuc accedentes: & mirum in modum quanto plùs naribus odor ille ambroſius attrahebatur, tanto

Eccè antiquorum patrum curam in recondēdis ſanctorū reliquijs, ne aliquando ab Eccleſiæ hoſtib⁹ prophanentur.

Prou. 21.

Suauiſſimus odor ex ſepulcro S. Soſij emanat.

tanto delectabiliùs hauriebatur. Huius itaque ſuauitatis manante fragrantia, quid niſi quòd ſuprà in Domino confiſus ſpoponderam? protinùs abolita eſt omnis grauitudo laboris, fugit omne faſtidium ambiguitatis, & ſuccedente lætitia, curioſiſſimis oculis latebrarum penetralia conſiderabamus. Sed quia ſub illis cauernis variè retundebantur acies intuentium: allatum eſt lumen, & euidenter introſpicientes, cùm vidiſſemus arcuatam tumbam abinſtàr baſilicæ breuioris expreſſam: perculſus ſum ilicò relatione euentûs domini Athanaſij maioris Epiſcopi, qui quendam presbyterum ætate prouectum & Miſenatis excidij ſuperſtitem, eidem præſuli ſuggerentem audièrunt, quòd ſanctus Soſius, ſicut prædeceſſorum ſuorum continuata traditione didicerat, in eccleſiola ſuper ſe reconditus eſſet. Ad hanc ergò cominùs accedentes, corpusque ſanctiſſimum intuentes, non mihi ſi linguæ centum fuiſſent, oraque centum, & ferrea vox, exprimere potuiſſem quanto gaudio geſtiſſemus. Reuerà enim pro ingenti lætitia vbertìm etiam lachrymas fudimus, & debitas omnipotenti Deo gratias conſona voce perſoluentes, miſimus ex conſulto circunquaquè, vt omnes occurrerent, & eſſent non ſolùm ineffabilis noſtræ epulationis participes, verùm etiam & tantorum Chriſti magnalium teſtes. Intereà nos coram ipſo mauſoleo diuiſis chorulis, hymnos Dauidicos concinentes, mirabamur tam celerem tamque frequentem populi concurſum. Affluebāt enim plurimi, non tantùm ex adiacentibus caſtellis, ſed etiam ex illis qui pro fouendis corporibus ad ipſas venerant thermas: quoniam fama, mirabile dictu, præuenerat iam nuncios noſtros, & omnium penetrârat ad aures. Multi ad eleuationē ſancti corporis eius confluunt populi.

CAP. XX.

HOrum ſiquidem cùm tota die ſuſtinuiſſemus aduentum, & eadem nocte illic excubâſſemus, delectabile ſomnium, immò, ſicut pòſt docuit exitus veritatis, indicium vidi. Nam cùm vigilijs curiſque confectus, eminùs procubuiſſem, & vt matutinalibus horis aſſolet plerunquè fieri, ancipiti fuiſſem ſopore correptus: duos ex eiuſdem tumuli adytis conſpexi prodire iuuenculos, crine nigerrimos, oculis ſidereos, vultu proſpicuos, habitu niueos, & vt breuiter dicam, tota iocunditate Angelicos, quorum pulchritudo ſic me attonitum reddidit, vt nequirem interrogare qui eſſent. Tamen cùm ipſi ad me ſtuderent quaſì pedetentìm accedere, nè videlicet greſſus allìderent in lapidibus ibidèm congeſtis: & ego quodam præſtolarer affectu, cum eis impartiri ſermonem, Iohannes præpoſitus inſolenter exclamans, me è grauiſſimo ſomno excuſſit. Contra quem grauiter commotus dixi: Non tibi vnquàm feruide frater relinquatur inultum, qui tua me improbitate tanto bono repentè priuâſti. Et expoſita illis viſione mihi pertæſum & cæteris, ipſi quoquè præpoſito miſeranda confuſio ingeminabatur, adeò quippè, vt ora viciſſim replicantes, vario conijcere ſtuderemus aſſenſu quid tanta viſio innuiſſet. Aeſtimantibus autem alijs ſic, & alijs aliter, eccè Iohannes Cumanus Epiſcopus cum omnibus ſuis, & ipſe accitus affuit, qui diligenter martyrialia membra perluſtrans, & ea omni adhuc compage ſolida obſtupeſcens, Verè, ait, olìm Dauid ſanctorum incorruptionem attendens cecinit: Dominus cuſtodit omnia oſſa eorum, vnum ex eis non conteretur. Et conuerſus ad populum exclamauit: Nulla fratres interſit dubitatio, nulla cunctationis veſtigia cuiuſlibet in corde remaneant, quia hic eſt profectò Soſius Leuita & martyr, cuius caput quondàm pro Chriſto abſciſum ceruicetenùs illi modò locatum & dexterum paulìſpèr ad humerum inclinatum, luce clariùs contemplamur. Dixit, & Miſſarum ſolennijs ibidèm celebratis, vnà nobiſcum alternatìm coram locello pſallentibus, vſque ad mare deſcendit.

Viſio Iohānis Diaconi, authoris huius hiſtoriæ.

Iohannes Cumanus Epiſcopus venit ad S. Soſij eleuationem.

Pſal. 33.

Corpus S. Soſij apparet integrū.

CAP. XXI.

REuertente autem eo, & vniuerſo populo, nos ratem aſcendimus, & cum ingenti tripudio cœpimus tranquilliſſimum remigare per æquor, vbì nobis accidit haud ſilendum miraculum. Nam cùm litus auerni tuto curſu præterîſſemus, & oris iam Puteolanis ſucceſſiſſemus: ſubitò nimboſus turbo aſſurgens, toto in nos ſtridore, totaque intenſione fremere videbatur. Mox conturbatis monachis & valdè fluctuantibus animo, Nolite fratres, aiebam, nolite fruſtrà metuere: ſi enim iſte ſanctus ad ea vult loca ſubire glorioſus, ex quibus aliquandò fortis propugnator euaſit, non fortuitò, ſed quodam ſuperno nutu, credamus hanc nobis ingruiſſe procellam, & ideò nec obniti contrà, nec tendere fas eſt: ſin aliâs, & magis ac

Exponitur nauigio.

magis crebreſcit, nihil eſt aliud niſi ſedet huic, vt poſt ſexcentos & quindecim annos ex quo ad ſuperos migrâſſe creditur, marinis abluatur lymphis: quòd ſi præuidero ego, ante omnes cui cominùs aſſidet, tam diù caput locelli huius iſtis imprimo vndis, quouſquè aut benè lotus ex eis emergat, aut iſtos tumentes velit nolit præſtet componere fluctus. Mirandis plùs miranda ſuccedunt: vix hæc edideram, & tanta conſequuta eſt tranquillitas, vt iam pacatum per fretum litori ſcapham appuliſſemus, obſtupeſcentes nimirùm virtutem martyris, etiam in verborum facetijs efficacem.

Sedantur marini fluctus S. Soſij meritis.

CAP. XXII.

REfectis itaque celeriter in ipſa puppi, quæ neceſſaria erant, ire perreximus. Sed quia propter innumerabilem diuerſæ conditionis & ætatis occurſum, eodem die Neapolim attingere nequiuimus, Luculanum ſumus ingreſſi caſtellum quanquàm euerſum: & poſito locello in eccleſia vbì priùs ſanctus requieuerat Seuerinus, copioſas aſciariarum & inſignium fœminarum cateruas obuiàm habuimus. Tunc nihilominùs & Iohannes Abbas nūcio noſtro excitus, cum omnibus monachis quos inuitauerat, aduenit, & gratiarum actione in Deum celebrata, per totam noctem vnanimes Græcam Latinamque pſalmodiam ſonoris vocibus concrepârunt. Manè igitur facto, Stephanus Epiſcopus & Gregorius conſul cum omni populo ſanctis occurrerunt exequijs, & pro inexplebili gaudio, præceperunt nobis cuncta ſibi ſuggerere quæ de inuentione ipſius fuerunt. Quibus cùm omnia ſeriatìm ſicut præſcripta ſunt inſinuâſſemus, quinetiam & congruè ſubiunxiſſemus, qualiter amplitudo corporis eius ſecundùm ſtaturam æquiorem ad quam metiri & comparari potuit venia digna, quinque pedum & ſex digitorum prolixa fuiſſet: protinùs idem Antiſtes miro ſuccenſus amore, inquit: Felix ille, quem, & in hoc ſeculo ad expugnandam ethnicorum perfidiam robuſtiſſimum Chriſtus formauit, & nunc in illo triumphantium grege inter primos primum coronat athletam. Hæc & his ſimilia cùm longi ſermonis affatu protraxiſſemus, & inſatiabilis audientum deuotio, eadem iterùm iterumque repeti concupiſceret: deductum eſt ſanctiſſimum corpus cum omni gloria in monaſterium diffamati Abbatis, & nec multò pòſt per manus prælibati Antiſtitis reconditum eſt in altario eccleſiæ ſancti priùs Seuerini vocabulo dedicatæ, vbì omnibus ſe petentibus innumera præſtare beneficia non deſinit, ex quibus tria tantummodò iſtis commendamus literulis, cætera quia multa ſunt, & incomprænhenſibilia, feruore potiùs celebrentur.

Is eſt Seuerinus vt ſup.

Eccè antiquā populi deuotionē in excipiendis Sanctorū reliquijs.

Recōditur ſacrum corpus eius in eccleſia S. Seuerini Epiſcopi.

CAP. XXIII.

QVædam deniquè puella nobilium famula, miſerabilibus articulorum coarctata doloribus, cùm ad huius ſancti eccleſiam perlata fuiſſet, & lita membratìm ex oleo lucernæ coram ipſo altari indeficienter ardentis: reuecta eſt domum, ibique poſt aliquantulos dies tantam eſt conſecuta ſanitatem, vt illam martyris interuentu fuiſſe ſaluatam nemo fidelium ambigat.

Puella quædam paralyſi vexata, curatur.

CAP. XXIIII.

FIlius deniquè puer, cùm propter horribilem capitis dolorem ſæpiùs craſſum vomeret ore cruorem, & nullam medicinali artificio poſſet adipiſci medelam: ductus eſt iam ſeminecis à parentibus, & coram ipſo altari proiectus. Quorum fidem & eiulatum cuſtos eccleſiæ, vir celerrimæ compaſſionis, vt vidit, confeſtim pueruli frontem & tempora ex memoratæ lampadis oleo perunxit, atque ità vt allatus fuerat moribundum iacere permiſit. Mox mirum in modum cœperunt ex auribus eius vermiculi prodire quàm plurimi, & velut ſi quodam ſtimulo agerentur præcipites in terram defluere: quibus ad vnum exploſis, laudabile dictu, redintegratus eſt ſenſìm puer vigori priſtino, & quem genitores ante paululùm moriturum lugebant, repentè gaudebant incolumem, magnificantes Deum, qui per martyrem ſuum tanta beneficia præſtat indignis.

Quidā puer æger ſanatur.

CAP. XXV.

QVidam prætereà nomine Stephanus quotidiano languore correptus, ad hoc ipſa diuturnitate peruenerat, vt iam deſperari ab omnibus cœpiſſet. Hic ergò cùm quadam nocte humanæ legis angore contritus, ſimul & inualitudine grauatus, nimiùm triſtis recumberet: vidit quaſi per ſomnium quendam iuuenem omni decore nitentem, ſeque placidiſſimè ſciſcitantem qualiter eſſet. Cui cùm ille mortis terrore

terrore perculſus reſpondiſſet, malè prorsùs, & intantùm malè, vt ex hac infirmitate nullo modo credam euadere: protinùs audiuit, Conſtans eſto, & veni ad me. Tunc ille ſolicitus inquiſiuit, dicens: Tu quis es Domine, qui iubes me venire ad te? Cumque ex ore leniter reſpondentis, Soſium intellexiſſet, expergefactus, diù multùm de viſione hæſitauit: tandèm aduocatæ vxori ſuæ cùm omnia recenſuiſſet, cœpit illa viriliter eum exhortari: Proficiſcere, quia ipſe eſt proculdubiò ſanctus Soſius, quem pro ſalute omnium in hac terra cæleſtis Dominus condonauit. His monitis animatus homo venit, & ſpe credulus tam diù perſeuerauit, quouſquè ſanitatem reciperet ſecũdùm veridicam quam in ſomno ſponſionem acceperat: cuius beneficij memor voti compos, ſemper occurrit, & in virtute martyris Chriſtum collaudat totius ſalutis authorem.

Quidã Stephanus letali morbo correptus, curatur.

HISTORIA SANCTÆ TECLÆ VIRGINIS,

EX ADONIS TREVIRENSIS EPISCOPI MARtyrologio, *cui etiam longè antiquiora Martyrologia conſentiunt.*

IN Iconio natale S. Teclæ virginis, apud Seleuciam quieſcentis: quæ de eadem ciuitate Iconio, à B. Paulo Apoſtolo inſtructa eſt. Quam mater eius cernens Chriſtianam, & nuptum repudiare, malentem Chriſto ſponſo adhærere, quàm corruptioni carnis ſubiacere: pergens ad iudicem, accuſauit virginem, filiam ſuam Chriſtianam eſſe dicens, viuam eam, vt cæteræ mulieres terrerentur, ardere debere. Quam ſibi cùm iuſſiſſet iudex adduci, & propoſitum caſtitatis eius didiciſſet, rogum fecit parari, vt illam incenderet. Rapta igitur ab apparitoribus, vt in focum iactaretur, ſpontè pyram aſſcendit, & ſigno Crucis facto, virili animo inter medias flammas ſtetit. Subitoque facta inundatione pluuiarum, ignis extinctus eſt, & beata virgo illæſa, virtute ſuperna erigitur.

23. Septẽb.

Mater accuſat filiam Teclam.

S. Tecla nihil ab igne læditur.

Iterùm cùm ieiunijs, vigilijs, & orationibus vacaret, à quodam viro potente compræhenſa, perducta eſt ad Præſidem, quòd ſe Chriſtianam diceret. Quam idem proconſul interrogans, ſi verum eſſet quod accuſabatur, reſpondit omninò Chriſtianam ſe eſſe. quam continuò præſes ad beſtias damnauit. Interìm tamen, quò ſubrigeretur, commendatur cuidam nobili fœminæ, quæ propinqua Cæſaris erat, nomine Tryphæna. Sequenti die productæ ſunt beſtiæ de caueis: ſiſtitur beata Tecla in arenis medijs, ſtupente populo, quòd eam beſtiæ minimè tangerent.

Nec à beſtijs.

Reducitur beata Tecla ad domum Tryphænæ, vt in craſtinum iterùm feris obijceretur. Quam miniſtri cùm de domo repeterent, Tryphæna doloris plena ſequitur eam vſque ad ſpectaculum, vbì clamor vulgi & tumultus erat immenſus, beatam Teclam ſpectantium. Nudata verò beata virgine, dimittuntur ei leones pariter & vrſi: ſed nulla ferarum eam lædere præſumpſit. Deindè in foſſam aqua plenam, vbì ſerpentes adunati & collecti fuerant, à furentibus populis cùm vrgeretur, ſigno Crucis munita, inſiliuit: ſed nec ab eis vllo pacto læſa. Iterùm atrociores beſtiæ parantur: ſed vllo modo tangere eam non ſunt permiſſæ. Verùm nec adhuc ſibi crudelitas modum ponit. Alligatur duobus tauris ferociſſimis, ferro candente ſtimulatis, vt eam diſcerperent. Qui funibus diruptis, vagabundi huc illucque diſcurrunt, ac martyrem nullum malum paſſam relinquunt.

Neque à ſerpentibus.

Accerſitam deniquè proconſul eam requirit, quæ aut vndè eſſet, quia nulla beſtiarum eam lædere potuiſſet. Beata Tecla reſpondit: Dei viui tantùm ſum ancilla. Territus autem proconſul, quòd tantæ virtutis eſſet, induta ea veſtibus, edixit ſententiam: Teclam, inquit, pietatis ac Dei cultricem relaxo. Dimiſſa verò, reuerſa eſt in domum Tryphænæ: vbì requieuit paucis diebus, docens Tryphænam & domum eius in fide Domini noſtri Ieſu Chriſti. Indè egreſſa, venit Seleuciam, ibique exemplo & conuerſatione vitæ, atque etiam doctrina plurimos erudiens, poſt multa certamina duplicis coronæ, virginitatis & martyrij, requieuit in pace.

Iudicis ſententia abſoluitur.

Obdormit in Domino.

DE EADEM SANCTA VIRGINE, EX D. AMBROSII *Epiſcopi Lib.2.de Virginibus.*

Leo pedes S.Teclæ lingit.

TEcla copulam fugiens nuptialem, & ſponſi furore damnata, naturam etiam beſtiarum, virginitatis veneratione mutauit. Nanque parata ad feras, cùm adſpectus quoquè declinaret virorum, ac vitalia ipſa ſæuo offerret leoni, fecit vt qui impudicos detulerant oculos, pudicos referrent. Cernere erat lingẽtem pedes beſtiam, cubitare humì, muto teſtificantem ſono, quòd ſacrum virginis corpus violare non poſſet. Ergò adorabat prædam ſuam beſtia, & propriæ oblita naturæ, naturam induerat, quam homines amiſerant. Videres quadam naturæ transfuſione homines feritatẽ indutos, ſæuitiam imperare beſtiæ: beſtiam exoſculari pedes virginis: docere, quid homines facere deberent. Tantum habet virginitas admirationis, vt eam etiam leones mirentur. Non impaſtos cibus flexit, nõ citatos impetus rapuit, non ſtimulatos ira exaſperauit, non vſus decepit aſſuetos, non feros natura poſſedit. Docuerunt religionem, dum adorant martyrem: docuerũt etiam caſtitatem, dum virgini nihil aliud, niſì plantas exoſculantur, demerſis in terram oculis, tanquàm verecundantibus, nè mas aliquis vel beſtia virginem nudam videret.

Virginitatis præſtantia.

VITA CONSTANTII MANSIONARII ECCLESIAE S. STEPHANI, AVTHORE S. GREGORIO *Papa, Lib.1. Dialog. cap.5.*

23. Septẽb.

GRegorius. Cuiuſdam Epiſcopi mei didici relatione, quod narro. Qui in Anconitana vrbe per annos multos in monachico habitu deguit, ibique vitam non mediocriter religioſam duxit. Cui etiam quidam noſtri iam prouectioris ætatis, qui ex eiſdem ſunt partibus, atteſtãtur. Iuxta eam nanq; ciuitatem eccleſia beati martyris Stephani ſita eſt: in qua vir vitæ venerabilis, Conſtantius nomine, qui Manſionarij functus officio deſeruiebat, cuius ſanctitatis opinio ſeſe ad notitiam hominũ longè lateque detenderat. Qui iſdem vir funditùs terrena deſpiciens, toto anniſu mẽtis ad ſola cæleſtia flagrabat. Quadam verò die dum in eadem eccleſia oleum deeſſet, & prædictus Dei famulus vnde lampades accenderet, omninò non haberet, omnes lampades eccleſiæ impleuit aqua, atque ex more in medio papyrum poſuit, quas allato igne ſuccendit: ſicque aqua arſit in lampadibus, acsì oleum fuiſſet. Perpende igitur Petre, cuius meriti vir iſte fuerit, qui neceſſitate compulſus, elementi naturam mutauit.

Nota antiquum vſum lampadum in templis ardentium.

Petrus. Mirum eſt valdè, quod audio: ſed vellem nôſſe, cuius humilitatis apud ſe eſſe intùs potuit iſte, qui tantæ excellentiæ foris fuit.

Gregorius. Inter virtutes animum cognoſcere cõgruè quæris: quia multum valdè eſt, quòd tentatione ſua intùs mentem laceſſunt mira, quæ foris fiunt. Sed ſi huius Cõſtantij venerabilis vnũ, quod fecit, audis: cuius humilitatis fuerit, citiùs agnoſcis.

Humilitas S. Conſtantij quanta fuerit.

Petrus. Poſtquàm mihi facti illius tale miraculum dixiſti, ſupereſt etiam, vt me de humilitate mentis eius ædifices.

Gregorius. Quia valdè opinio ſanctitatis eius excreuerat, multi hunc ex diuerſis prouincijs anxiè videre ſitiebant. Quadam verò die ex longinquo loco ad videndũ eum quidã ruſticus venit. Eadẽ verò hora caſu cõtigerat, vt ſanctus vir ſtans in ligneis gradibus, reficiendis deſeruiret lampadibus. Erat autẽ puſillus valde, exili forma atq; deſpecta. Cumque is, qui ad videndũ eum venerat, quiſnam eiſet inquireret, atq; obnixè peteret, vt ſibi debuiſſet oſtendi: hi qui illũ nouerant, monſtrârunt quis eſſet. Sed ſicut ſtultæ mentes hominum merita ex qualitate corporis metiuntur, cum paruulũ atque deſpectum videns, ipſum hunc eſſe non cœpit omninò credere. In mente etenim ruſtica inter hoc quod audierat & videbat, quaſì facta fuerat quædã rixa, & æſtimabat tam breuem per viſionem eſſe non poſſe, quem tam ingentem habuerat per opinionem. Cumque ipſum eum eſſe à pluribus fuiſſet aſſertum, deſpexit, & cœpit irridere, dicẽs: Ego grandẽ hominẽ credidi: iſte autem de homine nihil habet. Quod vt vir Dei Conſtantius audiuit, lampades quas reficiebat, protinùs relinquens, lætus, con-

Ruſticus deſpicit ſancti viri ſtaturã & formam.

concitus deſcendit, atq; in eiuſdem ruſtici amplexum ruit, eumque ex amore nimio conſtringere cœpit brachijs,& oſculari,magnasque gratias agere, quòd is de ſe talia iudicâſſet,dicens : Tu ſolus es,qui in me apertos oculos habuiſti. Qua ex re penſandum eſt,cuius apud ſe humilitatis fuerit, qui deſpicientem ſe ruſticum ampliùs amauit. Qualis enim quiſque apud ſe lateat,contumelia illata probat. Nam ſicut ſuperbi honoribus,ſic plerunque humiles ſua deſpectione gratulantur.Cumque ſe & in alienis oculis viles adſpiciunt,idcircò gaudent, quia hoc iudicio confirmari intelligunt, quod de ſe & ipſi apud ſemetipſos habuerunt.

Vir ſanctus gaudet cōtemptu ſui.

Humilis quiſque ſua deſpectione gaudet.

Petrus. Vt agnoſco,vir iſte magnus foris fuit in miraculis : ſed maior intùs in humilitate cordis.

HISTORIA SANCTI GERARDI EPISCOPI CANADIENSIS IN PANNONIA, ET MARTYRIS,

ex MS. codice per F. Laur. Surium,mutato hincindè ſtylo,deſcripta. Eſt autem fide digna.

GAVDIA, quæ Chriſti participibus dies hodierna contulit,ex beati patris noſtri,Chriſtique martyris Gerardi meritis fluxêre. Is enim huius lucis lumen per Venetos parentes ſortitus, Dei gratia illum prçueniente, ab ipſa pueritia cœpit Domino noſtro Ieſu Chriſto eſſe deuotus, & doctrinæ Euangelicæ per omnia parére. Itaque & ipſum monaſticæ religionis habitum puer accepit,ſiniſtramque primi parentis viam declinans, noui hominis ſecundùm Deum creati veſtigijs inſiſtens,regionis per inobedientiam amiſſæ, nempe paradiſi, gaudia adoleſcens ſtuduit appetere & amare. Cùm ſic igitur ſyncero animo ſanctam vitam duceret, cupido ei inceſſit Dominicum ſepulcrum inuiſendi, vt Chriſtum,qui cùm diues eſſet,propter nos egenus factus eſt,inops ipſe & pauper ſequeretur. Egreſſus itaque de terra & de cognatione ſua, tendebat ad Orientem, vbi Abraham & diuitijs auctus eſt, & pater multarum gentium effectus: vtì etiam ipſe in Abrahæ ſemine,id eſt,in Chriſto datam benedictionem, ſuſcepto peregrinationis labore, inſtàr fidelis Abrahæ adipiſceretur.

24. Septēb. Cap. 1.

Patria S. Gerardi.

Puer cōplectitur monachiſmum.

Proficiſci vult Hieroſolymam.

Peruenit interìm in Pannoniæ partes, cuius habenas tunc Chriſtianiſſimus Rex Stephanus moderabatur : ad quem Regem vir Dei humilis & ſimplex acceſſit, cauſamque ſui itineris ei aperiens, maiori ſtudio & amore ab eo exceptus eſt. Vbi autem animaduertit Rex, eum moribus & doctrina bonum Chriſti odorem ſpirare, clàm dimiſſis itineris eius ſocijs, illum ſolum apud ſe retinuit inuitum, eique ſeruando cuſtodes adhibuit. Cernens verò ſeruus Chriſti ſe ſolum illic derelictum, vt populi ſtrepitus euitaret, eius regionis eremum, quam Beel vocant,petijt, atque illic ſeptenniò ieiunijs & precibus vacans, excepto Mauro monacho, ſolus habitauit. Intereà memoratus Rex Stephanus vt robuſtiſſimus Ioſue, impietatem gentis profligauit, crudeleſque ac barbaros ethnicorum mores edomuit, ac plurimorum pectora ad ſuſcipienda ſanctæ fidei ſemina præparauit. Videns autem pius Rex regnum ſuum pacis tranquillitatem adeptum, ſeruum Dei Gerardum ab eremo reuocauit,pontificalique infula decoratum,ad prædicandum populo ſuo deſtinauit.Tantam autē ſuperna pietas ei contulit gratiam,vt eum omnes loci illius incolæ vnicè amarent,& vt patrem colerent, ità vt iam pater multorum inſtàr Abrahæ patriarchæ haberetur.

Cap. 2.

S. Stephanꝰ rex eū apud ſe retinuit inuitum.

Viuit in eremo.

Creatur Epiſcopus.

Creſcente verò fideliū numero, eccleſias Deo per ſingulas vrbes ædificauit : principalem autem eccleſiam in honorem ſancti Georgij, precioſiſſimi Chriſti martyris,ad litus Moriſij fluminis extruxit,atque indè Moriſſenam ſedem appellauit, quam beatus Rex Stephanus dotalitijs muneribus nobiliter ditauit. In qua eccleſia ad honorem beatiſſimæ matris Domini Saluatoris venerabilem erexit aram, ante quam thuribulum argenteum collocauit,eiuſque miniſterio duos prouectæ ætatis homines adhibuit,qui iugiter illic vigilarent atque operam darent, nè vlla vnquàm hora thymiama ibi deeſſet. Singulis quoque ſabbatis cum nouem lectionibus,vt in die Aſ-

Cap. 3.

Nota de perpetuō thymiamate.

ſumptionis eiuſdem ſanctiſſimæ matris, magniſque laudum præconijs deuotionis ſuæ officium illic explebat. Cæteris autem diebus, matutinis & veſpertinis precibus abſolutis, bìs cum proceſſione eò venire ſolebat. quæ conſuetudo hodieque perſeuérat. Porrò laudibus & venerationi eiuſdem ſacratiſſimæ Virginis, tantæ humilitatis obſequio ſe ſubdere nouerat, vt ſi quis reus, clàm à ſancti viri familiaribus edoctus, veniam ab ipſo peteret per nomen matris Chriſti, mox audito nomine matris miſericordiæ, pater ſanctus lachrymis perfunderetur, & perindè acsì ipſe reus eſſet, à reo veniam peteret: filium quoquè ſuum illum fore affirmaret, ſi eam ſyncerè Dei crederet genitricem. Ipſo authore, ab Hungarica gente non pronunciatur nomen ipſum matris Dei, ſed Dominam eam vocant. Si ſit autem pronunciatum illius nomen, ſtatìm flexis genibus & demiſſis in terram capitibus, ſeſe inclinant. Atque adeò Pannonia, à ſancto Rege ſuo Stephano, familia S. Mariæ appellata eſt. O prædicandam virorum prudentiam, qui in hanc maris ſtellam intendendo, vitę ſuæ curſum dirigebant: vt contemplatione exemplorum eius, poſſent inter huius ſeculi fluctus nauigantes, voluptatũ illecebras & incitamenta, tanquàm Scyllæam voraginem declinarē, portumq; æternæ ſalutis attingere.

Hongari q̃ reuerenter matrē Dei coluerint.

Cap. 4.

Fecit hoc, nè vinum aceſceret.

Erga miniſteria Eccleſiaſtica, magna beato viro cura & ſolicitudo inerat. Itaque æſtiuo tempore in domo Dei vaſcula glacie plena ponebantur, in quibus lagunculæ & vinum, quod poſſet optimum inueniri, ad Dominici ſanguinis conſecrationem aſſeruarentur. Dicebat enim, quod per fidem intùs accipitur, id extrinſecùs ſuaue inueniri. Nocturno tempore leproſum in ſuo reponebat lectulo, & arrepta ſecuri, ad ſyluam ſolus pergebat, faſciculoſque lignorum pro corporis ſui caſtigatione proprijs humeris indè reportans, ſeruorum ſuorum labores ſæpè anteuertebat ac ſubleuabat. Cùm illi proficiſcendum eſſet à loco in locum, non iumento vtebatur, ſed vehiculo: in quo ſedens, libros, quos ſanctiſpiritûs gratiâ compoſuerat, relegebat. Veſtibus cilicinis & ex arietum pilis confectis ſæpè induebatur. Vt autem ſanctis hominibus vſuuenire ſolet, aliquandò negligentia aurigæ ſui, aut qualibet iniuria læſus, leui ira commotus, iuſſit protinùs hominem reum flagellis cæſum, duris vinculis alligari. Parebant verò illi miniſtri, ſed non ignorantes animi eius clementiam & ſuauitatem, iuxta viam, qua ſanctus pater tranſiturus erat, hominem culpæ obnoxium ad ſtipitem alligabant, & plagarum veſtigia in eius nudo dorſo gallinæ aut alterius animantis ſanguine exprimebant. Cumque eò perueniſſet homo Dei, oblitus ſeueritatis ſuæ, ilicò è vehiculo exiliens, ad vinctum illum properabat, & modò ſtipitem, brachia, manus ac vincula, modò pedes oſculabatur, munera pollicebatur, ſi veniam & miſericordiam ab homine conſequi mereretur. Si cui tum id videre contingeret, illum virum Dei pro tanta humilitate & ſimplicitate dicere non dubitaret conuerſum in puerum illum, quem Saluator imitandum ſtatuit in medio diſcipulorum ſuorum.

Nota humilitatem.

Eius leuem commotionem mira arte miniſtri facilè ſedant.

Matth. 18.

Cap. 5.

Etsì autem Epiſcopalem functionem & dignitatem ſumma prudentia adminiſtraret, at tamen eremum non reliquit: ſed apud vrbes, ad quas concionaturus veniebat, cellulas ſibi in ſyluarum ſecretioribus locis conſtruxit, in quibus ligatus pernoctâſſe, multaſque afflictiones, ſoli Deo cognitas, pertuliſſe memoratur. Cùm aliquandò pro cuiuſdam defenſione ad beatum Stephanum Regem properaret, in eius regionis parte quadam, pecoribus paſcendis opportuna & apta, vir Dei hoſpitio vſus fuit. In ea autem domo ſub noctis medium ancilla quædam manibus verſans molam, qua triticum terebatur, laboris moleſtiam cantilena temperabat. Ea autem cantilena expergefactus vir ſanctus, accerſito miniſtro, quid ea ſibi velit, inquirit. Reſpondet ei famulus id, quod res erat. Mox pius paſtor infuſus lachrymis: Felicem, inquit, fœminam, quæ cùm ſit ſub alterius poteſtate conſtituta, debitum ſeruitutis officium tam ſuauiter abſque vllo murmure perſoluit. iuſſitque ei non minimum pecuniæ pondus deferri.

Debitum ſeruitutis officiũ ſuauiter perſoluendum.

Cap. 6.

Nota S. Stephani regis eximiũ erga Dei matrē amorem.

Oſee 4.

Poſtquàm autem beatus Rex Stephanus totam Pannoniam ad veram Chriſti lucem adduxit, eam ſub patrocinio ſanctiſſimæ matris Dei ſemperque virginis Mariæ voluit contineri: atque in ipſo die Aſſumptionis eius migrans à corpore, ipſe quoquè ad æternam requiem aſſumptus eſt. Succeſſit autem ei Petrus Rex: cui cùm omnes Pannoniæ principes fidem & amorem ſe conſeruaturos iurâſſent, vnus ex eis, illo exturbato, regiam ſibi authoritatem per vim vſurpauit. Eo autem regnante, ſicut propheta ait, ſanguis ſanguinē tetigit, & peccata peccatis cumulata ſunt. Nanque

que ipſis ſanctis Quadrageſimæ diebus, honeſtiſſimos ſui conſilij viros, ſudibus ac paliis perindè vt immunda pecora interficere non dubitauit. Deindè ad Moriſſenam ſedem, nempe ad Gerardi pontificis locum, Paſchalia ſacramenta celebraturus aduenit: atque in ipſo die Dominicæ reſurrectionis, vt pater eiuſdem loci regio capiti diadema impoſiturus adueniret, ab Epiſcopis & principibus per honeſtiſſimos viros inuitatur. At illo renuente, reliqui pontifices Regi coronam imponunt, magnoque Cleri & populi comitatu Rex ornatus, eccleſiam ingreditur. At verò plenus ſpiritu ſancto beatus Epiſcopus, ſtola candida indutus, pulpitum aſſcendit, Regemque his verbis per interpretem intrepidus alloquitur: Ulte 4. Quidam per vim Pannoniæ regnum vſurpat.

Obſeruatio ſanctæ Quadrageſimæ peccatoribus pro venia, iuſtis pro præmio conſtituta eſt. Quam tu Rex cùm cædibus pollueris, mihique nomen patris eripueris, per te dulciſſimis filijs orbato, nullam hodiè veniam mereris. Et quia pro Chriſto meo hodiè mori paratus ſum, quæ tibi ſint euentura, pronunciabo: Anno tertio regni tui gladius vltionis excitabitur in te, qui tibi regnum improba fraude per vim acquiſitum auferet, & cum illo pariter & vitam. Hæc cùm Regis amici, liberalibus inſtituti literis, attoniti mirarentur, innuebant interpreti, vt taceret, Epiſcopum ab ira & indignatione Regis ſeruare volentes. ijſque interpres timens aſſenſit. At verò paſtor immorigerum interpretem perurget & compellit, vt pergat, ità dicens: Deum time, Regem honora, patris tui verba edicito. Tandèm coactus interpres, paſtoris declarauit ſententiam, non mediocriter Regis iram reformidans. Poſtquàm autem euenêre, quæ dixerat beatus Epiſcopus, totius regni incolæ re ipſa didicerunt, eum prophetiæ ſpiritum habuiſſe. Prædixerat nanque etiam in illa gente immanem ſeditionem excitatum iri, atque in ea ſe mortem oppetiturum. Nolim igitur, quiſquis es Chriſtiana religione initiatus, ex me humana prudentia nôſſe velis, num hic ſanctus vir in vita ſua miracula, quæ ſunt cum reprobis communia, ediderit: num cæcis viſum, ſurdis auditum reformârit, tametsì eiuſmodi ſpiritaliter ei non defuerint. Nihil horum à te requirit Deus. Da operam, vt ſancti ſpiritûs gratia adiutus, huius beati viri humilitatem & pietatem obtineas: nec dubites te habiturum partem in regno Dei patris, & Chriſti eius. Cap. 7. Prædicit S. Gerard' impio regi diuinam vltionem. Prædicit etiā ſeditionem.

Vno indè luſtro euoluto, & altero inchoato, prædicta ſeditio extitit: in qua cùm ad Albam regalem vir Dei proficiſceretur, apud eccleſiam S. Sabinæ virginis & martyris hoſpitio vſus eſt, illicque cœnantibus fratribus ait: Fratres & amici, cràs ad cœnam agni Dei vocamur. Itaque abſque detrectatione properemus, pro Chriſto moriamur. Altera verò illuceſcente die, pater ſanctus Miſſam celebrauit, menſæq; Chriſti multitudinem ſibi adhærentem fecit participem, lætusque ad martyrium perrexit. Vbì autem ad Danubium intendit iter, eccè turba populi eum circunſiſtit, lapideſque in eum in curru ſedentem iactat, à quibus tamen, Deo eum protegente, tactus non eſt. Ille verò ex aduerſo benedictionem & Crucis ſignum opponit. At impij homines tandèm equorum retortis collis ſubuertunt currum, patremque humì abijciunt, & magno impetu lapidare conantur. Tum inſtàr protomartyris Stephani primus Pannoniæ martyr, poſitis in terra genibus, clamauit voce magna: Domine Ieſu Chriſte, nè ſtatuas illis hoc peccatum: quia neſciunt quid faciunt. Et cùm hoc dixiſſet, in pectore lancea percuſſus, obdormiuit in Domino. Eodem autem die maxima Chriſtianorum ſtrages facta eſt. Duo enim Epiſcopi, multique viri religioſi interempti ſunt: quorum numerũ & nomina ſola Dei ſciẽtia collegit. Corpus quidem beati viri, cùm in loco martyrij ſui iacéret, nulla ſorde commaculatũ eſt: porrò ſequenti die à catholicis viris in eccleſia Dei ſanctæ genitricis conditũ eſt. Multis indè lapſis diebus, fidiſſimus ſancti viri procurator Regẽ Andream adijt, orans, vt peregrini atq; hoſpitis patris corpus celeriter reſtituat: quod etiam impetrauit, ac deindè ad ſanctum corpus perueniens, tam illud nitidum ac luculentum inuénit, acsì eo die martyrium obijſſet. Itaque ad Moriſſenam ſedem illud cum hymnis & canticis tranſlatum, cum multa reuerentia ſepeliêrunt: vbì multæ gratiæ catholicis viris collatę ſunt, non tamen adhuc euidenter, vſque ad tempora Ladiſlai Regis, & Laurentij antiſtitis, qui à beato viro quintus, eius cathedram accepit. Tum enim à S. Romanæ eccleſiæ ſynodo iniunctũ eſt, vt corpora eorum, qui Pannoniam fidei prędicatione irrigâſſent, ſummo honore afficerentur. Veniente etiã ſedis Apoſtolicę legato, & nobilium Pannoniæ coacto conuentu, ſacrum huius beati martyris corpus eleuatum eſt, atque Cap. 8. Prædicit etiam obitum ſuum. Iactantur in eum lapides. Act. 7. Lancea percuſſus, migrat in cælos. Multi Chriſtiani cædũtur. Is S. Ladiſlaus fuit 7. Hungariæ rex.

atque Regis & principum humeris trãſlatum, honorificeque depoſitum eo loco, vbi pro meritis tanti patris ſuperna gratia efficiendis & declarandis miraculis, largiùs coruſcat: Prẹſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum Deo patre & ſpiritusſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA ET MARTYRIVM SS. CYPRIANI ET IVSTINAE, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE:

qui tamen in eo lapſus videtur, quòd hunc Cyprianum dicit Carthaginis Epiſcopum, cùm potiùs Antiochenus dicendus ſit.

26. Septembris iuxta Latinos, cùm cũ Metaphraſtes habeat 2. Octobris. Cap 1.

Act.11. Antiochiæ encomion.

MVLTA quidem, eaq́; magna, me adhortãtur, vt admirer Antiochiam, nempe quòd & ante orbem terrẹ lẹta accepit ſemen deiectum à ſanctis Chriſti diſcipulis: & Chriſtiani primùm in ea ſunt vocati, vt ſcribit magnus Lucas: & quòd in vitam produxerit ad centum & ſexaginta viros, qui aluerunt ſpicam virtutis Euangelicæ: non ſolùm autem viros, ſed etiam non paucas fœminas. Mittens ergò admirari templorum eius pulchritudinem, & murorum magnitudinem, & plantarum multitudinem, & terram bonis vberẽ, quam rigat Orontes prẹterfluens, de Iuſtina mihi proponam narrationem. Quæ cùm poſt longa tempora ſanctorũ Apoſtolorum, renouâſſet cor illorum doctrina, athleticam produxit ſpicam, valdè quidem ſpecioſam, fructu autem admodùm refertam. Ei erat patria, quam diximus, Antiochia: Aedeſius autem & Cledonia, parentes. Sed hæc pulchra planta multas quidem priùs ferebat ſpinas. Nam ipſa quoquè ſequens errorem parentum, (erant verò ij cultores idolorum, & Dei aduerſarij) honorabat & colebat illorum ſimulacra. Cùm autem ætate procedens, ad ſolidiorem peruénit intelligentiam, eam lux ſubijt diuinæ cognitionis, vt quæ eſſet receptaculum dignum illuminatione eiuſmodi & gratia: & cœpit quidem damnare idolorum imbecillitatem, agnoſcere autem verum & ſolum Deum. Talibus ergò rationum aſſcenſionibus virgo animum priùs expurgans, parabatur ad deiectionem ſalutaris ſementis. Interim autem, dum hæc apud ſe verſaret, & intenta à Deo perfectam quæreret cognitionem, quidam Praylius diaconus Antiochenus, audiente virgine, cùm ità contigiſſet, de Saluatoris noſtri & Dei diſpenſatione, & carnis ſuſceptione narrauit: Quemadmodùm ſeculorum quidem opifex ſui figmenti motus eſt miſericordia: quemadmodùm verò Gabriel princeps ſuperiorum ordinum, ei, quæ ſeruata fuerat virgo ante generationes, fuit fauſtus nuncius myſterij: & quòd concepit in vtero: & cùm vterum tuliſſet, peperit: & quòd ortum infantis ſtella aliarum omnium clariſſima Magis ſignificauit. Poſt hæc perſecutus eſt eius manifeſtam in proprio mundo apparitionem, in eo conuerſationem, ſalutarem doctrinam, miracula, propter hæc ortam inuidiam, Crucem, ſepulturam, & poſtremò diuinam ipſam reſurrectionem. Et hæc quidem Praylius.

Iuſtinæ patria & parẽtes.

Agnoſcit verũ Deum.

Inſtruitur à Praylio diacono.

Cap 2. Irridet ſimulacra.

Iuſta autem (ità enim priùs appellabatur) has animẹ ſuẹ mandabat auditiones tanquàm bonæ terræ ſemina, & ſic veritatem indiès accuratiùs penetrans, profusè quidem ridebat ſimulacra, rectam autem fidem cordis inſcribebat tabulis. Quamobrem voluit quidẽ venire in conſpectum Praylij: ſolùm enim audierat ea, quæ ab ipſo dicta fuerant, & deſiderabat perfectiùs imbui eorum cognitione. Vultum autem virginalem non volens adhuc adſpici, ſtatuit quidem non videre Diaconum: clanculùm verò ventitans ad eccleſiam, ſic deſiderabat videre Dominũ, qui appropinquat ijs, qui quærunt. Non multo interiecto tempore, ſtatuit impertire matrem ijs, quẹ cognouerat: &, Cur, ô mater, dixit, deos colimus, quos manus noſtræ conſtituunt? Cur artificis opera adoramus? Cur autem ignem quidem in ara, animæ autem lucernam non accendimus, neque mercamur margaritam? Non nôſti Galilæos? (Sic enim Chriſti aſſeclas ſolent vocare ij, qui illic habitant) ij ſunt multo terribiliores dijs, qui apud nos exiſtimantur. Ex his enim ſi quis aliquandò vbi ſunt idola, apparuerit, ilicò ij, qui à nobis adorantur, perindè atquè fures aut fugitiui timent & horrent. Et meritò.

Conatur matrem ſuam conuertere.

Sed id fruſtrà.

meritò. Suffurantur enim illi Dei honorem, prætereà noſtras quoquè perdentes animas. Hæc dixit quidem Iuſta. Mater autem ijs, quæ dicebat, non aſſentiebatur: valdè enim à ſtulta tenebatur impietate. Quocircà: Vide, inquit, nè pater cognoſcat tuum in deos contemptum. Iuſta autem: Eſſet, inquit, mihi magìs gratum, ſi hæc cognita eſſent à patre, & à quolibet. Neque enim ego ampliùs ſuſtinebo decætero ambulare in tenebris, quandoquidem ſolum Dominum, qui per Praylum fuit mihi ſignificatus, Deum fortem eſſe cognoui, & viuentem, & eos excipientem, qui conuertuntur ab errore.

Senſìm itaq; mater conueniens, nihil quidem contendebat aduersùs ea, quę dicebantur, ſilentio autem tacitè potiùs ſignificabat aſſenſionem. Poſteà verò vna nocte, marito quoquè aperuit ea quę audiuerat à filia. Ille autē id, quod audierat, neq; perfectè repulit, neq; rursùs erat facilis ad id accipiendum. In ſomno autem decertans, luctabatur cum ſolicitudinibus, donèc à ſomnio correptus, dum ei Angelica caſtra apparuiſſent, qui habebant in medio Chriſtum, ab eis ſtipatum, viſione quidem fuit obſtupefactus, ipſo autem vocante, audiuit eū dicentem: Venite ad me, & dabo vobis regnum cælorum. Deindè ſurgens, non quæſiuit aliud teſtimonium, ſed cum vxore accepta quoquè filia, rogauit quendam diaconum Eccleſiæ, vt eos deduceret ad Optatum, qui tunc erat ciuitatis Epiſcopus. Atque illi quidem ſupplices petebant, vt ſignarentur ſigno Chriſti. Ille autem differebat, donèc Aedeſius pater ei narrauit ſpontaneam filiæ ſuę conuerſionem, & viſionem ei diligenter expoſuit. Quæ cùm ille audijſſet, non ampliùs diſtulit, neque ampliùs opùs habuit multis conſilijs, ſed ſimul quidem figura Crucis velutì quodam præſidio eos munit, & dignatur illuminatione.

Cap. 3. *Viſio patris eius Aedeſij* *Parētes eius baptizātur cum ipſa.*

Decætero autem Aedeſius perpetuò irridebat & repræhēdebat ſtatuas deceptionis. Fuerat autem priùs ſacerdos ſimulacrorum. Cùm verò eodem gradu fuiſſet dignatus in eccleſia, & in cathedra Preſbyterorum, vt cum diuino Dauid dicam, Chriſtum laudâſſet, vitamque elegiſſet Deo gratam & puriſſimam, cùm annum vnum ſuperſtes fuiſſet & ſex menſes, migrauit ad Dominum, cuius tenebatur deſiderio. Virgo autem nequaquàm erat affecta illiberaliter, neque ſecùs quàm animam decuit generoſam, ſed fidei fundamento, quæ auro & lapidibus precioſis longè ſunt precioſiores, ſuperædificans virtutes, proficiebat. Cùm autem ſic viueret, fieri omninò non poterat, vt maligni effugeret offenſiones, ſed eam ille tentat, & valdè hoſtiliter aggreditur. Cæterùm oportet attendere, quoniam non eſt iniucunda narratio, & quòd ſcire oporteat, quonam modo ei adhibuerit tentationem.

Cap. 4. *Pſal. 106.* *1. Cor. 3.*

Aglaidas quidam ſcholaſticus, qui fortè hoc nomen fuerat nactus ex pulchritudine, cùm eſſet honeſto loco natus, vt qui genus duceret ex patricijs & abundaret opibus, ijs, tanquàm inſtrumentis, vſus eſt ad voluptates, & impudicis deditus erat appetitionibus. Quamobrèm cùm ſæpè virginem vidiſſet tranſeuntem, & in domum Dei venientem, eius pulchritudine, tanquàm telo, grauiter ſauciatur: etsì vt ea flacceſceret & aboleretur, tanquàm lubrica & inſidioſa, illa ieiunijs ſimul & orationibus perpetuò machinaretur. Sed is cùm admodùm laſciuos haberet oculos, priùs quidem vias obſeruabat, & occurrens, eam bonis verbis proſequebatur: laudabat pulchritudinem, beatam vocabat, quòd ea illi obtigiſſet: deindè etiam deſiderium per quædam ſigna ſignificabat, & multis, vt quiſpiam dixerit, retibus prædam præoccupabat. Sed virgini hæc omnia reputabantur meræ nugæ ac probra: dignaque potiùs videbantur quæ riderentur, quàm quę attenderent pudici oculi & aures. Cùm hunc ergò ſcopū non potuiſſet attingere Aglaidas, alia via ingredi ſtatuit, & eam petijt, vt duceret in ſocietatem matrimonij. Iuſta autem, quæ ſe ſoli Chriſto profeſſa fuerat fore ſponſam, alios conſtanter dedignabatur, dicens: Sufficit ſponſus, qui mihi ſeruat virginitatē, & cuſtodit puram ab omni inquinamento. His verbis Aglaidas magìs, quàm telis, ſauciatus fuit. amor enim, qui, quod vult, non aſſequitur, fit grauior & violētior. Poſtquàm autē omni moto, vt dicitur, lapide, virginem inuenit immobilem, firmamque ac ſtabilem, & quæ verbis fallacibus minimè poſſet capi: cùm non paruam manum collegiſſet, & eos in ſuam allexiſſet ſodalitatem, ipſam in via eſt aggreſſus, & per vim conatus eſt eam abducere, quò volebat. Sed ſtatìm cùm hoc audax & nefarium facinus auditū fuiſſet in ciuitate, & in ędibus matris, exierūt ſimul cum armis plurimi, ijq; fortiſſimi. Qui cùm ſolùm fuiſſent conſpecti, effecerūt, vt ſcelerati illi & execrandi aſſeclæ euaneſcerēt, non tam cedentes manui, quàm expulſi fortiter rei dedecore.

Cap. 5. *Aglaidas S. Iuſtinā impuro amore proſequitur* *Augetur amor per repulſam.* *Vim ei afferre tētat, ſed fruſtrà.*

Aglaidas

Cap.6. Aglaidas autem (erat enim ei affectio quouis pudore violentior) neque enſium, neque multitudinis, neque vllius rei alterius curam gerens, ſed virginem amplectens, paratus erat omnia pati potiùs, quàm ab ea diſcedere. Virgo autem erat planè idipſum, quod Ioſeph, qui erat moderatiſſimus & generoſiſſimus: & Crucis figurã tanquàm arma opponens, non tam aduersùs illum, quàm eum, qui per illum ipſam tacitè conabatur oppugnare, repentè ſceleratum illum, & execrandum repulit ac reiecit, eumque plurimis affecit contumelijs, & vultum (erat enim dignus) pugnis impleuit & ſputis. Sed illi, qui proceſſerat ad extremam amoris amentiam, hæc quidem parùm erant curæ. Vnum autem erat vel ipſa morte grauius, Iuſtam non aſſequi. Proptereà eum breui tempore tenuit triſtitia, & compreſſit dolor. Poſtquàm verò rurſùs, vt ità dicam, exarſit cupiditas, ille autem ad ei reſiſtendum minimè eſſet exercitatus, ſed valdè ineruditus, nec poſſet forti ac generoſa cogitatione repellere deſiderium, fecit omninò quæ dolor ei iubebat, & ſe ad alia, quæ non erant aperta, parauit certamina. Cùm autem ad hunc locum peruénit oratio, volo rursùs ſimpliciter & apertè quandam facere narrationem, illa dicens, quæ habent certam & apertam veritatem.

Crucis figuram ei virgo opponit.

Cap.7. Cyprianus quidam verſabatur Antiochiæ, quo tempore Imperij ſceptra tenebat Decius, cui patria quidem erat Carthago in Lybia, parentes autem genere clari & diuites: dabat verò operam philoſophiæ, & arti magicæ. Cùm in eas ab ineunte ætate ſtudium poſuiſſet, ad ſummum peruenit vtriuſque, cùm ſimul & diligentiam, & acutiſſimum attuliſſet ingenium. Magnum autem nomen aſſecutus, non ſolùm Carthaginem voluit ſuam gloriam peruenire, ſed inſignem quoquè Antiochiam voluit habere teſtem ſuæ ſapientiæ, & in magicis rebus eruditionis, forſan fore quoquè expectans, vt ibi aliquid diſceret, quod non ad hoc vſque tempus didicerat. Ad eum ergò cùm veniſſet Aglaidas, & narráſſet, quomodò eſſet affectus, & quòd cùm omnem artem & manum mouiſſet, nullum mali inueniſſet remedium, ſed omnibus ſuperiorem adſpexiſſet virginem, poſtremò adijcit: Tu ſolus reſtas, qui meam conſoleris calamitatem, & in te ſolo collocãs fiduciam, me repreſſi, nè mortem vitę præferrem. Omninò autem cogitare non poſſes, quantas opes & quantum auri ſis à nobis habiturus, cùm me liberâris à tali calamitate. Nam ego quidem ea tibi abundè & plura, quàm ſperes, præbebo. Dixit, & eum exaudijt Cyprianus, & pollicitus eſt ſe mox eſſe eum moleſtia ſoluturum. Ille ergò abijt lætus, & ſe mox in manu habiturum eſſe virginem, viſione appræhendens.

Alij rectiùs ſentiunt patria fuiſſe Antiochenum.

Cyprianus ille primò magus fuit.

Cap.8. Cyprianus autem mox adſpexit ad libros, qui ea poſſunt operari: & cùm vnum ex malignis vocáſſet ſpiritibus, quos prompto & alacri animo nouerat opem ferre ad hæc flagitia, & quibus ille vtebatur miniſtris, cùm vellet efficere magnum quid & prodigioſum: Si mihi, inquit, vacaueris, & hoc miniſterium citò effectum reddideris, deincèps maxima tibi largiar, & efficiam, vt omnes alios antecellas. Ille autem arroganter & ſuperbè loquens, vt ſolebat: Et quid eſt, inquit, quod à me, ſi velim, non facilè fiat? Sæpè quidem totas labefeci ciuitates: ſæpè effeci, vt eſſet manus prompta & velox ad patris fundendum ſanguinem: fratribus & coniugibus odium immiſi implacabile: multos, qui volebant eſſe virgines, prohibui: Monachis, qui degebant in montibus, & cuiuis ieiunio aſſueuerant, & propemodùm ne carnis quidem omninò meminerant, immiſi carnis cupiditatem, & perfeci vt lubenter adſpicerent ad voluptates: alios, qui volebant renunciare omnibus carnalibus, & ijs, quibus nos delectamur, & ſectari virtutem, aliundè adoriens, effeci, vt curam abijcerent talium cogitationum, & rursùs diligenter adhærerent ijs, quibus conſueuerant. Attamen quid, vt multa dicerem, ſum adductus? Res ipſa nunc indicabit, quàm ſim ad miniſtrandum longè vtiliſſimus. Accipe hoc medicamentum, (erat autem vas quoddam plenum, quod dabatur) & eo aſſperge domum virginis, & niſi tibi omnia ſucceſſerint ex ſententia, ſum ego decætérò deſpiciendus, & habendus inutilis: tuque nos extremæ argue imbecillitatis. Hæc ſic quidem facta ſunt.

Dæmon impotenter iactat facinora ſua.

Cap.9. Virgo autem cùm tertia hora noctis ſurrexiſſet ad reddendas Deo preces, iam quidem incaleſcebat, & inſultum ſentiebat tentatoris. Quo autem hæc magis creſcebant, illa magis augebat preces. Cùm autem valdè accenderetur ignis aduerſarij, illa vim patiens: Memini noctù, dicebat, nominis tui, Domine, & lætata ſum. Laqueum parauerunt pedibus meis, & inflexerunt animam meam. Ego autem, dùm ipſi me moleſtia afficiunt, induor ſacco. Et humiliaui in ieiunio animam meam, & deprecatio

Sancta virgo acriter tentatur.

Pſal.118.36. 34.40.36.

tio in ſinum meum conuertetur. In hoc cognoui, quòd voluiſti me, quoniam non gaudebit inimicus meus ſuper me. Gladius eorum intret in corda ipſorum, & arcus eorum confringantur. Tibi enim Deo viuenti tota anima & corde meipſam dedicaui. His armis vtens generoſa virgo aduersùs tentatorem, & deindè etiam inimicis intolerandum Crucis ſignum in eum immittens, pudore affectum cum magno metu expulit dæmonium. Ille autem reuerſus ad Cyprianum, erubeſcebat quidem fateri ſe eſſe victum: & multis ſe circumagens aufractibus, huc & illuc vertebat. Diligenter tamen & ſubtiliter rogatus, etſi ſit amicus mendacij, & inuitus vera dicat, manifeſtè aperit quod volebat celare: Vidi, dicens, quoddam ſignum, quod valdè horrui, & vires illius non ſuſtinui. Illo ergò ſic condemnato, alius dæmon mox accerſitur, ad agendum longè priore acrior. Qui cùm abijſſet, & ſtatìm feciſſet ſimilia, ſimilibus armis fuit reiectus & propulſatus, & cum dedecore acceſſit ad eum, qui miſerat. Poſt hæc aderat ille, qui dicebatur pater & princeps dæmonum, qui ijs quidem, qui priùs emiſſi fuerant, minatus eſt ſupplicium, vt qui non artificioſè nec aptè hac in re verſati fuerant, vt putabat. Dæmonibus enim, præter alia mala, arrogantia redundat & iactantia. Cyprianum autem iuſſit eſſe bono animo, & nihil ei eſſe curæ id, quod erat propoſitum.

Crucis ſignū dæmonibus intolerandum.

Vincuntur dæmones à Iuſtina.

Quid ergò poſt hæc eſt conſecutum? Ipſe nouum & diuerſum excitat bellum, quod multùm habet fraudis & calliditatis: nam abiens, in habitu muliebri aſſidebat puellæ: & cùm ſit impudentiſſimus, & longè audaciſſimus, non veritus eſt dicere, ſe ad ipſam à Deo eſſe miſſum: vt vnà tecum, inquit, verſer, & diù tecum ſuſtineam tuam viuendi rationem: nam ipſa quoquè teneor eodem deſiderio virginitatis. Cæterùm quamnam propter eam, mercedem accipiam, volo ex te ſcire. Videtur enim mihi res magna, & periculoſa, & quæ multis opùs habet certaminibus. Illa autem dixit rem quidem reuerà opùs habere ſudoribus: ſed quandò adſpexeris ad remunerationes & coronas, magnæ condemnâris negligentiæ eos, qui tale bonum negligunt. Hinc improbitas accepta occaſione, ſuas implebat partes: &, Quænam, dicebat, Euæ fuit vtilitas ante guſtum ligni? Vndenàm autem genitus eſſet mundus? Vndenàm qui nunc ſunt, habuiſſent eſſentiam, ſi matrimonium ablatum fuiſſet & coniunctio? Si non dulcis guſtûs Eua lignum guſtâſſet, ſi non virum cognouiſſet, qui etiam propter hoc erat genitus: ſi omnes eſſe virgines conſtituiſſent, vndenàm nati eſſent filij, iucũdum hominibus omnibus ſolatium, & mundi, qui paulatìm deficit, in vitam reuocatio? Cùm hæc verba audijſſet Iuſtina, non id ei viſu venit, quod primæ parenti Euæ: ſed ſtatìm ſurrexit, & malum declinauit conſiliarium. Vndè etiam in eum quoquè conſueta emiſit arma, nempe ſignum Crucis. Et ille quidem, qui plùs quàm alij ſe iactauerat, maiori pudore affectus, ſtatìm fuit eiectus. Ipſa autem rurſùs redijt ad ſuas ad Deum preces & orationes.

Cap. 10.

Impurus dæmon ſimulat ſe fœminam.

Nititur eam ſeducere, ſed fruſtrà.

Nota in priſcis Chriſtianis tam frequētē vſum ſigni S. Crucis.

Poſt hæc is, cuius erant priùs inſolentes & glorioſi ſpiritus, humilis & abiectus apparuit Cypriano, & quòd victus eſſet, aperta ſigna vultu præ ſe ferens. Ille autem: Et tu, inquit, qui es tantus, à tali puella fuiſti ſuperatus? Quo autem freta illa, aduersùs vos, qui eſtis tam magni, tam magna poteſt facere? Tunc dæmon: (erat autem omninò diuina virtus, quæ aduerſarium veritatis mouebat, vt hæc proferret) Signum, inquit, Crucis, ne dum figuratur quidem, videre omninò ſuſtinemus, ſed totis viribus nos priùs in fugam conijcimus, quàm id perfectè figuretur. Quantæ erat neceſſitatis, mendacij patrem hæc aperire, vitijque opificem & conciliatorem? Non fuit itaque minus miraculum, arrogantem illum & ſuperbum ſignificare ſe eſſe ſuperatum, quàm illum ſic proſtratum fuiſſe à puella. Dicebantur autem hæc omninò intelligenti: & accepta occaſione, ſapiens erat ſapientior. Protinùs enim intellexit, ſi hæc poteſt Crucifixus, quanta ſit amentia, eo relicto, illius ſequi inimicos, qui ſunt tam imbecilli, & tam facilè terrentur. Hæc cùm mente agitâſſet Cyprianus, ſtatìm perrexit ad libros: & tanquàm malorum fontes, & orgiorum dæmoniacorum theſauros, eorumque nequitiæ delicias & donaria, eos igni mandare ſtatuit. Cùm ergò dixiſſet famulis, vt eos afferrent, venit ad Eccleſiam: & cum Epiſcopo congreſſus, (cui nomen erat Anthimus) rogabat, vt deſcriberetur in numerum ouium Chriſti. Ille autem (Cyprianum enim cognoſcebat, & eum planè eſſe lupũ ſciebat) eam rem eſſe artem arbitratus: Tibi, inquit, ſufficiant, qui ſunt extra Eccleſiam: neque eos coneris aggredi, qui ſunt intrà eam, nè fortè malus tibi contingat exitus. Audiuit Cyprianus, & omnia adduxit, quibus ei fidem faceret, cum ſumma moderatione, & teſtabatur eſſe

Cap. 11.

Nota Lector.

Cyprianus conuertitur, intellecta Chriſti aduersùs dæmones potentia.

Anthimus Epiſcopus Antiochen.

fidem Chriſti inuictam. Dicebat enim Iuſtam illi eam nupèr notam reddidiſſe, per quam illa in fugam multos verterat dæmones. Accipe autem, dicebat, hos quoquè libros, qui mihi fuerunt malorum principium, & da eos igni conſumendos, vt dæmones quoquè ſciant nihil poſthàc fore mihi cum illis commune. Ij enim fuerunt interceſſores ad amorem in eos mihi conciliandum. His perſuaſus Epiſcopus, virum eſſe mutatum, illos quidem, vt digni erant, ſtatim igni mandauit: illum autem, cùm ei benedixiſſet, dimiſit, multùm admonens, & ei cauens, vt ſtaret ijs, quæ decreuerat.

Magici libri Cypriani comburuntur.

Cap.11. Magna Cypriani mutatio.

Statim ergò Cyprianum priorum magna ſubit pœnitentia: & deincèps ab improba & flagitioſa vita tantum deſtitit, & tantus fuit hoſtis turpium vitiorum, quanta priùs ei interceſſerat cum ipſis amicitia. Quinetiam in ea, quæ ſunt honeſta & Deo grata, tantum adhibuit ſtudium, quantum nec priùs in ea, quæ ſunt mala. Indicium pulchrę huius mutationis, poſt librorum conflagrationem, fuit etiam ſimulacrorum diſſolutio: quæ fuit tam abſoluta, vt ne eorum quidem omninò eſſet reliquum veſtigium, ſi quid tale præcedens tempus apud eum vidiſſet. Deindè quid? Cùm ille ad ſuam contumeliam caput cinere adſperſiſſet, graues edens gemitus ac ſuſpiria, & ſeipſum lauans lachrymis, ſolus cum eo ſolo, qui eſt vbiquè præſens, colloquebatur: tantoque in Deum amore cor ei inflammabatur, & ſic ignis eius omnem deprimebat mentis altitudinem, vt ipſe recuſaret ore Deo offerre ſupplicationem, propter inſignem humilitatem. Itaque magnus quidem erat Cyprianus, quandò ſuum ſtudium conferebat in dæmones, præcipuam honoris partem apud eos obtinens: maior autem rursùs apud Deum & Chriſtianos, quandò fuit mutatus pulchra mutatione, & ingreſſus eſt viam, quæ ducit ad virtutem.

Cineris aſperſio, ſymbolum pœnitentiæ.

Cap.13. Cùm ergò totam ſic tranſegiſſet noctem in confeſſione, gemitibus & lachrymis, manè diei magni Sabbati venit in Dominicum, multos habens, qui inter ſe inuicèm contendebant, & eum ſtudebant præuenire, & illic videre. Ingrediens ergò, exiſtimabat fauſtum eſſe ſignum ingreſsûs in templum, ſi ſcopo ſuo verba quoquè auditionis habuiſſet conuenientia. Atque habebat quidem pedes intrà eccleſiam: habebat autem admirabiliter quoquè & præter opinionem Diaconum, hęc Apoſtoli verba pronunciantem: Chriſtus nos redemit à maledicto legis, factus pro nobis maledictum.

Galat.3. Pſal.34. Eſa.42.

Similiter autem ea quoquè dicta Prophetæ: Vidiſti, Domine, nè ſilueris: Domine, nè diſceſſeris à me. Eſaiam quoquè legebat alius: Eccè intelliget, dicens, puer meus dilectus, quem elegi. Quæ omnia cùm iudicâſſet ſuo conuenire inſtituto, perfectiùs ad fidem in Deum, ſuum confirmauit animum, vt qui eſſet intelligens, & ad ea, quæ oportet, videnda perſpicaciſſimus. Cùm autem vocaret tempus, & * foràs egrederentur Eccleſiæ catechumeni, ille verò maneret intùs, quidam diaconus, cui nomen Aſterius, iuſſit eum exire. Ille autem illic quoquè, quàm eſſet acri magnoque & excelſo animo, volens oſtendere, neq; eſſet facilis ad parendũ cuilibet, ei minimè cedens: Quanã de cauſa, inquit, ô Diacone, me, qui factus ſum ſeruus Chriſti, extra eccleſiam contẽdis eijcere? Cur diſſoluis mei propoſiti conſtantiã? Poſt hæc Diaconus quidem perſiſtebat in ijs, quę ſtatuerat, & vim afferebat, vt eum expelleret ex eccleſia, ei ſic dicens prætereà: Nõdùm factus es perfectus. Ille autẽ verbo valdè perculſus, dixit: Viuit meus Chriſtus, qui dęmones aboleuit, qui virginẽ ſeruauit, qui meî indigni eſt miſertus, non me arcebis ab ingreſſu eccleſię: ab ea non recedã, niſi factus fuero perfectus.

* fores

Amore Chriſti non vult exire eccleſiam cum cæteris catechumenis.

Cap.14. His quę dicta fuerant, valdè obſtupefactus diaconus, hæc ſignificat Epiſcopo, nempe quòd ipſe quidem ex eccleſia eijceret Cyprianum: ille verò vellet intùs manere, non autem exire cum catechumenis, nec hoc ſolùm, ſed etiam quæ perfectos reddunt, vellet conſequi ſacramenta. Qui igitur ad ſeruandas animas erat artificioſus Anthimus, cùm rem eſſe diuinam accuratè conſiderâſſet, acceſſit quamprimùm Cyprianum: & cùm catechiſmo inſtituiſſet, diuino quoquè eum expiat baptiſmo. Et octauo quidem die ſacrum facit eum præconem & expoſitorem Chriſti myſteriorum: viceſimo autem ſubdiaconum, triceſimo verò refert in numerũ diaconorum. Sic quidem Cyprianus pulchrè verſabatur in rebus honeſtis: & ſic in primo acceſſu fuit inſpiratus diuinitùs: & ſic perſeuerauit, ad naturam, eum retrahentem, non humiliter nec abiectè reſpicere, neque permittere ſe ab ea flecti, adeò vt & deſupèr dignus diuina cenſeretur illuminatione, & aduersùs vitia & dæmones maiore ditaretur gratia, quàm quæ auribus ferè percipi, aut credi poſſit.

Cyprianus baptizatur.

Sacris initiatur.

Cap.15. Cùm autem totus annus eſſet tranſactus, dignus iudicatur cathedra presbyterorum, non hoc aſſcenſum ſolummodò iudicans, ſed etiam ad virtutis incrementum, tam

Ordinatur presbyter.

tam prompto & alacri animo per viam arctam & aſperam ingrediens, quàm vllus alius per planam & latam, & ad ingrediendum facilem. Paruo itaq; tempore ſummum virtutis apprehendit, & creatus eſt paſtor Carthaginenſium. Non ſolùm autem Carthaginem, ſed etiam vniuerſum Occidentem, atque adeò etiam totum Orientem, compræhendit ſuî admiratione. Is generoſam quoque virginem Iuſtam, cùm mutato nomine Iuſtinam appellâſſet, & in diaconiſſarum numerum retuliſſet, ei tradit præfecturam earum, quę erant in monaſterio, & eis illam præfecit, tanquàm matrem. Eos autem, qui orthodoxæ fidei aduerſabantur, luce vitæ & linguæ ſuauitate inducens, quotidiè innumerabiles addebat Eccleſiæ, &, vt ſemèl dicam, quoſcunque aut præſens lingua, aut abſens ſcriptis alloqueretur, ad rectam partē traducebat. Quamobrèm res gentilium florentes tunc ſunt extinctæ, & tanquàm herba quædam paulatìm emarcuerunt. Cùm ità ſe haberet, in eum à doloſo hoſte bellum eſt excitatum, non vt eum vnquàm ſuperaret, (Sciebat enim fieri non poſſe, vt ipſe Cypriano euaderet ſuperior) ſed vt cùm Chriſti oues à paſtore deſertas effeciſſet, tunc tanquàm lupus inuadens, eas mactaret & perderet.

Alij rectiùs ſentiunt Antiochenorū creatū paſtorem.

Multos cōuertit ſua prædicatione.

Cap. 16.

Cùm ergò totū ſubiiſſet Decium, (ipſe enim tunc imperabat Romanis) acerbiſſimo eum ciet furore aduersùs Chriſtianos. Magìs autem ſtudebat ipſe vnum venari Cyprianum, quàm omnes capere Chriſtianos. Sciebat enim, quàm eſſet illius lingua vtilis Chriſtianis, & quòd cùm illum cepiſſet, facilè eos ſubiugaret, qui ab ipſo paſcebantur. Cùm in eo ergò omnes adhibuiſſet machinas, & nec bonorum promiſſis allici, neque malorum minis vidiſſet perſuaderi, eum tandèm damnat exilio. Ille autem tantum abfuit, vt exiſtimaret magnum quid eſſe ſupplicium, & ſi extremum eſſet malum, vt ſeipſum non curans, aliorum curam gereret, nec ceſſaret ſcribere, admonere, confirmare, adhortari, vt ad ſola intuerentur præmia, quæ ſunt virtuti propoſita, & à ſola, quæ eſt illic, penderent gloria: enſes autem, ignem & beſtias, tanquàm bonorum cauſas amplecterentur, vt quæ pro breui, & qui eſt ad tempus, dolore reddant regnum cælorum. Hæc Cyprianus non ſolùm dicebat, ſed etiam quæ licebat, faciebat, vt qui ſciret, facta magìs poſſe perſuadere, quàm verba: & ſuo exemplo prouocabat ad ſimilem æmulationem. Quomodò autem? dicetur: Videns enim tandèm malignus Cyprianum contendentem ſic extinguere errorem cultûs ſimulacrorum, grauiter ferebat, & erat ei intolerandum omninò, quod fiebat. Subiens itaque quoſdam ex ijs, qui erant in impietate acriores, perſuadet, vt eum accuſent apud Comitem Orientis: (illi nomen erat Eutolmius) quòd omnes quidem perſuadet, miris quibuſdam eos inducens præſtigijs: aduersùs noſtros autem deos ingentes eis facit ſpiritus: &, quod eſt grauius, non ſolùm id facit cum eis, in quorum venerit conſpectum, & cum quibus fuerit latenter congreſſus, ſed cum illis etiam, quos literis conuenerit: & quòd liberè quidem amplectitur ſectam Chriſtianorum, eorum autem irridet religionem, & deos patrios afficit contumelijs. His Comes ad iram vehementiſſimè accenſus, & maximè, quòd reſciuiſſet virginem quoq; Iuſtinam eadem ſentire, quæ Cyprianus, cùm eos in vincula conieciſſet, & in aliam tradidiſſet cuſtodiam, reſeruat tribunali Damaſci.

Virtuti propoſita præmia in cælis.

Cyprianus cum Iuſtina conijcitur in vincula.

Cap. 17.

Cùm ergò ducti eſſent ſancti in hanc ciuitatem: Tu es magiſter Chriſtianorū, (dicit Comes Cypriano, verba faciēs ex alto tribunali) qui eis, qui deos colunt, perſuades contrarium, & eos conturbas, qui propter mentis imbecillitatem facilè in omnem laberis opinionem? Non tu priùs multos ad deos adduxiſti, aptis, vt accepi, de eis narrationibus? Quomodò ergò nupèr es mutatus? & quænam eſt cauſa mutationis? Cur autem Crucifixum prædicans, ſtatuiſti homines decipere alienis doctrinis? Poſt hæc ſanctus quietem agens, ſeipſum colligebat, & confirmabat. Deindè propiùs accedens, Comiti dixit ornatè & honorificè: Ego cùm, vt tu teſtaris, in res Gentilium multū ſtudij ponerem, & in dicendi facultatem, & magicorū librorū meditationem eſſem vehementiſſimè affectus, nullū hinc magnum, aut quod ad animā pertineret, lucrum percepi. Mihi autē ſic affecto & in vanis occupato laboribus, inaniū meorum ſudorum, & cultûs deorum inſipientiū Deus miſertus, bonam & certam ducem viæ, quę ad ipſum tendit, hanc mittit virginem. Quòd ſi modum conſequenter audire volueris, quo id fuit adminiſtratum ac geſtum, ſat ſcio, valdè miraberis. Sic autē habet: Aglaidas quidam ex ijs, qui nati fuerant ex Claudio, ab hac virgine victus fuerat amore magico. Et ille quidem eam petebat in matrimonium: illa autē recuſabat, coniuge contenta virginitate. Ille perſiſtebat, partìm quidem ſupplicans, partìm autē vim afferens.

Exhibetur tribunali.

Cypriani ad Comitē oratio.

afferens. Illa econtrà à prima voluntate non deſtitit. Poſtquàm verò vidit eam immobilem,& ei omni ratione reſiſtentem, nullo modo potuit quieſcere. Itaq; ad me veniens Aglaidas,expoſuit quidem arcanum, narrauit autem ſe fuiſſe deſpectum à virgine,& poſtremò rogauit,vt pro viribus opem ferrem infortunio, & amatorium medicamentum,quod ei vincendę par eſſet,ad eam immitterem,& ad amatoris moueremcupiditatem eam,quæ tam ſuperbè deſpiciebat. Ego verò in libris magicis habens fiduciam,& in dæmonibus,iuſſi nè curaret,ei citiſſimum promittens auxilium. Cùm igitur vnum vocâſſem ex dæmonibus, ei rem aperio, & ſi quid poſſet rogaui, vt opem ferret. Ille autem,antequàm experiretur quidem,erat elato ſupercilio,& vehemens in promittendo,& qui videbatur poſſe omnia facere. Cùm autem abijſſet, & cum puella eſſet congreſſus,apparuit mus leonem aggreſſus, aut ſcarabeus luctatus cum aquila. Fugiens enim ad me eſt reuerſus,& valdè territus,qui priùs erat magnus, & cuius intolerandus erat impetus. Me verò inuaſit ſtupor, quomodò virgo adeò mollis,& quæ re qualibet ſolet facilè terreri, non ſolùm non ceſſit vi & inductioni dæmonis,ſed ei etiam euaſit terribilis. Quibuſnam autem armis nitens, non ſolùm eum repulit,ſed etiam ad nos tranſmiſit fugitiuum? Propterea eram plenus ſuſpicione,& grauibus agitabar cogitationibus. Me autem interrogante & ſitiente ſcire cauſam,volebat quidem celare dæmonium, & omni ratione tegere. Cùm autem ego eum non dimitterem,vix tandèm, vel inuitus confitetur, & arcanum aperit, dicens diuinam eſſe in ea virtutem,& ſibi quoddam horrendum apparuiſſe ſignum, cuius ne ſolum quidem ſuſtinuit adſpectum, ſed redijt fugiens. Sic illo condemnato, ipſe non fui negligens: ſed alium quoquè miſi, qui, vt exiſtimabat quidem, erat priori longè fortior: viribus autem nihil erat diſſimilis. Nam ille quoquè cùm eadem vidiſſet,& paſſus fuiſſet,reuerſus eſt. Ego autem rem adhuc volens magìs examinare, emitto ipſum principem dæmoniorum, ignaros & inexpertos vocantem eos, qui priùs miſſi fuerant,& qui nullis inſidijs,nec vlla arte vti ſcirent ad mentem decipiendam: me autem bona ſpe implebat, quòd & virginem expugnaret,& eam,cui vellem, quolibet faciliùs redderet morigeram. Poſtquàm autem ipſę quoquè eam eſt aggreſſus,quid quidem non dixit,quid autem non fecit ex ijs,quæ poſſunt inducere? Quamnam autem omiſit ſpeciem deceptionis? Quæ quidem omnia illa arguit eſſe inania & imbecilla: & tandèm illum ipſum, cuius erant tam ingentes ſpiritus, adeò humilem reddidit & fugitiuum,vt apertè fateretur Crucifixi vires eſſe inexpugnabiles,& ab ipſa illos fortiter expelli.

Imbecillitas dęmonũ ſuperbiſſimorum.

Crucifixi vires inexpugnabiles, & dæmonibus horrori.

Cap.18.

Ad hæc quid me oportebat facere,dic per ipſam veritatem,ô Iudex. Rem'ne mente agitare & iudicare dignam,quæ conſideretur, quænam ſit ipſa Chriſti virtus, quæ vulgò iactatur,qua ipſi quoquè terrentur dæmones,& ſola fuga ſeruantur: an ſic citra rationem ſequi ea,quæ ſunt tradita, perindè àc ſi traherer naribus? Ego itaque cùm quæſijſſem inuéni,& pulſanti mihi fuit apertum. Et cùm lux cognitionis meo cordi illuxiſſet,purè cognoui, quòd hæc quidem ſimulacra, quæ à vobis coluntur, ſunt ſolùm deceptio & mendacium,quæ ſub Dei nomine adorantur. Vnus autem verus Deus eſt Chriſtus,qui poteſt ſeruare eos, qui in ipſum credunt. His Comes ad iram motus, cùm non haberet quid talibus dicendi viribus reſponderet, facit id, quod erat in promptu,& quod eſt conſequens ijs,qui fuerint irati. Sanctum quidem iuſſit ſuſpenſum diſcerpi: Iuſtinæ autem os verberari & oculos, etsi illa non tam videretur cædi à tortoribus,quàm quodammodò meminiſſe Dei glorificationis. Nam cùm ſic verberaretur,alta voce clamabat: Gloria tibi Deus,qui me,cùm eſſem indigna,tibi feciſti familiarem,& dignam cenſuiſti,vt pro tuo paterer nomine. Et ſic patiens,adeò ſe fortiter geſſit,vt nihil oſtenderet ignauum, aut muliebri & imbecillæ naturæ conueniens: qui autem verberabant, deficientibus eis viribus,à tormentis ceſſauerunt. Diuinus autem Cyprianus, cùm os eius cæderetur, planè erat magno & excelſo animo, nec frangi, aut deijci poterat,virileſque & beatas tales edebat voces, vt audientes eos, qui circunſiſtebant, ad ſe attraheret & ab incredulitatis profundo eriperet. Dicebat enim Comiti, magno & generoſo animo, ingentique ſpiritu eum intuens: Cur es adeò emotæ mentis, indignæ ſcilicet regno cęlorum pro quo ego omnia pati ſtatui,vt tui quoquè ſunt teſtes,qui non vident,oculi? Non reſpicies,non cognoſces,quænam ſit vera lux: & relictis tenebris,ad ipſam tranſibis? Propter hæc Comes ad vnumquodque eorum, quæ dicebantur, grauiorem ei imponens dolorem: Si,inquit,tibi videor immortale regnum conciliare, tibi ſupplicium

Sancti martyres atrociter puniuntur.

cium adhuc multiplicabo,& omninò mihi habebis gratiam propter beneficium & commoda,quorum ego ſum tibi conciliator. Hæc cùm dixiſſet,& adhuc paululùm cum cædi conceſſiſſet,deindè ceſſauit cruciare,non ex humanitate, ſed quòd inops eſſet conſilij,vt qui deſperâſſet fieri poſſe,vt ſancti mutarentur. Propter hæc in carcerem quidem Cyprianum,Iuſtinam autem iubet abduci in Terentinæ, quod dicitur, monaſterium.

Rursùs autem poſt tempus non multorum dierum, cùm ſanctos ad ſecũdam produxiſſet examinationem,ſimulans manſuetudinem : Nolite, inquit, ſequi hominem mortuum,neque morte affecto veſtram fidem credere. Non eſt enim omninò vitæ dator,qui ne ſibi quidem potuit opem ferre,& ſuam ſeruare animam.Hanc admonitionem reputãtes ſancti ſuperuacaneam & ſtultam, immò verò improbã & noxiam, ſic dixerunt Comiti : Quid verò tu,qui es tam acuto & ſubtili ingenio? Non didiciſti, quòd abſq; morte non accedit immortalitas?Nec intellexiſti quodnam ſit myſterium eius,qui vicit mortem morte triũ dierum? Sed tu es reuerà hebeti & obtuſo ingenio circa res magnas & vtiles : & ideò videns non videbis,& cùm ſis inſipiens,non intelliges.Propter hæc Comes ne expectato quidem fine orationis,ira ſtatim fuit pẽrcitus, & ficta mãſuetudo facilè eſt diſſoluta.Vndè etiã martyribus grauem parauit pœnam, ſartaginem valdè accenſam iubens eos excipere. Cùm diuinus ergò Cyprianus priùs forti & generoſo animo inſiluiſſet,eum ſtatìm ſecuta eſt Iuſtina. Quam cùm martyr vidiſſet timore correptam,quantùm licebat conijcere ex tarditate ingreſsûs,verbis ei animũ addebat, & memoria rectè factorum, quibus illa & fugauit dæmones, & eum reuocauit ab incredulitate.Cùm his verbis confirmâſſet Iuſtinã, deindè rursùs figura venerandæ Crucis,tanquàm armis muniti,veluti ſuper rorẽ ſensìm deſcendentẽ, ſuper ferri flammam recubuerunt.Quo quidem Iudex etsì valdè obſtupefactus, præſtigias tamen,non veritatem,eſſe putabat id,quod fiebat.Vndè etiã eius fouens amentiam quidam Athanaſius,vnus ex ijs,qui conſidebant,& qui erat ei familiaris:Ego,inquit, Chriſti veſtri mox arguã imbecillitatem. Dixit, & ſimul etiam auſus eſt ingredi ardentẽ flãmam ignis,inuocato Ioue & Aeſculapio,illo quidẽ,vt qui ſit princeps ignis ętherei & terreni: hoc autẽ,vt qui exiſtimaretur ſuppeditator ſalutis.Nõ priùs autem ignẽ attigit, quàm è vita etiã ſtultus exceſſit, protinùs, quos vocauit, defenſoribus dignũ conſecutus auxilium.Sancti autẽ diù in ſartagine permanſerunt illæſi,illuminati potiùs,quàm ardẽtes. Ignis enim eis cedebat,& coërcebat eam, quã habebat,operationem,veluti reueritus cõmunem Dominũ & opificem,pro quo hæc pati ſtatuerãt.

Cap.9. — Egregiè reſpondent Comiti. — Mittuntur in accenſam ſartaginem. — S.Cruce ſe muniunt. — Nota amẽtiam impij hominis.

Videns ergò Iudex res nouas & ſtupendas,& ignem, tanquàm vnũ ex ijs,quæ ſunt ratione prædita,diſcernentem amicum ab inimico : & ſanctos quidem illæſos protegentem & conſeruantem,Athanaſium autẽ pro meritis ad mortem tranſmiſiſſe,ipſe quoquè propemodùm ſuffocabatur,&,Curæ mihi eſt amicus, dicebat, & mihi curæ, & propter eum maximum ſentio dolorem. Cùm verò vocâſſet quendã ex cognatis, cui nomen erat Terentius,eum ſeorsùm ab alijs adhibuit in conſilium,quonam modo ſe gereret in ijs, quæ ad ſanctos pertinebant. Terentius autẽ dixit : Nihil ſit tibi rei cum ſanctis,nec velis tam incõſideratè reſiſtere veritati. Chriſti virtus eſt planè inexpugnabilis.Tibi autem optimè conſules,ſi eos tranſmittas ad Imperatorem,& ei accuratè ſignificaueris quæcunq; in eos feciſti:quàm magno autẽ & excelſo animo ij ſe geſſerunt in omnibus : & quod à te nullũ fuit prętermiſſum ſuppliciũ, ſed puniendo etiã ipſas ſuperâſti beſtias:illorũ verò tormentorũ nullum eos attigit,ſed hucuſq; permanſerũt illæſi.Hęc cùm audijſſet Comes,Nicomediã ad eũ,qui tũc rerũ potiebatur, (is autẽ erat Claudius) talẽ ſtatìm mittit epiſtolã : Comes Eutolmius Claudio Cæſari magno,terrę & maris domino,Salutẽ.Eos,qui tuę ſunt ditionis,vidẽs magna frui trãquillitate,Imperator maxime,magnorũ deorum,quã in te conſeruãt, beneuolentiæ, & eius,quę tibi adeſt,religionis nóui hanc eſſe dignã remunerationem.Quoniam autem quidam ex ijs,qui dicuntur Galilęi,in ipſos frementes,Chriſtum,quẽ Iudæi, tanquàm maleficum,Cruci affixerũt, magìs colunt & adorant, ea de cauſa nos quoquè eos omnibus modis, tãquàm ſeditioſos ac pernicioſos, poſtquàm ad tribunal producti ſunt,non mutatos, è ciuitatibus pellere magnifacimus : & quos quidẽ vix tandèm eorum,quę malè ſenſerant,aliqua ſubit pœnitentia,magnorũ deorum freti beneuolentia,eos admittere, &, quam par eſt, gratiam reddere non recuſauimus. Quos autem perſcrutans inuéni eſſe immedicabiles,eos flagris cædere, in crucem agere, vngulis diſcerpere,omnibus modis punire,conuenienter ijs,quę latæ ſunt,legibus,non

Cap.10. — Virtus Chriſti quanta. — Epiſtola Comitis ad Imperatorem.

neglximus. Non poſſunt enim aliter ſuperari emotæ mentis animi, & qui difficilem habent affectionem in eis habitantem. Nè autem me putes ea, quæ dicuntur, fingere, hunc quoquè Cyprianum, qui non aliqua adductus neceſſitate, ſed ſua ſponte defecit à dijs ſeruatoribus, & Crucifixo totum ſeipſum dedicauit, poſtquàm valdè puniui, ad tuam nunc miſi potentiam, hominem, qui eſt verbis aptus ad perſuadendum, moribus autem improbus, & ad ſe defendendum promptiſſimus. Eum ſi blandè ac leniter conueniebam, ne animum quidem mihi omninò adhibentem inueniebam: ſi aſperè tractabam, & tormenta inferebam, non tam viro, quàm ſtatuæ, aut alicui alteri inanimato ea me inferre cenſebam: ſi carcere includi imperabam, exiſtimabat imperatum eſſe inopiæ conſilij, non autem humanitatis: & ne ſic quidem ſtolidus, quòd ad deos quidem attinet, & eos, qui illis párent, volebat quietem agere: Sed cùm eſſet ſub clauſtris & cuſtodibus, inſultabat eorum tolerantiæ: & nec deſiſtebat quidem multos ſuo morbo implere. Cùm ergò viſus eſſet & vltrice manu, & carnificibus, quòd ad nos quidē ſpectat, ſuperior: ſciamus autem omnes, quòd quancunque terram Sol adſpicit, ea tibi páret, & à te regitur, Cyprianum ad te miſi ſimul cum Iuſtina virgine: quos aut efficies, vt declinent ab odioſa & execranda religione: aut circa illos ea facies, quæ magno Ioui placent, & dijs alijs. Illorum autem inobedientiam ſingulatìm declarabunt acta, quæ ſunt de eis facta.

Cap. 21. Literas itaque legentem Imperatorem ſubit admiratio: & antequàm eorum faceret periculum, victus fuit à forti & magno eorum animo. Cùm ergò viſum eſſet ſufficere tormenta, quæ præceſſerant, & plura inferre iudicaret non ſolùm eſſe crudele, ſed etiā ſuperfluum, (acceperat enim eos quicquid inferebatur, inſigniter deſpicere) cōmunicato cum amicis conſilio, vbì illos inuenit laudantes, impoſuit finem ijs, quæ præceſſerant: Cyprianus, dicens, & Iuſtina, qui aduersùs deos fremuerunt, & ne ſupplicijs quidem, vt ſententiam mutarēt, inducti ſunt, neq; bonorum promiſſis, gladio mortē ſubeant. Hęc cùm ſancti audijſſent, non triſtem vultum, non verbū indecorum & illiberale, neque aliquid aliud, quod eſſet puſilli & abiecti animi, oſtenderunt: ſed potiùs alacres, & magnā animi lętitiam vultu ſignificantes, proptèr fluuiū Gallum ad mortē ducebantur, cùm acceſſiſſent plurimi ad ſpectaculum, vtpotè quòd fama curreret, & omnes ſtatìm vocaret propter perſonarum claritatem. Cùm ergo aliquod breue tempus ad orandum petijſſent, & impetrâſſent, & Eccleſiæ tranquillitatem, omnibusq́ue pacem à Chriſto poſtulâſſent, magnus Cyprianus ne tum quidem moriturus, ſapientiæ oblitus eſt, & animi magnitudinis: ſed habens ſuſpectam fœminæ imbecillitatem, eos, quibus mandata fuerat cædes, rogauit, vt priùs interficerent Iuſtinam. Quod cùm factū eſſet, & beatum finem ea accepiſſet, ille magnas Deo agens gratias propter hanc pulchram & optandam vocationem, ipſe quoquè mox lætus gladio conſummatur, & ad cælum euehitur.

Iubentur ſancti martyres gladio feriri.

Cyprianus rogat Iuſtinam priùs interfici, ob muliebrem imbecillitatem.

Cap. 22. Iacentibus ergò ſic corporibus, nemo audebat ea tollere propter magnam gentilium feritatem, & ad ſupplicia ſumenda procliuitatem. Nam cùm in ſanctos martyres iam lata fuiſſet ſententia, tranſiens quidam, cui nomen Theoctiſtus, & videns abduci ſanctos, ſolùm dixit: Quàm iniuſtè morti traditi fuerunt ſancti: & martyr fuit repentè abſque vllo negocio. Simulatquè enim hoc dixiſſet, eum ex equo deijciens aſſeſſor Felicius, cui Imperator principaliter mandârat in ſanctos animaduerſionem, parem Chriſti martyribus ei quoquè mortem attulit. Cùm ergò non parùm temporis interceſſiſſet, & ſic precioſæ iacerent reliquiæ, quidam ex Chriſtianis, qui Roma in tranſmarinas veniebant regiones, vbì ſanctū vidiſſent & eum ſtatìm agnouiſſent, non poſſent autem fallere cuſtodum oculos, qui ad hoc ipſum manebant, quòd eſſet eis imperatum, vt cuſtodirent reliquias, nè eæ ab aliquo ſurriperentur, donèc eſſent deuoratæ à volucribus & beſtijs: neque ipſi tempus obſeruare neglexerunt, cùm cuſtodes quidem à ſomno victi fuêre. Tunc enim ipſi, acceptis precioſis theſauris, Romam denuò nauigârunt, afferentes etiam monimenta eorum decertationis. Quæ quidem ſimul cum ſacris corporibus credunt fidei cuiuſdam mulieris clariſſimæ, cui nomen quidem erat Matrona, cognomen autem Ruffina: quæ dicebat ſe genus ducere à Claudio. Ea autem in maximè inſigni tumulo ciuitatis illa honorificè deponit in vna theca, affatìm curationes non ijs ſolis, qui Romam habitant, ſed etiam ijs, qui illuc veniunt ex omni parte, præbentia quotidiè: Ad gloriam Dei patris, & Domini noſtri Ieſu Chriſti: Quem decet omnis honor, maieſtas & magnificentia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Theoctiſtus propter verba pauciſſima trucidatur.

Sacræ eorū reliquiæ Romam tranſferuntur.

VITA

VITA ET MARTYRIVM SANCTISSIMORVM COSMAE ET DAMIANI, AC FRATRVM EORVNDEM

Antimi, Leontij, & Euprepij, vt habetur in antiquiſsimis MS. codicibus, quibus vetuſtiſsima ſuffragantur Martyrologia.

DECET vt omnium ſanctorum veneranda merita reuerenter à pijs animis legantur, atque nuncientur, nè quiſquam poſſit, ſeu legendo ſiue audiẽdo geſta ſanctorum, piger ac fide tepidus remanere, & non diſcuſſa mentis infirmitate, alacer ad eorundem ſanctorum venerabiles palmas feſtinare. Deniquè tẽporibus Diocletiani & Maximiani fuit quædam mulier in ciuitate Aegæa, venerabilis ac Deũ timens, nomine Theodota. Hæc omnibus diebus vitæ ſuæ ſeruiẽs Domino, & pijs operibus inſiſtens ac faciens mandata Dei, ſanctos geminos fratres Coſmã & Damianum enixa eſt. Quos cùm nutrîſſet, & literis inſtruxiſſet, Medicinæ artem à ſpirituſancto edocti ſunt, curare ſcientes ſecũdùm Euangelium omnem ægritudinem & omnem infirmitatem, non ſolùm in hominibus, ſed etiã in iumentis, vt impleretur ſermo propheticus: Homines & iumenta ſaluabis Domine. Paſſiones verò quas curabant, hæ ſunt: Cæcis viſum in nomine Ieſu Chriſti reſtituebant, claudis greſſum, ſurdis auditum, mancis reſtaurationem: ſpiritus immundos ex obſeſſis corporibus repellebant, & omnem amaritudinem à corporibus humanis per gratiam cæleſtem detrahebant. Et hoc facientes, à nullo aliquid, tam à diuite quàm à paupere accipiebant, mandatum Saluatoris cuſtodientes: Gratìs accepiſtis, gratìs date.

[Margin: Septẽb. 27. Cap. 1. — Patria & mater ſanctorũ Coſmæ & Damiani. — Pſal 35. — Gratis curationes ægris adhibent. — Matth. 10.]

Eo tempore fuit matrona quædam, nomine Palladia, clinica: Hæc omnem cenſum proprium cùm erga Medicos expendiſſet, & nihil profeciſſet, cognita opinione ſanctorum Coſmæ & Damiani, feſtina cucurrit, complexaque pedes eorum poſtulabat, vt eorũ viſitationem mereretur. Qui fide eius explorata, prompto animo eam, Domino iuuante, curauerunt. Quæ agnoſcens quoniã per eos Dominus curare eam dignatus eſt, laudem dedit Deo, qui illis hanc coronam virtutis, & curationum contulit gratiam. Sciens autem, quia à nullo quicquam accipiebant, occultè obtulit ſancto Damiano quoddam munus: & cùm nollet accipere, voluebat ſe pedibus eius, & ſacramentis terribilibus conſtrictus ſuſcepit munuſculum eius, nè ſpernere videretur nomen Domini per quod adiuratus eſt. Hoc cùm S. Coſmas comperiſſet, valdè contriſtatus eſt, & præcepit nè corpus eius vnà cum ipſo ſepeliretur. In eadem nocte apparuit ſeruo ſuo Coſmæ Dominus, dicens: Quarè ſic loc utus es propter illud munus, quod non mercedis gratia, ſed per nomen meum adiuratus ſuſcepit?

[Margin: Cap. 2. — Palladia matrona, clinica ab infirmitate curatur. — S. Damian' coactus ſuſcipit paruũ munuſculũ.]

Multis igitur mirabilibus factis, quadam die inuenerunt camelum debilitatum arte diabolica, quem ſanum reſtituentes, illæſum abire iuſſerunt. Sed vt eorum vita ampliùs per paſſionem clareſceret, facta eſt perſecutio Chriſtianorum in ciuitate Aegęa à præſide Lyſia. Sedens itaque pro tribunali, audiuit ab officio ſuo beatiſſimorum martyrũ Coſmæ & Damiani geſta, quæ & quanta per eos Dominus circa ægrotantes ageret, & quòd eſſent Chriſtiani, & Medicinæ artis induſtria imbuti, circumeuntes ciuitates & prouincias, infirmos ſanantes, & omnes oppreſſos à ſpiritibus immundis, in nomine eius, qui dicitur Chriſtus, curantes: ſed & alia ſigna in eius nomine facientes. Hæc videntes, inquiunt, deorum noſtrorum cultores, recedũt à ſacratiſſimis immolationibus, his magìs conſentientes. Audiens igitur præſes hæc verba, dirigit quoſdam de officio, qui eos tenerent. Et ſtatìm ab apparitoribus præſentati, ſtabant hilari vultu. Adſpiciensque eos impijſſimus præſes, dixit: Quarè vos circumeuntes ciuitates & prouincias, quamplurimos cogitis recedere à deorum noſtrorũ cultura? Niſi acquieueritis mihi, diuerſis tormentis conſumam corpora veſtra. Primùm autem dicite mihi cuius ſitis prouinciæ, & quæ ſint nomina veſtra, vel cuius ſitis fortunæ. Martyres dixerunt: Hoc ſi vis ſcire, Arabiæ prouinciæ ciues ſumus, nomina autem noſtra hæc ſunt: Ego quidem Coſmas dicor, frater meus Damianus. Fortuna autem quid ſit, ignoramus. Chriſtiani enim ſumus ex magno genere. Habemus autem & alios fratres, & ſi vis, nomina eorum dicimus tibi. Præſes dixit: Dicite

[Margin: Cap. 3. — Accuſantur apud Lyſiã præſidem ſancti martyres. — Ducuntur ad tribunal iudicis.]

Antim⁹, Leontius, & Euprepius eorum fratres vocantur ad præſidem. ergò, nihil metuentes. Sanctus Coſmas reſpondit: Nomina eorum hæc ſunt: Anthimus, Leontius, & Euprepius. Præſes dixit: Facite eos ad me venire.

Cap 4. Fortiter torquentur. Pſal. 89. Pſallit Dominus in tormentis. Euntes verò beati martyres cum officio, adduxerunt eos ad præſidē. Videns eos præſes, dixit: Tractātes quod expedit vobis, accedite & ſacrificate dijs noſtris. Si verò nolueritis, crucians vos tormentis, negare faciam Chriſtū. Sancti martyres quasì ex vno ore dixerunt: Tormēta tua contemnētes, non timemus: fac ergò quod vis. Nam idola ſurda & muta, quæ ſunt lapides & æramenta, deos dicere non poſſumus. Audiens hæc præſes, præcepit vinctos manibus & pedibus fortiter torqueri. Sancti autem martyres dum torquerentur, dicebant: Domine refugiū factus es nobis à generatióne & progenie: Priuſquàm mōtes fierent, aut formaretur terra & orbis, à ſeculo vſq; in ſeculum tu es. Nè auertas hominem in humilitatē, & dicas, Conuertimini filij hominum. Conuertere Domine aliquantulùm, & deprecare ſuper ſeruos tuos, & libera nos à laqueo diaboli, & filij eius Lyſiæ præſidis: quia in te ſperauimus Domine, & tu es glorioſus in ſecula. Hæc autem orantes, manebant illæſi. Et dicebant ad præſidē: Si habes crudeliora tormēta, infer nobis, vt cognoſcas, quia nihil nobis tormēta tua nocere poſſunt, adiuuante nos Chriſto. Præſes dixit: Ego quidem putabam per parua tormenta ſuadere vobis, vt applicarem vos ad propitios deos: ſed vt video perſeueratis adhuc in impietatibus veſtris, nolentes conuerti à ſtultitia veſtra, vt impleatis Imperatorum præcepta. Propter hoc præcipio vos catenis vinctos in mare præcipitari. Sancti martyres dixerunt: Expecta paululùm, & videbis Dei virtutem fieri in nobis. Vincti igitur catenis, ſecundum præſidis præceptū, pergebant gaudentes & pſallētes: In vijs teſtimoniorū tuorū Domine delectati ſumus, ſicut in omnibus diuitijs. Propter nomen tuū Domine, ſi ambulemus in medio vmbræ mortis, non timebimus mala, quoniam tu nobiſcū es. Virga tua & baculus tuus, ipſa nos cōſolata ſunt. Parâſti in cōſpectu noſtro menſam ſpiritualem, aduersùs eos qui tribulāt nos. Impinguâſti in oleo capita noſtra, & poculo tui noui teſtamēti inebriâſti nos. Et miſericordia tua ſubſequetur nos omnibus diebus noſtris, pducens nos in portū volūtatis tuę. (Pſal. 118. Pſal. 22.)

Cap. 5. Præcipitantur in mare, ſed ſtatim ab Angelo liberantur. Hæc illis pſallentibus, venerunt ad locum: & accipientes eos miniſtri, ſecundùm quòd eis fuerat præceptum, miſerunt eos in mare. Statìm angelus Domini affuit, & dirupit vincula eorum, & expoſuit eos ad litus illæſos. Euntes verò milites nunciauerunt præſidi quæ viderunt. Audiens verò præſes, iuſſit eos ad ſe perduci, & adſtantibus eis dixit: Per deos magnos, maleficijs vincitis, quia & tormenta contemnitis, & mare ſopitis. Docete ergò & me maleficia veſtra, vt & ego ſequar vos, cōmunicans operibus veſtris. Sancti verò Coſmas & Damianus dixerūt: Nos maleficia neſcimus. Chriſtiani enim ſumus, & in nomine Chriſti maleficiorū virtutē ad nihilum deducimus. Si vis, eſto Chriſtianus, & videbis Domini noſtri Ieſu Chriſti virtutē. Præſes dixit: In nomine Dei Apollinis ſequar vos. At vbì hunc ſermonem dixit, ſtatìm aduenerunt duo nequiſſimi ſpiritus, & cædebant eum in faciem. Præſes verò dum diù torqueretur, dixit ad ſanctos martyres: Deprecor vos milites Chriſti, orate pro me ad Deum veſtrum, quó poſſim à dæmonibus iſtis liberari. Sancti verò Coſmas & Damianus orauerunt ad Dominum Ieſum Chriſtū, vt ceſſarent dæmones, nè eum torquerent: & ſtatìm dæmones nuſquàm comparuerūt. Cùm autem receſſiſſent dæmones, dixit: Videtis qualiter dij indignati ſunt aduersùm me, quia eos derelinquere cogitabam? Sancti martyres dixerunt: Non intelligis inſenſate canis, Domini noſtri miſericordiam in te fieri, ſed adhuc permanes in incredulitate? Deos nominās idola ſurda & muta & ſine Deo? Percipe intellectū, & cognoſce Deum verum qui tibi vitam tribuit, & noli confidere in operibus manuum hominum. Hæc audiens præſes, furore repletus dixit: Iam non patiar vos blaſphemare deos, ſed me iniuriantes, implebo in vobis Imperatorum iuſſa, ſi nolueritis acquieſcere eorum diuinis ſanctionibus. Et hæc dicens, iuſſit eos in carcerem recipi, donèc cogitaret quomodò eos perderet. Cùm autem ducerentur ſancti martyres, pſallebant dicentes: Cantemus Domino canticum nouum, quia mirabilia nobiſcū fecit. Saluauit nos dextera ſua & brachio ſancto ſuo. Notum feciſti ſalutare tuum Domine, & coram gentibus reuelâſti iuſtitiam tuam. Memor fuiſti miſericordiæ tuæ Iacob, & veritatis tuæ domui Iſrael. Viderunt omnes fines terræ, ſalutare Dei noſtri. Et hæc pſallentes, in carcere Deum laudare non ceſſabant. (Cæditur præſes à dæmonibus. Reducūtur ſancti in carcerem. Pſal 97.)

Cap. 6. Pſal. 59. Sequenti verò die præſes ſedens pro tribunali, iuſſit in conſpectu ſuo adduci ſanctos. Cùm autem adducerentur, dicebant: Da nobis Domine auxiliū de tribulatione,

ne, & vana ſalus hominis. In Deo faciemus virtutem, & ipſe ad nihilũ deducet tribulantes nos. Et hæc dicentes, venerunt ad præſidẽ. Videns autem eos præſes, dixit: Cogitâſtis vobiſcum, aut adhuc permanetis in inſania veſtra? Sãcti martyres dixerũt: Audi inimice veritatis. Nos Chriſtiani ſumus, & vſque in finẽ pro veritate dimicamus: & non negamus omnium Deum, qui nos fecit cùm non eſſemus, nec vanas imagines deos nominare poſſumus. Nunc autem ſi quid cogitâſti aduersùm nos exerce. Audiens hæc præſes, & cogitans quia nihil aduersùs eos præualeret, & nec eos poſſet ſeparare à fide Chriſti, furore commotus, iuſſit afferre ſarmenta, & ignem copioſum accendi, & ſanctos Dei in eum mitti. Miſſi autem in ignem ſancti martyres, deambulabãt in medio fornacis, ſicut in paradiſo amœniſſimo, & exultantes pſallebãt Domino, dicẽtes: Ad te leuamus oculos noſtros, qui habitas in cælis. Eccè, ſicut oculi ſeruorum in manibus dominorum ſuoorum, & ſicut oculi ancillæ in manibus dominæ ſuæ: ità oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum, donèc miſereatur noſtrî. Miſerere nobis Domine, miſerere nobis, quia multùm repleti ſumus cõ temptione. Reſpice in nos Domine Ieſu Chriſte, vt non dicant qui non nouerunt nomen tuũ, Vbì eſt Deus eorum in quem ſperauerunt? Orantibus autem ſanctis, ſtatìm nutu Dei egreſſa eſt flamma, & combuſſit plurimos impiorum, & mortui ſunt. Sãcti verò martyres apparuerunt illæſi, ità vt nec capilli eorum exuſti fuerint ab igne.

Iterùm exhibẽtur an[illegible] Iudicis tribunal.

Mittuntur in ardẽtem ignem, ſed non læduntur.

Pſal. 122.

Pſal. 78.

Egreſſa flãma vt olim ex camino Chaldçorũ, multos exuſſit.

Cap. 7.

Videns hæc præſes, obſtupuit in mirabilibus quæ fiebant, & in ſemetipſum conuerſus, dixit ad ſanctos: Per deos magnos, miror ſuper hanc viſionem nouam. Dicite mihi, vſquequò caliginem nobis immittitis magicis artibus veſtris, & non ſacrificatis dijs ſaluantibus orbem terrarum? Sancti martyres dixerunt: Nequiſſime inimice Dei, vſquequò æſtimas artem magicam, Dei noſtri virtutem, vt præcipias nobis ſacrificare lapidibus ſurdis, à quibus dicis poſſe ſaluari orbem terrarũ? Nos autem non recedimus à Deo omniũ creatore, gubernante nos. Audiens hæc præſes nequiſſimus, iuſſit ſuſpendi ſanctos in eculeo & torqueri. Statìm autẽ Angelus Domini adfuit, qui eos cuſtodiebat illæſos: fatigati autẽ ſunt miniſtri, & facti ſunt quasì mortui. Videns hæc præſes, iuſſit deponi ſanctos. Stabantque hilari vultu ante præſidem, tanquàm ſi nihil fuiſſent perpeſſi. Præſes dixit: Per deos, victoriam obtinent maleficia veſtra. Nunc autem affligam vos tormentis, quouſquè acquieſcatis Imperatorum voluntati, & dijs ſacrificia reddatis. Sancti verò Coſmas & Damianus dixerunt: Nos Imperatores tuos contemnimus: habemus enim Regem in cælis Chriſtum filium Dei. Tormenta autem tua quòd non timeamus, tu meliùs nôſti. Audiens hæc præſes, valdè iratus eſt, & iuſſit ſanctos Coſmam & Damianũ crucifixos lapidari: Anthimũ autẽ & Leontium & Euprepium vinctos duci in carcerem. Carnifices verò fecerunt quod eis fuerat præceptum, & crucifigentes lapidabant eos. Lapides autem conuerſi retorquebantur in eos, qui illos mittebant.

Grauiſſimè torquentur in eculeo martyres.

Coſmas & Damianus in cruce ſuſpenſi lapidantur, ſed non læduntur.

Cap. 8.

Videns autem inſanus iudex miniſtros ſuos vulneratos, furore ſuccenſus, iuſſit venire quatuor ordines militũ qui eos ſagittarent, reliquos verò ſanctos iuſſit eijci de carcere, & ſtare ante cruces. Quod cùm factum eſſet iuxta iuſſum præſidis: accedentes milites, expenderunt omnes ſagittas ſuas in ſanctos, & nihil nocuerũt eis. Sagittæ verò retroactæ interfecerũt plurimã multitudinẽ virorũ ac mulierũ concurrentium ad eundem locum. Videns autem præſes omnem malitiam ſuam victã, perturbatus vſque ad mortem, iuſſit gladio amputari capita eorum. Suſcipientesque eos carnifices, ducebant ad locum vbì decollandi erant. Cumque ducerentur, tanquàm ex vno ore ſic pſallebant: Bonum eſt confiteri Domino, & pſallere nomini tuo altiſſime. Ad annũciandum manè miſericordiam tuam, & veritatem tuã per noctẽ. Quia magnificâſti ſuper nos miſericordiã tuam. Sed vir inſipiens non cognouit, & ſtultus non intellexit eam. Et hæc dicentes, venerũt ad locum, & extenſis manibus ad orientẽ, oculos intendebant in cęlum, & orãtes in cordibus ſuis quasì ex vno ore dicebãt omnes, Amen. Et ſtatìm accedẽtes carnifices, gladio amputauerunt capita eorũ, & ſic in pace animas ſanctas Deo reddiderunt, ſuſcipientes victoriæ palmam.

Iudex ſagittarios vocat, qui ſanctos ſagittis confodiant, ſed reuertẽtes populum vulnerant.

Pſal 91.

Plectuntur capitali ſupplicio.

Cap. 9.

Tunc piæ mentis homines rapuerũt corpora eorũ, & memores verbi quod dixerat S. Coſmas, nè corpora eorũ in vno ſepelirentur loco, repleti magno mœrore, cogitabant vbì vel quo loco ſepelirent eos. Et eccè, ſubitò curſu mirabili camelus aduenit, humana voce proclamans & dicens: Homines Dei, quia multa ſigna & mirabilia per ſanctos martyres Chriſti percepiſtis, non ſolùm vos, ſed & nos iumenta, quæ vobis ad miniſteria deputata ſumus, idcircò cum omnibus & ego gratias agens aduéni nun-

Camelus virtute Dei (vt olim aſinus Balaã) loquitur.

nunciare vobis, vt non ſeparentur corpora ſanctorum, ſed in vno loco recondantur. Hæc cùm audiſſet omnis multitudo, quæ exequijs eorum famulabatur, laudem Deo dedit reuelanti myſteria per animal mutũ & irrationale. Omnibus itaque ritè geſtis, ſepelierunt eos. Hi fratres germani fuerunt ſpiritu & fide, & vſque in præſentem diẽ innumera beneficia largiũtur in eodem loco. Martyrizati ſunt autẽ ſancti martyres Coſmas & Damianus, Antimus, Leontius & Euprepius, die xxvij. menſis Septẽbris.

Eodẽ loco ſancti martyres ſepeliuntur.

Cap. 10.

Non poſt multum temporis paſſionis ſanctorum ruſticus quidam egreſſus eſt ad merendum, & dum poſt laborem ſumpto cibo, ſomno ſe dediſſet, & aperto ore dormiret, ſerpens ingreſſus eſt per os eius in ventrem. Qui expergefactus, non intellexit quid paſſus eſſet, ſed inſiſtens operi, campũ quem reliquerat, permeſſuit. Serò autem cùm domũ rediſſet, conſueta hora comedit & bibit: & cùm ſe cubitum collocâſſet, cœpit violenter ſerpentis infeſtatione torqueri, & gemitus cum clamore emittere. Qui verò in hoſpitio eius erant, contriſtabantur, ignorantes paſſionem eius. Ille autem voce magna dixit: Deus ſanctorum Coſmæ & Damiani adiuua me. Igitur cùm à ſerpente magis ac magis torqueretur, cucurrit ad locum, vbi erant ſanctorum corpora, & clamans iterũ dicebat: Deus ſanctorũ Coſmæ & Damiani adiuua me. Exaudita itaque voce eius, famuli Chriſti eum dormire fecerunt, vt eo ordine quo ingreſſus eſt malignus ſerpens, egrederetur foràs compulſus. Itaque cùm exiret per os eius, caput erexit, & cùm totus egreſſus fuiſſet, expergefactus homo dixit: Nemo manum ſuam ſuper ſerpentem iſtum inijciat, quia præceptum eſt illi in gehennam ignis ire. His dictis, ſerpens nuſquàm comparuit.

Sancti curant hominem in quẽ ſerpẽs intrauerat.

Cap. 11.

Erat etiam quidã Malchus nomine, qui ſeruiebat in templo ſanctorũ, quoniã videbat mirabilia quæ per eos Dominus operabatur. Hic allocutus eſt coniugem ſuã, dicens: Eamus ad baſilicã ſanctorũ Coſmæ & Damiani. Quæ prompto animo maritum ſecuta eſt. Cumque illuc veniſſent, ait vxori ſuæ: Eccè profecturus ſum in regionem longinquã, ſed cõmendo te Deo & ſanctis Coſmæ atq; Damiano: domui tuę preſide, & erit tibi ſignũ hoc. Cùm voluerit Deus, mittam & accerſiam te. Poſt hæc profectus eſt iter ſuũ, & vxor eius domì reſedit. Interiectis autẽ paucis diebus, ſciens diabolus ſignũ quod maritus dederat, transfigurauit ſe in hominem, & dixit vxori: Eccè maritus tuus ab illa ciuitate direxit me, vt adducam te ad illum. Cui illa, nolens ire, reſpondit: Signũ quidem agnoſco, ſed non poſſum hoc facere, quoniam ſanctis Coſmæ & Damiano commendauit me. Sed ſi vis vt veniam tecũ, accede & cornu altaris tene, & iura te nihil malè facturum mihi, vt credã tibi. Tunc iurauit diabolus, dicens: Per virtutem ſanctorum Coſmæ & Damiani, nihil mali faciã tibi, ſed incolumem te marito tuo repræſentabo. His dictis, ſecuta eſt eum. Et cùm veniſſent in quendã locum ſecretũ, voluit eam de iumento præcipitare, vt interficeret. Illa verò eleuatis ad cælum oculis, voce magna clamauit: Deus ſanctorum Coſmæ & Damiani adiuua me, vobis enim credidi & ſecuta ſum eum: Feſtinate in adiutorium meum, vt liberetis me de manu nequiſſimi diaboli. Statìm apparuerunt ei ſancti in habitu equitũ, cum multitudine albatorum. Princeps autem iniquitatis, hoc viſo, præcipitem ſe dedit, & nuſquàm comparuit: Et impleta eſt ſcriptura dicens: Lacum aperuit & effodit eum, & incidit in foueam quam præparauit. Conuerſus eſt dolus eius in caput eius, & in verticẽ ipſius iniquitas eius deſcendit. Sancti autẽ appræhendentes mulierẽ, perduxerunt in domũ ſuã, & dixerunt ei: Nos ſumus Coſmas & Damianus, quorũ ſacramẽto credidiſti, ideoque feſtinauimus venire ad auxiliũ tuum. Sed & alia multa mirabilia, quæ enumerare longum eſt, præſtat Dominus in eodem loco vſque in hodiernũ diem, ad laudem nominis ſui: cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Verſutia diaboli ad decipiendum hominem, quanta.

Mulier liberatur à laqueis diaboli.

Pſal. 7.

DE IISDEM SANCTIS MARTYRIBVS, EX GREGORII *Turonenſis De gloria Martyrum libri primi cap. 98.*

DVo verò gemini, Coſmas ſcilicet & Damianus, arte medici, poſtquàm Chriſtiani effecti ſunt, ſolo virtutum merito & orationum interuentu, infirmitates languentium depellebant. Qui diuerſis cruciatibus cõſummati, cæleſtibus ſunt cõiuncti, multa miracula incolis oſtendentes. Nam ſi quis ad eorum ſepulcrum fide plenus orauerit, ſtatìm adipiſcitur medicinam. Referunt etiam plerique, apparére eos per viſum languẽtibus, & quid faciãt, indicare. Quod cùm fecerint, ſani diſcedũt. Ex quibus multa audiui, quæ inſequi longum putaui, hoc exiſtimans poſſe ſufficere, quod dixi: Cuncti fideliter deprecantes, ſani diſceſſerunt.

Apparet lãguentibus.

MARTY-

MARTYRIVM SANCTI ET MAGNI MARTYRIS CALLISTRATI ET SOCIORVM:

Authore Simeone Metaphraſte.

CVM Chriſti gregem indiès multiplicari videret inimicus, in eum magno irruit furore, totum perdere cogitans. Improbis enim & agreſtibus quibuſdam lupis in eum immiſſis, Diocletiano, inquam, & Maximiano tyrannis, & beſtijs potiùs, quàm Imperatoribus, acerbiſſimè & crudeliſſimè eum per illos lacerauit. Tantum enim eis immiſit impetum in Chriſtianos, vt alia quidem parua & leui cura digna ducerent: hoc autem ſolum magnifacerent, Chriſtianos omnes, ſi fieri poſſet, perdere funditùs: & hoc opus fore eis maiori gloriæ putarent, quàm alia omnia. Præſides itaque ab illis acerbiores mittebantur per omnes partes terræ, & edicta in omnem regionem, quæ parebat illorum imperio, peruadebant, quæ erant digna & mente Imperatorum, & animo miniſtrorum. Sed non Chriſti ouibus erant perpetuò futuri ſuperiores mali perſecutores. qui enim eas emiſerat in medium luporum, effecit, vt nouo quodam modo ſuperarent perſecutores. 27 Septēb. Cap. 1. Crudelitas Diocletiani & Maximiani.

Atque multi quidem alij & minis, & tormentis effecti ſuperiores, ornati fuêre corona martyrij: inter cæteros autem generoſus quoquè Chriſti miles, & qui viam pulcherrimam tranſegit martyrij, Calliſtratus: qui ortus quidem erat Carthagine, & poſteà relatus in numerum cohortis, quæ dicebatur Calendarum. Cùm fuiſſet autē Romæ cum tota cohorte, eſſetque recèns electus, ſolus veluti quædam ſtella in nocte, in qua luna non lucet, gratum emittebat ſplendorem, Chriſti fide illuminatus, cùm tenebris erroris detinerentur commilitones. Eius enim patris pater, nomine Neocorus, Pontio Pilato adminiſtrante Iudæam, cùm illuc veniſſet, & Chriſti viderat perpeſſiones, & audiuerat diuinam eius reſurrectionē. Et cùm putâſſet ea, quæ tunc facta ſunt, admirabilia, accedit ad Apoſtolos, & ſe eis efficit familiarem, Chriſti fidem, veluti quippiam precioſum, mercatus. Deindè domum reuerſus, omnes qui erant ei genere coniuncti, his bonis impertitur mercibus. Sic huius hæreditatis fit ſucceſſor Calliſtratus, & quæ eſt in Chriſtum fidem vbiquè induxit, tanquàm diuitias, quæ non poſſunt ſurripi. Quamobrèm cùm euaſiſſet ſuſpectus militibus, diligenter obſeruabatur ab eis quidnam ageret. Cap. 2. Patria Calliſtrati. Auus eius vidit Chriſtum patientem.

Cùm ergò vna nocte eum è cubili ſurrexiſſe, & conſuetas preces Deo fudiſſe adſpexiſſent, ea duci exercitûs Perſentino ſignificant. Ille autem, eo ſtatìm acceſito: Num, inquit, ô Calliſtrate, vera ſunt, quæ dicuntur à tuis commilitonibus? Is autem, Neſcio, inquit, quidnam de me dicant: ego enim ſum nullius mihi mali conſcius. Ille verò iubet milites dicere. Ij autē: Iube, aiunt, eum dijs ſacrificare: & ſic ſcies, quidnam ſentiat, & quænam ſit eius religio. Statìm autem iuſſus ſic facere Calliſtratus: Ego, inquit, non didici dijs ſacrificare: ſed potiùs Deo vero & viuo, qui omnia produxit ex nihilo, & hominem formauit è terra: deos verò, qui coluntur à vobis, quos fabricatæ ſunt manus artificum, ſculptura & fuſione elegantiam ac decorem eis largitæ, eos ego, cùm non deos, ſed eſſe dæmonia potiùs à diuina didicerim ſcriptura, ità nomino. Omnes enim, inquit, dij gentium dæmonia. &, Simulacra gentium, argentum & aurum, opera manuum hominum. Deo autē ſacrificare ſacrificium laudis, & reddere altiſſimo vota, ab eadem rursùs didici ſcriptura. Atque ſi differentia quidem dogmatis eſſet mihi impedimento ad munus militare, conſentaneum eſſet, & eos me iuſtè criminari, & tuam magnificentiam diligenter audire inſidias, & proptereà quòd non plenè officio functus eſſem, me accuſare. Sed cùm nulla in re delinquam, quanam de cauſa ex eo ſolo, quòd cum veſtro dogmate non conueniam, & eis facilè aures præbes, & me ducis in iudicium? Cap. 3. Defertur apud ducē exercitûs S. Calliſtratus. Nō vult dæmonibus ſacrificare. Pſal 95. & 113. & 149.

His ira repletus Dux exercitûs: Non eſt, inquit, rhetoricarum nunc tempus orationum, ſed tormentorum longè acerbiſſimorum, & ſuppliciorum terribilium, quæ breui experieris, niſì mihi pârens, dijs ſacrificaueris, quos & ipſe adorat Imperator. Neque enim ignoras, quàm ſim ego terribilis, vt qui ſolo adſpectu & voce poſſim perterrére vel ante ſupplicia. Calliſtratus autem: Tuus, inquit, ſtridor, cuiuſmodicūque Cap 4.

fuerit,

Matth. 8.13. fuerit, terrorem affert ad breue tempus: eſt verò æternus ſtridor ille dentium, in
22.24.25. quem valdè horreo incidere, & vel ſola terreor memoria. Dux autem exercitûs,
cùm iram non poſſet cohibere, iubet eum à militibus extenſum validè verberari.
Verberatur Ille verò etiam cùm verberaretur, non emiſit vocem dolentis: non ad mouendam
miſericordiam aliquem edidit gemitum: ſed perindè acsì alius tormentum ſuſtine-
Pſal. 118. ret, ipſe pſallebat, dicens: Iuraui, & ſtatui ſeruare iudicia iuſtitiæ tuæ, Domine. Et
Oratio eius rursùs: Humiliatus ſum valdè: Domine, viuifica me ſecundùm verbum tuum: & nè
permittas, vt ſim ludibrio huic viro peſtifero: ſed me confirma, ô Domine, vt feram
hæc tormenta, dans vires huic humili & imbecillo corpori, & animum efficiens
fortiorem. Cùm autem, dum multis horis verberaretur martyr, eius ſanguinem
inſtàr fluuij defluentem adſpexiſſet iniquus Iudex, iuſſit relaxari à tormentis, & di-
xit ei: Hæc ſunt principia præmiorum inobedientiæ, Calliſtrate. Sapienter ergò
tibi conſulens, morem gere ijs, quæ dico, vt ab ijs, quæ adhuc te manent, libereris
tormentis. Deos enim tibi iuro, nisì Imperatorio cedens decreto, eis ſacrificaue-
ris, tormenta corpus tuum perdent, & canes quidem ſanguinem tuum lingent,
Inuictus anim' martyris. leones autem tuas carnes edent. Generoſus autem Calliſtratus: Spero, inquit, in
Deum fortem, Deum viuentem, quòd ipſe me extrahet ex ore leonis, & ex ma-
nu canum vnigenitam meam animam. Sola enim reuerà nunc in toto, qui tibi
páret exercitu, hunc Deum agnoſcit. Verùm in eo confido, quòd non ſolam, ſed
cum pluribus alijs eam accipiet, eis quoquè indita cognitione huius ſancti & ado-
randi nominis.

Cap. 5. Trahitur per teſtas. His verbis magìs irritatus illa beſtia, iubet multas minutas teſtas ſubſterni, &
martyrem ſupinum ſuper ipſas trahi, vt corporis plagis ſic diſcerptis, dolorum eſ-
ſet ſenſus acrior. Hoc autem dicto citiùs effecto, iubet rursùs infundibulum ori eius
immitti, & peluim aquæ ei infundi, vt inſtàr vtris impleretur Sanctus. Poſtquàm au-
tem hoc ſupplicium fortiter ſuſtinuit: Nisì mihi paruëris, inquit Iudex, maris habe-
bit te profundum. Clarum eſt enim, quòd nisì te breuì de medio ſuſtulero, alios
quoquè mihi perdes milites. Calliſtratus autem: Tibi quidem, inquit, ô ſceleratiſ-
ſime, magnæ eſt curæ, vt qui eſt ſub patre tuo diabolo, cuſtodias gregem non di-
minutum: mihi autem in Deo ſpes eſt & fiducia, quòd hunc acquiram Chriſto meo,
& vera fide confirmabo, & in media hac ciuitate figam eius eccleſiam. Dux verò
exercitûs magìs animo conturbatus: Impie tu, dixit, & infelix, mortis ſententia tuo
iam impendet capiti, & cogitas figere eccleſiam, & multos ex noſtris ad Deum tu-
Incluſus ſacco, mittitur in mare. um adducere? Hoc cùm dixiſſet, iubet ſibi afferri ſaccum, & in eum inijci San-
ctum, & ſtatim demitti in profundum maris. Ipſe autem ſtabat in litore, nulli
alij rem credens, nisì proprijs oculis. Saccus verò, diuina quadam prouidentia,
impetu aquarum petræ, quæ in mari latebat, alliſus, fuit diſruptus, iuſto tanquàm in
Duo delphini cum litori reſtituũt. ventre cœti, in eo orante. Erat autem omninò Deus admirabilium, ſicut priùs Io-
nam, ità ipſum quoquè ſeruaturus. Duo itaque delphini, tanquàm iuſſi, adnatan-
tes, cum Sanctum tergo excepiſſent, ſublimè tollunt: Deindè ad litus acceden-
tes, ſensìm & cautè eum deponunt in terra. Quo in loco ſanctus martyr opportu-
Pſal. 66. nè canens ea, quæ Dauid: Véni, dicebat, in profundum maris: ſed neque procel-
la me obruit: neque laboraui clamans, dum orarem ad te, Domine. Quoniam cele-
riter meas audijſti preces, & ex vinculis ineuitabilibus, & ex profundo infimo me
Pſal. 29. abripuiſti admirabiliter, ac præter opinionem: & ſacco meo diſrupto, circundediſti
me lætitia.

Cap. 6. Sed hæc quidem ſic canebat athleta in voce exultationis. Multitudo autem mi-
litum obſtupefacta eo, quod factum erat præter opinionem, protinùs procidentes,
49. milites credunt. Sancti pedes præhenſabant, (Erant autem numero quadraginta & nouem) peten-
tes liberari ab errore ſimulacrorum, & ad Chriſtũ adduci. Eccè enim, aiunt, cogno-
uimus Deum tuum eſſe reuerà magnum, qui te vel ex profundo maris liberauit ad-
mirabiliter. Beatus autem martyr: Meus, inquit, Dominus Chriſtus non repellit
Matth. 11. eos, qui ad ipſum accedunt. Ille enim dicit: Venite ad me omnes, qui laboratis &
Matth. 5. onerati eſtis, & ego reficiam vos. Gaudete ergò & exultate, quoniam merces veſtra
copioſa eſt in cælis. Hæc cùm dixiſſet, & manus ad cælum ſuſtuliſſet: Domine, dixit,
qui in cælis habitas, & humilia reſpicis, & permanes in ſecula: adſpice ad hũc paruum
tuum gregem, & conſerua ab omni damno, tam beſtiarum, quæ videntur, quàm quæ
ſub adſpectum non cadunt. Quoniã ſolus es glorificatus in ſecula ſeculorũ, Amen.

Poſt-

Poſtquàm hæc fuerunt cognita Duci exercitûs: Per luciditſſimum, inquit, Solem, hic eſt magnis repletus præſtigijs. Nam & aquæ repreſſit impetum, emergens illæſus à malis: & hos, vt prædixit, attraxit, eorum præſtringens oculos. Deindè conuerſus ad martyrem: Ego tuas, inquit, refellam præſtigias, ô Calliſtrate. Breuì autem ſcies, quiſnam ſit quidem Perſentinus, magnorum deorum cultor: quis autem Crucifixus, quem & ipſe colis, & in quo execrandus inaniter confidis. Cùm ergò ſediſſet pro tribunali, iubet clauîs verberari omnes qui crediderant, milites: qui etiam dum grauiter verberarentur, & membra eorum confringerentur, veluti vno ore dicebant: Domine Ieſu Chriſte, adſis adiutor tuis famulis, & da nobis ad finem vſque patientiam. Propter te enim, & quæ eſt in te fidem, ſic pati noſtra ſponte ſtatuimus. A te autem ſeruetur noſter quoquè præceptor & paſtor Calliſtratus, vt per eum perfectiùs inſtituti in verbo pietatis, accipiamus firmiorẽ tuam agnitionem. Nunc enim tanquàm oues perditę ſumus in conſpectu tuo, Domine. Cùm vix tandèm autem furoris eum cepiſſet ſatietas, qui erat plenus omni furore & ira, eos quidem iubet relaxari à flagellis, abduci autem in cuſtodiam, illic tandiù cuſtodiendos, donèc conſiderauerit, quidnam de eorum ſtatuat interitu. Neque enim eum angebat mediocriter, quòd quinquaginta militibus protinùs eſſet minuendus exercitus, idque ob mutatam religionem.

Cap. 7. Clauis cæduntur milites. Iterùm decuntur in cuſtodiam.

Simul ergò cum ſacroſancto Calliſtrato damnati ad carcerem, didicerunt ab illo veram Dei agnitionem. Vnus enim ex ijs, Dalmatus nomine, ſtans in medio eorum: Rogo te pręceptor, dicit ſancto, vt nos diuina dogmata doceamur apertiùs, quo mẽs noſtra fide Chriſti ſtabiliatur, & cognoſcamus ſpem vitæ, quæ expectatur, vt non ampliùs inſtabiles cogitatione, facilè decipi poſſimus ab ijs, qui nos volunt conuertere. Nota quoquè nobis euadant diſpenſationis carnis ſuſceptæ myſteria, reſurrectioniſque & remunerationis. Neque enim à noſtris parentibus, neque ab vllo alio de his anteà aliquid didicimus. Beatus autem Calliſtratus: Vnuſquiſque veſtrûm, inquit, de quo velit, interroget: Deus autem, qui docet hominem ſcientiam, nobis quoquè præbebit ſermonem cauſa veſtræ vtilitatis: & vobis inſpirabit intelligentiam, vt pulchrè agnoſcatis myſteria pietatis. Cùm ſic dixiſſet, alius rursùs, nomine Bibrachnius: Opùs eſt, inquit, nobis priùs ſcire, quomodò Chriſtus, cùm eſſet Deus, homo quoquè voluit fieri ſimiliter: Ludibriaque & probra quomodò ſuſtinuerit, colaphoſque, & contumelias, & flagra, & poſtremò mortem Crucis.

Cap. 8. Pſal 93.

Sanctus autem ab alto incipiens, fuſiùs eis narrauit myſterium Dei cognitionis: Deus, dicens, cùm ex nihilo vniuerſum conſtituiſſet, manu propria fingit hominem ad ſuam ſimilitudinem, & paradiſum, quem ille fecerat, illi donat ad delicias, dans ei liberum arbitrium, & faciens dominum omnis rei creatæ, quæ videtur. Diabolus ergò ei inuidens hoc vitæ genus, & hunc honorem, fraude eum aggreditur, & efficit, vt offendat creatorem. In primum ergò hominem decernitur mors ſupplicium, & communis ab illo paradiſo & delicijs (hei mihi) expulſio. Quod cùm factum eſſet, valdè elatum fuit ſupercilium diabolo, qui eum ſupplantauerat, vt qui per hanc fraudem hominem ſibi ſubiunxerat. Et quid non mali quidem faciebat? Cuinam autem errori, & execrandorum ſimulacrorum adorationi, ſerpentiumque & belluarum, non ſubijciebat, hominumque cædibus vti docebat ad offerendum dæmonibus ſacrificium: & prætereà eum miſerè trahebat ad paſſiones ignominiæ? Sic ergò videns Dominus ſuum figmentũ dominio teneri à diabolo, non ſuſtinuit id reliquere omninò expers auxilij: ſed legem quoquè dedit, quæ malorum reprimebat impetus: & miſit Prophetas, qui docebant, quemnam oporteat adorare, & viam indicabant ſalutis. Poſtquàm autem vidit non ſufficere auxilium aduersùs tantas mali vires, victus à proprijs viſceribus, propter ſui figmenti interitum, dat illum ipſum ſuum filium vnigenitum: & efficit vt fiat homo, ſicut nos, cùm nec ipſum quidem, quod Deus eſſet, perdidiſſet. Vt prætextu carnis, & humana forma ineſcaret eum, qui nos deceperat: vt dum putaret ſe hominem aggredi, in Deum incideret. Quod etiam euenit. Nam cùm inuadentem inimicum vi viciſſet, nobis hanc dedit victoriam per carnem ex nobis aſſumptam. Sed ne ſic quidem abſtinuit aduerſarius ab amica ſibi malignitate. Sed cùm videret multos attrahi ad agnitionem veritatis, tam ijs quæ docebat, quàm ijs, quæ faciebat, miraculis, cæcos illuminans, & mortuos ſuſcitans, paralyticos confirmans ac corroborans, & curans dæmoniacos, mouet in eum genus Iudæorum, inuidia mouens improbas illas animas. Et crucifigunt quidem, cùm volentem com-

Cap. 9. S. Calliſtratus docet milites, quę ſunt fidei. Gen. 3. Rom. 1. Exod. 20. Cur Deus factus ſit homo. Matth. 4. Matth. 27. Mar. 15.

Luc. 23. Iohan. 19. & capit. ſequentibus. prӕhendiſſent, ſublimiori permittente prouidentia: & morte afficiunt. Hoc enim factum eſt potiùs ad extremum aduerſarij exitium, & ad perfectam noſtram erectionem. Nam cùm ad inferos deſcendiſſet, deindè tertio die reſurrexiſſet, ſic morte quidem afficit diabolum, qui morte affecerat: nos autem ſua reſurrectione ſimul facit reſurgere, & extollit ad cælos, vt qui ſimul aſſcenderit cum noſtrî aſſumptione. Atque ante eius quidem cum carne aduentum, fortè erant digni aliqua venia, & aliqua relinquebatur excuſatio ijs, qui propter ignorantiam veritatis adhærebant fraudi ſimulacrorum: ex quo autem ille venit in terram, & patris voluntatem reddidit omnibus manifeſtam, nulla eſt danda venia ijs, qui falſum præferunt veritati poſt agnitionem veritatis, & tenebras luci, poſtquàm lux illuxit. Ergò vos quoquè benè feciſtis, qui tenebras reliquiſtis, qui eſt cultus ſimulacrorum, & ad Chriſtum veram lucem acceſſiſtis, vt vitam æternam per mortem ab ipſo ſuſceptam conſequamini.

Cap. 10. Cùm ſic docuiſſet Sanctus, ſurgens rursùs alius, cui nomen Heliodorus: Dic mihi, inquit, domine mi Calliſtrate, Quò vadit vniuſcuiuſque anima à corpore ſeparata, & quænam ſors eam excipit? Cui beatus: Duo, inquit, loca ſunt parata animabus, quæ ſeparantur à corpore: quorum vnus quidem eſt valdè pulcher, & plenus gratijs, & magnam afferens voluptatem ijs, quæ ipſum ſortitæ ſunt, animabus: alter verò plenus eſt caligine, & teter viſu, & qui poteſt magnam afferre triſtitiam. Quæcunque ergò ſunt bonæ animæ, & quæ contrà ſecùs ſunt affectæ, vtræque ſortiuntur locum ſibi conuenientem. Neque verò fit perfecta remuneratio, neque bonis, neque ijs, qui contrà ſe habent, donèc è ſepulcris ſurgentia corpora, his animabus rursùs coniuncta fuerint. Tunc enim veniet quidem rursùs Chriſtus in terram: coram eo autem ſiſtentur omnes homines, & recipiet vnuſquiſque dignam vita, quam egerit, remunerationem.

Hæc dicit de duobus locis æternis.

Matth. 25. Iohan 6. 2. Cor. 5.

Cap. 11. Domitianus autem poſt hos ſurgens: Qui ergò, inquit, multùm in vita præſenti peccant, non hìc dant pœnas: ſed ijs illic eſt reſeruatum, quod luant pro factis ſceleratis. Reſpondit autem beatus Calliſtratus: Illic quidem eſt perfectum iudicium: & perfecta ſuorum operum merces ijs, qui operantur, illic reddenda reſeruatur: Sed tamen hìc quoquè multos malos Dei perſequitur iuſtitia. Nam cùm ſit Deus lenis & patiens, & vniuſcuiuſque peccatoris ſitiat correctionem, gladium quidem ſuum vibrat, & arcum tendit, terrens apparatu armorum, & euocans ad pœnitentiam. Poſtquàm autem viderit eos nihil hinc effici meliores, ſed alijs potiùs præbere occaſionem ignauiæ, ſtatìm infert ſectionem, & ſumit ſupplicium: alijs quidem conuenienter peccatorũ magnitudini, alijs autem minùs, vtpotè quòd eos rursùs illic maneat ſupplicium: quomodò Pharaoni factum eſt, & Sodomis. Nam etsì eos eueſtigiò ſupplicium eſt inſecutum, & nondùm totam implêrunt pœnam. Eſt autem hinc euidens: Tolerabilius enim erit Sodomis in die iudicij, quàm ciuitati, inquit, illi, quæ non accipit fidei Chriſti prædicationem. Sic enim oſtenditur, non ſufficere Sodomitis, quod eſt hìc ſupplicium, ſi eorum, quæ peccauerunt, habeatur ratio: ſed adhuc illic reſeruatur fæx calicis iudicij Dei. Quòd ſi nonnullis quoquè iuſtis inferuntur acerba quædam & aſpera in præſenti vita, minimè eſt mirandum: ea enim ſunt probatio virtutis, quàm collegerunt: aut etiam delictorum quorundam punitio, per quę penitùs emundati, mundi omniuò tranſmittuntur ad vitam, quæ illic eſt. Eſt ergò vobis quoquè ſtudendum, nè ſtetis à partibus eorum qui puniuntur propter peccata: ſed ex partibus eorum, qui Deo placent: & æterna conſequamini præmia. Effecti enim eſtis vaſa electionis, cùm Deo credideritis: efficiemini autem perfecti, diuino baptiſmo illuminati. Efficiemini deniquè perfectiores, ſi martyrij curſum forti & alacri animo peragatis. Stemus ergò magno & excelſo animo, fideque muniti, reſiſtamus diabolo: legitimè decertemus, fundamuſque & vertamus aduerſarios. Sic enim maxima præmia conſequemur à Chriſto agonotheta.

Pſal. 7.

Exod. 14. Gen. 19.

Matth. 10.

Cur iuſti in hac vita caſtigentur.

Cap. 12. Hæc & his plura monita diu noctuque eis dans diuinus Calliſtratus, docenſque tanquàm præceptor puerorum, parabat & animum addebat ad certamen propoſitum. Die autem ſequenti Dux exercitûs, cùm in inſigni quodam loco ciuitatis præſediſſet, eius quoquè aſſiſtente exercitu, accerſit glorioſum victorem Calliſtratum, & eos, qui cum illo erant, martyres. Qui cùm producti eſſent, Dic mihi, inquit, Calliſtrate, te'ne & hos admonuiſti, vt dijs ſacrificetis, & ab intolerandis tormentis liberemini: an adhuc in priori perſiſtitis inobedientia? Magnus autem Calliſtratus: De meipſo quidem, dixit, do reſponſum, quòd neque ſum honeſtam inficiaturus confeſſionem,

Pręſentātur ad tribunal SS. martyres.

ſionem, neque mihi perſuaſi omninò deficere à partibus Chriſtianorum, nec mihi vnquàm poterit perſuaderi, vt non ſtem pactis conuentis cum eo initis. De his autem ipſe interroga: ipſi de ſe tibi enunciabunt: ſatìs enim ſapiunt. Ad eos itaque intuitus Dux exercitûs: Vos autem, dixit, quid dicitis, qui ſeducti eſtis artibus maleficis? Illi autem: Quid, dixerunt, fruſtrà teipſum decipis, putans fore vt nos decipias? Nam ſi de exercitu quidem vis nos examinare, in quo tibi ſubijcimur, in omnibus tibi cedimus, & nullo modo tibi reſiſtimus. Si autem de fide & religione, à nobis nihil aliud audies, niſi quòd Chriſtiani ſumus, & Deum vnum agnoſcimus, effectorem cæli & terræ, in quem etiam credimus, & filium eius vnigenitum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & Spiritum ſanctum, quomodò nos docuit hic ſapiens noſter præceptor. *Magna cõſtantia militum.*

Hæc cùm quadraginta & nouem martyres tanquàm vno ore reſpondiſſent, eos verberari iubet Dux exercitûs: deindè vinctos pedibus & manibus, proijci in propinquã piſcinam, quæ vocabatur Oceanus. Cùm ergò eos vinxiſſent, & eſſent in aquam immiſſuri, precatus eſt Calliſtratus, dicens: Domine, qui in altis habitas, & humilia reſpicis, ad hunc minimum tuum gregem oculos dirige, & dignare ipſum in his aquis lauari lauacro regenerationis & adoptionis per aduentum ſancti tui ſpiritûs, vt per ipſum emundati ab omni veteris hominis vanitate, fiant ſocij hæreditatis eorum, qui tibi placuerunt à ſeculo. Simul autem atquè ipſi fuêre in aquas proiecti, euenit res digna auditu & admiratione. Eis enim ſoluuntur vincula, & læto vultu & alacri habitu ſtatìm emergunt ex aqua. Diuinus autem Calliſtratus viſus eſt in capite ferens coronam longè ſpecioſiſſimam, & vox ad eum exiſtit è cælis, dicens: Eſto bono animo, Calliſtrate, cum tuo grege, & iam venite, in æternis requieturi tabernaculis. Simul autem cum voce magnum quoquè Deus excitauit terræ motum, adeò vt, quæ propinqua erat, ſtatua ceciderit, & in puluerem ſit reſoluta. Quæ cùm vidiſſent & audijſſent alij milites, qui erant numero centum & trigintaquinque, ipſi quoquè credunt. Non comprænhenduntur autem cum iamdictis: ſed illi ſoli quadragintanouem, cùm ſic iuſſiſſet Dux exercitûs, traduntur in cuſtodiam. Dicit eis itaque Calliſtratus: Eccẽ, fratres, Chriſti gratia, dignati eſtis lauacro regenerationis. Oportet ergò, quas par eſt, ei agere gratias. Itaque ſurgamus, & oremus. Tunc expanſis in cælum manibus: Domine Deus, inquit, qui vis omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem venire veritatis: qui etiam tuum gregem eripuiſti ex ore leonis, & vocâſti ad ſalutẽ æternam, dignare in tua fide nos omnes conſummari, & ad te Dominum venire immaculatos & mundos: Quoniam es benedictus in ſecula. *Cap. 13.* *Verberãtur* *Iactãtur in aquas, ſed ſtatim emergunt.* *Alij 135. milites credũt*

Sed hæc quidem fiebant à ſanctis in cuſtodia. Timens autẽ Dux exercitûs, nè per ea, quæ ab eis fiebant, miracula, multi ab eo deficerẽt, & alia pars Chriſto accederet, re communicata cum ſuo aſſeſſore Vero Ducenario, cùm communiter cum eo conſultâſſet, noctù mittit milites, quibus hoc imperatum fuerat, vt membratìm ſanctos conſcinderent in cuſtodia. Quod quidem etiam factũ eſt vigeſimoſeptimo Septembris. Qui autem crediderant centum & trigintaquinque milites, cùm acceſſiſſent, ſuſtulerunt ſanctorum corpora, & honorificè ſepeliêrunt: & eis templum poſteà excitauerũt, cui pulchritudine ſunt pauca ſimilia: quod ſtat in media Roma, ciuitatum omnium maximè regia. *Cap. 14.* *Mẽbratim 50. milites cõſcinduntur.* *Extruitur eis baſilica.*

Porrò autem chartam quoquè inuenerunt in cuſtodia, in quo erat quædam doctrina & deſcriptio glorioſi & victoria inſignis martyris Calliſtrati. Poſt illorum autem conſummationem, martyrium quoquè ſuſcipit Marinus, vir & gloria clariſſimus, & doctrina eruditiſſimus, qui ad finem vſque, fortitudinem oſtendit & conſtantiam: Ad gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti: Quem decet omnis honor & adoratio in ſecula ſeculorum, Amen. *Marinus martyrio coronatur.*

VITA S. ELZEARII COMITIS ARIANI, QVI CVM SANCTA CONIVGE VIXIT CONTINENTISSIME,

virgoque permanſit, profeſſus illud beatiſsimi Franciſci inſtitutum, quod vocant de tertia Regula. Author Vitæ huius, ſuum nomen in codice MS. non habuit, ſed eſt fide digniſsima. Stylum F. Laur. Surius paſsim correxit.

CAPVT I.

[27. Septēbr.] N OVISSIMIS hiſce temporibus, quibus tenebræ vitiorum occupârunt terram, mortalium vitam multis modis deformantes, miſſus eſt à Deo vir admirandæ virtutis & [Patria eius.] gratiæ, Elzearius Comes Ariani, è Narbonenſi Gallia, ſiue Prouincia oriundus, illuſtris & nobilis genere, ſed illuſtrior & nobilior ſanctitate. Cuius vita ſilentio tegi non debet, quemadmodùm à diuina benignitate & clementia tam largiter præuentus ſit, vt etiam intrà ipſa matris viſcera ſancti ſpiritûs gratia imbutus videretur. [S. Elzearij pater.] Patrem habuit Hermongaum à Sabrano, virum inſignem & potētem, qui longa nobilis ſtirpis ſerie, multarumque [Item mater] terrarum dominio famoſus, ab omnibus colebatur. Mater ei fuit Lauduna Albana vel Albæ, quæ tum ob ſanguinis claritatem, tum ob vitæ integritatē accepta ab Elzeario & Cæcilia parentibus mariti ſui, Bona Comitiſſa vocabatur, eratque benè catholica & Deo deuota. Cumque ex viro ſuo ſanctum Elzearium concepiſſet, magnam præter morem ſenſit animi mutationem, ità vt ſanctis arderet deſiderijs, & ad pietatis opera inflammaretur.

CAP. II.

CVM enim aliquandò pro aliqua animi recreatione extra caſtrum Auſoiſium cum alijs iret deambulatum, cæteris è familia mundanis ſolatijs & ſermonibus ſeſe oblectantibus, illa cum Garſenda Alphanti, nobili ac raræ cuiuſdam pietatis & deuotionis, diuiniſque reuelationibus celebri domina, ſeorsùm ſua habebat colloquia, deuitanſque ſermones friuolos & ocioſos, ab illa ſanctæ inſtitutionis verba hau- [Matri eius mundus faſtidio eſt.] riebat. Interìm verò ſuum illi animum pandens, dicebat mundum hunc, & ea, quæ mundi ſunt, adeò ſibi inſipida eſſe, vt ſi viri lege ſoluta eſſet, totum mundum relinquere, diuinoque ſeruitio ſe mancipare ſtatueret, maximè ſpiritu interiori ſæpiſſimè & quaſi perpetuò ad id ipſam extimulante. Quod quidem Garſenda non parùm admirabatur, & lætabatur plurimùm, quòd eam cerneret repentè in melius mutatam, dicens id non ſine ſancti ſpiritûs vnctione ei eueniſſe. Eius quoquè confeſſarius, frater Iohannes Iuliani Franciſcanus, vir magnæ puritatis & perfectionis, diuina illuſtratus ſapientia, de ea quandoquè referebat, ſe recèns in ea comperiſſe præter morem ſuperioris eius vitæ, ſanctum atque conſtans animi propoſitum ad quæuis virtutum ſtudia, bona opera, mundi contemptum, Deique timorem conſectandum, nec ſine in- [Fratris Iohannis prophetia de futura ꝓle.] genti admiratione, tanquàm prophetica voce dicebat: Si vixerit diù hæc fœmina, magna per eam efficiet altiſſimus, aut certè inſignis erit proles eius.

CAP. III.

[Naſcitur S. Elzearius.] POſtquàm autem partûs tempus aduénit, felix mater feliciorem edidit filium, eumque primogenitum, atq; eadem hora cum feruenti deuotione & gratiarum actione obtulit eum Deo, ità dicens: Domine Deus, ad cuius imperium exiſtunt creaturæ omnes, gratias tibi ago pro hoc filio, tua benignitate mihi donato, teque humiliter oro, vt eum tibi ſeruum accipias, & tuæ benedictionis gratiam ei largiaris. [Precatio matris eius.] Quòd ſi tu illum nôſti fore diuinæ voluntati tuæ rebellem, vbi ſacro baptiſmate erit candidatus, illum ſine mora tollas è medio. Satiùs enim eſt, eum innocentem & nullis proprijs auctum meritis tecum viuere, & mundo emori, quàm in hac mortali vita tuam offendere maieſtatem. Vt autem Deus oſtenderet ſe hoc ſacrificium accepiſſe in odorem ſuauitatis, tantam pietatem infantis illius animo in ipſis incunabulis inſtillauit, vt cùm necdùm triennij ætatem compleuiſſet, erga Chriſti pauperes mirabili [Mira benignitas infantis erga pauperes.] commiſeratione afficeretur. Nam cùm baiularum brachijs portaretur, in caſtri Auſoiſij porta ſæpè pauperes humaniſſimè intuens, nullo pacto progredi volebat, immò

verò etiam ſine intermiſſione acerbè plorabat, niſi illis præſtita eſſet eleemoſyna. Atque ea cauſa nutrices eius vel ob afferendum panem redibant in caſtrum, vel ſecum ferebant, vt illi infanti ſatisfacerent. Cumque pauperes accepiſſent eleemoſynam, lætus & alacer tranſibat.

CAP. IIII.

POſtquàm autem ætatis quintum exceſſit annum, quicquid ex ludis puerilibus, vel aliundè acquirere potuit, in pauperes erogabat: infanteſque & pueros, cum quibus interdùm captabat ſua ſolatia, præcipuè verò inopes, ad prandium ſuum curabat inuitari. Sic ille adhuc infans & puer, pius & benignus erat erga pauperes, humilis & comis erga omnes, placidus, religioſus & obediens erga ſuum præceptorem, verbis parcus, ſed tamen affabilis, maturus moribus & ſedatus, vultu iucũdus & hilaris, inſigniter honeſtus, formoſus corpore, habitudine ſiue cõſtitutione corporis ſanguinea, liberalis & manſuetus, & quantùm illa ſinebat ætas, prouidus & moderatus. Deniquè ità cæleſtibus præuẽtus chariſmatis atque donis, vt certis poſſet indicijs animaduerti, quàm eximiæ eſſet & excellentis quandoquè ſanctitatis futurus. Interim nutriebatur ſub cura & moderatione domini Vuilhelmi de Sabrano patrui ſui, Abbatis Maſſilienſis: & vt creſcebat ætate, ità & ſapientia diuina & gratia apud Deum & homines proficiebat. Adeò verò in illa tenera ætate zelo fidei incẽſus erat, vt diceret cuidam monacho religioſo Abbatis iam dicti, magno ſe teneri deſiderio proficiſcendi ad regiones infidelium, atque illic in cõfeſſione Chriſti per martyrium excedendi è vita. Quæ verba & admiratione monachum illum affecerunt, & ſingularem quãdam in intimis animi eius penetralibus deuotionem excitârunt.

Catalogus virtutũ eius adhuc pueri.

Educatur ab Abbate Maſſilienſi patruo ſuo.

Zelus fidei.

CAP. V.

ACtum eſt autem diuina prouidentia, vt puer iſte Angelicæ puritatis & columbinæ ſimplicitatis atque innocentiæ, cùm decennis eſſet, mandato sereniſſimi principis Caroli ſecundi, Hieruſalem & Siciliæ Regis, eoipſo præſente virginẽ Dalphinam non ſine magno myſterio in vrbe Maſſilienſi ſibi ſponſam acciperet, puellã annorum duodecim, moribus ipſi non imparem, nec mediocriter in Chriſti timore firmatam, diuino amore egregiè accenſam: vtque poſt tres annos in caſtro Poderij Michaëlis, ferijs ſanctæ Agathæ coniugium illud more ſolenni coram eccleſia publicè celebraretur. Ea ſolenni cæremonia peracta, quarto die virgo Dalphina adducta eſt cum multa celebritate ad ſponſum ſuum in caſtrum Auſoiſij, ibidèm habitatura cum illo. In ipſa autem nocte in cubiculũ eius admiſſa, aperuit illi arcana pectoris ſui conſilia, inter alia ſic dicens: Ego ad matrimonium accedo inuita, à parentibus eò pertracta. Virginitatis enim theſaurũ incomparabilem conſeruare & propoſui, & propono, diuino me, vt id faciam, inſtinctu adhortante. Audiẽs id iuuenis Elzearius, cùm ille, diuini adhuc conſilij ignarus, necdùm cõſtituiſſet virgo permanere, vt erat totus comis & placidus, libenter ſuſtinuit virginẽ ſponſam iſta dicentem: diuinoq; timore correptus, tota illa nocte eam nõ attigit, nec vllum verbum inhoneſtũ locutus eſt. Illa verò totam eam noctẽ duxit inſomnem, cum lachrymis & ſuſpirijs orans Deum flexis genibus, eique ſuam virginitatem cõmendans. Noctibus indè conſecutis, ſimul atquè in cubiculum pariter conueniſſent, prudens puella caſtis, honeſtis & religioſis ſermonibus ſponſum anteuertebat, effecitque vt vterque corporis integritatem ſeruaret.

Deſpõdetur ei quædam nobilis puella.

Pudicitia ſponſę eius.

Rogat ſuã conſeruari virginitatẽ.

CAP. VI.

CVm autem felix ille puer etiamnùm apud Abbatem ſupradictum moraretur, & à petulãte familia ad fœdas carnis libidines incitaretur, fortiſſimo animi propoſito apud ſe deliberauit, potiùs in mortis diſcrimen conijci, quàm Deum mortifero peccato offendere: atque interim ſuam ſponſęque ſuæ continentiam celans, ità reſpondit: Eſt mihi, vt nôſtis, coniunx eleganti forma, & ea ſufficit mihi. Eodem anno tota Quadrageſima Eccleſiæ ieiunia ſeruauit, & nodoſa chordula fortiter ſtringebat nudum corpus, adeò vt è ſaucia carne ſanguinem exprimeret, & totam faciem pallor obtineret.

S. Elzearij pudicitia.

Affligit corpus ſuum.

CAP. VII.

ANno ætatis decimoquinto ſanctus hic iuuenis in ferijs Aſſumptionis beatiſſimæ matris Dei, cum eodem Abbate erat in loco, quem de Saltu vocant. (Ibi enim primitias ſeu primum ſacrificium quidam faciebat, & nobilis quidam equeſtri ordine & dignitate donabatur:) Eius ſacratiſſimæ ſolennitatis nocte erat in precibus, quæ matutinæ dicuntur, & manè facta confeſſione, piè ſumpſit ſacroſanctã Euchariſtiam;

vt cum matre gratiæ nocte ac die animo in cælos aſſcenderet, & viſitationi diuinæ propediem affuturæ ſuam animam præpararet. Sub prandij horam ſanus & incolumis, cùm ſuo patruo ad menſam ſeruire deberet, vt erat bonis moribus ciuiliter admodùm inſtructus, nihil, quanuis admonitus, cibi ſumere voluit. A prandio verò ſedens ad menſam, cùm cibum deguſtâſſet, ſubitò venit in eum ſpiritus gratiæ, cor eius vehementer inflammans, idq; cum multa ſuauitate diuini amoris. Eius autẽ flammæ & ardoris interioris tanta vis fuit, vt abſcõdi non poſſet. Totus enim extrinſecùs mutatus fuit, & toto corpore calefactus, atque in vultu rubore perfuſus. Quod vt eius ſodales aduerterunt, de eius ſalute ſoliciti, quòd eum putarent febri correptum, à menſa in cubiculum eum abduxerunt, vt illic quieti ſe daret. At illis abeũtibus, humi proſtratus, in preces incubuit, quales ſpiritus ſuggerebat. Atque illic tantas diuini amoris perſenſit flammas, vt totus eius colliqueſceret animus, atque in Deum transformaretur. Tum verò oſtendit ei Deus vitæ huius breuitatem, & vt totus hic mundus, bonorum cæleſtium contemplatione & cõparatione, meritò ſit contemnẽdus: tantusque indè natus in illo eſt rerum omniũ mundi huius, bonorumque labentiũ contemptus, vt, ſi totus orbis terrarum & quicquid in illo eſt rerum precioſarum, ei oblatus eſſet, planè fuerit recuſaturus, nec alio quàm vilis luti loco habiturus, quippè qui tũ ſolum Deum ardẽtiſſimè ſitiret. Videbat tunc apertiſſimè quanta Dei miſericordia in illum vſque diem ſeruatus eſſet, nè in multa facinora prolaberetur, & vt peculiariter corporis eius integritatẽ ſiue virginitatem Dominus conſeruâſſet. Ea cauſa planè tum apud ſe ſtatuit nunquàm de hærede aut hæreditate curam cogitationemque ſuſcipere, ſed perpetuò ab omni abſtinere cõcubitu, ſicutì eum multùm hortata erat ſponſa illius.

Inſolita cæleſtis gratiæ viſitatione afficitur.

Mundus omnis ei planè vileſcit.

Statuit perpetuò ab omni abſtinere concubitu.

CAP. VIII.

MVltùm etiam cogitare cœpit, quemadmodùm ſoli poſſet placere Deo: atque in eiuſmodi meditatione & amoris incẽdio toto animi affectu Deum rogauit, vt rationẽ indicare ipſi dignaretur, qua vellet eum vitã inſtituere ſuam. Omnia enim temporaria relinquere, & in deſerta ſecedere loca, vbi omnibus ignotus, ſub ſola diuinæ ꝓtectionis ſpe & fiducia totum ſe diuino cultui mãciparet, ſummoperè tum appetebat. Sed poſt illas preces audiuit tanquàm alicuius in ipſo loquentis vocẽ, nè ſtatum ſuum deſereret, nec aliquò ſecederet, neque res facultateſque ſuas abijceret. Illo autem reſpondente, ſe propter fragilitatem ſuam non poſſe hac ratione in illo diuini amoris feruoris viuere ac perſeuerare, rursùs dictum eſt ei: Scio equidem, quantum poſſis: quodque tu non poteris, ego faciam & ſupplebo. Simulque fortiter admonitus eſt, vt virgo permaneret.

Valdè adſpirat ad ſolitudinem.

Cælitùs inſtruitur.

CAP. IX.

POſt hunc raptum admirabilem diuinamque viſitationem, adeò fuit in animo diuino munere conſecratus, vt ab eo tempore nullam ſentiret appetentiam rerum temporalium, nec alicuius caduci honoris, nec quicquam de hęrede cogitaret: ſed voluntate prorsùs ijs omnibus mortuus eſſet ac ſepultus, nec quicquam mortem reformidaret, immò quandocunquè & vbicunquè Deo viſum eſſet, libenter eam excepturus eſſet. Valdè etiam confirmatum ſe ſenſit ad tuendã mentis & corporis integritatem, abſque tamen vlla voti nuncupatione: & quod mirandum in illo potiùs eſt & venerandum, quàm imitandum, quandocunquè cum ſua ſponſa cubabat, quanto ei propinquior erat, tanto virginitati & puritati ſuæ minùs metuebat. Atque ità illi ſimul habitãtes, nec domum, nec cubiculum, neque lectum ſeparatìm habebant: nec Dalphinam exiſtimabat ſuam eſſe cõiugem, quantùm ad vllum carnale cõmercium attinet, idque etiam Dalphina de ſe teſtabatur. Atque ea cauſa vocabat eum nutritorem eorum bonorum, quæ ipſi Deus cõtuliſſet, patremque animæ ſuæ & virginitatis cuſtodem. Et ſunt hæc ſanè magna, & aliâs penè inaudita. Sed fuit ille poſt eum, quem diximus, mentis exceſſum, intantùm aduersùs carnis tentationes diuina gratia munitus, vt ijs quasì mortuus videretur, nec quiſquam vnquàm vllum carnalis tentationis indiciũ in eo animaduerteret: Quodque his maius eſt, ſi dormienti aliqua illuſio eiuſmodi tentationũ occurreret, fortiter etiã in ſomnis reſiſtebat, & nobilis ſpiritus eius ſemper in acie ſtabat peruigil, virginitatis theſaurũ gnauiter defendens, accurateque cuſtodiens. Hæc verò ille de ſeipſo poſteà reuelauit quibuſdam confeſſarijs ſuis.

Hæc profectò mutatio & vis dexteræ excelſi.

Carnis tentationes in eo prorsùs extinctæ.

Virginitatis cuſtos vigilantiſſimus S. Elzearius.

CAP. X.

POſt eundem mẽtis exceſſum, ſanctus & felix iuuenis, ſemper noctibus, antequàm dormitum iret, prolixiè orare ſolebat, atque interdùm in ſanctis meditationibus & con-

Ante cubitum prolixè orat.

& contemplationibus magna noctis parte verſabatur, plerunq; etiam, donèc diluceſceret. Atq; id tum liberiùs faciebat, quandò erat cum ſua ſponſa, à qua non perindè ſibi cauebat, ſicut à cæteris. Interdùm medijs ſurgebat noctibus precandi cauſa. Annos natus ſeptendecim, nonnũquàm morabatur apud filios Caroli Regis: cumq; eſſet in vrbe Aquenſi in eius Regis palatio, quadam nocte, cæteris dormientibus, ſolus ſurrexit, & ingreſſus in aulam, vbì nullus erat, ad feneſtrã flexis genibus orauit. Subitò autem diuinitùs inflammatus, totus lachrymis perfundebatur, venitq; tum in quandam mirabilem cognitionem miſeriarum atq; culparum ſuarum, vt quædam abyſſus earum ſibi propoſita videretur, planeq; perſuaſum haberet, totius vitę ſuę ſpatia nón ſufficere agnoſcendæ illi ineffabili miſericordiæ & bonitati diuinæ, qua & hactenùs eſſet præſeruatus, & deincèps præſeruandus. Itaq; ex tanti beneficij agnitione ſe profundiſſimè coram Deo humiliabat, ſentiebatq; ſe Dei miſericordia indignum, ſed dignum potiùs milliès damnari in tartarum: & ex ſe quidem pronum ſe eſſe ad omnia mundi crimina perpetrãda, & ea quoq; ſe re ipſa perpetraturum fuiſſe, niſi diuina benignitate eſſet præſeruatus. Sub huiuſmodi meditatione Dei miſericordiam corde contrito & humiliato deprecans, vocem audiuit intùs ità dicẽtem: Noli conſiderandis peccatis tuis vſqueadeò te affligere. maior eſt enim miſericordia mea, quàm errata & delicta tua: ſed bona ſpe fretus, planè tibi perſuadeas, non me permiſſurum vnquàm, vt perdas gratiã meam. Tum verò ille amore languebat, optabatq; vt omnes ſentirent, quod ipſe tunc ſentiebat, Deumq; toto corde diligerent, nec eum offenderent vnquàm. Deindè ſpiritu translatus eſt in quandam planitiem latam & amœnam, in qua erat eccleſia, atq; in ea multitudo magna Miſſæ ſacrificium auſcultare volentium, quod quidam ſacer dotalibus indutus veſtimentis facturus erat. Inchoârunt autem cantores ſacrificium admodùm ſuauiter & piè ab his verbis: Nos autem gloriari oportet in Cruce &c. Cumq; ſacrificiũ de ſancta Cruce fieret, & omnis populus ſingulari quadam pietate auſcultaret, videre ſibi viſus eſt Chriſti paſſionem in totius populi mentibus renouari, ſuum quoq; animum erga eam paſſionem feruentiſſimè inflammari. Atq; ità totum illud audiuit ſacrificium, adeoque cum Crucifixo Domino ſuo fuit confixus, vt non ſolùm eius paſſionem & mortem perpetuò in ſuo pectore circunferret, ſed etiam pro Chriſto mortem oppetere ardentiſſimè deſideraret. Atq; deincèps iniurias, afflictiones, pericula & damna nõ modò ferebat patienter, ſed etiam rebus aduerſis lætabatur, ſuoſque perſecutores & aduerſarios plùs ſolito diligebat, & pro illis Dominum ſpecialiter deprecabatur. In hoc mentis mirando exceſſu vſque ad ſolis ortum immotus atque inſenſilis perdurauit. Tum verò medicus liberorum Regis, in illam aulam ingreſſus, & eum ad feneſtram ſtantem, nihilque ſe mouentem cernens, acceſſit propiùs, & bis nomen eius appellans, nihil ab eo tulit reſponſi. Tandèm tertiò appellatus, ad ſe redijt, & oculos, quos perpetuò interim apertos tenuerat, difficulter & cum dolore clauſit. Videbatur enim illi plenos eos eſſe minuta arena. Veſtem autem ſuam ante pectus totam comperit lachrymis madefactam.

Mira ei cognitio pſtatur oranti.

Profundiſſimè ſe corã Deo humiliat.

Patitur mẽtis exceſſũ.

Ex effectu admirabili viſiõis hui⁹ veritas probatur.

CAP. XI.

ALio tempore cùm eſſet Auſoiſij, & virgo Dalphina ſponſa eius caput illius lauaret, ait ad eam: Ocyùs me expedito. Sentiebat enim ſe à Domino viſitari. Surgẽs autem, in cubiculo ſe orationi dedit, manſitq; illic tota nocte in precibus & contemplatione diuina. Sub aurora vocauit ſponſam, eaq; mox cum lumine accedens, inuenit eum totum inflammatum, cernebatque ab eius vultu quandam proficiſci claritatem, candelæ luce ſplendidiorem atque pulchriorem. Ea claritas & faciem eius & locum illum ſpecioſum & luculentum reddebat. Opportuno indè tempore expoſuit ille ſponſæ ſuæ, ſe tota illa nocte vidiſſe & perſenſiſſe ineffabilem illam Dei benignitatem & præmia vitæ æternæ, quæ Deus præparauit diligentibus ſe, atque idcircò ab omni alio amore ſe prorsùs abhorrere. Perſpicuè tum videbat, & continuè ſentiebat Deum ſemper paratum eſſe ad impertiendum nobis dona & chariſmata ſua, ſi inueniret homines, qui tam vellent ea accipere, quàm ipſe cuperet largiri. Crebrò autem eiuſmodi viſiones & diuini influxus offerebantur ei, quibus totus ſpiritaliter nutriebatur.

Sponſa eius & non vxor vocatur ratione virginitatis.

Magna in ei⁹ vultu lux cernitur.

Deus ſemp cupit nobis impertire gratiã ſuã.

CAP. XII.

ANno ętatis ſuæ decimooctauo aut circiter, in eodẽ Auſoiſij caſtro ad veſperam ſabbati in cubiculum intrans, inuenit ſponſam ſuam Dalphinam illic orantem.

Igitur more ſuo precibus vacans, tota nocte illa vſque ad orientem Dominico diē ſolem, in oratione & contemplatione permanſit, multaque præclara & admiranda ſibi tum diuinitùs oſtenſa fuiſſe, poſteà indicauit ſponſæ & confeſſario ſuo fratri Iohanni Iuliani. Erant autem eiuſmodi, qualia ille nunquàm auſus fuiſſet petere à Deo.

Viſio eius admiranda.

Vidit enim cum inæſtimabili gaudio, quemadmodùm pater gignit filium, & vt ſpiritusſanctus ab vtroque procedat, qui eſt amor in diuinis perſonis, & vt tres perſonæ non niſi vnus ſint Deus. Nec tamen potuit huius generationis & ſpirationis modum vllis explicare verbis, ſed quotiès aliquid pro viribus dicere tentabat, O quàm malè, inquit, & imperfectè loquor: nō poſſum explicare quod vidi, nec efferre lingua, quod experimento didici. fatebaturque non ſine magno cruciatu ſe indè dicere, cùm ſint inexplicabilia, ſeque in toto mundo nihil quicquam vel auditu vel cogitatione percepiſſe, quo ſecundùm aliquam vel ſimilitudinem, vel proprietatem, aut congruentiam declarare poſſet ea, quæ tum viderat. Oſtenſum quoquè illi eſt in ea viſione, quemadmodùm illi infinitæ bonitati, quæ Deus eſt, placuit condere creaturas, quibus ſeſe communicaret, eaque cauſa Angelos & homines eſſe creatos. Vidit etiam Deum tanto cum amore creâſſe hominem, vt propter eum cæteras condiderit creaturas: & ſi innocentiam conſeruaret, nec ad iniquitatem deflecteret, nunquàm eum aliquid extra Deum amaturum, neque appetiturum. Oſtenſa quoquè illi fuit ruina primi parentis, quæ nobis ſempiternam peperiſſet mortem, niſi diuina charitas nobis ſubueniſſet: & quo pacto Deus ſua gratia præueniat peccatores: atque adeò, vt etiam impiorum damnatione, quantùm ad Deum attinet, occaſio præbeatur hominibus pertingendi ad ſalutem, & vt ſola malitia noſtra ad mortem nos adducat ſempiternam, quòd gratiam Dei recipere nolimus. Tum prætereà, quomodò iudicia Dei ſint iuſtificata in ſemetipſa. Vidit quoquè, vt charitate ineffabili filius Dei noſtræ ſalutis reparandæ cauſa ſeſe humiliauerit, & carnem humanam aſſumpſerit: quam quidem charitatē felix iuuenis exprimere oratione nequiuit. Prætereà de ſanctiſſima Chriſti matre myſteria & opera vidit incompræhenſibilia, quibus Deus eam ſibi matrem efficere voluit, nec ea quoquè vllis potuit indicare verbis. Itemque cur adeò pauper & humilis Chriſtus naſci voluerit, totumque vitæ ſuæ curſum in anguſtijs exigere, ex amore incredibili exemplum ſe nobis præbendo: Cur prædicationis ſuæ miniſterium non per alium aliquem, ſed per ſeipſum voluerit exequi. Tum quoquè, vt ex amore, modum omnem excedente, ſe nobis dederit in venerabili ſacramento altaris, volens ſine intermiſſione ſuam bonitatem & ſeipſum totum nobis communicare, atq; vſque ad finem mundi nobiſcum tam familiariter pro noſtra vtilitate & ſalute permanere. Sentiebat etiam diuinum illum amorem, quo impellēte, accedere non dubitauit ad tam diram & acerbam paſſionem & mortem, omnia faciens & perferens ex immenſa erga nos charitate. Huius verò contemplatione Angelicus ille iuuenis flebat amarè, dolens Chriſtianos omnes iſthuc toto animo minimè ſentire, nec parùm admirans Chriſtianos ſuis peccatis & ſceleribus impedire, quô minùs tantam ſentiant charitatem & miſericordiam. Simul etiam intellexit, vtì per Chriſti paſſionis & mortis meritum, ſanctis vita ſit æterna reſtituta, vtq; ab inferis redempti ſint illi, & nobis vitæ ianua patefacta. Oſtendit quoquè illi Dominus gloriam reſurrectionis ſuæ, triumphum cum quo in cælos aſſcendit, charitatemque, ex qua miſit ſpiritum ſanctum: ſimulq; ſentiebat charitatem Dei diffuſam in cordibus Apoſtolorum, cuius impulſu loquebantur & prædicabant, vt totum orbem ad Chriſtum conuerterent. Sentiebat etiam, cum quanta amoris firmitate fides recepta fuerit, & quemadmodùm propter eam ſancti martyres hilariter ad mortē properârint: ſummeque deſiderabat ſe in illud poſſe tempus incidere, vt cum illis omnibus pro fide ipſi occumbere liceret. Sentiebat enim, quæ præmia illos maneant, qui pro Dei reuerentia perſecutiones & moleſtias perpetiuntur: aiebatq; ex hoc animaduertere ſeſe curam, qua Deus tueretur Eccleſiam ſuam, immenſam quoq; charitatem, qua ſacramenta inſtituerit noſtræ ſalutis cauſa, in quibus inexplicabilem eius dilectionē & miſericordiam percipiebat. Hæc autem omnia referens, dicebat ſe nullo ſermone poſſe ea ità expromere, vtì viderat, & in ſuo animo ſentiebat. Ex ea verò viſione felix iuuenis intàtùm fuit mutatus in melius, & velut alius homo effectus, vt proximo die Dominico ad menſam ſedens, edere non poſſet, nec ſine magno cruciatu inter homines verſaretur. Cernēs id auus eius dominus Elzearius à Sabrano, eius miſertus, ait: Quid habes fili, & cur non comedis? Fortaſsis malè vales. At ille ea mira, quæ diuinitùs oſtenſa ei

Deus ꝓpter hominē cæteras cōdidit creaturas.

Pſal. 18.

Chriſti erga nos ineffabilis charitas.

Chriſtus nobiſcū eſt familiariter in Euchariſtia.

Sitit martyriū vir Dei.

Effect⁹ declarat verā fuiſſe viſionem.

ſa ei erant illa nocte, tacitus ſecum reuoluebat: & quia guſtato ſpiritu deſipit omnis caro, quotiès externis rebus vacare & cum hominibus ſecularibus verſari cogebatur, non abſque magno labore & dolore id faciebat. Sed tamen ex volũtate Dei, vt ſuprà doctum eſt, nõnunquàm oportebat eum occupari rebus externis, & agere inter homines. Facilè autem aduerti poteſt, non parùm illi accreuiſſe meriti ex eiuſmodi dolore & patientia.

Crux eſt illi, verſari inter homines.

CAP. XIII.

PEr id tempus quędam eius cognata, viro primario Prouinciæ deſpõſata fuit. Eius nuptijs, quæ ad quinq; durârunt dies, ipſe interfuit, ſed ſanè inuitus. Aderãt tum, vt moris eſt, nobiles & alij, diebus ac noctibus cãtionibus, choreis & id genus humanis ſolatijs dediti. Inter eas pudiciſſimus iuuenis tanta ſermonis honeſtate & caſtitate vtebatur, vt nè vnum quidẽ verbum laſciuum ex eius ore proficiſceretur, cùm interìm alij multa iactarent obſcœna & turpia verba, quibus eius caſtum & pudicum pectus non mediocri moleſtia afficiebant, vtpotè cui ea ſummè diſpliceret, ità vt quaſi telis quibuſdam animum eius confoderent, maximè quòd non poſſet more ſuo orationi & cõtemplationi vacare. In quibus cùm ſoleret diuina guſtare, iam ſpiritus eius languebat præ deſiderio æternorum. At tamen clemens & benignus Dominus illis quinq; diebus eiuſmodi cõſolatione eum affecit, vt ſingulis noctibus expergefactus, ſentiret oculos, faciem & pannos faciei propinquos, lachrymis infuſos. Quod enim vigilanti non licuit, inflammatum pectus eius & animus in ſomnis ſarciebat. Quamobrèm ille gratias agens Deo, magnam ſpiritûs conſolationem indè hauriebat.

Mirè cruciatur aliorũ impuris ſermonibus.

CAP. XIIII.

NObilis verò domina Garſenda Alphanti, ex Auſoiſij caſtro orta, quę viuẽte eius marito, nobili milite, cum illo votum caſtitatis fecerat, & ob vitæ ſanctitatem adeò diuino erat illuſtrata lumine, vt non raò ea, quæ procùl aberant, quæq; adhuc futura erant, tanquàm præſentia cognoſceret, diuiniſq; reuelationibus & conſolationibus crebrò frueretur: Ea, inquam, Garſenda duas habuit de ſancto Elzeario viſiones admirabiles, ſilentio minimè premendas. Cùm enim illa eum partìm nutriuiſſet, ſæpè & feruenter pro illo Dominum deprecabatur. Quadam autem nocte in eccleſia pro eo orans, audiuit corporeis auribus Chriſtum ſibi dicẽtem: Iuueni huic, pro quo tam multùm oras, nóueris me matrem meam dediſſe magiſtram. nihil igitur de illo dubites. Ad quas voces illa nimiùm obſtupefacta, vbì ad ſe redijt, rogauit Dominum, vt ſi illuſio eſſet, abſcederet: ſin autem res vera, ſe certiorem indè redderet. Altera die cùm Miſſæ ſacrificio piè ac deuotè intereſſet, poſt conſecrationem corporeis auribus vocem eiuſmodi ad ſe dirigi ſenſit: Quæ ſuperiori nocte de iuuene Elzeario tibi dixi, ea non ambigas vera & certa eſſe. Illa verò confeſſario ſuo, viro valdè religioſo, fratri Iohanni Iuliani, cuius iam antè meminimus, ea indicauit. Is porrò ſecretò ex Elzeario percontatus eſt, quem in precibus ſuis modum formamque ſibi præfigeret, & quem è ſanctis ſibi præcipuè patronum delegiſſet. Reſpondit ille: Equidem Virginem ſanctiſſimam mihi patronam & aduocatam elegi: cumque ad orandum me præparare volo, indignitatem & vilitatem meã priùs conſidero: atque ità matri gratiæ me commendãs, eam precor humiliter, vt ea, quæ ipſi & eius benedicto filio grata ſint, ponat in corde & ore meo: ſimulque quanta poſſum animi pietate ſemèl ei offero Angelicam ſalutationem. Ea dicta, nunquàm mihi deeſt noua rerum diuinarum materia. His dictis, abundè comperit confeſſarius ille veriſſima eſſe, quæ à Garſenda acceperat. Huc facit etiam illud, quòd ſanctus iuuenis vtplurimùm ſabbato & nocte ſequenti diuinitùs viſitabatur: & in ipſa Aſſumptionis ſanctiſſimæ Virginis ſolennitate, prima ei obtigit diuina viſitatio.

Garſenda Alphanti, nobilis & ſancta matrona.

Audit Chriſtum ſibi loquentem.

S. Elzearius Deiparam virginem in ſingularem delegit patronam.

CAP. XV

ALio quoquè tempore Garſenda noctù in ſacello ſanctæ Catharinæ apud Auſoiſium orans, manum vidit lapidem precioſum tenentem, ex quo tãtus radiabat ſplendor, vt totum illud ſacellum illuſtraret. Admirans autem lapidis ſplendorem atque elegantiam, ſecum cogitabat, quidnam rei eſſet. Audiuit itaque corporeis auribus vocem dicentem: Lapis hic ſplendidus, eſt virginitas Elzearij, pro quo tu rogas, quæ ſic in mundo fulgebit. Sed reſpice accuratiùs, & vide quantus eius coram Deo ſplendor ſit. Verſo igitur lapide, tanta indè claritas, tamque feruens proceſſit lux, vt oculi eius ferre non poſſent. Cumq; clauderet oculos, viſio ablata eſt, & multam reliquit in eius animo conſolationem.

Viſio Garſendæ.

Virginitas præclara Elzearij.

CAP.

CAP. XVI.

Mablina à Simana.

DOmina Mablina à Simana, illuſtris & valdè potens ac opulenta, nec minùs Deo deuota & chara matrona, anno ętatis ſuę decimoſexto orbata viro ſuo eſt, cum quo non niſi trimeſtri ſpatio vixerat. Noluit autē ad ſecundas accedere nuptias, tametsi parentes & propinqui vrgerent, multiſq; eam vexarent modis: ſed caſtè, honeſtè & ſanctè permanſit in viduitate vſq; in ſenectutem. Poſt multos autē labores & opera pietatis ad tantam peruénit mentis ſerenitatē, vt rebus diuinis crebrò adeò intenta eſſet, vt quæ circa eam fierent, minimè ſentiret. Vnum è multis referā: Quandoquè à Cœna Domini cùm ſacrificium fieret, vſq; in ſabbatum ſanctum, in eodē loco permanſit immota, nihilq; ſentiens. Hęc ergò matrona de beato Elzeario adhuc iuuene talem habuit viſionē, cùm penitùs nihil de eius virginea puritate comperti haberet.

Viſio Mablinæ.

Vidit in ſpiritu ſanctum iuuenem habitu ſplendido indutum, per amplā & magnam planitiem manibus ferentem vexillum candidum & illuſtre, cuius elegantia & ſplendor totum aërem & planitiem illam illuminaret. Sequebatur autem eum multitudo innumera hominum vtriuſq; ſexûs, diuerſarum ætatum, conditionum & ordinum: cuius conſpectu plurimùm ipſa lætabatur, rogauitque Deum, vt viſionis ſignificationem ipſi aperiret. Dictum eſt ergò illi: Hæc eſt virginitas & ſanctitas Elzearij, quem totus orbis venerabitur, & multi imitabuntur.

Interpretatio viſionis.

CAP. XVII.

FRater Philippus à Rhegio, Frāciſcanus, nobilis genere, & cognatus Dalphinæ virginis, vir erat miræ ſanctitatis & columbinæ ſimplicitatis, adeò vt ad primā innocentiam reductus videretur, cui etiam propter excellentem puritatem crebrò apparuit ſanctiſſima virgo Maria. Is aliquandò precibus & diuinæ contēplationi feruenter inſiſtēs, vidit in ſpiritu S. Elzearium & eius ſponſam Dalphinam in præclaro quodam & amplo toro pariter quieſcentes, atq; ad lecti caput in medio eorum ſtantem Chriſtum, vultuq; placido illos inſpicientem. Vndè animaduertit illorum continentiam Chriſto gratiſſimam eſſe. Bertranda Carmara Carpentoractenſis, mulier ſanctæ vitæ & diuinarum rerum valdè perita fuit. Ea cùm in quadā ſolennitate ad perceptionem Dominici corporis ſe deuotè præparâſſet, & ſacerdos per incuriam vel obliuionē hoſtiam pro illa conſecrare neglexiſſet, diuina benignitas eam miro quodā modo conſolata eſt. Cùm enim Miſſæ illius ſacrificio admodùm piè intereſſet, & Chriſti corpus ſpiritaliter ederet, Angelus Domini partem hoſtiæ conſecratæ accipiens ab altari, ei ſumendam præbuit. Presbyter verò Chriſti corpus percipere volēs, cùm illam hoſtiæ partem non reperiret, licèt multo ſtudio hincindè eam perquireret, magno animi dolore affectus eſt, donèc à Bertranda didicit, quid ipſi Dominus pręſtitiſſet. Hęc ipſa Bertranda planè cōſimilem vidit viſionem, qualem diximus fratri Philippo oblatam fuiſſe, niſi quòd ipſa Dominum ad lecti caput inter illos ſedentem conſpexit.

Viſio F. Philippi Franciſcani.

Viſio Bertrandæ, ſanctę fœminę.

CAP. XVIII.

QVantùm autem S. iuuenis Elzearius creſcebat ætate, tantùm etiā in eo augebatur gratia & vitæ perfectio, deſideriumq; ſemper rectiùs agēdi. Itaq; cùm iam viceſimum ætatis annum ageret, nec animus eius in caſtro Auſoiſij optata poſſet tranquillitate potiri propter immodicam & ſuperuacaneam curam aui eius ac totius familiæ, qua illum cupiebāt educare in ijs, quæ ſunt mundi huius: poſt multam precum inſtantiam, copiam obtinuit migrandi in caſtrum Podij Michaëlis, quod erat virginis Dalphinæ proprium, ex paterna hæreditate & voluntate ad ipſam deuolutum. In eo caſtro triennium permanſêre, & cum loci mutatione etiam morum illis acceſſit in melius præclara mutatio. Ibì enim nouus paterfamiliâs nouo quodam modo cœpit ſuæ familiæ præſidere, nouaſq; morum plantulas inſerere, & tranſgreſſoribus pœnas proponere. Primò conſtituit, vt omnes è ſua domo, tam mares, quàm fœminæ, quotidiè vt minimùm Miſſam vnam integrè audiant. Secundò, vt viuant caſtè & purè: qui ſecùs facerent, eos ſua domo expellebat. Nolebat enim, vt quiſquam pane ſuo veſceretur, quem ſciret peccato mortifero implicatum, nè alios inficeret, & nè illius peccatum ipſe fouere videretur. Tertiò, vt nobiles & milites, itemq; virgines & matronæ qualibet hebdomada ſemèl confiteantur peccata ſua, & ſingulis menſibus deuotè percipiant Euchariſtiæ ſacramentum. Quartò, vt eædem virgines & matronæ manè vſq; ad prandium precibus & pijs exercitijs vacent: à prādio manuarijs operibus ſeſe occupēt. Quintò, vt nemo auſus ſit blaſphemare Deum, ſacroſanctam Virginem, vel aliquem Sanctorum; nec quiſquam falsò iuret, aut vitioſè & leuiter abſq; cauſa: nec

S. Elzearius migrat ad caſtrū aliud

Optimè inſtituit familiam ſuam.

Eccè quāti fecerit confeſſionis & Euchariſtiæ ſacramētū.

impudica

impudica vel inhoneſta verba proferat. Sciebat enim ex Sapiente, mortem & vitam eſſe in manibus linguæ: & ex Apoſtolo, corrumpere bonos mores colloquia praua. Huius conſtitutionis violatores hac ratione puniri voluit, vt vel toto prandio coram alijs ſederent in terra, ſolo pane & aqua contenti: vel toto die in cubiculo manerent incluſi, communi cibo veſcentes. Sextò, vt nulli fas ſit ludere teſſeris, aut alio vti luſu illicito, turpi ac inhoneſto. Si quis contrà feciſſet, grauis illum pœna manebat. Septimò, vt omnes è ſua familia, pace, amicitia, & concordia inter ſe fruantur, alius alium non offendat, neq; verbo, neque facto. Si quid à quoquam aliter ſit attentatum, mox cum offenſo redeat in gratiam. Atq; vt id fieret, non mediocriter ipſe dabat operam: reos autem pro ratione culpæ puniebat. Octauò, vt quotidiè à prandio, vel alia hora veſpertina, niſi legitimum impedimentum inciderit, fiat aliqua collatio inter illos, ipſo præſente, de verbis Domini pro animarum informatione. In eo autē colloquio, dum vnus aliquis loquitur, cæteri orent pro illo in cordibus ſuis, vt Deus illi ſubminiſtret ſermonem, ex quo omnes proficiant: nec quiſquam audeat ſic loquentis verba interrumpere, aut aliter impedire. Id ſi quis non obſeruâſſet, à tam pio colloquio excludebatur, donèc emendatus, ab alijs reuocaretur.

Prou. 18. 1. Cor. 15. Aleæ luſum ſuis interdicit. Paſcit ſuam familiā pane verbi Dei.

CAP. XIX.

IN eiuſmodi verò colloquijs, & in ſermonibus ſuis ipſe Elzearius animo & facie iucundus ac hilaris, nec mediocriter diuina gratia cumulatus, ignea edebat verba, à fonte diuinæ ſapientiæ prodeuntia: ità vt audientes eum, magnam intrà ſe ſentirent animi mutationem, bonisque ac ſanctis arderent deſiderijs, & humiles ac religioſi efficerentur. Docebat enim familiam ſuam, vt alter Tobias, timere Deum, & abſtinere à peccatis, atq; diuina ſeruare præcepta. Hortabatur eos, vt diuino ſtuderent amori, ſeſe inuicèm diligerent, & corpora ſua munda ac pura conſeruarent. Aiebat, à vitiorum ſuorum conſideratione debere Chriſtianum exordiri preces ſuas, atq; indè ſeſe humiliare. Oratio enim humiliantis ſe nubes penetrat. Hæc aliaq; ijs ſimilia dicebat, quæ omnia ſcripto compræhēdi difficulter queant. Etsì autem quotquot apud eum degebant, in bona voluntate ſtudioq; bonorum operū proficere ſe ſentirent, ſingulariter tamen ex eius propinquitate & familiaritate, carnis incendia & libidinis flammas conſopiri experiebantur. Atq; ea cauſa milites & nobiles, alijq; permulti non ſolùm promiſerunt, ſed etiam ſeruauerunt perpetuò caſtitatem, pleriq; etiā virgineam puritatem & integritatem. Eratq; in eius domo tanta omnium charitas, tāta morum maturitas & honeſtas, tanta pax, pietas, benignitas, puritas, vt, dempto habitu, potiùs ibì benè inſtitutum monaſterium, quàm aula Comitis videretur. Quamobrèm etiam Alaſia, virgo Deo ſacrata, ſoror Dalphinæ, quæ aſſiduè cum his ſanctis cōiugibus morabatur, ſæpiùs affirmabat, ſe multo religioſiùs & honeſtiùs degere apud illos, quàm in ſuo monaſterio: immò ex eorum conuictu magnos in ſe virtutis progreſſus ſentiebat. Accidit quādoquè, vt per aliquot dies graues carnis tentationes pateretur. Itaq; in eorum cubiculum clàm ingreſſa, atq; illic ſe includens, torum immaculatū, in quo dormire illi ſolebant, flexis genibus circuiuit, & toto pectore Dominum orans: Domine Ieſu Chriſte, inquit, Rex virginum & caſtitatis amator, rogo te, vt per eam ſanctam puritatem & virgineam integritatem, quę in hoc lecto ſeruatur, liberes me ab hac tentatione. Confeſtìm omnis illa tētatio adeò extincta eſt, vt poſteà, etiamsì voluiſſet, vix poſſet impuram cogitationem aut delectationem admittere. Aſſerebat illa, ſe manendo apud eos multùm profeciſſe in ſpiritu, & à magnis tētationibus fuiſſe liberatam. Et reuerà quotquot apud eum morabātur, vitam in melius cōmutârunt, atq; ex ijs complures ad magnam vitæ ſanctimoniam eius meritis pertigerunt.

Ignitos profert ſermones. Cōmendat ſuæ familiæ virtutes charitatis & cōtinentiæ. Eccli. 35. Sed cū hæc exēpla rariſſima ſint, tutiùs lōgè viuitur in monaſterio, q̄ in hominū turbis. Nota rem miram.

CAP. XX.

CVmq; fama ſanctitatis eius, & qua ratione ſuam regeret familiam, longè lateq; ſe diffunderet, pleriq; ad eius imitationem ſeſe compoſuêre, & eodē modo gubernârunt domos ſuas. Per idem tempus quidam venerabilis Epiſcopus eius leges, quas familiæ ſuæ præfixerat, habere voluit, eaſdemq; ſuis quoq; domeſticis ſeruandas tradidit. Sciens autem S. Elzearius duplicis eſſe meriti, per viam veritatis conſtanter ingredi, eamque alijs indicare: eas ipſas leges, quoàd vixit, ſemper obſeruauit, & à ſuis obſeruari voluit. Quotidiè verò etiam preces Canonicas pro Romanæ Eccleſiæ ritu & conſuetudine perſoluit, idque tam piè & attentè, vt audientes non mediocriter ad pietatem incitarentur. Nec contentus erat ieiunijs ab Eccleſia inſtitutis: ſed ſua ſponte ſextis ferijs, totoque Dominici Aduentûs tempore & multis alijs diebus,

Dicit quotidiè preces Canonicas.

qui

Crebrò ieiunat. Vtitur cilicio. Catenulis ferreis ſe cædit.

qui feſtos dies proximè antecedūt,ieiunauit. Cilicium ad nudum corpus habuit ſub veſtibus precioſis,& in eo etiam ſæpè dormiuit.Ab ea diuina viſitatione, quæ ei obtigit in loco,qui de Saltu dicitur,nunquàm,cùm ſanus eſſet,nudus cubare voluit. Sępè catenulis ferreis ſe flagellauit,dicenſque pſalmum quinquageſimum, memor vulnerum Christi,ad quemlibet eius pſalmi verſum tèr dorſum fortiter verberauit. Omnibus diebus Dominicis Quadrageſimæ & Aduentûs, itemque magnis ferijs totius anni,permultorumq; aliorum ſanctorum,prę̨ſertìm virginum,pijſſimè ſumebat Euchariſtiæ ſacramentum.Retulit ipſe quandoquè virgineæ cōiugi ſuæ, cùm Chriſti corpus acciperet, videri ſibi optimum ſaccarum ſe in ore habere ac deglutire. Illa autem interrogante,quid id ſibi vellet,reſpondit exiſtimare ſeſe,velle Deum, vt crebrò ſacroſanctam Euchariſtiam percipiat. Tantam habuit diuinitùs orandi, meditandi,contemplandi gratiam, vt ab ea viſitatione, quam diximus in loco de Saltu ei contigiſſe, ſemper & vbiquè promptè & expeditè citra laborem aut moleſtiam vel orationi,vel meditationi,vel cōtemplationi dare ſe poſſet.Illius enim nobilis animus, Deo vnitus & coniunctus, ei etiam ſingulari quadam familiaritate iugiter adhærebat. Ad menſam ſedens & comedens, cæleſtia interno guſtu percipiebat, nec rarò tum animo illius nouæ quædam & admodùm piæ res abinſperatò occurrebant, vtì ipſe ſuæ ſponſæ in conclaui aliquandò indicauit. Cum hominibus diuerſis illo colloquente, ſpiritus eius haudquaquàm à Deo diſtrahebatur: atque, quod plus eſt, cùm choreis adeſſet,cantiones & inſtrumenta muſica nihil ei impedimento erant:immò verò ex eiuſmodi melodijs miro quodam & excellenti exceſſu eius animus in Deum rapiebatur: ità vt eius præclara ſponſa,cùm præſens intereſſet,non mediocriter formidaret, nè,ſi muſici concentus adhibiti eſſent,ille collaberetur,ſpiritu in Deum abſorpto.Vbì autem ab huiuſmodi rebus domum reuerſus erat,in cubiculum ſe recipiens,diuinaque ſuauitate confeſtìm affici ſe ſentiens,orationi & contemplationi ſeſe applicabat,perfectamque indè conſolationem hauriebat.Pernoctabat interdùm in precibus,largiſſimos ab oculis lachrymarum imbres fundens. Id genus pijs ſtudijs & exercitijs maiori libertate vacabat, quandò erat cum ſponſa virgine, cui non ità, vt alijs, ſicut iam antè diximus,ſeſe abſcondebat.Immò cùm ſoli eſſent in ſecreto cubiculo,inter ſe de rebus diuinis colloquebantur, & ad ſtudia pietatis mutuò ſe cohortabantur, ſimul dicebant attentè ac piè preces, quas Matutinas vocant: ijſque abſolutis, in eodem cubiculo ſeparatìm orationi aut ſanctæ meditationi vacabant: ità vt cubiculum eis verſum eſſet in oratorium,& vtriuſque anima verum eſſet Dei templum.Deniquè conatus & ſtudium omne beati viri,tam publicum,quàm priuatum,in tria pręcipuè intentum erat:Primò,vt peccatum omne& quicquid Deum offenderet,haud ſecùs atquè ipſas gehennę flammas vitaret.Secundò,vt animum ſuum ardenti amore ac pietatę Deo offerret: quo fiebat,vt non ſine magno animi dolore mundi negocijs,quæ eum hinc auocabant,occuparetur:nec tamen auſus erat ea à ſe reijcere, quòd, vt ſuprà dictum eſt,à Domino iuſſus eſſet in ſuo ſtatu permanere.Tertiò,vt bona,quę ageret in occulto, diuinaſq; viſitationes & illuminationes, quas crebrò percipiebat, celaret,præſertìm homines mundo & carni addictos.

Eccè vt ex ijs reb⁹,quibus multi abutuntur, eius animus in Deū rapitur.

Frequenter percipit dominici corporis ſacramentum.

Nota pręcipua eius ſtudia.

CAP. XXI.

VT verò ab ipſa natura fuit liberalis, ità etiam ex dono gratiæ humanus & miſericors erat erga Chriſti pauperes & leproſos. Quotidiè enim habuit duodecim pauperes & leproſos, quorum ipſe lauabat pedes, & ora oſculabatur: ijſque cibo ac potu refectis,largas præſtabat eleemoſynas, atq; ità à ſe illos dimittebat. Abijt quandoquè in comitatu ſuo venatum cum multis è familia ſua, quos omnes iuſſit antecedere:ipſe verò vno apud ſe milite cum tonſore retento,ad quoddam leproſorum diuertit domicilium, vbì ſex horrida percuſſos lepra reperit, è quibus pleriq; vſq;adeò deformes erant,vt ſine horrore adſpici non poſſent. Videbantur exeſa & abſumpta labia,ità vt dentes paterent,atque etiam exciderent. Eos vt vidit ſanctus & pius iuuenis,humaniſſimè ſalutauit, & ſalutares eis adhortationes propoſuit: indè omnes ſingulatìm peramanter oſculatus eſt. Et eccè repentè curantur omnes, & tota illa domus odore ſuauiſſimo completur: ille verò,præſtita eis eleemoſyna,recedit: ſed abeunte eo,igneus quidam & luculentus radius ab eius capite,cunctis cernētibus,emerſit,qui ſemper cum recedente longiùs tendebatur:attingenſq; leproſorum domum, ſpatium omne,quod inter illum progredientem & eam domum intererat,mira luce perfundebat:nec priùs radius ille diſparuit,quàm ille ad ſuā, quæ procùl ſatis aberat, familiam

Vide in tam nobili iuuene tā eximiam erga miſeros humanitatem.

Sex horridos leproſos oſculatur,& mox ſani fiunt.

familiam perueniſſet. At ſanctus iuuenis, qui in omnibus illis, quæ admirabiliter per eum Deus operabatur, laudes vitabat humanas, omnibus ſuis ſeueriter interdixit, nè hoc miraculum, donèc ipſe in viuis eſſet, cuiquam reuelarent. Porrò leproſi illi ab eo curati, relicta leproſorum domo hoſpitali, deincèps nullo prohibēte inter ſanos habitârunt. Sæpè autem beatus Elzearius clàm alia leproſorum habitacula inuiſebat, vno tantùm ſocio contentus: ibiq́ue flexis genibus, eorum abluebat pedes, oſculabatur vulnera, eaque purgabat & obligabat, ità vt ſocius eius ſtaret planè obſtupefactus, atque ex pio magìs etiam pius efficeretur.

Nota Lector.

Præ nimia erga miſeros commiſeratione, ſanctus iuuenis nunquàm faciem ſuam ab vllo auertit paupere, ſed animum atque manum omnibus pro Chriſti amore ipſum rogātibus liberaliter porrexit. Hæc enim actuoſa virtus ei quaſi à natura ineſſe videbatur. Iubebat pauperes & egenos ſecretò inquiri, iisq́ue nonnunquàm etiam non petentibus magnas præbebat eleemoſynas.

Tob. 4.
Nunq̃ rogāti denegauit eleemoſynam.

Accidit quandoquè, vt ipſo in caſtro Podij Michaelis degente, ob magnam ſterilitatem incolis eius regionis annona deeſſet. Illi itaq; ad ſanctum iuuenem confugiunt, orant vt velit illis eſſe ſubſidio, quô poſſint annum illum exigere. Tum ille rebus ſuæ domui neceſſarijs ſeparatìm repoſitis, quicquid ſupererat, illis mutuò dedit. Sed cùm aliquandiù ante meſſem non ceſſarent pauperes petere, iuſſit etiam de illis rebus, quas in ſuos neceſſarios vſus ſeruauerat, eis erogari. Tandèm verò, cùm frumentum omne abſumptum eſſet, & pauper quidam frumentum peteret, pręcepit ille cuidam fœminæ, quę granarij claues habebat, vt illi frumentum daret. Illa dicente, nihil prorsùs ſupereſſe, fidenter ait: Ito, & diligenter inquiras: fortaſsìs quippiam reperies. Abit illa, tametsì non neſciret nihil illic remanſiſſe, vt ſatisfaciat hero ſuo: & eccè tantundem in horreo frumenti reperit, quantum ſeruari iuſſerat Elzearius in vſus neceſſarios familiæ ſuæ. Stupet igitur ad rei inſperatæ conſpectum, dat pauperi quod petebat, citoque indicat rem omnem domino ſuo. Ille verò mox ad iuſiurandum eam adigit, nunquàm eam cuiquam eam rem ante ipſius obitum indicaturam. Sed ea tamē diù celari non potuit, quòd plures è familia iam ſcirent frumentum omne exhauſtum fuiſſe.

Diuinitùs ei frumentum præbetur.

Porrò ſanctus iuuenis frumētum, quod illis mutuò dederat, etiam dono dedit, Chriſti amore nihil prorsùs ab eis repetens. Eius ſimile quiddam accidit alio tempore habitatoribus Auſoiſij & totius Baroniatûs, propter famem & annonæ caritatem. Ducentos enim frumēti ſextarios Dei amore partìm dono, partìm mutuò dedit, ſolum neceſſarium ſuę domui frumentum ſibi retinens. Sed cùm ſub meſſem pauperes hincindè ad eum venirent, & frumentum peterent, iuſſit dari è ſuo, quod ſibi ſeruârat. Dicente familia, nihil in horreo remanſiſſe, nihilo minùs præcepit, vt irent & accuratè inquirerent, darentq; pauperi cuidam importunè petenti. Abeunt illi, & tantā frumenti copiam inueniunt, quæ vſq; ad importatas ſegetes nouas abundè, non ſolùm familiæ, ſed etiam egenis ſufficeret. Quod autē quibuſdam mutuò dederat, id eis donatum eſſe voluit.

Gratis pauperibus adminiſtrat frumētum.

Rursùs ei à Domino frumētum ſuppeditatur.

Solebat interdùm viſitare ægrotos, è quibus multos curauit. Apud Arelaten cùm eſſet, Conſtantia puella ſeptennis, filia Iohannis Albæ, quatuordecim dies perpetuis erat vexata febribus, atq; vno die videndi loquendiq; facultate caruerat. Quæ res matrem eius incredibili dolore affecit. Sentiens id beatus Elzearius, & eius vicem valdè dolens, ad puellam accedit, cuius iam, accēſis cereis, exitus expectabatur, imponensq; manum ſuam capiti eius, Domini voluntas, inquit, fiat de te, filia. Egreſſusq; foràs, cōſolatur matrē lachrymabundam, dicens filiā eius viuere. Mox puella cibum petit, aſſerens hominem quendam curâſſe ipſam, tangendo faciē & caput eius. Eodem die plenè reſtituta, altera luce ſuis pedibus domì foriſque ambulauit.

Sanat puellam moribundam.

CAP. XXII.

Anno ętatis ſuę tertio & viceſimo, patre ipſius defuncto, factus eſt Comes Ariani & Baro Auſoiſij ex patris inſtitutione. Atq; tum primùm Italiam petijt, eius Comitatûs occupandi cauſa. At verò Ariani oppidum, trienniò ei rebellauit, multaſque iniurias, nec parua damna & contumelias ibi perpeſſus eſt. Interdùm etiam inſidias ei comparârunt, & crimina quædam affinxerunt. Sed ille multis licèt modis ab eis laceſſitus & diuexatus, nunquàm vltionem petijt, neq; vnquàm vltus eſt. Volebat quidem princeps Tarentinus, qui eum inprimìs charum habebat, eiusq; iniurias valdè dolebat, complures eius vrbis homines ſuſpendio necare, pleroſq; mutilare, vt cęteri territi ſuum officium facerent: ſed ille non permiſit, immò verò conſtanter, nè id faceret, impediuit, dicens præpotentem Deum & iuſtitiam eos quandoq; ad ſanitatem reducturos, quod etiam ità euénit. Eius enim patientia id obtinuit apud Dominū, vt

Inſignis ei⁹ patientia.

Non quærit vltionē de inimicis vir ſanctus.

poſteà ab omnibus illis honoraretur vt dominus, amaretur vt pater. Ibì tum quaſdã literas inuenit,quas quidã nobiles ſcripſerant patri eius adhuc viuenti,in quibus grauiter quidem,ſed falsò eum accuſabant,multumq; vrgebant patrem, nè eum ſcriberet hæredem,permultis fallacioſè & proditoriè ad id efficiendum adhibitis rationibus & argumentis.Quas literas cùm ſanctæ coniugi ſuæ in conclaui legiſſet,illa ſciſcitabatur, vellet'ne eas calumniatoribus illis oſtendere, vt ſubmiſſiùs & humiliùs ſeſe gererent,& tanti ſceleris ducerentur pœnitentia.Reſpondit autem mitiſſimus iuuenis:

Generoſus eiꝰ animus prudẽti cõſilio proditoribꝰ ignoſcit.

Ego verò totum hoc facinus eis ex animo cõdono, nec volo has eis literas oſtendere: immò eos ſibi perſuadere volo, mihi de ijs prorsùs nihil cõſtare.Si enim perciperent,in manus meas illas incidiſſe,iam magna ex parte pœnas darẽt. Semper enim timerent ſibi à me,& perpetuò ſuſpectum me haberent. Sic dixit,& literas adeò aboleuit,vt nunquàm quiſquam illorum reſciuerit eas in illius perueniſſe manus.Immò paulopòſt,cùm miles quidam,earum literarum primarius architectus,cum alijs præſens adeſſet quodam ſolenni die,ſanctus & pius Comes illum præ cæteris honorificè accepit, magisq; ſe illi familiarem præbuit, & in ſuum cubiculũ introducto quædam magni precij corporis ſui ornamenta dono dedit,atq; quoàd vixit ſpecialia amoris & beneuolentiæ ſigna ei exhibuit.

CAP. XXIII.

Egregia laus eius.

TAnta enim in illo virtus & gratia inerat, tanta animi fortitudo & patientia in rebus duris & aduerſis,vt toto vitæ eius ſpatio nemo,quantumuis familiaris vel domeſticus,ob quamcunq; moleſtiam & afflictionem, quicquam eum vel dixiſſe vel feciſſe impatienter & iracundè potuerit animaduertere.

Nunq̃ iraſcitur ob iniurias ſibi illatas.

Atq; ea cauſa Dalphina ſancta virgo, quæ ipſius virtutes & actiones aſſiduè contemplabatur, cùm cerneret eum nihil commoueri aduersùs eos,qui iniuriam ei irrogarent, eiq; moleſti eſſent, ſed ferre omnia ſedatè,vultuq; placido & iucundo,admirans tam inſignem tamq; inuictam in illo patientiam,vtq; eius certius periculũ faceret,intrà conclaue ità ait ad eum:Quid hominis es tu, Elzeari, qui nunquàm erga illos, qui te iniuria afficiunt, commoueris? Videris eſſe trunci inſtàr aut ſtatuæ, nihil ſentientis. Et tamen patibilis es, & homo mundanus.Aut fortaſsìs vel neſcis,uel nõ potes iraſci.Et quid,obſecro,officeret malis,qui interdùm iniuſtè te lędunt,ſi te quandoquè iratum illis oſtenderes?Ad hęc homo leniſſimus reſpondit: Ecquid verò,Dalphina,prodeſt iraſci? Nihil profectò: at tamen explicabo ego tibi arcanũ pectoris mei. Nóueris me interdùm ſentire aliquam in animo aduersùs infeſtantes me indignationem,ſed ilicò me conuerto ad cogitandas iniurias Chriſto illatas,

Chriſti iniurias & pœnas cogitãdo,fert æquanimiter aduerſa.

eumq́ue imitari cupiens,dico mihijpſi: Etiamſi famuli tui barbam tuam conuellerent, & colaphos tibi infringerent, nihil eſſet ad Dominũ tuum,qui maiora perpeſſus eſt:certumq; habeas,Dalphina,me nũquàm ceſſare à commemorãdis iniurijs Saluatoris mei,donèc animus meus planè ſit tranquillatus. Atq; hanc fateor me à Domino habere peculiarem gratiam,vt eos,qui mihi iniurioſi ſunt,

Rara virtꝰ.

vel æquè,vt antè,vel plùs etiã amem, & pro eis ſpecialiter orem, agnoſcamq; & confitear,me maioribus & atrocioribus iniurijs dignum eſſe. Ex his verbis virgo Dalphina fuit mirum in modum confirmata,& cęleſti ſuauitate referta,ſentiens generoſum eius animum rerum cæleſtium deſiderio adeò incenſum, adeoq; Deo coniunctum, vt nulla perturbatio vel commotio ei poſſet dominari.

CAP. XXIIII.

Induſtria eius in ære alieno diſſoluendo.

ERat tum Comitatus ille & Baroniatus magno ære alieno obſtrictus & preſſus. Itaq; cõſtituit certos homines,qui certos quoſdam prouentus & res ad ſe reciperent,atq; indè paulatìm omne æs alienũ diſſoluerent. Audiens autem ille tam moleſta & dura onera, ità intrà ſe dicere ſolebat: Gratias tibi ago, Domine Deus meus, quòd vti à me in prima tua viſitatione omnem huius mundi & rerum labentiũ amorem abſtuliſti: ità nunc,te iubente & diſponente, eas terras & ditiones obtineo, quæ intantùm ſunt ære alieno afflictæ, vt etiam mundi amatores vix vllam poſſent ex eis delectationẽ capere.

In principe debet clemẽtia cũ iuſtitia eſſe coniuncta. Pſal.24.

Quandò verò clementia ſine iuſtitia,præſertìm in principe, inanis & inepta eſſe videtur,beatus Elzearius,vt per vniuerſas Domini vias,quæ ſunt,miſericordia & veritas, recto pede incederet, ſicut erat miſericors, ità etiam iuſtitiæ zelator,quam miſericordia temperatã ſuis ſubditis miniſtrabat. Ijs, qui publicis fungebantur officijs,præcipiebat, vt in iudicijs & ſententijs ferendis à iuſtitiæ norma minimè deflecterent.. Si qui ea in parte remiſſi & incurioſi eſſent, eos acriter obiurgabat, plerunquè etiam ab huiuſmodi functionibus remouebat, magìs idoneos eis ſubſtituens.

tuens. Maledicos & alios ſceleratos homines ſeueriter perſequebatur, & captos atq; in vincula coniectos, pro ratione culpæ plectebat. Morti adiudicatos ſalutaribus monitis inſtituebat, comiterque hortabatur, vt ſua peccata confiterentur, maximeq; vt ad Chriſti paſſionem confugerent. Cùm ſceleſtus quidam, homo maledicus, ſententia curiæ eius ſuſpendio addictus eſſet, acceſſit ad carcerem, & diù multumque illum exhortans, atque ad veram pœnitentiam prouocans, tam accuratè eius maleficia illi declarauit, vt ex animo ſe peccâſſe doleret, flensque & gemens, fateretur ea ſe morte dignum, immò ignominia maiori affici ſe debere: gratiasq; agens Deo, toleranter & hilariter mortem exciperet. Damnatis pecuniæ, interdùm tertiam partem ſolebat remittere, quibuſdam dimidiam: pauperibus totam condonabat, ſed ſecretò & per alios, nè impunitas licentiam pareret, ſed ſemper in metu eſſent, atque à peccatis & maleficijs ſibi cauerent. Eorum, qui morte plectendi erant, facultates pro more in fiſcum principis importabantur. Verùm ſi illi vxores haberent ac liberos, clàm aliena manu eas illis reſtituebat.

Seueritas eius in maledicos &c.

Benignitas eius in damnatos, captiuos & pauperes.

CAP. XXV.

CVm à Roberto Rege, cui inprimìs charus erat, fratre S. Ludouici Epiſcopi, Neapoli equeſtri dignitate ornatus eſſet, ea nocte more ſuo in eccleſia, vbì id fiebat, peruigil in preces incubuit, ingentiq; equitum auratorum aliorumq; nobilium multitudine cum luminibus in templum ingrediente, atq; cum tubis alijsque diuerſis inſtrumentis muſicis coram illo hilariter & iucundè tranſeunte, ille mundana gaudia cæleſtibus commutauit. Nihil enim, quæ circa ipſum gerebantur, ſentiens, totus fuit ad cæleſtia ſublatus, & inter Angelorum beatorumq; ſpirituum agmina animo verſans, cum illis diuina contemplabatur. Atq; ità tota illa nocte terrena excedens, cum magna animi ſuauitate guſtauit cæleſtia & ęterna, vtì poſteà ſuę Dalphinę ſecretò reuelauit. Cœpit autẽ multo tum acriùs, quàm anteà conſueuiſſet, intùs vrgeri, vt cum felici ſponſa ſua Dalphina ſacrum virginitatis votum Domino nuncuparet, quod quidem eiſdem ſæpè etiam aliàs ſpirituſſanctus inſpirârat. Miſit igitur per ſpecialem nuncium literas ad illam in Galliam Narbonenſem ſiue Prouinciam, vbì tunc morabatur, iubens vt quamprimùm veniret ad ipſum cum domina Garſenda Alphanti. Acceptis literis, illa, vt verè humilis & obediẽs, relicta Garſenda propter malam eius valetudinẽ, nauim ingreditur: cumq; ad eum perueniſſet, comiter ab illo excipitur, auditq; clàm eum ſibi dicentem: Ego te acciui, vt, quod ſæpè tentauimus, Domino virginitatem noſtram voto conſecremus. Sed quia illi ſic viſum eſt, vt domina Garſenda huic voto interſit, quòd illa ſępè nos ad id nuncupandum hortata eſt, & à teneris annis ſalutaribus monitis nos piè admodùm & diligẽter inſtruxit, optauitq; coràm adeſſe, nosq; & videre & audire perpetuam continentiam pollicentes, nos proficiſcamur ad eam. Atq; ità diſcedendi copia à Roberto Rege difficilimè impetrata, iubẽte eo, vt intrà biennium ad ipſum redirent, Italia relicta, vbì quinque annis manſerat, in Galliam Narbonenſem ſiue Prouinciam ſunt reuerſi. Multi autẽ eis venientibus obuiàm progreſſi ſunt nobiles & affines, hilariter eos accipientes: in quibus Roſtagnus à Sabrano equeſtris ordinis, cùm eum amplexatus eſſet, repentè eius animus eſt magna vi immutatus. Nam cùm iam grandæuus eſſet, & biennio ſua peccata confeſſus non eſſet, tanta ſenſit peccatorum ſarcina ſe premi, vt nec quieſcere, nec cibum capere, nec quicquam omninò facere poſſet, donèc peccata ſua cum multa cõtritione & lachrymis multis eſſet ſacerdoti cõfeſſus. atq; ex eo tempore ad meliorem frugem ſe recepit. Felices autẽ coniuges illi ad caſtrum Auſoiſij peruenientes, inueniunt dominam Garſendam etiamnùm decumbentem: cumq; eam inuiſerent, & aduentùs ſui cauſam indicarẽt, pia matrona impensè exultãs: Gratias tibi ago, inquit, Domine Ieſu Chriſte, quòd duplici me gaudio recreare voluiſti. Sicut enim multùm optaui intereſſe huic voto, ità toto animo cupiebã diſſolui, & tecum eſſe. Quod cùm feruenter peterem, reſponſum eſt mihi à Domino, tantiſpèr in corpore me manſurã, donèc videam hos ſacros coniuges virginitatis votũ ipſi offerre. Porrò in eodẽ caſtro ſimul Paſcha celebrârunt, & cum ſanctiſſima Chriſti matre, & Maria Magdalena, Maria Iacobi & Salome ſanctiſq; Apoſtolis Dominicæ reſurrectionis gaudia contemplantes, feſtum illud admodùm religiosè & piè coluerũt, atq; indè vſq; ad beatæ Mariæ Magdalenæ ferias in eodem caſtro diuinis laudibus & meditationibus vacârunt.

Eques auratus fit.

In medijs huius ſeculi gaudijs, cæleſtia contemplatur.

Vocat vxorẽ ſuam ad emittendũ caſtitatis votum.

Ex Italia redit in Gallias.

Mira conuerſio equitis iam grãdæui.

CAP. XXVI.

IN ipſis autem S. Magdalenæ ferijs, in ſacello beatæ Catharinę, Miſſę ſacrũ ſingulari

pietate auſcultârunt, & ſacroſanctam Euchariſtiam perceperunt: vbi cùm Garſenda adeſſe non poſſet ob aduerſam valetudinem, peracto ſacrificio, eam accedunt, & ea præſente, atque etiam Alaſia ſorore Dalphinæ, & Iuordo equite Garſendæ filio, alijs omnibus excluſis, hunc in modũ vota fecerunt: Primò Comes Elzearius, flexis genibus & iunctis manibus ſuper Miſſali, ità dixit: Domine Ieſu Chriſte, à quo bonũ omne & donum proficiſcitur, ego peccator fragilis & infirmus, ſine tuo ſpeciali dono non poſſum caſtè & continenter viuere: ſed de tuo ſingulari adiutorio confidens, voueo & promitto tibi & ſanctiſſimæ matri tuæ, atq; omnibus ſanctis, toto tẽpore vitæ meæ me caſtè victurum, & virginitatem ſeruaturum, quam hucuſq; tua benignitate in me cuſtodiuiſti. Atq; huius promiſſionis exequẽdæ cauſa paratus ſum qualeſcunq; afflictiones & pœnas, atq; etiam mortẽ ipſam perpeti. Deindè ſancta virgo Dalphina conſimili modo virginitatis votum, quod iam antè ſecretò fecerat, publicè repetiuit. Ad extremùm etiam Iuordus idem votũ nuncupauit. Ijs peractis, Garſenda multùm ſpiritu exhilarata, Laus, inquit, & honor & gloria ſit omnipotenti Deo, qui mihi videre præſtitit, quod tantoperè optaui. Iam læta moriar, nec quicquam prætereà cupio in hoc mundo: ſed ſuſcipe Domine Ieſu ancillam tuam, & ſancta voluntas tua in me & de me fiat. Domine Ieſu Chriſte, ſeminator caſti conſilij, ſuſcipe ſeminũ fructus, quos in Dalphina virgine ſeminâſti. Iuſſit autẽ S. Comes Elzearius, nè ipſius & ſacræ ſponſæ ſuæ votum cuiquam hominum aperirent. Non diù pòſt S. Garſenda, plena operibus bonis, migrauit ad Dominum, ſicut optârat. Ad cuius obitum & ſepulturam beatus Elzearius cum Dalphina virgine præſens fuit. Apparuit autẽ illis poſt mortem in habitu ſplendido atq; elegantiſſimo, multa gloria illuſtris, alteri dormienti, alteri vigilanti, eoſq; de ſua beatitudine certiores reddidit, atque ſpiritali conſolatione affecit, quemadmodùm expreſſiùs habet hiſtoria beatæ Dalphinæ. Corpus eius humatum eſt apud Aptam, in eccleſia fratrum Franciſcanorum iuxta tumulum beatorum Comitum Elzearij & Dalphinæ, in S. Franciſci habitu, cuius tertium Ordinem ſiue regulam amplexa fuerat, ſicut etiam Elzearius & Dalphina.

S. Elzearius vouet cõtinentiã perpetuam.

Idem facit Dalphina virgo. Atque etiã Iuord° nobilis eques.

Garſendæ felix obit°.

CAP. XXVII.

Biennio in Prouincia exacto, Elzearius Neapolim redijt, vtì iuſſerat Robertus Rex, atq; illic inſtitutus eſt præceptor Caroli, qui fuit eius Regis primogenitus, & Calabriæ Dux. Cernens autẽ eum moribus leuẽ atq; laſciuum, promptumq; ad audiendos leues impudicoſq; ſermones, ei ſeorsùm abducto ait: Non decet inſignem perſonam & Regem laſciuos & diſſolutos vel audire, vel proferre ſermones. Corrumpunt enim bonos mores colloquia praua: ſed potiùs ſanguis illuſtris verbis honeſtis & bonis atq; incorruptis moribus ornandus eſt. Hæc verò atq; id genus alia, ea efficacia dixit, eiuſq; animo impreſſit, vt confeſtim ſpiritu manſuetudinis & pietatis eius pectus ſibi vendicante, non ſine multa admiratione Comitũ & aliorũ nobilium, qui ei ſemper aderant, breui totus mutatus ſit in melius, quibuſdã dicentibus, Dominus Dux in alium virũ mutatus eſt: alijs verò aſſerentibus: Comes Ariani cum Duce locutus eſt. Atq; ex eo tempore nõ modò à verbis inhoneſtis & malis moribus abſtinuit, ſed neq; vt quiſquam impuros effutiret ſermones, ferre ſuſtinuit. Vt autem viderunt nobiles & proceres regni, alijq; inferiores beatum Elzeariũ in tantam Ducis familiaritatem admiſſum, cum maiori veneratione proſecuti ſunt. Nam per id tẽpus totius regni adminiſtratio erat penès illum Ducẽ, patre eius Roberto Rege in Prouincia agente. Quibus autẽ cum Duce vel in eius aula negocium erat, ex ijs pleriq; veniebant primò ad Elzeariũ, & cum eo conferebant. Quidam offerebant ei pannum coccineum, pleriq; multas auri vncias, alij alia non parui precij munera. Sed vir ſanctus diuinitùs illuſtratus, ſciens munera excæcare oculos accipientium, ab omni munere & animũ, & manus excuſſit. Dicentibus verò quibuſdã e familia pro laborum compenſatione, nullo intercedente pacto, ſine vlla culpa aut vitio licere illi dona quædã accipere, vir purus & candidus reſpondit: Et tamen illa munerum acceptio poſſit alijs eſſe offendiculo, atq; etiam occaſio præter ius faſq; ea recipiendi. Mâlim igitur in vniuerſum ab omnibus abſtinere. Veniens quandoq; à Duce & eius aula, in ſuum cubiculum more ſuo ſe recepit, vt ſancta meditatione animum ſuum in Deum colligeret. Ibì tum huiuſmodi verbis vtebatur: Tu mihi, Domine Deus, in paradiſo debes centum auri vncias, & duos pannos coccineos. Interìm caſu quodam domina Alaſia monialis in illud cubiculum ingrediens, & eum audiens iſta dicẽtem, admirans ait ad eum: Ecquid ſibi volũt, mi domine, hæc verba tua? Ille reſpondit: Hæc munera ego hodiè habere potui, ſed

Elzeario traditur inſtituẽdus Carolus, regis primogenitus.

1. Cor. 15.

Caroli principis ſubita mutatio.

S. Elzearij integritas.

Eſa. 33.

Nõ vult aliqua pro ſuo labore accipere munera.

pro

pro Chriſti amore ea contempſi. Secretò etiam dicebat ſanctæ ſponſæ ſuæ, complures non rarò in id incubuiſſe, vt donis & muneribus ipſum corrumperent.

CAP. XXVIII.

CVm autem ad eius aures multorum pauperũ querimoniæ peruenirent, ſentiens ille eorum cauſas & negocia in aula principis negligi, magna commiſeratione affectus, acceſſit fidenter ad Ducẽ, petijtq́; ab eo, vt cauſas pauperum ipſi liceret exequendas ſuſcipere, & eis ſe in aula aduocatum præbere. Duce libenter aſſentiente, vir pius magnam ſibi curauit crumenam confici, atq; in ea non niſi pauperum ſupplices libellos & querimonias repoſuit: cumq́; iret per plateas vrbis, ad eum pauperes certatim confluebãt, ità vt ægrè poſſet cum ſua familia in oſtium domûs ſuæ præ eorum multitudine ingredi.

Suſcipit in aula Ducis pauperũ patrocinium.

Audiebat eos ſuas querelas proponentes, idque accuratè inprimis & ſedatè: & cùm pleriq; multa admiſcerent ſuperuacanea, ipſe, vt erat acutus & prudens, in certa capita rem totam conferebat, & pro eis Duci & eius officialibus loquens, cauſas eorum expediebat. Venerunt tum Neapolim quædam matronæ nobiles cum liberis ſuis & aliqua familiæ parte è Siciliæ regno, propter bella exiliũ ferentes. Quarum vicem beatus ille Comes admodùm dolens, earum ſuſcepit curam & patrocinium, effecitq́; apud Ducem, vt ex eius palatio quotidiè eis victus neceſſarius præberetur. Curauit etiam, vt haberent pannos, & multas alias res neceſſarias: neq; enim vel illarum, vel aliorum pauperum inopiam ſine multa commiſeratione videre potuit.

Humanitas mira in exules matronas.

Quandoq; lotis manibus ad menſam accedenti quidam pauper domum intrans, importunè ſe ingeſſit, ſciſcitans quid de ipſius ſupplici libello feciſſet. Ille verò perbenignè reſpõdit: Suſtine parumpèr, & ego priuſquàm cibum capiam, rem tuam expediam. Surgensq́; à menſa, iuit ad curiam: reuertensque pauperi ſatisfecit, atq; ità ad menſam pranſurus acceſſit. Quibuſdã etiã ob longam moram ſeſe ſuſtentare non valentibus, ipſe neceſſaria præbebat, atq; ità manu, lingua, animo eis ſeruiens, triplex in ſingulis Deo gratum ſacrificium offerebat, memor Chriſti Saluatoris, in ſumma paupertate naſci, viuere & mori volentis, qui etiam ait: Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Fama interìm per totam vrbem volitante, Comitem Ariani factum eſſe aduocatum pauperum, ille ea cauſa non deſtitit, in cælo ſibi theſauros condens, vbi toto pectore verſabatur, atque vbi totum cor eius erat.

Vide exemplũ ſummæ humanitatis.

Matth. 25.

CAP. XXIX.

IDem ipſe fidelis, verax & catholicus Comes, magno fidei zelo prorsùs incenſus erat, eius cauſa non ſolùm quęuis aduerſa perpeti, ſed etiam mortẽ ipſam excipere peroptans. Adeò enim, præſertìm in prima & quarta viſitatione diuina, radijs fidei illuſtratus fuit, vt quomodò tunc creatorẽ & creaturas, redemptioniſq́; humanæ myſterium in ſpiritu viderat, ità deincèps continenter in animo ſentiret.

Magno feruet zelo fidei.

Conferebat aliquandò cum ſponſa ſua in cubiculo de extremis mundi temporibus & malitia Antichriſti, & dicente ſacra virgine Dalphina, Horrẽda erit illa perſecutio fideliũ. Si enim virtutes cælorũ mouebuntur, quo pacto homines ſtabunt? ille reſpondit: Eccè, Dalphina, ſi magiſter Franciſcus Maronis, qui in præcipuis Chriſtiani orbis theologis numeratur, eſtq́; in fide benè inſtructus & firmus: itemq́; frater Iohannes Iuliani cõfeſſarius noſter, illuminata fide & vitæ ſanctitate clarus, atq; etiã domina Garſenda, cuius ſancta vita iam multis per virtutum opera & miracula innotuit: quæ, vt nóſti, à tenera ætate nos ſemper in ſanctis operibus & virtutum ſtudio educauit: ſi, inquam, hi tres, de quibus ego ſic ſentio, venirent ad me, dicerentq́; vno animo, fidem noſtram falſam eſſe, noſq́; hactenùs in magno errore vixiſſe & deceptos eſſe, Pontificemq́; & Cardinales velle fidem mutare, idq́; etiam pariter totus clamaret orbis, equidẽ non deficerem vlla in parte ab illa fide, quam mihi Deus oſtendit, etiamsì ea cauſa mille mihi mortes oppetẽdæ forent: neq; Antichriſtus ipſe, neq; eius ſectatores me ab vllo eius fidei, quam nunc ſancta profitetur Eccleſia, articulo abducere poterunt.

Luc. 21.

Nota q̃ firmius in fide fuerit beat' Comes iſte, q̃ ſit vnquè Romanæ Eccleſiæ fides.

Quibus verbis Dalphina virgo non minùs in fide confirmata, quàm ſpiritali conſolatione affecta fuit. Multa reuerentia illi inerat erga prælatos ſiue præfectos, & ſanctæ Eccleſiæ ſacerdotes, quòd per illos via ſalutis ad alios deriuetur. Homines ſpirituales, religioſos, & pios amabat, & cum illis ſanctæ charitatis potum hauriebat.

CAP. XXX.

ACcidit, vt quandoq; in monte Peſſulano hæreret. Itaq; Dalphina virgo ex caſtro Podij Michaelis, miſit ad eum literas per famulum, cupiens nóſſe, cur morã illic faceret. Cui ille ſic reſpondit: Sanus corpore ſum & ſoſpes. Quòd ſi verò videre me

Nota ſancti viri exercitia. cupis, quære me in vulnere lateris Chriſti. Illic enim habito, & ibi me poteris inuenire, fruſtrà alibi quæſitura. Alio tempore cum Roberto Rege Auinione manens, quodam feſto die poſt ſacramentalem cõfeſſionem, manè dixit cuidam Miſſam celebraturo, vt hoſtiam pro ipſo poneret. Intereà inchoante ſacrificium presbytero, vocatur à Rege. Dicit ergò presbytero, vt differat ſacrificium, donèc ipſe reuertatur: atq; ità è ſacello exiens, cum Rege vſq; ad Pontificis palatium equitat, quod procùl indè aberat. Indè reuerſus, deſcendit ab equo, intrat in ſacellum, dicit ſacerdoti vt Miſſam celebret: atq; ſub ea admodùm piè ſacram percipit communionem. Vndè poteſt animaduerti, quantoperè fides eius & animi cum Deo coniunctio illum perluſtrârit, Puritas animi eius. quandò toto illo itinere nulla neque viſa; neque audita, eius animum diſtraxerunt. Bonus enim ille ſpiritus, qui eum incitabat ad diuina, omnes circa illum vias & aditus adeò occupabat, vt nil ſordidum vel impurum, aut ipſi diſſimile & cõtrarium, vel inuiſum & ingratum, in eius animum ingredi pateretur. Reuertebatur quandoq; Neapoli in Prouinciam cum ſponſa Dalphina & tota familia. Inter nauigandùm autem tanta in mari extitit tempeſtas, vt fracto velo vnà cum malo, inter vndas magno in periculo verſarentur. Fit igitur magnus omniũ planctus & dolor, quòd nemo iam ſe euaſurum ſperaret. At ſanctus vir Domino benè confidens, animo illum piè deprecabatur, & cæteris lachrymãtibus, ſolus nihil extrinſecùs mutatus fuit. Magna eius conſtantia in præſentiſſimo mortis periculo. Cumq; nauis non ſine magno miraculo portum attigiſſet, illis Deo gratias agentibus, quoſdam è ſua familia repræhendit, quòd tam multis fuſis lachrymis editiſque clamoribus, ſatis indicâſſent ſe nimiùm formidare mortem, parumq; diuinæ bonitati confidere. Tum verò ſancta virgo Dalphina ſeorsùm interrogauit illum, an non timuiſſet ipſe tãto in diſcrimine mortem, qui alios ſic obiurgaret? Reſpondit ille: Noueris, Dalphina, iam indè ab eo tempore, quo me Dominus viſitauit in loco de Saltu, vbicunquè ſim, ſiue in mari, ſiue in terra, quocunq; genere mortis illi viſum ſit me hinc auferre, me prompto animo paratum eſſe: & neq; nunc, neq; aliâs vnquàm, quantumuis magnis verſer Mortẽ nihil ſe formidat. in periculis, mortem me formidâſſe: ſed cùm cerno adeſſe pericula, cor meum hunc in modum Deo me offerre ſolere: Domine Deus meus, cui cordium arcana patent, qui omnia noſti, antequàm fiant, ſi decreuiſti nos, vel quoſdam ex nobis punire: vertatur, obſecro, ira tua in me peccatorem ingratum, & ignoſcas alijs. maior enim honor ad te redit ex quocunque alio ex ijs, qui hîc adſunt, quàm ex me. Hæc poſtquàm ego dixi, ſemper in animo meo maiorem conſolationem perſentio.

CAP. XXXI.

Eximia eius humilitas. ERat enim tam ſubmiſſa eius humilitas, vt ſua exiſtimatione corã Deo ſe vilipendens, ex animo crederet ſe omnium maximum peccatorem, diuiniſque beneficijs nimìs ingratum, cùm reuerà vas eſſet puriſſimum, atq; omnium virtutum odoribus refertum: ità vt de illo tam ſponſa eius Dalphina, quæ eius actus & mores ſagaciter explorabat, quàm etiam alij, qui præ cæteris ab ineunte ætate vſq; ad obitum eius, magìs familiares ei fuerant, atque ex ijs quidam iureiurando affirmarent, nunquàm ſe aduertere potuiſſe in omni ſua vita mortiferum peccatum eum perpetrâſſe. Illius Rara innocentia. quoq; confeſſarij, præſertìm quibus crebriùs confitebatur, & quibus totius vitæ ſuæ generalem fecerat cõfeſſionem, qui erant ſanè viri magnæ ſanctitatis & perfectionis, idem aſſerebant, illud addẽtes, eum cum magna cordis contritione etiã minima peccata confiteri ſolere. Tanta enim erat puritas conſcientiæ eius, tamq; ingens gratiæ lumen, vt non pateretur etiam leuibus culpis eum inquinari: cùm ille interìm, vt diximus, ſe peccatorẽ maximum exiſtimaret, altiſſima humilitate ad id eum impellente. Huic verò tam profundę humilitatis fundamẽto ceteras virtutes ſecuriùs ſuperſtruebat. Honores mundani, licèt extrinſecùs eos prę ſe ferret, diſplicebant ei & moleſti ei Honores moleſtiã ei afferunt. erant: cumq; pro ratione ſtatûs ſui non ità, vt par erat, honor ei haberetur, ſingulari quadam lætitia afficiebatur. Hæc eius eximia humilitas in omnibus actibus illius magnam ei præſtabat ſecuritatem, ità vt quocunq; iret, ſiue ad mortẽ, ſiue ad vitã, ſecuro & conſtanti animo ſub diuinæ protectionis fiducia habitaret. Iuſſus quandoq; fuit à Roberto Rege domino ſuo, cuius erat beneficiarius & ſubditus, proficiſci Romam cum Iohanne fratre eiuſdẽ Regis & armato milite contra Imperatorẽ, qui Eccleſiaſticam libertatẽ in multis violauerat. Cumq; eſſet Romę in armis, Germanũ quẽdam partis aduerſæ fortem virum, è manibus illum occidere volentium, liberauit. Bello Romę laborat febrib⁹, doletque confecto, in quo Imperatoris exercitus ſuccubuit, mox beatus vir intrà Vrbem tam acri febre correptus eſt, vt ſibi videretur inter duos lectos igneos totus inflammari.

Remi-

Reminiſcens verò belli iam confecti, admodùm dolere cœpit ſe illi interfuiſſe. Cumque in ea cogitatione perſeueraret, audiuit corporeis auribus Chriſtũ ſibi dicentem: Scias Elzeari, in hoc bello, cui armatus adfuiſti, expoſitum te fuiſſe periculo amittendi gratiam meam. Sed quia eius te pœnitet, volo te flagellare. Tum ille inclinauit ſe, cœpitque dicere pſalmũ quinquageſimum. Ad ſingulos autem verſus Chriſtus eum tèr, vt ipſe ſolitus erat, in dorſo fortiter cecidit. Deindè ſomno correptus, febre recedente, perfectè curatus eſt, & ineffabili animi conſolatione perfuſus. *ſe bello interfuiſſe.* *Emendatur à Domino Chriſto.*

CAP. XXXII.

Blennio antè, quàm è vita excederet, æs alienum ferè omne quo ditiones eius obſtrictæ fuerant, diſſolutum eſt: dicebatque in conclaui Dalphinæ virgini: Vbi Comitatus & Baroniatus omnibus oneribus abſoluti erũt, ego non diù ſuperſtes ero. quod quidem etiam reuerà ità accidit. Nam poſtquàm debita omnia fuêre perſoluta, vno tantùm anno ſuperuixit. Iis verò ſermonibus Dalphina non mediocriter affligebatur. Accidit deindè, vt Rex Robertus & eius proceres ſanctum Comitem in Gallias ablegarent, adiuncto ei honeſto & ſplendido comitatu, vt illinc vxorem acciperet vnico Regis filio Carolo Calabriæ principi, regio ſanguine procreatam, formaque & moribus conſpicuam. Ante diſceſſum autem ſuum, vt virginem Dalphinam conſolatione afficeret, dixit ei: Si, Domino permittente, reuerſus fuero è Francia, quantùm licebit, miſſa faciam id genus negocia animum diſtrahentia: degemusque pariter Auſoiſij, vt à terrenis mundique huius ſtrepitu ac tumultu ſemoti, vberiùs ſpiritalia guſtare queamus. Erat enim planè vir deſideriorum, exiſtimabatque ſe nihil hactenùs Dei cauſa feciſſe, atque eam ob rem feruenti ſpiritu ingentia Chriſti amore facere ſtatuebat. Cùm autem negocium ipſi demandatum, in Francia præclarè & fideliter expediuiſſet, Pariſijs graui affectus morbo decubuit: ſentienſque mortem impendére, magiſtro Franciſco Maronenſi Minoritæ, conterraneo ſuo, qui tum erat Pariſijs, generalem fecit confeſſionẽ cum multis lachrymis. Quotidiè etiam manè apud lectum ſuum Miſſæ ſacrificium piè audiuit, & crebrò ſub illa aduerſa valetudine confeſſus eſt. Et quanuìs tota vita ſua & ſuam & Dalphinæ virginitatẽ celâſſet accuratè, at tamen ſub vitæ finem, compellente eum ſpiritu Dei, ità ad aſtantes loquebatur: Saluatus eſt homo malus per mulierem bonam, quam ſicut virginem accepi, ità & in hac mortali vita virginem relinquo. *Mittitur à Rege legatus in Franciam.* *Pariſijs decumbit.* *Cogitur à Domino reuelare ſuã & ſponſæ virginitatẽ.*

CAP. XXXIII.

IN ea ęgrotatione, quę grauiſſimos eoſque perpetuos ei dolores afferebat, quos ille patientiſſimè ſpe futurorum tolerabat: ſpiritus eius iugiter coniunctus cum Deo fuit, volebatq; nihilominùs etiam bona audire, iubebatq; ſibi Chriſti paſſionem legi: nec lingua etiam à diuinis ceſſabat laudibus, crebrò repetens illum verſum: Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris eius: vniuerſum ſtratum eius versâſti in infirmitate eius. Sumpto autem Dominico ſacramẽto, cùm ſacro oleo vngeretur, & verſum illum dicerent, Per ſanctam Crucem & paſſionem tuam libera eum Domine: ipſe eundem tertiò repetiuit, & addidit: Hęc eſt ſpes mea, in hac volo mori. Ad extremùm iam in agone poſitus, vultum præ ſe tulit valdè terribilem, vndè colligi liceret eum in magno verſari labore ob quædam illi obiecta: atque ſub eiuſmodi conflictu exclamauit: Magna eſt dæmonum vis, ſed eam penitùs eneruârunt virtus & merita ſacroſanctæ incarnationis & paſſionis Ieſu Chriſti. & poſt paululùm rursùs exclamans, Planè, inquit, vici. Poſt aliquantũ temporis ſpatium, cum ingenti clamore dixit: Totum me diuino iudicio committo. Atque his dictis, reparatus eſt vultus eius, & quodam rubore atque ſplendore, multaq; elegantia perfuſus: atque ità reddidit ſpiritum. Nec fuit vel tenuiter mutatus vultus eius, ſed permãſit ſerenus & pulcher. Hęc autem omnia vidit quidam nobilis multùm petulans & lubricus, adeoq; ob ſua peccata corde compunctus eſt, vt nullo pacto ferre ſuſtinẽs, mox accito ad ſe fratre Franciſcano, qui illic aderat, in quodam cubiculo cum ingenti pietate & largiſſimo lachrymarum imbre ſua peccata confiteretur. Obijt ſanctus Comes, plenus virtutibus & operibus bonis, anno ſalutis milleſimo trecẽtiſimo viceſimotertio, quinto Calendas Octobris, ſuæ verò ætatis anno viceſimooctauo: eſtq; ſepultus in habitu Franciſcano, apud Minoritas Pariſienſes. Eodem autẽ anno ſacrum corpus eius tranſlatũ eſt Aptam, atque illic in Franciſcanorum æde, vti ipſe viuens iuſſerat, honorificè tumulatum. Vbi magnis & quidem crebris coruſcat miraculis, vt ſublimitas ſanctitatis eius, quæ illo in carne mortali degente, non planè innotuerat mundo, per diuinæ potentiæ miracula *Pſal. 40.* *Accipit Euchariſtiã & extremam Vnctionẽ.* *Feliciſſimè migrat ad Dominum.* *Trãſfertur ſacrũ corpus eius Aptã.* *Coruſcat miraculis.*

è cælo declaretur. Per eius enim inuocationem & merita, virtute diuina excitati ſunt mortui, cæci illuminati, contracti ſoluti, & permulti morbidi homines, præter naturæ ordinem, ſanitati priſtinæ miris modis reſtituti. Deniquè illo viſibiliter apparente & reuelante, regnum Maioricanum, importuno bello perturbatum, abſque ſanguinis effuſione, vt ipſe promiſerat, mirabiliter eſt tranquillatum: Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI ET CONFESSORIS CHARITONIS,

Authore Simeone Metaphraſte.

Septẽbr.28. Cap. 1 MVLTA ſunt exempla doctrinæ eorum, qui vitam benè, & vt Deo placet, egérunt: ex quibus licet ei, qui velit, ſeruare quidem Chriſti præcepta totis viribus, effugere autem offenſiones, quas inimicus ponit in via. Oportet enim reuoluere libros ſanctarum ſcripturarum, & tanquàm ex perennibus quibuſdam fontibus, virtutum ſalutare fluentum illinc haurire. Vtrunque enim teſtamentum, doctorumque diuinitùs inſpiratorum & exercitatorum ſcripta, oratione, velutì quadam tabula, oſtendit ijs, qui volũt audire, res rectè & ex virtute geſtas vniuſcuiuſque ſancti. Sed licèt his plena ſint ea, quæ dicta ſunt, quoniam tamen ſunt plures imbecilli & hebetes, & opùs habemus, vtpotè tardi auribus, magnis & continuis ſonis ſermonis, vt ſic vix tandèm auris accipiat quod reſonat, oportere exiſtimaui non omninò mandare ſilẽtio ea, quæ ſunt digna prædicari ſuper domos, de diuino, inquam, & pleno gratijs Charitone. Nam etsì nos ſumus grauès corde propter ad terrena cordis inclinationem, diligentes vanitatem, & quærentes Pſal. 4. mendacium, vt dicit diuinus Dauid: veruntamen, ſicut quædam petra, denſam & aſſiduam ſuſcipiens verbi guttam, anima hominis tangitur omninò quodam deſiderio, & excitatur ad excelſo & forti animo ferendum ea, quæ ſancti ſuſtinuerunt ab hoſtibus, tam qui ſub adſpectum cadunt, quàm qui non cadunt. Hinc ergò incipiam:

Cap. 2. Perſecutiones Eccleſiarum Dei. Fuit, quandò veluti quædam vertigo & caligo impietas effudit tenebras omnibus ſanctis Dei eccleſijs, & inſtàr grauiſſimæ procellæ tumultus perſecutorum, mentes conturbauit fidelium, & non ſecùs àc vnda quædam, eorum inſurrectio, non paucos Chriſtianos obruit profundo impietatis. Cùm enim Aurelianus, ſatanæ valdè germanus miniſter, ſuſcepiſſet ſceptra Imperij Romanorum, primùm quidẽ, etsì ardentiſſimus eſſet cultor ſimulacrorum, Chriſtianos tamẽ nihil prohibebat verum Deum adorare. Deindè cùm id ei ſuggeſſiſſent, qui ab eo colebantur, dæmones, omnes, qui Aureliani crudelitas. Chriſtum Deum confitebantur, poſtquàm plurimis & acerbiſſimis affecerat ſupplicijs, grauiter etiam vita priuabat, aut enſe interimens, aut tradens beſtijs, aut igni, aut etiam grauiſſimos eis appendens lapides, & in maris ſic profundum trãſmittens. Deindè in vnaquaque ciuitate & regione, quę eius parebat imperio, in foro impium proponens edictum, hortabatur diligenter exequi ea, quæ iuſſa fuerant. Licebat ergo videre, perindè acsì agmen luporum in magnum gregem irruiſſet, veri paſtoris oues Impiũ eius edictum. huc & illuc diſpergi. Quicunque enim illud impium publicè propoſitum edictum priùs legerant, alij quidem fuga ſibi conſulebant: alij autem priùs incluſi penetralibus, deindè ſub noctem effugiebant: alij verò repentè in ipſa domo comprænhenſi, ducebantur in carcerem: alij autem, cùm nec primas quidem ſuſtinuiſſent interrogationes. (ô, qui animam perdit, interitum) errori ſeipſos mancipabant, quod nunc eſt, 2.Tim.4. ſicut Demas, ſeculum diligentes, & Chriſtum ſine periculis abiurantes: alij cum zelo pietatis animas confirmâſſent, ad Iudicem ſua ſponte accedebant, dicentes ſe eſſe paratos ad omnia ferenda tormenta, & ſic per vim vita excedere potiùs, quàm à fide in Chriſtum excidere.

Cap. 3. S Chariton ducitur ad tribunal. Tunc, tunc etiam in ciuitate Iconienſi prouinciæ Lycaoniæ hoc annunciato edicto, quæ quidem erat patria Charitonis, quoniam mãdatis Saluatoris hic vir magnus illuminatus, clarus erat apud omnes, arreptus ſtatim ducitur ad tribunal impij Præſidis. Sed audiamus, cum quanta interrogatus Sanctus loquebatur fiducia. Quid ergo Præſes? Priùs interrogauit, quod eſſet ei nomen, & quæ religio. Poſtquàm autem

eſſe

eſſe Chriſtianum intellexit, & primas obtinere partes in ciuitate: Quarè, inquit, ô tu, ſententiæ ac decreto repugnans Imperatoris, minimè vis ſacrificare dijs immortalibus? Quoniam non ſunt dij, ô Conſularis, veſtri dij, reſpondit generoſus Chriſti martyr, ſed mala dæmonia, ſicut dicunt diuina eloquia: Omnes dij gentiū dęmonia, Pſal. 95.
Dominus autem cælos fecit. Et alibi: Dij qui cælum & terram non fecerunt, pereant. Ierem. 10.
Ipſi ergo vobis, qui non probatis Deum, vt ait Apoſtolus, habere in agnitione, per- Rom. 1.
ſuadent eos deos exiſtimare duabus de cauſis, nempe vt ipſi quidem glorificētur hac appellatione. (Gaudent enim, vt qui ſint pleni arrogātia, ſe tanquàm deos honorari) vos autem, quos deceperunt, attrahant in ſibi paratum ignem, qui non extinguitur. *Duabus de cauſis diabolus ſibi Dei nomen adſcribit.*
Præſes dixit: Oporteret quidem indignari, & protinùs tibi vltimum inferre ſupplicium, qui dijs omnipotentibus ità inſultaueris: ſed quoniam ij ſunt placidi, & ad iram non propenſi, eos ego quoquè in præſentia imitans, ſuggero, vt facias id, quod tibi conducit. Illud autem eſt, vt longis relictis orationibus, dijs offeras ſacrificium. Sic enim tibi licebit laudem parare ex Imperatore.

Si dij quidem ſunt hæc ſurda & inanima, reſpondit Chriſti ſeruus, non rectè facis, ô Cap. 4.
Conſularis, leuiter ferēs eas, quibus afficimus ipſos, contumelias. Sin autem non ſunt dij, ſicut reuerà non ſunt, temerè minaris, & te in caſſum iniquè geris. Me enim non vincet vllum periculum, neque quicquā perſuadebit ex omnibus, Deum quidem relinquere viuentem, ſceleſtos autem & inuidos venerari dæmones. Nam ipſe quoquè ſum diſcipulus Teclæ, quæ inſtàr luminaris in hac ciuitate Iconienſium reſplendet S. Tecla
ſplendoribus martyrij: & Pauli magni præconis veritatis, qui ipſam quoquè inſtruxit, Charitonis
& adornauit ad certamina propter Chriſtum ſuſcipienda. Et ideò ego quoquè cum magiſtra.
ipſo hodiè dico: Quis me ſeparabit à charitate Dei? Tribulatio, an anguſtia, an per- Rom. 8.
ſecutio, an periculum, an gladius, an aliquid aliud ex omnibus? Dixit Præſes: Si non ſunt dij, vt dicis, quos pij adorant Imperatores, quomodò nos, qui in ipſos credimus, illinc vita habemus occaſionem? Erratis, ô Præſes, dicit magnus Chariton, deos eſſe dicentes ea, quæ fabricatæ fuerunt manus hominum, & quę carent omni ratione, ſenſu & ſapientia. De quibus dicit etiam diuina noſtra ſcriptura: Os habent, & non lo- Pſal. 135.
quentur: Oculos habent, & non videbunt. Aures habent, & non audient: neq; enim eſt ſpiritus in ore ipſorum. Similes eis fiant, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. An non vera dicit hæc proferens ſcriptura? Admoue, ſi velis, ignem eorum lateribus, aut iube ſecuri frangi eorum tibias, & ſcies omninò, niſi ipſe quoquè ſis ſimiliter affectus, ea eſſe nullo ſenſu prædita, & neque omninò poſſe moueri, aut loqui.

His ad irā motus iniquus Conſularis, iubet ſanctum veſte nudari, & in quatuor par- Cap. 5.
tes extenſum, neruis crudeliter verberari. Deindè cùm hoc proceſſiſſet ad effectum, Neruis cru-
dicit ei Iudex: Sacrificabis ne, ô Chariton, dijs immortalibus, an vis tuo corpori plu- deliter cæ-
res inferri plagas? Non, inquit martyr, eis ſacrificabo. Si enim fieri poſſet, vt milliès ditur.
morerer pro meo Saluatroe, lubēter id ſuſciperem prompto & alacri animo, potiùs Egregia
quàm eius negarem diuinitatem, & exitialibus dæmonibus offerrem ſacrificium. vox ſancti
Tandiù ergò iuſſit eum rursùs verberari boum neruis, vt qui eum torquebant, viſcera viri.
propemodùm tangerent. Cùm ergò multas horas mutus māſiſſet Sanctus, lictoribus in infligendis plagis minimè cedentibus, eos ceſſare iubet ſceleſtus Præſes, non quòd ei cenſeret parcendum, (Quomodò enim?) ſed nè citiùs per mortem longiora effugeret ſupplicia. Atque eum quidem cùm, qui miniſtrabant, ſuſtuliſſent humeris, (neque enim fieri poterat, vt ſuis ingrederetur pedibus) & in carcere depoſuiſſent, eum ſecundæ reſeruant examinationi: & vt paucis dicam, (oportet enim rem in pauca conferre) rursùs deducitur ad deos colendos more gentium. Et priùs blanditijs, de- *Trinis* ſunt ar-
indè etiam honorū promiſſis, vt ſacrificaret ſimulacris, conabatur calidiſſimus Pręſes tes tyrannicæ.
eius conſtantiam diſſoluere. Poſtquàm autem & tormentis & blanditijs Chriſti martyr viſus eſt ſuperior, & ea, quæ is dicebat, ſubſannare, cùm maioribus quàm priùs affectus fuiſſet ſupplicijs, & fuiſſent eius pectora lampadibus vſtulata, ferro vinctus iterùm traditur in cuſtodiam.

Non multum interceſſit temporis, & meritas luens pœnas eorum, quę auſus fuerat Cap. 6.
in Chriſtianos, Imperator malus è vita exceſſit humana. Quid deindè cōſequitur? Qui impij Aureliani ſceptra ſuſcepit, eius, qui priùs imperauerat, exemplo caſtigatur: & timens nè fortè eadem faciens aduersùs Chriſtianos, fieret etiam obnoxius eiſdem ſupplicijs, iuſſit perſecutionem aduersùs Chriſtianos ceſſare per omnes prouincias. Nè autem ſine martyrij diuino hoc viro conſummato, multi maximum damnum accipe-

acciperent priuati vtilitate, quam erant conſecuturi, vita ab eo formati, & verbis incitati ad virtutem, à prouidentia, quæ omnia rectè diſpenſat, prouidetur aliquid vtilius. Et à vinculis quidem & cuſtodia martyr relaxatur, Imperatoris hoc iuſſu concedente: tanquàm autem iam morte affectus eſſet, & Chriſto tantùm volens viuere, etiamſi à morte ſubeunda pro Chriſto ſit relaxatus, illiusque ſtigmata in ſuo corpore circunferens, incipit iter ingredi ad ſanctam ciuitatem. Et arctam quidem viam protinùs aggreditur: in tentationes autem, quæ ſcopũ impediebant, incidit. Cùm enim non procul ab ea abeſſet, in alios incidit perſecutores, qui prioribus nihil omninò cedebant improbitate. Viri enim mali & ſæui, & qui vel in itinere ſpoliabant eos, qui accedebant: vel pro ludo ducebant homines interficere, cùm vidiſſent ſanctum ſolum per viam euntem, ſi quid quidem afferebat viatici, id citò abſtulerunt: ponè autem vinctum ambabus manibus, & ferreo collari collo eius iniecto, veluti quandam prædam feræ immanes in ſuam ſpeluncam abduxerunt. Atque olìm quidem fuit accuſatus populus Iudæorum, quòd ſacrum illud templum feciſſet ſpeluncam latronum: in præſentia autem res contrà ſe habet. Nam hanc latronum ſpeluncam, videbis ab eo fuiſſe factam Dei eccleſiam. Quemadmodùm autem, deinceps oſtendemus.

S. Chariton dimittitur è cuſtodia. *Capitur à latronibus.* *Matth. 21.*

Cap. 7. Illi autem ſcelerati, cùm ſanctum reliquiſſent vinctũ in dicta ſpelunca, huc & illuc, vt eis mos erat, vias obibant publicas, ſi fortè viatoribus ſolitum afferre poſſent exitium. Ille autem primùm quidem fudit preces, & Deo egit gratias, moleſtias lubenter ſuſcipiens propter eam, quæ illinc ſperatur, remunerationem: deindè etiã malignum dæmonẽ, qui hæc aduersùs eum erat machinatus, ſic fortiſſimè alloquitur: Tanquàm qui mortis periculum formidarem, his'ne me tradidiſti parricidis, ô ſceleſte: an prohibiturus, nè ad effectum meum veniat propoſitum? Si primum quidem, vt qui Dei gratiam bonam habeam cuſtodem, mortẽ omninò deſpicio: Sin autem, vt me prohibeas à meo ex Chriſto viuendi deſiderio, nihil omninò efficies, ſi ipſe velit: vult verò omninò, quoniam gaudet vitæ & animæ videns purgationem, vtque habeat occaſionem, cùm ſit bonus, bona præbendi ijs, qui ſunt ſtudioſi virtutis. Sed cùm hæc quidem ſic ab eo dicerentur, vipera in vas quoddam proſerpens, quod erat vino plenum, impleta eſt vſque ad ſatietatem: deindè non ſecùs, atquè mali homines, pro beneficio malum reddens, & potum veneno remunerans, receſſit. Latrones autẽ cùm domum rediịſſent, vt qui ſiti laborarent, merum quidem ſtatìm hauriunt, & ſimul moriuntur: & ſic mali à malo puniuntur, & pro multis iniuria affectis, diuina iuſtitia de ijs meritas ſumit pœnas. Dehinc execrandorum illorum latronum habitaculum, ſicut ſum pollicitus dicere, fit ſanctum Dei templum, quod nunc vocatur Antiqua eccleſia, & ſita eſt proptèr ſanctiſſimam Lauram, quæ Pharus dicitur, condita ab hoc magno Charitone. Vide autem, hæc quoquè quàm pulchram & admirabilem inuenerunt diſpenſationem. Quid enim fit, & quò res eius procedunt?

Omnia aduerſa lubẽter ſuſtinet pptet Deũ. *Vide iudiciũ Dei in latrones.*

Cap. 8. Captus improborum manibus, vt iam antè oſtendimus, à via, quæ tendebat Hieroſolyma, vtiliter arcetur: inſtàr captiui ducitur in ſpeluncã, aduersùs parricidas ſtruit aciem, non enſem, non clypeum, non telum, non aliqua alia arma inferens, quibus ſe poſſet vlciſci: ſed ſanctis precibus, ſicut olìm aduersùs Amalecitas Moſes, etiamsi non extenſis manibus (erat enim vinctus) ſed quæ eaſdem haberent vires, & ex æquo audiri poſſent, veluti quibuſdam telis ſceleratos ferit veneno viperæ. Deindè quid? Sua ſponte ſoluitur ab ijs, quibus tenebatur, vinculis: fit autem ſucceſſor pecuniæ, quæ malè collecta fuerat. Ea verò rectè diſtribuitur, fitque ipſe diuini præcepti adminiſter, vt qui partem quidem pauperibus, & ijs, qui in ſolitudine agebãt, patribus diſtribuerit. Erãt autem tunc rari & non valdè magno numero: qui ipſi quoquè tempore perſecutionis, patriæ præferebant ſolitudinem, & ſparsìm verſabantur in ſpeluncis arundineti, quod ſitum eſt prope mare mortuum. Reliquis autẽ pecunijs ædificat ſacram Lauram, cuius priùs meminimus. Prętereà autẽ ſanctiſſimam quoquè eius eccleſiam, quam diuinus dedicat Macarius, clauum tenens Dei Eccleſiæ, quę tunc erat Hieroſolymis, qui etiam fuit vnus ex pio catalogo, qui conuénit Niceæ.

Exod. 17. *Sponte ſoluitur à ſuis vinculis.* *Extruit Chariton ſacrã Lauram.*

Cap. 9. Cùm in hac ergò ſpelunca ſilentium & quietem agere ſtatuiſſet Chariton, & omnibus per miracula euaſiſſet manifeſtus, efficit, vt innumerabilis multitudo gentilium & Iudæorum ſanctum baptiſmum accipiat: & non illic conſiſtat, ſed etiam vitam eligat monaſticam. Non ſolùm autem miraculis, ſed etiam vita multos attrahebat. Erat enim mirandum videre, illum tantum ponere ſtudiũ ad vitam ex Chriſto agendam, & delicias quidem exiſtimare, continentiam: diuitias autem, nihil poſſidere: humì

Nota vitæ ſeueritaté.

humi verò cubationē & in Pſalmodijs pernoctationem adeò diligere, vt nihilo meliùs agi exiſtimaret cum ijs, qui vitæ ſunt cupidi, ſi tota nocte dormiant in mollibus ſtragulis ſuper lectos eburneos: cilicioque ſacros eius premente vibices, magìs delectari, quàm ij, qui ſunt mollibus induti veſtibus. Spes enim æternæ beatitudinis ei facilè perſuadebat omnem ferre laborem. Erat clemens, miſericors, hoſpitalis, manſuetus, quietus, ad quem omnibus facilis patebat aditus, habens ſermonem, qui magìs lætificabat corda auditorū, quàm vinū. Quamobrèm inſtàr fluuij vniuerſo ad eū confluēte populo, & turbæ multitudine quodammodò ciuitatē efficiēte ſolitudinē, cùm vidiſſet beatus ſe ex eo, qui hinc oriebatur, tumultu, à ſibi grata abduci ſolitudine, & maximè cùm ſtuderet fugere gloriam hominum, (ſciebat enim eam magnam vim habere ad confundendū animæ ornatum) de omnibus quidem, ſuis mandat diſcipulis, ea quæ ſtatui monaſtico conueniunt, tempus cibi ſumendi ſtatuens, quod quidem eſt die deſinente: & non veſci ad ſatietatem, ſed ventre adhuc poſtulante ceſſare: eſſe autem alimentum panem ſolum & ſalem, qui impleat locum condimenti: Potum autem aquam, quę ipſa quoquè modicè & parcè ſumatur. Deindè cùm de Pſalmodia mandâſſet & oratione, tam diurna, quàm quæ noctù fieret, iubet eos odio habere ocium, vt cauſam multorum malorum: opus autem tradere manibus, quod ſacris Pſalmis irrigetur. Si qua verò mala cogitatio, velutì quædam zizania, à cōmuni hoſte omnium ſata fuerit in terra cordis, ieiunio & aſſiduæ orationis enſe eam excindere, nè locum occupet ad producendum acerbum fructum voluptatis. Sic enim impletum iri illud Chriſti: Hoc genus dæmoniorum nihil aliud expellet, quàm ieiunium & oratio. Prætereà autem docebat non oportere aſſiduè procedere: ſilentio verò & quiete gaudere vtplurimùm, quę eſt mater virtutum: & aptè expurgare lemam oculorum animæ. Neque verò prætermiſit benignitatis facere mentionem: ſed de illa ei quoquè ſtudio fuit dicere quæ conueniebant. Dicebat enim, neminem, ſi fieri poſſet, oportere vacuis manibus dimittere ex ijs, qui accedunt ad oſtium, nè fortè Chriſtum inſcientes deſpiciant, qui ſuſcipit perſonam pauperum.

Multi ad eū confluunt cōuerſionis ergò.

Victus monachorū ab eo præſcribitur.

Matth.17.

Quietis & ſilentij cōmendatio.

Cùm ſic dixiſſet, & elegiſſet vnum ex diſcipulis, qui & vita præſtabat alijs, & aptus erat, vt eius fidei fratrum crederetur præfectura, ei ex ſententia aliorum etiam diſcipulorum committit rectionem. Ipſe autem egreditur è Laura, multas quidem lachrymas ex oculis emittentibus monachis, & vt ipſe maneret rogantibus, ipſo autē nulli cedente, vt qui adſpiceret ad id ſolum, quod eſt vtile. Si enim, inquit, ô filij, hinc migrauero, nemine huc ventitante, & quietem conturbante, benè erit vtriſque. Faciliùs enim & ego veſter pater ſpiritu, & vos, quos in Chriſto genui per Euangelium, velutì in quibuſdam aluearium cellis tranquillè habitantes, inſtàr apum mel virtutis producemus. Cùm omnes ergò ſancto impertijſſet oſculo, benèdixiſſetq; & Chriſto commendâſſet, iter eſt ingreſſus. Et cùm peregiſſet iter vnius diei, accedit ad aliam ſpeluncam, quæ ſita quidem erat ad partes Hierichuntinas: erat autē deſerta, & erat aptiſſima ad ſilentium præbendum & quietem. Cùm longum autē tempus illic eſſet verſatus, & quæ ſe offerebant, herbis vteretur ad alimentum, Deo ſoli, vt erat ei gratum, viuebat perpetuò. Sic autem eum rursùs Deus aperit, & denuò manifeſtū reddit eum, qui erat abſconſus. Manifeſtum autem reddit per ea, quæ faciebat, miracula. Morbi enim per ipſum expellebantur, corporumq; ſimul vitia & animarum. Harum autem magìs, quoniam ea ſæpè corporis vitia conciliant. Cùm multi ergò ab ipſo conſecuti eſſent curationem, & ſtatuiſſent vitam illius imitari, hîc quoquè ædificat alterum virtutum habitaculum, quod Elpidius quidem poſteà amplificauit, vir præclarus rectè factis in exercitatione. Ducem autem eum appellabant, quòd tanquàm Dux quidam ſacræ illi Lauræ præeſſet, & arceret impetus, qui in eam fiebant, quos quidem Hebræi inferebant, qui habitabant Noëron prædium, quod ſic vocabatur, magnum inuidiæ fœtum parturientes.

Cap. 10.

Cōmigrat aliò.

1. Cor.4.

Herbis victitat ſanctus ſenex.

Animarum vitia plerunquè corporales morbos generant.

Quoniam ergò hîc quoquè, multis accedentibus, interrumpebatur ei quies ac ſilentium, cùm iſtis quoquè monachis dediſſet cōſtitutiones, & præcepiſſet quomodò oporteat viuere eos, qui curam gerūt animę, & eum deſignâſſet, qui eſſet præfuturus, hinc rursùs recedit, & accedit ad aliam partē ſolitudinis, quæ quatuordecim ſtadijs paulò plùs aut minùs diſtat à regione Thecoorum. Sic enim Saluator mūdi eum mutare facit habitationes. Quid ſibi volens, & quo vtens conſilio? Illum quidem reddens cognitum & clarum omnibus: eos autem, qui ad ipſum ventitabant, (erant verò ex ijs complures gentiles) partim quidē inducens ad expurgandas baptiſmo animas, partim

Cap. 11.

Monaſticæ conſtitutiones, ab eo cōſcribuntur.

Rursùs aliò cōmigrat.

partìm autem ad monachiſmum per illlum deducens. Cùm autem rursùs multi fratres congregarentur, qui mundi quidem, vt ità dixerim, immunditiæ renunciabant,
Thren.3. (Audiuerant enim diuinum hoc & ſacrum verbum: Bonum homini, quandò tulerit iugum à iuuentute ſua, & ſederit ſeorsùm) proceſſit ad opus, quod erat ex eorum ſententia.
Aliā Laurā condit. Propter eà aliā quoquè illic ædificat Lauram admirabilis hic Chariton: quam nonnulli quidem lingua Syra Sucam nominant, alij autem voce Gręca veterem Lauram appellant.

Cap.12. Sed nobis paulatìm procedens venit oratio ad id, quod eſt vltimum quidem ordine, primum autem virtute, & miraculi magnitudine. Nam cùm curam gereret quietis & ſilentij, vt nullius alterius rei magìs, non ignorans quantùm poſſet conferre ad
Nota eius domiciliū. virtutem, cùm reſciuiſſet eſſe quandam ſpeluncam in præcipiti quidem & prærupto monte ſitam, ſed non longè diſtantem ab hac ſacra Laura, quæ vſque in hodiernum diem appellatur Cremaſtos, id eſt, penſilis, (non enim poteſt quis ad ipſam accedere, niſi ſcalis) eam habitat vir ille egregius. Cùm autem multum temporis præterijſſet, & partìm quidem ſenio, partìm autem longis laboribus exercitationis, ei remiſſum eſſet corpus: & neque ſibi poſſet miniſtrare & aquam afferre, ipſe nolens alij rursùs hoc mandare miniſterium, quid facit? Deum rogat, qui, quæ fieri non poſſunt, facere
Ex petra ei manat aqua poteſt vt fiant: & petra rursùs, non virga percuſſa, ſed precatione, aquam emittit, non inobedienti contumacique populo & iniquo, ſed valdè obedienti, & cedenti Dei legibus. Ex vno enim antri latere protinùs ſcaturijt aqua frigidiſſima & limpidiſſima, quæ manet vſque in hodiernum diem, non ſolam ſitim ſedans, ſed quæ eſt etiam perfectum teſtimonium neceſſitudinis, quam cum Deo habebat Chariton.

Cap.13. Quid ampliùs? Cùm ſuum à corpore exceſſum, vel potiùs ad Deum acceſſum, (ſic enim magìs conuenit dicere) ex diuina reuelatione in foribus adeſſe cognouiſſet, omnes quidem dictorum trium monaſteriorum paſtores ſimul & greges ad ſe acceſſit, & ſimul cum his omnibus venit ad ſacram Lauram, Pharum dictam, vbì primùm diſtillauit ſudores certaminum exercitationis. Tanquàm autem quandam hæreditatem ſacroſancta eis relinquens præcepta, quæ non pecunias & momentaneas opes conciliabant, ſed ea, quæ ipſe amabat, bona ijs, qui ſimilia diligunt, nunquàm interi-
Sub mortē eius ad fratres oratio egregia. tura, ſic loqui incipit: Ego quidem, ô filij, iam ad Deum contendo, & venit tempus meæ reſolutionis. Oportet ergò vos veſtrarum animarum curam gerere, dum eſt tempus, ſcientes poſt mortem nullas eſſe vires pœnitentiæ, ſed illic quidem eſſe tempus remunerationum, hîc autem laborum & certaminum: & præſentium quidem, ſeu ſit aliquid iucundum, & quod delectat oculos, aut guttur, id citò fluere & redigi ad nihilum: ſeu moleſtum & laborioſum, id quoquè habere, qui reſoluitur, & eſt ad tempus, dolorem: futurorum autem, & quod delectat, eſſe æternum: & quod moleſtia afficit, ſemper permanere. Atque primùm quidem ſit vobis recta & firma fides, nullo labaſcens periculo: deindè vita quoquè ſit pura, aut expurgetur. Et ante omnia vobis ſit curæ corporis ſanctificatio, vt in templa impolluta ad vos accedat & inhabitet, qui eſt purus, & ſanctificatione ſua & bono odore animam impleat. Res enim mala, eſt ira, & ſi quid aliud lædere poteſt fratrum amorem. A vobis autem omninò retineatur ac foueatur pax & manſuetudo. Quòd ſi inter vos aliquandò contigerit
Ephеſ.4. offenſio, nè Sol óccidat vobis, à luce adeò remotis ex odio. Sed reuocandum eſt, quamdiligentiſſimè fieri poterit, bonum charitatis, vtpotè quòd ſine eo non liceat videre Solem, qui percipitur intelligentia. Si mala autem cogitatio in veſtris ſata ſit animis, curæ vobis ſit eam citò expellere. Sic enim faciliùs eam eijcietis. Quo enim magìs ea ſinitur permanere, eo plus exhibebit negocij, & erit expugnatu difficilior
Arma aduersùs vitia ei; qui aduersùs illam voluerit decertare. Sint autē vobis arma ad bellum, ieiunium, oratio, lachrymæ, memoria mortis & gehennæ, & quod eſt omnium validiſſimum, & inimicis maximè terribile, beata humilitas: cautioque, nè vnquàm vos prauæ occupent cogitationes: ac obſeruatio ſenſuum, & præ cæteris, oculorum & aurium. Hinc
Ierem.9. enim eſt illis aduersùs nos ingreſſus, & mors, quæ ad nos ingreditur per feneſtras.

Cap.14. Veræ diuitiæ. Poſſeſſionem omnium precioſiſſimam nóui nil poſſidere, & hæ ſunt veræ diuitiæ ei, qui eſt verè generoſus & planè liber, nulla eorum, quæ adſunt, vinctos eſſe cupiditate. Dimetitur autem diuinus Apoſtolus vſum corpori neceſſariam: Habentes, di-
1.Tim.6. cens, alimenta & quibus tegamur, his contenti ſimus. Res eſt grauis, elatè de ſe ſentire: neque eſt aliud, quod magìs poſſit euertere. Id autem ſolet vtplurimùm conſe, qui opes rectè factorum: & tunc timēdum eſt earum naufragium. Sed ſtat dexteram porri-

porrigens nobis rurſus diuinus Apoſtolus, & verbo ijs, qui habent aures, magnam præbens ſecuritatem. Qui enim videtur ſtare, inquit, videat nè cadat. Fratrem iudicare, cauendum eſt pro viribus. Hic eſt enim fœtus animæ, more Phariſaico alios deſpicientis, & eius, qui per aliorum condemnationem ſe vult iuſtificare. Sed tu, eo dimiſſo, ſi iudicandi tenearis deſiderio, cùm te proximè habeas, nè ceſſes te quotidiè iudicare & examinare, & quamoptimè corrigere. Ad petulātiam ac contumeliam propenſa res eſt venter, qui curatur, qui curantem miſerè remuneratur. Laboribus autem flectitur, & ieiunio domatur, &, vt audax equus, ab immodeſtis arcetur ſaltationibus. Non eſt à vobis obliuioni mandāda hoſpitalitas. Hoſpitio autem excipientes, pedes quoquè humiliter lauate: hoc eſt enim Chriſti præceptum: & quod ipſe primus fecit, nos iuſſit facere ſimiliter. Ped id enim non ſolùm geritur cura proximi, ſed poteſt etiam curari grauis animæ morbus, nempe nimia de ſe perſuaſio. Atque multas quidem etiam alias peccati ſordium expiationes inuenit creator & Saluator noſtrarum animarum, vtpotè lachrymas, gemitus, cordis contritionem, ieiunium, precationem, humì cubationem, & ſi quod eſt aliud medicamentum benignæ pœnitentiæ. Sed dificilia ſunt hæc & laborioſa, etiamsì multam præbeant vtilitatem. Vnum autem nòui, quod eſt admodùm quidem expers laboris, ad purgandas autem animæ ſordes eſt validiſſimum. Quid hoc eſt? Ijs qui delinquunt, peccata dimittere. Quod quidem non eſt ſolùm Deo gratum, & noſtrorum malorum ab eo exorat ſolutionem, ſed etiam ſupplicio ſæpè vehementiùs attingit eum, qui peccauit, & pro libero facit ſeruum ei, qui ignouit: quomodò etiam videtur, externis dicentibus: Eſt venia ſupplicio potentior.

1. Cor. 10.

Fratres non ſunt temerè iudicandi.

Iohan. 13.

Delinquentibus peccata dimittere, quantæ ſit virtutis.

Cùm hæc & multa alia eiuſmodi dixiſſet diſcipulis, & precatus eſſet ſalutem animæ, & eis benedixiſſet, nullum autem accepiſſet morbi ſenſum, neque partium corporis vllum ſenſiſſet dolorem, in quodam lecto accumbens, remiſit quidem pedes, emiſit autem beatam quoquè animam, lætantibus lætam eam tradens Angelis: manibuſque ſanctis, vt par erat, mandatus ſepulturæ, tranſit ad vitam, quæ nunquàm deſinit. Quo in loco aufugit dolor, moleſtia & gemitus. Quo in loco facie ad faciem ijs, qui ſunt mundo corde, cernitur diuina Trinitas. Quo in loco eſt lætitia & exultatio ineffabilis. Quo in loco eſt conſolatio & requies ijs, qui in pulchra ſudauerunt vinea, & ingreſſi ſunt laborioſum & aſperum iter virtutis. Sed talem quidem habuit vitæ exitum Chariton, non qui ante mortem nihil præſciuiſſet, aut prædixiſſet, ſicut priùs diximus: ſed de ea, & de tempeſtate, quæ erat vexatura Eccleſias, accuratiſſimè ſignificâſſet.

Cap. 15. Suauiter expirat animam.

Prædixit tempeſtates Eccleſiæ S. Chariton.

Quæcunque, ergò ô dilecti, ex illius factis & miraculis, tempus & obliuionem potuerunt effugere, ea ſtudioſis veſtris auribus tradidimus. Neque enim interuallum modicum inter Aureliani Imperium, & hoc tempus intercedit. Nos enim à nullo ſcriptis quicquam mandatum accepimus ex hoc, quòd eo tempore eſſent pauci non ſolùm monachi, ſed etiam omninò Chriſtiani, & qui eſſent ſignati luce cognitionis: ij autem, qui erant, agitabantur quotidianis perſecutionibus. Illa autem ſunt, quorum hìc fecimus mentionem, quæ viri pij & veritatis amatores, filius à patre accipiens, corporali, inquam, & ſpiritali, conſeruârunt ad noſtra vſque tempora: Ad gloriam patris, & filij, & ſpiritûs ſancti, vnius & eiuſdem eſſentiæ Diuinitatis: Quam decet omnis gloria, honor, & adoratio nunc, & in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. LIOBÆ VIRGINIS ET ABBATISSAE, IVSSV RABANI ABBATIS A RVDOLPHO *eius diſcipulo doctè & grauiter conſcripta.*

PROLOGVS AVTHORIS.

SCRIPTVRVS vitam beatæ & venerabilis Liobę virginis, ſponſum illius Chriſtum Dominum, Deum & Saluatorem noſtrum, inuoco: vt qui ei contra aduerſarias poteſtates virtutem & victoriam tribuit, mihi quoquè ad narranda meritorum eius præconia ſermonem largiatur. Ego enim geſta illius omnia non didici: ſed pauca quædam à viris venerabilibus ad meam notitiam peruenerunt, qui quatuor diſcipularū eius, Agathæ videlicet & Teclæ, Na-

næ & Eolibæ, fideli narratione comperta, ſinguli pro captu ingenij ſui, ſicut ſibi tradita ſunt, literis mandare, & ad exemplum poſteris relinquere ſtuduerunt. Ex quibus vir religioſus Mago presbyter & monachus, qui ante quinquenniū defunctus eſt, prædictis fœminis admodùm familiaris extitit, & crebrò ad eas veniens, ſermonē de vtilitate animę cum illis habere conſueuerat. Hic itaq; nonnulla geſtorum illius memorabilium ab eis agnoſcens, breuiter quidem annotare curauit, ſed nimìs obſcura reliquit: quia dum ſuccinctæ breuitati ſtuduit, in nonnullis locis ità dubia reddidit, vt quamuìs cognoſcendi præferrent imaginem, non referrent tamen intelligendi vigorem. Quod nimirùm ideò contigiſſe opinor, quia rerum cognoſcendarum auidus, nè audita memoriā fugerent, primùm ea ſtrictim literis mandauit, vt poſtmodùm ordinata per ociū libelli ſerie, pleniorem in eis legentibus viam intelligentiæ efficeret: & indè factū eſſe, vt confuſa omnia & ſparsìm in ſchedulis annotata reliquerit, quia inſperata morte præuentus, ad ordinanda illa, prolixioris vitæ ſpatium non habuerat. Quapropter ego non mea pręſumptione, ſed imperio venerādi patris ac pręceptoris mei Rabani Abbatis prouocatus, cuncta, quæ ab illis breuiter ſcripta & in ſchedulis ſparsìm memorauerant, in vnum colligere ſtudui: & tam ex eis, quæ ibi annotata reperi, quàm quæ ex aliorum relatione didici, ordinato breuiter libelli textu, rerum geſtarum ſeriem ſcire volentibus pandere curaui. Sunt enim plerique adhuc in corpore manentes viri religioſi, qui non ſolùm eadem ipſa, quæ ab alijs ſcripta cōmemorauerant, vno ſermone, ſicut à maioribus audierant, referunt: verumetiam nonnulla alia memoratu digna adijcere ſolent, quæ ſupradictis annotationibus copulare, & huic opuſculo inſerere congruum iudicaui: vt non tam incepta aliorum ordinanda atque complenda ſuſcepiſſe, quàm propria quodammodò ſcripta condidiſſe videar. Porrò de fide dictorum nemini fidelium arbitror eſſe ambigendum, quandò ea & probitas referentium commendat perſonarum, & virtutes miraculorum, quę diuinitùs ad oſſa eius mortua frequenter fieri ſolent, vera eſſe liquidò manifeſtant. Sed priuſquàm ad narranda vitæ morumq́ue eius inſignia veniam, non abſurdum videtur, ſi de magiſtra illius & ſpiritali matre, quæ eam in Christo genuerat, & cæleſtis vitæ ſtudijs imbuerat, ex multis referam pauca, quæ didici: quatenùs lector, agnitis tantæ fœminæ virtutibus, eo faciliùs diſcipulæ geſtis fidem accommodet, quo eam à tam nobili magiſterio diſciplinæ ſpiritalis primordia ſumpſiſſe cognouerit.

Mago presbyter & monachus quæ ſcripſerit de S. Lioba.

Rabanus Abbas.

Fides huius hiſtoriæ.

Tetta Abbatiſſa S. Liobę magiſtra

VITAE HISTORIA.

28 Septēb. Cap. 1.

IN Britannia inſula, quam natio Anglorum inhabitat, locus quidam antiquo gentis illius vocabulo Vuinbrunno vocatur: quod Latinè interpretatum, Vini fons dici poteſt. Qui propter nimiam claritatem & ſaporem eximium, quo cæteris terræ illius aquis præſtare videbatur, hoc nomen accepit. In quo duo monaſteria antiquitùs à Regibus gentis illius conſtructa ſunt, muris altis & firmis circundata, & omni ſufficientia ſumptuum rationabili diſpoſitione procurata: vnum ſcilicet clericorum, & alterum fœminarum. Quorū ab initio fundationis ſuæ vtrunque ea lege diſciplinæ ordinatum eſt, vt neutrum eorum diſpar ſexus ingrederetur. Nunquàm enim virorum congregationem fœmina, aut virginum contubernia quiſquam virorū intrare permittebatur: exceptis ſolummodò presbyteris, qui in eccleſias earum ad agenda Miſſarum officia tantùm ingredi ſolebant, & conſummata ſolenniter oratione, ſtatìm ad ſua redire. Fœminarum verò quæcunq; ſeculo renuncians, earum collegio ſociari voluerat, nunquàm exitura intrabat, niſi cauſa rationabilis vel magnæ cuiuſlibet vtilitatis exiſtens, eam cum conſilio emitteret. Porrò ipſa congregationis mater, quandò aliquid exteriorum pro vtilitate monaſterij ordinare vel mandare neceſſe erat, per feneſtram loquebatur, & * indè cernebat, quæcunque ordinanda aut mandanda vtilitatis ratio exigebat.

*for. * decernebat,*

Cap. 2. Tetta, ſoror Regis, inſignis Abbatiſſa.

Huic ergò loco poſt nonnullas Abbatiſſas & ſpiritales matres, prælata eſt virgo religioſa, nomine Tetta, genere quidem ſecundùm ſeculi dignitatem nobilis, (ſoror quippè Regis erat) morum autem probitate & ſanctarum ſpectamine virtutum, multo nobilior: quæ vtrunque monaſterium magna diſcretionis arte regebat. Omnia enim

enim bona & ſancta exemplis magìs, quàm verbis oſtendebat, & quæcunque ſaluti animarum docuerat eſſe contraria, in ſuis actibus non agenda monſtrauit. Rigorem etiam diſciplinæ, qua locus ille præ cæteris ſemper viguit, tanta ſolicitudine tenuit, vt nunquàm fœminarum ad Clericos pateretur acceſſum. Virgines verò, cum quibus ipſa indeſinenter manebat, adeò immunes à virorum voluit eſſe conſortio, vt non tantùm laicis aut Clericis, verumetiam ipſis quoquè Epiſcopis, in congregationem earum negaret ingreſſum. Huius plurima feruntur virtutum inſignia, quæ veneranda virgo Lioba diſcipula eius, memoriter & iucundè referre ſolebat: de quibus duo tantùm, vt ex ijs cætera conijci valeant, commemorare curaui.

Nota q̃ noluerit quẽquam virorũ ingredi cœnobium.

Cap.3. Taxatur immodica ſeueritas cuiuſdam ſanctimonialis.

Erat in illo virginum monaſterio ſanctimonialis quædam, propter diſciplinę ſtudium & arctioris vitæ obſeruantiam, qua cæteras præire videbatur, ſæpè Pręposita ordinata, frequenter autem Decana ex more conſtituta. Hæc dum nimìs incautè atque indiſcretè diſciplinam exerceret in ſubditis, omnium ferè, & maximè iuuenum, in ſe odia concitauit. Quarum illa triſtitiam & concinnata aduersùm ſe maledicta, quę ſua manſuetudine interdùm lenire potuit, contumaci corde deſpexit, & vſqueadeò contra eas rigida perſeuerauit, vt nec in vltimo vitæ ſuæ tempore commotionem cordis earum vlla ſatisfactione amouere curaret. Defuncta eſt ergò in hac pertinacia, & ſepulturæ tradita, tumulusque ſuper ſepulcrum eius, congeſto terræ aggere, compoſitus eſt. Nec tamen conquieuit animus iuuenum, odientium eam, quin ſtatìm vt adſpicerent locum, in quo ſepulta eſt, maledicerent crudelitati eius: immò aſſcendentes tumulum, & quaſì funeſtum cadauer conculcantes, in ſolatium doloris ſui, amariſſimis inſultationibus mortuæ exprobrarent.

Cap.4. Nota de ſepulcro eius, & pœna Purgatorij.

Quod cùm mater congregationis venerabilis Tetta comperiſſet, temerariam iuuencularum præſumptionem correptionis vigore compeſcens, perrexit ad tumulum, & mirum in modum conſpexit terram, quæ deſupèr congeſta erat, ſubſediſſe, & vſque ad ſemipedis ſpatium infra ſummitatem ſepulcri deſcendiſſe. Quo viſo, vehementer expauit. Intellexit enim ex defectu terræ, pœnam ſepultæ: & ſeueritatem iuſti iudicij Dei perpendit ex detrimento ſepulcri. Conuocatis ergò omnibus in vnum ſororibus, cœpit eas increpare propter crudelitatem illarum & duritiam cordis: quòd ob factam ſibi iniuriam eſſent implacabiles, & propter momentaneam diſciplinæ amaritudinem, perpetes haberent diſcordias: & cùm ſit Chriſtianæ perfectionis, pacificum eſſe etiam cum pacis inimicis, illæ econtrariò non ſolùm inimicos non diligerent, ſed etiam ſororem, quam viuentem contra præceptum Domini odiſſent, ſtudio impietatis mortuam execrarentur. Admonuit autem eas decæterò ab inimicitijs abſtinere, iniurias amplecti, faciles eſſe ad indulgentiam, & ſicut ſibi vellent debita à Domino dimitti, ità inuicèm offenſiones ex corde relaxarent. Poſt hæc verba pro, defuncta ſorore eas obſecrauit, vt quicquid ante mortem in quanlibet earũ peccâſſe videbatur, ex animo remittentes, ſecum pariter orationi incumberent, & pro abſolutione illius diuinam clementiam inuocarent. Cumque omnes vnanimiter exhortationibus eius annuiſſent, indixit eis triduanum ieiunium, monens vnamquanque pſalmodijs & vigilijs ac precibus ſanctis pro ea ſtudioſiùs inſiſtere. Die autem tertia, expleto ieiunio, cum omni congregatione virginum baſilicam intrauit, & illis litanias facientibus, & nomen Saluatoris inuocantibus, ipſa cum lachrymis ante altare, pro anima defunctæ ſororis rogatura, proſternitur. Cumque in oratione perſiſteret, foſſa ſepulcri, quæ priùs penè vacua videbatur, humo excreſcente, paulatìm cœpit repleri: ità vt vno eodemque momento & ipſa ab oratione reſurgeret, & terra ſepulcrum complanaret. Qua de re manifeſtè oſtenditur, quòd cùm monumentum viſibiliter ad priorem ſtatum redijt, per orationes ſanctæ virginis, defunctæ animam virtus diuina inuiſibiliter abſoluit.

Diſcant hoc exẽplo prælati, cu mitiate ſuum gregem regere.

Nota rem memorabilẽ, & q̃ proſint defunctis preces viuorum.

Cap.5.

Alio quoquè tempore contigit, vt ſoror, cui oratorij cura commiſſa erat, cùm poſt Completorium cubitum itura, fores eccleſiæ obſeraret, claues vniuerſas ipſa nocte neſciens perderet. Erant enim pro diuerſitate rerũ, in theſauris eccleſiæ repoſitarum perplures: & aliæ quidẽ argenteæ, aliæ autem æreæ vel ferreę, ligatura fabrefacta ſibimet connexæ. Cùm autem ad nocturnas vigilias ſignum pulſatura ſurrexiſſet, & claues ad pandendas eccleſiæ ianuas non reperiſſet, accenſo lumine, loca omnia, quæ ſpem inueniendi pollicebantur, diligenti inueſtigatione luſtrauit: & quaſì ſemèl quæſiſſe non ſufficeret, rursùs eadem geminata inquiſitione repetiuit. Cumque hoc ſæpiùs faceret, & nihil inquirendo proficeret, ad Abbatiſſam, quæ ſororibus adhuc

Nocturnæ vigiliæ monachorum.

Oo 2 quie-

quieſcentibus,more ſolito vigilijs inſiſtens, nocturnæ orationis tempora præueniebat,perrexit,& tremens ac pauore perculſa, ad pedes eius prouoluta eſt, eique culpam negligentiæ ſuæ humili ſatisfactione patefecit. Quod cùm illa audiſſet,ſtatim intellexit diaboli inſidiantis hanc eſſe machinationem: & conuocatis ſororibus,nocturnas vigilias ac matutinorum ſolennia in alia ęde compleuit. Quibus peractis,protinùs ſe vnà cum eis in orationem dedit, & antiqui hoſtis malitiam virtute ſanctarum precum ſine mora detexit. Orantibus enim illis ante fores oratorij, vulpecula eximprouisò mortua apparuit,in cuius ore claues, quas perditas dolebant, vniuerſæ repertæ ſunt. Tunc venerabilis mater, ſumptis clauibus, iuſſit aperire ianuas, & cum vniuerſis ſanctimonialibus, quæ tum ferè quingentæ aderant, eccleſiam intrans, omnipotenti Deo in hymnis & laudibus gratias reddidit: qui famulas ſuas in ſe confidentes,miſericorditer exaudîſſet, & malignum hoſtem digna confuſione deieciſſet. Ille enim,qui dixit: Ponam ſedem meam ad Aquilonem, & ero ſimilis altiſſimo: per tumorem ſuperbiæ ſuæ beſtijs aſſimilatus eſt: & qui ſubijci Deo per humilitatem noluit,per humiles ancillarum Dei orationes,in vulpecula detectus & confuſus apparuit.

500. moniale in vno mo..aſterio

Eſa.14.

Cap.6.

S.Liobæ parentes.

Hęc de venerabili matre Tetta,eiusq; virtutibus dicta ſufficiant:nunc ad explicanda eius ſpiritalis filię Liobę geſta,ſecundùm propoſitum ſtylus vertatur. Igitur parentes eius natione Angli,genere quidem nobiles erant,& ſtudioſi ambo in religione & obſeruantia mandatorum Dei. Pater eius, Dimo: mater verò, Ebba vocabatur. Sed cùm eſſent ſteriles & infœcundi,abſque liberis diù manſerunt. Cùm autem pertranſiſſent dies plurimi, & eis iam ſenibus atque ętate prouectis ſpes generandę prolis abeſſet,mater eius per ſomnium vidit, ſe quaſi ſignum eccleſiæ, quod vulgò klockum vocant,in ſinu ſuo habere, idque immiſſa manu tinniens extrahere. Experrecta itaque,nutricem ſuam iam vetulam vocauit, & ei ſomniũ, quod viderat, reuelauit. Cui illa prophetico ſpiritu: Adhuc,inquit,ex vtero tuo videbimus filiã, quam vt Domino iam nunc voueas oportet: & ſicut Anna Samuel omnibus diebus ſuis in templo Dei ſeruiturum obtulit,ità hanc ab infantia ſacris literis eruditam, in ſancta virginitate, quandiù vixerit, illi ſeruire concedas. Quod cùm vouiſſet mulier, poſt non multos dies concepit & genuit filiam,quam vocauit Truthgebam,cognomento Liebam vel Liobam,eò quòd eſſet dilecta. Hoc enim Latinè,cognominis huius interpretatio ſonat. Adultam itaque Deo conſecrauit,& ſupradictæ matri Tettæ diuinis ſtudijs imbuendam tradidit. Nutricem verò ſuam pro eo quòd tanta ſibi gaudia futura prædixerat,libertatis præmio remunerauit.

klockum,id eſt,Campana.

1 Reg.1.

Lieb Germanicè, dilecta Latinè.

Cap.7.

Eius ſanctiſſima in monaſterio educatio.

Creuit ergò puella,& tanta Abbatiſſæ cunctarumque ſororum cura erudiebatur, vt nihil aliud pręter monaſterium & cæleſtis diſciplinę ſtudia cognoſceret. Non enim iocis delectabatur ineptis, nec iungi paſſa eſt inanibus iuuencularum fabulis: ſed Chriſti deſiderio flagrans,ad legendum vel audiendum verbum Dei animum ſemper habebat intentum: & audita vel lecta memoriæ commendans,vtilitatem præceptorum vita & inſtitutione ſeruabat. Cibi autem & potùs ità temperauit vſum, vt contemptis delicijs & eſcæ lautioris illecebris, his tantùm, quæ dabantur, contenta, nihil ampliùs requireret. Orabat aſſiduè,ſciens ſcriptum in Apoſtolo, ſine intermiſſione fidelibus orandum eſſe. Quandò non legebat,operabatur manibus ea,quę ſibi iniuncta erant. Didicit enim ſcriptum,quòd qui non operatur, nec manducet. Lectioni tamen atque auditioni ſanctarum ſcripturarum magìs, quàm labori manuum operam impendit: ſummoperè ſtudens,nè lecta vel audita, ex eius animo laberentur: ſed præcepta Domini cuſtodiens, memoriam eorum in executione operum ſemper habere conſueuit. Sicque vitam ſuam inſtituens, ab omnibus * prioribus puro diligebatur affectu, & ab omnibus diſcens, omnibusque obediens, proprias ſingularum gratias imitando captabat. Huius continentiam,illius iucunditatem ſectabatur: Iſtius lenitatem, illius patientiam, alterius autem manſuetudinem mirabatur. Hanc vigilantem,illam verò legentem ſtuduit ęmulari. Charitati præcipuè operam dabat,ſine qua reliquas virtutes nihil eſſe ſciebat.

1. Theſ.5.

2.Theſ.3.

for.* ſororibus

Cap.8.

Viſio eius.

Cùm his & alijs huiuſmodi virtutum ſtudijs per ſingulos dies animum ad cæleſtia roboraret, quadam nocte per ſomnium vidit quaſì purpureum filum de ore ſuo deſcendere. Quod appræhenſum manu cùm extrahere conaretur, prolixiùs cœpit extendi: & velut ex interioribus viſcerum procederet,paulatìm creſcebat in maius, & augmenta ſuî capiebat. Cùm autē exuberāte materia, colligendo manũ impleret, & filum

ſilum nihilominùs ex ore dependéret, * globum ex eo rotundo ſchemate voluendo formauit. In cuius confectione cùm nimìs laborioſè deſudaret, præ anguſtia ſomno ſoluta eſt: cœpitque intrà ſe tacitè cogitare, cupiens ſomnij cognoſcere diſcretionem. Intellexit enim ſibi non ſine cauſa viſionem ápparuiſſe, ſed aliquid ei latentis ineſſe myſterij. Erat ergò in eodem monaſterio ſoror quædam maturæ ætatis, quæ ex euentu rerum, quas ſæpè prædixerat, prophetiæ ſpiritum habere noſcebatur. Cui illa quidem ſomnium de ſua perſona referre noluit, ſed vni ex diſcipulabus ſuis, totum per ordinem, ſicut viderat, reuelauit, præcipiens, vt iret ad eam, & expoſito, quaſì ſibi apparuiſſet, ſomnio, precaretur: vt quicquid in eo intelligeret, ſuo manifeſtaret eloquio. Perrexit itaque puella, & fecit ſicut à magiſtra fuerat inſtructa. Cumque omnem ſomnij tenorem quaſì ex propria perſona expoſuiſſet, ſoror illa futurorum præſcia, cum indignatione reſpondit: Vera quidem viſio eſt, & bona futura portendens: tu autem cur tibi talia apparuiſſe mentiris? Hæc enim non tibi conueniunt, ſed electæ Dei & dilectæ: Liobam ſcilicet virginem, cognominis ſuauitate ſignificans. Illi, inquit, hęc oſtenſa ſunt, cui merito ſanctitatis & ſapientiæ talia congruunt: quoniam multis profutura eſt tam verbo prædicationis, quàm bonæ operationis exemplo. Filum enim, quod per os eius ex viſceribus prodijt, doctrina ſapientiæ eſt, vocis miniſterio ex illius corde procedens. Quòd autem manum impleuit, hoc ſignificat, quia omnia quæ ore docuerit, operibus exæquabit. Porrò * globus, qui voluendo conficitur, & rotunditate ſuî volubilis eſt, myſterium exprimit verbi diuini, quod per os actuſque prædicantium voluitur, & nunc per actiuam vitam in imis verſatur, nunc per contemplatiuam in ſublimia erigitur: nunc ſe per compaſſionem proximi humiliat, nunc per dilectionem Dei exaltat. His quidem indicijs Deus magiſtram tuam verbo & exemplo multis profuturam oſtendit: effectus autem procùl ab hoc loco in alijs nationibus erit, quò eam proficiſci oportet. Hanc igitur interpretationem ſomnij veram fuiſſe, rerum probauit euentus.

* glomum ſentio legē-dum.

Quædā monialis ſpiritu prophetiæ claret.

Viſionis eius interpretatio.

* glomus

Igitur eo tempore, quo cæleſtis vitæ ſtudijs beata virgo Lioba in monaſterio floruerat, ſanctus martyr Bonifacius à Gregorio, Romanæ ſedis antiſtite, qui Conſtantino in pontificatu ſucceſſit, Epiſcopus ordinatur, & ad prædicandum verbum Dei Germaniæ populis mittitur. Vbi cùm meſſem quidem multam, & pronos ad fidem populos reperiſſet, operarios autē, qui ſibi collaborarent in agro Dominico, paucos haberet: in terram Anglorū, vndè ipſe ex parentibus ortus erat, legatos & epiſtolas miſit, atque ex diuerſo Clericorum ordine nonnullos accerſiuit doctos lege diuina, & ad prædicationem verbi, vitæ merito morumque probitate idoneos: quorum adminiculo iniunctam ſibi legationem non ſegniter adminiſtrauit. Magnam enim Germaniæ partem doctrina ſalutari virtutumque miraculis Chriſto acquiſiuit. Nam cùm quotidiè populorum frequentia fidei ſacramentis imbueretur, diuinus ſermo non ſolùm in eccleſijs, verumetiam per pagos & caſtella diffundebatur intantùm, vt & fideles catholici aſſiduis exhortationibus firmarentur, & deprauati viam correctionis agnoſcerent, & pagani fide inſtructi, certatìm ad gratiam baptiſmatis conuolarent.

Cap. 9.

S. Bonifacius Chriſtū Germanis prædicat.

Eius vita habetur 5 Iunij.

Multos cō-uertit.

Videns itaque vir beatiſſimus Eccleſiam Dei creſcere, & certantibus ſtudijs ad vota perfectionis accendi, duplicem viam ad profectum religionis inſtituens, monaſteria conſtruere cœpit, vt ad fidem catholicam populi non tam Eccleſiaſtica gratia, quàm monachorum ac virginum congregationibus, raperentur. Volens ergò vtriuſque profeſſionis ordinem regulariter obſeruari, idoneum vtrique magiſterium ſtuduit adipiſci: miſitque in Caſſinum montem Sturmi diſcipulum ſuum, virum genere & moribus nobilem, vt in monaſterio, quod beatus pater Benedictus inſtituit, diſciplinam regularem, & vitam moreſque monaſticos agnoſceret: paſtorque futurus diſcipulus fieret: atque in ſua ſubiectione diſceret, quomodò alijs præeſſe debuiſſet. Similiter & in patriam cum epiſtolis legatos direxit ad Tettam Abbatiſſam, cuius in præcedentibus mentio facta eſt: deprecans, vt ad ſolatium ſuæ peregrinationis, atque ad auxilium legationis ſibi iniunctæ, tranſmitteret ei Liobam virginem, quam fama ſanctitatis & doctrina virtutum, tunc per longinqua terrarum ſpatia diuulgârat, & laude celebri multorum ora repleuerat. Eius itaque abſceſſum mater congregationis moleſtiſſimè quidem ferebat, ſed tamen quia diuinæ diſpenſationi reſiſtere non potuit, beato eam viro, ſicut rogauerat, cum honore direxit. vt ſomnij, quod olìm viderat, interpretatio vera fuiſſe probaretur. Quam, cùm veniſſet,

Cap. 10.

Vide lector quid conferant monaſteria, quæ hodiè euertunt fidei euerſores.

S. Lioba venit in Germaniam.

vir Deo plenus cum ſumma veneratione ſuſcepit, diligens eam non tantùm propter affinitatem, qua ſibi ex materno ſanguine iungebatur, quantùm propter ſanctitatem vitæ & ſapientiæ doctrinam, qua plurimis & verbo profuturam nouerat, & exemplo.

Cap. 11. Igitur, ſicut deſiderauerat, monaſterijs cuſtodiam & regularis diſciplinæ normam inſtituit: & monachis quidem Sturmi Abbatem prætulit: Liobam verò virginem, ſpiritalem virginum matrem eſſe decreuit: ſtatuitque ei monaſterium in loco, qui vocatur Biſchoffsheim, vbi non paruus ancillarum Dei numerus collectus eſt: quæ ad exemplum beatæ magiſtræ, cæleſtis diſciplinæ ſtudijs inſtituebantur, & intantùm doctrina eius proficiebant, vt plures ex illis, poſtmodùm magiſtræ fierent aliarum: ità vt nulla, aut etiam rara, in illis regionibus eſſent monaſteria fœminarum, quæ non diſcipularum eius magiſteria deſiderarent. Erat enim magnarum virtutum fœmina, & ità in arrepti propoſiti vigore roborata, vt nec patriæ, nec ſuorum meminiſſet affinium: ſed omne ſtudium erga id, quod cœperat, exercebat, vt videlicet ſemetipſam Deo irrepræhenſibilem exhiberet, & omnibus ſibi obtemperantibus, in verbo & conuerſatione forma ſalutis exiſteret. Cauebat ſemper, nè alias doceret, quod ipſa non feciſſet. Nihil quippè arrogantia, nihil ſuperbia de eius, ſibi moribus vſurpauit: ſed ſine perſonarum acceptione omnibus ſe affabilem ac beneuolam exhibuit. Erat adſpectu angelica, ſermone iucunda, ingenio clara, conſilio magna fide catholica, ſpe patientiſſima, charitate diffuſa. Et cùm lætam ſemper faciem præferret, nunquàm hilaritate nimia reſoluta eſt in riſum. Maledictionem ex eius ore nullus vnquàm audiuit: iracundiæ illius ſol teſtis nunquàm occubuit. Cibi autem & potùs vſum, cùm alijs ſumma humanitate exhiberet, ipſa * ſumpſit. Vndè & caliculus eius, vndè bibere ſolebat, pro quantitate ſuî, Dilectæ paruus, à ſororibus vocabatur.

*[Margin: Præficitur monialibus in Biſchoffsheim. — Virtutes eius & dotes. — deeſt, * parce, aut aliquantitate.]*

Cap. 12. Lectionis ſtudio tanta diligentia incubuit, vt niſi orationi vacaret, aut alimento vel ſomno corpuſculum reficeret, nunquàm diuina pagina de manibus eius abſcederet. Nam cùm ab ipſis infantiæ rudimentis Grammatica & reliquis liberalium * ſtudijs eſſet inſtituta, tanta meditationis inſtantia ſpiritalis ſcientiæ perfectionem conabatur aſſequi, vt conſentiente cum ingenio lectione, duplicato naturę & induſtrię bono, eruditiſſima redderetur. Veteris enim ac noui Teſtamenti codices ſagaci mente perluſtrans, diuina pręcepta memoriæ commendabat. Sed & dicta ſanctorum patrum, & decreta Canonum, totiuſque Eccleſiaſtici ordinis iura, plenitudini perfectionis adiecit. Diſcretionem in omni actu ac diſpoſitione ſua magnoperè ſeruauit, & rerum faciendarum finem ſemper attendit: nè fortè inconſultè cœpta, poſtmodùm imperfectione ſua pœnitentiam ſibi generarent. Et quia ad orationis ſtudium & lectionis induſtriam, mentis intentionem ſciebat eſſe neceſſariam, in vigilando, ſicut & in cæteris virtutum ſtudijs, modum tenere conſueuit. Nam licèt ſemper modicùm, tota tamen æſtate poſt prandium tam ipſa, quàm cunctæ ſibi ſubiectæ ſorores pauſabant, nec vlli earum indiſcretè vigilare volenti conſenſit. Dixit enim, adempto ſomno ſenſum adimi, maximè legendi. Sed & illi, ſiue in nocte, ſeu meridie dormienti, ſanctam ſcripturam iuxta lectum eius legi, ſemper mos erat. Quod officium puellæ iuniores ſine moleſtia per vices implebant: & mirum dictu, nullum ſermonem aut etiam ſyllabam in legendo tranſire poterant, quin ſtatìm ab illa, quamuis dormiente, corriperentur. Nam ſicut eædem ipſæ, quibus id officij deputatum erat, poſteà fatebantur, ſępè cùm eam grauiter ſoporari conſpicerent, ex induſtria tentando, in lectione fallebant, ſed nunquàm irrepræhenſę euadere poterant. Nec tamen mirum, quia dormiens falli non valuit, cuius cor poſſidebat, qui non dormiet, Iſraël cuſtodiens: & quæ cum ſponſa in Canticis canticorum dicere potuit: Ego dormio, & cor meum vigilat.

*[Margin: deeſt, * artium, vt videtur. — Eius eruditio. — Prudentia. — Moderatio. — Nota ſanè gemmam in virgine. — Pſal. 120. — Cant. 5.]*

Cap. 13. Virtutem verò humilitatis tanto ſtudio cuſtodiuit, vt cùm merito ſanctitatis & ordine magiſterij cæteris eſſet pręlata, omnium ſe vltimam fore corde crederet, voce proferret, & habitu demonſtraret. Hoſpitalitatem autem peculiari obſeruatione tenuit. Omnibus enim ſine vlla exceptione perſonæ domum præbuit, & conuiuium ieiuna mater exhibuit. Pedes omnibus, manibus ſuis lauit, Dominicæ inſtitutionis cuſtos & magiſtra. Dum hæc gereret virgo Chriſti, quibus omnium in ſe prouocabat affectum, inimicus omnium Chriſtianorum diabolus, impatienter ferens tantas in ea virtutum glorias, & tam præclara diſcipularum eius augmenta profectuum,

[Margin: Inſignis humilitas. — Hoſpitalitas. — Ioan. 13.]

ſordidis

ſordidis eas cogitationibus & carnalis concupiſcentiæ illecebris inceſſabiliter impugnabat, tentans ſi quanlibet earum ab arrepti vigore propoſiti potuiſſet auertere. Sed cùm conatus ſuos orationibus atque ieiunijs caſtè viuentium frangi conſpiceret, ad alia ſe callidus inſidiator argumenta conuertit, vt ſaltem vel bonam earum famam vitiando corrumperet, qui integritatem, peruerſa ſuggerendo, violare non poterat. *Impugnatur à cogitationibus carnis.*

Cap.14. Erat ergò ibi quædam paupercula, debilitate contracta, quæ ad portam monaſterij iacebat, eleemoſynam accipiens: cui quotidiè à menſa Abbatiſſæ ſtatutus dabatur victus, & à ſingulis ſanctimonialium veſtes & alia quælibet neceſſaria pro diuini amoris intuitu præbebantur. Contigit autem poſt dies aliquot, vt decepta ſuggeſtionibus diabolicis, turpitudinē fornicationis incurreret. Cumque intumeſcente vtero, conceptum fœtum celare non poſſet, crimen admiſſi ſceleris ſimulata infirmitate contexit. Inſtante autem partûs tempore, progenitum infantulum panniculis inuoluit, & in ſtagnum fluminis, quod per medium loci eius influebat, nocturno tempore expoſuit, malis videlicet mala adijciens. Nam ſtupro homicidium, & aquæ contaminationem coniūxit homicidio. Die autem facto, cùm ad hauriendam aquam mulier quædam veniſſet, conſpecto infantili cadauere, factum exhorruit: fœmineoque accenſa furore, villam omnem inordinato clamore compleuit, & ſanctis virginibus cum indignatione improperans ait: O quàm caſta congregatio, quàm glorioſa conuerſatio virginum, quæ ſub velo poſitæ, filios pariunt, matrum pariter ac presbyterorum fungentes officium, eoſdem, quos generauerint, ipſæ baptizant. Non enim, ô ciues, molendi vſibus tantùm hanc ſtagnâſtis aquam, ſed nouo huic & inaudito baptiſmati neſcientes præparâſtis. Nunc ergò rogate eas, quas virginum appellatione ſublimare ſoletis, vt tollentes cadauer de flumine, nobis aquā reddant vtibilem. Videte, videte, quæ ex monaſterio deſit, & eam ſcelus hoc perpetrâſſe cognoſcite. Ad hanc vocem plebs tota cōmota eſt: omnis ætas, omniſque ſexus quaſi ad ſpectaculum vno agmine cucurrit, videnſque nefas, facinus exhorret, ac virgines ſacras deteſtatur. *Diabolus nititur ſanctarum virginū famā cōtaminare* *Hoc nempe voluit diabolus.*

Cap.15. Cùm autem Abbatiſſa, audito tumultu, rem geſtam comperiſſet, conuocatis ſororibus cauſam expoſuit, nullamque ex eis præter Agatham deeſſe cognouit: quæ ante paucos dies à parentibus ſuis vocata, pro quadam neceſſitate ad domum eorū cum licentia perrexerat. Hanc itaque miſſo nuncio ſine mora reuocauit, tantæ infamiæ notam diutiùs ferre non valens. Quæ cùm veniſſet, cauſamque ſceleris ſibi imputari cognoſceret, reſpiciens in cælum, ingemuit, & ait: Deus omnipotens, qui omnia noſti, antequàm fiant, & quem nullum latet ſecretum, quique Suſannam in te confidentem, de falſo crimine liberâſti: oſtende miſericordiam tuam ſuper hanc congregationem, in tuo nomine collectam, & nè patiaris eam propter peccata mea fœdo rumore maculari: ſed illam, quæcunque hoc nefas commiſit, ad laudē & gloriam magni nominis tui, dignare & detegere, & publicare. Quo audito, mater venerabilis de eius puritate iam ſecura, præcepit omnibus oratorium ingredi, & extenſis in Crucis modum brachijs ſtare, quoaduſque ſingulæ Pſalterium totum ex ordine pſallendo complerent: & deindè per tres vices in die, hoc eſt, tertia hora, & ſexta, & nona, vexillo Crucis elato, cum litanijs monaſterium circuire, & pro purgatione ſua diuinam miſericordiam inuocare. Quod cùm feciſſent, & in hoc ordine iam bis expleto, hora nona omnes eccleſiam intrarent, cunctuſque populus pariter congregatus adeſſet, beata virgo Lioba perrexit ad altare, & ſtans ante Crucē, quæ iamtunc tertiò portanda parabatur, extendit manus in cælum, & cum gemitu ac lachrymis precabatur, dicens: Domine Ieſu Chriſte, Rex virginum, integritatis amator, inuictiſſime Deus, oſtende virtutem tuam, & libera nos ab hac infamia: quia improperia improperantium tibi ceciderunt ſuper nos. Hoc cùm dixiſſet, mox miſerrima paupercula illa, antiqui hoſtis & captiua pariter & miniſtra, dæmonio repletur, & quaſi flammis circundata, nomen inuocat Abbatiſſæ, crimenque quod commiſerat, confitetur. Tum verò in cælum clamore ſublato, plebs omnis obſtupuit miraculo: ancillæ Dei fleuêre præ gaudio, & in commune ab omnibus vno ore meritum Liobæ virginis, & Chriſti Saluatoris potentia prædicatur. Factum itaque eſt, vt nomen virginale, quod diabolus ſiniſtra fama obruere conatus eſt, magìs clareſceret, & celebriùs vbiquè laudaretur. Miſera tamen illa purgari non meruit, ſed vſque ad finem vitæ ſuæ, ius in ea poteſtatis ſuæ inimicus obtinuit. Plura quidem ſigna per famulam ſuam

Dan.13. *Totū Pſalteriū ſacræ virgines legunt extenſis brachijs.* *Proditur, ſceleſtiſſimi dæmonis commentū.* *Caſtigatur fornicaria.*

ſuam Deus antè iam fecerat, ſed eorum notitiã ſecreti obumbratio ſuppreſſit. Hoc autem in Germania primùm factum eſt: & ideò celebre, quia publicum fuit.

Cap. 16. Alio autem tempore, cùm ad tradendam diſcipulabus ſuis lectionem diuinam more ſolito conſediſſet, ex vna parte villæ fortuitum exarſit incendium: quod conſumptis domibus, quæ vel paleis, vel paluſtri tegebantur arundine, ad monaſterium, in quo virgo ſancta cum famulabus Dei manebat, flabris ſtimulantibus ferebatur: & graſſante igne, non ædificijs ſolùm, verumetiam iumentis atque hominibus ipſis interitum minabatur. Tum verò trepidantis populi confuſus clamor attollitur, concurſus omnium ad Abbatiſſam conuolat: rogant vt periculo, quod inſtabat, precibus ſanctis occurreret. Illa autem, vt erat mentis patientiſſimæ, turbatis omnibus, fidei præſumptione nihil mouebatur: ſed iuſſit, vt ex ſuperiori parte fluminis, quod per medium monaſterium currebat, hauſtam ſibi aquam in concha celeriter afferrent. Quam ſine mora allatam, ſale, quod à ſancto Bonifacio benedictum, indeſinenter ſecum habebat, adſperſit, dicens: Ite, & hanc aquam in flumen refundite, omniſque populus ab eo loco deorsùm hauriat, & contra impetum ſæuientis incendij certatim mittat. Quod cùm feciſſent, omnis illa igniũ violentia, quaſi cælitùs immiſſo imbre, ità reſtincta eſt, vt nihil ædificiorum poſteà prorsùs attingeret. Quo miraculo plebs omnis attonita, ad laudem Dei conuertitur, qui per fidem & orationes famulæ ſuæ tam ſublimiter eos à tanto diſcrimine liberauit.

Nota de ſale benedicto, ſtupendum miraculum.

Cap. 17. Illud etiam virtutibus eius annumerandum eſſe non dubito, quòd cùm die quadam tempeſtas ſæua, atque aëris nimia perturbatio fuiſſet exorta, fulgura facta, ventique vehementes vndiquè ferebantur, & tenebrarum caligo cælum diemque nubium nocte ſubduxit, coruſcationes quoquè valdè terribiles, & fulgura crebrò demiſſa, terrorem nimium mortalibus inferrent: populus omnis pauore cõcutitur, ac primùm pecora, nè pereant, intrà tuta domorum cogunt. Deindè ingraueſcente diſcrimine, mortiſque ſæuitiam minitante, cuncti deſperatione viuendi in eccleſiam confugiunt, & obſeratis vndiquè foribus, terribile iudicium Dei, quod imminere putabant, pauidi præſtolabantur. Quibus turbatis, & voce confuſa concrepantibus, ſancta virgo occurrẽs, indicit patientiam, pollicetur ſecuritatem, ſecumque eos orationi incumbere adhortatur, & ſine mora toto corpore ante altare ipſa proſternitur. Intereà ſæuit tempeſtas, & ventorum furorem domorum tecta non ſuſtinent, crebriſque fulminum ictibus terra tremiſcit, tenebrarum quoquè denſitas, & continua coruſcationum per feneſtras irruptio, maximum timidis horrorem ingeminat. Tum populus omnis tanti terroris immanitatem non ferens, ad altare cucurrit, & beatam virginem ab oratione excitat periculis opponendam, primaque eam Tecla conſanguinea eius, his verbis adorſa eſt: O dilecta, dilecta, in te ſpes populi huius, in te votorum ſumma conſiſtit. Surge ergò, & pro nobis Dominam tuam ſanctam Dei genitricem inuoca, vt eius interceſſione, ab huius tempeſtatis diſcrimine liberemur. Ad hãc vocem illa ab oratione ſurrexit, & quaſi ad colluctationem vocaretur, cappam, qua erat induta, abijciens, fores eccleſiæ confidenter aperuit, atque in limine conſiſtens, ſigno ſanctæ Crucis edito, furenti tempeſtati nomen ſummæ maieſtatis oppoſuit: extenſiſque manibus in cælum, terno clamore Chriſti clementiam inuocauit, & per interceſſionem ac merita ſanctæ Mariæ virginis, propitium eum populo ſuo velociter adeſſe precabatur. Confeſtim igitur adeſt diuinitas, tonitrua conquieſcunt, venti contrarij ad diſſipandam nubium denſitatem miniſteria conuertunt, omniſque illa aërum tenebroſitas mox in duas partes diuiſa, & in ſemetipſam relapſa, tranquillitatem & ſerenitatem, apparente ſole, reduxit. Ità virtus diuina, & ancillæ ſuæ ſibi fideliter ſeruientis merita declarauit, & populis inopinatam ſecuritatem, depulſo timore, conceſſit.

Horrida tẽpeſtas præſenté omnibus mortẽ intentat.

Mariã Virginem contra tempeſtatẽ S. Lioba inuocat

Vide quid poſſit interceſſio matris Dei.

Cap. 18. Hoc etiam, quod inter geſta eius clarum fuiſſe ac memorabile conſtat, prætèrire ſilentio impium puto. Quædam nanque ex ſororibus monaſterij eius, nomine Vuilleſvuind, vitæ merito & morum probitate laudabilis, magna corporis infirmitate vexabatur. Morbo enim laborabat, quem medici hæmorrhoidem vocant, & profluente ſanguine per ſecreta naturæ, grauiſſimo inteſtinorũ dolore cruciabatur. Creſcente igitur languore, & per dies augmẽta capiente, vires corporis deficiunt, adeò vt nec ſe in latus aliud vertere, nec de lectulo ſurgere, nec pedibus incedere ſine alterius ſuſtentatione potuiſſet. Cumque iam præ fœtoris magnitudine in cõmuni cella monaſterij manere non poſſet, parentes eius, qui in vicino habitabant, petita & accepta licen-

Monialis quædã grauiter infirmatur.

licentia, feretro eam impoſuerunt, & trans flumen, quod vocatur Tubera, in domũ ſuam portauerunt. Nec multò pòſt, inualeſcente morbo, venit ad extrema: & cùm iam vltima corporis parte præmortua, ſolus vitalis flatus palpitaret in corpore, inuitatur à parentibus Abbatiſſa, nõ vt viſitaret infirmã, ſed vt precibus ſuis Deo tranſitum eius commendaret. Quæ cùm veniſſet, accedens ad lectum, quem multitudo vicinorum plangens vallauerat, iuſſit auferri velamen: (Erat enim ex more cadauerum iam linteo cooperta.) Quo ablato, pectus eius manu contrectans: Nolite, ait, flere: quia anima illius adhuc in ipſa eſt. mittensque ad monaſterium, iuſſit cochlear paruum, quo ipſa ad menſam vti ſolebat, cum feſtinatione afferri: & allatum ſibi lac benedixit, atque in os iacentis guttam cum cochleare ſtillauit: cuius tactu intrinſecùs guttur & vitalia ità conualuerunt, vt ſtatim & linguam ad loquendum, & oculos ad videndum moueret: tantaque celeritate remedium cæleſte ſuccurrit, vt ſequenti die cibo confortata, vires reciperet, atque ante diem ſeptimum pedibus proprijs ad monaſterium ambularet, de quo priùs in lectica portabatur. Pluresque poſteà vixit annos, atque in regione Thuringorum poſt obitum venerãdæ virginis, vſque ad tempora Ludouici regis Francorum ſana & incolumis in Dei ſeruitio manſit.

Tubera, die Tawber.

Reuiuiſcit iam penè mortua.

Cap. 19.

Creſcit monaſtica religio, & cum ipſa mundi cõtemptus.

Talibus ergò virtutum ſignis fides in populis ſuccenſa feruebat, & creſcente religione, creuit ſimul & mundi contemptus. Multi enim nobiles & potentes viri filias ſuas Deo in monaſterio ſub perpetua virginitate ſeruituras tradiderunt: multæque matronæ, relicta ſeculari conuerſatione, caſtitatem profitebantur, & ſuſcepto velamine ſacro, monaſticam vitam elegerunt. Quibus virgo ſancta ad ſumma virtutum veniendi & verbo viam præbuit, & exemplo.

Cap. 20.

S. Lulli vita habetur inf. 16. Octobr.

Intereà beatus Bonifacius Archiepiſcopus in Friſiam ire parans, gentemque paganicis ritibus deditam, atque infidelitatis morbo decubantem, cæleſti medicina viſitare decernens, vocauit Lul diſcipulum ſuum, qui poſtmodùm in Epiſcopatu ſucceſſit, & ei ſingula, prout voluit, commendauit: & generaliter quidem illi curam credentium populorum, ac prædicationis inſtantiam, ſtructuramque eccleſiarum, à ſe per diuerſa loca inchoatarum, iniunxit: ſpecialiter autem de monaſterio Fuldenſi, quod cum authoritate Zachariæ Papæ, & cùm fauore Carlomanni regis * Auſtriæ, in vaſtiſſima ſolitudine ſaltûs Boconiæ ipſe conſtruxerat, præcepit, vt quia monachi locum illum inhabitantes pauperes erant, & necdum alia habebant ſeruitia, ſed ſolo manuum ſuarum labore victitabant, ædificium fundatæ iam ibì eccleſiæ ad perfectionis terminum deduceret, atque poſt mortem ſuam corpus eius illic ſepeliendum transferret. Cumque hæc & alia huiuſmodi ei mandata dediſſet, accerſitam ad ſe Liobam virginem exhortatus eſt, terram peregrinationis ſuæ non deſerere, nec in aſſumpti propoſiti vigore laſſeſcere: ſed quotidiè bonum, quod cœperat, omni ſtudio ampliare: dicens ei, corporis fragilitatem non eſſe conſiderandam, nec prolixa ætatis ſpatia computanda, nec arduum virtutis finem, nec grauem exiſtimandum perueniendi laborem: præſertìm cùm huius temporis ſpatia ad æternitatem comparata, breuia ſint, & non ſint condignæ paſſiones præſentis temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Commendauit autem illam Lul Epiſcopo & ſenioribus monachorum ſupradicti monaſterij, qui aderant, monens eos, vt cum honore & reuerentia curam eius agerent: ſuæque voluntatis eſſe affirmans, vt poſt obitum eius corpus illius ad oſſa ſua in eodem ſepulcro poneretur, quatenùs pariter diem reſurrectionis expectarent, qui pari voto ac ſtudio in vita ſua Chriſto ſeruierant. Quibus dictis, dedit ei cucullam ſuam, rursùs eam admonens atque conteſtans de non relinquendo peregrinationis ſuæ loco. Et ſic præparatis omnibus, quæ in itinere erant neceſſaria, in Friſiam perrexit. Vbi cùm non paruam gentis illius portionem Chriſto acquiſiſſet, labores ſuos glorioſo cõſummauit martyrio: corpusque eius tranſlatum eſt Fuldam, & ibì, ſicut antè præceperat, digno honore ſepultum.

for * Auſtraſiæ,

Rom. 8.

S. Bonifacius cæditur in Friſia, vide eius vitã Iunij 5.

Cap. 21.

Beata autem virgo Lioba immobilis in opere Dei permanſit, non terram hæreditare cupiens, ſed cælum. vndè ad finem propoſiti cum omni labore tendebat. Seminabatur verò de ea fama laudabilis, & odor ſanctitatis ac ſapientiæ, cunctorum in ſe traxit amorem. Erat enim omnibus, qui eam nouerant, & ipſis quoquè regibus honorabilis. Nam Pipinus Rex Francorum, & filij eius Carolus & Carlomannus, omni eam veneratione coluerũt: & præ cæteris maximè Carolus, qui poſt mortẽ patris, defuncto fratre, cum quo & ipſe paucis annis regnauerat, imperij gubernacula

ſolus

Laus Caroli Magni. ſolus obtinuit: vir ſanè Chriſtianiſſimus, & verè imperio digniſſimus, atque omnibus retrò gentis illius regibus fortitudine & ſapientia meritò præferendus, qui ità fidem Catholicam diligebat, vt cùm omnibus imperaret, Dei famulos & ancillas ſublimi humilitate veneraretur. Hic itaque religioſam Dei virginem, ad ſe frequenter inuitatam, cum magna reuerentia ſuſcepit, & dignis muneribus honorauit. Sed & Regina Hildegardis puro eam venerabatur affectu, atque ità vt animam ſuam diligebat: voluitque, vt aſſiduè ſecum maneret, quatenùs ad viam vitæ verbis eius proficeret & exemplis. Sed illa vt veneni poculum, ità palatinum deteſtabatur tumultum. Amabant eam principes, ſuſcipiebant proceres, Epiſcopi cum exultatione amplectebantur. Et quia erat in ſcripturis eruditiſſima, atque in conſilio prouida, verbum vitæ cum ea conferebant, & inſtituta Eccleſiaſtica ſæpè tractabant. Illa verò omnem ſolicitudinem erga id, quod cœperat, exercebat, & monaſteria puellarum, quasi ductrix ſpiritualium tyronum viſitans, certantibus ſtudijs æmulantes, ad perfectionis gloriam prouocabat.

S. Lioba crebrò acceſſitur à Carolo Magno.

Cap. 22. Interdùm etiam & ad monaſteriũ Fuldenſium monachorum cauſa orationis venire ſolebat, quod nec priùs, nec poſteà vlli vnquàm fœminarum concedi potuit: quia loco illi, ex quo à monachis habitari cœptus eſt, fœmineus negabatur ingreſſus. Tantum autem huic ſoli conceſſus eſt propter hoc, quòd ſanctus martyr Bonifacius eam ſenioribus eorum commendauit, corpusq; illius ibì ſepeliendũ decreuit: cuius tamen aduentus hoc ordine moderabatur. Relictis enim in vicina cella diſcipulabus ac pediſequis ſuis, ipſa cum vna cæteris maturiore monaſterium diurno tãtùm tempore intrauit, & poſt orationem, completa cum fratribus collatione, noctibus ſemper ad diſcipulas ſuas, quas in cella dimiſerat, reuertebatur. Cùm autem ſenuiſſet & prouectioris iam eſſet ætatis, ordinatis omnibus, quæ ſub cura ſua habuit, monaſterijs, cum conſilio Lul Epiſcopi venit in locum, qui vocatur Schonersheim, quatuor millibus à ciuitate Moguntia ad Africum diſtans: ibique cum famulabus Dei ſecum commorantibus manſitauit, ieiunijs & orationibus Deo ſeruiens nocte & die. Intereà morante Rege Carolo in Aquenſi palatio, miſit ad eam Regina Hildegardis, deprecans vt ad ſe venire non grauaretur. Deſiderauit enim videre eam, antequàm de corpore migrâſſet. Quod illa quanuis moleſtè ferret, propter antiquam tamen familiaritatem conſenſit. Perrexit ergò, & cùm ea, qua ſolita eſt, à Regina gratulatione eſſet ſuſcepta, mox vt audiuit cauſas, pro quibus inuitata eſt, redeundi licentiam poſtulauit. Cumque propenſiùs rogaretur, vt aliquot dies ibì maneret, abnuit, ac ſolito affectuoſiùs in amicam irruit, os, frontem, oculos deoſculans, inhærẽs amplexibus, huiuſmodi verbis ſalutatam reliquit: Vale in æternum domina & ſoror dilectiſſima: vale animæ meæ portio precioſa. Chriſtus creator & redemptor noſter tribuat, vt nos in die iudicij ſine confuſione videamus: cæterum in hac luce mutuo nunquàm ab hac die conſpectu fruemur.

Illi ſoli patet aditus in monaſteriũ Fuldẽſe.

Venit in monaſteriũ Schonersheim.

Regina eã vocat Aqſgranum.

Cap. 23. Reuerſa eſt igitur ad monaſterium, & poſt paucos dies corporis incõmodo correpta, décidit in lectum. Cumque ingraueſcente languore inſtare cerneret tempus dormitionis ſuæ, vocauit Torabertum venerabilem preſbyterum, natione Anglum, qui ei indeſinenter adhærens, cum reuerentia ſemper & amore ſeruiebat: & accepto corporis & ſanguinis Chriſti viatico, hominem exuit, ac creatori ſuo animam, quam dederat, mundam & immaculatam cum gaudio reſtituit. Obijt autẽ menſe Septembri, quarto Calendas Octobris: corpusque eius Fuldenſes monachi ſuſceptum, cum proſecutione nobilium perſonarum, venerabiliter ad monaſterium ſuum tranſtulerunt. Recordati ſunt itaque ſeniores eorum, dixiſſe ſanctum Bonifacium, quòd ſuæ eſſet voluntatis, vt corpus illius ad oſſa ſua poneretur: ſed quia metuebant ſanctum ſepulcrum beati martyris aperire, conſilio inito, ſepeliêrunt illud ad plagam Septentrionalem altaris, quod ipſe ſanctus martyr Bonifacius ædificatum, in honorem Domini Saluatoris noſtri, & ſanctorum duodecim Apoſtolorum eius, dedicauerat. Poſt annos autem non paucos, à rectoribus loci illius eccleſia auguſtiùs ædificata, cùm futuræ conſecrationi præpararetur, Eigil Abbas cum licentia Aiſtulphi Archiepiſcopi, oſſa eius tranſtulit, & in Auſtrali porticu iuxta memoriam ſancti Ignatij martyris poſuit: vbì ſepulcro condita, miraculis viuit & gloria. Multi enim fide pleni, ad tumulum eius diuina beneficia ſæpè experti ſunt: ex quibus quædam, quæ ad præſens animo occurrunt, ſobriè & fideliter legentibus pandere curaui.

Infirmatur.

Chriſto animam reddit immaculatam.

Miracula ad ſepulcrũ eius.

Cap. 24. Quidam nanque vir ferreis circulis per lacertos ad nudum corpus tam anguſtè

con-

conſtrictus erat, vt ex vtraque parte caro ſupercreſcens, ferrum propè obtegeret. Ex quibus vnus de altero brachio antè iam deciderat, cuius veſtigium cicatrix obducta manifeſto retulit indicio. Hic ergò in eccleſiam veniens, memorias ſanctorum per ſingula altaria orando circuiuit. Cumque veniſſet ad ſepulcrum ſanctæ virginis, & ibi orationi incumberet, occulta quædam vis circulum ferreum, expulſis clauis, extendit, ac de brachio cum non modico ſanguine eiecit. Ille autem gaudens & exultans, gratias referebat Deo, quòd eum per merita beatæ virginis abſoluere dignatus ſit, quem propter peccata vſque in illum diem nexus ferrei ligauerunt. Ferreum ligamē rumpitur.

Alter verò de Hiſpania erat: qui peccatis exigentibus, pœnæ tali addictus eſt, vt horribiliter quateretur tremore omnium membrorum. Cuius paſſionis incommodum, ſicut ipſe retulit, in Ibero flumine contraxit. In qua deformitate oculos ciuium ſuorum non ſuſtinens, vbicunquè ei ire viſum eſt, per diuerſa ſanctorum loca vagabatur. Peragrata itaque omni Gallia atque Italia, Germaniā ingreſſus eſt. Vbi cùm nonnulla monaſteria cauſa orationis adîſſet, Fuldam venit, manſitque ibi tribus diebus, in hoſpitali peregrinorum ſuſceptus, eccleſiam frequentans & orans, vt iam ſibi placaretur Deus, ac priſtinam reſtitueret ſalutem. Cumque die tertia oratoriū intrâſſet, altaria cuncta orando circuiens, ad memoriam ſanctæ virginis ex more peruénit: & oratione ibi completa, cryptam occidentalem, ſuper quam corpus ſancti Bonifacij martyris quieſcit, ingreſſus eſt, ac proſtratus in oratione, dormienti ſimilimus iacuit, non tamen tremens, ſicut etiam per ſomnum ſolebat. Quod cernens vir venerandus Firmadus presbyter & monachus, qui propter infirmitatem ſuam ibi ſedebat, & ſtare non poterat, obſtupuit, & quibuſdam eum erigere volentibus prohibuit, potiuſque euentum rei expectandum eſſe iudicauit. Intereà ſubitò ſurrexit homo, & non tremebat, quia ſanatus erat. Interrogatus ergò à presbytero (quoniam linguæ eius, eò quòd eſſet Italus, notitiam habebat) retulit ſe per exceſſum mēris vidiſſe virum veneranda canitie, ſtola pontificali indutum, quem comitabatur puella quædam in habitu Nonnaico: quæ ſe appræhenſum erigeret, & pontifici ad benedicendum offerret. Cuius pectori cùm pontifex ſignum Crucis Chriſti imprimeret, nigerrima auis inſtàr merulæ de ſinu illius per capitium tunicę egreſſa, mox vt terram contingeret, in gallinam conuerſa ſit: ac deincèps in ſpeciem deformis ac teterrimi homunculi transformata, per gradus Aquilonaris introitûs cryptam egreſſa ſit. Hanc autem ſanitatem quin ſanctæ virginis orationes & merita beati martyris à Domino obtinuerint, nulli Chriſtiano dubitare fas eſt. Qui licèt non in vno ſepulcro, vno tamen loco quieſcentes, eadem pietate, qua, dum pariter in carne vixerunt, miſeris ſubuenire ſolebant, nunc in cæleſti claritate cum Chriſto manentes, eorum interceſſionem quærentibus patrocinari non ceſſant. Multa quidem & alia ſigna Deus per ſanctæ virginis orationes ſæpè operatus eſt, quæ, nè faſtidium prolixitate narrationis lectori faciam, proſequi omitto. Hæc autem duo quia plerique fratrum adhuc viuentes ſe vidiſſe celebri ſermone teſtantur, & egoipſe eo tempore, quo fiebant, illis aderam, propter certitudinem conſcripſi, ad laudem & gloriam nominis Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui glorificantes ſe glorificat, & ſeruientibus ſibi non tantùm regna cælorum, ſed etiam in hoc ſeculo honoris tribuit nobilitatem: Cui eſt gloria cum patre & cum ſpirituſancto per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

Cap. 15.

Curatur homo mēbrorum omniū tremore vexatus.

Viſio eius.

1. Reg. 2.

MAR-

MARTYRIVM SANCTI VENCESLAI DVCIS BOIEMIAE ET MARTYRIS, EX D. IOHANNIS DVBRAuij *Olomucenſis Epiſcopi hiſtoriæ Boiemicæ libro quarto & quinto conſcriptum. Conſentiunt MS. codices & antiquiſſima Martyrologia.*

Septēb. 28. Cap. 1. S. Venceſlai parentes. 3. Reg. 18.

SANCTVS Venceſlaus Boiemiæ Dux, patre Chriſtianiſſimo ſimul ac religioſiſſimo Vratiſlao, matre verò Drahomira Lucēſi, à Chriſtiana religione alieniſſima, progenitus fuit. Siquidem longè ſeueriorem immanioremque in Chriſtianos, quàm Iezabel in prophetas, ea ſe exhibuit. Qua de cauſa Ludmilla Vratiſlai Ducis mater, per ſpeciem viſitandi ſalutandique Drahomiram matrem ſuam Pragam adijt. Reuerà vt alterum filiorũ (duos enim habebat Venceſlaum & Boleſlaum) ſibi dari nutriendum impetraret. Cui cùm oblata eſſet tam à patre quàm à matre legendi, vtrum accipere vellet, poteſtas, Venceſlaum, in quo melior indoles meliorque ſpes elucebat, ſibi adoptauit, aluitque deinceps pro ſuo: præceptorem ei adiungens Paulum ſacrificulum ſuum, virum opinione ſanctitatis celebrem. Hic domi aliquandiù puerum docuit, pòſt author fuit, vt Budecum, ad Nycenum presbyterum ludi illic magiſtrum mitteretur, inquiens, maiores ibì cum in literis & diſciplinis Chriſtianis profectus facturum, inter multos condiſcipulos Chriſtianos: Nam hæc præcipua cura erat auiæ, vt nepos Chriſtianam religionem ante omnia diſceret coleretque.

Educatur S. Venceſlaus à Ludmilla auia ſua.

Cap. 2. Drahomiræ in Chriſtianos perſecutio.

Interìm marito funerato, filijsque adhuc ætate imbecillioribus, Drahomira regimen inuadit, ac ſtatìm odium in Chriſtianos malè diù diſſimulatum detegit, edicto propoſito, vt templa Chriſtiani occluderent, à cultu cæremonijsque abſtinerent. Sacerdotes populum nè docerent, nec ludimagiſtri diſcipulos. Secùs facientibus carcer, exilium, mors denunciata. Pragæ magiſtratus immutati, & pro Chriſtianis idolatræ crudeliſſimi ſubſtituti, quorum inſtinctu clàm, palamque, ac ſemper impunè fidei cultores indignè tractabantur occidebanturque. At ſi quis ex Chriſtianis, vel ſe defendendo, vnum illorum aliquem interfeciſſet, pro vno in decem capita animaduertebatur. Tum verò, ſecundùm tam impia, tamque immania matris facinora, Venceſlaus qui hactenùs, nè in principatum ſuccederet, ætatis ſtudiorumque excuſatione vtebatur, auiæ maximè hortatu, pollicentis ſe quoquè curarum nepotis fore participem, magno omnium aſſenſu, regimen in Boiemos ſuſcepit.

S. Venceſlaus creatur Dux Boiemiæ.

Cap. 3.

Ad tollendam igitur fraternam diſcordiam, quam plerunque inter fratres bona indiuidua ſuſcitare ſolent, in ipſo ſtatìm principatûs introitu decernitur, vt Boleſlao fratri iuniori pars aliqua hæreditatis aſſignetur, finesque vtriuſque ditionis conſtituantur. Boleſlauia ei aſſignata eſt cum territorio ſuo vltra Albim, ità vt Albis fluuius citra vltraque terras finiret. Mater iuniorem filium moribus ſuis congruentem ſecuta eſt: Venceſlaus principis thronum ſolus Pragæ obtinuit. Alius fortaſsè mutato honore, id quod ſubindè vſuuenire videmus, mores quoquè aucta dignitate & potentia immutaret: at Venceſlaus ab omni ambitione inuictus, demiſſiùs penè princeps, quàm priuatus agebat, aliquantoque diligentiùs obſeruabat, nè quid de inſtituto prioris vitæ apud auiã trãſactæ intermitteret. Nam & noctibus intentiùs quàm priùs ad pſallendos pſalmos, laudesque Deo dicendas vtebatur, & dies per plura pietatis officia tranſigebat, crebriùs in funus prodeundo, languentes inuiſendo, laceros nudosque conueſtiendo, pauperes alimentis ſuſtentando. Inſtituerat prætereà ſibi inediæ ac vigiliæ quoddam, quaſi cum auia certamen, experiri ſatagens, ipſe, an illa ſæpiùs ieiunaret, peruigilaretque.

Boleſlao fratri hæreditatis portio datur.

S. Venceſlai pietas.

Cap. 4. Drahomiræ in S. Ludmillã inuidia.

Interìm Drahomira dirumpi præ inuidia, ſecumque nefaria aduersùs ſocrũ meditari, quòd illa maiore gratia apud Venceſlaum, quàm ipſa mater polleret, religionemque Chriſtianam nimìs prolixè proueheret. Nec longiùs nefariè meditata perficere diſtulit, quàm inuenit cædis perficiẽdæ audaces ſicarios. Inſtãte exitij die quem Ludmilla futurũ diuinitùs præuiderat, vocat ad ſe clientulos omnes, mercedemque cuique ſuam diſſoluit. Et prætereà quicquid in penu, in cella, in horreis, in loculis redundaret, id ſua manu in ſinus, vſusque pauperum transfudit. Poſt hæc remotis arbitris,

S. Ludmilla ſe præparat per bona opera ad martyrium.

tris, ac ſolo adhibito Paulo ſacerdote, ante aram prouoluitur, factaque exomologeſi, de manu eiuſdem ſacerdotis ſacroſanctum vitæ accipit viaticum, mox indè fini ſuo propitium Deum exorat, cùm eccè ribi eadem hora ſubmiſſi à nuru, Thomas & Gumo, non tam genere quàm ſcelere nobiles, in ſacrarium irrumpunt, ac velo, quo ſancta vidua caput velatum habuit, eliſis faucibus proſtratam ſuffocant. In templo necatur.

Non defuêre qui Venceſlaum ex cæde auiæ vehementer perturbatū, ad vlciſcendum inflammarent. Alij, ſi ipſe vlciſci nollet, ſibi hanc dari prouinciam depoſcebāt. Vtroſque ille, quàm potuit, grauiſſimis verbis corripuit, quòd aliena à pietate erga qualemcunque matrem, aliena deindè à modeſtia & tolerantia Chriſtiana ſuadere auderent, ignari, aut parùm memores, quid ore ſuo dicat Dominus: Mea vltio eſt, & ego retribuam illis in tempore. Quemadmodùm euenit, anno nōdùm reuoluto, vt ambo ſceleris miniſtri, non ſolùm miſerè, ſed etiam notabiliter extinguerentur: notam videlicet vterque ſuam ad poſteros transmittens. Nam cùm alter eorum barba rutila inſignis, alter malè pedatus eſſet, non alitèr nati natorum, & qui hodiè naſcuntur ab illis, vel ruffeſcunt, vel à pedibus laborāt: nam vtraque familia apud Boiemos etiam nunc extat. Cæterùm impiæ matri ideò impunitas diuturnior conceſſa videbatur, vt filij pietas, quò diutiùs illam mater inſectaretur, hoc clarior euaderet. Tametsì alios quoquè præter ipſam matrem, moleſtos ſibi infeſtosq; habuit, quasì parùm idoneus ad exequenda Principis munia, quæ exequi, nō per ſacra & cæremonias, ſed magìs per arma & acies oporteret. Cap. 5. Nulla in Venceſlao vlciſcendi libido. Deut. 32. Sicarijs diuinitùs inflicta pœna & eorū poſteris.

Ante alios autem Radiſlaus Gurimenſis princeps, Miſtibogij filius, hac vana ſpe inflabatur, quasì ſolo armorum terrore Venceſlaus expugnari poſſet, agros eius incurſare, armatosque illi viros oſtendere incipit, nec vllos legatos de pace agētes audire vult, immò quò magìs Venceſlaus paci ſtuduit, eò maiorem etiam ſuſpicionem pauoris aduerſario faciebat, adeò vt ſuperbiſſimè tandèm Venceſlao reſponderet: Se, nisì tradito ſibi totius Boiemiæ principatu, ab armis non diſceſſurum. Coactus igitur à ſuis Venceſlaus, militem atque aciem contra Radiſlaum inſtruit: videnſque omninò iam ſibi dimicandum eſſe, claſſicum cani vetat, priuſquàm ipſe Radiſlaum alloquatur. Data alloquendi poteſtate, Si aliter, inquit, nisì prælio res pacificari nequit, cur non potiùs ſine magna aliorum clade, ſine multo inſontium ſanguine, ipſi inter nos ſingulari certamine decernimus? victoriæ permiſſuri, vter vtri iuſtiùs imperare debeat. Perindè quasì iam manibus victoriam Radiſlaus teneret, conditione propoſita lætari, inſtareque, & ad pugnam ineundam feſtinare. Loriculam ſuper cilicinam veſtem indutus, paruoque enſiculo ſuccinctus erat Venceſlaus, cùm in arenam prodiret. At Radiſlaus cataphractus haſtatuſque, cùm longa inſuper machera contrà ſeſe inferebat, erecta vtrinquè acie velut ad nouæ rei ſpectaculū. Nouū enim eſſe videbatur, vt ipſe Venceſlaus pro imbelli habitus, componere ſe cum bellatore auderet. Vbì ſub ictum ventum eſt, alter ſigno crucis frontem pingit, alter haſtā vibrare feſtinat, idemque ſubitò Angelos videt, atque hanc vocem velut ab homine promptā, ponè ſe exaudit: Nè feri. Ac nemine conſpecto, qui illā promiſerit, vim numinis, fauore propitio Venceſlaum proſequentis veritus, humì procumbit, veniam audaciæ expoſcit, ſeque poteſtati victoris permittit. Alleuat proſtratum Venceſlaus, dataque venia, & dignitate ei reſtituta, monet vt contumaciam in obſequium debitum vertat, nè pòſt grauiùs ab irato numine plectatur. Cap. 6. Radiſlaus quidam aduerſùs ſanctum virum inſurgit. Aſſumit arma S. Crucis contra hoſtem ſuū S. Venceſlaus. Diuinitùs liberatur.

Hæc in Germaniam celeriter nūciata, aulā Cæſaris, apud alios admiratione, apud quoſdam irriſione affecerunt. Ottho tunc regnabat, qui Germanorū primus coronā Cęſareā legitimè ſibi traditam in Germaniā intulit, vir illo honore, ob celebrem pietatē & rarā in bellis felicitatē non indignus, nec alienus à Venceſlao, propter eximias ipſius virtutes: & qui vnà cum alijs Germaniæ Principibus, maieſtatē Cæſaream officiosè comiterque coſeruabat. Is Ottho deliberandi cauſa diem ad conueniendū Principibus Vormaciam, edixerat, quò vbì Venceſlaus quoquè euocatus ſine vlla dilatione veniſſet, dicitur, poſtridiè dum ſolenne ſacrificium cunctantiùs ſacerdos facit, ipſe ſimiliter cunctantiùs curiam introijſſe, eamque moram, quasì ex ambitione nata fuiſſet, Principes adeò ægrè tuliſſe, vt conſpirarent, nè quis ipſorum venienti aſſurgere, neu ſupra ſe locū conſidendi dare vellet. Perſuaſum deniquè Cæſari fuiſſe, vt ſine vllo honore Boiemum, velut arrogantem tranſmitteret. At Cæſar ex conſpectu duorum Angelorum, qui Venceſlaum in curiam deducebant, ſubitoque ibidèm diſparuerant, obſtupefactus, throno exilit, aduerſùm vadit, ipſumque Venceſlaū tantùm Cap. 7. Iſte Ottho Imperator Germanorū primus, regnauit anno 936. Venceſlaus vocatur ad imperialia comitia. Prodigiū à Cæſare viſum.

non adorat, ac manu mox ſua ad ſubſellia perductum, aſſidere ſibi proximum iubet. Cæteris vehementer factũ admirantibus, Cæſar facti cauſam aperit, viciſſimque miratur, quòd nemo præter ſe quiſquam Angelos, tam clarum manifeſtumque ſuî ſpectaculum exhibentes, oculis ſuis adſpexerit. Hic Moguntinus Pontifex, ſe quidem nihil planè vidiſſe inquit, cæterùm horrore quodã ſe perfuſum fuiſſe confitetur, ac tunc demùm famæ quoquè nupèr inuulgatæ, quemadmodùm videlicet interuentu numinis ab hoſtis impetu ſeruatus fuerit Venceſlaus, fidem ſe habere, quandò in præſens paria numina, eundem à calumnia vindicauerint: quarè indè ſimul vniuerſi errati veniam deprecantur.

Cap. 8.

Cæſar prætereà hunc tam liberalem hoſpiti habuit honorẽ, vt poteſtatẽ ei petendi concederet, quicquid petendũ ſibi à Cæſare putaret. Exiſtimabat autẽ Cæſar, glorioſa eum & ambitioſa petiturum. At is brachiũ diui Viti ex Gallia, ſub Ludouico Pio Corbeiam in Saxoniam tranſlati, magnaque religione in Boiemia culti: dein Sigiſmundi quoquè Burgundiæ Regis, proptereà quòd Vandalicæ nationis fuerit, reliquias ſibi dari poſtulauit. Ad quæ poſtulata Cæſar ſubridens, Feres tu, inquit, primo quoque à reditu noſtro in Saxoniam tempore, quas habere cupis reliquias: interìm dona Cæſare digna à nobis accipe, Regium in primis decus quo te ex dignitate tua meritò decoramus, deindè tributo abſoluimus, quod Carolus quondàm ſoluendum Cæſaribus inſtituerat. Iuſſit; poſtremò & inſignia ſua Venceſlaum ferre, fuſcam aquilam in clypeo candido. Facilè hoc, & illud alterum de tributo amplexus eſt Vẽceſlaus, ſed idem caput ſuum diademate cingi, ſeque Regem inungi, aut Rex à ſuis appellari nullo pacto ſuſtinuit: quanquàm à Cæſare, atque ab alijs Regibus, & Principibus, Rex in epiſtolis ſalutaretur.

Sacras reliquias à Cæſare ſibi dari petit.

Rex ſalutatur, tributo abſoluitur, inſignijs donatur.

Abnuit regiam dignitatem.

Cap. 9.

Allatis ex Saxonia ſanctorum corporum Pragam reliquijs, Venceſlaus omnia alia ædificia miſſa faciens, applicare architectum manus ad ædẽ diuo Vito deſignandam, conſtruendamq; imperat. Subijciens digniſſimum eſſe, vt profanis ædificijs ſacra anteuertant. Cæterùm antequàm illa inchoata erat, iam in templo diui Georgij à patre ſuo extructi Venceſlaus locum ſepulcro, in quod auia Ludmilla transferretur, delegerat, ſimulque abſoluerat, ità vt nihil iam reliqui ſupereſſet, niſi vt tranſlatio funeris ex arce Thetin, in arcem Pragenſem à ſacerdotibus perageretur. Auertere vnus aliquis ab inſtituto Venceſlaũ cupiebat, inquiẽs, iam pridèm corpus auiæ computruiſſe: quandoquidem plus triennium eſſet, cùm illud terra obrutũ iacéret, proin nimìs feram fore eius corporis tranſlationem. Excipit Vẽceſlaus, Et ſi quidem iam in puluerem ſit redactũ, vel ipſum puluiſculum perferri ad me cupio: ſed contrà fortaſsè eueniet, àc tu mi pater autumas: fac modò vt deſiderio meo vnà cum cæteris morem geras. Paret ille, ſeque ſuis collegis addit comitẽ, vſque ad locum vbi ſepulta erat Ludmilla: ſepulcro recluſo, nares ſtatìm omnium odor perfudit ſuauiſſimus, adhucque ſuauior arcula recluſa, in qua corpus tabe incorruptu, integrumque iacebat, niſi quòd parum quiddam ei de naſo decerpſerat arculæ tabella confracta, quam incuriosè quidam tractauerat. Igitur læti re præſenti ſacerdotes, feretrum ſubeunt, corpusque miraculis clarũ, quò iubet Venceſlaus deportãt, conduntque. Sedenim Architecti quoq; in tẽplo diui Viti proximo operas vrgent, vt opus celeriùs excreſcat, feſtinãte Vẽceſlao ad noui tẽpli dedicationem, ſanctarumq; reliquiarũ conſecrationẽ.

Delubra ab ipſo cõſtruuntur.

Corpus S. Ludmillæ, poſt triẽnium, appáret incorruptũ

Tranſlatio eius.

Cap. 10.

At tunc primùm creandi Pontificis mentio orta: ſiquidẽ nullus ad eam vſque diẽ Põtifex in Boiemia creatus erat, ſed à principio Morauiæ Antiſtes, poſteà ex Bauaria Ratiſponenſis, officio pontificali apud Boiemos fungebatur. Idem Ratiſponenſis in Morauia quoq; aliquãdiù faciebat, quandiù videlicet vacua ſedes ibidèm ſuo Præſule fuerat, nempe annis quinq; & triginta. Quanquàm igitur Venceſlaus Ratiſponã pro Pontifice (diuus Volffgangus tunc Pontifex ibì erat) qui templũ diuo Vito deſtinatũ in arce Pragenſi dedicaret, ſuos quoſdã miſerit, non ideò tamen curam remiſit quærendi viam, qua facilimè ad inducendũ Pragam Præſulẽ, vt inſtituerat, peruenire poſſet, ſed has eius pias curas, ſicut pleraſq; alias ad religionem pertinẽtes, mater nimìs impia interturbare nõ deſtitit. Pari modo, vt mater, Boleſlaus filius moratus, armatusque ad turbandã & oppugnandã fratris pietatem fuit. Nam ſi aliâs vnquàm educatio oſtendit, quantum momenti afferat ad ingenerandos hominibus mores, tum certè in illis duobus alumnis, ex ijſdem parentibus prognatis, mirificè demõſtrauit. Nam Venceſlaus, qui à Ludmilla muliere religioſa eductus à puero fuerat, omnibus pietatis, & cuiuſuis prætereà virtutis numeris vir abſolutiſſimus euaſit, ſicut è diuerſo

Iſti' Vuolfgangi Vita habetur vltimo Octobris.

Educatiõis fructus.

Boleſla-

Boleſlaus tum impius, tũ ſæuus, tum indomitus & violentus: quia Drahomira, quæ Boleſlaum aluit, comparibus vitijs infectiſſima erat, paratiſſimaque per quálibet occaſionem, incremẽta bonæ religionis impedire, ac potiſſimùm in ſacerdotes deſæuire, quaſi penès illos culpa reſideret, quòd diſciplinæ (vt ipſa dicebat) ignauiſſimæ deditus Vẽceſlaus, maiorem diei noctiſque partem, circum ſacella & aras aliaſque cæremonias, quàm in negocijs ſerijs, & ad Principem pertinentibus contereret: quodq́; illorum ipſorum ſacerdorum inſtinctu, neque reuerentiam erga matrem, neque charitatem erga fratrem continuaret. Boleſlaus matriſat.

Itaque cuſtodes plagoſi per vias appoſiti erant, qui ictu plagarũ ſacerdotes prohiberent, quo minùs Venceſlaũ per quotidiana officia adire poſſent. Qua de re factus certior diuus Volffgangus, venire in Boiemiam ad dedicandũ templũ ſuperſedit, hac excuſatione vſus tanquàm breuì futurũ eſſet, vt Antiſtes Pragæ inauguraretur. Cæterùm nec Venceſlaus fauorem erga ſacerdotes, cultumque, nec viciſsim illi officium ſolitum, qualicunque iniuria accepta, interrumpi ſibi permiſerũt. Furente indiès magìs ac magìs Drahomira, cùm quotidiè fermè audiret, tanti eſſe Venceſlaũ in ſacerdotes obſequij, vt ipſe ſuis manibus vinũ inter ſacra, libaq́; & thura illis ſubminiſtraret, vt identidèm illos domì quenque ſuæ inuiſeret, neceſſarijsque rebus ante tempus ſuccurreret, vtque à ſeruitute profana multos redimeret, & ad ſeruitia Dei illos cõuerteret: vt deniquè noctù plerunquè, vel in ipſa hyeme nudis incederet pedibus ad templa, in quibus peruigilia celebrabant ſacerdotes. Ferunt Podiuinũ, qui intimus Venceſlao, & aſſiduus comes fuerat, malè aliquandò à frigore & niuibus acceptum fuiſſe, quanquàm ipſe calceatus, Ducẽ ſuum diſcalceatum ſubſequeretur, rurſùs tamen ſubitò incaluiſſe, cùm primùm videlicet pedes ſuos quemadmodùm iuſſus erat, veſtigijs Ducis impreſſerit. Cap. 11. Implacabile Boleſlai in ſacerdotes odium. S. Venceſlai benignitas. Podiuinus Venceſlao intimus.

Pauliſpèr inter hæc ſuam rabiem Drahomira remiſiſſe videbatur, poſtquàm certior facta erat, Venceſlaum tædio vitæ aulicæ & curarum publicarum, circunſpicere locum ſepoſitum, in quem cum ſodalibus diui Benedicti cucullatis, ipſe quoquè ſodalis futurus diuerteret. Nam & Romam ad Pontificem ſuos iam miſiſſe inaudierat, qui peterent, vt illius authoritate liceret, in Boiemia eiuſmodi ſodalitiũ inſtitui. Sed dum Romanus Põtifex legatos diutiùs ꝓpter domeſticas ſeditiones retinet, dumque interìm Venceſlaus de conſuetudine ſua, deque ſacris & cæremonijs nihil quidquã intermittit, non ſuſtinens vlteriorem dilationem impatientiſſima mulier, cõceptum iampridèm de tollendo Venceſlao parricidium exequi properat. Natalis tunc dies infantuli, recèns ex Boleſlao editi ſe obtulerat. Ad hũc ſimul concelebrandũ mater iuxtà atquè Boleſlaus frater verbis ſuauiſſimis Venceſlaum inuitant, gaudio ipſorum cõmuni oblatũ eſſe tempus dicentes, quo tota domus Principalis meritò gaudere debeat, nato ex Boleſlao Principe, qui ſpem ſucceſſionis in principatu Boiemiæ continuaret. Siquidem Venceſlaus præter aliam rebus in alijs abſtinentiã & cõtinentia, conſtantiaq́; ſeruatæ quoquè in omne æuum ſuum virginitatis ſuæ clarus fuit: Et Boleſlaus tunc primùm pater eſſe incepit, producto ad ſpem ſucceſſionis filiolo. Cap. 12. Ecce religioſum S. Vẽceſlai animum. Boleſlao fratri infans natus. S. Venceſlaus perpetua virginitate celebris.

Hoc igitur modo inuitatus Venceſlaus, tametsì multo ſatìs tẽpore, à quouis matris fratriſque contubernio ſe remouiſſet, attamen, vt antiquum ſeruaret morẽ ſuũ, nemini cuiquam, non ſolùm natura coniunctiſſimis, officiũ ſuum denegandi, ad natalitia ſe Boleſlauiam venturum ad diem recepit. Interimque in cubiculum ſecedẽs, quos fideliſſimos habuit, ſecum ad feneſtram ſeducit, iubetque eos in atrium Pauli preſbyteri, frequẽtia ſacerdotũ refertũ deſpicere: ac mox altè ſuſpiria ducens, Quàm cuperem, inquit, vanus videri augur, vtinamque fiat, vt irritum venti ſecum auferant meum augurium, videre tamen mihi iam videor, eum locũ, qui mea cura, tanto ſacerdotum cœtu, quantum cernitis celebratur, paulò pòſt diſceſſu hinc meo, repentè deſertum iri, cædem videlicet ſacerdotũ futuram per iſta diuinans, quæ illis ab interitu ſuo immineret. Cæterùm qui tunc præſentes aderant, non intelligebant, quorsùm dicta hæc tenderent. Podiuinus tamen, ſcopum coniectura attingebat, cùm Ducem ſuum reuocare à propoſito Boleſlauiam eundi tentaret, ſed in caſſum. Olìm nanque pro religione & pietate Vẽceſlaus, nullum periculũ, nullũ caſum, nullũ vitæ diſcrimẽ ſibi vitandum putauit, ideoque die luſtrali appetente, nihil ampliùs moratus, quàm dum ſe apud ſacerdotem expiat, dum aræ adſtat, dum ſacroſanctum delibat libum, extremum ſalutis viaticum, indè continuò Boleſlauiam petit. Sed neque Boleſlaus procraſtinat fratri ire obuiàm, eum complecti, gratulari aduentui compoſita adulatione. Cap. 13. Inuitatur ad natalitia. Præſagia de cæde ſacerdotum. Vadit Boleſlauiam.

tione. Conuiuio dein mater adhibita, quanto magìs ad omne facinus exercita erat, tanto blandiùs hoſpitem filium habuit, traxitque in ſeram noctem conuiuium.

Cap.14.

At Venceſlaus quanquàm intelligeret quò tenderent blanditiæ, & quamobrèm produceretur conuiuium, non tamen omiſit, quin de media nocte ſurgens, iret in templum, vt orationes ſolitas Deo optimo commemoraret. In ea re occupatum inuadit Boleſlaus frater, à matre ad ſcelus vigilantiore excitatus, ac primo ab ictu ſuo fruſtratur, enſe ſibi de manibus ob inſperatum ſtuporem elapſo, mox redeunte animo & furore, quem ſceleris participes clienteli extingui non patiebantur, ictum repetit, ac facilè inermem fratrem, patienterque plagam excipientem, interficit: diſſimulataque nece manè ſtatìm filium luſtrat, nomenque ei inter luſtrandum, Strachyquas, à terrore conuiuij mutuato vocabulo, quod ipſe terribile parricidio effecerat, indit. Adeò gloriari in malitia etiam ſua geſtiebat, qui potens erat in iniquitate, neſcius adeſſe Deum bonis omni tempore, tum in vita tum in morte, quemadmodùm illuſtriſſimo tunc patuit exemplo. Eadem quippè nocte Rex Daniæ (vide quanto interuallo à Boiemia ſemotus) per quietem ſe admonitum oraculo teſtatus eſt, vt martyris Venceſlai in Boiemia à fratre obtruncati, memoriam ſibi colendam ſuſciperet: id quomodò ab ipſo factum, cæremoniæ, ſacerdotes, templum in Dania diuo Venceſlao dedicatū declarant: Vt interìm alia penè infinita miracula data opera tranſeamus, partìm quia nota & illuſtria, partìm quia decantata à noſtratibus, diebus penè omnibus habentur.

S. Venceſlaus à fratre in templo trucidatur.

Strachyquas filius Boleſlai. Pſal. 51.

Rex Daniæ in ſomnis monetur, templum S. Venceſlao conſtruere.

Cap.15.

Boleſlaus, parto audacia & ſcelere principatu, audacter etiam illum, & non ſine ſcelere ab initio geſſit, idque non obſcurè. Siquidem clara voce, omnibus qui aliqua cum diuo Venceſlao familiaritate coniuncti erant, ac præcipuè ſacerdotibus, quicunque ſua ſponte Boiemia non decederent, carcerem, exilium, cædem denunciauit. Adiecit mater, nè cæſi terræ mandarentur, ſed abiecti, vt in campis iacerent, eſca dilanianda canibus, alitibusque. Intrà breue igitur tempus vaticinium diui Venceſlai completum fuit, vaticinantis, Fore vt à diſceſſu ſuo, atrium Pauli preſbyteri, ſacerdotibus vacuum redderetur. Correptus inter præcipuos ad ſupplicium Podiuinus quoquè, totum biennium in furca ſub dio pendens, nulla tabe violari, nedùm corrumpi conficique potuit, donèc poſt hauſtam terræ hiatu Drahomiram, ſepeliretur. Nam quo manifeſtior grauiorque pœna appareret, quæ meritò de crudeliſſima atque impijſſima muliere exigenda fuerat, eo loci, quo adhuc inſepulta iacebant oſſa occiſorum ſacerdotum, terra ſua ſponte dehiſcens, viuam Drahomiram, vnà cum curru, & qui ſimul vehebantur abſorbuit, auriga ſolo incolumi, qui ad aram iuxtà ſitam (nunc haud extat) equo deſiliens accurrit, cùm fortè tintinnabulum tinnire audiſſet, vt corpus Domini adoraret, execrante illum Drahomira omnibus maledictis. Quarè locum eum etiamnùm, vt execratum, funeſtumque declinant viatores, qui arcem Pragenſem ab occidentali plaga petunt. Quanquàm terra eodem loci in ſtatum priſtinum cohæſerit. Puniri & illi diuinitùs, qui Boleſlaum affectati, gladios etiam ſuos aduersùs diuum Venceſlaum ſtrinxerunt: pars enim eorum mente alienata, in rabiemque verſa præcipites ex alto deorsùm ſe dabant: quidam in eos gladios, quos nudauerant, incubuêre. Ad hæc, templi paries, quem prope occiſus fuit diuus Venceſlaus, velut cædis ipſe quoquè conſcius, aut potiùs, vt teſtis foret ſceleris ſempiterni, nulla vllius opera abſtergi eluique potuit à cruore, quo reſperſus ex corpore diui Venceſlai fuerat.

Boleſlaus ſæuit in ſacerdotes & Chriſtianos

Vaticinium ſancti viri impletur.

Podiuinus laqueo plectitur.

Drahomira terræ hiatu abſorpta.

Necis conſcij omnes diuinitùs puniti.

Cap.16.

Hæc tandèm tot prodigia, tamque varia ſupplicia, Boleſlaum exterruerunt, vt mitiùs deinceps cum Chriſtianis agere, ſæuitiamque ſuam aduersùs illos remittere inciperet. Acceſſit præterea nouus ex Cæſare Otthone terror, minitante fratricidij vltionem, cùm primùm Hunnicum bellum confeciſſet. Quippè Hunni ex Pannonia vſque in Sueuiam progreſſi, vrbem Auguſtam obſidione premebant, tanta ſuorum multitudine, vt dubitauerit Ottho, prodire ne in aciem contra tantas copias, an caſtris ſe tenere ſecurius fuerit: ſed dubitantem Vldricus, Auguſtæ Præſul, in diuorum numerum poſteà relatus, indicto vnius diei ieiunio, ad ineundam pugnam impulit: certam ei victoriam (ſi pugnauerit) promittens. Nec fefellit. tantam enim inter Hunnos ſtragem Ottho edidit, vt Lycus Auguſtanus fluuius, mutatis in cruorem aquis, alueum ſuum fœdauerit. Capti in eadem pugna duo Hunnorum Duces, ſupplicia crucibus luerunt. Ex Cæſarianis maximè inſignis Conradus, Otthonis gener cecidit. Atque hoc interìm ſpatio, quod per moras huiuſce prælij interiectum fuit, Boleſlaus

Prodigijs territus, de ſæuitia remittit Boleſlaus.

Eius Vldrici Vita eſt 4 Iulij.

Otthonis Cæſaris victoria contra Hũnos.

leſlaus, vicum quem inhabitabat, foſſis, vallis, mœnibus cingendum, muniendumque ſuſcipit, & quo celeriùs ſuſceptum opus perficiat, vicinæ nobilitati iniungit, vt certum quiſque paterfamiliâs colonorum ſuorum numerum operi continuando attribuat. Cœpit abnuere operam eiuſmodi ſenex quidam nobilis, inquiens: Exempum ſe à maioribus non accepiſſe, vt ædificandis muris operam aliquam locaret, ſed vt potiùs pro ſalute principis in campo, & in ipſa acie ſiue eques, ſeu pedes dimicaret. Hìc ſæuus Boleſlaus (ſic iam is paſsìm cognominabatur) ſolita ſæuitie incenſus: At ego, inquit, nunc ſtatìm exemplum in te ſtatuam, quo cæteri admoniti diſcant parere Principibus, non autem imperia illorum contemnere. ſtrictoque gladio miſerandum ſenem confodit, ac denuò vicinis iniungit, vt iuſſa obedienter faciant.

Sicarij Boleſlai crudelitas.

Operi abſoluto, cinctoque oppido, nomen Boleſlauia manet. Huic oppido cùm Ottho appropinquaret, miſſis obuiàm legatis Boleſlaus pacē magnis precibus cum ipſis oppidanis cœpit petere. Valdè præcisè Ottho eis reſpondit, aliter pacem coire non poſſe, niſi dedito ſibi fratricida Boleſlao. Porrò Boleſlaus omnibus rebus ad ſuſtinendam obſidionem neceſſarijs, frumento, pecore, telis, armis, viris instructus in oppido erat. Non ità Cæſar foris commeatu abundabat, vacuis vbiquè ex vicino horreis, & pecoribus in ſyluas longiùs abactis. Vndè paulò pòſt factum, vt Cæſar ob rerum penuriam mutata duriore ſententia, animum ad molliora inflecteret. Cùm igitur denuò Boleſlaus, quanquàm ſatis vt dixi instructus, conſcientia tamen ſcelerū timidus, gratiam Cæſaris ambiret, pacemque oraret, eam his tandem legibus impetrauit. Prima erat, vt commiſſa piacula omnibus modis expiaret. Altera, vt exules Chriſtianos reuocaret ab exilio. Tertia, ad tributum nupèr remiſſum, denuò exoluendum reciperet. Vltima, vt eadem conditione atquè cæteri Germaniæ principes, in nomen Cæſaris iuraret.

Cap. 17.

Ottho obſidet Boleſlauiam.

Cōditiones pacis Boleſlao propoſitæ.

Obſidione ſoluta, Boleſlaus ſuis præcepit, vt è conſpectu ſuo ſepulcrum & corpus S. Venceſlai remoueant, idque noctù, per multas tenebras Pragam transferant, occulteque ſine arbitris condant in æde diui Viti ab eodem Venceſlao ædificata. Grauiter nimirùm ferebat ſigna & prodigia, identidèm ad corpus ſanctum nunc in cæcos, nunc in claudos, nunc in ſurdos edi: putabatque fore, vt illo ad diui Viti ædem, ſepulto, Vito etiam potiùs, quàm Venceſlao miracula edita attribuerentur. Sed vide, vt ſe innocentia & ſanctitas, vt deniquè ipſa veritas contra aſtum & improbam calliditatem perfacilè defendant. Plauſtro corpus impoſitum fuit, iuſſuſque auriga quantùm poſſet accelerare, vt ante lucem è Boleſlauia Pragam perueniret. At aurigam magis equi, quàm ipſe equos regebant. Itaque cùm primò ad amnem cui Rochetnicze vocabulum, aquis tunc redundantem, deindè ad Vultauiam adhuc redundantiorem ventum eſſet, non ponte, vt ille volebat, ſed plena alueo, vtrunque amnem equi tranſeunt, pedibus tantùm non ſiccis, mox vltra Vultauiam ad carcerem arci Pragenſi ſubiectum, immobiliter ſubſiſtunt, nec indè vlla vi ſe amoueri patiuntur niſi die clariſſimo, cùm iam multorum aliorum ſpectatorum oculis res eſſet teſtatiſſima, corpus diui Venceſlai vectores vehere, id quod obſtinatè priùs illi negabant, quàm vincti ad vnum omnes è carcere illo dimiſſi fuiſſent. Corpus prætérquàm quòd à corruptione poſt triennium incolume repertum eſt, inſuper etiam ab omnibus vulneribus erat percuratum, vna tantùm auricula capiti defuerat, eam Premyſlaua Venceſlai ſoror ad limen templi, in quo occiſus frater erat, inuentam, arcula clauſam habuit. Cæterùm re, vt geſta fuit cognita, nè quid de corpore ſancto deſideraretur, eandem ſtatìm Pragam miſit, ſtatimque illa capiti ſuo adhæſit.

Cap. 18.

Fratris & in cadauer inuidia.

Tranſlatio S. Vēceſlai.

Manet eius corpus immobile, donèc vincti è carcere dimittantur.

Corpus ei⁹ poſt triennium incorruptum.

Auricula ei⁹ abſciſſa, capiti adhæret.

EIVSDEM S. VVENCESLAI BOEMORVM DVCIS ET MARTYRIS, BREVIS HISTORIA, EX AENEAE *Syluij tum quidem Cardinalis, poſteà Pontificis Maximi, Hiſtoriæ Boemicæ Cap.14.&15.*

Septēb. 28. Ex cap.14.

BORSIVOIVS coniunxque Ludmilla, Chriſtianam veritatem amplexi, fidem catholicam inter Boëmos maximè ampliârunt. Ludmilla filia fuit Comitis Slamborij caſtelli Bizeniæ, quod poſteà Melinca dictum eſt. Ex qua tulit Borſiuoius duos filios, Spitigneum & Vradiſlaum. Primus patri ſuccedit: ſed moriens ſine filijs, fratri principatum reliquit. Coniunx Vradiſlai * Drabonucia, mulier audax & ad ſcelus prona, duos pariter filios viro peperit, Vuenceſlaum & Boleſlaum. Priorem Ludmillæ tradidit educandum: alterum ipſa enutriuit. Alumni ex nutricibus mutuati mores. Vuenceſlaus pietatē colere, manſuetudinē præ ſe ferre, Chriſtiana ſacra venerari, elargiri multa pauperibus, nulli noxius eſſe: Boleſlaus idolorum ſectari culturam, honores ambitiosè quærere, adulterari, rapere, occidere, in ſcelera cuncta prolabi.

*al. Drahomira ſiue Drahomicia.

Vuēceſlaus & Boleſlaus gemini.

Cap.15.

Pater ſuprema ordinans, Ludmillæ, cuius integritatem prudentiamque optimè nôſſet, quouſquè liberi adoleuiſſent, gubernationem prouinciæ dimiſerat. Id ægrè Dabronuciæ fuit: Tymam & Simonem nefarios homines ſubmittens, ſocrum in caſtello Thetim ſtrangulari iuſſit. Ipſa deindè imperium accepit, in omnes crudelis, in Chriſtianos ſæuiſſima & intolerabilis: ac propterea etiam Vuenceſlao filio infeſta, cui præferre fratrem non dubitauit. De Vuenceſlao hæc referuntur: Potûs cibique parciſſimum fuiſſe tradunt, corporis maieſtate decorum, virginitatem ad vltimum vitæ ſeruâſſe: diuina in templis officia diurna nocturnaque nunquàm neglexiſſe. Et noctis quidem tempore nudis pedibus ſuper glaciem ac niuem iter agentem, vim frigoris minimè ſenſiſſe: Podium verò eius comitem, cùm caligatus obriguiſſet, iuſſum veſtigia Vuenceſlai pedibus premere, concaluiſſe. Poſtera die cruenta ſancti viri veſtigia inuenta. Iniſſe eum, populo perurgente, adhuc viuente matre, principatum. Duci verò * Curmenſi, nulla iniuria laceſſito, cum exercitu in Boëmiam ingreſſo, atque agros vaſtare conanti, armatum cum copijs occurriſſe: vocatoque in colloquium, ſingulare certamen obtuliſſe. Accepta ab aduerſario conditione, vbi manus conſeri debuit, Angelos viſos, qui Vuenceſlaum protegētes, arma miniſtrarent: territum ea nouitate * Curmēſem, ex equo prolapſum veniam petiuiſſe: Boëmum libenter humiliato peperciſſe, monuiſſeque nè deincèps aliena cuperet.

Virtutes S Vuenceſlai.

*aliâs Curinenſi

*Curinēſem

Similem Angelorum comitatum vidiſſe aiunt Imperatorem, cùm Vuenceſlaus adoleſcens in eius curia obuerſaretur, eamque ob cauſam brachium S. Viti dono ei dediſſe, in cuius honore cathedralis ædes in Praga conſtructa eſt. Ferunt tūc Boëmiam ſub Epiſcopo Ratiſponenſi fuiſſe: ac proptereà cùm Vuenceſlaus. Vuolfgangū * præſidem, qui poſteà inter ſanctos relatus eſt, ad conſecrationem eius baſilicæ ſummis precibus inuitâſſet, reſpondiſſe pontificem, coram Deo iamiam templum ſuum dedicatū eſſe, quod futuram metropoliticam cerneret: miſſurum ſe tamen, qui ſua vice Vuenceſlao ſatisfaceret. Creuerat iam Vuenceſlai nomē, miraque populi charitate atque admiratione celebrabatur. Sed quanto cæteris acceptior erat, tāto acrius in ſe odium fratris matriſque concitabat: ac proptereà licèt dimittere ſeculum, & in monachum tonderi deſtinâſſet, non potuerunt infelices animæ ſancti viri propoſitum expectare: ſed impatientes moræ, piam principis intentionem ſcelere præueniunt. Fit conuiuium apud Boleſlaū, matre iubēte: vocatur Vuenceſlaus. Qui etſi mortē inſtare prędixerat, facta tamē cum ſacerdote de peccatis ſuis ex more Chriſtiano confeſſione, fraternā domū ingreditur: ibique ſtatim Boleſlai manu percuſſus interijt. Dicat aliquis, homicidam ſui ipſius Vuenceſlaū fuiſſe: negetq; cælo dignum, qui certæ ſe morti obtulerit. Nos, Gotthorū inſtante procella, plurimas Romæ puellas fuiſſe legimus, pudicitiæ ſuæ vim inferri timentes: & nè in manus hoſtiles inciderent, in Tyberim ſeſe præcipitauerunt. Quæ poſteà miraculis coruſcantes, ſanctorum honores meruêre. Vuenceſlai ſanctitati, qua die cæſus eſt, Chriſtum Deū teſtimoniū præſtitiſſe, memoriæ prodiderūt: qui Regi Daciæ per viſum apparēs, ſuo martyri ædē con-

*præſulem, legendum.

Proprij fratris manu interimitur

Rex Daniæ per viſum

conſtrui mandauit. Ipſum autem Vuenceſlaum multis miraculis claruiſſe, atque inter ſanctos martyres ab Eccleſia receptum tradunt: Dabronuciam paucis poſt diebus, fatis ſuis trahentibus, vltionemque parricidij exigentibus, hiatu terræ apud arcem Pragenſem abſorptam: Boleſlaum multis ſceleribus nobilitatum, morbo abſumptum duos filios reliquiſſe, Boleſlaum, paternum nomen referentem, & Stratiquatem.

[Iubetur S. Vuenceſlao templu extruere.]

PANTOLEONIS DIACONI ET CHARTOPHYLACIS MAGNAE ECCLESIAE, ENCOMIVM IN *maximum & glorioſiſſimum Michaelem militiæ principem.*

Ex Simeone Metaphraſte die 8. Nouembris.

MATERIAE expertium ſpirituum Dominus, & qui in omnem carnem obtinet poteſtatem & adminiſtrationem, qui etiam noſtram formauit eſſentiam: quinetiam vniuerſum mundum, qui cadit ſub adſpectum, conſtituit, eumque continet & conſeruat propter homines: immò verò qui propter ſolam bonitatem ex ijs, quæ non ſunt, ad hoc vt eſſent, produxit vniuerſa, is eſt ſolus, qui natura & propriè & primò dux eſt omniũ, eorumque curam gerit & eis prouidet: & qui cuiuſlibet, quod dicitur & intelligitur bonũ, eſt efficiens, impertiens, ſuppeditans & prima cauſa. Secundò autem nobis conſtituit diuinos Angelos & Archangelos, qui curam gererent & præeſſent generi hominũ, propter bonitatem naturalem, vt ſuppeditarent hominibus diuinos nuncios & dona, & componerent & dirigerent eorum vitam ad ea, quæ ſunt meliora. Et ex diuinis quidem & infinitis Angelis, alios quidem vnumquenque vnicuique præeſſe fidelium, & eum regere iuſſit Dominus, vt dicit in diuinis Euangelijs: Videte, nè deſpiciatis vnum ex his paruis: quoniam Angeli eorum perpetuò adſpiciunt faciem patris mei qui eſt in cælis. Similiter autem hanc quoquè confirmat ſententiam diuinus propheta Dauid, dicens: Nè des in commotionem pedem tuum, & non dormitabit, qui te cuſtodit Angelus.

[Septembris 29. iuxta Latinos. Cap. 1. — Angeli hominũ curam gerunt. — Matth. 18. — Pſal. 120.]

Alios autem, vt alienas & ignotas gentes regerent, vt qui omnia adminiſtret, conſtituit pro numero gentium, vt vnus Angelus totam gentem gubernaret, quomodò etiam ſcriptum eſt in cantico Moſaico: Quandò diuidebat altiſſimus gentes, vt diſperſit filios Adami: Statuit terminos gentium ſecundùm numerum Angelorum Dei. Summè autem benedictum, & vndiquè exaudiendum, & omni ex parte venerandum militiæ Principem Michaelem, meliorum & diuinitùs inſpiratorum & fideliſſimorum hominum eſſe præſidem, & eorum ſalutis curam gerere voluit: quomodò ipſe vniuerſorum Deus dicit Moſi ſacrorum interpreti: Vade ad Pharaonem regem Aegypti, & educes populum meum filios Iſrael ex Aegypto: & mittam Angelum meum ante faciem tuam, & parabit viam tuam, vt deducat populum in terram tibi promiſſam, quam iuraui patribus veſtris. Quinetiam propheta Daniel in viſione Angeli audiuit eum dicentem: Princeps ſeu præſes Angelus regni Perſarum reſtitit mihi, nè reuocaretur populus Iſrael ex captiuitate Babylonis: nec eſt vllus, qui eos mecum tueatur, niſi Michael princeps veſter. Hoc ipſum autem ſic quoquè Dauid apertè ſignificat: Caſtrametabitur Angelus Domini in circuitu timentium eum, & liberabit eos. Quis enim tam ſtrenuus fidelium propugnator inſigniter apparuit, veteris & noui interceſſor illuminationum, ſemper caſtra locans in circuitu fidelium, & nos redimens à telis Belial, & omnium inimicorum noſtrorum, qui ſub adſpectum cadunt & non cadunt, vt Michael, dulcis reuerà & veneranda res & nomen?

[Cap. 2. — Deut 32. — S. Michael ſummè venerandus. — Exod 3. & 23. — Dan. 10. — Pſal. 33.]

Michael, qui planè eſt plenus pietate Archangelica: qui propter eam, quæ conuenit in Dominum, reuerentiam, pietatem & grati animi virtutem ineffabilem, & quę mutari non poteſt ſtabilitatem, prope thronum aſſiſtit Dominicum horrendum & terribilem, cum Cherubim, qui multos habent oculos, & cum Seraphim, qui habent ſex alas, & primum locum obtinet inter mille millia, & deciès mille myriades Angelicorum ordinum: & proximè citra vllum ſtuporem canit tèr ſanctum & admi-

[Cap. 3. — Eſaiæ 6. — S. Michael primum inter Angelos locum obtinet.]

admirabilem hymnum, inuehens in rebellem & ſceleſtiſſimũ ſatanam, qui tanquàm
Luc.10. fulgur è cælo in terram fuit deiectus cum immundis & malis eius ſpiritibus. Michael, qui eſt maxima & clariſſima ſtella Angelici decoris & pulchritudinis, & qui claras reddit ac manifeſtas omnes diaboli inſidias. Qui Adam è paradiſo eiectum fraude dæmonis inimici bonorum, texit, traduxit & direxit, & cum terram ligone docuit fodere, ſeminareque & metere, & ad reliqua, quæ vtilitatem afferebant, inſtituit: &,
Gen.3. vt cum benedictione & conuenienti gratiarum actione, cum ſudore ſemper pane veſceretur, effecit: vt qui ex iniuria ei contigerat lapſus, per laborioſam & Deo gratam viuendi rationem, rurſus corrigeretur.

Cap.4. Michael, qui eſt verus & ſyncerus Dei aſſeſſor, & ducit ordines virtutum cæleſtium: & eſt ſapiens gubernator eorum, qui in Deum crediderunt. Qui pij patriarchæ
Gen.22. Abrahæ, etsi non videretur, prohibuit gladium, nè tangeret Deo gratum eius filium Iſaac, poſtquàm apparuiſſet omni ex parte abſolutũ & Deo gratum patriarchæ propoſitum: & in eo benedixit omnes gentes, vtpote quòd ex eo ſecundùm carnem eſſet germinaturus Chriſtus verus Deus & ſeruator noſter. Michael, fax clariſſima immaterialis & inacceſſæ lucis, & diuinus ductor Angelicorum ordinum. Qui legiſlato-
Exod.3. ri Moſi oues paſcenti in monte Chorin apparens totus igneus in medio rubi, cum vrebat ſine vlla læſione, & non comburebat omninò, ſigna ſanctiſſimæ Dominæ noſtræ Dei parentis ſignificans. Michael, qui diuino nutu primas partes obtinet inter ignis miniſtros, & terram obit, implens voluntatem Dei omnipotentem. Qui à ratio-
Num.22. ne alienum vatis Balaam prohibuit impetũ terribili ſuo aduentu. Quem etiam cùm vidiſſet aſina & timuiſſet, rationis participe voce ſenem amentem correxit. Michael Angelorum ductor longè maximus, & excellentiſſimus miniſter diuinæ legis, quę da-
Exod.20. ta fuit in monte Sina. Qui cùm famuli Dei Moſis animam accepiſſet, obſcurum &
Iudæ1.c exitioſum diabolum de eius corpore, cum ipſo auſum verba conferre, ceſſare fecit & citò euaneſcere.

Cap.5. Michael, qui, ſi id interpreteris, dicitur Dei dux exercitûs, & fortiſſimus pugnator, & propugnator eorum, qui ſpem collocant in Domino, & flammea rhomphea, quæ ſcindit machinationes aduerſariorum, tam eorũ qui ſub intelligentiam, quàm
Ioſu.5. eorum qui cadunt ſub ſenſum. Qui Ieſu Naue aciem dirigenti contra aduerſarios viſus fuit ſtricto gladio, & eum terruit hoc alieno & terribili ſpectaculo: & hortatus eſt,
S. Michael ſuprema lampas diuinitatis. vt manum confereret, & concideret inimicos Dei hoſtes. Michael, omnium ſuprema, ignemque ferens lampas diuinitatis, quæ eſt principium lucis, vnicaque & trina, & ſubtilis naturæ conſtitutio: qui terrę fines obit celeriter, & piè ijs, quibus vult Deus,
Iudic.6. mutata figura apparet. Qui ad Gedeonem ſolaris inſtàr radij venit, & ab ipſo tanquàm diuinus & cæleſtis Angelus fuit adoratus: & ignea virga tanquàm holocauſtum
Iudic.7. conſumpſit cibum quem obtulerat: & eum cum trecentis ſolis impotentibus corroborauit aduersùs maximè impiam & infinitam Madianitarum multitudinem. Michael, maximè perſpicuum, puriſſimumq; & ab omni macula alienum ſpeculum ineffabilis & immenſæ pulchritudinis diuini & fontani radij & ſplendoris, & acutum
2.Reg.12. telum potentis & magni Regis Dei. Qui prophetæ Nathan apparuit, reſplendentem tenens lanceam, & ei animum addidit ad arguendum Dei parentem Dauid, propter lapſum qui acciderat, & citò vt bonorum amicus receſſit, quandò, Peccaui Domino, ex profundo cordis à Dauid rege audijt.

Cap.6. Michael, purum & capax receptaculum beatiſſimæ lucis effuſionis & diuinæ illuminationis, & acutiſſimus ac perniciſſimus gladius in eos, qui blaſphemant Domi-
* octoginta-quinque num. Qui centum & * quinquagintaquinque millia execrandi & impij Sennacherib
4.Reg.19. Regis Aſſyriorum in vno momento noctù morte affecit, & ab eius tyrannide liberauit pium Regem Ezechiam cum ciuitate Hieruſalem. Michael, qui eſt lucidus & candens ſpiritus, multoſque habens oculos, & potentiſſimus, & ab omni materiali apparitione remotus, & nullam omninò admittens corruptionem. Qui vnà cum
Dan.3. Azaria & reliquis ſymbolicè aſcendit in fornacem, & veluti ſpiritum roris mediam effecit fornacem, & tres maximè pios pueros illæſos conſeruauit, & diuina ſpecie conſpectus à Rege Nabuchodonoſor, eum magna affecit admiratione. Michael, qui verſatur in cælis, & ætherem obit tanquàm pernix fulgur, & vniuerſam, quæ eſt ſub cælo, terrã vno momento peruadit: pioſque, qui affliguntur, adit, recreat & con-
Dan.6. & 14. ſolatur. Qui prophetam Danielem in lacum per iniuriam coniectum, celerrimè conſeruauit, & ſæuorum leonum ora refrenauit, & Abacum rapuit, & ad eum cum cibo

parato

parato à Palæſtina adduxit Babylonẽ,& eum rurſus repentè in ſuum locum reſtituit.

Michael, qui eſt magnus princeps Angelicorum exercituum & ordinum Archangelicorum, beatiſſimæq; & immenſę legionis incorporeorum, & qui fuit veteris Iſrael rector illo tempore: recèns autem electi à Chriſto cognominati Iſraelis dux validiſſimus, & cuſtos tutiſſimus, & doctor Dei præceptorum. Qui Perſarum præſidem Angelum reſiſtentem, nè à Babylone liberarentur captiui Iſraelitæ, repulit tanquàm aduerſarium, & captiuos, qui ſeptuaginta annos miſerè habiti fuerant, in regionem patriam reſtituit, propter aſſiduam cum vehementi ieiunio & multis lachrymis diuini Danielis prophetæ pro eis ad Deum precationem. Michael, qui eſt à Deo conſtitutus aſſeſſor myſticæ trinitatis, myſtaque illuminator & initiator ſupernę hierarchię, & veteris quod prӕterijt teſtamenti, & nouæ noſtræ electæ Chriſti hæreditatis. Qui probaticæ piſcinæ in vnoquoque tempore aquas ſanctificabat in figuram diuini baptiſmatis, & primo, qui in eam deſcendebat, ſtatìm præbebat curationem, quocunque morbo teneretur. Michael, qui eſt ſpecioſum & maximè decorum, & quod non occidit luminare totius orbis terræ, qui eſt ſub cælo. Ignea & manu non conſtructa columna ſanctæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ: auri ſpeciem præ ſe ferentes, & ad cælum vſque magnitudine pertinentes ſcalæ, per quas deſcẽdit omnis datio bona, & omne donum perfectum, quod mittitur à benefica & bonorum largitrice natura, ad viros bonos & honeſti amatores in terra. Qui in columna ignis apparuit ſanctiſſimo Archippo, & fideliſſimo miniſtro huius Archangelicæ & venerandæ domûs, quandò ſceleratus populus conabatur ipſum ſanctum cum templo obruere aquis fluuiatilibus, & diuina & Archangelica virtute aquas, quæ inſolenter mouebantur, per virgam citò in petra effudit & tranſmiſit.

Cap. 7. *Dan. 10.* *Oratione Danielis prophetæ fuit Iſraelitis reſtituta patria.* *Iohan. 5.* *Iacob. 1.*

Michael, qui perpetuò adſpicit faciem patris noſtri, qui eſt in cælis, & lætatur, immò verò collætatur cum Domino vniuerſorum propter inuentionem eorum, qui perierant, & propter vnum peccatorem, qui ducitur pœnitentia, diem feſtũ agit cum omnibus cæleſtibus poteſtatibus. Qui tuba illa terribili & ingenti voce canenti eſt cantaturus, & fundamenta terræ, & quæ ſunt ſub terra, eſt moturus, quandò veniet finis conſummationis: & ſurgere faciet & congregabit mortuos omnes, qui ſunt à ſeculo, in ictu oculi ad iudicium generale, & ad accipiendam vitæ remunerationem: vt ferat vnuſquiſque ea, quæ fecit per corpus, ſiue bonum, ſiue malum.

Cap. 8. *Matth. 18.* *Luc. 15.* *1. Cor. 15.* *1. Theſſ. 4.* *2. Cor. 5.*

Cùm hunc ergò ſuſcipiendum & maximum patronum, potentemque defenſorem, & liberè & confidenter loquentem interceſſorem apud omniũ Regem Deum, diuinum militiæ principem habeamus Michaelem, ô chari patres, fratres, & à Deo collecte cœtus, piè ipſum ſemper omnes vt reuerà puriſſimum, in mundis cordibus ſemper magnificè extollamus, verbiſque lætitiæ & ſpiritalis exultationis, vt decet Archangelum, honorificis verbis & laudibus hodiè proſequamur, amoreque & deſiderio ei offeramus & veneremur, qui ardenter concurrimus ad ſacrum eius feſtum in venerandum eius templum, quod eſt pij nominis, vt affatìm colligamus perennes eius & ſalutares gratias & defenſiones interceſſionis. Eſt enim liberalis ac munificus Dei magnus ille Dux exercitûs, cum diuiniſſimo & coarchangelo ſuo Gabriele, benedicens, corroborans, gratia implens, lætificans & ornans ac decorans corda fidelium, vt qui ſit ſanctis omnibus potentior. Vniuerſam enim, quæ eſt ſub ſole, creatã naturam ad lucem deducit. Omnes autem eius laudatores eximiè à varijs eripit neceſſitatibus: & eos, qui in omni loco piè eum inuocauerunt, à periculis tam quæ videntur, quàm quæ cadunt ſub intelligentiam, liberat.

Cap. 9. *S. Michael maximus patronus noſter.* *Nota, feſtũ & templum S. Michaelis* *Quæ beneficia S. Michael præſtet hominibus.*

Fidelium & orthodoxorum populorum Eccleſias exhilarat, Romanorum cuſtodit rempublicam, Chriſti amantem Imperatorem armat aduersùs Barbaros, Chriſtianos reddit victores, hoſtes inimicos perſequitur, ab hominum calumnijs ſuos ſeruos conſeruat: ab eorum qui perſequuntur, moleſtijs pios liberat: ab ingentibus maris fluctibus eos, qui ipſum inuocant, eripit: fertilitates fructuum terræ ſuppeditat: eos qui in tenebris verſantur, ducit: eos defendit, quibus fit iniuria: conſolatur eos, qui ſunt puſillanimi: ægrotos viſitat, fideiubet pro peccatoribus, dæmonum impetus propulſat, vitiorum flammam reſtinguit: vt ſanctitatem faciamus, nos inducit: & omnes, qui ſanctum & venerandum eius feſtum fide & deſiderio alacriter celebrant, ex omni difficultate & noxio occurſu liberat, & dat ſalutarẽ gratiam princeps Dei militiæ, ad petitionem ſemper vtilem deducit & ad viam pœnitentiæ, & eis peccatorum procurat remiſſionem, & in iuſtorum ſtationem connumerat in

Cap. 10. *Quę eius feſtum celebrantibus conferat dona.*

regno

regno cælorum gratia Chriſti Dei clementiſſimi: Cui gloria & potentia cum patre omnipotente, & ſanctiſſimo & bono & viuifico ſpiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

EIVSDEM PANTOLEONIS DIACONI ET CHARTOPHYLACIS MAGNAE ECCLESIAE, NAR-*ratio miraculorum maximi Archangeli Michaelis. Habetur itidèm in Metaphraſte eodem loco.*

29. Septēb. MAGNAE & multæ & variæ ſunt tuæ incorporeæ & magnificæ Archangelicæ virtutis & dignitatis notiones, donaque & gratiæ, ô glorioſiſſime Michael princeps militię, amplusque & reuerà ſublimis & multiplex decoræ tuæ materiæ, expertis formæ, & vitæ ſtatus. Eſt autem parua & nihili facienda humanæ linguæ carnea poteſtas, anguſtusque & humilis & artificio carens, qui per inſtrumenta corporea à noſtro corde ſermo proficiſcitur. Quomodò ergò te, ô omnipotentis Dei princeps militiæ, pro dignitate, licèt conemur, laudibus affecerimus? Quam vocem incorpoream, incorporeo tuo & intelligenti ordini reſpondentem, per materialia & corporea labra offeremus? Quibus vtemur ſonis, quę ſignificent ineffabilem & inexplicabilem tuam gloriam? Dubitat reuerà vniuerſa
S. Michael princeps ſupercæleſtis ordinis. natura terrigenarum te laudare & celebrare, qui es princeps ordinis ſupercæleſtis. Enarrari enim & verbis explicari non poteſt locus diuinæ tuę pulchritudinis & ſplendoris. Quomodò enim mirabilis facta eſt ſcientia Dei ex nobis: inualuit, non pote-
Pſal. 138. rimus nos homines ad eam: ità etiam Archangelicæ eſſentialis tuæ bonitatis & poteſtatis infinita multitudo, à qua arcana & diuina emanant fidelibus, appræhendi & inueſtigari non poteſt humanis cogitationibus.

1. Iohan. 1. Sed quoniam alicubì dicit diuinum eloquium: Quod didicimus, prædicamus: & quod ſcimus, annunciamus: ea de cauſa mittentes infinita magnalia tuorum miraculorum, pauca quædam, appoſitè & conuenienter collecta ex diuinis ſpiritûs eloquijs, conamur exprimere noſtrorum verborum coloribus, & graphicè narrare magnificentiam gloriæ ſanctitatis tuæ, & terribilium tuorum miraculorum eructare potentiam, & prodigia tua annunciare ijs, qui hodiè fide ſunt congregati in diuino tuo feſto: vt ſalutis iam propoſitum argumentum omnibus, qui ardenter ad id accurrunt, ô maxime & inprimìs admirabilis Michael princeps Dei militiæ. Hodiè enim tanquàm magnificentiſſimus quidam conuiuator, conuocabo nos omnes
Feſtum S. Michaelis ſole illuſtrius. ſpiritales conuiuas ad epulum tui feſti, quod exortum eſt ſole lumino ſius: quod poſitum eſt ad principia orbis terræ, qui eſt à finibus vſque ad fines: in quo miraculorum & animæ vtilitatis delicijs ſe explent omnia corda fidelium. Sed nunc quoquè, vt ſemper, miſerere noſtrę humilitatis, qui es excelſus aſſeſſor regni cęlorum, & exorere nobis ſplendoribus benignæ tuę prouidentiæ, qui à benigno Deo accepiſti benignitatem, benigne Michael princeps militiæ. Qui es læta & luminoſa, ſignificansque & ſplendida ſtella ſolis gloriæ. Qui es fortiſſimus pugnator & propugnator
S. Michaelis patrocinium. ac defenſor eorum, qui Dominum diligunt. Qui prouides & proſpicis, eosque firmo tuo patrocinio adiuuas & defendis, qui te inuocant, & magno deſiderio ad te accedunt in diuinam tuã ædem & maximè venerandam. Tu illumina noſtros intelligentes cordis oculos, vt intelligamus, menteque appręhendamus & enunciemus, quoàd eius fieri poterit, miracula tuę maieſtatis. Nam per te vniuerſa copioſa omnium bonorum ſuppeditatio datur ab omnipotenti Dei prouidentia, ijs qui in te ſperant citra vllam dubitationem, & ſe conferunt ad omnem tuî laudationem.

Quid autẽ cogitantes, aut quibus verbis vtentes inprimìs, poterimus ſufficienter oſtendere diuinæ prouidentiæ & benignitatis infinitum pelagus? Ad primum enim bonum & quod præcipuè primò operatur, quoàd eius fieri poteſt, oportet apertè omnes extolli. Principaliter ergò & apertè & ex debito debemus mẽte cogitare, qui figuram ferimus & imaginem eius, quę ex ſe habet poteſtatem & dominium diuinæ eſſentiæ, quòd vnus eſt & ſolus Deus, qui propter infinitam bonitatem eſt omnia fabricatus,

fabricatus,quæ ſunt in cælis & in terra,vt dicit diuinus Apoſtolus: ſiue viſibilia, ſiue inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominationes,ſiue poteſtates,ſiue virtutes,ſiue principatus,ſiue Archãgeli, ſiue Angeli,ſiue Seraphim,ſiue Cherubim:& ipſe eſt ante omnia, & omnia in ipſo conſtant. Qui hanc etiã variam cõdidit creatam naturam,in vnam vnius mundi harmoniã & complementum.Qui ſolus eſt ingenitus & ęternus.Qui ſolus eſt expers principij,& in quē non cadit interitus & finis. Qui ſolus eſt eiuſmodi,vt compręhendi & inueſtigari & videri nequeat.Qui omni circunſcriptione & compręhenſione eſſentiã habet ſuperiorem. Qui nullã poteſt ſuſcipere mutationē & alterationem:eſtq́; omnipotens,& ab exitio & interitu aliena natura,fons perennis,& qui nunquàm exinanitur,miſerationum & bonitatis: omnium diuinorum donorum & gratiarum,qui exhauriri minimè poteſt, abyſſus: miſericordiæ, quod non poteſt exprimi, pelagus: beatiſſima & ſumma pulchritudo,& ſola reuerà digna,quæ ametur. Vniuerſi,quod dicitur & intelligitur,boni efficiens & impertiens & largiens cauſa, & prima cauſa. Hic eſt,qui propter ſolam bonitatem eſſentialem & naturalem, ea quæ non erant aliquandò,vocauit ad hoc vt eſſent,& omnia ad eſſentiam deduxit & conſtituit,eaq́ue compręhendit & continet,dirigit & ducit,ferens ſolo nutu ſuæ maieſtatis & potentiæ.

Coloſſ.1.

Diuinæ maieſtatis proprietates.

Rom.4.

Atque primùm quidem,conuenienter ei quod dicit Theologus Gregorius, mente agitauit Angelicas & cæleſtes poteſtates: & quod mente agitauit, fuit opus verbo cõmpletum, & ſpiritu perfectum. Sicq́ue conſtiterunt ſecundi ſplendores, miniſtri primi ſplendoris: ſiue intelligentes ſpiritus,ſiue ignem, vtpotè materiæ expertem & incorporeum,ſiue aliquam aliam naturam, quòd quamproximè ad ea, quæ dicta ſunt,accedat,eos exiſtimare oporteat. Volo quidem, inquit, dicere eos primùm ad malum immobiles,& qui ſolùm habent boni motum,vt qui ſint circa Deum, & primò à Deo illuminantur. nam quæ hîc ſunt, ſunt ſecundæ illuminationis. Mihi autem perſuadet,vt non immobiles, ſed ad mouendum difficiles eos exiſtimem, qui propter ſplendorem Lucifer, & factus eſt & dicitur tenebræ propter elationem: & quæ ſub eo conſiſtunt poteſtates,architectatrices vitij,boni fuga, & nobis conciliatrices. Atque ſic quidem qui appræhenditur intelligentia, & propter hæc mundus fuit conſtitutus.

Oratione in Chriſti Natiuitate: & Oratione in Paſcha.

Lucifer ob ſuperbiam factus eſt tenebræ.

Cùm autem prima ei rectè ſe haberent, ſecundum mente agitat mundum materia præditum,& qui cernitur. Et is quidem eſt id,quod ex cælo & terra, & ijs quæ intercedunt,eſt conſtitutum & coagmentatum. Luciferum autē,eum qui à Deo defecit & cum eo pugnauit & eſt inſolens & iactabundus, diabolum vocat Theologus, ex voce Eſaiæ prophetæ,qui eius caſum deplorat,& dicit: Quomodò cecidit è cælo Lucifer,qui manè oriebatur,& contritus eſt ſuper terram? De eo enim diuinus quoque Dauid,ad eos,qui ſimiliter à diuina charitate defluxerant,atquè ſceleratus ille & malitioſus,qui defecerat,dicit: Et tanquàm vnus ex principibus cadetis. Princeps enim erat vnius angelici ordinis in cælis diabolus,non diabolus ab initio productus & factus,ſed bonus ex bono,& pulcher ex pulchro & qui ſolus bona facit, opifice vniuerſorum. Poſtremò autem præter legem naturæ, decretumq́ue & rationem diuinæ iuſtitiæ,imperij cupiditatis œſtro percitus, rebellauit aduerſùs creatorem, regnum eius & gloriam ſibi conans vſurpare. Secum autem attraxit etiam infinitam rebellium multitudinem,quæ ſuæ ſtultitiæ & malitiæ eum accepit adiutorem. Nam propter hanc cauſam impiæ cogitationis,ex cęli conuexis vehementi impetu cecidit execrandus. Nam ſimul atquè ei venit in mentem ſceleratiſſima & maximè impia cogitatio,fuit confeſtìm contritus ab omnipotenti Domino, qui dixit: Videbam ſatanam tanquàm fulgur è cælo cadentem. Similiter autem de eo quoquè dixit per Ezechielem prophetam: Simulatquè elatum fuit cor tuum propter pulchritudinem tuam,& dixiſti in cogitatione tua,Deus ego ſum: ſtatìm à ſancto monte meo in terram te deieci per Cherubim, & interijt ſcientia tua cum pulchritudine tua: & dabo te in cinerem ſuper terram coram omnibus te videntibus, fidelibus ſcilicet. Quomodò etiam dixit Dominus in diuinis Euangelijs: Eccè do vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpios,& ſuper omnem poteſtatem inimici.

Eſa.14.

Pſal.81.

Diabolus aliquandò vnius Angelici ordinis princeps

Caſus Luciferi.

Luc.10.

Ezech.28.

Luc.10.

Nonnulli autem diſcendi cupidi inquirunt,num propterеà ſit eiectus,quòd Adam eum non adorauerit. Eſt autem ſtultorum & inſipientium hoc dicere. Cecidit enim diabolus priuſquàm factus eſſet Adam, quomodò patres apertè pronunciant omnes,Angelos fuiſſe factos ante cælum & terram. Diabolum verò, eſt probabile,

quarto

Iob 38. quarto die cecidiſſe,quandò Deus fecit luminaria,ſicut ſcriptum eſt in Iob: Quandò facta ſunt aſtra,laudârunt me magna voce omnes angeli mei, & hymnis celebrârunt. Semper enim etiam non tacitè Angelis Dominum glorificantibus,tunc cum maiori voce eum laudibus celebrârũt,vt ſignificauit ſcriptura,propter iuſtum ſcilicet caſum maligni illius,qui defecerat. Oportet autem ſcire ex noſtris ſcriptis, ó dilecti, quòd omnis chorea & ordo habet ducem ordinis,qui incipit melodiam. Sic etiam de ſanctis Angelis dicit Dionyſius, Angelicorum ordinum diuiniſſimus interpres: Non abſurdè diuina & cæleſtia,materiali noſtræ hierarchiæ,pro viribus ſenſiliter,quoàd eius fieri poteſt,ſunt aſſimilata. Ducem verò ordinis Angelicæ choreæ lucidiſſimum & maximum militiæ principem Michaelem intelligere,à ſuperis accepimus.

S. Michael ordinis Angelici Dux.

Miraculum primum de rebelli & ſuperbo ſatana,& immundis eius ſpiritibus.

Apoc. 12. S. Michael eijcit deſertores ſpiritus è cælo.

HIC ergò fideliſſimus & ſanctiſſimus,magnus exercitûs Dux Michael, diuini conſilij pius miniſter, qui propter Dominicum & omnipotentem diuinum iuſſum,in terram iecit ex cæleſtibus abſidibus rebellem & ſuperbum ſatanam cum eius immundis & malignis ſpiritibus: tunc in eos inuectus,& triumphum agens de eorum malitia, congregatis cunctis Angelorum populis, magna voce laudauit Deum vniuerſorum,& omnipotentem Dominum, Angelicos greges eò velutì ducens,vt ſtatûs meminiſſent immobilis,& quæ bona facit ſtabilitatis, & dicit: Attendamus: perindè acsì diceret: Qui creati fuerant, & quibus obtigerat, vt Deus increatus & inadſpectabilis eos produceret propter naturalem ſuam bonitatem, quid eis accidit, qui nobiſcum hucuſquè diuinis illuſtrabantur ſplendoribus? Animaduertamus quàm repentè mutati ſunt in tenebras propter arrogantiam & contemptionem eius,qui eos fecerat. Cognoſcamus quos fructus conciliet liberi arbitrij voluntas inconſiderata,& ſtemus immobiliter in timore, quotidiè diuinum miniſterium opifici offerentes. Porrò autem quandam quæ eos contineret hymnodiam,vt qui in primo loco ſtaret,cum Seraphin & omnibus ſimul diuinis & cæleſtibus poteſtatibus,magna voce cecinit,diuinam illam & quæ nunquàm poteſt deſinere omnipotentis diuinitatis,quæ eſt principum luminis,vnicaque eſt & trina, tèr ſanctam glorificationem: Sanctus,ſanctus,ſanctus Dominus Sabaoth: plena eſt vniuerſa terra gloria eius. A Dei verò adminiſtratoria diuina gloria alienatus maleficus diabolus,cùm vidiſſet terreſtrem hominem eſſe quauis re creata honoratiorem,vt qui Dominicis manibus factus eſſet ad ſuam imaginem & ſimilitudinem, ſtatuit eum totis viribus ſeparare & eripere ab eius,qui ipſum fecerat & honorauerat, ſalutari præcepto. Videns enim malignus & ſceleratus ſe in extrema eſſe ignominia, valdè cruciabatur: & cùm non poſſet ad Deum conuerti, in Dei imaginem ſuam effudit improbitatem,& effecit vt homo eſſet obnoxius interitui & morti,eo eiecto è diuinis & viuificis paradiſi delicijs. Et ſtatuit Deus Cherubim & flammeam rhompheam verſatilem,vt cuſtodiret paradiſum. Sed etsì ſic quidem cecidiſſet homo, qui liberum habebat arbitrium,& à bono ſtatu defluxiſſet,non eum deſpexit Deus: ſed vt qui ſit natura benignus & ingens mare habeat bonitatis, velutì quædam arma ad conſeruandum validiſſima ei præbuit magnum Michaelem militiæ principem aduersùs diaboli potentiam: vt cuſtodiret & defenderet hominem,qui lapſus fuerat, vt quomodò ceciderat per imperitiam,per laborioſiorem rurſus viuendi rationem & diuinam virtutem inſtaurato prælio,victor effectus coronetur.

Eſa. 6.

Inuidia & malignitas dæmonis in homines. Gen. 3.

E contrariò Dei benignitas in eos.

De Adamo mirac. 2.

Porrò autem Archangeli Michaelis ſuaſionibus & monitis inſtructus Adam, & ligone terram fodiens,& ſudore & labore frugaliter nutritus,non fuit ampliùs ſeductus ab hominis inimico & Dei hoſte,nec paſſus eſt aliam ab ipſo commotionem. Nam ab eo tempore omninò eum valdè habebat odio, mente agitans per propheticum rorem,qui adhuc in eo inerat,illud: Nè des in commotionem pedem tuum, & non dormitabit,qui te cuſtodit Angelus. Ab eo enim tempore credimus nos habere Angelum vnicuique animæ ducem,vt dicit Dominus in Euangelijs: Videte nè deſpiciatis vnum ex his paruis,qui ſunt minimi. Angeli enim eorum aſſiduè vident faciem patris veſtri,qui eſt in cælis. Similiter etiam dicit Iacob patriarcha: Angelus, qui me liberat à malis omnibus. Non dixit,Qui me liberauit: ſed,qui ſemper liberat. Quinetiam beatum Apoſtolum Petrum à manu Herodis Angelus Domini liberauit. Simulatquè enim conſtitutum fuit humanum genus, iuſſi ſunt Angeli eius vitæ curam gerere,& vnumquenque hominem fidelem ſortitus eſt bonus Angelus, vt eius vitam componeret,& eius animam perficeret. Multi autem cum eo luctantur dæmones,

Pſal. 120. Matth. 18. Gen. 48. Act. 12.

Quilibet fidelis proprium habet Angelum cuſtodem.

mones, à via recta eum facientes aberrare. Immundis enim dæmonibus non ſunt curæ infideles, ſed ij qui piè viuunt. eis enim inuident, & cum eis bellū gerunt. Quandò autem ambulat quidem in ſanctitate & iuſtitia homo fidelis, lætatur Angelus, qui & fuit datus ad ipſum cuſtodiendu . Quandò verò à via recta declinauerit, triſtis quidem eſt bonus Angelus: dæmones autem exiliunt. Iam verò magnus quoquè dicit Baſilius: Sunt Angeli, qui in vnaquaque eccleſiá deſcribunt eos, qui orant & ieiunant. Vide ô homo, nè propter paruam voluptatem & breuem ſomnum, hoc damnum accipias, quòd te non deſcripſerit Angelus. Oratione 2. de Ieiunio.

Et in fidelibus quidem, vt priùs diximus, vnus Angelus à Deo datus eſt vnicuique. In infidelibus autem vnamquanque integram gentem ſortitus eſt vnus Angelus, vt dicit ſcriptura: Statuit terminos gentium ſecundùm numerum Angelorum Dei. Et vt Iudæorum quidem gentem cuſtodiret, conſtitutus eſt Michael, magnus Dei militiæ princeps, vtpotè quòd in Deum credidiſſent. Alius verò præfectus fuit Perſis, alius verò Græcis, & deincèps ſimiliter. Cæterùm diuinus quidem & magnus Dux exercitûs Michael, eſt princeps omnium cæleſtium poteſtatum, præeſtque & curam gerit totius gentis fidelis: & rursùs fideles, qui laborant, præuenit & conſeruat, vt qui à Deo iuſſus ſit celerē habere naturam, & tanquàm fulguris adeptus velocitatem, vniuerſam terram & ætherem vno momento percurrere. Exilijt enim, inquit, Angelus, qui ambulabat ante caſtra filiorum Iſrael. Hunc autem Angelum, militiæ principem Michaelem eſſe dixit ſcriptura in Ieſu Naue. Nam nomen eius apertè declarauit in propheta Daniele. Deut. 32. Dan. 10. S. Michael princeps omnium Angelorum & Eccleſiæ. Exod. 14. Ioſu. 5. Dan. 12.

Hic ergò magnus & glorioſus Dei militiæ princeps Michael, & veteri, vt conuenit, fuit adminiſter: & nouo magìs adminiſtrat, quæ ſunt ſalutaria. Poſtquàm enim valdè irritârunt & penitùs dereliquerunt Dominum Deum increduli Iſraelitæ, & ea de cauſa fuerunt penitùs exterminati, & aduocati ſumus qui credidimus ex gentibus, & factus eſt nouus Iſrael, à Chriſto denominatus, & Chriſtum intelligens, (nam ſi interpreteris Iſraël, is eſt mens videns Deum) tunc diuinum quoquè militiæ principem Michaelem remouit à Iudæorum conſuetudine bonus Deus, & ab eo tempore cum nobis electis Chriſtianis conſtituit maximum defenſorem & ſeruatorem, aliarum gentium curam ſuſcipientibus apertè alijs minoribus Angelis. Nam quo eſt gens quidem ſancta Chriſtianorum reliquis omnibus præſtantior, eo neceſsè eſt eſſe maiorem dignitatem Archangeli Michaelis, qui curam gerit generis Chriſtianorum. Non enim eſſentia Angelorum habet differentiam, ſed dignitatis excellentia. Vult enim omnes homines eſſe ſaluos, qui vniuerſorum curam gerit, & eſt natura benignus. Chriſtiani noui Iſraelitæ. S. Michael Chriſtianorum cuſtos.

Sed cùm miſeri homines ſua ſtultitia in errore perſeuerarent & cultu ſimulacrorum, & nequaquàm vellent id quod oportebat intelligere, & effectorem agnoſcere ex magnitudine & pulchritudine rerum ab eo creatarum, pius ille Abraham, cùm ex rebus creatis mente compræhendiſſet creatorem, & infinitæ potentiæ admiratus eſſet artificium, valdeque ægreferret & indignaretur in ſtultos & incredulos, qui rem creatam colebant vltra creatorem, Deus è cælo eum eſt allocutus, dicens: Egredere è terra tua & ex cognatione tua & ex domo patris tui, & veni in terram, quam indicabo tibi. Deindè ſic ei apparuit in ſpecie trium Angelorum. Ab eo autem hoſpitio acceptus apud quercum Mambre, præclaræ eius hoſpitalitatis mercedem præbuit ei iam ſeni, & cùm ſterilis eſſet vxor Sara, pium filium Iſaac & in moribus & virtute ei ſimilem. Poſtquàm autem præter ſpem natus eſſet filius, omnibus probatiorem reddens eius animi magnitudinem, fideique & animi pietatem, ei rursùs dixit: Abraham Abraham, accipe filium tuum dilectum, quem genuiſti Iſaac, & eum mihi offer in ſacrificio. Ille autem ſimul atquè fuerat ei imperatum, rem exequebatur: & cùm ligâſſet Iſaac, & extendiſſet manum quæ tenebat gladium, iam guttur illius tacturum, eum repreſſit Angelus Domini, Michael ſcilicet, dicens: Ne immittas manum tuam in filium. Nunc enim nôui, quòd tu timeas Dominum: ſed adſpice tuis oculis, & vide ad te miſſum arietem ligatum, & eum offer pro Iſaac filio tuo. Hunc autem Angelum, qui hæc dixit Patriarchæ, militiæ principem Michaelem apertè eſſe credimus. Etenim Iacob quoquè, quem frater perſequebatur Eſau, militiæ princeps liberauit & ſeruauit. Qui etiam ei animum addens, ne timeret eum qui perſequebatur, cum eo luctatur in nocte, & tangit eius femur, propemodùm dicens: Si cum Angelis valuiſti luctari, quid times hominem, in quem cadit interitus? De Abrahā mirac. 3. Gen. 12. Gen. 18. Gen. 21. Gen. 22. Gen. 32.

Cùm autem multiplicati eſſent, qui ex pij Abrahæ genere deſcenderant, vt pollici- De Moyſe mirac. 4.

tus ei fuerat Angelus, ij in Aegypto verò malè haberentur, eorum miſertus eſt Deus, qui eſt natura benignus, & elegit Moſen famulum ſuum, & per ipſum Archangelum Michaelem, eum conſtituit ducem totius generis Abrahæ, vt educeret eos è terra Aegypti, & per mare rubrum tanquàm per ſiccam terram eos transmitteret, properante populo ad terram eis promiſſam, quæ fluebat lacte & melle, Michaele Archangelo parante viam eius ante ipſum.

Exod. 14.

De Balaam mirac. 5. Cùm autem perueniſſet in regionem Moabitarum, vt tranſiret per eorum fines, ei reſtitit Balac Rex Moab, prohibens eum tranſire. Accerſijt quoquè ipſe Rex Balac vatem quendam ſenem inſignem, nomine Balaam, ad execrandum populum Moſis, vt vinceretur. Proficiſcenti autem Balaç in via occurrit Angelus Domini, Michael ſcilicet defenſor Iſraelitarum. Quem cùm vidiſſet aſina Balaæ, declinauit, & alliſit pedem Balaæ ad parietem, & eum arguit aſina humana voce, oſtendens terribilem Archangeli viſionem. Balaam autem cùm adſpexiſſet ſplendorem, qui ex eo emicabat, valdè territus, dixit: Parce mihi, parce mihi Domine. Nam ignorans peccaui. Sed hanc licèt viſionem adſpexiſſet Balaam, non ſtatim eſt reuerſus: ſed venit ad Regem Balac, qui eum accerſiuerat, vt deſiderio eius ſatisfaceret. Sed ambo à ſcopo exciderunt. Nam cùm in altiſſimo loco ſtetiſſet Balaam, & conſpexiſſet caſtra Iſrael tanquàm cedros propter aquas, propheticam benedictionem loco execrationis vel inuitus vates effatus eſt populo Iſraelitico, dicens: Orietur ſtella ex Iacob, & ſurget homo ex Iſrael: & confringet duces Moab, & quæ ſequuntur. Propter malum autem omninò & execrandum ſuum conſilium, quod merebat, Balaam accepit exitium.

Num. 22. Aſina loquitur. Num. 24. Num. 31.

Quòd autem eſſet Michael princeps Domini militiæ, qui occurrit Balaæ, & ei denunciauit, vt qui eſſet dux populi Iudæorum, eumque præcederet & deduceret, apertè oſtendit ſcriptura in corpore Moſis, vt diuiniſſimus Iudas Apoſtolus frater Domini, dixit in ſua catholica Epiſtola: Michael autem Archangelus, quandò contendens cum diabolo, diſſerebat de corpore Moſis, non auſus eſt efferre iudicium blaſphemiæ, ſed dixit ei Angelus: Increpet te Dominus. Quid autem cum diabolo diſſereret militiæ princeps Michael, ſciemus. Conabatur hoſtis & inimicus & profanus diabolus cum ſumma impudentia, & contendebat in deceſſu Moſis, qui Deum maximè eſt contemplatus, efficere, vt eius corpus redigeretur ſub poteſtatem interitûs, vt nullus videret bonum ſignum in futurum ad humanam eſſentiam. Et ideò dicebat tenebricoſus ſatan luminioſiſſimo Dei militię principi Michaeli, Moſem feciſſe cædem Aegyptij, & alias in eum confingebat calumnias & criminationes. Superbo ergò & iactabundo maligni animo reſiſtens Michael Archangelus & contradicens, & nunc hoc, nunc illud reſpondens ad ea confutanda, quę ab illo dicebantur improbè: poſtremò videns eius inſignem impudentiam, eum increpauit, dicens: Increpet te Dominus: hoc eſt: Te, ô diabole, perdat Deus. Statimque euanuit ſceleratus aduerſarius. Talis eſt enim potentia diuini & Deum contemplantis Michaelis, & hæc eſt, quæ fuit diſputatio & contentio in deceſſu magni Moſis, quandò eius corpus abſcondit Michael princeps militiæ, nè ſi id inueniſſent Iudæi, tanquàm Deum adorarent, qui nè belluis quidem pepercerunt. Hæc Michael, qui eſt Angelicarum poteſtatum præſtantiſſimus.

Iudas Thadæus frater Domini. S. Michaelis cum diabolo altercatio. Corp' Moſis cur abſconditum.

De Ieſu Naue mirac. 6. Sed is quoquè etiam poſt deceſſum diuini Moſis, cùm Ieſus Naue diuinitùs in populum Iſraeliticum obtinuiſſet imperium, & eum duceret in terram promiſſionis, & ſtruxiſſet aciem contra aduerſarios, & de committendo prælio diſſereret, viſus ei tanquàm fortiſſimus miles militiæ princeps Michael, ſtans omninò erectus, læto vultu & veſte inſignis, eratque ſtrictus gladius in manu eius. Accedens verò Ieſus, qui erat armatus, ei acerbè dixit, vt eſt veriſimile: Noſter'ne es, an aduerſariorum? Præclarus enim tuus & varius adſpectus incitat me, vt te interrogem. Dic ergò mihi ocyùs, priuſquàm te cæsìm aggrediar. Non enim cónuenit, vt acie relicta in diſcrimine, ego te pergam alloqui. Arbitror enim te venire nos ſpeculatum. Sin autem veniſti tranſfuga, abiecto hoc tuo micante gladio, ſis citò nobiſcum, & liberare ab exitio, quod impiæ vrbi Hiericho imminet. Sin autem es noſter, cur ſolus ſtas extra aciem, quæ verſatur in certamine? Dic mihi autem ocyſſimè. ego enim ex lingua Hebraica te agnoſcam. Hæc cùm interrogaret Ieſus Naue, reſpondit ei Michael magnus ductor Dei ordinum: Ego præcipuus Dux copiarum Domini nunc acceſſi. Protinùs autem, abiectis armis ſuis, Ieſus Naue humì cecidit in terram, & eum adorauit, dicens: Domine,

S. Michael apparet Ieſu filio Naue. Ioſu. 5. S. Michael magnus ductor ordinũ Dei.

mine, domine, quid imperas tuo famulo? Nam ego quoquè ſum tuus famulus, ſicut etiam dominus meus Moſes. Tu mecum quoquè duc exercitum, me perpetuò, ſicut illum, coroborans. Eccè enim aduersùs hoſtes fortiter direxi aciem, fretus inuictis tuis viribus, per quas ſæuus & immanis Pharao cũ toto exercitu, colligatis ſimul curruum axibus, vt mari funditùs obrueretur, effeciſti: & qui dominum meum Moſen in via obſiſtendo impedierunt, impios Moabitas ad internecionem deleuiſti. Quid imperas famulo tuo Domine? Sanctiſſimus autem princeps Dei militiæ dicit ei: Solue calceos ex pedibus tuis. Locus enim in quo ſtas, eſt ſanctus. Quod cùm ſtatim factum eſſet, iuſſit vt audacter inuaderet vrbem illam, ſeptem muris circundatam & inexpugnabilem: & ſimul atquè inuaſiſſet cum ſeptem ſacerdotibus tuba canentibus, eam ad ſolum vſque diruit admirabiliter, & eam totam cum omnibus ædibus & diuitijs exuſſit, vt qui eam Domino, tanquàm conſecratum donarium & prædæ primitias, obtulerit. Deindè ſic poſteà viginti & nouem Reges, præter Hiericho, cum eorum exercitibus & vrbibus Ieſus Naue filius conſumpſit, non habens ciuitatem, non vllam belli ſedem, non milites, qui vllam haberent belli peritiam: ſed diuino nutu, & auxilio maximi Ducis omnium cæleſtium poteſtatum.

Exod 14. *Num. 31.* *Ioſu. 6.* *Ioſu. 12.*

Erat enim hic militiæ princeps, qui etiam in Goliath ponè eſt iaculatus, & eum pronum proſtrauit, quandò diuina funda fuit percuſſus Dei parentis Dauid. Niſi enim Angelus Domini eum ponè percuſſiſſet, ſupinus cecidiſſet in fronte accepto vulnere.

De Goliath 7. mirac. 1 Reg. 17.

Eundem autem maximum militiæ principem videt etiam Dei ſummus contemplator propheta Daniel, arguens ſceleratos, qui aduersùs caſtam Suſannam inſanierant, & dicit alteri eorum: Expectat Angelus Dei iam tenens gladium, vt te ſecet medium. Quinetiam poſtquàm venit in mentem Dei parenti & Regi Dauid, facti ab eo peccati, & egregiam illam compunctionem & pœnitentiam citò oſtendit, cum qua flens ex profundo cordis clamauit, Peccaui Domino: poſtquàm vidit propheta Nathan Angelum, qui erat paratus, receſſiſſe, dixit diuino Dauidi: Dominus quoquè abſtulit peccatum tuum: non morieris: magnam & ineffabilem benigni Dei bonitatem ei annuncians, & eum conſolans.

De Daniele mirac. 8. Dan. 13. *2. Reg. 12.*

Iam verò cùm execrandus Sennacherib Rex Aſſyriorum, plurimas gentes redegiſſet in ſeruitutem, & multas Iudææ munitas cepiſſet ciuitates, venit & circundedit Hieruſalem cum maximis copijs, & ſtatuit Rapſacen ſæuiſſimum ſuum ducem ad piſcinam viæ ſuperioris, & clamauit Hebraicè ad Ezechiam & Iudæos, qui erant in ciuitate, blaſphema verba dicens & ſatanica: Hæc autem dicit vobis Rex magnus Aſſyriorum: Quæ eſt hęc fiducia, qua confiditis, quòd dicitis: In Dominum Deum confidimus? Egredimini ad dominum meum potentem Regem Sennacherib, & viuetis, & non moriemini: & comedet vir ficum ſuam, & bibet vitem ſuam: & accipiam ex vobis in terram meam, & glorificabo valdè & magnificabo: & nè audiatis Ezechiam, quonam vos decipit, dicens: Dominus nos liberabit. Num liberantes liberârunt dij gentium vnuſquiſque ſuam regionem à manu Regis Aſſyriorum? Hæc cùm audiſſet Ezechias, induit ſaccum, & ingreſſus eſt in domum ſuam, & fleuit vehementer, dicens: Domine Deus Iſrael, qui ſedes ſuper Cherubim, & in orbem circundaris & glorificaris non tacitè à Seraphim, & ab omnibus ſanctis Angelis. Tu Deus ſolus in omnibus regnis terræ. Tu feciſti cælum & terram, & omnia quæ ſunt in eis. Inclina Domine aurem tuam, & audi: Aperi Domine oculos tuos, & vide, & attende ſermones Sennacherib, quos miſit, exprobrans Deum viuentem. Quoniam in veritate Domine deſertas reddiderunt gentes Reges Aſſyriorum. Et nunc Domine Deus noſter, ſerua nos à manu eius, & cognoſcent omnia regna terræ, quòd tu es Dominus Deus ſolus. Et egreſſus eſt Angelus Domini nocte illa, & interfecit ex caſtris Aſſyriorum centum octogintaquinque millia. Et cùm manè ſurrexiſſent, inuenerunt corpora mortua. Et dum auerteretur & fugeret Dei hoſtis Aſſyrius Sennacherib, eum interemerunt duo filij eius grauiter in gladio, cùm permanſiſſet nulla ductus pœnitentia. Cuius autem fuit hoc ſtupendum, præclarumque & admirabile facinus & potentia? non omnium Regis Domini Sabaoth principis copiarum Michael, qui non viſus duxit exercitum, & aduerſarios temporis momẽto ſine gladio apertè concidit, in auxilium & cuſtodiam ſuorum, qui ſpem ſuam collocârunt in Deum viuum vltionum, & qui ſolus poteſt ſeruare?

De Sennacherib mirac. 9. *4. Reg. 18.* *4. Reg 19.* *Eccè quãti ponderis ſit apud Deum oratio iuſti Regis.*

Sed ingrati Iudæi, & ſtulti, & increduli, & ignari, qui plurimorum diuinorum beneficio-

Inſenſati Iudæi af-

ſcribunt ſibi diuinitùs al latam victoriam.

4.Reg.25.

neficiorum fuerunt immemores, poſt manu Angeli hoſtium illorum infeſtiſſimorum factam cladem, & turpem illorum fugam, ne ſic quidem potuerunt intelligere & agnoſcere, ſed dicebant: Manus noſtra excelſa fecit hæc omnia prodigia. Propterea tradidit eos Deus omninò in manus Nabuchodonoſor Regis Chaldæorum, qui etiam diruit omnes muros Hieruſalem, & incendit ciuitatem totam, & domum Domini, & bello capta accepit vaſa ſacra, & multitudinem diuitiarum eorum, & duxit omnia Babylonem. Et fuerunt Iudæi ſeruientes in captiuitate cum magno metu Chaldæis, colentes omnia eorum ſimulacra, præter ſanctos tres pueros & prophetam Danielem.

De ſanctis trib' pueris mirac. 10.

Dan 3.

Hi enim ſoli viri pij, etiamsì planè infantes abducti eſſent in captiuitatem, Dei timorem ſemper habentes, non cum ſui generis pontificibus, ſcribis & phariſæis eò deducti ſunt, vt colerent deos, qui non ſunt, neque regium illum iuſſum timuerunt: ſed in Deum viuum, qui dat ſalutem, confidentes, cùm ducti eſſent ad tyrannum, audacter dixerunt: Notum tibi ſit, Rex, quòd deos tuos non colimus, & imaginem auream quam poſuiſti non adoramus. Tunc Nabuchodonoſor Rex in ira & furore iniecit Ananiam, Azariam & Miſael in fornacem ignis ardentem: Dei autem Angelus, Michael ſcilicet, ſimul cum eis deſcendit in fornacem: & nec omninò quidem eos tetigit ignis: ſed excuſſit Angelus flammam fornacis, & tranſijt ignis circuncircà, & combuſſit viros omnes, qui ipſos iniecerant, hoc eſt, adminiſtros Regis. Tunc tres tanquàm vno ore lætantes, laudabant & benedicebant & ſolum Deum glorificabant. Rex autem audiuit ipſos Deum laudantes in medio fornacis: & citò ſurgens, dixit magnatibus ſuis: Non tres viros vinctos iniecimus in medium ignis, & adſpectus quarti eſt ſimilis filio Dei? Tunc cùm Rex eos accerſijſſet, egreſſi ſunt illæſi. Cùm autem diuini pueri egreſſi eſſent abſque vlla læſione, coram eis adorauit Rex, & dixit: Benedictus Dominus Deus Sidrach, Miſach, & Abdenago, qui miſit Angelum ſuum, & eripuit pueros ſuos ex igne fornacis ardentis. Tunc Rex conſtituit eos principes, & maximo eos honore affecit cum propheta Daniele. Pulchrè reuerà diuinus cantor Dauid pſallit: Caſtrametabitur Angelus Domini in circuitu timentium eum, & liberabit eos.

Nabuchodonoſor adorat Deum, victus miraculo.

Pſal.33.

De Daniele propheta mirac. 11.

Dan.14.

Dan.6.

Simile autem rursùs miraculum oſtendit Deus admirabilium, per glorioſum Archangelum ſuum Michaelem, in famulo quoquè ſuo Daniele, iniecto in lacum leonum. Nam poſtquàm regnârũt Reges alij à Nabuchodonoſor, diligebatur ab omnibus ſapientiſſimus Daniel, vt qui ex Deo ſomnia conijceret. Babylonij autem inuidia moti, inſurrexerunt eo tempore aduersùs Cyrum, qui tunc apud eos regnabat, ſicut priùs aduersùs Darium, & dicunt ei: Rex, da nobis, vt morte afficiamus Hebræum Danielem: quoniam Bel deum noſtrum cõtriuit, & venerandum draconem interfecit, & ſacerdotes & incantatores noſtros occidit. Sin minùs, te interimemus & domum tuam, vt Iudaizantem. Cùm verò vidiſſet Rex, quòd eum valdè vrgerent, coactus tradidit eis Danielem. Illi autem iniecerunt eum in lacum leonum, & fuit illic ſex dies. Erant autem in lacu ſeptem leones. Occluſit verò Archangelus Michael ora leonum, & non moleſtia affecerunt Danielem, neque attigerunt omninò corpus eius. Cùm verò veniſſet Rex ſeptimo die, vt lugeret Danielem in lacu, inuenit ſalua quæ fixerat ſignacula. Et lacu aperto, videt Danielem ſtantem rectum, & manus habentem extenſas, & Deum laudantem, & dicentem: Benedictus es Deus, qui miſiſti Angelum tuum, & obſtruxit ora leonum, & mihi non nocuerunt. Tunc Rex citò cum gaudio Deum glorificans, ſuſtulit Danielem è lacu illæſum, & adorauit eum. Viros autem, qui Danielem accuſauerãt, iniecit in lacum leonum. Non priùs autem fuerunt in ſolo lacûs, quàm eos inuadentes leones deuorârunt, & omnia oſſa eorum tanquàm in puluerem comminuerunt. Hic ergò vir deſideriorum Daniel, ſanctiſſimum Archangeli nomen nobis oſtendit, quòd vocaretur Michael, id eſt, Dux Dei exercitûs, vt qui hoc myſterium acceperit ab alio Angelo.

Daniel S. Michaelis obſequio à leonibus nõ læditur.

Dan 12.

De Habacuc ꝓpheta mirac. 12.

Dan.14.

Porrò verò Habacuc quoquè propheta erat in Iudæa. Ipſe autem coxerat pulmentum, & panes intinxerat ad nutrimentum, & ibat vt id ferret ſuis meſſoribus. Angelus autem Domini appræhendit verticem Habacuc, & impetu ſui ſpiritûs eum portauit à Iudæa Babylonem cum lentis alimento, & intulit ipſum Archangelus in lacum leonum, non ſolutis illic ſignaculis. Comeditque Daniel ſeruus Domini, & lætatus eſt. Et rursùs idem Angelus Michael reſtituit confeſtìm Habacuc in locum ſuum, nihil ei impedimenti afferens, quò minùs eâdem hora veniret, & eodem cibo

meſſores

meſſores ſuos copioſè aleret. Papè, quanta eſt diuini Archangeli pernicitas?

Validiſſimo quoquè ſuo impetu, diuino nutu, ſimiliter rursùs aliâs aſſumpſit diuinum quoquè prophetam Ezechielem, vt dicit ipſe Ezechiel in ſua prophetia: Et adſpexi, & eccè ſimilitudo viri à lumbis ſuis, & inferiùs ignis: & à lumbis eius & ſuperiùs tanquàm viſio electri: & accepit me à vertice in ſpiritu ſuo in medio cæli & terræ, & deduxit me Hieruſalem.

De Ezechiele ꝓpheta mirac. 13. Ezech. 8.

Quinetiam apoſtolum quoquè Philippum ſimiliter rapuit Angelus Domini mei, & tranſtulit in Azotum, & non vidit ampliùs ipſum Eunuchus Reginæ Aethiopum, poſtquàm ab eo accepit baptiſmum ſalutarem.

De Philippo mira. 14. Act. 8.

Mentem autem impellit, & mihi animum excitat eximia gratia & virtus diuini ordinum Ductoris ſupernarum poteſtatum, & ducit ad narrandum vnum ſolum eius miraculum. Vincitur enim & caligat omnis vis dicendi, intuens ad altitudinem & multitudinem & excellentiam infinitorum & variorum & omnis generis eius miraculorum, & recuſat omninò de ijs ſcribere. Deficiet enim planè tempus nos, vt diuinus ait Apoſtolus, narrantes. Eſt enim pelagus metiri, faciluis, & ſtellas numerare, quàm maxima, quæ à maximo incorporeo quotidiè in nos fiunt, miracula. Ex magnis ergò & inſignibus eius miraculis, audebo pauca quædam vobis narrare admirabilia opera.

De Marciano cerifero 15. mirac.

Hebr. 11.

Tempore Michaelis Imperatoris & Theodoræ eius matris, erat vir quidam, nomine Marcianus, qui à teneris vnguiculis fuerat Cerifer venerandi huius templi. In ipſo enim diuino & venerando & pulcherrimo templo Archangelico, omnes qui malè agitantur omne genus morborum, & accedunt in fide, & ex intemerata illa eius imagine bibunt vnguentum emanans, ſtatìm aſſequuntur, quæ ſperatur, curationem. In hoc ergò diuino & religioſo templo aſſiduè perſeuerabat prædictus Marcianus Archangeli Cerifer, vſque ad ſenectutem cum magno amore & fide, neque vnquàm omninò opùs habuerat medico: ſed ſimul atquè aliquandò incidiſſet in vllum morbum, protinùs procidebat in dicto templo Ductoris ordinum Michaelis, breuique ſanus redibat in domum ſuam propter totam ſuam in eum affectionem.

Nota de vnguẽto ex S. Michaëlis imagine manante.

Cùm eum ergò aliquandò grauis morbus & planè deſperatus inuaſiſſet, iacuit in inferiore parte templi Archangeli aliquot dies cum ſtabili & firma in eùm fiducia. Cùm plurimi autẽ amici & medici ad eum congregarẽtur, & dicerent alij alia, quæ ad eius pertinebant curationem, ipſo verò ne eos quidem omninò de his audire ſuſtinente, auſus eſt vnus ex medicis facere ea, quæ dicuntur fomenta, & iuſſit ijs, qui ipſi miniſtrabant, vt ei mederentur ante matutinum, vellet an non. Cùm autem fomenta compoſuiſſet medicus, domum redijt. Illa autem nocte Marcianus cùm à ſe velutì diſceſſiſſet, & eſſet in ecſtaſi, quomodò & vir hic pius narrauit, & ſubiectum argumentum oſtendit veritatem, omnes templi portas vidit rèpentè apertas, & ad lauacrum, quod extabat, virum terribilem cum impetu è cęlo equitem deſcendiſſe. Cùm is autem ex equo deſcendiſſet in purpureo, quod illic erat, marmore, ingreſſus eſt in templum, à plurimis ſtipatus, tanquàm Præpoſiti veſte indutus, & impletum eſt vniuerſum templum odore ineffabili. Paulopòſt verò cùm acceſſiſſet ad lectum Marciani, finxit ſe ea attrectare, quæ erant in ſcamno, & rapere quæ in eo erãt poſita ad alimentum & vſum: & cùm inueniſſet in catino poſita, quæ dicta ſunt, fomenta, ea accepta tulit ad Marcianum, rogans quid hæc ſibi vellent, & quiſnam eſſet, qui ea temerè feciſſet in domo ſua. Cùm is autem reſpondiſſet cum tremore, dixit ille terribilis & glorioſus duobus ſuis ſatellitibus: Tollite ea, & euntes, quamprimùm perforate caput eius, qui me contempſit, & ipſa in id inijcite. Cumque intinxiſſet ſummum digiti ſui in candela, quæ impendebat eius admirabilium rerum effectrici imagini, ſignauit caput Marciani ſancto oleo in figuram Crucis: & ex eccleſia egreſſus, equo rursùs conſcenſo, ſublatus eſt cælum: ſtatimque clauſæ ſunt omnes portæ eccleſiæ, ità vt, quomodò, videri non potuerit. Marcianus autem magno timore affectus, & animo anxius vſque ad matutinum, propter terribilem viſionem, accerſijt preſbyterum eccleſiæ, & narrauit ei omnia. Tunc preſbyter cùm quæſijſſet, quæ à medico parata fuerãt, fomenta, nec inueniſſet, Marciani quoquè caput animaduertiſſet, & vidiſſet ſanctam Crucem in eo per ſanctum oleum expreſſam: obſtupefactus, abijt quamprimùm ad medicum, vt ei narraret omnia, & conſuleret, vt ipſe quoquè peteret veniam ab ordinum ductore Michaele de ijs, quæ ipſe admiſerat.

Infirmatur Marcianus.

Viſio Marciani ceriferi.

Nota hanc conſignationem, per quã curatur Marcianus.

Diuinitùs punitur medicus temerarius.

Cùm autem veniſſet Preſbyter in domum medici, inuénit illic multitudinem innumerabilem, & luctum qui non poterat comprimi, cognatorum & amicorum eius ſociorum: qui omnes deflebant repentinum, & non priùs animaduerſum, lethalem eius morbum: ipſum autem iacentem in medio omnium, totamque eius faciem vſtulatam, clamantemque grauiter, & magna voce eiulantem: Miſeremini meî, qui Deum timetis. Scindite Chriſtiani caput meum. non fero enim dolores. Poſtquàm verò audiuit à preſbytero verba terribilia, quæ audiuerat à pio Marciano, tunc intellexit medicus eſſe plagam dignam ſua audacia, & ſtatim acerbè exclamauit: Ego ſum cauſa grauis huius meæ mortis: ſed me tollite & abducite, & iacite in ſanctam ædem eius, & ſi quid iubet eius miſericordia, faciet in me indignum ſuum ſeruum. Portantes autem eum, tulerunt vnà cum lecto. Marcianus autem cùm ſenſiſſet tumultũ, aſſedit: & cùm cauſam reſciuiſſet, ſeipſum conſiderauit, & inuentus eſt omninò ſanus. Tunc citò deſcendens de lecto ſuo, Deum glorificauit, ſuumque defenſorem & Dominum & magnum medicũ & militiæ principem Michaelem: curſimque egreſſus, proceſſit obuiàm, & ſuſtulit medicum è lecto, & portauit eum ſuis manibus ſimul cum preſbytero, & poſuit eum ante ſanctam aram, miſerabiliter deflentem & confitentem, vt ei eſſet propitius ſanctus Princeps militiæ. Marcianus autem cùm per ſe manare feciſſet vnguentum è ſacra illa imagine, vnxit caput patientis medici, ſtatimque fugatum eſt acerbũ illud tormentum, & ardẽtes faciei puſtulæ ſunt extinctæ, & factus eſt ſanus omninò ſicut priùs, glorificans Deum, & ſanctiſſimum eius militiæ Principem Michaelem. Manſit verò decæterò medicus ille perſeuérans & munificè offerẽs in eodem glorioſo templo Archangelico, toto tempore vitæ ſuæ Dominum laudibus extollens, & eum, qui fuit velox ad ferendum auxiliũ & eum defendendum, militiæ Principem Michaelem.

Vide inſigne miraculum.

Ecce vim vnguẽti ſacræ imaginis.

De decem drachmis. Luc. 15.

Atque nonnulli quidem dicunt eſſe nouem eorum ordines, conuenienter parabolæ Seruatoris, quæ dicit: Si mulier aliqua habens decem drachmas, vnam ex eis perdiderit, non accenſa lucerna eam quærit: & quandò eam inuenerit, conuocat amicas, dicens: Gratulamini mihi, quoniam inueni drachmam quam perdideram? Sunt autẽ nouem ordines incorporeorum, nempe Angeli, Archangeli, Principatus, Poteſtates, Virtutes, Dominationes, Throni, Cherubim, Seraphim: & decimus ordo eſt hominum. Nonnulli verò dicunt nonagintanouẽ eſſe eorum partes: centeſimam autem eſſe hominum, conuenienter parabolæ centum ouium, de quibus dicit Chriſtus: Si fuerint alicui homini centum oues, & aberrauerit vna ex ipſis, non relictis nonagintanouem in montes profectus, quærit eam quæ errat? & ſi contigerit eam inuenire, de ea magìs lætatur, quàm de nonagintanouem, quæ non aberrauerunt? Reuerà enim nos ſumus, fratres, qui malè aufugimus, & aberramus ſuper montes & colles nefariæ actionis & incredulitatis: quos non deſpexit paſtor bonus & benignus, ſed quæſiuit, & ſupra ſuum humerum portauit, & retulit in numerum gregis boni & non errantis.

Nouem Angelorum ordines.

Ibidèm.

DE S. ARCHANGELO GABRIELE.

Laudemus ergò omnes Dominum, fratres, & nomen eius ſimul extollamus, qui facit magna & quæ inueſtigari nequeunt, glorioſaque & admirabilia quorum non eſt numerus, per ſanctiſſimum Michaelem quotidiè, & olìm & nunc, & hîc & alibì, & multis & ſingulis. Nam etsì per alios ſanctos Angelos innumerabiles, fecit Deus admirabilium innumerabilia miracula per vniuerſum orbem terræ, trium tamen ſolùm oſtendit diuina ſcriptura precioſa & veneranda nomina, Michaelis, & Gabrielis, & apertè * colendis Raphaelis. Et quòd ſanctiſſimus quidem Michael fecerit hæc omnia, quæ ſunt ſimul poſita terribilia miracula, hinc patet ex diuinis ſcripturis. Diuiniſſimus autem Gabriel miſſus fuit ab omnipotente Deo & patre, tempore diuini

for. * colẽdi

Apparitiones S. Gabrielis.

I. & benigni in terrã deſcenſûs, velutì quidam pronubus Dei Verbi, ad ſanctam Virginem, & dixit: Aue gratia plena, Dominus tecum. & hac voce depulit antiquiſſimam & diuturniſſimam moleſtiam primæ parentis Euæ, & impleuit lætitia vniuerſum or-

Luc. 1.

II. bem terræ. Priùs verò ſterili quoquè clariſſimæ Annæ, quæ in horto ſuo obſecrabat

III. Dominum, prædixit fore, vt ex ea naſceretur Dei parens. Quinetiam Prophetę Zachariæ in templo ſuffienti ipſe dixit fore, vt in ſenectute gigneret Præcurſorem: quo tem-

Luc. 1.

IIII. pore eum etiam fecit obmuteſcere in pœnam incredulitatis. Eundem ergò diuiniſſimum Gabrielem vidit rurſùs idem Zacharias in ſanctis ſanctorum: cibũ è cælis affe-

V. rentem ad Dei matrem. Eundem autem Gabrielem viderunt etiam paſtores in ortu

Chriſti,

Chriſti, annunciantem eis magnum gaudium & vniuerſo mundo. Alij quoquè ſimi- Luc.2.
liter plurimi boni, inſignes & diuini patres, ſunt ab eo in diuinis initiati myſterijs. Nã VI.
per hos duos, Michaelem, inquam, & Gabrielem, deſcendit omnis datio bona & o-
mne bonũ perfectum, quod deſupèr mittitur in terram à Deo omnipotẽte. Hæ enim S.Michael
ſunt duæ maximæ & paris momenti lucernæ diuinitatis, quæ eſt principium luminis, & Gabriel
& eſt vnica & trina: & quæ non óccidunt luminaria totius orbis terræ, qui eſt ſub cæ- Diuinitatis duę lucernę
lo, myſtæque arcanorum, & ad futurorum introducentes myſteria.

DE ARCHANGELO RAPHAELE.

Inducitur autem pręclarus Raphael, quandò Tobiæ excæcatos oculos artificiosè Tob.12.
illuminauit. Hic enim Tobias fuerat abductus captiuus in prima Hebræorũ captiui- Tob.1.
tate Niniue. Cùm autem eſſet pius & iuſtus, cõuenienter legi, eorum qui erant ſui ge-
neris, morientium in captiuitate, corpora clàm ſepeliebat, quæ cõtemptui habeban- Tobiæ in
tur, & non ſepeliebantur. Quodam autem die cùm reuerſus eſſet ex hoc pio opere, ſepeliendis
depoſuiſſetq; ligonem & bipalium, dormijt extra domũ ſuam, propterea quòd ipſe mortuis induſtria.
eſſet pollutus, conuenienter legi, quæ dixit: Quicunq; tetigerit mortuum, immundus Leuit.11.
erit vſque ad matutinum. Illa autem nocte calidum excrementum in eius oculos de-
miſit paſſer, & ſtatim fuit excæcatus. Nequaquàm verò blaſphemijs inceſſens, perpe- Tob.2.
tuò agebat gratias Deo, qui id permiſerat. Poſt hæc autem cùm acceſſiuiſſet Tobias
filium ſuum, dixit ei: Eccè ego, vt vides, fili, & cæcus & ſenex factus ſum propter mul- Tob.4.
titudinem meorum peccatorum. Agè ergò, mittam te ad Gabelum cognatum me-
um. Depoſui enim apud eum ante captiuitatem aliquot auri talẽta: & affer ea ad ſuſ-
tentandas meas calamitates. Sed viam, ô fili, neſcis: quoniam eſt magna. Inueniamus
autem hominem, qui ſciat viam, timentem Deum, & cum eo conueniamus de iuſta
mercede. Qui tibi ſit viæ comes poſt Deum, & te rursùs reducat ad meos obſcuratos
oculos illęſum & lætum. Cùm autem talis homo ab eis quęreretur, acceſſit ad eos di- Tob.5.
uinus Archangelus Raphael humana ſpecie, præ ſe ferens ſe velle conduci mercedu- Raphael
la, & dicit eis: Paciſcimini mecum, vt par eſt, & ego ipſum conſeruabo poſt Deum. Re- apparet Tobiæ ſpecie
ctè enim ſcio & locum, & cognatum tuum Gabelum, & eius vxorem, & filiam eius. humana.

Cùm ij ergò ſic conueniſſent, & accepiſſet puerum Angelus, qui videbatur merce-
de conductus, cum plurimis votis ex ſenis manibus, ambulauerunt ſine labore mul-
tos dies. Eos verò conſecutus eſt canis quoq; è domo. Cùm ipſi autẽ veniſſent ad Ti- Tob.6.
grim fluuium, ſedit puer Tobias ad lauandos pedes: & adſpexit piſcem exilientem, vt
eum deuoraret: & exclamauit puer. Dicit ergò ei viæ comes Angelus: Nè timeas, ſed
eum teneas audacter. Id autem cùm factum eſſet, rursùs dixit ei: Diſſeca eum, & cor
quidem & iecur diligenter ſerua in vaſe, fel verò in altero vaſe. Habet enim ſenex qui-
dam, ad quem proficiſcimur, formoſam filiam habentem ſpiritum immundum, qui
vocatur Aſmodæus. Qui propter eius amorem ſuffocauit ſeptem viros, qui eam de- Tob.3. & 6.
ſponderant. Loquar autem ego cum ſene de contractu, & perſuadebo ei, vt accipias
filiam eius in vxorem. Suffumiga autẽ eam ex iecore & corde, & fugiet ab ea Aſmo-
dæus, homines occidẽs dæmonium, in ſupremas partes Aegypti per me ligatum vin-
culis inſolubilibus, & non repentè morieris. Et reuertetur ipſa quoq; nobiſcum cum
multis facultatibus in domum tuam. Quod etiam factum eſt, vt ſummatim dicam. Tob.11.
Tunc puer ſeruauit cor & iecur & fel: piſcem autem comederunt.

Cùm autem veniſſent, & alacriter accepti eſſent à ſene Raguele, & verba mo- Tob.7.
uiſſent de contractu, nolebat ſenex, timens maximè propterea quòd eſſet ei propin-
quus genere, & oſtendebat eis ſepulcra ſeptem virorum. Tandèm autem perſuaſus Tob.8.
cùm celebrâſſet nuptias, & eum adſpexiſſet viuum, quomodò ei ſuggeſſerat eius viæ Raguel dat
comes, Deo magnas egit gratias, & eam dedit ſenex vxorem Tobiæ, & dimidium ſu- Tobiæ Saram filiam
orum bonorum, & miſit eos cum magno gaudio. Ipſis verò reuerſis, & ſimul cum ea ſuam vxorem.
ancillis & famulis & infinita pecunia, accepto etiã à Gabelo depoſito, cùm veniſſent Tob.11.
prope domum Tobiæ, canis loco agnito procurrens, ingreſſus eſt domum, & cõple-
xus pedes Tobiæ, ei blandiebatur. Ille autẽ, cùm ex eo cognouiſſet aduẽtum filij, ſur-
rexit properè, & iuit ei obuiàm, & hîc & illic offendebatur ad parietẽ non videns. Vię
verò comes dicit Tobiæ: Accipe fel piſcis, & cùm in foribus occurreris patri tuo, pri-
uſquàm ipſe te amplectatur, vnge oculos eius, & ſtatim adſpiciet. Quod cùm factum
eſſet, & protinùs viſum recepiſſet, ſteterunt obſtupefacti, Deum laudantes propter
omnia bona, quæ eis fecerat. Volentibus autem ipſis magnas referre gratias viæ Tob.12.

S. Raphaelis medicina reparati ſunt Tobiæ oculi.

comiti, qui exiſtimabatur mercenarius, & prompto & alacri animo ei dare dimidium pecuniæ quam attulerant, ſe eis aperuit Archangelus Domini, & dixit: Ego ſum Raphael, vnus ex ſeptem Archangelis, qui Deo offerunt preces iuſtorum: & neque comedi, neq; bibi, etiamsi vos hoc putaretis. Domino verò perpetuò agite gratias, & ſemper ei cõfitemini, quòd magnificauit miſericordiam ſuam ſuper vos. Quæ cùm dixiſſet, ſtatìm fuit ſublatus ab eorũ oculis. Hoc ergò ſolùm dixit ſcriptura feciſſe Raphaelem, quod fuit optimum & maximum miraculum. Dicit autem ſe vnum ex ſeptem Archangelis, quoniam * omnes ordines ſupercæleſtium, & quæ intelligentia appræhenduntur, claſſium & cœtuum Duces & principes, ſicut dictum eſt ſuperiùs.

*legendũ videtur, omnium ordinũ

Celebremus autem nos hîc quoquè ſyncerè, vt debemus, ô ſacroſanćte & à Deo collećte cœtus, lætum & illuſtrem & admirabilem diem feſtum ordinum ductoris Michaelis, qui animas & corpora beneficio afficit: & ei offeramus dona accepta & digna, & pios ei hymnos perpetuò non ceſſemus pſallere, vt ipſe quoquè moueat vehementiores interceſſiones ad communem Dominum & creatorem, vt nobis det veniam, qui multiplicium peccatorum humana imbecillitate circundati ſumus & miſeria. Ad eum ergò clamemus & dicamus: Benigne miniſter benigni Domini, qui in myſterijs initias Michael princeps militiæ, aſſiduis tuis apud Regem gloriȩ interceſſionibus, omnes tuos laudatores & fideles tuos famulos, cùm per pœnitentiã, vt meliores euadant, deduxeris, & vt ſanctos decet viuant, erudieris, illic colloca in ſtatione iuſtorum. Te enim omnis cœtus Chriſtianorum, poſt Deum & intemeratam eius matrem, patronum habemus maximum & ſalutis defenſorem. Te noſtri auxilij arma validiſſima & mœnia aduersùs omnes hoſtes, tam qui in intelligentiã cadunt, quàm qui ſub ſenſum, opponimus. Te noſtræ defenſionis diuinam & euidentiſſimam circunferimus gloriationem. Per te fideles Reges aſſequuntur trophæa victoriæ. Per te duces exercitûs Chriſtiani populi, vincunt & dedecore afficiunt phalanges gentium infideliũ. Per te omnis gratia illuminans, & prædictio, & ſapientia, & virtus data eſt fidelibus hominibus. Deccterò, vt qui habeas etiã quòd potes, da etiam viciſsìm euentum petitionum. Protege ſemper & conſerua vitam noſtram pennis tuis Archangelicis, & nos libera ab omni nocumento. Cura affectiones eorum, qui ægrotant. Fac vt in auram euaneſcant & diſſoluantur ſpiritus eorum, qui probris inſultant & iniurijs. Adhuc magìs deprime & deijce elatum & glorioſum ſupercilium & magniloquentiam peruerſi. & Dei hoſtis, & hominibus infeſti ſatanæ, & fac vt ceſſent &ocioſæ reddantur improbæ eius machinationes. Depelle dæmonum inſidias, quæ aduersùs nos structæ ſunt. Euelle, quæ ab inimico ſata ſunt zizania in agro Eccleſiæ. Purga veri patrisfamiliâs & Domini ſementem. Oppugna & ignominia affice & diſſolue cœtus eorum, qui malè ſentiunt, & ſunt impij. Nos perpetuò confirma & corrobora interceſſionum tuarum defenſionibus ad hoc, vt citra impedimentum faciamus Dominicam & diuinam voluntatem: vt per tuam prouidentiam & defenſionem digni habiti, qui vitam agamus in veritate & iuſtitia, aſſequamur æterna Chriſti bona in regno cælorum: gratia & miſericordia Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria & potentia in ſecula ſeculorum, Amen.

S. Michael vt ſit à nobis inuocãdus.

Matth. 13.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO IN FESTO BEATISSIMI MICHAELIS ARCHANGELI.

29. Septẽbr.

CIRCA rerum cardinem verſamur, & magnificentiam operum Domini ſtylo proſequimur impolito: nec eſt præſumptio, ſed deuotio, quia non temerarij ſcrutatores, ſed pij pulſatores accedimus. Honorauerunt ſiquidem ſtylũ maieſtas Virginis, & dignitas Crucis, & vtrunque præſumpſimus vtroque ſaluati. Nunc ad Angelos ſermonem conuertimus, & illius purioris naturæ contemplamur originem, & hoc quidem conuenienter. In primis nanque locis illa duo prima poſuimus, quæ ſibi primatum vendicãt in rerum creaturis. Tertium autem locum ſortiuntur Angeli, ſicut in cælo, ità in ſcripto, ſentitque

tisque anima, quod continet pagina, & authoritas ratione munitur. Beata illa regio ſupernarum virtutum, in qua felices ſpiritus circunuolant Dominum Sabaoth, & ſublimi pennarum applauſu in plateis ſupernæ Hieruſalem, Sanctus, Sanctus, Sanctus, clara voce decantant. Vidi (inquit Propheta) Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, & eleuatum, & plena erat omnis terra maieſtate eius, & ea, quæ ſub ipſo erant, replebant templum. Seraphin ſtabant ſuper illud, ſex alæ vni, & ſex alæ alteri. Singula iſta verba ſuo pondere librata ſunt, & diligentiſſimam quęrũt expoſitionem, cuius nos immunes inſipientia & ineloquentia fecit. Aliquid nihilominùs exculpere tentabimus, ſi non ità ſolenniter, veraciter tamen. Eſa. 6. Viſio Eſaiæ prophetæ.

Viſio hęc corporalis non eſt, vel fantaſticis inuoluta prę ſtigijs, ſed ſpiritalis & pura, purioris intelligentiæ deſiderans ſanctitatem. Hanc non vident niſi videntes, & qui mundi caliginem ſupergreſſi, ſplendorem diuinitatis lucidiſſima mente ſuſcipiunt. Et, vt breuiter eam diffiniamus, Spiritus Dei noſtro ſpiritui dulciter applicatus hanc efficit viſionem, cùm nos de præſciẽtia cumulat futurorum. Hoc igitur modo ille totius Propheta lis eloquentiæ gloria vidit Dominum, & ſedentem. Filius Dei triginta & tribus annis ſeruus fuit, non dominus, miniſter non magiſter, vilis non glorioſus, & licèt dixerit Diſcipulis: Vos vocatis me Magiſter, & Domine, & benè dicitis, Sum etenim: &, Ego ſum lux mundi: pauci tamen verborum altitudinem notauerunt, Phariſæis inuidentibus, Iudæis non credentibus, & illum arguentibus præſumptionis. Sed poſtquàm reſurrexit à mortuis, & in triumphali ſede receptus eſt, imperatoria decreta propalata ſunt orbi, fixitque Crucifixus in totam mundi latitudinem ſuæ dominationis inſigne. Iam maieſtatiuis nominibus circunfunditur ille pauper, & vnicus, & ſeruilium nominum vilitate dimota, Rex regum, & Dominus dominantium multa luce præfulgurat. Vidit ergò eum filius Amos, non humilem, ſed ſublimem, non iudicatum, ſed iudicem, non opprobrium hominum, ſed gloriam Angelorum. Expoſitio eius. Dei Filius 33. annis ſeruus. Iohan. 13. Iohan. 8. Nunc verò Dominus & Rex regum dicitur.

Sedentem, inquit. Triplicem legimus Creatoris ſeſſionem: vnam poſt mundi creationem, quandò requieuit ab omni opere, quod patrârat: aliam poſt Aſſcenſionem, quandò aſſumptus eſt in cælum, & ſedet à dextris Dei: tertiam poſt reſurrectionem, cùm ſederit in ſede maieſtatis ſuæ, & nos cum eo ſedebimus. Solet quietem labor præcedere, ſtatio ſeſſionem. Sed quandò laborauit illa Maieſtas, quæ nec afficitur paſſione, nec labore diſtringitur? Audi quomodò plurimus ei labor incubuit, cùm illum peſſimum præſumptorem de cælis ad inferna detruſit, & hominem peccato penè ſimili compræhenſum, de paradiſo voluptatis in ærumnoſum immiſit exilium. Quantum putas tumultum in cæleſtibus efferbuiſſe palatijs, cùm mortifer ille vaſtator irreparabile diſſidium in illa cæleſti curia fabricauit, conuentum proſcidit Angelicum, & agmina ſtellantia ſecum traxit in mortem? Deſæuit tunc Omnipotentis indignatio, totaque diuinitatis dextera percuſſus eſt inimicus, & in perditionis deuolutus eſt abyſſum. Huic tam graui damno, tam grauiter vindicato, ſucceſſit & aliud. Peccauit nanque ille, qui huic reſarciendæ ruinæ fuerat ſubrogatus, propter quem omnia ſubcæleſtia fuerant conſtituta. Peccante autem illo, multum ſplendoris ſidereis detractum eſt luminaribus, totamque elementorum materiam infectio deploranda confudit. Nondùm auerſus erat furor Domini, ſed adhuc manus eius extenta, & dexteram eius ſingulari vulnere fatigatam prouocauit in ſe fragilis & lutoſa ſubſtantia, ſenſitque reliquias fulminei furoris miſer homunculus, & perſonale delictum proſcripſit vniuerſos. Deturbatus igitur tumultibus frequentibus rationabilium creaturarum, Dominus maieſtatis, & ſuper ſuis hoſtibus vindicatus, cadentes Angelos cum deſperatione damnauit, & hominem caſtigauit in ſpe, præuidens quanta bona de illius peccato eſſet facturus. Et ob hoc forſitan angelicum peccatum in ſcripturis non inuenitur expreſſum, nè ſcripturæ mandaretur, quod emẽdari non poterat. Requieuit ergò Deus, rationabili fine tantis malis impoſito. Sed rurſùs tactus dolore cordis intrinſecùs, & peccantium hominum enormitate grauatus, deleuit quem creauerat hominem, & diluuium inhabitare fecit: nec hoc contentus, ſuper Sodomam & Gomorrham ignẽ pluit & ſulphur, Aegyptios ſubmerſit in fluctibus, Iſraelitarum cadauera proſtrauit in eremo, vbiquè turbulentioris Domini repræſentans imaginem. Ad extremum venit ipſe nube noſtræ carnis obtectus, & dolorum particeps & laborum, didicit obedientiam ex his, quæ paſſus eſt. Triplex eius ſeſſio. Gen. 2. Mar. vlt. Matth. 19. Homo reſarciendæ Angelicæ ruinæ ſubrogatus. Eſa. 5. Gen. 7. Gen. 19. Exo. 14. Luc. 2.

Conſummata autẽ carnis ſuſceptione, eleuatus eſt in cælum, & ſedet à dextris Dei: nec Mar. 16.

nec tamen ſedet ad plenum, quia aſſiſtit adhuc vultui Dei pro nobis. Erit autem ei
Matth. 25. tertia ſeſſio glorioſa, cùm bonos & malos diuerſo fine, diuerſisq; clauſuris incluſerit.
Sedebit in ſede maieſtatis ſuæ, cùm nos traxerit ad ſe, & erit Deus omnia in omnibus.
Prima ſeſſio eſt gratiæ, qua gratis omnia fecit. Secunda miſericordiæ, qua nos miſeri-
Cur Deus ſedeat. corditer redemit. Tertia gloriæ, cùm nos glorificabit. Attende autem ſedentis glori-
am, & excellentiam ſeſſionis, vbi nulla creatura conſedere præſumit. Seraphin, in-
quit, ſtabãt, non ſedebant. Vidi Dominum & vniuerſam militiam cæli aſſiſtentem ei,
Dan.7. (ait Propheta) aſſiſtentem dicit, non ſedentem. Millia millium miniſtrabant ei, & de-
ciès milliès centena millia aſſiſtebant ei, Daniele teſtante. Omnes Angeli ſtabant in
Apoc.7. circuitu throni, ait Euangeliſta. Et alibi: Vidi turbam magnam, quam dinumerare
Angeli & ſancti cur ſtent. nemo poterat, ex omnibus populis, & linguis, ſtantes ante thronum. Sed & Virgo
ſingularis adſtat à dextris in veſtitu deaurato. Moyſes, vt videat trãſeuntem Dominũ,
Pſal.44. ſtat in petra, & Elias ſtat in conſpectu Domini, & omnis creatura imperatoriæ maie-
Exo.33.&34. ſtati aſſiſtit. Solus ille transfuga ſpiritus, diſſenſionis principium, princeps malitię, ma-
Eſa.14. lorum ſumma, voluit conſedere. Sedebo, inquit, in monte teſtamenti. Omnes ſtant,
omnes miniſtrant, & tu, pacis inimice, ſedere præſumis? Ipſe Filius idem, quod Pater,
Pſal.109. ſedere neſcit, donèc dicat ei Pater: Sede à dextris meis. Talem vidit eum Eſaias, &
Dominatorem vniuerſæ terræ, & in aureo throno ſuæ diuinitatis ſedentem, in illa ſe-
cunda ſeſſione, qua carnem noſtram cælis inuexit.

Sequitur, Super ſolium excelſum. Excelſum ſolium, Angelicam naturam intel-
lige, primam Omnipotentis creationem, & primaria dignitate præditam poteſta-
tem. Super hanc ſedet, & ſuperuehitur Filius Virginis, ſuſceptum hominem ordini-
bus prouehit Angelorum: quia etsi melior eſt natura, fortior eſt gratia: ſi magna di-
gnitas, maior Dei voluntas, quam omni nexu naturæ ſummus ille Philoſophorum
Pſal.8. adſtruit altiorem. Eleuata eſt ergò magnificẽtia Dei non ſolùm ſuper cælos, ſed & ſu-
Heb.1. per Angelos: quia tantò melior Angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen
Pſal.104. hæreditauit. Et plena erat maieſtate eius omnis terra. Ipſe Dominus Deus noſter, in
vniuerſa terra iudicia eius, ait Pſalmiſta. Et quomodò nunc poſt hanc eius eleuatio-
nem aſſerit Propheta omnem terrã maieſtate eius eſſe repletam? Sed cùm dicit, Ple-
nam maieſtate, intelligit dicere maieſtatis cognitione, quã ante eius incarnationem
Pſal.112. aut nulli meruerunt, aut pauci. Sed nunc ab ortu Solis vſq; ad occaſum nomen Dei
Iohan.6. magnum prædicatur in gentibus, ſuntque omnes docibiles Dei, quos eius vnctio do-
cet de omnibus. Nam etsi in Iſraël magnum nomen eius, non tantùm iam vni angu-
lo, ſed toti mundo notitia ſe diuinitatis infudit.

Sequitur, Et ea, quæ ſub ipſo erant, replebant templum. Templum accipe ciui-
Ephe.5. tatem Dei viuentis, ſponſam eius, quæ non habet maculam, neque rugam. Sub ipſo
ſunt incarnatio, paſſio, mors, & omnis illa horariæ diſpenſationis moleſtia, quia re-
Rom.6. ſurgens ex mortuis iam non moritur. Hæc ſunt, quæ replent Eccleſiam, quorum re-
Pſal.64. cordatio nobis annuas parit ſolennitates. Replebimur in bonis domûs tuæ, ſanctum
eſt templum tuum: quod tunc profectò mirabile eſt in æquitate, cùm Eccleſia perſo-
nas non accipit, reſpuit munera, veritatem eligit, diligit rationem. Sequitur, Sera-
phin ſtabant ſuper illud, ſex alæ vni, & ſex alæ alteri. Duo Seraphin, Angelum & ho-
minem accipe. Qui incendentes vel ardentes dicuntur, cùm ille ardeat præſentia, hic
memoria.

Primùm de alis Angelorum videamus, & quali volitatione ferantur. Et quia nota
eſt ſententia illa, quomodò caput & pedes velent, & tantùm media videantur, id eſt,
Animalis Ezechielis expoſitio. quod fuit ante mundum, & quod poſt eum erit, his, quæ in præſentia ſunt, aliquantu-
lùm apparentibus, Ezechielem adducamus in medium, qui animalium alas hoc mo-
Ezech.1. do diſtinguit dicens: Duabus alis volabant, & duæ pennæ ſingulorum iungebantur,
Prima ala quid. & duæ tegebant eorum corpora. Prima eorum ala eſt, dignitas ſuæ productionis.
Tranſi parumpèr in arcanum huius intelligentiæ, & dignitatem huius conſidera cre-
Iob 40. aturæ. Ipſa eſt principium viarum Dei, ait ſcriptura. Quantum priuilegium, quòd illa
cogitatio Altiſſimi in hoc primum opus prorupit. Decebat profectò, vt ſingulari glo-
Ezech.28. ria præfulgeret, quod de manibus Dominantis primitiua creatione proceſſit. Tu ſi-
gnaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia, & perfectus decore, in delicijs paradiſi Dei
fuiſti: dicit Propheta. Non ſolùm ſimilitudo, ſed & ſignaculum ſimilitudinis, vt tantò
ſubtiliùs imago Dei inſinuetur expreſſa, quantò differentiùs ſignaculum ſimilitudi-
nem

nem præcedit. Vbi autem plenitudo ſapientiæ, decoris perfectio, paradiſi deliciæ nominātur, tota ſimul iungitur beatitudo. Subdit autem ſcriptura, quod ſuperexcellit, & quod totius eloquentiæ ſuperat facultatem: Quem precioſiorem fecit Deus. Hîc dictum eſt quicquid dici potuit.

Secunda ala, gratia eſt confirmationis. Hæc ala feliciori volatu laſſitudinem neſcit, per omnia ſimilis præcedēti, nec inferior. Cadentibus quippè præſumptuoſis, & iſtis in humilitate durantibus, incircunſcriptus ille Spiritus remanentes ſumma proſecutus eſt largitate, dans eis in munere, nè poſſent ampliùs aliqua labefactione corrumpi. Confirmati igitur, & de ſui ſtatûs ſtabilitate ſecuri, lucidioris gratiæ ſubiêre faſtigium. Seruiunt ergò illi, cui ſeruire, regnare eſt, & felici ſecuritate, & ſecura felicitate. His duabus alis volant Angeli, volatione vtiquè indefeſſa, & creati digniter, & fortiter confirmati. *Secunda ala quid deſignet.*

Tertia ala eſt, ſingularis amor ſui Creatoris: & hæc quidem feliciſſima, ſubtilibusq; pennulis intertexta. Amant enim, & ardent, & deſiderant in eum proſpicere, cuius amore feliciter incenduntur. Quantò enim propiores, tantò feruētiores, & in lumen maieſtatis abſorpti indicibili modo & ſemper ardent, & ſemper ſatiantur. *Tertiæ alæ ſacramētū.*

Quarta eſt, aſſidua viſio diuinitatis. Sed & hęc pēnis floridioribus interpicta. Quantæ dignitatis eſt, aſſiduè videre Deum? Et illi quidem ſpiritus, etiā cùm mittuntur, non fraudantur gloria viſionis, quia vbiq; occurrit diuinitatis eſſentia, quæ intùs eſt omnia continendo, gubernando exteriùs. De his duabus ſcriptum eſt: Duæ pennæ ſingulorum iungebantur, cùm ſingularis amor ex aſſidua viſione naſcatur, & aſſiduam viſionem ſingularis amor efficiat. *Quartæ alæ expoſitio.* *Ezech. 1.*

Quinta eſt, gaudium noſtræ redemptionis: & ipſa multiplici picturata varietate. Quis verborum copia comprǽhendat, quātum gaudium Deus homo virtutibus Angelicis ingenerauit, cùm & eorum collegam, qui ab eis exiērat, ſed non erat ex eis, vexillo Crucis irruente confregit, & hominem perditum ad regna reuocauit cæleſtia? Nec mirum, quia videbant materiam repurgatam, de qua ſuperna illa ciuitas reædificatur, cuius participatio eius in idipſum. *Quinta ala quid.* *Pſal. 121.*

Sexta eſt, reſtitutio ſupernæ ciuitatis. Sed & hæc picturis pulchrioribus colorata. Quid enim erit, cùm illo terribili iudicio peracto, Dominus virtutū homines Angelis ſociabit, reſarciens damnum, redintegrans numerum, & vnumquenque ordinem ex meritis hominibus ad ſummam reuehet numeralem? Tunc ſicut lætantium omnium habitatio erit in ciuitate Dei: quia varietate partium ordinata, nil erit ampliùs quod repugnet, vel quod à ſtatutis locis valeat elocari. De his duabus dicitur: Duæ tegebant corpora eorum: quia gaudium noſtræ redemptionis, & reſtitutio ſupernæ ciuitatis, beatorum ſpirituum corpora contegunt, & reſarciūt, nè tam ruinoſa diminutio in illa ſuperiori gloria cognoſcatur. Et attendendum, quanta benignitas gratię genus humanum in iſtis adminiſtratorijs ſpiritibus accumulet, quia pugnant pro nobis, vt illud: Factum eſt prælium magnum in cælo: vincunt pro nobis, ſicut ibidē ſubiungitur: Nunc facta eſt victoria: gaudent pro nobis: Quia eſt gaudium Angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente: flent pro nobis, ſicut ſcriptum eſt: Angeli pacis amarè flebunt. Hæ ſunt felices pennæ, quibus ille numeroſus ordo ſuperuolat, ſtans inirritabiliter, alacriter volans, & in æternitatem. *Sexta ala quid deſignet.* *Pſal. 86.* *Angeli pugnant pro nobis, &c.* *Apoc. 12.* *Luc. 15.* *Eſa. 33.*

Sed iam redeundum eſt ad nos, & ſtylus ad noſtram retorquendus humanitatem, quos ab Angelico conſortio corporeæ voluptates, & iniquæ voluntates diuidunt, & abiungunt. Et licèt in hanc degenerauimus vanitatem, portamus tamen imaginem Creatoris, quę etsì obſcurari poteſt, nequit tamen deleri. Vniuerſa vanitas omnis homo viuens (ait iuſtus) ſed & in imagine pertrāſit homo. Aſſignemus ergò ſex alas homini, etsì non tales, qualeſcunq; tamen. Prima hominis ala reuertētis ad Deum amaritudo cordis eſt. In multis offendimus omnes, & non eſt numerus offenſionum noſtrarum. Sed cùm accedente & accēdente gratia Dei cor noſtrū, recogitamus omnes annos noſtros in amaritudine animę noſtrę, obſcuratam reclaramus imaginem, & in noſtrum principium reformamur. Sed quia corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem, ſequitur ſecunda penna, confeſſio videlicet oris. Ante omnia confeſſio (dicit ſcriptura) nihilque Deo gratius eſt, quàm confiteri, & accuſare quod feciſti. Plena eſt omnis ſcriptura ſacra tantæ virtutis teſtimonio, cui tam veteris teſtamenti, quàm noui tota ſeruit authoritas. Iſtæ ſiquidem duæ virtutes ſunt, quæ multiplicem cumulum ſcelerum noſtrorum ante Dei oculos abſcondunt. *Homo imaginem Dei portat in ſe.* *Pſal. 38.* *Hominis alæ ſex. 1. amaritudo.* *Eſa. 38.* *Rom. 10.* *2 confeſſio.* *1. Iohan. 1.*

De

Pſal. 31. De his dicitur: Duæ tegebant eorum corpora. Beati enim, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum. Imputauit, dixit, non fecit. Qui enim peccatum non fecerit non eſt, niſi vnus, & hic Filius Dei. Omne autem, quòd ipſe nobis non imputare decreuerit, ſic eſt quaſi

3 ala ſpes. non fuerit. Tertia ala eſt ſpes. Hæc eſt, quæ fragiles animos erigit ad ſuperna, quæ tædium expectationis leuigat, quæ præſumit de miſericordia Iudicis, & in diuinæ pieta-

4. ala timor. tis obuerſatur palatio. Quarta eſt timor. Iſte eſt, qui ſubcutit carneam veſtem noſtram, oſſa penetrans, & ipſis ſe infundens medullis. Offert paululùm oculis cordis imaginem Domini, & illius Domini, qui fecit cælum & terram, qui poteſtatem ha-

Matth. 10. bet corpus & animam mittere in gehennam, cuius patientiam prouocâſti, theſau-

Rom. 2. rizans tibi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei. Cùm hęc intuitu diligentio-

Pſal. 54. ri proſpexeris, timor & tremor venient ſuper te, & formido mortis interiorem hominem validiùs interuertet. Quia igitur ſpes multùm præſumit, & timor diffidit nimis, vtrunq; iungere non moreris, vt in commune faciant, quod diuiſa non poſſunt. Diſce ſic ſperare, vt timeas: ſic timere, vt ſperes. De his ſcriptum eſt: Duę pennę ſingulorum

5. ala humilitas. iungebantur. Quinta eſt humilitas. Propè eſt Dominus his, qui obtriuerunt cor, ait

Pſal. 33. ſcriptura. Humilitas eſt mater virtutum, ſuperbia vitiorum regina. Hęc ſola virtus virtutum nutrix, quam ſolam in Virgine Matre reſpexit Altiſſimus: cuius, quandiù con-

Matth. 11. uerſatus eſt in terris Filius Dei, & executor extitit, & magiſter. Diſcite à me, inquit,

6 ala charitas. quia mitis ſum, & humilis corde. Sexta eſt charitas. Hęc eſt principium, & finis, bonorum clauſula, ſingularis filia ſummi Regis. Superfluum eſt eam verbis prolixioribus commendare, cui alludit tam ſecularium, quàm diuinarum literarum tota facundia. De his dicitur: Duabus alis volabant. His geminis alis illi pennati euolant ad ſuperna,

Prou. 1. de quibus dicitur: Fruſtrà iacitur rete ante oculos pennatorum. Quòd ſi iſtis volauerimus, nec defecerimus, quandoquè etiam pennis Angelorum volabimus, & videbimus illum in decore ſuo, qui eſt Deus benedictus in ſecula ſeculorum, Amen.

NARRATIO MIRACVLI, QVOD FACTVM EST IN REGIONE CHONENSI A MICHAELE

Archangelo, principe militiæ cæleſtis. Habetur in Simeone Metaphraſte 5. Septembris, nos ad 29. Septembris tranſtulimus propter S. Michaelis ſolennitatem.

29. Septebr. DE ſanctis quidem viris narrare, & res illorum meminiſſe, non ſolùm eſt pium, ſed etiam nobis vtile & conducibile. Memoria enim eſt omninò ſignum deſiderij. Martyrum autem & ſanctorum deſideriū, tranſit ad ipſum communem Dominum, quem illi laudare, & ei gloriam tribuere elegerunt, & à quo rursùs maiorem ſunt gloriam conſecuti. De incorporeis autem ſcribere virtutibus, earumq; diuina ſigna enunciare & prodigia, eſt longè vtilius. Nam quo eſt eis maior apud Deum coniunctio & fiducia, eo etiam maiorem percipimus vtilitatem ex eorum narrationibus. Incipiendum eſt autem paulò altiùs. Nam id quoquè coniunctum eſt cum argumenti conſequentia.

Cùm Chriſti iam diſcipuli, eiusq; Euangelij miniſtri & noſtræ ſalutis, ciuitates obirent, & diſſeminarent prædicationem, & multos adducerēt ad agnitionem, Euangeliſta quidem & Theologus Iohannes, cui de maiori, quàm in alios diſcipulos, Magiſtri in eum beneuolentia teſtimonium fert Euangelium, verſatur apud Epheſi[illegible]: Philip-

S. Iohannes conuertit Epheſios. pus autem venit Hierapolin. Iohannes cùm inueniſſet Epheſios errantes in profunda nocte infidelitatis, ſacrificiaque & feſta peragentes, & quæcunque Deo conueniunt, Dianæ facientes, doctrinæ luce eos deducit ad veritatem: & cùm puro veritatis radio eorum animas illuſtrâſſet, tranſit ipſe quoq; Hierapolin, & verſatur ſimul cum Philippo. Quoniam autem vſq; adeò decepta erat ciuitas, & Gentium erroribus erat adeò

Hierapolitę viperā pro Deo colūt. implicata, vt vel viperam Deum exiſtimaret, neque vllo modo vellet admittere diuinum ſemen, & pietatis prædicationem, Apoſtoli Chriſti, qui non poterant aliter ijs perſua-

perſuadere falſa hæc eſſe, & illorum animos traducere ad pietatem, proficiſcũtur ad beſtiam, quæ quidem fuerat eis cauſa tanti erroris & interitûs. Et ambo conuerſi ad orationem,& in Deo facientes virtutem,ipſam ſtatim deijciunt,& morte afficiunt.

Hoc ſtultos vehementer irritat, & magno ciet furore contra Philippum, vt qui eum reputarent eſſe ſuæ gloriæ euerſorem & patriorum rituum. Et omnes ſimul in ipſum irruentes, tanquàm vno animo tracti & vna rabie,& alius alia parte beatum illud caput appræhendentes, cruci affigunt, & ei acerbiſſimè vitam præſentem eripiunt. Sed Magiſter curam non abiecit diſcipuli: & qui miſit, non eſt oblitus Apoſtoli: ſed quoniam vidit ipſum conformem eius perpeſſionibus, eum etiam fecit ſocium gloriæ illius & miraculorum: & repentè quidem fuit vrbs terræmotu concuſſa, ſicut priùs, quo tempore Chriſtus meus pro nobis mortem ſubijt,& Crucis ſupplicio volens eſt condemnatus: metus autem & pœnitentia inuadit Iudæos, eorum valdè percellens animos, & ſuadens, vt ſæuitiæ ſuæ & immanitatis petant veniam. Et ille quidem ſic præclarè è vita excedit, cùm certamen & curſum Apoſtolicum exornâſſet corona martyrij. S. Philippus crucifigitur.

Magiſtro autem dilectus Iohãnes, tranſit ad quendam locum, qui vocatur Cheretopa. Quo quidem in loco cùm rursùs ſolita peregiſſet, eis acclamat fore, vt mox Michaelis Angelorum principis diuinior illic fiat viſitatio,& diuinum quoddam ſignum & admirabile. Sed ille quidem iuit etiam ad alias ciuitates, talẽtum doctrinæ ſibi creditum volens multiplicare: re vera autem impleta ſunt, quæ priùs ab eo prędicta fuerant: & aqua ex illa terra emanauit paulopòſt, quæ, ſi quis ſeu morbo laboraret, ſeu aliqua alia premeretur affectione, ſimul atquè eam ſumpſiſſet, prębebat curationem: & miraculorum copia & magnitudine, clariùs & apertiùs, quàm lingua, ad ſe conuocabat infideles,& conuertebat ad pietatem. Erat enim cuidam Laodiceno filia vnigenita, muta ex quo primùm fuerat in lucem edita. Quod quidem medium cor eius penetrabat: & vt ſuę filię linguę ſoluerentur vincula, vel propria emiſſet anima. Is ergò occupatus à graui morbo infidelitatis, videt diuinam quandam viſionem, meliora annunciantem,& pulchrè ei promittentem id, quod erat futurum. Videt autem, non vt qui dignus eſſet habitus videre talia, (Quomodò enim, cùm & eſſet impius,& caliginem tantæ infidelitatis haberet offuſam oculis?) ſed vt & ille cum filia conuerteretur ab infidelitate,& multos alios attraherent ad pietatem. Nota de miraaquæ vi. Viſio Laodiceni cuiuſdam.

Viſio autem erat quædam intelligibilis natura, quæ ei adſtabat in ſomnis, & iubebat, vt veniret cum filia ad ſanctam aquam, quæ apparuerat, pollicens fore, vt non reuerteretur dolore affectus: ſed ſi vellet, exerceret pulchram negociationem,& ſoluta ſolùm fide, quæ eſt in eius poteſtate, emeret filiæ curationem. Ille itaque è ſomno excitatus, plenus horrore & metu, ſtatìm cum filia accedit ad fontem aquæ, ſicut iubebat viſio. Et cùm eos quidem, qui illic erant congregati, eam frequentes inueniſſet haurientes,& eam in ſua corpora infundentes, deincèps autem etiam cõſequentem operationem,& vnicuique præbentem à morbo liberationem: rogauit eos, qui aderant, quænam eſſet eis in aqua inuocatio: & quidnam hoc ſit, quod ſensìm ad aquam cantantes, tam celerem & copioſam aſſequerentur curationem. Illi autem reſponderunt: Nomen patris, filij,& ſpiritûs ſancti,& militiæ principis Michaelis. Ille autem nihil differens, nec accipiens tempus ad deliberandum, ſed oculos ſimul & manus ad cælum attollens, vehementer vſus eſt inuocatione, & aduersùs affectionem Deum vocauit, qui tribus perſonis cognoſcitur: & eius miniſtrum Michaelem mouit ad interceſſionem. Neque verò fruſtratus fuit petitione: ſed affatìm collegit curationem. Non ſolùm enim filia deſijt eſſe muta: ſed ipſe quoquè & filia liberati ſunt à vinculis infidelitatis: quod quidem erat impedimento linguę longè grauius. Nam ſimulatquè pater dedit aquam filię,& facilè mouebatur lingua ad gratiarum actionem,& Deum habebat in ore,& famulum eius Michaelem inuocabat admirabiliter, & præter opinionem. Quid deindè ſequitur? Baptiſma ipſius Laodiceni & filiæ,& totius familię ad Chriſtum adductio,& templi militiæ principi extructio: magnificiq; & ſumptuoſi tecti ſanctificatio, & reuerà domûs, vt ſcriptum eſt, decor. Et ille quidem cùm ſic crediſſet,& pro beneficio tales reddidiſſet gratias, domum reuerſus eſt cum filia, ſaluus factus (vt diuinus ait Apoſtolus) per filiorum procreationẽ, vel potiùs ſaluam videns filiam,& ambo ditati pietate. Inſigne miraculum. Templũ S. Michaelis. Pſal.25. 1.Tim.2.

Nonaginta autem annis poſteà, puer Hierapolitanus, nomine Archippus, cùm pij ſeminis & verè bonæ radicis eſſet bonum germen, tanquàm quoddam lilium in medio

dio hęreſum ſpirans pietatis ſuauitatem, decimo anno ętatis venit ad hoc templum, vt qui duceretur à quadam prouidentia: & fit eius ædituus qui quidem diuina gratia dignus fuit habitus. Carnis enim voluntatem tam pulchre ſuperauit, & tam pulchra fuerunt eius vitæ procœmia, vt neque pane veſceretur, neque aliquo alio ex ijs, quibus homines veſcuntur neceſſariò: non vteretur balneis, neque ſui corporis vllam curam gereret: ſed ſemper ſpiritali viuendi rationi vacaret: idque cùm eſſet puer, & nondùm perfectiorem attigiſſet ætatem. Quod quidem penè eſſet incredibile, niſi magnitudo virtutis, & ſpectaculorum, quibus dignus fuit habitus, hęc redderet credibilia, & contra quæ nihil dici poteſt. Nam herbas quidem coquens, comedebat, easque agreſtes, & quæ ne tantillo quidem ſalis adſperſæ erant: quod quidem omnibus neceſſarium eſt cibi condimentum. Id autem ſumebat ſemel in hebdomada: & aquam bibebat dimenſam. Indumentum autem erant duo ſacci, vnus quidem pro tegumento corporis, alter verò pro ſtragulo, longo tempore vterq; eorum vſum implens. Anno enim toto alter ex ſaccis tegebat nuditatem, altero ſtratum operiente. Deindè vſum permutantes, alter quidem veſtimentum, alter verò rursùs fiebat ſtragulum. Atque ea quidem, quæ erant ſub ſacco, erant acuti lapides: parte autem, quæ erat ad caput, ſaccus ſub ſe ſentes habebat. Sic verò quieſcebat vir ille egregius, ſi quandò cum corpus defeſſum cogebat, vt ſe modicè remitteret.

Mira pueri abſtinentia. *Veſtis ſacc⁹.* *Aſperrimũ ſtratum.*

Quænam autem fuerunt eius verba ad Deum, per quæ ſuſcepit hanc vitam laborioſam & aſperam? Nè bona huius vitæ videat meus oculus, neq; mihi mens vnquàm pēdeat à pręſenti vanitate: imple, Domine, oculos meos lachrymis ſpiritalibus. Contere cor meum, & dirige greſſus meos. Quid enim mihi prodeſt hoc corpus è luto factum, quod nunc quidem eſt, paulopòſt autem non erit: quod quidem ſicut herba manè efflореſcit, veſpere autem flacceſcit? Liceat mihi, vni bono animæ adhærere, quod mihi omninò conciliabit eam, quæ illic eſt, beatitudinem. Hæc quidem ſemper apud ſe verſabat in animo, & Deum alloquebatur. Turba autem infidelium hæc nequaquàm poterat ferre æquo animo: ſed partìm quidem magna illa abundantia miraculorum aquæ ſanctificatæ, partìm autem Archippi quoquè zelus ad virtutem, & quæ ſunt ex Deo certamina, & tanta propter illum tolerantia, illos mouebant & incitabant, & ad apertam deducebant inſaniam.

Oratio eius in tali abſtinentia. *Pſal. 89.*

Certè cùm ſimul coijſſent, & dentem inſtàr apri in vtrunque acuiſſent, alij quidem crinibus Archippum appræhendunt, & virgis (ò manus ſceleratas) eum cædunt crudeliter. Alij autem confluunt aduersùs ſanctam illam aquam, hanc quoquè malè conantes afficere. Sed illis quidem manus obtorpuerũt: his autem flamma illinc ex aduerſo occurrens, fecit, vt redirent inanes. Vndè etiam ad aliam conuertuntur machinationem, volentes Archippum tollere de medio, & ſuperare ipſam aquæ operationem. Quænam eſt ergò ea machinatio? Templi aream ad ſiniſtram præterfluebat fluuius, nomine Chryſus. Eius ſtatuerunt deriuare fluentum, & in aquam ſanctam immittere, vt in hac congreſſione cum aqua fluuij aqua illa diuina admixta, non ampliùs haberet eandem operationem, ſed perderet virtutem curationum. Atque hæc quidem illi: & ab eis deindè conuertitur aqua fluuij, vt immittatur in aquã ſanctificatam. Illa autem (ò Dei virtutem, & inanem impiorum laborẽ) non, vt contendebant, fluxit ad ſiniſtram: ſed conuerſa eſt in cõtrariam partem, quomodò etiam in hodiernum vſque diem cernitur fluere.

Non ferunt impij vitæ ſanctitatem & aquæ miracula. *Aquæ cõtra naturalem curſum fluunt ad partẽ dexteram.*

Poſtquàm autem res eis aliter ceſſit, & iniquitas, vt cum diuino dicam Dauide, ſeipſam fefellit, eis ſecundum quid ſuggerit maius priore ſeminator zizaniorum & hoſtis humani generis. Ego autem id narrabo, ex alto repetens: Duo quidam alij fluuij originem habentes in Oriente, quorum alter quidem Lycocaper, alter verò Cuphus vocabantur, oſtijs quidem à ſe inuicèm diſtantes, ſacrum illum locũ tranſmittebant: confluentes autem ad montis radices, & ambo vnus effecti, fluebãt per Lyciam. Suggerit ergò malignus ijs, qui armabantur aduersùs pietatem, & perſuadet, vt immittant fluuios aduersùs ſanctum locum: vt non ſolùm diuinam illam aquam, ſed ipſum etiam locum cum templo fluuij attraherent. Erat enim locus vſqueadeò decliuis & concauus, vt non ſolùm facilè, ſed etiam celerrimè videretur futurus deorsùm aquæ lapſus. Magna ergò manu congregata, Laodiceæ (eſt autem hæc inſignis vrbs Lyciæ) conueniunt: deindè accedunt ad rupem, quæ eſt prope templum. Erat autem rupes adeò alta, & tanta magnitudine, vt eam perfectè pertingere ne poſſet quidem oculus. Illi verò primùm illinc incipientes, maximam foſſam fodiebant inter fluuios & petram.

Pſal. 26.

petram. Poſtquàm autem ſatìs iam eis effoſſa eſſet foſſa, cauant locum vſque ad profundum terræ ſinum, in quem conabantur deriuare fluuios, & eum ſepi circundant, quod erat laborioſiſſimum, vt repentè quidem aqua illic cogeretur: deindè, ſepi repentè rupta, celerior eſſet aquæ deſcenſus.

Interìm autem, dum iſti multiplices ac varias conſtruebant machinas aduersùs locum ſanctum, Dei famulus Archippus, in nudo ſolo iacens, eum acriter rogabat, & pro viribus ſupplicabat, vt ſacer ille locus appareret potentior inſidijs inimicorum: &, In Deo, dicebat, cõfido, qui me ſaluum facit à puſillanimitate & tempeſtate, quòd non ſinet ſanctam domum ſuam videre interitum. Cùm decem itaque dies interceſſiſſent, illi quidem ſepem aquæ diruunt circa initium noctis, vt in Archippum nequaquàm prouiſurum & cauturum aqua irruens, ipſum quoquè ſimul cum aqua obrueret. Et ſtantes ad ſiniſtram, expectabant ſancti loci, quæ mox videbatur futura, ſubmerſionem. Dei autem ſeruus Archippus, poſtquàm ſenſit fluuios iam deſcendentes, cœpit flere vehementiùs, & precari intentiùs: Extulerunt fluuij, Domine, dicens, extulerunt fluuij voces ſuas, Extollent fluuij fluctus ſuos à vocibus aquarum multarum. Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis Dominus. Domum tuam decet ſanctitudo, Domine, in longitudinem dierum. Cùm ſic ergò affectus eſſet Archippus, & ſic præclarè vacaret orationi, diuina viſio deſupèr aduolãs modo quodam arcano, eum vocauit nominatìm. Et ille quidem è templo egreſſus, continuò cecidit pronus, vt cuius oculi non ferrent ſecurè ſe ad tale applicare ſpectaculum. Ea autem illi dixit: Surge, & veni huc ad me, & Dei virtutem videbis inexpugnabilem in his aquis, quæ vehementer confluunt.

Vide ſtultã impiorũ machinationẽ.

Pſal. 92.

Cùm itaque beatus coniecisset Archippus, hunc eſſe magnum illum cæleſtis militiæ principem, ſtetit quidem, vt ei iuſſit, ad eius ſiniſtram: ſtatìm autem vidit columnam ignis, quę à terra pertingebat vſque ad ipſum cęlum: & vocẽ illinc audiuit, quę eum iubebat eſſe bono animo, & non timere. Deindè ad ipſos quidem aqua proceſſit. Cùm ille autem manum ſuſtuliſſet, & Crucis ſignum formâſſet, & loco ſtare iuſſiſſet fluuios, (Quanta eſt, ô Chriſte, multitudo tuæ virtutis?) viderunt eum aquę, vt Pſalmicè dicam, & timuerunt, & tanquàm murus repentè cõcreuerunt ac conſtiterunt. Cùm ille autem rursùs ſuſtuliſſet dexteram, & in rupe, quæ erat proptèr templum, figurâſſet ſignum Crucis, repentè erupit tonitru, & terra valdè cõtremuit, & terræmotu quidem fiſſa fuit petra: ille verò cùm valida rursùs in eam arma torſiſſet, nempe terribile ſignum Crucis: Conteratur quidem hîc, dixit, omnis virtus aduerſarij: ſcateat autem ab omnibus malis liberatio ijs, qui accedunt fideliter. Cumq; ſic dixiſſet, iubet Archippum tranſire ad dexteram. Cùm is autem ad dexteram ſtetiſſet, & iuſſui ſtatìm paruiſſet, militiæ princeps maxima & clariſſima voce iuſſit fluuijs, dicẽs: In hoc infundibulum decætero infundimini. Re autem ſic admirabiliter & contra opinionem facta, vt iuſſerat, diuinus Archangelorum quidem princeps Michael continuò ab Archippo auolans, reuerſus eſt vndè deſcenderat, & ad primam lucem accedit, qui ipſe quoquè eſt lux perfecta, & illo admirabili, & qui naturam ſuperat, ſplendore fruitur. Dei autem ſeruus Archippus, ab illo tempore in templo permanet, intentiùs & ardentiùs ei preces fundens.

En etiam S. Michael Crucis ſigno mira facit.

Sed ille quidem cùm annos vixiſſet ſeptuaginta, hac vita relicta, ad ſuum redit Dominum, tanquàm bonus quidam agricola, pulchrorum horum virtutis ſeminũ mercedem accepturus. Miracula autem in hodiernum vſque diem fidelibus ſcatent vberiùs interceſſionibus ipſius Michaelis principis incorporeorum: Gratia & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cum quo patri gloria ſimul cum ſancto ſpiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Beati Archippi felix exitus.

RELATIO DE DEDICATIONE BASILICÆ SANCTI MICHAELIS, ET MIRACVLIS OSTENSIS.

Habetur in Homiliario Doctorum, & conſentiunt antiquiſsima Martyrologia, atque etiam peruetuſti codices manuſcripti, in quibus tota extat ad verbum.

29. Septēbr. Eccleſia S. Michaelis ab ipſo condita.

MEMORIAM beati Michaelis Archangeli toto orbe venerandam, ipſius & opere condita, & conſecrata nomine demonſtrat eccleſia: quæ non metallorum fulgore, ſed priuilegio eſt commendata ſignorum: vili facta ſchemate, ſed cæleſti prædita virtute, vtpotè quam fragilitatis humanæ memor Archangelus, è cælo veniens, ad promerendam ibì mortalibus ſupernorum ciuium ſocietatem, propria manu condere dignatus eſt. Vertice ſiquidem montis excelſi poſita, de corpore eiuſdem ſaxi ſpeluncæ inſtàr præcauata oſtenditur. Eſt autem locus in Apuliæ finibus, vbì inter ſinum Adriaticum & montem Garganum ciuitas Sipontina ſita eſt. Qui à mœnibus ciuitatis ad duodecim millia paſſuum erectus, in cacumine ſupremo beati Archãgeli, quam præfatus ſum, geſtat eccleſiam. Hanc mortalibus hoc mòdo cognitam, libellus in eadem eccleſia poſitus, indicat:

Garganus mons à quò & vndè dicatur.

Erat in ea ciuitate vir prædiues quidã, Garganus nomine, qui ex euentu ſuo monti vocabulum indidit. Huius dum pecora, quorum infinita multitudine pollebat, paſsìm per deuexi montis latera paſcerentur: contigit, taurum armenti gregis conſortia ſpernētem, ſingularem incedere ſolitum, & ad extremum redeunte pecore, domum non eſſe regreſſum. Quem dominus, collecta ſeruorum multitudine, per deuia quæque requirens, inuenit tandèm in vertice eiuſdem montis foribus cuiuſdam aſſiſtere ſpeluncæ. Itaque ira permotus, cur ſoliuagus incederet, arrepto arcu, appetit illum ſagitta toxicata: quæ veluti vēti flamine retorta, eum à quo iacta eſt mox reuerſa percuſſit. Turbati ciues & ſtupefacti, qualiter res fuerit effecta, (non enim propiùs accedere audebant) conſulunt Epiſcopum, quid facto opùs ſit. Qui indicto ieiunio triduano, à Deo monuit eſſe quærendum. Quo peracto, ſanctus Domini Archangelus Epiſcopum per viſionem alloquitur, dicens: Iam benè feciſti, quod hominibus latebat à Deo quærendo myſterium, cauſam videlicet hominis ſuo telo percuſſi. Sciatis autem hoc mea geſtum voluntate. Ego enim ſum Michael Archangelus, qui in conſpectu Domini ſemper aſſiſto, locumque hunc in terris incolere, tutumque ſeruare inſtituens, hoc volui indicio probare, omnium, quæ ibì geruntur, ipſius quoquè loci me eſſe inſpectorem atque cuſtodem.

Sagitta redit in eum, qui iecerat.

Nota antiquam conſuetudinē.

Hac reuelatione comperta, conſuetudinem fecerunt ciues hîc Dominum precibus, ſanctumque depoſcere Michaelem: duas quidem ianuas ibì cernentes, quarum vna Auſtralis, quæ & maior erat, aliquot gradibus in occaſum vergentibus adiri poterat: ſed nec vltra cryptam intrare auſi, pro foribus quotidiè orationi vacabant.

Inter hæc Neapolitani, paganis adhuc ritibus oberrantes, Sipontinos & Beneuentanos, qui centum quinquaginta millibus à Siponto diſtant, bello laceſſere tentant. Qui antiſtitis ſui monitis edocti, tridui petunt inducias, vt triduano ieiunio liceret eis quaſì fidele patrocinium S. Michaelis implorare præſidium. Quo tempore pagani ludis ſcenicis falſorum inuitant auxilia deorum. Eccè autem nocte ipſa, quæ belli præceſſit diem, adeſt in viſione S. Michael antiſtiti, preces dicit exauditas, victoriam ſpopondit affuturam, & quarta diei hora præmonet hoſtibus occurrendum. Læti ergò manè, & de Angelica certi victoria, Domini cordati ſpiritu, obuiant Chriſtiani paganis. Atque in primo belli apparatu Garganus mons immenſo tremore concutitur, fulgura crebra volant, & caligo tenebroſa totum montis cacumen obduxit, impleta prophetia, quæ Dominum laudans, ait: Qui facit angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis. Fugiunt itaque pagani, partìm ferro hoſtium, partìm igniferis impulſi ſagittis, ad Neapolim vſque, ſequentibus atque extrema quæque cædentibus aduerſarijs, mœnia tandèm ſuę vrbis moribundi ſubintrant. Qui autem euaſēre periculum, comperto quòd Angelus Dei in adiutorium venerit Chriſtianis, (Nam & ſexcen-

Pſal. 103. Diuina virtute in fugã cõpelluntur Neapolitani.

ſexcentos fermè ſuorum fulmine videbant interemptos) Regi regum Chriſto continuò colla ſubmittentes, armis induuntur fidei.

Cumq; domum reuerſi victores, vota Domino gratiarum ad templum referrent Archangeli, vident manè iuxta ianuam ſeptentrionalem, quam prædixi, inſtàr poſterulæ puſillæ quaſi hominis veſtigia marmori arctiùs impreſſa: agnoſcunt beatum Michaelem hoc præſentiæ ſuæ ſignũ voluiſſe monſtrare. Vbì poſteà culmen appoſitum, & altare impoſitum, ipſaq; eccleſia ob ſigna veſtigiorum * Podonia eſt vocata. Multa dubitatio fuit inter Sipontinos, quid de loco agerent, vtrùm intrare, & dedicare ibì debeāt eccleſiam. Vndè collatione facta, ad meridiem loci illius, beati Petri Apoſtolorum principis nomine condunt eccleſiam & dedicant: in qua etiam beatæ ſemper virginis Mariæ, ſanctiq; Iohannis Baptiſtæ altaria ſtatuunt. Tandèm antiſtes, ſalubri reperto cõſilio, Romanum Epiſcopum, quid de his agendum ſit, per nuncium ſciſcitatur, qui tunc fortè in monte Soracti, quinquageſimo ferè milliario à Romana vrbe diſtante, fuerat, quem incolæ S. Syluestri cognomine vocāt, eò quòd ipſe ibì quondàm exul, pro fidei perſecutione delituerat cum ſuis. Taliaq; mandata remittit: Si hominis eſt illam dedicare baſilicã, hoc maximè die, quo victoria data eſt, fieri oportet. Sin autem aliud ſancto prouiſori loci placuerit, eodem præcipuè die illius in hoc voluntas eſt inquirenda. Hoc ergò tempore imminente, agamus ambo triduanum cum ciuibus noſtris ieiunium, ſanctam Trinitatem rogantes, vt munera, quę per ſummum ſuæ * ſedis miniſtrum conferre dignatus eſt, ad certum vſque finem perducat.

*Apodonia

Rom. Pōtifex conſulitur in re dubia.

* voluntatis

Factum eſt, vt ſuggeſſerat antiſtes. Nocte verò conſtituti ieiunij ſuprema, Angelus Domini Michael Epiſcopo Sipontino per viſionem appárens: Non eſt, inquit, vobis opùs hanc, quam ego ædificaui, dedicare eccleſiam. Ipſe enim, qui condidi, etiam dedicaui. Vos tantùm intrate, & me aſſiſtente patrono, precibus locum frequentate. Et te quidem ibì cràs Miſſas celebrante, populus iuxta morem communicet. Meum autem erit oſtendere, quomodò per memetipſum locum ſacrauerim illum. Illi adueniunt manè cum oblationibus, & magna precum inſtantia intrant regiam Auſtralem: & eccè longa porticus in Aquilonem porrecta, atq; illam attingēs poſterulam, extra quam veſtigia marmori diximus impreſſa. Sed priuſquàm huc peruenias, appáret ad Orientem baſilica, qua per gradus aſſcenditur. Hæc cum ipſa porticu quingentos ferè homines capere videbatur, altare venerandum, rubroque contectum pallio, prope medium parietis ad meridiem oſtendens. Erat autem ipſa domus anguloſa, non in more operis humani parietibus erectis, ſed inſtàr ſpeluncæ, præruptis & ſæpiùs eminentibus aſperata ſcopulis, culmine quoq; diuerſæ altitudinis, quod hîc vertice tangi, alibì manu vix poſſit attingi. Credo, docente Archangelo, Deum non ornatum lapidum, ſed cordis quærere & diligere puritatem. Vertex verò mõtis, extrinſecùs partìm cornea ſylua tegitur, partìm virenti planitie dilatatur. Miſſarum itaq; celebratione completa, magno attoniti gaudio, quiq; redièrunt in ſua. Epiſcopus autem delegato miniſtrorum, cantorum ſacerdotumq; officio, & manſione conſtructa, omnem ibidèm quotidiè pſalmorum, hymnorum, Miſſarumq; curſum congruo præcepit ordine celebrari. Nullus autē huc nocturno tempore auſus eſt ingredi, ſed aurora tranſacta, matutinos ibidèm cantant hymnos. Ex ipſo autem ſaxo, quo ſacra tegitur ædes, ad Aquilonem altaris, dulcis & nimiùm lucida guttatìm aqua dilabitur, quam incolæ ſtillam vocant. Ob hoc & vitreum vas, eiuſdem receptui præparatum, argentea pendet catena ſuſpenſum, moriſq; eſt, populo communicato, ſingulos ad hoc vaſculum aſſcendere per gradus, donumq; cæleſtis deguſtare liquoris. nam & guſtu ſuauis eſt, & tactu ſalubris. Deniq; nonnulli poſt longas febrium flammas, hac hauſta ſtilla, celeri confeſtìm refrigerio potiuntur ſalutis. Innumeris quoquè & alijs modis ibì & crebrò ſanantur ægroti, & multa, quæ Angelicæ tantùm congruunt poteſtati, fieri illic miracula comprobantur: maximè tamē eiuſdem diei natali, cùm & de prouincijs circunquaquè poſitis plùs ſolito conflua turba recurrat, & Angelicæ virtutis maior quodammodò credatur adeſſe frequentia: vt quod ſpiritualiter dixit Apoſtolus, etiam corporaliter agi videatur: Quia Angeli ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis: in Chriſto Ieſu Domino noſtro, qui viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

S. Michael apparet Epiſcopo Sipontino, iubens vt Miſſas celebret in ſua eccleſia.

Diuina officia quotidiè in ea baſilica peraguntur.

Aqua cæliti manans, curat morbos.

Heb. 1.

VITA S. PATRIS NOSTRI QVIRIACI ANACHORETAE, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

29. Septẽbr. EIS,qui te benedicunt,inquit Deus Abrahę,benedicam:
Cap. 1. & ijs,qui tibi maledicunt,maledicã, non eos ſolùm, qui
Gen. 12. virtutem exercent,hinc remunerans, ſed etiam ad eos,
qui ipſos laudant, traijciens benedictionem. Hinc fit,vt
oporteat beati huius Quiriaci pro virtute certamina &
ſudores, non ſolùm feruentiſſimè audire, admirari &
excipere: ſed etiam ad eum pro viribus imitãdum exci-
tari,& parari ad ſimilem zelum ſuſcipiendum: vt nõ ſo-
lùm cõſequamur benedictionem propterea quòd eum
exceperimus, ſed etiam ſimus cum eo coronarum par-
Patria & parentes S. Quiriaci. ticipes,& pręmiorum ſocij. Quem tulit quidem,quę eſt
in Gręcia,Corinthus: parentibus autem fuit nomen,patri quidẽ Iohannes,qui etiam
fuit ordinatus Preſbyter eccleſiæ, quæ eſt Corinthi: matri autem, Eudoxia. Tempus
autem eius ortûs,fuit finis Imperij Theodoſij,iunioris ſcilicet. Sancto verò fuit auun-
culus Petrus Epiſcopus Corinthiorum. Qui Petrus beatum Quiriacum cooptat in
gradum lectoris eiuſdem eccleſiæ adhuc in tenera ætate.

Cap. 2. Ille autẽ diuinis deditus ſcripturis,& eas aſſiduè percurrens, & noctes totas & dies
in eis verſans,apud ſe mirabatur,quòd Deus vtiquè propter ſalutem humanã omnia
adminiſtrauit:& quòd eos,qui ei placuerunt in vnaquaq; generatione,eximio ſit ho-
Gen. 4. nore dignatus, & eos admodùm claros fecerit & glorioſos, vt qui Abeli quidem per
Gen. 5. ſacrificium gloriam tribuerit: Enoch autem, propterea quòd ei placuerit, honorârit
Gen. 6. tranſlatione: Propter iuſtitiam ſeruârit Noe ſcintillam generis: Abraham propter fi-
Gen. 17. dem effecerit patrem multarum gentium: Melchiſedec habuerit acceptum pium ſa-
Gen. 14. cerdotium: patientiæ & temperãtiæ imaginem, Ioſeph & Iob mundo præbuerit: Mo-
Ioſu. 10. ſem fecerit legiſlatorem: Lunę & Soli aurigam conſtituerit Ieſum Naue: Prophetam
Dan. 3. & regem & ſtupendi myſterij parentem Dauid reddiderit: Babylonicæ fornacis flam-
mam pueris in rorem trãſmutârit. Prætereà adhuc in maiori verſabatur dubitatione,
illa cogitãs,partum ſine ſemine,virginem eandem & matrem:& quomodò Verbum,
cùm Deus eſſet,factus ſit homo ſine mutatione:& quomodò per Crucẽ inferos ſpo-
liauerit,& fallacem ſerpẽtem aboleuerit, & Adamum rursùs reduxerit in Paradiſum.
Hæc & ſimilia mẽte agitans Quiriacus, diuino zelo in corde inflammabatur, & ei ve-
niebat in mentem valedicere mundo & ijs,quæ ſunt in eo, & ad ſanctam venire ciui-
tatem,& ſanctè viuere in ſancto loco,quieti vacando & ſilentio.

Cap. 3. Quodam itaq; die Dominico, cùm diuinam audijſſet vocem in Euangelio: Si quis
Luc. 9. vult poſt me venire,tollat crucem ſuam,& ſequatur me: rem minimè diſtulit, neque
paruo tempore ſubſtitit, aut conſiderauit: ſed ſuam ſententiã ſtatìm deduxit ad effe-
ctum. Itaq; tacitè egreſſus ex Eccleſia,venit Cenchreas:& aſcendens nauem,quę ve-
18. annos natus,it Hieroſolymam. niebat in Palæſtinam,ſummo ſtudio accedit Hieroſolyma, iam decem & octo annos
natus,nono quidem anno Imperij magni Leonis,octauo autem Anaſtaſij Hieroſoly-
morum Pontificatûs. Cùm illinc ergò veniſſet in ſanctam ciuitatem, diuerſatur apud
magnum Euſtorgium,virum, qui & alioquì erat amator virtutis, & ſplendebat donis
ſpiritûs. Ille autem vt reuerà amans pater,eum,vt par erat, magna accipit affectione.
Quiriacum verò,cùm hyemâſſet apud inſigne monaſterium iam ab illo constructum
prope ſanctam ciuitatem Sion, maioris quietis & ſilentij cepit deſiderium, & vt ad
Iſtius S. Euthymij vita habetur 20 Ianuarij. ipſam veniret ſolitudinem,& illic habitaret,omne ponebat ſtudium. Cùm de diuino
itaq; Euthymio ferè doceretur ab omnibus, (cũ enim virtus vbiq; indicabat) captus
erat magno amore eius conueniendi:& magnum rogat Euſtorgium,vt eius dignatus
precibus,cum pace dimitteretur. Hoc autem facto,cùm acceſſiſſet ad Lauram mira-
bilis Euthymij,hoſpitio excipitur à quodam Anatolio preſbytero & Olympio mona-
cho,fratribus quidem genere,patria autem Corinthijs: & cum multos dies apud eos
degiſſet deindè etiam magnũ adſpexit Euthymium: & beatæ illæ manus ſacrum eius
Fit monachus adhuc imberbis. caput tetigerunt, ſimul quidem eum monaſtico induentes habitu,& in eum vocan-
tes vberiorem ſpiritûs operationem. Eum tamen hoc in loco manere non ſiuit Eu-
thymius propter ætatem. Valdè enim cauebat imberbium & adoleſcentum in ſua
Laura conuerſationes,nè aliquam offenſionem afferrent reliquis fratribus ad turpes
cogita-

cogitationes. Sed cùm magnus iam Theoctiſtus exceſſiſſet ad Ieſum, quem deſiderabat, ipſe emittit Quiriacum ad ſanctum Geraſimum ad Iordanem.

Cùm ergò reuerà præclarum munus accepiſſet Quiriacum, & eum vidiſſet ea ætate, ſtatuit vt ipſe miniſtraret in cœnobio. Sic autem in eo degebat ille admirabilis, ligna ſcindens, aquam & alimentũ parans fratribus, & coci fungens officio. Sed quanuis ità ſe haberet, & in tantis laboribus totum diem tranſigeret, in colloquendo cum Deo tamen & precatione totas noctes cõſumebat, & feruentiùs rurſùs & acriùs poſt opus manuum ſacros hymnos incipiebat: & vt paucis dicam, vitam anachoreticam in cœnobio, & tam multis negocijs per omnia oſtendebat, vt qui pane & aqua ſolùm, idque ſecundo quoque die aleretur. His inductus eſt Geraſimus, vt eum valdè diligeret: & ſic vita delectabatur iunioris, & de illius moribus & amore in res ſpiritales adeò factus erat certior, vt eum aſſumeret in diebus ieiuniorum ad ſolitudinẽ Ruba, & eum haberet ſocium eorum, qui illic ſuſcipiebãtur, laborum & ſpiritalis aſſcenſûs. Hìc dicebatur etiam magnus verſari Euthymius, & eos diuinis impertire ſacramentis ſingulis Dominicis, donèc veniſſet dies Palmarum.

Cap. 4. Vilia exercet officia. Nota abſtinentiam.

Cùm breue autem tempus effluxiſſet, abit quidem pulchro illo ad Deum itinere magnus Euthymius: videt autem ſacram illius animã Geraſimus deduci ab Angelis, & præclarè ad cælos aſſcendere, vndè fuerat vocatus. Cùm ergò ſtatìm aſſumpſiſſet Quiriacum, aſſcendit in eius Lauram, & ſanctũ eius corpus gratis manibus ſepelit cum ea, qua par eſt, reuerentia: & cùm omnia feciſſet, quæ de more fiebant, reuerſus eſt. Nono autem anno poſtquàm Quiriacus venit in Palęſtinam, admirabilis etiã moritur Geraſimus, & migrauit ipſe quoquè ad cõmunem Dominum, quinto menſis Martij. Vigeſimum autẽ ſeptimum annũ iam attingebat Quiriacus. Et cùm illinc receſſiſſet, acceſſit in Lauram Euthymij, ſuſceptus quidem ab Elia: is enim tunc ei præerat. à quo etiam accepit cellam: & abundè optato fruebatur ſilentio. Poſteà verò vehementiſſimum ſtudiũ adhibebatur, vt mutaretur Laura in cœnobium. Erat autem in ea quidam Thomas, qui pro virtute labores lubentiſſimè ſuſcipiebat, & oſtẽdebat magnam animi philoſophiam. Ei erat Quiriacus coniunctus vinculo ſpiritûs, eiuſq; mores ſequens, ad perfectiorẽ exercebatur virtutem, & illius vitã æmulabatur, & ad ſimilẽ parabatur imitationem. Hic ergò Thomas miſſus fuerat Alexandriã à Phido Diacono, vt emeret impenſas ad extruendũ cœnobium. Patrum autem Euthymij & Theoctiſti monaſteria ſolùm in diuiſione nominũ agnoſcebantur: commune nanq; habebant inſtitutum, & cõmunem viuendi rationem, rectaque & adminiſtrata erant ab vno & eodem paſtore. Sed iam quidem habebat diuinum quoquè Thomam æternum habitaculum: & erat ipſe quoquè relatus in numerum iuſtorum.

Cap. 5. S. Euthymij felix obitus. Itèm Geraſimi Abbatis. Monaſteria Euthymij & Theoctiſti vnius inſtituti.

Duodecim autẽ annis poſt eius deceſſum, Longinus præfectus ipſe quoque è vita excedit. Et cùm Paulus in eius pręfecturam ſucceſſiſſet, Terebon Agarenus, qui ſacris olìm Euthymij manibus fuerat baptizatus, cùm eſſet ipſe quoq; iam moriturus, vtriſque monaſterijs magnas reliquit facultates. Cùm autem Paulus in tractandis pecunijs iniuſtiùs eſſet verſatus, & in exequendis mandatis ſe geſſiſſet iniquiùs, & ipſum corpus Terebonis abſtuliſſet cum pecunijs, excitatur ſeditio inter monaſteria, & ſeditionem conſequitur etiam diuiſio, adeò vt & muniẽrit Paulus loca, quæ Euthymij Laurę adiecta fuerant, & ſepem eis iniecerit, & turrim ædificârit: quinetiam diuerſorium publicum à Laura Suca emerit prope turrem Dauidicam, & id etiam Euthymij Lauræ attribuerit. Beatus ergò Quiriacus cùm offendiſſet fratrũ diuiſionem, & ægrè tuliſſet, quòd quos Sol ſimul ſemper videt, non amor virtutis, nec ſilentij, ſed pecuniæ diſiunxiſſet: recedit illinc, & venit in Lauram Sucam. Cùm longo ergò tempore in ea eſſet verſatus, & his quatuor miniſterijs, nempe panis, & reliqui victûs fratrũ cura, ægrotorum curatione, hoſpitum exceptione, Lauræ adminiſtratione diuerſis annis eſſet perfunctus: & fratrum omnium conſcientiam inueniſſet ſuæ patientiæ teſtem, & humilitatis, & reliquæ perfectionis, quam diuini canones exigunt à ſacerdotibus, quadrageſimo anno ætatis prouehitur ad honorem Preſbyteratûs. Sacrorum autem vaſorum & ſacri theſauri cuſtodia, & eccleſiæ cura octodecim annos fidei eius fuit credita. Dicuntur autem hæc quoquè de Quiriaco, quòd ſpatio tot annorum non modò Sol non occiderit ſuper eius iracundiam, ſed neq; fuerit omninò vnquàm iratus, neque eum vnquàm viderit dies comedentem, & quòd tempore diuinorum hymnorum non priùs fratribus ſignificauerit ſonum & modum, quàm pura & nulli repræhenſioni affini lingua totum perfeciſſet ſine repræhenſione.

Cap. 6. Migrat aliò vir Dei ob fratrũ diſſenſionẽ & pręfecti diſſolutionem. 40. ætatis anno S. Quiriacus initiatur ſacerdotio.

Cap. 7. Abit in eremum.

Septuageſimo autem ſeptimo anno ſuæ ætatis, traditis theſauris, quorum cuſtodia ei fuerat tradita, ille quidem ſecedit ad ſolitudinem Natupha: eum autẽ ſequebatur diſcipulus. Cùm autem eis deeſſet alimentum, & non haberent, vndè recrearent vsûs neceſſitatem: (neque enim in ſolitudine naſcebantur melagria: ea nanque eis ſuffeciſſent ad conuiuium) Deum rogat diuinus Quiriacus, vt det eis alimentum ex ſcillis, quæ illic erant: erat enim magna earum copia in ſolitudine. Et conuerſus ad diſcipulum: Collige, inquit, fili, ex his ſcillis, & ſale eis iniecto, coque in olla, & efficiet benedictus Deus, vt his quoquè nobis veſci liceat. Hæc mandat quidem diſcipulo. Deus autem audiuit ex alto preces, qui etiam fecit aquam ex petra ſcaturire, & illam maximam Maræ amaritudinem in conuenientem mutauit dulcedinem. Nam ipſæ quoquè ſcillæ innatam mutârunt amaritudinem, & quatuor annos ex illo tempore fuerunt cibus beatis. Sed non derelinquet Dominus ſanctos ſuos: à ſacroſancto Dauide dictum opportunè, hîc quoquè dicetur.

Scilla oratione eius induit dulcedinem & fit comeſtibilis. Exod. 15. Pſal. 36.

Cap. 8.

Vir quidam ex vico Thecoorum, cùm ex ijs, qui illic paſcebant pecora, audijſſet de Quiriaco, panibus calidis aſino impoſitis accedit, & onere apud eum depoſito, receſſit. Hisque deincèps Quiriacus vixit cum diſcipulo. Sed tunc quidem diſcipulus, cùm, vt conſueuerat, coxiſſet ſcillas, non iuſſiſſet autem beatus Quiriacus, eas in cœna appoſuit. Deindè ei, cùm non tuliſſet earũ amaritudinem, vires cum voce ſunt extinctæ, & iacebat tanquàm mortuus. Cùm ergò diuinus coniecìſſet Quiriacus cauſam eius, quod acciderat, & ſuſtuliſſet manus ad precandum pro diſcipulo, eum facit ſurgere: & cùm eum diuinis impertijſſet ſacramentis, ſanum protinùs reddit, & eum placidè recreat à timore. Paulò pòſt autẽ cùm panes eis defeciſſent, rurſùs fame premebantur grauiſſima. Et rurſùs hic beatus iubet diſcipulum ſcillas eis parare in cœna. Ille autem cùm cibum parâſſet, & eum appoſuiſſet, verebatur tamen vti. Venerat enim ei in mentem præcedens amaritudo, & quemadmodùm cùm comediſſet, non ſolùm ſermo, ſed etiam motus eum defeciſſet. Cùm eum autem benedixiſſet Quiriacus, & figuram Crucis ei iniecìſſet, deindè etiam attigiſſet ea, quæ erant appoſita, & primus comediſſet, iucundè comederunt, & ſe ſatìs refecerunt.

Rurſùs aſſumit amaritudinẽ conſuetam. Nota vim ſigni S. Crucis.

Cap. 9.

Quintus iam agebatur annus, ex quo verſabatur in Natupha, & filius quidem vnius eorum, qui erant in regione Thecoorum, vexabatur à maligno ſpiritu. Cùm de diuino autem Quiriaco ſingula reſciuiſſet pater, ad eum adducit filium, & vehementer rogat, vt opem ferat filio, qui malè laborabat. Ille autem amborum miſertus, alterius quidem morbi, alterius verò doloris, & inconſolabilis ægritudinis, quam de filio acceperat, preces fundit pro adoleſcente: & cùm vnxiſſet oleo Crucis, eum liberat ab illa acerba inſania. Cùm ergò miraculum iam peruaſiſſet ad multos, innumerabilis ad eum confluebat multitudo, interrumpentes eius quietẽ & orationem. Hæc vitans præclarus Quiriacus, tranſijt in ſolitudinem, quæ eſt magìs intrà Ruba. Et quinque annos in ea tranſigens, ſumebat radices Melagriorum, & ramos arundinum, & ea erant eis obſonium, & quod ad voluptatem attinet, nihil cedebant menſæ diuitum. Sed diuinorum Quiriaci chariſmatum operatio, hanc quoquè ſolitudinem efficiebat ciuitatem multitudine eorum, qui illuc adueniebant. Omnes enim, quos vel malus vexabat ſpiritus, aut alius premebat morbus, prompto & alacri animo ad eum accurrebant, tanquàm ad certam curationem: Et nemo illinc reuertebatur vacuus. Aegrè autem ferens multitudinem eorum, qui accedebant, diuinus rurſùs Quiriacus venit in eam partem ſolitudinis, in qua nullus Anachoreta nec manſerat, nec vnquàm tranſierat. Nominabatur autem locus ab accolis Suſacim: & in eo & nouæ Lauræ & Sucæ fluuij ambo conueniunt, eorum, quos ſcimus, maximi & profundiſſimi. Feruntur autem ij eſſe, de quibus Chriſto dictum eſt à Dauide: Tu ſiccâſti fluuios Ethan. Sed hanc planè inuiam ſolitudinem, omninò hominibus facilem & patentem reddebat in eum fides, vel potiùs diuinarum illius gratiarum copia, quæ etiam fidem mouebat feruentiùs, & ad deſiderium pias inducebat animas. Cùm verò Quiriacus ſeptem annos illic tranſegiſſet, quoniam, quæ ingruerat, fames omnia circuncircà affligebat, & multos de medio tollere non intermittebat, timentes qui erant Lauræ Sucæ, aſcendunt etiam ad hanc inuiam ſolitudinem, rogantque & obſecrant Quiriacum, vt rurſùs reuertatur ad Lauram, quô ſaltem vtiliſſimum aduersùs famem medicamentum illius habeant aduentum.

Oleo crucis ſanat dæmoniacum. Mutat iterũ locum. Pſal. 73.

Cap. 10.

Mota itaque miſericordia bona illa & clemẽs anima, rurſùs deſcendit ad Lauram: & cùm ad beati Charitonis cellam quinque tranſegiſſet annos, vehemẽtiſſimè decertauit

tauit aduerſùs eos, qui eadem ſentiebant, quæ Origenes. Atque tunc quidem admirabilis quoquè Cyrillus, qui à magni Euthymij Laura ad beati Sabæ Lauram acceſſerat, vt videret ſilentiarium Iohannem Epiſcopum, fit ei miniſter litterarum ad hunc beatum Quiriacum. Literę autem ſignificabant bellum tunc fuiſſe ſuſcitatum aduerſùs ſanctam ciuitatem: & eum obſecrabant, vt Deum oraret intentiùs, vt qui erant in noua Laura cum Nonno & Leontio, qui Origenis dogmata defendebant, & aduerſùs rectam fidem militauerant, vincerentur, & ſummam illam amitterent arrogantiam. Cyrillus itaque cùm veniſſet in Sucam, & incidiſſet in Zoſimum & Iohannem, primos illius diſcipulos, cum eis venit ad magnum Quiriacum, & ei tradit epiſtolam, & narrat omnia, quæcunque illi coràm dicta fuerant. Ille autem, cùm ardenter & ex corde ingemuiſſet & lachrymâſſet, Dic, inquit, ei, qui te miſit: Nè animo angamur, ô pater: citò enim videbimus Nonnum quidem & Leontium è vita exceſſiſſe miſerrimè: lupos autem, qui verſati ſunt in Laura, turpiſſimè illinc expelli, & oues ratione præditas, ſine moleſtia eam rursùs habere, & ſine metu in ea ali & paſci. Ad hæc idem Quiriacus, Quænam ſunt autem ea, ô pater, inquit, quæ illi ſua tuentur ſententia? Affirmant, reſpondit Cyrillus, dogmata de præexiſtentia & reſtitutione in eundem ſtatum, eſſe media, & ab omni periculo aliena, dicentes illa eis ad hoc ferre teſtimonium, quæ alicubì in ſuis Apologeticis magnus Gregorius ità reliquit ſcripta: Mihi videtur res non vilis, nec contemnenda, dare in tempore vnicuique dimenſum orationis, & diſpenſare in iudicio veritatem noſtrorum dogmatum, quæ de mundo, aut de mundis philoſophamur, de materia, de anima, de intelligentia, & naturis intelligentibus, tam præſtantioribus, quàm deterioribus: de prouidentia, quæ omnia colligat, quæ videntur euenire ratione, & quæcunque præter rationem inferiorem & humanam. Et quæ prætereà de prima noſtra conſtitutione, figuriſque & veritate, & teſtamentis, & Chriſti primo aduentu, & ſecundo. In his enim & aſſequi eſt non inutile, & non aſſequi vacat periculo.

Pugnat aduerſus Origeniſtas. — *Vaticinium de Nonni & Leontij interitu.*

Hic locus eſt partìm in Apologetico, partìm in diſceptatione Gregorij Nazianzeni contra Eunomianos: quem locum perperàm iſti interpretabantur, cùm Gregorius, vt Eunomianos dehortaretur à diſputatione Trinitatis, eoſdem adhortatur ad diſputandum (ſi ſe continere non poſſunt) de iis rebus, quas & ſi minùs pro dignitate tractauerint, non ità tamen de ſalute animæ periclitaturi ſint. Non enim intelligit eos, qui hæc non crediderint, ſine periculo futuros: ſed qui oratione rerum dignitatem non conſequuntur. Hæc Aloyſius.

Cap. 11.

Cùm admirabilis hæc dixiſſet Cyrillus, beatus Quiriacus: Nequaquàm, inquit, ſunt media, & vacant periculo dogmata de præexiſtentia: immò ſunt lubrica potiùs & periculoſa. Quomodò autem, multiplicem eorum impietatem aperiendo, tibi paucis exponam: Dicunt, Chriſtum non eſſe vnum ex Trinitate. Dicunt corpora noſtra, quæ habuerimus ex reſurrectione, eſſe penitùs ventura ad interitum, & Chriſti primi. Dicunt Trinitatem non fuiſſe mundi opificem: & quòd in priſtinum ſtatum reſtitutione, poterunt quæcunque ſunt ratione prædita, ad dæmones vſque, fabricari æones, id eſt ſecula: & quòd ætherea & ſphærica excitantur noſtra corpora in reſurrectione. Sic enim dicunt Domini quoquè corpus fuiſſe excitatum, & nos futuros ei pares in reſtitutione. Cùm autem rogâſſet Cyrillus: Cur non ſuſtinuerunt tot labores pro virtute, ſed eos conſumpſerunt in hac, quæ euacuatur & aboletur, ſapientia? Reſpondens beatus Quiriacus: Euanuerunt, inquit, in ſuis cogitationibus, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum: & dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Nonnus autem fuit horum malorum primitiæ, qui cùm non ignauum ad hæc adminiſtrum inueniſſet Leontium Byzantinum, poſt deceſſum beati patris noſtri Sabæ, continuò hunc malum morbum ſeminauit vbiquè in Eccleſia. Et primùm quidem eos, qui in noua Laura erāt, doctiores, vel, vt veriùs dicam, indoctiores, in ſuam induxit hęreſim. Deindè non hactenùs conſtitit: ſed vt alia quoquè monaſteria ſolitudinis hac impertiret peſte, magnum ſibi cenſebat ſtudium adhibendum. Demùm vt me quoquè humilem & abiectum ſuis compræhenderet laqueis qua non vſus eſt contentione? Sed ſeipſam fefellit iniquitas, vt dicam ſicut diuinus Dauid, & mihi diuina viſio apparuit, illius hæreſis cœnum accuratè oſtēdens. Neque ego ſolus vici eius improbitatem, ſed ij etiam, qui erant conuentûs Sucæ, per noſtrum conſilium illius malitiæ fortiter reſtiterunt, & fraudulentos illos mores & artificium ad malum ſuperârunt.

Rom. 1. — *Nonnus Origeniſta multos euertit.* — *Pſal. 26.*

Cap. 12.

Quoniam autem tam apertè congreſſus fuit ſuperatus, alia ratione conuentum ſuæ poteſtati ſubijcere eſt machinatus, & quendam Petrum Alexandrinum, qui in

eum

eum & hanc improbam hæreſim erat iam olim propenſus, præficit conuentui, ſi quo modo hac quidem certè ratione eos paulatìm attraheret ad communionem. Solent enim principi magna ex parte eſſe conformes ij, qui ſunt in eius poteſtate. Sed neſciebat ſtultus, ſe depræhenſu facilem & apertā eſcam proponere. Nam cùm conſuetum illius vitium conuentui paululùm ſe oſtendiſſet, protinùs ille totus cōmotus, Petrum pellit præfectura. Deindè rurſùs Nonni cœtus, alium Petrum è Græcia ortum, qui à priore nihil differebat, eis præficit. Conuentus autem videns expreſſos eius, qui præceſſerat, malitiæ in eo characteres, protinùs eum quoquè expellit: & veniens in beati Sabæ Lauram, præfectum accipit Caſſianum, genere Scythopolitanum, religione fideliſſimum, ac in virtute & doctrina educatum. Et ſic vix tandèm potuimus eorum, qui morbo laborabant Origenis, ardentem reprimere & arcere impetum. Hæc cùm ſuauis illa retuliſſet lingua, vbì intellexit Cyrillum eſſe monaſterij magni Euthymij, cum magno protinùs gaudio: Eccè, inquit, ó frater, tu es eiuſdē, cuius ego, cœnobij. Et cœpit oratione perſequi res geſtas ſanctorum Euthymij & Sabæ. Ille autem cùm eas apertè didiciſſet ab hoc beato Quiriaco, conſcripſit ſingula in ijs, quos de ipſis ſcripſit, libris, vt illinc quilibet diſcere poteſt, ſi non leuiter & aliud agens, ſed accuratè ea legat. Atque ſic quidem diuinus Quiriacus. Cùm hoc autem ſermone & his narrationibus ſuum impleuiſſet animum, Cyrillus diſceſſit in pace.

Monachi hæreticos præfectos à ſe expellūt.

Cyrill⁹ ſcripſit vitas Euthymij & Sabæ ex relatione Quiriaci.

Cap. 13. Quoniam autem, quandò legum Origenis diligens cuſtos Nonnus turpiſſimo exitu expulit animam, & fractæ fuerunt omnes eorum vires, & ceſſauit bellum aduersùs Orthodoxos, & illi inter ſe inuicèm prælia ciērunt & pericula: multi venientes in antrum Charitonis, diuino Quiriaco non paruam exhibebant moleſtiam, eius ſilentium & quietem interturbantes, redit rurſùs ad Suſacim, iam agens nonageſimumnonum annum ætatis. Cùm ille autem octo annos in ea manſiſſet, inceſſit aliquandò Cyrillum quoddam deſiderium conueniendi Quiriacum. Et cùm veniſſet in Lauram Suſcam, & eius diſcipulum aſſumpſiſſet Iohannem, veniūt ambo Suſacim, qui locus non minùs, quàm nonaginta ſtadia aberat à Laura. Cùm autem iam propè eſſent, eis leo occurrens & magnitudine maximus, & viſu terribiliſſimus, Cyrillum conturbauit, vt eſt conſentaneum, & metum ei attulit. Cùm diſcipulus ergò Iohannes eum ſic vidiſſet affectum: Ne timeas, inquit. Leo autem cùm vidiſſet eos euntes ad ſanctum, via eis ceſſit protinùs: & tranſiērunt ipſi, nullo malo affecti. Eos cùm ſacrum illud caput adſpexiſſet, valdè protinùs eſt lætatus, eosque ſuauiter & familiariter intuēs, ſimiliter admodùm & ſcitè: Eccè, inquit, meus quoquè in cœnobio ſodalis Cyrillus. Deindè nonnihil quoquè ludens diſcipulus Iohannes: Sed eum, inquit, leo, ó Pater, grauiter terruit, & timidum apertè reddidit. Hilaris autē illa anima: At tu noli timere, inquit, fili. Hîc enim leo iſte manet diligens cuſtos olerum, qui nulli beſtiæ in ea permittit ingredi. Quapropter nec agreſtis capreæ, nec alterius animalis impetum, vt puto, timuerint olera, hoc vigilante cuſtode. Deindè cùm multa narrâſſet de patribus, qui erant in ſolitudine, & ſic eos excitâſſet, & eis ad virtutē acriorem inieciſſet amorem, menſam ipſis apponit. Tunc accedit leo. Ille autem beſtiæ quidem manu præbet panem, & dimittit eum ad cuſtodienda olera. Eis autem, qui ſimul cum eo accumbebant: Habeo, inquit, ó filij, bonum agri cuſtodem. Neque enim hîc vrſus, neque vlla alia beſtia, neque latro, neque barbarus inuadit eos, qui ad me accedunt. Eos nanque caſtigat leo, & graue eis affert exitium. Atque illis quidem, cùm totū diem apud eum tranſegiſſent, & illius doctrinam, & effuſam in eius labris gratiam percepiſſent, & benedictionem impertit deincèps, & eos dimittit in pace. Leo autem eis rurſùs ceſſit, & blanditus eſt. Et ſic læti iniērunt viam, quæ ducebat ad eorum regionem.

Cyrillo ad S. Quiriacū proficiſcēti leo obuius factus non nocet.

Leo ſeruat à beſtijs olera ſancti viri.

Nota res miras.

Cap. 14. Hic autem diuinus Quiriacus adhuc permanens in Suſacim, cùm aqua ei non adeſſet ex fontibus, vt ſimul quidem ipſe vteretur, & rigaret olera, eam, quæ in petrarum concauitatibus colligebatur exhauriens, & æſtate ea irrigabat meridie, & nō ampliùs concedebat ea ſitire. Tempore enim autumni ipſum tempus ea ſatis irrigabat. Cùm magna autem ſiccitas fuiſſet aliquandò æſtate, & eæ, quæ ſunt in petris, concauitates ne veſtigium quidem haberent aquę, ille oculis in cęlum ſublatis, à Deo petit aquam. Eccè autem repentina quædam nubes ſuper caput condenſata, erupit in pluuiam, & repleuit eius hydrias, & omnia petrarum concaua: eaque & ſancti viui, & olerum irrigationi diù ſuffecit. Hoc in loco illud mihi venit in mentem, quod, etsì non cohęret de ſancto narrationi, ſi tamen dicatur, non mediocrem afferet vtilitatem.

Pluuiam à Deo impetrat.

Cap. 15. In ſolitudinem aliquandò venienti huius ſancti diſcipulo cum condiſcipulo ſuo

Paramo-

Paramono, appáret circa myricas agreſtes ſtans quoddam ſpectrum hominis. Illi autem exiſtimantes id, quod videbatur, eſſe vnum ex Anachoretis (eo enim tempore multi hanc habitabant ſolitudinem) ad eum ſtatim ſunt conuerſi. Cùm autem iam propè fuiſſent, & nuſquàm eſſet, quod apparuerat, illi exiſtimantes eſſe malignum ſpiritũ, precati ſunt: & cùm precationi, Amen, ſubiunxiſſent, ſpectant huc & illuc, & quædam ſubterranea eis appáret ſpelunca. Quod quidẽ cùm rursùs exiſtimâſſent ſignum eſſe dexterum, & eſſe aliquem Dei ſeruum, qui apparuerat, rogabãt, vt eos impertiret benedictione & pace. Vix tandèm ergò vox intrinſecùs reſonuit ex ſpelunca, dicens: Quid ex me vultis? Sum enim fœmina. Sed quò proficiſcimini? rogauit. Illi autem, Ad anachoretam, dixerunt, Quiriacum. Sed dic nobis, quomodò voceris, & quonam modo ſis hîc: & quanam de cauſa huc acceſſeris. Illa autem: Nunc quidem abite, inquit, dicam autem redeuntibus. Cùm illi autem inſtarent, & ne tantillum quidem dicerent ſe eſſe abſceſſuros, niſi de beata illa priùs audijſſent: Nomen quidem mihi eſt Maria. Cùm autem eſſem pſaltria, inquit, ſcio me multis præbuiſſe cauſam offenſionis. Deum itaq; rogaui, & ſuppliciter obſecraui, vt ipſa liberarer à laqueis diaboli. Aliquandò autem corde contrita, & in anima diuino igne accenſa, deſcendi ad ſanctum Siloe: & cùm hoc vas aqua implêſſem, quod apud me adhuc manet, lupinis in ſporta acceptis, huc acceſſi. Nihil autem horum eſt diminutum vſque in hodiernum diem. Sed nec ab illo tempore vidi hominem, neque vllum ſum allocuta. Vos igitur nunc abite, & reuertentes me viſitate. *Maria è pſaltria fit admirabilis eremi cultrix.*

Illi his auditis, recedunt: & cùm ad beatum veniſſent Quiriacum, ei omnia renunciant. Ille, vt par erat, fuit admiratus: & vt eam viſitarent, ipſe quoquè reuertentibus mandauit diſcipulis. Cùm itaque in reditu veniſſent in ſpeluncam, & aditum de more pulsâſſent, nemo autem eis reſponderet interiùs, ingreſſi inueniunt eam iam conſummatam, & corpus iacens in ſpelunca. Cùm itaq; aſcendiſſent in Lauram Sucam, & ea accepiſſent, quæ erant eis vſui ad eam ſepeliendam, redeunt in ſpeluncam: & cùm ea, quæ de more fiunt, beatæ peregiſſent, domum ei faciunt ſepulcrum, in ipſa ſpelunca depoſitis reliquijs. Sed huc quidem nos deduxit ſuauiſſima & vtiliſſima narratio: rursùs autem redeundum eſt, vndè digreſſi ſumus. *Cap. 16.* *Eadem defuncta in propria ſepelitur ſpelũca.*

Cùm octo iam annos, vt diximus, in Suſacim tranſegiſſet beatus Quiriacus, qui erãt Lauræ Sucæ, poſt perfectam liberationem ab ijs, qui tenebant ſententiam Origenis, cùm illuc rursùs veniſſent, in magni Charitonis antrum eum reduxerunt: quò etiam continenter beatus accedebat Cyrillus, & magnum ab hoc ſancto percipiebat emolumentum & vtilitatem. Iam autem vixerat Quiriacus pluſquàm centum & ſeptem annos, vt teſtatæ ſunt illiusipſius in diuerſis locis manſiones, & obita itinera. Venit enim in ſanctam ciuitatem decem vtiquè & octo annos natus: manſit autem nouem apud ſanctum Geraſimum. Tranſegit decem annos in monaſterio magni Euthymij. Miniſtrauit autẽ triginta & nouem annos in Laura Suca. Quinque anni præterierunt, dum veſceretur ſcillis in ſolitudine Natupha: & totidèm alij rursùs in Ruba. Et quòd ipſe ſeptem quidem annos manſerit in Suſacim, iam relatum eſt. In ſancti autem Charitonis ſpelunca quinque annos degit, & rursùs octo in Suſacim. Duobus verò annis ante tempus mortis aſcendit rursùs ad antrum Charitonis. Quanuìs autem ad tantam perueniſſet ætatem, & eſſet tam profunda ſenectute, ne tantillum quidem remittebat de ſua ſtatione ad diuinos hymnos, & miniſterio eorum, qui ad ipſum accedebant: ſed quo erat ætatis prouectioris, eo magìs florebat animi alacritate, acriusque & fortiùs diuina aggrediebatur certamina. *Cap. 17.* *Nota grandem S. Quiriaci ætatẽ.* *Magnus in tanta ætate feruor ſpiritus.*

Erat autem vir mitis & hilaris: & facilis ad eum patebat aditus: ſtatura erat procerus & erectus: colloque adhuc recto, & iuuentutem quodam modo præ ſe ferente, & nec omninò victo à ſenectute: moribus ad docendum erat accommodatus, religioneque maximè orthodoxus. Cùm tandèm itaque incidiſſet in corporis infirmitatem, & debitum naturæ exoluiſſet, apud Ieſum, quem deſiderabat, ſuum depoſuit ſpiritum. Et nunc eſt in quiete iuſtorum, in ſplendore Angelorum, ea videns, quæ ſemper deſiderabat, & accipiens totam Trinitatis illuminationem, in ipſo Chriſto Domino noſtro: Cum quo patri principij experti, & ſanctiſſimo viuificoque ſpiritui potentia, honor & adoratio, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen. *Cap. 18.* *Feliciſſimè decedit e vita.*

VITA

VITA ET MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS GREGORII MAGNAE ARMENIAE:

Authore Simeone Metaphraſte.

30. Septēbr. Cap. 1. Parthorum ampliſſimu Imperium.

CVM Perſarum imperium rediiſſet ad Parthos, & Parthorum dominatio ad tantam veniſſet potentiam, vt non ſolùm imperarent Perſis, ſed etiam Armenijs, & Indis, qui in Oriente ſunt Perſis finitimi: præterea autem Maſſagetas quoquè in ſuam redegiſſent poteſtatem, cumq; tantarum curarum pondus vnus non poſſet ſuſtinere, quatuor fratres, Parthi quidem genere, Arſacidæ autem cognomine, dominatū quatuor gentium ad ſe transferunt. Et primus quidem ex fratribus, communem appellationem in proprium nomen ſibi vendicans, appellabatur Arſacides, & Parthorum tenebat imperium, ſicut tempore, ita etiam dotibus & commodis alijs antecellens. Qui autem illum eſt conſecutus, fuit Rex Perſarum. Tertius autem prædictorum Indorum ſortitus eſt imperium. Quarti autem poteſtati parebāt Maſſagetæ. Non fuit autem breui tempore dimenſa felicitas Arſacidis. Poſteà verò cùm Artabanes filius Valarſi, qui erat & ipſe ex Arſacidis, & in Perſas obtinebat imperium, vacaret Chaldæorum ſapientiæ, quæ verſatur [Chaldæi aſtrologi.] in contemplandis aſtris, & ex illis aliquid animaduertiſſet, cum vxore dormiens in tabernaculo, ei dixit: Ex ijs, quæ me docent curſus aſtrorum, ſi quis in præſenti tempore meditetur inſurrectionem aduersùs ſuum dominum, ille quidem, vt arbitror, non fruſtrabitur ſuo ſcopo & deſiderio.

Cap. 2.

Hęc cùm dixiſſet, conuerſus eſt ad ſomnum. Vna autē ex ijs, quę ſeruiebant reginæ, ex ijs nata, qui erant illuſtri genere, corpoream habebat conſuetudinem cum quodam ex ijs qui primos gerebant magiſtratus, qui originē quidem ducebat ex Aſſyrijs, vocabatur autem Artaſiras. Hic ſæpè quidem apud ſe animo meditabatur tyrannidem, & cum ijs, qui ex amicis erant fideliſſimi, illud arcanum communicabat: id autem ad effectum deducere differebat, quòd timeret nè res ſuccederet. [Artaducta mulier animat Artaſiram ad debellandos Parthos.] Ea ergò clàm egreſſa è tabernaculo, totam rem indicat Artaſiræ, & ad opus excitat, promiſſum ab eo exigens, vt ſi Parthorum potiatur imperio, eam & vitæ habeat ſociam, & cum ea regnum & nomine, & re diuidat. Ille autem prompto & alacri animo iurauit deos patrios: & quæ iurauit, pollicitus eſt ſinem acceptura, cùm primùm Rex fuerit renunciatus. Cùm hæc petijſſet, & fidem ab eo accepiſſet, properè recurrit in regium tabernaculum, vt lateret, diligenter prouidens. Mulieri autē nomen erat Artaducta. Artaſiras ergò mulieris nuncium animo agitans, captus erat vehementi regnandi deſiderio: & cùm collegiſſet ex Perſis & Aſſyrijs eos, qui gerebant magiſtratus, quibus, vtpotè fideliſſimis, confidebat maximè, & in ſua ad eos oratione, in medium adduxiſſet Parthorum arrogantiam, inuenit eos quoquè ſimilia conſulentes. Etenim illi quoquè optabant à Parthica quidem liberari tyrannide: à ſuo autem ſanguine videre regi Perſarum imperium. Decernunt itaque, vt quomodò conſilij, ità etiam rerum ipſarum gerendarū eſſet Dux & princeps Artaſiras: & mittunt nuncios ad Artabanem, rogantes vt è regno excederet ſine periculo, & alijs malis, quæ è bello eueniunt. Ille autem cùm ad ſuam diuinationē & tempus caput inclinâſſet, eos quidem, qui miſſi fuerant, dimittit re infecta: præterea autem minatur, quòd ſi tale quid venerint ei rursùs nunciaturi, ſumet primùm pœnas de eorum contumelia. Zecas & Carenas erant eis nomina.

Cap. 3. Artaſiras Perſa confligit cum Parthis.

Reuerſi autem renunciant Artaſiræ & reliquis ea, quæ Rex dixerat, & minatus fuerat. Deindè bellum ab illis comparatur. Priuſquàm verò id erumperet, miſit Artaſiras, qui ad ſe duceret Artaductam: & eam in validiſſimo collocat præſidio cum omnibus ſuis facultatibus. Cùm autem Perſarum & Parthorum copiæ manus conſeruiſſent, vtrinquè quidem cadunt plurimi: ad Artaſiram autem adſpexit victoria. Secundo autem commiſſo prælio, Parthi quidem per vim ab hoſtili enſe fuêre conſumpti, in fugam autem verſus fuit ipſe Artabanes. Cùm ſe autem rursùs collegiſſet, & ad bellum gerendum rursùs coëgiſſet copias, animo confidit. Cæterùm totum annum aliquandò quidem Perſis contra Parthos, aliquandò autem Parthis aduersùs Perſas oſtendentibus multa audaciæ facinora, & belli experientiæ, cùm poſtremò vtriuſque

partis

partis acies propè eſſent, aiunt Artaſiram dixiſſe Artabani Regi, nè temerè faceret, & perderet genera Perſarum & Parthorum: regnum enim nolle deincèps manere apud Artabanem, ſed tranſire ad Artaſiram. Tu autem, inquit, ſi me audias, viues citra vllam moleſtiam. Dabo enim tibi regionem, quæ affatìm ſuppeditabit omnia, quæ ad vſum pertinent. Oportet autem non alio, quàm teipſo vti magiſtro eius, quod eſt vtile, & meminiſſe reſponſi, quod aliquandò Reginæ dixiſti in tabernaculo. Sed hæcquidem Artaſiras.

Cap. 4.

Artabanes Rex iubet occidi Reginam vxorem ſuam.

Artabanes autem priùs adſpiciens ad quoſdam ſuos familiares: Quàm grauis res eſt, inquit, fœmina. Amor coniugij potiùs læſerit, quàm iuuerit. Hæc cùm dixiſſet, iubet tranſire quendam ex ſatellitibus, & interficere reginam. Exiſtimabat enim eam prodidiſſe ſecretum. Conuerſus autem ad Artaſiram, reſpondit eſſe ſibi longè optabilius mori, quàm Artaſiræ, qui erat ſeruus, regno cedere. Quæ ſimul atquè dixiſſet, inſanè & bacchantis more irruit in Perſas: & ex eis quidem multos ſauciat, plures autem occidit: dirigit verò etiam haſtam aduersùs Artaſiram. Ille autem (habebat enim manus ſagittandi peritas, & quæ hac in re ſemper magna cum laude verſabantur) fugam quidem ſimulat. Dum eum autem perſequitur Artabanes, immittit telum in pectus propter mammillam eius, qui perſequebatur. Quod cùm ob vires eius, qui fuerat iaculatus, ſuſtineri non potuiſſet, rumpit Artabani thoracem: & traiecto pectore, excidit è dorſo, & morte ſtatìm afficit Artabanem. Mox autem conuenientes inter ſe Parthi & Perſæ, Regem renunciant Artaſiram, qui oſtendebat ſe magnam eorum gerere curam, & non paruam eſſe ſuam in eos humanitatem. Et ille quidem cùm ſic ſe haberet, Artaduſtam ducit vxorem, quam datum iuſiurandum ei priùs deſponderat: & eam eligit reginam.

Artabanes Rex ab Artaſira telo perimitur.

Cap. 5.

Cuſaro autem Artabanis frater, qui regnum magnæ obtinebat Armeniæ, cùm intellexiſſet ea, quæ euenerant, & quòd ad Perſas fuit tranſlatum Parthorum imperium, magno dolore eſt affectus: & valido coacto exercitu ex Albanis & Iberis, & præterea ex Hunnis, toto anno comparauit ea, quæ ad bellum pertinebant. Magnam autem manum ſecum ducēs, expeditionem ſuſcipit contra Perſas, & ipſum Artaſiram. Qui autem Perſarum imperium nupèr ſibi vſupârat Artaſiras, vel inuitus ſtruit & educit aciem aduersùs Regem Armeniȩ. Fit autem in prȩlio magna cædes Perſarum. Fugit autem Artaſiras, & hoſtes inſequentes irruunt: & Perſidem tegunt corporibus eorum, qui interficiebantur: & cùm multos cepiſſent captiuos, cum Rege ſuo redeunt in Armeniam, dexteris onuſtis opibus. Anno autem ſequenti rursùs Armeniorum Regi in Syriam facienti incurſiones, gens Saracenorum venit in auxilium: prædiſq; actis de Perſide & Aſſyria, & cunctis, quæ erant in eis, ſpoliatis, Rex ipſe cum pari victoria ad ſuum regnum reuertitur. His autem rebus fortiter & præclarè geſtis, admirationi quidem ſocijs, terrori autem hoſtibus fuit decem annos perpetuos. Quamobrèm Rex quoquè Perſarum cùm inconſolabili dolore angeretur, creſceret autem dolor, quòd neſciret quid ageret, ijs congregatis, qui erant in eius poteſtate, rogauit vt conſulerent, quonam quidem modo poſſent ſuſceptam delere ignominiam, ceſſarent autem communes & multiplices calamitates. Ei autem, qui talem dixiſſet ſententiam, ſecundum poſt Regem honorem, ei proponit in præmium. Anac autem quidam, qui genere attinebat ad Curſaro Regem Armeniæ, è cœtu ſurgens, pollicitus eſt ſe præclarum quippiam facturum, per quod & res Perſis feliciùs ſuccederent, & pœnas ſumerent de hoſtibus.

Perſæ cędūtur à Parthis.

Decem annis Parthi vexant Perſas.

Cap. 6.

Excipiens autem Artaſiras: Reuerà, inquit, ſi hæc feceris, protinùs imponam tuo capiti diadema, & te efficiam quidem ſecundum regni Perſarum, tradam autem tibi regnum Parthicum. Ille autem, quòd ad ſe quidem attinet, dicit incertum eſſe finem: Si quid verò interìm ei euenerit præter opinionem, rogauit Artaſiram, nè eſſet ingratus ijs, qui remanſerint ex genere: ſed memor quidem eſſet eius pro ipſo prompti & alacris animi: pro eo autem, eis referret gratias. Hæc cùm dixiſſet, fratrem aſſumit adiutorem: & ſpecie transfugæ, cum mulieribus ſimul & infantibus, & tota domo, omnibusque domeſticis, accedit ad Regem Armeniæ. Ille autem & alio eos honore accipit, & benignè admodùm eos ſalutat. Illi autem ſe blanditijs ipſi inſinuantes, eum reddunt omninò ſibi familiarem: & efficiunt, vt eos nihil haberet ſuſpectos, & maximè quòd ſimul cum vxoribus, & ijs, quæ ſunt chariſſima, ad illum transfugiſſent. Itaque Anac ſecundum honorem poſt Regem accipit. Atque hyeme quidem Armenij in ſummo quieuerunt ocio: ver quoquè eis multas voluptates in ſua

patria largiebatur: æſtate autem auſter calido flatu ſpirans, coëgit Regem migrare in Ararat ſimul cum magiſtratibus, vbì degebant tanquàm in verna temperie. Rex hîc verſans, mouebatur rursùs aduersùs Perſidem. Anac autẽ recordatus iuriſiurandi, quod dederat Artaſiræ, & donorum accenſus cupiditate, ſe Regẽ Armeniæ ſeorsùm velle alloqui ſimul cum fratre prætexens de rebus neceſſarijs, cùm ſoli ad ſolum eſſent ingreſſi, ipſum tollunt de medio: & fama exercitui cædem annunciante, iſti conſcendentes equos, totis viribus fugiunt.

Anac Parthus transfugam ſe ſimulans, regem Armeniæ occidit.

Cap. 7.

Satrapæ autem Armeniæ cùm manipulis & militum ductoribus plurimos occupâſſent tranſitus, in animo habebant omnibus modis fugam eorum præuenire. Quocircà nec eis fruſtrà ceſſit ſtudium. Cùm eos enim fugientes in medio quodam ponte intercepiſſent, in fluuio ſubmerſerũt. Et cùm reuerſi eſſent perſecutores, ipſius Anac & fratris interficitur omnis generatio, cùm agens ſpiritũ Rex Armeniorum hoc extremum mandâſſet, vt genus eorum, qui ipſum interemerant, funditùs interiret. Et ſic quidem periêrunt omnes, pręter duos filios Anac, eosque valdè infantes, & qui erant adhuc inuoluti faſcijs, & lactebant. Quos cùm ſeduxiſſet quidam ex ijs, qui ad eum attinebant, vnum quidẽ depoſuit in partibus Perſidis, alterum autẽ in Romana ditione. Is fuit Gregorius, cuius pręclara pro pietate certamina aggreſſa eſt ab initio dicere oratio. Rege autem Armeniorum eo modo, quo diximus, interfecto, fęlici rei ſucceſſu motus Perſa, mouet exercitum aduersùs conturbatos Armenos: & magna acta pręda, & multis abductis captiuis, pręclarè rursùs in ſuam reuertitur regionem. Cùm autem inueniſſet inter captiuos vnum ex filijs Curſaro, nomine Teridatem, eum quidem non interficit propter teneram adhuc ætatem: mittit autem in exilium in Romanorum regionem. Hic eſt Teridates, qui regnum Armeniorum poſteriori tempore Romano auxilio acquiſiuit & accepit, & magnum Gregorium tormentis ſubiecit innumerabilibus: & qui non ſolùm eum non abduxit à pietate, ſed ipſe potiùs eius admirabili conſtantia & plaga deſupèr immiſſa à diuina prouidentia, ad illius fidem fuit conuerſus. Sed hæc quidem ſingulatìm procedens declarabit oratio.

Anac cum ſuis perit.

Artaſiras vexat Parthos.

Teridates filius Curſaro Regis Armeniæ.

Cap. 8.

Subdit ſibi Armeniam Artaſiras.

Artaſiras igitur, qui tunc erat Rex Perſarũ, partẽ ſui imperij ipſam quoq; fecit Armeniam. Gregorius autem filius Anac, vt diximus, qui Curſaro interfecerat, degẽs in ciuitate Cæſareę Cappadociæ, & aliã didicit doctrinã, & in rebus Chriſtianis diligenter fuit exercitatus. Teridates proindè, qui erat ex ſanguine regio, referebatur in numerum Romanorũ magiſtratuum. Non ignorans autem Gregorius & quæ fecit eius pater Anac, & quæ ab ipſo paſſus eſt pater Teridatis, ea tamen ſecreta apud ſe tenens, accedit ad Teridatem, ſe ad voluntarium eius tradens miniſteriũ, & citra vllam excuſationem Teridati in omnibus fidelẽ ſuam præbebat operam. Cùm autem accepiſſet Gregorium Chriſtianam tenere religionẽ, ægrè ferebat Teridates, qui etsì nihil proficeret, non ceſſabat tamen eum increpare. Gotthi verò illo tempore populabantur & vaſtabant agros Romanæ regionis. Vndè qui tunc Romanũ obtinebat Imperium, ſurrexit ipſe quoquè totis viribus: & quę ad bellum pertinebant, parabat, eoſq; aduocat, qui eius parebant ditioni, ac ſe omninò inſtruebat ad vlciſcendos Gotthos. Cùm itaq; alter ex aduerſo alterius caſtrametati eſſent, & aciem vtriq; inſtruxiſſent, & manus mox eſſent conſerturi, Dux Gotthorum prouocauit Regem Romanorũ ad ſingulare certamen. Ille autem (neque enim poterat ſuis manibus proſternere aduerſarium) quærebat, quiſnam ex ſuis, ſe illum eſſe ſimulans, cum Gottho congrederetur.

Teridates ægre fert Gregorium Chriſtianã tenere fidẽ.

Gotthi vaſtant Romanorũ agros.

Cap. 9.

Licinius autẽ vir quidam ex ijs, qui in ducendis exercitibus tunc erant pulchrè verſati, iubet Imperatorem bono eſſe animo: eſſe enim vnum ex ijs, qui apud ipſum militant, Teridatem ſcilicet illũ, qui refert genus ad regium ſanguinem Armeniæ, virum, qui viribus & armis eſt inexpugnabilis, & qui in multis ſuæ virtutis dedit experientiam. Is nunc quoquè, inquit, verſatur in exercitu. In medium itaque ducitur Teridates: & eum Imperatoria induit Imperator purpura, & omnibus inſignibus Imperij, vt videretur ipſe eſſe Imperator, qui aduersùs barbarum ſuſcipiebat ſingulare certamen. Cùm ad pugnam ergò proceſſiſſent, & qui Romanorum agebat Imperatorem Teridates, & ipſe Dux Gotthorum, vſqueadeò ſuperauit Teridates barbarum, vt nec enſem quidem in ipſum ſtrinxerit, neque haſtam vibrârit: ſed eum manu facilè rapuerit, & viuum duxerit ad ipſum Imperatorem. Quo facto, non indigna ab eo conſequitur præmia. Nam & benignè ei multum largitur pecuniæ, & induit eum purpura, & caput eius regio ornat diademate, & non multò pòſt in paternum imperium reſtituit Teridatem. Gotthi autem cùm ſic præter rationem aduerſam ſenſiſſent

Teridatis egregium facinus.

fortu-

ſortunam, & Ducem ſuum repentè vidiſſent compræhenſum, diſperſi ſunt omnes, & pauci redierunt in domum ſuam nuncij calamitatis. Imperator autem Romanorum cum præclaris trophæis rediјt feliciſſimè.

Teridates autem deincèps regnum in Armenia obtinens, patriæ erat deditus falſæ religioni, cùm alijs ſacrificans ſimulacris, tum maximè Dianæ, quam & ſummo honore afficiebat, & amicam deam exiſtimabat. Atque ſacroſanctum quidem volebat Gregorium eſſe ſocium ſacrificij. Nam ipſe quoque Teridatem eò erat ſecutus. Ille autem id minimè patiebatur. Teridates ergò, qui & pro alio miniſterio, & pro vniuerſorum communicatione ſe ei multum debere fatebatur, iubebat nè in religione ab eo diſcreparet. Diuinus autem Gregorius: Corporalia quidem, inquit, miniſteria, quæ non corrumpunt animum, beneuolè & amicè dominis à nobis exhiberi docet nos communis Dominus, neque quô minùs ea exequeremur, tibi vnquàm vllum prætexuimus negocium, neque negligenter inſeruijmus. Quæcunque autẽ ipſam animam adducunt in periculum, & procùl abducũt ab opifice, eorũ qui eſt eruditus, nequaquàm ſuſtinuerit inire cum alio communionem, etiamsì Imperator, etiamsì qui vitam habet in poteſtate, iubeat. Cùm hæc fusè ſacroſanctus dixiſſet Gregorius, ira ſupra modum repletus eſt Teridates, & acerrimè in eum fuit commotus: & vinctus quidem fuit ſtatìm vir præclarus. Deindè cùm lignum ori eius immiſiſſent, quàm maximo poſſunt ſpatio, ſuperiorem partem diſiungunt ab inferiori, & eius humeros onerant glebis ſalis, qui eſt apud Armenios foſſilis. Deindè funibus ſacroſancto corpori alligatis, cùm eum ſublimè ſuſtuliſſent, totos ſeptem dies ei hoc acerbum producunt ſupplicium. Poſt ſeptimum autem cùm Rex illum hinc deduxiſſet, interrogauit, an didiciſſet id, quod eſt melius, & priorem mutâſſet opinionem, & dijs ſtatuiſſet offerre ſacrificium. Cùm autem vidit eum magìs zelum ſpirantem pro pietate, dat eum ſecundis tormentis, prioribus minimè clementioribus. Suſpendit eum præcipitem ex altero pede appendens: & nec eo fuit quidem contentus, ſed etiam decem lictores, virgas habentes in manibus, circa eum ſtatuit: & fimo infernè ſubſtrato, ignem in eum immittit, adeò vt martyr ſimul & virgis verberaretur, & fœtidum fumum naribus exciperet: vt denſum & continuum anhelitum, quem effundere cogebatur à plagis, fumus impediret & obſtrueret, ne concedens quidẽ vt ſpiraret, ſed fuliginoſum illũ fimi vaporem in eius viſcera immittens. Scio vel ad ſolum auditum eos, qui adſunt, caligâſſe. Ille autẽ non ſolùm fortiter ferebat, ſed etiam Domino magnas agebat gratias, & cum ijs, qui aderant, multa de Deo loquebatur, & eis oſtendebat pietatem, etiamsì non perfectè intelligebant, quòd ſcilicet Deus in principio creauit cælum & terram, formauitq; hominem, & poſuit eum in paradiſo, ex quo poſteà expulſus fuit propter mandati tranſgreſſionem. Deindè meminit moleſtiarũ, quę poſtquàm ab illis paradiſi bonis excidiſſemus, nos miſerè (hei mihi) inuaſerunt. Poſt hæc ſubiunxit Dei in nos benignitatem, quemadmodùm videlicet curam gerens noſtræ ſalutis, ad nos miſit Doctores & Prophetas, qui prædicabant vnigeniti carnis ſuſceptionem, & cunctas, quæ pro nobis ingratis ab eo ſuſceptæ fuerunt, perpeſſiones, colaphos, Crucem, lanceam, voluntariam mortem, eius reſurrectionem, noſtram correctionem, reuocationem, ad primum bonum reditum. Poſtremò docebat, quòd dignos excipit regnum cęlorum, & quòd malis tormentum eſt paratum: ignis, qui non extinguitur: tenebræ, quæ non deſinunt: vermis immortalis, & quodcunque aliud ſupplicium ſibi recondiderunt, qui ſunt ſerui peccati.

Hæc cùm diſſeruiſſet, firmamque & immobilem ſibi precatus eſſet confeſſionem, ille quidem finem impoſuit precationi. Quidam autem ex circunſtantibus cùm quæ ille dixerat, ſcriptis mandâſſent, ad Regẽ ea ſtatìm referunt. Atque Gregorio quidem pede ſuſpenſo, rurſùm peractus erat ſeptem dierum curſus. Ille autem cùm eum rurſùs deduxiſſet, exiſtimabat eum eſſe perſuaſum, victum à ſupplicio. Cùm autem vidiſſet eum promptiùs & alacriùs è vita diſceſſurum, quàm à fide in Chriſtum, ſe grauiorem martyri parat aduerſarium, & ſe confert ad alia excogitanda tormenta, quibus non poſſit eſſe aliquid crudelius: & cùm tabulis anteriores tibiæ partes comprę-hendiſſet, & deindè eas fune conſtrinxiſſet, ſic exprimit, vt ex ipſis etiam ſummis pedum digitis guttæ ſanguinis diſtillarent. Cùm ergò vix tandèm pedes eduxiſſet ex illa afflictione, in plantis pedis ferreos infigit clauos, & cogit athletam currere, multo ſanguine ſolum ſubiectum adſpergentem. Quamobrèm magnum corde dolorem ſentiens martyr, (Quomodò enim, niſi dolorem ſentiret, oſtenderetur eius in Chri-

Cap. 10. Teridates fit Armeniæ Rex.

S. Gregorius horrendum in modum à Teridate cruciatur.

Itèm ſecundò.

Magna martyris fortitudo.

Gen. 1.

Docet ſibi adſtantes fidem Ieſu Chriſti. Matth. 25.

Cap. 11.

Vide ſupplicij immanitatem.

Pſal.126. ſtum deſiderium?) Euntes ibant, dicebat, & flebant, mittentes ſemina ſua: Venientes autem venient in exultatione,tollentes manipulos ſuos. Hæc ſanctus quidem pſallebat ſuauiter. Teridates autem iubebat circunſtantibus ferire crudeliùs: Vt, inquit,in maiori dolore & fletu ad eum perueniat, quæ ab eo expectatur, voluptas. Sed licèt tot & tanta pateretur,vt ſuis perpeſſionibus eorum etiam,qui ipſum odio habebant,animos ſatiaret,fortiſſimè tamen ea ferebat propter Chriſtum.

Cap.12. Alij cruciatus ſanè horrendi. Poſt hæc eum humì ſupinum extendunt, cùm hoc iuſſiſſet Tyrannus: & cùm caput quidem fabrili quodam intercepiſſent inſtrumento,exprimunt validiſſimè.Cùm naſo autem fiſtulam applicâſſent,nitrum & ſalem mixtum aceto, in eam infundunt, & acorem ad profunda capitis,& ad ipſum tranſmittunt cerebrum. Deindè eius vexandi alium quoquè modum excogitãt, qui & illorum crudelitatem, & martyris animi fortitudinem ex æquo oſtendebat. Nam cùm calathum attuliſſent, camini eum implent fuligine,& in eum martyricũ illud caput immittunt, & iuſti collo calathum alligant,& ſex dies eum relinquunt premi hoc graui tormento. Septimo autem die cùm eum accerſiuiſſet Teridates,cum conſueta ſubſannatione,& ei grata irriſione: Vndenàm,inquit,nunc ad nos redis?An à regno & à bonis illis,quæ priùs prolixè perſequebaris,& quæ expectabas te eſſe percepturum? Generoſus autem ille liberè & magna cum fiducia:Nondùm,inquit,ó rex,ad illam ineffabilem migraui felicitatem. Sum enim adhuc implicatus graui hoc onere corporis. Sed quoniam his ſum pro Domino meo dignatus,veniam paulopòſt cum illius gloria,quandò nuda quidem & aperta ſiſtentur omnia ante illius tribunal. Sedebit autem ipſum Dei verbum iudex non tantùm factorũ,ſed & animi conceptionum, & cogitationum cordis penetrans vſque ad diuiſionem animę,& oſſium,& medullarum,& vnicuique tribuens pro meritis.Quo tempore,hei mihi,quale te circunſiſtet periculum,quali,ô infelix,ſupplicio damnaberis?Hæc Regem cient maiori furore,& ſtatìm pedibus vinctus martyr, præceps ſuſpenditur,& per poſteriores partes multum aquæ immittunt in ventrem,hoc ſimul pro ſupplicio & ludibrio habentes ſcelerati.Nullus enim pudor talibus oculis, quorum animæ erant plenæ libidine & nequitia.

Inuicta martyris conſtantia.

Noua tormenta.

Cap.13. Cùm autem illinc fuiſſet demiſſus,Rex conabatur rursùs perſuadere:&, Pare mihi, dicebat ei,& dijs maximis ſacrifica.Nam alioquì malè peribis,mihi charã iuro eorum potentiam. Sacrificabo,ſed Saluatori meo omninò ſacrificium laudis, magnus dixit Gregorius.Quę autem ſenſu & mente carent,& ſunt omninò inanima & ſurda,abſit, Chriſte Rex meus,vt honore vllo aut verbo digner,etiamſi plura mihi & grauiora inferantur ſupplicia. His diſrumpebatur Teridates,& ira ſuffocabatur. Itaque cùm ſanctum rursùs ſuſpendiſſet, vngulis quidem ferreis laniabat eius latera, qui erat ferro quouis durior,adeò vt ipſa quoquè terra inquinaretur fontibus ſanguinis. Cùm autem diſſecâſſet,& profundos ſulcos in eis incidiſſet,murices ferreos humì ſternit. Deindè nudus is,qui totum Chriſtum induerat,ſuper ipſos trahebatur. Interim autem dum lictorum manus cum pilis trahebant acerbiſſimè, ille quidem proprio irrigatus ſanguine,magìs florebat,& germinabat non ſecùs, atquè generoſæ plantæ, & fructu fidei abundabat. Ille autem, Vbì eſt,inquit, Deus tuus, Gregori,in quem ſperâſti? Veniat nunc & à meis te eripiat manibus. Atque ille quidem cùm ſic omnia peruaſiſſet ſupplicia & afflictiones, & eas tuliſſet faciliùs, quàm alij voluptates, & omnibus euaſiſſet ſuperior,rursùs in carcerem conijcitur.

Laceratur vngulis.

O pœnas inauditas.

Cap.14. Inſigne miraculum. Sequenti autem die cùm eum rursùs accerſijſſet Teridates, & vidiſſet eum adſtare cum prompto & alacri animo,& cum ſano corpore,idq; cùm caro fuiſſet anteà conſumpta tormentis apud ſe quidẽ mirabatur, & dubitabat, quòd non ſimul cum carnibus eum defeciſſet reſpiratio. Vipera autem non expellebat venenum, neque pardus exuebat varietates:ſed adhuc idem manebat Teridates,& in martyrem eandem conſeruabat ſæuitiam & inhumanitatem. Cùm ergò eum ſic vidiſſet affectum, ne ſic quidem deſperabat eius mutationem: ſed contendebat ſtultus vincere animam inſuperabilem. Vndè etiam cùm ferreis tibialibus beata eius induiſſet genua,& cuneis, qui ipſi quoquè erant ferrei,ea tranſadegiſſet ac fibulâſſet, & martyrem ſuſpendiſſet, tres totos dies eum tenuit ſublimem. Ille autem tantum aberat, vt hoc cruciatu ſecùs,quam generoſum hominem decet,afficeretur,aut obloqueretur, vt & ipſa videretur ridere tormenta, & eos,qui ipſa afferebant,ſi ſperarent fore,vt illius firmitatem in contrariam mutarent ſententiam. Pendenti itaq; iuſto: Nondùm ſenſiſti, Gregori,inquit Teridates,te fruſtrà in Deo tuo confidiſſe? aut alioquì nobis oſtende, ſi quid

Nota genus ſupplicij.

boni

boni ex ſpe in illum es conſecutus. Ille autem: At tu ipſe, inquit, es inſipiens, & te planè ſtolidè & amenter geris, qui aduersùs te infers tam graue iudicium, & ignem gehennæ in tuum caput congeris. Ego autem confido in Domino meo, qui eſt meus defenſor, & refugium meum: & in ipſum ſperaui. Quæ autem mihi à te laniantur carnes, parùm ſunt mihi curæ. Quantùm enim externus noſter corrumpitur homo, tantùm internum renouari & docemur, & credimus.

2. Cor. 4.

Ex his ira inceſſit Regem, & acerbè martyrem intuens: Quoniam, inquit, tu quidem dixiſti te renouari, nos autem minatus es eſſe tradendos igni, qui non poteſt extingui, ego interìm hoc, qui extinguitur, te docebo, nè ſis tam apertè inſolens in noſtram potentiam. Et protinùs iubet plumbum in lebetem iniectum, valdè incendi ac liquefieri, & totum in martyrem inijci. Atque hoc quidem ſic factum eſt, vt iuſſit. Ille autem non minùs fuit forti & generoſo animo, quàm ſi aqua in eum effunderetur. Hoc autem fuit ex eo euidens, quòd ipſe apertiſſimè quidem illius arguebat errorem in ipſo tempore tormenti: liberè autem & confidenter ijs, qui aderant, ſuggerebat verbum pietatis. Quibus quidem mirandum in modum obſtupefactus Armenius, ſtudebat eum omninò lucrifacere. nam ſi hoc non poſſet aſſequi, putabat gentium religionem magnum eſſe damnum accepturam. Volens ergò eum ſupplantare, & abducere ab illa infirmitate & conſtantia, promptoque & alacri animi ſtudio, cogitauit eum pellicere blanditijs & aſſentationibus, diuitiarumque, voluptatum, honoris & aliorum bonorum promiſſis ineſcare. Sed interìm quidam ex Satrapis: Non licet ei viuere, neque hunc Solem adſpicere, ô Rex, clara & alta voce loquitur, cùm ſit filius Parthi Anac, qui dolo patrem tuum Curſaro interfecit, & Perſarum tyranno totam captiuam reddidit Armeniam.

Cap. 15.

Plumbũ liquefactum infunditur in martyrẽ.

Indicatur Regi S. Gregorij filium eſſe Anac.

Hæc cùm audijſſet Teridates, eum pro patre ſubijt vehemens zelus: & ſtatìm omnium, quæ apud ſe cogitabat, eum cepit obliuio propter paternum ſanguinem. Iubet autem ſanctum ligatum collo, ſimul & manibus & pedibus, deijci in lacum, qui eſt in ciuitate Artaxat. Erat autem hic lacus res vel ſolo auditu terribilis: putrefactum cœnum habebat intrinſecùs, & venenatos ſerpentes & vermes, & erat habitaculum omnium, quę ſerpunt in terris, iamolìm ab Armenijs effoſſus ad excogitandum terribile ſupplicium. Quapropter ex ijs, qui in eum anteà iniecti fuerant, non modò non illinc vllus emerſit, ſed nec toto quidem die durare potuit. In hunc ergò lacum poſt multos illos & inſuperabiles, quod attinet ad vitij rationem, inſultus ſacroſanctus iniectus Gregorius, quatuordecim totos annos nimia, quæ illinc oriebatur, obſidebatur afflictione. Quædam autem mulier viduata coniuge, quæ habitabat in præſidio Artaxat, cùm ei diuina apparuiſſet viſio, aliquod fruſtum panis quotidiè in eum immittebat. Quod quidem cùm eſſet beato alimentum, recreabat ei corpus, quod laborauerat, & non ſinebat eum omninò deficere. Sed narranda multa reliquit oratio, cùm ne tantillùm quidem vellet diſcedere à viri memoria. Nobis igitur reuertendum eſt ad ea, quæ deincèps ſequuntur in hiſtoria.

Cap. 16.

In terribilem inijcitur lacum.

Nota rem planè ſtupendam.

Teridates ergò arbitratus ſe ineuitabili morti dediſſe iuſtũ, cùm eſſet vtriquè hyems & frigus, ipſe accedit ad regiam Armenicam. Illinc autem expeditionem ſuſcipit aduersùs Perſas, & eorũ populabatur regionem: & traiecit in Aſſyriam, & vicit pugnans ſingulari certamine, & celebris erat propter res ab eo geſtas rectè & feliciter. Verumenimuerò Ioui, Dianæ, & Herculi attribuebat victoriam. Neque verò in illis colendis ſuum tantùm ponebat ſtudium, ſed etiam aduersùs Chriſtianos ipſos, & impietatem vehementer & inſanè ſpirabat. Eo autem tempore, quod interceſſit, qui Romanam purpuram non feliciter induerat, Diocletianus vxorem ducere volebat, & procurabat ſibi matrimonium. Cùm autem apud ipſum eſſent omnes patres, qui alebant virgines, &, vt ei ſuam deſponderet, vnuſquiſq; valdè moliretur, ille his omnibus præteritis, poſtquàm in quadam ex ijs, quæ eius parebant imperio, ciuitatibus intellexit ſanctarum virginum chorum exerceri in monaſterio, quibus pręerat quidem Gaiana: inter illas autem vnam eſſe, Ripſimem vocatam, & ab ipſa Gaiana, cùm ambæ eſſent Chriſtiani generis & ſanguinis, in pietate educatam atque eruditam, quæ ſicut ſpecie virtutis, ità etiam pulchritudine corporis erat admodùm inſignis: vel ipſa eius imagine Imperator accenſus, quam ad eum depictam quidam pictor attulerat, ipſam amabat vehementiſſimè, & affectionis œſtro concitabatur: eratque ille amor mera inſania, & planè rabies. Et ille quidẽ diù antè parabat nuptias, & feſtum prædicabat: & eos congregabat, qui erant in nuptijs ei inſeruituri: & ad Ripſimem miſit adulato-

Cap. 17.

Teridates debellat Perſas & Aſſyrios.

Diocletianus vult habere coniugem virginem Deo ſacratam, nomine Ripſimem.

res,qui de nuptijs ei ſignificarent,& nunciarent eas iam eſſe paratas, quòd ad ipſum quidem attinebat.

Cap.18. Illa autem, (Quid enim per ipſam virginitatem ad hæc cogitârit,aut dixerit virgo, quæ iam olìm cohabitantem elegit continentiam,& ſolis viuit leguminibus, & totas noctes verſatur in oratione,& nec interdiù deſiſtit ab hymnis in Deum?) Non te fallam,ſpõſe Christe, dixit: non te,probro ac dedecore afficiam,ô chara virginitas:non te prodam,mater continentia.Itaque Deo,qui ſolus poterat ei dare ſalutem,adiurore inuocato,non neceſſarijs,non amicis,non parentibus,neque vllis alijs erat omninò munita. De aliò itaque migrando ſtatìm conſultat: & comites bonas alias inuenit virgines,quæ erant ei & vitæ & virtutis ſociæ,inprimìs autèm præfectam Gaianam. Illa fugit cum alijs. Et non dubitârunt,etiamsì præ multa inedia iam defeciſſent, peregrinationem ſuſcipere,ſed ſicut paſſeres,cum ea tranſmigrant in barbaram Armeniorum regionem. Matt.10. Eas enim incitabat etiam ad migrandum præceptum Dominicum,dicens: Si perſecuti vos fuerint in hac ciuitate,fugite in aliam. Prompto itaque & alacri animo illinc proficiſcuntur, & veniunt in ciuitatem Ararat.Torcularia autem erant eis habitaculum. Cùm autem eis omnia deficerent neceſſaria,quædam ex eis, ſpe parandi ſibi victûs poſita in manibus, verſabantur & laborabant in arte lanificij, & quod hinc ſibi parabant,conſumebant ad cæteras alendas virgines. Diocletianus autẽ cùm & amore iam improbè captus eſſet,& non poſſet ampliùs quieſcere,poſtquàm,omni moto lapide, accepit migrâſſe Ripſimen in regionẽ Armeniorum, ſcribit ſtatìm ad Regem Armeniæ Teridatem,& alia non pauca aduersùs Christianos, & quòd à ſe dilectam Ripſimen vafro & venefico ſermone pellicientes,ei perſuaſerunt,vt mâllet in externa viuere regione, & eam cum probro & ignominia errantem obire, quàm cum eo habitare.Eſt enim fœmina,aiebat,res deceptu facilis.Rogabat autem,vt cùm omnibus modis ipſam inueniſſet in Armenia, ad eum remitteret. Quòd ſi eam quoquè ſibi coniungere mâllet,id cum non minori gaudio affecturum.

Cap.19. Poſtquàm hæ literæ venerunt ad Teridatẽ, ille ſtatìm virgines inueſtigabat & ſcrutabatur. Cum autẽ accepiſſet eas latêre in torcularibus, timens nè ſi præſenſiſſent ſe quæri,illinc aufugerent, & in locum incertum recederent,eum locum occupat præſidio.Et cùm accepiſſet ex ijs,qui viderant Ripſimem, eam eſſe inſigni pulchritudine, leporiſque & gratiæ copia magnas habere illecebras,iam in eius amorem exarſerat: Teridates Rex eam cupit habere vxorem. & regias protinùs ad eam veſtes,& alium mundum emittit:& iubet Ripſimem his indutam,ad ſe venire in regiam,reliquas autem teneri cuſtodia. Illa autem Christi incenſa deſiderio, & eius amore ardens,quem etiam ſolum nouerat ſponſum,ſuaſionibuſque & monitis Gaianæ,quæ & ipſam aluerat ab infantia, & ad eam perduxerat ætatem,magìs feruens,æquè & verba eius,qui erat ei odio,amatoris,& quæ miſſa fuerant,abhorrebat & reſpuebat,& cum ijs,quæ ſecum erant,vacabat orationi. Interìm autem dum peragebatur oratio,tonitru repentè erupit,& vox deſupèr è tonitru reſonuit,dicens: Eſtote forti animo, & confidite. Sum enim vobiſcùm: & conſeruabimini mihi intactæ ab inſultibus inimici,& ingrediemini mecum in meum thalamum, & accipietis regnum vobis paratum.Hæc & vox dicebat,& tonitru reſonabat horribiliter,& vna cum ea diù affuit: & multos quidem,cùm repentè erupiſſet ad aures,humi deiecit,& ſermonẽ eis abſtulit: Quinetiam multos equites eiecit ex ipſis equis, quos equi,inſultantes & conculcantes,occiderunt: & ad ſummum conturbauit penitùs eos,qui aderant,eoſq; reddidit animi dubios & perplexos. Qui autem miſſi fuerant à Rege Teridate,vt accerſerent Ripſimem,animo conterriti,reuertuntur ad Regem, deorſum intuentes,& ei renunciant ea,quæ facta fuerant, & quòd nec acciperet Ripſime ea, quæ miſſa fuerant, nec omninò ad eum venire in animum induceret. Ille autem valdè efferatus,& nihil cogitans eorũ, quæ renunciabant illis eueniſſe, (Quomodò enim id faceret anima amore ebria?) neq; reueritus probro afficere virginem: Virgo ſancta cœleſti voce cõfirmatur. Sed vos,inquit,eam vel inuitam adducite. Illi ergò cùm quamcitiſſimè concurriſſent ad Ripſimem,& eam alius aliundè prehendiſſent,& magna vi ſimul attraxiſſent, ad Regem adducunt. Illa autem,etiamsi ſic capta,& ad hoc malum eſſet redacta, magno & forti animo illud canebat: Eripe à rhomphea,dicens,animam meam,& à manu canis vnigenitam meam: & inuocabat nomen ſponſi deſiderabilis.

Trahitur inuita ad Regem.

Pſal.21.

Cap.20. Poſtquàm autem fuit in ipſo cubiculo regio, oculos ad Christum cum mente attollens,reuocabat in memoriam mirabilia,quæ facta fuerant in rubro mari, & in ſolitudine: & Ionam adducebat in medium cum naufragio admirabili,&,quę fuit præter

Sancta virgo egregiè ſe confirmat

ter opinionem, eius in vitam reuocationem: Danielis & trium meminerat puerorũ, & quemadmodùm illi tanquàm in herba roſcida in flamma incedebant: Deindè etiam Suſannæ referebat factas inſidias, & redemptionem: & ſibi ſimilem adeſſe adiutorem petebat in caſu ſimili. Interìm autem in cubiculum ingreſſum Teridatem inuadit grauior dæmon intemperantiæ, amenterque & inſanè præ amore exclamabat, & ardebat, & eliquabatur: illiciebatque Ripſimem, & ei blandiebatur, & vaferrimè omnibus modis eam aggrediebatur. Illa autem & accedentem auerſabatur, & dum eam tangeret, ægrè ferebat, & collum extendentem, vt impudicis oſcularetur labris, non ſuſtinebat, vt decebat rectè inſtitutam virginem: eiusque vultus implebatur pudore: & acerbis verbis inſectabatur hominem impudicum, & ſponſum vocabat Chriſtum, & illius feruentiori amore incẽdebatur: & vt paucis abſoluam, ſuperauit eum, qui tanta erat magnitudine, & tantis viribus, & puram ſponſo Chriſto corporis pulchritudinẽ & animæ conſeruauit nobilitatẽ. Sic nihil eſt æquè inexpugnabile, atquè in Chriſtum beneuolentia & ſpes: quibus ſi te ſolùm armaueris, non accedent ad te mala, neque flagellum appropinquabit tabernaculo tuo.

Ad tuẽdam virginitatẽ ſuam. Dan 3. Dan. 13. Pſal. 90.

A virgine ergò turpiſſimè victus Teridates, egreditur è cubiculo, & eluere volens ignominiam, aut potiùs non valens continere intemperantiam, neque viuere ſuſtinens, ſi non impudenter probrum afferret virgini, iubet collari vinctam adduci Gaianam, & foris ſtantem ad ianuam cogi à miniſtris ſuadere Ripſimæ, quæ erat intùs, vt Regi parêret, & nulli rei, quam ille velit, repugnaret. Sciebat enim Gaianam eſſe illius pædagogam & magiſtram in ijs, quæ pertinent ad virtutem: & ſi illa ſolùm voluerit, Ripſimem nihil eſſe contradicturam. Infelix, qui non ſatis habuit à ſola victum eſſe Ripſime, ſed etiam Gaianam ſuo capiti ſecundum inuexit malum. Quæ quidem poſtquàm adſtitit, verberabatur quidem & lacerabatur ab illius ſatellitibus propter Ripſimem: Illa autem etiamsi hæc pateretur, totum tamen faciebat illorũ imperatis contrarium. Virgini enim reuocabat in memoriam pacta conuenta, quæ cum Deo fecerat. Deſcribebat ſermone iuſtorum, qui illic eſt, ſplendorem: contrà opponebat gehennam, cuius minæ malis ſunt intentatæ. Interìm autem ſatellites, cùm ſenſiſſent ea, quæ dicta fuerant, lapidibus eius dentes excutiunt, & mandant ea loqui, quæ Regi futura erant ex ſententia. Illa autem, tãquàm verberibus potiùs confirmata, quàm vllum omninò dolorem accepiſſet, alia quoquè primis ſuaſionibus adijciebat. Sed illam quidem cùm ſatellites protinùs arripuiſſent, procul remouerunt, eam rurſùs iubentes abire vndè venerat.

Cap. 10. Gaiana ſi licet valdè afflicta, hortatur Ripſimem, vt ſit memor, ſe vouiſſe Deo caſtitatem.

Teridates autem hìc quoquè apertiùs ſuperatus, cùm amore Ripſimes omninò eſſet fruſtratus, ſeipſum deijciens, humì volutabatur. Victrix autem Ripſime, per vim victis aduerſarijs, egreditur, tanquàm quidam victor in certamine Olympico, (Nox enim iam ei magnam dabat ſecuritatem) & per mediam veniens ciuitatem, fit alijs virginibus nuncia ſuæ victoriæ, & trophæorum aduersùs inimicum: vel potiùs ipſa venit trophæum, ſic truci proſtrato aduerſario, & ſibi conſeruata integra virginitate. Illam ergò noctem ſuffuratæ, cùm ex illo torculari, dum potuerunt latêre, exceſſiſſent, appropinquârunt cuidam loco arenoſo, & ſponſo Chriſto egêrunt gratias, & mente cum eo ſunt verſatæ, & ſic amorem ſuum conſolabantur: deindè etiam petebant ſuam ad ipſum reſolutionem. Eis autem orationi diligenter intẽtis, cùm quidam nunciâſſent, vbi illæ eſſent, accedit, procedente iam nocte, Regis coquorũ princeps ab ipſo miſſus cum ſatellitibus habentibus in manu lampades. Qui cùm beatam Ripſimem accepiſſent, manibus ponè circumactis eam vinciunt, & eam iubent linguam proferre. Cùm illa autem verbo citiùs feciſſet, quod iuſſa fuerat, eam excindũt. Poſteà fracta tunica, & extenſis vtriſque illius manibus & pedibus, cùm eam rectis lignis alligâſſent ſcelerati, vrebãt lampadibus. Deincèps autẽ cùm acuto lapide ventrem execuiſſent, in terrã effundunt inteſtina, & eius adhuc parùm palpitãtis oculos effodiunt: & totam minutatìm diſcerpſerunt. Sed illa quidem, vt quæ adeò pulchra & venuſta è virginalibus egreſſa erat thalamis, ſponſo Chriſto adſtitit, digna illius oculis & thalamis, lapidibusque precioſis, torquibus & monilibus, & ſponſalibus omnibus indumentis, nempe pro eo ſuſceptis ſtigmatibus, omni ex parte exornata. Chori autem virginum, quæ eius fugæ ſociæ fuerant, trigintaſeptem numero, trigintatres, quæ venerant ad venandas martyris reliquias, cùm fuiſſent deindè depræhenſæ à ſatellitibus, ipſæ quoquè enſe mortẽ ſubiêre, præda lõgè quæſtuoſiore inuento periculo, vt quæ, cuius ſtudebant ſolùm venari reliquias, totam ipſam vitam

Cap. 11. Ripſime Deo iuuãte victrix egreditur. Ripſime virgo ſanctiſſima immaniſſimè interimitur. 33 eius ſociæ virgines iugulantur, poſt diros cruciatus.

& finem acceperint, & ingreſſæ ſint in eundem, in quem ipſa thalamum, eodẽ ſponſo dignæ habitæ. Earum autem corpora beſtijs diuiſerunt parricidæ, quarum cùm maximam partem illi tormentis exediſſent, ea, quæ reſtabant, edenda appoſuêre beſtijs, ne pauca quidẽ terra ea impertire ſtudioſos illarum Chriſtianos permittẽtes,

Cap. 23. Reuerſo autem principe coquorũ, & rogante, quonam modo interimeret Gaianam: Iam enim, inquit, vt fuit nobis mandatum, de medio ſublata eſt Ripſime: Teridates, vt qui nihil meminiſſet eorum, quæ iuſſerat, (miſerum enim perdebat amor, & nec ſinebat quidem reſpirare liberum) Ripſime, dicebat, vbì eſt? Sed vbì videbo Ripſimem? Poſtquàm autẽ, tãquàm è ſomno vel ebrietate ad ſe rediens, omnia planè intellexit, quæ & ipſe iuſſerat, & quæ fecerant, quibus iuſſum fuerat, ægrè ferebat, eiulabat, vociferabatur, & poſtremò dicebat, ſe non eſſe victurum, niſi eſſet vnà cum Ripſime. Et protinùs iuſſit linguam Gaianæ ponè tractam per tendinem, auelli è gutture: deindè eam crudeliter ſimul & inhumanè tolli de medio. nam ne ſic quidẽ dicebat eam meritas pœnas eſſe daturam. Hæc enim mala, inquit, lingua mihi meam abſtulit Ripſimem, ipſa perdidit meam animæ voluptatem. Cùm hæc, quæ interìm dicebantur, audiuiſſet princeps coquorum, educit Gaianam cum duabus, quæ erãt cum ea, virginibus ad pontem fluuij, ſuper quem ſolebant maleficos afficere ſupplicio. Ipſe autem ex ſe quoquè plura adijcit tormenta. Exiſtimabat enim ſe Regi maximè gratificaturum, ſi vehementer & inſanè ſpiraret in virgines. Et primùm quidem perrumpit earum veſtes: deindè earum etiam extenſis manibus & pedibus, & talis perforatis, illinc per fiſtulas vento implet inſpirato. Vbì autem diſiuncta eſt pellis à ſua cum carne coalita coniunctione, virgines miſeri excoriant: quod nec adſpicere quidem humanus ſuſtinuiſſet oculus. Illæ autem, etsì ità exuerentur pellibus, tamen diuina non nudabantur gratia: à qua etiam adiutæ, requirebant Chriſtum, cuius tenebantur deſiderio, dicentes: Memento noſtri benigne & clemens Domine: quoniam propter te morte afficimur tota die, & tanquàm oues occiſiones propter te ſumus reputatæ.

Gaiana cũ duabus virginibus dire cruciatur.

Pſal. 43.

Cap. 24. Princeps autem coquorum cùm vidit eas ità exuiſſe pellem abſque vlla moleſtia, perindè acsì quis veſtem exuiſſet, & ſimul eas interìm audiuiſſet Dominum alloquentes, vt iuſſerat Teridates, eis fecit linguas eximi. Cùm itaque virginibus collum fuiſſet ponè perforatum, eis linguæ excinduntur radicitùs. Deindè cùm lapidibus inſtàr gladiorum acutis & ſecantibus, execti fuiſſent ventres, & vniuerſum internũ figmentum vidiſſent fuſum pro pedibus, eis capita amputantur. Atque viceſimo quidem ſexto menſis Septembris glorioſa Ripſime coronam ſuſcepit martyricam. Eas verò, quæ venerant ad venandas illius reliquias, idem dies vidit martyres. Die autem ſequenti beata quoquè Gaiana cum ſocijs virginibus, percurrerunt ſtadium conſummationis. Ab illo ergò tempore tranſijt ſextus dies, & iam flamma amorũ Teridatæ ſensìm marceſcente, ille egreſſus eſt ad venationem. Non tardauit autem iuſtitia: ſed cum quædã inuadit inſania, qua furebat planè dæmoniacè, & præ morbo erat emotæ mentis, & dẽtibus ſuas arrodebat carnes: & mutata fuit forma eius in porcũ. Quòd ſi quis ſit, qui non ignoret fuiſſe Nabuchodonoſorem mutatum in hanc formã, eodem modo ſciat etiam Teridatem eandem, quam ille, ſubijſſe mutationem. Sicque de libidine & flagitio ſumptæ ſunt tam acerbæ pœnæ. Et erat Teridates extrinſecùs porcus, internæ crudelitatis & cœni voluptatum, & alterius porcinæ animæ ac vitæ ſimul imago & pœna. Non ſic autem ſolus erat affectus execrandus Teridates: ſed & omnes, qui erant cum eo milites, & quicunque ex magiſtratibus & alijs ciuibus ſimul lætabantur ijs, quæ perpetrata fuerant, cum eodem luctabantur dæmone: non quòd eſſent ipſi quoquè porcorum induti ſpecie, ſed in furorem redacti erant, & à ſe planè diſceſſerant. Erat igitur ijs, quos hæc tenebat affectio, quandò reſipiſcebant, liberationis magnum deſiderium: eorumque neceſſarijs non minor huius rei cura, partìm quidem, ne inciderent in ſimilia: partìm autem, vt morbo leuarentur, qui ad eos attinebant.

Capite plectuntur.

Vide cæleſtẽ vindictã in Teridatẽ

Dan 4.

Itemque in eos, qui ei aſſenſerunt.

Cap. 25. Interìm autem dum in his malis conflictabatur Armenia, appáret ſomnium Regis ſorori Cuſaroductæ. Somnium autem erat, lux homini figura ſimilis. Videbatur autem dicere, quòd ſi Gregorium illũ, quem in ciuitate Artaxat in barathrum demiſerunt, illinc hauſerint, eueſtigiò mali ſequetur ſolutio. Sin minùs autem hæc non ſic fiant, nequaquàm ſunt inuenturi aliam curationem. Hæc cùm dixiſſet ſomniũ, ad populum accedens Cuſaroducta, (vincebat enim pudorẽ is, quem de fratre accipiebat, dolor)

Viſio Cuſaroductæ, ſororis Regis.

dolor) communicat viſionem. Illi autem eam arbitrati inſanire, (Quomodò enim ſperaretur apud eos omninò reliquum eſſe vel os vllum Gregorij?) verba Cuſaroductæ ſubſannabant & irridebant. Cùm autem malum intẽderetur, nec intermitteret aduentare ſomnium, & mulier inſtaret vehementiùs, cogens populum, vt viſionem ad effectum deduceret, mittitur quidam vir clarus ad oppidũ Artaxat, nomine Autaias. Cùm ergò, qui in eo erant, rogâſſent, cur veniret Autaias, & quænam eſſet cauſa eius aduentûs, ſimulque & riderent & mirarentur, quomodò inter viuos adhuc quæratur, quem nec mortuum quidem arbitrabantur conſeruari ob tempus, quod interceſſerat, ſed in puluerem iam eſſe diſſolutum, ſomnium eis ſatrapa (hunc enim fuerat honorem conſecutus) & reſponſum recenſuit: & accedens ad barathrum, nominatim vocauit Gregorium. ille autem ſtatim reſpondet. Cùm is autem illius ſolũ audiſſet reſponſum, demiſſis funibus, eum ſtatim rogauit, vt ijs captis, ſurſùm traheretur. dixit enim illius Deum iuſſiſſe, vt aſſcenderet. Funibus itaque illinc extractus ſacroſanctus Gregorius, toto quidem corpore à diuturna in cœno & limo afflictione fuerat denigratus: ſed cùm eum aqua, quoàd eius fieri potuit, abluiſſent, & purè induiſſent, ducunt ad vrbem, in qua Rex erat.

Extrahitur S. Gregorius de lacu.

Hic Rex Teridates in forma porcina, & à furore vexatus & rabie, ſatrapæque & omnis alia multitudo ei occurrunt. Procidentes ergò omnes ad beatos illos pedes, vt Deũ eis placaret, & à maligni illius dæmonis inſania & malo liberaret, vehementiſſimè obſecrabant. Ille autem cùm ante alia ſanctarum martyrum quæſijſſet reliquias, & poſtquàm eas illi oſtendiſſent, collegiſſet, (iacuerant enim diſiectæ nouem dies & totidem noctes, neque malè olentes, & omninò intactæ à canibus, volucribus & beſtijs) earumque * veſtibus decorè compoſuiſſet, licèt ipſe Rex, & qui cum eo erãt magiſtratus, offerrent veſtes precioſiſſimas, cum ipſis veſtibus deponit in torculari, quod etiam viuas priùs habuit martyres, & calcatum fuit ab illarũ pedibus virgineis. Cum autem tota nocte orâſſet, & Deum eſſet precatus, die ſequenti ad Regem & ſuos catecheticam fusè & prolixè habet orationem. Erant enim hæ eius ad Deum preces, vt priuſquàm formam porcinã exueret Teridates, ſermonis acciperet intelligentiam, & conciperet ſingula eorum, quæ dicebantur. Sed tunc quidem cùm Dei potentiam, & quam noſtrî gerit curam, ſacroſanctus adduxiſſet Gregorius, & quemadmodum eum conſeruâſſet admirabiliter, & præter opinionem, (Quæ enim ei euenerunt, ſuperant humanam naturam: & niſi diuinam gratiam ad eum deſupèr aduolâſſe dixeris, haud quidem facile eſt credere) deindè cùm eorum in ſanctas virgines audaciam & crudelitatem repræhendiſſet: & docuiſſet oportere eos priùs deſiſtere ab errore ſimulacrorum, deindè ad verum Deum accedere: & quòd ſi conuerſi fuerint ab impietate, eueſtigiò eorum calamitatis conſequetur ſolutio: & cùm pauca de ortu mundi, & futuro ſeculo, & noui teſtamenti myſterio, & magna erga homines Dei benignitate & clementia diſſeruiſſet, & adieciſſet etiam, quòd deſupèr ad eum aduolans Angelus aderat in lacu, eique vires addebat, & conſeruabat eum illæſum à malis, qui ne tum quidem volebat abſcedere, ſed adhuc apparebat eius oculis valdè ſuauiter reſplendens & euidenter: Poſtremò autem & templa iuſſiſſet extrui martyribus, & multa alia eſſet oratione perſecutus, & eos qui aderant, myſterijs initiâſſet, cùm iam adueſperaſceret, cœtum dimiſit.

Cap. 26. Rex & ſatrapæ eius procidunt ad pedes S. Gregorij.

for. * veſtes

Catecheticam habet ad Regem orationem.

Tẽpla conſtrui iubet martyribus S. Gregori⁹.

Sequenti autem die ieiunium quidem ad ſexaginta vſque dies totos vniuerſo populo denunciat: & ipſe ea, quæ in myſteriorũ initijs priùs dicta fuerãt, in his repetens, & quæ deerant adijciens, & vitam eorum, qui in virtute excelluerunt, in medium adducens, ad imitationẽ & æmulationẽ illorũ animos accendebat, & abundè eis præbebat tales fruendas cõciones. Hoc in loco viſionem quoquè, quam ſolus ille fuerat aſſecutus, publicè apud aures omniũ depoſuit. Illa autem eſt eiuſmodi, vt nihil poſſit eſſe admirabilius: & quæ viſu quidem fuit terribilis: ſi auribus autem accepta fuerit, ſalutaris. Videbatur enim mihi, inquit, cælum eſſe apertum, & quæ initiò incuruitatibus interceptæ erant aquæ, hinc & hinc diuiſæ, firmæ ac ſtabiles manere in vtraque parte. Forma autem quædam humana, lucidum quoddam iubar emittens, & multa luce omni ex parte refulgens, aureum manu tenens malleum, terram pulſabat. Et lux deſupèr ẽ cælis radijs frequenter emicans, implebat fines terræ. Quinetiam quidam alati exercitus, qui erant etiam vnuſquiſque lux, mouebantur in cælis. Et columna ænea baſi aureæ impoſita, ad illos pertingebat. Sed pars quidẽ ipſius lucis videbatur ferre figurã Crucis, pars aũt erat magnæ columnæ ſimilis. Et tres aliæ minores colu-

Cap. 27. Sine ieiunio nullum opus arduũ inchoãt ſancti.

Viſio eius.

columnæ locatæ erant ſuper baſes ſimiles. Sed vna quidem ſtabat ſuper martyricum ſtadium beatæ Ripſimes, & trigintatrium virginum. Altera autem, vbi præclara Gaiana cum duabus ſocijs virginibus, conſummationis coronam accepêre. Alia autẽ erat ſuper torcular, quod priùs quidem omnes ſimul fugientes excepit virgines: vnius autem poſteà vel quouis mero aut nectare dulciorem excepit ſanguinẽ. Quæ cùm in eo in morbum incidiſſet, nec poſſet alias ſequi virgines, ibidèm apud torcular, tanquàm vua ſpecioſa, oculis hilaritatem afferens & ſuauitatem, non iuſtorum pedibus exprimitur, ſed manibus impiorum de medio tollitur. Poſt hæc magnam quidem igneorum altarium multitudinem dedit adſpiciendam viſio, & ſuper vnumquodque Crucem formatam ex eadem materia: fons autem quidam ex his emanabat, perſpicuum quoddam edens fluentum, & adeo copioſum, vt mundaret vniuerſam ſubiecti campi faciem. Quinetiam mihi cernebatur grex caprarũ, reſplendens in nigrore pilorum. Poſtquàm autem aquam tranſmiſerant, ſpecies quidem eis mutabatur in oues: nigror autem pilorum, mutabatur in alborem niuis. Dixiſſes momento temporis effluxiſſe nigras, & alias exortas eſſe, nempe albas. Atque oues quidẽ viſæ ſunt parere: & cani pili erant etiã recèns natis fœtibus. Multitudo autem ſuperabat & numerum, & locum, quantumcunque definiebat oculus. Ex his autem, quæ nupèr natæ erant, videbantur rursùs quoquè naſci aliæ. Et quidam agni mutati in lupos, maleficiebant ouibus, & eas aggredicbantur comedere ac diſcerpere. Sed ex his quidem aliæ interìm producebant alas, & volabant ad exercitus lucis: aliæ autem capiebantur à lupis. Cùm hoc fieret, repentè riui ignis effuſi contra lupos, in eos incidebant & exurebant. & non licebat eis ampliùs effugere. Poſt hæc omnia aliæ rursùs columnæ cernebantur fixæ in nubibus: & caput lucidũ ſupra columnas præbebat quoddam ſpectaculum admirabile.

Horũ omnium expoſitionem habes infrà.

Cap. 18.

His, inquit, & talibus eram ego animo obſtupefactus, & maximè quòd quaſdam res tacitè videbatur ſignificare viſio admirabilis. Sed qui vnà mecum aderat, & quæ videbantur, oſtendebat (erat autem is Angelus Domini omnipotentis) ipſe & ſtuporem conuertebat in dulcem admirationem, & explicabat, quid ſignificarent ſingula eorum, quæ cernebantur. Nam latitudinem quidem cæli apertam in duabus partibus, docebat ſignificare viſcera diuinæ clementiæ priùs quidem ſuo figmento fuiſſe clauſa, deinde fuiſſe aperta. Aquæ autem, quæ firmatæ ac ſtabilitæ fuerunt ſuper aquas, nullum ampliùs eſſe innuunt impedimentum ijs, qui è terra volunt ad cælum tranſire. Glorioſæ enim, inquit, martyres via tam lata ingreſſæ ſunt cælos abſque moleſtia, cùm eam dedicâſſent, & priùs ea iter inijſſent. Qui autem manu aureum tenet malleum, & terram ferit, is diuinam ſignificat viſitationem, per quam error quidem idolorum ab ea fuit expulſus, fuit autem eius loco introducta veritas. Lux verò, quæ fuit diffuſa in vniuerſam terram, dilatationem prædicationis Euangelij, & ex eo procedentem fulgorem qui omnia compræhendit. Angelorum autem congreſſus cum martyribus concurſuſque, & cum alijs hominibus ipſorum cõſuetudinis & conuerſationis, huius luminoſi & alati exercitûs deſcenſus eſt ſignum euidens. Columna & baſis aurea, ea fidei Chriſtianorum diuinitatem ſignificat & puritatem. Doni autem ſacerdotij ſignum eſt Crux lucis. Nam primi quoquè Pontificis imaginem fert ſacerdos, qui propter nos ſuſcepit mortem Crucis. Columna lucis, eſt imago catholicæ Eccleſiæ, per quam extollimur ad pietatis ſimul & ſalutis lucem, ad quam non patet aditus. Tres autem breuiores columnæ, quæ locatæ ſunt ſuper baſes, deſcribunt infinitum numerum templorum, quorum in vnoquoque loco cõſummationis eorum, qui propter Chriſtum mori elegerint, fundamenta iacientur & excitabuntur. Rursùs autem oratoriarum ædium ædificationis, quæ fit per eam, quæ eſt circunquaquè, regionem, hæc altaria dicebat eſſe ſignum. Crux autẽ ignea ſuper ea, ſignificat, quòd igne ſanctiſſimi ſpiritûs, incruentum, quod in holocauſtũ offertur, ſacrificium adoletur in memoriam & gloriam eius, qui pro nobis eſt crucifixus. Grex autem caprarũ, & aquæ tranſitus, & nigræ lanæ in albam mutatio & multiplicatio, eam, quæ fit per baptiſmum, expiationem peccatorum & ſcelerũ, quæ admiſſa fuerint, remiſſionem, tranſlationem ad pietatem, virtutumque fertilitatem & fœcunditatem, piorumque multitudinis incremẽtum & augmentũ prænũciat. Quicquid autẽ in lupos quoquè eſt mutatũ, eam, quæ poſteriùs fiet, pſeudochriſtianorum impietatẽ, & eos, qui illam amplectũtur inſurrectionẽ, præſignificat. Eos autem, qui huic inſultui excelſo & forti animo reſiſtent, dicit ad cælũ ipſum euolâſſe pernici & leui ala fidei. Ignis autẽ riui ſigni-

Explanat ei S. Angelus viſionem.

Incruentum ſacrificium, id eſt, Miſſa

Pſeudochriſtiani, hæretici.

ſignificant gehennam, excepturam eos, qui inſurrexerint aduersùs pietatem. Oues verò captæ à feris, volunt eos ſignificare, qui à maligni venatione miſerè capti fuerint. Columnæ autem, quæ erant in nubibus, è terra aſſcenſum poſt reſurrectionem à mortuis. nuſquàm enim declinans & leuis eſt aſſcenſus. Habitûs verò iuſtorum, in quo in occurſum Domini in eius ſecundo rapientur aduentu, caput illud, quod eſt ſupra columnas, eſt ſufficiens indicium, nec non ſplendoris, qui eos expectat.

Cap. 29.

Cùm ſanctus ergò Gregorius illud admirabile recenſuiſſet ſpectaculum, & dixiſſet ſe ad hæc fuiſſe deductum ab angelo, qui aſſiſtebat: & ſic ſimul obſtupefeciſſet & deliniiſſet eos, qui aderant, iubet vt transferantur, & condantur martyrum reliquiæ. Ipſi autem primùm quidem in ſepulcris, oratoriarum ædium inſtàr, ædificandi s ſtudioſè & diligenter laborabant, alij quidem portantes lapides, alij autem ligna cedri odorifera ferentes, & alij lateres: atque ità affecti erant, vt omnium manus ceſſare viderentur, niſi vnaquæque propriam pulcherrimæ materiæ partem ferret ad ædificium: omneſque exiſtimabant ſe ità demùm futuros eſſe beatos, ſi quid gratificarentur martyribus ad ſepulcrorum ædificationem: & quas priùs (hei mihi) crudeliſſimè interemerant, eas ſe quammaximè fieri poterat, honorare apertè oſtendebât. Tantùm ſuaue illud os Gregorij, & eius labris inſidens gratia, eos incitauit ad honorem martyrum. Sed hîc quoquè erat Deus, qui virginum in ipſum beneuolentiã magìs remunerabatur, quique nec in medijs malis, nec in ipſo lacu à ſuo diſceſſit Gregorio. Itaque diuinus quidem Gregorius, vt redeamus ad ea, quæ conſequuntur, deſcripſit formam ædificiorum: ædificandi autem artifices protinùs inſtabant operi, & fabri rursùs faciebant capſas ex cedro ligno pulcherrimo. Cùm autem citò compacta fuiſſet vnaquæque capſa, tunc omnes diuinus Gregorius arcet à miniſterio: Non licet vobis, dicens, ne manus quidem admouere martyrum reliquijs, neque appropinquare, manentibus in eadem affectione, nec adhuc diuinum baptiſmũ conſecutis. Sed ego, inquit, meis manibus inſeruiam depoſitioni. Et ille quidem laborabat in ſepultura, & ei ſummo vacabat ſtudio: Teridates autem & coniunx & genus eorum, quinetiam magiſtratus & vniuerſa multitudo, precioſas veſtes & indumenta auro variata, aurum quoquè et vnguenta ferentes, poſuerunt ante portas torcularis. Omnium ergò illarum martyrum corpora cùm totidem capſis condidiſſet ſacroſanctus Gregorius in torculari, & ea, quæ par erat propter feſtum peregiſſet, poſtquàm fuit in ianuis, & vidit quæ oblata fuerant, illorum quidem promptitudine animi valdè fuit lætatus: ſed ea non admiſit, dicens, oportere ea cõſeruari debere apud eos, qui obtulerunt, donèc ſacra fuerint perfectè ædificata ſepulcra, & ipſi per baptiſmum abluerint inquinamentum impietatis. Atque Teridates quidem porcina adhuc forma indutus, ſanctum rogabat ex animo, vt aliqua ſaltem ex parte homo aperiretur. Etsi' dicens, non ſum dignus exuere totam perſonam dedecoris, & totum Teridatem in priore nunc quoquè videre forma: ſed manibus, ſed pedibus ſaltem conſolare aliqua ex parte calamitatẽ, vt ipſe quoquè per me laborẽ in opere ædificij.

Vide ingẽs ſtudium erga ſanctarũ reliquiarum venerationem.

Nõ permittit S. Gregorius martyrũ reliquias tractari, à nondùm in Chriſto renatis.

Cap. 30.

Miſericordia ergò motus magnus Gregorius, & ipſe fit Deo ſupplex, & mittit ad eum martyres, quæ intercedant. Fuitque protinùs Teridates homo manibus & pedibus, & meminerat accepti beneficij, & reddebat gratias, ipſe quoquè laborans in fodiendis foſſis, in quibus capſas erant depoſituri. Atq; ille quidem fodiens terram surſùm iaciebat, regina autem Aſichene (erat enim hoc nomen coniugi) & ſoror Cuſaroducta, cùm hoc à diuino Gregorio petijſſet Teridates, ſuis tunicis efferebant puluerem. Vt autẽ foſſæ conuenirẽt capſarũ magnitudini, Rex lapides ea magnitudine, vt nullus alius eos tollere poſſet, deferebat ad ædificandum. Deindè etiam ſepulcrorum poſtes oſtiorũ, & ſuperliminaria, non aliorum credens manibus, ſed ipſe humeris impoſita ferebat. Iam autem omnia perfectum acceperant ornatũ ædificationis. Itaque accenſis lampadibus & cereis, transferunt capſas martyrum: & earum vnanquanque proprius accipit locus: & diuinus Gregorius ſignum Dominicæ paſſionis, venerandam Chriſti Crucẽ, ſtatuit in vnaquaque earum. Non hæc autẽ ſolùm ſepulcra fuêre ædificata: ſed etiam templũ ea magnitudine, quòd Catholicam Eccleſiam vel ſolus nominabat adſpectus, & circa id altum ædificârunt parietem, vt paſsìm ad ipſum nõ pateret aditus. Martyr igitur Crucẽ hîc quoq; ſtatuit, & iubet multitudinẽ, quæ illic aſſiduè verſabatur, & eò ventitabat, prõpto & alacri animi ſtudio Deo cultum offerre per adorationem Crucis. Hæc autem omnes faciebant, non iuſſui ſolùm parentes, ſed iam etiam è domo fidem, & ieiunia, & preces, tanq̃ ex bonis ſeminibus

Nota, Et mittit ad eum martyres, quæ intercedant.

Nota de accenſis lãpadibus & cereis, & de ſigno Crucis.

Ecce Crux adoratur.

Gre-

Gregorij ſermonum, ipſi quoquè producentes. Ille autem cùm acceſſiſſet in medios eos, qui tūc erant congregati, dat ſe intenſiori cum populo precationi: &, omnibus Teridati regi Armeniæ petentibus in antiquam formam reſtitutionem, qui eorum, qui ipſum timent, tanquàm pater filiorum, miſeretur, Deus hîc quoquè confirmat & corroborat miſericordiam: & aufert ipſam porci ſpeciem, quæ erat Teridati impoſita extrinſecùs, & expellit malignum, qui intùs cohabitabat.

Pſal. 102. Regi reſtituitur forma humana

Cap. 31. Neque verò hactenùs reſtrinxit miſericordiam, ſed ea quoquè tranſit ad magiſtratus, & ad milites: & profundam tranquillitatem ſunt eorum quoquè animæ conſecutæ, ab inſultu ſcelerati & execrandi dæmonis liberatæ. Tunc quoquè ſalutem inuenit innumerabilis alia multitudo: & leproſi, & paralytici, & hydropici, & qui membris erant manci & mutili, & quoſcunque premebat aliquod aliud malum, illic deponunt omnia, & nihilominùs exuūt etiam inuſtas animæ notas & maculas: & cum magno lucro, & cum magna redeunt lætitia, vt qui non ſolùm corporum, ſed etiam animarum perceperint curationem. Hinc factum eſt, vt ad ſanctum omni ex parte confluerct populus, quærens ab eo initiari myſterijs pietatis, & eorum, qui varijs morbis laborabant, ſtabilem & immobilem colligere curationem. Rex autem Teridates & omnes magiſtratus, militeſque & quicunque alij habitabant in Armenia, cùm radios pietatis prompto animi ſtudio in corde accepiſſent, & ſano mundoque animæ oculo adſpexiſſent, non ſuſtinuerunt, quo minùs fraudis & erroris habitacula ab ipſis euellerent fundamentis, nè viderent ea ijs oculis, quibus videbant pietatem. Itaque cum Gregorio gentium templa & altaria circunſiſtentes obſidebant, demoliebantur, ſolum effodiebant, fundamenta aperiebant, ingrediebantur in ipſa pecuniæ æraria, opes auferebant, theſauros efferebant, & omnia faciebant, nè eos laterent vel minimæ impietatis relictæ reliquiæ. Deindè Deo ſacra, & eius martyribus templa contrà ædificabant: & ea extrinſecùs cingebant parietibus: & eis illorū opes & precioſas veſtes, poſſeſſioneſque & theſauros dedicabant: materiamque, quæ priùs in nullo erat honore, & planè erat ſuperflua, vt vſui eſſet, effecerunt, & conuerterunt ad vtilitatem. Sic ergò qui in illis altaribus & templis verſabantur dæmones execrandi, grauiſſima expellebātur perſecutione, & inexpugnabilem Dei noſtri potentiam formidoloſi & valdè trementes exclamabant.

Omnes debiles curantur.

Armeni cōuertūtur ad Chriſtum.

Extruuntur templa Deo & martyribus.

Cap. 32. Non ſola autem Armenia certatìm mouebatur & incitabatur ad pietatem, ſed multæ etiam gentes finitimæ ad ſimilem deducebantur æmulationem. Ad pietatem verò plurimùm contulit ipſe quoquè Rex, qui omnibus videntibus & audientibus, ſuam priorem referebat impietatem, & accuſabat ſuam in magnum Gregoriū crudelitatem, & in glorioſas virgines immanitatem & cædem, & agreſtis illius amoris faciens mentionem, & dicens quales pro eo pœnas luerit, Deo ei iraſcente, & qualem rurſùs benignitatem, & quantum acceperit beneficium admirabilis Gregorij interceſſionibus. Hæc Rex ſingulatìm perſequens, erat bonū multis exemplum, multoſque accendebat & inflammabat ad eandem ſententiam. Res enim eiuſmodi eſt poteſtas, vt ſibi conformes ſemper reddat eos, qui párent eius imperio: eademque ij ſolent amare, & illa exercere, quibus ſenſerint ipſum lætari principem. Hinc mirandum in modum eis creſcebat pietas. Vndè etiam ſtatuerunt magnum Gregorium creare Præſulem ſuæ eccleſiæ, vt quem priùs inuenerunt diſpēſatorem ſalutis, eundem etiam decæterò haberent gubernatorem, & eos ipſe deduceret ad Dei portum. Illæ autem & præfecturæ altitudinem, & ſolicitudinum cogitans grauitatem, & quòd cùm ſit tenera planta fidei, magna opùs habeat diligentia, & copioſa irrigatione, dubitabat & differebat ſuſcipere præfecturam eccleſiæ, donèc viſio Angeli Domini, quæ & ipſi Regi Teridati, & magno Gregorio apparuit, illi quidem perſequi inſtitutum, huic autem iuſſit ſuſcipere Pontificatum. Rex autem, quoniam habebat annuentem eum, qui priùs non parebat, cùm ex ijs, qui gerebant magiſtratum, ſexdecim viros elegiſſet præſtantiſſimos, eos in Cæſaream Cappadociæ mittit vnà cum Gregorio, vt à Leontio (is enim tunc in ea erat pontifex) acciperet donum pontificatûs, ſcripta quoquè ad eum epiſtola, quæ ſic habet:

Multi Regis Teridatis exemplo ſuſcipiūt fidem.

Leontius Epiſcopus Cæſareæ Cappadociæ.

Cap. 33. Profundæ tenebræ, cùm aliorum peccatorum, tum impietatis maximè nos diù operuerunt. Hinc factum eſt, vt nec ad veritatem adſpicere, nec communem omniū opificem potuerimus olim intelligere. Cùm enim & alium nobis Solem in terra magnum miſiſſet Gregoriū, & ſanctas oſtendiſſet virgines, vt per ipſas nos quoquè agnoſceremus illius bonitatem & humanitatem, eos immaniſſimè præ furore puniuimus: &

Regis epiſtola, ad Leontiū Epiſcopum.

& ipſæ quidem miſerabiliter (proh dolor) à nobis interfectæ fuerunt: hic autem Dei inuicta confirmatus virtute, ſæuitiæ noſtræ & inſidijs ſemper ſuperfuit. Verùm ne ſic quidem abyſſus illius miſerationum, & infinitum pelagus clemẽtiæ nos deſpexit pereuntes: ſed huius diuini Gregorij doctrina & precibus, & glorioſarum illarum virginum & martyrum interceſſionibus, craſſam illam caliginem abſtulit à noſtris animæ oculis, & ad lucem veritatis deduxit, illiusque agnitionem & fidem. Eum ergò, qui fuit nobis author tot bonorum, noſtræque ſalutis dux certus & diſpenſator, doctorem & paſtorem reliquæ vitæ & virtutis non nos ſolùm elegimus, ſed diuina quoquè viſio talem ſententiam è ſuperis obſignauit. Per quam ipſum quoquè annuentem ad veſtram miſimus ſanctitatem, vt ab eius manu & lingua ipſe conſecretur in Pontificatu, & citò nobis, qui grex eius ſumus, reddatur. Interceſſio ſanctorum

Hac accepta epiſtola, Leontius magnum Gregorium & legatos accepit honorificè, & cùm eum, ſimul adhibitis alijs, qui aderant, Epiſcopis, conſecrâſſet, cum pari humanitate dimittit & honore. Illinc ergò reuerſus diuinus Gregorius, quos in prope viam ſitis ciuitatibus vidiſſet dignos, qui fierent ſacerdotes, & aptos, quorum fidei crederetur verbum doctrinæ, eis ea ſuaſit, quibus erat opùs: & illos aſſumens, adduxit in pietate ſibi opem laturos, futuroſque ſacerdotes ipſius Armeniæ & propinquarum gentium. Cùm autem iam ingreſſus eſſet fines Armeniæ, nunciatur ei relictum eſſe quoddam templum Herculis, ſitum ſuper flumen Euphratem, & in eo eſſe aram, in qua dæmonibus & Herculi fiunt ſacrificia. Cùm ergò ad hoc templum veniſſet, ſola oratione (neque enim ei humanas quiſpiam admouit manus: qui in eo erant dæmonibus, machinis omnibus & ſpectris depugnantibus aduersùs euerſionẽ) ab ipſis euertit fundamentis, & alterum excitat Domino, quod ei ex aduerſo reſponderet, & in eo deponit reliquias præcurſoris & Baptiſtæ, & martyris Athenogenis: eæ enim inferebantur. Poſtmodùm etiam aram conſecrat, & in ea Deo incruenta offert ſacrificia. Tum eos quidem, qui ſecum erant, primos baptizat ſatrapas. Deindè autem cùm viginti dies illic eſſet moratus, plures quàm vndecim myriades diuino impertit baptiſmate. Cùm igitur ſeptimo Octobris eis iuſſiſſet feſtum agere, (in eo enim die aram illam Deo conſecrauerat) ſacerdotes conſtituit & Leuitas: & vniuerſam, quæ eſt circuncircà, regionem ornat munitque eccleſijs, presbyteris, & diaconis. Cap. 34. S. Gregorius conſecratur Epiſcopus. Oratione euertit aram & templum Herculis. Miſſæ incruentũ ſacrificium. 11. myriades populorum baptizãtur.

Armeniorum autem Rex Teridates, cùm iam accepiſſet appropinquare Pontificem, cum ijs, quæ aderant, copijs, & coniuge, & ſorore, procedunt ei obuiàm proptèr ripam fluuij Euphratis: & ſe iucundè inuicèm intuentur, & cum gaudio complectuntur: & erant pleni lætitia. Sed ille quidem Apoſtolorum oſtẽdebat doctrinã: ipſi autem diligenter audiebant, & in auſcultando erant attentiſſimi. Cùm totos ergò triginta dies eis ieiunium imperâſſet & orationem, ab ipſo Rege incipiens, & à Regina, & ſorore, & per eos poſteà, qui magiſtratus gerebant, & per cæteros demùm peruadens, baptizat omnes in Euphrate, redditque filios lucis & diei. Deindè aliud templum excitat proptèr Euphratem, & in eo diuina celebrat myſteria, atque vt par eſt, ſacrificat. Chriſtus verò ne hîc quidem in eos ſuorum obliuiſcitur miraculorum. Sed illi quidem baptizabantur in Euphrate, eius autem retinebatur fluentum: & videbatur columna lucis, tanquàm ſuper baſim, poſita ſuper aquas, ipſos Solis radios, quòd ad ſplendoris attinet rationem, longo interuallo ſuperans. Simul autem cum ea Crux quoquè oriebatur in capite. Et erat id quidem viſu mirabile. Toto autem illo die cernebatur oculis eorum, qui fuerant baptizati. Ipſius autem multitudinis plenus & perfectus numerus, erat quindecim myriades. Cùm ſeptẽ verò dies Pontifex eſſet ſimul cum eis verſatus, & aliam multitudinem baptizâſſet innumerabilem, (Si autem credendum eſt famæ, quæ in vulgus manauit, quadringentas myriadas) octauo die illinc recedens, & eccleſias ædificauit per vniuerſam Armeniam, & ſacerdotes in eis conſtituit. Cap. 35. Armeni cũ ſuo rege &c baptizãtur. Crux appàret bapt zatis. Quadringentæ myriades baptizatæ.

Communibus autem vſibus eccleſiarum Rex etiam inſeruijt Teridates, non parcè nec ſocorditer, ſed & ſufficientes eis prouidit redditus, & latiſſimas poſſeſſiones larga & liberali manu eis præbuit. Non hactenùs autem ſiſtit Pontifex ſuum ſtudium & diligentiam, ſed etiam ludos literarios conſtruxit per omnes ciuitates, eiſque doctores & magiſtros conſtituit, Rege irà iubente, & ad hæc adiuuante, & Pontificis animo magnam opem ferente. Publicè quidem per ciuitates prædicatum fuit à Pontifice, vt filij Armeniorum vndiquè ad eos ventitarent, & ſacras docerentur literas. Dehinc non ſolam Armeniam complexus eſt prædicatione Euangelij: ſed etiam Per- Cap. 36. Latiſſimæ eccleſiarum Armeniæ poſſeſſiones. Multas gẽtes S. Gregorius conuertit.

ſarum, & Aſſyriorum, & Hunnorum, & Medorum non paucos benigno & facili Chriſti iugo ſubiunxit. Sedenim vt ad agnitionem quidem veritatis homines deduceret, erat adeò velox, vt à nulla eorum, quæ accidebant, difficultate prohiberetur: vt autem ijs, qui malè patiebantur, opem ferret, minimè ſocors erat & ocioſus, & minorem adhibebat curam & diligentiam, immò omnibus qui laborabant corporibus, promptū ſuppeditabat auxiliū: & medebatur ijs quoquè, qui laborabant animis, eorumque inteſtinas ſedabat ſeditiones, & ad priùs dandam curationem erat celerior, quàm ad petendam infirmi vt acciperent, & illo ipſo erat paſtor ille bonus, qui nec ipſi quidem, ſi opùs eſſet, animæ ſuæ parceret pro ouibus. Exinaniebātur certè carceres, debitorum verò rumpebantur ſchedulæ, & profunda pace fruebatur Armenia. Sic ergò citra offenſionem & æquabiliter procedente pietate, & vniuerſa virtute, & gratia circa eos choros ducente, multi quidem vitam eligebant monaſticam, & in diuerſis locis extruebant monaſteria, & amplectebantur quietem.

Extruuntur multa monaſteria.

Cap. 37.

Porrò autem cùm nonnullos quoquè filios illorum, qui priùs erant infideles, ſacroſanctus aſſumpſiſſet Gregorius, meliusque educandos curâſſet & erudiendos, vitaque ſpiritali & gratia eos impertijſſet, eò perfectionis deduxit & virtutis, vt etiam in ipſas magnas Epiſcoporū ſedes eos prouexerit: & vni quidem eam tradiderit regionem, quæ eſt ad Euphratem: ei autem nomen erat Alcinus: alteri verò (vocabatur is Euthalius) Maſemorum, quæ eſt circuncircà, regionem. Porrò autem tertius quoquè fuit Baſſus: & ad decimum vſque proceſſit numerus. Iam verò multis quoquè alijs alterius generis, Eccleſiarum mandauit Epiſcopatus. Dicunturque breui tempore fuiſſe omnes quadringenti. Alcinum autem, qui peruenerat ad ſummam virtutis exercitationem, & erat alioquì mitis & moderatus, quandò magnus hic Gregorius erat ad altiſſimos montes Armeniæ profecturus, vt in chara degeret ſolitudine, ipſum, inquam, Alcinū præficit regiæ, iubens vt illa faceret, quæ ipſe, ſi adeſſet. Quanquàm verò dum eſſet receſſurus, Rex cum grege à Gregorio vehementer contendit, vt ab eis nequaquàm diſcederet: vicit tamen eorum preces amor quietis & ſilentij: & mox eò voluit abire, vbì cum paucis diſcipulis in petris ſubterraneis vteretur habitatione, & cum eo, quem deſiderabat, ſeorsùm haberet conſuetudinem, ne minimùm quidem vacans curando corpori. Panem enim aut alia eſculenta, quadrageſimo quoque die ſemèl guſtabat.

Multi ab eo creãtur Epiſcopi.

S. Gregori⁹ abit in deſerta loca.

Mira abſtinentia eius.

Cap. 38.

Rex autem Teridates paulopòſt, qui Gregorij ægrè ferebat ſeparationem, illiusq; disiunctionem & abſentiam lugebat grauiſſimè, cùm reſciuiſſet duos filios ex ipſo & legitima coniuge in flore illius iuuentutis eſſe natos, quorum vni quidē nomen erat Orthanes, ſecundo autem Aroſtanes, ambos amicos & cuſtodes pietatis: ſed ex his quidem duobus filijs alterum fuiſſe relatum in numerum gradûs preſbyteratûs (Erat atem is Orthanes maior natu) Aroſtanem autem vitam ſolitariam, & cui cum nullo intercedit congreſſio, ab ipſo lacte & adhuc planè infantem elegiſſe: nam & vnica indutus tunica, dicebatur verſari in ſolitudine, cum algore & calore decertans, & ſolîs veſci oleribus, nocturnas autē ſtationes & vigilias, & diurnas precationes, & cum diuinis ſcripturis familiaritatem ab ineunte ætate ei coaluiſſe. Cùm hæc, inquam, Rex reſciuiſſet, quoniam is iam & virtutem habebat in honore, & priorum malorum ducebatur pœnitentia, & apertè oſtendebat ſe contendere, vt prima vltimis factis elueret, tres viros maximè inſignes mittit Cæſaream ad quærendos filios Gregorij. Cùm ij ergò profecti eſſent, & alterum quidem inueniſſent concionantem, alterum autem philoſophantem in ſolitudine, cùm vix & non ſine magno labore perſuaſiſſent Aroſtani, eos ducunt ad Regē. Ille autem cùm eos gratiſſimè & cum voluptate accepiſſet, ſacroſanctum per nuncios obſecrat Gregorium ſimul cum populo, vt ſuî veluti quandam imaginem & exemplar archetypum, Aroſtanem eis relinqueret, & eum in ſedem proueheret, & ei Pontificalem traderet rectionem. Ille autem non leuiter & temerè hoc facit: ſed quoniam ſciebat omnem virtutem plantatā in anima illius, citò ſacras illi manus imponit. Cumque eum conſecrâſſet, & vniuerſam circuncircà regionem cum eo obiuiſſet, & verbo fidei eos ampliùs cōfirmâſſet, in eam, quam iam olim parturierat, reuertitur ſolitudinem.

Orthanes preſbyter, filius S. Gregorij.

Aroſtanes alter filius S. Gregorij viuit ſanctiſſimè.

Is loco patris creatur Epiſcopus.

Cap. 39.

Conſtantinus Magn⁹ ſolus imperat.

Eius autem tempore Conſtantinus quoquè Conſtantij filius, renunciatur Imperator Romanorum: qui cùm virtute Crucis, & in Chriſtum pietate Tyrannos deieciſſet, ipſe ſolus obtinet Imperium Romanorū. Eum inter Imperatores dixerim etiā Chriſti diſcipulum, & ipſius præconem pietatis, vt qui execranda dæmonum templa

&

& altaria diruerit: & ſacras ædes Deo extruxerit, & puram in Chriſtum confeſſionē,
& rectum dogma literis regijs & edictis, vniuerſæ, quæ eius ditioni parebat, regioni
expoſuerit: & pro pietate tantum ſtudium poſuerit, vt trecentos decem & octo pa- *Concilium Nicenū primum.*
tres conuocauerit, & ſacrum illud concilium congregauerit, vt & quæ exorta erant
zizania excinderet, & à frumento rectæ fidei ſegregaret. Erant autem hi, Conſtan-
tinus, inquam, & Teridates, tanquàm lucidæ ſtellæ, alter quidem Occidentem, Con-
ſtantinus ſcilicet, alter autem Orientem luſtrantes, honeſteque & ſuauiter reſplen- *Rex Teridates nulli erat cedēs ieiunijs & oratione.*
dentes. Euaſeratque Teridates iam in pietate feruentiſſimus, & nulli ieiunijs cedens
& oratione, ne monachis quidem, qui ſe in his exercent in monaſterijs. In hac ergò
ſacra Synodo, & alter alterum iuuerunt reges, & cùm alio honore ſe inuicèm affece-
runt, tum etiam per literas collætati ſunt ſententiæ cõmunione in vera pietate. Por-
rò autem acceſſit etiam Armeniæ Epiſcopus Aroſtanes, cùm Imperator Conſtanti-
nus eum acceſſiſſet, qui ipſe quoquè fuit pars ſacri cœtûs. Et cùm quæ communi
ſententia fuerant ſcripta, dogmata accepiſſet, reuerſus eſt in ſuam ciuitatem, iucun-
diſſimè & lubentiſſimè viſus à ſuis poſt peregrinationem: religioſiſſimumque Regem
Teridatem, & omnem Armeniorum regionem gaudio impleuit propter dogma-
tum conſenſionem. Quæ etiam longo tempore ſic manſerūt, ſemper pietate in po-
pulo creſcente, & per omnia Deo pacis glorificato, in Chriſto Ieſu Domino noſtro:
Cum quo patri ſimul cum ſancto ſpiritu gloria, potentia, & honor nunc, & in ſecu-
la ſeculorum, Amen.

VITA S. HIERONYMI STRIDONENSIS
PRAESTANTISSIMI ECCLESIAE DOCTORIS, PER
Marianum Victorium Reatinum ex eius ſcriptis verè edita.

HIERONYMVS, quod nomen ſacrum ſignificat, Stri- *30. Septēb.*
donis oppido natus eſt, quod à Gothis euerſum, Dal- *Ex Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorū. Cap. 1.*
matiæ quondàm Pannonięque confiniū fuit. Stridonam
id vulgus nunc vocat, intrà Petrā piloſam, Portulam &
Primontem poſitū. Natus eſt autē non, vt alij ante nos
falsò ſcripſerunt, xxv. aut xxxj. hoc eſt, vltimo Conſtan- *S. Hieronymi patria.*
tini Magni anno, ſed ſub Conſtantio filio, qui patri ſuc-
cedens, annis xxiiij. vt Oroſius author eſt, imperiū tenu-
it. Verum autem hoc eſſe, ex ipſomet Hieronymo clarè
appáret, ſcribente, ſe, dum Iuliani Imperatoris exitus re-
nunciatus eſt, puerum fuiſſe, adeoque puerum, vt Gram-
maticę tunc operā daret. Iulianus autē, qui Conſtantio ſucceſſit, anno xxvj. poſt mor-
tem Conſtantini Magni occiſus eſt: ſiquidem duobus non integris is imperauit annis,
& ante eum Conſtantius vigintiquatuor. Ipſius autem Hieronymi verba ſunt hæc: *In Cõmen. Habacuc cap. 3.*
Dum adhuc eſſem puer, & in Grammaticæ ludo exercerer, omneſque vrbes victima-
rum ſanguine polluerentur, ac ſubitò in ipſo perſecutionis ardore Iuliani nuncia-
tus eſſet interitus, eleganter vnus de ethnicis: Quomodò, inquit, Chriſtiani dicunt
Deum ſuum eſſe patientem & ἀνεξίκακον? nihil iracundius, nihil hoc furore præſen-
tius: ne modico quidem ſpatio indignationem ſuam perferre potuit. Parentes eius *Parentes.*
ambo, vt ipſe ſcribit, Chriſtiani fuerunt. Patri nomen Euſebius, quod à pietate Græ-
cè trahitur, fuit: matri quodnam eſſet, non proditur. Matris tamen ſoror, hoc eſt, *Epiſt. 113. hoc eſt, in Proœ. Iob.*
Hieronymi matertera, Caſtorina dicta eſt: cum qua diſſidij neſcio quid interceſſit.
quam tamen humaniſſimis literis ſemèl & iterùm ad pacem & concordiā, vt ex eius *Ex Catalogo.*
Epiſtola xxxvj. conſtat, inuitauit. Habuit itidèm ſororem, quæ caſtitatis propoſitum
poſt lapſum, in patria, Iuliano diacono adhortante, ſuſcepit: in quo illam permane-
re, cùm ipſe in in eremo eſſet, per eiuſdem Iuliani literas didicit. Timens autem nè *Epiſt. 57. Iuliano.*
ab eo caderet, Chromatium, Iouinum & Euſebium, vt eam, tam ſuis, quàm Valeri- *Epiſt. 43.*
ani Epiſcopi literis ad perſeuerantiam hortarentur, precatus eſt: præſertim cùm in
Stridone patria, quæ à Lupicino paſtore malo regeretur, deus venter eſſet, in diem
viueretur, & ſanctior ille haberetur, qui eſſet ditior. Frater natu minor, qui poſt eius
acceſſum in Syriā natus fuit, Paulinianus dictus eſt, qui adoleſcēs cum eo in ſecundo
ab Vrbe diſceſſu Hieroſolymam petijt. Diuites autem fuiſſe eius parentes & amplo *Lib. 3. cõtra Ruffinum.*
patrimonio honeſtatos, ex eo conſtat, quòd ſeruorum familiam illos habuiſſe ipſe-

Lib.1. cõtra Ruffinum.

met ſcribat his verbis: Memini me puerum curſitâſſe per cellulas ſeruulorum, diem feriatum duxiſſe luſibus, & ad Orbilium ſæuientẽ de auiæ ſinu tractum eſſe captiuũ.

Cap.2.

Epiſt.41. Ruffino.

Ab his igitur diligenter ab incunabulis inſtitutus, vnà cum lacte Chriſtum imbibit, & inter nutricũ ſinus Chriſtianæ pietatis rudimenta ſuſcepit: nec defuit illi præceptor, quem Orbilium, ab altero Beneuentano Grammatico acri atque plagoſo, cognominat, qui illum fidẽ pariter literaſque doceret. Collactaneus eius, & adoleſcentiæ tam ſtudij quàm itineris comes, Bonoſus fuit. ambo enim pariter à tenera infantia ad florentem vſq; adoleuerunt ętatẽ: ijdem eos nutricũ ſinus, ijdem amplexus baiulorũ fouerunt. Bonis igitur literis, quarum tenera adhuc ætas illa capax erat, ſanctisque imbutus moribus, Romã veluti ad primã tum religione, tum doctrina vrbẽ, erudiendus puer miſſus eſt: miſſum autẽ eſſe diximus, quòd eò ſecum cõmigrâſſe parentes, ſoror, mulier innupta, relicta in patria, & prædia, cenſuſque in ea retenti, credi non permittant: præſertìm cùm Gotthorum armis deſtructa Stridon adhuc non eſſet. Longè enim poſteà Gotthorum impetus Europæ oras aggreſſi & depopulati ſunt: hoc eſt, Valentis, Theodoſij, Archadij, Honorijque temporibus. In hãc ſententiam ipſe ad Euſtochium ſcribens, ait: Cùm ante annos plurimos, domo, parẽtibus, ſorore, cognatis, &, quod his difficilius eſt, conſuetudine lautioris cibi propter cælorum regna me caſtrâſſem, & Hieroſolymam militaturus pergerẽ, Bibliotheca, quam mihi Romæ ſummo ſtudio ac labore confeceram, carere non poteram.

Romæ dat operam literis.

Cap.3.

Didicit autem Romæ nõ ſolùm Latinas, ſed Græcas pariter literas, optimè Quintiliani ſententiam recolens, qua iungendas eas inuicèm præcipit, vt quod in Græcis duriuſculum, ac veluti barbarum eſt, Latinæ linguæ amœnitate ac dulcore temperetur. Præceptorem in Grammatica habuit Donatum, cum ipſum, qui in Virgilium & Terentium commentarios edidit. de qua re ſuper Eccleſiaſten meminit, & libro primo Apologiæ aduerſùs Ruffinum ità ſcribit: Puto, quòd puer légeris Aſpri in Virgilium & Saluſtium commentarios, Volcatij in orationes Ciceronis, Victorini in dialogos eius, & in Terentij comœdias, præceptoris mei Donati, æquè in Virgilium, & aliorũ in alios. Victorinus autem quòd præceptor eius in Rhetorica, quod proditur, fuerit, falſum eſt: quippè cùm id Hieronymus, qui de eo ſæpè meminit, nunquàm aſſerat: & cùm Donatum ſemper præceptorem ſuum appellet, Victorinum, quem ei ſemper adiungit, ne ſemel quidem aut magiſtrum, aut amicũ ſuum appellet. docuit enim Romæ ſub Conſtantio principe Rhetoricam Victorinus, vt idem in Catalogo ſcribit: quo tempore Hieronymus aut natus non erat, aut infans ità admodùm erat, vt nec Romam quidẽ aduenerit Victorino viuente. Scribens de eo in Appendice Euſebij de temporibus: Victorinus, inquit, rhetor, & præceptor meus Donatus, Romæ inſignes habentur: è quibus Victorinus etiam ſtatuam in foro Traiani meruit. Quòd ſi Victorinus eius præceptor quoquè fuiſſet, præceptores mei, dixiſſet: nõ, præceptor meus: quod ipſum etiam feciſſet in altero, quod modò ex libro contra Ruffinum citauimus, teſtimonio. In Prooemio Epiſtolæ ad Galatas ità quoquè de Victorino ſcribit: Non quia ignorem C. Marium Victorinum, qui Romæ pueros Rhetoricam docuit, edidiſſe commentaria in Apoſtolum, ſed quòd occupatus ille eruditione ſecularium literarum, ſcripturas ſanctas ignorauerit, & nemo poſſit, quanuìs eloquens, de eo benè diſputare, quod neſciat. Et rurſùm in Prooemio decimitertij commentariorũ libri ſuper Ezechielẽ: Illud rhetoris Victorini breuiter admoneo, vt obſcuritatẽ voluminum ex tribus rebus fieri ſcias, vel rei magnitudine, vel doctoris imperitia, vel audientis duritia. Nec refert, q̃ alicubì, Victorinus noſter, dicat. hoc enim de Hilario, Lactantio, Tertulliano, & alijs Latinis ſcriptoribus, vt ſuos illos appellet, facere ſolet.

Donatus, eius præceptor.

Victorinus falſo dicitur eum docuiſſe.

Victorini ſtatua in foro Traiano.

Cap.4.

In Apologia ad Pammachium pro libris aduerſus Iouinianum.

Cap.40. ſuper Ezechielem.

Pſal.54.

Manens autem Romæ, non ſolùm literis operã dabat, ſed Chriſtianã pietatem vnà cum literis imbibebat: & tempus quod ſtudijs ſupererat, religioni: & quod religioni reſiduum erat, ſtudijs impendebat: quamobrèm alicubì de ſe ità ſcribit: Dum eſſem Romę puer, & liberalibus ſtudijs erudirer, ſolebam cum cæteris eiuſdẽ ætatis & propoſiti, diebus Dominicis ſepulcra Apoſtolorũ & martyrũ circuire, crebroque cryptas ingredi, quæ in terrarum profunda defoſſę, ex vtraque parte ingredientium per parietes haberent corpora ſepultorum, & ità obſcura ſunt omnia, vt propemodùm illud Propheticum compleatur, Deſcendant ad infernum viuentes: & raro deſupèr lumen admiſſum, horrorem temperet tenebrarum, vt non tam feneſtram, quàm foramen admiſſi luminis putes. rurſumque pedetẽtìm acceditur, & cæca nocte circundatis illud Virgilianũ proponitur: Horror vbiquè animos, ſimul ipſa ſilẽtia terrent.

Didicit

Didicit autem Romæ non ſolùm Latinas ac Græcas pariter literas, ſed nullũ do- — Cap.6.
ctrinæ genus intactum reliquit. Porphyrij Iſagogas legit, Alexandri commentarios — Epiſt.51.Do
vertit: Platonem, Ariſtotelem, deniquè philoſophos, omneſque poëtas percurrit, — mnioni.
quod ex eius operibus, omni doctrinarum genere refertis, compertiſſimum eſt. In — Epiſt.113.in
Latino autem ab ipſis incunabulis inter grammaticos, rhetores, & philoſophos de- — Præfat one
tritus fuit. Rhetoricam autem ità didicit, vt adhuc adoleſcentulus controuerſias ſe — in Iob.
declamâſſe ipſemet his verbis affirmet: Aliquotiès cum adoleſcentulus Romæ con- — C.2.in cõ-
trouerſias declamarem, & ad vera certamina fictis militibus exercerer, currebam ad — mentarijs
tribunalia iudicum, & diſſertiſſimos oratorum tanta inter ſe videbã acerbitate con- — ad Galatas.
tendere, vt omiſſis ſæpè negocijs, in perpetuas contumelias verterentur, & ioculari
ſe inuicẽ dente morderent. Libro quoquè primo contra Pelagianos, ſe in cõtrouer-
ſijs puerum luſiſſe teſtatur. ſtudiorum autem ſodales, qui ſcribantur, præcipuè habu- — Ex prœmio
it Pammachium Romanum nobilem, ac honeſto genere natum, qui poſteà Paulinæ — ſuper Abdi-
vir, hoc eſt, Paulæ gener, fuit: Bonoſum, qui cum eo Stridone primùm didicit, mox — am.
Gallias cum eodem acceſſit: & Heliodorum, qui cum in eremum Syriæ comitatus
eſt. Hoc tempore, quo ſtudijs adoleſcẽs vacabat, antequàm baptiſmũ ſcilicet, vt ego — Epiſt.43.
ex eius colligo dictis, ſuſcepit, ſe lapſum eſſe ipſemet his verbis teſtatur: Scitis ipſi lu- — Chromatio
bricum adoleſcentiæ iter, in quo & ego lapſus ſum, & vos non ſine timore tranſiſtis.
& ad Heliodorum: Et hoc ego non integris rate vel mercibus, nec quasì ignarus flu- — Epiſt.1.
ctuum præmoneo, ſed quasì nupèr naufragio eiectus in litus, timida nauigaturis vo-
ce denuncio: in illo æſtu Charybdis luxuriæ ſalutem vorat: ibì ore virgineo ad pudi-
citiæ perpetranda naufragia, Scylla ceu renidens, libido blanditur. Quapropter ad
Pammachium Apologiam pro ſuis aduersùs Iouinianũ libris ſcribens, ſibi primam,
quæ eſt à prima natiuitate, virginitatem clarè adimens: ſecundam, quæ à ſecunda, id
eſt, à baptiſmo eſt, tacitè his verbis vendicat: Virginitatem autem in cælum fero, non — S. Hierony-
quia habeam, ſed quia magìs mirer quod non habeo. Ingenua & verecunda confeſ- — mus poſt ba-
ſio eſt, quo ipſe careas, id in alijs prædicare. Nunquìd quia graui corpore terræ hæ- — ptiſmũ con-
reo, auium non miror volatus? nec columbam prædico, quòd radit iter liquidũ, ce- — tinẽtiſſimè
leres neque commouet alas? Nullus ſe decipiat, nemo blando adulatore ſe præcipi- — vixit.
tet. Prima eſt virginitas à prima natiuitate, ſecunda virginitas à ſecunda natiuitate. Et
in hunc ſenſum ad Euſtochium ſcribens, dicit: Virginitatẽ non tantùm efferimus, ſed — Epiſt.22.
ſeruamus. Ex his appáret, illum Chriſto Romæ iam adoleſcentem renatum, vt hoc
vno nomine ſola Roma tam ſanctiſſimũ ac præclariſſimũ virum ſibi aſſerere iure poſ-
ſit, quippè cùm Chriſtianus ex eo quod renaſcitur, non ex eo quod naſcitur, cenſeri
debeat. Romæ autem baptizatũ fuiſſe, luculenter in duabus ad Damaſum epiſtolis — Epiſt.57.&
ipſemet teſtatur, aſſerens ſe in Romana vrbe Chriſti veſtem ſuſcepiſſe, indeque cibũ — 58.
animæ poſtulare, vndè Chriſti veſtimenta ſuſcepit.

Secularibus igitur literis ad plenũ eruditus, & Chriſto in fide renatus, ad theolo- — Cap.6.
giam & grauiora ſtudia adijciens animum, inſtàr eorum philoſophorũ, Pythagoram
dico, Platonem, & Apolloniũ Tyaneũ, qui diſcendi gratia varias regiones luſtrârũt,
Gallias primùm, comite Bonoſo, contendit, vt Romani ſtudij grauitatem Gallico — Venit in
cothurno ſuſtolleret, & ex omnibus doctis viris, quibus tunc Gallia abundabat, cun- — Gallias.
ctiſque bibliothecis theſaurum ſibi ſcientiæ compararet. Meminit de hac re ipſe in
epiſtola ad Ruffinum, dum Bonoſum ſcilicet laudat, his verbis: Vt ego & ille pari- — Epiſt.41.
ter ab infantia tenera ad florentem vſque adoleuerimus ætatem, vt ijdem nos nutri-
cum ſinus, ijdem amplexus fouerint baiulorũ, & cùm poſt Romana ſtudia ad Rheni
ſemibarbaras ripas eodem cibo, pari frueremur hoſpitio. Adoleſcẽtem autem eum
tunc fuiſſe, alibì in hunc modum narrat: Quid loquar de cæteris nationibus, cùm ipſe — Lib.2. cõtra
adoleſcentulus in Gallia viderim Scotos, gẽtem Britannicã, humanis veſci carnibus? — Iouinianũ.
Treueris autem, vbì magnus ille Athanaſius exulauerat, per aliquod tempus mãſiſſe,
ex eo appáret, quòd prolixum valdè S. Hilarij librum de Synodis, ſe propria manu — Epiſt.6.
Treueris deſcripſiſſe ad Florentiũ teſtatur, & vt ad ſe in eremũ, vbì tunc hoc poſtulãs — S.Hierony-
degebat, remittatur, obſecrat. Vndè in Prooemio ſecundi libri Commentariorũ in — mus apud
Epiſtolã ad Galatas, ait: Galatas, velutì qui à Gallis venerint, excepto ſermone Græ- — Treuirẽſes
co, quo omnis Oriens tunc vtebatur, propriam habuiſſe linguam, eandem ſcilicet, — aliquandò
quã in Gallia Treuerẽſes haberent. Luſtrâſſe eum & alias Galliæ oras, ex eo appáret, — degit.
quòd locorum ſitus ac oppidorũ Galliæ nomina optimè calleat. Quapropter barba- — Epiſt.11.
rorum in eam prouinciã irruptionem alicubì recenſens, ità ſcribit: Quicquid inter — Ageruchiæ.

Alpes & Pirenæum eſt, quod Oceano & Rheno includitur, Quadus, Vandalus, Sarmata, Alani, Gipedes, Heruli, Saxones, Burgundiones, Alemani, & ô lugenda reſpublica, hoſtes Pannonij vaſtârunt. Etenim Aſſur venit cum illis. Maguntiacum nobilis quondàm ciuitas, capta atque ſubuerſa eſt, & in eccleſia multa hominum millia trucidata. Vangiones longa obſidione deleti. Rhemorum vrbs præpotens, Ambiani, Atrebatæ, extremiq́ue hominũ Morini, Tornacus, Nemere, Argentoratus, tranſlati in Germaniam. Aquitaniæ, nouemq́ue populorum Lugdunenſis & Narbonenſis prouinciæ, præter paucas vrbes, populata ſunt cuncta: quas & ipſas foris gladius, intùs vaſtat fames. Non poſſum abſque lachrymis Toloſæ facere mentionem, quæ vt hucuſquè non rueri, ſancti Epiſcopi Exuperij merita præſtiterunt. Hedibiæ, quæ de vltimis Galliarum finibus vnà cum Algaſia, miſſo Apodemio, à Hieronymo Bethlecm ſedente aliquot quæſtiones mouerat, ille reſcribens, rurſùs Galliarum, vbi ipſe adoleſcens manſit, faciens mentionem, ità ait: Maiores tui Paterius atque Delphidius, quorum alter antequàm ego naſcerer rhetoricam Romæ docuit, alter me iam adoleſcentulo omnes Gallias proſa verſuq́ue ſuo illuſtrauit ingenio, me dormiẽtes & taciti iure repræhendunt, quòd audeam ad ſtirpem generis ſui quippiam muſſitare. Tranſiuit in hoc ad Gallias itinere per Concordiam Mirandulæ vicinum oppidũ, vbi cum Paulo ſene, ad quem ſcribit epiſtolam viceſimamprimam numero, vitam Pauli Eremitæ intereà illi mittens, amicitiam contraxit: ab eoq́ue quomodò Cyprianus Tertullianum magiſtrum ſuum vocaret, didicit: ſicut ipſe teſtatur in Catalogo, vbi de Tertulliano hiſtoriam texit.

Gallia vaſtatur à barbaris. *Epiſt. 150.* *Tertullianum vocat Cyprianus magiſtrum. Cap. 7.*

Reuerſus autem è Gallia, & non minùs moribus, quàm literis locuples, vtranque, vt par eſt credere, reuiſit patriam, tam ſcilicet eam, in qua natus, quàm illam, in qua renatus fuerat. Verùm cùm miro Chriſto ſeruiendi teneretur ardore, & nihil aliud animo ſecum quotidiè verſaret, quàm vt omnem vitam ſuam illi dicaret, monachi ac ſolitarij profeſſionem arripere placuit, quòd ſic magìs expeditus ac tutus, ad cælum pergere poſſet. Reſtabat dubiũ de loco, quo id perageret: veniebat illi in mentem patria, in qua natus: veniebat Roma, in qua renatus & edoctus fuerat, neutra tamen illi placuit: patria, quòd à cognatis & propinquis periculum ſemper ſibi, ſi ſic ageret, imminere proſpiceret, præſertìm cùm ruſticitatis eſſet vernacula, & in ea venter pro deo haberetur, & ſanctior ille teneretur, qui ditior eſſet: &, quod erat deterius, à Lupicino peſſimo ſacerdote illa tunc regeretur: Roma, quia quanuìs ſancta eſſet Eccleſia, & trophæis Apoſtolorum ac martyrum decorata, & vera Chriſti in ea confeſſio reperiretur, alienum tamen à monachi ac ſolitarij propoſito erat, in tanta ciuium ac peregrinorum frequentia verſari, & procùl, vt ipſemet ait, à quiete, videri & videre, ſalutari & ſalutare, laudare & detrahere, & inter linguas rodentium miniſtrorũ, poſtes ingredi deauratos. Stetit tandèm ſententia, vt longinquæ peterentur regiones, & illæ, quæ tum locorũ ſanctitate, tum habitantium monachorum vicinitate, ad ſeruiendum Deo magìs commodæ & opportunæ eſſent.

Romam intellige, vbi baptizatus eſt. *Epiſt. 43.* *Epiſt. 17. & 18.*

Domì igitur ordinatis rebus, & locupletiſſima bibliotheca, quam ſibi ſummo ſtudio ac labore Romæ confecerat, vnà cum viatico tantæ peregrinationi neceſſario aſſumptis, è patria, relictis, vt ipſe teſtatur, ibì vtroque parente, ſorore & cognatis, Hieroſolymam militaturus acceſſit. Comes itineris ac propoſiti eius Heliodorus præcipuus fuit, qui etiã cum eo aliquandiù in eremo vixit: verùm mutato propoſito, ad patriã tandèm, veluti ſorori viduæ, ac nepoti ex ea paruulo, Nepotiano nomine, diſpoſitis rebus domeſticis, proſpecturus, redijt. Fugatum ſuis ſceleribus Heliodorum alicubì præ humilitate vir ſanctus teſtatur, verùm rem ipſam in ſecunda, quam ad eum ſcribit Epiſtola, his verbis detegit: Alius forſitan ſcriberet, quòd ob ſalutem illius, Nepotiani ſcilicet, Orientem eremumq́ue dimiſeris, & me chariſſimum ſodalem tuum redeundi ſpe lactaueris, vt primùm, ſi fieri poſſit, ſororem cum paruulo viduam, deindè ſi conſilium illa reſpueret, ſaltem nepotem dulciſſimum conſeruares.

Cap. 8. *Epiſt. 22. Euſtochio.* *It Hieroſolymã S. Hieronymus.*

Reliqui itineris eius comites fuerunt, Ruffinus Aquileienſis, Innocentius, Euagrius, & Hylas ſancti Melanij famulus. Verùm Ruffinus relicto Hieronymo, in Aegyptum ad Nitriæ, aliorúmq́ue locorum monaſteria viſenda acceſſit, eo ſcilicet tempore, quo à Hieronymi látere Heliodorus nondùm diſceſſerat. Innocentius autẽ & Hylas paulò pòſt, quàm in Syriæ eremum ſeceſſit, mortui ſunt. ſolus Euagrius, qui eum in vaſta ſolitudine degentem interdùm ex Antiochia inuiſeret ac recrearet, ex comitibus illi remanſit. Bonoſus, cum quo educatus, & à pueritia honeſtis ſeculi artibus erudi-

Comites itineris eius

eruditus,quive in Galliarum peregrinatione ſocius illi fuerat, ipſe etiam ſolitudinem petijt,non tamen ante Hieronymum,vt ſcribitur,ſed eo tempore, quo Hieronymus in eremo Syriæ degebat: ſicut per Chromatij,Iouini & Euſebij literas Hieronymus, in Syria iam manens,reſciuit: quas literas Euagrius ad eum tranſmiſit.Seceſſit autem Bonoſus in inſulam quandam Dalmatiæ,vt ego exiſtimo,pelago circunſonante naufragam,cui aſperæ cautes,& nuda ſaxa,ac ipſa ſolitudo terrori eſſent: & cùm iuuenis eſſet apprimè diues ac nobilis,contempta matre,ſororibus & chariſſimo ſibi germano,cum vno tantùm Oneſimo in ea orationibus ac ieiunijs vacans manebat. Piſcis filium ea ex cauſa Chromatius, qui Aquileienſis poſteà fuit Epiſcopus, illum, vocabat. Niceas ſubdiaconus Aquileiæ,non itineris Hieronymi comes, ſed iam in eremo manentis recens fuit amicus. Bonoſus nobilis adoleſcens fit eremita.

Non petijt autem ſtatìm Syriæ ſolitudinem Hieronymus,ſed poſtquàm aliquandiù in ſanctis Hieroſolymæ locis manſit, in Thraciam, Pontum, Bithyniam, Galatiam, Cappadociam & Ciliciam,& diſcendi, & viſendarum regionum cauſa acceſſit, ſicut ipſe ad Ruffinum ſcribens, teſtatur his verbis: Poſtquàm me à tuo latere ſubitus turbo conuulſit, poſtquàm, glutino charitatis hærentem, impia diſtraxit auulſio: tunc mihi cęruleus ſupra caput adſtitit imber,tunc maria vndiquè & vndiquè cælum. Tandèm in incerto peregrinationis erranti,cùm me Thracia, Pontus atque Bithynia, totumque Galatiæ & Cappadociæ iter,& feruido Cilicum terra fregiſſet æſtu,Syria mihi, velut fidiſſimus naufrago portus occurrit. Et in Prooemio 2. libri Cõmentariorũ ad Galatas: Scit,inquit,mecum,qui vidit Ancyram,metropolim Galatiæ ciuitatem, quot nunc vſq; ſchiſmatibus dilacerata ſit, quot dogmatum varietatibus conſtuprata. Manſiſſe autẽ eum aliquandiù in Cilicia,præſertìm in Tarſo, Pauli Apoſtoli amore,non ſolùm ex ijs verbis ego affirmare audeo,verumetiam multo magìs quòd Cilicum linguæ proprietates, quibus Paulus in Epiſtolis ſuis vſus ſit, optimè nouiſſe,& quænam illæ ſint,fideliter in Epiſtola ad Algaſiam, Quæſtione decima, retuliſſe eum video. Manſit nonnihil temporis etiam Antiochiæ,antequàm vaſtam illam ſolitudinem ingrederetur,vt ex Epiſtola ſexta,quam ad Florentium ſcribit,latè patet: & diù anteà de ea ingredienda deliberauit, & cum Theodoſio & cæteris Anachoretis, in ea iam degentibus,votum ſuum ingrediendi,locum anteà inuiſens, communicauit, vt ex Epiſtola triceſimaoctaua appáret. Cap. 9. Epiſt. 41.

Poſita eſt autem hæc ſolitudo in Chalcide Syriæ, hoc eſt, vbì Syri ab Agarenis barbaris diſterminantur:in qua præter ſparſos hincindè monachorum greges,nemo, exceptis feris,ſerpentibus & ſcorpionibus, incolebat, horridum profectò etiam monachis,& qui ſolitudinẽ tantùm quęrerẽt,habitaculum. Attulit ſecum in eam,inſignem illam bibliothecam,quam ſummo ſtudio impendioq; Romæ ſibi parauerat, & quam indè Hieroſolymam abſportari fecerat: & hoc,nè orationi deeſſet lectio,quandò lectio orationem iuuat,& oratio lectionem ſuſtentat: Orantes enim,cum Deo loquimur,ſicut legentes Deus alloquitur: & quemadmodùm orando, quod nobis opùs eſt,poſtulamus: ità legendo,quid à nobis faciendum ſit,intelligimus. Fatetur ipſe dilucidè in Prooemio ſuper Abdiã,ſe,dum puer eſſet,& ſolitudinem cum Heliodoro ingredi vellet,commentaria quædam in eum prophetam ſcripſiſſe: & ex eadem ſolitudine ad Florentiũ ſcribens,ità ait: Et quoniam largiente Domino,multis ſacrę bibliothecæ codicibus abũdamus,impera viciſsim,& quodcunq; vis,mittã: nec putes mihi graue eſſe,ſi iubeas.Habeo alumnos,qui antiquariæ arti ſeruiũt.Neq; enim beneficiũ pro eo,quod polliceor,poſtulo.Heliodorus frater mihi indicauit,ſe multa de ſcripturis quærere, nec ſic inuenire: aut ſi omnia habet, incipit ſibi plus charitas vindicare, plus petere. Trãſtulit in ea eremo ex Origene homilias,quas ille loquebatur ad populum,& alia,quæ ſe adoleſcentem tranſtuliſſe varijs in locis affirmat. Hebraicam quoquè linguam,quam ſe poſt Quintiliani & Tullij lectionem,& flores rhetoricos adoleſcentulum diſcere cœpiſſe affirmat,ea in eremo diſcere cœpit. Quod nè alicui falſum ac cõmentitium videatur,ipſius hac de re teſtimonium audiamus. Dum eſſem iuuenis,& ſolitudinis deſerta me vallarent,incentiua vitiorum,ardoremque naturæ ferre non poteram. Quem cùm crebris ieiunijs frangerem, mens tamen cogitationibus æſtuabat:ad quam edomandam cuidam fratri,qui ex Hebræis crediderat,me in diſciplinam dedi, vt poſt Quintiliani acumina,Ciceronis fluuios, grauitatemque Frontonis,& lenitatem Plinij, alphabetum diſcerem, & ſtridentia anhelantiaque verba meditarer. Quid ibì laboris inſumpſerim, quid ſuſtinuerim difficultatis, quotiès deſpera- Cap. 10. In Prooemio ſuper Abdiam. Epiſt. 6. Lib. 1. cõtra Ruffinum. In Prooemio ſuper Danielem. Epiſt. 120. Epiſt. 4. ad Ruffinum.

ſperauerim, quotiesque ceſſauerim, & contentione diſcendi rurſus inceperim: teſtis eſt conſcientia tam mea, qui paſſus ſum, quàm eorum, qui mecum duxerunt vitam, & gratias ago Domino, quòd de amaro ſemine literarum dulces fructus carpo.

Cap. 11. Ingreſſum in eremum tam præclaræ ſpei adoleſcentem, humani generis hoſtis, qui eum multis ex cauſis reformidare iam cœperat, & à quo ſibi magnum exitium imminere præſagiebat, varijs ac diuerſis tentationibus eum, vt à tam ſancto remoueret propoſito, aggredi cœpit, nullumque tentationis ac moliminis genus, quo eum non impeteret ac quaſſaret omiſit. Abſtulit enim ei inprimis ſodales & amicos omnes, quos ſecum in eam ſolitudinem duxerat. Nam Heliodorum, quem vnicè ille amabat, & qui tanti itineris ſocius ſibi fuerat, melioris cuiuſdam boni prætextu, in patriam reuocârat. Conatus eſt eum multis precibus ac lachrymis vir ſanctus retinere: ſed neque preces ei profuêre, nec planctus. Abſentem iam, vt ille ſe rediturum pollicitus erat, per eloquentiſſimam epiſtolam, quam pluribus etiam lachrymis interluit, rurſus reuocare tentauit: verùm in hoc quoquè nihil profecit. Præripuit etiam ei Innocentium partem animæ illius: hunc enim repentinus febrium ardor abſtraxit. & paulò poſteà, nondùm vulneris cicatrice obducta, rapuit ei etiam Hylam, ſancti Melanij famulum: qui ipſe quoquè in ea ſolitudine obijt. Ipſum verò tenerum alioqui, ac delicatè ab infantia nutritum adoleſcentem, paulo minùs, quàm olim fecerit in Iob, varijs ac diuerſis infirmitatibus & ægritudinibus ità torſit, vt nullum fuerit morborum genus, quo ſe ille diſtentum ac quaſſatum fuiſſe non aſſerat. Sed præter cæteros morbos, ardentiſſima febris, qua ſe in media Quadrageſima arreptum alicubì ipſe teſtatur, eo tempore illum inuaſit. Valida autem ac lethalis adeò fuit, & ità infelicia, ieiunijsque alioquì exhauſta adoleſcentis membra depaſta eſt, vt parùm abfuerit, quin morti illum tradiderit: nam exequiæ veluti iam morienti parari cœperunt, & toto frigeſcente iam corpore, ad tribunal Chriſti raptus, quòd Ciceronis lectioni vacaret, grauiter vapulauit. At non ſolùm varijs corporis ac membrorum morbis, ſeruis Dei alioquì infenſiſſimus hoſtis diabolus eum appetijt, ſed, quod in Iob facere prohibitus fuit, dicente Domino, Animam illius ſerua: ità animam eius, carnis & venerearum rerum cogitationibus, facto impetu, aggredi ac diuexare cœpit, vt in media eremo, vbi feræ tantùm & ſcorpiones, præruptæ duntaxàt cautes, & plantarum ſolummodò diuerſa videbantur genera, ſibi inter choros puellarum intereſſe videretur. Quid in talibus tentationibus fortis & in Chriſto roboratus adoleſcens egerit, quàm ſtrenuè pugnauerit: quibus ieiunijs & verberibus rebellantem carnem afflixerit, quibus lachrymis & orationibus Ieſum Saluatorem mundi, vt ſe à tantis hoſtis impetitionibus erueret, inſtanter precatus ſit: ab ipſomet, qui talia paſſus eſt, audiamus.

Orbatur omnib⁹ ſuis ſodalibus in eremo S. Hieron.

Epiſt. 1.

Epiſt. 41. Ruffino.

Laborat ardentiſſimis febribus.

Epiſt. 22. Euſtochio.

Vapulat, quia Ciceronianus eſt.

Iob 2.

Cap. 12. O quotiès ego ipſe in eremo conſtitutus, & in illa vaſta ſolitudine, quæ exuſta ſolis ardoribus, horridum monachis præſtat habitaculum, putabam me Romanis intereſſe delicijs. Sedebam ſolus, quia amaritudine repletus eram. Horrebant ſacco membra deformia, & ſqualida cutis ſitum Aethiopicæ carnis obduxerat. Quotidiè lachrymæ, quotidiè gemitus: & ſi quandò repugnantem ſomnus imminens oppreſſiſſet, nuda humo vix oſſa hærentia collidebam. De cibis verò & potu taceo, cùm etiam languentes monachi aqua frigida vtantur, & coctum aliquid accepiſſe, luxuria ſit. Ille igitur ego, qui ob gehennæ metum tali me carcere ipſe damnaueram, ſcorpionum tantùm ſocius & ferarum, ſæpè choris intereram puellarum. Pallebant ora ieiunijs, & mens deſiderijs æſtuabat in frigido corpore, & ante hominem ſua iam carne præmortuum, ſola libidinum incendia bulliebant. Itaque omni auxilio deſtitutus, ad Ieſu iacebam pedes, rigabam lachrymis, crine tergebam, & repugnantem carnem hebdomadarum inedia ſubiugabam. Non erubeſco confiteri infelicitatis meæ miſeriam: quin potiùs plango me non eſſe, quod fuerim. Memini me clamantem diem crebrò iunxiſſe cum nocte, nec priùs à pectoris ceſsâſſe verberibus, quàm rediret, Domino increpante, tranquillitas. Ipſam quoquè cellulam meam, quaſi cogitationum mearum conſciam, pertimeſcebam, & mihimet iratus & rigidus, ſolus deſerta penetrabam. Sicubì concaua vallium, aſpera montium, rupium prærupta cernebam, ibi meæ orationis locus, ibì illud miſerrimæ carnis ergaſtulum: &, vt mihi teſtis eſt Dominus, poſt multas lachrymas, poſt cælo inhærentes oculos, nonnunquàm videbar mihi intereſſe agminibus Angelorum: & lætus gaudensque cantabam:

Cant. 1. Poſt te in odorem vnguentorum tuorum curremus.

Epiſt. 22. ad Euſtochiũ. Nota ſancti viri in eremo vitam duriſſimã.

Vide hebdomadarum inediam.

Videns

Cap. 13.

Videns autem diabolus ſe nullo molimine adoleſcentis animum dimouere ab arrepto propoſito poſſe, nihilq; ſe aut morbis, aut carnis tentationibus profeciſſe, ad ſecretiores artes, quibus fortiores fidelium animos quatere ac decipere ſolet, & ad malitiæ commenta poſtremò confugit: vt quem aperta fronte veluti manifeſtus hoſtis ſuperare non poſſet, occultè tanquàm amicus, inſidians labefactaret ac caperet. Incitauit enim aduersùs eum Campenſes & Tarſenſes, Arrianos hæreticos, qui fidem eius impeterent, & vel vno, vel altero modo vinctum iuuenem ad ſe pertraherent. Videbant enim eum adoleſcentē eſſe maximæ ſpei, & qui doctrina & ſanctitate Græcos omnes, qui eas & remotiores incolebant oras, iam vinceret. Inſtant igitur apud eum, an tres, vel vnam potiùs cõfiteatur hypoſtaſim. Cautus ille, & ad inſidias dæmonum exercitatus, ſe vnam, ſi hypoſtaſis nomine Vſiam: ſi verò perſonam intelligant, tres confiteri hypoſtaſes aſſeuérat: veluti qui optimè nôrit, tres in vna diuina natura eſſe perſonas. Non contenti illi iuuenis ſenſum audiuiſſe, ipſum hypoſtaſis nomen efflagitant, vt ſimpliciter vnámne, an tres hypoſtaſes in diuina credat eſſe natura, reſpondeat. Antiochena quoquè Eccleſia, quæ in tres tunc partes diuiſa atque diſcerpta erat, rapere ad ſe illum opidò feſtinat, vnaquæque ſcilicet pro ſe pars: Meletius, inquam, Paulinus, atq; Vitalis. Hi enim tres, ſuarum ſcilicet factionum, Epiſcopi tunc erant. Ille, qui eò acceſſerat fundatus in ea petra, aduersùs quam portas inferi non præualituras Chriſtus promiſerat, vt qui Romæ fidem baptiſmumque ſuſceperat, ſe id credere, quod Romana credit Eccleſia, conſtanter aſſeuérat, & in ea velle ſe mori, in qua natus ſit, fide cunctis reſpondet: quandò optimè nôrit, non poſſe quem extra hanc arcam, diluuio regnante, ſalutem conſequi: & profanum eſſe, qui agnum in hac domo non comedat. Reſpondent illi omnes, ſe cum Romana ſentire Eccleſia: idque aſtutè faciunt, vt eruditiſſimum iuuenem, hac voce allectum, ad ſe pertrahant. Verùm videns ille, in diuerſis dogmatibus ac fidei factionibus eſſe non poſſe, vt omnes idipſum, quod Romana crederet Eccleſia, crederent, latentes ſuſpicatus dolos, Romam ad Damaſum, qui Valentis & Valentiniani Imperatorum tempore, tunc ſcilicet Romanam regebat Eccleſiam, ſemèl & iterùm ſcribit: obſecrans, & multis cum precibus obteſtans, vt, quidnam credere, & cui in Antiochia ex tribus illis Epiſcopis communicare debeat, ſibi nunciare dignetur. Et vt literæ ad eum in eremum peruenire poſſent, Euagrio preſbytero, vtrique eorum noto, & Antiochiæ degenti, illæ dirigantur, rogat, admonens intereà in hac hypoſtaſis voce venenum latére: tamen ſe, quicquid ille iuſſerit, crediturum. Tandiù autem illū hæretici diuexârunt, & ea de eo in vulgus mendacia ſparſerunt, vt virgines in monte Hermon degentes, ad quas ex eremo ſcribit epiſtolam illam, cuius initium eſt: Chartæ exiguitas indicium ſolitudinis eſt: ab eo cœperint abhorrere, & aliqui ſub Catholicorum nomine, cùm tamen hæretici eſſent, illum acriter adeò perſecuti ſint, & omni inhumanitatis genere ità affecerint, vt ex eremo tandèm eiecerint. Explicat hæc omnia ipſemet in Epiſtola ad Marcum Celedenſem, vbì inter cætera ait: Verſu cogor clamare vulgato: Quod genus hoc hominum? quæ've hunc tam barbara morem Permittit patria? hoſpitio prohibemur arenæ. Bella cient, primaque vetant conſiſtere terra. Quæ idcircò de gentili poëta ſumpſimus, vt qui Chriſti pacē non ſeruat, pacē ſaltem diſcat ab ethnico. Hæreticus vocor, homouſion prædicans Trinitatem. Sabellianæ impietatis arguor, tres ſubſiſtentes, veras, integras, perfectasque perſonas indefeſſa voce pronuncians. Si ab Arrianis, meritò: ſi ab orthodoxis, qui huiuſmodi arguunt fidem, orthodoxi eſſe deſiérunt: Aut ſi eis placet, hæreticum me cum Occidente, hereticum cum Aegypto, id eſt, cum Damaſo Petroque condemnent. & infrà: Quotidiè expoſcor fidem quaſi ſine fide renatus ſim. Confiteor, vt volunt: non placet. ſubſcribo, non credunt. Vnum tantùm placet, vt hinc recedam. Iam iam cedo. Abruperunt partem à me animæ meæ, chariſſimos fratres. Ecce diſcedere cupiunt: immò diſcedunt, melius eſſe dicentes inter feras habitare, quàm cum talibus Chriſtianis. Et ego ipſe, niſi me & corporis imbecillitas, & hyemis retineret aſperitas, iam modò fugerem. Veruntamen dum vernum tempus adueniat, obſecro, vt paucis mihi menſibus eremi concedatur hoſpitium: aut, ſi hoc tardum videtur, abſcedo. Domini eſt terra & plenitudo eius. Aſcendant ſoli cælum: propter illos tantùm Chriſtus mortuus ſit: habeant, poſſideant, glorientur.

Epiſt. 57. & [illegible] Hæretici [illegible] inſidiantur.

Matth. 16.

Interrogatus, reſpondet ſe credere quod Ro. eccleſia credit.

Epiſt. 57. & 58. Conſul[illegible] Ro. Pontifi[illegible] cem [illegible] bus dubijs.

Epiſt. 59. [illegible] curà p[illegible] Chriſtianis.

Epiſt. 77.

Pſal. 23.

Cap. 14.

Manſit autem in ea ſolitudine quadriennio, vt ſcribitur, incredibili abſtinentia vitam excrucians, & abſque aliqua requie omne tempus modò ſtudijs, modò orationibus

nibus

nibus impendens: nunc ab alijs monachis & anachoretis inuiſus, nunc alios ipſe inuiſens: tantasque in eo ſpiritûs dulcedines expertus eſt, & cæleſtis patriæ beatitudines

Eſa. 58.

præguſtauit, ijsque ſplendoribus Deus, vt ait Propheta, illius animam impleuit, vt indè diſceſſiſſe ſæpè pœnituerit, & velutì cæleſtis Hieruſalem, illius ſemper animo

Epiſt.26. Pāmachio.

memoriam retinuerit. Ego quidem Romæ non eram, inquit Pammachio, & tunc me tenebat eremus: atque vtinàm pertinuiſſet, quandò ſocero tuo viuente Toxotio, ſeculo Paula & Euſtochium ſeruiebant. Egreſſus ab eremo, vel veriùs hęreticorum perſecutionibus indè eiectus, Antiochiam Hieroſolymamque repetijt, iuuenis iam, & adoleſcentiæ annos ſuperans. Ierit'ne hoc tempore in Græciā, & Athenas petiërit, an potiùs, quod verius reor, tunc cùm in Cilicia eſſet, id egerit, (commodè enim è Cilicia in Atticam nauigatur) incertum. Nam Athenis eum fuiſſe, hæc eius verba, vt cre-

In cōmentarijs Zachariæ c.12.

damus, nos cogunt. In arce Athenienſium iuxta ſimulacrum Mineruæ, vidi ſphæram æneam grauiſſimi ponderis, quam ego pro imbecillitate corpuſculi mouere vix potui. Cùm quærerē, quidnam ſibi vellet, reſponſum eſt ab vrbis eius cultoribus, athletarum in maſſa fortitudinem comprobari: nec priùs ad agonem quenquam deſcendere, quàm ex leuatione ponderis ſciatur, quis cui debeat comparari. Antiochię autem degens, Apollinarium Laodicenum, qui poſtremò ex Eccleſia egreſſus eſt, audiuit & coluit, ſicut ipſe ad Pammachium & Oceanum ſcribens, teſtatur his verbis:

Epiſt.64.

Dum eſſem iuuenis, miro diſcendi ferebar ardore, nec iuxta quorundam præſumptionem, ipſe me docui. Apollinarium Laodicenum audiui Antiochię frequenter, & colui: & cùm me in ſanctis ſcripturis erudiret, nunquàm illius contentioſum ſuper ſenſu dogma ſuſcepi.

Cap.15. Viuit Antiochiæ vt monachus.

Adhæſit autem Antiochiæ ex tribus illis, qui tunc eam diuexabant Epiſcopis, Paulino, quòd ità à Damaſo, ad quē de ea re ſcripſerat, iuſſus fuerat. Manens tamen Antiochiæ, monachi ac ſolitarij hominis profeſſionem propterea non omiſit. Nam etsì ſæpè quidem loca vel diſcendi cauſa, vel, vt magis literis & orationi in quiete & ſilen-

Ordinatur illic preſbyter.

tio vacaret, mutauit, ipſum tamen monachi animū nunquàm mutauit. Verum hoc fuiſſe, experimento Paulinus, qui eum preſbyterum Antiochiæ ordinauit, didicit: & longè poſteà Epiphanius Salaminæ Cypri Epiſcopus, qui eum ad animarum curam

Epiphanius Salaminæ Epiſcopus.

& publicè ſacramenta miniſtrandi munus vocauit. Nam primus illum ordinare non potuit, niſi in monachi profeſſione ſe eum relicturum priùs polliceretur. Alter verò nullo modo, vt publicè ſacrificaret, & animarum curæ intenderet, obtinere potuit. Se enim non ad huiuſmodi munus, ſed vt in agris & ſolitudinibus vitā traduceret, ibique adoleſcentiæ peccata defleret, vocatū potiùs eſſe aſſerebat. Vtranque autē hanc rem veram eſſe, à nemine, meliùs quàm ab ipſomet, iuncto Epiphanij teſtimonio, di-

Epiſt.61.

ſcere poſſumus. Ait enim, ſcribens ad Pammachium aduerſùs errores Iohannis Hieroſolymitani, de ordinatione ſua his verbis: Fac à te ordinatū, ſcilicet Paulinum fratrem meum, (alloquitur autē his verbis ipſum Iohannem) idem ab eo audies, quod à me miſello homine ſanctæ memoriæ Epiſcopus Paulinus audiuit, Num rogaui te, vt ordinarer? Si ſic preſbyterium tribuis, vt monachum nobis non auferas, tu videris de iudicio tuo. Sin autem ſub nomine preſbyteri tollis mihi, propter quod ſeculum dereliqui, ego habeo quod ſemper habui: nullum diſpendium in ordinatione paſſus es. & paulò ſuperiùs: Si de me & preſbytero Vincentio: ſatis multo dormiſti tempore, qui poſt annos tredecim, nunc excitatus hæc loqueris. Ob id enim & ego Antiochiam, & ille Conſtantinopolim vrbes celeberrimas deſeruimus, non vt te in populis prędicantem laudaremus, ſed vt in agris & in ſolitudinibus adoleſcentię peccata deflentes, Chriſti in nos miſericordiam deflecteremus. Epiphanius verò Iohan-

Epiſt.60.

ni Hieroſolymitano in eandem ſententiam ità teſtatur: Cùm enim vidiſſem, quia multitudo ſanctorum fratrū in monaſterio conſiſteret, & ſancti preſbyteri Hieronymus & Vincentius propter verecundiam & humilitatem nollent debita nomini ſuo exercere ſacrificia, & laborare in hac parte miniſterij, quæ Chriſtianorum præcipua ſalus eſt: inuenire autem & compræhendere ſeruum Dei non poſſes, qui te eò quòd graue onus ſacerdotij nollet ſuſcipere, ſæpè fugiebat, & cætera.

Cap.16. Commentaria in Abdiam conſcribit in adoleſcentia.

Ordinatus autem preſbyter à Paulino iam tunc triginta annorum vir, commentarios, quos iam puer egreſſus à ſtudijs Rhetorum in Abdiam inceperat, perfecit, & Pammachio ſtudiorum ſocio dicauit: Non tamen ſemper Antiochiæ manſit, ſed partìm etiā Hieroſolymæ, in agris tamen & ſolitudinibus, vſquequò Romā ad Damaſum acceſſit, viuēs: immò tūc Bethleē ab eo electa & habitari cœpta eſt. Verum autē hoc

eſſe,

eſſe, ſatis ex eo conſtat, quòd mortuo Damaſo Hieroſolymam rediens, illo ſcilicet tempore, quo Paula & Melania eò adnauigârunt, tunc videlicet, cùm Bethleem ab eo ad habitandum electam cæteri aiunt, ità ipſemet de Bethleem ſcribat: Intraui Hieroſolymam, vidi multa miracula, & quæ priùs ad me fama pertulerat, oculorum iudicio comprobaui. Indè contendi Aegyptum, luſtraui monaſteria Nitriæ, & inter ſanctorum choros aſpides latére perſpexi. Protinùs concito gradu Bethleem meam reuerſus ſum: vbì adoraui præſepe & incunabula Saluatoris. Suam autem Bethleem non appellâſſet, nec ſe concito gradu ad eam reuertiſſe, ſed acceſſiſſe potiùs dixiſſet, nisì priùs quoquè, hoc ſcilicet, de quo nunc tractamus tempore, ſedem illam tenuiſſet.

Lib. 3. cõtra Ruffinum.

Adorat præſepe & incunabula ſaluatoris.

Hoc tempore, quod inter receſſum ab eremo, & ad vrbem Romam acceſſum præterfluit, Conſtantinopolim quoquè ad audiendum Gregorium Nazanzenum, cuius doctrinæ & ſanctitatis celebris tunc erat fama, Hieronymus contendit. Tranſlatus enim in eam Eccleſiam componendæ ſeditionis cauſa Gregorius fuerat, vt vrbem ab Arrianis infeſtatam liberaret, ſub Theodoſio ſeniore Auguſto, antequàm primum in ea Concilium celebraretur, hoc eſt, circa primos Damaſi Papæ annos. Hoc autem verum eſſe conſtat ex eo, quòd Hieronymus ſe Conſtantinopoli fuiſſe eo tempore, quo Gregorius ibì Epiſcopalem ſedẽ tenebat, ipſemet aſſerit, & ab vrbe Roma poſt Damaſi mortem eundẽ receſſiſſe, ex Epiſtola, quam in ipſo receſſu Aſellæ ſcribit, ſatis liquet dum ait: Beatæ memoriæ Damaſus meus ſermo erat. Tenuit Conſtantinopolitanam eccleſiam Nazanzenus annis aliquot tanta cum ſui nominis laude, & Orthodoxæ fidei augmento, vt ſuo tempore in ciuitate vix vnus Arrianus reperiretur: adeò & doctrinæ magnitudine, & ſanctitatis celebritate pacauerat omnia. Eius tempore celebratum fuit ibì primum Conſtantinopolitanum, aduerſùs Macedonium Concilium, quod factum eſt anno Domini trecenteſimo octogeſimoquarto, ipſeque in ſymbolo, rogatus à patribus, appoſuit ea verba, quæ ſunt de Spiritu ſancto. Cum autem Eccleſiam omnem compoſuiſſet ac confirmâſſet, & ſuſcitari aduerſùs ſe rurſum factionem videret, capta occaſione, quòd abſque ſynodi decreto primam ſedem reliquerit, & Conſtantinopolitanam arripuerit, furori hominum cedere melius ratus, expulſo Maximo Cynico, quem Arriani elegerant, Nectarium ſucceſſorem ſanctiſſimum & eruditiſſimum virum, votis omnium concurrentibus ſibi ſuffecit, & vt quieti & ocio in ſenectute vacare ſibi liceret, in Nazanzena quoquè eccleſia Eulalium Paſtorem poſuit.

Cap. 17.

Hiſt. trip. lib. 9. cap. 8. & 10.

In cõmentarijs Eſaiæ cap. 6

Epiſt. 99. Aſellæ.

Concilium Conſtantinopolitanũ tẽpore Gregorij Nazanzeni.

Epiſt. eius ad Nyſſenũ.

Quod autem Hieronymus Conſtantinopoli fuerit, ipſemet, qui ſe Gregorium Nazanzenum pręceptorem habuiſſe ſemper gloriatur, pluribus in locis diſertè teſtatur. Gregorius ait in Catalogo primùm Saſimorum, deindè Nazanzenus Epiſcopus, vir eloquentiſſimus, præceptor meus, à quo ſcripturas explanante didici & in Epiſtola ad Nepotianum: Præceptor quondàm meus Gregorius Nazanzenus, rogatus à me, vt exponeret, quid ſibi vellet in Luca ſabbatum δευτερόπρωτον, eleganter luſit. Docebo te, inquit, ſuper hac re in Eccleſia, in qua mihi omni populo acclamante, cogéris inuitus ſcire, quod neſcis: aut certè, ſi ſolus tacueris, ſolus ab omnibus ſtultitiæ condemnaberis. itèm in Commentarijs Eſaiæ, ſextum eius Prophetæ caput exponens: De hac, inquit, viſione ante annos circiter triginta, cùm eſſem Conſtantinopoli, & apud virum eloquentiſſimum Gregorium Nazanzenum, tunc eiuſdem vrbis Epiſcopum, ſanctarum ſcripturarũ ſtudijs erudirer, ſcio me breuem dictâſſe ſubitumque tractatum, vt experimentũ caperem ingenioli mei, & amicis iubẽtibus obedirem. ad illum itaq; libellũ mitto lectorem. Et exponens illud Apoſtoli ad Epheſios, Sacramentum hoc magnum eſt, ità ait: Gregorius Nazanzenus, vir valdè eloquens, & in ſcripturis apprimè eruditus, cùm de hoc mecum tractaret loco ſolebat dicere: Vide quantum iſtius capituli ſacramentum ſit, vt Apoſtolus in Chriſto illud & Eccleſia interpretans, non ſe ità aſſerat, vt teſtimonij poſtulabat dignitas, expreſſiſſe, ſed quodam modo dixerit. Sibi quoquè & Nazanzeno Nyſſenum quædam opera ſua legiſſe, in Catalogo ſcribit. Alibì quoquè Gregorium præceptorem appellat ſuum, & vbiquè ſe à tali viro eruditum gloriatur. magna enim non minùs de vitæ ſanctitate, quàm de doctrinæ ſublimitate Gregorij erat fama: adeoque in Eccleſiaſticis literis excellebat, vt ſolus ex omnibus tam Græcis quàm Latinis ſcriptoribus, Theologi meruerit nomen.

Cap. 18.

Epiſt. 2.

Eſaiæ 6.

Ephe. 5.

Gregorius Nazanzenus Epiſcopus Conſtantinopolit. eius præceptor.

Imperij habenas adhuc Theodoſius moderabatur, & Apoſtolicam Sedem Romæ Damaſus gubernabat, ipſeque Hieronymus iam preſbyter annos triginta exegerat:

Cap. 19.

rat: cùm ob diſſenſiones tum Antiochenæ Eccleſiæ, tum alias, Imperiales literæ omnes totius Occidentis, Orientiſque Epiſcopos, Romam pro quæſtionum ſolutione vocârunt. Acceſſerunt inter alios eò Paulinus Antiochiæ, à quo Hieronymus ordinatus fuerat presbyter, & Epiphanius Salaminæ, ſeu Conſtantiæ Cypri, Epiſcopi: ambo viro ſancto amici, & arcto ſpiritûs vinculo copulati. Viſum eſt Græcis Epiſcopis, Latinũ & magni nominis iuuenem ſecum ducere, præſertim cùm Damaſo multis ex cauſis notus, & de Antiochenis diſſidijs apprimè inſtructus & eruditus eſſet: & fortè ipſemet Damaſus accerſiuit, ac literæ Imperiales illum eò coëgerunt, quandò inuitum ac renitentem acceſſiſſe ipſemet teſtari videtur. Verba quibus hæc omnia illc explicet, hæc ſunt: Cumque Orientis & Occidentis Epiſcopos ob quaſdam Eccleſiarum diſſenſiones Romam Imperiales literæ contraxiſſent, vidit admirabiles viros, Chriſtique pontifices, Paulinum Antiochenæ vrbis Epiſcopum, & Epiphanium Salaminæ Cypri, quæ nunc Conſtantia dicitur: quorum Epiphanium etiam hoſpitem habuit: Paulinum in aliena manentem domo, quaſì proprium humanitate poſſedit: quorum accenſa virtutibus, per momenta patriam delerere cogitabat. & alibì: Deniquè cùm & me Romam cum ſanctis Pontificibus, Paulino & Epiphanio, Eccleſiaſtica traxiſſet neceſſitas, quorum alter Antiochenam Syriæ, alter Salaminam Cypri rexit Eccleſiam, & verecundè nobilium fœminarum oculos declinarem: ità egit ſecundùm Apoſtolum importunè, opportunè, vt pudorem meum ſua ſuperaret induſtria: & quia alicuius tunc nominis eſſe exiſtimabar ſuper ſtudio ſcripturarum, nunquàm conuénit, quin de ſcripturis aliquid interrogaret.

Epiſt. 27. in Epitaphio Paulæ. *Epiſt. 16. in Epitaph. Marcellæ.* *2. Tim. 4.*

Cap. 20. *Viſitat ſacra loca Romæ Hieronymus.*

Romam igitur ingreſſus D. Hieronymus, cœpit reuiſere loca, in quibus à pueritia nutritus, edoctus & baptizatus fuerat: reuiſere templa Apoſtolorum & martyrum, ad quę diebus Dominicis accedere, cùm à grammaticę ludo vacaret, & quorum cryptas ad venerandas ſanctorum reliquias ingredi puer ſolebat. Inuenit hìc Pammachium, ſuum olìm condiſcipulum inuenit alios, tum veteres ex facie, tum ex ſola ſanctitatis & doctrinæ fama poſteà ſibi factos amicos. Damaſo autem quam charus, & quàm dilectus fuerit, incredibile eſt dictu. Nouerat enim iuuenem iam tunc in eremo degentem, ex literis & tractatibus, quos ſæpè ad eum miſerat: nouerat & egreſſum ab eremo, Antiochiæ primùm, mox Bethleem manentem, vt qui ei munera ſæpè mittere, & qui ab eo epiſtolas & quæſtionum ſolutiones recipere ſolebat: nouerat ex ingenti fama, quæ de eius vitæ probitate, & mira abſtinentia ferebatur. Concurritur ex Vrbe ad eum vndiquè, & vterque ſexus in promerendo viro ſecum acriter certat. Non matronæ caſtæ illum dimittere, non ciues, non presbyteri poſſunt. alijs ſanctitas, alijs doctrina, alijs comitas & vrbanitas placēt. Ille, quòd Romæ iam viderit puerum tunc optimę ſpei, animo repetit: ille quòd auſteram in eremo ab eo exactam vitam audierit, attentè vultus contemplatur & ora. Commendat in eo aliquis presbyterij dignitatem, aliquis orationis prædicat puritatem: hic in eo linguarũ ſcientiam, alter ſacrarum literarũ admiratur cognitionem: pariter ſuſpiciunt, pariter prędicant & extollunt omnes: & breuiter ſolus Hieronymus inuenitur, in quo omnium oculi, omnium defigantur obtutus, & in quo vno totius cleri populique vota ſuſpirent.

Epiſt. 124 & 125.

Cap. 21.

Damaſus, cui Hieronymi etiam cauſa Paulinus Epiphaniuſque grati fuerunt, videns ſibi velutì alterum Paulum Petro, adiutorem in Vrbem veniſſe, remiſſis ad ſedes proprias Epiſcopis, & Paulino in Epiſcopatu Antiocheno cõfirmato, Hieronymum, vt ſibi in Eccleſiaſticis cauſis inſeruiret, & partem Pontificij oneris ſuſtineret, ſecum retinet, res fidei & omnes quæſtiones religionis, ei, vtì vndequaquè doctiſſimo & maximè orthodoxo demandat: hoc eſt, vt totius orbis conſultationibus, præſertìm ſynodalibus, quæ ad Romam velut ad matrem Eccleſiarum omnium, & Apoſtolicam ſedem quotidiè deferuntur, reſpondeat: & quid credere, vel non credere reuertentes ab hæreſi debeant, normam formulamque præfigat. Teſtatur hoc ipſe ad Ageruchiam, vbì monogamiam laudat, his verbis: Ante annos plurimos cùm in chartis Eccleſiaſticis iuuarem Damaſum, Romanæ vrbis Epiſcopum, & Orientis atque Occidentis ſynodicis conſultationibus reſponderem, vidi duo inter ſe paria viliſſimorum è plebe hominum comparata. Teſtatur etiam Ruffinus, qui confeſſionem qua reconciliarentur Apollinariſtæ, ab eo, cùm Damaſo inſeruiret, compoſitam fuiſſe ſcribit: cui reſpondens Hieronymus, ità ait: Et ſuperfluum puto apertas ineptias confutare, cùm mihi mea ingeratur fabella, à ſynodo videlicet, & ſub nomine cuiuſdam amici Damaſi ego petar, cui ille Eccleſiaſticas epiſtolas dictandas tradidit: & Apollinariorum

Damaſus eius opera Romæ vtitur. *Epiſt. 11.* *Ruffinus in fine Apologiæ pro Origene.*

rum

rum verſutiæ deſcribantur, quòd Athanaſij librum, vbì Dominicus homo ſcriptus eſt, ad legendum acceptum ità corruperint, vt in litura id quod raſerint, rursùm ſcriberet, vt ſcilicet non ab illis falſatum, ſed à me additum putaretur.

Lib. 2. cōtra Ruffinum.

Manens Romæ Hieronymus, & Eccleſiaſticis vndiquè ad Apoſtolicam ſedem concurrentibus inſeruiens neceſſitatibus, non propterea arctam ſuam viuendi, & in precibus quotidiè coram Deo aſſiſtendi omittit conſuetudinem. Matronarum oculos verecundè declinat, exemplo omnes, verbo eos, qui ad eum audiendū concurrunt, inſtruit. Et quia presbyteri munere inſignitus erat, nè tam diuinum ſibi cōmiſſum talentum occulat, incruentum Chriſti ſacrificium, quod in Cruce peractum fuit, Deo pro ſalute omnium offert. Nouit hoc Roma, quæ diù ſacrificij ſeruauit caſulam, & adhuc eius calicem ſeruat, & in memoriā tanti viri populo reuerēter oſtentat. Nouerat hoc ipſum Nepotianus presbyter, Heliodori Epiſcopi, qui quondàm Hieronymum in eremum comitatus fuerat, nepos, quòd ſcilicet offerendis Deo ſacrificijs ille vacaret, proptereaque dum moreretur, talem veſtem Miſſarum ſacrificijs aptam, Hieronymo in hæc verba, vt teſtis eſt huius rei ipſe Hieronymus, reliquit. Hanc tunicā, qua vtebar in miniſterio Chriſti, mitte dilectiſſimo mihi, ætate patri, fratri collegio, & quicquid à te nepoti debetur affectûs, in illum transfer, quem mecum pariter diligebas. Et ſi ipſe Nepotianum presbyterum laudat, quòd ſolicitus eſſet, ſi niteret altare, ſi parietes abſque fuligine, ſi pauimenta terſa, ſi ianitor creber in porta, & quòd in omnes cæremonias pia ſolicitudo diſpoſita eſſet, itèm quòd non minus, non maius negligeret officium, & quòd ſemper in eccleſia verſaretur. & rursùs, quòd baſilicas eccleſię, & martyrum conciliabula diuerſis floribus, & arborum comis, vitiumque pampinis adumbrâſit: vt quicquid placeret in eccleſia, tam diſpoſitione, quàm viſu, illius labore ac ſtudio compoſitum eſſet: & ſi contra Pelagianos ſcribens, ait non diſplicere, immò placere Deo, quòd Epiſcopus, presbyter, diaconus, & reliquus ordo Eccleſiaſticus, in adminiſtratione ſacrificiorum cum candida procedant veſte: quid putandum eſt presbyterum procurâſſe Hieronymum, virum ſanctiſſimum, & qui in vindicando Dei honore, & Eccleſiæ pulchritudine aſſerenda, nemini cederet?

Cap. 22. Epiſt. 16. Caſula & calix S. Hieronymi Romę ſeruátur. Epiſt. 3. in Epitaphio Nepotiani. Ibidèm. Ibidèm. Lib. 1. cōtra Pelag.

Non tantùm hæc omnia Romæ manens procurauit, & cuncta Eccleſiæ munia vt honeſtè ac ſanctè peragerentur effecit, ſed quicquid etiam boni vel Antiochiæ, à qua Petrus Apoſtolorū Princeps Romam venerat: vel Hieroſolymæ, vbì Eccleſiā quoquè idem fundauit, & Iacobo gubernandā poſteà reliquit, eſſet, vt Romæ quoque, vbì Petri ſedes manet, obſeruaretur, procurauit. Eo inſtante, Alleluia, vt teſtatur D. Gregorius, ſecùndùm Hieroſolymitanæ eccleſiæ conſuetudinem: & ſecundùm Antiochiæ viſum, in fine omniū pſalmorum, Gloria patri, Romę cantari cœptū eſt. Eo emendante, Romæ legendos canendosque in Eccleſia ſeptuaginta interpretum pſalmos ſuſcepit. Ipſe teſtamentū nouum, quod Romana poſteà ſemper legit Eccleſia, Damaſo rogante, è Græco tūc primùm correxit. Ipſe martyrū fines, qui in Eccleſijs recitātur, primus, vt Caſſiodorus, Iſuardus, Adoq; teſtantur, in vnū ſub breuitate collegit. Omitto alia, quæ poſteà ad decorē & vtilitatem vniuerſalis Eccleſiæ fecit, vt ſacrorū librorum ex Hebręo, qui nunc vulgati & recepti feruntur, verſiones & eorū interpretationes: & quę cōtra hęreticos diuerſis elaborauit tēporibus. Manentis Romę viri ſanctitatē nūc tātū diſcutimus, & iuuenis ſolùmodò examinamus labores: reliqua ſuis locis dicētur.

Cap. 23. Gregor. Iohan. Syracuſano, Epiſt. 62. Lib 2. cōtra Ruffinum. Epiſt. 123. Damaſo. Martyrologium edidit.

In tanta negociorum Eccleſiæ, vndiquè ad Apoſtolicam ſedem delatorū occupatione, & aduentantium ad ſe quotidiè paſsìm è populo matronarum virorumq; pariter multitudine, ſtudia nihilominùs, quibus ab incunabulis vſque totus ſemper fuit addictus, nihil propterea omiſit. Quod auferebat illi dies, nox reſtituebat: & vigiliæ damna, ſomni diminutio reſarciebat. Legit Romæ manens Bleſillæ Paulæ filiæ Salomonis Eccleſiaſten, vt eam ad contemptum mundi prouocaret, & omne, quod in mundo cerneret, putaret eſſe pro nihilo: & Commentaria in eundē ſcribere inchoauit. Fabiolæ quærenti de tanta, quæ in libro Numerorum eſt, nominum congerie, & de tam aperta Balaam Prophetia, cuncta interpretatus, & opus de quadragintaduabus manſionibus Iſraël ſe ſcripturū pollicitus eſt. Scripſit itidèm Romę manens contra Heluidium hæreticum: &, vt teſtatur Ruffinus, ad Euſtochium de cōſeruanda virginitate libellum, hoc eſt, Epiſtolam viceſimamſecundam. Et librum Didymi de ſpiritu ſancto, ad preces Damaſi, transferre cœpit. Paulam itèm de obitu Bleſillæ filiæ conſolatus eſt vt ipſe in Epitaphio Paulæ teſtatur. Marcellæ expoſuit decē Dei apud Hebræos nomina: itèm quid ſignificet Alleluia, Amen, Maranatha, & diapſalma: & Pſal-

Cap. 24. Epiſt. 116. Paulę & Euſtochio. Ad Galatas cap. 1. Ruffi. lib. 2. Inuectiuarum. Ex Proœmio libri Didymi, &

V v

2. libr. in Ruffin. Epiſt. 136. 137.138.141. Epiſt. 155. Epiſt. 145. 146.

Pſalmum centeſimum viceſimumſextũ interpretatus eſt. Paulæ Hebraicum expoſuit Alphabetum: Damaſo Papæ, quid eſſet Oſanna, quid prodigi filij parabola ſignificaret, & interpretationem Origenis in Cantica Canticorum, è Græco, ab eo rogatus, vertit. Expoſitionem autẽ de ſexto Eſaiæ capite ac Seraphim, quæ reperitur Epiſt. 142. Damaſo dicata, ſcripta Conſtantinopoli fuit, rogantibus amicis, tũc cùm Gregorium Nazanzenum audiret, vt ipſe ſuper ſexto Eſaiæ teſtatur capite. Dum Romæ verſatur Hieronymus, quod per triennium ferè fuit, Paulinianum adoleſcentem tunc fratrem, qui poſt eius in Syriam ſeceſſum natus fuerat, in Vrbem aduocat: idque facit, vt eum melioribus literis & ſanctioribus pariter moribus imbuat. Conuertit præter ea, quæ diximus, Romæ manens Hieronymus multos, qui vitijs & ſceleribus vincti tenebãtur, & matronas plurimas ad ſanctioris vitæ duxit propoſitum. inter quas Marcella, Melania, Aſella, Albina, Marcellina, Felicitasque celebrantur: ſed cæteris præſtantior Paula, Euſtochij & Bleſillæ mater. Nam Paula propoſitũ implere deſiderans, veſtem mutauit, & monaſterium ingredi pollicita eſt: quod adimpleuit, Hieroſolymam vnà cum Melania ſub Hieronymi ab Vrbe diſceſſum proficiſcendo.

Ruffinus in præfatione περὶ ἀρχῶν.

Cap. 25. Epiſt. 25. de obitu Bleſillæ. Epiſt. 99. Aſellæ. Hieronymi famæ ab æmulis eius detrahitur.

Cùm tot hæc ac tanta vir ſanctus Romæ perageret, & omnium ore dignus ſummo Pontificatu acclamaretur, clerici, (ô mortaliũ vita ſemper incerta) in quorũ vitia ille ſæpè inuectus fuerat, & laici, quos ſæpè repræhenderat, &, quod durius illis videbatur, exemplo ſanctioris vitæ & offuſcabat quotidiè, & viliores reddebat, Hieronymi famæ detrahere cœperũt, capta occaſione, quòd nobiles ac diuites matronas lucri & amoris inhoneſti cauſa, ſanctioris vitæ prætextu deceperat, & Hieroſolymam explendæ libidinis gratia ducebat. Subornatus eſt, quo faciliùs res crederetur, quiſpiã rumigerulus, qui ſe neſcio quid inhoneſti de ſancto cum Paula vel vidiſſe, vel audiſſe aſſereret: eoque factũ proceſſit, vt vilis ille homuncio captus, quæſtionibus ſuper ea re examinandus ſubijceretur. Negauit ille, quod priùs dixerat, & inſontẽ clamauit in tormẽtis, quem anteà tanquàm ſceleſtũ infamauerat. Moritur intereà Damaſus: Hieronymus occaſionẽ regrediendi Hieroſolymam, cùm ex Pontificis morte, tum ex impia hominum perſecutione cõmodè nactus, relicta Roma, magna ſanctorũ comitante caterua, nauem in Romano portu conſcendit, & per Siciliæ, & Italiæ fauces, Peloponeſi promontoria, & Cyprum nauigans, adoleſcentẽ fratrem ſecum ducens, Antiochiæ appellens, Hieroſolymã & ſuam lætus reuertitur Bethleem. Exprimit hęc omnia ipſemet latè Aſellę, Epiſtola nonageſima nona, & etiã in Apologia contra Ruffinum: nos ex Epiſtola illa pauca, ex Apologia, quæ prodat, cuncta ponemus. Locum, qui plura deſiderat, conſulat. Ego, inquit, probroſus, ego verſipellis & lubricus, ego mendax & ſatanæ arte decipiens? Quid eſt tutius, hæc vel credidiſſe, vel finxiſſe de inſontibus, an etiã de noxijs credere noluiſſe? Oſculabantur mihi manus quidam, & ore vipereo detrahebant: & dolebant labijs, corde gaudebãt. Videbat Dominus, & ſubſannabat illos, & miſerum me ſeruum ſuum, futuro cum eis iudicio reſeruabat. Alius inceſſum meũ calũniabatur, & riſum: & ille vultui detrahebat: hic in ſimplicitate aliud ſuſpicabatur. Penè certè trienniũ cum ijs vixi: multa me virginum crebrò turba circũdedit. Diuinos libros, vt potui, nonnullis ſępè diſſerui: lectio aſſiduitatem, aſſiduitas familiaritatem, familiaritas fiduciã fecerat. Dicant, quid vnquàm in me aliter ſenſerint, quàm Chriſtianum decebat. Pecuniam cuiuſquã accepi? munera vel parua, vel magna non ſpreui? in manu mea æs alicuius inſonuit? obliquus ſermo, oculus petulans fuit? Nihil mihi aliud obijcitur, niſi ſexus meus: & hoc nunquàm obijcitur, niſi cùm Hieroſolymam Paula & Melania proficiſcuntur. Iſti crediderunt mentienti, cur non credunt neganti? Idem eſt homo, qui fuerat: fatetur inſontem, qui dudùm noxium loquebatur: & certè veritatem magìs exprimunt tormenta, quàm riſus: niſi quòd faciliùs creditur, quod aut fictũ libenter auditur, aut non fictũ, vt fingatur, impellitur. Antequàm domum ſanctę Paulæ nôſſem, totius in me Vrbis ſtudia conſonabant: omnium penè iudicio, dignus ſummo ſacerdotio decernebar. Beatæ memoriæ Damaſus meus ſermo erat: dicebar ſanctus, dicebar humilis & diſertus. Nunquìd domũ alicuius laſciuioris ingreſſus ſum? nunquìd me veſtes Sericæ, nitentes gẽmę, picta facies, auri rapuit ambitio? Nulla fuit alia Romæ matronarum, quæ meã poſſet edomare mentem, niſi lugens atq; ieiunans, ſqualens ſordibus, fletibus penè cæcata: quã continuis noctibus miſericordiã Domini deprecantem, ſol ſæpè depræhẽdit, cuius canticũ pſalmi, ſermo Euangeliũ, delicię continentia, vita ieiunium? Nulla me potuit alia delectare, niſi illa, quã mãducantẽ nunq̃ vidi: ſed poſtquàm eã pro ſuo merito caſtitatis venerari, colere, ſuſpicere

Reuertitur Bethleem.

Epiſt. 99. Aſellæ.

Multos patitur vir ſanctus Romæ obtrectatores.

ſuſpicere cœpi, omnes me ilicò deſeruêre virtutes. O inuidia primùm mordax tuî. O ſatanæ calliditas, ſemper ſancta perſequens. Nullæ aliæ Romanæ vrbi fabulam præbuerunt, niſi Paula & Melania, quæ cõtemptis facultatibus, pignoribus deſertis, Crucem Domini, quaſi quoddã pietatis leuauêre vexillum. Si balneas peterent, vnguenta eligerent, diuitias & viduitatem haberent materiem luxuriæ & libertatis, Dominæ vocarentur & ſanctæ: nunc in ſacco & cinere formoſæ volunt videri, & in gehennam ignis cum ieiunijs & pedore deſcẽdere: videlicet non licet eis, applaudente populo, perire cum turbis. Si gentiles hanc vitam carperent, ſi Iudæi, haberent ſolatium non placendi eis, quibus diſplicet Chriſtus. Nunc verò prô nefas, homines Chriſtiani, prætermiſſa domorum ſuarum cura, & proprij oculi trabe neglecta, in alieno oculo feſtucam quærunt, lacerant ſanctum propoſitum: & remedium pœnæ ſuæ arbitrantur, ſi nemo ſit ſanctus, ſi omnibus detrahatur, ſi turba ſit pereuntium, ſi multitudo peccantium. Tibi placet lauare quotidiè: alius has mũditiès ſordes putat. Tu attagenem ructas, & de comeſo acipenſere gloriaris: ego faba ventrem impleo. Te delectant cachinnantium greges, me Paula Melaniaque plangentes. Tu aliena deſideras, illæ contemnunt ſua. Te delibuta melle vina delectant: illæ potant aquam frigidam ſuauiorem. & infrà: Hæc, mi domina Aſella, cùm iam nauem cõſcenderem, raptìm flens dolensq; conſcripſi: & gratias ago Deo meo, quòd dignus ſim, quem mũdus oderit. Ora autem vt de Babylone Hieroſolymam regrediar, nè mihi dominetur Nabuchodonoſor, ſed Ieſus filius Ioſedec. Veniat Eſdras, qui interpretatur adiutor, & reducat me in patriam meam. Stultus ego, qui volebam cantare canticum Domino in terra aliena: & deſerto monte Sina, Aegypti auxilium flagitabam. Non recordabar Euangelij, quia qui de Hieruſalẽ egreditur, ſtatìm incidit in latrones, ſpoliatur, vulneratur, occiditur. Sed licèt ſacerdos deſpiciat atque Leuites, Samaritanus ille miſericors eſt.

Paula & Melania, contemptis facultatib⁹, Crucẽ Domini eligũt Chriſtũ ſequentes.

Gratulatur ſibi, q̃ mundus ipſum odit.

Luc. 10.

Nauigauit autem Hieroſolymam Paula cum Euſtochio filia & multis virginibus, Romano in portu nauem cõſcendens, poſt ipſius Hieronymi diſceſſum, quippè cùm ab Vrbe diſcedens ipſe, & nauem iam ingrediens, Aſellæ Romæ degenti mandat, vt Paulam & Euſtochium, velit nolit mundus, ſuas ſalutet. Ipſe autem flantibus Eteſijs, Auguſto abijt menſe, & media hyeme à Paulino Antiocheno Epiſcopo, qui anteà vnà cum Epiphanio, viuente iam Damaſo, regreſſus Antiochiam fuerat, comitatus, Hieroſolymam & Bethleem redijt. Omnem autem eius nauigationem, quòd diſceſſum eius ab Vrbe cauillaretur Ruffinus, ipſemet ei reſpondens, qualis fuerit, his verbis refert: Vis nôſſe profectionis meæ de Vrbe ordinem? narrabo breuiter. Mènſe Auguſtò flantibus Eteſijs, cum ſancto Vincentio presbytero, & adoleſcente fratre, & alijs monachis, qui nunc Hieroſolymæ cõmorantur, nauim in Romano portu ſecurus aſſcendi, maxima me ſanctorum frequentia proſequente. Veni Rhegium, in Scyllæo litore paululùm ſteti: vbì veteres didici fabulas, & præcipitem fallacis Vlyſſis curſum, & Sirenarum cantica, & inſatiabilẽ Charybdis voraginem. Cumque mihi accolæ illius loci multa narrarent, darentq; conſilium, vt non ad Protei columnas, ſed ad Ionæ portum nauigarem (illum enim fugiẽtium & turbatorum, hunc ſecuri hominis eſſe curſum) malui per Maleas & Cycladas Cyprum pergere: vbì ſuſceptus à venerabili Epiſcopò Epiphanio, cuius tu teſtimonio gloriaris, véni Antiochiã, vbì fruitus ſum communione Pontificis confeſſorisq; Paulini, & deductus ab eo media hyeme & frigore grauiſſimo intraui Hieroſolymam, vidi multa miracula, & quæ priùs ad me fama pertulerat, oculorũ iudicio cõprobaui. Indè contẽdi Aegyptum, luſtraui monaſteria Nitriæ, & inter ſanctorũ choros aſpides latére pſpexi. Protinùs concito gradu Bethleem meam regreſſus ſum, vbì adoraui præſepe, & incunabula Saluatoris. Vidi quoquè famoſiſſimum lacum: nec me inerti tradidi ocio, ſed multa didici, quæ antè neſciebam. Quid autem de me Romæ iudicatum ſit, & quid poſteà ſcriptum, nolo taceas, præſertìm cùm habeas teſtimonia ſcripturarum: & ego non verbis tuis, quę ſimulare potes, ſed ſcriptis Eccleſiaſticis arguendus ſim. Vide quantùm te timeam. Si vel paruã ſchedulam contra me Romani Epiſcopi, aut alterius Eccleſiæ protuleris, omnia, quæ in te ſcripta ſunt, mea crimina confitebor. Nunquid & ego non poſſem profectionẽ tuam diſcutere? cuius ætatis fueris, vndè, quo tempore nauigâris, vbì vixeris, quibus interfueris? Sed abſit, vt quod in te repræhendo, faciam, & in Eccleſiaſtica diſputatione, anilium iurgiorum deliramenta compingam.

Cap 26.

Epiſt. 27.

Epiſt. 99. in fine.

Lib. 3. Apologiæ cõtra Ruffinum.

It in Aegyptum monaſteria Nitræ perluſtrans.

Nauigans igitur D. Hieronymus, non Protei columnas, hoc eſt, Aegyptũ, & altum petijt mare, ſed ad Ioppen Ionæ portum intrà Maleas & Cycladas inſulas cõtendens,

Cap. 27.

Antiochiæ tandèm appulit. Moratus eſt autem Antiochiæ aliquādiù, & Paulini com-
Theodor. lib. 3. cap. 5. Hiſt. trip. lib. 6. cap. 19. Hiſt. trip. lib. 5. ca. 47. Theodor. lib. 5. cap. 23.
munione propterea vſus eſt, quòd Paulinus quanuis ex Euſtachiana factione poſt Meletiū Luciferi Caralitani opera aſſumptus fuiſſet, pro vero tamen Epiſcopo à Romana Eccleſia tenebatur, & iam in ſede à Damaſo cōfirmatus erat. Meletium, quanuis Catholicus ac ſanctus ipſe etiam eſſet, & in magno apud Orientales omnes nomine, propterea Apoſtolica ſedes confirmare noluit, quòd ab Arrianis ex Armenia aſſumptus, in eo Epiſcopatu poſitus erat. Durauit hæc diſcordia, Theodoreto teſte, annis decem & ſeptem, non tantùm ipſis viuentibus, ſed in ſucceſſoribus etiam eorum, Flauiano Meletij, & Euagrio Paulini: fauētibus Meletio & Flauiano Orientalibus omnibus: Paulino verò & Euagrio Occidentalibus, & quod amplius eſt, Romana Eccleſia. Anaſtaſij tandèm, qui Syricio ſucceſſit, tempore compoſita contentio fuit. Imperiale
Hiſt. trip. lib. 6. cap. 23.
enim in illis ius anteà opprimebatur. Omitto Apollinarium, & eius ſucceſſorem Vitalem, hæreticos, ac etiam Euzoium Arrianæ factionis hominem, qui Antiochiæ Eccleſias omnes ità occupabat, vt Meletius extra vrbem aliquandiù & Paulinus in vna
Theodor. lib. 5. cap. 3.
tātùm vrbis Eccleſia ſolēnia celebraret. Theodoretus Sabellianæ hæreſis accuſatum à Flauiano Paulinum aſſerit: verùm falſam fuiſſe accuſationē, cùm ex amicitia, quam tam arctè cum D. Hieronymo, acerrimo omnium hæreticorum hoſte, Paulinus habebat, tum ex cōmunione Romanæ Eccleſiæ, in qua ille mortuus eſt, certiſſimū habeo. Accuſatus eſt etiam ipſe Hieronymus huius erroris, & tamen, ſi quis vnquàm alius,
Epiſt. 77.
falsò. Quapropter ea de re Marco Celedenſi cōquerens, ait: Hæreticus vocor, Homouſion prædicans Trinitatem. Sabellianæ impietatis arguor, tres ſubſiſtentes, veras, integras, perfectaſque perſonas indefeſſa voce pronuncians. Si ab Arrianis, meritò: ſi ab Orthodoxis, qui huiuſmodi arguunt fidem, orthodoxi eſſe deſierunt: aut ſi ijs placet, hæreticum me cum Occidente, hæreticum cum Aegypto, hoc eſt, cum Damaſo Petroque condemnent.

Cap. 28. Hiſt. trip. lib. 5. cap. 48.
Sed quid ago de Paulino atq; Hieronymo? nónne etiam ipſe Meletius, qui omnium Græcorum præconijs celebratur, & quem Baſilius & Nazanzenus, duo Orientis lumina, tantoperè in cælum ferunt, velutì Sabellianus, vt idem ſcribit Theodoretus, ab Arrianis & accuſatus, & ex Antiochena ſede hoc nomine deiectus fuit? Arrianorum calumnia hæc erat, qui vt ſe ab hæreſis infamia extricarent, viros ſanctos, qui ijs acriter reſiſtebant, hæreſis macula reſpergebant. Adeò enim Arrianis Paulinus infenſus fuit,
Epiſt. 61. cōtra errores Iohan. Hieroſolym.
vt D. Hieronymus ſcribat, Arrianorum & Eunomianorum tempore Athanaſium & Paulinum, ſolos in Oriente manſiſſe catholicos. Aduēnit autē eò non multò poſteà, vt exiſtimo, Paula cum Euſtochio filia & Melania, Marcellini Conſulis nepte, multis comitata virginibus: & Hieronymi nauigationē ſecuta, poſt Cyprum, Antiochiæ ipſa etiam appulit: deindè ſancta Palæſtinæ terra, quemadmodùm latè eius iter in Epita-
Epiſt. 27. & 99.
phio proſequitur D. Hieronymus, luſtrata, Bethleem, ibì perpetuò Chriſti militiæ inſeruitura, contendit. Manſit autem ibì per triennium ſatis anguſto hoſpitiolo, quouſquè latiùs extruxerit monaſterium, vbì ipſa cum virginibus maneret: & aliud, vbì
Ruffi. lib. 2. Inuectiuarum.
Hieronymus & viri degerent, & diuerſorium pro hoſpitibus, ad ea loca pietatis & religionis cauſa aduenientibus. Diues enim erat Paula, & Nicopolis in Actiaco litore poſita ad eius, velutì quæ ab Agamemnone deſcendebat, poſſeſſionem maximè per-
Epiſt. 27. Ex Proœmio ſuper Epiſt. ad Titum. Epiſt. ad Cteſiphontem contra Pelagianos
tinebat. De Melania quid egerit poſteà, vir ſanctus nuſquàm meminit. Adhæſit enim illa Ruffino & Euagrio Pontico, ac Hieronymi vitæ detrahere cœpit. In eius nomen propterea ille interdùm inuehitur, & à tenebris perfidiæ dictam aſſerit: & dum de obtrectatoribus ſuis meminit: Hæc non eſt, inquit, illius culpa, cuius ſub perſona alius agit tragœdiam: ſed Ruffini & Melaniæ magiſtrorum eius, qui illum magna mercede nihil ſcire docuerunt. Ruffinus lib. 2. Inuectiuarū aduersùs Hieronymum, quòd auſterioris illa eſſet ſeuerioriſque diſciplinæ, proptereaq; illi Hieronymi vita non placeret, receſſiſſe eam comminiſcitur. Laudatam anteà à viro ſancto, ac Teclæ nomine appel-
Epiſt. 101. ad Pāmachiū.
latam, adiungit, ſed poſt diſceſſum è ſuis eraſam libris, quod falſum eſt. Regreſſa eſt enim illa Romam, Paula Euſtochioq; relictis, & quod amplius eſt, ſanctioris vitæ pro-
Gen. 19.
poſito abiecto, & inſtàr vxoris Lot, cùm aratri Chriſti ſtiuam teneret, retrò reſpexit:
Matth. 5.
conuerſaque eſt in ſtatuā illius ſalis, de quo ſcriptum eſt: Quòd ſi ſal euanuerit, in quo ſalietur? ad nihilum valet vltrà, niſi vt mittatur foràs, & conculcetur ab hominibus.

Cap. 29.
Bethleem autem primùm D. Hieronymus ſibi ſedem poſuit, & deuotionis intuitu elegit: quòd in ea Saluator noſter Chriſtus natus, à paſtoribus viſus, & adoratus eſſet à Magis: Deindè, quòd amœnus, & ſolitariæ vitæ ex nemoribus illi adiacētibus commodus

modus eſſet locus. Poſita eſt autem Bethleem in meridiana plaga, & tribui Iudæ annumerata, ſub Epiſcopatu Hieroſolymitano, ſex, vt teſtatur Seuerus Sulpitius, qui oram inuiſit, & ſex menſibus ibì cum ſanctiſſimo viro degit, milliarijs à Hieroſolyma diſtans, & ſexdecim ab Alexandria manſionibus. Cellula, in qua Hieronymus manſit, poſita erat, vt ipſemet in libro de nominibus Hebraicis teſtatur, in diuerticulo, quo ibatur ad tumulum Archelai Regis. Super ipſum autem ſpecum, vndè ſalus mundo emerſit, eccleſia conſtructa erat, & ſuper ipſum præſepe, in quo agnus Dei reclinatus eſt, erectum altare: vt Chriſtus in ſacrificio ad placandam eius iram ibì Deo offerretur, vndè ille pro ſalute hominum primùm mundo illuxit. Conſtruxit ibì poſteà Paula monaſteria quatuor, & diuerſas pro diuerſis peregrinis iuxta viam poſuit manſiones. Monaſterium vnum viri incolebant, reliqua tria virgines, vt quæ in tres turmas diuiſæ eſſent: licèt in opere & cibo ſeiunctæ, pſalmodijs tamen & orationibus iungebantur. Erant hæc monaſteria ad eccleſiæ ſuper ſpecum ipſum conſtructæ latus: ad eamque die tantùm Dominico virgines, vnumquodque agmen propriam matrem ſequens, accedebāt: à viris autem adeò ſeparatæ viuebant, vt ne ſpadonbius quidem ad eas liceret accedere, & præ parietum altitudine nullus furtiuus ad eas aditus erat. Quæ fuerit earum vita, latè Hieronymus in Epitaphio Paulæ proſequitur. Locum, ſi quis plura deſiderat, adeat.

Epiſt. 61. cōtra errores Iohan. Hieroſoly.

Epiſt. 48.

Epiſt. 27. in Epitaphio Paulæ.

Epiſt. 48.

Ipſe autem Hieronymus, qui vſque ab adoleſcentia monachi egerat vitam, die noctuque ſtudijs, nunc legendo, nunc ſcribendo, vacabat, & cum alijs fratribus in monaſterio labore deſudabat: viuebat in paupertate, & vt Ruffino ipſe teſtatur, pecunias nec habebat, nec habere volebat: ſed habens victum & veſtitum, his contentus erat: in cellula latebat, & ſacerdotiū non ambibat, nec humilitate damnata Epiſcopatum auro redimere feſtinabat. eſſe tantùm, non etiam apparére, cupiebat: & interno duntaxàt homine, non etiam externo, proficere ſatagebat. Hæreticos adeò perſequebatur, vt coram eo hęreſes, velutì coram Sole nebulæ, euaneſcerent. Nouerunt hoc Mileuitani Concilij Patres, qui ad Innocentium primum ſcribentes, Hieronymum vtì ſtrenuum hæreticorum impugnatorem prædicant. Sanctam igitur rursùs inchoans vitam, & velutì nouus quidam miles, ad certamina laboresq; conſurgens, nihil omittit eorum, quæ ad æternam ſalutem conſequendam vel vtile, vel neceſſariū eſſe retur: corpus ieiunijs macerat, mentem ſtudijs, ſpiritum paſcit oratione. Vbì oratio deficit, lectio: vbì lectio, oratio incipit. Somnus non ad delicias, ſed ad naturæ capitur neceſſitatem: in duro, non in mollibus, cubat: & vili pallio, non precioſo ac nitido tegitur indumento: ex ore nihil, niſì ſanctum, niſì caſtum, procedit. quodcunque ex eo audieris, Chriſti ſermo eſt: & in ipſo quoquè ſilentio Deum loquitur. Humilitatem non minùs re, quàm habitu & profeſſione, præſtat: hoſpites benignè excipit, omneſque præter hæreticos, illisque pedes etiam lauat. Vigilat cor eius dum dormit: & cum ambulante Chriſtus ambulat, cum ſedente ſedet. Sed præter omnē tam animi, quàm corporis ſanctitatem puritatemque, quibus velutì præclara lux quędam mundo irradiat: ſtudijs, nunc aliquid vertendo, nunc commentando, incumbit, præcipuè autem aduersùs hæreticos elaborando.

Cap. 30.

Epiſt. 112. Auguſtino.

Seuer' Sulpitius.

Lib. 1. cōtra Ruffinum.

Corpus ſuū ieiunijs macerat, ac alijs virtutum exercitijs vacat.

Lib. 2. cōtra Ruffinum.

Primo quinquennio, quo ex vrbe Roma diſcedens, Bethleem repetijt, Eccleſiaſten ex Hebræo trāſtulit, & præclariſſima illius ingenij monumenta, libros aduersùs Iouinianum, exarauit. Canîs iam caput eius ſpargebatur, ipſeq; nihil proptereà ex ſtudiorum aſſiduitate remittēs, cùm Didymi Alexandrini, qui olim Athanaſio charus & magno Antonio amicus fuerat, fama vſquequaquè celebris ob doctrinæ magnitudinem efferretur, eſſetque illa tanto aliorū Doctorum fama celebrior, quanto hominis cæcitas, quæ à parua illum ætate ceperat, ſingularē eam magis reddebat, rursùs Alexandriam, vt eum videret, & dubiorum, quæ in ſcripturis habebat, ab eo ſolutiones audiret, perrexit, magnam cum eo amicitiam indè contraxit: talemque, vt ille Didymi de Spiritu ſancto librum transferret, & Didymus expoſitionem in Oſee prophetam illi dicauerit: eiuſdemq; rogatu, Commentariorum in Zachariam libros quinque dictauerit. Meminit huius rei ipſemet Hieronymus in epiſtola ad Pammachium & Oceanum, ità ſcribens: Iam canîs ſpargebatur caput, & magiſtrū potiùs, quàm diſcipulum decebat. Perrexi tamē Alexandriam: audiui Didymum, in multis ei gratias ago: quod neſciui, didici: quod ſciebam, illo docēte non perdidi. & rursùs in Prooemio ad Epheſios: Non quô ab adoleſcētia aut legere vnquàm, aut doctos viros ea, quæ neſciebam, interrogare ceſſauerim, & memetipſum tantùm, vt plerique, habuerim magiſtrum.

Cap. 31.

Epiſt. 116.

Vadit Alexādriam vt cōſulat Didymum in ſcripturæ dubijs.

Ex Catalogo.

Epiſt. 65.

Deniquè nupèr ob hanc vel maximè cauſam Alexandriam perrexi, vt viderem Didymum,& ab eo in ſcripturis omnibus,quæ habebam dubia,ſciſcitarer. Et in Prooemio ſuper Oſee prophetam ad Pãmachium: Ante annos circiter vigintiduos,cùm rogatu ſanctæ & venerabilis ſocrûs, immò matris tuæ Paulæ, (illud enim nomen carnis, hoc ſpiritûs eſt)quę monaſteriorum& ſcripturarũ ſemper amore flagrauit,eſſem Alexandriæ,vidi Didymum,& eum frequẽter audiui, virum ſui temporis eruditiſſimum: rogauique eum,vt quod Origenes nõ fecerat,ipſe compleret, & ſcriberet in Oſee commentarios. qui tres libros,me petente,dictauit,quinque quoquè alios in Zachariam. & in tertio contra Ruffinum libro: Extat liber Didymi ad te, quo ſciſcitanti tibi, reſpondit,non eos multa peccâſſe,& ideò corporum carceres tantùm eis tetigiſſe ſufficere. Magiſter meus & tuus, eo tempore, quo tu ab eo iſta quærebas,tres explanationum in Oſee prophetam libros,ad me,me rogãte, dictauit. ex quo appáret,quid me, quid te docuerit. Peritiſſimus in ſcripturis Didymus fuit, itaque, vt quemadmodùm librorum multitudinem Origeni,eloquentiam Ciceroni, Ariſtoteli argumenta, prudentiam Platoni, & Ariſtarcho eruditionem Hieronymus tribuit, ità ſcientiã ſcripturarum Didymo concedat. Non immeritò igitur, ſe Gregorium Nazanzenum & Didymum in ſcripturis ſanctis catechiſtas habuiſſe, cum Domnione gloriatur. Quandiù autem Alexandriæ apud Didymum vixerit D.Hieronymus, ipſe non prodit: Ruffinus, ſi tamen ei credi poteſt,per menſem tantùm ibi eum manſiſſe ſcribit.

Valdè laudat Didymũ, ſed tamen alibi dicit erráſſe eum, dum Origenem ſequitur.

Epiſt. 51. ad Domnionẽ.

Cap. 32.

Epiſt. 65. Pãmachio & Oceano.

Iohan. 3.

Diſcit linguã Hebraicam ex Barrabão quodam.

Reuerſus ab Alexandria, rurſumque Hieroſolymam & Bethleem ſuam repetens, magno labore & impẽdio Barrabanum, ſeu veriùs Barhanina, Hebræum præceptorem noctù audit. Timebat enim ille Iudæos, proptereaq; inſtàr Nicodemi, qui in tenebris Chriſtum adijt,clàm, nè factũ à Iudæis reſciretur, hoc eſt, noctù tantùm Bethleem veniens,Hieronymum edocebat: magno enim precio eum,vt illuc ad docendũ accederet, conducebat. Meminit huius præceptoris multis in locis, ſicut de Huillo Origenes,pręſertim in Epiſtola ad Pammachium & Oceanum,& vbi Ruffino reſpondet,qui non minùs ineptè,quàm impiè,viro ſancto obijciebat,quòd Barrabã,dimiſſo Chriſto,ſequeretur,& Iudaicis incumberet lectionibus: pulchrè ſibi ex Euangelio luſum accepiſſe exiſtimans,ſi cum Iudæorũ populo clamaret, Nõ hunc,ſed Barrabam: vir ipſe, qui veluti inter olores anſer obſtreperet, & ſemet ſanctorum doctorumque hominum numero auderet immiſcere. Cùm, vt reſpondens ei Hieronymus ait, ab eo Hebræam linguam diſcere non poterat: quia adeò tenacis erat ingenij, vt vnam ſine alterius amiſſione diſcere non poſſet: ſuam enim, hoc eſt, Latinam oblitus erat, dum peregrinam Græcorum ſectatus eſt. Finxit, vt malignitatem hominis noſcas, hæc garriens cornicula, Hieronymi etiam nomine epiſtolam, in qua, illum pœnitentiam agere, diceretur, quòd huic vacauerit ſtudio, cùm in eo nil niſi falſum, vanumque reperiretur: & vbiquè per cereales & anabaſios ſuos ſparſam diſſeminauit. tantum ſibi apud omnes vendicat impudentia, & eouſquè hominum liuor procedit. Et vndenàm apud nos ex Hieronymi ſtudijs maior, quàm ex Hebraicæ linguæ cognitione vtilitas emanauit? vndè emolumentum maius profluxit? Eius enim tantùm interpretatio,ab Eccleſia iamdiù recepta, in vſu nunc eſt: eius verſio legitur & citatur. Septuaginta enim, exceptis Pſalmis,qui ipſi etiam ſicut à Hieronymo emendati ſunt, leguntur, nullum ampliùs apud Latinos locum tenent. An non Abraham in omni Chaldęorum,& Moyſes Aegyptiorum ſapientia docti fuerunt? & Chriſtiano homini non licet in vtilitatem Eccleſiæ,argutarum apum inſtàr, vndiquè, quæ bona ac recta ſunt,colligere & comportare?

Multũ prodeſt Eccleſiæ ex Hebraicæ linguæ cognitione.

Epiſt. 108. ad Dõnionem ac Rogatianum.

Cap. 33.

Nihil propterea hoc ſtudiũ omittens D. Hieronymus, circuit etiam poſt hæc cum eruditiſſimis Hebræorum,omnem Palęſtinæ terram,vt cũcta illius loca,ſitus ac regiones,de quibus ſcriptura meminit, proprijs colluſtraret oculis, & quod abſens audierat,præſens videret. Et cùm Paralipomenon librũ tranſlaturus eſſet,propter immenſam congeriem nominum, quæ in eo continetur, ex Tyberiade eruditiſſimum quendam Hebręum legis Doctorem,qui cęteris Iudęis admirationi erat,conduxit,& cum eo à principio vſque ad finem cuncta, quæ in eo libro ſcripta ſunt, examinauit: ſicut ipſe ad Domnionem & Rogatianum teſtatur.Nõ multò pòſt, quàm reuerſus ex Alexandria fuit, vt ipſe in Prooemio eorum librorum teſtatur, Commentarios in Epiſtolam ad Epheſios ſcripſit. Adiunxit deindè eos, qui ſunt ad Philemonem, mox qui ad Galatas, poſtremò qui ad Titum, vt ex eius præfationibus commentarijs adpoſitis conſtat. Omnes autem Paulæ & Euſtochio, in Bethleem iam degentibus, dicauit.

Edit cõmentarios in Epiſtolam ad Epheſios &c.

Com-

Commentarios verò, qui ſunt ſuper Matthæi Euangelium, ad preces Euſebij presbyteri Cremonenſis, intimi ſibi amici, tunc Romam proficiſcentis, tumultuariè conſcripſit, ſicut aliquanto poſteà, qui ſunt in ſeptem prophetas, Micheam, Nahum, Habacuc, Sophoniam, Aggæum, Zachariam, atque Malachiam. in cæteros enim quinque minores, ſcripſit multò deindè, hoc eſt, mortua iam Paula, poſt vigintiduos circiter annos, ex quo ab Alexandria & Didymo reuerſus fuerat: ſicut in Abdiam triceſimo ſuæ ætatis anno, & in quatuor maiores multò poſteà, hoc eſt, in poſtrema ferè ſenectute. Verùm quia hanc rem plenè ipſe diſſerit, eam ſuis verbis ad Pammachium ſcribentem audiamus: Præpoſtero ordine atque confuſo duodecim prophetarum opus & cœpimus, & Chriſto adiuuante complebimus. Non enim à primo vſque ad nouiſſimum, iuxta ordinem quo leguntur, ſed vt potuimus, & vt rogati ſumus, ità eos diſſeruimus, Nahum, Micheam, Sophoniam & Aggæum primò φιλοπονωτάταις Paulæ, eiusq; filię Euſtochio προσεφώνησα. Secundò in Habacuc duos libros Chromatio Aquileienſi Epiſcopo delegaui. Tertiò poſt longi temporis ſilentium, Abdiam & Ionam tibi imperanti diſſerui, Præſenti anno, qui ſexti conſulatûs Archadij Auguſti & Anicij Probi faſtis nomen impoſuit, Exuperio Toloſanæ eccleſiæ Pontifici, Zachariam, & eiuſdem verbis Minerio & Alexandro monachis, Malachiam prophetam interpretatus ſum: ſtatimque recurrens ad principium voluminis Oſee, & Iohel, & Amos, tibi negare non potui.

Ex Procœmio ſuper Oſee. Ex Procœmio in Abdiam. Ex Procœmiis, maximè in Ezechielem.

Inteà Ruffinus librum Origenis περὶ ἀρχῶν multis enormibus refertum erroribus transfert, & vt illum mundo legendum obtrudat, Hieronymum, quòd Origenem ipſe etiam tranſtulerit ac laudauerit, ad cælum effert. Interceſſerat inter eos anteà neſcio quid diſſidij, ſed reconciliati inuicèm fuerant. Verùm gratia malè ſarta, non coït. Incipit eam ob cauſam cicatrix vix obducta recrudeſcere, dum Hieronymus ab amicis Pammachio & Marcellino ex Vrbe monetur, ſe ex obliquis Ruffini laudibus Origeniſtam credi, & pro vero ità teneri, niſi ſuſpiciones hominũ purget. Verùm nondùm ad pugnas & contentiones verborum ventum erat, vt ab Epiſtola ſexageſimaſextra diſcere quis poteſt. Creſcebat hoc eodem tempore in Bethleem monaſteriũ, quod à Paula exædificabatur: verùm licèt pro viris & virginibus ibì degẽtibus ſatìs capax extructum habitaculum eſſet, & pro peregrinis mãſiones aliquæ circa viam erectæ, tantus tamen vndiq, ad ea loca pietatis cauſa hominum concurſus erat, præſertim monachorum, vt diuerſorium magìs amplum Hieronymus ædificare cogitauerit. mittit propterea Paulinianum ſibi germanum, in patriam, iam à Gotthis vaſtatam, vt ſemirutas villulas, quæ barbarorum effugerant manus, & parentum communium venderet cenſus. (obierant enim tunc Hieronymi Paulinianiq; parentes) degebat hoc tempore Romæ Ruffinus, eamque tunc Syricius, de cuius teſtimonio deindè ſub Anaſtaſio, qui eum de Origenis verſione damnauit, gloriabatur, gubernabat. Ex ea Aquileiam & patriam reuerſus poſteà eſt, Pauliniano adhuc in Dalmatia & vicinis orìs manente. Meminit huius rei in Epiſtola ad Pammachium, & in altera, quæ ad ipſum Ruffinum eſt, his verbis Hieronymus: Nos, in iſta prouincia ædificato monaſterio, & diuerſorio proptèr extructo, nè fortè & modò Ioſeph cum Maria in Bethleem veniens, non inueniat hoſpitium, tantis de toto orbe confluẽtibus turbis obruimur monachorum, vt nec cœptum opus deſerere, nec ſupra vires ferre valeamus. Vndè quia penè nobis illud de Euangelio contigit, vt futuræ turris non antè computaremus expenſas, compulſi ſumus fratrem Paulinianum ad patriam mittere, vt ſemirutas villulas, quæ barbarorum effugerunt manus, & parentum communium cenſus venderet, nè cœptum ſanctorum miniſterium deſerentes, riſum maledicis & æmulis præbeamus. & ad Ruffinum: Frater meus Paulinianus necdùm de patria reuerſus eſt, & puto quòd eum Aquileiæ apud ſanctum papam Chromatium videris. Sanctum quoq; presbyterum Ruffinum ob quandam cauſam per Romam Mediolanum miſimus, & orauimus, vt noſtro animo & obſequio vos videret. Gotthi autẽ aliquot annis ante Romam captam, hoc eſt, Valentis tempore, vt Oroſius teſtis eſt, primùm Thraciam, exindè, vt alij, Pannoniam Dalmatiamque vaſtârunt, quo tempore Stridon quoquè deſtructa fuit.

Cap. 34. Ex præfat. Ruffini in lib. περὶ ἀρχῶν. Epiſt. 66. Multùm ſub eo creſcit monachorũ numerus. Epiſt. 66. Ruffino. Epiſt. 26. Pammachio. Luc. 14. Epiſt 66. Ruffino. Oroſius li. 7. c. 19. Epiſt. 61. cõtra Iohannem. Epiſt. 60.

Reuerſus Palæſtinam Paulinianus, & iam triginta annorum vir factus, ab Epiphanio Cypri, inuitus, tento ſcilicet ore, nè reclamaret, primùm diaconus, deindè presbyter, in monaſterio quodã Eleutheropolitani territorij ordinatus eſt. Arripuit ex hac cauſa inimicitiarum anſam Iohannes Hieroſolymitanus Epiſcopus aduersùs Epiphanium,

Cap. 35.

phanium, Hieronymumque, & monachos ſecum degentes, qui ſe, vtì Origeniſtam, ab eis corripi & profligari videret. Aſſerit enim, in ſua diœceſi Paulinianum, ſe inſcio, ordinari non debuiſſe, præſertìm cùm ætatis ſacerdotio aptus ille nō eſſet. Replicant illi, ad Eleutheropolitanam, non Hieroſolymitanam, diœceſim monaſterium illud, vbì ordinatio facta eſt, pertinere: & Paulinianum, cùm iam triginta annorum ſit, preſbyteratui aptum eſſe, nec plures habuiſſe annos ipſum Iohannem, cùm Epiſcopus creatus eſt. contentio eouſq; proceſſit, vt Iohannes excommunicauerit omnes, qui Paulinianum pro preſbytero haberent, ità vt ipſe etiam Hieronymus aliquandiù ſpecum Domini tantùm videre, non etiam ingredi, propter eccleſiam ſuper eum conſtructam, cum monachis poſſet. Poſita enim ſub Epiſcopatu Hieroſolymitano Bethleem eſt. De hac autem re ipſe his verbis conqueritur: Ego miſellus, dum in ſolitudine deliteſco, à tanto pontifice repentè truncatus, preſbyteri nomen amiſi. & infrà: An nō tu potiùs ſcindis Eccleſiam, qui præcepiſti Bethleem preſbyteris tuis, nè competentibus noſtris in Paſcha baptiſmum traderent, quos nos Dioſpolim ad Confeſſorem & Epiſcopum miſimus Dionyſium baptizādos? Eccleſiam ſcindere dicimur, qui extra cellulas noſtras, locum Eccleſiæ non habemus? An non tu ſcindis Eccleſiam, qui mandas clericis tuis, vt ſi quis Paulinianum ab Epiphanio Epiſcopo conſecratum, preſbyterum dixerit, eccleſiam prohibeatur intrare? ex quo tempore vſque in præſentem diem, videmus tantùm ſpecum Domini, & hæreticis intrantibus, procùl poſiti ſuſpiramus. Nóſne ſumus, qui Eccleſiam ſcindimus, an ille, qui viuis habitaculum, mortuis ſepulcrum negat, qui fratrum exilia poſtulat?

Iohānis Epiſcopi Hieroſolymitani in Epiphaniū & Hieronymum inuidia.

Epiſt. 61. cōtra Iohannem.

Iohannes Epiſcopus Eccleſiam ſcindit.

Non contentus hac excommunicatione Iohānes, ab Imperatore etiam obtinuit, vt Hieronymus vnà cum monachis in exilium mitteretur: verùm re meliùs perpenſa, effectum ſuum reſcriptum ſortitum non eſt. Nupèr nobis, inquit, poſtulauit & impetrauit exilium, atq; vtinàm implere potuiſſet: vt ſicut illi voluntas imputatur pro opere, ità nos non ſolùm voluntate, ſed & effectu coronam haberemus exilij. Archelaus comes, ſequeſter pacis inter eos priùs fuerat, & Theophilus Alexandriæ Epiſcopus eandem, nondùm erroribus Iohannis cognitis, per Iſidorum preſbyterum procurauit. Verùm cùm D. Hieronymus hominis detexiſſet errores, quòd ſcilicet Origeniſta eſſet, & octo, quas interìm improbando recenſet, hæreſes prædicaret, & Pauliniani prætextu eos perſequeretur, ipſeque intereà Iohannes, vt ſe expurgaret, vocatus, accedere noluiſſet, finis controuerſiæ poſitus eſt. Origenes enim, quem Iohānes ſequebatur, ab Alexandrina tunc primùm Eccleſia ſub Theophilo Epiſcopo, Epiphanio, Hieronymoque inſtantibus, in Oriente damnatus eſt, quam cōdemnationem poſteà Occidens Romaque confirmauit. Romę Syricius Papa adhuc Apoſtolicam regebat Eccleſiam, cùm Ruffinus libros περὶ ἀρχῶν Origenis, à ſe verſos, in ea diſſeminat, ac multos eorum decipit lectione. Hęretici, quod amplius eſt, ſimplicitati ſancti viri illudentes, communionis literas, diſceſſuri ex Vrbe, impetrant. negauerunt enim ſe Origenis ſequi errores. Detegit errores eorum Marcella, & examinatis teſtibus, illos adeò conuincit, vt cùm vocati venire noluerint, ab Anaſtaſio, qui Syricio ſucceſſit, condemnati ſint.

Cap. 36. Epiſt. 61.

Sequitur Origenis 8. errores.

Epiſt. 16. in Marcellæ Epitaphio.

Hoc tempore inimicitię, quę olìm erant ex cauſa fidei cum Ruffino, & ſopitæ, non extinctæ, fuerant, in apertas contumelias eruperunt. Dum enim ille Hieronymum ſecum in hæreſis ſuſpicionem, veluti Origeniſta eſſet, trahere ſuis pręconijs conatur, & vir ſanctus ſe ab huiuſmodi infamia extricare cunctis viribus quærit, neceſsè fuit apertè in hoſtem procedere, & amicitiam ab adoleſcentia cum Ruffino contractam, religionis cauſa penitùs ſcindere. Quis enim æquo animo ſe hæreticū appellari patiatur, & perpetuò permanſura infamia notari? pręſertìm cùm huiuſmodi labes vix vnquàm eluatur, & niſi infinitis propemodùm cōtrà ſcriptis, teſtificationibus, ac rebus etiam geſtis contrarium poſteà manifeſtè appareat, nunquàm tollatur. Inſurgit proptereà acriter vir ſanctus in Ruffinum, & cunctis viribus inſidiantem ſibi proterit hoſtem, & non tantùm in refellendis falsò vitæ obiectis criminationibus, quàm in abigenda à ſe hæreſis infamia occupatur: tantaque indignatione huius materiam defenſionis ſuſcepit, vt ſtylum, iam ob omiſſa à multis annis gentilium literarum ſtudia languētem, & propter Hebraicæ linguæ barbariem quandam vitiatum, quaſì tunc à rhetorum ſchola egreſſus eſſet, ità ornatè acuteq; exacuerit, vt Ruffinus poſteà ne inter doctos quidem haberi cœperit.

Cap. 37. S. Hieronymus falsò à Ruffino tanquàm Origeniſta diffamatur.

Cap. 38. Regebat hoc tempore Romanam Eccleſiam Anaſtaſius Papa, eiq; Ruffinus libellum,

lum, cui poſteà Hieronymus reſpondit, dicauit: & in Africa docebat Aurelius Auguſtinus, & Hipponenſem gubernans eccleſiam, ſuæ doctrinæ ac ſanctitatis documenta vbiquè ſpargebat. Audiens iam celebrem Hieronymi tum ſenis, per totum terrarum orbem diffuſam famam, (ad eum enim velutì ad oraculum quoddam vndiquè concurrebatur) & ſe Hieronymi comparatione tanquàm nouum quendam in Eccleſiaſticis ſtudijs militem eſſe cognoſcens, contrahendæ amicitiæ cauſa ad eum ſcribere incipit, interrogans ab eo quædam, & expoſitionem eius de Pauli ſimulatione modeſtè vellicans, in ſcribendo reſcribendoque pro talibus rebus multum conteritur tempus, dum literæ ſerò ad Hieronymum, ad quem mittuntur, perueniunt. Certatum eſt aliquandiù pro hac re inter eos, præſertìm dum expoſitionem ſuam, quòd Paulus ſimulauerit, Hieronymus defendere, & Auguſtinus, dum mendacium omne à ſcripturis ſacris tollit, alio modo ſolui poſſe difficultatem contendit: Videlicet, vt Paulus ſeruando tunc modo quodam non neceſſario legalia, minimè errauerit, proptereaque rectè Petrum, qui ad ea gentiles exemplo ſuo adigeret, reprehendere potuerit. Putatum eſt à principio, inter eos magnas exorituras fore diſcordias, dum Hieronymus, à iuuene tunc primùm exoriente videns ſe notari, excanduit. Verùm Chriſti charitas, qua inter eos certabatur, omnem diſcordiam ademit, tantumque poſteà Auguſtinus Hieronymo detulit, vt ſcripta ſua diſcutienda illi miſerit, libros dicauerit, & quæſtiones aliquot, præſertìm, quæ ſunt de origine animæ, ab eo petiërit, & quia propter locorum diſtantiam & animarum curam proficiſci ad diſcendum in Bethleem non poterat, miſit ad eum, qui ſua vice quærerent & diſcerent multa à Hieronymo, Paulum Oroſium, Alipium, & Profuturum quendam presbyterum, qui tamen Profuturus morte præuentus, eò peruenire non potuit. Miſit per Cyprianum diaconum & alios epiſtolas multas, vehementerque dolebat, ſe eò ad diſcendum proficiſci non poſſe. multum enim, vt par erat, deferebat Hieronymo, & in viro nō minùs omnis generis cumulatè poſitam doctrinam, quàm vitæ ſanctitatem, admirabatur: ſicut ipſe ad eum ſcribens, his verbis teſtatur: Tantæ autem mihi in literis tuis, quę in manus noſtras peruenire potuerunt, appárent res, vt nihil ſtudiorum meorum mallem, ſi poſſem, quàm inhærere lateri tuo. Quod ego quia non poſſum, aliquem noſtrorum in Domino filiorum erudiendum nobis ad te mittere cogito, ſi etiam de hac re tua reſcripta meruero. nam neque in me tantum ſcientiæ ſcripturarum diuinarum eſt, aut eſſe iam poterit, quantum ineſſe tibi video. Quòd autem Paulus Oroſius in Bethleem cum Hieronymo fuerit, ipſemet in ſeptimo hiſtoriæ ſuæ libro prodit his verbis: Ego quoq; ipſe virum quidem Narbonenſem, illuſtris ſub Theodoſio militiæ, etiam religioſum, prudentemq; & grauem, apud Bethleem oppidum Palęſtinæ, beatiſſimo Hieronymo preſbytero referente, audiui, ſe familiariſſimum Athaulpho apud Narbonam fuiſſe.

Epiſt 82. Marcellinō. — *S. Auguſtin⁹ Epiſcopus, contrahēdę amicitiæ cauſa Hieronymo ſcribit.* — *Epiſt. 86.* — *Epiſt. 94.* — *Epiſt. 94.* — *Epiſt. 86.* — *Is multum Hieronymo defert.* — *Epiſt. 113.* — *S. Hieronymi reſponſum.*

At non ſolùm Auguſtinus, ſed totus terrarum orbis ſenem venerabatur. Seuerus Sulpitius proptereà illum inuiſit, & ſex menſibus cum eo manſit: manſiſſetque, vt ipſe ait, perpetuò, ſi potuiſſet. doctiſſimum in omni fuiſſe ſententia, & acerrimum prædicat hoſtem hæreticorum, & quòd omne tempus in ſtudijs conſumeret, intereà aſſerens. Hedibia & Algaſia ex vltimis Galliarum finibus Apodemium pro mirarum quæſtionum ſolutione ad eum miſit: miſerunt ex Germania Sunia & Fretella, vt varietatem Pſalterij ab eo audirent. Mittebant ex vrbe Pammachius, Oceanus, & alij: vt vel contra hæreticos reſponderet, vel dubia aliqua à ſe mota diſſolueret. Mittebant & ex reliquis orîs reliqui: tantuſque vndiquè ad eum quæſtionum ac literarum concurſus erat, vt ſcribens Paulino, hocipſum ipſe illis verbis teſtetur: Et vt ſanctæ menti tuæ ſimpliciter fatear, vno ad Occidentem nauigandi tempore, tantæ à me ſimul epiſtolæ flagitantur, vt ſi cuncta ad ſingulos velim ſcribere, occurrere nequeam.

Cap. 39. — *Epi. 150. 151.* — *Epiſt. 135.* — *Epiſt. 153.*

Ob res Paulę & Euſtochij Firmum preſbyterum Rauennam, Africam, Siciliamque his temporibus Hieronymus miſit: qui ad eum reuerſus, ſoſpitem eſſe Auguſtinum renunciauit. Moritur intereà Paula, antequàm ſcilicet Roma Gotthis ſub Innocentio, Duce Alarico, caperetur, hoc eſt, Honorio Auguſto ſexiès & Areſtino conſulibus, ſub finem ſcilicet Anaſtaſij Pontificatûs, anno ſcilicet Domini quadringēteſimo ſeptimo. Aſſidet ægrotanti Hieronymus, & in longa eius infirmitate ſedulò inſeruit. Succedit Anaſtaſio Innocentius primus, cuius octauo anno cùm is Rauennæ, vt author eſt Oroſius, moraretur, Roma capta fuit. His octo, qui à fine Anaſtaſij ad Romam captam

Cap. 40. — *S. Paulæ obitus.* — *Epiſt. 97.* — *Oroſius lib. 7. c. 28.*

S. Hierony. [illegible] captam præterfluxerunt, annis in Eſaiam & Hieremiam D. Hieronymus ſcripſit. patet enim ex Præfationibus affixis obijſſe iam Paulam. Nam quòd capta tunc fuiſſet Roma, anno ſcilicet Domini quadringenteſimo duodecimo, in Procemio Ezechielis ipſemet clarè his verbis ad Euſtochium ſcribens, meminit: Poſtquàm verò clariſſimum terrarum omnium lumen extinctum eſt, immò Romani Imperij truncatum caput, &, vt veriùs dicam, in vna vrbe totus orbis interijt: obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui de bonis, & dolor meus renouatus eſt. & ad Marcellinum: Ezechielis volumen olim aggredi volui, & ſponſionem creberrimam ſtudioſis lectoribus reddere: ſed in ipſo dictandi exordio ità animus meus occidentalium prouinciarum, & maximè vrbis Romæ, vaſtatione cõfuſus eſt, vt iuxta vulgare prouerbium, proprium quoquè ignorarem vocabulum. De vrbis Romæ vaſtatione meminit etiam in Epitaphio Marcellæ, cui & Pammachio Danielis commentarios dicauit, qui etiam ipſi ante captam Romam conſcripti ſunt, poſt mortem ſimiliter, vt reor, Paulæ, ſicut Epitaphium Marcellæ poſt illius ruinam. Nobiles multi, & vtriuſque ſexus homines poſt euerſam Romam Hieroſolymam pergebant, quos Hieronymus ea, qua poterat, humanitate gratanter accipiebat. Vndè in Procemio commentariorum tertij libri Ezechielis, ſic ipſe ad Euſtochium ſcribit: Quis crederet, vt totius orbis extructa victorijs Roma corrueret? vt ipſa ſuis populis & mater fieret, & ſepulcrum? vt tota Orientis, Aegypti, Africæ litora olìm dominatricis vrbis, ſeruorum & ancillarum numero complerentur? vt quotidiè ſancta Bethleem nobiles quondàm vtriuſque ſexûs, atque omnibus diuitijs affluentes, ſuſciperet mendicantes, quibus quoniam opes ferre non poſſumus, condolemus, & lachrymas lachrymis iungimus, occupatique ſancti operis ſarcina, dum ſine gemitu confluentes videre non patimur, explanationes in Ezechielem, & penè omne ſtudium omiſimus. Laudans in Epitaphio Marcellæ Anaſtaſium Papam Hieronymus, ait indignam fuiſſe Romam, quæ eum diù haberet, nè ſub tali Pontifice illa vel caperetur, vel eius precibus placatus Deus, faceret nè caperetur.

Margin notes: I. ... l. 82. / I ... 38. — Epiſt. 16. Vrbis Romę deuaſtatio. — Anaſtaſius I. vir pius & ſanctus.

Cap. 41. Senuërat iam Hieronymus, & in Prophetarum interpretationibus occupatus, ſtudium quotidiè ponebat, cùm ſtatìm ex Vrbe Hieroſolymam Fabiola inſperata aduenit, vt in ſanctis locis Chriſto ſeruiret. Affert ſecum ingentem, quô Hieronymum, Euſtochium & virgines recreet, lætitiam fœmina, quæ tamen paruo durauit tempore. Dum enim loca ſancta inuiſeret, ſtatìm nuncius affertur, Hunnorum infinita examina cuncta ſibi obuia vbiquè vaſtantium, Hieroſolymam petere. Inueteratum ſanctorum locorum deſiderium Hieronymum, vt in fixis maneret cum virginibus ſedibus, tenuit: quanuìs paratam ad fugam claſſem teneret Fabiola, vt quæ ad iter expedita eſſet, quippè quæ ſedes iam nullas poſuerat, ac tota eſſet in ſarcinis, Romam rediјt. Conſcripſit ei poſteà librum de Quadraginta duabus manſionibus, ſicutì viuẽti pollicitus fuerat, & memoriæ mortuæ reddit: ſicutì viuenti opus, quod eſt de ſacerdotalibus veſtibus, in procinctu, cùm nauigaturus iam eſſet, præſtitit. Quòd autẽ poſt Romam captam, barbarorum illuuies Orientis loca, prętertim Syrię cum Antiochię obſidione percurrerit atq; vaſtauerit, ipſemet Hieronymus, ſcribens Marcellino & Anapſychiæ, apertè teſtatur: in qua Epiſtola Fabiolæ etiam mẽtionem facit, aſſerens quòd duos ſuper Ezechielem commentariorum libros ei miſerat, & quòd ab ea exemplaria mutuari, ſi vellet, poſſet.

Margin notes: Epiſt. 30. Fabiolæ Epitaph. — Epiſt. 127. — Epiſt. 128. — Epiſt. 82.

Cap. 42. Exponebat præter commẽtariorum tam exactos labores, Bethleem manens Hieronymus in conuentu fratrum ſacros Bibliorum libros, à Septuaginta verſos: de qua re ipſe his verbis meminit: Egóne contra LXX. interpretes aliquid ſum locutus, quos ante annos plurimos diligẽtiſſimè emendatos, meæ linguæ ſtudioſis dedi, quos quotidiè in conuentu fratrum ediſſero, quorũ pſalmos ingi meditatione decanto? Ruffinus grammatici cum vſum officio, & ante non multos annos, nobilium pueros, ſibi ad diſcẽdum Chriſti timorem commiſſos, humanioribus poetarum & hiſtoricorum literis docuiſſe criminatur: quaſi crimen, & non potiùs immenſa ſit laus, vnà cum Chriſtianæ religionis rudimentis literas quoquè, quæ illi ætati neceſſariæ ſunt, pueris tradere, & paruulis tanquàm paruulum fieri, vt eos quis lucrifaciat. Vide quò hominis liuor procedat, vt quod laudis loco ſit, opprobrio detur. Certè ipſe in Procemio tertij ad Galatas libri, Paulæ & Euſtochio teſtatur, quindecim & ampliùs tunc fuiſſe annos, ex quo gentilium libros non legerit.

Margin notes: Lib. 2. cõtra Ruffinum. — Ruffinus li. 2. Inuectiuarum.

Cap. 43. Præter ſtudiorum & orationis occupationem, neceſſè illi erat, quotidiè aduenientes

tes ad ea loca Chriſtianos excipere, & ea qua poterat humanitate recreare. Qui quidem concurſus tantus erat, vt ſtudijs vix eſſet relictus locus. De qua re ità ipſe Euſtochio teſtatur: Fateor me explanationes in Ezechiel multo antè tempore promiſiſſe, & occupatione de toto huc orbe venientium implere non poſſe, dum nulla hora, nullumque momentum eſt, in quo non fratrum occurramus turbis, & monaſterij ſolitudinem hoſpitum frequentia commutemus, intantùm, vt aut claudēdum ſit nobis oſtium, aut ſcripturarum, per quas aperiendæ ſunt fores, ſtudia relinquenda. Itaque lucratiuis, immò furtiuis noctium horis, quæ hyeme propinquante longiores eſſe cœperunt, ad lucernulam, qualiacunque hæc ſunt, dictare conamur. Ad Lucinium quoquè ſcribens, quòd præ frequentia & peregrinorum turbis relegere quæ ſcripſerat, non potuerit, aſſerit. Recipiebat enim veniētes omnes ad ea loca cum tanta charitate, vt pedes etiam ſe illis ſolitum eſſe lauare, his verbis teſtetur: Nobis in monaſterio hoſpitalitas cordi eſt, omneſque ad nos venientes læta humanitatis fronte ſuſcipimus. veremur enim, nè Maria cum Ioſeph locum non inueniat in diuerſorio, nè nobis Ieſus dicat excluſus, Hoſpes eram, & non ſuſcepiſtis me. Solos hæreticos non recipimus, quos vos ſolos recipitis. Propoſitum nobis quippè eſt, pedes lauare venientium, non merita diſcutere.

In prœmio 7 libri ſuper Ezechie. — *Eius hoſpitalitas.* — *Epiſt. 28.* — *Lauat hoſpitum pedes.* — *Lib 3. cōtra Ruff.* — *Matth. 25.*

Ad decrepitam propemodùm & vltimam iam venerat ætatem, ſicut ipſe ad Auguſtinum his verbis teſtatur: Me autem ætatis vltimę, & penè decrepitum, ac monaſterij & ruris ſecreta ſectantem, paruipendunt. Nec tamen propterea à ſtudijs quicquam operæ remittebat, & non minùs ad orandum alacris, quàm ad legendum promptus ſurgebat. Mirum erat in corpore, ieiunijs & ætate conſumpto, tātum ſpiritûs, tantum vigere fortitudinis. Quod corpori deerat, ſupplebat animus, & ſacrarum rerum meditatione mentem quotidiè recreabat. Videres hominem, à corporeis vinculis abſolutum, veluti auem quandam à nexibus expeditam, nihil aliud niſi cęlum ſpectare ac petere: & quanto magis morti appropinquabat, tāto plùs in eo ſpiritus excitabatur: ità vt mortem, demigrationem quandam à terrenis ad cæleſtia, à caducis ad æterna, non naturæ diſſolutionem, in eo crederes. Sapientia, quæ ætate in omnibus creſcit, in eo, quem ſemper comitata fuerat, abſolutiſſima tunc erat: animi fortitudo, quę iuuenem mirabiliter poſſederat, morti vicinum omni ex parte circundabat. Chriſtianæ religionis zelus, in eo alioquì perpetuus, prope mortem maior ſurgebat. Languebāt quidem membra, ſed animus vigebat, & in corpore iamiàm caſuro, mens ſemper cęleſtia cogitans excitabatur: nec illi, vt cæteris euenire ſolet, vnà cum ſenectute animus frigeſcebat, ſed citò tanquàm corporeum onus depoſiturus, alacrior ad finem tendebat. Sciebat ſe curſum ſuum benè peregiſſe, fidem ſeruâſſe, & in omnibus vt ſtrenuum militem ſub Chriſto duce feciſſe ſtipendia. Propterea ad coronam illi repoſitam, lætus gaudenſque properabat, & veluti imbribus multis ac procellis exagitatus oppreſſuſque viator, æternum quietis, quò ſe reciperet, tectum optabat, & poſt bellorum turbines, & varias mundi pelagi iactationes, quietum cælorum portum ingredi, & amœnum hortum incolere deſiderabat: & quo magis ſe illi appropinquare cernebat, eo lętior incedebat. Repetebat animo ſeruis ſuis à Domino repromiſſa, quę nec oculus viderit, nec auris audiuerit, nec in cor hominis aſſcenderint, & vberrima paſcua vnà cum amœniſſimis riuis, Chriſti ouibus per Ezechielem præmonſtrata, mente tenebat: & cùm longum peregrinationis ſuæ tempus conſideraret, cum propheta Dauid clamabat: Hei mihi, quia incolatus meus prolōgatus eſt: habitaui cum habitātibus Cedar, id eſt, tenebras: multùm incola fuit anima mea. & rursùm: Quàm dilecta tabernacula tua, Domine virtutum? concupiſcit & deficit anima mea in atria Domini. &, Quemadmodùm deſiderat ceruus ad fontē aquarum, ità deſiderat anima mea ad te Deus meus. Sitiuit in te anima mea, ad Deum fontem viuum: quandò veniam, & ápparebo ante faciem Dei?

Cap. 44. — *Epiſt. 86.* — *Vacat multis orationibus & ſacris meditationibus.* — *Poſt multos exantlatos proptereate labores, lætus ad patriam cæleſtē aſpirat.* — *1. Cor. 2.* — *Ezech. 34.* — *Pſal. 119.* — *Pſal. 83.* — *Pſal. 41.*

Dum ijs cogitationibus vir ſanctus exęſtuat, & ſe ad amplexus pręparat ſpōſi, in leuem incidit febriculam, quæ illum iam in carne ſua præmortuum dum diuexaret, reputabat animo mundi, quas pertranſierat, miſerias omnes, quibus tempeſtatibus iactatus, quibus perſecutionibus exagitatus fuerit, quomodò in hac vita nihil certum, nihil beatum inueniretur. Orbis dominam concidiſſe Romam videbat, vrbes potentiſſimas redactas in cinerem cōſiderabat, & barbarorum incurſionibus cuncta vaſtata. Quid non exire ex his miſerijs, & in amplexus ſponſi volare ille cuperet? quid non corporis abiecto carcere, expeditum in cælum tendere? Appropinquantem cernebat

Cap. 45. Incidit in infirmitatem.

bat ſponſum, & innumeris Angelorum agminibus, & ſanctorum choris ad ſe iamiam tendere conſpiciebat. Eò ille mẽtem, eò tendebat oculos: & velutì iam ſolutus à carnis vinculis, ibì ſibi eſſe videbatur, vbì venientem ad ſe Chriſtum conſpicabatur. Mortem propterea velutì ſororem chariſſimam, vt ſibi ea quæ videbat, cõcederet, precabatur. Aderant iuxta eum monachi, & Chriſto dicatæ virgines, & ex varijs ſanctorum locorum vndiquè, qui ad talis viri exitum confluxerant, homines: quos omnes ille læto & alacri vultu conſpiciebat, & vt Deo omni inſeruirẽt nixu, exhortabatur. Aderat Euſebius & cæteri preſbyteri, qui ſecum Chriſto militauerant, & abeuntem à ſe communem patrẽ omnes lamentabantur. Solabatur ille cunctos, & ad humilitatem, patientiam, charitatem, cæteraſq; hortabatur virtutes, & nè ſibi cæleſtem inuiderẽt patriam, precabatur: quandò ſe nihil aliud optâſſe ſemper aiebat, quàm ad eum diem peruenire, vndè illi ad cæleſtem beatitudinem daretur aditus.

Solatur ſibi circũſtantes & hortatur ad pietatem.

Cap. 46. Chriſto animã ſanctiſſimã reddit.

His & huiuſmodi verbis ſanctos omnes, qui aderant, poſtquàm eſt adhortatus, & virgines, vt in propoſito caſtitatis manẽtes, Chriſto ſeruirẽt, animauit: verſus ad ſponſum, quem ſibi iam adeſſe videbat, illi ſpiritum ſuum cõmendans, obdormiuit in Domino die vltimo Septembris menſis, ſub Honorio & Theodoſio iuniore, multis clarus miraculis: vir, cui nec Græci, nec Latini, quem comparent, habẽt aliquem. In eum enim doctrinæ omnes & virtutes ità cumulatè ſe contulerunt, vt poſt eum, quem in aliqua re gentibus inuideat Eccleſia, neminem inueniat. Nam etsì multos in Eccleſia præſtantiſſimos ac doctiſſimos habuerimus viros, neminem tamen, qui tot ac tanta in omni doctrinarum genere ſciuerit, & qui tot linguarum habuerit cognitionem, inuenimus. Quòd ſi in aliqua re ipſe ab aliquo vincatur, ſemper tamen & ſuperſunt alia, in quibus tandèm illi præſtans Hieronymus, victor abſcedat. Auguſtinus, qui Iohanni Baptiſtæ eum comparat, fatetur in ſe nec eſſe, nec eſſe vnquàm poſſe tantum ſcientiæ diuinarum ſcripturarum, quantum in Hieronymo eſſe videbat. Et contra Iulianum ſcribens: Sanctus, inquit, Hieronymus preſbyter Græco & Latino, inſupèr & Hebræo eruditus eloquio, ex Occidentali ad Orientalem tranſiens Eccleſiam, in locis ſanctis, atque in literis ſacris vſque ad decrepitam vixit ætatem. Hic omnes, vel penè omnes, qui ante illum ex vtraq; parte orbis de doctrina Eccleſiaſtica ſcripſerant, legit. Et libro decimooctauo de ciuitate Dei, Non defuit, ait, temporibus noſtris preſbyter Hieronymus, homo doctiſſimus, & trium linguarum peritus: qui non ex Græco, ſed ex Hebræo in Latinum eloquium ſcripturas cõuertit. Gelaſius Papa, vt omittam Damaſum, qui tantũ illi tribuit, & D. Gregorium, qui honorificè de eo meminit, ità de beato Hieronymo ſcribit: Itèm Ruffinus vir religioſus plurimos Eccleſiaſtici operis edidit libros: nonnullas etiam ſcripturas interpretatus eſt. Sed quoniam beatus Hieronymus in aliquibus eum de arbitrij libertate notauit, illa ſentimus, quæ beatum Hieronymum prædictum ſentire cognoſcimus: & non ſolùm de Ruffino, ſed etiam de vniuerſis, quos vir ſæpiùs memoratus, zelo Dei & fidei religione repræhendit. Itèm Origenis nonnulla opuſcula, quæ vir beatus Hieronymus non repudiat, legenda ſuſcipimus. & paulò ſuperiùs: Vitas patrũ, Antonij, Pauli, Hilarionis, & omnium Eremitarum, quas tamen vir beatiſſimus ſcripſit Hieronymus, cum omni honore ſuſcipimus.

Claret miraculis.

Epiſt. 112.

Lib. 1. cõtra Iulianum.

Sanctorum patrum de Hieronymo teſtimoniu.

Diſtin. 15. c. Sancta Romana Eccleſia.

Cap. 47. Variæ ſentẽtiæ de S. Hieronymi ætate.

Quot autem vixerit annos, & quibus Conſulibus obierit, mihi incertum. Vnum tantùm conſtat, ad decrepitam vſque, vt tradit Auguſtinus, eum vixiſſe ætatem. Proſper, quem multi ſecuti poſteà ſunt, vixiſſe eum annis vno & nonaginta teſtatur: obijſſeque anno Domini CCCC.XXII. natum hac ratione ſub Conſtantini Magni imperio, anno XXII. alij deindè addiderunt. Paulus Diaconus, Sigebertus, Beda, & vulgatum Eccleſiæ Martyrologium, vixiſſe eum annis ſeptem ampliùs aiunt, hoc eſt, octo & nonaginta. Nec deſunt, qui centeſimum eum præterijſſe ſcribant annum. Incertæ tot Scriptorum ſententiæ, incertam etiam nobis Hieronymi ætatem reddunt: præſertìm cùm Beda ſub Archadio eum obijſſe teſtetur, & Proſper anno Domini quadringenteſimo viceſimoſecũdo, hoc eſt, ſub Honorio & Theodoſio iuniore. Quæ vtraq; ſententia in illud recidit, vt Conſtantini Magni tempore natum Hieronymum dicamus, anno ſcilicet eius vel XV. vel XXII. Verùm cùm eum non ſub Conſtantino, ſed Conſtantio filio natum, propterea quòd Iuliani tempore puer eſſet, & grammaticæ operam daret, ipſius Hieronymi teſtimonio initiò probauerimus: ſupereſt, vt fundamentum, quo innituntur, totum corruat: & aliquid tot annorum ex eius vita detrahendum ſit, quandò eum ſub Honorio & Theodoſio obijſſe pro compertiſſimo habeo, hoc

Obijt vir Domini ſub Honorio & Theodoſio Imperat.

hoc eſt aliquot annis ante mortē D. Auguſtini,qui obijt anno Domini CCCC.XXX.
hoc eſt,ſub Theodoſio iuniore,& Valentiniano tertio.

Et vt ſcias mendacium ſibi nunquàm conſtare,natalem Hieronymi diem,quidam Cap. 48.
in decimumquintum, alij in viceſimumſecundum, vel viceſimumquintum, plurimi
in triceſimumprimū Conſtantini Magni annum,ex vitæ longitudine reijciunt. Sige-
bertus,qui XCVIII. annos eum vixiſſe aſſerit,corpus laboribus ità confectum Hiero-
nymum habuiſſe ſcribit,vt niſì fune manibus apprehenſo,qui ad hoc ei de trabe pen-
debat,ſurgere de lecto non potuiſſe teſtetur. Marcellinus comes, vir fidei & authori-
tatis magnæ,per D. Auguſtini,quem & ego ſequor,veſtigia cautiùs incedens,nec quo
anno mortuus,nec quot ille vixerit definit annis : admodùm tantùm ſenem deceſſiſ-
ſe aſſeuérat,hoc eſt,vt ait Auguſtinus,in decrepita ætate,peracta ſcilicet ſenectute. In
hunc ſenſum ſcribens Hieronymus ad Auguſtinum,ſe penè decrepitum aſſeuérat:ad
quam decrepitatē perueniſſe tantùm illū Auguſtinus ſignificat,cùm ait, Vſque ad de-
crepitam vixit ætatem. Alioquì ſi valdè decrepitum eum intelligere velis,neceſsè eſ-
ſet, vt vel poſt Auguſtinum deceſſiſſet, vel anno ſaltem xv. Conſtantini Magni natus
eſſet.quod vtrunque falſum eſt. Vtcunquè,conſtat certè ex eius ſcriptis,poſt Romam
captam ab Alarico, quod fuit anno Domini CCCC.XII. aliquot eum vixiſſe annos.
ſiquidem non ſolùm ruinam illam Romanos fugientes, ſe in Bethleem pluriès exce-
piſſe narrat, verumetiam aliqua poſteà eum ſcripſiſſe appáret: vt commētaria in Eze-
chielem, Epitaphium Fabiolæ, ſimiliter & Marcellæ. Auguſtinus libros ſuos de Ani-
ma,illi dicans, poſt Romam captam miſit : ſed tabellarius, vt ipſe teſtatur, mortuum
illum inuénit.

Vtebatur vir beatiſſimus in ſenectute breui quodā pileo, quo frigeſcens iam cor- Cap. 49.
pus cōfoueret: de qua re ipſe Paulino,qui ſibi illum donauerat,ſcribens,ità ait: Pileo- Epiſt. 138.
lum textura breuem,charitate latiſſimum, ſenili capiti confouendo libenter accepi,
& munere,& muneris authore lætatus. Humatus poſt mortem in Bethleem fuit, ex-
equijs illi ex Chriſtiana religione,vt Antonium Paulo feciſſe ipſe refert, ritè anteà ce-
lebratis. Tranſlatus indè poſteà Romam eſt vnà cum Chriſti Saluatoris noſtri præſe- Præſepe Do-
pio,ſeptimo Idus Maij,eo ſcilicet die,quo præceptoris ſui Gregorij Nazanzeni feſtum mini Romæ
agitur. Reiectus deindè eſt dies in vigiliam Aſcenſionis à Pio ſecundo Pontifice ma- ſeruatur.
ximo, vt feſtiuiùs ac frequentiùs ageretur, plenaria ſepulcrū eius illo die adeuntibus, Feſtū tranſ-
criminū indulgentia condonata. Iacet autem beatiſſimus vir omni præconio maior, lationis ei⁹.
& quem cuncta ſuſpirent ſecula, ſuper Exquilias, proprio ſibi iuxta præſepe Domini
erecto altari,vbì ſacra adhuc eius ſeruatur tunica,in eccleſia S. Mariæ Maioris: quam
tu ampliſſime Cardinalis Carole Borromee, non minùs pietate & religione, quàm
charitate conſpicuus, & in tanta rerum affluentia ac imperij poteſtate, rarum apud
omnes exemplum,cum immenſa tua laude,& populi vtilitate,regis atque gubernas.

VITA S. HONORII DOROVERNENSIS (SIVE CANTVARIENSIS) ECCLESIAE EPISCOPI,

authore venerabili Beda presbytero, Eccleſiaſt. Hiſtoriæ Gentis Anglorum, Lib. 2. cap. 18. & 19.

POSTQVAM Iuſtus Archiepiſcopus eſt ad cæleſtia re- 30. Septēbr.
gna ſublatus, Honorius eſt pro illo in præſulatū electus.
Qui ordinandus, venit ad Paulinum : & occurrente ſibi
illo in Lindocolnio,quintus ab Auguſtino, Dorouernen Honorius
ſis eccleſiæ conſecratus eſt antiſtes : cui etiam præfatus iſte quintus
Papa Honorius miſit pallium & literas, in quibus decre- ab Auguſti-
uit hocipſum,quod in Epiſtola ad Eduinum Regem miſ- no Anglorū
ſa,decreuerat: ſcilicet, vt,cùm Dorouernenſis vel Ebora- Apoſtolo
cenſis antiſtes, de hac vita tranſierit,is,qui ſupereſt, con- Antiſtes.
ſors eiuſdem gradùs, habeat poteſtatem alterum ordi-
nandi in loco eius, qui tranſierat, ſacerdotem, nè ſit ne-
ceſſe, ad Romanam vſque ciuitatem per tam prolixa terrarum & maris ſpatia, pro
ordinando Archiepiſcopo ſemper fatigari. Quarum etiam textum literarum , in

noſtra hac hiſtoria ponere commodum duximus.

Epiſtola Honorij Papæ ad Honorium Archiepiſcopum.

Dilectiſſimo fratri Honorio, Honorius. Inter plurima, quę redemptoris noſtri miſericordia ſuis famulis dignatur bonorū munera prerogare, illud etiam clementer collata ſuæ pietatis munificentia tribuit, quotiès per fraternos affatus vnanimam dilectionem quadam contemplatione alternis adſpectibus repræſentat: pro quibus maieſtati eius gratias indeſinenter exoluimus, eumq; votis ſupplicibus exoramus, vt veſtram dilectionem, in prædicatione Euangelij elaborantem & fructificantem, ſectantemq; magiſtri & capitis ſui ſancti Gregorij regulam, perpeti ſtabilitate confirmet, & ad augmentum Eccleſiæ ſuæ potiora per vos ſuſcitet incrementa: vt fide & opere in timore Dei & charitate, veſtra acquiſitio deceſſorumq; veſtrorum, quæ per domini Gregorij exordia pullulat, conualeſcendo ampliùs extendatur: vt ipſa vos Dominici eloquij promiſſa in futuro reſpiciant, voſq; vox iſta ad æternam feſtiuitatem euocet: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. & iterùm: Euge ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te cōſtituam: intra in gaudium Domini tui. Et nos equidem, fratres chariſſimi, hęc vobis pro ęterna charitate exhortationis verba præmittentes, quæ rursùs pro eccleſiarum veſtrarum priuilegijs congruere poſſe conſpicimus, non deſiſtimus impertire: & tam iuxta veſtram petitionem, quàm filiorum noſtrorum Regum, vobis præſenti noſtra præceptione, vice beati Petri Apoſtolorum principis, authoritatem tribuimus, vt quandò vnum ex vobis diuina ad ſe iuſſerit gratia vocari, is qui ſuperſtes fuerit, alterum in loco defuncti debeat Epiſcopum ordinare. Pro qua etiam re ſingula veſtræ dilectionis pallia pro eadem ordinatione celebranda direximus: vt per noſtrę pręceptionis authoritatem, poſſitis Deo placitam ordinationem efficere: quia vt hæc vobis concederemus, longa terrarum mariſque interualla, quæ inter nos ac vos obſiſtunt, ad hæc nos condeſcendere coëgerunt: vt nulla poſſit eccleſiarum veſtrarum iactura, per cuiuſlibet occaſionis obtentum quoquo modo peruenire, ſed potiùs commiſſi vobis populi deuotionem pleniùs propagare. Deus te incolumem cuſtodiat, dilectiſſime frater. Data die tertio Iduum Ianuariarum, imperantibus dominis noſtris pijſſimis Auguſtis, Heraclio & filijs, anno Dominicæ incarnationis ſexcenteſimo vigeſimoquarto.

Matth. 11. Matth. 25.

Pallij antiquus vſus.

Ex Cap 19. O ſi iſthuc obſeruâſſet noſtrorum temporum nouatores.

Miſit idem Papa Honorius literas etiam genti Scotorum, quos in obſeruatione ſancti Paſchæ errâſſe compererat, ſolerter exhortans, nè paucitatem ſuam, in extremis terræ finibus conſtitutam, ſapientiorem antiquis ſiue modernis, quæ per orbem erant, Chriſti Eccleſijs æſtimarent: néve contra Paſchales computos, & decreta ſynodalia totius Orbis Pontificumque, aliud Paſcha celebrarent. Sed & Iohannes, qui ſucceſſori eiuſdem Honorij Seuerino ſucceſſit, cùm adhuc eſſet electus in pontificatum, pro eodem errore corrigendo, literas ei magna authoritate atque eruditione plenas direxit, euidenter adſtruens, quia Dominicum Paſchæ diem quintadecima luna vſque ad vigeſimamprimam, quod in Nicena ſynodo probatum eſt, * celebrari oporteret: necnon & pro Pelagiana hæreſi, quam apud eos reuiuiſcere didicerat, cauenda ac repellenda, in eádem illa epiſtola monere curauit. Cuius epiſtolæ principium eſt:

* inquiri

Dilectiſſimis & ſanctiſſimis Tomiano, Columbano, Chromano, Dimano & Bagitano Epiſcopis: Chromano, Hernianoque, Lauſtrano, Sullano & Segiano preſbyteris: Sarono, cæteriſque doctoribus, ſeu Abbatibus Scotis, Hilarius Archipreſbyter & ſeruans locum ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, Iohãnes Diaconus, & in Dei nomine electus, Itèm Iohannes primicerius, & ſeruans locum ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, & Iohannes ſeruus Dei, conſiliarius eiuſdem Apoſtolicæ ſedis.

Ad ſcripta, quæ perlatores ad ſanctæ memoriæ Seuerinum Papam adduxerunt, eo de hac luce migrante, reciproca reſponſa, quæ poſtulata fuerāt, ſiluērunt. Quibus reſeratis, nè diù tantæ quæſtionis caligo indiſcuſſa remaneret, reperimus quoſdam prouinciæ veſtræ contra orthodoxam fidem, nouam ex veteri hæreſim renouare conantes, Paſcha noſtrum, in quo immolatus eſt Chriſtus, nebuloſa caligine refutantes, & quartadecima luna cum Hebræis celebrare nitētes. Quo Epiſtolę principio manifeſtè declaratur, & nuperrimè temporibus illis hāc apud eos hæreſim exortam, & non totam eorum gentem, ſed quoſdam in eis hac fuiſſe implicitos. Expoſita autem ratione Paſchalis obſeruantiæ, ità de Pelagianis in eádem epiſtola ſubdunt:

In Scotia nō ritè celebratum Paſcha.

Et hoc quoq; cognouimus, quòd virus Pelagianæ hæreſeos apud vos denuò reuiuiſcit: quòd omninò hortamur, vt à veſtris mētibus huiuſmodi venenatum ſuperſtitionis

Hæreſis Pelagiana in Scotia.

tionis facinus auferatur. Nam qualiter ipſa quoquè execranda hæreſis damnata eſt, latére vos non debet: quia nō ſolùm per iſtos ducentos annos abolita eſt, ſed & quotidiè à nobis perpetuo anathemate ſepulta damnatur: Et hortamur, nè quorum arma combuſta ſunt, apud vos eorum cineres ſuſcitentur. Nam quis non execretur ſuperbum eorum conamen & impium, dicētium, poſſe ſine peccato hominem exiſtere ex propria voluntate, & non ex gratia Dei? Et primum quidem blaſphemia & ſtultiloquium eſt dicere, eſſe hominem ſine peccato: quod omninò non poteſt, niſi vnus mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus, qui ſine peccato eſt conceptus & partus. Nam cæteri homines cum peccato originali naſcentes, teſtimonium præuaricationis Adæ, etiā ſine peccato actuali exiſtentes, portare noſcuntur, ſecundùm prophetam dicentem: Eccè enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Pſal. 50.

Intereà defuncto Felice Orientalium Anglorum Epiſcopo, poſt decem & * quatuor annos accepti Epiſcopatûs, Honorius loco eius ordinauit Thomam Diaconum eius de prouincia Giruiorum. Et hoc poſt quinque annos ſui Epiſcopatûs de hac vita ſubtracto, Berethgiſlum, cognomine Bonifacium, de prouincia Cantuariorum, loco eius ſubſtituit. Et ipſe quoquè Honorius poſtquàm * ætatem ſui curſûs impleuit, migrauit ex hac luce anno ab incarnatione Domini ſexcēteſimo quinquageſimoquarto, pridiè calendas Octobris. Et ceſſante Epiſcopatu per annum & ſex menſes, electus eſt Archiepiſcopus cathedræ Dorouernenſis ſextus, Deuſdedit de gente occidentalium Saxonum. Quem ordinaturus venit illuc Ithamar Antiſtes eccleſiæ Rhoſenſis.

*ſeptem

Ex lib. 3. cap. 20.

*metas

MARTYRIVM SS. VRSI ET VICTORIS CVM SOCIIS SVIS, EX GLORIOSA THEBAEORVM LEGIONE, *quorum Hiſtoria ad nos perlata eſt ex Francia per venerabilem D. Petrum à Leydis Carthuſiæ Colonienſis olim Priorem.*

CVM tempore Maximiani Imperatoris (qui cum collega Diocletiano imperium tenuit) grauis perſecutio Chriſtianorum eſſet exorta: erant in legione ſancti Mauritij Vrſus & Victor cum ſocijs lxvj. viri in bellicis rebus ſtrenui, quorum hodiè natalitia colimus. Qui beati Mauritij paſſione & gladij terrore turbati, non abſque diuino nutu caſtrorum tumultus occultè relinquentes apud Solodorū caſtrū antiquiſſimū, quod eſt ſuper Arulam fluuiū, peruenerunt, vt per eos ibidèm multorum infideliū cæcitas, fidei lumen reciperet. Intereà Maximianus Imperator audiens ſanctum Vrſum ſociosque eius ab Agauno fugam dediſſe, nimis furore ſuccenſus eſt. Accito igitur Hyrtaco, prædicti Solodorenſis oppidi Præſide, præcepit & iniunxit, vt veſtigia ſanctorum diligenter perſcrutando indagaret, & vbicunquè ipſos inueniret, aut ad ſacrificia deorum compelleret, aut varijs tormentis eorum vitam finiret. Igitur beato Vrſo ſocijsque eius Hyrtaco Præſidi præſentatis, talibus verbis eos alloquitur, dicens: O viri, quis vos furor decretis principum ſuaſit obuiare? Veſtram ſtrenuitatem monemus, & imperiali præcepto præcipimus, vt omni occaſione remota, ad ſacrificandū dijs omnipotentibus Ioui & Mercurio velitis vos inclinare. Alioquìn vos vitam faciam varijs finire tormentis. Illi verò cælitùs corroborati dixerunt: Chriſtiani ſumus, nec ſacrificando ſurdis & mutis idolis, Chriſtianæ religionis ritum volumus inquinare. Hyrtacus videns ſanctorum conſtantiam, nec poſſe blanditijs flecti, nec terroribus emolliri, præcepit manus & pedes eorum catenis nexibusque conſtringi, ac varijs tormentis ipſos atrociter cruciari. Quod cùm carnifices ſtudioſè peragerent, diuina clementia (quæ ſperantes in ſe non deſerit) tanto ſuper eos ſplendore claritatis illuxit, vt tortores fulgore perterriti, ad terram proſternerentur ſemiuiui, ſanctique martyres catenis ruptis vinculisque diſſolutis ſtarent imperterriti, glorificantes & laudantes Dominum Deum Iſrael. Pagani verò, vnà cum Præſide confuſione ducti, dolore & anguſtia torquebantur,

30. Septēbr.

Diocletiani & Maximiani in Chriſtianos perſecutio.

Sancti martyres ab Hyrtaco præſide comprehenduntur.

Diris ſupplicijs excruciantur.

Diuinitùs liberantur.

Multi credunt.

bantur, videntes quòd multi ad Chriſtum per miracula prædicta conuerterentur. Alloquitur itaque Præſes ſanctos martyres, dicens: Vnum de duobus eligite. aut dijs immortalibus ſacrificate, aut vitam veſtram varijs faciam tormentis finire. Reſpondentes ſancti, dixerunt: Chriſtus pro nobis paſſus eſt. nos etiam pro Chriſto, quæcunque tormenta tua decreuerit malitia inferre, parati ſumus ſuſtinere. Imperat igitur Præſes furore repletus, magnam componi lignorum congeriem, & præparari maximum ignem, vt ſanctorum corpora cremarentur. Cumque præſentibus multis ſancti martyres fuiſſent adducti, Hyrtacus ait ad illos: Niſi à veſtro errore reſipiſcatis, in his flammis corpora veſtra concremabo. Sancti Spiritu ſancto confortati reſponderunt: Nullæ nos minæ, vel tormentorum timor, à ſancto & iuſto propoſito reuocabunt, & parati ſumus ad omnia pro Saluatoris nomine ſuſtinenda. Sanctis igitur ad ignem, vt in illum mitterentur, accedentibus, ecce ventus validiſſimus de cælo veniens, lignorum congeriem vndiquè ſuccenſam, tanto conamine impulit, vt diſſoluta & in varias partes diuiſa, penitùs extingueretur. Quod videntes multi, ad fidem conuerſi ſunt. Videns autem impius Præſes ſanctos martyres duplici miraculorum ſplendore clarificatos, plurimos capite truncari præcepit. Intereà ſancti martyres, Vrſus cum ſocijs ſuis, vtriuſque ſexûs homines doctrina & exemplis in fide confortabant. Hyrtacus verò Præſes, vir Belial furore plenus, ſuper pontem prædicti fluminis ſibi ſanctos martyres iuſſit præſentari: vt eodem loco capite cæſos mox in alueum fluminis præcipitaret. Cæduntur ergò beati martyres, & in flumen præcipitantur, nec tamen longè à dicto ponte defluxerunt. Nam diuina miſericordia (apud quam omnia poſſibilia ſunt) ſuæ manſuetudinis potentiam in eis demonſtrauit. Non longè nanque à dicto ponte, capita ſua in manibus portantes, flumen egreſſi ſunt, & ad locum, vbi nunc in honore ipſorum baſilica fabricata eſt, peruenerunt. Mirabilia hæc, & mirabilibus mirabiliora ſuccedunt. Sancti enim martyres genua ad terram flectentes, quaſi ad vnius horæ ſpatium, priuſquàm corpora ſua ad terram deponerent, cunctis cernentibus orabant. Orationi verò fine dato, corpora ſua ad terram dimiſerunt, acsi dicerent: Hæc requies noſtra in ſeculum ſeculi. Venienteſque ſurdi, cæci, claudi, imbecilles & paralytici, ſeu quacunque infirmitate detenti, tangebant corpora ſanctorum: & ſubitam recipiebant ſanitatem. Energumeni quoquè ſeu dæmonibus obſeſſi, ad tactum ſanctorum curabantur martyrum. Et vſque in hodiernum diem, ſi fides petentium non titubet, per Dei gratiam curantur.

Dũ in ignẽ mittũtur, is extinguitur.

Cæduntur gladio & in flumẽ præcipitantur.

Manibus capita ſua deportant ad locũ ſepulturæ.

Stupendum miraculum.

Pſal. 131.

Multi ægri curantur.

Paſſi ſunt autem Vrſus & Victor cum ſocijs ſuis apud Solodorum pridiè Calendas Octobris, regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui eſt benedictus in ſecula, Amen.

FINIS MENSIS SEPTEMBRIS.

OCTO-

OCTOBER.

MARTYRIVM SANCTI ET GLORIOSI APOSTOLI ET MARTYRIS ANANIAE,

Authore Simeone Metaphraſte.

CVM impius Lucianus in partes Oriẽtis in Bethagabre Exeutheropolis miſſus fuiſſet ab ijs, qui nõ minùs tunc ſuſceperant idolorum inſaniam, quàm ſceptra imperij, res Chriſtianorum indagabantur maximè. Hic ergò Lucianus ſedens pro tyrannico tribunali, vel ante facta verbis ſpirabat vehementer, mala Chriſtianis, vt ità dicam, fabricans. Literæque & edicta per totam peruadebant ditionem, vt qui nollent quidem ſacrificare dęmonibus, confiterentur autem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum verũ Deum, & eum colerent, non ſolùm acerbiſſimis ſubijcerentur ſupplicijs, & per ingẽ, beſtias & mare, & vniuerſam aliam malorum ſpeciem mortem ſubirent: ſed etiam in alienam regionem proijcerentur ſacra eorum corpora, canibus & beſtijs propoſita ad deuorandum: & nec in ſua quidem patria conſequerentur ſepulturam. Ananias ergò diuinus Domini Apoſtolus, qui erat ipſe quoquè vnus ex ſeptuaginta diſcipulis, diuina quadam virtute, & quæ ſub adſpectum non cadebat, viſione ex Antiochia, vbi Chriſtiani prima ditatus fuerat appellatione, venit Damaſcum, vt nec ipſa eſſet expers ſeminum veritatis, & fructus produceret pietatis.

1. Octobris iuxta Metaphraſten: Latini cum habent 25. Ianuarij.

Ananias ex 70. diſcipulis vnus. Act. 11.

Interìm autem Saulus aduersùs chorum Apoſtolorum magìs magisq́; parturiens, qui & minis in ipſos intolerabilis, & magna pércitus erat inuidia, rogauit Pontificem, vt mitteret epiſtolas ad, eas quæ illic erant, ſynagogas, vt qui Chriſtianorum opinionem tenere ſtatuerant, vincti & ſub cuſtodia vel inuiti ducerentur Hieruſalem. Illud autem ſapienter adminiſtrantem habuit prouidentiam, quæ etiam ſolet eminùs deijcere ſemina occaſionum, quandò nouit id, quod eſt euenturum, tendere ad aliquod bonum. Ibat itaq; Saulus Damaſcum, & cùm iam appropinquâſſet ciuitati, videt lucem cæleſtem, & humì prócidens, audit: Saule, Saule, quid me perſequeris? &, Surge, inquit, & vade ad ciuitatem, & dicetur tibi, quid te oporteat facere. Et cùm ſurrexiſſet quidem, aperti erant eius oculi: neminem autem videre poterat. Sed ille quidem deductus, ingreſſus eſt Damaſcum. Tunc dixit ad Ananiam in viſu Dominus: Vade ad vicum rectum, & Saulo Tarſenſi manibus impoſitis, aufer ei nubem ab oculis. Nam is quoquè erit mihi vas electionis, & portabit nomen meum coram gentibus, & principibus, & filijs Iſrael. Venit ergò diuinus hic Ananias, ſicut ei dictum fuerat à Domino, & Saulo rursùs reddit videndi facultatem. Non ſunt autem ſingula perſequenda, cùm hæc liceat ſcire ex Actibus ei, qui voluerit. Ille autem & traducitur ad pietatem, & nomen ſimul mutat cum moribus, ex Saulo Paulus appellatus: & aſſcendit in tertium cælum: & obit orbem terræ prædicans Euangelium, effectus tantus amore in Chriſtum, quantus priùs exiſtimabatur rabie aduersùs Chriſtianos, robur corporis & animæ magnitudinem per vtrunq; oſtendens. Sic ergò Ananias, cùm Paulum ad veram deduxiſſet vitam, & dupliciter illuminâſſet, & cum hac, quæ videtur luce, eam quoquè, quæ intelligentia percipitur, vt Chriſtum videret, præbuiſſet, ibat per Bethagabre prædicans Euangelium, & veluti quadam rationis participe ſagena, diuina ſcilicet doctrina, omnes, in quos incidiſſet, trahebat ad Dei agnitionem.

Act. 9.

S. Ananias Paulo Apoſtolo man' imponit; & viſum reſtituit.

Magna mutatio in S. Paulo Apoſtolo.

Cùm in his autem verſaretur, compræhenditur ab ijs, quorum erat munus venari Chriſtianos, & ad filium tenebrarum, nempe Lucianum Præſidem, deducitur. Ille verò ſtatìm quidem præſidet in frequentiſſimo theatro: virum autem plurimùm admiratur, vt qui videret pulchritudinem quandam ipſo adſpectu apparentem, & linguam

S. Ananias compræhẽditur.

Nititur impius Lucianus blanditijs Ananiã ſubuertere. guam multis ſcatentem gratijs. Hæc cùm vidiſſet, confugit ad perſonam benignitatis, & ſimulat manſuetudinem, intùs multam occultãs feritatem, & ſermonem conuertens ad hilaritatem: Crede mihi, inquit, ô Anania, conſulenti ea, quæ ſunt tibi vtilia, & cum noſtris dijs fœdus iniens, nega eum, quem prædicas, Crucifixum: nec efficias, vt hæc pulchritudo, quæ eſt adeò digna vt ſpectetur, conſumatur à tormentis. Ille autem: Deum, inquit, verum adoro, eumque colo, & eum ſolum ſpecto, neque fuerit aliquid eo mihi iucundius, cuius ego ſum miniſter, qui etiam ad Pauli agnitionem, & ad ei reſtituendam videndi facultatem inſeruiui, qui Saulus quidem priùs nominabatur, Paulus autem à Domino nunc eſt, mutato nomine, nominatus, vt qui requieuerit à fluctu ignorantiæ, ad firmumque & ſolum portum, nempe Chriſti mei fidem, appropinquârit per agnitionem. Præſes autem: Videris, inquit, mihi, fretus magnitudine & robore corporis, etiam aduersùs ipſa ſupplicia tollere ſupercilium. Vndè etiam ſapientia redacta eſt ad inſipientiam, & abundantem prudentiam conſecuta eſt, vt video, leuitas. Hæc cùm audijſſet magiſter veritatis, oculis & manibus ſtatim in cælum ſublatis: Domine Ieſu Chriſte, inquit, Deus virtutum, nunquàm me tuis retibus compræhendat inimicus: ſed mihi & propter te pati liceat, & tuis ornari coronis, & coniungi choro tuorum diſcipulorum. Atque ille quidem ſic orabat aſſiduè: Verberatur dorſum ei⁹. ſed preces exceperunt protinùs plagæ in nudo dorſo. Prętereà autem pręcones quoquè acclamârunt: Páre Præſidi, & dijs ſacrifica præpotentibus. Ananiæ autem ſenſim mouebantur quidem membra: citra locutionem verò preces ſursùm mittebantur ad Deum.

Cùm autem & tormẽtis & minis eſſet ſuperior, & exiſtimabatur fore, vt priùs deficerent percuſſores, quàm plagis defeſſus eſſet is, qui percutiebatur, à tormentis quidem diſcipulus ſimul & martyr relaxatur: ad blanditias autem rursùs vulpes, Præſes, inquam, conuertitur. Sed nunc ſaltem, dicebat diſcipulo, ad te redi, & tuæ parce animæ, & miſerere tuæ pulchritudinis, quæ perit miſerabiliter. nam te grauiora excipient ſupplicia, iuro ipſos deos. Ille autem magno Chriſti amore cor inflammatus, fortiter & acriter reſpondit, ſe non ſolùm dæmonibus non eſſe ſacrificaturum: ſed curaturum, vt quoſcunq; poſſet, ad fidem Chriſti conuerteret. Deindè linguæ quoq; neruos intendit in Præſidem, & eum verbis ferit acrioribus: Non erubeſcis, dicens, ô verè infelix, & ſubis foſſam pudoris, nunc quidem flagellans, nunc autem blãditijs irrepens, & tanquàm quendam animo tenerum infantẽ verbis me mollibus demulcens? Propter hæc ira correptus fuit Iudex: & iuſſit nudatum corpus martyris diſcerpi ferreis vnguibus: prætereà autem etiam aduri lampadibus, vt dum corpus paulatim eliquaretur, diuturniores ad cor dolores affluerent. Sed ferreos quidem vngues exiſtimabat martyr perindè, acsi aliquis alius pateretur. Ignis autem illi quidem ceſſabat, & non tanquàm ignis appropinquabat: in cor autem Tyranni quodammodò procedebat, & magìs irritabat ad inſaniam. Qui ei dicebat: Quouſquè non cedes iuſſis Imperatorum, & quos ipſi colunt deos, ipſe quoquè honorabis? Ille autem: Cur me, inquit, eadem & de ijſdem ſæpenumerò loqui cogis, tanquàm eorum, qui in chorea ludunt, ſermonis curſum circumagẽtem? Scias ergò, ſcias & credas, non ſolùm fore, vt nulla re vincar, non pœnis, nõ donis, non blanditijs, non minis, neq; vllo alio: ſed vt eos etiã, qui iam ſunt ſuperati, & in errorem ſua ſponte inciderunt, acerbè defleam, & te pręcęteris lugeam, qui nõ ſolùm es tibi cauſa interitûs, ſed etiam multis alijs, nonnullos quidem inducens, multos verò etiam inuitos cogens ſuſcipere impietatem. Neſcis, quòd quæ à vobis coluntur, ſunt æs & ligna, & lapides, quibus vtens, tanquàm materia, homo, qui eſt Dei figmentum, hæc fabricatur. Quemadmodùm ergò nõ eſt abſurdum, vt opus adoret opifex? aut quiſnam homo ſanæ mentis, operi ſuarum manuum cultum tribuerit, & bona ab eo petierit?

Egregia ei⁹ conſtantia.

Laceratur vngulis & aduritur.

Dij gẽtium ligna & lapides opera manuũ hominum.

His ſeruus interitûs magìs ad iram commotus, cùm deſperâſſet ſe verbis poſſe decertare aduersùs athletam, vt lapidibus ipſum obruerent extra ciuitatem is, qui erat verè lapis, iuſſit adſtantibus. Ille autẽ etsi ea erat paſſurus, pro lapidibus linguam immiſit in eos, qui non ſunt dij, dicens: Dij, qui cælum & terram non fecerunt, pereant. Cùm autem in loco fuiſſet præſtituto, & lapidibus obrueretur, manus in cælum extendens: Rex regum, inquit, & Dominus dominantium, tanquàm acceptum hoc habe ſacrificium, nempe hanc, quę fit per lapides, conſummationem. Has ſtatim preces Dei coronæ, & ad regnum, quod ſemper manet, vocatio eſt conſecuta, primo menſis Octobris.

Ierem. 10.

Lapidib⁹ opprimitur.

Verè

Verè autem beatum corpus martyris quidam ex ijs,qui erant amantes Chriſtianorum, poſtquàm domum reuerſi eſſent lictores, cùm pulchrè ſuſtuliſſent, & ſplendidiſſimè compoſuiſſent, in regione Damaſcenorum depoſuerunt in paterna eius hæreditate: Ad gloriam patris, filij, & ſpiritûs ſancti, quæ eſt vna & inſeparabilis Trinitas. Ipſi honor, potentia, maieſtas & magnificentia nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Sepelitur in paterno ſolo.

VITA SANCTI NICETII TREVIRORVM EPISCOPI: AVTHORE S. GREGORIO EPISCOPO *Turonenſi, Lib. de Vita Patrum. Cap. 17.*

1. Octobris.

SI fides dictis adhibetur, relatoribus ſacrorum operum pro fidei merito fideliter arbitror eſſe credendum: quia nō omnia, quę in ſcripturis leguntur, obtutibus proprijs cerni potuerunt: ſed quædam ipſius ſcripturæ relatione firmata, quædam aliorum authorum teſtimonio comprobata, quædam verò proprij intuitûs authoritate creduntur. Verùm quod peius eſt, qui peruerſo ſunt ſenſu, vt ſcripta non credunt, ità teſtificata repræhendunt: viſa verò, tanquàm conficta, faſtidiunt, non habētes vel illud in ſua credulitate, quod Thomas Apoſtolus geſtabat in corde, dicens: Niſi videro, non credam. Beati quidem, qui non viderunt, & crediderunt: ſed ipſe ſaltem, vt vidit, ſtatim credidit. Nam, vt diximus, multi videntes non modò non credunt, ſed & deridènt. Vndè & ego aliqua de ſancti Nicetij Treuerici ſacerdotis virtutibus, virilitate, magnanimitate, ſanctitate ſcripturus, repræhendi ab aliquibus vereor, dicentibus mihi: Tu cùm ſis iunior, quomodò ſeniorum geſta poteris ſcire? Qualiter ad te eorum facta venerunt? Nempe non aliud, niſi conficta à te hæc, quæ ſcripta ſunt, decernuntur. Qua de cauſa relatorem huius operis in medio ponere neceſsè eſt, vt hi, qui veritati derogāt, confundantur. Nouerint igitur à beato Aredio Abbate vrbis Lemouicinæ, qui ab ipſo Nicetio Antiſtite enutritus, & clericatûs ordinem ſortitus eſt, hæc, quæ ſubiecta ſunt, me audiſſe: quem in hoc non credo illum fefelliſſe, cùm per eum Deus eo tempore, quandò mihi iſta retulit, & cæcorum illuminauit oculos, & paralyticis greſſum præſtitit, & energumenos, eiectis dæmonibus, ſanæ menti reſtituit. Nec credendum eſt, eum mendacij nube ōbumbrari poſſe, quem Deus ſæpiùs ab imbrium nube obrectum ità protexit, vt imbutis ſocijs, ipſe nulla ſtillarum cadentium infuſione madeſceret. Deniquè ſi de tali re dubitatur, de beneficijs Dei diffiditur.

Iohan. 20.

Aredius Abbas, diſcipulus S. Nicetij: Eius vita eſt 24. Auguſti.

Aiebat ergò memoratus ſacerdos de antedicto Antiſtite: Multa quidem, dulciſſime frater, de ſancto Nicetio bonorum virorum teſtimonio diuulgata cognoui, ſed plura meis oculis proprijs inſpexi, vel etiam ab eo vix elicita cognoui. Et cùm mihi quæpiam de his, quę per illum Deus operatus eſt, explanaret, non cothurno iactantię tumeſcebat, ſed compunctus corde, cum lachrymis aiebat: Ideò tibi hæc, fili chariſſime, pandere volo, vt & tu, cum ſumma conuerſans innocentia cordis, ſimilia mediteris. Non enim ad excelſa virtutum Dei contendere quis poterit, niſi fuerit innocens manibus & mundo corde, ſicut tenor Dauidici carminis canit. Hæc ergò de eo præfatus relator exorſus eſt.

Pſal. 23.

Igitur ſanctus Nicetius Epiſcopus ab ipſo ortûs ſui tēpore clericus deſignatus eſt. Nam cùm partu fuiſſet effuſus, omne caput eius, vt eſt conſuetudo naſcentium infantium, à capillis nudum quidem cernebatur, in circuitu verò modicorum pilorum ordo apparuit, vt putares ab eiſdem coronam clerici fuiſſe ſignatam. Exindè ſtudioſiſſimis enutritus parētibus, literiſque inſtitutus, Abbati cuidam in monaſterio commendatur, in quo loco ità ſe deuotum Deo exhibuit, vt migrante Abbate, ipſe ſuccederet. Iam verò aſſumpto Abbatis officio, tantum ſe talemque ad inſtructionē atque diſtrictionem fratrum exhibuit, vt non modò agere, verumetiam nulli liceret aliquid vel loqui peruersè, dicēs: Cauenda eſt ſcurrilitas, dilectiſſimi, & omne verbum ocioſum, vt ſicut totum corpus purum exhibere debemus Deo, ità etiam & os non ad aliud aperiamus, niſi ad laudem Dei: quia tria ſunt, in quibus genus dilabitur humanum: aut enim cogitat, aut loquitur, aut agit. Ergò vos, dilectiſſimi, oportet vitare

Nota rē mi ram in nato S. Nicetio.

Fit monachus, & Abbas.

Tria ſunt, in quibus labitur genus humanum.

ſcurrilitatem, malitiam, & omne opus peſſimum. Multa & alia exhortabatur fratres, vt eos dignos Domino exhiberet ac mundos.

Venerabatur autem eum & Rex Theodoricus magno honore, eò quòd ſæpiùs vitia eius nudaret & crimina, caſtigatusque emendatior redderetur: & ob hanc gratiam, decedente Treuericæ vrbis ſacerdote, eum ad Epiſcopatum iuſſit accerſiri. Dato autem conſenſu populi, ac decreto Regis, ad ordinandum à viris ſummo cum Rege honore præditis adducebatur. Veruntamen cùm appropinquantes vrbi, cadente ſole, fixis tentorijs manſionem pararent, illi confeſtim laxatos equos per ſegetes pauperum dimiſerunt. Quod cernens beatus Nicetius, miſericordia motus ait: Expellite quantocyùs equos veſtros à ſegete pauperum: alioquìn remoueam vos à communione mea. At illi indignantes, dixerunt: Quænam ſunt hæc verba, quæ loqueris? Adhuc Epiſcopalem apicem non es adeptus, & iam excommunicationem minaris? Et ille: Verè, inquit, dico vobis, quia deliberauit Rex, vt me auulſum à monaſterio, huic oneri conſecrari iuberet. Fiet quidem voluntas Dei: ſed vllius voluntas in omnibus malis, me obſiſtente, non adimplebitur. Tunc curſu rapido abiens, eiecit equos è ſegete: & ſic, cum admiratione hominũ illorum, ad vrbem deductus eſt. Non enim honorabat perſonam potentis, ſed Deum tantùm & in corde, & in operibus metuebat.

Ordinatur Epiſcopus Treuirorũ.

Nõ reſpicit perſonam hominis.

Impoſitus itaque in cathedra, dum lectionũ ſeriem auſcultaret, ſenſit neſcio quid graue ſuper ceruicem ſuam: cumque bis aut tèr manum clàm ad tentandum iniecisset, nullius rei cauſam inuenire potuit, quæ hoc pondus inferret: diuertensque caput ad dexteram & læuam, odoratus eſt odorẽ ſuauitatis. Intellexit igitur hoc onus, eſſe Sacerdotij ipſius dignitatem. Aſſumpto verò Epiſcopatu, tam terribilem ſe præbuit omnibus, ſi Dei mandata non ſeruarent, vt imminere mortem proximam voce præconia teſtaretur. Super quibus pauca loqui placet ad roborandam Sacerdotum cenſuram, vel ad inſtructionem populi, ſiue etiam ad ipſorum Regum præſentium emendationem.

Seuerum ſe exhibet in peccatis coercendis.

Nam cùm Theodorico decedente, Theodobertus filius eius regnum ambiſſet, ac multa iniquè exerceret, & ab eodem plerunquè corriperetur, quòd vel ipſe perpetraret, vel perpetrantes non argueret, aduénit dies Dominicus, & ecce Rex cum his, qui ab hoc Sacerdote communioni abeſſe iuſſi fuerant, eccleſiam eſt ingreſſus. Lectis igitur lectionibus, quas canon ſanxit antiquus, oblatis muneribus ſuper altare Dei, ait Sacerdos: Non hîc hodiè Miſſarum ſolennia conſummabuntur, niſi communione priuati, priùs abſcedant. At Rege renitente, ſubitò exclamat vnus de populo, arreptus à dæmone puer iuuenis: cœpitque voce valida inter ſupplicia torturæ ſuæ, & ſancti virtutes, & Regis crimina confiteri: dicebatque Epiſcopum caſtum, Regem adulterum: illum timore Chriſti humilem, hunc gloria regni ſuperbum: illum ſacerdotio impollutum, à Deo in poſterum præferendum: hunc, ab authore ſceleris ſui velociter elidendum. Cumque Rex timore concuſſus, peteret vt hic energumenus ab eccleſia eijceretur, dixit Epiſcopus: Priùs illi, qui te ſecuti ſunt, id eſt, inceſtuarij, homicidæ, adulteri, ab hac eccleſia extrudantur, & hunc Deus ſilere iubebit. Et ſtatim Rex iuſſit omnes hos, qui Sacerdotis ſententia damnati fuerant, egredi ab eccleſia. Quibus expulſis, iuſſit Sacerdos dæmoniacum foràs extrahi: ſed cùm appræhenſa columna, auelli à decem viris non poſſet, ſanctus Dei ſub veſtimento ſuo, propter iactantiam, faciens Crucem Chriſti contra dæmonem, relaxari præcepit. Qui protinùs corruens cum his, qui eum trahere nitebantur, poſt paululùm ſanus erectus eſt. Deindè poſt acta ſolennia requiſitus, nunquàm reperiri potuit, nec vllus ſciuit vndè venerit, vel quò abiërit. Conijciebatur igitur à plurimis, eum à Deo miſſum, qui Regis Sacerdotisque opera non taceret. Vndè factum eſt, vt Sacerdote orante, Rex mitior fieret, paſtorque à Domino remunerandus, dignè propheticum illud audiret: Qui reddiderit precioſum de vili, tanquàm os meum erit.

Nota rem admirandã.

Signo Crucis ſanat dęmoniacũ.

Ierem. 15.

Quotidiè autem prædicabat Sacerdos populis, denudans crimina ſingulorum, & pro remiſſione deprecãs aſſiduè confitentium. Vndè aduersùs eum ſæpius odij virus exarſit, quòd tam veraciter multorum facinora publicaret. Nam plerunquè ſe perſecutoribus vltrò obtulit, & gladio exerto ceruicem præbuit: ſed nocere ei Dominus non permiſit. Voluit nanque pro iuſtitia mori, ſi perſecutor fuiſſet infeſtior. Aiebat enim: Libenter moriar pro iuſtitia. Sed & Clotarium Regem pro iniuſtis operibus ſæpiùs excommunicauit, exiliumque minitante eo, nunquàm eſt territus.

Cupit mori p iuſtitia.

Excommunicat regẽ.

Quodam

Quodam verò tempore, cùm iam ad exilium ductus, ab Epiſcopis reliquis, qui adulatores Regis effecti fuerant, remotus eſſet, atque à ſuis omnibus derelictus, vni Diacono, qui adhuc perſtabat in fide, ait: Quid tu nunc agis? Quarè non ſequeris fratres tuos, vt eas quò volueris, ſicut illi fecerunt? Qui ait: Viuit Dominus Deus meus, quia vſquequò ſpiritus meus intrà hos artus contentus fuerit, nunquàm derelinquàm te. Et ille: Quia, inquit, hæc dixiſti, dicam tibi, quæ Domino reuelante cognoui. Cràs enim in hac hora, & honorem recipiam, & Eccleſiæ meæ reſtituar. Hi autem, qui me reliquerunt, cum magno pudore ad me confugient. Præſtolabatur itaque Diaconus rem promiſſam attonitus. Quod poſteà eſt expertus. Illuceſcente enim die craſtina, ſubitò aduenit legatus Sigeberti Regis cum literis, nuncians Regem Clotarium eſſe defunctum, ſeque regnum debitum cum Epiſcopi charitate debere percipere. Hæc ille audiens, ad Eccleſiam regreſſus, poteſtati reſtituitur: confuſiſque his, à quibus derelictus fuerat, omnes in charitate recepit. Prophetia eius.

Iam verò quàm fortis fuerit ad prædicandum, quàm terribilis ad arguēdum, quàm conſtans ad ſuſtinendum, quàm prudens ad docendum, quis euoluere queat? Vnus enim ei ſemper erat rigor in proſperis & aduerſis: nec minitantem timuit, nec à blandiente deluſus eſt. Verè autem (vt aiebat relator ille memoratus) fuit, iuxta Paulum Apoſtolum, iniuriatus periculis fluminum, periculis latronum, periculis in ciuitate, periculis in falſis fratribus, & reliqua. 2. Cor. 11. Nam quadam die dum Moſellam fluuium nauigio tranſiret, inter pilas pontis fluctuum actus impulſu, palmis tantùm pilæ adhęſit, pede continens nauem: & ſic ab intuentibus iam ad demerſionem paratus, erutus eſt. Quod non ſine tentatoris inſidijs ſe pertuliſſe ferebat. Sed & ipſe author criminis plerunquè ſe obtutibus eius nociturus oſtendit. Nanque dum quadam die iter ageret, deſcendens ab equo, inter vepres cōdenſos ventris purgandi gratia eſt ingreſſus: & eccè aſſiſtit ei vmbra teterrima, ſtatu procera, craſſitudine valida, colore tetra, quę oculorum ſcintillantium immenſitatem in modum tauri petulantis habebat, ore patulo, quaſi ad deglutiendum virum Dei parata. At illo faciente ſignum Crucis econtrà, in modum fumi aſſcendentis euanuit. Quo non ambigitur ipſum ei ſceleris principem fuiſſe monſtratum. Signo Crucis dæmonē fugauit.

In ieiunijs autem valdè (vt diximus) fortis erat. Nam cæteris reficientibus, ſæpè ipſe contecto capite à cucullo, nè agnoſceretur in publico, cum vno tantùm puero ſanctorum baſilicas circuibat. Sed & curationum gratia data eſt ei à Deo. Dum autem hæc in illo, vt ſuprà diximus, habitu ſanctorum habitacula circuiret, ad templum ſancti Maximini Antiſtitis acceſſit. In cuius atrio poſt multas debacchationes tres energumini preſſi ſopore quieſcebant. Cernens igitur eos ſomno deditos, fecit ſignum Crucis econtrà: ſtatimque expergefacti, eleuantes in ſublime voces, dato impetu ad vomitum, emundati ſunt. Eodem tres energumenos mundauit. Cùm autem lues inguinaria Treuericum populum in circuitu ciuitatis valdè vaſtaret, & Sacerdos Dei pro ouibus commiſſis Domini miſericordiam imploraret aſſiduè, factus eſt ſonus de nocte magnus, tanquàm tonitruum validum ſuper pontem amnis, ità vt putaretur vrbs ipſa abſorberi. Cumque omnis populus exterritus, in lectulis reſediſſet, lethiferum ſibi interitum opperiens, audita eſt in medio rumoris vox vna cæteris clarior, dicens: Et quid hîc, ô ſocij, faciemus? Ad vnam enim portam Eucharius Sacerdos obſeruat, ad aliam Maximinus excubat: in medio verſatur Nicetius. nihil hîc vltrà præualere poſſumus: Itaque ſinamus hanc vrbem eorum tuitioni. Hac voce audita, ſtatim morbus quieuit, nulluſque ab eo vltrà defunctus eſt. Vndè non ambigitur, virtute memorati Antiſtitis ciuitatem fuiſſe defenſam. Nota quid conferant Sancti locis, vbi quieſcunt.

Inuitatus autem quodam tempore Sacerdos à Rege, dicit ſuis: Quærite nobis piſcium multitudinem in abundantia, vt euntes ad occurſum Regis, & noſtrum expleatur debitum, & amicis miniſtretur affatim. Dixeruntque ei: Lapſus noſter, in quem piſces decidere ſoliti ſunt, prorsùs deſertus habetur: ſed & materiæ ipſę de locis ſuis amnis impetu euulſæ noſcuntur. Non eſt igitur, qualiter iuſſio veſtra adimpleatur, dum non eſt in promptu, quomodò capiantur quæ præcipis. Ille verò hæc audiens, ingreſſus in cellulam ſuam, vocauit puerum, & ait: Vade, & dic cocorū præpoſito, vt exhibeat piſces ab amne. Qui iuſſa referens, deriſus eſt ab homine. Reuerſo autē ait Sacerdos: Scio quia locutus es ea, quæ præcepi, ſed audire noluerunt. Vade rursùs, & dic eis vt eant. Cumque bis aut tertiò hanc ordinationem durè ſuſciperent, commoti tandèm abiêrunt ad lapſum: adſpicienteſq; cum maxima admiratione, inuenerunt Magno miraculo piſces inuenit.

runt

untur permulti. runt eum ità refertum piſcibus, vt decem viri, quæ repererant, vix ferre potuiſſent. Ex quo manifeſtum eſt, quòd ſancto huic virtus diuina ſæpiùs oſtendebat, quæ ei opportuna erant.

Sed nec hoc ſilendum putaui, quod eidem de Regibus Francorum à Domino oſtenſum fuit. Vidit enim in viſu noctis turrem magnam, tanta celſitudine præditam, vt polo propinqua ſuſpiceretur, habentem feneſtras multas, Dominumque ſtantem ſuper cacumen eius, & Angelos Dei per ſpeculas illas poſitos. Vnus autem ex eis tenebat librum magnum in manu, dicens: Tantum temporis Rex ille victurus eſt in ſeculo: nominauitq; omnes viritìm, vel qui eo tempore erant, vel deincèps nati ſunt: dixitque & qualitatem regni, & quantitatem vitæ eorum: ſed & poſt vniuſcuiuſque nomen ſemper, Amen, cæteri Angeli reſpondebant. Sicque prædicta omnia in poſterum ſunt impleta, quemadmodùm ſanctus per præfatam reuelationem annunciauit.

Viſio eius.

Regreſſus autem à Rege euectu nauali, obdormiuit. Et eccè commotus vento fluuius, cœpit fluctus in excelſa porrigere, ità vt putaretur nauis ipſa demergi. Sacerdos autem, vt præfati ſumus, dormiens ſomno neſcio quo, vt plerunquè dormientibus euenit, quasì ab aliquo oppreſſus eſt. Excitatus verò à ſuis, fecit ſignum Crucis ſuper aquas, & ceſſauit procella. Deindè ſuſpirans crebriùs, interrogatusque à ſuis, quid vidiſſet, ait: Silere quidem decreueram, ſed tamen dicam: Vidi enim me quasì per vniuerſum orbem retia ad capiendum extendere, & nullus erat adiutor meus, nisì tantùm hic puer Aredius. Et meritò eum Dominus retificem oſtendere voluit, qui quotidiè populos ad diuinum officium capiebat.

Signo Crucis cōpeſcit fluctus. Viſio eius altera.

Venit autem ad eum homo quidam, cæſariem barbamque prolixam efferens: proſtratusque ad pedes eius, ait: Ego ſum, Domine, qui in maris periculo poſitus, tuo adiutorio ſum ſaluatus. At ille obiurgans hominem, cur de eo laudationis huius proferret gloriam, ait: Dic, qualiter te Deus ab hac neceſſitate eripuit. nam virtus mea nullum iuuare poteſt. Qui ait: Nuperrimo tempore, cùm nauem aſcendens Italiam peterem, multitudo paganorum mecum ingreſſa eſt: inter quos & ego tantùm ſolus eram inter illam ruſticorum multitudinem Chriſtianus. Orta autem tempeſtate, cœpi inuocare nomen Domini, atque vt me interceſſio tua eriperet, flagitare. Pagani verò inuocabant deos ſuos, & ille Iouem, iſte Mercurium proclamabat: alius Mineruam, alius Veneris auxiliū flagitabat. Cumque iam in diſcrimine mortis eſſemus, aio ad eos: O viri, nolite hos inuocare. non ſunt enim dij iſti, ſed dæmones. Namſi vultis de præſenti interitu erui, inuocate ſanctum Nicetium, vt ipſe obtineat cum Domini miſericordia vos ſaluari. Cumque vna voce eleuata in huiuſmodi clamore dixiſſent, Deus Nicetij, eripe nos: protinùs mare mitigatum eſt, ceciditque ventus, ac ſole reducto, eò, quò voluntas noſtra fuit, nauis acceſſit. Ego autem voui, nè priùs comam capitis tonderem, quàm tuis obtutibus præſentarer. Tunc iuſſu Epiſcopi tonſuratus homo, Aruernum adijt, vndè ſe eſſe confeſſus eſt.

Nota: S. Nicetius adhuc viuens inuocatur.

Innumera ſunt enim, quæ de hoc viro relata à memorato Abbate cognouimus, ſed finiendum libellum puto. Cùm autem propinquum tranſitûs tempus migrationis ſuæ cognouiſſet, fratribus retulit, dicens: Vidi Paulum Apoſtolum cum Iohanne Baptiſta inuitantem me ad requiem ſempiternam, atque exhibentem mihi coronam cæleſtibus margaritis ornatam, ac dicentibus mihi viris: Talibus enim ſpeciebus perfruéris in regno Dei. Hæc quibuſdam fidelibus referens, poſt paucos dies modica febre pulſatus, ſpiritum præmiſit ad Dominum: ſepultusque eſt in baſilica ſancti Maximini antiſtitis, cuius nunc tumulus plerunquè diuinis virtutibus illuſtratur.

Viſione inuitatur ad cæleſtia.

De eodem ex Gregorio Turonenſi, Cap. 94. De Gloria Confeſſorum.

NIcetius autem, vt ſuprà diximus, ipſius (Treuericæ) vrbis Epiſcopus, eleemoſynæ, charitatis, ſanctitatisque totius refulſit merito, dum in corpore commoratus eſt. Hic à ſeculo migrans, ad baſilicam ſancti Maximini prædeceſſoris ſui ſepultus eſt. Ad cuius nunc tumulum vinctorum catenæ franguntur: energiam incurſionis diabolicæ patientes, extruſis dæmonibus, liberantur: cæcorum oculi plerunquè, remotis tenebris, lumine infunduntur. Nam de periuris quid dicam? Si quis enim ibì falſum iuramentum proferre auſus fuerit, ilicò diuina vltione corri-

Miracula ad tumulū eius.

corrigitur: nec quiſquam hæc vel loqui audet, ſi conſcientia torquente, reum ſe eſſe cognouerit, quòd ibi ſacramentum præſumat exoluere.

VITA SANCTI BAVONIS EGREGII CONFESSORIS, AVTHORE THEODORICO *Abbate S. Trudonis.*

PRAEFATIO AVTHORIS.

POſtquàm Dominus & Saluator noſter vineam, quam de Ægypto in manu valida & brachio extento tranſtulit, ſecus arborem viuificæ Crucis tranſplantauit, virgaque petra percuſſa, hoc eſt, lancea latere Crucifixi Domini perforato, ſanguine martyrij & aqua baptiſmi eam irrigauit: radices plantatæ terrã impleuerunt, extenſis vſque ad mare palmitibus, & vſque ad flumen propaginibus. Quarum foliũ viride non defluet, & in tempore ſiccitatis nõn areſcet: fructus verò non deficiet: quia ſecus decurſus aquarum plantatæ, irrigantur fonte ſalutari, in vitam æternam ſaliente. Hac ſummi patrisfamiliâs vinea longè lateque diffuſa, cùm operuiſſet montes vmbra eius, & arbuſta eius cedros Dei, nec vllus iam terrarum angulus eſſet, qui non ſub vmbra Domini requieſcere feſtinaret, Perſes cum Scytha, & pellitorum turba populorum ſtridentia & anhelantia verba in dulce Crucis fregerunt melos. Præterea quotquot prædeſtinati erant vitæ æternæ, vt boni palmites creuêre & fructificauêre. Ex hac igitur ſua vinea omnipotens Deus vnum electum ſuum palmitem ad nos vſq; extendit, qui ſcilicet tanto vernat flore, tanto fructu exuberat, vt credatur de corpore vitis illius eſſe, qui dicit: Ego ſum vitis vera: vos palmites. nec dubitetur ad illam verę repromiſſionis terram pertinere, cuius botrum à duobus viris vecte portatum, vetus commemorat hiſtoria. Cuius felicem extenſionem & fructum, perfectis etiam viris deſiderabilem, de quo ſecurè canimus, Vineæ florentes odorem dederunt: quoddam quaſi ſpeculum oculis veſtris proponimus, vt cùm in vmbra eius requieueritis, in ſpeculo quoquè internam veſtram faciem adſpiciatis, pulchritudinem imitemini, & vt vberiùs dicam, perfecti perfecto conformemini: dumque dulcem eius odorem hauritis, ipſi quoquè Chriſti bonus odor futuri, in ſupernam contemplationem animum extendatis. Etenim ad veram beatitudinem anhelanti, cui non ſufficiat in exemplũ beatus athleta Dei Bauo, qui lenocinia malè blandientis mundi tam conſtanti calcauit animo, vt nudus credatur euolâſſe de ſeculo? Habet in eo miles, quod imitetur: monachus, quod veneretur: habet certè Chriſtianus omnis normam, quã ſequatur: qui eo minùs inter quotidiana certamina mente trepidabunt, ſi beati viri triumphum præ oculis ſemper habuerint poſitum. Nunc quia inter Grammaticos rudis miles militare ingredior, Grammaticę inprimis excuſatum me volo: argumẽtoſam ſcilicet loquacitatem & verborum nodoſitatem nè requiratis: quia & nemus in templo Domini plantari prohibetur, & ego nihil me iudicaui in vobis ſcire, niſi Chriſtum Ieſum, & hunc Crucifixum. Incongruum verò putaui, vt deſcripturus militem Dei, regulis vincirer Donati, aut Ariſtotelicis vt parerem argumentis: quia & argumentum ſeculare perijt, vbi virgo Deum peperit: & ſtultitia eſt apud Deum, ſapientia huius mundi. Vndè in Euangelio puſillus Zachæus viſurus Dominum, ſycomorum, quæ ficus fatua dicitur, aſſcendit: quia qui mundi ſtultitiam eligunt humiliter, ipſam Dei ſapientiam cõtemplantur ſubtiliter: tuncque prudenter ſycomorum aſſcendimus, ſi ad eam, quæ diuinitùs præcipitur, ſtultitiam adſpiramus. Sed quia ſtultum eſt ante hiſtoriam effluere, obtrectantium, quos nullos futuros non putamus, meras nænias & caninam facundiã non curamus magnoperè: aduerſus quos nos facilè tuebuntur & fratrum, quorum me, vt hæc auderem, coëgit imperioſa authoritas, & ſemper imperterrita obediens charitas. Nam quia plumbi fiſtula ſæpè vſibus hominum aquæ miniſtrat fluenta, non ab re viſum eſt eis, ſi relinquentes alijs argenteum eloquium, ipſi de plumbo noſtro biberent, præſertìm cùm & Moyſi Iethro aliquid vtile locutus ſit.

Pſal. 79. Iohan. 15. Num. 13. Cant. 2. S. Bauo ſpeculum & exemplar multarum virtutum. Deut. 16. 1. Cor. 3. Luc. 19. Exod. 18.

HISTO-

HISTORIA.

Octobris 1. Cap. 1. Genus S. Bauonis.

GLORIOSVS Dei athleta Allouuinus, cognomentò Bauo, ante ſecularia tempora prælectus & prædeſtinatus à Deo, Francorum principũ genus, & Auſtraſiorum Ducum hæres, in Gallia Belgica pago Haſbanienſi, loco haud obſcuro natus & altus eſt, Pelagio, qui beatũ Gregorium præceſſit, vniuerſalem Pontificatum adminiſtrante, Iuſtino minore in ſceptris agente, Franciæ monarchiam Clodoueo (fortè Clotario) gubernãte. Pater eius * Eilolphus, mater Adelthrudis dicta eſt: religionis tam caſti amatores, ità continenter limen eccleſiæ calcantes, vt exemplum vetus de Abraham & Sara putares. Ingenti nobilitate, clara domo, ampla poſſeſſione ditati, ſolas diuitias æſtimauêre cultum Dei. Tali igitur ſtirpe generatus cùm adoleuiſſet vir Dei Allouuinus, vxorem ducit nobiliſſimis æquè ortam natalibus, filiam videlicet Adilionis, per idem tempus famoſi Comitis. Decurſu temporis filia eis naſcitur Aglethrudis, & ipſa à Deo prælecta, & virginitatis centeſimo fructu, vt pòſt patuit, remuneranda. Deniquè primo ætatis ſuæ tyrocinio inter ipſa crepundia, quæ qualis've futura, quomodò victura, qua lege virginitatem ſuam eſſet conſeruatura, Angelus Domini certa ei præſcripſit regula. Nec defuit prudenti adoleſcentulæ omnipotentis dextera, quæ membra animaret iuuenilia, & eleuaret ad ſummę perfectionis faſtigia intantùm, vt in principio conuerſationis nouellæ ipſis quoquè parentibus propoſitum fieret imitabile.

Hic videtur locus eſſe mendoſus. * Alij Agiluiſum vocant. Vxorē ducit. Aglethrudis filia S. Bauonis.

Cap. 2. Virtutes S. Bauonis in coniugio.

Cœpit exhinc beatus Bauo animum ad ſuperna inflectere, mundi deliciarum tædere, balteum militarem rariùs cingere, circi frequentiam declinare, non ſcenæ ſpectaculo, non theatri luxuriæ locum dare, aduersùs ſpiritalia nequitiæ, verbi Dei gladium ſumere, iuſtitiam pro thorace indui, ęquitatem ſemper habere in manibus pro ſcuto inexpugnabili, leuiaque quotidiana peccata amariſſimis lachrymis diluere, prioris vitæ pœnitere, eccleſiæ frequens adeſſe: ſemper de Deo ſtudebat aliquid aut audire, aut interrogare: de virtute in virtutem aſſcenſiones in corde diſponere, ieiunia cum fructu eleemoſynarum frequentare, ſic vnicuique virtuti, acsì cæteras non haberet, egregiè ſtudere. Animo ſic florenti mundus & omnis gloria eius aruerat, domus ingens, ampla poſſeſſio penitùs viluerat. Iam ſtiuam aratri teneret, iamque libero greſſu ad Antoniorum & Macariorum eremum euaderet, niſi cura coniugis & paruæ * Adelthrudis, pedem eius retineret. Viuebat tamen monachum laicus, & inter officioſam populi multitudinem nunquàm eum deſerebat illa, quam animo conceperat, ſolitaria eremus.

* Aliàs Aglethrudis

Cap. 3. Obit eius coniunx.

Intereà coniunx, quæ & ipſa viriliter in mandatis Domini militabat, decurſo vitæ præſentis ſtadio, de habitatione tenebroſi Cedar ad brauium ſupernæ remunerationis aſſciſcitur, & nè malitia mutaret mentem eius, de præſenti ſeculo nequam eripitur. Cuius funus viduus maritus ità ægrè proſecutus eſt, vt propè ipſe moreretur: ità ſe conuertit ad Dominum, vt eius mortem optâſſe videretur. Tum verò, afflante ſpiritu ſancto, nauigium maris huius ſeculi totis velis ingreſſus, quod diù animo deliberârat, præſentialiter exercere non ceſſat, ſecunda recuſans matrimonia: vt eum intelligeres non diù voluiſſe ſeruire officio coniugali: quod nunquàm aſſumpſiſſet, niſi cauſa procreandæ ſobolis. Magno quasì expletus onere, totum ſe ad Dei cultum conuertere, nihil præter cælum cogitare, & quasì ſe relictum gemens, frequenter in ſuo corde clamare: Quandò veniam, & apparebo ante faciem Dei? Illudque Apoſtolicum intrà ſe reuoluens: Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationes & laqueum diaboli: quicquid donatiui Regum largitio contulerat, in ſtipem pauperum transferebat, dans exemplum, quomodò camelus intrare poſſit in foramen acûs: quomodò animal tortuoſum, depoſita gibbi ſarcina, aſſumat ſibi pennas columbæ, & requieſcat in ramis arboris, quæ de ſinapis ſemente ſuccreſcit.

Pſal. 41. 1. Tim. 6. Matth. 19.

Cap. 4.

Ea tempeſtate beatus Amandus, vir Apoſtolicus, & totus ex virtutibus factus, florebat: qui non veritus pro nomine Ieſu contumelias pati, quò ampliùs gentilium audiuit debacchari furorem, Gandam acceſſit, caſtrum ſcilicet ſuper duo flumina, Scaldem & * Legiam conſtitutum, ipſaque ſua nota antiquitate id temporis celebre & famoſum. Genus hominum eo ſuperſtitioſius, quo animo ferocius: eoque inſcium ſuæ

Gãdam, id eſt, Gandauum, ſor. * Liſam

ſuæ in Chriſto redemptionis, quo hactenùs ignarum Chriſtianæ religionis. Tradunt hunc locum Caium Cæſarem, Gallia diuturno bello domita, condidiſſe, & ex nomine ſuo, Gandam nomen ei indidiſſe. Nam cùm in citeriorem Hyberniã, quæ nunc Anglia nuncupatur, arma pararet, illic putauit hyemandum, vel propter ſitùs opportunitatem, aqua videlicet ac pabulo exercitui ſatis ſuperque habilem: vel propter maris breuiſſimum tranſitum in inſulam, ſex non ampliùs milliarijs diſtantem. Volunt autem alij nihilominùs & Ermenricum Regem, quem ſedecim Arctoiæ gentes perdomuiſſe Iordanis Chronographus commemorat, illuc quoquè adueniſſe, ibique regnâſſe. Quid horum dicatur veriùs, dicentium arbitrio relinquamus. Nos verò antiquitatem loci ex eo rectè colligimus, quòd pleraque vidimus ibi reperta indicia, vtpote muri & vaſculorum cocti lateris. Prætereà, quod mirum forſitan legenti videbitur, ferrea diuerſi ſexùs & ætatis calceamenta, multaque id genus, quæ nos facilè in aſſenſum antiquitatis cogunt. Ferrea calceamenta diuerſi ſexus & ætatis.

Huc reſpectu omnia miſerantis Dei vir ſanctus cùm veniſſet, & locum, in quo totius penè orbis dæmonia quaſi in ſentinam confluxerant, verbo veritatis expugnaret, parùm ſe videns proficere, (Nam & publicè contumelia affectus & proturbatus eſt) cùm iam manus eius eſſent graues, ſanctum Papam Martinum adijt, multaque de infructuoſo in infructuoſam gentem ſuo labore cõqueſtus, iterùm ab eo in opus Euangelij animatur, datis ei ſuppetias venerabili Archipreſbytero Landoaldo & Amantio Diacono. Emenſis igitur Alpibus, Galliam ingreſſi ſunt: cumque videret Amandus meſſem quidem multam, operarios verò paucos, Landoaldum Traiecti reliquit, vbi & per nouem annos vices Pontificis (Nam Iohannes Epiſcopus nuperrimè obierat) adminiſtrauit, vſque ad tempus S. Remacli. Cap. 5. S. Amãdus prædicat Gandaui. Traiectum, ad Moſam, dicit.

Ipſe verò tota ſpiritum ſanctum mente concipiens, Gandam rursùs aggreditur, egreſſa authoritate à Rege Dagoberto & Aichario Nouiomenſium Epiſcopo, vt qui nollet fidei conſentire, cogeretur. Nec defuit certanti militi ſuo omnipotentis Dei dextera, quę tetigit gentilium corda, & aſſumpſit in partem hæreditatis ſuæ plebem diù fanatico illuſam errore. Tandèm baptizato populo, ſanctæ Crucis erecto vexillo, ara Mercurij deſtruitur, luci ſuccidũtur, fana omnia diruuntur, eccleſia erigitur, conſummatur, & in honore beati Petri Apoſtoli ſolenniter conſecratur. Sic plantata vinea Domini Sabaoth, Clericos inprimìs, monachos ſubindè, qui redderent fructum in tempore ſuo, induxit, & expoſtulata Epiſcopali authoritate, Papa etiam Martino in ipſum conſentiente, locum perpetua donauit libertate. Sed nè digreſſio, quam non inutiliter aſſumpſimus, oneroſa fiat ſtudioſis lectoribus, nunc ad plenariam beati Bauonis conuerſionem ſtylum vertamus. Cap. 6. Gandauenſes a ſancto Amãdo cõuertuntur.

Igitur beati Amandi fama quodam quaſi odore, odore, inquam, ſicut agri pleni, cui benedixit Dominus, longè lateque diffuſa, ſanctus Allouuinus aporia ſeculari non vltrà ſe ſuſtinens retardari, certiſſimum animæ ſuæ capit conſilium. Nihil cunctatus, longa viarum per diſpendia Gandam aduenit, Amandũ inuenit, prioris vitæ culpam fatetur, de culpa pœnitentiam pollicetur. Conſilium ſuper anima ſua requirere, eius magiſterij vngue ſcabroſam vitam polire, poſtremò totum ſe illi ait velle dedere. Quem vir ſanctus deuotè ſuſcipiens, & velut inuentæ oui congaudens, Euangelicam ſtatìm ingreditur prædicationem, de contemptu mundi, de appetitu cæli, de tentatione diaboli, de conſolatione Dei, & de omnibus, quæ pertinent ad ſummæ beatitudinis perfectionem, diligenter erudit nouellum adhuc tyrũculum, perfectum poſteà Chriſti militem futurum. Et quoniam antequàm incipias, conſulto: at vbi conſulueris, maturè opus eſt facto: ille ſtatìm velut campus Domini repletus vbertate, & collis accinctus exultatione, in valle animi portans granum frumenti, clamans & hymnum dicens, domum redit ex conſulto magiſtri, & rursùs accingitur in opus Dei. Facta ſolenniter donatione, omnes poſſeſſiones ſuas ad loca ſanctorum contradere: peculiare, quod nullum vel rarum ex priori erogatione remanſerat, in vſus pauperum iterùm contradere, nihil ſibi ex omnibus reſeruare: poſtremò ſibimetipſi abrenunciare, & crucem Chriſti lętis humeris portare. Laudent alij Pompeios, Metellos & Marios, triumphali largitione auram popularem venantes: mihi videtur pauper pro Chriſto Bauo plùs laudandus, qui omnem gloriam ſuam habens abintùs, in triumphato ſeculo præcones habuit ſanctorum eccleſias, & mendicantium cateruulas. Quid enim hac virtute mirabilius? quid hac conſtantia robuſtius? virum nobilis familiæ & Senatorum genus, tam obfirmato animo pompam ſeculi & diuitias, in Cap. 7. S. Bauo it Gandauum ad S. Amandum. S. Bauo perfectè conuertitur, omnibus ſuis derelictis.

quibus totus educatus fuerat, calcâſſe, vt tum demùm ſe æſtimaret verè diuitem, cùm pro Chriſto aſſumpſiſſet ſpontaneam paupertatem? Alij pecunias mittant, & de ſuperfluis ſuis æra in Euangelicum corbanan proijciant: teſte Veritate, nemo plus miſit, quàm qui de omnibus nihil ſibi retinuit.

Luc.21. Marc.12.

Cap.8. Omnibus ergò diſpoſitis & prudenter ordinatis, columba Chriſti Bauo, aſſumpto ramo veræ innocentiæ, & quaſi relicto coruis ſeculari cadauere, ad ſuum ſpiritualem reuertitur Noë: & cuius pedes iam non habebant requiem in ſalo ſeculi, arcę oſtium petit ſibi aperiri. Receptus digna cum reuerentia, & requiſitus iterùm ſuper intentione ſua, Clericum ait ſe velle viuere: vt ſemèl alligatus ſub iugo regulę, pedem vlteriùs non liceret retrahere, ſed ſpontaneè aſſumptam neceſſitatem verteret in benè viuendi voluntatem. Gauiſus S. Amandus, multa priùs machinamenta diaboli prudenter prætendere, grauem eſſe aſcenſum, quem vellet arripere, de caſu timere: inceptum quidem facilem, finem verò prædicabat eſſe difficilem. Vbi videt eum nihil cunctari, ſed ad omnia ſuſtinenda paratiſſimi eſſe animi, gratias agens Deo, (qui quos prædeſtinauit à principio, hos etiam elegit in nouiſſimo) quaſi chariſſimum amplexatus filum, inducit in Dominici ſcholam ſeruitij, quam primam omnium conſtat eum rexiſſe in eccleſia Gandenſi. Ibì ante aram beati Petri Apoſtoli militiam Chriſti profeſſum, barba & capillo tonſum aſſumit in Clericatū, & plantat in domo Domini cedrum Libani, redolentem ſanctarum virtutum odore inæſtimabili, & creſcentem robore imputribili. Deniquè ſtatìm vt ingreſſus eſt ſanctitatis viam, firmis greſſibus ire in magiſtri ſententiam, & quaſi nauim corporis optato iam collocâſſet in litore, omnium bonorū, quas olìm collegerat, merces exponere, humilitatem oſtendere, patientiam exercere, charitatis latum mandatum ex pręcepto Dei extendere vſq; ad inimicū: ſolus ipſe omnibus ſeruire, gloriam virtute ſuperare, & ab his diligi, quos videbatur præcedere. Creber in oratione, iugis in legis Dei meditatione, paratus omni petenti de reddenda ratione: vt ex diuerſis virtutibus vnum hominem compactum putares. Nec facilè docebat, quod non didicerat: ſed quocunquè diuini ſator germinis ibat Amandus, illuc ſtudens ſubſequi, & indiuiſibiliter adhærens magiſtri lateri, ardebat ſanctæ prædicationis adipe repleri. Et quia flumen Dei repletum eſt aquis, cùm ſpiritusſancti gratia riuos eius inebriaret, ac multiplicaret genimina, in ſtillicidijs tanti magiſtri lætabatur germinans cor diſcipuli, & pingueſcebant ſpecioſa deſerti ad germinandum germen Domini. Accendebatur planè in eo ignis ille Euangelicus, quem Ieſus veniens in terram fideliū mittere, voluit vehementer ardere: quo repleti diſcipuli in via, dicebant ſecura conſcientia: Nónne cor noſtrum ardens erat in nobis? Quotiès verò laſſos artus & confecta ieiunijs membra modico ſopore reficeret, nudo recubans in cæſpite, Chriſtum æſtimabat ſecum iacére, caſtigans delicati corporis carnem, & redigens in ſpiritûs ſeruitutem. Populares auras & peccatoris oleum, velut ſpiritum nequam, fugere: clauſo etiam oſtio labiorum, in cubiculo pectoris Deum patrē ſine intermiſſione orare: nunquàm à bono opere, ſemper intentum ſpiritûs arcum, relaxare: quotidiè diabolum in pugnam prouocare. Dicant alij, quod æſtimant: mihi videtur inter tot cruces poſitus athleta Dei Bauo, meritò computandus in illo admirabili * catalogo, qui & lilio confeſſionis, & roſa decoratur martyrij.

A S. Amando S. Bauo in Clerum adſciſcitur, & tondetur.

Gen.8.

Catalogus virtutum eius.

Matth.5.

Pſal.64.

Luc.12. Luc.24.

* calatho,

Cap.9. Etenim de virtute in virtutem proficiens, & nouum aliquid quotidiè de Deo audire, videre & agere geſtiens, ex conſenſu ſui Amandi, loca ſanctorum & vicinos cœnobitas iterùm accingitur circuire, ſi fortè contingeret aliquid antè inexpertum vel intentatum inueſtigare, ad quod agendum meritò ſe animare deberet. Deniquè licèt pro morum & conuerſationis honeſtate iam requieſceret inter medios cleros pennæ columbæ deargentatæ, nihil tamen ſatìs factum æſtimare, ſi quis quid boni poſſet agere, ad quod agendum ipſe non valeret adſpirare. Nam quia iuxta Salomonem, qui addit ſcientiam, addit dolorem: omne quod de ſcripturis ſanctis percipiebat, dolor illi de retrò diebus erat, reputans omne illud tempus in vacuum ſe cucurriſſe, quod ſine pœnitentia ſibi videbatur quaſi perdidiſſe. Tum verò pellem carnis extendere in ligno tympani, quotidiana Deo hoſtia fieri, & velut apis magni ingenij, virtutum flores vndecunquè colligere, & in aluecario melliti cordis comportare. Nulli eorum, quos aiunt anachoreras, inferior cùm eſſet, eremum ceu paradiſum Dei concupiſcere: illos ſolummodò reputans cum Deo habitare, quibus contigiſſet hominum frequentiam declinare.

Pſal.67.

Eccleſ.1.

Cap.10. Capta igitur temporis & loci opportunitate, ſaltum, quem Beilam nuncupant, ingreſſus

greſſus eſt: vbì repentè in remotiori deuexæ vallis latere annoſa fagus oculis eius offertur, cuius concauitatis pedum non minùs ſex ſpatioſa altitudo, in modum fornicis camerata, & quæ hominem erectum poſſet in aluo ſuſtinere. Hoc quaſì habitaculum ab Angelis Dei ſibi reputans præparatum, ingreditur tanta cum iucunditate, velut ſi totius orbis delicias anguſto ſecum clauſiſſet in pariete. Per aliquot dies occultus, latére non potuit, & cùm à populo frequentaretur, infelicem eſſe ſe iudicans, nocturno ſilentio iterùm loco cedit. Eſt vſque hodiè eandem miræ magnitudinis fagum videre, quæ in æternam huius ſancti Dei memoriam adhuc continet in ſe antiquum altare, vbì & presbyter parochiæ frequenter eccleſiam euocat, & communicat. Nec deſiſtit arbor contra morem, tam annoſa, adhuc florere & germinare, in qua latuit flos ille, de quo dicitur: Florete flores quaſì lilium. Quorum florum amœnitate delectata, in Epithalamio ſuo loquitur ſancta Eccleſia: Fulcite me floribus, ſtipate me malis: quia amore langueo. *Intra arborem ſeſe includit S. Bauo.* *Eccl. 39.* *Cant. 2.*

Igitur indè digreſſus, longa rursùs per diſpendia aliam requirit eremum athleta Dei Allouuinus, Medmedung nomine, à ſua Ganda diſtantem duorum tantummodò milliariorum itinere. Locus in denſiſſimum nemus ſyluescens, vaſta & penè inacceſſibili palude diſtentus, pomorum quoquè quæ gignit ſaltus, & nucum ferax, præterea amnis leni murmure præterfluens, facilè habitationem ſuadent. Ingreditur cum ſarculo, humum ſarrit, cellulam permodicam erigit, & in ea ſe quaſì ſepelit. Cibos ſaltus miniſtrabat, amnis potum. Veſtimenta ipſe detulerat ſecum, ſagum & cilicium, quæ non frigus arcerent, ſed nuditatem prohiberent: non mollitiem ſuaderent, ſed carnem domarent. Sic aliquandiù ignotus cùm manſiſſet, iterumque fama vulgante vlteriùs poſſe latére deſperaret, comperto quòd beatus Amandus monachos in Gandenſi eccleſia ſubſtituiſſet, & venerabilem virum Florebertum in Abbatem ordinâſſet: (Nam quia ipſe incumbebat prædicationi, neceſsè viſum fuit conſtituere, qui prouideret nouellæ adhuc plantationi) tum verò magno ſe æſtimans quaſì donatum munere, ad locum profeſſionis ſuæ ſtatuit redire, ibique qui ſupererat, reliquum vitæ curſum percurrere. *Cap. 11.* *Viuit in loco ſolitario.* *Cibus & veſtes eius.*

Reuerſus itaque, quaſì Angelus Dei, vt verè erat, recipitur: receptus, hoſpitio inducitur: inductus honoratur, nec vllum antè habuêre gaudiū capitalius, quàm quòd talis vir in contubernio eorum eſt receptus. Dehinc Abbatem in colloquiū euocat, reditûs ſui cauſam explicat: familiarem ſibi fieri cellulam ad commanendum petit & impetrat. Quis enim non modò monachorū, ſed & Clericorum, Bauonis non deſideraret contubernium? Viua vox, manus liberalis, vultus grauis, humilitas inæſtimabilis, iucunditas irrepræhenſibilis, & neſcio quæ extra hominem hominis habitudo, deſiderabilem eum fecerat omni benè viuenti in Domino. Cùm autem ſiue ex amicitia familiari, ſiue ex regulæ præcepto obtemperanter fratres accingerentur in ædificanda cellula viri Dei, ad declarandum electi ſui meritum, omnipotens virtus tale oſtendit miraculum. Laica perſona Artinus, ſabulum & lapides plauſtro aduehens, latratu canum impediebatur. Cumque grauiùs vrgeretur, & longiori mora teneretur, ore procaci murmurare, & neſcio cuius ſuſurrij maledicta in ſanctum virum euomere: permiſſus diabolus, qui dolebat fana dirui, & eccleſias Sanctorum erigi, hominem vehiculo proturbatum, mole deſupèr ponderis & iumentorum incurſu relinquit mortuum. Euocatus populus, cadauer conclamatum naui imponunt non ſine miſeratione: & in domum ſuam perducto, aliud nil erat, quod cogitarent, niſì de ſepulcro. *Cap. 12.* *Redit ad monaſteriū ſuum.* *Dolet diabolus ſua fana dirui.*

Vbì id Bauoni nunciatum eſt, tum verò dolere, triſtari, & ingemiſcere, & velut ſi in ſanguine virorum fortium, ad hauriendā aquam de ciſterna Bethleemitica miſiſſet, reatum ſuum accuſare, ſibi defuncti ſanguinem imputare: & totis ad Deum conuerſus viſceribus, Eià, ait, Domine, cur recepturus animam eius, celâſti me? Iubet dehinc cadauer ad ſe inferri, & clauſo oſtio, cæteros amoueri, ipſe ſolus ſuper exanimem extendi: & accenſo igne ſpiritusſancti in cordis altari, lachrymarum ligna vbertìm ſubiicere, ſeipſum in holocauſtum imponere, & adipes pacificorum Deo adolere: appendens ſcilicet thymiama orationis in auro precioſæ fidei, qua ſciebat omnia poſſibilia credēti. Vix trium horarum ſpatium intereeſſerat, orationem needùm terminauerat, cùm mors legem pati coacta, reſtituit quem rapuerat, Artinus ſurgit, & ambulat. Fit ſtrepitus populi: omnis ætas, omnis ſexus concutitur nouitate miraculi, & in ore omnium ſonat laus Dei. Mirum ſpectaculum, & ad roborandos naſcen- *Cap. 13.* *2. Reg. 23.* *Marc. 9.* *Excitat mortuum precibus ſuis.*

tis Eccleſiæ filios congruum: qui in huius reſurrectione ſpeciali, cogebantur non hæſitare de ſua & omnium reſurrectione generali. Erat etiam in ſancto viro prædicabile illud intueri, quòd cùm in eius laudē omnis vox, omnis lingua conſonaret, tanta ſe abiecit humilitate, vt reſuſcitati ſtatum, ſuum reputaret caſum, ſi vel leuis ventus auræ popularis intraret ad tangendā radicē humilitatis. Cuius enim mentem, cuius animum ad tam mirificæ virtutis inſigne non concuteret turbo fauorabilis procellæ, niſi qui domum ſuam conſtituiſſet in fundamento petræ? Petra autem erat Chriſtus. In cuius ſummo cacumine cùm requieſceret vir ſanctus, firma niti radice, nihil de ſe præſumere: totum quod erat, eius gratiæ attribuere: & cùm exaltaretur extra ſe, in ſe tamen humiliari vſquequaquè. Qui merita ſanctorum ponderant ex virtute miraculorum, vel iſtius æſtimatione miraculi concedant noſtrum Bauonem ſanctis omnibus iure comparari: in prophetis Eliæ parem, Eliſeo æqualem: in Apoſtolis Petro non inferiorem, Iohanne concedant non minorem, quem iure ſanctis omnibus in vnius reſuſcitatione mortui comparandum æſtimamus. Illi plures ſuſcitauerunt, iſte vnum. Ipſi, quod illius fæcis cogebat neceſſitas: iſte, quod huius temporis expetebat humilitas. Etenim ſi ad hominis reſpicimus meritum, & qui plantat, & qui rigat, nihil ſunt abſque eo, qui dat Deus incrementum. Rursùs, ſi miracula velimus de numero penſare, poterat vtiquè multorum cadauera orando ſuſcitare, qui innumeras vſque hodiè animas, pondere peccatorum mortuas, & quatriduano in fœtore ſepultas, amoto deſperationis lapide, non ceſſat viuificare, & authori ſuo ſanctis precibus reconſignare. Nam quid à Deo obtinere non poſſet, qui verum ſpiritusſancti habitaculum factus fuerat? Quid patrem non exoraret, qui carne ſuperata, deus ipſe in adoptionem filiorum Dei tranſierat, dicente Pſalmiſta, Ego dixi: *Dij eſtis, & filij excelſi omnes?*

1. Cor. 10. — *Humilitas eius quanta.* — *1. Cor. 3.* — *Pſal. 81.*

Ad alia vt tranſeamus: quadam die habitaculo egreſſum, obuium contigit habere ſeruulum, quem aliquandò neglecta re familiari, cauſa ſupplicij ad nundinas venalem iuſſerat exponi. Quem vt vidit, acsì ipſum Christum in mortem vendidiſſet, amariſſimas lachrymas fundere, rapto curſu & fiducia, pedibus eius ſe proſternere, fateri culpam, excuſare ignorantiam, & petere veniam: illudque cogitans, ſanguine ſanguinem lauari, forpicem & flagellum in manibus eius ponere, vt vindicaret in venditorem Chriſtiani ſanguinis, ſacris verbis obſecrare. Seruus econtrà recuſare, peccatum ex corde, quod in ſe erat, condonare, libenter ei nunquàm ſeruiturum ſpondere in contumeliam ſui quondàm & adhuc domini, nec id vnquàm aiebat ſibi poſſe perſuaderi. Ille verò, (vt qui nunquàm ceſſaret deſiderare paſſionibus Chriſti communicare) non deſiſtere, dum mira eloquentia expugnaret nolentis animum, & cogeret magìs, quàm peteret, in ſuum ſupplicium. Quid multa? Vincitur manus, ligatur pedes, totum corpus in ſublime leuatur, pœna crudeliſſima afficitur, & quasì in pilam, cùm nil niſi Deo gratias ageret, contunditur: poſtremò in morem latronum totum caput detondetur. Hæc tua ſunt, Ieſu bone, opera: hic tuus eſt ignitus amor, quo ardentes omnes electi tui, ipſam quamuìs raram peccatorum rubiginem decoquunt fornace tribulationis, aurum mundum futuri in die tremendæ examinationis. Tunc in libro dexteræ tuæ inuenietur Carmen & Væ: Carmen videlicet electorum, qui triumphato ſeculo, laudabunt viuentem in ſecula ſeculorum: Væ miſerorum, quorum mors in mortem peſſima, quorum quotidianum & omni maſſa ferrea grauius peccatum ne vna quidem abluit lachrymula, nec vna extinguit fructuoſa eleemoſyna, nedùm ſpontanea pro Chriſto ſupplicia. Itaque in huius noſtræ infirmitatis conſideratione, libet cum Apoſtolo exclamare: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et quia imperfectum noſtrum viderunt oculi tui, Domine, dicamus quod ſequitur ex conſolatione: Gratia Dei per Ieſum Chriſtum.

Cap. 14. — *Eccè mira pœnitentiam ob venditum olim ſeruum nouium.* — *O immenſam charitatis vim.* — *Ezech. 2.* — *Pſal. 33.* — *Rom. 7.*

Tandèm glorioſus Dei athleta Allouuinus de hoc ſuo eculeo depoſitus, confracta & excruciata membra iubet recipi in illa ſua nobili noua cellula, quæ in fundationis ſuæ principio honorata eſt reuiuificati hominis miraculo, & in conſummatione venerabili & verè prædicabili ſupplicio. Dehinc pauliſpèr ſpiritum cùm recepiſſet, quasì needùm ad purum argenti ſui ſcoriam excoxiſſet, nihilque ſatisfactum ſperans; adhuc iubet admoueri neruum, quem vulgò appellant cippum, & in eo venerabiles illos pedes arctari: qui in Sion ſpecula conſtituti, ſuperni regni pacem euangelizare poterant in populo Dei. Quid de huius ſancti viri factis alij æſtiment, ignoro: ego

Cap. 15. — *Cippo vult conſtringi pedes ſuos.*

ego plùs ſtupeo Bauonem libenter vapulantem,quàm mortuum viuificantem: plùs
admiror ſpontè cippo conſtrictum,quàm totius populi fauore celebratum. Itaque
quatuor ferè menſes in hoc retruſus carcerali agone,cùm quotidiè penè moreretur,
pœnam pro delicijs habebat,feſſa licèt lingula nunquàm laudem Dei tacebat. Nimi-
rùm ſanctiſſimi corpuſculi lutum, igne deſupèr ſpirituſſancti in teſtam indurauerat.
Ideoque mirum in modū cùm cruciaretur, fortior fiebat, vt putares eum cum Apo-
ſtolo dicere: Quandò enim infirmor, tunc fortior ſum & potens. conſideransque 2.Cor.12.
quo curſu felicitas euolet,quæ ante humanos oculos quaſi permanens pollet, com-
plebat eas,quæ deerant,paſſiones Chriſti in carne ſua: vulneratusque mentem ma-
terna charitate,æſtuabat deſiderio contemplationis ſupernæ.

Accerſito dehinc ſancto pontifice Amando, & venerabili Abbate Floreberto, Cap.16.
non modò pedum, ſed & totius macerati corpuſculi integram recluſionem obſe-
crat,& vix aliquandò impetrat. Arctam ſpecum medio domûs æquore ad capacita-
tem erecti hominis effoderat,quæ introgreſſum non niſi ſtantem ſuſtineret, & quaſi
Crucifixi corporis ſuſpenſum vultum in neutram partem deflecti permitteret. Eam
orationis crucem ſibi præparauerat: in ea inter canonicas horas ſuſpendi magìs,
quàm ſtare elegerat. Nec facilè labor, licèt difficilimus, diſſuaderi: quia menti to-
tum iam ſeculum in Chriſto triumphanti, nil poterat laborioſum videri. Data die
euocato Clero & populo, cum Crucibus & thymiamaterijs, vniuerſoque eccleſiaſti-
co apparatu ad recluſionis cellulam conuenitur,& ſancti Pontificis manibus hoſtia Mirabili er-
Chriſti Bauo,teſte Eccleſia, ſepelitur magìs, quàm recluditur, quinto Idus Nouem- gaſtulo in-
bris,qui erat annus ſexcenteſimus viceſimusnonus Dominicæ incarnationis. Sepeli- cluditur.
tur,inquam,ſeculo,viuus Deo: cui quia indeſinenter adhæſerat, vitam certè ſuam
ſursùm abſconderat.

Recluſus ergò non ſine lachrymis & multorū admiratione, qui viderent in confe- Cap.17.
cto & penè carioſo corpuſculo tantum vigoris ineſſe: tum verò demùm in ſummæ
quietis portum reputans ſe conſtituiſſe ſuum nauigium, tanto ad authorem ſuum ſu-
ſpirare acriùs,quanto licebat remoto ſecuriùs. Iuxta magnum Oratorem, vereor nè
officium putetur ambitio: & quod illius exemplo facimus, qui ait, Laudate Domi- Pſal.150.
num in ſanctis eius: appetitu gloriæ videamur facere, nec rerum veritatem, ſed offi-
cioſam verboſitatem inſinuare. Animaduerte, quæſo, prudens lector, in milite Re-
gem laudari,& in ſanctis Deum honorari: & quia cùm ſit bonum,Regis ſecretum ce- Tob.12.
lare: gloriam tamen Dei honorificum eſt annunciare. Verùm qui nos calumniabi-
tur verba quaſi multiplicare, patet liquidò,quàm non erubeſcat electis Dei deroga-
re: quibus tanto fuit facilius,non modò carnem domare, ſed penitùs expugnatam,
in virum perfectum mutare, quanto incorporatiùs vnum facti erant cum omnipo-
tente,qui genus mortalitatis Adæ veniens in filiationem Dei formare,dicebat: San- Leuit.11.
cti eſtote,quia ego ſanctus ſum. &: Confidite, quia ego vici mundum. Quicquid di- Iohan.16.
xero,certè minus eſt. nam etsì omnia corporis mei membra lingua eſſent, nil vtiquè Eius cibus,
dignum de hoc inuictiſſimo Dei athleta pronunciarent. Cuius cibus, panis infer- Potus,
mentatus,* medietatem cinis: potus, aqua non niſi ad menſuram ſumpta. Vigiliæ Vigiliæ,
ſemper vſque ad defectionem: ſomnus vix pertingebat vſque ad refectionem, vt ma-
gìs eum aliquid meditari,quàm dormire putares. Lectiſternia,humus & cinis inſper- Somnus. Lectus.
ſus. dicebat enim,Chriſtianū non debere in delicijs iacere,cuius gloria fœnum,cuius
finis quotidiè feſtinaret in cineris interitum. Defeſſo capiti lapis orarium: tegumen- Veſtis.
tum erat illud ſanctiſſimum cilicium.Continentia talis,vt pene mēſuram excederet:
patientia talis,quę nunquàm tribulationibus cederet,ſciens illud Eſaię: Qui ablacta- Eſa.28.
ti eſtis à lacte,qui abſtracti ab vbere, tribulationem ſuper tribulationem expectate,
ſpem ſuper ſpem. Habensque theſaurum in vaſe fictili, donèc mortale hoc indueret
immortalitatem,& corruptiuum hoc veſtiretur incorruptionem: nunquàm de ſu-
perueniente carnis moleſtia dolere, ſed ſemper ad ſperandum in Deum ſe animare,
dicens ſpiritui: Spera in Deo,quoniam adhuc confitebor illi. Lachrymas tam largo Pſal.41.
fonte fundere,vt putares in eo completū illud Pſalmiſtę: Lauabo per ſingulas noctes Pſal.6.
lectum meum: lachrymis meis ſtratū meum rigabo. Velut adeps à carne ſeparatus,
& charitati incorporatus,optimam hanc hominū ſibi iniunxerat prouinciam,diſcor-
dantes in pacem conciliare: pace Deum videri,pace ad cæleſtia, prædicans, tranſiri: Diſcordes in pacem conciliat.
ſal terræ cum eſſet, infatuatorum ſtultitiam defricare, animorum quotidiè putredi-
nes reſecare,& pœnitentiæ medicamento non ceſſabat curare. Confluebat autem

ad eum tota penè vicinia, nobilis & ignotus, mixtum genus, integros dies & noctes excubabant pro foribus. Nunquàm ſine egeno menſula: nunquàm ſine hoſpite fuit eius cellula. Præter ea, quæ extrinſecùs erant inſtantia, quotidiana eius ſolicitudo omnium eccleſiarum: ſuper quas ità inuigilauit, ità ſe afficiebat, tanquàm ſi ſolus ipſe pro eis debitor eſſet reſpondere. Quo autem dolente non doluit? quo frigente non alſit? quo patiente non pertulit? quo egente non eguit? Breui vt concludam ſermone: cum omni fortuna prælium conſeruit nimìs acre: triſtis nè opprimeret, aut iucunda nè corrumperet. Infrà non ſubſtitit, vltrà non eſt progeſſus: medium firmis occupauit viribus. Verè felix, verè digniſſimum omnipotentis Dei domicilium, tot tantiſque virtutum odoramentis repletum.

Cap. 18. Qui cùm ſupremi operis iam teneret faſtigium, & quod perfectis viris poſſet ſufficere, in diuinæ ſcalæ aſſcendiſſet gradum: quaſi nil cœpiſſet, aliud exquirit tormentum, tantùm ſcilicet prædicabile, quantùm nouum & mirabile. Lapidem iubet deferri, quem manibus libratum cùm non ſufficeret ei, quod volebat, ponderi, alterum pro eo, duorum qui eſſet hominum onus, præcepit importari. Hunc inter frequentes genuflexiones & perpetuas preces brachijs tenebat, & eo non modò ſe laſſabat, ſed penè mortificabat. Nec poterat tamen in lapidis onere ſancta manus deficere, quam ſuſtinebat lapis angularis, qui facit vtraque vnum. Tum verò ſi quis obijceret, cur ſeipſum adeò excruciaret, non bonam eſſe virtutem, quæ modum excederet: prudenter reſpondebat, Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Audenter dico: qui ſe ità quotidiano afficiebat martyrio, ſi Deciana aut Diocletiani habuiſſet tempora, ſponte omnia præueniſſet tormenta: non rogos, non eculeum, non certè beſtias refugiſſet, aut gladium. Nec carebit gloria martyris, qui in confeſſione deitatis aëreas poteſtates fortiter debellauit, & ſcuto protectus iuſtitiæ, imperterritum latus oppoſuit monſtris ſpiritualis nequitiæ. Quas autem cruces non pertulit, quos ignes non pertranſijt, cuius tota vita ſuper terram militia fuit? Quam ità exercuit, vt cùm quotidiè moreretur, fiducialiter tamen ad Deum diceret: Proba me Domine, & tenta me, vre renes meos & cor meum.

Nota ſingulare ſeſe affligendi genus. — *Rom. 8.* — *Pſal. 25.*

Cap. 19. Nec defuit tentatio, quam ſtatim in ipſo principio viriliter debellauit & vicit in Domino. Nam tortuoſus ille ſerpens, cuius ſunt mille mæandri, videns & ingemiſcens de ſe triumphari, bona Dei permiſſione, ſed mala ſua fretus voluntate, animatur iam ſenem & emeritum Chriſti militem in pugnam euocare. Cellulam quaſi quidam turbo aggreditur, furores iaculatur, ſtygios minatur ignes. *Ille nihil* moueri, nihil penitùs terreri, ſcutum veritatis opponere. Nam diaboli nihil dubitabat hanc eſſe technam. Pedem in publicum exponere ſi liceret, aut ſpiritum homo adhuc tenere ſi poſſet, incunctanter exiret, duellum prior ipſe moueret, ac manum conſereret. tanta mentis conſtantia, tanta erat eius ad Deum fiducia. Aiebat autem: Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat callidus perſecutor. Ad hanc vocem turbo ille cùm ceſſiſſet, rurſùs exercitus iniquitatis adeſt: modò canis, modò lupus: iterùm leo vel vrſus, totum poſtremò diabolus, ſerpentinos pariter & ferales agebat motus. Bauo intùs filium iniquitatis irridere, & grandi cum fiducia ſubſannando dicere: Increpet in te Deus, ſatan, & increpet in te, qui elegit Hieruſalem. Nec mora: legio euanuit, nec vltrà ciuitatem in monte poſitam impugnare auſa fuit. Tua ſunt hæc, Chriſte, opera, tua virtus & magnalia: cuius viæ iuſtitia, & veritas omnia eloquia. Hæc tua eſt fidelis illa promiſſio, quam in naſcentis Eccleſiæ primordio Apoſtolis, & per Apoſtolos omnibus militiam tuam profeſſis donatiuum inſigne dediſti: languores ſcilicet in nomine tuo vt curarent, & dæmonia imperterrito pede calcarent. Quis autem liberiùs caput diaboli conculcauit? quis impugnantem ſe filium iniquitatis fortiùs expugnauit? Nec tamen in eo gaudere, quòd ſpiritus nequam ſibi ſubijcerentur: ſed potiùs ſumma niti ope, vt nomen ſuum in cælis conſcriberetur.

Infeſtat eũ teterrimus cacodæmõ. — *Pſal. 117.* — *Aliæ dæmonum præſtigiæ.* — *Zach. 3.* — *Luc. 9.* — *Luc. 10.*

Cap. 20. Hactenùs per ſcopulos tribulationis & ſyrtes quotidiani martyrij oratio de milite Dei pernauigauerit: nunc ſecundis velis portus intrandus, & ad terrã illam feſtinandum, de qua ſcriptum eſt: Iuſti autẽ hęreditabunt terram. &, Credo videre bona Domini in terra viuentium: quam ſanctiſſimi agonis ſui mercedem glorioſus Dei athleta Allouuinus in perpetuam recepit hæreditatem. Ad quam poſſidendam cùm videret iam imminere vocationem ſuam, inceſſanter ſe affligere, animamque fontem viuum

Pſal. 36. — *Pſal. 26.*

viuum ſitientem, & ad viſionem conditoris ſui infatigabili deſiderio anhelãtem, his verbis conſolari quotidiè: Expecta Dominum: viriliter age: cõfortare, & ſuſtine Dominum. In hac exhortatione cùm afflictũ & penè exoſſatũ corpus modico indulſiſſet ſopori, meruit dulciſſima Dei bonitate conſolari. Angelus enim in ſpecie colũbæ adfuit, & ſuper filium notæ ſimplicitatis tam familiariter requieuit, vt videretur dicere: Super quem requieſcam, niſi ſuper humilem & trementem ſermones Dei? Liquefactũ ſtatim & penè perterritum amici pectus iterùm blandè refouet, ac totam cellulam tanti miri odoris flagrantia replet, vt raptum ſe æſtimans, paradiſi delicijs intereſſe cogitaret, & quaſi iam laborum ſecurus, diceret: Ecce hæreditas Domini. Non mihi nunc per ſcripturarum prata ingenij ducendus eſt riuulus, quid innocentiæ, quid ſimplicitatis columba videatur habere: cur in ea ſpiritusſanctus ſuper baptizatum Chriſtũ legatur requieuiſſe: aut cur in ea Angelus electis Dei ſoleat apparére. Diues eſt ad loquendum materia, & ſanctarũ ſcripturarũ teſtimonijs abundè trita, de quarũ fonte etsi minùs nobis ſuppeteret, poſſemus mutuare. Sed ad alia feſtinãti hoc ſolũ ſufficiat dixiſſe, meritò ſuper eum in colũba Angelũ veniſſe, qui colũbina plenus erat ſimplicitate: meritò illũ odorẽ diuinũ hauſiſſe, qui ſecura conſcientia poterat dicere: Chriſti bonus odor ſumus in omni loco. Cùm verò receſſiſſet viſio, in ſe rediens, & vigilanti animo cauſam diſcutiens, velut ſi addidiſſet oleum flammæ, maiori adhuc ſancti ſpiritûs accendi amore: non dies, non noctes vacare, & deincèps in cælum clamare: Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt: habitaui cum habitantibus Cedar.

Ibidem. · *Eſa. 66.* · *Pſal. 126.* · *Matth. 3.* · *Angelus ei in viſione apparet.* · *2. Cor. 2.* · *Pſal. 119.*

Subſequitur de theſauris Dei glorioſum miraculum, per quod qui deſiderabat diſſolui & cum Chriſto eſſe, clementer conſolaretur: & qui hactenùs ſtuduerat lucernã ſanctitatis abſcondere ſub modio humilitatis, in tota ſummi Regis republica mirabiliter manifeſtaretur. Medio in centro ſol æſtuabat: populus qui cõuenerat, præſens intuebatur, cùm ecce gloria Domini de loco ſancto ſuo ſuper iuſti ſui caput deſcẽdit, & in figura viuificæ Crucis militem ſuum illuſtrauit & coronauit. Cui ille tãta ſtatim occurrit cum iucunditate, velut ſi non dubitans hoc ſuum verè corollariũ eſſe, obuijs manibus illud videretur excipere & dicere: Mea hæc merces, mea eſt retributio. Crucifixo militaui: Crucis gloriam recognoſco. Raram aut nullam cunctis retrò diebus viſus admiſiſſe lætitiam, omni deincèps proturbato mœrore, ſecurus iam de ſua remuneratione, quotidiè gratulari & dicere: Me autem oportet gloriari in Cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti. Iurè ergò in Crucis deſupèr deſcenſione eſt mirabiliter glorificatus, qui Crucifixi filij Dei militiam profeſſus, cùm triumphato iam ſeculo, diceret cum Apoſtolo, Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo: meruit audire à Domino: Gaude & exulta Bauo, quia merces tua copioſa eſt in cælo.

Cap. 21. · *In Crucis ſpecie Chriſtus ei apparet.* · *Galat. 6.*

Feſtinabat interim tempus, quo palmes Dominicæ putationis purgaretur, & flos, qui apparuerat, ad componendum ſummi capitis ſertum colligeretur: cùm ecce glorioſus Dei athleta lectum ægritudinis incidit, quam tamen longè antè præuidit & prædixit. Ingraueſcebat ſensim languor, & purpuream paradiſi violam Auſtro flante gelidus repercutiebat pallor: orare tamen, & laſſo anhelitu dura inter ſuſpiria non ætati, non parcere infirmitati: Monachos & plebem, quæ frequens aderat, caſtigato ſermone hortari: lætus ipſe cæteros ſuper ſe plorantes conſolari. Intelligeres eum non emori, ſed migrare, & quaſi præſentem Chriſtum intueretur, diſſolui deſiderare. Familiarem habebat Dominum, Thurholtenſis eccleſiæ presbyterum. Quem cùm deſideraret ad colloquendum, non facilè potuit haberi. Iter prolixum, vaſta ſolitudo, nemus denſiſſimum, non facilem præſtabant tranſitum. Vocatur famulus, & ad requirendum eum feſtinare iuſſus, imperium non recuſat, & incipit velle ire, quò neſciebat. Nihil cunctanti, ſed de magiſtri fide præſumenti, adeſt derepentè Angelus Domini, iter oſtendit, ipſe comitatur, Turholt vſque deducit, & expoſito negocio, presbyterum aſſumit & recomitatur. Hunc vir Domini inter loquendum ſecretum habuit, curam funeris ſui vt haberet, iniunxit, eius poſtremùm officio communicauit. Felix presbyterium, felix homo ille, cuius manus precioſiſſimam Dei margaritam meruerunt attrectare.

Cap. 22. · *Morbo corripitur.* · *Turholt oppe Brugas in Flandria.* · *Nota rem miram.*

Et iã ſecuris diuinæ vocationis admoueri ad radicẽ ſanctiſſimæ arboris, cùm ecce manibus & toto corpore in cœlũ extẽſis, cõciues ſuos recognoſcit Angelos, eorũque dulci delectatus præſentia, Vale, ait, ſeruorũ Dei Eccleſia: Chriſtus adeſt: egredere in occurſum eius anima mea. In hæc verba, ſpiritum de huius fæcis luto cùm efflaſſet, mona-

Cap. 23. · *Præſentes cernẽs Angelos, feliciter expirat animã.*

monachorum ſtatim turba ſuper eum irruit, & ſanctiſſimum corpus deoſculando, publicum luctum prior incipit. Aderat inpræſentiarũ ſanctus Epiſcopus Amandus, & venerabilis Abbas Florebertus, qui & ipſi cellulam ingreſſi, cernunt mirabilia Dei in martyrio militis ſui. Quid enim viuens ſpiritus eius egerit, corpus mortuũ loquebatur: in quo tota caro ità depaſta videbatur, vt pelli adhærerent oſſa, & circa dentes tantummodò relicta labia. Quis interim non fleret humana cõpaſſione, aut quis non gauderet ſpirituali exultatione? Tranſlatum verò funus ſacerdotum, Chriſti manibus, multo cum ſtudio ceruicem feretro ſubijcientibus, media eccleſia beati Petri Apoſtoli ad pernoctandũ locatur. Tota conuenerat vicinia: omne rus, omnes circà eccleſiæ miniſtros & ſacerdotes miſerant, nec paruo reputabat ſe fruſtratum munere, cui non contigiſſet huic ſanctæ depoſitioni intereſſe. Erat intereà illud miſerabile, intueri pauperum turbam, tunc verè patre amiſſo orphanam, veſtes & ſolatia, quæ de manibus eius acceperant, oſtendere, & totam eccleſiam incõſolabili luctu replere. Apparuit autem felix eius anima in ipſa exitûs ſui hora longè manenti ſanctæ virgini Gertrudi, petens vt mitteret linteamina, condendo funeri neceſſaria. Diſcite nunc diuites ſeculi, quorũ cadauera putreſcunt in ſerico & gemmis: diſcite, quod doleatis, & tandèm incipite benè contemnere, quod malè amatis. Vos tegit byſſus & purpura: pauper pro Chriſto Bauo, nec in funere habet niſì aliundè petita linteamina. Vos in auro ſepulti, extructo ſub marmore putreſcitis: Bauo in humili loculo vix habet, vbì caput reclinet cum filio hominis. Et eccè verſa vice, vos potentes tormenta premunt potenter: illum humilem humilis Deus remunerat clementer. Vos ex prophetica comminatione propter contritionem ſpiritûs vlulatis in interitum: ille ex diuina conſolatione ridet & dicit: Eccè homo qui non poſuit Deum adiutorem ſuum. Nobile veſtrum paludamentum mutatum eſt in confuſionem & reuerentiam: pauperis ſui triſtem ſaccum ſcidit Deus, & circundedit lætitiã. Locus veſter fumigauit, & non eſt inuentus: eius memoria apud Deum & homines eſt in benedictionibus.

Apparet anima eius S. Gertrudi. *Luc. 9.* *Sap. 6.* *Eſa. 65.* *Pſal. 51.*

Cap. 24 *Nota quòd ſepelitur cũ lampadib⁹ & cereis.*

Expletis igitur, quæ neceſſaria erant funeri, cum lampadibus & cereis & pſallentium choris, in locũ agonis ſui, hoc eſt, in recluſionis cellulã reportatur, ibiq; ex officio ſancti Epiſcopi Amandi iterùm ſepelitur, non iam ad ieiunandũ, ſed pane Angelorum ſatiandum: non ad ſitiendũ, ſed fonte viuo potandũ: non ad plorandum, ſed Euangelico riſu ridendum: ad nullam prorsùs huius corruptionis afflictionem ſuſtinendã, ſed ad perpetuæ conſolationis ſtolam percipiendam. Felix patria, felix pagus, felix præ cæteris Gandenſis procinctus, non, vt olim, idolorũ ſuperſtitionibus ſordidis, & antiquorũ tyrannorum vanis monumentis, ſed cultu omnipotentis Regis, & protectionẽ huius inuictiſſimi cęleſtis curiæ militis. Glorioſa dicta ſunt de te, in cuius ſinu requieſcit vas electionis & gratiæ, vas, quod omnipotens figulus de communis terræ maſſa ſibi cõpoſuit ad honorem, & omnibus ſanctæ Eccleſiæ domum inhabitantibus ad vtilitatẽ. De hoc certè vaſe filij deſolatorũ credendo guſtauerunt, & adipiſcendo fontem ſalutis biberunt: alienigenæ, & Tyrus, & populus Aethiopum vitale hinc hauſerunt antidotũ: nemo non accepit quod peteret, niſì quem pigra fides ab accipiendo retraheret. Et cùm iam terrarum nullus ſit angulus, cui ſua hinc non fluxerit ſalus, in valle tua, Ganda, fluit ſpecialiùs, te irrigat vberiùs, tibiq; ſapit abundantiùs: quæ ſola penès te retines, quod in commune toti orbi prodeſt. Tu ſcilicet huius ſalutiferi vaſis conſeruatrix, & miraculorum Dei in eo meruiſti fieri penè quotidiana contemplatrix. Tibi * poſſidius medetur corporum vulnera, & reſuſcitat animarum funera. Tu conſeruãdum recepiſti, & reconſignabis in die Domini. O vallis, in ſummi montis ſita vertice, & repleta pinguiſſima Dei vbertate. Non deficiet ex te cæleſtis frumenti granum, in qua eſt habitatio lætantium: etenim Dominus in te habitabit in finẽ, & finibus tuis ponet pacem: ſeras portarũ tuarũ cõfortabit, & benedicet filijs tuis. Facta eſt autem huius precioſiſſimi vaſis ab omnipotente artifice poſt multarũ tribulationũ excoctiones pijſſima purgatio, & in æternitatis honorẽ glorioſa aſſumptio, Calendarũ Octobriũ die primo, anno à conuerſione ſua quadraginta dies minùs de tertio, Dominicæ incarnationis ſexcenteſimo triceſimoprimo, Heraclio Romanum Imperium, * Martino vniuerſalem adminiſtrante Pontificatum.

Gandauum S. Bauonis corpore nobilitatur. *Pſal. 147.* *for. *Honorio*

Cap. 25.

Præceſsêre ſtatìm ipſam beatæ ſepulturæ clauſulam glorioſa miracula, & ex vaſe miſericordiæ propinata ſunt pocula, quæ non deficiẽt in ſecula, nõ ab oculis præſentium, nõ à cordibus abſentiũ, tantùm cum fide inuocantiũ. Pauca pono de pluribus,

duo

Miracula ad ſepulcrũ S.Bauõnis.

duo tantũmodò de innumerabilibus, quæ ad declaranda ſancti ſui merita, Dei oſtendit gratia. Hoſtilis inuidia, cuius opus ſemper iniuſtum, voluntas nunquàm bona: inuidia, inquam, quæ fœminam & hominem de paradiſo proiecit exulem, nunc quoq; hominem cum fœmina mulctabat pœna miſera. Stridor grauis, furor indomabilis, ſpuma continua, habitudo lachrymabilis, vita faſtidioſa, notis & amicis omnibus nimis odioſa. Quid agerent? quò ſe verterent? Nulla ſpes, nulla conſolatio: qui mederetur huic ſupplicio, inueniebatur nuſquàm gentium. ſolius enim Dei ſalus eſt hominum. Sed cùm fama vulgante nec miſeros lateret de tanti patris funere, opportunũ rati auxilium ſperare Domini, duris ligatos nexibus, virorũ tractos manibus ad hoc diuinum propitiatorium inutiles, vt victimas tamen dirigunt. Orabat nõ lingua, ſed neceſſitas: non vox inuocantium, ſed pœna pereuntium: ignari & ſensús, & ſcientię, tormentis ſuis prouocabant fontem miſericordiæ. Subuenit fides populi clamantis, Sancte Bauo ſubueni: qui viuificâſti membra mortua, malè viuentes iſtos libera. Tracti ad ſacrum funus, vt orarent, vixque coacti feretrũm vt cõtingerent, (mirabile miraculũ) ſtatìm fugit dæmoniũ, & emũdata vaſcula, Dei loquuntur magnalia. Clamor in altum tollitur, nomen Domini benedicitur: de cuius munificentia ſanctorũ mors eſt precioſa. Hæc ſignorũ initia, hęc humãdum funus ſanctitatis eius pręiêre indicia: idcircò maximè prædicabilia, quia Saluatori noſtro (ſalua pace legentium) quodammodò conuenientia. In Chriſti ènim morte etsì omnium peccatorum generaliter, Euæ tamen & Adam facta eſt ereptio ſpecialiter. In huius funere, licèt de Chriſti munere, facta eſt liberatio maris & fœminæ. Vtrique per dæmoniũ naturæ amisêre pontificium: Vtrique per ſalutáris mortis precium, vitæ recepêre beneficium. Seruũ autem Domino, creaturam creatori cum reſpectu comparo. nam verba veritatis vera ſint neceſsè eſt, quæ ait: Qui in me crediderit, opera quæ ego ſacio, & ipſe faciet. Ille quidem potens, non ex accidenti, ſed ex proprio: Bauo potens, non ex proprio, ſed ex donante Domino: in quo quia credidit, in eo quoquè cuncta potuit. Ac per hoc pedem capiti, membrum compono corpori, & in ſaluante cuncta Domino, non iniuria ſeruum prædico. Reſpectus enim talis eſt, vt ad ſubſtantiam ſpecies, ad vniuerſale ſingularitas: quorum alterum præcedit ex conuenienti velut poteſtate, alterum ſubeſt ex conſequenti velut neceſſitate.

Solius Dei & ſalus hominum.

Dæmoniaci duo ad feretri contactum ſanãtur.

Iohan. 14.

Cap. 26.

Multa quidem præter hæc ſunt, quæ in hoc ſuo nobili membro omnipotens non ceſſat quotidiè operari: quæ ſi deberent per nos omnia annotari, dies antè nos deficeret, antè laſſa manus importabili ſub faſce ſuccumberet. Pauca tamẽ aggredi cùm vellemus, & modulũ noſtrum metiremur, illud in cauſa fuit nè progrederemur, quòd lingua diù tacendo quasì ęruginata, & necdùm loquendi vſu elimata, ad quædam alia intendebatur dicenda, in quibus quodã veluti præludio exercitata, tandèm per Angelum calculo de altari contingeretur, ac demùm ad tam diuinum opus præſumendum circuncideretur. Quòd ſi quis calumniabitur, materiam viribus non æquã nos aſſumpſiſſe, nec diù, vt decebat, verſâſſe: licèt in prologo ſatisfecerimus, adhuc tamẽ id reſponſum volumus, eloquentiam nos non iactâſſe, ſed Aegyptiorum abominationes Deo noſtro immolâſſe. Ouem quippè, animal ſimplex & mundum, quod Aegyptius abominatur edendum, Iſraëlites Deo ſuo offert, quotiès quis ſuperbam non eructuat loquacitatem, ſed humilem profitetur ſimplicitatem. Id præter ad ſilentium noſtrum vel maxima cauſa accedit torcular graue, quo præter ſolitum Eccleſia ſancta non modò grauiter premitur, ſed importabiliter confringitur: vt neceſsè fuerit, Ieſum pro peccatis noſtris dormientem, excitare & dicere: Præceptor, ſalua nos: perimus. Quis ènim ſiccis oculis pertranſeat regna (ſignum deſolationis) inter ſe diuiſa, populorum quasì maris commotiones, lapidũ ſanctuarij in capite omnium platearum diſperſiones? Diſperſi ſunt heu lapides ſanctuarij: quia qui dicebantur Epiſcopi, confractis & venundatis ouilibus Chriſti, commiſſas oues oppoſuerunt lupis, & in fugam verſi ſunt, non paſtores, ſed mercenarij. In exemplum ſunt eccleſiæ, manu eorum combuſtæ, altaria ſanguine humano cruentata, monachorum examina, pars captiuata, pars proturbata, ius & lex omnia confuſa. Et quia quorundam hominum peccata manifeſta ſunt, præcedentia ad iudicium, cùm inebriati fuerint ſanguine aliorum, laqueos alterutrùm tendunt: inuicèm, quod dictu nefas eſt, Epiſcopi ſupplantant & ſupplantantur, captiuant & captiuantur: vt liquidò pateat, quia ſuorummet manibus ira Dei deſæuiens in reos vlciſcitur. Ipſa Romanæ dignitatis virgo præuaricata, abijt retrò, & in diebus noſtris fractæ ſunt mammæ pubertatis eius. Non

Eſa. 6.

Quid ſit Deo ſpiritalem offerre ouem.

Matth. 8.

Quæ ſub Hẽrico 4 tẽpora fuerint, teſtãtur hiſtoriæ. Multi tum Antipapæ & Epiſcopi ſchiſmatici. De his, hic agitur.

Jerem. 25. 27. & 43.

Non eſt dux, neque ſacerdos, neque locus ſacrificij: Hieruſalem calcatur à gentibus: quia qui faciat bonũ, eſt nullus. Miſeri Iſraëlitæ, in quorũ comparatione Nabuchodonoſor ſeruus Dei ſcribitur. Quibus autem inter tot mala vix aut nullo modo viuere licet, quomodò dicere aut ſcribere aliquid libet? Quod ſolum reſtat, ſanctos Dei patres & patronos nobis paremus, quorũ felici remigio mare huius ſeculi enauigemus, & qui pro reatu iam mergimur, ex beneficio omnipotentis manûs releuemur, quæ verbo ventos ſedare, & tranquillitatẽ nutu poteſt imperare. Ad quod obtinendũ beatus Bauo medius conſtituatur. Bauo in corde, Bauo ſemper ſit in ore. Ipſe defenſor & patronus, ipſe apud omnipotentem iudicem interceſſor ſit continuus: qui me hæc cum deuotione ſcribentem, te Chriſtiane intueatur cum fide legentem.

VITA S. REMIGII EPISCOPI, AVTHORE FORTVNATO PRESBYTERO, CVIVS MEMINIT HINCMARUS

rus in præfatione ad vitam eius, quam xiij. die Ianuarij reperies. Porrò illam encomium ſubſequi debebat eiuſdem Hincmari, quod cùm eo tempore ad manum non fuerit, & ſit lectu digniſſimum, ſubijciendum poſt hanc putauimus.

Octobris 1. ꝓpter eius tranſlationem.

Montanus monachus eius & natiuitatem & nomen prædicit.

BEATI Remigij Antiſtitis depoſitio ſancta, nobis hodierna die myſticæ feſta ſolennitatis exhibuit, quę annis ſingulis cùm in ſe curſus temporum voluitur, noſtris deſiderijs innouatur. Hic itaque primis ortus natalibus, parentum nobilitate fulgebat. Quem diuina pietas non ſolùm priusquàm naſceretur, ſed antequàm conciperetur, elegit: intantùm, vt Montanus quidã monachus, dum leuiſſimo ſopore quieſceret, tertia fuerit admonitione pulſatus, vt matri ſuæ benedictæ Ciliniæ, quòd maſculum conceptura eſſet, veridica relatione prædiceret, & nomen eius vel meritum deſignaret. Qui ilicò impleuit imperium, & fœcundiſſimæ genitrici concipiendæ ſobolis gaudia nunciauit. Illa verò ſicut fidei & credulitatis non apparuit dubia, ità ſuſcepit in partu, quod præſcierat in vtero. Haud moroſa extitit, haud incerta: feliciſſimum pignus ſecura protinùs edidit, quod priùs corde concepit. In quo aſſiduè venturæ ætatis merita dulcis infantia deſignabat, & quod ante conceptum mater agnouerat, ante tempora iam videbat. Studebat teneros annos morum maturitate vincere, & beneuolentiam cordis, charitatis melle condire. Quid plura? Cùm ſecundis ſucceſſibus certatim ſanctæ conuerſationis ſtudijs adoleſcens Domino militaret, & vigeſimoſecundo anno ſecundioris meriti ſumpſiſſet exordium, in vrbe Rhemenſium, omnium generaliter votis ad pontificale culmen raptus fuiſſe dignoſcitur potiùs, quàm electus. In quo ſtatim ſic apparuit aptus & deuotus officio, tanquàm ſi quò nouiter aſſcendebta, iugiter præfuiſſet.

Rapitur ad Epiſcopatũ annos nat⁹ viginti duos

Fuit itaque in eleemoſynis largus, in vigilijs ſedulus, in oratione deuotus, in charitate perfectus, in humilitate profuſus, in doctrina præcipuus, in ſermone paratus, in conuerſatione ſanctiſſimus. Nunquàm inuénit in eo humani generis aduerſarius, nec quod fraude deciperet, nec quod ſimulatione fuſcaret. Synceritatẽ mentis, vultûs ſui ſerenitate monſtrabat, & pietatem clementiſſimi cordis, oſtendebat in lenitate ſermonis. Quidquid ad ſalutem pertinere poſſet æternam, non minùs implebat beatiſſimi operis ſtudio, quàm ſermonis prædicatione docebat. Longum eſt itaque verbis exequi, nè irrogemus audientibus de nimia prolixitate faſtidiũ, quanta in eum ornamenta bonorum omnium, quæ ſunt vel precioſa, vel maxima, ſupernæ remunerationis prærogatiua contulerit. Studeamus ergò pauca diſſerere, plurima præterire. Nam ſi tanta virtutum ſuarum inſignia, aut ariditas noſtri ſermonis poſſet excolere, aut memoria retinere, priùs habere poterit terminum lux hodierna, quàm pagina.

Catalogus virtutũ eius

Vitat oſtentationem & iactantiam.

Intendebat vir beatus Remigius iactantiã virtutis fugere, in quo non poterat gratia cælica latére. Cùm verò contigiſſet eum habere inter domeſticos ſuos ſecretius conuiuium, & delectaretur in libertate charorum, deſcendebant ad eum paſſeres intre-

intrepidi, & in manu eius menſæ reliquias colligebant. Diſcedebant alij ſaturi, accedebant alij ſaturandi. Sic manſueſcebat feritas auium in operatione virtutum. Dum verò inſediſſet refectioni, nunquàm auris eius ſacræ deerat lectioni. Nullus eſt prætermiſſus gradus, qui non in eo faceret perfectionis cumulum.

Accidit autem quodam tempore, cùm ex more paſtorali ſolertia parochias circuiret, vt ſi negligenter aliquid in diuinis cultibus ageretur, fidelis Chriſti ſeruus agnoſceret: in vicum, cui vocabulũ eſt Calmaciacus, ipſius deuotionis ſtudio acceſſit. Vbi dum quidam cæcus ab eo opem miſericordiæ poſtularet, cœpit, qua dudùm captus fuerat infeſtatione dæmonum, corporis vexatione torqueri. Tunc ſanctus Remigius in oratione, cui ſemper animi ſancta intentione vacabat, corporea ſedulitate ſe proſtrauit, raptumque lumen priſtinum reddidit oculis, & peſtem immundi ſpiritûs effugauit. O ineffabilis gratia pietatis: à quo dum ſubſtantia ſola petitur, triplex remedium obtinetur: Victu pauit egenum, munerauit viſu cæcatum, reddidit libertati captiuum. Atque ità contigit per hoc inſigne myſterium, vt dum apparuit vnus in paupere, trinitas ſe oſtenderet in ſalute.

Cæcum dæmoniacum ſanat.

Et ſicut ſemper humani generis aduerſarius ſuam non deſiſtit oſtendere nocendi virtutis potentiam, ciuitatem Rhemorum eodem tempore, ſurgentibus ſubitò flammarum globis, oborta nimiùm vaſtatione ſuccẽderat, & iam ferè partem tertiam fauillis extantibus concrematio peracta conſumpſerat, & quod reſiduum erat, victrix flamma lambebat. Tunc cùm huius rei ad beatiſſimum Remigium antiſtitem perueniſſet auditus, ilicò velut inuictus athleta ad ruinam vrbis celeri velocitate percurrit, atque ſe igni obuium, impleta oratione, monſtrauit. Statimque velut quodam rotatu fracta vel conſciſſa, populo teſte, in ſe vaſtatio reducitur incendij, & per patentem portam ad modũ fugientis diſceſſit: vt omnibus monſtraretur, quòd vir Deo plenus, fidei igne plùs caluit, qui ſæuitiã tantæ indignationis & euicit, & ſuis extinxit meritis.

Flammarũ globos ſuis extinguit meritis.

Quædam verò puella ab vrbe Toloſa, præclaris orta natalibus, ab adoleſcente infantia, veſani ſpiritûs tenebatur obſidione captiua. Quam cùm tenero amore diligerent pijſſimi genitores, ad ſancti Petri ſepulcrum in Romana vrbe cum plurima multitudine & multa deuotione duxerũt: vbi quidam Dei ſeruus cum auxilio ſacri corporis plurima patrabat ſigna virtutũ, hanc tamen puellam cùm nulla potuiſſet interceſſione purgare, nec ab ipſa callidi hoſtis vires valuiſſet expellere, hoc reſpõſum antiquus hoſtis reddidit, diuini nominis obteſtatione conſtrictus, quòd nunquàm alterius de eodem habitaculo, niſi huius beatiſſimi Remigij antiſtitis emundatione poſſit expelli. Tunc parentes eius, & ipſius Benedicti ſerui Dei, & Alarici Regis Gotthorum affatibus ſuffragati, cum ægrota ſobole ad ſanctũ Remigium antiſtitem peruenerunt, deprecantes vt virtutem eius agnoſcerent in purgatione ſobolis, quam præſcierant confeſſione latronis. Tũc beatus Remigius cùm diuturna luctatione ſe non eſſe dignum aſſereret, & conſueta patientia repugnaret, precibus eſt populi ſupplicantis deuictus, vt orationem pro ipſa funderet, & parentum lachrymis condoleret. Tunc ſanctus Remigius, meritis ſanctitatis armatus, verbi præcepit imperio, vt iniquus prædo per quod ingreſſus fuerat, abſcederet, & Chriſti famulã relaxaret. Itaque cum nimio vomitu & obſcœno fœtore per os, quod fuerat ingreſſus, abſceſſit. Sed paulopòſt diſcedente pontifice, ſub ipſius horæ ſpatio, dum nimio labore feſſa nutaret, vitali calore exempto, ſpiritũ exhalauit, & ſpem ſalutis ſuis ademit. Iteratis autem precibus, ſupplicantium turba recurrit ad medicum. Beatus autem Remigius illud ſe accuſat potiùs perpetrâſſe facinus, quàm ſanitatis præmium indulſiſſe: & extitiſſe homicidij reum, non contuliſſe remedium. Ad baſilicam igitur S. Iohannis, vbi corpus iacebat exanime, populi obtentus deprecatione, regreditur: ibique ſanctus Remigius cum lachrymis ad pauimẽta ſanctorum in oratione proſternitur, & reliquos, vt idem facerent, adhortatur. Tunc ſanctus Remigius effuſo lachrymarum imbre, conſurgens, ſuſcitauit mortuam, quàm priùs ſanauit ægrotam. Quæ protinùs apprehenſa manu pontificis, cum integra incolumitate ſurrexit, & ad propria feliciter remeauit. Indicare enim poſſumus, quantus in præſenti miraculo fuit parentũ fletus præ gaudio, laus populi præ triumpho. Putáſne, cum quo gemitu, quantaque deuotione, Gloria in excelſis Deo, cecinerunt, qui per ſacrum antiſtitẽ diuina videre myſteria meruerunt? Potuit ille plebem ſuã de caſu cuiuſlibet periculi imminentis eripere, qui vitam mortuæ valuit reſtaurare.

Dæmoniaca puella liberatur.

Eadem ipſa mortua, ad vitã reuocatur.

Inter huiuſmodi igitur virtutũ ſuarũ inſignia, elegit beatiſſimus Remigius athle-

ta

ta Chriſti, tranſitum lethiferi ſoporis excipiens, procellam mundi, ſenio iam vrgente, deſerere, & ad portum cæleſtis habitaculi peruenire. Poſt cuius obitum tanta ad ſui corporis patrocinia fidelibus remedia tribuuntur, tantis vt agnoſcatur viuere meritis, quantis fulget exemplis. Huius verò pœna dinoſcitur defuiſſe martyrio, nō deuotio confeſſioni. In illis ergò diuinis templorum oraculis, vbi eius patrocinia venerantur, quicquid cum fide petitur, inuenitur: & quod ſperatur ſtudio, præſtatur effectu. Profuſis ergò vnanimiter precibus exoremus, vt nobis vitæ ſalutaris ſpatio indulgentiam delictorum obtineat interceſſio ſancti Remigij pontificis cum auxilio redemptoris. Det etiam deprecatio eius generaliter in hoc mundo tranquilla pacis tempora, qui promiſit iuſtis æterna præmia, Amen.

Obdormit vir ſanctiſſim⁹ in Domino.

ENCOMIVM EIVSDEM S. REMIGII, PER HINCMARVM ARCHIEPISCOPVM RHEMENSEM.

VIDEAMVS etiam quomodò hic beatus pater & paſtor noſter benedictionibus ſibi à legiſlatore Deo datis, ipſius auxilio in ſeculi huius conualle lachrymarum aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit, & de virtute in virtutem gratia Dei prouectus excreuit, vſquequò eum, quem ſemper deſiderauit ſpiritu, facie ad faciem videre promeruit. Idem nanque Dominus in Euangelio dicit: In domo patris mei manſiones multæ ſunt. Quod quaſi exponens Apoſtolus, dicit: Alia claritas ſolis, alia claritas lunæ, alia claritas ſtellarum. Stella enim à ſtella differt in claritate, ſic & reſurrectio mortuorum. Quia in illa æternę beatitudinis vita non diſpari, vnuſquiſque iuxta diſpar meritum locum diſparem percipit, ſed eiuſdem diſparilitatis damna non ſentit, quia tantum ſibi quantum perceperit ſufficit. Et catholica doctrina didicimus, quia diſtinctæ cōuerſationes hominum ſingulorū agminum cæleſtium ordinibus congruunt, & in eorum ſortem per conuerſationis ſimilitudinem deputantur.

Pſal. 83. Iohan. 14. 1. Cor. 15. In æterna beatitudine quiſque ſecūdùm meritū mercedem accipiet.

Nam ſunt plerique, qui parua capiunt, ſed tamen hæc eadem parua piè annunciare fratribus non deſiſtunt. Iſti itaque in Angelorum numerum currunt. Et beatus Remigius, licèt multiplex ſcientia Dei dono in eo eſſet, vt fidelis ſeruus & prudens, conſeruis ſuis in tempore menſuram tritici, id eſt pro captu audientium miniſtrauit, & ſecutus Apoſtolū, priùs barbaris lac potum dedit nō eſcam. Et teſte Malachia, quia ſacerdos angelus Domini eſt. Vndè & ſanctus Remigius ſacerdos magnus Angelorū conſortium meruit.

Hominum miniſteria, cum Angelicis cōparat officijs. Luc. 12. 1. Cor. 3. Malach. 2. S. Remigius Angelorum conſortium meruit.

Et ſunt nonnulli, qui diuinæ largitatis munere referti, ſacramentorum cæleſtium ſumma & capere præualent, & nunciare. Quò ergò iſti, niſi inter Archangelorum numerum deputantur? Et beatus Remigius ſapientiam loquens inter perfectos, quandò malè ſentientem hæreticum de vero Dei filio in Synodo catholicorum Epiſcoporum conuertit, in Archangelorum numero meruit deputari.

Itèm Archangelorū.

Et ſunt nonnulli, qui mira faciunt: ſigna valenter operantur. Quò igitur iſti, niſi ad ſupernarum virtutum & numerum & ſortem congruunt? Et beatus Remigius, & in corpore poſitus, & poſt obitum, vt ſuprà oſtendimus, mira fecit: ſigna valenter operatus eſt: ad ſupernarum igitur virtutum ſortem & numerum congruit.

Itèm ſupernarum Virtutum. Suprà in ei⁹ vita 13. Ianuarij.

Et ſunt nonnulli, qui etiā de obſeſſis corporibus malignos ſpiritus fugant, eoſque virtute orationis & vi acceptæ poteſtatis eijciunt. Quò itaque iſti meritum ſuum, niſi inter poteſtatum cæleſtium numerum, ſortiuntur? Et ſanctus Remigius virtute orationis & vi acceptæ poteſtatis, vt ſuprà oſtendimus, de obſeſſis corporibus malignos ſpiritus effugauit: Ergò inter poteſtatum cæleſtium numerum ſortem accepit.

Itèm cæleſtium Poteſtatum.

Et ſunt nonnulli qui acceptis virtutibus etiam electorum hominum merita tranſcendunt. Cumque & bonis meliores ſunt, electis quoquè fratribus principantur. Quò ergò iſti ſortem ſuam, niſi inter principatuum numeros acceperunt? Et beatus Remigius, huius Rhemorum ciuitatis Archiepiſcopus, ſanctis fratribus Vedaſto ſcilicet à ſe ordinato in Atrebato, Medardo in Viromandis, Lupo Sueſſonis, Genebaldo in Lauduno, & reliquis in ſubiectis ſibi ciuitatibus electis fratribus principatus, ſortem ſuam inter principatuum numeros accepit.

Epiſcopi à B. Remigio ordinati. Itèm cæleſtium Principatuum.

Et ſunt nonnulli, qui ſic in ſemetipſis cunctis vitijs, omnibuſque deſiderijs dominantur, vt ipſo iure munditiæ Dei inter homines vocentur. Vndè & ad Moſen dicitur:

tur: Ecce conſtitui te Deum Pharaonis. Quò ergò iſti, quorum comparatione cæteri homines, vt ità dixerim, ſerui ſunt, nisì inter numeros dominationum currunt? Et beatus Remigius cunctis vitijs omnibusque deſiderijs in ſemetipſo dominatus, iure munditiæ ſolus faciem Chriſti videre potuit, quandò ad eum & ad Regem Ludouicum ac Reginam, cæterosque adſtantes in oratorio ſancti Petri, vt ſuprà eſt demonſtratum, aduenit, & vt ſeruo ſibi ſubiecto baptizando Regi poteſtatiuè præcepit, dicens: Depone colla Sicamber: & Pipinum Regem, villam Aniſiacum de eccleſia Laudenſi auferre molientem, flagellauit. Inter principatuum ergò numeros ſortem ſuam accepit.

Exod. 7.
Hæc omnia ſuprà in eius Vita 13. Ianuarij fol. 297. & 306.
Itèm cæleſtium Principatuum.

Et ſunt nonnulli, qui dum ſibimetipſis vigilanti cura dominantur, dum ſe ſolicita intentione diſcutiunt, diuino timori ſemper inhærentes, hoc in munere virtutis accipiunt, vt iudicare rectè & alios poſſint. Quorum profectò mentibus dum diuina contemplatio præſtò eſt, in his velut in throno ſuo Dominus præſidens, aliorum facta examinat, & cuncta mirabiliter de ſede ſua diſpenſat. Quid ergò iſti, nisì throni ſui conditoris ſunt, vel quò, nisì ad ſupernarum ſedium numeros adſcribuntur? Per quos dum ſancta Eccleſia regitur, plerunquè de quibuſdam ſuis infirmis actibus etiam electi iudicantur. Quod & per ſanctum Remigium actum fuiſſe legimus, quandò electum Dei Genebaldum Epiſcopum de ſuis infirmis actibus iudicauit, & poſt iudicium cordi ſuo Domino præſidente, ipſius iuſſione in ordine epiſcopatûs illum reſtituit. Conſtat igitur beatũ Remigiũ ad ſupernarũ ſedium numerũ eſſe adſcriptũ.

De lapſu Genebaldi Epiſcopi habetur ibidẽ 13. Ianuarij fol. 298.
Itèm ſupernorũ Thronorum.

Et ſunt nonnulli, qui tanta Dei ac proximi dilectione pleni ſunt vt Cherubim iure nominentur. Quia enim Cherubim plenitudo ſcientiæ dicitur, & Paulo docente didicimus, quia plenitudo legis charitas: omnes qui Dei & proximi charitate cæteris ampliùs pleni ſunt, meritorum ſuorum ſortem inter Cherubim numeros perceperunt. Et qui ea, quæ ſuperiùs de eo lecta ſunt, ſolicita mente intendit, quàm plenus charitate fuerit, patenter intelligit. Quantaque ſcientia repletus extiterit, dictis & factis ſuis, & teſtimonio ſancti papæ Hormiſdæ, ex præmiſſis aduertit. Igitur ſanctus Remigius meritorum ſuorum ſortem inter Cherubim numeros percipere ſtuduit.

Rom. 13.
S. Remigius plenus cha- [illegible] ſci- entia [illegible] con [illegible] Cherubim meruit.

Et ſunt nonnulli, qui ſupernæ contemplationis amoris facibus accẽſi, in ſolo conditoris ſui deſiderio anhelãt, nil iam in hoc mundo cupiũt, ſolo æternitatis amore paſcuntur. Terrena quæq; abijciunt, cuncta tẽporalia mente tranſcendunt. Amãt & ardent, atq; in ipſo ſuo ardore requieſcũt. Amando ardent, loquẽdo & alios accendũt. Et quos verbo tangunt, ardere protinùs in Dei amore faciũt. Quid ergò iſtos nisì Seraphim dixerim? Quorũ cor in ignem cõuerſum, lucet & vrit: Quia & mentiũ oculos ad ſuperna illuminãt, & compungendo in fletibus, vitiorũ rubiginẽ purgant. Quia ergò ad amorẽ ſui conditoris inflammati ſunt, quò nisì inter Seraphim numerũ ſortẽ ſuæ vocationis acceperunt? Qualiter autẽ beatus Remigius in amorẽ ſui conditoris arſerit, loquendo & alios accenderit, gens integra Frãcorum, cum Rege ad catholicã fidem prædicatione illius conuerſa, teſtatur. Qualiter verò terrena quæque abiecerit, cuncta temporalia mente tranſcenderit, ſolo æternitatis amore paſtus ad amorẽ ſui conditoris inflammatus extiterit, fidem faciunt verba quibus cõditoris deſiderio ſuccenſus, penè continuè ore, ſemper autem corde dicebat: Fuerunt mihi lachrymę meæ panes die ac nocte. Sitiuit anima mea ad Deum viuum, quandò veniam & apparebo ante faciem Dei, ſatiabor dum manifeſtabitur gloria eius. Inter Seraphim ergò numerum ſortem ſuæ vocationis accepit. Cum quibus ſancta eiuſdẽ viri Apoſtolici anima vnà cum ſuis conſortibus in cæleſti lætatur gloria.

Pſal. 41.
Sanctus Remigius ardens in Dei amore inter Seraphim locum ſortitur.

Sed tunc nimirùm multò perfectiùs idem & ſui comparticipes lætabuntur, cùm recepta carne immortali, receptis in eadem beatitudine conſeruis ſuis & fratribus cunctis, quos adhuc in terris certare conſpiciunt, non habębunt vltrà quò intuitum cogitationis ſuæ foràs vel ad modicum mittant, habentes ſecum intùs Deum, de cuius viſione ſuperna gaudeant. Vbì illud primum & maximum Domini mandatum integrum perficietur, ad cuius perfectionem in hac vita iuſti pro ſuis quique viribus accinguntur: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & in tota mente tua, & diliges proximum tuum ſicut teipſum. Quia quo viciniùs præſentem Domini vultum cernunt, eo ſe ardentiùs eius dilectioni totos impendunt, quò proximos ſuos omnes eſſe electos ac Deo dilectos agnoſcũt. Quo corda illorum non minùs quàm ſua, ſincero amore referta reſpiciunt, eo illos ipſi non minùs quàm ſeipſos amare delectantur. Nam pro fideliter laborantibus in huius vitæ

Perfectiùs gaudebunt iuſti poſt reſurrectionem aſſumpto corpore.
Matth. 22.
Mar. 12.

Zz agone

Sácti in cælo pro nobis viuentibus orant.

agone ſancti Dei orant, eiſq; cōpatiuntur. Sed & pro eis, vt ſuprà dictū eſt, qui propter bona quidem opera ad electorum ſortem ſunt præordinati, ſed propter mala aliqua, quibus polluti de corpore exeunt, poſt mortem caſtigandi pro qualitate operum,

Eccè purgatorium.

pœnis excipiuntur, & purgati, ad beatorum perueniunt requiem. Pro his verò, qui iam corporibus exuti ſunt æternis ſupplicijs traditi, quanuis in ſuæ naturæ bonitate miſericordiam habeant, iam authoris ſuæ iuſtitiæ coniuncti, tanta rectitudine conſtringuntur: ipſi quippè iudici concordant cui inhærent: & eis quos eripere non poſſunt, nec ex miſericordia condeſcendunt, quia tanto illos à ſe vident extraneos, quanto & ab eo, quē diligunt, authore ſuo conſpiciunt repulſos: & erecti iam per iuſtitiam iudicij, eis nullo modo ex aliqua compaſſione miſerētur. Verùm & ante

Cur reprobis iuſtos, & cōtrà iuſtis reprobos in ſuis pœnis intueri cōceſſum ſit.

retributionem extremi iudicii, iniuſti in requie quoſdam iuſtos adſpiciunt, vt eos videntes in gaudio, non ſolùm de ſuo ſupplicio, ſed etiam de illorū bono crucientur. Iuſti verò in tormentis ſemper intuentes iniuſtos, vt hinc eorū gaudium creſcat, quia mala conſpiciunt, quæ miſericorditer euaſerunt. Tantoq; maiores ereptori ſuo gratias referunt, quanto vident in alijs quid ipſi perpeti, ſi eſſent relicti, potuerint. Nec illam tantæ beatitudinis claritatem apud iuſtorum animum fuſcabit adſpecta pœna

Sancti ex facie Dei omnia quæ in creaturis aguntur vident.

reproborum: quia vbi iam compaſſio miſeriæ non erit, minuere proculdubiò beatorum lætitiam non valebit. Et quanuis eis ſua gaudia ad perfruendum plenè ſufficiant, mala tamen reproborum abſque dubio ſemper adſpiciūt. Quia qui creatoris ſui claritatem vident, nihil in creatura agitur quod videre non poſſint.

Sicut igitur audita ſanctorū gloria, audita reproborū miſeria, auditis huius ſanctiſſimi patroni noſtri meritis, auditis beneficijs, quæ in miraculorum patratione ac ſanitatum largitione, credentes & deuoti homines ipſius patrocinijs per donum gra-

Debet Sanctorum gloria ad iuſtitia nos animare, maiorū vero pœna à peccatis arcere.

tiæ meruerunt, vt nobis talia eius interceſſione impertiri deſideramus, ità & auditis vltionum vindictis, quæ peccantes ac rebelles, ipſius meritis per retributionem iuſtitię ſuſtinuerunt, in peccatis, & quod adhuc eſt grauius, in peccatorū pertinacia rebelles perſiſtere timeamus, nè ſimilibus aut grauioribus ſupplicijs obruamur, ſi tātis ac talibus exemplis cognitis, nec beneficijs ad benè agendum prouocamur, nec territi vindictis à malis nos cohibemus. Flagellorum enim vindictæ nobis illatæ, ſi nos à peccando reuocant, & ad pœnitentiam prouocant, & poſt pœnitentiā nos crimina non remaculant, finis ſunt noſtrorū præcedentium peccatorū. Sin alitèr, ſunt initium ſequentium tormentorū. Cognoſcentes ergò hunc patronū ac protectorem noſtrum

Apoc. 14. S. Remigius virgo.

eſſe vnum de illis, de quibus ſcriptū eſt, Hi ſequuntur agnum quocunquè ierit: timeamus in conſpectu Dei & in oculis eius peccare: peccantes autem, non erubeſcamus peccata noſtra, quæ nouit, Deo, & illi corde cōtrito & humiliato, per lachrymas cōfiteri, & indulgentiā cum dignis pœnitentiæ fructibus poſtulare. Nemo aliqua ſuorum numeroſitate vel enormitate ſcelerum confuſus, de ſalute impetrandā diffidat, & ba-

Prou. 18.

rathrum deſperationis incidat, iuxta illud Salomonis: Impius cùm venerit in profundum malorū, contemnit. Habemus enim confitentes peccata noſtra, & petentes veniam, de impetranda indulgentia ancoram fidem ac ſpei, per Iohannem Apoſtolum

1. Iohan. 1.

nobis depromptam. Si confiteamur, inquit, peccata noſtra, fidelis & iuſtus eſt Deus

Cōfeſſio eſt prima ſalutis ſpes: ſecunda, Dilectio.

vt remittat nobis peccata noſtra. Et quia ſine peccato in hac vita eſſe non poſſumus, prima ſalutis ſpes eſt confeſſio, nè quiſquam ſe iuſtū putet, & ante oculos Dei erigat ceruicē: deindè dilectio, quia charitas operit multitudinem peccatorū. Pulchrè autē vtrunque Apoſtolus ſimul nobis inſinuat, quòd & rogare pro peccatis debeamus, &

1. Pet. 4.

impetremus de Deo indulgentiam cùm rogamus. Ideò & fidelem dixit Dominū ad

Tertia, oratio.

remittenda peccata, fidem pollicitationis ſuæ ſeruantem: quia qui orare nos pro debitis & pro peccatis docuit, paterna miſericordia promiſit & veniam ſecururā. Iuſtū

Omnia peccata Baptiſmate diluuntur.

quoquè eum aſſeuerat, quia veræ confeſſioni iuſtè dimittit. Peccata noſtra præterita in baptiſmatis perceptione nobis donata ſunt, attamen poſt baptiſma multa commiſimus, ſed lauari iterùm baptiſmatis aqua non poſſumus. Quia ergò & poſt baptiſma inquinauimus vitā, baptizemus lachrymis conſcientiā, & quaſi quotidiano Iordanis

Similiter baptiſmo pœnitētiæ.

baptiſmate lachrymis conſcientiā noſtræ compunctionis ab omni vitiorum ſubripientium cōtagione purgemus, iuxta eum qui dicit: Lauabo per ſingulas noctes lectū

Pſal. 6.

meum, lachrymis meis ſtratū meum rigabo. Vndè rectè Iordanis riuus iudicij inter-

Iordanis riuus iudicij dicitur.

pretatur. Quia nimirùm electi quique quo ſolicitiùs ſuam conſcientiam diſcutiendo examinant, eo latiores ex intimo cordis fonte lachrymarum fluuios fundunt. Et quia minùs perfectos ſe eſſe deprǽhendūt, ſordes ſuæ fragilitatis vndis pœnitētiæ diluunt,

&

& paruulos cogitatus ſuos ad petram, videlicet Chriſtum allidunt, omneſque ſenſus mentis ac corporis petra ſpiritalis exercitûs circuncidere ſtudent, Petra, inquit, erat Chriſtus. Cuius fide, ſpe & charitate nõ ſolùm in baptiſmate, ſed & in omni prorsùs actione deuota purificãtur corda bonorũ. In quo pietatis exercitio, ſi nos viderit hîc Dominus & patronus noſter fideliter laborare, data interceſſionis manu, curſum noſtrum iuuabit, qualiter ad portũ æternæ ſalutis peruenire poſſimus. Legit enim in lumine incircunſcripto cum beatiſſimis ſpiritibus gloriæ conditoris ſui aſſiſtens, quia libenter obliuiſcitur omnipotens Deus quòd nocentes fuimus, paratus eſt pœnitentiam noſtrã nobis ad innocentiã deputare. In die quippè baptiſmatis, omnibus nos antiqui hoſtis operibus, atque omnibus pompis abrenunciare promiſimus, ſed quod promiſimus minimè ſeruamus. Ad exercenda praua opera, ad cõcupiſcendas mundi pompas dilapſi ſumus. Inquinati ergò poſt aquam ſalutis, renaſcamur ex lachrymis. Apud miſericordem nanque iudicem nec ille fallax habebitur, qui ad veritatem reuertitur etiam poſtquàm mentitur. Quia omnipotens Deus dum libẽter noſtram pœnitentiam ſuſcipit, ipſe ſuo iudicio hoc quod errauimus, abſcondit.

1. Cor. 10.

S. Remigius fidelis apud Dominum pro nobis interceſſor.

Miſericordis Dei in pœnitentes clementia.

Cæterùm nemo fideliũ de huius patroni noſtri meritorũ in cælis virtute dubitet, cui adhuc mortali carne in terra degenti Dominus poteſtatẽ dedit ligandi & abſoluendi, mortuos ſuſcitandi, omnẽ languorem & omnẽ infirmitatẽ curandi. Ad cuius corporis ſepulcrũ, ſicut multis indicijs frequenter eſt demonſtratũ, viuentes ægri veniunt & ſanantur. Periuri veniunt, & à dæmonio vexantur. Dæmoniaci veniunt, & liberantur. Quomodò ergò viuit illic, vbi viuit, ſi in tot miraculis viuit hîc, vbi corpus eius mortuũ iacet? Hunc ergò in cauſa noſtri examinis quã cum diſtricto Iudice habemus, patronũ faciamus. Hunc in die tanti terroris illius, defenſorem adhibeamus. Certè ſi apud quenquam magnum iudicẽ cauſa quælibet noſtra eſſet die craſtina ventilanda, totus hodiernus dies in cogitatione duceretur, aliquẽ patronũ quæreremus, magniſq; precibus ageremus, vt apud tãtum iudicẽ nobis defenſor veniret. Eccè diſtrictus Iudex Ieſus venturus eſt, tanti illius Angelorũ Archangelorumq; concilij terror adhibetur. In illo conuentu cauſa noſtra diſcutitur, & tamen nos patronũ modò quẽ præſtò habemus, non quærimus, quẽ tunc defenſorẽ habeamus. Adeſt defenſor noſter beatus Remigius, rogari vult, atque, vt ità dixerim, quærit vt quæratur. Hũc ergò adiutorẽ noſtræ orationis quæramus, vt tũc protectorẽ noſtri reatûs inueniamus. Quia nè punire peccatores debeat, rogari vult & ipſe qui iudicat. Vndè & tam longo tempore cõminatur iram, & tamen miſericorditer expectat. Sic autem nos & miſericordia eius refoueat, vt nullo modo negligentes reddat. Sic peccata noſtra perturbent, vt mens in deſperationem nõ proruat. Quia etſi præſumentes metuimus, & metuentes ſperamus, æternũ regnũ citiùs adepturi ſumus, iſtius patris & patroni noſtri meritis & Deo dignis orationibus. Curramus ergò velociſſimis fidei pedibus, extenſis mentiũ manibus, ad protectionẽ illius, atque ad ſacratiſſimũ corpus eius fletibus inſiſtamus. Promereri nos veniã eius intercedentibus meritis deprecemur, vt quia noſtris non poſſumus, eius meritis apud Dominũ veniã impetremus. Et qui velamen bonorũ operũ, quo peccata noſtra tegamus, non habemus, eius meritis & interceſſionibus, puris cõfeſſionibus & profuſis lachrymis, ante eius ſanctã memoriã ꝓcidentes, noſtra crimina diluamus, & bonis operibus abſtergamus. Sed & vbicunq; in adiutoriũ noſtræ ſalutis fideliter cum inuocauerimus, nõ deerit ab exauditione, inhærens Chriſto, ſicut & alia eminentiora mẽbra ipſius qui vbiq; præſens eſt maieſtate, quique dum diſtrictus iudex ſuſtinet, & adhuc manũ nõ exerit in percuſſione, dum à retributione vltionis intimæ, eſſe quædã tẽporis ſecuritas indicetur, debemus malum quod ſequitur, flãmarum ſcilicet pœnas æternas, intolerabiles atque cõtinuas penſare, penſantes gemere, gementes vitare, ea quæ commiſimus peccata indeſinẽter adſpicere, adſpicientes flere, flentes abſtergere. Crimina in quibus delectabiliter diù iacuimus, non perfunctoriè, ſed quotidiè atq; ſi fieri poteſt continuè amariſſimis lachrymis ſtudeamus abluere, eleemoſynis abſtergere, ſacris hoſtijs expiare. Hæc eſt pacis petendæ noſtra legatio, quæ Regem ad diſcutiendum & iudicandum nos venientem placat. Nulla nos proſperitatis tranſitoriæ lætitia diſſoluat, nec mentis noſtræ oculos ea quæ ſunt tranſitoria obſtruant, nè cæcos ad ignem ducant.

Matth. 10.

Ad eius ſepulcrũ multa nunc miracula.

Arguit noſtrum tepo rem author.

Vult Deus rogari, vt parcat.

Chriſtus Deus vbiquè præſens maieſtate.

Attẽde quibus exercitijs ſint expianda peccata.

Curandũ quoq; magnoperè nobis eſt, & cum magnis quotidiè fletibus cogitandum, quàm ſæuus, ꝙ terribilis ſua in nos opera requirens in die exitûs noſtri princeps huius mundi veniet, ſi etiã ad Deũ carne morientẽ venit, & in illo aliquid quæſiuit, in quo

Diabolus, quod ſuum eſt, in Chriſto quæſiuit.

quo inuenire nil potuit? Quid itaq; nos miſeri dicturi, quid acturi ſumus, qui innumera mala commiſimus? Quid requirenti aduerſario & multa ſua in nobis inueniēti dicemus, niſi ſolùm quod nobis eſt certum refugiū, ſolida ſpes: quoniā à peccatis quæ poſt baptiſmū cōmiſimus, lachrymis abluti, per confeſſionē & dignos pœnitētiæ fructus expiati, & meritis ac orationibus ſanctorū Chriſto recōciliati, atq; per acceptionem corporis & ſanguinis eius, in fide recta permanentes, vnum cum illo facti ſumus ipſi incorporati, in quo princeps huius mundi & ſuū aliquid requiſiuit & inuenire minimè potuit?

Digni ſunt pœnitentiæ fructus faciendi.

Pſal. 87.

Quoniā ſolus eſt inter mortuos liber, à quo nos & à peccati iam ſeruitio veraci libertate ſoluimur, quia ei q verè liber eſt, per corporis & ſanguinis eius acceptionē vnimur. Sicut enim verè carnē corporis noſtri Chriſtus aſſumpſit, & verè homo ille qui ex Maria Virgine natus eſt Ieſus, Dei filius eſt, non quēadmodùm alij homines per gratiā, ſed natura filius ex ſubſtātia patris: ità vera eſt caro & verus eſt ſanguis eius, quæ ad manducandum & potandū in myſterio ſumimus, ſicut ipſe teſtatur.

Vnimur cū Chriſto, per ſacræ Euchariſtiæ ſuſceptionem.

Nota lector quæ hic dicuntur de S. Euchariſtia.

Et nos qui verè ſub myſterio carnē & ſanguinē corporis ſui ſumimus, per ea naturaliter vnū cum illo efficimur. In quibus manet poſt conſecrationem ſimilitudo panis & vini, nè quidā ſit horror cruoris, ſed manet in eis gratia redemptionis. De naturali enim in nobis Chriſti veritate, ipſe ait: Caro mea verè eſt eſca, & ſanguis meus verè eſt potus. Qui edit carnem meā, & bibit meū ſanguinē, in me manet, & ego in eo. De veritate carnis & ſanguinis eius non relictus eſt ambigēdi locus. Nunc enim & ipſius Domini profeſſione & fide noſtra verè caro eſt, & verè ſanguis eſt. Et hęc accepta atq; hauſta, id efficiunt, vt & nos in Chriſto, & Chriſtus in nobis ſit. Eſt ergò in nobis ipſe per carnem, & ſumus in eo dum ſecū hoc quod nos ſumus in Deū eſt.

Iohan. 6.

Quoniam autē in eo per ſacramentū cōmunicatæ carnis & ſanguinis eius ſimus, ipſe teſtatur, dicēs: Et hic mundus me iam non videt: vos autem me videbitis, quoniā ego viuo, & vos viuetis, quoniam ego in patre meo, & vos in me, & ego in vobis: vt cùm ille in patre per naturam diuinitatis eſt, nos contrà in eo per corporalem eius natiuitatem, & ille rurſùm in nobis per ſacramentorū ineſſe myſteriū creditur. Quàm autē naturalis in nobis hæc vnitas ſit, ipſe ità teſtatus eſt: Qui edit carnē meam, & bibit ſanguinem meū, in me manet, & ego in eo. Non enim quis in eo erit, niſi in quo ipſe fuerit, eius tantùm in ſe aſſumptam habens carnem, qui ſuam ſumpſerit. Perfectæ autem huius vnitatis ſacramentum ipſe docet, dicens: Sicut miſit me viuens pater, & ego viuo per patrem, & qui manducauerit me, id eſt carnem meam, & ipſe viuet per me. Viuit ergò per patrem, & quo modo viuit per patrem, eodem modo nos per carnem eius viuimus. Omnis enim comparatio ad intelligentiæ formam præſumitur, vt id de quo agitur ſecundùm propoſitum exemplum aſſequatur.

Probat Author nos cū Deo vniri p S. Euchariſtiam.

Iohan. 14.

Iohan. 6.

Ibidem.

Chriſt' per Patrem, & nos p Chriſtum viuimus.

Hæc ergò vitæ noſtræ cauſa eſt, quòd in nobis carnalibus manentem per carnem Chriſtum habemus, victuris nobis per eum ea conditione, quia viuit ille per patrem. Si ergò nos naturaliter ſecundùm carnē per eum viuimus, id eſt naturam carnis ſuæ adepti, quomodò non naturaliter ſecundùm ſpiritum in ſe patrem habeat cùm viuat ipſe per patrem? Per patrem autē viuit, dum natiuitas non alienā intulit diuerſamq; naturam, dum quod eſt & ab eo eſt, nec tamen ab eo per aliquā incidentem naturæ diſſimilitudinem ſeparatur, dum in ſe per natiuitatem habet patrē in virtute naturæ, cui veraciter vnimur per incarnationis ſuę myſteriū. Quod quotidiè in catholica celebratur Eccleſia, ſicut præfiguratū legitur in ſacra hiſtoria.

Chriſtus ꝓpter carnis diſſimilitudinem à Patre ſeparatur.

4. Reg. 2.

Venit Elias ad Iordanem, & exutus pallio ſuo percuſſit aquas ac diuiſit. Venit Dominus ad fluuiū mortis quo genus humanū mergi cōſueuerat, & exuens ſe ad tempus habitu carnis quē ſumpſerat, mortē moriendo percuſſit, ac vitæ nobis iter reſurgendo patefecit. Rectè etenim per Iordanē fluxus noſtræ mortalitatis ac defectus exprimitur, quia & Iordanis Latinè deſcenſus eorū dicitur, & ipſe fluuius in mare mortuū influens, laudabiles ſuas ibi perdit aquas. Tranſit autē Elias diuiſo Iordane per ſiccū, tranſit & Eliſeus: quia reſurgens à mortuis Saluator, fidelibus quoq; ſuis ſpem reſurgēdi tribuit. Trāſito Iordane Elias, dedit optionem Eliſeo poſtulandi quæ vellet: Et Dominus impleta reſurrectionis gloria, pleniùs diſcipulorū ſenſibus inſeruit, quod & anteà ꝓmiſit: quia quodcunq; petieritis in nomine meo, hoc faciā. Petijt Eliſeus vt fieret ſpiritus Eliæ duplex in ſe, & edocti à Domino diſcipuli promiſſam ſpiritûs gratiā accipere deſiderabant, qua non vni tantùm genti Iudææ, quam ipſe præſens in carne docuit, ſed & cunctis per orbem nationibus prædicare ſufficerent. An nō duplicē ſpiritûs ſui gratiā pollicebatur, cùm ait: Qui credit in me, opera quæ ego facio & ipſe faciet, & maiora horum faciet? Ser-

Palliū Eliæ figura corporis Chriſti.

Iordanis quid deſignet.

Quid trāſitus.

Iohan. 13. & 15.

Quid duplex ſpiritus Eliſei.

Iohan. 14.

Sermocinãtibus Elia & Eliſeo, ſubitò currus & equi ignei rapuerũt Eliã, quasì vſq; in cælũ. Qui profectò currus & equi, Angelicæ ſunt intelligendæ Virtutes. De quibus ſcriptũ eſt: Currus Dei decẽ millibus multiplex, millia lætantium: Dominus in illis. & iterũ: Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos ignẽ vrentẽ. Horũ nanq; Elias ſubſidio, vtporè homo purus, quò à terra tolli poſſet agebat. Et Dominus cum Apoſtolis loquens, ſubitò vidẽtibus illis eleuatus eſt, & ſi non Angelico fultus auxilio, Angelico tamen comitatus obſequio. Vereq; eſt aſſumptus in cælũ, Angelis quoq; idipſum atteſtantibus, qui illis dixerũt: Hic Ieſus qui aſſumptus eſt à vobis in cælũ, ſic veniet. Subleuatus ad cælũ Elias, dimiſit Eliſeo pallium quo erat indutus. Aſſcendens in cælũ Dominus, ſacramenta humanitatis aſſũptæ diſcipulis, immò Eccleſiæ quibus ſanctificaretur in virtute dilectionis, ac calefieret, reliquit. Aſſumens Eliſeus pallium Eliæ, percuſſit eo aquas Iordanis, & vbì inuocauit Deũ Eliæ, diuiſæ ſunt, & tranſijt. Aſſumpſerũt Apoſtoli, aſſumpſit inſtituta per eos omnis Eccleſia, ſacramẽta ſui redemptoris. Quibus ſpiritaliter erudita, abluta & conſecrata, ipſa quoq; inuocato nomine Dei patris, impetũ mortis ſuperare, eiuſq; obſtaculo contẽpto, ad vitã tranſire didicit ſempiternã, iuxta quod Dominus in Euãgelio dicit, inquiens: Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ità exaltari oportet filiũ hominis: vt omnis qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam. Quoniam qui credens in Chriſtum, paſſionis ſuæ ſacramenta credendo, confitendo, ſinceriter imitando, fideliter ſumit, ſaluatur inperpetuùm ab omni morte quam peccando in anima pariter & carne contraxit, & non ſolùm perditionem euadet pœnarum, ſed & vitam percipiet ſempiternam.

Quid currus & equi. Pſal. 67. Pſal. 103. Mar. vlt. Act. 1. Quid palliũ Eliſeo relictum. Quid percuſſio aquarũ Iordanis. Iohan. 3. Attẽde virtutẽ ſacramentorum Eccleſiæ.

Ad quam beatæ &glorioſæ ſemper Virginis & genitricis ſuæ Mariæ Dominæ noſtræ, ac iſtius patroni noſtri beati Remigij meritis & interceſſionibus, in fide recta & bonis operibus nos perſeuerantes, & per acceptionẽ corporis & ſanguinis ſui vnũ ſecum effectos perducere dignetur, & per eadem humilitatis eius ſacramenta vſque ad contemplandã diuinitatis eiuſdem gloriã, quam ipſe fidelibus ſeruis ſuis fideli pietate pollicetur, dicens: Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligã eũ, & manifeſtabo ei meipſum. Meipſum manifeſtabo, inquit, id eſt, non qualem me omnes conſpicere, qualẽ etiam inuidi crucifigere, ſed qualẽ in decore ſuo Regem ſeculorũ ſoli videre poſſunt oculi mũdi ſanctorũ: talẽ me ad rependendã vicẽ dilectionis, his qui me diligũt, oſtendam. Pertingere faciat Chriſtus Ieſus Deus & Dominus, conditor & redemptor, atque ab omni morte ac corruptione ſaluator noſter, in qua cum Deo Patre, Spiritu ſancto coæternus & conſubſtantialis ac coæqualis, viuit & regnat per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Sumentes dignè corpus & ſanguinẽ Chriſti, vnũ cum eo fiunt. Iohan. 14. Eſa. 33.

VITA S. LEODEGARII EPISCOPI AVGVSTODVNENSIS ET MARTYRIS, AVTHORE VRSINO, QVI *eam ſcripſit, iubente Anſoaldo Pictauorum Epiſcopo. Stylum paſſim nonnihil elimauit F. Laur. Surius.*

PRAEFATIO AVTHORIS.

DOmino, ſanctoque Pictauorũ põtifici Anſoaldo, peccator Vrſinus. Iuſſioni obtemperãs veſtræ, beatiſſime papa, ſummoperè vrgẽte Audolpho, patre monaſterij beati Maxentij, vt de vita & paſſione beati Leodegarij, pauca è multis eius bonis cõmemorando ſcriberem: equidem opus ſuſcipere atque etiam edere cupiebam, ſed imperitia & ſimplicitas mea atque iners facundia non valet explicare tanti viri virtutes. Cuius quidem patientia modernis innotuit temporibus, ſed multa iam antè perpeſſus eſt, quæ nemo nouit, niſì ille ſolus, cui ea intrinſecùs expoſuit. Nam finis operis oſtendit extrinſecùs, quanta intùs clàm & nemine cõſcio ſit operatus. Quæ tamen mihi de eius vita cognita ſunt, multorũ relatione comperta, quãquàm ruſtico ſermone, vobis imperãtibus, edere conatus ſum: in quibus ſi interdũ prolixioribus verbis vſus videbor, feci id, vt à veritatis linea non diſcederem. Si quid verò ex eius virtutibus prætermiſi, non ſtudio id factum eſt, ſed ignorantia. Puto autem, etiam ſi quis multa ſermonis ſublimitate & eloquentia huius viri Dei res geſtas apertiùs explicare velit, non poſſe id citra mendacij notam fieri. Poteram fortaſſis etiam ego, annuẽte Deo, occultis & incognitis verbis vti: ſed ea cauſa nolui, vt ruſtici & illiterati me poſſint intelligere, & homines pij ac Deo deuoti eius imitari exempla appetant, cuius miracula cognouerint.

NARRATIO.

2. Octobris. Cap. 1. S. Leodegarius puer, literis admonetur.

IGITVR beatus Leodegarius ex Francorum præcelſa & nobiliſſima progenie ortus, in primis ætatis initijs à parentibus in Clotarij Regis palatium adductus eſt: nec diù pòſt ab eodem Rege Didoni Pictauenſis vrbis præſuli, auunculo ſcilicet ſuo, literarum ſtudijs imbuẽdus traditus eſt. Is autem præſul cuidam Dei ſacerdoti, viro eruditiſſimo eum erudiendum commendauit, qui etiã permultis annis magna cura eum docuit, ac deindè benè inſtitutum Epiſcopo reddidit. Receptum autẽ Epiſcopus ſuo cubiculo ſub diſciplinæ cuſtodia adhibuit, vt quemadmodùm ipſe ſe caſtum corpore conſeruârat, itá illum quoque ſui ſimilem efficeret. Quamobrèm etiam creberrimè illum admonẽdo dicere ſolebat, vt ſe virginem conſeruaret, quó poſſet in Eccleſia Dei dignum electionis effici vas. Optabat enim illum eius ciuitatis poſt ſe Epiſcopum habere.

Cap. 2. Fit Diaconus, indè Archidiaconus.

Cui quidem rei cùm illum cerneret aptum & idoneum, annos ferè viginti natũ, Diaconum ordinauit. Deindè non multo elapſo tempore Archidiaconus effectus, omnibus eius diœceſis eccleſijs ab eodem pontifice præfectus atque prælatus eſt. Erat enim egregiè facundus, corporis ſtatura procerus, inter pleroſque pulcherrimus, adſpectu decorus, ſuauis eloquio, ingenio peracutus, prudentia prouidus, Dei zelo & amore feruidus, perpetuæque virginitatis cuſtos. Scripturæ diuinæ, tum etiam pontificij & ciuilis Iuris cognitione penè omnes eius parochiæ, quã adminiſtrandam ſuſceperat, habitatores antecedebat. Intantùm verò & ſeniores, & æquales, & inferiores omnes ſuperabat, vt eloquentia eius grata eſſet omnibus, qui cum illo loquerentur: mœſtoſque afficeret lætitia, & criminibus obnoxios ad diſciplinæ ſtudiũ reuocaret. Et breui quidem temporis ſpatio, ſub illo antiſtite magnam pacem Pictauenſi ſolo regiminis ſui prouidentia conciliauit.

Multæ eius corporis & animæ dotes.

Cap. 3. Præficitur monaſterio S. Maxentij.

Cùm autẽ pater monaſterij, in S. Maxentij honorem conditi, obijſſet, iuſſu eiuſdem pontificis illud regendum ſuſcepit. Quod ſex ferè annis ille gubernans, & ſtructuris & magnis opibus ditauit. Intereà verò & Epiſcopo ſuo egregiè probatus, & præ omnibus clarus habitus eſt, tantaque nominis eius fragrantia in partes omnes dimanauit, vt in ipſum etiã Regis palatiũ penetrârit. Per id tẽpus minor Clotarius Rex cũ * Batilde matre regni Francorũ habenas moderabatur. Qui cùm eius prudentiã auditione accepiſſent, cuperentq; eum apud ſe in palatio habere, petiérunt ab Epiſcopo, vt ei faceret copiã cum ipſis in palatio manendi. Epiſcopus ſtatìm iuſſa cõplens, magnis rebus inſtructũ, & ſapientiæ floribus redimitũ, eum miſit ad illos: qui eum ſanè honorificè acceperũt. Ille verò intrà paucos dies virtute & integritate ſua, ſermoniſque comitate id conſecutus eſt, vt Rex & Regina & plerique pontifices eum præcipuè charum haberent, conſenſuque omnium, maximè Francorum, Epiſcopi functione dignus proclamaretur. Itaque ab omnibus electum, Auguſtuduni, quæ eſt Heduorum ciuitas, Epiſcopum curârunt ordinandum. Quo munere decem annis ſtrenuè functus cùm eſſet, Clotarius rex, qui eum promouerat, exceſſit è viuis.

* Blitilde

Creatur Auguſtuduni Epiſcopus.

Cap. 4.

Tum verò beatus Leodegarius Epiſcopus id audiens, celeriter ad palatium profectus eſt, & cum alijs de rege conſtituendo tractare cœpit: cũque cõperiſſent Childericum Auſtraſiorũ regem adoleſcentem, pro ſua ætate regnum optimè adminiſtrâſſe, quædã Francorum pars eum voluit habere regẽ. Porrò Ebroinus, qui ſub Clotario Rege Maior domûs fuerat, Theodoricũ fratrem Childerici nitebatur Clotario ſubrogare. Eius autem nomen tum erat odioſum apud Francos, vt qui illo rurſùs iugo premendos ſe vererentur, quod ſub Clotario per eum experti eſſent. Itaq; Ebroini conſilio poſthabito, Childericũ Francorũ Regem elegerunt. Cernẽs ergò Ebroinus ſe deſtitutũ, conſiliumque ſuum prorſùs negligi, multo timore correptus, petijt à Rege, vt rebus omnibus derelictis, permitteret ipſi vita incolumi degere in monaſterio. Illo ſic rogante, & Leodegario quoquè pro eo intercedente, Rex aſſenſit, & ilicò eum ad Luxouienſe monaſterium ablegauit, vt illic monaſticum inſtitutũ complecteretur. Deindè in regno confirmatus Childericus Rex germanum ſuum Theodoricum cuidam ſeruo Dei conſeruandum ac nutriendum commiſit: porrò Leodegarium Epiſcopum omni domui ſuæ præfecit, & in omnibus Maiorem domûs eſſe voluit.

Childericus eligitur Frãcorum Rex.

Ebroinus efficitur monachus.

Is

Is ergò ea accepta poteſtate, quicquid aduersùs priſcorum Regum & magnorum procerum leges comperit ineptè introductum, cùm eſſet vita & moribus inculpatis, ad priſtinum reduxit ſtatum. Vſqueadeò verò totum Francorum regnum vſquequaquè reſtituit, vt omnes ſe gratularentur Regem habere Childericum, & palatij præfectum Leodegarium. Cùm hæc annis ferè tribus cum multo decore agerentur, malus dæmon, qui pro inſita ſibi inuidentia bona deſtruere ſolet, adminiſtris ſuis, quos idem antiſtes ſibi ſocios adhibuerat rerum gerendarum, inuidiæ faces admouere cœpit, & per illos inter Epiſcopum & Regem diſcordiæ zizaniam ſeminare. Imminente igitur tum Paſchatis celeberrimo die, Epiſcopus à Rege petijt, vt Auguſtoduni Heduorum ciuitate diem ſanctiſſimum celebraret. Non abnuit Rex, ſed Epiſcopi precibus ſtuder obſequi. In ipſis igitur vigilijs Paſchæ pro antiquo more illis pariter euntibus ad Miſſarum ſolennia celebranda, odij ſeminario adhuc latitante, is qui malorum incentor erat, accedens ad Epiſcopum, ait: Caueas tibi ſancte pontifex. Miſſarum enim celebritate peracta, iuſſu Regis interficiendus es. Nam ſemen nequam, ab hoſtibus tuis in eius ſatum pectore, hac nocte exeret ſeſe. Cap. 5. Quidam ſerunt inter Regē & Leodegarium diſcordiā.

His auditis, diſſimulat interim Epiſcopus, neque eam rem magnipendens, lætum & ſerenum vultum exhibet, inchoataque Miſſarum ſolennia honeſtiſſimè conſummat. Poſtquàm autem ipſe & Rex Euchariſtiam ſumpſerant, Rex ad palatium pranſurus abſceſſit: Epiſcopus verò peracto miniſterio, hauſtoque cum ſuis mero, vt ſeſe habet humana fragilitas, Regis animos metuens, cum illis tractare cœpit, quid hac in re agendum videretur. Vbi autem ad Dominum preces fudit, conſultius ei viſum eſt, poſthabitis omnibus Chriſtum ſequi, quàm cædi locum dare, nè manus Regis tam feſto die ſacerdotis ſanguine inquinarentur, atque indè in Francorum odium & contemptum incideret, vniuſque hominis cauſa totius populi concertatio & conflictus oriretur. Relicto igitur Rege cunctiſque regni proceribus, pro nihilo ducens, quid in mundo haberetur, eâdem nocte cum paucis iter ſuſcepit, eò profecturus, vbi pauper Chriſti effici poſſet. Id vbi Rex cognouit, valdè contriſtatus ac animo mœrens, quendam è fidelibus ſuis cum magno exercitu poſt illum miſit, qui cum tota nocte inſecutus, diluculò aſſecutus eſt. Deprecante autem humiliter pontifice, vt liceret ipſi quoquè, relicto ſeculo, vacare Deo in Luxouienſi cœnobio, mox id ei permiſſum eſt. Itaque celeriter ad monaſterium perueniens, Ebroinum iam clericum inuénit, eumque rogauit, vt ſi quid in ipſum peccâſſet, veniam inuicèm peterent, & animorum inter ſe concordia iungerentur. At tamen ab Abbate ſeiuncti, aliquo temporis ſpatio pœnitentiam agentes, inter monachorum contubernia tam ſtrenuè ſe geſſerunt, vt perpetuò illic in monaſtico inſtituto manſuri viderentur. Cap. 6. S. Leodegarius clam abſcedit. Cōfert ſe in Luxouienſe monaſteriū.

Per idem autem tempus Childerico Rege defuncto, frater eius Theodoricus ad regni ſceptra peruenit. Id vbi vtriuſque amici compererunt, videre illos cupientes, cum ingenti ſtudio & fauore illos ad propria reuocare nituntur. Itaque ad monaſterium venientes, cogunt eos indè egredi, & ad ſuas domos reuerti. At illi multùm anxij, tandè illorum dilectioni & amicitiæ aſſentiunt, quippè quos ſua cauſa nouerant prolixi itineris laboribus fatigatos. Cum benedictione ergò Abbatis, inter ſe pacis concordia iuncti Leodegarius & Ebroinus, Auguſtodunum proficiſcuntur. Eorum aduentu tota exhilaratur ciuitas, obuiamque eis procedentes ciues, cum magno triumpho eos excipiunt, multùm lætantes, quòd reciperent patrem ſuum, quem olìm ſe gubernatorem amiſiſſe planxerant. Reſtituunt igitur eum in ſedem ſuam: & cùm ingenti gaudio pariter afficerentur ac tripudiarent, ipſe Epiſcopus voluit altera luce Ebroinum magnis affectum muneribus, honorificè à ſe dimittere. At Ebroinus non ferens ſuos vel pauxillùm quieſcere, nocte fugam capeſſens, ab vrbe receſſit, & Auſtraſios, quos olìm aduerſarios habuerat, ſibi amicos aſſciuit. Non diù pòſt multis perpetratis ſceleribus, cùm ſibi flagitiorum ſocios adiunxiſſet, in Francorum fines per vim inuaſit, immaniſſimamque exercens tyrannidem, in Theodorici Regis conſpectum venit, atque ab illo in priſtinum gradum reſtitutus eſt. Cap. 7. Cum Ebroino redit Auguſtodunū. Ebroinus multis ſe ſceleribus obſtringit, à Theodorico reſtitut.

Ità ergò præfectus palatij & Maior domûs effectus, cogitare cœpit de vlciſcendis inimicis, qui eum noluiſſent habere ſubregulum, vt author loquitur, id eſt, Maiorem domûs vel palatij principem. Itaque inſtàr leonis rugientis, per Francorum terras rugitus eius inſonuit, cunctique, qui olìm aduersùs eum egerant, qui tamen cædem effugere potuêre, fugæ præſidia captârunt. Porrò vir Dei Leodegarius inſtaurandæ plebi ſuæ intrà vrbem ſuam Heduam ſiue Auguſtodunum intentus erat. Cap. 8.

Reminiſcens autem Ebroinus malorum omnium, quæ cum Childerico Rege illum ſuſpicabatur ſibi intuliſſe, adhibitis in conſilium hominibus nequiſſimis, cum eis tractare cœpit, qua ratione illum Epiſcopum perdere poſſet. Ex ijs verò duo, Diddo & Guaimerus caput malitiæ effecti, aiunt ſe illum rapere poſſe ex vrbe eius, in eumque exercere vindictam, quæ Ebroini malitiam exatiet. Illorum promiſſis exhilaratus Ebroinus, copioſum valdè exercitũ eis tradidit, cum quo illi feſtini abière Heduam, & vrbem circa mœnia vaſtare cœperunt. Id cernens vir Dei Leodegarius, zelo magno accenſus erga plebem ſibi commiſſam, & Domini exemplo mâlens animam ſuam ponere pro ouibus ſuis, easque lucrifacere potiùs, quàm vni ſuæ temporariæ ſaluti conſulere, collecto totius ciuitatis clero, cum reliquijs, Crucibus & pſallentium choris, Deique laudibus obuiàm proceſſit hoſtibus ſuis, ſponteque ſe obtulit ad obeundum martyrium, ſi voluntas percuſſori non defuiſſet.

Tractat cũ ſuis, quomodò S. Leodegarium perdat.

Cap. 9. At illi, qui eius capiendi cauſa venerant, nulla erga ſacras reliquias moti reuerentia, eum comprehenderunt. Fertur tunc exclamans dixiſſe: Gratias ago omnipotenti Deo, redemptori meo, quòd me hodiè dignatus eſt glorificare. Ductus eſt autem ab illis extra vrbem, atque illic, vt Ebroinus iuſſerat, eruti ſunt oculi eius. Et humano quidem illum orbârunt lumine extrinſecùs: at intùs manſit illi diuinũ lumen. Cumque eum cuſtodibus tradidiſſent, in quoddam cœnobium perduxerunt, vbi biennium ferè latuit, & magnum reliquit patientiæ & humilitatis exemplum.

S. Leodegarius Ebroini iuſſu capitur, & luminibus orbatur.

Cap. 10. Eodem tempore * Gairinus frater eius, qui ob metum Ebroini cum alijs ab eo profligatis Francorum proceribus, alijs in locis degebat, iuſſu Regis Theodorici & principis Ebroini, ad palatium reuerti compulſus eſt. Simul etiam beatus Leodegarius ex monaſterio, in quo tenebatur abſconditus, in Regis Theodorici præſentiam adduci iuſſus eſt. Cumque ambo fratres in principum conſpectum veniſſent, multis contumelijs & opprobrijs affecti ab Ebroino, illi ſic reſpondiſſe feruntur: Nos quidem dignè hæc patimur, quia peccauimus Domino: ſed maior tamen eius clementia eſt, qui nos dignatus eſt ad tantam gloriam vocare. Tu verò miſer Ebroine, qui tantam iniuriam irrogas Francorum genti, teipſum potiùs vlciſceris, dum alijs vitam auferre cupis. Multos quidem decepiſti, & à paterno ſolo exulare compuliſti: at tu ipſe magis etiam exul eris, quandoquidem & temporalem & æternam gloriam citò perdes. Dum enim totius Franciæ homines excellere meditaris, tuam, qua indignus præditus es, gloriam amittis.

** Gerinus*

Arguit nequiſſimum Ebroinum S. Leodegarius.

Cap. 11. Hæc vt audiuit Ebroinus, furore magno correptus, iuſſit miniſtris, vt *Gairinum* à Leodegario ſepararent, vel ſeparatim punirentur, nec poſſent coniunctim eiuſmodi ſermones proferre. Cùm ergò abduceretur Gairinus, beatus Leodegarius dixit ei: Aequo feras animo, frater chariſſime, quòd nos iſthæc pati oporteat. non enim ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Peccata quidem noſtra multa ſunt, ſed ſupereminet magna Dei omnipotentis miſericordia, qui ad abluenda ſe laudantium delicta ſemper paratus eſt. Et nos ad breue tempus hæc patimur, quia mortis debitores ſumus: ſed ſi patienter tulerimus, illa nos expectat vita, vbi ſine fine lætabimur in cæleſti gloria. Deindè miniſtri ad palum alligatum Gairinum, lapidibus obruere cœperunt. At ille deprecabatur Dominum, ità dicens: Domine Ieſu Chriſte, qui non veniſti vocare iuſtos, ſed peccatores, ſuſcipe ſpiritum ſerui tui: & qui me ea gratia dignatus es, vt inſtàr martyrum lapidibus vitam iſtam mortalem amitterem, mihi quoquè clementiſſimè des veniam ſcelerum meorum. Hæc dicens, inter verba orationis ſupremum efflauit ſpiritum.

Rom. 8.

S. Gairinus frater Leodegarij lapidibus opprimitur.

Cap. 12. Et beatus quidẽ Leodegarius cupiebat cum fratre ſanguinẽ fundere, vt ſimul mererentur coronari: ſed Ebroinus eius obitum differre volens, vt per pœnas diù productas ei æternas quoquè conciliaret, & nè corona frueretur martyrij, immò verò etiam præmijs gloriæ ſempiternæ priuaretur, iuſſit eum nudis pedibus per quandam piſcinam traduci, in qua erant petræ inſtàr clauorum acutæ. Deindè euulſis iam oculis, humì eum proſterni, linguamq́; & labia incidi, vt ablatis oculis, pedibus contritis & conſciſſis, lingua & labijs inciſis, membrorũ vſu erepto, corporis viribus omni ex parte eneruatis, vt nec oculis poſſet terram cernere, nec pedibus ingredi, nec linguæ officio laudare creatorem: tandèm in blaſphemiã rueret, atq; ità ſalute omni priuaretur, quam, laudando Deum, ſibi ingentem cælitùs obtinuiſſet. At verò, qui ſine voce corda audit Deus, magisque rogatur corde contrito, quàm elatione ſuperborum, vocem tacentis propenſiùs audiuit, quàm elatè loquentis. Ille enim vir ſanctus diuinum

Eccè tibi immaniſſimũ tyrannũ in Ebroino

Immanes S. Leodegarij cruciatus.

Deus intuetur hominis cor.

diuinum implorabat auxilium, non ſono vocis, ſed cordis humilitate. Nam cùm ſe omni humano præſidio deſtitutum cerneret, totis viribus diuinum ſibi adeſſe popoſcit. Itaq; quantùm humana impietas eum à ſupernis abſtrahere moliebatur, tantùm pietas diuina erigebat ad cæleſtia.

Porrò Ebroinus Vuaningum quendam ad ſe vocans, Tu accipe Leodegarium, inquit, quem aliquandò vidiſti virum ſuperbum, & tuta eum cuſtodia aſſerua. Aderit enim quandoquè tempus, vt ab inimicis ſuis recipiat, quod meretur. Vuaningus verò eum ad ſuum perduxit monaſterium, quod Fiſcanum vocant, in quo erat ſanctimonialium cœtus, quibus præerat Childomara Chriſti ancilla. In eo monaſterio beatus Leodegarius multis diebus mãſit, adhibitis ei cuſtodibus. At verò lingua eius præciſa ſuum recepit officium, & magnum doctrinę ſemen ſparſit in populo. Quandò autem ad virgines accedebat, tanta, vt fertur, ab eius ore ſermonis ſuauitas manabat, vt mirarentur quicunq; audirent, tanta per illum efficere clementiſſimum Deum, & morum ſuorum prauitate damnata, quamprimùm ad pœnitentię fructus & remedia aduolarent. Ille enim vir beatus diù noctuque in Dei laudibus peruigil adſtabat, vt vix parumpèr ab eccleſia ad corporis res neceſſarias interdùm recederet, aut quippiam vel cibi, vel ſomni perciperet.

Cap. 13. In quodam virginũ monaſterio aſſeruatur. Loquitur præciſa lingua.

Ea tempeſtate Theodoricus Rex & Ebroinus ſynodum multorum Epiſcoporum ad quandã villam conuocârunt. Et eccè inter cæteros euocatum Diddonem, qui ſanctum virum Leodegarium cum Guaimero ab eius ſede abſtraxerat, pœnis ſubdiderunt, & condemnatum atque decaluatum, expulerunt à ſancta congregatione. Deindè actus in exilium, & tandèm capite damnatus, pœnas eorum luit, quæ in ſanctum Epiſcopũ doloſè perpetrârat. Alij quoq; Epiſcopi à Rege per Ebroinũ ſimili ferè pœna mulctati, in perpetuum exilium deportati ſunt. Porrò Guaimerus qui Diddoni ſocius fuerat ad exequẽda in ſanctum virum Ebroini iuſſa, cùm ab eodẽ Ebroino, quòd eius tyrannidi aſſenſiſſet, per fraudem eſſet in Epiſcopũ promotus, in eius indignationem, Dei, vt putatur, nutu incurrit, multis flagellis cæſus, turpiſſimeq́;, vt decebat iuſti proditorẽ, condemnatus, laqueo ſuſpenſus eſt, & trãſmiſſus in tartarum. Morabatur eo tempore B. Leodegarius in virginũ ſupradicto monaſterio. Iuſſus eſt autem etiam ipſe acceſſiri ad ſynodum, non tamen, vt aiunt, concilio interfuit, ſed ſeorsùm Rex & Ebroinus cum eo ſermonẽ contuliſſe ferũtur, multaq; ab eo futura illis prædicta fuiſſe, quę eueniſſe manifeſtũ eſt. Ebroinus verò in ſua malignitate perſeuérans, Multùm te, ait ad virum Dei, grandiloquentia tua ad dicendũ extimulat. Martyrem te fore ſuſpicaris: idcircò hac temeritate vteris. Multùm verò te extẽdis ſed fruſtrà tale pręmium expetis. Vt enim cõmeritus es, ità martyrio potieris. Cupiebat Ebroinus ſanctum virum in anima & corpore perdere, & cui iam omnem ſeculi gloriam ereptam cernebat à ſanctorum quoquè meritis excludere. Sed quibus rebus ille ſibi videbatur eum à Chriſto auellere, iiſipſis id efficiebat, vt Chriſto, quem deſiderabat, magìs adhęreret. Quantùm enim creſcebat eius pœna, tantùm etiam præmia augebantur.

Cap. 14. Diddo dat pœnas ſuæ in S. Leodegarium crudelitatis. Idem Guaimerus. Capit Ebroinus S. Leodegariũ in anima & corpore perdere.

Tradidit autem illũ cuidam Chrodoberto, iubens vt eum multa cura cuſtodiret: Veniet enim quandoquè, ait, tempus, quo tollatur è medio. Ille acceptum eum, duxit ad domum ſuam. Cernens verò eum ex itinere & morbo defeſſum, iuſſit refocillandi eius cauſa potum ei præberi. Sed priusquàm ad eum pincerna veniret, ingens lux inſtàr circuli è cælo deſcendens, ſuper caput eius reſplenduit. Tum illi qui aderant: Quid ſibi vult, aiunt, domine, quòd ſuper caput tuum ſphærica figura appáret, cælitùs ipſum lumen ſplendidiſſimũ, cuius nos antehàc nunquàm ſimile vidimus? Ille verò in terram proſtratus: Gratias ago tibi, inquit, omnipotens Deus, omnium conſolator, qui ſuper me ſeruum tuum tale dignatus es oſtendere miraculum. Porrò reliqui omnes conſpecto eo lumine, tanquã extra ſeſe in ecſtaſim rapti, tandèm collectis viribus, ſimul laudauerunt Deũ, & ad ſe mutuò conuerſi, dixerunt: Reuerà hic homo ſeruus Dei eſt: ſimulq́; promiſerunt, ſe toto corde velle ad Deum conuerti. Atque ità eius ſermonibus penè omnes, qui in illa domo erant, paterfamiliâs, eius coniunx & familia tota, cõuerſi ſunt ad Dei cultum. Quotquot autem eius famam percepêre in locis adiacentibus, ad eum concurrebãt, verba ſalutis audituri. Ille verò non ceſſabat ſua prædicatione docere omnes, quẽadmodùm ad regna cælorũ poſſent peruenire.

Cap. 15. Magna lux cælitus deſcendit in S. Leodegariũ. Multos cõuertit, ſancta ſua prædicatione.

Sed non multo euoluto tempore, cùm iam præpotens Deus pro tam inſigni patientia decreuiſſet remunerare fidelem ſeruum ſuum, Ebroinus iam obſtinatus, volens ſuam in eum crudelitatem perficere, velociſſimos poſt eum equites miſit, qui eum

Cap. 16.

neci

neci darent. Illi ergò acceptum eum è domo viri illius, cui cuſtodiendus datus erat abduxerunt per loca ignota. Cumque ad certum locum ventum eſſet, illic conſtitit, ità dicens: Non opùs eſt, filij, vt diutiùs vos fatigetis. Cuius cauſa huc veniſtis, id ocyùs perpetrate, vt ſatis fiat voto veſtro. Ad eius autem cædem quatuor miſſi erant: è quibus tres prouoluti ad pedes eius, rogabant, vt ipſis veniam daret, & ſuam benedictionem impertiret. Quartus verò ſuperbè erectus, diſtricto gladio paratus erat ad perpetrandam cædem.

Quatuor equites mittuntur ad trucidandũ virum Dei.

Cap. 17.

Poſtquàm autem data benedictione, percuſſoribus ſuis benè precatus eſt vir Dei, & verbum Dei eis miniſtrauit, in preces incumbens, ait: Domine Deus omnipotens, pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, te benedico, te glorifico, qui me dignatus es ad hunc certaminis perducere diem. Oro & obſecro te, Domine, vt tuæ pietatis miſericordiam mihi impertias, & ſanctorum tuorum meritis dignum me facias, & eorum participem, vitæque æternæ conſortem. Ignoſce illis, qui affligunt me: quandoquidem ego, clementiſſime pater, per eos credo me in conſpectu tuo glorificandum. Dùm hæc diceret, percuſſor ſublato gladio amputauit caput eius. Ferunt tum erexiſſe ſeſe corpus eius, & quaſi horæ vnius ſpatio ſteriſſe. Id conſpicatus percuſſor eius, pede eum truſit, vt citiùs in terram corrueret. Sed miſer ille non diù pòſt arreptus à dęmonibus & mente captus, diuina in eum vltione animaduertente, in ignẽ ſe coniecit, & mortuus eſt. Iuſſu autem coniugis viri huius Chrodoberti, in villam Sarcingenſem magno omnium luctu deportatus à miniſtris, & cum veſtibus, in quibus trucidatus fuerat, in exiguo oratorio beatus martyr ſepultus eſt ſexto Nonas Octobris. In quo monumento annis duobus & dimidio humatum fuiſſe aiunt.

Capite plectitur, & percuſſor eius malè perit.

Cap. 18.

Ea tempeſtate ſacerdos quidã, eius oratorij curam gerens, lumen ſplendidiſſimum noctibus didicit eo in loco abſque humano miniſterio fulſiſſe. Eius rei fama in vicina loca ſeſe diffudit. Itaque multa languentium turba ad beati martyris venerationem orationis cauſa eò adueniens, à diuerſis morbis liberata eſt. Claudi greſſum, cæci lumen receperunt: purgati ſunt ab impuro ſpiritu dęmoniaci, nec raro in venerando illo loco lumen emicuit, quemadmodùm illius eccleſiæ ſacerdos teſtatur. Eiuſdem ſacerdotis miniſter, clericus & cuſtos illius eccleſiæ, quadã nocte rebus ſuis omnibus per fures ſpoliatus eſt, in quibus fuit etiam caligula beati martyris, quam pro eius reuerentia apud ſe abſconditam habuerat. Is ergò maturè ab oratorio ſurgens, ad domicilium ſuum abijt, & omnia ſua ablata conſpexit. Properè ergò redit ad beati viri ſepulcrum, orans vt furto erepta reſtituat. Et quidem tota illa die & nocte in oratione & pſalmodia ad eius tumulum ieiunus permanſit, atque indè reuerſus domum, res ſuas omnes ſibi redditas inuénit. Serui quidem illius, qui hoc furtum fecerat, dominus iurauerat, nequaquàm id eum perpetrâſſe: ſed domum reuerſus, mox abijt è vita. Seruus quoquè ſcelus, quod admiſerat, malè conſummauit.

Multa miracula ad ſepulcrũ eius.

Diuinitùs puniuntur ſacrilegi fures.

Cap. 19.

Tum verò fama ſanctitatis beati martyris longè lateque manauit, & paulò pòſt ea, quæ geſta fuerant, ad Ebroini quoquè notitiam peruenêre. Ille verò nuncium clàm miſit, qui accuratè inquireret, & rem certam ad ipſum referret. Páret nuncius, venit ad beati viri tumulum, diſcit à cuſtode, vbi ſit humatus ſanctus martyr. Propiùs indè accedens, non ſolùm precari non vult, ſed etiam per contemptum pede humum percutit, & Dei virtutem neſciens, ſtultè & impiè dicere non veretur: En mortuum, nulla virtutum ſigna efficientem. Abit indè, ſed priuſquàm nunciare poſſet ei, à quo miſſus erat, in ſeipſo martyris virtutem experitur, in ipſo itinere ſubitò è vita ſublatus. Id vbi reſciuit Ebroinus, apud ſeſe tacitum habet, nec cuiquam præter coniugem id indicare auſus eſt, nè fortè creſcente gloria martyris, ipſius apud populum exiſtimatio diminueretur, vt qui tale lumen extinguere conatus ſit. Sed interim tamen, quanto plùs miſer ille virtutes beati viri latêre cupiebat, tanto illorum fama vbiquè augeſcebat magìs. Tribus indè ferè elapſis annis, omni lachrymarum fonte plangendus Ebroinus, qui illuſtrem hanc lucernam nitebatur extinguere, iuxta Domini ſententiam, cùm multos ipſe gladio interemiſſet, gladio percuſſus interijt. Infelix ſanè ac miſer, tantis auctus honoribus, & per cuncta mundi climata eius induſtriæ propagata fama, apud mortales cumprimìs celebris, quandoquidem noluit conuenienter præcepto Domini Saluatoris, inimicis ſuis veniam dare, ſeſe miſerè perdidit, permultos ad cæleſtia regna tranſmiſit.

Iuſtas luit mortis pœnas nuncius quidam.

Matth. 26.

Ebroin' miſere perit.

Matth. 5.

Cap. 20.

Poſtquàm autem miſer ille viuendi finem fecit, cum multa laude in palatiũ earum rerum rumor penetrauit, quas ille diù ſupprimere ſtuduerat. Aderat tum illic magna Epiſco-

Epiſcoporum & procerum frequentia. Qui cùm inter ſe de ſancto martyre conferrent, admirarenturque ea, quæ de illo dicebantur, vir ſanctiſſimus Anſoaldus Pictauorum Epiſcopus, Vtinàm, inquit, liceret mihi, in mea parochia habere corpus eius, quem meum conſtat fuiſſe parentem. At verò Ermencharius, beati viri in Epiſcopatu Auguſtodunenſi ſucceſſor, Iure quidem, inquit, mihi dabitur viri huius corpus: cùm iuſtum ſit illic eum requieſcere, vbì fuit Epiſcopus. Deniquè Vindicianus præſul Atrebatenſis, in cuius diœceſi interemptus erat, ità dixiſſe fertur: Nequaquàm ità fiet, vt vos ſancti pontifices locuti eſtis: ſed mihi fiat poteſtas ſacrum beati viri corpuſculum retinendi: quippè qui illi loco datus videatur, in quo dignatus eſt quieſcere. Tum vna omnium Epiſcoporum, qui illic aderant, ſententia fuit, vt ieiunia & orationes in hoc conflictu fierent, vtì ſic dignaretur Dominus oſtendere, in cuius diœceſi iure ſacrum illud corpus condendum eſſet. Indicto igitur ieiunio & precibus, tres chartulas, eorum ſententiam continentes, altari impoſuerunt, vt expletis precibus Dominus declararet, cui beati martyris corpuſculum eſſet tradendum. Completis ergò precibus, & Miſſarum ſolennijs celebratis, vnus ex miniſtris iuſſu pontificum dubiam manum immiſit ſub altaris pallam: eaque retracta, quid agendum eſſet, apparuit. Id conſpicati omnes, qui huic ſpectaculo aderant, acclamârunt Anſoaldi pontificis eſſe iuſtiores preces, chartula extracta id ſatis declarante. Ità ergò ſine vlla ambiguitate confirmato concilio, cuidam viro Dei, Abbati ſuo, Audulpho, qui à ſancto martyre nutritus fuerat, Anſoaldus præcepit, vt ocyùs pro ſancto corpore proficiſceretur, & cum debita reuerentia illud vſque ad Pictauienſe ſolum perduceret: vt vbì ſeſe diuino cultui mancipârat, illic eius lucerna perpetuò emicaret. Fecit vir Dei Audulphus, vt Epiſcopus imperârat, & properè abijt ad locum, in quo ſanctum illud corpuſculum quieſcebat.

En quanti fecerit antiquitas ſanctorum reliquias.

Transfertur ſanctũ corpus eius ad Pictauienſe ſolum.

Cap. 21.

Vbì id audiêrunt, qui in circuitu eius loci habitabant, tum monachi, tum alij vtriuſque ſexûs homines, magna deuotione compuncti, confeſtìm eò aduolârunt: & cum magna partìm lætantium, partìm flentium turba, ſancti martyris, vt Rex iuſſerat, loco ſuo motum eſt corpus. Iter autem illis facientibus, res paſſìm diuulgata eſt: & eccè vndiquè ſua ſponte dextra læuaque accurrunt plurimi ex monaſterijs, villis ac viculis: monachi, clerici, laici, cum Crucibus, cereis, ſuffitu & odoribus ſuauiſſimis procedunt obuiàm, tanta hominum frequentia, vt vix quiſquam ad feretrum poſſet accedere, ſublatumque in humeros portare. Quotquot enim aliquo laborarent morbo, ſi feretrum manu contingere poſſent, ilicò ſanabantur: nec cuiquam negabatur ſanitatis beneficium, ſi ex fide feretri operimentum, aut eius fimbrias tetigiſſet.

Magnũ hominũ ſtudium & deuotio erga ſacrum martyris corpus

Cap. 22.

Inter hæc ventum eſt in villam Gaudiacum Carnotenſis parochiæ, vbì erat puella Radinga, quæ in parentum domo ſeptem annis iacuerat cæca, muta & paralytica. Allata verò à parentibus ad beati martyris feretrum, ea nocte dormiens per viſum vidiſſe fertur duos viros ſplendidiſſimos, cum alijs illic adſtantes. Cumque euigilâſſet, & viſionem admiraretur, oculi viſum, pedes greſſum, lingua loquendi recepit facultatem. Itaque exclamans, ait: Gratias tibi ago, omnipotens Deus, quòd per ſanctum martyrem Leodegarium ſanitati reſtituta ſum. Ab hac laude membris omnibus ſana erecta, cum parentibus domum abijt, diù pòſt victura.

Puella ſanatur, cęca muta & paralytica.

Cap. 23.

Deindè cùm in Turonenſis territorij Solcanum vicum peruenêre, quędam dęmoniaca à parentibus per brachia tracta, clamare cœpit ſe nolle ad ſancti viri feretrum accedere. Sed eò inuita perducta, cùm paululùm tetigiſſet feretri operimentum, à dęmonio mundata eſt. Igitur ad ſeſe rediens, nolebat à feretro ſeparari, timens nè rurſùs arriperetur ab hoſte, à quo ſe cernebat liberatam.

Itèm dæmoniaca.

Cap. 24.

Indè ventum eſt in Turonenſem vrbem. Id audiens ciuitatis Epiſcopus, qui tum aderat, *Ruotbertus, cum choris pſallentium & lampadibus iuit obuiàm, acceptumque cum ſuis feretrum, per mediam duxit vrbem. Ibì tum quædam mulier, quòd diceretur occidiſſe maritum ſuum, collo ac manibus catenis vincta, ità exclamauit: Súbueni mihi beate Leodegari: quandoquidem innocens pereo, à falſis accuſatoribus alligata. His dictis, mox rupta catena, à collo & manibus décidit. Quam illa conjecit in feretrum, compertaque eſt abſque noxa dediſſe pœnas.

*Berthus

Liberatur innocens mulier.

Cap. 25.

Cùm ſic autem idem pontifex ſacrum corpus cum magnis laudibus per ſuam parochiam dedùxiſſet, & intrà Pictauiẽſe ſolum perueniſſent, paululùm in vico Egorande quieuit: vbì claudus quidam occurrens, poſtquàm ad ſacrum corpus in preces ſe-

Claudus ambulat.

ſe proſtrauit, ſtatìm reualuit: & in pedes erectus, incolumis abſceſſit.

Cap.26. Audiens id quædã mulier, cuius manus propriam amiſerant formam, digitis adeò incuruis, vt mediæ palmæ inſigerentur, & vngues intrà carnem hærerent abſconditi, inuocato Dei nomine & ſancti martyris, ſanata eſt: & gratias agens Deo, domum repetijt.

Cap.27. Illud verò nequaquàm ſilentio premendum eſt miraculum, quòd cùm vir Dei Anſoaldus Epiſcopus Pictauorum, factum didiciſſet aduentare corpus, velocemq; miſiſſet nuncium, qui ex villa ipſius, quam Interamnem vocant, abundè vinum promeret, vndè pauperes & reliquum vulgus, quod ſanctum corpus proſequebatur, refici poſſet, idque ità factum eſſet: non diù pòſt indicatum eſt, omnia vaſa, quæ in cella, vndè vinum depromptum fuit, penè vacua remanſerant, adeò redundare, vt vinum in pauimentum manaret, & nihilo minùs vaſa manerent plena.

Vaſa diuinitùs redundant vino.

Cap.28. Poſt hæc cùm ad Vigennam fluuium, vicumque Sannonenſem veniſſent, ventus contrarius vndas commouit. Metuentes itaque nautæ, nolebant admittere, vt in nauim intrarent, nè nauigantes flumen, in diſcrimen conijcerentur. At vir Dei Audulphus Abbas, cuius curæ ſacrũ corpus commiſſum erat, ſancti martyris meritis fidens, eos compulit, dicens: Mittite in nauim, & tranſite ſecuri. poteſt nanque Deus per ſancti ſui merita has ſedare vndas. Cùm ergò ſacrum corpus eſſet naui impoſitum, & nautæ iam nauigare cœpiſſent, confeſtìm vndæ ſubſederunt, & fluuium proſperè tranſmiſerunt. Illis verò nocte in eccleſia quieſcentibus, quædam peregrina mulier cum cæco infantulo aduénit, tota illa nocte in oratione peruigilans. & eccè manè videt infantulo redditum lumen, quod amiſerat.

Sedatur tẽpeſtas.

Infans recipit lumen.

Cap.29. Indè recto itinere venerunt ad Gelnagum villam, ad quam vir Dei Anſoaldus obuiàm progreſſus eſt cum turba Clericorum, vulgi & pauperum, cum thuribulis & ſuffimentis, cum Crucibus & accenſis cereis, cum hymnis & canticis: ſacrumq; corpus excipiens, perrexit ad vrbem. Vbì tum quædam erat fœmina, multis annis adeò curua, vt caput propèmodùm genibus inhæreret. Cumque ea paululùm ſublatis oculis ad ſancti martyris feretrum precata eſſet, corpori eius priſtinus vigor rediit. Mirabatur pontifex & qui ei adſtabant, virtutem Dei & beati martyris eius. Deindè cum canticis & magnis laudibus in ſuburbanam peruenêre eccleſiam, in qua beata Radegundis quieſcit. Ibì verò quidam curatus eſt paralyticus, idemque aliquantiſpèr feretrum ſecutus, permanſit incolumis. Vbì autem ad beati Hilarij baſilicam apportatum eſt ſacrum corpus, alius paralyticus in via iacens, tacto feretro, ſurrexit ſanus. Paulopòſt cæca puella inuocans ſanctum martyrem, lumen recuperauit: atque ad eius tumulum perueniens, vſque in præſens deuota ei inſeruit.

Mulier contracta erigitur.

Cap.30. Poſteà verò ſacro corpore ex vrbe Pictauienſi ipſius Epiſcopi Anſoaldi & ſacerdotum ac miniſtrorum eius humeris aliquantiſpèr exportato, atque vſque ad viculum Zezolliolum honorificentiſſimè perducto, magna turba monachorum ex S. Maxentij cœnobio, vbì quandoquè Abbatis erat functus miniſterio, lætabunda in eius venit occurſum, ſuumq; paſtorem magno ſtudio ſuſcipiẽs, cum pſalmodia in eccleſia pernoctabat. Manè verò quædam mulier attulit infantem trium ferè annorum, propè exanimẽ, qui priuſquàm ad corpus ſancti viri accederet, fertur expiràſſe animam. At nihilo minùs mater eum ſub feretro depoſuit, & cum lachrymis inuocans ſanctum martyrem: Domine mi, inquit, redde mihi filiũ meum. Ità trium ferè horarum ſpatio illa deprecante, quaſì de graui ſomno euigilans infans, voce qua potuit, ait ad matrem: Mater mea, vbinàm es? Tum illa gaudens recepit filium rediuiuum, quem planxerat extinctum. Fuit hoc ſanè ingens & ſtupendum miraculum, vndè etiam magna in populo fides excreuit de tãti viri ſanctitate, cuius gloria manet in cælo ſempiterna.

Infans mortuus reuiuiſcit.

Cap.31. Rursùs ergò ſublatum eſt beatiſſimi martyris corpus, & eo, quo par erat, honore deportatum. In itinere autem occurrerunt ei duo pauperes, vir cum coniuge ſua, alter vno, altera vtroque carens oculo. Vtroque ad feretrum accedente, mulier non hæſitans amborum oculorum recepit lumen: vir dubitans, manſit etiam altero lumine orbatus. Priùs autem, quàm accederent, vir funiculo trahebat cæcam vxorem: Poſteà vxor videns, vicem reddidit viro, cæcum eum ducens per viam. Indè perrexerunt ire ad B. Maxẽtij monaſteriũ: in quo cùm vir beatus primò cœperit peruerſorum hominũ animos traducere ad colendũ Deum, non ſine iuſtiſſima Dei prouidentia factum videtur, vt ibidèm ſuperioris vitę exemplis etiã miraculorũ gloriam adiũgeret.

Merito fidei cæca illuminatur.

Cap.32. Et quidem cùm monachi eius cœnobij in eius properarent occurſum, puella in atrio

atrio eius paralytica iacens, atque omnium membrorum officio deſtituta, cùm ſancti Leodegarij nomen audijſſet, ſanam ſe ſenſit. Id miraculum conſpicati ſunt, qui illic aderant, mox verò tanta vndiquè confluxit multitudo, vt atrium vix ſufficeret capiendis hominum turbis.

Paralytica fit ſana.

Intereà mulier quædam cæca, ex longinqua regione veniens, cùm ad ſancti martyris adijſſet tumulum, lumen recepit. Adoleſcens quidam, itemque puella à dęmone vexati, tremebundi eò venerunt, & per vomitum dæmone vnà cum ſanguine reiecto, curati ſunt. Innumera alia per id tempus ſancti martyris virtutum ſigna claruêre. Sanabantur cæci, ſurdi, muti, aridi, claudi, dæmoniaci.

Cap. 33. Cęca & duo dæmoniaci curantur.

Porrò in ſancti martyris honorem, iubente Anſoaldo pontifice, opera Audulphi Abbatis monaſterij, ampliſſimum extructū eſt templum, cuius ſtructura alia eſt, quàm cæterarum baſilicarum. Eo templo exædificato, idem pōtifex votum ſuum executurus, cum omnibus eccleſiæ ſuæ ſacerdotibus, multisque proceribus & magna populi caterua eò venit, & cum magnis laudibus ſepulturę mandauit corpus beatiſſimi martyris. Quo in loco quotidiè cumulantur virtutum inſignia in laudem & gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui eſt honor & virtus in ſecula ſeculorum, Amen.

Cap. 34. Inſigne templum cōditur in honorem S. Leodegarij.

VITA S. THOMÆ HEREFORDENSIS IN ANGLIA EPISCOPI, CVIVS AVTHOR FIDE DIGNVS *eſt, licèt Anonymus. Stylum ferè mutauit F. Laur. Surius.*

SANCTVS Thomas Herefordenſis Epiſcopus, in Britannia maiori, quam nunc Angliam vocant, claris ortus eſt natalibus, patre Vuilhelmo de Cantilupo, matre Milicenta Comitiſſa Ebroicenſi. In ipſa pueritia puer docilis, ætatem moribus ſuperans, nulli animum voluptati dedit: ſed à teneris annis Deū & timere, & colere cœpit. Cùm enim literarum ſtudijs imbuendus traditus eſſet, quotidiè preces, quas horas Canonicas vocant, dicere, & Miſſę intereſſe ſolebat. Studiorum autem cauſa primò ad Academiam Oxonienſem, indè Lutetiam ſe contulit, vbi Logicę operam dans, & philoſophię ſecreta rimatus, magiſterij titulo ornatus eſt. Poſteà Oxoniam reuerſus, Iuris Pontificij Doctor, & Academiæ eius Cancellarius creatus eſt. Quo in munere prudenter ſtuduit cauſas diſcutere, ex æquo & bono ferre ſententiam, actiones ſuas ad virtutis præſcriptum componere, morum honeſtati deditus eſſe.

Octobris 2. S. Thomæ parentes.

Pietas adhuc pueri.

Porrò cùm eius fama increbreſceret, quanuis inuitus, coactus eſt eſſe Henrici tertij Angliæ Regis Cancellarius. Erat nanque ſermone verax, conſilio prouidus, in ſua adminiſtranda functione fidelis. Et cùm in pleriſque honores mutent mores, non in melius quidem, ſed in deterius: ille tanto affectus honore, in dies ſeipſo melior fiebat, atque in quibuſlibet cauſis vel negocijs tractandis manus ab omni prorsùs munere excuſſit. Nec propter diuitum ſuperbia tumentium faſtum à veritate deflexit, nec propter pauperum abiectionem ab eis aures ſuas auertit, & miſericordiæ atque humanitatis officia negauit.

Fit Cancellarius regis Angliæ.

Poſtquàm autem Henricus Rex deſijt eſſe in viuis, vir ſanctus Oxoniam redijt, & ad Theologiæ ſtudia animum appellēs, Doctor effectus eſt. Magnæ ſanè in cibo & potu temperantiæ fuit, ità vt nemo vnquàm vel domeſticus, vel extraneus, eum viderit largioribus ſiue epulis, ſiue poculis indulſiſſe: immò tanta eius erat abſtinentia, vt plerunquè cum maiori appetentia à menſa ſurrexerit, quàm ad eam acceſſiſſet. Tanta animi pietate & deuotione rebus diuinis intererat, vt intuentium fidem & mores informaret: tanta in Miſſæ ſacrificio lachrymarum ab eius oculis copia manabat, acsì coram ſe Chriſtum Dominum in humana carne patientem videret.

Magna cibi & potûs parſimonia.

Obtrectationis vitiū valdè deteſtabatur, & neque ipſe vlli vnquàm detrahere voluit, neque vt id ab alio fieret, quantùm quidem in ipſo erat, permiſit. Immò verò ſi quos audiret obtrectantes, ſeueriter illos caſtigauit. Mentis & corporis eius tam fuit rara integritas & munditiès, vt Robertus Cantuarienſis Archiepiſcopus, deindè Portuenſis Epiſcopus Cardinalis, publicè de eo Oxoniæ dixerit: Ità me Deus adiuuet, quem admodùm hic homo ſic mundus eſt hodiè, quòd ad corporis & animi caſtitatem

Inſignis animi & corporis caſtitas.

attinet, vt in eo die, quo natus eſt. Quòd ſi quæratur aliquis, vndè id ego ſciam, fateor coram Deo, tam purè & apertè me illud legere in vita & cōſcientia eius, vt qui à pueritia vſque in præſens, confeſſiones eius audiērim, quàm poſſet quiſquam legere in codice optimè ſcripto, & coram ipſo expanſo. Spero autem præpotentem Deum, qui hactenùs eum in hac puritate ſeruauit, etiam deincèps perpetuò ſeruaturum.

Corpus caſtigat. Fit Epiſcopus.

Corpus ſuum vigilijs & ieiunijs macerauit, aſpero cilicio permultis annis ſecretiùs vſus eſt. Cùm autem Heresfordenſis eccleſia ſuo eſſet orbata paſtore, omnium votis electus, anno Chriſti milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimoquinto Epiſcopus conſecratus eſt. Tum verò longè etiam magìs, quàm anteà, factus eſt vigil ad curam, non ſegnis ad opus, ſuauis ad mores. Maior tum illi acceſſit cura pauperum, geſtus & ſermo humilior, in perſecutionibus perferendis animus fortior, ad exequendā iuſtitiam cenſura ſeuerior, in precibus feruentior ſpiritus, ad præſtādas eleemoſynas perfectior benignitas & liberalitas, in proprio caſtigando corpore maior rigor. Magna laboris inſtantia in eam incumbebat curam, vt eccleſiæ iura tueretur, & quæ alij ſibi præter ius faſque vendicârant, ab iniuſtis poſſeſſoribus ablata, eccleſiæ reſtitueret. Ea cauſa cùm grauis extitiſſet contentio propter eccleſiæ Herefordenſis iura, Romanum Pontificem adire decreuit, vt ab illo tantis moleſtijs opportuna remedia impetraret. Eo igitur tam longo & difficili itinere non ſine multo labore & corporis ſui detrimento ſuſcepto atque confecto, Romam venit, & à Martino Pontifice honorificè acceptus eſt: rebusque & negocijs, quorū cauſa eò venerat, pro voto expeditis, dum in patriam redire contendit, morbo oppreſſus, apud Florentinos iuxta Flaſconis montē deceſſit à vita ſexto Nonas Octobris, anno ſalutis milleſimo ducenteſimo octogeſimoſeptimo. Intereà ſex diebus corpus eius exanime aſſeruabatur, odorē ſpirās ſuauiſſimum. Deindè caro ab oſſibus ſeparata, in eccleſia S. Seueri honorificè ſepulta eſt: oſſa verò per tam longinqua terrarū ac maris ſpatia in Angliam ad ſedem eius apportata ſunt.

Virtutes eius.

Migrat ad Dominum.

Ex oſſibus eius manat multus ſanguis.

Cumque obuiàm illis veniſſet Gilbertus de Clara, Comes Glouerniæ, qui ob iura eccleſiæ beatum virum fatigauerat, mox ab eis ſanguis copioſiſſimus manauit, ità vt vaſa, in quibus ferebantur, ſanguine tincta viderentur. Id Comes ille cernens, timore & horrore concuſſus, iura omnia eccleſiæ reſtituit, & ob ea, quæ temere admiſerat, egit pœnitentiam. Porrò beatum Epiſcopum Iohannes Papa XXII. Sanctorum catalogo adſcripſit, & ſexto Nonas Octobris feſtum eius ſolenniter celebrandum inſtituit. Miracula verò, quę poſt obitum eius ad laudem & gloriam nominis ſui perpetrauit omnipotēs Deus, in diuerſis codicibus eius loci, vbì ſacra eius oſſa quieſcunt, penè infinita reperi: In quibus fertur ſexaginta mortuos excitâſſe, quadraginta & vnum cæcos illuminâſſe, quinquagintaduos contractos ſanâſſe, viginti & vnum paralyticos reſtituiſſe, cæcis & mutis vigintitribus lumen & vocem reddidiſſe. In quodam eius loci volumine legi annotata diuerſa miracula eius quadringenta, quinque & viginti, in varijs curandis morbis diuinitùs declarata: præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Innumera eius miracula.

* Heuuualdis

DE DVOBVS *EVVALDIS PRESBYTERIS ET MARTYRIBVS: EX HISTORIAE ANGLORVM

Venerabilis Bedæ Lib. 5. cap. 11.

Octobris 3.

VT autē vidit vir Domini Ecgbertus, quia nec ipſe ad prædicandum gentibus venire permittebatur, retentus ob aliam ſanctæ Eccleſiæ vtilitatem, de qua oraculo fuerat præmonitus: nec Vuitbertus, illas deueniens in partes, quicquam proficiebat, tentauit adhuc in opus verbi mittere viros ſanctos & induſtrios, in quibus eximius Vuilbrordus preſbyterij gradu & merito pſulgebat. Qui cùm illò adueniſſent, (Erant autem numero duodecim) diuertentes ad Pipinum Ducem Francorum, gratanter ab illo ſuſcepti ſunt: & quia nupèr citeriorem Friſiam, expulſo indè Radobo Rege, ceperat, illò eos ad prædicandū miſit. Ipſe quoquè imperiali authoritate iuuans, nè quis prædicantibus quicquam moleſtiæ inferret, multiſque eos, qui fidem ſuſcipere vellent, beneficijs attollens. Vndè factum eſt, opitulante gratia diuina, vt multos in breui ab idololatria ad fidem cōuerterent Chriſti.

S. Vuillebrordus cū ſocijs mittitur in Friſiam.

Horum

Horũ ſecuti exempla duo quidam preſbyteri de natione Anglorum, qui in Hybernia multo tempore pro æterna patria exulauerant, venerunt ad prouinciam antiquorum Saxonum, ſi fortè aliquos ibidèm prædicando Chriſto acquirere poſſent. Erant autem vnius ambo ſicut deuotionis, ſic etiã vocabuli. Nam vterque eorum appellabatur Euualdus: ea tamẽ diſtinctione, vt pro diuerſa capillorũ ſpecie, vnus niger, alter albus Euualdus diceretur. Quorũ vterq; pietate religionis imbutus, ſed niger Euualdus magìs ſacrarum literarum erat ſcientia inſtructus. Qui venientes in prouinciam, intrauerunt hoſpitium cuiuſdam villici, petiêruntque ab eo, vt tranſmitterentur ad ſatrapam, qui ſuper eos erat, eô quòd haberent aliquid legationis & cauſæ vtilitatis, quod deberent ad illum perferre. Non enim habent Regem ijdem antiqui Saxones, ſed ſatrapas plurimos ſuę genti præpoſitos: qui ingruẽte belli articulo mittunt ęqualiter ſortes, & quencunque ſors oſtenderit, hunc tempore belli Ducem omnes ſequuntur, & huic obtemperant. Peracto autẽ bello, rurſùm æqualis potentiæ omnes fiunt ſatrapæ.

Duo Euualdi exulant in Hybernia.

Saxones olim parẽtes non regi, ſed ſatrapis.

Suſcepit ergò eos villicus, & promittens ſe mittere eos ad ſatrapam, qui ſuper ſe erat, vt petebant, aliquot diebus ſecum retinuit. Qui cùm cogniti eſſent à barbaris, quòd eſſent alterius religionis, (Nam hymnis & pſalmis ſemper & orationibus vacabant, & quotidiè ſacrificium Deo victimæ ſalutaris offerebant, habentes ſecum vaſcula ſacra, & tabulam altaris vice dedicatam) ſuſpecti ſunt habiti, quia ſi peruenirent ad ſatrapam, & loquerentur cum illo, auerterent illum à dijs ſuis, & ad nouam Chriſtianæ fidei religionem transferrent: ſicque paulatim omnis eorum prouincia veterem cogeretur in nouam mutare culturam. Itaque rapuerunt eos ſubitò & intereмerunt, album quidem Euualdum veloci occiſione gladij: nigellum autem longo ſuppliciorum cruciatu, & horrenda membrorum omnium diſcerptione. quos interemptos in Rhenum proiecerunt. Quod cùm ſatrapa ille, quem videre volebant, audîſſet, iratus eſt valdè, quòd ad ſe venire volentes peregrini, non permitterentur: & mittens, occidit vicanos illos omnes, vicumque incendio conſumpſit. Paſſi ſunt autem præfati ſacerdotes & famuli Chriſti quinto Nonarum Octobrium die, nec martyrio eorum cæleſtia defuêre miracula.

SS. Euualdi quotidiè Miſſas celebrant.

Occidũtur à Saxonibus.

Nam cùm perempta eorũ corpora, amni, vt diximus, à paganis eſſent iniecta, contigit, vt hæc contra impetum fluuij decurrentis per quadraginta ferè millia paſſuum ad ea vſque loca, vbì eorum eſſent ſocij, transferrentur. Sed & radius lucis permaximus, atque ad cælum vſq; altus, omni nocte ſupra locum fulgebat illum, vbicunquè ea peruenîſſe contingeret: & hoc etiã paganis, qui eos occiderant, intuentibus. Sed & vnus ex eis in viſione nocturna apparuit cuidam de ſocijs ſuis, cui nomen Tilmon, viro illuſtri, & ad ſeculum quoquè nobili, qui de milite factus fuerat monachus, indicans quòd eo loci corpora eorum poſſet inuenire, vbì lucem de cælo terris radiâſſe conſpiceret. quod ità completum eſt. Inuenta nanque eorum corpora iuxta honorẽ martyribus condignum recondita ſunt: & dies paſſionis vel inuentionis eorum congrua illis in locis veneratione celebratur. Deniquèglorioſiſſimus Dux Frãcorum Pipinus vbì hæc comperit, adducta ad ſe eorũ corpora condidit cum multa gloria in eccleſia Coloniæ ciuitatis iuxta Rhenum. Fertur autem, quia in loco, in quo occiſi ſunt, fons ebulliêrit, qui in eodem loco vſque hodiè copioſa fluenti ſui dona perfundat.

Præclaris miraculis illuſtrat eorum corpora Deus.

Ea eccleſia hodiè S. Cuniberti vocatur.

LITERAE S. ANNONIS ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS *de Tranſlatione SS. Euualdorum martyrum.*

In nomine ſanctæ & indiuiduę Trinitatis, ANNO ſecundus eccleſię Coloniẽſis Archiepiſcopus, omnibus Chriſti fidelibus tam futuris, quàm præſentibus. Quoniam vitæ huius ſpatiũ breue probatur eſſe & inualidum, eô quòd humana ætas & naſcendi lex, licèt annorum numeroſitas prolongari videatur, ſemper tendat ad occaſum: ſalutare eſt omnibus, & totis viribus inquirendum, illuc mente & opere aliquid boni ſibi præmittere, vbì, ſi læta ſint, finem neſciant: & ſi triſtia, dolor interminus, qualemcunque tamen miſerationem admittat. Hac de cauſa pro peccatis meis ego ſolicitus, & futuri diſtrictionem iudicij pertimeſcens, decreui ſanctos Dei honorando, & ſeruientes eis ſubleuando, precatores pro me efficere in iudicio, qui de proprijs meritis iuſtificari non valeo.

Sancti pro nobis precantur.

Glorioſos itaque martyres Dei Euualdos, in neglectis propter ignorantiam præce-

Transfe-runtur SS. Ewaldorũ reliquiæ à S. Annone. dentium loculis poſitos, ego peccator & ſeruus ſeruorum Dei, Anno ſecundus Colonienſis Archiepiſcopus, licèt indignus, tranſtuli: vt qui iam recepti ſunt in cæleſti ſpeculatione, apud nos aliquo digni haberentur honore: quatenùs omnipotentis Dei, pro quo paſſi ſunt, miſericordiã tanto ſtudioſiùs pro nobis expoſtulent in cælis, quanto magìs apud nos pro modulo noſtro glorificentur & honorentur in terris. Actum autem eſt hoc coram teſtibus ſubnotatis: Etzelino Pręposito, Berengario Decano, Euerhardo, Ruotberto, Bertulpho, Regenboldo. Coram laicis quoquè, Francone vrbis præfecto, Hermanno Comite, Gerardo Comite. Et vt veriùs credatur, firmiusque in poſterum teneatur, hanc in teſtimonium chartam conſcribi feci, & in eodem monaſterio in memoriale futurum repoſui. Tranſlatio verò prædicta, facta eſt anno Dominicæ incarnationis milleſimo ſeptuageſimoquarto, Indictione vndecima, quinto Nonas Octobris.

VITA SANCTI GERARDI ABBATIS, AD GONTERVM BRONIENSEM ABBATEM, A QVODAM

erudito monacho fideliter conſcripta ſtylo ferè rhythmico, quem propterea F. Laur. Surius in gratiam Lectoris paſſim mutauit.

PROLOGVS AVTHORIS AD GONTERVM ABBATEM.

DOMINO patri amantiſſimo, & paſtori vigilantiſſimo atque Abbati Bronienſis cœnobij Gontero, quidã profeſſione monachus, religione nullus, vnà cum grege ſibi commiſſo, paſcua vitæ ſempiternæ. Iubet tua paternitas, pater chariſſime, atq; adeò filiorum tuorum mellitæ nos compellunt preces, vt de domini Gerardi vita, cõuerſione & virtutibus ſcribentes, tanquàm nucleos quoſdam vobis apponamus: vti hac ſpiritali refectione interiorem hominem, patris illius amore vulneratum, (vulnerati quippè charitate eſtis etiam vos) communiter refocillare queatis. Sed hác in re quæ nos remorentur, paucis accipite. Abſterret nos tanti viri excellentia, abſterret calami noſtri imperitia, tumquoquè æmulorum ſocors obtrectandi libido, atque eius, qui ante nos vitam beati viri conſcripſit, dictio obſcurior, quàm vt à minùs capacibus poſſit intelligi. At nihilo minùs tamen hæc omnia veſtræ iuſſioni poſthabẽtes, licèt tantæ ſarcinæ impares ſimus, etiam non abſque pudore vobis obtemperare ſtatuimus: multùm noſtram confirmante puſillanimitatem ſententia illa, qua veriſſimè dictum eſt, Vires quas imperitia denegat, eas à charitate miniſtrari. Qua ego ſententia animatus, aliquid attentare auſus ſum, mihi certiſſimè perſuadens fore, vt iuſſionis veſtræ authoritas culpã omnem meæ imperitiæ excuſet. Simul autem rogatos vos velim, vt pro veſtra erga me beneuolentia, ſuperuacanea reſecetis, hiantia ſuppleatis, commodè dicta hilariter accipiatis, noſtrumque munuſculũ paterna gratia proſequamini. Itá enim & nobis operis noſtri ratio conſtabit, ſi ea, quæ ex viri Dei geſtis excerpſimus, ſubtili ſapientum iudicio comprobentur. Vale vir Dei, memor noſtrî. Valeant, qui nobis benè volunt: æmuli reſipiſcant.

Gregorius Papa I.

PRAEFATIO EIVSDEM AD LECTOREM.

VIrtus Domini tanto prædicatur glorioſiùs, quãto in ſanctis mirabiliùs operatur. Operatur enim Deus in ſanctis, vt per eos & in eis ſe declaret admirabilem. Hinc illa admirabũda vox Prophetæ exclamantis: Mirabilis Deus in ſanctis ſuis. Laus ergò cuiuſlibet è ſanctis, proculdubiò laus Dei eſt. Laudandi igitur ſunt ſancti, vt magìs magisque laus Dei augeatur. Quamobrèm etiam eum, de quo agimus, ſanctum laudando, & reuerà illum efferimus, & efferendo reuerà laudamus: vt per eum, & in eo laudetur, magnificetur, mirificetur laudabilis & mirabilis Deus.

Pſal. 67.

VITAE

VITAE HISTORIA.

VIR Domini Abbas Gerardus, exequendis Domini mandatis mirè aptus & idoneus, immò cœleſti beatitudine per omnia dignus, vti veridicorum hominum relatione comperimus, ex ingenuis atque orthodoxis parentibus apud Stallerelbas Lomacenſis territorij vicum procreatus eſt: claris quidem natalibus illuſtris, ſed morum integritate illuſtrior. Pater eius Actantius ex proſapia Haganonis Auſtraſiorum Ducis ortus: mater Elečtrudis, Stephani Tungrorum Epiſcopi ſoror germana fuiſſe memoratur. Preſtitit autem illi gratia cęleſtis, vt ab ineunte ætate & annis & ſapientia proficeret, & tam apud Deum, quàm apud homines, gratioſus eſſet. Etsì autem annis iuuenculus erat, at iuuenum tamen impudica & obſcœna colloquia deteſtabatur: potiusq; ad bonorum ſeſe familiaritatem adiungens, ſummoperè vitabat prauorum conſortia. Itâ eum, qui corporis ſplendida iuuentute ornabatur, etiam mentis ſancta canities egregiè commendabat. Crebrò verò, idque ardenter, ſacrarum ędiū limina terens, eccleſiaſticorum dogmatum fluenta auidè hauriebat: atque illic ſalutaria pro ſuo captu monita percipiens, quanuis etiamnùm laico habitu tegeretur, accuratè ea tenaciori memoria complectebatur, ſecumque ruminabat: & iam teneriori pectore meditabatur, quæ poſteà multa animi deuotione peregit.

Octobris 3. Cap. 1. — Patria & parentes S. Gerardi. — Vitat mala conſortia.

Horrens amplecti luxus & ludicra ſecli,
Emeruit fieri templum ſpiraminis almi.

Ea tempeſtate Comes Berengarius Namurcenſe caſtrum obtinebat: cuius poſteri ibidèm hactenùs perſeuérant. Ei verò athleta Dei Gerardus cōmendatus eſt, vt militiæ apud illum vacaret. Præcipuum autē apud eum amicitiæ & familiaritatis locum obtinuit, itâ vt Comes pro eius arbitratu comitatum adminiſtraret, ei præ cæteris difficiliora magisque arcana committeret: quandoquidem, quod perrarum eſt, & militia & conſilio præſtabat. Multa ei ad conſulendū prudentia & perſpicacia inerat, magnam in rebus ipſi creditis fidem oſtendebat. Eximia oris aderat facundia, vultûs iucunditas, animi ſerenitas, in colloquijs mira ſuauitas, in conuictu ſingularis comitas & manſuetudo, in iudicijs ſeueritas, ad opem ferendam virilis ſtrenuitas. Licebat intueri illum munitum inuicta proſus armatura, fidei galea, lorica iuſtitiæ, gladio ſpiritûs, quod eſt verbum Dei, ſcuto æquitatis impenetrabili. Atque hunc in modum præſidijs vallatus inexpugnabilibus, ſpiritales nequitias indefeſſus debellabat. Celabat illum quidem paludamentum, quemadmodùm olìm S. Sebaſtianum, ſed monachum declarat frugalitas, perindè vt militantem S. Martinum. Multa illi erga cōmilitones benignitas, mira charitas, rara patientia & humilitas. Itaque haud ſecus àc parentem illum reuerendo venerabantur: & tanquàm dominum venerando reuerebātur. Ille verò theſaurizabat in cælo, vbì neque tinea, neque ærugo demolitur. Nudos tegebat, egentes alebat, laborantibus opem ferebat, puſillanimes confirmabat, pupillos tuebatur, viduis adminiculabatur, oppreſſorum ſuſcipiebat patrocinia, miſeris opitulabatur.

Cap. 2. — Militat apud Comitem Berengarium. — Dotes corporis & animi eius. — Epheſ. 6. — Matth. 6.

Pacis amator erat, litem rixasque fugabat:
Ceu vir Apoſtolicus, eſt omnibus omnia factus. 1. Cor. 9.

At verò tanti viri conuictu & cōtubernio Comes non mediocriter lætabatur, non dubijs argumentis crebrò expertus, Domini Ieſu manū eſſe cum illo: quippè cui opitulante Deo, cuncta cederent ex ſententia. Itaque cùm ægrè poſſet eius ferre abſentiam, rarò eum patiebatur à ſua præſentia abeſſe. Cumque aliquandò pro nobiliū conſuetudine cum ſuis venatū iret, è re ſua arbitratus eſt fore, ſi hunc quoquè ſanctum virum ſecum educeret. Poſt eum igitur venādi laborem, ſole eouſquè progreſſo, vt iam prandendi hora ad cibū capiendum vocaret, Comes cum ſua familia domū cogitat. At ille Dei amicus, ſpiritualia corporalibus anteponens, propinquā Bronij eccleſiam adit, quæ cum quibuſdam prædijs adiacentibus à progenitoribus eius ad ipſum ſucceſſione deuoluta erat. Erat enim illi prędiorū ampla poſſeſſio, quippè qui nihil à Maiorum ſuorū virtute degeneraret. Hoc verò oratoriolum iuſſu Pipini principis fundatum accepimus, & à domino Lamberto Tungrenſi Epiſcopo dedicatū: vt cōmodiùs illic diuinis poſſet intereſſe officijs, vtpotè quod in nemoris vicinia ſitum eſſet, vbì

Cap. 3. — Comes vix eius fert abſentiam. — Bronij oratorium à Pipino conſtitutum.

princeps ille ſæpenumerò in venationẽ incumbere ſolebat. In quo etiam iucundum ſanè quandoquè miraculũ contigiſſe ferunt, ex ſaxo quodam à beato Lamberto antiſtite inuncto, aliquandiù largiter oleo promanãte. Cùm hîc igitur eſſet vir Dei Gerardus, ſacerdotem iubet accerſiri, qui Chriſti myſteria tractet. Interìm ipſe, vti decebat ſeruũ Dei, orans, diuinæ vacat contemplationi: & dum longas ad veniendum moras nectit ſacerdos, diuinitùs in beatum virum ſopor irruit, didicitque in ſpiritu, ſiue per diuinam reuelationem, locum & formam oratorij, quod poſteà exædificauit.

Oleum ex ſaxo fluit.

O felix ſomnus, felix per cuncta Gerardus,
Talia cui Dominus dignatur pandere Chriſtus.

Cap. 4. Viſio ſancti viri.

Vidit enim in viſione Eccleſiæ columnas Petrum & Paulum ſibi adſtare: quorum alter primus in Senatu & agmine Apoſtolico, manum ſuam ipſius manui viſus eſt inſerere, cumque per eccleſiam & atrium familiariùs circunducere. Porrò ſciſcitante viro Dei, quid ſibi eiuſcemodi inambulatione velit, cœpit eum admonere de cõſtruendo oratorio, dicens eum ſe locum ſibi delegiſſe, & filiolum ſuum Eugenium martyrem ſibi cooperatorem adhibuiſſe. Loci, inquit, huius patronus ego eſſe conſtitui, poſtque Deum cuſtos procuratorq; benignus. Hac promiſſione exhilaratus beatus Gerardus, ſcire cupiebat, quo pacto res ad effectum perduci poſſet. Quanam, inquit, ratione paſtor egregie, tanti martyris ego me ſperem corpore potiturum? Reſpondet ei Apoſtolus iucundiori facie: Itáne Deo quicquam eſt impoſſibile? Tu huius rei curam in Deum & in me reijce. Porrò hanc ædem à fundamento euerſam, anguſtiorem atque elegantiorem nè differas extruere, & quemadmodùm nunc tibi oſtenditur, omnem eius ſtructurã abſoluere. Interìm indicabat ei & oratorij formam, & vt quælibet eius partes conſtruẽdæ eſſent. Iam verò ſacerdos accitus aduenerat, & pro more compoſitus, Miſſam celebrare volebat, nec tamen vel ſtrepitu vel contactu eum excitare auſus erat, ſatiùs exiſtimans, vt eum vltrò ad ſe redeuntem ſuſtineret. Tandèm viſione illa completa, beatus vir expergiſcitur, & ſubmurmurantem presbyterum ob diuturnam expectationem, blandè alloquens, his verbis compeſcit:

Huius Eugenij reliquiarũ partem quandam S. Gerardus trãſtulit Bronium.

Obſecro, ſerue Dei, ſuper hoc abſiſte moueri.
Proficuum valdè mihi ſomnum ſic ſubijſſe,
Condignas nequeo grates perſoluere Chriſto,
Cuius mira breuì pauſans miracula vidi.

Cap. 5.

Quòd ſi quis obtrectator eam viſionem phantaſticam & vanam calumniari velit, conuincetur ille atque pudefiet ex re planè conſimili, quæ in beatiſſimi patris Benedicti vita commemoratur: putà dormientibus diſcipulis, omnes eum cuiuſdam ædificandi cœnobij officinas deſignâſſe: atque etiam cùm euigilâſſent, adhuc hæſitãtes, ità eas conſtruere iuſſiſſe, quemadmodùm ex reuelatione didiciſſent. Quinetiam ſanctus Ambroſius Mediolanenſis Epiſcopus, ſacro altari aſſiſtens, apud Turones legitur magni Martini ſolennibus exequijs interfuiſſe. Sed vir Dei Gerardus, Apoſtolicæ iuſſionis promptiſſimus executor, poſtquàm ſtructuram illam omnem compleuit, illi baſilicæ munus eximium contulit ex copioſis prædiorum ſuorum redditibus, quod ſatis eſſe poſſet eo in loco Domino ſeruiẽtibus. Inſtituit enim illic Clericorum ſodalitatem, eoſque pro data ſibi ſapientia docuit ad Canonem præſcriptum, ſiue more Canonico, viuere.

Vide Seuer. Sulpitiũ de Vita S. Martini.

Broniẽſem eccleſiam cõdit & dotat S. Gerardus primò p Clericis.

Talis relligio præceſſit tempore primo,
Donèc dante Deo, monachorum inducitur ordo,
Rebus & officio longè præclarior illo.

Cap. 6.

Eo autem oratorio ſic cõſtructo, & Clericorum miniſterio, vt dictum eſt, illic inſtituto, multùm cogitare de theſauro cœpit vir beatus, quem Apoſtolus ei in viſione promiſerat: id eſt, qua ratione poſſet conſequi, vt beati Eugenij Epiſcopi & martyris ſacro corpore potiretur. In ea autem cogitatione crebrò illo verſante, Comes Berengarius, quadam oblata occaſione, diuina id agente prouidẽtia, legatos mittere voluit in Gallias ad illuſtrẽ Comitem Robertum, quem poſteà conſtat ad regni Francorum ſceptra perueniſſe. Accito igitur ad ſe viro Dei Gerardo, ſolus ſoli explicat arcanum conſilium ſuum, orans eum peramanter, vt ipſe eam legationem ſuſcipere velit. Nihil verò cũctatus vir Dei, cum ſuis ad iter ſe accingit, & intrà dies non multos venit Lutetiam. Cumq; iam ad occaſum vergẽte ſole, tardior hora non ſineret vlteriùs ꝓgredi, quoſdam è ſuis iubet opportunũ hoſpitium inquirere. Ipſe interìm cum paucis veneranda beatorum Dionyſij & ſociorum eius martyrum limina petens, Deo pias offert preces,

Mittitur legatus in Franciam.

Viſitat S. Dionyſiũ & ſocios martyres

preces,& optata ſanctorum patrocinia implorat. Eadem hora nō ſine nutu Dei Veſpertinas preces monachi perſoluebant. Eorum ſuaues cantiones vir eccleſiaſticus attentiùs auſcultat,& cùm ventum eſt ad eum locum,quo ſolet fratrum chorus Sanctorum ſuffragia ſpeciatìm expetere, & iam quidam nominatìm expreſſi eſſent, audit etiam commemorari Eugenium optatiſſimum martyrem. Sed interìm tamen apud ſe non mediocriter hæſitat, ſit'ne ille Eugenius, cuius nomen anteà in viſione didiciſſet.

Et cœpit ſecum tacitus depoſcere Chriſtum,
Vt ſe ſuſpenſum celeraret reddere certum.

Abſolutis indè Veſpertinis hymnis,ſeorsùm ex primis fratribus quoſdam abducit, eosq;ità compellat: Obſecro vos,domini & patres chariſſimi,vt exiguitati meæ indicare velitis,quiſnam ille ſit martyr Eugenius,cuius nomen inter cæteros ſanctos à vobis audiui commemorari. Illi,animaduerſa hominis ſimplicitate, innocentia & candore,hunc in modum reſpondent:Ignoras,pater venerande, hunc Eugenium Toletanum fuiſſe Epiſcopum? auditorem quoq; patroni noſtri ſanctiſſimi Dionyſij,eiusq; collegam in ſpargendo apud infideles verbi cæleſtis ſemine? Qui tandèm diris pœnarum cruciamentis confectus, cælo ſpiritum reddidit cum inſigni triumpho, ſui ſanguinis imbre perfuſus.His auditis,non potuit vir venerādus animi ſui celare lætitiam, ſed ſuum illis deſiderium aperiens, & nè cui id reuelēt, obnixè rogans,ità ait ad illos: O mihi nimiùm dilecti,Deoq; deuoti patres, ſi nō moleſtum eſſet benigniſſimæ charitati veſtræ,mihi tantillo homuncioni huius ſancti largiri reliquias:credite mihi,ſine mora par pari vobis referrem.Tum illi multùm obſtupefacti, Quanam, inquit,ratione fieri poteſt id, quod poſtulas vir beate? Vix enim quiſquam ſufficere poſſit omnibus referendis miraculis, quæ ab illo in Gallijs patrata ſunt. Vndè haud ſecùs, atquè Angelum Dei,omnes Eugenium complectūtur. Crede nobis,rem ſanè difficilimam poſtulas.At ille reſpondet:Nè ſic,quęſo,loqui velitis patres mei,nec mihi huius beneficij ſpem tam citò eripere. An verò inualida eſt Domini manus? Num quicquam illi difficile eſt? Vbì diuina adeſt volūtas,ibì difficultas omnis vt faceſſat oportet. Vbì autem nulla eſt difficultas,non poteſt non præſtò eſſe expedita & prompta facultas.Ex his verbis patres illi magnam beati viri prudentiam colligentes,animi ſui propenſam erga ipſum voluntatem prorsùs aperiunt,aiuntque ad eum:

Cap. 7.

Intelligit à monachis S.Eugenij corpus ibidem requieſcere.

Innumera S.Eugenij in Gallijs miracula.

Suadent ei fratres,vt fiat monachus, ſi velit rogatas obtinere reliquias.

Eià vir Domini,perpaucis,ſi placet,audi:
Accipe conſilium,ſi vis attingere votum.

Si animum tuum diuinus quandoquè compungeret amor, cuperesque hoc in locò monachus fieri, fortaſsìs Deus votis annueret tuis, vt quod tantoperè expetis, beati martyris corpus obtineres. Hæc quidem noſtri conſilij ſumma eſt: tu quid tibi agendum ſit,tecum ipſe perpendas.

Poſt hos ſermones abſcedunt ad ſua fratres:
Sanctus ad hoſpitium deducitur antè paratum.

At verò conſolatoria fratrum illorū verba ſecum accuratè, idq; crebrò penſitans, ſub ipſa nocte manantibus ab oculis lachrymis,& ex imo pectore ductis ſuſpirijs,tandem aduersùm ſe in has prorupit voces: Quid agimus,anima? quid ità diligimus vana?Ecquid tandèm prodeſt mundi huius gloria? quid pompa faſtusq; omnis emolumenti habet? An non prorsùs friuola ſunt hæc,planeq; caduca? An non inſtar fumi & vmbræ citò euaneſcunt? Quid ità ſub ambiguo fluctuas, & dubia iactaris animi ſententia? Mundus tranſit, & concupiſcentia eius. Spretis igitur labentibus & caducis, quæramus,oro,permanentia.Nónne ſermo Euangelicus apertè teſtatur,Qui non renunciat omnibus,quæ poſſidet,nō poſſe eum eſſe Chriſti diſcipulum? Renunciemus ergò,renunciemus omnibus,vt Chriſto poſſimus liberiùs vacare & adhærere.Hęc & id genus alia dum ſecum tractat flens & lachrymans athleta Dei,cęlò rubeſcente,ſol terris lucem refundit,cogitq; cum cœpto pergere itinere. Rebus autem ex ſententia confectis,non multò pòſt ad Comitem,à quo miſſus fuerat,regreſſus eſt. Cumque ei ordine cuncta expoſuiſſet, iam cæleſtia animo contemplans, deſiderij ſui æſtus inter alia explicat,ità dicens: Oro te,vir illuſtriſſime, quem Dominus Ieſus voluit eſſe principem populi ſui,vt benignas precibus meis aures accommodes.Equidē iam non parùm diù ſub te militię operā dedi:at nūc hęc dies aliud poſtulat,nēpe vt de alia viuendi ratione cogitem.Itaq; monaſtico indutus habitu,deincèps cōſtitui habitare in domo Dei mei,vt ab omni mundi huius cura abſolutus,vni Deo vacare queā.Noli quęſo,noli

Cap. 8.

1. Iohan. 2.

Luc. 14.

Petit à Comite miſſionē, vt poſſit monachus fieri.

ſo, noli refragari huic meo propoſito, vt ſi quid in monaſterio rectè à me geſtum erit, tu, auſpice Chriſto, eius particeps effici merearis. Tum verò Comes, ſubortis lachrymis, ſingultiens reſpondet: Itáne amicorum amiciſſime, amicum prorsùs vnanimem deſerturus es? Ecquid verò tibi in me diſplicuit? In te, eheu, hactenùs recumbebam, in mutua inter nos concordia atq; animorũ conſpiratione acquieſcebam. Sed vt conijcio, Euangelica authoritate edoctus, gladius Saluatoris nos vult alium ab alio ſeparare. Alioquì nisi diuinitùs iſthuc fieri exiſtimarem, quis te vel centimanus gigas à meo poſſet complexu diuellere? Nunc verò, quandò tibi cęlitùs hic animus adſpiratur, nè temerè videar aſpernari preces tuas, fiat voluntas Dei, & quod tu petis à me.

Matth. 10.

Valedicit ei Comes cum lachrymis.

Dulcia fraternis tunc imprimit oſcula labris,
Edidit & talem mœſto de pectore vocem:
Noſtræ pars animæ, noſtrî memor eſto, valeque.
Atque gemens valdè, permiſit abire gementem.

Cap. 9. Coſuluit Epiſcopũ Tungrenſem S. Gerardus.

Porrò vir Domini indè recedens, ad Tungrenſem Epiſcopum Stephanũ rectà proficiſcitur: vt quia poſt ſummũ paſtorem, paſtor eius erat, ab eo hac in re & conſilium peteret, & facultatẽ. Plurimùm enim id ſibi profuturum credebat, ſi cum Epiſcopali benedictione hoſtia viua Deo offerri mereretur. Ab illo autem ea, qua par erat, reuerentia acceptus, ſiue quòd ei cognatus eſſet, ſiue quòd eius ſanctitatẽ optimè nóſſet, inter mutua de rebus ſalutaribus colloquia, aperit ei cauſam aduentûs ſui. At venerabilis antiſtes, vt erat & in ſcripturis erudítiſſimus, & ore facũdiſſimus, multis eum verbis præmonere cœpit, ità dicens: Equidem, fili mihi chariſſime, nõ derogo quicquam deuotioni tuę: ſed tibi ſummoperè cauendum eſt, nè auſus ſis in humeros tuos ſarcinam imponere, quã poſteà, velis nolis, cum ignominia deponas. Animi tui propoſitum non poteſt non plurimùm commendari, ſed etiam perfectioribus viris formidabile videri poteſt. An tu ignoras, in mille ſeſe formas transferentis ſatanæ verſutias? Quod ergò vix poteſt clericus, diuinæ ſcripturæ clypeo munitus, quonam pacto laicus ſibi promittet, eo præſidio deſtitutus? Ad quæ Chriſti tyro ſic reſpondit: Et ego, mi pater, hæc ipſa nõ ſemel reputaui mecum: ſed non ego meis nitor viribus, ſed Domino commendans corpus & animam, mundi huius gloriolã cum ſuis oblectamenmentis cõtemno. Tum rursùs Epiſcopus: Quandò, ait, fili chariſſime, animo te video eſſe fixo & obfirmato, nè videar diſſuadere, quod potiùs hortari & perſuadere debeam, ſi quid vouiſti Domino, id reddas. melius eſt enim non vouere, quàm poſt votum promiſſa non reddere. Deindè ab omnibus eum peccatis abſoluens, ſummæ Trinitatis ſignaculo conſignat, & cùm eum oſculatus eſſet, hanc adiunxit benedictionem:

Stephanus Epiſcopus Tungrenſ. hortatur eum, vt fiat monachus. Eccls. 5.

Ieſu ſumma ſalus, hominum qui reſpicis actus,
Cui nihil occultum, cui pectora noſtra loquuntur:
Ad bona, poſco, tuum benedicens dirige ſeruum,
Vt tua iuſſa colat, & te ſuper omnia quærat,
Vt tandèm æternæ comprendat præmia palmæ.

Cap. 10. Pariſijs apud S. Dionyſium fit monachus S. Gerardus.

Hoc ergò munitus viatico, vir beatus ab Epiſcopo cũ ſpiritali gaudio recedit, Pariſiosq; ocyùs rediens, & beati Dionyſij optata reuiſens limina, in omni obedietia, humilitate & patiẽtia probatus, quemadmodùm in ſua Regula docet ſanctus pater Benedictus, raſo capite & barba, monaſticum induit habitum, eiq; monaſterio donauit, quæ iuris ipſius eſſent in Lotaringia. Nolens autem torpere ocio, quod ſciret animæ eſſe inimicum ac pernicioſum, obnixè rogauit, vt liceret ipſi literas addiſcere. Quod cùm valdè admirarentur fratres, velle hominem iampridèm barbatum, ad puerilia literarum ſtudia applicari, ille rogare & inſtare non deſtitit. Itaq; vni è fratribus traditus eſt literis imbuendus. Vt verò plùs etiam mireris eius humilitatem & ſolertiam, ipſa prima literarum elementa inſtàr quinquennis pueri addidicit. Nec quicquam de ſuo propoſito remittens, intrà paucos dies totum Pſalterium memorię commendauit. neq; id mirum, cùm nulla ſit ad diſcendum mora, vbì doctrix adeſt gratia ſpiritusſancti. Deindè proponuntur ei ſacri codices, & ille diuinis dogmatibus præclarè eruditur: & ſicut apis ſedula per pratorũ volitat flores, vt mella comportet: ità & ille ſanctorũ Patrũ ſcripta lectitãs, diuini fauos eloquij ab illorũ melliflua doctrina excipit, ſuoq; in pectore ſacra mandata recondit. Nec interìm tamen vllo tẽpore retrahi ſe ſinit ab exequẽdis illis, quæ Canon monaſticus iuberet: immò verò in cunctis actionibus ſuis illũ ceu magiſtrũ ſibi proponit. Id Prior & fratres tacitè contẽplantes, & qualis quãtúsve foret, haud obſcurè peruidẽtes, nè lucerna ſub modio lateret, idoneum cenſent,

Diſcit prima literarũ elementa.

Magnũ facit in perdiſcendis literis fructum.

cenſent, qui ſacris initietur. Paulatìm igitur promotus, etiam preſbyterij gradum attigit, quippè qui omni probitate & integritate conſpicuus videretur. Etsì autem planè recuſaret, & multis modis indignum ſe clamitaret, at tamen à Priore & fratribus victus, illorum coactus eſt cedere voluntati, nè obediẽtiam negligere videretur, quæ cæterarum virtutum comes eſſe ſolet.Ità ergò altero ſuæ conuerſionis anno Pariſijs à Theodulpho Epiſcopo minores accepit ordines, & tertio ab eodem antiſtite hypodiaconus ordinatus eſt. Ab eius verò ſucceſſore Fulrado, anno quarto à conuerſione ſua, diaconus eſt ordinatus. Porrò nono anno iam virtutibus ſublimiter ornatus, etiam ſacerdotio initiatus eſt à Fulradi ſucceſſore Adelelino. Sacris ordinibus gradatim initiatur.

Tale chariſma tuis bone Chriſte fidelibus addis,
Qui mentem ſtolidi, prudentem reddere nôſti.
Eccè rudis laicus diuino dogmate doctus,
Sacris Ordinibus reperitur magnificatus.

Per id tempus illo in monaſterio religioſa monachorũ congregatio florebat, quorum pectora non niſì cęleſtia ſuſpirare, permulta virtutũ documenta declarabant. In quibus etsì beatus Gerardus ordine poſtremus erat, magno tamẽ opere in id incumbebat, vt nulli eſſet virtutum ſtudio & exercitatione ſecundus. Seniores honore prę-ueniebat, iuniores amore & beneuolẽtia complectebatur, corpus ſuum macerabat inedia, crebrò in precibus pernoctabat. Cunctis ex animo ſe credebat inferiorem, in omnibus ſe Dei miniſtrũ exhibebat. Canonis monaſtici cultor erat ſtrenuus, ab eius legibus deflectere planè reformidans. Quod habitu præ ſe tulit, moribus & vita præſtare contendebat. In veſtibus eius vilitas, in victu parcitas cernebatur. Ad obedientiam promptum, ad iniuriam patientem ſe præbebat. Voluit corpus ſuum humiliare in terris, vt anima quandoq; in cælis exaltari mereretur. Quanta erga ſuperiores humilitate, erga omnes humanitate & benignitate fuerit, quis vel verbis eloqui, vel ſcripto cõpræhendere queat? His verò & conſimilibus virtutũ floribus redimitus, omnibus tã magnis, quàm puſillis, ex animo charus erat: tantiq; fiebat à fratribus, vt communi omnium ſententia decretum ſit, nè quid magni momenti intrà monaſterium abſq; eius conſilio fieret. Sentiens autem ille opportunum petendi tempus adeſſe, & beati Eugenij martyris ſacras reliquias impetrandi, fratres pariter congregatos ſic allocutus eſt: O patres & domini mei, ô diuinæ religionis cultores eximij, ô cæli ſenatores, intrà curiam cæleſtis paradiſi degentes: quas ego vobis gratias referre poſſim, qui me peccatorem & in procelloſi huius ſeculi fluctibus naufragium facientem, in tranquillum veſtri cœnobij portum comiter recepiſtis? Non eſt certè huius vlla apud me facultas, nec poſſum vnquàm tanto beneficio par eſſe. Sed tamen poteſt abundè ſarcire Deus benignitate ſua, quod hominis fragilitas præſtare non poteſt. Quorsùm autem hæc mea tendat oratio, paucis vos accipere velim. Cùm adhuc ſecularis me habitus teneret, & aulicæ curæ plurimùm occuparent, ſicut mihi teſtis eſt Deus, diuina mihi dormienti ſe viſio obtulit, admonens, vt in principis Apoſtolorum & eius filij martyris Eugenij honorem, in ditionis meæ anguſtijs oratorium extruerem. Parui ego, & Domino adiuuãte, breuì illud abſolui, Clericisq; illic Deo ſeruituris attribui, addens pro mea tenuitate, quæ illis ad victũ veſtitumq; ſufficerent. Cùm ſit igitur de hoc martyre diuinitùs apud me facta mentio, ſupplex oro & obſecro vos, præſertìm cùm ſingularis eccleſia veſtra tot ſit ſanctorum inſtructa luminibus, vndè tota poſſit Francia illuſtrari, vt ea, quã dixi, inops baſilica à me condita, hoc theſauro ditetur, & vobis reddat Deus gratiã in præſenti, gloriam in futura vita. Reſpondent vnanimiter fratres: (Diuino enim inſtinctu permoti, non poterant abnuere, quod petebatur) O Eugeni, clariſſima martyrũ gemma, quis pro dignitate tuas poſſit laudes depromere?

Cap. II.

Virtutes eius.

Orat fratres, vt dent ipſi reliquias S. Eugenij.

Exponit eis ſuam viſionem.

Gallia nónne tuis virtutibus enitet omnis?
Nemo tuum petit auxilium, quin impetret illud:
Nam cunctis nôſti languoribus ipſe mederi.

Deindè ad virum Dei: Magna quidem, inquiũt, poſtulas pater dulciſſime, & quæ cuiuìs, te dempto, poſſent iuſtiſſimè negari. Sed quandò, vt ais, diuinę ſic placet volũtati, & optimè de nobis merita eſt tua inter nos imitanda vitæ cõuerſatio, cum multa animi propẽſione & alacritate aſſentimur pijſſimis precibus tuis. Noſtra enim inter nos omnia & ſunt & oportet eſſe cõmunia, magìs verò cum fraternitate tua, cuius facultates noſtra eccleſia poſſidet. Quamobrèm & eum, quẽ petis, beatiſſimũ Eugenium ſponte damus, & aliorũ quoq; reliquias nõ negamus. Quibus auditis, quo tũc animo

fuerit

fuerit vir Dei, quiſq; ex ſeipſo, modò ſic affectus ſit, facilè poteſt intelligere & æſtimare. Poſt hęc ſalutifera optatiſſimi martyris theca exponitur, quouis auro precioſiores illius artus continens: eaq; vt par erat, honorificè ab aurifice fabrefacta, beato viro traditur ad ſua, vt diù deſiderârat, abſportãda. Nemo verò hîc à nobis ob fidem faciendam exigat nomina eorum monachorum, qui tũc apud S. Dionyſium fungebantur miniſterijs, quos officiales vocant, cùm illos nominatìm expreſſos contineat ipſa ſancti martyris tranſlati veriſſima hiſtoria. Neq; tamen huius vnius duntaxàt corpus, ſed multorum etiam aliorum ſanctorum pignora illinc eum abſportâſſe conſtat, quę vndecunquè collecta illic fideliter repoſuerat. Immò ſanè, quod vix incredulis credibile videatur, fertur etiam vnum ex innocentibus pueris, cum coætaneis ab Herode rege cruentiſſimo occiſum, ſecum attuliſſe, qui in Bronienſi eccleſia certiſſimè habetur. Quòd ſi cui id dubitationẽ affert, ex Lieraldo Abbate percontetur, qui huic beato viro in cœnobij Moſonienſis gubernatione ſucceſſit, qui cum eo præſens ad clandeſtinam tot reliquiarum compoſitionem, demirari ſolebat, Bronienſis eccleſiæ anguſtijs tam mirabilem contineri ſanctitatem. Deniq; fratres viro Dei valefacientes, eum cum ſocijs à ſe dimittunt. At ille clanculùm profectus ob indigenarum metum, nè fortè illi perciperẽt tantum ipſis ereptum theſaurum, proſpero curſu peruénit ad pagi Lomacenſis prædium Cuuinium, vbì duo ex S. Germani cœnobio monachi degebant, cuius tum erat fundus eius loci, vnanimiter illic in ſancti Abbatis Venantij obſequijs cura peruigili excubantes. Eorum exploratæ ſatis fidei S. Eugenij pignora commendans, (iampridèm enim illi erant familiaritate coniuncti) non alienum putauit adire Stephanum Tungrenſem Epiſcopum, vt quia tam inſigne in eius diœceſim margaritum importabat, eius ea de re ſententiam audiret.

Donantur ſancto viro reliquiæ S. Eugenij.

Vnus ex pueris ab Herode cæſis, habetur Bronij.

Adit Epiſcopum Tungrenſem S. Gerardus.

Sic decorare ſuos conſueuit Chriſtus alumnos.
Hic, ſpretis opibus, eius mandata ſecutus,
Vndè nitet patria, cum merce repatriat iſtâ.

Cap. 12. Poſtquàm aũt vir Dei indè digreſſus eſt, beati martyris corpuſculo illic relicto, quid ad laudem nominis ſui per eum Dominus operatus ſit, abſurdum videtur ſilẽtio præterire. Alter ex memoratis fratribus, quadam nocte ſolito largioribus indulgens poculis, ad nocturnas laudes redditur tardiuſculus, ob potûs exceſſũ nimio ſomno prægrauatus. Eccè autem adeſt S. Venantius, vultu ſeueriori corripit eum, verbis etiam verbera addit. Quid ità nunc ſtertis, inquit, impudẽs monache? Cur debitos Deo hymnos cunctantius perſoluis? Quarè ſomno opprimeris ô Vuerenberte? Sic enim ille vocabatur. En frater tuus Ermarus queritur de ſomnolentia tua, cùm ille iam dudùm ad noctis vigilias expergefactus ſit. Quòd ſi te non admodùm ſolicitum habet noſtrì reuerentia, cur ſaltem non te mouet tibi commiſſi almi martyris Eugenij præſentia? An tu eius merita ignoras? An non ille inter ſplendida ſanctorum agmina ità lucet, vt inter aſtra ſol? Surge ergò, ſurge ocyùs, & quod maturiùs factum oportuit, vel tardiùs ſarcire feſtina. Ea repræhenſione adeò ille frater emẽdatus eſt, vt deincèps ne ad breue quidem ſpatium, niſì quatenùs neceſſitas cogeret, à ſancti martyris obſequijs diſceſſerit, donèc ab eius fide creditor depoſitum repoſceret. Nè quis aũt incredulus id fictum exiſtimet, nouerit ab eo, cui accidit, eſſe relatum. Cùm autẽ ſanctus vir Epiſcopo indicâſſet & nomen & aduentum egregij martyris Eugenij, continuò ille, vt erat iucundo animo & ingenio perſpicaci, ad ſacrum eius nomen alludens, ità ait:

Per viſionẽ caſtigatur monachus negligẽs erga ſacras reliquias.

Matth 25. Impetret Eugenius nobis, precor, Eugè, beatus,
Quod Dominus digno dignatur dicere ſeruo,
Quandò reddit ei cæleſtis gaudia regni.

Deindè pias ad cælum manus oculoſque ſuſtollens, Deo gratias agit, in hæc verba prorumpens:

Laus & honor, decus atque decor tibi Chriſte redemptor,
Qui famulis bonus immeritis bona multa rependis.
Quaſnam multiplices tibi poſſum reddere grates,
Qui partes noſtras hoc tanto munere ditas?
Martyr hic eximius noſtra ad confinia miſſus,
Credo equidem, cunctis apportat dona ſalutis.

Porrò conuerſus ad virum Dei, Quid, inquit, differs fili chariſſime?
Rumpe moras omnes, & nequaquàm, obſecro, ceſſes,
Donèc perficias, quod toto corde peroptas.

Eccè

Ecce à nobis edictum proponetur per loca vicina omnia, vt vtriuſq; ſexûs frequēs caterua certatìm eius in occurſum properet, & magnū Eugeniū, cum magno eugè, introducant in locum illi iubēte Deo, te verò exequente, præparatum. Hac Epiſcopi benigna reſponſione vir Dei non mediocriter animatus, & eius authoritate confirmatus, celeriter Cuuinium reuertitur, optatiſſimi martyris pignus repetiturus. Quod vbi recepit, iter ingreditur, ac Bronium versùs, directo tramite, tendit. *Redit cū ſacris reliquijs ad Broniēſe monaſterium.*

Ecquis verò ſatis referre queat immenſam populi turbam, in martyris occurſum, cuius fama iam omnium aures impleuerat, vndiquè properantem? Ea enim fama *Cap. 13. Innumera hominū frequentia accurrit ad ſancti Eugenij reliquias.*

Multos vrgebat, multos properare monebat.
Procuruus foſſor venit, & defeſſus arator:
Cernere ſubulcus deſiderat atque bubulcus.
Seruus & ingenuus commixtìm conuolat illuc.

Quis enim martyris prætereuntis rumorem auditione accepit, & domì deuotus deſesque reſedit?

Vix capiunt patuli populorum gaudia campi:
Munera comportant, deuota voce ſalutant.
Oſcula perſpicuo figunt impreſſa metallo,
Dulciter hymnidicas plebs omnis concinit odas.

Tollunt ad ſidera voces, & Dei magnalia concelebrant. Videres iter illud non modò ſine labore cōfici, ſed etiam cum magna animorum alacritate, cum iucundo lætantium iubilo. Crederes cælum ipſum arridere blandiſſima aëris ſerenitate. Vbi autem hęc ad notitiam venêre Adelhelmi Archidiaconi, viri morū nobilitate clariſſimi, (ſub cuius enim Archidiaconatu hæc gerebantur) accitis Clericorum ordinibus, ijsq; Crucis vexilla ſanctorumque reliquias ſiue patrocinia congruenter præferentibus, non modico etiam cœtu promiſcui ſexûs adunato, è cœnobio ſancti Foillani derepentè obuiam proceſſit. Poſtquàm aūt propiùs ſacrum feretrū beatiſſimi martyris acceſſit, tertiò ſe humì proſtrauit: faciunt idem ſui omnes, tundunt ſua pectora proſtrati, tundentesq; confitentur peccata ſua, confitentes lachrymas edūt & ſuſpiria opportuna remedia implorant, & Deo pœnitētię ſacrificia promittūt. Porrò ſpiritali gaudio cōpunctus Archidiaconus: Omnes, inquit, Deo gratias agamus: viſitauit enim nos oriēs ex alto, & obſcura vitiorum caligine ſordeſcentes, tanti patroni gratuito lumine illuſtrauit. Quanta verò illic extiterit exultatio, vtroq; populo pariter congregato, quis ſcripto explicare queat? Præ nimia ſanè lætitia multorum oculi dulcibus madebant lachrymis. Et quis tandèm ità ferreo ſit pectore, vt ſub hoc ſpectaculo piæ cōpunctionis expers eſſe queat? Salutari illi ſarcinæ alij poſt alios ſuccedere, illam vel contingere, exoſculari, venerari, muneribus proſequi, prouehere percupiunt & lætantur. Pſallebant alacres, reſonabant vndiq; laudes. Omnes excelſa voce Kyrieeleiſon, Gloria in excelſis Deo, Te Deum laudamus, concinebant. Omnia illic præpotentis Dei laudibus perſonabant: Aetheris arx reboat, concentu terra reſultat. Iuga montiū, concaua vallium, denſitas nemorum reciprocas reddūt voces. Illuxit'ne, putas, vnquàm lux lætior vſquàm? Tali igitur cum iubilo, tanto cum tripudio Archidiaconi humeris, martyris reliquiæ Bronio illatæ ſunt, atq; in beati Petri Apoſtolorum principis oratorio, loco diuinitùs illis deſtinato, repoſitæ. Rurſus autem offeruntur munera, promittuntq; ſeſe in poſterum eius patrocinia libentiſſimè frequentaturos, ſiue crebrò adituros. Ea tam iucunda tranſlatio incidit in beati Agapiti martyris ferias, id eſt, menſis Augusti decimumoctauum diem. Statutum eſt autem vna omnium tam Cleri quàm populi ſententia, vt quotannis cultu celeberrimo recolatur. Omnibus feſtiuo gaudio peractis, ad ſua quiſq; reuerſus eſt. Quiſquis autem huius ſancti ſuffragia ſide non ficta expetit, cele[illegible]er ea experitur: grauiſſimè teſtāte vicinia omni, ab eo die, quo eò aductus eſt, multa ipſos inuſitata ſubſidia perſenſiſſe: & vt quondàm in Gallijs per innumera miraculorum ſigna beneficum ſe exhibuit, quemadmodùm teſtantur in ſcripta relata miracula: ità etiam nūc in Lotaringia crebrioribus virtutum impendendis beneficijs, munificum ſe præbet. *Idem Adelhelmus Archidiaconus cū multis.* *Ingens ſtudium erga ſacras reliquias.* *Patrocinia, pro loco, in quo reliquiæ martyris ſeruantur.* *Miracula multa S. Eugenij.*

At verò longè lateq; virtutum ſeu miraculorum eius fama increbreſcente, cœpit ad eius memoriam vndiq; multa hominum turba, perindè vt apes ad aluearia, cōfluere, pro viribus quiſque munera offerentes multa cum animi deuotione. Aduentant plurimi & ex propinquis & ex longinquis locis, votiua dona permulta apportāt pijſſimo martyri, ad afflictis ferendam opem ſemper paratiſſimo. *Cap. 14.*

Aduc-

Adueniunt multi,commiſſa ob crimina mœſti:
Sed precibus ſancti,redeunt ad propria læti.

Inuidus dæmō ferre nō poteſt ſancti martyris honorem.

Verùm id moleſtiſſimè ferens humani generis inimicus diabolus,qui olim paradiſicolam ab æternis extruſit ſedibus,in quorundam vicinorum Clericorum pectus inuidentiæ virus inſtillauit, idq; adeò, vt illi conati ſint tam honorificos ſancti martyris cultus modis omnibus obſcurare. Ij ergò adeunt ſuprà memoratum Epiſcopum, Foſſis tum fortè manentem, querulisque ſermonibus apud eum euomunt hauſtum maleuolentiæ putorem.Itáne,inquiunt,paſtor vigilantiſſime,authoritate & voluntate tua ſanctus quiſpiam aduentitius, nondùm comperta rei veritate, in tui Epiſcopatûs ditione coletur? En aduectus nupèr è Gallijs Bronij colitur, incertum quis martyr Eugenius, eique apportandis cereis alijsque oblationibus tanta ab omnibus veneratio adhibetur,acsì ſit vnus ex Apoſtolis. Sed vbinā textus vllus eſt martyrij eius? vbinàm eius geſta ſcripta habentur? Oportet ſanè prudentiam tuam accuratè perſcrutari & inueſtigare,ſit'ne à Deo,vel aliundè potiùs hic Eugenius. Hæc & id genus alia fallaciter Epiſcopo ſuggerentes,in martyrem eum ſummoperè concitare nituntur. At hìc nobis aliquantiſpèr appellandus eſt Epiſcopus ille: Audi,inquam, Epiſcope. Ego huius pagellæ author clàm tibi dico in aurem. Solerter & accuratè cauendum atque proſpiciendum tibi eſt, nè quis inuidus maleſuado ſermone animum poſſit ineſcare tuum. Itáne liuidum placare vis virtute relicta? Putredo oſſium inuidia,ait Salomon: & ethnicus author: Inuidus alterius macreſcit rebus opimis. Vapulabis, crede mihi, vapulabis duriſſimè, ſi fallacioſis æmulorum dictis fidem commodaueris. Noli,quæſo,noli illis aſſentiri, nè poſteà ſerò te pœniteat. Sed quorsùm multa? Quemadmodùm Apoſtolus dicit, Corrumpunt mores bonos colloquia mala: dum plùs iuſto antiſtes maleuolis auſcultat, prorsùs oblitus eſt eius lætitiæ, quam ex beati martyris aduentu perceperat.Huius ergò toxici contagione correptus,Leodium proficiſcitur,inclyti martyris cultū prorsùs abrogaturus. Sed cum in villa Malonia,vbì erat pernoctaturus,pede non claudo diuina vltio aſſecuta eſt. Vbì enim eò peruenit,nihil mali ſuſpicātem repentè peruaſit tantus ilium dolor, vt ſibi videretur mox ſpiritum exhalaturus.Torquebatur ſanè cruciatu acerrimo,& ne momenti quidem requie potiebatur. Cœpit igitur tanquàm mentis inops ſtridere dentibus, contorquere manus,crura brachiaque huc illucq; diſijcere. Interìm ab eius facie, quam modò rubor,modò pallor,interdùm nigredo occupabat, vis doloris eius perſpicuè potuit animaduerti.Tandèm verò ad ſe reuerſus,agnoſcit culpam ſuam, atque hunc in modum ſeſe repræhendit:

Prou.14.

Horatius.

1.Cor.15.

Epiſcop' diuinitùs punitur, dum vult martyris cultum impedire.

Agnoſcit culpā ſuam.

Ah Stephane infelix,quæ te ſententia vertit?
Ah minimæ fidei,de martyre cur dubitâſti?

Meritò nunc cæderis, meritò hæc pateris, meritò iam morieris. Cur inuidorum ad tuas aures admiſiſti mordaces ſermones? Quid ità oblítus es magnum eugè Eugenij martyris? Hunc in modum ſeſe incuſabat, ſeſe gemebundus agebat. Circunſtantes verò preſbyteri eius,quos capellanos vocant,lachrymarum imbre perfuſi, eum conſolantur,ſingulatimq; aiunt illi: Deſine & te & nos,pater amantiſſime,tuis excruciare querelis: potiùs autem ijs,quæ pateris, malis aliquod remedium inquire. Tum ille ad quendam ipſi fidelem conuerſus: Oro te, inquit,frater chariſſime, ſi quidem ſalus mea tibi curæ eſt,meq; optas ſoſpitem viuere,binos cereos ad corporis mei longitudinem & latitudinem effingi vt cures ocyùs, eosque pro mea recuperanda valetudine beati martyri Eugenio perferas: cui ego martyri me peccâſſe ex animo confiteor. Quòd ſi eius meritis diſcrimen mortis euaſero, omni qua poſſum aſſeueratiōne confirmo polliceorque,me accepti beneficij haudquaquàm immemorem fore. Páret ille Epiſcopi voluntati, & equo conſcenſo, Bronium cum cereis aduolat, petit ſancti martyris oratorium,infert in illud cereos,eosque accenſos inſtàr Crucis cancellatìm compoſitos,ad eius monumentum offert. Res ſanè admiratione digna. Nam ſimulatquè cerei abſumpti ſunt, morbo omni prorsùs profligato, incolumitas Epiſcopo inſtaurata eſt. At ille nō ingratus tanto clariſſimi martyris beneficio,gratum illi munus repēndere decreuit,quod eius memoriam repræſentaret ſempiternam. Accitum itaque Bronienſis eccleſiæ æditum, qui, ſi rectè memini, Anſelmus dicebatur, cum paſſione beati martyris Leodium ad ſe venire iubet, vt in futura ſynodo authoritate Epiſcopali ea confirmaretur. Quod cùm ille grato feciſſet animo, & in plenaria ſynodo paſſionis ſeries recitata fuiſſet, cunctisque, qui aderant, admodùm illa probaretur,

Cereos duos pro ſe iubet offerri martyri, ijsq́ue abſumptis reualeſcit.

tur, totius Cleri communi conſilio decretum eſt, vt & martyr digna veneratione colatur, & eius paſſio rata & accepta, deincèps in eccleſia recitetur. Porrò Epiſcopus, ceu teſtis idoneus verba faciens, non erubuit palàm omnibus enunciare, quid ipſi accidiſſet, & quid paſſus eſſet, ac deindè ſubiungens: Audiuit, inquit, dilectio veſtra, fratres chariſſimi, cuius meriti ſit martyr iſte, & quàm ſit horrendũ in eius indignationẽ incidere: quàm ſalubre eius gratiam promereri. Et quia paterno flagello caſtigans caſtigauit me, at tamẽ pro ſua paterna clemẽtia morti non tradidit me, æquiſſimum ſanè & honorificum videtur, vt vobis aſſentientibus, aliquo cum munere honoremus, vt apud clementiſſimum Deum pro noſtris erratis intercedere dignetur. Eam ſententiam cunctis approbantibus, Epiſcopus addidit etiam hæc: Decreto, inquit, Pontificio ſtatuitur, & hæc ſancta ſynodus ei ſubſcribens aſſentit, vt per totam, in qua ſanctus martyr quieſcit, Decaniam ſolennitas eius inſtàr Dominicæ diei celebretur, & eccleſia Bronienſis ab omni obſonio, Leodienſi Epiſcopo ex debito perſoluẽdo, deincèps immunis ſit. Vtque iſthuc perpetuis temporibus ratum inconuulſumque permaneat, nec vllus ſucceſſorum meorum in irritum reuocare vel infringere auſus ſit, quid mihi aduersùs ſanctum martyrẽ imprudenter & per ignorantiam calcitranti acciderit, perquirat: audiensque pertimeſcat, pertimeſcens caueat ſibi, & quod à nobis ſancitum eſt, inuiolatum conſeruet. Eius autem decreti perpetìm cõſeruandi prima procuratio fertur fratri Flodino, id temporis eius loci Decano, demandata.

S. Eugenij feſtũ à Leodienſi Epiſcopo inſtituitur.

At vir Dei Gerardus, de bono ad meliora contendens, & Bronienſem eccleſiam in cunctis prouehere volens, Clericorum inſtitutum, quod initio ipſe eò introduxerat, indè remouit, & monaſticum illi ſubſtituit. Cumque aliquãdiù ſtrenuiſſimi præfecti munus eo in monaſterio eſſet executus, nec ferre poſſet eò cõfluentis populi ſtrepitum, nec tamen etiam ab Epiſcopo, in cuius diœceſi erat, miſſionẽ ſe impetraturum ſperaret, Prioribus electis, cum quibus ex beatiſſimi patris Benedicti regulæ præſcripto ſua onera partiretur, in remotiorem cellulam apud eccleſiam ſeſe recepit, vt illic ſolus degens, diuinæ contemplationi liberiùs vacare poſſet.

Bronij amotis Clericis, monachi introducũtur.

S. Gerardus degit in cellula ſolitarius.

Qualiter hìc vixit, quiſnam depromere poſſit?
Hoſtia fit moriens, necnon & victima viuens.
Victima viua Deo, reuerà mortua mundo.

Hac tempeſtate Giſlebertus Dux erat Lotaringiæ, vir quidem magnæ dignitatis & potentiæ, ſi tamen meminiſſe & intelligere voluiſſet illud propheticum: Homo cùm in honore eſſet, non intellexit. Erat enim gener Henrici Regis celeberrimi, in matrimonio habens ſororem Othonis, poſtmodùm præſtantiſſimi Imperatoris. Et quia in tantorum virorum, nempe patris & filij, mentionem incidimus, tametsì ab inſtituto deflectere videmur, at operæpretium tamen nos facturos arbitramur, ſi ſummatim de illis pauca perſtringamus: vt, qui vel quales fuerint, quandoquidem etiam alios legimus iiſdem nominibus appellatos, prudẽs lector ſine ambiguitatis ſcrupulo nôſſe queat. Henricus iſte, non minùs prudentia, quàm fortitudine conſpicuus, quemadmodùm in Chronicis legimus, Othonis potentiſſimi Saxonum Ducis filius fuit. Ad regni autẽ gubernacula admotus, cùm eſſet omnibus militiæ artibus inſtructiſſimus, multis, quas commemorare poſſemus, nationibus ſtrenuiſſimè imperauit. Sed vt interìm omittamus complura, ab illo prudenter & fortiter geſta, magnũ & præclarum quiddam, quo totam, cui præerat, Auſtriam beauit, annotare viſum eſt. Quod nimirùm eiuſmodi eſt, vt deceſſorum eius nullus tale quippiam feciſſe legatur: ne ipſe quidem, qui totũ penè ſubegerat orbem, Carolus Magnus. Obtinuit enim lanceam Magni Conſtantini, Helenæ reginæ filij, inuentricis, vt & legitur, & creditur, ſalutiferi ligni. Ea autem lancea Crucis habuit effigiem, clauis, quod dictu quoquè mirum videri queat, Dominico corpori affixis. Qua verò prudentia & ſolertia eam indeptus ſit, & quanto eam venerationis ſtudio proſecutus ſit, cuiuſdam Chronographi luculenta prodit oratio, quam ædificationis cauſa his inſerere voluimus. Henricus Rex, inquit, vt erat Deum timens, & amator religionis Eccleſiaſticæ, vbì percepit Rudolphum Burgundionũ Regem habere tam cæleſte & inæſtimabile donum, quod idem Rudolphus pro ſummæ amicitiæ munere à Samſone Comite acceperat, miſſis ad eum legatis, tentauit num oblatis muneribus id ab illo impetrare, ſibique aduersùs tum viſibiles, tum inuiſos hoſtes arma inuictiſſima triumphumq; perpetuum comparare poſſet. At Rudolpho Rege id ſe nulla vnquàm ratione cuiquam daturum aſſeuerante, modis omnibus Henricus Rex, quẽ muneribus emollire non poſſet, minis inten-

Cap. 15.

Pſal. 48.

Henricus rex, Othonis Ducis Saxonum filius.

Quo pacto obtinuerint admirãdam lanceã Conſtantini Magni.

intentatis frangere conatus eſt, affirmans ſe omne eius regnum ferro & flãmis vaſtaturum. Sed quia illud, quod petebatur, munus eiuſmodi erat, quo olim Deus terrena cæleſtibus, vtraq; pacificans, coniunxit, Rudolphi Regis animus tandem diuinitùs eſt emollitus, ità vt iuſto Regi iuſta petẽti annueret. Quo autem amore donum hoc eximium Rex Henricus complexus ſit, hoc ipſo vel maximè declarauit, quòd non modò auri argentiq; muneribus Rudolphum Regem honorauit, verumetiam Sueuiæ prouinciæ non minima donauit parte. Deus autem, qui cordium inſpector eſt, & bonas muneratur voluntates, qua mercede huius rei cauſa pium Regem Henricum in æterna vita affecerit, quibuſdam indicijs etiam in hoc ſeculo prodere voluit, quandò hoſtes in ipſum incurrentes, hoc victorioſo præeunte ſigno, ſemper terruit atq; fugauit. Tali igitur occaſione, diuina fauẽte voluntate, ſanctam illam lanceam Rex Henricus adeptus eſt, quam filio, de quo nobis inpræſentiarum ſermo eſt, è vita decedens dereliquit vnà cum regno, non minori veneratione ab eo conſeruandam, vtì non paucæ teſtantur victoriæ, quas per eam orando obtinuit. Qualis verò & quantus etiam hic inuictiſſimus Otho fuerit, idẽ chronographus declarat. Iſte, iſte, inquit, eſt Otho principum præcellentiſſimus, cuius ſceptris Occidentis & Aquilonis regiones parent, cuius ſapientia pacificantur, religione lætantur, iuſti iudicij ſeueritate terrentur. Quid hac laude præclarius? Quid hoc teſtimonio euidẽtius? Fuit autem ei frater, nomẽ paternum, id eſt, Henrici obtinens, ſed longè ab eius moribus degenerans: quippè qui improborũ conſilijs trãſuerſim actus, aduersùs fratrem rebellârit. Et vt obitèr quoq; mentio fiat quantulacunq; alterius fratris eius, Ducis atq; Archiepiſcopi Brunonis, cuius memoria in benedictione eſt: quiſnam eius virtutes pro dignitate referre queat? Sub eius enim procuratione & adminiſtratione ſagaciſſima, quæ radicitùs vitiorum ſpuria vitulamina extirpabat, tanquàm fructuoſa arbor, Lotaringia pacis & iuſtitiæ abundantia refloreſcere viſa eſt, ità vt palàm illa teſtari videretur, ſub eius tutela, aurea quondàm ſecula reuixiſſe. Eius rei argumento eſt Raginerus Comes Hainoenſium haud ignotus, quem Longicollum cognominant: qui cùm tyrannidem exerceret in ſuos comprouinciales, nec vellet redire ad ſanitatem, ſemèl atq; iterùm commonitus, vſque in præſens in ignotis regionibus degit exul, id agente induſtria ambidextri Archiepiſcopi Brunonis. Sed nè prolixior oratio fortaſsìs tædiũ adferat lectori, iam ad narrandi ordinem redimus. Satìs enim iam noſtratibus compertũ *videtur*, quemadmodùm is Otho virorum conſtantiſſimus, coram victorifero proſtratus *labaro* orando, trans Rhenum fratris Henrici, ſupradicti Ducis Giſleberti, & potentiſſimi Comitis Eberhardi parua manu copioſum equitatum in fugam *compulerit*, necdùm militibus eius Rhenum traductis. Nec illud quoq; obſcurum eſt, *vt idem Giſlebertus* & Francigena Eberhardus, copijs magnis inſtauratis, Rhenum *tranſmiſerint*, & circunquaq; Saxonum vaſtata prouincia, cum multa præda ad idẽ flumen reuerſi, vt in patriam redirent, ibì cum ſuis ab exercitu non magno, immò exiguo, Othonis cæſi ſint, illo in Alſatia rei exitum præſtolante, & diuinum implorante auxilium. Vbì ſanè chronographus eiuſmodi verbis vtitur: Eberhardus gladijs occiditur, Giſlebertus Rheni vndis ſubmergitur: quas quia exorbere prę multitudine non potuit, anima recedente defecit. Sicq; completur vaticinium Pſalmographi, dicentis: Homo cùm in honore eſſet, nõ intellexit: Nam propter regni ambitionem hæc illis euenêre. Sed hæc obitèr inſerta, nemini ſuperuacanea videantur. nõ enim ſine ratione in medium prolata ſunt. Neque enim omnia nôrunt omnes. At nunc ad rem.

Hoſtes ſuos fugat virtute lanceæ Dominicæ.

Othõis Magni Imperatoris encomion.

Brunonis Colonienſis Epiſcopi laus.

Victoria Othonis Magni de fratre.

Altera victoria.

Pſal. 48.

Cap. 16.

S. Giſlenus apparet Duci Giſleberto.

Ei Duci Giſleberto, cùm adhuc honor illi ſuus conſtaret, Chriſti cõfeſſor Giſlenus, qui in Hainoënſi quieſcit territorio, nocte intempeſta per viſum apparuit, & querelis miſcens preces, ſic ei locutus eſt:

Dormis, an vigilas, nimiùm labentia curans?
Giſleberte, meam complens attende loquelam.
Da mihi Dux vnum, ſupplex efflagito, ſcutum,
Quo communitus oppugnem fortiter ictus,
Quos inferre mihi non deſiſtunt inimici.

Cui heros Giſlebertus ità per iocum reſpõdit: Quorsùm tibi ſancte Dei bellicus clypeus? Scuto diuinę protectionis ſemper & vbiq; munitus, non indiges noſtris, vt equidem arbitror, armis. At ſanctus obſcuriùs dicta explicans, Nè fortè, inquit, ſuſpenſum te habeat ſermo ambiguus, nòueris me diutiùs ferre non poſſe quotidianas contumelias,

meliis, quibus afficiūt me Vrſidongi Cellenſes Clerici: In meo enim cœnobio, quod mihi Argolico Chriſtus donauit, nulla omninò religio exercetur. Omnes, quæ ſua ſunt, quærunt: quæ autem Dei ſunt, ea nihilipendunt. Corporis quidem mei glebam vehunt & reuehunt per terram, ſed eò tantùm, vt fidelium liberalitate ſe expleāt. Interìm me nec laceſſere deſinunt, nec quieſcere ſinunt. & vt rem totam paucis expediam, nulla apud eos eſt reuerentia noſtrì. Sed quia Lotaringia tibi páret, obſecro te per Chriſti nomen, nè differas idoneum mihi paſtorem inquirere, ſub cuius tuto moderamine pauxilla poſſim requie potiri. Quod quidem vt obtinere queas, à me paucis accipe: Eſt in pago Lomacenſi locus, quem Bronium vocant, in quo quidam Gerardus degit, verus Chriſti ſeruus, in anguſto domicilio diuinæ contemplationi vacans, in ipſo videlicet monaſterij veſtibulo. Eum mihi aſſume, & cœnobij mei curam illi demanda: ſiquidem ad id muneris nemo in hac regione mihi illo magìs idoneus videtur. His dictis, viſio diſparuit. Vt autem Lector intelligat, quid hæ beati Giſleni querimoniæ velint, nôſſe debet, habuiſſe eum hodieque habere oratorium eo in loco, quem alij Cellam, alij Vrſidongum vocant. Erant autem aliquot ibì inſtituti ſeu deputati Clerici in miniſterium S. Giſleni, regularis diſciplinæ prorsùs ignari, nec vt ſunt hodiè canonici, ſed quales ſunt, quos Matricularios vocant. Ij verò partìm rei familiaris inopia compulſi, partìm auaritiæ morbo incitati, ſacra beati confeſſoris oſſa ſiue artus ſuis humeris per vicos & plateas ſolebant cantitando quæſtûs cauſa circunferre. A qua temeritate cùm non ceſſarent, ſed magìs magiſque in ea progrederentur, iuſtiſſima indignatione commotus, non paſſus eſt ſanctus confeſſor id eos impunè diutiùs ferre. Permiſit itaque ſe à pijs (vt ità dicam) furibus auferri, qui quodammodò moleſtè ferebant eam ſancti viri iniuriam: vel, vt dicamus id, quod eſt vero ſimilius, qui plùs delectabantur commodis ſuis, quàm alienis. Id vbì compererunt Cellenſes illi clerici, ſerò agnoſcentes culpam ſuam, non mediocri ſanè & mœrore & pudore ſunt affecti.

Argolicū ſe dicit, quòd eſſet natione Græcus.

Abuſus ſacrarū reliquiarum hic reprehenditur.

Oratorium S. Giſleni.

Tollūtur ſacræ reliquiæ illis abutentibus.

Porrò Giſlebertus nō immemor viſionis, eam ad effectū perducere volens, acerſit Cameracenſem Epiſcopum Tietdonem & Raginerum Hainoenſem Comitē, iiſque quicquid ea viſione acceperat, exactè commemorat. Et cùm ab eis peteret cōſilium, illi aiunt ſe nihil audere conſulere aliud, quàm quod diuinitùs facere iuſſus eſſet, præſertìm cùm Gerardus pro vitæ ſanctimonia toti iam prouinciæ innotuerit. Tū Giſlebertus ad eos: Ocyùs ergò, inquit, ad virum Dei abite cum virga paſtorali, eumque, velit nolit, curam huius Eccleſiæ ſuſcipere compellite. Illi mox accinguntur ad iter, perueniunt ad locū optatum, perquirunt paſsìm de ſeruo Dei, reperiunt eum in cellula ſecretiori deliteſcentem, ſalutant officiosè, in mutua charitatis oſcula ruunt. Cumque itineris ſui cauſas ei expoſuiſſent, & quòd ea legatio Deo authore ſuſcepta eſſet, ille, vt erat columbina ſimplicitate, ſic illis reſpondit: Qua ego ratione id efficiam, quod exigitis patres chariſſimi? Ego, inquam, mundi huius vanitati nuncium remiſi, & diuino amori omnia poſthabere decreui. Voſipſi, quæſo, ferte ſententiā, num mihi iſthuc expediat. Nouimus quid Apoſtolus dicat: Nemo militans Deo, implicat ſe negocijs ſecularibus. Oro, vt me ſinatis tali ſarcina liberum, plangēdis vacare peccatis meis. Atq; ſanè indignum me hoc munere confiteor, nec poſſum in me recipere, quod vultis. neq; enim idoneus ſum qui alijs præſim. Non ſuppetunt vires, ſanctitatis mihi nulla ſunt opera. Innocentis vitæ regulā cùm ipſe non ſim conſectatus, nulla apud me fiducia eſt rectè fungendi Eccleſiaſticæ gubernationis miniſterio. Ad eam excuſationem legati reſponderunt: Per Chriſtum te rogamus & obteſtamur, dilectiſſime pater, & ſacerdos pijſſime, vti nè grauatìm nobiſcum proficiſcaris, & ad te ſuſtinentis eccleſiæ gubernacula accedas. Non te latet, ab eodem dici Apoſtolo, vt omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: nec illud te fugit, quod ab cæli ianitore dicitur: Siue Regi, quaſì præcellenti: ſiue ducibus, &c. Neque verò id nos petimus, vt religionis cultum deſeras, vel vt lenocinātis mundi luxus repetas: ſed vt ex hac cauerna egreſſus, exemplum præbeas ſanctè viuendi fratribus, tua ope valdè indigentibus. Et par eſt, fortem ac ſtrenuum Dei militem non intrà monaſterij abſcondi latibula, ſed potiùs in ipſum certaminis campum ingredi, & cum hoſte manus conſerere. Nec tibi tua vnius debet ſalus ſufficere: ſed etiam fraternæ æquum eſt ſaluti prouidere, cùm poſſis prodeſſe multis, tum verbo exhortationis, tum religionis & pietatis exemplo. Chriſtus in Euangelio dicit: Luceat lux veſtra coram hominibus. &, Nemo lucernam accendit, & ponit ſub modio. Sed quid multis opùs eſt verbis? Nôueris pro

Cap. 17.

Tiedo Cameracenſis Epiſcopus.

Recuſat Abbatis munꝰ S. Gerardus.

2. Tim. 2.

Rom. 13.

1. Pet. 2.

Matth 5.

Ibidem.

 certo,

certo, huius inobedientiæ rationem te redditurum in die illius tremendi examinis, niſi & noſtris precibus, & fratrum ſaluti morem geras, maximè cùm ſic velit Deus. Tum vir ſanctus lachrymans, dixit: Decreueram quidem ſolitarius degere, & mea peccata lachrymis diluere: ſed vt video, velim nolim, cogor illum propoſiti rigorem remittere. Neque enim auſus ſum venire contra voluntatem Dei, nec debeo Ducis iuſſa & veſtras aſpernari preces. Itaque prout ferent vires, fratrum neceſſitati ſubuenire conſtituo. Et nunc ſine mora ibo vobiſcum, tentabo quod iubetis: poteſt Deus perficere, quod à me fieri non poteſt. His auditis, mirè gratulantur legati, pedum paſtoritium tradunt ei in manus, animi eius mœrorem huiuſcemodi ſermone leuare conantur: Eià paſtor ſanctiſſime, matura proficiſci ad ouile tibi commiſſum, & ſummi paſtoris fretus adiutorio, luporum rictus fortiter coërcere enitere, nè fortè, quod abſit, errantes ouiculæ ab illis deuorentur. Deindè eum ſecum abducentes, non abſque incredibili Bronienſis eccleſiæ luctu, celeriter Vrſidongum repetunt: & cùm ei ex ſacrorum Canonum præſcripto, Eccleſiaſtica donatione Abbatiæ illius ſupellectilem omnem aſſignâſſent, Abbatem eum conſtituunt. At ille clericorum illic degentium non bona vita accuratiùs inueſtigata, cùm etiam anteà teter odor malæ illorum famæ ad ipſum perlatus eſſet, conſultum exiſtimauit, vt ab illa eccleſia excluderentur. In eorum autem locum ſubſtituit dignam Deo monachorum ſodalitatem.

Tādem aſſentitur, vt ſit Abbas in S. Giſleni eccleſia.

Pro clericis ſubſtituit monachos.

Non diù pòſt animaduertens, non illic haberi ſacras beati confeſſoris Giſleni reliquias, (iam antè enim diximus ſublatas fuiſſe) immenſo animi dolore corripitur, neſciens quid in tam inæſtimabilis margaritę diſpendio faceret. Itaq; è ſuis quoſdam ad ſe vocans, iiſq; ſui animi angores exponens, quaquauerſùm eos mittit exploratum, poſſit'ne certi quippiā reſciri, vbinàm theſaurus ille lateat. Illis verò fruſtrà laborantibus, & perluſtratis circunquaq; omnibus, nihil certi renunciantibus, tandèm diuinitùs ei venit in mētem, vt eius rei cauſa Melbodium proficiſcatur. Abit Melbodium, & in ipſius oratorij ingreſſu ab introëuntibus ſubauditur cuiuſdam tintinnabuli ſonus crebrior, cunctis ignorantibus, &, nî fallor, ipſo etiam Dei ſeruo neſciente quid is ſibi velit. Fuſa autē priùs oratione attentiſſima, Dominiq; clementia implorata cum lachrymis, vt ſanctum ſuū indicare dignetur, ex eius eccleſiæ habitatoribus cū ſumma modeſtia percontatur, habeant'ne vel exiguam earum reliquiarum notionem atq; conſcientiam. Illi perſanctè iurant, ſibi prorsùs nihil de eis conſtare: quinetiam ſtomachantur & indigniſſimè ferunt ſe in ſacrilegij ſuſpicionem vocari. Tum vir Dei cum multa animi tranquillitate: Nè, quæſo, inquit, filioli iſthuc moleſtè feratis: poteſt Chriſtus pro ſua benignitate rem omnem nobis reuelare. Vbi enim humanum deficit, diuinum auxilium adſit oportet. Nocte ſequenti viro Dei in oratorio pernoctanti, & Deum obnixè deprecanti, ſanctus Giſlenus ſtola indutus apparet, aitq; ad illum: Cur mea cauſa, amice Dei, tantum tibi laboris & moleſtiæ ſumis? Sed nunc diſce ex me certiſſimè, vbi ſit, quod quæris.

Diligenter inquirit vbi lateant S. Giſleni exuuiæ.

S. Giſlenus apparet S. Gerardo.

Cap. 19.

Eccè ſuper lacunaris tabulatum, quod imminet capiti tuo, vndè heri tintinnabuli ſonus ab admirantibus auditus eſt, indecorè repoſitum eſt corpuſculum meum. Nolim autem neq; te, neq; poſteros latére tuos, non id abſque Dei nutu accidiſſe. His dictis, in cælum abit. At vir Dei ea viſione haud vulgariter exhilaratus, gratias agit Deo, nè ingratitudinis argueretur. Vt verò primos cœpit aurora curſus prouehere, cum ſuis in tabulatum aſſcendit, quærit ſacros artus, inuentos præ gaudio lachrymans indè deponit, ſocijs itidèm flentibus, munda inuoluit ſindone, atq; in feretro decorè componens, hymnos Deo lætus depromit, atque iter ingreditur, illos ſecum abſportans. Ecquid verò animi tum Melbodiēſibus fuiſſe putamus? Clerus cum populo pudefactus conticuit, & viri Dei non ferens vultum, in latebras ſeſe abdidit præ rubore. Non fuit ibì quiſquam, qui vel mutire auderet. Completum illic fuit, quod Propheta ait: Omnis iniquitas oppilabit os ſuum. Eius rei fama velox paſsim volitans, finitimos populos certatim eò properare compulit, clamantes atq; dicentes: Salue ſancte Dei, cineres ſaluete recepti. Omnimodas ſummæ Trinitati & tibi gratias agimus, quòd corporis tui prodidiſti celatores, verſipelles & ſubdolos pudore affeciſti, tuarum merita virtutum declarâſti. Quod genus eſt monſtri, ſanctorū reliquias ſuffurari? Vbinàm ſunt illi, qui tantum in ſe ſcelus admiſêre? Vbinàm gentium degimus? Reuerà cum ſcorpionibus habitamus. Hęc & his pleraq; conſimilia dicentes, & ob repertas ſacras reliquias inter ſe gratulabundi lætantes, applaudebant venerabili ſarcinæ. Ibant clerici

Inuenit abditas S. Giſleni reliquias

Pſal. 106.

rici cum monachis cantantes, Crucem & vexilla ferentes manibus:ſequebantur eos non parua vtriuſque ſexûs agmina, nihilo minùs Domino feſtiuè iubilantia. Ità cum ingenti Cleri populique tripudio,ſingulari induſtria eius viri,de quo nobis ſermo eſt, almus confeſſor ſuo eſt loco honorificè reſtitutus. Vbi deputatis cœnobitarum excubijs,Domino Ieſu Chriſto,qui eſt laus Angelorum,continēter laudes promuntur, eiuſque emerito confeſſori venerabilis laudatio, & laudabilis veneratio exhibetur. Vt autem in ſacrilegos inquiſierit,& in conuictos animaduerterit Cameracenſis antiſtes,nihil hîc commemorare neceſsè eſt, præſertìm cùm id in ſancti confeſſoris geſtis annotatum ſit. Verùm nè Giſlebertus Dux ſine laude à nobis abſcedat, fuit ille erga S.Giſleni locum ſiue monaſterium ſatis humanus,& valdè munificus, quædam prædia ſubtrahens militibus ſuis,quibus non pauca beneficij loco contulerat, eaque iure perpetuo poſſidenda tradens ibidèm Chriſto militaturis. Vbì ſanè vnū eſt,quod moneo,repetens iterumque monebo. Tibi dico Vrſidongi Cellenſis monache, qui Ducis Giſleberti largiſſima ſtipe victitas,vide nè ſis aliquandò immemor animæ eius, ſed incompræhenſam clementiſſimi Saluatoris benignitatem precibus importunis pulſes,Aurea perpetuæ vt cōtingat præmia vitæ.Et nè fortè deſperabundus obmurmures,quòd aduersùs dominū ſuum Romanum principem rebellârit: cogites eum duriſſima morte luiſſe pœnas,& Dominum Ieſum non bìs vindicare in idipſum. Sed nunc,vndè deflexit,eò ſeſe noſtra referat oratio.

Reſtituit eas ſuo loco

Giſleberti Ducis erga S.Giſleni monaſteriū liberalitas.

Nahum.1.

Cura hac paſtorali ſuſcepta,de qua iam nonnihil egimus,vtì ſeſe in omnibus geſſerit venerabilis Abbas Gerardus, obtuſus ſtylus noſter certè exarare non poteſt. Nè tamen cœptæ videamur materiæ ſuccumbere,& doctis ludibrio ſimus,quòd iuxta illud Euangelij, ædificare quidem cœperimus,ſed non poſſimus conſummare: ambiamus multa precum inſtantia eius,de quo agimus,ſuffragia, vt ſanctiſpiritûs gratiam nobis conciliet efficaciſſima interceſſione ſua, vt ea nobis dicenda ſuggerat, doceatque hebetudinem noſtram.Ille ergò beatus pater,apprimè monaſticum edoctus canonem, fratres ſuæ curæ commendatos duplici ratione inſtituebat. Nam conuenienter ſaluberrimę beati Benedicti doctrinæ, capacioribus diſcipulis Dominica verbis proponebat mandata, ſimplicioribus verò eadem factis ſuis demonſtrabat. At tamen omnia illa,quæ ſubditis vitanda dicebat, ſuis quoq; exemplis cauenda adſtruebat,inſtàr ſcribæ doctiſſimi,de theſauro ſuo noua & vetera proferens: eratque talis eius doctrina,qualis & vita. Et quia animarum curam ſibi demandatam nouerat, ad reddendam rationem ſe ſolicitè præparabat. Auream mediocritatem in omnibus conſectabatur,malebatque ſubditos amore ducere,quàm timore cōpellere.Et cùm Chriſti vices ſe gerere non ignoraret,adeò ſe omnibus conformare & accommodare ſtudebat,vt mira quadam charitate omnium moribus ſeruire videretur. Illis virtutibus,quibus,teſte ſcriptura,nihil in vita hominibus vtilius eſt, præclarè inſtructus fuit,prudentia,temperātia,fortitudine,& iuſtitia,vt rectè illud Senecæ ei poſſit accommodari, Viri ſacri corpus virtutes ædificâſſe. Quotidiè ferè Miſſarum peragebat ſolennia, ſalutaris paſſionis memoriam celebrans: vt qui mortuus erat terrenis voluptatibus, & diuitijs ſpiritalibus viuebat, ſemper Dominico corpori concorporatus, omnes teterrimi hoſtis infeſtationes & incurſus profligaret.

Cap.20.

Luc.14.

Matth 13. Quod ore docuit, ope re demonſtrauit.

Sap. 8.

Quotidiè ferè ſacrificium facit.

Cùm autem pro more quandoquè ſacrum celebraret myſterium,& Dominus Ieſus iam vellet lucernam ardentem ſuper candelabrum ponere, vt luceret omnibus in baſilicam ingredientibus: quædam illic fœmina adfuit ex vico Buxuto, qui Cellæ propinquus eſt,iampridèm luminibus orbata. Eam cùm rogarent alij, quid illic ſuſtineret,aut qua cauſa eò veniſſet,Diuinam,inquit illa,expecto clementiam,& Abbatis huius viri Dei humanitatem:ſimulque modeſtè quendam ex adſtantibus attrectans, ei voce lugubri in aurem inſuſurrat, Quæſo te, inquiens, mi domine, per immenſam Dei miſericordiam,vt miſeræ mihi eam porrigas aquam,qua poſt ſumptam Euchariſtiam ſeruus Chriſti Gerardus abluet manus ſuas. Eam vt accepit,præpotentis Dei virtutem, ac beati viri fidem fideliter implorans, cum ingenti deuotione pitiſſando ſorbillauit,& faciem illa abluens,cæcaſque humectans pupillas, eâdem hora lumen recepit,& clariſſimè intuens ipſam inſpectantes, ad viri Dei veſtigia cum multa gratiarūactione prouoluta eſt. At ille comiter eam eleuās,blandeq; corripiens: Deſiſte, inquit,filia ab hac cultûs & officij ſpecie, nec meæ exiguitati donum Dei inſipienter adſcribas.Nam per fidei tuæ meritum,& deuotæ ſpei acceſſionem, virtus ſacramentorum tibi tuos reparauit obtutus. Abi igitur in pace, & ſoli Deo gratias age. Tum illa,

Cap. 21.

Luc.8.

Cæca mulier viſum recipit mirabiliter.

illa, quæ priùs alterius ductu eò venerat, nullius egens miniſterio, gratulabūda receſſit. Eius miraculi fama citò longè lateque diffuſa, in laudem Dei & ſerui eius venerationem permultos excitauit.

O lux vera Deus, cunctorum conditor vnus:
Secula per cuncta tua fit promiſſio vera.
Matth.5. Vos, inquit, Sancti, vos eſtis lumina mundi,
Nec valet in tenebris abſcondi lux probitatis.

Cap.22. Arnulphus Flandriæ Comes, ex calculo cruciatur.

Per hoc tempus Arnulphus Marchio Flandriæ dominabatur, vir valdè opulentus quouis genere diuitiarum, vtì hodieque claret in ditiori eius ſobole. Is morbo grauiſſimo vexatus, nullam ex tātis opibus ei potuit adhibere curationem. Rectè in eum quadraret verſus ille: Aeger diues habet nummos, ſe non habet ipſum. Perpetuis enim cruciamentis conficiebat eum calculus, morbus intolerabilis, vrinæ meatus obſtruens. Multi quidem ad eum aduolabāt medici, ſuam peritiam egregiè iactitantes, vt ſcilicet à pecunioſo homine nummos & lautas epulas emungerent. Aiebant illi inciſione opùs eſſe, & ſine ea nullam ei poſſe fieri medicinam. Sed princeps veritus, nè, dum vitæ remedia captat, vitam prorsùs amittat, non patitur ſe vlla ratione incidi. Porrò medici animum ei addere volētes, illo inſpectante, octodecim eodem affectos morbo inciderunt, eosque omnes, dempto vno, qui mortuus eſt, breuì curârunt. Sed ille vnus è vita ablatus, facilè confirmauit Comitis animum, nè ſe pateretur incidi. Tandèm Deo ſuam illi gratiam adſpirante, ad ſe reuerſus, ſpem, quam inconſultè in hominum arte poſuerat, in eo collocat, qui omnia curat ſolo ſermone. Hauſto autem bono odore famæ beati Gerardi, præſertìm ex illuminatione cæcæ mulieris, ſubmiſsè admodùm per celerem nuncium eum rogat, vt ad ipſum venire nè grauetur. Venit ille, & princeps honorificè occurrit venienti, eumque, vt par erat, officioſiſſimè excipit: indicat cum lachrymis morbi acerbitatem: orat, pro ipſo Deum omnipotentem vt deprecetur. At vir Dei, Crede mihi, inquit, mi frater, non ego tantæ mihi virtutis aut meriti conſcius ſum, vt tu quicquam eiuſmodi à me debeas expectare. Perfectorum iſthuc eſt, eorum maximè, qui iam corpore exuti, Domino ſemper aſſiſtunt. Ego verò quiſnam ſum, vt à me homine viliſſimo rem tam difficilem exigas? Si vis perfectam, Domino committe, medelam. At Comes ediuersò: Sentio, inquit, mi pater, quid velis: occaſionem quæris, nè id mihi præſtes officij. Sed quæſo te, præpotentis Dei benignitate fretus, nè mihi differas adferre remedium, quod ego certiſſimè mihi in tanta doloris acerbitate per tuas preces adfuturum polliceor. Noli, obſecro, inhumanum te mihi exhibere, ſed miſerere meî, hominis moribundi, vt tuî quoquè Deus miſereatur.

Inſignis B. Gerardi humilitas.

Cap.23. Prudenter conſulit Comiti, ſanari cupienti.

Beatus vir ſic reſpondit lachrymanti: Nè videaris fruſtrà à me petijſſe remedium, indicabo tibi, quid facias. Iacta ſemper in Dominum cogitatum tuum, & quia multis auctus es diuitijs, aliquid ex ijs erogato in pauperes, & poteris abolere enormitatem ſcelerum tuorum. Propter peccata enim interdùm eiuſmodi mala accidunt. Vbì verò hac ratione Chriſtum tibi propitium reddideris, etiam optatam licebit recuperare ſalutem. Ad hæc Comes: Gratiſſimum eſt, inquit, quod hortaris, ſerue Dei, modò poſſim Chriſti experiri clementiam. Et ecce inſtàr Zachæi illius Euangelici, dimidium bonorum meorum do pauperibus, ſi tamen ſopiri queat morbus ſæuiſſimus, me miſerè depaſcens. Deindè præcipit domeſticis ſuis, vt fideliter ſancti viri conſilium exequantur. Porrò autem indicit ei vir Dei triduanum ieiunium, ipſe pariter cum illo ieiunans, vt ea victûs parſimonia purificati, immò ſpiritali refectione recreati, digniùs ad Chriſti percipienda myſteria ambo accederent. Eo ieiunio religiosè, vt res exigebat, expleto, ſanctorumque ſuffragijs lachrymosè imploratis, vir Dei diuinis accingitur armis, Miſſamque ſuo more lachrymabundus celebrat. Cumque iam ſacram ſumpſiſſet Euchariſtiam, & Marchioni quoquè inhianter expectanti eam impertijſſet, confeſtìm reddendi lotij appetitu Marchio corripitur. Itaque ſecedens, nullo negocio cum vrina calculum reijcit, & priſtinæ ſanitati mirabiliter reſtitutum ſe gratulatur. Quæ tum illius animum exultatio obtinuerit, quas Dei laudes, omnes illi fauētes deprompſerint, quanta erga virum Dei extiterit veneratio, nemo, niſi fallor, requirit, cùm nulla id poſſit à nobis oratione explicari. Hoc breuiter dixiſſe ſufficiat, Flandriam omnem, eius caſu aduerſo penè exanimatam, eius comperta ſanitate quodammodò reuixiſſe. At Abbas reuerendiſſimus, in humilitate bene fundatus,

Luc.19.

Triduanum ei indicit ieiunium.

Comes ſanatur.

datus, nequaquàm ſibi arrogauit huius beneficij munus admirabile, ſed illud tribuit
ſacroſanctæ Euchariſtiæ effectibus, cui nihil impoſſibile eſt.

Grates Chriſte tibi, laus, gloria iure perenni,
Sanctos multiplici benefacto mirificanti.

At verò Comes Arnulphus, tanti in ipſum collati beneficij remunerator liberaliſ- Cap. 24.
ſimus, virum Dei permultis volens muneribus cumulatum à ſe dimittere, non pauca
auri & argenti pondo ei obtulit, vt quondàm Naaman Eliſeo, in ipſius & fratrum eius 4. Reg. 5.
vſus ceſſura. Sed vir ſanctus modis omnibus ea recuſauit, atque ad Comitem: Si nos Reſpuit vir Dei Comi-
noſtra reliquimus, quo pacto aliena accipiemus? Monachus in terris ſibi peculium tis munera.
vendicans, omnis eſt religionis expers. Monachus pecunioſus, planè leproſus eſt. Monachi
Quid eſt enim pecuniæ congeries, præſertìm apud monachos, niſi quædam lepra pecunioſi,
animæ? Sed frater Gerardus non vult profectò pecunioſus eſſe. neq; igitur, Domino ſpirituales
miſerante, leproſus erit. Ità ille vir Dei, totus Chriſti ſeruitio deditus, haud ſecùs ti- leproſi ſunt.
mebat paupertatis ſuæ amittere ſecuritatem, quàm diuites auari ſolent incubare ſer-
uandis theſauris ſuis. Eius verò exemplo nos monachi inſtituti, philargyriam & aua-
ritiam, immò Giezi lepram caueamus. Tandèm ſacramentis terribilibus Comes vi- Ibidém.
rum Dei obſtringens coëgit, vt facultatum eius ſaltem decimas acciperet, easque Coactus ac-
pro ſua prudētia diſpenſaret. Sed hoc quoquè primò humiliter ſubterfugit, at tamen cipit deci-
paulò pòſt non ambitiosè ſuſcepit, easque decimas prudentiſſima conſideratione & mas facul-
fideliſſima diſpenſatione in tres partes diſtribuit ac erogauit, duas partes monaſterijs tatum eius.
& egenis tribuens, tertiam verò Bronienſi eccleſiæ neceſſariò reſeruans. Ea nanque
tempeſtate Bronienſis eccleſia erat inſtàr arbuſculæ recèns plantatæ, necdùm ſatis
radicatæ: quæ irrigationē expetens, ſi cultoris induſtria dormitet, mareſcit & inuti-
lis fit. Nec hoc tamen contentus Comes, beati viri inſigni probitate & religione per- Cura oīm
motus, Abbatiarum omnium, quę eius ditione continebantur, ei procurationē com- Abbatiarū
miſit. Hac ille ſanctus pater authoritate auctus, mox ſibi creditas oues inuiſere ſtatu- Flandriæ, ei
it, nè quas ex eis lupus deuoret. Principiò itaq; Blandinienſe adit monaſteriū, à beato demādatur.
Amando Epiſcopo Gandauī fundatum. Quod tum ſanè comperit non ſolùm omni Reformat
religione monaſtica nudatum, & à quibuſdam ſceleratiſſimis clericis occupatum, ſed monaſteriū
etiam impiorum infeſtatione propè redactum in nihilum: tum quoquè, quod omni Blādinienſe
lachrymarum fonte plangendum erat, trium ſanctorum illic conditorum reliquijs Gandaui.
ſpoliatum. At verò ſtrenuus ille miles Chriſti, diuino fretus adiutorio, nullis ceſſit la-
boribus: ſed irreligioſis indè eiectis clericis, licèt ſuam illi generis iactarent ventoſam
nobilitatem, & quibuſdam inſtauratis, religioſos monachos illis ſubrogauit, quem-
admodùm iam antè duobus locis eum feciſſe diximus. Sed id Clerici illi ægerrimè Patitur æ-
ferentes, vlciſcique cupientes, maligno eos incitante dæmone, ſtudijs viri Dei inui- mulos & ob
dere, eius vitæ derogare, & quoſcunq; poſſent, ab eius viſitatione & colloquio retra- trectatores.
here cœperunt. Cùm autem cernerent nihil ſe eius poſſe impedire conatus, ſed eius
exiſtimationem & famam magìs magìsque augeri, ad id vſque amentiæ, liuore eos ex-
timulante, adducti ſunt, vt in tantum virum, pròh nefas, cædem machinari non dubi-
târint. Sed Domino illum protegente, eorumq; conatus elidente, quodam die cum
factionis ſacrilegæ ſocijs in templi valuas irruperūt eo animo, quod dici ſine horrore
non poteſt, vt ad ipſam ſacram aram, quanuìs ſacerdotali indutum veſte, eum truci-
darent. Quibus ille mira animi conſtantia obuiàm procedens, alacriter ſeſe obtulit Mortē con-
hoſtiam Deo, vt poſſet de illo quoquè dici, Permanet intrepidus, confidens vt leo, iu- temnit.
ſtus. ſimulq; obiurgans eos: O fratres, inquit, quæ tanta exagitat veſtras inſania men- Prou. 28.
tes, vt aduersùm me imbellem rebelles, etiam arma corripiatis? Etsì autem nullis ego
ſum terreſtribus munitus armis, cæleſtia tamē mihi non deerunt. Itaque non me ter-
rent veſtra ſpicula, neque hæc tam inſignis audacia & temeritas. Non ego recuſo pro
Domino Ieſu haurire mortis calicem, cùm ille pro me tam multa perpeſſus ſit in cor-
pore ſuo. Hęc eo dicente, ſceleſti illi in faciem eius intendentes, diuinum quiddam & Terrētur, &
admirabile conſpicantur, ingentique concuſſi pauore, coram illo proni in terrā cor- veniā petūt
ruunt, animoque conſternati, & vltra modum exanimati, vix verba, quibus eum de- eius percuſ-
precentur, edere poſſunt. Ignoſce, inquiunt, pater venerabilis, ignoſce ſceleribus no- ſores.
ſtris, nec reputes, quòd tam ſtultè in te commiſimus. Miſerere lugentium, da veniam
dolentibus. Tum ille clementer eos eleuans, ait ad illos: Quandoquidem agnoſcitis
facinus veſtrum, & pœnitentiam declaratis, benignus Saluator ignoſcat vobis. Ego
quoquè hac conditione libens ignoſco, vt quemadmodùm hactenùs huic eccleſiæ

fuiſtis impedimento, ità deincèps non fictis animis ei prodeſſe curetis. Et nunc cum pace abite.

Cap. 25. Poſt hæc, dici non poteſt, quanta animi exultatione, beatorum Vuandregiſili, Anſberti, atque Vulfranni corpora à Bononia ſiue Bolonia ad ſua loca reduxerit. Eius rei tota Flandria teſtis eſt. Quarum ſanè reliquiarum eccleſia Bronienſis expers non eſt. Nam inter cætera Gandauo eò apportatum eſt eiuſdem beati Vuandregiſili Abbatis brachium, & quod maius eſt, inæſtimabilia pignora principis Apoſtolorum. Vt autem

Præeſt monaſterio S. Bertini. breuitati ſtudeamus, & ex multis pauca duntaxàt commemoremus, quàm ſtrenuè etiam ſancti Bertini monaſterio beatus Gerardus aliquandiù præfuerit, hoc loco prætermus, vti & fructus egregios diſciplinæ regularis, quos indè tulit. Nè tamen prorsùs

Curā gerit 18 cœnobiorum. omittamus, quæ à Maioribus accepimus, octodecim cœnobiorum fertur curam & adminiſtrationem peruigilem ſuſcepiſſe. Vt eam autem monaſteriorum curãdorum ſolicitudinem admitteret, magnus effecit feruor & ſtudium animas Domino colligendi. Ità enim per ſingulorum habitacula liberiùs diſcurrebat, vt corda audientium cæleſtis patriæ amore inflammaret. Quo ſanè laudabili exercitationis genere, multorum animos ſibi adiunxit familiariter, eorumque ſibi beneuolentiam conciliauit adeò, vt ex diuerſis locis multi ad eum monachi aduãtarent, tanti viri pudicos mores & religioſos actus pro viribus imitari cupiẽtes. Diceres, ex diuerſis aluearibus apes ad hanc floridam aduolare arborẽ, vt indè hauſtum mel fauis ſuis arentibus inſtillarent.

Multi ab eo præclari inſtituũtur monachi. Et ille ſanè benigno eos & grato animo excipiebat, abundeque monaſticæ regulæ inſtituta eis depromebat, ex diſcipulis magiſtros idoneos, ex perfectis perfectiſſimos doctores efficiens. Ità recedebant alij moribus & religione inſtituti, accedebant alij itidèm ab illo inſtituendi. Perpetuò nanque ceu nardus quædam miro fragrabat virtutum odore, & Scripturarum fontes aperiens, arentia pectorum prata irrigabat: diuinique aromata verbi, cuius vitali redolebat ſuauitate, fratrũ intrinſecùs languentiũ animis impertiebat, vt ea ruminantes, & in viſcera traijcientes, ab omnibus vitiorum morbis reualeſcerent, guſtarentque quàm ſuauis ſit Dominus, in illo ſpem ſuam collocantibus.

Cap. 26. Tumultus bellici. Per idem tempus non mediocris concertatio & bellicus tumultus inter Auſtraſiæ & Neuſtriæ principes ortus eſt: qui, Deo hominum flagitia vlciſcente, vſque eò progreſſus eſt, vt paſsìm non modò in diſcrimen venirent reipublicæ negocia, ſed etiam nulla ſanctæ Dei Eccleſiæ reuerentia præſtaretur. Cauſam huius ſi quis nôſſe velit, conſulat chronographos. Fiebant tum ſtrages virorum, orbitates liberorum atque fœminarum, incendia vrbium, hominum captiuitates, eccleſiarum vaſtationes.

Villarum prædas quis comparet atque rapinas?
Quis've cruoriuomas poſſit perſtringere pugnas?

Ea neceſſitate compulſus beatus Gerardus, celeriter Catulliacum S. Dionyſij profectus eſt, vt Abbatiam Bronienſem à fratribus Chriſto illic famulantibus redimeret

Cura eius in cõſeruandis monaſterijs. ea pecunia, quam, cogente Arnulpho Comite, acceperat. Permultũ enim verebatur, nè in tanta rerum tempeſtate deſtrueretur, præſertìm quòd remota à finibus Merouingiæ, cuius ditionis erat tum, in media Lotaringia ſita eſſet. Mox verò eã Faraberti, ex Abbate Prumienſi Leodienſis Epiſcopi tutelæ commendauit, quãdoquidem eius diœceſi continebatur. Quanti autem eam, licèt paruam, ille fecerit, quantumque amârit, euidentiſſima declarauit liberalitate, donans illi Abbatiæ viginti manſos, vt vocant, telluris inſtauratæ, quos hodieq; ſine vlla cõtrouerſia obtinet in eius circuitu ſitos. At amicus Dei beatus Gerardus in omnibus conſulere cupiens Bronienſi mo-

Romam proficiſcitur. naſterio, tametsì iam ætas grauior immineret, non tamen detrectauit Romam proficiſci, vt oratorio, quod ipſe fundauerat, ſummi Apoſtolorum principis Petri imploraret patrocinium, & à Chriſti vicario Pontifice, de rebus & libertate eius monaſterij

Priuilegiũ Abbatiæ Bronienſ. literas authenticas impetraret. Quas cùm mira alacritate animi Stephanus Pontifex iuſſiſſet conſcribi, viro Dei eas dictante, plumbeo ſigillo munitum ei contulit priuilegium, facta etiam ei poteſtate, vt eius confirmandi gratia, Pontificis nomine iuberet ſubſcribere Epiſcopos omnes, per quos, reuertens in patriam, tranſiturus eſſet. Eæ literæ ſummo ſtudio hactenùs in Bronienſi monaſterio aſſeruantur.

Cap. 27. Cùm autem ab vrbe Roma proficiſcens, ad montem Iouis proſperrimè perueniſſet, & cum ſocijs per anguſta eius mõtis latera iter haberet, vnus ex ſeruis clitellarijs, qui porphyrites ferebat, neceſſarij cuiuſdam decoris cauſa à ſancto viro abſportari iuſſos, deorsùm ruit in concaua vallis. Quod cùm moleſtiſſimè ferrent itineris comi-

tes,

tes,nihil prorſus motus vir Dei, Cur,inquit,hęc res vos perturbat,fratres mei? Sit laus Deo pro cunctis beneficijs eius. Accitoque vno ex illis, quos marones vocant, propoſita illi mercede, iuſſit eum clitellarij ſarcinam quærere, in qua erant prophyrites. Eos enim præ cæteris nolebat perditos, fortaſsis ideò, quòd omne rarum, charū dici ſoleat. Quis enim hominem illum ſine vlla ambiguitate extinctum non crederet? Quis vel corpus ad terram integrum perueniſſe putaret,per tot prolapſum ſcopulos, quibus iurè diſcerptum videretur? At ille non ſolùm viuus, ſed etiam incolumis & illæſus repertus eſt cum lapidibus. Facilè autem omnibus perſuaſum eſt, idcircò eum in tam immani pręcipitio lædi nō potuiſſe, quòd eum ructem preces viri Dei ſuſtentâſſent. Ex eo autem lapide, vt inpræſentiarùm cernere licet, ſumma Bronienſis ecclesiæ ara confecta eſt. Inſigne ſanè miraculum.

Hinc redit ad propria ſacer & venerabilis Abba,
Magnificans Dominum, qui dirigit acta ſuorum.

Tandèm autem diuini ſpiritûs reuelatione edoctus, ſciens imminere diem illum, quo eſſet redditurus rationem villicationis ſuæ, operæprecium exiſtimauit reuiſere cœnobia fratrum,ſub eius cura degētium, ac deincèps tanto ſe faſce leuare, locoque ſuo idoneum paſtorem ſingulis cœnobijs præficere. Suſcepto ergò itinere, cùm appropinquâſſet villæ Marcianæ, quam Sambræ fluuius alluit, pueri eius horam prandendi adeſſe cernentes, congruum ſibi & equis captant diuerticulum extra viam, amœnoque & herbido in loco ad cibum ſumēdum diſcumbunt. At vir Dei ſub quadam reſidens arbore, amicæ abſtinentiæ ſtudebat, & quanuìs à ſuis importuniſſimè inuitaretur, adduci tamen non potuit,vt cibo veſceretur: ſed vos,inquit,filij cum Dei benedictione comedite: meū verò non eſt, hac diei hora eſcam attingere, præſertìm cum piſcis deſit,quo me reficiam.Hoc ille dicebat, vt poſſet impranſus abire. Illis verò hunc in modum inter ſe ſermones conferentibus, pieque contendentibus, auis quædam,ea in arbore ſuos fouens pullos,nō paruum piſcem ad eius pedes deiecit. Id videntes famuli eius,cum quodam ioco,at tamen reuerenter aiunt ad eum: En pater reuerende, pauloantè prætexebas non adeſſe piſcem: vel nunc ſaltem noli reſpuere eſcam cælitùs miſſam. Iam enim nulla relicta tibi eſt iuſta excuſatio. Tandèm victus ille ab eis, veſcitur cum eis, ſed reliquias cibi iubet pullis eius auis apponi, nè fame cruciarentur. Sumpto cibo cum gratiarumactione, ſingula filiorū cœnobia inuiſere pergit, paternam illis ſolicitudinem repræſentans,& de monaſtica conuerſatione eos admonens, diuinaque eruditione affatìm inſtruens, multis quoquè modis adhortās, vt ſeruantes vnitatē ſpiritûs in vinculo pacis, aduersùs iacula maligni dæmonis, ſemper in acie tanquàm benè armati milites ſtarent. At illi ſalutares eius ſermones cum multa auiditate accipientes, & corporalem præſentiam inexplebili deſiderio complectentes, ab imo pectore longa trahunt ſuſpiria,orantque lachrymabundi,nè diſcedat ab eis. Quibus ille ſic fertur reſpondiſſe: Non ità,fratres mei,æquum eſt fieri. Hæreditas mea præclara eſt mihi, vbì requies mea, vbì habitare conſtitui, quoniam præcunctis eam mihi elegi. Ità demùm omnibus ritè compoſitis, & paſtoribus vnà cum ouibus ſummo paſtori cōmendatis,beatus vir pauper ſpiritu, ditioribus monaſterijs, quæ gubernauerat,derelictis,ad amicam Bronienſis monaſterij paupertatem ſe recepit. Vbì cùm omnia mira ſolertia diſpoſuiſſet, & fratrum pectora geminæ charitatis limpidiſſimo fonte vbertìm irrigâſſet,iam prouectiori ætate prægrauatus, in dies viribus deficere cœpit. Itaque data fratribus pace,cupiens diſſolui & eſſe cum Chriſto, exitum ſuum è vita, corporis & ſanguinis Domini perceptione muniuit: iubènſque pulſari campanam, quæ ipſo volente fuſa, & Epiſcopi benedictione ſacrata erat, vbì eius ſuauior inſonuit tinnitus,

Cap. 28. Ante mortem omnia ſibi ſubdita viſitat monaſteria.

Piſcis nō ſine miraculo prębetur ei.

Omniū monaſteriorū cura abdicata, Bronium repetit.

Concentu cæli meruit ſine fine beari:
Miles & emeritus, meritorum lumine clarus,
Ad fontem viuum ſitiens, plenuſque dierum,
Depoſito fragilis tandèm velamine carnis,
Chriſti luciſluam Ieſu tranſmigrat in aulam,
Prænitet Octobris quandò lux tertia menſis.

Feliciter abit in cælos.

SS. SANCTINI ET ANTONINI Vitam reperiet Lector IX. die Octobris poſt Vitam beati Dionyſij Areopagitæ, cum Epiſtola Hincmari.

VITA

VITA S. PETRONII, BONONIENSIS EPISCOPI, EX PROBATIS AVTHORIBVS ET VEtuſtis monumentis per Carolum Sigonium virum doctiſſimum excerpta.

Habetur impreſſa Bononiæ in Officio eiuſdem ſancti viri, ab illuſtriſs. Cardinali Gabriele Palcoto Bononien. Epiſcopo reſtituto, & ad me humaniſſimè ab eodem Cardinali tranſmiſſo.

4. Octobris.
Cap. 1.
S. Petronij pater, præfectus prætorio.
S. Petronij eruditio & pietas.

PETRONIVS, Bononiæ Epiſcopus, patre natus eſt Petronio, ciue Conſtantinopolitano, viro clariſſimo, & homine literarum diſciplinis egregiè erudito. Nam cùm is præfecturam prætorij geſſit, quæ dignitas apud Imperatores ampliſſima fuit, tum librum de Epiſcopi ordinatione conſcripſit, plenum doctrinæ & Chriſtianæ pietatis. Hic igitur vt Græcè & Latinè doctus erat, ſic filium Petronium erudiēdum, Chriſtianiſque moribus inprimìs, atque optimarum artium doctrina inſtituēdum curauit. Itaque puer breui in magna rerum cognitione progreſſus, in ſanctè viuendi inſtitutis ità profecit, vt frequenti ciuium ſermone, eius ſanctitas celebraretur. Spiritu enim Dei ductus, cùm rei omnis initium ab oratione fieri oportere intelligeret, nihil aggredi ſolebat, niſi primò eccleſiam ingreſſus, ſanctioribus precibus rei agendæ auxilium à Deo imploraret, ad eum vnum referens cogitationes, actiones, & ſtudia ſua.

Cap. 2.
Inuiſit Aegypti monachos.
Scribit eorum vitas.

Confirmata iam ætate, ardore quodam Chriſtianæ religionis vehementiùs inflammatus, monachorum inprimìs amore flagrauit, quorum eo tempore diſciplina erat in Aegypti ſolitudinibus quàm florētiſſima. Quarè, etſì quæcunq; illi piè religioſeque agerent, ab alijs ipſe cognôrat: tamen cùm ad inſtituti ſui rationem non ſatis eſſe putaret ea auribus percepiſſe, oculis perluſtranda exiſtimauit tum loca, tum cætera omnia, quæ ſtudiosè audierat. Itaque in Aegyptum venit, vbì in intimam eremum penetrans, ſingulorū colloquio vti non deſtitit, quoàd planè cognouit ſancta eorum vitæ inſtituta. Indè domum reuerſus, illam diſciplinam tam vehementer amauit, vt literarum monimentis tradiderit monachorum vitas: quas religiosè conſcriptas, valdeque probatas ijdem monachi amplexi ſunt quaſì certas quaſdam regulas, in quibus maximè eluceret omnis optima monaſtici inſtituti ſui ratio.

Cap. 3.
Hieroſolymę ſacra loca veneratur.
Eſt charus Theodoſio Imper.

Omni igitur cura & cogitatione vir religioſus defixus in ſanctiſſimis Chriſtianæ fidei inſtitutis, quô magìs in dies contemplatione accenderetur, Aegypti ſolitudine iam peragrata, Hieroſolymam peregrinari ſtatuit, vbì peractæ redemptionis noſtræ impreſſa veſtigia Chriſtus reliquit verus Deus & homo. Itaque cùm ad eam vrbem venit, totus meditationis ſtudio exardeſcens, Domini ſepulcrum inprimìs, & reliqua illius ſacra rerum geſtarum monimenta, ac ſingula loca, quæ abſens intima animi pietate coluerat, præſens veneratus eſt ſanctè & religiosè. Cumque omnia tandèm perluſtrâſſet incredibili quodam mentis ardore, quô tamen magìs ad contemplationem fixa in animo illa hærerent, ſingulari etiam diligentia eorum ſitum ac rationem notauit. Quamobrèm meritò quidem Theodoſij minoris, qui tum imperabat, religioſiſſimi principis gratiam & amorem ſibi ità conciliauit, vt is ſanctitatis opinione non minùs authoritatis apud illum obtineret, quàm pater obtinuiſſet rerum gerendarum induſtria.

Cap. 4.
Neſtorij hęreſis.
Theodoſius eum Romā legatū mittit.
Felix Bononiæ Epiſcopus moritur

Nam pietate ad Dei religionem attentiſſimi viri & prudentia cognita, Theodoſius eius opera vti voluit in rei grauiſſimæ tractatione. Conabatur enim eo tempore Neſtorius Conſtantinopolitanus Epiſcopus, diuinarum literarum ſtudio intemperanter abuſus, ſanctiſſimam catholicæ fidei doctrinam violare peruerſo dogmate. Ei rei pius princeps Theodoſius maturè occurrendum arbitratus, vniuerſæ Eccleſiæ paſtorem & gubernatorem, Pontificem Romanum ſibi conſulendum exiſtimauit. Itaque Petronium, virum ſibi probatiſſimū Romam legatum miſit, qui rem cum Pontifice Cęleſtino diligenter ageret. Factum eſt autē Dei conſilio, vt à quo tēpore is à Theodoſio miſſus Romam venit, legati quoquè adeſſent, quos, mortuo Felice Bononiæ Epiſcopo, qui intimus S. Ambroſij Mediolani Epiſcopi ſodalis extiterat, Bononienſes Ponti-

Pontificem rogatum miſerant, vt in illius locum ſucceſſorem ſibi Epiſcopum ſubſtitueret.

Paulò autem antè, quàm ij legati Romam aduentâſſent, diuina voluntate à ſancto Petro Apoſtolo in ſomnis Cæleſtinus Pontifex admonitus eſt, vt quandò Felix Bononiæ Epiſcopus è vita hac migrâſſet, Petronium, qui legatus à Theodoſio Imperatore miſſus, ad Vrbem propediem adfuturus erat, Bononienſibus Epiſcopum præficeret: cùm neminem eſſe idem affirmaret, qui & Epiſcopatûs munere religioſiùs perfungeretur, & Bononienſium deſiderium ſanè iuſtum expleret. Qua quidem re cõmotus Pontifex, cùm iam Petronius ſimul & Bononienſes adeſſent, ac ſua vtrique poſtulata expoſuiſſent, quæ per quietem acceperit, eis oſtendit, atque Petronium idoneum Felicis ſucceſſorem ſe dare pronunciauit. De re autem Neſtoriana, quam ille Theodoſij nomine retulerat, collaudata primùm religioſi illius principis pietate, priuatìm ei reſp ondit, ſe, nè ea peſtifera hæreſis latiùs ſerperet, œcumenicam, vt moris eſſet, ſynodum indicturum: quæ ſynodus Epheſi prior ſequenti anno celebrata eſt frequenti ducentorum Epiſcoporum conuentu. Cap. 5. Somnium Cæleſtini Papæ. Prima Epheſina Synodus.

Diuinæ igitur voluntatis ſignificatione declaratus à Pontifice, Bononiæ Epiſcopus Petronius, vt is, qui cerneret Epiſcopale onus graue eſſe, neque facilè ſuſtineri, niſi ſingulari quadam diuinarum virtutum præſtantia, id primò recuſare contendit: at cognita conſtanti voluntate Pontificis, qui diuinitùs delatum ei munus planè repudiari nolebat, illius iuſſui obtemperauit. Itaque datis, vt Pontifex iuſſerat, ad Theodoſium literis de ſynodo contra Neſtorium Epheſi conuocanda, Bononiam Roma profectus eſt vnà cum legatis Bononienſibus. Vbì verò ad vrbẽ acceſſit, effuſa omnium ætatum atque ordinũ gratulantis ciuitatis multitudine exceptus, baſilicam ſancti Petri, quæ tum extra vrbem ſedes Epiſcopi erat, ingreſſus, Deo, vt ab ineunte ætate inſtituti ſui erat, religioſis precibus gratias egit. Indè ad explendas optimi paſtoris partes, & commoda ciuitatis procuranda ſe contulit. Cap. 6. S. Petroni' fit Bononiæ Epiſcopus.

Quo autem tempore Bononiam venit ad paſtoralem eccleſiæ ſuæ ſedem, cùm hæreſis Arrianæ reliquiæ nondùm prorſùs extinctæ erãt, tum nefaria eorum impietate, ac barbarorum ſimul, qui proximè in Italiam irruperant, immani feritate eccleſiæ multæ euerſæ ac proſtratæ iacebant. His malis inprimìs cùm is, zelo domûs Dei accenſus, ſibi occurrendum exiſtimaret, primùm doctrina & ſanctæ vitæ officijs ciuitatem inſtruere, propoſitoque ſancti Ambroſij Mediolanẽſis Epiſcopi exemplo, fidem Catholicam, Arriana perfidia violatã, reſtituere ſummoperè contendit. Deindè templa Dei diſturbata atque euerſa refecit, & alia itèm noua, quò maior ad Dei cultum in dies acceſſio fieret, ſummo Bononienſium ſtudio ædificauit. Quorum vnum Bartholomæo Apoſtolo, alterum Marco Euangeliſtæ, tertium Fabiano & Sebaſtiano martyribus, quartum Martino, quintum Barbatiano confeſſoribus, ſextum Agathæ, ſeptimum Luciæ virginibus & martyribus conſecrauit. Cap. 7. Ab Arrianis euerſæ eccleſiæ. Eas S. Petronius inſtaurat. Nouas condit.

Quinetiam templa duo, non longo inter ſe interuallo diſiuncta, magnis rerum diuinarum ſignificationibus dedicauit, vnum Stephano protomartyri, alterum Iohãni Euangeliſtæ. In hoc, quod in monte, ex tumulo terræ deinduſtriâ aggeſto, conſtruxit, religioſè effinxit mõtem Oliueti, vbì Chriſtus Dominus, poſtquàm reſurrexit à mortuis, ſtans, diſcipulis videntibus, aſſcendit in cælum. In illo, quod ſancto Stephano dicatum, cum eccleſia ſanctorum Petri & Pauli, à beato Ambroſio conſecrata, coniunxit, diligẽter expreſſit imaginem & montis, vbì in ara Crucis Dominus ſanguinem pro generis humani ſalute effudit, & ſepulcri, in quo idem mortuus conditus eſt. Quæ verò inter hęc duo templa planities loco ſubmiſſiore intercedit, eius ſitu celebrem illam, quæ Ioſaphat vocatur, vallem repræſentauit. Cap. 8. Multa in iis repræſentat loca terræ ſanctæ.

Vt autem ſolicitus paſtor gregis ſui mẽtes vehementiùs etiam excitaret ad ardentem Dei charitatem, propoſitis, quas colerẽt, ſacris imaginibus ad ſimilitudinem eorum locorum, quæ ipſe iam præſens Hieroſolymis veneratus erat, in eccleſia ſancti Stephani hæc ſanctè exprimenda atque effingenda curauit: Columnam, ad quam Chriſtus Dominus flagellis eſt verberatus: Crucem, cui eſt affixus: Triclinium, in quo idem cum diſcipulis diſcubuit: Locum item, quo Petrus Apoſtolorũ princeps, poſtquàm ſe Chriſti diſcipulum eſſe negauit, peccati ſui pœnitens ſeceſſit: & Cubiculum præterea, in quo Gabriel Angelus, de cælo miſſus, Deiparam Virginem ſalutauit. Quæ omnia ſanctiſſimę religionis monimenta adhuc magna Bononienſis populi pietate coluntur, auguſtioremq; reddunt ipſam S. Stephani eccleſiã, quam ille Hieroſolymæ Cap. 9. Nota de ſacris imaginibus.

nomine

nomine appellauit, eamque ob cauſam vicus nunc etiam eidem eccleſiæ cõiunctus, Hieruſalem nominatur.

Cap. 10. Dum autem eccleſia ipſa conſtruitur, mirifici operis in Dei nomine edendi occaſio eſt oblata. Nam faber quidam, non tam viribus corporis, quàm ingenio fretus, obnixè columnam marmoream, operîs & inſtrumentis adiuuantibus, erigebat: ſed funibus, quibus columna tollebatur, effractis, ille repentina columnæ ruina oppreſſus, interijt. Ea re audita, beatus Petronius accurrit, orationeque ad Deum habita, fabrum, qui mortuus iacebat, ad vitam diuinitùs reuocauit, omnibus, qui præſentes aderant, cùm rei admirabilis ſpectaculo obſtupeſcentibus, tum Petronij Epiſcopi ſanctitatem certatìm inter ſe collaudantibus.

Hominem extinctũ reuocat ad vitam.

Cap. 11. Quinetiam rogatu ſanctæ Iulianæ viduæ, eccleſiam ſanctis Vitali & Agricolæ conſecrauit, quam exædificandam eo loco pecunia ſua curârat, vbì illi martyres excruciati fuerant. Nè verò quid officij, quod à ſe proficiſci poſſet, erga populum Bononienſem prætermitteret, Theodoſij Imperatoris, cui chariſſimus erat, & ciuium Bononienſium, quos vnicè in Chriſto diligebat, auxilio vſus, vrbis ambitum auxit. His igitur operibus perfectis, beatus Petronius Epiſcopus Conſtantinopolim reuerſus, pro ea, qua multùm apud Theodoſium valebat, authoritate ſacras multas ex ea vrbe alijsque locis reliquias transferendi facultatem impetrauit. Quibus reliquijs, mox demùm indè regreſſus, cùm alia Dei templa à ſe constructa, tum inprimis ipſam S. Stephani eccleſiam, ac ſacella ad Cruces quatuor, quas idem erexerat, collocata, religiosè pieque ornauit.

Auget Bononiæ ambitum.

Multas in eã ſacras reliquias importat.

Cap. 12. Cùm ergò, quod ex literarum ſanctæque vitæ ſtudijs iam adoleſcẽs Petronius prudenter ac piè conceperat, id Epiſcopus, tanquàm populi ſui parens & magiſter, exemplo vitæ, pietatisque operibus, atque omni paſtoralis ſolicitudinis officio comprobâſſet, Eccleſia Bononienſi aliquot annos adminiſtrata, mirificè profuit & ciuitatis pietati, & vrbis ornamento. Demùm cùm in morbum incidiſſet, quo in dies ingraueſcente, obitûs ſui tempus inſtare ſentiret, clericos ad ſe ſuos vocauit, eisque Eccleſiam ac fidem orthodoxam, quàm grauiſſima potuit oratione commendauit. Paulò pòſt cùm omnia ſacramenta religiosè percepiſſet, Deum ſanctè precatus, Theodoſio & Valentiniano Imperatoribus, migrauit ad cælum: qui multis etiam poſt obitũ miraculis clarus, vt præcipua à Bononienſibus coleretur religione, promeruit. Eius corpus in eccleſia S. Stephani ſepultum eſt, quod multis pòſt ſeculis diuino conſilio ciuitati ignotum, Innocentio ſecundo Pontifice inuentum eſt, dum ſacras reliquias Henricus Epiſcopus recẽſeret, quas in ea Eccleſia extare, à maioribus traditum erat. Itaque inuento beati Epiſcopi Petronij corpore, ſancitum eſt, vt quo die illius obitus, eodem coleretur inuentio, biennij indulgentia in octo ſequentes dies conceſſa. Quam ob cauſam canonicarum horarum officium, iamindè ab eo tempore in eius honorem ſanctè inſtitutum, illis octo diebus piè religioſeque perpetuò celebrat Eccleſia Bononienſis.

E terris in cælũ migrat

Corpus eius inuenitur, anno 1141.

Indulgẽtiæ per octauas feſti eius conceſſæ.

VITA BEATISSIMI PATRIS FRANCISCI, AVTHORE S. BONAVENTVRA, CARDINALI ET EPIſcopo Albanenſi doctiſſimo, *de qua nos iudicium Aloyſij Epiſcopi, ſingulari pietate & eruditione clariſſimi, huc adſcripſimus.*

ALOYSIVS EPISCOPVS VERONENSIS, PIO LECTORI.

EAM, quæ ſequitur, Diui Franciſci vitam beatus ille Bonauentura, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis & Epiſcopus Albanenſis, Franciſcani inſtituti non ſolùm ſectator, verùm & inſtaurator & rector, vir in diuinis ſcripturis eruditiſſimus, & vitæ ſanctitate conſpicuus, de quo præceptor eius Alexander de Hales, dicere ſolebat: In Bonauentura Adam peccâſſe non videtur: puro ac ſimplici ſtylo deſcripſit, tanta autem rerum copia & ſententiarum grauitate refertam, vt totus mundus eius lectione inſtrui poſſit, & ad amorem Dei per beati Franciſci exemplum inſtaurari. Ego, vt verum fatear, cùm Franciſci vitam lego, non ſolùm accendor, ſed in eius medi-

Alexandri Haleſij de Bonauẽtura dictum.

meditatione totus exardeſco, vtpotè in quo tanta diuini amoris claritas effulſerit, vt Angelus potiùs, atque ex ſupremo ordine, qui ardor & incendium dicitur, magis quàm homo dici poſſe videatur. Semper enim beatiſſimus iſte cogitatione in cælo verſabatur, ſemper felix eius anima ſummo authori puriſſimè & intentiſſimè inhærebat, adeò vt præ amoris magnitudine, præ ea, quam intùs guſtabat, dulcedine (quod hominibus plerunq; ardentiſſimè amantibus contingere ſolet) alienatus à ſenſibus, atque extra ſe eſſe videretur. Accede & tu benignè Lector, accede ad ſanctũ ignem iſtum: certò ſcio, caleſces plùs ſatis. Sed iam ipſum Diuum Bonauenturam audi. S. Franciſci eximia laus.

IN VITAM SANCTI FRANCISCI, PROLOGVS BEATI BONAVENTVRAE.

APPARVIT gratia Dei Saluatoris noſtri diebus iſtis nouiſſimis in ſeruo ſuo Franciſco omnibus verè humilibus, & ſanctę paupertatis amicis, qui ſuperaffluentẽ in eo Dei miſericordiã venerantes, ipſius erudiũtur exemplo, impietatem & ſecularia deſideria funditùs abnegare, Chriſto conformiter viuere, & ad beatam ſpem deſiderio indefeſſo ſitire. In ipſum nanque, vt verè pauperculum & contritum, tanta Deus excelſus benignitatis condeſcenſione reſpexit, quòd non ſolùm de mundialis conuerſationis puluere ſuſcitauit egenum, verùm etiam Euangelicæ perfectionis profeſſorem, ducem atque præconem effectum, in lucem dedit credentium: vt teſtimonium perhibendo de lumine, viam lucis & pacis ad corda fidelium Domino præpararet. Hic etenim quaſi ſtella matutina in medio nebulæ, claris vitæ micans & doctrinæ fulgoribus, ſedentes in tenebris & vmbra mortis irradiatione præfulgida direxit in lucem, & tanquàm arcus refulgens inter nebulas gloriæ ſignum in ſe Dominici fœderis repræſentans, pacem & ſalutem euangelizauit hominibus, exiſtens & ipſe Angelus veræ pacis, ſecundùm imitatoriam quoquè ſimilitudinem præcurſoris, deſtinatus à Deo, vt viam parans in deſerto altiſſimæ paupertatis, tam exemplo, quàm verbo pœnitentiam prædicaret, primùm ſupernæ gratiæ præuentus donis, dehinc virtutis inuictæ adauctus meritis, prophetali quoquè repletus ſpiritu, necnon & Angelico deputatus officio, incendioquè Seraphico totus ignitus, & vt vir hierarchicus curru igneo ſurſùm vectus, ſicut ex ipſius vitæ decurſu luculenter appáret, rationabiliter comprobatur veniſſe in ſpiritu & virtute Eliæ. Eſa.66. Eccl.50. Malac.3.

Ideoque alterius amici ſponſi, Apoſtoli & Euangeliſtæ Iohannis vaticinatione veridica, ſub ſimilitudine Angeli aſſcendentis ab ortu ſolis, ſignumque Dei viui habentis, adſtruitur non immeritò deſignatus. Sub apertione nanque ſexti ſigilli, Vidi (ait Iohannes in Apocalypſi) alterum Angelum aſſcendentem ab ortu ſolis, habentem ſignum Dei viui. Hunc Dei nuncium amabilem Chriſto, imitabilem nobis, & admirabilem mundo, ſeruum Dei Franciſcum indubitabili fide colligimus, ſi culmen in eo eximię ſanctitatis aduertimus, qui inter homines viuens, imitator fuit puritatis Angelicæ, qui & poſitus eſt perfectis Chriſti ſectatoribus in exemplum. Ad quod quidem fideliter ſentiendum & piè, non ſolùm inducit officium, quod habuit, vocandi ad fletum & planctum, caluitium & cingulum ſacci, ſignandique Thau ſuper frontes virorum gementium & dolentium ſigno præſentiali Crucis, & habitus Cruci conformis: verùm etiam irrefragabili veritatis teſtificatione confirmat ſignaculum ſimilitudinis Dei viuentis Chriſti, videlicet Crucifixi, quod in corpore ipſius fuit impreſſum, non per naturæ virtutem, vel ingenium artis, ſed potiùs per admirandam potentiam ſpiritûs Dei viui. Apoc.7. Eſa.22. Ezech.9.

Ad huius tam venerabilis viri vitam, omni imitatione digniſſimam deſcribendam, indignum & inſufficientem me ſentiens, id nullatenùs attentâſſem, niſi me fratrum feruens incitâſſet affectus, generalis quoquè Capituli concors induxiſſet inſtantia, & ea, quam ad ſanctum patrem habere teneor, deuotio compuliſſet, vtpotè qui per ipſius inuocationem & merita, in puerili ætate, ſicut recenti memoria teneo, à mortis faucibus erutus, ſi præconia laudis eius tacuero, ſceleris timeo argui vt ingratus. Eſt & hæc penès me cauſa præcipua hunc aſſumendi laborem, vt ego, qui vitam corporis & animæ à Deo mihi conſeruatam recognoſco per ipſum, & virtutem eius in meipſo expertus agnoui, vitæ illius virtutes, actus & verba, quaſi fragmenta quædam S. Bonauentura à morte ſeruat S. Franciſcus.

partim neglecta, partimque diſperſa, quanquàm plenè non poſſem, vtcunque colligerem, nè morientibus ijs, qui cum ſeruo Dei conuixerant, deperirent. Vt igitur vitæ ipſius veritas ad poſteros tranſmittenda, certiùs mihi conſtaret & clariùs, adiens locum originis, conuerſationis & tranſitûs viri ſancti, cum familiaribus eius adhuc ſuperuiuentibus collationem de ijs habui diligentem, & maximè cum quibuſdam, qui ſanctitatis eius & conſcij fuerunt, & ſectatores præcipui, quibus propter agnitam veritatem, probatamque virtutem, fides eſt indubitabiliter adhibenda.

In deſcriptione autem eorum, quæ per ſeruum ſuum Deus dignanter effecit, curioſum ſtyli ornatum negligendum eſſe putaui, cùm legentis deuotio plùs ſimplici ſermone, quàm phalerato, proficiat. Nec ſemper hiſtoriam ſecundùm ordinem temporis texui propter confuſionem vitandam: ſed potiùs ordinem ſeruare ſtudui magis aptæ iuncturæ, ſecundùm quod eodem peracta tempore, diuerſis materijs, vel diuerſis patrata temporibus, eidem materiæ cogruere videbantur. Initium autem vitæ ipſius, progreſſus & conſummatio, quindecim diſtincta capitulis deſcribuntur, inferiùs adnotatis. Agitur enim primo de conuerſatione ipſius in habitu ſeculari. Secundo de perfecta conuerſione eius ad Deum, & de reparatione trium eccleſiarum. Tertio de inſtitutione religionis, & approbatione regulæ. Quarto de profectu ordinis ſub manu ipſius, & confirmatione regulæ priùs approbatæ. Quinto de auſteritate vitæ, & quomodò creaturæ præbebant ei ſolatium. Sexto de humilitate & obedientia, & de condeſcenſionibus diuinis ſibi factis ad nutum. Septimo de amore paupertatis, & mira ſuppletione defectuum. Octauo de pietatis affectu: & quomodò ratione carentia affici videbantur ad ipſum. Nono de feruore charitatis & deſiderio martyrij. Decimo de ſtudio & virtute orationis. Vndecimo de intelligentia ſcripturarum, & ſpiritu prophetiæ. Duodecimo de efficacia prædicandi, & gratia ſanitatum. Decimotertio de ſtigmatibus ſacris. Decimoquarto de patientia ipſius & tranſitu mortis. Decimoquinto de canonizatione & tranſlatione ipſius. Poſtremo de miraculis, poſt tranſitum eius felicem oſtenſis, aliqua ſubnectuntur.

Summa totius opuſculi huius.

VITAE HISTORIA.

De conuerſatione S. Franciſci in habitu ſeculari. Cap. 1.

Octobris 4.

S. Franciſci patria.

VIR erat in ciuitate Aſſiſij, Franciſcus nomine, cuius memoria in benedictione eſt, pro eo quòd Deus ipſum in benedictionibus dulcedinis benignè præueniens, & de præſentis vitæ periculis clementer eripuit, & cæleſtis gratiæ donis affluenter impleuit. Etenim cùm inter vanos fuerit hominum filios iuuenili ætate nutritus in vanis, & poſt aliqualem literarum notitiam, lucratiuis mercationum deputatus negocijs, ſuperno tamen ſibi aſſiſtente præſidio, nec inter laſciuos iuuenes, quanuis effuſus ad gaudia, poſt carnis petulantiam abijt, nec inter cupidos mercatores, quanquàm intentus ad lucrum, ſperauit in pecunia & theſauris. Inerat nanque iuuenis Franciſci præcordijs diuinitùs indita quædam ad pauperes miſeratio liberalis, quæ ſecum ab infantia creſcens, tanta cor ipſius benignitate repleuerat, vt iam Euangelij non ſurdus auditor, omni proponeret ſe petenti tribuere, maximè ſi diuinum allegaret amorem. Cùm autem ſolis negociationis intentus tumultibus, pauperem quendam pro amore Dei petentem eleemoſynam preter morem ſolitum vacuum repuliſſet, ſtatim ad cor reuerſus, cucurrit poſt ipſum, & eleemoſyna illi clementer impenſa, promiſit Domino Deo, quòd nunquàm ex tunc, dum adeſſet poſſibilitas, petentibus pro amore Domini ſe negaret. Quod vſque ad mortem indefeſſa pietate obſeruans, copioſa in Deum dilectionis & gratiæ incrementa promeruit. Aiebat enim poſt, cùm iam perfectè Chriſtum induerat, quòd etiam exiſtens in habitu ſeculari, vocem diuini expreſſiuam amoris, audire vix vnquàm ſine cordis immutatione valebat. Porrò manſuetudinis lenitas cum elegantia morum, patientia & tractabilitas ſupra humanum modum, munificentiæ largitas vltra ſuppetentiam facultatum: quibus bonæ indolis adoleſcens certis florere conſpiciebatur indicijs, quædam videbantur eſſe præludia, quòd copioſior ſuper eum

Iuuenis exercet mercaturam.

Miſeratio eius erga pauperes. Luc. 6.

Promittit Deo, ſe nũquàm petenti eleemoſynam denegaturum.

Virtutes ei' adhuc laici.

cum foret in poſterum diuinæ benedictionis abundantia diffundenda.

Quidam ſanè vir de Aſſiſio, valdè ſimplex, vt creditur, eruditus à Deo, cùm aliquandò per ciuitatem eunti obuiaret Franciſco, deponebat pallium, ſternebat ipſius pedibus veſtimentum, aſſerens omni fore Franciſcum reuerentia dignum, vtpotè qui eſſet in proximo magna facturus, & ob hoc ab vniuerſitate fidelium magnificè honorandus. Ignorabat autem adhuc Franciſcus circa ſe conſilium Dei, pro eo quòd tam iuſſione patris ad exteriora diſtractus, quàm corruptione naturalis originis ad inferiora depreſſus, nondùm didicerat contemplari cæleſtia, nec aſſuéuerat deguſtare diuina. Et quia ſpirituali auditui dat intellectum inflicta vexatio, facta eſt ſuper eum manus Domini, & immutatio dexteræ excelſi, diutinis languoribus ipſius corpus affligens, vt coaptaret animam ad ſancti ſpiritûs vnctionem.

Vaticinium cuiuſdam, de eo.

Eſa.28.

Infirmatur.

Cumque reſumptis corporeis viribus, ſibi veſtimenta decentia more ſolito præparâſſet, obuium habuit militem quendam, generoſum quidem, ſed pauperem & malè veſtitum: cuius pauperiem pio miſeratus affectu, illum protinùs, ſe exuto, veſtiuit, vt ſcilicet in vno geminum impleret pietatis officium, quô & nobilis militis verecundiam tegeret, & pauperis hominis penuriam releuaret. Nocte verò ſequenti cùm ſe ſopori dediſſet, palatium ſpecioſum & magnum cum militaribus armis, Crucis Chriſti ſignaculo inſignitis, clementia ſibi diuina monſtrauit, vt miſericordiam pro ſummi Regis amore pauperi exhibitam militi, præóſtenderet incomparabili compenſandam eſſe mercede. Vndè & cùm quæreret, cuius eſſent illa omnia, ſua fore, militumque ſuorum, ſuperna fuit aſſertione reſponſum. Euigilans itaque manè, cùm nondùm haberet exercitatum animum ad diuina perſcrutanda myſteria, neſciretque per viſibilium ſpecies tranſire ad contuendam inuiſibilium veritatem, magnæ fore proſperitatis indicium exiſtimabat inſolitam viſionem. Diſpoſuit itaque, diuinæ adhuc diſpoſitionis ignarus, in Apuliam ad quendam liberalem Comitem ſe conferre, in ipſius ſperans obſequio decus adipiſci militiæ, vt oſtenſa ſibi viſio prætendebat. Cumque paulò pòſt iter aggreſſus, iuiſſet vſque ad proximam ciuitatem, audiuit in nocte Dominum familiari ſibi alloquutione dicentem: Franciſce, quis poteſt melius facere tibi? dominus, aut ſeruus? diues, aut pauper? Cui cùm Franciſcus reſpōdiſſet, quòd tam dominus quàm diues, facere melius poteſt: intulit ſtatìm, Cur ergò relinquis pro ſeruo Dominum, & pro paupere homine diuitem Deum? Et Franciſcus: Quid me vis, Domine, facere? Et, Dominus ad eum: Reuertere in terram tuam, quia viſio, quam vidiſti, ſpiritualem præfigurat effectum, non humana, ſed diuina in te diſpoſitione complendum.

Inſigne eximiæ charitatis exemplum.

Viſio eius.

Vult ſe dare militiæ, ſed diuinitùs reuocatur.

Manè itaque facto, cum feſtinatione reuertitur Aſſiſium versùs, ſecurus & gaudens: & iam exemplar obedientiæ factus, expectabat Domini voluntatem. Extunc à publicæ negociationis tumultu ſe ſubtrahens, ſupernam deuotè precabatur clementiam, vt quid ſibi foret agendum, oſtendere dignaretur. Cùm autem ex frequenti orationis vſu flamma deſiderij cæleſtis in eo vehementer ſuccreſceret, & iam pro amore ſupernæ patriæ, terrena omnia deſpiceret quasi nihil, theſaurum ſentiebat ſe reperiſſe abſconditum, ac velut prudens negociator, margaritam inuentam excogitabat, venditis omnibus, comparare. Adhuc tamen, qualiter id ageret, ignorabat: niſi quia ipſius ſuggerebatur ſpiritui, quòd ſpiritualis mercatio à mundi contemptu ſumat initium, Chriſtique militia ſit à ſuîipſius victoria inchoanda.

Terrena omnia ꝓſùs ei vileſcunt.

Nota.

Quadam itaque die dum equitaret per planitiem, quæ ſubiacet ciuitati Aſſiſij, leproſum quendam habuit obuium, cuius inopinatus occurſus ei non paruum incuſſit horrorem. Recurrens autem ad perfectionis mente iam conceptæ propoſitum, & recolens quòd ſeipſum oporteret primùm deuincere, ſi vellet effici Chriſti miles, ad deoſculandum eum, equo lapſus, accurrit. Cui cùm manum, quaſi aliquid accepturus, leproſus protenderet, pecuniam cum oſculo reportauit. Statìm autem equum aſſcendens, & ſe circunquaquè conuertens, cùm campus pateret vndiquè liber, leproſum illum minimè vidit. Admiratione itaque repletus & gaudio, laudes cœpit Domino decantare deuotè, proponens ex hoc ſemper ad maiora conſcendere. Solitaria proindè loca quærebat amica mœroribus, in quibus dum gemitibus inenarrabilibus inceſſanter intenderet, poſt longam precum inſtantiam à Domino meruit exaudiri. Dum enim vna dierum ſic ſequeſtratus oraret, & præ nimietate feruoris totus eſſet abſorptus in Deum, apparuit ei Chriſtus Ieſus veluti

Chriſtum in leproſo oſculatur.

Chriſtus Crucifixus ei apparet.

luti Cruci confixus. Ad cuius conſpectum liquefacta eſt anima eius, & memoria paſſionis Chriſti viſceribus cordis ipſius adeò impreſſa medullitùs, vt ab illa hora, cùm Chriſti Crucifixio veniret in mentem, vix poſſet à lachrymis & gemitibus exteriùs contineri: ſicut ipſe poſtmodùm familiariter retulit, cùm appropinquaret ad finem.

Luc. 9.

Intellexit per hoc nempe vir Dei illud Euangelicum ſibi dici: Si vis venire poſt me, abnega temetipſum, & tolle crucem tuam, & ſequere me. Induit extunc ſpiritum paupertatis, humilitatis ſenſum, & affectum intimæ pietatis. Nam cùm priùs leproſorum non ſolùm conſortium, verumetiam longinquum contuitum vehementer horreret, iam propter Chriſtum Crucifixum, qui iuxta verbum propheticum, contemptibilis vt leproſus apparuit, vt ſemetipſum planè contemneret, humilitatis & humanitatis obſequia leproſis benefica pietate præſtabat.

Eſa. 53.

Humanitas eius erga leproſos.

Viſitabat enim frequenter domos ipſorum, liberaliter eis eleemoſynas erogabat, & cum multo compaſſionis affectu manus eorum oſculabatur & ora. Pauperibus etiam mendicantibus non ſolùm ſua, verumetiam ſeipſum cupiebat impéndere, aliquandò veſtimenta exuens, aliquandò diſſuens, aliquādo ſcindens ad largiendum eis, cùm præ manibus alia non haberet. Sacerdotibus etiam pauperibus reuerenter ſubueniebat & piè, præcipuè in ornamentis altaris, quô & cultûs diuini particeps fieret, & cultorum inopiæ ſupplementa præberet.

Mira in mēdicantes liberalitas.

Cùm autem religioſa deuotione tunc temporis limina viſitaret Apoſtoli Petri, conſpecta multitudine pauperum ante fores eccleſiæ, partìm pietatis ductus dulcedine, partìm paupertatis allectus amore, vni ex eis magìs egenti, proprias largitus eſt veſtes: & ſemicinctijs contectus illius, diem illum in medio pauperū cum inſolita ſpiritûs iucunditate tranſegit, vt & ſecularem gloriam ſperneret, & ad perfectionem Euangelicam gradatìm conſcendendo perueniret. Mortificationi carnis inuigilabat attentiùs, vt Chriſti Crucem, quam interiùs ferebat in corde, exteriùs etiam circunferret in corpore. Agebat autem hæc omnia vir Dei Franciſcus, nondùm habitu vel conuictu ſequeſtratus à mundo.

Egregius ſui contemptus

Carnis concupiſcentias cohercuat.

De perfecta conuerſione eius ad Deum, & de reparatione trium eccleſiarum. Cap. 2.

QVoniam autem ſeruus altiſſimi doctorem non habebat aliquem in huiuſmodi, niſi Chriſtum, addidit adhuc ipſius clementia eum in gratiæ viſitare dulcedine. Dum enim die quadam egreſſus ad meditandum in agro, deambularet iuxta eccleſiam ſancti Damiani, quæ minabatur præ nimia vetuſtate ruinam, & in eam, inſtigante ſe ſpiritu, cauſa orationis intrâſſet, proſtratus ante imaginem Crucifixi, non modica fuit in orando ſpiritûs conſolatione repletus. Cumque lachrymoſis oculis intenderet in Dominicam Crucem, vocem de ipſa Cruce dilapſam ad eum, corporeis audiuit auribus tèr dicentem: Franciſce, vade, & repara domū meam, quæ, vt cernis, tota deſtruitur.

Vox ad eum editur ab imagine Crucifixi.

Tremefactus Franciſcus, cùm eſſet in eccleſia ſolus, ſtupet ad tam mirandæ vocis auditum: cordeque percipiens diuini virtutem eloquij, mentis alienatur exceſſu. In ſe tandèm reuerſus, ad obediendum ſe parat, & totum ſe recolligit ad perficiendum mandatum de materiali eccleſia reparanda. licèt principalior intentio verbi ad eam ferretur, quam Chriſtus ſuo ſanguine acquiſiuit, ſicut eum ſpirituſſanctus edocuit, & ipſe poſtmodùm fratribus reuelauit. Surrexit proindè, ſigno Crucis ſe muniens, & aſſumptis pannis venalibus, ad ciuitatem, quæ Fulgineum dicitur, acceſſit: ibique venditis, quæ portauerat, equum cui tunc inſederat, felix mercator, aſſumpto precio, dereliquit. Rediensque Aſſiſium, eccleſiam, de cuius reparatione mandatum acceperat, reuerenter intrauit, & inuento illic ſacerdote pauperculo, ei reuerentiam decentem exhibuit, & ad reparationem eccleſiæ & pauperum vſum, pecuniam obtulit, & vt ſecum ſe morari pateretur ad tempus, humiliter requiſiuit. Acquieuit ſacerdos de mora ipſius, ſed timore parentum, pecuniam recuſauit. Quam verus pecuniarum contemptor in quandam feneſtram proijciens, abiectam velut puluerem vilipendit.

Vide pecuniæ contemptum.

Moram autem faciente ſeruo Dei cum ſacerdote prædicto, cùm hoc intellexiſſet pater ipſius, perturbatus animo, cucurrit ad locum. At ipſe, quia nouus Chriſti erat athleta, cùm audiret perſequentium minas, & eorum præſentiret aduentum, dare locum iræ volens, in quadam occulta fouea ſe abſcondit: In qua diebus aliquibus latitādo, rogabat Dominum inceſſanter, lachrymarum imbre perfuſus, vt liberaret

de

de manibus perſequentium animam ſuam,& pia,quæ inſpirauerat, vota benigno fauore compleret. Igitur exceſſiua quadam completus lætitia, cœpit de puſillanimitatis ignauia ſemetipſum arguere: relictaque fouea,& abiecto pauore, versùs ciuitatem Aſſiſij iter aggreſſus eſt. Quem cùm ciues cernerent facie ſqualidum, & mente mutatum,ac per hoc alienatum putarent à ſenſu, luto platearum & lapidibus impetebant, & tanquàm inſano & dementi clamoſis vocibus inſultabant. Famulus autem Domini nulla fractus aut mutatus iniuria,vt ſurdus in omnibus pertranſibat. Cumque clamorem huiuſmodi pater audîſſet,ſtatìm accurrens non ad liberandum eum,ſed potiùs ad perdendum, omni miſeratione ſubtracta, pertractum, domì primò verbis,deindè verberibus & vinculis angit. Ipſe autem ad exequendum Domino,quod cœperat, promptior & validior reddebatur, recolens illud Euangelicum ver bum: Beati qui perſequutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.

Multis iniurijs afficitur à ciuib.

Item à patre ſuo.

Matth.5.

Poſt modicum verò tempus, patre à patria diſcedente, mater eius factum mariti non approbans, & inflexibilem filij conſtantiam emolliri poſſe non ſperans, à vinculis abſolutum abire permiſit. At ipſe gratias omnipotenti Deo referens, ad locum,in quo priùs fuerat,eſt reuerſus. Rediens autem pater, & eum non inueniens domì,conuicijs illatis vxori,fremens cucurrit ad locum,vt ſi eum reuocare non poſſet, ſaltem de prouincia effugaret. Franciſcus verò confortatus à Deo, obuium vltrò ſe obtulit patri furenti, libera voce clamans,ſe pro nihilo ducere vincula & verbera eius,inſupèr & conteſtans, ſe pro Chriſti nomine gaudenter mala omnia ſubiturum. Videns itaque pater, quòd eum reuocare non poſſet, ad extorquendam pecuniam ſe conuertit. Qua tandèm inuenta in feneſtrella quadam, aliquantulùm ipſius mitigatus eſt furor, auaritiæ ſiti vtcunquè per hauſtum pecuniæ temperata. Tentauit deindè pater carnis, filium gratiæ pecunia iam nudatum, ducere coram Epiſcopo ciuitatis,vt in ipſius manibus facultatibus renunciaret paternis, & omnia redderet quæ habebat. Ad quod faciendum ſe promptum exhibuit veræ paupertatis amator. Perueniensque coram Epiſcopo, nec moras patitur, nec cunctatur de aliquo,nec verba expectat,nec facit: ſed continuò depoſitis omnibus veſtimentis,reſtituit ea patri. Inuentus eſt autem tunc vir Dei cilicium habere ad carnem ſub veſtibus delicatis. Inſupèr ex admirando feruore, ſpiritu ebrius, reiectis etiam femoralibus, totus coram omnibus denudatur, dicens ad patrem: Vſque nunc vocaui te patrem in terris, amodò autem ſecurè dicere poſſum: Pater noſter, qui es in cælis,apud quem omnem theſaurum repoſui,& omnem ſpei fiduciam collocaui. Hoc cernens Epiſcopus, & admirans tam excedentem in viro Dei feruorem, protinùs exurrexit,& inter brachia ſua illum cum fletu recolligens, vtì erat vir pius & bonus,pallio,quo erat amictus,operuit,præcipiens ſuis, vt aliquid ſibi darent ad membra corporis contegenda. Oblatus eſt autem ei mantellus pauper & vilis cuiuſdam agricolæ ſeruientis Epiſcopo. Quem ipſe gratanter ſuſcipiens, cum cæmento quod ſibi occurrit,ad modum crucis manu propria conſignauit, operimentum formans ex eo crucifixi hominis & pauperis ſeminudi. Sic igitur ſeruus Regis altiſſimi, nudus relictus eſt, vt nudum ſequeretur Crucifixum Dominum, quem amabat: ſic vtiquè Cruce munitus,vt animam ſuam ligno ſalutis cõmitteret,per quod de mundi naufragio ſaluus exiret.

Pro nihilo ducit vincula & carceres ac verbera.

Planè nunciam remittit facultatibus omnibus.

Denudatus à patre nudum veſtitur ab Epiſcopo.

Solutus exindè mundi contemptor à vinculis mundanarum cupidinum, ciuitate relicta,ſecurus & liber ſecretum ſolitudinis petijt,vt ſolus & ſilens, ſupernæ audiret alloquutionis arcanum. Dumque per ſyluam quandam iter faciens, laudes Domino lingua Francorum vir Dei Franciſcus decantaret cum iubilo, latrones ſuper eum ex abditis irruerunt. Quibus ferali animo, quis eſſet, interrogantibus, vir Dei confidentia plenus, prophetica voce reſpondit: Præco ſum magni Regis. At illi percutientes eum,in defoſſum locum plenum niuibus, proiecerunt, dicentes: Iace ruſtice præco Dei. Ipſe verò,recedentibus illis,exiliuit de fouea, magnoque exhilaratus gaudio, altiori cœpit voce per nemora laudes creatori omnium perſonare. Et veniens ad quoddam vicinum cœnobium,eleemoſynam petijt vt mendicus,& recepit vt incognitus & deſpectus. Indè verò progrediens, deuénit Eugubium, vbì à quodam amico priſtino agnitus & ſuſceptus,paupere tunicula, vt Chriſti pauperculus eſt contectus. Exindè totius humilitatis amator, ſe tranſtulit ad leproſos, eratque cum eis,diligentiſſimè ſeruiens omnibus propter Deum. Lauabat ipſorum pedes,

Incidit in latrones.

Malè ab eis accipitur.

Seruit leproſis officioſiſſimè.

des, ligabat vlcera, educebat plagarum putredinem, & ſaniem abſtergebat. Oſculabatur etiam ex miranda deuotione vlceroſas plagas ipſorum, Euangelicus medicus mox futurus. Propterquod tantam eſt à Domino conſequutus virtutem, vt in ſpiritualibus & corporalibus morbis mirabiliter expurgandis, mirabilem efficaciam obtineret.

Referam vnum de multis, quod accidit, viri Dei fama poſtmodùm latiùs clareſcente. Cùm enim cuiuſdam de comitatu Spoletano, os pariter & maxillam morbus quidam horribilis depaſcendo corroderet, nec ſubueniri poſſet eidem aliquo medicinæ remedio: contigit vt propter ipſorum ſanctorum expoſcenda merita, Apoſtolorum viſitatis liminibus, de peregrinatione rediens, ſeruo Dei occurreret. Cumque præ deuotione vellet ipſius oſculari veſtigia, vir humilis hoc non ferens, oſculari volenti pedes, oſculum oris dedit. Dum autem leproſorum ſeruus Franciſcus, mirabili pietate illam plagam horribilem ore ſacro contingeret, omni fugato morbo, æger ille ſanitatem recuperauit optatam. Neſcio quod horum magìs ſit meritò admirandum, an humilitatis profunditas in oſculo tam benigno, an virtutis præclaritas in miraculo tam ſtupendo.

Franciſcus leproſorum ſeruus oſculo ſanat morbidum.

Fundatus iam Chriſti humilitate Franciſcus, ad memoriam reducit obedientiam ſibi è Cruce iniunctam de ſancti Damiani eccleſia reparanda, & tanquàm verus obediens Aſſiſium rediјt, vt ſaltem mendicando, voci diuinæ paréret. Depoſitaque omni verecundia, propter amorem pauperis Crucifixi, mendicabat apud eos, inter quos abundare ſolebat, debile corpus, attritum ieiunijs, oneribus lapidum ſupponendo. Prædicta igitur eccleſia, iuuante ſe Domino, & deuotione ciuium aſſiſtente, refecta, nè poſt laborem corpus torperet ignauia, tranſtulit ſe ad reparandam eccleſiam quandam beati Petri, longiùs à ciuitate diſtantem, ob deuotionem ſpecialem, quam ad Apoſtolorum principem ſynceræ fidei puritate gerebat. Hac tandèm eccleſia conſummata, peruenit ad locum, qui Portiuncula dicitur, in quo eccleſia beatiſſimæ Virginis genitricis Dei antiquitùs fabricata extiterat, ſed deſerta tunc à nemine curabatur. Quam cùm vir Dei ſic derelictam conſpiceret, ob deuotionem feruentem, quam habebat ad Dominam mundi, cœpit illic aſſiduè pro ipſius reparatione morari. Sentiens autem, iuxta nomen ipſius eccleſiæ, quo ab antiquo, ſancta Maria de Angelis, vocabatur, Angelicarum ibì viſitationum frequentiam, pedem fixit ibidèm propter reuerentiam Angelorum, amoremque præcipuum matris Chriſti. Hunc locum vir ſanctus amauit præ cæteris mundi locis. Hîc etenim humiliter cœpit, hîc virtuosè profecit, hîc feliciter conſummauit, hunc in morte fratribus, tanquàm Virgini chariſſimum, commendauit.

Aſſiſij mendicat.

Tria templa inſtaurat.

Locũ S. Mariæ de Portiuncula, quantùm amarit.

De hoc frater quidam Deo deuotus ante conuerſionem ſuam, viſionem viderat relatione condignam. Innumeros cernebat homines cæcitate percuſſos, facie in cælum directa, & genibus flexis, in huius eccleſiæ ſtare circuitu. qui omnes protenſis manibus in altum, lachrymabiliter clamabant ad Deum, miſericordiam poſtulantes & lumen. Et eccè ingens de cælo ſplendor aduenit, ſe per omnes diffundens, qui lumen vnicuique tribuit, & ſalutem deſideratam conceſſit. Hic eſt locus, in quo fratrum Minorum ordo à ſancto Franciſco per diuinæ reuelationis inſtinctum inchoatus eſt. Diuinæ nanque prouidentiæ nutu, qua Chriſti ſeruus dirigebatur in omnibus, tres materiales erexit eccleſias, antequàm ordinem inchoans, Euangelium prædicaret: vt non ſolum à ſenſibilibus ad intelligibilia, à minoribus ad maiora, ordinato progreſſu conſcenderet: verumetiam vt quid eſſet facturus in poſterum, ſenſibili foris opere myſterialiter præſignaret. Nam inſtàr reparatæ triplicis fabricæ ipſius ſancti viri ducatu, ſecundùm datam ab eo formam, regulam & doctrinam, Chriſti triformiter renouanda erat Eccleſia, trinaque triumphatura militia ſaluandorum: ſicut & nunc cernimus eſſe completum.

Viſio cuiuſdam fratris.

Vel tres fabricæ, ita triformi inſtituto Dei renouauit Eccleſiam

De inſtitutione Religionis, & approbatione Regulæ. Cap. 3.

IN eccleſia igitur Virginis matris Dei moram faciente ſeruo ipſius Franciſco, & apud eam, quæ concepit Verbum plenum gratiæ & veritatis, continuis inſiſtente gemitibus, vt fieri dignaretur aduocata ipſius, meritis matris miſericordiæ concepit ac peperit ſpiritum Euangelicæ veritatis. Dum enim die quodam Miſſam de Apoſtolis deuotus audiret, perlectum eſt Euangelium illud, in quo Chriſtus diſcipu-

Iohan. 1.

diſcipulis ad prædicandum mittendis, formam tribuit Euangelicam in viuendo, nè videlicet poſſideant aurum, vel argentum: nec in zonis pecuniam, nec peram in via, nec duas tunicas habeant, nec calceamenta deferant, neque virgam. Quod audiens & intelligens, ac memoriæ commendans Apoſtolicæ paupertatis amicus, indicibili mox perfuſus lætitia: Hoc eſt, inquit, quod cupio, hoc quod totis præcordijs concupiſco. Soluit proindè calceamenta de pedibus, deponit baculum, peram & pecuniam execratur, vnaque contentus tunicula, reiecta corrigia, pro cingulo funem ſumit, omnem ſolicitudinem cordis apponens, qualiter audita perficiat, & Apoſtolicæ rectitudinis regulæ per omnia ſe coaptet. Cœpit ex hoc vir Dei diuino inſtinctu Euangelicæ perfectionis æmulator exiſtere, & ad pœnitentiam cæteros inuitare. Erant autem ipſius eloquia non inania, nec riſu digna, ſed virtute ſpirituſſancti plena, medullas cordis penetrãtia, vt in vehementem ſtuporem audiẽtes conuerterent. In omni prædicatione ſua pacem annũcians, dicendo: Dominus det vobis pacem, populum in ſermonis exordio ſalutabat. Hanc quippè ſalutationem, Domino reuelante, didicerat, ſicut ipſe poſtmodùm teſtabatur. Vndè factum eſt, vt iuxta ſermonem propheticum, & ipſe prophetarum ſpiritu afflatus, annunciaret pacem, prædicaret ſalutem, ac ſalutaribus monitis fœderaret plurimos veræ paci, qui diſcordes à Chriſto priùs, extiterant à ſalute longinqui.

Matth. 10. Admirabile ſtudiũ paupertatis. Eſa. 52. Multos ad Dominum conuertit.

Innoteſcente itaque apud multos viri Dei, tam doctrinæ ſimplicis veritate, quàm vitæ, cœperunt ipſius exemplo viri quidam ad pœnitentiam animari, & eidem, reiectis omnibus, habitu vitaque coniungi. Quorum primus extitit vir venerabilis Bernardus, qui vocationis diuinæ particeps factus, patris beatî primogenitus eſſe promeruit, tam prioritate temporis, quàm priuilegio ſanctitatis. Hic enim ſerui Chriſti paupertate comperta, ipſius exemplo diſponens perfectè contemnere mundum, ab eodem qualiter id perficeret, conſilium requiſiuit. Quo audito, Dei famulus pro propriæ prolis conceptu ſancti ſpiritûs conſolatione repletus: A Deo eſt, inquit, hoc conſilium requirendum. Intrauerunt proindè eccleſiam ſancti Nicolai, manè iam facto: & oratione præmiſſà, cultor Trinitatis Franciſcus ter Euangeliorum librum aperuit, trino expoſcens à Deo teſtimonio ſanctum Bernardi propoſitum confirmari. In prima libri apertione illud occurrit: Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus. In ſecunda: Nihil tuleritis in via. In tertia verò: Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Hæc eſt, ait vir ſanctus, vita & regula noſtra, omniumque, qui noſtræ voluerint ſocietati coniungi. Vade igitur, ſi vis perfectus eſſe, & perfice quæ audîſti. Non multò pòſt vocatis eodem ſpiritu quinque viris, filiorum Franciſci ſenarius numerus completus eſt: inter quos tertium ſortitus eſt locum ſanctus pater Aegidius, vir vtiquè Deo plenus, & celebri memoria dignus. Hic etenim poſtmodùm virtutum ſublimium exercitatione præclarus, ſicut famulus Domini de ſeipſo prædixit, quanquàm eſſet idiota & ſimplex, ad excelſæ contemplationis ſublimatus eſt verticem. Nam per multa curricula temporum ſursùm actionibus inceſſanter intentus, adeò crebris in Deum rapiebatur exceſſibus: quemadmodùm & egoipſe oculata fide conſpexi: vt magis cenſeretur inter homines vitam Angelicam agere, quàm humanam.

Bernardus primus eius ſocius. Matth. 19. Luc 9. Ibidem. S. Aegidius, eximius S. Franciſci ſocius.

Illo quoquè tempore cuidam ſacerdoti ciuitatis Aſſiſij, nomine Syluestro, honeſtæ conuerſationis viro, quædam à Domino fuit oſtenſa viſio non tacenda. Cùm enim modum & viam Franciſci, fratrumque ſuorum humano ſpiritu abhorreret, nè periclitaretur pro temeritate iudicij, reſpectu fuit ſupernæ gratiæ viſitatus. Videbat nanque in ſomnis totam Aſſiſij ciuitatem à dracone magno circundari, præ cuius magnitudine nimia, tota regio videbatur exterminio ſubiacere. Contuebatur poſt hoc Crucem quandam auream, ex ore procedentem Franciſci, cuius ſummitas cælos tangebat, cuiusque brachia protenſa in latum, vſque ad mundi fines videbantur extendi. Ad cuius etiam adſpectum præfulgidum, draco ille teter & horridus penitùs fugabatur. Hoc dum ſibi tertiò monſtraretur, diuinum æſtimans eſſe oraculum, viro Dei & fratribus ſuis per ordinem enarrauit, ac non multo pòſt tempore mundum relinquens, veſtigijs Chriſti ſic perfectè adhæſit, quòd vita ipſius in ordine authenticam reddit eam, quam in ſeculo habuerat, viſionem. Ex huius viſionis auditu vir Dei non in gloria eſt elatus humana, ſed bonitatem Dei in ſuis beneficijs recognoſcens, fortiùs animatus eſt ad hoſtis antiqui fugandam verſutiam, & Crucis Chriſti gloriam prædicandam.

Viſio Sylueſtri ſacerdotis. Perfecta eius conuerſio.

Quadam autem die dum in quodam ſolitario loco annos ſuos in amaritudine recogitans deploraret, ſancti ſpiritûs in eum ſuperueniente lætitia, certificatus eſt de remiſſione plenaria omnium delictorum. Raptus deindè ſupra ſe, ac in quoddam mirandum lumen totus abſorptus, dilatato mentis ſinu, quæ circa ſe & filios ſuos futura erant, luculenter adſpexit. Poſt hoc reuerſus ad fratres: Confortamini, ait, chariſſimi, & gaudete in Domino: nec quia pauci eſtis, efficiamini triſtes, neque vos terreat mea vel veſtra ſimplicitas: quoniam ſicut mihi à Domino in veritate oſtenſum eſt, in magnam multitudinem faciet nos Deus creſcere, ſuæque benedictionis gratia multipliciter dilatabit. Eodem quoquè tempore, quodam alio bono viro religionem intrante, ad ſeptenarium numerum viri Dei ſoboles benedicta peruénit. Tunc pius pater omnes ad ſe filios conuocauit, & plura eis de regno Dei, de cōtemptu mundi, de abnegatione propriæ voluntatis, corporiſque caſtigatione pronuncians, propoſitum ſuum de mittendo illos in quatuor partes orbis aperuit. Iam enim ſterilis & paupercula ſimplicitas ſancti patris pepererat ſeptem, & deſiderabat vniuerſitatē fidelium ad pœnitentiæ lamenta vocatam, Chriſto Domino parturire. Ite, inquit dulcis pater ad filios, annunciantes hominibus pacem: prædicate pœnitentiam in remiſſionem peccatorum. Eſtote in tribulationibus patientes, in orationibus vigiles, in laboribus ſtrenui, in ſermonibus modeſti, in moribus graues, & in beneficijs grati, quia pro his omnibus regnum vobis præparatur æternum. At illi coram ſeruo Dei humiliter ſe proſternentes in terram, cum gaudio ſpiritûs ſuſcipiebant obedientiæ ſanctæ mandatum. Ipſe verò dicebat vnicuique ſingulatìm: Iacta cogitatum tuum in Domino, & ipſe te enutriet. Hoc verbum dicere ſolitus erat, quotieſcunquè fratrem aliquem ad obedientiam dirigebat. Tunc & ipſe ſciens ſe datū alijs in exemplum, vt priùs faceret, quàm doceret, cum vno ſociorum versùs vnam orbis partem perrexit, reliquis ſex ad modum Crucis, tribus alijs mundi partibus deputatis. Modico autem elapſo pòſt tempore, benignus pater charæ prolis exoptans præſentiam, cùm in vnum eos per ſe conuocare non poſſet, per eum orabat hoc fieri, qui diſperſiones congregat Iſraëlis. Sicque factum eſt, vt abſque humana vocatione omnes exinſperatò poſt modicum temporis, iuxta eius deſiderium diuina operante clementia, non ſine ipſorum admiratione pariter conuenirent. Illis quoquè diebus, quatuor ſibi adhærentibus viris honeſtis, ad duodenarium numerum excreuerunt.

Rapitur extra ſe S. Frāciſcus. — *Mittit fratres ſuos, vt prædicent.* — *Pſal. 54.* — *Pſal. 146.*

Cernens autem famulus Chriſti paulatìm accreſcere numerum fratrum, ſcripſit ſibi & fratribus ſuis ſimplicibus verbis formulam vitæ, in qua ſancti Euangelij obſeruantia pro fundamento indiſſolubili collocata, pauca quædam alia inſeruit, quæ ad vniformem viuendi modum neceſſaria videbantur. Deſiderans autem per ſummū Pontificem approbari quæ ſcripſerat, diſpoſuit cum illo ſimplicium cœtu Apoſtolicæ Sedis adire præſentiam, de ſola confiſus directione diuina. Cuius deſiderium Deus ex alto reſpiciens, ſociorum animos, ſimplicitatis ſuæ conſideratione perterritos, oſtenſa viro Dei viſione huiuſmodi, confortauit: Videbatur ſiquidem ei, quòd per quandam viam incederet, iuxta quam ſtabat arbor celſitudinis magnæ. Ad quam cùm appropinquâſſet, & ſub ea ſtans, ipſius altitudinem miraretur, ſubitò tantùm diuina virtute leuabatur in alto, vt cacumen contingeret arboris, eiuſque ſumma facilimè curuaret ad ima. Huius viſionis præſagium vir Deo plenus intelligens referri ad condeſcenſionem Apoſtolicæ dignitatis, exhilaratus eſt ſpiritu: fratribuſque ſuis in Domino confortatis, iter cum eis aggreſſus eſt. Cùm autem ad Romanam curiam perueniſſet, & adduceretur ante conſpectum ſummi Pontificis: eſſetque Chriſti Vicarius in palatio Lateranenſi in loco, qui dicitur Speculum, deambulans, altis occupatus meditationibus, Chriſti famulum tanquàm ignotum, repulit indignanter. Quo humiliter foràs egreſſo, ſequenti nocte huiuſmodi reuelatio facta eſt à Deo ipſi ſummo Pontifici. Videbat nanque inter pedes ſuos palmam paulatìm ſuccreſcere, & in arborem pulcherrimam eleuari. Et eo mirante, quid hæc viſio vellet oſtendere, diuina lux impreſſit menti ipſius Chriſti Vicarij, quòd hæc palma illum pauperem, quem in præcedenti die repulerat, deſignabat. Et manè ſequenti mandauit per ſuos famulos per Vrbem dictum pauperem quæri. Quem inuentum iuxta Lateranum in hoſpitali ſancti Antonij, ante conſpectum ſuum celeriter iuſſit adduci. Cumque introductus eſſet ante conſpectum ſummi Pontificis, expoſuit ſuum propoſitum, petens humiliter & inſtanter, ſupradictam ſibi viuendi regulam approbari. Videns autem Chriſti Vicarius Domi-

Conſcribit Regulam. — *Viſio eius.* — *It Romam pro confirmatione ſuæ Regulæ* — *Viſio Innocentij III. Pontificis.* — *A ſummo Pontifice petit cōfirmationem Regulæ.*

Dominus Innocentius Tertius, vir vtiquè ſapientia clarus, admirandam in viro Dei ſimplicis animi puritatem, propoſiti conſtantiam, ignitumque voluntatis ſanctæ feruorem, Chriſti pauperem mentis amore complectens, inclinatus eſt animo, vt pium ſupplicanti præberet aſſenſum. Diſtulit tamē perficere, quod Chriſti poſtulabat pauperculus, pro eo quòd aliquibus de Cardinalibus nouum aliquid, & ſupra vires humanas arduum videretur.

Differt eam confirmare Pontifex.

Aderat autem inter Cardinales vir venerandus Dominus Iohannes de S. Paulo, Epiſcopus Sabinenſis, omnis ſanctitatis amator, & adiutor pauperum Chriſti: Qui diuino ſpiritu inflammatus, ſummo Pontifici dixit, & fratribus ſuis: Si petitionē pauperis tanquàm nimis arduam nouamque refellimus, cùm petat confirmari ſibi formam Euangelicæ vitæ, cauendum eſt nobis, nè in Chriſti Euangelium offendamus. Nam ſi quis intrà Euangelicæ perfectionis obſeruantiam & votum ipſius dicat contineri aliquid nouum, aut irrationabile vel impoſſibile ad obſeruandum, contra Chriſtum Euangelij authorem blaſphemare conuincitur. Quibus propoſitis, ſucceſſor Apoſtoli Petri conuerſus ad pauperem Chriſti, dixit: Ora fili ad Chriſtum, vt ſuā nobis per te voluntatem oſtendat, qua certiùs cognita, tuis pijs deſiderijs ſecuriùs annuamus. Omnipotentis autem Dei famulus totum ſe conferens ad orandum, precibus deuotis obtinuit, & quod exteriùs ipſe proferret, & quid interiùs Papa ſentiret. Nam cùm parabolam de diuite Rege cum muliere formoſa & paupere contrahente gratanter, & de prole ſuſcepta proferente generantis Regis imaginem, ac per hoc educanda de menſa ipſius, ſicut à Deo acceperat, retuliſſet, ex illius interpretatione ſubiunxit: Non eſt formidandum, quòd fame pereant æterni Regis filij & hæredes, qui ad imaginem Regis Chriſti per ſpiritûs ſancti virtutem de paupere matre nati, & ipſi per ſpiritum paupertatis ſunt in religione paupercula generandi. Si enim Rex cælorum imitatoribus ſuis regnum promittit æternum, quanto magìs illa ſubminiſtrabit, quæ communiter largitur bonis & malis? Hanc ergò parabolam, & intellectum ipſius, Chriſti Vicarius cùm diligenter audiſſet, miratus eſt valdè, & indubitanter Chriſtum loquutum in homine recognouit. Sed & viſionem, quā tunc temporis è cælo perceperat, in hoc viro fore complendam, ſpiritu diuino ſuggerente, firmauit. Videbat nanque in ſomnis, vt retulit, Lateranenſem baſilicā fore proximam iam ruinæ, quam quidam homo pauperculus, modicus & deſpectus, proprio dorſo ſubmiſſo, nè caderet, ſuſtētabat. Verè, inquit, hic eſt ille, qui opere & doctrina Chriſti ſuſtentabit Eccleſiam. Indè præcipua deuotione repletus, petitioni eius ſe per omnia inclinauit, ac Chriſti famulum ſpiritali ſemper amore dilexit. Proindè poſtulata conceſſit, & adhuc concedere plura promiſit. Approbauit regulam, dedit de pœnitentia prædicanda mandatum, & laicis fratribus omnibus, qui ſeruum Dei fuerant comitati, fecit coronas paruulas fieri, vt verbum Dei liberè prædicarent.

Comiter ei reſpondet Pontifex.

Proponit Pōtifici parabolam.

Viſio Pontificis.

Pōtifex eius Regulā approbat.

De profectu Ordinis ſub manu ipſius, & confirmatione Regulæ priùs approbatæ. Cap. 4.

FRetus exindè Franciſcus ſuperna gratia, & authoritate Papali, cum fidutia multa versùs Vallem Spoletanam iter arripuit, vt Euāgelium Chriſti faceret, & doceret. Dum autem in via conferret cum ſocijs, qualiter regulam, quam ſuſceperant, ſyncerè ſeruarent: qualiter in omni ſanctitate & iuſtitia coram Deo incederent, qualiter in ſeipſis proficerent, & eſſent alijs in exemplum, diutiùs collatione protracta, hora pertranſijt. Et cùm iam laſſati eſſent ex diuturnitate laboris, eſurientes in quodam loco ſolitudinis ſubſtiterunt. Sanè cùm omnis via deeſſet, qua poſſent ſibi de victu neceſſario prouidere, ſtatìm affuit prouidentia Dei. Nam ſubitò apparuit homo afferens panem in manu, quem pauperculis Chriſti dedit, ſubitoque diſparuit, incognitus vndè venerit, aut quò iret. Cognoſcētes autem per hoc pauperes fratres ſupernum ſibi in comitatu viri Dei adeſſe præſidium, magìs dono liberalitatis diuinæ, quàm cibo carnis propriæ, ſunt refecti. Inſupèr diuina conſolatione repleti, ſtatuerunt firmiter, & irreuocabiliter confirmauerūt, nullius inediæ aut tribulationis impulſu, à ſanctæ paupertatis reſilire promiſſo. Exindè in vallem Spoletanam cum ſancto propoſito redeuntes, tractare cœperunt, vtrùm inter homines conuerſari deberent, an ad loca ſolitaria ſe cōferre. Sed Chriſti ſeruus Franciſcus nō de ſua vel ſuorum confidens induſtria, per orationis inſtantiam diuinæ ſuper hoc voluntatis beneplacitū requiſiuit. Supernæ igitur reuelationis illuſtratus oraculo, intellexit

Panis ei & ſocijs diuinitùs præbetur.

Redeunt in vallem Spoletanam.

lexit ſe ad hoc miſſum à Domino, vt Chriſto lucraretur animas, quas diabolus conabatur auferre. Ideoque magis omnibus, quàm ſibi ſoli, viuere prælegit, illius prouocatus exemplo, qui vnus pro omnibus mori dignatus eſt. Recollegit itaque ſe vir Dei cum cæteris ſocijs in quodam tugurio derelicto iuxta ciuitatem Aſſiſij, in quo ſecundùm ſanctæ paupertatis formam in labore multo & inopia victitabant, magis lachrymarum, quàm deliciarum panibus refici ſatagentes. Vacabant enim ibidem diuinis precibus inceſſanter, mentaliter potiùs quàm vocaliter, ſtudio intendentes orationis deuotæ, pro eo quòd nondùm Eccleſiaſticos libros habebant, in quibus poſſent horas Canonicas decantare. Loco tamen illorum, librum Crucis Chriſti cõtinuatis adſpectibus diebus ac noctibus reuoluebant, exemplo patris & eloquio eruditi, qui iugiter faciebat eis de Cruce Chriſti ſermonem. Rogantibus autem fratribus, vt eos doceret orare, dixit: Cùm orabitis, dicite: Pater noſter: Et, Adoramus te Chriſte ad omnes eccleſias tuas, quæ ſunt in toto mundo, & benedicimus tibi, quia per Crucem tuam ſanctam redemiſti mundum. Docuit inſupèr eos Dominum laudare in omnibus & ex omnibus creaturis: honorare præcipua reuerentia ſacerdotes: fidei quoq; veritatem, ſecũdùm quod ſancta Romana tenet & docet Eccleſia, & firmiter credere, & ſimpliciter confiteri. Seruabant illi patris ſancti documenta per omnia, & ad omnes eccleſias & Cruces, quas è longinquo videre poterant, iuxta datam ſibi formam orantes, ſe humiliter proſternebant.

Habitãt in quodam tugurio, & viuunt ſanctiſſimè.

Docet fratres orare.

Quæ fides tenenda.

Contrahentibus autem fratribus moram in loco præfato, vir ſanctus die quadam ſabbati ciuitatem Aſſiſij intrauit, prædicaturus manè diei Dominicæ, vt moris erat, in eccleſia cathedrali. Cùmque in quodam tugurio, ſito in horto Canonicorũ, vir Deo deuotus in oratione Dei more ſolito pernoctaret abſentatus à filijs, eccè ferè media noctis hora, quibuſdam ex fratribus quieſcentibus, quibuſdam perſeuerantibus in orando, currus igneus mirandi ſplendoris per oſtium domûs intrãs, huc atque illuc per domicilium tertiò ſe conuertit, ſuper quẽ globus lucidus reſidebat, qui ſolis habens adſpectum, noctem clarere fecit. Obſtupefacti ſunt vigilantes, excitati ſimul & exterriti dormientes: & nõ minùs ſenſerunt cordis claritatem, quàm corporis, dum ex virtute mirandi luminis, alterius alteri conſcientia nuda fuit. Intellexerũt nanque concorditer omnes, videntibus inuicèm vniuerſis in cordibus ſingulorum, ſanctum patrem abſentem corpore, præſentem ſpiritu, tali transfiguratum effigie, ſupernis irradiatum fulgoribus, & ardoribus inflammatũ ſupernaturali virtute in curru ſplendente, ſimul & igneo, ſibi demonſtrari à Domino, vt tanquàm veri Iſraëlitæ poſt illum incederent, qui virorum ſpiritualium, vt alter Elias, factus fuerat à Deo currus & auriga. Credendum ſanè, quòd ille horum ſimplicium aperuit oculos ad preces Franciſci, vt viderent magnalia Dei, qui oculos quondàm aperuerat pueri, ad videndum montem plenum equorum & igneorum curruum in circuitu Eliſei. Regreſſus autem vir ſanctus ad fratres, cœpit conſcientiarum ipſorum ſecreta rimari, confortare ipſos de viſione illa mirabili, & de profectu ordinis multa futura prædicere. Cùmque patefaceret plurima, quæ ſenſum tranſcendebant humanum, verè cognouerũt fratres, ſuper ſeruum ſuum Franciſcũ ſpiritum Domini in tanta plenitudine quieuiſſe, quòd poſt ipſius doctrinam & vitam, erat eis proficiſci tutiſſimum.

Viſio fratrum.

4. Reg. 4.

4. Reg. 6.

Multa de profectu ordini fratribus prædicit.

Poſt hæc puſilli gregis paſtor Franciſcus, ad ſanctam Mariam de Portiuncula duodenarium illum fratrum numerum, ſuperna gratia præeunte, deduxit, vt vbi meritis matris Domini Minorum ſumpſerat ordo initium, ipſius illic ſuſciperet auxilijs incrementum. Ibi quoquè factus Euangelicus præco, ciuitates circuibat & caſtra, non in doctis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in virtute ſpiritûs annuncians regnum Dei. Videbatur intuentibus homo alterius ſeculi, quippè qui mente ac facie in cælum ſemper intentus, omnes ſursùm trahere conaretur. Cœpit ex hoc Chriſti vinea germinare germen odoris Domini, & productis ex ſe floribus ſuauitatis, honoris & honeſtatis vberes fructus afferre. Nam prædicationis ipſius feruore ſuccenſi quàm plurimi, ſecundùm formam à Dei viro acceptam, nouis ſe pœnitentiæ legibus vinciebãt: quorum viuendi modum, idem Chriſti famulus ordinem fratrum de pœnitentia, nominari decreuit. Nimirùm ſicut in cælum tendentibus, pœnitentiæ viam omnibus conſtat eſſe communem: ſic & hic ſtatus clericos & laicos, virgines & coniugatos in vtroque ſexu admittens, quanti ſit apud Deum meriti, ex pluribus per aliquos ipſorum patratis miraculis innoteſcit. Conuertebantur etiam virgines ad perpetuum cœlibatum: inter quas virgo Deo chariſſima Clara, ipſarum plantula prima, tanquàm flos

Deducit eos ad S. Mariam de Portiũcula.

Multi eius prædicatione conuertuntur.

S. Claræ Vita, eſt To. 4. 12. Auguſti.

flos vernans & candidus, odorem dedit, & tanquàm ſtella præfulgida radiauit. Hæc nunc glorificata in cælis, ab Eccleſia dignè veneratur in terris, quæ filia fuit in Chriſto ſancti patris Franciſci pauperculi, & mater pauperum dominarum.

Multi etiam non ſolùm deuotione compuncti, ſed & perfectionis Chriſti deſiderio inflammati, omni mundanorũ vanitate contempta, Franciſci veſtigia ſequebantur. Qui quotidianis ſuccreſcentes profectibus, vſque ad fines orbis terræ celeriter peruenerunt. Faciebat nanque ſancta paupertas, quam ſolam deferebant pro ſumptibus, ipſos ad omnem obedientiã promptos, robuſtos ad labores, & ad itinera expeditos. Et quia nihil terrenum habebant, nihil amabant, nihilque timebant amittere: ſecuri erant vbiquè, nullo pauore ſuſpenſi, nulla cura diſtracti, tanquàm qui abſque mentis turbatione viuebant, & ſine ſolicitudine diem craſtinum, & ſerotinũ hoſpitium expectabant. Multa quidem eis in diuerſis partibus orbis inferebantur conuicia, tanquàm perſonis deſpicabilibus & ignotis: verùm amor Euãgelij Chriſti adeò ipſos patientes effecerat, vt quærerent potiùs ibi eſſe, vbi perſequutionem paterẽtur in corpore, quàm vbi, cognita ſanctitate ipſorum, mundano poſſent gloriari fauore. Ipſa quoquè rerum penuria, ſuperabundans eis videbatur vbertas, dum iuxta conſilium ſapientis, pro magno ipſis minimum complacebat.

Multa conuicia ſanctis fratribus illata patientiſſimè ferũtur ab eis.

Sanè cùm ad infidelium partes aliqui ex fratribus perueniſſent, contigit vt quidam Saracenus pietate commotus, pecuniam eis offerret pro neceſſario victu. Illis autem recuſantibus accipere, admiratus eſt homo, cernens quòd inopes eſſent. Intellecto tandèm, quòd pauperes effecti amore Dei, pecuniã poſſidere nolebant, tanta eſt eis affectione coniunctus, vt offerret ſe ad miniſtrandũ omnia neceſſaria, quandiù facultatum ſibi aliquid ſupereſſet. O inæſtimabilis precioſitas paupertatis, cuius miranda virtute mens feritatis barbaricæ in tantam miſerationis eſt immutata dulcedinem. Horrendum eſt proindè ac nefarium ſcelus, vt hanc margaritam nobilem vir Chriſtianus conculcet, quam tanta veneratione extulit Saracenus.

Saraceni cuiuſdã erga fratres humanitas.

Eo tempore religioſus quidam de ordine Cruciferorum, Moricus nomine, in hoſpitali quodam prope Aſſiſium languore tam graui, tamque prolixo laborans, vt iam morti foret adiudicatus à medicis, viro Dei ſupplex factus, per nuncium poſtulabat inſtanter, vt pro ſe ad Dominum intercedere dignaretur. Cui beatus pater benignè aſſentiens, oratione præmiſſa, panis micas accepit, & cum oleo accepto de lampade, quæ coram Virginis ardebat altari, commiſcens, quaſi quoddam electuariũ per manus fratrum infirmanti tranſmiſit, dicens: Medicinam hanc fratri noſtro deferte Morico, qua ipſum Chriſti virtus non ſolùm plenæ ſanitati reſtituet, verumetiam robuſtũ bellatorem effectum, aciei noſtræ perſeueranter adiunget. Statim autem vt antidotum illud, ſancti ſpiritus adinuentione confectum, æger homo guſtauit, ſanus exurgens, tantum mentis & corporis à Deo vigorẽ obtinuit, vt paulopòſt viri ſancti religionem ingreſſus, & vnica tantùm operiretur tunicula, ſub qua longo tempore loricam portabat ad carnem, & crudis duntaxàt cibarijs, herbis, vel leguminibus, fructibusque contentus, per plura temporum luſtra nec panem guſtaret, nec vinum, fortis tamen & incolumis perſeuerans.

Sanat Moricũ, quem medici deſperauerãt.

Eius Morici mira abſtinentia.

Creſcentibus quoquè virtutũ meritis in paruulis Chriſti, odor opinionis bonę circunquaquè diffuſus, ad præſentiam ſancti patris videndam, plurimos è diuerſis mundi partibus attrahebat. Inter quos quidam ſecularium cantionum curioſus inuẽtor, qui ab Imperatore fuerat coronatus, & indè rex verſuũ dictus, virum Dei cõtemptorem mundialium adire propoſuit. Cumque ad caſtrum ſancti Seuerini eum prædicantem repeririſſet in monaſterio quodam, facta manu Domini ſuper ſe, vidit eũdem Crucis Chriſti prædicatorem Franciſcum, duobus tranſuerſis enſibus, valdè fulgentibus, in modum Crucis ſignatum, quorum vnus à capite ad pedes, alius à manu in manum per pectus tranſuerſaliter tendebatur. Non nouerat facie ſeruum Chriſti: ſed tanto monſtratum miraculo, mox agnouit. Subitò ſtupefactus ad viſum, incipit meliora proponere. Tandemque verborũ ipſius cõpunctus virtute, tanquàm ſi eſſet gladio ſpiritûs ex ore procedente transfixus, ſecularibus pompis omninò contemptis, beato patri profeſſione cohæſit. Propter quod videns ipſum vir ſanctus ab inquietudine ſeculi ad Chriſti pacem perfectè conuerſum, fratrem Pacificum appellauit. Hic poſtmodùm in omni ſanctitate proficiens, antequàm fieret miniſter in Francia, (ſiquidem primus ibidèm miniſterij geſſit officium) meruit iteratò magnum Thau in fronte Franciſci videre: quod colorum varietate diſtinctum, faciem ipſius miro

Viſio cuiuſdam.

Iſte viſione compunctus fit monachus.

Signũ Crucis vir Dei plurimùm veneratur. Ezech.9.

venuſtabat ornatu. Hoc quippè ſignum vir ſanctus magno venerabatur affectu, frequenti commendabat eloquio, & in eis, quas dirigebat, literulis manu propria ſubſcribebat, tanquàm ſi omne ipſius ſtudium foret ſignare Thau, iuxta dictum propheticum, ſuper frontes virorum gementium & dolentium, ad Chriſtum Ieſum veraciter conuerſorum.

5000. fratrum.

Proceſſu quoquè temporis multiplicatis iam fratribus, cœpit eos paſtor ſolicitus in loco ſanctæ Mariæ de Portiuncula, ad generale Capitulum conuocare: vt in funiculo diſtributionis diuinæ, in terra paupertatis eorum vnicuique tribueret obedientiæ portionem. Vbi licèt omnium neceſſariorum eſſet penuria, fratrumq́; multitudo vltra quinque millia conueniret aliquandò, diuina tamen opitulante clementia, & victûs ſufficientia ſuberat, & ſalus comitabatur corpora, & ſpiritualis iucunditas affluebat. Capitulis verò Prouincialibus quia corporalem præſentiam exhibere non poterat, per ſolicitam curam regiminis, inſtantiam precis & efficaciam benedictionis, ſpiritu præſens erat, quanuìs aliquandò, mira Dei faciente virtute, viſibiliter appareret. Dum enim egregius prædicator, qui & nunc Chriſti præclarus confeſſor Antonius, de titulo Crucis, Ieſus Nazarenus Rex Iudæorum, in Arelatenſi Capitulo fratribus prædicaret, quidam frater probatæ virtutis, Monaldus nomine, ad oſtium Capituli diuina commonitione reſpiciens, vidit corporeis oculis beatum Franciſcũ in aëre ſubleuatum, extenſis velut in Cruce manibus benedicentem fratres. Tanta verò & tam inſolita fratres omnes cõſolatione ſpiritûs repletos ſe fuiſſe ſenſerunt, vt de vera ſancti patris præſentia, certum eis intrà ſe ſpiritus teſtimonium perhiberet: licèt poſtmodùm id non ſolùm per euidentia ſigna, verùm etiam per eiuſdem ſancti patris verba, exteriori fuerit atteſtatione compertum. Credẽdum ſanè, quòd omnipotentis Dei virtus, quæ Ambroſium pium & ſacrum Antiſtitem tumulationi glorioſi conceſſit intereſſe Martini, vt pium Pontificem pio veneraretur officio, etiam ſeruum ſuum Franciſcum prædicationi præſentauit veracis ſui præconis Antonij, vt approbaret veritatis eloquia, præcipuè Crucis Chriſti, cuius erat baiulus & miniſter.

Huius Antonij à Padua Vita, eſt Tom 3. Iunij 13.

S. Bonauenturæ teſtimoniũ, de præſentia Ambroſij in exequijs S. Martini.

Viſio S. Frãciſci.

Cùm autem dilatato iam ordine, viuendi formam per dominum Innocentiũ approbatam, diſponeret per ſucceſſorem ipſius Honorium, in perpetuum facere roborari, huiuſmodi fuit à Deo reuelatione commonitus: Videbatur quidem ſibi de terra micas panum ſubtiliſſimas collegiſſe, multiſque famelicis fratribus ipſum circunſtantibus debere tribuere. Cumque micas tam tenues diſtribuere formidaret, nè fortè inter manus exciderent, vox ei deſupèr ait: Franciſce, vnam de micis omnibus hoſtiam facito, & manducare volentibus tribue. Quo id agente, quicunque illud nõ deuotè recipiebant, aut receptum cõtemnebant donum, mox lepra infecti, notabiles apparebant. Recitat manè vir ſanctus hæc omnia ſocijs, dolens ſe non percipere myſterium viſionis. Sequenti verò die, cùm vigil in oratione perſiſteret, huiuſmodi vocem de cælo delapſam audiuit: Franciſce, micæ præteritæ noctis, verba Euangelica ſunt: hoſtia, regula: lepra, iniquitas. Volens igitur confirmandam regulam, ex verborum Euangelij aggregatione profuſiùs traditam, ad compendioſiorem formam, iuxta quod dictabat viſio monſtrata, redigere, in montem quendam cum duobus ſocijs, ſpiritu ſancto ducente, conſcendit, vbi pane tantùm contentus & aqua, ieiunans conſcribi eam fecit, ſecundùm quod oranti ſibi diuinus ſpiritus ſuggerebat. Quam cùm de monte deſcendens ſeruandam ſuo Vicario commiſiſſet, & ille, paucis elapſis diebus, aſſereret per incuriam perditam, iteratò ſanctus vir ad locum ſolitudinis redijt, eamque inſtàr prioris, àc ſi ex ore Dei verba ſuſciperet, ilicò reparauit, & per ſupradictum dominum Papam Honorium, octauo Pontificatûs illius anno, ſicut optauerat, obtinuit confirmari. Ad cuius obſeruantiam fratres feruenter inducens, dicebat, ſe nihil ibi poſuiſſe ſecundùm induſtriam propriam, ſed omnia ſic ſcribi feciſſe, ſicut ſibi fuerant diuinitùs reuelata. Quod vt certiùs conſtaret teſtimonio Dei, paucis admodùm euolutis diebus, impreſſa ſunt ei ſtigmata Domini Ieſu digito Dei viui, tanquàm bulla ſummi Pontificis Chriſti, ad confirmationẽ omnimodam regulæ, & commendationem authoris: ſicut poſt ſuarum enarrationem virtutum, ſuo loco inferiùs deſcribetur.

Viſionis expoſitio.

Miro modo Regulã ſuã ſcribit comprehenſiùs.

S. Franciſci ſtigmata, ſuam regulã confirmant.

De auſteritate vitæ: & quomodò creaturæ præbebant ei ſolatium. Cap. 5.

CVm igitur cerneret vir Dei Franciſcus, ſuo exemplo ad Crucem Chriſti baiulandam, feruenti ſpiritu plurimos animari, animabatur & ipſe, tanquàm bonus dux exercitûs Chriſti, ad palmam victoriæ per culmen inuictæ peruenire

uenire

uenire virtutis. Attendens enim illud Apoſtoli verbum: Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs & concupiſcentijs: vt Crucis armaturam ſuo ferret in corpore, tanta diſciplinæ rigiditate ſenſuales appetitus arcebat, vt vix neceſſaria ſumeret ſuſtentationi naturæ. Difficile nanque fore dicebat, neceſſitati corporis ſatisfacere, & pronitati ſenſuum non parére. Propter quod cocta cibaria ſanitatis tempore vix admittebat, & rarò: admiſſa verò, aut cõficiebat cinere, aut condimenti ſaporem admixtione aquæ vtplurimùm reddebat inſipidum. De potu quid dicam, cùm & de aqua frigida, dum ſitis æſtuaret ardore, vix ad ſufficientiam biberet? Modos adinueniebat abſtinentiæ potioris, & quotidiè exercitatione creſcebat: licetq; iam perfectionis culmen attingeret, tanquàm incipiens ſemper aliquid innouabat, afflictionibus carnis puniendo libidinem. Egrediens tamen exteriùs propter verbum Euangelij, conformabat ſe ſuſcipientibus ipſum in qualitate ciborum: cùm tamen ad interiora regreſſus, diſtrictè ſeruaret rigidam abſtinentiæ parcitatem. Sicque ſeipſum auſterum ſibi, humanum proximo, ſubiectum Euangelio Chriſti per omnia reddens, non ſolùm abſtinendo, verumetiam manducando præbebat ædificationis exemplũ. Nuda humus, vt frequentiùs, lectus erat laſſato corpuſculo: & ſæpiùs, ſedens, ligno vel lapide ad caput poſito, dormiebat: vnica paupere contectus tunicula, in nuditate Domino ſeruiebat & frigore.

Gal. 5.
Duriſſimè caſtigat corpus ſuum.
Auſterus ſibi eſt, ſed humanus proximo.
Nuda cubat humo.

Interrogatus aliquandò, quomodò veſtitu tam tenui ſe poſſet ab hyemalis algoris aſperitate tueri? in ſpiritûs feruore reſpondit: Si ſupernæ patriæ flamma per deſiderium contegeremur interiùs, frigus iſtud exterius facilè portaremus. Veſtis horrebat mollitiem, aſperitatem amabat, aſſerens propter hoc Iohannem Baptiſtã ore diuino fuiſſe laudatũ. Si quandò verò in data ſibi tunica lenitatem ſentiret, chordulis eam contexebat interiùs: quia non in caſulis pauperum, ſed in palatijs principum, iuxta veritatis verbum, veſtimentorum dicebat requirendam eſſe mollitiem. Experientia enim certa didicerat, dæmones aſperitate terreri, delicioſis autem & mollibus veſtibus ad tentandum fortiùs animari. Vndè cùm nocte quadam propter infirmitatem capitis & oculorum, præter ſolitum morem ceruical de pluma poſitum haberet ad caput, dæmon in illud ingreſſus, ipſum vſque ad horam matutinalem inquietatum, multimodè à ſanctæ orationis ſtudio perturbauit, donèc vocato ſocio puluinar cum dæmonio fecit extra cellulam longiùs exportari. Egreſſus autem cum puluinari frater de cella, membrorum omnium vires amiſit & vſum, quouſquè ad vocem ſancti patris, hoc cognoſcentis in ſpiritu, vigor priſtinus cordis & corporis ſibi fuit plenariè reſtitutus.

Matth. 11.
Aſpera delectatus veſte.

Rigidus in diſciplina, ſuper cuſtodiam ſuam ſtabat, curam permaximam gerens de vtriuſque hominis puritate ſeruanda. Quapropter circa conuerſionis ſuæ primordia, tempore hyemali in foueam glacie plenam ſeipſum plerunquè mergebat, vt & domeſticum ſibi hoſtem perfectè ſubigeret, & candidum veſtimentum pudoris, à voluptatis incendio præſeruaret. Tolerabilius viro ſpirituali fore incomparabiliter aſſerebat, magnum ſuſtinere frigus in carne, quàm ardorẽ carnalis libidinis vel modicùm ſentire in mente. Cùm autem apud eremum de Sarthiano, nocte quadã orationi vacaret in cellula, vocauit eum hoſtis antiquus tertiò, dicens: Franciſce, Franciſce, Franciſce. Cui cùm quid quæreret, reſpondiſſet, fallaciter ille ſubiungit: Nullus eſt in mundo peccator, cui, ſi conuerſus fuerit, non indulgeat Deus: ſed quicunq; ſemetipſum pœnitentia dura necauerit, miſericordiam non inueniet in æternũ. Statìm vir Dei per reuelationem cognouit hoſtis fallaciam, quomodò niſus fuerit eum ad tepida reuocare. Nam hoc ſequens indicauit euentus. Continuò enim poſt hoc ad inſufflationem illius, cuius halitus prunas ardere facit, grauis ipſum carnis tentatio appræhendit. Quam vt præſenſit caſtitatis amator, depoſita veſte, chorda cœpit ſe verberare fortiſſimè: Eià, inquiens, frater aſine, ſic te decet manere, ſic ſubire flagellum. Tunica religioni deſeruit, ſanctitatis ſignaculum præfert: furari eam libidinoſo non licet. Si quò vis pergere, perge. Inſupèr & mirando feruore ſpiritûs animatus, aperta cella foràs exiuit in hortum, & in magnam demergens niuem corpuſculum iam nudatum, ſeptem ex ea plenis manibus cœpit compingere maſſas: quas ſibi proponens, ſuo ſic exteriori homini loquebatur: Eccè, inquit, hæc maior vxor tua eſt: quatuor iſtæ, duo filij, & duæ filiæ: reliquæ duæ ſeruus & ancilla, quos ad ſeruiendum habere oportet. Feſtina igitur omnes induere, quoniam frigore moriuntur. Si verò eorũ multiplex ſolicitudo moleſtat, vni Domino ſolicitè ſerui. Ilicò tentator

Mergit ſe crebrò in aquam gelatam.
Fallacia dæmonis.
Iob 41.
Egregiè in ſe ardorem libidinis compeſcit.

Victus hoſtis abſceſſit.
tor victus abſceſſit, & vir ſanctus cum victoria in cellam redijt: quia dum benè pœnaliter arſit foris, ardorem interiùs ſic extinxit libidinis, vt deincèps tale aliquid minimè ſentiret. Quidam autē frater, qui tunc orationi vacabat, hæc omnia, luna clariùs incedente, proſpexit. Comperto vir Dei, quòd hæc ille nocte vidiſſet, referans ei tentationis proceſſum, præcepit vt quandiù ipſe viueret, nulli viuenti rem, quam viderat, propalaret.

Senſus cuſtodiendi. Hier. 9. Fœminæ vitandæ. Prou. 6.

Non ſolùm autem mortificari debere docebat vitia carnis, & eius incentiua frenari, verùm etiam exteriores ſenſus, per quos mors intrat ad animam, ſumma vigilantia cuſtodiri. Mulierum familiaritates, colloquia & adſpectus, qui multis ſunt occaſio ruinæ, ſolicitius euitari iubebat, aſſerens per huiuſmodi debilem frangi, & fortem ſæpè ſpiritum infirmari. Harum contagionem euadere conuerſantem cum eis, niſi probatiſſimum virum, tam facile dixit, quàm iuxta ſcripturam, in igne ambulare, & non comburere plantas. Siquidem ipſe adeò auerterat oculos ſuos, nè huiuſmodi vanitatem viderent, quòd (ſicut aliquandò ſocio dixit) quaſi nullam cognoſcebat in facie. Non enim ſecurum eſſe putabat, earum formarum introrsùs haurire imagines, quæ poſſunt aut edomitæ carnis reſuſcitare igniculum, aut pudicæ mentis maculare nitorem. Aſſerebat etiam friuolum eſſe mulieris colloquium, excepta ſola confeſſione, vel inſtructione breuiſſima, iuxta quod & ſaluti expedit, & congruit honeſtati. Quæ ſunt, inquit, religioſo cum muliere tractanda negocia, niſi cùm ſanctam pœnitentiam, vel melioris vitæ cōſilium religioſa petitione depoſcit? Ex nimia ſecuritate minùs cauetur hoſtis: & diabolus ſi de ſuo capillum poteſt habere in homine, citò excreſcere facit in trabem.

Ociū ſummoperè cauendum.

Ocium autem omnium malarum cogitationum ſentinam, docebat ſummoperè fugiendum, exemplo demonſtrans, rebellem carnem & pigram, diſciplinis continuis & fructuoſis laboribus eſſe domandam. Vndè corpus ſuum fratrem aſinum appellabat, tanquàm laborioſis ſupponendum oneribus, crebris cædendum flagellis, & vili pabulo ſuſtentandum. Si quem verò cernebat ocioſum & vagum, aliorū velle manducare labores, fratrem muſcam nominandum cenſebat, eò quòd talis nihil boni faciens, ſed benefacta inficiens, vilem & abominabilē ſe omnibus reddat. Propter quod dixit aliquandò: Volo fratres meos labore exercitari, nè ocio dediti, per

Silentium Euangelicū. Matth. 12. Prou. 18.

illicita corde aut lingua vagentur. Euangelicum ſiquidem volebat à fratribus obſeruari ſilentiū, vt videlicet ab omni ocioſo verbo omni tempore abſtinerent ſolicitè, tāquàm reddituri in die iudicij de huiuſmodi rationem. Sed & ſi quem inueniſſet fratrem verbis aſſuetum inanibus, acriter arguebat, taciturnitatem modeſtam, & puri cordis affirmans cuſtodiam, & non modicam eſſe virtutem, pro eo, quòd mors & vita fore dicuntur in manibus linguæ, non tam ratione guſtùs, quàm ratione loquelæ.

Non placet ei immoderata vitæ aſperitas.

Licèt autem pro viribus ad vitam auſteram fratres induceret, non tamen ei placebat diſtrictionis ſeueritas, quæ pietatis non induit viſcera, nec eſt diſcretionis ſale condita. Cùm enim quadam nocte vnus ex fratribus præ nimietate abſtinentiæ admodùm fame cruciatus, nullam poſſet habere quietem, intelligeretque pius paſtor oui ſuæ imminere periculum, vocauit fratrem, appoſuit panem, & vt ruborem illi tolleret, cœpit ipſe prior comedere, eumque ad manducandum dulciter inuitare. Depoſuit frater verecundiam, ſumpſit cibum, gauiſus quamplurimùm, quòd per circunſpectam condeſcenſionem paſtoris, & corporis euaſiſſet diſpendium, & non modicum accepiſſet ædificationis exemplum. Manè facto, fratribus conuocatis in vnū, vir Dei referens quod acciderat nocte, prouida commonitione ſubiunxit: Sit vobis,

Diſcretio virtutum auriga.

fratres, non cibus, ſed charitas in exemplum. Docuit inſupèr eos diſcretionem ſequi, vt aurigam virtutum, non eam quam caro ſuadet, ſed quam edocuit Chriſtus, cuius ſacratiſſimam vitam expreſſum conſtat eſſe perfectionis exemplar. Et quonia m agnū ſine macula Chriſtum Crucifixum nō eſt poſſibile homini, carnis infirmitate circundato, ſic perfectè ſectari, quin aliquas contrahat ſordes, ideò documento certo fir-

Perpetuis lachrymis oculos valdè læſit.

mabat eos, qui perfectioni vitæ vigilanter intendunt, quotidianis debere ſe lachrymarum emundare fluentis. Licèt enim iam eſſet adeptus cordis & corporis puritatē mirabilem, non ceſſabat tamen lachrymarum imbribus iugiter oculos expiare mentales, corporeorum luminum non ponderando iacturam. Cùm enim ex continuo fletu infirmitatem oculorum incurriſſet grauiſſimam, ſuadente ſibi medico, quòd abſtineret à lachrymis, ſi corporei viſùs cæcitatem vellet effugere, vir ſanctus reſpondit: Non eſt, frater medice, ob amorem luminis, quod habemus cōmune cum muſcis,

ſcis, viſitatio lucis æternæ repellenda vel modicùm: quia non ſpiritus propter carnem, ſed caro propter ſpiritum beneficium lucis accepit. Malebat ſiquidem corporalis viſûs lumen amittere, quàm lachrymas, quibus oculus mundatur interior, vt Deum videre valeat, repreſſa deuotione ſpiritûs, impedire.

Cùm autem ſemèl daretur cõſilium à medicis, & inſtanter ſuaderetur à fratribus, vt pateretur ſibi per remedium ſubuenire cocturæ, humiliter vir Dei aſſenſit, quia ſalutiferum hoc, ſimul & aſperum eſſe cernebat. Vocatus itaque venit chirurgicus, inſtrumentum ferreum igni ſummittens ad faciendam cocturam. At Chriſti ſeruus corpus iam horrore concuſſum confortans, ſicut amicum, cœpit ignem alloqui, dicens: Mi frater ignis, præ cæteris rebus æmulandi decoris, virtuoſum, pulchrum & vtilem te creauit altiſſimus: eſto mihi hac hora propitius, eſto curialis. Precor magnum Dominum, qui te creauit, vt tuum mihi calorem temperet, quô ſuauiter vrentem valeam ſuſtinere. Oratione finita, contra igne candeſcens ferreum inſtrumentum ſignum Crucis edidit, ac deincèps intrepidus perſiſtebat. Profundatũ eſt crepitans ferrũ in tenera carne, & ab aure vſque ad ſupercilium coctura protracta. Quantũ irrogauerit ignis ille dolorem, vir ipſe ſanctus expreſſit: Laudate, inquit ad fratres, altiſſimum: quia verè dico vobis, nec ignis ardorem ſenſi, nec carnis vllum dolorem. Et conuerſus ad medicum: Si non eſt, inquit, caro benè decocta, imprime iterùm. Expertus medicus in inualida carne virtutem ſpiritûs tam potentem, miratus eſt, & diuinum hoc miraculum extulit, dicens: Dico vobis, fratres, vidi mirabilia hodiè. Quia enim ad tantam deuenerat puritatem, vt caro ſpiritui, & ſpiritus Deo, harmonia mirabili concordarent, diuina ordinatione fiebat, vt creatura creatori ſuo deſeruiens, voluntati & imperio eius mirabiliter ſubiaceret. Alio etiam tempore apud eremum ſancti Vrbani, ſeruo Dei ægritudine grauiſſima laborante, cùm ipſe naturæ defectum ſentiens, vini poculum poſtulâſſet, nihilque de vino, quod ſibi dari poſſet, reſponderetur adeſſe, iuſſit aquam afferri, & allatam ſigno Crucis edito benedixit. Mox vinum efficitur optimum, quod fuerat aqua pura, & quod deſerti loci paupertas non potuit, viri ſancti puritas impetrauit. Ad cuius guſtum tanta protinùs facilitate conualuit, vt ſaporis nouitas, & innouatio ſanitatis, guſtabile ac guſtantem ſupernaliter innouantes, perfectam in ipſo expoliationem veteris hominis, & indutionem noui, duplici atteſtatione firmarent.

Candentis ferri nullũ ſentit ardorem.

Nota eximiam puritatem.

Edito Crucis ſigno, mutatur aqua in vinum.

Non ſolùm creatura ſeruo Dei ſeruiebat ad nutum, ſed & creatoris vbiquè prouidentia condeſcendebat ad placitum. Cùm enim tempore quodam ex multarum infirmitatum concurſu, aggrauato corpore, ad iucunditatem ſpiritûs excitandam, alicuius audiendi ſoni harmoniaci deſiderium habuiſſet, nec id honeſtatis decentia per miniſterium fieri pateretur humanum, affuit Angelorum obſequiũ ad viri ſancti placitũ adimplendum. Nocte etenim quadã vigilante ipſo, & meditante de Domino, repentè inſonuit cithara quædã harmoniæ mirabilis & ſuauiſſimæ melodiæ. Non videbatur aliquis, ſed tranſitum & reditum citharœdi, ipſa hincindè auditûs volubilitas innuebat. Spiritu in Deum directo, tanta fuit in illo dulciſono carmine ſuauitate perfruitus, vt aliud ſe putaret ſeculum commutâſſe. Hoc & fratres ſibi familiares non latuit, qui per certa frequenter conſpiciebant indicia, eum tam exceſſiuis & crebris conſolationibus à Domino viſitari, vt nec ipſas omninò occultare valeret.

Cithara ei pulſatur diuinitùs.

Alio quoquè tempore, viro Dei prædicationis cauſa inter Lombardiam & Marchiam Teruiſinam iter agente cum fratre ſocio iuxta Padum, tenebroſa noctis ſuperuenit obſcuritas. Cumque via eſſet expoſita periculis magnis & multis, propter tenebras, fluuium & paludes, dixit ſocius ad virum ſanctum: Ora pater, vt de inſtantibus periculis liberemur. Cui vir Dei cum fiducia multa reſpondit: Potens eſt Deus, ſi placet ſuæ dulcedini, tenebrarum effugata caligine, beneficium nobis impendere lucis. Vix ſermonem compleuerat, & ecce tanta lux ilicò cœpit circa eos ſuperna radiare virtute, vt nocte alijs exiſtente obſcura, ipſi luce clara viderent non ſolùm viam, verùm etiam plurima circunquaquè. Cuius lucis ducatu corporaliter directi, & ſpiritualiter confortati, vſque ad locum hoſpitij per non modicum viæ ſpatiũ cum diuinis hymnis & laudibus incolumes peruenerunt. Perpende quantæ fuerit vir iſte munditiæ, quantæque virtutis, ad cuius nutum, ſuum ignis ardorem contemperat, aqua ſaporem commutat, Angelica præbet melodia ſolatium, & lux diuina ducatũ: vt ſic ſanctificatis viri ſancti ſenſibus, omnis probetur mundi machina deſeruire.

Lux in noctis tenebris cælitùs ei præſtatur.

De humilitate & obedientia: & de condeſcenſionibus diuinis ſibi factis ad nutum. *Cap.* 6.

Sancti viri excellens humilitas.

OMnium virtutum cuſtos & decor humilitas, copioſa virum Dei vbertate repleuerat. In propria quidem reputatione nihil erat, niſi peccator, cùm in veritate ſpeculum eſſet & ſplendor omnimodæ ſanctitatis. Super hanc ſtuduit ædificare ſeipſum, vt ſapiens architectus, fundamentum præiaciens, quod à Chriſto didicerat. Dicebat propter hoc filium Dei de altitudine ſinûs paterni ad noſtra deſpicabilia deſcendiſſe, vt tam exemplo quàm verbo Dominus & magiſter humilitatem doceret. Propter quod ſtudebat tanquàm Chriſti diſcipulus, in oculis ſuis & aliorum vileſcere, à ſummo dictum eſſe magiſtro commemorãs: Quod altum eſt apud homines, abominatio eſt apud Deum. Sed & verbum hoc dicere ſolitus erat: Quantum homo eſt in oculis Dei, tantum eſt, & non plus. Stultum proindè iudicans mundanis extolli fauoribus, gaudebat de opprobrijs, & de laudibus triſtabatur. Malebat quidem de ſe vituperium audire, quàm laudem, ſciens quòd hoc ad emendandum induceret, illa impelleret ad cadendum. Et ideò ſæpè cùm populi merita in eo ſanctitatis extollerent, præcipiebat alicui fratri, vt in contrarium verba ipſum vilificantia, ſuis auribus inculcando proferret. Cumque frater ille, licèt inuitus, eum ruſticum, & mercenarium imperitum & inutilem diceret, exhilaratus tam mente quàm facie, reſpondebat: Benedicat tibi Dominus, fili chariſſime, quia tu veriſſima loqueris, & talia filium Petri Bernardonis decet audire. Vt autem ſe cæteris deſpicabilẽ redderet, non parcebat rubori, quin in prædicatione coram omni populo proprios manifeſtaret defectus.

Luc. 16.

Gaudet cõtemptu ſui.

Accidit ſemèl, vt infirmitate grauatus rigorem abſtinentiæ pro recuperanda ſanitate modicùm relaxaret. Viribus autẽ corporis vtcunquè reſumptis, verus ſuî contemptor, ad propriæ carnis animatus opprobrium: Non eſt, inquit, conueniens, vt populus abſtinẽtem me credat, & ego econtrariò carnaliter reficiar in occulto. Surrexit propterea ſanctæ humilitatis ſpiritu inflammatus, & in platea ciuitatis Aſſiſij populo conuocato, ſolenniter cum fratribus multis, quos ſecum adduxerat, maiorem introiuit eccleſiam: funeque ad collum ligato, nudum cum femoralibus *ſolis* in oculis omnium ſe trahi præcepit vſque ad lapidem, in quo malefactores puniendi conſueuerant collocari. Super quem conſcendens, licèt quartanarius eſſet & debilis, acerbi frigoris tempore cum multo vigore animi prædicauit. Audientibuſque cunctis, aſſeruit ſe non tanquàm ſpiritualem honorandum fore, quinimmò tanquàm carnalem & glutonem ab omnibus contemnendum. Igitur qui conuenerant, tam ingenti viſo ſpectaculo admirati ſunt, & quia ipſius auſteritatem iam nouerant, deuotione compũcti, humilitatem huiuſmodi magis admirabilem, quàm imitabilem, proclamabant. Licèt autem id magis videatur portentum fuiſſe, inſtàr prophetalis vaticinij, quàm exemplum, tamen verè documentum extitit humilitatis perfectæ, quo Chriſti ſectator inſtruitur tranſitoriæ laudis præconium debere contemnere, tumentis quoquè iactantiæ comprimere faſtum, & fraudulentæ ſimulationis mendacium confutare. Multa quidem in hunc modum ſæpiùs faciebat, vt exteriùs tanquàm vas perditum fieret, & ſanctificationis ſpiritum interiùs poſſideret.

Exemplum ſummæ humilitatis & ſynceritatis

Eſa. 20.

Humanas laudes ſummoperè deteſtatur.

Pſal. 30.

Studebat bona Domini ſui arcano pectoris condere, nolens patére gloriæ, quod poſſet occaſio eſſe ruinæ. Nam ſæpè cùm beatificaretur à pluribus, verbum huiuſmodi proferebat: Filios & filias adhuc habere poſſem: nolite laudare vt ſecurum. Nemo laudaudus, cuius incertus eſt exitus. Iſta quidem, laudantibus: Ad ſe autem, ſic: Latroni ſi tanta contuliſſet altiſſimus, gratior te foret, Franciſce. Dicebat fratribus ſæpè: De omni eo, quod peccator poteſt, nemo ſibi debet iniquo applauſu blandiri. Peccator, ait, ieiunare poteſt, orare, plangere carnemque propriam macerare: hoc ſolum non poteſt, Domino ſcilicet ſuo eſſe fidelis. In hoc itaque gloriandum, ſi ſuam Domino gloriam reddimus, ſi fideliter ſeruientes, ipſi, quicquid donat, adſcribimus. Vt autem pluribus modis negociator hic Euangelicus lucraretur, ac totum præſens tempus conflaret in meritũ, non tam præeſſe voluit, quàm ſubeſſe: nec tam præcipere, quàm parére. Idcircò generali cedens officio, Guardianum petijt, cuius voluntati per omnia ſubiaceret. Tam enim vberem aſſerebat ſanctæ obedientiæ fructum, vt eis, qui iugo ipſius colla ſubmitterent, nil tẽporis ſine lucro tranſiret. Vndè & fratri, cum quo erat ſolitus ire, ſemper obedientiam promittere conſueuerat, & ſeruare. Dixit aliquandò ſocijs: Inter alia, quæ dignanter pietas mihi diuina conceſſit,

En vt retundit ſuperbiæ tumorẽ

Submittit ſe alterius voluntati in omnibus.

ceſſit, hanc gratiam contulit, quòd ità diligenter nouitio vnius horæ obedirem, ſi mihi Guardianus daretur, ſicut antiquiſſimo & diſcretiſſimo fratri. Subditus, inquit, prælatum ſuum non hominem conſiderare debet, ſed illum, pro cuius eſt amore ſubiectus. Quanto enim contemptibilior præſidet, tanto magìs humilitas obedientis placet. Deus in prælato, nõ homo cõſiderandus.

Cùm verò vice quadam quæreretur ab eo, quis eſſet verus obediens iudicandus, corporis mortui ſimilitudinem pro exemplo propoſuit. Tolle, inquit, corpus exanime, & vbì placuerit, pone. Videbis non repugnare motum, non murmurare ſitũ, non reclamare dimiſſum. Quòd ſi ſtatuatur in cathedram, non alta, ſed ima, reſpiciet. Si collocetur in purpura, duplò palleſcet. Hic, ait, verus obediens eſt, qui cur moueatur, non dijudicat: vbì locetur, non curat: vt tranſmutetur non inſtat: euectus ad officium, ſolitam tenet humilitatem: plùs honoratus, plùs reputat ſe indignũ. Verè obediens quis ſit. Nota hunc locũ monache.

Dixit aliquandò ſocio ſuo: Non mihi videor frater minor, niſì fuero in ſtatu, quem tibi deſcripſero. Ecc è prælatus exiſtẽs fratrum, vado ad capitulum, prædico, & commoueo fratres: & in fine dicitur contra me: Non conuenis nobis, quia illiteratus es, elinguis, idiota, & ſimplex. Tandèm eijcior cum opprobrio, vilipenſus ab omnibus. Dico tibi, niſì eodem vultu, eádem mentis lætitia, & eodem ſanctitatis propoſito hæc verba audiero, frater minor nequaquàm ſum. Et addebat: In prælatione caſus, in laude præcipitium, in humilitate ſubditi, animæ lucrum eſt. Cur ergò periculis plùs quàm lucris attendimus, cùm acceperimus tempus ad lucrum? Hac igitur de cauſa humilitatis forma Franciſcus fratres ſuos voluit vocari Minores, & prælatos ſui ordinis, dici Miniſtros: vt & verbis vteretur Euangelij, quod obſeruare promiſerat, & ex ipſo nomine diſcerent diſcipuli eius, quòd ad diſcendam humilitatem, ad ſcholas humilis Chriſti veniſſent. Magiſter ſiquidem humilitatis Ieſus Chriſtus, vt informaret diſcipulos ad humilitatem perfectam, dixit: Quicunque voluërit inter vos maior fieri, ſit veſter miniſter: & quicunque voluërit inter vos primus eſſe, erit veſter ſeruus. Cùm autem requireret ab eo dominus Hoſtienſis, ordinis Minorum protector & promotor præcipuus, qui poſtmodùm, iuxta quod idem vir ſanctus prædixerat, ad ſummum Pontificatûs ſublimatus honorem, Gregorius Nonus eſt dictus, vtrùm ſibi placeret, quòd fratres ſui promouerentur ad Eccleſiaſticas dignitates, reſpondit: Domine, minores ideò vocati ſunt fratres mei, vt maiores fieri non præſumant. Si vultis, ait, vt faciant fructum in Eccleſia Dei, tenete illos, & conſeruate in ſtatu vocationis eorum, & ad prælationes Eccleſiaſticas nullatenùs aſſcendere permittatis. Nota iterũ. Franciſcani cur Minores dicti. Matth. 20. Prædicit Epiſcopum Hoſtienſem futurũ Pontificem Romanum.

Et quoniam humilitatem tam in ſe, quàm in ſubditis, cunctis præferebat honoribus, amator hominum Deus altioribus ipſum dignum iudicabat faſtigijs, ſecundùm quod vni fratri, viro virtutis & deuotionis præcipuæ, viſio cælitùs oſtenſa monſtrauit. Cùm enim eſſet in comitatu viri Dei, & vnà cum ipſo in quadam eccleſia deſerta feruẽti oraret affectu, in ecſtaſi factus, vidit inter multas in cælo ſedes vnam præ cæteris digniorem, precioſis ornatam lapidibus, & omni gloria refulgentem. Miratus intrà ſe præcelſi refulgentiam throni, anxia cœpit cogitatione perquirere, quis ad illum deberet aſſumi. Audiuit inter hæc vocem dicentem ſibi: Sedes iſta vnius de ruentibus fuit, & nunc humili ſeruatur Franciſco. Reuerſus demùm frater ad ſe ab orationis exceſſu, virum beatum exteriùs prodeuntem ſolito fuit more ſequutus. Cumque incedentes per viam de Deo inuicèm loquerentur, frater ille viſionis ſuæ non immemor, ſolerter ab eo quæſiuit, quid de ſeipſo ſentiret. Ad quem humiliter Chriſti ſeruus: Videor, ait, mihi maximus peccatorum. Cui cùm frater diceret ex aduersò, quòd hoc non poſſet ſana conſcientia dicere, nec ſentire, ſubiunxit: Si quantumcunquè ſceleratum hominem tanta fuiſſet Chriſtus miſericordia proſequutus, arbitror ſanè, quòd multo quàm ego, Deo gratior eſſet. Cõfirmatus fuit frater, ex tam admirabilis humilitatis auditu, de veritate viſionis oſtenſæ, Euangelio ſacro teſtante cognoſcens, ꝙ ad excellẽtiam gloriæ, de qua ſuperbus eijcitur, verè humilis exaltetur. Viſio cuiuſdam ſancti fratris. En quid ſanctus vir de ſe ſenſerit. Matth. 23.

Alio quoquè tempore, cùm in deſerta quadam oraret eccleſia in prouincia Maſſæ apud mõtem Caſalem, intellexit per ſpiritũ ſacras ibidèm remanſiſſe reliquias. Quas cùm longo iam tempore defraudatas honorificentia debita, non ſine mœrore conſpiceret, præcepit fratribus, vt eas cum reuerentia deferrent ad locum. Sed cùm, poſcente cauſa, diſceſſiſſet ab eis, mandati patris immemores filij, obedientiæ meritum neglexerunt. Die verò quadã, cùm ſacra celebrare vellent myſteria, ſuperiori altaris

Nota de la cr. reliquijs. virtute diuina trãſlatis. operimento ſubmoto, oſſa pulcherrima & redolentia nimis nõ ſine admiratione reperiunt, intuẽtes reliquias, quas non hominis manus, ſed Dei virtus attulerat. Reuerſus paulò pòſt vir Deo deuotus, diligenter cœpit exquirere, ſi quod de reliquijs mandauerat, eſſet impletum. Verùm neglectæ obedientiæ culpam fratres cõfitentes humiliter, cùm pœna veniam meruerunt. Et ait vir ſanctus: Benedictus Deus meus, qui per ſeipſum impleuit, quod vos facere debuiſtis. Conſidera diligenter diuinæ prouidentiæ curam circa puluerem ſanctorum, & humilis Franciſci excellentem in oculis Dei perpende virtutem. Nam cuius iuſſis non páruit homo, votis obediuit Deus.

Quodam tempore deueniens Imolam, ciuitatis Epiſcopum adijt, humiliterque popoſcit, vt cum ipſius beneplacito poſſit populum ad prædicationem vocare. Cui Epiſcopus durè reſpondens, Sufficit, inquit, frater, quòd ego prædicem populo meo. Inclinauit caput verus humilis, & forâs egreſſus, poſt modicam horam regreditur intrò. A quo cùm Epiſcopus quaſi turbatus requireret, quid iteratò petere vellet, humili tam corde, quàm voce reſpondit: Domine, ſi pater filiũ vno repulerãt oſtio, alio ſibi reintrandum eſt. Humilitate victus Epiſcopus, alacri vultu cum ampl exus eſt, dicens: Tu & omnes fratres tui decætero in Epiſcopatu meo generali mea licẽtia prædicetis: quia illud humilitas ſancta promeruit.

Epiſcopum mita humilitate vincit.

Contigit ipſum aliquandò Aretium deuenire, cùm tota ciuitas inteſtino bello quaſſata, propinquum ſuî minabatur excidium. Hoſpitatus verò in ſuburbio, vidit ſupra ciuitatẽ exultãtes dæmones, ac perturbatos ciues ad cædem mutuam ſuccendentes. Vt autem ſeditioſas illas effugaret aëreas poteſtates, fratrẽ Syluestrũ, columbinæ ſimplicitatis virum, quaſi præconem præmiſit, dicens: Vade ante portam ciuitatis, & ex parte Dei omnipotentis dæmonibus in virtute obedientiæ præcipe, vt exeant feſtinanter. Accelerat verus obediens patris iuſſa perficere, & præoccupans in laudibus faciem Domini, ante portam ciuitatis cœpit clamare valenter: Ex parte omnipotentis Dei, & iuſſu ſerui eius Franciſci, procùl hinc diſcedite dæmones vniuerſi. Redit ad pacem continuò ciuitas & ciuilitatis in ſe iura ciues omnes cum magna tranquillitate reformant Expulſa quippe dæmonum furibunda ſuperbia, quæ ciuitatem illam velut obſidione vallauerat, ſuperueniens ſapientia pauperis, videlicet Franciſci humilitas, pacem reddidit, vrbemque ſaluauit. Humilis enim obedientiæ ardua promerente virtute, ſuper ſpiritus illos rebelles atque proteruos tam poteſtatiuum fuerat aſſequutus imperium, vt & ipſorũ feroces proteruias premeret, & importunas violentias propulſaret. Fugiunt quidem ſuperbi dæmones excelſas virtutes humilium, niſi cùm interdùm ad humilitatis cuſtodiam diuina eos clementia colaphizari permittit: ſicut & Paulus Apoſtolus de ſeipſo ſcribit, & Franciſcus experimento probauit. Rogatus enim à domino Leone Cardinali ſanctæ Crucis, vt ſecum aliquantulùm moraretur in Vrbe, acquieuit humiliter ob ipſius reuerẽtiam & amorem. Prima igitur nocte cùm poſt orationem vellet quieſcere, ſuperuenerũt dæmones, in Chriſti militem atrociter inſurgentes. Quem cùm diù verberâſſent ac durè, ad vltimum quaſi ſemineccem reliquerunt. Diſcedentibus illis, ſocius vocatus aduenit. Cui cùm vir Dei, rei narrâſſet euentum, ſubiungens ait: Credo frater, quòd dæmones qui nihil poſſunt, niſi quantùm prouidentia ſuperna diſponit, ideò in me nũc tam ferociter irruerunt, quia non bonam ſpem præfert manſio mea in curia magnatorum. Fratres mei, qui in locis pauperculis commorantur, audientes me cum Cardinalibus eſſe, ſuſpicabuntur forſitan implicari mundanis, efferri honoribus, & delicijs abundare. Ideò melius iudico, eum qui ponitur in exemplum, fugere curias, & humiliter inter humiles in locis conuerſari humilibus, vt ſuſtinentes penuriam, fortes efficiat ſimilia ſuſtinendo. Veniunt ergò manè, & humili excuſatione propoſita, valefaciunt Cardinali. Abhorrebat nempe vir ſanctus ſuperbiam, omnium malorũ originem, & inobedientiam ipſius peſſimam prolem, ſed non minùs humilitatem pœnitentiæ acceptabat.

Aretium a ſeditione ad pacem, profligatis dæmonibus.

2. Cor. 12.

Flagellatur à dæmonibus Franciſcus.

Exemplo eductus fugit curias.

Accidit ſemel, vt eidem præſentaretur quidam frater, qui contra legem obedientiæ aliquid fecerat, diſciplina iuſtitiæ corrigendus. Videns autem vir Dei fratrem illũ per ſigna euidentia veraciter eſſe compunctum, ad indulgẽdum ei amore fuit humilitatis inductus. Nè tamen facilitas veniæ, incentiuum eſſet alijs delinquendi, iuſſit ablatum fratri caputium, in medio flammarum proijci, vt omnes aduerterent, quanta qualique vindicta, offenſa ſit inobedientiæ percellenda. Cumque per moram caputium fuiſſet in medio ignis, præcepit ipſum flãmis detrahi, reddique fratri humiliter pœni-

Humanus eſt erga pœnitentes.

pœnitenti. Mirabile dictu. Extrahitur caputium de medio flammarum, nullum habens aduſtionis veſtigium: ſicque factum eſt, vt hoc vno Deus miraculo & ſancti viri virtutem, & humilitatem pœnitentię commendaret. Dignè itaque ſectanda eſt Franciſci humilitas, quæ tam miram in terris etiam dignitatem obtinuit, vt Deum inclinaret ad votum, & hominis immutaret affectum, dæmonum proteruitatem ſuo iuſſu propelleret, & flammarum voracitatem ſolo nutu refrenaret. Reuerà hæc eſt, quæ poſſeſſores ſuos exaltans, dum omnibus reuerentiam exhibet, ab omnibus promeretur honorem.

Nota miraculum.

Humilitatis vis.

De amore paupertatis, & mira ſuppletione defectuum. Cap. 7.

INter cætera chariſmatum dona, quæ à largo datore Franciſcus obtinuit, prærogatiua quadam ſpeciali promeruit, in diuitias ſimplicitatis excreſcere per altiſſimę paupertatis amorem. Hanc filio Dei vir ſanctus familiarem attendens, & iam quaſi toto orbe repulſam, charitate ſic ſtuduit deſponſare perpetua, quòd non ſolùm pro ea patrem matremque reliquit, verumetiam quæ habere potuit, vniuerſa diſperſit. Nemo tam auri, quàm ipſe cupidus paupertatis: nec theſauri cuſtodiendi ſolicitior vllus, quàm iſte huius Euangelicæ margaritæ. In hoc præcipuè ſuus offendebatur adſpectus, ſi quicquam videret in fratribus, quod paupertati non per omnia conſonaret. Reuerà ipſe à principio religionis vſque ad mortem, tunica, chordula, & femoralibus diues, ijs contentus fuit. Chriſti Ieſu paupertatem & matris frequenter cum lachrymis reuocabat ad mentem, indè hanc virtutem aſſerens eſſe reginam, quia in Rege regum, & in Regina matre ipſius tam præſtanter effulſit. Nam & fratribus in conclaui quærentibus, quę virtus magis amicum redderet Chriſto, quaſi ſecretum ſui cordis aperiens, reſpondebat: Paupertatem noueritis fratres, ſpiritualem viam eſſe ſalutis, tanquàm humilitatis fomentum, perfectioniſque radicem, cuius eſt fructus multiplex, ſed occultus. Hæc enim eſt Euangelici agri theſaurus abſconditus, pro quo emendo vendenda ſunt omnia, & quæ vendi non poſſunt, illius comparatione ſpernenda. Ad huius, inquit, culmen qui cupit attingere, non ſolùm mundanæ prudentiæ, verumetiam literarum peritiæ renunciare quodammodò debet, vt tali expropriatus poſſeſſione, introeat in potentias Domini, & nudum ſe offerat brachijs Crucifixi. Nequaquàm enim ſeculo perfectè renunciat, qui proprij ſenſùs loculos intrà cordis arcana reſeruat.

Admirabile ſtudiu paupertatis.

Paupertas, virtutum regina.

Matth. 13.

Sæpè verò de paupertate ſermonem faciens, ingerebat fratribus Euangelicum illud: Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet, vbì caput ſuum reclinet. Propter quod docebat fratres, vt pauperum more pauperculas caſulas erigerent, quas non habitarent vt proprias, ſed ſicut peregrini & aduenæ alienas. Leges nanque peregrinorum eſſe dicebat, ſub alieno colligi tecto, ſitire ad patriam, pacificè pertranſire. Mandabat dirui aliquandò domos erectas, aut fratres exindè amoueri, ſi aliquid in eis perciperet, quod ratione appropriationis vel ſumptuoſitatis contrarium eſſet Euangelicæ paupertati. Hanc ſui dicebat ordinis fundamentum, cui ſubſtrato primariè ſic omnis ſtructura religionis innititur, vt ipſius firmitate firmetur, & euerſione funditùs euertatur. Docebat proindè, ſicut reuelatione didicerat, ſacræ religionis ingreſſum ab illo fore inchoandum Euangelico verbo: Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus. Ideoque non niſi expropriatos, & nihil penitùs retinentes admittebat ad Ordinem, tum propter verbum ſancti Euangelij, tum etiam, nè forent in ſcandalum loculi reſeruati.

Luc. 9.

Leges peregrinorum.

Matth. 19.

Vndè in Marchia Anconitana cuidam petenti ad Ordinem recipi, verus pauperum Patriarcha reſpondit: Si vis Chriſti pauperibus iungi, pauperibus tua diſtribue. Quo audito, perrexit homo, & ductus amore carnali, ſua ſuis reliquit, nilque pauperibus. Verùm cùm hoc, illo referente, vir ſanctus audiſſet, dura eum increpatione feriens, dixit: Vade viam tuam frater muſca, quoniam nondùm exiſti de domo & cognatione tua: conſanguineis tuis tua dediſti, & defraudâſti pauperes: dignus non es pauperibus ſociari. Incepiſti à carne, ruinoſum fundamentum ſpirituali fabricæ collocâſti. Redijt animalis homo ad ſuos, & repetijt ſua: quæ pauperibus relinquere nolens, virtutis propoſitum citiùs dereliquit.

Quendã repellit quod ſua pauperibus diſtribuere noluit.

Alio quoque tempore cùm in loco ſanctæ Mariæ de Portiuncula, tanta eſſet inopia, quòd non poſſet hoſpitibus fratribus ſuperuenientibus ſecundùm neceſſitatis

exigentiam prouideri, adijt virum Dei Vicarius ſuus, allegans penuriam fratrum, & petens vt intrantium nouitiorum res aliquas reſeruare liceret, ad quas expendendas recurrere poſſent fratres tempore opportuno. Ad quem vir ſanctus, ſuperni conſilij non ignarus, Abſit, inquit, à nobis, frater chariſſime, vt pro quouis homine impiè agamus in regulam. Mâlo te altare virginis glorioſæ nudare, cùm neceſſitas id requirit: quàm contra paupertatis votum, & obſeruantiam Euangelij, aliquid vel modicum attentare. Gratius enim habebit beata virgo, ſancti Euangelij perfectè ſeruato conſilio, ſuum altare detegi, quàm altari ſuo ornato, filij ſui promiſſum conſilium prætermitti.

Non vult nouitiorum reſeruare diuitias.

Tranſiens autem quodam tempore vir Dei cum ſuo ſocio per Apuliam iuxta Barrum, inuenit in via burſam magnam, quaſi plena eſſet denarijs, tumeſcentem, quam vſitato vocabulo Fundam appellant. Monetur à ſocio pauper Chriſti, & inſtanter inducitur, vt burſa tollatur è terra, & pecunia pauperibus erogetur. Renuit homo Dei, commentum affirmans fore diaboli in burſa inuenta: & fratrem non ſuadere rem meriti, ſed peccati, aliena ſcilicet ſurripere ac donare. Recedunt de loco, feſtinant iter perficere cœptum. Sed nondùm quieſcit frater, vacua pietate deluſus, virum Dei moleſtans, quaſi qui de releuanda pauperum penuria non curaret. Acquieuit tandèm vir mitis redire ad locum, non vt fratris voluntatem perficeret, ſed vt detegeret diabolicam fraudem. Reuerſus eſt ergò ad fundam cum fratre, & iuuene quodam, qui erat in via. Oratione præmiſſa, iubet ſocio illam leuare. Tremefactus frater obſtupuit, diabolicum iam præſentiens monſtrum: propter obedientiæ tamen ſanctæ mandatum, dubietatem abigens cordis, manum extendit ad burſam. Et ecce ſerpens non modicus de burſa exiliens, ſimulque cum ipſa ſubitò euaneſcens, diabolicam deceptionem fratri monſtrauit. Hoſtilis itaque verſutiæ deprehenſa fallacia, dixit vir ſanctus ad ſocium: Pecunia ſeruis Dei, ó frater, nihil aliud eſt, quàm diabolus & coluber venenoſus.

Diabolus in crumena latitans, fruſtrà nititur imponere viro Dei.

Accidit poſt hæc quoddam mirabile viro ſancto, dum ſe ad ciuitatem Senenſem, cauſa exigente, transferret. Tres quidem mulieres pauperculæ, ſtatura, ætate, ac facie per omnia ſimiles, in quadam ei magna planitie inter Campilium & ſanctum Quiricum occurrerunt, nouum ſalutationis munuſculum ei offerentes: Benè veniat, inquiunt, domina paupertas. Quo audito, verus paupertatis amator indicibili repletus eſt gaudio, vtpotè qui nihil in ſe ſalutandum ab hominibus tam libenter haberet, quàm quod illæ decreuerant. Subitò diſparentibus illis, conſiderantes fratres ſocij tam admirabilem in eis ſimilitudinem ſalutationis, occurſûs & diſparentiæ nouitatem, myſticum aliquid deſignari circa virum ſanctum, non irrationabiliter perpenderunt. Sanè per illas tres, vt videbatur, mulieres pauperculas, ſic vniformi facie occurrentes, ſic ſalutantes inſolitè, ſic ſubitò diſparentes, Euangelicæ perfectionis formoſitas, quantùm ad caſtitatem ſcilicet, obedientiam & paupertatem, ſatìs conuenienter oſtenditur in viro Dei pari forma perfectè fulſiſſe: licèt gloriari prælegerit in priuilegio paupertatis, quam modò matrem, modò ſponſam, modò dominam nominare ſolebat. In hac cæteros cupiebat excedere, qui ex ipſa didicerat inferiorem ſe omnibus reputare. Si quandò pauperiorem ſe quempiam ſecundùm exteriorem habitum cerneret, ſemetipſum protinùs arguens, excitabat ad ſimile, tanquàm ſi æmula paupertate concertans, vinci ſe timeret in illo. Accidit enim, vt pauperculum quendam obuium haberet in via. Cuius cùm nuditatem adſpiceret, compunctus corde, lamentabili voce dixit ad ſocium: Magnam verecundiam intulit nobis huius inopia: quia nos pro magnis diuitijs paupertatem elegimus, & ecce magis relucet in iſto.

Eximius in beato viro zelus altiſſimæ paupertatis.

Propter ſanctæ paupertatis amorē, omnipotentis Dei famulus eleemoſynis oſtiatìm quæſitis vtebatur multo libentiùs, quàm oblatis. Si quandò enim inuitatus à magnis perſonis, mēſis eſſet profuſioribus honorandus, priùs per propinquas vicinorum domos panū fragmenta petebat, ac deindè ſic ditatus inopia, diſcumbebat. Et cùm aliquandò id feciſſet, inuitatus à Domino Hoſtienſi, qui pauperem Chriſti præcipuo complexabatur affectu, conquerenti Epiſcopo, quòd ſuo derogâſſet honori, vtpotè qui in eius comeſturus domo, pro eleemoſynis îſſet, ſeruus Dei reſpondit: Magnum, mi Domine, vobis honorem exhibui, dum maiorem Dominum honoraui: ſiquidem beneplacitum eſt Domino in paupertate, & ea maximè, quæ voluntaria pro Chriſto mendicitas eſt. Hanc dignitatem regalem, quam pro nobis Dominus Ieſus egenus

Oſtiatim quæſitis eleemoſynis, libentiùs vtitur quàm oblatis.

egenus factus aſſumpſit, vt ſua nos ditaret inopia, ac verè pauperes ſpiritu, regni cælorum Reges inſtitueret & hæredes, nolo relinquere pro feudo diuitiarum falſarum, nobis ad horam conceſſo. 2.Cor.8.

Nonnunquàm fratres ad petendum eleemoſynam hortans, verbis vtebatur huiuſmodi: Ite, inquit, quoniam hac nouiſſima hora fratres Minores cõmodati ſunt mundo, vt electi in eis impleant, vndè à iudice commendētur, illud audientes ſuauiſſimum verbum: Quandiù feciſtis vni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis. Iucundum proindè dicebat, ſub fratrum Minorum titulo mendicare, quem in retributione iuſtorum Euangelicæ veritatis magiſter ore ſuo tam ſignanter expreſſit. In feſtis quoquè præcipius, vbi opportunitas aderat, mendicare ſolitus erat, dicens, in ſanctis pauperibus propheticum illud impleri: Panem Angelorum manducauit homo. Illum ſanè panem Angelicum eſſe dicebat, quem pro Dei petitum amore, & beatis ſuggerentibus Angelis, pro ipſius charitate largitum, ſancta paupertas colligit oſtiatim. Vndè cùm ſemel die ſancto Paſchæ moram faceret in eremitorio quodam, adeò ab hominum habitatione remoto, quòd commodè mendicare non poſſet, memor illius, qui diſcipulis euntibus in Emaus ipſo die in ſpecie peregrini apparuit, ab ipſis fratribus eleemoſynam petijt, vt peregrinus & pauper. Quam cùm accepiſſet humiliter, ſacris eos informauit eloquijs, quòd tranſeuntes per mundi deſertum tanquàm peregrini & aduenæ, verique Hebræi, Paſcha Domini, hoc eſt, tranſitum ex hoc mundo ad patrem, in paupertate ſpiritûs continuè celebrarent. Matth.25. Docet ſuos fratres mēdicare. Pſal.77. Luc.24.

Et quoniam in petendis eleemoſynis non quæſtûs agebatur cupidine, ſed ſpiritûs libertate, pater pauperum Deus ſpecialem de ipſo curam gerere videbatur. Accidit enim, vt infirmitate grauatus Domini ſeruus in loco Noceriæ, reduceretur Aſſiſium per ſolennes nuncios, ad hoc Aſſiſinatis populi deuotione tranſmiſſos. Qui Chriſti famulum deducentes, ad villam quandam deuenerunt pauperculam, nomine Sathianum, vbi cùm fames & hora cibum expeterent, euntes & nihil inuenientes venale, vacui redierunt. Ad quos vir ſanctus: Ideò nihil inueniſtis, quia plùs in muſcis veſtris, quàm in Domino, confiditis. Muſcas nempe denarios vocauit. Sed reuertimini, ait, per domos quas circuîſtis, & amorem Dei offerentes pro precio, humiliter eleemoſynam poſtulate. Nec falſa id æſtimatione verecundum putetis aut vile, quoniam vniuerſa in eleemoſynam poſt peccatum dignis & indignis eleemoſynarius ille magnus largiflua pietate conceſſit. Deponunt erubeſcentiam milites, & eleemoſynam ſpontè petentes, plura pro Dei amore, quàm denarijs emunt. Siquidem diuino nutu corde compuncti pauperes incolæ, non ſolùm ſua, ſed & ſeipſos liberaliter obtulerunt. Sicque factum eſt, vt inopiam, quam pecunia releuare non poterat, Franciſci pauperies ſuppleret. Nūmos vocat muſcas. Mendicando obtinetur, quod pecunia nō potuit.

Tempore quo infirmus iacebat in eremitorio prope Reate, medicus quidam opportuno eum frequentabat officio. Cùm autem Chriſti pauper impotens eſſet ad rependendam mercedem labori condignam, liberaliſſimus Deus, nè ipſum ſine præſenti remuneratione dimitteret, pium eius obſequium hoc nouo beneficio vice pauperis compenſauit. Huius enim medici domus, quam tunc temporis ex omni lucro ſuo de nouo conſtruxerat, parietum patula ſciſſione à ſummo vſque deorsùm, adeò de proximo minabatur ruinam, quòd non videbatur per humanæ artis induſtriam poſſibile, ipſius caſui obuiare. Ipſe verò de ſancti viri meritis plenè confidens, cum magnæ fidei deuotione petiuit à ſocijs eius aliquid ſibi concedi, quod idem vir Dei manibus contrectâſſet. Cùm igitur modicum de capillis ipſius multa precum obtentum inſtantia, poſuiſſet de ſerò intrà muri ſciſſuram, manè conſurgens, tanta inuenit aperturam illam ſoliditate concluſam, vt nèc reliquias ibì poſitas poſſet extrahere, nec ſciſſuræ prioris veſtigium aliquod inuenire. Factumque eſt, vt qui ruinoſo corpuſculo ſerui Dei ſedulè miniſtrârat, ruituræ domûs propriæ periculo præcaueret. Pauci capilli eius, rem efficiunt admirandum.

Alio quoquè tempore vir Dei ad quandam eremum transferre ſe volens, vt ibì liberiùs contemplationi vacaret, quia debilis erat, cuiuſdam viri pauperis vectabatur aſello. Cumque diebus æſtiuis famulum Chriſti ſequendo vir ille montana conſcenderet, aſperioris & longioris viæ itinere fatigatus, nimioque ſitis ardore deficiens, inſtanter cœpit clamare poſt ſanctum: En morior, inquit, ſiti, niſi poculi alicuius beneficio refociller. Abſque mora vir Dei proſiliuit de aſino, & fixis in terra genibus, palmas tetendit in cælum, orare non ceſſans, donèc ſe intellexit auditum.

Oratio-

Oratione tandèm finita: Feſtina, inquit viro, ad petram, & illic aquam viuam inuenies, quam tibi hac hora miſericorditer Chriſtus de lapide bibendam produxit. Stupenda Dei dignatio, quæ ſeruis ſuis tam facilè ſe inclinat. Bibit ſitiens homo aquam de petra orantis virtute, & poculum hauſit de ſaxo duriſſimo. Aquæ decurſus ibidèm antè non fuit, nec, vt eſt diligenter quæſitum, deincèps potuit inueniri.

Ex petra ſuis precibus producit aquam.

Qualiter autem per merita ſui pauperis Chriſtus multiplicauerit cibos in mari, cùm ſuo ſit loco inferiùs adnotandum, hoc tantùm commemoráſſe ſufficiat, quòd de eleemoſyna modica ſibi collata, nautas à famis & mortis periculo per dies plurimos liberauit: vt ex hoc liquidò poſſit aduerti, quòd omnipotentis Dei famulus, ſicut in eductione aquæ de petra, conformis extitit Moyſi: ſic in multiplicatione victualium, Eliſeo. Procùl igitur à pauperibus Chriſti diffidentia omnis abſcedat. Si enim paupertas Franciſci adeò copioſæ ſufficientiæ fuit, vt ſubuenientiam cibi defectûs tam mira virtute ſuppleret, quòd nec cibus, nec potus, nec domus deeſſet, cùm pecuniæ, & artis, & naturæ facultas defecerat: multo magìs illa merebitur, quæ vſitato diuinæ prouidentiæ ordine communiter conceduntur. *Si, inquam,* petræ ſiccitas ad pauperis vocem abundans poculum ſitienti propinauit pauperculo, nil iam inter omnia ſuum denegabit obſequium his, qui pro authore omnium omnia reliquerunt.

Exod. 17. 4. Reg. 4.

De pietatis affectu, & quomodò ratione carentia, videbantur erga ipſum affici. Cap. 8.

1. Tim. 4.

Pietas vera, quæ ſecundùm Apoſtolum ad omnia valet, adeò cor Franciſci repleuerat ac penetrauerat, vt totum videretur ſeruum Dei in ſuum dominium vendicáſſe. Hæc eſt, quæ ipſum per deuotionem ſurſùm agebat in Deum, per compaſſionem transformabat in Chriſtum, per condeſcenſionem inclinabat ad proximũ, & per vniuerſalem conciliationem ad ſingula, refigurabat ad innocentiæ ſtatum. Cumque per hanc piè moueretur ad omnia, ſpecialiter tamen animas, Chriſti Ieſu ſanguine precioſo redemptas, cùm cerneret inquinari aliqua ſorde peccati, tanta miſerationis teneritudine deplorabat, vt eas tãquàm mater in Chriſto quotidiè parturiret. Et hoc penès ipſum cauſa præcipua venerandi verbi Dei miniſtros, quòd ſemen fratri ſuo defuncto, Chriſto videlicet pro peccatoribus Crucifixo, per ipſorum conuerſionem & pia ſolicitudine ſuſcitent, & ſolicita pietate gubernent. Iſtiuſmodi miſerationis officium patri miſericordiarum omni ſacrificio firmabat acceptius, maximè ſi ſtudio fuerit perfectæ charitatis impenſum, vt ad id laboretur magìs exemplo, quàm verbo: magis lachrymoſa prece, quàm loquaci ſermone. Plangendum proindè dicebat prædicatorem, tanquàm vera pietate priuatum, ſiue qui in prædicatione non animarum quærit ſalutem, ſed propriam laudem: ſiue qui prauitate deſtruit vitæ, quod ædificat veritate doctrinæ. Præferendum huic dicebat fratrem ſimplicem & elinguem, qui bono exemplo alios prouocat ad bonum. Illud quoquè verbum, Donèc ſterilis peperit plurimos, taliter exponebat: Sterilis, inquit, eſt frater pauperculus, qui generandi in Eccleſia filios non habet officium. Hic pariet in iudicio plurimos: quia quos nunc priuatis orationibus conuertit ad Chriſtum, ſuæ gloriæ tunc iudex adſcribet. Quæ multos habet filios, infirmabitur: quia prædicator vanus & loquax, qui multis nunc quaſì ſua virtute genitis gaudet, cognoſcet tunc ſe nil proprij habere in eis.

Valdè cruciatur peccatis hominũ.

Cócionatores quinam plangendi.

1. Reg. 2. Sterilis pariens plurimos, quis ſit

Cùm igitur animarum ſalutem viſceroſa pietate appeteret, & feruida æmulatione zelaret, ſuauiſſimis ſe dicebat repleri odoribus, & quaſì vnguento precioſo liniri, cùm ſanctorum fratrum per orbem diſtantium odorifera fama multos audiret ad viam veritatis induci. Ex talium auditu exultabat in ſpiritu, benedictionibus omni acceptione digniſſimis fratres illos accumulans, qui verbo vel opere ad Chriſti amorem inducerent peccatores. Sic etiam, qui religionem ſacram iniquis violarent operibus, maledictionis eius grauiſſimam incurrebant ſententiam. At te Domine, inquit, ſanctiſſime, & à tota cæleſti curia, & à me paruulo tuo ſint maledicti, qui ſuo malo exemplo confundunt & deſtruunt, quod per ſanctos fratres Ordinis huius ædificâſti, & ędificare non ceſſas. Tanta frequenter afficiebatur mœſtitia ſuper ſcandala puſillorum, vt deficere ſe putaret, niſi diuinæ fuiſſet clementiæ conſolatione ſuffultus.

En vir ſanctus vt execratur fratres ſceleratè viuentes.

Cùm autem ſemèl malis turbatus exemplis, anxio ſpiritu miſericordem patrem preca-

precaretur pro filijs,reſponſum huiuſmodi reportauit à Domino: Cur tu pauper homuncio conturbaris? An ego te ſuper religionem meam ſic paſtorem inſtitui, vt me principalem neſcias eſſe patronum? Hominem ſimplicem ad hoc te conſtitui,vt quæ in te fecero,non humanæ induſtriæ,ſed ſupernæ gratiæ adſcribantur. Ego vocaui, ſeruabo,& paſcam,& alijs excidentibus,alios ſubrogabo, ità vt ſi nati non fuerint, faciam illos naſci. Et quantiſcunque fuerit impulſibus paupercula hæc concuſſa religio, ſalua ſemper meo munere permanebit. Accipit in oratione diuinum reſponſum.

Detractionis quoquè vitium, inimicum fonti pietatis & gratiæ, tanquàm ſerpentinum abhorrebat morſum,& atrociſſimam peſtem, & pijſſimo Deo abominabile fore firmabat,pro eo quòd detractor animarum ſanguine paſcitur, quos gladio linguæ necat. Audiens ſemèl fratrem quendam denigrare famam alterius, conuerſus ad vicarium ſuum, dixit: Surge, ſurge, diſcute diligenter: & ſi accuſatum fratrem, innocentem repereris, accuſantem dura correctione cunctis redde notabilem. Nonnunquàm verò eum,qui fratrem ſuum famæ gloria ſpoliaret, iudicabat habitu ſpoliandum,nec ad Dominum oculos poſſe leuare, niſi priùs quod abſtulerat, reddere pro poſſe curaret. Tanto maior eſt, aiebat, detractorum impietas, quàm latronum: quanto lex Chriſti,quæ in obſeruantia pietatis impletur,magìs animarum, quàm corporum,nos adſtringit optare ſalutem. Afflictis quoquè qualicunque corporali moleſtia,mira compaſſionis teneritudine condeſcendens, ſi quid penuriæ, ſi quid defectûs in aliquo cerneret,pij cordis dulcedine regerebat in Chriſtum. Sanè clementiam habebat ingenitam,quam ſuperinfuſa Chriſti pietas duplicabat. Itaque liqueſcebat animus eius ad pauperes, & infirmos: & quibus non poterat manum, exhibebat affectum. Valdè deteſtatur obtrectationes. Mirè afficitur erga afflictos.

Contigit ſemèl,vt pauperi cuidam eleemoſynam importunè petenti,vnus è fratribus duriùs reſponderet. Quod audiens pauperum pius amator,fratri præcepit, vt ad illius pauperis pedes ſe nudatum proſterneret, proclamaret culpabilem, orationis ſuffragium poſtularet,& veniam. Quod cùm ille feciſſet humiliter, dulciter pater adiecit: Dum pauperem vides,ó frater,ſpeculum tibi proponitur Domini, & pauperis matris eius. In infirmis ſimiliter infirmitates,quas aſſumpſit, conſidera. Cumque in pauperibus cunctis & ipſe Chriſtianiſſimus pauper effigiem Chriſti proſpiceret, ſi qua etiam neceſſaria vitæ ſibi collata fuiſſent,eis occurrentibus non ſolùm liberaliter conferebat, verumetiam àc ſi illorum propria eſſent, iudicabat eſſe reddenda. Accidit ſemèl,vt eidē redeunti de Senîs pauper quidam occurreret, cùm occaſione infirmitatis ſuper habitum palliolo quodam eſſet amictus. Cuius miſeria oculo clementi conſpecta, Oportet,inquit ad ſocium,vt reddamus mantelum pauperculo iſti. nam ipſius eſt: mutuò enim ipſum accepimus,donèc pauperiorem inuenire contingeret. Socius autem pij patris neceſſitatem conſiderans, pertinaciter obſiſtebat, nè prouideret alij,ſe neglecto. At ille: Pro furto,ait,mihi reputo à magno eleemoſynario imputandū,ſi hoc,quod fero, non dedero magìs egenti. Propterea de omnibus, quæ ſibi dabantur ad neceſſitatem corporis releuandam, ſolitus erat à dantibus licentiam petere,vt licitè poſſet,ſi magìs egenus occurreret,erogare. Nulli prorsùs rei parcebat,nec mantelis,nec tunicis,nec libris,nec etiā paramentis altaris,quin omnia hæc,dum poſſet,vt pietatis impleret officium,largiretur. In paupere quid contemplandū. Mantelum propriū dat egenti.

Pluriès cùm oneratis obuiaret in via pauperibus,imbecilles humeros illorū oneribus ſupponebat. Conſideratione quoquè primæ originis omnium, abundantiori pietate repletus,creaturas quantumlibèt paruas,fratris vel ſororis appellabat nominibus,pro eo quòd ſciebat eas vnum ſecum habere principium. Illas tamen viſceroſiùs amplexabatur & dulciùs,quæ Chriſti manſuetudinem piam ſimilitudine naturali prętendunt,& ſcripturę ſignificatione figurant. Redemit frequenter agnos,qui ducebantur ad mortē,illius memor Agni mitiſſimi,qui ad occiſionem duci voluit pro peccatoribus redimendis. Hoſpitato quadam vice ſeruo Dei apud monaſterium ſancti Verecundi de Epiſcopatu Eugubij,ouicula quędam agniculum peperit illa nocte. Aderat ſus ferociſſima,quæ vitæ innocenti non parcens,rapaci eum morſu necauit. Hoc audito, pius pater mira compaſſione commotus, & agni ſine macula recordatus,lamentabatur pro morte agniculi coram omnibus,dicens: Heu me,frater agnicule, animal innocens, Chriſtum hominibus repræſentans, maledicta ſit impia, quæ te interfecit, nullusque de ea comedat homo, vel beſtia. Mirabile dictu. Statim infirmari cœpit porca malefica,& tribus diebus corpoream pœnam exoluens, Creaturas etiam viles vocat fratres vel ſorores. Eſa.53. Maledicit ſui, & illa perit.

vltricem

vitricem tandèm pertulit necem. Proiecta autem in vallum monaſterij, ibique longo tempore iacens, in modum tabulæ deſiccata, nulli fuit eſca famelico. Aduertat igitur humana impietas, quali pœna ſit ferienda finaliter, ſi tam horrenda morte percuſſa eſt ferocitas beſtialis. Perpendat & fidelis deuotio, quàm in ſeruo Dei pietas fuerit admirandæ virtutis & copioſæ dulcedinis, vt ei applauderet ſuo modo etiam natura brutorum. Iter enim faciens iuxta ciuitatem Senenſem, inuenit in paſcuis magnum ouium gregem. Quas cùm benignè (vt erat ſolitus) ſalutâſſet, relicto paſtu, cucurrerunt omnes ad eum: leuantesque capita ſua, erectis in eum luminibus intendebant. Tantum quidem ei fecerunt applauſum, vt & paſtores mirarentur, & fratres, cernentes circa ipſum tam ouium agnos, quàm ipſos arietes ſic mirabiliter exultantes.

Alio quoquè tempore apud ſanctam Mariam de Portiuncula, quædam viro Dei fuit ouis oblata, quam propter innocentiæ & ſimplicitatis amorem, quas ouis natura prætendit, gratanter ſuſcepit. Monebat pius vir ouiculam, vt & laudibus diuinis intenderet, & ab omni fratrum offenſa caueret. Ouis autem, quaſi viri Dei pietatem aduerteret, informationem ipſius ſolicitè obſeruabat. Nam audiens fratres in choro cantare, & ipſa eccleſiam ingrediens, ſine alicuius informatione flectebat genua, vocem balatûs emittens ante altare Virginis matris Agni, acsì eam ſalutare geſtiret. Inſupèr & cùm eleuaretur ſacratiſſimum Chriſti corpus inter Miſſarum ſolennia, flexis curuabatur poplitibus, tanquàm ſi reuerens pecus, de irreuerentia indeuotos argueret: Chriſtoque deuotos, ad ſacramenti reuerentiam inuitaret. Tempore quodam agniculum in vrbe ſecum habuerat ob reuerentiam illius mitiſſimi agni, quem nobili matronæ, dominæ ſcilicet Iacobæ de Septem ſolijs, in ſuo receſſu conſeruandum commiſit. Agnus verò quaſi in ſpiritualibus eruditus à ſancto, dominę ad eccleſiam eunti, ſtanti & reuertenti, ſocietate inſeparabili cohærebat. Si matutinali hora domina tardaret exurgere, agnus conſurgens impellebat eam cornulis, & balatibus excitabat, geſtibus adhortans & nutibus, vt ad eccleſiam properaret. Propter quod agnus Franciſci diſcipulus, deuotionis iam magiſter effectus, vt mirabilis & amabilis, à domina ſeruabatur.

O diſcãt hæretici vel à pecude venerari matrẽ Chriſti, & Eucharistiam adorare.

Eccè rem miram. Erubeſce p ger.

Alio quoquè tempore apud Græcium viuus viro Dei oblatus fuit lepuſculus: *qui* liber in terra poſitus, cùm poſſet, quò vellet, effugere, vocante ſe patre benigno, in ſinum illius propero curſu ſaltauit. Quem ipſe pio cordis affectu circunfouens, videbatur eidem compari quaſi mater, dulcique alloquutione commonitum, nè ſe iterùm capi permitteret, liberũ abire permiſit. Cumque pluriès in terra poſitus vt abſcederet, ſemper in ſinum patris rediret, tanquàm ſi ſenſu quodam occulto cordis ipſius perciperet pietatem, tandèm iuſſu patris à fratribus delatus eſt ad loca ſolitudinis tutiora. Modo quoquè conſimili in inſula lacûs Peruſini cuniculus quidam captus, & viro Dei oblatus, cùm cæteros fugeret, manibus eius & ſinu ſe domeſtica ſecuritate commiſit. Per lacum Reatinum eidem ad eremum de Græcio properanti, piſcator vnam ex deuotione fluuialem, obtulit auem. Quam cùm libenter ſuſceptam apertis inuitaret manibus ad receſſum, nec illa vellet abire, erectis in cælum oculis, diù in oratione permanſit: & quaſi aliundè poſt longam horam ad ſe reuerſus, dulciter iteratò mandauit auiculæ, vt Dominum laudatura recederet. Suſcepta itaque cum benedictione licentia, geſtu corporis quoddam prętendens gaudium, auolauit. In eodem lacu ſimiliter oblatus fuit ei piſcis magnus & viuus, quem more ſolito fraterno nomine vocans, in aquam repoſuit iuxta nauem. Piſcis verò coram viro Dei ludebat in aqua, & quaſi amore illius allectus, nullatenùs receſſit à naui, niſi priùs ab eodem cum benedictione licentia ſibi data.

Oblata ſibi animalia dimittit libera.

Vir pius & pauper piſcem repoſuit in lacû.

Alio quoquè tempore ambulans cum quodam fratre per paludes Venetiarum, inuenit maximam auium multitudinem reſidentium & cantantium in virgultis. Quibus viſis, dixit ad ſocium: Sorores aues laudant Creatorem ſuum. nos itaque in medium ipſarum euntes, laudes & Horas canonicas Domino decantemus. Cumque in medium ipſarum intrâſſent, non ſunt aues motæ de loco. Et quia propter garritum ipſarum in dicendis Horis ſe mutuò audire non poterant, conuerſus vir ſanctus, dixit ad aues: Sorores aues, à cantu ceſſate, donèc laudes Deo debitas perſoluamus. At illæ continuò tacuerunt, tandiù in ſilentio perſiſtentes, quandiù dictis Horis ſpatioſè, & laudibus perſolutis, à ſancto Dei cantandi licentiam receperunt. Dante autem eis viro Dei licentiam, ſtatìm more ſolito cantum ſuum reſumpſerunt.

Aues obediunt ei.

Apud

Apud ſanctam Mariam de Portiuncula, iuxta cellam viri Dei, ſuper ficum cicada reſidens & decantans, cùm ſeruum Domini, qui etiam in paruis rebus magnificentiam Creatoris admirari didicerat, ad diuinas laudes cantu ſuo frequentiùs excitaret, ab eodem quadam die vocata, velut edocta cælitùs, ſuper manum volauit ipſius. Cui cùm dixiſſet, Canta ſoror mea cicada, & Dominum Creatorem tuo iubilo lauda: ſine mora obediens canere cœpit, nec deſtitit, donèc iuſſu patris ad locum proprium reuolauit. Manſit autem per octo dies ibidèm, quolibet die veniendo, cantando & recedendo, eius iuſſa perficiens. Tandèm vir Dei ait ad ſocios: Demus iam ſorori noſtræ cicadæ licentiam. ſatis enim nos ſuo cantu lætificans, ad laudes Dei octo dierum ſpatio excitauit. Et ſtatìm ab eo licentiata receſſit, nec vltrà ibidèm apparuit, àc ſi mandatum ipſius non auderet aliquatenùs præterire. Itē cicada.

Eidem Senis infirmo phaſianus quidam de nouo captus, à nobili quodam tranſmiſſus eſt viuus. Qui continuò vt virum ſanctum audiuit & vidit, tanta ei amicabilitate cohæſit, vt nullo modo pateretur ab ipſo ſeiungi. Nam pluribus vicibus extra locellum fratrum in vinea poſitus, vt abiret, ſi vellet, rapido ſemper curſu redibat ad patrem, tanquàm ſi ab eodem omni fuiſſet tempore educatus. Deindè cuidam collatus viro, qui ex deuotione ſeruum Dei viſitare ſolebat, velut ſibi moleſtum foret à pij patris abſentari conſpectu, eſcam recuſauit omninò. Reportatus tandèm ad famulum Dei, ſtatìm vt conſpexit eundem, quibuſdam hilaritatis prætenſis geſtibus, auidè manducauit. Nota de phaſiano.

Cùm ad eremum perueniſſet Aluernæ propter Quadrageſimam celebrandam in honorem Archangeli Michaëlis, diuerſi generis aues circa ipſius cellulam volitantes, concentu ſonoro & lætitiæ geſtibus, quaſì de eius aduentu gaudentes, patrem pium inuitare ac allicere videbantur ad moram. Quo viſo, dixit ad ſocium: Cerno, frater, voluntatis eſſe diuinæ, quòd hîc aliquandiù commoremur: tantùm ſorores auiculæ de noſtra videntur præſentia conſolari. Cùm igitur contraheret ibì moram, falco ibidèm nidificans, magno ſe illi amicitiæ fœdere copulauit. Nam ſemper horam nocturno tempore, in qua vir ſanctus ad diuina officia ſurgere ſolitus erat, cantu ſuo præueniebat & ſono. Quod famulo Dei gratiſſimum erat, eô quòd tanta ſolicitudo, quam circa eum gerebat, omnem ab ipſo torporem deſidiæ excuteret. Cùm verò ſeruus Chriſti infirmitate plùs ſolito grauaretur, parcebat falco, nec tam tempeſtiuas indicebat vigilias. Siquidem velut inſtructus à Deo, circa diluculum ſuæ vocis campanam leui tactu pulſabat. Diuinum certè videtur fuiſſe præſagium, tam in exultatione multimodi generis auium, quàm in cantu falconis, cùm Dei laudator & cultor pennis contemplationis ſubuectus, tunc foret illic apparitione Seraphica ſublimandus. Itèm de falcone.

Moram eo faciente tempore quodam in eremitorio Græcij, loci illius indigenæ malis multiplicibus vexabantur. Nam & luporum rapacium multitudo, non ſolùm bruta, ſed & homines conſumebat, & grando annua tempeſtate blada & vineas deuaſtabat. Dum igitur ſic afflictis præco ſacri Euangelij prædicaret, dixit ad eos: Ad honorem & laudem Dei omnipotentis fideiubeo vobis, quòd peſtilentia hæc omnis abſcedet, & reſpiciens vos Dominus multiplicabit in temporalibus bonis, ſi mihi credentes, miſereamini veſtrî, vt veſtra confeſſione præmiſſa, dignos faciatis pœnitentiæ fructus. Iterùm hoc annuncio vobis, quòd ſi beneficijs ingrati, ad vomitum conuerſi fueritis, innouabitur plaga, duplicabitur pœna, & maiori in vos ira deſæuiet. Ab illa vtiquè hora, pœnitentiam ad exhortationem ipſius agentibus illis, ceſſauerũt clades, periêre pericula, nec moleſtiæ quicquam lupi intulêre, vel grandines. Immò quod maius eſt, ſi quandò vicinorum arua grando peruaderet, iſtorum terminis appropinquans, terminabatur ibidèm, aut in partem aliam diuertebat. Ceſſauit grando, ſeruauerunt & lupi pactionem ſerui Dei, nec contra pietatis legem in homines ad pietatem conuerſos attentauerunt ampliùs deſæuire, quandiù iuxta condictum, contra pijſſimas Dei leges impiè non egérunt. Piè igitur ſentiendum eſt de pietate viri beati, quæ tam miræ dulcedinis & virtutis fuit, vt domaret ferocia, domeſticaret ſylueſtria, manſueta doceret, & brutorum naturam, homini iam lapſo rebellem, ad ſuî obedientiam inclinaret. Verè hæc eſt, quæ cunctas ſibi creaturas confœderans, valet ad omnia, promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ. 1.Tim.4.

Multos eũertit ad pœnitentiã ſua prędicatione.

Nota quæ ſit verę pœnitẽtię vis.

Eee De

De feruore charitatis, & deſiderio martyrij. Cap. 9.

CHaritatem feruentem, qua ſponſi amicus Franciſcus ardebat, quis enarrare ſufficiat? Totus nanque quaſi quidam carbo ignitus, diuini amoris flamma videbatur abſorptus. Subitò enim ad auditum amoris Domini excitabatur, afficiebatur, inflammabatur, quaſi plectro vocis extrinſecæ chorda cordis interior tangeretur. Talem pro eleemoſynis cenſum offerre, nobilem prodigalitatem dicebat, & eos, qui minùs ipſum, quàm denarios reputarent, eſſe ſtultiſſimos, pro eo quòd ſolius diuini amoris impreciabile precium, ad regnum cælorum ſufficiat comparandum, & eius, qui nos multùm amauit, multùm ſit amor amandus.

In creaturis Deum contemplans, exultat.

Vt autem ex omnibus excitaretur ad amorem diuinum, exultabat in cunctis operibus manuum Domini, & per iucunditatis ſpecula in viuificam conſurgebat rationem & cauſam. Contuebatur in pulchris pulcherrimum, & per impreſſa rebus veſtigia, proſequebatur vbiquè dilectum, de omnibus ſibi ſcalam faciens, per quam conſcenderet ad appræhendendum eum, qui eſt deſiderabilis totus. (Cant. 5.) Inauditæ nanque deuotionis affectu fontalem illam bonitatem in creaturis ſingulis, tanquàm in riuulis deguſtabat, & quaſi cæleſtem concentum perciperet in conſonantia virtutum & actuum eis datorum à Deo, ipſas ad laudem Domini more prophetæ Dauid dulciter hortabatur. (Pſal. 148.) (Cant. 1.) Chriſtus Ieſus Crucifixus intrà ſuæ mentis vbera, vt myrrhæ faſciculus, iugiter morabatur, in quem optabat per exceſſiui amoris incendium totaliter transformari.

Prærogatiua quoquè peculiaris deuotionis ad ipſum, ab Epiphaniæ feſto vſque ad continuos quadraginta dies, eo ſcilicet tempore, quo Chriſtus latuit in deſerto, ad ſolitudinis loca declinans, cellaque recluſus quanta poterat arctitudine cibi & potûs, ieiunijs, & orationibus, & laudibus Dei ſine intermiſſione vacabat: tam feruido quidem in Chriſtum ferebatur affectu. Sed & dilectus illi tam familiarem rependebat affectum, vt videretur ipſi famulo Dei, quaſi iugem præ oculis ipſius Saluatoris ſentire præſentiam, ſicut aliquandò ſocijs familiariter reuelauit.

Erga Euchariſtiam eius amor ingẽs.

Flagrabat erga ſacramentum Dominici corporis feruore omnium medullarum, ſtupore admirans permaximo illam chariſſimam dignationem, & dignantiſſimam charitatem. Sæpè communicabat, & tam deuotè, vt alios deuotos efficeret, dum ad immaculati agni deguſtationem ſuauem, quaſi ſpiritu ebrius, in mẽtis vtplurimùm rapiebatur exceſſum.

Itẽm erga Chriſti matrem.

Matrem Domini noſtri Ieſu Chriſti indicibili complectebatur amore, eò quòd Dominum maieſtatis, fratrem nobis effecerit, & per eam ſimus miſericordiam conſequuti. In ipſa poſt Chriſtum præcipuè fidens, eam ſuî ac ſuorum aduocatam conſtituit, & ad honorem ipſius à feſto Apoſtolorum Petri & Pauli, vſque ad feſtum Aſſumptionis, deuotiſſimè ieiunabat.

Atque etiã erga Angelos ſanctos.

Angelicis ſpiritibus ardentibus igne mirifico ad excedendum in Deum, & electorum animas inflammandas, inſeparabilis erat amoris vinculo copulatus, & ob deuotionem ipſorum, ab Aſſumptione Virginis glorioſæ quadraginta diebus ieiunans, orationi iugiter inſiſtebat. Beato autem Michaeli Archangelo, eò quòd animarum repræſentandarum haberet officium, ſpirituali erat amore deuotior, propter feruidum quem habebat zelum ad ſalutem omnium ſaluandorum.

Deniquè Sanctos omnes.

Ex recordatione ſanctorum omnium tanquàm lapidum ignitorum, in Deificum recaleſcebat incendiũ, Apoſtolos omnes, & præcipuè Petrum & Paulum, propter feruidam charitatem, quam habuerunt ad Chriſtum, ſumma deuotione complexans, ob quorum reuerentiam & amorem, Quadrageſimæ ſpecialis ieiunium Domino dedicabat.

Non habebat aliud Chriſti pauper, niſi duo minuta, corpus ſcilicet & animam, quod poſſet liberali charitate largiri. Sed hoc per amorem Chriſti ſic offerebat continuè, vt quaſi omni tempore per rigorem ieiunij corpus, & per ardorem deſiderij ſpiritum immolaret, exteriùs in atrio ſacrificans holocauſtum, & in templo interiùs concremans thymiama. Sic autẽ eum charitatis exceſſiua deuotio ſurſùm in diuina ferebat, vt eiuſdem affectuoſa benignitas, ad naturæ conſortes & gratiæ dilataretur. Quem enim creaturis cæteris germanum pietas cordis effecerat, mirum non eſt, ſi creatoris inſignitis imagine, & ſanguine redemptis authoris, germaniorem Chriſti charitas faciebat. Non ſe Chriſti reputabat amicum, niſi animas foueret, quas ille redemit.

Nihil ſaluti animarum pręferendũ.

Saluti animarum nihil pręferendum eſſe dicebat, eo maximè probans, quòd vnigenitus Dei pro animabus dignatus fuerit in Cruce pendére. Hinc ſibi in oratione luctamen, in prædicatione diſcurſus, & in exemplis dandis exceſſus. Vndè quotiès

auſteritas

auſteritas nimia repræhenderetur in ipſo, reſpondebat ſe datum alijs in exemplum. Licèt enim innocens eius caro, quæ iam ſe ſpontè ſubdebat ſpiritui, nullo propter offenſas egeret flagello, tamē exempli cauſa renouabat illi pœnas & onera, cuſtodiens propter alios vias duras. Dicebat enim: Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem in meipſo non habeam, & proximis virtutum exempla non monſtrem, parùm proſum alijs, mihi nihil. 1. Cor. 13.

Feruenti quoquè charitatis incendio glorioſum ſanctorum martyrum æmulabatur triumphum, in quibus nec amoris flāma extingui, nec fortitudo potuit infirmari. Deſiderabat propterea & ipſe, illa perfecta charitate ſuccenſus, quæ foràs mittit timorem, per martyrij flammam, hoſtiam Domino ſe offerre viuentem, vt & vicem Chriſto pro nobis morienti repēderet, & ad diuinum amorem cæteros prouocaret. Sexto nanque conuerſionis ſuæ anno, deſiderio martyrij flagrans, ad prædicandam fidem Chriſtianam & pœnitentiā Saracenis, & alijs infidelibus, ad partes Syriæ transfretare diſpoſuit. Cumque nauem quandam, vt illuc tenderet, conſcendiſſet, ventis contrarijs flantibus, compulſus eſt in Sclauoniæ partibus applicare. Cùm igitur moram aliquandiù contraxiſſet ibidèm, nec inuenire poſſet nauem tunc temporis transfretantem, fraudatum à ſuo deſiderio ſe ſentiens, nautas quoſdam Anconam tendentes, vt amore Dei eum ſecum ducerent, exorauit. Verùm illis propter expenſarum defectum pertinaciter recuſantibus, vir Dei plurimùm de Domini bonitate confiſus, nauem cum ſocio latenter conſcendit. Affuit quidam à Deo, vt creditur, pro paupere ſuo miſſus, qui ſecum ferens neceſſaria victûs, quendam timentem Deum, de naui ad ſe vocatum, ſic alloquutus eſt: Hæc pro pauperibus fratribus in naui latitantibus conſerua fideliter, ac neceſſitatis tempore amicabiliter ſubminiſtra. Sicque factum eſt, vt nautis propter vim ventorum per dies plurimos nuſquàm applicare valētibus, omnia conſumerentur ipſorum cibaria, & ſola pauperi Franciſco collata deſupèr eleemoſyna ſupereſſet. Quæ cùm eſſet modica, tantum diuina virtute ſuſcepit augumentum, vt diebus pluribus in mari propter tempeſtatem continuā contrahentibus moram, vſque ad portum Anconæ omnium neceſſitatibus plenariè ſubueniret. Videntes itaq; nautæ per ſeruum Dei multa ſe mortis euaſiſſe diſcrimina, tanquàm qui maris horrenda pericula ſenſerant, & miranda opera Domini viderant in profundo, gratias egérunt omnipotenti Deo, qui ſemper in ſuis amicis & ſeruis mirabilem & amabilem ſe oſtendit. 1 Iohan. 4. Vult ire ad Saracenos, ſed reflante vento. Diuinitùs augetur cibus.

Cùm autem relicto mari, terram perambulare cœpiſſet, iactato in eam ſalutis ſemine, reportabat manipulos fructuoſos. Verùm quia martyrij fructus adeò cor eius allexerat, vt precioſam pro Chriſto mortem ſuper omnia virtutū merita peroptaret, versùs Marrochium iter arripuit, vt Miramolino & genti eius Chriſti Euangelium prædicaret, ſi quo modo ad concupitam palmam valeret attingere. Tanto nanque deſiderio ferebatur, vt quanuìs eſſet imbecillis corpore, peregrinationis ſuæ præcurreret comitem, & ad exequendum propoſitum feſtinus, & tanquàm ſpiritu ebrius aduolaret. Sed cùm iam vſq; in Hiſpaniam perrexiſſet, diuina diſpoſitione, quæ ipſum reſeruabat ad alia, grauiſſima ei ſuperuenit infirmitas, qua præpeditus, quod cupiebat, adimplere nequiuit. Sentiens igitur vir Dei, quòd neceſſaria erat adhuc proli, quam genuerat, ipſius vita in carne, quanuìs mortem ſibi lucrum putaret eſſe, redijt ad paſcendum oues, ſuæ ſolicitudini commendatas. Flagrat martyrij deſiderio. Morbo impeditus, nō poteſt ire ad infideles

Verùm charitatis ardore ſpiritum ipſius ad martyriū perurgente, tertiā adhuc vice pro fide Trinitatis, effuſione ſui ſanguinis, dilatanda, versùs infideles proficiſci tentauit. Tertiodecimo nanque conuerſionis ſuæ anno ad partes Syriæ pergens, multis ſe periculis conſtanter expoſuit, vt Sulthani Babyloniæ poſſet adire præſentiam. Inter Chriſtianos enim ac Saracenos tunc bellum tam implacabile erat, exercituū caſtris hincindè in campo cominùs exaduersò locatis, vt via mutui tranſitûs ſine mortis diſcrimine non pateret. Exierat ſiquidē à Sulthano edictum crudele, vt quicunq; caput alicuius Chriſtiani afferret, Byzantium aureum pro mercede reciperet. At intrepidus Chriſti miles Franciſcus, ſperans in proximo ſuum adipiſci poſſe propoſitum, diffiniuit iter arripere, mortis pauore non territus, ſed deſiderio prouocatus. Oratione nanque præmiſſa confortatus à Domino, confidenter illud propheticum decātabat: Nam etſi ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniā tu mecùm es. Aſſumpto igitur ſocio fratre, Illuminato nomine, viro vtiquè luminis & virtutis, cùm iter cepiſſet, obuias habuit ouiculas duas, quibus viſis exhilaratus vir ſanctus, Iam tertiò vult pficiſci ad infideles vt fiat martyr. Pſal. 22.

 dixit

dixit ad ſocium: Confide frater in Domino, nam in nobis Euangelicum illud impletur: Eccè ego mitto vos in medio luporum. Cùm autem proceſſiſſent vlteriùs, occurrerunt ei ſatellites Saraceni, qui tanquàm lupi celeriùs accurrẽtes ad oues, ſeruos Dei feraliter compræhenſos, crudeliter & contemptibiliter pertractârunt, afficientes conuicijs, affligentes verberibus, & vinculis alligantes. Tandèm afflictos multipliciter & attritos, ad Sulthanum, diuina diſponente prouidentia, iuxta viri deſiderium, perduxerunt. Cùm igitur princeps ille perquireret à quibus, & ad quid, & qualiter miſſi eſſent, intrepido corde reſpondit Chriſti ſeruus Franciſcus: Non ab homine, ſed à Deo altiſſimo ſe fuiſſe tranſmiſſum, vt ei & populo ſuo viam ſalutis oſtenderet, & annunciaret Euangelium veritatis.

Matth.10.

Capitur cũ ſocio à Saracenis, & malè tractatur.

Tanta verò mentis conſtantia, tanta virtute animi, tantoque feruore ſpiritûs prædicto Sulthano prædicauit Deum trinum & vnum, & Saluatorem omnium Ieſum Chriſtum, vt Euangelicum illud in ipſo clareſceret veraciter eſſe completum: Ego dabo vobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere, & contradicere omnes aduerſarij veſtri. Nam & Sulthanus admirandum in viro Dei feruorem ſpiritûs conſpiciens & virtutem, libenter ipſum audiebat, & ad moram contrahendam cum eo, inſtantiùs inuitabat. Chriſti verò ſeruus, ſuperno illuſtratus oraculo: Si vis, inquit, conuerti tu cum populo tuo ad Chriſtum, ob illius amorem libẽter vobiſcum commorabor. Quòd ſi hæſitas propter fidem Chriſti, legem Mahometi dimittere, iube ignem accendi permaximum, & ego cum ſacerdotibus tuis ignem ingrediar, vt vel ſic cognoſcas, quæ fides certior & ſanctior non immeritò tenenda ſit. Ad quem Sulthanus: Non credo, quòd aliquis de ſacerdotibus meis, ſe vellet igni propter fidem ſuam defenſandam exponere, vel genus aliquod ſubire tormenti. Viderat enim ſtatìm quendam de presbyteris ſuis virum authenticum & longæuum, hoc audito verbo, de ſuis conſpectibus aufugiſſe. Ad quem vir ſanctus: Si mihi velis promittere pro te & populo tuo, quòd ad Chriſti cultum, ſi ignem illæſus exiẽro, veniatis, ignem ſolus introibo: Et ſi combuſtus fuero, imputetur peccatis meis: ſi autem diuina me protexerit virtus, Chriſtum Dei virtutem & ſapientiam, verum Deum, & Dominum, Saluatorem omnium agnoſcatis. Sulthanus autem optionem hanc accipere ſe non audere reſpondit, quia ſeditionem populi formidabat. Obtulit tamen ei multa munera precioſa, quæ vir Dei non mundanarum rerum, ſed ſalutis animarum auidus, ſpreuit omnia, quaſì lutum. Sulthanus autem videns virum ſanctum tam perfectum rerum mundialium contemptorem, admiratione permotus, maiorem erga ipſum deuotionem concepit. Et quamuìs ad fidem Chriſtianam tranſire nollet, vel forſan non auderet, rogauit tamen deuotè famulum Chriſti, vt prædicta ſuſciperet, pro ſalute ipſius, Chriſtianis pauperibus vel eccleſijs eroganda. Ipſe verò, quia pondus fugiebat pecuniæ, & in animo Sulthani veræ pietatis non videbat radicem, nullatenùs acquieuit. Videns etiam ſe non proficere in conuerſione gentis illius, nec ſuum aſſequi poſſe propoſitum, ad partes fidelium, diuina reuelatione præmonitus, remeauit.

Luc.21.

Libẽter auditur à Sulthano.

Studet omnibus modis eum cõuertere, ſed fruſtrà.

Contemnit munera Sulthani.

Sic itaque Dei ordinante clementia, & ſancti viri promerente virtute, miſericorditer & mirabiliter factum eſt, quòd Chriſti amicus mortem pro ipſo viribus totis exquireret, & tamen nullatenùs inueniret: vt & merito non careret optati martyrij, & inſigniendus ſeruaretur in poſterum priuilegio ſingulari. Sic vtiquè factum eſt, vt ignis ille diuinus adhuc perfectiùs ipſius æſtuaret in corde, vt pòſt potentiùs euaporaret in carne. O verè beatum virum, cuius caro etsì tyrannico ferro non cæditur, occiſi tamen agni ſimilitudine non priuatur. O, inquam, verè ac plenè beatum, cuius animam etsì gladius perſequutoris non abſtulit, palmam tamen martyrij non amiſit.

De ſtudio & virtute Orationis. Cap. 10.

SEntiens Chriſti ſeruus Franciſcus, corpore ſe peregrinum à Domino, cùm iam ad terrena foris deſideria per Chriſti charitatem totus eſſet inſenſibilis factus, nè foret abſque conſolatione dilecti, ſine intermiſſione orans, ſpiritum Deo contendebat exhibere præſentem. Erat quidem oratio contemplanti ſolatium, dum ſupernarum circuitu manſionum, Angelorum conciuis iam factus, feruenti deſiderio quærebat dilectum, à quo ſolus eum carnis paries diſiungebat. Erat & operanti præſidium, dum in omnibus quæ agebat, de ſua diffidens induſtria, & deſuperna pietate confidens, per ipſius inſtantiam, totum in Domino cogitatum iactabat.

Orat ſine intermiſſione.

Oratio-

Orationis gratiam viro religioſo deſiderandam ſuper omnia firmiter aſſerebat, nullumque credēs ſine ipſa in Dei proſperari ſeruitio, modis quibus poterat fratres ſuos ad eius ſtudiū excitabat. Nam ambulans & ſedens, intùs & foris, laborans & vacans, orationi adeò erat intentus, vt illi videretur, non ſolùm quicquid erat in eo cordis & corporis, verumetiam operis & temporis, dedicâſſe. Solitus erat nullam viſitationem ſpiritûs cum negligentia prętenire. Siquidem cùm offerebatur, ſequebatur eam: & quandiù Dominus concedebat, dulcedine perfruebatur oblata. Cùm autem intentus itineri, diuini ſpiritûs aliquos ſentiret afflatus, ſocijs præcedentibus gradum figebat, nouamque inſpirationem ad fruitionem conuertens, gratiam non recipiebat in vacuum. *Oratio pręcipuè expetenda religioſis.*

Suſpendebatur multotiès tanto contemplationis exceſſu, vt ſupra ſemetipſum raptus, & vltra humanum ſenſum aliquid ſentiens, quid ageretur circa ſe exteriùs, ignoraret. Tranſiens nanque ſemèl per Burgum ſancti Sepulcri, caſtrum vtiquè populoſum, pro debilitate corporis ſubuectus aſello, obuias habuit turbas, in eum præ deuotione ruentes. Tractus autem & detentus ab eis, compreſſus quoquè, ac multipliciter attrectatus, inſenſibilis videbatur ad omnia, & velut exanime corpus, de ijs, quæ fiebant circa ipſum, nihil penitùs aduertebat. Vndè cùm iam diù tranſito caſtro, turbiſque relictis, perueniſſet ad quoddam domicilium leproſorum, quaſì aliundè rediens cæleſtium contemplator, ſolicitè requiſiuit, quandò propinquarent ad Burgum. Mens quidem ipſius cæleſtibus fixa ſplendoribus, varietates non ſenſerat locorum, nec temporum, nec occurrentium perſonarum. Quod ipſi accidiſſe frequentiùs, ſociorum eius experientia multiplex comprobauit. Et quia in oratione perceperat ſancti ſpiritûs deſideratam pręſentiam tanto familiariùs ſe offerre precantibus, quanto plùs inuenit elongatos à ſtrepitu mundanorum, ideò loca ſolitaria quærens, ad ſolitudines & eccleſias derelictas oraturus nocte pergebat: Vbì dæmonum pugnas horribiles frequenter ſuſtinuit, qui ſecum ſenſibiliter confligentes, nitebantur ipſum ab orationis ſtudio perturbare. Ipſe verò armis munitus cæleſtibus, quanto vehementiùs impetebatur ab hoſtibus, tanto fortior in virtute, & feruentior reddebatur in opere, fidenter dicens ad Chriſtum: Sub vmbra alarum tuarum protege me à facie impiorum, qui me afflixerunt. Ad dæmones autem: Facite quicquid in me valetis, maligni ſpiritus & fallaces. Non enim poteſtis, niſì quantùm vos manus ſuperna relaxat: & ego ad perferendum omnia, quæ illa infligenda decreuerit, cum omni iucunditate paratus aſſiſto. Quam mentis conſtantiam ſuperbi dæmones non ferentes, abſcedebant confuſi. *In medijs turbis nihil ſentit, extra ſe raptus.* *Multas patitur dęmonum infeſtationes.* *Pſal. 16.* *Eos egregiè pudefacit.*

Vir autem Dei ſolitarius remanens & pacatus, nemora replebat gemitibus, loca ſpargebat lachrymis, pectora manu tundebat, & quaſì occultius ſecretarium nactus, confabulabatur cum Domino ſuo. Ibì reſpondebat iudici, ibì ſupplicabat patri, ibì colloquebatur amico. Ibì quoquè fratribus, ipſum piè obſeruantibus, aliquotiès auditus eſt, clamoſis gemitibus apud diuinam pro peccatoribus interpellare clementiam, deplorare etiam alta voce, quaſì coram ſe poſitam Dominicam paſſionem. Ibì viſus eſt nocte orans manibus ad modum Crucis protenſis, toto corpore ſubleuatus à terra, & nubecula quadam fulgente circūdatus, vt illuſtrationis mirabilis intrà mentem, mira circa corpus perluſtratio teſtis eſſet. Ibì etiam, ſicut certis eſt comprobatum indicijs, incerta ſibi & occulta diuinæ ſapientiæ pandebantur, quanuìs illa non vulgaret exteriùs, niſì quantùm Chriſti vrgebat charitas, & proximorum vtilitas exigebat. Dicebat enim: Leui mercede rem impreciabilem contingit amitti, & illum, qui dedit, ad non dandum iterùm facilè prouocari. *Exercitia eius in locis deſertis.* *Subleuatur frequenter à terra.*

Quandò à priuatis redibat orationibus, quibus penè in virum alterum mutabatur, ſummoperè ſtudebat conformare ſe cæteris, nè fortè quod foris oſtenderet, aura fauoris intùs à mercede euacuaret. Cùm in publico ſubitò afficeretur viſitatus à Domino, ſemper aliquid obijciebat adſtantibus, nè ſponſi familiares attactus forinſecùs vulgarentur. Excreationes, gemitus, duros anhelitus, extrinſecos nutus, orans inter fratres, deuitabat omninò, ſiue quia diligebat ſecretum, ſiue quia ad interiora reintrans, totus ferebatur in Deum. Sæpè talia familiaribus dixit: Quandò ſeruus Dei orans, viſitatur diuinitùs, dicere debet: Iſtam coſolationē mihi peccatori & indigno de cælo miſiſti Domine, & ego illam tuæ cōmitto cuſtodiæ, quia theſauri tui me ſentio eſſe latronem. Cùm autem ab oratione reuertitur, ſic debet ſe pauperculum & peccatorem oſtendere, acſì nullam ſit nouam gratiam conſequutus. *Celat quātùm valet ſuam ſanctitatem.*

Orante autem viro Dei in loco de Portiuncula, contigit Aſſiſinatem Epiſcopum venire ad eum, vt erat ſolitus, viſitandum. Qui mox vt locum fuit ingreſſus, ad cellam, in qua Chriſti ſeruus orabat, plùs debito fidenter acceſſit. Pulſoque oſtiolo, intraturum ſe ingerẽs, dum caput immiſit, ſanctumque orantẽ conſpexit, repentino timore concuſſus, obrigeſcentibus membris, etiam loquelam amiſit. Subitoque voluntate diuina per vim foràs propulſus, retrogrado pede procùl abductus eſt. Stupefactus Epiſcopus, ad fratres feſtinauit, vt potuit, Deoque ſibi reſtituente linguam, primo verbo confeſſus eſt culpam.

Vide quid patitur Epiſcopus, dum interturbat orantem.

Contigit tempore quodam Abbatem monaſterij ſancti Iuſtini de Epiſcopatu Peruſij obuiare famulo Chriſti. Quo viſo, Abbas deuotus celeriter de equo deſcendit, vt & viro Dei reuerẽtiam faceret, & de ſalute animæ aliqua cum ipſo conferret. Tandèm habita collatione ſuaui, Abbas abſcedens orari pro ſe humiliter petijt. Cui vir Deo charus reſpondit: Orabo libenter. Parùm itaque diſcedente Abbate, dixit fidelis Franciſcus ad ſocium: Expecta frater modicùm, quia debitum volo ſoluere, quod promiſi. Orante autem illo, ſubitò Abbas inſolitum calorem & dulcedinem hactenùs inexpertam ſenſit in ſpiritu, quòd in exceſſu mentis effectus, totus à ſeipſo in Deum defecit. Parua morula ſubſtitit, & in ſe reuerſus, virtutem orationis ſancti Franciſci cognouit. Maiori proindè circa Ordinem ſemper amore flagrauit, multiſque factum pro miraculo retulit.

Mira vis precũ eius.

Solitus erat vir ſanctus horas Canonicas non minùs timoratè Deo perſoluere, quàm deuotè. Nam licèt oculorum, ſtomachi, ſplenis & hepatis ægritudine laboraret, nolebat tamẽ muro vel parieti inhærere, dum pſalleret, ſed horas ſemper erectus, & ſine caputio, non gyrouagis oculis, nec cum aliqua ſyncopa perſoluebat. Si quandò eſſet in itinere conſtitutus, figebat tunc temporis greſſum, huiuſmodi conſuetudinem reuerentem & ſacram, propter pluuiarum inundantiam non amittens. Dicebat enim: Si quietè comedit corpus cibum ſuum, futurum cum ipſo vermium eſca, cum quanta pace & tranquillitate accipere debet anima cibum vitæ? Grauiter etiam ſe putabat offendere, ſi quandò orationi deditus, vanis phãtaſmatibus interiùs vagaretur. Cùm aliquid tale accideret, non parcebat cõfeſſioni, quin illud protinùs expiaret. Hoc ſtudium ſic in vſum conuerterat, vt rariſſimè muſcas huiuſmodi pateretur.

Nota vt perſoluerit preces Canonicas.

Fecerat in Quadrageſima quadam vaſculũ vnum, vt minutias temporis, nè omninò exciderent, occuparet. Quod cùm dicenti Tertiam in memoriam veniens, paululùm ipſius animum diſtraxiſſet, motus feruore ſpiritûs, vaſculum igne conſumpſit, dicens: Sacrificabo illud Domino, cuius ſacrificium impediuit. Pſalmos cum tanta mentis attentione dicebat, quaſi Deum præſentem haberet: & cùm nomen Domini in eis occurreret, præ ſuauitatis dulcedine labia ſua lingere videbatur. Ipſum quoquè Domini nomen non ſolùm cogitatum, verumetiam prolatum & ſcriptum, reuerẽtia volẽs honorare præcipua, fratribus perſuaſit aliquandò, vt omnes ſchedulas ſcriptas vbicunquè repertas colligerent, mundoque loco reponerent, nè fortè ſacrum illud nomen contingeret conculcari. Nomen autem IESV cùm exprimeret vel audiret, iubilo quodam repletus interiùs, totus videbatur exteriùs alterari, acsi mellifluus ſapor guſtum, vel harmoniacus ſonus ipſius immutâſſet auditum.

Nomẽ Domini mirè eum afficit.

Nota de nomine IESV.

Contigit autem anno tertio ante obitum ſuum, vt memoriam natiuitatis pueri Ieſu ad deuotionem excitãdam, apud caſtrum Græcij diſponeret agere cum quanto maiori ſolennitate valeret. Nè verò hoc leuitati poſſet aſſcribi, à ſummo Pontifice petita & obtenta licentia, fecit præparari præſepium, apportari fœnum, bouem & aſinum ad locũ adduci. Aduocantur fratres, adueniunt populi, perſonat ſylua voces, & venerabilis illa nox, luminibus copioſis & claris, laudibuſque ſonoris & conſonis, & ſplendens efficitur, & ſolennis. Stabat vir Dei coram præſepio pietate repletus, reſperſus lachrymis, & gaudio ſuperfuſus. Celebrantur Miſſarum ſolennia ſuper præſepe, Leuita Chriſti Franciſco ſacrum Euãgelium decantante. Prædicat deindè populo circunſtanti de natiuitate Regis pauperis, quem cùm nominare vellet, puerum de Bethleem præ amoris teneritudine nuncupabat. Miles autem quidam virtuoſus & verax, qui propter Chriſti amorem ſeculari relicta militia, viro Dei magna fuit familiaritate coniunctus, Dominus Iohannes de Græcio, ſe vidiſſe aſſeruit puerulum quendam valdè formoſum in illo præſepio dormientem, quem beatus pater Franciſcus ambobus complexans brachijs, excitare videbatur à ſomno. Hanc ſiquidem deuoti militis viſionem non ſolùm vidẽtis ſanctitas credibilem facit, ſed & deſignata veritas com-

Vide qua celebritate peragit feſtũ Natiuitatis Chriſti.

Viſio militis religioſi.

veritas comprobat, & miracula ſubſequuta confirmant. Nam exemplum Franciſci conſideratū à mundo, excitatiuum eſt cordium in fide Chriſti torpentium: & fœnum præſepij reſeruatum à populo, mirabiliter ſanatiuum fuit brutorum languentium, & aliarum repulſiuum peſtium diuerſarum, glorificante Deo per omnia ſeruum ſuum, ſanctæque orationis efficaciam euidentibus miraculorum prodigijs demonſtrante.

De intelligentia ſcripturarum & ſpiritu prophetiæ. Cap. 11.

AD tantam autem mentis ſerenitatem indeſeſſum orationis ſtudiū cum continua exercitatione virtutum, virum Dei perduxerat, vt quanuis non habuerit ſacrarum literarum peritiam per doctrinam, æternæ tamen lucis irradiatus fulgoribus, ſcripturarum profunda miro intellectûs ſcrutaretur acumine. Penetrabat enim ab omni labe purum ingenium myſteriorum abſcondita: & vbi magiſtralis ſcientia foris ſtat, affectus introibat amantis. Legebat quandoq; in libris ſacris, & quod animo ſemel iniecerat, tenaciter imprimebat memoriæ: quia non fruſtrà mentalis attentionis percipiebat auditu, quod continuæ deuotionis ruminabat affectu. Quærentibus aliquandò fratribus, vtrùm ſibi placeret, quòd literati iam recepti ad Ordinem, intenderent ſtudio ſacræ ſcripturæ, reſpondit: Mihi quidem placet, dum tamē exemplo Chriſti, qui magis orâſſe legitur, quàm legiſſe, orationis ſtudium non omittant: nec tantùm ſtudeant, vt ſciant, qualiter debeant loqui, ſed vt audita faciant, & cùm fecerint, alijs facienda proponant. Volo, inquit, fratres meos diſcipulos Euāgelicos eſſe, ſicq; in notitia veritatis proficere, quòd in ſimplicitatis puritate concreſcant, vt ſimplicitatem columbinam à prudentia ſerpentina non ſeparent, quas magiſter eximius ore ſuo benedicto coniunxit.

Scripturas intellexit doctus à Deo.

Vult fratres ſuos Euāgelicos eſſe. Matth. 10.

Interrogatus Senis à quodam religioſo viro Theologiæ ſacræ doctore, de quibuſdam quæſtionibus difficilibus intellectu, tanta claritate doctrinæ diuinæ ſapientię patefaciebat arcana, vt vehementer ſtuperet vir ille peritus, & cum admiratione referret: Verè Theologia ſancti patris iſtius, puritate ac contemplatione, tanquàm alis in altum ſubuecta, eſt aquila volans: noſtra verò ſcientia, ventre graditur ſuper terram. Licèt enim eſſet imperitus ſermone, ſcientia tamen plenus enodabat dubia quæſtionum, & abſcondita producebat in lucem. Nec abſonum, ſi vir ſanctus ſcripturarum à Deo intellectum acceperat, cùm per imitationem Chriſti perfectam, veritatem ipſarum deſcriptam geſtaret in opere, & per ſancti ſpiritûs vnctionem plenariam, doctorem earum apud ſe haberet in corde.

Perfecta Chriſti imitatione obtinuit ſcripturarū intelligentiā.

Adeò etiam in ipſo claruit ſpiritus prophetiæ, vt & præuideret futura, & cordium contueretur occulta, abſentia quoq; velut pręſentia cerneret, & ſe pręſentem abſentibus mirabiliter exhiberet. Tempore nanque, quo Damiatam Chriſtianorum obſidebat exercitus, aderat vir Dei nō armis, ſed fide munitus. Cùm igitur die belli Chriſtiani pararentur ad pugnam, hoc audito, Chriſti ſeruus vehementer ingemuit, dixitque ſocio ſuo: Si belli fuerit attētatus ingreſſus, oſtendit mihi Dominus non proſperè cedere Chriſtianis. Verùm ſi hoc dixero, fatuus reputabor: ſi tacuero, conſcientiam non euadam. Quid igitur tibi videtur? Reſpondit ſocius eius, dicens: Frater, pro minimo tibi ſit vt ab hominibus iudiceris, quia non modò incipis fatuus reputari. Exonera conſcientiam tuam, & Deum magis time, quàm homines. Quo audito, exiliens Chriſti præco, ſalutaribus monitis Chriſtianos aggreditur, prohibet bellum, denunciat caſum. Fit veritas in fabulam: indurauerunt cor ſuum, & noluerunt reuerti. Itur, committitur & bellatur, totaque in fugam reuertitur militia Chriſtiana, finem belli opprobrium regerens, non triumphum. Tanta verò ſtrage Chriſtianorum imminutus eſt numerus, vt circa ſex millia fuerint inter mortuos & captiuos. In quo euidenter innotuit, quòd ſpernenda non erat ſapientia pauperis, cùm anima viri iuſti annunciet aliquandò vera, quàm ſeptem circunſpectores, ſedentes in excelſo ad ſpeculandum.

Præuidet Chriſtianorum caſum.

Chriſtiani cæduntur apud Damiatam.

Eccl. 37.

Alio quoq; tempore, cùm poſt reuerſionem ipſius de vltra mare, Celanum prædicaturus accederet, miles quidā ſupplici eum deuotione cum inſtantia magna inuitauit ad prādium. Venit itaq; ad militis domum, omniſq; familia pauperum hoſpitum exultauit in ingreſſu. Antè verò, quàm cibum ſumerent, iuxta ſolitū morem, vir mente deuotus offerens Deo preces & laudes, oculis ſtabat eleuatis in cælum. Oratione completa, benignum hoſpitem familiariter aduocatū in partem, ſic alloquutus eſt: Eccè frater hoſpes, tuis victus precibus, vt manducarem, domum tuam intraui. Meis

nunc

Prędicit hoſpiti mortē ſubitaneā. nunc citò monitis acquieſce, quoniam non hîc, ſed alibì manducabis. Confitere nunc peccata tua, veræ pœnitentiæ dolore contritus, nec in te remaneat quicquam, quod veridica confeſſione non pandas. Reddet tibi Dominus hodiè vicem, quoniam tanta deuotione ſuos pauperes ſuſcepiſti. Acquieuit cōtinuò vir ille ſermonibus ſancti, ſocioq; ipſius vniuerſa peccata in confeſſione detegens, diſpoſuit domum ſuam, & ad mortem ſuſcipiendam ſe, quantùm valuit, pręparauit. Intrauerūt tandèm menſam, & incipientibus alijs mãducare, hoſpes ſubitò ſpiritum exhalauit, iuxta verbum hominis Dei repentina morte ſublatus. Sicq; factum eſt, hoſpitalitatis gratia promerente, vt iuxta verbum veritatis, prophetam recipiens, mercedem prophetæ acciperet, dum per ſancti viri prænunciationem propheticam miles ille deuotus ſibi cōtra mortis ſubitationem prouidit, quatenùs armis pœnitentiæ præmunitus, perpetuam damnationem euaderet, & in æterna tabernacula introiret. Matth. 10.

Tempore quo vir ſanctus Reate iacebat infirmus, Præbendarius quidam nomine Gedeon, lubricus & mundanus, infirmitate graui correptus, lectulo decubans, cùm ad eum fuiſſet delatus, lachrymosè rogabat cum ſimul adſtantibus, vt ab ipſo, Crucis ſignaculo ſignaretur. Ad quem ille: Cùm vixeris olìm ſecūdùm deſideria carnis, non veritus iudicia Dei, quomodò te Cruce ſignabo? Verùm propter deuotas intercedentium preces, ſigno te Crucis ſignabo in nomine Domini. Tu tamen ſcito te grauiora paſſurum, ſi ad vomitum redieris liberatus. Propter enim peccatum ingratitudinis, ſemper peiora prioribus inferuntur. Signo itaq; Crucis ſuper eum facto, ſtatim qui cōtractus iacuerat, ſurrexit ſanus, & in laudem Dei prorumpens: Ego, inquit, ſum liberatus. Inſonuerunt autem oſſa renum eius, audientibus cunctis, veluti cùm manu ligna ſicca franguntur. Paucis autem interlapſis temporibus, Dei oblitus, corpus impudicitiæ reddidit. Cumque ſero quodam cœnâſſet in domo cuiuſdam canonici, nocteque illa dormiret ibidèm, ſubitò ſuper omnes corruit tectum domûs. Cæteris autem euadentibus mortem, ſolus ille miſer interceptus atq; interemptus eſt. Iuſto igitur Dei iudicio facta ſunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus propter ingratitudinis vitium, Deique contemptum: cùm de accepta venia gratum eſſe oporteat, & duplò diſpliceat flagitium iteratum. Signo Crucis ſanat cōtractum. Pœna in peccata relabentis. Luc. 11.

Alio quoq; tempore mulier quædam nobilis, Deo deuota, venit ad ſanctum, vt ſuum ei explicaret dolorem, ac remedium poſtularet. Habebat quidē virum valdè crudelem, quē aduerſarium patiebatur in ſeruitio Chriſti. Et ideò petebat à ſancto, quatenùs oraret pro illo, vt ſua Deus cor ipſius dignaretur emollire clementia. Ipſe verò hoc audiens, ait illi: Vade cum pace, indubitanter expectans de viro tuo conſolationem tibi de proximo aſſuturam. Et adiecit: Dices ei ex parte Dei, & mea, quòd nunc eſt tempus clementiæ, poſtmodùm æquitatis. Benedictione accepta, reuertitur mulier: inuenit virum, denunciat verbum. Cecidit ſuper eum ſpiritusſanctus, & nouum factum de veteri, ſic facit cum omni manſuetudine reſpondere: Domina, ſeruiamus Domino, & ſaluemus animas noſtras. Suadēte igitur ſancta vxore, pluribus annis cælibem vitam agentes, eodem die ambo ad Dominum migrauerunt. Miranda certè in viro Dei ſpiritûs prophetici virtus, qua & membris iam arentibus reſtituebat vigorem, & duris imprimebat cordibus pietatem: quanquàm non minùs eiuſdem ſpiritûs ſit ſtupenda limpiditas, qua ſic futurorum præcognoſcebat euentum, vt etiam conſcientiarum ſcrutaretur arcanum, quaſi alter Eliſeus, duplicem Eliæ ſpiritum aſſequutus. Vir crudelis repētè mutatur. 4. Reg. 2.

Nam cùm Senîs viro cuidam ſibi familiari quædam ſuperuētura finaliter prædixiſſet, & vir ille peritus, de quo ſuprà mentio facta eſt, quòd de ſcripturis cum eo conferebat aliquãdò, his auditis, ab eodem ſancto patre dubitãdo perquireret, an hæc ipſe dixiſſet, quę illius viri relatione cognouerat: non ſolùm ſe illa dixiſſe aſſeruit, verùm etiam quærenti alienum euentum, proprium exitum prophetando prædixit. Quod vt certiùs cordi eius imprimeret, quendam ſecretum conſcientiæ illius ſcrupulum, quem nulli viuenti vir pręfatus expreſſerat, & mirabiliter reuelando explicuit, & ſalubriter conſulendo reſerauit. Ad quorum omnium firmitatem accidit, quòd vir ille religioſus, ſicut Chriſti famulus ei prædixit, ſic finaliter conſummauit. Nouit arcana cordiū S. Franciſcus.

Eo quoq; tempore, quo reuertebatur de vltra mare, ſocium habens fratrem Leonardum de Aſſiſio, contigit eum fatigatum & laſſum, parumpèr aſellum conſcendere. Subſequens autem ſocius & ipſe non modicùm feſſus, cœpit dicere intrà ſe, humanum aliquid paſſus: Non de pari ludebant parētes eius, & mei. En ipſe equitat, & ego pedeſter

pedeſter aſinum eius duco. Hoc illo cogitante, protinùs deſcendit de aſino vir ſanctus,& ait:Non,frater,conuenit vt ego equitem,tu venias pedes:quia nobilior & potentior in ſeculo tu me fuiſti. Obſtupuit ilicò frater,& rubore ſuffuſus, deprahenſum ſe recognoſcens,prócidit ad pedes ipſius,&lachrymis irrigatus,nudum expoſuit cogitatum,veniamque popoſcit. Fratris cuiuſdam cogitationes perſpicit.

Frater quidam Deo deuotus & famulo Chriſti, frequenti cogitatione verſabat in pectore,ſuperna fore gratia dignum,quem vir ſanctus familiari complecteretur affectu:quem verò tanquàm extraneum reputaret,extra numerum electorum reputandum à Deo. Cùm igitur cogitationis huius crebriùs vexatus impulſu,viri Dei familiaritatem vehemẽter optaret,nec tamẽ cordis ſui ſecretum reuelaret alicui,aduocans eum ad ſe dulciter pater pius,ſic alloquutus eſt: Nulla te turbet cogitatio,fili, quoniam te chariſſimum habens inter præcipuè mihi charos, libenter tibi munus meæ familiaritatis & dilectionis impendo. Miratus exindè frater,factusq; deuotior ex deuoto,non ſolùm in amorem creuit hominis ſancti,verumetiam per ſpirituſſancti gratiæ munus donis eſt maioribus cumulatus. Cùm autem in monte maneret Aluernæ cella recluſus,vnus è ſocijs magno deſiderio cupiebat habere de verbis Domini aliquod ſcriptum,manu ipſius breuiter annotatum. Grauem enim,qua vexabatur, tentationem,non carnis,ſed ſpiritûs,ex hoc credebat euadere,vel certè leuiùs ferre. Tali deſiderio languens,anxiabatur interiùs, quia verecundia victus, reuerẽdo patri rem pandere non audebat. Sed cui homo non dixit,ſpiritus reuelauit. Portari nanq; ſibi iuſſit à fratre prædicto atramentum & chartam, laudesq; Domini iuxta fratris deſiderium propria manu ſcripſit,&vltimò benedictionem ipſius,dicens: Accipe tibi chartulam iſtam,& vſque ad diem mortis tuæ cuſtodias diligenter. Accepit frater donum illud optatum,& ſtatìm omnis illa tentatio effugatur. Seruatur litera,& cùm in poſterum miranda effecerit,virtutum Franciſci teſtimonium fuit. Itèm alterius. Et rurſùs alterius.

Frater quidam erat,quantùm à foris videbatur,ſanctitate præclarus, conuerſatione inſignis,tamen admodùm ſingularis. Omni tempore orationi vacans,tanta diſtrictione ſilẽtium obſeruabat,quòd conſueuerat non verbis, ſed nutibus confiteri. Accidit autem,ſanctum patrem venire ad locum videre fratrem,& de ipſo cum alijs fratribus habere ſermonem. Commendantibus autem omnibus & magnificantibus illum,reſpondit vir Dei: Sinite, fratres, nè mihi in eo diabolica figmenta laudetis. In veritate ſciatis,quòd diabolica tentatio eſt,& deceptio fraudulenta. Durè acceperũt hoc fratres,tanquàm impoſſibile iudicantes,quòd tot perfectionis indicijs, fraudis ſe commenta fuſcarent. Verùm non poſt multos dies eo religionem egreſſo,euidenter apparuit,quanta luculentia interioris contuitûs,vir Dei cordis eius ſecreta perſpexit. Multorum quoquè per hunc modum, qui ſtare videbantur, ruinam, ſed & plurium peruerſorum conuerſionem ad Chriſtum, immobili veritate prænuncians, appropinquâſſe videbatur ad æternæ lucis ſpeculum contemplandum, cuius fulgore mirabili abſentia corporaliter, tanquàm ſi eſſent præſentia, mentis eius cernebat obtutus. Diabol⁹ imponit cuidã immodico ſilentio. Multorum ruinã & aliorum conuerſionem prænũciat.

Quodam nanq; tempore Vicarius ſuus tenebat Capitulũ, ipſe verò in cella orans, ſequeſter erat & medius inter fratres & Deum. Cùm igitur vnus ex ipſis, defenſionis quodam contectus palliolo,non ſe ſubderet diſciplinæ : videns hoc vir ſanctus in ſpiritu,vocauit quendam de fratribus,& dixit ad eum: Vidi,frater,diabolum ſuper illius fratris inobedientis dorſum, collum eius tenentem adſtrictum, qui tali ſeſſore ſubactus,obedientiæ freno ſpreto, inſtinctûs eius ſequebatur habenas. Et cùm rogarem Deum pro fratre,ſubitò dęmon confuſus abſceſſit. Vade igitur,& dic fratri,vt obedientiæ ſanctę iugo collum ſine mora ſubmittat. Monitus per internuncium frater,ſtatimque conuerſus ad Deum,ad pedes Vicarij humiliter ſe proiecit. Videt diabolũ fratri cuidam inſidentem.

Alio quoquè tempore contigit duos fratres ad eremitorium Græcij de remotis venire,vt virum Dei cernerent,& benedictionem,multo deſideratam iam tempore, reportarent. Venientes autem& non inuenientes,quia de publico iam ad cellam redierat,deſolati abibant. Et eccè recedentibus illis, cùm de ipſorum aduentu vel receſſu nihil ſecundùm humanum ſenſum percipere potuiſſet, præter ſolitum morem egreſſus è cella, clamauit poſt eos, & iuxta quod optauerant, ſigno Crucis facto, in Chriſti nomine benedixit. Abſentium fratrum nouit deſideria.

Duo fratres venerunt aliquandò de terra Laboris,quorum antiquior nonnulla intulit ſcãdala iuniori. Cùm autem perueniſſent ad patrem, quęſiuit ille à iuniori, qualiter

ter erga ipſum ſe frater ſocius habuiſſet in via. Quo reſpondēte: Vtiq; ſatis benè, ſubiunxit: Caue frater, nè ſub humilitatis ſpecie mentiaris: ſcio enim, ſcio: ſed expecta modicùm, & videbis. Miratus eſt perplurimùm frater, quomodò tam abſentia per ſpiritum cognouiſſet. Igitur non poſt multos dies, cōtempta religione, foràs egreditur, qui ſcandalum fecerat fratri, & à patre non petiērat veniam, nec correctionis debitam receperat diſciplinam. Simulque duo in vna illius claruēre ruina, æquitas ſcilicet diuinæ iuſtitiæ, & perſpicacitas ſpiritûs prophetiæ. Qualiter autem abſentibus ſe præſentem exhibuit, diuina faciente virtute, euidēter ex ſuperioribus innoteſcit, ſi reuocetur ad mentem, qualiter abſens in curru igneo transfiguratus apparuit, & quomodò ſe Arelatenſi Capitulo in Crucis effigie præſentauit. Quod factum eſſe diuina diſpoſitione credendum eſt, vt ex præſentiæ corporalis apparitione mirabili patenter clareſceret, quàm præſens & peruius ſpiritus eius luci ſapientiæ foret æternæ, quæ omnibus mobilibus mobilior eſt, & vbiq; attingens propter ſuî munditiam, per nationes in animas ſanctas ſe transfert, & Dei amicos & prophetas conſtituit. Simplicibus & paruulis ſua ſolet pandere myſteria doctor excelſus, ſicut priùs apparuit in Dauid prophetarum eximio, & pòſt in Apoſtolorum principe Petro, & tandèm in pauperculo Chriſti Franciſco. Hi enim cùm eſſent literarū imperitia ſimplices, facti ſunt ſancti ſpiritûs eruditione illuſtres. Is quidem paſtor, vt gregem paſceret Synagogæ de Aegypto eductum: iſte piſcator, vt ſagenam repleret Eccleſiæ multiformitate credentium: hic autem negociator, vt margaritam emeret Euangelicæ vitæ, venditis & diſperſis omnibus propter Chriſtum.

Itèm facta. Ruina fratris cuiuſdā ab ipſo præuiſa. Sap. 7. Matth. 13.

De efficacia prædicandi & gratia ſanitatum. *Cap.* 12.

FIdelis reuerà famulus & miniſter Chriſti Franciſcus, vt cuncta fideliter & perfectè perageret, illis potiſſimè virtutum exercitijs intendebat, quæ ſacro dictante ſpiritu, Deo ſuo magìs placere cognouerat. Qua de re contigit illum in magnam dubitationis cuiuſdam agoniam incidere, quam multis diebus ab oratione rediens, terminādam fratribus ſibi familiaribus proponebat. Quid, inquit, fratres, conſulitis, quid laudatis? an quòd orationi vacem, an quòd prædicando diſcurram? Siquidem ego paruulus, ſimplex, & imperitus ſermone, maiorem orandi accepi gratiam, quàm loquendi. Videtur etiam in oratione lucrum, & cumulatio gratiarum: in prędicatione diſtributio quædam donorum cęlitùs acceptorum. In oratione etiam purificatio interiorum affectuum, & vnitio ad vnum verum & ſummum bonum cum vigoratione virtutis: in prædicatione ſpiritualium puluerizatio pedum, diſtractio circa multa, & relaxatio diſciplinæ. Tādèm in oratione Deum alloquimur, & audimus, & quaſi Angelicam vitam agentes, inter Angelos conuerſamur: in prędicatione multa oportet condeſcenſione vti ad homines, & humanè inter eos viuēdo, humana cogitare, videre, dicere, & audire. Sed vnum eſt in contrarium, quod videtur præponderare his omnibus ante Deum, quòd videlicet vnigenitus Dei filius, qui eſt ſapientia ſumma, propter animarum ſalutem de ſinu patris deſcēdit, vt ſuo mundum informans exemplo, verbum ſalutis hominibus loqueretur, quos ſacri ſanguinis & precio redimeret, & emundaret lauacro, & poculo ſuſtentaret, nihil ſibi omninò reſeruans, quod non in ſalutem noſtram liberaliter erogaret. Et quia debemus omnia facere ſecundùm exemplar eorum, quæ videmus in ipſo, tanquàm in monte ſublimi, videtur magìs Deo placitū, quòd intermiſſa quiete foràs egrediar ad laborem. Cumque per multos dies verba huiuſmodi ruminaret cum fratribus, certitudinaliter nequibat percipere, quid horum ſibi foret, vt Chriſto verè acceptius, eligendum. Cùm enim miranda nōſſet per ſpiritum prophetiæ, hanc per ſeipſum queſtionem diſſoluere non valebat ad liquidum, Deo meliùs prouidente, vt prædicationis meritum per ſupernum manifeſtaretur oraculum, & ſerui Chriſti humilitas ſeruaretur. Non erubeſcebat à minoribus parua quęrere verus Minor, qui magna didicerat à magiſtro ſupremo. Studio nanq; præcipuo ſolitus erat exquirere, quali via qualique modo Deo poſſet ſecundùm ipſius beneplacitum perfectiùs deſeruire. Hæc ſumma eius philoſophia, hoc ſummum eius deſiderium extitit, quoàd vixit, vt quæreret à ſapientibus & ſimplicibus, perfectis & imperfectis, paruulis & grandæuis, qualiter ad perfectionis culmen virtuoſiùs peruenire valeret.

Cōſulit fratres, vtrùm precibus, an cōcionibus vacare debeat. Humilitas eius in exquirendo à minoribus conſilio. Summa ei° philoſophia

Aſſumens itaq; duos ex fratribus, miſit ad fratrem Syluestrum, qui Crucem egredientem viderat de ore ipſius, & tunc in monte ſupra Aſſiſium iugiter orationi vacabat,

bat, vt diuinum ſuper dubitatione huiuſmodi reſponſum perquireret, quod ſibi ex parte Domini demandaret. Hocipſum demandauit ſacræ virgini Claræ, vt per aliquam puriorem & ſimpliciorem de virginibus, ſub ipſius diſciplina degentibus, & ipſa cum ſororibus alijs orans, ſuper hoc exquireret Domini voluntatem. Concordauerunt autem mirabiliter in idipſum, ſuperno eis reuelante ſpiritu, venerabilis ſa- Diuinitùs cerdos & virgo Deo dicata, beneplaciti ſcilicet eſſe diuini, quòd Chriſti pręco ad prę- diſcit, cóciodicandum exiret. Reuertentibus itaque fratribus, & Dei, iuxta quod acceperant, in- nari ſe potiùs debere. dicantibus voluntatem, exurgens continuò ſuccinxit ſe, nullaque prorsùs contracta mora, iter aggreſſus eſt. Ibat autem cum tanto feruore, vt diuinum exequeretur imperium, tamque celeriter percurrebat, acsi facta manu Dei ſuper eum, nouam induiſſet è cælo virtutem.

Cùm igitur appropinquaret Beuanio, ad quendam locum deuenit, in quo diuerſi generis auium maxima multitudo conuenerat. Quas cùm ſanctus Dei vidiſſet, alacriter currit ad locum, & eas velut rationis participes ſalutauit. Omnibus verò expectantibus, & conuertentibus ſe ad eum, ità vt quæ in arbuſtis erant, inclinatis capitibus, cùm appropinquaret ad eas, inſolito modo in ipſum intenderent, vſque ad eas acceſſit, & omnes, vt verbum Domini audirent, ſolicitè admonuit, dicens: Fratres mei volucres, multùm debetis laudare creatorem veſtrum, qui plumis vos induit, & pennas tribuit ad volandum, puritatem conceſſit aëris, & ſine veſtra ſolicitudine vos gubernat. Cùm autem eis hæc & his ſimilia loqueretur, auiculæ modo mi- Ecce aues rabili geſtientes, cœperunt extendere colla, protendere alas, aperire roſtra, & in il- audiūt ſanlum attentè reſpicere. Ipſe verò cum ſpiritûs feruore mirando per medium ipſarum ctum virū. tranſiens, tunica contingebat eaſdem, nec tamen de loco aliqua mota eſt, donèc ſigno Crucis facto, & licētia data, cum benedictione viri Dei, omnes ſimul auolârunt. Hæc omnia contuebantur ſocij, expectantes in via. Ad quos reuerſus vir ſimplex & purus, pro eo quòd non hactenùs auibus prædicauerat, cœpit ſe de negligentia inculpare. Exindè prædicando per loca vicina procedens, venit ad caſtrum quoddam, nomine Aluianum, vbì congregato populo, & indicto ſilentio, propter hirundines nidificantes in eodem loco, magnisque garritibus perſtrepentes, audiri vix poterat. Quas vir Dei omnibus audientibus alloquutus eſt, dicens: Sorores meæ hirundines, Stupore iſtiiam tempus eſt vt loquar & ego, quia vos vſque modò ſatis dixiſtis. Audite verbum us miraculi Dei tenentes ſilentium, donèc ſermo Dei compleatur. At illæ tanquàm intellectûs repleti, mulcapaces, ſubitò tacuerunt, nec fuerunt motæ de loco, donèc fuit omnis prædicatio ti ad fidei conſummata. Omnes igitur qui viderunt, ſtupore repleti glorificauerunt Deum. deuotionē Iſtius miraculi fama circunquaquè diffuſa, multos ad ſancti reuerentiam, & fidei de- accēdūtur. uotionem accendit.

In ciuitate nanque Pariſienſi ſcholaris quidam indolis bonæ, cum ſocijs alijs ſtudio diligenter intentus, dum importuna garrulitate cuiuſdam infeſtaretur hirundinis, dicere cœpit ad ſocios: Hæc hirundo vna de illis eſt, quæ virum Dei Franciſcum prædicantem aliquandò, donèc ſilentium eis imponeret, moleſtabant. Et conuerſus ad hirundinem, fiducialiter ait: In nomine ſerui Dei Franciſci præcipio tibi, vt ad me veniens continuò conticeſcas. At illa Franciſci audito nomine, quasì viri Dei diſcipli- Nota rem nis edocta, & ſtatìm conticuit, & ipſius manibus tanquàm tutæ cuſtodiæ ſe commi- admiratioſit. Stupefactus ſcholaris, ſtatìm eam libertati reſtituit, & eius garritum ampliùs non ne dignam. audiuit.

Alio quoquè tempore cùm famulus Dei Caietæ prædicaret in litore maris, turbis præ deuotione ruentibus, vt eum contingerent, horrēs Chriſti ſeruus tantum populorum applauſum, in vnam hærentem litori nauicúlam proſiliuit ſolus. Illa verò tanquàm ſi rationis particeps, motore moueretur intrinſeco, ſine aliquo remige, cernē- Itèm aliam. tibus & mirantibus cunctis, ſe longiùs à terra protraxit. Cùm autem aliquanto ſpatio in maris altitudinem ſeceſſiſſet, ſtetit inter fluctus immobilis, quandiù vir ſanctus turbis expectantibus in litore prædicauit. Cumque audito ſermone, & viſo miraculo, ac benedictione accepta multitudo recederet, nè ipſum ampliùs moleſtaret, nauicula proprio ductu ad terram reuerſa eſt. Quis igitur tam obſtinatæ mentis eſſet & impiæ, vt prędicationem Franciſci contemneret, cuius miranda fiebat virtute, vt non ſolùm carentia ratione, diſciplinam ſuſciperent, verumetiam inanimata corpora tanquàm animata, prædicanti ſeruirent?

Aderat equidem ſeruo ſuo Franciſco ad quæcunque pergeret, is qui eum vnxerat

& miſerat, ſpiritus Domini, & ipſe Dei virtus & ſapientia Chriſtus, vt ſanæ doctrinæ verbis afflueret, & magnæ potentiæ miraculis coruſcaret. Erat enim verbum eius, velut ignis ardens, penetrans intima cordis, omniumque mentes admiratione replebat, cùm non humanæ inuentionis ornatum prætenderet, ſed diuinæ reuelationis afflatum redoleret. Nam cùm ſemèl prædicaturus coram Papa & Cardinalibus, ad ſuggeſtionem Domini Hoſtienſis, ſermonem quendam ſtudioſè compoſitum commendâſſet memoriæ, ſtetiſſetque in medio, vt ædificationis verba proponeret, ſic obliuioni tradidit omnia, vt effari aliquid omninò neſciret. Verùm cùm hoc veridica humilitate narrâſſet, conferens ſe ad ſpiritûs ſancti gratiam inuocandam, tam efficacibus ſubitò cœpit verbis affluere, tamque potenti virtute illorum mentes virorum ſublimium ad compunctionem inflectere, vt apertè clareret, quòd non ipſe, ſed ſpiritus Domini, loquebatur. Et quoniam primò ſibi ſuaſerat opere, quod alijs ſuadebat ſermone, repræhenſorem non timens, veritatem fidentiſſimè prædicabat. Neſciebat aliquorum culpas palpare, ſed pungere, nec vitam fouere peccantium, ſed aſpera increpatione ferire. Eadem mentis conſtantia magnis loquebatur & paruis, eademque ſpiritûs iucunditate paucis loquebatur & multis. Omnis ætas, omniſque ſexus properabat, virum nouum, mundo cælitùs datum, & cernere, & audire. Ipſe verò per diuerſas regiones progrediens, euangelizabat ardenter, Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. In virtute nanque nominis eius, veritatis præco Franciſcus eijciebat dæmonia, ſanabat infirmos, & quod maius eſt, ſui ſermonis efficacia obſtinatorum mentes ad pœnitentiam molliebat, ſimulque ſanitatem corporibus reddebat, & cordibus, ſicut aliqua comprobant operum eius, exempli gratia inferiùs adnotanda.

Sermo eius valdè igniєus. *Concionatur ad Pontificem & Cardinales.* *Marc.16* *Multa edit miracula.*

In ciuitate Tuſcanella à milite quodam hoſpitio deuotè ſuſceptus, filium eius vnicum, à natiuitate contractum, ad multam ipſius inſtantiam, manu alleuans, ſic ſubitò incolumem reddidit, vt videntibus cunctis, protinùs conſolidarentur omnia corporis membra, & puer ſanus & fortis effectus, confeſtìm exurgeret, ambulans, & exiliens, & laudans Deum. *Sanat contractum.*

In ciuitate Narnienſi cùm paralyticum quendam, membrorum omnium deſtitutum officio, ſigno Crucis à capite vſque ad pedes ad inſtantiam ſignâſſet Epiſcopi, perfectæ reſtituit ſanitati. *Itèm paralyticum.*

In Epiſcopatu Reatino puer quidam ſic turgidus à quatuor annis, vt nullo modo propria crura cernere poſſet, à matre cum lachrymis præſentatus eidem, ſtatìm vt vir ſanctus tetigit eum manibus ſacris, incolumis eſt effectus. *Itèm tumidum.*

Apud ciuitatem Ortenſem puer vnus ità conglomeratus, vt caput pedibus portaret applicitum, & haberet oſſa nonnulla confracta, ſigno Crucis ad parẽtum lachrymabiles preces ab eodem ſuſcepto, ſubitò extenſus extitit, & ilicò liberatus. *Signo Crucis multos ſanat.*

Mulier quędam ciuitatis Eugubij, ambas contractas & aridas habens manus, adeò vt nihil per illas operari valeret, ſigno Crucis ab eodẽ in nomine Domini ſibi facto, tam perfectam obtinuit ſoſpitatem, quòd ſtatìm rediens domum, cibos in miniſterium eius & pauperum, quaſi altera ſocrus Simonis, proprijs manibus prępararet. *Matth.8.*

Puellæ cuidam in caſtro Meuanij oculorum priuatæ luminibus, cùm in Trinitatis nomine ſputo ſuo ter ipſius oculos liniuiſſet, lumen concupitum reſtituit. *Cęca videt.*

Mulier quædam ciuitatis Narnij, oculorum cæcitate percuſſa, ſignum Crucis ab eodem ſuſcipiens, lucem recuperauit optatam. *Itèm alia.*

Bononiæ puer quidam vnum oculorum macula adeò habens obtectum, vt nihil prorsùs videre poſſet, nec aliquo iuuari remedio, poſt ſignum Crucis, à capite vſque ad pedes per ſeruum Domini ſibi factum, viſum recuperauit tam limpidum, vt poſtmodùm fratrum Minorum ordinem ingreſſus, ſe longè clariùs videre aſſereret de oculo priùs infirmo, quàm de oculo ſemper ſano. *Itèm puer alius quidã.*

In Caſtro ſancti Gemini, ſeruus Dei à quodam deuoto viro ſuſceptus hoſpitio, cuius vxor à dęmonio vexabatur, poſt orationem factam, in virtute obedientię imperauit dæmoni vt exiret. eumque poteſtate diuina tam ſubitò effugauit, vt verè clareſceret, quòd obedientiæ ſanctæ virtuti peruicacia dæmonum non obſiſtat. *Oratione dæmonium pellit à fœmina.*

In ciuitate de caſtello, quidam furibundus & nequam ſpiritus quandam obſidens mulierem, à viro ſancto obedientiæ accepto mandato, indignabundus diſceſſit, mente ſimul & corpore liberam, obſeſſam priùs fœminam, derelinquens. *Itèm ab alia.*

Frater quidã infirmitate tam horribili grauabatur, vt magis eſſe vexatio dæmonis, quàm

quàm naturalis infirmitas, à pluribus firmaretur. Nam totus ſępè allidebatur, & volutabatur ſpumans, membris corporis nunc contractis, nunc extenſis, nunc plicatis, nunc tortis, nunc rigidis effectis & duris. Quandoquè totus extenſus & rigidus, pedibus æquatis capiti, leuabatur in altum, horribiliter ilicò relapſurus. Hunc ſic miſerabiliter & irremediabiliter ægrotantem, plenus miſericordia Chriſti ſeruus commiſerans, buccellam ſibi panis, de quo edebat, tranſmiſit. Tantã verò guſtatus panis contulit ægro virtutem, vt deincèps huius infirmitatis moleſtiam non ſentiret. Buccella panis curat morbū decrepitum.

In comitatu Aretij cùm diebus pluribus mulier quædam laboráſſet in partu, eſſetque iam proxima morti, nullum omninò deſperanti de vita ſupererat remediū, niſi Dei. Cùm autem equo vectus propter corporis infirmitatē Chriſti famulus per partes illas tranſitum habuiſſet, cõtigit reduci animal per villam, in qua mulier torquebatur. Homines verò loci viſo equo, cui vir ſanctus inſederat, extraxerunt frenum, vt ſuperponerent mulieri. Ad cuius contactum mirificum, omni remoto periculo, mulier ilicò peperit cum ſalute. Nota rem miram.

Vir quidã de caſtro plebis, religioſus ac timens Deum, chordam apud ſe, qua cinctus fuerat ſanctus pater, habebat. Cumq; multitudo virorum ac mulierum in caſtro illo varijs infirmitatibus laboraret, ibat per infirmantium domos, & intincta chorda in aqua, dabat bibere patientibus: Sicq; per hunc modum plurimi ſanabantur. Sed & de panibus à viro Dei contactis guſtantes ægroti, diuina operante virtute, conſequebantur celeriter remedia ſanitatum. Cùm his & alijs multis miraculorum prodigijs præco Chriſti prędicans coruſcaret, attendebatur his, quę dicebantur ab eo, ác ſi Angelus Domini loqueretur. Excellens nanq; in ipſo prærogatiua virtutum, prophetiæ ſpiritus, efficacia miraculorum, oraculum de prædicando cælitùs datum, obedientia creaturarum ratione carentium, vehemens immutatio cordium ad verborum ipſius auditum, eruditio eius à ſpiritu ſancto præter humanam doctrinã, prædicandi authoritas à ſummo Pontifice non ſine reuelatione conceſſa: inſupèr & regula, in qua forma prædicandi exprimitur, ab eodem Chriſti Vicario confirmata: ſummi quoq; Regis ſignacula per modum ſigilli corpori eius impreſſa tanquàm teſtimonia decē, toti ſeculo indubitanter affirmant, Chriſti præconem Franciſcum, & venerãdum officio, & doctrina authenticum, & admirabilem ſanctitate, ac per hoc, tanquàm verè Dei nuncium, Chriſti Euangelium prædicáſſe. Eccè admirabilē Deus in ſanctis ſuis.

De Stigmatibus ſacris. *Cap.* 13.

MOs erat Angelico viro Franciſco, nunquàm ociari à bono: quin potiùs inſtàr ſupernorum ſpirituum in ſcala Iacob, aut aſſcendebat in Deum, aut deſcendebat ad proximos. Nam tempus ſibi conceſſum ad meritum, diuidere ſic prudēter didicerat, vt aliud proximorum lucris laborioſis impénderet, aliud contemplationis tranquillis exceſſibus dedicaret. Vndè cùm ſecundùm exigentiam locorum & temporum, alienæ condeſcendiſſet procurandę ſaluti, inquietationibus derelictis turbarum, ſolitudinis ſecreta petebat, locumque quietis: quô liberiùs Deo vacans, extergeret, ſi quid pulueris ſibi in conuerſatione hominum adhæſiſſet. Biennio itaque, antequàm ſpiritum redderet cælo, diuina prouidentia duce, poſt labores multimodos perductus eſt in locum excelſum ſeorsùm, qui dicitur mõs Aluernæ. Cùm igitur iuxta ſolitum morem, Quadrageſimam ibidèm ad honorem ſancti Archangeli Michaelis ieiunare cœpiſſet, ſupernæ contemplationis dulcedine abundantiùs ſolito ſuperfuſus, ac cæleſtium deſideriorum ardētiori flamma ſuccenſus, ſupernarum cœpit immiſſionum cumulatiùs dona ſentire. Ferebatur quidem in altum, non vt curioſus maieſtatis perſcrutator opprimendus à gloria, ſed tanquàm ſeruus fidelis & prudens, inueſtigans beneplacitum Dei, cui ſe conformare omnimodè ſummo peroptabat ardore. Gen 28. Diſtributio tēporis ſui. Quadrageſimã ad honorē S. Michaelis ieiunat. Prou. 25.

Immiſſum eſt igitur mēti eius per diuinū oraculum, quòd in apertione libri Euangelici reuelaretur ei à Chriſto, quod Deo in ipſo, & de ipſo maximè foret acceptum. Oratione itaq; cum multa deuotione præmiſſa, ſacrum Euangeliorum librum de altari ſumptum, in ſanctæ Trinitatis nomine aperiri fecit per ſocium, virū vtiquè Deo deuotum & ſanctū. Sanè cùm in trina libri apertione ſemper Domini paſſio occurreret, intellexit vir Deo plenus, quòd ſicut Chriſtum fuerat imitatus in actibus vitę, ſic conformis ei eſſe deberet in afflictionibus & doloribus paſſionis, antequàm ex hoc mundo tranſiret. Et licèt propter multam auſteritatem vitæ præteritæ, Crucisq; Do-

Charitas eius in Deum. Cant. 8.

minicæ baiulationem continuam, imbecillis iam eſſet corpore, nequaquàm eſt territus, ſed ad martyrij ſuſtinentiam vigoroſiùs animatus. Excreuerat quidem in eo inſuperabile amoris incendium boni Ieſu in lampades ignis atque flammarum, vt aquæ multæ charitatem eius tam validam extinguere non valerent.

Apparet illi Christus Crucifixus.

Cùm igitur Seraphicis deſideriorum ardoribus ſurſùm ageretur in Deum, & compaſſiua dulcedine in eum transformaretur, qui ex charitate nimia voluit Crucifigi, quodam manè circa feſtum Exaltationis ſanctæ Crucis, dum oraret in latere montis, vidit Seraph vnum ſex alas habentem tam ignitas, quàm ſplendidas, de cęlorum ſublimitate deſcendere. Cumque volatu celerrimo perueniſſet ad aëris locum, viro Dei propinquũ apparuit inter alas effigies hominis Crucifixi, in modum Crucis manus & pedes extenſos habentis, & Cruci affixos. Duæ alæ ſuper caput ipſius eleuabantur, duæ ad volandum extendebantur, duæ verò totum velabant corpus. Hoc videns vehementer obſtupuit, mixtumque mœrore gaudium cor eius incurrit. Lætabatur quidem in gratioſo adſpectu, quo à Chriſto ſub ſpecie Seraph cernebat ſe conſpici: ſed Crucis affixio, cōpaſſiui doloris gladio ipſius animã pertrãſibat. Admirabatur quamplurimùm in tam inſcrutabilis viſionis adſpectu, ſciẽs quòd paſſionis infirmitas cum immortalitate ſpiritûs Seraphici nullatenùs cōueniret. Intellexit tandèm ex hoc, Domino reuelante, quòd ideò huiuſmodi viſio ſic diuina prouidentia ſuis fuerat præſentata conſpectibus, vt amicus Chriſti prænoſceret, ſe non per martyrium carnis, ſed per incendium mentis, totum in Chriſti Crucifixi ſimilitudinem transformandum.

Imprimuntur ei V. vulnera.

Diſparens igitur viſio, mirabilem in corde ipſius reliquit ardorem: ſed & in carne non minùs mirabilem ſignorum impreſſit effigiem. Statim nanq; in manibus eius & pedibus apparere cœperunt ſigna clauorum, quemadmodùm paulò antè in effigie illa viri Crucifixi conſpexerat. Manus enim & pedes in ipſo medio clauis confixæ videbantur, clauorum capitibus in interiori parte manuum, & ſuperiori pedum apparentibus, & eorum acuminibus exiſtentibus ex aduerſo. Erantq; clauorum capita in manibus & pedibus rotũda & nigra, ipſa verò acumina oblonga, retorta & quaſi repercuſſa quæ de ipſa carne ſurgentia, carnem reliquam excedebant. Dextrũ quoquè latus quaſi lancea transfixum, rubra cicatrice obductum erat, quod ſæpè ſanguinem ſacrum effundens, tunicam & femoralia reſpergebat.

Non audet præ humilitate alicui aperire viſionem.

Cernens autem Chriſti ſeruus, quòd ſtigmata carni tam luculenter impreſſa, ſocios familiares latére non poſſent, timens nihilominùs publicare Domini ſacramentum, in magno poſitus fuit dubitationis agone, vtrùm videlicet quod viderat, diceret, vel taceret. Vocauit proindè aliquos ex fratribus, & generalibus verbis loquẽs, dubium coram eis propoſuit, & conſilium requiſiuit. Quidam verò ex fratribus, gratia Illuminatus & nomine, intelligens quòd aliqua miranda vidiſſet, pro eo quòd videbatur admodùm ſtupefactus, dixit ad virum ſanctum: Frater, non ſolùm propter te ſed etiam propter alios ſcias tibi oſtendi aliquandò ſacramenta diuina. Timẽdum propterea iurè videtur, nè ſi, quod pluribus profuturũ accepiſti, celaueris, pro talento abſcondito repræhenſibilis iudiceris. Ad cuius verbum motus vir ſanctus, licet aliâs

Eſa. 24. Cum multo timore indicat viſionẽ, ſed nō totã

dicere ſolitus eſſet: Secretum meum mihi: tunc tamen cum multo timore ſeriem retulit viſionis præfatæ addẽs quòd is, qui ſibi apparuerat, aliqua dixerit, quæ nunquàm dum viueret, alicui hominum aperiret. Credendum ſanè tam arcana illa fuiſſe ſacri illius Seraph, in Cruce mirabiliter apparentis, eloquia, quòd fortè non liceret hominibus ea loqui. Poſtquàm igitur verus Chriſti amor in eandem imaginem trãsformauit amãtem, quadraginta dierum numero iuxta quod decreuerat, in ſolitudine conſummato, ſuperueniente quoque ſolennitate Archangeli Michaelis, deſcendit Angelicus vir Franciſcus de monte ſecum ferens Crucifixi effigiem, non in tabulis lapideis vel ligneis manu figuratam artificis, ſed in carneis membris deſcriptam digito Dei viui. Et quoniam ſacramentum Regis abſcondere bonum eſt, ideò ſecreti regalis vir conſcius, ſignacula illa ſacra pro viribus occultabat. Verùm quia Dei eſt, ad gloriam ſuam magna reuelare quę facit: Dominus ipſe qui ſignacula illa ſecretè impreſſerat, miracula quædam apertè per ipſa monſtrauit, vt illorum occulta & mira vis ſtigmatum manifeſta pateret claritate ſignorum.

Tob 12.

Immaniſſima lues.

In prouincia nanque Reatina peſtis inualuerat valdè grauis, quæ oues & boues omnes ſic conſumebat crudeliter, quòd nullum poterat remedium adhiberi. Vir autem quidam timens Deum, noctè fuit per viſionem commonitus, vt ad eremitorium

fratrum

fratrum feſtinãter accederet, & loturam manuũ ac pedum famuli Dei Franciſci, qui tunc temporis morabatur ibidèm, acceptam, ſuper animalia cuncta reſpergeret. Manè itaq; ſurgens, venit ad locum: loturaq; huiuſmodi per ſocios ſancti viri latẽter obtenta, oues & boues languẽtes ex ea reſperſit. Mirabile dictu. Statìm vt adſperſio animalia languida & in terra iacentia, quantumcunq; paululùm attingebat, priſtino recuperato vigore, ſurgebant continuò, & tanquàm nihil mali ſenſiſſent, ad paſcua feſtinabant. Sicque factum eſt, vt per virtutem mirandam aquæ illius, quæ ſacras plagas contigerat, omnis prorſùs plaga ceſſaret, peſtilenſque morbus à gregibus fugaretur.

Mira vis aquæ, qua manus & pedes ſuos abluerat.

Circa præfatum montem Aluernæ, antequàm vir ſanctus ibi contraheret moram, nube ex ipſo monte ſurgente, grandinis violenta tempeſtas fructus terræ conſuetudinariè deuaſtabat. Sed poſt illam apparitionem felicem, non ſine incolarum admiratione, grando ceſſauit, vt cœleſtis illius viſionis excellentiam, & ſtigmatum ibidèm impreſſorum virtutem, ſerenati præter morẽ ipſa cæli facies declararet. Contigit quoq; eum tempore hyemali propter debilitatem corporis & aſperitatem viarum, hominis vnius pauperis ſubuectum aſello, ſub rupis cuiuſdam prominẽtis pernoctare crepidine, vt niuis & noctis ſuperuenientium quoquomodò declinaret incommoda, quibus præpeditus, ad hoſpitij locum nõ valuerat peruenire. Cùm autem vir ſanctus hominem illum queruloſis ſubmurmurantem gemitibus hincindè ſeipſum iactare ſenſiſſet, tanquàm qui tenui operimento contectus, quieſcere præ frigoris acerbitate nequibat, diuini amoris feruore ſuccenſus, manu illum protenſa palpauit. Mirabile certè. Repentè ad illius ſacræ manûs cõtactum, quæ Seraphici calculi gerebat incendium, omni fugato frigore, tantus in virum intùs & extrà calor aduénit, acsi quædam in eum vis flammea ex fornacis ſpiriculo proceſſiſſet. Nam ilicò & mente & corpore cõfortatus, ſuauiùs inter ſaxa & niues vſq; manè dormiuit, quàm vnquàm in proprio lecto pauſauerat, ſicut ipſe poſtmodùm aſſerebat. Certis itaque conſtat indicijs, ſacra illa ſignacula illius impreſſa fuiſſe virtute, qui operatiõe Seraphica purgat, illuminat, & inflammat, cùm ipſa forinſecùs expurgando à peſte, ſalutem, ſerenitatem, & calorem corporibus efficacia mira conferrent, ſicut & poſt mortem euidentioribus eſt demonſtratum prodigijs, ſuo loco poſteriùs adnotandis.

Inſigne miraculum.

Contactu manus ſuæ pellit frigus ab homine.

Ipſe verò, licèt theſaurum inuentum in agro, multa diligentia ſtuderet abſcondere, latére tamẽ nõ potuit, quin aliqui ſtigmata manuũ viderent & pedum, quanquàm manus quaſì ſemper portaret contectas, & pedibus extunc incederet calceatus. Viderunt enim, dum viueret, fratres plurimi, qui licèt eſſent, propter ſanctitatem præcipuam, viri per omnia fide digni, tamen ad omne dubium amouendum, ſic eſſe, ac ſe vidiſſe, tactis ſacroſanctis, iuramẽto firmârunt. Viderunt etiam ex familiaritate, quam cum viro ſancto habebant, aliqui Cardinales, laudes ſacrorum ſtigmatum proſis, & hymnis, & antiphonis, quas ad ipſius ediderunt honorem, veraciter inſerentes, qui tam verbo, quàm ſcripto perhibuerunt teſtimonium veritati. Summus etiam Pontifex dominus Alexander cùm populo prædicaret, coram multis fratribus & meipſo affirmauit, ſe, dum ſanctus viueret, ſtigmata illa ſacra ſuis oculis conſpexiſſe. Viderunt in morte pluſquàm quinquaginta fratres, virgoq; Deo deuotiſſima Clara cum cæteris ſororibus ſuis, & ſeculares innumeri, ex quibus, quẽadmodùm ſuo loco dicetur, quamplurimi & oſculati ſunt ex deuotionis affectu, & contrectauerunt manibus ad teſtimonij firmitatem. Vulnus autem lateris tam ſolicitè occultauit, vt illud nemo poſſet niſì furtìm contueri, dum viueret. Vnus etenim frater, qui ei ſedulò miniſtrare ſolitus erat, cùm pia eum cautela, vt ad excutiẽdum extraheret tunicã, induxiſſet, attentè reſpiciens vidit plagam, cui etiam tres veloci contactu digitos applicans, tam viſu, quàm tactu, vulneris quantitatem agnouit. Cum ſimili cautela vidit etiam frater ille, qui tunc temporis erat Vicarius eius. Frater verò ſocius mirandæ ſimplicitatis, dum infirmitatis cauſa languentes ſcapulas contrectaret, manu per caputium miſſa, & caſualiter vulneri ſacro illapſa, magnum ei dolorem inflixit. Proindè portabat extunc femoralia ità facta, vt vſque ad axillas pertingerent, ad vulnus lateris contegendum. Fratres quoquè, qui illa lauabant, vel tunicam excutiebant pro tempore, quia inueniebant eam ſanguine rubricatam, indubitanter per euidens ſignum in cognitionem ſacri vulneris peruenerunt: quod poſtmodùm in morte, reuelata facie, & ipſi cum alijs plurimis contemplati ſimul & venerati ſunt.

Matth. 13.

Valdè celat impreſſa vulnera, et tamen videntur à multis

Vulnus lateris nõ patitur videri.

In morte vident permulti.

Eià nunc ſtrenuiſſime miles Chriſti, ipſius fer arma inuictiſſimi ducis, quibus munitus & inſignitus, omnes aduerſarios ſuperabis. Fer vexillũ Regis altiſſimi, ad cuius in-

tuitum omnes pugnatores diuini exercitûs animentur. Fer nihilominùs ſigilli ſummi Pontificis Chriſti,quó verba & facta tua, tanquàm irrepræhẽſibilia & authentica, meritò ab omnibus acceptẽtur.Iam enim propter ſtigmata Domini Ieſu,quæ in corpore tuo portas,nemo debet tibi eſſe moleſtus:quin potiùs quilibet Chriſti ſeruus omni eſſe tenetur affectione deuotus. Iam per hæc ſigna certiſſima, non duobus aut tribus teſtibus ad ſufficientiam,ſed quamplurimis ad ſuperabundantiam comprobata,teſtimonia Dei in te & per te credibilia facta nimìs,omne tollunt infidelibus velamen excuſationis, dum credentes in fide ſtabiliunt, ſpei fiduciam ſursùm agunt, & ignem charitatis accendunt. Iam verè impleta eſt prima viſio,quam vidiſti, videlicet quòd dux in militia Chriſti futurus,armis deberes cæleſtibus, ſignoq́; Crucis inſignibus,decorari. Iam in principio tuæ conuerſionis Crucifixi viſio compaſſiui doloris gladio mentaliter te transfigens: ſed & auditus vocis de Cruce, tanquàm de throno Chriſti ſublimi,&ſecreto propitiatorio procedẽtis,iuxta quod tuo ſacro firmâſti eloquio,vera indubitanter fuiſſe creduntur.Iam in tuę cõuerſionis progreſſu & crucem, quam vidit frater Syluester ex ore tuo mirabiliter procedentem, & gladios in Crucis modum tua viſcera transfigentes, quos ſacer vidit Pacificus, teq́; ſecundùm Crucis figuram in aëre ſubleuatum, cùm de Crucis titulo ſanctus prædicabat Antonius, iuxta quod proſpexit Angelicus vir Monaldus, non phantaſtica viſione, ſed reuelatione fuiſſe cælica conſpecta,verè creditur &firmatur.Iam deniq; circa finem,quòd ſimul tibi oſtẽditur & ſublimis ſimilitudo Seraph, & humilis effigies Crucifixi, interiùs te incendens,& exteriùs te conſignans, tanquàm alterum Angelum aſſcendẽtem ab ortu ſolis,qui ſignum in te habeas Dei viui, & prædictis dat firmitatem fidei, & ab eis accipit teſtimonium veritatis. Eccè iam ſeptem apparitionibus Crucis Chriſti, in te ſecundùm ordinem temporum mirabiliter exhibitis & mõſtratis,quaſi ſex gradibus ad iſtam ſeptimam,in qua finaliter requieſcis, perueniſti. Chriſti nanque Crux in tuæ conuerſionis primordio tam propoſita,quàm aſſumpta & dehinc in conuerſationis progreſſu per vitam probatiſſimam baiulata in teipſo continuè,& in exemplum alijs demonſtrata,tanta certitudinis claritate oſtendit,Euangelicę perfectionis apicem te finaliter concluſiſſe: vt demonſtrationẽ hanc Chriſtianæ ſapientiæ, in tuæ carnis puluere exaratam,nullus verè deuotus abijciat,nullus verè fidelis impugnet,nullus verè humilis paruipendat,cùm ſit verè diuinitùs expreſſa,& omni acceptione condigna.

Suprà cap. Ibidèm. Cap. 3. Cap. 4. Ibidèm. Cap. 13. Septẽ apparitiones S. Crucis ipſi oſtenſæ.

De patientia ipſius, & tranſitu mortis. Cap. 14.

CHriſto iam igitur Cruci cõfixus Franciſcus tam carne, quàm ſpiritu, non ſolùm Seraphico amore ardebat in Deum, verumetiam ſitiebat cum Chriſto crucifixo multitudinem ſaluandorum. Faciebat proindè,quoniam propter excreſcentes in pedibus clauos, ambulare non poterat, corpus emortuum per ciuitates & caſtra circunuehi, vt ad Crucem Chriſti ferendam cæteros animaret. Fratribus quoq; dicebat, Incipiamus fratres ſeruire Domino Deo noſtro,quia vſque nũc parùm profecimus. Flagrabat etiam deſiderio magno ad humilitatis redire primordia,vt leproſis ſicut à principio miniſtraret,corpusq́; iam prę labore collapſum, reuocaret ad priſtinam ſeruitutem. Proponebat, Chriſto duce, ſe facturum ingentia, & fatiſcentibus membris,ſpiritu fortis & feruidus,nouo ſperabat certamine de hoſte triumphum.Neq; enim languor vel deſidia locum habet,vbì amoris ſtimulus ſemper ad maiora perurget.Tanta autem in eo carnis ad ſpiritum erat concordia,tanta obedientiæ promptitudo,quòd cùm ille ad omnem niteretur ſanctitatẽ pertingere,ipſa non ſolùm non repugnaret,ſed præcurrere niteretur.

Claui diuinitùs ei impreſſi, in pedib. excreſcunt. Magna in eo carnis & ſpiritùs concordia.

Vt autem viro Dei cumulus meritorum accreſceret, quæ omnia verè in patientia conſummantur, cœpit infirmitatibus multimodis laborare tam grauiter, vt vix in eo membrum aliquod remaneret abſq; ingenti paſſionis dolore. Ad hoc tãdem per varias & diuturnas ac continuas ægritudines deductus eſt,vt conſumptis iam carnibus, quaſi ſola cutis oſſibus cohæreret. Cumq́; duris corporis angeretur doloribus, illas ſuas anguſtias non pœnarum cenſebat nomine,ſed ſororum. Cùm autem ſemèl grauiùs ſolito dolorum vrgeretur aculeis, quidam frater ſimplex dixit ad eum: Frater, ora Dominum,vt mitius tecum agat. manum enim ſuam plùs debito ſuper te grauare videtur. Quo audito,vir ſanctus cum eiulatu exclamãs,ait:Niſi noſcerem in te ſimplicem puritatem, tuum ex nunc abhorrerem conſortium, qui auſus fueris circa me diuina iudicia repræhenſibilia iudicare. Et licet totus eſſet attritus grauis prolixitate languo-

Vix cutis ei relinquitur à morbis. O virũ admirabilem.

languoris, proijciens ſe in terram, oſſa debilia duro caſu colliſit: & deoſculans humum, Gratias, inquit, tibi ago Domine Deus, de omnibus his doloribus meis, teque mi Domine rogo, vt centuplum, ſi tibi placuerit, addas: quia hoc erit mihi acceptiſſimum, vt affligens me dolore, non parcas, cùm tuæ ſanctæ voluntatis adimpletio, ſit mihi conſolatio ſuperplena. Videbatur propterea fratribus, quòd quaſi alterum Iob viderent: cui cùm languor creſceret carnis, creſcebat ſimul & vigor mentis. Ipſe autem obitum ſuum longè antè præſciuit: dieque tranſitûs imminente, dixit fratribus, ſui corporis tabernaculum deponendum in proximo, quemadmodùm ſibi fuerat reuelatum à Chriſto. Prędicit fratribus ſuum obitum.

Cùm itaq; per biennium ab impreſſione ſacrorum ſtigmatum, anno videlicet à ſua conuerſione viceſimo, multis fuiſſet anguſtiantium infirmitatum probatiuis tunſionibus conquadratus, tanquàm lapis in ſupernæ Hieruſalem ædificio collocandus, & tanquàm ductile opus ſub multiplicis tribulationis malleo ad perfectionē adductus, ad ſanctam Mariam de Portiuncula, ſe portari popoſcit, quatenùs vbi acceperat ſpiritum gratiæ, ibi redderet ſpiritum vitæ. Quò cùm fuiſſet perductus, vt veritatis exemplo monſtraret, quòd nihil erat illi cōmune cum mundo, in illa infirmitate tam graui, quæ omnem languorem concluſit, ſuper nudam humum ſe totum nudatum in ſpiritûs feruore proſtrauit, quatenùs hora illa extrema, in qua poterat adhuc hoſtis iraſci, nudus luctaretur cum nudo. Decubans ſic in terra, ſaccina veſte depoſita, faciem ſolito more leuauit in cælum: & intendens illi gloriæ totus, manu ſiniſtra dextri lateris vulnus, nè videretur, obtexit. Et ait ad fratres: Ego, quod meum eſt, feci: quod veſtrum eſt, Chriſtus edoceat. Illachrymantibus autem ſocijs ſancti, qui miro fuerant compaſſionis telo percuſſi, vnus ex eis, quem vir Dēi Guardianum ſuum eſſe dicebat, votum ipſius diuina inſpiratione cognoſcens, feſtinus ſurrexit, & acceptam cū chordula & femoralibus tunicam, pauperculo Chriſti obtulit, dicens: Hæc tibi tanquàm pauperi commodo, & tu illa ſuſcipias obediētiæ ſanctæ mandato. Gaudet ex hoc vir ſanctus, & iubilat præ lætitia cordis, quoniam fidem tenuiſſe Dominæ paupertati vſq; in finem ſe vidit: palmasq; leuans ad cælum, Chriſtum ſuum magnificat, pro eo quòd exoneratus ab omnibus, liber vadit ad ipſum. Fecerat enim hæc omnia paupertatis zelo, vt nec habitum quidem vellet habere, niſi ab alio commodatum. Voluit certè per omnia Chriſto Crucifixo eſſe conformis, qui pauper & dolens, & nudus in Cruce pependit. Propter quod & in principio conuerſionis ſuæ nudus remanſit coram Antiſtite, & in conſummatione vitæ, nudus voluit de mundo exire: fratribusque ſibi aſſiſtentibus, in obedientia charitatis iniunxit, vt cùm viderent eum iam eſſe defunctum, per tam longum ſpatium, nudum ſuper humum iacere permitterēt, quo vnius milliarij tractum ſuauiter quis perficere poſſet. O verè Chriſtianiſſimum virum, qui & viuens Chriſto viuenti, & moriens morienti, & mortuus mortuo perfecta eſſe ſtuduit imitatione conformis, & expreſſa promeruit ſimilitudine decorari.

Miro modo teſtatū reddit, nihil ſibi cū mūdo commercij.

Vide eximiam paupertatem.

Vult Chriſto p omnia eſſe ſimilis.

Hora deniq; ſui tranſitûs propinquante, fecit fratres omnes exiſtentes in loco, ad ſe vocari, & eos conſolatorijs verbis pro ſua morte demulcens, paterno affectu ad diuinum eſt hortatus amorem. De patientia & paupertate, & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ fide ſeruandis ſermonem protraxit, cæteris inſtitutis ſanctum Euangelium anteponens. Circunſedētibus verò omnibus fratribus, extendit ſuper eos manus in modum Crucis brachijs cācellatis, pro eo quòd hoc ſignum ſemper amabat, & omnibus fratribus tam præſentibus quàm abſentibus, in Crucifixi virtute ac nomine benedixit. Inſupèr & adiecit: Valete filij omnes in timore Domini, & permanete in eo ſemper. Et quoniam futura tentatio & tribulatio appropinquat, felices qui perſeuerabunt in his, quę cœperunt. Ego verò ad Deum propero, cuius gratiæ vos omnes commendo. Suaui huiuſmodi admonitione completa, iuſſit Deo vir chariſſimus Euangeliorum ſibi codicem apportari, & Euangelium ſecundùm Iohannem, quod incipit ab eo loco, Ante diem feſtum Paſchæ, ſibi legi popoſcit. Ipſe verò, prout potuit, in huius pſalmi vocem erupit: Voce mea ad Dominum clamaui, voce mea ad Dominum deprecatus ſum: & ad finem vſq; compleuit: Me, inquit, expectant iuſti, donèc retribuas mihi. Tandèm cunctis in eum completis myſterijs, anima illa ſanctiſſima carne ſoluta, & in abyſſum diuinæ claritatis abſorpta, beatus vir obdormiuit in Domino.

Nota, quòd hic ver' Euangelij præco Rom Eccleſię fidem cōmendat.

Iohan. 3.

Pſal. 141.

Feliciſſimus ſanctiſſimi viri obitus.

Vnus autem ex fratribus & diſcipulis eius, vidit animam illam beatam ſub ſpecie ſtellę prefulgidæ à candida ſubuectam nubecula, ſuper aquas multas in cælum recto tramite ſurſum ferri, tanquàm ſublimis ſanctitatis cādore prenitidam, & cęleſtis ſapi-

Viſio cuiuſdam frat. iſ.

entię ſimul & gratię vbertate repletam, quibus vir ſanctus promeruit locum introire lucis & pacis, vbi cum Chriſto ſine fine quieſcit. Miniſter quoquè fratrum in terra Laboris tūc erat Frater Auguſtinus, vir vtiq; ſanctus & iuſtus, qui in hora vltima poſitus, cùm iam diù perdidiſſet loquelam, audientibus qui adſtabant, ſubitò clamauit & dixit: Expecta me pater, expecta: ecce iam venio tecum. Quærētibus fratribus & admirantibus multùm, cui ſic loqueretur, audacter reſpondit: Nónne videtis patrem noſtrum Franciſcum, qui vadit ad cælum? Et ſtatìm ſancta ipſius anima migrans à carne, patrem eſt ſecuta ſanctiſſimum. Epiſcopus Aſſiſinas ad oratorium ſancti Michaelis in monte Gargano tunc temporis peregrinationis cauſa perrexerat, cui beatus Franciſcus appárens nocte tranſitûs ſui, dixit: Eccè relinquo mundum, & vado ad cælū. Manè igitur ſurgens Epiſcopus, ſocijs narrauit, quę vidit, & Aſſiſium rediens, cùm ſolicitè perquiſiſſet, certitudinaliter comperit, quòd ea hora, qua ſibi per viſionem innotuit, beatus pater ex hoc mundo migrauit. Alaudę aues lucis amicæ, & crepuſculorum tenebras horreſcentes, hora tranſitûs ſancti viri, cùm iam eſſet noctis ſequuturæ crepuſculum, venerunt in multitudine magna ſuper tectū domûs, & diù cum inſolita quadam iubilatione rotātes, gloriæ ſancti, qui eas ad diuinas laudes inuitare ſolitus erat, tam iucundum, quàm euidens teſtimonium perhibebant.

Frater Auguſtinus eadē hora obit.

Appàret Epiſcopo Aſſiſij.

De Canonizatione & tranſlatione ipſius. *Cap.* 15.

FRanciſcus igitur ſeruus & amicus altiſſimi, Ordinis Minorum fratrum inſtitutor & dux, paupertatis profeſſor, patientię forma, veritatis pręco, ſanctitatis ſpeculum, & totius Euangelicæ perfectionis exēplar, ſuperna præuentus gratia, ordinato progreſſu ab infimis peruenit ad ſumma. Hunc virū mirabilem, vtpotè paupertate prædiuitem, humilitate ſublimem, mortificatione viuidum, ſimplicitate prudentem, omnique morum honeſtate conſpicuum, quem in vita Dominus mirabiliter effecerat clarum, in morte fecit incomparabiliter clariorem. Beato nanque viro migrante à ſeculo, ſpiritus ille ſacer domum æternitatis ingrediens, fontiſque vitæ hauſtu plenario glorioſus effectus, expreſſa quædam in corpore futuræ gloriæ ſigna reliquit, vt caro illa ſanctiſſima, quæ crucifixa cum vitijs, in nouam iam creaturam tranſierat, & paſſionis Chriſti effigiem priuilegij ſingularitate præferret, & nouitate miraculi reſurrectionis ſpeciem præmonſtraret. Cernebantur quidem in membris illis felicibus claui ex eius carne virtute diuina mirificè fabrefacti, ſicq; carni eidem innati, quòd dum à parte qualibet premerentur, protinùs quaſi nerui continui & duri ad partem oppoſitam reſultabant. Inuenta quoquè fuit patentiùs, in ipſius corpore non inflicta humanitùs, neque facta plaga vulneris lateralis, inſtàr vulnerati lateris Saluatoris, quod redemptionis & regenerationis humanæ in ipſo redemptore noſtro protulit ſacramentum. Erat autē ſimilitudo clauorum nigra quaſi ferrum, vulnus autem lateris rubeum, & ad orbicularitatem quandam carnis conciſione reductum, roſa quædam pulcherrima videbatur. Caro verò ipſius reliqua, quæ prius tam ex infirmitate, quàm ex natura ad nigredinem declinabat, candore nimio reniteſcens, illius ſecundæ ſtolæ pulchritudinem prætendebat. Membra ipſius adeò mollia & tractabilia ſe præbebant palpantibus, vt conuerſa viderentur in teneritudinem pueriliꝭ ætatis, & quibuſdam cernerentur euidentibus ſignis innocentiæ decorata. Cùm igitur in candidiſſima carne claui nigreſcerent, plaga verò lateralis vt vernans roſeus flosruberet, mirandum non eſt, ſi tam formoſa & miraculoſa varietas iucunditatem & admirationem contuentibus ingerebat. Lachrymabātur filij pro ſubtractione amabilis patris, ſed & non modica perfundebantur lætitia, dum deoſculabantur in eo ſignacula ſummi Regis. Miraculi nouitas planctum vertebat in iubilum, & intellectûs rapiebat indaginem in ſtuporem. Erat quippè tam inſolitum, tamque inſigne ſpectaculum, contuentibus omnibus & firmamentum fidei, & incitamētum amoris, audientibus verò admirationis materia, & excitatio deſiderij ad videndum. Audito ſiquidem tranſitu patris, & fama diffuſa miraculi, accelerans populus confluebat ad locum, vt id cerneret oculis, quod à ratione dubium omne repelleret, & affectioni gaudium cumularet.

Corpus eius exanime futuræ gloriæ ſpeciem præ ſe fert.

Similitudo clauorum & vulneris lateralis qualis fuerit.

Admiſſi ſunt igitur Aſſiſinates ciues quamplurimi ad ſtigmata illa ſacra contemplanda oculis, & labijs oſculanda. Vnus autem ex eis miles, literatus quidem & prudens, Hieronymus nomine vir vtiquè famoſus & celeber, cùm de huiuſmodi ſacris ſignis dubitâſſet, eſſetque incredulus quaſi Thomas, feruentiùs & audaciùs coram fratribus

Plurimi oſculātur diuinitùs corpori eiꝰ impreſſa vulnera.

fratribus & alijs ciuibus mouebat clauos, ſanctique manus, pedes & latus manibus proprijs contrectabat, vt dum vulnerum Chriſti veracia illa ſigna palpando contingeret, de ſuî & omnium cordibus omne dubietatis vulnus amputaret. Propter quod & ipſe inter alios huius veritatis tam certitudinaliter agnitæ, teſtis conſtans poſtmodùm effectus eſt, & tactis ſacroſanctis, iuramento firmauit. Fratres autem & filij, qui vocati fuerant ad trãſitum patris, cum omni multitudine populorum noctem illam, in qua almus Chriſti confeſſor deceſſit, ſic diuinis laudibus dedicârunt, vt non defunctorum exequiæ, ſed Angelorum excubiæ viderentur. Viri Seraphei exequæ Angelicæ.

Manè autẽ facto, turbæ quæ conuenerant, acceptis arborũ ramis, & cereorũ multiplicatis luminibus, cum hymnis & canticis ſacrum corpus ad ciuitatẽ Aſſiſij detulerunt. Tranſeuntes verò per eccleſiam ſancti Damiani, in qua virgo illa nobilis Clara, nunc glorioſa in cælis, tunc incluſa cum virginibus morabatur, ibique aliquantulùm ſubſiſtentes, ſacrum corpus margaritis cæleſtibus inſignitum, videndũ & oſculandum ſacris illis virginibus obtulerunt. Peruenientes deniquè ad ciuitatem cum iubilo, precioſum theſaurum quem portabant, in eccleſia ſancti Georgij cum omni reuerentia condiderunt. In eo ſiquidẽ loco puerulus literas didicit, ibique poſtmodùm prędicauit, poſtremò ibidèm locum primum quietis accepit. Tranſijt autẽ venerabilis pater ex huius mundi naufragio, anno Dominicę incarnationis milleſimo ducenteſimo vigeſimoſexto, quarto Nonas Octobris, die ſabbati in ſerò, ſepultus in die Dominico. Dies & annus obitûs eius.

Cœpit autem vir beatus continuò, diuinæ faciei ſuperirradiante reſpectu, magnis & multis coruſcare miraculis, vt ſublimitas ſanctitatis eius, quę ipſo viuente in carne, ad morum directionem per exempla perfectæ iuſtitiæ innotuerat mũdo, illo iam regnante cum Chriſto, ad omnem fidei firmitatem per miracula diuinæ potentiæ comprobaretur è cælo. Cumq́; in diuerſis orbis partibus glorioſa eius miracula, largaque per ipſum impetrata beneficia, plurimos ad Chriſti deuotionem accenderent, & ad ipſius ſancti reuerentiam incitarent, acclamantibus tam linguis ſermonũ quàm operum, ad aures ſummi Pontificis domini Gregorij noni, quæ per ſeruum ſuum Franciſcum Deus operabatur, magnalia peruenerunt. Sanè cùm idem paſtor Eccleſiæ non ſolùm ex miraculis auditis poſt mortem, verumetiam experimentis in vita ipſius oculis viſis, & manibus contrectatis, ſanctitatem eius mirabilem plena fide certificatus agnoſceret, ac per hoc in cęlis glorificatum à Domino nullatenùs dubitaret, vt Chriſto, cuius erat Vicarius, cõcorditer ageret, hunc in terris reddere celebrem, tanquàm omni veneratione digniſſimum, pia conſideratione diſpoſuit. Ad omnem quoquè certitudinem faciendam orbi terrarum de glorificatione viri ſanctiſſimi, inuenta miracula & cõſcripta, & teſtibus idoneis approbata, examinari facit per illos, qui minùs inter Cardinales fauorabiles negocio videbantur. Quibus diligenter diſcuſſis, & ab omnibus approbatis, de fratrum ſuorum omniũ prælatorum, qui tunc erant in curia, concordi conſilio & aſſenſu canonizandum decreuit, veniensque perſonaliter ad ciuitatem Aſſiſij, anno Dominicę incarnationis milleſimo ducenteſimo vigeſimooctauo, decimoſeptimo Calendas Auguſti, die Dominico, cum maximis, quæ longum foret enarrare, ſolennijs, beatum patrem catalogo ſanctorum adſcripſit. Multis ſtatim ab obitu coruſcat miraculis. In numero ſanctorum reponitur.

Anno verò Domini milleſimo ducenteſimo trigeſimo, conuenientibus fratribus ad capitulum generale Aſſiſij celebratum, ad baſilicam in honore ipſius cõſtructam corpus illud Domino dedicatum, octauo Calendas Iunij tranſlatum eſt. Dum autem ille ſacer tranſportaretur theſaurus, bulla Regis altiſſimi conſignatus, miracula plurima ille, cuius effigiem præferebat, operari dignatus eſt, vt per odorẽ ipſius ſaluificum affectus traheretur fidelium ad currendum poſt Chriſtum. Erat reuerà condignum, vt quem Deus in vita ſibi placentem & dilectum effectum, in paradiſum per contemplationis gratiam tranſtulerat vt Enoch: & ad cælum in curru igneo per charitatis zelum rapuerat vt Eliam: eius iam vernantis inter flores illos cælicos plantationis æternæ, oſſa illa felicia de loco ſuo pullulatione mirifica redolerent. Porrò ſicut vir iſte beatus mirãdis virtutum ſignis in vita claruerat, ſic à die tranſitûs ſui vſque in præſens per diuerſas mundi partes præclaris miraculorum prodigijs, diuina ſe potentia glorificante, coruſcat. Nam cæcis & ſurdis, mutis & claudis, hydropicis & paralyticis, dæmoniacis & leproſis, naufragis & captiuis, ipſius meritis remedia conferuntur, omnibusque morbis, neceſſitatibus & periculis ſubuenitur. Sed & multis mortuis mirificè ſuſcitatis, innoteſcit fidelibus mirificans ſanctum ſuum magnificentia virtutis altiſſimi, cui eſt honor & gloria per infinita ſecula ſeculorum, Amen. Tràſfertur ſanctiſſimũ corpus eius. Gen. 5. 4. Reg. 2. Multi reuiuiſcũt mortui.

Incipiunt quædam de miraculis ipſius poſt mortem oſtenſis: Et primò de virtute ſacrorum ſtigmatum, Miraculum pulchrum.

AD omnipotentis Dei honorem, & gloriam beati patris Franciſci, poſt glorificationem ipſius in cælis, aliqua ex approbatis conſcripturus miracula, ab illo præcipuè cenſui ſumẽdum fore initium, in quo Crucis Ieſu virtus oſtenditur, & gloria innouatur. Nouus igitur homo Franciſcus, nouo & ſtupendo miraculo claruit, cùm ſingulari priuilegio, retroactis ſeculis non conceſſo, inſignitus apparuit, ſacris videlicet ſtigmatibus decoratus, & configuratus in corpore mortis huius corpori Crucifixi. De quo quicquid humana lingua dicatur, minus erit à laude condigna. Totum quidem viri Dei ſtudium tam publicum quàm priuatum, circa Crucem Domini verſabatur. Et vt Crucis ſignaculo cordi eius à principio ſuæ conuerſionis impreſſo, corpus conſignaret exteriùs, in ipſa ſe Cruce recludens, habitum pœnitentiæ ſumpſit, Crucis imaginem præferẽtem: quatenùs ſicut mens eius intùs Dominum Crucifixum induerat, ſic & corpus eius indueret arma Crucis: & in quo ſigno Deus poteſtates aëreas debellârat, in eodem ſuus exercitus Domino militaret. Sed & à principio temporis, quo Crucifixo militare cœperat, diuerſa circa eum Crucis præfulsêre myſteria, ſicut vitæ ipſius conſideranti decurſum clariùs innoteſcit, qualiter apparitione Crucis Dominicæ ſeptiformi, tam cogitatu, quàm affectu & actu, totus fuit in Crucifixi effigiem per ipſius excitatiuum trãsformatus amorem. Dignè igitur ſummi Regis clementia ſuis amatoribus vltra omnem extimationem hominum condeſcendens, ſuæ Crucis vexillum ipſius corpori deferendum impreſſit: vt qui mirando fuerat Crucis amore præuentus, mirando etiam fieret Crucis honore mirificus.

Totũ beati Frãciſci ſtudiũ in Cruce Chriſti.

Ad huius ſtupendi miraculi irrefragabilem firmitatem non ſolùm videntium & palpantium teſtimonia per omnem modum credibilia, verumetiam apparitiones mirabiles, & virtutes poſt ipſius obitum coruſcantes, ad omne mentis effugandum nubilum ſuffragantur. Felicis nanq; recordationis dominus Gregorius Papa nonus, de quo vir ſanctus vel prophetando prędixerat, quòd ad dignitatẽ foret Apoſtolicam ſublimandus, antequàm Crucis ſigniferum catalogo ſanctorum adſcriberet, ſcrupulum quędam dubitationis in corde gerebat de vulnere laterali. Nocte verò quadam (ſicut ipſe felix Antiſtes referebat cum lachrymis) beatus ei Franciſcus quadam faciei prætenſa duritie, in ſomnis apparuit, & hæſitationem cordis ipſius redarguens, eleuauit brachium dextrum, detexit vulnus, phialamque popoſcit ab ipſo, vt ſcaturientem reciperet ſanguinem, qui ex latere defluebat. Obtulit in viſione ſummus Pontifex phialam poſtulatam, quæ vſque ad ſummum, ſanguine profluente de latere, videbatur impleri. Ex tunc ad illud ſacrum miraculum tanta cœpit deuotione affici, & æmulatione feruere, vt nullo modo pati poſſet, quòd aliquis præfulgentia illa ſacra ſigna, ſuperba præſumeret impugnatione fuſcare, quin cum ſeuera increpatione feriret.

Appãret põtifici Gregorio IX.

Frater quidam ex ordine Minorum, officio prædicator, virtutis & famæ prærogatiua præpollens, cui firmiter erat de ſanctis ſtigmatibus perſuaſum, dum humana ſenſu miraculi huius apud ſe rationem perquireret, dubitationis cœpit cuiuſdam ſcrupulo titillari. Cùm igitur per dies plurimos ſenſualitate ſumẽte vigorem, luctamen huiuſmodi pateretur, nocte dormienti ſanctus Franciſcus pedibus lutulentus apparuit, humiliter durus & patienter iratus. Et quæ ſunt, ait, iſta in te conflictationum certamina? quæ dubitationum ſordes? Vide manus meas, & pedes meos. Cumque ille videret manus confixas, lutulentorum pedum ſtigmata non videbat. Remoue, inquit, lutum à pedibus meis, & cognoſce loca clauorum. Quos cùm ille appræhendiſſet deuotè, lutum ſibi videbatur abſtergere, locaque clauorum manibus cõtrectare. Continuò vt euigilat, lachrymis irrigatur, & priores affectus quodammodò lutulentos, tam lachrymarum profluuio, quàm publica confeſſione deterſit.

Itẽm fratri cuidam.

In vrbe Roma, matrona quædam morum claritate ac parentum gloria nobilis, ſanctum Franciſcum in ſuum elegerat aduocatum, ipſius habẽs depictam imaginem in ſecreto cubiculo, vbi patrem in abſcondito exorabat. Die verò quodam dum orationi vacaret, conſiderans imaginem ſancti, ſacra illa ſigna ſtigmatum non habentem, dolere cœpit non modicùm & mirari. Sed non mirum, ſi in pictura non erat, quod pictor omiſerat. Cumque per plures dies quid cauſæ foret defectûs huiuſmodi, mente ſolicita pertractaret, ecce ſubitò die quadam apparuerunt ſigna illa mirifica

in

in pictura, ſicut in alijs ipſius ſancti imaginibus pingi ſolent. Tremefacta illa, filiam ſuam Deo deuotam aduocauit protinùs, requirens ſi abſque ſtigmatibus vſque tunc imago fuiſſet. Affirmat illa & iurat, olim ſine illis ſtigmatibus extitiſſe, & nunc verè cum ſtigmatibus apparere. Verùm quia mens humana ſemetipſam frequenter impellit vt cadat, & in dubium reuocat veritatem, ſubintrat iterùm cor mulieris dubitatio noxia, nè fortè ſic fuiſſet imago à principio conſignata. At Dei virtus, nè primum contemneret miraculum, addidit & ſecundum. Continuò nanque diſparentibus ſignis illis, nudata priuilegio imago remanſit, vt per ſequens ſignum fieret probatio præcedentis. *Diuinitùs pinguntur vulnera in ei⁹ imagine*

In Catalonia quoquè apud Ilerdam accidit, virum quendam nomine Ioannem, beato Franciſco deuotum, quodam ſerò per quandam incedere viam, in qua pro inferenda morte latitabant inſidiæ, non quidem ipſi, qui inimicitias non habebat, ſed alteri cuidam, qui videbatur ſimilis eius, & tunc erat in comitatu ipſius. Exurgens autem quidam de inſidijs, cùm hoſtem ſuum hunc eſſe putaret, tam lethaliter eum plagis plurimis gladiauit, vt nulla porsùs ſupereſſet ſpes recuperādæ ſalutis. Siquidem primò inflicta percuſſio humerum cum brachio penè totum abſciderat, & ictus alius ſub mammilla tantam reliquerat aperturam, vt flatus indè procedens, circà ſex candelas * ſimiliter iunctas extingueret. Cùm igitur conſilio medicorum, ipſius impoſſibilis eſſet curatio, pro eo quòd putreſcentibus plagis, ex eis fœtor tam intolerabilis exhalaret, vt etiam ipſa eius vxor vehementer horreret, nulliſq; iam humanis iuuari poſſet remedijs, conuertit ſe ad beati patris Franciſci patrocinium, quanta poterat deuotione poſcendum, quem inter ipſos ictus vnà cum beata Virgine fidentiſſimè inuocârat. Et eccè miſero in lectulo calamitatis ſolitario decubanti, cùm Franciſci nomen vigilans & eiulans frequentiùs replicaret, adſtitit quidam in habitu fratris Minoris, per feneſtram, vt ei videbatur, ingreſſus, qui vocans eum ex nomine, dixit: Quia fiduciam habuiſti in me, Dominus liberabit te. A quo cùm ęgèr, quis eſſet, requireret, Franciſcum ille ſe eſſe reſpondit. Et ſtatim appropians, vulnerum illius ligaturas reſoluit, & cum vnguento per omnes plagas, vt videbatur, perunxit. Statìm autem vt ſenſit illam ſacrarum manuum, ſtigmatum Saluatoris virtute ſanare valentium, ſuauem contactum, expulſa putredine, reſtituta carne, & vulneribus ſolidatis, reſtitutus eſt integrè priſtinæ ſoſpitati. Quo facto, beatus abſceſſit, & ipſe ſentiēs ſe ſanatum, & in vocem diuinæ laudis, & beati Franciſci lætanter erumpens, vocauit vxorem. At illa celeriùs currens, & ſtare iam videns, quem ſepeliēdum credebat in craſtino, cùm eſſet ſtupore vehementi perterrita, viciniam totam clamore compleuit. Accurrentes autem ſui, cùm illum niterentur tanquàm phreneticum in lecto reponere, & ille econtrà renitens, aſſereret & oſtenderet ſe ſanatum, tanto ſunt ſtupore attoniti, vt quaſi ſine mente omnes effecti, phantaſticum eſſe crederent quod videbant: quia * qui pauloantè conſpexerant plagis atrociſſimis laniatum, & totum iam marcidum, plena cernebant incolumitate iucundum. Ad quos ille, qui factus fuerat ſanus: Nolite timere, inquit, nolite credere inane, quod cernitis: quia ſanctus Franciſcus modò à loco receſſit, & illarum ſacrarum manuum tactu me integrè ab omni plaga curauit. Crebreſcente tandèm huius fama miraculi, accelerat populus omnis, & videntes in tam aperto prodigio ſtigmatum beati Franciſci virtutem, admiratione ſimul & gaudio replebantur, Chriſtique ſigniferum magnis laudum præconijs extollebant. Dignè quidem beatus pater carne iam mortuus, & viuens cum Chriſto, præſentię ſuę oſtenſione mirabili, & manuum ſacrarum palpatione ſuaui, vulnerato lethaliter viro ſanitatem cōceſſit, cùm illius etiam in ſe ſtigmata tulerit, qui miſericorditer moriens, & mirabiliter ſurgens, vulneratum genus humanum, & ſeminiuū relictum, plagarum ſuarum virtute ſanauit.

for. ſimul* — *Hominem immaniter vulneratū, in viſione ſanat.* — *for.* quem*

Apud Potentiam Apuliæ ciuitatem, erat quidam clericus Rogerius nomine, vir honorabilis, & eccleſiæ maioris Canonicus. Hic cùm infirmitate quaſſatus, die quadam eccleſiam oraturus intrâſſet, in qua erat imago beati Franciſci depicta, glorioſa ſtigmata repræſentans, cœpit de illius ſublimitate miraculi, tanquàm de re omninò inſolita & impoſſibili, dubitare. Subitò igitur dum mente plagatus interiùs, cogitaret inania, in palma ſiniſtræ manûs ſub chirotheca grauiter ſe ſenſit eſſe percuſſum, ſonitū audiens percuſſuræ, velut cùm ſpiculum proſilit de baliſta: moxq; tam vulnere ſauciatus, quàm ſonitu ſtupefactus, chirothecam de manu traxit, vt viſu dignoſceret, quod tactu perceperat & auditu. Cumque nulla fuiſſet priùs in palma percuſſio, conſpexit

Vulneratur cælitùs in manu, dubitās de beati ſtigmatibus.

ſpexit in medio manûs plagam, quaſi ſagittæ percuſſione inflictam, ex qua tanta vis procedebat ardoris, vt videretur ex illo deficere. Mirabile dictu. Nullum in chirotheca veſtigium apparebat, vt lateri plagæ cordis, latenter inflicti pœna vulneris reſponderet. Clamat exindè per duos dies & rugit, dolore grauiſſimo ſtimulatus, & increduli cordis velamen explicat vniuerſis. Credere ſe veraciter ſacra ſtigmata in ſancto fuiſſe Franciſco fatetur & iurat, cõteſtans omnis dubitationis abſceſſiſſe phantaſmata. Orat ſuppliciter ſanctum Dei per ſacra ſibi ſtigmata ſubuenire, & multas cordis preces multo impinguat profluuio lachrymarum. Mirum certè. Incredulitate proiecta, ſanationem mentis ſanatio ſequitur corporalis: Omnis quieſcit dolor, frigeſcit ardor, nullum remanet veſtigium percuſſuræ. Sicque factum eſt, vt latens mentis infirmitas, per patens carnis cauterium ſuperna prouidente clemẽtia, curaretur, menteque ſanata, & ipſa caro pariter ſanaretur. Fit homo humilis Deo, deuotus ſancto, & fratrum ordini perpetua familiaritate ſubiectus. Huius rei tam ſolenne miraculum, iuramentis firmatum fuit, & literis ſigilli Epiſcopi munimine roboratis, ipſius ad nos notitia delata peruénit. De ſacris ergò ſtigmatibus nullus ſit ambiguitati locus: nullus in hoc, quia Deus bonus eſt, nequam ſit oculus, quaſi huiuſmodi doni largitio ſempiternæ bonitati non congruat. Si enim illo amore Seraphico multa membra capiti cohærerent Chriſto, vt & in bello ſimili armatura inuenirentur condigna, & in regno ad ſimilem forent gloriam ſubuehenda, nullus hoc ſanæ mentis, niſi ad Chriſti gloriam diceret pertinere.

Inuocat S. Frãciſcum, & mox ſanatur.

De mortuis ſuſcitatis.

IN caſtro montis Marani prope Beneuentum, mulier quædam ſancto Franciſco peculiari deuotione cohærens, viam vniuerſæ carnis intrauit. Conuenientibus autem clericis nocte ad exequias & vigilias cum pſalterijs decantandas, ſubitò cunctis cernentibus erexit ſe mulier ſuper lectum, & vnum de adſtantibus ſacerdotem, patrinum videlicet ſuum, aduocauit, dicens: Volo confiteri, pater. Ego enim mortua duro eram carceri mancipanda, quoniam peccatum, quod tibi pandam, necdùm confeſſa fueram. Sed orante, inquit, pro me ſancto Franciſco, cui dum viuerem, deuota mente ſeruiui, redire nunc ad corpus indultum eſt mihi, vt illo reuelato peccato, ſempiternam promerear vitam. Et eccè vobis videntibus, poſtquàm illud detexero, ad promiſſam requiẽ properabo. Trementer ergo ſacerdoti trementi confeſſa, poſt abſolutionem receptam, quietè ſe in lecto collegit, & in Domino feliciter obdormiuit.

Inſigne miraculũ pro cõfeſſionis approbatione.

In caſtro Pamarco, in montanis Apuliæ poſito, patri & matri vnica erat filia, in tenera ætate tenerè perdilecta. Qua infirmitate graui ad mortem perducta, parentes eius ſucceſſionem aliam non ſperantes, ſe in illa quaſi mortuos reputabant. Conuenientibus ergò conſanguineis & amicis ad flebile nimìs funus, iacebat mater infelix ineffabilibus completa doloribus, & abſorpta ſuprema triſtitia, de his, quæ fiebant, nihil penitùs aduertebat. Interim ſanctus Franciſcus, vno tantùm ſocio comitatus apparẽs, deſolatam viſitare dignatus eſt fœminam, quam ſibi ſenſerat eſſe deuotam, & pijs eam affatus alloquijs: Noli flere, inquit. nam lucernæ tuæ lumen, quod deploras extinctum, mea tibi eſt interceſſione reddendum. Surrexit continuò mulier, & quæ ſibi dixerat ſanctus, omnibus manifeſtans, non permiſit extinctum corpus efferri: ſed cum magna fide ſancti Franciſci nomen inuocans, & mortuam felix appræhendens, viuam & incolumem, cunctis videntibus & mirantibus, alleuauit.

Puella redit ad vitam.

Cùm fratres de Noceria, peterent quoddam plauſtrum à quodam viro Petro nomine, quo aliquantulùm indigebant, ſtultè reſpondit eis, pro petito ſubſidio irrogando conuicium, & pro eleemoſyna, ad honorem ſancti poſtulata Franciſci, in nomen ipſius blaſphemiam iaculando. Pœnituit hominem ſtatìm inſipientiæ ſuæ, diuino ſuper eum irruente pauore, nè fortè vltio Domini ſequeretur, ſicut & fuit protinùs ſubſequuta. Nam infirmatus continuò primogenitus eius, paruo elapſo ſpatio, ſpiritum exhalauit. Volutabatur per humum pater infelix, & ſanctum Dei Franciſcum vocare non ceſſans, cum lachrymis exclamabat: Ego ſum, qui peccaui, ego qui iniquè locutus ſum: me in perſona propria flagellare debuiſti. Redde ſancte iam pœnitẽti, quod abſtuliſti impiè blaſphemanti. Tibi me reddo, tuis me obſequijs ſemper expono. nam & deuotum ſacrificium laudis pro tui honore nominis ſemper offeram Chriſto. Mira res. Ad hæc verba ſurrexit puer, & planctum prohibens, ſe morientem eductum de corpore, per beatum Franciſcum deductum aſſeruit, & reductum.

Diuina vltio in blaſphemum.

Mortuus reſurgit.

Cuiuſ-

Cuiuſdam vrbis Romæ notarij puerulus vix ſeptennis, matrem ad eccleſiam ſancti Marci euntem, puerili more ſequi deſiderans, dum remanere domi compelleretur à matre, per feneſtram palatij ſe proiecit, & vltima quaſſatione colliſus, cõtinuò expirauit. Mater verò, quæ nondùm longè diſceſſerat, ad ſonitum corruentis præcipitium pignoris ſuſpicata, celeriter redijt: filiumque reperiens tam miſerabili caſu repentè ſubtractum, protinùs ſibijpſi manus iniecit vltrices, ac doloroſis clamoribus totam excitauit viciniam ad lamẽtum. Frater verò quidam nomine Raho, de ordine Minorum, illuc ſe ad prædicandum conferens, propinquauit ad puerum, & fide plenus, ait ad patrem: Credis'ne ſanctum Dei Franciſcum poſſe filium tuum à mortuis ſuſcitare propter amorem, quem ſemper ad Chriſtum habuit, pro reddenda vita hominibus Crucifixum? Quo reſpondente, ſe firmiter credere & fideliter confiteri, ſeruumque ſancti in perpetuũ ſe eſſe futurum, ſi tantum à Deo munus per ipſius merita recipere mereretur: proſtrauit ſe frater ille cum fratre ſocio in oratione, cæteros qui aderant, excitans ad orandum. Quo facto, cœpit puer aliquantulùm oſcitare, & apertis oculis, brachijsque eleuatis, ſeipſum erexit, & ſtatìm coram omnibus ambulauit incolumis, per mirandam ſancti virtutem vitæ ſimul redditus, & ſaluti.

Fide patris reſuſcitatur filius defunctus, S. Franciſci interuenientibus meritis.

In ciuitate Capuæ dum puer quidam ſuper ripam Vulturni fluminis cum pluribus iocaretur, incautùs cecidit in profundum. Quem fluminis impetus celeriter vorans, ſub ſabulo mortuum ſepeliuit. Proclamantibus autem pueris, qui cum eo luſerant circa flumen, populoſa illuc multitudo conuenit. Cumque vniuerſus populus ſuppliciter & deuotè beati Franciſci merita inuocaret, vt deuotorum ſibi parentum fidem adſpiciens, prolem à mortis periculo dignaretur eripere: natator quidam procùl adſtans, clamoribus auditis acceſſit, & poſt diutinam inquiſitionem, inuocato tandèm beati Franciſci ſubſidio, locum inuenit, in quo limus in modum ſepulcri, pueri cadauer obtexerat. Quem effodiens & extrà deportans, dolens defunctum inſpexit. Licèt autem populus qui adſtabat, videret iuuenem mortuum, nihilominùs tamen flens & eiulans, proclamabat: Sancte Franciſce, redde puerum patri ſuo. Sed & Iudæi, qui venerant, naturali pietate commoti, dicebant: Sancte Franciſce, redde puerum patri ſuo. Subitò puer, lætantibus & mirantibus cunctis, exurgens incolumis, duci ſe ad eccleſiã beati Franciſci ſuppliciter poſtulauit, vt gratias illi deuotus exolueret, cuius ſe nouerat virtute mirabiliter ſuſcitatum.

Rurſus alius defunctus excitatur.

In ciuitate Sueſſa in vico, qui Ad columnas dicitur, repentè quædam corruens domus, vnum abſorbuit iuuenem, & ſubitò interemit. Viri autẽ & mulieres, ruinę ſonitu excitati, vndiquè accurrentes, eleuauerunt hincindè ligna & lapides, & miſeræ matri mortuum filium reddiderunt. Illa verò amariſſimis repleta ſingultibus, ſicut poterat, doloroſis vocibus exclamabat: Sancte Franciſce, ſancte Franciſce, redde mihi filium meum. Non ſolùm autem illa, ſed & omnes qui aderant, beati patris præſidium flagitabant. Sed cùm non eſſet neque vox, neque ſenſus, cadauer poſuerunt in lectulo, & ad ſepeliendum ipſum, diem craſtinum expectabant. Mater verò fiduciam habens in Domino per merita ſancti eius, votum emiſit, noua ſe ſindone beati Franciſci operturam altare, ſi filium ſuum reuocaret ad vitam. Et eccè circa horam noctis mediam, cœpit iuuenis oſcitare, & caleſcentibus membris, viuus exurgens & ſanus, in laudis verba prorumpit. Sed & clerum, qui conuenerat, & populum vniuerſùm excitauit ad laudes & gratias Deo & beato Franciſco cum mentis lætitia perſoluendas.

Votũ nũcupat mulier, & filius eius vitę reſtituitur.

Iuuenis quidam Gerlandinus nomine, de Raguſia oriundus, vindemiarũ tempore ad vineas exiẽs, cùm in vaſe vinario, vt vtres impleret, ſub torculari ſe mitteret, repentè prægrandes lapides, motis in ſe lignorum ſtruibus, caput ipſius lethali percuſſione quaſsârunt. Feſtinauit continuò pater ad filium, & deſperans obrutum non adiuuit, ſed cum ſub onere, ſicut corruit, ſic reliquit. Accurrerũt expeditiùs vinitores, magni clamoris vocem lugubrem audientes, multoque cum patre pueri dolore completi, extraxerunt iuuenem iam mortuum à ruina. Pater verò ipſius, Ieſu pedibus prouolutus, humiliter precabatur, vt filium ſuum vnicum per ſancti Franciſci merita, cuius tunc imminebat ſolennitas, ſibi reddere dignaretur. Ingeminabat preces, vouebat officia pietatis, & ſancti viri corpus ſe viſitaturum cum filio, ſi ſuſcitaretur à mortuis, repromiſit. Mirum certè. Continuò puer, qui toto fuerat corpore conquaſſatus, reſtitutus vitæ & integræ ſoſpitati, gaudens coram omnibus exurrexit, plangentes obiurgans, & ſancti Franciſci ſuffragijs vitæ ſe redditum aſſeuérans.

Vouet alius ſe aditurum ſepulcrũ S. Franciſci, & filius reuiuiſcit.

Quendam alium mortuum in Alemania ſuſcitauit, de quo dominus Papa Gregorius

rius tempore tranſlationis ipſius ſancti, fratres omnes, qui ad tranſlationem & Capitulum conuenerant, per Apoſtolicas literas certos reddidit & gaudentes. Miraculi huius ſeriem, quia ignoraui, non ſcripſi, credens Papale teſtimonium omnis aſſertionis excellere inſtrumentum.

De his, quos à mortis periculo liberauit.

IN confinibus Vrbis, vir quidam nobilis Rodulphus nomine, cum Deo deuota vxore fratres Minores ſuo recepit hoſpitio, tam hoſpitalitatis gratia, quàm beati Franciſci reuerentia & amore. Nocte verò illa in ſummitate turris dormiens cuſtos caſtri, cùm iaceret ſuper ſtruem lignorum, in ipſa muri poſitorum crepidine, ipſorum ſoluta compage, in tectum palatij corruit, & exindè ſuper terram. Excitata ad ſonitum caſús tota familia, & cuſtodis intellecta ruina, dominus caſtri & domina cum fratribus accurrerunt. Is verò qui ab alto corruerat, abſorptus fuerat tam profundo ſopore, vt nec ad caſum euigilaret iteratæ ruinæ, nec ad ſtrepitum accurrentis familiæ cum clamore. Trahentium tandèm, & impellentium manibus excitatus, conqueri cœpit, quòd dulci fuiſſet quiete priuatus, inter beati Franciſci brachia ſuauiter aſſerens ſe dormîſſe. Cùm verò de caſu proprio doceretur ab alijs, & in imo ſe videret, qui in alto iacuerat, ſtupens eſſe factum, quod fieri non perceperat, pœnitentiam ſe facturum ob reuerentiam Dei & beati Franciſci, coram omnibus repromiſit.

Eccè egregium miraculum.

In caſtro Pophis, quod in Campania poſitum eſt, ſacerdos quidam Thomas nomine, acceſſit ad reparandum eccleſiæ molendinum. Deambulans autem incautè ſecus extrema canalis, quò gurges profundus copioſo defluebat influxu, ſubito caſu cauiloſo ligno intruſus eſt, cuius impulſu voluitur molendinum. Cùm igitur conſertus iaceret in ligno, & ſuper os ipſius, quia ſupinus erat, aquarum impetus inundaret, corde tamen, quia lingua non poterat, ſanctum Franciſcum flebiliter inuocabat. Per magnum verò ſpatium ſic illo iacente, ac de vita ipſius iam penitùs ſocijs deſperatis, in contrariam partem molam cum violentia reuoluerunt, & ſic eiectus ſacerdos, palpitans volutabatur in aquæ meatu. Et eccè quidam frater Minor indutus tunica candida, & fune ſuccinctus, cum magna ſuauitate arreptū per brachium, extra flumen eduxit, dicens: Ego ſum Franciſcus, quem inuocâſti. Ille verò ſic liberatus, nimìs obſtupuit: volenſque pedum ipſius oſculari veſtiga, huc atque illuc anxius diſcurrebat, quærens à ſocijs, Vbì eſt ille? Quò abijt ſanctus? Qua via diſceſſit? Viri autem illi tremefacti, proni ceciderunt in terram, ſublimis Dei glorioſa extollentes magnalia, & virtuoſa merita humilis ſerui eius.

Presbyter è manifeſto mortis periculo liberatur.

Iuuenes quidam de Burgo Celani, pro metendis herbis exierant ad campeſtria quædam, in quibus vetus latebat puteus, herbis in ſummo ore virentibus obumbratus, qui quasì per paſſus quatuor aquarum altitudinem continebat. Segregatis igitur per campum diſcurrentibus pueris, vnus ex improuiſo decurrit in puteum. Abſorbente autem profunda fouea corpus, ſpiritus mentis ſursùm recurrebat ad beati Franciſci ſuffragium, clamans in ipſo lapſu fideliter & fidenter: Sancte Franciſce, adiuua me. Cæteri huc atque illuc ſe vertentes, dum puer alius non compareret, clamore, circuitu & lachrymis requirebant eundem. Comperto tandèm, quòd in puteum cecidiſſet, feſtinantes cum gemitibus redierunt ad Burgum, indicantes euētum, expoſcentes auxilium. Redeuntibus autem illis cum multa hominū turba, demiſſus vnus per funem in puteum, puerum reſpexit in aquarum ſuperficie reſidentem, nihil paſſum penitùs læſionis. Extractus verò de puteo puer, dixit omnibus qui adſtabant: Quandò ſubitò cecidi, beati Franciſci patrocinium inuocaui, qui corruenti mihi ſtatìm præſentialiter affuit, & manum porrigens, leuiter apprehendit, nec vnquàm deſeruit, donèc vnà vobiſcum de puteo me eduxit.

Præclarum ſanè miraculum.

In eccleſia beati Franciſci apud Aſſiſium, dum præſente Romana Curia prædicaret dominus Epiſcopus Hoſtienſis, qui poſtmodùm ſummus Pontifex extitit Alexander, quidam lapis ponderoſus & magnus incautè ſuper pulpitum excelſum & lapideum derelictus, præ nimietate preſſuræ impulſus, ſuper caput cuiuſdam cecidit mulieris. Extimantes igitur circunſtantes perfectè ipſam iam mortuam, & caput eius totaliter conquaſſatum, cooperuerūt eam pallio, quo erat amicta, vt ſermone finito educeretur extra eccleſiam lugubre funus. Ipſa verò ſe beato Franciſco, ante cuius iacebat altare, fideliter commendauit. Et eccè prædicatione finita, mulier coram omnibus adeò ſurrexit incolumis, vt nullius in ea læſionis veſtigium appareret. Sed &, quod

Duplex miraculum in

&,quod eſt ampliùs admirandum, cùm per longa tempora vſque ad horam illam dolorem capitis quaſi continuum habuiſſet, plenè fuit extunc ab omnis morbi moleſtia liberata,ſicut ipſa poſtmodùm teſtabatur. vna muliere

Apud Cornetum cùm in loco fratrum ad fuſionem campanæ viri quidam conueniſſent deuoti,puerulus quidā octennis Bartholomæus nomine, xenium quoddam fratribus laborantibus apportauit.Et eccè ſubitò ventus vehemens,concuſſa domo, oſtium portæ graue quidē & magnū, ſuper ipſum puerulū ità valido proiecit impulſu,vt quē tam ingens pondus oppreſſerat,lethali crederetur colliſione quaſſatus. Sic enim totaliter iacebat tumulatus ſub pondere,vt nihil exteriùs apparéret. Accurrerunt omnes, qui aderant, beati Franciſci virtuoſam dexteram inuocantes. Sed & pater ipſius,qui rigeſcentibus membris ſe mouere non poterat præ dolore, votis & voce ſancto Franciſco filium offerebat. Leuatum eſt deniquè funeſtum pondus deſupèr puerum : & eccè quem credebant mortuū,quaſi ſuſcitatus à ſomno, lætus apparuit, nullam in ſe prorsùs præferens læſionem. Igitur cùm quatuordecim eſſet annorum, factus eſt frater Minor,vir poſteà literatus,& famoſus in ordine prædicator. Eccè quot miracula ad inuocationem B.Frāciſci.

Homines de Lentino,lapidem prægrandem abſciderunt de monte,qui ſupponendus erat altari cuiuſdam eccleſiæ beati Franciſci in proximo conſecrandæ. Cùm autem ferè quadraginta homines lapidem illum ſupponere vehiculo niterentur, repetitis ſæpiùs viribus,ſuper quendam hominem lapis ille cecidit, & in modum ſepulcri obtexit. Sed cùm mente confuſi, quid facerent, ignorarent, maior pars hominū deſperata diſceſſit. Porrò viri decem, qui remanſerant, lugubri voce ſanctum inuocantes Franciſcum,nè in ſuo ſeruitio ſic horrendè mori hominem pateretur, reſumpto tandèm corde,tanta facilitate lapidem amouerunt,vt nullus dubitaret virtutem affuiſſe Franciſci. Surrexit homo incolumis in omnibus membris,inſupèr & lumen recuperauit limpidum oculorum,quod habuerat obſcuratum,vt omnibus daretur intelligi,quàm in rebus deſperatis beati Franciſci merita validæ ſint virtutis. Triplex miraculum.

Simile quoddam accidit apud ſanctum Seuerinum in Marchia de Ancona. Dum enim lapis prægrandis de Conſtantinopoli apportatus ad baſilicā beati Frāciſci multorum viribus traheretur, rapido lapſu eſt ſuper quendam trahentium deuolutus. Cumque ille non ſolùm crederetur defunctus,ſed etiam totaliter comminutus, aſſiſtente ſibi beato Franciſco,& lapidem ſubleuante, abſque omni læſione ſanus & incolumis,lapidis proiecto pondere,proſiliuit. Itē aliud illuſtre ſané.

Bartholomæus Caietanus ciuis, cùm ad conſtructionem cuiuſdam eccleſiæ beati Franciſci non modicùm deſudaret,ruente trabe quadam infirmiter poſita, eiuſque opprimente ceruicem,fuit grauiter conquaſſatus. Ipſe verò mortem ſibi ſentiens imminentem,vtì erat vir fidelis & pius,à quodam fratre viaticum poſtulauit. Quod frater ille tam celeriter afferre non valens,quia mori ſubitò credebatur,beati Auguſtini verba protulit,dicens ei : Crede,& manducâſti. Sequenti verò nocte beatus Franciſcus cum vndecim fratribus illi apparuit, & inter vbera portans agniculū, ad lectum eius acceſſit,vocauitque illum ex nomine, dicens : Bartholomæe, noli timere, quia non præualebit aduersùm te inimicus, qui te in meo ſeruitio voluit impedire. Hic eſt agnus,quem tibi dari petebas,quem & propter bonum deſiderium ſuſcepiſti, cuius etiam virtute conſequeris vtriuſque hominis ſoſpitatem. Et ſic per vulnera manum ducens,ad opus quod cœperat,eum redire præcepit. Qui valdè manè conſurgens, & ijs,qui eum ſeminecem reliquerant, incolumis & lætus appárens, admirationem intulit & ſtuporem. Sed & ipſorum mentes ad beati patris reuerentiam & amorem, tam exemplo ſui,quàm ſancti miraculo,excitauit. S.Franciſcus cuidā apparens, ſanat eum moribundum.

Quidam de caſtro Ceperani, nomine Nicolaus,in manus inimicorum crudelium incidit die quadam. Qui crudelitate ferali vulneribus eum ſuper vulnera concidentes,vſque adeò ſuper miſerum ſæuiêrunt, donec vel extinctum crederent, vel protinùs extinguendum. Clamauerat autem Nicolaus prædictus, cùm primos ictus exciperet,alta voce : Sancte Franciſce ſuccurre mihi,ſancte Franciſce adiuua me. Hanc vocem à remotis audiêrunt quamplurimi,licèt auxilium ferre non poſſent. Deportatus tandèm domum,totus ſuo ſanguine volutatus,fiducialiter aſſerebat ſe mortem ex illis vulneribus non viſurum, nec etiam ſe tunc ſentire dolores, quoniam ſanctus Franciſcus ſibi ſuccurrerat : & vt pœnitentiam ageret,à Domino impetrauit. Quod & ſequens confirmauit euentus. Nam lotus à ſanguine, continuò contra humanam ſpem extitit liberatus. Res admiranda ſané.

Filius cuiuſdã nobilis in caſtro ſancti Geminiani, valido languore detentus, omniſque vlteriùs deſperatus ſalute, ad extremum vſque perductus eſt. Riuus etenim ſanguinis ab oculis eius emanabat, ſicut ex vena brachij aſſolet ebullire. Cæteriſque propinquæ mortis veris indicijs in reliquo corpore apparentibus, iudicabatur pro mortuo. Sed & pro debilitate ſpiritûs & virtutis, ſensûs & motûs vſu priuatus, viſus eſt penitùs emigrâſſe. Congregatis autem ex more ad planctum parentibus & amicis, ac de ſola agentibus ſepultura, pater ipſius fiduciam habens in Domino, concito greſſu ad eccleſiam cucurrit beati Franciſci, quæ in eodem erat caſtro conſtructa, & cingulo ſuſpenſo ad guttur, cum omni humilitate ſe proſtrauit in terram: ſicque vota vouens & multiplicans preces, ſuſpirijs & gemitibus meruit apud Chriſtum, ſanctum Franciſcum habere patronum. Reuerſus itaque ſtatìm pater ad filium, & ſanitati reſtitutum inueniens, luctum in gaudium immutauit.

Redit ad ſanitatẽ iam mortuus.

Simile quiddam meritis ſancti operatus eſt Dominus circa puellam quandam in Catalonia de villa nomine Thamarit, & circa aliam de Anconâ: quæ cùm eſſent præ nimietate ægritudinis in vltimo ſpiritu conſtitutæ, beatus Franciſcus fideliter à parentibus inuocatus, perfectæ continuò eas reſtituit ſanitati.

Itèm duæ puellæ.

Clericus quidam de vico Albo, nomine Matthæus, veneno mortifero bibito, intantùm fuit grauatus, quòd loqui aliquo modo non valens, ſolùm finalem exitum expectabat. Sacerdos quidam, vt ſibi confiteretur, admonuit, & verbum vnum ab eo extorquere non valuit. Ipſe verò in corde ſuo humiliter Chriſtũ orabat, vt per beati Franciſci merita, à mortis eum faucibus eripere dignaretur. Moxque vt confortatus à Domino beati Franciſci nomen fideli deuotione deprompſit, teſtibus qui aderant, veneno euomito, liberatori ſuo gratias egit.

Euomit quidã hauſtum virus.

In magno maris periculo poſiti quidam nautæ, cùm milliaria decem à portu Barulitano diſtarent, ingraueſcente nimiùm tempeſtate, iam de vita dubij, ancoras ſubmiſerunt. Verùm ſpiritu procellarum, mari feruentiùs tumeſcente, fractis funibus & relictis ancoris, incerto & inæquali curſu per æquora gradiebantur. Tandèm nutu diuino mari placato, ad reſumendas ancoras, quarum funes ſuperiùs enatabant, toto ſe conamine parauerunt. Cumque id perficere proprijs viribus non valerent, plurimorum ſanctorum inuocato ſubſidio, multiſque iam ſudoribus liqueſcentes, nec vnam per totam diem reſumere potuerunt. Aderat autem nauta quidam, Perfectus nomine, ſed moribus imperfectus, qui cum irriſione quadam dixit ad ſocios: Eccè ſanctorum omnium inuocâſtis auxilium, &, vt videtur, nullus eſt qui ſuccurrat. Inuocemus iſtum Franciſcum, qui nouellus eſt ſanctus, ſi quo modo in mare ſe demergat, & ancoras perditas reddat. Conſenſerunt cæteri non irriſoriè, ſed veraciter, ſuaſioni Perfecti, & ipſius obiurgantes irriſorium verbum, firmauerunt cum ſancto ſpontaneum votum. Statimque in momento ſine aliquo adminiculo natauerunt ancoræ ſuper aquas, quaſi ferri natura verſa foret in ligneam leuitatem.

Vouẽt nautæ ſancto, & mox exaudiuntur.

Peregrinus quidam inualidus corpore propter febris peracutæ ſymptomata, quam fuerat antè perpeſſus, naui quadam ſubuectus, de vltramarinis partibus veniebat. Ferebatur autem & ipſe ad beatum Franciſcum præcipuo deuotionis affectu, & eum ſibi apud cæleſtem Regem elegerat aduocatum. Cùm igitur necdùm perfectè liber à morbo, ſitis anguſtiaretur ardoribus, deficiente iam aqua, cœpit alta voce clamare: Ite fidenter, haurite poculum mihi, quia beatus Franciſcus vaſculum meum aqua repleuit. Mirum certè. Inuenerunt vas aqua repletum, quod fuerat antè vacuum derelictum. Alio verò die cùm tempeſtate ſuborta operiretur nauis fluctibus, & procellis quateretur perualidis, ità vt iam naufragium timerent, cœpit idem infirmus ſubito clamore vociferari per nauem: Surgite omnes, inquit, & beato Franciſco venienti occurrite. Eccè ad ſaluandum nos adeſt. Sicque cum voce magna & lachrymis in faciem prócidens, adorauit. Statìm ad ſancti viſionem, omnem ſoſpitatem reſumpſit infirmus, & maris fuit tranquillitas ſubſequuta.

Vas vacuũ diuinitùs aqua implètur.

Duo miracula.

Frater Iacobus Reatinus, cùm in nauicula parua fluuium quendam cum alijs fratribus pertranſiret, ſocijs primò ſuper ripam poſitis, poſtremò ſe ad exitum præparabat. Sed modico illo ligno per infortunium reuoluto, rectore natante, frater merſus eſt in profundum. Inuocabant fratres extrà poſiti affectuoſis precibus beatum Franciſcum, & vt filio ſuccurreret, lachrymoſis gemitibus ſupplicabant. Submerſus autem frater, de ventre gurgitis nimis immenſi, cùm ore non poſſet, corde clamabat, vt poterat, implorans pij patris ſubſidium. Et eccè auxiliante ſibi patris præſentia,

per

per profundum ſicut per aridam ambulabat,& demerſam nauiculam capiens, cum ea peruénit ad litus. Mirabile dictu. Veſtimenta eius madidata non ſunt,nec aquæ gutta proximauit ad tunicam. Multa in vno ſtarre illuſtria miracula.

Frater, Bonauentura nomine, cum duobus viris per lacum quendam nauigans, confracta ex parte nauícula,propter aquæ influentis impetum, demerſus eſt cum naui & ſocijs in profundum. Cùm autem de lacu miſeriæ miſericordem patrem Franciſcum inuocarent cum multa fiducia, ſuperenatauit ſubitò aqua plena nauicula, & cum eis,ſancto præbente ducatum,ſalubriter peruénit ad portum. Sic & quidam frater de Eſculo,ſubmerſus in flumine,ſancti Franciſci meritis extitit liberatus. Sed & in lacu Reatino cùm quidam viri & mulieres in conſimili eſſent periculo conſtituti, ad inuocationem nominis ſancti Franciſci,de aquarum multarum periculoſo naufragio ſalubriter euaſerunt. Multi ſeruantur in aquis.

Quidam nautæ Anconitani,periculoſa tempeſtate iactati, ſubmerſionis periculum iam videbant. Cumque ſic deſperati de vita, S. Franciſcum ſuppliciter inuocarent,lumen in mari magnum apparuit, & cum ipſo lumine tranquillitas conceſſa diuinitùs,acsì beatus vir ſua miranda virtute & ventis imperare poſſet,& mari. Quantis autem miraculorũ prodigijs beatus hic pater in mari claruerit, & clareſcat, quotiès ibidèm opem tulerit deſperatis, nullatenùs credo poſſibile per ſingula enarrare. Nec mirum ſi iam regnanti in cælis, collatum eſt imperium ſuper aquas, cui & in hac mortalitate degenti,omnis corporea creatura,ad ſuam refigurata originem,mirabiliter ſeruiebat. Innumera in mari S. Franciſci miracula.

De liberatis à vinculis & carceribus.

IN Romania Græcum quendam, cuiuſdam domini ſeruientem, contigit de furto fallaciter accuſari, quem dominus terræ in alto carcere mandauit includi,& grauiter vinculari. Domina verò domûs,miſerta ſerui,quem indubitanter credebat à culpa ſibi impoſita innocentem, pro liberatione ipſius apud virum precibus inſiſtebat deuotis. Verùm non acquieſcente viri ſui duritia obſtinata,recurrit domina ſupplex ad ſanctum Franciſcũ, & eius pietati voto cõmendauit inſontem. Protinùs affuit miſerorum adiutor,& virum in carcere poſitum miſericorditer viſitauit: Soluit vincula,carcerem fregit,innocentem manibus appræhenſum foràs eduxit, & ait: Ego ſum ille,cui domina tua te deuotè commiſit. Cumque ille timore magno corriperetur,& pro deſcenſu altiſſimæ rupis voraginem circuiret, ſubitò liberatoris ſui virtute inueniens ſe in plano,redijt ad dominam ſuam: relataque per ordinem miraculi veritate,deuotam dominam,ad Chriſti amorem & reuerentiam ſerui eius Franciſci feruentiùs inflammauit. Voto nuncupato captiuus liberatur.

In Maſſa ſancti Petri, cuidam militi debebat pecuniæ quantitatem pauperculus quidam. Cumque præ inopia facultas non ſuppeteret perſoluendi,captus debitor à milite repetente,miſereri ſibi orabat ſuppliciter, dilationem quærens amore beati Franciſci. Spreuit ſuperbus miles preces oblatas, & ſancti amorem, velut inane quid,inaniter vilipendit. Nam ceruicoſè reſpondens: Tali te, ait, loco recludam, & tali retrudam carcere,quòd nec Franciſcus, nec aliquis te poterit adiuuare. Tentauit,quod dixit. Carcerem adinuenit obſcurum,in quo hominem vinculatum coniecit. Paulopòſt affuit beatus Franciſcus,& fracto carcere,ruptiſque compedibus, illæſum hominem reduxit ad propria. Sic fortitudo Franciſci,militem eſt prædata ſuperbum: captiuum,qui ſe ſibi ſubiecerat,liberauit à malo,militiſque proterui admirando miraculo immanſuetudinem commutauit. O ſtultũ hominẽ. Itèm alius captiu' ſoluitur.

Albertus de Aretio,cùm in vinculis atrociſſimis teneretur, pro debitis iniuſtè ab eo petitis,ſuam innocentiam ſancto Franciſco humiliter cõmendauit. Ordinem quidem fratrũ Minorum plurimùm diligebat, & ſanctum Franciſcum inter ſanctos ſpeciali venerabatur affectu. Dixit autem creditor ſuus voce blaſphema,quòd nec Franciſcus,nec Deus poſſet eum de ſuis manibus liberare. Factũ eſt itaq; in vigilia S. Franciſci,cùm vinctus ille nihil comediſſet, ſed ob ſancti amorem, victum ſuũ cuidam tribuiſſet egeno,nocte veniente apparuit ei vigilanti ſanctus Franciſcus, ad cuius ingreſſum vincula de pedibus,& catenæ de manibus ceciderunt, ſpontè aperta ſunt oſtia, proſiluerunt tabulæ de ſolario,& liber abſceſſit homo ad propria rediens. Impleuit extunc votum,ieiunans vigiliam beati Franciſci,& cereo,quem annuatim conſueuit offerre,in accreſcentis deuotionis indicium,annuatìm vnam vnciam ſuperaddens. Inſigne miraculũ,non abſimile prioribus.

Reſidente in ſede beati Petri domino Gregorio nono, quidam, Petrus nomine, de ciuitate Aliſia, de hæreſi accuſatus, Romæ captus eſt, & de mandato eiuſdem Pontificis ad cuſtodiendum traditus Epiſcopo Tyburtino. Quem ſub pœna Epiſcopatûs accipiens, compedibus alligauit, obſcuroque ipſum carcere, nè poſſet effugere, includi fecit, panem ei præbens in pondere, & poculum in menſura. Cœpit autem homo ille beatum Franciſcum ad ſuî miſerendum multis precibus & fletibus inuocare, eò quòd audierat ſolennitatis eius iam adeſſe vigiliam. Et quoniam fidei puritate omnem abdicauerat hæreticæ prauitatis errorem, totaque cordis deuotione adhæſerat fideliſſimo Chriſti ſeruo Franciſco, intercedentibus ipſius meritis, à Domino meruit exaudiri. Inſtante enim iam nocte ſuæ feſtiuitatis, circa crepuſculum beatus Franciſcus in carcerem miſeratus deſcendit, & illum ſuo nomine vocans, vt citò ſurgeret, imperauit. Qui timore perterritus, quiſnam eſſet, interrogans, beatum Franciſcum adeſſe audiuit. Cumque virtute præſentiæ viri ſancti, vincula pedum ſuorum confracta conſpiceret cecidiſſe, & tabulas carceris, clauis vltrò proſilientibus, aperiri, & apertum iter ſibi ad exeundum præberi, ſolutus tamen & obſtupefactus, fugere neſciebat, ſed ad ianuam clamans, cuſtodes omnes perterruit. Qui cùm eum liberatum à vinculis Epiſcopo nunciaſſent, poſt intellectum ordinem rei, ad carcerem Pontifex deuotus acceſſit, & manifeſtè Dei virtutem cognoſcens, Dominum adorauit ibidem. Vincula quoque coram domino Papa & Cardinalibus delata fuerunt: qui videntes quod factum fuerat, admirati plurimùm, benedixerunt Deum.

Quidam captiuus hæreticus omnē abiurat hæreſim.

Liberatur à carcere.

Guidolotus de ſancto Geminiano, falsò accuſatus fuit, quod veneno interemerat quendam virum, & quòd eodem genere mortis filium eiuſdem viri, & vniuerſam eius familiam propoſuerat enecare. Captus proindè à poteſtate terræ, grauiſſimis vinculis aggrauatus, in turrim quandam recluſus eſt. Ipſe verò fiduciam habens in Domino pro ſua innocentia, quam ſciebat, cauſam commiſit beati Franciſci patrocinio defendendam. Excogitante igitur poteſtate, qualiter criminis obiecti confeſſionem eliceret per tormenta, qualibusque pœnis confeſſum faceret interire, nocte illa, cùm manè ad cruciatus deberet adduci, ſancti Franciſci præſentia extitit viſitatus, & immenſo luminis fulgore vſque manè circundatus, repletuſque gaudio & fiducia multa, ſecuritatem euaſionis accepit. Aduenerunt manè tortores, & eductum de carcere eculeo ſuſpenderunt, aggrauantes ſuper eum multa pondera ferri. Depoſitus eſt pluriès, & iterùm eleuatus, vt pœna pœnæ ſuccedente, citiùs ad confeſſionem criminis arceretur. Sed ſpiritu innocentiæ lætabatur in vultu, nullam mœſtitiam prætendens in pœnis. Deindè accenſus eſt ignis ſub ipſo non modicus, nec proptereà capillus eſt læſus, cùm tamen capite dependeret ad terram. Tandèm bulliente oleo ſuperfuſus, virtute patroni, cui ſe commiſerat defenſandum, hæc omnia ſuperauit: & ſic dimiſſus liber, ſaluus abſceſſit.

Homo innocens mirè à S. Franciſco adiuuatur.

De liberatis à periculo partûs.

QVædam Comitiſſa in Sclauonia ſicut nobilitate illuſtris, ſic & æmula probitatis, erga S. Franciſcum deuotione flagrabat, erga fratres verò ſedula pietate. Tempore verò partûs duros perpeſſa dolores, tanta fuit anguſtia moleſtata, vt prolis futurus ortus, præſens videretur matris occaſus. Non videbatur infantem eniti poſſe ad vitam, niſi expiraret è vita, nec tali niſu parere, ſed perire. Subuenit cordi eius ſancti Franciſci fama, virtus & gloria: excitatur fides, inflammatur deuotio: Conuertit ſe ad auxilium efficax, ad fidum amicum, ad deuotorum ſolatium, refugium afflictorum: Sancte Franciſce, inquit, pietati tuæ ſupplicant omnia oſſa mea, & mente voueo, quod explicare non poſſum. Mira celeritas pietatis. Finis dicendi, finis fuit dolendi: parturiendi meta, pariendi principium. Statìm enim omni ceſſante preſſura, partum edidit cum ſalute. Non fuit immemor voti, non propoſiti refuga. Eccleſiam quandam pulchram conſtrui fecit, & conſtructam ad ſancti honorem, fratribus aſſignauit.

Eccè mira acceleratio auxilij, dum inuocatur S. Franciſcus.

In partibus Romanis mulier quædam Beatrix nomine, vicina partui, cùm per dies quatuor fœtum in ventre portaret extinctum, multis infelix agitabatur anguſtijs, & exitialibus doloribus vrgebatur. Mortuus fœtus matrem cogebat ad mortem, & nondùm in lucem productum abortiuum, publicum matris periculum pariebat. Tentabat medicorũ auxilium, ſed omne humanum remedium laborabat in vanum. Sic de primis maledictionibus copioſiùs aliquid declinârat in miſeram, vt ſepulcrum facta

Gen.3.

facta conceptûs, ſepulcrum pro certo proximum expectaret. Fratribus tandèm Minoribus per internuncios tota ſe deuotione committens, ſuppliciter aliquid de ſancti Franciſci reliquijs fide plena popoſcit. Contigit nutu diuino aliquantulùm inueniri de chorda, qua fuerat ſanctus quandoquè præcinctus. Mox vt ſuper dolentem poſita chorda fuit, omnis facilimè ſolutus eſt dolor, mortis cauſa mortuus fœtus emiſſus, priſtina ſanitas reſtituta.

Vide quid poſſint ſancti, quandò tanta vis eſt etiã in minimis eorũ rebus.

Cuiuſdam de Caruio nobilis viri vxor; Iuliana nomine, pro filiorum morte annos trahebat lugubres, & continuè infelices deplorabat euentus, pro eo quòd omnes, quos cum preſſura portauerat filios, modico interiecto tempore cum vehementiori dolore ſepulturæ tradiderat. Cùm igitur quatuor menſium conceptum haberet in vtero, magisque propter euentus præteritos de conceptæ prolis ſolicitaretur obitu, quàm de ortu, beatum patrem Franciſcum pro vita nondùm nati fœtûs fideliter precabatur. Eccè autem nocte quadam dormienti ſibi mulier quædam apparebat in ſomnis, formoſum puerulum geſtans in manibus, illumque lætiſſimè offerebat eidem. Cùm verò illa recipere recuſaret, quem ſtatim formidabat amittere, mulier illa ſubiunxit: Securè ſuſcipias, quia quem tuo mœrori compatiens ſacer mittit Franciſcus, vita viuet, & ſoſpitate gaudebit. Statim euigilans mulier, intellexit per oſtenſam ſibi cælitùs viſionem, beati Franciſci ſibi adeſſe ſuffragium. Extunc abundãtiori completa lętitia, pro ſuſcipienda prole iuxta promiſſum multiplicauit preces, & vota promiſit. Impletum eſt deniquè tempus pariendi, & peperit fœmina maſculum, qui iuuenilis robore florens ætatis, tanquàm per beati Franciſci merita fomentum ſuſciperet vitæ, incitamentum parentibus præbuit ad Chriſtum & ſanctum eius deuotionis affectûs. Simile quiddam huic in Tyburis ciuitate ſanctus pater effecit. Cùm enim mulier quædam filias plurimas peperiſſet, deſiderio prolis fatigata virilis, apud ſanctum Franciſcum preces ingeminauit & vota. Concepit igitur eius meritis mulier illa, & geminos ei parere dedit, qui pro vno fuerat exoratus.

Parit mulier quæ anteà abortiebat.

Apud Viterbum partui propinqua mulier, morti propinquior cenſebatur, viſceralibus tormentata doloribus, & tota calamitoſa in infortunijs mulierum. Cumque naturæ ſuccumbente virtute, omnis deficeret artis induſtria, inuocato beati Franciſci nomine, liberata confeſtìm mulier, partum ſalubriter terminauit. Sed aſſecuta quod voluit, & oblita beneficij quod accepit, honorem ſancto non deferens, die natalis ipſius ad opera ſeruilia manus extendit, & eccè ſubitò dextrum brachium ad laborem extenſum, inflexibile remanſit & aridum. Quod cùm ſtuderet ad ſe reuocare cum alterò, vltione conſimili & illud exaruit. Timore igitur diuino correpta mulier, redintegrauit votum, vſumque membrorum, quem propter ingratitudinem amiſerat & contemptum, per miſericordis & humilis ſancti merita, cui ſe iteratò deuouit, recuperare promeruit.

Vide pœnã in S. Franciſci feſto laborantis.

Mulier quædam de partibus Aretinis cùm per ſeptem dies partûs diſcrimina ſuſtineret, & iam in nigredinẽ verſa deſperata eſſet ab omnibus, votum fecit beato Franciſco, & eius cœpit moriens auxilium inuocare. Emiſſo autem voto celeriter obdormiuit, viditque in ſomnis beatum Franciſcum ſe dulciter alloquentem ac requirentem, vtrùm faciem ipſius agnoſceret, & an antiphonam illam Virginis glorioſæ, Salue Regina miſericordiæ, ſciret ad honorem huius Virginis recitare. Qua reſpondente ſe habere notitiam de vtriſque: Incipe, ait ſanctus, antiphonam ſacram, & antequàm compleas, paries cum ſalute. Ad hanc vocem & euigilauit mulier, & cum timore cœpit dicere: Salue Regina miſericordiæ. Cumque illos miſericordes oculos precaretur, fructumque commemoraret vteri virginalis, continuò cunctis liberata preſſuris, infantem peperit ſpecioſum, gratias agens Reginæ miſericordiæ, quæ per beati Franciſci merita, ipſius fuerat dignata miſereri.

Notet hæc Lector pius, & cotẽmnat hæreticorũ blaſphemias

De cæcis illuminatis.

IN conuentu fratrum Minorum Neapoli cùm quidam frater, Robertus nomine, cæcus annis plurimis extitiſſet, creuit in oculis eius caro ſuperflua, motũ & vſum impediens palpebrarum. Cùm igitur fratres forenſes, ad diuerſas mundi partes tendentes, ibidèm plurimi conueniſſent, beatus pater Franciſcus ſpeculum obedientiæ ſanctæ, vt eos miraculi nouitate hortaretur ad iter, prædictum fratrem ipſis præſentibus tali modo curauit. Iacebat nocte quadã frater Robertus prædictus æger ad mortem, iamque ſibi fuerat anima commendata, cùm eccè adſtitit ei beatus pater

cum tribus fratribus, omni ſanctitate perfectis, videlicet ſancto Antonio, fratre Auguſtino, & fratre Iacobo de Aſſiſio, qui ſicut eum perfectè fuerant ſecuti dum viuerent, ità & ipſum alacriter comitabantur poſt mortem. Accipiens cultellum S. Franciſcus, carnem ſuperfluam reſecauit, lumen reſtituit priſtinum, & à mortis eum fauce reduxit, dixitque illi: Fili Roberte, gratia, quam tecum feci, ſignum eſt fratribus ad remotas nationes euntibus, quòd ego præcedam eos, & ipſorum dirigam greſſus. Vadant, inquit, gaudenter, & iniunctam obedientiam alacri animo exequantur.

Vide quid poſſint Sancti, in curãdis ægris.

Apud Thebas in Romania mulier cæca vigiliã S. Franciſci in pane tantùm & aqua ieiunans, ad eccleſiam fratrum Minorum ſummo manè feſtiuitatis à viro ſuo ſuperducta eſt. Quæ, dum Miſſa celebraretur, in eleuatione corporis Chriſti oculos aperuit, clarè vidit, deuotiſſimè adorauit. In ipſa verò adoratione voce magna proclamans, Gratias, inquit, Deo, & ſancto eius, quia video corpus Chriſti. Omnibus, qui aderant, in vocem exultationis conuerſis, poſt ſacrorum expletionem, reuerſa eſt mulier in domum ſuam cum gaudio ſpiritùs, & lumine oculorum. Exultabat quidem mulier non ſolùm, quia lucis corporeæ recuperârat adſpectum, verumetiam quia ſacramentum illud mirificum, quod eſt lumen animarum verum & viuum, reſpectu primario per beati Franciſci merita, fidei ſuffragante virtute, meruerat intueri.

Cæca mulier ſub Miſſa videt, & Chriſti corpus adorat.

In Campania puer quidam quatuordecim annorum de caſtro Pophis, ſubita vexatus anguſtia, ſiniſtrum oculum amiſit ex toto. Paſſionis acerbitas ſic de loco ſuo propulit oculum, quòd per octo dies extrà, neruo relaxato, longitudine digiti vnius ad maxillas dependens, penè aridus eſt effectus. Sed cùm ſola ſupereſſet abſciſſio, & à medentibus foret penitùs deſperatus, pater eius ad auxilium beati Franciſci tota ſe mente conuertit. Non defuit ille indefeſſus miſerorum adiutor precibus ſupplicantis. Nam oculum aridum mirabili virtute in locum ſuum priſtinumque vigorem reſtituit, & lucis optatæ radijs illuſtrauit.

Oculus reſtituitur.

In eadem Prouincia apud Caſtrum, magni ponderis lignum ex alto proruit, & cuiuſdam ſacerdotis caput grauiſſimè quaſſans, ſiniſtrum oculum excæcauit. Qui humì deiectus, cœpit alta voce ſanctum Franciſcum luctuosè clamare, dicens: Succurre pater ſanctiſſime, vt ad feſtum tuum ire valeam, ſicut fratribus tuis ire promiſi. Erat enim vigilia ſancti. Qui ſtatìm exurgens, peroptimè liberatus, in vocem prorupit laudis & gaudij, & circunſtantes omnes, qui eius miſeriæ condolebant, in ſtuporem conuertit & iubilum. Iuit ad feſtum narrans omnibus, quam in ſe expertus fuerat, clementiam & virtutem.

Vide repentinam curationem.

Vir quidam de monte Gargano, dum in vinea ſua laborans, lignũ quoddam ferro ſucciderer, proprium percuſſit oculum, & ſic diuiſit per medium, vt quaſi media pars ipſius exteriùs dependéret. Cumque in tam deſperato periculo deſperaret ſibi poſſe per hominem ſubueniri, ieiunaturum ſe in feſto ſancti Franciſci, ſi ei ſuccurreret, repromiſit. Statìm in loco ſuo debito viri oculum ſanctus Dei reſtituit, ſicque diuiſum reiunxit, & lumine priſtino decorauit, vt nullius læſionis veſtigia remanerent.

Itèm aliam.

Filius cuiuſdam nobilis viri à natiuitate cæcus, meritis beati Franciſci lumen recepit optatum. Qui nomen ab euẽtu ſortitus, Illuminatus vocatus eſt. Aſſumpſit poſteà cùm in ætate eſſet, ordinem beati Franciſci, accepti beneficij non ingratus: tantumque profecit in lumine gratiæ & virtutis, vt verè lucis filius videretur. Tandèm beati patris promerentibus meritis, ſanctum initium fine ſanctiori concluſit.

Cæcus à natiuitate, videt.

In Zachanto, quod eſt caſtrum iuxta Ananiam, miles quidam Gerardus nomine, oculorũ lumen ex toto perdiderat. Accidit autem, vt duo fratres Minores, ab exteris partibus venientes, ad domũ ipſius hoſpitaturi diuerterent. Suſcepti itaque deuotè propter reuerentiã ſancti Franciſci à familia tota, & cum omni benignitate tractati, gratias agentes Deo & hoſpiti, ad locum fratrũ deuenêre vicinum. Nocte igitur quadam beatus Franciſcus vni fratrum illorum in ſomnis apparuit, dicens: Surge, feſtina cum ſocio ad domum hoſpitis noſtri, qui Chriſtũ & me ſuſcepit in vobis. volo enim beneficia rependere pietatis. Cæcus quidem effectus eſt ſuis promerentibus culpis, quas pœnitentiali non ſtuduit confeſſione purgare. Diſparente quoq; patre, frater feſtinus ſurrexit, vt mandatum cum ſocio celeriter adimpleret. Venientesque ad hoſpitis domum, cuncta quę viderat alter, per ordinem narrauerunt eidem. Stupuit vir ille non modicùm, & vniuerſa quæ dicebantur, vera eſſe confirmans, compunctus ad lachrymas, confeſſus eſt libens. Tandèm correctione præmiſſa, interioriq; homine taliter renouato, exteriorem continuò recuperauit adſpectum. Huius miraculi fama

Obſerua Lector meritũ hoſpitalitatis.

fama circunquaquè diffuſa, non ſolùm ad reuerentiam ſancti, verumetiam ad confeſſionem humilem peccatorum, & hoſpitalitatis gratiam plurimos incitauit. Nota hîc de ſacramẽtali Cofeſſione.

De liberatis à diuerſis infirmitatibus.

Apud Caſtrum plebis, iuuenis quidam mendicus ſurdus erat & mutus à natiuitate ſua, qui linguam adeò curtam habebat ac tenuem, quòd multotiès exquiſita à pluribus, præciſa penitùs videretur. Vir quidam Marcus nomine, ipſum propter Deum ſuſcepit hoſpitio, qui cum ſibi benefacere ſentiens, cœpit cum ipſo aſſiduus demorari. Serò quodam cùm prædictus vir cœnaret cum coniuge, adſtante puero coram eis, dixit vxori: Hoc ego maximum miraculum reputarem, ſi beatus Franciſcus huic auditum redderet & loquelam. Et adiecit: Voueo Deo, quòd ſi hoc ſanctus Franciſcus dignabitur operari, propter amorẽ ſuum huic puero expenſas conferam, donèc viuet. Mirum certè: Subitò lingua creuit, & locutus eſt, dicens: Gloria Deo, & ſancto Franciſco, qui mihi loquelam præbuit & auditum. Ecce inſigne miraculum.

Frater Iacobus de Iſeo, cùm puerulus eſſet in domo paterna, rupturam incurrit corporis valdè grauem. Superno verò afflatus ſpiritu, licèt eſſet iuuenis & infirmus, ordinem ſancti Franciſci deuotus intrauit: nulli tamen, qua vrgebatur infirmitate, detexit. Factum eſt autem, cùm corpus ſancti Franciſci transferretur ad locũ, vbi precioſus ſacrorum oſſium eius nunc theſaurus eſt conditus, affuit, & tunc dictus frater tranſlationis gaudijs, vt glorificati iam patris corpori honorem debitum exhiberet. Et appropinquans tumbæ, in qua oſſa ſacra fuerant collocata, præ deuotione ſpiritûs ſacrum tumulum complexatus, ſubitò miro modo ad loca debita partibus reuocatis, ſanum ſe ſenſit, ſuccinctorium depoſuit, & extunc ab omni dolore præterito liber fuit. Ab infirmitate quoquè conſimili frater Bartholus de Eugubio, frater Angelus de Tuderto, Nicolaus ſacerdos de Strichano, Iohannes de Fora, vir quidam de Piſis, & alius de caſtro Ciſternæ, Petrus quoquè de Sicilia, & homo quidam de caſtro Spelli iuxta Aſſiſium, & quamplures alij per Dei miſericordiam & beati Frãciſci merita, extiterunt mirabiliter liberati. Sanantur herniosi aliquot.

In maritima mulier quædam mentis alienationem per quinquennium paſſa, viſu & auditu priuata eſt. Indumenta dilaniabat dentibus, ignis & aquæ periculum non timebat, & caduci morbi ad ſummum incurrerat horribilem paſſionem. Nocte verò quadam, cùm diſponeret ſibi diuina miſericordia miſereri, ſalutaris fulgore lucis ſuperilluſtrata diuinitùs, vidit beatum Franciſcum ſuper ſolium ſedere ſublime: ante quem proſtrata, ſanitatem ſuppliciter expoſcebat. Illo verò nondùm fauente precibus, firmauit mulier votum, promittens pro Dei amore, ac ſancti, petentibus, donec haberet, eleemoſynam non negare. Ilicò ſanctus pactũ recognouit, quòd olim cum Domino fecerat ſimile, & ſignans eam Crucis ſignaculo, integram ſibi reſtituit ſanitatem. A conſimili paſſione puellam quandam de Nurſia, & filium cuiuſdam nobilis viri, & alios quoſdam, relatione veridica compertum eſt, ſanctum Dei Franciſcum miſericorditer liberâſſe. Mulier dũ vouet, mox ſanatur.

Petrus de Fulgineo, ad viſitandum limina beati Michaëlis quodam tempore pergens, dum minùs reuerenter peregrinationem peregit, fontis cuiuſdam aquam deguſtans, à dæmonibus eſt inuaſus: & exindè per tres annos obſeſſus, diſcerpebatur in corpore, peſſima loquens, & horrenda prætendens, habens aliquandò lucida interualla, beati virtutem, quam efficacem audierat ad effugandas aëreas poteſtates, humiliter requiſiuit. Et ad ſepulcrum pij patris accedens, mox vt illud contigit manu, à dæmonibus, eum crudeliter diſcerpentibus, mirificè liberatus fuit. Simili etiam modo mulieri cuidam de Narnio, habenti dæmonium, miſericordia Franciſci ſubuênit, & alijs pluribus, quorum vexationum anguſtias, & curationum modos, longum eſſet per ſingula enarrare. Mira vis contactũ ſepulcri.

Vir quidam nomine Bonus, homo de ciuitate Fani, paralyticus & leproſus, ad eccleſiam beati Franciſci à parentibus deportatus, vtriuſque morbi plenam conſecutus eſt ſanitatem. Sed & alius iuuenis quidam, Acto nomine, de ſancto Seuerino, totus leproſus, voto emiſſo, & ad ſepulcrum ſancti delatus, meritis ipſius à lepra mundatus eſt. Habuit quidem ſanctus ſupra huiuſmodi morbo curando præcellentem virtutem, pro eo quòd humilitatis & pietatis amore, leproſorum obſequijs ſe humiliter deputârat. Præcellens virtus S. Frãciſci in lepra curãda.

Nobilis quædam mulier, Rogata nomine, in Epiſcopatu Sorano, per vigintitres

annos fluxū fuit ſanguinis fatigata, ſed & à quāpluribus medicis quamplurima mala perpeſſa. Præ nimietate quidem languoris, ſæpiùs videbatur mulier expirare. Sed ſi quandò fluxus huiuſmodi ſtringebatur, tumeſcebat corpore toto. Audiens autem quendam puerum Romano ſermone canentē miracula, quæ Deus per beatū Franciſcum fuerat operatus, nimio dolore commota, tota prorupit in lachrymas, ſicque intrà ſe fide accenſa, dicere cœpit: O beate pater Franciſce, qui tantis coruſcas miraculis, ſi me digneris ab hac ægritudine liberare, magna tibi accreſcet gloria, quoniam adhuc tātum miraculum non feciſti. Quid plura? His dictis, ſenſit ſe beati Franciſci meritis liberatam. Filium quoquè ipſius Marcum nomine, qui brachium habebat contractum, ſanctus Franciſcus, voto ad ipſum emiſſo ſanauit. Fœminam etiam quandam de Sicilia, per ſeptennium fluxu ſanguinis fatigatam, beatus Chriſti ſignifer ſaluam fecit.

Mira celeritas curationis.

In vrbe Romana Praxedis quædam nomine, religioſitate famoſa, quæ à tenella ætate propter æterni ſponſi amorem, arcto ſe carcere per quadraginta iam ferè annos abdiderat, apud beatum Franciſcum gratiam promeruit ſpecialem. Nam cùm die quadam pro rebus opportunis ſolarium ſuæ cellulæ conſcendiſſet, & impulſione phantaſtica corruens, cùm fractum haberet pedem cum crure, & humerū à poſitione debita ſequeſtratum, apparuit ei benigniſſimus pater veſtimentis gloriæ candidatus, & dulcibus affatibus alloqui cœpit eandem: Surge, inquit, filia benedicta, ſurge, nè timeas. Et apprræhenſa manu ipſius, alleuans eam diſparuit. Ipſa verò per cellulam ſuam huc atque illuc ſe conuertens, putabat ſe viſum videre, vſquequò ad clamorem ipſius apportato iam lumine, perfectè ſe ſentiens per ſeruum Dei Franciſcum eſſe ſanatam, cuncta quæ acciderant, per ordinem enarrauit.

Præclarum miraculum

De non obſeruantibus feſtum, & non honorantibus ſanctum.

IN Pictauiæ partibus in villa, quæ Simo dicitur, ſacerdos quidam Reginaldus nomine, beato Franciſco deuotus, feſtum ipſius parochianis ſuis indixerat ſolenniter celebrandum. Vnus autem de populo, ignorans ſancti virtutem, ſui paruipendit ſacerdotis mandatum. Egreſſus autem foràs in agrum, vt ligna ſuccideret, cùm ſe præparâſſet ad opus, vocem audiuit huiuſmodi tèr dicentem: Feſtum eſt, operari non licet. Verùm cùm nec imperio ſacerdotis, nec ſupernæ vocis oraculo ſeruilis temeritas frenaretur, addidit diuina virtus ad gloriam ſancti ſui ſine mora miraculum & flagellum. Mox enim vt furcam vna manu iam tenens, alteram cum ferreo inſtrumento leuauit ad opus, ſic diuina virtute, vtraque manus vtrique inſtrumento cohæſit, vt ad neutrius dimiſſionem digitos aliquatenùs relaxare valeret. Ex quo ſtupefactus nimìs, & quid ageret neſciens, ad eccleſiam, multis vndiquè ad videndum prodigium concurrentibus, properauit. Vbi mente compunctus ante altare, quodam ex aſſiſtentibus ſacerdote monente, (plures quippè ad feſtum vocati conuenerant ſacerdotes) beato Franciſco humiliter ſe deuouit, tria, ſicut tèr vocem audierat, vota vouens, quòd ſcilicet feſtum ipſius coleret, quòd ad illam, in qua tūc erat, eccleſiam in feſto veniret, & quòd ſancti corpus perſonaliter viſitaret. Mirum certè relatu. Vno emiſſo voto, vnus digitus factus eſt liber, ad ſecundi emiſſionem ſolutus eſt alius, ſed tertio facto voto, laxatus eſt tertius, & poſtmodùm tota manus, necnon & altera ſubſequenter, populo, qui iam multus aduenerat, ſancti clementiam deuotiſſimè implorante. Sic homo priſtinæ redditus libertati, per ſeipſum inſtrumenta depoſuit, cunctis laudantibus Deum, virtutemque ſancti mirificam, qui tam mirabiliter percutere poterat, & ſanare. Ipſa verò inſtrumenta vſque hodiè coram altari, ad honorem beati Franciſci fabricato, ibidèm in memoriam ſancti dependent. Plura quoquè illic, & in locis vicinis patrata miracula, & ſanctum in cælis oſtendunt eximium, & feſtum ipſius in terris venerabiliter excolendum.

Punitur à Deo violās temere feſtas S. Franciſci.

Nota de trib⁹ votis.

In ciuitate quoquè Cenomanenſi dum in ſolennitate ſancti Franciſci mulier quædam manus ad colum extenderet, & digitis apprræhenderet fuſum, obrigeſcentibus manibus, cœperunt digiti magnis ardoribus cruciari. Igitur pœna docente, ſancti recognoſcens virtutem, corde cōpuncta, cucurrit ad fratres. Cumque pro ſalute ipſius, deuoti filij ipſius patris clementiam precarentur, incolumis effecta eſt ſtatim, nec aliquid læſionis remanſit in manibus, niſi ad ſancti memoriam, ſolum veſtigiū combuſturæ. Simili etiam modo in Campania maiori, mulier quædam, & in villa Oleri mulier altera, & in caſtro Pilei tertia, dum beati patris feſtū celebrare contemnerēt: præ-

Vltio cæleſtis in fœminas temerarias.

prævaricantes primùm mirabiliter ſunt punitæ, ſed poſtmodùm pœnitentes, per ſancti Franciſci merita mirabiliùs liberatæ.

Miles quidam in Prouincia Maſſæ, beati Franciſci operibus & miraculorum ſignis impudentiſſimè detrahebat. Inferebat multa opprobria peregrinis, ad ipſius memoriam venientibus, & contra fratres publica garriebat inſania. Cùm autem ſemèl ſancti Dei gloriam impugnaret, addit ſuper peccata ſua blaſphemiam deteſtandam. Si verum eſt, inquit, quòd Franciſcus iſte ſit ſanctus, gladio cadat hodiè corpus meum. Si verò ſanctus non eſt, euadam incolumis. Non diſtulit ira Dei condignum inferre ſupplicium, cùm iam facta fuiſſet oratio in peccatum. Mora enim modica interiecta, dum blaſphemus nepoti ſuo inferret iniuriam, accepit ille gladium, & patrui viſceribus cruentauit. Eodem die mortuus eſt ſceleratus, inferni mancipium, & filius tenebrarum, vt cæteri diſcerent miranda Franciſci opera non blaſphematorijs verbis impetere, ſed deuotis laudibus honorare. Ecce homi-nis blaſphemi iuſtam vltionem.

Iudex quidam nomine Alexander, dum à beati Franciſci deuotione quos poterat, venenata lingua retraheret, diuino iudicio lingua priuatus, per ſex annos obmutuit. Qui cùm in eo, quo peccauerat, torqueretur, alta pœnitudine reuocatus, dolebat ſe cõtra ſancti miracula oblatrâſſe. Itaque non perſtitit miſericordis indignatio ſancti, ſed pœnitentem, ac ſe humiliter inuocantem, reſtituta loquela, recepit ad gratiam. Extunc linguam blaſphemam conſecrauit laudibus ſancti, deuotionem ſimul & diſciplinam recipiens per flagellum. Obmuteſcit obtrectator S. Franciſci. Iterùm curatur.

De quibuſdam alijs miraculis diuerſorum generum.

IN caſtro Galiani Valuenſis diœceſis, mulier erat quædam nomine Maria, quæ Chriſto Ieſu & beato Franciſco famulatu deuoto ſubiecta, vna dierum æſtiuo tempore exijt, vt manibus conquireret proprijs neceſſarium victum. Cùm igitur feruente nimiùm æſtu, ſitis deficere cœpiſſet ardoribus, omni priuata beneficio poculi, pro eo quòd in monte arido ſola eſſet, quaſi exanimis humì proſtrata, patronum ſuum ſanctum Franciſcum inuocabat pio mentis affectu. Dum autẽ perſeueraret mulier in affectuoſa & humili prece, labore, ſiti & æſtu fatigata quampluri-mùm, paululùm obdormiuit. Et ecce ſanctus Franciſcus adueniens, & eam vocans ex nomine: Surge, inquit, & bibe aquam, quæ diuino munere tibi ac pluribus exhibetur. Ad huius vocis auditum ſurrexit mulier à ſomno non modicùm confortata, & accipiens ſilicẽ, quæ iuxta ſe erat, radicitùs euulſit à terra, effodienſque ligno paruulo circunquaquè, viuentem reperit aquam: quæ cùm primò videretur paruula ſtilla, ſubitò diuina virtute creuit in fontem. Bibit itaque mulier, & ſatiata, oculos lauit: quos cùm longa priùs haberet ægritudine obũbratos, noua ex tunc ſenſit luce perfuſos. Feſtinauit ad domum mulier, tam ſtupendum miraculum ad gloriam ſancti Franciſci denuncians vniuerſis. Concurrerunt vndiquè multi ad miraculi famã, experientia magiſtra diſcentes mirabilem illius aquæ virtutem, dum ad ipſius contactum, confeſſione præmiſſa, à varijs morborum cladibus plurimi liberabantur. Perſeuérat vſque hodiè fons ibì perſpicuus, & in honore beati Franciſci, ibidèm oratorium eſt conſtructum. Nota inſigne miraculum. Itèm vim fontis & ſacramẽtalis cõfeſſionis.

In Hiſpania apud ſanctum Facundum, viri cuiuſdam ceraſum arefactam, ad virorem frondium, florum & fructuum, contra ſpem mirabiliter reuocauit. Incolas quoquè terræ apud Vileſios, à vermium peſte, corrodentium vineas circunquaquè, miraculoſo ſuffragio liberauit. Sacerdotis cuiuſdam iuxta Palentiam horreum quoddam, quod vermibus frumentarijs repleri quolibet anno ſolitum erat, ſibi fideliter commendatũ penitùs expurgauit. Terram quoquè domini cuiuſdam de Petra mala in regno Apuliæ, ſibi ſuppliciter commendatam, ab odioſa peſte bruchorũ penitùs ſeruauit indemnẽ, cùm tamẽ in circuitu omnia eſſent prædicta peſtilentia deuorata. Multa miracula.

Vir quidam Martinus nomine, cùm longè à caſtro ſuo boues mināſſet ad paſcua, crus vnius bouis caſu quodam ſic fuit deſperatè confractum, vt nihil eſſet ſibi de remedio aliquo cogitandum. Dum autem pro decoriatione foret ſolicitus, & inſtrumentum, cum quo id faceret, non haberet, domum reuerſus, beato Franciſco bouis curam reliquit, ipſumque fideli Sancti cuſtodiæ fiducialiter cõmendauit, nè ante ſuum reditum deuoraretur à lupis. Summo itaque manè ad bouem in ſylua relictum cum excoriatore reuerſus, paſcentem ipſumità reinuenit incolumem, quòd nequaquàm crus fractum ab altero diſcernebat. Gratias egit bono paſtori, qui diligentem de boue ſuo curam habuit, & medelam donauit. Succurrere nouit humilis ſanctus Egregium miraculum de boue curato.

omnibus

omnibus inuocantibus ipſum: nec quantuncunque paruas neceſſitates hominum dedignatur. Nam viro cuidam de Amitrino iumentum reſtituit furto ſublatum. Mulieri cuidam de Interduco, catinum nouum, in multas partes caſum, integrè reparauit. Viro etiam cuidam de monte Vlini in Marchia, conſolidauit vomerem in fruſta confractum.

Alia miracula.

In Sabinenſi diœceſi vetula quædam octogenaria erat, cuius filia moriens, lactentem infantulum dereliquit. Cùm igitur anus paupercula plena eſſet inopia, & vacua lacte, nullaque eſſet mulier, quæ ſitienti paruulo lactis ſtillicidium, iuxta quod exigebat neceſſitas, erogaret, quò ſe verteret, vetula penitùs ignorabat. Debilitato verò infantulo, nocte quadam omni humano deſtituta ſubſidio, ad beati patris Franciſci auxilium implorandum lachrymarum imbre perfuſa, tota ſe mente conuertit. Affuit ſtatim innocentis amator ætatis, Ego, inquiens, ſum Franciſcus, ô mulier, quem cum tãtis lachrymis inuocâſti. Pone, ait, mammas tuas in ore * pucrili, quoniã abundanter tibi lac Dominus dabit. Impleuit anus ſancti mandatum, & ſtatim octogenariæ mammæ lactis copiam effuderunt. Innotuit omnibus mirabile ſancti donum, multis tam viris, quàm mulieribus accelerantibus ad videndum. Et quia quod teſtabantur oculi, lingua impugnare non poterat, excitabantur omnes ad laudandũ Deum in ſancti ſui virtute mirabili, & amabili pietate.

ſ.* pueruli, Vide illuſtre miraculũ in octogenaria.

Apud Spoletum vir & vxor vnicum habentes filium, quotidiè velut hæreditarium opprobrium deplorabant. Brachijs ſiquidem collo connexis, iunctiſque genibus pectori, & pedibus natibus alligatis, non hominis proles, ſed monſtrũ quoddam potiùs videbatur. Vehementiori mulier ex hoc afflicta dolore, crebris gemitibus clamabat ad Chriſtum, ſancti Franciſci auxilium inuocando, vt infelici ſibi, & in tali opprobrio conſtitutæ, ſuccurrere dignaretur. Nocte igitur quadam, cùm propter huiuſmodi triſtitiam triſtis eam ſomnus arriperet, apparuit ei ſanctus Franciſcus, pijs eam affatibus mulcens, inſupèr & ſuadens, quòd ad locum propinquum, ſuo nomini dedicatum, deferret puerum, vt ex aqua putei loci illius in nomine Domini ſuperfuſus, plenam reciperet ſoſpitatem. Negligente autem illa ſancti adimplere mandatũ, ſecundò replicauit idipſum. Tertiò quoquè appárens, mulierem cum puero vſque ad ianuam dicti loci præambulo ducatu perduxit. Superuenientes autem nobiles quædam matronæ deuotionis cauſa ad prædictum locum, eis a muliere præfata diligenter expoſita viſione, vnà cum ipſa puerum fratribus præſentârũt: & haurientes aquam de puteo, earum nobilior proprijs manibus lauit infantem. Statim puer omnibus membris ad ſua loca productis, ſanus apparuit, & magnitudo miraculi omnibus admirationem induxit.

Inuocatus S. Frãciſcus, tèr appárer mulieri.

Egregium miraculum

In caſtro Chore Oſtienſis diœceſis, vir quidam ſic crus ex toto perdiderat, vt nullo modo progredi vel mouere ſe poſſet. Poſitus itaque in anguſtia vehementi, & auxilio deſperatus humano, cœpit nocte quadam, acsi præſentem cerneret beatũ Franciſcum, talem coram eo aſſumere materiam querulandi: Adiuua me ſancte Frãciſce, recolens meum ſeruitium, & deuotionem tibi impenſam. Nam in aſino meo te portaui, ſanctos pedes tuos & ſanctas manus tuas oſculatus fui, ſemper tibi deuotus, ſemper beneuolus extiti, & eccè morior doloris huius duriſſimo cruciatu. His pulſatus querelis, ſtatim affuit beneficiorum memor, deuotioni gratus, & vigilanti viro cum vno fratre apparuit. Ad vocationem eius ſe veniſſe dixit, & tuliſſe remedia ſanitatis. Tetigit locum doloris cum baculo paruulo, qui figuram Thau in ſe habebat, & fracto mox apoſtemate, perfectam tribuit ſanitatem, &, quod mirabilius eſt, ſacrum ſignum Thau impreſſum ſuper locum ſanati vlceris, ad miraculi memoriã dereliquit. Hoc ſigno ſanctus Franciſcus ſuas conſignabat literas, quotiès charitatis cauſa ſcriptum aliquod dirigebat. Sed eccè dum per diuerſa miracula glorioſi patris Franciſci, mens narrationis varietate diſtracta decurrit, promerente ipſo Crucis glorioſo ſignifero, in ſignum ſalutis Thau non ſine diuina directione peruénit, vt ex hoc poſſimus aduertere, quòd ſicut Crux militãti poſt Chriſtum fuit ſublimitas meriti ad ſalutem, ſic & triumphanti cum Chriſto, facta eſt firmitas teſtimonij ad honorem. Hoc quippè Crucis myſterium magnum & mirum, in quo chariſmata gratiarum & merita virtutum, & theſauri ſapientiæ & ſcientiæ tam alta profunditate velantur, vt à mundi ſapientibus & prudentibus ſint occulta, tam plenè fuit Chriſti paruulo reuelatum, vt omnis vita ipſius non niſi Crucis veſtigia ſequeretur, non niſi Crucis dulcedinem ſaperet, non niſi Crucis gloriam prædicaret. Verè nanque in ſuæ con-

Vide num ignorẽt Sãcti res noſtras, quod blaterant hæretici.

S. Franciſci vita omnis Cruci Chriſti dedicata.

conuerſionis principio dicere cum Apoſtolo potuit: Mihi autem abſit gloriari, niſi in Cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti. *Gal. 6.* Non minùs etiam verè in conuerſationis progreſſu addere valuit: Quicunque hanc regulam ſecuti fuerint, pax ſuper illos & miſericordia. *Ibidem.* Veriſſimè autem in conſummatione potuit ſubinferre: Stigmata Domini Ieſu in corpore meo porto. Sed & illud nos quotidiè deſideramus ab ipſo audire: Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum ſpiritu veſtro fratres, Amen.

Gloriare igitur iam ſecurè in Crucis gloria Chriſti ſignifer glorioſe, quoniã à Cruce incipiens, ſecundùm Crucis regulam proceſſiſti: & tandem in Cruce proficiens, per Crucis teſtimonium, quantæ gloriæ ſis in cælo, cunctis fidelibus innoteſcis. Securè iam te ſequantur, qui exeunt ex Aegypto, quia per baculum Crucis Chriſti mari diuiſo, deſerta tranſibunt in repromiſſam viuentium terram, Iordane mortalitatis tranſmiſſo, per ipſius Crucis mirandam potentiam ingreſſuri. Quò nos introducat verus populi ductor & Saluator Ieſus Chriſtus Crucifixus, per merita ſerui ſui Franciſci: Ad laudẽ & gloriã vnius Dei & trini, qui viuit & regnat in ſecula ſeculorũ, Amen.

Hactenùs S. Bonauentura, author fide digniſſimus. Scripſerunt verò etiam de beatiſſimo viro, Chriſti confeſſore eximio Franciſco, tres ſocij eius, Leo, Ruffinus, & Angelus, multa lectu digna: ſed nè nimietate fortaſſis Lector offendatur, ea omiſimus. *Vide Vitã S. Franciſci.*

VITA S. MAGDALVEI VIRDVNENSIS EPISCOPI ET CONFESSORIS, VT HABETVR IN PERuetuſto MS. codice.

MAGDALVEVS in vrbe Virdunenſi natus, & literarum ſtudijs traditus, *Octobris 4. Eius patria.* cùm artes liberales ſtrenuè percurriſſet, ad ſacram ſcripturam conuerſus, vt virgines agnum quocunquè ierit ſequi poſſet, *Apoc. 14.* mox virginitatem ſuam Chriſto vouit, & exhinc tam ſanctè vixit, *Vouet Deo caſtitatem.* vt omnium acclamatione Virdunenſium efficeretur Epiſcopus, tempore Pipini, primi huius nominis Francorum Regis. Quam ſedem diſſenſione principum & turbine bellorum plurimùm deſolatam inueniens, mirabiliter Deo ſe iuuante reformauit, ſanctis operibus inſiſtens, & miraculis æquè refulgens. Poſteà ſepulcrum Domini in Hieruſalem deuotiſſimè viſitauit. *Viſitat terram ſanctã.* Cùm ſupra mare in naui cum pluribus periclitaretur tempeſtate ſuborta, ità vt non niſi ſpes mortis ſupereſſet: rogatus à ſocijs, ſubitò tranquillitatem à Domino precibus impetrauit. *Fugat oratione tempeſtates.* Fama autẽ eius ſanctitatis, quæ vbiquè ante eum præcurrebat, Imperatorem Conſtantinopolitanum attigit, qui accerſiens ſanctum Epiſcopum, & ab eo ſuæ ſaluti vtilia audiens, precioſa eidem xenia obtulit, quæ omnia ille contempſit, dimiſſuſque eſt cum reuerentia. Cumque veniſſet Hieroſolymam, & ſancta loca deuotè viſitaret: intellexit Euſebius Patriarcha adeſſe virum Dei, *Euſebius Patriarcha Hieroſolymitanus.* quem ad ſe accitum, cum magno ſuſcepit honore. Qui cùm ſanctitatem conuerſationis eius miraretur, & eum ſecum retinere cogitaret quamdiù maneret in viuis: reuelatione diuina eſt admonitus, nè proprijs intentus, aliorum inuideret vtilitatibus, nec detineret peregrinum; cùm iam eius filij, in dies patris ſui præſtolarentur recurſum. Dimiſit ergò eum Patriarcha, dans ei calicẽ cryſtallinũ, opere mirifico ſcalptum, in mutui pignus amoris, vnà cum multis alijs ſanctis reliquijs. Reuerſus verò ad propriam ciuitatem beatus Magdalueus, virtutes virtutibus accumulans, ad Chriſtum in ſenectute bona tranſiuit. Statìm autem, vt cælo ſpiritum reddidit, *Felix obitus eius.* duæ columbæ niue candidiores, ab æthere cunctis vidẽtibus lapſæ, ſuper Crucem quæ ante corpus eius erat ſederunt, & per omnes exequiarum moras, vſquequò traditum eſt ſepulturæ, manſerunt. Sicque intuentibus illis iterùm poli ſecreta petiẽrunt. Cùm autem ſepulcrum eius quotidianis virtutum floreret prodigijs, & crebris populorum frequentaretur excubijs, *Miracula ad eius ſepulcrum.* quadrageſimo poſt obitum ſuum anno, ſacrũ corpus eius eſt ſepulcro leuatum. Quod veluti ſoporatum & viuens, candoreque liliorum ac roſeo rubore reſperſum, nulla macula, nec aliquo mortis ſigno fuſcatum eſt inuentum, odorem ſpirans ſuauiſſimum. *Eleuatio eius.*

MAR-

MARTYRIVM SANCTI THYRSI ET SOCIORVM EIVS, SIMILITER SANCTORVM PALMACII

proconſulis, Maxentij, & eorum ſociorum Treuirenſium, vt habetur in antiquiſſimo MS. codice Eccleſiæ Traiectenſis.

Octobris 4 & 5.

S. Mauritij vitã habes 22. Septembris preſenti tomo.

Thyrſus cũ ſocijs venit Treuerim.

ANNO Dominicæ incarnationis ducenteſimo nonageſimoprimo, Maximianus Imperator cognomento Herculeus, propter frequentes Gallorum tumultus, Thebæos milites ab Oriente in auxilium accerſiuit. Hi Thebæi ab antiſtite Hieroſolymitano fuerant baptizati: deindè à Marcellino Papa Romano, qualiter ſub armis Romanæ libertatis Chriſtianam innocentiam cuſtodire deberent, inſtructi. Prælati autem huic legioni duces duo. Quorũ vnus Thyrſus, alter Secundus vocabatur, & Mauritius eiuſdem legionis Primicerius: quorum ordine & nomine Secundus, apud Victimilium Italiæ caſtrum, martyrio vitam finiuit. Mauritius verò apud Agaunum, cum ſocijs ſuis pro Chriſto gladio occubuit. Thyrſus autem & Bonifacius cum ſuis plurimis ſocijs & principibus Treuerim deuenerunt, ibique in campo Martio caſtra fixerunt, vbi ab eiuſdem ciuitatis Chriſtianiſſimis principibus, Chriſtianitatis paciſque ſigna in ipſis cognoſcentibus, hoſpitaliter & honeſtè atque in charitate quæ in Deo eſt recepti ſunt.

Seſe mutuò ad martyrium animãt.

Omnes trucidantur.

Nota.

His ergò dum cauſam ſuæ ab Oriente profectionis, ſuæque ad hunc locum peruentionis flebiliter retuliſſent, eorumque conſilium & auxilium humiliter poſtulâſſent: flagranti adeò Spiritusſancti ardore, corda omnium & ciuium & hoſpitum in Dei amore ſuccenſa ſunt, vt magìs ad mortem pro Chriſti amore, quàm ad idolorum venerationem vel Chriſtianorum oppugnationem ſeſe mutuò animas ponere hortarentur. Vix igitur ſanctæ exhortationis armis ſe inuicèm munierant, cùm ecce Rictiouarus à Maximiano Imperatore Treuirorum præfectura donatus, eandem vrbem cum maximo militum agmine ſtipatus intrauit. Qui vocatos ad ſe inprimìs, quorum cauſa præcipuè venerat, Thebæorum legionis Chriſtianos, interrogauit vt & ipſi Romanorum deos adorare, eorumque detractores armis vellent ſubiugare. Cui dum dux legionis Thyrſus reſponderet, ſe, ſuoſque omnes, & ſocios & milites pro Chriſti amore malle mori, quàm huiuſmodi ſacrilegio pollui: Rictiouarus diffuſis per totũ campum militibus, omnes præcepit interfici, & corpora eorũ feris & auibus deuoranda relinqui. Ex his innumeris, tanta multitudo ad litus Moſellæ iuxta Capitoliũ martyrizata eſt, vt ſanguinis riuuli defluentes aquas fluuij in ſuũ colorẽ conuerterent, & naturali claritate neglecta, peregrino magìs quàm proprio colore ruberent. Inhumatis tunc etiam ſanctorum corporibus vnda præbebat tumulum, quos redeunte grata compage membrorum, futuro præſentabat iudicio. Hoc idem Capitolium poſteà in honore Dei genitricis Mariæ ſemper Virginis eſt dedicatum. Et ipſe locus ad memoriam martyrum Litus ad martyres, accepit vocabulum. Hanc cædem exercuit Rictiouarus, videlicet Thyrſi & ſociorum eius, die quarta Nonas Octobris.

Capitolium Maximiani in eccleſiam conuerſum.

Palmatius conſul cum 11. principibus, & tota ferè ciuitate Treuirẽſi occiditur.

Sequenti autem die Palmatium proconſulem & patriciũ ciuitatis cum vndecim principibus occidit. Quorum nomina hæc ſunt: Maxentius, Conſtantius, Creſcentius, Iuſtinus, Leander, Alexander, Sother, Hormiſda, Papirius, Conſtans, Iouinianus. Tertio nihilominùs die Rictiouarus cædem exercuit in plebem, ſexûs vtriuſque, totamque vrbem occiſis innumerabilibus Chriſtianis impleuit. Pauci verò Chriſtiani qui declinauerunt huius perſecutionis procellas, ceſſante aliquantulùm perſecutione, horum martyrum corpora partìm ſepulturæ demandârunt, partìm in quendam ingentis capacitatis puteum iniecerunt.

Extruitur in honorem Mariæ Virginis & ſanctorũ martyrũ eccleſia.

Poſtmodùm verò Felix, eius nominis ſecundus, Achiepiſcopus Treuirenſis, conſtruxit grandem baſilicam in campo Martio ad honorem Dei genitricis Mariæ, in qua corpora ſanctorum martyrum à Rictiouaro occiſorum honorificè recondidit, quæ anteà diſperſa & incompoſita fuerunt: ad laudem & gloriam omnipotentis Dei, Amen.

VITA

VITA ET PASSIO BEATISSIMI MARTYRIS PLACIDI, DISCIPVLI BEATISSIMI PATRIS NOSTRI SANcti Benedicti, & fratrum eius, Victorini, Eutychij ac ſororis Flauiæ virginis, Donati, Firmati diaconi, ac Fauſti, & aliorum triginta, edita à Gordiano eiuſdem martyris famulo in noua Roma Conſtantinpoli, iuſſu Iuſtiniani magni Imperatoris. Habetur in Bibliothecæ Vaticanæ vetuſtiſſimo MS. codice.

PROLOGVS AVTHORIS.

IN claro & renitenti triumpho beatiſſimorũ martyrum Placidi, Eutychij & Victorini fratrum, eorumque ſororis Flauiæ virginis, & ſociorum triginta ac trium laudes aliquas addere ocioſum quiddam & ſuperuacuum eſt. Quos enim Chriſtus in cæleſti regno locauit, quos etiam cum Angelis & Archangelis indiuiduam maieſtatem laudare conſtituit, hoc nimirùm hominum laudibus non egere monſtrauit. Verùm quia omnes ſpiritus & omnes creaturas Pſal. 148. & 150. ad Domini laudem pſalmographus vates inuitat, operæpreciũ reor ego Gordianus, patris Benedicti diſcipulus, ad Regis æterni gloriam, eorundemque martyrum paſſiones almificas Argolicis apicibus annotare. Tanta enim miraculorum prærogatiuą, tanto virtutum iubare ſanctiſſimus Placidus, horum martyrum dux & præuius ſplenduit, vt non ſolùm fideles, verumetiam infideles in Chriſti laudem exclamare cogantur. Et meritò. nam iuxta magiſtri ſui Benedicti præceptum, Chriſtum toto corde, tota anima, tota virtute dilexit, & pro eius nomine cum ſupradictis martyribus ſuum ſanguinem fudit. Hi nanque ſunt cæli, qui enarrant gloriam Dei. Hi lux Pſal. 18. mundi, qui ſedentes in tenebris ad veram lucem reducunt. Hi ſal terræ, qui mentes Matth. 5. nè tædij torpore deficiãt, ſaliunt, & ad cæleſte regnũ inducunt. Freti nanq; Dei omnipotentis virtute, eiuſque ſapientia debriati, frementem mundum velut ſtercora contempſerunt, & veram fidẽ opportunè prædicauerunt, & pro eadem animã poſuerũt.

Hanc nanque Dei magnitudinem, virtutem & ſapientiam Dauid admirans, dicebat: Magnus Dominus Deus noſter, & magna virtus eius, & ſapientiæ eius nõ eſt nu- Pſal. 146. merus. Magnus ſiquidem, cùm nos inenarrabiliter ex luti materia condidit, & ex nihilo cuncta creauit. Magna virtus eius, cùm tartareas legiones dirupit, mundi principem vinxit, vaſa & arma eius abſtulit, regnum deſtruxit, humanum genus ſuo precioſo ſanguine redemit, pacis coagulum inter Deum & hominem reformauit, terrenis cæleſtia ſociauit, ac filios hominum de terra eleuans, in cæleſti regno ſupernarum Virtutum ordinibus iunxit. Intonet ergò iam ſancta & vniuerſalis Eccleſia, & cum eodem celeberrimo ſublimique citthariſta cæleſtis harmoniæ tympanum ſumẽs, det vota, promat cantica, dicens: Magnus Dominus noſter, & magna virtus eius, & ſapientiæ eius non eſt numerus. Magnus vtiquè ipſe, magna virtus eius, & ſapientia, qui ab ipſo ferè mundi principio paruulos, ſenes, inſipientes, ſapientes, armentarios, ruricolas, piſcatores & monachos, æterni regni oratores & milites contra diabolum Ibidem. fecit. Ad quam rem nobis idoneè confirmandam, adeſt cum ſocijs & ſorore Flauia virgine, ac duobus fratribus Eutychio & Victorino, Placidus ſanctiſſimus & beatiſſimus patris Benedicti diſcipulus, qui terrenis cæleſtia commercia mutans, Patriarchis, Prophetis, Apoſtolis, Martyribus ac Cõfeſſoribus ſimilis apparuit, & in carne adhuc lutea poſitus, labentes delicias vt quiſquilias ſpreuit, & Crucis mortificationem iugiter in ſuo corpore pro Chriſti nominis amore portauit. S. Placidus labẽtes delicias vt quiſquilias ſpreuit.

In huius itaque martyris paſſione explicãda cuius ad iuſſum agere orſus ſum, promam. Diues enim Iuſtinianus triumphator, inuictus Aeneades, dum agnouiſſet qualiter iam dictus martyr Domini Placidus triumphalem lauream ſuſcepiſſet, ilicò noſtram exiguitatem aduocans, præcepit vt paſſionẽ illius, atque miracula, prout oculis ipſe proſpexeram, exercens, ſanctæ Eccleſiæ filijs ad legendum morigerarer. Cuius ſacratiſſimo imperio parens, ad tanti martyris paſſionem deſcribendam animum dedi, ſciens indubiè, quia omnia, quæ fuerũt & ſunt, ex Dei voluntate & permiſſione conſiſtunt & permanent. In hoc tamen opere ſtudioſi lectores nõ panegyricum requirant, ſed veritatem. Alij ſua ſcripta phaleris ornent, promentes quod turpe videtur & tenebroſum: nos omiſſa purpura obumbrationis, nudum oſtentabimus,

quod in ſe honeſtum ſit ac luculentum. Non eſt autem Eccleſiaſticorum virorũ molles & delicatas orationes appetere, quæ mentes hominum ad praua & noxia quæq; illiciant, vt faciunt Comicorum & Tragœdorum: ſed quæ ad puritatem, caſtitatem, integritatemque mentes audientium ædificent, & ad vitam æternã perducant. Quòd autem Deo dilectiſſimi Placidi & ſociorum eius paſſionẽ ruſticano deſcribimus calamo, non ideò ſpiritalis homo, qui dijudicat omnia, vt animalis, qui neſcit quæ ſunt ſpiritûs, ſurda aure prætereat, cùm ſola quæ ſunt ſpiritûs ſapiat. Superni itaque Regis munimine fultus, tantorum martyrum paſſionem ſcribere aggrediar.

1. Cor. 2.

VITA S. PLACIDI.

Octobris 5. Cap. 1. Is Theodoricus fuit 2. Gotthorum in Italia Rex. S. Placidi pater.

TEMPORE, quo Theodoricus Auguſtus in ſeniori Roma, in noua verò Iuſtinus ſenior & Iuſtinianus Romani Imperii ſceptra retinebãt, ſedi verò Apoſtolicæ Iohannes primus & Felix præſidebant, Tertullus vir nobiliſſimus ac præclariſſimus, & in vtraque curia Romani Imperij poſt Auguſtos nulli ſecundus, homo illuſtriſſimus ac dilectiſſimus, in ſeniori Roma patriciatûs retinebat habenas. Qui ex Aniciorum ſanguine ſtemmatis lineã ducens, adeoque ſapientia, fortitudine atque prudentia viguit, vt ab Imperatoribus omnique Romano populo pater patriæ vocaretur. Hic de Octauiæ gentis familia ducens vxorem, corpore ac moribus ſpecioſiſſimam, bonæ arboris bonos fructus ex ea ſuſcepit. Primum nanque Placidum, ſecundum Eutychium, tertium Victorinum, quarto autem loco dum puellam enixa fuiſſet, pro eo quòd ex Octauiorum & Flauiorum ſtirpe deſcendebat, Flauiam nominauerunt. Hos cùm dicto patricio peperiſſet, viam Domini illos colere docuit, ſectari patientiam, humilitatem, ſobrietatem, caſtitatem & charitatem. Patres ſiquidem erant pauperum, iudices viduarum: cauſam autem quam neſciebant, diligentiſſimè inueſtigabant. Ipſius autem Patricij animus, licèt Imperialibus negocijs implicitus eſſet, ſemper tamen aut circa eccleſias, aut circa monaſteria erat, ſemper ea quæ Dei ſunt quærens. Eodem tempore beatiſſimus ac Deo dilectiſſimus Benedictus, velut Lucifer inter aſtra, apud Sublacum radiabat. Cœperunt deindè in eodem loco ad eum multi cõfluere, & ſub leni redemptoris iugo cordis ceruices edomare, multique ab eodem patre in eadem regione ad omnipotentis Dei ſunt ſeruitium coadunati, ità vt illic duodecim monaſteria conſtrueret, in quibus ſub ſtatutis præpoſitis duodenos monachos deputauit: nonnullos verò ſecum retinuit, quos adhuc in ſua præſentia aptiùs erudiri iudicabat.

S. Placidi fratres & ſoror.

Multi in S. Benedicti diſciplinam ſe tradunt.

Cap. 2.

Fama itaque tanti patris per totum Romanum Imperium volitante, vrbem ipſam Romam, quæ Romani Imperij omniumque vrbium caput eſt, ceu ſol radians, repleuit intantùm, vt Tertulli patricij perueniret ad aures, Qui cum optimatibus Romani imperij, temporibus *Iulij Papæ, diuinæ autẽ incarnationis anno xxij. ac quingenteſimo, ad patrem ſanctiſſimum Benedictum perueniſſet, vir excellentiſſimus, & Imperatoris in orbe Romano præcelſus ac ſingularis, purpura indutus, gemmis & auro radians, pedibus eius prouoluitur, vtque pro ſuis commiſſis Domini flagitaret clementiam, cum lachrymis atque ſingultibus expoſcebat. Vir autem Domini Benedictus, patricij humilitatem aduertens, è terra eum leuauit, & de his, quæ ad æternam vitam attinent, ſufficienter inſtruxit. Idem verò Patricius ſerui Domini doctrina delectatus, eo die obtulit Deo & eidem patri Benedicto Placidum filium ſuum ſeptẽnem, nutriendum & erudiendum ſecundùm regularem normam inſtitutionis. ſicque benedictione munitus, ad Vrbem reuerſus eſt.

* for. Iohannis aut Felicis. Hic locus mendoſus videtur.

Placidus ſeptennis fit monachus.

Cap. 3.

Placidus autem ſanctiſſimus cùm ſub beatiſſimi Benedicti regulari magiſterio creſceret, ſanctam & Deo placitam vitam in omnibus ducere cœpit. Quem vir Dei cernens ad alta ſuccreſcere, ac ſicut proprium filium illum vnicè diligens, de his, quæ Dei ſunt, ſolicitè inſtruere cœpit, ac contra tentantia præmunire vitia, qui ab ipſo pueritiæ ſuæ tempore abſtinentiam ac vigilias eſt ſecutus. Curſu nanque præpete cæleſtem tendens ad patriam, ardua & ſanctiora appetere nõ deſinebat, noctibus atque diebus, horis ac momentis quæ Dei ſunt quærere non ceſſabat. Obedientiæ verò ità ſibi callem vendicauit, vt pro hoc ipſi ſanctiſſimo Benedicto admirabilis haberetur. Quadam verò die dum aqua in cella deeſſet, ad hauriendam aquam de lacu Placidus

Virtutes eius.

dus eſt beatus egreſſus: qui dum vas, quod tenebat, incautè in aquam miſiſſet, ipſe quoquè cadendo ſecutus eſt, quem continuò vnda rapuit, & penè in vnius ſagittæ curſu à terra introrsùs traxit. O inenarrabilis clementia Saluatoris. O, inquam, indeficiens ſuper eius electos vſque in finem mundi diuina cuſtodia. Ille nanque fuit cum Placido in aqua, nè necaretur, qui fuerat cum Petro in mari, nè mergeretur. Hoc ille egregius Pſaltes præfigurauerat, cùm dicebat: In mari viæ tuæ, & ſemitæ tuæ in aquis multis. Sed quid præualet cõtra Dei potentiam antiqui hoſtis verſutia? Mox enim vt ſanctus in aquam Placidus cecidit, euentũ rei Spiritus ſanctus, qui in ſanctorum cordibus principaliter obtinet locũ, Benedicto patri ſanctiſſimo reuelauit. Qui eueſtigiò beatum Maurum ſub magna celeritate vocauit, dicens: Frater Maure curre velociter, quia puer Placidus, qui ad hauriendam aquam perrexerat, in lacum cecidit, eumque iam longiùs vnda trahit. Res mira, & poſt Petrum Apoſtolũ omnibus retrò ſeculis inaudita. Benedictione enim poſtulata atque percepta, ad patris imperium concitè Maurus perrexit, atque ad eum locum, quo ſanctus Placidus ab vnda trahebatur, per terram ſe ire exiſtimans, ſuper aquas cucurrit, Placidumque beatum per capillos tenuit, rapidoque curſu rediјt. Qui mox vt terram tetigit, ad ſe Maurus reuerſus, poſt terga reſpexit, & quia ſuper aquas cucurriſſet cognouit, & quod præſumere non potuit vt fieret, miratus expauit factum: reuerſuſque ad patrem, rem in ſe geſtam maturiùs per ordinem pandit. Vir autem Domini Benedictus, hoc nõ ſuis meritis, ſed Mauri cœpit deputare obeditioni: contrà Maurus pro ſolo eius imperio factum dicebat, ſeque conſcium in illa virtute non eſſe, quam neſciens feciſſet. Sed in hac humilitatis mutuæ amica contentione, acceſſit arbiter Placidus, qui ereptus eſt, puer. Nam dicebat: Ego cùm ex aqua traherer, ſuper caput meum Abbatis melotem videbam, ipſumque me ex aquis educere conſiderabam. Hîc planè reſpiciendum eſt, qualis ſub patris Benedicti doctrina Placidus fuerit, cui omnipotens Deus illud donauit cernere, quod beato Mauro non eſt permiſſum conſpicere. Dic, dic nunc coluber venenoſe, quid profuit tibi ſæuitia tua? vbi eſt nunc victoria tua? Eccè terebra Chriſti perforatum eſt guttur tuum: ereptus eſt ab aquis Placidus ſanctus, ſuper cuius caſu non mediocriter gaudebas. O beatiſſimi viri admiranda ſanctitas, qui quod ſuis effici non dubitabat meritis, diſcipuli potiùs adſcribendum cenſebat obedientiæ.

Cadit in lacum. *Matth 14.* *Pſal. 76.* *S. Benedict⁹ in ſpiritu diſcit lapſũ Placidũ in aquam.* *S. Maurus ſuper aquã currens, eũ extrahit.* *Viſio Placidi.*

Ex his autem monaſterijs, quæ in eodem loco Benedictus pater extruxerat, tria ſursùm in rupibus montis erant, & valdè erat fratribus laborioſum ſemper ad lacum deſcendere, vt aquam haurire debuiſſent, maximè quia ex deuexo montis latere erat graue deſcendentibus in itinere periculum. Tũc collecti fratres ex eiſdem tribus monaſterijs, ad beatiſſimum patrem Benedictum venerunt, dicentes: Laborioſum nobis valdè, ô pater, propter aquam quotidiè vſque ad lacum deſcendere: & idcircò neceſſè eſt ex eodem loco monaſteria mutari. Quos venerabilis pater blandè conſolatus, ad ſua loca eos diſcedere iuſſit. Nocte verò inſecuta, vnà cum beatiſſimo Placido diſcipulo ſuo montis aſcendit verticẽ, orationemque ibidem faciens, tres petras in eodem loco pro ſigno poſuit, atque ad ſuum vnà cum Placido, cũctis illis neſcientibus, monaſterium rediјt. Cumque die alio pro neceſſitate aquæ prædicti fratres veniſſent, dixit: Ite ad rupem illam, in qua tres ſuper inuicèm petras poſitas inuenietis, ibi modicum cauate: valet enim omnipotens Deus etiam in illo montis cacumine aquam producere, vt vobis laborẽ tanti itineris dignetur auferre. Qui euntes, rupem iam ſudantem inuenerunt. Cumque in ea cõcauum locum feciſſent, ſtatìm aqua repletus eſt: quæ tam ſufficienter emanauit, vt nunc vſque vbertìm defluat, vtque ab illo montis cacumine vſque ad inferiora deriuetur. Nemo ergò dubitet beatiſſimum Placidum tanti miraculi participem extitiſſe, quem beatus magiſter ſolum huius ſigni voluit habere conſcium.

Cap. 4. *Tria in vertice montis monaſteria.* *In montis vertice erũpit fons ad preces S. Benedicti.*

Cumque omnia loca eadem in amore Domini noſtri Ieſu Chriſti longè lateque ferueſcerent, & ſecularem vitam multi relinquerent, quidã presbyter Florentius nomine, antiqui hoſtis veneno debriatus, ſancti patris ſtudijs cœpit æmulari, quoſque etiam poſſet ab eius viſitatione compeſcere. Cumque iam ſe conſpiceret eius profectibus obuiare non poſſe, panem veneno infectum ei quaſi pro benedictione tranſmiſit. Quem vir Domini cum gratiarum actione ſuſcepit, ſed eum quid peſtis lateret in pane non latuit. Ad horam verò refectionis illius ex vicina ſylua coruus venire conſueuerat, & panem, quem presbyter tranſmiſerat, vir Dei ante coruum proiecit,

Cap. 5. *Florentij presbyteri inuidentia.*

eiſque præcepit, dicens: In nomine Ieſu Chriſti tolle hunc panem, & tali eum in loco proijce, vbì à nullo homine poſſit inueniri. Tunc coruus aperto ore, expanſis alis, circa eundem panem cœpit diſcurrere & crocitare, acsi apertè diceret, & obedire ſe velle & tamen iuſſa implere non poſſe. Cui vir Dei iterùm atque iterùm præcipiebat, dicens: Leua, leua ſecurus, atque eum ibì proijce, vbì inueniri non poſſit. Quē diù demoratus, quandoquè coruus momordit, leuauit & receſſit. Poſt trium verò horarum ſpatium abiecto pane redijt, & de manu hominis Dei annonam quam conſueuerat accepit. Venerabilis autem pater contra vitam ſuā inardeſcere ſacerdotis animum videns, illi magìs, quàm ſibi doluit. Sed prædictus Florentius quia magiſtri corpus necare non potuit, ſe ad extinguendas diſcipulorum animas accendit, ità vt in horto cellæ, cui Benedictus inerat, ante eorum oculos nudas ſeptem puellas mitteret, quæ coram eis ſibi inuicèm manus tenentes, & diutiùs ludentes, illorum mentes ad peruerſitatem libidinis inflammarent. Quod ſanctus vir de cella conſpiciens, lapſúmque tenerioribus diſcipulis Placido & Mauro pertimeſcens, eos cuſtodiri præcepit, dareque inuidiæ locum diſpoſuit. Hæc dum ſolicita ſecum mente tractaret, reuelatio cæleſtis tali illum adhortari eſt dignata oraculo: Vt quid dulciſſime ac dilectiſſime Benedicte triſtaris? Nunquìd nam non reminiſceris illud, quod ego diſcipulis meis locutus ſum, dicens: Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur? Tibi enim alia eſt eligenda via, aliud iter quærendum. Te nanque elegi ex omnibus incolentibus orbem. Tu Euangelij mei tuba cæleſtis exiſtens, ſpiritu es meo repletus. Surge iam, & vade ad caſtrum Caſſinum, & populū eiuſdem prouinciæ, qui adhuc idolorum nefandis cultibus ſeruit, & in quorum præcordijs ſathanæ verſutia regnat, qui nihil ſciunt aut dicunt, niſi quod in cordibus eorum veternoſi ſerpentis verſutia ſcripſit, ſermone verifico prædicans, meum ad cultum cōuertere ſtude: quia tecum ego ero, & non te deſeram, & confundam omnes aduerſarios tuos. Proficiſcere idolorū ad pugnam, confortare & eſto robuſtus, quia caſtrum tibi tradam, & illic ſedes nominis tui in perpetuum erit. Talia dum ſanctus pater Benedictus audiſſet, ſuos ad ſe diſcipulos euocans, ſic eis orſus eſt fari:

Coruus S. Benedicto obedit.

Maleuolentia & malignitas eiuſdē Florētij.

Iohan. 15.

Iubetur S. Benedictus ad caſtrum Caſſinum trāſmigrare

Cap. 6. *Oratio eius ad diſcipulos.*

Audite me fratres & filij, cohæredes & ſocij in promiſſo Regis æterni. Nam mihi Dominus meus Ieſus Chriſtus præcepit, vt ad culturam idolorum exterminandam æternæque obliuioni tradendam caſtrum petam Caſſinum: ideoque voluntas Dei noſtris voluntatibus modis omnibus anteponenda eſt. Nóſtis prætereà & benè nóſtis, quantos dolos, quantaſque inſidias Florentius presbyter intulit, qui me veneno interficere, & diſcipulorum meorum Placidi & Mauri animas extinguere voluit. Quapropter cedendum loco eſt, iuxta illud æterni Regis eloquium: Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. Et quia ità eſt, iuſſioque eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti imminet, parēre debemus, eundum eſt. Super hoc autem & illa nobis lex eſt, vt viſcera pietatis omnibus aperiamus, & fraterno charitatis amore omnibus mortalibus iuuamen conferamus, ſicut & nos accepimus à Domino Ieſu Chriſto. Vos autem ſtate, & permanete in gratia & conuerſatione ſanctæ religionis, proculdubiò ſcientes, quia quanto ſtudioſiùs in ſpiritualibus diſciplinis permanſeritis, tanto maiora præmia in futuro examinis die percipietis. Hæc cùm dixiſſet, anno Dominicæ incarnationis quingenteſimo vigeſimonono, temporibus Iuſtini monocratoris, oratoria cuncta quæ conſtruxerat, adiunctis in vnoquoque duodenis fratribus, ſub ſtatutis præpoſitis ordinauit, & duobus Angelis, tribus coruis ſe comitantibus, ad Caſſinum caſtrum pergere cœpit.

Matth. 10.

Angeli comitātur eū.

Cap. 7.

Cumque iuxta ciuitatem Alaternam deueniſſet, in monaſterio ſancti martyris Chriſti Sebaſtiani hoſpitio ſuſceptus eſt. Indè quoquè vir Dei recedēs, & ſancto Seruando diacono valefaciens, cum diſcipulis ſuis Placido atque Mauro iuxta ciuitatē Herculanam deuenit, in locum ſcilicet, qui Aureola ab accolis appellabatur: in quo dum perueniſſet, agnouit per Spiritum ſanctum congregationem religioſorum virorum ibidèm eſſe futuram, fundamentaque ipſe pro eccleſia cōſtruenda manibus ſuis iaciens, præcepit diſcipulis ſuis Placido atque Mauro, quatenùs eandem eccleſiam in honore ſancti martyris Chriſti Eraſmi à ſe fundatam ad finem perducerent, ſicque Caſſinum venirent. quod & fecerunt. Ipſe autem pater ſanctiſſimus indè procedēs, Caſſinum tendebat. Sed cùm per ignota loca ſolus viator incederet, vbicunquè biuium vel triuium occurrebat, duo, vt antè diximus, in figura iuuenum aderant Angeli, qui tanto patri per montium deſerta quò greſſum dirigere deberet indicabant.

Eccleſiā in honorem S. Eraſmi cōſtruit.

In

In eodem verò loco ſanctus quidam vir, nomine Martinus, tunc habitaculum habebat, cui diuinitùs ità dictum eſt: His tu parce locis, alter amicus adeſt. Ille autẽ continuò diuinis iuſſionibus aurem accommodans, montem Marſicum petijt, ibique vitam virtutibus glorioſam ſancto fine concluſit.

Cumque ad Caſſinum caſtrum Benedictus pater perueniſſet, per quadraginta dies non longè à templo Apollinis Deum omnipotentem orans permanſit. Demùm verò contriuit idolum, ſubuertit aras, ſuccidit lucos, atque cum diſcipulis ſuis Placido & Mauro Caſſinenſe fundauit monaſterium, illudque in ſua corporali requie regulæque deſcriptione, caput omnium monaſteriorum conſtituit. Vbi autem templum Apollinis erat, eccleſiam beati Martini: vbi verò ara Apollinis fuit, oraculum ſancti Iohannis conſtruxit, & circunquaquè manentes populos ad Chriſti fidẽ conuertit. Sed hæc antiquus hoſtis tacitè non ferens, non occultè, vel per ſomnium, ſed aperta viſione eiuſdem patris ſe oculis ingerebat, ità vt etiam voces illius Placidus & Maurus audirent, quanuis imaginem minimè cernerent. Vt enim diſcipulis ſuis Placido & Mauro idem pater dicebat, corporalibus eius oculis diabolus teterrimus & ſuccenſus apparebat, qui in eum ore oculiſque flammantibus ſæuire videbatur. Cap. 8. S. Benedict. in monte Caſſino cõſtruit monaſterium. Vides quomodò patres noſtri eccleſias & altaria, in ſanctorum honorẽ extruxerunt.

Quadam verò die dum ſanctiſſimi viri Placidus & Maurus habitacula cœnobij Caſſinenſis conſtruerent, lapis in medio iacebat, quem in ædificium leuare decreuerant. Cumque eum mouere non poſſent, plures adiuncti ſunt, ſed ità immobilis permanſit, acsì radicitùs in terra teneretur: vt palàm daretur intelligi, quòd ſuper eum ipſe per ſe antiquus hoſtis ſederet, quem tantorum virorum manus mouere non poſſent. Difficultate igitur facta, ad virum Dei Placidus & Maurus miſerunt, vt veniret, & orando hoſtem repelleret, vt lapidem leuare poſſent. Qui mox vt venit, orationem dedit, & tanta lapis celeritate leuatus eſt, acsì nullum priùs pondus habuiſſet. Tunc in conſpectu viri Dei placuit, vt in eodem loco terram foderent: quã dum fodiendo altiùs penetrâſſent, æreum illic idolum fratres inuenerunt. Quo ad horam caſu in coquinam proiecto, exire ignis repentè viſus eſt, atque in Placidi & aliorum fratrum oculis, quia omne eiuſdẽ coquinæ ædificium cõſumeretur, oſtendit. Cumq; iaciendo aquam & ignem quasì extinguendo perſtreperent, pulſatus eodem tumultu vir Dei aduenit. Qui eũdem ignem in oculis fratrum eſſe, in ſuis verò non eſſe conſiderans, caput protinùs in orationem flexit, & eos quos phantaſtico reperit igne deludi, reuocauit fratres ad oculos ſuos, vt ſanum illud coquinæ ædificiũ aſſiſtere cernerent, & flammas quas antiquus hoſtis finxerat non viderent. Cap. 9. Ignis phantaſticus ex dæmonis præſtigijs. Vide quãta ſit orationis virtus.

Rursùs dum ſanctus Domini Placidus cum fratribus parietem paulò altiùs ædificaret, viro Dei in oratione conſtituto diabolus apparuit, & quia ad laborantes fratres pergeret indicauit. Quod vir Dei per nuncium celerrimè mandauit fratribus, dicens: Fratres cautè vos agite, quia ad vos hac hora malignus ſpiritus aduenit. Is qui mandatum detulit, vix verba compleuerat, & diabolus parietem qui ædificabatur euertit, atque vnum puerulum monachum, nomine Seuerum, opprimens, ruina contriuit, quem in ſago ad patrem Benedictum portantes, nõ ſolùm membra, ſed etiam oſſa contrita habentem, in matta qua ſanctus pater orare conſueuerat proiecerunt, orationemque faciens, hora eadem illum ſanum reſtituit & valentem vt priùs, atque ad eundem iterùm laborem miſit, vt ipſe parietem cum Placido & fratribus perficeret, de cuius ſe interitu antiquus hoſtis Benedicto inſultare crediſſet. Cap. 10. Seuerũ monachũ à diabolo læſum ſanitati reſtituit.

Igitur cùm ad aures Tertulli Romanæ curiæ patricij perueniſſet, quòd ſanctus Domini Benedictus vnà cum Placido eiuſdem patricij filio & diſcipulo ſuo Mauro in ſua poſſeſſione Caſſini monaſterium conſtruxit, gauiſus eſt gaudio magno, filioq; ſuo dirigere ſtuduit, vt patris Benedicti voluntatem ſuper ſuo aduentu perquireret, & ſibi remitteret. velle enim ſe aiebat, ſi id ſeruo Domini placeret, & Caſſinenſe cœnobium, & Placidum filium ſuum videre. Quæ cùm idem ſanctus Placidus patri Benedicto reſerâſſet, vir Dei reſpondit ſibi placere, vt tam idem patricius, quàm amici eius ad monaſterium viſendum venirent. Placidus autem certum diem Tertullo patri ſuo quo ad cœnobium viſendum venire deberet, & iuxtà quod pater Benedictus in mãdatis dederat, tranſmittere ſtuduit. Qui cõfeſtim accerſitis ad ſe nobiliſſimis de ciuitate Romæ viris, Boëtio ſcilicet, Symmacho, Vitaliano, Gordiano atque Equitio, aſſcẽſis equis concito gradu ad prædium poſſeſſionis ſuæ, quod ei de paterna hæreditate obuenerat, Caſſinum peruenit. Cuius aduentus dum patri Benedicto nũciatus fuiſſet, cum diſcipulis ſuis Placido & Mauro ante ianuã monaſterij in eius pergit occurſum. Cap. 11. Inuiſit ſanctum Benedictũ Tertullus patricius.

curſum. Patricius autem beatiſſimum patrem Benedictum corpore præ abſtinentia exhauſtum perſpiciens, de equo quo inſederat celeriter deſcendit, & ità vt erat auro gemmiſque ornatus in terram corruens, deoſculabatur veſtigia eius. Quem pater ſanctiſſimus à terra eleuans, & ad pectus ſuũ conſtringens, deoſculatus eſt. Demùm verò in eccleſiam ſancti confeſſoris Chriſti Martini inducens, & præ gaudio in fletũ prorumpens, illum & reliquos in fratrum conuentum deduxit. Tertullus verò, deoſculata omni congregatione, rogauit patrem Benedictum, quatenùs eum fratres dignarentur in ſuam recipere ſocietatem. Qui cùm celeriter ea quæ ſumma deuotione poſcebat, vnà cum patricijs, conſulibus ac ſenatoribus, qui eum eo venerant, impetrâſſet, obtulit Deo & eidem patri beatiſſimo Benedicto totum ex integro Caſſinum montem cum vniuerſis pertinentijs ſuis, atque à ſuo proprio iure illum abſcindens, eidem patri tradidit in perpetuum poſſidendum. Conuocanſque ad ſe Reipublicæ primiſcrinium, teſtamentũ iuxta morem Romanũ conſcribi fecit, ab omnium mortaliũ iure atque dominio locũ eundem perpetuò manſurũ alienum decernens.

Dat illi mõtem Caſſinũ poſſidendũ.

Cap. 12.

Pariter amodò eidem patri obtulit caſtra, villas & poſſeſſiones, quæ ſibi in re hæreditaria pertinebant, cum vniuerſis appenditijs ſuis, habentes hos fines: Ab vna ſiquidem parte fluuium Vulturnum, ab alia fluuium Ligirlanum, à tertio fluuium Sacrum, à quarto latere municipium Carſiolanum, cum vniuerſis quæ intrà prædictos fines tunc temporis habebantur. Domum verò in qua Placidus filius eius natus fuerat in vrbe Roma in Cælio monte, beati Eraſmi nomini dicans, patri ſanctiſſimo ex toto conceſſit. Obtulit etiam ipſo die Deo & ſanctis eius medietatem de lacu Lucrino, necnon & inſulam Caprariam in ſalo Neapolitano locatam, portumque Traieſenſem & Vltranenſem, & totam piſcariam Leſinenſem vnà cum faſce ſua, ſimul etiam tres inſulas Diomedis & fluuium Lauri iuxta piſcariam Leſinenſem. Propria verò quæ in Apulia habebat, rogatu Placidi filij ſui pari modo conceſſit, quorũ nomina hæc ſunt: In Canuſia fundum Melitenſem, Podenſem, villã Pertuſam, campum Calienſem, Babolianum viculum, & eccleſiam ſanctæ Mariæ in eadem Canuſina ciuitate conſtructam cum cortibus iſtis, Mirazanum, Plazanum, campi paſcua, lacum Romanum in territorio Capuano, fundum Patenarienſem & Amartonum in territorio Corſino, fundum Curritanum, Laudanenſem, Melaſſanum, Funiclirũ, necnon & res ſuas in Magella, vbì poſteà ab eodem patre Benedicto monaſteriũ Domini Liberatoris constructum eſt, vnà cum omnibus quæ ibì idem patricius poſſidere videbatur, regiones ſcilicet has: Theate, Aprucium, Pinæ Aſculum, Firmum, in mari Adriatico portum Sabini & portum Maurini. In Liguria corres has: Adili, muſalinũ, montironem, fraguanelum, rongalia, campodulſum laurentianũ, argelæ, ragoguſoſa, calderaria, fraſſeuetula, feratam, petroſam, pontem longum berſeli, gremanũ, moncerionem. In ſalo Gadicano inſulas has: Pontiam, Pontateriam, Palmariam, & portũ fluuij Gariliari. Iſta omnia Tertullus patricius cum Placido filio ſuo patri Benedicto per ſcriptum tradiderunt in perpetuum poſſidenda.

Ecce quomodo antiqui monachi bona immobilia fidelium elargitione concella acceptarunt & poſſederũt.

Cap. 13.

Hũc æmulatus ad bonum Equitius ſenator, obtulit & ipſe vnà cum filio ſuo Mauro fundum Gentianum cum cella ſancti Agapiti, & cortem ſuam in ciuitate Neapolitana locatam, cum eccleſia ſanctæ virginis Chriſti Cæciliæ & ſancti Seuerini. In ſurrentoni ſari intraui, in quibus poſteà à patre Benedicto eccleſiæ ſitæ ſunt, necnõ eccleſia ſanctæ Mariæ in Coſentia. Gordianus quoq; Romanæ vrbis vir ſpectabilis, horum deuotione delectatus, obtulit pro ſe & Siluia vxore ſua villã Encheliam in ſuburbio Aquinenſi locatam cum pertinentijs ſuis inter hos fines: Ab vno latere ſilicem & riuum qui ex nomine beati Mauri poſteà nominatus eſt, ab altero campum longũ & riuum qui vadit per agrum de matilia famelica, & fluuium Caruellum, ab altero à riuo ſiluatici vſq; in ſilicem. Pari etiam modo obtulit fundũ granariũ inter hos fines qui incipit, à ſancto Firmano, & vadit directè in Camardam & indè in fluuiũ Melphua, indè in limitem ſub granariũ, & vadit ad montem ſancti Angeli. Conceſſit etiã fundũ Reginæ inter hos fines: Ab vno latere habet viam Latinam, ab alio ſilicẽ, ab alio fluuium Melfua, & viam Campaniam indè in Portariciam, & vadit in foſſam, & mittit in ſilicem. Hæc omnia cum alijs quamplurimis rebus eidem ſanctiſſimo patri Benedicto idem Gordianus vir illuſtriſſimus obtulit iure perpetuo poſſidenda.

Plurimi offerunt viro Dei bona ſua ꝑpetuo iure poſſidenda.

Cap. 14.

Eodem tempore iam dictus Tertullus patricius hortatu ſanctiſſimi Placidi filij ſui obtulit beatiſſimo ac venerabili patri Benedicto decem & octo patrimonij ſui cortes quas in Sicilia habebat, & in diuerſis locis vir præpotens poſſidebat, bonas valdè

&

& magnas, cum portubus ſuis, ſyluis, aquis, piſcarijs, molendinis, aquarumque decurſibus ad eaſdem cortes pertinentibus, cum ſeruis ſeptem millibus exceptis vxoribus eorũ & filijs, cum procuratoribus earundem cortium, atque à proprio iure eaſdem cortes abſcindens, eidem patri per præceptum tradidit in perpetuum poſſidendas, pœna appoſita quatuordecim millium talentorum auri qui id remouere tentâſſet. His quoquè diebus Gordianus quidam natione Romanus, literis Græcis apprimè eruditus, ad venerabilem patrem Benedictum peruenit, ſeque eius magiſterio ſubdidit. Placidus autem beatiſſimus dum robur virilis inuaſiſſet ętatis, ſe in omnibus magiſtro ſuo Benedicto ſubdere ſtuduit, & ſub eius præſentia Angelicam vitam in terris ducere cœpit, quē pater Benedictus ac ſicut proprium filium vnicum diligens, cum ſumma induſtria de his quę Dei ſunt, ſolicitè ac diligenter inſtruxit.

Gordianus Roman' fit monachus.

S. Placidus agit vitam Angelicam.

Per idem tempus procuratores cortium, quas in Sicilia Tertullus patricius patri Benedicto conceſſerat, legatos Caſſinum ad beatiſſimum patrem Benedictum direxerunt, eo quòd cortes ipſæ à quibuſque deuaſtarentur, adeò vt à procuratoribus nullo modo poſſent defendi, neque debitum penſum à poſſeſſoribus exigi. His venerabilis pater auditis, omnem conuocans congregationem, quæ in ſuis poſſeſſionibus acta, ſibique nunciata eſſent, per ordinē pandit. Demùm verò ex conſulto Caſſinenſis congregationis Placidum ſanctiſſimum diſcipulum ſuum ad tantum laborem ſuſtinendum aptiſſimum iudicans, ob id vel maximè, quia nullus eaſdem poſſeſſiones ſicut ipſe defendere & cuſtodire valeret, euocat, illumque ad tuitionem earundem cortium dirigens, dixit ad eum: Ad ſuſcipiendum militiæ laborem, dilectiſſime, accinge ſicut vir lumbos tuos, quem per me nunc tibi dat Rex omnium Chriſtus, qui factus eſt obediens vſque ad mortem. Reminiſcere igitur ſermones eius dicentis, Nō veni facere voluntatem meam, ſed eius qui miſit me patris. Non te longi itineris conturbet auſteritas, recordare illud Apoſtolicum, quia non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis, &, per varias tribulationes oportet nos introire in regnum Dei. Pro Chriſti nanque nomine qui in hac vita decertauerint, in futura æternam remunerationē accipient, illam ſcilicet, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſſcēdit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Ieſus Chriſtus autem filius Dei ſemper ſit tecum, perducat te ad vitæ æternæ conſortium.

Cap. 15.

Mittitur in Siciliam.

Phil. 2.
Iohan. 5.
Rom. 8.
Act. 14.

Vides quòd pro hui' vitę certaminibus, in futuro remuneratio ętetna accipitu?

1. Cor. 2.

Hæc dum perorâſſet, dedit commilitones tanti itineris Gordianum & Donatum, mandans vt ita beato Placido vnico ſibi ac chariſſimo ſicut & ſibi catenùs in omnibus obſequerentur, oſculanſque beatum Placidum & benedicens, dimiſit à ſe, anno Dominicæ incarnationis quingenteſimo trigeſimoſexto. Igitur benedictionem & oſculum ſuſcipiens tanti patris, tertiodecimo Kalen. Iunij beatiſſimus Placidus cum duobus famulis ſuis Gordiano & Donato aſſcēſis equis, primo diluculo iter aggrediens, aduelperaſcēte iam die Capuanam peruenit ad vrbem, vbì benignè cum ſuis à beato Germano eiuſdē ciuitatis Epiſcopo ſuſceptus eſt. Primicerius verò eiuſdē Capuanæ eccleſiæ nomine Zoffas, laborās valdè peſſima infirmitate capitis, quam medici Gręco vocabulo cephaleam vocant, vbì comperit illic adeſſe Placidum beatiſſimi patris Benedicti diſcipulum, cuius iam per totũ orbem Romanum miraculorũm fama radiabat, procidit ad eius pedes, dicens: Adiuro te Placide ſerue Dei ſummi per venerandum nomen precioſiſſimi magiſtri tui Benedicti, vt digneris ſuper caput meum manus tuas ſanctas imponere, ac preces Redemptori & Saluatori omnium fundere: confido enim & conſtantiſſimè credo, quia ſi hoc feceris, continuò recipiam ſanitatem. Sanctus autem Domini Placidus ab eodem primicerio talia dum verba audîſſet, pauore perterritus, omnimodis contradicere cœpit, dicens: Recedite, quia hæc mea non ſunt, ſed beatiſſimi patris Benedicti, & illorum qui Saluatori omnium placuerunt. Ego enim peccator ſum, & perfectiſſimorum virorum ſuffragijs indigens. Sanctus verò Germanus Epiſcopus vnà cum clericis ſuis ſerui Domini Placidi ore hæc audiens, & Deo & hominibus illum chariſſimum ac dilectiſſimum eſſe prænoſcens, primicerij precibus victus, pro eiuſdem languidi incolumitate illum rogare inſtantiſſimè cœpit. Vir autem Domini, ſupplicationem tanti patris minimè contemnendam ducens, erexit ſe, ſurgenſque manum capiti eius impoſuit, & ad cælum oculos eleuans, dixit: In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, cuius virtute nihil læſus, ſum ereptus de aquis à quibus trahebar, adiutus meritis & orationibus magiſtri noſtri Benedicti, ſi fidem habes tantæ credulitatis, reſtituat te Deus

Cap. 16.

S. Germanus Capuanus Epiſcopus.

Sanat languidum S. Placidus, manus impoſitione.

in priſtinam ſanitatem. Cumque omnes qui aderant reſpondiſſent Amen, confeſtim dolor capitis, quo per multos annos fuerat fatigatus, ab eo diſceſſit, cœpitque laudare & benedicere Deum, dicens: Benedictus Deus & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui me ſanum fecit meritis & interceſſionibus beatiſſimi patris Benedicti per ſanctiſſimum Placidum diſcipulum eius.

Cap. 17.

Itaque dum beati Placidi ſanctitas per ora omnium volitaret, quidam cæcus inopinato vociferantis populi clamore perculſus, ſolicitè interrogare cœpit quid eſſet. Qui cùm reſpondiſſent quòd Placidus diſcipulus beati Benedicti veniſſet, cæcus fide feruens, duci ſe ante beatum Placidum fecit, rogansque eum per ſanctum & terribile nomen Domini, & obteſtans vt ſuis ſanctis precibus ſanitatem impetraret à Domino. Sanctus autem Domini Placidus more ſibi ſolito in fletum erumpens, iuſſit eum adduci ad ſe, & cùm appropinquâſſet, ſuper eius oculos ſignum ſalutiferæ Crucis faciens, orauit ad Dominum, dicens: Mediator Dei & hominum Domine Ieſu Chriſte, qui ideò de cælis ad terram deſcendiſti, vt ſedentes in tenebris & vmbra mortis illuminares, qui beatiſſimo magiſtro noſtro Benedicto tantam gratiam contuliſti, vt omnibus languoribus & vulneribus ſubueniret, tu per ipſius merita huic cæco lumen reſtitue, vt videns magnalia tua, te Patrem, te Dominum veneretur & adoret. Expleta oratione, ſanctus Domini conuerſus ad cæcum, dixit: In nomine ipſius qui ſolem & lunam in cæli ornamento conſtituit, & cæco nato oculos quos natura negauerat condonauit, adiutus meritis ſanctiſſimi magiſtri noſtri Benedicti, ſurge ſanus & incolumis, & prædica omnibus mirabilia Dei. Ad hanc vocem ſanus exurgens, ac improuiſo ſanguine manante de lumine, ſalutem ſuam oculi mirabiliter receperunt. Mox verò vt lucem conſpexit, ad eius veſtigia ruens, pedes illius inſatiatus gaudio deoſculari auidiſſimè cœpit, pariterque Gordiano & Donato præ compunctione deflentibus, qui Dei laudabant magnalia, quia eidem cæco oculos reſtituit. Sed hęc quidem pręſente ſancto Germano Epiſcopo geſta ſunt.

Signo Crucis & oratione, cæci oculos illuminat.

Iohan. 9.

Cap. 18.

Indè quoquè ſanctus Domini dum receſſiſſet, ac iuxta ciuitatem Calatiam iter ageret, quidam languidus ei factus eſt obuius, conquerens quòd accolæ regionis illius graui tædio laborarent. Vir autem Dei illius fidem admirans, oratione præmiſſa, ſalutiferæ Crucis vexillo languidos cunctos qui præſentes erant conſignans, priſtinæ ſaluti reſtituit. Tunc temporis quædam mulier filium paruulum habens in vltimo flatu palpitantem, iam iamque moriturum, ante ſanctum Domini Placidum obtulit, dicens: Placide pater honeſtiſſime, qui ſanitatis gaudia quàm plurimis reddidiſti, reſpice quæſo voces ancillæ tuæ, attende fletum, ſuſcipe preces, & mihi vnicum filium iam in extremis poſitum redde, vt plena gaudio, vacua gemitu, cuncta regentis laudare poſſim magnalia. Vides infelicem extorquente morte rapinam, aut mihi filium reſtitue, aut pariter cum ipſo funeratam me obtine. Indulge pater Placide miſeræ, per magiſtrum tuum Benedictum te adiuro, quam dolor reddit audacem. Qua flebiliter poſcente, mox vt beati Placidi dextra ſupra expirantem ſignum ſalutiferæ Crucis expreſſit, quaſi euigilans de ſopore, matris papillas expetijt qui iam frigebat in mortem. Ità in momento temporis filius de mortis fauce, mater tollitur de mœroris funere. Gratia creatori & gubernatori ab omnibus redditur, patris Benedicti ſanctitas cunctorum ore prædicatur, qui talem dignus fuit nutrire diſcipulum, à quo morbis iugiter ac languoribus imperabatur. Poſt hæc oblatus eſt ei quidam paralyticus vniuerſorum membrorum damnata ferens officia, nullumque vigorem retinens plantæ vel dexteræ. Sanctus autem Domini Placidus, qui dona larga præſtabat mortalibus, ſuper eum ſalutiferæ Crucis ſignaculum fecit, confeſtimque morbus excluditur, ſalubris vigor illabitur, recreatisque viſceribus meliùs renaſcitur ſalute, quàm germine, plus acquirens & plus ſumens ex munere, quàm ſumpſit ex origine.

Vide aliud eiuſdem generis miraculum.

Nota virtutem ſigni ſalutiferę crucis.

Et hic Crucis ſigno ſanat paralyticum.

Cap. 19.

Alius intereà vir cùm quartano typo grauiter affligeretur, fidens de beneficio Dei, beato occurrere ſtuduit Placido, quem ſanctus vir attritum conſpiciens, orationem fudit ad Dominum, dicens: Domine Ieſu Chriſte, qui ſocrum Apoſtoli tui Petri, puerumque Centurionis ſolo verbo curâſti, te quæſo per ſuffragia dilectiſſimi ſerui tui magiſtri noſtri Benedicti, huic languido portum ſalutis oſtende. Necdùm verba finierat, & quaſi impetus fluminis ità quartanæ febris ignis extinctus eſt, ſanusque conſurgens, laudem dicebat altiſſimo.

Ecce quanta orationis virtus.

His

His porrò diebus quidam claudus vix à duobus aduectus, ei præſentatus eſt, qui erat mutus & claudus, lingua vigebat immobilis anhelitu palpitante pars erat tota de funere, vt videntibus oculis reliquum eſſet cadaueris. Super quem miſericorditer vt ſignum ſalutiferæ crucis Placidus pater impreſſit, confeſtim omnis viror per membra diffunditur, venarum fluxus àc ſi riuulus eſſet ſuſcitantur, neruorum imbecillis ſtupor excutitur, naturali motu ad vitalem vſum tota fabrica renouatur. Mox linguæ plectrum, digitorum glomi tenduntur, pedum baſes ſolidantur, totaque viſcerum moles. Hoc fuit Placido viuificare quod tangere, ac conualeſcente medela, Deo gratias referens, ſancti deoſculabatur veſtigia.

Cap. 20. Ad ſignum Crucis ſanatur æger.

Eo quoque tempore quidam vir ad ſanctum Domini accedens, ſupplicare cœpit vt ad amicum ſuum aut ipſe aut miſſi eius venirent. Sed quia ſeruo Domini fuit acceſſus difficilis, parumpèr diſtulit. Alteraque die exoratus, ad eum accedere ſtuduit, qui ſub tortore duplici, hinc preſſus valetudine erat, indè podagræ vulnere cruciabatur. Quem vir Domini præmiſſa oratione ſignauit, eodemque momento debilis, manibus directis de languore longinquo greſſu ſolidato proſiluit. Sed vt duplicaretur tunc ſanitatis myſterium, ſanitas quæ præceſſit in vno, peruenit ad alium.

Cap. 21. Oratione & ſigno Crucis & hic ægrotus ſanatur.

Nam quidam vir habens filiam mutam, cęcam & ſurdam, exponit viuum cadauer ante ſancti viri veſtigia, dicens: Pater ſanctiſſime, quod tibi de medicina reſtat, huic languidæ impende. Nam tibi credimus reſeruatum eſſe, vt ei reſtituta ſanitate acquirat à te quod amiſit de germine. Tunc pietas inſignis euocatur in lachrymis. Mox ad militiæ ſuæ Placidus belliger arma conuertitur, ad obtinendam victoriam preces offert ſummus inter oratores orator. Vir autem ſanctus ab oratione exurgens, ſalutiferæ Crucis ſignaculum ſuper languidum faciens, eo momento in Trinitatis nomine trino depulſo languore, ſtatìm patefactis aurium oculorumque meatibus, plaudentibus cunctis, muta loquax, ſurda audiens, cæca videns effecta eſt Quo facto, vniuerſi laudem dederunt altiſſimo, & Placido beatiſſimi patris Benedicti diſcipulo. Alius prætereà Romanæ vrbis incola cùm peſſimum typum infirmitatis incurriſſet, ad ſanctum Domini deductus, ſanitati priſtinę redditus eſt. His taliter prælibatis, proſequamur & reliqua.

Cap. 22. Muta, cæca & ſurda reſtituitur integritati.

Quidam prætereà non ignotæ gentis municeps, miſſa manu in vulnere cuiuſdam, tota intumuit, hinc craſſante feruore tota pars brachij relaxatur putredine. Hic ſancto Domini nuncium mittens vt ad ſe diuerteret, precibus fuſis obtinuit. Sed mox vt eius brachium vir Dei ſacro vexillo muniuit, mirificus medicus quicquid inerat vlceris, precioſo ſigno reſtrinxit. Alij intereà viro dum manus contractæ fuiſſent, ad ſanctiſſimum virum morbo inſtigante percurrit, quem ſacro ſigno addita oratione, ſanitati priori reſtituit. Mirandis plùs miranda ad gloriam Chriſti ſuccedunt. Quidam prætereà vir dum ſpiritu immundo acriter infeſtaretur, ad ſancti viri præſentiam curandus deductus eſt. Quem pater ſanctiſſimus ſanitati reſtituens, videntibus enim circumadſtantibus velut fumus de capite energumeni vmbra fucata egreditur.

Cap. 23. Virtute S. Crucis, multas curationes facit.

Eo etiam tempore viro Dei oblatus eſt languidus, cui duplex morbus inerat, indè vetuſtas, hinc cæcitas, qui ſalutem deprecari verbis trementibus incepit. Qua ſupplicatione Placidus pater permotus languidi ſenis & debilis, oratione præcedente, ſanctæ Crucis ſignaculo lucernæ oculorum reddunt luminis radium, & dato ſpeculo Crucis, tenebræ diffugerũt. Qui illuminatus, Deo patri reddidit gloriam, per quem Chriſtus operatur, ſanctiq; præconia circunquaquè diffamabat, dinumerantur morbi, vt Chriſtus glorificetur fons Placidi patris ſanctiſſimi.

Cap. 24. Oratione & ſigno Crucis languidum ſanat.

Quidam nanque languidus ità capite, oculis & totis hydropis morbo tenſus erat viſceribus, vt in vtris ſimilitudinem quaſì totus venter eſſet pertractus in vitalibus, & velut vitrum perluceret infecta cutis extrinſecùs, qui à medicis deſperatus ad beatum confugit extrema ſorte remedium, quique mox vt veſtibus exutus, & ſacratiſſimæ Crucis eſt ſigno munitus, hydropis incluſus liquor ſacri ſigni impreſſione conſumitur. Sic modo admirabili nec intùs humor retentus eſt, nec foris egreſſus, arte prædicabili humorem ſigno ſiccauit. Is autem qui languidus fuerat, diuinum beneficium per beatiſſimum Placidum in ſe patratum aduertens, Deum laudare & benedicere cœpit, dicens: Domine Ieſu Chriſte, qui mihi ſanitatem reddidiſti meritis ſanctiſſimi ſerui tui Benedicti per precioſiſſimum Placidum diſcipulum eius, te benedico.

Cap. 25. Signo quoque Crucis hydropicũ ſanat.

Vir autem Domini cùm iam ad furcas caudinas propinquaret, quidã cæcus lucem Cap. 26.

poſtu-

poſtulaturus ad eum acceſſit. Quem ſanctus Domini vt vidit, iuſſit illum perduci ad ſe. Et dum appropinquâſſet, manus ſuas ſuper oculos eius clauſos imponens, atque ad cælum ſua lumina vertens, orauit ad Dominum, dicens: Lux mundi Deus, qui in fine temporum filium tuum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum incarnari de Virgine conſtituiſti, qui mundum in peccati fouea iacentem miſericorditer per iam dictum filium tuum erexiſti, qui beatiſſimum patrem noſtrum Benedictum Eccleſiæ tuæ ſpeculum & legiſlatorem dediſti, qui dediſti ei poteſtatem mederi omnibus vulneribus atque languoribus, tu per eius ſanctam interceſſionem huic miſero in tenebris conſtituto lucis gaudia condonare dignare. Cumque orationem complêſſet, ſuper eius oculos ſignum luciferæ Crucis imprimens, dixit: Illuminet te Dominus noſter Ieſus Chriſtus filius Dei, qui cæco nato lumen reſtituit. His dictis, mox vt ſuper eius oculos ſignum Crucis expreſſit, lux effulſit, & totum laborem medici virtus Crucis ceſſare fecit.

Eccè oratio cum eleuatione oculorum ad cælum.

Vide miros orationis & ſigni Crucis Chriſti effectus.

Cap. 27. Quædam intereà mulier dum grauiſſima infirmitate detineretur, audita fama miraculorum ſancti viri, ſolicitè interrogare cœpit vndè tantum gaudium in populo eſſet. Qui cùm reſpondiſſent, quòd eò Placidus beatiſſimi patris Benedicti diſcipulus tranſiret, qui cæcos illuminat, dæmones fugat, omnibusque neceſſitatem patientibus diuina dona impertit: mulier fide in Deum, ſpe in ſanctum Domini feruens, ad eum accedere ſtuduit. Vir autem ſanctiſſimus præſcius futurorum, videns mulierem venientem, interrogare cœpit, vndè vel qua ex re ad eum venire voluiſſet. Illa autem veſtigijs eius prouoluta, dixit: Diù eſt, pater reuerende, quòd diutino languore afflicta, ſanitatis beneficium ex toto amiſi. Vndè ſupplex tuam paternitatem exoratura adueni, quatenùs preces ancillæ tuæ exaudias, luctum conſideres, & pietatem in me exhibens, redemptori & gubernatori omnium pro me preces effundas. confido enim & fiducialiter credo, quòd per tuam ſanctam interceſſionem oſtendat in me Dominus gratiam ſuam. Placidus mulieris fidem & deuotionem admirans, expanſis in cælum manibus orauit ad Dominum, dicens: Lux æterne Deus, vita, via, decus, ſapientia celſa tuorum, expelle quæſo ab ancilla tua omnem languorem, vt ſanitati reſtituta, nomini tuo ſancto gratiarum præconia perſoluere valeat. Vix in oratione Placidus ſanctus verba compleuerat, & redeunte ſanitate, mulier ad verbum viri Dei feſtina conſurgens, facienti mirabilia in cælo & in terra laudum munia decantare deuotiſſimè cœpit, confitens Placidi interuentu ſanitatis ſibi aduenisſe beneficium.

Mulier languida ſanatur.

Cap. 28. Hæc dum per ora circummanentium ſerperent, quidam vir per quamplura tempora febricitans decubabat in lectulo. Huic dum beatiſſimi Placidi miracula relata fuiſſent, curſu quo poterat beatum adiens Placidum, poſtulabat ab illo benedictionem. Quem vir ſanctus viuificæ Crucis vexillo muniens, dixit: Benedicat te Dominus Deus ex Sion, vt videas quæ bona ſunt in Hieruſalem omnibus diebus vitæ tuæ. Ad hanc itaque viri vocem valitudo languoris receſſit, dolor fugatus eſt, omneſque adſtātes in ſtuporem & admirationem conuertit dicens, quòd verè Deus viſitauit plebem ſuam, qui tantum ac tale ad partes illas dignatus eſt tranſmittere donum. Ipſe autem ſanctus vir licèt tanta magiſtro ſuo iuuante patraret & ſtupenda miracula, humilitatis amicus, humilitatem modis omnibus retinens, vltimum ſe omnium hominum iudicabat, dicens: Vermis ſum & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis.

Pſal. 127. Itèm febricitans.

Luc. 1.

Pſal. 21.

Cap. 29. Poſt patratum itaque per beatum Placidum in languente miraculum, quidam debilis manu contracta ad eum acceſſit. Quem dum ſanctus vir perſpexiſſet, oculis in cælum erectis, dixit: Domine Ieſu Chriſte, qui ad interuentum Apoſtoli tui Petri claudum ad fores templi ſedentem mirabiliter erexiſti, tu per interceſſionem dilectiſſimi ſerui tui Benedicti magiſtri noſtri huic contracto manum reſtitue. Ad hanc vocem dum digitos eius ſuis ſanctis manibus contrectâſſet, ſubitò ſicca palma reuiruit. Iiſdem porrò diebus quidam vir grauiter à ſpiritu immundo vexatus, ad ſanctum Domini Placidum curandus adductus eſt. Cumque pro eo omnipotentis Dei clementiam exorâſſet, manu ſua ſignum Crucis ſuper eum faciens, ſtatìm à circunſtantibus de eius naribus ſcintillante igne fumus egredi viſus eſt, cunctiſque patenter innotuit prauæ cogitationis authorem in ſpecie fumi ab eo diſceſſiſſe.

Act. 3. Item man' contracta.

Itèm dæmoniacus.

Cap. 30. Iam verò ſi exequerentur miraculorum ſingula quæ in tali præcipuè floruerunt itinere, hæc ſine numero eſſent, nec eſſet modus in pagina. In quocunque enim

loco

loco vbi Placidi beati ſe conuertit præſentia, nulla morborum generibus eius interuentu defuit medicina: quia quot ſe obtuliſſent languentium vulnera, tot ſuper ægros fundebat ſalutis ſémina. Nam beati Placidi quis exæquare poterit prima ad vltima? cùm per ſignum Crucis ſaluaret languidos, curaret energumenos, ante quem quanuìs occultè veniſſet antiqui hoſtis verſutia, ſtatìm ſe manifeſtauit fraudulenta fallacia. Hac de re à conſpectu ſancti viri quia celari non poterant, nec tolerabant præſentiam, terribili vlulatu ſua gemebant incendia, paſsìm per loca violenter exponebant crimina, ſuſpenſa per aëra frequenter nec interroganti confitebantur & nomina, & ſæpè ſuo impulſu currebant ad ſanctum virum crucianda dæmonia, pendebantque religati energumeni aërio vinculo, & quaſi clauis defixo tendebant veſtigio. Cumque iter ageret, ſtrages dæmonum ante Placidi beati obtutum cadebant cateruatìm, per veſtigia diuerſis modis effuſa. Hæc muta, illa clamantia, illa fixa, hęc lubrica, & velut ante iudicem dum geſta ferrent, non effugiebant tormenta. Sed ad ſancti viri præconium quanta eſt hęc laudatio, cùm ineffabiliter multa & ſtupenda fierent ſub momento? Iam verò de miſeria egenorum releuanda quantùm fuerit prodigus, explicare quis poterit? Intantùm enim etiam in itinere conſtitutus, miſerias & egeſtates aliorum releuare ſtudebat, vt iure cum Iob dicere poſſet: Ab infantia creuit mecum miſeratio.

Quot miracula per ſignum Crucis operabatur ſanctus vir?

Dæmones ad eius obtutum cadunt.

Iob 31.

Cap. 31. Tunc temporis quidam iuuenis intantùm fuit membrorũ deſtitutus officio, vt calcanea natibus quaſi clauis inhęrerent affixa, manuſque ad mamillas & brachia retrò hincindè coſtis quaſi quodam glutino necterentur, oculis quoquè & auribus ipſique linguæ propria erant negata officia. Hic adiutorio ſuorum impoſitus in ſiſtarcia, comitantibus ſibi pueris, ad beatum Placidum peruenit, proſtratuſque pedibus eius, rogabat vt ſibi ſolita pietate ſuccurreret. Quem flebili voce miſericordiam poſcentem ſanctus Domini cùm perſpexiſſet, inquirit vndè veniſſet. Tum ille, Propter te, inquit, pater ſanctiſſime, patria parentibuſque relictis, nequaquàm de pollicitatione dubius, ſed Chriſti virtute ſecurus, huc ad te ſanandus adueni. Ad hæc ſanctus erectis in cœlum manibus & oculis, Dei omnipotentis clementiam deuotiſſimè cœpit ſupplicare, vt per merita ſanctiſſimi Benedicti miſero ſola pietate ſuccurreret. Cumque orationem complêſſet, languidus magnis vocibus cœpit clamare, itá vt vocibus eius omnes percellerentur. Et eccè repentè cohęrentia cœperunt membra reſolui, atque decurrente cruore paulatìm crura & manus diutino glutino coarctatæ, in priſtinum vigorem reſtitui. Sicque factum eſt, vt æger qui alienis manibus delatus aduenerat, proprijs iam ſanus incederet veſtigijs. Et itá eſt in eo plenitudo reſtaurata ſalutis, vt in vno eodemque tempore & viſum oculi, & aures auditum, & lingua eiuſdem rectè loquendi priſtinum recepiſſent officium.

Curatur toto corpore debilis.

Cap. 32. Quidam verò dum per annos quamplures manuum ac pedum, ſed & oculorum fuiſſet priuatus officio, ad Placidum patrem almificum veniens, vniuerſa debilitatis moleſtia liberatus eſt. Alius quoquè adoleſcens qui erat à renibus vſque deorsùm, omnium immobilis rigiditate membrorum, itá vt manibus innitens vniuerſum poſt ſe corpus trahens, ad inſtàr vermium per terram reperet. Hic ad ſanctum Placidum adductus, ſalutem integerrimam recuperauit in omnibus membris.

Itèm alij debiles duo.

Cap. 33. Per eos dies dum ſanctiſſimi Placidi miracula per ora hominum volitarent, Deoque ac patri ſanctiſſimo Benedicto magiſtro eius ſuper tanta prodigia gratias agerent: Quidam cæcus duci ſe ad beati Placidi præſentiam fecit, clamans & dicens: Placide ſerue Dei viui, adiuro te per magiſtri tui Benedicti dulciſſimum nomen, vt mihi à Domino Saluatore illuminatore omnium viſum impetrare digneris. Confido enim, & fideliter credo, quia quicquid à Domino petieris impetrabis. Sanctus autem Domini Placidus pietatis diſcipulus, more ſibi ſolito ad miſericordiam flexus, viuificum ſignum Crucis ſuper oculos eius faciens, dixit: Domine Ieſu Chriſte, qui cæco nato oculos quos natura negauerat reddidiſti, & ſedẽtes in tenebris & vmbra mortis illuminâſti, tu per merita ſerui tui magiſtri noſtri Benedicti, huius cæci oculos illuminare dignare, vt videns mirabilia tua, ſanctum nomen tuum, quod eſt benedictum in ſecula, laudet hîc & vbiquè. Cùm à circunſtantibus reſponſum fuiſſet Amen, ilicò aperti ſunt oculi eius, cœpitque laudare Deum, dicens: Benedictum ſit nomen Domini glorioſiſſimi, qui me illuminauit per interceſſionem beati patris Benedicti, & per ſanctiſſimum Placidum diſcipulum eius. Fit vox letitiæ per ora cunctorum, pueri cum mulieribus, iuuenes cum ſenibus,

Iohan. 9.

Cæcus à natiuitate videt.

Domi-

dominatori & ſaluatori Domino Ieſu Chriſto laudem decantantes occurrunt, clamabātque: Gloria tibi, ſalus ac vita cunctorum, qui tantum ad partes noſtras dignatus es tranſmittere donum.

Cap.34. Venit Beneuentum S. Placidus. Indè itaque Placidus beatiſſimus pater egrediens, Beneuentum deuenit, atque à ſancto Martiano Epiſcopo ob amorem beatiſſimi patris Benedicti cum omni reuerentia ſuſceptus eſt. Ibì itaque vir Domini Placidus dum cum eodem ſancto Pontifice reſideret, claudus quidam Malo nomine, iuxta Epiſcopum eūdem cōmanens, qui non aliter quàm genibus repens, cum ſcabellulis terrā verrebat, comperit à Gordiano & Donato ac ciuibus vrbis illuc aduenisſe Placidū beatiſſimi patris Benedicti diſcipulum, cuius ſanctitatis & virtutis fama ſe iam per totum orbem extenderat. Hic niſu quo poterat beatum adiens Placidum, cœpit clamare, dicens: Adiuro te Plàcide ſerue Dei excelſi, per orationem magiſtri tui ſanctiſſimi Benedicti, cuius meritis, ſicut audiuimus, liberatus es nè ab aquis lædi potuiſſes, vt me ſanitati reſtituas. Et cùm à ſancto Martiano Epiſcopo & ab omnibus rogaretur, iuſſit eum adduci ad ſe, & ſtans ſuper illum orationes fudit ad Dominum, dicens: Domine Ieſu Chriſte, qui totum mundum cùm eſſet perditus reſtauràſti, tu per merita beatiſſimi patris Benedicti adeſto nobis & huic famulo tuo, opem ſalutis ei inferendo, vt priſtina ſanitate recepta, nomen tuum glorioſum benedicat in ſecula ſeculorum. Et cùm omnes reſpondiſſent Amen, protinùs conſolidatæ ſunt baſes eius & plantæ, & ſaniſſimus ſurgens, clamabat: Gloria tibi Domine Ieſu Chriſte, qui me ſaluum feciſti per beatiſſimum Placidum diſcipulum ſanctiſſimi Benedicti ſerui tui. (Claudus ambulat.) Habitatores autem ciuitatis Beneuentanæ tale miraculum per beatum Placidum patratum videntes, laudabant & benedicebant Deum, dicentes: Iubilet & pſallat tibi Deus terra, pontus, & (Pſal.65.& 97.99.) plebs fidelis hymnum decantet, qui ſeruo tuo Benedicto tam precioſum conceſſiſti diſcipulum.

Cap.35. Talia dum quidam cæcus audiſſet, propinquorum manibus ad patris Placidi præſentiam ſe duci fecit, lachrymoſiſque ſingultibus clamabat, dicens: Placide ſerue Dei dilecti, qui meritis magiſtri tui Benedicti adiutus, ſanitatis gaudia quampluribus reddidiſti, ſuccurre quæſo meæ miſerabili cæcitati, quatenùs deletis tenebris lucem poſſim adſpicere, & cuncta regentem cum cordis iubilo valeam collaudare. Sanctus (Oratio cum manuū erectione.) verò Domini Placidus ad miſericordiam flexus, erectis in cælum manibus, dixit: Domine Ieſu Chriſte lux vera, quæ illuminas omnem hominem venientem in hunc (Iohan.1.) mundum, tu per merita magiſtri mei ſerui tui Benedicti, huic cæco lumen donare digneris, vt videntes mirabilia tua laudent & benedicant nomen tuum, quod eſt glorioſum in ſecula. Hi verò qui aderant, cùm reſpondiſſent Amen, exaudiuit Dominus (Cęcus videt) de templo ſancto ſuo ſeruum ſuum, cæcoque poſcenti lumen reſtituit. Qui ſanitati redditus clamabat, dicens: Tibi ſit Chriſte laus, honor, decus & iubilatio, qui me illumināſti interceſſione ſanctiſſimi ſerui tui Benedicti per beatiſſimum Placidum diſcipulum eius. Fama huius rei omnem continuò repleuit vrbem Beneuentanam. Ad tantum miraculum ruunt cuncti obuiàm, cuncta regentem cum magna exultatione laudantes.

Cap.36. Venit Canuſiam S. Placidus ad S. Sauinū Epiſcopum. Beatiſſimus verò Placidus ſanctum Martianum Epiſcopum ſalutans in oſculo ſancto, poſt aliquos dies ad Canuſiam Apuliæ ciuitatē deuenit, in qua cum ingenti gaudio & dilectione ob amorem beati Benedicti à ſancto Sauino eiuſdē ciuitatis Epiſcopo ſuſceptus eſt. Idem ſanctus Sauinus Epiſcopus tam beatiſſimo Placido, quàm & omnibus qui cum eo venerāt, omnem humanitatis curam exhibuit. Sanctus autem Sauinus per tres dies beatum Placidum ſecum retinens, dulcia inuicèm perennis vitę inter ſe ferebant colloquia, & per interualla horarum interrogabat illum de virtutibus quas per beatiſſimum patrem Benedictum diuina exercuerat maieſtas, ſimul etiam de vita & melliflua ac diſcretiſſima doctrina eius.

Cap.37. Intereà dum iſta dicuntur, & illa referuntur, Laudulfus quidam nomine, manum aridam & incuruatam habens, vbi comperit illuc aduenisſe Placidum diſcipulum beati Benedicti, flens & eiulans venit, clamauitque: Placide virorum ſanctiſſime, adiuro te per eum qui cuncta creauit, & per magiſtri tui Benedicti ſanctum nomen, vt mihi ſanitatis beneficium implores à Domino. confido enim, quia per te oſtendet in me Dominus miſericordiam ſuam. Hæc cùm dixiſſet cum ingenti luctu, aridam manum beatiſſimo Placido oſtendebat. Id ipſum omnes qui in eodem ſpectaculo erant, & qui occurrere poterant, vnà cum ſancto Sauino Epiſcopo ſuppliciter

expo-

expoſcebant, rogãtes eum vt pro eo omnipotenti Domino ſupplicaret. At ipſe vt erat piiſſimus, ex intimo cordis trahens longa ſuſpiria, cum lachrymis orationem fudit ad Dominum, dicens: Deus omnipotens cui nihil eſt impoſſibile, qui cęlum, terram, mare & omnia quæ in eis ſunt, ex nihilo creâſti, qui dediſti huic famulo tuo in baptiſmate remiſſionem omnium peccatorum, tu hunc per merita beatiſſimi patris noſtri Benedicti in priſtina incolumitate reintegrare dignare, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum, qui tecum viuit & regnat Deus in ſecula ſeculorum. Hæc cùm dixiſſet, vtraque manu ſua manum eius aridam apprę hendens, ait: Sanet te Dominus Ieſus Chriſtus, qui dignatus eſt extendere manum aridam in ſynagoga. Continuò itaque extenſa eſt illius arida manus & incuruata, & priſtinæ ſanitati reſtituta eſt. Sanctus verò Sauinus Epiſcopus tale miraculum per beatum Placidum dum aduertiſſet, glorificabat Dominum, dicens: Gratias tibi refero cunctorum vita ſaluſque, qui beatiſſimo ſeruo tuo Benedicto talem nutrire cõceſſiſti diſcipulum, per quem tibi ſigna & prodigia patrari ſit placitum. Sit nomen tuum benedictum ex hoc nunc & vſque in ſeculum. Hi autẽ qui præſentes erant, hoc videntes glorificabant Deum, patremque ſanctiſſimum Benedictum ſummis adorijs extollebant.

Pſal. 123. & 145.

Matth. 12. Marc. 3. Luc. 6.

Man' arida integritati reſtituitur.

Pſal. 112.

Cap. 38.

Venit Regium, eumque Siſinius Epiſcopus reuerenter excipit.

Sanctus verò Placidus beato Sauinio Epiſcopo valefaciens, & indè iter accelerans, poſt non multos dies deuenit Regium Calabriæ ciuitatem. Quem ſanctus Siſinius eiuſdem ciuitatis Epiſcopus ob reuerentiam quam in ſanctiſſimo patre Benedicto habebat, cum omni diligentia ſuſcepit, duobuſque diebus ſecum retinuit. Itaque dum fama per omnem prouinciam Calabriæ de beati Placidi aduentu volitaret, leproſus quidam, audita opinione miraculorum ſancti viri, venit ad eum, clamans & dicens: Placide ſerue Dei, adiuro te per magiſtri tui Benedicti ſanctum ex venerabile nomen, vt tuis ſanctis precibus ſanitatis gratiam pro me implores à Domino, ideò te Dominus ad has partes direxit, vt languidis & debilibus ſanitatem cordis & corporis conferas. Vir autem Domini Placidus erigens ſe in cælum, orationem fudit ad Dominum, dicens: Deus omnipotens ſolus ſine fine & initio, qui totum mundum creâſti ex nihilo, qui in fine temporum filium tuum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum incarnari de Virgine, & Crucis patibulum ſubire feciſti, quó vetuſtũ ſolueret proprio cruore peccatum, tu per merita ſanctiſſimi ſerui tui magiſtri mei Benedicti hunc leproſum dignare emundare, vt ſanitate corporis ſui animæque recepta, nomen tuum ſanctum collaudet hîc & vbiquè. Confeſtim itaque ſanitati redditus, benedicere cœpit & laudare Deum, qui tanta mirabilia per beatum Placidum oſtendere dignatus eſt.

Leproſus mundatur.

Cap. 39.

Hæc dum ad notitiam cunctorum perueniſſent, quidam vir diutino languore vexatus, ad ſanctum Domini venit, procidenſque ad pedes illius, cum lachrymis dicebat: Credo pater ſanctiſſime, quia tuis ſanctis interuenientibus meritis, in recipienda ſanitate Deus petitioni meæ dabit effectum. Pater autem ſanctiſſimus pro eo orationem ad Dominum fundens, ſanitati reſtituit. Et qui ſemiuiuus venerat, cunctis mirantibus incolumis redijt. Non ſolùm verò ibi, verùm & per omne itineris ſpatium ad laudem & gloriã ſui nominis multas virtutes operari dignatus eſt Dominus Ieſus Chriſtus per beatum Placidum, meritis & orationibus beatiſſimi Benedicti magiſtri ſui interuenientibus. Cæcis nanque viſum reddebat, ſurdis auditum, exinanitis & ſtolidis rectum ſenſum, claudis greſſum reſtituebat, dæmones effugabat, leproſos mundabat, omnibus infirmitatibus ſubueniebat. Ob quam rem Deum in omnibus glorificantes, beati Placidi merita magnis præconijs extollebant, dicentes: Benedictum ſit nomen Domini glorioſum à ſeculo & vſque in ſeculum, qui per ſanctiſſimum ſeruum ſuum Placidum beati Benedicti diſcipulum, tales ac tantas virtutes operari dignatus eſt. Donatus prætereà eiuſdem beati Placidi famulus, dum ſolicitè quæreret nauem cum qua poſſet in Siciliam nauigare, obuium habuit quendam clericum mutum & ſurdum, nomine Siconem, inauditis ac flebilibus morbis laborantem, cui ex auribus putredo cum vermibus profluebat. Hic quanuis auditum & loquelam in infirmitate amiſiſſet, ſcientia tamen agnoſcendi & videndi quàm maximè vigebat, & ea quæ ad corporis ſuſtentationem congrua erant, nutibus & indicijs expoſcebat. Quem cùm Donatus tanto infortunio depreſſum & aggrauatum vidiſſet, eos qui cominùs ſtabant ex re tantæ calamitatis inquirit. Dictumque eſt ei, quia loquelam & auditum vi longæ infirmitatis amiſit. Hæc Donatus à ciuibus dum verba cepiſſet, calamitatem eius miſeratus, ad virum Dei illum perduxit, atque ad pedes eius proijciens,

Quidã æger ſanatur.

Multas curationes facit.

ijciens, rem prout erat per ordinem pandit. Ipſe nanq; ſeruus Domini tunc reſidens, lectioni operam dabat, cumque a ciuibus & clericis, qui ad eum viſitandi gratia venerant, rogaretur vt pro eodem languido omnipotentis Dei exoraret clementiam, ſurgens pauliſpèr intrà ſe Dominum rogauit, dehinc conuerſus ſuas manus ſuper caput infirmi poſuit, dicens: Domine Deus omnipotens, qui hominem de limo terræ plaſmâſti, & inſpirâſti in faciem eius ſpiraculum vitæ, qui dediſti ei dignoſcētiam boni & mali, tu Domine per orationes & merita ſanctiſſimi patris noſtri Benedicti, & omnium monachorum qui tibi ſub eius magiſterio famulantur, dignare adeſſe nobis, & per nos humilimos & peccatores ſeruos tuos occurrere huic famulo tuo, cōferendo ei ſanitatem, vt omnes videntes & audientes dent gloriam nomini tuo ſancto, quod eſt benedictum ante omnia ſecula, & benedicatur nunc & per infinita ſecula. Cumque omnes qui aderant reſpondiſſent Amen, ilicò ſolutum eſt vinculum linguæ eius, & apertæ ſunt & ſanatæ aures illius, & audiēs planiſſimè loquebatur ſine offenſione, laudans & benedicens Deum & patrem ſanctiſſimum Benedictum.

Gen 2.

Surdus & mutus curatur.

Cap. 40. Venit in Siciliā S. Placidus.

Alio verò die valefaciens beato Siſinio Epiſcopo, nauem conſcendit, transfretansque Farum, Meſſanam Siciliæ deuenit ad vrbem. Cumque deſcendiſſet ad terram, Gordianum famulum ſuum direxit ad ciuitatem, mandans vt Meſſalinum ciuem Romanum, Tertulli patris ſui amiciſſimum, ad ſe vocaret. erat enim ditiſſimus. Quem vbì inuenit, ad litus maris vbì ſanctus Domini Placidus morabatur, ſecum adduxit. Videns autē Meſſalinus beatum Placidum iuxta maris litora ſtantem, formamq; eius vultui Tertulli patris ipſius aſſimilantem, equo quo inſiderat deſcēdens, ad pedes eius cecidit. Quem ſanctiſſimus Placidus à terra eleuans, oſculatus eſt eum, atque benedicens, rem propter quam à ſanctiſſimo patre Benedicto directus fuerat, per ordinem pandit. Meſſalinus verò beatum Placidum diutiùs complexans, & ad pectus ſuum adſtringens, lachrymas quoque inuicèm præ gaudio fundentes immorati: demùm quoquè idem Meſſalinus Gordianum & Donatum famulos eius deoſculans, appræhendens iterùm dexteram beati Placidi ac diù exoſculans, cum ingenti honore duxit ad domum ſuam, & repleta eſt omnis ciuitas Meſſana gaudio ſuper aduentu eius. Meſſalinus autem dum in domo ſua cum beato Placido reſideret, & nonnulla de his quæ ad æternam vitam attinent ab ipſo audiret, requiſitus ab eodem ſeruo Domini eſt de poſſeſſionibus ac portubus, de ſeruis & ancillis, quę ipſe vnà cum Tertullo patre ſuo imperpetuùm poſſidenda beato Benedicto tradiderat. Deſiderabat enim videre ſingillatìm loca in quibus poſſeſſiones erant. Rogauit etiam vt aduentum ſuum omnibus amicis Tertulli patris ſui notificaret, necnon ſeruos & ancillas quos ibi habebat, oſtenderet, procuratores quoquè quos iam dictus genitor ſuus ſuper eaſdem cortes præpoſuerat, ad ſe accerſiri iuſſit. Meſſalinus verò Metellum filium ſuum euocans, præcepit vt cum vno ex ſeruis ſuis cortes & poſſeſſiones Tertulli patricij percurreret, & earundem cortium procuratores ac portuum cuſtodes cum amicis iam dicti patricij ad beatum Placidum duceret. Qui paternis iuſſis obtemperās, vno tantum ſeruo aſſumpto aſcenſis equis, quæ ſibi iniuncta fuerant, implere ſolicitè cœpit.

Honorificè à Meſſalino excipitur.

Cap 41. Notent hoc illi Monachi, qui paſſim per ſecularium ędes vagantur, putātes hoc ſibi licere.

Illuceſcente verò die beatus Placidus Meſſalinū euocans, dixit ad eum: Non decet Monachum in domibus laicorum ſtationem habere, quia contrarium eſt omnibus modis ordini noſtro. Quapropter ſi veſtræ nobilitati non habetur contrarium, eamus, & prouideamus locum in poſſeſſionibus patris mei, in quo monaſterium conſtruere valeam. non ędificare enim ſupra fundamentum alienū decreui. Veniensque poſt hæc ad portum maris, inuenit locum habilem ad monaſterium conſtruendum, & cum baculo quod manu geſtabat, deſignauit locum, in quo oratoriū Baptiſtæ Iohannis, in quo domum ſuam & omnis monaſterij officinas conſtruere valeret. Poſt hæc beatus Placidus cōuerſus ad Meſſalinum, dixit: Præpoſitus iſtius portûs Meſſanæ ciuitatis vbì eſt, & quo nomine nuncupatur? Et Meſſalinus, Hic, inquit, propè eſt: de nomine autem vndè interrogâſti ſcias, quia Pompeius Cilius appellatur. Tum ſanctus iuſſit illum vocari ad ſe: qui dum veniſſet, cecidit ad pedes eius. Quem beatus Placidus è terra eleuans, præcepit quòd de precio quod de portu acceperat, conſtrueret domum, in qua ipſe cum ſuis habitaret, ſimul etiam & eccleſiam ad honorem beati Baptiſtæ Iohannis, in qua die ac nocte omnipotenti Domino deſeruiret. Et dixit ad illum: Tuum volo vt ſit, artifices in hoc loco ad operandum, vbicunquè eos per totam Siciliam inueneris, adducere, necnon ſeruos & ancillas ad lapides & quæque neceſſaria ſunt comportāda adunari, vt hoc opus ipſum celeriùs poſſit expleri, maximè

Iubet conſtrui monaſterium S. Placidus.

tamen domus in qua habitare valeam. Et vt hęc omnia citiùs fiant, omnes prępoſitos portuum & procuratores cortium tanto labori intereſſe volumus, dando ſumptus & quęque neceſſaria ſine dilatione aliqua. Filium verò tuum vice tua ſuper portum præpone. Tu verò inſta fabricæ, vt citò poſſit expleri. Præcepitque vt de redditibus cortium, & de cenſu portuum pecuniam Romam ad columnas & epiſtylia emenda tranſmitteret. Deſignauit etiam coram Pompeio Cilio, in quo loco dormitorium, refectorium, coquina, cellarium & omnes monaſterij officinæ conſtruerentur.

Congregatis itaque quampluribus artificibus, iactiſque in Chriſti nomine fundamentis, cœptum opus certatìm & ſine intermiſſione perficiebatur. Primò nanque ibi domum, in qua beatus Placidus maneret, amplam ſatìs extruxerunt. Meſſalinus autem interdiù aptiſſimam manſionem beato Placido aſſignauit, in qua liberè poſſet ſolus ſedere, legere & orare. Cibos verò afferebāt ei & ſuis, ſerui illius, & omnes amici patris ėius. Idem quoquè Meſſalinus cum familia ſua ſequeſtratus in alia domo manebat. Pompeius autem Cilius iuxtà quod ſibi beatus Placidus imperauerat, vice ſuâ poſuit ſuper portum Meſſanæ ciuitatis filium ſuum nomine Pillium Vitellium, iuuenem prudētiſſimum, ſapientia & bonitate multa pollentem. Quadā verò die dum à conſtructione monaſterij ad domū ſuam, quā ſibi Meſſalinus commodauerat, ſanctus Domini Placidus rediret, obuium habuit quendam cæcum nomine Siluium, natione Romanum, qui plorando lumen amiſerat, & per decem & octo annos penitùs non viderat. Illo nanque tempore omnes qui inſulam Siciliæ habitabant, incolæ Romanorum erant. Puer autem qui cæco ducatum præbebat, Placidum patrem ſanctiſſimum venientem proſpiciens, dixit ad eum: Eccè ſanctus Domini Placidus beati Benedicti diſcipulus, nupèr ab Italia veniens, de quo per totam Siciliam rumor exiuit, iam appropinquat. Cæcus autē ex ore pueri talia dum verba audiſſet, cœpit clamare voce magna, dicens: Adiuro te Placide beatiſſime ſerue Dei, per Crucem Domini noſtri Ieſu Chriſti & ſanguinem illius precioſiſſimum, quem pro ſalute humani generis fudit, vt digneris pro me intercedere ad Dominum, vt reddat mihi lumen oculorum meorum quod plorando amiſi, quia per decem & octo annos omninò lumen cæli videre non potui. Idipſum Meſſalinus cum famulis ſuis, & alij quamplures qui vnà cum eo ad ciuitatem redibant, exorabant. Tantis itaque vir Domini Placidus ſupplicationibus motus, ſubſtitit, iuſſitque cæcum adduci ad ſe. Et dum veniſſet, poſuit manum ſuper caput eius, orans intrà ſe parumpèr. Completa oratione ſacroſanctum ſignum ſuper oculos eiuſ faciens, & manus ſuas ſuper eum imponens, cunctis audientibus, dixit: Domine Ieſu Chriſte, qui es Lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, qui cæcum à natiuitate illuminâſti, & dediſti ei lumen quod natura negauerat, tu illumina oculos iſtius cæci ad gloriam & laudem tui nominis, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuis & regnas Deus in ſecula ſeculorū, Amen. Statìm verò aperti ſunt oculi eius, & ità acutiſſimè cœpit videre, acsì infantulus eſſet. Hi verò qui aderant, hæc videntes & audientes, procidentes in terram, benedicebant & glorificabant Deum, patremque ſanctiſſimū Benedictum digna extollebant veneratione. Diffamatum eſt hoc miraculum per vniuerſam Siciliam, ità vt ex omni inſula ægroti & languidi coadunati ad eum producerentur.

Cap. 42.

Oratione & ſigno Crucis cæcum illuminat.

Iohā. 1. & 9.

His quoquè diebus quidam vir à dæmonio correptus dolendo exitu cruciabatur. Rogatus itaque vir Domini Placidus vt pro eo omnipotentis Dei exoraret clementiam, iuſſit eum ad ſe attrahi, & ſtans ſuper illum orationē fudit ad Dominum, dicens: Domine Ieſu Chriſte, qui mundum diabolica fraude ſeductum de eius poteſtate liberâſti, qui regnum illius deſtruxiſti, tu per interceſſionem dilecti ſerui tui Benedicti magiſtri noſtri, hunc hominem ab hac dæmoniaca vexatione dignare mundare, vt videntes nomen tuum ſanctum collaudent in ſecula ſeculorum. Cumque circunſtantes reſpondiſſent, Amen, vir Domini Placidus ſignum Crucis contra vexatū faciens, immundum ſpiritum ab eo effugauit. Hi verò qui præſentes erant, cœperunt laudare Deum, qui per ſanctiſſimū Placidum beati Benedicti diſcipulum, tam inſigne dignatus eſt operari miraculum. Igitur cùm fama per Siciliam exiſſet, quòd eſſet in eadem prouincia Placidus beati Benedicti diſcipulus, qui ægrotantibus manus imponit & ſanantur, cæcis reddens viſum, ſurdis auditum, claudos erigens, dæmones fugans, & omnes infirmitates curans: ex tota Sicilia, necnon etiam de Africa conuenientes, omnes infirmantes in vnum congregauerunt, rogantes, ac per patris Benedicti nomen Placidum atteſtantes, vt illis ſanitatis gratiam imperraret à Domino. Sanctus

Cap. 43.

Dæmoniacus curatur.

Omnes ægri toti⁹ Siciliæ curantur. autem Domini tantis calamitatibus condolens, ſimul etiam & fidem admirans, orauit ſic: Domine Ieſu Chriſte, qui magiſtro meo Benedicto dediſti poteſtatem apud te impetrandi quod vellet, tu per ipſius ſanctam interceſſionem omnibus languoribus iſtis ſalutem conferre dignare, vt ſanitate percepta laudem referant nomini tuo ſancto. Et dum reſponſum fuiſſet Amen, ſani effecti ſunt, laudantes & glorificantes Deum. Quanta etiam miracula per beatiſſimum Placidum illis temporibus Dominus Ieſus Chriſtus operari dignatus ſit, enarrare ea omnia valdè longum eſſet, de quibus tamen aliqua dicemus.

Cap. 44. Dum enim in ciuitate Meſſana maneret, & Meſſalinus cum amicis iuxta eum reſideret, quidam viri eidem ſeruo Domini paralyticum quendam ità afflictum obtulerunt, vt nequiret quis diſcernere compages membrorum. Rogante verò Meſſalino & his qui præſentes erãt pro eo, vir Domini Placidus oratione facta, contrectanſque diſſolutos artus, dixit ad eum: In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti filij Dei viui, cuius virtute vniuerſa conſiſtunt, adiutus meritis ſanctiſſimi magiſtri noſtri Benedicti, Sanatur paralyticus. ſurge ſanus & incolumis, & perage opus tuum. Statìm itaque ad eius iuſſionem conſurgens, benedicebat Deum & patrem ſanctiſſimum Benedictum. Quod miraculum videntes Siculi, benedicebant Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui tantam gratiam diligentibus ſe conferre dignatus eſt.

Cap. 45. His quoquè diebus quidam Siculus ad virum Domini venit, rogans & multa prece depoſcens, vt ſodalem ſuum ex multo iam tempore paralyſis languore detentum, ſua viſitatione ſanaret. Obſecrante itaque eo vnà cum his qui præſentes aderant, ad lectum ægrotantis accedere ſtuduit, orationemque ad Dominum fundens, ait: Domine Ieſu Chriſte altiſſimi patris fili, qui paralyticum in lecto iacentem ſolo verbo curâſti, tu per interceſſionem dilectiſſimi ſerui tui Benedicti magiſtri noſtri, hunc paralyticum à lecto doloris abſolue, quatenùs curatus à tanto languore, gratiarum tibi in eccleſia tua referat actionem. Completa oratione ſignum Crucis ſuper eum faciens, de lectulo conſurgere iuſſit. Confeſtìm is qui priùs nequaquàm proprijs viribus præ ægritudine & dolore ſurrexerat, ad Placidi præceptum ſanctiſſimi ſurrexit incolumis. Omnes autem qui aderant, tanto perculſi miraculo, magnificabant Deum facientem mirabilia ſolum, cœperuntque ei certatìm infirmos offerre, quos ille ſignatus & benedicens, incolumes reddebat.

Luc. 5.

Itèm alius.

Cap. 46. Eodem quoquè tempore quidam vir à dæmonio obſeſſus, ab beatum Placidum adductus eſt, cuius virtutem vt ſenſit hoſtis nefandus, clamare cœpit per os eius, dicens: Quid eſt Placide? animaduertis quòd ipſe ſim quem ſuperatum eſſe paulò antè gratulabaris? Sanctus autem Placidus conuerſus ad vexatum, dixit: Dominus meus Ieſus Chriſtus filius omnipotentis, cui omnis creatura cæleſtis & terreſtris obtemperat, ipſe tibi in virtute ſancti ſpiritûs, per interceſſionem ſanctiſſimi patris noſtri Benedicti, imperet execrabilis dæmon, vt exiens recedas ab hoc homine, & vlteriùs non habeas poteſtatem introeundi in eum. Confeſtimque ab homine exiens, ſtrepitum immanem & terrificum dedit. Hi autem qui ſpectaculo aderant, in ſtuporẽ conuerſi, benedicebant Deum.

Dæmon ab obſeſſo expellitur.

Cap 47. Quidam vir mentis depreſſus inſania, cùm ad ſanctum Domini perductus fuiſſet, orationem ſuper eum faciens, benedictionem dedit, ſicque perditæ mentis effectus eſt particeps acsì demẽtiam nullo vnquam tempore perpeſſus fuiſſet. Reuersùs verò ad patriam, ſonora voce patris Benedicti merita, & beati Placidi præconia modis omnibus prædicabat.

Inſanus redit ad mentem.

Cap. 48. Tunc temporis duo cæci audita fama miraculorũ ſancti viri, dixerunt ad inuicem: Cur exterioribus tenebris obcæcati, interioris hominis lumen perdidimus? quicunque enim languidus ad beatum Placidum accedit, ſanus abſcedit, & nos torpentes deſidia in tenebris remanemus. Eamus itaque ad virũ Dei, quatenùs per eius ſanctam interceſſionem donet nobis Dominus Ieſus Chriſtus gratiam ſuam. Hæc dum inter ſe collocuti fuiſſent, propinquorum adminiculo fulti, ad patrem Placidum peruenerunt. Hos ſanctus pater vt vidit, illorum cæcitati condolens, eleuatis in cælum oculis dixit: Domine Ieſu Chriſte fili Dei, qui cum patre & ſpiritu ſancto in principio cuncta creâſti, qui cæci nati oculos aperuiſti, qui mundum in peccati cœno & in tenebris & in vmbra mortis iacentem, tua potenti virtute erigens, ad veræ lucis ſplendorem reduxiſti, intret oratio mea pijſſime in cõſpectu gloriæ tuæ, inclina ad me aurem tuam & exaudi me, & per ſuffragia dilectiſſimi ſerui tui patris noſtri Benedicti, his lumine

priuatis

priuatis viſum reſtitue, vt tuum ſanctum nomen benedicere valeant per omnia ſeculorum ſecula. Cumq́; hi qui pręſentes erant reſpondiſſent Amen, exaudiuit Dominus de templo ſancto gloriæ ſuæ ſeruum ſuum, cæciſq́; lumen reſtituit clamantibus & dicentibus: Benedictus Dominus Deus Iſrael à ſeculo & vſq; in ſeculum, & benedictum nomen glorię ſuæ ſanctum, qui percutit & ſanat, vulnerat & medetur, qui illuminauit nos orationibus ſanctiſſimi Benedicti per beatiſſimum Placidum diſcipulum eius. Sicque gaudentes & exultantes, cum benedictione ſancti viri ad ſua reuerſi ſunt. Nullus nanque in Sicilia & Africa, & in toto Oriente inueniebatur præter Placidum, qui plùs inter homines miraretur. Et ſicut inter multas gemmas precioſiſſima gemma micat, & iubar ſolis paruos ſtellarum igniculos obruit & obſcurat: ità in Oriente & Meridie cunctorum virtutes & potentias Placidus ſolus ſuis virtutibus ſuperauit. Minimum nanque ſe faciebat inter omnes, vt omnium maior eſſet, & quanto plùs ſe deijciebat, tanto magìs à Chriſto ſubleuabatur. Omnibus nanque erat clementiſſimus, omnibus bonus: nihil animo eius clementius, nihil humilius, nihil blandius fuit. Flebat, vt ſemper gauderet: deſpiciebat, vt ſemper amaret. Fugiebat laqueos contritos, vt fontem indeficientem reperiret.

Oratione, duo cæci illuminàtur.
Luc. 1.
Dan. 3.
S. Placidi encomion.

In talibus itaque exercitijs vir quidam dæmonis infeſtatione quatiebatur, quem ante Placidum quoquè varijs dæmon tunc torquere cruciatibus cœpit: vlulabat luporum more, latrabat vt canis, fremebat vt leo, ſibilabat vt ſerpens, mugitum dabat vt taurus, rotabat caput, & poſt tergum terram vertice tangebat. Miſerebatur ſuper tanto vexati infortunio Placidus, & lachrymas fundens, Dei omnipotentis clementiam deprecari cœpit, dicens: Domine Deus cunctorum reſtaurator, vitæ protector & portus, qui hominem ab antiquo hoſte obſeſſum, tuo precioſo ſanguine liberâſti, tu per interceſſionem magiſtri noſtri Benedicti dæmoniacum virus ab hoc ſeruo tuo expelle, vt priſtinę ſanitati redditus, ſanctum & venerabile nomẽ tuum glorificare valeat. Ad hãc itaque precẽ vexatus ſanus effectus, laudare cœpit & benedicere Deum.

Cap. 49.
Dæmoniac' liberatur.

Iiſdem porrò diebus quidam vir omnium membrorum officio fuerat deſtitutus, adeò, vt nunquàm abſque magno dolore manum ad os ducere, vel ad ambulandum pedes mouere valeret, quoniam duriùs natibus adiuncti tenebãtur. Eratque ei mors ipſa vitalis, quia in corpore eius velut in quodam vaſculo, intrinſecùs latebat anima. Qui dum ab affinibus ad ſanctum Domini Placidum perductus fuiſſet, cumque ſuppliciter poſcerent, quatenùs pro eius liberatione Ieſu Chriſto Domino preces fundere dignaretur: illorũ ſanctus acquieſcens poſtulationibus, ait: Domine Ieſu Chriſte fili Dei viui, qui es lux vera, ſalus, decus & vita generis humani, qui confractos reſtauras, & reſtaurando conſeruas, qui eliſos erigis, qui compeditos ſoluis, tu per ineffabilem miſericordiam tuam reſtaura, repara ac conſolida hanc creaturam tuam, quam de diaboli laqueis liberâſti, vt videntes mirabilia tua, nomen tuum ſanctũ benedicant in ſecula. Expleta oratione, ſignum Crucis ſuper debilem faciens dixit: Sanet te Dominus Ieſus Chriſtus, qui dignatus eſt curare paralyticum in lecto iacẽtem. Mirabilis Deus in ſanctis, qui glorificantes ſe in ſua præcepta ſeruando glorificat, & in momento exaudit. Nam ad verbum viri Dei ſanitati reſtitutus, laudem decantare cœpit omnium Redemptori. Populi autem qui ad ſpectaculum venerant, hoc videntes, ingenito patri & vnico genito ſimulque flamini ſancto perennem gloriam & laudem decantare cœperũt. Sanctus autem Domini Placidus, licèt tanta per Chriſti Domini gratiam patraret prodigia, tanta exerceret vndiquè ad ſe venientibus ſtupenda miracula, à conſtructione monaſterij ſui nequaquàm ceſſabat.

Cap. 50.
Pſal. 145.
Matth. 9.
Solito Crucis ſigno & oratione paralyticum ſanat.

Die autem trigeſima Metellus filius Meſſalini cum ſeruis ſuis, ſimulque cum præpoſitis portuum omnium & procuratoribus cortium & multitudine amicorum Tertulli patricij, ad beatum Placidum veniens, pecuniã infinitam ſecum deferens, ſancto Domini Placido obtulit. Quam accipiens, ad patrium ſolum, id eſt, ad vrbem Romanam direxit, ex qua columnas & epiſtylia emit, quæ cùm in Siciliam delatæ fuiſſent, locari iuſſit in eccleſia quam tunc conſtruebat in honore ſancti Baptiſtæ Iohannis. Cum villicis autem & præpoſitis portuum & procuratoribus cortium diù multumque eſt locutus: & ob quàm rem ad partes illas à ſanctiſſimo magiſtro ſuo Benedicto directus fuiſſet retulit, reddideruntque ſinguli rationem villicationis ſuæ de cortibus & portubus Tertulli patricij patris ſui, quas tenuerant. Poſt hæc omnibus in commune præcepit, vt ſine fraude & dolo aliquo & abſque qualibet dilatione quotidiè impenderent, quicquid ſibi & ſuis in cibo, potu atque veſtitu vel in cœnobij conſtructio-

Cap. 51.
Conſtruit eccleſiã in honorem S. Iohannis Baptiſtæ.

ſtructione neceſſarium eſſet, dixitque ad eos: Ego veniam viſere vos, & omnes poſſeſſiones quas pater meus in hac prouincia tenuit, ideoque ità agite, ità ſtudere, vt noſtram gratiam obtinere poſſitis. Hoc ſcientes indubiè, quia ſi me ſcandalizaueritis, ſcandalizabimini. Hæc cùm dixiſſet, cum benedictione ſancti viri redierunt vnuſquiſque in ſua.

Cap. 52. Ipſe autem pater ſanctiſſimus, ea quæ à magiſtro ſuo Benedicto didicerat, modis omnibus implere ſatagebat. Refulgebat ſanè doctrina pietatis in eo, dilatabaturque ſanctę cõuerſationis doctrina agrum ſerendo iuſtitiæ. Vndè factum eſt, vt per beatum Placidum ac diſcipulos eius, patris Benedicti & Caſſinenſis cœnobij veneranda religio per totum orbem terrarũ diffuſa ſit & diffamata. Idem verò ſanctus Domini Placidus ſpiritu ſancto repletus, ſine intermiſſione caſtigabat ſanctum corpus ſuum, & in ſeruitutem omnem redigebat, vt membra quæ ſunt ſuper terram mortificaret. Sermo verò eius aliud non erat quàm mundi huius delicias ſpernere, onera orbis relinquere, vt Ieſum Chriſtum Dei filium liberè ſequeretur, memorans illud quod Dominus locutus eſt, Niſi quis renunciauerit omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. In ſermone autem eius quanta grauitas, quanta modeſtia erat, enarrare quis valeat? Orationi & lectioni ſolus quotidiè inſudabat, ac ſæpè & multùm cùm meditationi inſeruiret, lachrymis fluebat. habebat enim ſpiritum magnæ compunctionis. Non diebus, non noctibus à colloquijs diuinis & pſalmodia ceſſabat, omni tempore quadrageſimalem vitam ducens, vinum nunquàm bibens. In Quadrageſima Dominico die, tertia & quinta feria, pane tantùm & aqua contentus erat, alijs diebus nihil omninò recipiens. Cilicio ſemper ad carnem vſus eſt, & cùm fatigatus eſſet ab oratione ſeu à genuflexione, ſedendo potiùs quàm iacendo ſomnum capiebat. Nemo illũ vnquàm aliquandò vidit in aliquo acto commotum, ſed ſemper honeſtum, humilem, grauem, manſuetum, benignum, nemini nocentem, nemini inuidentem, nemini quod malum eſt quærentem. erat enim omni hora, gratia Dei plenus. Nunquàm aliquandò alicui homini locutus eſt niſi neceſſitas coëgiſſet, aut fratrum affectio, ſeu bonorum hominum vel pauperum, aut cùm monaſterij neceſſitas exposceret, ſemperque ſpiritus eius in Deo poſitus erat. Sed in omnibus virtutibus in quibus eum perfectiſſimus magiſter ſuus Benedictus inſtruxerat, de die in diẽ proficiebat atque creſcebat: non æqualem ſe aliorum ducens, ſed vltimorum omnium ſeruum. Iam verò de eius quid dicam clemẽtia? nil enim menti eius carius fuit, quàm potentem pauperi non præponere. Si pauperem videbat, ſuſtinebat: ſi diuitem, ad benefaciendum hortabatur, illud prædicans Euangelicum: Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet eſcas, ſimiliter faciat, vt cælorum regnum accipere valeat. Ibat autem frequenter ad operarios qui cœnobium & eccleſiam conſtruebant, ad portum quoque maris & cortes patris ſui viſendas, ſicque demum reuertebatur ad domum quam ſibi accommodauerat Meſſalinus.

[In margine:] 1. Cor. 9. — Corpus ſuũ caſtigat & in ſeruitutẽ redigit. — Vide hîc antiquorũ monachorum ſtudiũ & inſtitutũ non difforme à noſtris. — Abſtinentia S. Placidi. — Silentium eius. — Clementia. — Luc. 3.

Cap. 53. Quarto verò anno poſtquàm in Siciliam ſanctus Domini Placidus venerat, monaſterium omne vnà cum eccleſia ſancti Baptiſtæ Iohannis ſatìs decenter in omni conſtructione perfectum, atque ab Epiſcopo eiuſdem Meſſanę ciuitatis eccleſia dedicata eſt quinto Kalend. Auguſti. Rogauit etiam idem ſanctus Epiſcopum, vt totius monaſterij ambitum aqua exorcizata reſpergeret, & orationem daret, ſicq; in eum ſanctus Domini ingreſſus eſt cum ſuis ad habitandum. Cœperunt deindè nonnulli mundum relinquere, & ſub beati Placidi magiſterio cordis ceruices edomare. Intrà breue nanque temporis ſpatium, triginta fratres in eodem loco ad omnipotẽtis Dei ſeruitium congregati ſunt.

[In margine:] Ecce quomodò antiquitùs eccleſiæ conſecrabãtur. — Multi mundum relinquẽtes fiũt monachi.

Cap. 54. Poſt hęc oblatus eſt eidem ſeruo Domini Placido quidã energumenus, qui diutiùs ſathanæ laqueis irretitus, dirè afficiebatur. Quem cùm vir Dei ità attritum vidiſſet, eius calamitati compatiens, orationem fudit ad Dominum, dicens: Domine Ieſu Chriſte lux vera, qui es pius, clemens & miſericors, expelle à figmento tuo per interceſſionem ſanctiſſimi magiſtri noſtri Benedicti inimicum ſæuientem, vt à laqueo inſidiatoris ereptus, laudem dicat nomini tuo ſancto. Qui cùm orationem complêſſet, ſignum Crucis contra vexatum faciens, antiquum hoſtem ab eo protinùs effugauit. Igitur quia longum eſſet euoluere quanta per eum Dominus operatus eſt, ad eiusglorioſiſſimam paſſionem exarandam veniamus.

[In margine:] Oratione & ſigno crucis energumenũ liberat.

PASSIO

PASSIO S. PLACIDI ET SOCIORVM EIVS.

Cap. 1.

PER idem tempus dum in Vrbe fama creuiſſet, quòd ſanctus Domini Placidus à venerabili patre Benedicto ad monaſterium conſtruendum, & cortes ac poſſeſſiones Tertulli patris ſui retinendas, in Siciliam directus fuiſſet, & quia in cœnobio à ſe constructo triginta iam fratres ſub patris ſui Benedicti regula aggregâſſet: Eutychius & Victorinus germani eius, quorum ſuperius memoriam fecimus, vnà cum ſorore ſua Flauia virgine, Placidum fratrem videndi deſiderio ducti, & in eius amorem vltra modum accêſi, ex conſilio parentum ſuorum vrbem Romam egredientes, nauem conſcendunt: danteſque carbaſa ventis, Siciliam adeunt, & ad portum ciuitatis Meſſanæ applicantes, claſſem in litore ſoluunt: deſcendenteſque de naui, ad ſancti Iohannis cœnobium tendunt, videnteſque fratrem, repleti ſunt gaudio magno. Et primò quidem non cognouerunt eum, ob id ſcilicet, quia ex quo beato Benedicto oblatus eſt, illum vlteriùs non viderant, & poſt tanti temporis ſpatium vir factus, & monachali habitu indutus, atq; præ nimia abſtinentia ac enormitate vigiliarum & orationũ, corpore tabefactus & annihilatus erat. At vbi per indicia agnouerunt eum, in oſculis eius ruentes, & ſe diutiùs complexantes, ob nimietatem amoris & gaudij, in fletum maximum proruperunt. Poſt hæc cùm omnia monaſterij habitacula perluſtrâſſent, ac conuenienter cõstructa laudâſſent, aliquantis diebus apud beatum Placidum fratrem ſuum remorari decreuerunt.

Inuiſunt eũ fratres & ſoror eius.

Ecce monaſticum habitũ, abſtinentiam, vigilias, & orationes.

Cap. 2.

Eodem tempore apud paganos qui in Hiſpania inhabitabant, Abdala impijſſimus Chriſti inſectator & hoſtis, regnũ adminiſtrabat. Hic Chriſtianæ religionis culturam funditùs de terra eradere, & Molorchi templa & Luciferi culturam augere cupiens, centum nauium expeditionem congregauit, & ſuper eas quendam crudeliſſimum Agarenum, nomine Mamucha, ducem præficiens, contra Romanum direxit Imperium, mandans vt ciuitates & caſtra igni cremaret, eccleſias deſtrueret, Chriſtianos ad dæmonum, * Molochi, Rempham & Luciferi culturam compelleret, nõ conſentientes diuerſis ſupplicijs enecaret. Cuius ille imperio parẽs, cùm plurimam ſtragem noſtrorum dediſſet, poſt aliquantos dies in quibus Eutychius, Victorinus & Flauia virgo ad beatum Placidum venerant, cùm fratres nocturnalem ſynaxim in eccleſia decantarent, iam dictus Mamucha in nauibus cum paganis ſexdecim millibus octingentis adueniens, fores monaſterij cõfringi, & omnes in vinculis iuſſit adſtringi. Quod dum factum fuiſſet, Gordianus iam dictus, qui cum beato Placido à Caſſinenſi cœnobio ad Siciliam venerat, cùm eſſet iuuenis, per quandam poſticam domûs aufugiens euaſit. Donatus verò qui iam ſenio affectus erat, abſq; aliqua interrogatione capite truncatus eſt. Sanctus autem Placidus vnà cum fratribus ſuis Eutychio, Victorino & Flauia virgine, Fauſto, Firmato diacono, ſimul etiã cum monachis triginta, catenis vinctus, Mamuchæ adſpectibus preſentatur. Quem truculentus arbiter vt vidit, dixit ad eum: Quid vocaris? Sanctus Placidus reſpondit: Chriſtianus ſum. Dux dixit: Nega Chriſtum tuum, & dic in eum conuicia, & iuxta ritum inuictiſſimi Regis noſtri Abdalæ deum adora, & dimitto te. Sanctus Placidus reſpondit: Ego Dominum Ieſum Chriſtũ nunquàm negaturus ſum, & pro eius nomine mori deſidero. Dux verò ad hæc ſæuè indignans, dixit ad Eutychium & Victorinum, Flauiam, Fauſtum, Firmatum diaconum & reliquos triginta: Vos quid dicitis? Obtemperabitis præceptis excellentiſſimi Regis Abdalæ, vt Chriſtum relinquentes, deum noſtrum adoretis? Sancti autem martyres quaſi ex vno ore dixerunt: Quod in animo inſidet veſtro, perficite. Vnus enim nobis animus eſt, vna fides, vnus ordo viuendi, quapropter ea quę à primo audîſti, ab omnibus dictum eſſe putate. Pro amore nanque Chriſti parati ſumus animam ponere.

Mamucha tyrannus ad Italiã & Siciliam mittitur ad perſequendos Chriſtianos.

* Molorchi

Vides monachos antiquitùs vſos eſſe pſalmodia etiã de nocte.

S. Donatus capite truncatur.

Sancti Placidi & ſociorũ ad ducẽ preſſum reſponſum.

Cap. 3.

Ad horum itaque martyrum famina dux Mamucha vehementer iratus, iuſſit ſanctos Dei Placidum, Eutychium, Victorinum ac virginem Flauiam cum reliquis ſanctis expoliari, & grauiſſimè fuſtibus cædi, dicens: Verba verberibus cedant. Sancti verò martyres exultabant & gaudebant in Domino, quoniam digni habiti ſunt pro nomine eius verberum ſupplicia pati. Videns verò impijſſimus dux quòd iam in extremis eſſent, dixit ad eos: Dicite morti deſtinati, ſi relinquere vultis Crucifixum, an perire decreuiſtis? Sancti martyres dixerunt: Nos Dominum Ieſum Chriſtum verum Deum eſſe corde credimus, ore confitemur, & ab eius cultura nunquàm recedemus. Fac quod vis, Chriſtiani ſumus. Stupefactus ad hæc crudeliſſimus arbiter, dixit

Fuſtib' grauiſſimè cæduntur.

miniſtris: Iterùm flagellentur, crudeliſſimè torqueantur, verbera verberibus addantur, forſitàn reſipiſcent hi, qui in errore decreuerũt permanere. Miniſtri itaque iuxta ducis imperiũ flagellantes & torquentes eos, clamabant, dicentes: Negate Chriſtum veſtrum, negate. Sancti autem dum torquerentur, rogabant Dominum, dicentes: Domine Ieſu Chriſte fili Dei, libera nos ab omni tentatione, & ab ſcandalis operantium iniquitatem. Dux verò ad martyrum tolerantiam permotus, præcepit vt manibus à tergo ligatis, & compedibus vincti includerentur per ſeptem dies, & neq; panem neque aquam eis dari, vt deficerent, procraſtinans eorum interitum, ſi fortè plagis corporalibus fatigati, eius nefandis iuſſionibus obtemperarent. Sanctus autem Domini Placidus in tanto ſupplicio conſtitutus, non diebus neque noctibus à colloquijs diuinis & oratione ceſſabat.

Crudeliſſimè torquẽtur.

Carceri mãcipantur.

Cap. 4. Dum hæc agerentur, tempeſtas magna in mari exorta eſt. Barbari verò ob aëris incommoditatem, dum ad Hiſpanias ſe remeare non poſſe perſpicerent, ira permoti, circunquaquè cuncta igni ferroque deleuerunt, & adulteria ac innumerabilia mala in eccleſijs & in hominibus committentes, & viros ac mulieres ob Chriſti fidem trucidantes, ciuitati Meſſanæ ineffabilia mala intulerunt. Sanctoſque Dei martyres, Placidum, Eutychium, Victorinum & virginem Flauiam cum ſocijs in terram ſuam transferre decreuerant. Itaque dum maris inclementia viam illis obtruſiſſet, videntes ſanctum Placidum cum ſocijs abſque cibo & potu Chriſto gloriam ferre, mirati ſunt, curſuque concito ducis tentorium adeuntes, quæ acta & dicta fuerant, per ordinem pandunt. Qui beluina rabie accenſus, iuſſit ſanctos Dei martyres per ſingulos dies acerrimè fuſtibus cædi, & ſine aliquo cibo vel potu dimitti. Et dum cæderentur, clamabant pagani: Negate Chriſtum veſtrum, & dicite in eum conuicia, & dimittemini. Sancti autem martyres quaſi ex vno ore dixerunt: Neque Chriſtum Dominum noſtrum negamus, neque conuicia in eum, qui creator eſt omnium, inferimus, facite quod vobis videtur. Barbari verò de ſanctorum conſtantia vltra modum mirati, curſu rapidiſſimo ducem adeuntes, rem prout erat exponunt. Dux autem ſolita inflammatus nequitia, iuſſit ſanctum Placidum cum ſocijs, pedibus verſis ſuſpendi, & flagellis hinc indè crudeliſſimè laniari, & ſub capite vniuſcuiuſque fumum horridum ſubminiſtrari. Quod dum factum fuiſſet, clamabant more ſolito contra ſanctos pagani: Negate Chriſtum veſtrum, negate. Sancti verò martyres paganorum monita velut ſtercora contemnentes, clamabant ad Dominum, dicentes: Si conſtiterint aduersùm nos caſtra, non timebimus mala, quoniam tu nobiſcum es Domine. Cumque omnes ſingillatim vnus poſt vnum hoc ordine cruciati fuiſſent, iuſſit dux Mamucha dari vnicuique ſanctorum pugillum vnum hordei crudi ad manducandum, & paululùm aquæ ad bibendum. Dicebantque ad ſanctos: Si negaueritis Chriſtum Deum eſſe, quicquid petieritis, dabimus vobis, & annumerabimini inter primos amicos ducis noſtri Mamuchæ, & eritis quaſi fratres Regis noſtri Abdalæ, ac domini in omni regno eius. Sancti autem fratres Placidus, Eutychius, Victorinus & ſanctiſſima Flauia virgo ſoror eorum, quaſi ex vno ore dixerunt: Si polliceremini nobis facturos dominos orbis terrarum, non negabimus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui pro nobis mortuus eſt & ſurrexit, aſſcendenſque in cælum, viuos & mortuos & omne ſeculum per ignem iudicaturus adueniet. Quinimmò vos, qui miſeria pleni eſtis, qui æternæ morti addicti, vos potiùs credite in Dominum noſtrum Chriſtum Ieſum, & ſalui eritis in æternum. Diriſſimus autem Mamucha ex beati Placidi ore talia dum verba audiſſet, ac ſæuè indignans, iuſſit eum cum ſocijs carceri tradi.

Sæuiunt in Chriſtianos pagani multos trucidãtes.

Sancti iterũ grauiter cæduntur.

Conſtantia eorum.

Horrẽdum ſupplicium.

Pſal. 26.

Iterùm mittuntur in carcerem.

Cap. 5. Nocte verò adueniente Gordianus iam dictus, qui tempore quo beatus Placidus captus fuerat, fugiens euaſerat, venit ad eum in carcere, procidẽſque ad pedes eius, confortabat eum, dicens: Conſtans eſto domine mi Placide, & noli timere, quia tecum eſt manus Domini, qui tibi manſionem in cæleſti regno locauit lapidibus precioſis inſtructam. Si tibi perſecutores verbis blanditi fuerint, noli illis adhibere conſenſum: ſi aurum vel argẽtum, aut lapides precioſos obtulerint, nè accommodes animum, ſed potiùs illum reſpice, illum intende, qui fecit cælum & terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt. Nihil enim martyrio laudabilius, nihil excellẽtius, nihil honorabilius inuenitur, quippè cuius adiutor Chriſtus Dominus eſt, & illi qui eum diligunt & cupiunt, immortalitate ac gloria perrenni remunerantur. O, quàm terribilis eſt,

Gordianus eos cõſolatur & confortat.

Pſal. 145.

&

& quàm metuendus iudicij dies adueniet, in quo iuxta Apoſtolum vnuſquiſque recipiet ſecundùm ſuum laborem. 2.Cor.5. In quo etiam Angeli trement, qui non peccauerunt, ac iuſti terrebuntur, qui Domino placuerunt. Hunc diem Propheta deſignabat, cùm dicebat: Dies illa dies iræ, calamitatis & miſeriæ, dies tubæ & clangoris, dies magna & amara valdè, Soph.1. dies nebulæ & turbinis, plena indignatione, qua cæli magno impetu mouebuntur. Sol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuum, ac ſtellæ cadent de cælo, Luc.21. & virtutes cælorum mouebuntur. Iam aduersùs communem inimicum pugnam arripuiſti, iam caput ſerpentis antiqui conculcâſti: conſtantiæ & fortitudinis arma retine, vt poſſis tela & iacula eius ſcuto fidei repellere, & iuxta Apoſtolum indue armaturam Dei, vigila ſtrenuè, quia aduerſarius veſter diabolus tanquàm Ephes.5. leo rugiens circuit, quærens quem deuoret, cui fortiter in fide perſiſtentes, reſiſtere 1.Pet.5. conuenit. Diem ſupremum ante mentis tuæ oculos reuoca, nocte ſimul & die horis atq; momentis, & quàm fluxa, quàm breuis ſit huius mundi gloria, quàm caduca, & quibus ærumnis ſubiaceat. Aduerteque qualiter illam turbo repẽtinus auferat, & ſedula mente pertracta. Vbì tunc erit ſublimium honor & gloria Regum? vbì Duces & Principes? vbì fortes & diuites? vbì tunc erunt qui ex obliquo egenos deſpiciebant, & ſua locutione indignos cenſebant? vbì argentum & aurum, nunquìd nam non ceu puluis præterijt, & velut vmbra euanuit, iam receſſit, iam tranſijt, ad Erebi profunda deſcendit, Psal.89. in quo vermis impiorum non morietur, & ignis non extinguetur. Ibì tunc potentes potenter tormenta paſſuri ſunt, & fortioribus cruciatus intolerabilis Esa.66. erit: ex quo non educet pater filium, aut filius patrem, nec ſodalis erit qui redimat, neque frater qui eripiat. Leua cor tuum cum manibus ad Deum, dicẽs cum Propheta: Eripe me de inimicis meis Deus meus, & ab inſurgentibus in me libera me, de manibus odientium erue me. Psal.17.&58. Iam pugnare cœpiſti, pugna vt vincas, & coronam immortalitatis accipias.

Audiens hæc beatiſſimus Placidus, gratias egit redemptori omnium Deo. Deindè Cap.6. conuerſus ad Gordianum, dixit: Omiſſis frater verborum ambagibus, vincentem mundum inuocemus, rogantes vt qui dedit velle, donet & poſſe. Illum enim deſidero, illum ſuſpiro, ad illum pergere cupio, cui animam meam deuoui, qui me dignum fecit pro ſuo nomine pati. Et poſt hæc vide, inquit, vt quicquid erga me euenire proſpexeris, in ſcriptis notifices magiſtro noſtro Benedicto, necnon condiſcipulis & conſanguineis meis Mauro & Feliciſſimo. Ecce quãto affectu deſiderãtit coniungi Chriſto S. Placidus. Ego enim iam delibor, iam alligatus corpore, alligatus & ſpiritu vadam, quò me duxerit Dominus Ieſus Chriſtus. Teſtis enim mihi eſt Deus, quia omnibus hominibus puram exhibeo charitatem, rogans Deum omnipotentem, vt nos in periculis conſtitutos ſua protectione defendat, & inter procellas & tempeſtates huius mundi illæſos cuſtodiat, & pacem Eccleſiæ ſuæ ſanctæ quantocyùs tribuat. Hæc cùm dixiſſet, expanſis in cælum manibus, & oculis in altum erectis, orauit ad Dominum, dicens: Orat extenſis in cælum manibus. Vnigenite fili Dei, Verbum incarnatum, protege ac defende Eccleſiam tuam tuo precioſiſſimo ſanguine redemptam, conſerua Caſſinenſem eccleſiam in ſancta religione, meque ad te venire, victo diabolo, iube.

Manè itaque facto, dux Mamucha rabido inflammatus furore, iuſſit ſanctum Placidum cum ſocijs ſuis ſibi præſentari. Cap.7. Cumq; ante impijſſimum ducẽ manibus retrò ligatis præſentati fuiſſent, indicto ſilentio, dixit: Teſtes inuoco deos, excellẽtiſſimumque omnium Luciferum, quia nec interrogatione dignos vos noſtra excellentia iudicauit. Hinc autem non vt criminis obnoxios, ſed vt fratres vos alloquor, vt deponentes pertinaciam vanæ ſuperſtitionis, acquieſcatis ſalutaribus monitis, obtemperantes pręceptis Regis noſtri Abdalę, & magnificum Prophetam noſtrum Moloch venerantes. Hoc ſi feceritis, huius vitæ gaudijs feliciter fruemini, & dabimus vobis infinitas poſſeſſiones & vxores: quod ſi non feceritis, diuerſis ſupplicijs interibitis. Sancti martyres dixerunt: Neque nobis blandimentis ſuadere poteris, nec minarum aſperitatibus terrorem incutere valebis. Tunc nefandus arbiter furore & ira magna accenſus, iuſſit ſanctum Placidum cum ſocijs ſuis expoliari, & fuſtibus cædi, & membris omnibus crudeliſſimè torqueri. Iterùm fuſtibus grauiter cædũtur martyres. Cumque miniſtri iniquitatis ducis iuſſa perficerent, Gordianus cum omnibus Chriſtianis, qui ducis Mamuchæ manus euaſerant, cum fletu ingenti clamabant: Domine Ieſu Chriſte, martyrum fortitudo & palma, veni in adiutorium Placidi ſerui tui in huius agonis diſcrimine conſtituti. & hoc diebus ac noctibus poſtulabat ſine intermiſſione pro eo lachrymarum

marum & orationum hoſtias Domino immolans.

Cap. 8. Idem autem ſanctus Domini Placidus cùm à paganis vltra modum cum ſocijs cruciatus fuiſſet, iuſſu ſæuiſſimi ducis à ſupplicijs amotus eſt, & beatiſſimâ virgo Flauiâ incredibili decore micans, tribunalibus eſt præſentata. Quam truculenta beſtia dum perſpexiſſet, dixit ad eam: Dic ſcelerata & omni miſericordia prorsùs indigna, adquieſcis præceptis regalibus, an in ſtultitia permanere decreuiſti? Ad quem beatiſſima virgo Chriſti Flauia reſpondit: Ego ſtultitiam nunquàm habui, quia ſemper Chriſtum cuncta regentem dilexi: præcepta verò Regis tui, velùt lutum quod pedibus conculcatur, abijcio. Dux autem aduersùs virginem Flauiam ingenti ira ſuccenſus, dixit miniſtris: Expoliate hanc, & pedibus in altum erectis, in ſublime ſuſpendite. Habeat honoris ſui dignum commercium, quæ ſalutaribus monitis cordis ceruicem flectere renuit. Pagani verò iuxtà quòd dux imperauerat, ſanctam virginem Flauiam pedibus in ſublime erectis ſuſpenderunt. Quam dux ità allocutus eſt, dicens: Stultiſſima omnium fœminarum, non verecundaris in turpitudine nuditatis tuæ? Et virgo Chriſti ad hæc: Sacra ſcriptura teſtatur, quia eſt conditor viri & fœminæ, ob quam rem de ſexu nulla mihi adſcribetur iniuria, pro eo quòd nuda ſum: neque nuditatem tantùm corporis ſuſtinere parata ſum, ſed etiam gladium & ignem propter eum, qui pro me denudari & flagellari & crucifigi voluit. Dux verò ad hæc laruali furia fretus, dixit miniſtris: Quid agitis? Fuſtes afferte, & eam ſine intermiſſione acerrimè flagellate. Cumque milites ſanctam virginem Flauiam crudeliter flagellarent, virgo Chriſti clamabat ad Dominum, dicens: Domine Ieſu Chriſte fili Dei viui, adeſto nunc famulæ tuæ Flauiæ in huius agonis ſtadio, nè dicant inimici tui nè dicant, Præualuimus aduersùs eam. Conturbatus ad hæc crudeliſſimus cenſor, ait: Si iſta extincta non fuerit, maximum Regi noſtro Abdalæ conferet detrimentum. Et poſt hæc, Eià, inquit, frontem & mammillas, necnon & brachia torquentes diſſipate, Subtùs verò fumum acerrimum ſubminiſtrate, varijſque tormentis corpus illius excruciando necate. Illi itaq; totomentis conamine perficiẽtes, clamabãt: Nega Chriſtum tuum turpiſſima & omni dedecore digna, quia iam parata tibi imminet mors. Itaq; in talibus die decurſo, dux Mamucha ſanctam Dei virginem deponi, & cum beato Placido ac reliquis in carcerem includi iuſſit, iraq; commotus præcepit, vt quotquot Chriſtianorum inueniſſent, diuerſis ſupplicijs enecarent.

S. Flauia pedibus in altum erectis ſuſpenditur & grauiter torquetur.

Gen. 1.

Conſtantia eius.

Oratio ei⁹. Pſal. 12.

Inauditum tormentũ.

Cap. 9. Iam verò quis dignè enarrare valeat, quantis ſupplicijs Chriſtiani eo tempore in Sicilia ſint affecti? Nonnullis nanque palorum vectibus ora reſerantes, fœtidum cœnum ingerebant. Alios in frontibus & in tibijs remugiẽtibus neruis torquendo cruciabant, plerunquè aquam marinam, acetum, amurcam & liquamen & alia multa & crudelia, tanquàm vtribus imbutis ori appoſitis, ſine miſericordia porrigebãt, ſtimulis ferreis ad ambulandum vrgentes. Paruulos etiam ab vberibus maternis rapientes, inſontem infantiam elidebant ad terram. Alios è regione pedes tenentes, à meatu prorsũs naturali vſq; ad arcem capitis diſſipabant. Alij candentis ferri laminis adusti ſunt, aptantesque fuſtes in modum ſerrarum ex palmis cum ſtirpibus, & dorſa Chriſtianorum cum illis flagellantes, non tantùm oſſa confringebant, ſed etiam terebrantes aculei intrinſecùs remanebant, diſſipatiſque carnibus viſcera pandebantur. Nonnulli verò ligatis pedibus poſt terga currentium equorum, inter ſpinoſa loca ſyluarum ducebãtur, vt ducti & reducti, dumoſis lignorum aculeis eorum corpora carperentur, ac diù & ſæpiùs tibias torquẽdo tinnientibus chordis conſtringebant. Fœminas autem per vnum pedem appendentes, palis minoribus dentatis rectis in capite, crinibusq; in eiſdem colligatis, ac vehementiùs ſtringentes ſimul cum capillis, omnem pelliculam auferebant, ingentia pondera in vno pede colligantes, & laminas ferri ignitas dorſo, ventri, mammillis ac lateribus apponentes.

Chriſtiani diriſſimis afficiuntur ſupplicijs.

Cap. 10. Sancta verò virgo Flauia dum in carceris ergaſtulo cum fratribus eſſet retruſa, Placidum fratrem ſuum alloquebatur, dicẽs: Iam ſacris tuis orationibus, Placide frater, fauentibus, inchoauĩ martyrium, nunc verò obſecro, nè deſiſtas inchoata perficere. Ora attentiùs rogo, vt dignum faciat Dominus Ieſus Chriſtus deſiderium cordis noſtri ante conſpectum gloriæ ſuæ, & tribuat nobis quod promittere dignatus eſt ſuis fidelibus, & omnibus quærentibus gratiam ſuam. Sanctus autem Domini Placidus aperiens os ſuum, Eutychium & Victorinum fratres ſuos & virginẽ Flauiam ſororem ſuam ſociosq; triginta tres conſolabatur, dicens: Forti animo eſtote, ſuſpicite in cælum, & precibus exorate cuncta regentẽ, vt patris Benedicti interceſſione nobis patiendi

Conſolatur fratres & ſororẽ ac ceteros martyres S. Placidus.

endi tolerantiam donet. Alia verò die dux Mamucha reſidens in conſiſtorio, iuſſit ſanctos Dei martyres Placidum, Eutychium, Victorinum & virginem Flauiam cum triginta tribus ſocijs ſuis ſibi præſentari, & grauiſſimè fuſtibus cædi, & per pedes ſuſpendi, ac membris omnibus acriter torqueri, fumumque horridum ſub eis adminiſtrari, dicens: Negate Chriſtum veſtrum, & dicite in eum conuicia, & dabimus vobis bona huius mundi. Poſt hæc ſanctus martyr Chriſti Placidus erectis in cælum oculis clamabat ad Dominum, dicens: Narrauerunt nobis iniqui fabulationes, ſed non ità vt lex tua Domine. Omnia mandata tua veritas, iniqui perſecuti ſunt nos, adiuua nos Domine Deus noſter. Quinta verò die videntes pagani quòd ſancti Dei martyres Placidus, Eutychius, Victorinus & Flauia virgo ſpeciali quodam amore eſſent obligati, & honore ſe inuicèm præuenirent, quòd vnà cibum caperent, quòd ſegregati ab alijs ſtarent, quòd ſimul ſoli orarent, mirati ſunt, & dicebat alter ad alterum: Iſti affinitate coniuncti ſunt, ideò ab alijs diuiduntur. Interrogans itaque ſanctos vnus ex paganis per interpretem quo vtebantur, dixit ad eos: Quam generoſitatem fertis inter vos? Reſponderunt hi: Quatuor germani fratres ſumus ex vno viro & fœmina generati. Ille verò rursùs percontatus eſt eos, dicens: Ex iſta patria eſtis, an ex alia regione? Et reſponderunt ſancti, dicentes: Romani ſumus, & Chriſtiani. Et ille, Benè, inquit, contingit vobis, quia hominum omnium genus ſemper voluiſtis humiliare, & dominium exercere, nulli vnquàm genti voluiſtis ſubdere colla. Sed dicite nobis, quæ ſunt nomina veſtra? Ad hæc ſanctus Placidus proloquens ait: Hi duo fratres mei Eutychius & Victorinus vocantur. Hæc autem ſoror mea & virgo, Flauia dicitur. Ego verò peccator, Placidus monachus vocor. Et ille, Aſſentite, inquit, nobis, & proderit vobis: negate Chriſtum veſtrum Deum eſſe, & noſtro more Luciferum ſidus dei noſtri Rempham excolite, vt frui poſſitis vnà nobiſcum huius gaudijs vitæ. Reſpondens autem ſanctus martyr Placidus, dixit: Abſit hoc à nobis, vt Deum noſtrũ Ieſum Chriſtum creatorem cæli & terræ negemus, & hominem perditum pro Deo colamus, qui iam à Domino Ieſu Chriſtò cum diabolo & angelis eius damnatus eſt in inferno perpetuo igni exurendus.

Verùm vapulant.

Pſal. 118.

Dij gẽtium perpetuo igni exurendi.

Hæc pagani ex martyris ore dum verba audîſſent, Mamuchæ duci nunciare curârunt. Sæuiſſimus autem dux furore nimio accenſus, iuſſit ſanctiſſimum Placidum cum duobus fratribus & cum ſorore Flauia tamdiù virgis mactari, donèc inter manus deficerent. Quod dum factum fuiſſet, pagani exiſtimantes eos mortuos, receſſerunt. Sed Deus omnipotens, cui cura eſt & ſolicitudo ſuorum, miſit Angelum ſuum ſanctum, qui ſanctorum martyrum Placidi, Eutychij, Victorini & virginis Flauiæ roborauit corpora, & curauit plagarum vulnera. Manè autem facto, pagani redeuntes ad ſtadium, ſanctoſque martyres Dei illæſos conſiſtere perſpicientes, dicebant ad eos: Animaduertite & videte quanta miſericordia vſi ſunt deus & Propheta noſter in vobis, qui cùm debuiſſent interficere vos, contulerunt vobis ſanitatem. Relinquite ergò vanitatem & ſectam ſuperſtitioſam, & adorate eos qui præſtiterunt vobis ſanitatem, & gubernant vitam veſtram. Sanctus Placidus reſpondit: Vos potiùs relinquite diabolum quem adoratis, & adorate Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui fecit cælum & terram, mare & omnia quæ in eis ſunt, & relinquite perditum ipſum veſtrum prophetam, & ſathanam, quem is pro Deo coluit, cum quo damnatus eſt in ignem æternum. Saraceni autem cùm viderẽt quòd neq; minis neq; promiſſionibus ſanctos Dei ad ſuam culturã valerent inflectere, acta & dicta duci ſeriatìm referre curârunt. Dux verò ſæuus indignans, iuſſit ſanctum Placidum cum ſorore & duobus fratribus ſuis per pedes ſuſpendi, & fuſtibus cædi, & fumum acerrimum ſubminiſtrari, clamantibus paganis iuxta conſuetudinem, Negate Chriſtum veſtrum, negate. Quòd dum factum fuiſſet, clamabat beatus Placidus vnà cum fratribus ſuis Eutychio & Victorino ac virgine Flauia, quaſi ex vno ore dicentes: Gratias tibi agimus Domine Ieſu Chriſte, qui cõfortas ſeruos tuos in te ſperantes. At duriſſimus dux dolore & ira permotus, beatiſſimo martyri Placido, qui præ omnibus & pro omnibus loquebatur, cum lapide os & arterias confringi iuſſit, dicens: Si non negabis Chriſtum tuum, & tu & alij mala morte peribitis. Sanctus verò martyr Placidus glorificabat Dominum, dicens: Gratias tibi ago Domine Ieſu Chriſte, qui me computare dignatus es in numero ſeruorum tuorum.

Cap. 11.

Virgis iterũ vapulãt SS. martyres.

Curãtur eorum vulnera cælitùs.

Pſal. 145.

Os S. Placidi lapide confringitur.

Non ferens autem impijſſimus dux quòd ſic beatiſſimus Placidus ſæpè Chriſtum nominaret, ira magna accenſus, iuſſit ei linguam radicitùs amputari. Sanctus verò

Cap. 12.

Placidus

Loquitur præciſa lingua. Placidus clamabat lingua præciſa, dicens: Benedictum nomen & virtus Domini noſtri Ieſu Chriſti, cuius nomen& virtus permanent in ſecula, qui & liberat nos ab omni malo ſemper. Cumque fratres eius & ſoror reſpondiſſent Amen, præ nimia ira frendens dentibus ſæuiſſimus dux, iuſſit eos iterùm grauiſſimis fuſtibus cædi. Sanctam verò virginem Flauiam truculentus arbiter præcepit tradi quibuſdam lenonibus de exercitu ſuo ad corrumpendum, dicens: Inuitate ad turpitudinem eius omnem exercitum. Sancta autem virgo Flauia ſententiam in ſe prolatam dum agnouiſſet, ſuſpexit in cælum, & ait: Deus qui ſedes ſuper thronos & iudicas æquitatem, eſto mihi in Deum protectorem, & in locum refugij, vt ſaluam me facias. Surrexit in me iudex iniquus, mordens carnes meas canina rabie, miſit truces manus ad verbera, pedibus appenſa ſum, fuſtibus acerrimè verberata ſum, omnibus membris crudeliſſimè torta ſum, fumus horridus ſub me adminiſtratus eſt, impinguatur dux ſæuus ſanguine meo, tuus eſt amor, tua fidelitas, pro te hæc omnia patior: reſpice in me ſancte Deus Sabaoth, ne polluant inimici famulam tuam, nè dicant, Præualuimus aduersùs eam. Orauit, & eccè ſubitò virtus diuina ſuper virginem ſanctam reſpiciens, ſuo illam munimine ſæpſit. Nam cùm ad ducis imperium lænones ſanctam virginem Flauiam vellent ſtuprare, vim ei inferre volentes, quicunque manus ad eam contingendam miſiſſent, ſtupebant nerui eorum, & areſiebant manus & brachia illorum, & præ dolore ex intimo corde mugitum reddebant. Ipſa autem beatiſſima virgo Flauia cùm fuiſſet, ſicut iam diximus, cum fratribus ſuis multotiès pro Chriſti nomine cęſa & torta, & diuerſis ſupplicijs affecta, immobilis in fide Chriſti permanſit.

Pſal 30 & 70

Diuinitùs puniūtur volētes ſtuprare S. Flauiā.

Cap. 13. Poſt hæc impijſſimus dux Mamucha ſanctos Dei martyres, Placidum, Eutychium, Victorinum & virginem Flauiam ſuo examini fecit aſſiſti, quos tumenti pectore, facie furibunda, vibranti capite, ità eſt allocutus: Quouſquè inſipientes vos noſtra tolerat clementia? Hortor & commoneo vos Crucifixum negare, & adorare deum, cui excellentiſſimus Rex noſter Abdala ceruicem ſuam flectit: ſin aliâs, acerrima morte peribitis. Sanctus Placidus reſpondit: O infelices, quare mentis veſtræ oculos atra orbatos caligine non exeritis? Credite in Dominum Ieſum Chriſtum creatorem cæli & terræ, & dimittite diabolum quem adoratis, & falſum veſtrum prophetam relinquite, quod ſi non feceritis, ignis vos æternus excipiet. Mamucha verò poſt hæc conuerſus ad ſanctos martyres Eutychium, Victorinum & virginem Flauiam, *dixit* ad eos: Dicite infelices & miſeri, derelinquitis Crucifixum, an cum Placido ſeductore perire decreuiſtis? Sancti martyres dixerunt: Iam ſæpiùs tibi diximus, quia nullo pacto nullaque ratione Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum relinquimus, monita verò veſtra, velutì lutum quod pedibus conculcatur, abominamur. His auditis ſæuiſſimus Mamucha nimijs furijs incitatus, iuſſit ſanctos Dei martyres Placidum, Eutychium, Victorinum & Flauiam ſtrictiùs ligari, & ſuper tibias eorum anchoras nauium poni, & ſuper anchoras lapides magnos ſuperponi, vt hoc dolore compulſi Chriſtum negarent. Pagani verò iuſſa iniquiſſimi ducis perficientes, clamabant: Niſì negaueritis Chriſtum veſtrum Deum eſſe, acerba morte in tali ſupplicio conſummabimini. Cumque die ipſa & nocte tota in tanto cruciatu perdurâſſent, & ſanctus Domini Placidus pſalleret, & ſoror ac fratres eius orarent, & Deo gratias agerent, die altera illuceſcente Pagani ad martyres reuerſi ſunt, videnteſq; illos immobiles in fide Chriſti perſiſtere, dicebant: Num vobis corneas fibras, num lapidoſa pectora nutritis, qui ſalutaribus conſilijs non acquieſcitis? Reſpicite voſmetipſos, & Chriſtum Deum eſſe negate, & dabimus vobis aurum & argentum, pallia deaurata, & lapides precioſos. Sanctus Placidus reſpondit: Neque pro auro, neque pro argento, ſiue pro pallijs deauratis, aut lapidibus precioſis, veſtræ impiæ & peruerſæ ſuggeſtioni aſſenſum dabimus vt Chriſtum negemus. Iuſtitiæ nanque rigor & veritatis via flecti non nouit, ſi forti pectore retinetur. Idipſum ſancti Dei Eutychius, Victorinus & beata Flauia virgo affirmabant.

Nouo tormenti genere cruciantur.

Reſpuunt S. martyres oblata munera.

Cap. 14. Ad hæc ſatellites ſathanæ vehementer irati, rem prout erat duci per ordinem pandunt. Sæuiſſimus verò Mamucha terribili furore & ira ſuccenſus, dictauit ſententiam, dicens: Placidum, Eutychium, Victorinum, Fauſtum, Firmatum diaconum Chriſtianorum, ac virginem Flauiam vnà cum Chriſticolis inuictiſſimi Regis noſtri Abdalæ præcepta contemnentes, & Chriſtum qui à Iudæis crucifixus eſt, pro Deo colentes, noſtramque culturam noſtrumque prophetam Moloch abominantes, capite cædi iubemus, & corpora eorum inhumata lupis ac canibus & volucribus cæli deuo-

Condēnantur.

deuoranda relinqui. Nequiſſimi autem miniſtri concito gradu reuertentes, eiecerunt ſanctos de cuſtodia in qua clauſi detinebantur,& vſque ad litus maris in quo decollandi erant, eos flagellando perduxerunt. Quò dum veniſſent Pagani, ad ſanctos proloquentes dixerunt: Obſecundabitis iuſſioni inuictiſſimi ducis Mamuchæ, vt Chriſtum negetis, & deum more noſtro adoretis & colatis? Sancti autem martyres eorum monita abdicantes, dicebant: Nunquàm creatorem noſtrum negamus, nunquàm ab eius cultura recedimus. Alium verò Deum omninò neſcimus, neque adoramus, præter Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,cui noſmetipſos hoſtiam viuam in ſacrificium offerimus. Chriſtiani ſumus, & pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti magìs mori quàm viuere deſideramus. Iam perficite in nobis quod vobis videtur.Hæc vbì dicta dederunt,beatiſſimus martyr Placidus oculos in cęlum eleuans, orauit ad Dominum,dicens: Domine Ieſu Chriſte fili Dei viui,qui de cælis ad terram deſcendiſti, & pro noſtra ſalute Crucis patibulum ſuſtinuiſti, propitius eſto nobis famulis tuis,& per interceſſionem magiſtri noſtri ſerui tui Benedicti, da nobis virtutis conſtantiam,vt participes glorioſiſſimæ anaſtaſis effecti, huius agonis ſtadium intrepido animo,mente robuſta percurrere valeamus,nè humani generis inimicus aliquod obſtaculum noſtris anteferat mentibus,nè princeps tenebrarum & complices eius impediant. Sed Angelus teſtamenti tui Michael noſtras animas in pace ſuſcipiat,quia tu es Deus benedictus & glorioſus in ſecula ſeculorum. Cumque ſancti martyres, Eutychius, Victorinus & virgo Flauia, cum triginta tribus ſocijs ſuis reſpondiſſent Amen, flectẽtes genua decollati ſunt vnà cum beatiſſimo Placido, tertio Nonas Octobris,apud Siciliam, in portu Meſſanę ciuitatis. Iacuerũt autem poſt decollationem corpora eorum iuxta mare diebus quatuor.

Oratio S. Placidi ſub mortem.

Capite cæduntur SS. martyres.

Cap. 15.

Poſt paſſionem verò beatiſſimi Placidi martyris & ſociorum eius, Mamucha impijſſimus dux Saracenorum, necdùm ſaturatus de ſanguine ſanctorum quem innocenter effundi fecerat,præcepit vt monaſterium illud,quod beatus Placidus ædificauerat,in quo etiam & habitauerat, incenderetur, & à fundamentis euerteretur. Sicque factum eſt,vt per quatuor dies in quibus poſt decollationem corpora ſanctorum iacuerunt in litore, monaſterium omne incenſum, & ſolotenùs euerſum eſt, ità vt etiam fundamenta monaſterij Saraceni euellerent, & lapides in mare proijcerent. Intereà hoc mare ſedatur, ventorum turbines pacificantur, nautis via panditur. Quod crudeliſſimus dux perſpiciens, imperat, vt omnes Saraceni ad mare redirent,quatenùs ſigno dato naues conſcenderẽt. Aurora autem quinti diei illuceſcente,Saraceni cum duce ſuo Mamucha naues conſcendentes,ęquoris alta ſulcare cœperũt. Præ celſitudinis verò magnitudine, eccleſiam quam intrà monaſterium ſuum beatus Placidus in honore ſancti Iohannis Baptiſtæ ædificauerat, cùm eſſet ampla & alta, Saraceni ſuccendere ſiue euertere non potuerunt, ſed modis omnibus, quibus poterant,polluerũt & profanauerunt.Nam trabes quas intùs in eccleſia inuenerunt, minutatìm præciderunt, eccleſiam adulterijs coinquinauerunt, altare Domini ſtercoribus & vrinis fœdauerunt, & ſuper illud ſeceſſum iêrunt, & quicquid prauum vel dici vel cogitari poteſt, ibidèm exercuerunt. Et ſicut antè deſcripſimus, naues conſcendentes,quanta inſtantia poterant,nauigare cœperunt. Cumque iam in fari medio eſſent,nam Regium tendere diſpoſuerant,ſubitò tempeſtas magna exorta eſt,ità vt nec retrò nec antè vltrà procedere poſſent, ſed compræhenſæ à currentibus vndis in medio fari, iuſto Dei iudicio centum naues ſimul cum Saracenis ſexdecim millibus octingentis demerſæ ſunt in prôfundum maris.

Monaſteriũ ſolotenus euertitur.

Noſtri hæretici Saracenis nó diſſimiles, eadẽ patrare non abhorrent.

Omnes Saraceni in mari ſubmerguntur.

Cap. 16.

Corpora verò ſanctorum martyrum adhuc iacebant in litore, vbì nulla fera, & nulla auis ea tetigit,& pro fœtore ſuauiſſimum odorem emanabant. Gordianus autem,qui beatum Placidum à Caſſinenſi cœnobio ſecutus fuerat, quique,vt ſuprà retulimus, tempore captionis eius fugiens euaſerat, qui & requirebat ſanctos noctis tempore, & confortabat dum eſſent in carcere, tulit corpus beati Placidi martyris domini ſui, & corpora ſanctorum Eutychij & Victorini fratrum eius, ac ſanctæ virginis Flauiæ ſororis illius,& capita eorum iungens corporibus prout potuit,in eccleſia ſancti Iohannis Baptiſtæ ſepeliuit, mundans eam priùs ab omni Saracenorũ immunditia.Nam ſola eadem eccleſia,vt ſuprà deſcripſimus,ex omnibus monaſterij ędificijs remanſerat. Reliqua verò ſanctorum triginta trium martyrum corpora miro odore flagrantia,ibidem vbì decollati fuerãt,in arena ſepeliuit, vbì beneficia ſua Ieſus Chriſtus Dominus noſter,meritis ſanctorum martyrum Placidi & ſociorum eius interue-

Gordianus ſanctorum corpora ſepelit.

 nien-

Multa ad ſanctorū ſepulcra, fiūt miracula. nientibus, præſtare non deſinit vſq; in hodiernum diem. Cæci nanque ibidem illuminantur, claudi curantur, ſurdi auditum recipiunt, leproſi mundantur, dæmones effugantur, & omnes infirmi ſaluantur. Tali modo ſanctiſſimus martyr Domini Placidus cum ſocijs ſuis, diuerſis tribulationibus & ſupplicijs agitatus, dealbauit ſtolam ſuam in ſanguine agni qui tollit peccata mundi, quem modò ſequitur per paradiſi amœnitates, inſertus apoſtolis, quia totum reliquit: martyribus, quia martyriū pacis & perſecutionis in ſe ſuſtinuit: confeſſoribus, quia Chriſtum coràm fidelibus & infidelibus confeſſus eſt: virginibus, quia virginitatem cordis & corporis cuſtodiuit. His inſertus choris, Regem immenſum collaudare non ceſſat, ferens coronam roſis & lilijs intextam, cantanſq; canticum in exultatione & gaudio voce infatigabili & merito. Nam per hunc facta eſt Caſſinenſis eccleſia purpurea, quæ anteà in patris Benedicti operibus extiterat candida, quia primus ex eadē verbo & exemplo plurimis in Chriſti bello extitit doctor. Hic Benedicti patris temporibus primus contra paganos prælium S. Placidus primus martyr ordinis Benedictini. cœpit. Hic inter Chriſti milites anteſignans. Hic inter perſecutionum furentium initia cum ipſo infeſtationis principe & authore Mamucha cōgreſſus, dum inexpugnabili firmitate aduerſarium vicit, vincendi cæteris viam fecit. Ideoq; nunc cum his, qui Apoc. 14. agnum ſequuntur, canticum nouum decantare non ceſſat. Apud hunc agnū dignetur pro nobis interuenire, vt maculis omnibus expiatos nos vellere velit induere. Omnes repræſentans eidem quem ſequitur agno, vt quos redemit ſanguine ſuo, non ſinat iuri ſubiacere alieno.

Cap. 17. Paſſus eſt autem beatiſſimus Placidus martyr Domini noſtri Ieſu Chriſti præcelſus, anno ætatis ſuæ vigeſimoſexto, cum duobus fratribus ſuis Eutychio, Victorino & ſorore virgine Flauia, Fauſto & Firmato diacono ſimul, ac monachis triginta, ſub ſæuiſſimo Rege Abdala & duce Mamucha, tertiodecimo anno Iuſtiniani Imperatoris, apud Meſſanam Siciliæ ciuitatem, tertio Nonas Octobris, regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui viuit & regnat cum patre in vnitate ſpiritûs ſancti Deus per omnia ſecula ſeculorum, Amen. Dies autem vitæ beatiſſimi martyris ità numerantur. Oblatus eſt Deo à patre ſuo Tertullo patritio, & traditus beato Benedicto, ſeptimo an- S Placidus ſeptennis fit monachus. no ætatis ſuæ, habitauit cum eo apud Sublacum annis quinque, commoratus eſt in monaſterio Caſſinenſi, quod ipſe vnà cum magiſtro ſuo Benedicto & condiſcipulo Mauro in proprio rure ædificauerat, annis nouem. Conſtruxit in ſuo patrimonio monaſteriū apud Siciliam per annos quatuor. Præfuit eidem monaſterio anno vno, qui ſimul fiunt anni ſex atque viginti. Natus anno Dominicæ incarnationis quintodecimo ac quingenteſimo. Martyrio coronatus quadrageſimoprimo ac quingenteſimo.

Series deſtructionis & reſtaurationis monaſterij eius.

Cap. 18. EXplicitis his, quæ ad paſſionem beatiſſimi martyris Placidi ſociorumque eius pertinebant, nunc eius deſtructionem reſtaurationemque cœnobij, vel qualia quantaque poſt ipſius deceſſum loci incolæ ſint perpeſſi, curabo poſterorum mandare memoriæ, ſiue vt rei notitia habeatur in promptu, ſiue vt in eorum multimoda mirabilique erectionē, Domini miſericordia collaudetur, qui fla- Hebr. 12. gellat omnem filium quem recipit, & poſt lachrymationem & fletum, exultationem inducit. Poſtquàm peruerſi doli artifex Mamucha cum omni exercitu ſuo in maris profunda demerſus eſt, & ad Siculorum notitiam perueniſſet, qualiter ſanctus Domini Placidus cum fratribus & ſocijs ſuis martyrium ſuſcepiſſet, ilicò ex tota inſula innumerabilis turba occurrit, ſciſcitans qualiter hoc eueniſſet. A minimo nanque vſq; ad maximum acerrimus fletus omnes tenebat. Meſſalinus verò & filij eius, audientes ſanctum Domini Placidum martyrio coronatum, ſciſſis veſtibus, puluere aſperſo capite, ad ſepulcrum venerunt. Poſt hæc Meſſalinus & Pompeius Cilius conſilio habi- Meſſalinus S. Benedicto filij ſui Placidi martyrium literis indicat. to, legatos Caſſinum ad patrem Benedictum direxerunt, deſtinantes epiſtolam, hæc continentem: Vniuerſali monachorum inſtitutori atque doctori Benedicto, ſerui & filij eius deſolati & deſtituti paſtore, cum ſubiectione debita obedientiam. Quia nihil paternitati veſtræ incognitū eſſe rectum duximus de his quæ apud nos actitata ſunt, ſcire veſtram ſanctitatem volumus, religioſiſſimum ac ſanctiſſimum diſcipulum veſtrum Placidum, tertio Nonas Octobris poſt multa tormentorum genera gladij animaduerſione, migràſſe ad Dominum. A duce nanque Saracenorum Mamucha, cum fratribus ſuis Eutychio, Victorino ac ſorore virgine Flauia, Fauſto, Firmato & monachis tri-

annis triginta captus, poſt verberum mactationem, ſuſpenſionem, fumi adminiſtrationem, membrorum omnium tortionem, arteriarum & dentium confractionem, necnon & linguæ abſciſſionem, capite cum omnibus ſocijs truncatus eſt. Vndè ſuppliciter veſtram paternitatem poſcimus, vt ad cortes & poſſeſſiones retinendas diſcipulos mittere dignemini &c.

Cap. 19. S. Benedicti ad ſuos filios oratio.

Exhilaratus itaque de ſanctis apicibus pater ſanctus, palmas ad alta ſuſtollens, gratias egit Redemptori omnium, dicens: Grates tibi nunc promo cunctorum vita ſalusque, qui fructum labiorum meorum dilectiſſimum Placidum ſingularem & vnicum mei pectoris filium, ad tuum feciſti conſcendere ſolium. Hæc pater ſanctiſſimus proclamans, & ſuper beatiſſimi martyris paſſionem vltra modum ſpirituali lætitia congaudens, omnem Caſſinenſem conuocans concionem, talem ad eos protulit orationem: Sicut patris eſt gaudere in ſuorum profectibus filiorum, ità & filiorum eſt augumẽtum patris ſua lucra reputare. Quapropter noueritis dulciſſimũ filium meum Placidum martyriali trabea adornatum migrâſſe ad Dominum. Iam enim meis interioribus oculis eius immaculatam hoſtiam & Deo beneplacentem, deduxi in alta cælorum. Hunc nempe tempore, quo illum à patre ſuo ſuſcepi, memineram eſſe mortalem, nec fefellit opinio. Nunc non eſt quod conqueratur. Habeo, in quo Deo gratias agam, quia ſemper optaui vt de fructu cordis mei omnipotenti Deo ſacrificium offerretur. Nihil enim hoc ſacrificio habui precioſius, nihil amabilius, nihil carius. Elegit nanq; Placidus pro Chriſto momentaneam mortem, & peruenit ad eum in cæleſti ſolio ad dexteram patris regnantem. Ob id enim Chriſtus pro omnibus mortuus eſt, vt nos nõ nobis, ſed Chriſto viueremus. Grates autem omnium Redemptori refero, quia ingratus eſſe non poſſum. Congaudendum enim mihi, ſcilicet quòd talem diſcipulum habuerim, nõ dolendũ, quòd amiſerim. Nam illud munus fuit, hoc debitum, ſcilicet quòd functus ſum famulatu Placidi diſcipuli mei quandiù Deus voluit, & pòſt qui dedit recepit. Quod naturæ communis fuit, Placidus pro Chriſto poſuit, & quod ſingularis eſt gratiæ, meruit. Cur autem ego doleam mihi Placidum filium meum ereptum, cùm ad ſalutem noſtram Deus filio ſuo non pepercerit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum? Quis vnquàm exceptus eſt à conditione moriendi, qui non eſt exceptus à conditione naſcendi? Non ergò defleam Placidum filium, quem ſcio tranſiſſe de morte ad vitam. In illius nanque morte gaudendum eſt, non dolendum, quia illam pro veritate & æterni Regis fide guſtauit. Nam cur ergò te Placide fili chariſſime defleam, qui mihi ſic ereptus es, vt omnium eſſes? non enim perdidiſti vſum naturæ tuæ, ſed commutâſti. Antè corpore inſeparabilis à Deo exiſtens, nunc indiuiduus cum Deo es permanens. Felicia verba quæ in te expendi, felices labores quos in te ſuſtinui, dum viueres mecum. Non te Tertulli patris tui amor à me diuellere potuit, nec ipſe mihi vnquàm patrem prętuliſti, quouſquè ad æternam vitam migraſti. Hæc & his ſimilia patre Benedicto proloquente, ex conſilio totius Caſſinenſis congregationis quoſdam ex diſcipulis ſuis ad Siciliam direxit, præcipiens illis eos citiùs properare ad prædictam inſulam, ad monaſterium beati martyris Placidi reſtaurandum, & cortes ac villas Tertulli patricij gubernandas.

Benedictus pater deduxit Placidi animam in alta cælorũ ſuis interioribꝰ oculis.

2. Cor. 5.

Rom. 8.

Placidus cũ Deo nũc indiuiduꝰ permanet.

Alij monachi mittuntur in Siciliam.

Cap. 20.

Qui præceptis obſecundantes, dum ad Siciliam peruenerunt, ſeruos beati martyris Placidi euocantes, dixerunt: Vbì poſuiſtis lumen mundi, & decorem Caſſinenſis eccleſiæ Placidum patris Benedicti diſcipulum? dicite nobis vbì panis requiei iacet, vbì cæleſtis Regis abſcondita eſt pecunia, & multa his ſimilia. Illi autem reſpondentes dixerunt, illos ad eccleſiam ſancti Baptiſtę Iohannis eſſe, & locum, in quo Placidus Chriſti teſtis ſepultus iacebat, oſtenderunt. Qui ruentes in terram cum tremore & gaudio magno, ſanctum ſepulcrum deoſculari cœperunt, exequias, vt ità dicam, agentes quaſi quidam Angeli carnei beato martyri Placido, in cuius paſſione cęli patuerunt, Angeli incubuerunt, homines exultauerunt, terra lætata eſt. Videntes itaque fratres ſepulcrum in quo Placidus pater ſanctiſſimus reconditus erat, cum ſingultu & lachrymis clamabant, dicentes: Virorum ſanctiſſime, qui ſuperni Regis vallatus munimine, mundi conculcâſti principem, intercede pro nobis ad Dominum, quatenùs tuis ſuffragantibus meritis, per tua veſtigia incedere, & cælica gaudia capere valeamus. Hæc & multa alia cùm dixiſſent, quaſi corporaliter eum viderent, lachrymis nequaquàm parcebant, ſine intermiſſione ſanctum deoſculantes ſepulcrum. Odor enim paradiſi ſuauitate, vt ità dicam, ex ſepulcro manabat, irrigabant lachrymis, leuigabant ingemiſcentes, exoſculabantur delectantes. Epiſcopus nanq;

Eccèꝰ in quãta reuerẽtia ſancti hi viri martyris ſepulcrum habuerunt.

Inuocant ſanctũ Placidũ, vt pro eis ad Dominum intercedat.

Meſſanæ ciuitatis, vbi patris Benedicti diſcipulos ad monaſterium reſtaurandum & cortes ac poſſeſſiones gubernandas veniſſe comperit, ad eos accedere ſtuduit, ſalutansq; in oſculo ſancto, dicebat ad eos: Non paſſus eſt Deus opera atq; labores patris ſanctiſſimi Deo dilectiſſimi Placidi perditum iri, ſed quaſi poſt transmigrationem Iſraelis de Aegypto, reſtituit filijs Sem, poſſeſſam à Chananęis regionem Palęſtinæ propriam, quibus propter naturalium filiorum eius opus, pater eorum hæres mũdi, cum iuramento confirmauit diſtributionis teſtamentum, vt nullo aliquandò tempore diriperent inuicèm poſſeſſiones, vt antè cataclyſmum fecerant, & iniquitatibus & ſanguinibus terram contaminarent, ità & ſuper beatiſſimo Placido patre noſtro iuſta retribuens fecit Deus noſter, transmittendo fratres eius & filios ad monaſterium gubernandum & reſtaurandum, & cortes & poſſeſſiones illius retinendas. Etenim iuxta ſcripturam, in multas generationes Deus bona tribuit, qui ſecundùm Moſaicum obitum ſpiritum Placidi reſtituit patri. Siquidem ille audiuit: Aſſcende in montem, & ibi morere. Hic, Exi, inquit, à Caſſino Placide. Et poſt paululùm, Siciliæ inſulam ingrediens, per martyrium carneam tranſibis vitam atq; corruptibilem. Igitur Deus verax eſt, & impoſſibile eſt mentiri Deum. Sic accidit Placido beatiſſimo patri. Facta ſunt autem hæc diſpenſatione Dei, nam ideò Mamucham crudeliſſimum Chriſtianorum perſecutorem, & violentæ vocis ventoſum, ſurreptionem, tempeſtatem, luctum atque turbationem ad has partes venire permiſit, vt Placidus cum fratribus & diſcipulis ſuis martyrio coronarentur. Dirumpens igitur vinculum ligaturæ corporis ſuæ, per medios fluctus vitę præſentis, volauit in alta cælorum.

De' in multas generatiões dona diſtribuit.
Deut. 32.
Hebr. 6.

Cap. 21.

In talibus die decurſo, Epiſcopus cum multitudine populi quæ cum eo venerat, deoſculans ſanctum ſepulcrum, receſſit ad ſua. Anniuerſario autem paſſionis die beati Placidi & ſociorum eius aduenie nte, turba multa cum cereis & thymiamatibus ad ſanctiſſimi Placidi martyris & ſociorum eius ſepulcra conuenientes, die noctuque ad eius honorem perſiſtentes in eccleſia, Domino laudes decantabãt, omnes inquam conuenientes, à viris vſque ad mulieres & infantes, oblationes & vota regaliter comportantes. Oportebat enim ſanctam feſtiuitatem celebrare, in lumine ſcientiæ, & intellectu ſplendoris populum adornare. His quoquè temporibus beatiſſimus pater Benedictus plenus virtutibus & ſanctitate, feliciter migrauit ad Dominum, Anno Verbi incarnati quadrageſimoſecundo ac quingenteſimo, cùm præfuiſſet in Caſſinenſis cœnobij regimine annis quatuordecim, ſepultusque eſt ibidèm ante aram ſancti Baptiſtæ Iohannis. Huic ſanctiſſimo patri ſanctus papa Vigilius per priuilegium confirmauit omnes cortes ac poſſeſſiones, quas Tertullus patricius *in Sicilia* ei obtulerat. Id ipſum fecerunt ſucceſſores eius numero 49.

Vides antiquũ Eccleſiæ morẽ fuiſſe, ſanctos cereis & varijs donarijs honorare.
S. Benedicti felix obitus.

Cap. 22.

His taliter ſuccinctè libatis, quid Gordianus martyris Placidi famulus egerit, opuſculo præſenti tradamus. Poſtquàm enim idem Gordianus ſanctorum martyrum corpora tradidit ſepulturæ, quid faceret, vel quid diceret neſciebat. Dicebat enim intrà ſe: Si hîc maneam, nihil vltrà proficiam: ſi ad Caſſinum redire voluero, omninò impoſſibile mihi videtur, ſcio enim quanta pericula in tanto itinere mihi incumbant. Hæc dum ſecum tacitus volueret, beati Placidi & ſociorum eius ſuffragium diebus ac noctibus exorabat attentiùs. Quarta intereà die adueniente, valdè diluculo nauis Neapolitanorum mercibus onuſta, in portu Meſſanæ ciuitatis deuenit, deſcendenteſque nonnulli eorum ad terram, ſancti Iohannis Baptiſtæ, in qua ſanctus Domini martyr Placidus cum ſocijs ſuis ſepultus erat, eccleſiam deuenerunt. Quos Gordianus adſpiciẽs, poſt ſalutationis officia oſculatus eſt, ac deindè percontatus eſt eos, dicens: Qui eſtis, vel vndè, & quò tenditis iter? Tum illi: Neapolitani (inquiũt) ſumus, & curſus noſter Conſtantinopolim tendit. Gordianus verò talia ab eis dum verba audiſſet, gaudio ingenti perfuſus eſt, datoque naulo in eorum naui conſcendit, longiſſimaque maris itinera cum eis transfretans, Conſtantinopolitanam peruenit ad vrbem, in quam ingreſſus, in domo cuiuſdam potentiſſimi viri annis quampluribus hoſpitatus eſt. Ibiq; iuſſu Iuſtiniani Imperatoris enucleatiùs vitam atque miracula necnon paſſionem beatiſſimi martyris Placidi & ſociorum eius notificare, atque ad poſteritatis memoriam Græcis literis, quibus apprimè imbutus fuerat, latiùs annotare curauit. Illi autem hæc audientes, glorificauerunt Deum, vtque ſecum Gordianus in eadem vrbe maneret, hortati ſunt, quod & fecit. Poſt aliquanta verò annorum curricula, Gordianus ille valefaciẽs, paſſionem martyris Placidi & ſociorum eius, quam ibidèm, vt ſuprà taxauimus, Græcis apicibus exarauerat, apud illos reliquit, ipſe verò nauem

Gordianus S. Placidi vitam & paſſionẽ Græcè deſcribit.

nauem conſcendens, Siciliam redijt, atque ad Syracuſanam vrbem deueniens, pauco illic tempore ſuperuixit, in quo ſemper piè ſanctéq; viuendo, finem vitæ compleuit, acquirens ſibi regnum æternum, intercedentibus ſanctis martyribus, quibus fuerat famulatus. Ex die verò qua ſepulta ſunt corpora ſanctorum martyrum Placidi, Eutychij ac Victorini fratrum, & beatiſſimæ virginis Flauiæ ſororis eorum, in eccleſia ſancti Baptiſtæ Iohannis, vltrà iam baſilica illa ſancti Iohannis vocata non eſt, ſed in honore ſanctorũ qui intùs erãt ſepulti, ſancti Placidi eccleſia vocabatur, vſq; ad tempora ſcilicet illa, quandò Romani Siciliam amiſerunt. Omnibus etiam temporibus quibus Saraceni Siciliæ dominati ſunt, eccleſia ipſa ex beati martyris Placidi nomine vocabatur. [Eccè quomodò Sancti pro viuentibus intercedunt.]

MARTYRIVM SANCTÆ ET GLORIOSÆ VIRGINIS ET MARTYRIS CHRISTI CHARITINES,

Authore Simeone Metaphraſte.

DOMINATVM aliquandò obtinuit impietas, & Imperatores furore concitauit aduersùs eos, qui Chriſtianorum tenebãt opinionem. Satellitum autem & miniſtrorum erat officium, ſcrutari Chriſtianos: & pijs intentabantur minæ multiplicium tormẽtorum. Ad quendam ergò Comitem generoſa quoquè defertur virgo Charitine, quòd non ſolùm in honore habeat Chriſtianos, ſed etiam multos inducat ad ſuam religionem: quinetiam eos, qui opinionem ſuſceperunt Chriſtianorum, tutiores reddat ad ſuum cultum. Ad eam ergò accedit Comes in ſpe habitantem, & ſeorsùm ſecum, & cum Deo verſantem. Accedit autem ira plenus: & ſtatìm ei plagas infligit, & ferreum ei collare imponit: & eam tradit Cõſulari iniuſtiſſimo Iudici. Ille verò & ſtatìm proponit inſtrumenta ſuppliciorum: & cùm martyrem curâſſet ſiſti ad ſuum tribunal: Miſerere, inquit, tuî, antequàm periculum facias ſuppliciorum, ſapienti vtens conſideratione: & dijs immortalibus offer ſacrificium. Sic enim tria lucrifacies maxima. Nam & deorũ potentiam tibi reddes propitiam: & Imperatorum attrahes beneuolentiam: & florentem ſpeciem acribus tormentis non facies flacceſcere. [Octobris 5.] [S. Charitinè malè accipitur.]

Hæc cùm audijſſet martyr, ad cælum quidẽ tollit oculos, quod illinc proficiſcitur, euocans auxilium: ſigno autem Chriſti munita: Es moribus quidem, ait, varius, ô Conſularis, vaferque & callidus: ſed ad nullam vtilitatem apertè tibi redibit hæc peruerſitas: neque enim me capies adulans, nec me minans perterrefacies, nec conſulens me poteris in aliam traducere ſententiam, nec mollire id, quod eſt in me promptum propter Chriſtum patiendi ſtudium. Confido enim in ſolo & vero Deo. Si mihi ergò credas, miſerere potiùs tui erroris. Conſule tibi ea, quæ ſunt vtiliora, nempe ſurda non colere ſimulacra: de quibus alicubì dixit noſter propheta in ſpiritu: Dij, qui cælum & terram non fecerunt, pereant: &, Dij gentium dæmonia, Dominus autem cælos fecit. Et rursùs: Simulacra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum. Similes eis fiant, qui colunt ea. [Reſpondet Iudici fidẽter.] [Iere. 10.] [Pſal. 95.] [Pſal. 113.]

Poſtquàm hæc audiuit Iudex, ira rursùs repletus, iuſſit quidem eius capillos radi in ſuperficie. Illud autem factum eſt, & maximum conſecutum eſt miraculum. Caput enim rursùs fuit comatum. Ex quo Iudex maiore ira motus, iubet prunas ardentes imponi eius capiti, deindè etiam acetum ei infundi, dolores ſic præbẽs acriores. Propter quæ generoſa virgo: Domine Ieſu Chriſte, dixit, eorum, qui in te fidutiam poſuerunt, certum & firmum auxilium, qui tuos ſanctos tres pueros in medio flammæ ardentis incombuſtos cõſeruâſti, tu quoq; nunc mihi adſis, & ad ea, quæ propter te ſuſcipiuntur, confirma ſupplicia, nè quandò de me liceat dicere inimicis veritatis: Vbì eſt Deus eorum? Poſt preces autem relaxata fuit martyr à doloribus, & Deum laudabat, ei agens gratias. Quæ quidem ſtatìm ægrè ferens Conſularis, ferreos candentes obeliſcos iubet infigi vberibus martyris. Hoc ergò graui ei illato tormento, carnes quidem ferreis illis obeliſcis conſumebantur: cordis autem eius amor in Chriſtũ magis accendebatur. Deindè etiam iubet lampades ignis eius admoueri lateribus. Illa [Raduntur eius capilli, ſed diuinitùs reſtituuntur.] [Dan. 3.] [Pſal. 78.] [Vide cruciatum.]

verò etiam dum lampades accendebantur, intentiùs perſeuerabat in orationibus. Sed à cruciatu relaxatæ vis fiebat, vt dijs ſacrificaret.

Cùm autem & corde & labris in confeſſione eſſet immutabilis, Iudex, qui ęquè, atquè ipſa in tormentis cõſtans, ad malum erat obſtinatus, iubet lapidem collo eius alligari, & ſic eam deijci in profundum maris. Quod quidem cùm factum eſſet: Ago tibi gratias Domine, clamabat martyr, quòd vt per aquam marinam trãſirem, propter ſanctum tuum nomẽ, tibi viſum ſit, quò inueniar munda in die reſurrectionis: ſed tua oſtende, vt ſemper, nunc quoq; in me miracula, per quæ magnum tuum nomen magìs glorificetur in ſecula ſeculorum, Amen. Hæc illa ſic orauit, & diſſoluta ſunt vincula, & ſolus lapis fuit in profundo demerſus. Illa autem (ô miraculum) firmo ac ſtabili pede ſtabat ſuper dorſum maris, & per aquas, tanquàm per terrã ſolidam ingrediens, proficiſcebatur ad litus. Interìm verò cùm vidiſſet manentem Conſularem, & expectantem, quiſnam futurus eſſet rei exitus, dicit: Salue Conſularis. Ne nunc quidem intellexiſti virtutem Chriſti, qui in me operatur? An adhuc contendis cæcutire, & repugnare veritati? Si ergò, relictis tenebris, ad veram lucem acceſſeris, tibi procurabis ſalutem. Quòd ſi perſiſtere velis in prioribus, mihi quidem eris cauſa multorum bonorum, tuæ autem animæ interitum conciliabis. Hanc dicendi libertatem cùm non ferret vir execrandus, eo autem, quod in ea acciderat, miraculo eſſet ſtupefactus, à ſe diſceſſit, eumq; vox & ſermo defecit. Cùm autem vix tãdèm ad ſe redijſſet, nolebat quidem intelligere, dicit autem: Vt magnam Galilæi putem eſſe potentiam, perſuadent ea, quæ facta ſunt: ſed ego conabor oſtendere ea potiùs facta eſſe præſtigijs. Sic dixit, & in eos, qui adſtabant, ſtatim oculos conijciens, iubet eos ſtatim nudare ſanctam, & manibus poſt tergum vinctis eam rotæ alligare, & carbonum cumulum cum ferreis quibuſdam ſecantibus inſtrumẽtis ſubſternere, & rotam frequentiùs circumagere, vt contritis paulatìm membris, cum graui dolore martyr è vita excederet. Atq; machina quidem ſtatìm fuit perfecta: ſupernum autem rursùs auxilium ſolitò quoq; nunc oſtendit. Nam deſcendens Angelus, & flammam carbonum extinxit, & robur carnificum diſſoluit, vt nec rotam quidem poſſent omninò circumagere.

Hinc animo perplexus, & planè ignarus, quid ageret, Præſes, non dubitauit alia excogitare ſupplicia. Iubet ergò manuum & pedum vngues ei euelli. Et illi quidẽ protinùs fuerunt amputati: tormentum autem ab illa reputabatur, perindè acsì alius pateretur. Ipſe autem rursùs prioribus alia adijciens, ei quoq; iubet dentes extrahi: Sed quomodò Præſes in grauibus inueniendis, ità nec illa in grauibus ferendis ſupplicijs fuit defatigata. Itaque purum eius corpus probro afficere cogitauit ſceleratus. Et ad miniſtros conuerſus: Eam, inquit, accipite, & in excelſum & medium aliquem locum ducite: & præcones euntes per vniuerſam regionem finitimam, ad probrum ei afferendum conuocent chorum impudicorum. Poſtquàm autem probro & contumelia ſatìs fuerit affecta, eam ad me reducite, vt ea, quæ deſunt, ei adijciam. Martyr autem Chriſti ei reſpondit: Eſt mihi Chriſtus, qui omnia ſola voluntate tranſmutat, & ſolo nutu, qui etiam meam animã hodiè ſuſcipiet immaculatam, tuis, ô prophane, diſperſis & diſſipatis conſilijs. Hæc cùm dixiſſet, manus ſimul, mentem & oculos in cælum tollens, orauit Deum, quem deſiderabat. Poſtquàm autẽ orauit, cum pace apud eum depoſuit animam, ſacrificans purum corpus & ſpiritum ei, propter quem omnia pro nihilo reputabat, melius iudicans mori, quàm peccare etiam præter ſententiam.

Qui autem etiam poſt eius mortem, apud ſe immortalem volebat alere inſaniam, Conſularis quid machinatur? Iubet eius corpus cum multa arena in ſaccum inijci, & proijci in profundum maris, non magìs illam deincèps crucians, quàm Chriſtianos, & volens eos priuare diuitijs & gloria reliquiarum. Atq; ſic quidem ad effectum eſt deductus Conſularis iuſſus, & in vndas proiectum fuit corpus martyris. Sed ne tunc quidem tuì oblitus eſt, ô Charitine, Deus, qui viciſsìm glorificat eos, qui ipſum glorificant. Nam tunc quoquè, vt ſolet, oſtenſus eſt faciens magnalia: & tres quidem totos dies corpus tenuit mare pulchrè ſeruatum, & nullo penitùs detrimẽto affectum. Deindè corpus idem, quod communem coluit Dominum, ipſum quoq; omninò reueritum, amicè tradit propinquę cuidam terræ. Vir autẽ quidam, cui nomen Claudius, moribus mitis ac moderatus, qui martyrem aluerat ab ineũte ætate, cùm id fideliter ſuſtuliſſet, & præclarè condijſſet, in quodam venerando loco id depoſuit, ei raptìm conſtructo ſepulcro, non vt illam decebat, ſed vt tempus dabat, & eorum, qui tunc rerũ potiebãtur, præſcribebat metus. Hic fuit finis Chriſti martyris Charitines, quinto men-

Demergitur in profundũ maris.

Præclarum miraculum.

Adſcribit ſtult⁹ iudex virtutẽ Dei præſtigijs.

Imane ſupplicium diuinitùs impeditur.

Horrendi cruciatus in vnguium & dentium euulſione.

Inter preces ſuũ Chriſto ſpiritum reddit.

1. Reg. 2.

Inſigne miraculum.

to menſis Octobris, in Chriſto Ieſu Domino noſtro: Cui gloria & potentia in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. MEINVLPHI DIACONI ET CONFESSORIS, AVTHORE GOBELINO PERSONA, VT

habet codex manuſcriptus. Stylum paſsim mutauit F. Laur. Surius.

ANNO Dominicæ incarnationis ſeptingenteſimo ſeptuageſimoſeptimo, cùm Carolus Magnus eam Saxoniæ partem, quam nunc Vueſtphaliam vocant, bello ſubegiſſet, omnes maiores natu eius regionis venerunt ad eum Paderbornam, vno dempto Vuitikindo, viro primario, quem nonnulli Regem, alij ducem fuiſſe arbitrantur. Ij autem, qui ad Carolum venêre, omnes in eodem loco ſalutaribus baptiſmi vndis expiati ſunt, viſumque eſt Carolo Regi, illic Epiſcopi ſedem conſtituere. Itaque tertio abhinc anno paruam ibi conſtruxit eccleſiam, eamque, quòd locus necdùm munitus eſſet, Herbipolenſi Epiſcopo tum commendauit. Porrò anno indè decimoquinto, Canonicum eccleſiæ Herbipolenſis Hatumarium, natione Vueſtphalum, primum illic Epiſcopum inſtituit: cuius epiſcopatûs anno quarto Leo Pōtifex Romanus, eius nominis tertius, ab æmulis Roma pulſus, ad Regem Carolum Paderbornam venit, & ab eo honorificè inprimìs acceptus, ſedem illam authoritate Apoſtolica confirmauit.

[5. Octobris. Cap. 1. — Vueſtphalorū primores baptizātur. — Hatumari⁹ primus Epiſcopus Paderbornēſ.]

Per id tempus vir quidam opulentus & nobilis, non longè ab eo loco habitans, Chriſtiana religione iam initiatus, viam vniuerſæ carnis ingreſſus eſt, relicta vxore catholica Vuigtrude, & paruo filio, qui etsì per ætatem ambulare iam poſſet, necdùm tamen baptiſmatis fonte renatus erat. Ea ergò Vuictrudis, captata opportunitate, ad Carolum Regem cum filiolo ſuo fidenter acceſſit, atque eius gratiam & beneuolentiam ſtuduit promereri. At Rex fœminam humaniter & piè accipiens, filium eius coram ſe curauit baptizari, & eum de ſacro fonte ſuſcipiēs, Meinulphi nomen ei impoſuit. Poſtquàm autē Hatumarius primus Paderbornenſis Epiſcopus eam eccleſiam annis octo adminiſtrauit, è vita deceſſit. Ei verò ſubrogatus eſt alius quidam Canonicus Herbipolenſis, Baduradus nomine, natione Vueſtphalus, præfuitq; illi eccleſiæ ad annos quadraginta & octo: primariamque ſiue cathedralem eccleſiam, quam Carolus Magnus inchoauerat, ipſe abſoluit, aqud quam Meinulphus puer literis addiſcendis eſt admotus. Cumque & ætate & ſcientia proficeret, Baduradus Epiſcopus eum monaſterij eccleſiæ Paderbornenſis Canonicis accuratè commendauit, vt ſub inſtituto regulari, pietatis & bonorum morum acciperet incrementa. Vbi ille ſanè cum ætatis acceſſione tantos habuit in vera pietate progreſſus, vt Epiſcopus morum eius grauitate & haud obſcuris virtutū indicijs multiuarijs permotus, eum ſibi peculiariter à ſecretis eſſe voluerit. Erat nanq; ingenio perſpicax, corpore caſtus, mēte pius ac Deo deuotus, iuſtitia pollens, inſtructus temperantia, cōſilio prouidus, fortis in aduerſis, largus eleemoſynis, ſermone facūdus, corporis forma decorus. Deindè ſacris initiatus, Diaconus ordinatus eſt, in quo ordine ad ſuprēmū vſque vitę diē permanſit.

[Cap. 2. — Meinulph⁹ puer baptizatur. — Baduradus 2. Epiſcop⁹ Paderbornenſis. — S. Meinulphus eſt Epiſcopo à ſecretis. — Eius virtutes.]

Quòd verò Epiſcopus Baduradus, cui Meinulphus tanta fuit familiaritate coniunctus, vir multa virtute clarus extiterit, ſuis teſtantur ſcriptis, qui eius ætate vixêre, virtutum eius hoc ſingulare quoddā documentum ad poſterorū notitiam annotantes. Cùm enim, vt aiunt, ab obitu eius anno viceſimoſeptimo ſepulcrum illius quadam ex cauſa aperiretur, indumenta, cum quibus corpus eius humatum fuerat, tam ſana & integra ſunt inuenta, vt ne fimbria quidem diſſoluta vel corrupta videretur. Ex qua re pia manauit opinio, ea veſtium, quæ tot annis humo obrutæ fuiſſent, incorruptione certum præberi documentum, illum mentis integritate & vitæ puritate vitam ſibi æternam conciliâſſe ac promeruiſſe. Accidit autem, vt quandoquè idem Baduradus in familiari colloquio circunſtantibus quæſtionem proponeret, quid ſibi vellent ea Saluatoris verba, Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet, vbi caput ſuum reclinet: & quidam ex eis reſponderet, Meinulpho audiente: Chriſtus filius hominis, cordis noſtri domicilium ſibi expetit, ſed peccata

[Cap 3. — Nota de veſtium incorruptione. — Matth. 8. Luc 9.]

noſtra eum indè excludunt. Quod reſpõſum, cùm Epiſcopus illud mox approbâſſet, ſancti Meinulphi animum tanto Chriſtum in pectoris ſui hoſpitio recipiendi accendit deſiderio, vt non ſatìs putaret ſuum illi præparare pectus, ſed etiam templum materiale illi conſtruere modis omnibus peroptaret. Cumq; de loco opportuno multa apud ſe ſolicitus pertractaret, ſubulcus eius pro more porcorum gregem paſcens in valle patrimonij illius, deimprouisò miræ lucis ſplendorem inter arbuſta conſpexit. Ea viſione obſtupefactus, in eum locum, vbì ſplendor apparuit, cùm curioſiùs intenderet, multas vidit ceruas modò circumeuntes locum illum, modò in illo ſubſiſtẽtes. Tantæ igitur rei nouitate perculſus, relicto grege, abit ad inquirendum Meinulphum dominum ſuum, inuentoque exponit quid viderit. His auditis, vir Deo deuotus ſibi piè perſuadet, hac ſubulci viſione voluiſſe Dominum locum ipſi fabricandæ eccleſiæ opportunum indicare. Sed cùm nihil ea in re, vt par erat, abſque Epiſcopi conſilio ſtatuere auderet, Epiſcopũ adit: quid ſubulcus dixerit, ei exponit. Epiſcopus magno affectus gaudio, ait: Non nobis ſubulci perſona viteſcat, cùm conſtet paſtoribus ante omnes nunciatã eſſe Saluatoris natiuitatem. Interìm tamen cogitans, nonnunquàm angelum ſatanæ transfigurare ſe in angelum lucis, mox adiecit: Expedit locum illum denuò adiri, ſi fortè viſum ſit Deo, voluntatis ſuæ aliud ſignum exhibere.

Viſio ſubulci. *In re dubia expetit Epiſcopi conſiliũ Meinulphus.* *Luc 2.* *2. Cor. 11.*

Cap. 4. Itaque ſanctus Meinulphus cum ſubulco petit locum illum, & noctis caligine terra circunfuſa, dum in ſupplices preces genibus flexis incumbit, & ſplendorem lucis, & ceruarum gregem, perindè vt ſubulcus, videt. Laudans ergò Dei benignitatem, ſurgit ab oratione, venit lętus ad Epiſcopum: quid viderit, ordine commemorat. Epiſcopus de tanto Dei munere ei congratulans, ità reſpondet: Vt ambiguitas omnis excludatur, mihi quidem conſultum videtur, tertiam ſuper hac re diuinitùs expetere viſionem. Páret vir humilis, redit ad locum, offert pias Deo preces: fruitur eádem, qua priùs, viſione. Tum verò ingenti repletus gaudio, ad Epiſcopum properat, ſui eum gaudij participem facit. Agunt ambo pariter gratias ſummæ Trinitati, quòd idem myſterium trina viſione ſub eádem forma reuelare dignata ſit. Etsì verò de illo eligendo loco ad ſtructuram templi iam nulla apud eos relicta eſſet ambiguitas, at cenſuit tamen Epiſcopus hac in re deferendum authoritati regiæ, vt ſine illa nihil operis ibidèm inchoaretur. Ea autem tempeſtate Ludouicus filius Caroli *Magni*, Imperij habenas moderabatur, & in concilio prouinciali, apud Aquiſgranum anno tertio Imperij eius habito, Ordo Canonicarum, quas ſeculares vocant, tum recens conſtitutus erat. Itaque cùm non niſì ſexûs fœminei feræ in ea, quam *diximus*, viſione conſpectæ eſſent, ſanctus Meinulphus tum maieſtati diuinæ, tum Imperatori quoquè gratum fore piè ſibi perſuadebat, ſi in loco memorato eiuſmodi canonicarũ ex bonis ſuis & patrimonij ſui facultatibus monaſterium conderet, vt illic continenter viuentes, deuotum Deo impénderent famulatum.

Viſio eius. *Itèm altera* *Ordo Canonicarũ ſecularium inſtituitur.*

Cap. 6. Adit igitur Imperatorem, pium animi ſui deſiderium aperit: Imperator illud gratum habet, eiuſque precibus annuẽs, literas ei ſuo obſignatas annulo impertit. Indè reuertens Meinulphus, in ipſo itinere noua quadam cæleſtis beneficij conſolatione afficitur. Cernit enim capſam, ſacris condendis reliquijs aptam, inter arbuſta iuxta viam hærentem: eam quidã ex familiaribus eius deponit, offertque illi inſpiciendam. At ille priùs circunquaquè iubet inquiri, num quis eius dominus ſit: nemine autem aliquid iuris in ea ſibi vendicante, diuinæ benignitatis muneri rem totam acceptam ferens, eam ſibi diuinitùs transmiſſam pia quadam fiducia arbitratur: nec tamẽ eam, niſì Epiſcopo pręſente atq; iubente, aperiendam cenſet. Mox igitur apportat eam ad Epiſcopum, iſque eam reuerenter aperiens, multas ſanctorum reliquias veneratione digniſſimas, in ea contẽplatur. Indè verò ad conſtruẽdam Deo ſacram ædem beatus Meinulphus fidentiùs inflammatur. Cumque rurſùs locum diligentiùs inſpecturus, ſolus eò ſe conferret, vt eius capacitatem & totius ſtructuræ rationem accuratiùs expénderet, alia ei viſio oblata eſt. In eodem enim loco, vbì anteà viderat ceruas motibus inſtabiles, ceruũ pręſtanti corpore, cornibus in ſublime erectis, accubantẽ videt: mox verò ad beati viri cõſpectum, tanquàm ſibi, illo aduentante, accubare non liceret, ſeſe erigentem. Ipſo autem ad cerui conſpectum nihil territo, ſed propiùs etiam accedente, ceruus humì ſe proſternit. Eum inſolitum bruti animalis geſtũ vir ſanctus diuino muneri attribuens, in ceruum ſuos defigit obtutus, videtq; inter eius cornua radiare Crucis Dominicæ ſignum, omni auro rutilantiùs. Eo conſpecto, intelligens adeſſe Dominum ſuum, multumque ea re lætatus, in huiuſmodi prorumpit verba: Iam

Capſa cum ſacris reliquijs. *S. Meinulphus Crucis ſignũ inter cornua cerui videt.*

Iam mihi ſpes certa affulget, eum, qui quondàm cum hoc vexillo inferorum clauſtra penetrauit, aduersùs diabolicos incurſus huius loci fore protectorem. Cumque hæc & id genus alia diceret, ceruus ab eius oculis diſparuit.

Tum ille accitis operarijs, excindit arbores, extirpat vepres & ſpinas, locũ ocyùs repurgat, monaſterium & eius eccleſiam extruit, & quarto Idus Nouembris eam curat dedicari, multaque ex paternis bonis ei loco prædia largitur, inſtituitq́; illic congregationem ſecularium, vt vocant, Canonicarum. Ipſum verò locum dici voluit Saxonicè, Nien bodeken, quod Latinè poſſit reddi, Nouum doliolum: idque propterea, vt internoſci poſſet à villa propinqua, quæ Bodeken tum dicebatur, & poſteà vetus Bodeken appellata eſt. Poſtquàm autẽ ſanctimoniales in eo monaſterio nonnihil profecerũt, quædam ex eis ad domum monaſterio vicinam acceſſit, hyemis frigus arcere cupiens. Quæ cùm ad ignem ſe admouiſſet, & nudato capite, pectere ſe vellet, capitis velum incautè deponit, idque mox à flammis correptum, conflagrare cernit. Sed extẽſa manu retrahere conatur, nec tamen niſi extremas partes recipit, toto ferè velo in fauillas redacto. Tum illa in lachrymas prorumpente, quòd nullũ haberet aliud, quo ſe tegeret, vir ſanctus non caſu, ſed diuina id agente prouidentia, in domũ illam ingreditur: videnſque puellam gementem & plorantem, eam verbis primùm, deindè facto admirabili conſolatur. Vultu enim in manus depoſito, orauit obnixè Dominũ, collectiſque reliquijs aduſti veli, illud integrum reſtituit lachrymanti: ijs verò, quæ illic aderant, præcepit nè cuiquam id indicarent. Pannus ille vſque in hodiernũ diem inter reliquias ſancti Meinulphi aſſeruatur: & licèt ille ſanus & integer ſit, tamen in tanti miraculi teſtimonium, ignis veſtigia repræſentat.

Cap. 6. Monaſteriũ Budicenſe extruitur.

Precib' reſtituit velũ exuſtum.

Aduentante autem tempore, quo Dominus fidelem ſeruum ad æternum conuiuium inuitare conſtituerat, ille plenus virtutibus & iam maturus æui, tertio Nonas Octobris migrauit ad Dominum. Accidit tum res admiratione digna. Nam cùm corpus eius exanime in feretro iaceret, reuixit: ſeque erigens, apertis oculis ad circunſtantes ait: Quandoquidem ego vobis præſentibus vita functus, rursùs vitę reſtituor, vos gratias agatis Deo, quorum ſalutis cauſa id fit, & ego, vt id fieret, apud Dei genitricem & Virginem perpetuam impetraui. Nec mihi facile videtur denuò oppetere mortem, tametsì non ità acerbam, vt fuit nuperrimè. Vos autem ite, quæſo, ad Epiſcopum, & quot ſudoribus mihi conſtiterit huius cœnobij ſtructura, ei indicantes, petite ab illo, vt quæcunque huius loci fuerit electa Abbatiſſa, etiamsì ancilla ſit, non id interdicat: ſimulque dicite ei, me corpore exutũ didiciſſe, quid de illis fieri oporteat, qui paſtores eccleſiarum eſſe videntur. His dictis, clauſit oculos, ſeque reclinans in feretrum, eo in loco cõpoſuit, vndè priùs ſe erexerat. Sepultus eſt autẽ intrà eccleſiam illam, quam ibì condiderat, multique ad eius confluxère monumentum, alij fama præteritorum, alij edendorum miraculorum ſpe inuitati. Porrò Chriſti famulę ſepulcrum eius pro reuerẽtia linteo operuerũt, atque vni è ſuis non mediocriter religioſæ id dedêre negocij, vt eius lintei & lucernarum curam gereret.

Cap. 7. Abit è vita. Res mira, loquitur defunctus.

Nota.

Ea verò quandoquè ſopore preſſa, cereum inſtàr orbis contortum, atque ipſi nudo linteo impoſitum, non extinxit. Expergefacta autẽ, recordatur ſe cereum ardẽtem in panno lineo reliquiſſe. Itaque non parùm animo conſternata, properè accurrit ad ſepulcrum, cernitque ex relictis fauillis cereum totum abſumptum abſque vllo panni detrimento. Omnes igitur magnificant Deum, qui, per ignem, defuncti viri ſancti merita denuò declarârit, vtì priùs fecerat adhuc viuentis.

Cap. 8. Inſigne miraculum.

Porrò non longè ab obitu cuidam cubiculario ſuo per viſum in ſomnis apparuit, hortans eum, vt mundo & pompis eius ocyùs valefaciat, & ad Regis æterni ſe cõferat militiam. At ille viſionem illam non alio quàm illuſionis loco habens, nihil de vitæ emẽdatione curauit. Sanctus autem vir, eius infirmitati ſe accõmodans, iterùm eum, vt priùs, admonuit. Sed cùm neque ſic quicquam ille de vita rectiùs inſtituenda cogitaret, tertiò ei apparuit, aitq́; ad eum: Neſcis miſer, neſcis, quàm immanis prædo mentem ſibi vendicet tuam, qui tibi author & ſuaſor eſt, vt neq́; mittenti Domino, neque mihi ab eo miſſo obtemperes. Certè cùm tu malè viuendo planè deſipias, nec ab hac ſtultitia ſpontè recedere velis, diuina te admonuit reuelatio, vt vel ſic ad meliorẽ frugem te reciperes. Tu autẽ ſtulte tibi pateris miſerè & perniciosè illudi, qui verã reuelationẽ pro phãtaſtica habes illuſione. Neque enim quiſquã fidelium ambigit, illam viſionem eſſe illuſionis expertem, quæ ad Chriſtianam pietatẽ & religionem inuitet: quod ſi quilibet faceret tibi vigilanti, nequaquàm negligere deberes. Sed quandò te verba

Cap. 9. Apparet cuidam poſt obitum.

Viſio quæ ſit vera.

verba non corrigunt, ad facta veniendum eſt. Itaque planè efficiam, vt viſionem, quam te intelligere diſſimulans, reipſa veriſſimã eſſe certò experiaris. His dictis, ille expergiſcitur: ſentit à mento barbam omnem auulſam, fugit procùl ab oculis ſomnus omnis, animum pudor pariter & mœror occupãt, ſurgit e lecto, abit ad eccleſiam, ſanctum Meinulphum ſupplex orat, vt diuinam ſibi miſericordiam concilier. Eccè autem presbytero matutinas preces inchoante atque dicente, Domine labia mea aperies: vir iſte cùm literas prorsùs neſciret, reſpondet: Et os meum annunciabit laudem tuam. Tum verò tanto obſtupefactus miraculo, & barba euulſa, ad tonſuram clericorum ſe vocari exiſtimans, clericus effectus eſt, & vitam corrigens, eam in bonis operibus finiuit.

Pœna viſione diſſimulantis.

Cap. 10. Quinquageſimo anno à beati Meinulphi deceſſu, Arnulpho Imperatore, & Biſone quarto Epiſcopo Paderbornenſi, decimoquinto Calendas Februarij, Diacono in eccleſia Budicenſi Euangelium recitãte, lapis viri Dei ſepulcro impoſitus, inſtàr Crucis diuiſus inſonuit, multum ea re cunctis, qui illic aderant, ſtuporem inijciens. Cumque accurrerent omnes, tanti fragoris cauſam accuratiùs exploraturi, nihil niſi lapidem fractum inuenire potuerunt. At verò presbytero Miſſæ officium proſequente, & in ſacri Canonis myſterijs immorante, idem lapis in partes innumeras diſſipatus eſt, & terra in ſepulcri ſuperficie reſoluta ſubſedit, loculum beati viri liberè ſpectandum offerens. Simulque tanta ibì ſuauiſſimi odoris fragrantia extitit, vt non vana fides ſit, totius ſuauitatis illic authorem adfuiſſe. Omnibus verò inter ſe conferentibus, quid ea res portenderet, ad Epiſcopum perlata eſt: qui ſingulis diligenter examinatis, ſepulcrum confractum inſtaurari iuſſit. Quod cùm factũ eſſet, paulopòſt iterùm diuina ordinatione diſſipatur. Vbì id Epiſcopus didicit, rursùs iubet inſtaurari. Obtemperat populus, & ſepulcrum reparatur. Eodem tempore quidam Meinhardus presbyter eccleſiam parochialem pagi Attelnenſis, quià Budicenſi non longè aberat, gubernabat. Ei ſanctus Meinulphus in viſione appáret, mandat vt Epiſcopum, ob neglectam circa ſepulcrum ſuum diuinam admonitionem, repræhendat. Presbyter vir ſimplex Epiſcopum reformidans, negligit viſionem. Appáret ei denuò ſanctus Meinulphus, repetit mandatum, ſed presbyter timore ab eo exequendo retardatur. Tandèm appáret tertiò, minatur oculorum orbitatem, nî pareat. Euigilat presbyter, fert moleſtè non vanas fuiſſe viſionis minas, quippè apertis oculis nihil videns. Petit mox ſcipionem, accipit ducem itineris, adit Epiſcopum, quid ſibi acciderit, exponit.

Lapis ſepulcri S. Meinulphi diſſipatur.

Meinhardi presbyteri viſio.

Pœna inobedientiæ.

Cap. 11. Ijs auditis, Epiſcopus ſibi metuens, confeſtìm cum presbytero ad eccleſiam Budicenſem proficiſcitur, ſancti Meinulphi ſepulcrum petijt, corpus eius indè ſuſtollit, & in arca decẽter conditum, in ipſa eccleſia collocat reuerenter. Mox redit Meinhardo presbytero oculorũ ſanitas. Porrò aquam illam, qua, iubente Epiſcopo, ſacræ illæ lotæ ſunt reliquiæ, in ſpem bonam ancillæ Chriſti ſibi reſeruârunt. Cùm mulier quædam ex paralyſi longo tempore membrorum omnium fuiſſet deſtituta officio, poſtquàm hac aqua in eccleſia Budicenſi peruncta eſt, intrà paucos dies ſanata eſt. Alia quædam mulier cancri morbo adeò exeſa, vt coſtæ eius carnibus nudatæ viderentur, cereum obtulit ad reliquias viri Dei, & cum multis lachrymis eius ſe meritis commendans, domum redijt. Altera luce vulneris ſuperficies noua cœpit obduci pellicula, & intrà dies non multos, omni ceſſante dolore, mulier ſe ſenſit reſtitutam.

Translato corpore S. Meinulphi, fiunt miracula.

Cap. 12. Tintinnabulum quoddam æneum benè ſonorum, in eodem monaſterio reuerenter aſſeruatur. Nam quotiès aliqua ex eius monaſterij ſororibus breuì erat abituraè vita, abſq; vllo humano miniſterio per ſe fortem reddebat ſonum. Aſſeuérant autem omnes, illud inuentum inter oſſa ſancti Meinulphi, cùm ea è ſepulcro transferrentur: crediturque ille eo vſus fuiſſe ſub eleuatione ſacramẽti in illo ſuo diaconi miniſterio: eaque cauſa cum illo in eius ſepulcro repoſitũ eſt. Cumque de transferẽdo ſtatu eius monaſterij tractari cœptum eſſet, illius tintinnabuli ſonus à multis eſt auditus, idque nõ ſemel, ſed crebrò ſanè. Ea res Abbatiſſæ, quę ſola ex eo collegio illic tum degebat, magnam attulit ſuſpicionem & metum breuì adfuturæ mortis. Atque ea cauſa in ſuî quoquè translatione multo propenſiùs poſteà aſſenſit, exiſtimans vitam ſibi prolixiorem fore, ſi locum mutaret. At verò monaſteriũ illud propè deſolatum, ab Epiſcopo diœceſano Canonicis regularibus datũ eſt, & ab illis, Deo adiuuante, in ſtatum priſtinum reuocatum. Beatus igitur Meinulphus in carne degens, ità vitæ actuoſæ iecit ſemina, vt tamen contemplatiuæ quietẽ non amitteret: ità contemplationi cæleſtium ſe dedit, vt curam proximorum ſibi minimè putaret omittendam. Rectè itaque in illum

Nota de tintinnabulo.

Datur eius monaſteriũ Canonicis regularibus

illum competere poteſt, quod Eliphaz Themanites dixit ad beatum Iob: Ingredieris in abundantia ſepulcrum, ſicut infertur aceruus tritici in tempore ſuo: ipſo ducente, qui viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Iob 5.

VITA SANCTI BRVNONIS, CARTHVSIANORVM EXIMII PATRIARCHAE, PRIMVM AB

egregio viro & vtriuſque Iuris Doctore præſtantiſsimo, primariæque Carthuſiæ Priore Franciſco de Puteo, deindè paulo copioſius à venerabili & valdè religioſo patre D. Petro Blomeuenne Carthuſiæ Colonien. Priore conſcripta, & ad extremum à F. Laur. Surio ex vtroque collecta & reddita paraphraſticôs.

6. Octobris.
Cap. 1.
Patria & genus S. Brunonis.

BEATISSIMVS Bruno, ſacri Carthuſiani inſtituti primus author & architectus, natione Germanus, in inſigni Colonia Agrippina parentes habuit & genere & virtute claros, quibus tamen ille, atque adeò toti familiæ ſuæ, maiorem vitæ ſuæ ſanctimonia attulit ſplendorem. Ab ipſis autem incunabulis, gratia Dei illum dirigente, ſemper ad meliora proficere ſtuduit: & cùm adhuc puer eſſet, nihil præ ſe puerile tulit, ſed ætatem morum grauitate vincens, & quasì futuræ religionis ſpecimen quoddam exhibens, multorum monachorum pater & inſtitutor diuinitùs parabatur. Sortitus verò à Domino eſt animam bonam, vt ſcripturæ verbis vtamur, præclaram indolem, illuſtre ingenium, memoriam tenacem, voluntatem ad optima quæque ſectanda ſtudiosè propenſam. Itaque miſſus eſt Lutetiam Pariſiorum, vt illic literis & diſciplinis liberalibus erudiretur. Vbi tantùm ille profecit præ cæteris coætaneis ſuis, vt inter primos philoſophos numeraretur, & ſcholarum magiſter effectus ſit. Ad ſacræ quoquè Theologiæ ſtudia ſe conferens, in Theologis doctiſſimus & celeberrimus habitus eſt: poſſuntque ei rei teſtimonium haud vulgare perhibere ſcripta eius, quæ extant. Fuit verò etiam Rhemenſis eccleſiæ canonicus.

Sap. 8.
Lutetiæ dat operam literis.

Cap. 2.

Per id tempus, cùm in huiuſmodi optimis ſtudijs verſaretur Bruno, Gregorio VII. Romano Pontifice ſanctiſſimo, & Henrico tertio Imperatore, circa annum ſalutis milleſimum octogeſimumſecundum, Pariſijs literarum ſtudia florebant, & erat illic tum magna turba ſtudioſorum, tum non pauci Doctores inſignes. Accidit autẽ ſanè horrendum & ſeculis omnibus memorãdum in ea tum vrbe ſpectaculum, quod Carthuſianæ vitæ inſtituendæ occaſionem præbuit, diuina id agente prouidentia, quæ multorum voluit conſulere ſaluti. Quidam enim valdè celebris Doctor, præ cæteris multa doctrina & eximia morum honeſtate inſtructus, quantùm quidem ex vitæ conſuetudine homines, qui externa ſola intuentur, pectoris arcana videre non poſſunt, conijcere & exiſtimare poſſent: tum etiam ante alios illius ipſius doctrinæ & probitatis cauſa honoratus, in grauem morbum incidit, & lecto decumbens, morbo ingraueſcente, diem clauſit extremum, antè tamen more Chriſtiano, vt vir Catholicus, Eccleſiaſticis munitus ſacramentis. Cumque ei ex recepta apud Chriſtianos conſuetudine celebres pararentur exequiæ, funeris eius cohoneſtandi gratia, magiſtrorum, ſtudioſorum, & ciuium ingẽs aduẽnit multitudo: quibus funus ipſum proſequentibus, defuncti exanime corpus in templum, vbi ſepulturæ mandandum erat, illatum eſt. Viris autem eccleſiaſticis, qui ad id inuitati fuerant, ſolitum officium peragentibus, & preces illas, quas Vigilias defunctorum vocant, recitantibus, vbi ventum eſt ad eam lectionem, cuius initium eſt, Reſponde mihi: is, qui erat vita functus, in ipſo feretro erexit ſe, & paululùm eleuato capite, cunctis videntibus & audientibus, & ad tantam rei nouitatẽ non immeritò ſtupentibus, alta & horrenda voce dixit: Iuſto Dei iudicio accuſatus ſum: & his dictis, rurſus in feretro depoſuit caput. Qui verò ea eius verba audierunt, & geſtus viderunt, non mediocriter perterrefacti, conſultè quidem & prouidè decreuerunt ſepulturam eius in diem craſtinum differendam, tam inuſitatæ rei

Hiſtoria ſanè horrẽda cuiuſdã inſignis Doctoris.
Multi eius funus proſequuntur.
Clamat defunctus ſe accuſatum.

exitum

exitum præſtolaturi. Altera luce, cùm iam facti huius fama toto vrbe eſſet diffuſa, & omnium aures impleuiſſet, ad eam eccleſiam innumera propè hominum vtriuſque ſexûs turba confluxit. Tum verò denuò repetitis exequijs, poſtquàm lectionis ſupradictæ initium recitari cœpit, idem defunctus erecto capite, ingenti rurſus voce clamat, Iuſto Dei iudicio iudicatus ſum: moxque in feretrum ſe reponit. Corripiuntur adſtantes omnes ſumma & incredibili admiratione, horrendumque ſpectaculum ſtupore afficit vniuerſos. Sed quia tamen necdùm ea, quæ hactenùs dixerat, ſe iuſto Dei iudicio & accuſatum, & iudicatum, apertã habebant damnationis eius ſignificationem, cùm poſſent etiam in bonam accipi partem, quòd primò quidem iniquè ad Chriſti tribunal accuſatus eſſet ab eo, qui perdere cuncta feſtinat, & qui à ſtudio calumniandi diabolus, id eſt, calumniator rectè dictus eſt, poſteà verò ab eius calumnijs æquiſſimi iudicis ſententia vindicatus eſſet: cunctis viſum eſt, etiam in tertium diem eius protrahere ſepulturam. Eo autem illuceſcente, tota ferè ciuitas accurrit, tam inuſitatum & terribile Dei iudiciũ nôſſe cupiens. Cumque eodem modo iterarentur exequiarum ritus, & ad lectionem, quam diximus, peruentum eſſet:

Clamat ſe iudicatum.

Clamat defunctus ſe damnatum.

Tum rurſùm exanimus feretro caput extulit alto,
Atque infelicem ſe contemplando, locutus,
Sic ait immenſo luctu, grandique boatu:
Parcite funeribus, mihi nil prodeſſe valetis.
Heu infelicem cur me genuêre parentes?
Ah miſer æternos vado damnatus ad ignes.
Indeque conticuit ſemper, iacuitque ſupinus.

Cap. 3. Pſal. 35.

Ad eam vocem quis tam poſſit eſſe ferreo pectore, vt non totus à ſe diſcedat? Rectè dixit Propheta, Iudicia Dei abyſſus multa. Notus erat vir ille omni plebi, & cùm nemo de illo quicquam minùs ſuſpicaretur, iuſto Dei iudicio damnatũ ſe dixit. Penetrauit illa terribilis vox, Iuſto Dei iudicio damnatus ſum: ipſas oſſium medullas: videbanturque adſtantes omnes penè exanimes. Non enim vulgare illis proponebatur exemplum, nec erat illa res ludicra aut parui momenti. Damnatum ille ſe iuſto Dei iudicio clamabat, qui ſic inter homines vixiſſe viſus eſſet, vt ab omnibus ſanctus putaretur. Dicebant alij ad alios: Si ſic accidit huic tanto viro, tam inſigni, quid nos miſeri expectare debemus? Tandèm ea tamen omnium fuit ſententia, quandoquidem ille palàm confeſſus eſſet, ſe iuſto Dei iudicio condemnatum & reprobatum, vt omni Eccleſiæ ſuffragio & ipſa quoquè eccleſiaſtica ſepultura indignus cenſeretur, & in loco prophano in ſterquilinio ſepeliretur: quod etiam factum eſt.

In ſterquilinio ſepelitur vir celeberrimus.

Cap. 4.

Sunt, qui affirment, ob perpetuam huius expaueſcendi iudicij memoriam, ab eo tempore in ea, quam totiès iam commemorauimus, lectione, omiſſa eſſe duo hæc verba, RESPONDE MIHI. Fuit ſanè multis efficax incitamentum ad vitam animumque corrigendum tam inauditum miraculum. Nam & ipſe venerabilis Bruno, cùm præſens adeſſet, & ſuis oculis atque auribus omnia dicta factaque hauſiſſet, nimiùm formidando obſtupefactus exemplo, totus in lachrymas reſolutus, acerbè plorabat, cogitãs ſecum diuini iudicij ſeueritatem, incertum huius vitæ exitum, & quàm horrendum ſit incidere in manus Dei viuentis. Territus ergò & ſalubriter compunctus, accerſiuit ad ſe nõnullos ex magìs familiaribus ſocijs & diſcipulis ſuis, magiſtrum Lauduinum, qui poſt eum primus fuit Carthuſiæ præfectus, ſiue Prior, duos Stephanos; Burgenſem & Dienſem, ambos Canonicos ſancti Rufi, Hugonem, quem dicebant Capellanum, quòd ſolùs inter eos ſacerdotio initiatus eſſet, duos laicos, Andream & Guarinum, qui & ipſi huic ſpectaculo interfuerant, aitque lachrymabundus ad eos:

Ea voce au dita permo uetur S. Bruno ad pœnitentiã. Heb. 10.

Cap. 5. Oratio S. Brunonis ad ſocios ſuos.

Eccè fratres & amici mei, mihi in Chriſto vnicè chari, vidimus per hos dies & audiuimus admiranda planè atque ſtupenda, quæ tamen nobis poſſint magnam adferre vtilitatem, ſi ità, vt par eſt, defuncti huius, modis omnibus infeliciſſimi, non periculum aut caſus dubius, ſed certiſſima damnatio cautos nos faciat, & ſolicitos ad placandum Dominum, cuius manum effugere nemo poteſt. Et quis, obſecro, tam ſaxeo ſit pectore, quem tale exemplum ad agendam pœnitentiã non inuitet modò, ſed etiam impellat? aut quis tam lethali preſſus ſit ſomno vitiorum, vt deplorati hominis huius infauſtis clamoribus, immò & tonitruis non excitetur & expergefiat ad curandam ſalutem ſuam? Nouimus hunc virum multa ſapientia præditum, moribus ornatum, caſtum, pudicum, prudentem, ab omnibus honoratum & magno in precio habitum.

At

At nunc ex eius ore audiuimus, iuſto eum Dei iudicio condemnatum. Qua voce quid poſſit aut dici, aut fingi terribilius? Quis ad eius auditum non totus contremiſcat? Quid eſt enim damnatum eſſe, niſi in ea incidiſſe mala, quæ nulla mens capere, nulla lingua explicare poteſt? quæ tamen ſi quandoquè finem haberent, poſſent ſaltem vtcunquè videri tolerabilia: iam verò cùm ſint longè acerbiſſima, nec vllum vnquàm etiam poſt infinitas annorum myriades finem accipiant, non poſſunt non eſſe omnium miſerrimi & infeliciſſimi, qui ad ea deuoluuntur. Videamus nunc, fratres mei, quid apud inferos proſit ei tam multo labore parta ſcientia, cùm illic ſempiterna laboret cæcitate & ignorantia? quid opes & copiæ, cùm nec vna ei ſuppetat aquæ gutta, qua poſſit ęſtuantis gehennę ardoribus exuſtam refrigerare linguam? quid honores & deliciæ, cùm tot nunc in omnem æternitatē cogatur ferre tormenta, quot in mundo habuit oblectamenta? Vidimus corpus eius cum ſumma ignominia ſepeliri in ſterquilinio: cogitemus animam eius ſulphureis ſemper arſuram flammis, ſepultam in inferno, vbì vermis eorum non morietur, nec ignis extinguetur: vbì ignis ſæuit intolerabilis, fœtor cruciat abominabilis, dolor vaſtat ineffabilis. Cogitemus hæc, fratres mei, nec perfunctoriè, ſed feriò cogitemus, & ſalutari animarum noſtrarum amplectendo remedio nobis proſpiciamus, nè etiam nos cum illo pereamus. Vnicum autem ſupereſt remedium, vera pœnitentia, cùm ipſe Saluator dicat, Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimiliter peribitis. Plena eſt ſcriptura vocibus, ad pœnitentiam hortantibus. Hanc itaque nos amplectamur, fratres chariſſimi, ſi volumus iuſtum Dei effugere iudicium. Sint nobis lachrymæ noſtræ panes die ac nocte, & ijs diluamus ſordes peccatorum noſtrorum. Voces illæ, quas audiuimus, non propter illum editæ ſunt, qui defunctus eſt, ſed propter nos, vt nobis proficiant, quos adhuc diuina patientia longanimiter expectat. Non differamus, quæſo, vitæ correctionem de die in diem, cùm neſciamus, qua hora Dominus noſter venturus ſit. Qui enim, vt ait beatiſſimus Pontifex Gregorius, pœnitenti veniam ſpopondit, peccanti diem craſtinum non promiſit.

Pœnæ inferorum. *Eſa.66.* *Luc.13.* *Pſal.41.* *Mat.24. & 25.*

His verbis compuncti ſunt corde omnes illi, & ardenti deſiderio cupiebant dare ſe pœnitentiæ, ſed modū & locum necdùm videbant. Itaque percōtanti de his Lauduino, viro docto & pio, ſanctus Bruno reſpondit: Spectaculum, quod vidimus, quod nos ſalubri mœrore affecit, quod conturbauit & exterruit nos, & pœnæ ſempiternæ formidine adduxit ad pœnitentiam, id efficiat in nobis, vt mundum hunc toto pectore contemnamus, & quoàd eius fieri poteſt, extra illum aufugiamus. Succurrat nobis, quid de ſe olìm dixerit S. Dauid, contriſtatus in exercitatione ſua, & conturbatus à voce inimici, & à tribulatione peccatoris: quādò cor eius intrà ipſum conturbatum fuit, & formido mortis cecidit ſuper eum, timor quoquè & tremor venerunt ſuper eum, & contexerunt eum tenebræ, quæ omnia, vt nôſtis, nos quoquè experti ſumus. Quis dabit mihi, inquit, pennas, ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam? Eccè elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine. Fugere nos admonet hominum frequentiam & peccandi occaſiones, & degere in ſolitudine, quæ locus eſt opportunus agendæ pœnitentiæ, virtutum doctrix, gloriæ reuelatrix. Eam ergò nos par eſt ſtudioſiſſimè inquirere, in ea diligentiſſimè commorari, & vſque ad ſupremum vitæ diem extra eam pedem non efferre. Habemus exempla in ipſo Saluatore, quem conſtat ſæpè deſerta expetijſſe loca, vt nos ad ſimilia prouocaret. Iohannes Baptiſta, quo inter natos mulierum nemo ſurrexit maior, in deſertis fuit vſque ad diem oſtenſionis ſuæ. Longum ſit, cæteros commemorare homines ſanctiſſimos, qui ſe in intimas ſolitudines abdiderunt, nihil cum hoc mundo fallaciſſimo commercij habere volentes.

Cap.6. *Pſal.54.* *Fugiendæ peccandi occaſiones, & captanda ſolitudo.* *Matth.11.* *Luc.1.*

Inter hæc inflammantur eorum animi, & ardent ſolitariæ vitæ deſiderio: ſed cùm incertum haberent, quem potiſſimùm locum expeterent, ſanctus Bruno aliquem virum bonum & fidelem inquirendum dicit, qui eis locum opportunum indicet. Tum Stephani duo Burgenſis & Dienſis, Non longè, aiunt, à Valentia, cui noſtrum ſancti Rufi adhæret monaſterium, vrbs eſt Gratianopolis, & in ea beatus Hugo Epiſcopus, quem nos ſępè vidimus & benè cognitū habemus. Eſt ille vir ſanctiſſimus, iuſtus ac rectus, & timens Deum, atque in omni virtutum genere probè exercitatus. In eius diœceſi ſunt montes altiſſimi, & in ijs deſerta loca permulta, ab omni hominum conſuetudine & habitatione ſeparata, atque ea cauſa pœnitentiæ agendæ maximè opportuna. Et cùm ſanctus Epiſcopus verbis & exemplis omnes inuitet ad pœnitentiam, vbì ad eum venerimus, aduentus noſter ei erit gratiſſimus, facietque nos voti compotes.

Cap.7. *Encomion S. Hugonis Gratianopolitani Epiſcopi.*

Eſt enim perhumanus, benignus & clemens. Habebitis autem nos huius itineris duces, quod nos crebrò emenſi ſumus.

Cap. 8. Mox etiam Hugo ſacerdos, Audiui, inquit, & ego multa de viro hoc, quippè cuius fama iam vbiquè redolet: habeoque exploratiſſimum, eum virum eſſe ſanctum, & animarum ſaluti ſummoperè ſtudentem: nec dubiū, quin libentiſſimè nos acceptu-

Hugo ſacerdos, licèt ſenex, promptum offert animum.

rus ſit, & modis omnibus nobis opem allaturus. Et licet ego iam affecta ætate & infirma ſim valetudine, viaque hæc ardua & difficilis, quandò tamen arcta via eſt, quæ ducit ad vitam, nec vlla ætas ſera eſt ad pœnitentiam, ſi ſtatueritis eò proficiſci, ego me vobis comitem præbebo: nec quicquam nos ſeparabit, niſi ſola mors, Chriſti charitate perenniter copulatos atque coniunctos. Eandem animi alacritatem & promptitudinem exhibuêre etiam Andreas & Guarinus, homines laici & idiotæ, petiêruntque breuiter doceri, quo pacto dignos pœnitentię fructus Deo offerrent. Quod cùm à beato Brunone factum eſſet, & quædam etiā de vitæ huius fragilitate & inconſtātia, de mūdi vanitate & fallacia, de incerto ab hac vita exitu, de Doctoris recenti damnatione ille cōmemorâſſet, ab omnium oculis dulces lachrymarum riuuli dimanârunt: moxque in nouam Chriſti ęterni Regis militiā ſimul omnes coniurant, rogant omnipotentem Deum, vt ipſos in ſancto propoſito confirmet, & Angelum ſuum bonum ad ipſos mittat, qui ſit itineris dux, & ad locum ſuæ maieſtati gratum ipſos perducat.

Itèm Andreas & Guarinus.

S. Bruno cū ſuis relinquūt omnia. Deindè cùm de rebus & facultatibus ſuis conſtituiſſent, & omnia ſua rectè expediuiſſent, valedicunt amicis & notis, & ſancto eos ducente ſpiritu, atque Angelo Domini antecedente, dirigente ac protegente, longo & moleſto ac duro itinere ad beatiſſimum Hugonem Epiſcopum Gratianopolitanum ſe conferunt. In ipſo autem itinere ad quendā magnæ religionis eremitam diuertunt, vt ab eo tanquàm experto, diſcant de vita ſolitaria. Eius autem ſermonibus & pijs adhortationibus alacriores effecti, maiorique amore in eam vitam inflammati, pergunt ire Gratianopolim.

Conſulunt eremitam quendam.

Cap. 9. Viſio S. Hugonis Epiſcopi. Per idem autem tempus vidit ſanctus Hugo Epiſcopus in ſomnis, Deum in ea eremo, quæ Carthuſia dicebatur, ſuæ maieſtati domum exędificantem, ſeptem quoquè ſtellas colore rutilo, in orbem diſpoſitas, & à terra paululùm ſubleuatas, ab illis cæleſtibus ſitu, motu, colore & ſplendore diſcrepantes, itineris ducatum ſibi præſtantes. Et cùm de ea viſione cogitaret, ſeptem viri, beatus Bruno cum ſex ſòcijs, ad fores palatij adſiſtunt. Eius rei meminit vir venerabilis Guigo in Vita, quam ſcripſit, eiuſdem beati viri. Adeſt, inquit, magiſter Bruno, vir religione ſcientiaque famoſus, honeſtatis & grauitatis ac totius maturitatis quaſi quoddam ſimulacrum. Habebat autem ſocios ſuprà memoratos: quærebant verò locum eremiticæ vitæ congruum, necdumque repererant. Hæc Guigo. Cùm ergò nunciatum eſſet Epiſcopo, viros ſeptem ſtare præ foribus, qui cupiant cum ipſo colloqui, confeſtim eos iubet introduci. Ingreſſis illis, & ad pedes eius humiliter proſtratis, optatam impertit benedictionem. Cumque ab eo eleuati, pariter conſediſſent, cauſam aduentûs eorum diligenter inquirit. Sanctus Bruno, quid Pariſijs vidiſſent & audijſſent, & quemadmodùm ipſi inter ſe de vita ſolitaria complectenda ſanctè conſpirâſſent, exponit, & locū pœnitentiæ aptum petit ab Epiſcopo. At ille præ rei nouitate primùm obſtupeſcit: ſed tamen accuratè contemplans eorum conuerſionem, animi conſtantiam, ardui propoſiti, pluribus quandoquè profuturi, & viſioni ſuæ accommodati magnam vtilitatem, cum ingenti gaudio eos amplexatur, & non modò libenter, ſed etiam reuerenter excipit illos, & tractat peramanter ac benignè. Diuino quoquè ſpiritu eum docente, intelligit iam viſionem, eiſque totam commemorat, locumque quem expeterent, ſibi iam diuinitùs demonſtratum dicit. Septem enim viros, terrena reſpuentes, deſerta loca inquirentes, & pro cæleſtium deſiderio, ſtudio ac amore, inſtàr ſtellarum micantes, nihil ambigebat illis, quas viderat, ſtellis eſſe deſignatos.

Vide Vitam eius Tom. 2. 1. Aprilis.

Humaniſſimè excipitur S. Bruno cum ſuis ab Epiſcopo.

Cap. 10. Epiſcopus pręclarè eos hortatur ad perſeuerantiam. Itaque volens eos hortari ad perſeuerantiam, quæ ſola obtinet æternæ ſalutis ampliſſimas coronas, ex Apoſtolo Paulo locum illum protulit, vbi ſic ait: Sancti, quibus dignus non erat mundus, egentes, anguſtiati, afflicti, circuiêrunt in melotis, in pellibus caprinis, in ſolitudinibus errantes, in montibus & ſpeluncis, & in cauernis terræ.

Heb. 11. Horum exempla, inquit, ſequi, & in eorum veſtigijs inſiſtere, laudabile & valdè ſalutare eſt, ſed difficile certè, in his præſertìm regionibus frigidis, quæ non ſunt vti Aegyptus & Palæſtina. Vobis autem locus diuinitùs aſſignatus, eſt eremus quædam in altiſſimis montibus, quam Carthuſiam vocant, ampla illa quidem, ſed prorsùs inculta, atque à nemine habitata, ſolis feris peruia, hominibus verò & cæteris domeſticis ani-

Deſcriptio Carthuſiæ.

animantibus, propter loci aſperitatem, penè incognita & inacceſſa. Altas & tãquàm exciſas hincindè rupes & ſcopulos, arboresque ſylueſtres & infrugiferas habet: eſtque ſupra modum frigida, & magna anni parte niuibus operta. Tum quoquè adeò pręrupta, ſterilis & infructuoſa eſt, vt nihil in ea neque ſeri, neque meti poſſit. Ad eam verò etiã acceſſus & aditus difficilis & periculoſus eſt, propter duas præcelſas rupes, quæ cùm directè in ſublime ſeſe ſubrigãt, in ipſo vertice propemodùm coaleſcere videntur, ità vt introeuntibus & horrori ſint, & terrori. In eius medio fluuiolus eſt, qui ex montibus illis collectus, cum ingenti murmure inſtàr torrentiũ aut aquarum inundantium decurrit. Et vt multa paucis compræhendam, tanta eſt eius eremi aſperitas & horror tantus, vt carceris cuiuſdã potiùs, quàm humanæ habitationis nomen mereatur: nec facile ſanè videtur, vt quiſquam illic abſque ſingulari Dei præpotentis beneficio habitare, aut certè diù perdurare queat. Nôſtis autem voſipſi, fratres mei, quàm turpe & probroſum ſit, poſt miſſam manum ad aratrum, retrò adſpicere. Nô- Luc.9.
ſtis vxorem Lot, vbì reſpexit, ibì conſtitiſſe, & in ſalis ſtatuam conuerſam eſſe, vt ſuo Gen.19.
prudentes condíret exemplo.

Hęc & pleraq; alia cùm dixiſſet ille beatiſſimus antiſtes, ſanctus Bruno reſpondit: Cap.11.
Reuerà terribilis eſt locus iſte, reuerẽdiſſime pater, & poſſet ſua iſta immanitate abſ- Conſtantia
terrere nos, ſi nos huc alio animo acceſſiſſemus, quàm vt talis nobis detur locus, S.Brunonis
omnia Chriſti amore perferre cupientibus. Et licèt fragiles nos ſimus & infirmi ſanè, & ſociorũ.
at tamẽ diuina freti miſericordia, qua nos nitimur, & non viribus noſtris, planè nobis perſuademus, qui nobis præſtitit huc veniendi animũ & promptam voluntatem, eum quoquè perſeuerandi daturum facultatem. Quamobrèm humiliter & obnixè precamur, nè noſtrũ differas deſiderium, neque nos in hac petitione noſtra patiaris ferre repulſam. Cernens verò beatus antiſtes eorum conſtantiam, & immotum perſeuerandi propoſitum, ità ait ad eos: Equidem ſanctũ hoc deſiderium veſtrum, dilectiſſimi, & probo valdè, & ſummoperè complere appeto, & iamnunc ad locum optatum & oſtenſum diuinitùs vos perducam. Deditque eis eremum Carthuſię, & quicquid in Eremus Car
ea iuris & actionis haberet. Promiſit etiam, ſe idem impetraturum ab alijs, qui aliquid thuſię datur
ſibi in ea iuris vendicarent: tum quoquè conſtructurum ſe domum in ponte, qui eſt eis.
inter eas, quas diximus, rupes duas, vt poſſent ab ingreſſu arceri fœminæ, atque etiam viri arma ferentes: deniquè prohibiturum illic venationem & piſcationem omnem. Poſt hæc complectens eos, fleuit ſuper ſingulos præ gaudio, laudans & benedicens Deum pro illorum aduentu: detinuitque eos apud ſe, & ex itinere fatigatos, pro ſua humanitate ad dies aliquot reficiendos curauit.

Ijs exactis diebus, aſſcenderunt in montem, atque incolere cœperunt Carthuſiæ Cap.12.
ſolitudinem circa ſolennitatem natiuitatis ſancti Iohannis Baptiſtæ, anno ſalutis no- Inhabitatur
ſtræ milleſimo octogeſimoquarto, antecedente, comitante, ac dirigente & adiuuan- ab eis.
te eos in omnibus, res quoquè neceſſarias eis ſuppeditante beato Hugone Epiſcopo. Extructa tum ab illis eſt in editiori montis parte, quæ nunc dicitur, Ad beatã Mariam de Caſalibus, eccleſia, & parua domicilia vel cellulæ apud fontem, qui vſque in præ-
ſens fons ſancti Brunonis appellatur, haud procùl ab ea eccleſia diſtantes, ſed inter ſe Fons S. Bru-
tamen aliæ ab alijs ſeparatæ, nè alter alterius quietẽ & ſolitudinem interturbaret. At- nonis.
que in ijs cellulis ſingulis bini fratres degebant, & quemadmodùm priſci illi Aegyptij monachi, ſilentio, orationi, lectioni, cordis puritati, & rerum diuinarum contempla- Exercitia
tioni vacabant, certis etiam horis operi manuum, præſertìm conſcribendis libris, in- Carthuſia-
cumbentes, tum vt ſuæ inopiæ conſulerent, tum etiam vt nè quam darent occaſio- norum.
nem illis, qui quærunt occaſionem, ſanctum eorum inſtitutum calumniandi, quòd nullam Eccleſiæ Dei nauarent operam, ſed ſuis duntaxàt rebus ſtuderent. Solent enim imperiti homines eos ocioſos & ſanctæ Eccleſiæ parùm vtiles exiſtimare, qui ab hominibus ſeparati, ſoli Deo & ſibi duntaxàt vacent. Neſciunt enim id genus, ſpi- In ſolitudi-
ritalium rerum ignari & rudes, quantùm poſſint apud Deum efficere preces ſancto- ne Deo va-
rum hominum, etiam in abditiſſimis ſolitudinibus commorantium, idque ob vitæ care eſt opti
puritatem & innocentiam, quam faciliùs tueri poſſunt, qui extra homines viuunt, ma Mariæ pars.
quàm qui hominum turbis admiſcentur, niſi ſancta, vt id faciant, eos cogat obedientia, quandò etiam ethnicus quidam dicere potuit, ſe nunquàm fuiſſe inter homines, quin ſeipſo minor rediret. Sed tamen ſanctiſſimi patres noſtri, qui Carthuſianæ vitæ prima iecêre fundamenta, nihil tale ſibi tribuentes, etiam libris ſcribendis operam dare voluërunt, & vt ſui ſucceſſores id facerent, hortati ſunt, vt ſaltem manibus ver-

bum Dei prædicarent, quandò ore non poſſent. Sic enim loquuntur ſtatuta patrum
antiquorum.

Cap.13. Pſal.54. Itaque his & alijs pijs exercitijs ſeſe occupantes, omnẽ curam ſuã, vt Pſalmiſta admonet, ſuper Dominũ iactabant, nec quicquam de craſtino ſoliciti erant, earum rerum, quę ad diem craſtinum pertinerẽt, cogitatione omni in Dominum reiecta, non
Pſal.39. Pſal.146. ignorantes illud propheticum: Ego autẽ mendicus ſum & pauper, ſed Dominus ſolicitus eſt meî, cuius eſt terra & plenitudo eius, qui dat iumentis eſcam ipſorũ, & pullis coruorũ inuocantibus eum. Tanta verò in illis charitas inerat, vt alij alios mutuis officijs anteuertere conarentur: tantaq; humilitas, vt certatim eorũ, quæ rectè feciſſent, laudem & gloriã in alios transferre ſinguli cuperent. Sed ità fiebat, vt dum quiſq; vult ſub alterius vmbra deliteſcere, repercuſſus virtutum ſplendor omnes præclariùs illu-
Sanctiſſimè viuunt. ſtraret. Erat in cunctis ſpectata morum grauitas & maturitas, & nihilominùs inter tot
2.Cor.6. virtutũ ornamenta, horror & contemptus vanitatis omnis, quę haud ſecùs, àc tinea pãnos, virtutes & merita omnia exedit. Licebat in eis Angelicã admirari vitam. Viuebant in multa patientia, in vigilijs, in ieiunijs, in caſtitate, in ſcientia, in longanimitate, in ſuauitate, in ſpiritu ſancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei.

Cap.14. Initiò quidem, cùm in eam ſolitudinem perueniſſent, caſas veriùs, quàm cellas, ſibi extruxerunt. Inter eos autẽ degens vir ſanctiſſimus Bruno, & fundamenta Carthuſianę religionis iaciens, verbis & exẽplis pręclarè eos inſtituebat. Vt enim inter aſtra ſol,
S. Brunonis Encomion. ſic ille inter alios vitæ ſanctitate excellere videbatur. In eius pectore æterna patris ęterni ſapientia Chriſtus Dominus tanquàm in ſublimi arce reſidebat, & ſpiritus ſanctus ſibi gratiſſimũ condiderat domicilium. Sublimis enim & ardui inſtituti futurus architectus, ſingulari debuit cæleſtis gratiæ prærogatiua eminere. Appáret autẽ ſanè, etiam ante Carthuſiæ habitationẽ, virum eum fuiſſe raræ cuiuſdã probitatis, integritatis, & grauitatis, quod partìm teſtãtur ea, quæ ſuprà dicta ſunt, & confirmabunt etiam alia, quæ dicturi ſumus. Indè ergò colligi facilè poteſt, qualem ille ſe tum præbuerit, cùm iam toto mundo contempto, vitam voluit ducere eremiticam, id eſt, rebus huius mundi emortuam, & ſolis cæleſtibus inhiantem. Qui enim inter homines degens, & mundi huius proſperis ſucceſſibus florens, virtutis ſtudioſus fuit, multo ſanè præclariùs & ſublimiùs in horrida illa ſolitudine ità ſe comparauit, vt non ſolùm virtutis ſtudioſus, ſed etiã virtutum omnium eximio ſplendore ornatus videri iurè poſſet. Nec dubiũ, quin ab eius excellenti ſanctitate in omnia Carthuſiani inſtituti mo-
Carthuſianus Ordo p cæteris ſuũ retinet decorem. naſteria, illuſtria virtutum dimanârint exempla, quibus effectum ſit, vt Carthuſianus Ordo hodieque præ cæteris, quod tamen pace omnium dictum volumus, priſcum illum rigorem ſuum retinere videatur: non quòd nihil de eo remiſerit, ſed quòd non ab eo ſic deflexerit, vt magnam aliquam ruinam feciſſe cenſendus ſit. Remiſſæ ſunt nonnihil paucis tolerabiles abſtinentiæ illæ, ſed tamen manet perpetuus piſcium eſus, multa ieiunia, prolixę vigilię, diuturnę preces, multaque alia carni ſanè moleſta.

Cap.15. Porrò beatiſſimus Hugo Epiſcopus, cuius ſanctitatis fama celebris iam in omnes ſe regiones effuderat, tametsì eos omnes, qui cum ſancto Brunone in Carthuſiæ eremo degebant, multo amore & veneratione proſequebatur, at ipſum tamen Brunonem, quòd in eo maiora cerneret diuinæ gratiæ ornamenta, in tanto honore & reuerentia habuit, vt eius conſilijs non aliter, quàm præceptis Abbatis, obtemperaret. Et licèt, vt ait in eius Vita Guigo, etiam priùs diuini amoris totus arderet incendijs, non aliter tamen ad diſciplinæ cæleſtis exercitia eorum exemplis & familiaritate inferbuit, quàm ſi flammanti quis faci plures circumponat alias ardentes. Eratque cum eis
Inſignis humilitas S. Hugonis Epiſcopi. non vt dominus aut Epiſcopus, ſed vt ſocius & frater humilimus, & ad cunctorum, quãtùm in ipſo erat, obſequia paratiſſimus, adeò vt vir venerabilis Guilhelmus, Prior tunc ſancti Laurentij, poſteà S. Theofredi Abbas, magiſtro Brunoni etiam ipſe religioſa deuotione non mediocriter alligatus, beati Hugonis contubernalis (bini quippè tunc per ſingulas inhabitabant cellas) apud magiſtrum Brunonem non leuiter conquereretur, quòd penè omnia, ad humilitatẽ ſpectantia, intrà cellam ſibi præriperet officia, & Epiſcopus non ſecum ſaltem vt ſocius, ſed potiùs conuerſaretur vt famulus: non licere ſibi, triſtis aſſerens, ex ſeruilibus operibus quicquam attingere, quæ iuxta morem debebant per vices efficere, eo ſibi cuncta præripiente. Intantùm
Amor ſolitudinis. autem eremum deuotus incolebat & ſedulus, vt eum magiſter Bruno nonnunquàm exire compelleret, Ite, dicens, ite ad oues veſtras, eisque, quod debetis, exoluite. Volebat etiam eo tempore, magnæ paupertatis & humilitatis ardore ſuccenſus, equitaturas

turas

turas ſuas cunctas vendere,& diuiſo pauperibus precio,proprijs pedibus in prædicatione diſcurrere. Sed homo profundi cordis magiſter Bruno non conſenſit, timens nè apud ſe forſan extolleretur, aut à cæteris de ſingularitate iudicaretur Epiſcopis, aut (quod dubium non erat) idipſum propter aſperitatem & inæqualitatem conſummare non poſſet itinerum. Ità quidem in beati Hugonis Vita (quam Lector offendet Tomo ſecundo, primo Aprilis die) ſcribit is, quem diximus, Guigo, grauis inprimìs author & fide digniſſimus. Poteſt autem ex his perſpicuè animaduerti, quantæ authoritatis & exiſtimationis fuerit beatus Bruno apud tam inſignẽ Epiſcopum, vt qui ei haud ſecùs,atquè ſuo Abbati,raro eximię humilitatis exemplo, obedièrit, ob eius proculdubiò excellentem ſanctitatem & ſapientiam.Sunt qui ſcribant, eundem Epiſcopum à beato Brunone Carthuſiani inſtituti habitum monaſticum accepiſſe. Eo quoquè inſtante & efficiente,circunuicini omnes, tam eccleſiaſtici, quàm nobiles & plebeij, prona voluntate dedêre beato Brunoni & fratribus eius, perſpecta eorum tam ſancta,honeſta & religioſa conuerſatione, quicquid iuris obtinerent in Carthuſiæ montibus,& intrà limites eius deſerti.

Multũ detert conſilij S. Brunonis.

Cap.16.

Etsì autem beatus Bruno,olìm in mundo celebris,iam omni mundi huius calcata gloria,in eremo latitare, ſoliquè Deo ardenti amore ac deſiderio inhærere, guſtare quàm ſuauis ſit Dominus, atque extra eum proſùs nihil appetere ſummoperè ſtuderet,non potuit tamen vſquequaquè voto potiri ſuo.Nam cùm non totos ſex annos in illa exigua quidem, ſed ſancta ſodalitate exegiſſet, Pontifex Vrbanus ſecundus, qui olìm beati viri diſcipulus fuerat, cùm ad illud ſublime præcipui honoris faſtigium euectus eſſet, cuperetquè tantum munus accuratè implere, non immemor egregiæ virtutis & illuſtris doctrinæ eius ſui præceptoris, acciuit eum per literas ad ſanctæ Eccleſiæ præſtanda officia,grauiter præcipiens,nè venire ad Vrbem cunctaretur.

Vrbanus 2. vocat ad vrbem S. Brunonem.

Cap.17.

Illo Pontificis mandato perlecto,ingens dolor inuaſit fratres & filios eius omnes, nec admittebant conſolationem, proteſtantes ſe nullo pacto in ea vaſta ſolitudine poſſe perdurare, ſi tanti patris præſentia orbarentur : ſe quidem manſuros, ſi maneret ipſe : ſin abiret, ſe pariter abituros. Eorum lachrymis vir pijſſimus valdè conſternatus,& multa commiſeratione permotus, cùm ipſi quoquè acerbiſſimum videretur poſt tantam amicæ ſolitudinis quietem, tantam animi tranquillitatem & conſcientiæ ſerenitatem ad mundi huius curas & ſtrepitus reuocari, eos blandè conſolari nitebatur.Sciebat enim ſcriptum eſſe : Qui vos audit,me audit:itemquè : Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit : atque ea cauſa Pontificis mandatum non aliter accepit,quàm cæleſti oraculo ad ſe delatam vocem eſſet accepturus : aitquè ad fratres : Manere vobiſcum,mihi,in Domino dilectiſſimi fratres,gratiſſimum : ſeparari à vobis,grauiſſimum : ſed mandatis Apoſtolicis obedire, vt ipſi quoquè nôſtis, neceſſarium eſt.Scitis in eius locum ſucceſſiſſe Pontificem,cui dictum eſt à Chriſto, Paſce oues meas. Non poteſt ergò numerari in ouibus Chriſti, qui non vult illi parére, cui Chriſtus commiſit paſcendas oues ſuas. Ecquid verò mihi prodeſſe queat,hîc vobiſcum corpus afficere inedia & ieiunijs,duriſquè ſuſcepti inſtituti laboribus & exercitijs atterere, ſi interìm per inobedientiam perdam animam meam ? Nolite igitur, fratres mei, importunis hiſce lachrymis affligere cor meum, & dolores meos doloribus veſtris cumulare : ſed in qua vocatione vocati eſtis,in ea permaneatis,atq; in hoc loco perſeueretis. Confido autem in Domino,qui per nos humiles ſibi habitaculum in hoc deſerto conſtruere viſus eſt beato Hugoni Epiſcopo, quòd propoſitum gratiæ ſuæ hoc noſtro diuortio non patietur in irritum redigi : ſed potiùs pręſtabit pro benignitate ſua,vt ego in hac tentatione,mihi ſanè permoleſta,obediens & fidelis inuentus,eius auctus benedictione, ad vos lætus reuertar. Nec dubitare debetis, etiamsì corpore ad tempus à vobis abero,quin ſemper vobiſcum ſpiritu ſim futurus.

Luc. 10.

Rom. 13.

Iohan. 21.

In ea vocatione qua quis vocatus eſt à Deo, permanendum eſt.

Cap.18.

Hæc illo dicente,omnes cum lachrymis eleuant vocem, aiuntquè ad eum : Tu es, pater venerande, poſt Deum ſpes noſtra,tu refugium noſtrum, tu conſolatio & conſilium noſtrum. Te ergò recedente, quid nos facturi ſumus ? aut te abſente,ad quem recurremus ? Erimus profectò ſicut oues non habentes paſtorem. Quamobrèm ſi ad Pontificem te trahit obedientia, tecum nos vnà trahat ſupereminens charitas, quæ eſt in Chriſto Ieſu,quam ſeparare & conuellere non poterit neque mors, neque vita,neque vlla creatura. Audiens hæc beatus Bruno, cernenſquè eos nullam admittere conſolationem,nec perſuadere ſe illis poſſe,vt in Carthuſia manerent,nè locus ille iam Deo dicatus, ad manus laicas & prophanas rurſùs deuolueretur, quod

Fratres noluut ſine illo manere in Carthuſia.

Rom. 8.

LIl 3 pruden-

prudenter ille timebat, commendauit & dedit eum venerabili viro Siguino Abbati Caſæ Dei, qui fuit vnus ex primis donatoribus: ſed ità tamen id fecit, vt omninò conſtitueret reuerti cum ſuis ad Carthuſiam. Peractis autem omnibus, perceptaque beatiſſimi Hugonis Epiſcopi benedictione, vrgente Pontificis mandato, Romam profectus eſt. Poteſt autem ex his quoquè non obſcurè perſpici, quàm eximia fuerit virtute præditus, à quo ſic pendebant religioſi fratres illi, vt vitam ipſam prorsùs inſuauem & moleſtam ſibi putarent, ſi eius præſentia fruſtrari ipſos oporteret.

Cap. 19. A Pontifice humaniter accipitur. Vbi autem beatus Bruno Romam venit, Pontifex eius aduentu mirè exhilaratus, humaniſſimè eum excepit, quippè quem vnicè amaret & veneraretur, atque in primis & intimis conſiliarijs & fidelibus amicis ſemper eum habuit, eius conſilijs in arduis Eccleſiæ negocijs nunquàm non vtens. Conuenerunt autem ad eum, agente id ſpiritu Dei, fratres omnes, quos in Carthuſia apud ſe habuerat, & multo dolore affici cœpêre, ipſo vel maximè dolente, quòd Carthuſiæ ſolitudinem, quam Dominus ſibi elegerat, reliquiſſent. In mentem enim eis veniebant, non carnes, aut cucumeres & pepones, vt illis murmuratoribus Iſraëlitis in deſerto, ſed ſanctæ meditationes, feruentes orationes, ſtudioſæ lectiones, & ſpirituales conſolationes, quibus in Carthuſiano deſerto perfruiti erant: nec poterant erumpentes cohibere lachrymas, cùm cernerent ex tam alta quiete & tranquillo ſilentio in moleſtiſſimos ſtrepitus & varios rerum tumultus ſe coniectos eſſe. Sed cùm beatus Bruno à Pontifice recedendi copiam necdùm impetrare poſſet, perſuaſit fratribus, vt ad Carthuſiam redirent, obtinuitque à Pontifice literas ad Abbatem Siguinũ, vt Carthuſiæ eremum ipſis reſtitueret. Præfecit quoquè eis ſuo loco Priorem Lauduinum, quo duce omnes ad Carthuſiam reuerſi ſunt. Animaduertit ex his quoquè Lector, quis vir fuerit beatus Bruno, quem tanti fecerit ipſe totius paſtor Eccleſiæ, quemque tantum apud ſe familiaritatis & authoritatis locum habere voluerit. Nos nolumus exaggerare ſingula, nè prolixi ſimus.

Num. 11. — Carthuſiani fratres, relicta Vrbe, redeũt ad Carthuſiam.

Cap. 20. Reſtituitur eis Carthuſia. Poſtquàm autem fratres cum Lauduino in Carthuſiam venêre, & Pontificis literas Siguino Abbati exhibuerunt, fratribus eius cœnobij aſſentientibus, præſente S. Hugone Gratianopolitano Epiſcopo, & Hugone Lugdunenſi Archiepiſcopo, liberè eis deſertum Carthuſianum remiſit, & tum illis, tum ſucceſſoribus eorum perpetuò tradidit poſſidendum. Et hæ quidem primæ fuêre Romani Pontificis literæ de Carthuſiano inſtituto, quæ magno ſunt documento, ab ipſis Carthuſianæ religionis initijs, eam à Sede Apoſtolica approbatam eſſe. Ab eo autem die Carthuſiana ſolitudo ſemper in Carthuſianorum ditione permanſit, ſimulque Carthuſiana religio vſque in præſens illic perdurat. Vbì verò ſanctus Bruno, in Pontificis curia degens, fratres illos incolumes ad Carthuſiam reuertiſſe, locumque illum obtinere, & tranquilla pace ac quiete frui cognouit, crebrò ad eos ſcripſit, hortans illos, vt in via Domini conſtanter perſeuerarent.

Scribit ad eos S. Bruno.

Cap. 21. Verùm non defuit in hoc ſpiritali paradiſo tortuoſus ille coluber & ſerpens antiquus. Præſentiens enim iamtunc, quãta ad ipſum reditura eſſent damna ac detrimenta ex illo præclaro ſublimis & Angelicæ vitæ inſtituto, cuius fundamẽta tum ſubſtruebantur, immodicam illis fratribus puſillanimitatem & perplexitatem iniecit, adhibitis ad eam rem, tanquàm aptiſſimis inſtrumentis, quorundam malignorũ hominum linguis fraudulentis & fallacioſis: qui nouitatis eos inſimulãtes, aiebant illos in mortis diſcrimen ſeſe conijcere. Et effectum ſanè eſt ab illis, vt optimi patres prorsùs dubitarent, quidnam agendum ipſis eſſet, tum propter ſuſceptæ vitæ auſteritatem, tum propter deſerti illius horrorem & vaſtitatem, in qua, illorum nequam hominum moti ſermonibus, in vitæ periculum ſe venturos etiam ipſi iam formidabant. Contrà autem non parùm verebantur, ſi indè recederent, ſe Deum & ſtellas duces, quas Epiſcopus Hugo viderat, offenſuros. His perplexitatibus aliquandiù benè multùm exagitatis illis, ecce benigniſſimus Deus, qui nunquam deſerit ſperãtes in ſe, mittit ad eos, his de rebus inter ſe colloquentes, virum venerabilem, cano capite, criſpo capillo: qui ait ad eos: Perplexi eſtis, fratres, vtrùm hoc in loco permanere, vel ex eo excedere debeatis. Sed ego dico vobis verbis omnipotentis Dei, beatiſſimã Dei genitricem, Virginem perpetuã vos in hoc deſerto loco conſeruaturam, ſi in eius honorem quotidiè legere velitis preces eius Horarias. His dictis, repentè ab eorum oculis ablatus eſt. At illi incredibili affecti gaudio, illã ſacroſanctam Virginẽ, cui ſcirent eius filium, Regem im-

Mali homines eis magnos inijciũt ſcrupulos.

Cælesti viſione cõfirmantur.

immortalem omnium ſeculorum, nihil negare poſſe, patronam totius Carthuſiani inſtituti ſibi delegerunt, & beatiſſimum Domini Præcurſorem Iohannem, patronũ. Hominem autem illum, qui eis apparuit, ſanctum Apoſtolum Petrum fuiſſe indè vel maximè cõijciebant, quòd eius ſucceſſor Vrbanus ſecundus, in Cõcilio Claromontenſi beatiſſimæ matris Dei preces horarias à toto Clero dicendas inſtituit. Ex hac autem viſione adeò ſunt confortati in Domino, vt neque mors, neque vita illos ſeparare poſſet à charitate Chriſti. Preces Horariæ beatæ Virginis inſtitutæ.

Cùm autem beatus Bruno ſummo Pontifici ad annos paucos ſtrenuam nauâſſet operam, nec parùm Eccleſiæ Dei profuiſſet conſilio, prudentia & ſapientia ſua, moleſtiſſimè interim ferens curiæ ſtrepitus & tumultus, quibus poſthabitis, optabat ſemper redire ad tranquillum vitæ ſolitariæ portum: tandèm vltrà ferre non ſuſtinens tanti deſiderij flammam, antequàm Pontifex è Placentia abiret in Gallias, multa precum inſtantia vix tandèm obtinuit ad ſuam eremum recedendi, aut certè aliam, ſi ſic viſum eſſet, expetendi copiam & facultatem. Per id tempus, annuente eodem Pontifice, electus fuit vir ſanctiſſimus Rheginẽſis eccleſiæ, quæ eſt prima totius Calabriæ metropolis, Archiepiſcopus, multusque in eo erat Vrbanus Pontifex, vt eum in ea dignitate confirmaret: ſed non ignorans ille, quot periculis, quot curis & moleſtijs eiuſmodi Eccleſiaſticæ functiones obnoxiæ ſint, noluit electioni præbere aſſenſum: neque id pertinaciter tamen, ſed modeſtè & humiliter, ſolo quietis amore, ſeruata erga Pontificem obedientia & ſubmiſſione, & erga proximos charitate. Tandèm cum bona venia & benedictione Pontificis à curia diſcedens, Calabriæ deſerta loca expetijt, adiunctis ſibi aliquot eiuſdem propoſiti viris, quos iam vitæ eius odor bonus & feruentes exhortationes ad mundi contemptum adduxerant. Didicerat enim in Calabriæ regione multas eſſe ſolitudines, agendæ pœnitẽtiæ & vitæ ſolitariæ conſectandæ aptiſſimas. Maluiſſet ille quidem, quod etiam crebrò apud ſe conſtituerat, redire in Carthuſiam ad fratres chariſſimos, quos eò remiſerat: ſed quia ſummus Pontifex cum ſua curia proficiſcebatur in Galliam, in cuius finibus Carthuſia ſita eſt, verebatur, ſi ipſe quoquè eò ſe conferret, nè aut curiam declinare non poſſet, aut illam non reliquiſſe, ſed ſequi videretur. Potiùs igitur viſum eſt Calabriam petere, nihil interìm mutata voluntate ſuos in Carthuſia reuiſendi, compoſitis ſedatisque rebus. Satis hoc declarant literæ, quas ex Calabriæ ſolitudine fratribus in Carthuſia degentibus ſcripſit, in quarum calce ſic habet: De me autem, fratres, ſcitote, quoniam vnicum mihi poſt Deum eſt deſiderium veniendi ad vos & videndi, & quandò potero, opere adimplebo, Deo adiuuante. Cap. 22. Recuſat Archiepiſcopatum Rheginenſem S. Bruno. Aſſumptis ſocijs aliquot, Calabriç deſerta expetit.

In ipſa autem Calabria venit ad quandam eremum, cui Turris nomen eſt, in diœceſi Squillacenſi: ibique non cellas alicuius precij, quòd ſumptus non ſuppeterent, ſed caſas humiles ex vili quidem materia, ſed in Chriſto precioſa, ædificârunt. Quanta autẽ vitæ integritate & ſanctitate cum ſuis illic verſatus ſit, quibus vacauerit pietatis & religionis exercitijs, quis verbis explicare queat? Poteſt quidem id aliqua ex parte innoteſcere ex epiſtola, quam vir ſanctus ſcripſit ad Radulphum Rhemenſis Eccleſiæ tũc Præpoſitum, poſteà Epiſcopum, vbi inter cætera ait: In finibus Calabriæ cum fratribus religioſis, & aliquot benè eruditis, qui in excubijs perſiſtentes diuinis, expectant reditum Domini ſui, vt cùm pulſauerit, confeſtim aperiãt ei, eremũ incolo, ab hominum habitatione ſatìs vndiquè remotam. De cuius amœnitate, aërisque temperie & ſoſpitate, vel planitie ampla & grata, inter montes in longum porrecta, vbi ſunt virentia prata & florida paſcua, quid dignum dicam? Aut collium vndiquè leniter ſe erigentium proſpectum, opacarumque vallium receſſum, cum amabili fluminum, riuorum, fontiumque copia, quis ſufficienter explicet? Nec irrigui deſunt horti, diuerſarumque arborũ fertilitas. Verùm quid his diutiùs immoror? Alia quippè ſunt oblectamenta viri prudentis, gratiora & vtiliora valdè, quia diuina. Veruntamen arctiori diſciplina ſtudijsque ſpiritalibus animus infirmior fatigatus, ſæpiùs his releuatur ac reſpirat. Arcus enim, ſi aſſiduè ſit tenſus, remiſſior eſt, & minùs ad officium aptus. Quid verò ſolitudo eremique ſilentium, amatoribus ſuis vtilitatis iucunditatisque conferat, nôrunt hi ſolùm, qui experti ſunt. Hîc nanque viris ſtrenuis tam in ſe redire licet, quàm libet, & habitare ſecum, virtutumque germina inſtanter excolere, atque de paradiſi feliciter fructibus vti. Hîc oculus ille conquiritur, cuius ſereno intuitu vulneratus ſponſus amore, quo mũdo & puro cõſpicitur Deus. Hîc ociũ celebratur negocioſum, & in quieta pauſatur actione. Hîc pro certaminis Cap. 23. In deſerto Turrẽſi degit. Ex Epiſtola S. Brunonis. Luc. 12. Spiritalibus ſtudijs quædã admiſcẽda leuamenta. Cant. 4.

labore repenſat Deus athletis ſuis mercedem optatam, pacẽ videlicet, quam ignorat mundus, & gaudium in ſpiritu ſanćto. Hæc eſt illa Rachel formoſa, pulchra adſpectu, à Iacob plùs dilecta, minùs filiorum ferax, quàm Lia fœcundior, ſed lippa. Pauciores enim ſunt contemplationis, quàm actionis, filij. Veruntamen Ioſeph & Beniamin plùs ſunt cæteris fratribus à patre dilecti. Hæc pars illa optima, quam Maria elegit, quæ non auferetur. Hæc Sunamitis pulcherrima, ſola in omnibus finibus Iſrael reperta, quæ Dauid foueret ſenẽ, & calefaceret. Hæc in illis literis ſcribit vir ſanctus; è quibus in eius eximiã prædicationem multa peti poſſent, ſed nos ad alia tranſimus.

Gen. 29. Luc. 10. 3. Reg. 1.

Cap. 24. Poſtquàm in ea Turrenſi eremo beatus Bruno primùm habitare cœpit cum ſocijs, accidit, Deo id efficiente, vt quodam die Rogerius Comes Calabriæ cum non paruo ſuorum grege & multa canũ frequentia in eadem ſolitudine venationi incumbens, ad eum locum, quem ſibi incolendum ſumpſerant ſerui Dei, totius rei neſcius perueniret. Vbi cùm canes ſagaciter diuerſa ferarum veſtigia explorarent, ad caſas, in quibus beatus Bruno cum fratribus commorabatur, accurrerunt, atque illic fixis pedibus, magno latratu indicabant domino ſuo, opimam ſe reperiſſe prædam. Comes id conſpicatus, ocyùs cum ſuis aduolat, offendit patres illos in ſpeluncis ſuis flexis genibus, erectiſque in cælũ vultibus ac manibus ſimul orantes & laudantes Deũ. Tum ille magna admiratione repletus, ab equo, cui inſidebat, deſilit, piè & comiter illos ſalutat: qua cauſa eò aduenerint, & quæ eorum ſit conditio, accuratè perquirit. Poſtquàm ex eis didicit omnia, impenſè lætatus eſt, laudans & glorificans Deum, qui tali ipſum præda dignum iudicâſſet. Perſuadebat enim ſibi, neque id temerè, ſe terramque ſuam eorum meritis & precibus apud Deum, adiutum & in pace conſeruatum iri. Atque ea cauſa, vt poſſent illic quietiùs viuere & diutiùs permanere, dedit eis eccleſiam ſanctæ Mariæ & beati Stephani de eremo. Vbi ſanè etiam crebrò eos inuiſit, & res vitæ degendæ neceſſarias eis tribuit, & ea, quæ ad ſalutem animæ pertinerent, libenter ab eis audiuit. Ipſum verò beatum Brunonem, aliorum paſtorem & patrem, non ſolùm præ cæteris arctiùs complectebatur, ſed etiam ſæpiùs ad ſe euocabat, multamque ei præſtans reuerentiam, ſemper eum primo loco habuit in domo ſua, eiusque conſilijs libenter parebat, & precibus, quibus plurimùm fidebat, perpetuò ſeſe commendabat. nec eum fefellit opinio. Eius enim beati viri meritis Dominus à præſentiſſimo periculo & ſtructis ei periculis illũ liberauit: id quod Comes ipſe in Dei gloriam, & ob diuulgandam vbiquè ſancti Brunonis ſanctitatem, literis ſuis teſtatum reliquit in hæc verba:

Eccè quomodò vir ſanctus, caſas potiùs q̃ aulam elegit.

Comes Calabriæ dat eis eccleſiã S. Mariæ &c.

Cap. 25. Literæ Rogerij Comitis Calabriç & Siciliæ.

Ego Rogerius, diuina miſericordia Comes Calabriæ & Siciliæ, nota eſſe volo omnibus fidelibus Chriſtianis beneficia, quæ mihi peccatori conceſſit Deus orationibus reuerendi mei fratris Brunonis, pijſſimi patris fratrum, qui habitant in eccleſijs ſanctæ Mariæ de eremo, & ſancti Stephani protomartyris, quæ ſitæ ſunt in terra mea inter oppidum, quod dicitur Stillum & arenam. Cùm eſſem in obſidione Capuæ Calendis Martij, & pręfeciſſem Sergium, natione Græcum, principem ſuper ducentos armigeros nationis ſuæ, & exercitûs excubiarum magiſtrum: qui ſatanica perſuaſione præuentus, priùs ipſi principi Capuæ, promittẽti auri nõ modicã quantitatem, ad inuadendum me meumq; exercitum, noctù aditũ pollicitus eſt ſe præbere. Nox proditionis aduenit, princeps Capuæ eiusque exercitus iuxta promiſſum eſt paratus ad arma. Dumque me ſopori dediſſem, interiecto aliquanto noctis ſpatio, adſtitit cubili meo quidam ſenex reuerendi vultûs, veſtibus ſciſſis, nõ valens lachrymas continere. Cui cùm in viſu dicerem, quæ cauſa ploratûs & lachrymarum eſſet, viſus eſt mihi duriùs lachrymari. Iteratò quærenti mihi, quis eſſet ploratus, ſic ait: Fleo animas Chriſtianorum, teque cum illis ſimul. Exurge quamprimùm, ſume arma, ſi liberare te Deus permiſerit, tuorumq; animas pugnatorũ. Hic mihi per totũ videbatur, velut ſi eſſet per omnia venerabilis pater Bruno. Expergefactus ſum cũ terrore grandi, pro viſione paueſcens. Ilicò ſumpſi arma, clamãs militibus, vt armati equos cõſcenderent, viſionẽ ſi vera eſſet, ſatagens cõprobare. Ad quẽ ſtrepitum & clangorẽ fugientes impius Sergius eiusq; ſequaces, ſubſecuti ſunt principẽ Capuæ, ſperantes ſe in dictam ciuitatem confugium habuiſſe. Ceperunt autem milites, inter vulneratos & ſanos, centum ſexagintaduos, à quibus viſionem fore verã cõprobauimus. Reuerſus ſum, Deo volẽte, viceſimanona Iulij mẽſis Squillaciũ, perhabita Capuæ ciuitate, vbi fui per quindenã continuã infirmatus. Venit verò iam dictus venerabilis Bruno cum quatuor de fratribus ſuis, qui me ſuis ſanctis deuotiſq; colloquijs conſolati ſunt.

Viſio eius.

Magno miraculo ſeruatur.

Cui

Cui reuerendo viro viſionem retuli, & humiles gratias egi, qui de me etiam abſente ſuis in orationibus curam habuiſſet. Qui ſe humiliter aſſeruit non ipſum fore, quem credidi, ſed Dei Angelum, qui adſtat principi tempore belli. Rogaui quoquè ipſum humiliter, vt propterea de rebus meis in terra Squillacenſi ſumere dignaretur largos redditus, quos donabam. Renuens ille, recipere nolle dicebat, quòd ad hoc domum ſui patris meamque dimiſerat, vt omninò de rebus extraneis liber, deſeruiret Deo ſuo. Hic fuerat in tota domo mea, quaſi primus & magnus. Tandèm vix ab eo impetrare potui, vt gratis acquieſceret ſumere modicũ munus meum. Donaui enim eidem patri Brunoni eiuſque ſucceſſoribus ad habēdum inperpetuum abſque temporali ſeruitio monaſterium S. Iacobi cum caſtro, & quamplura, res & bona alia, cum ampliſſimis libertatibus, in dictis literis ſpecificè declaratis. Hæc Comes ille.

Liberalitas eius in S. Brunonem & fratres.

Cap. 26. S. Bruno duas codit eccleſias.

Hac autē Comitis liberalitate & donatione fretus beatus Bruno, condidit ibì primò eccleſiam in honorē matris Dei apud ſpecum quandam ſubterraneã, in qua ipſe morabatur. Deindè extruxit etiam alteram, haud procùl ab illa diſtantem, in honorem ſancti protomartyris Stephani, cum monaſterio illi cõiuncto, in quo cæteri fratres habitabant, ſub cura & gubernatione tanti patris Chriſto militantes. Cum quibus vir ſanctus vſque ad diem vitæ extremum in ea perſeuerauit viuēdi ratione & vitæ aſperitate, quam anteà in Carthuſia cœperat & docuerat: interìm etiam ſolicitè curam eorum gerens, qui in Carthuſiæ eremo degebant, præfecto eis, vt antè diximus, magiſtro Lauduino. Qui quidem vir venerabilis, nè à veſtigijs & inſtitutis tanti patris & præceptoris ſui deflecteret, néve aliter ſuos inſtitueret, quàm ab illo cum ſocijs fratribus didiciſſet, iter longiſſimum ſuſcepit ad ipſam vſque Calabriæ eremũ, ſingula accuratiùs ex illo percontaturus. Sed cùm à ſanctiſſimo viro rediret, in manus Giberti ſchiſmatici incidit, & cùm non poſſet à ſententia deduci, pro iuſtitiæ defenſione in cuſtodia detentus eſt: vndè paulò pòſt dimiſſus, non multo interiecto tempore, impollutum Chriſto ſpiritum reddidit.

Lauduini conſtantia & deceſſus.

Cap. 27.

Incidit verò etiam beatiſſimus pater Bruno in grauiſſimam valetudinē, morboq; augmenta capeſſente, quemadmodùm ſeſe habuerit, fratres & filij eius his verbis in ſcripto quodã explicant: Vt ſciatis, quanta fiducia, quàm certa ſpe liberationis eius, preces fundatis, tranſitum illius breui titulo innoteſcimus, vt in ſancta viri conſummatione, veritatem & perfectionem tranſactæ vitæ colligat. Sciens enim, quia venit hora eius, vt tranſeat ex hoc mundo ad patrem, conuocatis fratribus ſuis, ab ipſa infantia ſingulas ætates ſuas replicauit, & totius temporis ſui curſum, ſcientia & ſententia dignum, proclamauit. Poſteà fidem ſuam de Trinitate, protracto & profundo ſermone expoſuit, & concluſit ſic: Credo etiam ſacramenta, quæ ſancta credit & veneratur Eccleſia, & nominatìm panem & vinum, quæ cõſecrantur in altari. poſt conſecrationē verum corpus eſſe Domini noſtri Ieſu Chriſti, veram carnem & verũ ſanguinem, quæ & nos accipimus in remiſſionem peccatorũ noſtrorum, & in ſpe ſalutis æternæ. Proximo indè Dominico die ſancta illa anima carne ſoluta eſt pridiè Nonas Octobris, Anno Chriſti milleſimo centeſimoprimo, corpuſque eius fratres illic honorificè condiderunt. Ad eius ſepulcrum huiuſmodi Epitaphium appoſitum eſt:

Innoteſcimus actiuè, more eius ſeculi.

Nota de Eucharistia.

Primus in hac, Chriſti fundator ouilis, eremo
Promerui fieri, qui tegor hoc lapide.
Bruno mihi nomen, genitrix Germania, meque
Tranſtulit ad Calabros grata quies nemoris.
Doctor eram, præco Chriſti, vir notus in orbe,
Deſupèr illud erat, gratia, non meritum.
Carnis vincla dies Octobris ſexta reſoluit,
Oſſa manent tumulo, ſpiritus aſtrá petit.

Cap. 28. Poſt mortē claret miraculis.

Eius autem ſanctiſſimam vitam mortemque pręcioſam conſecuta ſunt multa miracula, quæ ob eius præclara merita Chriſtus effecit. Poſt obitũ eius & ſepulturã, fratres monaſterij eius chartas miſerunt, vt habet conſuetudo, in diuerſas prouincias, atq; in ipſam quoq; Britanniã, quibus & eius è vita deceſſum ſignificârũt, & vt preces pro ſancta illius anima Domino offerrentur, petiêrunt. Sciebat enim non eſſe iuſtũ, qui non peccet. Et primò quidē fratres & diſcipuli eius, deindè etiã alij, qui eum nouerant, quibuſque cognita erat eius eximia eruditio & vitæ ſanctimonia, teſtimonium de ijs vel proſà, vel carmine, in ijs chartis aſſcripſêre. Quæ omnia cõmemorare ſi velimus, nimiùm prolixi erimus: ſi prætermittere omnia tot grauiſſimorum hominum

Eccles. 7.

num teſtimonia, ingratitudinis & impudentiæ notam non effugiemus, præſertìm quandò ex ijs eximia beati viri ſanctitas non obſcurè poteſt animaduerti. Et expedit ſanè non ignorari ea, quæ annotaturi ſumus, vel ob id potiſſimùm, quòd quidam inepti & inſulſi homines, & ſibi & alijs perſuadere auſi ſunt, hunc beatum virum eum eſſe doctorem, quem nos in huius hiſtoriæ initio damnatum eſſe diximus: quod quidem vaniſſimum eſt, neſcio, cuius ſomniatoris commentum, cùm ſatis conſtet, illum damnatum doctorem beatiſſimo Brunoni & ſocijs eius occaſionē præbuiſſe de vita ſanctiùs inſtituenda ſeriò cogitandi, & relictis omnibus huius mundi rebus, in horridam ſolitudinem commigrandi.

Inepta quorundam de S. Brunone perſuaſio.

Cap. 29. Præclara multorum teſtimonia de S. Brunone.

Principio Fiſciclenſis cœnobij fratres eum reuerēdiſſimum, religioſiſſimum, eminentiſſimum eremitam vocant.

Rangerius diſcipulus eius, preces optat offerre Deo omnipotenti, vt qui illū tanta honeſtauit gratia, tanta pietate decorauit, ſecundùm fidei ſuæ meritum conferat & coronam.

S. Frigiani Lucēſis Eccleſiæ: Pro tāto viro & tam glorioſo volūtariè, inquiūt, officiū cōmemorationis impēdimus, credētes nos apud Deū eius ſanctis cōmendari meritis.

Eccleſia Placentina tam venerabilis viri glorioſiſſimam nominat animam.

Gratianopolitana Eccleſia, in qua eo tēpore S. Hugo, cuius ſuprà eſt mentio habita, ſedem Epiſcopi obtinebat, ità ſubſcripſit: Gratianopolitana Eccleſia, quam dominus Bruno monachus atque eremita ſibi eremum facere habitationemq́ue priùs deſtinauit, quanto tunc gauiſa eſt in eius præſentia, eam nimirùm exiſtimans perpetuam habere, tanto nunc magìs dolet præ cæteris, ſuper tanti tamq́ue incomparabilis viri abſentiā.

Nos quoquè Carthuſiæ fratres, pijſſimi patris noſtri Brunonis, viri valdè clariſſimi ſolatio miſerabiliter præ omnibus deſtituti, quid pro illius dilecta anima & ſancta faciamus, definire nequimus. Vincunt enim merita beneficiorū eius erga nos, quicquid poſſumus & valemus.

Nos fratres Caſæ Dei, pro ſanctitate tanti viri, cuius doctrina & exemplo ſtirps tanta in Chriſto fructificauit, ſeptem diebus celebrabimus.

Cap. 30. Alludit ad illud Lucæ 10. Vnū eſt neceſſariū &c.

Sanctæ Mariæ Bleſenſis:

Non eſt deflendum, nec patris morte dolendum.
Non obijt Bruno, qui partem fixit in vno.
Hunc Deus excepit, comitem pia turba recepit.

Sancti Petri Carnotis:

* id eſt, eremitica

Concio * ſyluestris, lachrymarum parce fluentîs.
Paſtoris vita, fidei cultu redimita,
Votum lætandi dat nobis, non lachrymandi.
Si mundo moritur, paradiſi ſede potitur.
Perdomuit carnem, dum cæli tendit ad arcem:
Se ſociat Chriſto, mundo dum migrat ab iſto.
O miles Chriſti, qui pugnæ victor abîſti,
Quàm benè certâſti, quia certando ſuperâſti.
Spernens terrena, ſtipendia carpis amœna.

Eccleſia S. Faronis vel Pharonis Meldenſis:

Cognitus iſte ſatis doctrina erat, atque beatis
Moribus & vita, Bruno ſapiens eremita.
Nullus miretur, ſi Bruno ſanctus habetur:
Hoc meruit vita, dici ſimplex eremita.

Carnotenſis:

Eccleſiæ murus Bruno fuit, haud ruiturus.
Nam bonus atque piæ mentis fuit, atque ſophiæ
Doctor erat verus: fleat ipſum plebs bona, Clerus.
Iuſtus, ſyncerus, morum grauitate ſeuerus,
Flos erat hic patrum, ſolamen, gloria fratrum.
Veri ſectator, diuinæ legis amator,
Semita iuſtitiæ, fons hic & origo ſophiæ,
Lux, ſpeculum mundi, rerum ſublime cacumen,
Labentum baculus, miſerorum dulce leuamen.

Sanctæ

Sanctæ Mariæ Rhemenſis metropolis:

Hic pater eximius fundator relligionis,
Exemplar ſeſe fratribus exhibuit.
Dans illis formam ſpernendi vilia mundi,
Cæleſtis patriæ præmia dumque ſequitur.
Pro cuius culpa non credimus eſſe gemendum,
Quem iam gaudentem credimus in requie.
Nam ſi cui ſancto requiem bona vita meretur, Merita bonæ vitæ.
Huic quoquè pro meritis ſumma datur requies.
Qui cùm multimodè noſtra polleret in vrbe,
Solamenque ſuis atque decus fieret:
Cumque faueret ei fortuna per omnia, iamque
Hunc præferremus omnibus, & meritò:
Nanque benignus erat, omnique peritus in arte,
Facundusque ſatìs, diuitijsque potens:
Omnia poſtpoſuit Chriſto, nudumque ſecutus
Chriſtum, cùm cunctis ſuſcipit hunc eremus.

Apud Rhemẽſes q̃ clarus extiterit S. Bruno adhuc ſecularis.

Itèm eadem Eccleſia:

Vt ſeruire Ioſeph dominæ contempſit amori, Gen. 39.
Et fugit amplexus inceſtos mente virili:
Sic contempta iacet tibi, Bruno, gloria mundi,
Amplecti dum te cuperet, tibi brachia tendens,
Multas mundus opes, multos obtendit honores,
Tuque fuga lapſus, pompali veſte reiecta,
Amplectens eremum, veſtiris ſorte beata.
Hunc tantum, talem cæleſtibus eſſe ſodalem
Credimus: hunc rogitat fratrum deuotio tota,
Vt Domino pro ſe dignetur fundere vota.
Iſte vir Eliæ par, Baptiſtæque Iohanni,
Hic eremi cultor fuit, & bonitatis amator.
Hic Abrahæ ſimilis, pius extitit atque fidelis.
Quem tenerum docuit mater Rhemenſis alumnum,
Propoſiti tenuiſſe fidem læta Brunonem,
Migrantem ad Dominum lachrymis precibusque ſalutat.

Comparatur Eliæ, Iohanni Bapt. Abrahæ.

S.Dionyſij Rhemenſis:

Cunctas liquit opes, cunctos ſimul orbis honores
Pro te Chriſte pater, pro cæli munere pauper
Bruno, factus iter, quorum fuit antè magiſter.
Quatuor vt fontes ex vna parte meantes,
Quos paradiſus habet, mundi per regna fluentes,
Exundant terras: ſic hic, quos imbuit, ornat, Gen. 2.
Implet & informat, inflammat, dirigit, armat,
Cudit & illuſtrat, & adhuc regit, excolit, aptat.
Sideris inſtàr erat cunctis, quos ipſe docebat.

Succeſſorum mater Eccleſia: Pijſſimi ac Deo dilecti, verè venerabilis Brunonis cognito ſancto ac glorioſo deceſſu, dulciter ſuper tali tantoque viro commoti fuimus, orantes, vt eius ſanctiſſimis meritis adiuuemur tam viui, quàm defuncti.

S. Mariæ Bleſenſis:

Bruno vir egregiæ probitatis, gemma ſophiæ,
Cuius honeſtatis ſit præſens chartula teſtis.
Pacis habet ſedem, cæli tranſlatus ad ædem.
Ergò laudemus Dominum, veneremur, amemus,
Per quem ſanctorum decoratur vita ſuorum.

S.Mariæ Bernaci:

Doctor doctorum fuit, exemplarque bonorum
Noſtris temporibus Bruno vir eximius.
Eſſeque pœnalis nil culpæ credimus illi:
Ipſe Deum nobis conciliet meritis.

S.Bruno, doctor doctorũ temporis ſui.

S. Crucis Aurelianenſis:

Summum Bruno decus & gloria temporis huius,
Carne iaces, ſed parte manes meliore ſuperſtes,
Et iuſti recipis nunc præmia grata laboris,
Præclaris meritò doctoribus aſſociatus.
Viuens in Chriſto, noſtrî vir ſancte memento,
Doctrinæque tuæ, quæ toto fulget in orbe,
Chriſto funde preces, mereamur vt eſſe ſequaces:
Bruno, tuis ſemper precibus, vir ſancte, iuuemur.

Nota de doctrina S. Brunonis.

Vos quoquè ſanctiſſimi fratres, qui tantum ac talem patronum ad cælos præmiſiſtis, omni humanæ compaſſionis dolore poſtpoſito, gaudete & exultate in Domino.

Petrus S. Iohannis Sueſſionen. Canonicorum regularium humilis Abbas: Audito beato fine ſancti patris & magiſtri mei Brunonis, à cuius ore ſacræ doctrinæ fluenta plerunquè haurire contigit, de abſentia vehementer triſtamur: carnales euaſiſſe anguſtias, & requiem adeptum eſſe, & cum Deo viuere, prout coniecturâ de munditia & perfectione tranſactæ vitæ, nobis ſatìs notæ, facere poſſumus, vehementiùs congaudemus.

* Beluacenſis

Humilis congregatio S. Quintini * Bellouacenſis, ſperans patrocinio reuerendi patris ſui Brunonis apud Deum ſe adiuuari, obedienter ei tricesſimum adſcribit:

Raptus ab hac vita, Chriſtum ſitiens eremita,
Nè mala mutarent ſanctam præſentia vitam,
Quicquid propoſuit viuens, moriendo probauit.
Proderit Eccleſiæ, fidei veſtigia nôſſe.

Nota perfectũ mundi contemptum.

Quidam frater de præfata Eccleſia, Gauberius nomine, viro ſanctæ recordationis, quem multùm diligebat, & ſolum noſtris temporibus mundo renunciâſſe prædicabat, triceſimum faciet.

Sancti Luciani Bellouacenſis:

Dux eremitarum, lux corruit eccleſiarum:
Hunc eremus plorat, quem quiſque fidelis honorat.
Sancte Bruno, venerande pater, veneranda propago,
Cælica iuſſa tenens, viuas cæleſtis imago,
Viuis, & in cælis gaudes eremita fidelis.

S. Mariæ Pictauienſis:

O patrem ſanctum, pro quo, ſcelus eſt, dare planctum:
Cuius gaudere nequit vlla lues abolere:
Viuere cui Deus eſt, cui lux, cui vera ſalus eſt.
Eugè Dei verna, frueris mercede ſuperna,
Accipis inuentum modico ſudore talentum.

S. Iohannis Euangeliſtæ Pictauienſis:

Gallia feſtiuas poſtponens carminis odas,
Nunc lugubres cantus & mœſtos excipe planctus.
Nanque tuus doctor, quondàm per cælica ductor,
Bruno pius moritur, flos fœni ſubtumulatur.
Hinc eſt, quod doleas: ſed viuit, pone querelas.

S. Maximini Micianenſis cœnobij:

* Sophiſta, pro ſapiẽte.

Doctus pſalmiſta, clariſſimus atque * ſophiſta,
Gallia iure ſuo quem deberet ſepelire,
Vt fertur, Calabris nunc Bruno ſepultus in agris.

S. Mariæ Pariſiorum, inter alia:

Ille magiſtrorum decus, informatio morum,
Remigium turbæ Rhemenſis, maior in vrbe,
Mundum deſpexit, iter ad cæleſtia flexit.

S. Petri Reſbacenſis:

Temporibus noſtris, finis dum proximat orbis,
Extitit in mundo proximus ille Deo.
Nam diues fuerat, mores ſapienter agebat,
Contempſit cuncta &c.

S. Petri Neocaſtrenſis:

Hac

Hac vixit vita dum felix hic eremita
Dictus Bruno, bonus noſter per cuncta patrouus. — S. Bruno monachus & eremita.
Quo vixit pago, viuens permanſit imago
Veræ iuſtitiæ, doctrinæ, philoſophiæ,
Exemplum cunctis qui dat ratione potitis, &c.
Cuius mirantes vitam, mores imitantes &c.

S. Trinitatis Valeſiæ:
Tanti doctoris fuerat de morte dolendum,
Omnibus atque bonis noctesque diesque gemēdum,
Si poſſent luctus hominem reuocare ſepultum.

S. Geruaſij eiuſdem loci Caſtri:
Gallia multorum mater nutrixque virorum,
Iſti quandò pares es habitura mares?
Iſte tuus quondàm doctrinæ præbuit vndam
Gentibus & Cleris &c.

S. Audomari:
Exemplum miſeris mortalibus eſſe ſolebas,
Vt colerent Chriſtum, quem ſemper Bruno colebas,
Pro quo diuitias ſpreuiſti totius orbis.

S. Pauli Londonienſis:
Tanti fama viri diffuſa ſub vltima mundi.
Excitat ardentes in ſancta precamina mentes.

S. Mariæ Lincolnienſis:
Transîſti è mundo ſecurus, maxime Bruno:
Quem quia ſpreuiſti, nil nocuiſſe puto.
Omnibus abiectis, eremum lætus petijſti,
Hoc ſolùm cupiens, poſſe placere Deo.
Nec bona fama viri latuit, diſperſa per orbem:
Sed vaga permultos commonuit populos.
Quis tam felicem nouit, quis tam ſapientem? — Inſigne encomiōn S. Brunonis.
Non nóui talem, nec tibi conſimilem.
In te reuerà patuit ſapientia vera,
Te pietas Domini nutrijt & docuit.

S. Mariæ Spalingæ, S Nicolai Andegauenſis:
In mundo rutilat Solis iubar, & rutilando
Tranſit, & excedit ſidera cuncta poli.
Sic & Brunonis ſapientia tanta refulſit — Præclarum teſtimoniū doctrinæ eius excellentis.
Inter Francorum ſidera, ſolus vt hic
Eſſet cunctorum flos & fons philoſophorum.
Flos ſpecioſus erat, fonsque profundus erat.
Ex hoc manauit ſapientia tanta per orbem,
Vt quos imbueret, philoſophos faceret.
Splendor ſermonis fuit, & lux relligionis:
Eius relligio ſcitur vbiquè ſatìs.
Eius doctrina facti ſunt tot ſapientes,
Quos mea mens neſcit, & mea penna tacet.
Eius & exemplo ſunt multi relligioſi,
Et ſectatores diſcipulique Crucis. — Eius exemplo pmoti multi fiunt religioſi.
Ipſe Crucem Chriſti tulit, & ſua cuncta reliquit,
Seque negando ſibi, profuit ipſe ſibi.
Diues, famoſus, facundus, ac generoſus,
In mundo nituit, ſed ſibi diſplicuit.

S. Petri Eboracenſis:
Fama priùs nobis retulit, quàm litera veſtra,
Non de morte quidem, ſed bonitate viri.
Gemma domûs Domini Bruno fuit atque columna, &c.

Eccleſia Rhotomagenſis:
Humani generis flens irreparabile damnum:

Mmm Mundo

Mundo deceſſit mundani victor honoris,
Bruno pater ſanctus, fundator relligionis.
Cuius tanta piam vitam commendat honeſtas,
Vt ſit eum cuiquam non æquiparare poteſtas.
Ipſe fuit ſapiens, vir nobilis, indole fulgens,
Imbutus fonte totius Philoſophiæ.
In quo cùm virtus probitatis viua niteret,
Glorificos faſces qua promeruiſſe valeret,
Proculcator opum, cunctorum ſpretor honorum,
Et mundi ſtultam contudit ambitionem,
Et ſtudio ſanctam fundauit relligionem.

Cenomanenſis Eccleſia:

Morte tua flendum non credimus, optime Bruno,
Qui fugiens vanos mundi tumentis honores,
Angelicam in terris vitam ſapiens imitatus,
Corpore adhuc viuens, cæleſtia mente petebas.

In terris viuit Angelicam vitam.

S.Mauricij Andegauenſis:

Gallia triſtatur, Calaber populus lachrymatur,
Doctoremque bonum gemit iſte, flet illa patronum.
Vitæ præſentis hæc laudat eum documentis,
Eius & eximia celebratur vbique ſophia,
Plùs quàm Maronis laudatur lingua Brunonis,
Gloria Platonis vileſcit laude Brunonis.
Hic præcellebat doctoribus, hic faciebat
Summos doctores, non inſtituendo minores.
Doctor doctorum fuit hic, non clericulorum.
Nam nec honeſtates verborum, nec grauitates
Sumpſit Brunonis, niſi vir magnæ rationis.
Nunciat egregiam diuina docendo ſophiam.

Nō pueros, ſed graues viros docuit S. Bruno.

Andegauis S.Petri monaſterij puellarum:

Vitæ forma piæ, totius acerra ſophiæ,
Bruno pater vita ſi tranſmigrauit ab iſta,
Ad Domini nutum liquet illum carne ſolutum,
Qui iuſtum merita voluit donare corona.

Nolienſium conuentum, horis regularibus pſallendo attentum, viſa ſchedula, quę Brunonis incomparabilis philoſophi obitum pateſecit, tantus timor tantusque horror occupauit, quòd vix debitum officium complere pręualuit. Quis enim non obſtupeſceret, immò ab intimis cordis ingemiſceret, cùm tantum virum, totius ſcientiæ & penè omnium clericorum lumen & fundamentum, naturæ conceſſiſſe audiret? Dudùm Eccleſiæ Rhemenſium ſummus didaſcalus, vtpotè in pſalterio & cæteris ſcientijs luculentiſſimus, & columna totius metropolis diù extitit.

Ingens laus

Timothei & Apollinaris:

Huius Doctoris fuit hæc vis cordis & oris,
Vt toto cunctos ſuperaret in orbe magiſtros.
Sic meditando bonus fuit, atque loquendo diſertus,
Huic ſe tota dedit ſapientia, totaque ſedit
Huius in arcanis diues penetralibus hoſpes.
Quod noui, dico: mecum quoquè Francia nouit,
Et totus nouit per climata quattuor orbis.
Hæc illum docuit res huius ſpernere mundi,
Et ſolùm fecit perquirere gaudia cæli.

Vera ſapientia.

Sanctæ Mariæ Laudunenſis eccleſiæ:

Bruno decus Cleri, decus & prudentia mundi,
Dum fuit in terris, florebat acumine mentis.
Dum fuit inter nos, florebat & in documentis.
Integritas morum, cumulum ſuppleuit honorum.

Ordo monialium S.Iohannis Baptiſtæ:

Bruno laudaris, tua vita decens renouatur

Verſibus & ſcriptis, nec quanta fuit memoratur.
Ipſe pius, ſimplex, plenus Deitatis amore,
Impiger & mundus fuit, omni dignus honore.
Viuit adhuc Bruno, ſibi traditur à patre vita.
Clericus ipſe fuit, monachus fit, & hinc eremita.
Nunc iacet exangue corpus, tamen hoc veneratur.
Viuit adhuc Bruno, cuius flatus gratulatur.

Flatum, pro ſpiritu & anima.

Titulus S. Petri Caſſellenſis Eccleſiæ:

Brunonis vermes carnem paſcuntur inermes,
Pròh dolor immenſi vas ſenſûs & bonitatis.
Non tamen eſt indè, quòd defleo: nam mihi conſtat
Illum ſanctorum conciuem: ſed quia cœtus
Ipſius mœret, priuatus patre benigno.
Rectæ Bruno viæ dux, & fons Philoſophiæ
Non aliter docuit, viuere quàm ſtuduit.

S. Bruno vt docuit, viuere ſtuduit.

S. Mariæ Potileuienſis cœnobij:

Exijt è mundo vir, mundi ſpretor, ad illum,
Qui mundum fecit, quem ſine fine videt.
Et licèt hic, tanquàm tenebroſus, Bruno vocetur,
Eſt tamen & fama lucidus, & meritis.
Luce Dei fruitur, quia lucem reſpuit iſtam,
Et pro deſerto cælica regna colit.
Vos igitur fratres pro læto nè doleatis:
Eſſe ſuos lætos lætus & ipſe cupit.

Alludit ad nomē Brunonis, quod fuſcū ſignificat.

S. Mariæ Formoſellenſis:

Felix hic Bruno, cui conſonat ore ſub vno
Laus modulata pijs, comptaque tot ſtudijs.

S. Petri Pictauienſis:

Sed qualis fuerit, ſi fortè rudis mihi quærit,
Soluat & euoluat chartam, rurſusque reuoluat.

Cap. 11.

Hæc tantorum virorum, tot inſignium collegiorum & perſonarum præclara teſtimonia abundè, nî fallor, ſufficiunt ad oſtendendam beatiſſimi patris Brunonis excellentem doctrinam, morum honeſtatem, & vitæ ſanctimoniam, etiamsì nulla eius miracula extarent. Atquì verò multis etiam miraculis claruiſſe legitur, ſed ea tamen, quod ſine dolore commemorare non poſſum, non ea diligentia, qua par erat, annotata ſunt: aut ſi annotata ſunt, alterius inſtituti monachis, eius monaſterium occupantibus, primò quidem negligentiùs cuſtodita, deindè verò etiam perdita ſunt. Sepultus eſt vir præſtantiſſimus in monaſterio ſuo S. Stephani poſt ſummū altare. Ad eius ſepulcrum fons viuus prorumpit, qui Chriſti virtute & eius meritis multiuaria adfert permultis remedia ſanitatis. Illuminantur illic cæci, ſurdi audiunt, manci & mutili redintegrantur, leproſi mundantur, dæmoniaci ocyùs repurgātur. Sed his omnibus miraculis illud admirabilius eſt, quòd, ſicut totiès repetunt iam allata teſtimonia, gloriam & honorem omnem reſpuere, & in tanta vitæ auſteritate, integritate & perfectione perſeuerare potuit.

Fōs ad eius tumulum emanans, curat multos.

Cap. 12.

Non debet autem cuiquam ſcrupum mouere, ſi fons ille iam non cernatur ad beati viri ſepulcrum. Fontes enim miraculosè ebullientes, nō ſemper perpetui ſunt: & interdùm propter hominum demerita, eiuſmodi Dei beneficia ſubtrahuntur. Fiunt enim miracula diuinitùs, vt commendentur & declarētur merita ſanctorū: quæ vbì ſatis innotuiſſe videntur, ceſſant nonnunquàm miracula. Nec valdè mirandum eſt, ſi fons ille ablatus eſt, exulante ab eius monaſterio ſanctiſſima illa viuendi ratione, quā illic vir ſanctiſſimus inſtituerat. Cùm enim obdormijſſet in Domino, in Carthuſianæ vitæ inſtituto perſeuerauit illud monaſterium ſub quinque Prioribus, qui ei ſucceſſerunt, vſque ad tempora venerabilis Guigonis Prioris Carthuſiæ. Indè in Gallia creſcente Ordine Carthuſienſi, ſolum illud Calabriæ monaſteriū à beati patris Brunonis feruore & ſanctitate tepeſcendo degenerauit. Et petebant quidem eius habitatores à Carthuſia viſitatores & reformatores, ſed nimia locorum intercapedo non facilè id obtinebat. Itaque ad Ciſtertienſe inſtitutum illi ſe tranſtulêre, quod tum recèns ortum, & incomparabilis viri beati Bernardi Abbatis Clarauallenſis inſigni

Cur nōnunquàm ceſſent, nec fiant miracula.

Carthuſia Calabriæ amplectitur inſtitutum Ciſtercienſe.

Carthuſia Calabriæ amplectitur inſtitutum Ciſtertienſe.

ſigni ſanctitate, multoque labore mirificè propagatum, in magno feruore durabat. Ad illud autem tempus in Carthuſianæ religionis profeſſione permãſerat illud monaſterium annos ſexaginta. Sed Ciſtertienſi quoquè religione ſucceſſu temporis ibi tepeſcente, tandèm monaſterium ſancti Brunonis factum eſt commẽdatitium vſque ad hæc ſanctiſſimi Pontificis Leonis decimi tempora.

Cap. 33.

Leo X. qd ſtatuerit de S. Brunone.

Is Pontifex, cùm multorum relatione de eximia beati Brunonis ſanctitate crebrò audijſſet, omiſſa miraculorum inquiſitione, indignũ arbitratus eſt eum, quem præpotens Deus in hac vita tot auxiſſet donis & chariſmatibus, & nunc cæleſti afficeret beatitudine, in terris non eximia laude & prædicatione efferri, nec debita piæ deuotionis officia perſolui apud thronum diuinæ gloriæ quieſcenti, cui dediſſet Dominus cor ad præceptũ & legem vitæ & diſciplinæ. Itaque nõ modò authoritate Apoſtolica clementer annuit, ſed etiã voluit, vt in ſingulis monaſterijs totius Ordinis Carthuſienſis, & earũ eccleſijs ſiue ſacellis, feſtum ſanctiſſimi Brunonis Confeſſoris annis ſingulis die ſexto Octobris, quo deceſſit è vita, ſolenniter colatur, & congrua debitaque deuotione celebretur: ipſius etiam corpus atq; memoria, dignã in Domino laudem habeat ac venerationem: conueniens etiam officium in honore ipſius agatur & decãtetur, necnon quotidiè in diuino officio de eo cõmemoratio fiat. Domũ præterea ſancti Stephani, quam beatus Bruno in Calabria condiderat, & in qua ſacrũ eius corpus quieſcit, idem Pontifex à Ciſtertienſibus ad Carthuſianos reuocauit, Anno ſalutis milleſimo quingenteſimo decimoquarto, vt deincèps illic Carthuſiano more & inſtituto viuatur.

Cap. 34.

Cùm autẽ hæc res ageretur, Prior Carthuſiæ Neapolitanæ, cui eius vrgẽdæ & promouendæ negocium datũ erat, exhibuit reuerendo patri domino Franciſco, magnæ Carthuſiæ Priori, partem mandibulæ cum duobus dentibus ſancti Brunonis, aitque

Abbates S. Stephani q̃ ſtudioſè ſeruârint reliquias S. Brunonis.

Abbates ſancti Stephani, vbì, vt dictum eſt, ſacrum corpus beati Brunonis quieſcit, tanta cura illius ſacras reliquias ſemper aſſeruâſſe, veriti nè Carthuſiani eas repeterent, vt oſſibus in diuerſa occulta loca repoſitis, ijſdemq; locis crebrò mutatis, nemo præter Abbatem & alium virũ fide dignũ, quicquã de illis comperti habuerit. Porrò anno Chriſti milleſimo quingenteſimo decimoquarto ſacra illa oſſa tranſlata ſunt, & ei tranſlationi interfuit dominus Matthæus Prior Bononienſis Carthuſiæ. Is ſacrũ illius caput, nè cum oſſibus altari imponeretur, manibus tenebat, turbiſq; amantiſſimi patroni ſanctis reliquijs ſe priuatum iri reformidantibus, ità ſatisfecit: *Oportet*, inquit, *ſacrũ caput ab oſſibus ſegregatum, auro, argento & lapidibus precioſis ornari.* His verbis vulgo ſuſpicionem omnem adimens, ſummi Pontificis ſpeciali permiſſu

Diuiduntur reliquiæ capitis eius, Carthuſienſibus fratribus.

partem quandam de capite detraxit, alijſque indè communicauit, præſertìm venerabili patri Gregorio Priori Friburgenſi, qui per domos prouinciæ Rhenanæ, cuius erat Viſitator, particulas diſtribuit anno 1515. Et quia ſanctus Bruno patriam habuit Coloniam Agrippinam, idem dominus Matthæus eius capitis paruam portionẽ donauit domino Petro Leidẽſi, Carthuſiæ Colonienſis Priori, cui munus illud fuit longè gratiſſimum, quique domum reuerſus, anno 1516. donũ precioſiſſimum in eccleſia Carthuſiæ Colonienſis die 3. Auguſti reuerenter depoſuit.

Cap. 35.

Ipſum verò beatiſſimi Brunonis ſacrum corpus tranſtulit Iohannes Abbas ſancti Rufi, anno, vt dictum, 1514. impoſuitque eccleſiæ ſancti Stephani ſummæ aræ, ex candido marmore extructæ. Ab hoc monaſterio ad paſſus mille quingẽtos abeſt ſpecus valdè religioſa, inter montes anguſto loco ſita, nemoribus cincta, quæ illius vallis extrema claudunt, prorſusque deuia & hominibus inacceſſa ſunt. Supra hanc ſpecum

Sacellũ cũ altari & titulo S. Brunonis.

conditum eſt haud grande ſacellum cum altari, vbì titulus habetur ſancti Brunonis Colonienſis magiſtri, eremi ſanctæ Mariæ de Turri, Ordinis Carthuſienſis inſtitutoris primi, cuius etiam imago illic picta cernitur. In hac ſpecu ille vir Dei ab eo tempore, quo primùm illuc venit, vſq; ad obitũ incredibili ſpiritûs feruore permanſit. Porrò in

Inſigne miraculum.

argumentum & commendationẽ ſanctitatis eius, vſq; in hodiernũ diem locus ille, in quo poſt exceſſus contemplationum defeſſa mẽbra nudæ humo allidebat, nunquàm herbam gignit ad menſuram corporis eius, cùm tamen circũquaquè herbeſcat. Hoc tam illuſtre miraculũ omnes loci eius accolæ conſtantiſſimè aſſeuérant. Eſt престереà illic ad lapidis iactum, eccleſia beatiſſimæ Mariæ, à Comite Rogerio conſtructa pro ſeruo Dei magiſtro Brunone, & magiſtro Launino Nortmanno, eius ſocio. Ad hæc loca populorum cateruæ, ſenes & pueri, viri ac fœminæ, nobiles & plebeij, principes & magnates, ob ſanctiſſimi Brunonis venerationem & piam erga illum animi deuotionem,

tionem, atque etiam ob impetranda eius beneficia, perindè acsì degat in humanis, eum animis contemplantes, certatìm confluunt, reuerenter accedunt, venerantur & orant. Præcipuè verò ſpecum illam, in qua ferè ſolus ſemper Deo ſeruiebat, tanta reuerentia, fide & affectu frequentant, vt complures non niſi nudis pedibus à iam dicto monaſterio eò accedere conſpiciantur. Alij genibus reptando, ſacram illam ſpecum, terram & ſaxa ex animi pietate lingunt, & lachrymabundi circumeunt: atque de ipſa ſpecu quippiam abradunt, pro magnis reliquijs habituri, ſicque alacres ad ſua abſcedunt. Nec quiſquam ſanè verbis explicare queat, quanta animi deuotione & ſtudio virum ſanctiſſimum proſequantur Calabriæ Epiſcopi, Abbates, Prælati, religioſi, itemque Principes, comites, barones, & plebs vniuerſa.

S. Bruno apud Calabros in magna habetur veneratione.

Deniquè non longè à ſupradicto monaſterio nemus ampliſſimum eſt, quod Folo vocant, à viro Dei non niſi inſtaurando monaſterio deputatum. Quòd ſi quis temerarius contra hanc eius voluntatem venire auſus ſit, quemadmodùm fama apud omnes Calabros longo vſu firmata teſtatur, diuinam vltionem non euadit, faciente & hoc & permulta alia, ad declarandam fideliſſimi ſerui ſui ſanctitatem, præpotente Deo, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

CANONIZATIO, VT VOCANT, S. BRVNONIS, Carmine conſcripta.

PApa Leo, geſtis & maieſtate verendus, Cap. 16. Leo X.
Cardineis patribus celebri circundatus actu,
Certior eſt factus, quàm ſanctè vixerit olìm
Bruno, quod obſequium, dum vixit, præſtitit Vrbi:
Quodque per hunc cultu diuino Eccleſia creuit:
Huius & audièrat certò miracula quædam.
Propterea votis Patrum concordibus illum
Rettulit in diuos: feſtum conceſſit eidem
Octobris ſexta celebrari luce quotannìs:
(Illo nempe die moriens aſſcendit olympum)
Erigere huic ſtatuas, ac ædificare ſacella
Permittens: ſuper his confecta Diplomata confert.
Ordinis hæc noſtri mater Carthuſia ſeruat, Inſtrumenta, id eſt Priuilegia Ordinis Carthuſiani.
Inter Romani multa inſtrumenta Senatùs.

Supplex Carthuſianorum ad ſanctum Brunonem Precatio.

ADſpice nos oculis BRVNO patriarcha benignis,
Nocte dieque tibi feruentia vota ferentes.
In Paradiſiacas tua per veſtigia ſedes
Tendimus: in virtutis iter nos dirige, ſecli
Quos ex innumeris reuocâſti Bruno periclis.
Propoſiti ardorem fac nos ſeruare prioris,
Et circunfuſæ ſemper memor eſto coronæ,
Donèc ad æthereos tecum peruenerit axes.

MARTYRIVM SANCTORVM ET GLORIOSORVM CHRISTI MARTYRVM SERGII ET *Bacchi, Authore Simeone Metaphraſte.*

CVM Maximianus tyrannus imperaret, & vniuerſus ferè orbis terræ iacéret in profundis tenebris ignorantiæ, lapideſque & ligna cogerentur homines adorare tanquàm deos, & maximè execranda (pròh dolor) guſtare ſacrificia, Sergius & Bacchus, ambo Romani genere, in Chriſtum confeſſione & fide, non ſecùs àc lucidæ ſtellæ, tunc refulgebant in regia. Non erant autem plebeij nec obſcuri: ſed Sergius quidem erat primicerius ſcholæ Centiliorũ, ſecundicerius autem huius, Bacchus: qui multum quidem poterant apud Imperatorem Maximianum, maiorem autem ſibi parauerant fiduciam apud Regem & Deum immor-

7. Octobris. Cap. 1.

Patria SS. Sergij & Bacchi.

mortalem, vt qui tabernaculum quidem & incolatum, & exilium, & ſi quid aliud eſt his vilius, hanc vitam exiſtimarent. Cùm eſſent autem boni mercatores ſuæ ſalutis, &, quæ eſt in futuro, vitam compararent per præſentia, veluti quandam artem ad illam acquirendam, diuinas exercebant ſcripturas, & eas ſemper habebant præ manibus. Quocircà hæc non potuit tolerare inuidia: & cùm quidam alij, tum alias quoquè virtutes, tum apud ipſum Imperatorem fiduciam, viris præclaris inuiderent, apud illũipſum eorũ fiduciæ authorem, nempe Imperatorem, eos accuſant: quòd illius quidem contempſerunt amicitiam, deorumque cultum quoquè neglexerunt: iam autem ad aliam declinârunt religionem, ſe Chriſtianos & Dei ſeruos vocantes.

Ab æmulis accuſantur.

Cap. 2.

Maximianus autem, etiamsì ſciret, quòd ſæpè multi calumniæ inuidiam cauſam habent, non veritatem, maximè autem cùm non ignoraret, quanta eſſet eorum in ipſum beneuolentia: quinetiam animo verſaret ſuam ſæuitiam & acerbitatem, (ea enim vel maximè alijs contendebat antecellere) & quòd ſi fortè deorum beneuolentiam, & illius amicitiam ſtatuiſſent deſpicere, periculum quidem certè timuiſſent exiſtimaretque eſſe non probabilia, ſed falſa, quæ dicebantur: ea tamen admittẽda non eſſe citra examinationem, vt conſentaneum erat, conſiderabat. Quid ergò facit? Cùm ſplendidum & magnificum parâſſet ſacrificium:& quicunque erant clari & illuſtres, in templum conuenire, & ſacrificij cum eo eſſe participes priùs iuſſiſſet, rem deincèps examinare conſtituit. Atque ipſe quidem primus ingreditur: ſimul autem cum eo ingreditur etiam magna multitudo, & erat vniuerſa in templo congregata. Et alij quidem diligenter peragebant ſacrificium, & præſentem obſeruabant Maximianum: Sergius verò & Bacchus viri generoſiſſimi, ne templi quidem portam ingreſſi, foris ſtabant alicubì, ipſi Deo potiùs purum & verum peragentes ſacrificium, & pro alijs rogantes: Domine, Domine, dicebant, Deus Rex ſingulorum, exaudi vocem noſtræ orationis, & propitius eſto hæreditati tuæ. Parce Domine, & nè eos dederis ad gloriandum aduerſario. Sed illumina Domine, illumina oculos cordiũ eorum, & eos deduc ad tuî agnitionem, qui nunc in tenebris ambulant ignorantiæ, & mutauerunt gloriam tuam, qui es ſolus Deus, & alienus ab interitu, in ſimilitudinem beſtiarum, quadrupedum, & ſerpentium, & à te defecerunt, & ſacrificârunt eorũ ſculptilibus, & nomen ſanctum tuum contemptui habuerunt. Conuerte eos, Domine, & cognoſcant mirabilia tua, & vnigenitum tuum filium, & Saluatorem noſtrũ, qui voluntaria Cruce & morte noſtram procurauit ſalutem. Porrò autem nos quoquè conſerua alienos à repræhenſione in via teſtimoniorum tuorum, & in cuſtodia tuorum mandatorum. Atque quidem foris ſtantes extra portas templi, hæc precabantur, & ſic Deum placabant.

Maximiani crudelitas.

Preces Sergij & Bacchi.

Rom. 1.

Cap. 3.

Maximianus intereà templum ingreſſus, cùm huc & illuc circunſpexiſſet, ſolos verò illos, Sergium & Bacchum, non vidiſſet in templo adeſſe cum alijs, tunc id, quod fiebat, ſtatuit apertè probare eam, quæ in ipſos intendebatur, accuſationem: protinusq; exarſit conſueta illius ſæuitia, feritas & ira: &, Quid cunctamini? dixit ijs qui adſtabant: & frequenter repetijt illud, Ducãtur execrandi, cum iuſſu terribili. Ducuntur ergò Martyres cum ijſdem veſtibus, tunicis, & zonis, vna lingua verſantes illam dulcem precationem. Deindè Imperator principis extollens ſupercilium, ſuperbeq; & toruè eos intuens: Videmini, inquit, nõ in tempore mea eſſe abuſi fiducia, & propter hanc, qua in vos vſi ſumus, beneuolẽtiam nos magnæ damnâſſe ſtultitiæ, & contra noſtram inſurrexiſſe potentiam, & impij quidem eſſe in deos ipſos, ingrati autem in nos & iniuſti. Sed niſi ſacrificaueritis, & deos, & nos ſimul placaueritis, ego meæ ſatis medebor querelæ: & vos ſtatim apertè ſcietis, ſumma benignitate & manſuetudine frui nolentes, qualem meam in vos iram nuper mouiſtis. Hæc cùm viri illi præclari audijſſent, & cognouiſſent ſe iam omninò manifeſtos euaſiſſe Imperatori, & nõ oportere ampliùs celare pietatem, & occaſionem prεterire, ſed potiùs quàm poſſunt maximè publicare, & pro ipſa magnam afferre fiduciam & dicendi libertatem, libera anima & lingua Chriſtum Deum verum ſunt confeſſi: ſimulacra autem eorũ deos, & humanarum manuum opera, ſpiritu carentia & ſurda, manifeſtè oſtenderunt: Dij veſtri, dicentes, argentum & aurum, opera manuum hominum: & ſubiungentes ea, quæ deincèps ſequuntur: &, Nos, ò Imperator, hoc ſolùm tibi debemus, vt in hac terrena militia tibi grato animo inſeruiamus, & quod vtrique mandatũ fuit munus, impleamus. Neq; verò his ſurdis & inanimis dijs ſacrificabimus, neque à noſtro & vero Deo ſolo deficiemus, etiamsì ſupra modum efferεris, etiamsì in nos nullam oſten-

Maximianus in eos aſperè inuehitur.

Pſal. 113.

oſtendas humanitatem:ſed & ferro,& igni,& alijs tradideris ſupplicijs.Quid eſt enim Præclara
pietate fortius,aut,quàm pro ipſa pati,beatius? eorum conſtantia.

His vehementiùs motus Maximianus,iubet eis quidem ſtatim auferri inſignia ma- Cap.4.
giſtratûs:muliebribus autem veſtibus indutos,& collaribus ferreis ſimul in collo cir- Afficiuntur
cundatos,per mediam duci ciuitatem vſque ad ipſam regiam. Atque ſtatim quidem ignominia.
ducebantur ſancti ad beatam illam,quæ verè eſt, viam, & quæ ducit ad ipſum Chri-
ſtum,non eam rem exiſtimantes eſſe dedecus : ſed tanquàm impietatem dedecore
magis afficerent, apertè gloriantes, & ſibi placentes. Et ingrediebantur quidem
pedes,labra autem verſabantur in gratiarum actione, & cum Deo conſuetudine &
precatione. Dicebant enim : Etiamsi ambulauerimus in medio vmbræ mortis,non Pſal 22.
timebimus mala : quoniam tu nobiſcum es, Domine. Propterea exultabit anima
noſtra in te : quoniam induiſti nos veſtimento ſalutaris, & tunica lætitiæ circundedi-
ſti nos. Sed exurge,Domine, in adiutorium noſtrum : & redime nos propter nomen
tuum. Nondùm finitæ erant preces, & producti fuerunt coram Imperatore, qui è Producuntur
templo redierat in regiam. Ille ergò cùm aſſentationem cum conſueta contempe- coram Im-
râſſet ſæuitia,& vellet ſimul lenire pudorem,quo affecti erant, vt videbatur, ex hac eis peratore.
illata ignominia : Graue eſt,& valdè graue, ò vos, qui adeſtis, dicebat, maximos ho-
nores tam leuiter & inconſideratè prodere. Solent enim ea, quæ immeritis felici-
ter ſuccedunt,ſtultos non tam incitare ad beneuolentiam,quàm erigere ad temeri-
tatem aduersùs benefactores. Iſti enim,vt videtis,magnam apud nos gloriam con-
ſecuti,noſtramque adepti amicitiam,& maximam fiduciam, & nobiſcum loquendi
poteſtatem,adeò vt non ſolùm ipſi primas partes ferrent in familiaritate, ſed alios
quoquè nobis poſſent facere familiares. beatoſque breuì reddere,& ſuſpiciendos,
horum omnium obliti,poſtremò maximis quoquè dijs,& ipſo Ioue contempto,qui
omnium quidem opifex,omnium autem deorum & hominum pater eſſe dicitur, Ie-
ſum prætulerunt,qui dicitur fuiſſe filius mulieris,& fabri,& ad Crucem cum duobus Chriſtus cru-
maleficis fuit damnatus à Iudæis,& ſubijt mortem reuerà acerbiſſimam.Sed ego ſum cifixus, gen-
omninò cauſa omnium,qui,cùm vellem eſſe ſupra modum benignus, eos feci ami- tibus ſtulti-
cos & ſocios felicitatis. tia.

Cùm hanc tam vehementem intendiſſet orationem, eos rursùs blandis verbis co- Cap.5.
nans illicere, eoſque benignè ac amicè intuens : Sed ſi ijdem, inquit, nunc quoquè Tyrannus
eſtis Sergius & Bacchus, neque veſtram mentem inuidus occæcauit dæmon, reue- blanditur.
reamini magnam authoritatem,reuereamini puram & non falſam amicitiam, neque
conſpiciamini vos in deos tam impiè gerere,nouã & inſolitam inducẽtes religionem,
& in eorum cultu à nobis diſſidentes, quos oportet etiam vſque ad ipſam mortem in
amicitia nobiſcum conſpirare. Nam ego quidem cùm grauioribus vti poſſem ſuppli-
cijs,& tyrãnicè vobis,ò amici,vim inferre:(adhuc enim cõſueta vtar appellatione) at-
tamen,ò dij,reuereor amicitiã,& propterea retardo cruciatus,& vim lubens differo.

Hæc cùm audiſſent viri egregij,ſcitè,placitè & planè dixerunt : Quòd tuæ quidem Cap.6.
non ſimus obliti amicitiæ,nec fuerimus ingrati in tua beneficia & honores : ſed te & Sancti mo-
amemus,ſi vllum alium,& dominũ exiſtimemus,& tu ſis nobis omnia,ſignum eſt ma- deſtè reſpõ-
nifeſtũ,quòd & fideliter hucuſquè ſeruiuimus, & tecum diligenter rempublicam ſuſ- dent.
tinuimus, neque vlla in re,nec parua,nec magna, conſpecti ſumus ingrati, neque ali-
quid prodidimus,aut neglexímus eorum, quæ oportet.Nos ergò nec ingrati animi
criminis,aut contemptionis amicitiæ iure poſſumus accuſari:neq; quòd à te propter
odiũ diſſideamus, ò benigniſſime Imperator. Sed nos disiunxit ipſe vanus error cul-
tûs ſimulacrorum, & quòd tu in certum ac manifeſtum incidas interitũ, & nos quo-
què cogas in idem deturbari periculum.Nam quandiù quidẽ agebatur de ſola mun-
dana militia,nos nihil prætermiſimus eorum,quæ oportet. Tu ipſe nobis feres teſti-
moniũ,nos in nulla re,quę eſſet expedienda, vllius ſocordiæ aut negligentiæ vnquàm
fuiſſe damnatos,ſed in ijs rebus nobis fuiſſe acrem zelum.Et rursùs quæcunq; de mo-
re Chriſtianorum peregimus, ijs Deum quoquè pro viribus vobis reddidimus pro-
pitium. Quoniam autem ipſum quoquè bonorum caput, nempe pietatem, nobis
contendis adimere, & Deo nos priuare, quod eſt damnum extremum, & quod pia
non poſſit ferre anima,& propterea honores & laudes nobis reuocas in memori-
am,quomodò te boni & honeſti ignarũ non iure dixerimus,quòd & ea, vt quodam-
modò præſtantioris nobis facias optionem,inter ſe inuicem omninò confers, pieta-
tem,inquam,in Deum,& humanam amicitiam & gloriam, quæ æquè ac aqua præ- Humana gloria vt
ter-

aqua præterfluit.

terfluit? Quomodò autem hac in re tecum conueniemus, & non contrà, amicitiam & honorem, & ſi quid ſit aliud maius, negabimus? Quomodò autem non tu magis ingrati in Deum animi criminis conuincéris, qui idipſum tibi, quòd & ſis, & reſpires, præbuit? Qui cùm careat principio, verbo effecit, vt cælum & terra conſiſterent: &

Gen 2.

hominem proprijs manibus eſt fabricatus, & honorauit eum immortalitate, & eorum, quæ ſunt in terra, veluti quendam Regem conſtituit, id quod eſt omnium pulcherrimum, nempe Paradiſum, ei attribuens.

Cap. 7.

Cæterùm nè nobis ſuccenſeas, ô Imperator, ſi oratio longiorē facta ſit narrationem. Et Deus quidem fuit, vt dixi, tam munificus in beneficijs in hominem conferendis. Ille autē inuidia ſeductus, & voluptate (hei mihi) ineſcatus miſerè omninò ab ijs excidit: & qui priùs cenſebatur beatus, conſpectus eſt miſerabilis & lachrymis dignus propter calamitatem. Qui itaque nos finxit & fabricatus eſt Deus, cùm benignis rurſus oculis vidiſſet opus ſuarum manuum, Deum eſſe non mutans, quod quidem erat, factus eſt propter nos citra peccatum id, quod nos. Cumque Crucem & mortem ſua ſponte ſubijſſet, & ſuperiorem inimicum noſtro genere proſtrauit, & nobis ab illa acerba ſeruatis calamitate, benignè priorē reddidit libertatem: & vndè excidimus propter inobedientiam, illuc nos reduxit propter ſuam clementiam. Eum autē, qui propter te talia paſſus fuerat, idq; cùm eſſet Deus, & te tantis rebus dignum cenſuerat, (communis eſt enim hominibus, ſicut priùs interitus, ità nunc libertas) tu ipſum contemnens, & Crucem illius ridēs, quomodò non es longè ingratiſſimus? Scias ergò nos non futuros tibi ſocios ingrati animi crimine, neque noſtrum benefactorem & verum Deum eſſe negaturos. Quæ autem à te proferuntur ô Imperator, ſiue ſint bona, ſiue difficilia, & vel ipſam mortem inferentia, ſunt æquè à nobis propter Chriſtum deſpicienda, & à nobis non curanda.

Peccando factus eſt homo ex beato miſer.

Iohan. 1.

Cap. 8.

His adeò opportunè & iucundè dictis à martyribus, Maximianus quidem fuit ira motus, & volebat acerbè punire ſanctos. Rurſus autem cunctabatur, & differebat aggredi, reſpiciens eorum ſplendorē, & non volens talium virorum facere iacturam. Verebatur enim, nè cruciati, cùm veritatem in medio multorum liberè eſſent elocuti, deindè permanerent omninò immobiles. Eos itaque ſtatuit tranſmittere ad Antiochum Ducem Orientis, vt qui omnium, qui erant in eius poteſtate, eſſet crudeliſſimus, & vel ſolo nomine poſſet eos perterrére: & quòd propter maioris honoris deſiderium, ille Maximianum obſeruandi curam gerens, à nullis abſtinebit machinis, quò eos oppugnet, & ad ſuam traducat ſententiam. Præterea vt & longum iter & ignominioſum tam intenſam relaxaret conſtantiam, & eos ſenſim à pietate dimoueret, & maximè quòd ipſe quoquè Antiochus erat eis priùs ſubiectus, apud quē erant ſiſtendi, & à quo iudicandi. Id enim maximè tangit animum eorum, qui ſunt honeſto loco nati, quod qui priùs parebant, eis poſteà imperent, & eis vtantur, tanquàm ſubiectis, qui non multò antè fuerant eorum domini & benefactores. Conſecutus nanque fuerat hunc Ducatûs magiſtratum Antiochus ipſius admirabilis Sergij interceſſione. Sed reuerà nihil videtur tam facilè marceſcere, atquè beneficium in animo ingrato plantatum. Is enim non ſolùm apparuit minimè eſſe recordatus beneficij, vt procedens oſtendet oratio: ſed perindè àc ab illis ſumma affectus iniuria, eos tractauit, & eis grauia intulit ſupplicia. Atque mittebantur quidem ad eum ſancti, vincti graui catena. Ad eum autem ſcripta erat etiam epiſtola ab Imperatore, quæ ſic habebat: Deorum maxima prouidentia omnes quidem homines, maximè autem mei imperij ſatellites & ſtipatores, in illos eſſe pios, & ijs rurſus, quos illi dignos cenſuerunt imperio, vult obedire, & in eos eſſe grato animo. Propterea hunc Sergium & Bacchum, qui in deos quidem apparuerunt impij, & ſe Chriſtianorum adiunxiſſe religioni, conuicti ſunt autem criminis ingrati in me animi, & iam noſtro tribunali, & noſtra examinatione iudicari ſunt indigni, ſub tutiſſima cuſtodia & vinculis ad tuam tranſmiſimus conſtantiam. Si ergò pœnitentia ducti, dijs ſacrificauerint, ſoluantur ab eis impoſitis vinculis, & digni cenſeantur honore & beneuolentia. Reuocabuntur enim rurſus à noſtra potentia, recipientque priores honores, aut etiam maiores, eruntque deinceps in loco & ordine eis conuenienti. Sin autem immobiliter priori hæreant ſententiæ, legum ſubiecti ſint auſteritati, ipſaque eſſentia & vita enſe priuentur cum alijs. Vale.

Antiochus Dux crudeliſſimus.

Antiochus S. Sergij interceſſione priùs Dux creatur.

Literæ Maximiani ad Antiochū.

Cap. 9.

Cùm has literas & ſanctos viros accepiſſent milites, viam ſunt ingreſſi. Quidam autem ex famulis, & ſimili zelo in pietatem, & in dominos victi beneuolentia, eos

quoquè

quoquè ſunt ſecuti,quaſi non corpora ſolùm legi, ſed etiam animas volentes Deo ſeruire. Qui etiam audiêrunt ſanctos inter ſe colloquentes, & dicentes, quòd nocte, qua egreſſi ſunt è ciuitate Romanorum, diuina quædam appárens viſio iuſſit eos confidere, & bono eſſe animo ad certamen, & alacriter ingredi bonum iter propter Chriſtum. Quamobrèm etsì eſſent ferrea illa vincti catena, citra moleſtiam & cum voluptate pſallebant: In via teſtimoniorum tuorum delectati ſumus, Domine, tanquàm in omnibus diuitijs. In iuſtificationibus tuis meditati ſumus, & legis tuæ non ſumus obliti. In mandatis tuis meditabimur, & exquiremus vias tuas. Viuemus, & cuſtodiemus ſermones tuos. Cùm ergò totum illud iter citra laborem confeciſſent, diuerſantur in quadā ciuitate nomine Barbaleſo, prope regionem Limitaneorum. Quo in loco cùm Dux verſaretur Antiochus, ante eum ſunt producti, læti quidem & vultu alacri, animi autem nobilitatem liberalibus oſtendentes moribus. Eorum itaque, qui ipſos circunſiſtebant, oculi erant omnes in eos coniecti: & nec facilè deſiſtebant, ſed firmo & intento obtutu eos adſpiciebant: erantque ipſi theatro iucundum quoddam ſpectaculum.

Viſio Sergij & Bacchi. *Pſal. 118.* *Præſentantur Antiocho Duci.*

Cùm eos ergò vidiſſet Dux quomodò ſe haberent, & deindè etiam legiſſet literas Imperatoris, tacitus apud ſe admirabatur, & eos rursùs contemplabatur, magnum quid eſſe & nouum exiſtimans, quòd ad tantam proceſſiſſent animi magnitudinem, vt & ſupplicia, & minas, & gloriam, & ipſum etiam deſpicerent Imperatorem, immò mortem quoquè minimi facerent. Accerſito autem Commentarienſi: Accipe, inquit, hos vinctos, & in cuſtodia quidem ſerua tutiſſima: nihil autem graue aut moleſtum ſuſtinentes: eos enim reſeruo examinationi. Atque ij quidem iuſſu Ducis in tuta incluſi cuſtodia, cùm veniſſet veſpera, ſeipſos dederunt orationi: Adſpice ad nos, dicentes, Domine, è ſancto tuo habitaculo: quoniam inimicus nos probris affecit, & populus inſipiens irritauit nomen ſanctum tuum: Et nè tradas hominibus feris immanioribus animas tibi confitentes: ſed adſpice ad teſtamentum tuum, & ſuſcipe nos, Domine, & redime nos propter nomen tuum. Quoniam ſuperbia eorum, qui te oderunt, in nos euaſit vehemens ac potens. Peractis autē precibus, cùm ad ſomnum eſſent conuerſi, eis appárens Angelus, Soli quidem forma ſimilis, & ex ipſa quoquè veſte lætum ſplendorem emittens: Confidite, eis dixit, ſerui Chriſti, & nolite timere: ſed ſtate firmi & ſtabiles in Domini noſtri Ieſu Chriſti confeſſione. Ipſe enim eſt vobiſcum, defenſor veſter. Ille quidem hæc dixit. Illi autem cùm è ſomno fuiſſent excitati, & inter ſe, & famulis, qui cum eis verſabantur, Angelicam illam narrârunt viſionem. Et cùm eſſent illorum animi rursùs repleti fiducia, læti pſallebant ſinguli: Ad Dominum, cùm tribularer, clamaui: & exaudiuit me de monte ſancto ſuo. Ego dormiui, & ſoporatus ſum. Exurrexi, quoniam Dominus me ſuſcipiet: non timebo à millibus populi, qui me in orbem inuadunt. Surge Domine, ſerua me. Quoniam tua eſt ſalus, & ſuper populum tuum benedictio tua.

Cap. 10. *Ducūtur in cuſtodiam.* *Pſal. 73.* *Alia eorum viſio.* *Pſal. 119.* *Pſal. 3.*

Statim ergò ſummo manè Dux quidem ſedebat in excelſo tribunali: ei autem aſſiſtebat vniuerſa quoquè caterua militaris. Cùm ergò accerſiuiſſet ſanctos è cuſtodia, iubet legi literas eis audientibus. Quod cùm factum eſſet: Oportebat quidem, inquit, vos, parentes iuſſui glorioſi Imperatoris, dijs ſacrificare, & non illius humanitatem ad iram prouocare. Quoniam autem neſcio quî factum ſit, vt & illum ad iram prouocaueritis, & à tanta gloria excideritis, & illas profundas amiſeritis diuitias: at nunc ſaltem nobis velitis obedire, vobis conſulentibus ea, quæ ſunt conducibilia. Sic enim priore longè maiorem gloriam, & maiores opes, & alia bona apud Imperatorem conſequemini. Quid enim eſt graue, ſi quod non potuiſtis priùs intelligere, ſiue fortè fortuna, ſeu aliquo alio caſu, nunc cùm diligentiùs conſideraueritis, id, quod oportet, accuratè eligatis? Eſt enim multo leuius, peccare propter ignorantiam eius, quod eſt bonum & conducibile, quàm vbì agnoueris, perſeuerare in deterioribus. & non tranſire ad id, quod eſt melius. Nam illud quidem eſt peccatum ignorantiæ, hoc autem malæ mentis, & quæ ſunt mala, ſua ſponte eligentis. Nam ego quidem valdè accendor, & aliam veſtram reputans amicitiam, & recordans eius, quod à vobis accepi, beneficij, & maximè à te domine mi Sergi, per quem hunc mihi paraui magiſtratum. Sed neſcio quid agam, cùm fortuna res ſic adminiſtrauerit, vt ego quidem hodiè ſedeam Iudex: vos autem, tanquàm rei, ſtetis ante meum tribunal, reddituri rationem veſtrę in deos ipſos inuictos impietatis, & pium Imperatorem inobedientiæ.

Cap. 11. *Siſtuntur coram Antiocho.* *Pro accepto beneficio, non iuſtas vices repēdit Antiochus.*

Sic

Cap.12. Sic ergò & his allicientibus verbis Antiochus conueniebat ſanctos, & amicè quodammodò eos alloquebatur conſulens,& bona,vt videbatur,eis ſuggerens,quo ſibi Imperatoris beneuolentiam compararet. Sciebat enim, quantus eſſet illius amor in eos,& quòd plurimi faceret tales viros non amittere: hoc cùm ex multis alijs coniectans, tum ex hoc, quòd eos nullo voluërit tormento ſubijcere, ſed per hanc ſolam ignominioſam ad illum miſſionem ſtuderet eos in contrariã traducere ſententiam, vtpotè quòd ad hæc excogitanda Maximianus eſſet vaferrimus & ingenioſiſſimus. Sed his quidem blandis & pellicientibus verbis priùs conabatur eos illicere Antiochus. Deindè conatus eſt etiam terrore eos à ſcopo traducere & conſtantia. Si enim meis,dicens,non parueritis adhortationibus,erit mihi omninò neceſsè facere, quæ ſunt imperata: & me,tanquàm inimicum,gerere in veſtram magnificentiam. Et poſt hæc multus fuit in enumerandis nominibus tormentorum,& minis intentandis. Sed ſancti martyres,neque blanditijs emolliti,neq; minis deiecti: Ijs, dixerunt, qui Chriſtum ſolùm,ô Iudex,& quæ apud ipſum abſconſa eſt,vitam lucrari ſtatuerint, nihil eſt curæ ex ijs,quæ fluunt & intereunt,non honor,non gloria,non potentia,non aliquid aliud eorum,quæ aut demulcere poſſunt,aut moleſtia afficere. Nos enim & tuas minas, & blanditias ex æquo contemnimus. Ceſſa ergò tu quoquè, ſicut ſerpens, nobis mala conſulere. Videmus enim virus ſub tuis labris: & ideò conſilium tuum tanquàm graues auerſamur inſidias. Nè ergò fallaris,tempus fruſtrà conſumens, & à vana ſpe pendens: neque enim puniens expugnabis, neque minans perſuadebis, vt viuentem quidem Deum relinquamus, dæmonibus autem ſurdis & nullo ſenſu præditis offeramus ſacrificium. Nobis enim & propter Chriſtum viuere, eſt bonum: & propter ipſum rurſùs mori,lucrum. Tu autem nihil tale potueris dicere de tuis ſimulacris. Verè enim ſunt argentum & aurum,opera manuum hominum,quæ nihil poſſunt prodeſſe ijs,qui in ipſis ſuam collocârunt fiduciam. Similes ergò eis fiant ij,qui ipſa colunt,& omnes qui confidunt in eis.

Poſt blanditias adhibet terrores Antiochus.

Martyrum memorabile reſpōſum.

Phil.1.

Pſal.113.

Cap.13. Cùm ergò Dux vidiſſet eos tam apertè locutos,tantaque eſſe præditos libertate & animi magnitudine: & intellexiſſet fieri non poſſe,vt verbis eis perſuaderet, proceſſit ad periculum per tormenta faciendum: & beatum quidem Sergium in tutiſſimam tradidit cuſtodiam,pro accepto beneficio eum ſic remunerans: Bacchum autem à quatuor fortiter extenſum, boum neruis iuſſit cædi crudeliter. Sed licebat videre mentem longè natura fortiorem,& animi inſtitutum vi quauis corporis excelſius. Nam ſanctiſſimi quidem illius corporis partes auulſæ flagellis, diſijciebantur in ipſum aërem,per terram autem ferebantur riui ſanguinis: & viſcera quidem nudabantur carnibus,ipſius naturæ formationem aperientia ijs, qui aderant: anima autem,quæ ipſa quoquè athletam feſtinabat relinquere,ſuſtinebat tamen, etiam plura requirens ſupplicia, vt omninò munificentiora aſſequeretur brauia. Lætabantur Angeli,videntes admirabilem martyris conſtantiam. Cruciabantur dæmones,quòd parta de eis victoria, in conſpectu omnium quodãmodò duceretur in triumphum. Lictores feſſi, humì accumbebant. Martyrem autem videns, dixiſſes eum ità eſſe affectum,vt non tam flagris cæſus,quàm vernis floribus conſperſus videretur. Tandèm per voces cæleſtes vocatus eſt ad beatum locum quietis,anima depoſita in manus opificis.

Immaniſſimi cruciat' S. Bacchi.

Eximia eius virtus. Decedit.

Cap.14. Martyricum autem illius corpus à beſtijs quidem deuorandum expoſuit ille Iudex iniquus. Ignorabat autẽ,qualem curam gerat eorum,qui ipſum diligunt,illius Deus, qui etiam ferarum naturam ſcit traducere ad manſuetudinem, & per illas adhuc maiora facere miracula. Feræ enim reueritæ certamina,quæ pro pietate ab eo erant ſuſcepta, non ſolùm nullum ex eius membris omninò tangere ſuſtinuerunt: ſed etiam, dum ad ſepulcrum ferretur à Chriſtianis,eum ſequebantur fungentes munere ſatellitum,& Dei hoſtes apertè arguentes amentiæ. Sic ergò inclytus Bacchus ea,quæ cupiebat,aſſecutus,ad cæleſtia tranſijt habitacula.

Nota de feris.

Cap.15. Sergius autẽ ſocius eius relictus,& moleſtia diſtrahebatur propter ſeparationem, & rurſùs lætitia propter expectationem. Sed non deſpexit eum ægrè ferentem ſeparationem dulcis eius amicus & familiaris: ſed læto vultu diuinus Bacchus, & conſueto habitu militari noctù ei appárens,cùm amicum conueniſſet, & eum impleuiſſet audacia,& eius diſcuſſit triſtitiam,animiq; ægritudinem, & firmiorem fortioremque reddidit ad ſupplicia. Die autẽ ſequenti Dux rurſùs ſedens in tribunali cùm beatum curâſſet produci Sergium, leoninam pellem exuens verſipellis, induit pellem vulpis.

Appáret S. Sergio.

vulpis. Et cùm in eum quandam finxiſſet beneuolentiam, ad fidem faciendam aliquid accommodatum oſtendens, quòd ſcilicet illum magiſtratum ex eo nactus eſſet, eum blanditijs euocabat ad ſacrificandum, perfectam & abſolutam à Chriſto ſeparationem ei volens reddere pro beneficio, ſtultus, ſic quoquè ſensìm eum alloquens: Pudet me veteris illius felicitatis, & beneficiorum, quæ in me contuliſti, amiciſſime Sergi, nec te quidem ampliùs fero intueri ſic reum ſtantem pro noſtro tribunali, qui ſum minimus, ſi cum tuo conferar ſplendore, tuæque amicitię & potentię opera ſum præſentem aſſecutus magiſtratum. Ille quidem hæc callidè dicebat, hoc ſolùm machinans, vt eum omninò blandis verbis illiceret, & fraudulenter ad eandem deduceret religionem. Ille autem: Sed ſi me, inquit, velis nunc quoquè in maximis bonis accipere benefactorem, prompto & alacri animo tibi hac in re inſeruiam. Nam cùm te liberauero ab hac profunda deceptione, adducam ad lucem veritatis, & Regi immortali reddam familiarem. Fallacia Antiochi.

Non lubenter audijt ea, quæ dicebantur, homo qui aſſuefactus erat interitui: ſed ſtatìm Sergium grauiùs & ſeueriùs adſpiciens: Nè deos, inquit, blaſphemes immortales. Martyr autem acriùs vtens dicendi libertate, totum faciebat contrarium: & illius deos afficiebat probris ac contumelijs, & eos ſolùm nomina vocabat re carentia: eos verò, qui illos adorabant & colebant, oſtendebat multò minore ſenſu eſſe præditos, quàm ſurdos illos deos. Dux autem poſtquàm vidit Sergium & blanditijs, & minis eſſe ſuperiorem, & nihil remittentem de loquendi libertate, illam ſtatìm ementitam exuens amicitiam & perſonam, apertè oſtendit id, quod erat: &, Magna mea, inquit, manſuetudo, & hęc in te importuna benignitas, ad arrogantiam te extulerunt, & ſic in noſipſos, & deos magnos prouocârunt. Sed dediſces (ſat ſcio) ſuperbiam, & obliuiſcéris tuæ arrogantiæ, & cognoſces teipſum non eſſe rerum cōmunium ampliùs interceſſorem, neque poſſe plurimùm apud Imperatorē, ſed eſſe damnatum & vinctum, & ſi quod aliud malū ſequitur eos, qui ità ſentiūt. Et ſtatìm à præſidio Surorum Dux proficiſcens in ciuitatem Roſaphorum, efficit vt calceētur athleta crepidis, ferreis clauis confixis: & conſcēdens vehiculū, coēgit ſanctū ità pedibus affectum, ante ipſum currere ad ſeptuaginta ſtadia vſq; ad Tetrapyrgiam. Atque quicunq; quidem videbant ſanguinē è pedibus defluentē, eis planè admirari veniebat in mentem, & athletæ ſtupere tolerantiam. Martyri autē ſpes eorū, quæ expectabantur, erant guttæ conſolationis, quæ cadebant è cælo, & leuabant dolorū grauitatem. Et citra moleſtiam pergebat iter ingredi, & hæc pſallebat cum lætitia: Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi. Et exaudiuit deprecationem meam: & eduxit me de lacu afflictionis, & è luto fæcis. Et ſtatuit in latitudine pedes meos, & direxit greſſus meos. Cap. 16. Sergij conſtantia. Vide crudele ſupplicium. Pſal. 39.

Poſtquàm autē iam perueniſſent Tetrapyrgiam, ipſum quidem excepit cuſtodia, Duce ità iubente: illum autem vrgentes curæ Reipublicæ tenuerunt occupatum. Cùm autem iam eſſet veſper, martyr relictus ſolus in cuſtodia, pſallebat: Qui comedebant panes meos, magnificârunt ſuper me ſupplantationem. Et funibus extenderunt laqueum pedibus meis, & cogitauerunt ſupplantare greſſus meos. Sed tu, Domine, præueni, & ſupplanta eos: & libera ab impijs animam meam: & de manu canis vnicam meam. Quarè nec conſolationis expertem eius animam rursùs deſpexit is, qui è ſuperis ei nectebat coronas, ſed & multam ſe eius curam gerere oſtendit, & Angelum ei miſit media nocte: qui, cùm priùs illius animam iucundè recreâſſet, & deindè etiam corpus curâſſet, & pedes, qui malè ſe habebant, ſanâſſet, & tanquàm cum quodam amico & conciue ſuo amiciſſimè eſſet locutus, & eum amplexus, longè alacriorem reddidit ad certamen. Cap. 17. Pſal. 40. Angelus ei apparet, & ſanat eius vulnera.

Manè ergò ſedens Dux in tribunali, iubet quibuſdā ex ijs, qui adſtabant, vt ſanctum tollentes è cuſtodia, (neque enim putabat fieri poſſe præ plagis, vt vteretur pedibus, ad ſuum deferant tribunal. Cùm illi autem acceſſiſſent in cuſtodiam, ſtatìm fuit martyr, vt aquila, renouatus, non ablata ſenectute, ſed omnibus vulneribus. Neque enim opùs habuit manu, quæ eum ſuſtineret, aut ei omninò opem ferret ad ingrediēdum: ſed & leuiter ingrediebatur, & pulchrè mouebatur, & erat reuerà teſtis fide dignus inuictę & omnipotentis Chriſti virtutis. Cùm enim ſic affectū Dux adſpexiſſet eminùs, apud ſe mirabatur tacitus. Cùm autē iam propè eſſet, eam rem vocabat magiam: & deos iurabat, & eos vocabat in teſtimonium eorum, quæ dicebat. Quid eſt enim aliud, aiebat, quod & apud Imperatorem ei priùs tantam præbuit fiduciam, & nunc ſtatìm ſopijt & obtudit acres dolores vulnerum, niſi aperta magia, & verba, quæ Cap. 18. Dux eius curationem adſcribit arti magicæ.

vtplu-

vtplurimùm curioſè & ſophiſticè incantantur? Exhinc iam de Sergio ſpem abijciebat: & cùm eum curâſſet quamproximè ſiſtendum, ſi fortè familiaritate eum ſic alliceret, placidè eum alloquens, & ad priorem reuertens aſſentationem: Rem quandam, aiebat, arbitror diuinam & incredibilem, quòd in multis delicijs, & diuitijs, & honeſtis moribus educatus, tam fortiter tuleris hoc tam graue tormentum. Sed eius ſermonem ſtatìm interrumpens martyr: Non ſunt mihi, inquit, ô Iudex, tormentum præſentia, ſed ſacra propter Chriſtum pompa, & feſtum celebre, me ad *ipſum cælum* iucundiſſimè tranſmittens. Dux itaque adhuc magìs deſperans, ſanctum tranſmittit in cuſtodiam. Ipſe autem interìm operam dabat menſarum lautitiæ, & lætitiæ, vt qui non ſolùm iræ & crudelitatis, ſed etiam voluptatis vellet eſſe ſeruus.

Rurſùs blãditur dux, vt fallat.

Cap. 19.

Rurſùs martyr induitur clauatis crepidis.

Cùm autem viam rurſùs eſſet ingreſſurus, & ad Roſaphorum contenderet præſidium, ad quod tendẽs, à Suris profectus fuerat, athletam rurſùs prioribus calceatum crepidis, à Tetrapyrgia duxit vſque ad Roſapha. Cùm autem eum eadem rurſùs luctantem neceſſitate vidiſſet martyrem, eandem, aut etiam maiorem oſtendere fortitudinem, & viam, quæ eſt à Suris vſque ad Roſapha, cum ferreis illis crepidis citra laborem confeciſſe omninò deſperans fore vt mutaretur, iubet beati martyris caput amputari gladio. Ducitur itaque martyr à militibus ad locum conſummationis. Magna autem multitudo virorum & mulierum & omnis ætatis conſequebatur, vt eum viderent & decertantem, & vincentem, & coronatum. Quinetiam ipſę quoquè feræ, veluti captæ quodam amore athletæ, relictis proprijs cauernis, eum placidè & manſuetè deducebant, illius quidem beatum iter quodammodò probantes, & commendantes, impios autem re ipſa arguentes, quòd quem feræ ſunt reueritæ, ipſi planè cæci interficiunt. Ille autem cùm ab ijs, qui eum ducebant, militibus breue aliquod tempus petijſſet ad orationem, & ab illis impetrâſſet, ad ſuum ſtatìm Dominum totam animam extollit cum oculis. Deindè, cùm ei reuocâſſet in memoriam ſuam commiſerationem, ad eorum quoquè, qui illum occidebant, vocabat miſericordiam, dicens: Qui ſola bonitate omnia es fabricatus, qui genus humanum ad tuam imaginem effinxiſti, & præfeciſti omnibus: Qui etiam, cùm tuum tranſgreſſi eſſent præceptum, & te Dominũ contempſiſſent, & in benefactorem ingrati apparuiſſent, eos nõ repuliſti, immò propter nos homo factus es, & ſerui formã accepiſti, & omnia voluntariè ſuſtinuiſti, & nec mortem quidem poſtremò recusâſti, ipſe quoquè nunc ignoſce ijs, qui in nos peccauerunt: & hac craſſa nube impietatis diſcuſſa, & à tyrannide inimici liberatis miſeris, illuceſce eis diuina luce tuæ gratiæ, & reuoca eos errantes magno tuo & admirabili nomine & veritate. Porrò autem nos quoquè, qui pro te, ô Domine, mactamur, ipſaſque animas & corpora noſtra ſpontè ſacrificamus, ſuſcipe tanquàm acceptas hoſtias & gratum ſacrificiũ, & ad aram tuam, quæ eſt ſupra cælos, introduc lætantes. Hæc orauit: & eum ſtatìm vox illinc vocauit. Quam cùm ille lubenter & cum voluptate audijſſet, collum protinùs alacriter porrigens, truncatur martyrico capite, ſeptimo menſis Octobris: & currit ad vocantem Dominum, à quo coronas, casque magnificas & præclaras ſuſcipit. Ex ijs autem nonnulli, qui ad ſpectandam venerant conſummationem, cùm precioſum illud corpus pijs & optantibus ſuſtuliſſent manibus, & peregiſſent ea, quæ de more fiunt in ſepultura, pręclarè & magnificè depoſuerunt apud ipſum locum martyrij.

Orat pro perſecutoribus ſuis.

Vocatur à Domino.

Truncatur capite.

Sepultura eius permagnifica.

Cùm autem multum interceſſiſſet temporis, quidã ex ijs, qui erant pietate feruentiores, venientes à præſidio Surorũ, aggreſſi ſunt ſurripere reliquias martyris. Ille autem, ſeu non volens damno afficere ciuitatem, ſeu non ſuſtinens cõmunem theſaurum eſſe alicuius proprium, magnam flãmam effecit furti indicem: & ignis illic accenſus, dolum manifeſtè publicans, damnum repentè oſtendit. Qui igitur erant in ciuitate Roſaphorum, opinati aduentũ hoſtium eo ſignificari, armati omnes ſtatìm adueniunt ad ſepulcrũ martyris. Qui cùm reſciuiſſent id, quod erat, & nè auferrent prohibuerunt, & non paſſi ſunt Surenos ampliùs manere in eo loco. Illi autẽ cùm nollent fruſtrà & inutiliter aduenìſſe, paruum quoddã templum in ſepulcro extruxerũt: & ſic cum gaudio redierunt, dando magìs, quàm accipiendo, ſuo in ſanctũ deſiderio ſatisfacientes. Paulatìm autem creſcente pietate in Saluatorem & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, Epiſcopi numero quindecim, ingreſſi ciuitatem Roſaphorum, inſigne templum ſanctis extruunt: & cùm id conſecrâſſent, in eo depoſuerunt diuinas martyrum reliquias: Ad gloriam Dei, & Domini noſtri Ieſu Chriſti: Quem decet honor, potentia, maieſtas & magnificẽtia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorũ, Amen.

Inſigne tẽplũ extruitur ſanctis martyribus.

EX

EX HISTORIA ECCLESIASTICA EVAGRII SCHOLASTICI, LIB. 4. CAP. 27. DE S. SERGIO MARtyre *inſigne miraculum. Verſio eſt Iohannis Christophorſoni Angliæ Epiſcopi.*

ALIAM prætereà rem, alio tempore à Choſroë Sergiopoli geſtam, hoc loco commemorabimus: quippè quæ & explicari oratione, & ſempiternæ memoriæ reuerà cõmendari debeat. Hanc vrbem quoquè Choſroës inuadere, eamq́ue obſidione expugnare parat. Ac ſimul vt mœnia aggreditur, fit vtrinquè ſermo & colloquium de ſeruanda ciuitate: conuenitq́ue inter eos, vt ſacris theſauris ac monimentis, inter quæ Crux à Iuſtiniano & Theodora miſſa fuit, vrbs redimeretur. Vbì iſta fuêre ad Choſroëm apportata, percontatur à ſacerdote & Perſis, qui cum eo ad eam rem miſſi erant, ecquæ alia ſupereſſent. Cui quidam eorum, qui verum dicere minimè conſueuerant, reſpondet, alia etiam adhuc monimenta reſtare, à paucis quibuſdam ciuibus occultata. Relinquebatur autem ab his, qui theſauros & monimenta attulerunt, auri argentíve prorsùs nihil, ſed alterius cuiuſdam materiæ multo præſtabilioris, quę Deo omninò dicata fuit: ſanctiſſimas dico reliquias Sergij inuicti Christi martyris, quæ in capſa erant oblonga, argentoq́ue obducta, repoſitæ. Itaque poſtquàm Choſroës his verbis perſuaſus, totum exercitum ad vrbem excidendam dimiſerat, derepentè in ipſis mœnibus magna hominum multitudo clypeis munita, viſa eſt ciuitatem propugnare. Quam, qui erãt miſſi à Choſroë, conſpicati, reuerterunt, ac tum multitudinem, tum armaturam admirati, ad Choſroëm rem referunt. Vbì autem rursùs certior factus eſt, paucos admodùm in vrbe remanere, eosq́ue vel ætate exacta eſſe, vel tenera & immatura, (quippè omnes, qui firma fuêre ætate & robuſta, è medio ſublati erant) pro certo nouit illud miraculum, à ſancto martyre editum: & propterea metu perculſus, admiratusq; Christianorum fidem, domum reuertitur: quem ferunt, ſub extremum ætatis tempus diuino regenerationis lauacro tinctum fuiſſe.

Choſroës obſidet Sergiopolim.

Vide vt antiquitas reuerẽter ſeruârit ſacras reliquias.

Miraculo territus Choſroës ſoluit obſidionem.

ITEM EX EADEM HISTORIA, LIB. 6. CAP. 20.

CHoſroës autem, iam ad ſuum regnum reſtitutus, mittit ad Gregorium Crucem, multo auro & lapidibus precioſis exquiſitè elaboratam, qua honorem Sergij martyris inclyti illuſtrari voluit. Hanc Crucem primùm Theodora coniunx Iuſtiniani ei dedicauerat, deindè Choſroes ſenior cum alijs monimentis indè abripuerat. Mittit quoquè aliam Crucem auream, in qua literis Græcis iſta curauit inſcribenda: Hanc Crucem ego Choſroës, Rex regum, filius Hormiſdæ, miſi. Cùm enim diabolico conatu & veteratorio infeliciſſimi * Baramis, & ſuorum Caballariorum in Romaniam confugere eramus compulſi, & propter aduentum ſcelerati Zadeſpram cum exercitu ad Niſibim, quò Caballarios, qui à partibus Niſibenſium ſtabant, ſubduceret: Caballarios cum duce ad Charchas vſque, qui Zadeſpram reſiſterent, eiusq́ue vires frangerent, miſeramus, ope & præſidio communiti ſancti Sergij, martyris honoratiſſimi & inprimìs memorabilis, quoniã acceperamus eum res abs ſe poſtulatas ſolere largiri: primo anno regni noſtri, ſeptimo Idus Ianuarij, poſtulauimus opem ab eo, votumq́ue fecimus, ſi Caballarij noſtri Zadeſpram vel interficerent, vel captiuum ſecum ducerent, nos auream Crucem lapillis diſtinctam, ad eius templum miſſuros, qua venerandum eius nomen illuſtraretur: atque ad quintum Idus Februarij, caput Zadeſpram ad nos perlatum fuit. Itaque poſtulationis noſtræ facti compotes, quò res geſta nemini dubia eſſet, ad venerandum ſancti Sergij nomen illuſtrandum, hanc Crucem à nobis fabricatam, ad templum eius miſimus vnà cum Cruce, quam Iuſtinianus Imperator Romanus ad idem templum miſit, quamq́ue Choſroës Rex regum, filius Cabadi proaui noſtri, temporibus, quibus Romani & Perſæ grauiſſimè inter ſe diſſiderent, huc aduexit, quam deniquè nos in noſtris theſauris inuénimus, & ad ædem ſancti & venerabilis Sergij mittendam curauimus.

Nota de hac Cruce.

* Varamis

Votũ Choſrois regis Perſarum.

Exauditur Choſroës.

Has Cruces Gregorius cùm de ſententia Mauricij Imperatoris accepiſſet, cùm magna pompa ad ſacrum martyris templum defert, inq́ue eo reponit. Haud ità multò

Mittit Choſroës alia dona ad S. Sergij ædem.

pòſt, alia dona ad ſanctum illud templum miſit Choſroës, inter quæ erat diſcus, ex auro confectus, in quo inſcribenda curauit hæc verba: Ego Choſroës Rex regum, filius Hormiſdæ, hæc in hoc diſco inſcribenda curaui, non vt ſpectentur ab hominibus, neque vt amplitudo tui venerandi nominis ex meis verbis cognoſcatur: ſed partìm propter rerum in eo inſcriptarum veritatem, partìm propter multa beneficia & liberalia, quæ abs te accepi. Nam mecum feliciter actum puto, quòd nomen meum in tuis ſacris vaſis extet. Cùm fortè Beramæis eſſem, petebam abs te, ſancte Sergi, vt mihi ſubſidio venires, & Sira coniunx conciperet. Ac cùm Sira Chriſtiana eſſet, & ego gentilis, & lex noſtra non permitteret nobis poteſtatem, mulierem Chriſtianam in vxorem ducendi: tamen ob meum ſingularem erga te amorem, legem in hac muliere neglexi, & eam de die in diem inter cæteras vxores ingenuè diligere non deſtiti, neque deſiſto. Quamobrèm viſum erat tuam bonitatem, ſancte Sergi, deprecari, vt grauida fieret. Quinetiam votum tibi nuncupaui, ſumq; pollicitus, ſi Sira conciperet, me Crucem, quam illa geſtat, ad ſanctiſſimum templum tuum miſſurum. Quapropter ipſe equidem & Sira hoc apud animos noſtros proponebamus, vt hanc Crucem in memoriam nominis tui, ſancte Sergi, ipſi teneremus, & viſum erat pro illa precium eius, quod quatuor millia & quadringentos ſtateres miliareſios non excederet, mittere, & ſic idem augere, vt eius ſumma quinque millia ſtaterum complecteretur. Atque ex eo tempore, quo iſtam poſtulationem animis noſtris concipere, hæcque cogitare cœperamus, ad tempus, quo Rhoſon Choſron venimus, non ampliùs decem dies prætererant: ad quod quidem tempus tu ſancte Sergi, non quòd ipſe dignus eſſem, ſed propter tuam ipſius bonitatem mihi noctù ſecundùm quietem viſus es, & iam tertiò dixiſti Siram concepturam. Atque ego in eadem viſione tertiò apertè tibi, quæ erant conſentanea, reſpondi. Ac quoniam tu rerum abs te poſtulatarum largitor es, ex eo die Sira morbum, quo mulieres laborare ſolent, non ſenſit. Ego autem etsì hac de re animo hæſitabam, vtrùm verbis tuis fidem haberem, an non, cùm ſis poſtulationum largitor: poſteà tamen ex eo, quòd morbus muliebris Siram non attigit, tum vim exploratam habui viſionis, tum tuorum verborum veritatem.

Choſroës inuocat S. Sergium.

Nota quòd hic dicitur, reginā Perſarum geſtāſſe Crucem.

S. Sergius apparet Choſroi.

Menſtrua dicit.

Quocircà Crucem hanc ilicò, & eius precium vnà ad tuam ſanctiſſimam ædem miſi, dedique mandatum, vt ex eius precio diſcus vnus & vnus calix fierent, qui diuinis myſterijs celebrandis inſeruirent: quinetiam vt Crux fieret, & thuribulum fabricaretur, vtrunque aureum, in vſum ſacræ menſæ, & Hunnicum vtrinquè apertum conficeretur auro colluſtratum. Quod autem de ſumma precij reſtaret, ad neceſſarios vſus tuæ ſacrę ædis reſeruaretur, vt mihi & Siræ tu ſancte Sergi, cùm in alijs rebus opitulareris, tum maximè in hac petitione ſubſidio venires: & quod per tuam interceſſionem nobis euenerit, idemipſum per tuam clementiam & bonitatem mihi & Siræ ex ſententia penitùs ſuccedat.

Ex hiſtoria Eccleſiaſtica Nicephori Calliſti, Lib. 15. cap. 23.

Acta ſunt hæc ſub Leone Imperatore, qui ſucceſſit Martiano.

Illuſtre miraculum.

ARchiſynagogus quidam inter Iudæos, cum pueris duobus in tumultu concitato, perindè atquè is author eius fuiſſet, correptus, crudeliter à viro conſulari excruciatus eſt, multis hominibus præſentibus. Is autē inter tormenta varia illud tantùm vociferatus eſt: O Deus ſancti Sergij, adiuua me. Sancte Sergi, tu nôſti. Iudices porrò fingere & aſſimulare hęc Hebræum putantes, ad ignem, vt viuus combureretur, qui verba ea protuliſſet, condemnârunt. Et eccè in media flamma equites duo, candidis induti ſtolis, apparentes, horis multis illum ab igne intactum conſeruârunt, & multitudo in flammam inſiliens, hominem indè rapuit. Qui deindè baptizatus, Sergius nominatus eſt: atque ille non minùs mente quoquè illuminatus, ſubſtantia ſua, quam multam habuit, vendita, in pyrę eius loco ampliſſimum Sergio martyri templum extruxit: vbì capite raſo, reliquam iuxta Dei beneplacitum exegit vitam. Idem duo eius fecêre pueri, nominibus ſuis in Sergij & Bacchi nomen mutatis.

VITA

VITA S. OSITHÆ VIRGINIS ET MARTYRIS, CVIVS AVTHOR NOMEN NON HABET IN *MS. codice, ſed eſt tamen fide digna: putóque eſſe eius epitomen, quam ſcripſit Albericus Veerus Regularis.*

BEATA Oſitha virgo & martyr, ex nobiliſſimis Anglorum natalibus originē duxit. Erat enim filia Fritheuualdi Regis & Vuilteburgæ filiæ Regis Pendæ Merciorum. Traditur autem virgo Oſitha bonis informanda moribus ſanctæ Moduuennæ Abbatiſſæ, quæ iuxta ſyluam, quæ Arderna dicitur, duo conſtruxerat monaſteria: vnum in loco, qui Polleſuuorch dicitur: aliud in manſione, quæ Streueshal nuncupatur. Horum alterum ſibi elegit orationibus intenta, reliquum conceſſit beatæ Edithæ, ſorori Regis Alfridi, ob ſanctitatis meritum ſibi familiariter dilectæ, quæ in congregatione ſanctarum virginum mater & cuſtos effecta eſt. Huic aliquandiù adhæſit adoleſcentula Dei ancilla Oſitha, à ſancta Moduuenna Abbatiſſa ei commendata. Cùm itaque hyberno tempore contingeret, beatam Editham cuiuſdam codicis inſpectioni vacare, cōſtituit ſanctę Moduuennæ communicare ea, quæ legenti vtilia in eo aduerterat. Itaque accita ad ſe Oſitha, Vade, inquit, & defer volumen iſtud ad dominā & matrem noſtram Moduuennam, in eo fortaſsis nonnihil ſanctæ contemplationis & ædificationis reperturam. Ea accepto libro, cùm ad quendam pontem ligneum perueniſſet, vi ventorum in pontis faſtigio impulſa, deorsùm in flumen præceps corruit, atque eius impetu rapta, in momento abſorpta eſt.

Octobris. 7.
S. Oſithę parentes.
Moduuēna Abbatiſſa.
Editha Abbatiſſa.
Oſitha à flumine abſorbetur.

Elapſis autem tribus diebus, Angelus Domini Moduuennæ in cella oranti appárens, dixit: Vade cum feſtinatione ad fluuium, aliquid ibì neceſſarium perpetratura. Ea vbì peruenit ad fluuium, inuenit ibì Editham virginem, puellam Oſitham quæritantem: eamque velut paueſcentem animaduertens, Quid eſt, inquit, ſoror? Recténe ſunt omnia? Illa reſpondit: Iam tres dies ſunt, domina, quòd tranſmiſi Oſitham ad te, venioque perquirere, quid cauſæ ſit, quòd ad me non reuertitur. Eſt'ne apud te? Moduuenna ait: Reuerà non vidi eam, nec venit ad me. Interrogati autem paſtores, num puellam vidiſſent, ità reſponderunt: Nudiuſtertiùs puellam pontem aſſcendere vidimus, ſed quò vel abierit, vel peruenerit, nos curam pecorum agentes, & ad alia intenti, penitùs ignoramus. His auditis, ſancta Moduuenna ait ad Editham: Deprecemur, ſoror chariſſima, Dominum, vt meritis ommium ſanctorum ſuorum reſtituat nobis hac hora puellam perditam, vt videamus & cognoſcamus eius admirandam potentiam, & collaudemus perpetuò eius miſericordiam. Cùm igitur in terram ſeſe inclinâſſent, & diù cum lachrymis orâſſent, Moduuenna ab oratione ſurgens, clara voce tertiò exclamauit: Oſitha, Oſitha, Oſitha, in nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis veni foràs, & de hoc flumine, in quo ſubmerſa es, per virtutem potentiæ eius ſana & incolumis emergas, vitæ reſtituta. Necdùm plenè verba finierat virgo ſancta, & eccè puella è fluuio cum codice illæſo prodit, terque expedita voce reſpondet: Eccè ego, eccè ego, eccè ego, domina mea. Eam ſancta Moduuenna cum magna exultatione ſuſcipiens, & gratias immenſas Deo agēs, Edithæ reſtituit, & cum codice eius ad cellam remeauit. Locus autem ille ab euentu nomen ſortitus, ab incolis Nunpole appellatur: quanquàm illa, monialis tunc non fuit, tametsi nigro pallio amicta fuiſſe creditur.

Vide mirabilem vim precū ſanctarum virginum.

Poſt deceſſum autem ſanctæ Moduuennæ, beata Oſitha ad parentes reducta, virtute & moribus quotidiè proficiebat: cumque ad nubiles perueniſſet annos, Rex orientalium Saxonum Sigerus, parentes puellæ ſolicitans, virginem ſibi petijt in coniugem dari. Vt autem parentes eam ad conſentiendum hortati ſunt, illa blanditias eorum reſpuens, animo & actione virginitatis ſibi puritatem magìs cordi eſſe declarauit. At tamen quamuìs renítens & inuita, nuptijs regali apparatu inſtructis, Regi illi tradita eſt. Sed affectum & deſideria ſua cæleſti ſponſo commendans, preces Deo & deuotè & inſtanter obtulit, vt ipſam à viri contactu immaculatam conſeruaret. Interìm multis diebus laudabili quadam fallacia & multarum occaſionum opportuno

Inuita coniungitur Sigero Regi Oſitha.

prætextu Regis deſiderium repreſſit: ſed ille eo ardentiùs, quo minùs erat voti eius conſcius, in ſecretius cubiculum eam iuſſit introduci, vt diù optatis eius frueretur amplexibus. Ecce autem nutu diuino adeſt nuncius, Regi iucundos rumores afferēs, ceruum habitu & forma corporis ſpectabilem, præ foribus regiæ domûs diſcurrere. Ità Rex intactam deſerens Reginam, adiunctis ſibi venatoribus, ad perſequendum ceruum perniciter aduolat. Oſitha verò tanquàm è naufragio erepta, liberatori ſuo Chriſto gratias agit, mittitq; celeriter literas Orientalium Anglorum Epiſcopis, Ecce & Beduuino, viris religioſis, ijs mentis ſuæ deſiderium exponens. At illi feſtino greſſu ad eam veniētes, religionis habitū ei tradunt, & velo impoſito, monialem cōſecrant.

Monaſticū habitū induit.

Rediens verò Rex poſt aliquot dies à venatione, ad viſitandam Reginam alacriter properat: cernensque eam habitu ſancto indutam, & voto diuino obligatam, mœrore afficitur. Sed tamen nolens amorem in odium commutare, illam propoſito ſuo inſiſtere ſuſtinet, licèt inuitus: conſtructiſque ædificijs religioni accommodatis, villam Chichenſem ei dat poſſidendam. Tum illa ſacras ſibi virgines adiungens, vitæ auſterioris propoſitum aggreditur, morum diſciplina, ſilentij rigore & cenſura continentiæ ſingulas informat, & tum verbo, tum exemplo ad amorem cæleſtium & mundi contemptum indeſinenter accendit. Cumque in Dei famulatu aliquandiù deſudâſſet, humani generis inimicus, & virtutum exterminator diabolus, beatæ eius conuerſationi inuidit, & quam de die in diem proficere conſpexit, à via ſanctitatis auertere ſtuduit. Itaque ſatellites ſuos ad ſanctæ virginis euerſionē miſit, è Danorum finibus filios perditionis, Chriſtianæ fidei & pietatis expertes, ad depopulandam orientalium Anglorum plagam excitans. Eius barbaræ gentis conſuetudo fuit, piraticam exercere, Chriſtianorum cædibus delectari, rapinis inhiare, ocium inane ducere, quotiès à ſceleribus & impijs facinoribus manus continerent.

Rex id permittit, & monaſteriū ei condit.

Danorum feritas.

Anno igitur Domini ſexcenteſimo quinquageſimotertio, menſe Octobri, gentilium caterua è Danorum partibus nauibus aducta, apud Orientales Saxones ad villam Chichenſem appulit: atque ibi è nauibus egreſſi, rapinis & incendijs in Chriſtianos ſæuiêrunt. Ille verò, qui inter ſceleſtos illos primas obtinebat, conditione beatæ Oſithæ & religione comperta, precibus & muneribus eam cœpit ad idololatriā prouocare, ſubijciens etiam minas verberum & vulnerum, niſi deorum, quos colebat, venerationi conſentiret. At virgo ſancta & blanditias contemnens, & minarum aſperitatem nihil reformidans, ſupplicia impendētia paruipendit. Quamobrèm princeps ille neque eius conſtantiam, neque deorum ſuorum iniuriam ferre ſuſtinens, capitali in eam lata ſententia, caput ſubmittere eam coëgit. Quod cùm amputatum ei eſſet, mox corpus ſeſe ſubrigit, & caput humì iacens, manibus appræhendit, rectoq; gradu & firmis veſtigijs progrediēs, vſque ad eccleſiam Apoſtolorum Petri & Pauli, per tria ferè ſtadia illud deportat. Ad oſtium autem eccleſiæ obſeratum ſubſiſtens, manibus cruentatis, vt ipſi aperiatur, pulſat, & ſanguinis illic veſtigia relinquens, in terram corruit. Eo autem loco, vbi capitalem virgo ſancta ſubijt ſententiam, fons perſpicuus erupit, varijs morborum generibus præbens ſanitatem.

Dani populantur Anglos.

S. Oſitha decollatur, & fert caput ſuum.

Porrò audito eius martyrio, parentes eius præcipuo æſtuabant deſiderio, vt vel truncati corporis penès ipſos depoſito pignore conſolati, doloris iacturam redimerent. Cumque corpus eius ad illos allatum eſſet, in eccleſia Aileſbiriæ in locello plumbeo illud honorificè collocârunt. Perpetratis verò multis poſteà eo loco meritis ſanctæ virginis miraculis, illa in viſu cuidam fabro apparens, Surge, inquit, & vade ad eccleſiam Aileſbiriæ, & tollens loculum illum plumbeum, in quo ſunt oſſa mea, & equo eum cautè imponens, ad eccleſiā Chichenſem deferto. Et nè tantus labor tibi pariat diffidentiam, vbi iter ingreſſus fueris, in viæ labore & ſarcinæ ſudore releuatrix & adiutrix tibi adero. Poſt trinam eiuſmodi apparitionem, nocte quadam nactus opportunitatem, eccleſiam ingreſſus, excubantes ſopore grauatos offendit, loculum plumbeum è terra extractum equo impoſuit, & abſceſſit. Manè euigilantes cuſtodes, excitant vicinos, platearum diuerticula & callium ſecreta compendia rimantur, ſi fortè, quem perſequebantur, poſſint comprehendere. Cernens autem faber ille hominum turbam propinquare, fuſa ad Deum & ſanctam virginem prece, perſequentes eum, mentis alienatione, oculorumque ſtupore mirabili, percuſſi, ad propria vacui rediêrunt. Faber verò vbi cum reliquijs ſanctæ virginis ad eccleſiam Chichēſem peruēnit, Mauricius Londonienſis Epiſcopus in precioſo ſcrinio eas honorificè repoſuit, & Roffenſis Epiſcopus, qui præſens aderat, à graui infirmitate curatus eſt.

Multa miracula ad ſacras reliquias eius.

Miraculum

Aliud miraculum.

Cùm

Cùm quidam nautæ fruſtũ marmoris ex porticu templi ſanctæ Oſithæ clàm ſecum auferrent, nauicula, in qua marmor illud depoſuerant, velut terræ affixa, immota permanſit, donèc culpam ſuam illi agnoſcerent, & marmor ſuæ eccleſiæ reſtituerent.

Pœna ſacrilegij.

Clericus quidam voto ſimplici in monaſterio ſanctę Oſithæ virginis, habitum monaſticum ſe ſuſcepturum promiſit: ſed propoſitum, malè blandiente fortuna, exequi differens, ad extrema vitæ, morbo ingraueſcente, perducitur. Ei ſancta Oſitha appárens, Quid eſt, inquit, quòd me tam ſolicitè inuocas? An non meminiſti, quid quarto ab hinc anno tibi præſtiterim? Cùm ægrotares morti vicinus, cumque ſatisfacerem prouinciæ huic mortalitate imminente, impetrauique à Domino meo Ieſu Chriſto, vt viſitaret populum meum, tunc etiam Dominum pro te rogaui, & tu ab infirmitate liberatus, vitę conuerſionem promiſiſti, & tamen ab eo tempore teipſo ſemper deterior extitiſti. Qua igitur fronte, lucris & nugis aulicis deditus, me inuocare auſus es? Illo verò emendationem vitæ cum lachrymis pollicente, ſancta virgo hilariore iam vultu eum intuens: Miſereor, inquit, tuî, ſi tuipſe tuî miſertus, Deo ſeruire vel ſerò volueris. Mox ille eius contactu ſanatus, monaſticũ habitum accepit, & deuotè Deo ſeruiens, in Priorem apud S. Bartholomæum Londoniæ electus eſt.

S. Oſitha cuidam apparet.

Mulierem contractam virgo ſancta erexit, iuueni muto & ſurdo loquendi & audiendi facultatem reſtituit, & multis alijs, opem eius in ſua infirmitate implorantibus, reddita ſanitate, ſubuénit.

Multa eius miracula.

Puella quædam officio brachij adeò priuata, vt lateri eius inſeparabiliter inhæreret, cùm meritis ſanctæ Oſithæ perfectè ſanata eſſet, votum continentię nuncupauit: ſeſt poſteà cum quodam iuuene matrimonium contraxit. Ei ſancta Oſitha appárens, cur temerario auſu vota, quæ diſtinxerunt labia ſua, rupiſſet, ſpurciſſimum coniugium improperando, redarguit, & compedum vinculo inuiſibili pedes eius arctiùs conſtrinxit, vt pedem pedi ſubiectum diuellere non valens, officio pedum prorſùs deſtituta, vltionis diuinæ flagellum ſentiret. At tandèm tamen meritis ſanctæ virginis ſoſpitati reddita, correctiùs deincèps viuere ſtuduit.

Vide q̃ grata ſint Deo cõiugia eorum, qui caſtitaté vouerunt.

Mulier quædam multis annis pedibus ingredi non potuit. Itaque à cuſtodibus eccleſiæ ſancti Edmundi, tanquàm opprobrium hominum & plebis abiectio repellebatur. Apparuit autem illi quidam venerãdi vultûs, atque in viſione dixit ei: Mulier, quid hîc moraris? Fruſtrà hîc expectas, quod petis. Surge: alibì tibi quærenda eſt ſalus, quam efflagitas. Et illa: Quis es, inquit, Domine? Ego ſum, ait, ſeruus Dei Edmundus. Abi ad eccleſiam ſanctę Oſithæ, vt ſanitatem perfectam conſequi merearis. Quò cùm illa perueniſſet, dolore membrorum ſedato, ſana ſurrexit.

Mulier clauda ſanatur.

CERTAMEN SANCTI ET GLORIOSI MARTYRIS DEMETRII, AVTHORE SIMEONE *Metaphraſte.*

TENEBAT quidem Romanorum ſceptra Maximianus, qui etiam Herculeus: magnoq; impetu & ſpiritu ferebatur in Chriſtianos: erroris autem ſimulacrorum nubes tegebat omnem terram, quæ eſt ſub cælo, etiamsì, velutì lucidæ quædã ſtellæ eam ſortitæ, reſplendebant, qui paſſi fuerunt propter Chriſtum. Quorum tunc vnus agnoſcebatur Demetrius, qui propter fidem in Chriſtum, erat ſuſpiciendus, & inſignis, ac celebratus propter miracula, quæ faciebat in Chriſto. Illum tulit quidem magna ciuitas Theſſalonica: quòd autem ad parentes attinet, erat inſignis, & genere clariſſimus, ipſum referens ad antiquos Macedones. Sed non erat tam clarus ſplendore ſuorum maiorum, quàm ornamento ſuæ virtutis. Tantùm enim animæ nobilitate ſuperauit eos, qui erant præclari hoc nomine, quãtùm corporis ſpecie ſuperabat eos, qui ſuam iactabant pulchritudinem. Nam erat quidem ei ſatìs acutum ingenium ad capiendas diſciplinas, aptum verò ad mores colligendos, & benignitate contemperandos: & vultûs elegans adſpectus ſignificabat animi nobilitatem. A pueritia quidem vſque ad pubertatem, erat ſuperior omnibus æqualibus: neque erat aliquid ex ijs, quæ ſunt verè bona, in quo non

8 Octobris ſecundùm Latinos. Cap. 1.

Patria & genus S. Demetrij.

longo interuallo alijs præſtaret: manifeſtumque erat ab initio, quàm eſſet quidem arbor iucundiſſima, & quàm copioſum & bonum fructum latura eſſet. Cùm autem ad virilem perueniſſet ætatem, vires oſtendebat ingenij, & exercebat robur & fortitudinem, atque in arte militari diſcenda laborabat, bonis ornatus moribus, & quæ in eo ſuauiſſimè florebat, verecundia & moderatione: adeò vt omnium de eo ſermo celeberrimus ipſum notum reddiderit Imperatori. Cùm ergò tam præclaro & magno ingenio præditũ Demetrium animaduertiſſet Imperator, ab initio ad magnam eum euehit gloriam, & eum creat Græciæ Proconſulem: adeò, vt etiam conſularibus eum inducerit inſignibus. Ille verò (erat enim ad id, quod oportet, intelligendum aptiſſimus, & ad id, quod eſt præſtãtius, eligendum, aliorum præſtantiſſimus) eorum quidem paruam ducebat rationem, ad ea tantùm, quæ ferunt ad Dei cultum, præclarè attendens. Et ideò quæcunque hìc ſunt iucunda, ex æquo reſpuebat: vnius autem ſolius amore tenebatur, pietatis ſcilicet, mortemque ſitiebat pro Chriſto, & quæ ex ea proficiſcitur, beatitudinem. Prædicabat ergò non timidè, nec cum aliqua dubitatione, ſed audacter admodùm & liberè, nomen Dei ſalutare: & nihil aliud erat ei in ore, niſi Chriſtus. Panem autem vitæ, quem cognoſcimus eſſe verbum veritatis, omnibus, qui erant pietate egentes, diſtribuit piè ac religiosè, adducens ex diuinis ſcripturis & docens, quòd hominem, qui ex beata illa, quæ eſt in paradiſo, conuerſatione exciderat, & in ſeruitutem peccati erat redactus, ipſum Verbum, quod ſimul cum patre eſt expers principij, cùm nec exceſſiſſet à Diuinitate, & carnem accepiſſet ex Virgine, & ſerui formam ſua ſponte ſuſcepiſſet, dignum fecit diuiniore viuendi ratione, & ei priorem donauit libertatem.

Dat operã militiæ. — *Fit Græciæ Proconſul.* — *Chriſtus ei ſemper in ore.*

Cap. 2.

Hæc & alia docens & interpretans, eis exponebat, & quodammodò eis occaſionem præbebat & ſemina ad hoc, vt Dei filij eſſent & vocarentur, &, quæ in Chriſto eſt abſconſa, vitam conſequerentur. Hinc multi ſuauiſſima fruentes doctrina martyris, receſſerunt quidem ab amaris tenebris erroris, acceſſeruntque ad dulce lumen veritatis. Sed ille quidem magnum in Chriſtum amorem concipiens, & inſatiabiliter hominum ſalutem deſiderans, ſi non poſſet omnes eripere à manibus inimici, hoc maximum damnum arbitrabatur, nec ſe putabat aliquid rectè facere. Res itaque ei ſuccedebat ex ſententia: & eum tranſmittebat fama in omnes partes: & prædicabat Trinitatem, non ſolùm ijs, qui erant Theſſalonicæ, & in Græcia, ſed etiam longinquis de ipſo audientibus. Cùm autem in eo eſſet, & pulchrum illud doctrinæ fluentum profunderet, veniunt ad eum quidam, quorum munus erat ſcrutari Chriſtianos, & per illorum proditionem ſibi acquirere beneuolentiam Imperatoris. Itaque Demetrius non in angulis, vt iam antè ſignificauimus, exercens Chriſtianiſmum, neque nocturnus Chriſti diſcipulus, immò verò magiſter veritatis, & apertè confitens pietatem, ab eis comprænhenditur, & defertur ad Imperatorem, quòd teneret quidem opinionem Chriſtianorum, res autẽ deorum apertè rideret & ſubſannaret. Maximianus autem tunc erat Theſſalonicæ, qui magnus quidem euaſerat ex bello geſto aduersùs Sarmatas, multo autem magìs agnoſcebatur ex crudelitate, quam exercebat aduersùs pios.

Multos cõuertit ad Chriſtum. — *Comprehẽſus, ducitur ad Imperatorem.*

Cap 3.

Cùm primùm ergò hæc audijſſet Imperator, variè fuit affectus. Stupebat, dolebat, timebat, iraſcebatur. Stupebat, propter nouitatẽ eius, quod audiebat. Dolebat, propter viri iacturam. Timebat, nè cùm talis eſſet, alios traheret ad ſuam religionem. Iraſcebatur, quòd honoris ei delati nullã duxiſſet rationem. Sed cùm non poſſet ſoli credere auditui, vt qui ferre non poſſet ſe tanti viri facere iacturam, (nam quod non vult aliquis, nec facilè poteſt credere) voluit etiam oculos aſſumere teſtes eius, quod fuerat auditum. Iubet ergò virum ad ſe adduci. Is autem coràm conſtitutus, non extimuit imperij magnitudinem, non eſt reueritus ea, quæ expectabãtur, ſupplicia, non iudicis formidauit ſæuitiam: ſed hanc crudelitatem ille ratus eſſe materiam apertiùs oſtendendi ſuum in Chriſtum amorem, tanquàm leo protinùs acceſſit ad certamen, non molliter aut effœminatè adſpiciens neque abiectè aliquid dicens: ſed ſuis potiùs verbis confirmans ea, quæ priùs Tyrannus de eo audierat: quòd eſſet quidem miles Chriſti, & eius ſolius adorator: quòd tantùm abeſſet, vt deos, qui ab eo dicebantur & colebantur, honoraret, vt eos etiam apertè irrideret & abominaretur: quodque tormenta quæ ille minaretur, tunc pati ægrè ferret, quandò viderit tortores aut clementiùs, aut parciùs inferre, quàm deſideret. Honores autẽ tui, inquit, ô Rex, & bona, quæ das ijs, qui tibi parent, quomodò eum allexerint, qui tui imperij inuidioſam coro-

Eius animi fortitudo.

coronam, illud ipſum, inquam, imperium cum opibus & theſauris, æquè ac tenuem puluerem deſpicit & habet contemptui? Quòd ſi etiam mihi mortem intuleris, tunc ſcias te mihi facere, quod eſt maximè optandum, vt qui ad veram vitam, & ad Chriſtum tranſmittas, quem magis, quàm ipſam, deſidero.

Hæc poſtquàm audiuit Maximianus, quæ ingenti ſpiritu, ſummaque conſtantia, & maxima libertate dicta fuerant, tunc quidem differt tormētum, callidè id potiùs faciens, quàm benignè. Volebat enim ei inijcere pœnitentiam, & efficere, vt interiectum tempus, tam vehementem remitteret conſtātiam. Et ideò in præſentia iubet, vt propinqui lauacri caminorum fornices Demetrium acciperēt in cuſtodiam. Martyr verò cùm abduceretur in carcerem, ſimul lætabatur, & afficiebatur dolore. Lætabatur quidem, quòd martyrium mox eſſet cōſecuturus: ægrè ferebat autem, quòd non videret tortores ad ſe citiùs accedere, & non iam ad tormenta & mortem acciperetur. Tantùm enim contendebat Demetrius mori propter Chriſtum, quantùm ſtudebat Maximianus eum ſuperare. Cùm ergò martyr veniſſet in carcerem, dicebat: Deus, in adiutorium meum intende: Domine, ad adiuuandum me feſtina. Quoniam tu es patientia mea, Domine, ſpes mea à iuuentute mea. In te confirmatus ſum ab vtero. A ventre matris meæ tu es protector meus. In te laudatio mea perpetuò. Pſallam Deo meo, quandiù fuero. Propterea exultabunt labra mea, quandò pſallam tibi, & lingua mea tota die meditabitur iuſtitiam tuam. Peractis autem precibus, videt ſcorpium è terra proſerpentem, qui & ſtimulum ſuſtulerat, & eius pedem erat puncturus. Ille autem Cruce munitus, cùm eum inuocaſſet, qui dedit ſuo figmento calcare poſſe ſerpentes & ſcorpios, illum reddit mortuum, vel potiùs eum, qui intelligentia percipitur, ſcorpium, qui in eo latebat. Statìm autem diuinus ei apparens Angelus, eius capiti coronam imponit, dicēs: Pax tibi, Chriſti athleta. Eſto fortis, & te virum prebe. Sic qui velox eſt ad conſolationem eorum, qui ipſum timent, Dominus, ſimul atquè fuit incluſus in carcere, & in præſentibus placidè admodùm conſolatur athletam, & ad futura implet animi alacritate. Sed Demetrius quidem ſic erat in cuſtodia.

Cap. 4.

Ducitur in carcerem.

Pſal. 69.

Pſal. 70.

Luc. 10.

Crucis ſigno perimit ſcorpium.

Maximianus autem exhibebat ſpectaculum gladiatorum, & complebātur omnes pentathli ludi. Ille verò ſedebat in ſublimi ſpecula, iucundiſſimum eſſe ſtatuens verſari in ſpectando certamine. Lætabatur enim, vt videtur, humani ſanguinis videns effuſionem. Erat autem quidam vir barbarus ex Maximiani neceſſarijs, qui erat patria Vandalus, manu fortis, & validus ad luctam, & magnitudine, quæ modum ſuperabat: & ideò erat ei valdè gratus, & habebatur in magna exiſtimatione. Nomen erat ei Lyæus. Is inſolenter iactans ſe omnes vincere robore corporis, ſtansque in pulpito, vt toti eſſet theatro manifeſtus, cæteros gladiatores prouocabat ad certamen. Tunc autem factus fuerat à Maximiano circus, multis compræhenſus tabulis, in quem ingrediebantur, qui erant ſingulari certamine certaturi, & qui ad pancratium accedebant, & luctam.

Cap. 5.

Lyæus Vandalus.

Cùm ergò viribus corporis omnes ſuperaret Lyæus, & quicunque manus cum eo cōſerebat, ſtatìm cerneretur humì proſtratus, aut etiam morte affectus, maxima Tyrannum afficiebat lętitia, propterea quòd proſterneret eos, qui cum ipſo congrediebantur. Quidam verò nomine Neſtor, ætate quidem valdè iuuenis, vt qui modò natam haberet lanuginem, adſpectu autem iucundiſſimus, & forma præſtantiſſimus, qui erat notus inclyto martyri Demetrio, cùm videret Maximianum ſic affectum in barbarum, & gladiatorum certaminibus multas exhibere pecunias, partìm quidem odio habens Lyæi ſuperbiam, partìm autem adſpiciens miracula quæ fiebant à diuino martyre, & quòd plurimi ad eum accedentes, docebantur pietatem in Chriſtum, cupienſq; hoc etiā eſſe vnum ex miraculis Demetrij, vt precibus illius armatus, Lyæi frangeret audaciam, & barbari deijceret ſupercilium, accurrit ad martyrem, & ad illius pedes procidens, dicit: Serue Dei Demetri, ſum paratus, & mihi gliſcit animus congredi cum Lyæo, ſi me ſolùm armaueris precibus. Quid ergò diuinus Demetrius? Perindè acsì ipſe rogaſſet, non autem fuiſſet rogatus, exequendo propemodùm præuenit petitionem: & ei velociter impoſito eo, quod eſt in Chriſto, ſignaculo tam in fronte, quàm in corde, eum dimittit, dicens: Et Lyæum vinces, & eris martyr Chriſti. Quod quidem perindè eſt, acsì dicas: Et manifeſtum vinces aduerſarium, & eum qui non eſt manifeſtus. Sic eius animo non ſolùm immiſit audaciam, ſed etiam de futuro pronunciauit certiſſimè.

Cap. 6.

Nota de ſigno Crucis in fronte & in corde.

Statìm ergò Neſtor veniens in ſtadium, cùm per gradus deſilijſſet, & deponit tuni-

Neſtor armatus ſigno Crucis venit in ſtadiũ cõtra Lyęũ. cam,& aſſiſtens ſeipſum oſtendit Imperatori. Maximianus autem obſtupefactus illa audacia adoleſcentis, & eſſe aliquid aliud opinatus, quàm oſtentationem virtutis, iubet eum ſiſti propiùs,&, O adoleſcens, inquit ei conſulens, ſcio, quòd pecuniæ inopia coëgit te ad hãc prorumpere audaciam, vt vel ſi viceris, multas opes tibi compares: aut ſi fueris ſuperatus, implacabilem inimicum, paupertatem ſimul cum vita effugias. Ego autẽ tuæ ætatis & pulchritudinis miſertus, vel pro ſola audacia tibi præbebo, quod ſatis eſt pecuniæ. Qua accepta, abi ſimul cum vita fruens quoquè pecunijs. Nè autem cum Lyęo omninò congrediaris. iam enim multos vita priuauit, eoſq; te longè robuſtiores. His auditis, Neſtor neq; Imperatoris arripuit liberalitatem, neq; rurſùs Lyæi laudibus fuit territus. Imperatori autem: Non cupio, inquit pecunias, neque ea de cauſa prodeo in certamen: ſed gloriam potiùs cupiens, & Lyæo volens apparére pręſtantior. Non ſolùm enim diuitias, ſed etiam ipſam vitam ſtatui reijcere, ſi Lyęo gloria ceſſero. Hæc ſic dicta, & Imperatorem, & eos omnes, qui aderant circa ipſum, ad iram prouocârunt, qui (Quomodò enim armatus, & quo eſſet fretus, ille nondùm dixerat) arrogantiæ tantùm & vanæ gloriæ verba eſſe exiſtimabant. Atq; Imperator quidem Lyæum vehementer incitabat ad certamen: impetuque & audacia plenum eius animum reddebat acriorem. Neſtori autem animum addebant verba Demetrij, & Chriſtus. Ad quem attollens oculos, dicebat: Deus Demetrij, cõcede mihi, vt ego, 1.Reg. 17. qui ſum ætate breuis Dauid, tanquàm alium Goliath, pudore & ignominia Lyæum afficiam. Te enim fretus, ſuſcepi hoc certamen in medio multorum, vt tuum nomen glorificetur, qui ſolus es verè Deus, & ijs, qui in te virtutem faciunt, mittis auxilium de ſancto. Sic dixit, & ſtricto acinace ingreſſus theatrum, & cum barbaro congreſſus, infert eius cordi certam plagam. Et ſtatim illum quidem interimit, ferè autem ipſum quoquè Maximianum dolore, quem de eo accepit: multo verò magis ipſum quoquè errorem, & cum eo eius authorem, occultum, inquam, Maximianum morte afficit.

Neſtor adoleſcẽs Chriſti virtute proſternit fortiſſimum virum.

Cap. 8. Maximianus autem Imperator non potuit ampliùs ſedere, ſed ſtatìm ſurrexit ira plenus & triſtitia, & in aulam abijt regiam, grauia apud ſe verſans, & luci veritatis volens impius offundere tenebras, Neſtoriſq; victoriam obſcurare, ac per illud cultum Chriſti, præ multa ignorantia rem vocans præſtigias. Neq; enim, aiebat, aliâs ab eo fuiſſet interemptus is, qui tam pręclara effecerat facinora. Itaque, generoſo Neſtore acceſſito, tanquàm res eſſet certa, & nulla opùs haberet inquiſitione: Dic mihi, dicit, adoleſcẽs, quanam arte vſus magica, aut quoſnam habens adiutores, Lyæum virum tantum interfeciſti? Cui Neſtor nihil territus, ſed omninò confidens, quòd qui dedit illum ſuperbum & inſolentem de medio tollere, ipſe quoq; de eo conuenientem dabit reſponſionem: Nihil, inquit, ô Imperator, tale, nec mihi, nec vlli eſt Chriſtiano vtile. Nullus autem homo mihi fuit ad hoc adiutor, niſi ſolus Deus Demetrij, Deus, ô Imperator, Chriſtianorum. Manifeſtum eius certamen fuit mors Lyæi, qui in manu Num. 21. forti & brachio excelſo Sehon & Og, & alios innumerabiles longè magis, quàm Lyęus, virtute inſignes facilè de medio ſuſtulit, non ſolùm ſingulos, ſed etiam magna circundatos multitudine. Sed cur non dico ea, quæ ſunt illo ſolo verè digna, cuius opus eſt cælum & terra, & quæ ſunt in eis omnia?

Cap. 9. Non tulerunt hæc magna aures viles Maximiani, ſed pulchrorum verborum mercedem & victorię præmium, ei mortem affert gladio. Et ſic quidem Neſtor beatum finem propter Chriſtum eſt conſecutus: & ſuo enſe plagam accepit, ſic iubente Maximiano, fortè vt ille quoquè martyrico ſanguine ſanctificaretur. Cùm igitur Minutianus protector, cædis fuiſſet adminiſter, ſic Neſtor tranſmittitur ad Chriſtum, quem dilexit, & à quo erat accepturus coronas duplicis victoriæ. Hinc in Demetrium criminationes intenduntur probabiliores, quòd ipſe eſſet cauſa cædis Lyæi. Valdè itaq; iratus Maximianus, & ſimul arbitratus non fore bonum augurium, ſi ei occurreret Demetrius in ſtadium aſſcendenti, ad quod per lauacrum erat acceſſus, iubet martyrem interfici lanceis in ijs ipſis caminis, in quibus cuſtodiebatur. Quod fit etiam. Et tu quidem, qui es omni ex parte pulcher & honeſtus, Demetri, qui Dominum diligenter ſectaris, & omnia illius diligis, ſimiliter atquè ipſe lancea configeris, hancque inuenis occaſionem, & viam tui ad eum aduẽtûs, beatus quidem propter vitam, beatior autem propter deceſſum & coronas, & propter æternã tuam cohabitationem cum eo, quem deſiderabas.

Neſtor cæditur pro Chriſto.

S. Demetri⁹ lanceis confoditur.

Cap. 10. Hæc quidem ſic ſe habebant, & humì iacebat corpus martyris, neq; vlla eius habebatur

batur ratio. Omninò autem nec erat ſanctum,nec Deo planè dignum, pro quo paſſum erat ſacroſanctum illud corpus,ſic ipſum deſpicere. Neq; ergò deſpexit: ſed quidam ex ijs,qui Chriſtum amabant, noctù accedentes,cùm valdè turpiter iacens corpus precioſum ſuſtuliſſent,id piè cōponunt. Deindè etiam iniecto puluere,in eo ipſo loco,in quo fuerat conſummatus,ſepeliunt piè ac religiosè. Quidam autem ex ſancti famulis, ſtans prope eum, quandò beatam illam ſubijt cædem, cùm vt potuit, diuinum illum ſanguinem collegiſſet in ſacro martyris ſuperhumerali,& quem manu geſtabat, annulum accepiſſet, & martyris ſanguine tinxiſſet, per ipſa faciebat plurima miracula. Neq; erat vllus morbus, neq; malus dæmon tam fortis, quin ſtatim,ſi illius feciſſet periculum, ſuperaretur: adeò vt tali fama miraculorum impleretur tota ciuitas Theſſalonicenſium. Quocircà nec erat conſentaneum ea latere Maximianum, nec ferre poſſe inuidiam. Et ideò capitur protinùs famulus,horum bonorum procurator, & interficitur. Tribunal locus, in quo fuit occiſus: Lupus autem vocabatur egregius ille famulus. Procedente autem tempore, & ſignis ex loco, in quo latebat corpus martyris, tum Macedoniam, tum etiam Theſſaliam peruadentibus, quinetiam caligine ſimulacrorum conuerſa in perfectam ſerenitatem, quidam Leontius,& gloria clarus,& Chriſti amore ardens, qui tūc erat Præfectus Illyrici, profectus Theſſalonicam,à graui morbo inuaditur,ità eum premente, vt nec comederet, nec biberet: quę ab omnibus autem fugitur, mortem putaret rem valdè optandam,& à malo,quod eum vexabat,ſolam liberationem. Cùm ergò & medici à morbo apertè vincerentur,& amicorum pręſentia ad conſolandum dolorem inanis labor ei reputaretur,nulla autem ſpes eſſet fore,vt à morbo liberaretur: cùm,inquam,agitaretur tantis fluctibus,& planè ineuitabilibus, Præfecto ſacra quædam ancora fuit refugium ad diuinum templum martyris. In quod cùm fuiſſet introductus,flexis genibus,& depoſitus fuiſſet in loco,in quo ſacrum illud corpus fuerat in terra conditum, (O diuinam viſitationem,O rem ineffabilem.) Suffeciſſet quidem ad apertè oſtēdendam Demetrij gratiam & virtutem,ſi cùm depoſitus aliquo tempore expectâſſet,& vehementiſſimè orâſſet, ſenſiſſet auxilium. Nunc autem hoc eſt maximè nouum, hoc eſt miraculorum illius iucundiſſimum,quòd omnia hæc ſimul concurrerunt, ægroti in templo depoſitio, martyris per labra illius inuocatio, & morbi facilis eiectio. Leontius tam celerem cōſecutus curationem, ipſe quoquè celerem reddit remunerationem. Nam cùm domunculam, in qua ſacrum corpus martyris depoſitum fuit, quæ erat parua admodùm & anguſta,& lauacri comprçhenſa erat ambitu,& ſtadij,euertiſſet, templum in ipſa ciuitate Theſſalonica ab ipſis extruxit fundamētis: quod nunc quoquè cernitur medium inter publicum lauacrum & ſtadium pulcherrimè excitatum: pulchritudine enim & magnitudine nulli alij cedit ex ijs, quæ mouent oculos ad admirationem & voluptatem.

Plurima facit miracula ſanguis ei°.

Leontius Præfectus celerrimè curatur.

Elegantiſſimū templū condit S. Demetrio.

Cap. 11. Abiturus autem hic vir pius in Illyricum,cùm vellet aliquam partem ſacri corporis accipere, vt illic quoq; excitaret templum glorioſo martyri, ſanctus non eſt ei aſſenſus, ſed nocturnis apparitionibus eum arcet à cœpto. Proptereà ſecunda, vt dicitur, nauigatione cùm chlamydem martyris,quæ illius venerando ſanguine fuit cruētata, & ex eius ſuperhumerali aliquid accepiſſet,quod ſolent appellare orarium, & in precioſa arca,quod verè erat precioſum, depoſuiſſet, ſic martyris quidem ſatisfecit deſiderio,& ſibi maximam acquiſiuit ſecuritatem. Certè cùm hyemis tempore reuerſurus in Illyricum, ob ſeria quædam negocia Syrmium properaret, & iam perueniſſet ad ripas cuiuſdam fluminis, quoniam illud excreuerat, & magnum attollebat fluentum, & proptereà à nullo poterat omninò tranſmitti, & multum quidem temporis interceſſerat, fluentū autem minimè ceſſabat,ſed ijs, qui tranſmittere volebant, prohibebat tranſitum: is afficiebatur magna animi ægritudine, & erat valdè cogitabundus, & verſabatur in perplexa dubitatione. Ei verò apparens diuinus Demetrius: Omni, inquit, animi ægritudine & incredulitate procùl eiecta ab animo, quod tecum fers,geſtans manibus,tranſi fluuium citra dubitationem. Páret Pręfectus ei qui apparuerat: & cùm manè aſcendiſſet vehiculum, per flumen, capſam portās manibus,& cum animo tenens erectos quoquè oculos,gradiebatur,fluento tacitè recedente, & cedente nutibus,qui non cadunt ſub adſpectum, dignum quidem admiratione, fide autem,quam habebat in martyrem,non indignum ſubiens tranſitum.

S. Demetri° ei apparet.

Cap. 12. Cùm ſic ergo illæſus traieciſſet, & Syrmium perueniſſet, templum ibì quoq; martyri extruxit, ſacramque illam capſam cum theſauro, quem ſeruabat, in eo deponit.

Collo-

Collocatum autem erat prope templum glorioſæ martyris Anaſtaſiæ, vt martyres
Nota de chlamyde martyris. martyribus quomodò ſurſùm, ſic & deorsùm appropinquarent. Multa autem miracula & curationes etiam in ipſa via, dum ferretur illa chlamys ſanctificans, plurimi ſunt conſecuti, Gratia & virtute Chriſti veri Dei noſtri: Quē decet omnis gloria nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA SANCTÆ PELAGIÆ, QVÆ EX INSIGNI PECCATRICE FACTA EST PERFECTAE POENITENtiæ exemplar.

Author eſt Iacobus Diaconus Heliopoleos, habetúrque in vetuſtis MS. Codicibus: ſed ſtylum paſſim nonnihil elimauit F. Laur. Surius, pleriſque redditis paraphraſticôs.

PROLOGVS AVTHORIS.

Ezech. 18. 1. Tim. 2. MAgnas ſemper Deo ac Domino noſtro gratias agere debemus, qui nō vult mortem peccatoris, neq; vt ille pereat: ſed omnes potiùs homines vult ſaluos fieri, & per pœnitētiam redire ad vitam, quam peccando amiſerunt. Audite ergò rem admiratione digniſſimam, quæ accidit in diebus noſtris. Viſum eſt mihi peccatori Iacobo ſcribere eam vobis fratribus ſanctis, vt vel legendo, vel audiendo illam cognoſcatis, & animabus veſtris maximam ſpiritalis
Ezech. 18. conſolationis materiā comparetis. Miſericors enim Deus, cùm non ſit voluntas eius mors impij, pœnitentiæ remedium offert lapſis in peccata, vt per dignos pœnitentię fructus & ſatisfactionis opera, quę malè admiſſa ſunt, expientur & aboleantur. Poſteà
Matth. 25. Rom. 2. verò futurum eſt iuſtum & æquiſſimum iudicium, in quo recipiet vnuſquiſque ſecundùm opera ſua, quemadmodùm innumera ſcripturæ diuinę loca teſtantur. Nunc ergò ſilentium mihi prębete, & quę dicturus ſum, attentis animis accuratè contemplamini: habent enim materiam ſanè vberrimam compunctionis ſalutaris.

NARRATIO.

Octobris 8. Cap. 1. SACRATISSIMVS Antiochenæ ciuitatis Epiſcopus acciuit ad ſe omnes vicinos Epiſcopos ob certam quandam cauſam. Venerūt igitur ad eum octo antiſtites, & in
Nōnus Epiſcopus ſanctiſſimus. ijs vir Dei Nonnus ſanctiſſimus, admirandus ſanè & pręſtantiſſimus monachus, meusq; Epiſcopus, è Tabenenſiotarum monaſterio extractus ob vitam incōparabilem, & ſpectatiſſimam conuerſationem atq; morum integritatem. Cùm ſic autē illi conueniſſent, Antiochenus Epiſcopus iuſſit nos manere in baſilica beatiſſimi Iuliani martyris: ad cuius fores ſedentibus Epiſcopis, nos quoq; ad eos acceſſimus. Rogârunt autem illi Nonnum dominum meum, vt ſermonem ad ipſos haberet. Nihil verò cunctatus ille, cœpit loqui ea, quæ facerent ad ædificationem & ſalutem omnium, qui eum audiebant. Cunctis verò admirantibus ſanctam eius doctrinam, ecce ſubitò tranſijt iuxta nos prima Mæ-
Pelagia ſcortū inſigne. nadum Antiochiæ, inſignis meretrix aſello inſidens, cum incredibili pompa & apparatu, vſqueadeò compta & ornata, vt nihil in eius veſtibus cerneretur præter aurum, margaritas & gemmas: ipſi etiam pedes eius auro & margaritis tegerentur. Stipabat verò eam ingens turba puerorum & puellarum, cultis magniq́ue precij induta veſtibus, & torques aureas ad collū ferens. Ex ijs alij antecedebant, alij ſequebantur eam. Tanta autem erat eius formæ pulchritudo & elegantia, vt homines huic mundo dediti, ea conſpicienda exatiari non poſſent. Cumq; nos prætereret, totum impleuit aërem odorum mira fragrantia & ſuauitate.

Cap. 2. Eam vt viderunt Epiſcopi impudenter & inuerecundè prætereuntem, nihil velato capite, & nudis ſcapulis omnium oculis petulanter expoſitis, taciti ingemiſcebant, & facies ſuas tanquàm à re execrabili & immani ſcelere auertebant. At Nonnus beatiſſimus, intentiſſimè in eam ſuos defigens obtutus, diù eam contemplabatur, ità vt etiam

Ecce vir ſanctus ex turpi fœmina capit occaſionem pietatis.

etiam in abeuntem non ceſſaret acriter intueri. Deindè vultu ad Epiſcopos conuerſo, An non, inquit, affecit vos huius fœminæ tantus decor, tantaq; venuſtas? Illis nihil reſpondentibus, depoſuit faciem in genua ſua & ſudarium, quod manibus tenebat, & flens largiter, totum ſinum ſuum compleuit lachrymis, & ab imo pectore longa ducens ſuſpiria, rursùs ait ad Epiſcopos: Nihil'ne delectati eſtis tanta eius pulchritudine? Illis tacentibus, Ego verò, inquit, mirificè delectatus ſum. Eccè enim omnipotens Deus hanc fœminam ſtatuet coram admirabili & tremenda ſede ſua, ex ea tam nos, quàm munus & miniſterium noſtrum iudicaturus. Quot enim, putatis, horas expendit hæc mulier, dum in cubiculo ſuo ſe lauat & componit, omnem animi curam & cogitationem adhibens ad ornandum ſeſe, nè quid poſſit in ea decoris & pulchritudinis deſiderari, vt placeat omniũ oculis, nec deformis vlla ex parte videatur amatoribus ſuis, qui hodiè ſunt, cràs fortaſsis nuſquàm erunt? Et nos habentes patrem omnipotentem in cælis, Dominum immenſæ maieſtatis, ſponſum immortalem, in quem deſiderant Angeli proſpicere, cuius pulchritudinem ſol & luna mirantur, ampliſſima reponentem præmia, ipſi fidem integram ſeruantibus, & ad eius volũtatem ità, vt par eſt, ſeſe accommodantibus, diuitias & honores immenſos in cælis, deniquè ea, quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſſcenderunt, liberaliter & prolixè promittentem: nihil ſtudemus ornandis miſeris animabus noſtris, neq; ſordibus detergendis culpiſque, quibus animæ turpiſſimè fœdantur, expiandis: ſed patimur eas iacére ſupinas, ocio deſidiaque marceſcere.

1. Pet. 1.

Cap. 3.

Nonus mirè plãgit ſeſe cõparatione ſcorti illius.

His dictis, appræhẽdit manum meam, ſimulq; peruenimus in hoſpitium, vbì nobis cubiculum paratum erat: in quod ille ingreſſus, pronum ſe humì abiecit, pectuſq; ſuum multùm verberans, & vbertìm plorans, dixit ad Dominum: Domine Ieſu Chriſte, ignoſce mihi miſero & indigno peccatori. Eccè enim vnius diei ornatus, quẽ hæc fœmina adhibet componendo & excolendo corpori ſuo, vincit omnem ornatum animæ meæ. Quali ergò fronte te reſpiciam Deus meus, aut quibus ſermonibus potero me iuſtificare in conſpectu tuo? Non enim volo celare & abſcondere tibi cor meum, quandoquidem tibi patent omnia arcana pectoris mei, & nulla te latet cogitatio. Et væ mihi peccatori & indigno, qui aſſiſto ad ſanctũ altare tuum, nec exhibeo tibi pulchrã, ſicut tu expetis, animam meam. Illa promiſit, quòd ità comparare ſe velit, vt placeat mortalibus hominibus, & ſtat promiſſis ſuis: ego verò pollicitus ſum daturum me operam, vt placeam oculis diuinæ maieſtatis tuæ, & turpiter mentitus ſum, fidemq; fefelli deſidia & pigritia mea. Nudus ergò ſum tã in cælo, quàm in terra, dum non parco mandatis tuis, nec impleo, quæ tu iuſſiſti. Non ergò mihi bonorum operum ſpes eſt, ſed ſpero tamen in miſericordia tua, qua me ſaluatum iri confido.

Cap. 4.

Viſio eius.

Hæc illo dicente, & multùm plorante atq; eiulante, eodem die magnam egimus celebritatem. Aduenięte autem Dominico die, poſt abſolutas nocturnas orationes, dicit ad me ſanctus Nonnus Epiſcopus: Somniũ vidi, frater Iacobe Diacone, nec mediocriter perturbor, quòd ſcire non poſſum, quidnam ſibi velit. Vidi enim, ad cornu altaris ſtans, columbam nigerrimam multis ſordibus conſpurcatam: cumq; circùm me volitaret, fœtorem & ſqualorem ſordium eius ferre non potui. At illa nihilominùs permanſit apud me, donèc catechumeni dimitterẽtur. Nam ſimulatquè proclamauit Diaconus ad catechumenos, Procedite, vel Abſcedite, nuſquàm illa cõparuit. Porrò poſt Miſſam fidelem & peractum ſacrificium, cùm dimiſſa eſſet Eccleſia, me extra domûs Dei limen prodeunte, rursùs aduenit columba, multis cõtaminata ſordibus, & circa me volitans. Ego verò extenſa manu compræhendi eam, proieciq; in lauacrum aqua plenũ, quod erat in ſanctæ eccleſiæ atrio: in qua aqua omnes illa ſordes adeò depoſuit, vt indè inſtàr niuis candida exiret, atq; in ſublime volans, prorsùs à meo conſpectu ſubduceretur. Hoc ſomnium cùm mihi ſanctus Epiſcopus narrâſſet, appræhendit me, & ſimul acceſſimus ad ſummam ædem cum cæteris Epiſcopis, & eius ciuitatis Epiſcopum ſalutauimus.

Hęc eſt miſſa vel miſſio catechumenorũ, qui à myſterijs ſacroſanctis arcebãtur.

Cap. 5.

Ingreſſus autem ille Epiſcopus, omnem populum adhortatus eſt: cumq; ſediſſent antiſtites in thronis ſuis, poſt omnem canonicam celebrationem & ſancti Euangelij lectionẽ, idem ciuitatis Epiſcopus porrexit beatiſſimo Nonno ſanctũ Euangeliũ, hortans eum, vt verba faceret ad populũ. Tum ille aperiens os ſuum, loquebatur Dei ſapientiã, quæ in eius pectore ſibi fecerat domicilium: nec quicquã eius ſermo humanæ artis aut philoſophici ſupercilij, nihil exoticum aut ſuperuacaneum redolere videbatur: ſed cùm eſſet plenus ſpiritu ſancto, arguebat & admonebat plebem, ſynceriſſimè

ceriſſimè loquens de futuro iudicio, & bonis ſempiternis, quæ repoſuit Deus ipſum diligentibus. Tanta autem fuit vis & efficacia verborum, quæ per eum loquebatur ſpiritusſanctus, vt populus mirè compunctus, eccleſiæ pauimentum ſuis lachrymis irrigaret. Accidit autem, diuina id agente miſericordia, vt ad eam eccleſiam etiam hęc meretrix, de qua iam diximus, & quod mirũ eſt, iam catechumena veniret, cùm nunquàm vlla ei cura fuiſſet peccatorum ſuorum, nec vnquàm ad templum acceſſiſſet. Itaq; ſubitò diuino eſt compuncta timore, cùm ſanctus Nonnus in peccata populi inueheretur, ità vt deſperaret de ſe, & copioſos lachrymarum imbres ex ſuis funderet oculis, nec vllo modo ſibi à lachrymis temperare poſſet. Mox verò præcepit duobus pueris ſuis, vt eo in loco expectarent, donèc egrederetur ſanctus Nonnus Epiſcopus, eumque abeuntem ſequerentur, viderentq; quò diuerteret, idque ipſi renunciarent. Fecerunt pueri, quod hera iuſſerat, noſque ſubſequentes, venêre nobiſcum in baſilicam beatiſſimi martyris Iuliani, vbì nobis hoſpitium ſiue cellula erat. Indè aũt egreſſi, abiêrunt ad heram ſuam, indicâruntque ei, Nonnum Epiſcopum in beati Iuliani martyris baſilica manere.

Magna efficacia côcionis Nonni Epiſcopi. *Pelagia reſipiſcit.*

Id illa audiens, mox per eoſdem pueros literas mittit ad Epiſcopum, hunc in modum ſcriptas: Sancto diſcipulo Chriſti, peccatrix & diſcipula diaboli. Audiui de Deo tuo, quòd cælos inclinans, deſcenderit in terras, non propter iuſtos, ſed vt peccatores faceret ſaluos: vſqueadeò ſe humilians, vt publicanis familiariter ſe adiunxerit, & is, in quem Cherubim nõ audent reſpicere, cum peccatoribus verſatus ſit. Et tu mi domine, qui multa es præditus ſanctitate, tametsì corporeis oculis non vidiſti Chriſtum, qui illi meretrici Samaritanæ ſe humaniſſimum exhibuit apud puteum: at tamen verus illius cultor es, quemadmodùm à Chriſtianis accepi. Quòd ſi ità eſt, & illius Chriſti verus diſcipulus es, non me deſpicias, per te cupientem venire ad conſpectum Saluatoris, & illius ſanctiſſimam faciem intueri. Ad hæc ſanctus Nonnus ità reſcripſit: Quæcunque tandèm ſis, manifeſta es Deo, nec latet eum conſilium & voluntas tua. Interìm tamen vide, nè tentare auſa ſis humilitatem meam, qui ſum homo peccator, ſeruus omnipotentis Dei. Quòd ſi reuerà tenet te deſiderium pertingendi ad huius Dei virtutem & fidem, meque videre vis, ſunt mecum alij Epiſcopi, quibus præſentibus, non negabitur tibi copia me videndi: ſed ſola profectò non admittêris ad conſpectum meum.

Cap. 6. Scribit ad Nônũ Epiſcopum. 1. Tim. 1. Matth. 9. Iohan. 4. Eccè q̃ cauet ſibi vir ſanct' à fœminæ colloquio.

Hæc cùm illa legiſſet, magna perfuſa animi exultatione, curſu contẽdit ad baſilicã beati martyris Iuliani, indicauitque nobis ſe eò aduenîſſe. Id vbì cõperit ſanctus Epiſcopus Nonnus, vocauit ad ſe alios Epiſcopos omnes, ac deindè iuſſit eam ad ſe accedere. Venit illa, vbì ſedebant Epiſcopi, ſeſeque in pauimentum prono vultu proſternens, appræhendit pedes beati Nonni, aitque ad eum: Rogo te, mi domine, imitare magiſtrum tuum Dominum Ieſum Chriſtum, & impertire mihi humanitatem, meq; Chriſtianam effice. Ego enim ſum pelagus flagitiorum, & quædam iniquitatis abyſſus. Peto autem ſanctum mihi conferri baptiſma. Cumque vix ei perſuaſiſſet Epiſcopus, vt à pedibus eius ſurgeret, ſic illi locutus eſt: Sacri Epiſcoporum Canones vetant baptizari meretricem, niſì fideiuſſores adhibeat, qui fidem dent eam non redituram ad anteactę vitę turpitudinem. Hac Epiſcopi ſententia audita, rurſùs in pauimentum ſe abijcit, compræhenſoſque ſancti viri pedes rigat lachrymis, & capillis ſuis detergit, dicitq; illi: Tu itaq; rationem reddes iuſto iudici Deo pro anima mea, & tibi imputabo omnia ſcelera & flagitia mea, ſi diſtuleris mihi impuræ & turpiſſimæ ſalutaris lauacri beneficium impertire. Nõ ſit tibi portio apud Deum inter ſanctos eius, niſì me feceris alienam à maleficijs & peccatis meis. Negâſſe Deum, & idola coluiſſe cenſearis, niſì me hodiè in Chriſti Ieſu ſponſam renaſci feceris, & obtuleris Deo puram & immaculatam.

Eccè puram meretricis confeſſionẽ

Tum verò Epiſcopi omnes & clerici, qui conuenerant, videntes illam inſignẽ meretricem, flagitijs omnibus coopertam, magno Dei deſiderio eiuſmodi ſermones promentem, cum multa admiratione dicebãt, nunquàm ſe talem vidiſſe fidem, tantumque obtinendæ ſalutis deſiderium, quantum in illa fœmina apparêret. Moxque ablegârunt me peccatorem ad Epiſcopum ciuitatis, vt hęc omnia ei ſignificarem, rogaremque vt eius beatitudo vnam ex Diaconiſſis iuberet mecum venire. Epiſcopus his auditis, incredibili affectus gaudio, Benè, inquit, pater venerabilis, te iſthæc opera ſuſtinebant: ſcio, quòd os meum eris. & confeſtìm iuſſit mecum ire dominam Romanam, quæ in Diaconiſſis primas obtinebat. Ea veniens, offendit Pelagiam adhuc ad

Cap. 7. Itèm eius fidem & obtinendæ ſalutis deſiderium.

ad pedes ſancti Epiſcopi iacentem, vixq́; ei perſuaderi potuit, vt ſurgeret à terra. Dixit autem ei Epiſcopus Nonnus: Surge filia, vt exorciſmus tibi adhibeatur. Priùs autem confitere omnia peccata tua. Illa reſpondit: Ego ſi velim euoluere conſcientiam meam, ſat ſcio nihil me boni operis illic reperturam. Certa autem ſum, peccata mea ſuo pondere vincere maris arenam: & propè nihil eſſe vniuerſum mare præ immēſa mole innumerabilium peccatorum meorum. Sed tamen confido de Deo tuo, remiſſurum eum pondus iniquitatum mearum, & me pro ſua clementia reſpecturum. Ait ad eam ſanctus Nonnus Epiſcopus: Dic quo voceris nomine. Reſpōdit illa: A parentibus Pelagiæ nomen mihi impoſitum eſt: ſed ciues Antiocheni Margaritam me vocant, propter copiam margaritorum & moles ornamentorum, quibus me mea ſcelera inſtruxerūt. Fui enim pròh dolor malè comptū diaboli rete. Rurſùs ad eā ſanctus Epiſcopus: Proprio ergò, inquit, nomine Pelagia diceris? Reſpondit illa: Planè, mi domine. Mox Epiſcopus exorcizauit & baptizauit eam, & cùm impoſuiſſet ei ſignū Domini, atq́; cruce eam cōſignâſſet, Dominicū corpus ei tradidit. Spiritalis verò mater ei attributa eſt ſancta domina Romana, prima Diaconiſſarū: quę eam ad ſe accipiens, aſſcendit cum ea in locū, vbì catechumeni inſtituebantur, ꝙ & nos illic maneremus.

Ab immodico ornatu Margaritæ nomē accepit Pelagia.

Cap. 8.

Ait autem ad me Nonnus Epiſcopus: Lætū hunc diem agamus, frater mi, cum Angelis Dei, & præter morem noſtrum, oleum accipiamus in cibum, & vinum cum ſpiritali iucunditate bibamus propter huius puellæ ſalutem. Sumentibus itaq; nobis cibum, audiuntur voces ſubitò, tanquàm hominis vim magnam patientis. Clamabat enim impuriſſimus dæmon, dolens eam animā è ſuis faucibus, ſingulari Dei miſericordia & beati Epiſcopi opera, ereptam: Heu me miſerum, inquit, quid ab hoc decrepito patior ſene? Non tibi ſufficiunt triginta millia Saracenorum, quos mihi abſtuliſti, & baptizâſti, & obtuliſti Deo tuo? Nō tibi ſufficiebat Heliopolis, quæ cùm eſſet ditionis meæ, & omnes eius habitatores me colerent & adorarent, tu eam à me abalienâſti, & reſtituiſti Deo tuo? Eccè enim ſeparâſti à me maximam ſpem meam, nec iam ferre poſſum machinationes tuas. Eheu quid perfero ab iſto homine execrabili? Maledicta ſit dies illa, in qua natus es tu: flumina lachrymarum inundant domiciliū meum. Ablata à me eſt ſpes mea. Hunc in modum clamitabat miſer ille, & ad fores dabat eiulatus, ità vt ab omnibus audiretur. Deindè & ad neophytam puellā ſeſe conuertens, Hæccine, inquit, mihi facis domina mea Pelagia, & imitaris Iudam meū, proditorem Domini ſui: qui cùm ab illo eſſet gloria & honore coronatus, & ad Apoſtolicæ dignitatis culmen euectus, tradidit illum infenſiſſimis hoſtibus eius? Sic enim tu quoquè mihi feciſti. Ait autem ad eam ſanctus Nonnus Epiſcopus: Imprime tibi ſignum Crucis Chriſti, & prorsùs illi nuncium remitte. Conſignauit illa ſeſe in Chriſti nomine, & inflauit in dæmonem. Mox ille euanuit miſer.

Vide quot hominū millia ſanctus Nonnus cōuerterit.

Satan multū conatur ad ſe reuocare Pelagiā.

Cap. 9.

Indè poſt biduum, cùm dormiret cum Romana in cubiculo ſuo, nocte ei diabolus apparuit, eamque excitans, Quæſo te, ait, domina mea Margarita, an non auro & argento locupletata es? an non auro & gemmis magni precij ornaui te? Quid verò vnquam tibi moleſtiæ attuli? Reſponde mihi, vt & ego tibi ſatisfaciam: tantùm, nè per te Chriſtianis ludibrio ſim. At illa rursùs conſignauit ſe, & inflans in eum, ait: Deus meus, qui me extraxit ex imis faucibus tuis, & admiſit in cæleſtem thalamum ſuum, pro me pugnabit, tibiq́ue reſiſtet, teterrime ſatan. Et eccè repentè ille impurus nuſquàm comparuit. Tertio indè die à baptiſmo ſuo rogauit famulum ſuum, cui curam omnium facultatum ſuarum demandârat, vt deſcriberet omnes res eius, & quicquid haberet auri, argenti, ornamentorum & precioſarum veſtium, ad ipſam adferret. Fecit ille, vt iuſſus erat. At illa mox acciuit ad ſe per ſanctam Romanam beatiſſimum Nonnum Epiſcopum, omneſque opes ſuas eius permiſit voluntati: Hæ ſunt, inquiens, mi domine, facultates & copiæ, quibus me ditauit egentiſſimus ſatan: has ego ponō in manibus tuis, vt quod noſti expedire, id facias ex ijs. mihi enim iam expetendæ & inquirendæ ſunt immenſæ opes & theſauri inexhauſti Domini & Saluatoris mei Ieſu Chriſti.

Rurſùs ei moleſt' eſt.

Oēs facultates ſuas tradit Nonno Epiſcopo.

Cap. 10.

Confeſtim Epiſcopus accerſiuit ad ſe ſeniorem eccleſiæ cuſtodem, eaque præſente, omnes facultates eius illi tradidit: Adiuro te, inquiens per inſeparabilem Trinitatem, nè quid ex his rebus inferatur vel in Epiſcopi domum, vel in eccleſiam: ſed in viduas, & orphanos, & pauperes erogētur omnia: vt quæ malè & per ſcelus parta ſunt, benè & religiosè expēdantur, & opes peccatricis cōuertantur in iuſtitiæ theſauros. Quòd ſi tu contempto hoc iuramento, ſiue per te, ſiue per alium quenuis quicquam

Iubet Epiſcopus eas diſtribui pauperibus.

ex his ſubtraxeris, anathema occupet domũ tuam, & cum ijs ea habeat partem, qui dixerunt, Crucifigatur, crucifigatur. Pelagia verò acciuit ad ſe omnes pueros & puellas ſuas, eoſque libertate donauit, & torques aureas de manu ſua eis tradens: Ocyùs, inquit, aſſerite & liberate vos ab hoc ſeculo nequam, peccatis & flagitijs cooperto, vt quemadmodùm in hac vita inter nos coniuncti fuimus, ità ſine fine in illa vita beatiſſima pariter viuamus.

Cap. 11. S. Pelagia in cilicina veſte clàm fugit Hieroſolymam. Luc. 10.

Octauo autem die, quandò albam veſtem deponere debuit, nocte nobis prorsùs inſcijs illa ſurrexit: deponensque baptiſmatis veſtem, cilicinam induit, nec poſteà vnquàm Antiochiæ viſa eſt. Flebat autem eam ſancta Romana acerbiſſimè, ſed S. Nonnus conſolabatur eam, dicẽs: Noli flere filia, ſed potiùs exulta & lætare. Pelagia enim optimam partem elegit inſtàr Mariæ, quam Dominus in Euangelio Marthæ antepo-nit. Abijt verò Pelagia Hieroſolymam, & in mõte Olíueti, vbì Dominus precatus eſt, ſibi cellulam conſtruxit. Non diù pòſt Antiochenus Epiſcopus dimiſit à ſe antiſtites omnes, qui ad eum venerant, vt ſinguli ad ſua reuerterentur. Elapſo indè triennij aut quadriennij ſpatio, mihi Iacobo cupido inceſſit proficiſcendi Hieroſolymam, & adorandi illic reſurrectionem Domini Saluatoris. Rogaui itaque Epiſcopum meum, vt mihi cum ipſius bona venia eò liceret proficiſci. Aſſenſit ille, iuſſitq; vt vbì eò perueniſſem, inquirerem de quodam fratre Pelagio monacho & eunucho, qui aliquot annis vixiſſet ſolitarius & incluſus, diceremque me illum velle inuiſere. Poteris enim, inquit, ab eo adiuuari. Hæc verò ſubobſcurè ille dicebat de ancilla Dei Pelagia.

Cap. 12.

Peruéni igitur Hieroſolymam, & cùm adoràſſem ſanctam Chriſti reſurrectionem, altera die perquiſiui de ſeruo Dei Pelagio. Inuéni autẽ illum in monte, vbì Dominus orauit, in exigua eaq; vndiquè concluſa cellula degentem, in cuius pariete parua feneſtra viſebatur. Percuſſi itaq; oſtium feneſtellæ, moxq; illa aperuit, vidensq; me facilè agnouit, cùm ego illam prorsùs non agnoſcerem. Quo enim pacto cognoſci poſſet, quæ mihi anteà viſa erat ſumma formæ elegãtia & pulchritudine, at nunc præ nimia abſtinentia vultus macie extabuerat, oculi intrò receſſerant, vt quædam concauæ foſſæ viderentur? Ait verò ad me: Vndè venis frater? Reſpõdi me miſſum ad ipſam à Nonno Epiſcopo. Et illa: Oret, inquit pro me, quia reuerà ſanctus vir eſt. moxq; occluſit feneſtellam, cœpitq; pſallere preces horæ Tertiæ. Ego poſtquàm oraui ad parietem cellulæ eius, receſſi, multùm adiutus Angelico eius conſpectu. Reuerſus indè Hieroſolymam, monaſteria perluſtraui, inuiſiq; fratres. Magna autem Pelagij fama in ijs percrebuerat. Quamobrèm cònſtitui rursùs ad eam reuerti, vt poſſem eius ſalutari doctrina recreari. Sed vbì ad cellulam eius pulſaui, eamque nominatìm appellaui, nihil reſpondit. Cumq; idem feciſſem altero & tertio die, nullã eius vocem perſenſi. Dixi itaque apud me: Aut nullus hìc eſt, aut ille monachus, qui hìc mihi viſus eſt, iam aliò commigrauit. Interìm diuino quodam permotus inſtinctu, Quid ſi, inquam, per feneſtellam intrò inſpiciam? Inſpexi ergò, & vidi eam exanimem. Mox occluſa feneſtella, & luto diligenter obſtructa, curſu abeo Hieroſolymam, referoq; ad fratres, Pelagium mirabilium operum patratorem, in Domino quieuiſſe. Veniunt itaque ſancti Patres cum multis diuerſorũ monaſteriorum fratribus, patefaciũt cellulæ oſtiolum, ſanctum Pelagiæ corpuſculum foràs exportant. Quod cùm myrrha condire vellent, animaduertunt fœminam fuiſſe, magnaq; voce exclamant: Gloria tibi Domine Ieſu Chriſte, qui multós habes in terris theſauros abſconditos, non in virili duntaxàt, ſed etiam muliebri ſexu. Abijt autem rumor ad totius populi aures, veneruntq; ex omnibus monaſterijs virginum, tam quæ in Hiericho, quàm quæ ad Iordanem erant, vbì Dominus baptizatus eſt, cum cereis, lampadibus & hymnis: depoſitæque ſunt ſanctæ eius reliquiæ, & à ſanctis patribus abſportatæ. Hæc eſt vita meretricis, hæc conuerſatio deſperatæ: cum qua etiam nos faciat Dominus inuenire miſericordiam in die iudicij: Quoniam ipſi eſt honor & gloria, poteſtas & imperium, in ſecula ſeculorum, Amen.

Ex nimia inedia penè cõfecta eſt.

S. Pelagia excedit è vita.

In veſte virili egit pœnitentiam.

MARTY-

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS DIONYSII AREOPAGITAE, ET SOCIORVM EIVS,

Authore Simeone Metaphraſte. Citatur autem hæc hiſtoria in Synodo Florentina.

OLIM quidem fides ſita erat in figuris & ænigmatibus, & nube vmbræ tecta erat lux veritatis. Poſtquàm autem noſtræ ſalutis magnum peractum fuit myſterium, & qui finxit ſingulatìm corda noſtra, ſuæ benignitatis in nos miſericordia, citra peccatum natus eſt ſicut nos: & alia ſubijt, quæ ſunt humanæ imbecillitatis, vt ego primam reciperem nobilitatem: & poſtremò condemnatus fuit morte Crucis: &, nè dicam ſingula, (ſunt enim multa intermedia œconomiæ carnis ſuſceptæ myſteria) finem accepit corporeus aduentus: incipit clara manifeſtatio veritatis: & in cælum aſſcendit meus Chriſtus, & ad ſedem paternam reuertitur: &, qui ex ipſo procedit, ſpiritum demittit diſcipulis, vt eſſent duces gentium infidelium. Per quem beatus quoquè Paulus ex vmbra deductus fuit ad veritatem. Tunc tunc is zelo Chriſti pércitus, quemadmodùm ipſe captus fuit ad pietatem, ità etiam orbem terræ ad ſe ſtudebat attrahere, & Chriſto per fidem coniungere. Et vt ea omittam, quæ ab ipſo Amphipoli facta ſunt, & in Theſſalia, & omnibus in locis, in quibus eius ſermo, perindè àc quædam ſagena, multos venatus eſt ad pietatem: eorum ſolùm meminero, quæ Athenis facta ſunt, per quæ ab Apoſtolo ipſo magnus quoquè captus fuit Dionyſius: qui patriam quidem claram, & parentes claros conſecutus, ad magnam peruénit gloriam. Nam iuſti quidem erant, ſi vlli ex Athenienſibus nè dicam ſoli, ità vt iuſtitia inſigne illis eſſet, æqui amicis, mãſueti hoſpitibus, benigni in familiares, & vera bonitas erat eis bonitas, non oſtentatio, quæ habet improbitatem magna ex parte inſidiãtem: immò quidam apertus animæ fœtus, & character internæ affectionis.

Octobris 9. Cap. 1. — Hic apertè dicitur Spiritus ſanctus à filio procedere. — Act. 17. — Patria & parentes S. Dionyſij.

Poſtquàm autem fuit Paulus Athenis, & congreſſus cum Epicureis & Stoicis, qui Pythagoræ dogmata ſectabantur, inſtabat operi, nempe vt eos abduceret à dogmatibus impietatis, & traduceret ad pietatem, & euerteret templa ſimulacrorũ, & perſuaderet Athenienſibus, fore vt reſurgerent in vltimo die iudicij, & darent pœnas eorum, quæ feciſſent: ij, vt qui eſſent alijs affecti ſuperſtitioſiùs, & in multas diuiſi eſſent opiniones, aggrediebantur eum ſubſannare, vocantes eum annunciatorem nouorum quorundam dæmoniorum. Nè autem ab eis appeteretur ſola ſubſannatione, ſed moleſtum etiam aliquid ſuſtineret, dans rationem eorum, quæ ab ipſo prædicabantur, appræhendentes eum duxerunt in Areopagum, qui tunc quidem erat locus congregationis, & Athenarum erat adhuc iudicium. Nam etsì tunc Romani in omnes obtinerent Imperium, Athenienſes tamen & Lacedæmonios ſui iuris dimiſerant. Cùm eum ergò adduxiſſent in illorum conſpectum, qui & propter ſedium altitudinem, &, quæ euacuatur, ſapientiam, ſe magnificè circunſpiciebant: & ſimul eorum, quæ fiebant, auditores & iudices præſidebant, quorum vnus etiam erat Dionyſius, cuius & in dicendo, & iudicando præcipuæ erant partes: Quænam eſt hæc noua, quæ à te dicitur, doctrina, Paulo dixerunt, ſapientiaq; & ingenioſa decreta? & quis eſt Ieſus Deus & homo, & in ligno vitæ dator & iudex, à quo in ius vocatur quilibet redditurus rationem? Quædam enim noua & aliena defers ad aures noſtras. Volumus ergò ſcire, quid hæc ſibi volunt, & quò tendunt.

Cap. 2. — Act. 17. — Areopagus apud Athenas.

Ille autem res eorum primùm extollens & laudans, nè inſuetis & alienis verbis iritarentur, (Iram enim, ait ille, auertit, ſe ſubmittens, reſponſio) Viri, inquit, Athenienſes, per omnia quaſi ſuperſtitioſiores vos video. Tranſiens enim, & adſpiciens ea, quæ colitis, inuéni etiam aram, in qua inſcriptum erat, Ignoto Deo. Quem ergò ignorantes colitis, eum annuncio vobis: ſi eum fortè contrectaueritis, & inueneritis: etsì non ſit longè ab vnoquoque veſtrûm. In ipſo enim viuimus, & mouemur, & ſumus. Hæc cum illi audijſſent, quoniam grauibus ſententijs plena erat oratio, tanquàm ſono tonitru eſſent obſtupefacti, elingues & muti euaſerant. Cùm autem vix tandèm dixiſſent, Audiemus te poſtridiè: eum dimiſerunt è iudicio. Egreditur ergò

Cap. 3. — Prou. 15.

Dionyſij conuerſio. gò Paulus, non inanibus, vt vulgò dicitur, manibus, ſed ſecum accepto, qui eum ſequebatur, Præſide, & claſſis ſophiſtarum principe, hoc magno, inquam, Dionyſio. De quo, tanquàm quiſpiam victor Olympicus, aut dux exercitûs, ſuæ linguæ erexit trophæum, & hunc fructum collegit ex oratione, quam habuit ad Athenienſes. Ijs enim, quæ de Ieſu dicebantur à præcone veritatis, cùm à ſe priùs viſam in tempore paſſionis innouationem ſibijpſi explicuiſſet luminarium, & hanc humanam deſpexiſſet ſapientiam, ſectatur verbum veritatis, & adiungitur Apoſtolo: & regenerationis lauacro conſummatus, fit ſimul diſcipulus, & præco Chriſti, qui eſt primus doctor veritatis.

Adhæret Paulo Apoſtolo.

Cap. 4. Ab Hierotheo inſtituitur.

Et cùm primas fidei exercitationes & diſciplinas à beato percepiſſet Hierotheo, & in verbo, & in vita ab eo docetur, & ſancti ſpiritûs communionem ab eo conſequitur. Deindè aſſcenſiones in corde ſuo diſponens, philoſophatur veritatem: quærit cum veritate, de anima, de corpore, ac de ſubſtantia rerum gerendarum: mortificat omnia membra ſua, quæ ſunt ſuper terram, carni multas leges conſtituens ad obediendum ſpiritui: docet aures auſcultare quæ diuina, & quæ ſunt de Deo audienda: ijs autem, quæ ſunt extra ea, diuinum metum inexorabilem adhibet ianitorem: & totum oculum traducit ad veritatem contemplandam. Quòd autem ad linguam pertinet, etsì non in ijs, in quibus oportebat, olim edocta fuerat, philoſophicè tamen & Atticè, multaque cum diligentia erudita erat. Itaque breuì Dionyſius (O miraculum) ſuperat omnes, qui præceſſerant: & cùm poteſtatem non ſuffuratus eſſet, nec rapuiſſet, ſed per gradus tranſijſſet inferiores, & pulchrè paſci didiciſſet, ad ſuperiora mox peruenit, & paſcit poſteà cum experientia: & cùm modeſtè parêre didiciſſet, imperat modeſtiùs: & cùm docuiſſet cum veritate, obijſſetque omnes boni ordinis partes, tandèm ei mandato Athenarum pontificatu, clauîs præſidet Eccleſiæ, oſtenditque ſuum generoſum animum, & pugnat pro grege: expellitque beſtias, & eius, quod morbo laborat, curam gerit, & quod longè eſt remotum, reducit: &, vt ſemèl dicam, ſicut eius magiſter, omnibus fit omnia. Cùm ſic autem docuiſſet, & de Trinitatis diuinitate diſſeruiſſet, tractat de ſupernis virtutibus.

Fit Athenienſium Epiſcopus.

1. Cor. 9.

Cap. 5. Apoſtoli adſunt migrāti à corpore ſanctiſſimæ Virgini.

Cùm verò ad tantam perueniſſet gratiam, vt quandò Deiparæ, quod Deum ſuſcepit, corporis emigrauit ſpiritus, ſimul adeſſet cum Apoſtolis, qui per ſpiritum & nubem ad hanc ſacram acceſſerant ſepulturam, non ampliùs exiſtimauit oportere vna ciuitate, nempe Athenis, circunſcribere tales opes gratiæ: ſed volens multiplicare talentum, & ſequi ſui magiſtri veſtigia, relictis Athenis, & terra, & mari multa paſſus grauia, nec tamen ab eis retardatus, ſed ſupernarum rerum contemplatione inferis omnibus ſuperatis, ad regiam vrbem peruenit Romam: & accedit quidem ad Clementem, qui tunc ſedem tenebat Apoſtolicam, quique à magno Petro fuerat edoctus, & cui ab illo fuerat credita ſedes. Ad eum ergò accedit Dionyſius, & cùm ei ſuum expoſuiſſet Euangelium, & opus ſacri miniſterij, ei, vt qui eſſet ijſdem moribus & ſententia, communicâſſet, ipſe eum adhortatur, vt tranſeat ad partes Occidentales. Cùm ex ijs ergò, qui eum ſequebantur, miniſtris per vicos & ciuitates alios alibi diſtribuiſſet, & ſalutare Dei Euangelium iuſſiſſet prædicare, ipſeque Ruſticum & Eleutherium, illum quidem chriſmate ſacerdotij, hunc autem, nempe Eleutherium, honeſtatum diaconatu, accepiſſet adiutores, nō ſecùs àc magnus Apoſtolus Syluanum & Timotheum, & ad Gallos veniſſet Occidentales, non ſolùm verbis doctrinæ, ſed etiam ſignorum operibus fungebatur munere Apoſtolatûs, medius appárens ijs, qui in vnaquaq; ciuitate conueniebant, & de pietate verba faciens ſine intermiſſione, & inducens auditores ad agnitionem eius, qui ipſos creauit.

Clemens S. Petri diſcipulus.

Annunciat Gallis Chriſtum S. Dionyſius.

Cap 6. Lucianus presbyter.

Cùm ſic ergò veritatis verbum prædicaretur, & diuina quidem fides confirmaretur, amoueretur autem omnis fraus dæmonum, quendam ex ijs, qui cum eo verſabantur, inclytum, inquam, Lucianum, qui etiam presbyteri dignitate erat ornatus, (eum enim ſequebantur multi ex ijs, qui virtutem amplectebantur: ſimile enim, vt dicitur, ſimili delectatur) miſit ad ciuitatem inſulæ * Belbecanſis, prædicaturum pietatem: ipſe verò ſimul cum Ruſtico & Eleutherio ingreſſus interiorem Galliam, cùm hoc reſponſum habuiſſet ab Angelo, venit in ciuitatem, quæ dicitur Pariſij, vt cùm in ea verbum ſeminâſſet pietatis, & redimitus eſſet corona martyrij, cum fiducia ſiſteretur coram Deo Agonotheta, quod quidem eſt ſummum eorum, quæ deſiderantur. Cùm ergò veniſſet ad hanc Pariſiorum ciuitatem, & eam inueniſſet plenam

Venit Pariſios Dionyſius.

nam incredulitate: quæ eorum quidem, quæ in ipſa erant, pulchritudine & excellentia ciuitatibus magnis erat longè inferior, impietate autem adeò erat omnibus ſuperior, vt ne poſſent quidem cum ea conferri, vndiquè ab immanibus occupata habitatoribus, & tanquàm vallo aliquo valdè munita eorum crudelitate, & eam opponens, tanquàm aliquod aliud præſidium. Adde quòd cùm omnium fructuum eſſet fertiliſſima, & abundaret maxima rerum omnium copia, ciues ſuos magìs incitabat ad vitia. Cùm in hanc ergò ſic affectam veniſſet ciuitatem, obibat perſcrutans, ſi quem locum aptum inueniret ad quietem. Quod autem quærebat conſecutus, pro viribus ſtatìm templum habuit: & vt qui in regione aliena eſſet hoſpes & aduena, & multos haberet aduerſarios propter diuerſitatem opinionis, excitat oratorium & templum, quod planè erat ſalus animarum. Nam cùm maximam piorum multitudinem in eo congregâſſet, & puros ſacrificatores Deo exhibuiſſet, ſanctum gregem, vt ſemèl dicam, templum effecit: cuius ipſe erat paſtor, non mercenarius, quemlibet, qui errabat incredulitate, veritatis fiſtula ad fidem reuocans, & eos, qui errore ægrotabant, curans ſalutaribus medicamentis ſcripturarum: eos autem, qui iam erant contriti, doctrina alligans, & ad veram ducens ſanitatem. Sed vt certa nobis via procedat oratio, hoc quoquè eius admirabile, vt ex illius Epiſtolis ſciri poteſt, narrabo. Conſtruit templum.

Dionyſio erant quidem alij quoquè miniſtri, vnus autem ex ijs erat etiam Demophilus, qui ciuis erat Athenienſis, habituq; & vita monachus. Monachatum autem ei impoſuerant puræ & ſacris initiantes manus Dionyſij: apud quem hoc ipſe priùs miniſterio functus erat, vt præeſſet ianuis templi. Is cùm aliquandò vidiſſet ſuum presbyterum, quendam impium atque peccatorem ad pœnitentiam conuerſum, illique procidentem, miſericorditer excepiſſe, calcibus quidem reuerenter accedentem, peccatorumque remedia verecundè quęrentem, adſtans exturbauit, ac contra diſciplinæ ordinem reiecit: ſacerdotem autem optimum non veritus eſt lacerare conuicijs, miſerabilem eum dicens, qui impium iuſtificâſſet. Ac tandèm, Exi, inquiens ſacerdoti, cum ſimilibus tuis, contra fas omne irrupit in adyta, & ſancta ſanctorum prophanare auſus eſt. Cæterùm pontifici Dionyſio, tanquàm magnum quid effeciſſet ad virtutem, deſcribit quod factum fuerat, ſuſque deque iactans in illa audaci epiſtola, quòd Deum vltus eſſet, quodque ſancta, cùm violanda eſſent, ſumma cura ac diligentia ſeruauit, atque illibata cuſtodiuit. Quid ergò ille? Num, vt vulgus ſolet, fuit animo perturbatus? aut reputatus eſt vel parùm quid omninò mutauiſſe de ea bonitate, quę ei coaluerat? Hoc minimè dici poteſt. Neque enim facto vltus eſt eum, qui peccauerat: ſed facto & ſermone ſalutari erudijt, quæ ſimul ad virtutem & omnem moderationem informat & componit, illam ſcribens Epiſtolam, & exemplum manſuetudinis Aaron, Dauid, & alios adducens. Cuius vt omittam aliam ad bonum exhortationem, meminero certè viſionis, quam ei narrat, vt quæ ſancto Carpo apparuerit. Sic autem ſe habet ad verbum: Cap. 7. Monachi tempore Dionyſij. Demophili monachi ſeueritas. Epiſtola Dionyſij ad Demophilũ monachũ.

Cùm aliquàdò in Cretam veniſſem, me ſanctus hoſpitio excepit Carpus, vir, ſi vllus alius, propter maximam mentis puritatem, ad Dei contemplationem aptiſſimus. Is nunquàm aggrediebatur ſanctam myſteriorum celebrationem, niſi in precibus, quæ illam præcedunt, ei priùs appareret ſacra & beneuola viſio. Ipſum igitur (vt referebat) infidelis quiſpiam aliquandò moleſtia affecit: Moleſtia autem erat, quòd ille quendam ex Eccleſia traduxiſſet ad impietatẽ. Cumque eius celebritatis, quam vulgus Hilarias vocat, dies agerentur, qui debuerat benignè, vt virum bonum decet, pro vtroque precari, & Dei Saluatoris accepto auxilio, alterum quidem conuertere, alterum autem bonitate vincere, & non ceſſare eos admonere per totam vitam, donèc pœnitentiæ tempus ſupereſſet, & ſic ipſos ad diuinam deducere cognitionem, vt iam tandèm & quæ illis erant ambigua & obſcura, pateſcerent, & ab ijs, quæ præter rationem audacter admiſerant, reſipiſcere legitima ſeueritate cogerentur: is neſcio quo pacto (cùm intrà ſemetipſum id anteà paſſus non eſſet) tunc vehementem indignationem atq; amaritudinem imbiberat animo. Et ſic quidem affectus obdormijt: erat enim veſpera. Circa verò mediam noctem, quo tempore conſueuerat ipſe ſemper apud ſe ad diuinos hymnos vigilare, expergiſcitur quidem, & ſurgit, cùm ſomnos parùm quietos, & crebrò interruptos, nec abſq; perturbatione cepiſſet. Stans igitur ad diuinam precem & collocutionem nõ ſatis intentè, irreligioſè angebatur animo, & ægrè ferebat, dicens non eſſe iuſtum, ſi viuant impij homines, qui vias Domini rectas Cap. 8. Miſſæ celebratio antiquiſſima.

peruertunt: & propterea Deum rogabat, vt aliquo fulgure amborum omninò vitam eriperet citra vllam miſericordiam. Hæc autem cùm dixiſſet, viſum eſſe ſibi, aiebat, repentè videre domum, in qua ſtabat, priùs motam, tum demùm è tecto mediam in duas partes diuiſam, & quendam ante ſe ingentis luminis rogum, eumque (videbatur enim deincèps ſub dio eſſe locus) è cælo ad ſe vſque deferri. Cælum autem ipſum patére apertum conſpiciebat, eiusque cardini Ieſum inſidere, innumerabilibus humana ſpecie ei aſſiſtentibus Angelis. Et hęc quidem vidiſſe, cùm supernè adſpiceret, & ſe eſſe admiratum memorabat. Vbi verò ad inferiora deflexit obtutus, ipſum quoq; ſolum, inſtàr vaſti ac tenebroſi cuiuſdam profundi diſciſſum ſe vidiſſe, aiebat: atq; illos viros, quibus malè erat precatus, ante ſe ad os illius profundæ voraginis ſtare trementes, & miſerabiles, vt qui mox à pedum ſuorum inſtabilitate mergendi viderentur. Infernè autem ſerpentes è voragine prorepere cernebat, & circa illorũ infelicium pedes ità inſtabiles ac nutantes, aliquandò quidem in globum colligi, & ingrauari vnà atq; pertrahere: aliquandò verò dentibus & caudis, ore, gutture, linguis ac toto corporis motu, vim immenſi pauoris incutere, vt qui modis omnibus deorsùm illos præcipitare molirentur. Fuiſſe autem & viros quoſdam in medio, qui miſeros ſimul aggrediebantur, vnà exagitantes, trudentes, atq; pulſantes. Videbantur autem illi iam eſſe caſuri, partìm quidem inuiti, partìm autem ſua ſpontè, cùm à malo ſensìm & cogerentur ſimul, & inducerentur. Dicebat verò Carpus, ſe, dum deorsùm adſpiceret, fuiſſe lætatum, atq; ſuperiora neglexiſſe, grauiter & indignè ferentē, quòd nondùm illi cecidiſſent. Et cùm ſæpiùs eo deſiderij ferretur impetu, illosq; & ipſe niteretur impellere, ſemperq; fruſtrà moliretur, ægerrimè tuliſſe, & eos eſſe execratum. Cùm ecce vix tandèm reuocatis ad ſuperna luminibus, vidit cęlum, ſicutì & priùs adſpexerat: Ieſum autem eius, quod fiebat, miſertũ, è ſupercæleſti ſuo throno ſurrexiſſe: & cùm ad eos vſq; deſcendiſſet, clementiſſimam eis manum porrexiſſe: Angelosque ſimul opem ferentes, aliundè alium tenuiſſe viros. Tandèm verò Ieſum ipſum ſibi dicentem audiuit: Iam me deincèps percute: ſum enim paratus ſæpè rurſum pati pro ſaluandis hominibus. Et hoc eſt mihi gratum, modò homines in futurũ peccata abominentur. Sed vide, an tibi vtile ſit, hanc iſtius profundi & cum ſerpentibus manſionem, Dei ac bonorum clementiumq; Angelorum præferre conſortio. Hæc ſunt, quę ego audita, vera eſſe credo.

Viſio Carpi S. Pauli diſcipuli.

Ecce Chriſti immenſam erga peccatores humanitatē, modò velint reſipiſcere.

Cap. 9.

Humilitas S. Dionyſij.

Dionyſius itaque in rebus omnibus erat adeò mitis, miſericors, & ab ira alienus, vt quo altior euadebat factis, eo ſemagìs modeſtia demitteret, regula factus omnibus ad virtutem, & lucerna ad deducendũ ad id, quod eſt melius. Quocircà nec eam abſcōdi ſub modio ſiuit is, qui eſt ſolus author omnium: ſed in alto ponit per virtutem: & fama protinùs peruadens, canebatur in ore omnium, in omnibus omnes vincere Dionyſium. Porrò autem omnes ad eum confluebant, non ſolùm populares & forenſes, ſed qui erant eruditi & inſignes: & qui priùs laborabant inſania, & feris crudeliùs lacerabant Eccleſiam, ad illum virum veniētes, & admirabilem illam & diuinam linguam audientes, cordis ſui molliebant duritiam, & ad veram & primam lucem accedebant per baptiſma: quo magìs erant inflammati ad vitium, eo feruentiorem oſtendentes Chriſtianiſmum: & ad ſummam, nihil tam erat in ore omnium, quàm Dionyſius. Cùm ergò hæc fama ſic peruaderet, doctrina autem dilataretur, & fides confirmaretur euidentiùs, res ad ſæuiſſimum delata eſt Domitianum, vel, vt magis propriè dicam, Dæmonianum, qui contra Deum locutus fuit iniquitatem in ſuperbia & contemptione, & manum Deo inimicam extulit aduersùs fidem Chriſtianorum.

Multos cōuertit.

Cap. 10.

Domitian' mittit ſuos qui Dionyſiũ perdant.

Hic ergò quid machinatur? vel potiùs quid docetur à patre ſuo ſatana? Omnes quidem, qui, quæ Chriſtiani ſentiunt, deſpicere, Dionyſium autē ſolum de medio tollere, hoc ſciens, quòd ſi eum ſolum vicerit, omnibus fuerit ſuperior: ſiu minùs omnes fore Domitiano fortiores. Poſtquàm autem hæc mente agitâſſet, eum excitat ira aduersùs martyrem, & furoris quærens medicamentum, nullum aliud inuenit, præter eius mortem. Cùm itaque omnes, qui eius Imperio parebant, congregâſſet, eosque aſſumpſiſſet, qui erant ei amentia ſimiles, mittit ad quærendum martyrem: Et, ſi ei quidem, inquit, perſuaſeritis, vt ad noſtram traducatur religionem, hoc eſt, quod deſidero: cumque eum acceperitis vobiſcum, reuertimini. Sin autem adhuc permanſerit in impia religione, eum morte condemnate. Illi autem cùm hæc audijſſent ab Imperatore, & furore accenderētur, qui in eis habitabat, & ad res gerendas acres

videri

videri vellent ei, qui miſerat, poſtquàm venerunt in Galliam, tanquàm feræ quædam irruunt: & cùm omnem, quæ circuncircà ſita erat, cōturbâſſent regionem, corrumpunt ſimpliciores, vt docerēt, vbinàm beatus Dionyſius verſaretur. Poſtquàm autem audiuerūt eum verſari in ciuitate Pariſiorum, illuc veniunt. Deindè percontantes de rebus Chriſtianorum, inueniunt fidei doctrinam eſſe diſperſam per totam ciuitatem: de miraculis martyris fiunt certiores, quòd omnes ſcilicet, qui malè ſe haberent, curâſſet: & ideò incredulorum ad eum confluxiſſe cateruam, & ſe adiunxiſſe vero Dei cultui: & quòd omnis Gallia, quæ multis priùs grauibus vitijs ſeruierat, & factis, quinetiam ſubiecta erat cultui ſimulacrorum, collum ſuum ex his ſubtractum, doctrina Dionyſij, ſubiunxit iugo Chriſti. S.Dionyſij miracula.

Cùm ergò hæc, & multa alia facta eſſe, ad eorum veniſſet cognitionem, & Chriſti gregem augeri, & ſuos deos vidiſſent habitos deſpectui, & ſua myſteria contemni, & inclinatam eſſe impietatem, magìs accenduntur, & rogant vbinàm habitaret, qui eorum erat author: & repentè in beatum irruētes Dionyſium, eum ſimul ligant cum ijs, qui cum ipſo erant, in ore diuinam adhuc habentem doctrinam: & præſident, rabiem & furorem ſpirantes ad examinationem. Ingreditur ergò vir generoſus ſimul cum Ruſtico & Eleutherio, mente firma ac ſtabili, & libero animo, perindè acsì vocaretur ad feſtum, non ad certamen. Arroganter igitur & aſperè, vt eum perterrefacerent ſtatìm in principio, ei dicunt: Tu es, ô execrandum caput, qui noſtros deos nihili facis, & contendis de medio noſtram tollere religionem? Reſponde ergò, quod ſit tuum genus, quæ te tulerit patria, & quod tuum ſtudium. Ille autem, amore in Chriſtum ei addente animum, & faciente eum confidentiorem: Ego quidem, inquit, ô vos, vt & genus, & patriam omittam in præſentia, me Chriſti ſeruum eſſe confiteor, & eum ſolum, & patrem, qui caret principio, & coæternū eius colo ſpiritum. Aufugi autem à veſtro errore, validiſſimus (In meo enim Chriſto habeo fidutiam) veſtrorum deorum oppugnator, Chriſtianorumque ad virtutem exhortator promptiſſimus. Ad hæc facite, ſi quid eſt vobis imperatum. Videntes autem maleuoli, ſancti conſtantiam cum prudentia coniunctam, iram mutant in adulationem, &, Nè tuam, ô Dionyſi, dicunt, canitiem affeceris contumelia, neque charos ſodales morti acerbæ tradideris: páre rectè conſulentibus, & Imperatoris potentiam, per nos te rogantem, reuereri perſuadearis: ô chare & bone Dionyſi, dijs noſtris ſacrificare perſuadearis, & eris cum tuis primus eorum, qui ſunt ſub Imperio. Ille autem: Veſter, inquit, hic error eſt peior priore, ſi putetis fore, vt me, aut meorū aliquem ſeducatis. Hoc enim ſciatis, quòd nos non honores, non contumeliæ, nòn blanditiæ, non tormenta, neque aliquid aliud omninò ſeparabit à Chriſto. Cap. 11. Capitur S. Dionyſius cum ſocijs ſuis. Conſtans vox eius. Blandiūtur ei perſecutores.

Deincèps ergò cùm non poſſent perſuadere, depoſita perſona & ſimulatione, cùm ira magìs efferbuiſſent, & è cathedra furioſè, & mente quodammodò emota ſurrexiſſent: A vobis, ô amentes, Dionyſio dicunt, & ijs qui cum ipſo erant, dij cōtemnuntur: & Imperator irridetur: & artibus magicis, perindè àc miraculis, eos, qui eius párent Imperio, ab eo abducitis, & ad veſtras partes traducitis? Sancti autem: Similes eis fiant, qui ipſos colunt, eis vna voce dixerunt: Nos autem non magicis artibus, vt dicitis, ſed Dei noſtri, & viuifici eius ſpiritûs inuocatione & operatione, cæcis viſum, mutis ſermonem, claudis ingreſſum, & dęmoniacis prębemus curationem. Quorum nè ſibi quidem poſſunt veſtri dij quicquam præbere, vt qui ſint ligna & lapides. Os enim habent, & non loquuntur: oculos, & non vident: aures, & non audiunt. Vnum hoc ſolùm vobis efficiunt: accendunt ignem, qui nunquàm deſinet. Aduersùs hæc cùm non poſſent Tyranni contradicere, toruè & inſanè eos adſpicientes, ſtrictis gladijs ſe parant ad cædem: & cùm, tanquàm ſigno dato, eos eduxiſſent extra ciuitatem, vinctos ducunt ad quoddam cacumen, & tradunt lictoribus, vt eos interficiant. Intereà autē petunt ſancti tempus precandi, & flectunt genua. Tum ſacroſanctus Chriſti martyr Dionyſius, ſublatis in cælum oculis: Domine Deus omnipotens, fili, inquit, vnigenite, & ſancte ſpiritus, ſancta Trinitas principio carens, & in quam non cadit diuiſio, ſuſcipe ſeruorū tuorum in pace animas, quoniam propter te morte afficimur. Et cùm ſancti, Amen, acclamâſſent, conuerſus ad lictores: Facite, inquit, quod fuit vobis imperatum. Illi autem primùm quidem beati Dionyſij, deindè Ruſtici & Eleutherij caput amputant. Cap. 12. Sancti vt edant miracula. Pſal. 113. Iſte locus mons martyrū hodiè appellatur. SS. martyres capite puniuntur.

Sed nec in hoc quidem (O Dionyſi) is, qui propter nos paſſus eſt, fuit oblitus eius, qui propter ipſum moritur: ſed miraculum etiam oſtendit in amputatione. Etenim Cap. 13. Dionyſius fert caput

ſuum manibus. cùm ſuum caput tanquàm aliquod præmium martyr ſuis accepiſſet manibus, tranſit ad locum idoneum. Ferebat ergò ipſe caput in manibus, tanquàm aliquod trophæum, à diuina omninò portatus gratia: neque priùs dimiſit, quàm mulieri diuina quadam omninò occurrens prouidentia, in illius manibus depoſuit, veluti quendam theſaurum. Iacebant autem neglecta ſanctorum martyrum veneranda corpora, feris & auibus ad edendum expoſita, & nec iuſta quidem ſepulturæ conſecuta. Lictores autem ne hactenùs quidem iraſci deſiêrunt: ſed etiam in ipſas furunt reliquias, ſtatuentes eas in maris profundum proijcere, nè vel inanimatæ efficerent miracula, & ideò attraherent multos ad agnitionem. Quod etiam, vt eis viſum erat, factum eſſet, niſi hoc malum conſilium ad effectum deduci Deus prohibuiſſet. Nam cum ſenſiſſet eorum conſilium ea, quæ precioſum martyris caput acceperat, cui nomen erat Catulla, mentem ſuam communicat fidelibus, vt Deo gratam & acceptam.
Catulla eripit lictoribus corpora martyrũ. Et cùm ſplendidam & lautam apparâſſet menſam, lictores accipit conuiuio. Interìm verò dum ij conuiuium inibant apud mulierem, quidam ex fidelibus accipiunt martyrum reliquias, & eas abſcondunt. Deindè finito conuiuio, cùm eam rem depræhendiſſent lictores, ira valdè erant pérciti: ſed feruorem iræ ſedârunt munera, & vehementem furorẽ diſſoluit mulier pecunia. Cùm illi autem receſſiſſent, in quadam domo deponit Catulla martyrum reliquias tertio menſis Octobris, miraculis affatim profluentibus, perindè àc aliquo fonte pulchrè & ſuauiter manante. Non multum temporis interceſſit, & conuenientes Chriſtiani, templum glorioſis excitant victoribus, & in ipſo eorum precioſas deponunt reliquias: Ad gloriam Dei patris, & Domini noſtri Ieſu Chriſti: Quem decet honor & adoratio, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

EPISTOLA PIISSIMI AVGVSTI, DOMINI LVDOVICI, AD HILDVINVM VENERABILEM ABBATEM MONASTERII SANctiſſimorũ martyrum Dionyſij ſociorumque eius, de colligendis in corpus vnius textûs his, quæ in Græcorum hiſtorijs ex precioſiſſimi martyris Dionyſij notitia paſsim ſcripta repererat.

IN NOMINE DOMINI DEI ET SALVATORIS NOſtri Ieſu Chriſti, Ludouicus diuina repropitiante clementia Imperator Auguſtus, Hilduino venerabili Abbati monaſterij ſanctiſsimorum martyrum, ac ſpecialium Protectorum, Dionyſij precioſi, ſociorumque eius, æternam in Chriſto ſalutem.

Nota quid maiores noſtri ſenſerit de Sanctis. *QVantum muneris atque præſidij non modò nobis, ac prædeceſſoribus ſeu progenitoribus noſtris, verùm etiam totius Imperij noſtri populis, Domini prouidentia per beatiſſimum Dionyſium ſæpenumerò, immò continuè in magnis gratiarum vbertatibus contulerit, cunctæ per tranſacta tempora Gallicæ generationes ſenſerunt, quæ eius inſigni Apoſtolatu fidei rudimenta ſumpſerunt, & ſalutis ſubſidia perceperunt.* Cultus Sanctorum non inanis. *Prædeceſſores autem noſtri, gloriam huius eximij teſtis & amici Dei non inaniter coluerunt: qui dum eius ſacras exuuias in terris ob amorem & honorem Domini noſtri Ieſu Chriſti opibus, quibus poterant, honorauerunt, per eius preces digniſsimas honoris priuilegio potiri, & in terrenis & cæleſtibus meruerunt: vt videlicet* Dagobert' Rex è pœnis per ſanctos erept'. *vnus ex priſcis Francorum Regibus Dagobertus, qui eundem precioſiſsimum Chriſti martyrem veneratus non mediocriter fuerat, & in mortali eſt vita ſublimatus, & per eius*

eius adiutorium, ſicut diuina ac celebris oſtenſio perhibet, à pœnis eſt liberatus, inque vita perenni deſiderabiliter conſtitutus.

*Progenitores quoquè noſtri, mellifluum nomen domini Dionyſij (ſic enim verbis ac ſcriptis ſuis eum appellare conſueuêre) non incongruè pia dilectione, & dilectiſsima pietate amplexi ſunt. Quia proauus noſter Karolus, princeps Francorum inclytus, per orationes ipſius excellentiſsimi martyris, indeptum ſe fuiſſe gratulatus eſt apicem principatûs, eidemque decurſo mortalitatis tempore, quod charius potuit habere depoſitum, corpus ſcilicet proprium, in magni die iudicij ſuſcitandum, & animam Domino præſentandam, fideliter commendauit, ac per hoc maximè deuotionem atque fidutiam cordis ſui erga peculiarem patronū patenter oſtendit. Sanctæ nihilominùs recordationis auus noſter Pipinus, propter altare, quod ante ſepulcrum ſæpeſati, ſæpiuſque dicendi domini Dionyſij per diuinam & memorabilem reuelationem, iuſſu ipſius ſanctiſsimi martyris, in honorem Dei & Apoſtolorum Petri & Pauli, qui præſentes oſtendebantur, à beato & Angelico viro Stephano, ſummo Pontifice dedicatum eſt, inter ſacra Miſſarum ſolennia vnà cùm duobus filijs, Karolomanno videlicet, & diuæ memoriæ domino ac genitore noſtro Karolo, iurè prænominato Magno, ab eodem Apoſtolico Papa, in Regem Francorum vnctus, ſuperni muneris benedictionē percepit. Quique cum quanta ſe humilitate ante limina baſilicæ ſanctorum martyrum, defuncto huius vitæ curriculo, ſepeliri præceperit, titulus etiam ipſius conditorij * innoteſcit.*

Caroli Martelli deuotio erga S. Dionyſium.

S. Dionyſius per viſum iubet altare extrui.

Pipinus vngitur in Regē Francorum.

* pro, indicat.

Sed & nos multis ac frequentibus largitionibus beneficia eius ſumus experti, præcipuè tamen in humanæ varietatis euentu, quo Dei, vt ſemper fatendum eſt, iuſto iudicio in virga eruditionis ſuæ viſitati, & baculo ſpecioſæ miſericordiæ eius, ante præſcriptum altare per merita & ſolatium domini ac pijſsimi patris noſtri Dionyſij virtute diuina reerecti & reſtituti ſumus: cingulumque militare iudicio atque authoritate Epiſcopali reſumpſimus, & vſque ad præſens ipſius gratioſo adiutorio ſuſtentamur. Idcircò venerabilis cuſtos ac cultor ipſius prouiſoris & adiutoris noſtri domini Dionyſij, monere te volumus, vt quicquid de eius notitia ex Græcorum hiſtorijs per interpretationem ſumptum, vel quod ex libris ab eo patrio ſermone conſcriptis, & authoritatis noſtræ iuſsione ac tuo ſagaci ſtudio, interpretumque ſudore in noſtram linguam explicatis, huic negocio inſeri fuerit congruum, quodque etiam in Latinis codicibus iam indè habes inuentum: adiunctis eis, quæ in libello eius paſsionis continentur: necnon & illis, quæ in tomis vel chartis vetuſtiſsimis armarij Pariſiacæ eccleſiæ, ſacræ videlicet ſedis ſuæ prolatis inueneras, & obtutibus noſtræ ſerenitatis oſtenderas, ſecundùm quod rerum, cauſarū etiam & temporum conuenientiam nôueris, in corpus vnum redigas, atque vniformem textum exindè componas: quatenùs deuotis compendioſiùs valeant innoteſci, & faſtidioſis minùs ve capacibus, vel ſtudioſis lectionis poßit tædium ſubleuari, pariterque omnibus ædificationis vtilitas prouideri. His ità contextis, volumus vt reuelationē oſtenſam beato Papæ Stephano in eccleſia eiuſdem ſanctiſsimi Dionyſij, ſicut ab eo dictata eſt, & geſta, quæ eidem ſubnixa ſunt, vnà cum hymnis, quos de hoc glorioſiſsimo martyre atque pontifice habes, & officium nocturnale ſubiungas. Sed & differēter ac cum integritate ſui, quæquæ ex eo reperta ſunt, in altero volumine colligas, nobiſque diſtinctè & correctè tranſcripta, quantocyùs dirigas, aut præſentes: quoniam maximum valdeque dulciſsimum pignus deſiderabilis præſentiæ illius domini & ſolatiatoris noſtri, vbicunquè ſimus, habere nos credimus, ſi cum eo, vel de eo, aut ab eo dictis, oratione, collatione, lectione colloquimur. Vale in Chriſto vir Dei, in ſacris orationibus iugiter memor noſtri.

S. Dionyſij beneficia in Ludouicum Pium.

Opera Dionyſij Areopagitæ iuſſu Ludouici Pij cōuerſa Latinè.

Innoteſci, indicari.

Pars huius operis adhuc deſiderata.

RESCRI-

RESCRIPTVM Hilduini Abbatis ad ſereniſſimum Imperatorem, dominum Ludouicum: Vndè & qualiter ſumpta ſunt ea, quæ in corpus vnius textûs, ſecundùm iuſſionem ipſius, redegeram ex Græcorum & Latinorum hiſtorijs, de notitia excellentiſſimi martyris Dionyſij.

DOMINO BENIGNITATE ADMIRABILI, ET AVTHORITATIS REVERENTIA HONORABILI, LVdouico Pio ſemper Auguſto, Hilduinus humilis Chriſti famulus, & domini mei Dionyſij precioſi, ac ſociorum eius matricularius, veſtræque imperiali dominationi in omnibus deuotiſſimus, præſentem in Chriſto proſperitatem, atque æternæ felicitatis benedictionem optat & gloriam.

1.Reg.2. EXultauit cor meum in Domino, & exaltatum eſt cornu meum in Deo meo. Dilatatum eſt os meum, & gaudebunt labia mea, vt annunciem præconia domini mei glorioſiſſimi martyris Dionyſij, ab eximio Imperatore domino meo iuſſus. Quæ reticere non poteram, etiamsi à quoquam fuiſſem fortè prohibitus. & reuerà magna mihi eſt ratio gratulandi, quoniā cumulatiùs mihi effectū deſiderij mei præſtare voluit diuina dignatio, vt mentis meæ conceptum ei placere cognoſcerē, cùm quod agere ſpontaneè diſponebat mea humilitas, in agendo data manu authoritatis, cooperaretur veſtra Deo placens ſublimitas. Qua de re bonorum operum, & ſpiritualium omnium ſtudiorū illum authorem eſſe non dubium eſt, qui quorum incitat mentes, quo ſibi placet ingenio adiuuat actiones. Luc.1. Sed & in hoc valdè exultat ſpiritus meus in Deo ſalutari meo: quoniam Chriſtianus animus veſter ſic euidentiſſimè erga ſe diuinæ bonitatis beneficia, & ſanctorum cognoſcit ſolatia, & tam promptiſſimè ſe accenſum oſtendit circa authoris & reparatoris ſui, ſeu ſpecialium ſuffragatorum ſuorum, venerationē atque obſequium. Non enim ſic ab intimis pia anima veſtra diuina confiteretur vera & iuſta iudicia, niſi ſeipſam ſancto illuminatam cognoſceret ſpiritu: nec ità deuotiſſimè amici Dei benè geſta & dicta, maximæ ſagacitatis veſtræ prudentia perquireret, niſi ſummum bonum, à quo, & per quem omnia ſunt bona, diligeret. Cuius amore religioſa deuotio veſtra accenſa eſſe dinoſcitur, vt Chriſti militum glorioſos triumphos inquireret. Quos cùm nouerit, per eorum adiutorium robuſtiùs contra vitia vitiorumque authores pugnabit: quatenùs martyrum exempla ſectando, qui viriliter certauêre, & fideliter ſatis vicêre, ad palmam, qua illi munerati ſunt, & ipſe pertingat. Huc accedit ad voti & ſolicitudinis veſtræ incitamentum, quia Ezras ſanctæ ſcripturæ reparator, magnum remunerationis donum exindè apud Deum promeruit, & laudabile ſibi nomen apud homines acquiſiuit.

Sancti, ſuffragatores noſtri.

Sacrarū hiſtoriarū notitia quid conferat.

Ezras ſcripturæ ſacræ inſtaurator.

Quocircà & veſtræ ſedulitatis inſtantia, cùm pro magna antiquitate huius ſanctiſſimi patris noſtri, quantùm ad generationem terrenam, & cōuerſionem ſeu obitum attinet, mira ſanctitate & miraculorum prodigijs, orbi penè cuncto innotuit: notitia ipſius paucis noſtrorum cognita, plurimis adhuc manēs incognita, cùm per veſtrum ſtudium patuerit, & meritum, vt meliùs ipſi ſcitis, grandē vobis cōciliabitis, & memoriale perpetuum acquiretis. Faciat autem Dominus, vt & nos idonei cooperatores inueniamur ad bonæ voluntatis veſtræ perfectionem, qui tanto ſine aliqua hæſitatione veſtris iuſſionibus obedimus, quanto illa rogatis ſeduli exactores, quæ exhibemus voluntarij executores. Idcircò quia reperta quæque, tam in Græcis, quàm in Latinis codicibus, ex domino & patrono noſtro Dionyſio, quæ hactenùs minùs cognouimus, vobis ocyùs in vnum collecta mittere poſcitis, & incongruum ducimus, authoritatis veſtræ pio deſiderio differri, quod ex debito ſeruitutē noſtram conſtat debere largiri: quantum conniuet breuitas temporis, quicquid ori ſuggeſſerit memoria citæ recordationis, fauente Domino, velociter ſcribentium cōmittemus notariorum articulis: deprecantes veſtram humiliter ſapientiam, nè in his, quæ reuerentia & amore ſanctiſſimi martyris, & propter iuſſionis veſtræ obedientiam ſcribenda aggredimur,

Nouit author Græcè.

verborum

verborum pomtpoſitatem, aut dictationis lepôrem, ſed puriſſimæ veritatis, ſicut ab antiquorum dictis ſumpſimus, quærere ſtudeatis ſynceritatem: Noſque reprahendere de caſuum, præpoſitionum, atque coniunctionum virtute, ſeu literarum in ſubſequentes immutatione, vel punctorum ſecundùm artem Grammaticam poſitione, nolite: quia non id ſtudendum, ſed noſtræ deſeruitionis obſequium, ac commendationis veſtræ officium, accelerandum ſuſcepimus: maximè cùm hæc, quæ ab aliena lingua expreſſimus, in tenoris ſerie, ſicut de prælo ſunt eliquata, texemus: quæ licèt in interpretatione non redoleant ſupparem ſermonis odorem, ſapidum tamen referunt veritatis & intellectûs ſui ſaporem. Ordinem igitur hiſtoriæ, ſicut veſtra iuſſit dominatio, in vnum congeſtum, & ſingulatìm poſteà plenitudinem eius diſcretam, cunctis legentibus atque audientibus pandemus. Nam diuinæ erit inſpirationis & exequutionis, id quod deſideramus fideli animo propalare, verum atque probabile demonſtrare. Ex quo nos laborandum non magnoperè æſtimamus: quia quid tenendum de hoc ſanctiſſimo martyre Christi ſit, quid credendum, notæ & probatiſſimæ perſonæ veracibus dictis declarant. Propoſitio. Authores & fontes hui' operis.

GEnere ſiquidem eum nobiliſſimum, & Philoſophiæ magiſterio inſignē apud Athenas claruiſſe, & aliarū hiſtoriarum, & Actuum Apoſtolorum teſtimonio, ſecula priſca ſeu inſtantia cognouerunt: maximè autem ex hiſtoria Ariſtarchi Græcorum Chronographi, qui in Epiſtola ad Oneſiphorum primicerium, de ſitu Athenę ciuitatis, & geſtis ibidèm Apoſtolorum temporibus, ſcribens, ortum proſapiæ, & doctrinā eius, atque conuerſationis ordinem, ſiue ætatis tempus, necnon & ordinationem ipſius, ac prædicationem, ſubrogationem etiam Epiſcopi loco ſuo, & aduentum illius Romam, ordinabiliter narrat. Quam epiſtolam veſtræ dominationi dirigimus, & quiſque ſtudioſus apud nos præualet inuenire: Curioſus autem ex Gręcorum fontibus, vndè & nos illam ſumpſimus, poterit mutuare. Quòd enim ante conuerſionem ſuam Heliopolim Aſtrologiæ gratia migrauerit, vbì & tenebras in Crucifixione Saluatoris noſtri vnà cum Apollophanio ſodali ſuo vidit: & quia tunc viginti & quinque erat annorum, ipſe in Epiſtolis, ad Polycarpum Smyrnæorum Epiſcopum, & ad eundem Apollophanium miſſis, oſtendit. Quia verò cum omni domo & Damari vxore ſua crediderit, lectio Actuum Apoſtolorum docet, & euidentiùs Dialogus Baſilij & Iohannis, capitulo 5. libri quarti, demonſtrat. Sed & beatus Ambroſius in Epiſtola ad Vercellenſes, eandem vxorem eius ex nomine deſignans, perſpicuè manifeſtat. Beatus deniquè pater Auguſtinus in ſermone pulcherrimo, quem de Seminatore verbi ſcripſit: Apoſtoli ſermone finito, audita illic reſurrectione mortuorū, quæ præcipuè eſt fides Chriſtianorum, refert dixiſſe Athenienſes, Audiemus te de hoc iterùm. Erāt enim quidam inter eos irridētes, quidam dubitantes, quidam credentes: atque in eis nominatur quidam Dionyſius Areopagita, id eſt, Athenienſium principalis: & mulier quædam nobilis, nomine Damaris, & alij plures. Et in eodem ſermone, vbì de ſcandalo Iudæorum & ſtultitia Gentium ſcribit, dicens, Iudæis quidē ſcandalum, Gentibus autem ſtultitiam: ſed ipſis vocatis Iudæis & Græcis, hoc eſt, ipſi Paulo ex Saulo, & Dionyſio Areopagitæ, his talibus, & illis, Chriſtum Dei virtutem & Dei ſapientiam. Genus S. Dionyſij. Act. 17. Ariſtarchus Græc' chronographus, quę de Dionyſio ſcripſerit. Epiſtola Dionyſij ad Apollophanem. Hūc ſermonem Poſſidi' in Indiculo vocat Tractatum, & eſt reuera Auguſtini. 1. Cor. 1.

Cæterùm de notitia librorum eius, quos patrio ſermone conſcripſit, & quibus petentibus illos compoſuit, lectio nobis per Dei gratiam & veſtrā ordinationem, cuius diſpenſatione interpretatos ſcrinia noſtra petētibus reſerant, ſatisfacit. Authenticos autem eoſdem libros Græca lingua conſcriptos, quandò Oeconomus Eccleſię Conſtantinopolitanæ & cæteri miſſi Michaelis, legatione publica ad veſtram gloriam Compendio functi ſunt, in ipſa vigilia ſolēnitatis ſancti Dionyſij pro munere magno ſuſcepimus. Quod donum deuotioni noſtræ, acſi cælitùs allatum, adeò diuina eſt gratia proſecuta, vt in eadem nocte decem & nouem nominatiſſimę virtutes in ægrotorum ſanatione variarum infirmitatum, ex notiſſimis & vicinitati noſtræ perſonis contiguis, ad laudem & gloriam ſui nominis, orationibus & meritis excellentiſſimi ſui martyris, Chriſtus Dominus ſit operari dignatus. Michaël Imperator mittit Lodouico Pio Dionyſij opera. XIX. miracula meritis S. Dionyſij ſiunt nocte vna.

Quoniam autem beatus Clemens huc eum, videlicet in Gallorum gētem, direxerat, & qualiter per martyrij palmam diuerſiſſimis & crudeliſſimis afflictus ſupplicijs, ad Chriſtum peruenerit, & quomodò caput proprium Angelico ductu, cæleſtis militiæ in celebratione exequiarum honoratus obſequio, ad locum, vbì nunc requieſcit, detulerit, & quo ordine à Catulla quadam matrefamiliâs ſit ſepultus, libellus antiquiſſi-

Viſbij ſcriptū de Dionyſio. quiſſimus paſſionis eiuſdem explanat. Præcipuè tamen conſcriptio Viſbij quæ in tomo ſatis ſuperque abdito, Pariſius diuino nutu inuenta, inter alia memoranda, ſicut in ea legitis, verba Domini noſtri Ieſu Chriſti ad eum prolata, quandò ſacra myſteria perageret, illi cunctis videntibus apparentis, continere dinoſcitur. Cui adſtipulari Miſſales libri antiquiſſimi. videntur antiquiſſimi, & nimia penè vetuſtate conſumpti, Miſſales libri, continentes Miſſæ ordinem more Gallico, qui ab initio receptæ fidei, vſu in hac occidentali plaga eſt habitus, vſquequò tenorem, quo nunc vtitur, Romanum ſuſceperit. In quibus voluminibus habentur duæ Miſſæ, quæ ſic inter celebrandū ad prouocandam diuinę miſerationis clementiam, & corda populi ad deuotionis ſtudium excitanda, tormenta martyris ſociorumq; eius ſuctinctè commemorant, ſicut & reliquæ Miſſæ ibidem ſcriptæ, aliorum Apoſtolorum vel martyrum, quorum paſſiones habentur, notiſſimè decantant. Quarum Miſſarum cantus, ſenſus & verba, adeò paſſionis eorundem, Viſbius oculatus teſtis martyrij S. Dionyſij. quam vobis miſimus, ſeriei concordare videntur, vt nulli ſit dubium, à teſte illorum martyrij, agones eorum fuiſſe deſcriptos, & ex ipſa veraci hiſtoria, memoriam tormentorum ſuorum in præfatis precibus fuiſſe mandatam.

Videtur porrò in his Miſſarum obſecrationibus non contemnenda authoritas de memorata paſſione ſanctorum, cùm extent apud nos Epiſtolæ Innocētij, & poſt eum Gallia in Miſſa morē Romanum ſequi quando cœperit. Gelaſij, necnon & moderniùs beati Papæ Gregorij, aliorumque Pontificum ad Epiſcopos vrbium Galliarum, & Antiſtitum noſtrorum ad ipſos, de more Romano in cunctis eccleſiaſticæ authoritatis munijs imitando: quibus datur intelligi, ab annis pluribus hunc Miſſæ tenorē de Gallica conſuetudine receſſiſſe, & hanc paſſionis martyrum iſtorum memoriam, longo ſuperiori tempore his occidentalibus partibus per for. * ſupplicationum * ſupplantationum poſtulationes inoleuiſſe: quibus tanto certiùs fidem accommodamus, quanto in tempore vicino poſt conſummationē eorum, eaſdem fuiſſe compoſitas ſine dubitatione concredimus.

Nec tamen quiſquam putabit beatum Dionyſium eiuſque ſucceſſores, ab inſtitutione Apoſtolica propter huiuſmodi Miſſæ ordinem, Gallicis conſuetudinibus in primordio traditum, diſcrepâſſe, ſi ei conſtiterit, ipſorum Apoſtolorum & Apoſtolicorum virorum, ipſiusque etiam vrbis Romæ ſenſûs proprij abundantiā notam eſſe. Eugenij Toletani de Dionyſio hymnus. Nec mirari quis poterit, cur hymnum ſancti Eugenij Toletani de beato Dionyſio habeamus, & vicinorum ſapientium ſcriptis, exceptis paucis, videamur carere: cùm & hæc, quæ habemus, vt exorata priorum noſtrorum venia dicamus, abdita & negligenter relicta reperimus: & alia necdùm prolata, quia non adhuc ſunt ad liquidum enucleata, nos poſſidere lætamur.

Etiam olim inepti quidā de Dionyſio multa obiecerunt. Cæterùm ſuper garrulitate leuitatis eorum mirando deficimus, qui contendentes hunc Dionyſium Areopagiten eſſe non poſſe: ad munimētum ſuī, hæc quæ ſequuntur, inaniter contrahunt: Venerabilem videlicet & ſanctum Bedam preſbyterum, dixiſſe in tractatu Apoſtolorum Actuum, Areopagiten Dionyſium non Athenarum, ſed Corinthiorum, fuiſſe Epiſcopum: addentes, eundem inibì diem obîſſe. Et quoniam libellus paſſionis iſtius teſtetur, hunc à Clemēte Pontifice Romano Epiſcopum ordinatum, & in has Galliarum partes fuiſſe tranſmiſſum: Quia etiam paſſiones diuerſorum ſanctorum martyrum, ſub varijs Imperatoribus interfectorum, cōtineant eoſdē cum hoc ſanctiſſimo viro has partes adijſſe, quod ipſe ſenatorū manifeſtè refellit auditus. Et quòd Gregorius Turonenſis, ſicut in paſſione ſancti Saturnini legiſſe ſe dixerat, ſub autumatione memoret, iſtumipſum tempore perſecutionis Decij ſub beato Sixto cum alijs ſex Epiſcopis, quorum vitę vel paſſiones nequaquàm eius dictis in ratione temporum conſonant, in has regiones fuiſſe directum.

Refutatio allatarum obiectionū. Eccè omnis minùs ſcientium, ſibijpſi diſcordans, authoritas, cui velut ex ſuperfluo propter ſatisfactionem inſipientium reſpondemus, cùm veram ex hoc ſancto Pontifice & martyre narrationem veracium hiſtoriarum præ manibus habeamus: Primò quidem petentes, vt in hoc iure contentioſi, ab albugine contracta arrogantiæ, ex vſurpata ſapientia, qua videri ſe ſcioli volunt, oculos tergant, quô perſpicacia perſpicaciter, & vera fideliter relegant. Et ſi non niſi vnum oculum aperuerunt, quandò Beda correxit ſuam de Dionyſio ſententiam. legerunt, quòd per ſubreptionem venerabilis Beda preſbyter in pręfato opere ſecùs, quàm debuit, dixerat, vbi idem ſe repræhendit, & repræhenſorum ſuorum vocem præueniens, retractationem ſcripſit: ſcrobem, in qua oculus alter eſſe debuerat, aperiant, & in Eccleſiaſtica hiſtoria diſcant, quia Dionyſius Corinthiorum Epiſcopus, de Dionyſio Athenarum Epiſcopo in Epiſtola ſua, ad eoſdem Athenienſes directa, commemo-

memoret. ità enim ibi lib.4.cap.23. ſcriptum eſt: Extat quoquè & alia eius (Dionyſij Corinthiorum Epiſcopi) ad Athenienſes epiſtola, in qua ad Euangelij credulitatem eos inuitat, & concitat ſegniores. ſimul & arguit quoſdam, velut penè prolapſos à fide, cùm Epiſcopus eorum Publius fuiſſet martyrio conſummatus. Sed & Quadrati, qui Publio martyri ſucceſſerat in ſacerdotium, meminit, ſimul & memorat, quòd labore eius ac induſtria rediuiuus quidam in eis calor fidei reparatus ſit. Et illud in eâdem deſignat Epiſtola, quòd Dionyſius Areopagites, qui ab Apoſtolo Paulo inſtructus, credidit Chriſto, ſecundùm ea, quæ Apoſtolorum Actibus deſignantur, primus apud Athenas ab eodem Apoſtolo Epiſcopus fuerit ordinatus. Cuius Epiſtolæ, ſed & aliarum Epiſtolarum ipſius Dionyſij Corinthiorum Epiſcopi, & eius vtiquè, quam ad Sotererem Epiſcopum miſerat, beatus Hieronymus in libro de Viris illuſtribus facit apertiſſimè mentionem. Vndè quiſque videns, ſub quibus Imperatoribus quique eorum fuerint, liquidò poteſt colligere, quantæ abſurditatis ratio ſit iſta obnixa, cùm inter hos duos Dionyſios, tam plura diſcreta ſint tempora.

Diony. Corinth de Diony. Areop. teſtimoniu.

Publius & Quadratus Epiſcopi Athenien.

Legitur itèm ſic in eadem Eccleſiaſtica hiſtoria, capitulo quarto, lib. tertio: Memorantur autem ex comitibus Pauli, Creſcens quidem ad Galatas eſſe profectus, Linus verò & Clemens, in vrbe Roma Eccleſiæ præfuiſſe, qui comites & adiutores eius fuiſſe ab ipſo Paulo perhibentur: ſed & Dionyſium Areopagiten apud Athenas, quem Lucas deſcripſit, primùm Paulo prædicante, crediſſe, ac inter ſocios eius fuiſſe, & Eccleſiæ Athenienſium conſtat ſacerdotium ſuſcepiſſe. De cuius, videlicet Dionyſij Areopagitæ, obitu, nil Græci ſcriptores dixerunt, quia propter longinquitatem terrarum, tranſitus ipſius penitùs eis fuit incognitus. Habemus tamen Græcæ authoritatis martyrologion, de Tomo * Chartiſcrinijs Conſtantinopolitanis adeptum, qui tanta vetuſtate diſſoluitur, vt maximam cautelam à ſe contingentibus exigat: in quo diem natalitij eius deſignatum, & quia Athenienſium Epiſcopus fuerit, reperimus annotatum. Quod martyrologium, vt antiquitas eius demonſtrat, ex eo tempore conſtare poſſe, non incongruè remur, quo Conſtantino iubente, nota occaſione martyria ſanctorum Domini de toto orbe collecta, & Cæſaream ſunt conuecta. Sed & vſque hodiè Græcorum Maiores, & Athenæ incolæ perhibent, hiſtoriarum ſcriptis & ſucceſſionum traditionibus docti, in eadem ciuitate Dionyſium tum temporis primum fuiſſe Epiſcopum, quandò Timotheus, Pauli æquè diſcipulus, Epheſiorum rexit Eccleſiam: ipſumque, ſubrogato ſibi Epiſcopo, Romam adiſſe, & vt comperetunt, apud Gallorum gentem glorioſo martyrio coſummatum fuiſſe. Quod & Tharaſius Patriarcha Conſtantinopolitanus per legatos ſuos ſolicitè inquiſiuit, & ità ſe eam habere certus, eandem Athenienſium ciuitatem pallio Archiepiſcopali, quod iam ex ea diuturno tempore, orta quadam contentione, ſubtractum fuerat, redonauit, & ſynodali conſenſu, Metropolis authoritate, qua antè functa fuerat, honorauit. Nam à præcedentibus annis vſque ad illud tempus, eiuſdem ciuitatis Epiſcopus nec ſuberat alteri, niſi Patriarchæ, nec iuri eius, debitarum ſibi Epiſcopi ciuitatum ſubdebantur.

Præclarum pro Diony. Areopagitæ teſtimoniu. Philip.4.

Chartophylacijs: fortè * Chartiſcrinijs

Antiquiſſi. Græcũ martyrologiũ.

S. Dionyſius primo Athenienſis Epiſcopus.

Athenæ metropolis.

Quòd autem dicunt, in paſſione iſtius beati Dionyſij ſcriptum haberi, quia eum ſanctus Clemens Epiſcopum ordinauerit, Galliaſque miſerit: proculdubiò ſciant, quòd aut prædictam paſſionem ex veris & emendatioribus exemplaribus non ſuſceperunt, aut Scriptorum vitio deprauatam legerunt: quoniam non ibi ſcribitur, eum Epiſcopum à beato Clemente conſecratum, ſed Apoſtolum totius Galliæ fuiſſe ordinatum: de qua ordinatione Apoſtolatûs, niſi ad alia ſe intentio noſtra dirigeret, & ex Apoſtolorum Actibus, & ipſius Domini actione, authoritatis exemplum ſufficienter his ſcriptis poſſemus inferre. Fieri enim poteſt, vt diximus quòd textum paſſionis huius ſancti Dei, ex authenticis ſcriptum non habeant, & ideò in hoc errent: quia & nos plures codicellos exindè vidimus, qui in quibuſdam ſenſu videbantur concordare, ſed literatura diſſonare: in quibuſdam autem nec ſenſu, nec orationis tenore poterant ſociari. Quod manifeſtum eſt, huius venerabilis & antiquiſſimi patris vetuſta longinquitate, & ignotæ atque peregrinæ linguæ, vbi de eius notitia maximè ſcriptum erat, inſcitia, ſeu deuotione fidelium accidiſſe: qui non ſtuduêre ad priſcas hiſtorias pro cognitione eius recurrere, ſed ea, quæ auditu collegerant, vt Gregorius Turonenſis, non votiuo errore fallens, videntes inſignia magnifica atque innumerabilia per eum fieri, prout vnicuique ſenſus abundauit, curauerunt ſcriptis committere. Sic & de ſanctorum Apoſtolorum geſtis ac paſſionibus factum legimus, & de alijs

Dionyſius totius Galliæ Apoſtolus.

Apoſtolorũ hiſtoriæ à quibuſdam deprauatæ.

quibuſque hiſtorijs, Eccleſiæ neceſſarijs, manifeſtè comperimus. Fuerunt ſiquidem, qui de beatorum Apoſtolorum virtutibus vera dixerunt: ſed de eorum doctrina, falſa ſunt commentati. De Eccleſiaſticis itidem hiſtorijs, atque ortu, vel actu, vel obitu Patrum quidam, quantùm ad rerum geſtarum ſpectat fidem, veracia conſcripſerunt: quantùm verò ad temporum vel locorum attinet veritatem, minùs cautè confinxerunt. Sic profectò, vt notum eſt, in ſcripturis Canonicis diuerſorum interpretum varietas extitit: in quibus * quique minus dixerunt, alij quædam addiderunt, quouſquè earum per beatum Hieronymum lingua noſtra meracam veritatem ab ipſo fonte ſuſcepit.

*quique, p. quidam.

Hiſtoriæ ſacræ vt internoſcendæ.

Quocircà nulla hiſtoria ſic probabilis poterit vel debet haberi, quàm ea, quæ de veridicorum, præcipuè orthodoxorum, collatione poterit colligi. Et ideò certiùs tenenda ſunt, quæ modò de hoc eximio martyre collecta conſcribimus, quàm illa, quæ de quolibet alio ſancto ſine authoris nomine paſsim ſcripta relegimus: præſertìm cùm hæc, quæ ſcribimus, de antiquariorum antiqua ſcriptura ſint, velut ex prato non Pariſiaco, ſed paradiſiaco. Cæterùm parcendum eſt ſimplicitati viri religioſi Gregorij Turonenſis Epiſcopi, qui multa aliter, quàm ſe veritas habeat, æſtimans, non calliditatis aſtu, ſed benignitatis ac ſimplicitatis voto, literis commendauit. Patentèr & quidem noſcere poſſumus, non adeò quædam ſolerter eum inueſtigâſſe, cùm ei contemporalis exiſtens vir prudens & ſcholaſticiſſimus Fortunatus, qui plura & frequenter ad eum ſcripſerat, Hymnum rhythmicæ compoſitionis pulcherrimum, de iſto glorioſiſſimo martyre compoſuerit: In quo commemorat, eum à beato Clemente deſtinatum, ſicut in Latinorum paginis didicit: de natione autem eius & ordinatione Epiſcopatûs, mentionem non facit, quia linguæ Græcę penitùs expers fuit.

Fortunati Scholaſtici de S. Dionyſio hymnus, extat.

Tantis igitur & tam manifeſtis teſtimoniorum aſſertionibus de hoc ſanctiſſimo & antiquiſſimo patre, ad liquidum elucubratam & propalatam omnibus ſcire volentibus veritatem, & ità neſcire volentibus ingeſtam certiſſimam rationem, vt etiamſi velint, quod ex illo verum eſt, ignorare non poſſint: ceſſet, quòd idem Areopagites non ſit Dionyſius, exitiabilis & profana nimìs contentio: quia qui famam martyris derogare aliquo modo geſtit, veritati ſine dubio, cui teſtimonium perhibens, tanta transfretando maria, in tam longinquam regionem exulari, & pro ea paſſi ſic acerbiſſimè ſuſtulit, detrahere cæca fronte & imbecilli virtute contendit. Nam vt verè impius & peruicax iudicandus erit, qui poſt tot ratas ſententias opinioni ſuæ hinc aliquid animo peruerſo tractandum reliquerit: ità quiſquis poſt veritatem repertam quiddam ex hoc vlteriùs dubitauerit, quoniam * ex ſtudio mendacium quærit, comes & diſcipulus eius, qui ab initio mendax & pater mendacij extitit, non immeritò rectorum decreto erit.

*ex ſtudio, pro, deinduſtria.
Iohan. 8.

In eos, qui negant Dionyſiũ Areopagitã fuiſſe in Gallijs.

Et quanta ſit hebetudo ſuſurronum, peſſimi generis hominum, æſtimare non valeo, qui doctorem egregium & eximium martyrem ſe habere, ſi gloriam patriæ ſuæ, ſuamque quærerent, contendere debuiſſent: potiùs ſe, cùm habeant, non habere immurmurent.

Quanta quoquè ſit mentium amentium peruerſitas, dolere, vt res poſtulat, nequeo: quæ cùm votis & laudum præconijs martyrem glorioſum ſuis iniquitatibus debuiſſent conciliare propitium, detractione & famæ minoratione laborant, quantùm ex ipſis eſt, ſibi habere infeſtum. Sed iſdem in cælis talium nec laude creſcit, nec derogatione decreſcit: qui Saluatori iunctus, & conciuis Angelorum effectus, de ſumma cælorum arce ſingulorum voluntates intendit, & ſequens agnum quocunquè ierit, corda omnium, diuino lumine plenus, perſcrutatur & penetrat. In hoc quinetiam ſeculo non indiget gloriæ teſtimonio huiuſmodi hominum: ſi tamen dicendi ſunt homines, qui detrahunt ei iam in cælis immortaliter regnanti, quem adhuc in mortali corpore veneratæ ſunt beſtiæ agonizantem. Sufficiens enim eſt illi ſuiſque comitibus laus illa in ſeculo, quam ſplendidiſſima eorũ monumenta teſtantur, & celebri adoratione Chriſtianus orbis ferè totus proclamat. Nec mirum, ſi martyr Domini Ieſu, iſtorum ſuſtineat cauillationem, cùm idem Deus maieſtatis, qui reſurgens à mortuis, iam non moritur, & in cælis ad dexteram Patris ſedet, ſubiectis ſibi principatibus, & omnium Angelorum poteſtatibus, per tanta annorum volumina adhuc ab incredulis indebita patiatur præiudicia.

Sancti nôrunt etiam hominum cogitationes.

Rom. 6.

Hęc interim, donèc plura ſumatis de cognitione ſuffragatoris veſtri, Auguſte Sereniſſime,

niſſime, ſumite, & veraciter innoteſcite omnibus, quia hæc fideliter veſtræ dominationi dirigimus, veraciter ex veracibus hiſtoriographis & hiſtoriarum paginis colligere procurauimus: Quoniam veritas, pro qua precioſum ſanguinē hic ſeruus & amicus Domini fuderat, noſtro mendacio adſtipulari non indiget, quæ ſuo ſibi teſtimonio ſufficit, quæque teſtes veraciſſimos quos repleuerit, teſtificantes veracia efficit. Deniquè quod nos diù multumque anxiantes quæſiuimus, aliquis alius fortè mirabitur, videlicet cur poſt omnia tormenta nouiſſimè, velut ab initio, hi ſancti viri nudi publicè virgis cæſi, & ex ſtudio hebetatis ſecuribus ſint decollati: quod tanto magìs poteſt cogitando mirari, quanto alijs ſanctis Dei hoc genus decollationis rariùs aut nuſquàm legitur adhiberi. Qui nouerit, vt in verbis paſſionis illorum conijcimus, & multa veterum geſta reuoluentes diſcimus, antiquitùs morem fuiſſe Romanum, vt quiſquis nobiliſſimorum reus maieſtatis, à militia & defenſione Reipublicæ aliò ſe conferens, contra Senatûs votum ageret, vel aliter, quàm ſe ſentētia haberet, docere quo modo præſumpſiſſet, ſecuri ignobilioſè, flagellis publicè cæſus, cum omni dedecore interiret. Vndè & centeſima vndecima Olympiade Romanorum conſul Manlius Torquatus filium ſuum, licèt victorem, quòd contra imperium in hoſtes pugnauerit, virgis cæſum, ſecuri percuſſit. Quapropter ex his vos & quique legentes aduertite, quantæ nobilitatis hic ſanctus Domini Dionyſius ſecundùm terrenam generationem fuit in ſeculo, quantæ ſublimitatis ſecundùm ſpiritualem regenerationem in Domino, quanti feruoris & fidei, tanta terrarum ſpatia pio zelo veritatis perluſtrando in Chriſtiana religione, quantæ æſtimationis etiam apud orbis Principem, qui vt trucidaretur, huc Roma apparitores ſuos direxerit, in nobilitate proſapiæ & fanatici cultûs euerſione, quantæ fortitudinis in tormentorum perlatione, quàm abiectiſſimæ vilitatis in occiſione, quàm precioſiſſimæ ſanctitatis coram Deo in morte, quàm excellentiſſimæ & incogitabilis gloriæ cum Chriſto in cælo, quàm mactæ virtutis ſit in adiutorio noſtræ fragilitatis, adhuc laborantium in agone, quàm felix cum proprio & beato recepto corpore gaudebit perpetuò cum ſocijs ſuis, & omnibus Angelicis choris, cunctiſque ſanctis Domini & electis in æterna felicitate, per eundem Dominum & Saluatorem noſtrum Ieſum Chriſtum, verum Deum, Deique & hominis filium, qui in vnius ſubſtantiæ ac poteſtatis Trinitate perfecta viuit & regnat Deus, per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Cur Dionyſius cū ſuis virgis cæſi, & obtuſis ſecurib⁹ decollati ſint.

Dionyſius nobilis genere.

EPISTOLA HILDVINI ABBATIS INDIGNI, AD CVNCTOS SANCTÆ CATHOLICAE MATRIS ECCLESIAE FILIOS ET FIDE-

les, pandens quomodò inuenire quiſque ſcire deſiderans valeat in Epiſtola, ad Chriſtianiſſimum Imperatorem Dominum Ludouicum exindè directa, vndè & qualiter ſumpta ſint ea, quæ in corpus vnius textûs, ſecundùm iuſſionem ipſius redegerat ex Græcorum & Latinorum hiſtorijs, de notitia excellentiſſimi martyris Chriſti Dionyſij.

HILDVINVS HVMILIS CHRISTI SERVVS, ET domini mei Dionyſij precioſi, ſociorumque eius matricularius, omni Catholicæ dilectioni, quaquauersùm Spiritu ſancto diffuſæ, pacem continuam & gloriam optat æternam.

CVM nos ſcriptura generali definitione admoneat, dicens: Quodcunque poteſt manus tua, inſtanter operare: & pij Auguſti, ſimulque plurimorum ad hoc deſideria cognoſcerem anhelare: viſum eſt mihi, etiam in hac parte quiddam ſudoris impēndere, vt notitiam de ordine * conuerſionis & prædicationis atque aduentûs Romam, ſeu triumphalis martyrij beatiſſimi Dionyſij, quæ maximè Græcorum continetur hiſtorijs, & quaſi ſepulta, antiquorum ſcrinijs apud Latinos non modica portione ſeruabatur obtecta, in lucem Chriſto iu-

Eccl. 9.

** conuerſationis*

uante reducerem: quatenùs deuotis exindè erga Dei & excellentiſſimi martyris ſui cultum deuotio cumulata ſuccreſceret, & debitæ ſeruituti noſtræ, in domo Domini, quantùm ad exiguitatem noſtram & ingenioli noſtri attinet, cyatho guſtum fidelibus propinanti, eiuſdem amici Dei, cuius id amore ſtuduimus, interuentio glorioſa diuinam miſericordiam impetraret. Vt enim ante nos dictum eſt, geſta benè viuentium, elementa ſunt vitam volentium: & exempla martyrum, exhortationes ſunt martyriorum. Quapropter ſequentia relegens, poculo debriatus præclaro, fidem pietatis eructet, & non obſequium noſtrum nomini temeritatis aſſignet. Quia verò, vt per quendam ſapientem dicitur, multotiès in vili perſona deſpicitur veritas, cui nihil præferri debuiſſet: ſuppliciter omnes, in quorum manus hæc venerint, deprecor, nè in his noſtræ perſonæ humilitatem & agreſtis orationis indiſciplinationem attendant, cùm perſonarum acceptatorem in hac duntaxàt parte non eſſe Dominum ſciant. In qua ſcilicet me imperitum ſermone, non tamen ſcientia, fateor. Quin potiùs hunc, de quo res agitur, inclytum & verum Chriſti militem, ante oculos ponant, cui humanæ vocis dignitate impar omne erit, quicquid in laude eius aliquis nunc mortalium dixerit: quoniam ab eo ſolo dignè poteſt laudari, à quo, & per quem talis meruit fieri. Vera itaque à veracibus de eo ſcripta, & ſimpliciter in vnum collecta fideliter relegant, & ſi noſtræ imperitiæ fuerint indignati, ad veterum monumenta recurrant: quia nos non noſtra, nec noua cudimus, ſed antiquorum antiqua dicta, de abditis admodùm tomis eruïmus, & veritatis ſynceritate ſeruata, paginis manifeſtioribus indimus.

Nota quid præſtent ſacræ hiſtoriæ.

Hilduinus non ſua, nec noua cudit, ſed vetera profert in lucem.

Cæterùm neminem ſani capitis hæc minùs acceptare putamus, quia anteriori tempore reperta non fuerant, cùm liquidò noſcat, quòd is, qui creauit omnia ſimul, noluit reuelari cuncta, vel cunctis in ſemel: multaque manifeſta, iterùmque eſſe tempore occultata. Ad mentem enim debet redire, quod in literis diuinitùs inſpiratis legitur, de legis libro diù latente, & denuò ſub admiratione inuento. Et cùm Daniel dicat, Pertranſibunt plurimi, & multiplex erit ſcientia: quanto magìs nullus abiurare debebit, quòd multis comitibus aliorsùm intuentibus, ſegnis quique aut tardus pòſt gradiens, perditionem in via, quam præcedentes triuerant, inuenire non poſſit. Abiecta deniquè omni ambiguitate, quòd iſteipſe Dionyſius, cuius hìc geſta ſcribuntur, non ſit Areopagites & Athenarum Epiſcopus, quid quiſque dixerit, veluti de autumatione Gregorij Turonenſis Epiſcopi, & ſubreptione Bedæ ſancti preſbyteri, atque aliorum quorunque ſine authoritate iactatur: qui curioſiùs hoc ſcire voluerit, vt de multis quædam deſignemus ex nomine, Euſebij Cæſareenſis hiſtoriam, & Ariſtarchi Græcorum Chronographi ad Oneſiphorum primicerium Epiſtolam, & Viſbij conſcriptionem perquirat & relegat. Ibique diſcere poterit, quis iſte Dionyſius fuerit, & qualiter per martyrij palmam ad Chriſtum peruenerit, ſi hìc eis in ſuî connexione manus dare fidei detrectauerit. De his autem & alijs quibuſcunque, vndè ſumpta ſunt omnia, quæ præ manibus tenentur collecta, ſi benignitati legentis commodum ac placitum fuerit, & alibì ea inuenire nequiuerit, literarum noſtræ paruitatis ex hoc ad ſereniſſimum Auguſtum affatìm illuſtratione valebit. Nam etsì eis credere dignatus non fuerit, illę ſibi tamen ſine quolibet ſupercilio prodent, vbì hæc vniuerſa, & qualiter, & quo ordine dicta manifeſtè reperiat, ipſorumque librorum plenitudinem, ſi indiguerit, ab archiuo noſtræ Eccleſiæ mutuare quibit. Valeat fidelis & charus frater omnis in Domino, cum pietate & gratia memor noſtrî.

Eccl. 18.

4. Reg. 22.

Dan. 12.

Epiſtola Ariſtarchi chronographi ad Oneſiphorum.

INCI-

INCIPIT PASSIO SANCTISSIMI DIONYSII, QVI A LOCO AREOPAGITA, ET PATRIOTICO

Prænomine Ionicus, Chriſtiano autem agnomine eſt appellatus Macarius, à ſancto Paulo Apoſtolo Athenienſium ordinatus Archiepiſcopus, Apoſtolica verò authoritate beati Clementis Papæ, totius Galliæ conſtitutus Apoſtolus: Cuius inuicta pro fide Chriſti deuotio, ſub Domitiano Cæſare & Præfecto Siſinnio apud vrbem Pariſiorum poſt multa certamina, inter quæ ei Dominus noſter Ieſus Chriſtus apparuit, coram quamplurimis ſeptimo Idus Octobris martyrium conſummauit cum Ruſtico & Eleutherio: ſanctusq́; Dionyſius caput ſuum tulit, vbi nunc requieſcit.

POST beatam ac ſalutiferam Domini noſtri Ieſu Chriſti paſſionem, & adorandam eius ab inferis reſurrectionem, ſeu in cælos glorioſam aſſcenſionem, qua ſe manifeſtauit diuinitate nunquàm defuiſſe, quò rediјt, in vniuerſis gentibus Apoſtolorum prædicatio profutura ſucceſſit, ità vt fide creſcente, multi mererentur fieri Chriſti nominis confeſſores, quos Catholica poſtmodùm gaudet mater Eccleſia, promeruiſſe martyres, & fidei bellatores, quę lętabatur in Apoſtolis tantos ſe habere duces atque rectores. Qui ſiquidem cùm imminere ſuas cernerent paſſiones, quæ, Domino Ieſu Chriſto docente, didicerant, repleti Spirituſſancti gratia, docuerunt, vt ad ſanctæ confeſſionis gloriam & præmium transmigrarent. Vndè gratias agimus tibi Domine Ieſu Chriſte, qui infeſtantis inimici iacula, probationem fidelium tuorum præſtitiſti eſſe, & non vulnera: ſed inter cætera chariſmatum munera, talem tuis teſtibus tribuiſti pro labore mercedem, vt nullum tuorum fuiſſe gaudeat hoſtis imbellem: quinimmò perpetuum illis es largitus triumphum, vt Eccleſiæ tuæ ſemper ſint in exemplum. De quorum Collegio beatus Paulus Apoſtolus, quem cælo præſidens humanitas & benignitas Saluatoris noſtri Dei, compellãs Saulum ſtrauit, ac Paulum ſtatuit, eorumq́; merito ac numero ſociauit: replens Chriſti Euangelio, non ſolùm ab Hieroſolymis vſque in Illyricum, verùm & vſque ad terminos, quomodò à Deo conſtitutus magiſter omnium Gentium, peragrans ſuperiores & vicinas ciuitates, tempore, quo princeps Claudius agebat in ſceptris, deuenit Athenas.

[Margin: Octobris 9. Cap. 1. — Martyres, fidei bellatores. — Martyres, Eccleſiæ exemplo ſunt. — Act. 9. — Rom. 15. — Claudij tẽpore Athenas venit Paulus.]

Quę vna vrbium magnarum Metropolis in confinio Thracię proſpiciens Lacedęmonię terminos, poſita media inter Achaiam & Macedoniam iacet, qua nihil habuit Gręcia clarius ſitu terrarũ, eminentibus & frequentibus collibus montuoſa, antiqua Scriptorum facundia, paterna viſcera, & materna vbera, appellata: Ionici maris faucibus, bithalaſſi more, interclusa, Aegéum pelagus à læua contingit. Vrbs inclyta & antiqua, ſola præter externum incrementum glorioſa: Cuius ciuibus non dedit initium collecta natiuitas: ſed quę illis ſedes, eadem eſt & origo: terrarũ fertilitate opulenta, fandi & eloquentiæ nutrix, philoſophorum & ſapientium genitrix, artium liberalium & diuitiarum omnium copia præ vrbibus cunctis emicuit.

[Margin: Cap. 2. Laus & deſcriptio Athenarũ.]

Hęc ſita eſt in Attica Helladis prouincia, qua Cecrops & Menãder, Reges generoſi ſplenduerunt: vbi Apollo & Hippocras ac Ariſtoteles, cæterique inuentores & propagatores totius peritiæ ſunt exorti, & in toto orbe ſuis præſentia, & temporibus noſtris memoria fulgent. In hac ſummoperè vrbe temporibus Cecropis & Menãdri, Regumque ſuccedentium cultus ſimulacrorum, & ſtatuarum adoratio, idolorumque ſuperſtitioſa religio primò eſt reperta, & ſanctionibus propalata. Hæc quoque in prouectu ſuî eſt Mineruæ ſacrata, & ipſi eius de nomine nomen aptatum. Hæc prima cunctarum vrbium leges condidit, & alijs iura vel tradidit, vel * mutuauit.

*[Margin: Cecrops Athenas condidit. — Athenę Mineruæ ſacratæ. — * mutauit.]*

Quinque ſanè regionibus diſterminata ſignatur. Prima regio eſt, quæ Aegéum mare reſpicit, in qua ſitus mons extat ſupereminens vrbi, vbi Saturni & Priapi aureæ ſtatuæ variarum illuſionnm colebantur dementijs: Hæc enim regio Kronos pagos

[Margin: Cap. 3 V. Athenarum regiones.]

appellatur ex Saturni nomine, qui Græcè Kronos vocatur. Secunda regio Athenæ eſt, quæ reſpicit Thraciam, vbi terebynthus miræ magnitudinis inerat: ſub qua Syluani & Fauni, agreſtium hominũ ſimulacra ſtatutis diebus à paſtoribus venerabantur; quæ regio Panos pagos appellatur ex nomine Syluani & Fauni: Græci enim Syluanum Pan, & Faunos ficarios Panitas vocitant. Tertia regio Poſſedonos pagos appellatur, quæ intendit portum Neptuni: Poſſedon nanque Grçcè, Neptunus dicitur, cuius ſimulacrũ & Dianæ effigiem Aegéi ibidèm colebant: & quò recurſus totius populi, luna renaſcente, in multis functionibus confluebat. Quarta regio in eádem vrbe eſt, vbì idolum Martis & ſimulacrum Herculis in colle Tritonij montis, in medio vrbis poſiti, ſteterat, ad colendum multis immolationibus & deluſionibus Martem & Herculem, quos illi deos maximos & fortiſſimos adorabāt. Vbì etiam exercebantur iudicia & docebantur fora, ingeniją; omnis ſolertia, qui locus Areopagus appellatur à Marte: Mars enim, Ares Græcè vocatur. Quintà regio ciuitatis eiuſdem verſa eſt ad portã Schæam, Hermis pagus ex nomine Mercurij, qui Hermes Græcè dicitur, appellata, in qua ſtaticulum ipſius Mercurij veneratione ſuî, mente ceperat vrbem.

Ecce quibus olim dijs immolabat gẽtilitas.

Cap. 4. Amœniſſimus Athenarũ ſitus, & natiua omnium rerum copia.

Hæc ciuitas munitiſſimis mœnibus, mari florido, mellitis, vt ſic dictum ſit, riuulis & fluminibus, ſatis pinguiſſimis nemoribus, conſitis & aromatibus odoratis, vineis nectareis & vbertatis copia effluentibus, oliuetis abundantiſſimis, viretis florentibus, paſcuis pecoribus ſufficientiſſimis, auri, argenti, cæterorumque metallorum omnium copijs, nauium quoquè ac vectigalium commeatibus & voluptatum cunctarum affluentijs, vltra vrbes alias exornata, quondàm nobiliſſimè floruit. Sed quę ſuò priori ſeculo cunctis mundi felicitatibus ſupererat, modò gentium frequenti & condenſo impetu oppreſſa, & intercepta dirimitur. Vbì in aduentu Pauli quidam vir nobilis erat, qui ſymmyſtes, id eſt conſecretalis Apollo Kronoſpagíta, quoniam in eádem vrbis regione cæteros præcellebat, nominabatur, cuiuſdam Apollinis nobiliſſimi Athenienſium principis proſapia deriuatus: cuius pater Nicolaus, vir magni ingenij, literarum ſtudio pollens, ciuis & Argolicæ artis magiſter fuit. Huius igitur filius Apollo, dum inter philoſophorum ſcholas clarus haberetur, & authenticas bibliothecas reuolueret, deditusque eſſet philoſophiæ, & vanis ſuperſtitionibus ritu paganorum, audiuit Paulum Apoſtolum noua & inaudita anteà dogmata prædicantem: & cum ei reſiſtere non valeret, inuénit veram eſſe doctrinam, quam Paulus apud Athenas docuit. Relinquens ergò dæmonicas ludificationes, & gentilitias adinuentiones, prouolutus Apoſtoli pedibus, deprecatus eſt eum, vt illi veram doctrinam & viam ſalutis oſtenderet, ſeque Chriſti, & non Saturni, profeſſus eſt fore diſcipulum.

Apollo Chronoſpagita.

Apollo credit in Chriſtum, Paulo docente.

Cap. 5. Dionyſius cur dictus Theoſophus, item Areopagita.

His ità geſtis, cùm vocis nouitate Athenienſes permoti, quadam die Paulum ad Areopagum duxiſſent, vt ibi examen ſua doctrina acciperet, adorſus eſt Dionyſium, qui ob plenitudinem diuinæ ſupernorum numinum ſcientiæ, Theoſophus, id eſt, Deum ſapiens, & à regione vrbis, qua ſedulò commorabatur, & innatus principabatur, Areopagita genuino quasì vocabulo vtebatur, altiſſimo ſanguine primi & magni Dionyſij, non illius Semelæ vel Deucalionis, ſed eius, qui vitis inuentor apud Athenas inſignis eſt habitus, longiſſima & clara propagine propagatus. Hic nanque annos ætatis quinque & viginti agens, & cunctis penè artibus copioſè imbutus, crementi ſtudio excitus, vnà cum Apollophanio conphiloſopho ſuo aſtrologicæ diſciplinæ voto Aegypti Heliopolim tranſmigrauit. Vbì ſimul cum eo degens, quandò Deus homo, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, pro mundi ſalute inuidia Iudæorum Cruci pependit affixus, & ſol ſui Domini mortem pauefcens, lucis ſuæ radios in tetræ mutauit noctis horrorem, atque orbis climata tenebrarum obtexit caligine, eatundem tenebrarum ſigno anteà inuiſo & inaudito attonitus, vt omnium literarum diſciplinis edoctus, dixit: Hæc nox, quam noſtris oculis nouam deſcendiſſe miramur, totius mundi veram lucem aduenturam ſignauit, atque Deum humano generi effulſurum, ſerena dignatione dictauit.

Genus S. Dionyſij.

Dionyſius proficiſcitur in Aegyptũ ſtudij cauſa.

Tenebræ Chriſto patiente.

Cap. 6.

Vndè expletis, pro quibus perrexerat, feliciter redijt, arcique totius vrbis Athenæ prçerat, & curiæ Areopagi præſidens, omniũ negociorum ciuilium publicè & priuatim vt nobilior nobiliſſimis moderamina diſponebat, atque inter primos primus ſophiſtica & ſyllogiſtica vniuerſalium doctrinarum acumina, & ſtrophas, intulatus toga philoſophica ciuibus ac vndiquè ad id ſtudium confluentibus profundebat. Hunc ſiquidem vatem, qui olìm paganus adhuc viſceribus tanti myſterij, quod ventum

Ventũ erat, pro venerat.

tum erat, quaſi venturum valuit reſerare, vtpotè loci primatem cùm Areopagũ adiſſet, erectis ad verbum omnium auribus, interrogare ſpecialiter cœpit Paulus, quid coleret, & quibus numinibus in tã ſpatioſo & venerabili loco inſeruiret. Cui reſpondit Dionyſius: Deos, quos coluerunt patres noſtri, quorum virtute & ſolertia mater terra cõtinetur, hos colimus & adoramus: Aras, quas vides, Martis & Herculis, Mercurij & Priapi nomine & honore ſacratæ ſunt. Dum verò Paulus ſingula altaria & ſimulacra falſorum deorum perluſtrâſſet, inter cæteras aras reperit altare vnum, cui erat titulus ſuperſcriptus, Deo ignoto. Et conuerſus ad eum Paulus, interrogauit illũ, dicens: Quis eſt ille Deus incognitus? Ad quem Dionyſius: Adhuc, inquit, non eſt ipſe Deus demonſtratus inter deos, ſed eſt incognitus nobis, & ſeculo venturo futurus. Ipſe enim eſt Deus, qui regnaturus eſt in cælo & in terra, & regnum eius non accipiet finem. Subiungens itaque Paulus, ait: Quid vobis videtur? Homo erit, an ſpiritus deorum? Reſpondens Dionyſius, dixit: Verus Deus & verus homo, & ipſe renouaturus eſt mundum: ſed adhuc incognitus eſt hominibus, quoniam apud Deũ in cælo eius conuerſatio eſt. Et ait Paulus: Illum Deũ prædico vobis, quem incognitum appellatis. Natus enim ex Maria virgine, paſſus ſub Pontio Pilato, pro ſalute humana mortuus, reſurrexit, cæloſque aſſcendens, ſedet in dextera Dei patris, verus Deus & verus homo, per quem facta ſunt omnia, & venturus eſt in fine ſeculi iudex omnium, quæ geruntur. Qui notus eſt iam in Iudæa Deus, & magnũ in Iſraël & ſanctum nomen eius. Quapropter quẽ incognitum vſquenunc habuiſtis, modò cognoſcite, quia ipſe eſt Deus ſolus, & præter eum non eſt alter, qui nos de morte, ſanguinis ſui precio reduxit ad vitam, qui cælum & terram, homines ſcilicet & Angelos, in vnitate regni ſui coniunxit, qui mortificat iuſtus, & viuificat pius: qui claudit, & nemo aperit: aperit, & nemo claudit.

Pauli cum Dionyſio diſputatio.

Ara Dei ignoti Athenis.

Pſal. 75.

1. Reg. 2. Apoc. 3.

Hæc & alia plura Paulo prædicante, & templa ſingula perluſtrante, commendando Chriſtum Ieſum Dei filium & Deum verum eſſe, quæ amica curioſitate Athenienſes, propter ipſam nouitatem officioſiſſimè acceptabant: Dionyſius veram doctrinam & dogma ſalutis audiens, & nihil eſſe idola, quibus ſeruiebat, quin magis dæmonia, quàm deos eſſe cognoſcẽs, ſanctum verò ſpiritum & verba vitalia in Pauli doctrina euidentiſſimè ſentiens, diuino lumine corde tactus, eidem Paulo ceſſit, & ab illo expetijt, quatenùs pro illo ipſius Dei, quem prædicabat, miſericordiam deprecaretur, vt illius cultor verus, & ſuus mereretur eſſe diſcipulus.

Cap. 7.

Dionyſius cõuertitur ad Dominũ.

Poſtero autem die, cùm Paulus ageret iter, cæcus quidam cœpit eum obſecrationis vocibus compellare. Sanctus autem Apoſtolus, Crucis ſignum clauſis à natiuitate eius oculis impoſuit, dicens: Chriſtus Dominus & magiſter noſter, qui oculis lutum impoſuit cæci nati, & lumen reſtituit ei, ipſe te potentia ſua illuminet. Quem mox videntem his eſt verbis affatus: Vade, inquiens, ad Dionyſium, & dic ei, quia Paulus ſeruus Ieſu Chriſti ad te me miſit, vt memor ſponſionis tuæ ad eum venire nõ differas, quò baptiſmũ ſalutis accipiens, ab omnibus poſſis abſolui nexibus delictorum. Is autem, qui lumen recepit, obedienter verba iubentis impleuit, & ad Dionyſium properans, Pauli ei verba per ordinem nũciauit. Dionyſius verò, electionis gratia iam præuentus, vt cæcum reſpexit non antè habitis luminibus contuentem, ait ad eum: Es´ne tu ille, quem cæcum natum cuncti cognouerunt affines? Cui ille reſpondit: Ego nempe ſum, cui cæco nato hactenùs ſol non luxit: ſed ipſe Paulus, cuius tibi defero mandata ſalubria, Ieſu Chriſti magiſtri ſui inuocata virtute, ſanitatis mihi lumen indulſit. Qui protinùs ſurgens, cum omni domo & Damari vxore ſua, quam vt ſumeret more terrenæ nobilitatis, propter amorẽ ſuſcipiendæ charæ ſobolis, eum ſui coëgére parentes, ad mandata properat ſancti Pauli. Credenſque fideliter, & abnegatis erroribus paganorum, ſacri eſt baptiſmatis vnda reſperſus: ac ſic demùm ſe tradidit eius magiſterio pleniùs imbuendum, inque ſanctæ Trinitatis fide, & incarnationis, paſſionis ac reſurrectionis Ieſu Chriſti Domini noſtri myſterio, ſeu cunctis arcanis Eccleſiaſticæ ſanctitatis affatim, vt comes eius inſeparabilis, quocunquè greſſum mouerat, à beato Paulo per triennium inſtitutus. Theſſalonica, magiſtro obſequendo, reuertens, ab eodem beato Paulo Apoſtolo Athenienſium eſt ordinatus Antiſtes, ac deindè, ipſo iubente, Chriſti Euangelium prædicauit, eandemque ciuitatem & maximam partem patriæ ad fidem veritatis conuertit.

Cap. 8.

Iohan. 9.

Paulus cæcum illuminat.

Damaris S. Dionyſij vxor.

S. Dionyſius cum ſuis baptizatur.

Trienio inſtituitur à Paulo.

Ordinatur Epiſcopus Athenien.

Scripſit & per idem tempus ad Timotheum Epheſiorũ Epiſcopum, ſuum autem condiſcipulum, diuino vſus ſtylo, fulguranti ſermone, ſe eiuſdem panis verbo, quo

Scribit de Cæleſti Hierarchia. viuunt Angeli, repletum oſtendens, de Cæleſti principatu, id eſt, de ordinibus An-
gelorum, inſigni eloquentia, & reuerenda profundiſſimaque intelligentia, ſicut re-
uerà is, qui in cælo os ſuũ poſuerat, cùm de cæleſtibus loquebatur, vbi corde & con-
Eius libri ſumma. Caput 1. uerſatione degebat: Hæc, inquit, per ſequentia capitula ſufficiẽtiſſimè differens. Pri-
mò, quia omnis Diuinus ſplendor ſecundùm benignitatem variè in prouidentibus
procedens, manet ſimplex: & non hoc tantùm, ſed & coadunat illa, quæ ſplendorẽ
2. accipiunt. Secundò, quia decenter diuina & cæleſtia, per inſimilitudinum ſymbola
3. monſtrantur. Tertiò, quid eſt Hierarchia, id eſt, ſacer principatus, & quis eſt erga Hi-
4. 5. erarchiam profectus. Quartò, quid ſignificet Angelorum cognominatio. Quintò,
6. cur omnes cæleſtes ſubſtantiæ, in commune Angeli dicũtur. Sextò, quis eſt primus
7. cæleſtium ſubſtantiarum ornatus, quis medius, & quis vltimus. Septimò, de Sera-
phim & Cherubim & Thronis, & de prima eorũ Hierarchia, id eſt, de primo eorũ ſa-
8. cro principatu. Octauò, de Dominationibus & Virtutibus & Poteſtatibus, & de
9. media eorũ Hierarchia, id eſt, ſacro principatu. Nonò, de Principatibus & Archan-
10. gelis, & Angelis, & vltima eorum Hierarchia, id eſt, ſacro principatu. Decimò, repe-
*Ordinis. titio & congregatio boni & Angelici * chori. Vndecimò, cur omnes cæleſtes po-
11. teſtates, communiter virtutes cæleſtes vocantur. Duodecimò, cur qui apud homi-
12. nes ſunt Hierarchi, id eſt, ſacri principes, videlicet ſacerdotes, Angeli vocantur. Ter-
13. tiodecimò, cur à Seraphim dicitur mundari Eſaias. Decimoquartò, quid ſignificat
14.
15. traditus Angelorum numerus. Decimoquintò, quæ ſunt formales Angelicarũ vir-
tutum imagines & ordines: quid, quod igneum eſt. Et quid eſt, quòd humana ſpecie
angeli apparent? Qui ſunt illi oculi? quæ illæ nares? quæ ſunt illæ aures? quæ illa ora?
qui ſunt illi tactus? quæ ſunt illæ palpebræ? quæ ſunt illa ſupercilia? quis ille auditus?
qui ſunt illi dentes? qui ſunt illi humeri? quæ ſunt illa brachia, & manus? quod illud
cor? quæ ſunt illa pectora? quæ ſunt illa dorſa? qui ſunt illi pedes? quæ ſunt illæ alæ?
quæ eſt illa nuditas? quis eſt ille veſtitus? quæ eſt illa ſplendidiſſima veſtis? quis ille ſa-
cerdotalis? quæ ſunt zonæ? quæ ſunt illæ virgæ? quæ ſunt illæ lanceæ? quæ ſunt illæ
ſecures? quis eſt ille Geometricalis funis? qui ſunt illi venti? quæ illæ nubes? quod
eſt illud æs? quod eſt illud electrum? qui ſunt colores differentium lapidum? quis vi-
ſus leoninus? quis viſus aquilinus? quis viſus vitulinus? qui ſunt illi equi? quę ſunt dif-
ferentiæ equorum coloratorum? quæ ſunt illa flumina? qui ſunt currus? quæ ſunt
rotæ? quid eſt, quod dictum eſt gaudium angelorum?

Cap. 10. Liber eius de Eccleſiaſtica Hierarchia. Ad eundem etiam Timotheũ alterum ſcripſit librum de Eccleſiaſtico ſacro prin-
cipatu, diſtinctum per capitula, quæ infrà ſequuntur, elegantiſſimè myſticum ſacra-
mentum priùs ponens, & ſic ſingulas ſingulis capitulis myſticorum ſacramentorum
theorias ſubiungens. In quibus oſtendit, cũcta quæ in Eccleſiaſticis & ſacratiſſimis
myſteriorum conſecrationibus fiunt, Angelico miniſterio ſecundùm conueniẽtiam
Sacerdos Hierarcha. vniuſcuiuſque ordinis, vnà cum miniſtris ſancti altaris, & præcipuè Hierarcha, hoc
eſt, ſacerdote, qui vnus de Angelis ſecundùm fas efficitur cælitùs operari: Maximè in
Miſſa, ſacrificium Dominicæ paſſionis. miniſterio ſacri ſacrificij Dominicæ paſſionis, ſanctiſſimi principatûs militiæ cæleſtis,
cum conſortibus ſuis in proprio ordine, & laudis officio ſemper aſſiſtunt, & in con-
ſecratione ſacratiſſimi chriſmatis, quæ vniformis & vniordo eſt ſymbolis ſanctiſſimæ
Euchariſtiæ: in qua videlicet chriſmatis initiatione, ordinem Seraphim, benignum
Ieſum, qui in omnibus ſanctiſſimus ſanctificat ſeipſum pro nobis, & omni nos ſancti-
ficatione replet in ipſo perfectos, atque ex Deo natos circunſtare, & multilauda il-
Eſa. 6. la hymnologia, quam Propheta Seraphim ſe audiſſe clamare deſcribit, eũdem Do-
Summa Eccleſiaſticæ Hierarchię. minum noſtrum Ieſum Chriſtum intelligibiliter laudare, obſequentibus etiam cæ-
teris Angelorum choris, & ſenſualiter Alleluia concinentibus, liquidò manifeſtat:
1. cuius libri eſt prima iſta capitulatio, Quæ eſt Eccleſiaſtici principatûs traditio, & quæ
2. 3. eſt eius ſpeculatio. De his, quæ in baptiſmatis illuminatione perficiuntur. De his,
4. quæ in collatione Euchariſtiæ perficiuntur. De his, quæ in chriſmate perficiuntur, &
5. in ipſo conſecrantur. De ſacerdotalibus perfectionibus. De perfectis ordinibus, id
6. eſt, monachorum, & ſeculo renunciantium etiam poſt baptiſmum. De his, quæ in
7. dormientibus perficiuntur.

Cap. 11. Liber eius de Diuinis nominibus. Ei⁹ ſumma. Tertium quoquè ipſi cõſcripſit Tomũ de Diuinis Nominibus, quę & appellat de
Symbolica Theologia, examuſsìm & orthodoxè, vt ſufficit, in eo diſputans: Primo
capitulo, quæ eſt verbi ſpeculatio, & quæ eſt de diuinis nominibus traditio. De coad-
unata & diſcreta Theologia, & quę eſt diuina coadunatio, & diuina diſcretio. Quę eſt
ora-

orationis virtus, & de B.Hierotheo, & de reuerentia & conſcriptione Theologica: in quo oſtendit ſe apud ſanctam ciuitatem penès ſepulcrum Ieſu vitæ principis, à Iacobo fratre Domini, & Petro Apoſtolorum principe, necnon & à Theologo Iohanne vnà cum præfato Hierotheo, & ſancto Timotheo, alijſque quamplurimis ſanctis fratribus audiſſe diſputationem, & fidei ſacramentum, quomodò ab omnibus tenebatur Theologis, de Diuinitate & humanitate Domini Saluatoris: ſed & ex conſequentibus, ſuppreſſo nomine, beatum Paulum his interfuiſſe demonſtrat. De benigno, de luce, de bono & cupiditate, & ecſtaſi, & de zelo, & quia malum nec eſt, nec de exiſtente, neque in exiſtentibus eſt. In quo capitulo beati Ignatij cupiditatem, etiam in bono accipi debere aſſerens, cum venerationis laude cômemorat, ſcribentis in quodam loco ſic: Mea cupiditas, inquit, crucifixa eſt, Dominum Ieſum volens intelligi. Sed & capitula ſupraſcripti Hierothei contra philoſophos non pauca interſerit. In quibus ità per ſtrophatos ſyllogiſmos de malo diſputans, conſtringit eos, vt in neutram partem deflectere, neque poſt tergũ regredi, ſed & nec aliò ſeipſos poſſint dirigere, niſi quò ipſe eos cogit impingere. De Eſt, & de paradigmis. In quo ſenſum Clymis Philoſophi acutè redarguit. De vita, & in hoc amentiam refellit Magi Simonis, & contentioſos eius ſermones à diuino choro repellit. De ſapientia, de mente, de verbo, de veritate, de fide. De virtute, de iuſtitia, de ſalute, de redemptione, & de inæqualitate: vbi Elymam, ſi omnipotens eſt Deus, Magum ancipiti gladio percutit, dicentem: Si omnipotens eſt Deus, quomodò dicitur quid non poſſe? Et Paulum calumniantem ſyllogiſtico ſpiculo terebrat, & cor cerebrumque eius, id eſt, intellectum & ſenſum perfodit atque comminuit. De magno & minore, & de idipſum, & de altero, & de ſimili & inſimili, de ſtatu, de motu, & æqualitate: De omnipotente, de antiquo dierum, & de ſeculo, & tempore: De pace, & quid vult ipſum, quod ipſum dicitur, & quæ eſt ipſa vita, & ipſa virtus, & quæ ſic dicuntur: De ſancto ſanctorum, Rege regum, Domino dominorum, de Deo deorum: De perfecto, & vno.

Alij vertũt, Meus an or crucifixus eſt.

Ecce quot philoſophos & magos ſua doctrina conſtringat & redarguat.

Epitoma quinetiam eidem Timotheo compoſuit capitulatìm, de Myſtica Theologia per cataphaſin, id eſt, affirmationem, & per apophaſin, id eſt, negationem, atque per hypotheticos, id eſt, conditionales ſyllogiſmos, omnia ſenſibilia & intelligibilia, & quæ in terra ſunt, & quæ in cælo, ſenſu tranſcendens, ac prout mortali poſſibile eſt atque licitum, vſque ad ipſius Diuinitatis ſacrarium penetrans. Quapropter à Græcorum ſapientibus extunc & hodieque Dionyſius πτέρυγιον τοῦ οὐρανοῦ, quòd Latinus ſermo explicat, Ala cæli, vocatur: quia illuc ſpiritali intelligentia & reuerentiſſimæ reuelationis gratia euolans, non ſolùm illa multimoda & magnifica myſteria ac miniſteria ſanctorum ſpirituum, verum & ſempiternæ Deitatis ſaporem palato cordis deguſtans, didicit, vndè hæc humanæ notitiæ literis eructauit. In cuius libri capitulo primo dicit intimatum ſibi à beato Bartholomæo Apoſtolo, qualiter Theologiam, ſanctumque Euangelium debuerit intelligere: quod & argutè cœpit, & breuibus, ſed profundiſſimis, verbis eiuſdem Apoſtoli, ſcriptis ſuis ea inſerendo, definiuit. In ſecundo autem capitulo tradidit, quomodò oporteat coadunari, & hymnos reponere omnium cauſæ & ſuper omnia. In tertio verò, quæ ſunt Kataphaticæ, id eſt, affirmatiuæ Theologiæ, & quæ ſunt apophaticæ, id eſt, negatiuæ. In quarto, quia nihil eſt ſenſibilium, quòd omnis ſenſibilis ſecundùm ſupereminentiam cauſa. In quinto, quia nihil eſt intelligibilium, quòd omnis intelligibilis ſecundùm ſupereminentiam cauſa.

Cap. 12. Liber eius de Myſtica Theologia.

Explicat ſummatim quid in Myſtica Theologia habeatur.

Sed & Gaio ſcripſit Epiſtolam, per ſententias differentem, quomodò quadã ignorantia cognoſcatur Deus, & quomodò viſus ſit ab his, qui eum vidiſſe leguntur, & quòd benignifico & Deifico munere aliquo modo intelligatur, & quòd non ſolùm Diuinitatis, ſed & humanitatis Chriſti miniſteriũ, & dictu arcanum maneat, & intellectu ignotum: & quomodò Ieſus, qui eſt ſuper omnia, hominibus eſt ſubſtantialiter conſtitutus, & quòd ſecundùm homines, de hominum ſubſtantia, ſubſtantialiter eſt ſubſtantiatus, ſicut oſtendit Virgo ſuperexcellenter pariens, & aqua inſtabilis, materialem & terreſtrem grauitatem ſuſtinens. Et quòd non diuiſe ſecundùm Deum tantum Diuina egit benignus Ieſus, neque humana tantùm ſecundùm hominem: ſed vir Deus factus, nouam quandam Deiuirilem operationem nobis perciuilitauit.

Cap. 13. Epiſtola ad Gaiũ, & ei' argumentũ.

Dorotheo quoquè miniſtro direxit literas, innoteſcens quòd Diuina caligo ſit lux inacceſſibilis, in qua habitare Deus dicitur, & in qua ſit omnis, qui eum ſcire & videre dignus in hoc corpore fuerit.

Epiſtola ad Dorotheũ miniſtrum.

Soſi-

Itèm ad Soſipat. Soſipatrem autem ſacerdotem breui Diplomate monuit, nè bona ſua non manifeſtata, iudicet eſſe neglecta, & vt careat contentione verborum.

Cap. 14. Ad Polycarpum. Polycarpo etiam Smyrnæorum Epiſcopo, beati videlicet Iohānis Apoſtoli diſcipulo, Epiſtolam quaſi apologeticam miſit, innuens quòd pertinaces contradictores veritatis ſæpiùs correpti, aliquantulùm ſint declinandi: ſimul & Græcos accuſans, quòd per ſapientiam à Deo acceptam, non ſanctè diuinis in diuina vtentes, diuinum eijcere tentent cultum, & per multam vanam gloriam Poëtarum, ſeruitutem inducere ſtudeant creaturæ potiùs, quàm creatori. Vndè & Apollophanij ſophiſtæ, cultoris ſcilicet Solis, faciens mentionem, & ſancto Polycarpo de eo ſuadens, acti in ſole ſub Ezechia miraculi recordatur, (4. Reg. 20.) cui fidem accommodare iſdem Apollophanius detrectauit: atque vt ei non poſſit monenti reſiſtere, beatum Polycarpum inſtruit, & rememorari eum Apollophanio petit de ſigno tenebrarū, in Saluatoris crucifixione facto, earundemque tenebrarum acceſſionem & receſſionem ab Oriente in Orientem extitiſſe mirabilē, ſicut in Heliopoli ciuitate pariter cōſtituti viderunt: addens & verba, quæ ei tunc ſæpefatus Apollophanius dixerat, vti pleniùs in Epiſtola ad ipſum directa, infrà docebitur: quam, ob pleniorem geſtarum rerum cognitionem, huic ſubnectere iudicauimus, habentem ſe in hæc verba:

Epiſtolæ ad Apollophanem tenor. Apollophanio concreto, & conphiloſopho: Nūc ad te mihi ſermo dirigitur, præcordialis amor, multos tibi ſolicitudinum mearum angores de te replicans, teque miti mente, ſuper vecordi notæ tibi friuolitatis diutina pertinacia arguens, & de te fanatica illuſionnum phantaſmata inſultans, ſupernaturalem modificationem benignitatis Dei magnificentiſſimè & diligentiſſimè adorando, tibi benè reſipiſcenti pars animæ meæ coniubilo, tuiſque te deſpectionibus cōpellabo, vt illa tibi iteratò commendem, quorum pridèm contempſeras notionem. Frequentiſſimè quidem & diligenter ſacris dilucidaui tibi, Moyſe prodente, à Domino hominem limo factum, (Gen. 1.) & trāſgreſſiones eius cataclyſmo piatas. (Gen. 7.) Sequenter quoquè eum in amicitia ſumptū, multaque in Aegypto & egreſſionis ſuæ itinere pro eo, & in eo feciſſe magnalia: Atque Theologos multimodos effeciſſe, quorum prænoſcentia Deus humanatus, fieri ex Virgine eſt dignatus. Vndè mihi reſponſalia multotiès remiſiſti, non ſolùm te hæc eſſe vera, funditùs ignorare, verùm & quis idem Moyſes fuerit, perneſcire: Euangeliumque Ieſu Chriſti, Dei totius maieſtatis, quod meum vocabas, renuere: Paulū verò hominem mundi circuitorem, & ſeminiuerbium, de materialibus ad immaterialia non velle ſuſcipere: Immò me refellendo, quoniam paterna religionis iura degener omittens, in ſacrilega nefaria me transfuderim, hortabaris aut ea, quibus innitebar, dediſcere, aut his * derelictis, paterer mea mihi ſufficere, & non numina diuina, ſeu leges patrias derogarem. (* deletis) Vt autem lux ſuperna paternæ gloriæ ſplendorem in tuæ mentis tenebras radiare ſuo propoſito deſtinauit, penetralibus cordis mei infudit, vt tibi memoriale pijſſimum recordarer, qualiter in Heliopoli penè coæuè mihi, ego quinque & viginti annorum ferè tempus exoluens, pariter morabamur: cùm feria quadam ſexta fermè hora etiam quaſi ſexta, luna ſe ei inijciente, ſol eſt horribiliter obſcuratus, quia non Deus, ſed creatura Dei, lucis ſuæ occubitu lucere nequiuit: (Eclipſis Solis horribilis, Chriſto in Cruce pēdente.) queſtuſque ſum apud te, quid hinc tibi, prudentiſſime, videretur: ex quo prudentia tua reſpondit, quod adeò tenaciter cordi mentis meæ inhæſit, vt nulla obliteratione abradi, nulla mortis imagine valeat aboleri. Obfuſi nanque orbe vniformiter tenebrarum caligine tabeſcente, vt purgatum redijt Solis diametrum, regulam Philippi Aridei adſumpſimus: cumque reperimus, quod & erat notiſſimū, eotenùs fatigatione ecliptica ſolem pati moleſtias non debere, & lunam ab Oriente ſolarem fulgorem velis Aethiopicis obducentem, ſolere in occidua ora captare perfugia: tunc autē lucigenos theſauros caligines, quas genuerant, vſque in Iliacos terminos, vt putauimus, proferentes recondere Occidētis, præſertìm cùm lunæ deeſſet, & nec conuentùs tempus propinquaret, aio ad te peritiæ vaſtæ ſacrarium, adhuc neſcius tantæ rei myſterium: (Apollophanes vaſtæ peritiæ ſacrarium.) Quid, inquam, ſpeculum doctrinæ Apollophani, his ſecretis aſſcribis? Ad quæ mihi tu inquiēs omine diuo, & nō humani ſenſûs ſermone: Iſta, ô bone Dionyſi, diuinarum retributiones ſunt rerum. Deniquè notatum feriæ diem & annum annunciationi, quam Paulus auribus noſtris ſuſpenſis inſonuit, ſignis acclamantibus concordare expertus, dedi veritati manus, & falſitatis ſum nexibus abſolutus: (Dionyſius qua occaſione cōuerſus.) quam ineffabiliter effero, tibique infero, quæ eſt & via ac vita, & verum lumen eſt, quod illuminat omnem hominem venientem in mundum, (Iohan. 1.) cui tu tandèm, vt verè prudens, ceſſiſti.

ceſſiſti. Ceſſiſti nempe vitæ, cùm abdicâſti mortem, cuiſque benè facies inhærendo: cùm hinc nobis arctiùs iunctus eris. Is enim eſt illud Eſt, cuius me fulgore obtenebrans, eras ſolitus hincindè fucis multicolorijs & multiplicibus, etiam intrà penetralia infuliginare, & acuminatis ſpiculis terebrare. Quoniam, vt fatebâre, illius notitia ſapida noſci, vt inhiabas, mentali paláto ſe reſultabat, & dedignans, in ventre tuæ notitiæ ſedem ſumere abnuebat. Sic, ſi modò cognoſcentia & prouida corda gerens, ſuſcipe, ne pro his qui non ſunt, EST verum remutes: & pertinacior ad falſa tentantibus eſto, quàm ad verum Eſt ſuggerentibus noſtris votis extiteras. Ità nam in Ieſu eſſe & vita mea, lætus iam moriar, cùm ipſe in eo viues. Alludit ad illud Exodi: Qui eſt, miſit me, itemque: Ego ſum, q. ſum.

Demophilum nihilominùs de proprio actu horribiliter increpans, quoniam eum, qui à fide apoſtatauerat, prohibuit recipi, valdè vtilem ſcripſit Epiſtolam, exemplis ac ſcripturarum teſtimonijs in modum ſerti, de agro pleno ſacræ ſcripturæ, cui benedixit Dominus, collecti redolentem. In qua vbicunquè vocabulo Domini Saluatoris vti illum cauſa popoſcerit, benignum eum appellat. Quam etiam ſi quis intentè perlegerit, non mediocriter, cuius benignitatis & miſericordiæ ſit Ieſus Dominus, quantùm poſſibile eſt homini cognoſcere, intuebitur, & quá fiducia poſt lapſum, ſi contigerit, ad benignum recurrere quiſque debeat, peruidebit. Miniſtrorũ etiam Eccleſiaſticorum ordinem, & excellentiam atque authoritatem ſacerdotum, in ea pleniſſimè ſatis oſtendit. Cui hanc quoquè, nõ dicam fabulam, ſed rem ſpiritalem ſpiritaliter geſtam ſubiungit. Quam hîc ob vtilitatem iſta legentium, in quorum manus fortaſsè plenitudo ipſarum non perueniet literarum, narrare cenſuimus. Ait enim poſt multa & inter alia: Nõ habemus, inquit, Pontificem, qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris, ſed ipſe innocens & miſericors, non erumpet, neque clamabit. Mitis enim eſt, & propiciatio pro peccatis noſtris. Quapropter non recipiemus, ô Demophile, tuos zelantes impetus, etiamsì deciès milliès reſumas Phineem & Eliam, cùm audierimus illa, quæ placebant & diſplicebant benigno Ieſu à diſcipulis eius, qui fuêre in carnis commoratione participes manſueti & benigni ipſius ſpiritùs. Docere enim, non cruciare, oportet ignorantes, ſicut & cæcos non cruciamus, ſed manuducimus. Benignus nanque errantem inquirit, & refugientem vocat, atque vix inuentum in humeris tollit. Qui & refugientibus cupidè iungitur, & nõ dedignatur dedignari à ſe reijcientibus, & ſine cauſa prouocantes ſe tolerat, & ipſe excuſat: immò promittit mederi eos, & adpropinquantibus ſibi præoccurrit & obuiat, & totus totos complectens deoſculatur, & non accuſat aut improperat eis priora eorũ: ſed diligit præſentia, & diem feſtum agit, & conuocat amicos, benignos videlicet Angelos, vt ſit omnium delectantium habitatio. Quicunque igitur iniquè agere aut benefacere incipiunt, illos ſibi ſpiritus benignitate aut malitia ſociant, quorum voluntatem facere inchoant. Et hi quidem benignorum Angelorum diſcipuli ac comites, ad ſemper exiſtens ſpeculum beatiſſimas ſuas delegant terminationes, vbi ſemper cum Deo erunt: quod eſt bonorum omnium maximum: Iſti autem & hîc décidẽt à diuina ſimul & perpetua pace, & poſt mortem cum domeſticis ſuis dæmonibus erunt. Non ergò oportet nos multa feſtinatione cum Deo benigno per multã benignitatem & miſericordiam fieri, & ſemper manere cum eo, & ſegregari de malis iniuſtificantibus nos? Atque poſt pauca: Et ſi vis, ait, diuinam viſionem ſancti cuiuſdam viri referam tibi, quam non deridebis: vera enim dicam. Cùm eſſem aliquandò ſecus Cretam, hoſpitio me ſuſcepit S. Carpus, vir, & ſi aliquis alius, per multam mentis munditiam ad Dei viſiones * diuiniſſimus. Qui non inchoabat ſanctas myſteriorum conſecrationes, niſi priùs ei oſtenderetur de ſupernis propitia viſio, orãti ante oblationem ſanctiſſimi ſacrificij. Conferentibus nãque nobis quædam adinuicèm, retulit mihi idem, ſe nimìs cõtriſtatum à quodam infidelium. Cauſa autem erat ipſius triſtitiæ, quoniam iſdem infidelis, dum celebrarentur dies feſti eorum, aberrare fecit quendam fidelem à benigno Ieſu Domino noſtro. Quem conſolans, ſuaſi ei opportunum eſſe, vt pro illis diuinam clementiam peteret, & à Deo Saluatore opitulationem accipiens, infidelem quidem conuerteret, apoſtatam autem benignitate vinceret, & hortando eos conuerti, donèc eſt hodiè, non deficeret, ſicque illos in diuinam ſcientiam duceret. Sed is hoc patienter non ſufferens, & neſcio quomodò multa quadam infeſtatione & amaritudine tabeſcens, dormitum perrexit, ex hoc malè habens. (Veſpere enim erat.) Circa mediam autem noctem (ſolicitus nanque erat iſto in tempore ad diuinos hymnos euigilare) ſurrexit ex ſomnis, & turbatione nimia

Cap 15. Epiſtola ad Demophilũ

Benignitas Domini quanta.

Dignitas ſacerdotũ.

Heb. 4.

1. Iohan. 2.

Num 25.

3. Reg. 18.

Luc. 15. Benignitas Dei in errãtes.

Luc. 15.

Pſal. 86.

Finis iuſtitia in obſtinatos.

Hiſtoria B. Carpi.

* digniſſim.

Nota, Sanctas myſteriorum cõſecrationes, & ſanctiſſimum ſacrificium.

Nota de hymnis nocturnis.

nimia anxians, ſtetit ad orationem, non benedicens. Triſtabatur enim & grauabatur vltra modum, dicens non eſſe iuſtum, vt viuerent viri, qui erant ſine Deo, & peruertebant vias Domini rectas. Et hæc dicens, poſtulauit Dominum, vt igne cæleſti ambo ſimul immiſericorditer amitterent vitam. Quod cùm dixiſſet, ſtatim eſt raptus in ſpiritu, & viſum ſibi fuiſſe dixit, vidiſſe ſe repentè domum, in qua ſtabat, concuſſam, & à culmine per medium in duas partes diuiſam, & ità ſe ſub dio remanſiſſe. Quendã etiam rogum multo igne flammantem, vſque ad ipſum deſcendentem: cælum autem ipſum totum accenſum, atque in parte auſtrali Ieſum benignũ in throno ſedentem, & adſtantem ei in hominum ſpeciebus inæſtimabilem Angelorum numerum. Hæc videns deſupèr, & admirans Carpus, cùm ſe inclinâſſet deorsùm, vidit terram horribili hiatu apertam, & tenebroſum barathrum hiſcẽs, & eoſdem viros, de quibus tentabatur, ante ſe in margine lubrico tenebroſiſſimi barathri ſtare tremẽtes & miſeros nimìs, nondùm tamen deiectos ab inſtabilitate lubricationis, in qua vacillantes collabebantur. De deorsùm verò barathri, vidit ſerpentes horribiles repere, & circa pedes eorum ſe ſubijcere, atque interdùm illos traher[illegible] nuoluẽtes ſe eis, ſimul & cruciantes eos. Aliquandò etiam dentibus trahebant, & [illegible] ellebant ijdem ſerpentes eoſdem viros, qui cæleſti igne conſumebantur, & cona[illegible]ntur illos trahere in barathrum, vndè ipſi exiërant. Vidit quoquè & eſſe viros qu[illegible]am in medio ſerpentiũ, cum tumultu perſonantes & percutientes, atque impellentes in barathrum eos, qui cruciabantur. Videbatur itidèm ei, quoſdam alios viros acceſſiſſe ad illos: qui volebant, vt ipſi miſeri in breui cruciarentur, & ſatisfacerent: ſed illi, qui percutiebant & impellebant eos, nolebant. Cumq́ue his, quæ deorsùm conſpexerat, Carpus intenderet, & ſuperna, quæ priùs viderat, negligeret, & tædere cœpiſſet atque ceſſari, quia iam rei non caderẽt in profunditatem voraginis, inſupèr immiſericorditer maledixiſſet illis, reſpexit ſursùm, & vix ſe videre poſſe cælum denuò dixit: ſed Ieſum benignum intuitus eſt, miſerantem ſuper peccatores, qui torquebantur: & exurgentem illum de cæleſti throno, ac deſcendentem vſque ad illos, & manum benignam illis in tormentis poſitis, porrexiſſe: moxq́ue Angelorum multitudines, qui cum eo deſcenderant, coacceperunt illos de vtraque parte, in qua ſtabant, dum torquerentur, quandò eis manum porrexit benignus Ieſus, & eruërunt illos. Et conuerſus ad Carpum Ieſus, dixit ei: Carpe, manu in iſtos conſtituta, & non per miſericordiã retracta, percute aduerſum me. nam paratus ſum pro hominibus reſaluandis iterùm pati, & complaceo ſuper his, quàm ſuper alijs hominibus, qui non peccauerunt. Veruntamen vide, ſi ſic benè habetur tibi in barathro cum ſerpẽtibus manſiones commutare, ſicut mecum ac cum benignis ac humanis Angelis eſſe. Iſta ſunt, quæ ego audiens, credo vera eſſe. Hæc ad Demophilum dicta ſunt.

Viſio S. Carpi.

Ecce locum inferni.

Ecce immẽſam Chriſti erga peccatores miſericordiam, ſed noli ea abuti.

De pœnitẽtibus peccatorib. Chriſtus hic dicit.

Cap. 16. Epiſt. ad Titum, & eius materia.

Tito verò interroganti per Epiſtolam, quæ eſt ſapientiæ domus, & quis eſt crater, & quæ ſunt eſcæ eius, & qui potus, luculentiſſimè & diſertiſſimè ſatis reſpondet. Et quanuis breuis, tamẽ ſermonum lepôre, ſenſusq́ue honorabilitate egregia, ad Iohannem Apoſtolum & Euangeliſtam in Patmo inſula relegatũ, conſolatoria & prophetalis extat ipſius Epiſtola, qua prædixit ei, ſicut ex Deo didicerat, quòd adhuc de eodem exilio rediturus, & in Aſia Euangelium foret prædicaturus. Quam etiam hîc geſtorum narrationi inſerere dignum duximus, ità exordientem: Iohanni Theologo Apoſtolo & Euangeliſtæ, determinato & credito Patmo inſulæ. Appellans ſacram animam dilectiſſime: eſt mihi hoc ad te apud Apoſtolos præcipuum. Aue verè dilectiſſime à dilecto & deſiderabili, atq; chariſſimo valdeq́ue amantiſſimo. Quid mirum, ſi Chriſtus verum dixit, & iniqui eius de ciuitatibus perſequuntur diſcipulos? Digna ſiquidem eis agunt, cùm à ſanctis ſcelerati ſe ſegregant. Verùm abigẽtes & ſecernentes eos, ex viſibilibus inuiſibilium prætendunt imaginem. Neque enim in ſeculis venturis erit culpandus Deus de iuſtis ſegregationibus, cùm impij ſeipſos fecerint ſecretos ab illis, & pios iam cum Deo indè videamus effectos. Quoniam veritatis cùm ſint amatores, à libidine quidem recedunt rerum materialium, ac in omnibus malorum omnium liberi, cupiditate diuina bonorum omnium pacem diligunt & ſanctificationem, & de præſenti inchoant vitam futurã, angelicè decenterq́ue in medio hominũ conuerſantes, cum omni animi affectione, & diuina nominatione, atq; benignitate, ſeu cæteris bonis. Quapropter non vos hoc conturbet, quaſi ſuſpicantes non pati: ſed & corporis paſſiones tantummodò iudicare, non autem eas te credo ſentire. De his verò, qui iniquè agunt in vos, & determinant vos non rectè, Euangelij

Epiſtola ad Iohan. Euãgeliſtam.

Matth. 10.

Nota, vt pij in hac vita ſe gerant.

lij ſolem conueniens inuoco. His omiſſis, qui ſeipſos agunt in bonum conuertere, nobis vos opto adiungere,& luminis participes eſſe. Nos autem nulla aduerſitas priuabit à Iohanne ſplendidiſſimo radio. Nunc quidem interpello memoriam,& renouationem tuæ veræ Theologiæ,paulopòſt, etsì audacter, dico voſipſos mihi coadunari. Idoneus autem omninò ſum prænunciare tibi,& diſcens ex Deo, & dicens: quia & Patmo carcere dimittéris, & in Aſiaticam terram reuertéris, ibique ages benigni Dei imitationes, & his qui poſt te futuri ſunt, eas trades. Prædicit S. Iohanni ex Patmo reuerſurũ in Aſiam.

Multa prætereà tam voluminibus,quàm differẽtibus ad diuerſos Epiſtolis, vt fluuius eloquij myſtici edidit, & velut oraculum ſancti ſpiritûs, præcipuo opere & vero ac philoſophico magiſterio præſagiuit ad ſubuertendos errores, & deſtruendos nodos ſyllogiſmorum Gentilium,atque euacuandum cultum idolorũ, ſeu cõmendandam patriæ cæleſtis beatitudinem, & æternæ vitæ immortalitatem: quorum magnifica excellentia exiguitatem noſtri ſenſûs videtur excedere. Plura etiam ſcripſit,quæ non eſt dubium noſtram notitiam latére. Paulo autem Romæ, & poſt primam ſuam defenſionem in occiduis partibus, vt ſibi ipſe prædixerat, Chriſtum teſtificante, precioſus & facundiſſimus Dionyſius,qui à patria Ionicus, Chriſtiano autem agnomine, propter maximam ſanctitatem vocabatur Macarius, quod interpretatur beatus: nè poſt diſceſſum magiſtri, lupi rapaces & gregi non parcentes,Dominicas oues inuaderent, quod inſtitutor ſuus plantauit, abundanti ſolicitudine rigare contendit. Vndè vicinas & longè poſitas pertranſiens ciuitates prædicando, & ad fidem populos conuertendo, fideleſque in verbo confirmando,atque oppreſſos varijs languoribus ſanando, vſque Troadẽ ſeceſſit Euangelij gratia. Atque in ijſdem partibus aliquanto tempore degit. Sed & poſt aliquot annos cùm Pelio Lacedæmoniorum poſitus,Petrum & Paulum Apoſtolorum capita Romæ tentos, & Petrum ergaſtulo, Paulum ſecundò vinculis, peruulgata fama affici comperiſſet, Athenas rediens, ſubrogato ſibi Epiſcopo plebem tradidit, & per contiguas parochias verbi ſpargẽs ſemina, quotenùs Romam perueniret, cum quibuſdam officialibus, quos ſibi comites ſumpſerat, gnauiter miniſtrauit: ſicque Achiuæ alumnus fortunæ, & doctus architectus, Eccleſiæ ſe Romanæ amplitudini contulit,& Græciam, cui doctrina ac miraculorum memoria manet, nequaquàm deſeruit. Magno enim Apoſtolorum amore, & martyrij deſiderio, feſtinantiæ itineris Romam accelerans inſiſtebat,vt ſimul cum eis, ſi ità vellet Chriſtus, occumberet. Sed vota eius præuenit diſpoſitio diuina, & viri diabolici dementiſſima ſatìs veſania.

Cap. 17. Pleraque ſcripta Dionyſij ignota. Multis locis Dionyſius Chriſtũ prædicat. Subrogat ſibi Athenis Epiſcopum. Sitit martyrium.

Nam cùm impijſſimus Nero, terra marique imperij ſui frena laxâſſet, & nimiæ voluptatis ſucceſſu, inter cætera nequitiarum ſuarum cumulamenta, etiam furor crudelitatis eius dira rabie in Chriſti famulos ebulliſſet,quartodecimo imperij ſui anno, antequàm beatus Dionyſius Romam adiret,ſanctos Dei Apoſtolos, alterũ per crucis trophæum, alterum autem gladio animaduerſum, felici cruore perfuſos, & martyrij gloria dignos, tranſmiſit ad ſuperos: ſeque, viuendi faciens finem obitu nefando, vt fuerat & vita, in breui deſtinauit ad inferos. Petrus & Paulus Romæ occidũtur ſub Nerone.

Precioſus deniquè Dionyſius, cùm arcis Romanæ mœnibus ſuî, auſpice Chriſto, præſentiam intulit, quoniam fidei neceſſitas, & ad ſuſcipiendum Dei verbum, euidentis in gentibus, quas pertranſiẽrat, oſtij apertio eum moroſiùs detinuit, beatum Clementem Pontificem, ſanctæ & ſummæ Sedis Apoſtolicæ iam apicem gubernantem inuénit. A quo idem glorioſus Domini Athenienſium Archiepiſcopus Dionyſius mox, vt ſe potuerunt inuicèm ſalutare, digno eſt cum honore ſuſceptus,ac pro ſanctitatis ac eruditionis ſuæ reuerentia, ſeu anterioris fraternitatis coniunctione,loco maximæ venerationis eſt habitus. Cum quo etiam pro mutua collocutione Apoſtolicarum ſanctionum, & dulcedine ſpiritualis dilectionis, aliquandiù familiariſſimè conuerſatus, immodici amoris vterque vinculis ſeſe conſtrinxerunt. Sed cùm Deus omnipotens veri Solis, Domini ſcilicet Ieſu Chriſti, radio ſplendidiſſimo & orientali,id eſt,ſanctiſſimo Dionyſio, Occidẽtales tenebras vellet ſua gratia illuſtrare,& murum validiſſimum infidelitatis,qui totius Galliæ & Germaniæ terminos penè irremediabiliter occupauerat,prouideret ariete tali deſtruere,tantoq; peritiſſimæ eloquentiæ ſpiculo gentilitatem perfodi,quo antè,vt munitiſſima defenſione,erat ſolita gratulari: atque omnem hanc Galliam ipſius Dionyſij apoſtolatu diſponeret ſubleuari, quam Mercurio dæmoniaca ſeruitute conſtabat miſerabiliter ancillari, beati Clementis cor tetigit, & vt iſtiuſmodi verbis precioſum Dionyſiũ alloqueretur, accêdit: Cap. 18. Venit Romam S. Dionyſius ad S. Clementem Papã.

Cap. 19. Clementis de Dionyſio teſtimonium.

Vides, inquit ſanctus Clemẽs, mi frater chariſſime Macari Dionyſi, quanta eſt meſſis Dominicæ ſationis, & quàm pauci ſunt operarij. Quia ergò de omnibus Catholicę pietatis es ſufficienter edoctus, & omni Chriſtiana virtute ac religione admodùm roboratus, perge in nomine Domini, partes aggrediens Occidentis, & vt bonus miles Chriſti, præliare prælia Domini Dei tui: atq; ſicut Dominus Ieſus Chriſtus magiſtro meo Petro tradidit, & ego ſanctæ hæreditatis iure ſuſcepi, vt in ligandi ſoluendique authoritate tibi ſemper præſtò ſit diuina poteſtas, noſtris orationibus comitatus, & ſanctorum Apoſtolorum interceſſionibus roboratus, in tuî Apoſtolatûs ſorte, Apoſtolica noſtra authoritate, omnem ſuſcipiens Galliam, opus fac Euangeliſtæ, miniſterium tuum imple, vt Chriſti notitia per te vbiquè diffuſa, à Domino in die retributionis merearis audire: Eugè ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam, intra in gaudium Domini tui: & nè verearis multitudinem & atrocitatem gentis barbaricæ, pro certo ſciens, quia qui plùs laborat, plus mercedis accipiet. Socios quoquè ei & comminiſtros verbi plures & probatos viros adhibuit, illiqúe dixit: Sicut fuit Dominus cum dominis & patribus ac magiſtris noſtris, Apoſtolis ſuis Petro & Paulo, ità ſit tecum in omnibus, quocunquè te verteris. Eſto robuſtus: tu enim maximam & innumerabilẽ populi multitudinem introduces in veram repromiſſionis terram filiorum Iſraël. Et dans pacem omnibus, ità hanc veræ fraternitatis ſocietatem ſoluit abire.

Clemens cũ ſua authoritate mittit Dionyſium in Gallias.

Matth. 25.

Adiungit ei ſocios.

Cap. 20. Veniunt Arelatem.

Qui ſimul properantes, & circuncircà Dominum prædicantes, appulerunt portui Arelatenſium ciuitatis. Et exindè quibuſdam in partes neceſſarias, prout ei viſum fuerat, deſtinatis, idem Macarius Dionyſius, qui Sedis Apoſtolicæ priuilegio, tradẽte ſibi beato Clemente Petri Apoſtoli ſucceſſore, verbi diuini ſemina gentibus Gallicis eroganda ſuſceperat, beatiſſimi principis Apoſtolorum & magiſtri ſui informatus exemplo, qui Romanæ crudelitati ſe propter Ieſu Chriſti nomen immerſerant, quò amplius apud Gallias gẽtilitatis feruere cognouit errorem, illuc intrepidus & calore fidei armatus acceſſit, ac Lutetiam Pariſiorum, Domino ducente, peruénit, doctrinaque præclarus, miraculis coruſcans, & virtutum ſignis, quæ Atheniẽſium magiſter Paulo docente didicerat, Gallijs miniſtrauit: non veritus incredulæ gentis expetere feritatem, quia virtutem ſuam præteritarum pœnarum recordatio roborabat, tormentis expertus multis, morte tandèm aſſequuturum ſe vitam: tota nihilominùs intentione deſiderans, vt qui iam erat Chriſti nominis inter multa tormentorũ flagella perfectus confeſſor, fieri mortis mulctatione mereretur & martyr. Tũc memorata Pariſiorum ciuitas, vt ſedes regia, & conuentu Gallorum ac Germanorum, & nobilitate pollebat: quia erat ſalubris aëre, iucunda flumine, fœcunda terris, arboribus nemoroſa, & vineis vberrima, conſtipata populis, referta commercijs, ac varijs cõmeatibus, vnda fluminis circunfluente. Quæ ſiquidem inter multimoda commoditatum genera, etiam alueo ſuo magnam piſcium copiam ciuibus miniſtrabat.

Nota Sedis Apoſtolicæ authoritatẽ

Dionyſius venit Lutetiam.

Percupidus eſt obeũdæ pro Chriſto mortis.

Encomiũ & deſcriptio Lutetiæ.

Cap. 21.

Hunc ergò locum Dei famulus elegit expetendum. Ad quem cùm primò fide armatus, & confeſſionis conſtantia roboratus acceſſiſſet intrepidus, atque ibidèm deductiore tempore immoratus, maximam Chriſti gratiam in lucrandis populis fuiſſet indeptus, quendam Liſbium, virum honoratiſſimum ciuitatis Pariſiacæ, qui eius prædicatione in Dominum Ieſum Chriſtum crediderat, & illi fideliter adhærebat, allocutus eſt, dicens: Vir illuſtriſſime, quia iam operante gratia Ieſu Chriſti Domini noſtri plurima populi multitudo in credulitate & confeſſione ſui ſancti nominis, benedictione baptiſmatis conſecratur, & quotidiè fidelium numerus augmentatur, viſum eſt mihi, ſecretarij tui agrum precio à tua fraternitate ſuſcipere, & domum baptiſmatis ibì conſtruere ac conſecrare, quò ad laudes diuinas ſacramentorum miniſtris celebrantibus populus Deo dignus poſſit confluere, & chariſmata diuina percipere. Cui Liſbius: Gratìs, inquit, eum, pater beatiſſime, offero per ſanctitatem tuam Domino Ieſu Chriſto. Non, ait beatus Dionyſius, ità nobis in huiuſmodi negocio eſt agendum, quia Deus & Dominus noſter Ieſus Chriſtus pro noſtra ſalute, operante ſpiritu ſancto, ex beata Maria ſemper virgine, cùm ipſe fecerit mundum, in locato eſt diuerſorio natus. Quapropter non videtur æquum, vt gratìs accepto agro, præparem domum, in qua ei filij adoptionis per noſtrum miniſterium renaſcantur. Sed & de eius precio captiuorum eſt ſepultura comparata. Propterecà rationabile iudicatur, vt precio ſumam locum, vbì illi, qui in commercio ſanguinis illius, morte intercedente, de captiuitate diaboli & mortis perpetuæ baptizati fuerint, redimantur.

Liſbius Pariſienſis, vir nobiliſſim⁹.

Non vult Dionyſius oblatum à Liſbio agrũ accipere.

tur. Commutationem verò precij tu Chriſti pauperibus largieris, qui te illi deuotiſſimè obtuliſti.

His ità expletis, eccleſiam illic, Dei ſe omnipotentis ſemper in omnibus & vbiquè comitante auxilio, iuxta facultatem ſuarum virium, vtque nouus adhuc aduena poterat, in honorem Domini noſtri Ieſu Chriſti, quæ necdùm locis illis & populis nota erat, conſtruxit, ac officia deuotè Domino ſeruientium clericorum ex more conſtituit, probataſque perſonas honore ſecundi ordinis ampliauit, inceſſanter reſtituens populos creatori, quos à deuio cultu reuocauerat creaturæ. Cinctus ergò fide & deuotione populi, quam in conſtructione & reuerenti baſilicæ frequentatione cernebat, admodùm roboratus, Deum & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, quem pectore puriſſimo nouerat, & corde ardentiſſimo diligebat, inſinuare gentibus nō ceſſabat: cunctiſque miſericordiam eius in hoc tempore, & iudicium futurum proponens, paulatim ſociabat Deo, quos diabolo ſubtrahebat: atque totis exhortationis niſibus, & ſignorum prodigijs ſatagebat, quatenùs quos abripiebat mundo, dignos faceret cælo. Tantas enim Dominus per illum dignabatur exercere virtutes, vt rebellium corda gentiliū non minùs miraculis, quàm prædicationibus obtineret. Et cùm ſæpiſſimè ab idolorum pontificibus contra eum ſeditio excitaretur in populis, ità vt plebes innumeræ, etiā & de vicinis regionibus cum armis ac bellico apparatu, propter fideles, qui iam per illum in Chriſtum crediderant, ad perdendum eum gregatìm, vbì ipſum eſſe audiebant, cōcurrerent: mox vt illum cernere poterant, tanta & ità ineffabiliter in eo lux cæleſtis gratiæ radiabat, vt aut omni ferocitate vnà cum armis depoſita, ſe illi proſternerent: aut qui compuncti Spiritùs ſancti dono ad credendum non erant, pauore nimio ſoluerentur, & territi à præſentia eius aufugerent. Miroque modo inermi viro non valebat plebs armata reſiſtere: ſed ſubdebat ſe illi potiùs certatìm Gallicanus cothurnus, atque Germanica ceruicoſitas: iugūque Chriſti ſuaue imponi ſibi, acta cordis contritione, poſcebat. Ab ipſis quoquè deſtruebantur idola, quorum ſumptu fuerant & ſtudio fabricata: & inuento ſalutis portu, idolorum gaudebant naufragio. Lugebat quoquè portio victa diaboli, cùm de ea victrix Eccleſiæ legio triumphabat.

Cap. 22. Conſtruit eccleſiam.

Inſtanter prædicat Chriſtum.

Multa edit miracula.

Lux mira in Dionyſio, eius hoſtes frangit.

Galli & Germani conuerſi deſtruunt idola.

Tunc hoſtis antiquus videns ſibi perire, quod Domino conſtabat aſſidua populorum conuerſione proficere, totam artificij ſui machinam ad impugnanda, quæ fuerant conſtructa, conuertit. Vndè ſuæ partis authores, deorum ſuorum flētes exitia, quos ad impietatem perſecutionis in eos armauerat, qui vnum & verum Deum, Dominum Ieſum Chriſtum cum Patre & Spirituſancto colendum prædicauerant & timendum, pariterque in eos, qui hanc ſalutis fidem deuoto corde receperant: cùm quod malè cupierant, perficere propter fidelium multitudinem non valerent, hac calliditate ſuæ artis inſtruxit, quo efficerentur compotes voti ſui, vt Domitiano, qui poſt Neronem, perditionis filium, ſecundam perſecutionem in Chriſtianos exercuit, ſuper virtutum & prædicationis præconio ſancti viri, quod ſe iam longè lateque diffuderat, intimarent: quatenùs ocyùs deorum ſuorum venerationi cōſuleret, quæ iam etiam ab ipſa hominum memoria per Dionyſium, vt aſſerebant, quendam præſtigiatorem & magum inuictiſſimum, eiuſque ſequaces abolebatur. Quæ audiens immaniſſimæ crudelitatis bellua Domitianus, in tantam rabiem indignationis exarſit, vt vbicunquè per ſe vel per ſuos ſatellites Chriſtianum quempiam reperiſſet, aut cogeret dijs ſacrificare inceſtis, aut diuerſis pœnis addictum, gladio traderet puniendum. Sed & totum per ſibi ſubditum orbem in cunctis ciuitatibus, oppidis, municipijs quoquè & vicis publicum pependit edictum, vt adminiſtrationis infulis ſeruientes, omnes Chriſti nominis amatores exponere diuerſitati ſupplicij maturarent, nè ſupereſſe poſſet, qui valeret acquirere, quod peribat.

Cap. 23.

Domitian⁹ perſequitur Chriſtianos.

Apud eum Dionyſius defertur.

Perſecutionis ergò publicata ſententia, iniquorum gaudens turba, in omnem mundi partem bacchando progreditur, & contra Dominicum populum pugnatura conſpirat, non cunctati appetere gladio, quos Dominus ſuos monſtrauerat eſſe ſignaculo. Qua de re nulla iam pro Chriſto certantibus præſentis vitæ indulgebatur tranquillitas, nulla ſanctorum martyrum erat excuſata libertas: ſed cuncti, pròh dolor, aut impijs iuſſionibus obediebant, aut quod ſtatutum à crudeliſſimo Cæſare fuerat, perferebant. Dirigitur proindè præfectus Feſcenninus Siſinnius, tradita ſibi electa apparitione, cum ingenti ſtrepitu ad partes Occidentalium regionum, vt ſanctum ſenem, nominatiſſimumque doctrina virum, & virtutū inſignibus præcipuum

Cap. 24. Dira Chriſtianorum perſecutio.

Siſinnius præfectus venit Pariſios.

Macarium Dionyſium, vbicunquè reperire potuiſſet, perquirens, aut decreto principis idolis thurificare compelleret, aut tormentis laceratum immenſis,& pœnis exquiſitiſſimis tormentatum, inter cætera etiã ſecundùm leges Romanas, vtpotè eum, qui præſtantiſſima nobilitate terrena floruerat,& contra ſenatûs ac Reipublicæ promulgationes, contraque imperium egerat, nudum publicè virgis cæſum, ſecuri percuteret.

Cap 25.

Itaque cùm prædictus Feſcenninus Siſinnius ſuique commanipulares præceptum Principis ſuſcepiſſent, pro Macarij Dionyſij inquiſitione Galliarum penetrant fines. Quibus adhuc procùl poſitis, ſancti viri celebre nomen innotuit. Vndè ampliùs efferati, curſu velociori,tumẽtibus animis,vultibus truciſſimis, * Pariſius adière: vbi beatum Dionyſium contra incredulos dimicantem, & prædicatione continua populi multitudinem ad fidem inueniunt exhortãtem. Cum quo etiam beatum virũ Ruſticum Archipreſbyterum, & Eleutherium Archidiaconum, quos ipſe famulus Domini in ſuis ordinibus conſecrârat, prædicationis & diuini obſequij comminiſtros, perſecutorum dirus furor inuenit. Hi ſancti viri à beatiſſimi Dionyſij nunquàm ſuſtinuêre abeſſe præſentia: quos diuina dignatio æterni regni iam præſciebat eſſe conſortes, quosque ab inuicèm ignitæ tempeſtatis inſectatio, per martyrij certamina nullo ſuæ calliditatis, aut ſeueritatis aſtu ſeparare præualuit. Denique aduentus præfecti Feſcennini Siſinnij, cum Romanorum militum apparitione, in vrbe Pariſiorũ, & per omnem regionem ſubitò perſonatur, & à primoribus ciuitatum Galliarum ei occurritur, Imperialis iuſſio vrgens ſuper captura ſancti pontificis Macarij Dionyſij, cum omni imperio diuulgatur.

* Pariſios

Ruſtic* Archipreſbyter, & Eleutherius.

Cap. 26.

Et quia Dominus Ieſus Chriſtus diù laboranti ſeni ſanctiſſimo, ſudores certaminum ſuorum decreuerat proprij ſanguinis fonte abluere, quò poſſet liberiùs, carnis ſarcina liberatus,& ſuper niuẽ dealbatus, præſentiæ illius adſtare, & qui ſemetipſum holocauſtum odoriferum offerebat, ſacrificium laudis Iupiter immolare: ab innumerabili penè caterua dæmonicorum virorum curritur, & ſanctus Domini capitur, illuditur, loris duriſſimis crudeliſſimè ligatur,trahitur,& vnà cum ſancto Ruſtico Archipreſbytero, & Eleutherio Archidiacono ſuo, præfecti præſentiæ ſiſtitur. Quẽ cum nimia ſeueritate præfectus alloquitur, dicens: Túne es ille infandiſſimus ſenex, qui diceris Dionyſius Ionicus, & agnominaris Macarius, qui etiam deorum noſtrorum culturam euacuas, & inuictiſſimi principis ſtatuta contemnis? Cui beatus Dionyſius ait: Senex quidem ſum corpore,ſed feruore deuotionis & fidei,atque ſalutari confeſſione Domini & Saluatoris mei Ieſu Chriſti, maneo ſemper nouus, & nouos illi genitos per miniſterium prædicationis meæ infantes, quos illi fons ſacri baptiſmatis parturit, rationabili lacte paſcere ſine dolo,nõ ceſſo. Sed & illius principis ſcita, qui verè eſt inuictiſſimus, innocenti opere & mundo corde conſeruo. Cui Præfectus: Dic ergò, cuius numinis te profiteris eſſe cultorem, & cuius conditionis te aſſeris. Tunc hi tres beatiſſimi viri, Dionyſius, Ruſticus & Eleutherius, ità dono ſancti ſpiritûs inſpirati,& zelo fidei inflammati,ſono vnius vocis eiſdemque verbis,cùm non niſi vnus interrogaretur, reddidêre reſponſum, acsì vnius hominis ore ſermo procederet. In hoc,inquiunt,manifeſtum eſt nos eſſe veriſſimos Chriſtianos,cùm corde credamus, ore confiteamur, & opere pio colamus patrem & filium & ſpiritum ſanctum,vnum Deum ac Dominum, ità vt in Trinitate perfecta, & plenitudo ſit diuinitatis, & vnitas poteſtatis. Dominum autem noſtrum Ieſum Chriſtum, vnam ex eadem ſancta Trinitate perſonam, Deum ante tempora ſecularia, hominem verum propter ſalutem hominum ex beata Maria ſemper virgine in fine temporum factũ, paſſum, mortuum & ſepultum, & ab inferis reſuſcitatum, ſedere ad dexteram paternæ maieſtatis in excelſis, ſuper omnem principatum & poteſtatem cæleſtem, venturum ad iudicandos viuos & mortuos, & ſeculum per ignem, in melius immutãdum, fideliter prædicamus. Tunc Præfectus dixit: Non mihi iuſſum eſt de his quiddam vobiſcum agere, præſertìm cum te decrepitæ & peſſimæ ſenectutis nimia eloquẽtia,& profundiſſimorum verborum tergiuerſatione,atque vltra naturam humanam in populi ſeductione, vnà cum magicis præſtigijs, orbi penè Romano callere innotuerit. Ex his enim Romæ ſatis audiuimus. Tantùm edicito, ſi magni principis Domitiani iuſſis obedire, & immortalium deorum iura venerari diſponitis. Sin autem, non verborũ, ſed verberum conflictatione vobiſcum viriliter decertabo.

Dionyſius capitur cũ Ruſtico & Eleutherio.

Siſtuntur corã Siſinnio.

Præclarum S.Dionyſij reſponſum.

Veri Chriſtiani qui ſint.

Præfecti impia oratio.

Cap. 37.

Cumque hæc agerentur, & ſecũ, Præfectus ſcilicet & ſancti Domini, quererentur, quæ-

quædam inclytæ familiæ matrona nobilis, multo comitatu ſtipata, nomine Larcia superuenit, compellans Præfectum, à Dionyſio Ionico, agnomine Macario, virum ſuum Liſbium magicis artibus mente captum, & eius tranſgreſſionibus ſociatum. Qui ſtatim quæſitus, repertus eſt & adductus, atq; in Chriſti nominis confeſſione, Præfecto dictante, ſententiam mortis excipiens, tranſmiſſus eſt vitæ perpetuæ. Sancti verò Domini, tortoribus traditi, ad pœnalia loca ducti ſunt, & in conſpectu ſanctorum Ruſtici & Eleutherij, vt tormentorum ipſius terrore ab intentione ſua reſipiſcerent, precioſus campiductor eorum, & fortiſſimus athleta Domini Dionyſius expoliatur, & toto corpore nudus, à ternis militũ ternionibus viciſsìm flagellatur, nec vincitur. Qui inter crepitus verberum Dei gloriam collaudare, & commilitones ſuos, vt ad hæc ſe inuictos præpararent, cõmonere: omneſque fideles, vt hinc in Dominica fide corroborarentur, non deſinit prædicare, dicens: Laudem Domini loquetur os meum, & benedicat omnis caro nomen ſanctum eius: quoniam ſtigmata paſſionis Chriſti perferre dignus habitus ſum pro confeſſione eius in corpore meo: quod eſt gloria veſtra, ó viri fideles, & dilectiſſimi fratres. Ideoque videte, nè deficiatis in tribulationibus meis, ſed magìs armentur corda veſtra, & ad ſimilia propter amorem Domini noſtri Ieſu Chriſti offerte promptiſſimè corpora veſtra.

Larcia maritũ Liſbium accuſat apud Præfectum.

Liſbius pro pietate trucidatur.

S. Dionyſius dire flagellatur.

Laudat Deum in pœnis.

Flagellantur etiam Ruſticus & Eleutherius ſatis acerrimè: & immenſo catenarũ pondere ſimul ſancti Domini onerantur, & in ergaſtulum tenebroſiſſimi carceris retruduntur. Indeque ad præfecti auditionem reducti, in cataſtis extenſi & flagellati, Domino gratias referebant. Tunc beatiſſimus & acceptabilis Domino hoſtia Dionyſius, in oculis ſuorum ſuper lectum ferreum, ſuppoſitis flammis, nudus extenſus eſt, & cantabat, dicens: Ignitum eloquiũ tuum Domine vehementer, & ſeruus tuus dilexit illud. Propterea Domine Ieſu Chriſte, omnipotentis Dei patris virtus & ſapientia, qui dixit: Cùm tranſieris per ignem, flammæ non nocebunt te: & dediſti mihi periculoſiorem ignem in cupiditatibus vincere, fac & ad nominis tui gloriã hanc aduſtionem me ſuperare. Et ſic cùm ambuſto toto corpore fuiſſet leuatus, ad beſtias ferociſſimas, in rabiem multo ieiunio excitatas, proiectus ſubrigitur. Quas cùm impetu validiſſimo conſpexiſſet accurrere, contra eas faciens ſignum Crucis, & ſuſpiciens in cælum, ait: Tu Domine, qui ſemper idem es, adeſto nunc mihi, eandem potentiam exerendo, quam in lacu ſeruo tuo Danieli miſericorditer contuliſti. Peruenientes autem ad eum beſtiæ, mãſuetiſſimè procidebant ei. Præparantur quoquè ingentia clibani incendia, & in ea vir Domini S. Dionyſius, vexillo ſanctæ Crucis armatus, proijcitur: Et hîc, inquiens, mihi non deeris Domine Ieſu Chriſte, vt illæſus hac etiam perpetui tormenti imaginaria concrematione egrediar: roreque tui ſancti ſpiritûs, hos fidei meę ſedes rogos, qui rompheam ignitam in cuſtodiam paradiſi, cruoris tui latice, fidelibus tuis ad vitam præbens tranſitum, extinxiſti.

Cap. 28.

Flagellãtur etiã Ruſticus & Eleutherius.

Iterùm flagellantur.

Aſſatur Dionyſius.

Pſal. 118.

Eſa. 43.

Obijcitur feris.

Signo Crucis & oratione ferę mitescunt.

Dan. 6. & 14.

Iactatur in clibanum.

Gen. 3.

Inter hęc ſancti Domini Ruſticus & Eleutherius flentes, & ad pœnas ſimiles voto promptiſſimo properantes, vincti differuntur, non dimittuntur. Cumque extincto ad orationem eius fornacis incendio, beatus Domini pontifex Dionyſius fuiſſet ſplendidior auro eductus, patibulo cruciarij ſtipitis, tormentalium inſtrumentorum confixione appenditur. Vndè ſemper Ieſum Chriſtum verum Dominum eſſe cũctis ſpectantibus prędicans, diutiùs tortus nec mortuus, deponitur, & in carcere Glaucini, tres ſimul electi Domini, cum fidelium multitudine recluduntur. Ducebantur ſanè à delicto obligatis, iuſti in vinculis, condemnãdi à damnatis, & innocentes à nocentibus exponũtur. Vbi cùm poſt multas & perneceſſarias populi, qui eum ſequendo, carcerem irruperant, exhortationes, & ad abſentes directa inſtitutionum præcepta, Dominica Miſſarum ſolennia, vt confirmarentur participatione corporis & ſanguinis Domini fideles, velut iam in cælis poſitus celebraret: hora, qua frangebatur panis ſanctus, quo ipſe & populus communicare debebant, reſplenduit huiuſmodi lux de cælo ſuper eum & omnes, qui ibì aderant, qualem nemo eorum anteà viderat: In qua veniens apparuit ei Dominus Ieſus Chriſtus, etiam cunctis videntibus, quibus eſt datum videre, cum multitudine Angelorum: & accipiens panem ſanctum, dedit illi, dicens: Accipe hoc chare meus, quod mox complebo tibi vnà cum patre meo: quoniam mecum eſt maxima merces tua, & his qui audierint te, ſalus in regno meo. Nunc facies fortiter, & memoria tua erit in laude. Dilectio autem & benignitas, quam habes ſemper, pro quibuſcunque petierit, impetrabit. Huius verò terribilis & admirandi ſpectaculi myſterio, quanquàm adhuc pagana curio-

Cap. 29.

In crucem ſuſpenditur.

Cum multis truditur in carcerem.

Miſſam in carcere celebrat.

Immẽſa lux illic conſpicitur.

Nota res miras.

curioſitate, tamen miraculorum ſolicita, prædicta Larcia intererat.

Cap. 30. Rurſus è carcere ſiſtūtur martyres coram iudice.

His quoquè explicitis, adſunt carnifices, qui Chriſti famulos de ſqualore carceris educentes, Præfecti obtutibus iterùm præſentârunt. Quibus Præfectus ait: Si prudenti conſilio tandèm ad vitam tenditis, immolate dijs, & viuite: ſi verò mori eligitis, mortuorum, quos ſeduxiſtis, cadauera infeliciter inhumata, & tormētorum adhuc ſigna ſeruantia, euntes cernite: & ſi non reſipueritis, infelicitatem eorum infelicitate excedite, & infeliciter, vt deſideratis, obite. Ad hanc vocem Chriſti martyres, Dionyſius, Ruſticus & Eleutherius, in agonia pari confeſſione fidei & virtutis cōſtantia roborati, poſt nimia tormenta glorioſum complere martyrium elegerunt. Et iudicis abſtracti conſpectibus, ac funeribus ſibi ſanctorum oſtenſis, diuina iuſta & occulta laudauére iudicia, qui ſic eos in præſenti humiliare diſponit, quos in cæleſti regno tam glorioſè exaltari ante omne tempus decreuit. Deindè terrore ſubiuncto, multiſque iniurijs & non antè perlatis ſupplicijs macerati, Chriſti ſe famulos magna confeſſionis voce pronunciant: lacerabaturque præcipuè ſanctus Dei ſacerdos humana rabie, cui ſeruiuit & beſtia: qui præcurrebat ad tormēta, nè tardè iret ad gloriam. Prouocabat in ſe pœnam, vt maior eſſet victoria. Confligebant inter ſe, illinc carnifices, hinc palmata vox martyris. Ambiebat ſupplicia, vt tormento creſcente, creſceret & corona. Quapropter iterùm, velut ab initio, virgis in conſpectu omnes ſancti martyres nudi cæſi, & ſuis veſtibus reinduti, è regione idoli Mercurij, ad locum conſtitutum educti, ad decollationem ſunt genua flectere iuſſi.

Præ cæteris atrocius cruciatur S. Dionyſius.

Rurſus virgis cæduntur martyres.

Cap. 31. Oratio S. Dionyſij ante mortem.

Tunc beatus antiſtes Domini Dionyſius manus expandens, & oculos ad cælos erigens ait: Deus Deus meus, qui creâſti me, & gratia tua in vitam hanc induxiſti me, qui æterna ſapientia tua docuiſti me, & conſilia ſecretorum tuorum non abſcondiſti à me: ſed ſemper in miſericordia & miſerationibus tuis multis conſolatus es me, & fuiſti mecum in omnibus, ad quæcunque perrexi: tibi gratias ago pro cunctis, quæ feciſti & oſtendiſti mihi, atque dignatus es operari per me. Maximè quia nunc humilitatem meam viſitâſti per te, & vocâſti ſenectutem meam, tuo deſiderio fatigatam, ad te: ſciens, quia iam ex multo tempore largiùs concupiui videre te. Nunc iam Domine per coronam martyrij cum fratribus meis ſeruis tuis ſuſcipe me: Tuoſque tuæ cuſtodiæ commendo, quos miniſterio noſtro, & tibi tuo ſanguine acquiſiſti: cunctoſque etiam, qui te per nos in nomine tuo petierint, vt pollicitus es, clementer exaudi: quoniam tuum eſt regnum & poteſtas cum Patre & ſancto Spiritu ante omnia, & in omnia ſecula ſeculorum. Cumque beatus Ruſticus & Eleutherius, cunctique fideles, & multi etiam paganorum, qui eum lamentantes proſequebantur, reſpondiſſent, Amen: poſitis genibus, & protenſis ceruicibus, vno eodemque momento, hebetatis, ſecundùm principis præceptum, ſecuribus decollati ſunt: atque in hac fidei conſtantia permanentes, reddentes terræ corpora, beatas cælo animas intulére. Talique ad Dominum meruêre profeſſione migrare, vt amputatis capitibus, adhuc putaretur lingua palpitans Ieſum Chriſtum Dominum confiteri. Quoniam vndè mentibus inerat amor, licèt præciſis capitibus, quod ore iam ſumpſerat, ſermonibus æſtuabat ardor. Verè beata nimiùm, & Deo noſtro grata ſocietas, inter quos nec primus alter potuit eſſe, nec tertius: ſed Trinitatem confitentes, trino meruêre decorari martyrio, quatenùs fide pares, gloria coronaret æqualis.

Obtuſis ſecurib. martyres decollantur.

Cap. 32. Innumeri fideles cum Dionyſio perimūtur. Pſal. 78.

Tantaque multitudo fidelium, quæ per eum crediderat, eâdem die cum illo, & in circuitu ciuitatis pro Chriſti nomine cæſa, & diuerſiſſimis ac anteà inauditis ſupplicijs eſt affecta, vt Pariſijs videretur impletum, quod de Hieruſalem prophetico vaticinio fuerat peroratum: Poſuerunt mortalia ſeruorum tuorum in circuitu eius, & non erat qui ſepeliret. Nanque ad declaranda ſancti martyris & Galliarum primi ſacerdotis merita glorioſa, vt vbi ſalutifer primò cœperat fructus oriri, eò ampliùs gloriæ ipſius pateret triumphus, maximus cunctos aſſiſtentes horror inuaſit, ac lux ineffabilis cunctis reſplenduit: & beatiſſimi Dionyſij ſe cadauer erexit, ſanctaque manu caput à corpore dolabra lictoris truncatum, Angelico ductu greſſum regente, & luce cæleſti circunfulgente, pendulis cœpit brachijs vectitare. Et facta eſt comes multitudo cæleſtis exercitûs exanimi eius corpori caput proprium, ab ipſo monte, vbi fuerat decollatus, per duo ferè millia deportanti vſque ad locum, in quo nunc Dei diſpoſitione, & ſua electione requieſcit humatum, ſine ceſſatione hymnis dulciſonis Deum laudans. Sed & cælos petentia diuinorum ſpirituum innumerabilia agmina ſunt audita, canore inæſtimabilis ſuauitatis modulantia, Gloria

Truncū corpus S. Dionyſij erigit ſe, & abſportat caput ſuum.

Adſunt cæleſtes ſpiritus.

Gloria tibi Domine: adiuncto frequentiùs, Alleluia. Nam prout diſcerni potuit tantus auditus, velut alternatìm chori Angelici hæc & alia, quorum intellectus non potuit percipi, concinebant. Quod videntes & audientes innumeri populi, & multi etiam perſecutorum, in Dominum crediderunt. Non credentes autem, nimio terrore perculſi, quique in ſuas partes fugerunt.

Competens profectò erat diuinæ dignationi, mirificatum ſanctum ſuum in cælis, taliter demonſtrare in terris, qui ad ferociſſimos populos inclytus nuncius & confeſſor ipſius precioſus, ſuccenſus igne diuini amoris, conſtanter ſuſtinuit ſupplicia paſſionis, & per immanitatem tormentorum peruénit ad ſocietatem Angelorum. Nempe nouum, priùs & in auditum, miraculum, exanime corpus viuentis currere more, & hominem iam mortuum, recto greſſu incedere. Sed quanquàm ſit mirum, non eſt tamen difficile, præciſo capite, ſanctiſſimi viri corpus Angelico miniſterio in modum viuentis ambulare, cùm idem Deus ſua omnipotentia efflato ſpiritu cadauer eius facilè propter fidei ſuæ commendationem, quam idem ſuus fidelis ſeruus prædicauerat facilè vt iret, potuit regere, qui idipſum corpus de puluere terræ compingens, ſpiritum, quo vegetaretur, dignatus eſt inſpirare: idemque redactum in cinerem, dignabitur reparare, & qua vixerat anima, viuidum perenniter reddere. Quod ſtupendum miraculum, cùm ſuperiùs fata Larcia conſpexiſſet, proſiluit in infidelium turbas, & vociferata eſt ſe eſſe Chriſti gratia Chriſtianam. Quæ mox capta, & in Chriſti Domini noſtri confeſſione, ſanguinis ſui fonte ab immunditia idolorum occubuit baptizata in remiſſionem peccatorum: cuius filius Viſbius, quem ex præſcripto Liſbio viro ſuo ſuſceperat, Romam ductus, Domitiano * eueſpillato, per tres Cæſares militauit, & ſub ſancto Maſſo Epiſcopo, qui tertius à beato Dionyſio Pariſiorum rexit Eccleſiam reuerſus omnibus, quæ ſunt mundi, relictis, baptizatus, & religioſorum Chriſtique pauperum numero eſt ſociatus. Cæterum metuentes perſecutores, & gentilium phalanges, nè conuerſi populi fideliſſima probataque deuotio, ſanctorum corpora Ruſtici & Eleutherij, quæ in monte, vbì ipſi vnà cum beato Dionyſio fuerant martyrizati, iacebant, profutura ſibi ad patrocinium colligerent, & tumularent, inito conſilio, eligunt tetris Sequanæ profundiſque gurgitibus martyrum corpora perdenda committere. Quæ impoſita nauibus, ad prouiſum gurgitem miniſtros iubent demergenda perferre: ſed Deus omnipotens præſcius futurorum, qui mutat tempus, & quod prædeſtinauit, non mutat conſilium: qui malum Holofernis conceptum, prudentia beneuolentis fœminę immutauit, iniquorum conſilia ſuæ diſpoſitionis arti, induſtria qua voluit, ſeruire coëgit.

Cap. 33.

Larcia nobilil. matrona credit.

Interficitur.

** Eueſpillato, id eſt, à veſpillonibus exporta to. Ità erat in ad marginē MS. codicis antiqui.*

Iudith. 13.

Nam nobilis quædam materfamiliâs, Catulla nomine, quæ licèt paganorum adhuc erroribus neceſſitate potiùs, quàm voluntate, teneretur addicta, conuerti tamen ad fidem Chriſti, per exempla martyrum, atque ad baptiſmi gratiam peruenire ſe deſiderare, & mente demonſtrabat & opere, Dei miſericordia inſpirata, mactæ virtutis conſilium appetiuit, atque ad conuiuium venire poſtulat ſanctorum corporum perditores. Et dum eis copiam oblatæ humanitatis expendit, à memoria eorum quæ ſuſceperant, agenda, diſcuſſit, fidelibusque ſuis & familiaris voti conſciis ſecreta ordinatione committit, vt ſubtracto furto precioſa corpora beatorum diligens laboret occultare prouiſio. Qui dominæ voluntate & iuſſione comperta, feſtinanter, quod eis præceptum fuerat, exequuntur, furtumque laudabile, quod nemini damnum intulit, & omnibus piè credentibus lucrum maximum contulit, ſexto à memorata vrbe lapide, in ſulcis autumnalibus, quos tunc ſeminibus iaciendis, præſcripta matrona in abundantia parabat arantium, ſpeciem agricolantiūm prætendentes, velut quiddam ruralis operis laborántes abſcondunt: locum etiam certo notamine aſſignare procurant. Ex quo eadem Dei futura pleniùs fœmina, ac ſibi collegæ Chriſtiani, inter nocturna ſecreta ſilentia, præſcripta martyrum corpora tollentes, beati Dionyſij corpori coniunxerunt, & veneratione, qua inter perſecutorum rabiem poterant, deuotiſſimè frequentabant. Facta deincèps ſatione, nec ſuum ſeges negauit obſequium, quæ tali eſt fœcundata pinguedine, atque ſic ſe in eam beneficium vbertatis effudit, vt centuplicatos fructus deuotiſſima cultrix acquireret, & patria mereretur ſalutem.

Cap. 34.

Catulla, licèt pagana, mira induſtria ſanctorum corpora ſuffuratur.

Eccè vt primi Chriſtiani ſacras reliquias venerantur.

Prædicta itaque materfamiliâs, cùm primùm vidit perſecutionis tepuiſſe feruorem, locum tantorum martyrum oſſa ſeruantem, qua oportuit honorificentia, vnà cum ſanctis Domini ſacerdotibus & fideliū turbis reuerentiſſimè ſatis aggreditur, & incom-

Cap. 35.

incomparabilem theſaurum, quem diù ſibi & poſteris profuturum ſeruauit, omnibus patenter eadem ſacratiſſima die innotuit, qua beatus Dionyſius cum ſocijs ſuis triumphans agonem expleuit, & coronam victoriæ accipere de manu Domini meruit, atque teſtis Ieſu Domini precioſus ſidereum ſenatum poſſedit, ipſumque locum eminentis mauſolei ædificatione ſignauit. Sanctorum quoque corporibus digna veneratione ſepultis, eorũ veſtimenta, tunica videlicet, cilicium & caligę Dionyſij precioſi, & caſula ſancti Ruſtici Archipreſbyteri, atque dalmatica beati Eleutherij Archidiaconi, exceptis portionibus, quæ pro reliquijs electorum Domini, à fidelium deuotione ſumptæ ſunt, vſque hodiè debiti cultûs reuerentia conſeruantur. Quorum meritis & precibus, eadem venerabilis fœmina, in nomine ſanctæ Trinitatis ex aqua & Spiritu ſancto renata, cuncta, quæ habere potuit, Domino Ieſu Chriſto Saluatori noſtro, atq; ipſis martyribus tradidit, & ſacras excubias apud eorum corpora, quandiù ſuperuixerat, celebrans, in bona confeſſione ac conuerſatione, ad Chriſti & ſanctorum martyrum gloriam, ipſis intercedentibus, migrare promeruit.

Nota rursùs antiquiſſimã deuotionem erga ſacras reliquias.

Cap. 16. *Inſignis martyrum baſilica côditur.* Proceſſu verò temporis multiplicata fidelium numeroſitate, Chriſtiani & beati Dionyſij patrocinijs deuotiſſimi, baſilicam ſuper precioſorum martyrum corpora, magno ſumptu, cultuque eximio conſtruxerunt: vbì quotidiè, operante Domino noſtro Ieſu Chriſto, merita eorum virtutum probantur monſtrari frequentia. Quorum miraculorum inſignia, non ſolùm ſermo non præualet enarrare: verùm nec ipſis queunt humanis mentibus compræhendi. Vndè nec dignitas honoris & magnificentiæ eorum, hominis cogitatu poteſt attingi. Experiuntur tamen infirmi, ac quibuſcunque anxietatibus afflicti, in eodem loco & vbicunquè Domini clementiam per eorundem merita martyrum inuocantes, quantùm Dei famulos conueniat honorari, quorũ interuentu recipit cæcitas viſum, debilitas greſſum, & obſtrictæ aurium ianuæ recipere merentur auditũ. Sed nec illud ſilẽdum eſt, quòd immundorũ ſpirituum infeſtatione vexati, dum ad memoratorum Chriſti teſtium tumulos examinandi virtute diuina ducuntur, ſanctorum ipſorum coguntur imperio, quo quiſque ſit martyrum poſitus loco, deſignatis nominibus indicare. Quorum memoranda & glorioſiſſima paſſio è regione vrbis Pariſiorum in colle, qui anteà Mons Mercurij, quoniam inibì idolum ipſius principaliter colebatur à Gallis, nunc verò Mons martyrum vocatur, ſanctorum Domini gratia, qui ibidèm triumphale martyriũ perpetrârunt, celebrata eſt 7. Idus Octobris, Anno ab incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti nonageſimoſexto, à paſſione autem ſexageſimoquarto: ætatis verò beatiſſimi Dionyſij circiter nonageſimo, Imperij quoquè Domitiani crudeliſſimi Cæſaris decimoſexto ingruente. Quem vltio diuina, vt & Neronem, cuius hic portio fuerat, poſt necem Apoſtolorum, ſine vlla eſt procraſtinatione ſecuta: qua percuſſus, vitam cum tyrannico principatu miſerabiliter, vt par erat, amiſit: Regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria, virtus & imperium, cum Patre in vnitate Spiritûs ſancti ab æterno, & nunc, & per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Innumera eorũ miracula. *Quo loco paſſi ſint.* *Itèm quo tempore.* *Neronis & Domitiani interitus.*

REVELATIO FACTA SANCTO PAPÆ STEPHANO, ET RELATIO DE CONSECRATIONE ALtaris in honorem Apoſtolorum Petri & Pauli, ſanctiq; Dionyſij: quod ſitum eſt ante ſepulcrum eius, ſociorumq; Ruſtici & Eleutherij.

Habetur in peruetuſto MS. codice.

STEPHANVS Epiſcopus, ſeruus ſeruorũ Dei. Sicut nemo ſe debet iactare de ſuis meritis, ſic non debet opera Dei, quæ in illo per ſuos ſanctos fiunt ſine ſuis meritis, ſilentiare, ſed prædicare, quia ſic Angelus admonet Tobiã. Vndè ego pro oppreſſione ſanctæ Eccleſiæ à Rege atrociſſimo & blaſphemo, & nec dicendo Aiſtulpho, ad optimũ & S. Petri fidelem, dominũ Pipinum Chriſtianiſſimum Regem, in Franciã véni, vbì ægrotaui vſq; ad mortẽ, & manſi aliquod tẽpus apud pagũ Pariſiacũ, in venerabili monaſterio beati martyris Chriſti Dionyſij. Quo cùm iam me medici deſperarẽt, fui in oratione in eccleſia eiuſdẽ beati martyris ſubtus campanas, & vidi ante altare bonũ paſtorem dominũ Petrum, & magiſtrum gentium dominum Paulum, & nota mente illos recognoui de illorum ſurcarijs, & ter

Tob. 12. *Aiſtulphus Lõgobardorũ Rex premit Eccleſiam.* *Vſus campanarum antiquiſſimus.*

ter beatum dominũ Dionyſium ad dexteram domini Petri, ſubtilem & longiorem, pulchra facie, capillis candidis, colobio indutum candidiſſimo, purpura clauato, pallio toto purpureo, auro interſtellato: & ſermocinabantur inter ſe lætantes. Viſio Papæ

Dixitque bonus paſtor dominus Petrus: Hic frater noſter poſtulat ſanitatem. & dixit beatus dominus Paulus: Modò ſanabitur. Et appropinquans, miſit manum ſuam ad pectus domini Dionyſij amicabiliter, reſpexitque ad dominum Petrum. Et dixit dominus Petrus ad dominum Dionyſium hilariter: Tua gratia ſanitas eſt eius. Et ſtatim beatus Dionyſius, thuribulum incenſi & palmam in manu tenens, cum presbytero & diacono, qui in parte ſtabant, venit ad me, & dixit mihi: Pax tecum, frater. noli timere: non morieris, donèc ad ſedem tuam proſperè reuertaris. Surge ſanus, & hoc altare in honorem Dei & Apoſtolorum eius Petri & Pauli, quos vides, dedica, Miſſas gratiarum agens. Erat enim ibì inæſtimabilis claritas & ſuauitas. Moxque ſanus gratia Dei factus, volebam implere, quod mihi præceptum erat: & dicebant, qui ibì aderant, quòd dementabam. Quapropter retuli ex ordine illis & Regi, ſuisque optimatibus, quæ videram, & quomodò ſanus fuerim. Et impleui, quæ iuſſa ſunt mihi, omnia. Benedictus Deus. Pōtifex per viſionem curatur.

GEſta ſunt autem hæc in beato Stephano Papa, diuina clementia, adiuuantibus ſanctis Apoſtolis Petro & Paulo, per beatiſſimum martyrem Dionyſium hoc anno, qui eſt ab incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeptingenteſimus quinquageſimusquartus, quinto Calendas Auguſti: quo Chriſti roboratus virtute, inter celebrationem conſecrationis præfati altaris, & oblationem ſacratiſſimi ſacrificij, vnxit in Reges Francorum, florentiſſimum Regem Pipinum, & duos filios eius Carolum & Carlomannum. Sed & Bertradam, ipſius incliti Regis Pipini coniugem, indutam cycladibus regijs, gratia ſeptiformis ſpiritûs ſancti in Dei nomine conſecrauit, atque Francorum proceres Apoſtolica benedictione ſanctificans, authoritate beati Petri, ſibi à Domino Ieſu Chriſto vero Deo tradita, obligauit & obteſtatus eſt, vt nunquàm de altera ſtirpe per ſuccedentium temporum curricula, ipſi, vel quique ex eorum progenie orti, Regem ſuper ſe præſumant aliquo modo conſtituere, niſi de eorum propagine, quos & diuina prouidentia ad ſanctiſſimam Apoſtolicam ſedem tuendam eligere, & per eum, videlicet vicarium ſancti Petri, immò Domini noſtri Ieſu Chriſti in poteſtatem regiam dignata eſt ſublimare, & vnctione ſacratiſſima conſecrare. Stephanus Papa vngit Pipinum & filios eius in Francorum Reges.

Hunc autem locum ſacratiſſimum priuilegijs magnæ authoritatis ſublimauit, & ſuper altare, quod conſecrauit, pallium Apoſtolicæ dignitatis pro benedictione ſancti Petri reliquit, & claues ob venerationem prærogatiuæ eius, qui in ligandi & ſoluendi pontificio, claues regni cælorum à Domino Ieſu Chriſto accepit, hìc in memoria & honore atque reuerentia principis Apoſtolorum dimiſit: vt quia eius cæterorumque Apoſtolorum, ſimul & ſancti ac precioſiſſimi Dionyſij merita ſunt iuncta in cælis, eorum memoriæ pariter venerarentur in terris. Templum hoc multis gratijs & donis ſublimat

Idem nanq; ſanctus Pontifex reliquias ſanctiſſimi Dionyſij Romã detulit, & monaſterium in honore ipſius ædificare in proprio ſuo cœpit, quod frater eius Paulus, illo morte præuento, quoniã ipſi in Pontificatu ſucceſſerat, nobiliter cõlummauit, & connectis ibidèm plurimis ſanctorũ martyrum corporibus, cõſecrauit, ſeu velutì à fratre & prædeceſſore ſuo iuſſus fuerat, famulatores Domini natione Græcos inibì cõſtituit, & idẽ monaſterium, Ad ſanctos martyres in ſchola Græcorũ appellari fecit, ad honorem & memoriã precioſiſſimi Dionyſij ſociorumq; eius: Quorũ cultus & veneratio redũdat ad laudem & gloriã Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui cum Deo patre in vnitate ſpiritus ſancti debetur honor & adoratio per immortalia ſecula ſeculorum, Amen. Stephanus Pontifex Romæ condit monaſterium S. Dionyſij. Cultus ſanctorũ redundat in gloriam Chriſti.

Epiſtola Hincmari Rhemenſis Archiepiſcopi de S. Dionyſio Areopagita.

DOMINO glorioſo Carolo Imperatori Auguſto, Hincmarus nomine, non merito, Rhemorũ Epiſcopus, ac plebis Dei famulus. Lecta B. Dionyſij paſſione, à Methodio Conſtantinopolim Roma directo, Græcè dictata, & ab Anaſtaſio, vtriusq; linguæ perito, & vndecunquè doctiſſimo, ſanctæ ſedis Apoſtolicæ bibliothecario, Latinè conſcripta, ſicut in præfatione ſua narrat, recognoui his, quæ ibì ſcripta ſunt, ea, quæ in adoleſcẽtia legerã, conſonare, videlicet per quos ac qualiter geſta martyrij beati Dionyſij ſociorumq; eius ad Romanorũ cognitionem, Methodius ſcripſit paſſionẽ S. Dionyſij.

tionem,indeque ad notitiam Græcorum peruenerint. Nam quandò, Deo diſponente,in Franconofurth palatiò natus eſtis, Hucberto præcentori palatij Epiſcopium Meldenſis ciuitatis commiſſum eſt,vbi propter Hilderici Epiſcopi ætatis prolixitatem & diutinam ægritudinem, quædam ad ſcientiam & religionem pertinentia, necnon & ædificia ac cætera quæque neceſſaria, neglecta inuénit. Quapropter à familiari ſuo Bodone,clerico domini & nutritoris mei Hilduini Abbatis, ſacri palatij clericorum ſummi,quendam clericum,ipſius Bodonis propinquum, nomine Vuandeimarum,qui cantilenam optimè à Teugario magiſtro in ſancti Dionyſij monaſterio didicit,ad erudiendos clericos ſuos obtinuit. Cui Abbatiolam beati Sanctini in beneficium dedit.

Hincmarus Hilduini alumnus.

Iſdem autem Vuandelmarus, in loco ſibi commiſſo quaterniunculos valdè contritos,& quæ in eis ſcripta fuerant,penè deleta,de vita & actibus beati Sanctini reperit: quos propter notitiam familiaritatis,& quia me ſciolum putabat, ad exhaurienda ea,quæ in eiſdem quaterniunculis contineri videbantur,& ad tranſſcribendum apertè in noua pergamena mihi commiſit. Quod & ſtudioſè peregi, & mihi commendata,commendanti reſtitui. Sed quia diù eſt, quòd idem Vuandelmarus etiam ante obitum Hucberti defunctus fuit, & ſicut audiui, idem locus neglectus extitit, ac demùm in eadem vrbe Nortmanni fuerunt, & quædam incendio ibi concremauerunt,quædam verò prædantes diripuerunt,neſcio ſi ipſi quaterniunculi,vel eorum exemplaria in eadem vrbe valeant reperiri. Propterea exemplar eorum, quod mihi retinui,veſtro deuoto & bono ſtudio offerendum putaui, vt ſi quæ ſunt illorum reliquiæ,qui negabant dominum & patrem noſtrum, patronum veſtrum Dionyſium eſſe Areopagitem, à beato Paulo Apoſtolo baptizatum, & Athenienſium ordinatum Epiſcopum,& in Gallias à beato Clemente directum,ex his,quę Græca teſtificatio,& ſanctæ ſedis Romanæ atteſtatio,& Gallicana intimat conteſtatio, ratum & in hac cauſa,quod longè ante nos dictum eſt,recognoſcant: quia veritas ſæpiùs exagitata,magìs ſplendeſcit in lucem.

S. Sanctini monaſteriū.

Sanctus Areopagites Dionyſius,egregia Pauli Apoſtoli prædicatione, fidei veritate illuminatus,& in nomine ſanctæ ac indiuiduæ Trinitatis baptizatus, demumque cæleſtium myſteriorum arcanis ſufficienter inſtructus, Athenienſium eſt ordinatus Epiſcopus. Procedente autem tempore, magiſtri deſiderio & beati Petri amore, quem vnà cum præceptore ſuo Paulo apud ſepulcrum vitæ principis viderat, & docentem audierat per reuelationem,ordinata ſibi commiſſa Eccleſia, Romam venit, quos nequiſſimi Neronis crudelitate iam martyrio coronatos inuénit: & à beato Clemente Petri Apoſtoli ſucceſſore,amabiliter ac honorabiliter ſuſceptus, poſt aliquod ſpatium temporis,cum alijs ad eroganda diuini verbi ſemina in Gallias eſt directus. Qui prędicando,& ſermonem confirmando ſequentibus ſignis,Pariſios,ducente Domino, peruénit.

De S. Dionyſio ex antiquiſſimis monumentis.

Marc. vlt.

Deſtinatis quoquè ſocijs per diuerſas ciuitates ad dolos diaboli deſtruēdos, & populos Domino acquirendos,Sanctinum ordinauit Epiſcopum, & Carnotum eos illuminare,qui in tenebris & in vmbra mortis erant,inſpirāte Domino,miſit: vbi cum per aliquod temporis immorari diſpoſuit. Poſteà verò Meldenſium ciuitati paſtorem & Epiſcopum eſſe conſtituit,eiuſque ſuffragio Antoninum, qui iunior, ad diſtinctionem ſenioris Antonini, pręnominabatur,adhibuit. Domitianus deniquè impijſſimus Cæſar, poſt Neronem ſæuiſſima perſecutione in Chriſtianos exæſtuans, lictores ad perquirendum & comprehendendum Dionyſium,cuius famam in deſtruendis idolis, & conuertendis ad Chriſtum populis, per multos audierat, in Gallias miſit, vt eum diligenter perquirerent,& inuentum ac comprehenſum, aut idolis ſacrificare cogerent,aut diuerſis ſupplicijs affectum occiderent.

Sanctinus primò Carnoten. indè Meldenſis Epiſcopus.

Quos cùm beatus Dionyſius ad fines Pariſiorū appropinquare comperit, Sanctinum & Antoninum ad ſe accerſiuit: quibus præcepit, vt ſermones & agones ipſius ſolerter intenderent, & memoriæ commendarent, ac quibus tormentorum generibus per paſſionū ſupplicia corporis vitam finiret, conſpicientes, Romanæ ſedis Pontifici & fidelibus, quos tunc ibidèm inuenerint, (quia vndè in orbē Chriſtianorū perſecutio procedebat,illic ardentiùs conflagrabat) per ordinē nūciare quantocyùs ſtuderent: eoſque obnixè depoſcerent,vt Athenienſium ciuibus ea nota facerent,quatenùs & ipſi Domino pro curſu laborum eius impleto gratias agerent, & erga cultum eius bono animo fierent. Conſummato ſiquidem beato Dionyſio per martyrij

Sanctino & An[illegible]nino mādat D[illegible]nyſius, vt ipſius martyrium conſcribant.

[illegible] palmam,

palmam, Sanctinus & Antoninus, ſicut eis præceptum fuerat, Romam iter aggredi maturauerunt: & venientes in Italiam, Antoninus valida febre correptus eſt. In cuius obſequijs per aliquot dies Sanctinus immoratus, conſilio ac conſenſu eiuſdē Antonini, nè pręceptio beati Dionyſij quacunque occaſione impediretur, peragere cœptum iter diſpoſuit, & ſufficienter xenijs ac honeſtis linteis principi domûs, in qua iacebat Antoninus, commiſſis, petijt & per Dominum obteſtatus eſt eum, vt ſi Antoninus conualeſceret, exindè illi abundantiſſimè miniſtraret: ſi etiam vita decederet, honeſtiſſimè ſepeliret. & ſic iter, quod cœperat, peragendum arripuit.

Antoninus in infirmitatem incidit.

Et cùm Sanctinus fines Romanorum iam contigit, Antoninus vita deceſſit. Quem princeps domûs, retentis omnibus, quæ ſibi in obſequijs eius commendata fuerant, catabuli ſui, in quo animalia eius manebant, axes leuauit, & in foſſam, vbì ſtercora & vrina animalium defluebant, proiecit, & deſupèr axes remiſit. Quæ mox omnia Sanctinus per ſpiritum ſanctum cognouit, & cum maxima feſtinatione reuerſus ad domum, in qua Antoninum iacentem dimiſerat, flens & dolens peruénit, & principem domûs interrogauit: Vbì eſt, inquiens, Antoninus frater meus chariſſimus? Is autem fictis gemitibus ac ſuſpirijs ſimulata mœſtitia, Mortuus eſt, inquit, quem de mihi à te commiſſis honeſtiſſimè ſepeliui. Cui Sanctinus: Mentiris, inquit, fili diaboli: in ſterquilinium proiecisti eum virum ſanctum & iuſtum. Et nunc veni mecum ad catabuli locum, in quem proiecisti eum. Is autem timore perculſus, non eſt auſus reniti, quin cum eo veniret ad locum, vbì eum proiecerat. Et leuantes indè axes, Sanctinus cum lachrymis clamauit voce magna, dicens: Antonine frater, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, pro cuius nomine & amore paſſus eſt glorioſiſſimus martyr Dionyſius, ſurge, & perficiamus ſimul obedientiam, quam idem pater & magiſter noſter communiter nobis præcepit. Et ſtatìm Antoninus ſtercore obuolutus ſurrexit, quem Sanctinus de catabuli foſſa extraxit, & diligentiſſimè lauit, & mundis ac honeſtiſſimis veſtibus induit: ſicque offerentes Domino ſacrificium laudis, Euchariſtiæ corporis & ſanguinis Chriſti participati ſunt: & accipientes cibum, confortati ſunt, & iter cœptum aggredientes, Romam, auxiliante Domino, peruenerunt: & iam beató Clemente martyre coronato, in eadem ſede ſanctum Anacletum, natione Græcum de Athenis, qui fuerat à beato Petro Apoſtolo presbyter ordinatus, conſecratum Pontificem inuenerunt.

Excedit è viuis.

Sanctinus eū reuocat ad vitam.

Miſſæ ſacrificium offerunt.

Anacletus Græcus Pōtif. Rom.

Cui per omnia, ſicut eis beatus Dionyſius iuſſerat, actus & martyrij eius ordinem narrauerunt. Perfectoque negocio, ad ciuitatem Meldenſium reuerſi fuerunt: vbì ſanctæ prædicationi ac pijs operibus inſiſtentes, Sanctinus plenus fide, virtutibus ac bonis operibus, ad cœleſtia regna tranſiuit. Cui Antoninus in Epiſcopatu ſucceſſit. & per plures annos in ſancto officio degens, cum multiplici bonorum operum fructu & animarum lucro, migrauit ad Dominum: Cui eſt honor & gloria per omnia ſeculorum ſecula, Amen.

Sanctinus abit è vita.

Item Antoninus.

EPISTOLA ANASTASII ROMANI BIBLIOTHECARII, *contra falſas quorundam opiniones, aſſerentium beatum Dionyſium, Pariſiorum primum Epiſcopum, non eſſe Areopagitam.*

DOMINO pijſſimo & ſereniſſimo Carolo Imperatori, Deiq; verè cultori ſemper Auguſto, Anaſtaſius exiguus Apoſtolicæ ſedis Bibliothecarius, in Domino æternum cum Chriſto Imperium. Eccè Imperatorum ſolertiſſime & Chriſtianiſſime, qui effodis & rimaris ſapientiam ſicut theſaurum, cui nil ſiniſtrum eſt, cùm vtraque nimirùm manu pro dextera vtaris. Nam ſic humana Reipublicæ commiſſa ſecundùm legem Dei gubernacula moderaris, vt diuina quæque non deſeras, ſed præferas. Paſſionem ſancti hieromartyris Dionyſij quondàm Areopagitæ, poſtque Athenarum antiſtitis, quam Romæ legi, cùm puer eſſem, quamque à Conſtantinopolitanis legatis audieram, ſecundùm iuſſionem veſtram diù quæſitam, tandemque in maximo cœnobiorum Romæ ſitorum repertam, etiam inter diuerſos languores poſitus, arrepto interpretandi certamine, Latino eloquio tradidi, quantùm potui, auxiliante Deo, etsì non ex toto verbum è verbo, ſenſum tamen penitùs hauriens. Ceſſet ergò iam quorundam

Carolus Caluus is eſt.

Anaſtaſius paſſionem Dionyſij Latine couertit.

dam opinio, perhibentium non eſſe Areopagitam Dionyſium eum, qui prope Pariſium corpore ac virtutibus redolet: cùm hoc & Græcorum quoquè ſtylus, cum Latina lingua concordans, teſtetur & prædicet, in qua profectò natus eſt, & qua celſa ſcripta ſua contexuiſſe probatur: præſertìm cùm manifeſtè ſciamus, præcipuos tractatores Eccleſiæ, qui Latino ſtylo ſcripsêre, quid dubium in ſancta ſcriptura reperientes, mox ad Græca exemplaria currere, & ad eorum ſenſum, protinùs à ſe omne nubilum ambiguitatis excludere.

Gal. 2.

Nec mirum, ſi quiſquam Doctorum erga plurima occupatus, nec Græcorum ſcripta rimatus, aliter ſenſerit, cùm ipſe Apoſtolus Petrus quædam ſic tenenda eſſe putauerit, vt meritò coapoſtolus eius Paulus eum reprehenſibilem iudicauerit. Beatus etiam Cyprianus Doctor & martyr, quiddam de rebaptizatione definiuit, quod tota Eccleſia reiecit. Quid autem de ſancto Auguſtino dicemus, qui etiam libros Retractationum conficiens, nonnulla, quæ ſe benè ſenſiſſe dudùm putauerat, repræhendit? Nam Deus omnipotens nonnunquàm diſpenſatoriè gerens, cui multa reuelat, quiddam opertum deſerit, & quod alteri obſerat, alteri reſerat: nec tamen ſine remunerationis dono relinquit, quod ex radice charitatis prodire non neſcit: quia cùm cor ſcrutetur, non tam dictum, quàm intentionis admittit affectum. Verùm hinc multa, docente Deo, dicere poſſem, ſi non mihi præfationem, ſed Apologiam faciendi propoſitum extitiſſet. Suſcipe itaque, pijſſime Imperator, Dionyſium, ex Græcia iterato volatu venientem, & qui gaudes eo Latino eloquio habito, gaude & ab Achiuo ſermone donato.

Hæc nihil pertinêt ad hæreticorū impia commenta, quæ ex radice charitatis minimè ꝓficiſcuntur.

Sanè quia nonnulli beatum Dionyſium πτερύγιον τοῦ οὐρανοῦ à Græcis appellari commemorant: notandum, quòd hunc beatus Iohannes Chryſoſtomus πετεινὸν τοῦ οὐρανοῦ, id eſt, volucrem cæli in vltimo Sermonum deſcribat. Quorum duûm nominum differentiam, ſacri Euangeliorum atque Pſalmorum Græcè ſcriptorum libri demonſtrant: nam in altero quidem Græcè πτερύγιον ſcriptum, codex Latinus non alam, ſed pinnaculum interpretari declarat: In altero verò πετεινόν crebrò ſermone Romano tranſlatum, volucrem ſonare deſignat. Huius autem paſſionis textum beatus Methodius, qui à ſede Apoſtolica Conſtantinopolim preſbyter miſſus, eiuſdem vrbis tenuit pontificium, & extunc inter ſanctos ab omnibus ob ſuæ confeſſionis & agonis certamen veraciter veneratur & colitur, edidit, pauca de multis præcedentibus ſcriptis excerpens. Deus autem pacis conterat ſatanam ſub pedibus veſtris velociter, & qui dedit amplum in terris Imperium, tribuat in cæleſtibus ditiſſimum regni præmium. Actum menſe Iunio, Indictione nona, anno Pontificatûs viri beatiſſimi domini noſtri Iohannis octaui Papæ quarto, Imperij verò domini clementiſſimi Caroli ſemper Auguſti primo.

Methodius Epiſcopus Conſtantinopolitan⁹.

Hîc iam ſequi debebat hiſtoria ſancti Dionyſij, authore Methodio, ſed MS. codex eam non habebat. Poſſunt autem lectori abundè ſufficere, quæ ſuperiùs allata ſunt.

MARTYRIVM S. DOMNINI MILITIS ET SOCIORVM EIVS, VT HABETVR IN PERANTIQVO *MS. libro, cui conſentiunt vetuſtiora martyrologia. Dictionem hincindè mutauit F. Iac. Moſander.*

Octobris 9.

Maximian⁹ Chriſtianos occidi edicto præcipit.

TEMPORE Maximiani Imperatoris magna perſecutionis procella detonuit in Chriſtianos, qui ſe à ſacrilega dęmonum cultura abſcidebant. Nam legis iniquæ edictum exierat, vt ſi quis Chriſtiani numinis cultor inuētus eſſet, vel dijs immolare cogeretur, vel, ſi nollet, diuerſis tormentis excruciatus, capitali ſupplicio plecteretur. Promulgato igitur huiuſmodi edicto, Maximianus ſexto Imperij ſui anno relicta Roma venit ad Mediolanenſem ciuitatem, ibiq; iterato edicto præcepit Chriſtianos inquiri, ac diuerſis tormentorū generibus affici, vt medio hoc, vniuerſum populum ad immundorū deorum culturam reuo-

reuocaret. Rursùs Mediolano eodem ferè tempore diſcedens, venit in fines Germaniæ, aſſumptis ſecum ſui exercitûs aliquot militibus. Qui cùm aliquandiù in finibus illis hæreret, intellexit quoſdam adeſſe, qui virtutibus ornati, ſectam ſequerētur Chriſtianorum, ſtudētes ſuo Domino Ieſu Chriſto per omnia placere. Quibus ille accitis, cuius eſſent religionis, inquiſiuit. Illi verò vno ore Chriſtum profeſſi ſunt. Quibus Maximianus: Quis ille Chriſtus? Sancti martyres reſponderunt: Ieſus Chriſtus filius Dei viui. Rursùm ille, cui Crucis myſterium ſtultitia videbatur, Illúmne, inquit, Chriſtum profitemini, qui à Iudæis crucifixus eſt? Is enim manibus eorum non valuit eripere ſe, ſed opprobrijs affectus & verberibus, tandèm ab eis crucifixus eſt & occiſus. Quam ergò fiduciam aut ſpem collocatis in eum? Sancti verò reſponderunt: O Imperator, ſi donum Dei ſcires, nullos vtiquè blaſphemiæ ſermones in ipſum conijceres. Ipſe enim Dominus noſter Ieſus Chriſtus terrenus non eſt ſed cæleſtis, qui de ſinu Patris deſcendens in Mariæ virginis vterum, ex ea incarnatus ac natus eſt, qui multa prodigia operatus eſt coram principibus ſacerdotum & populo Iudęorum, mortuos ſuſcitando, leproſos mundando, paralyticos curando, dæmonia effugando, ægris, corporis ac ſpiritûs ſoſpitatem elargiendo, ac ſpiritu oris ſui omnibus verbum vitæ adminiſtrando.

S. Martyres apud Imperatorem accuſantur.

1. Cor. 1.

1. Cor. 15.

Audiens hæc Imperator, furore ſuccenſus, præcepit deos ſuos in medium proferri, dicens: Venite, adorate deos meos, qui hucuſquè vos patientiſſimè ſuſtinuerunt, & offerte eis ſacrificium & incenſum, nè malis tormentis excruciati capitali ſententiæ deputemini. Sancti verò reſpōderunt: Deos tuos, ô Imperator, non colimus, qui cùm non ambulent nec loquantur, ſed nec ſpiritus ſit in ore ipſorum, ſibi quicquam boni præſtare valent. Qua enim ratione ſacrificaremus eis, qui iam Chriſti Ieſu, Domini noſtri ſeruitio deputati ſumus, noſipſos viuam hoſtiam ipſi offerentes? Tunc Imperator ira repletus, iuſſit eos apprǽhendi & capite cædi. Erant autem Chriſtiani qui ante conſpectum impijſſimi Imperatoris ſtabant ferè quingenti: Inter quos vir clariſſimus Domninus cubicularius Imperatoris, cui & diadematis cura demandata erat ac Imperatorem iuſtis temporibus coronabat. His conuocatis Chriſtianis, ità exorſus eſt: Videtis commilitones chariſſimi hominem ſacrilegum, qui nec Deum timet, nec animæ ſuæ curam gerit, vt poſſit eam de inferno inferiori eripere, ſed qui repletus omni malitia & diabolicis operationibus, conetur fidem noſtram extinguere. Videtis, inquam, eum obcæcatum & deuium, ad inferni clauſtra properantem; cui os eius pateat, ac omnia tormenta, quæ ante mundi initium diabolo parata ſunt & angelis eius, illi debeantur. Antiquus enim ille ſerpens redegit eum in ſuam poteſtatem ità vt nunquàm recordetur ſalutis animæ ſuæ. Nil enim ei proderit Imperialis dignitas, non aureum diadema in extremo illo examine iudicij, ſed pro ſceleribus iuſtam vltionem accipiet. Proindè chariſſimi fratres, demus locum iræ iuxta Dominicum exemplum, & ab huius ſcelerati hominis inſidijs paululùm nos ſubtrahamus.

Pſal. 113.

S. Domninus Imperatoris cubicularius.

Oratio eius ad ſocios.

Rom. 12.

Iohan. 8.

Quibus auditis, ſtatuerunt quingenti illi Chriſtiani ad ciuitatem Romanam confugere, qui priùs ſe præſentantes Imperatori dixerunt: Audi peſſime Imperator. Nos omnipotenti Deo Patri ſeruimus, & Domino noſtro Ieſu Chriſto filio eius, cuius vultum nec dignus es adſpicere, nec gloria frui. Deos verò tuos non colimus, nec tuæ fallaciæ conſentimus. Eſt enim Deus noſter in cælo, cui nos deuouimus ſyncera mente ſeruire. Hic corda ſcrutatur & renes, hic nouit quid nobis expediat, & auxilium præſtare poteſt in tempore oportuno, à quo etiam remedium liberationis ac ſalutis pura mente expectamus. Audiens hæc Imperator, ira ſtimulāte præcepit velociùs impleri antè latam ſententiam. Statìm ergò aliqui ex ipſis detenti, in eius præſentia detruncati ſunt. Reliqui verò ſe ſubtrahentes, cum omni feſtinatione Romanum arripiunt iter, alij per Flamineam, alij per Aureliam, alij itèm per Claudiam fugientes à conſpectu furoris impijſſimi tyranni. Beatus verò Domninus perrexit via Claudia: Qui cùm veniſſet quintodecimo miliario à Iulia Criſopoli ciuitate, à miniſtris Imperatoris inſecutus apprǽhenditur, & circa fluuium Siſterionem nomine, in media, quæ Claudia vocatur, via publica capite plectitur. Qui ſtatìm virtute diuina abſciſum caput è terrâ ſubleuans & palmis portans, tranſiuit per mediū Siſterionem, atque ad iactum lapidis vltrà progrediens ſubſtitit, ibique caput repoſuit. Quo loco ſacra eius oſſa ſeruantur. Ad cuius ſepulcrum multi ægri, quacunque fuerint infirmitate detenti, ſacris eius interuenientibus meritis curantur.

Pſal. 113.

Apoc. 2.

Hier. 17.

Fugiunt Chriſtiani à conſpectu tyranni.

Capite cæditur S. Domninus.

Contigit tempore quodam inter infirmos qui ad ſancti huius implorāda ſuffragia conuo-

Multa ad eius ſepul-

fiunt miracula. conuolabant, quendam ægrum equo vectum intrare eccleſiam, eodem equo ad fores templi alligato, qui poſt multos lachrymarum imbres ſoſpitate adepta egreſſus forâs, inuenit equum furto ablatum. Qui memor prioris accepti beneficij, reuerſus in templum, proiecit ſe in terram ad ſepulcrum ſancti Domnini, lachrymis ac precibus Memorabile exemplũ. rogans ſibi reſtitui ablatum iumẽtum: Egreſſusque forâs poſt orationem, vidit illum hominem, qui equum abſtulerat, rapido curſu remeantem ad fores templi, qui exiliens tradidit eum ſuo poſſeſſori in manus proprias. Tunc ille duplici lætificatus beneficio, gratias egit Deo & ſancto Domnino, cunctis referens quanta Deus per ſancti ſui interceſſionem feciſſet magnalia. Decollatus eſt verò ſanctus Domninus ſeptimo Idus Octobris, regnãte Domino noſtro Ieſu Chriſto cum ſuo Patre & Spiritu ſancto, in ſempiterna ſecula, Amen.

VITA S. GISLENI MONACHI INSTITVTI SANCTI BASILII, INCERTO QVIDEM AVTHORE,

ſed tamen bona fide, vt appáret, conſcripta, aliquanto tamen verboſiùs: atque ea cauſa per F. Laur. Surium ſuccinctiùs reddita.

Octobris 9. Cap. 1. EGREGIVS Chriſti confeſſor Giſlenus, à Græcis Chriſtianis parentibus feliciter ortus, à Deo peculiariter electus, & vineæ Dominicæ ab ipſis incunabulis diuinitùs eſt cultor fidiſſimus prædeſtinatus. Eius adhuc pueri Athenis literis eruditur. ſingulari pietate permoti parentes, operæprecium ſibi facturi videbantur, ſi eum Athenis curarent accuratè literis erudiri. Scholæ igitur admotus, feruenter orabat Dominum, vt ſui ſpiritûs gratiam ipſi adſpiraret, quæ ipſum ab omni ſeruaret errore, & per iuſtitiæ rectum planumque iter deduceret. Non deſpexit Deus preces Sap. 6. pueri, ſed dedit illi ſediũ ſuarum aſſiſtricem ſapientiam, quæ circuit quærens dignos ſe.

Cap. 2. Porrò diſciplinis liberalium artium perfectè inſtitutus, nè malitia mutaret intellectum eius, è ſeculi periculoſiſſimis fluctibus ſe ſubduxit, atq; intrà monaſterij clau- Fit monachus. ſtra incluſus, optatiſſimum ſe ſalutis portum attigiſſe lætatus eſt. Atque aliquandiù illic ſancti Baſilij inſtituto viuens, optima quæque conſectabatur, ità vt fratribus eius monaſterij virtutum egregia de ſe exempla præberet, firmæ fidei, charitatis non fictæ, multæ humilitatis, (quæ ei virtus familiaris admodùm erat) iucundæ & alacris obedientiæ, profuſæ beneuolentiæ, magnæ abſtinentiæ, multarum vigiliarum. Omnibus Ad ſacros ordines & ſacerdotiũ promouetur. quoquè affabilis erat. Atque ità factum eſt, vt Deo omnia moderante, quo poſſet aliorum infirmis curandis animis idoneus adhiberi medicus, ad Eccleſiaſticos ordines gradatìm promoueretur. Deniquè ſacerdotio initiatus, & iam inter Deum & homines quaſi ſequeſter quidam conſtitutus, vinum & oleum infundebat in mentiũ vulnera, ſpem diuinæ miſericordiæ cum iudicij diuini timore omnibus prædicans. Interìm multa animi vigilantia ſibijpſi ſemper intentus, id ſummoperè ſecum pertractabat, quo pacto per omnia poſſet oculis placere omnia videntis Dei.

Cap. 3. Angelus ei apparet. Quadam autem nocte precibus & diuinæ contemplationi ſolito feruentiùs inſiſtens, cùm poſt multas preces defatigato ſomnus obrepſiſſet, vidit Angelum ſibi apparentem, & blandiſſimo vultu dicentem: Nè mundi procelloſis fluctibus agiteris, poſthabito natali ſolo, Apoſtolicis triumphis celebrem inuiſe Romam: atque illic tibi oſtendetur, quid te oporteat facere. Ille ad ſe reuerſus, quid ea viſione didiciſſet, nulli prorsùs indicare voluit: ſed honeſto ſtipatus comitatu, & curam omnem ſui atque ſuorum in Deum reijciens, iter ingreſſus eſt, cum beatis patriarchis exiens è Gen. 12. Romã venit, & loca ſacra perluſtrat. terra & cognatione ſua, cum quibus etiam in cælis gloria & honore iam coronatus eſt. Vbì Romam venit, beatiſſimorum Apoſtolorum, Eccleſiæ principum, limina petijt, eaque largo piarum lachrymarũ imbre infudit, inenarrabiles Domino gemitus & ſuſpiria offerens, magno vtiquè ad omnes rarę pietatis exemplo. Perluſtrauit verò etiam beatorum martyrum & confeſſorũ venerabiles memorias, in alteris roſarum, in alteris liliorum ſuaui odore animum oblectans.

Cernere

Cernere erat lachrymas ſancto ſpiramine fuſas,
Et quid mente gerat, tellus madefacta reuelat.

Apparuit autem ei aulæ cæleſtis ianitor poſt ſolis occaſum, aitque ad eum: Eſt pagus, qui ab amne præterfluente Hainau appellatur. Ibì tuæ habitationi nóueris diuinitùs deſtinatum locum illum, quem incolę Vrſidungum vocant, ab vrſa, cum catulis illic depræhenſa. Tu illic meo & fratris mei Pauli nomini elegans oratoriũ condes, noſtriſque patrocinijs reuerenter conſecrandum curabis. Cumque multas ibì Domino lucratus eris animas, beato fine illic claudes vitam, & in cęlis cum Angelis ęternùm lætaberis. Hac viſione exhilaratus vir ſanctus, laudes & grates egit Deo, atque è comitum turba non niſi duos ſibi retinẽs, Lambertum & Bellirium, nudus nudum ſecuturus Saluatorem, ad locum ſibi ab Apoſtolo indicatum properauit. S. Petrus ei apparet. Nudus nudum ſequitur Chriſtũ Giſlenus.

In eo itinere perluſtranti ſacra monaſteria, vrbes & caſtella, dictum eſt de amantiſſimo Chriſti cõfeſſore Amando, cuius celeberrima fama gratiſſimo ſanctitatis odore Eccleſiam compleuerat, & animas hominũ mirè afficiebat. Valdè igitur ſitiens eum videre, & cum eo colloqui, obnixè rogat Dominum, vt præſtet ſibi copiam eius ſanctis colloquijs perfruendi. Venit indè ad beatum virum, exponit ei cauſas itineris ſui, petit ab eo ſalutare conſilium: atque eius benedictione percepta, profectus eſt, venitque ad montem, quem Caſtrilocum vocant. Cumque putaret eum eſſe locum ſibi à Domino promiſſum, cœpit extirpare arbuſta, vt poſſet illic templum conſtruere, aptum Chriſto ſeruituris. Cap. 4. Loquitur cum beato Amando.

Per id tempus Brachbantus (ſic enim author Brabantiam nominat) Dagoberto Regi iucundas exhibebat venationes. Eius canes quandoquè immanem inſectantes vrſam, coëgerunt eam fuga ſibi conſulere. Venit igitur ad beatum eremicolam Giſlenum, & ſub eius tunica, quam propter laborem ad arboris ramum ſuſpenderat, tanquàm defenſionem expetẽs, ſeſe defeſſa reponit, & nihil iam reformidans, ſecura quieſcit. Stant procùl canes, nec latratus edunt vllos, ſed caudarũ molli agitatione blandiri videntur. Ea re commoti venatores, miniſtri Regis, contumelioſè & impiè proſcindunt virum Dei & diſcipulos eius, aiuntque eos magicis imbutos artibus, dignos qui Regis iudicio pœnas luant. O miram rerum commutationem. Fera bellua quodam humanitatis ſenſu affecta videtur, & homines in belluas tranſiſſe. At vir mitiſſimus Giſlenus nil ea verborum petulãtia permotus: Ego, inquit, ſuperni Regis fultus præſidio, Regis terreni minas non pertimeſco. Intereà Dagobertus Rex venit cum familiaribus ſuis, audienſque quid accidiſſet, ait ad virum Dei: Quis es tu, aut vndè, qui canes noſtros neſcio qua arte debilitare auſus es? Reſpondit ille: Ego natione Grecus ſum, patria Athenienſis, nomine Giſlenus, religione fidelis Chriſtianus. Nec noceo cuiquam malis artibus, nec quicquam alienæ rei concupiſco: ſolum autem Deum diligo, cuius, licèt indignus, ſacerdos ſum. Tum Rex animaduertens eſſe eum virum ſanctum ac planè Angelicum, relicta fera, & à tanto ſacerdote accepta benedictione, abijt cum ſuis, laudans Deum, qui eſt mirabilis in ſanctis ſuis. Cap. 5. Brachbant⁹ Regis venator. Dagobert⁹ Rex ab eo petit benedictionem. Pſal. 67.

Viro autem beato in ſuum opus incumbente, ſurrexit vrſa, & arrepta ſporta, in quã erant ſacrę veſtes, in quibus vir Dei ſacrificare ſolebat, pedetentìm abſceſſit. Cernens id vir beatus, indignè tulit: ſed neſciens quid faceret, more ſuo totum ſe contulit ad obſecrandum Deum: Domine Deus, inquit, qui es omniũ bonorum largitor, ſi gratum eſt maieſtati tuæ, vt tibi ſeruiam, qui has mihi veſtes dediſti, tu eas reſtitue. His dictis, correpto ſcipione, beſtiam ſequitur: ſed, viæ ignarus, neſcit quò tendendũ ſit. Mox adeſt aquila, antecedit eundem, & recto itinere perducit ad campum, vbì erant paſtores, qui ſe dicerent vidiſſe vrſam ferentẽ veſtem quandam: oſtenduntq; ei locum dumoſum mireque condenſum, vbì vrſa ſuos ſolebat catulos nutrire, & ea cauſa Vrſidũgus dicebatur. Mox eò properat vir ſanctus, & luſtrato dumeto, inter catulorum complexus reperit veſtimentum, Deo conſeruante, nihil læſum aut contaminatum. Lætatur igitur ſe rectà perductum eò, quò iuſſus eſſet proficiſci. Deindè præcepit belluæ in Chriſti nomine, vt neminem lædens, quamprimùm recedat, & alibi locum opportunum ſibi captet. Páret illa, & confeſtim abſcedens, poſteà illic viſa non eſt. Eccè obedit ſeruo Dei beſtia ferociſſima: & homo rationis particeps, ſui creatoris & redemptoris iuſſa contemnit. Obitèr autem hîc animaduertendũ eſt, bruta animantia tum hominum obtemperare volũtati, cùm homines ad imaginem Dei conditi, à veritatis via non aberrant. Cæterùm vir beatus locum à Deo ipſi mõſtratum repurgat, & magno Chriſti amore feruẽs, vt iuſſus erat cælitùs, in beatorum Petri & Pauli Apo- Cap. 6. Vrſidungũ vndè dictus locus quidam. Obedit vrſa viro Dei. Cella Apoſtolorum à Giſleno extruitur.

ſtolorum honorem, templum ædificat, Cellam Apoſtolorum illud vocãs. In ea verò Cella ipſe porrò ſecum habitauit, & humanam fugiens laudem, mundo ſe celauit, vixitque Deo, atterẽs corpus ſuum fame & frigore, ſemper degẽs in cilicio & cinere, ſciens quòd per multas tribulationes oporteat nos intrare in regnum Dei.

Act. 14.

Cap. 7.

Autbertus Cameracẽ Epiſcopus ad ſe Giſlenũ vocat.

Ea tempeſtate Cameracenſis Eccleſia Autberto præſule ſanctiſſimo gaudebat, & tanti viri meritis in cælum vſque ſeſe porrigebat, eius fidei ceu lucis columnæ innitẽs, in ea ſpe & charitate fundata. Is præclarus Epiſcopus, comperta beati Giſleni ſanctitate, iubet eum ocyùs ad ſe venire, probare volens, vtrùm ex Deo ſpiritus eſſet. Non cunctatur Giſlenus, ſed humiliter ſe dans itineri, vbì ad pagum, quẽ ruſticè Reſinum vocant, acceſſit, nocte imminente, humaniſſimè acceptus eſt hoſpitio à quodam ingenuo paupere, qui etiam obnixè eum rogauit, vt reuertens, ad ipſum diuerteret. Poſtquàm ad Epiſcopum Autbertum venit, iuſſus eſt dicere genus ſuum, & rationem ſuſceptæ peregrinationis. Tum ille paucis expediens: Natione, inquit, ſum Græcus, religione Chriſtianus, profeſſione monachus, ſacerdotum minimus. In Gallias véni, cupiens habitare in loco, quem Vrſidungum vocârunt, ibique templum conſtruere in honorem Petri & Pauli Apoſtolorum, vt diuinitùs iuſſus ſum. Idque vt ex oris tui ſententia fieret, decreueram quidem copiæ impetrandæ & conſilij expetendi cauſâ ad tuam accedere ſanctitatem, ſed prudentia tua meam ignauiã anteuertit. Cernens beatus Autbertus multam in ſancto viro apparere virtutem & religionem, ſanctis ſermonibus confirmato, & ſupernę benedictionis munere aucto, facit copiam recedendi, & ea, quæ Apoſtolus mandârat, exequendi. Abit ille, cupienſque ad amicam redire ſolitudinem, nocte eius curſum retardante, repetit hoſpitium ſupradictum, & hoſpes nitidas ei apparat ædes. Diſcumbente autem illo, hoſpes ad eius veſtigia aduolutus, rogat humiliter, vt diuinam imploret miſericordiam pro ipſius vxore, ob partûs difficultatẽ iam penè moriente. Reſpondet vir ſanctus: Faceſſat dolor omnis: geminum tibi ſuppeditat gaudium, vxor incolumis, & infans vagiens. Mox vir fidelis ſe confert ad coniugem, videt vera eſſe, quæ dixerat Giſlenus: reuertens, laudes promit Deo: rurſusque ad pedes ſancti viri ſe abijciens, orat vt infantem natũ baptizare, & ſacro chriſmate vngere, & ſibi filium aſſciſcere dignetur. Non ſe ad hæc difficilem præbet vir Dei, perpetuò ſitiens animarum ſalutem: omnibusque peractis, cum hoſpite ſuo iter proſequitur. Vbì autem Vrſidungum venêre, animaduertens *ſancti viri* hoſpes locum illum commodum eſſe Chriſto ſeruientibus, quicquid Reſini *iuris* habere videbatur, beatiſſimis Apoſtolis, terræ principibus, donauit.

Expetit cõſiliũ Epiſcopi ſanctus Giſlenus.

Sanatur fœmina, ex partûs difficultate penè exanimis.

Cap. 8.

S. Amandus venit ad S. Giſlenum.

Cùm autem Deo & hominibus charus Amandus Epiſcopus, quem, cogente Dagoberto & pontificibus, trienniò ferè inuitum tenuerat Traiectenſis Epiſcopatus, viſitandi & cõſolandi gratia veniret ad beatum Giſlenum, & ab eo honorificè ſuſceptus, more ſuo optimis ſermonibus eorum, qui aderant, animos recreâſſet, iamque ab illis deduceretur Elnonem proficiſcens, beatus Giſlenus multo cœpit mœrore affici, quòd vir ſanctus nihil alimoniæ illic accepiſſet. Sed cùm nihil haberet, quod ei apponeret, ſeque humiliter apud illum excuſaret, ſtantibus illis ad fluuium Hainan, vbi nauis expectabat ſanctum Epiſcopum, piſcis ingens in terram exilijt. Orta illic tum pia contentio eſt, ſancto Amando tantum Dei munus beati Giſleni precibus adſcribente, contrà verò beato Giſleno id ſancti Amandi meritis tribuente. Mox Epiſcopus à fratribus ad monaſterium reducitur, & ei menſa præparatur. Sumpto cibo, receſſit miraculorum gloria illuſtris Amandus Epiſcopus.

Nota de piſce miraculum.

Cap. 9.

Dagobert' Rex, multa largitur S. Giſleno.

Porrò beato Giſleno templum inchoatum abſoluere cupiente, Dagobertus Rex illàc iter facturus erat. Id vbì reſciuit vir Dei, honorificè ei obuiàm proceſſit, precibus eum Domino cõmendans. Eum verò Rex clementer reſalutauit, & exoſculatum rogauit, vt pro peccatis ipſius Dominum deprecaretur: diuinoque inſtinctu permotus, Hornutum & Vrſidungum Chriſto & ſeruo eius Giſleno cum omnibus eò pertinentibus largitus eſt. Indè autem receſſit, & Giſlenus tantis auctus beneficijs, in Dei cultum ſtudio ardentiori incubuit, gratias illi agens.

Cap. 10.

Abſoluta autem oratorij ſtructura, rogante beato Giſleno, ſanctiſſimi Pontifices Amandus & Autbertus, in honorem Apoſtolorum more eccleſiaſtico illud celeberrimè dedicârunt. Ea dedicatione peracta, populo ſalutari prędicatione paſto, & in fide corroborato, impenſaq; Epiſcopali benedictione, quiſque ad ſua reuerſus eſt. In ijs quidam Comes illuſtris * Malgarius, prædicantibus Epiſcopis, corde compunctus eſt, & fallaciſſimo mundo nuncium remittẽs, Autberti Epiſcopi manibus tonſus eſt,

* Magdelgarius.

& in

& in Alto monte monaſticum indutus habitum incluſus, ſanctè vixit vſque ad obitum
Magarius Comes monachus eremita.
ſuum. Eius vxore caſtè in ſeculari habitu degente, & filio prædia ſtrenuè gubernante,
beatus Giſlenus à Domino admonitus eſt, vt eam inuiſeret, & ea quæ ad animæ ſalu-
tem pertinent, diligenter ei inculcaret, doceretq; eam mundum contemnere, ſolum
Chriſtum concupiſcere, quem amare, & eius præceptis obedire, reuerà viuere eſt. Fe-
cit Giſlenus alacriter, vt erat iuſſus, ſitientique animę æternæ vitæ pocula abundè ob-
tulit: quibus Vualdetrudis (ſic enim vocabatur) ſobriè inebriata, totam ſe ad virtutis
& bonorum operum ſtudia accõmodauit. Sed cùm necdùm haberet cellam, in qua
ſub monaſtica diſciplina corpus ſuum maceraret, interìm circa frequens miniſterium
Luc. 10.
cum Martha occupabatur: viditque nocte quadam beatum Gaugericum in viſione
ſibi calicem vini cum fragmine panis blandè ac comiter offerentem, dicentemque:
Viſio Vualdetrudis.
Age quod agis, operare quod operaris: placent enim Deo & nobis opera tua. Ea viſi-
one admodùm exhilarata, feruenter orabat Dominum, vt ſpiritûs ſancti adſpirante
gratia, illo præclaro calice eius ſitiens anima inebriari mereretur, de quo Propheta
dicit ſponſo cæleſti: Calix tuus inebrians quàm præclarus eſt. Indicauit verò eam viſi-
Pſal. 22.
onem cæleſtis verbi ſeminatori Giſleno, eius interpretationẽ ab eo nôſſe volens. At
ſanctus vir intelligens, quid ea ſibi vellet viſio, vt prudẽs medicus & ſeruus fidelis, po-
culum ſalutis necdùm ſatìs firmæ menti, & quaſì de viſione glorianti ſtatìm præbuit,
ità dicens: Quandoquidem in viſione audîſti placere te Deo, oportet ſanè, vt omnia
Optimę inſtitutiones S. Giſleni.
tui corporis membra cæleſti ſubdantur ſponſo, eiusq; ſolius amplectendo pulchritu-
dinem, vileſcant oculis tuis ea, quæ ſunt in mundo, vt carnem mortificando, & ſpiritu
ambulando merearis effici membrũ corporis Chriſti. Vt igitur viuens videaris iam
mortua, ea quæ tibi ex bonis temporarijs ſuperſunt, pauperes & peregrini in illa cæ-
leſti domo recondant, vt vocante Domino, audias illam vocem ſuauiſſimam: Quia
Matth. 25.
ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam: intra in gaudium Domini tui.
Vbì tum omnia cẽtuplo auctiora recipies, quæ iam hîc pro Chriſti nomine expẽdiſti.
Non ceſſet igitur neque pes, neque manus à bono opere. aderit enim fidus remune-
rator, redditurus vnicuique propriam mercedem ſecundùm ſuum laborem.
1. Cor. 3.

Hac viſionis interpretatione pius religioſæ matronę animus valdè accenſus eſt, to-
tamque ſe illa ad Dominum conuertens, Fiat, inquit, miſericordia tua Domine, vt
Pſal. 118.
conſoletur me ſecundùm eloquiũ ſerui tui: veniantque ſuper me miſerationes tuæ, &
viuam. Deindè proſternẽs ſe ad ſancti viri pedes, orauit, vt locus aliquis ſibi pararetur,
diuino ſeruitio accommodus. Tum vir Dei indicauit ei Caſtrilocum, dicens eum ab
Indicat Vualdetrudi locum diuinitùs ſibi deſtinatũ.
omni æternitate diuinitùs illi eſſe deſtinatum, vbì, vt ex cæleſti viſione didicerat, eius
inſtitutione animæ ſanctæ irent de virtute in virtutẽ, vt videre poſſint Deum deorum
in Sion. Is locus placuit beatę Vualdetrudi, & quòd ipſi eſſet indicatus, gratias egit
Chriſto, & fideli ſeruo eius Giſleno. Erat adhuc incultus ille locus, & cùm toto animo
cuperet in monaſterio degere, miſit ad Hildulphum virũ eximium, qui eius neptem
habebat in matrimonio, orans vt in Caſtriloco cellulã ipſi conſtrueret, in qua poſſet,
toto à ſe mundo excluſo, vni Deo vacare. Hildulphus mox venit ad eum locũ, & quia
non ignorabat alieni eum iuris eſſe, à legitimis poſſeſſoribus illum emit, & ibì excel-
ſam conſtruxit domum, in qua Vualdetrudis Chriſti famula habitaret. Sed illa nihil
S. Vualdetrudis moleſtè fert ſtructuræ alta faſtigia.
ſublimè appetens, multùm abhorruit conſpecta domo, cogitans mundi opificem in
anguſto collocatum præſepio, non habuiſſe, vbì caput ſuum reclinaret. Itaque pius
Dominus eius humilitatem probãs, proxima nocte domum illam euertit. Ilicò per-
latum eſt ad Hildulphum, omnem operam & impenſas eius, collapſa domo, perijſſe.
Contriſtatus ille hac re, putabat tali opere ſe indignum fuiſſe. Sed tandèm in ſe reuer-
ſus, & à ſancto ſacerdote Giſleno ruinæ cauſam edoctus, citò redijt, & humiliorẽ cu-
rauit domum in montis latere ædificandam, ſimulque oratorium in honorem Petri
& Pauli Apoſtolorũ: vbì beata Vualdetrudis cum eiuſdẽ inſtituti religioſis fœminis
caſtè & humiliter vixit, & beato Giſleno hortante, Cameracum profecta, à ſancto
Autberto Epiſcopo ſacrum accepit velamen, quod eſt innocẽtis vitæ ſymbolum. Ac
Velũ ei imponit Autebertus Epiſcopus.
deincèps, quoàd vixit, ſanctis virtutibus operam dedit, & alias illic degentes docuit
calcare mundi huius vanitatem, cũctisque ſanctitatis ſpeculum & norma ſalutis fuit.

Pergebat interìm beatus Giſlenus verbi Dei iactare ſemina, cupiẽs omnes ab huius
Cap. 11.
mundi amore abducere, & adiungere Chriſto. Et opportunè ſanè ad beatã Vualde-
trudem acceſſit, ſaluberrimè eam admonens, vt memor ſcripturę dicentis, Qui audit,
Apoc. 22.
dicat, Veni, ſororem ſuam Aldegundem Deo lucrari conaretur, atq; etiam filias ſuas

Aldetrudem & Madelbertam conſecrare Agno illi, qui eſt candidus vellere innocen-
Cant.5. tiæ, rubicūdus paſſione, electus ex millibus ſanctorum, Eccleſia teſte. Non ſurda aure
id accipit Vualdetrudis, hortatur Aldegundem, ſanctus pater Giſlenus docet eā, Al-
degundis virgūcula Chriſti totam ſe cōfert ad Domini ſui famulatum, in Malbodiēſi
cœnobio, quod ipſa condidit ex bonis ſuis hęreditarijs, ſponſo ſuo ſeruiens, qui paſci-
Aldegundis cōdit Malbodieñ cœnobiū, & in eo ſeruit Chriſto. tur inter lilia niuei pudoris. Atque illic cōſtructo oratorio, & alijs neceſſarijs officinis
atque domicilijs, ſub vmbra dilecti, quem deſiderabat, ſedit, & fructus illius dulces
gutturi eius. Deniquè amore languentē introduxit in cellam vinariam, ordinauitque
in ea charitatem. His verò alijsq; ſanctitatis ſtudijs de die in diem ad meliora progre-
diens, omnibus viſa eſt lucerna lucens & ardens. Venit poſteà ei in mentē, vt ſororem
ſuam Vualdetrudem in monte Caſtriloco inuiſeret: quam cùm vidiſſet multis huius
vitæ rebus neceſſarijs egére, eius miſerta inopiæ, orauit, vt apud ipſam in caſtro Mal-
bodiēſi maneret, vbì maior tum familiæ, tum bonorū omnium copia eſſe videbatur.
Vualdetrudis gaudet inopia. At beata Vualdetrudis, cui Chriſtus erat viuere, & mori lucrum: Hæc, inquit, ſoror, re-
quies mea in ſeculum ſeculi: hìc habitabo, quoniam diuina diſponente miſericordia
Matth.28. elegi eam. Qui enim promiſit ſe futurum cum fidelibus ſuis vſq; in finem ſeculi, non
Pſal.36. patietur me ex inopia periculosè laborare, cùm etiam propheta dicat ſe ſenuiſſe, nec
vidiſſe iuſtum derelictum. Tibi autem, ſoror mea, Chriſtus retribuat pro tua erga me
benigna volūtate, idemque præſtet, vt quandoq; in eius mereamur amplexus caſtiſſi-
mos admitti, cui tu te virginē conſecrâſti. Deniquè poſt mutuos de diſciplinis cæleſti-
bus ſermones, dulciaque æternæ vitæ colloquia, Aldegundis Malbodium reuerſa eſt.

Cap.12. Per id tempus egregius Chriſti confeſſor Amandus, omnium bonorum fructu re-
S. Amandus decedit. pletus, feliciter migrauit ad Dominum. Qua autem hora deceſſit, ea beata Aldegun-
dis, vigilijs & hymnis ante altare beatiſſimæ matris Dei vacans, extra ſe rapta eſt, & ab
Angelo per amœna iucundiſſimę habitationis loca deducta, vidit ſenē virum cygneo
capite reuerendum, ſacerdotalibus, ijsque pręclaris veſtibus indutum, baculum ma-
nu tenentem, ad ſuperna proficiſci, turbamque copioſam albatorum, ante & poſt
eum iter habere. Cumque requiſita, quis ille eſſet, neſcire ſe diceret, Angelus ei dixit:
Viſio S. Aldegundis. Amabilis Deo Amandus exceſſit è vita, & quia dignum ſe præbuit antiſtitem, & bo-
næ voluntatis atque ſanctarum virtutum ſtudijs diuinæ maieſtati ſe ſacrificiū obtulit,
tam glorioſus nunc ad gaudia Domini ſui proficiſcitur: Turba autem albatorum,
quam vides, ij ſunt, qui eius prædicatione conuerſi, ad illius imitationem ſe accom-
modârunt, & digni cenſentur, qui in ſanctorum conſortiū admittantur. Quos etiam
eô, quòd paſtor illis idoneus fuerit, in regno ſanctorum & in terra viuentium prin-
ceps modis omnibus glorioſus antecedet. Eam viſionem nulli è puellis cum ipſa ma-
nentibus reuelare voluit Aldegundis, ſed miſſo ocyùs nuncio, rogauit beatum Giſle-
num, vt cum Vualdetrude ad ipſam veniret. Illis venientibus occurrit obuiàm ſancta
virgo in loco, qui Memrini nomen habet, & poſt amicam ſalutationem, de rebus cæ-
leſtibus inter ſe conferebant: atque inter cætera beato Giſleno viſionem ſuam Alde-
gundis expoſuit, expectans eius de illa ſententiam, quippè qui quoddā ſpiritûs ſancti
S. Giſlenus ꝑdicit obitū S. Aldegundis. ſacrarium eſſe videretur. At ille alta trahēs ſuſpiria, ità ait: Quandoquidem & tranſi-
tum & remunerationem tanti præſulis virgo Chriſti videre meruiſti, vna hac re, duo
tibi à Domino indicata nòueris, vt ſine intermiſſione bonis operibus intenta ſis, &
certum habeas, breuì te quoquè ea præmia à fideli remuneratore percepturam,
1.Cor 2. quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſſcenderunt. Itaque ſi te
Prou 3. Apoc.3. morbus occupauerit, Deo ſemper gratias agas, qui quos diligit, corripit. Deindè cùm
ſancta virgo in Dei ſeruitio fideliter perſeueraret, cancri morbus eius dexterā mam-
millam corripuit: qui eius carnem tenerrimā mirè excrucians, animæ ſordes omnes
ad purum excoxit. Illa verò in doloribus ſemper gratias agebat Deo, ſua patientia,
fidelium animos ad benè agendum inflammans.

Cap.13. Porrò beatus Giſlenus cum Vualdetrude reuerſus eſt. Cumque ad pagum Trame-
ias veniſſent, atque illic parùm reſiderent, ſancta Vualdetrudis quandam eius partem
beato Giſleno donauit. Crebrò deindè mutuis ſeſe tum verbis, tum ſcriptis ad meli-
ora adhortabantur. At vbì curua ſenectus & iter longum non ſinebant eos inuicèm
inuiſere, communi ſententia ſtatuerunt, vt in pago Quatermone in honorem ſancti
Oratoriū S. Quintini cōdit Vualdetrudis. Quintini martyris oratorium conderetur, vbì interdùm poſſent inter ſe de cæleſti
patria rebuſque diuinis colloqui, mutuoque ſeſe in Domino confirmare. Extructum
oratorium beatiſſimis Apoſtolis Petro & Paulo Vualdetrudis aſſignauit, vt pauperes

ibì reficerentur. Eò pariter ſolebant interdùm conuenire beatus Giſlenus & illa, de rebus diuinis & cæleſtibus colloquentes. Creſcebat interim in beato viro cum ætate vitæ ſanctimonia, ità vt totius iuſtitię & integritatis de ſe omnibus exempla prçberet, eſſetque Chriſti bonus odor in omni loco, virtutum ſuauiſſimis odoribus implens Eccleſiam Dei. Sentiens autem aduentare obitûs ſui tempus, indicauit ſuis, ſe propediem è vita deceſſurum. Erat hoc illorum auribus triſtiſſimum nuncium, ſicut teſtabantur lachrymæ, ab eorum oculis manantes. Sed illis flentibus, & Dominum deprecantibus, ſacramento Euchariſtiæ vir Dei ſeſe communiuit, febreque correptus, inter diſcipulorum expirauit manus, cum beatis Angelis in cælum proficiſcens: vbì ſtola immortalitatis donatus eſt à Chriſto, cui viuens indefeſſam exhibuerat ſeruitutem. Corpus eius in beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eccleſia, quam ipſe extruxerat, humatum eſt: vbì ſacris eius meritis morbidi omnes ſanitatem recipiunt, gratias agentes præpotenti Deo, qui viuit & regnat in infinita ſecula ſeculorum, Amen. Sacra Euchariſtia munitus, excedit è vita S. Giſlenus.

MARTYRIVM SANCTORVM ET GLORIOSORVM MARTYRVM EVLAMPII ET EVLAMPIAE,

Authore Simeone Metaphraſte.

IAM Dei cognitione totum orbem peruadente, & Saluatore quidem Chriſto Ieſu, qui ſolus eſt Deus noſter, ſuos martyres confirmante ac corroborante: maligno autem & bonis infeſto dæmone ſuos ad impietatem incitante famulos: adoleſcens quidam Eulampius dictus, genere inſignis, eleganti ſpecie, & qui bona ac clara noſcebatur eſſe natus patria, nempe Nicomedia, & erat ornatus operibus pietatis, cùm nollet habitare in tabernaculis peccatorum: & diuinum Chriſti nomen videre tam impudenter irrideri, ac ſubſannari non ferendum eſſe cenſeret, relicta vrbis habitatione, amplectitur ſolitudinem. Et cùm vitę abſtinentia, & receſſu internum hominem expurgâſſet, & zelo ſicut magnus Elias refertam omninò haberet animam, relicta pariter ſolitudine, deſcendit ad habitandum in ciuitate. Octobris 10 Cap. 1. Eulampij patria. Viuit ſolitarius.

Cùm autem ad Imperatorias conſtitutiones intendiſſet oculos, quæ ſupra portas proſcriptæ erant omnibus, valdè ridens talem conatum, fuit ab impijs depræhenſus protinùs, & ſtatìm vinctus fuit conìectus in cuſtodiam, tanquàm aliqua præda ſiſtendus coram Iudice. Poſtquàm autem, quod factum fuerat, delatum fuit ad aures magiſtratuum, iuſſit Iudex eum duci ad tribunal. Et protinùs adſpiciens ad eum, qui ductus fuerat, cùm propter teneram ætatem ſperâſſet fore, vt virum expugnaret fortiſſimum: Quænam eſt, inquit, tanta tua, quæ dicitur, amentia, quæ etiam propè effecit, vt deducerer ad aſperitatem, niſi ipſa, quę fuit conſpecta ſpecies, perſuaſiſſet rem non ità ſe habere: eſt enim omninò alienum, & non conſentaneum, hanc liberalem formam, & apertum characterem nobilitatis, facta aggredi tam audacia. Eccè ergò tibi proponitur multitudo deorum, quæ diuerſis operationibus & inuocationibus ſibi affatìm comparat venerationem. Ipſum quoquè templum eſt tibi apertum: ſanguine autem conſperſa cernuntur altaria: publicum feſtum celebratur: & parata ſunt quæcunq; conueniunt ſacrificio. Et tibi ergò optimè conſules, & nobis rem gratam facies, ſi deos colueris, & eis ſacrificaueris. Cap. 2. Conijcitur in carcerė.

Martyr autem ſpiritu ſancto totus repletus, cùm ſe ſigno Crucis, velutì quibuſdam armis, munijſſet: Vana ſunt, reſpondit, ô præſes, quæ à te proponuntur. Neq; enim ex rebus externis, & quæ minimè fuerint in poteſtate alicuius, metienda eſt pietas, quæ apertè eſt boni inſtituti, & in noſtri liberi arbitrij ſita eſt poteſtate. Atque, ſi quidem fieri non poteſt, (nè te nō velle dicam) vt ad vnum & trinum omnium adſpicias principium, ab eorum ſaltem, quæ producta fuerunt bono ordine, diſce Deum vniuerſorum. Sin autem deorum pręfers multitudinem, per quos ſimpliciores deducis ad barathrum interitûs, at ego quidē nec ea, quę tu dicis, audire ſuſtineo, neq; in animum induco, vt talibus delecter ſacrificijs, vt qui ſim præditus anima participe rationis, Cap 3. Signo Crucis ſe munit.

& ad ſupernum mundum apertè properem: ſoli autem natura Deo, & qui nō eſt adſpectabilis, ſacrificabo ſacrificium laudis, & ipſi reddam vota mea coram toto populo eius. His ſic dictis, Tyrannus, depoſita perſona lenitatis, iubet quidem exui martyrem, & humì extenſum, vehementer verberari.

Dire verberatur.

Çap. 4. Neruis tenuiſſimis cæditur.

Poſtquàm autem martyr generosè & fortiter reſtitit tormētis, & nec tātillùm quidem fuit mutatus, acerbitatem ſupplicij Iudex auget, cumq; neruis cædi tenuiſſimis imperat crudeliter. Qui cùm niue ſpiſſiùs martyris corpori infligerentur, affectis partibus afferebāt magnum ſenſum doloris. Sed ſic quoq; martyr nihil viſus eſt remiſiſſe de ſua animi magnitudine, aut de ſua fide in Chriſtum Dominum noſtrum aliquid relaxâſſe. Hinc frequentes, & ſe inuicèm conſequentes tormentorū ſpecies, tanquàm fluctus, erumpebant in martyrem. Statìm enim conuerſus eſt Tyrannus ad inueniendum aliud ſupplicium: & ligno appendens indomitam ſtatuam, conſumebat carnes lacerationibus: & ad medullas & oſſa vſq; ſubibat dolor: & principales partes corporis attingebat. Martyr autem precibus tormentum contemperans, & ſui Agonothetæ auxilium inuocans, non magìs cenſebatur pati, quàm, alio patiēte, ipſe eſſe ſpectator. Poſtquàm autem ſatìs decertauit aduersùs dilacerationes, & vniuerſum diſcerptum corpus propoſitum fuit adſpectu tetrum, dæmones quidē, vt par erat, mœrebāt, Deus autem è ſuperis exultabat propter ſuum corona redimitum athletam. Iudex deindè cernens ſe eſſe ſuperatum, cùm nec verbis poſſet perſuadere patienti, nec blanditijs, nec vllis alijs rationibus, procedit ad tale tormētum, quod ſi vel ſolùm ad aures perueniat, poteſt cōturbare ac confundere mentē & cogitationem. Tenuibus enim loris pedum & manuū adſtrictos digitos iubet violēter circuntrahi: quod ei intolerandum reddebat cruciatum. Nam cùm confringerentur articuli, & violenta extenſione quodammodò ſtriderent, cōtigit athletam propè morte affici, quòd compages omnium membrorum corporis à ſua ſede & ordine dimouerentur: adeò vt propter ingentem dolorem ad miſericordiam traherentur etiam inanima.

Carnes eius lacerantur.

Immaniſſimū ſupplicij genus.

Cap. 5. Verbis nititur ſubuertere martyrem Iudex.

Sed Tyrannus quidem cùm non potuiſſet factis perſuadere, ad perſuadēdum verbis rursùs ſe confert, perſona diſputationis ſuam tegens impotentiam. Et primùm quidem, vt qui eſſet ſuperſtitioſiùs affectus in ſuam religionem, lacerabat diuinā Verbi carnis ſuſceptionem, eiusq; perpeſſiones & ipſam Crucem: & quæcunque ſunt ſigna noſtræ ſalutis, ea ſcandali ducebat offenſiones. Poſthæc proferebat etiam fabricam elementorum, vt quæ eſſet quidem dulcis & amabilis, & ad fruendum propoſita hominibus, & quòd nollet ne valdè quidem cæcus, quæ ex ea oritur, priuari voluptate. Martyr autem (erat enim vera plenus ſapientia) contrà afferebat illius deorum imbecillitatem & effœminationem, quæ inter ſe inuicèm fuerunt, pugnas & ſeditiones, & quòd volutarentur in corporis affectionibus: & quòd nihil eorum, quæ producta ſunt, ex ſe ortum habeat, & ſit ſine principio, ſed ſtatìm referatur ad primam & efficientem cauſam, & omnipotētem: & quòd qui hæc relinquit, ad eorum tranſit opificem, eorum, quę fluunt & non ſtant, habitationem perpetua & ſtabili habitatione, ineffabilique, & quæ non deſinit, voluptate commutans. His veris martyris verbis Tyrannus attonitus, & ad iram ac furorem accēſus intolerabilem, proceſſit omninò ad omne genus tormenta, lectumq; ferreum protinùs iubet accendi. Qui cùm fuiſſet accenſus, iubet in eo extendi martyrem. Ille autem cùm ſigno Crucis ſe munîſſet, toto corpore fuit extenſus. Et ſtatìm, cùm carnes quidem ignitum ferrum attigiſſent, conſumebantur, & diſſoluebantur, & in ſaniem, vlceraque & vulnera mutabantur. Quinetiam nonnulla membra in cinerem conuerſa, præbebāt videndam nudam oſſium coniunctionem. Ipſe verò tormenta fortiter tolerans, tanquàm in molli quodam ſtrato recumbens, ei agebat gratias, pro quo hæc ſuſtinebat.

Rursùs ſigno Crucis ſe munit cōtra horrendos cruciatus.

Cap. 6. Non ſatiatur pœnis.

Cùm autem martyrem nulla caperet ſatietas earum, quas pro Chriſto ſuſtinebat perpeſſionum, ſed zelo fidei adhuc magìs incitaretur, non eſſe tolerandum arbitratus, verum quidem Deum vniuerſi irrideri, vanitatem autem imbecillitatis ſimulacrorum ab ijs, qui tunc dominatum obtinebant, celebrari laudibus, & magnificari, generoſum quiddam & iuuenile excogitat, dignumque eius animi magnitudine. Nam cùm verbis ſimulâſſet ſe aſſentiri ſimulacris, & ea ratione fucum feciſſet Tyranno, cum quadam pompa à multis ſtipatus ſatellitibus, venit in templum idolorum, partìm quidem propter repentinam martyris mutationem ijs lętantibus, qui erant ſocij impietatis, partìm autē omninò expectantibus id, quod erat euenturum. Martyr autem valdè miſertus inſipientiæ eorum, qui adorabant, ad vnam inſignem imaginem ad

ad dexteram poſitam propè accedens, cùm eſſet vſus ſolis precibus, & verbis, cum authoritate imperij, eam humi protinùs deiecit, & in puluerem comminuit. Quod quidem cùm vidiſſet populus, qui aderat, & imbecillitatem eorum, quæ adorabātur, ſimul cognouiſſent & condemnâſſent, deponunt protinùs deceptionem, & amplectuntur pietatem, Deum potentem, & ſolum prædicantes, quem nupèr ignorantes habebant ludibrio. Fitque eis martyr cauſa ſalutis, à quibus, cùm priùs ſtulti eſſent, præco eſſe ſtultitiæ putabatur.

Euertit precibus ſimulacrum.

Multi credunt.

Hęc cùm eſſent Preſidi irę materia & occaſio, aliud quid noui incidens, magìs conturbauit, & ad iram concitauit intolerandam. Quædam enim adoleſcentula, quę nupèr ex virginalibus thalamis proceſſerat, & auſa erat venire in conſpectum virorum, cùm ſe admiſcuiſſet multitudini, & athletam fratrem eſſe agnouiſſet, accedens in medium theatrum, eum complexa, ſtatìm docebat ſigna generis, ſe eoſdē videlicet nôſſe parentes, eodem vtero eſſe editos, ac eadem ſuxiſſe vbera. Deindè reuocabat in mentem parentum beneuolentiam, & cohabitationem, & huiuſmodi alia ſigna: & poſtremò dicebat ſe velle eſſe participem eiuſdem fidei & religionis, & communiter cum fratre eaſdem ſubire perpeſſiones. Hæc ergò infelicem quidem Tyrannum implebant dubitatione: ſpectatores autem eorum, quæ fiebant, prouocabant ad pietatem. Cæterùm ille protinùs, cùm eſſet ſceleratus, ſe ad ſceleratas conuertit cogitationes: & propter affectionem corporis conſuetudinis, non autem propter ſanguinis coniunctionem, Chriſtiq; deſiderium, exiſtimabat eam adhærere martyri. Toruè itaque & ferociter eam intuens: Quid ſibi, inquit, ô mulier, vult hoc tuum commētum, & quomodò propter inſaniam in hunc adoleſcentem, mutâſti religionem? Sed reſipiſce ab hac circūfuſa caligine tuæ affectionis, & placa inuictorum deorum clementiam. Quî fit enim, quòd tu tam repentè ſis mutata, vt ab hac luce ſuauiſſima, & ab ijs, quæ ſunt in vita iucunda, diſcedas: præſtigiatori autem iuueni adhæreſcas, & impudenti vultu ad noſtrum te ſiſtas tribunal, ſimulantem cognationem, & traducentem conſuetudinem ad fraternam vnionem? Verumenimuerò noſtrum tribunal non irridebis, nec Imperatores habebis ludibrio. Teſtor deos omnes, & noſtri tribunalis benignitatem & clementiam, tibi nihil ampliùs futurum, quàm Eulampio, niſi quòd ſis peioribus tormentis ſubijcienda.

Cap. 7.

Eulampia ſe eius ſororē declarat.

Scelerati ſe ad ſceleratas ſemper conuertunt cogitatiōes.

Ad hæc martyr maſculino ſpiritu & audacia aptè reſpondit: Audi, dicens, ô Iudex: & cognoſce meum, vt ſe habet, ſcopum ac inſtitutum. Sum Chriſti ancilla. Chriſtus eſt mihi vita, & animæ exultatio. Eum amo, ei ſtudeo ſacrificari. Pro eo & ignem para, & duc beſtias, & rotas expedi, & ſtringe enſes, & excogita omne aliud tormentum, vt ſcias me non eſſe tam ignaui & puſilli animi. Hoc, quod pro pietate ſuſcipitur certamen, ad finem vſque decertabo & peragam, & meipſam tradam ad omne genus ſupplicij, vt ſcias me eſſe eius ſororem, & fraternè eadem, quæ ille ſentit, ſentire, qui tua tormenta non formidauit, & ea, quæ colis, ſimulacra diruit. Porrò autem rursùs quoquè tibi dico, nè adſpiciens ad muliebris ſexûs imbecillitatem, ſperes aliquid indignum noſtra mente: neque ætatis mollitiem putes tuis inuentis facilè poſſe decipi. Qui enim nos ad diuinum ſuum erexit amorem, & nos armauit ad bellum contra te gerendum & diabolum, ipſe & præbebit vires, & clariſſimam efficiet victoriam.

Cap. 8.

Fortiſſimus S. Eulampię animus.

* His martyr lingua libera apertè dicens aduersùs Tyrannum, colaphos genis crudeliter impactos accepit, & fuit eius vultus vehementer contuſus. Mutata eſt autem eius formæ gratia, & extinctum fuit vocis inſtrumentum, inflictis continenter colaphis. Ad hæc habebat quidem fratrem eam confirmantem, & incitantem, & audaciorem reddentem ad certamina. Erat autem ipſa quoquè virilis, quoàd eius fieri poterat, & generoſis cogitationibus imbecillitatem naturæ reficiebat. Sed hęc non erant omninò Præſidi tolerabilia, videnti & meram ſanctorum loquendi libertatem, & minimè cedentem tolerantiam. Vndè etiam rursùs noua excogitantur tormenta: lebesque protinùs paratus fuit bulliens, vt martyres exciperet. In quem Eulampius quidem confidenter eſt ingreſſus: Eulampia autem (ità enim appellabatur & ipſa) tanquàm caligans, vt quæ eſſet natura mollior, & à maligno impelleretur ad timiditatem, labaſcebat. Sed frater, qui idem erat ſocius certaminis, ab imo emergens, tanquàm ex aliquo conuiuio & requie, vocabat ſororē, & ei addebat animum, & hortabatur vt ingrederetur lebetem, dicens: Nihil extimeſcas, ſolùm attendens id, quod videtur, & non ad Deum oculos animæ defigens, cui & communiter

Cap. 9.

*forſ. * Hæc Eulampiæ genæ contunduntur.*

Eam nōnihil trepidan tē Eulāpius confirmat.

credidi-

credidimus,& à quo maximam inuénimus remunerationem. Si enim hanc bullientem aquam ſolùm attigeris, ab ipſo magnum ſenties auxilium, cuius ego tuus frater ſum teſtis,qui ſic tibi cernor impatibilis,& nihil doloris ſentiens.

Cap. 10. His perſuaſa Eulampia, & omninò acquieſcens eius ſuaſionibus, protinùs prompto & alacri animo ingreſſa eſt lebetem. Deindè etiam communiter ſpiritu exultantes,læti ſuſceperunt ſupplicium : & protinùs lebes euaſit frigidus, & nihil mali paſſos continuit martyres.Neq; verò eouſquè conſtitit res admirabilis : ſed etiam non paucos ex ijs,qui circunſtabant,induxit ad pietatem.Porrò autem ipſum quoquè Tyrannum, etsì non purè traxit ad verum Dei cultum,illius tamē labefecit cogitationem, & fecit dubitare de ſua religione.Aethiops tamen non fuit dealbatus,& cancer rectè ingredi non didicit.Cùm enim vincerent quidem athletæ, vinceretur autem impius, eos à ſe inuicèm & à fide in Chriſtum non valens diſtrahere,redit rursùs ad conſueta, & armatur denuò aduersùs ſolum martyrem : & iubet ei excindi pupillas oculorum is qui cordis cæcutiebat oculis, & illum magìs cruciare procurans, & machinans, vt eius ſororis per hoc frangeretur audacia. Sed in hoc quoq; fuit conuictus,vana & inania moliri aduersùs Chriſti ſeruos.

Lebes bulliens refrigeſcit.

Eulāpij pupillæ excinduntur.

Cap. 11. Poſtridiè autem iubet martyrem Eulampiam ſublimè ſuſpendi capillis. Eſt autem hoc grauiſſimum ſupplicium : ſed Chriſti ancillæ delicijs ſuauius exiſtimabatur. Vndè etiam ei preces admiſcens,dicebat : Ago tibi gratias, Deus meus & creator,quòd me tuam ancillam dignatus ſis pro te ſuſceptis ornare tormentis. Cùm autem per omne genus ſupplicij oporteret athletas peruadere,etiamsì tanquàm tela infantium reputabantur, quæ eis inferebantur, fornacem accendi iubet Præſes, illa Chaldaica nihilò inferiorem: & ad eam ducta eſt materia, quæ erat alitura ſic accenſam,lictoribus omne ſtudium ad hoc conferentibus. Cùm autem flamma eſſet adeò in altum ſublata,vt etiam eos,qui procùl cernebant, ſtupefaceret, iubet Iudex adduci martyres,& trudi in medium fornacem. Adducti ſunt ergò martyres : diuinus quidem Eulampius, propterea quòd fuerant ei eruti oculi, à quibuſdam portatus : generoſa autem Eulampia cum magna accurrens audacia, tanquàm thalamum,non fornacem, ingreſſura. Cùm autem igni fuiſſent traditi, flamma eos nihil læſit : ſed ſtatìm,inſtàr abſidis, incuruata, & diligenter cauens nè medium interciperet, tanquàm in iucundiſſimo thalamo athletas continebat, & naturæ ſuæ ardorem in auram irrorantem conuertebat.Martyres verò tanquàm in prato roſcido & amœno choreas agentes, illud deſcriptum & diuinitùs edoctum,puerorum,inquam,canebant canticum.

Eulampia capillis ſuſpenditur.

Mittuntur ambo in fornacē ardentem.

Dan. 3.

Cap. 12. Ad hæc rursùs Tyrannus & magìs dubitabat,& hoc prodigio planè euaſerat ſolutus & imbecillis,& redactus erat ad extremam cōſilij inopiam.Deindè cùm omnem ſpem penitùs abieciſſet, in athletas vltimum ſtatuit ſupplicium, nempe vt vitam finirent gladio. Protinùs ergò vincti abducuntur ad mortem. Et martyr quidem cùm prompto & alacri animo ſubijſſet gladio conſummationem, in cælos coronatus extollitur: Eius autem ſoror & ſocia certaminum, etiam ante gladium conſummatur, propoſitoq; & animi inſtituto fit perfecta martyr.Hoc autem non ab re prouidit Dei ſapientia, ſed vt corpus mundum, & à vitiorum conſuetudine intactum, manus immundæ non tangerent,atq; vt ſua ſpe impij fruſtrarentur, cùm ab eo inferendo exc idiſſent ſupplicio,per quod putabant ſe punituros martyrem.

Eulampius capite punitur.

Eulampia reddit ſpiritum.

Hæc ſunt inuictorum Chriſti martyrum certamina : & hic eſt optandus finis inſignium athletarum. Illos beârūt quidem omnes virtutes intelligentes, benedixerunt Patriarchæ, laudârunt Apoſtoli & martyres, vt eis pares in laboribus, & æquales in confeſſione,ſacroſanctum acceperunt additamentum.Ipſe autem Agonotheta & Dominus, pro quo pati conſtituerunt, & quem coram hominibus martyricè confeſſi ſunt, ipſe, inquam, coram patre eos præconio honorauit, ſicut eſt pollicitus, gloriæque & regni cęlorum ſocios fecit:Quoniam eum decet omnis gloria,honor & adoratio in ſecula ſeculorum, Amen.

Matth. 10.

MAR-

MARTYRIVM SS. GEREONIS ET SOCIORVM EIVS, ITEMQVE VICTORIS, CASSII ET FLORENTIJ, *multorumque aliorum, authore Helinando, teſte Vincentio.*

Habetur in perantiquis MS. Codicibus.

THEBAEORVM martyrum ſacratiſſimam legionẽ hodierna die feſtiuis attollere laudibus admonemur, in qua preciosiſſima ſanctæ illius ſodalitatis pignora, Gereonẽ, Victorem, Caſſium & Florentium, cum eorum ſocijs veneramur. Neq; enim ſecernũtur in gaudio retributionis, qui nullo modo diſſenſerant glorioſæ conſtantia paſſionis. Nam quanuis non vno die, nec eodem loco martyrij gloriam ſuſciperent, tamen, ſecundùm Apoſtolum, erat illis vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma, vnus Deus & pater omnium, qui eſt ſuper omnes & per omnia Deus in ſecula benedictus: cui ſimul omnes vno conſilio, vna deuotione, felici perſeuerantia adhærebant, implentes actu Pſalmiſtæ verba, dicentis: Mihi autem adhærere Deo bonum eſt, ponere in Domino Deo ſpem meam. In qua conſtanter & vnanimiter ſummam charitatem, quæ Deus eſt, corde credentes ad iuſtitiam, ore autem confitentes ad ſalutem, hanc Apoſtolicam conſtãtiam ſedulò voluntate & moribus meditabantur: Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio? an anguſtia? an perſecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Subſequẽtes etiam certam fiduciæ ſuæ cauſam: Sed in his omnibus, inquiunt, ſuperamus propter eum, qui dilexit nos.

[Margin: Octobris 10. Cap. 1. — Thebæi martyres diuerſis locis occiſi. — Epheſ. 4. — Pſal. 72. — Rom. 8. — Ibidem.]

Nec moueat quenquam, quòd in hac noſtræ Thebaidis ſerie geſta beatorũ martyrum, & ſacroſancta pro fide Chriſti certamina, plena ratione ſecundùm morem hiſtorias texentium non perſoluimus: cùm id nobis ſit in hoc ſermone propoſitum, vt nobiſcum pariter ad ſpiritale gaudium corda prouocemus audiẽtium: quatenus ſupernorum accenſi deſiderio, plùs appetant per charitatem ædificantem ad martyrum ſocietatem proficere, quàm per ſcientiam inflantem ab interni gaudij delectatione deficere. Sed quia mos eſt humani ingenij tarditati, vt ab exteriorum cognitione quærat, quod arcano cordis imprimat, quaſi aliter ad rationem niſi per ſenſibilium & imaginabilium rerum ducatum non poſſit aſſurgere, vt hoc ſit, quod Apoſtolus dicit, Non prius, quod ſpiritale eſt, ſed quod animale: deindè quod ſpiritale: moueamus & nos, ſecundùm quod audiuimus, quaſi hiſtoriam, non quidem ex ordine cuncta complectentem, ſed ſummatim quædã neceſſaria Chronographiæ more perſtringentem de ſanctiſſimis huius legionis Angelicæ tyronibus, Gereone videlicet, Victore, Caſſio, Florentio, & eorum ſocijs, vniuerſo orbi terrarum meritò venerandis, quibus ſua, vt ità dicam, mortis victoria, ſecuritatis & pacis ſucceſſus iucũdiſſimos comparauerunt.

[Margin: Cap. 2. — Cur in hac hiſtoria curioſitatẽ author vitârit. — 1. Cor. 15.]

Hos inſignes triũphatores mirabilis & prouida omnipotentis Dei diſpenſatio, poſt victorioſiſſimam beati Mauricij paſſionem, ideò, quantùm humanæ datur indagationi conijcere, ſpe gaudentes, in tribulatione patientes, mora qua voluit reſeruauit, vt quo plus in lachrymis ſeminarent, eo iucundiùs fructũ perennis lætitiæ meterent: & quanto latiùs exempla ſuſcepti pro Chriſti nomine laboris in cõfeſſione ipſius extenderent, tanto plures ad imitationem ſuæ conſtantiæ & magnanimitatis accenderent: cùm tamen ipſi corda ſurſùm habentes, Apoſtolico illo feruerẽt deſiderio, quo dicit, Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. multo enim melius eſt. Nam in breui poſt patratum eorum martyrium, pauciſſimi in ea, qua paſſi ſunt, prouincia remanſerunt, qui non hoc ipſum ardenter expeterent, quod in eis dudùm obſtinatis pectoribus exhorruiſſent: quaſi arctà via ipſa priùs non eſſet commeabilis, quæ tot fuiſſet præcedentium trita veſtigijs.

[Margin: Cap. 3. — Pſal. 125. — Philip. 1. — Multi accẽdũtur exemplis ſanctorũ martyrũ.]

Igitur dum incarnationis Dominicę annus ferè primus poſt ducenteſimũ & nonageſimũ verteretur, Diocletianus Imperator trigeſimustertius ab Octauiano Auguſto primo, cuius Imperij anno quadrageſimoſecundo ſingularis eadem natiuitas per Mariã perpetuã virginẽ adminiſtrata eſt, Maximianũ, cognomento Herculeũ, primò Cæſarem, deindè conſortẽ ſibi totius regni fecit, & Auguſti nomine & potẽtia ſecum

[Margin: Cap. 4.]

pariter

Sæuiſſima Eccleſiæ p. ſecutio. pariter ſublimauit. Quorum ſæuitia tanta contra Chriſtianos incăduit, vt ille in Oriente, iſte in Occidente circunquaq; Eccleſias Dei vaſtarent, nemini de grege Domini parcerent, nomenq; Chriſtianum funditùs extirpare ſtuderẽt. Sed diuino nutu quomodò laboratũ fuerit in ſemine, poſteà factum eſt manifeſtum in germine. Hęc enim perſecutio à Nerone decima, cæteris immanior & diuturnior fuiſſe perhibetur, ità vt vſque ad decem annos, in incepta crudelitate permanens, extenderetur. Quam mox ſubſecuta eſt ruina vehemens & perpetua deſtructio idolorum, cùm per totum orbem pax Eccleſijs Dei reddita, ipſos etiam, quos dudùm inimicos aſperrimos pertulit, Exod.12. iugo fidei catholicæ ſubdidit: in morem decimæ Aegyptiacæ plagæ, quę ſicut primogenitorum omnium ſubita morte ſæuiſſima, ità & vltima, populum Domini non Pax redditur Eccleſiæ poſt decimã pſecutionẽ. ſolùm liberum abire permitti, verùm etiam auctum pecunia, vt feſtinaret, vehementiſſimè compelli fecit. Cuius rei ſi quid poſt hanc Chriſtianorum perſecutionem exemplatum fuerit, in antiquis eccleſiarum ædificijs apud nos cernere licet.

Cap.5. S.Mauricij paſſio habetur ſuprà 22. Septembris. Cùm ergò in Gallijs pernicioſus tumultus contra Romanum Imperium excreuiſſet, Maximianus apud Italiam collecto exercitu, Thebæos milites, Mauriciúm, Gereonem, Victorem, aliosque eiuſdem ordinis viros, iam ſacramentis veræ fidei & ſalutatis baptiſmatis per Hieroſolymitanum antiſtitem initiatos, in auxilium accerſiuit. Qui protinùs, vt erant militari virtute exercitati, præceptis Imperatorijs obſequentes, ſinguli cum ſuis ſequacibus armis bellicis inſtructi, conſilio diuino muniti, ſeſe in eandem expeditionem vnanimiter contulerunt. Deindè colloquium expetentes beati Marcellini Romani Pontificis, qui poſt beatum Petrum vigeſimusoctauus, ante S. Syluestrum, eiuſdem ſedis Præſulem, quartus, nauim ſanctæ Eccleſiæ in medijs tempeſtuoſi mundi iactatam fluctibus gubernabat: ab eo, quomodò ſub armis Romanæ militiæ, Chriſtianæ religionis conſeruanda eſſet innocentia, didicerunt, eiusq; doctrinæ perſpicuam veritatem, vſque ad finem boni certaminis, inuicta fidei iuſtitia ſeruauerunt. O beatus & ſacer ille conuentus expeditorum in procinctu militum, qui bellum quidem extrinſecùs per obedientiam, pacem intrinſecùs per innocentiam cogitabant: qui ad expugnandos Romanæ pacis inimicos arma ferebant, ad reſiſtendum contra præmeditatas iniurias, non ferri, ſed fidei arma firmiſſima præpa- Sancti martyres cur arma ſuſceperunt. rabant. Nam hanc ſuam Domino generaliter dicauêre concordiam, vt contra hoſtes publicos edictis Imperatorijs obedirent: contra ſuſceptæ fidei religionem, Imperatorem nullum agnoſcerent: plusq; vellent pro Chriſto vitam temporalem perdere, quàm vitam æternam Chriſtum Deum negando, temporaliter viuere. Nimirùm ſancti ſpiritûs vnctione edocti, recolebant verba veritatis, quæ de ſuis diſcipulis ad pa- Iohan.17. trem loquitur, dicens: Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Optabant ſimul anhelanti deſiderio citiùs in ſe per- Iohan.12. fectum iri orationem illam Domini, dicentis: Pater, volo vt vbì ego ſum, ibì ſit & miniſter meus.

Cap.6. Deindè Maximianus Auguſtus, coadunato exercitu, permixto tamen fidelium & infidelium cœtu, feſtinus Alpium iuga tranſgrediens, Galliæ appropinquabat, ſoloq; aduentu ſuo Amando & Aeliano ducibus tumultûs memorati perterritis, ſeditionis illius tempeſtatem pertinaciter excitatam, facilè ſine ſui exercitûs damno ſedabat. Comperto verò, quòd Carauſius quidam nobilis, inſidias contra Romani regni fines moliretur, qui tamen procurator cõſtitutus erat prouinciæ, quæ eſt iuxta Oceanum, vbì Franci iam ſecundò à ſedibus ſuis expulſi, iuxta Gallorum & Saxonum confinia conſederunt, miſit illuc per Rheni fluminis alueum partem ſui exercitûs, cuius militari virtute nefarius caſſaretur inceptus. In quo itinere præcipuos belli Dominici duces, Gereonem, Victorem, Caſſium & Florentium felices turmæ Chriſtianorum militum ſequebantur. Intereà Maximianus ferociſſimus Chriſtiani nominis perſecutor, & tali tantoq; agmine indigniſſimus ductor, ſtatuto iuxta radicem Alpium zeli idolo, in loco, quem dicunt Octodorum, præcepit vt omnis exercitus viritim feſtiua celebritate concurreret, & à ſupplicatione dijs, vt fatebatur, immortalibus agenda, communiq; lætitia ſe nemo, velut alterius ſectator religionis, exciperet. Iam verò Gereonium præceſſerat agmen, & fidiſſimi comitatûs ſocietatem præſentia corporali reliquerat. Vndè factum eſt, vt nuncium ſceleſtiſſimi ſacrilegij non audiret, ſeſeque cum ſanctiſſimis ſuis corporibus noſtræ perpetuæ iucunditati ſeruaret. Ventum eſt ad locum cõſtituti flagitij: vbì dum copioſus Romanę virtutis exercitus, quaſi pro religione ſurdis & mutis idolis inclinaretur, S.Mauricius cum ſua legione non adfuit: quia

interim

interim vt cõmilitones ſuos ad futura certamina roboraret, in locum ſpiritualis exercitij ſeceſſit. Quod dum Rex auidus bonorum exitij, referente præcone reſciret, & perſuaſionibus callidis aciem diuinam flectere non valeret, præcepit eam ſemel & iterùm decimari, & ſi adhuc qui remanerent, mori quàm cedere màllent, omnem illam beatiſſimam legionem, vbicunquè fuiſſet diſperſa, miſſis militibus ſtatuit trucidari, hoc ſanè lictorum laborem precio comparans, vt quo quis plures occideret, eo amplioribus ſpolijs ſe ditatum fuiſſe gauderet. S. Maurici⁹ cum ſocijs cæditur.

Hæc primùm apud Agaunum oppidum, vbi maxima multitudo ſancti reſedit exercitûs, agebantur. Cap. 7. Indè præcedentium ſecuti veſtigia, repererunt primarios milites Caſſium & Florentium cum ſeptem alijs ſimilis conſtantię viris, iuxta Veronam ciuitatem in ripa Rheni fluminis conſidentes, aliosque cum eis quamplurimos, eiuſdem agminis, ſed non eiuſdem intentionis, ſatellites. Hos dum agnouiſſent de Orientali fuiſſe præſidio, ſæuiẽtes contra eos, de profeſſione ſciſcitati ſunt. Cumque illi nec voluntate cordis, nec ſententia reſponſionis à ſuperioribus diſcreparẽt, ſubmiſſis capitibus, in eodem loco pro Chriſti nomine perempti ſunt. SS. Caſſius & Florẽtius cũ ſocijs trucidantur.

Mox ergò ad beatum Gereonem eiusq; ſocios trecentos decem & octo, cum illo pariter fide veritatis armatos, perſecutor neſcio velociùs, an fama peruenerit. Cap. 8. Progreſſi tamen paululùm ante ſubſequentes carnifices, in campis Agrippinæ magnæ ciuitatis martyrij gloriam, ſeſe inuicèm cohortantes, præſtolati ſunt. Quibus continuò ſuperuenientes hi, qui miſſi erant à iudice, nullam in eis defendẽdi, vel à propoſito deficiendi voluntatem, ſed conſtantiſſimam nominis Chriſti inuenerunt cõfeſſionem. Ibi beatus GEREON, dux & martyr egregius, cum illis Regis æterni vernaculis, edomitis omnibus, quæ ad huius vitæ delectationem poſſent allicere, ſemetipſum ſpontaneus obtulit hoſtiam viuam Deo. Inſani verò tortores, ſanctorum ibidèm corpora cruentantes, per campi illius planitiem traxerunt, & in puteum quendam maximum proiecerunt. S. Gereon cũ ſuis perimitur. Monſtratur autem vſque hodiè in loco, vbi S. Gereon trucidatus eſt, ſanguinis ipſius ſpectaculum, & ipſe locus, Ad martyres, ab incolis acceptum ſeruat vocabulum.

Hæc itaq; dum agerentur, cohors illa, quæ beatum Victorem comitabatur, ad locum, cui deſtinata eſt, properans, peruenit ad oppidum Francorum, quod ex maiorum ſuorum ſedibus Troiam ſiue Xanthum nuncupabant, ibiq; cum duce ſuo caſtra in pratis virentibus poſuit. Cap. 9. Nec minùs audaces illi cruentiq; milites adfuerũt, peremptoq; illic fortiſſimo Chriſti milite Victore cum trecentis triginta martyribus, ſancta eorum corpora in locis paluſtribus ſubmerſerunt. Cędes S. Victoris & 330. martyrum. Tandèm optatis locupletati ſpolijs, cum exercitu reliquo, quia Carauſius ille fugiens, ſeſe in Britanniam trãſtulit, per viam, qua venerant, læti pro ſcelere redierunt.

Eodem verò tempore de Mauritania, quæ eſt pars Africæ, finitimisque regionibus milites ab Imperatore propter frequentes Gallorum tumultus euocati, in Galliam nauigio venerunt: quorum trecenti quinquaginta pro fide catholica trucidati, cum beato Gereone eiusq; ſocijs beatorum corporum quietem & venerationem perpetuam delegerunt. Cap. 10. Mauri 350. occiduntur. Poſt hæc Maximianus Auguſtus reuerſus in Italiam, ſuadente Diocletiano, vt cum ipſo ſe transferret in ocium, licèt inuitus, purpurã ſimul Imperiumque, ſed non tyrannidis vſum depoſuit, & vice ſua Conſtantium virum mitiſſimũ, Italiæ, Africæ & Gallijs Auguſtum eſſe conſtituit: Galerio verò cæteræ prouinciæ delegatæ ſunt. Sed Conſtantius Gallijs Hiſpanijsq; contentus, has magna manſuetudine gubernabat, & Eccleſias Dei nullis moleſtijs infeſtabat. Cumq; adhuc Maximiano viuente in Britannia diem obiret, Conſtantino filio ſuo prouincias eaſdem regendas dereliquit. Qui confortatus in Imperio, dum regni Romani monarchiam per bella maxima obtinuiſſet, legibus Chriſtianę religionis per beatum Syluestrum Papam initiatus, beatiſſimæ Helenæ matri ſuæ, honorandi & ſublimandi ſanctorum martyrum ſepulturas ius & poteſtatem, ipſe per omnem penè terram eodem ſtudio occupatus, contradidit. Cuius Deo dignæ matronæ in beati Gereonis monaſterio adhuc plurima ſeruantur inſignia, & qualis ipſa fuerit, teſtantur ibidèm apud eius memoriã crebrò repetita miracula. Collegiũ S. Gereonis, olim fuit monaſteriũ.

Fecit ſanè inter plurima ſpectabilia ſuæ deuotionis opera, ſuper eiuſdem ſancti martyris ſociorũque eius corpora, vbi etiam ſuprà memorati ſancti Mauri martyres ad ſingulare mœrentiũ & infirmantium refrigerium pauſant, inſignẽ neminiq; prorsùs vel ſcientia ſermonis explicabilem, vel arte operis imitabilem ſtructuræ mirificæ Cap. 11. Eccleſiã S. Gereonis cond. S. Helena.

& ſublimis eccleſiam, quam ità metallorum fulgore & artificij varietate decorauit, muris etiam validis excelſiſq; firmauit, vt nihil ſuprà per omnes illas regiones vel fuiſſe, vel futurum eſſe, celebri ſermone feratur. Præter quod ligneam aliquam, vel quæ facilè ſenio, vel negligentiæ cedat, materiam habuiſſe negatur, cùm marmoreæ ſoliditatis ibì tanta copia fuerit, vt opus totum columnarum illius generis firmitudine & pulchritudine fulciretur: aurei verò fulgoris tantum in ea emicuit, vt muſiua foris & intùs fulgens elegantia, nomē, Ad aureos ſanctos, ſortiretur. Quæ quia per ſe ſummo rerum authori placere non potuit, vt adhuc ampliùs & digniùs reſplenderet, plurimis idoneis laudis diuinæ præconibus & miniſterijs ſibi congruentibus adornata eſt.

Cap 12. S. Maternus Colonien. prim⁹ Epiſcopus.

Igitur ſanctus Maternus Treuirorum Epiſcopus, Agrippinæ Coloniæ Eccleſiam primus paſtor dignis gubernaculis rexit, cuius vitam multis claruiſſe virtutibus, geſtorum eius ſcripta commemorant. Huius ſedis antiſtes nobis cognitorum tertius, S. Seuerini confeſſoris Chriſti ſucceſſor, nomine Euergiſlus, quadam die dum capitis dolore nimiùm cruciatus, ad memoriam beatorum martyrū, Gereonis & ſociorum eius, oratum accederet, & adhuc in ſancti illius theſauri indicium faſtigium nullum excelleret, verſiculum in laudem ſanctorum dici ſolitum, *Exultabunt ſancti in gloria*, ingrediens eccleſiam, inchoauit: cui protinùs ex illo venerabili ſanctorū adyto reſponſum eſt, *Lætabuntur in cubilibus ſuis*. Quod cùm pontifex ſtupefactus audiret, laudē Deo repentè cum omnibus, qui aderant, conclamauit: & appropians, de loci ipſius puluere capiti ſuo ſalutare remedium appoſuit, & conſignato cum ſumma reuerentia loco, receſſit.

Pſal. 149. Ibidèm. S. Euergiſl⁹ curatur in eccleſia S. Gereonis ex puluere. Cap. 13.

Talia quidem plurima veridica relatione commemorari poſſent, ſi promiſſi compendij ſtudia non arcerent. Non enim exindè erant ibì, vel ſunt rara virtutum opera, ſed penè quotidiana: quorum multitudinē ſimul & magnitudinem admiratur, quiſquis eiuſdem eccleſiæ cultori cuilibet religioſo colloquitur. Nam quicunq; fide non dormitante qualemlibèt ibì medelam expoſtulat, ipſam illic ſanitatem voti compos ſemper adeſſe non dubitat. Similia ſuorum meritorum indicia S. Victor, Caſſius & Florentius cum ſuis commilitonibus crebrò dare non deſinunt, quæ nemo vtiq; verbis, nedùm ſcriptis ad plenum exequitur. In locis tamen ſuis, vbì mirabiliter frequentantur, vberiùs etiam ſermonibus & fidis teſtimonijs celebrantur: quanuìs ea, quæ vulgantur à ſingulis actitari, rectè debeant meritis omnium ſimul adſcribi.

Ad martyrū ſepulcra multa fiunt ſigna.

Cap. 14. Colonienſis Eccleſiæ fides inuiolata.

Sancta verò Colonienſis Eccleſia per ſuffragia ſanctorum martyrum, quorum corpora in ſuo gremio meruit fouenda ſuſcipere, non deſinit vſque hodiè fidem inuiolatam excolere, quam à Materno primo ſuo Epiſcopo ſe meminit ſuſcepiſſe. Apud quam conſuetudo celebris inoleuit, vt beatos martyres, Gereonem, Victorem, Caſſium & Florentinum, eorumq; ſocios, trino martyrio coronatos, ternis locis venerabiliter conditos, vna die, id eſt, ſexto Idus Octobris, feſtiuitate congrua veneretur, cùm tamen dubium ſit, vtrùm vno die an duobus eorum martyrium compleretur: quia Verona, ſummus memorati martyrij locus, non minùs vigintiſex millibus ab elegantiſſima ſancti Victoris baſilica diſtans, aliter hoc vna die, niſì per feſtinum nimij furoris impetum, fieri poſſe, maximè propter moras in ſingulis locis neceſſarias, credere vetat. Huius itaq; diei gaudia fratres ità celebremus annua, vt fiant nobis illorum interceſſione continua: ſic illorum gratiæ congratulemur, vt quoſcunq; poſſumus, nobiſcum pariter doctrinæ verbis & bonorum operum exemplis in charitate non ficta lucremur. Vt enim per quendam mundi huius ſapientem dictum eſt, amicos quoſlibet eadem velle, eadem nolle, ea demùm firma amicitia eſt. Et ſi nos ſancti martyres, patroni noſtri, in ea voluntate, qua ipſi fuerunt, ad ſe clamantes & de ſe loquentes inuenerint, profectò nos non vt alienos, ſed vt proprios & domeſticos reſpicere non dedignabuntur, cauſamque noſtram dilectione, qua ſemper flagrare non deſinunt, ſuam arbitrabuntur. Ità fiet, vt & in præſenti ſeculo neceſſarijs non deſtituamur auxilijs, & in futuro ſempiternis eorum iungamur conſortijs, ad laudem & gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat Deus in ſecula ſeculorum, Amen.

S. Martyres, patroni noſtri.

HISTO-

HISTORIOLA SANCTI CERBONII EPISCOPI POPVLONIENSIS PER D. GREGORIVM *Papam ſcripta, Lib. 3. Dialog. Cap. 11.*

VIR vitę venerabilis Cerbonius, Populonij Epiſcopus, magnam diebus noſtris ſanctitatis ſuæ probationem dedit. Nam cùm hoſpitalitatis ſtudio valdè eſſet intentus, die quadam tranſeuntes milites hoſpitio ſuſcepit: quos, Gotthis ſuperuenientibus abſcondit, eorumq; vitam ab illorum nequitia abſcōdendo ſeruauit. Quod dum Gotthorum Regi perfido Totilæ nunciatum fuiſſet, crudelitatis immaniſſimæ veſania ſucceſus, hunc ad locum, qui octauo vrbis huius milliario Merulis dicitur, vbì tūc ipſe cum exercitu ſedebat, iuſſit duci, eumq; in ſpectaculo populi vrſis ad deuorandum proijci. Cumq; idem Rex perfidus in ipſo quoq; ſpectaculo conſediſſet ad inſpiciendum mortem Epiſcopi, magna populi turba confluxit. Tunc Epiſcopus in medium deductus eſt, atque ad eius mortem immaniſſimus vrſus exquiſitus: qui dum humana membra crudeliter carperet, ſæui Regis animum ſatiaret. Dimiſſus itaque vrſus ex cauea eſt: qui accenſus & concitus Epiſcopum petijt: ſed ſubitò ſuę ferocitatis oblitus, deflexa ceruice, ſubmiſſoque humiliter capite, lambere Epiſcopi pedes cœpit: vt patenter omnibus daretur intelligi: quia erga illum virum Dei, & ferina corda eſſent hominum, & quaſì humana beſtiarum. Tunc populus, qui ad ſpectaculum venerat mortis, magno clamore verſus eſt in admirationem venerationis. Tunc ad eius reuerentiam colendam Rex ipſe permotus eſt. Quippè cum quo ſuperno iudicio actum erat, vt qui Deum ſequi priùs in cuſtodienda vita Epiſcopi noluit, ſaltem ad manſuetudinem beſtiam ſequeretur. Cui rei hi, qui tunc præſentes fuerunt, adhuc nonnulli ſuperſunt, eamque cum omni illic populo ſe vidiſſe teſtantur.

Octobris 10

Humanitas eius erga milites quoſdam.

Proijcitur vrſo deuorandus.

Vrſus immanis manſueſcit, & eius lābit pedes.

De quo etiam viro aliud quoq; miraculum, Venantio Lunenſi Epiſcopo narrante, cognoui. In ea nanq; Populonij eccleſia, cui præerat, ſepulcrum ſibi præparauit. Sed cùm Longobardorum gens in Italiam veniens cuncta vaſtâſſet, ad Helbam inſulam receſſit. Qui ingruente ægritudine ad mortem veniens, clericis ſuis ſibiq; obſequentibus præcepit, dicens: In ſepulcro meo, quod mihi præparaui Populonij, me ponite. Cui illi cùm dicerent, Corpus tuum illuc qualiter reducere poſſumus, qui à Longobardis teneri loca eadem, & vbiquè eos illic diſcurrere ſcimus? Ipſe reſpondit: Reducite me ſecuri: nolite metuere: ſed feſtinè ſepelire me curate: moxq; vt ſepultum fuerit corpus meum, ex eodem loco ſub omni feſtinatione recedite. Defuncti igitur corpus impoſuerunt naui. Cumque Populonium tenderent, collectis in aëre nubibus, immenſa nimìs pluuia erupit. Sed vt pateſceret omnibus, cuius viri corpus nauis illa portaret, per illud maris ſpatium, quod ab Helba inſula vſq; Populonium duodecim milliaribus diſtat, circa vtraque nauis latera procelloſa valdè pluuia deſcendit: & in nauem eandem vna pluuiæ gutta non cecidit. Peruenerunt itaque ad locum clerici, & ſepulturæ tradiderunt corpus ſacerdotis ſui. Cuius præcepta ſeruantes, ad nauem ſub feſtinatione reuerſi ſunt. Quam mox vt intrare potuerunt, in eundem locum, vbì vir Domini ſepultus fuerat, Longobardorum dux crudeliſſimus Gummar aduenit. Ex cuius aduentu virum Dei habuiſſe ſpiritum prophetiæ claruit: quia miniſtros ſuos à ſepulturæ ſuæ loco ſub feſtinatione diſcedere præcepit.

Inſigne miraculum.

Claruit prophetię ſpiritu.

VITA ET ACTVS SANCTI PAVLINI EPISCOPI EBORACENSIS, ET DEINDE RHOFENSIS, BEATI *Gregorij Papæ diſcipuli, per venerabilem Bedam deſcripta, Lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ gentis Anglorum.*

Octobris 10 Ex Cap. 9.

GENS Nordã Humbrorum, hoc eſt, ea natio Anglorum, quæ ad Aquilonarem Humbri fluminis plagam habitabat, cum Rege ſuo Eduino verbũ fidei, prædicante Paulino, (beati Gregorij diſcipulo) primùm accepit. Cui videlicet Regi in auſpicium ſuſcipiendæ fidei, & regni cæleſtis, poteſtas etiã terreni creuerat imperij, ità vt (quod nemo Anglorum ante eum fecit) omnes Britãniæ fines, quà vel ipſorum, vel Britonum prouinciæ habitabãtur, ſub ditione acceperit. Quin & Meuanias inſulas, ſicut & ſuprà docuimus, imperio ſubiugauit Anglorũ. Quarum prior, quæ ad Auſtrum eſt, & ſitu amplior, & frugũ prouentu atq; vbertate felicior, nongentorum ſexaginta milliarium menſurã, iuxta æſtimationem Anglorum: ſecunda, trecentorum & vltrà, ſpatium tenet. (Eduini Regis potẽtia.)

Huic autem genti occaſio fuit percipiendæ fidei, quòd præfatus Rex eius, cognatione iunctus eſt Regi Cantuariorum, accepta in cõiugem Edelburga, filia Edelberthi Regis, quæ alio nomine Tate vocabatur. Huius conſortiũ cùm primò ipſe miſſis procis à fratre eius Eadbaldo, qui tunc regno Cantuariorum preerat, peteret, reſpõſum eſt non eſſe licitum, Chriſtianam virginem pagano in coniugium dari, nè fides & ſacramenta cæleſtis Regis, conſortio prophanarentur Regis, qui veri Dei cultûs eſſet prorsùs ignarus. Quæ dum Eduino verba nuncij referrent promiſit ſe nihil omnimodis contrarium Chriſtianę fidei, quam virgo colebat, eſſe facturũ: quin potiùs permiſſurum, vt fidem cultumq; ſuæ religionis cum omnibus, qui ſecum veniſſent, viris, ſiue fœminis, ſacerdotibus ſeu miniſtris, more Chriſtiano ſeruaret. Neq; abnegauit, ſe etiam eandem ſubiturum eſſe religionem, ſi tamen examinata à prudentibus, ſanctior ac Deo dignior poſſet inueniri. Itaq; promittitur virgo atq; Eduino mittitur, & iuxta quod diſpoſitum fuerat, ordinatur Epiſcopus vir Deo dilectus Paulinus, qui cum illa veniret, eamque & comites eius, nè paganorum poſſent ſocietate pollui, quotidiana exhortatione, & ſacramentorum cæleſtium celebratione confirmaret. (Eduinus ꝓmittit ſe futurum Chriſtianum.)

Ordinatus eſt autẽ Paulinus Epiſcopus à Iuſto Archiepiſcopo ſub die duodecimo Calendarum Auguſti, anno ab incarnatione Domini ſexcenteſimo, vigeſimoquinto. Et ſic cum præfata virgine ad Regem Eduinum, quaſi comes copulæ carnalis aduenit. Sed ipſe potiùs toto animo intendens, vt gentem, quam adibat, ad agnitionẽ veritatis aduocans, iuxta vocem Apoſtoli, vni viro virginem caſtam exhiberet Chriſto: cùm in prouinciam veniſſet, laborauit multùm, vt & eos, qui ſecum venerant, nè à fide deficerent, Domino adiuuãte, contineret, & aliquos, ſi fortè poſſet, de paganis ad fidei gratiam prædicando conuerteret. Sed ſicut Apoſtolus ait, quamuis multo tempore illo laborante in verbo, deus ſeculi huius excæcauit mentes infidelium, nè eis fulgeret illuminatio Euangelij gloriæ Chriſti. (S. Paulinus ordinatur Epiſcopus. — 2. Cor. 11. — 2. Cor. 4.)

Anno autem ſequenti venit in prouinciam quidam ſicarius, vocabulo Eumer, miſſus à Rege Occidentaliſi Saxonum, nomine Cuichelmo ſperans ſe Regem Eduinum regno ſimul & vita priuaturũ, qui habebat ſicam bicipitem toxicatam, vt ſi ferri vulnus minùs ad mortem Regis ſufficeret, peſte iuuaretur veneni. Peruenit autẽ ad Regem primo die paſchæ iuxta amnem Dorouentionem, vbi tunc erat villa regalis. Intrauitq; quaſi nuncium domini ſui referens: & cùm ſimulatam legationem ore aſtuto volueret, exurrexit repentè, & euaginata ſub veſte ſica, impetum fecit in Regem. Quod cùm videret Lilla, miniſter Regis amiciſſimus, nõ habens ſcutum ad manum, quo Regem à nece defenderet, mox interpoſuit corpus ſuum ante ictum pungentis. Sed tãta vi hoſtis ferrum infixit, vt per corpus militis occiſi etiam Regem vulneraret. Qui cùm mox gladijs impeteretur, in ipſo tumultu etiam alium de militibus, cui nomen erat Fordheri, ſica nefanda peremit. (Eduino Regi ſtructæ inſidiæ.)

Eadem autem nocte ſacroſancta Dominicæ paſchæ pepererat Regina filiam Regi, cui nomen Eanfled. Cumq; idem Rex, pręſente Paulino Epiſcopo, gratias ageret dijs

ſuis

ſuis pro nata ſibi filia, ecõtrà Epiſcopus gratias cœpit agere Domino Chriſto, Regiq́; adſtruere, quòd ipſe precibus ſuis apud illum obtinuerit, vt Regina ſoſpes & abſque dolore graui ſobolem procrearet. Cuius verbis delectatus Rex, promiſit ſe abrenunciatis idolis, Chriſto ſeruiturum, ſi vitam ſibi & victoriam donaret pugnãti aduersùs Regem, à quo homicida ille, qui eum vulnerauerat, miſſus fuerat: & in pignus promiſſionis implendæ, eandem filiam ſuam Chriſto conſecrandam Paulino Epiſcopo aſſignauit. Quæ baptizata eſt in die ſancto Pẽtecoſtes, prima de gente Nordan Humbrorum cum duodecim alijs de familia eius. Quo tempore curatus à vulnere ſibi pridèm inflicto Rex, collecto exercitu, venit aduersùs Regem Occidentalium Saxonum, ac bello inito, vniuerſos, quos in necem ſuam cõſpiràſſe didicerat, aut occidit, aut in deditionem recepit. Sicq́; victor in patriam reuerſus, non ſtatìm & incõſultè ſacramenta fidei Chriſtianæ percipere voluit: quanuìs nec idolis vltrà ſeruiuit, ex quo ſe Chriſto ſeruiturum eſſe promiſerat. Verùm primò diligentiùs ex eo tempore & ab ipſo venerabili viro Paulino rationem fidei ediſcere, & cum ſuis primatibus, quos ſapientiores nouerat, curauit conferre, quid de his agendum arbitrarentur. Sed & ipſe, cùm eſſet vir natura ſagaciſſimus, ſæpè diù ſolus reſidens, ore quidem tacito, ſed in intimis cordis multa ſecum colloquens, quid ſibi eſſet faciendum, quæ religio ſeruanda, tractabat. Filia regis prima baptizatur.

Quo tempore exhortatorias ad fidem literas à Pontifice Sedis Apoſtolicę Bonifacio accepit, quarum iſta eſt forma: Exemplar Epiſtolæ beatiſſimi & Apoſtolici Papæ vrbis Romanæ Eccleſiæ Bonifacij, directæ viro glorioſo Eduino Regi Anglorum. Ex cap. 10.

Viro glorioſo Eduino Regi Anglorũ, Bonifacius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Licèt ſummæ diuinitatis potentia, humanæ locutionis officijs explanari non valeat, quippè quę ſuî magnitudine ità inuiſibili atq; inueſtigabili ęternitate conſiſtit, vt eam nulla ingenij ſagacitas, quanta ſit, comprændere diſſerereq́; ſufficiat: quia tamen eius humanitas ad inſinuationem ſuî, reſeratis cordis ianuis, quæ de ſemetipſa proferentur, ſecreta humanis mentibus inſpiratione clementer infudit, ad annunciandam vobis plenitudinem fidei Chriſtianæ, ſacerdotalem curauimus ſolicitudinem prærogare: vt perindè Chriſti Euangelium, quod Saluator noſter omnibus præcepit gentibus prædicari, veſtris quoquè ſenſibus inſerentes, ſalutis veſtræ remedia * propinquaremus. Bonifacij Pontificis literæ ad Eduinum regem. Matth. 28. Marc. 16. fo. * propinarемus.

Supernæ igitur maieſtatis clementia, quæ cuncta ſolo verbo præceptionis ſuę condidit & creauit, cælum videlicet & terram, mare & omnia quæ in eis ſunt, diſpoſitis ordinibus, quibus ſubſiſterent, æterni verbi ſui conſilio, & ſancti ſpiritûs vnitate diſpenſans, hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, ex limo terræ plaſmatum, conſtituit: eique tantam præmij prærogatiuam indulſit, vt eum cunctis præponeret, atque ſeruato termino præceptionis ſuæ, æternitatis ſubſiſtentia præmuniret. Hunc ergò Deum patrem, filium & ſpiritumſanctum, qui eſt indiuidua Trinitas, ab ortu ſolis vſque ad occaſum, humanum genus, quippè vt creatorem omnium atque factorem ſuum, ſalutifera confeſſione fidei veneratur & colit. Cui etiam ſummitates imperij, rerumque poteſtates ſubmiſſæ ſunt: quia eius diſpoſitione omnium prælatio regnorum conceditur. Eius ergò bonitatis miſericordia, totius creaturæ ſuæ ſaluandæ cauſa, etiam in extremitate terræ poſitarum gentium corda frigida, ſancti ſpiritûs feruore, in ſuî quoquè agnitionem mirabiliter eſt dignata ſuccẽdere. Quæ enim in glorioſi filij noſtri Audubaldi Regis, gentiumq́; ei ſuppoſitarum illuſtratione, clementia redemptoris fuerit operata, pleniùs ex vicinitate locorum veſtram gloriam conijcimus cognouiſſe. Eius ergò mirabile donum & in vobis certa ſpe cæleſti longanimitate conferri confidimus: cùm profectò glorioſam coniugem veſtram, quæ veſtri corporis pars eſſe dignoſcitur, æternitatis præmio per ſacri baptiſmatis regenerationem illuminatam agnouimus. Vndè præſenti ſtylo glorioſiùs vos adhortandos cum omni affectu intimę charitatis curauimus: quatenùs abominatis idolis, eorumque cultu, ſpretiſq́; fanorum fatuitatibus, & auguriorum deceptibilibus blandimentis, credatis in Deum patrem omnipotentem, eiuſque filium Ieſum Chriſtum, & ſpiritum ſanctum: vt credentes, à diabolicæ captiuitatis nexibus, ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis cooperante potentia, abſoluti, æternæ vitæ poſſitis eſſe participes. Quanta autem reatitudinis culpa teneãtur adſtricti hi, qui idolatriarum pernicioſiſſimam ſuperſtitionem colentes, amplectuntur, eorum, quos colunt, exempla perditionis inſinuant. Vndè de eis per Pſalmiſtam dicitur: Omnes dij gentium, dæmonia: Dominus Pſal. 95. Pſal. 145. Gen. 2. Audubaldi Regis conuerſio.

Pſal. 113. autem cælos fecit. Et iterùm: Oculos habent, & non vident: aures habent, & non audiunt: nares habent, & non odorabunt: manus habent, & non palpabunt: pedes habent, & non ambulabunt. Similes ergò efficiuntur his, qui ſpem ſuæ confidentiæ ponunt in eis. Quomodò enim iuuandi quenlibet poſſunt habere virtutẽ hi, qui ex corruptibili materia, inferiorum etiam, ſuppoſitorumq; tibi manibus cõſtruuntur: quibus videlicet artificium humanum accommodans, eis inanimatam membrorum ſimilitudinẽ contuliſti: qui niſi à te moti fuerint, ambulare non poterunt: ſed tanquàm lapis in vno loco poſitus, ità conſtructi, nihilq; intelligentiæ habentes, ipſaq; inſenſibilitate obruti, nullam neq; lædendi, neq; iuuandi facultatem adepti ſunt? Qua ergò mentis deceptione eos deos, quibus voſipſi imaginem corporis tradidiſtis, colentes

Per ſanctã Crucẽ mundus redemptus eſt. ſequamini, iudicio diſcreto reperire non poſſumus. Vndè oportet vos ſuſcepto ſigno ſanctæ Crucis, per quam humanum genus redemptum eſt, execrando diabolicę verſutiæ ſupplantationem, qui diuinæ bonitatis operibus inuidus æmulusque conſiſtit, à cordibus veſtris abijcere, iniectiſq; manibus hos, quos catenùs materiæ compage vobis deos fabricâſtis, cõfringendos diminuendoſq; ſummoperè procurare. Ipſa enim eorum diſſolutio, corruptioque, quæ nunquàm viuentem ſpiritum habuit, nec ſenſibilitatem à ſuis factoribus potuit quolibet modo ſuſcipere, vobis patenter inſinuet, quòd nihil erat, quod catenùs colebatis, dum profectò meliores vos, qui ſpiritum viuentem à Domino percepiſtis, eorum conſtructione nihilominùs exiſtatis: quippè quos Deus omnipotens ex primi hominis, quem plaſmauit, cognatione deductos per ſecula, innumerabilibus propaginibus pullulare cõſtituit. Accedite ergò ad agnitionem eius, qui vos creauit, qui in vobis vitæ inſufflauit ſpiritum, qui pro veſtra redemptione filium ſuum vnigenitum miſit, vt vos ab originali peccato eriperet, & ereptos de poteſtate diabolicæ nequitiæ, cæleſtibus præmijs muneraret. Suſcipite verba prædicatorum, & Euangelium Chriſti, quod vobis annunciant, quatenùs credentes, ſicut ſæpiùs dictum eſt, in Deum patrem omnipotentem, & in Ieſum Chriſtum eius filium,

Iohan 3. & ſpiritum ſanctum, inſeparabilem Trinitatem, fugatis dæmoniorum ſenſibus, expulſaque à vobis ſolicitudine venenoſi & deceptibilis hoſtis, per aquam & ſpiritum ſanctum renati, ei, cui credideritis, in ſplendore gloriæ ſempiternæ cohabitare eius

Mittit ei Põtifex camiſiã S. Petri Apoſtoli. opitulatione & munificentia valeatis. Præthereà benedictionẽ protectoris veſtri, beati Petri Apoſtolorum principis vobis dileximus, id eſt, camiſiam cum ornatura in auro vna, & lena Ancyriana vna. Quod petimus, vt eo benignitatis animo gloria veſtra ſuſcipiat, quo à nobis noſcitur deſtinatum.

Ex Cap. 11. Ad coniugem quoq; eius Edelburgam, huiuſmodi literas idem Põtifex miſit. Exemplar Epiſtolę beatiſſimi & Apoſtolici Bonifacij Papę vrbis Romę, directę Edelburgæ Reginæ Eduini Regis. Dominæ glorioſæ, filiæ Edelburgæ Reginæ Bonifacius Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei. Redemptoris noſtri benignitas humano generi, quod precioſi ſanguinis ſui effuſione à vinculis diabolicæ captiuitatis eripuit, multa prouidẽtia, quibus ſaluaretur, propinauit remedia: quatenùs ſui nominis agnitione diuerſo modo gentibus innoteſcente, creatorem ſuum ſuſcepto Chriſtianę fidei agnoſcerent ſacramento: quod quidẽ in veſtræ gloriæ ſenſibus cæleſti collatum munere, myſtica purgationis veſtrę regeneratio patenter innuit. Magno ergò largitatis Dominicæ beneficio mẽs noſtra gaudio exultauit, quòd ſcintillã orthodoxæ religionis in veſtrî dignatus eſt conuerſione ſuccendere. Ex qua re non ſolùm glorioſi cõiugis veſtri, immò totius gentis ſuppoſitæ vobis intelligentiam in amorẽ ſuî faciliùs inflãmaret.

Edelburga Regina conuerſã, bonis ſtudet operibus. Didicimus nanq; referẽtibus his, qui ad nos, glorioſi filij noſtri Audubaldi Regis laudabilem conuerſionẽ nunciantes, peruenerunt, quòd etiã veſtra gloria, Chriſtianę fidei ſuſcepto mirabili ſacramento, pijs & Deo placitis iugiter operibus eniteſcat: ab idolorũ etiam cultu, ſeu fanorũ, auguriorumq; illecebris ſe diligenter abſtineat, & ità in amore Redemptoris ſui immutilata deuotione perſiſtens inuigilet, vt ad dilatandam Chriſtianam fidem inceſſabiliter non deſiſtat operã cõmodare. Cumq; de glorioſo coniuge veſtro paterna charitas ſolicitè perquiſiſſet, cognouimus, quòd catenùs abominandis idolis ſeruiens, ad ſuſcipiendã vocem prædicatorum, ſuã diſtulerit obedientiã exhibere. Qua ex re nõ modica nobis amaritudo cõgeſta eſt ab eo, quòd pars corporis veſtri, ab agnitione ſummæ & indiuiduæ Trinitatis remanſit extranea. Vndè paternis officijs veſtræ glorioſæ Chriſtianitati noſtram commonitionem non diſtulimus conferendam, adhortantes, quatenùs diuinæ inſpirationis imbuta ſubſidijs, importunè & opportunè agendũ nõ differas, vt & ipſe, Saluatoris noſtri Domini Ieſu

Ieſu Chriſti cooperante potentia, Chriſtianorum numero copuletur, vt perindè intemeratæ ſocietatis fœdere iura teneas maritalis conſortij. Scriptum nanque eſt: Erunt duo in carne vna. Quomodò ergò vnitas vobis coniunctionis ineſſe dici pote- Gen.2.
rit, ſi à veſtræ fidei ſplendore, interpoſitis deteſtabilis erroris tenebris, remanſerit 1 Pet.3.
ille alienus? Vndè orationi continuò inſiſtens, à longanimitate cæleſtis clementiæ, illuminationis illius beneficia impetrare non deſinas: vt videlicet, quos copulatio carnalis affectûs vnum quodammodò corpus exhibuiſſe monſtratur, hos quoquè vnitas fidei etiam poſt huius vitæ tranſitum, in perpetua ſocietate conſeruet. Inſiſte ergò glorioſa filia, & ſummis conatibus duritiam cordis ipſius, religioſa diuinorum præceptorum inſinuatione mollire ſummoperè dematura, infundens ſenſibus eius, quantùm ſit præclarum, quod credendo ſuſcepiſti myſterium, quantum've ſit admirabile, quod renata præmium conſequi meruiſti. Frigiditatem cordis ipſius, ſancti ſpiritûs annunciatione ſuccende: quatenùs amoto torpore pernicioſiſſimi cultûs, diuinæ fidei calor eius intelligentiam tuarum adhortationum frequentatione ſuccendat: vt profectò ſacræ ſcripturæ teſtimonium per te expletum indubitanter perclareat: Saluabitur vir infidelis per mulierem fidelem. Ad hoc enim miſericordiam 1 Cor.7.
Dominicæ pietatis conſecuta es, vt fructum fidei creditorumque tibi beneficiorum, redemptori tuo multiplicem reſignares. Quod equidem, ſuffragante præſidio benignitatis ipſius, vt explere valeas, aſſiduis non deſiſtimus precibus poſtulare. His ergò præmiſſis, paternæ vobis dilectionis exhibentes officia, hortamur, vt nos (reperta portitoris occaſione) de his quæ per vos ſuperna potentia in conuerſione coniugis veſtri, ſummiſſæque vobis gentis dignata fuerit operari, properè reueletis: quatenus ſolicitudo noſtra, quę de veſtra veſtrorũque omniũ animę ſalute optabilia deſideranter expectat, vobis annunciantibus releuetur: illuſtrationemque diuinæ propiciationis in vobis diffuſam opulentiùs cognoſcentes, hilari confeſſione largitori omnium bonorum Deo, & beato Petro Apoſtolorũ principi vberes meritò gratias exoluamus. Mittit & Reginæ Pontifex ſpeculũ & pectinem Eburneum S. Petri.
Prætereà benedictionẽ protectoris veſtri beati Petri Apoſtolorũ principis vobis direximus, id eſt, ſpeculum argenteum, & pectinem eburneũ inauratũ. Quod petimus vt eo benignitatis animo gloria veſtra ſuſcipiat, quo à nobis noſcitur deſtinatum.

Hæc quidem memoratus Papa Bonifacius de Regis Eduini, ac gentis ipſius ſalute ſolicitus, literis agebat. Sed & oraculum cæleſte, quod illi quondàm exulanti apud Ex cap.12.
Redualdum Regem Anglorum, pietas diuina reuelare dignata eſt, non minimùm ad ſuſcipienda vel intelligenda doctrinæ monita ſalutaris, ſenſum iuuit illius.

Cùm ergò videret Paulinus difficulter poſſe ſublimitatem animi regalis ad humilitatem viæ ſalutaris, & ſuſcipiendum myſterium viuificæ Crucis inclinari, ac pro ſalute illius ſimul & gentis, cui præerat, & verbo exhortationis apud homines, & apud diuinam pietatem verbo deprecationis ageret: tandèm, vt veriſimile videtur, didicit in ſpiritu, quod vel quale eſſet oraculum Regi quondàm cælitùs oſtenſum. Nec exindè diſtulit, quin continuò Regem admoneret, explere votum, quod in oraculo ſibi exhibito ſe facturum promiſerat, ſi temporis illius ærumnis exemptus, ad regni faſtigia perueniret. Erat autem oraculum huiuſmodi: Rex Eduin' difficulter poteſt conuerti ad Chriſtum.

Cùm perſequente illum Edelfrido, qui ante eum regnauit, per diuerſa occultus loca vel regna, multo annorum tempore profugus vagaretur, tandèm venit ad Regem Redualdum, obſecrans vt vitam ſuam à tanti perſecutoris inſidijs tutando ſeruaret. Qui libenter eum ſuſcipiens, promiſit ſe, quæ petebat, eſſe facturum. At Edelfridus perſequitur Eduinum.
poſtquàm Edelfridus in hac eum prouincia apparuiſſe, & apud Regem illius familiariter cum ſocijs habitare cognouit, miſit nuncios, qui Redualdo pecuniam multam pro nece eius offerrent: neque aliquid profecit. Miſit ſecundò, miſit tertiò, & copioſiora argenti dona offerens, & bellum illi, ſi contemneretur, indicens. Qui vel minis fractus, vel corruptus muneribus, ceſſit deprecanti, & ſiue occidere ſe Eduinum, ſeu legatarijs tradere promiſit. Quod vbi fideliſſimus quidã amicus illius animaduertit, intrauit cubiculum, quo dormire diſponebat, (Erat autem prima hora noctis) & euocatum foràs, quid erga eum agere Rex promiſiſſet, edocuit, & inſupèr adiecit: Si ergò vis, hac ipſa hora educam te de hac prouincia, & in ea loca te introducam, vbi nunquàm te vel Redualdus, vel Edelfridus inuenire valeant. Qui ait: Gratias quidem ago beneuolentiæ tuæ: non tamen hoc facere poſſum, quod ſuggeris, vt pactum, quod cum tanto Rege inij, ipſe primus irritum faciam, cùm ille mihi nihil mali fecerit, nihil adhuc inimicitiarum intulerit: quin potiùs, ſi moriturus ſum, ille me magìs, quàm ignò-

ſeruando, qui te & à temporalibus aduerſis eripuit, & temporalis regni honore ſublimauit. Et ſi deincèps voluntati eius, quam per me tibi prædicat, obſecundare volueris, etiam à perpetuis malorum tormentis te liberans, æterni ſecum regni in cælis faciet eſſe participem.

Quibus auditis, Rex, ſuſcipere quidem ſe fidem, quam docebat, & velle & debere reſpondebat: verùm adhuc cum amicis, principibus & conſiliarijs ſuis ſeſe de hoc collaturum eſſe dicebat, vt ſi & illi eadem cum eo ſentire vellent, omnes pariter in fonte vitæ Chriſto cōſecrarentur. Et annuente Paulino, fecit, vt dixerat. Habito enim cum ſapientibus conſilio, ſciſcitabatur ſingularìm ab omnibus, qualis ſibi doctrina hæc eatenùs inaudita, & nouus diuinitatis, qui prædicabatur, cultus videretur. Cui primus pontificum ipſius Coifi, continuò reſpōdit: Tu vide, Rex quale ſit hoc quod nobis prædicatur: ego tibi veriſſimè, quod certum didici, profiteor, quia nihil omninò virtutis habet, nihil vtilitatis religio illa, quam hucuſquè tenuimus. Nullus enim tuorum ſtudioſiùs quàm ego, culturæ deorum noſtrorum ſe ſubdidit, & nihilominùs multi ſunt, qui ampliora à te beneficia, quàm ego, & maiores accipiunt dignitates, magiſque proſperantur in omnibus, quæ agenda vel acquirenda diſponunt. Si autem dij aliquid valerent, me potiùs iuuare vellent, qui illis impenſiùs ſeruire curaui. Vndè reſtat, vt ſi ea, quæ nunc nobis noua prædicantur, meliora eſſe & fortiora, habita examinatione, perſpexeris, abſque vllo cunctamine ſuſcipere illa feſtinemus. Cuius ſuaſioni verbiſque prudentibus alius optimatum tribuens aſſenſum, continuò ſubdidit:

Ex cap. 13.

Rex Eduinus deliberat cū ſuis de complectendo Christianiſmo.

Talis, inquiens, mihi videtur, Rex, vita hominum præſens in terris, ad comparationem eius, quod nobis incertum eſt, temporis, quale cum, te reſidente ad cœnam cum ducibus ac miniſtris tuis tempore brumali, accenſo quidem foco in medio, & calido effecto cœnaculo, furentibus autem foris per omnia turbinibus hyemalium pluuiarum vel niuium, adueniens vnus paſſerum, domum citiſſimè peruolauerit: qui cùm per vnum oſtium ingrediens, mox per aliud exierit, ipſo quidem tempore, quo intùs eſt, hyemis tempeſtate non tangitur: ſed tamen paruiſſimo ſerenitatis momento excurſo, mox de hyeme in hyemem regrediens, tuis oculis elabitur. Ità hæc vita hominum ad modicum apparet: quid autem ſequatur, quid've præceſſerit, prorsùs ignoramus. Vndè ſi hæc noua doctrina certius aliquid attulit, meritò ſequenda eſſe videtur. His ſimilia & cæteri maiores natu, ac Regis conſiliarij diuinitùs admoniti, proſequebantur.

Elegans ſimilitudo.

Adiecit autem Coifi, quia vellet ipſum Paulinum diligentiùs audire de Deo, quem prædicabat verbum facientem. Quod cùm iubente Rege faceret, exclamauit auditis eius ſermonibus, dicens: Iam olim intellexeram nihil eſſe, quod colebamus: quia videlicet quanto ſtudioſiùs in eo cultu veritatē quærebam, tanto minùs inueniebam. Nunc autem apertè profiteor, quia in hac prædicatione veritas datur illa, quæ nobis vitæ, ſalutis ac beatitudinis æterna dona valet tribuere. Vndè ſuggero, Rex, vt templa & altaria, quæ ſine fructu vtilitatis ſacrauimus, ocyùs anathemati & igni tradamus. Quid plura? Præbuit palàm aſſenſum Euangelizanti beato Paulino Rex, & abrenunciata idolatria, fidem ſe Chriſti ſuſcipere confeſſus eſt.

In ethniciſmo nulla cognitio veritatis.

Tandē Rex Eduinus credit.

Cumque à præfato pontifice ſacrorum ſuorum quæreret, quis aras & fana idolorum cum ſeptis, quibus erant circundata, primus prophanare deberet: ille reſpōdit: Ego: Quis enim ea, quæ per ſtultitiam colui, ad exemplum omnium aptiùs, quàm ipſe per ſapientiam mihi a Deo vero donatam deſtruam? ſtatimque abiecta ſuperſtitione vanitatis, rogauit ſibi Regem arma dare, & equum emiſſarium, quem aſcendens, ad idola deſtruenda veniret. Non enim licuerat pontificem ſacrorum vel arma ferre, vel in * equo ſedere. Accinctus ergò gladio, accepit lanceam in manu, & aſcendens emiſſarium Regis, pergebat ad idola. Quod adſpiciens vulgus, exiſtimabat eum inſanire. Nec diſtulit ille mox, vt appropiabat ad fanum, profanare illud, iniecta in eo lancea, quam tenebat: multumque gauiſus de agnitione veri Dei cultûs, iuſſit ſocijs deſtruere, ac ſuccēdere fanum cum omnibus ſeptis ſuis. Oſtenditur autem locus ille quondàm idolorum, non longè ab Eboraco, ad Orientem vltra amnem Doruentionem, & vocatur hodiè Gotmundin Gahan: vbi pontifex ille, inſpirante Deo vero, polluit ac deſtruxit eas, quas ipſe ſacrauerat, aras.

* *equa equitare.*

Coifi pōtifex idolorū, conuerſus deſtruit ea.

Igitur accepit Rex Eduinus, cum cunctis gentis ſuę nobilibus ac plebe perplurima, fidem & lauacrum ſanctæ regenerationis, anno regni ſui vndecimo, qui eſt annus Domi-

Ex cap. 14.

Dominicæ incarnationis ſexcenteſimus vigeſimusſeptimus: ab aduentu verò Anglorum in Britanniam, anno circiter centeſimo octuogeſimo. Baptizatus eſt autē Eboraci die ſancto Paſchæ, pridiè Iduum Aprilis, in eccleſia ſancti Petri Apoſtoli, quam idem ipſe de ligno, cùm catechizaretur, atque ad percipiendum Baptiſma imbueretur, citato opere conſtruxit. In qua etiam ciuitate ipſi doctori atque Antiſtiti Paulino ſedem Epiſcopatûs donauit.

Rex eccleſiam in honorē S. Petri Apoſtoli conſtruit.

Mox autem vt baptiſma conſequutus eſt, curauit, docente eodem Paulino, maiorem ipſo in loco & auguſtiorem de lapide fabricare baſilicam, in cuius medio ipſum, quod priùs fecerat, oratorium includeretur. Præparatis ergò fundamentis in gyro prioris oratorij, per quadrum cœpit ædificare baſilicam. Sed priuſquàm altitudo parietis eſſet conſummata, Rex ipſe impia nece occiſus, opus idem ſucceſſori ſuo Oſuualdo perficiendum reliquit.

Eduin⁹ Rex occiditur.

Paulinus autem ex eo tempore ſex annis continuis, id eſt, vſque ad finem imperij Regis illius, verbum Dei, annuente ac fauente ipſo, in ea prouincia prædicabat: credebantque & baptizabantur, quotquot erant prçordinati ad vitam æternam. In quibus erāt Osfridus & Eadfridus filij Regis Eduini, qui ambo ei exuli nati ſunt de Quenburga filia Cearli Regis Merciorum. Baptizati ſunt tempore ſequēti & alij liberi eius, de Edelburga Regina progeniti, Edilhim & Ediltridis filia, & alter filius Buſcfrea: quorum primi albati adhuc, rapti ſunt de hac vita, & Eboraci in eccleſia ſepulti. Baptizatus eſt & Iffi filius Osfridi, ſed & alij nobiles & egregij viri non pauci.

Multos cōuertit S. Paulinus.

Tantus autem fertur tunc fuiſſe feruor fidei ac deſiderium lauacri ſalutaris genti Nord Humbrorum, vt quodam tempore Paulinus veniens cum Rege & Regina in regiam villam, quę vocatur Adregin, trigintaſex diebus ibidèm cum eis catechizandi & baptizandi officio deditus, moraretur: quibus diebus cunctis à manè vſque ad veſperam nil aliud ageret, quàm confluentem eò dē cunctis viculis ac locis plebem, Chriſti verbo ſalutis inſtruere, atque inſtructam in fluuio Gleni, qui proximus erat, lauacro remiſſionis abluere. Hæc villa tempore ſequentium Regum deſerta, & alia pro illa eſt facta in loco, qui vocatur Melmin. Hęc quidem in prouincia Berniciorum: ſed & in prouincia Deirorum, vbì ſæpiùs manere cum Rege ſolebat, baptizabat in fluuio Sualua, qui vicum iuxta Cataractam præterfluit. Nondùm enim oratoria vel baptiſteria in ipſo exordio naſcentis ibì Eccleſiæ poterant ædificari. Attamen in campo Dono, vbì tunc etiā villa regia erat, fecit baſilicam, quam poſtmodùm pagani, à quibus Eduinus Rex occiſus eſt, cum tota eadem villa ſuccenderunt. Pro qua Reges poſteriores fecère ſibi villam in regione, quæ vocatur Loidis. Euaſit autē ignem altare, quia lapideū erat, & ſeruatur adhuc in monaſterio reuerēdiſſimi Abbatis & presbyteri Trunuuulſi, quod eſt in ſylua Elmete.

Permulti ab eo in flumine baptizātur.

Ex cap. 15.

Tantam autem deuotionem Eduinus erga cultum veritatis habuit, vt etiam Regi Orientalium Anglorum Carpualdo filio Redualdi perſuaderet, relictis idolorum ſuperſtitionibus, fidem & ſacramēta Chriſti cum ſua prouincia ſuſcipere. Et quidem pater eius Reduald iamdudùm in Cantio ſacramentis Chriſtianæ fidei imbutus eſt, ſed fruſtrà. Nam rediens domum, ab vxore ſua & quibuſdam peruerſis doctoribus ſeductus eſt, atque à ſynceritate fidei deprauatus, habuit poſteriora peiora prioribus: ità vt in morem antiquorum Samaritanorum, & Chriſto ſeruire videretur, & dijs quibus anteà ſeruiebat, atque in eodem fano & altare haberet ad ſacrificium Chriſti, & arulam ad victimas dæmoniorum. Quod videlicet fanum Rex eiuſdem prouinciæ Alduulff, qui noſtra ætate fuit, vſque ad ſuum tempus perduràſſe, & ſe in pueritia vidiſſe teſtatur.

Eduald⁹ rex & Chriſtiū & dęmones colit.

Erat autem præfatus Rex Reduald natu nobilis, quanlibèt actu ignobilis, filius Tytilli cuius pater fuit Vulfa, à quo Reges Anglorum Orientalium Vulffingas appellāt. Verùm Carpuald nō multo pòſt, quàm fidem accepit, tempore occiſus eſt à viro gentili, nomine Richberto, & exindè tribus annis prouincia in errore verſata eſt, donèc accepit regnū eiuſdem frater Carpualdi Sibertus, vir per omnia doctiſſimus atque Chriſtianiſſimus. Qui viuente adhuc fratre, cùm exularet in Gallia, fidei ſacramentis imbutus eſt. Quorum participem mox vbì regnare cœpit, totam ſuam prouinciam facere curauit. Cuius ſtudijs glorioſiſſimè fauit Felix Epiſcopus, qui de Burgundiorum partibus, vbi ortus & ordinatus erat, cùm veniſſet ad Honorium Archiepiſcopum, eique indicàſſet deſiderium ſuum, miſit eum ad prædicandum verbum vitę præfatæ nationi Anglorum. Nec vota ipſius in caſſum cecidère: quin potiùs fructum in ea

Carpualdus Rex occiditur.
Sibert⁹ Rex doctiſſimus & chriſtianiſſimus.
Felix Epiſcopus multos Anglos conuertit.

ea multiplicem credentium populorum pius agri ſpiritalis cultor inuénit. Siquidem totam illam prouinciam iuxta ſui nominis ſacramentum, à longa iniquitate atque infelicitate liberatam, ad fidem & opera iuſtitiæ, ac perpetuæ felicitatis dona perduxit. Accepitq́; ſedem Epiſcopatûs in ciuitate Dummock, & cùm decem & ſeptem annis eidem prouinciæ pontificali regimine præfuiſſet, ibidèm in pace vitam finiuit.

Prædicabat autem Paulinus verbum etiam prouinciæ Lindiſi, quæ eſt prima ad meridianam Humbri fluminis ripam, pertingens vſque ad mare: Præfectumque Lindocolinæ ciuitatis, cui nomen erat Blecca, primum cum domo ſua conuertit ad Dominum. In qua videlicet ciuitate, & eccleſiā operis egregij de lapide fecit, cuius tecto vel longa incuria, vel hoſtili manu deiecto, parietes hactenùs ſtare videntur: & omnibus annis aliqua miracula ſanitatum in eodem loco ſolent ad vtilitatem eorum, qui fideliter quærunt, oſtendi. In qua eccleſia Paulinus, tranſeunte ad Chriſtum Iuſto, Honorium pro eo conſecrauit Epiſcopum, vt in ſequentibus ſuo loco dicemus.

Ex cap. 16. S. Paulinus conuertit Bleccā præfectū Lindocolinæ ciuitatis.

De huius fide prouinciæ narrauit mihi preſbyter & Abbas quidam, vir veraciſſimus de monaſterio Peartan, vocabulo Deda, retuliſſe ſibi quendā ſeniorum, baptizatum ſe fuiſſe die media à Paulino Epiſcopo, præſente Rege Eduino, & multam populi turbam in fluuio Trehenta iuxta ciuitatem, quæ lingua Anglorum Trouulfingaceſtir vocatur. Qui etiam effigiem eiuſdem Paulini referre eſt ſolitus, quòd eſſet longæ ſtaturæ, paululùm incuruus, nigro capillo, facie macilenta, naſo adunco, pertenui, venerabilis ſimul & terribilis adſpectu. Habuit autem ſecum in miniſterio & Iacobum Diaconum, virum vtiquè induſtrium ac nobilem in Chriſto & in Eccleſia, qui ad noſtra vſque tempora permanſit.

Forma corporis S. Paulini.

Tanta autem eo tempore pax in Britānia, quaquauersùm imperium Regis Eduini peruenerat, fuiſſe perhibetur, vt (ſicut vſque hodiè in prouerbio dicitur) etiamsì mulier vnà cum recèns nato paruulo vellet totam perambulare inſulam à mari ad mare, nullo ſe lædente, valeret. Tantùm quoquè Rex idem vtilitati ſuæ gentis conſuluit, vt pleriſque in locis, vbì fontes lucidos iuxta publicos viarum tranſitus conſpexit, ibi ob refrigerium viantium, erectis ſtipitibus æreos caucos ſuſpendi iuberet: neque hos quiſquam, nisì ad vſum neceſſarium, contingere prę magnitudine vel timoris eius auderet, vel amoris vellet. Tantum verò excellentiæ in regno habuit, vt non ſolùm in pugna ante illum vexilla geſtarentur, ſed & tempore pacis equitātem inter ciuitates, ſiue villas, aut prouincias ſuas cum miniſtris, ſemper antecedere ſignifer cōſueuiſſet: necnon & incedente illo vbilibèt per plateas, illud genus vexilli, quod Romani Tufam, Angli verò appellant Thuuf, ante eum ferri ſolebat.

Sub Eduino rege ſumma Britanniæ pax.

Quo tempore præſulatum ſedis Apoſtolicæ Honorius Bonifacij ſucceſſor habebat: qui vbì gentem Nord Humbrorum cum ſuo Rege ad fidem confeſſionemque Chriſti, Paulino euangelizante, conuerſam eſſe didicit, miſit eidem Paulino pallium, miſit & Regi Eduino literas exhortatorias, paterna illum charitate accendens, vt in fide veritatis, quam acceperat, perſiſtere ſemper ac proficere curaret. Quarum videlicet literarum iſte eſt ordo.

Ex cap. 17. Honorius papa mittit palliū Paulino.

Domino excellentiſſimo, atque præcellētiſſimo filio Eduino Regi Anglorum, Honorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, ſalutem. Ità Chriſtianitatis veſtræ integritas circa conditoris ſui cultum, fidei eſt ardore ſuccenſa, vt longè lateque reſplendeat, & in omni mundo annunciata, veſtri operis multipliciter referat fructum. Sic enim vos Reges eſſe cognoſcitis, dum Regem & creatorem veſtrum orthodoxa prædicatione edocti, Deum venerando colitis, eique, quod humana valet conditio, mentis veſtræ ſynceram deuotionē exoluitis. Quid Deo noſtro aliud offerre valebimus, nisi vt in bonis actibus perſiſtentes, ipſumque authorem humani generis cōfitentes, eum colere, eique vota noſtra reddere feſtinemus? Et ideò excellentiſſime fili, paterna vos charitate, qua conuenit, exhortamur, vt hoc, quòd vos diuina miſericordia ad ſuam gratiam vocare dignata eſt, ſolicita intentione, & aſſiduis orationibus ſeruare omnimodò feſtinetis: vt qui vos in præſenti ſeculo ex omni errore abſolutos, ad agnitionē ſui nominis eſt dignatus perducere, & celeſtis patriæ vobis præparet māſionem. Prædicatoris igitur veſtri, domini mei Apoſtolicę memorię Gregorij lectione frequenter occupati, præ oculis affectum doctrinæ ipſius, quem pro veſtris animabus libenter exercuit, habetote: quatenùs eius oratio. & regnum veſtrum, populumque augeat, & vos omnipotenti Deo irrepræhenſibiles repræſentet. Ea verò, quæ à nobis pro veſtris ſacerdotibus ordinanda ſperâſtis, hæc pro fidei veſtræ ſynceritate, quæ nobis mul-

Honorij Papæ literę ad Eduinū Regem.

S. Gregorij Papæ erga Anglos affectus.

multimoda relatione per præſentium portitores laudabiliter inſinuata eſt, gratuito animo attribuere illis ſine vlla dilatione prouidimus, & duo pallia vtriſque Metropolitanis, id eſt, Honorio & Paulino, direximus: vt dum quis eorum de hoc ſeculo ad authorem ſuum fuerit accerſitus, in loco ipſius alterum Epiſcopum ex hac noſtra authoritate debeat ſubrogare. Quod quidē tam pro veſtræ charitatis affectu, quàm pro tantarum prouinciarum ſpatijs, quæ inter nos & vos eſſe noſcuntur, ſumus inuitati concedere, vt in omnibus deuotioni veſtræ noſtrum concurſum, & iuſta veſtra deſideria præberemus. Incolumem excellentiam veſtram gratia ſuperna cuſtodiat.

Mittit duo pallia duobus Metropolitanis.

Ex Cap. 20. Cùm autem Eduinus decem & ſeptem annis genti Anglorum ſimul & Britonum glorioſiſſimè præeſſet, è quibus etiam ſex ipſe, vt diximus, Chriſti regno militauit, rebellauit aduersùs eum Carduella Rex Britonum, auxilium præbente illi Penda, viro ſtrenuiſſimo, de regio genere Merciorum, qui & ipſe ex eo tempore gentis eiuſdem regno annis vigintiduobus varia ſorte præfuit. Et conſerto graui prælio in campo, qui vocatur Hethfelth, occiſus eſt Eduinus die quarto Iduum Octobris, anno Dominicæ incarnationis ſexcenteſimo trigeſimotertio, cùm eſſet annorum quadragintaocto, eiuſque totus vel interemptus, vel diſperſus eſt exercitus. In quo etiam bello ante illum vnus filius eius Oſfrid, iuuenis bellicoſus cecidit: alter Edfrid, neceſſitate cogente, ad Pendam Regem transfugit: & ab eo poſtmodùm, regnante Oſuualdo, contra fidem iuriſiurandi peremptus eſt.

Eduin⁹ Rex cæditur cū ſuis.

Quo tempore maxima eſt facta ſtrages in Eccleſia, vel gente Nord Humbrorum, maximè quòd vnus ex ducibus, à quibus acta eſt, paganus: alter, quia barbarus, erat pagano ſæuior. Siquidem Penda cum omni Merciorum gente idolis deditus, & Chriſtiani erat nominis ignarus. At verò Carduella, quanuis nomen & profeſſionem haberet Chriſtiani, adeò tamen erat animo ac moribus barbarus, vt nec ſexui quidem muliebri, vel innocuæ paruulorum parceret ætati, quin vniuerſos atrocitate ferina morti per tormenta contraderet, multo tempore totas eorum prouincias debacchando peruagatus, ac totum genus Anglorum Britanniæ finibus eraſurum ſe eſſe deliberans. Sed nec religioni Chriſtianæ, quæ apud eos exorta erat, aliquid impendebat honoris: quippe cùm vſque hodiè moris ſit Britonum, fidem religionemque Anglorum pro nihilo habere, neque in aliquo eis magìs communicare, quàm paganis. Allatum eſt autē caput Eduini Regis Eboracum, & illatum poſteà eccleſiæ beati Petri Apoſtoli, quam ipſe cœpit, ſed ſucceſſor eius Oſuuald perfecit, vt ſuprà docuimus. Poſitum eſt autem in porticu ſancti Papæ Gregorij, à cuius ipſe diſcipulis verbum vitæ ſuſceperat.

Ecce Carduellæ & Pendæ tyrannidem.

Britones infenſi ſunt Anglis.

S. Paulinus cum regina fugit Cantium. Turbatis itaque rebus NordHumbrorum huius articulo cladis, cùm nihil alicubì preſidij, niſi in fuga eſſe videretur, Paulinus aſſumpta ſecum Edelburga Regina, quam pridèm adduxerat, redijt Cantium nauigio, atque ab Honorio Archiepiſcopo & Rege Edulbaldo multùm honorificè ſuſceptus eſt. Venit autem illuc duce Baaſſo, milite Regis Eduini fortiſſimo, habēs ſecum Heanfredam filiam, & Vulcfream filiū Eduini, necnon & Iffi filium Oſfridi filij eius: quos poſteà mater metu Edboldi & Oſuualdi Regum, miſit in Galliam nutriendos Regi Deeberto: ibique ambo in infantia defuncti, & iuxta honorem vel regijs pueris, vel innocentibus Chriſti congruum, in eccleſia ſepulti ſunt. Attulit quoquè ſecum vaſa precioſa Eduini Regis perplura, in quibus & Crucem magnam auream, & calicem aureum, conſecratum ad miniſterium altaris: quæ hactenùs in eccleſia Cantij conſeruata monſtrantur.

Crux magna aurea.

Quo in tempore Rhofenſis eccleſia paſtorē minimè habebat, eò quòd Romanus præſul illius ad Honorium Papam à Iuſto Archiepiſcopo legatarius miſſus, abſorptus fuerat fluctibus Italici maris: ac per hoc curam illius præfatus Paulinus inuitatione Honorij Antiſtitis, & Eadbaldi Regis ſuſcepit ac tenuit, vſq; dum & ipſe ſuo tempore ad cæleſtia regna cum glorioſi fructu laboris aſſcendit. In qua eccleſia moriens, pallium quoquè, quod à Romano Papa acceperat, reliquit. Reliquerat autem in eccleſia ſua Eboraci Iacobum Diaconum, virum vtiquè Eccleſiaſticum & ſanctum, qui multo ex hinc tempore in eccleſia manens, magnas antiquo hoſti prædas docendo & baptizando eripuit. Cuius nomine vicus, in quo maximè ſolebat habitare, iuxta * Catarectam, vſque hodiè cognominatur. Qui quoniam cantandi in eccleſia erat peritiſſimus, recuperata poſtmodùm pace in prouincia, & creſcente numero fidelium, etiam magiſter eccleſiaſticæ cantionis iuxta morem Romanorum ſeu Cantuariorum, multis cœpit exiſtere. Et ipſe ſenex, & plenus dierū, iuxta ſcripturas, patrum viam ſequutus eſt.

Obitus S. Paulini.

Anno

Ex lib.3 Hiſtor. eiuſdẽ cap.14.

Anno autem ab incarnatione Domini ſexcenteſimo quadrageſimoquarto, reuerendiſſimus pater Paulinus, quondàm quidem Eboracenſis, ſed tunc Epiſcopus Rhofenſis ciuitatis, tranſijt ad Dominum, ſexto Iduum Octobris die: qui decem & nouem annos, & menſes duos, & vigintiunum dies Epiſcopatum tenuit: ſepultuſque eſt in ſecretario beati Apoſtoli Andreæ, quod Rex Edilbertus à fundamentis in eadem Rhofi ciuitate conſtruxit. In cuius locum Honorius Archiepiſcopus ordinauit Ithamar, oriundum quidem de gente Cantuariorum, ſed vita & eruditione anteceſſoribus ſuis æquandum.

VITA S. IOHANNIS PRIORIS MONASTERII BRIDLINGTONIAE CANONICORVM REGVLARIVM

in Anglia, ex quodam MS. codice per F. Laur. Surium mutato ſtylo preſſiùs & contractiùs deſcripta. Authoris nomen codex non habuit, ſed eſt hiſtoria grauis, ſcripta ab eius æquali.

Octobr.10. Cap.1.

SACRATISSIMAE recordationis Iohannes Prior Bridlingtonienſis, cuius grata ſolennitas mirifici ſplendoris radijs vniuerſam illuſtrat & ornat Eccleſiam militantem, inſtàr immotæ cuiuſdam columnæ, in baſe fidei firmiter collocatæ, mortalium omniũ nutabundam confirmat inſtabilitatem, & benignæ interceſſionis conſolatione ſuſtentat. Is enim prima florentis ætatis exordia virtutibus conſecrans, profligatis vitiorum tenebris, diuini timoris amplexus eſt itinera, & in Tobiæ veſtigijs inſiſtens, atq; ſpei & charitatis multos proferens fructus, ſanctiſpiritûs ſingulare quoddam ſacrarium effectus eſt. A pijs verò parentibus enutritus, & ſtudijs liberalium diſciplinarum admotus, breuì longo interuallo omnes poſt ſe reliquit ſuos condiſcipulos. Neque tamen ſoli acquirendæ ſcientiæ deditus erat, ſed cæleſtibus animo inhians, cùm eſſet in ſchola Oxonienſi, crebrò interruptis ſcholaſticis diſputationibus, interiori homini excolẽdo vacabat, templũ animi ſui ſupremo principi dedicans, & in Dei ac proximi amore feruenti ſpiritu ſeſe exercens, vt quidem ad nos perlatũ eſt ab eius condiſcipulis fide dignis: atque in ipſa iuuenili ætate Deo toto animo addictus, aduersùs illatas iniurias & contumelias placidum & tranquillũ ſeſe exhibebat. Leuitatem & petulantiam omnem perpetuò vitabat, ſuo potiùs & omnium cupiens militare creatori, quàm vanis & friuolis occupationibus tempus terere, & bonas horas malè collocare.

Multis virtutibus ornatur adhuc puer. Tob.1. Multùm proficit in ſtudijs literarum. Hic Author indicat ſe eius fuiſſe æqualem.

Cap.2.

Hunc verò in modum in virtutibus enutritus & educatus feliciter in Comitatu Eboracenſi in locis maritimis, nec multùm à monaſterio Bridlingtonienſi remotis, cùm biennium exegiſſet Oxoniæ, ocyùs domum reuerſus eſt, atque illic non tam humana inſtitutione partam, quàm cæleſti vnctione infuſam perquiſiuit ſcientiam. Atque in ipſa iuuentute maturos annos induens, quod ætati deerat, virtutum ſtudioſa conuerſatione ſuppleuit. Cùm ſic autem & ſcientia & honeſtis moribus ornatus eſſet, vir quidam celebris ac opulentus illum ſuorum filiorum voluit habere pædagogum, qui eos non ſolùm literas doceret, ſed etiam à vitijs coërceret. At ille perpendens teneram eſſe lilij ſubſtantiam, quæ ſpinarum aculeis facilè perforetur, timens etiam inſanientis libidinis æſtus, viceſimo ætatis ſuæ anno, magno religioſę vitæ ardore correptus, virtutibus præclarè inſtructus, Chriſti ſempiterno ſeruitio ſe conſtituit mancipare. Mouebatur enim etiam ijs rebus, quas partìm quotidiana diſcebat experientia, tot inter homines exiſtentibus contentionibus & diſcordijs diuturnis: partìm memoria repetebat è ſcripturis diuinis, Abel & Cain vno parente editos, columbam & coruum pariter in arca commorantes, Iſaac & Iſmaëlem inter ſe colludentes, ab ipſis primis creati orbis initijs improbos bonis admixtos: deniquè multos vndiquè malè blandientis mundi propoſitos eſſe laqueos. Horum igitur accurata conſideratione incitatus, Bridlingtonienſe cœnobium petijt, atque illic haud ſecùs atquè Angelus è cælo veniens, hilariter acceptus, monaſticum habitum induit, multaque morum integritate conſpicuus, & ſancti ſpiritûs flamma incenſus, regularis obſeruantiæ admodùm ſtudioſus fuit. Amabat Deum toto corde & tota anima,

Senilis maturitas in iuuenili corpore. Gen.4.8.21. Fit monachus apud Regulares Canonicos.

mente cæleſtia ſuſpirabat, mundi huius res caducas omnes contemneba, timirè perfuſus gratia cæleſti. Erat humilis, obediens, abſtinentia rigidus, iuſtitiæ tenax, continentia inſignis, in vigilijs frequẽs, ſtrenuus in precibus, ſpiritu feruens, in ſermone circunſpectus & maturus, ſpe firmus, perpetuò in Dei ſeruitutem intentus. Cùm alij more ſuo vanis oblectamentis ſeſe dederent, ipſe vel orationi, vel lectioni incumbebat. Diſciplinæ monaſticæ tam fuit exactus cultor, vt nec minimas conſtitutiones negligeret: quod idem etiam ſuis fratribus in ſupremo ſpiritu attentiùs commendauit. Tanta verò humilitate fuit, vt cùm diuina officia attentiſſimo corde perſolueret, libenter totis viribus aliorum vices impleret: in inceſſu autem omnẽ mundanorum hominum pompam prorsùs faſtidiret & negligeret.

Catalogus virtutũ eius

Cap. 3.

Propter eius eximias virtutes demandata ei fuêre Præcentoris, Eleemoſynarij, & Supprioris miniſteria in quibus rectè atque ordine ſeſe geſſit. Ab alijs functionibus, quæ mundi huius tumultibus & tempeſtatibus expoſitę ſunt, ad tempus illum diuina prouidentia præſeruauit, nè animus recens, virtutum ornamentis pulchrè compoſitus mundi huius occupationibus implicatus, fallaci rerum labentium amore obſuſcaretur & excæcaretur. Ità ille protector noſter Deus, vt quondàm Noë à diluuio, Lot ab cæleſti incẽdio, Iſaac ab impendẽte gladio, Ioſeph à fœminæ calumnia & carceris anguſtijs, Moyſen ab ira Pharaonis, Rahab à ciuitatis excidio, Ionam à mortis periculo, Suſannam à falſis teſtibus, Danielem à leonibus, tres pueros ab ignibus, ſic monaſticæ diſciplinæ ſpecimen à ſæuientis ſeculi poteſtate ſeruauit.

Gen. 8. 19. 22. 41. Exod. 2. Ioſu. 6. Ionæ 2. Dan. 13. 6. & 3.

Cap. 4.

Sed cum creſceret fama virtutum eius, accidit, vt monaſterij Prępoſito in fratrum manus ſuum munus reſignante, vota omnium, ſancto id agente ſpiritu, in eum conferrentur, quòd ea functione dignum eum exiſtimarent. Sed ille, vt erat humilimus, ità ait ad eos: Itáne vos pygmęi imbecillas vires in Eccleſiæ ſtructura columnam vultis conſtituere? hominem cæcum hoſtiles dolos & machinas poſſe peruidere putatis? aut canem mortuum, latratu ſuo lupos gregi Dominico inſidiantes abigere? An verò ignoratis, dum abeſt maceria aut idoneum munimentum, vineam Domini fraudulentas vulpeculas demoliri? Itaque ego multa inuolutus ignorantiæ cæcitate, etiamsì ad columnam alliger, & multis conficiar plagis, non tamen auſus ero iſthuc in me onus recipere. Ità illo ſeſe excuſante, alius electus eſt. At illo intrà annos non multos peſte ſublato, diuinæ ſapientiæ prouidentia volens lucernam, tanta luce conſpicuam, ſuis radijs etiam alijs prælucere, id effecit, vt denuò liberis fratrum ſuffragijs electus ſit. Et quamuis ille oneris eius immane pondus attendens, ęgrè ad tempus animi ſui æſtus tolerârit, tandèm tamen diuina conſolatione perfuſus, atque maiori ex ætate maturiori accedente iudicio, animaduertens quanto laborioſior eſt vitæ huius peregrinatio, tanto ex Dei gratia illuſtriorem quoquè fore triumphum ex hoſte tartareo, ſuppoſuit humeros ſarcinæ, confidens in clementia & adiutorio Saluatoris.

Recuſat monaſterij præfecturam.

Inuitus tandem ... nobij.

Cap. 5.

Eius eximia charitas erga omnes.

Eo autem honore ſublimatus, quemadmodùm ſeſe geſſerit, ingenij noſtri tenuitas pro dignitate explicare non poteſt. Eſurientes pauit, nudos veſtiuit, frigus temperauit, dolori conſolationis fomẽta adhibuit, lachrymas abſterſit, oppreſſos ſubleuauit, carceres aperuit, pacem conciliauit, fœderatos confirmauit, conſopiuit lites, remoratus eſt bella, produxit inducias, ægris ſalutem, ſeruis libertatem reſtituit, dilatauit mœnia, clementia profligauit crudelitatem, detexit fraudes quodam veritatis fuco illitas, destructa inſtaurauit, noua conſtruxit ædificia, agris fœcunditatem, horreis vbertatem attulit. Porrò verò quieti contemplationis feruentiùs operam dedit, cum fratribus nocturnis pariter & diurnis horis preces Canonicas tam accurate perſoluens, vt audito campanæ ſigno, negocijs ſecularibus occupatus ſi fuiſſet, voce lamentabili ſæpius fratribus diceret: Nunc quidem animus cupit cum cæteris ire ad eccleſiam, ſed heu aliundè impeditur: Ità nimirùm Rachelis caſtos amplexus expetens, vt tamen Liæ diligentiam ſibi minimè putaret omittendam.

Cap. 6.

Magnus feruor ſacrificantis.

Solebat etiam frigidiſſimis anni temporibus in aurora Miſſæ ſacrificium facere. Itaque omnipotentis Dei amore accenſus inexplicabili, ob nimium animi ardorem quædam deponebat veſtimenta, frigori arcendo opportuna, nihil interim ſentiens aſperrimum gelu: immò verò ab eius vertice viſebantur denſi prodire vapores, perindè vt ſolet ex multùm bulliente aqua. Interim nonnunquàm rapiebatur ſpiritus eius in Deum, corpus verò quasì exanime cernebatur, ſuoque pondere depreſſum, ſubſiſtere vix potuiſſet, nisì ab alijs eſſet ſuſtentatum. Quodam die eiuſmodi iucunda

cunda deuotione affectus, in ſacello ſuo Miſſam celebrare voluit, miniſtro illius ei aſſiſtente cum homine quodam ſeculari. Premiſſis itur priuatis orationibus & meditationibus, mox ſacerdotales induit veſtes: cumque anhelo pectore cæleſtis patriç gaudia contemplaretur, vſque ad Epiſtolam omnia ritè peregit. Tum verò clàm dixit miniſtro, vt ſecularem hominem è ſacello iuberet abſcedere. Quod cùm factum eſſet, vſqueadeò diuino eſt amore inflammatus, vt præ multo lachrymarum imbre verba pronunciare non poſſet. Quod tamen ille non virtuti, ſed infirmitati attribuit, nolens vt miniſter eius ad aliorum notitiam id gloriabundus perferret. Sed erat certè ille egregiè humilis, vt etiam eos diligeret, qui ipſum contumelia afficerent, ingratos beneficijs obrueret, vanas adulantium laudes odiret, honores fugeret, cum inferioribus miniſtraret, prouectioribus ſociabilem ſe exhiberet. Magna eius humilitas.

Porrò gregi ſibi cõmiſſo vigilanter intendens, aduersùm maligni dæmonis tentationes ſubditos ſuos & exhortationibus, & exẽplis bonis egregiè animauit. Deſides & pigros in prçſtando officio, caſtigabat: piè & religioſè ſe gerentes, fauore & amore proſequebatur. Diligẽter admonebat fratres, vt à domibus officialibus mulieres excluderent, nè mente vacantes libidini, à beatorum conſortio fierent alieni. Cum fratribus in refectorio cibũ capere ſolebat, niſi hoſpites eiuſmodi ſuperuenirent, quibus cum adeſſe oporteret. Noctibus cubabat in dormitorio, nocturniſq; precibus, quas Matutinas vocant, peruigil intererat, multùm reformidans, ſi ſecùs tempus expénderet, cum lampade vacua non ſe peruenturum ad epulas cçleſtium nuptiarum. Aegrotos ſolicitè viſitabat, eis opportuno tempore res neceſſarias ſubminiſtrans. Apud hoſpites iucundus erat, & ſapiẽter alijs eſcas appoſitas diſtribuens, ipſe inter delicata fercula ſolo pane ſæpiſſimè veſcebatur. Quod tamen nè alijs admirationem, ipſi gloriam inanem pareret, cibos conſcindebat ac partiebatur, ſed cautè in quodam vaſculo eos reponens, cùm edere putaretur, Dei amore carnem abſtinentia macerabat. Cap. 7. Non eſt mẽte vacandũ libidini. Mira abſtinẽtia inter epulas.

Sermo eius haudquaquàm infructuoſus fuit, nec delectabatur verbis friuolis & ſuperuacaneis, ſed vtilibus, ab ipſa ſcriptura diuina depromptis, cuius erat admodùm ſtudioſus. Mos illi fuit, nocturnis precibus perſolutis, reliquam noctis partem ſtudio deuotionis impéndere, ſolo Deo conſcio, quid ab eo fieret: accurateq; in ſuos actus quotidianos inquirere, idque non ſine lachrymis & eiulatu. Ità meditando & contemplando vſque in auroram, qua ſacrificium Miſſæ offerebat, præclarè occupatus erat: communitusque aduersùm vitia, omnium conditori multas gratias agebat. Tanto igitur deuotionis igne inflãmatus, tot virtutibus inſtructus, precibus diligenter intentus, rara benignitate conſpicuus, cæleſti conſolatione abundè fruebatur. Quàm verò inſigni fuerit patientia, ſequens hiſtoria declarabit. Cap. 8. Sermo eius qualis fuerit. Noctis exercitia.

Quidam è fratribus eius monaſterij, magno furore commotus, procaciter ingreſſus in aulam, vbi vir manſuetus cum quibuſdam familiariter conferebat, multa in eum conuicia contumelioſè & impotenter iactitabat, minis & clamoribus id ſe effecturum ſperans, vt ira permoueretur. At ille fellis expers, columbinæ ſimplicitatis amans, ne verbum quidem ei reſpondit. Id cernens quidam, præ cæteris viro Dei familiarior, Cur tam, inquit, atrocia huius hominis dicta perfers, cùm verbo vno edicere poſſis, vt redeat ad cubiculum ſuum? Vides, quas ſuis verbis rationes prætexat, vtque ex latentis nequitiæ fouea tumens ſuperbia, innocentiæ proculcatrix, caput exerat ſuum? Quid ità negligis exiſtimationem tuam, honoriſque tui iniuriam? Cur tantæ nequitiæ adminiſtrum non reprimis? Ei beatus vir ſic reſpondit: Si flamma vorax ædificij tecta lambens, in ſublime feratur, num tu conſultè factũ putabis eum, qui plus etiam materiæ in flammam inijcere velit? Frater iſte ad præſens magno ardet furoris æſtu. cui ſi ego comminationum faculas admouere velim, furor eius magis magiſque inflammabitur, atque ità fiet, vt in rectam viam placidè & amanter reuocari non poſſit. Sed vbì hæc flamma deferbuerit, tum demùm ad opportuna remedia animo deliberato accedemus. His dictis, nihil commotus abſceſſit, cum Dauide ſacræ ſcripturæ pulſans citharam, atque ità Saulis inſaniam temperans. Ea enim ſuauiſſima harmonia didicerat inuidiæ veſaniam profligare. Quis, obſecro, tantam in eo non admiretur tolerantiam & æquabilitatem, cùm alioqui natura & habitudine eſſet cholericus, cuiuſmodi homines ſolent facilè ira commoueri, & tameņ naturæ propenſiones comprimens, diuinæ gratiæ beneficio Chriſti ſe fideliſſimum ſectatorem comprobârit? Cap. 9. Modeſtiſſimè fert contumelias. Elegans ſimile. 1. Reg. 16.

Porrò etiam probatiſſimorum Eccleſiæ Doctorum libros, ſcripturarum amator Cap. 10.

 arden-

Legit ſanctos Patres

ardentiſſimus, ſtudioſè perlégit, lectóſq; memoriæ cõmendauit. Rerum externarum ea moderatione curã geſſit, vt tamen animæ cum Deo coniugendæ ſtudia non omitteret: Ocium, vitiorum omnium fomentum, ſtrenuè à ſe repellens, aut in Marthæ labores actuoſos, aut in Mariæ quietas & iucundas contemplationes, incumbebat.

Cap. 11.

Superbia perniciosa monacho.

Respuit pompam veſtium

Frater quidam à mercatore non paruo ære ſibi cucullum comparauerat. Sed poſteà cõqueſtus eſt venerabili viro, mercatorem illum contra fidem datam intoleranda ipſum iniuria affeciſſe. Tum verò pijſſimus paſtor, eius faſtum & ſuperbiam ſanare volens, cùm non eſſet neſcius, quemadmodùm rubigo ferrum, & tinea veſtem corrumpit, ità ſuperbia religioſam vaſtari humilitatem: manum ſuo pectori admouit, ſicque locutus eſt: Nimij precij eſt cucullus ſex ſolidorum, vt illo tam putre cadauer obregatur: his verbis fratrem cupiens prouocare, vt ſpreto ſuperbo habitu, ipſius humilitatem imitaretur. Nam quidam multa inſtantia apud eum egerant, vt propter ſunctionis ſuæ dignitatem precioſis vteretur pellibus: ſed ille modeſtiſſimè reſpondit: Agnorum pelliculæ abundè ſufficiunt arcendo à noſtris corporibus frigori: videlicet nolens eorum ineptis perſuaſionibus obſequi, qui iam in ſui contemptu perſeuerans, ſecularis pompæ faſtum omnem protriuerat, & adulterantem ſuperbiam eneruandi acceperat vires.

Cap. 12.

Cur dæmones antiquis patribus viſibiles apparuerint, nobis nõ item.

Cùm Vitas ſanctorum Patrum legeret, diligenter obſeruauit locum quendam, vbi impurus dæmon ſcribitur viſibilis apparuiſſe cuidam eremitæ. Quod etiam venerabilis memoriæ Vuilhelmum * Slegththolmenſem, tum quidem Capellanum, vt vocant, nunc verò miraculis celebrem, quibus illud monaſterium egregiè condecorat & illuſtrat, cùm permouiſſet, ſciſcitatus eſt à beato viro, quid cauſæ ſit, quòd non ità iam conſpicuum ſe præberet ſatan, vt olim conſueuiſſet ſanctis illis patribus. Ille verò reſpondit: Antiquorum Patrum animos non fallax ſplendor & inanis gloria, ſed diuina gratia illuſtrârat. Itaque facilè illi fraudulentas inimici machinationes peruidentes, ceu pugiles inuicti illum fortiter expugnârunt. Quod ille ſuperbus non ferens, difficilima tentationum certamina illis obijciebat, monſtroſas formas & teterrimos impetus eis ingerens, vt vi illos protruderet in peccata. Nos verò qui facilè ei obedimus, occultis tentationum iaculis citò proſternit, etiamſi nullam nobis tetram ſpeciem repræſentet.

Cap. 9. 2. Par. 9.

Euangeliũ S. Iohannis perfectiſſimum inter Chriſti inſtitutiones, quibus oẽs Canones monaſtici militant.

Fama ſanctitatis beati viri procùl euagante, perfectiſſimi quiq; Britanniæ viri, à finibus terræ properârunt ad eum, audituri ſapientiã Salomonis, planè perſuaſum habentes, ſe felices redituros in ſua, ſi eius eſſent perfruiti colloquio. E quibus nonnullis ſciſcitantibus, cur perfectius inſtitutum monaſticum non complecteretur, ille ſapienter reſpondit: In quolibet monaſticæ vitæ genere poſſumus continenter animo cæleſtis patriæ gaudia contemplari, & in virtutibus progredi. Interìm tamen fateor me huiuſ inſtituti ea, quæ ſubſtantialia vocant, necdùm impleuiſſe. Itaque temeritatis iurè arguendus ſim, ſi laxioris vitæ etiam minima non obſeruans, arctiori diſciplinæ me tradam, ſublimia profeſſurus. Quibuſdam verò percontantibus, quis canon monaſticus potiſſimùm conſectandus ſit, ille mox reſpondit, Euangelium ſecundùm Iohannem, Canones omnes excellere. Et certè ipſe beatus vir inter huius procelloſæ vitæ tam varios caſus & innumera diſcrimina, diuini amoris pennis vltra ſidera ſublatus, atque indè contemplans quicquid hic orbis habet, id omne inſtàr aquæ præterlabentis euaneſcere, præclaram ſancti Iohannis doctrinam, ſibijpſi vitæ normam delegit. Et ſicut inter quatuor Euangeliſtas beatus Iohannes ſublimiter ad cæleſtia inſtàr aquilæ euolans, ſummæ Diuinitatis myſteria euidentiùs pronunciauit: ſic noſtris temporibus alius Iohannes, cæleſtium myſteriorum probè conſcius, eximio contemplationis volatu, calcatis terrenis, ſe cæleſtibus inſeruit. Cui rei confirmandæ non parùm confert id, quod iam dicturi ſumus.

Cap. 14.

Viſio incluſæ cuiuſdã.

Cùm aliquandò ex officio inuiſeret loca diuerſa, quæ monaſterij ipſius ditione tenebantur, ad quandam incluſam diuertit in Comitatu Richemundiæ, vt inter tot externas occupationes ſpiritualibus colloquijs animum accenderet & inflammaret. Oblata autem fuerat illi incluſæ ſuperiori nocte viſio, illam conſolans atque confirmans, quam ea beato viro exponens: Vidi, inquit, obſcura nocte, nulla apparente luna, aquilam mirè formoſam, expanſis alis domum hanc circunuolitare, in cuius roſtri acie chartula breuis hærebat, cui hæc verba erant inſcripta: Ieſus eſt amor meus. addiditque incluſa illa: Tu verò pater, es aquila illa pro tuorum excellentia meritorum, qui magna animi conſtantia, mundi contempto amore, diuino fortiter inhęres.

Ille

Ille verò ad hæc ità reſpondit: Nos quidem eo animo huc acceſſimus, vt mutuis colloquijs omnipotentis Dei gratiã & beneuolentiam nobis conciliaremus: at nunc, vt video, malus dæmon, vitiorum noſtrorum ſagax explorator, per tot inanes ſermones ſibi in animos noſtros aditum parat. Atque his dictis, ocyùs abſceſſit. Eum autem ſubitum receſſum incluſa moleſtè ferens, ſæpiùs conqueſta eſt, ſe vix vllum vnquàm conſpexiſſe, qui tam celeriter ab incauta laudatione ſeſe ſubduceret.

Multùm abhorret à vana gloria.

Cap. 15.

Idem autem ipſe beatus pater, animarũ intrepidus & inuictus moderator, aduersùs monaſterij quantumuis terribiles oppreſſores clypeo fortitudinis ſeſe armabat. Adminiſter quidam Lancaſtriæ illuſtriſsimi ducis, exactor ſæuiſſimus, illum ſuũ dominum, tanquàm Aſſuerum alter crudelis Aman, in augmentum facinoris ſui, in innoxium Mardocheum ſcelerarè incitabat: fretusque eiuſdem principis authoritate, tumenti animo viro manſuetiſſimo multas intentauit minas in monaſterij irreparabile detrimentum. Contrà verò ſanctus vir, conſtantia armatus, nihilque eius furore fractus, ſtuduit lenire eius commotum animum, copiosè ei ſatisfaciens de ijs omnibus, quæ obijciebat: atque tandem in hæc verba prorumpit: Vide, nè pro vitioſo erga dominum tuum ſtudio & amore, qui te eò impellit, vt bona noſtra quotidiè affligas & diripias, in tartarum detrudaris, pœnas illic daturus æternas, moxq; recedens, à Domino opem & conſolationem petijt. Et eccè manè ſole illuceſcente, qui paulò antè inflatus ſuperbia, Luciferum quendam repræſentabat, magna cordis contritione immutatus, grauiter pollicetur, ſe perpetuum deincèps ei monaſterio amicum fore: quod etiam reuerà præſtitit, in rebus agendis fidelem monaſterio nauans operam. Ità nimirùm gratia ſancti ſpiritûs mutat mentes improborum, efficitque vt bonos ament, quos antè ſtimulante inuidia perſequebantur.

Heſt. 3. &c.

Quidã monaſterij hoſtis, ſubitò mutatur in amicum.

Cap. 16.

Multa verò etiam miracula perpetrauit vir beatus, è quibus nonnulla his inſeremus. Quinque viri maris tempeſtate iactati, in ſummo diſcrimine verſabantur, ità vt ſe euaſuros deſperarent. Tandèm ſua lugentes peccata, atque ad animum reuocantes præclarè geſta à beato Iohanne, etiamnùm in corpore de corpore egregiè triumphante, illum, continenter inuocârunt. Interìm vident quendam viro ſanctiſſimo corporis lineamentis ſimilimum, in habitu regulari ipſis apparentem, & nauis málum ſua manu firmantem, ipſamque nauim ad optatum litus appellentem. Illi tanto beneficio affecti, lætabundi properant ad monaſterium, beatum virum inuiſere cupientes. Vbì ad eccleſiam ventum eſt, ille eis venit obuiàm: & cùm nunquàm anteà viſus eis fuiſſet, ex imagine, quam in mari viderant, eum agnoſcunt: aduoluuntur ad eius veſtigia, gratias agunt pro liberatione ſuî à tam pręſenti periculo. Sed vir Dei docet eos diuinæ benignitati id tribuere, nihil ſibi: hac ratione inanis glorię fumos diſcutiens. Poteſt in hoc miraculo beatiſſimo Nicolao Epiſcopo comparari, cum quo tanquàm illuſtris lucerna lucens in hoc mundo, beſtialis corporis motus edomuit.

Inuocatus, liberat in maris periculo verſantes.

Simile miraculum legitur de S. Nicolao.

Cap. 17.

Famulo quodam cum illo familiariter colloquente, vir pijſſimus de vxoris & filiarum eius valetudine percontabatur. Reſpondit ille: Vxor quidẽ rectè habet: ſed iam grandæua, & filiarũ ſolatio deſtituta, ſpem omnem fœcunditatis mihi abſtulit. Tum vir Dei: Abi, inquit, domum. Dominus autem proſequatur te indeficiente gratia ſua. Vbì proximè ad me redieris, indicare nè omittas, quo in ſtatu ſint res vxoris tuæ. Et eccè concipit mulier, & duas in lucem edit filias: quarum alteram gibbus mirè deturpans, ipſam quoquè eius faciem horrendum in modum occupauit. Reuerſus poſteà vir ille ad monaſterium, & cum ſanctiſſimo viro colloquens, rogatur ab eo, quînam vxor valeat & filiæ. Tum ille: Vtinàm, inquit, ſanctiſſime pater, alteram filiam mors ab hominum oculis auferret, quam gibbus adeò deformat, vt ſine horrore adſpici non poſſit. At vir Dei: Ab originis, ait, macula ſalutari lauacro repurgatam, non debes horridam dicere: ſed tamen ocyùs domum te conferens, digitum ponas in gibbi ſummo vertice, quemadmodùm ego nunc digitum impono fronti tuę: ego verò rogabo inceſſanter Dominum, vt ſanetur. Redit ille domum, ter apponit digitum gibbo, atque intrà breuis horæ ſpatium puella curatur. Venit vterque parens ad virum Dei, pariter multis eum laudibus vehunt. Sed increpantur ab illo, perpetuumque eis indicitur eius rei ſilentium, donèc ipſe ſuperſtes erit: monenturque laudare Deum, & ei ſine intermiſſione gratias agere. En alterum nobis Eliſeum, Giezi puerum cum baculo mittentem ad excitandum mortuum: vbì tamen id intereſt, quòd Eliſeo abſente, nihil profecit Giezi: at noſtro Iohanne etiam abſente, ad famuli contactum reſtituta eſt puellæ ſanitas.

Eius precibus anus parit duas filias.

Curatur gibboſa puella.

4. Reg. 4.

Cap.18. Alio tempore fœminam è febribus valdè laborantem curauit precibus ſuis. Acceſſit quandoquè ad granarium,& cùm vidiſſet perparùm illic haberi frumenti,quod fratribus ſufficere non poſſet,ait ad miniſtros: Frumentum iſthuc diligenter aſſeruate,cui Deus larga manu addat benedictionem ſuam, illudque augeat & multiplicet. Non fuit inanis tanti viri deprecatio, frumento illo intantùm aucto, vt decem partibus priorem menſuram excederet. Eundem in modum poſteà etiam hordeum auctum eſt.

Frumētum diuinitus augetur, illo deprecāte.

Cap.19. Adueniente autem tempore,quo ſancta eius anima poſt reportatam ab hoſte victoriam,ſedes æthereas penetratura erat,peſte correptus eſt in latere. Venientes igitur ad ſe fratres,morbo ingraueſcente,paucis hortabatur, vt humilitatis, concordiæ & obedientiæ iura ſemper illæſa ſeruarent, atque per charitatem vnanimes, ſtatuta monaſtica etiam minima religiosè cuſtodirent,ipſo defuncto,concorditer eligerent paſtorem, qui charitatis eloquijs gregem illum confirmaret, dirigeret ac tueretur. Et cùm in mentem ei veniſſet,noluiſſe Chriſtum in domum reguli intrare,nè diuitias ſuſcipere videretur: & diuitem epulonem cruciari apud inferos, Lazarum in ſinu Abrahæ quieſcere,acriter in diuitiarum amorem inuectus,eas ſuo exemplo docebat contemnendas,ità ſubiungens: Auri copiam noſtra crumena non habet, nec tamen, Chriſto nos adiuuante,quicquam vlli hominum debemus. Animaduerto quidem, nos non placuiſſe omnibus: ſed tamen qua ratione functi ſimus munere noſtro,certis indicijs,me defuncto,cognoſcetis: resque ipſa quorumcunque,infenſis animis facta noſtra carpentium,ora occludet.

Peſte corripitur.

Iohan.4. Luc.16.

Contemnit diuitias.

Cap.20. His abſolutis,cùm magìs magiſque peſtiferum virus increſceret, ille cilicio ad nudam carnem indutus, celeriter diſſolui cupiebat, & eſſe cum Chriſto. Superuenit autem medicus quidam, qui hortabatur eum remedium accipere aduersùs morbum illum, non quòd ſperaret pelli eum poſſe,ſed vt ad tempus miteſceret. Cui ſanctus vir: Si omninò, inquit, ſumenda eſt medicina, parati ſumus humiliter obedire: memor enim erat regulæ, ſic iubentis: Fiat ſine murmure de conſilio medicinæ. & ſequitur: Faciat, quod faciendum eſt pro ſalute. Poſtquàm enim vſus eſt pharmaco illo, perſpicuè animaduertit omnes ſpiritus interiores paulatim reuiuiſcere. Sed paulopòſt cùm alij egreſſi eſſent,dixit ad Capellanum: Sentio iam, vt medicina vim morbi à corde depulerit,at tamen adeſt præ foribus mors. Sic igitur tribus continuis diebus decumbens,ſæpè beatorum ſpirituum viſitatione & cæleſtibus viſionibus confortatus eſt, idque adeò, vt pro illorum ſupernorum ciuium reuerentia, quos ſibi aſſiſtere cernebat, ſursùm adſpiciens, crebrò deponeret pileum, eosque hilariter ſalutaret. Tanta autem virtutum gloria cumulatus, decem & ſeptem annis Prioris officio ſtrenuè functus eſt, & anno ætatis ſuæ ſexageſimo, ſexto Idus Octobris, ea hora, quam Capellano prædixerat, à corpore migrauit in cælos, & in diuinæ lucis abyſſum.

Vtitur medicina.

Sæpè eū decumbentē inuiſunt Angeli.

Obitus eius

Cap.21. Multis ille virtutum exemplis, tanquàm luculentis radijs, militantis Eccleſiæ firmamentum,dum adhuc viueret, illuſtrauit. Innocentia Abel fuit, Enoch munditia, quandò proculcatis vitijs,per virtutum itinera cum Deo ambulauit. Spei certitudine Noë,ex virtutum materia arcam cordis fabricans,qua ab inferorum diluuio & fluctibus æſtuantis gehennæ liberatus eſt. Abraham fide, duos enutriens filios, qui eius veſtigijs inhærentes, illud monaſterium miraculorum ſignis illuſtrârunt. Iacob labore,propter Rachelis obtinenda conſortia, Liæ actuoſas occupationes non recuſans. Iob & Tobias patientia,inimicorum vexatus iniurijs,nec tamen peccans labijs ſuis. Humilitate Dauid, Salomon ſapientia. dedit enim ei Dominus cor ſapiens vltra omnes eius deceſſores. Ezechias pœnitentia,etiam ob minima peccata multis ſe lachrymis affliciens,& non mediocriter dolens. * Iohannes Euangeliſta caſtitate, corporis luxum caſtigans,& omnia contemplanti Deo ſemper placere deſiderans. Iohannes Baptiſta abſtinentia, inter delicata fercula, contempto gulæ appetitu, paucis, ijsque minimè delicatis, contentus eſcis. Poſt obitum ſuum multis claruit miraculis,ab obſeſſis expellit dæmones, paralyticos ſanat, claudis reſtituit greſſum, cæcis viſum, permultos vita functos excitat, leproſos curat: omnia morborum genera,ſi cum deuotione inuocetur,profligare nouit. Quòd ſi nos ſingulatim annotare velimus, quæ virtus diuina & in vita, & poſt obitum per illum operata eſt, lectori nimia rerum copia faſtidium afferemus. Et tamen ſi quis nôſſe ea velit, extant in eius monaſterio codices, in quibus innumera beneficiorum eius genera conſcripta

Innocentia & munditia eius qualis fuerit &c.

*Suſannam habet Author.

Multa poſt eius deceſſum miracula.

haben-

habentur. Obijt vir ſanctiſſimus anno à partu Virginis milleſimo trecenteſimo ſeptuageſimonono: regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui cum patre & ſpiritu ſancto eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTORVM ET GLORIOSORVM CHRISTI MARTYRVM, TARACHI, PROBI, *& Andronici, vt habetur in Simeone Metaphraſte.*

DIOCLETIANVS tenens Romanorum imperium, 12. Octobris
vir, qui errori cultûs dæmonum erat mirum in modum Cap. 1.
addictus, volebat quenlibet Chriſtianum abiurare pietatem, veramque religionem, literis & edictis per vniuerſum orbem terræ ſpargens hanc impiam vanitatem. Ea de cauſa multis quidem ex fidelibus labefactabatur animus: alij autem metu tormentorum, quorum minæ fuerant intentatæ, in ſolitudinibus latebant & montibus. Pijs enim vbiquè erant tenſa retia & laquei. Tunc verò fortiſſimi Chriſti milites, qui tres quidem erant numero, & genere ſolo & differentia patriæ diuidebantur: (Taracho enim primo martyrum, patria erat vrbs Claudij Cæſaris. Probo verò, quæ ad Orientem ſita eſt, Pamphylia: Andronico autem ætate tertio, inſignis metropolis Epheſiorum) in Deum autē charitate & fide, vnum eſſe apertè cognoſcebãtur: cùm vel ſolùm verſari cum impijs, reputâſſent eſſe abnegare pietatem, ſeipſos ſeparantes à communi multitudine, tacitè, & per ſe alebant ſuum in Chriſtum deſiderium. Cæterùm vel ipſam vitam non putabant vitalem, niſi eſſent Chriſti paſſionum propter Chriſtum participes. Scopus autem erat eis ſuæ ad Deum orationis, à martyrio minimè excidere, & non facere Chriſti iacturam, quem pro omnibus habere delegerãt.

Multi deficiunt in perſecutione Diocletiani

Horũ martyrum patria.

Pietas.

Scôpus eorum: quis fuerit.

Cùm verſarētur in his beati athletæ, mittitur in partes illas quidam Præſes ab Imperatore, nomine Maximus, vir, qui ad extremam proceſſerat in dæmonibus colendis ſuperſtitionem, & cuius crudelitas iactabatur vulgi teſtimonio. Is cùm ad Tarſenſium veniſſet ciuitatem, protinùs ad examinationē ſedit in excelſo tribunali iudicãs, aut certamen potiùs parans longè difficilimum. Illi autem aſſiſtebat magna multitudo lictorum, qui illius nutibus & geſtibus ſe promptè parituros eſſe ſignificabant. Cùm ergò ijs, qui tunc erant cultores dæmonum, martyres propter veram religionem euaſiſſent manifeſti, & iam compræhenſi fuiſſent, ij, quibus hoc incumbebat officium, Iudici de illis ſignificârunt. Ipſe autem vetuit quidem eos ſiſti communiter, ſed ſingulatim potiùs introducens, eos examinabat, maligno hoc agens conſilio, & cogitans fore, vt inuictos ſic faciliùs expugnaret. Et primus quidem, videlicet ætate, Tarachus in medium accedens, cùm rogatus eſſet, quiſnam vocaretur, ſeipſum confeſſus eſt eſſe Chriſtianum, intrepidè dicēs iniuſto Iudici: Quod tu, tanquàm crimen, perſequeris, hoc eſt mihi ornamentum, & nomen proprium. Quoniam verò id quoquè, quod à parentibus mihi fuit impoſitum, vis ſcire, vocor Tarachus. Cùm autem eſſem miles, infernè abnegaui militare, quoniam arma noſtra, qui ſumus Chriſtiani, non ſunt carnalia, ſed Deo potentia (vt dicit Paulus) ad deſtructionem aduerſarij. Fac ergò, quod velis: ero enim tibi per Deum, qui eſt in me, ſtimulus & perturbatio. Et nec me ſenectutis & canorum admoneas, qui ſum iuuenis animi alacritate: neque quod inconſideratè, & præter rationem fit à tuis Imperatoribus, id voces legem patriam. Vnus eſt enim noſter & verus pater, Deus, qui nos etiam produxit ad eſſentiam. Tui verò dij cùm ſint ligna & lapides, ſunt abominationes. Talia ſunt, quæ à tuo Imperatore coluntur ſimulacra.

Cap. 2.

Cōpræhenduntur ſancti martyres

Tarachi conſtantia.

2. Cor. 10.

Iuuenem ſe dicit animi alacritate.

His accēdens iram Iudicis, vt qui dijs inſultaret, & Imperatoribus, in maxillis protinùs ſubijt iniuriam: deindè etiam in collo multis horis fuit verberatus. Quod ſpectaculum ne poterant quidem ferre ij, qui aderant: quocircà aggrediebantur etiam admonere, vt ſtultè loqui, ſicut eis videbatur, deſiſteret. Quibus martyr ſcitè admodùm & appoſitè: Cùm ſexaginta, inquit, totos ſex annos diligenter hanc ſtultã exercuerim locutionem, hora vna, quod tam longo tempore eſt acquiſitum, expellam? Nequaquàm per hoc, quod pro pietate ſuſcipio certamen, & per meam in Chriſtum verum Deum fiduciam, neque ſi nobis alius minetur Maximus, hoc longè gra-

Cap. 3.

Cæditur in maxillis & collo.

uior & importunior. Harum martyris vocum libertatem non ferens iniquus Iudex, iubet ipſum virgis cædi crudeliter. Cùm autem poſt plagas maneret animo immobilis, grauioribus quàm priùs ferreis adſtrictus vinculis, abductus eſt in carcerem.

Virgis ceditur.

Cap. 4. *Probi eximia virtus.*

Deindè is quoque, qui erat ſecundus ætate, productus eſt ad tribunal. Ille autem citra moram, & paucis dixit omnia, nè differret pati. Diuina quidem, inquiens, & præcipua appellatione vocor Chriſtianus, humana autem Probus. Sum Thrax genere, homo priuatus, Imperatorum & tuas aduersùs veram religionem voces, ô Iudex, execrans, & veſtram maximè amicitiam, vt quæ à Deo diſiungit: magno enim precio emi eſſe Chriſtianum, vt qui omnes, quas habebam, facultates, quæ erant nō paucæ, contempſerim, propter mandatum ſpiritûs. Quæ cùm dixiſſet, alligatus & extenſus accepit bouillorum neruorum ictus, vel niue cadente crebriores. Et cùm terra irrigaretur ſanguine, & ſtuperent, qui circunſtabant, & ad eum clamarent: Vide hunc fluxum maximè terribilem, & tibi parce: martyr ad eos intuēs, Quo qui certant, inquit, vnguntur, oleum aut vnguentum, hunc ſanguinem reputo: & ideò ad certamina euado alacrior. Deindè etiam in ventre rursùs ſimiliter verberatus, cùm terram abundantiori ſanguine feciſſet purpuream: Chriſte, fer mihi opem, ſolùm eſt elocutus. Et cùm dixiſſet præſes: Si tibi opem ferret, te liberaret ab omnibus his tormentis: ſapienter admodùm reſpondit vir iuſtus: Non quæro non pati, ſed fortiter ac conſtanter ferre perpeſſiones. Nemo enim ex ijs, qui decertant, ſi fuerit ſanæ mētis, periērit auferri à certaminibus, quibus aſſequitur coronam & præmia. Verùm te lateat, ô Iudex, me & valdè fuiſſe exauditū, & mihi datum fuiſſe auxilium. Tua nanque cōtemno tormenta, nō victus ab ijs, per quæ putâſti te me eſſe victurū, & ex acerbiſſimis corporis doloribus animum nactus robuſtiorem. Cùm his ſimul ceſſiſſet, & eum dimiſiſſet Iudex, eum quidem ferrò vinciri, & in carcerem abduci iubet, & extendi in quatuor foraminibus ligni, ad torquendum conſtructi.

Verberatur neruis boū.

Eius præclara vox, & conſtantia.

Cap. 5. *Andronici iuuenis egregia fortitudo.*

Poſt quem tertius fuit introductus Andronicus, corpore quidem iuuenis, ijs autem, qui priùs decertârunt, ingenio æqualis, & perfectus. Quamobrèm & conſtantiā, & dicendi libertatē, & eandem oſtendit orationem, ſe Chriſtianū vocans, & Chriſti ſeruum. Cùm autē poſt interrogationem iuſſus eſſet ſe non ſtultè gerere, ſed ſacrificare, alieniore ſimul & veriore modo reſpondit iudici: Rectè, ô Maxime, dicens, certamina noſtra nominâſſes ſtultitiā, ſi ſpe fruſtrarentur. Si quis autem adſpexerit ad ſpem & remunerationem, quam Verbū promiſit ſalutare, ipſe quoquè omninò dicet cum Paulo: Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad gloriam reuelandam in nobis. Ille autē morſus hac philoſophia martyris, cùm vellet oſtendere verba nihil aliud eſſe, quàm verba, inuenit res ipſas eis ferre teſtimonium, & ea confirmare. Nam cùm iuſſiſſet eum ſuſpendi in ligno, imperat vt ferro eius imprimerentur tibiæ: deindè, vt eius latera pungerentur ſtimulis acutiſſimis, & ſale affricarentur, & teſtîs lacerarentur: hoc moliens, vt deficeret athleta dolorū acerbitate. Sed ille dicebat ſalem reddere corpus firmum ac ſolidum, vt poſſet ſufficere reliquis certaminibus. Quamobrèm rursùs defeſſus is, qui puniebat, iuſſit eum quoquè ſimiliter cuſtodiri in carcere.

Rom. 8.

Atrociſſimè cruciatur.

Cap. 6. *Tarachi ſumma dicendi libertas.* *Dirè punitur.*

Cùm igitur horum trium fortiſſimorum virorum hanc pulcherrimam ſumpſiſſet experientiam, rursùs eos ſingulatìm, priori quoquè tunc vtens ordine, produxit ad tribunal. Rursusque aſſiſtens Tarachus cum maxima dicēdi libertate, Præſidem, Imperatores, ipſorumque deos eſſe maximè imbecillos arguit fortiſſimè. Vndè etiam corpus cōfringitur lapidibus, & ignem manibus accipit nō puſillo & abiecto animo. Deindè ſublimis præcepsque ſuſpenſus, ex fumo nares acerbiſſimè permeante excipit tormentum. Quinetiam huic rei tam graui adiungentes acceſſionem, cùm aceti, & ſalis, & acerrimorum ſeminum mixtionibus facta eſſet acrior temperatio, quod hinc fuerat contemperatum, per illius nares crudeliſſimè percólant. Ille autem hoc intolerandum tormentum fortiter ferens, & ignem quidem frigidum, ſi cum igne æterno conferatur, reputans, dulcem autem illam acerbam qualitatem, ſic rursùs ferro vinctus conijcitur in carcerem.

Cap. 7. *Probi virtus & ſupplicia noua.*

Secundus poſt eum Probus ſiſtitur ante iudicem, ridiculos quidem illius deos ludificans ex ijs, quæ Græci de ipſis fabulantur: Imperatores autem, vt qui ex æquo nefaria ſimul facerent, & iuberent. Verberatus verò ipſe quoquè in os, & hoc tormento veluti exultans & exiliens, condemnatur ſtare ſuper ferrum candens. Cùm autem hoc tormentum videretur potiùs lætitia, quàm moleſtia afficere martyrem, iubet iudex ferrum magis candefieri, & ſuper id quamprimùm imponi athletam, & ex negligen-

gentia miniſtrorum, non ex diuino auxilio, exiſtimans eſſe martyris fortitudinem. Illud autem frigidum vocabat athleta, & iudicis inuenta, tanquàm ſtulti, irridebat. At in dorſo plagas is, qui irridebatur, contrà furioſè imponit: iubetque ei tonderi comã, & carbones ignis immitti in tempora, & linguã extrâhi, vt amputaretur. Martyr autem, cùm priùs iudici dixiſſet: Eſt mihi lingua, quæ non poteſt excindi, & alioquì immortalis, quam audit Deus, qui etiam ſe vocem ſanguinis dixit audire clamantem: eam protinùs porrexit. Quàm cùm ille ſecari feciſſet, eum tranſmiſit in carcerem. Rursùs noua ſupplicia Gen.4.

Cùm verò ad diuinum tranſijſſet Andronicum, & experientia perſuaſum habuiſſet, quòd omne genus tormenti eſſet apud eum inefficax, conuerſus eſt ad deceptionem, & ei dixit: Gere te hac in re ſapienter, & ſacrifica, priuſquàm grauiſſimum, & cui nullum erit remedium, quippiam patiaris. Quid enim commodi acceperunt amici tui ex vana ſua conſtantia, qui tandẽ poſt multa tormenta conuerſi didicerũt, quod ſibi expediebat, & deos coluerunt? Ad hæc autem Chriſti martyr: Si mihi quidem, inquit, perſuaſiſti, illos quoquè credo fuiſſe perſuaſos. Sin autem ego non ſum perſuaſus, (abſit enim, vt ego vnquàm ità à me diſcedam, & adeò inſaniã) habeo meam ſententiam pignus illorum conſtantiæ. Vna eſt enim in omnibus pia cogitatio, quoniam omnes quoquè vnum ſumus in Chriſto Ieſu. His Tyrannus rursùs ira percitus, minatus eſt ſe eum in intolerabilia coniecturũ tormenta. Et ſtatìm duris ſimul neruis vehementer eſt flagellatus, & perpetua plaga factus per totum corpus. Tunc ridens, dixit athleta: Falſa fuerunt, ô Iudex, ea quæ es minatus, cùm non potueris aliquid noui excogitare ad ſuperandum potens, ſed rursùs circa paria verſeris ſupplicia. Exiſtimans itaque Iudex ſe ſanctum maiori dolore affecturum, iubet plurimum muriæ effundi in plagas illius. Ei autem dicit martyr: Etiamsì acrem ſalem iubes meis plagis inſpergi malo animo, ſcias tamen te non ideò acriorem mihi inferre dolorem, ſed reddere meum corpus alienum à putredine. Nam ipſe quoquè vides, quòd cùm ſim totus vulneratus à prioribus plagis, alius nunc appareo, ne minimam quidem notam in me ferens, Chriſti mei virtute mutatus admirabiliter. Cap.8. Andronico blanditur Iudex. Sapienter ioprimis reſpondet Andronicus. Irridet pœnas. Muria infunditur ei vulneribus.

His verbis, veluti quodam ſtimulo, punctus Iudex, ſæuiebat in miniſtros, nec poterat contineri. Exiſtimabat enim medicos latenter ingreſſos, curam geſſiſſe martyrum. Ipſis autem ſua capita amputanda porrigentibus, ſi quid tale factum fuerit depræhenſum, illorũ defenſionem arbitratus ſuî accuſationem, Iudex grauiùs angebatur, non ferens videre vim veritatis, cui ipſi inimici ferebant teſtimonium. Quamobrèm in minas deſinens, (quod ſolum, quid agant neſcientibus, relinquitur confugiũ) iubet eum coniijci in carcerem, reliquum certamen reſeruans in diem ſequentem. Quænam ergò ſunt deincèps conſecuta? Congregatur rursùs aliud theatrum hominibus frequentiſſimum: & tertiò ſedens Iudex in excelſo tribunali, duxit martyres ad tormenta, veluti in orbem choream circumagentes. Et cùm nullam prius prætermiſiſſet aut illiberalem aſſentationem, aut obſcuram calliditatem, neque proficeret, egreſſus eſt ad modũ belluinum, & eius planè, qui cædem ſpirat: & ſingulis tormentis, tanquàm quædam fera agreſtis, ſanctorum carnes mandidit: vt qui Tarachi quidẽ capitis pellem excoriauerit, & id ardentibus carbonibus conſperſerit, & aures nouacula execuerit, & labra mutilauerit: Probo autem oculos effoderit, & vinũ atç cruore permixtum, ori eius infuderit, & inuoluntaria hac participatione hoc maximè tyrannicũ inuenerit ſupplicium. Cùm autem carnes execrãdis pollutas ſacrificijs in os tertij inieciſſet, & vinũ inquinatorũ libaminũ admittere coëgiſſet, poſtremò oculos ei iubet effodi. Cùm omnium autem ſimiliter mamillas, latera, tibias & digitorum intermedia candentibus verubus transfixiſſet, & ad oſſa vſque combuſſiſſet: vidiſſet autem omnia conuicta, & perijſſe machinas ſuppliciorum, Probo & Andronico carnium in ara ſacrificatarũ, & profanorũ libaminũ guſtum miſer irridens exprobrabat. Cap. 9. Coniicitur in carcerem S. Tarachus. Horrendũ in modum cruciantur martyres.

Tunc Andronicus valdè ridens illius amentiam, reſpondit pro ſe, Proboque: Poſt multa tua inuenta, & illos omne genus cruciatus, abiectis armis, te fateris eſſe victũ. Si hoc enim pluris faciebas, non decertare, vt expugnares noſtrum liberum animi arbitrium, & conuerteres ad id, quod tibi videbatur: ſed ſolùm nobis inuitis ori admouere ſacrificium, & videri vincere, oportebat te hoc facere ab initio, vt citò liberareris à negocijs. Quoniam autem cupiebas noſtram vincere cogitationem per traductionem à vera religione ad impietatem, propterea à te vniuerſus fuit in nos conſumptus labor. Eſt verò animæ certamẽ martyriũ, per labores corporis intermedios. Cæterùm didicimus à noſtro Deo non timere eos, qui corpus occidunt, animam autem Cap.10. Liberũ animi arbitriũ. Martyrium eſt animæ certamen.

Matth.10.

rem non poſſunt occidere: Sed ſi quid tibi videmur peccauiſſe, quòd in os noſtrum, nobis inuitis, iniectum ſit aliquid carnis in ara immolatæ, & cultûs idolorum nos criminis inſimulas, labra quoquè adime, vt quæ tua libamina, licèt inuita, tetigerint. Sumus enim parati ad omnia, ſi exceperis, ſacrificare dæmonibus, aut aliquid aliud facere ex ijs, quæ ſunt prohibita. Beſtias verò minans, nequaquàm nos terres. Nihil enim habebis tua anima agreſtius, aduersùs quam ab initio decertauimus. Audiuit hæc Iudex: & tunc quidem athletas tranſmittit in carcerem, eorum corpora beſtijs exedenda recondens. Craſtino autem die in theatrum, quod erat extra ciuitatem, iubet præclaros forteſque portari ſanctos, qui ampliùs non poterant ingredi. Poſiti autem in medio ſemimortui, mutilati, priuati membris, quæ ſe videnda offerunt, & per quæ homo cognoſcitur, conſumptique ſectionibus & exuſtionibus, oſtenderunt ſe eſſe integros & perfectos, vt qui participem rationis & internum hominem, qui factus fuit ad ſui creatoris imaginem, quique iuſſus fuit præeſſe beſtijs, & reptilibus vniuerſæ terræ, abſolutum haberent, & nulla re defectũ. Emiſſæ enim beſtiæ, ſancta corpora nequaquàm tetigerunt.

Exponuntur ſancti martyres à beſtijs deuorandi.

Gen.1.

Beſtiæ non attingunt eos.

Cap. 11.

Vide rem mirã in fera bellua.

Maximus autem valdè indignabatur: qui minatus mortem ei, qui curam gerebat beſtiarum, fecit emitti vrſum crudeliſſimũ, qui cæteris præteritis, iuit ad ſanctum Andronicum, & aſſidens, vulnerũ ſaniem lambebat lingua. Sanctus autem ſuum caput ſubijciens eius dentibus, contendebat ad iram prouocare, ſtudens à fera deuorari, & deſiderans ad Chriſtum reſolutionem. Ille autem ſimul cum eo, qui vim afferebat, huc & illuc circumagebatur, & cum eo videbatur ludere, & agreſtis naturæ erat quodammodo oblitus. Quem qui erat à ratione verè alienus Iudex, ratione magìs, quàm rationis egeſtate, vſum non ſine Dei numine, condemnat vt interficiatur, illius opus eſſe credens id, quod factum fuerat, non autẽ Dei, qui facit mirabilia. Poſt hæc agreſtis quædã & immanis leæna emiſſa eſt in ſanctos. Quæ cùm totum theatrum maximo rugitu terrefeciſſet, & pernici curſu ad martyres acceſſiſſet, ſuum quidem refrenat impetũ, prócidit autem ad pedes ſanctorũ. Tarachus autẽ cùm ſanctam manum extendiſſet, & partìm quidẽ pilis, partìm verò aure appræhendiſſet, ad ſe trahebat. Illa autem cùm placidæ ouis inſtàr, contrectari non renuiſſet, ad portã poſteà accurrit, & infixit dentes tabulis, & per vim conabatur egredi: nec priùs dimiſit, quàm clamâſſet populus, iubens eam foràs exire. Hæc autem & his ſimilia nemo putârit non credenda, legens epiſtolã, quam ſcripſit ad Romanos diuinus Ignatius. Sic enim habet: Me iuuerint beſtiæ mihi paratæ, quas etiam opto in me inueniri promptas. Quibus etiam blandiar, vt me breuiter deuorent. Quòd ſi etiam nolint, ego eis vim afferam.

Itèm in altera.

Epiſtola Ignatij ad Romanos.

Cap. 12.

Martyres decolliantur

Hinc Maximus animi dubius, planeque neſciens quid ageret, cùm videret ſanctos martyres per omnia reſplendere, & haberi in admiratione, eos morte condemnat. Qui cùm tanquàm rem deſideratam, hanc extremam accepiſſent ſententiam, truncatis capitibus, coronati migrant ad veram vitã, fruituri præmijs immortalitatis, & ea, quæ eſt illic, beatitudine. Sed inuidus quidem, & ſceleratus Iudex, nobis inuidẽs ſanctorum reliquias, iubet corpora martyrum profanis admiſceri corporibus, quæ fuerant interfecta à gladiatoribus, decem militibus mandans, vt ea ſeruarent. Deus autem rerum admirabilium, conuiuantibus cuſtodibus, cùm iam rogum accendiſſent, magna vi repentè cadentiũ imbrium, & ingenti terræmotu, rogum quidem extinxit, cuſtodes autem vertit in fugam. Cumque cum alijs permixta eſſent ſanctorũ corpora, & ignorarentur propter tenebras, ſtella lucidiſſima è cælo terrã illuſtrans, & ſtans ſuper vnumquodque corpus, præbuit lucem ad ea agnoſcenda, illam fortè ſtellã imitans, quæ in Chriſti ortu ſecũdùm carnẽ, Magos ex Perſide euocauit, & deduxit. Hæc autem facta ſunt, cùm quidam fideles in monte genibus flexis Dominum ſupplices rogarent, nè priuarentur dono ſanctorum membrorũ, quæ propter eius gloriam ſupra modum decertârunt. Ea verò deſcendentes ſuſtulerũt: & ſummo ſtudio propter metum Præſidis, in monte in petra concaua condiderunt, glorificantes ſanctiſſimum nomen Chriſti Dei noſtri: Quoniam eum decet omnis gloria cum patre principij experte, & ſancto ſpiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Nota de ſacris reliqujs.

Matth.2.

VITA ſanctiſſimi Patris Theophanis, Epiſcopi Niceæ, (cuius feſtiuitas V. Idus Octobris celebratur) deſcribitur in Vita fratris eius S. Theodori, 26. Decembris Tomo ſexto, ad quem Lectorem remittimus. Item in præfatione Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Anaſtaſij bibliothecarij.

VITA

VITA S. GVMMARI PRÆCLARI CONFESSORIS, AVTHORE, NI FALLOR, THEOBALDO.

Nam Codex nomen authoris non habet, cùm tamen conſtet Gummari vitam ſcripſiſſe Theobaldum ad Sigerum Lerenſem Præpoſitum. Eſt grauis hiſtoria. Author copioſus eſt: aliquot locis ſtylum modicè correximus, quibuſdam ſuperfluis omiſſis.

CAP. I.

Octobris 11.
* Renenſis
S. Gummari patria.

SANCTVS Gūmarus præclara ſtirpe ortus, apud Emblehem * Rienſis prouinciæ vicum, natus eſt & enutritus. Qui ſanctis pollens exordijs, ſanctioribusque poſtmodùm inſiſtens ſtudijs, ſanctiſſimo fine curſum vitæ conſummauit. Nam à cunabulis mancipatus Deo, tantùm creſcebat fide & virtutibus, quantùm corpore & ætate. Auertens enim ſe à vanitate & ludis, ad cælum ſuſpirabat, illic patriā ſuam eſſe affirmans. Et quid me multa de principio ſanctitatis eius dicere attinet? Lenis erat ſermone, cōſtans in bono opere, humilitate ſubmiſſus, pietate ſiue benignitate profuſus, vigilijs & ieiunijs caſtigans corpus ſuum, in præſtandis eleemoſynis largus ac liberalis. O virum ſanctū, qui ad tantū perfectionis culmen abſq; ſcientia literarū pertigerit. Non enim habuerat magiſtros, nec legere ſcripturas didicerat: legem verò Dei, ſcriptam in tabulis carnalibus circunferebat: magiſtrumque habebat, quem & metuebat, Deum. Ità enim Dominus in Euangelio dicit: Nec vocemini magiſtri. vnus eſt enim magiſter veſter, qui in cælis eſt. Comparetur, ſi placet, quorundam hominum ſcientia cum huius viri inſcientia. Multi literati, multi ſapientes num ei poterunt æquiparari? Legunt antiquorum & recentium patrū ſcripta, & ex notitia ſcripturarum quaſi ſemina concipiunt, vt fructū indè referāt, & diſcant operari bonū: ſed tamen ad bonū opus faciendum non exurgunt. Nónne igitur huius viri ignorantia, illorū videtur ſcientiæ anteferenda, qui Deū diligebat & proximum, declinans à malo ſemper, & facēs bonū?

Virtutes eius.
Neſcit literas.
Matth. 23.
Literati deſides ad benè agendū, carpuntur.

CAP. II.

IGitur cùm bonorum operum flores ſanctus Gummarus emitteret, ad aulā Regis perductus eſt à parentibus ſuis: dignus quidem, vt regni principibus intereſſet, & negocia regni procuraret. Pipinus eo tempore regni habenas moderabatur: & ab illo quidem Gummarus ſuſceptus eſt, ſed mâllet vtiquè Deo ſeruire, quàm Regi: mâllet priuatus viuere, quàm in aula verſari. Cogitabat enim ſeſe quaſi procùl à litore abductum in procellas & turbines ſeculi, in quo tumultuantur vitiorum cunei, vbì ſuperbia regnat, auaritia ſolicitat, inuidia mordet, luxuria ferueſcit & ardet, cæteraque vitiorum acies hominem oppugnat. Sed voluntati Dei reſiſtere quis poteſt? Ille eum in ſublime voluit eleuare, cuius in Euangelio vox iſta eſt: Nemo accendit lucernam, & ponit eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo ſunt. Pro ſua verò induſtria non ſolùm Regi gratus & acceptus, ſed etiam cunctis optimatibus eius chariſſimus fuit. Sermo eius ſapientia conditus erat: omnia opera eius Deo & hominibus placebant,

Degit in aula Pipini Regis, ſed inuitus.
Matth. 5.

CAP. III.

NEc multum temporis defluxit, & magna præfectura honoratus eſt. Ità Deus, quos vult, viuificat: qui arbitrio ſuo & occulto iudicio alios humiliat, & alios ſublimat. Sicut Ioſeph quondàm de vinculis & carcere ad gratiā Pharaonis & principatum Aegypti prouexit: ità nunc ab Rienſi prouincia ſanctum Gummarum eduxit, & in palatio magnificè exaltatum, regia familiaritate honorauit. Prouidit ille, nè Aegyptus fame interiret: prouidebat iſte, quantùm poterat, nè iuſtitiæ penuria pupillos, viduas & orphanos grauaret. Per omnia benedictus Deus, qui ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.

Præfectura ei demandatur.
Gen. 41.
1. Pet. 5.

CAP. IIII.

LIbet nunc breuiter recitare de ſancto Gummaro rem quidem exiguam, ſed magnæ pietatis plenam. Non vlla incitante libidine, ſed cogente Rege, vxorem duxerat Guuinmariā, longè à ſuis moribus diſcrepantē. Nam quantùm ille humanitate

Ducit vxorem.

tate & miſericordia, tantùm illa crudelitate redūdabat. Cùm ergò iuſſu Regis ad expeditionem ſe pararet, domûs ſuæ totiusque familiæ curam poteſtatemque ei reliquit, admonens, vt erga ſubiectos multa vteretur manſuetudine: & ſic profectus eſt. Sed illa quadam belluina feritate poſt eius abſceſſum cœpit ſæuire in ſuos, falsò illis quaſdam affingens culpas, & eos negligentiæ inſimulans, quòd debita non perſoluerent: contemnebat eorum ſeruitia, tanquàm qui nulli eſſent vſui, nec vllius precij eos reprobabat. Atque ſub hoc prætextu auferebat eis boues eorū & omnē poſſeſſiunculam, nihil eis relinquens præter paupertatem & laborē, vitamque cum ſumma miſeria coniunctam. Cumque nihilo minùs abſque vlla clementia exigeret tantundem ab illis, quantum anteà conſueuerat, illi bobus ſpoliati, inſtàr iumentorum colla iugo ſupponentes, trahebant plauſtra onuſta vſque ad domum illius gementes atque dolentes. At vide nunc animū non fœminæ, ſed immanis belluæ. Rebus omnibus ſpoliatos, etiam duris affligit verberibus, & capillos illorum tonderi iubet.

Vxoris eius in familiā magna inhumanitas.

CAP. V.

Annis verò *nouem exactis, cùm dimiſſus à militia rediret exercitus, ſanctus quoquè Gūmarus remeauit ad ſua. Et eccè apud riuulū, qui dicitur Diepennorch, quendam è ſeruis ſuis videt trahentem plauſtrum, eundemque dirè cæſum, toto raſum capite, & miſerè lachrymantem. Ad quem cùm propiùs acceſſiſſet, motus pietate, Quis te, inquit, frater, intantùm afflixit? Quis tibi caput raſit? Quænam eſt lachrymarum & tanti cauſa mœroris? Sed cùm ille nihil reſponderet, dominæ ſuæ crudelitatem reformidans, multis minis ab eo tandèm extorſit, vt rei veritatem explicaret. Tum ille vir pius, audiens tantam vxoris ſuæ ſæuitiam, ab imo pectore ſuſpirans, iuſſit illum ſecum reuerti. Nolentē reuerti præ timore, vi coëgit, dixitque ad omnes, qui illic aderant: Ingreſſus domum, iubebo mihi potum adferri. Quòd ſi illa potum vituperauerit, nos contrà eum laudemus, vt pudore afficiatur. Indè domum intranti occurrit tota familia, eiulant & clamitant omnes, ſe grauiter cæſos, iniuſtè ſpoliatos, modis omnibus miſerabiliter vexatos. Ille hoc videns, animo conturbatus eſt, & verſus ad vxorem: Conturbet te Deus, inquit, ſicut alios perturbâſti. Oportebat certè bonum operari ad omnes, maximè ad domeſticos fidei. Siue enim ſeruus, ſiue liber, omnes in Chriſto vnum ſumus. Parce ergò ſeruis tuis, pone modum ſæuitiæ tuę. Eademque hora iuſſit pecus omne è paſtu reduci, & ſingulis quod ſuum erat reſtitui. Deindè cùm ſediſſet quaſi ſitibundus, potum afferri præcepit. Et cùm ceruiſia allata ab omnibus ex ordine biberetur, fœmina illa more ſuo nequiter illam vituperabat. Sed ſanctus Gummarus, & omnes, qui cum illo venerant, egregiè eam efferebant, atque ità mulierem pudore affectam tacere compulerunt. Poſt hæc conuiuium lautum & copioſum apparari iuſſit, tam ſeruos quàm liberos ad illud inuitans: & cùm omnium animos paterna conſolatione recreâſſet, exhilaratos à ſe dimiſit in domos ſuas. Atque hoc humanitatis exemplum ille ſanctus vir poſteris ſuis reliquit. Vos igitur, qui diuites eſtis in hoc mundo, qui domos habetis & familiam, nolite eos nimiùm dura premere ſeruitute. Miſericordes eſtote, ſicut & pater veſter cæleſtis miſericors eſt. Penſate vnam eſſe omnium conditionem, & vnum in cælis regnare Deū, qui eſt Dominus vniuerſorum. Ipſius omnes nos creaturæ ſumus & ſerui: homines verò non ſunt ſerui hominum, ſed conſerui. Ad ſanctum ergò Gummarum oculos aduertite, factum eius memoria retinete, & erga ſubditos veſtros, miſericordes & humani eſtote.

*ſeptem

Attēde miſericordem viri Deiani-mum.

Obiurgat vir ſanctus vxorem ob eius crudelitatem.

Galat. 6.

Familia vt tractanda.

Luc. 6.

CAP. VI.

Porrò ſanctus Gummarus magis magiſque Deo intendere, ſanctioribusq; in dies ſtudijs vacare conabatur, ſicut etiam omnium bonorum intereſt, vt de virtute in virtutem proficiſcantur. Animum itaque vltra terrena & caduca erigens, toto deſiderio cæleſtibus inhiabat, vt videret Deum deorum in Sion. Igitur in ſancto eius pectore an non tibi videtur verſari conſilium Dei? Hactenùs, inquit, militauimus Regi terreno: deincèps militandum eſt Regi Regum Chriſto. Parùm eſt, pro labore præſentis militiæ capere præmia peritura: optimum verò, ſanctitate vitæ dona promereri ſempiterna. Deſpiciendus eſt mundus iſte, qui tamen alioquì fugit à nobis, & omnis gloria eius inſtàr fœni marceſcit. In caſtra ergò ſummi Imperatoris deuotus miles venio: hunc ſequor, hunc diligo, hunc conſtanti perſeuerantia per fidem obſeruo. Itaque commendans ſe Deo, cum nonnullis è vicinis ſuis Romam profectus eſt.

Pſal. 83.

Eſa 40.

Romā proficiſcitur.

CAP.

CAP. VII.

ADuerte hîc, Lector, iucundum nouumque miraculum. Primo ſuſcepti itineris die, non longè à domo ſua progreſſus, fixit tentorium iuxta fluuium Neram, arboremque pulcherrimam illic ſtantem, quòd ad fulciendum tentorium eſſet neceſſaria, iuſſit ſuccidi. Mox adeſt loci illius poſſeſſor ruſticus, planeque iracundus in omnes inuehitur, nullique parcens, cunctos incuſat: verſusque ad ſanctum Gummarum, multa verborum aſperitate eum vexans, Cur, inquit, agrum meum peruaſiſti? En hîc iumēta & tentoria veſtra: ità vobis aliena vendicatis, tāquàm propria. Omnia depaſcitis, omnia cōculcatis, omnia proſternitis. Quid mihi & tibi, Gummare? Quid mali tibi feci? Neque te offendi, neque quenquam tuorum læſi. Quòd ſi nulla in me culpa hæret, quid ità innocentem conteris? Et vt cætera damna prætercam, hoc vnū præcipuè doleo, quòd arborem hanc, quam ipſe plantaui, quam tot annis ſeruaui, ſuccidi voluiſti. Reſpondit placido vultu ſanctus Gummarus: Agnoſco peccatum meum: ſed ſi iniuriam irrogaui, ità vt par eſt, ſatisfaciam tibi: Aut præciſam arborem reſtituam, aut iuſtum eius precium perſoluam. Saltem hac nocte, obſecro, quieſce. Vix multis precibus adduci potuit ruſticus, vt vſque manè ſileret. Illo autem abeunte, cùm intempeſta nocte omnes ſopor & ſilentium obtineret, S. Gummarus ad conſuetum præſidium & ſolita orationis arma confugit. Domine, inquit, tu refugium factus es nobis, adiutor optimus in tribulatione. Nè auertas faciē tuam à clamore meo, nè claudas aures tuas ad preces noſtras. Quòd ſi ego, Domine, exaudiri non mereor, ſaltem eos, qui mecū ſunt, attēde. Si verò adeò peccatis noſtris prægrauamur omnes, vt non aſſcendant ad te preces noſtræ, fac propter temetipſum Domine, cuius nec benignitas habet finem, nec dona menſuram. Reueletur hominibus gloria tua, prędicetur ab incredulis nomen tuum: vt ſciant quænam ſit vna fides noſtra, & vt non deſerat ſperantes in ſe maieſtas tua. Tu ergò Domine, qui de nihilo omnia condidiſti, qui die tertio herbas, arbores & virgulta de terra produxiſti: reſtitue arborem vt priùs integram, & aufer à ſeruis tuis, quam ignoranter incurrimus, contumeliam. Ità cùm oràſſet iuxta arborem proſtratus, ſurgens collegit arborem, eamque zona ſua colligauit. Res mira, & venturæ generationis memoria digna. Adeò conſolidata eſt arbor illa, acsì nihil prorsùs anteà cæſa fuiſſet: atque etiamnùm in eodem loco illam ſanam videmus, ſola veſtigia circunligatæ zonæ retinentem in gloriam Dei, & laudē ſerui eius. Manè rediјt ruſticus, vt conuentum erat, heſterna adhuc ira tumidus, & pro damno accepto iurgia repetens. At S. Gummarus blandis verbis & iucūdo vultu eum compeſcens, manu eius appræhenſa, perduxit ad arborem, eamque inuiolatam oſtendens: Eccè, ait, fili, arborem, quam tantoperè dolebas preciſam. Adhibuit Deus ſolatium dolori tuo, abſtulit angorem cordis tui. Gratias age omnium largitori Deo, cuius benignitate munus memorabile percepiſti. Cernens ruſticus tantū miraculum, qui priùs impatienter tumultuatus erat, diuina inſpiratione compunctus, ait: Virtus Dei hæc eſt. Non eſt humani operis, vt arbor ſucciſa, exiguæ noctis ſpatio in priſtinum conſurgat ſtatum. Arbor hæc, quam hoc miraculo tibi dedicâſti, deincèps mea non erit. Hanc ego tibi do, & quicquid hoc in loco mihi hæreditarium eſt, eius ego te volo perpetuum & ſtabilem eſſe poſſeſſorem. Ab illa die firma inter illos inita eſt amicitia, & poſt mutua oſcula & amplexus pacificè diſceſſerunt.

Ruſtic⁹ quidam multa verborum aſperitate cum obiurgat.

Pſal. 45.
Pſal. 9.

Gen. 1.

Arbor præciſa, ei⁹ precibus reſtituitur ſuo loco illæſa.

Idē ruſticus agrū & arborem, ſeruo Dei dat poſſidendā.

CAP. VIII.

EAdem nocte, quæ prima fuit itineris ſui, beatus vir in tērorio ſuo quieſcebat. Apparuit autem ei in viſione Angelus Domini ſupra tentorium in columbæ ſpecie, aitque ad eum: O Gummare, eſto vigil. Ego enim nuncius à Deo miſſus ſum, vt tibi aperiam mandata eius. Diſpoſuiſti quidem Romam ire, & orationes Apoſtolorum Petri & Pauli viſitare. Sed Deus vbiquè præſens eſt, & bonos & malos in omni loco contemplantur oculi eius, nouitque Dominus qui ſunt eius. Tu autem hoc itinere omiſſo, audi attentiùs, quid ille mandet tibi. Haud procùl abeſt locus, circunfluente amne concluſus, arboribuſque conſitus. Ex eo arbores extirpabis, & oratorium ibì condes. Hîc tibi viuenti ſedes, hîc defuncto erit requies. Nam cùm ex hac vita in cœtus ſanctorum fueris aſſumptus, hîc tui artus pauſabūt. Interìm conſtanti animo eſto, & bonis operibus vigilanter inſiſte, certiſſimè ſciens, quia ad conſortium Angelorum peruenies, & ſempiternæ vitæ præmia pro labore temporali percipies. Poſt hæc egreſſus, vidit vir ſanctus in apice tentorij Angelum in ſpecie columbæ, mirabili ſplendore rutilantis, & gratias egit Deo: tranſiensque flumen, & in locum illum ingreſſus,

Non hîc reprehendūtur peregrinationes religionis ergò, ſed ſanctus vir ad ſublimiora inuitatur.

greſſus, cœpit cædere & extirpare arbores & frutices, nec ceſſauit, donèc planities amœniſſima effecta eſt. Exciſas autem arbores in flumen coniecit, quarum tanta congeries eſt, vt etiamnùm videatur ædificiorum culmina æquare: & vbi hactenùs fuerant ouium ferarumque domicilia, iam hominum commodiſſima habitatio eſt.

Deſcribit Inſulã S. Gũmari.

* Renẽſem habet codex.

CAP. IX.

SEd agè locum illũ paucis deſcribamus. Nomen huic villæ antiquum, Nineſdunt: quod mutatum, vulgus Ledonem appellauit. Hæc vno à latere reſpicit Taxandriam, ab altero * Rienſem prouinciam. Sed inter hanc & villam amnis Neta medius interfluit, qui eam ſuo ambitu complectens, ab vtraque ſeparat. Quæ in fluxu eius flexuoſo tanquàm inſula conſiſtens, vtrinquè pontem habet, altero venientes admittens, altero exeuntes emittens. Amnis iſte Neta, maris acceſſu creſcẽdo, implet alueum ſuum: receſſu maris imminuitur. Dulces ad potandum aquas ſemper habet, ſub quibus alit immenſam piſcium copiam. Progreſſus autem, præterfluit caſas in ripis eius extructas, prata irrigat, fœcundat arua, per vmbroſas labitur ſyluas. Si quis in medio ſtans eius inſulæ, oculos circunferat, iucundo ſpectaculo eius animus oblectatur. Adſpicitur enim vltra amnem planities lata & ampla, floribus & paſcuis vberrimis ornata. In circuitu ingens ſylua cernitur, in longum & latum diffusè ſeſe porrigens. Illic glandiferæ arbores, illic paſcua, ibì ferarum cubilia, vſuique hominũ multùm neceſſaria. Quid de agrorum adiacentium fertilitate dicam? Illos præ cæteris laudo, quia coluntur illi quidem cum labore, ſed maximè redundant vbertate. In ea igitur regione locus hic ſitus, habet in medio ſui eccleſiam lapidibus extructam, & decenter perornatam: in qua S. Gummari reliquiæ aſſeruantur, quæ ſunt totius patriæ munimentum, liberatio hominum, ſpes benigna, laus iucunda, ſalus certiſſima.

S. Gummari tempore præſtante Deo patriæ ſalus.

CAP. X.

S. Gummarus condit eccleſiam in S. Petri honorem.

Luc. 9.

Rom. 2.

SEd nunc ad inſtitutum reuertamur opus. Sanctus Gummarus poſtquàm arbores, ſpineta & frutices extirpauit, eccleſiam illic in honorẽ S. Petri cõdidit, atque in ea iugiter orationibus inuigilãs, ad ſupernam beatorum ſpirituum ciuitatẽ ardenter ſuſpirabat, oculos interiores nequaquàm ad vanitatem retorquens, ſciens ſcriptũ eſſe: Nemo mittens manũ ſuam ad aratrum, & reſpiciens retrò, aptus eſt regno *Dei.* Sanctorum verò geſta ſcrutabatur, & ad eorum exempla vitam conformabat ſuam. Præcepta Dei auribus audiebat, opere exequebatur. dicit enim ſcriptura: *Non auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur.* Quotiès autem viſum illi fuit ad villam ſuam Emblehem reuerti, eundo vel redeundo nullum ſentiebat laborem. paruo enim interuallo indè aberat. Conſiderate hic, fratres, temporalem huius viri militiam. Apud Emblehem actiuam exercebat vitam, nudis porrigens indumenta, eſurientibus eſcam, ægrotorum gerens curam, peregrinos excipiens hoſpitio, pupillos defendens, viduas protegens, & id genus bonis operibus inſiſtens. Quotiès autem à terrenis animo ad cæleſtia ſublato, ſoli cõditori per contemplationem intendere voluit, ad locum oratorij ſui recurrebat. Hæ ſunt enim duæ vitæ, actiua & contemplatiua, ſine quibus ad Deum perueniri non poteſt. His quaſi pennis quibuſdam fretus, ad ſublimia ferebatur, de quibus Pſalmiſta ait: *Quis mihi dabit pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam?*

Actiuæ & contemplatiuæ vitæ viciſſim dat operam.

Pſal. 54.

CAP. XI.

Vxor eius inhumana & fera bellua.

Fodit baculo terram, & fons erũpit.

SIlendum verò non eſt, quàm præclara virtute S. Gummarus emicuerit. Nam meſſis tempore, cùm exirent homines vndiquè in agros, ait illi vxor ſua: En alij ad meſſem properant: quid nos deſidia torpemus? Exiuit ergò cum familia in agros: cumque inſtarent operi, nimius iam media die ſolis æſtus erat. Petiêrunt itaque paulispèr dimitti, vt ardorem ſitis extinguerent. Sed mulier truculenta nullã cœpti operis intermiſſionem fieri ſinebat: immò delaſſatos vrgebat minis & acerbis ſermonibus. Cumque iam præ labore & ſiti deficerent, ſanctus Gummarus venit in agrum. Cui occurrerunt omnes, & ad pedes eius procidentes, lachrymabundi dixerunt: Ecce, pater, deficimus. Labor iſte in tanto ſolis feruore intolerabilis eſt, & nos ſiti perimus. Rogauimus dominam noſtram, vt concederet nobis pauliſpèr reſpirare, & hauſtu aquæ nos refocillare, ſed prorsùs renuit. Miſerere ergò ſaltem tu pater, & ſerua nos. Ijs verbis commotus, ait vxori: O pectus ferreum & peruerſa mens, cur non flecteris miſericordia? Nihil tibi nobiſcum rei ſit, quæ talem geris animum. Recede hinc inuiſa Deo, hominibus odioſa. Illa mox receſſit, repræhenſionem eius paruipendens. At vir ſanctus fodit baculo terrã, & eruperũt aquæ largiſſimæ: quas omnes illi

illi alacriter hauſerunt, magìs præſenti miraculo, quàm potu, refecti. Hodieque manat fons ibidèm, vt ſit præclaræ virtutis teſtimonium. Elias quondàm poteſtate verbi cælos aperuit, cùm fuiſſet clauſum annis tribus & menſibus ſex. Ille, inquam, iuſſu è ſupernis pluuiam depoſuit, qua arentem terram irrigauit: Gummarus ictu baculi è profundo abyſſi aquam eduxit, qua ſitientes recreauit. Vtriuſque miraculi idem Deus author eſt, qui mirabilis eſt in ſanctis ſuis, quos adeò glorioſos efficit, vt ipſis elemẽtis poſſint imperare. Compleri quidem cernimus, quod Dominus ait: Amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet. Fiunt igitur ſigna per manus ſanctorũ in gloriã Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui erat, & qui eſt, & qui vẽturus eſt. 1.Reg.17. & 18. Pſal.67. Iohan 14. Apoc.1.

CAP. XII.

POrrò vxor beati viri, domum, vt diximus, regreſſa, nimio ardore periclitari cœpit. Vltrix enim impietatis eius ſitis eam vexabat, quæ pauloantè familiam ſitientem refocillari non permiſerat: & iuſto Dei iudicio, quæ per commiſerationem ſentire noluit, quantùm ſitis alios affligeret, cruciatum illum intolerandæ ſitis in ſe tranſlatum malè experta eſt. Dicit enim Dominus in Euãgelio: Eadẽ menſura, qua menſi fueritis, remetietur vobis. Nec potuit ardorem illum aqua extinguere: immò aqua, vi & natura ſua amiſſa, ĩn eius pectore ſitim nutriebat. Sentiens igitur illa ſibi mortẽ imminere, per nũcium deprecata eſt Gummari clementiam. Ille autem animaduertens diuina vltione eam cruciari, & incidiſſe in laqueum, quem alijs tetenderat, noluit malum pro malo reddere: ſed domum veniens, eamque propemodùm animam efflare cernens, ſigno ſanctæ Crucis conſignauit eam, & potum ſua manu porrexit. Et ſtatìm quidem corpore reualuit, ſed animum tamen non mutauit. Vxor eius diuinitùs caſtigatur. Matth.7. Signo Crucis ſanat cõiugem moribundam.

CAP. XIII.

ALio tempore cum apud Lenchem familia eius meteret in agro ſecunda feria, fœmina quædam infantulum ſuũ pannis obuolutum, in manipulo collocauit, vt dormiret, atque indè ad laborem receſſit. Vbì obdormiuit puer, coluber per os in ventrem eius irrepſit. Interìm ſuperueniens S. Gummarus, videt infantem dormientem, & ab ore eius caudam colubri extantem. Mox igitur caudam perfodiens, retrahit ſerpentem: conuocanſque familiam, Quæ eſt, inquit, mater huius pueri? Illa præ timore tacente, ait ad eam: Cur huc infantem attuliſti? cur nõ potiùs domì eum reliquiſti? Sed gratias age Deo: en quanto ab hoſte eripui eum. Quòd adhuc viuit, donum Dei eſt. Caput & totum ferè corpus ſuum coluber intulerat in ventrem eius, vix cauda ab ore prominente. Cunctis verò ſtupentibus, ad virgam ſuſpendit ſerpentem. Dicente autem matre infantis, ſine matre non eſſe tutos infantes, vir pius miſericordia motus, omnibus ſuis eam præfixit legem, vt quæcunque mulier lactentem paruulum haberet, ſecundis ferijs ab omni ſeruitio eſſet immunis. Itã ille imitabatur Chriſtum, dicentem: Dimittite, & dimittetur vobis. Extrahit ſerpentem ab ore infantis. Luc.6.

CAP. XIIII.

EOdem tempore fuit Rumoldus vir ſanctus, diuina gratia plenus, qui vitia penitùs mortificans, ad virtutum culmina in dies contendebat. Non die, nõ nocte à bono vacabat opere: ſed carnem ſuam ieiunijs & vigilijs attenuãs, orationibus aſſiduis incumbens, Apoſtolicum nitebatur implere mandatum, Mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram: & illud, Sine intermiſſione orate. Itã virtutibus cunctis munitus, vbicunquè aliquem bonæ conuerſationis eſſe nouerat, cum illo cupiebat de vita æterna conferre, & ſanctæ ſcripturæ ferculis pingueſcere. Audiens igitur de S. Gummaro, videre illum ſummoperè deſiderabat. Gummarus quoquè eius fama comperta, non minori eius videndi deſiderio tenebatur. Cumque tandèm conueniſſent duo illa clariſſima eius prouinciæ luminaria, non de vanis & caducis habuẽre ſermonem, ſed mutua exhortatione ſe inſtruentes, iam cæleſtis vitæ dulcedinem degustabant. Loquebantur inter ſe, quàm multæ ſint inſidiæ dæmonum, quæ arma aduersùs eas Deus nobis contulerit: quæ ſupplicia reprobis, quæ præmia iuſtis parata ſint: quàm ſit hæc vita breuis, quàm ærumnis plena: quæ certamina ſancti pertulerint, quas in cælis coronas acceperint. Hæc & id genus alia multa de ſcripturis diuinis in medium proferentes, etiam auditorum animos rigabant. Quandò autem à ſe receſſuri erant, diem & locum conſtituebant, ad quem rurſùs pariter conuenirent: quo quidem die in loco, qui dicitur Stadeki, ſibi occurrerunt, vtrique manu geſtantes virgam aridam. Vbì cum more ſuo ſpiritalibus ſe viciſsìm epulis refeciſſent, eum locum, vt qui medio eſſet itinere, & æquali ſpatio ab vtriuſque habitatione diſtaret, S. Rumoldus. Coloſſ.3. 1.Theſſ.5. Colloquia Rumoldi & Gummari.

elegerũt: placuitque illis ex inſtinctu diuino, vt ſingulis annis cum totius populi frequentia illic conuenirent cum Crucibus, & thecis, & ſanctorum reliquijs, Miſſaſque pro communi ſalute celebrarent. Quod cùm ità conſtituiſſent, vterque proiecit virgam ſuam: quæ in vicinæ quercûs trunco conſiſtentes, in momento viruerunt, floresq; & folia protulerunt, quemadmodùm teſtantur multi. Hoc verò tam euidenti ſigno Deus declarare voluit, illud ſibi placere conſilium, taleṁque conuentum ſibi gratiſſimum fore. ait enim: Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum ſum.

Virgæ aridæ repentè vireſcunt.

Matth. 18.

CAP. XV.

TAndèm adueniente tempore, quo emeritum militem ſuum Gummarum Chriſtus ad coronam euocare conſtituerat, morbo fatigari cœpit, ſenſitque diem ſuæ reſolutionis adeſſe. Nec verò quicquam timuit mori, quod plerique omnes timent: ſed erat de præmio ſecurus, ſciens cui à primis ætatis initijs ſeſe deuouiſſet, cui hucuſquè militâſſet, ad quem etiam ſe ſperabat cum victoria abiturum ex hoc mundo, confirmatus illa ſententia Saluatoris: Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eũ pater meus: & vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit. Quod eſt contra homines huic mundo addictos, qui cùm leui pulſantur moleſtia, timent & trepidant, votaque & ſupplicationes pro vitæ prorogatione multiplicant, extremũque diem cum multa trepidatione præſtolantur. Dolent iſti de carne exituri: dolent iuſti diutiùs in carne victuri: quippè ſanctis omnibus hoc vnum votum atque deſiderium eſt, vt poſita carnis ſarcina, ad requiem, æternùm victuri, proficiſcantur.

Iohan. 12

Dolent reprobi morituri: dolent iuſti vitam ſuam prolongari.

CAP. XVI.

POſtquàm ergò morbo correptus vir Dei, in villa ſua decubuit, curſum mortalis vitæ abſoluit quinto Idus Octobris, ſanctâque animã per manus Angelorũ in ſupernas tranſmiſit ſedes: vbi nunc fruitur perenni vita glorioſus Domini cõfeſſor, lætaturque in cæleſtium ciuium contubernia ſe introductum. Sed & ſacer ille chorus gaudet numerum ſuum tanti ciuis acceſſione adauctum. Nos ergò, fratres, qui peccatorum mole premimur, diuinum imploremus auxiliũ, vt inter ſeculi turbines adhuc conſtitutos non deſerat, ſed ſua nos benignitate tueatur, nobiſque remittat peccata noſtra. Rogemus etiam, vt apud Dominum nobis patronus ſit beatus Gummarus, præſtetque nobis eius interceſſione pietas diuina, vt aboleantur peccata noſtra, Amen.

S Gummarus abit in cælos.

Tranſlatio S. Gummari, per F. Laur. Surium in compendium redacta.

COnuenerant ad exequias S. Gummari frequentes amici & cognati eius, viſumque eſt illis, ſanctas reliquias in ſupradicta villa cõdendas, vt in natiuo ſolo etiam monumentum haberent. Sed alia fuit Dei voluntas. Dormienti enim quadam nocte Vurachildi ſanctimoniali in oratorio ſancti Petri, quod ſanctus Gummarus ædificârat, ità dictum eſt: Transferantur reliquiæ beati viri in eius eccleſiam. Tu verò hanc diuinam iuſſionẽ omnibus reueles, vt cum omni deuotione eam exequi maturent. Quod ſemèl illa, iterumque neglexit, verita neminem ipſi fidem commodaturum. Tertia nocte viſus eſt ei ſanctus Gummarus adeſſe, atque ità compellare dormientem: Cur ità negligenter agis? Tandèm indica omnibus, quod audîſti? Vt verò non dubitent te à nobis miſſam, ſignũ hoc, quod tibi imprimo, contemplentur in facie tua. Et hęc dicens, poſuit dexteram manũ ſuam ſuper faciem eius. Cuius attactu caro in candorem mutata eſt, & digitorũ impreſſa veſtigia retinuit. Manè indicat illam rem totam presbytero, & alijs qui aderant, nec quiſquã auſus fuit in dubium reuocare, quod ſigni euidentia comprobabat. Venerũt itaque ad monumentum, ſed eo aperto, nulla vi aut arte ſacras reliquias mouere potuerunt. Stupentibus cunctis, ſuperuenit cuſtos pecorũ S. Gummari, qui ſuam quoq; operam eius extruẽdæ eccleſiæ nauârat. Is facilè è ſepulcro ſanctiſſimum corpus eleuans, vſque ad amnem, vbì parata erat nauicula, illud deportauit. Quod vbi impoſitum fuit nauiculæ, illa ſine vllo remige vel nauclero curſu velociſſimo, nõ ſine ingenti miraculo, ad villam contendit, ibique ſubſtitit. Tum verò indè ablatum beati viri corpus, cum multa reuerẽtia in eius eccleſia humatũ eſt, atq; illic annis quadraginta quieuit. Poſtq̃ autẽ conſtructũ eſt monaſteriũ, quod ibi adhuc cernitur, in illo honorificè repoſitũ eſt, & eleuatũ: vbi etiã vſq; in præſentem diem multa fiunt miracula, & quicunq; fideliter S. Gummarum inuocat, in omni neceſſitate eum propitiũ experitur.

Viſio Vurachildis ſanctimonialis.

Sacrũ eius corpus moueri nõ potuit.

tur: nec immeritò eius loci plebs, tãquàm cælitùs ſibi oblato tãto theſauro lætatur.

Sed iam paucis quædam ex ijs miraculis referamus, quæ ad eius tumulum facta ſunt. Accidit quandoquè, vt propter multas hominum iniquitates, Nortmannorũ gens ferociſſima in eam regionem adueniret, omnia circunquaquè depopularetur, Antuerpiam inflammaret, & vbiquè luctu compleret omnia.

Nortmanni Belgium populãtur.

Porrò per fluuium *Schindam ad villam Turninum peruenerunt barbari illi, vbì erat monaſterium S. Fredegandi confeſſoris. Sed Deus propter iniquitatẽ habitantium exoſus locum, reliquias eius iuſſit aliò transferri, vt nullum eſſet obſtaculum aduersùs imminentem deſolationem. Ijs ſublatis, tanquàm muro & propugnaculis vrbis euerſis, irruit barbara gens, & ędificia omnia atque ipſum monaſterium incendit, homines partìm trucidauit, partìm captiuos abduxit, nihil præter humũ relinquẽs. Indè progreſſi illi, apud Mechliniam S. Rumoldi eccleſiam exuſſerunt, villam & incolas gladio & igni perdiderunt. Vbì verò ad S. Gummari eccleſiam ventum eſt, vires ſuas eius meritis eneruari ſenſerunt. Cùm enim in monaſterij tectum ignem inieciſſent, repulſus & extinctus eſt diuinitùs. Sed ea re magìs inflammatus eſt furor hoſtilis. Itaque in templum irruunt, Fredegerum presbyterum ſacrificium offerentem, & mortem expetentem potiùs, quàm reformidantem, ad ſacram aram crudeliter perimunt. Sed non dormitat vltio præpotentis Dei. Cùm enim prædam omnem ad nauim apportarent, duo Reges eorum Reolfus & Reginarius diuinitùs percuſſi ſunt: Reolfus ventrem purgans, viſcera omnia effudit: Reginarius & oculis captus, & dira morte extinctus eſt. Diſcant hinc homines impij manus abſtinere à rebus Deo ſacratis, nec manus inijcere in ſanctos eius.

Vide quid conferant ſanctorum patrocinia.

Vltio diuina in Reges ſacrilegos.

Aliud quiddam noſtris diebus factum eſt, cuius multi ſunt teſtes fide digni. Iuuenis quidam Gerolphus, ab ipſo ortu ſuo mutus & ſurdus, cùm alioquì parentes haberet ingenuos, tandem aliquandò ad villam S. Gummari peruenit. Vbì cùm oratoriũ frequentaret, & in monaſterio ſedulus eſſet atque officioſus, aquam apportans & pauimentum verrens, S. Gummarus eius labori vicem rependẽs, aures eius aperuit, & diù tacentia ora laxauit, vt & facilè audiret, & ſapienter loqueretur, non ſolùm Teutonicè, ſed etiam Latinè. Vbi hoc inſigne miraculum auditum eſt, accurrũt ad tẽplum incolæ omnes loci illius, accedunt propiùs, adſpiciunt, colloquuntur, gratias Deo agunt. Prima omnium vox eius fuit, ſemèl atque iterùm & tertiò repetitum S. Gummari vocabulum. Adeò autem locum illum dilexit, vt nec patriam, nec parentes reuiſere vellet. Multa alia per S. Gummarũ effecit miracula Chriſtus Dominus ad laudem & gloriam nominis ſui, qui viuit & regnat in infinita ſecula, Amen.

Surdus & mutus mirè ſanatur.

VITA BEATI BRVNONIS ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS, AVTHORE ROGERO VEL ROTHGERO *Benedictino, qui claruit Anno Chriſti* 1040.

PROLOGVS AVTHORIS AD FOLCMARVM Archiepiſcopum.

DOmino in Chriſti gratia beatiſſimo, atq; in omni ſplẽdore ſapientiæ perfectiſſimo Folcmaro Archiepiſcopo, *Rothgerus ſeruorũ ſuorũ vltimus, veræ claritatis gloriam ſempiternã. Impoſuit ſanctitatis veſtræ reuerentia ſuper caput meum grauem quidem ſarcinam, ſed pro captu paruitatis meæ dulcem admodùm & iucundam: videlicet vt vitã mirabilis & magnifici Archiepiſcopi Brunonis, qua potuerim ſermonis facultate deſcriberem, cui virtus laudem contulit, quam, vt ipſe meruit, ſtyli mei officium implere non potuit. De ipſo tamen quomodocunquè loqui, quia vos iuſſiſtis, delectabile fuit: qui ab initio ſic fuit animatus, vt non magìs ſua cauſa ſe putaret natum, quàm noſtra reique publicæ procreatũ. Fecit omninò plurima, & propè infinita, quæ digna fuerunt ſempiterna memoria: ſed non expectet auditorã me, aut à quolibet hæc omnia explicanda. Quod ſi quis fideliter & verè agendum promitteret, ſingulos, quos pueritiam prætergreſſus vixit, annos proprijs & ijs vtiquè ſpatioſis codicibus inſigniret. Aeſtimo igitur multos longè lateque hac occupatos induſtria, vt geſta eius ijs etiam, qui pòſt futuri ſunt, partìm ſcribendo, partìm commemorando tranſmittant. Non enim in vna prouincia, aut in vno negociabatur regno: omniũ, quos adire poterat, ſalutem beneuolẽtiæ

*Rogerus
*Rogerius

Brunonis innumeræ res præclarè geſtæ.

atque laboris ſtudijſque ſui quærebat, commercio. Nec deſunt plurimi, qui hoc lautè & prudenter exequi poſſint, cùm etsi nulli alij tales valeant reperiri, in ſolis eius diſcipulis omne ſtudiorum & eloquentiæ genus, adhuc recenti eius memoria, ità per multa terrarum loca floreat, vt maxima rerum geſtarum inſignia non enarrare modò, verùm & exornare ſufficiat. Quot quantoſque de alumnis tanti viri Epiſcopos, quantos in quacunque Eccleſiaſticæ profeſſionis diſciplina, probatiſſimos nouimus, qui eum & familiariùs nouerunt, & perfectiùs illuſtribus monimentis vitam eius declarare potuerunt? Sed qui ſum ego, qui votis veſtris, dominorum excellentiſſime, auſus fuerim contraire? Feci ergò, quod potui, quomodò potui, non præſumens de ſcientia, ſed fiduciam qualemcunque retinens in obedientia. In quo etsi minùs poſſibile mihi viſum eſt id explere, quod aggreſſus ſum: præcepti tamen veſtri dignitatē ità venerari ſemper & amplecti animum induxi, vt impoſſibilitatis meæ oblitus, in manibus veſtris ſim oculis & animo totus. Hinc ergò largifluæ pietati veſtræ ſupplico, vt quod huic operi meo deeſt in pompa ornatuque ſermonis, ſuppleat in auribus veſtris eius commendatio, quem pro merito virtutis tam ſuauiter amâſtis. Beatitudinem veſtram Deus omnipotens ad ſalutem noſtram, diutiſſimè incolumem & benè valentem conſeruare dignetur.

Diſcipuli eius inſignes.

VITAE HISTORIA.

CAP. I.

Octobris 11. Sap. 8.

SAPIENTIAE nimirum eſt, ſcire vndè ſit donum, quod quis accipit, nè à ſe ſibi hoc eſſe: aut à Deo quidem, ſed ſibi debitum, putet. Si enim quærimus, quid nobis debeatur, nihil inuenimus, niſi ſupplicium. Miſericordia autem Dei prærogauit nobis gratiā, vt haberet, quibus redderet gratiam pro gratia, & hoc iam eſſet debitum, quia Deus voluit, non quia homo meruit. Quid enim habes, ait Apoſtolus, quod non accepiſti? Si autē accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis? Ineffabili igitur prouidentia bonitatis Dei collatum eſt electis eius, vt & gratis copioſis gratiæ muneribus ditētur, & tamen hocipſum, quo munerantur, quodammodò per gratiā mercantur: alius ſic, alius verò ſic: vnuſquiſque ſecundùm quod in eo operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis, prout vult. Soli vnigenito non ad menſuram dat Deus ſpiritum. In ipſo nanque, vt ait Apoſtolus, habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter: membris eius pro ſua cuiq; voluntate partitur: quibus abundanter omnia dat ad fruēdum, videlicet ſeipſum, vt ſit Deus omnia in omnibus. Diſpar hæc claritas, & diuerſa donorum largitas, nunc eſt admirabilis quæſtio: quandoquè erit honorabilis pulchritudo, & ornatus domûs Domini, de qua dicitur Deo: Sanctum eſt templum tuum, mirabile in æquitate.

1. Cor. 4. 1. Cor. 12. Iohan. 1. Coloſſ. 2. 1. Cor. 15. Pſal. 64.

CAP. II.

COmpertum eſt nuper à plurimis in venerabili Coloniēſis Eccleſiæ Archiepiſcopo Brunone piæ memoriæ, & ſatis à prudentioribus intellectum, homo homini quid præſtet. Cuius plerique dicta & opera, qui familiariùs eum nouerant, ſatis admirari nequibant. Erant enim in illo vno homine res valdè diſſimiles: natalium nobilitas, honorū dignitas, atque ſcientiæ, quæ inflare ſolet, tanta ſublimitas, vt nihil ſuprà: animi verò & habitûs humilitas, quātùm à ſagacioribus diſcerni potuit, vt nihil infrà putares: media, charitate conſtrata ſunt. Arridebant ei omnia, quæ ad faſtum ſuppeterent, quæ à ſe ſemper ſtudioſiſſimè vigilāti manu diſcretionis abegerat. ità aliud ad oculos hominū, aliud ad teſtem cordiū exhibebat. Cuius conuerſationis exēplo plurimos ſalubriter inſtitui poſſe credimus, ſi eandem ſtrictìm à pueritia repetamus. Habent enim in illa mediocres & humiles, vndè conualeſcant: elati cōtrà & diuites, vndè obſtupeſcant. Atauorum eius ataui, vſq; ad hominū memoriā, omnes nobiliſſimi: nullus in eorū ſtirpe ignotus, nullus degener facilè reperitur. Hic tamen omnes, ſalua Auguſtorū & Regū excellentia, omninò perſpicaciſſimè lineamentorū gratia, artium gloria, & omnigena animi ſuperabat induſtria: natus eo tēpore, quo pater eius Henricus Rex glorioſus, perdomita barbarorum ſæuitia, repreſſo etiam inteſtinæ cladis periculo, diruta magno ſtudio reædificabat, & volentem populum iuſtitiæ frenis in tutiſſima & optatiſſima demùm pace regebat. Ità natiuitatis eius tempus iam quaſi

1. Cor. 8. Magna ei⁹ ſublimitas, & ſumma humilitas. Cant. 3. Nobilitas generis ei⁹. Quo tempore natus ſit Bruno.

quaſi futura bonæ voluntatis eius inſignia præferebat. Nam cùm omne, quod bonum eſſet, viuaciſſimè ſemper appeteret, pacis donum, quaſi nutrimentum & ornamentum quoddam cæterarum virtutum, ſolicitiùs expetiuit, quod bonis omnibus profuturum præſciuit. Tranquillitatis enim tempore nutriri debent & ſolidari virtutes, vt perturbatione qualibet ingruente, à ſtatûs ſui vigore hominem emolliri non ſinant.

Pacis eſt ſtudioſiſſimus.

CAP. III.

NImìs longum eſt perſequi, quomodò memoratus Rex, pater huius magni viri, de quo agimus, ad illam tam gratæ pacis ſerenitatē peruenerit, cùm ipſe omnia regni ſui ſpatia, & continuis finitimorum incurſionibus, & grauiſſimis inter ciues etiam & cognatos diſſenſionibus concuſſa, & atrociter vexata repererit. Hinc etenim ſæua Danorum gens, terra mariq́ue potens, indè centifida Sclauorum rabies barbarorum frendens inhorruit: Hungarorum nihilominùs inſecuta crudelitas, tranſgreſſa treminos Marahenſium, quos ſibi longè antè impia vſurpauit licentia, pleraſque prouincias regni eius ferro & igne longè lateque vaſtauit. Dies antè, quàm huius mali materies, narranti deficeret. Trans Rhenum Occidentem verſùs, nobis omnia rebellabant. Ipſi certè regni adhuc auguſti principes in ſua viſcera penè irremediabiliter ſæuiebant. Quæ omnia vel reſecare, vel ſanare nemo, niſi præcipua virtute & ſingulari præditus induſtria, poſſet. Sed poſt aliquantum temporis tantus timor per gratiam diuinam inuaſit extraneos, vt nihil vnquàm eis eſſet formidabilius: tantus amor colligauit domeſticos, vt nihil vnquàm in quolibet potentiſſimo regno coniunctius videretur.

Barbari infeſtant regnū Henrici.

Marahēſes, videtur Morauos dicere.

Formidabilius, pro timidius.

CAP. IIII.

EO tempore generoſa Regum proles, annos circiter quatuor habens, liberalibus literarum ſtudijs imbuenda, Baldrico venerabili Epiſcopo, qui adhuc ſupereſt, Traiectum miſſa eſt. Vbì cùm ipſe diſciplinabiliter, vtpotè bonæ indolis puer, ingenio ſagaci proficeret, inuiſa Nortmannorum tyrannis, quaſi per huiuſmodi obſidem, nonnihil refriguit, & eccleſiæ demùm cæteraque ædificia, quorum ruinæ vix extiterant, hac occaſione reſtauratæ ſunt. Ità nulla ætatis ſuæ ſpatia abſque vtilitate ſanctæ Dei Eccleſiæ tranſigebat. Per ipſum enim, licèt adhuc inſcium, iam Chriſtianus populus ab hoſtibus liber, in Dei laudibus exultabat. Deindè vbì prima Grammaticæ artis rudimenta percepit, ſicut ab ipſo in Dei omnipotentis gloriam hoc ſæpiùs ruminante didicimus, Prudentium poëtam, tradente magiſtro, legere cœpit. Qui ſicut eſt & fide intentioneq́ue catholicus, & eloquentia veritateq́ue præcipuus, & metrorum librorumq́ue varietate elegantiſſimus, tanta mox dulcedine palato cordis eius complacuit, vt iam non tantùm exteriorum verborum ſcientiam, verùm intimi medullam ſenſûs, & nectar, vt ità dicam, liquidiſſimum maiori, quàm poſſit dici, auiditate hauriret. Poſteà nullum penitùs erat ſtudiorum liberalium genus in omni Græca vel Latina eloquentia, quod ingenij ſui viuacitatem aufugeret.

Bruno puerulus initiatur à Baldrico Epiſcopo.

Delectatur Prudentio poeta.

CAP. V.

NEc verò, vt ſolet, aut diuitiarum affluentia, aut turbarum circunſtrepentium aſſiduitas, aut vllum aliundè ſubrepens faſtidium ab hoc nobili ocio animum eius vnquàm auertit, ità vt munditiam cordis eius atteſtaretur iugis meditatio, & indefeſſum continuæ exercitationis ſtudium, cùm iam penitùs omnis huiuſmodi affectio tranſiret in habitum ſicut ſcriptum eſt: Ex ſtudijs ſuis intelligitur puer, ſi munda & recta ſint opera eius. Huc accedit, quòd ſicut feruorem animi ſui non paſſus eſt aliorum deſidia & leuitate extingui, aut ſuperfluis vanisq́ue corrumpi colloquijs: ità libros, in quibus ſtuduit, aut quoſcunque præ oculis habuit, incautè refringi, aut corrugari, vel quomodolibèt minùs diligenter tractari, omninò ægerrimè tulit, nihil ſanè in his, quæ ad ſe pertinebant, negligendum ducens: quoniamquidem, vt Salomon ait, qui minora negligit, paulatìm décidit.

Prou. 20.

Ecce ſancti principis ſtudiū erga codices cōſeruandos.

Eccl. 19.

CAP. VI.

IGitur poſtquàm pater eius, fundato & ad vnguem pacato Imperio, rebus humanis conceſſit, Ottho filius eius maior natu, benedictione Domini auctus, & oleo lætitiæ vnctus, magna voluntate & conſenſu principum regnare cœpit anno ab incarnatione Domini noningenteſimo triceſimoſeptimo, vir, in quem ſpiritus Dei donum contulit ſingulare veritatis & fidei. Cuius virtutes ſi me narraturum promiſerim, nimium mihi ſumpſerim, & ferendus minimè fuerim. Excedit enim laus eius &

Ottho Magnus Imperator.

gloria, quicquid vel ipſe Cicero ſibi promitteret in facundia. Hic germanum ſuum Brunonem, Deo dicatum, adhuc adoleſcentulum, honorabiliter, vt par fuit, è ſcho-

Bruno in eius aulã euocatur.

lis in palatium euocauit, locum videlicet tam luculiſſimo aptum ſpeculo, vbi quicquid deforme per totum penè mundũ eſſet in ſtudijs, liquidiùs appareret. Huc enim ex omnibus eius finibus confluebat totum, quod ſibi aliquid eſſe videbatur. Nihilominùs ab omnibus, calumnia qualibet oppreſſis, hoc aſylum vnicum petebatur. Exemplar ibì ſapientiæ, pietatis & iuſtitiæ, ſupra hominum memoriam eminebat. Indè reuerſi, qui ſibi pauloantè domì videbantur doctiſſimi, rubore notati, rudimenta artium quaſi, Nunc cœpi, dicentes, aggreſſi ſunt. Cui in læua parte mamillæ nil ſalijt, ſe-

Mirè feruet ſtudio ſapientiæ.

ſe ab hoc quaſì celſo tribunali exindè verecundus abſtinuit. Vas illud ſuum impleuit Dominus ſpiritu ſapientiæ & intellectûs. Nec ſuffecit ei in gazophylacium cordis ſui colligere, quod in promptu habebat: peregrina inſupèr conduxit ęnigmata, & quicquid philoſophicum terreniſque ſenſibus remotiſſimum ſenſit, hoc vndecunquè contraxit. Obliteratas diù ſeptem liberales artes, ipſe retexit. Quicquid Hiſtorici, Oratores, Poëtæ & Philoſophi nouum & grande perſtrepunt, diligentiſſimè cùm doctoribus cuiuſcunque linguæ perſcrutatus eſt, & vbì magiſter excelluit ingenij velocitate, ibì ſe diſcipulum præbuit humilitate. Sæpè inter Græcorum & Latinorum doctiſſimos, de philoſophiæ ſublimitate, aut de cuiuſlibet in illa florentis diſciplinæ ſubtilitate diſputantes, doctus interpres medius ipſe conſedit, & diſputantibus ad plauſum omnium, quo nihil minùs amauerat, ſatisfecit. Non enim examen improbum in illa caſtigauit trutina, nec ſe quæſiuit extrà: gloriam ſibi æſtimabat eſſe teſtimonium conſcientiæ ſuæ. Spectauit hoc frequentiùs iudex, in talibus falli neſcius, Rex orbis terrarum maximus: & qui regnum ſuum exteriùs fortitudinis & conſilij vigore firmauit, interiùs illud tali ſplendore veſtiuit. Horum ſpectator & ipſe Deus creditur, cuius miſericordia donum, quodcunque tribuit, cuſtoditur. Quis enim à tanta & tam incomparabili altitudine prohiberet arrogantiam, niſì pius ipſe ſuam

Iſraël Scot' Epiſcopus, eius præceptor, quid de eo dixerit.

adhiberet cuſtodiam? Iſraël Epiſcopus Scotigena, ſub cuius magiſterio illuſtriſſimus hic, de quo loquimur, plurimùm ſe profeciſſe teſtatus eſt, de moribus eius requiſitus à quibuſdam, quos ipſi audiuimus, hocipſum ſolicitiùs ruminantes, & quaſi pro oraculo habentes, ſanctum eum apprimè virum eſſe reſpondit. Satìs laudabile ſcitumque doctoris de diſcipulo teſtimonium. Græci, quibus æquè magiſtris vſus eſt, ad tantam gratiam ſtupebant, digna nimirùm de illo problemata domum ſuis ciuibus

Act. 17.

reportabant, quorum ſtudium quondàm fuiſſe dicitur, aut audire ſemper aliquid noui, aut inuenire.

CAP. VII.

Studia optimi principis erga calamitoſos.

Milliès intereà per dies cogebatur calamitoſis patrocinari, conſulere afflictis, opem ferre miſeris. Quæ omnia ſic adminiſtrabat, vt refugium factus egenis omnibus videretur. Ità cùm eſſet in ocio, nemo ferè magis videbatur in negocio: nec cùm eſſet in negocio, vnquàm ceſſabat ab ocio. Lucubrationibus intentiſſimus inueniendis, in dictatu, quæcunque ſunt honeſtiſſima, acutiſſimus fuit. Latialem eloquentiam non in ſe ſolùm, vbì excelluit, ſed & in multis alijs politam reddidit, & illuſtrem. Nullo autẽ hoc egit ſupercilio, ſed tum domeſtico lepôre, tum vrbana grauitate. Poſt epulas, cùm alij & maiores etiam, vt accepimus, paulò agunt remiſſiùs, ipſe lectioni & meditationi vacabat attentiùs. Matutinum crepuſculum nullo precio vendidit, nec

Comœdias & tragœdias vt legerit.

tunc ſe ſomno ſolicitanti vllo modo credidit. Scurrilia & mimica, quæ in comœdijs & tragœdijs à perſonis varijs edita, quidam concrepantes riſu ſe infinito concutiunt, ipſe ſemper ſeriò lectitabat: materiam pro minimo, authoritatem in verborũ compoſitionibus pro maximo reputabat. Tranſlatitijs vſus eſt ſcholis, non corpore quidem, ſed mente quietus. Quocunquè enim circumagebantur tabernacula aut caſtra regalia, bibliothecam ſuam, ſicut arcam Dominicam, circunduxit, ferens ſecum & cauſam ſtudij ſui, & inſtrumentum: cauſam in diuinis, inſtrumentum in gentilibus li-

Matth. 13.

bris: vtputà doctus paterfamiliâs, qui nouit de theſauro ſuo proferre noua & vetera. Nec in ipſo itinere deſidiæ locus erat. In turba, quod paucorum eſt, quaſì ſolus erat. Confabulabatur nanque vtilimum aliquid cum quouis, aut meditabatur idipſum in

In diuino officio vt ſe geſſerit.

quouis. Cùm ad diuinum ventum eſſet officium, animum gerebat intentum, breui quidem, ſed pura ſe oratione Domino commendans. Ijs, quibus conuixerat, habitu & geſtu aliquandò, mente aliud actitans, ſatisfecit. Non enim aliter tam verè popularis eſſet, neque tam multis meliora perſuaſiſſet.

CAP.

CAP. VIII.

QVicquid ſacerdotum Domini, aut perfectorum virorum quiſpiam illo in tempore magnum in religione moliebatur, hoc quaſi ſolo quodam comite nitebatur: nec rebatur authoritatem ſuam ſatis per ſe vehementem, niſi huncquaſi ſuccenturiatum, nôſſet ſe in diuina acie ſuſtentantem. Seruus autem Dei non mediocriter in incepto profecit. Rumores vulgi pro nihilo duxit, nec quod ante pedes fuit ſolùm, ſed multa quoquè in poſterum præuidit. Hinc eſt, quod de fratre ſuo, cognomento patris ſui, & Cunone in affinitatem regiam aſſumpto, dum nimiam inter eos colloquij familiaritatem, & hoc maximè Miſſarum tempore cerneret, præſago ſpiritu fertur dixiſſe: O, in quantam inimicitiarum amaritudinem iſta in hoc tempore tremendo malè parta contubernia reſoluentur. Euentus rei, non multò pòſt dictis fidem fecit. Tremēdum tēpus dicit, cū fit Miſſę ſacrificium, ſicut & Chryſoſtomus, & alij patres.

CAP. IX.

PRima diſpenſatio credita eſt illi adhuc adoleſcenti in quibuſdam monaſterijs, in quibus degentes cum idoneo eccleſię teſtimonio, partim voluntate, partim vi ad regularem vitam conſtrinxit, ſciens, quòd & inuitis bona præſtantur. Ipſaque poſt paululùm Deo ſacrata loca, annuēte regia liberalitate, priuilegijs & immunitatibus priſtinis reformauit, nihil ſibi ſuiſ've exindè beneficij iure reſeruans, niſi quantū cœnobiorum patres ſpontè cauſa charitatis obtulerant. In his extat Loresham, locus Regum munificentia nobilis, adhuc in memoriam tanti viri retinens & prærogatiuam libertatis, & monimenta religionis. Monaſteriū Loresham.

CAP. X.

DEindè cùm de virtute in virtutem gigantæis, vt ità dicam, paſſibus iret, & quocunquè pedem intendit, ſemper in voluntate Domini proficeret: orta eſt ſubita tempeſtas diſſenſionis in Eccleſia, dormiente, credo, Ieſu in pectoribus vigilum, ante fores domûs Domini excubantium, ità vt quidā ſatanæ ſocij, inuidiæ ſpiritu diſtenti, Imperatorem ipſum, per quem ſalus erat in populo, videlicet lumen orbis terræ, conarentur extinguere. Quarè hoc, niſì vt non arguerentur eorum mala opera? Nam teſte Euangelica veritate, omnis qui malè agit, odit lucem. Caſſato igitur per Dei miſerationem hoc per ſerpentinum ſibilum concepto conſilio, nequitiæ ſuæ virus per totius eius regni viſcera diffuderunt. Quod licèt vbiquè & legum minaretur ſilentium, & plebis per cædes & rapinas interitum: nuſquàm tamen atrociùs, quàm in Occidentis partibus æſtuabat. Ibì principes vi & rapto aſſueti, populi rerum nouarum cupidi, ciuilibus omnes cladibus intenti, aliorum diteſcere miſerijs præoptabant. Tunc ſanctæ Colonienſis eccleſiæ paſtor Vuicfridus, diù admodùm imbecillis, regiæ tamen maieſtati & patriæ ſatis fidus, feſſis tandèm relictis terræ artubus, ſupernis ſpiritibus ſociatus eſt. Iohan 3. Magna imperij perturbatio.

CAP. XI.

PLebs autem deſtituta paſtore, in ipſa confuſione nil anceps, nil varium molita, vnicum vnicè optatum in domino Brunone, magnifico viro & probatiſſimo ſibi delegit ſolatium, ſecuta magnatum & totius Cleri conſilium. Qui in iuuenili corpore moribus maturus, in maximo nobilitatis faſtu humilis & manſuetus erat: in ſublimitate ſapientiæ, quam percepit, non plùs ſapere, quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem, animum induxit: in regali affluentia, parcus ſibi, diues amicis fuit. In ea primùm electione prçter cæteros Godefridus floruit Epiſcopus: ſed quis alium voto præiret, difficilè quiſpiam expediret. Hoc vno inter ſpem metumq́ue dubij ferebantur, quòd honoris dignitatem & viri gloriam metientes, indignum fore tantæ ſublimitati metuebant, quod ei cum tanto ambitu præparabant. Et reuerà ſi quis in toto hoc regno locus eſſet auguſtior, aut certè Clero, populo, eccleſijs, omniq́ue apparatu elegantior, hic tanti paſtoris receptui ab omnibus, qui eum nouerant, dignior putaretur. Conſpirantibus itaque omnibus, & idem in Chriſto ſentientibus, rûm adhuc inhumatum, & ad oculos poſitum, ſecundùm conſuetudinem loci, corpus bonæ memoriæ deceſſoris eius adſpicerent, electi ſunt à ſenatu ſanctiſſimo quatuor ſummi viri, & eodem numero laici, omnes apprimè eruditi, qui omnia hæc perferrent ad palatium, & patefacta poſt defletam deſtitutionem, electionis vnanimitate, memoratum deſolatis flagitarent ſolatium. Quid multa? Complacuit (Deo gratias) Imperatoriæ authoritati ſic & tempori & loco conſulere, vt petitum tanta conſtantia viſitatorem, feſtinanter ad deſtituti gregis cuſtodiam mitteret. Nota cōſtātiam plebis Colonien. Rom. 12. Eligitur Bruno in Colonien. Archiepiſcopum.

CAP.

CAP. XII.

Ephe.6.

Optimũ exemplum, ne quis ſibi p̃ridat.

MIſſus tandèm è caſtris terreni Imperij, in cæleſtis Regis tabernacula cum ſpiritualibus nequitijs pugnaturus intrauit, artes ſecum exercitationesq́; virtutum, arma fidei præ ſe ferẽs In illo mox noui eius comites viderant & quod blandiebatur, & quod terrebat. Affabilem nanq; ſe valdè & mitem præbuit, & cùm eius induſtriam in agendis nihil effugeret, requiſiuit tamen vndecunquè ſolicitus, quid agendum ſibi eſſet, quibus conſuetudinibus inniti debuiſſet. Erat ei comitate condita grauitas. ità confluenti turbæ modicùm hilaris, & per omnia mirabilis apparebat. Ventum eſt ad ſacratiſſimam ſedem, huic pio prouiſori ab omnipotente Domino ante tempora pręparatam, in ipſo tempore præſentatam. Factus eſt concurſus ingens populi, infinita trepidatio vulgi: nouis gaudijs exultauit ciuitas. Clerus ex monaſterijs conuenit, ſanctimonialiũ multitudo concurrit: conditio quęlibet & ſexus vterq; plùs ſolito ad gaudia conuenerunt. Eccleſia læta prolem ſuam, maternis eatenùs lactatam vberibus, iam in Chriſti gratia adultam, in die tantæ ſolennitatis ablactauit, & ſpiritualiter matrem eſſe conſtituit, quæ ſibi poſtmodùm filiolos, in quibus Chriſtus formaretur, affectu dulciſſimo parturiret. Epiſcopi autem, qui frequentes aderant, & huius ſancti Cleri Senatus, acclamantibus cunctis in voce exultationis & ſalutis, electum à Deo & hominibus virum, ſuper cathedram pontificalem ſedere ſecerunt, & laudem ſimul Deo vniuerſi clamore, quo quiſque poterat, in organis, nihilominùs & cymbalis, & quocunque ſigno lætitiæ perſonuerunt. Exindè omnis eius intentio, omne ſtudium ſanctæ matri Eccleſiæ aut munimento fuit, aut ornamento. Munienda ſcilicet erat exteriùs, ornanda interiùs: Munienda in ſecularibus, ornanda in ſpiritualibus. Dilexit ante omnia decorem domûs Domini, & locum habitationis gloriæ eius. Hoc ſe ardere deſiderio multis modis perſpicaciter oſtendit, quod hic ſcripto perſtringere neceſſe non eſt, quoniamquidem illuſtrium eius factorum memoria recens eſt, nec in eius populo de eo loqui ceſſabit omnis, qui veritatem & fidem amabit. Quædam tamen de his, vt propoſuimus, propter exemplum & inſtructionem plurimorũ, ſcriptorum ſilentio tegenda non ſunt. Impoſſibile nanque eſt, tanti viri geſta, per quotidianos virtutum profectus euoluere, digniſque factorum laudibus magna eius merita congruenter attollere, quę longè lateq́ue, more prudentiſſimę apis, vt Chriſti bonus odor eſſe poſſet, benefaciendo & oppreſſorum inopiam ſuſtentando, collegerat. Hoc nimirùm alijs ad vitam, alijs ad mortẽ erat. Nam qui amaritudinis zelo ſuccenſi, bonarum artium ignari, diſſimilima ſuis factis ſtudia, quæ nec immutare poterãt, nec venerari nouerant, detrahendo & maledicendo peruertere conabantur, mortem ſibi & væ perpetuum comparabant, ſecundùm prophetæ comminationem, dicentis: Væ, qui dicunt malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. Qui verò ſequitur me, dicit Dominus, non ambulat in tenebris. Hic profectò ante tempus non iudicat, nec quenlibet facilè ex ſua ſententia damnat. Bonis igitur propoſitum eſt, peſſimis diſplicere: vndè vitam ſuam non popularium vanitate ſermonum, ſed conſcientiæ veritate metiuntur.

Excipitur à Clero & populo Coloniẽſi honorificè, & intronizatur.

Pſal.25.

2.Cor 2.

Eſa.5.

Iohan.8.

CAP. XIII.

Pàtitur multas calũnias à pacis inimicis vir pacificus.

Moguntia obſidetur ab Othone Imperatore

ANtequàm in ſuggeſtũ pontificalem vir iſte in lege Domini eruditus aſcenderet, ſeditioſis noſtrę reipublicę ciuibus, quos inflãmauit ſpiritus ſatanæ inſurgere in Chriſtum Domini, erat ſpes quędã Colonia potiundi. Ità magnanimũ regni Lotharici populũ aut pacis ſibi fœdere deuinciri, aut crebro belli impetu, propter opportunitatẽ loci, terreri poſſe arbitrabantur. Sed poſtquàm illã hic filius pacis, cuſtos eccleſiarũ Dei peruigil, introiuit, dici non poteſt, quanto mœrore ſint afflicti, quãta deſperatione incepti ſui perficiendi, obducti ſint, quicunq; in hoc regno erãt pacis inimici. Hinc blaſphemię, maledicta, probra & multimoda impietatis cõmenta. Sanè mentita eſt iniquitas ſibi, vt quia paſtorẽ nec corrumpi, nec vllo modo ſeduci poſſe ſciebãt, gregem ſaltem ab eius amore, ſi quis daretur huiuſmodi fraudis proceſſus, his mendaciorum oſtentis auerterent. Docti nanque & magni viri, inuidiam promereri nôrunt, habere nolunt. Ea tempeſtate ab Imperatore & exercitu eius obſeſſa eſt Moguntia, vrbs nobilis & opulenta. Erat enim referta hoſtibus & inſidiatoribus regni: & vbi vigere ſolebat ſynceritas religionis, illuc maxima confluxit ſentina diſſenſionis. De Archiepiſcopo loci, varius principum, æquè & vulgi, ſermo fuit. Alij innocentiam eius in cælum ferre, virtutes prædicare, ea quæ paſsim, & in illis præſertìm partibus, per ciuile malum perperàm agebantur, ipſi præ omnibus odioſa dicere: quippè

quippè partes eum execrari teſtabantur. Idcircò è medio ſecedere, minimùm curare, cui vrbs pateret, cui milites obedirent. Hæc ferè illorum erat ſententia, qui coniuratione impia fœderati, eius iugi auxilio & conſilio in omnibus ſe fretos eſſe iactabant: hoc ſolo cauſam ſuam defendentes, quòd nequaquàm reproba eſſe poſſet, cui talis vir communicare vellet. Alij verò, & penè omnes, quorum cordibus diuina gratia inſpirauit, poteſtatem ordinatam à Deo venerari, Imperatorem omni deuotione ſequi, tutorem opum, vindicem ſcelerum, largitorem honòrum: ipſi etiam, quibus domì ſua res familiaris, coniuges & liberi curæ erant, aut pax & ſalus ſua quomodocunquè dulcis extiterat, longè aliter huius viri merita æſtimabant. Nos interìm hæc Dei iudicio relinquamus, & à diuerticulo ad propoſitum redeamus.

CAP. XIIII.

NOuum itaque Agrippinæ ciuitatis cuſtodem, & deſignatum antiſtitem Imperator ad nouum inuitauit conſilium, expertus quid ante hāc iniunctam ei curam mente linguaque poſſet. Ibì varius altrinſecùs aſſentantium fauor, & propè cui meritò crederetur, incertum. Audire hoc erat frequentiùs etiam ab iſs, qui in caſtris regalibus militabant, laudare aduerſæ partis fortitudinem, præferre in eiſdem innocentiam cauſæ, quòd coacti & nimìs inuiti, hunc ſibi laborem aſſumerent: & quandoquidem nec inter hoſtes quiſquam tam demens inuentus eſt, qui maieſtatem regiam blaſphemaret, in Henricum fratrem eius Bauariorum Ducem & marchionem inclytum, barbaris & omnibus id locorum gentibus, ipſis etiam Græcis formidabilem, crudelitatis inchoatæ culpam omnem & malitiam retorquebant. Reuerà autem quo quis melior, & ad conſeruandam Imperatori & regno eius fidem promptior erat, hunc magìs exoſum habebant. In hoc impiè latrocinantis & periuræ partis odium, Bruno glorioſus & populo Dei optatus præſul, ſemetipſum ſpontè libenſque coniecit, nec duplici corde, nec labijs doloſis cuiquam occaſionem præbens, aut diſſimulare quod vellet, aut ſimulare quod nollet. Ità neque alium fallere animum induxit, neque ab alio ſe falli ipſe conſenſit. Priùs tamen dura tentauit corda rebellium, ſi quo modo vllis ſalutiferæ ſuaſionis eius & doctrinæ poſſent curari fomentis, vltimam cauterij differens medicinam, donèc pia ſolicitudine diligentiùs experiretur, quid ſibi hęc infrenis audacia polliceretur.

Hēricus frater Othonis Impatoris, Dux Bauariæ & Marchio.

CAP. XV.

ERat in ea coniuratione princeps, Imperatoris filius Ludolphus, vnicè clarus & ſpectabilis adoleſcens, qui non ſolùm ad conſeruanda, verumetiam ad exornanda patriæ monimenta victoriæ ſufficeret, ſi ſeductoribus minimè credidiſſet, & hæres eſſe, non proditor, voluiſſet. Sed quia feſtinans ditari, paterno non meruit obedire conſilio, contigit illi ſecundùm veridicam Salomonis ſententiam, vt hæreditas, ad quam feſtinauit in principio, in nouiſſimo benedictione careret. Egregius ergò & plenus conſilij, futurus & iam deſignatus, vt diximus, ſacerdos Domini, dolens de contemptu fratris, de interitu nepotis, eundem, accepta fide per obſides, in caſtra belluino animo venientem, eductum, vt fertur, de turba ſeorsùm, ità allocutus eſt: Neſcis iuuenum omnium, quos terra tulit, clariſſime, quantùm tibi tuiſque profuerìs, ſi admonitionis meæ verba in pectoris tui ſecreta demiſeris. Tu nanque maxima glorioſiſſimi patris tui cura, & noſtra gloria, quid nobis ſperandum relinquis, ſi teipſum noſtris votis ademeris? Non reſpicis honorandam pij genitoris tui canitiem, quem te contriſtare, cui te iniuriam inferre non expedit? Non recordaris eius paternam erga te ſemper à puero pietatem? Deum, mihi crede, offendis, cùm patrem contemnis. Non eſt quod te excuſes. Ad iniuriam eius reſpicit, quicquid nouum contra hoc regnum abſque eius voluntate moliris. Cauſam tuam tractas cum inimicis tuis, quod contrà decuit cum amicis. Illi enim non te, ſed quæ ſua ſunt, quærunt in te: ſalutem tuam paruipendunt: verbis omnia, non rerum veritate, metiuntur. Vide, quæſo, quò te ducant, nè fortè ſeducant. Qui eras gaudium & corona patris, ſpes & oblectatio totius regni, quomodò conuerſus es in amaritudinem? Deſine tandèm eſſe Abſalon, vt poſſis eſſe Salomon. Cogita quis te tantùm exaltauerit, quis omnes regni huius principes tibi ſacramentorum fide firmauerit. Quarè hoc fecit? Nunquid vt ingratus exiſtas? Nunquid vt proditor eſſe diſcas? Vere inſaniunt, qui te ſic decipere volunt. Time quotidianos ſingultus, expaueſce frequentes gemitus, horreſce lachrymas patris tui. Minùs ægrè ferret totum hoc ſibi ab hoſtibus præripi regnū, quàm te, cui ſeruat regnum. Innocens cor tuum venenoſis heu blanditijs

Ludolphus cōſpirat cū alijs contra Othonē Imperatorē patrem ſuum.

Prou. 20.

Eū B. Bruno conatur in viam reuocare.

Non eſt tractanda cauſa cum inimicis.

blanditijs ſeductum eſt: paternæ pietatis patet ſinus, in quo nullus eſt dolus. Dolet pius pater filium ſibi corruptorum impietate præreptum: gaudebit ad reditum. Si paulo iratior eſt ſeductoribus tuis, citò miteſcet, cùm te ſuas delicias receperit: nec ſcelere, ſed errore hoc actum eſſe iudicabit, cùm te ſibi reſtitutum ſenſerit, quem etiam plus quàm ſeipſum amauit.

CAP. XVI.

Sed ſurdo canit.

HAEC & his ſimilia dominus Bruno vir bonus, dicẽdi peritus, de ſalute pulcherrimi iuuenis valdè ſolicitus, perorabat. Ille verò, quasi cuius mẽtem Erynnis ad cœptum nefas inſtigâſſet, aurem cordis ſui neutiquàm paſſus eſt huiuſmdi monitis admoueri: vix auditu exteriori, nè videretur nimìs inſolens, propinquauit. Innocens enim ab huius diſſenſionis miſeria videri quàm eſſe, honeſtius duxit. Mouit eius iuuenilem animum anxietas & metus elegantiſſimorum comitum: qui illius impiæ coniurationis tabe eſſent infecti vel adſperſi, ornatus & iucunditas eſſe poſſent etiam Imperatoriæ dignitati. Et tunc vtiquè tam deſiderabilem, tam manufortem, tam egregiam eius prolem deceret hoc agmine ſtipari, de hac electa iuuenum excellentia gloriari. Erat præ omnibus in eius animo quasi quidam ſtimulus, dux paulò antè fortiſſimus, tunc autem prædo audaciſſimus Cuno, etiam parta, vt ipſi iactabant, diuitiarum & regni gloria: ſed reuerà labor ſterilis pro tranquillitate, ſolicitudo ſemper anxia pro ſecuritate. Nam is, cui, vt ità dicam, omnia erant in manibus, agendo vt plus haberet, vt nihil haberet, omnimodìs effecerunt. Intereà tamen modis omnibus, nec dolis minùs, quàm viribus certare, neque dies neque noctes requieſcere, aduerſarios inter ſe ſuſpectos facere, nihil intentatum relinquere, neque quicquam penſi habere, dummodò id efficerent, vt maximis intrà regnum vrbibus, & his opulentiſſimis, quocunque ingenio potirentur, indè cunctis regni finibus facilè ſe imperaturos arbitrantes. Ac nè quid penitùs ſine fraude fieret, cum Arnoldo, ſtrenuo inprimis viro, cui ſumma rerum per idem tempus in Bauarorum terra commiſſa fuit, ſecretiùs pollicitationibus infinitis, commemorando inſupèr odium vetus, egérunt vt ſe primum, deinde vrbem præclaram, poſtremò totum illud regnum Henrico Duci periurus abdicaret: tantum ſibi roboris inter eos inuidia & odium vendicauit. Simul Hungaros, antiquam peſtem patriæ, ſolicitabant, vt regnum in ſeipſum diuiſum inuaderent: arbitrantes hoc modo ſibi ſolicitudinem, qua premebantur, aut penitùs adimi, aut aliquatenùs minui poſſe.

En quãtùm nocent mali ſodales.

Hoſtiũ Imperatoris multimodę machinationes.

Ratiſponã dedit.

En quò impellit hominẽ ambitio & inuidẽtia.

CAP. XVII.

HAc de re, vt putà tam ſubita & improuiſa, cõmotus Imperator, & magis illorum miſeria, quàm ſuo damno dolens, obſidionẽ Moguntię, accepto tandem, quod petebatur, pacto, dimiſit, è caſtris Orientem versùs cum his, quos fidos habuit, conſultum partibus illis feſtinè proficiſci diſpoſuit, fratrem ſuum Brunonem Occidenti tutorem & prouiſorem, &, vt ità dicam, Archiducem in tam periculoſo tempore miſit, cui talia mandata dedit: Vnum nos ſemper idemque ſenſiſſe, nec vnquàm vota noſtra in quocunque negocio diſcrepâſſe, dici non poteſt, frater dilectiſſime, quantùm delector. Et hoc eſt, quod in acerbis meis rebus me maximè conſolatur, cum video per omnipotentis Dei gratiam noſtro Imperio regale ſacerdotium acceſſiſſe. In te nanque & ſacerdotalis religio, & regia pollet fortitudo, vt & ſcias ſua cuique tribuere, quod eſt iuſtitiæ: & poſſis aduerſariorum ſiue terrori, ſiue fraudi reſiſtere, quod eſt fortitudinis & * prudentiæ. Nec abeſſe tibi iamdudùm perpendi ipſam ingenuarum artium matrem, & veræ virtutem philoſophiæ, quæ te ad hanc modeſtiam magnitudinemque animi erudiuit. Scio itaque, frater mi, ſcio, quòd nemo prudentiæ tuæ perſuadebit, id tua non intereſſe, quantùm peruerſi de bonorum pernicie glorientur, quacunque id, quod intenderint, honeſtate verborum velent. Dicent fortaſſe, bellis hæc ſedanda eſſe quæ ad te non pertineant, quæ tui miniſterij dignitatem non deceant. Huiuſmodi fraudulenta verborum iactantia iſtius metropolis præſul vides quantos ſeduxit quantos ad ciuilis cladis rabiem illexit: qui ſi ſubducere ſe vellet à diſſenſione, quemadmodùm fingit, & bellorum periculo, vt religioſo degere poſſet in ocio, nobis profectò & noſtræ reipublicæ meliùs id, quod ei regali munificentia contulimus, reddidiſſet, quàm hoſtibus. Hoſtes dico, vt ferè omnes ſentiunt, nefarios ciuium prędones, patriæ proditores, regni vaſtatores, militię deſertores: qui meipſum vtiquè ſacrilega audacia ſuis (credo) manibus necatum, aut quouis quamacerbiſſimo mortis genere periſſe vellent, cui filium ſuſtulerunt, fratrem regno, liberis,

Imperatoris Othonis & Brunonis ſemp vnus animus.

* Exemplar habet, iuſtitiæ: ſed mendoſe, opinor.

ris, ipſaque dulci coniuge, vita deniquè ipſa priuare cõtendunt. Tu ſolus mihi demùm es ſolidum, fidum, firmumque ſolatium, qui tantùm ab incunte ætate in bonis actibus profeciſti, vt benè facere, ſummaq; beneuolentia omnia circunſpicere, tibi iam ex conſuetudine in naturam venerit. Te planè ſoſpite ſi iucundè & ex integrò fruitus fuero, vt mens mea ſemper flagitat, deſiderium poſtulat, animus implorat: tum dignitas, tum gloria, tum decus aderit. Præſidij ſatìs abundeque nobis eſt. nè nobis nos deſimus, hoc verò ſummoperè nobis curandũ eſt. Tu mihi, tu, inquam, teſtis, quanta cura, quantaque beneuolentia fouerem, tuerer, amplecterer hos, quos modò tam crudeles patior: quibus tamen adhuc quamlibentiſſimè mederi vellem, ſi ſibi ipſi parcere vellent. Ah quanta importunitate præcipites perire feſtinãt, ſecumque prolem meam innocenter educatam, in omnia ſcelera verſant. Ità in poteſtatibus temperare ſibi adeò illis difficile eſt, qui per ambitionem probos ſe non eſſe, ſed videri, præoptant. Nôſti dilectiſſime, quod quidem cum dolore recolo, eos mihi frequenter duriores & magìs infidos fuiſſe, quos ampliùs foui, quos in multis neceſſitudinibus fœderatiſſimos amaui, quos deniquè mihi coniunctiſſimos æſtimaui. Graue hoc perpeſſu fuit: duplex miſeria. Quod autem me vrget, mala ſuperiora præponderat, cùm ille, quem genui, præreptus mihi, paternæ pietati didicerit inſidiari. Enitere igitur vir Deo dedite, non quomodò primùm, ſed modò potiſſimùm enitere, quæſo, conſilio illo tuo, quo calles plurimùm, vt pro loco & tempore aut arma diſſuadeas, aut quoquo pacto compeſcas. Abſens tibi corpore, vbicunquè ero, gaudeam tibi, gratuler prouidẽtiæ & moderationi tuæ. Id mihi reputare libet, quod feceris: id etiam libeat tibi, quod fecero. Opto & cumulatè deſidero, vt ea nobis ſit votorum & oblectamenti ſumma, non tantùm coram Deo, ſed etiam coram hominibus prouideri bona alterutrùm ea quæ ſunt, & ſi fieri poteſt, cum omnibus habere pacem. Deindè poſtquàm ruerunt in oſcula, non ſine lachrymis abinuicèm digredientes, Imperator Orientem, frater eius Occidentem petiuit.

Optimus Imperator eos pariter infeliſſimos, quib⁹ maxima p̃ſtitit beneficia.

Nota q̃ fuerit pacis ſtudioſus tam potens princeps.

CAP. XVIII.

MOxque ad Aquas grani palatij properauit: ibì principes regni, quorum id intererat, conuénit, eos varijs multiſque modis inſtruxit: atque hoc cum eis potiſſimùm egit, nè ſeductoribus aut vanis eorum promiſſis crederent, nè minas timerent: regiæ maieſtati & ſuæ ipſorum fidei pollicitationes nullas præponerent, ſpondens ſe ante tempus & in tempore ſemper paratum fore, vt pacem Eccleſię violatam, ſi ſic neceſsè eſſet, vitæ etiam ſuæ periculo reformaret. Hoc facto, Coloniam lætus adijt: expectabatur ordinationis tempus, & vnctionis lætitia ſalutaris. Hoc facto, innouatum eſt gaudium plebis, & refulſit in conſpectu omnium, qui conuenerant, ornatus ſtola iucunditatis ſacerdos Domini Saluatoris. Poſteà nardus precioſa dedit odorem ſuum, in medio eccleſiæ aperuit os ſuum. Audiebatur, ſecundùm legale inſtitutum, ſonitus intrantis in domum Domini Dei: exemplum & documentũ factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi in ſalutem. Quid autem fecerit, quomodò docuerit, qualiter pro pace eccleſiarum Dei ſeipſum impénderit, actu eſt mirabile, dictu difficile. Tantùm enim ſuperiorum inſignia, huius quotidiana opera præcedebant, vt totum quod in eccleſijs ſiue ampliandis, ſiue reſtaurandis, quod in reliquijs & corporibus ſanctorum, in ſuam parochiam transferendis, quod in priuatis vel publicis ædificijs componendis, quod in ordinandis domibus, familiæque ſanctę Dei Eccleſię rebus fecerat, ad aliorum operam penè incomparabile videretur. Nam ſicut ſuper omnes docentes ſe intellexit: ità cordis ſui aciem, ingenij acumen, animi vigorem ad maiora ſapientiæ & virtutis opera direxit.

Exemplum boni paſtoris.

Exod 28.

Sũmoperè ſtudet paci omniũ eccleſiarum.

Pſal. 118.

CAP. XIX.

DE religione primò & cultu Dei, quod Græci θεοσέβειαν dicunt, ſecundùm datam ſibi ſapientiam, Canonicam & Apoſtolicam authoritatem ſecutus, inſtituit vt multitudinis, quæ in diuerſis congregationibus, ad eius honorabilem ſedem pertinentibus erat, vnum cor eſſet & anima vna: vt veſtium ſuperfluitas, morum inæqualitas, & quicquid hoc modo effœminatum & indecens in eius eccleſia videretur, vera & ſpirituali circunciſione, quod eſt initium ſapientiæ, diligentiſſimè abſcinderetur: vt diuinis miniſterijs omnes, quorum id intererat, intentiſſimè ſecundùm præfixam ſibi regulam viuerent, nec aliam ſibi ſuæ ſalutis cauſam vllatenùs æſtimarent. Hæc & his ſimilia cum venerandis patribus & Cleri ſui ſenioribus frequens egit, eoſque in cuſtodia Dominici gregis ſecum pariter inuigilare ſolicitus admonuit. Et quia cul-

Act. 4.

Optimè inſtituit mores Cleri & monachorũ

pa temporum vrgebatur, vt rariùs hæc cum illis ageret, quàm volebat, ſolicitiùs abſens non minùs, quàm præſens, ſpiritu feruens, Domino ſeruiens, æſtuabat. Erant

1.Cor.7. ei foris pugnæ, intùs timores. Pugnabat contra luporum, Eccleſiam Dei deuaſtare

2.Cor.11. Gen.3. cupientium, rabiem: timebat Domini ouium ſimplicitati, ſicut Apoſtolus: Timeo, inquit, nè ſicut ſerpens Euam ſeduxit aſtutia ſua, ità corrumpantur ſenſus veſtri, & excidant à ſimplicitate, quæ eſt in Chriſto. Ità exercitato pectore contra aduerſa omnia robuſtiſſimus erat: in proſperis quoque talis animus minimè vacillabat, re-

Ephe.4. bus æquè & crebris exercitationibus docens omnes ſibi ſubditos, ſolicitos ſeruare vnitatem ſpiritûs in vinculo pacis. Viſus eſt ſingulari illa mentis ſuæ agilitate penè exceſſiſſe generale illud, quod dicitur, mentem, cùm diuiditur ad multa, fieri minorem ad ſingula.

CAP. XX.

COgente igitur Imperiali authoritate, ſuſcepit, vt iam dictum eſt, tractare negocia regni apud Lotharicos: & cum vnicuique de principibus & magiſtratibus ſuum partiretur onus, vnicuique ſibi congruum imperaret opus: nihil tamen erat, quod non ipſe obiret, hoc maxima conſilij viuacitate prouidens, quod omnibus expediret. Cauſantur fortè aliqui, diuinæ diſpenſationis ignari, quare Epiſcopus rem populi & pericula belli tractauerit, cùm animarum tantummodò curam ſuſceperit. Quibus

Pax per eũ conciliata. res ipſa facilè, ſi quid ſanum ſapiunt, ſatisfacit, cùm tantum & tam inſuetum, illis præſertìm partibus, pacis bonum per hunc tutorem & doctorem fidelis populi, longè lateque propagatum adſpiciunt: nè pro hac re, quaſi in tenebras ampliùs, vbi non eſt præſentia lucis, offendant. Nec verò noua fuit huiuſmodi gubernatio, aut ſanctæ Dei Eccleſiæ rectoribus anteà inuſitata: cuius exempla ſi quis requiſierit, in promptu ſunt. Nemo igitur ſuper hac re culpabilem eum dicat, cùm Samuelem ſanctum, &

Dan.13. alios plures, ſacerdotes pariter legamus & iudices, & Danielem prophetã duos preſbyteros ad mortem damnâſſe legamus. Nos verò ad alia feſtinantes, quid quiſque de pio hoc viro loquatur, ſuo ipſius iudicio relinquimus, ſcientes ſani capitis eſſe neminem, qui bonum euidentiſſimum vllo maledicti opprobrio fuſcare nitatur. Honeſtum enim & vtile noſtræ reipublicæ fuit omne quod fecit. Factis verò ſuis hũc finem nequaquàm conſtituit, vt non niſi per hominum ora fauorem captando volarent: ſed ità vixit, ità opera ſua coram hominibus temperauit, vt peſſimis horrori, bonis eſſet honori. His apertè cunctis innotuit, quòd in Epiſcopatu bonum opus deſiderauit, in quo nec ab inuidis & æmulis ſuis facilè potuit repræhendi, niſi hoc ipſum in laude eius magìs proficeret, quòd talibus diſpliceret. Hac igitur mirifica occupatione

Summum præſulẽ dicit, quia Archiepiſcop᷑ fuit. detentus peruigil ſummi patrisfamiliâs [illegible]rator & ſummus præſul, lucernam ardentem, boni videlicet operis exemplar, in manibus ferens, ad ea, quæ Dei ſunt, alios volentes duxit, alios nolentes traxit.

CAP. XXI.

SEd inter hæc, humani generis antiqua peſtis non ceſſauit inuidiæ ſuæ virus per opera pij doctoris, iam in bona ſpe germinantia, longè lateque diſpergere. Nam cùm primùm Lotharici regni populus, multimoda magni huius viri exhortatione vix tandèm inductus, blandimenta pacis valdè ſibi inſueta tentaret, & ijs, qui ſola ciuili diſſenſione tutum ſibi aliquid pollicebantur, aſſenſum in ſuî perniciem ex parte

Hungari vaſtãt Gallias. plurima præbere reſpueret, ſæua Hungarorum gens, & qualem nunquàm terra noſtra ſenſit barbariem, à peruerſis illecta ciuibus, tranſitis Germaniæ pleriſque prouincijs, Galliæ, cui iam olim nobilis Francorum populus inſedit, omnia ferro & ignibus vaſtatura ſe totam infudit. In hac acie Cuno, qui priùs Dux erat egregius, cum ſuis ſequacibus militauit: vtrùm ad hoc, vt odio ſuo, quod in virum Dei Brunonem, bonis certè manſuetiſſimum, conceperat, hac fera crudelitate ſatisfaceret, an vt quibus poſſet, in tanto periculo ſubueniret, incertum: ſed illud prius, latiùs opinione diſſeminatum eſt. Nam & antè contra eum dura quæque fraudulenter, quia vires defecerant, tentauit, ità vt Metim vrbem opulentiſſimam dolo inuaderet, ipſi Coloniæ & cæteris regni munitionibus ſuſpectum ſe faceret, probra iactaret, minas effunderet. Et poſteà aliquantũ temporis in hac eâdem, qua dudùm erat, immanitate permanſit: nihil reliquit intentatum, quo fœdus in populo noſtro per ſapiẽtiam doctoris ſui pactum diſſoluere ſe poſſe putaret. Homo nanque erat pauloantè ſumma potentia, ſummaque fortuna, ſed ignarus quomodò ſecundis rebus vti conueniret. Has quoniam, poſtquàm abuſus eſt, perdidit, in bonos vltra modum impatiens ſæuijt: ſed à

nefarijs ſuis conatibus ſemper ità, Deo diſpenſante, repulſus eſt, vt hoc eum non leuiter pœniteret, quòd magnum facinus tanta leuitate aggreſſus eſt.

CAP. XXII.

PEpercit autem in omnibus ſacerdoti ſuo & pio prouiſori populi ſui miſericors & miſerator Dominus, & ità omnia ordinauit, vt abſque bello & humana pernicie, maxima ſæpè pericula ſedarentur. Inter quæ frequenter ipſe interritus, aut ſecum intentus legit, aut de maximis quibuſque rebus, quaſi curarum inſtantium neſcius, diſputauit. Hoc apud Treuerim, hoc in Aliſatio gentibus & populis innotuit, quanta conſtantia & ſecuritate animi ſui, inconſtantes & temerarios aduerſariorum motus redarguit: cùm eos qui in alienis ſe fortiſſimos iactabant, in proprijs tam imbecilles eſſe monſtrabat. Et reuerà quos nulla vnquàm acies, nulla inflexit aſperitas, hos huius viri pietas imbelles & timidos faciebat. Conſilio nanque & bonorum hominum multitudine, non ſæuitia, timendus fuit, & quòd nemo hoſtium tam acriter vigilabat ad perniciem, quàm ipſe ad ſalutem. Fama autem & multitudinis iudicio minimùm motus eſt: ſuo ſibi iudicio vſus eſt, & in quo recta probauit, non vt ſibi, ſed Deo placeret, optauit. Itaque vt paucis multa compræhendam, plura omittam: intùs & forìs, domì militiæque indefeſſus Domini præliator, animi plùs quàm corporis viribus tandiù contra peſtilentes & inquietos, tantumque vitæ etiam ſuæ plerunquè periculo decertauit, vt nominis quoquè eius fama quouſquè peruenit, bella ſedaret, pacem formaret, ſtudium in omnibus bonis artibus firmaret, ſanctæ religionis & ſalutiferæ quietis gratiam ampliaret.

Contemnit ſæpè et am maxima pericula B. Bruno.

Sola nominis ſui fama quãtum effecerit.

CAP. XXIII.

QVoniam igitur humilis iſte philochriſtus, & meliorum ardens æmulator chariſmatum, ſeruus Domini Bruno, ſecundùm dignitatem ſedis ſuæ, Romanæ quoquè ſedis & Apoſtolicæ benedictionis priuilegio debuit inſigniri, & cum eis pariter, qui traditam à beato Petro Apoſtolo ſanam ſeruauêre doctrinam, catholicæ fidei integritate in vera confeſſione & inuiolabili veritate prædicationis vniri: ſynodicam ſuam Epiſtolam per Hadamarum, venerabilem monaſterij Fuldenſis Abbatem, Romam ad Agapetum miræ ſanctitatis Papam direxit: in qua, cuius ſpiritûs eſſet, & quia paſtor ab ouibus electus, à Domino miſſus eſſet, innotuit. Appellatusque eſt ibì concors & conciuis Apoſtolorum, princeps & propagator Domini præceptorum. Legatus indè cum magna mentis alacritate reuerſus, pio paſtori, cui antehàc gratia Dei collatum eſt, ſecundùm prophetam, oleum gaudij pro luctu, tunc attulit pallium laudis pro ſpiritu mœroris. Spiritus nanque Dei cordato homini, & ſacramenti huius magnificæ virtuti magìs quàm his quæ viſibiliter gerebantur, intento diuinitùs inſpirauit, vt erigeret cor ſuum in ſpem per gaudiũ ſpirituale, nè triſtaretur in eo, quem ſenſit imminere, labore. Cor enim, quod nouit amaritudinem animæ ſuæ, in gaudio eius non miſcebitur extraneus. Sapientiæ hęc verba ſunt. Legatus ergò, vt loqui cœpimus, Roma rediens, bonum nuncium Coloniam ferre accelerauit, portans ſacrum habitum, ab vniuerſali Pontifice miſſum, prætendentẽ iugum Domini ſuaue, & onus eius leue, & ipſum, quod ſub eo diſpenſatur, humile miniſterium, quod verba Domini teſtantur, dicentis: Qui maior eſt veſtrûm, erit miniſter veſter. ferens ſimul reliquias de proprio corpore S. Pantaleonis martyris, & priuilegiũ, Apoſtolicæ ſublimitatis authoritate traditum, quo & eodem pallio præter cõſuetudinem ſacerdos Domini, quotiès vellet, indui permiſſus, & conceſſis omnibus quæ petebantur, ipſe præ magnitudine virtutis & ſapientię in participatum eius operis, & propè in cõſeſſum tantę dignitatis admiſſus eſt. Properauit in occurſum eius læta ciuitas, vndiquè iubilans accurrit multitudo, conuenerunt in ſuburbio prope antiquum locum, vbì eccleſia eiuſdem precioſi martyris erat inculta adhuc, & ruinæ proxima. Ibì depoſita ſunt grata onera, deindè ſuo quæque loco repoſita.

Innotuit actiuè.

Eſa. 61.

Agapetus Põtifex mittit ei palliũ.

Prou. 14.

Palliũ Epiſcoporũ qd ſignificet.

Nota antiquã Germanorũ religionem.

CAP. XXIIII.

MOnet me hîc aliquantulùm immorari feſtiuus ille, qui poſteà in breui prohdolor factus eſt funeroſus, eiuſdem loci occurſus. Ibì venerabilis iſte amictus primò, ibì poſtremò, ſemèl læto, ſemèl lugubri carmine ſuſceptus eſt. Corpus enim religioſi & Deo digni ſacerdotis ibidèm ſepeliendum, officij ſui inſignia non amiſit, quę tamen ſpiritualiter, & ideò feliciter, vt credimus, anima ſecum vexit. Arcano itaque omnipotentis Dei conſilio prouiſum eſt, vt idem locus ad declaranda ſancti ſui martyris merita, prima hac occaſione illuſtraretur, & talis fieret, vbì vir iſte Domini pacificus

ficus & mirabiliter humilis, potiſſimùm eligeret ſub eiuſdem pij martyris patrocinio tremendi iudicij diem, & futuræ reſurrectionis gloriam exanimis præſtolari. Non multò pòſt ibidèm, vtputà in loco ſecretori, & ab vrbanæ inquietudinis moleſtia remotiori, fratres in laude diuina peruigiles & ſolicitos, ſub monaſticæ regula diſciplinæ, Domino ſeruire inſtituit: quibus Abbatem præpoſuit, nomine Chriſtianum, ſuę videlicet profeſſionis phoronomum, & in lege Domini, ſicut hunc decuit ordinem, apprimè eruditum. Cui ordinato, hoc breue commonitorium de Occidentis partibus ſcripſit: Vt ſis, quod vocaris, cura gentilitati nè degeneres. Id ſeriò triumpha, vt non ſicut priùs antiquetur, ſed de virtute in virtutem vt eatur, naua.

Chriſtianus primus Abbas S. Pantaleonis.

CAP. XXV.

NVnquàm ità ciuilium negociorum occupatione detentus eſt (ad quam eum non ſua libido, ſed populi neceſſitudo attraxit) vt animo illo ad omnia viuaciſſimo non vigeret, intentus religioni præcipuè & lectioni, in cuius ſtudio mori videbatur. Ad id agendum exemplo ſuo & crebro monitu accendit omnes penè, quos præ oculis habuit. His verò, qui hoc ità non amabant, vehementer indoluit, eoſque, licèt aliàs familiares eſſent, à ſecreto tamen & amico mœroris loco, vbi ſe ſibi libentiùs, & ideò diligentiùs, ſolebat explicare, remouit. Pectus cordati viri pertæſum fuit regifici luxûs, & conſuetæ, hoc præſertìm tempore, potentibus iocorum & voluptatum illecebræ. Vndè ſi quandò ſuis coactus quodammodò reddidit, quod non debuit, exceſſum hunc modicum fletu plerunquè largiore deterſit. Vitam præſentem & dulcem metuit, & amaram expertus eſt: de vita verò, omnis ſolicitudinis & languoris ignara, haud dubium, quin ante omnia plurimùm cogitauerit, qui de ea tam luculenter multotiès & cum familiaribus, & coram plebe ſibi commiſſa diſſeruit. Iuuenis, vt erat, omnique pompa circunfluus, audeo dicere, diſſolui vellet, tantùm vt cum Chriſto eſſet. Hinc lachrymæ aſſiduæ, ſuſpiria ferè continua, furtiuæ orationes & ſingultus in ipſo etiam lecto clariùs perſtrepentes, vt teſtantur, quos id minùs celare poterat, etiam dum latére volebat. Quotiès diem mortis poſuit ante conſpectum cordis? quotiès ad hoc vocisquoquè prorupit officio, quod corde molitus eſt? quotiès audiuimus eum vehementi gemitu præoptâſſe id, quod futurum, non tamen ſine graui trepidatione, ſperauit, vt æſtuoſum mundi huius naufragium, in Dei ſola miſericordia tutus, euaſiſſet, & in litore tandèm ſecuritatis intimæ conſtitiſſet? Elapſurus quodammodò putabatur, vt quaſi mortē aufugeret totum, quod ei in huius mundi delicijs blandiebatur. Teſtes ſuperſunt conuerſationis eius quamplurimi: quotiès eum in ſecretis corde contrito & ſpiritu humiliato perſenſerant, mirari plùs poterant, quàm imitari. Nam ille popularis, plerunquè quaſi ſolitarius vixit. Mirum dictu: inter conuiuas lætiſſimos lætior ipſe frequenter abſtinuit. Molles & delicatas veſtes, in quibus nutritus, & ad hominem vſque perductus eſt, etiam in domibus regum multotiès declinauit. Inter purpuratos miniſtros & milites ſuos, auroque nitidos, vilem ipſe tunicam & ruſticanas ouium pelles induit. Lectuli delicias vehementer aſpernatus eſt. In balneis cum lauantibus, cutiſque nitorem quærentibus, vix aliquandò lotus eſt. Quod eo magìs mirum eſt, quia ab ipſis cunabulis eiuſmodi munditijs & pompa regia educatus eſt. Hæc autem pro tempore & loco, modò palàm, modò ſecretiùs egit, vt & laudem humanam ſubterfugeret, & tamen ſubditis exemplum hoc agendo præberet. Multi enim verbis, plùs exemplis proficiunt plerique. Apud mites & humiles nemo humilior: contra improbos & elatos nemo vehementior fuit. Hunc terrorem, qui beneficio obligari non potuit, indigena æquè & alienigena formidauit, & recto conuenientiſſimoque ordine omnis, ad quem magnitudinis eius fama peruénit, primò eum timere, poſteà conſueuit amare.

Mirè addictus eſt lectioni.

Odit luxū & voluptates.

Vide pium pectus tāti viri.

Inter epulas abſtinet.

Milites pro nobilibus accipit, hic tem abci.

CAP. XXVI.

SAnctorum corpora atque reliquias, & quælibet monimenta, vt ſuis patrocinia cumularet, & per multos populos vltrà citraque hac celebritate gloriā Domini propagaret, vndecunquè collegit: ijs loca & miniſteria omni ſumptu & apparatu copioſiùs præparauit. De quibus ſingulis plura eſſent dicenda, ſi paterentur promiſſa compēdia. Indicia ſunt hæc inuictæ fidei, qua non ea, quæ ſua, ſed quæ ſunt Ieſu Chriſti, quæſiuit. Baculum & catenam ſancti Petri qua diligētia, quo feruore, quo gaudio Coloniam, alterum Meti, alteram Roma adduxerit, omnes nouerunt. In cuius honore domum eius honoratiſſimam mirabiliter ampliauit, quam de pulchra pulcherrimam fecit. Inclytos & pręcellentis famæ martyres, Patroclum, Eliphium, Priuatum & Gre-

Studiū eius erga cōquirendas Sanctorum reliquias.

Baculus & catena S. Petri, quibus locis ſeruentur.

Gregorium, quorum geſta ſunt permagnifica, merita glorioſa, patrocinia tuta: hriſtophori, ſanctique Pantaleonis, vt iam dictum eſt, precioſas reliquias, quibus ſe atronis ſpecialiùs delegauit, vtputà gemmas gratiſſimas & dulciſſima pignora, ad nctiſſimam ſuæ Eccleſię ſedem miro ambitu varijs de locis attraxit. De tranſlatione eati Euergiſli, tertij eiuſdem ſedis * Archiepiſcopi quid factum ſit huius pij prouiſo- s diſpenſatione, ſilentio non duximus ſupprimendum. for. * Epiſcopi

CAP. XXVII.

Enteſimo octogeſimo Dominicæ incarnationis octauo luſtro, (id eſt, nongenteſimo triceſimo ſeptimo anno) ſexageſimotertio Indictionũ circulo, regnare œpit Ottho, vnctus lætitiæ oleo: qui Colonienſis gregis cuſtodem, ſe natu minom conſtituit fratrem ſuum Brunonem, atque Occidenti præfecit tutorem & Aridiucem: ipſe verò pacare regnum verſus eſt in Orientem. Sanctus Bruno pijſſimus S. Bruno ceſimusſecundus ſancti Euergiſli ſucceſſor, omnium factus eſt morum ſpeculum Epiſcopus ſpeculũ bonorũ morũ. onorum: nardus precioſa dedit odorem ſuum. Verè dux populi, & ſolicitus paſtor egis Dominici. Cùm cauſa colloquij habẽdi de ſtatu regni apud principes regionis Cant. 1. ius, iter haberet in Occidentem, fortè in reuerſione, pacato regno, ad oppidum ungrenſium deuenit, quod venerãdos reliquiarum cineres ſancti Euergiſli conſeruit. Nam peccatis exigentibus, ciuitatem totam longa vetuſtas & bellorum temſtas cum nomine penitùs deleuit, ac nouitas aliò ſedem Epiſcopalem trãſmutauit. umque ibi ſummus præſul pernoctaret, illudque animum eius multùm moueret, Sũmus præſul, id eſt, Archiepiſcop' uòd tam ſacer locus ad nihilũ iam quaſi deueniret, in ipſa nocte apparuit ei ſanctus uergiſlus, quaſi palliatus caſula conſciſſa, qui ei dabat talia verba: Vides'ne, vt veſtienta mea ſunt neglecta, & tinea conſumpta? Quoniam tu illuminabis lucernam Pſal. 17. eam: illumina tenebras meas. Nam hinc eripiar, & in Deo murum tranſgrediar. ec mora, Epiſcopus ſomno ſolutus, rem voluebat tacitus. Facto autem manè, bonæ emoriæ ad ſe iuſſit venire Folcmarum œconomum, quem in omni negocio cõſue- habere coniunctiſſimum, remque illi ex ordine nunciauit, & vt ille in medium nſuleret, poſtulauit. Qui mox dicebat ad primam reſponſionem, ſanctum Euergiim propriã debere reuiſere ſedem. Lætatus Epiſcopus, tam ſacri corporis reliquias Imperiali potentia propriæ ſedi ſe velle reſtituere ſuis nunciauit omnibus. Hoc rò illi audientes, illud eis optabile fore prædicabant, & penè omnes præ gaudio flent. Nec mora, cum omni deuotione perrexit cum ſuis Epiſcopus ad locum, vbì iabat ſanctum corpus, & poſt quoddam altare de quadam fabrica, iam ſenio cõſuma, cum omni veneratione eleuauit, ac multùm flẽtibus incolis, cum ſuis * Coloniæ S. Euergiſli corpus trãſfert Coloniam. portauit. Vbì ad ſanctiſſimam ſedem ventũ eſt, ingens concurſus populi factus eſt, erus cum ſanctimonialibus conuenit, vterque ſexus concurrit, tota ciuitas nouis udijs exultauit, ſicq; cum omni celebratione diuinæ laudis quinto Calendas Aprihonorabiliter repoſitum eſt in eccleſia ſanctę Cæciliæ virginis. Ibì verò tot Domis quotidiana dignatus eſt per ſanctum ſuum conferre dona ſalutis, ſuæ ſacrę eccle- filijs, vt præſentem credat vnuſquiſque adeſſe largioribus beneficijs.

CAP. XXVIII.

Anctus etiam Patroclus quomodò ad nos venerit, reticẽdum non eſt. Nam ſicut per Salomonem dicitur, fama bona impinguat oſſa. Huiuſmodi adipe & pingue- Prou. 15. ne repleatur anima noſtra. Anno ab exordio ſalutis noſtræ, id eſt, ab incarnatione omini noſtri Ieſu Chriſti ducenteſimo ſeptuageſimoquinto, Aurelianus principan Romani Imperij adeptus eſt, quinque tantùm annis & ſex menſibus regnaturus. b quo glorioſus & ſanctus Domini martyr Patroclus, victorioſi certaminis ſui curn feliciter conſummauit, & in curru Dei, decem millibus multiplici, hoc eſt, in mil- Pſal. 67. us lætantium euectus in vrbem cęleſtis reipublicę triumphauit, ſtatuens in Trecaſa vrbe trophæum glorię ſuæ, corpus poſteris honorandum, exteris etiam gentibus ędicandum. Exindè circiter ſexcentos octogintaquinque annos, ſanctus Bruno, re- Legatione fungitur apud Lugdunenſes. rendiſſimus Colonienſis eccleſiæ Archiepiſcopus, ab Otthone Imperatore Augu-, fratre ſuo, in Lugdunenſem Galliam miſſus eſt, nobis in tẽpore ipſo, populo illius uinciæ penè ſerò: vbì diuerſæ voluntates ciuium, diſtractæque fuerunt ſententiæ, le ſuum cuique: nec conſilijs ſolùm & ſtudijs, ſed armis etiam diſſidebãt & caſtris. c ergò duarum ſororum eius filij ſumma rerum potiebantur. Hi propinqui inter œdere ſanguinis, diſcordes animis, ludibrium auaris ſuis militibus erant: qui lucris ntùm diuitiarum intenti, neque in hac, neque in illa parte fidem habebant. Vbì

Pacē cōciliat in Gallia Lugdunen. enim regionis principes auaritiæ æſtibus anhelāt, pacis gaudia miſeri quique fruſtrà expectant. Sed glorioſus Archiepiſcopus, pacis nuncius, citiùs quàm credi poſſet, calidæ fecit ſilentia turbæ maieſtate manûs: deindè, quid vtile omnibus eſſet, quid ſingulis expediret, edocuit: & reconciliatis inuicèm ciuibus, bonitate in ſuos vſus, iuſtitia in omnes, pacem integerrimam reformauit.

CAP. XXIX.

Anſgiſus Trecaſſinus Epiſcopus. HIs ità geſtis, cùm iam redire diſponeret, multis precibus obtinuit ab Anſgiſo Trecaſſinę Eccleſię venerabili Epiſcopo, quem & paulò antè expulſum, inter alia inſignia legationis ſuæ, cum ingenti plauſu populi reſtituit propriæ ſedi: vt donaret ſibi ſecum pariter abſportādum corpus beati Patrocli martyris, cuius paſſionem legere, meritumque perpendere qui quærit, in promptu habet. Epiſcopus autē, qui plurima debuit, hac, vt ità dicam, occaſione oppreſſus, coactus inſupèr infinitis precibus, poſtulanti tandèm paruit, nè videretur ingratus: maximè quia exigētis animus huic muneri tantùm intentus, alia penitùs recuſabat. Religionis enim amore captus, ſicut exteriùs habuit per virtutem, quod ſuperborum inſolentiam nequitiamq́; retunderet: ſic per pietatem interiùs decorem domùs Domini diligenter adminiſtrare curabat. Cumque ſe hoc gratum munus ab Epiſcopo conſenſu cleri totiusq́; populi promeruiſſe gauderet, ipſe nè quid infectū relinqueret, adhuc in plurimis occupatus, miſit acceptum reliquias virum omni laude dignum, Euercharum Leodienſem Epiſcopum, & cum eo clericos ac monachos religioſos. Inter quos fidelis populi multitudo non minima, cauſâ laudabilis ſpectaculi confluebat. Cumque ad locum deſtinatū veniſſent, vidētes ibì pauimentum marmoreū perſtratum, nullum verò certum recognoſcentes reconditi ſignum theſauri, alij quidem adorauerunt, quidam autem dubitauerunt. Tunc admonente Epiſcopo & exhortante eos, qui conuenerant, præmiſſâ tandèm ſolenniter oratione, opus propter quod venerant, aggreſſi ſunt cum fiducia.

Euercharus Leodienſis Epiſcopus.

Suauiſſimus odor è tumulo S. Patrocli. Confeſtìm autem vt aperuerunt ſarculis terram, mirabile dictu, repleti ſunt omnes odore vehementiſſimo, quo nihil vnquàm ſuauius ſentiebant: & quo quis magìs proximus fuit ſepulcro, eo magìs ſe odoris dulcedine affectum eſſe teſtatus eſt. Vndè factum eſt, vt omnes tunc religioſi, foſſores eſſe cuperent, quatenùs diuinæ fragrantiæ vim mirificam abundantiùs caperent. Nullus tamen, qui intrà parietes eiuſdē eccleſię fuiſſet, expers huius ſuauitatis inuentus eſt: nec erat quiſquam qui vel tam dulce, vel huic ſimile aliquid ſe vnquàm olfeciſſe fateretur. Augebatur itaque magìs & magìs aura delectabilis, donèc veniretur ad corpus ſancti martyris. Tunc verò mirū in modum ità afflati ſunt omnes, vt ſibijpſis eo, quod ſenſerant, pleni omnimodìs viderentur, & tamen adhuc velut ſitibūdi, haurire ampliùs niterentur. Verè mirabilis vir iſte

2. Cor. 2. fuit, qui Chriſti bonus odor Deo in omni loco, ſecundùm Apoſtolum, mortuus æquè vt viuus, apparuit. Eleuatæ ſunt igitur à ſarcophago lapideo ſancti martyris reliquiæ, indeque proſpero curſu cum frequentia exultantis populi Coloniam tranſlatæ ſunt.

Encomion Coloniæ Agrippinæ. Vrbs iſta metropolis & mater Eccleſiarū fidelis populi, principatum authoritatis ſuę hinc longè in Gallias, indè vſque ad Oceanum extendebat. Dignus profectò locus, qui cuſtodiret in gremio ſuo perlatū ad ſe ſancti martyris corpus: in quo non modò magnus ſanctorum corporum & reliquiarum numerus, verumetiam numeroſa millia martyrum expectant venturum in die iudicij Dominum ſuum.

CAP. XXX.

Hic ſummū pontificem vocat, id eſt Archiepiſcopum. SEd ſolicitudo ſummi pontificis nihil negligendum ducens, vt perfecta quæque de magnis maxima faceret, imperfecta ſuppleret, neglecta magnificè illuſtraret, modis omnibus inuigilabat. Quocircà ratum duxit, vt locum quendā Saxoniæ, Suſatium nomine, rebus ſeculi opulentum, populo plenum, longè lateque circumpoſitis Saxonum gentibus, nihilominùs prouinciarū populis notiſſimum, ſed religionis adhuc

S. Patrocli corpus trāſfertur Suſatum. penè ignarum, his ſancti Patrocli pignoribus decorare, & quodāmodò ad ſacramenta futuræ ſalutis initiari debuiſſet: fiducialiter agens in illo, & credens quòd aromatizans fumus ille, qui in manifeſtatione ſancti eius corporis, ſicut ſuprà diximus, inuiſibiter adſperſus, & ſenſibiliter cognitus eſt, per famam meritorum eius, multis foret profuturus. Vndè factum eſt, vt corpus beati martyris à venerabili Brunone Archiepiſcopo Colonia deductum, cum honore magno & gaudio, occurrētibus cum clero populis, Suſato inferretur: vbì repoſitum eſt in eccleſia cum diuinis laudibus, quam idem pius Antiſtes fundauerat, & donis competētibus ditauerat: vbì etiam à ciuibus & incolis terræ in magna veneratione habetur & colitur vſque in præſentem diem.

Nam

Nam& domus,in qua vncti ſunt à Maria pedes Domini,repleta eſt ex odore vnguenti. Cuius rei myſterium quaſi explanari videtur, cùm ſponſa ad ſponſum loquitur: Vnguentum effuſum nomen tuum. Nam quod tunc vni domui contigit,nunc totus mundus in ſe completum nouit. Iohan.12. Can.1.

CAP. XXXI.

CAetera,quæ tam breui tempore ſuæ Eccleſię filijs oblectamenta contulit,& dona ſalutis,penſari nequeunt,æſtimari non poſſunt,quę ex omnibus penè mundi plagis & terminis religioſo affectu & animo congregauit, quaſi conijciens quod futurum erat,vt pro breuitate dierum ſuorum, gregi ſibi commiſſo dona perēnia confirmaret. Quo tamen ſtudio id curauit potiſſimùm,vt & illis,vndè abducta ſunt, deſiderium,& ijs,quò adducta ſunt,amplificaretur gaudium:quatenùs vtriq; bono odore Christi,qui eſt in martyribus, immò quod ipſi ſunt, licèt diuerſis affectibus prouocati,& illi viuaciùs appeterent,quod negligebant: & iſti perpetuò venerarētur,quod ad ſe tranſlatum eſſe gaudebant. Nam qui neſcit bonum amare, quod habet,ſi ablatum ab illo fuerit,diſcet fortaſsè bonum amare,quo caret:& habebit illud, dum abeſit,fructuoſiùs in memoria,quod ſibi inutiliter habuit in prçſentia.Impletum eſt hoc modo Euangelicum illud,quo dicitur, Omni habēti dabitur,& abundabit:ei autem, qui non habet,& quod habet,auferetur ab eo. Martyres Chriſti bonus odor. Matth.25.

CAP. XXXII.

INtereà certatìm multis in locis per parochias Epiſcopij ſui, fidelis hic Domini ſeruus & prudens,eccleſias,monaſteria,& cætera ædificia ſeruitio Domini Dei ſui, & honori ſanctorum eius apta,quædam à fundamentis erexit, quædam priùs fundata,nobiliter auxit,alia olìm diruta reparauit.In his ſingulis qui Deo omnipotenti ſub regula vitæ canonicę deſeruirent,prouida ingenij ſui arte diſpoſuit:ac nè quid eis pro modo conuerſationis ſuæ deeſſet, liberaliter diſponendo prouidit. Cuius operis & ſaluberrimi ſtudij monimenta perenniùs in ijs, vbì acta ſunt,locis firmata perdurant, ità vt in laudem & gloriam Ieſu Chriſti,memoriam tanti viri nulla ætate obſcuratum iri in perpetuum patiantur. Idem ad exteras nationes transfudit,& in regno ſuæ prouidentiæ delegato,partìm exemplo,partìm opere proprio,partìm varia perſonarum qualitate & crebra admonitione diffudit. Non enim paſſus eſt ſuorum quenlibet aut incaſsùm occupari, aut ocio torpere inerti : diffiniens,vt ſolebat loqui, ignauum pecus arcendum à præſepibus, vt ſecundùm Apoſtolum,qui non laborat, nec manducet.Non poſſunt ſingulatìm conſcribi bona omnia, quæ fecit, quæ docuit, quæ amauit. Tantum ſemper materiei ſupererit id curantibus, vt ipſi profectò antè laſſi ceſſauerint,quàm id,quod moliuntur,expleuerint.Iam verò in prædicatione verbi Dei,& in ſubtilitate diſputationum de ſynceritate ſcripturarum, qualis quantusque fuerit, admirari poſſumus,diffinire non poſſumus : quæ tam copioſè ſanis ſermonibus Domini noſtri Ieſu Chriſti,& ea,quæ ſecundùm pietatē eſt doctrina,profudit,vt plenum eum eſſe ſapientia Dei,per quam omnia facta ſunt,nemo hoc audiens& rectè intelligens dubitauerit. Et vt nihil, quod diuini cultûs vſui competeret, ſagax eorum, quæ ſunt Ieſu Chriſti,ſcrutator intentatum relinqueret,ſi quos aut in ſuorum ouilium ſeptis,aut extrà reperit,qui ſingulari acie cōtra diabolum dimicaturi, ſolitariam vitam appeterent, hos cum omni veneratione ſuſceptos, ſuæ quoquè exhortationis charitatiua conſolatione munitos, per diuerſas monaſteriorum & eccleſiarum cellulas, cum idoneo Eccleſiæ teſtimonio, & religioſo,vt decebat, officio, alibì ſingulos,alibì binos incluſit: quibus tamen adinuicèm,niſi ſermone tantùm & adſpectu nullus pateret acceſſus. His ſumptus,& quæcunque humanæ fragilitati neceſſaria videbantur, per fideliſſimos ſuæ adminiſtrationis vicarios ſolicitè miniſtrauit, & præcipuè per Apoſtolorum feſta,quotquot in anno occurrerent,ſingulatìm eos donis congruentibus viſitauit.Ità ſecundùm perſpicuam Apoſtolicæ normam doctrinæ, bona prouidere curauit,non tantùm coram Deo,ſed etiam coram hominibus: vt cuiuſcunq; affectûs ſiue conditionis homines,ſi Deum quærerent, inter eius diſcipulos aut probari poſſent,aut erudiri. Templa & monaſteria B.Bruno condit. Georgic.4. 2.Theſſ.3. Prædicat verbū Dei. Pſal.103. Solitariā vitam expetētes præclarè fouet. Rom.12.

CAP. XXXIII.

DE ancillis Dei,quę in monaſterio ſanctę Mariæ, diuinæ religioni fuerant deditæ, deque Canonicis ad ſancti Andreæ Apoſtoli eccleſiam tranſlatis,& ſi qua erant huiuſmodi,ſcrupulum quidem reliquit non modicum : ſed ijs,quibus mētis acies ità non viget, vt ſynceram eius intentionem in diuerſis operibus valeant perſpicaciter Canonicos transfert ad S.Andreæ eccleſiam.

 intueri.

a Macha 5. 1 Reg. 15. intueri. Qui vtiquè ſi aduerterent non homines propter locum, ſed locum à Deo eligi propter homines, & quia obedientia Deo placet ſuper ſacrificium: ſcirent forſitan oues vocem paſtoris audire debere, & magìs id ratum acceptumq; Deo fore, quod per obedientiam, quàm quod per propriam voluntatem, ſequuntur. Vbì autem zelus & contentio, ait Iacobus Apoſtolus, ibì inconſtantia & omne opus prauum. Similiter in eo, quòd nefarios quoſdam patriæ ciuiumq; prædones de regno, vbì quieti & pacifici eſſe noluerunt, quasì peſtem bonorum expulit, & exulare coëgit, ipſis licèt neſcientibus profectò cōſuluit. Quo enim diuturnior nequitia, eo grauiorem & prolixiorem ſibi comparabat pœnam. Quandò autem boni quieſcerent, ſi malorum furori nemo reſiſteret? Nimirùm pepercit illis Deus, quibus hoc magna ſua patientia & bonitate permiſit, vt de pace & ſtatu patriæ ſuæ abſentes audirent, quod præſentes nunquàm videre vellent. Felices, ſi bona ſua ſaltem in peregrinatione cognouerint, & patriam cupierint, de qua expelli non poſſint: vbì beati omnes pacifici, quoniam filij Dei ſunt vocati. Talis itaq; per Dei omnipotentis gratiam vir iſte fuit, vt nec odio, nec inuidia ad perſequendum eos, qui tales erant, vllo modo excitaretur: nec à miſerendo aut parcendo miſeris duritia aut crudelitate aliqua reſtringeretur: ſed vt paſtor ſolicitus, & verè dux populi Dei, ſalutem omnium & vtilitatem in omni quæſiuit negocio, & quos ipſe in via Dei duxit & docuit, nè à peruerſis ſeducerētur, & in errorem mitterētur, ſtrenuè decertauit. Tantùm autem aberat à ſæuitia, vt pro ijs etiam, quibus amarum aliquid pro qualitate factorum neceſſario inferebat, ipſe frequenter amarè fleret: ità gaudere cum gaudentibus, cum flentibus flere conſueuit. Nam & qui hoc dixit, quendam ſatanæ in interitum carnis tradere iuſſit, vt ſpiritus in die Domini ſaluus eſſe poſſit.

Iacob. 5. — Matth. 5. — Valdè cauet omnibus ſuis, nè à malis ſeducātur. — Rom. 12. — 1 Cor. 5.

CAP. XXXIIII.

IGitur cùm iam propè eſſet ſumma dies & ineluctabile tempus, quo Deus omnipotēs, propitius terræ populi ſui, vltus ſanguinem ſeruorum ſuorum vindictam retribueret in hoſtes eorum: aggrauata eſt vltra modum & omninò intolerabiliter ſuperbia ferociſſimæ gentis * Hungarorum, ſeducta (credo) ſuperioris anni ſucceſſu. Siquidem, vt veraciſſimè dictum eſt ante ruinam exaltatur cor: ibì ceciderunt omnes, qui operantur iniquitatem. Præuēnit hanc preſſuram imminentem Eccleſię pax in palatio regali, quod in Arnſtat habitum fuit, exintegrò condicta, & ex magna iam parte per Imperatoris noſtri fratrumq; eius ſapientiam confirmata. Et reuerà tribubus & linguis innotuit, quia Deus diſſenſionis non eſt, ſed pacis: tantam huius initio operatus eſt ſalutem populo ſuo. Imperatoris quidem ſpiritus agitabatur in ipſo, quia non erat ei tempus exercitum congregandi: ſed fiduciam habuit per Chriſtum ad Deum, qui potens eſt ſaluare in paucis, ſicut in multis. Aderat ibì Cuno, non iam Dux, ſed miles, toto, vt putabatur, animo conuerſus ad pacem, quam paulò antè atrociter impugnabat, cilicio membra domans, Deum gemitibus, vt fertur, exorans, vt ſi ſic eius ſancta voluntas exiſteret, permiſſa Regi noſtro & exercitui eius victoria, eum ab impijs, quibus ſe priùs coniunxerat, permitteret trucidari, vt poſſit in perpetuum ab eorum conſortio liberari. Imperator indici ſanxit ieiunium ipſa, quæ tunc erat, in vigilia ſancti Laurentij martyris, per cuius interuentum ſibi populoque ſuo ipſum Deum popoſcit eſſe refugium. Propoſitum ſuſcepti operis negat expedire bellum, primo ſanctæ feſtiuitatis diluculo ſuſceptum, vixdùm veſpertino crepuſculo, Deo miſericorditer diſpenſante & pro ſuis pugnante, ſatìs feliciter peractum, miſerandum poſt victoriam Cunonis interitum, glorioſiſſimum Imperatoris triumphum, regem ipſum barbarorum, duces & principes captiuos, trophæa per totam regni ipſius latitudinem, vſque ad eiuſdem gentis fines frequentiſſima: quæ omnia proprij induſtriam operis, ad laudem & gloriam nominis Dei omnipotentis, expectant.

*Vngrorū, habet MS. codex. — Prou. 16. — 1. Cor. 14. — 1. Reg. 14. — Mira mutatio Cunonis principis. — Nota vt omnes noſtri Imperatores ſe ad bella parārint. — Hungari egregiè domantur.

CAP. XXXV.

NOs, vt à quo paululùm deflexımus, ad propoſitum redeamus, quid intereà pius Archiepiſcopus Bruno, totius ſemper peroſus malitiæ, & indefatigatus iuſtitiæ executor fecerit, diſſeramus. Cùm videret ſe ad præſtitutum diem ſeniori & fratri ſuo magno Imperatori, cum auxiliaribus copijs non poſſe occurrere, ſimulq; eſſet ſolicitus nè fortè barbari bellum vitantes, in Galliam ſuo iuri commiſſam prouinciam, declinarent: arbitratus ſic ſe regno conſulere, votiſque Imperatoris ſic ampliùs deſeruire, Ludolphum prolem regiam, nepotem ſuum conuēnit, ægrum eius animum blan-

blanditijs melle dulcioribus deliniuit, ſtatum priſtinum, ſi, quæ ſua erant, accuratiùs velle attendere, repromiſit. A quo poſtquàm medicinalia ſermonum & exhortationum ſuarum antidota, non vt priùs, obliquis ambagibus declinari, ſed ſolito auidiùs prægustari, & ad interiora pectoris recipi ſenſit, eum mox in Epiſcopij ſui locum venerabilem, Bonnam videlicet, iucundè ſatìs inuitauit, iucundiùs ſuſcepit, omni voluptate vtriſque digna & commoda, cunctiſque, qui aderant, gratiſſima, non immemor regiæ dignitatis, affecit. Qui dum adhuc ſimul eſſent, de his, quæ in expeditione bellica, immò diuina virtute facta ſunt, nuncios acceperunt. Inſtitit nepotem patruus ampliùs conſolari. Factum eſt in breui, inſtinctu huius conſiliarij, vt filio ſuo, qui perierat & inuentus eſt, Imperator totam Italiam delegaret, & quod maius fuit, paternam firmiſſimè pietatem impénderet. Vbì dum maximè placuit populo, viamque affectauit olympo, repentè flos ille integerrimus, & robur regni tutiſſimum, è medio exceſſit.

B. Bruno Ludolphũ Imperatoris filiũ inuitat Bonnam.

CAP. XXXVI.

Pater autem eius Imperator, ac ſemper magnificus triumphator, poſt luctũ conſolatione accepta, cum fratre ſuo veterem neceſſitudinem noua conſuetudine iunxit, Coloniam vénit: ibì ſe non tam fraternis delicijs, quàm mutuis cum illo adſpectibus, affatibus & cunctis omninò iucũdiſſimis vſibus oblectauit. Nec defuit ibidèm ſeuera in improbos & importunos ciues regni cenſura iudicij, blanda itèm in bonos & mites piæ dominationis liberalitas. De ſtatu regni, rebuſque eius tutandis & dilatandis, ſedulò & ſtrenuè in commune conſultum: vt de ſanciendis quibuſlibet, alijs reſecandis cautiſſimè ageretur, ſummo conſilio prouiſum eſt. Quæſiuit intereà ſumma diligentia pius paſtor Bruno, veritatis aſſertor, Euangelij propagator, nauos & induſtrios viros, qui rempublicam, ſuo quiſq; loco, fide & viribus tuerentur. ijs vt neque conſilium, neq; copiæ deeſſent, ſedulò curauit. Quotquot etiam de principibus & regionarijs prioribus, cæteriſque, quorum diſpoſitio regni intererat, ſaluberrimis ſuis admonitionibus ad communis bonorum omnium vtilitatis fœdus fide plena conſenſerant, hos ipſe inter ſummos & familiares habebat, eiſdem Imperatorem germanum ſuum apprimè conciliabat, penſans non temerè à quodam ſapiente dictum: Bonus, vbì negligas, ſegnior: at malus fit improbior. Archiepiſcopum Treuirenſem Henricum, magni meriti & ſummæ probitatis virũ, qui Rutperto magnifico præſuli, Coloniæ in graui peſtilentia, cùm & Imperator ibidèm eſſet, defuncto ſucceſſit, Vuilhelmum quoq; præclaræ & gratiſſimæ excellentiæ Archimandritã, nepotem ſuum, Friderici Moguntini antiſtitis ſucceſſorem, ambos egregios, ambos in lege Domini perfectè inſtructos, Imperatori alterum conſanguinitate, alterum probitate, vtrunq; familiaritate coniunctiſſimos, ipſe quoq; inprimìs ſumma veneratione colebat. Hos igitur tales, tam illuſtres, tam certè ſapientes, & religioſos, & in omnibus bonis artibus eruditos viros ad conſilium, nè fortè ipſe per ſe, vt ſunt humana, à tramite veritatis vſpiàm exorbitaret, frequenter adhibuit: hos cum ipſo ſimul, non ſolùm in lectione, conſilio & diſputatione, ſed etiam in acie vidimus, prouidentes bona, non tantùm coram Deo, ſed etiam coram hominibus.

Ottho Imperator venit Coloniam.

Summa ſancti viri cura ad tuẽdam rempublicam.

Henric⁹ Archiepiſcop⁹ Treuiren.

Vuilhelmus Archiepiſc. Mogũtinus

CAP. XXXVII.

Erat nanque in Occidentalibus Lotharici regni finibus velut indomita barbaries, ea quæ videbatur Eccleſiæ proles, felicitati inuidens alienæ, nec minùs ſaluti ſuæ: deſpiciens paternæ blandimenta exhortationis, terrorem vix ſentiens poteſtatis. Qui ſi iuri ſuo permitterentur, ſuis peruerſi, ſibimetipſis peſſimi, viderẽtur. Ille verò ante omnia prouido vſus eſt moderamine diſcretionis, vt pro qualitate locorum & temporum, in prælatione paſtorum, ad ſapientiſſimi Imperatoris noſtri imperium, Dominici gregis paci & tranquillitati conſuleret: illos nimirùm cæteris præficiens, quibus nequaquàm eſſet incognitum, quid paſtoris eſſet officium, quid mercenarij eſſet vitium, quid in miniſterio ſuſcepto, quid in angaria aut agendum eſſet, aut operandum: alios, vt quaſì cortinæ hyacinthinæ interiora domûs Domini ornarent: alios, vt quaſì ſaga cilicina deforìs violentiam tempeſtatum arcerent. Libet meminiſſe quoddam huius pij patris pium & laudabile factum, quod in ipſis ſacerdotij ſui primordijs, vt pro luctu ſpirituque mœroris, in oppreſſorum cordibus excitaret ſpem ſalutis, effeciſſe cognoſcitur: quanuìs hocipſum ob inopiam rectè diuidentium, linguæ calumnianti fuit obnoxium. Quid enim non peruertit inuidentia, qua nulla maior videtur eſſe amentia?

Quales eccleſijs paſtores præfecerit B. Bruno.

Exod. 36. & 37.

CAP. XXXVIII.

Rather⁹ Veronen. Epiſcopus à ſuâ ſede eijcitur, & fit Epiſcopus Leodien.

SIquidẽ Ratherus Veronæ, quæ ciuitas eſt Italiæ, ordinatus preſul, cùm ex quadam leui ſuſpicione, vt mos eſt gẽtis illius, ab honore propriæ ſedis eſſet expulſus, Leodienſi cathedræ vacãti magna eius induſtria ſecundùm ſtatuta Canonum incardinatus eſt. Quod quidem propter abundantem doctrinam & eloquentiam copioſam, qua inter ſapientiſſimos florere viſus eſt, non eidem ſolùm Eccleſiæ, cui præfuit, ſed & multis alijs circunquaquè valdè proficuũ fore putatum eſt. Simul quia in illis partibus per zelum & contentionẽ, vndè fieri ſolet inconſtantia & omne opus prauum, quidam etiam ſacerdotes Domini plerunquè, quod dictu nefas eſt, terrenæ plùs iuſto confiſi potentiæ, populum imperitum ſcandalizabant: ſæpè dictus ſæpeq; dicendus dominus Bruno, cui iam totius regni diſpenſandi cura imminebat, ratus id, quòd verum fuit, hunc eiectum antehàc & neglectum, hoc tanto beneficio ad illud fidei & veritatis fœdus adduci, vt à nemine poſſet ſeduci, ità demùm os loquentium inimica obſtruere poſſe credidit, ſi nulla occaſio ſcandali poſſet in eorum Epiſcopo reperiri.

Iacob. 3.

Indè quoquè expellitur.

Sed ad ſuî perniciem pars ſiniſtra præualuit: quicquid pro ſalute eorum geſtum eſt, hoc ſibi peſtiferum æſtimabant. Quid multa? Erratum eſt, ſæuitum eſt, nec ceſſatũ eſt, donèc expulſione eius, crudelitati ſuæ & nequitiæ ſatisfacerent. Ablata eſt omnis ſpes reſtitutionis eius. conſpiratio enim grauiſſima facta eſt, quæ, niſi & hic penitùs amoueretur, & eundem locum Baldricus, qui erat de magnatum terrę illius proſapia oriundus, ſubrogaretur, ſedari non poſſe viſa eſt. Ad hanc ſentinam tempeſtates vndiquè innumeræ confluxerunt: nauis Eccleſiæ, laborante remige, fluctuauit: gubernator ipſe procelloſæ tempeſtatis impetum ferre non potuit. Ceſſit igitur, ceſſit, nè vinceretur à malo, ſed vinceret in bono malum. Ceſſit aduerſantium voluntati, vt ſuo eos gladio iugularet ſibi. Obſtricti ſunt ſacramentorum fide ſpontanei, vt ſi accipere mererentur Epiſcopum, quem petebant, inuicta exindè firmitate authoritatem Eccleſiæ & ius Imperatorium tuerentur. At nè quid in eiuſmodi negocio imperfectum reſtaret, quod curioſis alienarum rerum inueſtigationibus ſcrupulum commoueret, cum Imperatore germano ſuo id effecit, vt Rathero Epiſcopo, bìs iam deſtituto, antiqua ſedes Veronenſis Eccleſiæ redderetur.

Reſtituitur ſedi Veronenſi.

CAP. XXXIX.

B. Bruno Lotaringiæ præeſt.

MVlta ſunt alia, & propè infinita, quę in breui, non in Lotharicorum tantummodò populo, quem ipſe exintegrò ſuſceperat gubernandum, quem etiam, ſicut inpræſentiarùm cernitur, ex inculto & fero pacatum reddidit & manſuetum: ſed etiam per totum regnum glorioſiſſimi Imperatoris, in Dei rebus & ſalute totius populi ſtrenuiſſimè operatus eſt. Erat enim eidem omninò communis cura cum ſeniore & germano ſuo, quorum vterq; de altero meritò gloriabatur in Domino. Prętereà Lotarium, ſororis ſuæ filium, de antiqua Regum proſapia ortum, cùm à ſobrinis ſuis vehementer eſſet oppreſſus, mirificè eruit & exaltauit, nec ceſſauit, donèc in locum patris ſui Regem conſtituit, ac maiores ipſo potentioreſque Hugonis filios, omneſque illius regni principes ſub iugum eius ſtrauit: ità proſpiciens vniuerſis, vt ſub vnius moderamine imperij, omnes pariter & ab hoſtibus tuti, & inter ſe inuicèm poſſent eſſe pacati. Imminet regno illi, quod reticendum non eſt, ſæua clades, Nortmannorum gens, quibus in piratico latrocinio non ſunt alij exercitatiores. His ex magna iam parte præda erat populus, * diſſenſione & ciuili pernicie aſſuetus. Quod illis ſuperfuerat, inter ſe domeſtica ſeditione conſumpſerant. Egit autem prouida diſpenſatio rectoris noſtri, (qui quoniam hominem ſe eſſe intellexit, humani nihil alienum à ſe putauit) egit, inquam, vt ad ſe, quaſì ad tutiſſimum portum confugerent omnes, qui quietem & pacem amarent: ipſorum etiam barbarorum immanitatem & intolerandam dudùm ferociam mitigauit. Siquidem eodẽ tempore & Rex eorum Haroldus, cum magna ſuæ multitudine gentis, Regi regum Chriſto colla ſubmittens, vanitatem reſpuit idolorum.

Lotariũ Regem Frãciæ reſtituit.

Nortmanni ad piratica latrocinia exercitatiſs.

Harold⁹ Danorũ rex cũ multis Danis credit in Chriſtum.

CAP. XL.

for.* voluntatis

ERat Imperatori filius adhuc tenellus, delicatiſſimę indolis & integerrimæ * voluptatis, obſes pacis & gloria plebis. Hunc Archiepiſcopis, patruo, fratriq; cõmendatum, ad cuſtodiam regni Ciſalpini reliquerat Imperator, profecturus Romam, & res totius Italiæ ordinaturus, Cæſar ipſe futurus, electum ſummo conſenſu ab omni populo, Regẽ eſſe conſtituit: vnxeruntq; Otthonem ęquiuocum patris Bruno Archiepiſcopus, Vuilhelmus & Henricus, cæteriq; ſacerdotes Domini, Regẽ in Aquiſgrani palatij:

Ottho 2. vngitur Rex.

alatij: & exultauit maxima gratulatione populus, dicẽs: Viuat Rex inæternùm. Diuiſi ſunt deindè ab alterutrùm germani, par ſemper inuictum: & Imperatore Alpes œninas tranſeunte, remanſit citrà ſpectatus, atq; incredibili pietate vtrobiquè deſideratus, pius paſtor & Archiepiſcopus Bruno. Non longè poſt domino & fratri ſuo, uia ipſum per ſe ire non licuit, auxiliares copias non leuem armaturam de Lotariorum populo miſit. Iis præfuit Godefridus Dux, quem ipſe nutriuit, vir ſapiens & religioſus, amantiſſimus pacis, obſeruantiſſimus æquitatis, Imperatori per id tempus d votum ſeruiens, omnibus placens. Hic eodem tempore febre correptus, in magnam ſpem futuræ quietis expirauit. De cuius innocentia quodammodò ſecurus, uasì teſtis & conſcius vitæ eius pius pater Bruno, cùm de pecunia diſpenſanda ageretur pro remedio animæ illius, non valdè illum talibus indigere aſſeruit. Imperatos pretereà reditum frater eius nocte dieq; ſolicitus expectauit, redeũti in omni gloa letus occurrit. Eius enim eximia virtus, dignitas, & in eo negocio, quod geſſit, fides continentia: ſimulque cum ipſo ſpem ocij & tranquillitatem animorum, iudicia, ges, cum concordia populi, Regis & principum authoritatem reductam æſtimait. Cuius conſilijs omnibus, cùm ipſe nihil aliud dies ac noctes niſì de ſalute populi ogitaret, interfuit, & inter primos excelluit. Hic eidem grauiſſimus author ad conituendam, fideliſſimus ſocius ad comparandam, fortiſſimus adiutor ad rempublicam perficiendam fuit.

Godefridi Dux Lotaringiæ laus.

CAP. XLI.

Igitur cùm in hoc ſanctiſſimo ſtudio Imperator triceſimũ regni ſui, germanus eius duodecimum põtificatûs ſui ageret annum, nondùm niſì vix prælapſus ætatis quadrageſimum, ſanctam Pentecoſten ſimul Coloniæ celebrantes, qua maior mortalius gloria conceſſa non eſt, ſeſe inuicèm inter ſancta ſolennium dierum officia, vnà un diua matre, ſorore Regina, nepotibus, filijsq; Regibus, totaq; illa Deo dilecta familia, & cunctis regni ſenatoribus adfuerunt. Conſtat enim, nullum aliquandò locum tanta celebritate, tanto ſplendore omnis generis hominum, ætatum, ordinum óruiſſe. Hanc itaq; glorioſiſſimi Cæſaris Auguſti, & germani eius, ſummi & incomarabilis viri Brunonis Archiepiſcopi, fidam Deoq; placitam in omni voluntate & pere coniunctionem, hanc conſpirationem in omni vtilitate & honeſtate adminiranda & benè gerenda, hanc iucundiſſimam vitæ officiorumque omnium ſocietaem mors ſæua, mors horrenda, mors, inquam, ſola diremit. Et reuerà quanuis nihil trocius videretur, nihil tamen eſſe potuit, quod eam innocentiùs diremiſſet. Ergò um ſummus antiſtes Bruno ſenioris & fratris ſui, Orientem versùs euntis contuberia, ruens priùs in oſcula, & flens largiter reliquiſſet, pacataque omnia & quieta intrà netas regni ſibi creditas, agens Deo gratias, adſpexiſſet, iterùm iterumq; ſuos omnes Clerũ populumque, quæ agenda fuiſſent, admonuit, & mox in Occidente Compenium adijt, vt ibidèm nepotes ſuos ab inuicèm diſſidentes ad cõcordiam reuocaret, n fide & gratia ſtabiliret Eccleſiæ religionẽ, Regi honorem, & quæ ſua eſſent, dictane æquitatis ratione, annuente Domino, ſingulis confirmaret.

Ottho Imperator Pẽtecoſtẽ agit Coloniæ cũ ſumma gloria.

Summ' Antiſtes, id eſt, Archiepiſcopus.

CAP. XLII.

EO intentus negocio, infirmari cœpit, & ſic in Rhemenſium ciuitate graui corporis moleſtia detentum, quinto demùm die, poſtquàm inuaſit, ęgritudo eum prę-uenit. Quibus diebus in itinere non minùs, quàm in hoſpitio, lectione aſſidua, nullo benè alio cibo refocillatus eſt. Interrogatus autem familiariter ab ipſo Epiſcopo Vuigfrido, vt ipſe teſtis eſt, cuius morbi grauedine vrgeretur, non morbum, ſed diſſolutionem ſui corporis eſſe reſpondit. Epiſcopus itaque ſupradictæ metropolis dignitiſſimè eum recepit, humaniſſimè tractauit. Et in feſtiuitate quidem, quæ tunc ineat ſancti Remigij, leuiùs aliquantulùm habuit, ità vt clientulis eius & ſocijs ſpes eſſet recuperandæ ſalutis eius. Ipſe autem vocatis Epiſcopis, qui ſimul cum eo venerant, Theodorico & Vuigfrido, poſtulauit vt teſtamenti ſui faciendi copiam ei facerent, & adiutorium ei adhiberent. Quod cùm perdolenter & lachrymabiliter valdè excuſarent, valetudinẽ optatam in breui pollicẽtes futuram, ille animi induſtria, qua ſemper viguit, econtra reniſus: Dum tempus eſt, inquit, hoc fiat: multa nobis alia poſt hæc reſtant agenda. Ingrauata eſt deindè infirmitas & inualuit: iamque anhelitus, intercluſo faucium meatu, vitalium laſſitudinem præmonſtrauit. Tunç vocato notario, coram memoratis teſtibus teſtamentum ſuum ipſe dictauit: res omnes, quas habuit, à ſeſe, dũ adhuc in bona viueret ſpe, abalienauit, diſperſit, dedit pauperibus:

Rhem's laborat aduerſa valetudine B. Bruno.

Condit teſtamentum.

ribus: quodque ordinandis exterioribus eccleſiarum Dei ædificijs congeſſit, in breui ſecundùm collatam ſibi ſapientiam, facta & corroborata cautione ſua, congruè & profeſſione ſua dignè diuiſit. Hoc qui legere ipſe quærit, inferiùs ſcriptum in promptu habebit. Ingenium, quod mundo corde & iugi exercitatione politum dono Dei reddidit & illuſtre, illum, vt liquidò apparet in eius verbis, non defecerat in extremis.

CAP. XLIII.

POſt hæc pauper Chriſti, collecta animi virtute, iterùm ſemotìm Epiſcopos aduocauit. Quibus aſſidentibus, & interioribus factis, hæc verba, gemitu exuberante & fletu inundante, profudit: Tria mihi videntur genera eſſe confeſſionis, quibus ſe cor hominis Domino Deo ſuo, renum teſti, & ſcrutatori cordium patefacit: non vt ipſi, qui nihil non nouit, lucidiùs innoteſcat: ſed vt ille, qui ſe parùm nouit, veraciùs ſemetipſum agnoſcat, & aut Deum in benefactis laudet, aut ſe in malefactis accuſet. Hoc cùm ſemper fieri debeat, (ſic enim vigilare præcipimur, nè fur veniat, nè quandò nobis incautis damnum illaturus irrepat) tum pulſante Domino domùs per infirmitatis moleſtiam, neceſsè eſt, vt mens ſe, quibus poſſit viribus, erigat: qua valeat intentione, iudici ſuo appropinquanti aſſurgat, ſopitis terrenis deſiderijs, ſpe ad ſuperna flagret, bona perennia & ſi non meruit, minimè tamen deſperet: ſibi diffidat, in Domino confidat. Eccè fratres dilecti, ſicut cernitis, pulſatur ianua pectoris mei: vocor ad reddendam rationem operis mei: ſi quid poteſtis, rogo, ferte præſidium, orationis veſtræ porrigite manum. Incertus inter ſpem metumque feror: vt in neutram partem pronior inflectar, id verò enitendum eſt. Sed quæ ſunt vires meæ? Miſericordiæ remedium præſtolor: in manu creatoris mei ſum: de me quod ipſi placet vt fiat, expecto. Bonum eſt confiteri Domino: Confeſſio & magnificentia opus eius. Non enim aliquid boni, niſi ipſo operante, fieri poteſt. Eſt autẽ quædam confeſſio, non peccata deplorans, miſericordiam tamen implorans. De qua per Pſalmiſtam ex perſona Domini dicitur: Sacrificiũ laudis honorificabit me, & illic iter, quo oſtendam illi ſalutare meum. Hoc ſalutare, id eſt, Dominum Ieſum, ore confiteor, & corde credo, quòd Deus illum ſuſcitauit à mortuis. Hîc omnes th[illegible]ros ſapientiæ & ſcientiæ abſconditos agnoſco. Hunc Dominum Ieſum nemo poteſt dicere, niſi in *ſpiritu* ſancto. Ante illum eſt omne deſiderium meum, & gemitus meus ab eo non eſt abſconditus. Dixi, confitebor aduersùm me iniuſtitias meas Domino. quod eſt ſecundum genus confeſſionis, lamentabile in peccatis. Tertium, quod commendat beatus Iacobus Apoſtolus: Cõfitemini, inquiens, alterutrùm peccata veſtra, & orate pro inuicèm, vt ſaluemini. Hoc vobiſcum domini & fratres mei, agere volo, hoc anxiè quæro. Spero autem, quòd aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris.

Tria genera cõfeſſionis. Matth. 24. Luc. 12. Beatus homo, qui ſemper eſt pauidus. Pſal. 91. Pſal. 110. Pſal. 49. Coloſſ. 2. 1. Cor. 12. Pſal. 31. Iacob. 5. 1. Iohan. 2.

CAP. XLIIII.

DEindè poſtquàm his ſe coram Domino totũ effudit, corporis & ſanguinis Dominici ſacramentum, virtutis eiuſdem ſacramenti non inſcius, expetiuit. Quod cùm fuiſſet allatũ, vir ille Domini quid animo ſenſerit, toto corpore proſtratus oſtendit. Refectus autem hac vitali alimonia, ſpe validior, lectulo reſtitutus eſt, dies poſtquàm nõ minùs, quàm quinque, in eodem corporis languore & ſpiritûs feruore permanſit. Solenni verò die beatorum martyrum Gereonis & ſociorum eius iam vergente, ſubitò mentis exceſſu raptus, Epiſcopis, Ducibus, Comitibus, & cunctis, qui aderant, luctum mouit ingentem, quia diſſolutionem optatiſſimi corporis inſtare putabant præſentem. Ille, vt ſolebat, paululùm conualeſcens, tumultum manu ſedabat, fletus & rugitus adſtantium mitigabat, maiores & hoc affatu vltimo digniores ex nomine vocabat, Nolite, inquiens, nolite fratres hac mea ſorte triſtari. Diuinæ animaduerſionis iudicio cunctis mortalibus impoſita eſt iſta conditio. Non licet nolle, quod omnipotens ſanxit ineuitabile. triſtibus iſtis in breui læta ſuccedunt. Illuc non abſumpta vita, ſed mutata in melius, pergo, vbì viros longè plures & clariores, quàm hîc vnquàm viderim, citò videbo. Nec plura his locutus, lectulo feſſa mox membra repoſuit. Conſuetum paulopòſt, luce adhuc integra, veſpertinæ laudis officium, nocte iam profunda Completorium ipſe cum fratribus conſummauit, Domino Deo ſuo ſanctorumque eius precibus ſeſe quaſì mox iturum attentiùs commendauit, iter ſuum magno illo viatico, ſancto videlicet & vnico redemptionis noſtræ pignore, muniuit, Epiſcopos, ſeipſumq; & eos, qui præſtò erãt, benedictione conſignauit.

Facta cõfeſſione percipit Euchariſtiam. Oratio eius ſub mortem ad ſubditos.

ſignauit.Ità tremendam diſſolutionis ſuæ horam animo intento ad creatoris ſui im-
perium expectauit. Exin media nocte tranſacta, conuerſus niſu,quo poterat,ad Epi-
ſcopum Theodoricum,nepotem ſuum,Domine,inquit,ora. & mox inter pſallentes
Domino & orantes,nimiumq; flentes,ſpiritū exhalauit.Quod in illo non potuit mo-
ri,redditum eſt creatori: Corpus autem eius exanime,ſicut ipſe viuus præceperat,eo-
dem die,id eſt,quinto Idus Octobris, indefeſſi eius comites leuatum in feretro trans-
ferentes, octauo poſteà die ad auguſtam ſedis eius metropolim Coloniam peruene-
runt.Quorum adhuc nonnulli iureiurando & mirum in modum affirmando teſtan-
tur, in illo longo itinere nullam penè laſſitudinem aut laboris moleſtiam ſe ſub tan-
to onere pertuliſſe. Vndè autem ibant, quocunquè ibant, quaſcunque gentes, quaſ-
cunque terras attigerant, omnes mirabiliter huius,vt eorum verbis vtar, digni Deo
viri merita in rempublicam, in Imperatorem, in Reges, in principes, in omnem po-
pulum eximia, qua quiſque facultate poterat, æſtimabant.

Migrat à corpore.

Nota rē admiratione dignam.

CAP. XLV.

IAm verò cùm eiuſmodi exequię Coloniam aduentarent,& hoc per omnem regni
Lotarici populum fama nimìs odioſa diſpergeret, ità diſſoluti ſunt omnes, præſer-
tìm ſanctiſſimæ ſedis illius & Eccleſiæ alumni, quasì diſceſſus tanti paſtoris & obi-
tus, eiuſdem eſſet Eccleſiæ funus. Nam ſecundùm amplitudinem prioris conſola-
tionis, tunc inualuit vis & magnitudo doloris. Flebant igitur omnes, pleriquè do-
nèc in eis exiccarentur lachrymæ: multi congelatis membris attoniti, in tanta or-
bitatis huius miſeria ſemetipſis viuere obliti ſunt. Ante omnes luctu ſe lachrymiſque,
magìs autem interno dolore cordis affecit,qui hunc patrem patriæ prę cæteris ama-
uit, Folcmarus memorabilis probitatis & induſtriæ Diaconus, ac prudens fideliſque
huius ſanctæ Eccleſiæ protus & œconomus,quo nomine eum ipſe pater,vtputà vica-
rium ſuum, & ſibi in omni negocio coniunctiſſimum, honorare conſueuit. In quo
ſolo tunc omnium deſolatorum ora, oculi, & animi verſabantur: quorum certè o-
mnium voluntate atque deſiderio iam electus,licèt nondùm deſignatus, fuerat præ-
ſul. Huic pater pius abſenti, quòd eum nôſſet ex nomine, res ſuas omnes egenis &
eccleſijs Epiſcopij ſui diſtribuendas, præſcius (credo) futuræ ſucceſſionis, ſummo ſtu-
dio delegauit.

Mors eius ſummo oēs dolore affi. cit.

CAP. XLVI.

EſSt prope muros ciuitatis eccleſia, ſtructura quidem & opere humilis, ſed Apo-
ſtolorum nomine,in quorum veneratione conſecrata perhibetur, inſignis. In ea
depoſitum paſtoris ſui corpus exanime, ſacerdotij velabant inſignibus: quò paucis,
niſì Epiſcopis & quibuſdam ſecundi ordinis ſacerdotibus, patebat acceſſus. Indè
mox eleuatum, Clerus & populus cantum planctumque permixtum ingeminantes,
in eccleſiam beatiſſimi Petri Apoſtolorum principis,vbì ſedes erat venerabilis,detu-
lerunt. Noctem illam celeberrimè in vigilijs & pſalmodijs, vix refocillatis corpori-
bus,inſomnem duxerunt. Manè autem facto,conuénit vniuerſa ciuitas,& eorum,qui
de diuerſis prouincijs & regnis ſubita fama exterriti aduenerunt,innumerabilis mul-
titudo. Adſuit Treuirenſis Archiepiſcopus, & Leodienſis antiſtes. Proceſſerunt in
medium Epiſcopi Theodoricus & Vuigfridus, teſtes vltimæ ſanctionis eius & legati-
onis,quam filijs ſuis ibidèm Deo militantibus miſit. Lectum eſt teſtamentum eius in
preſbyterio venerabili, ante altare ſanctiſſimi Petri: recenſita ſunt & ea, quæ pio qui-
dem & ſolicito in Dei rebus animo rogauit & iuſſit,ſed ſcribenda non cenſuit: vide-
licet vt anno illo toto per ſingulos dies nunquàm minus, quàm libra denariorum in-
tegra, in vſus pauperum erogari deberet. Deindè ſecundùm poſtulationem & deſi-
derium cordis eius,quo flagrabat in extremis ſuis,ſuaſum eſt Clero ſanctiſſimo,vt vo-
lenti animo corpus eius transferri permitterent ad monaſterium monachorū,quod
in honore ſanctorum Pantaleonis, Coſmæ & Damiani atque Quirini, extra vrbis
muros non ſolùm tunc conſtruxit, ſed adhuc vſque conſilio & prouidentia ſua con-
ſtruit, & ordinare non ceſſat, gubernante Deo inſignia bonæ voluntatis eius per ſan-
ctorum merita: quorum illuc & reliquias aduexit, & patrocinia ſibi religioſa & ſedu-
la ſupplicatione prouidit. Aſſenſerunt promptiſſima voluntate omnes ad omnia,
quæ imperauit: ſolùm illud difficilimè perſuaſum eſt, vt de ſummo ſacratiſſimæ ſe-
dis eius loco corpus abduceretur exanime. Lugebant quasì iterùm deſtituti, non
audentes poſt longam deliberationem, vel in hoc reſiſtere eius glorioſiſſimæ vo-
luntati.

Eccleſia ſanctorū Apoſtolorū Coloniæ.

Benignitas eius in pauperes.

Conſtruxit monaſteriū S. Pantaleonis &c.

CAP. XLVII.

Corpus ei⁹ humatur in eccleſia S. Pãtaleonis.

DEductus eſt ergò paſtor ab ouibus: dici non poteſt, quibus lamentis & queſtibus ſepultus eſt in eccleſia beatorum martyrum, quartodecimo Calendas Nouembris. Vbì vſque hodiè perſpicuè monſtratur, quantus fuerit in oculis bonorum omnium. Quem poſteaquàm amiſerunt, qualis fuerit, & boni & mali lucidiùs agnouerunt. Frequentant locum ſepulturæ eius, certatìm memorant quid fecerit, quid docuerit: qualis vixerit, qualis obierit. Modò pro illo orant, modò vt ipſe pro ſe orare dignetur, rogant: ſigna nō quærunt, vitam attendunt, doctrinam recolunt, futurum in eo aut ſibi, aut poſteris ſuis magnum aliquid pollicentur. Deniquè omnes eius monimentis ſicut olìm per viuum, ità nunc per mortuum ad Dei laudem & gloriam excitantur.

Epitaphiū eius.

Fundite corda preces, lachrymoſas mittite voces:
Eccè pater patriæ conditus in ſilice.
Regia progenies, terras memoranda per omnes,
Bruno pacificus, vir bonus atque pius.
Archos antiſtes, cui clara Colonia ſedes,
Viſus erat cunctis charus vbiquè bonis.
Offendit tenebras lux viuaciſſima tetras,
Inuida lingua tacet, laus modò vera placet.
Non fuit hic mundus tam raro munere dignus:
Raptus ab hoc næuo, iam fruitur Domino.
Idus Octobris quinto præſul duodenus,
Vitæ conceſſit, ſpes comes alma fuit.

VITA B. IACOBI ALEMANNI DOMINICANI,

AVTHORE IOHANNE ANTONIO FLAMINIO.

Octobris 11. Cap 1. B. Iacobi patria.

Patris eius encomion.

VLMA Germaniæ ciuitas eſt. Hanc beati Iacobi patriam perhibent, cui Alemanno cognomentum eſt inditū, viro hac noſtra ætate, religione ac vitę ſanctitate memorabili. Ortum ex honeſta familia duxit, patre Theodorico: qui quidem vitę integritate ac moribus ſanctiſſimis, magnum filio adiumentum attulit, vt in talē euaderet, qui non ſuæ tantùm familiæ, verùm etiam patriæ ac religioni, in qua enituit, & præſenti ſeculo ſplendori atque ornamento eſſe poſſet. Patrē ipſum accepimus cibi ac potûs fuiſſe parciſſimi, ac magno in rebus omnibus per totum vitæ curſum fuiſſe vſum temperamento: quod maximè teſtatur vitæ longitudo. nam centeſimum ac tertium implêſſe annum memorāt, corpore ità recto ac firmo, vt iuuenū eſſe ſolent, vt nec baculo vti opùs eſſet, nec exarmatas dentibus, quæ prima ſeneſcentium iactura eſſe conſueuit, fauces haberet. Liberos ſuos vtriuſq; ſexûs ad religionem præcipuè inſtituebat. Quarè frequēter ipſe ad officia diuina & conciones ſacras adducebat, atq; ità aſſuefaciebat, vt nihil faciliùs aut libentiùs agerent. Quæ quidem tam diligens inſtitutio quantam vim habuerit, vel ex beato Iacobo, cuius vitam ſcribimus, licet conijcere.

Optima liberorū educatio.

Cap. 2.

Roma ſanguine Apoſtolorū Petri & Pauli conſecrata.

Agebat is annum ætatis quintum atque vigeſimum, cùm cœpit illum ingens viſendæ vrbis Romæ deſiderium, quòd eam ſciret eſſe Chriſtianæ religionis caput ac ſedem, quam principes Apoſtolorum Petrus & Paulus ſuo martyrio conſecrâſſent, & tot Chriſti athletarum certamina illuſtrem feciſſent. Patrem igitur, quem mira pietate colebat, ſummis precibus orauit, vt ſe ſineret eò proficiſci. Aegrè pater, nec ſine multis lachrymis tandèm permiſit, vt iret. Dolebat enim obſequentiſſimum filium à ſe diuelli, ad tam longinqua loca tendētem. Tamen quòd pia cauſa iuuenis animum mouerat, nec iuſtis aſſenſum votis denegandum arbitrabatur, exorabilem ſeſe præbuit. Prouolutus igitur ad genua patris, inter fratrum, ſororum, ac propinquorum fletus, quibus ob eximias dotes erat chariſſimus, ſupplex petijt, vt ſibi benediceret: & ſic abijt. Initio Quadrageſimæ Romam peruénit, & priuſquàm aliò diuerteret, celeberrimum toto orbe diui Petri templum inuiſit. Ibì autem ad Dominicam reſurrectionem commoratus eſt. quo quidem tempore nullā neque intra, neque extra vrbis

B. Iacobus Romā proficiſcitur.

muros ędem reliquit, quam non adierit, tanto fruens gaudio, quantum verbis conſequi nemo poſſet. Poſt Dominicam reſurrectionem cepit illum deſideriũ in regnum Siciliæ proficiſci. Vénit igitur Neapolim. Tunc fortè Rex Alphonſus bellum gerebat, ab quo militare decreuit. Credo diuinitùs factum, vt iuuenis optimus militari commercio grauiter flagitijs offenſus, quæ militiæ maximè vigent, conſilium ſalubre denùm caperet, vt tutiorem viuendi rationem iniret. It Neapolim.

Ad eam igitur militiam admiſſus, merere cœpit, nihil de ſanctis moribus, aut de priſtina conſuetudine ſua remittens. Multa ibi videbat, quibus valdè offendebatur. Quarè occaſionem demùm indè abeundi ex re leui ac penè ridicula inuenit: quam ipſe iam ſenior factus, & monaſticã degens vitam, narrare ſolebat. Mos eſt militibus, præcipuè belli tempore, de rapto viuere, & frequenter prædas abigere, nec etiã amicis parcere: de quorum prædijs ſolent equis pabula rapere, gallinas & alia eſculenta aut vi, aut furto ſurripere. Ijs grauiter modeſtiſſimus iuuenis & alieni abſtinens offendebatur, & commilitones ſuos liberiùs increpabat. Illi autem deridere iuuenem, & accuſare tanquàm ſuperſtitioſum. Et quia raptis nullo pacto velle vti animaduertebant, dolo eum circunuenêre. Ingreſſi ſunt in quodam oppido Iudæorũ ſynagogam quidam eius amici cõmilitones, & ex lampade, quæ ibi ante Moſis libros die noctuq; ardebat, oleum vel ſurripuêre, vel ſe ſurripuiſſe finxerunt: ex horto quodã braſſicam (vulgò caules nuncupant) quam optimè conditam, illi horum omnium inſcio appoſuerunt. Cùm autem ità ſimul veſceretur, & eo cibo valdè delectari videretur, ridere conuiuæ cœperunt. Quærens ille, quæ tanti riſûs cauſa foret, audit braſſica ſe veſci ex horto quodam ſurrepta, quæ oleo Iudaicæ lampadis condita eſſet. Non poſſet dici, quantoperè ſit ea re offenſus. Tum demùm decreuit prorsùs militiã relinquere. Quarè compoſitis rebus ſuis, & impetrata abeundi facultate, Capuam vénit. Cap. 3. Militat Alphõſo Regi. Vide ſingularem integritatem in milite.

Ibì nactus eſt Campanum ciuem, præclarũ virum, iuriſconſultum & equitem. Qui vbì iuuenem conſpexit forma præſtanti, atque, vt ex clara indole & lineamentis oris colligebat, probum, miro illius deſiderio tactus, & apud ſe retinere maximè cupiens, percontatus eſt, num in ſuo vellet cõtubernio reſidere. Annuit ille, & apud eum moratus eſt quinquennium tanta fide ac morum integritate, vt eum patronus æquè àc filium diligeret atque tractaret. Verùm exacto iam quinquennio, immiſit illi Deus ingens deſiderium in patriam redeundi, & genitoris ſenioris memoria multo vehementiùs, quàm anteà, illum ſtimulare cœpit ad reditum. Sciebat enim patrem iam eſſe admodùm ſenem, putabatque ingenti videndi filij deſiderio teneri, cuius diſceſſum ægerrimè tuliſſet, ſeque iam tot annos procùl à patria tanto terrarum ſpatio diuiſum abfuiſſe: rationem ſibi patriæ pietatis habendam. Cùm igitur abire decreuiſſet, conſilium patrono aperuit. Ille autem, qui eum amaret vt filiũ, & cuius diù fidem eximiam expertus eſſet ac integritatem, non dici poſſet, quantùm ea re turbatus fuerit: nec vllo pacto volens eum dimittere, ea cœpit omnia dicere ac polliceri, quę poſſent abire volentem retinere, nisì certa illi fuiſſet abeundi ſententia. Iuuenis autem contrà orare obteſtarique, vt ſibi iuſtiſſimis de cauſis, quas afferebat, abire ſalua eius gratia liceret. Sed nihil proficiebat. ille enim pertinaciter in propoſito perſtabat, & rogabat nè ſe deſereret. Fluctuabat animus iuuenis, & præter modum angebatur, quòd intelligebat oportere ſe tandèm clàm diſcedere. neque enim impetrare poterat, vt liberè diſcederet. Cap. 4. Capuæ ſeruit cuidam iuriſconſulto.

Cùm igitur hoc ſæpiùs, ſed nequicquàm, tentâſſet, demùm vel inuito patrono, ſed furtìm, abire decreuit. Obſeruauit igitur opportunum ad id tempus, & relictis melioribus indumentis, quæ à patrono acceperat cum pecunijs, quas idem illi perſoluerat, & reſumptis veſtibus atque pecunijs, quas ſecum ipſe attulerat, habita priùs ante Chriſti effigiem, quam in cubiculo habebat, diligenti oratione, vt propitio numine diſcederet, abijt. Tandèm Bononiam peruénit, & ingreſſus diui Petronij celeberrimum templum, quod in ipſo ciuitatis foro eſt ampliſſimum, orauit, ac Deo gratias egit, quòd ſoſpes eò perueniſſet. Erat illi in animo, in Germaniam reuerti ad genitorem, ſed rem Deus aliter inſtituerat. Nanq; in ea vrbe quidam ex comitibus, qui cum eo venerant, hortati ſunt, vt ſtipendia ibì faceret, & ſub quodam Thoma Tartario militaret. Conditionem igitur accepit, atque in ea vrbe remanſit. Incredibili autem voluptate afficiebatur, cùm tot ibì fratrum collegia cerneret: quorum loca quotidiè frequentabat, præcipueque diui Dominici templum, vbì maximè verſabatur, tanquàm quod erat futurum, præſagiret. Ità paulatìm & patris & patriæ oblitus eſt, Cap. 5. Mira hominis probitas & innocentia. Iſti° Petronij Vita habetur ſuprà Oct. 4. Bononiæ dat operam militiæ.

nec iam aliud cupiebat quicquam, quàm in eo monaſterio vitam agere.

Cap. 6. Tali igitur incēſus deſiderio die quadam, vbi illuxit, ad ædem diui Dominici venit, ſuum conſilium cum eo communicaturus, qui primus factus eſſet obuius, & facturus quicquid ille conſuluiſſet. Fortè fortuna opportunè admodùm incidit in ipſum monaſterij præfectum Nicolaum Carbonellum Catalanum, concionatorem eximium. Ad cuius genua prouolutus, rogauit vt ſibi, cupienti maximè Deo famulari, conſilium & opem afferret. Attulit ille continuò ſalutare cōſilium, & facunda oratione, quæ ex illius ore diuinitùs manabat, accenſum iam per ſe iuuenis animum ſic inflammauit, vt ſublata omni mora, petierit in cōſortium Prædicatorum admitti: quod poſtero die conſecutus eſt. Erat beatus Iacobus literis mediocriter eruditus: & annum agebat quartum atque trigeſimum, quandò monaſticā vitam ingreſſus eſt. Qui cùm inter alias animi plurimas dotes præcipuè mitis ac manſuetus eſſet, conſiſtere in humilimo gradu voluit, & ex eorum eſſe grege, qui Conuerſi vulgò nuncupantur. Sed exceptus eſt mira omnium lætitia, quaſi præſagientium, qualis quantuſq; iuuenis ille euaſurus eſſet. nec quicquam fefellit opinio. Siquidem continuò totum ſe Deo tradidit, nec quicquam omiſit, quod ad verum illius cultorem pertineret. Magiſtro tyronum, quos nouitios appellant, præcipuè vacabat: quem frequenter ſupplex orabat, vt ſe inſtrueret, ac ea doceret, quæ ſibi præcepta religionis ac inſtituta patrū panderent. Quo ſtudio atque ſolertia breuì mirè profecit, charuſque omnibus & admirabilis eſſe cœpit.

Amplectitur S. Dominici inſtitutum.

Cap. 7. Pręclara ei⁹ humilitas.

Adeò autem mitis, adeò manſuetus erat, vt cùm omnibus ſanctior eſſet, omnibus ſe deteriorē putaret: quę res tum maximè patuit, cùm decurſo iam anno, de patrum iudicio ac voluntate dubitauit. Nam ad genua ſingulorum prouolutus, rogabat nè ſuis offenſi criminibus, à ſuo contubernio & ſocietate ſe repellerent. Verba autem illa, quibus vti profitentes initam vitam ſolent, adeò tenaciter menti illius adhæſerant, vt nulla diei elaberetur hora, in qua eorum non reminiſceretur. Quæ autē profitendo promiſerat, tam exactè, tamq; conſtāter ſeruabat, vt mirabile omnibus obedientiæ, paupertatis ac patientiæ exemplum foret. Pudicitiam vſque ad exitum vitæ ſeruauit, vt nihil illo purius ac mundius conſpiceretur. Nam præterquàm quòd ſuum corpuſculum aſperrimè domitabat, vigilijs quoquè, orationibus, ieiunijs & alijs multis macerabat modis: oculos ſuos diligētiſſimè cuſtodiebat, nè quid intueretur, quod ad libidinem prouocaret. atq; ob eam rem nunquàm ocioſus erat. Nunquàm illum ſine negocio dies, nunquàm nox inueniebat. Quòd ſi quādò egredi in publicum cogebatur, impensè Deum rogabat, vt ſe cuſtodiret, & ſuos auerteret oculos, nè vanitatem cernerent, quòd ſciebat ſolere per feneſtras mortem ingredi. Quòd ſi quandò veſtigium aliquod fortè libidinum excitabatur, continuò Chriſti cruciatus inenarrabiles ad memoriam reuocabat: quo quidem tanquàm ſubito imbre, illud quicquid erat incendij reſtinguebatur.

Egregia pudicitia.

Ierem. 9.

Cap. 8. Inſignis obedientia. Philip. 2.

Sed inter plurimas virtutes, quibus excellebat, præcipua erat obedientia. Recordabatur enim ſemper Chriſtum vſque, ad mortem factum eſſe obedientem. Quæ res quidem adeò promptum reddebat illum ad parendum, vt ſæpiſſimè iuſſa præueniret, & nondùm benè auditis, quæ ſibi mandabantur, tanquàm audiuiſſet, illa continuò exequi feſtinaret. Afferam huiuſce virtutis memorabile exemplum. Præfectus monaſterij Michaël Holandinus per monaſterium ducebat magnum quendam antiſtitem. Incidit fortè in beatum Iacobum, & conuerſus ad præſulem: Vides'ne hūc? inquit. Mira vitæ integritate inter nos effulget, in quo præcipua virtutum enitet obedientia. Huius rei mox, ſi velis, periculum faciam. Annuit præſul. Præfectus igitur accerſito ad ſe beato Iacobo. Fili inquit, opùs eſt, vt ſublata omni mora, vſq; in Galliam te ad Pariſinam vrbem conferas magni enim momenti literæ tibi eò ſunt perferendæ. Lætus ille, repentè. Praſto adſum pater, inquit. Sed licet'ne ſtatim me in cubiculum meum tendere, vt baculum ac pileum ſumam? Stupuit antiſtes ille, nec ſatis mirari poterat incredibilem in re tanti momenti promptitudinem. Ciuis quidam Bononienſis aliquot ex cœnobitis diui Dominici ad villam vrbi propinquam inuitauerat, præcipueq; rogauerat, vt beatum Iacobū ſecum adducerent. Profecti igitur, cùm iam pranſi eſſent, vnus ex patribus, qui primum ibì locum tenebat, vt ſummæ illius obediētiæ periculum faceret, iuſſit vt accepta funda (eſt autē id rete) ad propinquum * Rhenum iret piſcatum. Paruit ille continuò, & vno iactu mirandam piſciculorum vim cepit, ità vt omnes obſtupeſcerent. ſed id cuncti illius obedientiæ adſcripſerunt.

Illuſtre eius obedientiæ exemplum.

Aliud.

Quemad-

Aliud.

Quemadmodùm cùm præfectus monaſterij quadā die illi iuſſiſſet, vt ad quærendum panem feſtinaret. Nam tum fortè quandam in vitro effigiem pulcherrimam pinxerat, (vitreas enim feneſtras optimè concinnabat) & vt colores vitro tenaciùs inhærerent, in paruo furno ex more poſuerat: quæ res eius pręſentia maximè indigebat. Attamen potiùs eſſe parendum ſuo præfecto ratus, ſacculum arripuit, & ad mendicandum panem ſeſe contulit. Reuerſus poſt multas horas, tam benè decoctos in pictura colores offendit, vt nunquàm aliâs meliùs illi ars ſucceſſerit.

Cap. 9. Eximia charitas.

Erat admirabilis quoquè in eo charitas. Nihil putabat antiquius, quàm præcipuè ægrotātibus in monaſterio inſeruire: qui quidem illius pręſentia & miniſterio ità recreabantur, vt non dubitarent ſe mox omni ægritudine leuandos. & certè pleriq; leuabantur. Quòd ſi qui fortè obibant, & ipſe eos ex more lauabat, & proprijs humeris efferebat. Quarè ea reſedit in animis hominum opinio, vt minimè dubitent nunc vita functum facilè ægrotantibus, ſi inuocetur, adfuturum, quòd tam promptā operam quolibet morbo laborantibus viuens exhibebat. Id ità eſſe, multis quidem exemplis poſtmodùm comprobabimus. Ad hanc verò eximiam virtutem amplexandam leniſſimis verbis & efficaciſſimis aſſiduè alios hortabatur, eratque ipſe præclarum omnibus ſpecimen & exemplar. Solus deindè orationi & contemplationi totus erat intētus, Deumq; aſſidue pro viuis omnibus atq; defunctis precabatur. Frequenter primus omnium ad nocturnum officiū ſurgebat: quod vbì celebratum erat, angulum quempiam remotiorem ac ſecretiorem deligebat. Ibì totus mente & corpore Deo vacabat. Nullus autem elabebatur dies, in quo præcipuè Chriſti geſta non recenſeret, & multis cum lachrymis diros eius cruciatus acerbiſſimamq; mortem repeteret. Cùm verò iam multùm oráſſet, & finem faceret, illud deniq; dicere ſolebat: Gloria tibi Domine, qui natus es de Virgine: ſuccurre mihi hodiè, cum patre & ſancto ſpiritu in ſempiterna ſecula, Amen. Et ad glorioſam Virginē, quam præcipuo cultu venerabatur, conuerſus, aiebat: Aue Regina cælorum, pro ſalute mea & omnium fidelium. Deindè ad ſanctos omnes ſeſe cōuertens, dicere ſolebat: Sancti Dei omnes &c. Poſteà verò ad omnes eccleſiæ aras accedebat, ibique à beata Virgine incipiens, orabat. Cùm verò iam illuceſceret, totum officium ſuum horarium vſq; ad veſpertinum celebrabat: & vbì ſacris altaris, quam Miſſam dicimus, ſemèl aut ſæpiùs, prout ocium dabatur, interfuerat, ad opera manuū, quorum penè in omni genere monaſterio erat vtiliſſimus, reuertebatur, vt ſic diuinis functus, paratior eſſet ac expeditior, ſi quid ſibi agendū mādaretur. Sed nullā orationē ſuauiorē ſibi ac iucundiorem promebat, quàm Dominicā. Tūc enim putabat ſibi os melle ac omni nectare compleri.

Studiū precādi & contemplandi.

Meditatio vitæ & paſſionis Chriſti.

Mariam virginē & ſanctos Dei frequenter inuocat.

Cap. 10.

Semper autem ſancti aliquid, vbì finem orandi fecerat, meditabatur, nec vllum ſinebat tempus elabi vacuum: habebatq; illud frequens in ore, Qui non laborat, non manducet. & inſupèr illud addebat: Multa mala docuit ocioſitas. Taciturnitatis verò tantus erat cultor, vt nunquàm, niſì vſus exigeret, loqueretur. Sed & patientiæ atque conſtantiæ memorabile erat exemplum. Tres grauiſſimas ægritudines paſſus eſt, quas intenſi dolores exacerbabant. Eas tamen ità diſſimulauit, adeoq; patienter tulit, vt nunquàm à conſuetis actionibus fuerit retractus, nec alicui, quæ pateretur, prodiderit. Erat prætereà mirè affabilis, placidus omnibus, ſalua grauitate, charus atque amabilis, ac plurimarum virtutum ſplendore monſtrabilis. Qua fama impulſus illuſtris princeps Calabrię Dux, qui poſteà Alphonſus ſecundus Sicilię Rex fuit, cùm Boniam profectus, diui Dominici ſepulcrum viſeret, beatum etiam Iacobum videre voluit: quem nunquàm anteà ſibi viſum, vbì cum multis alijs cœnobitis ad ſe venientem conſpexit, ſtatìm cognouit, & honorificè ſalutauit, & amplexus eſt ac rogauit, vt pro ſe Deum precaretur, vt poſſet incolumis in patriam & ad genitorem ſuum reuerti. & factus eſt voti compos. Ad tantum autem ſanctitatis gradum euaſerat, vt cæleſti circunfuſum luce orantem noctù multi viderint. Infeſtum quidem per omne tempus dęmonem habuit: ſed eius dolos, hucuſquè latentes expertus eſt: deincèps verò aperto Marte multa cum eo certamina habuit. Nam fuſtibus ſæpè orantem cecidit, & alijs mille vexauit modis: ſemper tamen athleta fortiſſimus victor euaſit. Mirificè autem poſt diſceſſum dæmonū cæleſti luce, quam diximus, recreabatur, & voce Angelica. Adhortans enim de cælo miſſus Angelus, ſic eum alloquebatur: Serue Dei, eſto fidelis vſque ad mortem. Expecta Dominum: viriliter age, & confortetur cor tuum. Ingentia ſunt enim, quæ tibi pro paruo labore atque certamine præmia proponuntur. Ità melior in dies & ſanctior fiebat.

2. Theſſ. 3. Eccli. 33.

Silentium.

Patientia rara.

En quāti eū facit tantus princeps.

Dæmon ei valdè infeſtus eſt.

Angelus eū confirmat.

Pſal. 26.

Cap. 11. Die quodam conatus eſt dæmon illum ab oratione retrahere. Orabat autem ad aram diui Vincentij poſt Completorium. Venit igitur hoſtis antiquus in veſte cōſciſſa,& ad pudenda vſq; ſubducta, vnicum habens in fronte vt Cyclops oculum. Vbi verò illum beatus Iacobus adſpexit, ſigno ſe ſalutiferę Crucis armauit,& ſtatim dęmon euanuit. Nocte autem quadam poſt celebratum nocturnum officium, cùm ad aram beati Antonij, quòd remotior erat & obſcurior, orãdi cauſa ſe recepiſſet. dæmonum caterua ſpecie lætantium cum tripudio ingenti ad eum venit. Miratus ipſe tantam in eis lætitiam, audacter ad ſe vocatos per ſacroſanctum Ieſu Chriſti nomen iuſſit, vt ſibi tantæ lætitiæ cauſam promerent. putabat enim, quod erat, eos vel patrâſſe ingens aliquod malum, vel quòd mox patrandum foret, tantoperè lętari: nec eum feſellit opinio. Reſponderunt igitur, ſe idcircò adeò lætos eſſe, quòd poſtero die ciuium ſeditione ingens ſtrages edenda eſſet. Quod vbì beatus Iacobus accepit, continuò ad Deum cōuerſus, multis cum lachrymis ciuium pacē ab eo impetrauit & vrbis tranquillitatem. Cumq; ab oratione ſurrexiſſet,& cubiculum ſuum eſſet ingreſſus, quieturus aliquantulùm, ingentem ibì offendit teterrimorum coruorum multitudinem, crocitantium, & vnguibus ac roſtris ſeſe impetentium. Ille verò ſigno ſe Crucis repentè muniuit,& dixit: Deus in adiutorium meum intende. quibus verbis fœdiſſimæ alites continuò euanuerunt. Sed quo magìs illum dæmones infeſtabant,& oppugnare conabantur, tanto illum ad certamina fortiorem & alacriorem Deus reddebat.

Signo Crucis fugat dæmonem.

Precib' ſuis auertit ciuium ſeditionem.

Pſal. 69.

Cap. 12. Raptum illum aliquandò in cælum Pauli more, accepimus. Nam cùm ſe die quadam orationi dediſſet, ſenſit continuò ſeſe auferri, & tanquàm cadauer corpus ſuum relinqui. Putauit autem ſeſe in quendam amœniſſimum locum eſſe perductum, vbì ex variorum florum adſpectu & odore incredibilem voluptatem caperet. Ibì ſe mirificos audiſſe concentus, & omnia, quæ ad explendam voluptatem pertinerent, vberrimè fuiſſe. Ingreſſus eſt eo fortè momento temporis, illius cubiculum ex cœnobitis quidam, qui vbì iacentem ac veluti mortuum vidit, exclamauit continuò, & rem Præfecto monaſterij trepidus nunciauit. Accurrit ille cum caterua fratrum: qui cum ſtatìm, vt mos eſt, confricare cœperunt,& aquam in faciem iacere, & omnia experiri, quæ circa exanimatos fieri ſolent. Reſipuit ille tandèm, velut ex graui quodam ſopore excitatus,& conqueſtus eſt grauiter, quòd ſe incredibili ſuauitate ac voluptate priuâſſent.

2. Cor. 12.

Rapitur extra ſeſe.

Cap. 13. Prodigijs multis claruit adhuc viuus, è quorum numero quædã referam. Quidam Bononienſis ſacerdos optimus, cui Hieronymo Auiolo nomen fuit, beato Iacobo familiaris & charus admodùm erat. Is fortè in grauem incidit valetudinē, vt minima de eius ſalute ſpes eſſet. Miſit ille, qui beatum Iacobum ad ſe perduceret. Venit continuò, vt erat benignus omnibus & expoſitus. Cumq; ſe mutuò ſalutâſſent, & dulci colloquio paulùm ſe recreâſſent, rogauit beatus Iacobus, vt omnes cubiculum egrederentur. Quod vbì factum eſt, continuò cœpit orare, ac pro ſalute ſui familiaris precari. Mox aſſurgens, à capite ægrotãtis ad pedes dexteram ſuam leniter duxit. Miram rem afferam. Prout manum per corpus ducebat, ità repentè ex illis partibus fugabatur morbus, vt ſubſecuta ſit ſanitas. Eiuſdem ſacerdotis ſoror grauiter ægrotauit: ſperauit eandem opem, quam in fratre fuerat experta. Igitur ad ſe accitum rogauit, vt ſuis apud Deum precibus ſibi adiumento eſſet. Ille verò, habita breui oratione, frontem ægrotantis Cruce ſignauit,& ſoſpitem extemplò reddidit.

Illuſtre miraculum.

Aliud.

Cap. 14. Venio nunc ad eius felicem obitum. Annos erat natus quatuor & octoginta beatus Iacobus, cùm in valetudinem incidit, quæ illi ſuprema fuit. Intelligens ipſe finem aduenìſſe ſuæ vitæ, vocauit ad ſeſe illum, cui ægrotantium cura commiſſa erat,& ait: Ego, frater, iam delibor, & tempus meæ reſolutionis inſtat. Proin rogo te, huc voces inſignem doctrina & religione virum magiſtrum Vincentium Caſtronouenſem, monaſterij huius Præfectum, cui delicta mea generaliter confiteri volo. Quod vbì fecit,& plenam remiſſionē ex more aſſecutus eſt, acceſſit ad eum ex cœnobitis vnus, cui Dionyſio fuit nomen, cui inteſtina fluebant, ſpei ac fiduciæ plenus, & ait: Dilecte frater, tu quidem ad patriam properas, ego autem atroci morbo hìc crucior: nec cantare poſſum, nec concionari. Sed te per Deum rogo, ad quem tendis, vt cùm illi iunctus fueris, memineris meî, ac tuis precibus hanc à me moleſtiam depellas. qui ſe quidem id facturum ſpopondit. Cùm autem ad vltimum deueniſſet, priuſquàm expiraret, ipſe ſibi manus decēter & pedes cōpoſuit,& ità felicem efflauit animã. Continuò autem color, qui morienti, vt ſolet, abierat, & vultûs quædam hilaritas, & per totum

Sub mortē facit ſuo Præſidenti omniū peccatorū generalē confeſſionem.

Feliciter è corpore decedit.

totum corpus candor eximius redijt, & claritas admirabilis, vt nulli dubium eſſet, quin rectà in cælum migrâſſet. Is autem, cui inteſtina, ſicut modò dixi fluebant, quique illius opem paulò antè petierat, accedens ad eius cadauer, & multo cum fletu amplexatus, cœpit promiſſa repoſcere, & rogare vt ſuî memor eſſet. Nec promiſſam ille opem diſtulit. nam priuſquàm indè abſcederet, ſeſe diro prorsùs liberatũ morbo ſenſit. Obijt autem beatus Iacobus anno ab aduentu Chriſti milleſimo quadringenteſimo nonageſimoprimo, quinto Idus Octobris. Sanatur morbidus.

Statìm autem per totam vrbem viſa eſt vox diuinitùs diffundi, quæ cunctos moneret, vt ſi ſanctum virum, qui obîſſet, cernere vellent, continuò ad ædem diui Dominici concurrerent. Repentè autem tota confluxit ciuitas, ſeque felicem putabat, quicunque ſacrum cadauer poſſet contingere. Puellus ibì annorum trium, qui nec firmis adhuc greſſibus conſiſtere, nec loqui poterat, per confertam multitudinem, & per medios pſallentes patres ad ſanctũ cadauer diuinitùs euaſit: cumque illud tetigiſſet, ſtupentibus omnibus, & firmiter gradi, & rectè loqui cœpit: domumque profectus, ſtupentem nouitate rei matrem admonuit, vt ad ædem diui Dominici properaret, & ſancti viri corpus viſeret mox ſepeliendum. Præfectus verò monaſterij cum cæteris patribus, cùm eum ſepulturi eſſent, communi ſententia diuerſo in loco ſepelire decreuerunt, nè cæteris commiſceretur cadaueribus: cùm ſic multorum, qui cum ſanctitatis opinione deceſſiſſent, permixtione & confuſione cadauerum, memoria perîſſet. Separatìm igitur eum in loco tumulârunt, quod paruum Capitulum appellât. nec ibì diù perſtitit. Nam cùm incredibilis quotidiè magìs fieret ad eius ſepulcrũ populi concurſus vtriuſque ſexûs, & inſolitũ eſſet ac indecens, fœminas ad eam partem monaſterij ingredi, vbì ſepultus erat: neceſsè fuit poſt diem octauum, permittente id Bononienſi Antiſtite, in eccleſiam transferre, & ad aram diui Thomæ ſepelire, ſic integrum & incorruptum, àc ſi tunc primùm expitâſſet. Vbì verò ſepultus fuit, penè infinita ſecuta ſunt prodigia, quorum partem aliquam commemorabimus. Cap. 15. Miraculum ad côtactũ corporis ei° Mutatur eius ſepultura poſt octauũ diẽ ob populi & miraculorum frequentiam.

Quidam Bononienſis mercator filium habebat infantem, vtpotè anniculum: qui cùm grauiſſimè ægrotâſſet, expirâſſe putabatur. nullum enim in eo vitæ ſignum apparebat. Parentes igitur mœſtiſſimi, confugientes ad opem beati Iacobi, cuius modò extincti fama ſanctitatis erat celebris, vouerunt, ſi puer reuixiſſet, beati ſe Iacobi, hoc eſt, Prædicatorum veſtitu illum induturos. Continuò igitur oculos infans aperuit, atque conualuit: tabellaque ad ſepulcrum beati Iacobi appenſa eſt, cum inſcriptione tali: Hic puer extinctus erat, ſed meritis beati Iacobi reuixit. Mulier quædam deſperata iam ſalute, & ſacro inuncta oleo Chriſtiano more, mox animam exhalatura videbatur. Propinqui eius, beati Iacobi opem implorârunt, & mira res cõtinuò ſecuta eſt. Nam quæ loqui pauloantè non poterat, caput extulit: &, Deo, inquit. gratias ago, qui beati Iacobi meritis me à morte reuocauit. Vir clarus vita, literis & religione Hieronymus Bononienſis, ex diui Dominici Prædicatoribus, fortè concionabatur, & beati Iacobi ſanctitatem & prodigia multa, quæ ad merita illius teſtanda quotidiè Deus edebat, quibus æquum erat laudibus efferebat. Aderat concionanti Bononienſis quidam ciuis, qui filium domì reliquerat grauiſſimè ægrotantem. Is accenſus talibus, atque in magnam ſpem arrectus, Deum rogare cœpit, vt beati Iacobi meritis præſenti ægritudine puerum ſuum liberaret. Factus eſt continuò voti compos, & poſtero die ſoſpes cum patre epulatus eſt. Cap. 16. Infans, nuncupato à parẽtibus voto, reuiuiſcit. Itẽm fœmina. Præclarum miraculũ.

Bononienſis matrona legerat ad idem ſepulcrum in tabella, quẽdam monachum vehementiſſima febre beati Iacobi meritis eſſe liberatum. Hæc ſororem habebat, iam tres menſes tertiana & ingenti dolore capitis laborantem. Inuocauit illa beati Iacobi pro ſorore auxilium, & ſtatìm conualuit. Alia quoquè matrona, centeſimum tranſgreſſa annum, diro & pudendo morbo laborabat: tacto illius ſepulcro, liberata eſt. In eadem ciuitate puella dolore graui, qui totum corpus inuaſerat, iam quatuor menſes laborauerat. Magna fidutia impetrandi eius opem implorauit, & conſecuta eſt. Nam ſtatìm abſque vllius adminiculo ſurrexit è lectulo, & die poſtero eius ſepulcrum inuiſit. Bartholomæus Genuenſis, Ordinis Prædicatorum, monaſterij Saonenſis Præfectus, in grauem Bononiæ febrem inciderat. Qui admonitus à comite ſuo, vt ad beati Iacobi auxiliũ confugeret, confugit, & confeſtìm conualuit. Paulus etiam Boëmus, eiuſdem Ordinis, Bononiæ ſtudens, & ipſe grauiſſima febre laborabat, futura iudicio mediocrum diuturna. Dolorem prętereà capitis iam nouem annis patiebatur. Is ad beati Iacobi opem confugit, & extemplò vtraque moleſtia liberatus eſt. Cap. 17. Aliquot miracula.

Vincentius Soncinenſis in eodem monaſterio ex eorũ numero, qui Conuerſi dicuntur, familiaris admodùm beato Iacobo fuerat, & morientem in ſuo gremio fouerat. Is fortè in grauiſſimam febrem inciderat, adeò vt ſe non poſſe diutiùs viuere putaret. Beatum Iacobum precatus eſt, vt ſibi adiumento eſſet, & extemplò affuit. Quidam ex agro Bononienſi, cui Magacaro fuit nomen, & ipſe grauiter febricitans, beati Iacobi auxilium inuocans, ait: Si vera ſunt, quæ de tua ſanctitate prædicantur, & ad opem ferendam implorantibus tam facilem te, ſicut audio, exhibes, mihi quoquè, precor, ſubueni. Non fuêre ſpes ac preces illius irritæ. nam continuò febris eum reliquit. Nobilis matrona Bononienſis, graui terrore perculſa, ità exhorruerat, vt membra omnia contracta eſſent. Venit illi in mentem beatus Iacobus, & eius opem rogauit, & mox priſtinæ valetudini reſtituta eſt.

Nota tam repentinas omnes has curationes.

Cap. 18. Contracta ſanatur.

Verùm non Bononiæ ſolùm, ſed etiam in remotis Italiæ ciuitatibus claruit miraculis. Nam & Mediolani vxor eius, quem iuſtitiæ ducem vocant, cùm iam tres annos contracta habuiſſet crura, audita beati Iacobi fama, quæ iam celebris in pleriſque Italiæ locis erat, illius opem implorauit, & mox ſanata eſt. Et in Venetis Murani quidam presbyter in æde diui Petri martyris depictam nupèr effigiem attentiùs intuebatur: cumque perquiſiſſet, cuiuſnam eſſet, audiuit eſſe beati Iacobi, Bononiæ nupèr extincti, admirabili ſanctitate viri, cuius meritis multa prodigia Deus ederet. Is iam multis annis ingenti dolore capitis laborauerat, tanto quidem, vt ſæpè ſuſpicaretur, nè mentem amitteret. Igitur ſpei plenus & fidei, beatum Iacobum precatus eſt, vt ſibi adiumento eſſet. Adfuit ille, ac diuturna valetudine ſupplicem ſuum liberauit.

Periculoſus capitis dolor abigitur

Ciuis quidam Bononienſis filium habebat diù calculi morbo laborantem. Acceſſit ad beati Iacobi ſepulcrum, & rogauit vt filio opem afferret, & impetrauit. nam puer continuò liberatus eſt. Dionyſius quidam Lucenſis filium habebat Bononiæ grauiter ægrotantem, vt de eius ſalute medici deſperarent. Ad ſepulcrum beati Iacobi acceſſit, & filium illi ſuum commendauit. Quem, domum reuerſus, incolumem reperit: & cum ingenti gaudio ad ædem diui Dominici rediens, & magna voce Deum laudans, multis audientibus impetratam opem teſtatus eſt.

Itèm cuiuſdam pueri calculus.

Cap. 19. Alia miracula.

Puella Antonij tonſoris in eâdem ciuitate vitam monaſticam in monaſterio diuæ Agnetis agens, iam tribus annis grauẽ capitis dolorẽ paſſa fuerat. Beati Iacobi opem implorauit, & ſanata eſt. Nobilis in eâdem ciuitate matrona, iam duos dies partûs doloribus cum magno vitæ diſcrimine vexata fuerat. Hortantibus obſtetricibus, vt beatum Iacobũ inuocaret, quãta potuit voce implorauit, & exaudita eſt. Eandem opem in ſimili diſcrimine plebeiæ mulieri attulit, & Calcareſio ciui Bononienſi, qui captus oculis, nihil cernebat, viſum reſtituit: & Mutinẽſi cuidam, qui tanti beneficij memor, argenteos oculos ipſemet ad eius ſepulcrum Bononiam pertulit: & cuidam calcis artifici, qui oculum ità calce oppleuerat, vt per multos dies nihil indè prorsùs cerneret. Is enim ad beati Iacobi ſepulcrum profectus, priuſquàm templum ingrederetur, depulſis tenebris, viſum recepit. Ancilla cuiuſdam matronę Bononienſis, brachium diù inualidũ ac inutile habuerat. Acceſſit ad eius tumulum, & brachio tetigit: momento temporis priſtinũ robur recuperauit. Quidam Bononienſis aromatarius, diuturnum in lingua morbum paſſus fuerat, ſic vt difficilimè & cum magno cruciatu cibum caperet. Vouit is argenteam beato Iacobo linguam, ſi dirus eius ſuffragio morbus à ſe depelleretur. Mox liberatus eſt, & eodem die, quod vouerat, perſoluit.

Voti beato viro nuncupati efficacia.

Cap. 20.

Stephanus è numero Conuerſorum diui Dominici, Placentia Bononiam veniens, vt clarum quendam concionatorem ſecum Placentiam adduceret, nobili mulæ inſederat. Hæc neſcio quo caſu in lethalem morbum incidit, ità vt humì iacens, pabulo prorsùs abſtineret: nec periti morborum talium medici, opem vllam ſpondebant. Ingenti curarũ æſtu fluctuabat Stephanus nobilitate mulæ ac precio, & eius, qui commodauerat, claritate. Relicta igitur illa in ſtabulo, tanquàm mox nullis proficientibus remedijs moritura, ad tumulum ſe beati Iacobi receperat, & eius opem implorauerat: reuerſusque ad ſtabulum, ſic affectam, vt antè, inuenerat & morienti ſimilem. Feſſus ingenti ægritudine animi, & curarum plenus, cubitum ſe contulerat. Dormienti illi viſus eſt beatus Iacobus, qui monuit, vt continuò ſurgeret, & pabulum mulæ apponeret. Credidit ille diuinitùs ſe moneri, & paruit: mulam inuenit perquirentem pabulum, & priſtinæ valetudini reſtitutam.

B. Iacobus apparet Stephano Conuerſo.

Anno milleſimo quingẽteſimo, menſe Februario, vir quidam hydropicus ad idem ſepulcrum cum vxore venit, vt ibi vota perſolueret: qui affirmabat ſe implorata beati

Iacob

Iacobi ope, quatridui ſpatio diro & exitiali morbo ſanatum. Finem profectò non inueniam, ſi cuncta perſequi velim. Sed hæc, nî fallor, ſatis eſſe videri poſſunt, quæ viri tanti apud Deum merita & ſanctitatem eximiam abundè teſtari queant. Hydropic⁹ curatur.

HISTORIA BREVIS S. VVILFRIDI EPISCOPI EBORACENSIS, EX HISTORIA ECCLESIASTICA *gentis Anglorum Bedæ presbyteri.*

INTEREA Rex Alchfrid miſit Vuilfridum preſbyterum ad Regem Galliarum, qui eum ſibi ſuisque conſecrari faceret Epiſcopum. At ille miſit illum ordinandum ad Agilbertum, de quo ſuprà diximus, qui relicta Britannia, Pariſiacæ ciuitatis factus erat Epiſcopus, & conſecratus eſt magno cum honore ab ipſo, conuenientibus pluri-mis Epiſcopis in vico regio, qui vocatur, in Compendio. Veniens quoquè in Britanniam Vuilfridus, iam Epiſcopus factus, & ipſe perplura catholicæ obſeruationis moderamina Eccleſijs Anglorum ſua doctrina contulit. Vndè factum eſt, vt creſcēte per dies inſtitutione catholica, Scoti omnes, qui inter Anglos morabantur, aut his manus darent, aut ſuam redirent ad patriam. 12. Octobris Ex lib. 3. cap. 28. S. Vuilfrid⁹ cōſecratur Epiſcopus.

Anno Dominicæ incarnationis ſexcenteſimo ſeptuageſimooctauo, qui eſt annus imperij Regis Ecgfridi octauus, apparuit menſe Auguſto ſtella, quæ dicitur Cometa, & tribus menſibus permanens, matutinis horis oriebatur, excelſam radiantis flāmæ quaſi columnam præferens. Quo etiam anno orta inter ipſum Regem Ecgfridum & reuerendiſſimum Antiſtitem Vuilfridum diſſenſione, pulſus eſt idem Antiſtes à ſede ſui Epiſcopatûs. Ex lib. 4. cap. 12. Pellitur è ſede ſua.

Pulſus eſt autē ab Epiſcopatu ſuo Vuilfridus, & multa diù loca peruagatus, Romam adijt, dein Britanniam redijt. Etsì propter inimicitias memorati Regis, in patriā ſiue parochiam ſuam recipi non potuit, non tamen ab euangelizandi potuit miniſterio cohiberi. Siquidem diuertens ad prouinciam Auſtralium Saxonum, quę poſt Cantuarios ad Auſtrum & ad Occidentē vſque ad Occidentales Saxones pertingit, habens terram familiarum ſeptem millium, & eo adhuc tempore paganis cultibus ſeruiebat, huic verbum fidei & lauacrum ſalutis miniſtrabat. Erat autem Rex gentis illius Ediluuach, non multò antè baptizatus in prouincia Merciorum, præſente ac ſuggerente Rege Vulhere: à quo etiam, egreſſus de fonte, filij loco ſuſceptus eſt, in cuius ſignum adoptionis, duas illi prouincias donauit, Vectam videlicet inſulam, & Meauarorum prouinciam in gente Occidentalium Saxonum. Itaque Epiſcopus, concedente, immò multùm gaudente Rege, primos prouinciæ Duces ac milites ſacroſancto fonte abluebat. Verùm preſbyteri Eappa & Padda, & Bruchelin & Oidda cæteram plebem vel tunc, vel tempore ſequente baptizabant. Porrò Regina, nomine Ebba, in ſua inſula, id eſt, Vicciorum prouincia, fuerat baptizata. Erat autem filia Eanfridi, fratris Eanheri, qui ambo cum ſuo populo Chriſtiani fuêre. Cæterùm tota prouincia Auſtralium Saxonum, diuini nominis & fidei erat ignara. Cap. 13. Conuertit Saxones in Anglia.

Erat autem ibì monachus quidam de natione Scotorum, vocabulo Dicul, habens monaſteriolum permodicum in loco, qui vocatur Boſānham, ſyluis & mari circundatum, & in eo fratres quinque ſiue ſex, in humili & paupere vita Domino famulātes. Sed prouincialium nullus, eorum vel vitam æmulari, vel prædicationem curabat audire. Euangelizans autem genti Epiſcopus Vuilfridus, non ſolùm eam ab ærumna perpetuæ damnationis, verùm & à clade temporalis interitûs eripuit. Siquidem tribus annis ante aduentū eius in prouinciam, nulla illis in locis pluuia ceciderat, vndè & fames acerbiſſima plebem inuadens, impia nece proſtrauit. Deniquè fertur, quia ſæpè quadraginta ſimul aut quinquaginta homines inedia macerati, procederent ad præcipitium aliquod ſiue ripam maris, & iunctis miſerè manibus, pariter omnes aut ruina perituri, aut fluctibus abſorbendi, deciderent. Verùm ipſo die, quo baptiſma fidei gens ſuſcepit illa, deſcendit pluuia ſerena & copioſa, refloruit terra, redijtq; viridantibus aruis annus lætus & frugifer. Sicque abiecta priſca ſuperſtitione, exufflata idololatria, cor omnium & caro omnium exultauerūt in Deum viuum: intelligentes eum, qui verus eſt Deus, & interioribus ſe bonis, & exterioribus cæleſti gratia ditâſſe. Dicul monachus Scotus. Præ fame multi ſeipſos miſerè perdunt. Merito ſuſceptæ fidei datur pluuia.

Nam

S. Vuilfrid' docet eos piſcandi artem. Nam & Antiſtes cùm veniſſet in prouinciam, tãtamque ibì famis pœnam videret, docuit eos piſcando victum quærere. Nanque mare & flumina eorum piſcibus abundabant, ſed piſcandi peritia genti nulla, niſi ad anguillas tantùm, inerat. Collectis ergò vndecunquè retibus anguillaribus, homines Antiſtitis miſerunt in mare, & diuina ſe iuuante gratia, mox cepêre piſces diuerſi generis trecentos: quibus trifariàm diuiſis, centum pauperibus dederunt, cẽtum his, à quibus retia acceperunt, centũ in ſuos vſus habebant. Multos cõuertit ad Chriſtum. Quo beneficio multùm Antiſtes cor omnium in ſuum diuertit amorem, & libentiùs eo prædicante cæleſtia ſperare cœperunt, cuius miniſterio tẽporalia bona ſumpſerunt. Quo tempore Rex Ediluuach donauit reuerendiſſimo Antiſtiti Vuilfrido terrã octogintaſeptem familiarum, vbì ſuos homines, qui exules vagabantur, recipere poſſet, vocabulo Seoleſeu, quod dicitur Latinè, Inſula vituli marini. Eſt autem locus ille vndiq; mari circundatus, prẹter ab Occidẽte, vndè habet ingreſſum amplitudinis quasì iactus fundæ: qualis locus à Latinis peninſula, à Græcis ſolet cherſoneſus vocari. Condit monaſterium. Hunc ergò locum cùm accepiſſet Epiſcopus Vuilfridus, fundauit ibì monaſterium, ac regulari vita inſtituit, maximè ex his quos ſecum adduxerat fratribus, quod vſque hodiè ſucceſſores eius tenere noſcuntur. Nam ipſe illis in partibus annos quinque, id eſt, vſque ad mortem Ecgfridi Regis, meritò omnis honorabilis officium Epiſcopatûs & verbo exercebat, & opere. Et quoniã illi Rex cum præfata loci poſſeſſione omnes, qui ibidèm erant, facultates cum agris & hominibus donauit, omnes fide Chriſti inſtitutos vnda baptiſmatis abluit. Inter quos, ſeruos & ancillas ducentos quinquaginta, quos omnes non ſolùm baptizando à ſeruitute dæmoniaca ſaluauit, ſed etiam libertatem donando, humanæ iugo ſeruitutis abſoluit.

Ex lib. 5. cap. 20. Anno autem imperij Hofredi quarto, Coenredus, qui regno Merciorum nobiliſſimè tempore aliquanto præfuerat, nobiliùs multo ſceptra regni reliquit. Nam venit Romam, ibique attonſus, Pontificatum habente Conſtantino, ac monachus factus, ad limina Apoſtolorum, in precibus, ieiunijs & eleemoſynis vſque ad diem permanſit vltimum: ſuccedente in regnũ Coenredo filio Edilredi, qui ante ipſum Coenredum idem regnum tenebat. Coenredus Rex fit monachus. Venit autem cum illo & filius Sigheri, Regis Orientalium Saxonum, cuius ſuprà meminimus, vocabulo Offa, iuuenis amantiſſimæ ætatis & venuſtatis, totique ſuæ genti ad tenenda ſeruandaq; regni ſceptra exoptatiſſimus. Itèm Offa Rex, iuuenis florentiſſimus. Qui pari ductus deuotione mentis, reliquit vxorem, agros, cognatos & patriam propter Chriſtum & propter Euangelium, vt in hac vita cẽtuplum acciperet, & in ſeculo venturo vitam æternam. Matth. 19. Mar. 10. Et ipſe ergò, vbì ad loca ſancta Romam peruenerat, attonſus, & in monachico vitam habitu complens, ad viſionem beatorum Apoſtolorum in cælis diù deſideratam peruenit. Eodem ſanè anno, quo hi Britanniam reliquêre, Antiſtes eximius Vuilfridus poſt quadraginta & quinq; annos accepti Epiſcopatûs, diem clauſit extremum in prouincia, quæ vocatur Fundalum, corpuſque eius loculo inditum, perlatum eſt in monaſterium ipſius, quod dicitur * in Hripum, & iuxta honorem tanto pontifici congruum, in eccleſia beati Apoſtoli Petri ſepultum. S. Vuilfrid' 45. anno pontificatûs ſui obit. * Inhrypum. De cuius ſtatu vitaque, (vt ad priora repedãtes, paucis quæ geſta ſunt, memoremus) cùm eſſet puer bonæ idolis, atque ætatem moribus tranſiens, ità ſe modeſtè & circunſpectè in omnibus gerebat, vt meritò à maioribus quasì vnus ex ipſis amaretur & veneraretur. Vbì verò quartumdecimum ætatis contigit annum, monaſticam ſeculari vitam prætulit. Quod vbì patri ſuo narrauit, (iam enim mater obiẽrat) libenter eius votis ac deſiderijs cæleſtibus annuit, eumque cœptis inſiſtere ſalutaribus iuſſit. S. Vuilfrid' puer dat ſe vitæ monaſticæ. Venit ergò ad inſulam Lindisfarnenſem, ibique monachorum famulatui ſe contradens, diligenter ea, quę monaſticæ caſtitatis ac pietatis erant, & diſcere curabat & agere. Et quia acris erat ingenij, didicit citiſſimè pſalmos & aliquot codices, necdùm quidem attonſus, verùm his, quæ tonſura maiora ſunt, virtutibus humilitatis & obedientiæ non mediocriter inſignitus. Propter quod & à ſenioribus, & coætaneis ſuis iuſto colebatur affectu. In quo videlicet monaſterio cùm aliquot annos Deo ſeruiret, animaduertit paulatìm adoleſcens animi ſagacis, minimè perfectam eſſe virtutis viam, quæ tradebatur à Scotis: propoſuitque animo venire Romam, & qui apud ſedem Apoſtolicam ritus Eccleſiaſtici, ſiue monaſteriales ſeruarentur, videre. Quod cùm fratribus referret, laudauerunt eius propoſitum, eumque id, quod mente diſpoſuerat, perficere ſuadebant. At ille confeſtìm veniens ad Reginam Eanfledam, cui notus erat, cuiusque conſilio & ſuffragijs præfato fuerat monaſterio ſociatus, indicauit ei, deſiderium ſibi ineſſe beatorum Apoſtolorum limina viſitandi.

Quæ

Quæ delectata bono adoleſcentis propoſito, miſit eum in Cantiam ad Regem Ercõbertum, qui erat filius auunculi ſui, poſtulans vt eum honorificè Romam tranſmitteret. Quo tempore ibì gradum Archiepiſcopatûs Honorius, vnus ex diſcipulis beati Papæ Gregorij, vir in rebus eccleſiaſticis ſublimiter inſtructus, ſeruabat. Vbì cùm aliquandiù demoratus adoleſcens animi viuacis, diligenter his, quæ inſpiciebat, diſcendis operã daret, ſuperuenit illò alius adoleſcens, nomine Biſcop, cognomento Benedictus, de nobilibus Anglorum, cupiens & ipſe Romam venire, cuius ſuprà meminimus. Huius ergò comitatui Rex ſociauit Vuilfridum, vtque illum ſecũ Romam perduceret, iuſſit. Qui cùm Lugdunum perueniſſent, Vuilfridus à Dalfino ciuitatis Epiſcopo ibì retentus eſt: Benedictus cœptum iter gnauiter Romam vſque compleuit. Delectabatur enim Antiſtes prudentia verborum iuuenis, gratia venuſti vultûs, alacritate actionis, & conſtantia ac maturitate cogitationis. Vndè & omnia, quæ neceſsè habebat, abundanter ipſi cum ſocijs ſuis, quandiù ſecum erant, donabat: & inſupèr offerebat, vt, ſi vellet, partem Galliarum non minimam, illi regendam committeret, ac filiam fratris ſui virginem, illi coniugem daret, eumque ipſe loco adoptiui haberet. At ille gratias agens pietati, quam erga eum, cùm eſſet peregrinus, habere dignaretur, reſpondit, propoſitum ſe magìs alterius conuerſationis habere, atque ideò, patria relicta, Romam iter agere cœpiſſe. Quibus auditis, Antiſtes miſit eum Romam, dato duce itineris, & cunctis ſimul, quæ neceſſitas poſcebat itineris, largiter ſubminiſtratis, obſecrans ſedulò, vt cùm in patriam reuerteretur, per ſe iter facere meminiſſet.

It Romam.

Dalfinus Lugdunen. Epiſcopus apud ſe retinet Vuilfridum.

Veniens verò Vuilfridus Romam, & orationibus ac meditationi rerum Eccleſiaſticarum, vt animo propoſuerat, quotidiana mancipatus inſtantia, peruênit ad amicitiam viri ſanctiſſimi ac doctiſſimi, Bonifacij videlicet Archidiaconi, qui etiam conſiliarius erat Apoſtolici Papæ. Cuius magiſterio quatuor Euangeliorum libros ex ordine didicit, computũ Paſchæ rationabilem, & alia multa, quæ in patria nequiuerat, Eccleſiaſticis diſciplinis accommoda, eodem magiſtro tradente percepit. Et cùm menſes aliquot ibì ſtudijs occupatus felicibus exegiſſet, redijt ad Dalfinũ in Galliam, & tres annos apud ipſum commoratus, attonſus eſt ab eo, & in tanto habitus amore, vt hæredem ſibi illum facere cogitaret. Sed nè hoc fieri poſſet, Antiſtes crudeli morte præreptus eſt: & Vuilfridus ad ſuæ potiùs, hoc eſt, Anglorum, gentis Epiſcopatum reſeruatus. Nanque Brunechilda Regina, miſſis militibus, Epiſcopum iuſſit interfici: quem ad locũ quidem, quo decollandus erat, ſequutus eſt Vuilfridus clericus illius, deſiderans cum eo, tametsì ipſo multùm prohibente, pariter occumbere. Sed hunc vbì peregrinum atque oriundum de natione Anglorum cognouêre carnifices, pepercêre illi, neque eum trucidare cum ſuo voluêre pontifice. At ille in Britanniam veniens, cõiunctus eſt amicitijs Aldfridi Regis, qui catholicas Eccleſiæ regulas ſequi ſemper & amare didicerat. Vndè & illi, quia catholicum eum eſſe comperit, mox donauit terram decem familiarum in loco, qui dicitur Staford, & non multò pòſt monaſterium triginta familiarum, in loco, qui vocatur * in Hriphum, quem videlicet locum dederat pridèm ad conſtruendum inibì monaſterium his, qui Scotos ſequebantur. Verùm quia illi poſtmodùm, optione data, maluerunt loco cedere, quàm Paſcha catholicũ, cæterosque ritus canonicos, iuxta Romanæ ac Apoſtolicæ Eccleſię conſuetudinẽ recipere, dedit hoc illi, quem melioribus imbutum diſciplinis ac moribus vidit. Quo in tempore ad iuſſionem præfati Regis, presbyter ordinatus eſt in eodem monaſterio ab Agilberto Epiſcopo Geuiſſorum, deſiderante Rege, vt vir tantæ eruditionis ac religionis, ſibi ſpecialiter indiuiduo comitatu ſacerdos eſſet ac doctor. Quem non multò pòſt, detecta & eliminata (vt ſuprà docuimus) Scotorum ſecta, in Galliam mittens cum conſilio atque conſenſu patris ſui Oſuui, Epiſcopum ſibi rogauit ordinari, cùm eſſet annorũ circiter triginta, eodem Agilberto tunc Epiſcopatum agente Pariſiacæ ciuitatis. Cum quo & alij vndecim Epiſcopi ad dedicationem Antiſtitis conuenientes, multùm honorificè miniſterium impleuerunt.

Vuilfridus Romę multa diſcit.

Lugduni tondetur.

Dalfinus Epiſcopus interficitur.

** Inrhypum*

Ordinatur presbyter.

Itèm Epiſcopus.

Quo adhuc in tranſmarinis partibus demorante, conſecratus eſt in Epiſcopatum Eboraci, iubente Rege Oſuui, Ceadda vir ſanctus: qui tribus annis Eccleſiam ſublimiter regens, dehinc ad curam monaſterij ſui, quod eſt in Leſtinga, ſeceſſit: accipiẽte Vuilfrido Epiſcopatum totius Nordan Humbrorum prouinciæ. Qui deindè regnãte Ecgfrido pulſus eſt Epiſcopatu, & alij ſunt pro illo conſecrati Antiſtites, quorũ ſuprà meminimus. Romam itaque iturus, & coram Apoſtolico Papa cauſam dicturus, vbì nauem

Pellitur Epiſcopatu.

nauem conſcendit, flante Fauonio, pulſus eſt in Friſiam, & honorificè ſuſceptus à Barbaris, ac Rege illorum Aldgiſlo, prædicabat eis Chriſtum, & multa eorum millia verbo veritatis inſtituens, à peccatorum ſuorum ſordibus fonte Saluatoris abluit: Et quod poſtmodùm Vuilbrordus, reuerendiſſimus Chriſti pontifex, in magna deuotione compleuit, ipſe primus ibì opus Euangelicum cœpit. Ibì ergò hyemem cum noua Dei plebe feliciter exigens, ſic deniquè Romam veniēdi iter repetijt. Vbì poſtquàm cauſa eius ventilata eſt, præſente Agathone Papa, & pluribus Epiſcopis, vniuerſorum iudicio abſque crimine accuſatus fuiſſe, & Epiſcopatu eſſe dignus, inuentus eſt. Quo in tempore idem Papa Agatho cùm ſynodum congregaret Romæ centum vigintiquinque Epiſcoporum aduersùs eos, qui vnam in Domino Saluatore voluntatem atque operationem dogmatizabant, vocari iuſſit & Vuilfridum, atque inter Epiſcopos conſedentem, dicere fidem ſuam, ſimul & prouinciæ ſiue inſulæ, de qua venerat. Cumque catholicus fide cum ſuis eſſet inuentus, placuit hoc inter cætera eiuſdem ſynodi geſtis inſeri: ſcriptumque eſt hoc modo: Vulfridus Deo amabilis Epiſcopus Eboracenſis ciuitatis, Apoſtolicam Sedem de ſua cauſa appellans, & ab hac poteſtate de certis incertiſque rebus abſolutus, & cum alijs centum vigintiquinque coepiſcopis in ſynodo in iudicij ſede conſtitutus, pro omni Aquilonari parte Britanniæ & Hiberniæ inſulis, quæ ab Anglorum & Britonum, necnon & Scotorum & Pictorum gentibus incoluntur, veram & catholicam fidem confeſſus eſt, & cum ſubſcriptione ſua corroborauit.

Multos in Friſia conuertit ad Chriſtum. *Romana Synodus.* *In ſynodo Romana declaratur innocens, & ſedi ſuæ reſtituitur.*

Poſt hæc reuerſus in Britanniam, prouinciam Auſtralium Saxonum ab idololatriæ ritibus ad fidem Chriſti conuertit. Vectæ quoquè inſulæ verbi miniſtros deſtinauit, & ſecundo anno Aldfridi, qui poſt Ecgfridum regnauit, ſedem ſuam & Epiſcopatum, ipſo Rege inuitante, recepit. Sed poſt quinque annos denuò accuſatus, ab eodem ipſo Rege, & plurimis Epiſcopis, præſulatu pulſus eſt. Veniensque Romam, cùm præſentibus accuſatoribus acciperet locum ſe defendendi, conſedentibus Epiſcopis pluribus cum Apoſtolico Papa Iohanne, omnium iudicio probatum eſt, accuſatores eius nonnulla in parte falſas contra eum eſſe machinatos calumnias: ſcriptumque eſt à præfato Papa Regibus Anglorum Edelredo & Alfrido, vt eum in Epiſcopatum ſuum, eó quòd iniuſtè fuerit condemnatus, facerent recipi. Iuuit autem cauſam abſolutionis eius, lectio ſynodi beatæ memoriæ Papæ Agathonis, quæ quondàm ipſo præſente in Vrbe, atque in eodem concilio inter Epiſcopos reſidente, vt prædiximus, acta eſt. Cùm ergò cauſa exigente, ſynodus eadem coram nobilibus & frequentia populi, iubente Apoſtolico Papa, diebus aliquot legeretur, ventum eſt ad locum, vbì ſcriptum erat: Vuilfridus Deo amabilis Epiſcopus Eboracēſis ciuitatis, Apoſtolicam Sedem de ſua cauſa appellans, & ab hac poteſtate de certis incertiſque rebus abſolutus, & cætera, quæ ſuprà poſuimus. Quod vbì lectum eſt, ſtupor appræhendit audientes, & ſilente lectore, cœperunt alterutrùm requirere, quis eſſet ille Vuilfridus Epiſcopus. Tum Bonifacius conſiliarius Apoſtolici Papæ, & alij perplures, qui eum temporibus Agathonis Papæ ibì viderunt, dicebant ipſum eſſe Epiſcopum, qui nupèr Romam accuſatus à ſuis, atque ab Apoſtolica Sede iudicandus aduenerat. Qui iamdudùm, inquiunt, æquè accuſatus, huc adueniens, mox audita ac dijudicata cauſa & controuerſia vtriuſque partis, à beatæ memoriæ Papa Agathone probatus eſt contra fas à ſuo Epiſcopatu repulſus, & tanti apud eum habitus eſt, vt ipſum in concilio, quod congregauerat, Epiſcoporum, quaſì virum incorruptæ fidei & animi probi, reſidere præciperet. Quibus auditis, dicebant omnes vnà cum ipſo Pontifice, virum tantæ authoritatis, qui per quadraginta propè annos Epiſcopatu fungebatur, nequaquàm damnari debere, ſed ad integrum culpis accuſationum abſolutum, in patriam cum honore reuerti.

Rursùs è ſua ſede ejicitur. *Rursùs Romę declaratur innocēs & falſo accuſatus.* *Nota authoritatē Romani Pontificis.*

Qui cùm in Britanniam remeans, in Galliarum partes deueniſſet, tactus eſt infirmitate repentina, & ea creſcente adeò preſſus, vt equo vehi non poſſet, ſed manibus miniſtrorum portaretur in grabato. Sic delatus in ciuitatem Meldum Galliæ, quatuor diebus ac noctibus quaſì mortuus iacebat, halitu tantùm pertenui, quia viueret, demonſtrans. Cumque ità ſine cibo & potu, ſine voce & auditu quatriduò perſeueraret, quinta demùm illuceſcente die, quaſì de graui expergefactus ſomno, exurgens reſedit, apertiſque oculis, vidit circa ſe choros pſallentium ſimul & flentium fratrum: ac modicùm ſuſpirans, interrogauit, vbì eſſet Acca presbyter: qui ſtatìm vocatus, intrauit: & videns eum meliùs habentem, ac loqui iam valentem, flexis genibus gratias egit

S. Vuilfrid' in Gallijs grauiſſimè decumbit.

egit Deo cum omnibus,qui aderant,fratribus. Et cùm parùm conſediſſent, ac de ſupernis iudicijs trepidi aliquantùm fabulari cœpiſſent, iuſſit pontifex cæteros ad horam egredi, & ad Accam presbyterum ità loqui exorſus eſt: Viſio mihi modò tremenda apparuit, quam te audire ac ſilentio tegere volo, donèc ſciam quid de me fieri velit Deus. Adſtitit enim mihi quidam candido præclarus habitu, dicens ſe Michaëlem eſſe Archangelum, & ob hoc, inquit, miſſus ſum, vt te à morte reuocem. Donauit enim tibi Dominus vitam per orationes ac lachrymas diſcipulorum & fratrum tuorum, & per interceſſionem ſuæ beatæ genitricis, ſemperque virginis Mariæ. Quapropter dico tibi, quia modò quidem ab infirmitate hac ſanaberis: ſed paratus eſto, quia poſt quadriennium reuertens, viſitabo te. In patriam verò perueniens, maximam poſſeſſionum tuarum, quæ tibi ablatæ ſunt, portionem recipies, atque in pace tranquilla vitam terminabis. Terribilis ei oblata viſio.

Conualuit igitur Epiſcopus, cunctis gaudentibus, & Deo gratias agentibus, cœptoque itinere, in Britanniam venit. Lectis autem Epiſtolis, quas ab Apoſtolico Papa adduxerat Bertuualdus Archiepiſcopus, & Edilredus quondàm Rex, tunc autem Abbas, libentiſſimè fauerunt. Qui videlicet Edilredus accitum ad ſe Coënredum, quem pro ſe Regem fecerat, amicum Epiſcopo fieri petijt, & impetrauit: ſed Aldfridus Nordan Humbrorum Rex eum ſuſcipere contempſit, nec longo pòſt tempore ſuperfuit. Vndè factum eſt, vt regnante Oſredo filio eius, mox ſynodo facta iuxta fluuium Nidd, poſt aliquantum vtriuſque partis conflictum, tandèm cunctis fauentibus, in præſulatum ſit ſuæ receptus Eccleſiæ. Sicque quatuor annis vſque ad diem obitûs ſui vitam duxit in pace. Defunctus eſt autem quarto Idus Octobris in monaſterio ſuo, quod habebat in prouincia Vndalum, ſub regimine Cudbaldi Abbatis, & miniſterio fratrum perlatus in ſuum monaſterium primum, quod dicitur * in Hripum, poſitus eſt in eccleſia beati Apoſtoli Petri, iuxta altare ad Auſtrum, vt ſuprà docuimus, & hoc de illo Epitaphium eſt ſcriptum: Edilredus Rex, poſteà Abbas. Obitus S. Vuilfridi Epiſcopi. * Inrhypum

Vuilfrid hîc magnus requieſcit corpore præſul,
Hanc Domino qui aulam, ductus pietatis amore,
Fecit, & eximio ſacrauit nomine Petri,
Cui claues cæli Chriſtus dedit arbiter orbis,
Atque auro ac Tyrio deuotus veſtijt oſtro.
Quinetiam ſublime Crucis radiante metallo
Hîc poſuit tropheum: necnon & quatuor auro
Scribi Euangelij præcepit in ordine libros,
Ac thecam è rutilo his condignam condidit auro.
Paſchalis qui etiam ſolennia tempora curſûs,
Catholici ad iuſtum correxit dogma Canonis, Corrigit verè Anglorum errorē circa celebrationem feſti Paſchalis.
Quem ſtatuêre patres: dubioque errore remoto,
Certa ſuæ genti oſtendit moderamina ritûs.
Inque locis iſtis monachorum examina crebra
Colligit, ac monitis, cauit quæ regula patrum,
Sedulus inſtituit, multiſque domique foriſque,
Iactatus nimiùm per tempora longa perîclis,
Quindecies ternos poſtquàm egit Epiſcopus annos,
Tranſijt, & gaudens cæleſtia regna petiuit.
Dona Ieſu, vt grex paſtoris calle ſequatur.

VITA S. VENANTII ABBATIS, AVTHORE B. GREGORIO TVRONENSI EPISCOPO,

De vita Patrum *Cap.* 16.

SOLITARIVM atque multiplex donum eccleſijs populiſque terrigenis cęleſtis potentia pręſtat, cùm largitur iugiter ſeculo, non modò peccatorum ſuffragatores, verumetiam vitę doctores æternæ. quod vnicum cernitur, dum à maieſtate diuina tribuitur: multiplex, quia cunctis, qui expetere voluerint, affluenter indulgetur, iuxta illud: Petite, & accipietis, & reliqua. Vndè vigilanter inceſſanterque debet inueſtigare mens humana Sanctorum vitam, & 13. Octobris Iohan. 16.

Sanctorum vitę accuratè inueſtigandæ.

hoc prouocata ſtudio, accenſa exemplo, ad ea ſemper extendi, quæ Deo nouit eſſe acceptabilia, vt ab ipſo vel mereatur à malis erui, vel poſſit exaudiri. Hæc enim ab eius maieſtate quærebant Sancti percipere, poſcentes iugiter, vt ipſe inſinuaret cordi, ipſe perficeret in opere, ipſe loqueretur in ore: quo faciliùs purgata mens, cogitatione, eloquio, actione, cogitaret ſancta, loqueretur iuſta, operaretur honeſta. Vndè factum eſt, vt dum in his, quæ diuinitati ſunt placita, famulabantur: obtinerent ſibi remitti peccati debitum, eruerentur à cœni ſordentis contagio, cæleſte pro meritis inuitarentur ad regnum. Ponebant etiam & præceſſorum exempla ante oculos ſuos, atque omnipotentem Dominum pro eorum affectibus collaudabant, quorum, vt diximus, exempla ſequi meditabantur. Vndè & nos in præconio deuoti Deo famuli Venantij Abbatis effari nitentes, diuinitati potiùs dona ſua referimus: quia dexteram eius manifeſtum eſt effeciſſe, quod ſanctos conſtitit operatos eſſe: deprecantes, vt aperiat os muti ad publicanda opera antiſtitis ſui: quia ſicut eſſe nos recognoſcimus ſcientia tenues, ità nouimus conſcientia peccatores.

Deus operatur in ſanctis.

S. Venantij parentes & patria.

Igitur beatus Venantius Biturigi territorij incola fuit, parentibus ſecundùm ſeculi dignitatem ingenuis, atque catholicis. Qui dum eſſet iuuenili ætate florens, à parentibus ſponſali vinculo obligatur. Cumque, vt ætati huic conuenit, amori ſe puellari præſtaret affabilem, & præter pocula frequentia etiam luxurioſè induceretur, contigit vt ad vrbem Turonicam, Domino inſpirante, veniret. Erat autem tunc temporis monaſterium baſilicæ ſancti Martini propinquum, in quo Syluinus Abbas gregem Deo deuotum regulari ſceptro regebat. Ad hoc vir iſte deuotus accedens, virtutesque cernens beati Martini, ait intrà ſe, vt conijcio: Melius eſt, ſeruire impollutum Chriſto, quàm per copulam nuptialem contagio inuolui mundano. Relinquam ſponſam territorij Biturigi, & annectar catholicæ per fidem Eccleſiæ, vt quæ credo corde, etiam opere merear effectui condonare.

S. Venantius tonſuratur, & fit monachus.

Hæc intrà ſe voluens, aduenit ad antedictum Abbatem: prouolutusque ad pedes eius, quid intimo corde gereret, cum lachrymis patefecit. At ille gratias agens Deo pro fide pueri, addita etiam prædicatione ſacerdotali, iuuenem totondit, & gregi monaſteriali aſſciuit. Exin ſe in humilitate fratribus exhibens, & charitatem cum omnibus diligens, in tantum ſanctitatis apicem euectus aſſeritur, vt ab omnibus tanquam parens ſummo ſtudio coleretur. Vndè factum eſt, vt decedente Abbate *iam*

Deindè Abbas.

dicti monaſterij, ipſe in loco Abbatis, eligentibus fratribus, ſubſtitueretur. Deniquè quadam Dominica ad Miſſarum celebranda ſolennia inuitatur, dixitque *fratribus*: Iam oculi mei caligine obteguntur, nec poſſum libellum adſpicere. *Presbytero* igitur hæc alteri agenda mandate. Dicente autem preſbytero, ipſe proximus adſtitit, ventumque eſt, vt ſanctum munus iuxta morem catholicum, ſigno Crucis ſuperpoſito, benediceretur. At ille intuitus, vidit quaſi ad feneſtram abſidæ ſcalam poſitam, & quaſi deſcendentem per eam virum ſenem, clericatûs honore venerabilem, atque oblatum in altario ſacrificium dextera extenſa benedicentem. Hæc autem agebantur in baſilica ſancti Martini. Quod nullus videre meruit, niſi ipſe tantùm. Reliqui verò cur non viderint, ignoramus. Ipſe tamen deincèps fratribus retulit. Nec autem eſt dubium, hæc fideli famulo Dominum demonſtraſſe, cui etiam dignatus eſt arcanorum ſecreta cæleſtium reuelare.

Viſio eius ſub Miſſa.

Nam idem dum de baſilicis ſanctorum die Dominica, expleta oratione, reuerteretur, ſuper bacillum ſuſtentatus in medio confeſſoris atrio, erectis auribus, oculisque ad cælum diutiſſimè attentis, ſtetit immobilis: deindè motus à loco, cœpit dare gemitus, ac ſuſpiria longa producere. Interrogatusque à ſuis, quid hoc eſſet, aut ſi aliquid diuinum fuiſſet intuitus, reſpondit: Vę nobis inertibus & pigris: eccè iam in cęlo Miſſarum ſolennia expediuntur, & nos ſegnes nec inchoare cœpimus huius myſterij ſacramentum. Verè, inquit, dico vobis, quòd ego audiui voces Angelorum in cælis, Sanctus, in laudem Domini proclamantes. Et dicto citiùs, in monaſterio Miſſarum ſolennia iuſſit expleri.

Secreta cæleſtia ei panduntur.

Sed nec illud præteribo, quòd quadam vice, dum iuxta conſuetudinem, vt ſuprà diximus, de baſilicis, quas orationis gratia adierat, repedaret, & in baſilica ad Miſſas Dominicæ orationis verba decantarentur, cùm illi dicerent, Libera nos à malo: audiuit è tumulo cuiuſdam vocem dicentem ſimiliter, Libera nos à malo. Quod non ſine perfectionis merito cenſetur, vt hæc meruerit audire. Sed & ad Baſſini preſbyteri tumulum veniens, & qualitatem eius meriti, & quantitatem refrigerij, ipſo docente, cognouit.

Si mortui rogent liberari à malo, ergò mala purgatorij patiuntur.

cognouit. Et licèt hæc magna ſint, ad illam tamen ſanitatum gratiam, quam per eum Dominus infirmis protulit, libet accedere. Non enim ambigitur, quòd per eum, ſicut ſuprà diximus, operata ſit dextera Dei, cui iſta, quæ memorauimus, tanta voluit reuelare.

Puerulus quidam Paulus nomine, crurum poplitumque graui dolore vexatus, ſanctum adijt, proſtratusque genibus eius, exorare cœpit, vt ei medicinam oratione ſua à Domini miſericordia obtineat impertiri. Qui protinùs, oratione facta, oleo benedicto palpans membra infirmi, eum ſuper lectulum ſuum requieſcere fecit. Et cùm paululùm quieuiſſet, poſt vnius horæ curriculum ſurgere iubet. Qui conſurgẽs, ſanus matri ſuæ ſancti eſt manibus reſtitutus. *Sanat puerũ debilem.* Pharetri cuiuſdam ſeruus, cui dominus erat infenſus, huius ſacerdotis oratorium expetiuit. Quem ille elatus ſuperbia, abſente beato viro, abſtraxit, cecíditque. Sed mox à febre correptus, ſpiritũ exhalauit. Quartanarum tertianarum've, vel reliquarum ardores febrium, oratione facta ſępiùs mitigauit. *Multa edit miracula.* Venenum malæ puſtulæ, impoſito ſalutari ligno, reſtinxit. Obſeſſos à dæmonibus, inuocato Trinitatis nomine, emundauit. Surgente autem eo quadam nocte de ſtratu ſuo ad reddendum officium, vidit duos arietes magnos ſuis foribus aſſiſtentes, quaſi præſtolantes aduentum eius. Quo viſo, furibundi ad eum cum impetu valido diriguntur. At ille ſignum Crucis opponens, illis euaneſcentibus, abſque metu oratorium eſt ingreſſus. Alia nocte regreſſus ab oratorio, inuénit cellulam ſuam plenam dæmonijs, dixitque eis: Vndè venitis? Roma, aiunt, heſterna die egreſſi, ad hunc locum acceſſimus. Quibus ille: Abſcedite, inquit, deteſtabiles, & nolite accedere ad locum, in quo nomen Domini inuocatur. Hęc eo dicente, ſicut fumus euanuerunt.

His, & talibus virtutum magnarum gratijs pollens, impleto vitæ præſentis curriculo, vitam percepturus æternam, migrauit à ſeculo. *Felix obitus eius.* Cuius beatum ſepulcrum miraculorum illuſtrium effectu plerunquè redditur glorioſum. Malcarpionis ſerui ipſius monaſterij mentem iniquus dæmon obſederat: qui per trium annorum curricula *Miracula ad ſepulcrum eius.* energumenus factus, ad ſepulcrum beati viri debacchans, tandèm eius eſt (vt credimus) oratione, eiecto dæmone, expurgatus, multos deincèps mente integra viuens annos. Iuliani coniunx, quartanæ febris ardore laborans, vt ſepulcrum beati viri attigit, compreſſo ardore ac tremore corporali, ſanata diſceſſit. Simili ſorte & Baudimundi vxor ab hac febre laborabat, ſed vbi ad lectulum ſancti viri proſtrata fudit orationem, mox incolumitate reſtituta conualuit. Multa quidem & alia de eo audiuimus, ſed ſufficere ad credulitatẽ Catholicorum hæc, quæ ſcripta ſunt, arbitramur.

MARTYRIVM S. COLMANNI SCOTI, MARTYRIS AVSTRIACI, SAPPHICO CARMINE CONſcriptum à Iohanne Stabio, Maximiliani I. Imperatoris hiſtorico.

AVſtriæ ſanctus canitur patronus, *Octobris 13.*
Fulgidum ſidus radians ab Arcto,
Scoticæ gentis Colomannus acer, *S. Colmannus Scotus, è ſtirpe regia.*
Regia proles.
Ille dum ſanctam Solymorum ad vrbem
Tranſijt, dulcem patriam relinquens,
Regios faſtus, trabeam, coronam, *It Hieroſolymam.*
Sceptraque tempſit.
Propter & Chriſtum peregrinus exul,
Factus in terris alienus vltrò,
Cælicam pura meditatus aulam
Mente, fideque.
Dumque diuerſos populos pererrat,
Rheticas tandèm veniens ad oras,
Naue ſanctum Danubius recepit
Gurgite vaſtus:
Perque formoſas ſegetes, per agros
Deuehit lætos, & amœna prata,
Perque colles vitiferos ſecando

Norica rura.
Pſal.67. Mirus in ſanctis Deus es deorum.
Ille terrenam Solymam requirit,
Tu ſed æternam tribuis ſupremo
Martyri Olympo.

Auſtriæ terras agitabat amens
Tunc furor, fortes Morauos, Bohemos,
Pannones bello ſimul implicabat
Inferus hoſtis.

Ergò dum ſanctum hoſpitio recepit
Oppidum noſtro Stokherau vocatum
Patrio ritu, malè tentat illum
Dæmonis aſtus.

Spargit in turbas odioſa dicta,
Prodet hic veſtram ſpeculator vrbem:
Credidit vulgus, trahitur nocentis
More, modoque.

Pro exploratore capitur ac malè accipitur. Iuſtus, & vinctus manibus catenis,
Et pedes preſſus grauibus cataſtis,
Intrat horrendum tenebris ſituque
Carceris antrum.

Cæditur virgis ſine fine martyr,
Virgis cęditur, & igne torquetur. Vritur corpus crepitante flamma:
Septiès Chriſtus probat hoc talentum
Igne manuque.

Nec quies vlla eſt: ſatanæ miniſter
Forpice ignita faber infidelis
Vellicat carnes, vorat oſſa duræ
Lamina ſerræ.

Sæuus vt nullam necis indè cauſam
Tortor inuenit, malè iudicatus
Crudeliter ſuſpendio necat.r. Innocens, inter medios pependit
Eccè latrones.

Mox ſui Chriſtus famuli reuelat
Multis claret miraculis. Gloriam ſignis, memoranda quæ ſunt
Seculis cunctis, veneretur omne vt
Martyr in æuum.

Hucuſquè tantùm habuit Codex, vndè hæc deſcripſimus. Deſunt autem adhuc nonnulla.

MARTYRIVM SEPTEM FRANCISCANORVM DANIELIS, SAMVELIS, ANGELI, DONNI, LEONIS, *Nicolai & Hugolini, à Saracenis occiſorum anno Chriſti 1221. Habetur in Vinea S. Franciſci Teutonicè ſcripta, vndè id Latinè conuertit F. Laur. Surius.*

Octobris 13 vt habet Martyrologium.

Proficiſcuntur ad Saracenos.

FRATER Daniel Miniſter prouinciæ Calabriæ, vir fuit admiranda ſanctitate, & martyrio illuſtris. Is cum ſex fratribus Ordinis ſancti Franciſci, Samuele, Angelo, Donno, Leone, Nicolao & Hugolino, impetrata facultate ab Elia generali Miniſtro, beatiſſimi patris Frãciſci Vicario, è Tuſcia in regionem Saracenorum profectus, ad vrbem Septam peruenit. Vbi cùm triduò manſiſſent apud mercatores Piſanos, Genuenſes & Maſſilienſes, verbũ Dei prædicantes in vico quodam, extra vrbem Chriſtianis mercatoribus aſſignato: ſabbato indè ſequenti peccata ſua inter ſe confeſſi ſunt, & ſacroſanctam Euchariſtiam admodùm

ctum reuerenter perceperunt. Veſperì autem inuicèm ſibi lauerunt pedes, cõmemorantes eam Chriſti charitatem, qua ille, cùm eſſet rerum omnium præpotens Deus, ante paſſionem ſuam lauit pedes diſcipulorum ſuorũ, ſeque mutuò pijs ſermonibus confirmabant & animabant. Manè die Dominico cinerem capitibus imponentes, fidenter in ciuitatẽ ingreſſi ſunt, confitentes Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & docentes palàm, in eo ſolo noſtram conſtare ſalutem. Atque ità in mediam progreſſi vrbem, arguebant gentilium cæcitatem, eiſque viam veritatis indicabant. Illi verò iniectis in eos manibus, compræhenderunt illos, & ad Regem ſuum adduxerunt, interim cædentes, flagellantes, irridentes, & conuicijs eos proſcindentes. Rex vt eſt conſpicatus raſos pilos capitum eorum, illosq; fidenter & feruenter eloqui, inſanire eos putabat: at iuſſit tamen illos vinciri, & octiduò hac ratione affligi. *Palàm illis prædicant Chriſtum.* *Malè tractantur ab eis.*

Octauo indè die, cùm eſſent in eius conſpectum producti, ſciſcitatus eſt, num dicta ſua reuocare velint: & abnegato Chriſto, Saracenorũ complecti fidem. Illis id planè recuſantibus, ſuaque dicta magìs etiam confirmantibus, diſertiſque verbis aſſerentibus, nullam eis ſalutis ſpem reliquam eſſe poſſe, niſi in Chriſtum credant, & baptizentur: ſingulos iuſſit ſeparatim examinari, multaſque eis amplas promiſſiones offerri, ſi Saracenis morem gerere velint: quòd ſi nolint, acerbiſſimæ necis minas eis intentari. Sed illi præclari amici Dei, nulla fraude ſe paſſi ſunt à ſancto propoſito reuocari, ſed per gratiam ſpiritûs ſancti in ſua fide conſtantes permanſêre. Id animaduertens iudex Arbaldus, ait ad Danielem Miniſtrum: Quid ità mori appetis, homo ſtultiſſime, & tum præſentem, tum futuram vitam perdere? Beatus Daniel, ſublatis in cælum oculis, ità ei reſpondit: O inueterate dierum malorum, tu potiùs reuertere ad viuum & verum Deum, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui hucuſquè malè deceptus & euerſus fuiſti erroribus ſatanæ & maledicti prophetæ tui Mahometis. Tum iudex ille iuſſit diſtrictos in eos enſes vibrari, vt terrore frangerentur. Cernens autem nihil eos commoueri, ſed in ſua ſententia animo obfirmato perſtare, capite eos puniri præcepit. *Promiſſis & minis tentantur.* *Iubentur plecti capite.*

Mox fratres ſex ad pedes Danielis Miniſtri prolapſi, cũ lachrymis dixerunt: Gratias agimus Deo & tibi pater, quòd ad martyrij percipiendam coronam perducti ſumus. Nunc ergò benedic & benè precare filijs tuis. At ille vir ſanctus complexãs ſingulos, & piè admodùm exoſculans, eis benè precatus eſt, omneſq; confortans, ità ait: Gaudeamus omnes in Domino, diem feſtũ celebrantes. Adſunt enim nobis Angeli, cæli ianua patet nobis, & hocipſo die pariter accipiemus martyrij coronam in gloria cæleſtis paradiſi. Ducti indè ſunt in aulam Regis, & prorsùs nudi educti ſunt, vt gladio ferirentur. Ibant autem illi gaudentes ſummoperè, Dominumque cum ingenti animi alacritate laudantes, perindè acsì ad opiparũ eſſent inuitati conuiuium. Vbì autem ad ſupplicij locũ ventum eſt, ſubmiſerunt ceruices ſuas, & Domino animas ſuas commendantes, capitis amputatione martyrij coronas adepti ſunt. Sacra autem illa capita comminuta ſunt, & corpora miſerè diſcerpta à pueris & Saracenis. Poſteà verò collecta ſunt à Chriſtianis, & honorificè tumulata Alſondegæ. Porrò regis Luſitaniæ filius magnoperè ea ſibi donari poſtulauit, magni beneficij loco ea habiturus. Impetrauitque ea, & in Hiſpaniam tranſtulit, vbì Deus per merita illorum multa efficit miracula in honorem & gloriam ſuam, vtì in dies magìs magiſque compertitur. Vulgus hos ſanctos reuerenter inprimìs habet, eorumque imagines in templis reponens, quotannìs ſolennitatem illorum celebrat die * octauo menſis Octobris. *Eunt iucundis animis ad mortem.* *Cæduntur capite.* *for. * decimotertio*

Id verò animaduertentes patres Franciſcani, ſanctos ipſorũ tanto in honore apud plebem haberi, cùm ipſi nullam eorum commemorationem facerent, quòd tamen minimè eos deceret, adeò illorum fidei & honoris ipſos eſſe immemores & incurioſos, anno ſalutis milleſimo quingenteſimo decimoſexto, à Pontifice Leone X. id impetrârunt, vt liceat ipſis quotannìs nono die Octobris, intrà octauas beati Franciſci, ſolennes ferias de his martyribus agere, quemadmodùm de alijs quinque martyribus Franciſcanis in Ianuario fit. Libenter enim aſſenſit Pontifex, hoſquè ſeptem ſanctos fratres in martyrum numerum retulit, eorumque feſtum celebrandum inſtituit ipſis ferijs ſancti Dionyſij, quòd tum lectiones ſuperſint, quæ ex beati Franciſci vita recitantur. Publicatum iſthuc eſt eodem anno Rothomagi in Capitulo generali fratrum de Obſeruantia. Paſſi ſunt autem ſancti martyres anno ab orbe redempto milleſimo ducenteſimo viceſimoprimo, die * octauo Octobris, quinquennio antè, quàm è vita decederet beatus Franciſcus. *Leo X. eos refert in ſanctos.*

MARTYRIVM SANCTI CALIXTI PAPÆ ET SOCIORVM EIVS, VT IN ANTIQVISSIMIS *MS. codicibus habetur, quibus ſuffragantur peruetuſta Martyrologia.*

Octobris 14
Cap. 1.

TEMPORIBVS Macrini & Alexandri Imperatorum, incendio diuinitùs miſſo concremata eſt pars Capitolij à meridiano, ac intrà templum Iouis cecidit manus ſiniſtra aureæ ſtatuæ ipſius Iouis & liquefacta eſt. Venerunt autem aruſpices & ſacerdotes ad Alexandrum ſuadentes, vt ſacrificijs & odoribus dij ipſorum placarentur. Quibus auditis, eorum petitioni annuit, ac iuſſit offerri ſacrificia. Qui dum die Iouis manè aëre omninò ſereno ſacrificarent, mox fulmine cælitùs eiecto, quatuor idolorum ſacerdotes extincti ſunt, ara Iouis incendio concremata, factuſque eſt aër nubilus ac tenebroſus, ità vt omnis Romanus populus fugeret extra muros vrbis. Qui cùm huc illucque vagabundus diſpergeretur, venerunt quidam trans Tyberim in vrbem Rauennatium, & intrantes templum, audierunt in quodam cœnaculo multitudinem Chriſtianorum pſallentium, inter quos erat Calixtus Epiſcopus Vrbis cum Clero ſuo. Audiens autem vnus ex Conſulibus, nomine Palmatius, multitudinem Chriſtianorum pſallentem, indicauit id Alexandro, dicens: Magne princeps, hæc templi & ſacerdotum ruina nobis accidit, quia ſordeſcit ciuitas. Si ergò purificata fuerit, gaudebimus ſimul, & gloria culminis veſtri augebitur, & Reſpublica noſtra fulgebit. Alexander dixit: Purificetur. Sed indica, quæſo, quæ & qualis ſit iſta purificatio? Reſpondit Palmatius: Vt prophani non ſint. Alexander dixit: Qui ſunt prophani? Reſpondit Palmatius: Chriſtiani. Alexander ait: Ego præcepi ſemel ac iterùm, vt vbicunquè inuenti fuerint puniantur, aut certè offerant dijs immortalibus thura. Reſpondens Palmatius dixit: Per claritatem veſtram, ô Imperator, dum contriſtarer propter hæc infortunia & ſigna quæ facta ſunt, & transfugerem in regionem trans Tyberim, audiui ibidèm multitudinem Chriſtianorum pſallentium, & ſuis vacantium incantationibus, in quodam loco. Qua de cauſa, credendum certè eſt, id nobis nupèr accidiſſe infortunij. Dicit ei Alexander: Accipe poteſtatem, vt vbicunquè eos inueneris, aut cogas ad ſacrificandum dijs, aut certè exquiſitis eos tormentis affligas.

Regio tranſtyberina Rauennatium vrbs vocata. Vide Barth. Marlianum in topographia vrbis Romæ lib. 5. cap. 19.

Accuſantur Chriſtiani apud Imperatorem à Palmatio. Cap. 2.

Tunc Palmatius accepta poteſtate, collectaque multitudine militum, venit trans Tyberim vbì congregatus fuerat Chriſtianorum grex vnà cum ſuo paſtore Calixto Epiſcopo, inter quos erat Calepodius presbyter. Et intrantes cœnaculum, irruerunt in eos decem milites, qui cæcitate ſubitò percuſſi ſunt. Quibus Calepodius presbyter, Quem quæritis, inquit, filioli mei? Illi autem vociferabantur, dicentes: Accendite nobis luminaria & lucernas, quia obſcuratus eſt nobis locus iſte, & caligo occupauit nos. Ait Calepodius presbyter: Deus qui intuetur omnia, ipſe obcæcauit oculos veſtros. Illi autem palpantes deſcenderunt de cœnaculo. Hæc cùm vidiſſet Palmatius, timore perterritus fugiens, indicauit Alexandro. Eodem die iuſſit Alexander, vt cæci illi ſatellites in eius conſpectum adducerentur, quos dum agnouiſſet, ait: O ciues optimi, videtis magicam artem? Reſpondit Palmatius: Si magica arte id factum eſt, vbì ſunt virtutes deorum noſtrorum? Iubeat itaque claritas veſtra dijs omnipotentibus offerri ſacrificia, nè pereat populus tuus per incantationem eorum. Præcepit ergò Imperator vt immolaretur Mercurio, & reſponſa cognoſcerent. Exijt ergò edictum, vt omnes Romani ad Capitolium conuolarent, ſacrificia oblaturi, & qui Mercurij die inuenti eſſent in ſuis manere ædibus, interficerentur. Statuto igitur die, adeſt omnis populus. Palmatius quoquè cum omni domo ſua intrat Capitolium cum porcis & vitulis.

Diuinitùs excæcantur milites ad compræhēdos Chriſtianos miſſi.

Edictū Imperatoris.

Cap. 3.

Et factum eſt dum occiſione pecudum effunderetur ſanguis, & carminibus decantandis vacarent ſacerdotes, virgo templi Iuliana nomine, arrepta à dæmone clamauit, dicens: Deus Calixti, viuus & verus eſt Deus, qui indignatur pollutionibus Reipublicæ veſtræ, & conteret Regem veſtrum mortalem, quia non adoratis veritatem. Ad hanc vocem ſalubriter motus Palmatius, profectus eſt in regionem trans

Dæmoniaca confitetur Chriſtū.

trans Tyberim ad vrbem Rauennatium, ac intrans domum vbì congregata erat Chriſtianorum multitudo, procubuit ad pedes S. Calixti, dicens: Profiteor Dominum Ieſum Chriſtum verum eſſe Deum quem dæmones confeſſi ſunt hodiè. Per ipſum te coniuro ac deprecor, vt liberes me à cultura dæmonum, & baptizes in nomine Dei quem prædicas. Reſpondit ei Calixtus Epiſcopus: Noli errando deridere veritatem. At ille cum lachrymis dixit: Non derideo, domine mi, quia verè cognoui ex cæcitate militum, & reſponſis Iulianæ virginis templi, à dæmonio obſeſſæ, quòd Dominus Ieſus Chriſtus, verus ſit Deus. Reſpondit Calepodius preſbyter, & ait Epiſcopo: Noli beatiſſime pater petenti baptiſmum denegare. Tunc indixit ei Calixtus ieiunium vnius diei, ac catechizauit eum, allatamque aquam ex puteo eiuſdem domùs benedixit, repoſitoque in peluim Palmatio dixit: Credis ex toto corde in Deum patrem omnipotentem, factorem omnium viſibilium & inuiſibilium? Reſpondit Palmatius: Credo. Deindè Epiſcopus: Et in Ieſum Chriſtum filium eius? Et ait: Credo. Iterùm ait Epiſcopus: Qui natus eſt de Spiritu ſancto, ex Maria Virgine? Palmatius reſpondit: Credo. Ait Epiſcopus: Et in Spiritum ſanctum, ſanctam Eccleſiam catholicam, remiſſionem peccatorum, & carnis reſurrectionem? Et exclamauit cum lachrymis Palmatius dicens: Credo domine. Qui baptizatus, Verè, inquit, vidi Dominum Ieſum Chriſtum lumen verum, à quo illuminatus ſum. Baptizata eſt & omnis domus eius, vxor ſcilicet & filij ac alij promiſcui ſexûs numero quadragintaduo. Ab eo enim tempore, omnem ſuam facultatem Palmatius pauperibus diſtribuit, perquirens per omnem regionem vbì latitarent Chriſtiani, ijſque de facultatibus ſuis victum & veſtitum, aliaque vitæ neceſſaria ſubminiſtrando.

Palmatius credit.

Eccl. antiquiſſimū Eccleſiæ morē in benedictio fonte baptiſmatis & exigēda fide.

Poſt dies verò trigintaduos requiritur Palmatius ab Alexandro. intellexerat enim quòd Chriſtianus eſſet, ac alijs Chriſto credere perſuaderet. Qui cùm à Torquato tribuno tentus eſſet ac miſſus in cuſtodiam Mamertini, iuſſit eum ſibi præſentari, qui vinctus catenis adductus eſt. Hunc cùm vidiſſet Alexander catenatum, iuſſit ſolui, & ait: Sic amens factus es Palmati, vt deſeras deos, & quæras ac colas hominem mortuum? Palmatius verò tacuit. Ait illi rursùm Alexander: Loquere fiducialiter, nè timeas. Reſpondit Palmatius, dicens: Si datis licentiam, loquimur veritatem. Dicit ei Alexander: Excepta deorum iniuria, loquere. Reſpondens Palmatius, Si benè aduertas, inquit, non dij dicendi ſunt, ſed factura hominum mortalium: Siquidem diſcernat manſuetudo veſtra vtrùm debeant coli, qui fabricantur ab hominibus? Quales enim dij ſunt, vos iudicate. Sed precor ego claritatem tuam, vt dicas deo tuo, vt loquatur, & cùm eum interrogauero, reſpondeat mihi: quod dum factum fuerit, non deſero deos quos dicis. Dicit ei Alexander: Tu qui à cunabulis eos adorâſti, quomodò nunc eos relinquis? Reſpondit Palmatius: Hoc feci infelix quaſi ignarus, nunc verè cognoui veritatem: Hinc deprecor Dominum Ieſum Chriſtum, vt mihi ignoſcat, quia ignorans peccaui. His auditis ſubridens Alexander, tradidit eum cuidam ſenatori Simplicio nomine, eius ei curam demandans, ac monens, vt dulci ſermone eum reuocaret ad culturam deorum: talem enim virum, inquiens, Reſpublica noſtra neceſſarium habet.

Cap. 4.

Palmatius vinct⁹ ducitur ad tribunal Alexandri.

1. Tim. 1. Traditur Simplicio Senatori cuſtodiendus.

Simplicius igitur Palmatium humaniter recepit, ac veſtibus precioſis nobiliter indutum duxit in domum ſuam, præcipiens vxori & maioribus familiæ ſuæ, vt omnē domum Palmatius in ſua poteſtate haberet. Tunc ille ieiunijs, orationibus ac vigilijs inſiſtens, non ceſſabat cum lachrymis Deum patrem omnipotentem & Dominum Ieſum Chriſtum filium eius profiteri, pœnitentiam agendo de errore ſuo. His temporibus quidam Felix nomine venit ad eum, cuius vxor clinica, iam annis quatuor ea tenebatur infirmitate, qui procidens ad pedes eius, ait: Confeſſor Domini noſtri Ieſu Chriſti, deprecare quæſo pro ancilla tua Blanda, vxore mea, vt eleuetur de lecto doloris, ac ſoſpitati reſtituatur priſtinæ. diù enim eſt ex quo, paralyſi reſoluta mēbra fatigentur, & noſtra iam facultas defecit. Ego enim & eadem ſacrum baptiſma ſuſcipiemus. Huius precibus permotus Palmatius, præſente vxore Simplicij ac omni familia multiſque alijs, cecidit in terram, fuſiſque lachrymis orare cœpit cum Felice, dicens: Domine Deus, qui illuminâſti ſeruum tuum, & donâſti mihi lumen æternū, ſalua ancillam tuam Blandam, ac erige eam à lecto doloris, vt cognoſcant omnes quia tu es Deus creator omnium rerum. Eádem autem hora, venit Blanda pedibus ſuis currens, ac domum Simplicij Senatoris intrans, baptiſmum humiliter exorat, dicens: Baptiza me pater in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui tenuit manum me-

Cap. 5.

Vacat operibus iuſtitiæ vir ſanctus.

Precib⁹ curat paralyticam.

am & leuauit me. Tunc Felix cœpit vrgere Palmatium vt baptizaretur.

Cap 6.

Ad eius ergò inſtantiam acciuit Calixtum Epiſcopum Palmatius, qui veniens baptizauit Felicem cum vxore ſua Blanda. Hoc viſo miraculo, Simplicius Senator prouoluitur ad pedes Calixti Epiſcopi, eidem humiliter ſupplicans, vt & ipſum baptizet cum omni domo ſua. Tunc Epiſcopus fidutialiter dixit: Congreget Dominus triticum in horreum ſuum. & catechiſmo inſtructam baptizauit domum eius, animas ſcilicet promiſcui ſexûs circiter ſexagintaocto. Tunc beatus Calepodius presbyter, in medium ſanctorum conuolans, cum gaudio exclamauit, dicēs: Gloria tibi Domine Ieſu Chriſte, qui dignatus es de tenebris ad lucem perducere facturam tuam ac de errore eripere: fac cum ſeruis tuis ſecundùm magnam miſericordiā tuam. Audiens verò Alexander quia multitudo hominum baptiſmum percepiſſet à beato Calixto Epiſcopo, miſit exercitum militum, ac tenuit omnes qui baptizati fuerant, præcepitque eos capitalem ſubire ſententiam, & per diuerſas portas vrbis Romæ, capita eorum ſuſpendi ad exemplum Chriſtianorum. Tenuit autem & beatum Calepodium, quem fecit occidi gladio, & corpus eius per ciuitatem trahi, ſub diem Calendarum Maij, & tandèm in Tyberim proijci ante inſulam Lycaoniam. Sub hac perſecutione fugit beatus Calixtus cum decem clericis ſuis, latitans in domo cuiuſdam Pontiani. Qui noctù conueniens piſcatores, rogauit eos, vt quærerent corpus beati Calepodij. Quo inuento, tradiderunt illud Calixto Epiſcopo. Acceptū verò cum gaudio Epiſcopus, linteaminibus inuoluit, aromatibus condijt, ac honorificè cum hymnis & laudibus ſepeliuit in cœmeterio eiuſdem, ſeptimo Idus Maij.

S. Calixtus baptizat domum Felicis & Simplicij. *Matth. 13.* *Nouelli Christiani omnes capite plectuntur.*

Cap. 7.

Ab eodem die cœpit Alexander ſtudioſè inquirere vbi lateret Calixtus Epiſcopus, quem cùm intellexiſſet manere trans Tyberim in ædibus Pontiani, iuxta vrbem Rauennatium, miſſo occultè milite, vinxit eum, præcipiens vt in eodem loco fame cruciaretur. Qui ibidèm detentus per quinque dies nihil alimoniæ accepit, ſed ieiunijs & orationibus vacās, pane depaſcebatur verbi Dei, ac indiès magis confortabatur. Quod audiens Alexander, iuſſit eum quotidiè fuſtibus cædi, demādans vt ſi quis ad eum, vbì cuſtodiæ mancipatus erat, accederet, interficeretur. Qui cùm longo dierum ſpatio ex ſqualore carceris eſſet maceratus, appáruit ei noctù per viſionem beatus Calepodius, dicens: Firmus ac conſtans eſto pater, quia corona tua iam perfecta eſt, vt accipias mercedem pro me. Beatus autem Calixtus inſiſtens orationi, non ceſſabat Dominum deprecari. Erat ibidèm quidam miles nomine Priuatus, qui vlceribus ac doloribus plenus, die noctuque grauiſſimè cruciabatur, hic ad pedes Epiſcopi prouolutus, rogabat auxilium ſibi impendi, dicens: Salua me pater ab vlceribus meis, quia credo Dominum Ieſum Chriſtum, Deum viuum & verum eſſe, qui Blandam ab infirmitate liberauit, & me ſaluare poteſt, quia iam diù conſumor in afflictione ardoris mei. Reſpōdit beatus Calixtus Epiſcopus: Si credideris ex toto corde, & baptizatus fueris in nomine ſanctæ Trinitatis, mundaberis. Reſpondit Priuatus: Ego credo quia me ſaluabit in baptiſmo Dominus Ieſus Chriſtus, per manū tuam, & omnia vulnera morboſque quibus teneor mundabit. Qui virtute Dei per baptiſmum mundatus, alta voce magnificabat Dominum, dicēs: Deus verus eſt & ſanctus, Dominus Ieſus Chriſtus, quem prædicat Calixtus Epiſcopus. Omnia verò idola vana ac muta conſumentur. Deus autem æternus Dominus Ieſus Chriſtus eſt.

Cruciatur fame Calixtus Epiſcopus, & fuſtibus cæditur. *Curat ægrū per baptiſmum Epiſcopus.*

Cap. 8.

His auditis Alexander, iracundia plenus, miſit apparitores, qui Priuatum militem plumbatis cæderent, donèc deficeret. Calixtum verò Epiſcopum iuſſit per feneſtram domûs præcipitari, & ligato ad collum eius ſaxo in puteum demergi, & ſuper eum rudera cumulari. Effluxis verò ſeptendecim diebus, quidam ex presbyteris eius nomine Aſterius, cum clero noctù veniens, leuauit corpus beati Epiſcopi, ac ſepeliuit in cœmeterio Calepodij via Aurelia pridiè Idus Octobris. Poſt dies verò ſex tenuit Alexander Aſterium presbyterum, quem præcepit per pōtem præcipitari. Cuius corpus inuentum eſt in Hoſtia, & à quibuſdam Chriſtianis ſepultum in eadem ciuitate Hoſtienſi quartodecimo Calendas Nouembris, in pace regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui viuit & regnat Deus per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Præcipitatur, & ſubmergitur S. Calixtus. *Itèm Aſterius presbyter.*

VITA

VITA S. FORTVNATI TVDERTINI EPISCOPI, PER D. GREGORIVM PAPAM SCRIPTA.

Lib.1.Dialog. Cap. 10.

Octobris 14. Mira S. Fortunati virtus aduerſus dæmones.

VENERABILIS quidam vir in Tuſciæ partibus fuit, Fortunatus nominè, Tudertinæ antiſtes eccleſiæ: qui in effugandis ſpiritibus immenſæ virtutis gratia pollebat, ità vt nonnunquàm ab obſeſſis corporibus legiones dæmonum pelleret, & continuo orationis ſtudio intẽtus, obiectas contra ſe eorum multitudines ſuperaret. Huius viri familiariſſimus fuit Iulianus, noſtræ eccleſiæ defenſor, qui ante longum tempus in hac vrbe defunctus eſt. Cuius ego quoq; hoc didici relatione, quod narro: quia ſæpè geſtis illius vſu familiaritatis intererat, eiuſque pòſt memoriam ad inſtructionem noſtram, quaſi faui dulcedinem in ore retinebat.

Matrona quædam nobilis in vicinis partibus Tuſciæ nurum habebat: quæ intrà breue tempus, quo filium eius acceperat, cum eàdem ſocru ſua ad dedicationẽ oratorij beati Sebaſtiani martyris fuerat inuitata. Nocte verò eàdẽ, qua ſubſequente die ad dedicationem prædicti oratorij fuerat proceſſura, voluptate carnis deuicta, à viro ſuo ſeſe abſtinere non potuit. Cumque manè facto conſcientiam deterreret perpetrata carnis delectatio, proceſſionem verò imperaret verecundia: plùs erubeſcens vultum hominum, quàm Dei iudicium metuens, cum ſocru ſua ad dedicationẽ oratorij proceſſit. Mox verò, vt reliqui beati Sebaſtiani martyris oratoriũ ingreſſi ſunt, eandem prædictam matronam malignus ſpiritus arripuit, & coram omni populo vexare cœpit. Eiuſdem verò oratorij presbyter, dum eam vehementiſſimè vexari conſpiceret, ex altari protinùs ſindonem tulit, eamque operuit: ſed & hunc ſimiliter repentè diabolus inuaſit. Et quia vltra vires voluìt quicquam præſumere, cõpulſus eſt & ipſe cognoſcere in ſua vexatione, quid eſſet. Hi verò, qui aderant, puellam in manibus ex oratorio ſublatam, ad domum propriam reportauerũt. Cumque hanc antiquus hoſtis vexatione cõtinua vehementer attereret, propinqui ſui eam carnaliter amantes, & amando perſequentes, ad obtinendum ſalutis remedium maleficis tradiderunt, vt eius animam funditùs extinguerent, cuius carni magicis artibus ad tempus prodeſſe conarentur. Ducta eſt itaque ad fluuium, atque in aquam merſa: ibique diutiùs incantationibus agere malefici moliebantur, vt is, qui eam inuaſerat, diabolus exiret. Sed miro omnipotentis Dei iudicio, dum arte peruerſa vnus ab ea repellitur, in eam ſubitò legio intrauit. Cœpit ex hoc illa tot motibus agitari, tot vocibus clamoribusque perſtrepere, quot ſpiritibus tenebatur. Tunc inito conſilio, parentes eius ſuæ perfidiæ culpam fatentes, hanc ad venerabilem virum Fortunatum Epiſcopum deduxerunt, eique reliquerunt. Qua ille ſuſcepta, multis ſe diebus ac noctibus in orationem dedit, tantoque anniſu precibus incubuit, quanto & in vno corpore contra ſe aſſiſtere legionis aciem inuènit. Quam poſt non multos dies ità ſanã atque incolumem reddidit, àc ſi in ea ius proprium diabolus nunquàm habuiſſet.

En vt punit Deus irreuerentiam loco ſacro exhibitam.

Legionem dæmonũ à fœmina expellit S. Fortunatus.

Alio quoquè tempore idem vir, omnipotentis Dei famulus, ex obſeſſo quodam homine immundum ſpiritum excuſſit. Qui malignus ſpiritus cùm veſperaſcente iam die ſecretam ab omnibus horam cerneret, peregrinum quempiam eſſe ſimulãs, circuire cœpit ciuitatis plateas, & clamare, O virum ſanctum Fortunatum Epiſcopum: ecce quid fecit: peregrinum hominem de hoſpitio ſuo expulit. Quæro vbì requieſcere debeam, & in ciuitate eius non inuenio. Tunc quidam in hoſpitio cum vxore ſua & paruulo filio ad prunas ſedebat: qui vocem eius audiens, & quid Epiſcopus ei fecerit, requirens, hunc inuitauit hoſpitio: ſedere ſecum iuxta prunas fecit. Cumque viciſsim aliqua confabularentur, paruulum eius filium idem malignus ſpiritus intrauit, atque in eaſdem prunas proiecit, ibique mox eius animam excuſſit. Qui orbatus miſer, vel quem ipſe ſuſceperit, vel quem Epiſcopus expulit, agnouit.

Vide dæmonis malitiam.

Petrus: Quidnam hoc eſſe dicimus, vt occidendi auſum in eius hoſpitio antiquus hoſtis acciperet, qui hunc peregrinum æſtimans, ad ſe hoſpitalitatis gratia vocâſſet?

Gregorius: Multa, Petre, videntur bona, ſed non ſunt: quia bono animo non fiũt. Vndè & in Euangelio veritas dicit: Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum

Matth. 6.

um tenebroſum erit. Quia cùm peruerſa eſt intētio, quæ præcedit, prauum eſt omne opus, quod ſequitur, quanuìs eſſe rectum videatur. Ego nanque hunc virum, qui dum quasì hoſpitalitatem exhiberet, orbatus eſt: non pietatis opere delectatum æſtimo, ſed Epiſcopi derogatione: nam pœna ſubſequens innotuit, quia præcedens illa ſuſceptio, ſine culpa non fuit. Sunt nanque nonnulli, qui idcircò bona facere ſtudent, vt gratiam alienæ operationis obnubilent. Nec paſcuntur bono, quod faciunt: ſed laude boni, qua cæteros premunt. Qua de re exiſtimo hunc virum, qui malignum ſpiritum in hoſpitalitatem ſuſcepit, oſtentationem boni potiùs intēdiſſe, quàm operam, vt meliora, quàm Epiſcopus, feciſſe videretur, quatenùs ipſe ſuſciperet eum, quem vir Domini Fortunatus expuliſſet.

Nota quàm malum ſit derogare Epiſcopis.

Petrus: Ità eſt, vt dicis: nam finis operis probat, quòd munda intentio operationis non fuerit.

Gregorius: Alio quoquè tempore, dum oculorum quidam lumen amiſiſſet, ad hunc deductus, interceſſionis eius opem petijt, & impetrauit. Nam cùm vir Dei oratione facta, oculis eius ſignum Crucis imprimeret, ab eo protinùs, luce reddita, nox cæcitatis abſceſſit. Prætereà equus cuiuſdam militis in rabiem fuerat verſus, ità vt à multis teneri vix potuiſſet: ſed quoſcunque potuit, inuaderet, & eorū membra morſibus dilaniaret. Tunc vtcunquè à multis ligatus, ad virū Dei deductus eſt. Qui mox eius capiti extenſa manu ſignum Crucis edidit, cunctam eius rabiem in manſuetudinem mutauit: ità vt poſteà mitior exiſteret, quàm ante illam inſaniam fuiſſet. Tunc idem miles equum ſuum, quem celerrimè ex miraculi imperio à ſua veſania vidit immutatum, eidem ſancto viro decreuit offerendum. Quem cùm ſuſcipere ille renueret, ipſe verò in precibus, nè deſpiceretur eius oblatio, perſeueraret: ſanctus vir mediam duarum partium viam tenens, & petitionem militis audiuit, & munus recipere pro hac exhibita virtute recuſauit. priùs nanque dignū precium præbuit, & poſteà equum, quem ſibi offerebat, accepit. Quia enim ſi non ſuſciperet, eum contriſtari conſpexerat: charitate cogente emit, quod neceſſarium non habebat.

Cæcum vir ſanctus illuminat.

Signo Crucis ſanat equum.

Neque hoc ſilere de huius viri virtutibus debeo, quod ante dies ferè duodecim audiui. Quidam nanque ad me deductus eſt ſenex pauper, atque vt mihi ſenum collocutio eſſe ſemper amabilis ſolet, ſtudioſè hunc, vndè eſſet, inquiſiui. Qui ſe eſſe de Tudertina ciuitate reſpondit: cui inquam, Quæſo te pater, num Fortunatum Epiſcopum nôſti? Qui ait: Nôui, & benè nôui. Tunc ipſe ſubiunxi: Dic ergò, ſi qua illius miracula nôſti, & deſideranti mihi, qualis vir fuerit, innoteſce. Qui ait: Homo ille ab iſtis hominibus longè fuit, quos videmus modò. Nam quicquid ab omnipotenti Deo petijt, ità dum peteret, impetrauit. Cuius hoc vnum narro miraculum, quod ad præſens animo occurrit. Quadam nanque die Gotthi iuxta Tudertinam ciuitatem venerunt, qui ad partes Rauennæ properabant, & duos paruulos puerulos de poſſeſſione abſtulerant, quæ poſſeſſio præfatæ Tudertinæ ciuitati ſubiacebat. Hoc cùm viro ſanctiſſimo Fortunato nunciatum fuiſſet, protinùs miſit, atque eoſdem Gotthos ad ſe vocari fecit. Quos blando ſermone alloquens, eorum priùs ſtuduit aſperitatē placare: ac pòſt intulit, dicens: Quale vultis, precium dabo, & puerulos, quos abſtuliſtis, reddite, mihiquè hoc gratiæ veſtræ munus præbete. Tunc is, qui prior eorum eſſe videbatur, reſpondit, dicens: Quicquid aliud præcipis, facere parati ſumus: nam iſtos paruulos nullatenùs reddemus. Cui venerandus vir blandè minatus, dixit: Contriſtas me, & non audis patrem tuū: noli me contriſtare: nam nō expedit tibi. Sed idē Gotthus in cordis ſui feritate permanens, negando diſceſſit. Die verò altera digreſſurus, rursùs ad Epiſcopum venit: quem ijſdem verbis pro prædictis puerulis iterùm Epiſcopus rogauit. Cumq; ad reddendū nullo modo conſentire voluiſſet, contriſtatus Epiſcopus, dixit: Scio quia tibi non expedit, quòd me contriſtato diſcedis. Quæ Gotthus verba deſpiciens, ad hoſpitiū reuerſus, eoſdem pueros, de quibus agebatur, equis ſuperimpoſitos cum ſuis hominibus præmiſit. Ipſe verò ſtatìm aſcendens equū, ſubſecutus eſt. Cumq; in eádem ciuitate ante beati Petri Apoſtoli eccleſiam veniſſet, equi eius pes lapſus eſt: qui cum eo corruit, & eius coxa mox fracta eſt, ità vt in duabus partibus os eſſet diuiſum: leuatusque in manibus, reductus eſt ad hoſpitium. Qui feſtinus miſit, & pueros quos prēmiſerat, reduxit, & viro venerabili Fortunato mādauit, dicēs: Rogo te, pater, mitte ad me diaconū tuū. Cuius diaconus dum ad iacentem veniſſet, pueros, quos redditurū ſe Epiſcopo omninò negauerat, ad medium deduxit, eoſque diacono illius reddidit, dicens: Vade, & dic domino meo Epiſcopo: Quia maledixiſti mi-

Nota hìc miram Pontificis Gregorij humilitatem.

Ecce pœnā ſancti Epiſc. preces cōtemnentis.

ſti mihi, eccè percuſſus ſum: ſed pueros, quos quæſiſti, recipe, & pro me, rogo, intercede. Suſceptis itaque puerulis, diaconus ad Epiſcopum reduxit: cui benedictã aquã venerabilis Fortunatus dedit, dicens: Vade citiùs, & eam ſuper iacentis corpus proijce. Perrexit itaque diaconus, atque ad Gotthum introgreſſus, benedictam aquam ſuper membra illius adſperſit. Res mira, & vehementer ſtupenda: mox vt aqua benedicta Gotthi coxam contigit, ità omnis fractura ſolidata eſt, & ſaluti priſtinæ coxa reſtituta, vt hora eâdem de lecto ſurgeret: & aſſcenſo equo, ità cœpit iter agere, acsì nullam vnquàm læſionem corporis pertuliſſet. Factumque eſt, vt qui ſancto viro Fortunato pueros cum precio reddere obedientiæ ſubiectus noluit, eos ſine precio, pœna ſubactus, donauerit. His igitur expletis, ſtudebat adhuc ſenex de eo & alia narrare. Sed quia nonnulli aderant, ad quos exhortandos occupabar, iamque diei tardior hora incubuerat, venerabilis Fortunati facta mihi audire non licuit: quæ audire, ſi liceat, ſemper volo. *Nota hic admirandã vim aquæ benedictæ.*

Sed die alia idem ſenex rem de illo magìs mirabilem narrauit, dicens: In eâdẽ Tudertina vrbe Marcellinus quidam bonæ actionis vir, cum duabus ſororibus ſuis habitabat: qui eueniente moleſtia corporis, ipſo ſacratiſſimo veſperaſcente iam ſabbato Paſchali defunctus eſt. Cuius corpus cùm longiùs eſſet efferendum, die eodem ſepeliri non potuit. Cumque mora eſſet temporis ad explendum debitum ſepulturæ, ſorores eius morte eius afflictæ, occurrerunt flentes ad venerabilem virum Fortunatum, eique magnis vocibus clamare cœperunt: Scimus quia Apoſtolorum vitam tenes, leproſos mundas, cæcos illuminas. Veni, & reſuſcita mortuũ noſtrum. Qui mox vt cognouit earum fratrem defunctum, flere & ipſe etiam de morte eius cœpit, eisq; reſpondit, dicens: Recedite, & hæc dicere nolite: quia iuſſio omnipotentis Dei eſt, cui contraire nullus hominum poteſt. Illis itaque diſcedentibus, triſtis ex morte eius manſit Epiſcopus. Subſequente autem die Dominico, ante exurgentis lucis crepuſculum, vocatis duobus diaconibus ſuis, perrexit ad domum defuncti, accedensque ad locum, vbi corpus iacebat exanime, ibì ſe in orationem dedit. Expleta autem prece, ſurrexit, & iuxta corpus defuncti ſedit: non autem grandi voce defunctum vocauit, dicens: Frater Marcelle. Ille autem acsì leniter dormiens, ad vicinam vocẽ quantùis modicam fuiſſet excitatus, ſtatìm oculos aperuit, atque ad Epiſcopum reſpiciens, dixit: O quid feciſti? Cui Epiſcopus reſpondit, dicens: Quid feci? At ille ait: Duo heſterno die venerunt, qui me eijcientes ex corpore, in bonum locum duxerunt. Hodiè autem vnus miſſus eſt, qui dixit: Reducite eum, quia Fortunatus Epiſcopus in domũ eius venit. Quibus verbis expletis, mox ex infirmitate conualuit, & in hac vita diutiùs manſit. Nec tamen credendum eſt, quia locum, quem acceperat, perdidit: quia dubium non eſt, quòd interceſſoris ſui precibus potuit poſt mortem melius viuere, qui & ante mortem ſtuduit omnipotenti Deo placere.

Deflet mortem Marcelli. *Excitat defunctu Marcellum.*

VITA S. BVRCHARDI EPISCOPI HERBIPOLENSIS, VT IN ANTIQVO MS. EXEMPLARI HABEtur,

quod præ vetuſtate aliquot locis legi vix potuit. Author eſt, tametſi Codex nomen non habet, Egiluuardus monachus cœnobij S. Burchardi prope Herbipolim, teſte Tritthemio Abbate Spanhemenſi, libro de viris illuſtribus ſui Ordinis.

PROLOGVS IN LIBRVM PRIMVM.

SAluatoris mundi gratia, qui quos prædeſtinat, vocat, & quos vocat, iuſtificat, verbo ſui Euangelij, quod in toto orbe prædicãdum promiſerat, tandèm in inſularum numero, quæ per incredulitatis errorem diù fuerant longè à ſalute, per induſtriam ſui fidelis diſpenſatoris Gregorij, etiam Angliam fructiferam terram, ſeminis Dominici capacem factam, per vniuerſæ Chriſtianæ religionis augmenta, ſuis doctoribus cooperãte ſpirituſancto, ſibi feciteſſe propinquã. Multũ inde replicare nõ indigemus, vtpotè quod in geſtis Anglorũ abſidatiſſimè digeſtum non ignoramus. Non tamen ocioſè prętereundum, immò pro Chriſti amore toto cordis acumine ſpeculandũ, [qualiter à ſolis ortu vſque ad occaſum fulgur Euangelici iubaris pãrens,] inſulas occiduas illuſtrauerit, vt radiorum ſuorum ſplendoribus etiam

Rom. 8. *Matth 24.* *S. Gregorius Papa Anglos conuertit.*

etiam noſtrarũ partium caligines, ſolem iuſtitiæ notificando, fugauerit, dum Scotia quondàm bruta, nunc in Chriſto prudentiſſima, nobis lumen noſtrum primitiuum deſtinauit Kilianum, Burgundis Columbanum, Alamannis Gallum: Anglia verò vniuerſæ Germaniæ magnum Bonifacium, & orientali Franciæ primum, ſatiſque idoneum paſtorem, & quod veriſſimè creditur, adhuc incultæ nimis Eccleſiæ valdè neceſſarium * ſpeculum Burchardum. Quibus ſpiritualis militiæ ducibus eximijs, cuique ſui magiſterij ſequax adhęrebat in Deo fortis exercitus: quorum ſingula quia nõ vacat inuenire vocabula, libeat eorum exemplis potiùs ſtudere pœnitentiæ, quàm nominibus. His itaque pro ſtamine telæ propoſitæ prætextis, Chriſto iuuante, iam tempus exigit vtcunquè ſubtegmen conſequenter innectendum innodare, ad renouandam ſcilicet æternam memoriam primi noſtri Mandritę prænominati, ſæpiuſque nominandi Burchardi præſulis.

for. * ſpeculatorem

LIBER PRIMVS.

De religioſis parentibus S. Burchardi, & eius germano fratre S. Suuithuno. Cap. 1.

Octobris 14 iuxta Martyrologiũ: tametſi hiſtoria habet 2. Februarij eum deceſſiſſe.

SICVT diuerſa diuerſorum patrum teſtãtur ſcripta, dum Gregorianæ ſignum plãtationis, Anglorum nouella germinâſſet, pullulâſſet, creſceret atque floreſceret Eccleſia, ſemper, vt de eodem dicitur doctore, venerabile meritũ eius ibidèm accepit incrementum: fructificãte nimirùm eiuſdem gentis fide per multas temporum ſucceſſiones omni religionis deuotione, & fertilitate bonorum operũ. Florebat intereà eàdem in inſula vel patria ſub rege Chriſtianiſſimo aromatica quædam Chriſti boni odoris areola, nobilis vtiquè nobiliſſimi Burchardi parentela: quæ tam rebus, quàm genere clara, diuini timoris inſignibus notabatur ab omnibus præclara: ſeſeque præcipuè per id, non tantùm conuicaneis & contribulibus, ſed & vniuerſo regno præbuit famoſiſſimam, quòd in bonis *actibus* nulli generationi terræ illius, ſe patiebatur eſſe ſecundam. Qua de re non incongruè Dauidicum illud elogium diuinitùs ibì implebatur: Potens in terra erit *ſemen eius:* generatio rectorum benedicetur. Ditauit quippè eos benedictio diuina prole gemina nimìs eximia, quæ patris ſimul ac matris, immò totius generationis illius vtiquè præclara excelleret merita, Burchardo videlicet atque Suuithuno, vtroque cælitùs ſibi deſtinatæ vel prouiſæ cathedræ poſteà pontifice futuro. O quàm benedictus fructus ventris matris illius, qui medicinam æternæ ſalutis ſufficienter miniſtrauit duabus ſeorſùm nationibus, Angliæ per indigenam ſuum Suuithunum, Orientali nihilominùs Franciæ per aduenam Burchardum. Porrò antequàm de eiuſdem patroni noſtri conuerſatione narrationi, cuius iam fundamenta iecimus, ſtructuram præmeditatam ſuperponamus, pauca quæ de germano eius comperimus, æquè ſanctiſſimo Epiſcopo, ſilentiò penitùs non prætermittamus. Ex Anglia nati fratres Gutuuin & Adelmar, alijque quamplures indè huc aduenientes, aiunt, B. Suuithuni vitam miraculis plenam, in eccleſijs illius terræ circunquaquè ſcriptam reperiri, quæ tot tantiſq; virtutum doctrinæque ſplenduerit miraculis, vt etiam ipſa non impotens ſit teſtimonium commendare germanæ ſanctitatis. Legitur, inquiunt, apud nos idem Dei famulus à primæua ætate cunctis Dei chariſmatibus, vnà cum literarum diſciplinis apprimè imbutus, vniuerſis: inſupèr cælibis vitæ munditijs præcipuè candidatus. Et quanuis nullius ſe pateretur expertem videri virtutis, miſericordiæ tamen viſceribus maximè notabatur inſignis. Omnibus quidem neceſſitatem patientibus ſtatim pro poſſe factus eſt *omnibus* proximus. Sed nè multis immoremur, vndè pauca promiſimus, quique ad alia, iuxta propoſitum, potiùs feſtinamus, qualiter idem Dei electus, tam in practica, quàm in theorica cõuerſatione perfectus, per gradus Eccleſiaſticos ad Epiſcopatûs honorem canonicè ſit prouectus in ciuitate, quæ dicitur * & qualiter eandem Eccleſiã doctrinis & exemplis illuſtrauerit, vtque de huius mundi tranſlatus anguſtijs, villicationis ſuæ mercedem fidelis diſpenſator & prudens cõſecutus, in gaudium Domini ſui intrauerit: hæc, inquam, omnia qui pleniùs nôſſe cupit, apud Eccleſiam illam, quam rexit, indagare valebit. Tradunt etiam nonnulli, hoc germanos

Pręclarum S. Burchardi genus.

Pſal. 111.

Burchardus & Suuithunus naſcuntur.

Hiſtoria breuis S. Suuithuni.

* Hoc loco nomen Eccleſiæ eraſum fuit.

nos fratres Burchardum & Suuithunum, magni Bonifacij Epiſcopi non ſolùm conterraneos, ſed etiam carne conſanguineos fuiſſe.

Vt à primis ætatis initijs ſe geſſerit S. Burchardus, & poſteà peregrinationem ſuſceperit. Cap. 2.

VEnerabilis autem Burchardus tam præclaram, tamque præcelſam ſuæ proſapiæ genealogiam haudquaquàm paſſus eſt morum ſuorum nebulis obfuſcari: ſed potiùs ab ipſis primæuæ ætatis annis, probitatis luce iam ſplendeſcere incipiēs, quid, illum præueniens miſericordia Dei, in poſterum in eo operatura eſſet, omnigenis conatibus repræſentare videbatur. Traditus enim cū fuiſſet à religioſis parentibus, vt facilè creditur, literis imbuendus, vix eum quiſquā vel nunquàm reperit puerilibus addictū leuitatibus: ſed aut ſtudijs liberalibus intendentem, aut eccleſiarum limina terentem, ſeu quibuſlibet alijs bonæ indolis indicijs immorantem. Creuit etiam in eo cum corporis incremento miſericordia, vt de ſeipſo B. Iob teſtatur: &, vt ità dicam, in eleganti carnis materia, paulatìm virtutum compoſito formabatur. Quid multa? Sic ieiunijs & eleemoſynis, vigilijs & orationibus non minùs ſpirituales nequitias, quàm carnis illecebras compreſſit, donèc dudùm per ſpiritum ſanctū plantata, tanta in illo morū adoleuit honeſtas, vt iam illud vndiquè perfectū & ornatum Dei templum nil intrà ſe caducum haberi ſuſtineret. Hinc deliberationem, quam Chriſto inſpirante cōceperat, ſpiritalium virorum conſilio roborabat, & contra malè blandientis mundi lenocinia obfirmata animi ſententia, tum diuitijs & voluptatibus, tum ſibijpſi propriæque voluntati renunciauit, nudusque nudam complexus crucem, eam poſt Chriſtum quotidiè baiulauit. Conſiderans autem in hac ipſa vitæ perfectione nonnulla tentamentorū ſcādala ſibi opponi, putà opes & delicias patriæ, generis claritatem, affectus amicorum, ſpretorum obiecta prædiorum, aliasque mundi fumantis nebulas, aciem veræ theoriæ obnubilantes: quid de ipſo fieri vellet omnipotens Deus, ſibi reuelari aut inſpirari continuis precibus ambiebat. Tandemque ſpiritu conſilij & fortitudinis roboratus, perpetuæ peregrinationis ſtudium modis omnibus amplecti deliberauit. Deniquè natali ſolo pro terra viuentium relicto, nè quandoquè illum pericula inferni inuenirēt, periculoſos allicientis ſali fluctus transfretauit, & Galliæ Comatæ limitem attingens, in quodam ſatìs humili loco, verè non habens hîc manentem ciuitatem, ſed futurā inquirens, aliquandiù ſub habitu peregrini delituit.

Adhibetur literis puer Burchardus

Iob 31.

Omnia relinquit propter Chriſtum.

Dat ſe voluntariæ peregrinationi.

De magno Bonifacio Moguntino Archiepiſcopo. Cap. 3.

RVtilabat his temporibus ſtella verè cæleſti fulgore, à multis, quæ tunc temporis videbantur, ſtellis differens, Vuinfridus indigena nihilo minùs Angliæ, qui dudùm patria & parentibus, immò cunctis tranſitorijs pro Chriſto derelictis, ac per hoc ſancti ſpiritûs præ participibus ſuis vnctus oleo, ſemina verbi Dei, ab Apoſtolica ſede ſibi tradita, iam Euangelicæ ſummoperè inſudans agriculturæ, per vaſtiſſima regnorum Germaniæ deſerta ſpargebat. Hic Domini electus, & inter ſuos primò per omnia laudatiſſimus, quemadmodùm literis Anglorum apud Eccleſiam Romanam commendatus, eiuſdemque cunctarum matris Eccleſiarum contubernio ſit iunctus, adeò vt bonis ex factis ſuis, mutato nomine, per Gregorium Papam Bonifacius appellatus, & pontifex ſit conſecratus, atque Legatus Apoſtolicus in partes Germanicas deſtinatus, plurimum Chriſto populum acquiſierit, Regum ac principū adeptus beneuolentiam, nobilis Moguntiæ metropolitanam ſuſceperit cathedram, ipſamque poſteà Archiepiſcopatûs pallio ſublimauerit, generaliaque concilia ciſalpinis in Eccleſijs congregauerit, ibique multa corrigenda correxerit, ſed & multiplicem prorsùs quæſtum Domino ſuo de accepto talento longo tempore villicationis ſuæ lucratus ſit: Hæc, inquam, multaque alia Deo digna, ſcituque neceſſaria, in plurimis, quæ eleganter de eo ſcripta reperiuntur, diligenter inueſtigare quiſque poteſt. Cooperabatur vtiquè in his omnibus huic fideli ſeruo ſuo, ſatisque prudenti diſpenſatori clemens ille paterfamiliâs & Dominus, in cuius manu cunctarum gentium ſtat ſalus, in cuius prædeſtinatione miſerendi earum ſingulis ſuum diſponitur tempus. De quo veriſſimam legimus prophetiam: immò iam non prophetiam, ſed euidenter cernimus hiſtoriam: Deſcendet ſicut pluuia in vellus, & ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram, & cætera vſque ad eum locum, Et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes ſeruient ei. Quonam modo

S. Bonifacius prædicat Germanis Chriſtum.

In manu Dei cunctarum ſtat gentium ſalus. Pſal. 71.

enim verbi ſeminatores, licèt infatigabiliter diù ſterilibus gentium cordibus nunc ſeminando, nunc plantando, nunc rigando inſiſtentes, per ſemetipſos incrementum aliquod extorquerēt, niſi pluuiæ illius in virginale quondàm vellus deſcendentis ſtillicidia, terras huiuſmodi cælitùs irrigando, fructificarent? Nam, teſte Gregorio, niſi intùs ſit, qui doceat, ſermo doctoris in vanum exteriùs laborat: & econtrariò nulla in diſcēdo mora eſt, vbi ſpiritus ſanctus doctor adeſt. Ad hæc promiſſæ ortus iuſtitiæ, paciſque nunquàm poſſet abundantia ſtabiliri, niſi per ipſum, ipſo mediante, qui ſolus eſt iuſtitia & pax omni credenti. Hac etiam arte ſuos ſemper nuncios Chriſti miſericordia præuenit, ſic à mari vſq; ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum, filio ſuo eidem verè pacifico dominatum pater æternus inſtituit ac dilatauit, & ab æterno vſque in æternum confirmauit. His per exceſſum, quamuis neceſſariò, inſertis, denuò ad beati Burchardi, à quo digreſſi paululùm ſumus, conuerſationem deſcribendam ſtylum retrahamus.

Ibidem.

Vt ad S. Bonifacium beatus Burchardus peruenerit. Cap. 4.

IGitur athleta Chriſti Burchardus, pubertatis floridæ tyrocinio iam fortiter contra poteſtates aëreas, & aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contraq; ſpirituales nequitias per mortificationem membrorū, quæ ſunt ſuper terram, tranſcurſo, in huiuſmodi profectibus nequaquàm more quorundam ſibimet placentium, in ſe, ſed in Domino gloriabatur, dicens cum Apoſtolo, Gratia Dei ſum id, quod ſum. itemque: Non ego, ſed gratia Dei mecum. Eccleſiaſticis inſupèr gradibus canonicè promotus, etiam aſſcenſiones alias in corde ſuo diſpoſuit, id eſt, vt de virtute in virtutem, de bonis ad meliora ſemper prouehi poſſet, continua mentis reuolutione meditari cœpit. Ad hæc liberalium ſcientiam artium, compoſitionem morum, ſermonum facundiam, corporis elegantiam, cæteraque ſancti ſpiritûs chariſmata perpendens non ſine cauſa percepiſſe, quonam modo potiſſimè talentum ſibi creditum duplicaret, horis omnibus non ceſſauit ſolicitè tractare, ſciens dictum à Domino: Cui plus committitur, plùs exigitur ab eo. Intereà peruenit ad eum, cunctas Europæ partes iam peruagata, fama illius, cuius nupèr mentionem fecimus, Archimandritæ Bonifacij, moxque Chriſti bono repletus odore, & quia cum ſancto ſanctus. & cum electo electus eſſe poſſit, confiſus, tanti viri præſentiam, tanti doctoris audientiam ſitire, & ad tantæ ſanctitatis atque dignitatis conuerſationem non deſtitit ardenter anhelare. Accidit autem diuina, quæ diſponit omnia ſuauiter, prouidente ſapientia, dum in agro Dominico vir idem Bonifacius, per omnia Apoſtolicus, totis deſudaret viribus, ſeges etiam verbi Dei multam iam in meſſem creſceret, præcauens venerandus heros, nè paucitas operariorū feruens opus impediret, vt quamplures cooperatores à ſua patria. quos idoneos nouerat, legatis atque literis ad excolendum nouale Dominicum, quod nouare iam cœperat, accerſiret. Inter quos inclytus, & omni religionis teſtimonio nominatiſſimus preſbyter Burchardus, ad nuptias agni vocatus, geminæ charitatis bìs tincto cocco præcipuè rutilabat indutus. Hoc modo ſemper corda probans arbiter internus, deſiderium pauperum ſuorum exaudiuit, ſic voluntatem timentium ſe perfecit, dum corporalem præſentiam, quam ſpiritualiter in alterutrum vterque ſacerdos ob ſuum perpetuum ſeruitium, multorumque populorum ſalutem, nuncijs vicarijs moliebatur, ipſe mediante charitate colligabat.

1. Cor. 15.

Pſal. 83.

Luc. 12.

Pſal. 17.

Sap. 8.

S. Bonifacius multos ex Anglia euocat verbi Dei prædicatores.

Vt acceperit eum S. Bonifacius, prædixeritque fore eum Herbipolenſem Epiſcopum. Cap. 5.

NEc mora, dum talia foris operabatur ſancti ſpiritûs gratia, in primo tantorum virorum conuentu præſentiam ſuam propalare nō dedignabatur per ſolita chariſmata. Nam mox poſt ſalutationem humilimam & oſcula ſancta, ſummus Chriſti pontifex Bonifacius, prophetiæ ſpiritu repletus, huiuſmodi prorupit in oracula: Gaudeamus inquit, fratres in Domino, qui benignitatis ſuæ manum porrigere dignatur labori noſtro, fraterna nos conſolatione frequentās, & rudibus Eccleſiæ filijs nouos ſemper eruditores ab inſulis & à finibus terræ procurans. Gratias agamus ingenti eius prouiſioni, qui ſocietatem noſtram ampliauit iam contubernio tanti viri. Iſti proculdubiò cuſtodiendum debetur ouile Dominicum, beati Kiliani ſociorumque eius inſtātia collectum, doctrinis & exemplis inſtructum, ac martyrio conſecratum. Seruus autem Chriſti Burchardus, humilitatis oculum in ſcipſum

Summ' pōtifex, id eſt, Archiepiſcopus.

Prophetia S. Bonifacij de S. Burchardo.

ſeipſum retorquens, licèt nil minùs ſe ſuſpicaretur auditurũ, vtpotè qui modis omnibus ſubeſſe venerat, non præeſſe: tamen humilitatem ſine obedientia ſterilem vel nullam eſſe perpendens, tandèm poſt ſilentium ſtupore conceptum, in huiuſmodi fertur reſponſum prorupiſſe: Credo, pater venerande, credo, quæ tua propoſuit authoritas, ocioſè te nequaquàm protuliſſe: me quoquè ſi intùs noſceres, ſcio nullatenùs proſecuturum fuiſſe. Ego verò ſi ad id, quod loqueris, etiam me idoneum non eſſe veraciter profiteor, tamen quodcunque per tuam ſanctitatem mihi imponitur, oneri non obluctor. Deus enim ſi per te mihi miſericorditer onus imponit, confido quia clementer leuabit. Adſum quippè per omnia tuo parére promptus imperio: & quia hoc pro nomine Saluatoris ago, per id me ſaluari cum eius gratia non ambigo.

Modeſtia & obedientia S. Burchardi.

Vt communicato cum ſanctis viris conſilio, Bonifacius Burchardum Romam adduxerit. Cap. 6.

EX hoc tempore nobiliſſimo ſanctorum virorum collegio ſub magiſterio ſummi præſulis Bonifacij conſociatus Deo dignus presbyter Burchardus, cœpit ab exemplis ſingulorum ſolitam ſuæ conuerſationis ſanctitatem veluti quibuſdam pigmentis accuratiſſimè condire, & illorum comparatione ſeipſum totamque tranſactam vitam deſpicere. Indeque factum eſt, vt pro morum honeſtate, vitaque in omnibus vel maximè laudabili, in breui omnibus eſſet amori & honori. Contrà verò ille beatus non ſeipſum commendans, ſed in Domino cum humilitate ſibi inolita pro bono conſcientiæ teſtimonio mediocriter glorians, illam ſemper Pſalmographi ruminare ſolebat ſententiam: Non nobis Domine, nõ nobis, ſed nomini tuo da gloriam. Iamtunc nouum, immò primum ſe Chriſti tyrocinium profitebatur ingreſſum, in frequentia ſcilicet tot tamque robuſtorum militũ Chriſti, quorum etiam veſtigijs proponebat adhærere, quorum exemplis in montẽ Domini confidebat altiùs proculdubiò ſe poſſe repere, ſi tamen ea, quæ retrò erant, oblitus, ad anteriora perſeueranter extenderetur, donèc ſic tandèm appárens conſpectui Domini cum iuſtitia, de manifeſtata ſolis electis eius gloria ſatietur. Fuerunt tandèm ſub magiſterio præfati doctoris Apoſtolici Bonifacij quamplures iam ad vnguem ſancti viri, Lullus ſcilicet, ipſius poſteà in præſulatu ſucceſſor, Vuillibaldus & Vuinnebaldus germani, Vuigbertus, Sola, Eobanus & Adelharius atque Vualtherus, cæterique cooperatores illius in verbo Dei, quorum vocabula, geſtorum eius liber continet, monachica ſub profeſſione degentes, tamen Eccleſiaſticis miniſterijs atque prædicationi pariter inſeruientes. Quorum, vtpotè ſpiritualium per omnia virorum, crebrò tractare curabat conſilio, qualiter eandem lucernam diuini ſpiritûs tam ſufficienter accenſam igne, Eccleſiæ ſuperponeret candelabro, & quemadmodùm ad competentẽ perduceret effectum, quod de ſancti Kiliani martyris populo acquiſitionis, ſuperna ſibi gratia fuerat reuelatum. Tandèm tot templorum ſpiritûs ſancti concordãtium roboratus oraculis, Pipinum, qui Maior domûs dictus, tunc Francorum regnum ſub Childerico, ſolo nomine Rege, diſpenſabat, ſupplex adijt, eique ſuper capitulo præſenti, ſui cordis ſecreta reuelauit. Qui clementer more ſuo pijs votis annuebat: neq; hæc ſolùm, ſed etiam ſuam ac regiæ dignitatis legationem ſiue literas, ad Sedis Apoſtolicæ Pontificem per eundem præſulẽ deſtinabat. Aſſumpto itaque prædicto Burchardo presbytero, niuoſa præſul almus Alpium iuga non ſine multis tranſcendit periculis. Demùm quoquè, diuina cum gubernante prouidentia, ſaluo comitum & ſupellectilis ſuæ numero, mœnibus præſentatur Romuleis.

Pſal. 113.

Philip. 3.

Pſal. 16.

Nota vt olim Germaniã monachi conuerterint, noſtra ætate apoſtatæ euerterint.

Matth. 5.

Pipinus iſte poſt Childericum factus eſt Rex

Vt Pontifex Zacharias eos exceperit, & pium eorum precibus aſſenſum præbuerit. Cap. 7.

PRæerat his temporibus Romanæ Eccleſiæ Zacharias Pontifex, ſummus ouilis Dominici paſtor, tam verbis quàm exemplis aptiſſimus, ab Apoſtolo Petro huic Apoſtolico Pontificatui nullo modo incongruus. Hic amplo ſinu charitatis viros ex Germaniæ partibus Romam aduentantes colligere ſolitus erat, ſatagens modis omnibus nouellæ plantationis in fide Chriſti gentes elicere ad expetitionem loci, qui ſicut antiquitùs per ſecularem potẽtiam mundi caput extiterat, itá ſub Euangelicæ gratiæ tempore per ſuſceptum Chriſti imperium, & principis Apoſtolorum, gentiumque doctoris martyrium ac ſepulturam, in primatũ vniuerſalis Eccleſiæ profecerat. Cùm autem eidem Apoſtolico patri Moguntini Archipræſulis aduentus innotuiſſet, præmeditari cœpit, ſi quid cum tanto viro dignũ, Deo

Zacharias Rom. Pont.

Romanæ Eccleſiæ primatus.

cooperari valeret. Audierat enim iamdudùm ſanctitatis eius famam longè lateq́ue vulgatam. Veruntamen cùm ad hoc peruentū eſſet, vt poſt ſibi datos amplexus mutuis fruerentur colloquijs, cœpit Romanus Pontifex percontari, quo rudis adhuc Germanorum fides munimine fulciretur religionis, vtrum'ne gentibus ſub diſcipulatu proficientibus nouæ eruditionis, diuini reſpectûs lucerna ſemper reſplendeat in augmētatione populi fidelis. Hinc beatus antiſtes Bonifacius, cùm de his & de omnibus, quæ interrogatus fuerat, veram ac diſtinctam reddidiſſet rationem, in extremis faſſus eſt hanc ſibi maximè fuiſſe veniendi cauſam, vti Vuirciburgenſe oppidū, diœceſi ſuæ contiguum, Apoſtolicæ authoritatis munimento cathedram Epiſcopalem ſortiatur. Retulit etiam venerandus heros cauſam eiuſdem religioſæ intentionis in audientia tam domini Apoſtolici, quàm vniuerſalis, quæ tunc fortè congregata fuit, ſynodi, ſcilicet quòd quidam ſanctiſſimæ conuerſationis vir Scotigena Kilianus, olìm ab Apoſtolica ſede Francis Orientalibus prædicator directus, & apud ciuitatem prædictam martyrio cum ſocijs conſummatus, modò multis miraculis ad tumbam ſuam clareſcat, & propter ipſum diuini fauoris indicium, Regi Francorum cunctisq́; ſuis optimatibus placere, vt ad incrementum Eccleſiæ, ſaluremq́ue tam nobilis prouinciæ, ſedes Epiſcopalis ibidèm fiat. Laudabant omnes Chriſtiani Regis deſideriū, magnificabant ad hoc beneuolentiam principum, induſtriam præſulis, profectū Eccleſiæ creſcentis. Tunc Bonifaciū diligènter cœpit percontari primò, quænam huic officio perſona poſſet legari, dicens rudibus in fide plebibus minimè congruere neophytum, ſecundùm præcepta Doctoris gentium. Dehinc ſi adhuc de fidelium collationibus vel oblationibus Epiſcopio ſufficerent prædia, quibus pauperum neceſſitas, Clericorūq́ue ſuſtentaretur inopia: aſſerens Epiſcopum familiæ Chriſti diſpenſatorem, ſibi ſubiectis non ſolùm ſpiritualem, ſed etiam victum prouiſurum eſſe carnalem. Beatus igitur Bonifacius, munificentia charitatis præditus, prædiorū Epiſcopij ſui partem, Romano Pontifici complacitam, Vuirceburgi Epiſcopio delegauit: vt futurus ibidèm Epiſcopus, ſicut conſors exiſteret laboris Dominici, ità etiam fieret temporalis particeps ſuſtentationis, iuxta illud Apoſtoli: Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legē Chriſti. His ritè peractis, à Romano Pontifice iterùm perſona diſquiritur, quæ huic officio idonea deſtinetur. Tum verò admirandæ prudentiæ vir Moguntinus antiſtes, omni honore dignum presbyterum Burchardū in medium deducens, cœpit illum laudibus proſequi, ſuumq́ue probabile teſtimonium illius ſuperaddere probitati: aſſerens hunc ab occiduis partibus ante annos aliquot in ſuorum ſociorum contubernium aduenìſſe, & ex hoc nihil vnquàm in eo, quod pontificali dignitate videretur indignum, reperiſſe. Ad hæc Papa glorioſus, corde vultuq́ue iam hilarior effectus, Agamus, inquit, fratres gratias prouidentiæ Saluatoris noſtri: quia, vt verè dicitur, à ſolis ortu vſque ad occaſum laudatur nomen Domini. Ab occaſu veniſſe teſtatur, per quem diuina pietas veri ſolis ortū rudibus miniſtrabit populis. Proſequamur ergò alacriter per noſtrū officium, quod diuina credimus ordinatione diſpoſitum: ſed anteà communi deuotione Chriſti pulſemus clementiam, quatenùs ſuam noſtro miniſterio porrigere dignetur dexteram.

Synod' Romana ſub Zacharia Pontifice.

1 Tim. 3.

S. Bonifacius quid largitus ſit Eccleſiæ Herbipolen.

Galat. 6.

S. Burchardus dignus Epiſcopatu declaratur.

Pſal. 112.

Vt Pontifex Zacharias S. Burchardum primum Eccleſiæ Herbipolenſis Epiſcopum conſecrârit. Cap. 8.

POſt hæc inito conſilio coëpiſcoporum, Cardinalium, totiusq́ue Romani Concilij, cunctorum corda ſimul & ora fauorabiliter concordantia ſibi inuenit, quatenùs Vuirciburgenſis ciuitas orientalis Franciæ, cathedra pontificatûs inſigniretur: necnon & Burchardus tam excellentis teſtimonij presbyter, ibidèm primus ab ipſo ſummo ſacerdote præſul ordinetur & conſecretur. Quod mox ipſe cum omni deuotione & gaudio ſpirituali, tota Romana cooperante Eccleſia, feſtinauit adimplere, riteq́ue peractū Apoſtolica authoritate, ratis quoquè tam ſecularibus, quàm Eccleſiaſticis adſtipulationibus, canonicè ac iure gentium modis omnibus curauit cōfirmare. Nam vbi S. Zacharias electum Burchardum, Chriſti chriſmate proprijs manibus perfuſum, Chriſto chriſtū Domini ſatis ſuperq́; myſticis imprecationibus Eccleſiaſtico more commendauit atque ſacrauit, priuilegijs cum Romanæ authoritatis ſufficienter contra improbitates reproborū armauit: monitis paternis, quomodò paternè nouellam Chriſti vineam excoleret, inſtruxit: qualiter etiam paruam adhuc & inexercitatam nauiculam inter immenſos fluctus ſeculi guberner, diligenter conſolatione ſancti ſpiritûs animauit. Ad extremum literis

S. Burchardus primus conſecratur Herbipolēſis Epiſcop'

teris commendatitijs, ſuo nimirùm ſigillo more Maiorum impreſſis, ad Principis Pipini patrocinia, cunctorumque fidelium Chriſti remiſit: & quod omnibus his excellit, ſanctorum reliquijs ad ædificationem & tutelam nouæ Eccleſiæ copioſè ditauit. Deindè vterque præſul facultatem recedēdi rogant à magiſtro, eiuſque pedibus aduoluti, benedictionis Apoſtolicæ contra omnia tam inſtantis itineris diſcrimina, quàm vniuerſa vtriuſque hominis in huius ſeculi pelago pericula, benigno muniuntur ſolatio. Sic vtiquè de cunctis, pro quibus venerant, reſponſis apprimè certificati, proprias ad ſedes redituri, cum maximo gaudio ſunt iter aggreſſi. Quos Romanus Pontifex, non ſine lachrymis paternæ pietatis, huiuſmodi proſecutus eſt vocibus & votis: Ite, inquit, iam in pace Chriſti, fratres chariſſimi, cooperatores agri Dominici, ſeminatores verbi diuini. Creſcat & multiplicetur fructus laboris veſtri, rore vel imbre nutritus ſpiritûs ſancti. Cauete, quæſo, nè vobis, quod abſit, torpentibus vel dormientibus, in agro ſummi patrisfamiliâs zizania ſuperſeminet inimicus. Continuò intendite tempus meſſis, quandò manipuli laborum veſtrorùm Dominicis condantur in horreis potiùs, quàm faſciculi zizaniorum tradantur incendijs. Comitetur vos ſemper Angelicæ protectionis auxilium, quô perficere poſſitis omni tempore ſuſceptum ſacerdotale miniſterium. Suffragetur inſtanter & in dies veſtræ ſolicitudini ianitor cæleſtis aulæ, à cuius ſacratiſſima cathedra officium ſuſcepiſtis paſtoralis curæ. Ipſius & preces vitam veſtram tueantur, qui tempore tentationis, Saluatoris tutela defenſus eſt, nè à ſatana velut triticum cribraretur.

Pōtifex abeuntib' Epiſcopis benè precatur.

Matth. 13.

Luc. 22.

Vt beatus Bonifacius, legatione fretus Apoſtolica, ſanctum Burchardum in ſede Epiſcopi collocârit. Cap. 9.

TRanſmiſſa dehinc, gratia Chriſti eos protegente, abſque vllius læſionis impedimento, Alpium difficultate, Dei quoquè cum laudibus & canticis ſpiritualibus, poſt longa Bauariæ prouinciæ ſiue Alemanniæ ſpatia emenſa, gratos orientalis Franciæ fines attingunt, in cuius penè medio poſitum ad oppidum Vuirceburgenſe perueniunt. Quibus tam inibi inhabitantium, quàm ex vicinis locis multitudo hominum ingens occurrebat. nam fama præueniens, huc illos congregauerat. Qui omnes ad fontem vitæ corda ſitientia Chriſti ſacerdotibus offerebant, ac ſupplicibus admodùm clamoribus ipſum aërem vſque ad ſidera, vt ità dictum ſit, implebant: Benè, inquiunt, venite patres benedicti à Domino, venite ſerui Dei excelſi, venite laboratores animarum noſtrarum: augmentate diuina ſemina verbi, à beato Kiliano olim nobis miniſtrata, quô vomere ſermonum veſtrorū exculta tellus noſtrarum mentium, dignos queat ferre fructus fidei bonorum operum. Quibus auditis, vterque præſul præ gaudio lachrymas fuderunt: ſuiſque benedictionibus Chriſti gregem conſignantes, eidem paſtori paſtorum tam deuotas oues intimis precibus cōmendârunt. Inter hæc egregius Archipræſul Bonifacius, in exultatione ſpiritûs ſancti iam hilarior factus, in auribus omnium huiuſmodi benedictionis & vaticinij ſermonem protulit: Felix eris amodò Vuirceburgum, & inter Germaniæ non ignobilis vrbes: & quanuis temporibus quarundam ciuitatum poſtrema habearis, tamen exornata corporibus martyrum, inferior vltrà non habeberis. In numero Trinitatis martyribus tribus fulciris, ad ſuppletionem te tradis: ecce probitas iam acceſſit Burchardi pontificis. Intereà peruentum eſt ad locum orationis: vbi fuſis precibus, arreptum manu nouum pontificem, Romanus Legatus, id eſt, magnus Bonifacius, conſpectibus præſentauit totius populi circunſtantis. En, inquit, noſtra ſolicitudine vobis fratres acquiſitum, à Romana & Apoſtolica ſede conſecratum atq; directum repræſento pontificem, neceſſarium nouellæ fidei veſtræ, à magiſtro meo Zacharia mihi commendatum exhibeo patrem. Huic non adulatorium vel fictū, ſed verum & experimentis probatum, in conſpectu & in auribus omnium veſtrûm exhibeo teſtimonium, idipſum nimirùm, quod tam coram principe Pipino, quàm coram vniuerſali ſacerdotum magiſtro me conſtat perhibuiſſe nupèr in Romano concilio, in medio fratrum noſtrorum, videlicet quòd meritis, ſcientia, conditione & ætate, omnimodaque conuerſatione, pontificali eſt officio dignus & idoneus, ſicuti iuſtum eſt ità me ſentire de huiuſmodi collaboratore, cui ſecurus mei laboris impertiar onus. Neminem autem veſtrûm volo ignorare, filioli, cauſam iſtius, quòd hodiè in nomine Chriſti eiuſque ſponſæ coniunctione initiamur, officij. Primus itaque fundator veſtræ fidei Kilianus, ab Apoſtolica vobis paſtoralitate tranſmiſſus, fidem, quam verbis docuit, hoc ipſo in loco martyrij teſtimonio cōprobauit. Ecce idipſum præſentis

Vide quàm cupidè Chriſti fidē recipiant Germani.

Prophetia S. Bonifacij de Herbipoli.

Rom. Pontifex vniuerſalis Epiſcoporum magiſter.

Miracula ad tumulũ S. Kiliani.

tis tumuli loquitur confeſſio, vbì ad eius ſociorumque illius corpora, per ſanitates & miracula, credulitatis veſtræ diuinitùs exercetur die noctuque confirmatio. Hæc mihi primùm gratia Chriſti per quendam fratrẽ noſtrum innoteſcere voluit, Adelhelmum ſcilicet preſbyterum, qui lumen oculorum, Dei iudicio ſibi ablatum, hic iuxta glebas martyrij meritis eorundem recepit. Deindè numeroſis tanta ſanctitudo ſignis in noſtra diœceſi manifeſtata, viſa eſt tam mihi, quàm cunctis circũquaquè fratribus noſtris, non eſſe negligenda. Nunc verò virũ hunc, omni honore dignum, conſenſu principum electum, Apoſtolica confirmatione conſecratum, vice noſtra & legatione Romana, qua fungimur, vobis hodiè proprium conſtituimus & præſentamus Epiſcopum: quatenus ab hodierna die & deincèps vniuerſa ſacramẽta Eccleſiaſtica, id eſt, chriſma, & conſecrationes, & ordinationes, pœnitentiæ ac indulgentiæ, per hunc patrem veſtrũ, ſuoſque ſubiectos ac ſucceſſores canonicè adminiſtrentur, neq; hæc vltrà, vt priùs, Moguntiæ vel vſpiàm alibì, à nobis ſeu poſteris noſtris expetantur. Hunc vice Chriſti, cui credidiſtis, honorate. Huic Chriſti vobis præcepta tradenti, ac de cælis miſſo diligenter auſcultate: ipſi etiam, vtpotè pro vobis in die iudicij rationem reddituro, per omnia & in omnibus obedite. Decimas & oblationes, ſynodales conuentus, feſtiuitates & ieiunia, ac quaſlibet alias Chriſtianitatis obſeruationes, vt verè Chriſtiani Chriſtique cohæredes, per ipſum vobis impoſita, iuxta Canonum decreta perſoluite: ſed & de his omnibus in illa æterna vita mercedem æternam à iuſto iudice, eodemque pio remuneratore, certiſſimè ſperate.

Decimæ & oblationes vt ſint perſoluendæ.

Quo tempore inſtitutus ſit Vuirceburgicus Epiſcopatus. Cap. 10.

HAEc multaque his ſimilia poſtquàm perorauit, ilicò vox omnium quaſi vox vna in electionem & ſuſceptionem tanti pontificis vnanimiter cõcordauit. Tunc ſenior almus literas Apoſtolicas, Vuirceburgenſis Epiſcopatûs inſtitutionem confirmantes, plebique præſenti, necnon in futurũ vſque ad mundi finem ibidèm Chriſto crediture, conſolationem abundanter exhibentes, publicè recitari præcepit: ſicque tam à Deo, quàm ab hominibus electum antiſtitem Eccleſiaſtico more cum infinita cunctorum, qui aderãt, alacritate atque tripudio inthronizauit. Deindè plebem ad propria remittens, ipſe cum magnatibus cuncta, quæ ius Epiſcopij iuxta patriæ morem exigebat, per aliquot ibidèm dies commorans, venerabiliter diſponebat: id eſt, terminum vndiquè nouæ diœceſi, prout competens videbatur, diſtinguebat, parochias preſbyteris per ſingulas plebes gubernandas diuidebat: & ſi qua præter hæc res expoſtulauit, vnà cum nouitio præſule conſtituebat. Tandèm vniuerſis, quæ ad præſens negocium pertinebant, domì foriſque, prout poterat, non ſegniter compoſitis, vnanimi valefecit amico & coepiſcopo Burchardo: quem in propria ſede relinquens, ipſe Moguntiæ metropoli ſe præſentaturus, poſt mutuas vtriuſque lachrymas, ad propria repedauit. Acta eſt hæc noua inſtitutio noui pontificatûs apud vrbem Vuirceburg, anno Dominicæ incarnationis ſeptingenteſimo quinquageſimoprimo: anno verò ſexageſimoſecundo poſt paſſionem ſanctorum martyrum Kiliani ac ſociorum eius, quæ incidit in annũ incarnationis Dominicæ ſexcenteſimum octogeſimumnonum: ad incrementum Eccleſiarum Germaniæ, maximeque ad ſalutem totius Orientalis Franciæ, authoritate nimirùm Zachariæ Papæ, conſenſu quoquè Pipini iunioris Principis Franciæ, mediãte Bonifacio Præſule Moguntino, beato verò Burchardo primo pontifice ad eandem cathedram conſecrato, ad honorem ingeniti Dei patris altiſſimi, eiuſque vnigeniti filij Ieſu Chriſti Domini noſtri, & ſancti ſpiritûs paracleti: Cui ſemper eſt laus & gloria in vna Trinitate, trinaque Vnitate, ante omnia & in omnia ſeculorum ſecula, Amen.

Diœceſis Vuirceburgicæ limites ſtatuuntur à S. Bonifacio.

Epiſcopatus Vuirceburgenſis quandò inſtitutus.

LIBER SECVNDVS.

PRAEFATIO.

QVia ſuccurrentibus primùm Deo placitis eximij præſulis Burchardi meritis, deindè vrgentibus charitatis fraternæ ſtimulis, prout ſancti ſpiritûs gratia conceſſit, ſtylo currente digeſſimus, qualiter idẽ paſtor huius Eccleſiæ primus, à primæua victitans ætate, poſteà pro vitæ meritis ac ſapiẽtiæ doctrina, perfecto iam hominis vtriuſque robore, ad curam paſtoralitatis, ſiue culmen regiminis peruenerit: ſupereſt, & quod negare nõ poſſumus, cõſequens videtur, per ordinẽ vtcunq; proſequi, quẽadmodùm ad hoc ritè perueniẽs, vixerit: & benè viuens,

tiens, vtì docuerit: & item docens, qualiter infirmitatē propriam ſemper cõſiderans,
& in Dei ſacrificio caudam perſeuerantiæ, boni initij capiti non ſubtrahens, ſe ſuaque
cuncta in eo, qui verè dicitur Alpha & O, ſicut cœperat, finiërit.

Vt ſanctus Burchardus Romam miſſus ſit pro regni negocijs. Cap. I.

IGitur venerabilis Antiſtes Burchardus, qui toto ineuntis ætatis ſuæ tempore ſcu-
to fidei protectus, galea ſalutis & lorica iuſtitiæ indutus, ac ſpiritûs gladio, quod Epheſ. 6.
eſt verbum Dei, armatus, contra ſpirituales nequitias inexpugnabilis ſteterat:
vbì ſe ſpeculatorem domûs Iſraël in quadam Eccleſiæ turri poſitum conſpexit, Officium boni paſtoris.
ſic ſuper cuſtodiam ſuam totis noctibus ſtare ſatagebat, ſic vocem ſuam quaſì tuba
ſuper montem excelſum contra gladium venientem exaltare curabat, vtì nè ciuita-
tes animarum ſibi ſubiectarum, ſe dormitante, parcere neſcius hoſtis irrumperet, nec
caulas ouium Dominicarum lupi rapaces, ſiue leo circumiens inuaderent, & ob hoc
ſanguinem pereuntium de manu eius ſummus paterfamiliâs poſteà requireret. Sedu- Ezech. 18.
la quoquè cordis anxietate cœpit meditari, qualiter ſibì commiſſas Dominicas oues
verbo Dei paſceret, & in omni fidelis prudentiſque diſpenſatoris cura tam ſe, quàm
Chriſti familiã regeret, ità vt in extremo ſuperni iudicis examine, Eugè Dominicum
poſſet promereri. Erat autem Dei famulus eloquio valdè mitis, vultu venerandus & Matth. 25. Virtute & dotes S. Burchardi.
affabilis, in vigilijs ſedulus, in lectione aſſiduus, in eleemoſynis, quantùm facultas ſup-
petebat, ſatis benignus & beneuolus, ſolicitus de commiſſis, prouidus in conſilijs, in
vniuerſis moribus compoſitus, in bonis actibus indefeſſus, in contemplatione præ
cunctis ſuſpenſus. De tanti viri humilitate ſcribere quippiam omninò ſuperfluum
fuerit, cùm necdùm nomen & officium Epiſcopale valuiſſet pompaticum, niſi quòd Virgæ paſtorales quales olim fuerint.
ipſa, quæ in loco ſepulturæ eius ſeruatur, virga ſambucea, ſemper nobis ad memo-
riam reducit humilitatis eius exempla. Vndè conſtat, quanto precioſior ſit coram
illo, qui humilia reſpicit, & alta à longè cognoſcit, paſtor Burchardus cum ſua paſto- Pſal. 137.
rali virga modernis paſtoribus, qui paſcentes ſemetipſos, vix in ipſis baculis ſuis aliqua Ezech. 34.
carent pompa. Fertur etiam, quòd non minùs exterioris hominis compoſitio diuini-
tùs ſibi collato congrueret officio, videlicet cùm iam ætate matura vergere cœpit in
ſenium, corpus gereret etiam ipſa ſtatura decorum. Quid plura? Dum per omnia
& in omnibus officio pontificali dignus & idoneus videretur, non incongruè dici-
tur, quòd non ſine cauſa, ſed meritò ab omnibus amaretur. Quomodò enim poſſet
non amari, quem tot chariſmata decorabant cæleſtis beneficij? Adeò deniquè habi-
tus eſt ab omnibus honorabilis, vt etiam totius regni conſilio vnà cum Folrado Ab- Mittitur Romam.
bate, eodemque Archicapellano ad prædictum Zachariam Romanum Pontificem
mitteretur. Hinc vt altiùs nonnihil repetamus, ſolebant Franci ex antiqua Regum Breuis hiſtoria Gallica.
ſtirpe Reges habere, qui è Merouco, Clodij ſecundi Regis eorum filio, Merouingi di-
cebantur: quorum genealogia vſque ad Childericum tunc temporis Regem perma-
nebat, in quo etiam deficiebat. Sed licèt in illo finita poſſet videri, iamdudùm tamen
nullius vigoris erat, nec quicquam clarum in ſe, præter inane Regis vocabulum præ-
ferebat. Nam & opes & potentia regni penès palatij præfectos, qui Maiores domûs Maiores domûs, id eſt, palatio præfecti.
dicebantur, & ad quos ſumma imperij pertinebat, tenebant, nec aliud quicquam
permittebatur Regi, quàm vtì regio tantùm nomine contentus, crine profuſo,
barba ſubmiſſa in ſolio reſideret, ac ſpeciem dominantis effingeret, legatos vnde-
cunquè venientes audiret, eiſque abeuntibus reſponſa, quæ doctus erat aut iuſſus,
ex ſua velut poteſtate redderet: cùm præter inutile Regis nomen & precarium vitæ
ſtipendium, quod ei præfectus aulæ, prout videbatur, exhibebat: nihil aliud poſſide-
ret, quàm vnam & eam parui redditûs villam, in qua domum, & ex qua familiam,
neceſſaria ſibi miniſtrantes, atque obſequium exhibentes, paucæ numeroſitatis ha-
beret. Quocunquè eundum erat, carpento ibat, quod iunctis bubus, & bubulco,
more ruſtico, agente trahebatur. Sic ad palatium, ſic ad publicum conuentum, qui
Calendis Maij ob regni vtilitatem annuatìm celebrabatur, ire ſolebat, & coram tota
gente præſidens, omneſque ſalutans, & ab eis ſalutatus, debitiſque obſequijs hono-
ratus, ſic domum redibat, ſicque ſecum vſque ad alium Maium domì reſidebat, ac
regni adminiſtrationem, & omnia, quæ vel domì, vel foris agenda erant ac diſpo- Pipinus Caroli Martelli filius, & Caroli Magni pater.
nenda, præfectus aulæ procurabat. Quo officio tunc, cùm prædicti legati mitte-
bantur, Pipinus Caroli filius, id eſt, Caroli Magni pater, iam velut hæreditario iu-
re fungebatur. Zacharias Papa ſuper huiuſmodi negocio conſultus, remandauit

per Burchardum pontificem & Folradū Abbatem, melius eſſe vocari illum Regem, apud quem ſumma poteſtatis conſiſteret. Dataque authoritate ſua, Pipinum Regem conſtitui iuſſit. Qua legatione peracta, Pipinus per authoritatem Apoſtolicam, qua tam probabiles viri in audientia Primatum ſcriptis ac dictis deferebant, more Francorum electus ad regnum, per manus ſancti Bonifacij Archiepiſcopi Moguntiacenſis eleuatus eſt in regni ſolium in Sueſſionum ciuitate. Qui pòſt per Stephanum Papam vnctus in Regem & confirmatus, atque à iuramento, quod Childerico Regi cum cæteris primatibus fecerat, abſolutus, poſteà regnauit annis quindecim. Childericus verò, qui falsò Regis nomine fungebatur, tonſo capite, in monaſterium miſſus eſt. Sed de his iam dixiſſe ſufficiat, quorum nunc mentionem prorsùs attingimus propter Burchardum noſtrum, qui tantis negocijs ſtrenuus omninò legatus & cooperator intererat.

Creatur Rex Francorum.

Fuſiùs hæc habet Aemylius lib. 2. de rebus Francorum.

Vt ſanctorum martyrum corpora B. Burchardus eleuârit. Cap. 2.

BEatus igitur Burchardus, cùm de die in diem, de virtute in virtutem, de bonis ad meliora proficere non ceſſaret, indeq; fama ac memoria eius cunctorum longè lateque quasì mel ora indulcoraret, anno ſecundo ordinationis ſuæ tractare cœpit cum comprouincialibus Epiſcopis, multisque viris religioſis, ſed maximè cum glorioſo magiſtro ſuo, metropolitano Epiſcopo Bonifacio: vti eorum conſilio & adminiculo corpora beatorum martyrum Kiliani ſociorūque eius, è loco, in quo ab infidelibus temerè poſita fuerant, leuaret. Collecto deniquè clero ac populo, indixit ieiunium, vt digni poſſent reperiri, à quibus ſancti martyres permitterent ſua corpora moueri. Conſtituta autem die eleuationis martyrum, confluxit vndiquè multitudo maxima populorum: alij religionis ſtudio, alij recuperandæ ſanitatis deſiderio, nonnulli etiam curioſitate miraculorum, vniuerſi tamen conuenerunt amore & veneratione martyrum. Tunc venerabilis pontifex Burchardus cum crucibus & thuribulis, omnique apparatu Eccleſiasticæ religionis ad locū ſepulturæ martyrum proceſſit, acceptoque ſarculo primus fodere cœpit, ſubuenientibus ſibi miniſtris, ad hoc opus anteà deſtinatis. Sed poſtquàm tellus egeſta eſt, non alta ſcrobe inuenta ſunt martyrum corpora ità fragrantia, vt omnium circunſtantium nares ſuauitate tanti odoris replerentur. Carnibus quippè martyrum iuxta carnis naturam in cinerem redactis, cætera, quæ cum illis fuerāt defoſſa, penitùs incorrupta inuenta ſunt, adeò vt nec folium de libris, nec fimbria corrupta videretur de veſtimentis. Ilicò venerandæ ſanctorum reliquiæ, cum maximo Cleri plebisque tripudio de terræ puluere leuantur, ac ſericis reuerenter inuolutæ pallijs, manibus ſancti præſulis feretro nupèr ad hocipſum opus ornatiſſimè præparato, membratìm componuntur: fitque denuò populi ingens cōcurſus, & indè conſtipatæ multitudinis tumultu, tam Epiſcopi quàm Cleri quodammodò præpeditur proceſſus. Ambiebat nempe multimodis conatibus popularis ille conuentus, ſi quis poſſet manu feretrum tangere, vel tranſeunti ſuccumbere, ſiue manibus in altum eleuatis Deo gratias referre, aut econtrà flexis poplitibus ſeu ceruicibus, quicquam deuotionis Chriſti martyribus ſuppliciter impendere. Vox vna reſonabat omniū, Gloria in excelſis Deo, Laus Domino noſtro Ieſu Chriſto: necnon Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, & multa id genus. Tanta verò interìm miraculorum inſignia meritis Chriſti martyrum coruſcare videbantur, vt ſi qui fortè aderant, qui exemplo nimirùm Thomæ Apoſtoli in fide titubarent, viſis tot miraculis, ſolido robore credulitatis firmarentur.

Nota antiquam Germanorum pietatem & religionem.

Odor ſuauiſſimus è corporibus martyrum.

Res mira.

Eleuantur ſancti martyres de terræ puluere.

Luca.

Nota miracula.

Vt Eccleſia Vuirceburgica prædijs & limitibus aucta ſit. Cap. 3.

GLorioſus autem antiſtes Burchardus Chriſti martyribus dono dedit, immò ſponſę ſuę Eccleſię Vuirceburgēſi prędia in dotem contulit, quę dudū, cum S. Bonifacio cōmorans, & cum ipſo palatium regale frequentans, vel parochias circuiēs, conquiſierat, ſeu precijs in ſuę proprietatis ius ab ingenuis viris comparauerat. Illuſtres quippè Francorum & optimates, eundē virum in patria ſua ex cunctis progenitoribus ſuis ſatìs nobilitatum audientes, inſupèr mores illius omni religione & ſapientia pręcipuos conſiderantes, nonnulli de remedio animarum ſuarum cum tali ſeruo Dei tractare cœperunt, indeque res ſuas, ſi quas Domino vouebant, per manus illius tutiſſimè conſecrari vel diſpenſari credebant. Itaque villam, quæ dicitur Michelnſtat, quam ei Carlomannus princeps quondàm in proprium ius tradidit, ipſe legitima inueſtitura ſanctis martyribus confirmauit. Similiter

S. Burchardus quę largitus ſit Eccleſię ſuæ.

ter etiam Hohenburg, multaque alia allodia, quæ diuerſis in locis à nobilibus viris quocunque pacto ſuſceperat, coram multis fidelibus teſtibus, & omnium orientalium Francorum principibus, ad eorundem martyrum reliquias inueſtiebat. Inſupèr ad ſupplementum noui pontificatûs, & amplificationem Eccleſiaſtici cultûs, alimoniam quoquè Cleri tam futuri, quàm præſentis, regia munificentia collatum eſt ſancto Kiliano caſtellum, quod Karelburg vocatur, cum fiſco regali, cunctiſque illò pertinentibus redditibus: ac eandem traditionem teſtamento regali, necnon priuilegio Apoſtolici præſulis metropolitanus pontifex Bonifacius, vnà cum principibus & comitibus, Regis Pipini legatione fungentibus, ſancto Kiliano ritè confirmauit, ac beato Burchardo præſenti Epiſcopo dotes ac decimas, ſuæque Sedi contiguas eccleſias, in nouam eius parochiam conterminauit.

Donatâ Rex & Archiepiſcopus confirmant.

*De * Immina virgine, & permutatione, quã ea fecit cum S. Burchardo. Cap. 4.*

EO tempore quædam virgo Deo deuota, natu ſimul & moribus nobiliſſima, ſuper montem, qui nunc S. Mariæ mons, ſiue Vuirceburg antiqua, dicitur, continentiſſimam cum pleriſque voti eiuſdem fœminis degebat vitam, nomine * Immina. Hæc habuit patrem filium Goſberti Ducis, Hettanum nomine: quę tam ſapientiſſimo nihilominùs conſiliario cuncta cordis ſui reuelauit arcana. Inter quę etiam huiuſmodi ſubintulit labijs tremebundis elogia: Credo, inquit, & gaudeo, pater poſt Chriſtum & in Chriſto dilectiſſime, quòd per tuæ ſanctitatis præſentiam, Dominus noſter Ieſus Chriſtus neophytam hanc eccleſiam ſublimare modis omnibus, ante mundi conſtitutionem in ſuę maieſtatis & æternitatis pręſcientia propoſuit, & idipſum nunc in oculis noſtris manifeſtare cœpit. Quapropter de me, prout ipſe humilitatem ancillæ ſuæ reſpicere dignatus fuerit, pro hoc ipſo precum mearum inſtantia, quandiù his artubus vtor, nullatenùs deerit. Nec clam te, pater, eſſe patiar, quòd iam quadraginta & vno ampliùs anno eundem animæ meæ ſponſum, cum ancillis meis, quę ſe mecũ in eius præparant occurſum, ſub ancipite carnis ac ſpiritûs luctamine, nimis anxiè pręſtolor: modò verò tuę paternitatis cõſolatione, quam tandiù ardenter deſiderabam, abundè conſolata, vellem, ſi fieri poſſet, propter vitãdum tumultum, quem amodò forſitan populi venientis ad fidem hoc in loco frequentia parabit, potiora quærere ſecreta. Opto etenim, ceu beatus & iuſtus ille Simeon, quia viderunt oculi mei ſalutare Dei, lumen videlicet gentis Iſraël, iam fatiſcẽtibus membris, in pace dimitti. Eſt autem caſtellum, quod Karelburg dicitur, Eccleſiæ veſtræ nupèr augmento per diuinam gratiam collatum, ſanctæ nimirùm Gertrudis quondâm, dum pro Chriſti amore procùl carnalem illecebram fugeret, latibulum, & eiuſdem Dei famulæ, & cæterarum ſecum conuerſantium antiqua inhabitatione ſanctimonialibus non inconueniens habitaculum. Quòd ſi tuo, pater alme, conſenſui placuerit & induſtriæ, monaſteriolum in beneficium à te ſuſcipiam: iſtam verò paternam hæreditatem meam iure gentium ſanctæ Vuirceburgenſi Eccleſiæ perpetua proprietate ſtabilem atque firmam perficiam. Quid plura? Beatus Burchardus nactus eam optionem, id quod rogabatur, voluntariè conceſſit, multaque diligentia rataque adſtipulatione coram regni principibus, & maximè Francis orientalibus, confirmauit eidem, vt venerabilis Immina Karelburg cum omnibus illò pertinentibus prædijs, in beneficium vſque ad vitæ ſuę terminum poſſideret: mons verò Vuirceburg cum ſuis appendicijs, id eſt, pr ędijs, redditibus & terminis, omnimodiſque vtilitatibus, perpetua proprietate Vuirceburgenſi Epiſcopio ſubiaceret.

Immina ſacra virgo, neptis Goſberti Ducis.

Luc. 2.

S Gertrudis latitat in Karelburg.

De felici obitu Imminæ virginis, & eius in Karelburg ſepultura. Cap. 5.

QVa non tantùm precaria, verumetiam traditione poteſtatiua, legitimè teſtibus & ſcriptis delegata atque roborata, virgo Chriſti cum ſuis omnibus Karelburg contulit ſe, ibique deincèps cum multis conſodalibus ſponſi cęleſtis occurſui vigilijs, ieiunijs & orationibus, cunctiſque bonis actibus ſe, quandiù ſuperfuit halitus in ea, continuè pręparare non deſijt. Ad extremum verò poſt bonum certamen certatum, curſum conſummatum, & fidem ſeruatam, iuſtitię coronam à iuſto ſibi iudice repoſitam receptura, carnis ſuę, quam totiès pro Chriſto crucifixerat, tangitur moleſtijs, nec multò pòſt ad cęleſtem thalamum ſe vocantis vocem dilecti ſui, cuius amore langueraт, auribus audiuit interioris hominis: Veni de Libano proxima mea, veni, coronaberis. Cui cùm lętiſſimo reſpondiſſet affectu,

S. Immina ſanctiſſimè in monaſterio viuit.

2. Tim. 4.

Cant. 4.

Pſal.41. affectu, Sicut ceruus deſiderat ad fontes aquarum, ità deſiderat anima mea ad te, Deus: ſumpto viuifici ſacramenti viatico, ſocias ad bella ſpiritualia, quantùm valuit, viriliter vt ipſa eatenùs virago fortis animauit, quibus & inter huiuſmodi alloquia vale vltimum fecit: moxque ſarcinulam lætabunda depoſuit, & ciuibus iuncta ſupernis, ad agni Dei comitatum, palma virginitatis & voluntariæ paupertatis martyrio pulchrè decorata, migrauit. Cuius venerandam corporis glebam vir Domini Burchardus in eodem Dei genitricis templo, quōdàm à beata Gertrude conſtructo, officiosè curatam, iuxta altare versùs Aquilonem, condignis cum exequijs, animam Chriſto commendans, ritè recondidit. Extunc vſque in hodiernum diem, vtrunque de prænominatis caſtellis exintegrò ſancti Kiliani proprietati, ſancto pontifice Burchardo prouidente, ceſſit, hocque tam auſpicato procurationis illius & conquiſitionis initio, nouella plantatio Vuirceburgenſis Epiſcopi modis omnibus, vt eſt dies hæc, ditari atque dilatari cœpit.

Imminæ obitus.

Vt ſanctorum Kiliani & ſociorum eius martyrum corpora S. Burchardus trienniò in monte ſeruârit. *Cap. 6.*

VEruntamen vt ad ſuperiora parumpèr reflectamur, ſtatìm poſt eiuſdē concambij, quod præſul Burchardus cum generoſa Chriſti ſponſa Immina fecerat, euentum, conuocatis certo die tam Clero quàm populo, martyrum corpora nupèr de terræ puluere leuata, cum veneratione maxima ſuper montem ſæpè dictum, comitantibus populorum turbis, tranſportari fecit: ſicque vt verum cæli animal, antè & retrò oculatum, tam futura proſpiciens, quàm præterita cuſtodiens, ſeu præſentia communiens, inueſtituram eiuſdem poſſeſſionis patrono ſuo martyri Kiliano, perpetuò ſtabiliuit. Nam per continuum triennium ibì in baſilica ſanctæ Dei genitricis eaſdem ſacratiſſimas reliquias indeficienti totius religionis officio, tam per ſeipſum, quàm vniuerſum ſibi adhærentem Clerum, reuerenter excubans cuſtodiuit. Et quia locus idem ſub antiquis olìm Ducibus arx & caput fuerat totius orientalis Franciæ, nupèr autem ibidèm prima fundamenta ſunt iacta naſcentis Eccleſiæ, cunctis eum ſtudijs amplificare, prout valebat, ſategit: propoſuitque principale illic ſuæ ſedis inſtituere monaſterium, vbì gentis illius & prouinciæ primitùs initiabatur ſalutis exordium. Cùm die noctuque talia meditando, ſolicitudinis anxiæ ſaxum ingens volueret, præſertìm cùm aſperitas montis, & arduus aſcenſus, atque penuria aquæ ijs, quos illic Deo militaturos congregare diſponebat, importunitatem omnimodam generarent, tandèm ad ſolita precum ſolatia, atque diuini conſilij refugium, totam ſui cordis intentionem tranſtulit: quatenùs ipſe, qui Dauid in area Areuna locum ſuo tabernaculo deſignauerat prædeſtinatum, etiam nunc naſcenti ſuæ Eccleſiæ ad generandum ſemper nouam ſibi ſobolem, cæteriſque ſuis cæremonijs aptum demonſtrare dignetur locum.

S Kiliani & ſociorū reliquiç in mōtem transferuntur.

Nota de monaſterio.

2.Reg.24.

Vtì per reuelationem ea corpora in vrbem reportârit. *Cap. 7.*

POrrò idem dux populi Dei, ſolebat cum Moyſe vel Aaron pro omnibus, quibus affligebatur, ſolicitudinibus, à tabernaculo diuinæ clementiæ reſponſa requirere: nec hoc ſolùm, ſed etiam cum Iacob poſt Liæ, id eſt, actiuæ vitæ tędium, ad Rachelis, id eſt theoriæ amplexus recurrere: huiuſmodi ſtudijs dum aliquandò vigilantiùs inſiſteret, atque verè membrum illius, de quo dicitur, Cuſtos, quid de nocte? vigilias noctis ſuper gregem ſibi commiſſum cuſtodiret, dicens in corde ſuo, non verbis, ſed actibus, Super cuſtodiam meam ſum ſtans totis noctibus: dum, inquam, ſic ſtaret oculis ac manibus in cælum nimìs intentus, ſubitò corporalibus oculis conſpicit quaſì tres candelas ardentes ab eádem baſilica, qua martyrum reliquæ ſeruabantur, per aërem quadam diuina virtute deferri: quæ trans flumen in loco ſepulturæ martyrij demiſſæ, poſt horæ vnius ſpatium ſuper montem, vndè venerant, viſæ ſunt reuerti. Intellexit per ſpiritumſanctum vir Dei, viſionem ipſam ſanctarum fuiſſe præſentiam animarum, locum ſuæ paſſionis viſitantium. Quod cùm fratribus & plebibus retuliſſet, viſum eſt omnibus, vt monaſterium, quod in monte conſtituere diſponebat, circa ſepulturam martyrum, vbì lumen cælitùs deſcendiſſe conſpexerat, potiſſimùm fabricaret: quod & primùm de lignea materia initiatum, poſt hæc accuratiori lapidum ſtructura per ſanctum Dei pontificem ad vnguem eſt perductum. Vbì & denuò ſanctorum corpora relata, & in operoſo ſarcophago glorioſè ſunt recondita. In quo loco

Gen.29.

Eſa.21. Ibidèm.

Viſio S. Burchardi.

Extruit monaſterium.

cò tam illorum, quàm beati Burchardi meritis, noui nouæ ſedis Epiſcopi, nunquàm beneficia Saluatoris noſtri deſunt ijs, quicunque credulo corde ea perquirere non deſiſtunt. Deniq; Veritas, quæ dilectoribus ſuis pollicetur, Ecce vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi, quod alibi tam factis quàm verbis impleuit, hîc idem ad tumbas vel confeſſiones martyrum tam corporaliter quàm ſpiritualiter operari non deſinit. Cæci vident, ſurdi audiunt, claudi ambulant, leproſi mundantur, &c. Nam vt vbiquè ſcriptis patrũ edocemur, dum increduli ſcientia veritatis & fidei illuminantur, quid niſi cæcis viſus panditur? Dum diuini verbi occulta neſcientibus per expoſitorum dicta reſerantur, quid niſi ſurdis auditus aperitur? Claudi ambulant, dum bonorum operum, vięque rectitudinis expertes, iuxta pręceptum, ſemitas iuſtitiæ rectosque greſſus ſub pedibus ſuis facere non dubitant. Mortui reſurgunt, quotiès obruti culpis mortalibus, ad vitam æternam capeſſendam afflati ſpiritu ſancto, per pœnitentiam expergeſiunt. Hos & huiuſmodi diuini ſeminis fructus, in nouali Vuirceburgenſis Eccleſiæ ſuccreſcentes, tam beati Burchardi, peruigilis nimirùm coloni, ſolicitudine non pigri, quàm beati Kiliani, primi plantatoris induſtriæ non inconuenienter adſcribimus. Ideoque luce clariùs conſtat operæpreciaum eſſe, quandoquidem vtriuſque meritis, ſi veraciter & dignè membris vtpotè membrella congloriamur, nè terminos, quos ipſi bonis exemplis ſuis poſuerant, & nos laude dignos approbamus, quod abſit, vt filij nequam tranſgrediamur, ſed potiùs exemplis eorum innitendo, confidendoque precibus, fidem dictis noſtris per opera faciamus.

Matth. 28. — Miracula ad corpora ſanctorũ. — Heb. 12. — Prou. 22.

Vt beatus Burchardus monaſterium ſub monte condiderit. Cap. 8.

INtereà ſanctus Dei, quanuìs, vt ſæpè diximus, actiuæ vitæ ſolicitudinibus plurimis cum Martha nonnunquàm ob incultæ adhuc Dominicæ vineæ curam turbaretur: tamen crebrò ad pedes Ieſu refugium quærere, ibique cum Maria ſub alarum Chriſti velamento protectus, in lectionibus aſſiduis verbum Dei, cuius ſe debitorem cæteris nouerat, intentiùs audire delectabatur, dicens intrà ſe: Audiam quid loquatur in me Dominus Deus. Vndè cùm Paulum ſibi dicentem intenderet, Labora ſicut bonus miles Chriſti Ieſu, & cætera talia, nullam villicationi ſuæ conceſſit ocij moram, quin, vt iam diximus, aut Marthæ miniſterijs, aut Mariæ contemplationibus inuigilaret. Quapropter eiuſdem exercitij ſibi prouidere curauit officinam, exemplo ſcilicet beati Martini, qui ſeparatam ab Epiſcopij tumultibus eâdem pro cauſa conſtruxerat cellam, in arcto procliui montis ſæpè dicti, & allapſu Mœni fluminis, cœpit inſtituere cœnobium: quod in honore Dei genitricis ſanctique Apoſtoli Andreæ conſtructum, tanta dotauit quantitate prædiorum, quæ duodecim fratribus Canonicis, ibidèm Deo militantibus, ſufficerent ad victum & veſtitum. Inter quę dotalia eidem conceſſit monaſterio prædictum montem Vuirciburg cum prædijs & redditibus, ſicut acquiſierat à præfati Ducis Hettani filia: ſtabiliuitque donationem illam iure gentium coram cunctis prouinciæ primatibus, ordinatis ibidèm in ſeruitutem Domini duodecim ſub Canonica vita fratribus. Ipſe quoquè Dei famulus, quoàd vixit, locum eundem per ſeipſum, vtpotè à ſecularium turbine curarum ad huiuſmodi portùs tranquillitatem confugiens, incoluit, & pro facultatum ſuarum quantitate, neceſſarijs impenſis ſummaque diligentia excolere non ceſſauit: forſitan ob hoc maximè, quia ſpiritu ſancto præmonſtrante, corporis ſui reliquias præſciuit ibidèm quandoquè condendas fore, donèc altera ſtola, ſcilicet immortalitatis, indutum mortale hoc, incorruptione potiatur æternæ vitæ. Recondidit etiam in eàdem baſilica digna cum veneratione corpus cuiuſdam martyris, Magni nomine.

Pſal. 84. — 2. Tim. 2. — Vacat S. Burchard⁹ tam Magdalenæ quàm Marthæ exercitijs. — Condit monaſteriũ S. Mariæ. — Hunc quidã volunt eſſe Confeſſorem.

Hoc loco ſequebatur Cap. 9. & in eo quædam de Magno martyre, Authori incomperta, vt ipſe teſtatur, quæ nos omiſimus.

De viro religioſo Gumberto Conuerſo. Cap. 10.

LVcebat inter hęc & poſt hęc ſine intermiſſione lux tantę lucernę, ardẽtis fide & dilectione, lucentis verbo & actione, nec poterat abſcondi ſupra candelabrũ pontificalis honoris poſita lampas, Saluatoris igne flãmata. Vndè quamplures vndiquè confluebant ad tanti Doctoris audientiam, diuerſi ſexûs, ætatis, atque conditionis, fontem vitæ quæque ſitiens anima. E quibus vir illuſtriſſimus, nomine

Matt. 5.

nomine Gumbertus, vniuerſa morum ac generis nobilitate præclarus, eius eſt contubernio coniunctus: vt illius conuictu atque colloquio, ceu quibuſdam medicaminibus à ſecularis faſtûs tumore mollitus, quandoquè ſummæ philoſophiæ, quæ eſt mundi contemptus, comprehendere poſſet aſſcenſus. Verùm quia qui cum ſapientibus graditur, ſapiens erit: ſic econtrariò amicus ſtulti, efficietur ſimilis ei: non multò pòſt prædia ſua, quibus præ cunctis hac in regione degentibus abundabat, in ſancti Kiliani proprietatem delegauit, moxque depoſitis armis, ſeculo renunciauit: ſicque nudus nudam Crucem ſuam baiulans poſt Chriſtum, cœpit beatum Burchardum nullatenùs deſerere. Hæ ſunt autem poſſeſſiones, quibus Epiſcopium Vuirceburgenſe largè ditauit: * Eltimain, Ouelſpach, vtrunque cum ſuis redditibus & appendicijs, quorum prius cùm olim caſtellū fuiſſet munitiſſimum, modò magnificentiam ſuam ipſis tantùm ruinis declarat: ſequens verò, quæ nunc Præpoſitura Canonicorum eſt, olìm Abbatiam non ignobilem fuiſſe, hucuſquè à maioribus per multas iam generationes hæreditatum, teſtimonium illius prouinciæ non celat. Porrò prædictus ſenior Gumbertus, extunc perfectiſſimè ſemper adhærens veſtigijs magiſtri bonis initijs ſuæ conuerſationis adeò laudabiles adiunxit ſucceſſus, vt ſemper eius conuerſionem cunctorum vbiquè ſonarent ora: Hæc mutatio dexteræ excelſi. Nempe multorum ad ipſius prouocabantur imitationem corda, intantùm, vt ex illo tempore plurimis donarijs & oblationibus fidelium, Herbipolitana ditari non ceſſaret Eccleſia: donèc iam ex minima & paupercula, facta eſt per Dei gratiam ampla & magna reſpublica: nondumque creſcere deſiſtit copia rerum, creſcente nimirùm numero fidelium. Cuius profectui videtur illud Apoſtolicum non inconuenienter aptari: Kilianus plantauit, Burchardus rigauit: Chriſtus autem incrementum dedit. Sed enim vir idem egregius Gumbertus, vt olìm in ſecularium dignitatum faſcibus ſe probauerat ſtrenuum, ità poſt conuerſionem in ſpirituali conuerſatione nulli ſe paſſus eſt inter beati Burchardi ſectatores haberi ſecundum, eius formam ſemper indeclinabiliter intendens, illud Euangelicum ruminabat frequenter: Perfectus erit omnis, ſi ſit ſicut magiſter eius. Hic etiam poſt præſentis vitæ curſum, benè in Chriſti famulatu conſummatum, iuxta beati Burchardi promiſſionem, in eodem monaſterio, quod condonauerat eccleſiæ Vuirceburgenſi, poſſidet ſepulcrum. Ibì nonnunquàm ipſo interpellante conceſſa manifeſtant beneficia, quantùm ſibi profuerit, beati Burchardi ſecutum *fuiſſe* monita.

Summa philoſophia mūdi contemptus. Prou. 13. Gumbertus vir illuſtris, relicto ſeculo, nudum ſequtur Chriſtum. Pſal. 76. Vuirceburgen. eccleſia augetur opibus. 1. Cor. 3. Luc. 6.

Vt B. Burchardus ſenio affectus, Megingaudum ſibi ſubſtituerit. *Cap. 11.*

HAEc itaque licèt pauca de multis beati Burchardi virtutibus, doctrinis & exemplis, iuxta facultatem pauperis ingenioli noſtri digeſta ſufficiant, quæ decerpta quidem à nonnullis antiquorum relationibus, ſatìs ſimpliciter exaratis, noſtras in manus deuenerant. Cæterùm ſi quis cuncta meritorum illius inſignia ſcriptis condignis annotare tentauerit, proculdubiò temporis aut ingenij defectum, materiei ſuperabundans copia parabit. Quapropter vtì poſt prolongati incolatûs ſui peregrinationem iam emeritus miles velut ceruus vmbram deſiderans, de morte corporis huius liberatus, in gaudium Domini ſui, pro benè aucto talento ſit introductus, laſſabundum nihilominùs ſtylum ad id iam conuertamus. Igitur glorioſus Antiſtes Domini Burchardus, poſtquàm in vinea Domini pondus diei & æſtus longanimi patientia, fide firma, ſpe certa, charitate feruentiſſima, iam à manè puerilis ætatis vſque ad veſperam penè decrepitæ ſenectutis portauit, vt de beato Martino dicitur, carnis fatiſcens artubus, nec minùs vigore valens, quo proginquiùs diſſolutionem ſui coporis imminere præuidebat, eo magìs ſibi commiſſis ouibus luporum incurſiones formidabat, frequēter illud Apoſtoli proloquēs ad diſcipulos ſuos: Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. multo enim melius eſt: in carne autem manere, neceſſarium propter vos. Tandèm cum ſenioribus atque magnatibus Eccleſiæ ſuæ inijt conſilium, quatenùs per ſe, dum adhuc viueret, ſi fieri poſſet, ſucceſſorem ſibi prouideret, Chriſti plebi ſatis idoneum. Mox mœror & luctus, de vicina, quaſì iam præſenti patris orbitate, corda ſimul & ora cunctorum, vt facilè creditur, impleuit. Ipſe verò licèt illos à fletu compeſceret, nihilominùs tamen compaſſio mutuæ dilectionis hoc habet proprium, vt in huiuſmodì negocio faciat vtrunque ſuum: conſilio tamen & conſultu illorum, miſit quendam Lintfridum Comitem ad Imperatorem Carolum, rurſumque alios de clero ſuo ad Lullum Metropolitanum, tam verbis quàm literis id agentes, quô Megingaudus per omnia vir laudabilis, agrotanti iam iam-

Matth. 20. Philip. 1. S. Burchardus per legatos petit & impetrat, vt poſſit alium ſibi ſubrogare.

iamque deficienti præſuli Burchardo, in cathedra Vuirceburgenſi ſubrogaretur: nè fortè decedente paſtore, nouellus Chriſti grex eximprouiſò rugientis leonis incurſione acriùs diſturbaretur. Legatione peracta, miſſi redeunt, vtrique conſenſum referentes tam Regum & principum, quàm Archiepiſcopi cęterorumque Epiſcoporum. In quorum præſentia, conuocato ad vrbem Vuirceburg vniuerſo Clero & populo, beatus Burchardus in medio poſitus, prout corporis imbecillitas permiſit, huiuſmodi circunſtantes affatur alloquio: Chariſſimi fratres & filij, audite nunc & intelligite nouiſſimum patris veſtri ſermonem, intellectumque tenaci cordium veſtrorũ commendate decrepiti patris veſtri clamorem. Scriptum eſt: Omnia quæcunque voluit, Dominus fecit. & rursùm: A progenie in progenies fecit miſericordiam Dominus. Voluit Dominus per gratiam, & fecit per potentiam, vt ab idolorum cultura, qua patres veſtri fuerãt irretiti, liberaremini, & in libertatem filiorum Dei per fidem Chriſti, ſicut inpræſentiarùm cernere eſt, connumeremini. Fecit verò hoc à progenie in progenies, primò per beatũ Kilianum, à Scotia huc in Franciam, dehinc per magiſtrum noſtrum Bonifacium ab Anglia nihilominùs ad vos, & ad omnem Germaniam. Poſtremum tanquàm abortiuum ad veſtram me deſtinauit audientiam, nequaquàm dedignatus per tantillum ſeruum ſuum vobis intimare voluntatem ſuam. Extunc vſque nunc, vt nôſtis, non ſubterfugi, quó minùs annunciarem vobis omnem voluntatem Dei. Nunc ergò, filioli mei, quos cum Apoſtolo Paulo iterùm parturio, donèc formetur Chriſtus in vobis, tales vos fide & opere ſemper exhibete, nè ſine cauſa laborauerim in vobis. Ad hæc ſi quis veſtrûm aliquam contra me habuerit querelam, hanc in medium iſta hora proferre non differat, omnem ſine cõtradictione recepturus iuſtitiam. En ego in hac peregrinatione, quam pro Chriſto ſuſceperam, longo confectus ſenio, vobis, mea viſcera, præeſſe vlteriùs non valeo: verùm poſt modicum ingrediar viam vniuerſæ carnis, mercedem ſperans à bono patrefamiliâs qualiſcunque meæ ſeruitutis. Quapropter vt pater fidus fidelibus filijs fideliſſimum & vtile conſilium do, idipſum quoquè vt recipiatis, admonendo rogo, rogansque fideliter admoneo, vt vnum è fratribus & commilitonibus noſtris per ſpiritum ſanctum concordi charitatis affectu vobis electum, meę prelationis & magiſterij faciatis obtinere locum: nè fortè me repentè ſubtracto, ipſa ſedis huius ad læſionem protelatur vacatio, ſiue, quod periculoſius eſt, per extraneum & minùs idoneum fiat eius occupatio. Ad hæc dicta cunctorum vnanimiter acclamat vox populorum, nunquàm ab illo fuiſſe laceſſitum, vel iniuria affectum: quinpotiùs omnem animam triſtem, ipſius conſolatione ſemper ab angore fuiſſe releuatam, ſicut & errantem ad viam veritatis reductam. De ſubrogatione tamen alterius Epiſcopi, quam præmonuerat, ſola magnatum & qui ſanioris erant conſilij, reſponſio talis erat: Quandoquidem, inquiunt, pater amantiſſime, lex iam carnis exigit nos tuo iucundiſſimo deſtitui regimine, nequaquàm noſtræ electionis, quinpotiùs tuæ prouiſionis eſſe perpendimus, immò per inhabitantẽ in te ſpiritum Dei, diſponi ſummoperè flagitamus, quemadmodùm populo Dei, quem tot annis ad promiſſæ æternæ hæreditatis patriam deduxiſti, ductor nunc alius ſubſtituatur idoneus. Mox paſtor egregius pijs ouium Chriſti deſiderijs delectatus, nec minùs in fletum cunctis prorũpentibus ipſe collachrymans, tandèm virum per omnia probabilem Megingaudum produxit in medium, ſuoque, totius etiam Cleri circunſtantis teſtimonio comprobauit eum Epiſcopatu digniſſimum: (Aderant legati ſupradicti cum literis Regis & principum, necnon & Moguntini Metropolitani Lulli, confirmantes in omnibus electionem Megingaudi.) atque ſub teſtificatione Chriſti & Eccleſiæ ritè commendauit, chartasque regalium traditionum ſiue priuilegiorum ſedis Apoſtolicæ, cum cuncta Epiſcopij rerum inueſtitura coram omnibus ipſi præſentauit: ſicque illum Eccleſiaſtico more cum maxima deuotione, necnon vniuerſi, qui conuenerant, Cleri populique fauore venerabiliter inthronizauit. Et nè quis hoc factum quasì minùs Canonicum fortè repræhendat, meminerit Apoſtolorum principem ſuæ Cathedræ proprijs manibus Clementem impoſuiſſe: Lullum quoquè, qui tunc temporis Moguntinam tenuit ſedem, viuenti adhuc Archiepiſcopo & magiſtro ſuo Bonifacio ſubrogatum fuiſſe.

Oratio eius ad populũ.

Pſal. 134.

Luc. 1.

Franciam dicit, quam vulgò Frãconiam.

Gal. 4.

In beati viri arbitrio ponitur deſignatio ſucceſſoris ei⁹.

Megingaudus Epiſcopus in eius locum ſubrogatur.

Vt beatus Burchardus ſe ad Hohenburgum contulerit, ibique obierit, corpus verò eius Vuirceburgum reportatum ſit. Cap. 12.

HIs itaque tranſactis, beatus Burchardus omnem cateruam monachorum, per quos illo in tempore penè cuncta eccleſiaſtica adminiſtrabantur irrepræhenſibiliter officia, Clericorum quoquè ac laicorum diuerſæ conditionis, ſexûs & ætatis turbam paterna corroborauit admonitione, diuinaque

Proficiſcitur Hohenburgũ cum ſex monachis.

conſignauit benedictione. Poſt hæc aſſumptis ſex tantùm ex omni multitudine diſcipulorum ſuorum monachis, nauim conſcendit: codices etiam, quos vel ipſe conſcripſerat, vel vndecunquè conquiſierat, ſecum deportari fecit: atque indè per decurſum fluminis ad caſtellum, quod Hohenburg dicitur, nauigio proficiſcitur, ibique quandiù ſuperuixit, in contemplatione diuina, vigilijs ſcilicet, ieiunijs & orationibus inſiſtens, vnà cum prædictis fratribus cõtinuè morabatur. Eſt autem viculus quidam Michelnſtat nominatus, quem eidem Dei ſacerdoti quondàm in proprietatem tradiderat pro remedio animæ ſuæ frater Pipini Carlomannus. Illuc ſe transferre, atque monachicam illic congregationẽ inſtituere, ibique præſentis vitæ terminũ præſtolari pater ſanctiſſimus propoſuerat: ſed diſponente prædeſtinatione diuina, præuenit humanæ deliberationis vota communis hæreditariæ mortalitatis occaſus. Nam non

Aduerſa corripitur valetudine.

multò pòſt, quàm in prædicto caſtello vnà cum ijs, qui ſecum erant, iam poſt multos actiuæ vitæ ſudores optimam partem elegerat, ſolito grauius illum corporis incommodum inuadebat: ſicq; de die in diem exteriori deficiente homine, cœpit interior ad id, quod diù ſuſpirabat, brauiũ percipiẽdum renouari, donèc, vt ſibi longè antè ſpiritus ſanctus reuelauerat, deincèps cum Chriſto mãſurus, mereretur feliciter diſſolui. Qua vtiquè poſitus in agonia, per totum tempus ipſius ægritudinis tardantem, &, vt ſibi videbatur, migrare recuſantem animam, Pſalmographi conſolabatur & hortabatur canticis: Quarè triſtis es, inquit, anima mea, & quarè conturbas me? Spera in Deo: quoniam adhuc confitebor illi ſalutare vultûs mei & Deus meus. rurſumque

Pſal. 41. & 42.

Pſal. 41.

conuerſus ad Chriſtum: Sicut ceruus, inquit, deſiderat ad fontes aquarum, ità deſiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum: quandò

Pſal. 83.

veniam & apparebo ante faciem Dei? & illud: Quàm dilecta tabernacula tua, Domine virtutum? concupiſcit & deficit anima mea in atria Domini. Cor meũ & caro

Eccleſiæ ſacramẽtis ſe munit.

mea exultauerunt in Deum viuum. Cumque ſic oranti, pſallenti, gratiaſque in infirmitatibus agenti, ſæpè etiam fratres & comperegrinos diſcipulos ſuos confortanti languor per ſingulas horas ingraueſcere non ceſſaret, vicinum ſuæ tranſmigrationis iter tam viatico Dominicorum ſacramẽtorum, quàm vniuerſis, quæ religio depoſcit vel præſtat Chriſtiana, fidei, ſpei & charitatis ſolertia prouida præmuniuit. Atque per hæc, & inter hęc, ac poſt hæc omnia cõmendatum in manus Domini ſpiritũ, maxima

Abit è vita.

Matth 20.

alacritate, vtpotè cęleſtibus vltrà fruiturus conuiuijs, exhalauit. Quadraginta quippè per annos in vinea Domini Sabaoth põdus diei & æſtus fidelis ſeruus & laborator indefeſſus portauerat: ideò ſempiternæ remunerationis ſemper intendens brauio, non immeritò è carnis gratulabundus educitur exgaſtulo: & quia ſemper ſuper pauca fuerat fidelis, iam ſupra multa conſtituendus, in gaudiũ Domini ſui comitibus educitur Angelicis: quarto enim Nonas Februarij recipiens nimirùm à bono patrefamiliâs mercedem laboris ſui, eo videlicet die lucidiſſimam ingreſſus manſionem, quo beata Dei genitrix in templo Domini cum noſtrę carnis ſubſtantia lucis pręſentauit autho-

Annus obitûs eius 791.

rem. Obijt autem anno incarnationis Domini ſeptingenteſimo nonageſimoprimo: poſt acceptum verò Epiſcopatum anno, vt diximus, quadrageſimo. Igitur Megingaudus Epiſcopus precioſum dilectiſſimi magiſtri corpus omni, qua valuit, veneratione curauit, atque confluentibus vndiquè fidelium turmis, qui prorsùs integro filiorum affectu lamentabantur ſanctiſſimi & vnicè dilecti deceſſum patris, maximo cum comitatu & veneratione digna in ciuitatem ſedis ſuæ Vuirceburg deportauit. Hîc

Eius celeberrimæ exequiæ.

penè totius prouinciæ populus occurrit, hîc tota nobilitas cum plebe paſtorẽ ſuum non, vt olim, lætitiæ cantu, ſed amaro nimìs eiulatu ſuſcipiunt, ſicque venerabilibus veneranter exequijs interſunt, donèc honore competenti ſanctum corpus iuxta mar-

Miracula ad ſepulcrũ eius.

tyrum Kiliani ſociorumque eius reliquias ſepultum conſpiciunt. Hoc deniquè loco Dominus ſæpenumerò plena fide ſe quærentibus per ſanitatum declarat miracula, quantùm eorundem electorum ſuorum apud ſe valeant merita, dum illos nec hîc quidem glorificare deſinit, quos in æterna iam ſecum gloria collocauit. Glorificemus & nos atque laudemus Deum glorioſum in ſanctis ſuis: illos autem in ipſius donis & beneficijs, qui reddit eis gratiam pro gratia: pro meritis, quæ conceſſerat, promiſſa præmia. Inſupèr ingentes Saluatori noſtro gratias agamus, ſine intermiſſione

ſemper

ſemper recolentes, quantum illi pro gratuita redemptione noſtra debeamus: qui præter innumera miſerationum ſuarum beneficia, etiam de terra longinqua illum, de quo textum præſentem contexuimus, virum voluntatis ſuæ, ob diſpenſandum noſtræ ſalutis effectum, vocauit, ac per eius miniſterium nos, qui aliquandò nec populus, nec gens eius eramus, in filios ſibi adoptauit: poſtremò tam fidelem, tam prudentem eundem ſuum ſeruum ad ſuperos, id eſt, in gaudium Domini ſui trãſlatum, deincèps ſibi præſentem, nobis conſtituit patronum: quatenùs huius Eccleſiæ filij, tam præſentes quàm poſteri, meritis ipſius & precibus in perpetua Chriſti fide roborentur, & actione probabili, cuius doctrinis & exemplis ad eandem ſumus fidem informati Ieſu Chriſti Domini noſtri: cuius diuinitatis æternitas cum coæterno Deo patre, ſanctoque amborum coæterno ſpiritu, manet ineffabilis & vnica, ante omnia & per omnia tempora: regit etiam & gubernat in infinita ſeculorũ ſecula, Amen.

Sancti, ſunt patroni noſtri.

LIBER TERTIVS.

De Megingaudo diſcipulo & ſucceſſore S. Burchardi. Cap. I.

ADſpirando præueniente, cooperando concomitante, perficiendoque nos ſubſequente gratia Dei, à quo omne datum optimũ, & omne donum perfectum eſt, iam beati protohierarchę noſtri Burchardi pręconia pro poſſibilitate noſtra digeſſimus, ea tãtùm, quæ cunctis hæc legere non dedignantibus, tam ad inſtrumẽtum credulitatis, perfectęque renũciationis, quàm ad exemplũ bonæ actionis, ſummæque cõtemplationis ac veræ prædicationis, cum integritate geminæ dilectionis, generaliter ſufficere non ambigimus. Nunc verò, quandoquidem id tuæ, pater, placet almitati, duobus his libellis, qui iam dicta cõtinentes negocia præcedunt, addamus & tertium: cuius nimirùm ſit intentio ſimul & vtilitas, tam illius tranſlationem, quàm noſtri monaſterij, quod ab ipſo primò fundatum, poſteà verò per ſacri corporis eius præſentiam ſufficiẽtęr eſt nobilitatum, præteritum ſimul ac præſentẽ poſteris noſtris notificare ſtatum. Igitur poſt ſepulturam eiuſdem ſanctiſſimi patris, quæ, ſicuti ſcriptum eſt, ſanctorum martyrum reliquijs cõtigua fuit, multis miraculis Dominus tam beati Burchardi, quàm eorundem martyrum merita magnificè declarauit. & ideò fit ibidèm populi confluentia, nunc ſanitatis obtentu, nunc pro diuerſis neceſſitatibus quærentiũ ſuffragia: quæ tum, quanuìs ob incuriam vel negligentiam maiorum, deſcripta non reperiamus, veracibus tamen tradita relationibus nequaquàm difficilè credimus. Quapropter his intactis, nè fortè, ſicut eiuſmodi in re fieri ſolet, ſpontè detractoribus noſtris ora recludamus, ad ea potiſſimè, quæ noſtris geſta ſunt vel gerenda temporibus, ad reliquias ſanctiſſimi patroni noſtri Burchardi, ſtylum competenti narrationis ordine conuertamus. Itaque poſt beati Burchardi deceſſum, Megingaudus, vir, vt præmiſſum eſt, per omnia laudabilis, Epiſcopatum Vuirceburgenſem, catholicis & orthodoxis ſemper intẽdens inſtitutis, rexit quindecim annis. Hic igitur beatorum Bonifacij, Burchardi, Lulli, cæterorumque, quos huc de Anglia diuinus amor adduxit, comperegrinus & compatriota, necnon profeſſione monachus, ſicut & illi, nullatenùs mutans vel inficiens rigorem propoſiti, ſemper irrepræhenſibilis verbis & exemplis mirificè pollens, gubernacula tenebat pontificalis officij, vndè tam ſecularibus quàm Eccleſiaſticis, cunctiſque, qui ipſum nouerant, perſonis amori ſimul fuit & honori. Tandèm ſenio iam imbecillior effectus, inſupèr etiam fortaſsè ad incrementum meritorum ægrotare ſe vehementiùs ſenſit: moxque reminiſcens exemplum prædeceſſoris & magiſtri ſui, miſſis legatis tam ad principes regni, quàm ad ſacerdotes eccleſiarum, conſenſu atque conſilio cunctorum, quẽdam de ſuis Clericis, nomine Bernuuelphum, ſibi in præſulatu ſubrogauit, cooperantibus ſibi in eàdem ordinatione Lullo Metropolitano, & Vuillibaldo Eiſtetenſi Epiſcopo, coram vniuerſo ipſius Eccleſiæ Clero populoque. Sicque rebus & poſſeſſionibus, mobilibus ſcilicet & immobilibus, quæ ad Epiſcopium pertinebant, eidem ſucceſſori ſuo relictis, ipſe cum paucis ad locum, à quodam Hattone ſibi donatum, commigrauit. Remanſerunt autem apud monaſterium ſancti Kiliani * plùs quàm quinquaginta, vt alibi diximus, fratres, quos tamen non multò pòſt Bernuuelphus cum iniurijs expulſos, ad magiſtrum ſuum Megingaudum nauigare coëgit. Ad hæc beatum virum idem Bernuuelphus multis inclamationibus vexa-

Iacob. 1.

Apparet hinc, authorẽ huius hiſtoriæ antiquum eſſe.

Megingaudus Epiſcopus, profeſſione monachus.

Bernuuelphus ſuccedit Megingaudo.

Valdè eſt moleſtus Megingaudo.

uit pro diuerſis ſuppellectilibus, quæ Chriſti confeſſor Burchardus in veſtitu ſacerdotali, ſiue codicibus, nonnullisque rebus familiaribus reliquerat. cuius tamen diſceptationis modũ & finem ſi quis ſcire voluerit, à quodã monacho, qui tum intererat, conſcriptam reperire poterit. Tantam deniquè, tamque diutinam inquietudinem patri quondàm & magiſtro ſuo ſubrogatus Epiſcopus inflixit, vt tædio affectus, ſeſe ſuosque diſcipulos, ipſum quoquè locum, qui tunc Rorinlatha, poſteà verò Neuuueſtat dictus eſt, Caroli Regis patrocinio committeret, & eius adiutorio monaſterium ibidèm à ſe ſuisque monachis inhabitandum inſtitueret. Vbì dum aliquandiù laudabiliter ac religiosè ſub ſacratiſſimi Imperatoris alîs ob omni ſeculari moleſtia conuerſarentur illæſi, vtpotè tam Deo placentes quàm hominibus, ingreſſus eſt viam vniuerſæ carnis Megingaudus Epiſcopus, bonis operibus plenus, æternæ remunerationis brauium recepturus. Cuius diſcipuli Vualtricum de ſuis mox Abbatem elegerunt, ipſiusque iuſſu pijſſimi Caroli ad palatium deferentes, eius authoritate, iuxta quod Megingaudo promiſerat, confirmârunt.

Obitus Megingaudi Epiſcopi.

Contra eos, qui monachos aiunt Eccleſiaſticis miniſterijs fungi non debere. Cap. 2.

INter hæc redit ad memoriam, quod ſilentio præterire nullatenùs poſſumus, ob vitandum tamen proximorum ſcandalum, tuæ dilectioni, quod dico, ſit in aurem dictum. Ex tota præſentis opuſculi ſerie colligi valet, immò ipſa, quam literis vtcunquè tradidimus, hiſtoria luce clariori veritate ſubnixa, conſtanter edocet, ſanctorum prædicatorum Kiliani, Burchardi, ſociorumque eorum inſtantia, Franciam orientalem Chriſto conquiſitam, Germaniam penè vniuerſam magni Bonifacij doctrina in viam veritatis & ſalutis directam, Alemaniam Galli, Burgundiam Columbani, Bauariam Corbiniani, necnon Ruperti vel Emmerammi fructificatas ſeminarijs: quos vniuerſos, pauciſſimis exceptis, vniuerſali Eccleſiæ monaſticæ profeſſionis atque ſchematis commendauit ſanctitas, & quo per mundi contemptum in cæleſti theoria facti ſunt ſublimiores, eo ſacerdotali officio digniores, & in prædicationis miniſterio apud homines habebantur aptiores. Cum hæc ità ſint, immò quia ità eſſe nemo ambigat, miror, qua fronte quidam monachis ſacerdotibus quælibet Eccleſiaſtica officia interdicere præſumant, ſi tamen eo ordine, quo prædiximus, per officia regenerationis, ab ijſdem prædicatoribus initiata, ſemetipſos Eccleſiæ filios eſſe non abnegãt. Hi tamen, nè nos partis noſtræ quaſi temerarios defenſores acriùs impugnent, magni Gregorij decretum, contra idem ſchiſma promulgatum, necnon Bonifacij, qui quartus ab illo ſedem Apoſtolicam gubernauit, ad idipſum conſentientem ſententiam relegant. Ait enim beatus Gregorius inter cætera: Videtur nobis, qui ſua pro Deo relinquunt, & à paſſione & à morte eius ſumunt exordia mutatæ conuerſationis, digniùs liceat baptizare, communionem dare, pœnitentiam imponere, peccata ſoluere. & poſt pauca: Cenſemus ergò monachos prædicare baptizare, communicare, pœnitentes ſolúere, iuxta conſtituta trecentorum decem & octo Patrum. Itèm prædictus Bonifacius de eâdem re: Sunt, inquit, nõnulli ſtulti, dogmatizantes, magis zelo amaritudinis, quàm dilectionis inflammati, aſſerẽtes monachos, quia mũdo mortui ſunt, & Deo viuunt, ſacerdotali officio indignos, neque pœnitentiam, aut Chriſtianitatem, ſeu abſolutionem largiri poſſe per ſacerdotalis officij iniunctam gratiam. ſed omninò falluntur, &c. vſque ad id: Decertantes igitur contrà, monachos in hac re ſacerdotali officio penitùs non carere præcipimus, vt ab huiuſmodi nefandis auſibus reprimantur in poſterum: quia quanto quis celſior, tanto potentior. Nobis igitur, pauculis inſertis contra eos duntaxàt, qui coram oculis noſtris veſtigia Patrum delere, vel laqueos pedibus noſtris abſcõdere moliuntur: licèt multo plures Patrum abundent ſententiæ, quæ huiuſmodi repugnent inuidiæ: libet ſtylum ad omiſſa reflectere.

Nota, per quos ad Chriſtum adducta ſit Germania.

Decretũ S. Gregorij de Monachis.

Itèm Bonifacij Papæ.

Catalogus Epiſcoporum Herbipolenſium. Cap. 3.

POſt ſucceſſorem beati Burchardi Megingaudum, Bernuuelphus cathedram Vuirceburgenſem tenuit annos ſeptem, homo, vt aiunt, præ cæteris, monachis religioſis infeſtus multùm: quod & colligi poteſt è ſuperioribus. Poſt hunc Luitrigus annis tribus, mẽſibus quinque. Poſt hunc Egiluuardus annis ſex, menſe vno, diebus vigintitribus. Poſt hunc Vuolfgerus annis vigintiduobus, menſibus ſex. Poſt hunc Humbertus annis decem, menſibus tribus, diebus octo. Poſt hunc Gotebaldus Abbas inferioris Altachij, peruetuſti cœnobij apud Bauaros, annis vndecim.

Bernuuelphus. Luitrigus. Egiluuard⁹. Vuolfgerus Hûbertus Gotebald⁹.

vndecim. (Hunc Gotebaldum manuſcriptus codex noſter non habet, haud ſcio an librarij oſcitantia, aut ipſius authoris voluntate.) Poſt hunc Arno annis trigintaſex, menſibus ſex, diebus duodecim. Poſt hunc Rudolphus annis decem & ſeptem, diebus tribus. Poſt hunc Diedo, vel Thiedo, annis vigintiquatuor, menſibus duobus, diebus quatuordecim. Poſt hunc Burchardus annis nouem, menſibus tribus, diebus vigintiquatuor. Poſt hunc Boppo, annis viginti, menſibus decem, diebus quatuordecim. Poſt hunc Boppo alius annis vigintitribus, menſibus quatuor, diebus viginti & vno. Poſt hunc Hugo annis ſex, menſibus ſeptem, diebus viginti & vno. Hic cùm eſſet acceptus, & ad pontificalem infulam per omnia digniſſimus, de reddẽda villicationis ſuæ ratione momentis omnibus erat ſolicitus. Vndè inter cætera perſpiciens monaſteriolum, quod in honore beati Andreæ Apoſtoli, ſanctique Magni martyris, à beato Burchardo conſecratum in ſuperiori libello deſcripſimus, ab omni religionis profectu defeciſſe, ſcilicet tam prę1atorum negligentia, quàm ſubditorum inſolentia, indeque (quod iuſto Dei iudicio conſequens videatur) victûs atque veſtitûs neceſſaria ipſis paucis, qui remanſerant, deeſſe: diuina inſtinctus prouidentia, monachicæ inſtitutionis illic fratres congregauit, atque locum eundem, & cuncta illuc pertinentia, honori non ſolùm, vt priùs, Andreæ Apoſtoli, ſed & eximij confeſſoris Chriſti Burchardi, primi ſui fundatoris, delegare propoſuit. Electo deniquè ad huiuſmodi negocium competenti tempore anni, conuocatis vndiquè tam principibus vicinis, quàm ipſis Eccleſiæ ſuæ capitaneis, cuncto quoquè Clero atque populo, præmeditationis ſuæ coram omnibus intentionem expoſuit, & quia hocipſum, quod propoſuerat, per ſummum ſedis Apoſtolicę Pontificem, qui tunc temporis Benedictus vocabatur, ſibi conſenſum, neque Romani Imperatoris ad hoc conſenſus deeſſet, enarrauit. Conſentientibus cunctis, & intentionem eius deuotam laude digna proſequentibus, triduanum ſtatìm ieiunium indixit: ipſoque peracto, cum ingenti fideliũ multitudine, ad tumulum beati confeſſoris Chriſti Burchardi, deuotis laudibus perſonante, proceſſit. Deindè leuatum digna reuerentia corpus ſanctiſſimum ad ſuprà memoratum reuerenter tranſtulit monaſterium. Reconditis ibidèm, vt decuit, venerabiliter reuerendis reliquijs, præfatus pontifex Hugo locum eundem decimis ac terminis, quantumcunquè valuit, dilatauit, prædijs, redditibus, libris atque vtenſilibus copiosè ditauit. Monaſterium autem ipſum ex illa die tam beati Burchardi Chriſti confeſſoris, quàm beati Andreæ Apoſtoli patrocinijs regendum, tuendum, atque cognominandum inſtituit. Deindè cum conſilio & conſenſu Cleri ſui decreuit, atque banno pontificalis authoritatis confirmauit, vt deincèps quinta feria celebretur ſolennitas eiuſdem tranſlationis: præcedentibus verò tribus diebus, ſecunda, tertia & quarta feria, per totum Epiſcopium ab eſu carnium abſtineatur: ſynodus etiam ab Epiſcopo cum omni Clero habeatur: ſicque finito concilio, à ſingulis parochianis cera duorum nummorum precij ad eaſdem reliquias offeratur. Corpus verò ſancti martyris Andreæ, ſiue Magni, cuius mentionem ſuprà fecimus, venerabilis Epiſcopus Hugo ab eodem monaſterio, quo illud ſanctus Burchardus olìm condiderat, in ciuitatem tranſtulit, & conſocians ſanctorum martyrum Kiliani ſociorumque eius reliquijs, feſtiuum illi famulatum annuatìm exhibere conſtituit. Ex hoc tempore monaſterium, ſancti Burchardi corporis præſentia beatificatum, ipſiusq; vocabulo ſpecialiùs agnominatum, prędijs, ædificijs atque donarijs cœpit amplificari, & tam ab vrbanis, quàm à comprouincialibus amari ſimul & honorari: adeò vt nonnulli ſeculo renunciãtes, ſeipſos cum rebus ſuis ibidèm Deo offerrẽt, nõnulli etiam filios ſuos cum oblatione Domino offerentes, ſub regulari diſciplina Chriſto deſeruituros illuc mancíparent.

Arno. Rudolphus. Diedo Burchardus Boppo. Iſtẽ Boppo. Hugo.

Hugo Epiſcopus monaſteriũ S. Burchardi reparat & reformat.

Transferũtur reliquię S. Burchardi

Ecce priſcorum Germanorum feruorem.

Hæc ſunt, quæ de vita & conuerſatione ac obitu, ſiue tranſlatione ſancti patroni noſtri Burchardi, per veridicam præcedentium patrum relationem, ſiue per exemplaria diuerſa, inueſtigare atque colligere pro modulo ingenioli noſtri ſategimus.

DE S. ANGADRISINA virgine, ſponſa S. Anſberti Epiſcopi Rothomagenſis, cuius feſtum in quartumdecimum diem Octobris incidit, legat Lector Vitam eiuſdem Anſberti Epiſcopi in primo Tomo, 9. Februarij.

DE S. COSMA Epiſcopò verò, cuius feſtiuitas eodem 14. huius menſis die occurrit, habetur in Vita S. Iohannis Damaſceni tertio Tomo, Maij 6.

DE TRANSLATIONE SACRI CORPORIS S. DONATIANI RHEMENSIS ARCHIEPISCOPI AD BRVgas Flandriæ: *quam idcircò hîc poſuimus, quòd in diem 14. menſis Octobris incidat natalis beatiſſimi Epiſcopi huius, nè tantum virum præteriſſe videretur.*

Octobr. 14. quod ad deceſſum ſanctiſſimi viri attinet.

ANNO Domini octingenteſimo ſexageſimotertio, cùm iam tertiò Flandriam Nortmanni & Dani ferro & igni vaſtarent, Balduinus Ferreus (qui cum aliquot deceſſoribus ſuis iamindè à Carolo Magno Flandriæ foreſtarius, ſiue litoris Flandrici, tum Saxonici, cuſtos appellatus eſt) à Rege Francorum Carolo Caluo, cuius filiam Iuditham rapuerat, atque vxorem duxerat, dotis nomine totam regionem, Scalde, Somona, atque Oceano terminatam, accepit, pace inter Regem & ipſum compoſita interceſſione Pontificis Maximi Nicolai I. & Rhemorum Archiepiſcopi: appellatusque eſt Comes regni Francorum, & Marchio Flandriæ, idque eo potiſſimùm nomine, vt aduersùm Danos, omnemque Aquilonis barbariem perpetuus foret regni Francorum propugnator. Ebo quoquè Rhemenſis Antiſtes, pacis Flandricæ confirmandæ cauſa, & vt ferocis gentis animi cultu religionis miteſcerent, ſancti Donatiani corpus Balduino Comiti, quem diximus, in Flandriam miſit: cuius Ebonis de ea tranſlatione literæ, quas mox ſubiungemus, inuentæ ſunt in priori theca cum ſanctis reliquijs, cùm ſecunda fieret tranſlatio ex veteri theca in aliam longè precioſiorem, anno Domini milleſimo nonageſimoſexto, octauo Idus Ianuarij, ſub Marchione Flandriæ Roberto, ac Præpoſito Bertulpho. Ebonis literæ eiuſmodi ſunt:

Balduinus Ferreus appellatur Comes & Marchio Flandriæ.

Literæ Ebonis Archiepiſcopi.

Ego Ebo, indignus Rhemorum Archiepiſcopus, hunc theſaurum, ſuper gemmas & aurum precioſum, tibi glorioſe Marchio Balduine, noſtrorũ conſilio Clericorum tranſmitto: Donatianũ ſcilicet, ſeptimũ noſtræ ſedis Epiſcopũ, miræ ſanctitatis virum, pium exauditorem, & promptiſſimũ apud Deũ interceſſorem, tam ſecularibus anguſtijs occupatis, quàm peccatorum ſceleribus detentis. quod noſtris & anteceſſorum noſtrorum temporibus ſatìs probatum eſt. Eius, ſanctique Remigij, ac innumerabilium Sanctorum vitæ ſcripta, Vandalorum vaſtatione ſcias eſſe deleta. Hunc atteſtatione diuina tuæ fidei committo, quatenùs eum diuino ſeruitio, inquantùm vales, honorifices, & ſecularibus dites. Vale dilectiſſime in Domino.

Baſilica S. Donatiani Brugis conditur.

Tranſlatæ ſunt autem hæ ſacræ reliquiæ primò ad Turholtum monaſterium: deindè cum magna celebritate Brugas, iuſſu eius, quem diximus, Balduini Ferrei: qui ſacellum antiquum, in honorem ſanctiſſimæ Virginis dedicatum in Burgo Brugenſi, in baſilicam beatiſſimi Donatiani mutauit. Literæ Ebonis Archiepiſcopi, quas paulò antè annotauimus, etiamnùm extant in loculo, quo S. Donatiani corpus integrum continetur: inſpectæ & attrectatæ à multis eius eccleſiæ Canonicis, cùm tertiò tranſferretur ſacrũ illud corpus à primo Brugarum Epiſcopo D. Petro Curtio, anno 1565. 13. Octobris. Porrò primæ tranſlationis, quæ ſub Balduino Ferreo facta eſt, feſtum celebratur Brugis 30. Auguſti. Baſilica verò, olim collegiata, modò eccleſia Cathedralis eſt. Hoc loco quædam libet miracula ſubiungere, quæ facta ſunt à tranſlatione prima, habenturque in vetuſtis manuſcriptis codicibus: ſed nos ea nonnihil contraximus ob vitandam prolixitatem.

In quodã Friſiç oppido Ermengardis fœmina fuit. Ea quandoquè hauſtura aquam, cum hydria ad puteum abijt. Eccè autem à monte vicino melodia mirifica ad eius perlata aures, eam illexit, vt relicta hydria, properaret ad montem. Vbi cùm ſeſe proſtrauiſſet, animum oblectatura concentu illo muſico, blando ſopore correpta eſt. Cernens id quidam malignus homo, malo dæmone inſtigante, bullienti aqua eam perfudit. Vndè non ſolùm pili capitis omnes, carne & ſanguine permixti, cum ingenti dolore defluxêre, ſed etiam oculorum lumen extinctum eſt. Ità miſera illa octo annis ea cæcitate laborans, alieno ductu, ſcipioni innixa, ſuos regebat greſſus. Anno nono ipſa nocte ſacratiſſimæ natiuitatis Chriſti apparuit ei ſenex quidam, canitie venerabilis, albis amictus veſtibus, pedum pontificium manu tenens, atque hunc in modum eam appellans: An'ne moleſta tibi eſt, filia, tam diuturni tẽporis cæcitas?

S. Donatianus apparet cæcæ fœminæ.

At

At illa: Ità ferè natura comparatum eſt, inquit, vt quæ moleſta ſunt, non ſine moleſtia ferantur. Tum ſenex: Accingere, ait, filia, & Brugas ocyùs proficiſcere. Illic, me patrono, cæleſtis tibi aderit medicina. Reſpondit mulier: Quanam ratione, mi domine. Brugas ego petam, quæ & viæ, & loci, & ipſius etiam nominis ignara ſum? Tum ſenex appræhenſa illius dextera, publicam ei viam humaniſſimè indicauit. Cumque abiret, illa ſublata voce ſciſcitabatur, quiſnam eſſet, & quo vocaretur nomine. Illo reſpondente Epiſcopum ſe eſſe, & Donatianum appellari, mulier expergefacta, tali viſione lætatur. Sed cùm de veritate hæſitaret, iterùm ac tertiò apparuit ei ſanctus Epiſcopus. Atque ità omni ambiguitate reiecta, fidelium fulta præſidio, peruenit ad locum. Erat tum annus inſtauratæ ſalutis milleſimus & vndecimus. Fratribus autem Miſſarum ſolennia celebrantibus, alieno ductu in eccleſiam ingreſſa, ad locum, vbi ſanctiſſimi Donatiani corpus conditum eſt, cum ingenti deuotione & perfecta fide acceſſit. Poſt prolixas preces, nerui contracti momento temporis, non ſine dolore laxati ſunt, & cùm ab oratione ſurrexiſſet, oculi ſtillabant ſanguinem: illa verò magna voce Deum laudans, lumen amiſſum ſibi ſenſit reſtitutum. In argumentum fidei accurrens ſacræ ædis Præpoſitus, & rem diligenter inueſtigans, fidele teſtimonium ijs, quæ diximus, perhibuit: & omnis plebs, vt vidit, dedit laudem Deo & ſancto Donatiano.

Mulier ſanatur ad eius ſacrum corpus.

Cùm inclytus Flandriæ Marchio Balduinus, cultor iuſtitiæ, pacis amans, inter cętera bonorum operum ſtudia, monaſterium in caſtro Hanonienſi fundatum extruxiſſet, eius dedicãdi cauſa mirificos ex immenſis opibus ſuis adhibuit apparatus, tantæque ſolennitati omnes Flandriæ optimates cum ſuis iuſſit intereſſe. Cunctorum quoquè ſanctorum ſuę ditionis corpora cum Epiſcopis, Præpoſitis, Abbatibus & ſubditis ſuis adeſſe voluit. Vndè factum eſt, vt etiam precioſus patris noſtri Donatiani theſaurus, cum alijs reliquijs, magna procerum ſtipatus caterua, ad eum locum honorificè apportaretur. Et quia tot hominum millia is locus capere non poterat, fixis tẽtorijs, ſanctorum corpora cuſtodientes, diuino cultui vacabant. Populus verò certatìm ad ea cum oblationibus accedebat. Inter alios etiam nobilis quidam ad ſancti Donatiani corpus venit, per tantum patronum peccatorum ſuorum remedia expetens. Eccè autem poſt affixa loculo eius oſcula ſurgente illo, quidam, cuius magno ardebat odio, cuique iampridèm necem moliebatur, ad genua eius prócidit, propter Deum & ſanctum Donatianum ſibi ab illo veniam dari petit: In te, inquiens, peccaui: miſerere meî, vt etiam Deus miſereatur tuî. At ille ſtomachabundus minatur, nî quamprimùm ſe dimittat, in ſancti corporis præſentia ſe illum trucidaturum: quantoque alter in petenda venia erat cõſtantior, tanto ille pertinaciùs eum repellebat. Mouit ea res Clerum & populum, qui aderat: ſimulq; cum homine ſupplice abijciunt ſe ad pedes illius, orãt multis modis, eum flectere cupiẽtes. Sed ille nec precibus, nec lachrymis mouetur: immò maioris furoris œſtro pércitus, obſtinato animo à ſancti corpore recedit. Non dormitat autem vltio præpotentis Dei: repentè vtroq; lumine orbatur. Creſcente dolore & timore, animi ſui angores horrendo eiulatu prodere compellitur: Heu me miſerum, inquit, qui Deum & ſanctum Donatianum grauiter offendi. párensque aliorum conſilijs, humiliter petit ad ſancti corpus ſe adduci. Coram illo ſe proſternens, diù cum lachrymis & gemitibus deprecatur. Indè ſurgit à precibus, oſculatur hominem, cui erat infenſus, & redit amiſſum lumẽ. Clamor populi in ſublime tollitur, Deus in ſancto ſuo ab omnibus collaudatur: Marchio Balduinus hæc audiens, mirificè exhilaratur, maiori diuini cultûs inflammatur deſiderio, pijſſimum patronum ſanctum Donatianum maiori veneratione complectitur.

Eccleſia S. Donatiani in caſtro Brugenſi. olim monaſterium.

Percutitur diuinitùs, nolẽs ignoſcere veniã petenti.

S. Donatiani meritis ſanatur.

In eiuſdem beatiſſimi viri caſtro, (vt habet codex) id eſt, Brugis, mulier paupercula & ſenex adeò contracta fuit, vt multis annis miſerandũ in modum reptaret. Ea nocte quadam leuiter obdormiens, videt quendam niuea indutum ſtola, blanda voce ſibi dicentem: Tempus eſt, filia, vt tantis malis finis imponatur. Itaq; ad eccleſiam illam accedas, (eam autem digito demonſtrabat:) illic à Domino cõſecutura veniam peccatorum, ob quæ iſta pateris, & per eius eccleſiæ patronum ſanctum Donatianum, perfectam corporis ſanitatem recuperatura. Illa euigilans, laudat Deum, manè domeſticis & alijs fidelibus indicat viſionem, reptat ad eccleſiã plena fide, orat ibì cum lachrymis, ſurgit tam ſana & incolumis, vt nulla morbi veſtigia in corpore cernerentur. Agit qua poteſt virium facultate, gratias ſancto Donatiano: omnis ciuitas hæc audiens, magnis vocibus laudat Deum.

Fœmina contracta curatur.

Ea tempeſtate, qua innumerus Chriſtianorum exercitus Hieroſolymam petijt, infideles è terra ſancta profligaturus, Marchio Flandriæ Robertus, vir forma corporis eximia, cum nobilioribus & optimatibus Comitatûs ſui eò quoq; profectus eſt. Eius verò gubernatione Flandria deſtituta, malus dæmon inter eos, qui remanſerant, preſertìm verò Brugenſes, tantam excitauit animorum diſſenſionem, vt frater aduersùs fratrem tumultuari non vereretur. Indè verò bella extitêre inteſtina, quæ ſine multo ſanguine ſedari non potuerunt. Illis malis increſcentibus, iubente monaſterij S. Donatiani oppidi Brugenſis Præpoſito, & fratribus id conſulentibus, corpus eiuſdem S. Donatiani extra baſilicam in plateam illi propinquã, cum multa deuotione exportatum eſt. Ibì tum ſacerdote ad populum concionante, mirum in modum per ſancti ſpiritûs gratiã adeò diſcordia omnis ſopita eſt, vt cuncti inter ſe pacis fœdera inirent. Atque vt dubium non eſſet, eam pacem diuinitùs conciliatam, puer quidam, toto vitæ ſuæ tempore claudus, apud ſancti corporis loculum depoſitus, quanta potuit animi cõtentione opem poſtulauit: (Viderat enim in ſomnis, vt ipſe aiebat, à ſancto Donatiano ſe curatum iri) atque ibì ſanatus eſt. Eodem die, ſacro eius corpore in monaſterium reportato, quædam paralytica ad loculum eius eo morbo liberata eſt. Id verò miraculum idcircò factum creditur, vt populi incredulitas confutaretur, antecedens miraculum, quod in puero contigerat, non ſancto Donatiano, ſed ſancto Ilhero tribuentis, vt cuius loculo puer ille propinquior fuiſſe videretur. Itaque laudatur Deus ab omnibus, & ſanctus Donatianus honoratur.

Tumultus ſedatur. *Puer claud⁹ curatur.* *Itèm paralytica.* *Iſtius Ilheri meminit Molanus in ſuo indiculo*

In monaſterio Guatimenſi, à viro religioſo Odfrido conſtructó, in quo Clerici degunt, Apoſtolicæ vitæ canonem ſectantes, quidam Hermarus, vir fidelis, eidem ſacerdoti Odfrido duos paruulos filios obtulit, Domino illic ſeruituros. Dedit ergò operam Odfridus, vt in virtutum ſtudio illi ſuos haberent progreſſus. In altero verò illorum, cui Themardi erat nomen, memorabile Deus per ſanctum Donatianum miraculum declarauit. Cùm enim nono ætatis anno oblatus eſſet in monaſterio, & religioſè viuens, de bono in melius ſemper proficeret: vbì adoleſcentiám attigit, occulto Dei iudicio adeò eſt paralyſi diſſolutus, vt à planta pedis vſq; ad verticem, dimidia ſuî parte membrorum officio eſſet deſtitutus. Eo incommodo cùm iam trienniò laboraret, & natalitio beati Nicolai die populus frequentior ad locum illum conflueret, quadam mentis alacritate petijt, vt cum cæteris fratribus communi celebritati & lætitiæ, ipſi intereſſe liceret. Nocte igitur adductus in eccleſiam, pro deuotione lectionem legit: ſed vim morbi non ferens, abſolutis laudibus, aliorum opera ad lectulum reductus eſt. Vbì cùm vix tenuiter obdormijſſet, repentina luce cubiculum totum perfunditur, atque in ea duos quoſdam præclaros viros ad ſe aduentantes conſpicit. Antecedebat autem illos ſenex quidam, honoris, vt videbatur, & officij cauſa, propter illorum eximiam dignitatem: illis cum quadam ſingulari grauitate eum ſubſequẽtibus. Fratre autem ex ea viſione timore correpto, is, qui præcedebat, familiariter ad eum decumbentem acceſſit. Eum verò diligenter intuitus frater, animaduertit dominũ Odfridum eſſe, qui ante biennium è vita migrârat. Eo igitur agnito, mirum in modum exhilaratur, & quibus poteſt mòdis, tres illos veneratur. Tum ſenex ad illum: Dormis'ne, inquit, fili? At ille: Itáne, mi pater, ait, dormire me poſſe credis, quẽ vſqueadeò debilem conſpicis? Tam abeſt ab oculis ſomnus, quàm à membris ſanitas. Et ſenior: Reſpice, inquit, fili, in hos: quorum alter eſt ſanctus Donatianus Brugenſis, qui te viſitatum aduenit: alter verò Blandinienſis cœnobij habitator ſanctus Guduualus. In illorum igitur vltra humanum modum luculentos vultus & pontificias infulas frater ſuos intendens obtutus, eorum formas animo ſuo impreſſit, & fratribus poſteà expoſuit. Porrò Odfridus ad Donatianum conuerſus, En, inquit, vir ſancte, iubet Deus, vt hunc canonicum ſanes, qui ad proximum Chriſti natalem Brugas veniet, & ſuæ ſtaturæ filum argenteum, duos Anglicos valentem, pro munere tibi apportabit: atque eiuſdem precij dono, quotannìs eò ſe conferens, tuum cumulabit altare. Reſpondit ſanctus: Placet, quod dicis. Appræhenſam ergò dexteram fratris ſenex beati Donatiani dexteræ admouit, atque huiuſmodi verbis eum illi commendauit: Accipe, vir ſancte, hunc canonicum pro illo vno è tuis, quem tibi nomino, qui niſì ad meliorem frugem ſe receperit, damnationis ſententia ferietur. Huius nomen frater nulli vnquàm indicare voluit, at tamen ante obitum eum conuerſum ait. Intereà duo illi diſpárent, relicto apud fratrem Odfrido ſene, qui eum, quid deincèps ageret, diligenter inſtituit, & multa ei arcana tanquàm fideli

Viſio fratris paralytici. *Iſtius Guduuali Epiſcopi fit mẽtio in indiculo D. Molani.*

fideliter

fideliter enunciauit. Deindè etiam ille recedit, fratremq; præ anguſtia multo ſudore madẽtem relinquit. At ille fratribus viſionem refert, ſeque ſanatum iri conſtanter affirmat. Circa feſtum natalis Chriſti non ſine ingenti labore Brugas venit, beati Donatiani corpus inuiſit, magniſq; preſſus doloribus, imminente Chriſti natiuitate perfectè reualeſcit, munuſque à ſene indictum offert. Accidit hoc anno ſalutis milleſimo octogeſimooctauo, eodemque tempore apud ſacrum beatiſſimi Donatiani corpus cum magna Cleri populique exultatione fideliter recitatum eſt. *Paralyticus apud corp' S. Donatiani perfectè reſtituitur.*

VITA VENERABILIS DOMINICI LORICATI, PER PETRVM DAMIANI AD ALEXANDRVM

Papam ſcripta. Habetur Tomo 8. Aloyſij.

ECCE ſanctiſſime pater, dum Epiſtolæ, in qua vitam Rodulphi deſcripſimus, gerulus, qui ad vos veniat, quæritur, & non ſuppetit: repentè aliud, quod vberiùs ad ædificationem proficere valeat, ſi ſcribatur, occurrit. Et fortaſsis ob hoc nuncius mihi ſuperna diſpoſitione ſubtrahitur, vt interìm vacantem me ſtylus ad aliud trãsferat. Vir itaq; Dei Dominicus, pater & dominus meus, ante annum defunctus eſt: cuius vita ſi ſcribatur, vereor nè fortaſsis à quibuſdam fratribus incredibilis iudicetur. Sed abſit à me mendacium ſcribere. Nam qui veritatem pro viribus veraciter colo, commentum fallaciæ nõ admitto. Neque enim illud nos latet Apoſtoli, qui cùm præmiſiſſet: Si Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt ergò prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra: ſtatìm ſubiunxit: Inuenimur autem & falſi teſtes Dei, quoniam teſtimoniũ diximus aduerſùs Deum, qui ſuſcitauerit Chriſtum, quem non ſuſcitauit, ſi mortui non reſurgunt. In quibus Apoſtolicæ ſentẽtiæ verbis, vt diutiùs non immoremur, in promptu lector intelligit, quoniam qui vel Deum, vel Dei ſeruum mirabile quid feciſſe confingit, non modò fabricati mendacij prẽmium non meretur, verumetiam aduerſùs eum quem laudauerat, falſum teſtimonium protuliſſe conuincitur. *Octobris 14. Cap. 1. Dominici ſanctiſſima vita. 1. Cor. 15.*

Dominicus itaq; cùm eſſet in ſeculo clericus, quia tũc Simoniaca vigebat hæreſis, quæ & nunc vtinàm prorsùs eſſet extincta, vt presbyter fieret, à parentibus eius data eſt Epiſcopo hircinæ pellis aluta. Sed quia, ſicut ait Apoſtolus, diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum: hæc vna beati viri culpa, multorũ pòſt bonorum probatur extitiſſe materia. Nam hoc pauore perterritus, cõtempſit ſeculum, induit monachum, arduumque mox eremiticæ vitæ, tanquàm bellator intrepidus, arripuit inſtitutum. Sed quia malè promotus eſt, donèc vixit, ſacroſancti altaris vſurpare miniſterium non præſumpſit. Virgo vſque ad obitum fuit, vitam eremiticam non omiſit: vbi nimirùm ſub magiſterio ſancti viri Iohannis, qui dicebatur de Monte Fereti, perplurimos vixit annos. In illa igitur eremo, quę ſcilicet erat in regione, quę dicitur Luceoli, conſtituta, decem & octo videbantur cellulæ ad habitandum fratribus deputatæ, vbì nimirùm ſub hac regula viuebatur, vt nunquàm vinum biberent, nunquàm adipe alimenta condirent, vnum in Dominica die, ſed & quinta feria pulmentum ſumerent, quinque per hebdomadam diebus in pane & aqua ieiunium celebrarent, ſolis autem orationibus vacantes, vel manuum operibus inſiſtentes, non agriculturam exercebant, non prædia, vel aliquam ſubſtantiam, præter vnum ſagmarium, poſſidebant. Cum quo ſcilicet aſello, vel equo, vnus erat miniſter, qui vel ad acquirẽdas, vel ad ferendas, fruges indeficiẽs diſcurrebat, ſoluſque eos cunctis neceſſitatibus ſuſtentabat, Iohannes ſcilicet: qui poſtmodùm loci Abbas factus, ſub honeſta rexit adminiſtratione conuentum. Tenebat autem per totam hebdomadam diſtricta cenſura ſilentium, quod vtiquè Dominica die poſt veſperam, cibumque ſoluentes, habebant loquendi inuicèm vſque ad completionis officium libertatem. Nudis prætereà pedibus & cruribus iugiter in cellulis morabãtur. Dixit autem mihi, quia cùm cohabitaret Anſoni, religioſo videlicet viro, quem & ipſe vidi, quotidiè per omnes canonicas * diſciplinã ſibimet inuicèm ſcoparum ictibus ingerebant. Qui videlicet Anſo ſibi aliquandò conqueſtus eſt, quòd nouem diarias panis penſas in ventre ſimul haberet. *Cap. 2. Rom. 8. Fit monachus eremita. Manet virgo. Nota, arduum vitæ inſtitutum. Abſtinentia eius. Silentiũ diuturnum. for.* horas*

Tanta

Mira inedia. Tanta quippè macerabantur inedia, vt aridus panis conſtiparetur in ilibus, ac digeri difficilè poſſet.

Cap. 3. Illic etiam quidã frater erat, qui ſępè vagabundus, egredi de cella tentauerat, quem Iohannes Prior eremi, prout dignum erat, priùs auſterè corripuit, deindè in ſua præſentia vapulare præcepit. Cumq; iubente magiſtro, ſe cœpiſſet induere, ſuperbè locutus eſt: quem rursùs magiſter exui, rursùs præcepit verberari. Sed adhuc etiã ſe veſtire incipiens, ſuperbum quid effluere non ceſſauit: ſic tertiò, ſic quartò, & ſi ritè teneo, vſq; ſexiès verberatus eſt, nec emendatus. Exutus enim, & reindutus, humilia reſpondere nõ potuit. Septima verò vice flagellatus, cùm ſe cœpiſſet induere, clara ſtatìm voce clamauit, dicens: Eccè diabolus abijt, eccè nequiſſimus cordis mei habitator aufugit, meq́ue nexibus, quibus adſtringebar, effractis liberum reliquit. Iam iam domino ac magiſtro meo libenter obtempero, eiusq́; me ſubdendum legibus per omnia repromitto. Hoc modo frater ille ad humilitatis cuſtodiam redijt, & in cellula iugiter perſeuérans, decæterò irrepræhenſibiliter vixit.

Frater ſuperbus flagellis tandẽ corrigitur.

Cap. 4. Longè verò pòſt, magiſtro prębente conſenſum, dignatus eſt vir ſanctus prædictus mihi miſero, & quem ipſe ſuſcipere dignaretur, indigno, mira ſe prorsùs humilitate committere, & ſicut Abbati monachum ſubiugare. Cui nimirùm præſtitit, non accepit. Et quem ſuſceperam velut in ſubiectione clientem, gaudeo me in ſchola Chriſti veræ philoſophiæ percepiſſe * datorẽ. Ità quippè vita eius, prædicatio & ædificatio, doctrina erat, & diſciplina. Sed quia nos nonnulla huius ſancti viri dicta, vel facta per diuerſa dictatûs noſtri iam opuſcula ſparſimus, non videtur abſurdum, ſi eadem hic, quæ tamen præ manibus habentur, eoipſo ſtylo, quo ſcripta ſunt, apponamus. Sanè facilioris eſt exitûs, ex dolatis lignis domum conſtruere, quàm dolando ſimul & conſtruendo laboris exercitium geminare. Nam & de templo Salomonis ſcriptum eſt:

for. *doctorem

3. Reg. 6. Domus autem cùm ædificaretur, de lapidibus dolatis atque perfectis ædificata eſt: & malleus, & ſecuris, & omne ferramentum non ſunt audita in domo, cùm ædificaretur. Habemus & nos, iuxta noſtræ manûs impolitiem, politos lapides, quos vtiq; ſufficit nobis, vt in ſtructura duntaxàt, ità vt inuenti ſunt, ſimpliciter ordinemus.

Cap. 5. In Epiſtola itaq; ad dominum Teozenem incluſum miſſa, hocme ſcripſiſſe reperio: Sed cur ego ſanctos cõmemorando viros diuerſa paſsìm loca perluſtro, quandoquidem intrà limen, & præ manibus teneo, ad cuius dignè efferenda præconia *impar* viribus non aſſurgo? Certè cellulis altrinſecùs conſtitutis, ſolo baſilicæ *mediantis* interſtitio, ego illeq; diuidimur. Cuius ſi virtutibus enumerãdis inuigilo, *antè dies* elabitur, quàm ſcribendi materia deficere poſſe videatur. Dominicum dico, doctorem videlicet, & dominum meum: cuius quidẽ lingua ruſtica eſt, ſed vita artificioſa ſatìs, & lepida. Quæ ſanè vita ſatis vtiliùs ad ædificationem viuis operibus prædicat, quàm ſterilis quorundam lingua, quæ accurata phaleratæ vrbanitatis verba inaniter trutinat. Longo iam annorum elabente curriculo, ferrea ad carnem lorica præcinctus, infœderabilem pugnã cum iniquis ſpiritibus conſerit, ſemperq́; paratus ad prælium, non ſolùm corde, ſed & corpore præmunito aduersùs hoſtiles acies feruidus bellator incedit. Hanc autem continuæ vitæ conſuetudinem indifferẽter habet, vt vix dies vlla prætereat, quin duo pſalteria modulando, vtraque manu ſcopis armata nudum corpus allidat. Et hoc remiſſiori quidem tempore. Nam Quadrageſimalibus circulis, ſiue cùm pœnitentiam peragendam habet, (crebrò enim centum annorum pœnitentiam ſuſcipit) tunc per dies ſingulos, dum ſe ſcoparum tunſionibus afficit, vt minùs, tria pſalteria meditando perſoluit. Centum autem annorum pœnitentia, *ſicut* ipſo authore didicimus, ſic expletur: Cùm tria ſcoparum millia vnum pœnitentię annum apud nos regulariter expleant, decem autem pſalmorum modulatio, vt ſæpè probatum eſt, mille ſcopas admittat, dum centum quinquaginta pſalmis conſtare pſalterium non ambigitur, quinq; annorum pœnitentia in vnius pſalterij diſciplina rectè ſupputantibus inuenitur. Porrò ſiue quinque viciès, ſiue viginti quinquies, centum faciunt. Conſequitur igitur, vt qui viginti pſalteria cum diſciplina decantat, centum annorũ pœnitentiam ſe peregiſſe confidat. Quanquàm & in hoc omnẽ modum Dominicus ſuperet: quia cùm nonnulli vnam manũ in diſciplinis agẽdis exerceant, iſte, vt reuerà Beniamin filius, contra rebelles carnis illecebras vtraq; manu infatigabiliter pugnat. Hanc autem centum annorum pœnitẽriam, vt mihi ipſe profeſſus eſt, facilè ſex diebus ex more conſummat. Memini quoquè, quia cuiuſdam Quadrageſimæ imminẽtis initio, mille annos imponi ſibi per nos ad pœnitentiã petijt, quos certè

Dominicus ferrea loricà ad carnẽ indutus.

Nota vitæ auſteritatẽ.

S. Dominicus Beniamin, id eſt, doloris filius nuncupatur.

tè omnes fermè, antequàm ieiunij tempus tranſigeretur, expleuit. Et paulopòſt hoc proſecutus ſum.

Nunc ad Dominicū, de quo cœperat, ſermo recurrat. Enimuerò cùm hunc iam & incurua ſenectus deprimat, & crebris inſupèr ſçpè laboribus contabeſcat, mirum vndè illi tantus feruor incandeat, vt in ſpiritualibus exercitijs ſe ſemper inuictum, ſemper infatigabilem reddat. Nam, vt ipſo referente cognoui, ſæpè duo pſalteria cum diſciplinis ſtando continuat, ità vt neq; interìm ſedeat, neq; vel ad momentum à * perſecutionibus incredibili mentis feruore quieſcat. Inquirenti mihi aliquandò, vtrùm poſſet cum ferreæ veſtis pondere aliquantiſpèr genuum flexibus inſudare, ſub hac mihi dedit obſcuritate reſponſum: Cùm incolumitas, inquit, mihi votiua reſpondet, quandoq; per omnes totius pſalterij quindenos pſalmos centiès genuflectere conſueui. Quod quidem tunc non diligenter attendi, poſtmodùm verò quod dictum fuerat, mente reuoluens, à depreſſo homine mille in vno pſalterio † fieri admiratus expaui. Quadam die poſt veſperam, cellulā meam ingreſſus, Magiſter, inquit, (hoc enim indigno vocabulo me ex humilitate compellat) hodiè feci, quod hactenùs me feciſſe non memini. Octo nempe pſalteria inter diem ac noctem modulatus expleui. Videbatur autem tunc totus vultus eius, vt ſcopis attritus, ac ſulcantibus quibuſdam vibicibus liuefactus, tanquàm ſi pila fuerit, ptiſanarum videlicet more, contuſus. Pſalmodia ſanè illi idcircò tam facilè próuenit, quia non tam verba, vt ipſe aſſerit, lingua perſtrepente reuoluit, quàm ſenſum mentis viuacitate percurrit.

Cap. 6. Magnus feruor in ſene.

* percuſſiōibus legendum puto.

† genuflexiones, hic deeſſe videtur.

Aliquandò à me remotus habitabat, cumq; ad me ingreſſum, quibus tunc ſe vitæ legibus regeret, inquiſiſſem, reſpondit, ſe carnaliter viuere, & quintis ſæpè ferijs cum Dominicis diebus, à ſolito ſe abſtinētię rigore laxare. Requiſitus, vtrùm quolibet pulmento, ouis, vel caſeo veſceretur, negauit. Rursùſ, ſi piſcibus, aut pomis: Piſces, ait, & poma, ſi qua ſunt, ægrotantibus præbeo, quorum non minimam multitudinem iacére in noſtris partibus ingemiſco. Cumque illum durus exactor in anguſto concluderem, dicens: Vndè ergò illis diebus remiſſiùs viuis, ſi nihil eorum comedis, quæ neceſsè ſit vel ignibus decoqui, vel arboribus inueniri? Reſpōdit: Fœniculo, inquiens, cum pane libenter veſcor. Mox nimirùm peritè cognoui, quàm carnaliter homo viueret, qui ſuas delicias fœniculum conſtituiſſet. Habet planè vberem lachrymarū gratiam, ſed alternam. Cùm enim recluſus ſub diſtricto ſe ſilentio reprimit, mox vt voluërit, affluenter plangit. At ſi colloquio frequentetur, fletum ſe amiſiſſe conqueritur. Sed & ego illi ſæpè penuriam meæ ariditatis impropero, dicens: Heu, inquam, mi pater, iſtæ tuæ lachrymæ infœcundæ ſunt, quæ alias orando lachrymas parere nequeunt. Optarem nanq; quod conſequens eſt, nimirùm vt ſicut tu mihi pater es, ità nihilominùs & tuæ lachrymæ mearum quoquè lachrymarum fierent genitrices.

Cap. 7.

Lautior cibus eius, panis cum fœniculo.

In Regula quoquè eremitica inſeruiſſe me recolo. Dicam: Sed quis ſcit, vtrùm fides aſſertioni fideliſſimæ præbeatur? At paruipendendum eſt, ſi humana temeritas arguat, quem ſumma veritas falſitatis excuſat. Eſt inter nos, qui nonnunquàm vno die continuato cum nocte, nouem pſalteria meditando decurrat, & interìm penè ſemper vtraque manu, ſcopis armata, nudum corpus afficiat. Notandum autem, quia dum hæc peragere ſatagit, nocte, vel die dormire non vacat: ſed aliquandò genua flectens, dum caput terræ deponit, ſic nudo repentè ſomnus obrepit, eoque ſolo contentus eſt. Hic mihi aliquandò fraterna familiaritate conqueſtus eſt, quia cùm nouem ſic pſalteria ſæpè modulando perficeret, ad decimum nunquàm potuerit peruenire.

Cap. 8.

Nouē pſalteria dicit intra 24. horas meditando.

In Epiſtola quoquè, quā Blancæ Comitiſſæ direximus, hæc nos indidiſſe videmur. Vtinàm daretur tibi nunc dominum meum videre Dominicum, qui quod imperitæ linguæ conamur officio, ipſe te efficaciori luculentiſſimæ vitæ doceret & informaret exemplo. Hic deniquè à tribus circiter annorum luſtris lorica ferrea veſtitur ad carnem, duobus autē ferreis circulis in corpore cingitur, duobus itèm per brachiorum armos arctatur.

Cap. 9.

Duobus circulis ferreis circuncingitur.

Sed quia de illo in alijs noſtris opuſculis iam plura digeſſimus, nunc quod vix ante ſex dies ad nos veniēs retulit, proferamus. Ait itaque: Cōtigit me nôſſe, quòd ſcripſeris, nouem me vno die pſalteria decantâſſe cum corporalibus diſciplinis. Quod certè cùm audiui, tremefactus expaui, & conſcientia remordente congemui. Vę, inquam, mihi: eccè hoc de me, neſciente me, ſcriptum eſt, & tamen vtrùm à me hoc fieri potuiſſet, ignoro. Ego rursùs experiar, & an hoc implere potuerim, indubitanter agnoſcam.

Cap. 10.

XII. Pſalteria cõtinenter abſoluit virgis interim ſe cædens.

ſcam. Quarta igitur feria me veſtibus exui, & armata ſcopis vtraque manu, totam noctem ducendo peruigilem, pſallere, ac me verberare non deſtiti, donèc die altero decurſis duodecim ex more pſalterijs partem decimitertij, vſq; ad pſalmum, Beati quorum, abſolui. Porrò quod nobis durum ſæpè videtur & aſperum, quàm ille pucrile deputet ac deſpectum, vno doceamus exemplo. Frater quidam cùm à ſcoparum ictibus nimìs abhorreret, atque perferre grauiſſimum iudicaret, tandèm tamen domini Dominici crebriùs inſiſtentis adhortationibus acquieuit, ac per modulationem totius pſalterij, & inſupèr quinquaginta pſalmorum, ſibimet diſciplinam inferre proprijs manibus non ceſſauit. Erat autem nox illa præcedens Dominicam diem, & beati Michaëlis feſtiuitatem. Cumq; facto manè ad prædictũ ſenem frater ille veniſſet, timens nè de indiſcretione redargueretur, cùm quod egerat, per ordinem retuliſſet, hac ille voce reſpondit: Noli frater, puſillanimis eſſe, vel pro hac tua, quæ nunc eſt, infirmitate diffidere: poteſt enim Deus ex imis te ad altiora prouehere, & huius lacteolæ tuæ conuerſationis infantiam, ad iuuenilis roboris incrementa firmare. Et adijciens ait: Nos etiam primò pedetentìm cœpimus, ſenſimq; ad quod nos diuina pietas perducere voluit, licèt imbecilles ac fragiles, educti ſumus. Sicque factum eſt, vt non eũ de immoderato feruore, ſicut ille timebat, argueret, ſed nè deſperationi ſuccumberet, tanquàm qui minimum quid egiſſet, animum refoueret. Huius itaq; ſancti ſenis exemplo faciendæ diſciplinæ mos adeò in noſtris partibus inoleuit, vt non modò viri, ſed & nobiles mulieres hoc Purgatorij genus inhiãter arriperent. Nam & relicta Techbaldi ſublimis vtiquè generis, & non infimæ dignitatis, mihi aliquandò retulit, præfixam huius diſciplinæ centum annorum ſe pœnitentiam peregiſſe.

S. Michaelis feſtiuitas.

Multi eius exẽplo flagellationis purgatoriũ arripiunt.

Cap. 11.

In Epiſtola etiam ad Iohannem Priorem eremi, quæ iuxta Suſa vicinum montem eſt conſtituta, cùm eum, eiuſq; ſubiectos ad extenſionem in orationibus exhortatoriè prouocarem, dixi priùs de quodam feruentiſſimo in amore Chriſti fratre noſtro, Adam nomine, deindè Dominicum in exemplo ſubieci, ità inquiens: Habemus autem quendam iuuenculum fratrem, qui confeſſus eſt, à capite vſq; àd finem pſalterij eleuata ſe brachia tenere dum pſallit, ità vt laquear tabulatum cellulæ manibus ſæpè contingat, hac tamen diſcretione ſeruata, vt per quinquagenos pſalmos ad momentum brachia extenta deponat, & protinùs erigat. Habemus & alterum prouectioris ætatis, incuruũ videlicet ſenem, & vt ſecretè tibi confitear, hic Dominicus eſt. *Is itaq;* quandam ſcriptiunculam reperit, vbì dicebatur, quòd ſi quis duodecim *illic notatos* pſalmos viciès quatèr, erectis in modum Crucis manibus, caneret, pro *vno* poſſet anno pœnitentiam regulariter compenſare. Protinùs ille in exercitium id quod dicebatur, arripuit, & duodecim illos pſalmos extenſis brachijs, ſicut dictum eſt, viciès quatèr ſub nullo prorsùs interuallo, ſed vno ductu quotidiè decantabat. Scripſi ſupèr hoc & in alijs fortaſsè opuſculis, quæ vel ad præſens deſunt, vel facilè memoriæ non occurrunt. Itaque ab eorum replicatione, quæ ſcripta ſunt, ad noua quælibet articulus transferatur.

Nota difficilimum laborem quotidianum.

Cap. 12.

Enimuerò quaſì quidam diuinus ignis in eius pectore iugiter æſtuabat, qui nunquàm permittebat eum à ſpiritualis exercitij labore quieſcere. Aliquandò nanq; cùm ego perquirerem ſacroſancto die Paſchali, cæteris fratribus, iuxta morem, meridie quieſcentibus, vtrùm & ipſe dormiſſet, ait: Certè, pater, dixi in corde meo: Quid mihi, tam longis adhuc noctibus, in die dormire? Extenſis itaque in Crucis effigiem brachijs, pſalteriũ cœpi: Quo me ſic ſtante decurſo, ſignum protinùs horæ Nonæ perſonuit. Hoc itaque modo iunxit victoriam Crucis cum gloria reſurrectionis. Aliquãdò cùm de quotidianis, vt mos eſt, inuicèm confabularemur operibus, ait: Hac etiam nocte, quid mihi cõtigerit, maniſeſto. Nam dum ſolutus ſopore ſurrexi, mox brachijs in modum Crucis extenſis pſalterium cœpi: cumque pſalmis omnibus, & canticis, quæ ſequuntur, hymniſq; decurſis, eò loci iam eſſem, vt ſolo catholicæ fidei pſalmo, & litanijs deberem cuncta concludere, incidit in mẽtem, vt interim iſta dimitterem, ac pro defunctis pſalterium decantarem. Igitur brachia non deponens, ad defunctorum pſalterium tranſij, quod iuxta morem per quinquagenos pſalmos trifaria lectionum interpolatione diſtinxi. Quo ſic expleto, ad id protinùs, quod omiſeram, redij, atque hoc, quod de primo pſalterio reliquum erat, expleui. Cumque de tertio conſequenter aggrediendo pſalterio cogitarem, benefactum, vt ità dixerim, ſignũ repentè nocturnæ ſynaxis inſonuit, quod me depoſitis vlnis officiũ cum fratribus celebrare coëgit. & certè neſcio quo anni tempore noctes breuiores erant.

Diutiſſimè orat extẽſis brachijs.

Aliquan-

Cap. 13.

Scutica ſe miuè flagellat.

Aliquantis porrò ante obitum annis, quaſi nouum ſupplicij genus inueniens, virgarum ſcopas in corrigiarū ſcuticas vertit, ſemelq; guſtato, quia duriores ſunt, in his verberandi cōſuetudinem poſuit. Hoc flagellum, ſi quandò egrederetur ad ſeculum, portabat in ſinu, vt vbicunq; eum iacere contingeret, à verberibus non vacaret. Aliquandò verò cùm loci occaſio non præberet totum ſe poſſe exuère, per crura ſaltèm & femora, per caput atq; ceruicem, ſeſe non ceſſàbat affligere. Circulis quoq; ferreis quatuor, quia ſibi præ longa cōſuetudine iam viluerant, quatuor itèm ſuperaddidit, vt duobus in coxis, duobus conſequenter in cruribus ſtringeretur. Enimuerò loricam, & quibus vtebatur, tanquàm cilicijs, vel lanea quęlibet indumenta, poſt menſes, ſiue poſt ſpatium prolixius abluebat, vt rubiginem deponerent, & aridis ingerendam membris vredinem non haberent. Porrò autem cùm omnes, qui in cellulis habitamus, hoc laboremus, vt pro muniendis à frigore pedibus veſtimēta vſq; ad imum defluant pauimentū, hoc etiam nobis in eo intolerabile videbatur, quia cùm in eremo & ocreas neſciret & calceos, veſtes tamen eius ad tibias vix medias deſcendebāt. Nudatus autem ad ſuſcipiendam in capitulo diſciplinam, quod ſcilicet nunquàm omittere volebat, exeſis ieiunio membris, & amatæ loricæ mole detritis, Aethiopicā contraxiſſe nigredinem videbatur. Veſtimenta verò lurida, & carioſa, vt ità dixerim, videbantur vetuſtate conſumpta. Hoc mihi ſæpè dicebat: In hoc pſalmodia prouenit citò pſallenti, ſi corde verba teneat, ſi quæ lingua loquitur, mēs veraciter compræhendat. Alioquìn ſi cor vagatur, pſalmorum curſus ad finem, lingua nunc fallente, nunc tepeſcente, tardè perducitur. Aiebat etiam, quia ſomnum ſomnus adeſcat, & vigilias vigiliæ pariunt. Nam corpus humanum, in quo paulatìm priùs enutritur, in hoc per incrementa poſtmodùm roboratur.

Eccè quātis afflictionibus carnis cōcupiſcentiam calcârit.

Nota vim cōſuetudinis.

Cap. 14.

Sed hìc me quiſpiam fortaſsè redarguat, qui videlicet non tam, quem viuēdi ordinem vir ſanctus habuerit, ſed quibus miraculis in hac vita claruerit, audire feſtinat. Cui me breuiter hoc reſpondere ſufficiat: Quoniam & Maria, & Iohannes Baptiſta miraculum feciſſe non legitur, cùm tamē eorum vita non qualibet ſcriptura, ſed Euangelio teſtāte narretur. Quanquàm Maria in ſolo partu, quem edidit, omnium procuIdubiò ſanctorum virtutes ac ſigna præcellit. Hoc etiam inferam, quia vberiorem fructum præbet audientibus ſanctorum virorum mirabilis vita, quàm oſtenſa miracula. Illa ſiquidem exigit imitationem, iſta ſolam ingerunt admirationem. Miracula docent, quomodò illi, ſancti fuère: vita verò inſinuat, qualiter & nunc homines fieri valeant ſancti. Propterea qui miraculum quęris, non'ne tibi videtur eſſe mirabile, hominem fragili adhuc carne circundatum, Angelitùs (vt ità loquar) viuere, adeò vt inter quamplurima hominum millia, vix vnum ei ſimilem valeas reperire? Et certè quamplures hodiè ſunt inferioris vitæ, per quos Deus omnipotens dignatur virtutem oſtendere.

Part' S. Mariæ miracula omnia antecellit.

Angelitùs, pro Angelicè.

Cap. 15.

Ieſu teſte, non mentior, quia necdùm tres menſes elapſi ſunt, ex quo ad me in Samugni videlicet eremo diuerſantem, duo adoleſcentes monachi venerunt, quorū alter de Spoletina monarchia, alter verò de Venetiæ dominio, Polenſi videlicet vrbe, oriundos ſe eſſe dixerunt. Sed Venetus, vocabulo Michaël, ſicut nobis in confeſſione perhibuit, in ipſo ſuæ conuerſionis initio, circulo ferreo ſub hac deſiderij ſui pactione ſe conſtrinxit, rogans Dei omnipotentis obnixè clementiam, vt cùm locum ſaluti ſuæ congruum reperiret, confeſtìm ille circulus frangeretur. Porrò autem ipſo die, quo eremum nouus hoſpes ingreſſus eſt, vix poſt trium horarum ſpatium, dum beati Benedicti regulam, ſicut eſt idiota, vtcunquè ſyllabatìm legeret, repentè compunctionis eum ſpiritus in lachrymas ſoluit, eodemque momento circulus ille fractus apparuit. Quod miraculum quoniam alibi iam nos deſcripſiſſe meminimus, celeriter tranſcurrentes, ſequens aliud, quod necdùm literis inſertum eſt, enucleatiùs digeramus.

Miraculū.

Cap 16.

En vt ſtudēt ſancti homines domandæ carni.

Paulopòſt nanq; Rauennam vrbem, me iubente, perrexit, vt ſarcinulas ſuas, quas ibì de naui prodiens reliquerat, exportaret. Illic itaque apud fabriles officinas noua ferreorum nexuum argumenta confinxit, multiſque ſe vinculis per diuerſa membra ipſe ſibimet iudex & reus, violenter arctauit. Nam duo pendebant vincula ceruicetenùs per humeros altrinſecùs, hinc ad ſexum, illinc ad femen: duos verò in coxalibus circulos, duos ſuſcepit in vlnis. Vndiquè igitur tam multiplici conſtrictione vallatus, ad nos redijt: ſecretè, quod circa ſe factum fuerat, oſtendit: ne've, quæ fecerat, immutarē, vix tandèm voti compos obtinuit. Sed cùm hæc illum vltra vires tormen-

ta grauarent,& ex attritis carnibus iamiam fœtor erumperet, inſupèr acceſſit, quod cor fratris gloriam reſpuentis acriùs perturbauit. Cœpit enim huius myſterij fama prorumpere,& priùs per fratrum,deindè per ora ſuperuenientium quorumlibet volitare. Rogauit itaque omnipotentis Dei miſericordiam, vt quid ſibi ſuper hoc cœpto placeret,per ſuæ miſericordiæ indicium euidẽter oſtenderet. Interim verò dum huiuſmodi precibus frequenter inſiſteret,bis per ſomnium cõfortatus, audiuit, quia ferramẽta illa iam eſſent diuinitùs reſoluenda. Porrò autem in feſtiuitate beatorum Apoſtolorum Simonis & Iudæ,quam nuperrimè celebrauimus,dum nocturno cum fratribus intereſſet officio, repentè duo illa ferramenta, quæ ſuper humeros poſita, vtrinquè inferiùs dependebant, ventremq; cum renibus coarctabant, prorsùs effracta ſunt,& vnum in duas, alterum in tres diuiſum eſt partes. Cæteri verò circuli, non quidem per partes abrupti,ſed ità laxati ſunt,& quidam facti ſunt tam mollita lenitate flexibiles,vt quodammodò non tam ferrei,quàm plumbei viderentur, adeò vt etiamsi vellet,defluentibus eis ac prolabentibus,adſtringere ſe vltrà non poſſet. Sic frater,qui ſanctæ deuotionis ęſtuanti fuerat ardore conſtrictus,pio Dei iudicio eſt mirabiliter abſolutus Quid ergò magnum,ſi per Dominicum,mirabilem videlicet virum, ſignum aliquod voluiſſet oſtendere, cùm in ipſo tyronatûs exordio per hunc iuuenculum duo miracula dignatus eſt exhibere, ac laudabilius ſit fortia peregiſſe, quàm noua? Vndè Dauid cùm præmiſiſſet, Mirabilis Deus in ſanctis ſuis: protinùs addidit, Ipſe dabit virtutem & fortitudinem plebi ſuæ. Non ait, Signa,ſiue prodigia: ſed, Ipſe dabit virtutem & fortitudinem.

Omnes circuli & ferramenta eius diuinitùs reſoluūtur.

Pſal. 67.

Cap. 17. Cùm Romanus quidam, Stephanus nomine, iudex ſacri palatij,ſummã præſidentatûs adminiſtraret Auximi,exigente cauſa, Dominicus ad eum venit, eumque ſuper quadam eremi poſſeſſione,quam ex iure Sedis Apoſtolicæ detinebat, obnixè rogauit. Quem ille,vtpotè nulla veſtium compoſitione feſtiuum,deſpiciens ſpreuit,eique nil eorum,quæ poſcebat,indulſit. Cumq; ſibi à circunſtantibus diceretur, Noli eum tam durè ſuſcipere,ſanctus enim vir eſt: ille tanquàm euomens,ait; Sit ſanctus,vt vultis: ſed beatus Petrus certè ſanctior eſt, cuius ego cauſam in hac adminiſtratione defendo. Igitur impos cœpti Dominicus,redit ad cellulam. Ille quoquè poſt paululùm reuerſus eſt Romam. Porrò puer quidam deſpicabilis, qui ad exequẽdum quodcunque negocium in adminiſtratione remanſit, quicquid Dominicus petierat à iudice, cuncta reuerenter impleuit. Iudex autem non diù pòſt, quàm ad propria repedauit, hoſtilibus gladijs perfoſſus interijt, multasque diuitias, quia ſobolem non habebat, extraneis hæredibus dereliquit. Erat prætereà Dominicus valdè cautus in verbis, vt aptè ſibi congrueret illa ſententia, qua Iacobus Apoſtolus ait: Si quis in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir. Nam ſi quandò quæreretur, quota diei hora eſſet, nunquàm abſolutè dicebat, quota eſſet, ſed cum hoc additamento ſemper: Propè tertia hora eſt, propè ſexta hora. Inquiſitus à me, cur ſemper ità diceret: In hoc, inquit, mendacium caueo: nam ſiue ſit hora tranſacta, ſiue adhuc fortaſsis immineat, propinqua tamen eſt, quæ videlicet à momento, in quo loquimur, non elongatur.

Diuina vltio in iniquu iudicẽ.

Iacob. 3.

Cautela magna vtitur Dominicus in verbis ſuis.

Cap. 18. Habebat aliquandò cellulam iuxta monaſterium, quod dicitur Coniunctuli. In vigilia itaque Dominicæ natiuitatis, cùm tota præcedenti Quadrageſima manſiſſet incluſus, tantisque ieiunijs atque laboribus eſſet vehementer afflictus, inuitante gloria ſolennitatis egreſſus, Abbati loci humiliter prócidit, veniam petijt, actus ſuos & cogitationes lachrymabiliter accuſauit. Ille autem, vt erat inexpertus, lenis moribus, & conſilijs ſpiritualibus inſuetus, cùm ſibi ſufficeret vnum pſalmum, vel perexguum quid imponere, præcepit vt pro his, quæ confeſſus fuerat, triginta pſalteria decantaret. Qua nimirùm ille ſententia, velut ſagitta percuſſus, ad cor redijt, atque hoc proueniſſe ex diuini diſpoſitione iudicij deputauit. Itaque regreſſus in cellulam, nunquàm prodijt, donèc præfixum indictæ pœnitentiæ canonem inſtantiſſima ſedulitate perſoluit.

Magna humilitas eius

Cap. 19. Solebat autem per interualla licèt parciſſimè, vinum bibere: ſed longè antè, quàm defunctus eſt decreuit ab eo penitùs abſtinere. Vt itaque iam, omiſſis cæteris, ad obitum veniamus. patiebatur grauedinem ſtomachi, crebris inſupèr capitis doloribus cruciabatur. Et quoniam alterum ſæpè procedit ex altero, propoſuit ad purgandum ſtomachum, antidoti ſumere poculum. Sexta igitur feria per continuum diem vix deſijt vel modulandis pſalmis inſiſtere, vel corrigiarum ſe ictibus flagellare. Nocte verò, ſopore depoſito, ſuſcepit antidotum: deindè cœpit anguſtiari, & de ſtomachi dolore

Laborat dolore ſtomachi.

lore grauiter conqueri. Poſt decurſum itaq; nocturnæ ſynaxis officium, poſt matutinos hymnos, cùm prima iam hora ſibi à fratribus, qui aderant, cantaretur, ſanctum Deo ſpiritum reddidit. Inuenerunt autem & alteram loricam, præter eam, qua indutus erat, lateribus eius ſindonis more ſubſtratam. Vndè ſuſpicati ſunt fratres, hoc ſibi præter conſuetudinem nullatenùs accidiſſe, ſed ſub ſe eam ſanum quoq; tenere conſueuiſſe, ſuper quam videlicet & in infirmitate iacebat. Somniauit autem tunc quidam frater de me, quòd oculorum lumen amiſeram. Quod dum ego Hildeprando, venerabili Romanæ Eccleſiæ Archidiacono in Lateranẽſi palatio retuliſſem: Nequaquàm, inquit, vt times, hoc tibi propinquæ eſt mortis indicium: ſed familiaris tibi aliquis extinguetur, qui tibi & charus ſit ſicut oculus, & lumen tuum ac ſplendor in bonis operibus videatur. O verum, ſed amarius omni felle præſagium. Tertio die, poſtquàm Romanis mœnibus ſum egreſſus, eccè mihi relatio crudelis occurrit, quæ mihi nil minùs opinanti, cæcatum me remanſiſſe perhibuit, dominum ſcilicet & illuminatorem meum Dominicum, ex hoc ſeculo nupèr egreſſum. Ilicò mihi liquidò patuit, dum ille petijt lucis authorem, in tenebrarum me remanſiſſe caligine. Fratres autem corpus eius, nè à vicinis monachis eorum raperetur è manibus, in eádem, in qua defunctus eſt cellula, defoſſa humo celeriter obruerunt. Nos autem ipſo die Dominico, quo eremum ingreſſi ſumus, ſanctum corpus indè ſublatum reuerenter, vt dignum erat, in capitulo ſepeliuimus. Et cùm nonus eſſet depoſitionis eius dies, prędictũ corpus ſanum illibatumque reperimus.

Felix eius exceſſus è vita.

Is Hildeprãdus fuit poſteà Gregorius VII. Põtifex Romanus.

Poſt nonũ diẽ manet corpus eius incorruptũ.

Cap. 20.

Eant nunc, qui carnis ſuæ delectantur illecebris, medullas abſorbeāt voluptatum, & occiſionis victimæ ad æternum nutriantur incendium. In ſuperbiæ ſe cornibus efferant, ventilent innocentes, ad votum molliter viuant, vt eorum poſtmodùm penitùs ſemper vlcera amareſcant. Nunc velut infrenes equi per voluptatũ ſuarum prata diſcurrant, vt pòſt eorum manus & brachia diſtrictionis extremæ lorica cohibeant. Dominicus autem noſter ſtigmata Ieſu portauit in corpore, & vexillum Crucis non tantùm in fronte depinxit, ſed cunctis etiam vndiq; membris impreſſit. Exuſtus & aridus ab humore calami & iunci vberibus, cęleſtis gratiæ meruit imbribus irrigari. Hîc ferrea lorica præcingitur, illic niueis Angelicæ gloriæ veſtibus decoratur. Hîc duritia cubilis atteritur, illic molli Patriarcharum gremio confouetur. Tota hæc vita facta ſibi paraſceue Crucis, illic autem feſtiuus & ſplendidus æternam celebrat gloriam reſurrectionis. Nunc inter ignitos ſupernæ Hieruſalem lapides emicat: nunc ornatus victoriarum ſuarum titulis, æterna laude triumphat, atq; in illa beatorum ciuium iucunda ſocietate coniubilat. Obijt autem beatus Dominicus pridiè Idus Octobris, regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Galat. 6.

Tota vita paraſceue Crucis ſibi fuit.

VITA S. OSVVALDI VVIGORNIENSIS EPISCOPI, QVAM QVIDAM AIVNT SCRIPSISSE SENA*tum Brauonium, Vuigorniæ monachum, circa annum Domini 1170. ſed eius nomen Codex noſter non habet. Eſt autem fideliter conſcripta. Stylum nonnihil correximus paſſim.*

SANCTVS Oſuualdus Epiſcopus, nobiliſſima ſtirpe ortus, forma corporis eleganti fuit. Cùm adhuc puer eſſet, pueriles vitare ineptias, & ad ſanctitatis opera atq; ſtudia ſeſe applicare cœpit. Patruum habuit ſanctum Odonem Cantuarienſem Archiepiſcopum, prudentia & diſcretione ſublimem, moribus grauem, iuſtitia inſignem, & in omni actione ſua circunſpectum: cui etiam à parentibus ſuis Oſuualdus commendatus eſt literis imbuendus, & bonis exemplis optimiſque moribus conformandus. Cumque tum prophanis, tum Diuinis literis apprimè eruditus eſſet, Vuintonienſis Canonicus effectus eſt. Vbi cùm alij, poſthabito vitæ & ordinis ſui inſtituto, prauis animi cupiditatibus laxarent habenas, ille conſtanter ad præſcriptum vitæ Canonicorum ſeſe gerebat. Non multò

Octobris 15. iuxta Martyrologia. Obijt autẽ 28. Februarij, vel 29.

Cap. 1.

Odo Cãtuarienſis Epiſcopus, patru' Oſuualdi.

Fit canonicus S. Oſuualdus.

poſt factus Decanus, licèt etiamnùm iuuenis eſſet, tamen ſenum deprauatos mores corrigere,& pueriles eorum ſenſus ſtudio diſciplinæ cæleſtis reformare nitebatur. At illi mala cõſuetudine implicati nullo pacto ei ſe obtemperaturos affirmabant. Itaq; ſpreta ille pompa ſeculari & mundi huius opibus, Floriacenſe monaſterium, in quo S. Benedicti corpus quieſcit, petere deliberauit. Dedit verò ei ſanctus Odo literas commendatitias & dona, quæ ferret ad monaſterium, commendans eum patribus illius. Nanque etiam ipſe in iuuẽtute illic monaſticum habitum induerat. Poſtquàm ergò apud eos Oſuualdus veſtem monachi accepit, qui eò inſtituendus aduenerat, ità ſe comparauit, vt ſatìs in eo haberent alij, quo erudirentur, quodque imitandum ſuſciperent. Erat enim parci ſomni, modici victûs, verbis prudens & moderatus, in prece aſſiduus. Quàm verò patiens, humilis, benignus, humanus & manſuetus fuerit, ex ſyncera charitate, qua, ſuprà quàm dici queat, ornatus erat, facilè æſtimari poteſt.

Vide quàm noceat mala conſuetudo.

S. Oſuuald⁹ fit monach⁹

Cap. 2.

Secretum quendam in eccleſia locum ei Abbas attribuit, in quo Deo liberiùs & familiariùs vacaret & inhæreret. Ibì ergò orationi, meditationi, contemplationi rerum cæleſtium & diuinarum, ab aliorum ſtrepitu & inquietudine remotus, operam dans, magnam humani generis atrociſſimo hoſti liuoris & odij materiam ſuppeditabat. Cùm enim nocte quadam precibus & contemplationi incumberet, malignus ſpiritus ſonos excitauit horrificos, ſcilicet efficere volens, vt vir Dei aut incepto deſiſteret, aut certè ſegniùs id ageret, vel nulla deincèps ratione quippiam eiuſmodi attentaret. Sed ille ſcuto fidei protectus, non magìs ad leonis rugitum, vel ſerpentis ſibilum, quàm ad ouis balatum exterritus eſt, diuerſarumque beſtiarum voces, quas improbus ille effingebat, cum earum authore irriſit. Sentiens id dæmon, diſparuit: ſed mox in Angelum lucis ſe transfigurans, illi appáret. Ille verò ſigno Crucis ſe munit, ſciens Angelum lucis id non moleſtè ferre, angelum verò tenebrarum, illo in fugam compulſum iri. quod etiam factum eſt. Nam ſimulatquè ſignum illud malignus tentator vidit, inſtàr fumi ab oculis eius euanuit. Sanctam eius conuerſationem vbì cognouit beatus Odo Epiſcopus, immenſas Deo gratias egit, & miſſis ad monaſterium diuerſis muneribus, Abbati & monachis nepotis ſui nomine gratum ſe declarauit: ſimul ſignificans, perquàm cupere ſe eius frui præſentia, tum quòd iam ſenio feſſus, mortem ſibi propinquam ſciret: tum quòd regulari ſeu monaſtica diſciplina & conuerſatione, gentis ſuæ homines per eum inſtituere decreuiſſet. Hoc verò nuncio non mediocriter conſternati fratres, non tamen auſi Epiſcopi voluntati reluctari, párent, ei, debitoque cum honore Oſuualdum remittunt. Sed priuſquàm venire poſſet Cantuariam, ſanctus Odo exceſſit è vita.

Dæmon inuidet eius ſanctis ſtudijs.

2. Cor. 11.

Signo Crucis fugat dæmonem.

Cap. 3.

Præſidebat illis diebus Dorceſtrẽſi Eccleſiæ Osketillus, auditoq; aduentu Oſuualdi, qui eius quoquè nepos erat, benignè accepit eum, inprimiſque charum habens, à ſecretis ſibi eſſe voluit. Poſteà verò eoipſo Osketillo Eboracenſis Eccleſiæ creato Archiepiſcopo, S. Dunſtanus Oſuualdum Regi Edgaro commendans, ei familiarem effecit, iuſſuque illius Eccleſiæ Vuigornienſi præfecit. Collegit autem Oſuualdus in pago Vueſtbyrienſi duodecim monachos, quos crebrò ſolebat inuiſere, optimas eis adhortationes proponere, illoſque conſolari, atque cum eis ieiunijs, vigilijs & orationi operam dare.

Osketillus Epiſcopus Eboracenſ.

Oſuualdus fit Vuigornienſis Epiſcopus.

Cap. 4.

Per id tempus Ailuuinus Comes multis annis diros padagræ tolerabat cruciatus. Eius quidam piſcator, Vulget nomine, cum nauicula ſua ingreſſus aquam Ranieſmere, (ſic enim vocabatur) in vſum domini ſui piſces capere conabatur: ſed diù fruſtrà laborans, tandèm nimio affectus tædio & laſſitudine, obdormiuit. Apparuit autem ei ſanctus Benedictus, aitque ad eum: Surgente aurora, mitte tragum ſiue rete tuum in aquas, & pro voto multos capies piſces: è quibus maximum, quem lupum vocant, Aluuino domino tuo meo nomine offeres, diceſq; ei, vt munus meum comiter accipiens, ſanctiſſimæ matri Dei, mihiq; & omnibus ſanctis virginibus, in hac inſula monachorum cœnobium ocyùs exædificet: obſeruet autem, vbì pecora eius & iumenta nocte incumbant, & quo loco viderit taurum ſurgentem dextro pede terram percutere, illic aram conſtruat. Vt verò certiorem hiſce mandatis meis fidem commodet, digitum tuum incuruabo, quem ille podagra liberatus, mox reuocabit in locum ſuum. Euigilans homo, magnam vim piſcium capit, præcipuum apportat ad Comitem, indicãs quid viderit & iuſſus ſit dicere: ſimul orans, vt digitum curuum reſtituat. Comes mox eius erigit digitum: properat, quãtùm poteſt, ad inſulam: in eam ingreſſus,

Viſio piſcatoris.

Digitus piſcatoris reſtauratur.

ſus, totus fit ſanus, taurum è medio grege exurgentem, humum pede tundere conſpicatur: laudat Deum, & quamprimum illic ſacellum condit. Non diù pòſt eo ipſo amplas poſſeſſiones largiente, S. Oſuualdus Epiſcopus intrà quinquennium inſigne illic ædificauit monaſterium, & anno Chriſti noningenteſimo ſeptuageſimoquarto ſolenniter dedicauit, monachumque ſuum Ednotum illi Abbatem præfecit.

Come liberatur podagra.

Cap. 5.

Côcilium generale Angliæ contra incontinentes Clericos

Per idem tempus authoritate Iohannis Papæ Dunſtanus Archiepiſcopus, coacto generali concilio, ſtatuit, & decreto firmauit, vt canonici omnes, presbyteri, diaconi, ſubdiaconi, aut caſtè viuerent, aut eccleſias quas tenebant, dimitterent. Habebat autem Regem Edgarum hac in re fidelem adiutorem & egregium defenſorem. Porrò huius decreti executio demandata eſt Oſuualdo Vuigornienſi & Etheluuoldo Vuintonienſi Epiſcopis. Itaq; beatus Oſuualdus in ſua diœceſi ſeptem monaſteria, eiectis Clericis inſolenter viuentibus, conſtruxit, Abbatesq; eis præfecit. In ijs Abbas Perſorenſis Fulbertus, benè moratus & religionis monaſticæ feruens zelator, ſed tamen in ſubditos ſeuerus nimiùm, quod in eo valdè repræhendebatur, cùm eſſet ad extrema perductus, & poſt obitum in feretro repoſitus, redeunte ſpiritu, erexit ſe, cunctis trepidantibus, aitq; ſe à beato Benedicto ad Dei conſpectum perductum fuiſſe, Deumq; ipſi peccata ſua ob merita dilecti ſui Oſuualdi remiſiſſe, eiusq; ſanctitatis declarandç cauſa ſe reuixiſſe. Ijs dictis, côticuit, & percepto Dominici corporis viatico, dimidium ſuperuixit diem, rurſumq; defunctus eſt. In alijs etiam Angliæ locis inſignes eccleſias beatus Oſuualdus ob eandem cauſam, eiectis Clericis, monaſticæ inſtitutionis viris tradidit: putà, eccleſiã ſancti Albani, ſanctæ * Etheldræ virginis in Eli, & ea, quæ apud Beamfledam honorabilis habebatur. In eccleſia ſancti Albani Elfricum Abbatem inſtituit, qui poſteà factus eſt Cantuarienſis Archiepiſcopus: In eccleſia Elienſi Abbatem Brithnotum, in Beamfledenſi Gotmannum. Quæ verò monaſteria conſtituit, ea inuiſere ſolebat, & tum ſermone, tum opere quæ ad animarum ſalutem pertinerent, illis paterno affectu miniſtrare. Porrò in monaſterio Rameſeiæ Abbo Floriacenſem monachum degere voluit, morum ſanctitate prçclarum, & literis egregiè eruditum, vt monachos doceret, ſcholis præeſſet, & tum regularem ſiue monaſticam diſciplinam, tum literarum ſcientiam promoueret. Is Abbo Dunſtani hortatu beati Edmundi Regis & martyris paſſionem accuratè conſcripſit. Tandem Floriacum reuerſus, & illic Abbas effectus, à ſuis monachis occiſus eſt.

Diſcant hui⁹ exẽplo Prælati mitiùs agere cum ſubditis.

* Etheldredç legendũ videtur.

Abbo Floriacenſis egregius monachus.

Abbas Tritthemius dicit cũ à gentilibus occiſum.

Cap. 6.

Cùm monaſterium condere vellet Oſuualdus Vuigorniæ in ipſa ſede Epiſcopali, vt in eo cum monachis verſaretur, non longè ab illo opere lapis quidam iacebat quadratus, illi ſtructuræ, quam moliebatur, cumprimìs neceſſarius. Sed cùm artifices tollere eum conarentur, perindè acsì radicitùs terræ inhæreret, nihil eum mouere potuerunt. Stupor ingens occupat omnes, res ad beatum Oſuualdum refertur. Venit ille, cernensque magnam hominum multitudinem caſſo labore fatigari, admiratur: moxq; tacitas Deo preces offerens, videt lapidi Aethiopem quendam inſidere, & obſcœnis motibus laborantes irridere. Ilicò Crucis ſignum in eum vibrans, territum fuga ſibi conſulere compellit. Tum verò lapis, quem priùs octoginta viri mouere non poterant, à paucis facilimè ſublatus, & in ſtructura locatus eſt. Abſoluta tandèm eccleſia in honorem ſanctiſſimæ matris Dei, congregatisq; illic quibuſdam monachis, nonnulli Clerici cathedralis eccleſiæ, contempto ſeculo, monaſticum accepêre habitum, & ab eccleſia beati Petri ad beatæ Mariæ eccleſiam, à Clericis ad monachos, ſedes Epiſcopi tranſlata eſt.

Attẽde vim S. Crucis.

Cap. 7.

S. Oſuuald⁹ creatur Eboracenſis Archiepiſcop⁹.

Indè mortuò Eboracenſi Archiepiſcopo, beatus Oſuualdus, cogente Edgaro Rege, & ſancto Dunſtano Cantuarienſi Archiepiſcopo, omniq; Clero aſſentiente, Eboracenſem Eccleſiam regendam ſuſcepit. Nè verò monachi, quos inſtituerat, immodica tentatione pulſarentur, ſi paſtorali cura deſtituti, non haberent quo niterentur, authoritate ſancti Dunſtani Epiſcopatum Vuigornienſem vnà cum Eboracenſi ſolicitè gubernauit.

Cap. 8.

Magna vis ſigni S. Crucis.

Monachi Rameſeiæ, beato Oſuualdo ad ripam ſtante, aquam nauigio tranſmittere volebant. Sed cùm nimiùm onuſta eſſet nauis, mergi cœpit. Conſternati monachi ad præſens mortis diſcrimen, ſancti præſulis opem implorant. Ille mox ſignum Crucis edit, & nauis è profundo emergens, acsì nihil ferret oneris, proſpero lapſu ad litus perfertur.

Cap. 9.

Nunciatum quandoq; ei fuit, monachum Elienſem, in eccleſiç opere occupatum, ruiſſe præcipitem, & ſubitò expirâſſe. Qua re non mediocriter perturbatus, quòd ſciret

ret monachum illum non planè inculpatam duxiſſe vitam, accitis Rameſeiæ fratribus, exponit quid acciderit, hortatur, vt pro anima defuncti Dominũ obnixè deprecentur. Itaq; vacant vigilijs monachi illi, pſalmis & lachrymis dant operam, pulſant fores diuinæ miſericordię. Et eccè nocte quadam Epiſcopo orationi inſiſtenti, defunctus frater ille viſibiliter appáret: rogatus quis ſit, dicit eum ſe eſſe, pro quo Dominum ipſe deprecetur. Tum verò ſuſpirans Epiſcopus, Vt, inquit, frater, hactenùs habuiſti, & etiamnùm habes? Reſpondit ille: Hactenùs quidem valdè malè, at nunc valdè benè. Tuis enim meritis & precibus è pœnis, quibus cruciabar, per Angelum ſuum me Dominus heſterno Die liberauit. Quod tibi nunciatum véni, ſimul & gratias tibi agens, teq; admonere cupiens, quàm propter hoc & alia Deo gratus eſſe debeas. His dictis, euanuit.

Precib⁹ ſuis vir ſanctus fratrē è pœnis purgatorijs eripit.

Cap. 10. Diœceſim ſuam ſanctus Epiſcopus opportunis temporibus peragrans, quicquid comperire potuit in moribus ſubditorum ſuorum, quod oculos ſummi Dei offenderet, paterna caſtigatione corrigere ſatagebat. Intereà contigit eum quandoq; venire Ripum, vbì quondàm beatus Vuilfridus, nobili constructo monaſterio, humatus fuit: ſed poſteà locus ille à barbaris magna ex parte dirutus, in luſtra & ſpecus ferarũ mutatus erat. Ibì tum peruigil ille in precibus noctù perſiſtens, diuina reuelatione didicit ſanctorum corpora condita illic eſſe, quæ ſi inueſtigare velit, cum ſingulorum nominibus ea ſe proculdubiò reperturum. Manè foditur humus, ſanctorũ corpora inueniuntur cum tabula, cui hæc inſcripta erant: Hìc requieſcit ſanctus Vuilfridus antiſtes Eboracenſis, & reuerēdi Abbates Tilbertus, Boruuinus, Albertus, Sigredus atq; Vuildenus. Eas reliquias interìm apto repoſuit loco: poſtmodùm verò corpus ſancti Vuilfridi in loculo, ità vt par erat, præparato, reuerenter condidit, vtpotè quem magno Vuilfrido, loci eius fundatori, conſanguinitate iunctũ non ignoraret. Cuius quidem magni Vuilfridi corpus, à S. Odone Cantuarienſi Archiepiſcopò iampridèm Cantuariam tranſlatum fuerat. Porrò reliquias inuentas beatus Oſuualdus feretro impoſitas, admodùm honorificè Vuigorniam miſit.

Sacra corpora ei diuinitùs reuelantur.

Cap. 11. Vir quidam potens acri correptus febre, per nuncium viro Dei malam valetudinem ſuam indicauit. Ille ergò benedictum panem ei miſit, iuſſitq; eum illo veſci cum bona ſpe & fiducia recuperandæ ſalutis. Fecit ille, vt iuſſus erat, ſeque perfectè curatum ſenſit.

Benedicto pane ſanat febricitantem.

Cap. 12. Sedente ad menſam beato viro, panemq; benedicente, & aſſidentibus diſtribuente, ſorex caſu ſuperueniens, micas decidentes à pane illo auidè comedit, moxq; præfocatus perijt, nec vllo pacto euomere potuit, quod ore vorauerat. Nè quis autē eius laudi id tribueret, ſanctus Epiſcopus exanimem ſoricem iuſſit à conſpectu intuentium remoueri, & proijci.

Nota vim benedictionis.

Cap. 13. Monachus quidã è balneis veniēs, in loco, vbì Epiſcopus crebrò ſedere conſueuerat, ſomnum capere cœpit. Et eccè adſunt multi teterrimi ſpiritus, ſeueriſſimè ab illo exigunt, cur auſus ſit in tanti pontificis dormitare loco: mox illũ inuadunt, torquent, laniant, hàc illàc diſtrahunt, ſurſùm deorſùm eum iactant. Tandèm ille ſic vexatus, horridis clamoribus, quid ipſi acciderit, omnibus palàm enarrat.

Nota pœnā irreuerētiæ.

Cap. 14. Singulis diebus, præter alios innumeros, quos quotidiè alebat, duodecim pauperum abluebat pedes, lotos oſculabatur, capillis & linteo extergebat, manibus infundebat aquam, nummos largiebatur, cibum & potum ad menſam ſedentibus apponebat, in Paſchate veſtibus nouis indutos, ad aliquot dies ſecum in aula ſua retinebat. Nulla corporis infirmitas ab his officijs eum retardabat: immò verò quo ſe corpore ſenſit debiliorem, eo ad inſeruiendum illis maiorem ſibijpſi vim adhibebat.

Inſignis erga pauperes humanitas.

Cap. 15. Die quodam egreſſus cum ſuis ex oratorio, ſub diuo ſtans, in cælum intentiſſimè oculorum aciem defixit, Chriſtum, quem ſuſpirabat, pio corde & ore attētiùs orans. Nec verò oculos, vt fit, citò retraxit, ſed perindè acsì noui quippiam cum ſumma animi voluptate contemplaretur, diutiſſimè in eo, quod intuebatur, defixus fuit. Rogatus ecquidnam videret, ità reſpondit: Contemplor id, quò tendo, idque craſtino die, etiam me tacente, res ipſa vobis declarabit. Aeterna nanque beatitudo, cuius cauſa hucuſquè in terris laboraui, nunc inſtat: nec antè craſtina occumbet lux, quàm me in eam Dominus meus, ſicutì eſt pollicitus, introducat. reuerſusq; in oratorium, conuocatis fratribus, hortatur eos, vt impendant ipſi miniſterium ſacræ vnctionis cum viatico Dominici corporis. Nocte ſequenti, oblitus aduerſæ valetudinis ſuæ, in templum ſe contulit, officium diuinum expleuit, & reliqua noctis ſpatia in

Præuidet obitũ ſuum.

in Dei laudibus expendit. Manè ſolito more linteo præcinctus, pedes pauperum lauit, & oſculans eos atque extergens, quindecim pſalmis, quos in illo miniſterio dicere ſolebat, perſolutis, ſubiunxit, Gloria patri & filio, & ſpirituiſancto. Cumque pauperes pro more gratias agentes ſurgerent, ille dicens, ſpirituiſancto, ante illorum pedes in manus Chriſti ſpiritum reddidit. Cùm autem corpus eius ad eccleſiam, quam conſtruxerat, deferretur, niuea columba è cælo deſcendens, expanſis alis, lento volatu illud protegere viſa eſt. Ignea quoquè ſphæra cælitùs lapſa ſuper feretrum apparuit. Depoſito indè ante altare ſacro corpore, viſio illa, tanquàm locum ſepulturæ eius deſignatura, in Auſtralem eccleſiæ plagam iuxta altare diuertit, ſicque ab oculis intuentium ſubducta eſt. Aluuinus quoquè Comes poſt obitū ſancti viri ingenti cordis angore & dolore preſſus, è vita abijt, & in Rameſeiæ monaſterio ſepultus eſt.

In ſancto miniſterio feliciter animā expirat.

Aluuinus Comes eius familiaris obit ſimiliter.

Cap. 16.

Cùm beatus Oſuualdus adhuc iuuenis in Floriacenſi, vt diximus, monaſterio monaſticā vitam ſanctiſſimè coleret, iuxta locum, in quo orare ſolebat, crypta quædam erat, ad cuius fores duodecim pauperes quotidianum victum à monaſterio percipiebant, atque ex ijs vnus ſancto Oſuualdo ſacras hoſtias offerēti miniſtrabat. Quadam ergò die, cùm vir ſanctus poſt Euangelium recitatum oculis in cælum erectis oraret, miniſter eius vidit reuerendi vultûs perſonam, candidiſſimum panem, ſed exiguum, inter manus, quas vſque ad caput ſuum porrectas habebat, digno cum honore tenentem. Ea viſione licèt mirè perterreretur, ſuſtinuit tamen, nec ſubitam arripere fugam voluit. Sed cùm eundem panem cum ſacerdotis in Miſſa proceſſu paulatìm creſcere, atque ad inſolitam molem prouehi cerneret, vltrà illic hærere non auſus, extra oſtium aufugit. Itaque ſolus remanſit Oſuualdus preſbyter, & qui videbatur, à dextris ei aſſiſtens Angelus eius. Interìm miniſter identidèm caput oſtio templi inferens, quid circa altare gereretur, trepidus explorabat: cumq; ſeruus Dei, Per omnia ſecula ſeculorum, & quædam alia pro conſuetudine diceret, nec ille reſpondere auderet, audiuit Angelum ad ſingula reſpondentem, eique officioſè miniſtrantem. Peracto ſacrificio, miniſter introſpiciens, & Angelum iam non videns, trepidus ad virum Dei acceſſit, cauſam fugæ ſuæ expoſuit, ſciſcitans ab eo, num ipſe quoquè Angelum vidiſſet. Tum ille: Equidem vidi, inquit, & audiui ea, quæ dicis. ſit benedictum nomen omnipotentis Dei, qui me tua opera deſtitutum, in ſacro miniſterio ſuo non deſeruit. Interdixit autem ei, nè, dum eſſet ipſe in viuis, cuiquam eam viſionem aperiret. Obijt vir ſanctus anno gratiæ noningenteſimo nonageſimoſecundo, Epiſcopatûs ſui triceſimo, pridiè Calendas Martij.

Viſio cuiuſdam circa ſacrificiū miniſtrantis.

Dies & annus mortis eius.

Cap. 17.

Ab eius obitu anno duodecimo Adolphus Eboracenſis Archiepiſcopus, reuelatione diuina admonitus, Vuigorniam, vbì vir ſanctus ſepulturā elegerat, profectus, eius ſacra oſſa è terra extulit, & in theca ſummo cum honore collocauit. Aqua verò, qua oſſa illa abluta erant, cæcis viſum, ſurdis auditum, claudis greſſum, & quibuſcunque morbidis ſanitatem reſtituit. Veſtimenta omnia, integra & incorrupta in ſepulcro reperta ſunt, ſuauiſſimum ſpirantia odorem. Monachus quidam Rameſeiæ cancri vlcere in maxilla ità percuſſus erat, vt conſumpta cute & carne, nuda mandibula appareret. Is ergò in feſto S. Oſuualdi è ſcypho, vndè vir ille ſanctus bibere ſolebat, magna animi pietate & fide potans, poſtquàm bibit, ſcyphum fortiter admouit maxillæ tabeſcenti. Deindè paulopòſt eum amouens, vulneris eius omnem ſaniem & putredinem adeò vidit poculo adhærere, vt redintegrata maxilla, nullū morbi eius veſtigium poſſet in ea depræhendi: ſed tamen vt aliquod extaret tanti miraculi & virtutis diuinæ teſtimonium, paulo ſemper rubicundior viſa eſt, quàm altera.

En vt Deus illuſtrat ſanctorum reliquias.

Cancri morbus curatur

Cap. 18.

Quidam ab infantia mutus, in beati Oſuualdi ſolennitate vidit quendam ſibi ignotum reuerendi vultûs hominem, decora canicie conſpicuum, ſacerdotali amictum veſte, pedum manu tenentem, à loco ſepulcri ſancti Epiſcopi ad ſe properantem: cumque ei iuxta ſe tranſeunti caput humiliter inclinaret, ille eum pedo ad collum percuſſit, & euanuit. Ad eum ictum territus homo, mox ex ore eius magna concreti ſanguinis maſſa in terram decidente, ità exclamauit: Succurrite, quæſo, ſuccurrite, & nè ſanguine meo templum Domini violetur, ocyùs hinc me exportate. Eductus itaque extra ædem, multum à ſe dimiſit ſanguinem, modumque curationis ſuæ illis, qui ibì tum aderant, indicauit.

Mutus loquitur.

Cap. 19.

Voraci flamma quādoquè Vuigorniam depaſcente, ſimulatquè ad loculum beati viri incendium peruénit, confeſtim ignis tepuit, nec quicquā deincèps nocere potuit. Videre tum licebat pauperis cuiuſdam tugurium, arundine contextum, media ſuî

Inſigne miraculum.

parte integrum & ſanum, reliqua portione à culmine vſque ad humũ amuſsim concrematum.

Cap. 20. Alio tempore flammis eam vrbem vaſtantibus, cùm monachi loculum ſancti Epiſcopi ad pagum deportarent, occurrit quidam, qui nupèr elegantes extruxerat ædes, exclamansque ait: O ſanctæ pater & paſtor Oſuualde, eccè domũ meam voracibus flammis obnoxiam, tibi dono iure perpetuo poſſidendam. Tu eam, ſi placet, ab hoc periculo tuére. *Itèm aliud.* Introducitur indè loculus in ædes illas, & domo vicina prorsùs exuſta, illæ beato Oſuualdo commendatæ, nec ab igne potuêre contingi, nec vllum in eis ignis veſtigium extitit.

Cap. 21. Sæua peſtis Vuigornienſem prouinciam populabatur, & indiſcriminatìm omni ætati & ſexui repentinum exitium afferebat. Plerunquè ambulãtes vel ſtantes, ſubitò corruebant, & ſine pœnitentia & confeſſione expirabant. Tum verò monachi ſancti antiſtitis loculum geſtantes, & per vrbis circuitum litanias cantantes, pro ſalute populi Dominum deprecabãtur. *Peſtis immanis pellitur.* Et eccè confeſtìm omnis illa peſtis non modò à Vuigornia, ſed etiam à propinquis pagis, vndè ruricolæ, opem ſancti Epiſcopi implorantes, aduenerant, penitùs profligata eſt: præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. HEDVVIGIS DVCIS VEL DVCISSÆ POLONIAE, BEATAE ELIZABETH, QVAE NVPSIT

Lantgrauio Turingiæ, matertera: Cuius Author teſtatur ſe eam ex geſtis eius diligentiſsimè conſcriptis, & ſummo Pontifici bona fide oblatis, atque in Trebnicienſi cœnobio aſſeruatis contexuiſſe, quædam etiam notatu digna ex Engelberto Ciſtertienſi monacho, qui de ea ſcripſit, ijs adiunxiſſe. Stylum F. Laur. Surius, vbì viſum fuit, nonnihil elimauit.

PRAEFATIO AVTHORIS, INCERTI QVIDEM, ſed grauis & fide digni.

SPLENDORIS æterni genitor, lumenque indeficiens, Dominus Deus omnipotens, qui nouiſſimis diebus in eodem filio ſuo illuxit mundo, vitiorum tenebris obnubilatum iam ſeculum nouo quodam lucis ſuę radio clariùs illuſtrauit, cùm beatã Heduuigem ceu ardentem faculam illi exhibuit, & vt præclaram lucernam ſuper candelabrum poſuit, vt luceret pulcherrimis virtutum meritis, & ſanctæ conuerſationis exemplis, omnibus qui in ſanctæ matris Eccleſiæ magna domo ſunt. *Matth. 5.* Et ipſe pater miſericordiarum, ſicut eam in vita mirabiliter ſanctitatis priuilegio extulit, ità etiã vita functam inęſtimabili decore & miraculorum gloria ornauit, quẽadmodùm ex ijs, quę dicturi ſumus, perſpicuè innoteſcet. Ad Dei enim gloriam, ad ædificationem eorum, qui hæc audituri & lecturi ſunt, ad laudem quoquè ipſius ſanctæ, de qua agimus, diligenter commemorabimus opera eius & merita, virtutum exercitia, atque etiam miracula, quæ ob eius merita efficere dignatus eſt altiſſimus, quemadmodùm ea poſt accuratam examinationem diligentiſſimè conſcripſerunt, & ſcripta fideliter ſummo Pontifici obtulerunt, quibus id negocij ab Apoſtolica Sede datum erat. Quæ quidem ſcripta in Trebniciẽſi cœnobio aſſeruata, cùm ſtudioſè perlegiſſem, cum illis ſæpè contuli, qui huius rei dicta factaq; nouerant. Atque ità benè comperta veritate, hiſtoriam ſimplici ſtylo contexens, quanta potui diligentia, coniunctìm annotare ſtudui, quæ eiuſdem eſſent generis virtutes & miracula, quæ illic ſparsìm & diffusè habentur. Ex ijs etiam, quæ frater Engelbertus Ordinis Ciſtertienſis de hac ſancta ſcripſit, quædam notatu digna illis adiunxi: totamque hiſtoriam in capita diſtinxi, quibus præfixi ſummaria, quæ paucis índicent, quid in ijs tractetur.

VITAE

VITAE HISTORIA.

De conuerſatione eius in pueritia & matrimonio, amoreque caſtitatis & continentiæ. Cap. I.

HEduuigis iam in cælis beata, in terris ē ſtirpe illuſtri orta, nobilis quidē fuit genere & corporea propagine, ſed ob morum elegantiam & honeſtatem atq; integritatem, lōgè animo nobilior atq; præſtantior. Pulchritudo verò chariſmatum & donorum diuinitùs illi collata, ornabat in ea ſublimitatem generis, & natalium ſplēdor gratiorem efficiebat mentis decorem & præſtantiam virtutibus conciliatam. Fuit autem filia magnifici principis Bertholdi, Marchionis Morauiæ, Comitis Tyrolenſis. Matrem habuit Agnetem, non minori generis dignitate illuſtrem, vtpotè filiam cuiuſdam Marchionis & Comitis de Rotlechs. Illa verò tanquàm nobiliſſimæ arboris fructus egregius, de bonitate & ſuauitate ſaporis ſui, temporis diuturnitate nihil amiſit, ſed diuinis potiùs auctū benedictionibus, poſteris in Chriſto deguſtandum conſeruauit. Ab ipſa enim pueritia cor gerens ſenile, vitabat leuitates omnes, & bonis ſeſe aſſuefaciebat moribus, inſolenteſque eius ætatis reſpuebat ineptias. Studebat innocentis vitæ puritati, ſemperque honeſtati & grauitati diligentem nauabat operam. In his verò omnibus, & alijs operibus ſuis, præter homines, quos eius parentes illi adhibuerant, vt bonis moribus ab eis inſtitueretur, doctorem habuit ſpiritumſanctum, qui ab infantia docuit eam timere Deum, & abſtinere ab omni peccato, ità vt mundam ſeruârit animam ſuam ab omni concupiſcentia, nec vnquàm cum ludentibus culpabiliter ſe miſcuerit, neque cum ijs, qui in leuitate ambulabant, participem ſe præbuerit. In puerili enim ætate in monaſterio * Lutzingenſi ſacras literas didicit, quarum ſtudio & tempus ſuæ iuuentutis expendit vtiliter, atque ex earum intelligentia, poſtmodùm internarum conſolationum & deuotionis gratiam hauſit excellenter. Quatuor habuit fratres, ſorores tres, quarum vna Philippo Regi Franciæ nupſit, altera Andreæ Regi Hungariæ, cui peperit laudatiſſimam illam & nunc in cælis glorioſam Elizabeth Turingiæ Lantgrauiam, cuius ſanctiſſimum corpus Marpurgi quieſcit. Tertia ſoror fuit Abbatiſſa ſanctimonialium Ordinis ſancti Benedicti in Lutzingenſi Franconię monaſterio, de quo ſuprà diximus. Vnus fratrum eius Bertoldus, fuit Aquileienſis Patriarcha: alter Elebertus Babenbergenſis Epiſcopus: reliqui duo Otho & Henricus militiæ dediti, patri in principatu ſucceſſerunt.

15. Octobris

Alij dicunt Bertholdū hunc fuiſſe Ducem Carinthiæ & Marchionē Morauiæ.

Vide Cromerum de Geſtis Polonorum.

Vt ſe geſſerit in iuuētute ſua.

S. Heduuigis fratres & ſorores.

Heduuigis verò, cùm eſſet annos nata duodecim, præclaro principi Henrico Duci Sileſiæ & Poloniæ collocata eſt: quem illa inſtàr Saræ cum timore Domini, non cum libidine ſua, conſenſit ſuſcipere. In eo enim contrahendo matrimonio non tam ſuam, quàm parentum, voluntatem creditur ſecuta: id quod abundè conſtare poteſt vel ex eo ſolo, quòd poſteà mira quadam continentia ſeſe conſtrinxit. Coniugali alligata vinculo, ſtudebat ſecundùm Apoſtoli doctrinam, honorabile connubium & torum immaculatum in omnibus cuſtodire, leges ac iura matrimonij inuiolata conſeruare, ſperans per filiorum generationem ſe ſaluam fore. At nihilominùs ſtudio caſtitatis Deo placere deſiderans, quantùm licuit ex mariti conſenſu, continentiæ legem ſibi indicebat. Nam ſimulatquè ſe concepiſſe ſentiret, à viri toro vſque ad puerperij completionem ſeſe reuerenter abſtinuit. Atque huius ſanctæ legis & honeſtæ conſuetudinis vſum & cultum obſeruandum ſuſcepit à primæ prolis ſuæ conceptu, anno ætatis ſuæ decimotertio, nec eum vnquàm intermiſit, donèc parere deſineret. Tres verò peperit filios, Boleſlaum, Conradum & Henricum: totidemque filias, Agnetem, Sophiam & Gertrudem: quibus in lucem editis, deincèps perpetuę ſe dedit continentiæ. Atque hunc modum, in ipſo quoquè matrimonio continenter viuendi, à ſancta Eccleſia approbatum, quaſcunque potuit edocebat: præcipuè dominam Annam nurum ſuam, quam haud vulgariter amabat, ſeipſam ei huius continentiæ exemplum proponens. Felices ſanè matronas illas, quæ matrimonij legibus obligatæ, huius beatæ fœminæ conantur imitari exemplum: quæ quidem non ſolùm concepta, vt diximus, ſobole, deincèps continenter vixit: ſed etiam ſalutaribus conſilijs & exhortationibus ſuis generoſum maritum ſuum eò adduxit, vt cum ipſa ſpontè ſtuderet continentiæ, ſingulis annis toto Aduentu & Quadrageſima, diebus quatuor temporum, & ſextis ferijs, in vigilijs Sanctorum & ferijs eorum, atque diebus Domi-

Nupſit Duci Poloniæ.

Tob. 4.

Heb. 13.

1. Tim. 2.

Proles S. Heduuigis.

Continētia mariti eius Ducis Henrici.

Dominicis. Non enim putabat gratam eam eſſe ſanctis venerationem, nec Deo acceptum ieiunium, quod cum carnis oblectamentis ſuſciperetur. Itaque crebrò illa cum marito ſuo toto mẽſe, nonnunquàm ſex aut octo ſeptimanis, tametsì vno lecto vterentur, à carnali copula penitùs abſtinuit. Ex ea igitur tam ſancta radice, ſancti quoquè rami prodiêre: & bona arbor bonos fructus protulit.

Ducis Henrici filij eius encomium.

Qui enim ex eis nati ſunt, diuino cultui dediti fuêre, eumque pro viribus augmentârunt. Filius eorum Dux Henricus, patri in principatu ſuccedens, vir Deo deuotus, & bonorum operum ſtudioſus fuit: idemque vt fidelis & ſtrenuus Chriſti miles, Tartaris pro Dei populo conſtanter ſe oppoſuit, fuſoque ſanguine mortem oppetijt anno ſalutis milleſimo ducenteſimo quadrageſimoprimo, quinto Idus Aprilis. Filia eorum domina Gertrudis, piorum parentũ ſectata veſtigia, in virginea puritate perſeuerans, in Ordine Ciſtertienſi Chriſto ſeruiuit. Et quia felices hi coniuges pia mente huiuſmodi caſtimoniæ laudabili exercitio, Deo benedicẽte, iugiter vacabant, & vitæ munditia conſectanda ſanctificabant corpora ſua, ad maiora peruenire meruerũt diuinæ

Maritus ei⁹ & ipſa vouent perpetuam cõtinentiam.

gratiæ incrementa: itȧ vt vno animo parique conſenſu, cum Epiſcopi benedictione ſolenni, perpetuam continẽtiam ſeſe ſeruaturos promitterent. Dei enim ſpiritu corroborati, triginta circiter annos ſolo toro ſeparati, vitam duxêre caſtitatis pulchritudine mirificè decoratam. Toto verò hoc tempore Chriſti ancilla ſummoperè in eam curam incumbebat, nè ea continentia, quæ iam non paucis innotuerat, & ſæpè declarabatur multis haud obſcuris indicijs, vlla ratione in infirmorum animis ſiniſtra aliqua ſuſpicione obfuſcaretur. (quippè qui facilè arripiant ſcandali materiam, & tanquàm ſpinarum aculei tetra obtrectatione pungant & lacerent bonorũ operum

Non vult loqui marito niſi in multorum præſentia ad vitandũ ſcandalum.

roſas, quæ apud illos creſcunt) Atque ea cauſa adeò vitabat mariti ſui colloquia, vt ſola eum non adiret, nec ei loqueretur, niſì cùm promouere cuperet apud eum opera pietatis, aut negocia religioſorum, vel miſerabilium hominum expedire. Neque id tamen faciebat, niſì in loco publico, vel in eccleſia, & vel pluribus, vel vtminimũm duabus honeſtis perſonis præſentibus, & plerunquè etiam verba ipſius audientibus. Immò ne in ipſa quidem eius mala valetudine acceſſit eum, niſì adiunxiſſet ſibi dominam Annam nurum ſuam, & alias quaſdam dominas. Cumque eſſet in Trebnicienſi monaſterio, non rarò in dormitorio ſororum cubabat, tum pro ſedulo deuotionis ſtudio, tum ob honeſtatis exemplum alijs præbendum.

Porrò famam bonam, quam in ſeipſa accuratè excoluit, etiam in *alijs diligenter* conſeruauit. Religioſis enim hominibus ad eam venientibus, quietum & honeſtum hoſpitium procurabat, vbì extra ſecularium hominum tumultum & ſtrepitus degentes, ora loquentium iniqua faciliùs poſſent declinare: totaque vita ſua operam dedit, vt ſicut coram Deo ſanctiſſimè, itȧ etiam apud homines honeſtiſſimè verſaretur. Itaque ſemper honeſtam quoquè voluit habere familiam in tota aula ſua, maximè qui ſpecialiter eius miniſterijs eſſent deputati: fœminaſque cubicularias, & alios officiales habuit bonis moribus & diſciplina ornatos. Detractores, Deo odibiles, familiares

In carne pter carnem viuere, Angelicum eſt nõ humanũ

habere noluit, eorumque obtrectationes, duas pariter animas, loquentis & audiẽtis, interficientes, haud ſecùs àc virus quoddã & ſerpentinos morſus, atque inſtrumenta maligni dæmonis abominabatur. Et quia nouerat in carne præter carnem viuere, magni eſſe meriti & vitam Angelicam: ad complectendam conſeruandamque carnis integritatẽ & caſtitatem, quam ipſa à teneris annis ſemper amauerat, atque etiam-

Monaſteriũ Trebnicienſe cõſtruitur. Vide Crómerũ lib. 7. de rebus Polonorum.

nùm impensè amabat, quoſcunque p oterat inuitabat. Ea cauſa constructo Trebnicienſi monaſterio, multas illic collegit fœminas & virgines, quæ Domino ſeruirent in cordis & corporis puritate & caſtitate, ineffabilis gloriæ coronas recepturæ. Inter quas ſuam quoquè obtulit filiam Gertrudem, quæ illic poſteà Abbatiſſa creata eſt. Multas quoquè puellas virgines nobiles, quaſdam etiam humili loco natas, parentibus orbatas & deſtitutas opibus, curandas ac tuendas ſuſcepit: è quibus alias tradidit monaſterio, vt virginitatem perpetuò ſeruarent: alias iunxit matrimonio, vt coniugalem ſectarentur pudicitiam: vt ſic Chriſto fideliter ſeruientes, illæ centeſimum, iſtę triceſimum ab illo fructum expectarent. Quaſdam prętereà apud ſe viduas

Luc 2.

habuit, ieiunijs & orationibus cum illa Anna Euangelica nocte ac die vacantes, vt fructum ſibi ſexageſimum compararent. Itȧ illa Chriſti ancilla non ſolùm ſeipſam, ſed etiam coniugem ſuum diuino mancipauit cultui. Itȧ pia mater prolem ſuam in Dei laudem religiosè educauit. Sic humaniſſima domina familiæ ſuæ miniſterium, Deo deuotum & gratum efficere ſtuduit. Itȧ deniquè famula Dei, morum elegantia

& ho

& honeſtæ ac inculpatæ vitæ exemplis mortales omnes, quantùm quidem conſequi potuit, ad melioris vitæ ſtudium prouocauit. Chriſti nanque charitate incenſa, ad eius amorem & famulatum optabat omnes perducere. Et quia intùs conſcientiæ puritate, & forìs charitatis ſplendore egregiè enituit, fama nominis eius in dies creſcebat, & odore bono ſanctitatis & exiſtimationis eius omnes vicinæ afficiebantur.Ità non ſolùm pro ſeculi dignitate, qua pollebat, ſed magìs etiam pro virtutum ornamentis, quibus fulgebat, habebatur venerabilis, non apud religioſos duntaxàt, ſed etiam ſeculares homines: qui eius cognoſcentes opera bona, glorificabant patrem qui in cælis eſt, qui tam præclaram ſanctitate ſibi elegiſſet famulam, in qua mundo & ſolatium & auxilium paratum eſſe voluiſſet. Matth.5.

De eius humilitate. Cap. 2.

AT illa ſciens filium Dei, Dominum Ieſum veniſſe in hunc mundum, vt homines non modò verbis, ſed etiam exemplis humilitatem doceret, quoàd poterat, in omnibus ſeſe ſubmiſsè & humiliter gerebat, ad illarumque ſe fœminarum mores conformabat, quarum eſt, ſecundùm Apoſtolum, in timore ſancta conuerſatio, & extrinſecùs non capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus: ſed qui abſconditus eſt cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modeſti ſpiritûs. Atque ea cauſa à iuuentute ſua veſtes coccineas aut pannos magni precij vel elegantiæ habere noluit: rametsì cùm adhuc iuuencula eſſet, ſatìs bonis vteretur indumentis: ſed neque in ijs tamen mundi expetebat pompam aut faſtum, neque cultum corporis, neque mollitiem vllam, ſed tantùm ſtatûs ſui decorum obſeruabat. Quòd ſi verò cultiori quoquè veſtitu, aut exteriori ornatu, eoque modeſto & ipſi congruenti, quòd tempus ſic poſceret, ipſam inter homines apparére contigiſſet, nec ſic quidem cordis pietatem & humilitatem deſeruit. In eius capite non crocea vel criſpata cernebantur velamina, non in pectore monilia aurea, gemmis radiantia, neque in digitis annuli precioſi. Omne enim ſuperbiæ aut vanæ gloriæ ſignum cum Eſther abominabatur, nec ferre voluit etiam in iuuentute. Poſtquàm autem nonnihìl in annis progreſſa fuit, & continentiæ propoſitum iam ad effectum perduxit, omnem ſeculi ornatum contemnens, veſtes ſeculares & coloribus tinctas prorsùs reiecit, & panno cineritij coloris ſe induit: interim tamen in ſolennitatibus vndulata veſte, eaque ſimplici vtens. 1.Pet.3. Veſtiū pompam reſpuit. Eſther 14. Veſte cineritij coloris vtitur.

Cupiens autem in pietatis & humilitatis ſtudio proficere ac progredi, in feruore ſpiritûs poſt Chriſtum exijt extra caſtra, & cum parua familia ſe cōtulit Trebniciam, atque illic prope monaſterium virginum Ciſtertienſis Ordinis Domino ſeruiuit, marito adhuc viuente, eique tum in hoc, tum in alijs rectè factis annuente & aſſentiente: qui ſanè eò feliciùs tum Poloniæ principatū adminiſtrabat, quòd tam ſanctæ fœminę non ſolùm ſanctitatem amaret, ſed etiam virtutes ſectaretur, atque in caſtitatis & humilitatis eius, quas ipſa à Chriſto didicerat, veſtigijs, quoàd eius fieri poſſet, inſiſteret. Nam Deo adſpirante, & beata Heduuige continenter adhortante, iam propè monachus effectus erat, non quidem profeſſione aut habitu, ſed religioſa animi pietate & humilitate, quæ in eius operibus relucebat. Tondebatur enim in rotundū, & barbam ferebat, non promiſſam quidem, ſed moderata pilorum pręciſione decēter compoſitam. Atque ea cauſa in hunc vſque diem, cùm eius mentio incidit, Dux Henricus Barbatus appellatur. Et quanuìs princeps eſſet magnificus, adeò tamen ex humilitate ſeſe ad pauperes & tenuis fortunæ homines accommodabat, vt nōnunquàm oblata ab eis parui precij munera comiter acciperet, & eis caput inclinaret, gratius illud munus exiſtimans, ſi ruſticus aut pauper quiſpiam ſcutellam cum ouis obtuliſſet, quàm ſi diues longè maiora: Cogitabatque intrà ſe vir pius: En hic pauper, vt noſtram ſibi gratiam & beneuolentiam conciliet, victum ſuum nobis offert: cui nos aliquod ſolatium referimus, ſi eius munus grato animo accipiamus. Non dubium, quin bonæ mulieris huius ſit hic vir beatus: cui licèt ea pro ſexûs & matrimonij conditione iure eſſet ſubdita, attamen in virtutum & religionis diſciplina facta eſt magiſtra. Heb.13. Ingreditur monaſteriū. Dux Henricus, cur Barbatus dictus. Eccli 25.

Cùm ſic autem beata Heduuigis in Trebnicienſi monaſterio degeret, illarum quidem monacharum induit habitum, ſed inſtitutum illud monaſticum profeſſa non eſt, vt miſericordiæ operibus & cōſolandis pauperibus liberiùs vacare poſſet. Atque iſthuc quidem filia eius, quæ in eo monaſterio profeſſionem fecerat, quoàd Dux Henricus ſuperuixit, in ea diſſimulauit. Illo verò defuncto, ſummoperè inſtitit apud eam, vt obedientiæ votum nuncuparet. At illa reſpondit: Num ignoras, filia, quanti ſit Non fecit votum paupertatis, vt liberiùs eleemoſynis vacet.

meriti

meriti præſtare eleemoſynas? atque ità filiæ inſtãtiam nonnihil auertebat, non quòd paruum exiſtimaret obedientiæ meritum: ſed quia monaſterium illud ipſa condiderat, cupiebat illud magìs magiſque promouere, & propter Chriſtum pauperes conſolari. Interìm tamen in monaſterio manens, in ſeruando ſilentio alijſque monaſterij inſtitutis & legibus, & vitæ aſperitate monachas omnes anteibat. Non eſt autem ſilentio prætereundum, quandoquidem de veſtium eius humilitate iam quædam diximus, veſtimentum nouum haudquaquàm illam induere voluiſſe, niſi priùs alia è ſociabus, eo vſa eſſet, atque nonnihil illud detriuiſſet. Interdùm vſqueeò humilitatis

Studiũ vilis habitús.

cauſa veſtem aliquam ferebat, vt iam ſtamina in ea perſpicuè apparerent. Cùm aliquandò ſoror quædam ei familiaris vidiſſet attrito admodùm pallio eam vtentem, ait ad eam: Vſqueadeòne delectat te, domina, huius pallij vſus? Sine me, obſecro, auferre illud, & dare pauperi. Reſpondit illa blandè & ſuauiter, vt erat mitis & humilis: Si te offendit hęc res, ocyùs me corrigam. moxque aliud pallium ſibi comparans, detritum illud amouit, hoc vno facto geminum præſtans humilitatis officium, quandò Chriſti cauſa non erubuit vili veſtimento indui, & ad commonitionem ſimplicis ſororis illud ipſum celeriter depoſuit: ſimul etiam eoipſo præclarè docens, debere hominem libenter admittere ſana conſilia, & in ſuo ſenſu & ſententia haudquaquàm eſſe pertinacem.

Non debet monachus in propria ſententia permanere pertinax.

Viliter de ſe ſentit Ducilla.

Solebat etiam hæc Chriſti famula de ſe ſemper viliter, de alijs ſublimiter, ſentire. Nam ſuo iudicio non erat ipſa aliud quàm peccatrix, licèt reuerà cõſcientiæ puritate coram Deo & Angelis eius vas eſſet omni ſanctitate plenum, & coram hominibus optimis vitæ exemplis illuſtre ſeſe ſpeculum exhiberet. Sanctitatem igitur, qua ſe deſtitutam putabat, in alijs, quos bonos credebat, miro quodam ſtudio & affectu amplecti, & feruentiſſima animi deuotione imitari non deſtitit. In ſpiritu enim humilitatis & animo contrito ea loca, in quibus ſtantes aut precantes viderat homines religioſos, vel pro ſuo iudicio bonos, cùm eſſet data opportunitas, in genua humiliter ſe ſubmittens, labijs impreſſis exoſculabatur: ſororibus quoquè comedentibus, in choro adibat loca, in quibus illæ ſtare ſolebant, & ſingulis oſcula affigebat. Itemque ad dormitorium earum aſſcendens, omnes gradus, per quos illæ aſſcendebant, ſcabella quoquè ante lectos earum poſita, atque ipſas etiam virgas, quibus dabantur eis diſciplinæ, vt vocant, mira humilitate & animi deuotione exoſculabatur: quippè quę ſanctum putaret, quicquid tetigiſſent illæ ſanctimoniales, & omnes Domino ſeruientes. Itaque quod illi pro ſuo vſu tractabant, id illa reuerenter deoſculabatur: vt bonorum & iuſtorum hominum, quos in rebus inanimatis venerabatur, meritis & peccatorum veniam, & gratiæ incrementa impetraret. Neque poterat hæc quotidiana humilitatis exercitatio abſque admiranda interioris hominis ſuauitate fieri. Vt verò Dominus, qui in orationem humilium reſpicit, eam præuenerit in benedictionibus dulcedinis, ex ſequenti exemplo æſtimare licebit,

Reuerentia ei⁹ erga homines religioſos.

Pſal.101.

Quadam die ſanctimonialis quædam in monaſterio Trebnicienſi ſcire cupiens, quemadmodùm Chriſti ancilla ſola remanens in eccleſia, ſe in diuino exerceret famulatu, cæteris ſororibus ad menſam diſcumbentibus, clàm intrauit in chorum: ibique deliteſcens, vidit illam poſt ſingula loca, in quibus monachæ ſtare ſolebant, exoſculata, coram altari ſanctiſſimæ matris Dei humì proſtratam, gratias agere more ſuo omnium creatori. Ei verò altari imminet Crux non exigua, expreſſam habens Crucifixi imaginem. Ibì ergò ſic proſtrata, cùm prolixiùs oraret, vti conſueuerat, imago illa Crucifixi, à Cruce retracta manu & brachio dextro, illi benedixit, dicens clara voce: Exaudita eſt oratio tua: impetrabis ea, quæ petijſti. Veriſimile eſt eam tunc oràſſe, vt & monachæ, quarum veſtigia crebrò exoſculabatur, in bonis perſeuerarẽt, & meritorum illarum ipſa eſſet particeps. Ad eiuſmodi humilitatis exercitia, quibus illa ſe ſciebat delectari, quoſcunque poterat, & exhortationibus & exemplis ſedulò inuitabat. Sæpè veniens ad mantilia, quibus ſorores à lotione manus tergebant ſuas, vbì maiores vidit impreſſas ſordes, ibì præ amore & humilitate oſcula fortiùs affigebat, & cum illis mantilibus Crucis ſignũ exprimens, oculos & pectus ſuum tanquàm cum precioſis quibuſdam reliquijs conſignabat. Illa etiam aqua, qua ſorores illæ pedes ſuos abluerant, crebrò contingebat oculos ſuos, & plerunquè faciem totam vel etiam caput totum & collum, nepotulorumque ſuorum, quos ex filio habuit, facies & capita non raro lauit, planè ſibi perſuadens & firmiter ſperans, ſororum ſanctitatem, quam illa aqua attigiſſet, & ipſi, & puęris illis ſalutem allaturam. Nurum ſuam, dominam

Nota de imagine Crucifixi.

Quàm ſancte ſenſerit de ſororum conuerſatione & vita.

dominam Annam,ad ſimilia facienda accuratè adhortari ſolebat: exemploque piiſ-
ſimi Saluatoris noſtri,abluentis pedes pauperum diſcipulorum ſuorum,non medio- Iohan.13.
criter incitata,flexis genibus ſæpiſſimè lauabat pauperum pedes aqua calida, quam
à miniſtris acceptam,famulæ illi offerebant. Nec hoc contenta, lotos eorum pedes Lauat & oſculatur pedes pauperum.
& exterſos linteo,exoſculabatur,itemq; manus: dataque illis eleemoſyna,ſemper be-
nè conſolatos à ſe dimittere ſtudebat. In cœna Domini, amore eius qui propter nos
voluit vt leproſus haberi,aliquot leproſorum pedes lauabat,& eoſdem nouis indue- Eſa.53.
bat veſtibus.

Porrò paupertatem Domini Ieſu,qui propter nos,cùm diues eſſet, egenus factus 2.Cor.8.
eſt,tanto complectebatur affectu,& ſtudio venerabatur,vt ſemper apud ſe pauperes
habere vellet,præſertìm cùm diſcumberet,quibus etiam magna animi humilitate, Vide ſtudiū erga pauperes.
priuſquàm ad menſam ſederet,ſua manu, flexis genibus, cibos miniſtrabat. Deindè
ad menſam reſidens,nolebat potum ſumere,niſi priùs ex eius ſcypho bibiſſet pauper
ille,qui inter alios deformior videretur. Loca etiam, in quibus pauperes ſederant,
quandò id ſecretò fieri potuit,appreſſis labijs ſuis oſculabatur: atqueità Chriſtum
in pauperibus,tanquàm ſpecialibus eius amicis,honorabat. Petebat quandoquè per
ſororem vel monacham pro pauperum leuamento à menſa monialium afferri ſibi
fragmenta panis,pro quibus illa reddebat ſorori ea apportanti integros panes ſimi-
lagineos.Monaſteria religioſorum,poſſeſſiones habentium, ſæpè liberali quadā pie-
tate viſitare ſolebat,& extra ſepta eorum degens, cauebat, nè quid moleſtiæ aut gra-
uaminis caperent,nec quenquam è ſuis ſinebat quicquam ex illorum rebus per vim
contingere.Et quia cibos religioſorum hominum,ſanctorū Angelorum eſcam puta- Cibos religioſorum hominum tanquā panem Angelorum reputat.
bat,fragmina panum à monachorum & monacharum menſis collecta, à mendicis,
quibus ea dabātur,precio redimebat,& priuſquàm indè ederet,multa oſcula eis im-
primebat. Cumq; nollet diù carere eiuſmodi pauperum epulis,quę ei dulces erant,
duas pauperes fœminas precio conduxerat, vt alternis hebdomadibus ad portam
Lubenſis monaſterij accederēt,& quicquid illic caſei & panis à menſa monachorum
pro eleemoſyna accepiſſent,ipſi apportarēt,pro delicijs illud habituræ. A menſa eti-
am,ad quam monachi,ipſa interdùm eos inuitante,cibos ſumpſerant,præciſas panis
cruſtas vel particulas ab illis relictas colligebat, & tanquàm ſanctorum reliquias, ad-
modùm reuerenter pro cibo ſuo conſeruabat. Malebat enim cum paupere Lazaro Luc.16.
buccellis mendicorū refici, quàm delicatis panibus & cibis ſaturari,animo retinens
verbum illius Chananęæ mulieris magnæ fidei,etiam catellos edere de micis,quę ca- Matt.15.
dant de menſis dominorum ſuorum. Perſuaſerat enim ſibi,pauperes omnes, & præ-
ſertìm religioſos,eſſe ſuos dominos,non quidem diuitijs, ſed ſanctitate. itaque dele-
ctabat eam veſci reliquijs ciborum,quibus illi vſi eſſent. Chriſti quoquè catulis,id eſt, Libēter veſcitur eorū fragmentis.
verè humilibus & pauperculis, mundo deſpectis, quoàd poſſet, ſeſe conformare cu-
piens,crebrò ab illis,quos accuratiùs alebat,ciborum reliquias emendicare non eru-
buit.Eam verò humilitatem, quam in vita ſua ſtudioſè coluit, ſub mortem quoquè
ſectata eſt.Cùm enim tum ageretur de loco ſepulturæ eius, illa petebat humiliter in
communi monacharum cœmeterio, aut certè in humilimo eccleſiæ loco, ſepeliri,
qua de re dicetur infrà capite de ſpiritu prophetię.Ità illa & viuēs & moriens conſtan-
ter inhæſit in veſtigijs Chriſti,dicētis: Diſcite à me,quia mitis ſum & humilis corde. Matth.11.

De eius patientia. Cap. 3.

PAtientiam quoquè humilitatis comitē & amicam, omnibus neceſſariam vo-
lentibus poſſidere animas ſuas,vt Chriſtus ait, diligētiſſimè conſeruauit, nul- Luc.21.
li vnquàm iraſcens,aut duriter reſpondens: ſed omnes comiter appellans &
alloquens,verbis conſolatorijs cunctis ſe præbebat affabilem ſemper, quan-
tùm quidem fas eſſet, religioſa maturitate ſeruata. Quiſquis ille eſſet, qui aliquid ei Quantę fuerit patiētiæ.
moleſtiæ aut quod perturbationem afferre poſſet, quauis ratione intuliſſet, nihil ab
ea audiuit,niſi hoc duntaxàt,aut quippiam eiuſmodi,placidè & leniter ab ea prola-
tum: Cur hoc feciſti? Ignoſcat tibi Deus. Ea illius fuēre erga eos, qui moleſtiam ei
exhiberent,conuicia & improperia,atque hunc in modum illos vlciſcebatur.

Accidit quandoquè,vt vnus ex miniſtris eius,(dicebatur is Chnaliſlaus,poſteà ſan-
cti Dominici inſtitutum complexus)tres eius elegantes ſcyphos argenteos perderet.
At illa nunquàm id ei improperauit,nulla commmoti animi ſigna oſtendit,nec aliud
dixit,niſì,Abi,& quære diligentiùs,ſi fortè poſſis inuenire,quod negligenter cuſtodi-
ſti: idque tanta modeſtia pronunciauit, vt ægrè ferre non poſſet homo eius culpæ

 reus,

Mira eius patientia in rebus duris. reus, quemadmodùm ipſe poſteà teſtatus eſt. In ijs rebus, quæ magnam poſſent afferre perturbationem, virilem ſemper atque conſtantem animum, & iucundam faciem exhibebat, hoc ipſo docens, patientia moleſtiam omnem ſuperandam. Cùm nuncium accepiſſet capti & grauiter vulnerati mariti ſui Ducis Henrici, quem Conradus * Cirnenſium Dux ceperat, tranquillo animo mitiſſimè reſpondit: Spero breui eum liberatum iri à Domino, & vulneribus eius integram adfuturam ſanitatem. quod & factum eſt. Cùm enim Ducem illum Conradum nullis quanuìs æquis conditionibus poſt multos tractatus quiſquam permouere poſſet, vt captiuum principem dimitteret, tandèm viſum eſt, armis ſubditorum ſuorum vi illum extorquere, & in libertatem vindicare. Sed Chriſti ancilla Heduuigis, exhorreſcens ad futuram Chriſtianorum ſtragem, fuudendumque ſanguinem, pro omnium ſalute ſeſe exponens, ad Ducem Conradum profecta eſt. Qui vt eam conſpexit, perindè acsì Angelum Dei vidiſſet, ſubito pauore corripitur, ferocem animum, hactenùs inflexibilem, deponit; init concordiam, & Ducem Henricum dimittit. Sic illa omnipotentis Dei amica, dum in ſe ipſa præclaro conatu impatientię & indignationis motus protsùs edomat, in alijs etiam virtute mirificâ eos comprimit. Sunt etiam alia patientiæ eius exempla, tum noſtræ ædificationis, tum eius encomij cauſa, haudquaquàm omittenda.

* Cinamēſis

Liberat captiuum maritū ſuum.

Mortuo Duce Henrico eius marito, anno Chriſti milleſimo ducteſimo triceſimo octauo, cùm ſorores ſeu monachæ omnes Trebnicienſis cœnobij, tanto patrono amiſſo, acerbiſſimè lugerent, vt prę lachrymis propemodùm deficere, & multę ex eis velut exanimes viderentur, illa ſiccis oculis muliebris animi in eis mollitiē repræhendebat: Quid ità, inquit, turbamini? Adeóne diuinę vos vultis reſiſtere volūtati? Non ſanè id expedit nobis, chariſſimæ: quandò creator & poteſt & debet facere de ſua creatura abſque vllo tædio noſtro, quod eius clementiæ viſum ſit: & quicquid ille de nobis & circa nos agit, id nobis præcipuo debet eſſe ſolatio, quippè quę ab illo conditæ ſumus. Hęc & ijs conſimilia dicens, nitebatur ſororum compeſcere lachrymas, & earum immodicos dolores mitigare. Et cùm ipſi vel maximè adeſſet cauſa dolendi, illas conſolabatur: non quòd mariti morte gauderet, quem in Domino impēsè amabat, vtpotè virum virtutibus ornatū, & populo ac reipublicę vtilem: ſed quòd diuinæ voluntati per omnia ſe vellet ſubdere, atque ità conſtantiæ & patientiæ exempla in illa ſua afflictione ſororibus præbere. Eundem in modum vbi comperit filium ſuū *Henricum* Ducem à Tartaris in prælio occiſum, ſine vllis lachrymis, atque ſine *vllo* doloris ſigno, filiam ſuam Abbatiſſam Trebnicienſem, & nurum ſuam, eius Henrici coniugem, præ nimio dolore propè exanimatas, his verbis conſolabatur: Voluntas Dei eſt, & nobis gratum eſſe debet, quicquid vult Deus, & illi placet. Eadē hora, exultante ſpiritu eius in Domino, in cælum ſublatis oculis & manibus: Gratias, inquit, tibi ago Domine, quod talem mihi dediſti filiū, qui me, dum vixit, ſemper amauit, & magnam mihi præſtitit reuerentiā, nec vnquàm mihi vlla in re moleſtus fuit. Et quanuìs libenter admodùm vellem eum habere ſuperſtitem, at tamen multùm gratulor ei, quòd profuſo ſanguine, tibi creatori ſuo iam eſt coniunctus in cælis. Ego eius animam tibi Domine Deus accuratè commendo. Huiuſmodi patientiæ & humilitatis donis, quibus ipſa Dei benignitate excelluit, optima de ſe proximis exhibebat exempla, illoſque non modò in ſecundis rebus, ſed etiam in aduerſis confirmabat: humilitate ſua docens, nè quem proſpera efferrent: patientia verò, nè aduerſa opprimerent.

Mariti obitum fert admodū moderatè.

Itemque filij à Tartaris occiſi.

De aſperitate vitæ eius. Cap. 4.

2. Cor. 5. VT Chriſto, qui pro omnibus mortuus eſt, viuere poſſet, beata Heduuigis membra ſui corporis pœnarum flagellis iugiter mortificabat, quotidianæ caſtigationis Crucē tollens in humeros ſuos, & poſt Chriſtum virili pectore incedens: pro cuius amore non formidabat occiſionis ouicula fieri, cùm ille immenſa charitate permotus, pro ſalute omniū voluerit crucifigi. In carne enim ſua afflictionum mucrone trucidabat vitia, beſtiales frenabat motus, ſenſuum exteriorum petulantiam domabat, & ad gratiæ capeſſenda incrementa, virtutumque profectum, hominem interiorem coaptabat. Quotidiano ſeſe afficiebat ieiunio, exceptis tamen Dominicis diebus & pręcipuis quibuſdam ſolennitatibus, quibus nonnunquàm bìs cibum capiebat. Ab eſu carnium, & earum rerum, quæ eſſent carnis adipe ſaginatę, abſtinuit omninò, idque annis plùs minùs quadraginta, nec vllius vnquàm vel precibus, vel obiurgationibus adduci potuit, vt tam bonam conſuetudinem

Quotidiana eius ieiunia.

Perpetuò abſtinet carnibus.

m intermitteret. Eius enim frater germanus, dominus Elebertus Babenbergenſis iſcopus, quem & reuerentia & amore proſequebatur, vtì par erat fratrem, quanquè ſtomachabundus eam repræhendit, quòd eiuſmodi cibis minimè veſceretur. d illa tamen cum morem & inſtitutum ſuum relinquere noluit propter hominem antumcunquè charum, cùm illud pro Chriſti amore iam olìm ſuſcepiſſet, & eius ta ope, vſque ad extremum vitæ diem proſequi ſtatuiſſet. Viuente adhuc marito us, & necdùm ſatìs cognita eius abſtinentia & veneranda religione, parciùs edebat s diebus, quibus alij carnibus veſcebantur, quàm quibus eſſet indictum ieiunium, ea ſancta ſimulatione falleret miniſtros ſuos. Scindendo enim propoſito cibo, atc hincindè in ſcutella voluendo, & perindè acsì ederet, carnes contingendo, mira utione effecit, vt aduertere non poſſent eam abſtinere ab illis. Vndè fiebat, vt ciɔs ei non apponerent ieiunio congruentes, & illa à menſa crebrò ſurgeret ventre idem vacuo, ſed mente ſpiritali gaudio abundante, & in Deo benè iucunda. Cùm igitur in illa carnium abſtinentia perſeueraſſet, dominus Vuilhelmus Mutinenſis iſcopus, Apoſtolicæ ſedis legatus, in Poloniam veniens, ei tunc ægrotanti precepit, carnes ederet. At illa fecit quidem, quod erat iuſſa, ſed tamen aſſerebat ſe plùs anio grauari ob comeſas carnes, quàm corpore affligeretur ex morbo illo, quo tum on parùm moleſto laborabat.

Miro modo celat ſuam abſtinentiá.

Obedit ſimpliciter preceptu Epiſcopo.

Porrò autem intelligens eadem ipſa à Deo docta, & ſuperno illuſtrata lumine, diſcretionem ſiue moderationem, virtutum eſſe aurigam, nec bona opera Deo oblailli grata eſſe, ſi diſcretionis ſale careant: in caſtigando corpore opportunam adɔebat moderationẽ, & quoàd fieri potuit, diligenter operam dabat, vt aſinum aniæ, id eſt, corpus ſuũ & durè ſatìs flagellaret, & tamen cibo neceſſario ſuſtẽtaret: nè, orte præter modum illud oneraret, priùs ſub faſce corrueret, quàm pondus diei & um ferendo, vſq; ad tempus remunerationis diuinitùs conſtitutum poſſet perdure. Hanc proculdubiò ob cauſam ſic abſtinentiæ modum victusque rationem per gulos dies ſibi præſcripſerat, vt die Dominico, tertia & quinta feria piſcibus & laarijs, ſabbato & ſecunda feria aridis leguminibus, quarto & ſexto die pane & aqua ntaxàt veſceretur. Quam abſtinendi rationem cùm aliquandiù in ſeruitio Dei obruâſſet, poſteà ſpiritu magìs corroborata, quotidiè aridis tãtùm leguminibus & parudi ſimilagineo victitabat, decoctam ſemper aquam bibens, demptis diebus Donicis & quibuſdam magnis ſolennitatibus: quibus, cogente eam Epiſcopo & conſſarijs eius, bìs vtebatur piſcibus & lactarijs, bibebatque cereuiſiam, interdùm taen vix ad id inducta precibus cum ipſa commorantium dominarum.

In caſtigando corpore qualit moderatione vſa.

Nota rationem victus eius.

Multis diebus in Aduentu Domini & magna Quadrageſima, multorum quoquè nctorum & ſanctarum, præcipuè verò Apoſtolorum pridianis diebus ſiue vigilijs, taque feria, pane & aqua contenta fuit: neque tamen de eiuſmodi tenui victu, dei corpuſculo ſuo, quod ſatìs eſſet, ſuppeditauit, tres tantùm buccellas accipiens, nemque cinere permixtum non rarò ijs diebus manducans. Atque eiuſmodi ieium nullo pacto intermittere voluit, donèc notabiliter deficere ſe ſentiret viribus: n verò vtebatur leguminibus, & pulte cereuiſia excocta. Cùm aliquandò ei diceur, cur tot diebus, & in ſanctorum peruigilijs tam durum ſibi indiceret ieiunium, reſpondit: Sancti nobis ſunt neceſſarij, meritoque eos venerari debemus, vt noſubueniant, & in morte aſſiſtant. Tum quoquè corporali ieiunio conſtat vitia mprimi, mentem ad cæleſtia eleuari, virtuteſque & æterna præmia à Deo impeari. Vndè etiam ſatìs & vtile & neceſſarium duco, carnem macerare abſtinentia. uenes quidam nobilium filij, in eius aula degentes, interdùm dicere ſolebãt: Deus s ſeruet à tali dominio, quale prę ſe fert domina noſtra, quæ ſolo panę & aqua victi. Dicebant autem hoc illi, non quòd quicquam eis deeſſet, ſed quòd tam duram minæ ſuæ Heduuigis abſtinentiam mirarentur.

Magnam quadrageſimam vocat, quæ eſt nobiſcum communis.

Præclara vox tam illuſtris matronæ.

Accuſata aliquandò fuit apud maritum ſuum, quòd perpetuò aquam biberet. Id rò ille indignè ferens, & plùs ſatìs immoderatum, atque earum, quas crebrò patietur; ægritudinum cauſam eſſe exiſtimans, indè eam reuocare voluit. Acceſſit igitur æter expectationem ad locum, vbì illa ad menſam, cibum ſumptura, ſedebat: tolnsque ſcyphum coram illa poſitum, in quo aqua erat, bibit ex eo. Et eccè non niboni vini guſtum percipit, cùm tamen reuerà aqua infuſa eſſet. Ait igitur illi, qui m detulerat: Dignus profectò eſſes, cui ob hoc mendacium oculi effoderentur. ſciebat enim factum illud à Domino, quod ea cauſa mirabile erat in oculis illic ei

A qua mutatur in vinum.

Mirantur delatores eius aquam quam hauſerant mutatam in vinum.

miniſtrantium, qui ſciebant quid ei bibendum obtuliſſent, nempe aquam puram: quæ tamen mox in vinum mutata fuit. Quod cùm certiùs cognoſcere vellent, qui illi aquam appoſuerant, poſteaquàm Dux bibit, etiam indè biberunt: cognoſcentesque diuinum miraculũ, propter ſanctæ Heduuigis merita patratum, Deũ collaudabant. In his, qui ex aqua illa in vinum mutata biberunt, fuit etiam Adelheidis, vxor quondàm Theodorici de Ianouis, equeſtris ordinis viri, fœmina in bonis operibus feruens, & quæ bis ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli limina Romæ viſitârit. Cuius teſtimonium tanto plus debet habere ponderis, quanto eius vita fuit bonorum operum ſtudio ornatior. Tali ergò miraculo Deus & delatores famulæ ſuæ compeſcuit, & eius deuotionem ac pietatem magis etiam confirmauit.

In abſtinentia prope intolerabili mirè confortatur à Domino. Auguſtini hæc ſententia eſt.

Præter ea verò, quæ iam dicta ſunt de illius perpetuo & admodùm rigido ieiunio, illud quoquè eam admirabilem, etsì non omnibus imitabilem, reddit, quòd licèt parum ederet, & magna cibi parſimonia vteretur, adeò vt etiam permulti admirarentur eam in tanta abſtinentia & inedia viuere poſſe: illi tamen ſufficere videbatur hocipſum quod edebat, & poterat meritò ſufficere, quandò eam virtus altiſſimi confortabat. Quamobrèm etiam magiſtro Aegidio, Vratiſlauienſi Archidiacono, magnę ſanè ſeueritatis viro, obiurganti eam quòd tam parùm cibi acciperet, ità reſpondit: Ego comedo, quantum ſatis eſt mihi. nouerat enim alimenta ſic accipienda eſſe, quemadmodùm medicamenta. Tantum igitur edens, quantum ſufficeret ad naturæ neceſſariam ſuſtentationem, ſummoperè ſibià ſuperfluo cibo cauebat.

Tenuitas veſtiu eius.

Etsì autẽ Chriſto, propter nos in Cruce nudato, omnimoda ſuî denudatione conformare ſe non poſſet, at tamen conſtantiſſimè eum imitari nitebatur in veſtitûs tenuitate & penuria: ità vt vix ea ſibi corporis indumenta retineret, quibus ad ſe contegendum carere non poteſt natura per peccatum deformata. Abiectis igitur multiuarijs, quibus abundabat, veſtimentis, itemque pelliceis & pellibus delicatis, vna ſola tunica & pallio ſimplici, hyeme & æſtate, in frigore & calore, macie confectum tegebat corpuſculum, adeò ieiunijs attenuatum, vt ſub cute ſqualida & pallida, atque ob flagellorũ ictus & algores liuida & hiſpida, non niſi oſſa marcida relicta viderentur. Sed quia intùs feruebat charitatis ardore, non magnipendebat frigora, quæ corpus extrinsecùs pateretur. Non raro viſa eſt à fœminis quibuſdam, aſperiori pręſertìm hyeme, prorſus gelida: quibus tamen rogantibus, vt nonnihil ſibi indulgeret induta calceis, illa reſpondebat ſe calceos induturam, cùm eſſet opportunum: atque ità nihilo minùs in oratione perſeuerabat. Nec mirum, quòd ſeminuda & diſcalceata etiam in ipſis hybernis frigoribus, cùm alij etiam benè veſtiti viderentur deficere, tandiù potuit in prece durare: quandoquidem intrà illam cor eius adeò incaluerat, atque in eius meditatione intantùm diuinus ignis exarſerat, vt indè ignea quædam vis foràs erumpens, non ſolùm illi, ſed etiam alteri frigus corpori impreſſum temperaret. Accidit enim quodam hyberno tempore, vt cùm prolixiùs deuotionis ſuę exercitijs inhæreret, famula illam expectans, nimio conſtricta algore, indicare ei cogeretur, ſe frigoris acerbitatem diutiùs ferre non poſſe. Illa hoc audiens, iuſſit eam loco illo, quo ipſa nudis ſteterat pedibus, conſiſtere. Fecit ſic ancilla, & mox pulſo intolerabili frigore, ſuaui ſe calore affici perſenſit. Erat quidem illa tenero corpore, ſed ambulabat vias duras, Chriſtumque etiã corpore ſequendo, nudis pedibus per niues & glaciem ingrediebatur. Interìm nihilo minùs ſemper apud ſe calceos ſimplices, in quibus nihil panni, nulli ſocci ineſſent, ſub axillis ferebat, eosque tum induebat tantùm, cùm eundum ei eſſet obuiàm perſonis vęnerabilibus. quibus abeuntibus, confeſtìm eos exuëbat. Sed quia in factis ſuis ſoli Deo, qui videt in abſcondito, placere cupiebat, humanasque laudes fugere, nè quis aduerteret crebrò nudis eam ambulare pedibus, cùm iret ad tẽplũ, nonnũquàm calceis vſa fuit: quò cùm perueniſſet, mox detractis calceis, in nudo reſidens pauimento, in preces incumbebat. Atque hoc pacto intuentium oculos prudenter fefellit, maximè viuente adhuc marito, quem initiò, cùm primùm ità ſe gerere cœpit, non immeritò cum quadam erga illum reuerentia reformidabat, nè fortè huiuſmodi bona ſtudia ei interdiceret, præſertìm ſi quid humanum principiò pateretur, poſteà vbì acceſſiſſet conſuetudo ità faciendi, facilè illa diſſimulaturus, eique permiſſurus, creſcente in illo erga Deum pietate & deuotione.

Flagellis ſe caſtigat.

Etiã hyeme non vtitur calceis.

Nota rem miram.

Mirè celat ſanctitatem ſuam.

Accidit aliquandò, vt illa more ſuo ſine calceis incedente, præter opinionem maritus eius Dux Henricus ei veniret obuiàm, nec poſſet præ temporis anguſtia calceos induere. Sed quod humanitùs ipſa facere non potuit, ille, pro cuius amore nudis incedebat

cedebat pedibus, non ſine miraculo effecit. Mox enim coram marito calceata apparuit, atque ità eius & indignationem, & improperia vitauit. Quandoquè vel obliuione, vel negligentia ambulanti illi calcei ab axillis decidebant, eosque famulæ aut aliæ eius familiares inuenientes, ei reddebant. Confeſſarij eius crebrò eam hortabantur, vt calceis vteretur, & dominus Guntherus Abbas, tunc eius confeſſarius, nouos ei calceos obtulit, præcepitque grauiter, vt eos ferret. Illa grato animo accipiens, tulit eos, non in pedibus, ſed ſuo more ſub axillis. Euoluto anni circulo, Abbas eam inobedientiæ arguit, quòd non tuliſſet calceos. Tum illa eos, ità vt acceperat, nihil attritos, ſed recentes atque integros proferens, ſubmiſſa voce ait: Immò, pater, obediens fui. en hi ſunt calcei, quos dediſti mihi, quos ego ſæpè tuli. En vt Deus approbat viтę eius aſperitatem.

Cùm iam poſt longam corporis macerationem admodùm fractis eſſet viribus, domina Anna nurus eius, rogauit fratrem Herbordum Franciſcanum, tunc eius confeſſariũ, vt eam præcepto adigeret ad calceos induendos. Illa hoc accepto mandato, pannos laneos impoſuit pedibus ſuis: calceos verò, vt erat ſolita, ſub vlnis portauit, donèc ad illum ſuum confeſſarium venit, & precum inſtantia ab eo impetrauit, vt liceret ipſi vſque in finem vitæ, ità vt conſueuiſſet, nudis pedibus ingredi. Sæpè lutulentos habuit pedes, & tamen rarò ſinebat eos ablui. Calcanei eius, quibus nudis terram terebat, craſſi erant & duri, multis locis fiſſi, ità vt magna ijs ſciſſuris poſſet feſtuca imponi, immò etiam digitus quemadmodùm Iuliana monacha Trebnicienſis comperit, quæ eas ſe inſpexiſſe teſtata eſt apud examinatores. Cùm enim aliquandò in cœna Domini Gertrudis Abbatiſſa, filia ſanctæ Heduuigis, pedes ſororũ ablueret, vt habet mandatum Domini, atque tandèm ordine veniret ad matrem, quæ ibì tum aderat, eam, vt ſorores alias, flexis genibus lauare voluit. Sed ea humiliter recuſante, Abbatiſſa ſurgere noluit, donèc maternos pedes reuerenter ablueret. Perſeuerante igitur Abbatiſſa, & pia quadã pertinacia in propoſito permanente, tandèm eius precibus victa mater humilima, pedes lauandos exhibuit. Tumque Iuliana ſoror, quæ peluim, in qua erat aqua, tenebat, vidit iam magnas in eius pedibus ſciſſuras, vndè ſæpenumerò cruor manabat frigido tempore: quem quidem, ipſa neſciente, in luto & niue familia eam ſubſequens, adhuc recentem, non rarò conſpexit. Viderunt etiam fœminæ, ei familiariter miniſtrãtes, quemadmodùm ſanguis è plantis eius erumpens, illis inhæreret. Cùm poſt orationem quandoquè fatigata, quietem captura, ſeſe ad hypocauſtum contuliſſet, ſomno preſſa obdormiuit. Soror verò Iutta, monacha Trebnicienſis, quæ ei tum ſeruiebat, ſuperueniens, vidit concretum ſanguinem, qui de pedum hiantibus rimis effluxerat, ipſis pedibus nonnihil extra veſtimentum prominentibus. Itaque admirans ſeueritatem pœnitentiæ, quam in ſancta illa Dei famula cernebat, cautè alijs eam indicauit. Quantacunque eſſet frigoris aſperitas, nudis ſemper manibus tenebat Pſalterium, cùm illud legeret, & candelam. Orans etiam, nudis manuum articulis terræ ſæpiùs incumbebat: quæ res in cauſa fuit, vt & manus eius multis locis eſſent ruptæ, è quibus ſæpè ſanguis guttatim effluebat. Quæ quidem ſanctitatis ſigna licèt ipſa accuratè abſconderet, at ſæpè tamen viſa ſunt à famulabus ei miniſtrantibus, cùm aquam lauandis manibus eius infunderent: nec potuit diù latére omnes, quod ad gloriam ſuam Deus quandoquè voluit fieri manifeſtum.

Calcanei eius duri & hiantes.

Iohan. 13.

Cruor manat è pedibus eius.

Manus frigore ruptæ.

Aſperum cilicium, è ſetis equorum confectum, ad nudũ corpus ferebat, cui manicas albas è panno aſſuerat, vt piè eluderet oculos intuentium, nè ab eis latens intrinſecùs veſtis aſpera cerneretur. Zonam quoquè nodoſam, ex equorũ ſetis contortam, ad lumbos ſuos ferebat, eis adeò adſtrictam, vt è carnibus eius miſerè laceratis, oportuerit per familiares ei fœminas ab eius corpore eam extrahi & auelli, & ſaniem ab ipſis putrefactis carnibus pannis mollioribus abſtergi. Vir quidã religioſus ex Ordine Templariorum, zonam eius generis, diligenter ſacculo incluſam, ei obtulit corde ſimplici & religioſo, præſente domina Anna nuru eius, quæ ſpecialis familiaritatis freta fiducia oblatum ei ſacculum aperuit: cernenſque in eo tam dirum lacerandæ fragilis corpuſculi inſtrumentum, multùm animo commota, virum illum, qui zonam obtulerat, aſperis obiurgauit verbis, quòd tale munus tali dominæ exhibere auſus eſſet. Quod Dei famula audiens, vt erat ſemper mitis & placida, blanda voce compeſcuit nurum: Deſine, inquiens, filia ſtomachari, & hominem diuinum repræhendere. Dei enim voluntas eſt, quod ille fecit. Si enim Domino non placeret, vt zona hac ego ſalutariter vtar, non feciſſet vt pro munere mihi ab hoc homine offerretur. Illa

Cilicio vtitur.

Item zona nodoſa ad lumbos.

enim zona, qua priùs lumbos ſtrinxerat, quæque corpus eius diù corroſerat, iam erat conſumpta. Itaque nouam hanc, tanquàm à Domino miſſam, hilariter accepit. Verùm domina Anna ſecum perpendens, in illa, diuturnis afflictionibus iamtunc penè confecta & viribus deſtituta, id quod ſupererat virium, eiuſmodi zonæ cruciatu penitùs eneruatum iri: fratrem Herbordum eius confeſſarium rogauit, vt ei ob immoderatum rigorem, conſcientiæ ſcrupulum & religionem inijceret, atque hoc cruciamenti genus ſeueriſſimè interdiceret, compelleretque eam, reiecto cilicio & zona illa, corpuſculo ſuo molliorem tunicam adhibere. Vbi verò confeſſarius in eam rem incubuit, conſilijsque eam flectere inſtituit, illa triſtis dixit: Deus ignoſcat filiæ meæ, quòd meum voluit ſecretum prodere. nec tamen cilicinam depoſuit veſtem, ſed vſque in ſupremum vitæ diem ſe illa caſtigans, in ea defuncta eſt. Vt enim ſalutis fructibus opulenta foret, glebam corporis ſui continuè conterebat, & agrum ſuum coluit diligenter, nullius neque precibus, neque conſilijs acquieſcens, cùm ex ijs ſe ſentiret pati impedimenta. Quamobrèm filius eius Dux Henricus ei, vt par erat, condolens, ſæpiùs queribundus dicebat: Matrem meam nullis poſſum precibus eò adducere, vt velit aliquid remittere de corporis ſui afflictionibus & cruciamentis. Sed poterat illa ex ſententia dicere cum Apoſtolo: Omnia poſſum in eo, qui me confortat. vires enim, quas negabat muliebris infirmitas, virtus diuina mirandum in modum illi ſuppeditabat.

Philip. 4.

Lectus ei ità, vt decebat principem fœminam & duciſſam, pręparabatur: ſed illa in eo non cubabat, in tabulis ligneis, aut pauimēto corio inſtrato, ſomno eam poſt diuturnas veſpertinas preces & vigilias opprimente, ſeſe reponens. Si verò debili & infirmo nimiumque defatigato corpori interdùm pluſculùm indulgere vellet, in ſtraminibus panno craſſo opertis, aut in ſacco ad tempus aliquod cubauit. In culcitra verò nunquàm, quantunlibèt ægrota, dormire voluit. Fuit aliquandò ægrotanti ſubſtrata culcitra: ſed ſimulatquè ſenſit, eam iuſſit amoueri.

Vide tantæ principis molle ſtratum.

Porrò ſupra humanas vires ſacris vigilijs inſiſtebat. Ad nocturnas enim preces ſæpè ante ſignum ſurgebat, nec poſteà redibat ad lectum, vt ſomni beneficio ſe recrearet: ſed peruigil in orationibus permanens, meditabatur nocte cum corde ſuo, & ſcopebat non ſolùm fuſis lachrymis ſpiritum ſuum, ſed etiam ſcoparum verberibus corpus ſuum, acerrimè illud flagellans. Sub illis enim nocturnis precibus, quas Matutinas vocant, in locum illum, qui Capitulum dicitur, ingrediens, vſqueadeò ſe cædebat virgis, vt guttæ ſanguinis de eius corpore in corium manātes, ab alijs poſteà viderentur. Nec contenta plagis, quas ſuis ipſa manibus ſibi inferebat, etiam quaſdam familiares fœminas permouit, vt ipſam crebrò vſq; ad ſanguinis effuſionem flagellarent, quemadmodùm poſteà illæ cum lachrymis retulerunt. Rogata enim aliquandò domina Demundis, cur fleret, reſpondit: Et quî tandèm poſſim non flere, quandò cogor hominem flagellare, donèc erumpat ſanguis, in qua non niſi oſſa ſunt, arida cute contecta? Dicebat hoc vtiquè de beata Heduuige domina ſua, cui ſemper familiariſſima fuit, eamque, illa iubēte, flagellis cecidit, idque pręcipuè in Quadrageſima, in ſanctorum Vigilijs, diebus quatuor temporū, & ſextis ferijs ob memoriam Dominicæ paſſionis. Soror quoquè Victoria, monialis Trebnicienſis, tum iuſſis, tum precibus eius compulſa, illam eundem in modum ſæpiſſimè flagellauit, vtì pòſt examinatores ab eius ore didicerūt. Ità nimirùm cæleſtis hęc colona, mente in cęlis habitans, cultura ſpiritali carnis humū quotidiè virgis proſcindebat, ſolennibus duntaxàt diebus exceptis. Sed neque morbi eam reuocârunt, quò minùs etiam malè valens ſe virgis cædi iuberét. Et nitebatur illa quidē huiuſmodi duras corporis caſtigationes, quas ab alijs clàm ſibi volebat adhiberi, reliquos penitùs celare, ſed tamē id obtinere non potuit, præſertìm quòd acres virgarum vel flagellorum ictus, pediſequarum eius, forìs præſtolantium, aures ferirent. Itaque nec fores diligenter obſeratæ, nec cuſtodes quæ ſufficerent, illis appoſitæ, id efficere potuerunt, vt ad hominum notitiam non peruenirent. Sed quia paucis explicari non poteſt, quemadmodùm hæc Chriſti famula carnem ſuam continenter crucifixerit cum vitijs & concupiſcentijs, verba dominæ Annæ nurus eius, caput hoc de aſperitate vitæ eius abſoluent. ea enim dicere ſolebat: Vitas multorum ſanctorum cognitas habeo: ſed nunquàm quicquam in illis tam durum & aſperum didici, quod non in Heduuige aut maius, aut conſimile perſpexerim.

Prolixę eius vigiliæ. *Pſal. 76.* *Dirè ſe virgis cædit.* *Deflent ex compaſſione quæ eam flagellabāt fœminæ.* *Nota hoc teſtimoniū.*

De

De eius precibus & deuotione erga Deum. Cap. 5.

SCiebat illa amica Dei, hominem, donèc in corpore eſt, peregrinari à Domi- 2. Cor. 5.
no. Nè igitur in hoc exilio eſſet ſine conſolatione diuina, ſpiritu & animo ſem-
per conabatur ſe Domino exhibere præſentem, & dilecti, miris modis conſo-
lantis, & conſolari ſcientis, præſentiam toto pectore ſuſpirabat, vt arcanis eius
frueretur colloquijs, amoris experiretur dulcedinem, ſalutaris gratiæ potiretur effe-
ctu, & cordis palato admirandæ ſuauitatis eius guſtum hauriret. Id verò vt & ſecreti-
ùs & quietiùs fieret, certiusq́; ipſi contingeret, temporũ & locorũ captabat opportu-
nitatem, dilectũque ſuũ inquirendi diuerſos ſibi modos inſtituebat. Et quia iam certa
experientia didicerat, omne tempus aptũ eſſe & accommodũ ad eum perquirẽdum,
crebroq́; illũ apparere vigilantibus & ipſum quærentibus priorẽ ſe cupidè oſtendere, Sap. 6.
prolixè, vt diximus, vigilare ſolebat, meditandoq́; & orãdo perpetìm circuibat, quæ- Cant. 3. & 5.
rens quẽ diligebat anima eius. Ardebat pectus eius, nec quieſcere poterat præ amo-
re Dei, quẽ amabat & cupiebat habere præſentẽ, quemadmodũ deſiderat ceruus ad Pſal. 41.
fontes aquarũ. Dies ergò noctibus, & noctes iungendo & continuando diebus, in ſa-
cris perſeuerabat excubijs, præſtolando conſolatoris aduentũ, vt venienti & pulſan-
ti ad cordis ianuam, celeriter aperiret. Nanque à Cõpletorio vſque ad profundæ no- Lõgas agit
ctis ſilentia in preces prolixè incũbebat, vt quandò homines deſides ſolet occupare excubias in
ſopor, ipſa vocẽ audiret dilecti pulſantis & dulciter alloquentis. Audiret, inquã, ver- oratione.
bum illud à ſeculis abſconditũ, & à mundi tumultibus longè alienũ: verbũ vtiq́; dul-
ciſſimũ, delicijs affluens, & ſalutaribus redundans ſacramentis. Cuius verbi ſuauitate
illa perfrui valdè appetens, ſolicitè vigilabat cæteris dormiẽtibus, vt quasì furtiuè ſuſ- Iob 4.
ciperet auris illius venas ſuſurrij eius. Dilectus verò hanc ei reddebat vicẽ, vt tam vi-
gilanter ad vitam excubias agentem non tranſiret, nec declinaret ab ea. Subſiſtebat
igitur, & amanter eam appellabat, corq́; illius incendebat, vt ex flammis amoris eius
illum præſentem cognoſceret, & ex ea, quam in ſe ſentiebat, mutatione eum adeſſe
intelligeret, quẽ amabat. Ecquis hodiè in nobis eſt adeò vigilans & obſeruans tem-
pus viſitationis diuinæ, ſponſumq́; aduentantẽ momẽtis omnibus eo ſtudio ſuſtinẽs,
vt cùm venerit & pulſauerit, confeſtim aperiat ei, ſicut hæc beata? quæ tum demùm Luc. 12.
paululùm dormitabat, paululùm dormiebat, cùm poſt longas vigilias ſomnus irru-
ens eam opprimeret. O quotiès quædam ei familiares dominæ, apud eam manẽtes,
ſomno benè refectæ ſurrexerunt, cùm eam adhuc vigilantem cernerent, & orantem
in cubiculo ante lectũ ſuum, & dulcia cum eo colloquia miſcentem, qui eſt totus de-
ſiderabilis? Poſtquàm autem exiguo releuata erat ſomno, rurſùs ſurgebat, vel mediȩ Cant. 5.
noctis tempus expectans, vel certè diluculum anteuertens: vt cùm laudarent aſtra Iob 38.
matutina Dominũ, & iubilarent omnes filij Dei, ipſa quoq́; deuotas Deo laudes per-
ſolueret. Sciebat enim docta diuinitùs, præueniendum eſſe ſolem ad benedictionem Sap. 16.
Domini capiendam, & ad manna cæleſtis gratiæ colligendũ: atque eam ob rem per-
ſeuerauit in laudibus Dei, etiam per diem nõ ceſſans à diuinis colloquijs & precibus,
nisì cùm eſſet ſumendus cibus, aut quippiam de Deo audiendum, aut miſericordiæ
operibus vacandum. Sed neque tunc reuerà ceſſauit à precibus, quippè quæ à bono
opere non ceſſaret. Neque cibum percipiens, diuina colloquia intermittebat. nam
cùm benè literata eſſet, & ſcripturas intelligeret, ſæpiùs ei ad menſam legebatur: Cui Legitur ad
ſacræ lectioni non rarò tam auidè intendebat, vt morſellũ manu appræhenſum ori menſam ei.
non admoueret, vel mandendi eius oblita, ore retineret, lachrymasque funderet, vt
poſſet iure dicere cum Propheta: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel Pſal. 118.
ori meo. Viuacior enim ei fuit guſtus mentis, quàm ventris. Ità verò benedicebat illa Pſal. 33.
Dominum in omni tempore, & ſemper laus eius in ore illius. Attendebat etiam locũ
omnem opportunum eſſe ad benedicendum Deo, ſicque in omni etiam loco domi-
nationis eius laudẽ Domini promebat anima eius. At tamen loca ſecretiora, & Deo
dicata, plus compunctionis & mœroris afferre non ignorans, ad adorandum Deum
libentiùs ea adibat & frequentabat, vt aliorum vitato adſpectu, faciliùs & familiariùs
ſcala deuotionis parietem carnis tranſcenderet, mente ad dilectum pertingeret, ei-
que ſpiritu & animi feruore commodiùs coniungi poſſet. Hanc enim dilectus ei vi-
cem rependit, vt cùm vlnis deuotionis & amoris ardentiùs eum ſtringeret, etiam ab
externa, ſi qua interdùm incidiſſet, interpolatione vel interruptione eam virtute ad-
miranda præſeruaret.

Accidit quandoquè, vt illa ſic ſeparatìm orante in quodã domicilio, miniſter eius

Boguſlaus Sanonius, cui illa culinam pauperum commendârat peculiariùs curandam, ollam, in qua aqua pro ipſà coqueretur, quam pro cōſuetudine biberet, ex eadem domo vellet auferre. Cumque appropinquaret ad locum, vidit eam orantem, tantaque luce circunfuſam, vt territus, multoque pauore compulſus, indè ſe ocyùs proriperet, neque rurſùs auſus eſſet eò accedere, immò verò ſubducere potiùs ſe feſtinaret. Sed ab illa reuocatus, accepto vaſe, tremebundus abijt, vt ex illa luce viſibili, & timore, quo vir ille correptus fuit, perſpicuè liceret animaduerti, eam mente tunc proximam fuiſſe illi, qui lucem habitat inacceſſibilem, eiusque lumine, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, ſpecialiter fuiſſe illuſtratam. Quamobrèm diuina prohibente virtute, nihil tunc extrinſecùs occurrere potuit, quod eam diſtraheret aut turbaret, quandiù Domino viſum eſſet, vt ſomno contemplationis & requie frueretur, & in cordis lectulo dilecti conſolationibus inhæreret. Quis verò non videat completum tunc in ea fuiſſe verbum illud ſponſi ſuauiſſimi: Nè ſuſciteris, neque euigilare faciatis dilectam, donèc ipſa velit?

Orans, cernitur multa luce circunfuſa. — *1.Tim.6. Iohan 1.* — *Cant.2. & 3*

Cùm in templis intereſſet rebus diuinis, ab alijs ſe abſcondebat ſub quibuſdā pannorum velaminibus, orans & flens tam largiter, vt domina Anna nurus eius, pacis oſculum ſub ſacrificio ab ea acceptura, oculos eius præ lachrymis quaſi cruentos, & faciem præ fletu madidam viderit. Sæpiùs etiā, dum eſſet in precibus, vidit eam modò niueo, modò roſeo vultu coruſcam, & propemodùm Angelicam faciem repræſentantem præ iubilo, in quo verſabatur. Eius enim Annæ conſpectum non ſemper illa declinare, nec penitùs ſubterfugere potuit quòd inter omnes fœminas ei eſſet præcipuè familiaris, & in templo ei proximè adſtaret: quæ res in cauſa fuit, vt ſpiritales delicias & mentis lætitiam, quibus illa potiebatur, non raró animaduerteret. Vidit enim & illa, & exaduersò frater Herbordus, ſæpè pro deuotione vſque adeò raptam ſpiritu, vt eſſet inſenſibilis. Coſmas quoquè ſtrenuus miles, in eius miniſterio ſedulus, dicere ſolebat: Sæpenumerò cùm domina mea Heduuigis eſſet in precibus, negocia quædam me illā adire cogebant, reperique eam adeò à ſenſibus abſtractā, vt me coram ipſa ſtantem non cerneret, donèc poſt longum temporis ſpatium ad ſe rediret. Surgebat animus eius à cognitis ad incognita, ſeque de terrenis ad cæleſtia transferebat, atque à viſibilibus ad inuiſibilia ſe conferens, in pulchris cognoſcebat pulcherrimum, nec ſatis poterat in creaturis magnificentiā creatoris admirari. Sæpè oculis in cælum intentis, ſtudebat ex viſa ſtellarum claritate & cæli ſpecie, viuaciùs cæleſtis patriæ amore & deſiderio inflammari. Et plerunquè ſanè ex ſiderum & corporum cæleſtium contemplatione animi obtutus in ſummæ maieſtatis thronū defigebat, diuinique ſplendoris radios tanta intùs copia percipiebat, vt etiam extrinſecùs poſſet animaduerti. ſiquidem corpus eius clara luce circunfuſum, è terra in aëra ſublatum cernebatur, vt fuit obſeruatum à quibuſdam. Ità nimirùm lux illa exterior & viſibilis præſentiā lucis æternæ, in anima radiantis, & corporis ſubleuatio, mentis in Deum porrectæ eleuationem declarabat. Sub diuinis officijs nulli faciebat copiam ſecum loquendi, niſi fortè caſus aliquis inopinatus, aut ineuitabilis neceſſitas incidiſſet: indecorū planè & indignū exiſtimās diuinis eloquijs humanos intermiſcere ſermones, nulla rationabili vel vrgente cauſa diuerſum opportunè exigente: cùm non debeat quiſquam permittere, vt per alium fruſtretur ea conſolatione, quam poteſt ex Deo capere.

Eius orantis facies. — *Mentis ecſtaſin ſæpe patitur.* — *Corpus in aëra ſuſtollitur.* — *Nota, qui garris libenter in templis.*

Etsì verò beata hæc ſe diligenter celaret, nè ſecretū, quod inter Deum & ipſam agebatur, vllo pacto cuiquam innoteſceret, at per rugitus tamē & ſuſpiria, quæ comprimere non poterat, præ amoris vi & deuotionis dulcedine, ſæpiùs prodebatur. Et quamuìs ad orandū, loca ſecreta, quantùm fas eſſet, deligeret & optaret, vt ſuauitatē, quam diuinitùs percipiebat, citra impedimentū auidiùs haurire poſſet: at nihilo minùs diuina officia, quæ publicè peraguntur, nolebat priuatìm domi aut in conclaui ſuo audire, vt ſolent nōnunquàm principes & magnates: ſed ſemper in eccleſia preces nocturnas, quas Matutinas vocant, itemque Veſpertinas, & Miſſam, atque alias Dei laudes coram ſe volebat cum cantu ſolenniter celebrari. Itaque ad ſignum precum nocturnarum mox cum iuncta ſibi familia ad eccleſiam properabat, non luto, non niuibus, non frigore, non pluuia, non aſperitate vlla, vel aëris intemperie, nulla deniquè occaſione eam retardante, niſi fortè aduerſa laboraret valetudine, quó minùs ad templum ſe conferret, diuinum illic officium auditura, quantumuis etiam ab eius hoſpitio procùl abeſſet. Quotquot habere poterat ſacerdotes, qui Miſſas dicerent,

Nocturnis intereſt precibus in templis. — *Auidè Miſſas audit, quas impij execrantur.*

tent, eorum omnium ſacrificijs ſingulari quadam animi deuotione interfuit, orans interìm vel toto proſtrata corpore, vel procumbens in genua, vel vlnis incũbens humo: vbì tum prędeuotione & animi humilitate terræ puluerem crebrò exoſculabatur. Quicunque ad eius aulam veniſſent ſacerdotes, ſiue ſeculares illi eſſent, ſiue religioſi, vix vnquàm ſubterfugere poterant, quin coram ipſa ſacrificium offerrẽt. Quòd ſi in aula eius deeſſet copia ſacerdotum, quantam ipſa vellet, vndecũquè haberi poterant, accerſebantur, vt Miſſarum paucitas ſuppleretur, quam illa æquo animo ferre non poterat. Vt enim capellani & qui in eius miniſterio erant, Miſſarum multitudine grauabantur: ſic illa grauatè ferebat, ſi multas habere non poſſet. Vndè quidam è Clero hos de illa verſus compoſuit:

In ſola Miſſa non eſt contenta Duciſſa:
Quot ſunt presbyteri, tot Miſſas optat haberi.

Cùm vellet die quodam multis Miſſarum ſacrificijs animũ ſuum oblectare, Martinum capellanum tunc ſuum, poſteà Vratiſlauienſem canonicum, miſit ad accerſendum quencunque ſacerdotem, vt coram illa ſacrificaret. Ille mandato eius, cui reniti non poſſet, compulſus, abijt, caſuque occurrentem ipſi caluum quendã monachum ex eorum numero, quos Conuerſos vocant, qui tum expediendi cuiuſdam negocij cauſa ad Ducis aulam venerat, ad eam adduxit. Tum illa pro ſuo candore & ſimplicitate non Conuerſum ex habitu, ſed tantùm caluum cognoſcens, putansque eum eſſe ſacerdotem, rogauit obnixè, vt Miſſam ipſi diceret. Illo obſtupeſcente & dicente, quòd nec presbyter, nec literatus eſſet, beata Heduuigis ſe ſentiens deceptã, humiliter ab eo veniam petijt, oſtenditque ſe non illudendi animo, ſed ignorantia id feciſſe. porrò capellano comiter dixit: Parcat tibi Deus, qui mihi ſic impoſuiſti. Huiuſmodi enim verbis ſolebat repræhendere eos, qui illi moleſtiam aut verecundiam attuliſſent, vt iam ſuprà dictum eſt capite de eius patientia. Cum quanta autem animi deuotione diuinis officijs, præſertìm Miſſarum celebrationi interfuerit, ſatis declarant non ſolùm lachrymæ & corporis proſtrationes, de quibus diximus, ſed permulta etiam religioſa opera & pia exercitia. Ad omnes enim Miſſas, quas audiret, vel per ſeipſam aliquid obtulit, vel per alium: atque à ſacerdote, qui ſacrificium fecerat, petebat, vt manus ſuas capiti ipſius imponeret, & aqua benedicta conſpergeret, ſine vlla hæſitatione credens, per hoc ſpecialem aliquã gratiam à Domino ſe percepturam, & mala valetudine leuatum iri: id quod etiam ſæpiùs ità euenit, vt ipſa poſteà familiaribus ſuis reuelauit.

Mandat inquiri ſacerdotes qui corã ſe Miſſas celebrẽt.

A ſacrificãte ſacerdote vult ſibi manum imponi.

Nota effectum.

Frater Herbordus confeſſarius eius de illa ſolebat dicere: Qua deuotione & fide fuerit beata Heduuigis erga officium Miſſæ & præſtantiſſimum Dominici corporis ſacramentum, nemo mortalium explicare poſſet. Sciens autem illa presbyteros ſiue ſacerdotes tantæ eſſe dignitatis, vt Dominum cæli & terræ tractent in ſacramento altaris, atque ea conferant quotidiè ſacramenta, quibus, diuina aſſiſtente virtute, fidelis ſanctificatur & expiatur anima: ſacerdotes & omnes, qui in Clero ſunt, tum ſeculares, tum religioſos multa reuerentia proſequebatur, nec paruo honore afficiebat, idque adeò, vt illos etiam, qui emolumenti alicuius cauſa ſe ſacerdotes fingerent, tanquàm veros presbyteros honoraret. Itaque ad menſam aſſidere nolebat, niſi priùs ſacerdos, qui ſacrificium fecerat, diſcumberet.

Reuerentia eius erga ſacerdotes.

Coruſcationes & tonitrua multùm formidabat, quòd his elementorũ commotionibus extremi diei iudiciũ, & diuinæ vltionis gladium ad memoriã reuocaret, eaq; commemorans, tota contremiſceret, & cum beato Iob quaſi tumentes ſuper ſe fluctus ſemper Dominũ timeret. Nec ceſſauit is tremor, donèc accitus aliquis ſacerdos, ſacratas manus pro diuinæ protectionis ſcuto eius capiti imponeret, ſub quarũ vmbraculo tanquàm iam ſecura de periculo euadẽdo, genuflexionibus & orationibus durante tempeſtate inſiſtebat. Tranquillitate poſt intemperiem reddita, pro gratiarum actione illas manus oſculabatur: quas idcircò putabat poſſe reſiſtere noxiæ poteſtati, vt iram Dei auertant, vel Deum iratum concilient, quòd ſacratæ ſint. Peculiari verò afficiebatur amore erga illos, quos ſciret ſtudioſè intereſſe Miſſarum ſacrificijs: nec dubium, quin plùs etiam dilexerit eos, qui parati eſſent ad Miſſas crebrò deuotè celebrandas. Ad ſacramentum Dominici corporis percipiendũ acceſſura, tanto lachrymarum imbre faciem perfundebat ſuam, tanto precandi, genua flectendi, corpus proſternendi ſtudio tum ſpecialiter occupabatur, vt feruor deuotionis eius non immeritò intuẽtes ad deuotionem efficaciter permoueret. Permultas habebat ſan-

Iob 31.

Tepeſtates & tonitrua extremi iudicij ſigna.

Euchariſtiã ſumptura vt ſe comparãrit.

Nota de imaginibus & reliquijs ſanctorum.

ſanctorum imagines & reliquias, quibus congruam præſtabat reuerentiam, easque ſibi ad eccleſiã eunti voluit præferri, & in loco orationis ſuæ reponi: vt earũ contemplatione rediret in viuaciorem memoriam meritorũ eorũ, quos amabat, & per illorũ ſuffragia, ad deuotionis feruorem magis ſeſe præpararet. Porrò ſanctiſſimam Chriſti matrẽ inter alios ſanctos, ità vt par erat, ardentiùs amabat, atque ea cauſa illius apud ſe paruam ſemper ferebat imaginem, eamque ſæpiùs geſtabat manibus, vt ex amore crebrò eam poſſet intueri, & inſpiciendo ad eius amorem ſe poſſet ampliùs excitare. Ea imagine cùm interdùm benediceret languidis, ilicò curabantur, vti etiam miraculorum virtute cunctis innoteſceret, ad quantam meritorũ celſitudinem illa iam perueniſſet, quæ feruẽti amore incitata, hanc matris Dei imaginẽ ſedulò circũferret.

Nota.

Meditatur frequenter in paſſione Domini.

Paſſionem quoquè Domini Saluatoris quãta animi deuotione in ſuo pectore verſârit, vel indè vtcunquè colligi poteſt, quòd etiam res minimas, quæ myſterium Dominicæ crucifixionis repræſentarent, veneratione affecit. Nam vbicunquè humì conſpexit iacentes ſtipulas, Crucis imaginem referentes, genibus flexis adorabat: tollensque eas & exoſculans, tali eas loco repoſuit, vbì non poſſent pedibus conculcari.

Ornat templa, & ſæpiùs ea viſitat

Diligebat etiam decorem domûs Dei: atque idcircò ornamenta precioſa eccleſijs & altaribus donauit. Veſtes quoq; ſacerdotales & Leuiticas atque miniſtrorum altaris, ſuis impẽſis comparauit, immò & parauit tum per ſeipſam, tum per alias cum ipſa manentes fœminas, quæ ex auro & ſerico nouerant egregiè operari. Ità ergò illa, vt diximus, & ad ſacramentum altaris accedebat, & ſacra myſteria promouebat. Ità cum fidelibus terebat limina domûs Dei: atque eiuſmodi cum moderatione coram hominibus deuotionis ſuæ ſtudia exercebat. Peractis autem diuinis officijs, cunctiſque qui adfuerant, tempore opportuno domum abeuntibus, vt corporis alimenta perciperent, & res ſuas externas curarent, illa cum paucis pediſequis in eccleſia remanens, ad internas mentis epulas & ſpirituales delicias in domo Domini captandas ſe diligenter accommodabat, cupiens illa diuinarum conſolationum ſuauitate vberiùs perfrui, cuius guſtum ſuauiſſimum iam aliquotiès experta eſſet. Et quia tunc alijs abſentibus ſe ſolitariam ſentiebat & præparatam, liberiùs vacare potuit diuerſis modis quærendi dilectum. Itaque orando circũibat aras omnes, pectuſque tundens, gemitus dabat & ſuſpiria: leuatiſque in cælum oculis & manibus, atque etiam mente ipſa, ſtans preces Domino ſupplices offerebat: tum quoquè humì ſe proſternens, ad pedes Domini Ieſu cum Magdalena humiliter ſeſe abijciebat. Etſi autẽ *Saluatoris* noſtri pedes corporaliter iam oſculari non poſſet, at illorum tamen loco humum oſculabatur ſæpiſſimè, nec rarò pauimentũ & terram lachrymis irrigabat: vtque & amoris, quo ardebat, nec celare poterat, feruorem dilecto oſtenderet, & peccatorũ veniam copioſioremque gratiam impetraret, puluerem & cinerem ſe agnoſcens, os ſuum humiliter ponebat in puluere, idque ea ſpe & fiducia, quòd æternæ pacis oſculum quandoquè à dilecto acceptura eſſet. Quamobrèm etiam non mediocriter huiuſmodi proſtrationibus delectata, tandiù ſæpè iacuit corã Domino in longũ porrecta, vt tam debile corpuſculũ nulla ratione id laturũ fuerit, niſi deuotionis feruore & ſpiritûs Domini fortitudine corroboratũ eſſet. Soror Gaudentia aliquãdò curioſiùs explorare volens deuotionẽ illius & orandi modum, à prandio ſe ſubduxit, intranſq; in templũ, vidit illam toto corpore proſtratã, tandiù manere in precibus, vt ipſa interim dimidiũ abſoluerit pſalteriũ. Porrò vt maiorem corpori fatigationẽ afferret, præ admirãdo feruore diuini amoris, qui eam ſemper ad ardua impellebat, cùm ſic orando humì proſtrata iaceret, pectus & caput ſuſtollebat ad codicẽ coram ipſa expãſum, atq; in eo ſcriptas preces lectitabat. Surgens tandẽ, crebrò repetitis genuflexionibus honorabat eum, qui pro nobis flexis genibus irridiculè adoratus eſt. Nunquàm inter orandũ viſa eſt ſedere: ſed cùm aliquantiſpèr ſtetiſſet, ſubitò in nuda genua procùmbebat, in quibus calli excreuerũt magnitudine duorũ ouorũ, aut, vt alij aſſerũt, qui eos viderunt, duorũ pugnorũ, ijq; hyberno tẽpore magis intumeſcebãt. ſed hũc theſaurũ illa pro viribus occultabat, nec cuiquã cognitus fuit, illa viuente, niſi pauciſſimis fœminis illi famulãtibus. Nimirùm his illa Dei amica charitatis ornata inſignibus, corã dilecto apparebat, his illa enitebat margaritis. Hæc amoris ſymbola, putà callos in genibus, fiſſuras in manibus & pedibus, plagarum liuores in reliquis membris apud ſe ſemper circunferens, dilecti ſe obtutibus præſentabat. Eiuſmodi lætitiæ canticis & iucundis carminibus, nẽpe ſuſpirijs & gemitibus, Regẽ demulcebat ſempiternũ. Hoc decachordo Pſalterio, hac dulciſona cithara, videlicet deuota pſalmodia & attentis pre-

Alijs poſt diuina officia domum abeuntibus, illa manet in templo.

Luc. 7.

Thren. 3.

Proſtrata diù orat.

Matth. 27.

Calli grandes in genibus eius.

precibus, amantiſſimo ſponſo iugiter canebat. Id genus cordis tripudijs, his corporis geſtibus, putà genuflexionibus & proſtrationibus ludebat coram throno Dei & agno, atque ità ex omni corde ſuo laudabat Dominum. Eum in modum etiã adhuc viuente marito, quotidiè diuinas celebrauit laudes, vt ab hora matutina in templo perſeueraret in precibus, donèc à meridie, pediſequarum eam expectantium, volens vitare tædium potiùs, quàm ſuo ſatisfaciens deſiderio, venit ad hoſpitium ſuum, exiguum illud, quod ſuprà diximus, corporis ſumptura alimentum. Superni enim illius conuiuij, cui tota mente inhærebat, dulcedo adeò cordis illius guſtum affecerat, vt eam ſapores alimenti corporei minimè delectarent. Vndè penè quotidiè cõtemplationis ſuæ ferculis intenta, & internæ conſolationis vino refecta, vix ſub horam veſpertinam cibum corporis admittebat. Prolixæ admodũ preces eius.

Tam verò ardenti deſiderio & flagranti amore ferebatur in Deum, vt non modò ſeipſam ei offerret per deuotionis incendium, verumetiam quoſcunque alios poſſet, hortaretur, vt ei piè & fideliter ſeruirent. Ea cauſa tam per ſe, quàm per adminiſtrũ ſuum, cui id negocij dederat, homines ſimplices, ipſius aulam frequentantes, docebat confiteri peccata ſua, & orare, & cætera, quæ ad animarum ſalutem pertinent. Inter alias ipſi miniſtrantes fœminas habebat Lauandriam, mulierem grandæuam, Dominicæ orationis prorsùs ignaram. Eam tànto ſtudio ipſa docuit orationem illam, vt ad decem hebdomadas etiam noctibus eam ſibi adeſſe voluèrit, & in cubiculo, quo ipſa cubabat, ante lectum ſuum permanere & ſomnum capere: idque fortaſsis, vt verba ſacræ orationis, quæ interdiù ipſi inculcauerat, noctibus quoquè eam ruminare cogeret, atque ità tenaciùs memoriæ commendare. Maritum quoquè ſuum, vt continuis pietatis exercitijs ſalutis fructum optimum ei cumulare, præcipuè verò ad deuotionis ſtudium excitare eum poſſet, cõplures docuit preces. Hoc enim ſemper in votis illi erat, vt is, quem inter homines vel maximè diligebat in Domino, etiam Deo ſub deuoto corde ſeruiret. Eccè quod mireris in tanta principe. Docet maritum ſuum orare.

De operibus miſericordiæ, & benignitate eius erga proximos. Cap. 6.

DOnum pietatis & miſericordiæ vſqueadeò ſibi vẽdicauit cor beatæ huius Chriſti ancillæ, vt ad gloriam Dei & ſanctorum eius, atque ad ſubueniendum proximis & animo & opere ſemper promptiſſima fuerit. Verbum illud Saluatoris noſtri, Eſtote miſericordes, habebat inſcriptũ altiſſimè cordi ſuo, & factis accuratè compleuit. Erat illi innata clementia, quam augebat pietas Ieſu Chriſti: cuius gratia eam inſtigãte, ſtudebat quicquid boni poterat manus eius, inſtanter operari: quæ verò per ſeipſam efficere non potuit, aliorum opera effecit. Inter alia miſericordiæ opera, ſummæ pietatis exiſtimabat animarum promouere ſalutem. Eam ob rem maritũ ſuum conſilijs & exhortationibus ſuis permouit, vt proprijs impenſis conſtrueret Trebnicienſe monaſterium ſanctimonialium Ciſtertienſis Ordinis: quarum impenſarum ſumma, vt à procuratoribus compertum eſt, triginta marcarum millia plùs minùs collegit. Nam ſoli parietes præter tectũ, quod per totum clauſtrum hodieque plumbeum eſt, viciès mille marcis conſtitit. Fundatum eſt autem hoc templum & monaſterium ad honorem omnipotentis Dei, & glorioſiſſimæ Virginis Mariæ atque Bartholomæi Apoſtoli, Anno Domini milleſimo ducenteſimo tertio, & dedicatum anno milleſimo ducenteſimo decimonono. Interìm autem, dum eius monaſterij ſtructura fieret, nullum ſinebat cuiuſcunque facinoris cauſa ſententia principis vel curiæ eius morti adiudicatum interfici, ſed vita illi condonata, ad eam ſtructuram volebat eum ſuam cõferre operam, donèc ad præſcriptum tempus pro facinore ſuo ea ratione ſatisfeciſſet. Ità prout quiſque plùs minus ve peccauerat, huic mancipatus operi inſeruiebat. Conſtructum iam monaſterium Dux Henricus ex cõſilio beatæ Heduuigis dotauit & auxit largiſſimis redditibus, qui ad omnes ſumptus neceſſarios ſufficerent mille perſonis, & perpetuæ exercẽdæ hoſpitalitati: ſua eleemoſyna promereri cupiens, vt dignus eſſet audire Dominum in extremo iudicij die dicturum: Hoſpes fui, & collegiſtis me. Ipſa quoquè beata Heduuigis contulit eidem monaſterio bona ſua dotalia, * Sanons cum pagis adiacentibus, manſos, vt vocant, circiter quadringentos optimæ terræ. Porrò à Babenbergenſi ciuitate & diœceſi monachas Ciſtertienſis inſtituti acciuit, easque in hoc monaſterio degere voluit, in quo temporis ſucceſſu ſanctimoniales centum incluſæ, vixerunt in ſeruitio Chriſti: atque hodiè illic viginti ſupra centum degere feruntur. Prima eius Abbatiſſa fuit Petriſſa, quam beata Heduuigis habuit magiſtram pue- Luc. 6. Eccleſ. 9. Dux Henricus, hortante S. Heduuige, condit Trebnicienſe monaſterium. Largiſſimi prouentus eius monaſterij. Matth. 25.

pueritiæ ſuæ, & à Babenberga cum alijs monialibus accerſiuit. Quãuis autem monaſterij eius ſororibus abundè prouiſum eſſet de ijs, quæ ad victum & veſtitum, cultumque diuinum, eis neceſſaria erant, nec ſic tamen benignitati eius fuit ſatisfactũ, quin multa illis adderet, quibus ad eiuſmodi res neceſſarias eis proſpectum eſſet, idque vel maximè, cùm eas putaret earum rerum pati defectum, quibus pro ſuo vſu indigerent.

Templarios fouet magnis beneficijs.

* villæ

Alijs quibuſdam religioſis, quos Templarios vocant, à marito ſuo impetrauit magna quædam prædia, optimo terræ loco ſita, vbì poſteà multi magni * pagi ſunt conditi. Non pauca ſanè religioſis, id eſt, monaſticen profeſſis, præſtabat beneficia, magnoque eos propter Chriſtum honore afficiebat, vt etiam ab alijs eis honor haberetur. Cùm enim venirent ad eam, aſſurgebat eis, comiterque eos accipiens, ſibi ad menſam voluit aſſidere: vtque ab obtrectatorum venenatis linguis famam illorũ tueretur, non modò coram ſe illos honorificè tractandos curauit, ſed etiam honeſta, donèc illic morarentur, hoſpitia, inculpatosque miniſtros & ſocios eis adhibuit, miſitque neceſſaria omnia, & apud Ducem illorũ negocia accuratè promouit, & ocyùs expediuit. Cùm autem abituri eſſent, in ſaccis eorum clàm iuſſit reponi panes, piſces, & alios religioſorum cibos, vt haberent quibus in itinere veſcerẽtur. Porrò quibus in locis eos ſtantes viderat, ibì poſt diſceſſum illorum tanquàm ad Chriſti veſtigia genua flectebat, Deum, quem in illis exceperat, adorans. Diuerſis quoquè monaſterijs largas præſtabat eleemoſynas, putà Lubenſi, Henrichouienſi, Vratiſlauiæ ad ſanctam Mariam, ſanctumque Vincentium Franciſcanis & Dominicanis fratribus: itemque multis alijs, qui in religioſo habitu Ieſu Chriſti ſignum ferrent, cõpluribus quoquè miſeris & calamitoſis hominibus non ceſſabat benefacere & gratificari, perindè acsì illam Euangelij ſententiam, Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis: ſemper ob oculos verſaret, exequendamque ſuſciperet. Eremitas & incluſas, vbicunquè adire potuit, per ſeipſam inuiſere, & beneficijs afficere ſtudebat: longè poſitis per nuncios veſtes, eſculenta, atque alia neceſſaria ſuppeditabat. Leproſorum ſingularis ei cura inerat pro amore illius, qui propter nos quasì leproſus reputari voluit. Leproſas quaſdam fœminas ſimul habitantes prope oppidum, quod Nouum Forũ vocant, adeò ſibi curandas ſuſcepit, vt hebdomadatìm aliquotiès eis mitteret pecunias, carnes, etiam ferinas: veſtes quoquè & alias neceſſarias res largiter præberet, atque vt peculiares filias foueret, de omnibus eis proſpiciens. Mira quoquè commiſerationis teneritudine mouebatur erga afflictos omnes qualicunque corporali moleſtia, colliqueſcebatque animus eius erga pauperes & ægrotos, quibus & beneuolentiam & auxiliũ impendebat. Si quo defectu aut penuria laborare quempiam cerneret, pij cordis benignitate ei opitulabatur. Dormientibus pediſequis eius & ancillis, accuratè inſpiciebat calceos earum, & ſi quid in eis fractũ reperìſſet, obiurgabat illas, quòd id diſſimulâſſent, ocyusque refici iubebat. Si qua in monaſterio decumberet, quotidiè eam inuiſebat, flexisque coram lectulo eius genibus, verbis conſolatorijs eam confortabat, ſimul aliqua opportuna ſubſidia ei porrigens. neq; enim vnquàm receſſit ab infirmo, nisì priùs collato munere eum conſolata eſſet. Aegrotos quoq; è familia ſua adibat, medicamenta eis præparabat, & medicos ad illos mittebat, inſtàr matris curam illorum gerens. Dominicæ illius ſentẽtiæ ſuauitate illecta, Infirmus fui, & viſitâſtis me, quoſcunque comperire potuit infirmos, maximè pauperes, modò id fieri poſſet, viſitauit. Si aliquò itura eſſet longiori itinere, vbì infirmũ quempiam cognouit, ad eum, poſthabito itinere, accedebat. Quos verò propter nimiam locorum diſtantiam viſitare non poterat, ijs nummos tranſmittebat. Quantò quis inter ægrotos eſſet miſerabilior, tanto ab ea potiora cõſolationis beneficia percipiebat. Fœminas in puerperio decumbentes, inprimìs pauperes, inuiſebat, ſi qua ratione id fieri poſſet, eisque præbebat neceſſaria. In carcerem coniectos etsì per ſeipſam adire non poſſet, nõ tamen omiſit magnis eos beneficijs inuiſere. Ardẽti enim deſiderio cupiens quandoquè audire vocem Domini in iudicio, In carcere fui, & viſitâſtis me: quandoquidem ipſa in carceres ingredi non potuit, per nũcios ſuos mittebat eis eſculenta & poculenta, ſatisque veſtium, nè frigore affligerentur: & nè pediculos nimiùm infeſtos ſentirent, veſtes lineas, aliasque mutatorias, quæ ſufficerent, eis ſuppeditauit, addens etiam candelas, vt beneficio luminis, carceris horrores & tenebras ſibi minuerent, omni ſtudio præcauens, nè alicuius rei defectu periculũ eis crearetur. Sed & altiores charitatis gradus aſſcendens, etiam hoſtes & aduerſarios mariti

Monachos reuerenter habet.

Largas præſtat eleemoſynas monaſterijs & pauperib⁹.

Matth. 25.

Leproſos humaniſſimè fouet.

Eſa. 53.

Itemque afflictos oẽs.

Viſitat frequẽter ægrotantes, eos conſolans.

Matth. 25.

Ibidem.

Diligit inimicos, eis-

mariti ſui, qui interdùm in carceres mittebantur, eiuſmodi beneficiorum non ſinebat expertes eſſe: ſed neceſſaria liberaliter eis porrigebat, conuenienter illi ſentẽtiæ: Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitit, potum da illi. Præter omnia autem, quæ captiuis & in carceres detruſis beneficia præſtitit, ſua interceſſione ſæpiſſimè eos à vinculis liberauit, & in libertatem vindicauit. Illis etiã, qui in mala gratia erant apud maritum eius, non ceſſabat illius conciliare animum, flexis genibus & cum lachrymis tandiù pro illis orans principem, donèc ſe ſentiret exauditam. Quę gratificatur. Prou. 25. Rom. 12.

Afflictis, modò vlla ſuppeteret facultas, efficaciter ſubueniebat. Nunquàm plorantibus ſuam voluit deeſſe conſolationem, neque indigentibus auxilium opportunum. Aere alieno oppreſſos, & qui propter æs alienum vexarentur, aut in cuſtodia detinerentur, ſua pecunia redimebat atque ſubleuabat. Morti adiudicatos, aut alijs ob ſua maleficia afficiendos pœnis, non rarò ſuis precibus eripuit. Quidam è Clero, Gallus genere, ob crimen ſacrilegij ex iudicis ſententia extremo ſupplicio afficiendus erat. Vbi illa pia matrona comperit, Clericum in ſortem Domini electũ, tam miſerabili deſtinatum neci, magìs etiam miſericordia permota ſunt viſcera eius, ratione Cleri, quem cenſebat omni veneratione digniſſimum. Itaque apud eum, qui erat in poteſtate, precibus inſtitit, nec priùs orare deſtitit, quàm Clericum illum à tam præſenti periculo ereptum, incolumem conſeruaret. Pecunia redimit captiuos. Supplicio afficiẽdum exorat.

Mater erat omnium pauperum, & præcipuè viduarũ atque orphanorum eximia conſolatrix: quorum cauſas & negocia, cùm id res poſceret, apud Ducem promouebat, exhibebatque ſe illis fideliſſimam aduocatam. Non paucas quoquè puellas, parentibus & amicis orbatas, apud ſe humaniter fouebat, ſingulis prouidens, prout ei viſum fuit ſaluti illarum præcipuè expedire, alias matrimonio, alias monaſterijs tradens. Cùm ſic autem perpetuis foueret beneficijs pauperes, quocunquè ibat, ſequebantur eam vt matrem. Semper enim in eccleſia coram ea poſitus erat aceruus nummorum, qui diſtribuerentur egenis, è quibus multos ipſa ſua manu elargiebatur. Nec auſus erat quiſquam ex eius familia, eam ſubſequentes repellere pauperes, tametsì nimia illorum multitudo, non mediocrem ſæpenumerò moleſtiam afferret pleriſque miniſtris eius. Cùm die quodam coram altari, quod erat in conclaui eius, prolixiùs oraret, mendici more ſuo expectantes ſtipem, exclamare cœperunt: Hodiè domina noſtris eſt ſubducta conſpectibus: hodiè pauperum conſolatrix nobis vultum non oſtendit ſuum, quãdoquidem nullum adhuc eius percepimus beneficium. Id cùm ei mox indicâſſet vna ex familiaribus eius, iuſſit eam abire properè, tollere pyxidem, in qua erant pro pauperibus nummi reconditi, dare indè ſingulis, quod diuinitùs ei eſſet inſpiratum. Ità enim per alios diſtribuebat eleemoſynas: interdùm per ſeipſam erogabat. Illis qui in Clero erant, inopiam patientibus, tanquàm diuino cultui ampliùs addictis, & qui per vitæ munditiam præ populo ad Chriſtum propiùs accedere debeant, multa beneficia peculiariter tribuebat. Quamobrèm ex locis remotioribus quandoquè venientes ad eam, à Vratiſlauia vſq; in Rochetins, quod eſt tredecim milliarium iter, receperunt ab ea argentũ, veſtes, & alia vitæ degẽdæ neceſſaria. Dominus Raſlaus preſbyter, & homo maturus, Vladiſlauienſis canonicus, teſtis operum pietatis & benignitatis ſanctæ Heduuigis, de ſeipſo loquens: Pauper tyrunculus, inquit, Vratiſlauiæ dabam literis operam. Audiens illic beneficia, quæ pro Chriſti amore daret egenis beata Heduuigis, cum ſocijs ter me contuli ad eam, ſemperque argento ab ea accepto, læti ab ea reuertebamur. Quotiès autem ad eius aulam accederem, multam illic pauperum turbam conſpexi. Pauperum, viduarũ & orphanorũ eſt conſolatrix. Eã ſemper comitantur pauperes. Liberalitas eius in Clerum.

Ad loca vel limina ſanctorum profecturis, itemque Cruce ſignatis, & alijs peregrinis larga præbebat ſubſidia, vt promouendo illos in via ſalutis æternæ, eorum meritorum particeps fieret. Vix quiſquam vnquàm ſtipem petens, ab ea vacuus receſſit. Vt enim magiſter Hermannus Canonicus Glogouienſis & paſtor Suuidnicenſis aſſeruit, ex copioſis prouentibus ſuis vix centeſimam partem ſibi ſuæque familiæ in vſus neceſſarios ſeruauit: quicquid reliquum erat, Eccleſijs & pauperibus elargiebatur. Deficientibus autem ipſi proprijs pecunijs, ad principẽm Henricum maritum ſuum recurrebat, orans, vt miniſtrando egenis res neceſſarias, ipſius expleret vices. Chortem quandam benè magnam quatuor aratrorum habuit. Ea Zeuma dicebatur, vndè magnam annonæ & eſculentorum copiam colligebat. Accidit autem quãdoquè ingens annonæ caritas. Iuſſit tum illa locis publicis proclamari, vt egentes omnes ad eam chortem venirent, eleemoſynam propter Deum reportaturi. Accurrerunt Itém in eos, qui ſancta loca inuiſerent &c. Proclamat pauperes famis tẽpore.

inopes grandi numero, iuſſit ſingulis diſtribui, quod corpori ſuſtentando ſufficeret. Frumento abſumpto, carnes omnes, quæ illic eſſent : deindè & caſeos, ad extremùm aruinas & ſalem ad condienda olera, & quicquid demùm eſculentum eo in loco reperiri potuit, erogauit fidelis diſpenſatrix & prudens, familiæ Domini eſcam præbens tempore opportuno. Hunc verò modum & ipſa ſeruauit, & maritum ſuum ſeruare docuit, vt ſi multis pariter eſſent præſtanda beneficia, æquales ſingulis portiones cederent, nè impares eleemoſynæ apud accipientes inuidentiæ materiam excitarent.

Mira largitas in annonæ caritate.

Nota.

Exemplum raræ humanitatis in pauperes.

Habebat verò in aula ſua ſpeciales quoſdam afflicta valetudine pauperes tredecim, quos in honorem Chriſti & duodecim Apoſtolorum eius, cùm aliquò proficiſceretur, curribus impoſitos ſecum vehebat, & vbi ad hoſpitium ventum eſſet, primò illorum ſuſcipiebat curam : iubensque illos coram ſe diſcumbere, priuſquàm ipſa menſæ aſſideret, illis ad menſam miniſtrabat, ſingulis apponens eſcas genibus flexis. Deindè etiam ipſa accumbens, edebat more ſuo cibos aridos, optima fercula carnium aliorumque lautorum eduliorum ipſi propoſita, tum illis, tum alijs pauperibus iuſſit offerri. Ea re animaduerſa, nobilium & principum filij, qui in eius aula verſabantur, dicebant ſe mâlle mendicos eſſe, ferculis dominæ ſuæ Heduuigis alendos, quàm cum illa cibum ſumere. Potum quoquè optimum ſibi oblatum, illis pauperibus volebat apponi. Eam rem moleſtè ferentibus Capellanis alijsque familiaribus, & interdùm dicentibus, vt potum appoſitum permitteret coram ſe ſtare : ipſos daturos operam, vt pauperes habeant ſatis : illa reſpondit, Immò verò hac de cauſa meum ego illis volo porrigi poculum, quòd ſciam eos alioqui tam bonum potum minimè habituros. Quicquid illi propoſitum eſſet, etiamſi non niſi pomum vnum eſſet, cùm pauperibus partiebatur : erga quos ſanè tanta animi pietate & beneuolentia afficiebatur, vt ſi ità decuiſſet, & abſque aliorum murmure fieri potuiſſet, libentiſſimè cum ſingulis ex illorum ſcutellis cibum ſumptura fuerit. Pro illa autem pauperum turba, quæ coram menſa eius non verſabatur, ſingularem habebat culinam, & quoſdam miniſtros, illis ſpecialiter deputatos : quibus in prandio & cœna pro ratione temporis victui neceſſaria præbebantur. Videat hìc lector, quàm pauper ſpiritu fuerit hæc ancilla Chriſti, quæ in rerum mundanarum affluentia, & in medijs epularum delicijs intantùm egére voluit propter Chriſtum, vt famem, ſitim, & in frigoribus nuditatem perpeſſa ſit. Magnum enim illa ſibi videbatur inſtruxiſſe conuiuiũ, ſi lautè aleret viſcera pauperũ : maiorique charitatis inflãmabatur ardore, cùm egentium corpora veſtibus confoueret. Eſt ergò non immeritò dicenda fortis illa mulier, quæ manum ſuam aperuit inopi, & palmas ſuas extendit ad pauperes, riſura proculdubiò ob tanta humanitatis & charitatis officia in die nouiſſimo.

Optimos cibos porrigit pauperibus.

Nota.

Excellẽs humilitas & charitas.

Prou.31.

Luc.6.

Porrò etiam Dominum in Euangelio dicentem audiens, Date, & dabitur vobis: dimittite, & dimittemini : cupiensque per omnia obedientem ſe illi præbere, nõ ſolùm res ſuas in pios vſus expendit, ſed etiam liberaliter remiſit, quæ à ſubditis ei debebantur. Penſionum enim illis, qui eas perſoluerent, bonam partem remittebat, adeò vt Otho capellanus eius, exclamârit quandoquè : Tam multa condonas ruſticis tuis domina, vt nos qui tibi ſeruimus, vix habituri ſimus, vndè ſuſtentemur. Cui tum illa ſuauiter reſpondit : Nè timeas : poteſt Deus prouidere nobis. Et quia vel parùm, vel nihil à ſuis penſionarijs exigebat, ſcriptores eius dicebant ironicè : Nihil ex bonis dominæ noſtræ annotandum habebimus, niſi hoc, quod illa remittit. Nam quandoquè vno die penſionarijs ſuis in Sanon & Ianoz ad triginta marcas remiſit. Cùm autem eiuſmodi penſionarios atque alios pauperes non poſſet alia via à iudicũ & aliorum officialium manu liberare, ſua pecunia illorum vexationes redimebat. Scriptorem habuit dominum Ludolphum, virum prudentem & honeſtum. Eum ſæpè rogauit cum lachrymis, vt erga homines ſuos humanitate & clementia vteretur, nec importunè exigendis penſionibus eos grauaret : & nè iudices fortaſsis ſeueri nimiùm eſſent erga tales, ipſa iudicijs ſæpè voluit coràm intereſſe : neque tum per iudicem, ſed per aliquem ex Capellanis fiebat iudicium, vt pauperes humaniùs acciperentur. Quid plura? Fons iſte benignitatis adeò communis erat, & omnes ſuæ dulcedinis intantùm volebat eſſe participes, vt quotquot ei propinquarent, hauſta eius ſuauitate, bono animo recederent. Cunctis enim ad illam refugientibus, ſi interdùm non poſſet pro cordis affectu operis effectum impéndere, ad omnipotentis Dei gratiam ſe conferens, diuino miraculo impetrabat, quod homines ab ea expetebant.

Remittit ſubditis debita.

Iudicijs ſæpè intereſt, vt pauperes humaniùs acciperentur.

De mi-

De miraculis, in vita ab illa factis. Cap. 7. quod multis locis contraximus ob nimiam prolixitatem.

ANimam huius dilectæ & electæ ſuæ Chriſtus Saluator tanta impleuerat gratia, vt & continua animi deuotione ſursùm ageretur in Deum, & benigna miſericordia indeſinẽter afficeretur erga proximos. Familiaritatem autem illam & amicitiam, qua erat coniuncta cum Deo, ea adhuc viuente, quædã ſigna haud obſcurè declarabant. Ob eius enim amorem & merita, Deus miracula quædam effecit: multa quoquè ei futura reuelauit: vti ſic per miracula oſtenderetur non ei deeſſe virtutem Apoſtolicam, & per rerum futurarum, occultorumque actuum reuelationem, ſpiritu prophetico plenam eſſe. Claret miraculis & ſpiritu prophetiæ.

Raſlana ſanctimonialis Trebnicienſis admodùm familiaris erat beatæ Heduuigi, quæ eam à teneris annis educatam, in monaſterium introduxerat, vbi poſteà cuſtodis functa eſt officio, & deindè in Onenſconenſi cœnobio Abbatiſſæ. Sedens illa quandoquè ad menſam S. Heduuigis, & os piſcis incautè admittens, nec glutire potuit, nec reijcere. Sentiens ſibi impendére periculum, ſurgit à menſa, conatur prouocare vomitum, vt vel ſic extrudatur os gutturi affixum. Nihil ſe efficere videns, redit fidenter ad Heduuigem adhuc menſæ aſſidentem, indicat quid patiatur. Compatitur illa, benè precatur ei in nomine Domini, moxque ſigno Crucis edito, Raſlana expuit os cruentàtum, & mortis ſe diſcrimen euaſiſſe lætatur. Signo Crucis ſanat periculoſe laborantem.

Eadem dum nimiùm flet defunctum fratrem ſuum, albuginem permoleſtam contrahit in oculo. Vbi id conqueſta eſt beatæ Heduuigi, iubetur ab ea tollere pſalteriũ eius, & illo ſignum Crucis exprimere ad oculum malè affectum. Tollit codicẽ, conſignat ſe, & miràtur repentè ſuum ſibi reſtitutum oculum. Itém cæcutientem.

Alia Trebnicienſis monacha lachrymis oculos perdidit. Multa adhibita cura eſt, ſed fruſtrà. Venit tandèm ad beatam Heduuigem, rogat flexis genibus, vt Cruce conſignet oculos ipſius. At illa præ humilitate obſtupeſcens, planeque id facere recuſans: Deus, inquit, parcat tibi, quòd rem tantam à me petere auſa es. Non ceſſat tamen ſoror, inſtat precibus, donèc illa pietate victa, Crucis ſignũ ederet, dicens: Dominus tibi benedicat, ſoror mea. Confeſtìm ad Crucis ſignum decem hebdomadarum cæca nox, ab oculis eius depellitur, & redit ſerena lux. Sanata eſt etiam Germana quædam mulier, diù cæca: quæ cùm mirificè eius ſanctitatem prædicaret, nõ paruam moleſtiam ei attulit, quippè quæ laudibus haudquaquàm delectaretur. Duos homines iam ſuſpenſos, & diuina virtute propter eius merita à morte ſeruatos, iuſſit à patibulis deponi, multis ſtupentibus, qui alterius ſupplicio interfuerant, eum manere incolumem & viuum. Iuſſit tum Henricus princeps, maritus eius, vt vbicunquè illa deincèps præteriret publicas cuſtodias, mox carceres & ergaſtula aperirentur, vinctiq; pro eius reuerẽtia à captiuitate & vinculis abſoluti, ſuæ libertati redderẽtur. Itém planè cæcam. Duos ſuſpẽſos ſeruat.

Mulier quædam die Dominico molens, diuina vltione percuſſa eſt, ligno, quo molam agebat, adeò manui eius adhærente, vt nec mariti auxilio amouere illud poſſet. Amputato igitur ſupra & infra manũ eius ligno, ducta eſt à marito ad beatam Heduuigem. Orat ſancta Heduuigis Dominum pro ea: aperit manũ eius, extrahit lignũ, mandat vt rem apud ſe tacitam habeat. ſed latére non potuit, quod Dominus ad ſuam gloriam voluït innoteſcere. Fœminam liberat diuinitùs punitam.

Quadam nocte beata Heduuigis vigilijs & precibus defatigata, ſomno oppreſſa eſt, & lumen accenſum, quod vigilans manu tenuerat, in librum, vndè legebat, décidit. & eccè rem admiratione digniſſimam. Adhæret libro candela, & tota comburitur, nec quicquam tamen læditur codex. Inſigne miraculum.

De eius ſpiritu Prophetico. Cap. 8.

AT verò non ſolùm admirandis operibus, ſed etiam præclara cognitione admodùm conſpicua fuit beata Heduuigis. Supernæ enim lucis illuſtrata radijs, mente perſpicuè cernebat, quæ corporeis oculis non videbat, multa quoquè diù pòſt futura præuidebat. Atque hoc dono ab ipſa iuuentute vſque in vitæ finem prædita fuit. Cùm adhuc iuuenis eſſet, quodam Saluatoris natalitio die venit quidam ad eam menſæ aſſidentem, qui diceret ceraſum in horto florere. Mittit illa hominem, qui videat, qua parte arbor flores ferat. Renunciat is, in ramis inferioribus flores conſpici. Tum illa: Signum eſt, inquit, multos pauperes hoc anno morituros. quod res ipſa confirmauit. Prædicit mortẽ pauperum.

Prædicit mortẽ mariti ſui.

Maritum ſuum Ducem Henricum præmonuit, nè de caſtro Legnicienſi exiret, ſed diù intrà illud ſeſe contineret, breui alioquì moriturus, ſi ab illo aliò ſe transferret. Credidit ille, & trienniò manſit in caſtro illo. Tandèm indè recedens, & vſque in Seſincz perueniens, ibì decubuit, & intrà dies octo migrauit è vita anno Chriſti milleſimo ducenteſimo triceſimooctauo, ſepultusque eſt in monaſterio Trebnicienſi.

Occultas cogitatiões cuiuſdã fœminæ exponit.

Fœmina quædã Catharina, natione Prutena, à beata Heduuige è ſacro baptiſmatis fonte ſuſcepta, nutrita & matrimonio collocata fuit: eique ob multam familiaritatem non pauca futura prædixit, ſæpè etiam occultas eius cogitationes illi exponẽs. Cùm enim aliquandò de vita præſenti animo verſaret, Heduuigis ait ad eam: Quid tu fruſtrà præſentibus occuparis, Catharina, cùm tibi iam præ foribus mors immineat? Id illa audiens, expauit, ſciens non niſi vera dicere Heduuigem. At beata Heduuigis immodicè conſternatam conſolans, Noli, inquit, Catharina, mœrore affici. morieris quidem, ſed reuiuiſces. & hoc tibi ſignum: Concipies & paries filiam, quæ morietur, & tu poſt eam decedes. Nondùm grauida tum erat mulier: ſed poſteà nata filia, defuncta eſt, & ipſa grauiſſimo correpta morbo, triduò viſa eſt animam expirâſſe: non tamen mandata eſt ſepulturæ, quòd perexiguum quiddam vitalis ſpiritûs in ea ſupereſſe videretur, tametſi nec ignem corpori admotum ſentiret. Reddita tandèm ſaluti eſt, vt piè creditur, per beatæ Heduuigis merita: vt & ſpiritus eius propheticus declararetur, & virtus diuina innoteſceret, quæ ob eius merita vitæ reſtituiſſet fœminam illi valdè addictam atque familiarem.

Reuiuiſcit ſeſe mortua.

Procuratricis ſuæ odiõſam mortẽ prænunciat.

Procuratricem beata Heduuigis habuit, inprimìs ſibi gratam & familiari conſuetudine coniunctam. Demundis ea dicebatur. Huius abſentis mortem S. Heduuigis non ſine multa animi commiſeratione prædicens, Demundis inquit, ex ea vita morte odioſa diſcedet. Interìm Heduuigis ſanctè migrat à corpore, Demundis aliquot annis ſuperuiuens, tandèm ſubitanea morte extinguitur.

Prædicit cædem filij ſui.

Trienniò antè, quàm cæſus eſt Dux Henricus, ſanctæ Heduuigis filius, ipſa Adelheidi ſanctimoniali dixit: Sis memor filij mei. non enim lecto decumbens morietur. Territa illa ac ſtupens, Abſit, domina, inquit. Vnicus tibi eſt. idcircò metuis, nè ſic illi accidat. ſed reijce hanc formidinem. Reſpondit Heduuigis: Non timeo, ſed certiſſimè ſcio illum interfectum iri. Poſt annos tres, Tartari in Sileſiam irrumpentes, iratùm graſſati ſunt, vt ipſa beata Heduuigis cum filia & nuru Anna in Croſnam caſtrum ſe tranſtulerit. Vbì cùm eſſet, quadam nocte ait ad Demundim: Nóueris me orbatam filio meo. Vnicus ille meus inſtàr auiculæ repentè auolauit à me. Princeps enim ille Hẽricus, qui patri ſucceſſerat, collecto exercitu, occurrit Tartaris, à quibus occiſus eſt anno Chriſti milleſimo ducẽteſimo quadrageſimoprimo: ſed cędis eius nuncius nondùm allatus erat. Demundis autem conſolari eam volens, tanquàm quæ humana opinione id dixiſſet, Domina, inquit, miſſam fac hanc perſuaſionem. necdùm quicquam huius compertum eſt. At illa: Sic eſt ait, vt dixi: tu tamen vide, nè filiæ aut nurui meæ iſthuc innoteſcat. Poſt triduum eius ſententiam confirmauit certus nuncius cæſi Principis.

Indicat Demundi: ante nunciũ, iam eum eſſe occiſum.

Prædicit ſuo Capellano futura infortunia eius.

Domino Lutholdo Capellano & procuratori ſuo quãdoquè dicebat: Miſeret me tuî, domine Lutholde. nepos enim meus Dux Boleſlaus multa mala tibi faciet: te tuosque omnes rebus omnibus ſpoliabit. Sed quòd in magna Boleſlai gratia tunc eſſet Lutholdus, propè indignè ferens beatæ Heduuigis dictum, ità reſpondit: Vtinàm tibi, domina, liceat ſemper pace frui: mihi & meis nihil metuendum eſt à Boleſlao. Tum illa eum intuens: Ego quidẽ, inquit, pace fruar: ſed tu ſenties me tibi vera prædixiſſe.

Itèm alia multa de aliis perſonis.

Cùm ad eundem Boleſlaum Ducem adduceretur filia Comitis Anhaltani, eius futura vxor, excepta eſt à beata Heduuige: quæ ſimulatquè intuita eſt eam, dixit permulta eam à Boleſlao toleraturam. De eodem Boleſlao prædixit, eum è monaſterio Trebnicienſi duas ſorores ſuas, quæ illic Domino traditæ erant, vi extracturũ. Omnia hæc de Boleſlao prædicta, rei probauit euentus: attamen altera harum ſororum, domina Agnes, redijt ad monaſterium, & in monaſtica profeſſione defuncta eſt.

Prędicit cuiuſdam monachi apoſtaſiam.

1. Cor 10.
Ephes. 5.

Quidam Fridericus beati Franciſci inſtitutum profeſſus fuit. De eo ſic dixit beata Heduuigis ad Annam nurum ſuam: Multùm doleo vicem dominæ Sophiæ. Video enim, pròh dolor, filium eius Fridericum à ſuo inſtituto per apoſtaſiam defecturum. Poſt annos decem Fridericus vilis apoſtata effectus eſt, ſuoque exemplo admonuit alios, vt qui ſtat, videat nè cadat, videat quomodò cautè ambulet.

Soror Raſlana in manica ferens hericium, ad beatam Heduuigem venit. Mox verò

verò ab ea repræhenditur, quòd immundum animal apud ſe ferat. Illa oblita hericij, pudibunda recedit, perquirit intrà ſe, quid rei ſit iſthuc, cuius mentionem feciſſet Heduuigis. Incidit ergò illi, fortaſsìs hericium ſignificare voluiſſe. Mox eo abiecto, redit ad eam. Tum illa, Sic, inquit, filia ad me accedere debebas. decætero vide, nè tam deforme animal circunferas. Nouit quid in ſecreto habeatur.

Iuliana monacha Trebnicienſis, dato ſigno, properabat ad eccleſiã, præterienſq; locum, vbì nunc eſt altare beati Staniſlai Epiſcopi & martyris, nullam præſtitit reuerentiam, quippè cui nec cauſa appareret, cur id faceret, nullo illic altari extructo. Sic ergò properantem reuocat beata Heduuigis, locũque demonſtrans: Filia Iuliana, inquit, hic locus magno cuidam ſancto deſtinatus eſt, in cuius honorem altare hîc condetur. Quotiès igitur hàc tranſibis, non omittas exhibere reuerentiam. Defuncta beata Heduuige, cùm anni quatuordecim lapſi eſſent, in eoipſo loco ara poſita eſt in gloriam Dei & honorem S. Staniſlai. S. Staniſlai altare condendũ prædicit.

Catharinam pediſequã ſuam hortabatur S. Heduuigis, vt diſceret aureis filis operari, prædicens eam artem ipſi quandoquè magno vſui fore. Paruit Catharina, & eccè ab obitu beatæ Heduuigis * tertio rebus ſuis omnibus amiſſis, hoc artificio multas ſibi parauit opes, ità vt & diuitijs & virtutibus eſſet locuples. * anno

Venit quandoquè ad beatã Heduuigem Mileiza, nobilis & honeſta fœmina, non mediocriter illi chara: cumque aliquandiù apud eam manſiſſet, & iam domũ cogitaret, vocauit eam ad ſe beata Heduuigis, aitque illi: Mileiza mea, accede me, vt te exoſculer. nõ enim poſthàc viſura es Heduuigem in hac vita. Oſculatur illa ſanctã, haud dubiè nõ ſine lachrymis, abit domũ, Heduuigis non diù pòſt obdormit in Domino.

Sciens illa imminere diſſolutionem corporis ſui, adhuc incolumi corpore acciuit ad ſe Catharinam, cuius paulò antè meminimus, mandans illi, nè moras nectat, ſed ocyùs aduolet, ſeruitura ipſi in ægritudine imminenti. Non cunctatur fidelis famula, venit properè, videt ſanam, nec recedit tamen, ſed in omnibus officioſè ei ſuam nauat operam. Cùm autem beata Heduuigis in quoddam eſſet cubiculũ ingreſſa, Catharina videt tres dæmones humana effigie cum ingenti ſtrepitu in eam irruere, eamque atrociter flagellare, & dicere cum furore: Quid tu adeò ſancta es? Cur tot ſanctitatis opera efficis? Illa verò eam dæmonum vim & impetum ſuſtinens, & cum tremore Crucis ſigno ſe communiens, illæſa euaſit. Cumque ab eo loco egrederetur, Catharina eam ſequens, eique condolens, crebrò à tergo illius ſignum Crucis exprimebat. Quod quidem Heduuigis videre corporeis obtutibus non potuit: virtutem autem Crucis Chriſti ſentiens, conuerſo ad eam vultu, Catharina, inquit, ſemper hoc me ſigno munias. mirandã enim vim habet & efficaciã ex Domini paſſione. Præſcit obitum ſuum. Flagellatur à tribus dæmonibus. Hanc vim nõ ignorãt dæmones, & idcircò reformidãt Crucis ſignũ, & cupiũt vbiquè exterminatum.

Priuſquàm in eum morbum incideret, qui ei vitæ finem attulit, accito ad ſe fratre Matthæo Ciſtercienſis inſtituti, qui tunc ei à ſacris confeſſionibus erat, extremæ vnctionis ſacramentum ab eo ſibi petijt miniſtrari. Id vbì ſanctimoniales compererunt, non mediocriter conſternatæ ſunt, haud obſcurè indè colligentes propinquare iam tempus migrationis eius à corpore: præſertìm cùm non ignorarent illam non temerè id petere, quæ ſpiritu prophetico polleret. Dolebant igitur & perturbabantur, quippè quæ matrem, ipſas in Chriſto fouentem ac diligentem, perdere formidarent. At ſoror Adelheidis pro ſingulari familiaritate ad eam accedẽs: Domina, inquit, cur ſacram vnctionem expetendo noſtros affligis animos, cùm ſis incolumis, nec vlla in te mortis ſigna viſantur? neque enim hoc ſacramentum miniſtrari ſolet, niſì vbì de ægroti periculo metus eſt. Cui illa reſpondit: Scio Adelheidis, ſcio ità eſſe, vt dicis, & morem Eccleſiæ benè tu explicas: ſed eſt tamen, quod hîc aduertere te oporteat. Cùm enim extremæ vnctionis ſacramento homo moriturus tanquàm armis ſpiritalibus contra ſpiritales nequitias muniatur, eiuſmodi præſidium cum ſumma deuotione accipiendum eſt. Ego autem etsì incolumis adhuc ſum, tamen mox ſecùs habitura ſum, vereorque nè, increſcente morbi dolore, tam ſalutare auxilium cum tanto poſſim deuotionis feruore percipere, quanto par eſt animam ad Dominum properantem. Ità ergò ſatisfactum eſt eius deſiderio, & oleo ſancto vncta eſt: nec diù pòſt in morbum incidit, nec ſacramentum hoc denuò percipere voluit. Sed hoc tamen, quod hîc diximus, admirandum potiùs eſt, quàm imitandum: cui ſpiritus Domini per reuelationem tribuit efficaciã, & in quo, vt piè creditur, ſancta deuotio diſpẽſauit. Rogat ſibi ſacramentũ extremæ vnctionis adminiſtrari adhuc ſana.

Poſtquàm autem iam decumbere cœpit, filia eius Abbatiſſa Trebnicienſis ſeuerè prohibuit cunctis ſororibus, vt alijs ei miniſtrantibus, nulla accederet, & nè grauarẽt

Multa ei ſub mortẽ diuinitùs reuelantur.

eam, aut grauari permitterent. Interìm tamen multa ei pandebantur diuinitùs, quæ ab homine vllo nec audierat, nec didicerat: cognoſcebatque ad ſe intrantes, cùm tamen auerſa facie iacens, eos non videret: præſentesque illos eſſe expreſſis eorũ nominibus indicabat. Vndè etiam poſt Tartarorũ receſſum, ad monaſterium monialibus reuerſis, Vuenceſlanam ſororem ad ſe accerſiuit, quæ poſteà eius monaſterij Prioriſſa fuit, cùm tamen nihil de eius reditu audiuiſſet. Sorores quoquè ei decumbenti miniſtrantes, dominæ Annæ nurui eius, quæ tum apud Regem Boëmiæ fratrẽ ſuũ erat, celeriter indicare ſtuduerũt, quo loco res eius eſſent. Sed id illa prohibuit: Nolite, inquiens, timere, nec laboretis mittendo aliquem ad filiam meam Annam. neque enim illa abſente ego moriar. quod etiam reuerà ità euenit.

Spiritu prophetico corripit inobedientẽ monacham

Eo tempore cùm ſic admodùm ægrota decumberet, duæ monachæ Trebnicienſes, Pinnoſa & Benedicta, eam viſitârunt. Illa igitur Pinnoſam propiùs aſſiſtentẽ intuens, inſtrumento quodam, quod tum manu tenebat, attigit eam, & ait: Te quidem abſque permiſſu Abbatiſſæ huc veniſſe, negare non potes. Abi ergò, & pete huius delicti veniam: copiaque impetrata, vbi voles, ad me reuertere. Obſtupuit ſoror, & quanuis multùm timeret Abbatiſſam, tamen parére volens beatæ Heduuigi, celeriter ad eam ſe contulit, quid feciſſet indicauit: agnoſcensque culpam ſuam, cum eius bona venia redijt ad Heduuigem: quæ tum auerſo vultu iacebat, nec eam corporeis oculis intrantem vidit, ſed tamen ſpiritu cognoſcens præſentem adeſſe, ei improperans dixit: Egredere præuaricatrix inſtituti tui, egredere. At illa procidens, petiuit veniam. Libenter autem ignoſcens beata Heduuigis, Poſthàc, inquit, filia nihil abſque permiſſu ſuperioris facias. magni enim meriti eſt obedientia.

Magni meriti eſt obedientia.

Eugenia monialis Trebnicienſis hortabatur Gaudentiam germanam ſororem ſuam, eiuſdem loci ſanctimonialem, vt cum ipſa iret ad beatam Heduuigem decumbentem. Gaudentia verò reſpondit: Equidem id lubens facerem. ſed vereor nè mea mihi peccata improperet, quemadmodùm Pinnoſæ fecit & Raſlanæ. Sed Eugenia eam excuſationem non admittens, inſtantia ſua tandèm vicit Gaudentiam. Abeunt ergò ſimul ad locum, in quo Heduuigis decumbebat: ſed ingrediente Eugenia, ad fores ſubſtitit Gaudentia, præ timore non auſa ingredi. Nihil quicquam huius vel viſu vel auditu perceperat Heduuigis, cùm eccè ſpiritu reuelante dicit ad Eugeniam: Abi ad Gaudentiam, quæ ſtat præ foribus, & dic ei verbis Dei & meis: Tu hæc atque illa peccata admiſiſti. (ſingulatìm autem ea exprimebat Heduuigis) Citò ergò confer te ad pœnitentiæ lamenta, & peccatorum maculas deterge. Fecit Eugenia, vt erat iuſſa: Gaudentia verò agnoſcens vera, quæ Heduuigis dixiſſet, valdè territa, confeſſione aboleuit culpas ſuas. Atque ità repurgata, quotiès poſteà viſum eſt illi, ſecura ad beatam Heduuigem acceſſit.

Indicat per Eugeniam Gaudentiæ, peccata eius occulta.

Morbo autem ingraueſcente, Gertrudis Abbatiſſa, filia eius, ſciſcitabatur ex ea, vbi vellet humari. Illa, quæ iam olìm omnẽ reieciſſet faſtũ, ſyncera animi humilitate reſpondit: In communi cœmeterio cupio ſepeliri: ſed cernens filiam non aſſentiri, in domo capitulari, vt vocant, elegit ſepulturam. At neque hoc probante filia, ſed dicente, In eccleſia te, mater, in patris mei ſepulcro reponemus, reſpõdit: Si me omninò neceſsè eſt humari in eccleſia, conteſtor per Deum & obſecro te filia, nè in tumulo patris tui, à cuius toro multis annis ſeparata fui, deponas corpus meũ. Nolo enim vel mortua mortuo coniungi, à quo caſtitatis amore, quòd ad cubilis conſortium attinet, diù ſeiuncta fui. Dicente rurſùs filia, Condam igitur te in monumento fratris mei, filij tui, illa dixit: Cùm nullo volo habere ſepulcri conſortium: ſed ſi tamen planè decreuiſti me tumulare in templo, fiat id, oro, ante aram beati Iohannis Euangeliſtæ. In eccleſia enim illa coram hoc altari quidam nepotuli eius ſepulti erant: quorum amans innocentiam, illic humari voluit. Iterùm dicente filia, Coram altari beati Petri te ſepeliemus, vt monumentum tuum ſemper nobis ob oculos verſetur: illa reſpondit, ſpiritu prophetico illuſtrata: Id quidem ſi feceritis, breuì vos pœnitebit ob crebras moleſtias, quas meum vobis pariet ſepulcrum. & planè ſic accidit. Magnam enim quietis ſuæ iacturam fecêre ſorores ex nimia hominum frequentia, eius monumentum viſitantiũ. Sic illa beata multas res futuras, quas humana induſtria ſcire nõ potuiſſet, certò prædixit, docente illam intùs luce vera, cui familiaris erat: quãquàm non omnia alijs indicauit, quæ intùs didicerat. Abbatiſſa quoquè, quantùm ſalua moderatione potuit, interdixit ei, nè reuelata alijs explicaret, verita nè quid indè incommodi acciperet in tanta virium imbecillitate.

Ecce humilem principem.

Prædicit moniales paſſuras moleſtiam ob ſuam ſepulturam.

At

At tandèm aduentante tempore, quo laborum ſuorum à Domino fructum perciperet, Dominus eam cæleſtibus conſolationibus affecit, æternæ illius iucunditatis & beatitudinis præludia quædam ei exhibens. In ipſa enim natiuitatis beatiſſimæ Virginis ſolennitate, cùm alijs ſororibus ad Veſpertinas preces abeuntibus, ſola Catharina apud eam eſſet, ipſa Catharina vidente, venerunt ad eam perſonæ quædam multa luce conſpicuę: eademq; Catharina audiente, Heduuigis ait ad illas: Gratus mihi eſt aduentus veſter, dominæ meæ, ſancta Magdalena, ſancta Catharina, Tecla, Vrſula, & cæteræ, quas nominauit illa quidem, ſed memoria non retinuit Catharina: quæ etiam audiuit eam Latinè cum illis loquentem. Finitis Veſpertinis precibus, viſio illa cum luce diſparuit. In ipſis quoquè ferijs beati Matthæi Apoſtoli venerunt ad illam inuiſendam ſorores duæ Pinnoſa & Benedicta, quas illa genua flectere & orare iuſſit. Sciſcitantibus cur id facerent: An non, inquit, videtis ſanctas Magdalenam & Catharinam? Quendam etiam ſanctum martyrem nominauit, cuius vocabulum, quòd inuſitatum eſſet, eis èxcidit. Tandèm vt eſſet finis laboris, quem tamen illa vix ſenſerat præ amore, animam ſanctiſſimam Chriſtus tranſtulit in abyſſum ſuæ claritatis, Anno ſalutis milleſimo ducenteſimo quadrageſimotertio, Idibus Octobris ſub horam veſpertinam, vt quo tempore illa conſueuiſſet cibo arido reficere corpuſculum ſuum, transferretur ad immēſas delicias paradiſi, & ad interminatæ quietis ſabbatum, cum ſanctis omnibus celebrandum.

Sanctę quędam apparent ei.

Alia apparitio.

Feliciſſimè reddit ſpiritum.

Corpus exanime cùm abluere vellet Vuēceſlana Prioriſſa cùm aliquot ſororibus, inuenit aſperrimo indutum cilicio, & zona ex equorum ſetis confecta cinctum. Quibus cùm illud exuiſſent, quędam futuræ gloriæ ſigna in eo extitère. Nam color eius, qui ex crebris ieiunijs & perpetuis caſtigationibus pallidus ſiue croceus fuerat, atque ob æſtus & algores ad nigredinem declinauerat: cutis quoquè corrugata, ſub omnium adſpectu inſtàr niuis ſplendeſcere cœpit, lucisque repræſentare candorem. Facies ex morbo crocea, in defuncta viſa eſt candida, genæ rubore perfuſę, labia rutilantia: ità vt quædam pulcherrima conſpiceretur effigies, ſigna mortui hominis nulla præ ſe ferens. Pedes eius ſæpiùs anteà ſqualidi, inſtàr lactis nitidi viſebantur. Calli genuum eius, quos viuens diligentiſſimè abſconderat, tum à fœminis circunſtantibus pertractabantur, qui ſanè adſpicientes admiratione afficiebant & iubilo, cùm in tam illuſtri fœmina cernerent veſtigia eximij feruoris in ſeruitio ſummi Regis. Erant enim ij calli, vt teſtatur ſoror Iutta, quæ eos ſuis oculis conſpexit, duorum pugnorum magnitudine: quædamq; eis rupturæ inerant, & congeries puluéris arenoſi. Orans enim ſępè nudis genibus, ex nudo pauimento, quibus ea affixerat, arenulas attraxerat, quæ fiſſuris illis adhuc inhærere videbantur.

Color corporis eius exanimis.

Fiſſuræ in callis eius conſpiciuntur ex nimiâ genuflexione.

Loto corpore, & in feretro ità, vt par erat, honeſtè compoſito, monachæ Trebnicienſes cupidiſſimè accurrentes, ſingulæ quod poterant, de ſacro corpore eius ſibi vendicabant. Aliæ vngues è manibus & pedibus, pleræque capillos præcidebant. Adextremùm cum congrua celebritate theſaurus ille inæſtimabilis in eccleſiam deportatus, triduò illic inhumatus permanſit, multis ad ſacrū corpus vigilantibus & orantibus, cunctiſq; laudantibus Deum pro omnibus, quæ viderant & audierant. Soror Iutta ex inciſa vena manum habuit periculosè intumeſcentem & liuidam. Acceſſit ad corpus, in feretro iacens & cilicio obuolutum, admouit illi manum, ſentiensque odoris miram fragrantiam, manum retraxit incolumem. Soror Martha, innaturali quadam & inextinguibili ſiti biennium & eo ampliùs vexata, crebroque repræhenſa quòd noctibus biberet nimia eam ſiti cogente, cùm ablutum eſſet corpus exanime ſanctæ Heduuigis, eius meritis non immeritò fidens, ſic orauit eo in loco, vbi illa lotio facta fuerat: Domina mea beata Heduuigis, libera me ab hac moleſtia, & improperijs, quæ eius cauſa patior. moxque accedens ad peluim, cunctis abſentibus, aqua loti eius corporis, quæ illic relicta erat, os, collum & guttur ſuum abluit, & confeſtim curata eſt.

Miraculum ad corpus exanime.

Aqua abluti corporis ſanat morbidam.

Tertio ab obitu eius die, priuſquàm ſepulturæ mandaretur ſanctum corpus, Abbatiſſa dixit Vuenceſlanæ ſorori, vt auferret ab eius capite velamen, & aliud reponeret. Hoc enim velamen fuerat beatæ Elizabeth, cuius matertera ſancta Heduuigis, quoàd vixit, illud multa reuerentia proſecuta erat, & pro eius amore diligenter conſeruârat. Volebat ea cauſa Abbatiſſa illud ſibi retinere. Accedens igitur Vuenceſlana ad feretrum, detecta facie ſanctæ Heduuigis, videt eam aperto ore iacentem, & ab ore ſentit proficiſci odorem ſuauiſſimum: corpus quoquè maiori candore infuſum,

Odor ſuauiſſimus ex ore defunctæ.

vt dos claritatis & ſtola gloriæ in ea iam tunc quodammodò relucere viderentur. *Hoc loco ſequuntur in MS. aliquot terniones pleni miraculis, poſt eius obitum patratis, quæ nos ſtudio breuitatis coacti ſumus omittere.* In ſanctos autem relata eſt illuſtriſſima matrona &
Refertur in Sanctos. admodùm venerabilis Heduuigis à Clemente Pontifice, eius nominis quarto, Anno Domini 1267. Idibus Octobris: qui cùm ante Pontificatum filiam ex legitimo matrimonio ſuſcepiſſet, eaque luminibus orbata eſſet, cupiens ipſe etiam aliquod beatæ Heduuigis miraculum experiri, rogauit pro ea intrà Miſſarum ſolennia, vt ſi ſancta eſſet Heduuigis, ipſius filiam ſanaret. quod etiam facilè conſecutus eſt. Tranſlatum eſt autem ſacrum corpus Anno 1268. 16. Calendas Septembris: quo die aperto ſepulcro eius, odor mirificus omnium nares compleuit, animosque ſtupore & gaudio
Erubeſcat hæreticus iconoclaſta ad tam illuſtre miraculum. affecit. Oſſa autẽ ſacri corporis cùm eleuarentur, conſumptis carnibus & membrorum compage ſoluta, tres digiti ſiniſtræ manûs eius inuenti ſunt prorsùs integri & incorrupti, & intrà illos exigua imago beatiſſimæ matris Dei, quam illa viuens crebrò apud ſe ferre ſolebat, & cum ea tumulata fuerat, quòd moriens adeò eam digitis iſtis ſtrinxerat, vt commodè indè auelli non poſſet. Cerebrum quoquè capitis eius, quod
Mira ſunt hæc. ferè vigintiquinque annis humatum fuerat, inuentum eſt recentiſſimum, & diuina virtute mirabiliter conſeruatum. Liquor etiam purus & clarus, inſtàr olei oliuarum, ſuauiſſimi mirandique odoris, è capite erumpebat, ſindones & pannos, quibus illud inuoluebatur, madefaciens, perindè acsì è flumine extracti eſſent. In fine hiſtoriæ Author orationem ſubiungit, quam nos ad verbum deſcripſimus: Ora pro nobis ſupplicibus tuis, ô beata Heduuigis, vt Dominus Deus noſter, qui te ad æternã tranſtulit gloriam, nos poſt præſentis vitæ miſeriam, ad ſocietatem transferat Angelorum: qui viuit & regnat per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

HISTORIA SANCTI ELIPHII MARTYRIS, AVTHORE RVPERTO ABBATE *Tuitienſi.*

PRAEFATIO AVTHORIS, AD ALBANVM Abbatem S. Martini intrà Coloniam Agrippinenſem.

QVI primus, noſtrisque temporibus longè anterior, *martyrium* ſcripſit precioſi martyris Eliphij, fundamentum poſuit: vos autem, fratres chariſſimi, tu pater Albane, tecumque tui ſpirituales filij, paruitatem meam ſuperædificare compellitis. Diutina excuſatione charitati veſtræ reniſus ſum, & excuſationis meę cauſa hęc ſum-
1. Cor. 3. ma fuit, quia fundamentum aliud, præter id, quod poſitum erat, ponere non potui. Neque enim aliud inueniebam, pertinens ad
Corpus S. Eliphij vbi aſſeruetur. memoriam eiuſdem martyris & patroni veſtri, cuius corporis theſaurum precioſum penès vos reconditum eſſe gaudetis, præter ſcriptum illud, quod vobis pariter ac nobis vſitatum, non ſatìs iucundum, neque ſatìs idoneum æſtimatis propter nimiam ſimplicitatem: qui rem geſtam non ſolùm ſuo ſplendore non exornat, verumetiam quasì quodam fumo aliquantiſpèr obſcurat. Recuſabam ergò hactenùs, nimìs difficile ac penè impoſſibile exiſtimans id, quod veſtra charitas efflagitabat: velut ſi architecto dicatur, Super hoc anguſtum ac tenue fundamentum, amplum & ſpatioſum, firmum ac ſplendidum ſuperædifica nobis ædificium. Sed tamen occurrit, reni-
Marc. 9. tentique animo ſeſe dictum illud ingeſſit: Omnia poſſibilia credenti. Itemque illud:
Pſal. 80. Aperi os tuum, ait in pſalmo ſpirituſſanctus: Aperi, ſiue dilata os tuum, & ego implebo illud. Igitur charitate victus, qua nimirùm vinci, pium & honorificum eſt, aperio os meum nunc, ab illo, qui iuſſit aperire, per orationes veſtras implendum. vt religioſiùs loquendo, aurum & argentum & lapides precioſos ſuperædifi-
1. Cor. 3. cem ſuper fundamentum hoc: quatenùs pulchritudinem materiæ non pauperet penuria facundiæ: immò dignitatem rerum quasì coronando ambiat compoſitio, ſiue conueniens appoſito ſententiarum.

NAR-

NARRATIO.

CAP. I.

Octobris 16.

EA tempeſtate, qua Romani imperij mare turbauit impius apoſtata Iulianus, florebat ſecundùm ſeculi dignitatem glorioſus, & ſecundùm Chriſtianam fidem clariſſimus vir Eliphius in vrbe Tullenſi, quæ ciuitas eſt Galliarum: cuius loci indigenę priſco nomine Leuci dicti ſunt. Habuit autem idem vir ſanctus fratrem ſanctiſſimum, treſque ſorores virgines, omnes memorabiles ſupernæ ciuitatis Hieruſalem municipes, quorum nomina, in libro vitæ ſcripta, hæc ſunt: Frater eius Eucharius, epiſcopalis gratię functus honore, palmam quoquè martyrij feliciter adeptus eſt, corpuſque eius in caſtro, quod dicitur ad * Liberdum, conditum eſt. Prima ſororum eius Menna, ſecunda Libaria, tertia dicta eſt Suſanna: fueruntque ſicut vnius fidei, ità & vnius eiuſdemque, ſcilicet monachicæ, profeſſionis. Et prima quidem, videlicet Menna, ſacra virgo vtrùm per martyrij palmam præſentem vitam finiërit, antiquitas literis non expreſſit, niſi quòd in virginitate permanens defuncta, & in loco, qui Porces dicitur, condita eſt. Secunda Libaria, & tertia Suſanna ſanctæ vitæ propoſitum ſanctiore martyrij gloria conſummauerunt. Et Libaria quidem apud ciuitatem, nomine Grandem: Suſanna verò in Campania tumulata eſt. His dictis, de huius ſancti viri fratribus ſecundùm carnem, & cohęredibus ſecundùm fidem, dicendum eſt de illa tempeſtate iam dicta, quòd tam magna fuerit, vt non mirari debeat quis, quòd illa quoquè Galliarum loca turbare potuit.

S. Eucharius Epiſcopus, frater eius.

Sorores S. Eliphij.

Libaria & Suſanna ſorores eius martyres.

CAP. II.

IVlianus iam dictus in initio quidem imperij ſui parcens Chriſtianis, clementior viſus eſt. Sciebat nãque, quòd priores perſecutiones nihil profuiſſent ad augmentum paganitatis: immò magis indè creuiſſent Chriſtiani, & pro vero dogmate moriendo, facti fuiſſent glorioſi. Fuerat nanque domeſticus hoſtis, vtpotè Chriſtianus fictus: quippè qui metuens Conſtantium, quia genere proximos tyrannidis formidine premebat, tonſus quoquè monachicam ſimulauerat vitam, & Lectorum ſociatus choro, diuinos codices in eccleſia populo audiente legerat. Sciens ergò & inuidens Chriſtianorum gloriæ, à tormentis abſtinuit, iudicans eſſe neceſſarium, vt ſermone potiùs & admonitione paganitatem colendam populo ſuaderet: credens etiam hinc ſe monſtrare clementem. Sic enim putabat potiùs roborari paganitatem, ſi ſe patientem ac mitem Chriſtiano populo demonſtraſſet. Verùm ſub hac ſimulatione philoſophicæ manſuetudinis, cuius laudem nimis ambiebat, non diù ſe crudelitas impij potuit continere. Auferebat enim ſubindè pecunias & ornamenta ſacra, templaque ſub Conſtantino & Conſtantio fundata, deſtruebantur: datæque ad ædificia pecuniæ, rurſùs exigebantur. Hac occaſione ſacerdotes & clerici & populus Chriſtianus crudeliter vexabantur. Omnes nanque poſſeſſiones atque pecunias eccleſiarum cum verberibus exquirens, ad medium iubebat afferri. Deindè ſcribens quoquè ad templorum pontifices & prouinciarum præſides, manifeſtabat & erga Paganitatem quantum ſtudium, & erga Chriſtianitatem quantum haberet odium. Vndè & libertatem ſuæ veſaniæ gentiles nacti, vindictam de Chriſtianis exigebant, querelam habentes aduersùs eos propter idolorum & templorum iniurias, quæ deſtructa erant temporibus Conſtantij & Conſtantini. Itaque innumera in omni terra & mari ab impijs contra pios illo tempore ſunt commiſſa mala, cùm apertè Deo odibilis Imperator contra pietatem leges poneret, fauore ſuffultus pontificum atque præſidum, maximeque Iuliani auunculi ſui, in paganitate deuoti, & Chriſtianos nimis odientis.

Iulian⁹ apoſtata cur initio minùs ſæuierit.

Iulianus ſimulator.

Iulianus admodùm infeſtus Chriſtianis.

CAP. III.

TAli vento tam valido tamque contrario tempeſtas exorta, nimirùm ſicut in omni terra, vt iam dictum eſt, ità & in Gallijs contra Chriſtianos detonabat, & ſanctæ Eccleſiæ nauicula quaſi in medio mari iactata fluctibus auxilio diuinitatis deſtituta eſſe videbatur: quemadmodùm Iulianus iam dictus, huius apoſtatæ Iuliani auunculus atque præfectus, inſultans, & impudenter contra ſacrum altare mingens, dixiſſe fertur, quia religio Chriſtiana eſſet diuina ſolicitudine deſolata. Sed reuerà inuiſi-

Iuliani, apoſtatæ Iuliani auunculi impietas.

Matth.14. inuiſibiliter ambulans ſuper aquas, aderat Dominus Ieſus, & Petrus more ſuo ipſe quoquè, vt veniret ad Ieſum, ſuper aquas gradiebatur, dum ſanctæ Eccleſiæ fides victorijs martyrum coronaretur, inter quos iſte cum germanis iam dictis victor claruit ſanctus Eliphius. Profectò niſi Dominus Ieſus breuiâſſet dies tyranni huius, optaret implere, quod comminatus fuerat, quia neque capita ſua Galilæos habere permitteret. Sic enim ob deriſionem, Saluatoris noſtri cultores denominare ſolebat. Sed iam tunc propter electos Dominus breuiauit dies, & ſicut dixit beatus Athanaſius, dum ab illo cogeretur ad fugam, videns circa ſe populum Chriſtianorum lachrymantem: Habete filij fiduciam: nubes eſt, & citò pertranſiet. ità factum eſt.

Minæ Iuliani Apoſtatæ.

CAP. IIII.

IN tanto ſpiritu procellæ, tantiſque fluctibus comprænenditur verus Chriſti cultor ſanctus Eliphius. Compræhenderunt eum primò perfidi Iudæi coniuncti paganis, & recluſerunt cum multis, ſcilicet cum trigintatribus Chriſtianis, propter nomen Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti eodem carcere concluſis. Diuina autem agente prouidentia, nocte patefacto carcere, ſanctus Eliphius vnà cum illis iam dictis trigintatribus Chriſtianis carcere egreſſus, Leucorum, id eſt, Tullenſem, ingreſſus eſt vrbem: ibi defunctam ſuam ſecundùm carnem genitricem ſepeliuit, quo debuit affectu, extremum hunc ei impendens honorem. Ibì quoquè, ſicut & in cæteris, non ſurdus fuit auditor legis, dicentis: Honora patrem tuum & matrem, vt ſis longæuus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi. Expleto itaque hoc debitæ pietatis obſequio. rursùs athleta Chriſti non ſolùm à Iudæis atque militibus paganis, verumetiam ab ipſis ſummis ac principalibus viris quçrebatur, vt aut impietati conſentiret, aut non conſentiens, mortem ſubiret.

S. Eliphius compræhēditur.

Sepelit matrem ſuam S. Eliphius. Exod. 20.

CAP. V.

NOn ab re quæritur, qualem per occaſionem Iudæi tunc temporis vehementiùs atque procaciùs ſeſe impénderint, aut impéndere potuerint eiuſmodi actionibus, ità vt & in iſtum Chriſti martyrem, & in multos alios penè ipſis crudelibus paganis promptiores atque erectiores fuiſſe legantur. Ad quod reſpondendum, quia Iulianus impius impios illos erexit, illorum flatus extumeſcere fecit, illis arma porrexit, illos eſſe fortes & confidentes fieri voluit, eô quòd ſciret illos potiſſimùm acerrimos eſſe inimicos nominis Chriſti.

Iudæos fouet Iulianus Apoſtata odio Chriſti.

CAP. VI.

HInc Eccleſiaſtica narrat hiſtoria, dicens: Iulianus etiam Iudæos contra Chriſtianos armauit, primumque conuocans, requiſiuit cur eis præcipiente lege ſacrificare, nequaquàm immolationibus vterentur. Cumque reſpondiſſent vno tantummodò loco ſibi offerre ſacrificium fuiſſe permiſſum: repentè iuſſit Deo odibilis deſtructum reſuſcitari templum, credens infelix Dominicum verbum ſe poſſe deſtruere, cuius per hoc veritatem oſtendit magìs. Hæc itaque verba Iudæi libenter accipientes, cunctis per diuerſum orbem mandauêre Iudæis. Qui vndiquè concurrentes, pecunias ad ædificium alacriter offerebant. Miniſtrauitque plurimum etiam Imperator, non largitatis gratia, ſed veritati repugnans: miſitque pariter præſidem, impiorum executorem digniſſimum præceptorum. Aiunt enim, quòd ad repurgatorium faciendum, argenteas * amas & cophinos & ſcaphas habuerint. Cumque iam fodere cœpiſſent, ſtatuto quidem die hoc multitudo plurima faciebat: nocte verò ſpontanea terra de valle creſcebat. Solutis itaque prioris etiam fundamenti reliquijs, noua omnia præparabant. Cumque gypſi & calcis multa modiorum millia congregâſſent, vis magna ventorum repentè reſpirans, tempeſtates atque procellæ ſubitò factæ, quicquid congregatum fuerat, diſperſerunt. Adhuc autem inſanientibus eis, & nequaquàm diuina longanimitate correptis, maximus primò terræmotus factus eſt, & quiſquis myſterijs diuinis nō fuerat imbutus, vehemēter attritus eſt. Cùm verò neque hoc terrerentur iudicio, ignis ex fundamentis, quæ fodiebantur, egrediens, plurimos fodientium concremauit, aliorum membra diſſoluit. Nocte quoquè plurimis in vicina porticu dormientibus, cadens ſubitò cum tecto ipſa porticus, dormientes oppreſſit. Alia verò die ſignum in cælo ſplendens Crucis apparuit: ſed & Iudçorum veſtes ſignaculo ſunt impletæ, non tamen ſplendenti, ſed nigro colore ſignatæ. Hæc itaque Deo rebelles conſiderantes, & diuina flagella contremiſcentes, ad propria ſunt reuerſi, confitentes eſſe Deum, qui ab eorum progenitoribus

Hiſt. Trip. lib. 6. cap. 43. Socrates Hiſt. Eccl. lib. 3. cap. 17.

Eccè impiū facinus Iuliani apoſtatæ.

* hamos

Diſſipat Deus conatus Iudæorum, templū ſuū inſtaurare volentium.

Signū Crucis appàret in cælo. Iudçi coacti confitentur

bus ligno probatur appenſus. Cùm hæc ità ſe habuerint, & Imperatori impijſſimo adeò placerent impij, quantum putas ſpiritum malignitatis ſibimet adſpirauerunt, & quibus modis quibuſcunque in locis erant, ſuum in Chriſtianos quasì naturale odium, coniuncti paganis per ſequentibus, adulantibus principibus edicta proponentibus, tanquàm benè facientibus, declarârunt? crucifixum eſſe Deum.

CAP. VII.

IGitur ſanctus Eliphius diuina, vt iam dictum eſt, virtute carcerem egreſſus, dum funeris materni exequias de more compleuiſſet, rurſùs tam à Paganis militibus, quàm à Iudæis quærebatur: & quia non latére volebat, quia martyrium non refugiebat, citò repertus eſt. Reuerſus nanque, ciuitatem Grandem intrauit, vbì tunc temporis Iulianus fuiſſe memoratur. Duobus ibidèm moratus diebus, multa non paucis beneficia præſtitit infirmis. Tranſiensque fluuium, nomine Veram, offendit impios executores dæmonum thecas in litore colentes. Iudæos ibidèm in eodem ſacrilegio non defuiſſe, eſt narratum. Hoc autem friuolum, nimiſque ſimpliciter dictum nonnulli exiſtimant, pro eo quòd noſtris temporibus tale quid inter ſacrilegia Iudæorum non reperitur. Neque enim nunc Iudæi idolis immolant, ſed vnum & ſolum creatorem Deum ſe adorare inaniter iactant. Optarent ergò ſtudioſi lectores, aliter ſcriptorem dixiſſe, quàm dixit aut ſcripſit. Præmiſſo nanque, Offendit in Iudæos, dæmonum thecas in litore colentes: erat autem ſabbatum, dies feſtus Iudæorum: Eccè, ait, quid nefarij Iudæi in ſuis ſabbatis agunt. Chriſtum Dei virtutem, & Dei ſapientiam contemnunt, & ad ſuam perditionem dæmonia colunt. Exigentibus enim ſuæ perfidiæ meritis, oracula prophetarum & præconia Apoſtolorum recusârunt: ſuas verò libenter aures dæmonijs accommodauerunt. Ego verò non omninò friuolum, immò ſolida veritate ſubnixum eſſe potuiſſe arbitror iſtud, ab eo taliter dictum. Non enim tunc temporis res ità erat, vt nunc eſt. Quarè hodiè Iudæi ſimulacra gentium non colunt? Nimirùm quia non ſunt. Quandiù erant, quandiù fiebant hæc opera manuum hominum, ſemper proni fuerunt ad cultum eorum, ſicut teſtantur libri ipſorum. Nunc autem, vbì ſecundùm prophetiam Eſaiæ, Dominus aſcendens ſuper nubem leuem, ingreſſus eſt Aegyptum huius ſeculi, & mota ſunt ſimulacra Aegypti à facie eius, & diſperiêrunt, fruſtrà volentibus ea retinere Aegyptijs, qualium iſte Iulianus notiſſimus, & verè Aegyptius fuit: nunc, inquam, quia non ſunt, idcircò non colunt Iudæi ſimulacra gentium: & illud, quod ſolum ſupereſt, & quod illa ſubuertit, omninò non pertinens ad ſimulacra gentium, idcircò non adorant, quia veritatem oderunt, ſecundùm myſticam ſimilitudinē ænei ſerpentis, quem exaltauit Moyſes in deſerto, ante noſtros & ipſorum oculos exaltatam. Proindè nullius laudis eſt Iudææ ſiue Synagogę quod per Oſee prophetam dictum eſt ei: Dies multos expectabis me, & non fornicaberis, & non eris viro: quia quòd non fornicabatur cum idolis, non ex ſuæ eſt continentiæ virtute, ſed ex defectu idolatriæ, quam poſt aduentum Chriſti, neque Pagani principes, neque iſte apoſtata potuit reſuſcitare.

Iterùm cōprehēditur S. Eliphius.

1. Cor. 1.

Defenditur prim' huius hiſtoriæ author.

Eſa. 19.

Cur Iudæi ſimulacra nunc non adorent.

Num. 21.

Oſee 3.

CAP. VIII.

IGitur beatus vir Eliphius, cùm vtroſque, ſcilicet & gentiles & Iudęos, in eodē ſacrilegio offendiſſet, verbū veritatis illis annunciabat, ſcilicet nihil eſſe, niſì perditionem in dæmonū phantaſmate: potiùs viuum & verum Deum, creatorem viſibilium & inuiſibilium, eiuſque filium Ieſum Chriſtum cum ſpiritu ſancto Deum vnum crederent, & colerent, quò peccatorum indulgentiam & ſempiternam animabus ſuis inuenirent requiem. Ferè ſexcenti & viginti viri, exceptis mulieribus, per illā eius admonitionem, gratia Domini cooperante, credidiſſe & baptiſmum ſalutis ſuſcepiſſe feruntur. Nunciantur autē hæc impijſſimo Iuliano, qui tunc temporis, vt iam dictum eſt, in eadem Galliæ ciuitate Grandi morabatur. Incertum autem, vtrùm Cæſar tantùm, an etiam Imperator eſſet illis diebus. Nam cùm anno tertio imperij ſui, ſeptimo verò, ex quo Cæſar à Conſtantio fuerat ordinatus, vitæ autem anno triceſimoprimo defunctus fuerit, vtrùm tempore imperij ſui aliquandò ad Gallias tranſierit, compertum ex hiſtorijs non habemus: ſed cùm Cæſar eſſet, tunc eum in Gallias veniſſe non dubium eſt. Imperator quippè Conſtantius, vt Eccleſiaſtica narrat hiſtoria, conſtituens eum Cæſarem, contra Barbaros deſtinauit ad Gallias. Hi nanque Barbari, quorum idem Conſtantius contra Magnentium tyrannū ſolatia petierat, cùm nihil profuiſſent contra tyrannum, Romanorum vaſtabant vrbes. Quocunque ergo tempore,

Multi credūt in Chriſtum, prædicante Eliphio.

Hiſt. Trip. lib. 5. cap. 12.

pore,ſiue quot per vices in Gallias venerit,quomodò aliquandò veniſſe dubium non eſt,in medio relinquentes,cætera proſequamur.

CAP. IX.

ACcepta hac relatione,tyrannus oblitus eſt ſuam hypocriſim, id eſt,philoſophicæ patientiæ ſimulationem,qua ſeſe intendebat demonſtrare clementem. Iratus eſt enim is,qui manſuetus & ab iracundia remotus, ab impijs vocari ſtudebat,& hac opinione ſuî nimiùm delectabatur. Credo tantam glorioſi viri fuiſſe libertatem, & zeli boni tam vehementem in eo feruorem,vt ſupra vires ſimulationis ſiue ſimulatoris eſſet pondus veræ virtutis, digna pro veritate verba facientis per os huius, in quo ſine dubio Chriſtus ipſe loquebatur. Nec verò in iſto ſolo,verùm & in alijs nonnullis patientiæ laudem perdidit,ità vt in furorem actus,eorum capita iuberet auferri : & licèt nonnullorum ſanguinem fundi aliquandò prohibuerit,ductus inuidia, nè moriendo fierent glorioſi,non eos in ciuitate habitare permiſit,quos fortiores, & in faciem ſibi reſiſtentes inuenit. Mirum,quòd circa tempus idem beatum Martinum nouum tyronem,& Chriſto militare cupientem,& dicentem ſibi : Hactenùs, Cæſar, militaui tibi : patere,vt nunc militẽ Deo : viuere permiſit,& infremuit quidẽ,ſed non eum occidit. Hunc autẽ, quin Chriſti martyrẽ faceret,qui martyribus inuidebat,nullo patientiæ figmento ſuſtinere vel differre potuit. Credo igitur, vt dixi,quòd magno zelo vir laudabilis tale quid feciſſet aut dixiſſet,propter qualia Chriſtianos ille vanus interficere ſolebat,tanquàm reos maieſtatis,non tanquàm propter cauſam ſiue profeſſionem,Chriſtianitatis ſcilicet,aut propter deſtructionem templorum, aut propter aliquod verbum,quod imperiali honori videri poſſet iniurioſum. Exempli gratia : Cùm apud Daphnem duo iuuenes, quorum alter Iuuentinus, alter dictus eſt Maximus,militia clari,ingemiſcerent videntes abominationes Iuliani, (nam fontes vrbis ſacrificijs violauerat,& cuncta venalia in publico,ſcelerata adſperſione contaminauerat,vt comedentes & bibentes polluerentur hoc modo) trium puerorum in Babylone ſplendentium ſermonibus vſi ſunt, dicentes : Tradidiſti enim nos Regi iniquo,qui receſſit à te vltra omnes gentes,quæ ſunt in terra. Hæc audiens ille, mitis atque philoſophus à ſuî ſimilibus nominatus, impietatis faciem protinùs enudauit, præcipiens eis amariſſimas plagas inferri : quos etiam luce priuauit : magìs autem, quod verius eſt, illius temporis infelicitate liberans, eos ad coronas ſempiternas tranſmiſit. Sed & plurimi nobilium,& dignitate fulgentium, vtentes tali fiducia, coronis æqualibus ſunt coronati. Fingebat enim,ſe in eis quaſi cauſam vlciſci imperialis iniuriæ,& hoc diuulgari iubebat,inuidens decertatoribus veritatis in appellatione martyrij pariter & honoris. Artemium quoquè,qui temporibus Conſtantij Dux fuit Aegypti,quoniam illius tempore idola multa confregerat,non ſolùm facultatibus nudum reddidit,ſed etiam capitis ſectione mulctauit. Hæc pro exemplo dicta ſint,quales ob cauſas ille ſanctos interficere non fuiſſet inſolitus, qui, vt iam dictum eſt,manſuetus & ab iracundia remotus,ab impijs vocabatur.

Inuidentia Apoſtatæ erga Chriſtianos.

De hoc lege vitam S. Martini, 11. Nouembris cap. 3.

Hiſt. Trip. lib. 6. cap. 34

Dan. 3.

Iuuentinus & Maximus martyres.

Artemius martyr. Hiſt. Trip. lib. 6. cap. 38

CAP. X.

VTranque cauſam, vt iſtum quoquè virum ſanctiſſimum interficeret, illum habuiſſe,ſimplex quoquè ſermo teſtatur paſſionis eius. Nam illum,qui accuſabat, inter cætera dixiſſe narrat : Conſidera Cæſar, quia tibi & ſemini tuo non proſpera, ſed aduerſa prophetat,& ſine vllo tuî timore contra tuam potentiam audacter rebellat. Ipſum quoquè Iulianum taliter contra eundem Chriſti martyrem loquentem inducit : Eliphi,quarè deos diſſipâſti,& incantationibus nefarijs ad nihilum deduxiſti? Niſi meo obtemperes præcepto,& renoues deos,atque colas,quos minutatìm confregiſti,gladius meus caput tuum diuidet particulatìm. Hinc manifeſtum eſt & illam,propter quam ſupradicti iuuenes Iuuentinus & Maximus ſimileſque illorum puniti ſunt,& illam ſanctum habuiſſe cauſam,propter quam Dux ille Artemius, alijque complures à tyranno interempti ſunt : ſcilicet quia & impietati eius palàm ore libero vir egregius in populo refragari non timuit,& templa ſiue idola,quæ ille colebat & coli iubebat,ſubuertit ſiue confregit.

S. Eliphius falſos deos diſſipauit & minutatim confregit.

CAP. XI.

CVm igitur ad reſtitutionem ſimulacrorum, quæ confregerat, compellenti Iuliano non cederet, iuſtiſſimum eſſe dicens, propter fidem Domini noſtri Ieſu Chriſti glorioſè mori,& ità cum illo in æterna felicitate lætari : tyrannus iam non valens continere belluinum animum in illa cauea ſimulationis, quanuis inuideret tan-

tæ Chriſtianorum ſpei, ſcilicet gloriæ martyrij, capitalem eum ſententiam ſubire præcepit: Flexis, ait, in terram genibus, extende ceruicem, & fulminantis gladij mortiferam, ſicut tibi prædixi, ſuſcipe plagam. Tunc martyr Chriſti paululùm induciarum, ad offerendam Deo orationem ſibi dari flagitauit. Quo impetrato, proſtrauit ſe in terram, & eleuans vocem, orauit, dicens: Domine Deus omnipotens, qui cælum terramque & omnia, quæ in eis ſunt, creâſti, & hominem ad imaginem & ſimilitudinem tuam factum, in paradiſo poſuiſti, eundemque ſuadente diabolo lapſum, per vnigeniti tui incarnationem & paſſionem reformâſti, & ſanctos & electos tuos non ad huius mundi gaudia, ſed ad labores & tribulationes miſiſti: ſupplicem ſerui tui exaudi orationem, & quia te ſolum timeo, & tota cordis alacritate diligo, nunc pro tuo nomine non ſolùm omnia corporis tormēta, ſed & ipſam ſubire mortem deſidero: animam meam iube ſuſcipi per manus Angelorum in paradiſo tuo cæleſti cum corona martyrij: iſtis autem, à quibus interficiendus ſum, quicunque ignorant & errant, cunctorum da indulgentiam peccatorum, & cum ſanctis tuis in regno tuo portionem: qui viuis & regnas cum vnigenito tuo & ſpiritu ſancto vnus & verus Deus in ſecula ſeculorum. Cumque fideles, qui aderant, reſpondiſſent, Amen: ſurgens ab oratione, & ſtans in medio multitudinis: Rogo, inquit, ad Cæſarem, vt dum me interfeceris, corpori meo concedas locum ſepulcri. Ille reſpondens: Concedo, ait, quemcunque locum elegeris. Attollens ergò Chriſti martyr oculos, & circunſpiciēs, vidit à longè montem excelſum: & ad Iulianum reſpiciens: En, inquit, Cæſar, montem cernis ipſum, in quo, volente Chriſto, ſepulturam habiturus ſum. Cùm interim ad multitudinem conuerſus fidelium, qui aderant, pro re & tempore loqueretur, adhuc quasi patiens expectabat tyrannus, nimirùm ad deuorandam animam potiùs, quàm ad occidendum corpus inhiante diabolo, qui per illum operabatur. Deniquè cùm iam ille teſtis Chriſti fideliſſimus cum Apoſtolo diceret, aut reuerà dicere poſſet: Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. multo enim melius. itemque illud: Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui: repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ: Iulianus ad blanditias ſeſe callidè inclinans: Accipe. inquit, dignitates, accipe honores, accipe aurum & argentum, & omnia bona poſſide. quæ nobis precioſa ſunt, & eſto amicus noſter in eâdem ſcientia, in eodem ſenſu. Vir ſanctus autem memor illius oſtenſionis, qua tentator diabolus Domino noſtro Ieſu Chriſto regna mundi & gloriam eorum oſtendens, dixit: Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me: dixit ad eum: Cæſar, à diabolo ſeductus es, & veritatis inquiſitores Chriſtianos ſeducere feſtinans. Pecunia tua & quæcunq; promittis, tecum ſint in perditionem. Ideò enim terrena promittis, vt cæleſtia tollas: & vitam tranſitoriam promittis, vt æternam ſubtrahas: & ad extremum ſine dubio idcircò ſuades caduca gaudia, vt amoueas ea, quæ ſunt æterna. Tunc in vocem exultationis & confeſſionis erumpens aduerſùs impietatem paganicam, Iudaicam, atque hæreticam, quæ videlicet impietas, velut Cerberus canis infernalis trium capitum, catholicam tunc vexabat Eccleſiam, clamauit & dixit: Ego in Deum verum credo, & ipſum adoro in ſubſtantia vnum, in perſonis trinum, creatorem totius mundi atque gubernatorem, initium & finem non habentem: cuius regnum incorruptum permanet in ſempiternum. Credo vnigenitū Dei patris omnipotentis filium, patri conſubſtantialem, coæternum atque coæqualem, ſpiritu ſancto operante in Maria virgine conceptum, verum hominem ſine virginitatis corruptione ex ea natum, ſub Pontio Pilato crucifixum, à mortuis tertia die reſuſcitatum, in cælos receptum, in die iudicij viuos ac mortuos iudicaturum, & vnicuique ſecundùm opera ſua redditurum.

Precatio S. Eliphij ſub mortem. *Orat pro ſuis interfectoribus.* *Philip 1.* *2. Tim 4.* *Blanditur martyri impius Apoſtata.* *Matth. 4.* *Egregia vox martyris.* *Confeſſio martyris.* *Cerberus infernalis in Eccleſiā Dei trino perſecutionis latratu deſæuit.* *Rom 2.*

CAP. XII.

IGitur lachrymæ intereà manabant ex oculis ab initio orationis, quam impetratis, vt iam dictum eſt, fudit inducijs. Et hoc infirmitatis eſſe videbatur illis, qui neſciebant, quid ſit illud. quod in Pſalmo dictum eſt: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum, Deus, non deſpicies. Et alibì: Tribulationem & dolorem inuéni. & nomen Domini inuocaui: & quod de ipſo capite beatorum lugentium, qui propter hocipſum, quòd lugent, beati ſunt, Apoſtolus dicit: Qui in diebus carnis ſuæ preces ſupplicationesque ad eum, qui ſaluum facere poſſet illum, cum clamore valido & multis lachrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia. Neſciebant hæc multi, qui aderant, maximeque tyrannus ille, cuius erat cor induratū, ſicut cor Pharaonis: & idcircò infirmus atq; pendulus martyr Chriſti

Pſal. 50. *Pſal. 114.* *Matth. 5.* *Heb. 5.* *Exod. 7. 8. 9. &c.*

eſſe videbatur. Vndè & promiſſis ſuis confringere tentauit illum idem inefficax malitiæ artifex, ſicut iam dictum eſt. Vbì autem inter ipſas lachrymas hic Domini teſtis, tantæ exultationis & confeſſionis extulit vocem, tunc ille odibilis Iulianus, immò habitator cordis eius ſpiritus nequam, diutiùs ferre non potuit, iubenſque caput eius

Impia vox Apoſtatæ.

abſque dilatione amputari, deridendo dixit: Videbo, ſi Chriſtus tuus liberet te, & ſurgere, atque tuis pedibus ambulare faciat te. Deridebat enim eum pro eo, quod, ſicut iam ſuprà dictum eſt, poſtulata & conceſſa ſibi electione ſepulcri, dixerat illi: En

Capite cæditur martyr.

Cæſar, montem cernis ipſum, in quo, demonſtrante Chriſto, ſepulcrum habiturus ſum. Itaque propoſitū habens in corde eius ſpiritus nequam, quòd aliter ſepulcrum illi non fieret, niſi ad montem longè remotum, quem ſibi elegerat, pedibus ſuis ambularet, deriſionem huiuſmodi locutus eſt. Dominus autē Ieſus gloriam ſuam econtrà manifeſtare dignatus eſt, vt videret, & confunderetur hoſtis eius Imperator impiorum, falſus & verus diaboli ſatelles, & ignis inuidiæ magis ac magis eum deuora-

Inſigne miraculum.

ret. Martyris quippè corpus erexit ſe per virtutem Chriſti, & ambabus amplexum manibus caput ſuum, per vnum milliare, comitantibus vtiquè Angelis, & Chriſtum collaudantibus, deportauit, & ità vſque ad montem illum ſine vlla offenſione peruēnit. Deindè ſubijt in montem ipſum, & ibì lapidem colore album, ſitu planum, in-

Itèm aliud.

ueniens, ſedit ſuper eum. Protinùs duritia lapidis officioſè ceſſit pio martyri. etenim quaſi cera benè mollis inſidenti gremium aperiens, concauum ſubſellium præbuit, ſecuturis memorabile ſeculis. Vndè hactenùs mons ille, mons dicitur ſancti Eliphij. Eſt autem inter Frumentoſam & Grandem medius, ab vtraque millibus diſtans ſenis, ab Aquilone Tullenſem vrbem, ab Auſtro verò Grandem habens. Intereà cōplures

Morbidi curantur.

infirmi, diuerſis languoribus afflicti, paſſionem glorioſi martyris venerantes, & Chriſti nomen, in ea collaudantes, meritis ipſius ſanitati redditi ſunt. Hæc videntes pij, lætati ſunt: impij zelo maligno zelati ſunt, & orta inter vtroſque pugna, fideles martyris magnifici meritis adiuti, & Chriſto donante victis infidelibus, glorioſam victoriam adepti, extinctorum corpora paganorum in proximum fluuium proiecerūt. Martyrizatus nempe eſt beatus martyr in prato amœno, quod ſitū eſt in ripa fluuioli ſuprà memorati, cui nomen Vera, decimoſeptimo Calendas Nouembris. Super ſacratiſſimum corpus eius ædificatum eſt à fidelibus oratorium, vbì fideliter petentibus multarum præſtantur beneficia virtutum.

VITA DEOGRATIAS EPISCOPI CARTHAGINENSIS, AGONESQVE ET MARTYRIA MARTINIANI, *Saturiani, Maximæ, Valeriani Epiſcopi, Armogaſtis, Maſculæ & Saturi confeſſorum, per D. Victorem Epiſcopum Vticenſem ſcripta.*

17. Octobr. quòd ad quoſdam attinet.

FACTVM eſt, ſupplicante Valentiniano Auguſto, Carthaginenſi Eccleſiæ poſt longum ſilentium deſolationis Epiſcopum ordinari, nomine Deogratias. Cuius ſi nitatur quiſquam, quæ per illum Dominus fecerit, paulatim excurrere, antè incipiēt verba deficere, quàm ille aliquid valeat explicare. Illo igitur Epiſcopo conſtituto, factum eſt peccatis vrgentibus, vt vrbem illam quondàm nobiliſſimam atque famoſam, decimoquinto regni ſui anno Geiſericus caperet Romam. Et ſimul exindè regum

Roma à Vandalis capta.

multorum diuitias cum populis captiuauit. Quæ dum multitudo captiuitatis Africanum attingeret litus, diuidentibus Vandalis & Mauris ingentem populi quantitatem, vt moris eſt Barbaris, mariti ab vxoribus, liberi à parentibus ſeparabantur. Statim ſategit vir Deo plenus

Deogratias Epiſcopus redimit captiuos.

& charus, vniuerſa vaſa miniſterij aurea vel argentea diſtrahere, & libertatem de ſeruitute Barbarica liberare, & vt coniugia fœderata manerent, & pignora genitoribus redderent. Et quia loca nulla ſufficiebant ad capeſſendam multitudinem tantam, baſilicas duas nominatas & amplas, Fauſti & Nouarum, eorum lectulis atque ſtraminibus deputauit, decernens per ſingulos dies, quantum quis pro merito acciperet.

Summa ei[illegible] hum[illegible]

Et quia pleroſque inſuetudo nauigij & crudelitas captiuitatis afflixerat, non paruus inter

inter eos fuerat numerus ægrotorum, quos ille beatus Antiſtes vt nutrix pia, per momenta ſingula cum medicis circuibat, ſequentibus cibis, vt inſpecta vena, quid cui opùs eſſet, illo præſente daretur. Sed nec nocturnis horis ab hoc opere miſericordiæ feriabatur, ſed pergebat excurrens per ſingulos lectos, ſciſcitans qualiter quiſque haberet: ità ſe tradiderat omninò labori, vt nec defeſſis membris, nec carioſæ iam ſenectuti parceret. Quo liuore Arriani ſuccenſi, dolis cum quamplurimis voluère ſæpiùs enecare. Quod (credo) præuidens Dominus, citò paſſerem ſuum de manibus accipitrum voluit liberare. Cuius exitum ità vrbici captiui planxerunt, vt tunc ſe putarent magìs tradi manibus Barbarorum, quandò ille perrexit ad cælum. Functus eſt autem ſacerdotio annis tribus. Cuius amore & deſiderio populus attentus, potuerat membra digni corporis rapere, niſi conſilio prudenti dum auocatur, neſciente multitudine, ſepeliretur.

Inuidentia Arrianorũ.

Functus eſt ſacerdotio annis trib⁹.

Et quia tacendum ſemper non eſt de impietatibus hæreticorum, nec verecundum poterit eſſe, quod ad laudem proficit patientis: ordinator quondàm memorati ſacerdotis nomine Thoma, dum varijs ab eis inſidijs ſæpiùs arctaretur, quodam tempore venerabilem ſenem in publica facie catomis ceciderunt. Quod ille non ad opprobrium, ſed ad mercedem computans gloriæ ſuæ, in Domino lætabatur. Vndè factum eſt, vt poſt obitum Epiſcopi Carthaginis, Zeugitanæ & proconſulari prouinciæ Epiſcopos interdiceret ordinandos, quorum erat numerus centum ſexagintaquatuor. Qui paulatìm deficientes, nunc qui ſimul ipſi ſuperſunt, tres tantùm eſſe videntur: Vincentius Gigitanus, Paulus Sinnaritanus, verè merito & nomine Paulus, & alius Quintianus. Qui nunc perſecutionem fugiens, apud Edeſſam Macedoniæ ciuitatem commanet peregrinus. Sed etiam martyria quamplurima eſſe probantur, confeſſorum autem ingens & plurima multitudo, ex quibus aliqua narrare tentabo.

Hoc tẽpore multi in eccleſia martyres & confeſſores.

Erant tunc ſerui cuiuſdam Vandali (fuit hic Vandalus de illis, quos Millenarios vocant) Martinianus, Saturianus, & eorum duo germani: erat & conſerua eorum, quædam egregia Chriſti ancilla, nomine Maxima, corpore ſimul & corde decora. Et quia Martinianus armifactor erat, & domino ſuo ſatìs videbatur acceptus, & Maxima vniuerſæ domui dominabatur: credidit Vandalus, vt fideles ſibi magìs memoratos faceret famulos, Martinianum Maximamque coniugali conſortio ſociare. Martinianus adoleſcentulorum ſecularium more cõiugium affectabat: Maxima nanque iam Deo ſacrata, humanas nuptias refutabat. At vbì ventum eſt, vt cubiculi adirentur ſecreta ſilentia, & Martinianus neſciens, quid de illo decreuerat Deus, maritali fidutia quasì cum coniuge cuperet cubitare, viua ei voce memorata famula Chriſti reſpondit: Chriſto ego, ô Martiniane frater, membra mei corporis dedicaui, nec poſſum humanum ſortiri coniugium, habens iam cæleſtem & verum ſponſum. Sed dabo conſilium: ſi velis, poteris & ipſe tibi præſtare cùm licet, vt cui ego concupiui nubere, delecteris & ipſe ſeruire. Ità factũ eſt, Domino procurante, vt obediens virgini, etiam adoleſcens ſuam animam lucraretur. Neſciente igitur Vandalo, compunctus atque ſpiritualis ſecreti commercium mutuatus Martinianus, etiam ſuis fratribus perſuaſit, vt theſaurum quem inuenerat haberent, vtpotè germani communem. conuerſus eſt itaque cum tribus fratribus ſuis. Dei puella comitante, nocte clàm egredientes, Tabraceno monaſterio, cui præerat tunc nobilis paſtor Andreas, ſociantur. Illa verò haud procùl monaſterium incoluit puellarum.

Sequitur hiſtoria prænominatorum martyrum.

Chriſto dedicata non poteſt homini nubere.

Sciſcitante igitur barbaro inquiſitionibus & muneribus crebris, quod geſtũ erat, celari non potuit. Inueniens itaque iam non ſua, ſed Chriſti mancipia, conijcit in vinculis, & varijs tormẽtis Dei famulos inſectatur, agens cum eis non tantùm vt pariter miſcerentur, ſed quod grauius eſt, per rebaptizationis cœnum fidei ſuæ ornamenta turparent. Peruenit hocipſum vſque ad notitiam Geiſerici. Decernit Rex, vtì tandiù * implicabilis ferus ſeruos affligeret, quandiù illius ſuccumberent voluntati. Iubet in modum ſerrarũ fuſtes robuſtos velutì palmatos cum ſtirpibus fieri, qui quatientibus tergis non ſolùm oſſa confringerent, ſed etiam terebrantes aculei intrinſecùs remanerent. Qui dum ſanguis efflueret, & diſſipatis carnibus viſcera nudarentur, ſequenti die, Chriſto medente, incolumes reddebantur. Hoc ſæpiùs ac multo factum eſt tempore, & nulla plagarum veſtigia videbantur, ſancto ſpiritu ſubindè curante. Poſt hoc arctatur Maxima duræ cuſtodiæ, cuſpidique crudeli extenditur. Cui cùm Dei ſeruorum non deeſſet frequentia viſitantium, videntibus cunctis, ingentium lignorum putreſcens

for. *implacabilis

Vide immanis ſupplicij genus.

Maxima dirè affligitur

Liberatur. treſcens ſoluta eſt fortitudo. Miraculum hoc voce omnium celebratur, & nobis, ad quem cuſtodia pertinebat, cum ſacramento teſtatus eſt ità fuiſſe.

Aſt vbì Vandalus virtutem neglexit cognoſcere diuinam, cœpit in domo eius vindicatrix ira graſſari. Moritur ipſe ſimul & filij, familiæ atque animaliũ quæcunque optima erant, pariter intereunt. Remanſitque domina vidua, marito, filijs & ſubſtantia deſtituta: ſeruos Chriſti cognato Regis Seſaoni gratia muneris offert. Qui cùm eos, vtpotè oblatos, cum gratulatione nimia ſuſcepiſſet, filios & domeſticos ſanctorum merito malè cœpit dæmon varijs motibus agitare. Ex ordine ille cognatus, vt geſtum erat, ſuggerit Regi. Decernit ſtatìm Rex, cuidam gentili Regi Maurorum, cui nomen erat Capſur, relegandos debere tranſmitti: Maximam verò Chriſti famulam, confuſus & victus, propriæ voluntati dimiſit, quæ nunc ſupereſt virgo, mater multarum virginum Dei, nobis etiam nequaquàm ignota. Peruenientes autem traduntur memorato Regi Maurorum, commanenti in parte eremi, quæ dicitur Caprapicti. Videntes igitur Chriſti diſcipuli multa apud gentiles & illicita ſacrificiorum ſacrilegia, cœperunt prædicatione & cõuerſatione ſua ad cognitionem Domini Dei noſtri Barbaros inuitare: & tali modo ingentem multitudinem gentilium Barbarorum Chriſto Domino lucrauerunt, vbì anteà nulla fama Chriſtiani nominis fuerat diuulgata. Tunc deindè cogitatur quid fieret, vt ager iam cultus & egranunatus vomere prædicationis, Euangelicum ſuſciperet ſemen, & imbre ſacri baptiſmatis rigaretur. Mittunt legatos per itinera diſtenta deſerti: peruenitur tandèm ad ciuitatem Romanam. Rogatur Epiſcopus, vt presbyterum & miniſtros credenti populo deſtinaret. Explet cum gaudio, quod petebatur, pontifex. Dei conſtituitur Eccleſia, baptizatur multitudo maxima Barbarorum, & de lupis grex fœcundus multiplicatur agnorum. Hoc Geiſerico relatione ſua nunciat Capſur. De qua re ſurgens inuidia, iubet famulos Dei ligatis pedibus poſt terga currentium quadrigarum, inter ſpinoſa loca ſyluarum pariter interire, vt ducta atque reducta dumoſis lignorum aculeis innocentium corpora carperentur, ità deligans, vt exitum ſuum inuicèm peruiderent. Qui cùm è vicino currentibus Mauris, ſeſe mutuò conſpicerent, vale ſibi in anguſto fugæ vnuſquiſque ità dicebant: Frater, ora pro me: impleuit Deus deſiderium noſtrum. taliter peruenitur ad regnum cælorum. Itaque orando atque pſallendo, gaudentibus Angelis pias animas emisêre. Vbi vſque in hodiernum diem non deſinit ingentia mirabilia Ieſus Chriſtus Dominus noſter operari. Nam nobis beatus quondàm Fauſtus Buronitanus Epiſcopus atteſtatus eſt, cæcam quandam mulierem illuminatam fuiſſe, vbi ipſe aderat præſens.

Maxima dimittitur, & fit Abbatiſſa. *Sancti prædicant Barbaris fidem Chriſtianã.* *Multi credũt in Chriſtum.* *Sancti martyres crudeliter vexantur.* *Animas cælo reddunt.*

Accenditur propter hæc aduersùs Dei Eccleſiã Geiſericus. Mittit Proculum quendam in prouinciam Zeugitanam, qui coarctaret ad tradendum miniſteria diuina vel libros cunctos Domini ſacerdotes, vt primò armis nudaret, & ità faciliùs inermes hoſtis callidus captiuâſſet. Quibus ſe non poſſe tradere clamantibus, ipſe rapaci manu cuncta depopulabatur, atque de pallijs altaris, proh nefas, camiſias ſibi & temeralia faciebat. Qui tamen Proculus huius rei executor, fruſtatìm ſibi comedens linguam, in breui turpiſſima conſumptus eſt morte. Tunc enim S. Valerianus, Abenſis ciuitatis Epiſcopus, dum viriliter, ſacramenta diuina nè traderet, dimicâſſet, totàs ciuitatẽ ſingularis iuſſus eſt pelli, & ità præceptum eſt, vt nullus eum neque in domo, neque in agro dimitteret habitare. Qui in ſtrata publica multo tempore nudo iacuit ſub aëre: annorum erat plùs octoginta: quem nos tunc indigni, in tali exilio meruimus ſalutare.

Vide impiũ conatũ Arriani. *Nota lector Valerianus Epiſcopus.*

Quodam tempore paſchalis ſolennitas agebatur, & dum in quodam loco, qui Regia vocitatur, ob diem paſchalis honoris noſtri ſibimet clauſam eccleſiam reſeraret, compererunt Arriani. Statìm quidam presbyter eorum Andiot nomine, congregata ſecum armatorum manu, ad expugnandam turbam accenditur innocentum. Introëunt euaginatis ſpathis, arma corripiunt, alij quoquè tecta conſcendunt, & per feneſtras eccleſiæ ſagittas ſpargunt. Et tunc fortè & canente populo Dei, lector vnus pulpito ſiſtens, alleluiaticum melos canebat. Quo tempore ſagitta in gutture iaculatus, cadente de manibus codice, mortuus pòſt cecidit ipſe. Nam & alij quamplurimi ſagittis & iaculis in medio crepidinis altaris probantur occiſi. Nam qui gladijs tunc interempti nõ ſunt, poſteà pœnis attriti, regio iuſſu omnes penè necati ſunt, præſertìm maturioris ætatis. Alibì nanque, ſicut Thunazudæ contigit, Galibus, vico Ammoniæ, vel alijs in locis, tempore, quo ſacramenta Dei populo porrigebantur, introeuntes

Chriſtiani cæduntur.

maximo

maximo furore, corpus Chriſti & ſanguinem pauimentis ſparſerunt, & illud pollutis pedibus calcauerunt. Ipſe enim Geiſericus præceperat, ità perſuadentibus Epiſcopis ſuis, vt intrà aulam ſuam filiorumque ſuorum non niſi Arriani per diuerſa miniſteria ponerentur. Inter alios ventum eſt tunc ad Armogaſtem noſtrum. Cuius cùm diù ac ſæpiùs tibias torquendo tumentibus confringerent chordis, & frontem, in qua Chriſtus vexillum ſuæ fixerat Crucis, rugatam magiſque aratam deſcendentes atque mugientes oſtenderent nerui, vt fila aranearum, ſancto cælum reſpiciente, crepabāt. At vbi tortores neruicas chordas diſruptas eſſe viderunt, allatis crebriùs fortioribus chordis atque canabinis, illo nihil aliud, niſi Chriſti nomen inuocante, illa omnia vaneſcebant. Sed & capite deorsùm dum ad vnū penderet pedem, dormire quaſi ſuper lectū plumis ſtratum, omnibus videbatur. Quem cùm Theodoricus Regis filius, qui eius dominus erat, pœnis non valentibus, capite truncari iuſſiſſet, à ſuo prohibetur Iucundo presbytero, dicente ſibi: Poteris eum diuerſis afflictionibus interficere. Nam ſi gladio peremeris, incipient Romani martyrem prædicare. Tunc Theodoricus in Byzacenam prouinciam ad fodiendas eum condemnat ſcrobes. Poſteà quaſi ad maius opprobrium haud procul Carthagine, vbì ab omnibus videretur, paſtorem eum præcepit eſſe vaccarum.

Nota facin. Arrianis & ſimilibus impijs dignum.
Hiſtoria confeſſorū.
Armogaſtes inſignis cōfeſſor.
Damnatur exilio.

Inter hæc Domino reuelante, cùm dormitionis ſuæ proximum cerneret diem, aduocat quēdam Felicem venerabilem Chriſtianum, procuratorem domûs filij Regis, qui Armogaſtem vt Apoſtolum venerabatur, dicitque illi: Tempus meæ reſolutionis aduénit: obſecro te per fidem, quam vtrique tenemus, vt ſub hac ſiliquæ arbore me ſepelire digneris, redditurus Domino noſtro, niſi feceris, rationem: non quòd ille curaret, vbì aut qualiter ſuum ſepeliretur corpus, ſed vt illud demonſtraretur, quod ſeruo ſuo reuelauerat Deus. Reſpondet Felix & dicit: Abſit à nobis, confeſſor venerabilis: ſed ſepeliam te in vna baſilicarū cum triumpho & gratia, quam mereris. Cui beatus Armogas: Non, ſed quod dixi, facturus es. Ille timens Dei hominem contriſtare, veraciter, quod ingeſſerat, promiſit eſſe facturum. Statim intrà pauciſſimos dies comes bonæ confeſſionis de hac vita migrauit. Feſtinauit Felix ſibi delegatum ſub arbore fodere ſepulcrum. Cui cùm intextæ radices & ſoliditas aridæ telluris moram facerent, & labore angeretur, quòd tardiùs ſancti membra corporis humarentur, tandèm abſciſſis radicibus, multo altiùs terram cauans, conſpicit ſarcophagū ſplendidiſſimi marmoris præparatum, qualem fortè nullus omninò habuit Regum. Sed nec quendam Archiminum, nomine Maſculinum, debeo præterire. Qui cùm multis inſidijs premeretur, vt catholicam omitteret fidem, ipſe eum Rex poſteà blandiendo affatibus ſecularibus * mutabat, promittens multis eum diuitijs cumulandum, ſi voluntati eius auditum facilem commodâſſet. Qui cùm fortis atque inuictus maneret, iubet eum ſubire ſententiam capitalem, ità tamen callidus occultè præcipiens, vt ſi in illa hora vibrantis gladij pertimeſceret ictum, magìs eum occideret, nè martyrem glorioſum feciſſet. Si autem fortem in confeſſione conſpiceret, à gladio temperaret. Sed ille vt columna immobilis, Chriſto ſolidante, fortis effectus, confeſſor reuertitur glorioſus. Etſi martyrem inuidus hoſtis noluit facere, confeſſorem tamen noſtrum non potuit violare.

Obitus ſuus ei reuelatur
Nota rē admirandam.
Archimini Maſculini conſtantia.
* inuitabat, legendum puto.
Eccè tyrannū qui animas cupiebat iugulare non corpora.

Nouimus & alium ea tempeſtate nomine Saturum. Qui cùm lucidum eſſet membrum Eccleſiæ Chriſti, & prauitatem Arrianorum libertate catholica frequenter argueret, (fuit hic procurator domûs Hunerici) conuenitur, accuſante Mariuado quodam diacono, quem Hunericus infauſtus ſingulariter honorabat, vt fieret Saturus Arrianus. Promittuntur honores & diuitiæ multæ, ſi faceret: præparantur ſupplicia dira, ſi nollet. Hac optione propoſita, vt ſi regalibus iuſſis non obediret, primò facta diſcuſſione, & antè amiſſa domo vel ſubſtantia, diſtractis omnibus mancipijs ac filijs, vxor eius, ipſo præſente, camelario in coniugium traderetur. Quod ille plenus Deo, magìs vt velociter proueniſſet, impios prouocabat. Ob quam cauſam vxor eius indncias viſa eſt ab his, qui exequebantur, neſciēte marito, petiſſe. Accedit ad maritum alia Eua, conſilio magiſtrata ſerpentis. Sed ille, Adam non fuit, qui illecebroſa vetitæ arboris poma contingeret: quia non indigens, ſed Saturus, vocabatur, ſaturatus ab vbertate domûs Dei, & torrente deliciarum eius potatus. Aduenit mulier ad locum, vbì maritus ſingularis orabat, conſciſſis veſtibus crineque ſoluto, ſecum comitātibus filijs, vnamque infantulam, quæ tunc lactabatur, manibus geſtans, quæ neſciētis projicitur ad pedes mariti. Etiam ipſa ſuis genua cōplectitur vlnis, ſibilans vociferatione draco-

Præclara virtus Saturi confeſſoris.
Gen.3.
Pſal.35.

Digitized by Google

Vxor cũ nititur euertere.

draconis : Miſerere meî dulciſſime ſimul & tuî : miſerere communibus liberis, quos conſpicis ipſe. Non ſubiaceant conditioni ſeruili, quos claros proſapia reddidit generis noſtri. Non ſubijciar ego indigno & turpi coniugio, viuente marito, quæ mihi ſemper inter coæuas plaudebam de Saturo meo. Cognoſcit Deus, quia inuitus facturus es hoc, quod fortè voluntariè aliquanti fecerunt. Cui ille Iob ſancti voce reſpondit : Tanquàm vna ex inſipientibus mulieribus loqueris. Formidarem, mulier, ſi ſola eſſet huius vitæ amara dulcedo : artificio, coniunx, diaboli miniſtraris. Si diligeres maritum, nunquàm ad ſecundam mortem attraheres proprium virum. Diſtrahant filios, ſeparent vxorem, auferant ſubſtantiam : mei Domini ego ſecurus de promiſſis verba tenebo : Si quis non dimiſerit vxorem, filios, agros aut domum, meus non poterit eſſe diſcipulus. Quid vltrà ? diſcedente muliere cum filijs refutata, confortatur Saturus ad coronam : diſcutitur, expoliatur, pœnis conteritur, mendicus dimittitur. Interdicitur ei prodeundi acceſſus : totum ei tulerunt, ſtolam tamen baptiſmatis auferre non potuerunt.

Iob 2. — Luc. 14. — Conſtantia S. Saturi.

Poſt hæc Geiſericus eccleſiam Carthaginis claudi præcepit, diſſipatis atque diſperſis per diuerſa exiliorum loca, quia Epiſcopus non fuerat, preſbyteris & miniſtris. Quę vix reſerata eſt, Zenone principe ſupplicante per patricium Seuerum, & ſic vniuerſi ab exilio redièrunt. Quæ verò in Hiſpania, Italia, Dalmatia, Calabria, Apulia, Sicilia, Sardina, Brutijs, Lucania, Epiro vel Hellada geſſerit, meliùs ibì ipſi, qui paſſi ſunt, miſerabiliter lugenda narrabunt. Sed etiam perſecutionis noſtræ à Geiſerico, quanto ſublimiter, tanto crudeliter geſtæ, iſte ſit finis. Durauit autem in regno annis xxxvij. menſibus tribus.

VITA S. GALLI ABBATIS ET CONFESSORIS, EDITA A VVALAFRIDO STRABO ABBATE *Augienſi, non autem Abbate S. Galli, vt quidam non rectè aiunt.*

PRAEFATIO AVTHORIS.

1. Reg. 15. — Ierem. 1. — Ibidem.

NIsì me ſanctarum authoritas ſcripturarum, & præcipuè illa veridici prophetæ ſententia, qua ſacrificio obedientia pręfertur, ad neceſſitatem obediendi conſtringeret, præceptis veſtris, ô ſanctiſſimi patres, apologiæ huiuſmodi genus opponerem : Si propheta, *qui antè, quàm formaretur in vtero, à Domino electus eſt, & priuſquàm exiret de ventre, ſanctificatus eſt : dum eum Dominus ſpiritu ſuo illuſtrans, verbi officio manciparet, de ætatis infirmitate & ignorantia conqueſtus eſt : quid ego peccator acturus ſum, qui in iniquitate conceptus, & in delicto profuſus, propter ſordes vitæ, incircunciſus ſum corde & auribus : quia videlicet nec ſcientiam dignè percipio, nec audita deuotè conſeruo? Quomodò iuſtitias Domini enarrabo, & aſſumam teſtamẽtum eius per os meum, cuius ætatem nec tempus adhuc impleuit, nec ſcientia commendauit? cuius dicta nec doctrina corroborat, nec vita confirmat? præſertìm cùm ea ſcribere iubeatis & ordinare, quorum dignitatem vix animo torpente conijcio. Tres tamen ob cauſas audendi talia viam inuenio, ſcilicet quòd credo me à Domino ſubleuandum, ob cuius iuſſa pariter ac promiſſa, quod virium conſideratione exhorrui, obediendi cupiditate ſuſcepi. Deindè quòd me confido beati Galli interceſſione, veſtriſque precibus adiuuari, pro quorum veneratione ac amore grande onus humeris aptaui debilibus. Poſtremò, quòd alienis inſiſto veſtigijs, veritatiſque tenendæ lineam nouis tantummodò cogor paſſibus demetiri. Vitam igitur ſancti confeſſoris Chriſti Galli, patroni noſtri, cuius corporis theſaurum fidelibus ſeruatis excubijs, ſenſu nobilem, ſcripto degenerem, vultis à me lumine rectæ locutionis ornari, & ſeriem cõfuſam capitulorum diſtingui limitibus.

Tribus de cauſis hanc author deſcribit hiſtoriam.

Ego cùm me nõ poſſim ab hoc excuſare negocio, eligo potiùs pro ignauia lacerari, quàm pro inobedientia condemnari. Porrò dum pridèm ipſum opus perlegerem, inuéni ab authore eiuſdẽ conſcriptionis terram, quam nos Alemanni vel Sueui incolimus, Altimanniam ſæpiùs nominari : ſed ipſius nominis originem quærens, apud nullum Scriptorum, quorum adhuc notitia nos reſperſit, eius reperi mentionem. Nisì fallor enim, ab alto ſitu prouinciæ idem vocabulum à modernis conſictum

Altimãnia.

ſictum eſt. Nam iuxta Scriptores authenticos, pars Alemanniæ vel Sueuiæ, inter alpes Pœninas & meridianum litus Danubij ſita, Rhetia dicitur. Porrò quod eſt ad Septentrionalē plagam Iſtri, Germaniæ deputatur. Et vt non noſtra dicere exiſtimemur, aliquos ipſius rei teſtes aſſciſcimus. Paulus Oroſius, in cuius dictis fides omniū concordat, de ſitu terræ ſcribens, hæc inter cætera ponit: Pannonia, Noricus & Rhetia habent ab oriente Mœſiam, à meridie Hiſtriam, ab Africo Alpes Pœninas, ab occaſu Galliam Belgicam, à circio Danubij fontem, à Septentrione Danubium & Germaniam. Cùm Noricus regio ſit Baioariorum, & eius Septentrionalis terminus Danubius & Germania, neceſsè eſt Rhetiam, quæ ſimul ponitur, eiſdem finibus Aquilonem verſùs terminari. Solinus quoq; in Polyhiſtore, vbì Galliæ facit mentionem, has prouincias vno terrarū tractu poſitas, his verbis deſignat: Ex iſto ſinu, videlicet Galliæ, quaqua parte orbis velis, exeas. Si Thracia ſit petenda, excipit ager Rheticus, bonus frugibus, Brigantino lacu nobilis: Indè Noricus frigidus, parciùs fructuoſus: qua ſubducitur à iugis Alpium, admodùm lætus. Dehinc Pannoniæ viro fortes, ſolo plano vbertoque, Drauo Sauoq; inclytis amnibus circunfluæ. Si Rhetia ſolummodò infra Alpes eſt, vt multi volunt, quæ conſequentia eſt, vt Noricum à Gallia pergentes, aſperitatem Alpium tranſcendamus, & non potiùs per maiorem Rhetiam recto itinere Noricum vſq; tendamus? In qua etiam Rhetia, ſecundùm ſupradictam ſententiam, Brigantium oppidum, iam vetuſtate collapſum, lacui, qui Rheno interfluente efficitur, nomen dedit: qui alio nomine, iuxta Græcam etymologiam, Potamicus appellatur. Igitur quia mixti Alemannis Sueui, partem Germaniæ vltra Danubium, partem Rhetiæ inter Alpes & Iſtrum, partemq; Galliæ circa Ararim obſederunt, antiquorum vocabulorum veritate ſeruata, ab incolis nomen patriæ deriuemus, & Alemanniam vel Sueuiam nominemus. Nam cùm duo ſint vocabula, vnam gentem ſignificantia, priori nomine nos appellant circunpoſitæ gentes, quæ Latinum habent ſermonem: ſequenti, vſus nos nuncupat barbarorū. Similiter ſcimus Francos partes Germaniæ, vel Galliæ, non ſolùm poteſtati, ſed etiam ſuo nomini ſubiugâſſe. Et quia prouinciarum deſcriptiones attigimus, liceat paucis Hiberniæ inſulæ, de qua nobis tantum decus emicuit, iuxta eoſdem authores, ſitum commemorare. Hibernia inſula, vt ſcribit Oroſius, inter Britanniā & Hiſpaniam ſita, longiore ab Africo in boream ſpatio porrigitur. Hæc propior Britanniæ, ſpatio terrarum anguſtior, ſed cæli ſoliſque temperie magìs vtilis: & vt ſupradictus Solinus teſtatur, ità pabuloſa, vt pecua ibì, niſì interdùm æſtate à paſtibus arceantur, in periculū agat ſaties. Illic nullus anguis, auis rara. Quàm horrenda verò ipſe vel alij de moribus incolarum eius teſtentur, fide Chriſti iam lucente, ſuperſedendum eſt: quia vbì ſuperabundauit peccatum, ſuperabundauit gratia: & à ſolis ortu Indis vel Aethiopibus, vſque ad occaſum Britannis vel Scotis, iam laudabile eſt nomen Domini. Excelſus enim eſt ſuper omnes gentes Dominus, & ſuper cælos gloria eius.

Paulus Oroſius. *Lacus Brigātinus, vel Potamicus.* *Frāci Gallias ſubiugāt.* *Hiberniæ deſcriptio.* *Pecua, antiquè dictum, pro pecora.* *Rom. 5.* *Pſal. 112.* *Ibidem.*

Obſecro itaq; te, Goſberte chariſſime, Abba monaſterij S. Galli, cunctoſq; fratres, qui ſub te militiæ deſeruiunt ſpiritali, vt me orationibus adiuuetis, quatenùs & hoc opus, & alia deincèps dignè Deo merear explicare. Nam ſi gratanter rectè à nobis poſita ſuſceperitis, clemēter verò titubantia correxeritis, ſi Dominus permiſerit huius operis agreſte pulmentum, poſtmodùm aliquibus metrorum condimentis infundam. Dignum quippè eſt, vt noſtris laudibus per orbem celebretur, quem de extremis orbis finibus ad noſtram ſalutem Dominus deſtinauit. Benè valentem & noſtrî memorem paternitatem veſtram inæternùm ſancta Trinitas conſeruare dignetur, Amen.

O pater, ô patris proles, ô ſpiritus alme,
  Vne & trine Deus, nos miſerate rege.
Me tua iuſſa ligant, tua me promiſſa gubernent:
  Luceat in dictis lux tua, quæſo, meis.
In te Galle Deum, in Domino te Galle fatebor:
  Tu pro me ſacras funde preces Domino:
Vt veniam noxis, dictis moderamina præſtet:
  Quod nocet, euellat: quod iuuat, amplificet.

VITÆ LIBER PRIMVS.

Quibus incrementis beatus Gallus à puero vſque ad ſacerdotium ſub beato Columbano profecerit. Cap. 1.

Octobris 16

CVM prę́clara ſanctiſſimi viri Colũbani, qui & Columba, conuerſatio per omnem Hiberniam celebris haberetur, & velutì ſplendidum ignei ſolis iubar ſingulari decore omnium in ſe prouocaret amorẽ, ſicutì de eo, priuſquàm naſceretur, prouiſum eſſe liber geſtorum ipſius pleniter indicat: inter cæteros, quos fama virtutũ eius attraxerat, parentes beati Galli, ſecundùm Deũ religioſi, ſecundùm ſeculum nobiles, filium ſuum, primo ætatis flore nitentem, cum oblatione Domino offerẽtes, illius magiſterio commẽdauerunt, vt in regularis vitę proficeret diſciplina, & inter plurimos ſpiritalis militiæ ſectatores, obedientiæ & arctioris propoſiti imitaretur exempla. Dumq́; bonę indolis vir charo nutriretur affectu, magno virtutum creuit augmento. Superna quoq; gratia ſe prę̨ueniente, tanto ſtudio diuinas epotauit ſcripturas, vt de theſauro ſuo noua proferre poſſet & vetera: Grammaticæ etiam regulas, metrorumq́; ſubtilitates capaci cõſequeretur ingenio. Obſcura autem ſcripturarũ tam ſapienter ſcire volentibus reſerauit, vt cuncti, qui eius prudentiã & ſermones audierãt, admiratione eum & laude digniſſimum iudicarent. Qua ſapientiæ maturitate factum eſt, vt vniuerſorum communi conſilio, & iuſſione Columbani Abbatis, per ſingulos ſacræ promotionis gradus aſſcendens, inuitus ſacerdotij ſuſciperet dignitatem. Ergò dum ſacris inſtaret officijs, die noctuq́; precibus Dominum placauit & lachrymis: & ſuperni inſpectoris oculis placere deſiderans, pro virtutum & vitæ meritis amabatur ab omnibus, placuit vniuerſis.

Parentes S. Galli cõmẽdant eum S. Colũbano.

Mirè profi-cit literis. Matth. 13.

Sacerdotio initiatur, p grad⁹ aſſcẽdens, quos noſtri hęretici reprobant.

Vt ſancti viri, ſuſcepta peregrinatione, ad Sigebertum Regem peruenerint, & Luxouium incolere cœperint. Cap. 2.

DVm hæc agerentur quotidiè, beatus Columbanus Euangelicam cupiẽs aſſequi perfectionem, vt videlicet omnibus, quæ habebat, relictis, crucem ſuam tolleret, & nudus Dominum ſequeretur: conſilio ſuo egit cum fratribus, quorum animos idem feruor accenderat, vt ſpreto propinquorum & prædiorum dulcedine, mentis ardorem opere comprobarent. Aſſcendentes igitur nauim, venerunt Britanniam, & indè ad Galliam transfretãrunt. Cumque vir Dei ad Sigebertum Regem cum ſuis perueniſſet, rogauit eum Rex, vt intrà Gallias reſideret, nec eis relictis, ad gentes alias commigraret: ſe verò ſpopondit omnia, quæ ſanctus peteret, præbiturum. Ad hæc vir Dei reſpondit: Qui noſtra reliquimus, vt ſecundùm Euangelicam iuſſionem Dominum ſequeremur, non debemus alienas amplecti diuitias, nè fortè præuaricatores ſimus diuini mandati. Cuius obiectioni Rex ità occurrens, ait: Si crucem tollere, & Chriſtum ſequi deſideras, vaſtæ eremi ſectare quietem: tantùm nè ſolo noſtræ ditionis relicto, ad vicinas tranſeas nationes. Poteris enim hoc conſilio & tua præmia cumulare, & noſtræ ſaluti proſpicere. Itaq; Regis perſuaſioni conſenſit, & accepta optione, eremum, quæ* Voſegus dicitur, cum ſuis intrauit. Inuenerunt autem locum, muris antiquitùs ſeptum, calidis aquis irriguum, ſed iam vetuſtate collapſum, qui vulgò Luxouium vocabatur. Ibì oratorium in honorẽ beati Petri Apoſtoli conſtruentes, manſiunculas, in quibus commanerent, fecerunt. Illiſq́; ibì conuerſantibus, & ipſum locum excolentibus, multi non ſolùm de genere Burgundionum, ſed etiam Francorum, amore vitæ laudabilis ad ipſos confluxerunt: & monitis ſpiritalibus inſtituti, tantam compunctionis gratiam ex verbis eorũ adepti ſunt, vt omnia ſua ad ipſum locum nonnulli contraderent, & coma capitis depoſita, monaſticæ vitæ habitum voluntaria paupertate ſuſciperent.

S. Colũbanus cum ſocijs venit in Gallias, & excipitur à Rege. Matth. 19. Luc. 9.

* f. Voſagus

Luxouiẽſis cœnobij initia.

Vt S. Columbanus Theodoricum Regem repræhenderit, & à Brunechilde è regno eiectus, ad Clotarium Regem, indè ad Theodebertum cum ſuis venerit. Cap. 3.

CVmq́; hæc tam felix commanentiũ ſemper in melius proficeret diſciplina, ſingularis beati Columbani ſanctitas, miraculis frequentibus comprobata, per totas cœpit Gallias vel Germaniæ diffamari prouincias. Laudabatur

ab

ab omnibus,colebatur à cunctis,adeò vt Theodoricus Rex,filius Childeberti,nepos Sigeberti, qui eo tempore Burgundionibus regnabat,ad eum ſæpè veniret, & precum eius ſuffragia ſumma cum deuotione depoſceret. Quem cùm pater ſanctus increparet,cur concubinarum pollueretur amplexibus,& non potiùs legitimę coniugis connubio frueretur, monitis eius obtemperans, cuncta huiuſmodi illicita ſe vitaturum promiſit. Sed Brunechildis auia Regis, videns eum viri Dei conſilijs obedire, ſtimulo malitiæ concitata, mentem ſerpentino furoris armauit veneno. Verebatur enim,nè ſi abiectis concubinis,Regina in conſortium regni aſſumeretur,dignitas ſua honore ſubtracto vileſceret. Quo timore laborans, inuidiam contra virum Dei cœpit habere: & poſt multas iniurias,quas illi machinata eſt,vt ſcriptura ſanctæ conuerſationis eius teſtatur,conſilio cum Rege inito,vt eum regno ſuo deturbaret,miſit legatarios ſuos cum epiſtola ad ſanctum virum,denuncians ei,nè deinceps in regno illo conſiſteret.Ille Iezabelis inſidias vitans, iter cum ſuis aggreſſus, ad Clotarium Regem peruenit.Apud quem cùm aliquanto tempore moraretur,rogauit,vt illius ſolatio ad Theodebertum Auſtraſiorum Regem peruenire potuiſſet. Ad quem cùm ſecundùm petitionem volũtatis ſuæ venerabiliter miſſus eſſet, ſuſceptus eſt ab eo cum omni honore & gaudio magno. Manſit itaque apud illum aliquot diebus, ſacras ſcripturas aperiens,& inſinuans ei veritatem.Cumq; & ipſum rogaret,vt adAgilulphum Regem Longobardorum eius iuſſu per Alemanniam duceretur,moleſtè ferens Rex tãtorum diſceſſum virorum, pollicitus eſt eis intrà terminos regni ſui ſe reperturum loca venuſta, quæ famulis Dei & ad incolendum eſſent commoda, & ad inſtruendas verbo veritatis circunpoſitas nationes opportuna. Vir Dei ſemen verbi in cordibus gentium plantare deſiderans,aliquantiſpèr moraturum ſe promiſit, ſi regia authoritas factis dicta firmaret.

S. Colũbanus Theodoricũ Regem obiurgat.

Brunechildis cũ expellit è regno.

Vt data optione alicuius loci eligendi,Tucconiam venerint, & quid illic egerint. *Cap.* 4.

ACcepta igitur à Rege licentia eligendi locum,vbicunq; voluiſſent,dum loca plurima perluſtrâſſent,venerunt intrà partes Alemannię ad fluuium,qui Limagus vocatur.Iuxta quem ad ſuperiora tendentes,peruenerunt ad lacum Turicinum. Cumq; per litus ambulantes, veniſſent ad caput lacûs ipſius in locum,qui Tucconia dicitur,placuit illis loci qualitas ad inhabitãdum. Porrò homines ibidèm commanentes, crudeles erant & impij, ſimulacra colentes, idola ſacrificijs venerantes, obſeruantes auguria & diuinationes, & multa, quæ contraria ſunt cultui diuino,ſuperſtitioſa ſectantes. Sancti igitur homines cùm cœpiſſent inter illos habitare,docebant eos adorare patrem & filium & ſpiritumſanctum, & cuſtodire fidei veritatem.Beatus quoq; Gallus,ſancti viri diſcipulus, zelo pietatis armatus,fana, in quibus dæmonijs ſacrificabant, igni ſuccendit, & quæcunque inuénit oblata, demerſit in lacum. Qua cauſa permoti,ira & inuidia ſanctos inſectabantur, & communi conſilio Gallum perimere voluërunt: Columbanum verò flagellis cæſum & contumelijs affectum,de ſuis finibus proturbare. Beatus pater cognito conſilio eorum, zelo iuſtitiæ imprecatus eſt eis talia,dicens: Deus,cuius prouidẽtia mundus ſubſiſtit, & cuncta reguntur: fac ſuper caput generationis huius reuerti contumelias, quas famulis tuis parauerunt.Nati eorum facilè pereant,& antequàm ſeneſcant,pręſubitaneo ſtupore delirare cogantur:ipſiq; cum terra,quam incolunt,dura potentium dominatione premantur, vt cunctis ignominia eorum pateat inæternùm. & ſicut ſcriptum eſt, conuertatur dolor eorum in caput ipſorum, & in verticem illorum iniquitas,ab ipſis patrata,deſcendat.

Egregius B. Galli zelus.

Hęc non dicuntur imprecãdi animo, ſed zelo iuſtitiæ.

Pſal. 7.

Vt ad Vuillimarum presbyterum venientes,humaniter accepti ſint. *Cap.* 5.

POſt hæc non timore perſecutionis perterritus, ſed amore ſpiritalis lucri perſuaſus,contumacium ſterilem turbam reliquit,nè inaniter arida corda diutiùs irrigaret, qui beneuolis mentibus quamplurimùm prodeſſe interìm potuiſſet.Pergens ergò indè cum ſuis, peruenit in caſtrum, quod Arbona vocatur: & inuenit ibi preſbyterum bonitate conſpicuum, nomine Vuillimarum. Qui cùm intuitus eum fuiſſet, dixit: Benedictus qui venit in nomine Domini, & reliqua. Cui vir Dei ità reſpondit: De regionibus congregauit nos Dominus. Preſbyter ergò appræhenſa dextera eius, duxit eum in oratorium. & poſtquàm pariter orauerunt, introduxit eos in hoſpitium. Qui pacem domui imprecantes, depoſuerunt ſarci-

Pſal. 117.

S. Galli doctrina quam salutaris. ſarcinulas ſuas. Poſtquàm verò recubuerunt, iuſſione Abbatis Gallus diuina recitauit eloquia, profunda reſerans veritatis. Inter ſancta doctrinæ ſalutaris conuiuia, prudentiam viri ſacerdos miratus, à fletu ſe continere non potuit. Toto autē ſeptem dierum circulo cum ſummo honore & diligentia illis miniſtrauit, & quos carnalibus fouit delicijs, ab ipſis quotidiè paſtus eſt dapibus ſcripturarum. Inter ſacræ igitur ædificationis colloquia, Columbanus Abba preſbyterum interrogauit, ſi ſciret aliquem in ſolitudine locum, in quo cellula fieri potuiſſet, cuſtodijs aliquātulùm regularibus opportuna. Hoſpes ſanctorum huic inquiſitioni reſpondit: In hac ſolitudine locus quidam eſt, antiquæ ſtructuræ ſeruans inter ruinas veſtigia: vbì terra pinguis & fructuarijs prouentibus apta, mōtes per gyrum excelſi, eremus vaſta & imminens oppido: planities copioſa, victū quærentibus fructum laboris non negat. & cùm loci ipſius ſitum per multa laudâſſet, indicauit nomen eius Brigantium.

Vuillimarus preſbyter, indicat viris ſanctis locum conſtruendo monaſterio aptiſſimum.

Vt Brigantium profecti, oratorium illic inſtaurârint: quid in conuentu populi beatus Gallus fecerit. *Cap.* 6.

ILlis igitur illuc ire cupientibus, parauit preſbyter nauiculā, & impoſuit remiges. Venerabilis autem Abba cum comitibus Gallo & quodam diacono nauē conſcendens, inuocato nomine Domini, ad locum deſideratum via recta peruenit. Egreſſi de nauicula, oratorium in honore ſanctæ Aureliç conſtructum adiêrunt, quod poſtmodùm beatus Columbanus in priſcum renouauit honorem. Poſt orationem cùm per gyrum oculis cuncta luſtrâſſent, placuit illis qualitas & ſitus locorum. Deindè oratione præmiſſa, circa oratorium manſiunculas ſibi fecerunt. Repererunt autem in templo tres imagines ęreas deauratas, parieti affixas, quas populus, dimiſſo altaris ſacri cultu, adorabat, & oblatis ſacrificijs, dicere conſueuit: Iſti ſunt dij veteres, & antiqui huius loci tutores, quorum ſolatio & nos & noſtra perdurant vſque in præſens. Columbanus itaq; beato Gallo id iniunxit officij, vt populum ab errore idolatriæ ad cultum Dei exhortatione ſalutari reuocaret: quia ipſe hanc à Domino gratiam meruit, vt non ſolùm Latinæ, ſed etiam barbaricæ locutionis cognitionem non paruam haberet. Cumque eiuſdem templi ſolennitas ageretur, venit multitudo non minima promiſcui ſexûs & ætatis, non tantùm propter feſtiuitatis honorem, verumetiam ad videndos peregrinos, quos agnouerant adueniſſe. Ergò dum ad horam orationis concurrerent, iuſſu venerandi Abbatis Gallus cœpit viam veritatis oſtendere populo, & vt ad Deum cōuerterentur, admonere: vtque vanis abiectis, adorarēt Deum patrem, creatorem omnium rerum: & vnigenitum eius filium, in quo eſt ſalus, vita & reſurrectio mortuorum. Et in conſpectu omnium, arripiens ſimulacra, & lapidibus in fruſta comminuens, proiecit in lacum. His viſis, nonnulli conuerſi ſunt ad Dominum, & confitentes peccata ſua, laudes Domino pro ſua illuminatione dederunt. Alij propter imaginum comminutionem ira & furore commoti, graui indignationis rabie turbidi receſſerunt. Beatus autem Columbanus iuſſit aquam afferri, & benedicens illam, adſperſit ea templum: & dum circuirent pſallentes, dedicauit eccleſiam. Deindè inuocato nomine Domini, vnxit altare, & beatę Aureliç reliquias in eo collocauit, veſtitoq; altari, Miſſas legitimè compleuerunt. Omnibus itaq; ritè peractis, reuerſus eſt populus in ſua cum gaudio magno. Poſt hæc permanſit ibì beatus Columbanus cum commilitonibus ſuis tribus annis: & ædificata inibì cellula, alij hortum laborauerunt, alij arbores pomiferas excoluērunt: beatus verò Gallus texebat retia, & miſericordia Dei cooperāte, tantam piſcium copiam cepit, vt nunquàm fratribus defuiſſent. Quinetiam aduentantes peregrinos huiuſmodi iuuit ſolatio, & de eodem labore aſſiduas populo benedictiones exhibuit.

Oratorium S. Aureliæ reparatur, & cōſtituuntur aliquot monachorum cellæ.

S. Gallus Chriſtum prædicat.

S. Gallus cōminuit dæmonum ſimulacra.

Nota antiquos Eccleſiæ ritus.

Quas dæmonum voces Gallus audierit, & de malignitate incolarum aduerſùs ſanctos viros. *Cap.* 7.

Pelagus pro lacu.

ET dum quodam tempore retia ſua mitteret in pelagus in ſilētio noctis, audiuit dæmonē magno vocis ſtrepitu de vertice montis proximi vocantē quendam alterum nominatìm quaſì in pelago commorantem: cumq; & is, qui vocabatur, praſtò ſe eſſe quaſì de lacu reſponderet: Conſurge, inquit ille, in adiutorium mihi, vt peregrinos iſtos eijciamus de his ſedibus: quia ipſi delongè venientes, me de templo meo expulerunt, ſimulacra mea contriuerunt, & populū, qui me ſequebatur, poſt ſe auerterunt. Commoueat te iniuria, quam patior, & hoſtes communes vnitis viribus à noſtris terminis arceamus. & ipſe reſpondit: Heu quod de tuis calu-

Terricula menta dæmonum.

calumnijs narras, ex meo contemptu percipio. Nam vnus ex illis me in pelago premit,& mea deuaſtat: cuius nec retia vnquàm corrumpere poſſum, nec ipſum decipere: quia inuocatio diuini nominis de ore eius nunquàm recedit. Qua munitus, continua vigilantia inſidias noſtras contemnit. Quapropter tam cautos bellatores fidei, noſtræ non ſuperabunt verſutiæ. His auditis, vir Dei muniuit ſe vndiquè ſigno S. Crucis,& dixit illis: In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti adiuro vos, vt recedatis de loco iſto,& neminem hîc lædere præſumatis. Deindè cùm ad litus feſtinanter rediſſet, Abbati ſuo, quæ audierat, nunciauit. Ille hæc auditu percipiẽs, eccleſiam petijt, & ſigno pulſato, fratres conuenire fecit. Priùs autem, quàm initium pſallendi feciſſent, auditæ ſunt diræ voces dæmoniorum per montium ſummitates, & quaſi diſcedentium eiulatus cum terrore confuſus. Hæc audientes ſerui Dei, proſtrauerunt ſe in orationem, Domini poſtulantes protectionem, illique laudes & gratias perſoluentes, quia eos liberare dignatus eſt de terroribus malignorum. Intereà nõnulli ciuium propter idolorum ſuorum abolitionem, prędicationis eorum monita contemnentes, cœperunt contra eos odia concitare, inſidias machinari. Qua etiam intentione locorum ipſorum Ducem, nomine Gunzonem, adierunt, & apud eum accuſauerunt ſanctos, dicentes venationem publicam in eiſdem locis, propter illorum infeſtationem peregrinorum, eſſe turbatam. Quo audito, Dux furore ſuccenſus, miſſis nuncijs, famulos Dei de loco eodem diſcedere iuſſit. Sed neq; hoc ſufficit ſatellitibus dæmonum: quin etiam vaccam eorum furto abſtrahentes, in inuia ducunt ſyluarum. Quos cùm duo de fratribus eueſtigiò inſequuntur, conſurgentes latrunculi interficiunt eos,& auferentes ſpolia eorum, diſcedunt. Mirati autem fratres, cur tandiù differant redire, mittunt alios, qui eos requirant. Illi veſtigia eorum ſecuti, occiſos eos inueniunt, & cadauera ipſorum ſuis humeris imponẽtes, ad Cellam reportant. Inter hos anguſtiarum & triſtitiæ fluctus, nuncius Ducis adueniens, de illo eos loco commeare præcepit, nec immeritò: quia non eſt ſocietas luci ad tenebras. Egit autẽ hoc arte ſua diabolus, vt populum, quem in præſentia lucis amittere cœpit, diſcedente ſanctitatis fulgore, tenebris occuparet antiquis. Sancti igitur viri moleſtè ferẽtes, quòd ſede pellerẽtur amabili, conſilio communi Italiam petere decreuerunt: & dum nimio tenerentur dolore, ſanctus pater Columbanus his verbis cœpit eos cõſolari: Inuénimus quidem, fratres, his in partibus auream concham, ſed venenatis ſerpentibus plenam. Cedat tamẽ triſtitiæ languor ex malis, quia certa eſt fiducia de auxilio protectoris. Deus enim, cui ſeruímus, Angelum ſuum mittet nobiſcũ, qui nos perducat ad Agilulphum Longobardorum Regem, vbi eius clementia præparante, humanos affectus & pace plenum habitationis locum inueniemus.

Munit ſe vndiquè ſigno S. Crucis S. Gallus.

Gũzo Dux iubet abire viros ſanctos.

Duo ex illis occidũtur.

2. Cor. 6.

Conſolatur ſuos filios Columban⁹ Abbas.

Vt alijs recedentibus, Gallus ægrotans remanſerit, & à Vuillimaro presbytero peramanter habitus ſit. Cap. 8.

POſt hæc igitur cùm proficiſcendi tempus inſtaret, beatum Gallum repentina febris inuaſit. Vndè Abbatis ſui pedibus aduolutus, indicauit ſe infirmitate vehementi laborare, & ideò iter propoſitum non poſſe perficere. Ille verò exiſtimans eum pro laboribus ibidèm conſummatis amore loci detentum, viæ longioris detrectare laborem, dicit ei: Scio frater, iam tibi oneroſum eſſe tantis pro me laboribus fatigari. tamen hoc diſceſſurus denuncio, nè me viuente in corpore, Miſſam celebrare præſumas. & cùm ei licentiam per ſe conuerſandi dediſſet, viam ingreſſus eſt abeundi. Poſt diſceſſum magiſtri & ſociorum, Gallus retia ſua & ſagenam naui imponens, ad Vuillimarum presbyterum venit: & cùm obtuliſſet ei retia, inter lachrymas & ſuſpiria retexuit omnia quæ geſta fuerant circa fratres ſuos. Deindè infirmitatis ſuæ cauſas aperiens, rogauit eum, vt ſui curam dignaretur habere. Qui ſuſcipiens eum cum omni charitatis obſequio, domum vicinam eccleſię eius neceſſitati conceſſit, & duobus clericis ſuis Magnoaldo & Theodoro hanc ſolicitudinem commendauit, vt cum omni diligentia eius recuperationi ſeruirẽt. Exactis aliquot diebus, Domino, qui medicus eſt verus, medelam impertiente, cœpit ſumere cibos,& per incrementa temporum confortatus, perfectam indeptus eſt ſanitatem. O infirmitatem, omni humano robore fortiorem. O febrem, omni laude colẽdam. O languorem, ſanitati & gaudijs aſſcribendum. Exemplo enim Domini pro nobis Gallus doluit, vt animarum morbos prędicatione ſacra depelleret. Ire cum magiſtro non potuit, vt nobis viam veritatis oſtenderet. Verè patiens & miſericors Dominus, in

S. Columbano abeunte cum ſuis in Italiam, S. Gallũ morbus retinet.

Interdicit S. Gallo altaris officiũ.

Vuillimar⁹ presbyter humaniter accipit S. Gallum.

Eſa. 53.

in prædicatoribus ſuis iampridèm cõtemptus, dum conuerſionem peccatorum ſuſtinet, doctorem, nè errantes deſerat, retinet.

Vt beatus Gallus ab Hiltiboldo diacono didicerit locum ſolitarium, quem expetebat. Cap. 8.

Diaconus itaq; ſæpedicti preſbyteri, nomine Hiltiboldus, omnes eremi ſemitas notas habebat & ſeceſſus. ſolebat enim piſcium & accipitrum cauſa capiendorum ſæpiùs ſolitudinem peruagari, & ſecreta locorum vſu quotidiano perdiſcere. Huic cùm vir ſanctus familiaritatis ſuæ gratiam præſtitiſſet, quæſiuit ab eo, an inueniſſet vnquàm in ſolitudine locum, aquis abundantem puris & ſalubribus, planitie ſtratũ, & humanis cultibus opportunum: Deſiderio, inquiens, animi feruentis exæſtuo, cupiens in ſolitudine ducere dies huic vitæ conceſſos, iuxta quod Pſalmiſta pronunciat, dicens: Eccè elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine. Expectabam eum, qui ſaluum me faceret, & reliqua. Diaconus reſpondit: Hæc, ô pater, ſolitudo aquis eſt infuſa frequentibus, aſperitate terribilis, montibus plena præcelſis, anguſtis vallibus flexuoſa, beſtijs poſſeſſa ſæuiſſimis. Nam præter ceruos & innocuorum greges animalium, vrſos gignit plurimos, apros innumerabiles, lupos numerum excedentes, rabie ſingulares. Timeo igitur, nè ſi te illuc induxero, ab huiuſmodi hoſtibus deuoreris. Ad hæc vir ſanctus: Apoſtoli, inquit, ſententia eſt: Si Deus pro nobis, quis contra nos? Et ſcimus, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Qui Danielem liberauit de lacu leonum, poteſt & me eripere de manu beſtiarum. Cui diaconus hæc reſpondit: Mitte in peram tuam cibaria, & rete paruiſſimum. cràs enim introducam te in eremum: & ſi inueneris locum tibi acceptabilẽ, age gratias Deo, & præcepti Dominici comple rigorem. Deus autem, qui eduxit te de regione longinqua, ipſe ſicut Tobiæ famulo ſuo comitẽ cælitùs dedit, ità Angelum ſuum mittet nobiſcum, & oſtendet nobis locum deſiderijs ſalutaribus aptum. Igitur vir beatus die eodem ieiunus permanſit, & vſq; ad alterius diei diluculum in orationibus pernoctauit. Dignũ quippè erat, vt quod diuino inchoabat amore, inſtantiſſima prece Domino commendaret.

S.Gall' appetit ſolitudinem. Pſal.54. Rom.8. Dan.6. Tob.5.

Vt locum in eremo optatum repererit, ſibique delegerit: & de vrſi obedientia. Cap. 10.

Cvm autem Lucifer ſuo proceſſu noctis latibula detexiſſet, & ſol inferiora dimittens, curſu conſueto ſuperiores orbis plagas inuiſeret, igneumq; iubar ab orientis axe mortalibus demonſtraret: athleta Dei ea, quæ ductor ſuus dixerat, ſecum ſumens, cum orationis benedictione, illo præeunte, viam aggreſſus eſt. Cumq; per totum diem iter agerent, circa horam nonam dixit diaconus: Pater, hora refectionis iam inſtat: ſumamus paululùm panis & aquæ: quia ità confortati, viæ quod reſtat, meliùs cõſumere poterimus. Homo Dei reſpondit: Tu iuxta neceſſitatem corporis refectionem percipe fili: ego non guſtabo quicquam, antequàm Dominus mihi locum deſideratæ manſionis oſtẽdat. Et ille: Sicut, inquit, ſocij ſumus paſſionis, ſic erimus & conſolationis. His dictis, cœperunt iter agere feſtinatò, quia dies iam declinabat, & ſolaris feruor appropinquabat occaſui. Venerunt autem ad quendam fluuiolum, qui Steinaha nominatur: ambulanteſque per decurſum ipſius, dum veniſſent ad rupem, de qua idem cum impetu deſcendens, gurgitem facit ſpecioſum: ibi viderunt plurimos piſces, & imponentes retia ſua, ceperunt eos. Igni deindè ſuccenſo, diaconus piſces aſſauit, & panem poſuit ſuper petram. Beatus autẽ Gallus dum orandi gratia modicùm ab illo diuulſus eſſet, inter condenſa veprium frutecta ambulans, & pede hærens, ad terram corruit. Quod diaconus videns, accurrit, vt ſubleuaret proſtratum. Sed vir Dei præſcius futurorum: Sine me, ait, hęc requies mea in ſeculum ſeculi: hîc habitabo, quoniam elegi eam. Et cùm poſt orationem ſurrexiſſet, ſumens virgam colurnam, fecit Crucem, & fixit in terram. Habebat autem pendentem collo capſellam, in qua continebantur reliquiæ beatæ Dei genitricis Mariæ, & ſanctorum martyrum Mauricij & Deſiderij. Quam cùm in ipſa Cruce ſuſpendiſſet, vocauit diaconum, & proſtrauerunt ſe pariter in orationem. Tum vir venerabilis huiuſmodi preces emiſit: Domine Ieſu Chriſte, qui pro ſalute humani generis de Virgine naſci, & mortem ſubire dignatus es, nè deſpicias deſiderium meum pro peccatis meis: ſed in honore ſanctæ genitricis tuæ, & martyrum confeſſorumq; tuorum præpara

Hiltiboldus Diaconus eum in eremum ducit, ad locum diuinitùs præuiſum. Pſal.131. Crucẽ defigit in terrã, & ad ipſam ſacras reliquias appẽdit.

para in hoc loco habitationem, tuis aptam ſeruitijs. Finita oratione, ſole occumbente, finitus eſt dies, & ipſi tandèm cum gratiarumactione cibum ſumpſerunt: rurſúmque Deo gratias exhibentes, ſtrauerunt ſibi in terra, vt aliquantulùm requieſcerent. Sed vir ſanctus cùm comitem ſuum alto teneri ſomno putaret, ſurgens proſtrauit ſe in figurã Crucis ante capſellam, & preces Domino deuotas effudit. Intereà deſcendens vrſus de monte, micas & fragmenta, quæ conuiuantibus deciderũt, cautè legebat. Hoc factum vt vidit homo Dei, dixit ad ferã: Præcipio tibi beſtia in nomine Domini, tolle lignum & mitte in ignem. Ad cuius præceptum bellua conuerſa, validiſſimum lignum attulit, & igni iniecit. At vir benigniſſimus ad peram accedens, de paruo cellario panem integrum famulanti porrexit, & accipienti ità præcepit: In nomine Domini mei Ieſu Chriſti ab hac valle diſcede, & hoc pacto montes & colles circunpoſitos habeto communes, vt nullum hîc hominẽ, nil de pecoribus lædas. Dum hæc agerẽtur, diaconus dormire ſe ſimulans, quod vir Deo charus geſſit cum beſtia, conſiderabat, & ſurgens proſtrauit ſe ad pedes eius, & dixit: Nunc ſcio verè Dominum eſſe tecum, quoniam & beſtiæ eremi obediunt tibi. Ille autem dixit ei: Caue nè omninò hoc alicui dixeris, donèc videas gloriam Dei.

Eccè ſancto viro immanis bellua páret.

Vt dæmones muliebri ſpecie apparentes vir ſanctus depulerit. Cap. 11.

NOcte igitur exacta, cùm lux aurea ſyluarum illuſtraret opaca, diaconus ait: Pater mi, quid facturi ſumus hodiè? At ille reſpondit: Obſecro te fili, nè moleſtè feras quod dico: Quia Dominus nos fecit, quod quæſiuimus, inuenire, hunc etiam diem in hoc loco ducamus. Tolle rete, & ad gurgitẽ vade: ego quoquè poſt te quantocyùs ibo. Forſan Dominus ſolitam nobis largitatem oſtẽdet, vt regredientes ad caſtrum, offeramus patri noſtro presbytero de hoc loco benedictionem, quam Dominus nos inuenire donauit. Diaconus reſpõdit: Gratum habeo, quod præcipis pater. Et ſurgens citò cum inuocatione nominis Domini, aſſumpto retiaculo, perrexit ad fluuium. Cumque illud in gurgitem mittere voluiſſet, duo dæmones in effigie mulierum ſteterunt in litore, ità nudati, quasi balneum intrare voluiſſent. Et cùm turpitudinem ſui corporis illi obijcerent, tollentes lapides, iactauerunt contra eum, & dixerunt: Tu induxiſti virum iſtum in hãc eremũ, virum iniquum & inuidia plenum, qui ſuis maleficijs ſemper nos vincere conſueuit. Ille autem reuerſus ad virũ Dei, indicauit illi quę viderat & audierat. Electus Dei bellator pariter cum diacono proſtrauit ſe, & huiuſmodi verbis Dominum deprecatus eſt: Deus omnipotens, ineffabilis bonitas, inæſtimabilis maieſtas, ſecundùm miſericordiam tuam, non ſecundùm merita mea, auditu placido has ſuſcipe preces. Iube hos dæmones hunc locum deſerere, vt ſit ſanctificatus in honore nominis tui. Surgentes ab oratione, venerunt ad gurgitem, & continuò dæmones in fugam conuerſi, ierunt per decurſum fluuioli contra proximum montem. Sanctus verò Gallus dixit illis: Præcipio vobis, phantaſmata, per immenſę potentiam Trinitatis, vt hunc locum deſerentes, in montes deſertos eatis, & huc reuertendi vlteriùs non habeatis fiduciam. Deindè mittentes in gurgitem rete, ceperunt piſces quantos volebant: & dum piſces de maculis lini abſoluunt, audiunt in ſummitate montis voces quasi duarum mulierum defunctos plangentium, & dicebant adinuicèm: Heu quid faciemus, aut quò pergemus? Peregrinus hic inter homines nos habitare non ſinit, in eremo quoquè manere non patitur. Non ſolùm autem tunc hæ voces auditæ ſunt, verumetiam poſtmodùm tribus vicibus, dum ipſe diaconus ſaltum accipitres ad capiẽdos intrauiſſet, audiuit dæmonia de quodam monte, qui Himilinberg dicitur, clamantia, & vtrùm adhuc Gallus eſſet in eremo, ſciſcitantia, vel ſi iam diſceſſiſſet.

Impudétiſſimi dæmones nudas fœminas repræſentant.

S. Gallus fugat eos.

Dæmones inter ſe conqueruntur à viro Dei ſe repulſos.

Vt locum eremi elegerit, & ſerpentes indè aufugerint. Cap. 12.

IGitur poſt diſceſſum dæmonum, dum fideles illi eremi dilectores vallem luſtrarent, videntes inter duos fluuiolos multa deſiderabilia, ſyluam ſpecioſam, mõtes per gyrum, planitiem in medio, probauerunt locum ad ędificandũ Cellam optimum eſſe. Et recordatus vir ſanctus ſententiæ, quam Iacob poſt viſionem ſcalæ & Angelorum aſcendentium & deſcendẽtium per eam protulit, dixit: Verè Dominus eſt in loco iſto. Erat autem vſq; ad illud tempus in eadem valle plurima ſerpentium multitudo. Porrò ex illa die tam pleniter abſceſſerunt, vt poſteà ibi non comparerẽt. Congruit hoc miraculum cum prioribus. Nam diabolo indè expulſo, dignum erat, vt animal, per quod hominem deceperat, habitationi cederet ſanctitatis.

Gen 28.

Serpentes fugiunt S. Gallum.

Vt locum eundem ieiunio dedicauerit, & mortem Gaudentij Epiſcopi cognoſcens, pro anima eius orauerit. *Cap.* 13.

CVmque reuerſi fuiſſent ad locum primæ ſtationis, vbi pridèm vir Dei Cruciculam defixerat, diaconus dixit ad eum: Sumentes peram & rete, regrediamur ad caſtrum. & ille: Tu, inquit, fili, vt placet, ad propria reuertere: ego verò his in locis aliquantiſpèr moratus, poſt triduum, Domino duce, te ſubſequar. Diaconus dixit: Nequaquàm te abſente remeabo ad patrem noſtrum, ne fortè dicat te propter ſpolia à me interemptum: vel ſi homicidium negare voluero, hæc mihi obijciat: Cur illum dimiſiſti in ſolitudine? citò reuerſus, educ eum ad me. Et erunt mihi duo pariter, labor duplicatus, & manifeſta confuſio. Ad hæc vir ſanctus reſpondit: Vade fili: ego poſt veſtigia tua quàtocyùs properabo. Quo abeunte, athleta Dei toto triduo ab omni victûs adiumento corporei, ieiunus permanſit: vt videlicet locum, quem ſpirituali militiæ prouidebat, parſimoniæ conſecraret initijs. Quarto itaque die eremo digrediens, domum reuiſit preſbyteri, & inter amicæ ſalutationis officia, gratias Deo pro omnibus bonis, quę ei oſtendit, cum debita laude perſoluit. Preſbyter autem ſuſcipiens illum cum gaudio, iuſſit menſam apponi: & cùm conſediſſent, benedicentes Deum, cum gratiarumactione cibum ſumpſerunt, & inter prandendum diaconus dicit preſbytero: Si vrſus adeſſet, fortaſsis Gallus porrexiſſet illi benedictionem. Interrogantiq; vndè huiuſmodi verba proferret, narrauit omnia, quæ geſta erant in eremo. Ex illo die & deincèps habuerunt eum ſicut prophetam & virum ſanctum, quotidiè meritorum eius magnitudinem per vitæ illius aſperitatem & virtutum ſtudia metientes. Intereà illis commanentibus, nuncius venit ad preſbyterum, indicans Conſtantienſem Epiſcopum, Gaudentium nomine, de hac vita migrâſſe. Hoc audito, vnanimo feruore pro requie defuncti paſtoris precibus & lachrymis inſtiterunt.

S. Gallus triduana inedia ſe afficit.

Gaudentij Epiſcopi Cōſtantien. obitus.

A Duce accitus, non vult venire: ſed abiens in Rhetiam, à Iohanne diacono officiosè excipitur. *Cap.* 14.

SEptima poſt hæc die Gunzonis Ducis epiſtola venit ad preſbyterum, præcipiens illi, vt die duodecimo ad Iburningas villam veniret, & virum Dei ſecum adduceret. Nam filiam eius, nomine Fridiburgam, quæ illi erat vnica, ſingulari pulchritudine fulgens, ſpiritus inuaſit malignus, à quo dum diuerſis torqueretur moleſtijs, penè continuam tolerauit incdiam: & ſæpiùs terræ proſtrata, inter ſpumas horribiles miſerabili volutabatur inſania, adeò vt vix quatuor virorum teneri poſſet inſtantia. Poſt triginta autem dierum circulum, ex quo ei hoc accidit, cœpit ille habitator malignus per eam diras emittere voces. Hanc ob cauſam pater eius nuncios miſit ad Regem Sigebertum, Theodorici filium, qui eam habuit deſponſatam, vt ei nunciarent, quicquid circa puellam agebatur. Rex verò cum omni feſtinatione miſit duos pontifices, de quorum meritis potiſſimùm præſumebat, cum donis regijs ad puellam, vt eam medicamine orationum à furoris veſani lãguore ſanarent. Igitur Vuillimarus preſbyter, volens tempore per epiſtolam definito ad Ducem venire, dixit beatiſſimo Gallo: Scis Ducis mandatum? eamus ad illum. Et ille: Tuum eſt, inquit, hoc iter, non meum. Tu ergò proficiſcere. Quid mihi cum principibus ſeculi? nam in eremum, vndè exiui, reuertar. Noli, ait, ità agere, ſed perge mecum, nè fortè Dux, qui in vexatione filię nimiùm contriſtatur, ira commotus mittat ſatellites, teq; vinctum illuc faciat perduci. Vir Deo plenus, reſpõdit: Vadam priùs ad Cellulam meam, vt prouideam vtilitatem & neceſſaria fratrum, qui ibì ſunt Domino ſeruituri. Hoc idcircò dixit, nè ad principem iret. Et conſurgens, ad electæ pridèm habitationis locum miles Domini tendebat egregius. Sequenti die fratribus, qui ſecum erant, interdixit nè quis eorum cuipiam quò pergeret, indicaret. Sed etsi curioſiùs interrogati fuiſſent à quoquam, iuſſit vt cum per epiſtolam magiſtri ſui Italiam dicerent inuitatum. His dictis, ſumens ſecum duos de diſcipulis ſuis, per ſolitudinẽ Rhetiam Curienſem commeauit. Cumq; proximum montem tranſcenderent, venerunt in eremum, quæ Sennia nominatur. Indeq; ad proximum vicum, qui dicitur Quaradanes, digreſſi, repererunt ibì Iohannem diaconum, virum iuſtum & Deum timentem. Isq; recepit eos hoſpitio, & omni fouit humanitatis obſequio. Finxerũt enim ſe delongè tunc veniſſe, & apud eum manſerunt ſeptem diebus.

Fridiburga Gunzonis Ducis filia grauiter à dæmonio torquetur.

S. Gallus nõ vult ire ad Ducẽ Gunzonem.

Iohannes diaconus eũ accipit hoſpitio.

Vt

Vt Dux miſerit presbyterum, qui ſanctum Gallum adduceret, & vt duo Epiſcopi non potuerint eius curare filiam. Cap. 15.

PORrò cùm ſæpedictus presbyter, hoſpes ſanctorum, audiſſet virū Dei de Cellula diſceſſiſſe, nauem conſcendens, ad Ducem transfretauit, & quę circa hominem Dei facta fuerant, indicauit. Dux verò vt citò reuerteretur, illi imperauit, & miſſis poſt virum Dei legatis, eum aduenire deuotè rogarent. & adijciens: Si enim, inquit, per eius orationes filiam meam Dominus à dæmonio liberauerit, dabo illi pontificatum Conſtantienſis eccleſiæ, & inſupèr eum copioſis præmiorum muneribus honorabo. Ille promittens ſe vt iubebatur acturum, ſicubì eum, qui deſiderabatur, inuenire potuiſſet, ratem petens, ad propria remeauit. Intereà pontifices à Rege tranſmiſſi, venerunt, & inuenerunt ipſam quidem puellam nimio laborantem furore, parentes autem eius, omnemque familiam & propinquos flentes ſuper eam, & miſerabili mœrore depreſſos. Tota enim domus vna clade contabuit. Puella vexabatur inſania, cæteri torquebantur triſtitia. Poſtquàm ergò ingreſſi pontifices, munera à Rege directa præſentàrunt, preces in conſpectu puellæ fuderunt ad Dominum. Illa verò tenentium manibus ſe excutiens, vni eorum gladium abſtulit, volens Epiſcopos interficere: & cùm id non poſſet efficere, ſpiritus immundus vni eorum dixit: Si voluëras me, ſicut Regi promiſiſti, de hoc vaſculo propulſàre, cur filiam tuam, quam nonna illa de te concepit & genuit, non feciſti tecum venire? Deindè ad alterum: Et tu, inquit, cum tribus fœminis fornicationem commiſiſti. Veſtro quidem imperio, quod nullo ſanctitatis merito roboratur, nunquàm egrediar. Eſt verò quidam vir magnæ apud omnipotentem Deum virtutis, nomine Gallus, qui me de Tucconia, vbì diù optata quiete potitus ſum, potenter eiecit, domosq; meas audenter deſtruxit. Poſtmodùm inueniens me apud Brigantium commorantem, eàdem virtute exhæredauit. Porrò quia Dux iſte eum de eodem expulit loco, in vltionem eius iniuriæ puellam iſtam arripui: de qua poſſeſſione, niſì ipſe aduenerit, nullatenùs amouebor. Vnus deindè pontificum dedit furenti alapam, dicens: Obmuteſce ſatana, deſertor veritatis, falſitatis amator & auctor. Putauit enim eum de gallinacio dicere gallo. Et dum ſpiritus nequam pluribus eos verborum iniurijs affeciſſet, manſerunt ibì tribus tantùm diebus: ac deindè ad ſua reuerſi, nunciauerunt omnia, quæ geſta fuerant, Regi.

Dux audita S. Galli ſanctitate, iterū eum ad ſe vocat.

Procax dæmon ex obſeſſa inſultat Epiſcopis duobus.

En vt Deus vlciſcitur iniurias ſeruorū ſuorū.

Vt vir Dei per presbyterum ſit adductus ad Gunzonem Ducem. Cap. 16.

PResbyter verò cùm ſecundùm iuſſionem Ducis, virum Dei fuiſſet eueſtigiò proſecutus, reperit eum in ſpelunca, animum ſuum lectionis conſolatione paſcentem: & accedens, ſalutauit humiliter, & dixit ad eum: Nè timeas ſerue Dei ad Ducem venire. Sub teſtificatione enim iuriſiurãdi promiſit, ſe nullam tibi irrogaturum iniuriam. Sed & cùm poſueris manum tuam ſuper caput puellæ, ſi ab ea per orationes tuas ſpiritus immundus abſceſſerit, in ſede Conſtantienſi pontificatûs te ſublimabit honore. Dum de huiuſcemodi colloquium rebus haberent, ſuperueniens Iohannes diaconus, ſecundùm conſuetudinem obtulit ei panes azymos & laguunculam vini, oleum & butyrum, & mel in vaſculis cum piſcibus aſſis. Vir Dei cùm eum venire cognouiſſet, gratias egit Deo, gaudio plenus. Diſcubueruntque tres conuiuæ fidiſſimè, & cum gratiarum actione dona Domini perceperunt. Inter hæc vir ſanctus presbytero, Duc, ait, nobiſcum noctem inſtantem, & craſtina die tecum, Domino volente, proficiſcar. Cumque huic conſenſum perſuaſioni præbuiſſet, ad virum Dei diaconus dixit: Manè primo diluculo huc veniam, & adducam mulum meum ſtratum, vt ſimul ire poſſitis. Ego verò cultor ero ſpeluncæ, & eam cura diligenti cuſtodiam. Sanctus Gallus reſpondit: Benè dixiſti fili: & ego quidem via, qua veneram, per eremum regrediar ad cellulam meam, & viſitabo fratres: poſtmodùm verò, quàm citiſſimè potuero, ad caſtrum properabo. Presbyter ergò adiuratione valida conſtrinxit eum, vt nequaquàm faceret contraria dictis. Et abſceſſerunt pariter. Iohannes quoquè, accepta benedictione, redijt in domū ſuam. Cumque vir beatus recto itinere perueniſſet ad cellulam, requieuit ibì nocte illa cum fratribus. Manè autem ſequenti, ſumptis ſecum duobus fratribus, perrexit ad caſtrum, reperitq; inibì cum presbytero Ducis miſſum, qui eos cum omni feſtinatione ire depoſceret: qui etiam indicauit puellam continuato iam triduo ſine alimonia perdurare. At illi nauicula conſcenſa, totis niſibus ire feſtinantes, ligno natatili profundi

Semper cū gratiarum actione ſumendus eſt cibus, quod noſtri Epicurei parū curant.

S. Gallus venit ad Ducẽ.

terga ſulcante, nocte proxima peruenerunt ad Ducem.

Vt filiam Ducis à dæmone liberârit. Cap. 17.

CVmque deuictis profundæ noctis tenebris ſol terris cum iucunditate ſerenum reſtitueret diem, iuſſit eos Dux venire in cubiculum, in quo arreptitia ſeruabatur. Iacebat autem tunc in ſinu matris ſuæ, oculis clauſis, ore hianti. Membra quoque eius ità erant diſiecta, vt quasì mortua videretur. Fœtor verò tam grauis oris prorupit ex adyto, vt ſulphure locus ipſe adſperſus putaretur. Pater itaque cum domeſticis ſuis intrauit, vt videret, quid vir Dei eſſet acturus. Ille de Domini largitate certiſſimus, humiliter ſe proſternens, has preces Domino cum lachrymis fudit: Domine Ieſu Chriſte, qui pro ſalute humani generis carnem ſumere, & per Virginem naſci dignatus es: qui ventis & mari imperâſti, diabolum etiam, calliditatis ſuæ fraudibus inſiſtentem, retrò ire iuſſiſti, quique paſſione tua mundum redimere, & libertati reſtituere dignatus es, iube hunc immundiſſimum ſpiritũ de puella hac pro tui gloria nominis exire: vt plaſma tuum ſuperbus inuaſor deſerat, & tibi creatori ſuo creatura tua gaudens deſeruiat. Et cùm ſurrexiſſet ab oratione, appræhenſa dextera eius, alleuauit eam: ſpiritus enim malignus conturbauerat eam: & impoſita manu ſuper caput eius, dixit: Impero tibi in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti ſpiritus immũde, vt exeas & recedas ab hoc plaſmate Dei. Et cùm hęc dixiſſet, aperiens illa oculos, reſpexit in eum, & ſpiritus malignus his verbis eum allocutus eſt: Tu'ne es, ait, Gallus, qui de habitationibus me expuliſti prioribus? Ego planè ob vltionem iniuriæ, quam Dux iſte tibi & ſocijs tuis irrogauit, filiam ipſius inuaſi, & ſic eijcis me? Si hinc exiero, quò vadam? Illuc, ait, vbì tibi paratur in abyſſo ſupplicium ſempiternum à Domino. Et ſtatìm videntibus, qui aderant, exiuit de ore puellæ quasì auis nigerrima, & horrore terribilis. Hora eâdem ſana ſurrexit, & à viro Dei gaudens gaudenti reddita eſt matri.

Oratio eius ad Dominũ pro liberatiõe obſeſſę. Matth. 8. Matth. 4.

Liberat à dæmone filiam Ducis.

Vt Epiſcopatum recuſârit, pauperibus dona Ducis elargitus ſit, & diſcipulum ad eleemoſynam hortatus. Cap. 18.

HIs ità patratis, Dux iuſſit ei offerri dona, quæ Rex puellæ tranſmiſerat, & inſupèr vt apicem põtificatûs gradûs dignaretur aſſumere, poſtulauit. Ad quod vir beatus ità reſpondit: Viuente domino & patre meo Columbano, interdictum altaris officium non vſurpabo, niſi ab illo permiſſus. Quarè huius regiminis pondus, quod offers, ſubire non poſſum. Quòd ſi hoc indubitanter fieri cupis, ſuſtine interim, donèc mittam epiſtolam ad Abbatem meum, ad inſinuandam illi voluntatem tuam: & ſi eius permiſſum cognouero, tunc demùm oblatum curæ paſtoralis onus ſuſcipiam. Et Dux ad illum: Benè, inquit, dixiſti: fiat ſecũdùm verbum tuum: & dimiſit eum cum pace. Ille ſumptis, quæ donata fuerãt, remigando pelagus ſuperauit: Dux autem ſanctitatis eius tam manifeſto compunctus indicio, iuſſit Arbonenſi præfecto, vt cum omni plebis officio iret ad locum Cellæ, & quæcunque neceſſitas popoſciſſet ædificia, iuxta viri Dei diſpoſitionem conſtrueret. Venerabilis ergò pater poſt celeuma celebratum, cùm Arbonenſe caſtrum intraret, fecit conuenire omnes pauperes & egenos, & dona, quæ detulerat, illis diſtribuit. Hæc videns quidam diſcipulus eius, nomine Magnoaldus, dixit ad eum: Pater, habeo vas argenteum precioſum, celaturis inſigne. Si vis, reſeruabo illud, vt ſacri vaſa miniſterij ex eo faciamus. Ille reſpondit: Fili, memor ſententiæ beati Petri Apoſtoli, quam paralytico ſperanti pecuniam protulit, Argentum, inquiens, & aurum non eſt mihi: nè contrarius exemplo inueniaris ſalubri, vas, quod poſſides, pauperibus cõferre curato. Nam præceptor meus beatiſſimus Columbanus in vaſis æneis Domino ſolet ſacrificium offerre ſalutis: quia fertur & Saluator noſter clauîs æreis Cruci confixus. His omnibus expletis, reuerſus eſt ad dilectæ ſolitudinis aulam.

Recuſat Cõſtantienſem Epiſcopatũ.

Munera Ducis elargitur pauperibus.

Act. 3.

Vt Iohannem diaconum ad ſe accitum, ſacris literis erudiërit. Cap. 19.

DEindè miſit epiſtolam ad Iohannem diaconum, rogans eum ad ſe venire. Qui cùm dilecti magiſtri literas accepiſſet, tulit quod pro benedictione offerre poterat, & venit ad eum: & oblatis eulogijs, ſalutauit patrem, & ſalutatione paterna eſt honoratus. Cui interroganti virum ſanctum de proſperitate itineris eius, ille reſpondit: Diuina nos præueniente miſericordia & ſubſequente,

Iohannem diaconũ ad ſe vocat.

quente, cuncta proſperè prouenerunt. Nam cum ſumma gratulatione ſuſcepit nos princeps, & eripuit Deus filiam eius à dæmonio, & ipſe dedit nobis dona non modica, & inſupèr obtulit mihi Epiſcopatûs honorem. Ego verò non conſenſi ſuſcipere ante præceptum Abbatis mei. Ergò fili acquieſce conſilijs mei: eſto mecum, & lege diuinæ libros ſcientiæ, & docebo te, cooperante gratia Dei, intelligentiam ſcripturarum. Cecidit autem diaconus ad pedes eius, gratias agens, fecitque redire in ſua pueros, qui ſecum venerant: ipſe verò remanſit apud virũ venerabilem. & ille cœpit eum introducere in cellaria ſcripturarum, oſtẽdens ei noui & veteris occulta theſauri. Superna itaq; illuſtratus clementia, tanti magiſterij profecit inſtantia, adeò vt in omni ſcripturæ diuinæ latitudine nobiliter eruditus, laboris paterni fructus oſtenderit. Iohannem diaconum docet ſcripta diuina.

Vt Ducis filia eius virtutes Regi Sigeberto exponens, illius beneuolentiam ei conciliârit. *Cap.* 20.

SIgebertus igitur Rex cùm audîſſet puellæ redditam ſanitatem, mandauit patri eius, vt eam ſuis conſpectibus exhiberet. Qui ſumens dona ingentia, & puerorum multitudinem ac puellarum, cum magno ſuorum comitatu duxit eam vſque ad Rhenum: indeque per comites ad Regem tranſmiſit. A quo dum gratanter ſuſcepta fuiſſet, interrogata quomodò ſuæ remedium conſecuta eſſet infirmitatis, cùm per pontifices ad hoc miſſos ſanitati non poſſet reſtitui, hanc reddidit rationem: Domine mi, inquiens, eſt vir quidam in prouincia, quam huc ducta reliqui, cuiuſdam incola ſolitudinis de gente Scotorum, nomine Gallus, tantæ apud Deum virtutis & meriti, vt aduersùs dæmones ſingulari quadam vtatur potentia. Nam cùm ego ancilla tua graui vexatoris inſtantia periculoſum vitæ nutantis finem penè ſubirem, rogante patre meo, idem vir Dei ſuperuenit, & ſigno vexilli ſalutaris me muniens, imperioſa voce iuſſit exire tyrannum. Et videntibus cunctis, qui aderant, exiuit de meo ore quaſi coruus colore piceus, horrore tartareus. Cumque ſacrificij cæleſtis me pabulo confirmaret, priſtinæ reſtituta ſum ſanitati. His ità relatis, puella prócidens ad pedes Regis, Obſecro, ait, domine, vt virum ipſum tuæ gratiæ foueas lenitate, & pro me dignas illi gratiarum actiones rependere non graueris. Interrogauit autem eam, in qua eremo vir manſitaret eximius, & illa reſpondit: In ſaltu, qui Arbonenſi territorio adiacet, & eſt publici poſſeſſio iuris: ſitus autem inter Alpes Rhetiarum & Brigantini marginem lacûs. Rex igitur vt audiuit in publicis eum commorari poſſeſſionibus, iuſſit fieri conſcriptionem firmitatis, vt vir ſanctus locum, quem incolebat, per authoritatem regiam obtineret. Auri quoquè libras duas, & argenti pondo totidem cum epiſtola conceſſionis iam dictæ, per ſuos nuncios viro Dei deſtinauit, ſe ſacris eius orationibus commendans attentiùs: Gunzoni autem Duci præcipiens, vt ſi ſolitudinis incola vellet, ſolatiorum ei copiam ad ædificandam Cellam ſubminiſtraret.

Nota q̃ magna ſit vis ſigni ſanctæ Crucis.

Sigebertus rex qd dederit S. Gallo.

Vt conſilio beati Galli eadem Ducis filia, repudiatis nuptijs Regis, ſacrum velamen, Rege aſſentiente, acceperit. *Cap.* 21.

NOn multis in medio reuolutis diebus, volens Rex idem puellam ſuis thalamis ſociare, celebri edicto ſacerdotum & principum ſuorum ſenatum, nuptiarum præcepit adeſſe ſolennijs. Cumque ſtipatus agmine procerum, introiſſet vbi ipſa manebat, dixit illi: Aſſcendamus in palatium. nam nuptiæ paratæ ſunt: ſacerdotes & capita populorum cum benedictionibus congruis aducnerunt. Quibus illa auditis, cecidit ad pedes eius, dicens: Mi domine, quia præterita paſſio ſuo me pondere tabefecit, vires abſorbuit valetudo contraria, membrorum officia ægritudine ſunt reſoluta: da mihi vel ſeptem dierum inducias, vt aliquatenùs virium detrimenta recuperem, & ſic tuis poſſim applicari conſpectibus. Quam petitionem dum Rex piè ſuſciperet, ad palatium remeauit, illa in priuato commorante cubiculo. Fiebat autem vtroq; in loco ingens apparatus lætitiæ, admirantibus multis, cur tandiù diuiſi, conuiuio diſtuliſſent connubia. Tranſactis intereà ſeptẽ diebus, circa matutinum officium puella cum duobus viris totidemq; puellis eccleſiã beati Stephani protomartyris introiuit, & ſecedens poſt ianuas templi, exuit ſe veſtimentis regalibus, & habitum propoſiti ſanctioris aſſumpſit, neſcientibus hoc viris, qui pariter cum illa aduenerunt. Depoſito ergò terrenæ dignitatis amictu, ſanctimoniæ nitorem cum quodam ſuî ſecuta contemptu, acceſſit ad altare, & in faciem proruens, Domi-

Spõſa Regis Sige[illegible] [illegible] tit ſibi [illegible] nuptiarum inducias.

Inſignr[illegible] emp[illegible] citia & [illegible] temptu [illegible] hum[illegible]

Dominum ſtudioſiùs adorauit: ac deindè cùm ſe erigeret, cornu comprehendit altaris, & huiuſcemodi voces emiſit: Beate Stephane, qui ſanguine tuo teſtimoniū Chriſto perhibuiſti, deprecationem meam tuis meritis Domino commendato, vt tua interceſſione hodiè cor domini mei Regis conuertat ſecundùm voluntatem meam, nè velamen, quod amore Dei ſuſcepi, auferat de capite meo. Viri ergò, qui erant cum illa, hæc videntes, venerunt ad Regem, & nunciauerunt ei, quæ facta fuerant. Et ille aduocans ſacerdotes & quoſdam principes ſuos, cœpit inquirere ab eis, quid ſuper hac re faciendum cenſerent. Cyprianus Arelatenſis Regi reſpondit: Quia, vt liquidò claret, puella hæc cùm à dæmonio erueretur, hoc ſe voto, quod perfeciſſe videtur, conſtrinxit, cauendum tibi eſt, nè fortè ſi irritum feceris votum eius, rediuiuo dęmonum cōprimatur incurſu, & ſint illi nouiſſima peiora prioribus, tu verò tanti criminis reatum incurras. Rex ergò iuſtitiæ tenax, & timore Domini plenus, huic conſilio deuotæ mentis pandit aſſenſum: & ingreſſus eccleſiam, fecit afferri veſtem nuptijs pręparatam, & coronam ſponſæ nitoribus imponēdam. His allatis, dum puellam ad ſe iuſſiſſet accedere, ſponſa Dei iam Agni comitatibus hærens, auelli non potuit ab altari: quia ſe timebat de eccleſia protrahēdam. Cumq; inſtantiùs aræ cornibus inhæreret, Rex eam, nè timeret, admonuit: Hodiè, inquiens, per omnia tuæ voluntatis videbis effectum. Porrò illa inter ſpem & metum poſita, caput ſuper altare reclinans, Eccè, ait, ancilla Domini: fiat mihi ſecundùm volūtatem eius. Rex verò iuſſit ſacerdotibus, vt eleuarent eam, & ad ſe perducerent. Quo facto, induta eſt, illo iubente, veſte regali, & ſacro velamine coronata. Intuitus autem eam Rex religioſus, dixit illi: Eccè meis te nuptijs præparatam, ſponſi cęleſtis, Domini noſtri videlicet Ieſu Chriſti cedo complexibus. & dexteram eius compræhendens, poſuit in altari, deindè eccleſiæ limen excedens, lachrymis abſconditum patefecit amorem. Poſt hæc vocauit eam, & iuxta ſe fecit in palatio reſidere, & donis ingentibus honoratam, prætulit monaſterio ancillarum Dei, quod in honore beati Petri principis Apoſtolorum conſtructum eſt in Metenſium ciuitate, vbi geſta ſunt vniuerſa, quæ proxima narratione retulimus. In his autem omnibus perficiendis ſecuta eſt puella conſilium beatiſſimi Galli, qui eam, Domino auxiliante, à dæmonio liberauit.

Religioſi regis præclarū exemplum.

Aduertant hęc, q Chriſto ſacratas virgines hortãtur ad nuptias.

Quantùm ex beati Galli doctrina & exemplis Iohannes diaconus trienniò profecerit. Cap. 22.

Iohãnes diacon⁹ quãtum profecerit apud S.Gallum.

PEr idem tempus Iohannes diaconus perſeuérans apud venerãdum patrem, prudentiam, quæ in eo cælitùs abundabat, ſtudio ſitienti potauit, in abſolutione, duntaxàt difficiliū ſcripturæ diuinæ quæſtionum, & intemeratæ fidei ratione. Operis quoq; quotidiani, quod idem egregius Apoſtolicę diſtrictionis imitator ſedula accelerárat inſtantia, non ſolùm dilexit ſcientiam, verumetiam compræhendit. Gratia enim illuſtratus diuina, quicquid vel viſu vel auditu percepit, altæ memoriæ, &, vt ità dixerim, armario cordis celer inſeruit: & ſub huius magiſterij diſciplina, cum omni manſuetudinis & humilitatis cuſtodia, triennium duxit.

Vt beatus Gallus Epiſcopatum Conſtantienſem recusârit. Cap. 23.

POſt hęc Dux ſępè iam dictus, per epiſtolã ſuam virum Dei rogauit, vt ad Conſtantiam oppidum perueniret, ad eligendum qui eidem ſedi pręficeretur, antiſtitem. Aduocauit autem Auguſtudunenſem & Virdunenſem Epiſcopos cum multitudine clericorum. * Nemidone etiam, quæ à modernis Spira vocatur, venire fecit Epiſcopum: necnō per nuncios & epiſtolas ſuas totius Alemanniç preſbyteros, diaconos, vniuerſasque clericorum copias, generaliter die denominata, id eſt, proxima Paſchæ Dominica, apud Conſtantiam conuenire præcepit. Ipſe quoquè cum principibus & comitibus ſuis huic intererat conuentui. Cumque hęc ſynodus tantæ multitudinis celebraretur acceſſu, & trium ſpatio denunciaretur futura dierum, beatiſſimus Gallus, diuino plenus conſilio, aſſumptis Iohãne & Magnoaldo, diaconatûs officio ſublimatis, perrexit ad oppidum: ingreſſoque eo locum concilij, Dux huiuſmodi verba profudit: Deus omnipotens, cuius prouidentia totum corpus Eccleſiæ augmentatur & regitur per interuentionē & meritum beatæ Mariæ ſemper virginis, in cuius honore locus iſte conſecratus eſt, effundat hodiè ſuper nos ſpiritum ſanctum ad eligendū pontificem qui ad regendã plebem fideliū ſit idoneus, & ad gubernandam Eccleſiã Dei paſtorali ſit diligentia plenus. Admonuit deindè pontifices & omnē clerum, vt iuxta ſaluberrima canonū decreta, rectōrē Eccleſiæ prouiderent.

for.* Nemetum

S. Gallus vocatus, it ad ſynodū Cōſtantięſem.

Dux hortatur Epiſcopos & Clerū, vt iuxta

Cœpit

Cœperunt autem omnes Clerici adinuicèm dicere: Gallus iſte teſtimonium habet bonum ab omnibus, qui eius vitam nouerunt. In ſcripturis diuinis ſcientiæ culmen obtinuit, & in omni vitæ honeſtate ſapientiæ luce refulget: iuſtitiæ autem vitæ, caſtitatem corporis ſociauit, manſuetudinem cum humilitate poſſedit: continentiæ verò ſalutari patientiam iunxit. Largitor eſt eleemoſynarum, orphanorum pater, in viduarum ſolatijs alacer. Hunc omnium ſectatorem virtutum decet eſſe paſtorem populorum. His auditis, Dux dixit ad illum: Audis, quid iſti loquuntur & affirmant? Sanctus pater reſpondit: Benè quidem dicunt: vtinàm verum eſſet, quod fatentur. Cùm autem inuicèm talia tractant, neſciunt in canonibus eſſe prohibitum, nè aliqui de locis ſuis commigrantes, alijs facilè ordinentur in locis. Eſt verò mecum diaconus quidam nomine Iohannes, vicinorum indigena locorum, cui meritò teſtimonium, quod iſti mihi dederunt, poteſt aptari. Hunc diuino credens electum iudicio, vobis offero, promouendum.

Canonū decreta eligāt antiſtitem.

S. Gall' electionem ſui transfert in alium.

Vt Iohannes diaconus creatus ſit Epiſcopus Conſtantienſis. Cap. 24.

CVmque hac atteſtatione vir ſanctiſſimus in Iohannem cunctorum concitaret amorem, (neq; enim aliud de illo credere poterant, quàm quod vir Deo charus aſſeruit) Dux diaconum venire fecit in medium: Tu es, inquiens, Iohannes diaconus? Et reſpondit: Ego planè. Vndè, ait, ducis propaginem generis? & dixit: In Rhetia Curienſi mediocri natalium dignitate ſum procreatus. Dux vero ad illum: Poteſne, inquit, pontificalis infulæ pondus ſubire? Tunc venerabilis Gallus ſe pro filio reſponſurum promiſit. Et dum hæc mutuo ſermonum cõmercio pertractarent, ſubtraxit ſe diaconus, & fugiens, latibulum quæſiuit in eccleſia ſancti Stephani martyris, quæ eſt extra oppidum. Secuti ſunt autem ſacerdotes cum plebe, & appræhenſum lachrymis perfuſum felicibus, licèt renitentem, in præſentiam pontificum pertraxerunt & Ducis: & leuauerunt omnes pariter vocem, dicentes: Iohannem elegit ſibi Dominus pontificem hodiè. & reſpondit omnis populus, Amen. Epiſcopi itaq; duxerunt eum ad altare, & ſolenni benedictionis officio ordinauerũt antiſtitem. Conſummatoque ſacræ promotionis miniſterio, rogauerunt eum ſacrificij ſalutaris celebrare myſteria. Præmiſſis ergò ex more diuinæ libationis initijs, poſt lectionem Euangelij rogauerunt venerabilem Gallum, vt multitudini, quæ aderat, verbi officio ſacrę inſtructionis pabulũ miniſtraret. Qui aſſumpto Iohanne Epiſcopo, gradum aſſcendit, eo videlicet pacto, vt ipſe quidem ædificationis inſtrumenta colligeret, Epiſcopus verò ad vtilitatẽ barbarorum benè prolata interpretandò transfunderet. Cœpit ergò verbum facere de initio creaturarum, & Adæ peccatum, pro quo depulſus eſt de paradiſo, commemorare. Tranſiens indè ad diluuium, patriarcharum conſequenter tempora perſtrinxit & actus. Egreſſum quoquè filiorũ Iſrael de Aegypto, & tranſitum per mare rubrum, legiſque lationẽ per Moyſen, & cæleſtis alimenti miracula replicauit. Regum deindè ſucceſſiones & tempora prophetarum breuiter attingens, aduentũs Dominici tempus retexuit. Baptiſmum etiam Saluatoris, & mirabilium eius gloriam cõmemorans, Crucis ignominiam cum impijs inſectationum generibus veraci relatione ſubiunxit. Hæc audientes Eccleſiæ paſtores, cum populi multitudine lachrymas fuderũt vberrimas, & adinuicèm dixerunt: Verè ſpiritusſanctus locutus eſt hodiè per os viri iſtius. Ille verò prędicationem perduxit vſq; ad reſurrectionem Chriſti, & in commemoratione generalis iudicij terminauit. Omnes ergò, qui aderant, alacri mentis exultatione repleti, benedicebãt Dominum, & ad ſua cum gaudio remeabant. Doctor itaque venerabilis manens apud Iohannem Epiſcopum ſeptẽ diebus, inter multa ſalutiferæ conſolationis verba, hęc ſepiùs inculcauit: Quem Deus elegit, homo non deſpiciet: ſed erit omnium veneratione ſublimis, quem diuinum cõmendat iudicium. Deindè accepta ab eo benedictione, reuerſus eſt ad Cellulam ſuam. Epiſcopus autem iuſſit his, qui rebus Epiſcopij præerant, vt ad virum Dei cum ſibi ſubiectis venirent, & eius obtemperarẽt iuſſioni. Poſt hæc tanto ſtudio charitas mutua ſeruabatur vtrinquè, vt ſpiritalis glutino clientelæ ſibi ſemper cohærẽtes, ſolo corpore viderentur diuiſi. Magiſter paterna ſolicitudine, precibus & conſilio ſalutari matheten refouebat: ille verò paterno honore & omni neceſſitatum ſubſidio didaſcalum ſubleuabat. Sicque ſacra piorum ſocietas aucto creſcebat honore, & multiplicato commendabatur amore.

Iohãnes diaconus abſcodit ſe, nè fiat Epiſcopus.

Creatur tamen.

S. Gall' erudit populũ ſalutaribus doctrinis, interprete Iohãne Epiſcopo.

S. Gall' redit ad Cellam ſuam.

Matheres, diſcipulus: Didaſcalus, præceptor.

Vt mortẽ S. Colũbani S. Gallus & reuelatione, & ex nuncijs cognouerit. Cap. 25.

S. Gallus condit monaſterium.

TEmpore ſubſequenti cœpit virtutum cultor eximius oratorium conſtruere, manſiunculis per gyrum diſpoſitis ad commanendum fratribus, quorum iam duodecim monaſtici ſanctitate propoſiti roboratos, doctrina & exemplis ad æternorum deſideria concitauit. Quadam itaque die, dum poſt laborem matutinalis officij quieſcendi gratia lectos ſuos reuiſerent, primo diluculo vir Dei vocauit Magnoaldum diaconum ſuum, dicens illi: Inſtrue ſacræ oblationis miniſterium, vt poſſim diuina ſine dilatione celebrare myſteria. Et ille: Num, inquit, tu pater Miſſam celebrabis? Dixit ergò ad illum: Poſt huius vigilias noctis cognoui per viſionem dominum & patrem meum Columbanum de huius vitæ anguſtijs hodiè ad paradiſi gaudia commigrâſſe. Pro cuius itaque requie ſacrificium ſalutis debeo immolare. Et ſigno pulſato, oratorium ingreſſi, proſtrauerunt ſe in orationem, & cœperunt Miſſas agere, & precibus inſiſtere pro commemoratione beati Columbani. Finito ſacræ deuotionis officio, venerabilis Gallus dixit ad Magnoaldum diaconum: Fili, non tibi graue videatur petitionis meæ pondus: ſed arripe viam, & Italiam petito, pertranſienſque vſque ad monaſterium, quod Bobium nominatur, diligēter perquirito, quid actum ſit circa Abbatem meum. Nota ergò diem & horam, vt ſi eum compereris eſſe defunctum, poſſis agnoſcere, vtrùm viſio mea veritatis fulciatur effectu. Hæc ergò omnia ſolicita inueſtigatione perdiſcens, regreſſus nunciabis mihi. Diaconus ad pedes magiſtri prouolutus, ignotum ſibi iter eſſe conqueſtus eſt: ſed vir beatus voce blanda eum, nè timeret, admonuit: Perge, inquiens, & Dominus diriget greſſus tuos. Hac conſolatione roboratus pij doctoris alumnus, præcepto paruit, & accepto benedictionis viatico, viam feſtinanter aggreſſus eſt. Cumque perueniſſet ad monaſterium, vt volebat, inuenit omnia ità contigiſſe, ſicut patri ſuo per viſionem fuerant reuelata. Manſit autem ibì vna nocte, & accepit à fratribus epiſtolam ad beatum Gallum, continentem venerandi tranſitum Columbani. Qui & baculum ipſius, quem vulgò cambotam vocant, per manum diaconi tranſmiſerunt, dicentes ſanctum Abbatem ante tranſitum ſuum iuſſiſſe, vt per hoc notiſſimum pignus Gallus abſolueretur. Dimiſſus autem ab illis, iter accelerauit, & proſperè in omnibus agens, die octaua peruenit ad dominum ſuum & patrem, ferens epiſtolam relationis, & abſolutionis indicium. Lecta epiſtola, S. Gallus chariſſimi patris amorem pleno retinens corde, lachrymas profudit vberrimas, & collectis fratribus, cauſas mœroris aperuit. Deindè tanti patris memoriam precibus ſacris & ſacrificijs ſalutaribus frequentârunt.

Deceſſus S. Columbani reuelatur S. Gallo.

Bobiū, monaſteriū S. Colūbani.

Baculus S. Columbani Gallo Abbati mittitur, in ſignū abſolutiōis.

Miraculum, tabulæ cuiuſdam incremento declaratum. *Cap.* 26.

COntigit autem quadam die, dum in conſtruendo oratorio cum fratribus laboraret, vt tabula quædam parieti imponenda, breuior cæteris menſura palmorum quatuor appareret. Quam dum eiuſdem operis artifices vellēt abijcere, beatus Gallus virtutis, quam in Domino habebat, ſibi conſcius, iuſſit eos ab opere diſiungere, & domum ad percipiēdam ſecum refectionem, quam Dominus præparauit, intrare. Quibus ſecundùm iuſſionem eius facientibus, benedictum panem manu ſua porrexit. Poſt prandium autem, cùm omnes opus repeterent imperfectum, inuenerunt tabulam, quam propter ſuî breuitatem pridèm abijcere voluerunt, cæteris omnibus longiorem menſura dimidij pedis: & admiratione de eo, quod euenerat, habita, lignum quod mirabili creuerat modo, in loco ſuo parieti aptauerunt. Quod ipſum longo deincèps tempore à fidelibus expetitum, Domino faciente, dentium doloribus efficaciter medebatur, præter antiqui commemorationem miraculi, nouis ſemper effectibus honorandum. In quo facto meritorū eius magnitudinem, & orationis poſſumus penſare virtutem: quia & lignum aridū contra naturam incrementis auctum eſt, & nè vetus aboleretur miraculum, rediuiua ſignorum atteſtatione ſemper eſt repetitum.

Aſſer S. Galli precibus diuinitùs fit longior.

Nota hæc miracula.

Sanctus Gallus non vult eſſe Abbas Luxouienſis, & de piſcibus alijſque rebus, quibus fratres refecit. *Cap.* 27.

POST hæc Abba monaſterij, quod Luxouium dicitur, nomine Euſtachius, quem bonæ memoriæ Columbanus eidem loco præfecit, ab huius exilio vitæ ad ſupernam patriam commigrauit. Fratres ergò in eodem cœnobio conſtituti, conſilium iniérunt, vt venerabilem Gallum reuocarent, & eius regimini ſe ſubdendo contraderent. Miſerunt itaque ſex fratres ex his, qui ab Hibernia vene-

Abbatis Euſtachij obitus.

venerunt, qui epiſtolam ferrent continentem cauſas eiuſdem legationis. Igitur illi recto itinere cùm ad viri Dei Cellam perueniſſent, nunciati aduenіſſe, ducti ſunt ad orationem. Qua expleta, domum ingreſſi, porrexerunt epiſtolam. Quam vt vir Dei ſanctus perlégit, dixit illis: Ego quidem, ô fratres, verba prophetæ cupiens imitari dicentis, Extraneus factus ſum fratribus meis, & peregrinus filijs matris meæ: deſerui notos meos & propinquos, & vt liberiùs Domino poſſem vacare, ſolitudinis elegi ſecreta: vtque parentum & prædiorum dimiſſionē pretercam, Epiſcopâtus honorem & diuitias mundi ſuſcipere non conſenſi. Et quo pacto poſt hanc renunciationem & voluntariam paupertatem, ſeculi implicabor negocijs, exaltabor honoribus, ponderibus aggrauabor? Abſit, inquam, vt qui manum in aratrum miſi, oculos ad relicta retorqueam, & ſicut canis reuertar ad vomitum. Scitis ipſi, me inter vos poſitum humilitati ſemper dediſſe operam & ſubiectioni: & quomodò creditis ad tanti culminis me prouocari poſſe faſtigium? Innouate conſilia, aliorsùm vos vertite: mihi quod animo ſemèl infixū eſt, Dominus immutari non ſinet. His & ſimilibus verbis animos eorum ab ſpe impetrationis huius amouit. Vocauit deindè vnum è fratribus, & eum interrogauit, quid eſſent tempore refectionis ſumpturi. Cumque reſponſum eſſet, tantummodò ſextarium farinæ ad vſum haberi cunctorum, iuſſit fieri panes, dicens: Potens eſt Deus parare menſam in deſerto. Et cùm feciſſet olera colligi, ipſe ſumens rete & vnum ex diſcipulis ſuis cum fratribus, qui ſuperuenerant, iuit ad gurgitem, dicens: Videamus, vtrùm miſericors Dominus aliquos noſtris velit neceſſitatibus largiri piſciculos. Cumque perueniſſent ad gurgitem, viderunt piſcem magnum in aquę collectione natantem, duosque illum inſequi lutras, quaſi capere fugientē volentes. Immiſſo reti, captum eum traxerunt ad litus. Habebat autem in longitudine palmos duodecim, in latitudine quatuor. Quo facto, lutræ ſe profundis immergūt: impoſito rurſùm reti, cùm piſcatores ſancti piſciū latebras pulſando inquietarent, iteratò lutrę apparuerunt, piſcium tantam multitudinem propellentes in rete, vt id ſua pluralitate per loca diſrumperent. Præda itaque ad litus perducta, vir diſcretione pleniſſimus, quoſdam piſces, adiuuātibus qui aderant, rurſùs in aquam proiecit, & fratribus dixit: Hodiè propter aduentum veſtrum, mirabilem ſuæ largitatis euidentiam Dominus manifeſtare dignatus eſt. Illi econtrà meritis eius, quod factum fuerat imputātes, eo alacriter præeunte, domum rediērunt. Et eccè iuxta introitum Cellulæ vir vnus apparuit, ferens duos vtres vino plenos, & ternos farinæ modios, ob ſuæ deuotionis indicium. Quibus cùm gratiarūactione ſuſceptis, cibum ſumpſerunt: & poſt corporis refectionem, ſpiritalis colloquij dapibus animas ſuas paſcere ſtuduerunt. Detinuit autem eos beatus Gallus aliquantis ſecum diebus, & charitatis intuitu omni humanitatis fouit obſequio. Narrauit quoquè de communi patre, beato videlicet Columbano, quod certa relatione didicerat. Deindè oſculo pacis oblato, dimiſit eos: & illi benedictione tanti patris armati, ad ſua remeârunt.

Pſal. 68. — *Exemplum boni monachi.* — *Nō vult eſſe Abbas Luxouīēſis.* — *Capit ingētem piſcem.* — *Vide diuinā ꝓuidentiā.*

Vt vir ſanctus apud Arbonam migrârit ad Dominum. Cap. 28.

NEC multò pòſt, cùm iam bonorum omnium author & propagator athletam ſuum de mundi agone ſublatum, præmiorum laureis vellet perēnibus adornare, Vuillimarus presbyter veniens ad Cellam viri ſancti, rogauit eum, vt ſecum egrederetur ad caſtrum. Et vt obtineret quod voluit, huiuſmodi voce flebili querimoniam ſubmiſſus explicuit: Cur, inquiens, ô pater, me, qui tuorum monitis dictorum innitor, quaſi deſpectum dereliquiſti, & doctrinæ tuæ ſalutaribus inſtitutis auditorem fraudâſti beneuolum? Cui hanc obiectionem adſcribere poſſum, niſi peccatorum meorum fœtoribus? Niſi enim vita mea tuo diſpliceret iudicio, amabili me ædificationis tuæ non priuares ſolatio. Nunc ergò noli nos pro peccatis noſtris abijcere: ſed Domini prouocatus mādatis, viam veritatis deſiderantibus aperi, & ſolitæ nobis benignitatis munus impende. Motus igitur hoc ſupplicantis alloquio pietatis amator, deſcendit cum illo, & venerunt in caſtrum. Vocata autem multitudine in die ſolenni, vir ſanctus prædicationis dulcedine * auidorum corda refecit, & tanta quæ dixerat, ſapientiæ luce veſtiuit, vt ſumma omnium gratulatione auditus, & plena cūctorum veneratione ſit honoratus. Biduo itaque ibidèm ducto, tertia die febre correptus, tantum in breui eius violentia depreſſus eſt, vt nec ad Cellam redire, nec cibi ſuſtentaculum potuiſſet percipere. Cumque hac infirmitate per dies quatuordecim laborâſſet, die ſextodecimo menſis Octobris, id eſt, 17. Calen-

Vocatur vir Dei prædicationis ergò ad caſtrū Arbonenſe. — *Cum Vuillimaro presbytero proficiſcitur Arbonam.* — * *auditorū*

Admodùm grandæuus cedit è vita. Calendas Nouembris, expletis nonagintaquinque annis ſuæ ætatis, in ſenectute bona, huius vitæ liberatus ergaſtulo, animam meritis plenam felicibus reddidit, bonis inhæſuram perennibus.

Vt funeri eius Iohannes Epiſcopus interfuerit, didiceritque eum illic condi non debere. Cap. 29.

CVm igitur audiſſet Iohannes Conſtantienſis Eccleſiæ præſul, beatū Gallum apud Arbonam infirmari, aſſcendēs nauiculam, potuum & ciborū ea ſecum genera tulit, quæ infirmitate laboranti nouerat congruere: vt videlicet ſua viſitatione fidiſſimum refoueret amicum. Cumque portui propinquaret, audiuit in domo presbyteri planctum magnum circa funus viri Dei celebrari, & interrogauit, quæ tanti eſſet cauſa ploratûs. Audiens autem Gallum venerabilem, firmiſſimum ſuæ familiaritatis cuſtodem, de huius ſeculi emigrâſſe periculis, miſit ſe in aquam: (Neque enim poterat propter nimium dolorem ſuſtinere, donèc nauicula litus attingeret) deſcendensque cum his, qui ſecum venerant, intrauit domū presbyteri, lugubri voce & corporis geſtu mœrorem cordis inſinuans. Inuénit autem corpus viri ſancti inuolutum, & in loculo repoſitum: aperiensque ſarcophagum, & exanime amici cadauer inſpiciens, amariores cum hac voce lachrymas dedit: Heu heu pater amate, heu doctor egregie, cur me de domo patris eductum, in his periculis quaſi orphanum dimiſiſti, & confidentiam meam, qua de tuis conſilijs plurimùm præſumebam, immatura morte rupiſti? Tibi quidem in perceptionem præmij, quod tam ardenter deſiderabas, hęc tua mors eſt fructuoſa: nobis autem in tot mūdialium perturbationum procellis laborantibus, multipliciter eſt luctuoſa. Sed qui de vitæ corporalis interruptione dolemus, de animæ immortalis libertate gaudere debemus, certi quia orationibus non deſinas adiuuare, quos cōſilio & exemplis roborare conſueueras. Inter hæc verba presbyter eum, vt ſurgeret, monuit, & pro requie defuncti ambitioſiùs Dominum precaretur. Intrauerunt itaque eccleſiam, & Epiſcopus pro chariſſimo ſalutares hoſtias immolauit amico. Finito autem fraternæ cōmemorationis obſequio, reſpiciens poſt tergum, vidit foſſam, in qua ſanctū corpus humare volebant. Acceptaque Cruce, & his quæ exequijs exhibentur, intrauerunt domum, volentes theſaurum precioſi corporis ad locum ſepulcri deducere. Cumque arcam, qua claudebatur cadauer feretro impoſitum, ad foſſam ſepulturę conarētur deferre, nullis viribus vſquàm potuit commoueri. Quod noui genus miraculi dum mutuis mirando colloquijs retractarent, Iohannes Epiſcopus dixit: In veritate cognoſco hanc ſepulcri ſedem patri meo Gallo non placere. Et iuſſit presbytero, vt duos equos inueniret indomitos, & faceret introduci. Quod cùm factū eſſet, ſtrauerunt eos cum magno labore, & ad locum, vbì corpus iacebat, duxerunt: & Epiſcopus cum Clero huiuſmodi orationem dedit: Deus, qui per potentiam maieſtatis tuæ vbiquè totus es, pro cuius amore vir iſte reliquit patriam ſuam, vt præcepta tua conſeruaret: fac corpus eius ab his equis indomitis ferri in locum, quem tua voluntas meritis ipſius præuidit. Cumque finita eſſet oratio, cuncti qui aderant, Amen reſponderunt.

Dolet eius obitus pluſsimùm Epiſcopo Conſtantienſi.

Epiſcopus Conſtantienſis pro eo ſalutares obtulit hoſtias.

Non poteſt moueri exanime corpus eius.

Contractus quidam cùm induiſſet caligas ſancti viri, mox curatus eſt. Cap. 30.

COngruum videtur, in hoc loco retexere miraculū, quod Dominus inter ſui confeſſoris exequias exhibere dignatus eſt: quó liquidò cunctis oſtenderet, ſeruum ſuum ſecum veraciter tunc viuere, dum carnis huius carcere liberatur. Erat ibì quidam mendicus, tanta per omnes membrorum iuncturas debilitate contractus, vt penitùs inter alias ſuæ infirmitatis moleſtias, inceſſu pedum careret. Huic, dum presbyter indumēta viri Dei diſtribueret pauperibus, caligas eius cum calceamentis dedit. Statimque debilis pro accepto munere, ſummo repletus gaudio, vt ſacras cruribus & plantis aptauit exuuias, per omnes artuum compages repentè ſolutus eſt: & exiliens, voce clamauit ingenti, & gratias egit Domino & beato Gallo, per cuius merita redditam ſibi videbat ſanitatem. Videns autem Epiſcopus & cuncti, qui aderant, ſanitatis huius miraculum, vnanimiter glorificauerunt Deum, atque dixerunt: Manifeſta virtute dignatus eſt Dominus hodiè gloriam ſerui ſui nobis oſtendere. Dederunt itaque ei, qui ſanatus fuerat, cereum, & proſecutus eſt funus cum cætero populo. Hoc primum ſignum poſt tranſitum eius Dominus ad memoriam illius declarauit.

Nota miraculum.

Eccè vſum cereorū in Eccleſia Dei.

Decilicio & catena ærea, poſt eius obitum repertis. Cap. 31.

Inter

INter eaſdem quoquè beati paſtoris exequias, aliud non mediocre ſanctitatis eius indicium apparuit. Habuit vir Dei capſellam de corio factam, diligēter ſeratam: cuius clauem ſub tam vigili cuſtodia ipſe retinuit, vt nullus diſcipulorum eius, quandiù vixerat, quid intùs ſeruaretur, cognoſcere potuiſſet. Hanc autem ex ſuis humeris pendentem ferre ſolebat, quocunque ambulauit. At vbì de vita migrauit, ſumpta claue aperuerunt capſellam, & inuenerunt in ea cilicium modicum, & catenam æream ſanguine adſperſam. Deindè corpus inſpicientes magiſtri, inuenerunt locum catenæ, vbì ſæpiùs præcingi ſolebat, carnemque ipſam in locis quatuor profundiùs catena ſulcatam, adeò vt de eiſdem vulneribus cruor decurrens, cilicium per loca perfuderit. Poſuerunt autē capſellam cum cilicio ad caput eius in feretrum, & deportauerunt cum corpore ad locum monumenti, & ſuſpenderunt hæc tria mortificationis eius indicia iuxta tumulum ad caput eius: per quæ deincèps ad oſtenſionem meritorum ipſius, plurimas Dominus virtutes piè quærentibus exhibuit. Qua ex re intelligere poſſumus, quia idem vir etsi à perſecutore ſanguinis effuſione non eſt immolatus, ſemetipſum tamen offerens Domino hoſtiam viuam in odorem ſuauitatis, & crucem ſuam tollens, quotidieque Saluatorem ſecutus, martyrij laborem & palmam confeſſor adeptus eſt.

Dura catena caſtigauit vir ſanctus corpus ſuum.

S. Gallus ſpiritualis martyr.

Vt ab equis indomitis ſacrum corpus eius ad ſepulturæ locum magno miraculo perductum ſit. Cap. 32.

POſtquàm ſanctitas venerandi patris & miraculi magnitudine, & horum manifeſtatione ſignorum cunctis, qui funeris eius intererant negocijs, patenter oſtenſa eſt, Epiſcopus ad feretrum acceſſit, & ex vna parte illud ſubleuans, presbytero altrinſecùs ſuſtollente, equis ſuperpoſuit, & adſtantibus dixit: Auferte frenos de capitibus eorum, vt libertate conceſſa, quò Dominus voluerit, pergant. Accepta ergò Cruce & candelis, pſalmos & melodias cōcinentes, iter agere cœperunt. Equi autem in neutram partem declinantes, recto itinere perrexerunt ad Cellam viri Dei. Quò cùm perueniſſent, depoſitum eſt feretrum ante oratorium. Diſcipuli autem eius, eleuantes pij doctoris reliquias, intulerunt & ante altare poſuerunt. Deindè pariter cum Epiſcopo orationem pro illo facientes, fecerunt foſſam ſepulcri inter parietem & altare, ibique precibus huic rei congruentibus præmiſſis, ſepeliērunt eum: omnibusque ritè conſummatis, multitudo quæ ad tanti viri concurrit exequias, Epiſcopi benedictione communita, ad propria remeauit.

Præclarum ſane miraculum.

Miraculoſa ſepultura eius.

Miraculum in cereis oſtenſum. Cap. 33.

DVm beati corporis theſaurum felix locus in pace ſuſcepiſſet, volens Dominus de morte famuli ſui mœrentibus conſolationis præbere medelam, nouitate miraculi patefecit, qua apud ſe claritate ſpiritus fulgeret amici. Nam duo cerei in caſtro, dum corpus eius eleuaretur, accenſi, ità ardentes delati ſunt vſque ad locum ſepulturæ. Poſiti autē vnus ad caput, alter ad pedes, per triginta deincèps dies, mirabile dictu, non deficiendo ardebant, & ardendo non deficiebant. Et vt monſtraretur has durandi vires ceræ liquenti cælitùs attributas, de huius miraculi materia plurimæ in poſterum virtutes emanârunt. Nam quicunque dentium fatigati doloribus, vel oculorum lippitudine, vel aurium præcluſione laborantes, de eiſdem cereis quippiam ceræ tulerunt, & locis, quæ huiuſmodi tenebantur incommodis, aptauerunt, optatæ celeriter dona percepêre ſalutis. Poſt hæc tanta virtus ad ſanandos varijs infirmitatibus depreſſos, apud ſepulcrum beati viri cunctis illuc venientibus, & orationum eius ſuffragia fideliter poſtulātibus apparuit, vt & fama tanti meriti cunctis, quæ circunpoſitæ erant, regionibus innoteſceret, & locus ipſe non mediocriter frequentaretur à populis.

Itèm aliud valdè illuſtrē miraculum.

Multa miracula ad ſepulcrum ſancti viri.

Quia igitur, ó beatiſſimi patres, vita & virtutes ſancti Galli, ſi in vnum compingantur librum, poſſunt ob ſui prolixitatem aliquod legenti ingerere faſtidium: ſtatui duobus hoc opus libellis diſtinguere: vt prior illorum, vitam eius & actus vſque ad ſepulturam illius veridica relatione perducat: ſequens, mirabilia, quæ poſtmodùm pro meritis eius Dominus oſtendit: Primò videlicet ea, quæ priorum ad nos ſcripto perlata ſunt, retexat: Deindè, quæ à probatiſſimis teſtibus indicata, noſtra ætate à Goſberto chariſſimo fratre literis mādata, ſubnectat: nè quod particulatim ſcriptum eſt, laciniosa diuiſione diſiungatur: ſed potiùs quod iunctum eſt parilitate factorum, ſit etiam copulatum compræhenſione dictorum. Atque hic prioris libelli finis, quæ

quæ præmiſſa ſunt, terminet: & ſequenti, quæ reſtant, ſine præiudicio compræhendenda reſeruet.

LIBER SECVNDVS:

QVI EST DE MIRACVLIS, QVAE POST OBITVM ſancti Galli Dominus ob ipſius merita dignatus eſt declarare.

Vt hoſtes ſepulcrum beati Galli violârint, & quæ illos pœna conſecuta ſit. *Cap. 1.*

Orthuuini ſæua crudelitas. for. * Turgoia

MEritis beatiſſimi Galli quotidiè per miraculorum ſigna radiantibus, & longè lateque circunpoſitorum aures famę ſuæ dulcedine mulcentibus, cùm iam poſt tranſitum eius anni quadraginta fuiſſent euoluti, venit Othuuinus, partium earundem poteſtate præditus, cum exercitu magno, & ira intolerabili concitatus, deuaſtauit non minimã partem pagi, qui ab interfluente fluuio * Durgeuue nominatur: Conſtantienſe quoquè territorium, & Arbonenſis pagi confinia depopulari cœpit, & igni ſuccendere. Viros, quicunque inueniri potuerunt, gladio peremit: vxores & paruulos eorum in captiuitatem egit. Peculijs quoquè & omni ſupellectili ſublata, fructus omnes penitùs demoliri fecit. Arbonenſes itaque, huius terroris immanitate compulſi, cum omnibus quæ habebant, fugerunt in ſolitudinem, & ad Cellam viri Dei ſe contulerunt. Deindè facta in agro fouea, abſconderunt ibì, quicquid habebant, & foſſam terra cooperientes, nè ſecretum eorum depræhenderetur, lini ſemen deſupèr inſperſerunt. Cumque iam Arbonenſem pagum hoſtes deſolauiſſent, veſtigia fugientium ſecuti, venerunt ad Cellam ſancti patris, & fugitiuos, quos repererunt, vinctos abduxerunt, & iuuenes eorum in captiuitatem miſerunt. Erchonaldus autem præfecti vicarius, cùm vicina ſolitudini inhabitaret loca, habuit res eiuſdem Cellulæ notiſſimas. Is oratorium ingreſſus, inuénit mendicum quendam intùs ſedentem, quem benè nouerat, & dixit illi: Indica mihi, vbì iſti, quos tam nudos & miſeros inuenímus, veſtes habeant repoſitas & vtenſilia, aurumque & argentum, quorum copia hactenùs fruebantur. Ille reſpondit: Nónne mihi melius eſt illorum denudare ſecreta, quàm veſtræ ſeueritatis iram incurrere? Si ità, inquit, égeris, eris in conſortio noſtro, & participio ſocietatis noſtræ gaudebis. Qua promiſſione perſuaſus, ſurrexit, & cum ad ſubterraneum duxit armarium. Quod cum idem vicarius aperiri feciſſet, ſpecies quas inibì reperit, his qui ſecum erant, facta diuiſione, diſtribuit. His ità patratis, putantes paſſim tale quid occultari, diſcurrerunt, loca ſingula ſignis quibuſdam ſolicitè explorantes. Eiuſdem rei gratia Erchonaldus, aſſumptis ſecum ſeptem pueris, introiuit oratorium. Cumque clauſis oſtijs pauimenti planitiem pulſarent, ob ſpem videlicet inueniendæ pecuniæ, vnus illorum poſt altare veniens, pauimentum percuſſit: & audiens à cauitate tumuli ſonitum reddi, Hîc eſt, inquit, quod oppidò deſideratis. Accurrentes igitur pollinctores infeſti, cœperunt fodere: & cùm ad loculum perueniſſent, extulerunt illum, dicentes: Quia iſti Rhetiani calliditate naturali abundant, videamus, nè quippiam ſub hac arca occulti remaneat. Huic ſacrilegio inſeruientes, inuaſit eos horror immenſus. Qui in fugam conuerſi, dum oſtium oratorij ſinguli præoccupare niterentur, inſania agitati, euaginatis gladijs inuicèm ſe conciderunt. Erchonaldus verò, huius author ſceleris, timore cogente, volens exilire per oſtium, caput ſuperliminari illiſit, & ad terram cóncidens, alienatus mente iacebat. Cumque à ſuis perduceretur ad propria, nimia infirmitate & nouis doloribus cœpit vrgeri. Toto itaque ipſius anni curriculo fortiſſimis maceratus moleſtijs, capillorum honore & cutis ſuperficie ſpoliatus, etiam digitorum vngues amiſit. Et vt omnibus longo tempore vltionis in eum diuinitùs collatæ ſigna paterent, cunctis vitæ ſuæ diebus hac deformitate notabilis fuit.

Erchonald' cellã S. Galli ſpoliat, & ſepulcrũ ei' violat.

Vltio diuina in ſacrilegos.

*Vt * Buoſo Conſtantienſis Epiſcopus, ſacrum B. Galli corpus repoſuerit.* *Cap. 2.*

* Boſo

* Alij Boſſonem dicunt cognominatum, vel Boſonem.

AVdiens Conſtantienſis Eccleſiæ præſul, nomine * Buoſo, ſepulcrum beatiſſimi Galli violatum eſſe ab hoſtibus, nullumque remanſiſſe in Cellula, præter duos fratres Magnoaldum & Theodorum, qui ſacri corporis reliquias tumulo reſtituere potuiſſent, venit illuc cum clericis ſuis, & inuenit Cellulam

lam deſolatam, ſancti patris corpus de ſepulcro eiectum, altaria nudata, duosque fratres, qui remanſerant, ſpoliatos iacentes in oratorio, & magnitudinem calamitatis gemitibus & lachrymis proteſtantes. Et miſericordia motus, cœpit eos conſolari multiplicibus verbis, illam replicans Pſalmiſtæ ſententiam, qua dicit: In tribulatione inuocaui Dominum, & exaudiuit me in latitudine. Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. His dictis, ſumens loculum, in quo ſanctum corpus erat, poſuit ſuper terrã inter parietem & altare, & deſupèr, vt moris eſt, arcam altiorem conſtruxit: foſſam verò terra repleuit. De ſuo quoquè fratribus veſtimenta largitus eſt, & vndè alerentur diſponens, ad Epiſcopium remeauit. Pſal. 117. Epiſcopus repoſito ſancto corpore fratrib' neceſſaria vitę ſubminiſtrauit.

Qua pœna mulctati ſint oratorij ſancti Galli violatores. Cap. 3.

POſt multum verò temporis miſit Pipinus Maior domûs, exercitum copioſum ad deuaſtandam Alemannorum prouinciam, & iteratò Francorum ditioni ſubiugandam. Cumque tota terra hoſtili contereretur incurſu, auidi prædones Arbonenſem pagum percurrentes, ad Cellam viri Dei venerunt, & quoſcunque ibidèm inuenerunt, (nam multi illuc confugerant, ſperantes in Dei miſericordia, & patrocinijs ſancti illius) duxêre captiuos. Quinque autem ſuprà memorati principis ſatellites ingreſſi oratorium, repererunt ibi quaſdam ancillas eiuſdem loci cum paruulis earum, & quæ eſſent, percontati ſunt. Quæ dum ſe de familia ipſius ſancti eſſe proclamarent, hoc à prædonibus audiêrunt: Exite, egredimini. ſanctum, quem dicitis, ignoramus. Et abduxerunt eas captiuas in Franciam. Eodem verò anno à malignis ſpiritibus arrepti, & amentes effecti, nudi circunquaquè diſcurrebant: & vbicunquè vrbes vel vicos ingreſſi ſunt, cruciatûs ſui cauſas retexebant, dicentes: Gallus Abba nos habet ligatos. & cum hac criminum miſera commemoratione ſuorum, vitam infeliciter ducentes, flebiliter finiuerunt. Diuinitùs puniuntur ſacri loci violatores.

Vt palla partìm exuſta, redintegrata ſit. Cap. 4.

ALio tempore diaconus quidam, nomine Stephanus, dum in eiuſdem patris ſancti eccleſia cuſtodis fungeretur officio, quadam veſpera incenſam oratorio inferens candelam, poſuit ſupra cãdelabrum iuxta beati viri ſepulcrum. Quæ à rectitudine ſtatûs vergens in partem, ardens cecidit ſuper arcam ſepulcri. Cuius ardoris violentia vnam compræhendens pallam, vſque ad medietatem exuſſit, & ità reſtincta eſt, nihil lecto, nihil baculo, qui in eo pendebat, vel alijs linteaminibus ſuper ſepulcrum expanſis inferens læſionis. Qua ex re colligitur, ad declarationem virtutum beati viri potiùs, quàm ad damnum rebus eius inferendum, idem eueniſſe incendium. Quia vt in ſequentibus apparet, pallam quam lenis flamma diminuit, virtus manifeſta reſtituit. Manè itaque facto, fratres oratorium ingreſſi, quid factum fuerat peruiderunt, & admiratione non minima ſunt perculſi. Tertia verò die cùm ad matutinale conuenirent officiũ, inuenerunt in oratorio cereos ardentes, & duos iuuenes ſtantes, vnum ad caput, & alterum ad pedes, diſtendentes inter ſe pallam, quæ pridèm fuerat ignis attacta vaporibus. Hoc viſo, timore nimio conterriti, cum celeritate egreſſi, ad lectulos redierunt. Cumque ſe collocarẽt, eccleſiæ campanum inſonuit, & auditi ſunt duo chori, incredibili alternantium perſonarum dulcedine perſtrepentes. Igitur die illa nequaquàm auſi ſunt oratoriũ introire. Die autem ſequenti ante oſtium eius vnanimiter conglobati, proſtrauerunt ſe in orationem: & cùm ſurrexiſſent, cum magno timore intrantes, inuenerut pallã, quam partim ignis abſumpſerat, ſuper lectũ expanſum, ſicut priùs expandi ſolebat, nulla imminutionis habentẽ indicia: ſed potiùs latitudinem vel longitudinem eius trium auctã eſſe magnitudine cubitorum. Huius perſpicuitate miraculi hilares facti, benedixerũt Domino, qui tam manifeſtis gratiæ ſuæ virtutibus, ſerui ſui merita declarare dignatus eſt. Magnũ miraculum. Duo Angeli ad ſepulcrũ viri Dei cõſpiciuntur. Campanũ, neutro genere.

Miraculum miſſæ auis. & de multiuarijs beati viri ſignis. Cap. 5.

IDem Stephanus dum quodam tempore cum his, qui ſimul aderant, carnem ad percipiendum in cuiuſdam acceſſu ieiunij non haberet, reſedit in Cellula, de eadem penuria cum cæteris locuturus. Dumque ſermone vario paupertatis ſolatia mutuò miniſtrarent, auis quædã ignotæ formæ conſedit in limine. Vnus aſſidentium torrem de igne rapiens, alitem percuſſit. Cuius carnes dum ſuis vſibus præparâſſent, incredibilem ſaporis dulcedinem in guſtu earum depræhenderunt: facientibus hoc, vt credimus, beati viri meritis, vt ſicut famuli eius in ſimilitudinem antiqui miraculi, quo populus Dei conturnicum carnibus in ſolitudine eſt refectus, auis in- Miraculum de aue. Exod. 16.

cognita miſſa eſt: ità ſapor procuratæ cælitùs eſcæ, nouæ dulcedinis delectamentum haberet. Tanta autem eſt miraculorum copia, quæ Dominus apud tumulum eius diuerſis temporibus oſtendit, vt non facilè ſcribendi ſtudio compræhendi poſſit, ex quibus propter abundantiam multa omittuntur: pauca verò & eminentiora propter memoriam poſteris commendandam huic inſeruntur opuſculo. Præter mortuorum enim reſuſcitationem corpoream, cæterarum infirmitatum remedia, creberrima inibi largitate à Domino præſtita ſunt & præſtantur. Siquidem & dæmoniaci ibidèm curati, & languentes ſunt recreati: aurium clauſtra reſerata, oculorum deterſæ caligines, mutorum excluſa ſilentia, paralyticorum eliminata defectio. Sed & quicunque animæ vel corporis neceſſitate coactus, fide integra apud ſepulcrum beati Galli inſtantiam orationis exequitur, Domino confeſſoris ſui merita comprobante, precum ſuarum nullatenùs fructu priuatur, verùm ſine tarditate diuinæ largitatis ſentiens dona, lætatur.

Innumera miracula ad tumulum S. Galli.

Vt domum ſancto Gallo deferendum, ab incendio ſeruatum ſit. *Cap. 6.*

TEmporibus igitur Carlomanni Maioris domûs, miraculū memoria dignum per merita ſancti patris effectum, huic operi inſerere vtile iudicamus. Vir quidam pauperculus in pago quodam, ex ſumma deuotione cum vxore ſua ad Cellam beati Galli cauſa orationis properare diſpoſuit. Cuius intentione deuotionis dum mulier pallulam, quam in loco ſancto oblatura erat, contextam parauiſſet, inuoluit eam formella ceræ, quam ſimul oblatum ire cogitabat, & in arca ſua inter alia veſtimenta repoſuit. Contigit autem dum ire pararent, domum illorum cum omnibus, quę intrà illam erant, rebus igne cremari. Cumque conſumptis omnibus flamma ceſſante, ſopitum fuiſſet incendium, cœperunt inter fauillarum cumulos ferramentorum reliquias quæritare. Et eccè inueniunt, mirum dictu, ceram pallula inuolutam inter cineres & carbones, nihilque in eis læſionis apparuit: cùm ipſam arcam, & quicquid aliud in illa repoſitum erat, penitùs conſumpſiſſet incendium. Viſo igitur tantæ virtutis miraculo, benedixerunt Deo, & iter quod diſpoſuerunt, peregerunt. Et narrantes fratribus, quæ geſta fuerant, obtulerunt donarium, quod huic voto conſecratum, in ſupremis non poterat perire periculis. Seruatæ ſunt autem ibì eædem res in teſtimonium pòſt futuris, vſque ad tempora Othmari Abbatis.

Haud vulgare miraculum.

Vt correctus ſit, qui caballum, quem vouerat, fraude retinuit. *Cap. 7.*

NEque illud ſilentio prætereundum videtur, quod in ſupradicto pago temporibus Pipini Regis contigiſſe refertur. Quidam vir, nomine Vuillimarus, graui infirmitate depreſſus, ſub voto promiſit, ſe equum vnum, duoſque boues, ſi priſtinæ reſtitueretur ſanitati, ad eccleſiam beati Galli donaturum. Cumque ex illa die confortaretur, & plenam recepiſſet ſoſpitatem, contigit vt cum Birthlone domino ſuo cauſa orationis ad cellulam ſancti viri, eodem vectus equo, veniret. Igitur cùm poſt orationem omnes illi, qui ſimul aduenerant, digreſſi, non longè eſſent ab eccleſia, equus quem ſponſor infidelis, poſtquàm vouerat, fraude retinuit, repentè ſubſtitit: & licèt eum ſeſſor calcaribus vrgeret, ac verberibus fatigaret, nuſquàm potuit commoueri. Videntes hoc qui aderant, cœperunt inquirere huius miraculi cauſas. At ille confuſione digna correptus, prodidit reatum, & fraudem, quam in voto fecerat, confeſſus aperuit. Reuerſi autem omnes pariter, equum obtulerunt ad limen eccleſiæ: & benedictione percepta, ad ſua ſine obſtaculo redierunt. In quo facto & diuina pietas, & ſancti viri virtus apparuit, dum is, qui per ſe reſipiſcere noluit, per correptionem ad correctionem peruénit.

Aegrotus nuncupat votum, & reualeſcit.

Votifragus caſtigatur.

Vt cera ex furto oblata, in lapidem verſa ſit. *Cap. 8.*

ILlud quoquè miraculum, quod quarto anno Carlomanni Regis in pago, cuius ſuprà mentionem fecimus, contigit, libet memoriæ commendare. Pauperculus quidam iuxta regiam poſſeſſionem, quæ Rotunuuila dicitur, commanens, dum ad Cellam ſancti viri Galli pergere voluiſſet, nec haberet aliquid, quod ob deuotionis indicium illuc deferre potuiſſet, diabolo ſuadenti conſentiens, atriū cuiuſdam diuitis irrupit, & aluear cum melle & apibus furtìm auferens, intulit domui ſuæ. Apibus deindè extinctis, ceram confecit, & non multò pòſt inter vicinos & amicos cum hoc furtiuo munere ad eccleſiam venerabilis Galli perrexit. Cumque ſinguli quod attulerant, obtuliſſent, is, qui contra fas offerre voluit de rapina donarium, ceram reperit

reperit in lapidis duriſſimi rigorem mutatam. Ingenti itaque timore perculſus, vni eorum, qui ſecum venerant, reatum ſuum confeſſus eſt. Qui deindè cùm cuſtodibus eccleſiæ quæ facta fuerant indicaret, fama huius miraculi mira celeritate cunctis innotuit.

Quæ deincèps ſcripturus ſit Author in hoc libello. Cap. 9.

DEſcriptis his, quæ priſcorum ſolertia de vita, fine & virtutibus beati Galli ad nos vſque ſcripto tranſmiſit: hinc ea ſtylo compræhendere tentabimus, quæ à fideliſſimis teſtibus indicata, à chariſſimo fratre Goſberto literis ſunt mandata. In quibus primò, quomodò vel quandò in cœnobio beati Galli regularis vitæ inſtituta ſeruari cœpiſſent, liquidò declaratur. Deindè, quibus miraculis eiuſdem patris virtus cunctis effulſerit, probabiliter exponitur: commemoratis pariter ſingulorum, quę introducuntur, aſſertoribus. Quæ idcircò nouis dictionum poſitionibus ordinare voluimus, vt cum prioribus aliquam ſimilitudinem locutionis habeant, & breuitatis compendio ſuccincta, faſtidioſis lectoribus oneroſa non fiant. Siquidem nomina eorum, qui ſcribendorum teſtes ſunt vel fuerunt, propter ſuî barbariem, nè Latini ſermonis inficiant honorem, prætermittimus: ſcientes, de veritate dictorum à fidelibus non eſſe dubitandum: quippè qui nôrunt, nihil horum quæ referimus, Deo impoſſibile eſſe, in quo fit, quicquid per ſanctos mirabiliter & laudabiliter fit. Sed & ſi quis earundem rerum teſtes nôſſe deſiderat, in conſcriptione quam ſequimur, poterit inuenire. Inſerimus quoquè huic operi nonnulla, quæ non ſcripturæ teſtimonio, ſed veracium virorũ relatione didicimus. In quibus omnibus, quantùm ad nos attinet, veritatis lineam ſeruare ſtudebimus, neque per amorem falſi aliquid de noſtro inſerentes, neque per inuidiam, veri quippiam ex voto celantes. Et quia nos ſcripta vel dicta ſequimur aliorum, ad illos veritas rerum, ad nos pertinet abbreuiatio dictionum, & adunatio rationum.

In Deo fit, quicquid ſancti eius operantur.

Vt Cellam beati Galli Pipinus Othmaro cum priuilegio & donis commendârit. Cap. 10.

POſt venerandi patris, beati videlicet Galli confeſſoris Chriſti, glorioſam depoſitionem, quotidianas excubias apud ſacri corporis eius reliquias quidam religioſi clerici, vel diſcipulatûs eius memoria, vel diuino amore ſuccenſi, per multa annorum curricula, ſcilicet quasì à temporibus Dagoberti Regis vſque ad Carolum patrem Carlomanni & Pipini, ad laudem Chriſti adminiſtrabant. Igitur cùm fama virtutum, quas Dominus per confeſſoris ſui merita piè quærentibus exhibere dignatus eſt, longè lateque circumpoſitorum mulceret aures populorum, cœperunt vndiquè alacri deuotione ad tanti patris ſuffragia poſtulanda concurrere, eundemque locum ob ſuæ diuturnitatem memoriæ multiplicibus ſubſtantiæ & poſſeſſionum amplificare donarijs. Cumque res hac largitate fidelium collatæ, aliquantulæ monachorum congregationi viderentur ſuppetere potuiſſe, Vualdramnus quidam, ad cuius paternam poſſeſſionem termini vaſtę ſolitudinis, in quibus vir Dei Cellam conſtruxerat, pertinere videbantur, videns res collatas à quibuſdam pręſumptoribus inordinatè tractari, religioſum quendam presbyterum, Othmarum nomine, cui ſummam earundem committeret rerum, à Victore tunc Curienſium Comite impetrauit, & ei Cellulam cum omnibus ad eam pertinentibus commendauit. Poſtmodùm conſilio cuiuſdã Ducis, nomine Nebi, perſuaſus, ad præfatum principem Carolum cum eodem Duce properauit, ipſique eandem Cellam proprietatis iure contradidit, & vt Othmarum presbyterũ eidem loco præficeret, exorauit. Annuens petitioni eius princeps, Othmaro ad præſentiam ſuam vocato locum cõmendauit, & vt regularem inibì vitam inſtituere ſtuderet, præcepit. Qui regreſſus, arripuit ſtatìm boni paſtoris initia, & vndiquè verſùm habitacula, monachorum vſibus congrua, diſpoſitè conſtruens, eiuſdẽ ſancti ſtatum loci vtilitatibus diuerſis aptauit. Sed cùm iam dictus princeps temporaliter regnandi & viuendi finem feciſſet, duobus filijs Carlomanno & Pipino adminiſtrationẽ regni reliquit. Carlomannus itaq; paucorum decurſibus euolutis annorum, ob amorem regni cæleſtis ſecularis gloriæ pompam depoſuit: & cùm cauſa quietioris vitæ Romam tenderet, in viciniam ſupradicti loci deueniens, ad idem monaſteriũ cauſa orationis acceſſit: audiensq; aſſiduis ſignorum virtutibus eundem locum pro beati viri meritis à Domino illuſtrari, dixiſſe fertur: Tenuis quidem hic locus eſt facultate, ſed pro meritis beati Galli, celebri diffamatus rumore.

Quotidianæ excubiæ ad ſepulcrũ S.Galli.

Homines pij multa largiuntur S.Galli monaſterio.

Suppetere, pro, Sufficere.

Victor, Curienſium Comes.

S.Galli cœnobiũ monaſtico inſtituto accommodatur.

Carlomannus Pipini frater ſeculo valedicẽs fit monach⁹.

Cumque vellet ibidem degentibus aliquod ſuæ largitatis conferre ſolatium, ſed retractaret, à negocijs ſe regni diſiunctum explere non potuiſſe, quod voluit, fratri reſcripſit, vt ſui amoris intuitu eidem monaſterio aliquod regiæ largitatis ſolatium dignaretur impendere. Cùm igitur ab Othmaro Abbate præſentatam Pipinus princeps accepiſſet epiſtolam, annuens petitioni fraternæ, libellum quem Benedictus pater de cœnobitarum conuerſatione compoſuerat, eidem Abbati tradidit, & alia regiæ dignitatis imperticns dona, id ei ſub omni diligentia iniunxit, vt in loco ſibi commendato ad ſupplendas beati Galli excubias, regularis ordinem inſtitueret vitę. Atque vt meliùs poſſet quod iubebatur efficere, conceſſit illi quoſdam tributarios de eodem pago, vt & illis collaborantibus officinas fratrum vſibus neceſſarias conſtrueret, & vectigalia, quæ annuatìm regijs redditibus inferre debebāt, ad ſuſtentationem fratrum ſub commemoratione largitatis eius haberet. Inter cætera quoquè ſuæ munificentiæ donaria, rogante Abbate, vnum campanum ad ſancti loci dedit ornatum: quod ad vſque noſtræ ætatis tempora, in cœnobio eodem pro memoria beneficiorum eius permanſit. Et nè cuiuſquam auaritia tanti incrementis obſiſteret boni, diuturnæ firmitatis epiſtolam fecit conſcribi, & vt moris eſt, circunſpecta roborari cautela, quô deincèps tam ipſe, qui aderat, quàm ſucceſſores eius idem monaſterium per regiam obtinerent authoritatem, & nullius violentia preſſi, ſolis rerum principibus ſubiacerent. His regiæ pietatis Othmarus Abba donatus ſolatijs, & ſublimatus honoribus, monaſterium lætus regreditur: & ex illo tempore monaſticæ vitæ in cœnobio ſancti Galli exordium quidem cepit: augmentum autem & profectus, hodieque laudabiliter dilatari non deſinit.

Regulam S. Benedicti dicit.

Campanum neutro genere, vti etiam ſuperiùs.

De luce cælitùs radiante apud eccleſiam ſancti Galli. Cap. 11.

PRæmiſſa narratione, qua comprǽhenſum ſatis verè credimus, quomodò ſacer locus immunitatis priuilegium meruerit, & quo in tempore cœnobiali dignitate ſit adornatus, liberiùs iam ad miraculorum beati Galli commemorationem ſtylum conuertimus. Victor Curienſis Rhetiæ Comes, cuius ſuperiùs fecimus mentionem, cùm innumerabiles apud tumulum ſancti Galli per merita ipſius virtutes oſtendi creberrimè didiciſſet, inuidia perurgente, tanta nouarum generoſitate virtutum noſtram gentem inſigniri perdoluit: &, vt tunc fama vulgauerat, latenter voluit per abdita eremi ſuperuenire, & precioſi theſaurum corporis, ſi quo pacto potuiſſet, auferre. Qua malitioſi raptoris intentione comperta, hi qui in circuitu Cellæ viri Dei commanebant, cuſtodibus viciſsìm per turmas deputatis, eundem locum ab hoſtili incurſione, nè videlicet tam chari fulgore margariti carerent, omni ſagacitate defenſare ſtudebant. Igitur cùm quadam nocte cuſtodes in ſummitate montis, qui monaſterio ſuperimminet, ad ſuſpectos incurſus armati reſiderent præcauendos, caſu lucem cælo venire ac totius eccleſiæ perfundere mœnia conſpexerunt. Immenſitatem itaque luminis admirati, ad eccleſiam citiùs concurrerunt, & dum trepidi ſtupenteſque ibidèm conſtituti, eundem intuerentur ſplendorem, paulatim ſe lux ſubmiſſa recolligens, aſtris inſeritur. At illi viſo miraculo agentes Domino gratias, ſecuri ad propria remeârunt, credentes corpus viri Dei per vim ab eo loco minimè auferri poſſe, quem illi Dominus ante ſecula præuidit, & ſuæ illuſtrationis honore temporibus iſtis decorauit. Vndè datur intelligi, quanti apud Deum meriti vir iſte fuerit, cuius ſepulturæ locum cælitùs contigit illuſtrari: vt videlicet lumen, quo eius anima perfectè fruebatur in cælis, etiam mortuo corpori non deeſſet in terris.

Victor Comes nititur theſaurum ſancti corporis clâm auferre.

Nota ſtudium priſcorũ erga conſeruandas ſacras reliquias.

Cæleſti luce locus ſepulturæ eius perfunditur.

Qua animaduerſione Victor Comes à ſua temeritate ſit repreſſus. Cap. 12.

AVdiens itaq; Comes prædictus à Cella ſancti viri diſceſſiſſe cuſtodes, cupiens ſuos explere conatus, virorũ turbam aſſumpſit: vt quod malè cogitauerat, repentino & latenti perpetraret acceſſu. Verùm quia non ſuæ deuotionis vtilitati proſpiciens, ſed alienæ felicitatis profectibus inuidens id moliebatur, Dei nutu citò repreſſus fuiſſe cognoſcitur. Nam eodem momento, quo iter illud aggreſſus eſt de equo, cui inſidebat, corruit, coxaque illius eo caſu confracta eſt, Domino beati viri merita in hoc quoquè remunerante, nè à loco, quem ipſe elegerat, auferretur, quem de vltimis Hiberniæ finibus ad ſalutem multorum, Rhetiæ vel Germaniæ deſtinauit. Et vicini quidem exhibuerunt excubando ſuæ deuotionis obſequia:

Victor Comes diuinitùs punitur.

quia : Deus verò cunctorum cuſtos bonorum, ibì etiam ad coërcendum raptorem vigilauit, vbì ſolicitudo alternantium non adfuit populorum. Et hoc quidem egit, vt credimus, nè fideles populi theſauro, quem feruentibus ſtudijs ambiebant, fraudarentur, & nè is, qui per malitiam hoc decus attingere voluit, ſuæ peruerſitatis potiretur effectu : præcipueque præcauens, nè ablatis ſancti viri reliquijs, monachorum cateruas, quæ inibì laudibus Dei ſeruituræ erant, deeſſe contingeret. Itaque Comes correptus, & domùm à famulis reportatus, per multa tempora nimijs doloribus eſt agitatus : vt intelligeret ſaltèm ex pœna, quàm ſuperbè id cogitauerit, quod ſuis viribus effici potuiſſe credebat.

Paralyticus quidam ſurdus & cæcus curatur. Cap. 13.

QVia igitur Domino cuſtodiente, pij paſtoris corpus à deuotarum ſeptis ouium auferri non potuit, dignum fuit, vt miraculis fidem facientibus, virtus meritorum eius ibidèm cunctis manifeſtè clareſceret. Quidam nanque de vicino territorio, cùm diuturna ægrotatione vexatus, lecto decumberet, ſubrepente humore nociuo, oculorum lumen auriumque ſenſum amiſit. Deindè plantis pedum retortis ad nates, tanta depreſſus eſt infirmitate, vt de ſolo pectuſculo vitæ manarent fugacis indicia. Qui à ſuis ad monaſterium vehiculo delatus, dum petentibus amicis in eccleſia beati Galli vnius ſpatium noctis ducere permiſſus à cuſtode fuiſſet, ſolusque ibidèm pernoctaret, circa gallorum cantum in ſubito mentis exceſſu, quatuor viros candidiſſimis indutos veſtibus, oratorium introire conſpexit. Qui dum altari appropiantes, diutiſſimè dulci modulaminum alternatione concinerent, vnus eorum laudibus finitis ad lecticam, in qua clinicus decumbebat, accedens, Quid, inquit, cauſæ eſt, ó homo, quòd hîc pernox, tenebrarũ transigis ſolus horrorem? Crede tantùm, & ab hac infirmitate deinceps eris ſecurus. Ergò ſanus exurge, liber egredere. Qui protinùs ſurgens, & omni debilitate ſubmota egreſſus, ad ſuos ſanus abſceſſit.

Viſio hominis miſerè affecti.

Cæleſti viſione ſanatur

Vt Abbas Othmarus à quibuſdam vexatus ſit. Cap. 14.

IGitur Othmarus Abba cùm multis annis ibidèm cœnobium ſtrenuè rexiſſet, poſſeſſiones ipſius loci, religioſis quibuſque circunquaquè degentibus, ob amorem mercedis æternæ plurima ſuæ largitatis dona conferentibus, intantùm amplificauit, vt intrà paucos annos, ſuppetente exteriorum copia rerum, & vitæ eius clareſcente munditia, multorum pater exiſteret monachorum. Comites verò quidam Vuarinus & Ruadhardus, qui totius ferè Alemanniæ curam adminiſtrabant, cùm intrà ditionis ſuæ terminos eccleſiaſticarum non minimam partem rerum ſuæ proprietatis dominio per potentiam ſubijcere niterentur, maximam de eiuſdem monaſterij poſſeſſionibus partem ſibimet vendicârunt. Nam tributa, quæ bonæ memoriæ Pipinus eiſdem fratribus conceſſerat, abſtulerunt, aliaque quampluríma, quæ ex donatione quorundam religioſorum eidem cœnobio fuerant contradita, ſuæ rapacitatis abſtraxêre proteruia. Inſupèr ipſum etiam Abbatem, cùm pro hac re apud principem illos accusâſſet, vinculis iniecerunt, & in quandam Rheni fluminis inſulam iuxta locum, qui Stein dicitur, in cuſtodiam religârunt. Vbì cùm aliquantum temporis ſub arctiſſima diſtrictione manſiſſet, de carcere huius vitæ ad lætitiam commigrauit cæleſtem, expletis non minùs quadraginta annis regiminis ſui, quo ſancti illius loci ſtatum & gloriam nobiliter amplificauit & auxit.

Nota vndè creuerint opes monaſteriorum.

Othmarus Abbas in carcere decedit.

Vt Comitum quorundam inſtinctu Sidonius Epiſcopus monaſterium S. Galli inuaſerit. Cap. 15.

HOC itaque ità rebus humanis ſubtracto, prædicti Comites ſublatas ſancti loci poſſeſſiones retinentes, Iohannem quendam monachum de proximo monaſterio in eius locum ſubrogauerunt. Ac deindè, vt ſuæ tyrannidis crimen augmentarent, Sidonium Conſtantienſis Eccleſiæ præſulem inſtigârunt, vt idem monaſterium Epiſcopij partibus ſubijcere ſtuderet. Et hoc idcircò fecerunt, vt eo licentiùs, ipſo machinationibus eorum fauente, ea quæ iniuſtè abſtulerant, retinere potuiſſent. Pontifex igitur cùm ſuaſionibus eorum libenter præberet aſſenſum, monaſterium ingreſſus, fratres opprimere, & eundem locum Epiſcopij rebus ſubijcere molitus eſt. Porrò fratres dum potentiæ illius reſiſtere non auderent, maluerunt eius ditioni parére, quàm tot aduerſitatibus implicari. Sed ſequentia pro-

Sidonius Epiſcopus Conſtantienſis fratres grauiter opprimit.

probant, quàm peruersè egerit, qui per auaritiæ morbum ſacri loci priuilegium auſus eſt violare.

Qua pœna Epiſcopus Sidonius mulctatus ſit. Cap. 16.

FErtur ſiquidem, eundem Epiſcopum aliquandò ad iter hoſtile ſibi de ipſius monaſterij ſumptibus viaticum præparare iuſſiſſe. Quod dum fratres prætermittere non auderent, ea quæ iuſſa fuerant, naui impoſita, per quorundam manus fratrum ad Epiſcopum tranſmiſerunt. Cumque qui miſſi fuerant, nauigare cœpiſſent, auis quædam, vt ſæpè ipſi teſtati ſunt, ante eos apparuit, & quasi ducatûs officium eſſet præbitura, facili præibat volatu. Et dum per totius lacûs vaſtitatem ipſius incognito vterentur ducatu, proſpero tandem ſucceſſu ad portum venientes, quid hæc nouæ ducis obſequia portenderent, mirabantur: illisque, quam partem peteret, diligenter notantibus, domum quandam litori contiguam, in qua res præfato itineri aptæ ſeruabantur, intrauit. Mirum dictu, mox eandem cellam flamma corripiens, in altum prorupit, & omnia, quæ ibidem congeſta fuerant, penitùs conſumpſit, vt nihil eorum omninò huic incendio ſupereſſet. fiebatque iuſto Dei iudicio, vt qui aliena per potentiam rapuerat, ſuis per ſupernam iuſtitiam fraudaretur.

Epiſcopus res monaſterij ſibi vendicans, punitur.

Quàm ſeuerum idem Epiſcopus fratribus S. Galli ſe præbuerit, quamque miſerè perierit. Cap. 17.

TEmpore quoquè alio idem Epiſcopus ad monaſterium veniens, dum quadam violentia eundem locum Epiſcopio ſubijcere, ſuæque tyrannidi non conſentientes monachos, quasi iuſto rebelles, iniurijs multiformibus afficere tentauiſſet, Tello quidam Curienſis eccleſiæ præſul miſit ad eum, humiliter deprecans, vt ſui amoris cauſa, quoniam eorundem fratrum aliqui conſanguinitatis vinculo illi erant coniuncti, ab eorum ceſſaret iniurijs, nihilque incommodi Dei famulis irrogaret. Quam petitionem, furore dictante, ſuperbè contemnens, remandauit ſe illius precibus nullo pacto conſenſurum, verùm reſiſtentibus ſibi celerem pro contemptu illaturum vindictam. Et mox oratorium beati Galli confeſſoris quasi oraturus ingreditur, & ante aram ipſius nomini conſecratam conſiſtit: quique ad ſalutem non merebatur audiri, afflictiones quas alijs ſe irrogaturum iurauerat, conuenienti ſatis talione recepit. Nam inteſtina eius more ſartaginis igni ſuperpoſitæ feruere cœperunt, & tam diræ viſcerum torſiones illum inuaſerunt extemplò, vt ſine aliorum adminiculo nequaquàm egredi potuiſſet, ſed quod dicere pudet, egeſtio naturæ turpi impetu prorumpens, cùm adſtantes nimio fœtore grauaret, ſine mora ab eccleſia eiectus, vehiculo quo decedere monaſterio poſſet, ſicut rogauerat, eſt impoſitus. Sicque immoderato fluore, naturæ conſuetudine carens, vaſi, in quod egeſta defluerent, ſuperſedens, egreſſus eſt, & ad vicinum monaſterium, quod Auua nominatur, cui & tunc præerat, perductus eſt. Vbi etiam ingraueſcente languore, tantum ſibimet famulantibus ob nimium fœtorem intolerabilis factus eſt, vt etiam penè nullus obſequia impendere ſolitò potuiſſet. Tali itaque pœna mulctatus, cum hoc factionum ſuarum præmio poſt aliquot dies de cloaca corporis ſpiritum exhalauit.

Tello Curien. Epiſcopus.

Vide terribile Dei iudiciũ in Epiſcopum Sidonium.

Miraculum in ſagina porcorum exhibitum. Cap. 18.

PEracta ſuperioribus ſententijs relatione, qua nos ſatis verè comprehendiſſe credimus, quomodò ſacer locus per merita beati Galli ſit diffamatus, & poſſeſſionibus dilatatus, necnon quibus ſit maleuolorum quorundam molitionibus impetitus, & quæ quoſdam humiliauerit vltio: nunc replicandum eſſe cenſemus, quanta beatus vir præſidia ſibi famulantibus, ad res ſuas cuſtodiendas vel defendendas accommodet, quaque authoritate ſe poſtulantibus, & de ſe præſumentibus multiformi genere virtutum ſuccurrat, Domino meritorum eius magnitudinem ſignorum aſſiduitate mortalibus declarante. Quodam tempore dum ſterilitas terræ fructus arborum non ſolùm porcis, ſed etiam ſylueſtribus feris vel animantibus denegaret, ità vt in proximis eremi partibus nuſquàm ſagina poſſet inueniri, qua ſues, qui in vſus monaſterij nutriebantur, paſci potuiſſent: quodam impulſu grex ſuillus per ſyluarum auia celeri curſu cœpit abſcedere: tranſuadatoque Rheni fluminis alueo, remotioris eremi ſecreta penetrauit. Subulcus autem

Magna ſterilitate inſolita paſcua adeunt non ſine miraculo.

ſubitam

ſubitam ſui pecoris fugam miratus, eueſtigiò inſequitur, & gregem quem peſsùm ire putabat, reperit copioſiſſimis paſcuis immorantem. Cumque viam redeundi neſciret, manſit ibì, fructibus arborũ & carnibus victitans, donèc grex totus affatim carnibus grauaretur obeſis. Itaque domum redire cupiens, cœpit anxiè cogitare, quo ingenio ignotum iter aggredi potuiſſet. Nocte igitur quadam vidit in ſomnio ſenem quendam reuerendi habitûs & vultûs, canitie venerabilem, dicentem ſibi: Quia, vt video, porci quos ſequeris, vbertìm ſunt ſaginati, iam redire parato. Qui dum reſpõderet ſe viam neſcire, dixit illi: Scrofam, quam totus grex quaſì ductricem ſequi ſolet, cædito, & quocunquè illa præceſſerit, tendito greſſum. Quod dum ille faceret, & præeuntem diligenter ſequeretur, ſine errore ad monaſterium, cunctis aliud ſuſpicantibus, exopinatò peruénit. Qua in re quid aliud, quàm beati Galli merita claruerunt, dum ad vſus ſibi famulantium, ignotum animantibus paſtum oſtendit, & ea rursùs mirabili ordine ad propria reuocauit?

Viſio ſubulci.

Ecce quomodò ſancti rerum & domorũ ſuarum curã habeant.

Vt depræhenſi ſint, qui ſtabula incenderunt. *Cap.* 19.

FRater quidam eiuſdem monaſterij poſſeſſiones quaſdam ſub ſua cura habẽs, in quodam remotiori loco ob nutrimenta pecorum ſtabula conſtruxit, & illic quamplurimum fœni recondidit. Duo itaque homines diabolica inſtigati perſuaſione, eadem repoſitoria cum omnibus, quæ inibì congeſta erant, noctù igni appoſito ſuccenderunt. Sed dum iam penè toto anno huius authores facti laterent, vnus eorũ arreptus à dæmonio, cœpit per vicina diſcurrere loca, publicè proclamans: Stabula pecorũ beati Galli ſuccendi, & ideò verſa vice ab ipſo inuiſibiliter incendor. Cùm itaque diuinũ in eo continuatim iudiciũ pateſceret, pluresq; importunis eius clamoribus concitati, per loca ſingula ad hoc miſerabile ſpectaculum conuenirent, rogauit omnes, vt eius incendia reſtinguerent. Illis autẽ certatim in cũ aquam mittentibus, pœna diuinitùs illata, humanis viribus extingui non potuit. Nõ paucis deindè diebus exactis, in hoc miſerabili genere tormentorum inſanus vitam finiuit. Alter verò cùm ſui ſceleris ſocium, tali cruciatu vidiſſet damnatum, ad Præpoſitum ſupradictum venit, vltroque, diuinum horreſcens iudicium, delictum confeſſus eſt, duoſque boues pro debito obtulit, ac ſe voto cõſtrinxit, quòd deincèps nunquàm rebus ſancti Galli damnum inferret. Frater autem idem pœnitudinem eius agnoſcens, boues non ſuſcepit, ſed abire eum cum ſuis ad ſua permiſit.

Malighi homines incẽdũt ſtabula.

Punitur diuinitùs alter eorum.

Alter reſipiſcit.

Quas pœnas dederit, qui ſyluam monaſterij ſancti Galli læſit. *Cap.* 20.

IN poſſeſſione quadam eiuſdem monaſterij quædam ſyluula ob porcorum paſtũ cuſtodiebatur, nè paſsìm à multis conſumeretur inciſa. Hanc pauper quidam occultè ſolebat adire, & furtìm inibì multa præcidendo, grandè damnum inferre. Itaque die quadam cùm iuxta morem ſuum latenter intraret, & pauca ſuccideret arbuſta, gladius, quem tenebat, tam validè manui eius adhæſit, vt illum deponere nullatenùs potuiſſet. Agnoſcens igitur, cuius rei cauſa mulctatus ſit, ad baſilicam in honore beati Galli conſtructam feſtinauit, diuque orationibus incumbens, manu reſoluta, gladium ante altare dimiſit. Egreſſus verò, cogitare cœpit nihil ob eſſe, ſi ligna quę præciderat, domum deferret: non autem prodeſſe, ſi putrefacta perirent. Subiunctis ergò bobus carpento, ad ſyluam remeat, & præciſa in vnum comportat. Quæ cùm vehiculo vellet imponere, dolore quodam præualido, ceu ſtimulis vrgeretur, in poſterioribus attactus eſt. Quò cùm ſine mora manum protenderet, gladium quem coram altari dimiſerat, fortuitò recepit. Digitis autem manubrium conſtringens, deteſtabile munus tam validè retinuit, vt articulorum iuncturæ inuicèm laxari putarentur. Tum miſer dolore compulſus, ad eccleſiam recurrit, ibique proſtratus, veniam pro commiſſo & abſolutionem manûs depoſcit. Cùmque diù in oratione perſiſteret, & gladium nequaquàm dimittere potuiſſet, iuramento tandèm ac voto promiſit, nunquàm deincèps ſe damnum beati Galli rebus illaturum. Mox manus aperta gladium depoſuit. Qui ob teſtimonium miraculi in eodem loco ſuſpenſus, multo tèmpore ibì permanſit, inuaſoribus eccleſiaſticarum rerum grandè timoris pondus incutiens.

Pœna Furis.

Sanatur eſt fugiens ad S. Galli eccleſiam.

Rursùs punitur.

Poſt votum iterùm liberatur.

Periurus quid perpeſſus ſit. *Cap.* 21.

FRumoldus quidam nomine, de poſſeſſione quadam eiuſdem monaſterij ancillas duas vi abſtulit, & ſuæ ſeruituti ſubiecit. Is ab aduocato pro eiſdem fœminis ſæpiùs interpellatus, tandèm cenſura iudicum coactus eſt, vt eas vel

monaſterio redderet, vel ſuo iuri cum ſacramento in altari ſancti Galli peracto firmaret. Itaque auaritia impellente, iuramentum paruipendens, monaſterium cum ſuis adijt, & vt dijudicatum fuerat, audacter peregit. Sed pro contemptu ſancti, vltio Dei cum feſtina præuénit. Nam iuramento expleto, ad propria iturus, baſilicam egreſſus eſt, iumentoque adducto, cùm ſuper illud ſaliendo vellet aſſcendere, mente captus, faciem ſuam ad poſteriora equi inſidendo conuertit. Aeſtimans itaque id per famulorum contigiſſe neglectum, iratus valdè reſilijt, & caballum regyrari citiùs iuſſit. Cumque ſecunda ac tertia vice aſſcendere cupiens, pari luderetur errore, tandèm clientum adminiculo equo ſuperpoſitus, monaſterio cum rubore diſceſſit. Non longè autem indè poſitum, ſubitò eum dirus oculorum dolor inuaſit, ac deindè per momenta ſingula decreſcente viſu, cæcitatis horrore damnatum, materiali funditus luce priuauit.

Periurus luit pœnas.

Fit planè cæcus.

Inuocatus beatus Gallus, quendam à nece ſeruat. Cap. 22.

INuocatus etiam venerabilis Gallus, quàm promptum impendat auxilium, ſequenti liquebit exemplo. Quidam vir dum per ſyluam quandam iter faceret, ac circunſpectè incurſus latronum, qui in ea ſolebant commorari, multiſque nocere, feſtinando deuitare conaretur, tantus eum ſubitò ſopor inuaſit, vt vix incedere potuiſſet. Cumque periculi metu ſuſpectos haberet itineris caſus, & dormiendi cauſa pauliſpèr diuertere vellet, ruſticum quendam obuium habuit, cumque rogare cœpit, vt interìm cuſtos ſuî exiſteret, donèc importunitatem ſomni parumper quieſcendo depelleret. At ille pacem ſimulans, fidem ſpopondit. Itaque modicùm diuertens, pallium capiti ſupponit, & ſe proſternens, beati viri ſuffragia his verbis implorat: Sancte Galle, tua me protectione cuſtodi. Signaculo Crucis deindè munitus, cùm obdormîſſet, infidus cuſtos ſponſionis immemor, ſumptis armis ſoporatum quaſì perempturus aggreditur: de collo veſtem ſubtrahit, quo faciliùs vno ictu perimat dormientem. Sed cùm gladium in ictum vellet deponere, artubus rigore ſtupefactis, inflecti brachia nequiuerunt. Intereà dormienti quidam adſtitit, & in ſomnio dixit: Quid ſomno deprimeris, quem ab imminenti interfectione modò tutatus ſum? At ille euigilans, & fidelem ſocium nudato gladio cernẽs capiti imminere, exilit, & compræhenſum, qua pro cauſa hoc ſcelus vellet admittere, percontatur. Qui cùm pro ſpolijs illius accipiendis ſe id facere voluiſſe fateretur, continuò brachia, quæ diuina obriguerant iuſſione, depoſuit. Perpendens itaque alter ſe diuina miſericordia per merita beati Galli à nece ſeruatum, pacem cum illo fecit, & illæſum abire permiſit.

S. Crucis ſignaculum quantũ valeat.

Obſerua quã proſit pia ſanctorum inuocatio.

Puella quædam à dæmonio liberatur. Cap. 23.

PRæterea tam multi à furore dæmonum per eiuſdem ſancti patris merita ſunt liberati, vt ſi omnium curationem commemorare velimus, faſtidioſis lectoribus occaſionem murmurandi tribuamus. Vnum ergò ex pluribus replicamus, nè hoc virtutum genus viro ſancto defuiſſe putetur. Puella quædam, ſæuiſſima hoſtis antiqui vexatione detenta, & non ignobilium labore parentum ad monaſterium perducta, cùm oratorium beati Galli confeſſoris intrâſſet, ſtatìm horribili dæmonis infeſtatione agitata, ad terram cóncidit, & miſerabiliter ſe diſcerpẽs, horrendo clamore ſpurciſſima verba cœpit effundere. Qua cauſa vnus è fratribus, Stephanus nomine, miſeriæ illius compaſſus, tandiù ſuper eam exorciſmum recitauit, quoaduſquè eadem vexatio finiretur. Reſipiſcenti autem puellæ modos pœnitentiæ indixit, ſeſeque pro illa in orationibus ac ieiunijs exercere cœpit. At miſera fœmina vt de prohibitis eſcis quidlibet vſurpauit, tam acriter eam continuò dæmon inuaſit, vt vix à multis teneri potuiſſet. Cumque identidèm ad eundem locum perducta eſſet, & Stephanus ſupradictus iteratò ſuper eam exorciſmum recitâſſet, animal paruulum in modum bruchi, nigerrimum ab eius ore prolapſum eſt. Hoc viſo, cùm idem frater attentiùs adiurationi inſiſteret, tribus vicibus ſingulorum ſimilitudo bruchorum ore èxcidit fœminæ. Quæ animalia dum adſtantes manu capere niterentur, ſubitò diſparuerunt. Puella autem eádem hora ſurrexit incolumis, & reliquum vitæ ſuæ tempus abſque vlla dæmonis infeſtatione peregit.

Permulti curati a S. Gallo dæmoniaci.

Puellam nõ abſtinentẽ à cibis vetitis dæmon rurſùs inuadit.

Miraculum in lampade declaratum. Cap. 24.

ILlud quoquè libet oſtendere euidẽti miraculo, quomodò vir ſanctus quoſdam in ſuo ſeruitio de penuria rerum trepidantes corripuerit, & modicæ fidei puſillanimitatem confortârit. Eccleſiæ eius cuſtos dum quodã tempore olei copiam ad lu-

ad luminaria inſtruenda non haberet, lumen quod in crypta omnibus ardere noctibus ſolebat, quadam nocte extinxit: quia lumen, quod ante ſuperius altare & tumbam ardebat, per quandam feneſtram radios ſuos ad altare, intrà cryptam poſitum, dirigebat, & ſufficere vtrique loco credebatur. In eâdem autem lampade vitrea, quã extinctam à cuſtode retulimus, aqua inferiùs, & olei pinguedo deſupèr erat. Mirabilem rem dicturus ſum: ità totum oleum per rimam in fundo repertam, guttatìm ad terram defluxit, vt nil aquæ deeſſe videretur. Idemque liquor per terram vſque ad altare decurrens, pallam eius lineam aſſcendendo occupauit, & ità vſque ad medietatem infecit, vt nunquàm deincèps ablui potuiſſet. In quo quid potiſſimùm mirer, inuenire non potero: Vtrum'ne, quòd oleum ſubtùs aquam depreſſum eſt, an quòd aqua per eandem fracturam non defluxit, vel certè quòd oleum de pauimento in pallam ſursùm aſſcendit. In quibus tamen omnibus, & virtutem ſancti viri oſtenſam, & ſtultam parcitatem miniſtri increpatam, non ambigo. Nota rem admirandã.

Vt monachus apoſtata ſit inuitus reuocatus. Cap. 25.

SIleri non debet, qua virtute ſeruitium ſuum dimittentes, & fraudulẽter abſcedentes beatus pater reprimat, & vel lapſos reuocet, vel pertinaces in malo feriat. Frater quidam de eodem monaſterio fugam molitus, equum furto rapuit, & per noctem abſceſſit. Cumque ad Rheni fluenta fugax veniſſet, tranſuadare in equo tentauit: & à medio aluei neſcius ad locum, vbì intrauit, caballo deferente reuerſus, cum magna feſtinatione ad monaſterium redijt, putans ſe in alias longè partes abſcedere. Manè facto, cùm ſe recognouiſſet fruſtrà laboraſſe, confuſus interdiù delituit. Noctù verò fugam arripiens, in fluuio, ſicut priùs, ſalubriter errorem paſſus eſt, & ſtropha facta, per eandem viam neſciens remeauit. Confuſioni igitur obſtinationem iungens, ipſa etiam ſe die occuluit, & nocte inſecuta tertiò notũ iter carpens, modo quo diximus, itidèm reuocatur. Cumque iam tædio victus, die tertio ſe ſopori in campo dediſſet, à quibuſdam equum cognoſcentibus captus eſt, & in loco ſuo reſtitutus. Et quia effectum voluntatis ſuæ non inuénit, etiam nolens ſancti viri virtute victus, ad viam peruénit. Solent autem plures teſtari, cunctos qui de ſancti ipſius familia aufugerint, aut emendationem quantocyùs ſubire, aut manifeſtæ vltioni debere ſuccumbere: neque cuiquam impunè cedere, qui fidem illi plenam ſeruare contempſerit.

Apoſtata monachus ſæpè fruſtrà aufugere conatur.

Notatu dignum.

Fulmine deformatus, vt partim Romæ, partim apud S. Gallum curatus ſit. Cap. 26.

QVòd Dominus flagello ſuo quoſdã à peccatis coërceat, & pro commiſſis affligat, teſtis eſt paralyticus, cui ante ſanationem Saluator peccata dimittit. Sic autem aliquandò percutit, vt eos, ſanctorum ſuorum meritis ſuffragantibus, ſanitati reſtituat, vt & diuinæ operationis ſit indicium, cùm interiùs homo per flagellum à peccato compeſcitur: & virtus ſanctorũ liquidò comprobetur, cùm pro illorum meritis exteriùs ſanitas exhibetur. Fit etiam interdùm, vt qui Dei occulto iudicio non vni, ſed pluribus infirmitatibus ſubiacet, non pariter omnia, ſed diuerſis temporibus & interceſſoribus, debilitatis amittat incommoda: vt dum alicuius remedium mali, per vnius merita ſancti conceditur: redintegratio ſanitatis, alterius precibus & honori ſeruetur. Quarum omnium rerum euidens indicium dabit ſubiecta narratio. Quidam violentia fulminis ictus poſt ægrotationem diuturnam ità totius formam corporis & membrorum officia perdidit, vt monſtroſum quiddam potiùs, quàm hominem videretur exprimere. Siquidem & ſtatura flebili contractione depoſita, & gradiendi facultas ablata eſt: facies verò, tanta combuſtionis eſt fœditate corrupta, & oculorum ſedes ità ſunt carne & cute ſuperductis complanatæ, vt inſpiciẽtibus horribile ingereretur miraculũ. Adminiculo igitur parentum Romã perductus, corporis quidem reliqui reſolutis nexibus priſtinum vigorem recepit & ſtatum, in cæcitatis autem ſqualore permanſit. Is à ſuis reductus, cùm ad cœnobium B. Galli veniſſet, & quadã Dominica nocturnis laudibus intereſſet, ſopore depreſſus, quaſi duas ardentes ſagittas ab altari vidit emiſſas, & ſibi in oculorũ loca defixas. Statimq; tanta viſione perterritus exclamauit, & tremens ad terrã concidit. Cumque diù in pauimento volutaretur, cute quæ oculis ſupercreuit, velut gladij ſectione reciſa, continuò de luminis amiſſi reſtitutione gauiſus eſt. Tempore deindè procedente oculorum eius acies tam pura inſpectãtibus apparuit, vt pueri perſpicaces vincere videretur obtutus. Potuit quidem, vt indubitanter credimus, ille

Luc. 5.

Propter peccata ſæpiùs homo in corpore flagellatur.

Fulmine grauiter ictus, partim Romæ curatur:

Partim apud S. Gallum.

Matth.16. Apoſtolorum eximius, cui à Domino ligandi atque ſoluendi poteſtas collata eſt, meritis & precibus ſuis omni cum debilitatis genere liberare: ſed diuinæ prouidentia virtutis conſtat actitatum, vt in eiuſdē nouitate miraculi venerabilis Gallus Apoſtolicis actibus æquaretur, quatenùs hoc quoquè modo meritorum eius magnitudo clareſceret vniuerſis.

Surdus & mutus ſanitati redditur. Cap. 27.

Miraculum de ſurdo & muto.

INſequenti quoquè Dominica ſurdus quidam & mutus, multorum ibì fratrum cognitioni notiſſimus, vtpotè qui idem monaſterium ſolitus fuerat frequentare, cùm nocturnis intereſſet excubijs, repentè impulſu valido in pauimentum deiectus eſt: ſtatimque cùm ab eius ore & auribus plurimus ſanguis prorumperet, ſine mora vtriuſque membri munia recepit, & ſanus abſceſſit.

Furtum per viſionem indicatum. Cap. 28.

VIdetur huic operi inſerendum, quantùm Dei famulus inuigilet ad eorum res defendendas, qui eius ſuffragia deuotè poſtulare contendunt. Puer quidam, qui poſtmodùm corpori eiuſdem congregationis inſertus, hæc eadem atteſtari ſolebat, cùm adhuc primæuæ ætatis flore gaudens, inter ſcholaſticos monaſterij cuiuſdam Dominicæ noctis ſolennijs intereſſet, quidam è vicino territorio manſionem eius irrupit, ipſiuſque codicem & quæcunque inibì reperire poterat, furatus abſceſſit. Puer de baſilica regreſſus, damnum quod illatū eſt, longo fletu perdoluit. Porrò fratri ipſius foràs monaſteriū poſitò ſenex quidam eadem nocte vultu placido in ſomnijs aſſiſtens, cuncta quæ erga puerulum acta erant, indicauit. Nomen etiam furis, locumque vbì commoraretur edixit, tempus pariter eiuſdem furti depromens. Ille fidem viſioni accommodans, ad monaſterium regreſſus, quod in ſomnijs audièrat, factum inuénit: moxque indicia, quæ perceperat, ſecutus, abſque difficultate furem appræhendit, & omnia quæ ablata fuerant, recepit.

Furtum diuinitùs indicatur.

Sanctimonialis brachia reſtituuntur. Cap. 29.

Miraculum

ALio quoquè tempore ſanctimonialis quædam fœmina de Epiſcopio Conſtantienſi, cuius brachia ad mamillas cum rigore contorta, ad nullius operis vſum deflecti poterant, cùm aduenìſſet, & ante ſepulcrum ſancti Galli aliquantiſpèr oràſſet, ſanitatem indepta, gaudens abſceſſit.

Furtum diuinitùs proditur. Cap. 30.

Fur cæleſti vindicta plectitur.

QVidam non ſimplici, vt poſtmodùm claruit, animo aduenìens, dum quoſdam monaſterij operarios à diurno agricolandi labore diſiungentes, ferramenta in aratris per noctem dimiſiſſe perſpiceret, tempus tenebroſum fraudibus ſuis opportunum ratus, tot ferramenta ſuſtulit, quot oneri ſufficere proprio credidit. Cumque fugam celerans, tota nocte vacuo laboraret conatu, in ipſo lucis exortu ad portam monaſterij eximprouisò peruenit. Et quia factum latere non potuiſſe cognouit, confeſſione ſpontanea patefecit, quod præſumptione peſtifera in rebus S. Galli, diabolo ſuadente, commiſit. Sicque reddēs, quod auferre molitus eſt, petita venia, vacuus repedauit.

Debilis quidam ſanatur. Cap. 31.

DEbilis quidam ità membris omnibus contractus, vt nullo pacto per ſe quoquàm progredi potuiſſet, ad memoriam beati Galli à ſuis perlatus, & quotidiè iuxta ſepulcrum in crypta collocatus, dum vſque ad veſperā ibidèm orationibus inſiſteret, ab eiſdem ad hoſpitium reportabatur. Quod dum aliquot ageretur diebus, presbyter quidam eiuſdem congregationis die quadam in ipſa eccleſia non longè ſacris oblationibus operā dedit: ſubitoque præter illos cùm nullus adeſſet, æger cælitùs per merita, vt credimus, S. Galli, cuius ſuffragia ſedulò flagitabat, viſitatus, confuſa horribiliter cœpit voce perſtrepere, ità vt idē ſacerdos intrà ſacra Miſſarum ſolennia, ſicut ſæpiùs teſtari ſolitus erat, non minimo quateretur terrore & metu. Cumque circunſpiciens, oculis cuncta luſtràſſet, & per alicuius præſentiam magnitudinem timoris deſideraret euincere, membris miſeri ad ſtatum ſuum redeuntibus, crepitum quaſì virgarum in ariditate fractarum audiuit: & huc illucque ſe præ anguſtia vertens, poſt paululùm eum, qui debilis fuerat, ſanum de crypta prodire conſpexit. Cui etiam tanta mox ſanitatis acceſſit perfectio, vt ſine infirmitatis obſtaculo, optato deincèps potiretur inceſſu.

Contractus ſanatur.

Nau-

Nauſeabundus quidam curatur. Cap. 32.

IN eádem Alemannorum prouincia quidam diues tantùm valetudine contraria tabefactus eſt, vt penè per annum integrum faſtidio laborans deficeret, & ſolatia alimentorum, vt ſanitatis recuperatio poſcere videbatur, percipere vel continere non potuiſſet. Is ad cœnobium beati Galli pro hac eádem cauſa perductus eſt. Poſt diuturnas igitur preces & ſuſpiria, cùm ſacræ oblationis conſummaretur officium, benedictionis panem de manu ſacerdotis accepit. Quo comeſto, caruit faſtidio, & deſiderio victualium congruè percepto, benedicens Domino, & merita ſancti Galli miratus, ſanus cum gaudio ad propria remeauit. Nauſea pellitur.

A ferreis vinculis quidam abſoluitur. Cap. 33.

PAuperculus quidam propter homicidij reatum circulis ferreis tam in collo, quàm in vtroque conſtrictus brachio, quàm grauibus quotidiè ſupplicijs afficeretur, per ſulcos, quos ferrum carnibus eius infixerat, videntibus fidem fecit. Qui cùm multa ſanctorum loca pro eiuſdem cruciatûs remedio, & admiſſi ſceleris abolitione luſtrâſſet, diuina tandem miſeratione reſpectus, nexus quibus in collo vel vno brachio ſtringebatur, amittere meruit: & cùm fortè in viciniam cœnobij ſancti Galli veniſſet, per viſionem ei, ſicut referre ſolitus erat, præceptū eſt, vt ſancti viri patrocinia quærens, monaſterium adiret: pariterque indicatum, quòd ibidèm circulum, quem vno adhuc ferebat in brachio, amiſſurus, & optatæ gratiam ſanitatis eſſet adepturus. At ille deſiderio promiſſæ ſanitatis ardeſcēs, vtpotè qui tanto tenebatur cruciatu, vt totū iam brachiū ferro immerſo in tumorē eſſet cōuerſum, iter ad monaſteriū maturauit. Cumq; nocturnis ibidèm vigilijs intereſſet, alto ſopore depreſſiùs, ſenem aſſiſtere videt canitie venerandū, caſula indutū, ſibiq; dicentem: Quid tu homo, cæteris laudē Domini celebrātibus, ſomni torpore deprimeris? Cuius præſentia perterritus, cùm reſponſum reddere non auderet, baculo ſenex, quem manu geſtabat, locū ei vulneris tetigit. Diſſiliente itaque longiùs ferro, præ dolore, quē ex attactu perſenſit, horrendis vocibus adſtantes perterruit. Quibus percontātibus, qua pro cauſa pſallentes inquietaret, cuncta per ordinem, quæ viderat, retexuit: & licèt recenti adhuc vulnere non careret, pro amiſſione tamen ferri, cuius nexibus cruentabatur, quia ſanitas in promptu erat, gaudio replebatur ingenti. Circulis ferreis cōſtringitur homicida. S. Gallus in viſione ſanat miſerū.

De miraculo in inſtrumento, cui lampades imponuntur, declarato. Cap. 34.

ALio quoquè tempore frater quidam, qui in eádem eccleſia cuſtodis fungèbatur officio, cùm farum, quæ ante altare ſancti Galli pēdebat, pro incendendis luminaribus ad inferiora deponere debuiſſet, incautè funem, quo ipſa farus dependebat, retraxit. Qui ſtatìm è manu dilapſus, paxillum, cui inſertus erat, de pariete extraxit. Cumque eadē farus ſub nimia celeritate ſolo appropiâſſet, repentè ſubſtitit, & abſque vllo humanæ retinaculo artis, in aëre ſuſpenſa remanſit. Cuſtos igitur miraculi ſtupore perculſus, allato igni lampades omnes accendit, & plurimis hoc factum cernentibus, abſque pinguedinis effuſione ſeu diminutione lucernarum, altiùs ipſam farum, quàm pendére ſolebat, retraxit. Deo itaque laudes à cunctis, gratiæ referuntur ab omnibus, qui ad declaranda patris eximij merita, ſtupendi nouitate miraculi, lumen ſanctis aptatum vſibus, vel ad horam loco venerabili deeſſe paſſus non eſt. Farum dicit inſtrumentum pēſile, in quo lampades reponuntur in templis. Vide miri quiddam.

Lampades miro modo conſeruatæ. Cap. 35.

IDem frater dum alio tempore lucernas vitreas in eádem lauarèt eccleſia, alius quidam ibì incautè deambulans, cùm ſe aliò repentè vertiſſet, quaſdam iuxtà poſitas veſte attactas pauimento deiecit, ità vt violento eiuſdem deiectionis impulſu vſque in eccleſiæ cancellos ferrentur: ſed miro diuinæ operationis modo abſque læſione repertæ; ſuis continuò non ſine admiratione reſtitutæ ſunt locis. Non franguntur lampades vitreę repentino caſu.

Vt curatus ſit medicus periculosè laborans. Cap. 36.

FRater quidam eiuſdem congregationis, medicinali ſcientia non ignobiliter inſtructus, dum quodam tempore incidi ſibi cum phlebotomo venam feciſſet, & præpropera feſtinatione poſt modicum quippiam operis incautè faceret, ſtatìm nō ſolùm brachium, cuius venam inciſio vulnerauerat, verū etiam totum corpus eius tumore diſtenſum eſt. Qua ex cauſa accidit, vt mortem ſuſpectā habere cœpiſſet, quippè quia viderat ſuæ ſibi artis induſtriam ſtudioſiùs adhibitam, nihil prodeſſe. Sequenti itaque nocte vidit in ſomnio placidæ grauitatis ſenem ſibimet aſſiſtere, cauſas infirmitatis blandis inquirentem ſermonibus. Cumque interro- Medicus non valet curare ſeipſum.

terroganti totius ex ordine rei replicaret euentum, ſenex dixit ad eum: Memento fili, vt luce terris reddita, oleo quod in crypta ante altare conſueuit ardere, vulneris locum perungas. nam continuò ſanitatem recipies. Itaque facto manè, quod in ſomnio audierat, cuſtodi eccleſiæ retulit: pariterque cum illo baſilicam ingreſſus, vt edoctus fuerat, certus de promiſſione peregit. Nec mora: ſacro perunctus liquore, toto corpore detumuit, & integerrimam aſſecutus eſt ſanitatem.

Oleo lāpadis reſtituitur pericu-loſe laborans.

Puella à natiuitate cæca illuminatur. Cap. 37.

MVlier quædam vnicam filiam, ab ipſa, vt referebat, cæcam natiuitate, proprijs humeris monaſterio aduexit, eamque ante altare ſancti Galli deponens, ſolo proſtrata, precibus pro illa diutiùs incubuit. Illaque orante deuotiùs, ſubitò puella huc illucque in pauimento volutata, miſerabiliter exclamat: & inter anguſtias ac gemitus optato viſu donata, gratiſſimum omnibus, qui aderant, præbet ſigni perſpicuitate ſpectaculum.

Videt, quæ nunquàm viderat.

Aegrotus quidam puluere tumuli & oleo curatur. Cap. 38.

IN eodem monaſterio inter ſcholaſticos tunc temporis erat quidam puerulus, pauperculis licèt parentibus oriundus, ſtudio tamen diſcendi ſatis intentus. Cumque immatura morte vtriuſque parentis ſolatio nudaretur, quanuìs quotidianū victum ſuis laboribus aſſiduè quæritaret, nequaquàm tamen boni ſtudij, etiam neceſſitate compellente, inſtantiam dereliquit. Is lateris quodam dolore percuſſus, vſqueadeò graui per longa temporum ſpatia infirmitate contabuit, vt in vno latere, ab humero videlicet vſque ad extremam corporis partem, vlcera ſaniem emittentia paterent quamplurima. Qua infirmitate intantùm grauatus eſt, vt vix iam ſine aliorum adminiculo quoquàm greſſum mouere potuiſſet. Sed cùm corporale medicamentum, quanuìs ſæpiſſimè adhibitum, nihil illi prodeſſet, & iam iamque deſperaretur à cunctis, cuſtos eccleſiæ in feſtiuitate beati Galli cineres de ſarcophago illius collegit, & oleum, quod ante ipſum altare ardebat, admiſcuit, adductique corpus pueri ea parte perunxit, quam dolor poſſederat. Qui die altera, vlceribus iam ſuperductis, ſanus inuentus, ob memoriam redditæ ſibi ſanitatis, reliquum vitæ tempus in eiuſdem ſancti loci excubijs fideli deuotione tranſegit.

En quanta vis ſit pulueris & olei apud ſepulcrū S. Galli.

Puellæ cuiuſdam manus arida reſtituta. Cap. 39.

POſt aliquantum temporis puella quædam iam multos per annos manûs aridæ & curuatæ pondus ferens inutile, ad monaſterium cum matre peruénit. Cumque pio voto manui torpenti globulū lini ſuperponens, ad altare ſancti Confeſſoris accederet, impoſitura quod attulit, continuò manus ipſa reſtituta eſt ſanitati.

Manus arida reſtituitur.

Cera à ruſtico è templo ſublata, vertitur in lapidem. Cap. 40.

TEmpore verò alio ruſticus quidam in eadem beati patris baſilica ceræ particulam, ſuis aptandam vſibus, ab altari occultè diripuit. Indè regreſſus ad hoſpitium, dum de ſinu ceram ad quodlibet opus ex ea faciendum protraheret, in duritiam lapidis conuerſam inuénit. Continuoque recurrens ad eccleſiam, loco ſuo quod abſtulerat reſtituit, & adſtantibus ſuam ſalubriter confeſſus proteruiam, quod factum fuerat, indicauit. Qui rei nouitate ſtupefacti, dum inter admirationem eandem particulam, certiùs rem cogrituri, tollerent de altari, mirum dictu, in priſtinam ſuæ naturæ mollitiem reperêre mutatam.

Cera furtiua mutatur in lapidem.

Lapis, in ceram.

Muto vox reformatur. Cap. 41.

IVuenis quidam pauperculus, orationis cauſa monaſterium adiens, fratrem ſuum iamdudùm amiſſæ vocis diſpendia deplorantem, ſecum adduxit. Cumque altari ſancti Galli appropinquâſſet, presbyterum quendam inibì ſacroſancta tractantem myſteria conſpexit: & conſummationem ſacræ actionis opperiens, eiuſdem ſacerdotis ab officio redeuntis genibus aduoluitur, & vt pro muto dignaretur aliquas fundere preces ad Dominum, inſtanter exorat. Et ille huiuſmodi deſiderio ſatisfaciens, primò orationem pro miſero fecit: deindè Crucis eum muniuit ſignaculo, ac ſic Dominici corporis & ſanguinis ſacramento firmauit. Quo facto, reſolutis linguæ vinculis, qui mutus aduenerat, priſtinæ locutionis recepit officia.

Mutus loquitur.

Puer contractus reualeſcit. Cap. 42.

Puerum

PVerum quendam membris omnibus ità contractum, vt per ſe nullatenùs quoquàm progredi potuiſſet, non longè in itinere, quod ad monaſteriũ ducit, hi qui eum ferre ſolebant, ſolum dimiſerunt. Armentarius autem quidã per eandem viam de ſylua ad monaſterium tendens, dum iacentem miſerũ conſpexiſſet, ait ad eum: Quomodò & vndè, ó flebilis, aduenisti? quóve ſecuritatis genere in hoc ſolitudinis horrore non timuiſti remanere? Quò itaque venire deſideràſti? Et ille: Pro his, inquit, calamitatibus, quarum me numeroſitate ſeptum vides, ad beati Galli patrocinia multo iam ex tempore peruenire cupieram. Sed eccè hi, quorum me labore illuc deferri ſperabam, modò viæ longitudine fatigati, me miſerũ in hac ſolitudine reliquerunt fame cruciandũ, & beſtijs lacerandũ. Hiſque ille queſtibus per cõpaſſionem ad miſericordiam flexus, puerum humeris impoſitũ, per vnum milliariũ ad monaſterium portat. Quem deindè frater, cui ſuſcipiẽdorum pauperum cura commiſſa eſt, aſſumens, congrua manſione refouit. Nocte itaque quadã circa nocturnas vigilias cæteris, qui ſimiliter ſuſcepti fuerant, ad eccleſiã feſtinantibus, cœpit idem puer omnes attentiùs exorare, vt ad baſilicam deferretur: cunctiſque id quod petebat, denegantibus, cœpit crebris beati Galli nomen inuocare clamoribus: deindè etiam horribiliùs perſtrepere, ità vt non paruum audientibus terrorem ingereret. Itaque quibuſdam vt cauſas anguſtiarum eius agnoſcerent intrò euntibus, ſanus inuentus eſt, & cum gratiarum actione ad eccleſiam properauit.

Attende exemplum Euangelicum armentarij illius.

Miſerè contractus S. Gallum implorans ſanatur.

Puella paralytica curatur. *Cap.* 43.

PVellam paralyſi multo tempore laborantem, ſui ad monaſterium detulerũt. Quæ in eccleſiam deportata, ad lectionem Euangelij, quæ in nocturnis ſecundùm conſuetudinem regularis officij recitatur excubijs, circunſtantes, vt ſe à terra ſuſtollerent, & inter manus ſuſtentarent, cœpit rogare. Cumque ſubleuata fuiſſet, dimitti ſe poſtulauit. Illis autem id facere metuentibus, nè fortè caſu ſubito læderetur, valere ſe confidentiùs affirmauit. Igitur dimiſſa, per ſe ſtetit, ac deincèps totius corporis reſumpto vigore, ſana receſſit.

Paralytica conualeſcit.

Fœmina cæca lumen recipit. *Cap.* 44.

CViuſdam patrisfamiliâs non longè à monaſterio commanentis ancilla, dum fortuitò domûs ianuas aperiret, turbo venti puluerem & paleas in faciem eius & oculos proiecit. Statimque creſcente moleſtia, paulatìm ei viſus decreuit, donèc horrendis penitùs tenebris cingeretur. Hæc ad eccleſiam beati Galli perducta, cùm eius ſuffragia primo ingreſſu deuotiſſimè precaretur, recepto quod amiſerat lumine, gaudens abſceſſit.

Redditur cæcæ lumẽ.

Candela cælitùs ardet. *Cap.* 45.

NOn multo interiecto tempore, dum feſtiuitas octauarũ Epiphaniæ annuo celebraretur officio, cunctis tempore ſacrificij ad eccleſiam conuenientibus, luminaria & candelæ incendebantur ex more. Vna autem candela ſine lumine inter cæteras ardentes dimiſſa, inter ſacra Miſſæ ſolennia principalis primò cœpit paulatìm fumo tenui vaporare: deindè videntibus non paucis flammam concipiens, & cæteris clariùs rutilans, ſigni effectum ſplendoris ſingularitate commendauit.

Illuſtre miraculum.

Scoti cuiuſdam multiplex ſanatur morbus. *Cap.* 46.

NVpèr quoquè de natione Scotorum, quibus conſuetudo peregrinandi iam penè in naturam conuerſa eſt, quidam aduenientes, vnum è ſuis conuiatoribus multiplici peſte poſſeſſum, in eodem monaſterio dimiſerunt. Qui cùm aliquantis ibidèm moraretur diebus, & quotidiè infirmitatis ſuæ remedium plena fide depoſceret, nocte quadam ſenem ſibi per ſomnium vidit aſſiſtere, geſtu & habitu venerandum. Quem, quis eſſet, interrogans, beatiſſimum Gallũ fuiſſe perdidicit, & protinùs ad illum: Cernis, inquit, ó domine, toto me corpore diſſolutum, meritorum tuorum quotidiè euidentiam præſtolari. Noli ergò, quod te aliquandò credo facturum, differre diutiùs. Ad hoc enim vſque me reſeruatum eſſe cognoſco, vt ſicut his barbaris virtus tua latiſſimè claret, ità etiam gentis tuæ hominibus meritorum tuorum fulgor innoteſcat & claritas. Scis ipſe, ſcis, inquam, à natali ſolo quàm longè ſim diſiunctus, quantaque inter peregrinationis anguſtias corporis debilitate compreſſus. Succurre citiùs, opitulare quantocyùs. Qua ille motus querimonia, vultu placido paucis ità reſpondit: Die mortalibus reddita, eccleſiã pe-

Scoti peregrinationi admodùm dediti.

Viſio Scoti infirmantis.

tito, & videbis diuino te meliùs ſubleuari conſilio, quàm patriæ vel parentum ſolatio. Manè facto, ſummo animi geſtientis ardore ad baſilicam properat, & iuxta tumulum beati Galli promiſſionis memor precibus inſiſtit. Poſt orationem & lachrymas angulo ſarcophagi adnixus, cœpit ſe ſenſim erigere: nec priùs lecti angulum, cui innitebatur, deſeruit, quàm ſtatura erecta & accepto robore, per ſe ire & redire potuiſſet. Qui tempore procedenti plena ſanitate donatus, in eodem monaſterio precibus & ſanctæ vitæ deſeruiens, hactenùs conuerſatur.

Morbidus reſtituitur.

Operis concluſio. Cap. 47.

Miraculorũ cõmemoratio quid cõferat.

HAEC de copioſiſſima ſegete beati Galli virtutũ memoriæ horreis grana libuit commendare, & noſtris & aliorum partibus profutura. Poterunt hæc enim plurimùm diligentibus iuſtitiam ædificationis conferre: quia & morum honeſtatem inſinuant, & ad laudem Domini, quia ità ſanctos ſuos glorificat, deuoti lectoris animum vel auditoris inflammant. Cæterùm tot & tanta ſunt eiuſdem ſancti patris miracula, vt nec à ſtudioſis ſcriptoribus propter copiã ſuî poſſint compræhendi, nec à faſtidioſis lectoribus ſine tædio & rugata fronte percurri. Ea verò huic operi tantùm inſerta ſunt, quæ & veracium relatione teſtium veritatem cuſtodiant, & moderata breuitate nullius, quanuìs etiam vtilia nauſeantis, mentem offendant.

PRECATIO.

OBſecramus itaque te, beate Galle, Chriſti Confeſſor, vt ſicut ſanitatem corporum meritis tuis multis te contuliſſe retulimus, ità noſtris mentibus diuinæ miſerationis medelam implorare digneris, Amen.

VITA BREVIS S. LVLLI ARCHIEPISCOPI MOGVNTINI, VT HABETVR IN BREVIARIO MOGVNtino, *intrà paucos annos iuſſu Danielis Reuerendiſſimi Archiepiſcopi Moguntini reſtituto & edito. Conſentiunt MS. codices.*

15. Octobris

Patria S. Lulli Epiſcopi.

LVLLVS apud Angloſaxones in Britannia natus, à primis annis Chriſtum cum literis imbibit. Nam adhuc ſeptennis cuiuſdam monaſterij patribus commẽdatus, nihil omiſit, quod ad promerendam Dei gratiam pertinere poſſet. Corpus, cùm adoleuiſſet, aſſidua édomans abſtinentia, ſpiritui ſubijciebat: in ſanctarum verò ſcripturarum meditatione tanta diligentia verſabatur, vt omnes in admirationem ſuî conijceret. Fama autem eo tempore per Britanniam crebreſcente, de feliciter geſtis rebus Bonifacij Moguntinæ vrbis Archiepiſcopi, cui Lullus ſanguine iunctus erat, ijſque in locis meſſem quidem vberrimam, at operariorum maximam eſſe penuriam: cepit animo voluere, quomodò tam ſancta & neceſſaria functione occupato opem ferre poſſet. Ità iam Diaconatùs gradum adeptus, ex ſuperiorum ſuorum voluntate iter ad Bonifacium ſuſcepit.

S. Lullus è Britannia venit ad S. Bonifaciũ.

Sic longo terra marique emenſo itinere, Germaniam adijt: cuius aduentu Bonifacius mirificè eſt recreatus. Qui cùm ſanctiſſimæ ipſius conuerſationis, affluentis doctrinæ, flagrantiſque in Deum animi certiora experimenta cepiſſet, inuitum ad Sacerdotij dignitatem prouexit, & lateri ſuo ſemper adhærere voluit. Poſtquàm autẽ diù prædicationi ſedulò incubuiſſet, multiſque alijs grauibus negocijs obeundis fidem & induſtriam ſuam probâſſet: Bonifacius iam in Friſiam iturus, ipſum præſente Pipino Rege, ſucceſſorem ſibi in Moguntina ſede conſtituit. Quam ille prouinciam in decrepitam vſque ætatem docendo, monendo, arguendo ſanctè & prudenter, tanquàm boni patris haud degener filius, adminiſtrauit.

Fit Moguntinus Archiepiſcopus.

Tandèm per ſpiritum cognoſcens dormitionis ſuæ inſtare diem, vocato coëpiſcopo ſuo Alboino, viro valdè religioſo, iniunxit, vt ſacris priùs celebratis myſterijs, ſe ad Heresfeldenſe monaſteriũ præcederet. Ille ſine mora ſacrũ perficiens, etsi toto corpore incolumis videretur & ſanus, cùm ſacramẽtis Dominicis participâſſet, vnà cum Miſſa finiuit & vitam. Nihil hoc caſu motus Lullus, obitûs ſui prænunciũ naui ſecum impoſitum, per Moganum in Heresfeldenſe cœnobium, priùs à ſe extructum, aduehens, honorificè ſepeliuit. Vbi etiam morbo protinùs correptus, Archiepiſcopatus

Heresfeldẽſe cœnobiũ à quo extructum.

ſui

ſui anno trigeſimoſecundo, placida morte in Domino defunctus eſt. Corpus ibidèm repoſitum, cùm poſt ſexageſimum annum è terra leuaretur, eo membrorum omniū decore ac veſtium quoquè nitore inuentum eſt, vt illoipſo die expirâſſe, ac ſopore potiùs, quàm morte ſepultus videretur. Hucuſquè Breuiarium. Manuſcripti codices addunt, eum deceſſiſſe decimoſeptimo Calendas Nouembris: vbì etiam hæc leguntur: Quantis emineret meritis apud altiſſimum, innumerabilia & quasì infinita, quæ ad eius memoriam ſunt facta miracula, declarârunt. Viuens enim multorū, propter virtutes & merita: mortuus verò, penè cunctorū, propter miracula, aures & mentes feliciter occupauit. Præclarum quoquè eſt, quod ibidèm legitur, eum vt bonum paſtorem, cùm eſſet inſtitutus Moguntinus præſul, omnes intrà ſuam diœceſim ſitas eccleſias & monaſteria cœpiſſe viſitare, & omnium mores in melius reformare: & cùm pridèm cæteros fide & pietate ſuperâſſet, atrox cum animo ſuo geſſiſſe certamen, ità vt in dies ſeipſo religioſior, atque in ſtudio morum prouectior haberetur. Deniquè miraculum illic habetur, quod tum perpetratum eſt, cùm poſt ſexageſimū annum corpus eius è terra leuaretur. Saxum immane, tumulo eius impoſitum, cùm amoueretur, fortè manus fugit voluentium illud, & fratris cuiuſdam propè adſtantis ità pedem contriuit, vt oſſibus cum carne pariter comminutis, forma etiam pedis amiſſa, fœdum ac miſerabile ſpectaculum præberet circunſtantibus. Sed citò beatus Lullus mœrentia fratrum pectora expediuit. Nocte enim proxima cùm languidum ſopor oppreſſiſſet, ità repentè ſuis membris omnibus vigor redijt, vt hymnis quoquè matutinalibus intereſſet, nulla tantæ calamitatis ne cicatrice quidem ſuperſtite. De eodem beato præſule hi quoquè verſus extant:

S. Lulli obitus, & corporis incorruptio.

Viſitat Eccleſias & monaſteria ſuæ diœceſis.

Miraculum ingens.

Antiſtes Lullus, quo non eſt ſanctior vllus,
Pollens diuina, tribuente Deo, medicina,
Occurrit morbis, vt totus prædicat orbis.

VITA BREVIS SANCTI BERCHARII ABBATIS ET MARTYRIS, EX VINCENTII SPECVLO *Hiſtoriali Lib.24. Cap.114. & 115.*

SANCTVS Bercharius ſub ſancto Niuardo Rhemorum pontifice, moribus & ſapientia imbutus, Luxouienſe monaſterium expetijt, vbì ſub Abbate ſancto Euſtachio monaſticam vitam duxit. Cùm autem in cura promptuarij, rectoris nutu aliquandò eſſet implicitus, quadam die ſubitò iuſſu eius eſt vocatus. Fortè ille tunc promptuarium ingreſſus, ante vas ſteterat, & epiſtomium manu tenens, cerealem amphoræ potum infundebat. Mirum dictu: ad vnius iuſſionis nutum relictis, quæ habebat in manibus, cucurrit concitus, ardore obedientiæ amphoræ cuſtodiendæ oblitus. Illoque ante Abbatem ſtante, interìm potus in vaſculum ſuppoſitū defluere non ceſſans, poſtquàm ad ſuperficiem vaſis peruénit, in modum columnæ ſupernè conſtipatum, in gyrum coronari cœpit. vltrò cerneres illud liquamen, quod vix clauſum valet contineri, vt quondàm Dei populo tranſeunte abſque lintribus Iordanis fluenta, in ſublime tolli: vt liquidò pateſceret, quanta eſſet virtus obedientiæ, cuius fructus nullo modo poſſit in terra deperire. At ille, quod acciderat, non ſuo, ſed Abbatis, merito deputauit.

16. Octobr.

Egregia Bercharij obedientia, magno miraculo illuſtratur.

Ioſue 3.

Iam verò regularibus diſciplinis inſtitutus & eruditus, ad ſanctum Niuardum reuertitur. Qui cùm in quodam prædio ſuo cœnobium ædificare vellet, cum Berchario vicum quendam Spernacum, quem beatus Remigius Eccleſiæ Rhemenſi precio acquiſiêrat, expetens, in ipſo proceſſu itineris graui ſopore deprimitur, ità vt eundi facultate remota, omnem illum equeſtrem, qui ſe fortè comitabatur, ordinem ſtare præciperet. Itaque fagus frondoſa eligitur, ſub cuius tegmine recubās, Bercharij decumbentis gremio vertice compoſito recipitur. Interìm eo quieſcente, ſanctus Bercharius in cælum defixis luminibus, adſpicit ſubitò niueam columbam è ſublimibus deſcendere, & arbori, cui ſubſtrati erant, inſidere. Quæ repentè ab arbore proſiliēs, & rumpens aëra vacuum, futuræ fabricæ ſpatium circunuolans, locum, quo cœnobium conſtrui debeat, gyro deſignat, præſentia ſanctificat. Cumq; eoſdem ſui ambitús

S. Niuardus Rhemenſis Archiepiſcopus 26.

Viſio Bercharij vigilantis.

tûs circulos tertiò repetiſſet, aperto cælo reconditur. Et quod idem Bercharius cor-
Eadem Niuardi Epiſcopi dormitatis.
poralibus depræhenderat oculis, hoc quidem quieſcens põtifex ſenſerat ſopore cæleſtis viſionis. Itaque à ſomno excitatus, O, inquit, Berchari, votorum meorũ compar fidiſſime, quàm gratum mihi eſt huc paululùm ſoporis gratia diuertiſſe. Quod enim diù differens corde geſtaueram, viſionis arcano maturiùs aggredi compellor. Illoque viſum referente, ait Bercharius: O pater ſanctiſſime, quicquid in viſione ſpiritûs diuinitùs tibi teſtaris indicatũ, nóueris etiam me conſpexiſſe corporaliter. Tum verò præſul hoc ſanctum opus eius induſtriæ ſtatuit committere: qui in loco ipſo,
Altiuillarẽſe cœnobiũ conditur.
qui Altiuillare dicitur, cœnobij fundamenta iecit, nec priùs ab opere deſtitit, quàm opus cœptum ad laudem Dei compleret. Congregauitque illic monaſticæ conuerſationis viros religioſos, & cuncta, quæ huic ordini commoda iudicantur, diligenter impleuit. Obijt autem ſanctus Niuardus Calendis Septembris.

Ex cap. 15.
Sanctus autem Bercharius, dum multa ordinat & diſponit, fortè accidit, vt filiolum ſuum Dagouinum, quem de ſacro fonte ſuſceperat, & monachum eſſe voluerat, ob culpas eius verbere increpationis feriẽdum decerneret. Sed ille ob demerita ſua
Iohan. 13.
S. Bercharius à ſuo monacho occiditur.
cum Iuda ſatanæ traditus, patris obiurgationem indignè tulit. Itaque cùm ille defeſſus in lectulo membra ſopori dediſſet, ſatanæ filius irruens in eum, lethale vulnus ei inflixit: arreptumque ferrum, quo eum percuſſerat, in piſcinam, quæ intrà monaſterium erat, celerrimè demerſit. Videres tum laticem, velut tanti ſceleris conſcium, ferrum illud in ſe recipere detrectantem. Nam mox vt aquam attigit, ceu pluma leuiſſima ſuper aquas ferebatur. At nefarius homicida amens factus, eccleſiam petijt, cruentiſque manibus ſignum pulſare cœpit. Fratres non conſueta hora cum admiratione ſurgentes, & ſanctum virum interfectum audientes, ad lectum eius concurrerunt, & eum adhuc ſpirantem repererunt. Compræhenſum igitur Dagouinum ei offerunt, ſcire cupientes, quid de tanto ſcelere pronunciaturus ſit. At ille Domini non immemor: Deum, inquit, tibi frater pœnitentia placatum reddas. Nam quan-
Oleum manat è ſepulcro eius.
tùm ad me attinet, omni te liberum impietate dimitto. Ex eius ſepulcro longè pòſt oleum viſum eſt emanare, cunctis morbo correptis ſalubre.

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS ANDREAE, QVI EST IN CRISI:

Authore Simeone Metaphraſte.

17 Octobr.
Cap. 1.

EST magna diaboli malitia aduersùs Chriſti martyres, & maximè quandò eos videt pietatem conſtanter ingredi, & citra vllam offenſionem: & cùm ſit etiam varia, magno contra illam opùs eſt animo, & rectè armato in Chriſtũ charitate, vt non ab eo opprimatur, neque in execrandas illius manus incidat, qui hoſtibus quibuslibet inſultat impudentiùs, & partim quidem per ſe, partìm autem per
Varia dæmonũ malignitas aduersùs martyres.
eos, qui ipſi adhærent, multifariàm, multiſque modis Chriſti ſeruos afficit iniuria. Nam alios quidem deturbat per præcipitia, alios autem obijcit ferarum dẽtibus: alijs accẽdit fornacẽ, alijs aperit barathrum: his machinatur rotam, illis acuit gladium: & alijs alias plagas parat, & mortes. Sed nihilominùs fuit irriſus, cùm martyres hæc omnia parua duxiſſent, & alia magìs noua tormenta requirerent, vt per hæc oſtenderent magnum, quod in Chriſtũ habebãt, deſiderium. Nam etsì multos ex Chriſti ſeruis de medio ſuſtulit inimicus, & ipſorum ſuperauit naturã: at non etiam inſtitutum, ac voluntatem, & mentem, quæ vincit omnia. Et ideò magìs fuit ſuperatus, & demiſit ſupercilium, quòd & carne, & natura humana laborante, eſſet illorum animus inuictus & immutabilis.

Cap. 2.
His, quæ dicuntur, ferunt teſtimonium generoſi & beati martyris Andreæ certa-
S. Andreas vt dæmonẽ ſuperârit.
mina. Is enim cùm talia, & his multo grauiora ſuſtinuiſſet, non ſolùm communem omnium inimicum abundè ſuperauit: ſed ijs etiam, qui ipſum conſecuti ſunt, maximum fuit argumentum, vt eſſent bono animo. Cuius non ſolùm ſunt inſignia admiranda certamina, ſed ſunt etiam eius rectè facta imitanda: nec ſolùm eſſe oportet auditores eorum, quæ de ipſo dicuntur, ſed etiam eius virtutis imitatores. Ipſum quidẽ
Cretæ laus.
tulit, quæ omnium optimis regebatur legibus, Creta. Itaque autem ab ineunte ætate patriam imitatus pietatem, beatos quoquè in ipſa oſtendit labores. Nõ enim laudauit

dauit gloriam, non diuitias eſt admiratus, non amauit delicias, non mollem & remiſſam vitam eſt conſectatus, ſed duram, rigidam & aſperam, & quæ per omnia erat parata adire certamina. Cùm ergò eſſet ardentiſſimè virtutis amore captus, & manſiſſet liber à voluptate, præclara erexit trophæa aduersùs inimicos, qui mente percipiuntur, & fuit omnibus optima via ſalutis: & multis perſuaſit, vt vitam præſentem deſpicerent, & in cælum currerent: quo in loco ab ijs, qui ſapiunt, dicitur & creditur eſſe noſtra conuerſatio. A puero vt vixerit S. Andreas. Philip.3.

Atque illius quidem vita erat huiuſmodi: dogmata autem Apoſtolica & patria accuratè tenebat. Quinetiam vniuerſus orbis terræ tunc pura & ſyncera fruebatur religione, neque quicquam inimici zizaniorum tūc in eo naſcebatur. Cùm autem iam longo tempore malignus hæc videret florere, & pura tranquillitate impleri Eccleſiam, perindè atquè magna affectus eſſet iniuria, nequaquàm ſuſtinuit: ſed vt per dolum piam inuaderet religionem, magnum ſtudium adhibuit. Nam cùm videret eſſe longè difficilimum perſuadere Chriſtianis, vt negarent diuinam Chriſti carnis ſuſceptionem, quæ iam longo tempore apud eos erat firma ac ſtabilis, &, vt dicit diuinus Dauid, extenderat quidem ſuos palmites vſque ad mare, & vſque ad flumina propagines: vmbra autem ſua tegebat montes, & arbuſtis ſuis cedros Dei: tanquàm ferus aper è ſylua, eam alio modo conatur perdere, qui propemodùm ferebat ad idem damnū: & per negationem venerandarum imaginum, molitur inducere negationē carnis ſuſceptæ œconomiæ. Siquidem quæ ſunt imaginis, ſcimus tranſire ad exemplar primarium. Itaque ſensìm eum ſubiens, cui obtigerat imperium, improbum, inquam, & infauſtum Conſtantinū, in religionē ſecùs affectum, quàm Conſtantinus ille qui fuit eiuſdem nominis, & primus plantator pietatis, ei perſuadet, nefas eſſe Chriſtianis, & ijs, qui ſunt ſub eius imperio, verè ſacras honorare imagines. Quod quidem ille fieri prohibuit, exiſtimando & dicendo hoc gentilis eſſe ſuperſtitionis, malè profectò intelligens, & periculosè admodùm & inſipienter (id, quod dicitur à veteribus) miſcens ea, quæ miſceri non poſſunt. Nam quorum primum quidem exemplar eſt impium, eorum quoquè figura eſt æquè prophana ijs, qui volunt eſſe pij. Quorum autem illud eſt adorandum & venerandum, eorum quoquè imago conſequenter digna eſt omni honore. Cap.3. Diabolus non fert fidei ſynceritatem. Pſal.79. Serit hæreſim Iconomachorum. Nota quæ imagines venerandæ ſint, & quæ non.

Sic ergò ipſe doctus à maligno ſpiritu, iuſſit per omnem terram, quæ eſt ſub cælo, procedere, & ad extremos fines tranſire alienum hoc edictum, omne genus ſupplicij omni generi & ætati aſperè minitans, ſi quis ſuo decreto nō pareret, promptòque & alacri animo illud non exciperet: immò ſi diuinam aliquam figuram vel verbotenùs videretur honorare. Grauiter verò & immaniter puniunt, & nullam dant veniam ij, quibus obtigit imperium, quandò ijs, quæ ab ipſis ſunt conſtituta, nō obedientem aliquem acceperint, cùm præſertìm videatur iuſſus pertinere ad multorum vtilitatem. Iraſcuntur autem, non id curantes quod publicè conducit, ſed ſuam explentes arrogantiam. Propter has ergò aſperas & ſæuas minas, licebat tunc videre ciuitates effectas in ſolitudinibus: eſſe autem planè deſertas ciuitates propter multitudinem eorum, qui ad eas veniebant ſolitudines. Nimìs arctæ reddebantur cuſtodiæ: replebantur carceres, non latronibus, pròh dolor, non expilatoribus, aut alijs eiuſmodi maleficis hominibus: ſed viris pijs ac religioſis, & Dominum timentibus, quorum erant pernoctes ſtationes, & qui ſunt ex Deo ſudores, & nocturnæ lachrymæ: & quos Hieruſalem vocabat libera ciuitas, honorificè apud eam diuerſaturos. Cap.4. Edictū Cōſtantini Copronymi. Sæuit in Catholicos impius tyrannus.

Cùm ergò tam magnum & tam graue bellum eſſet excitatū, & multi ſtatìm tempori ceſſiſſent, ſeruiliterque & illiberaliter omninò loquerentur, beatus hic Andreas, non ferens hunc nouum modum captiuitatis, neque pias animas, quæ ſuperna ciuitate miſerè priuabantur, deſpiciens: ſed tempus aptum eſſe arbitratus ad zelum magno & excelſo animo oſtendendum, quem pro pietate iamdiù parturiebat, relicta terra patria & ſolo, quod eum aluerat, venit ſtatìm Byzantium, tanquàm quiſpiam fortis & generoſus athleta; qui in exercitatione ſatis ſtudij poſuerat, & in ſtadium ſæpiùs deſcenderat. Itaque nec metum magiſtratuum, neque aliquid aliud graue reputans, in medium progreſſus, Imperatoris, & eorum, qui erant ab eius parte, malam ſectam liberè arguebat: & honorem, qui diuinis debebatur figuris, docebat & ſtatuebat: Sic, dicens, debet coli Deus, ſic venerari imagines. Porrò autem dicebat ſe eò veniſſe, vt tolleret, quæ à diabolo parabantur, inſidias: & eos quidem, qui ſuam ſalutē prodiderāt, adduceret ad pœnitentiā, & animū eis adderet, vt rurſus pugnarent: rur- Cap.5. S. Andreæ inſignis cōſtātia & zelus.

 ſùs

ſùs verò eos, q ſtabāt, precibus, adhortationibus & cōſilio muniret, tutosq́; redderet.

Cap. 6.

Cum is hæc publicè prædicaret, & ne tantillum quidē de dicendi libertate remitteret, ea ſignificantur Imperatori. Qui cùm ante ciuitatē in martyris Mamantis, quæ dicitur, baſilica, cum ſuo conſueto præſediſſet ſupercilio: & magnum quidem ex ſcenica illa ſpecie faſtum, magnam autem ex aſſentante illo ſatellitio gloriam ſibi induiſſet: & nec eos quidem, qui aderant, ſolùm intueri ſuſtineret: orthodxos verò toruè & ferociter adſpiceret, & nihilo mitiùs, quàm fera agreſtis, in eos ferretur: & alios quidem boum neruis crudeliſſimè cæderet: alios autem igni & alijs ſupplicijs traderet: multorum verò etiam ipſos oculos & linguam erueret, vt illis quidem aliorū athletarum non adſpicerent animi magnitudinem, nec hinc tolerantiæ magnū acciperent ſolatium: hac autem adempta non poſſent alios excitare ad certamen, neque eis veluti manum præbere per conſilium & ſuaſionem: alijs autem ſimul manus & pedes auferret, propter iræ vehementiam & acerbitatem: hic beatus Andreas animo ſauciatus, & pro Domino ſpirās virtutem & animi magnitudinem, cùm è medio corde ſibi eſſet precatus, & ſubindè dictitâſſet: Domine ſerua, Domine dirige: ſeipſum in media inijcit pericula, & eorum, qui circunſtabant, diuiſa multitudine, latens eos, qui abigebant, cùm veniſſet in conſpectum Imperatoris: Cur, inquit, ô Imperator, ſi es Chriſtianus, hæc mala machinaris aduersùs Chriſti imaginē, & eius ſeruorum? Ille autem non ferens hanc loquendi libertatem, ſed apertam contumeliam rem eſſe exiſtimans, loquentem ſanctum ſtatim interrumpit, & iubet ijs, qui adſtabant, eum comprehendere. Ij autem cædem ſpirantibus manibus in eum irruentes, & alij quidem eius caput, alij autem manus appræhendentes, alij verò ſuperhumerale, & alij tunicam, per ſummam contumeliā, & vt ei, qui iuſſerat, magis gratificarentur, eum humì deijciūt, qui erat animo excelſo: neque priùs ceſsârunt eum trahere, donèc ipſe Imperator, poſtquàm ſatis vltus eſſet dicendi libertatem athletæ, volens vtiquè videri clemens, iuſſit eum relaxari.

Imaginum veneratores dirè cruciantur.

S. Andreas liberè reprehendit tyrannum.

Malè accipitur.

Cap. 7.

Cùm autem proximè adducendum & ſiſtendum curâſſet, cùm eum priùs terruiſſet ſæuitia, deindè etiam alliceret manſuetudine: Vndenàm, inquit, eſt tanta tibi audacia & inſcitia, vt iuſſis repugnes Imperatoris, & coram eo intempeſtiuè, & citra vllam rationem liberè, quæ vis, loquaris? Sed, vt videtur, volens aliquo modo nobis notus euadere, hanc viam ingreſſus es. Voluntas itaque tua deducta eſt ad effectum, & tuus tibi rectè ſuccedet ſcopus, dummodò ſententiæ noſtræ aſſentiaris: & quæ valdè rectè ſe habet, confitearis religionem, tunc nanque tibi omnia euenient ex ſententia. Ad hæc Andreas ille admirabilis: Non, inquit, audacia, nec inſcitia motus, ô Imperator, nec vt tibi notus & tuæ euaderem potentiæ, huc véni. Quid enim mihi rei eſt cum tuis? ſimiliter autem poſſum omninò etiam dicere cum ijs, quæ ſunt huius mundi, à quo quidē iam olìm deſpecta ſunt, tanquàm ſomnium: ſola autē grata eſt quies, & ſeorsùm verſari cū Deo? Sed poſtquàm accepi te ſentire aliena à fide Orthodoxa, & priuare Chriſtianos honore, qui debetur diuinis imaginibus: & ſic quidē perturbare eos, qui tuo parent imperio, conturbare autem etiam Eccleſiā: non potui hanc ferre iniuſtitiā. ſed patria relicta & meis, tantum maris ſpatium emenſus, venio magno cordis zelo incenſus, vel vos ab hoc errore liberaturus, vel pro meo Chriſto meam animam poſiturus, qui ſuam, etsì eſſet Dominus, pro me poſuit & ſua imagine. Imperator autem, Veniſti quidem certè, inquit, magna viſione appræhendens, & animo agitans, nempe vt ipſum Imperatorem, & omnes magiſtratus, & Pontificalis dignitatis venerandam, quantacunque ea ſit, canitiem traducas ad id, quod tibi videtur. Sed vt prolixis vti verbis mittamus, audi me ea, quæ oportet, conſulentem, & ab hac profunda emergens caligine, páre ijs, quæ noſtra decernit potētia, & ipſe quoquè ſis contentus ſequi communem ſententiam. Sin minùs, te omninò docebit experientia, quantum malum ſit conſilij inopia, & vana de ſe perſuaſio, & ſuam tantùm ſequendo ſententiam, ſe arroganter gerere aduersùs Imperatores.

Parui facit Imperatorem, & quæ ſunt huius mundi.

Cap. 8.

Audiuit martyr: & cælos adſpiciens, Non te negabo, inquit, Chriſte Saluator: nō te pulchra fruſtrabor confeſſione: non tuam contemptui habebo imaginem: Non deſpiciam, quòd ad me quidem attinet, malè patientem. Cædatur meum corpus, ô Imperator, lingua ſecetur, pedes excindantur. Nam ego quidē paratus ſum omnia pati potiùs, quàm meum Chriſtum vel vmbratenùs vilipéndere, quem habeo pro omnibus, & quem olìm ſolum ſequi conſtitui. Ad hæc Tyrannus: Quænā eſt, inquit, tanta amentia, & quàm eſt craſſi & hebetis ingenij, craſſæ, & in quam cadit interitus, materiæ,

S. Andreæ animus inuictus.

materiæ, Dei ab interitu remoti, & materiæ expertis gloriam tribuere: & nec audire quidem, quod à Moſe prohibetur legiſlatore, qui dicit: Non facies ſimilitudines? Vndenàm ergò grauiſſimus hic morbus, qui menti veſtræ inſedit, effecit, vt non ſolùm ſcienter reſiſtatis: ſed vos etiam conijciatis in periculum? Sed enim intellige: Non pro veritate, neque pro Chriſto, ſed pro ipſa ſola, quæ eſt à ratione aliena, audacia extrema patieris. Eccè tibi imperita Iconomachorum argumenta.

Hoc in loco cùm ferre non potuiſſet vir generoſus blaſphemæ linguæ contumeliam, ſed perindè atquè honeſti proditionem arbitratus, ſacræ imaginis pati contumeliam: Execrandum, inquit, caput, Non tibi videtur pati pro Chriſto, qui pro illius forma patitur: neque ad primum exemplar credis tranſire ignominiam, qua imago afficitur? Et quomodò vos eos ſæpè, qui Imperatorias contumelia affecerunt ſtatuas, perindè ac eos, qui vos probris ſunt inſectati, vltimis affeciſtis ſupplicijs? quos quidem ego nóui in ſtatuis æneos vel etiam aureos extrinſecùs, pice intùs eſſe repletos, & ſtuppis, & lignis, & alia vili & abiecta materia. Quòd ſi vos, qui nunc eſtis puluis, & cràs non eſtis futuri, ſic honoramini ſtatuis & imaginibus, & propemodùm tanquàm dij vultis adorari, & eos, qui in imperatorias peccauerunt ſtatuas, acerbiſſimè punitis: aduersùs Chriſti ſacram aliquid audere imaginem, non reputatis eſſe archetypi ipſius exemplaris ignominiam? neque eos, qui ſunt parati pro eo pati omnia, exiſtimatis periculum adire pro veritate? Deindè cùm hæc iam dixiſſet martyr, & de Moſe vellet explicare, cuiuſnam iuſſiſſet non facere ſimilitudinem: & quomodò ille effinxiſſet * Seraphin, cùm ipſum etiam exemplar ſit incorporeum: Imperator abrumpens orationem: Iam tempus eſt, dixit circunſtantibus, docere eum eſſe moderatum ac temperantem, & temerariæ illius linguæ referre ei gratiam. Si enim ij qui regias ſtatuas, vt ipſe dicit, iniuria afficiunt, acerbum & inexorabile ſupplicium ſubeunt, qui adeò impudenter & audacter ſceleratam in nos linguam immittit, quaſnam luens pœnas, punietur pro meritis?

Cap. 9. Egregiè eã S. Andreas confutat. Exod. 25. & 37. for.* Cherubim

Sic dixit, & irato vultu martyrem ſtatìm intuens, & manum de more mouens, & valdè exclamans, eum iubet nudari, deindè etiam extenſum funibus vehementer flagellari. Ille autem ne ſic quidem puſillo & abiecto animo ſe geſſit aduersus ſententiam: neque eius promptum animi ſtudium retardârunt, quæ iam expectabantur plagæ & flagella: ſed id maius reddebant & ardentius, vt quod ſpiritu à ratione alienis appetitionibus, & Imperatorijs minis accêderetur. Cùm ergò Imperator vidiſſet ſic ſe habentem virum fortem, & nihil omninò formidantem: ſed eſſe omninò paratiorem ſuſtinere flagella, quàm dimittere illam rationem ſententiæ: timens, nè ſi ipſe ſanctus tormenti faceret periculum, fieret indè in confeſſione conſtantior, & minimè traduci poſſet, quomodò fortia animalia poſt plagam: induens perſonam benignitatis, Priuſquàm, inquit, facias periculum tormentorum, ad martyrem adſpiciens, noſtro pârens decreto, liberare ab ijs, quæ te expectant, malis. Martyr autem Chriſti, ad ſuum agonothetam ſublatis oculis tam corporis, quàm animæ, cùm ſibi eſſet precatus firmam & immutabilem diuinarum imaginum venerationem, & deindè etiam deorsùm adſpexiſſet, & in Tyrannũ parùm oculos conieciſſet: O Imperator, inquit, miſſis bellis, quæ gereres contra barbaros, & ciuiliũ rerum adminiſtratione, totum, vt video, apertè tuum poſuiſti ſtudium contra Chriſtum & eius ſeruos: Et hæc agens, exiſtimas te poſſe in pace tenere ſceptra Romani Imperij? Nunquid ne Dei quidem times iudicium, neq; illum tuorum factorũ expectas examinatorem?

Cap. 10. Tyrannus non fert ſdictã docentē, ſed iubet flagellari. Sancti martyris inuicta libertas.

Hoc in loco conuicta fuit ficta manſuetudo Imperatoris: & aperta fuit ſimulatio. nam ſolita detecta feritate, martyr vehementiſſimè cædebatur boum neruis. Qui autem circunſiſtebant, volentes iræ Regis morem gerere, partìm quidẽ iuſſi verberare, plagas crudeliter intentabant, & adeò crudeliter, vt fluerent riui ſanguinis ex precioſo illo corpore, & ſubiectum ſolum altè fieret purpureum: partìm autem gladibs accipientes, irruebant ad interficiendum athletam: multi etiam lapides in ipſum iaciebant, & omnibus modis iniuria afficiebant non illũ, ſed ſeipſos, ſic quidem Regi qui eſt ad tempus, ſtudentes coniungi: omninò autem ignorantes miſeri, quantùm hæc agentes ſe procùl à Deo remouerent, & qualem in tempus iudicij illi quidem lætitiam, ſibi autem lachrymas & dolores miſerabiliter reconderent. Sed Imperator mouebat omnem lapidem, vt poſſet ſanctum in ſua habere poteſtate. Neſcio enim quomodò, etsì eſſet inſipiẽs, non ignorabat tamen, hac in re quidem certè ſe ſapienter gerens, fore vt ſi illo potiretur, multos alios ex Orthodoxis ſtatìm caperet, eum,

Cap. 11. Cæditur iuſſi e boũ neruis. Cur toties ei tyrannus blandiatur.

tanquàm caput corpus & membra conſequentes. Hæc cùm ille ſciret, iubet ipſum rursùs relaxari à plagis, & rursùs perſuaſione & prætextu beneuolentiæ eum aggredi tentat.

Cap.12. Tyrannus ei blanditur. Cùm eum ergò curâſſet propè ſiſtendum, & ſuum ſermonem mollijſſet pluſquàm oleum, acutum tamen iaculum aduersùs pios, & acutum gladium, poſtquàm vidit virum ne tantillùm quidem illici blanditijs, ſed cum maiore dicendi libertate eius

Redit ad ſupplicia. arguere amentiam, depoſita pelle, erat lupus manifeſtus. Iuſſitque lapidibus confringi maxillas martyris, hæc reddens pro verbis, quibus cor eius fuerat conſauciatum. Ille autem erat planè alius Stephanus, ijs, qui illi iniuriam faciebant, preces red-

Act 7. dens. Deindè martyrem quidem Imperator, tanquàm reum condemnatum, miſit rursùs in cuſtodiam: ſed ignorabat ſe ijs, qui in ea habitabant, Chriſtianis valdè

Rom.5. Coloſſ.1. promptum mittere doctorem. Gaudebat autem ipſe quoquè, ſicut Paulus, propter Chriſtum paſſionibus & afflictionibus, benignoque & clementi Deo magnas agebat gratias, quòd dignus eſſet habitus plagis & carcere propter illius nomen. Quamobrèm & ijs, quæ dicebat, eos, qui aderant, valdè inſtruebat, & confirmabat, & eo, quòd quæ erant moleſta & aſpera, ferret cum gratiarum actione. Et corpus quidem

Sanctus vir ardet moriendi deſiderio. erat vinctum in cuſtodia, anima autem, etiam antequàm illinc reſolueretur, iam cæleſtia viſione intelligenter appræhendebat, adeò vt tyrannum propemodùm repræhenderet, quòd non ipſum citiùs liberaret à pondere carnis, & à vinculis naturalibus. Corpus enim erat illi carcer, qui eius arcebat animam, & ſuo tegumento eam ſeiungebat à tabernaculis, quæ eam exceptura erant, & inenarrabili, quæ illic eſt, beatitudine.

Cap.13. Dies interìm non multi prætериêrunt, & rursùs accerſit Imperator martyrem è carcere, metu eorum, quæ expectabantur, & dolore malorum, quæ aduenerant, fractum ad futura eius animum, & futurum multo molliorem & ignauiorem exiſtimans. Poſtquàm autem productum ſanctum vidit audaciorem, & magìs ſpirantem acrem propter Chriſtum amorem, eum veſte exuit, & proptèr eum lictores rursùs

Rursùs atrociter flagellatur. iubet aſſiſtere, & flagellis vehementer cædere, adhuc priorum plagarum aperta per vniuerſa membra ferentem veſtigia. Illi autem laniabant quidem carnes, & fodiebant eius latera, & plurimam eius carnis partem auferebant: Sed ne ſic quidem poterant ſuffurari theſaurum illius fidei. Poſtquàm ergò vidit Tyrannus omnia à ſe ſic temerè & fruſtrà fieri, iamque eſſet planè animi dubius & perplexus, eò deſcendit, vt ſe fateretur ſuperatum, nempe vt eum morte deincèps damnaret. Et iubet, vt funibus alligatis beatis illius pedibus, in ſolo trahatur per totam viam publicam: deindè

Trahitur p terram ad locum ſupplicij. vt cùm deductus fuiſſet ad locum maleficorum, ibì iaceretur, qui Eden, qui ſupernis tabernaculis, qui erat dignus ipſis cælis. Cùm autem curreret martyr hunc curſum decertationis, & in terra per plenum vrbis forum traheretur, vir quidam, qui è mari fuerat piſcatus piſciculos, & eos in foro proponebat venales, ſedebat autem ſuper cathedram peſtilentiæ, cùm vidiſſet eum tam turpiter trahi, & quænam eſſet cauſa ac-

Cedit è vita. cepiſſet, exilijt ſtatìm, tanquàm à malo aliquo motus dæmone, & cùm è propinquo cultrum macelli arripuiſſet, eo & pedem ſacri corporis amputat, & ſiſtit martyri curſum decertationis, eique finem imponit certaminis. Nam ſimul cum pedis amputatione è vita quoquè excedit vir generoſus, vel potiùs ad cælum currit, & ad eum aſ-

Pſal.17. ſcendit, qui poſuit eius viam nulli repræhenſioni affinem, & perfecit pedes eius tanquàm cerui, & collocauit ſuper excelſa.

Cap.14. Hic eſt curſus viri fortiſſimi, hoc eſt ſtadium eorum, quæ in terra fuerunt, certaminum. Talis fuit virtus illius animæ, talis decertatio. Precioſum autem theſaurum, corpus, inquam, martyris, qui ipſum trahebant per medium forum, ij iam mortuum ferentes abiecerunt in loco maleficorum: Et ſic diù manſit iacens in loco vili & probroſo, quod erat diligentiſſimè cuſtodiendum, dimiſſum vt comederetur à feris

Pſal.78. & volucribus: vt in eo impleretur rursùs, quod dicit Dauid: Poſuerunt morticina ſeruorum tuorum eſcas volatilibus cæli, carnes ſanctorum tuorum beſtijs terræ.

Cadauer ei' exponitur feris deuorandum. Effuderunt ſanguinem ipſorum tanquàm aquam. (Nam hoc quoquè eſt illis conſequens) & non erat qui ſepeliret: donèc is, qui dedit illi auxilium in carnis imbecillitate, vt pulchrè decertaret, & non excideret à coronis gloriæ, is pijs quoquè præbuit animis, nè tali theſauro priuarentur: pulchro, inquam, illo & ſacroſancto corpore. Non ſiuit ergò id latére perpetuò, ſed id apertè efficit manifeſtum. Id autem facit hoc modo:

Duo-

Duodecim viri, cùm mali olìm dęmones in eos inſilijſſent, alius aliundè venientes, Cap. 15.
vt eius, qui inhabitabat, ſpiritûs vnumquenque agebat inclinatio, ſimul ſemelque inter ſe conuenerunt: & cùm propter communem calamitatem communiter quoquè verſari & errare ſtatuiſſent, magnum terræ ſpatium tranſmittentes, repentè, tanquàm tracti ab vna anima, veniunt in locum maleficorum, vbì proiectum fuerat corpus martyris, & ſanctum confuſis & non ſignificantibus inuocabant vocibus. Quin- Cadauer eius inuenitur a dęmoniacis.
etiam terram fodientes manibus, & eum in apertum proferre contendentes, in corporum congeriem incidunt: ſed alijs præteritis, (O miraculum) cum ſtatìm agnouerunt, qui ipſos vocabat, & ſuſtulerunt corpus, quod ad ipſum aduolante gratia, fortè autem etiam mira fragrantia, obſcurè ad ſe viros attraxerat. Sed id quidem ornatum conuenientem ſtatim eſt aſſecutum: & deſiderantibus manibus in ſacro loco fuit ſacroſanctè depoſitum. Loco autem nomen eſt Criſis. Qui autem vexabantur à Duodecim dæmoniaci curantur.
dæmonibus, conſequenter adipiſcebantur curationem, & domum redibant cum magna lætitia, accipientes ſanitatem, tanquàm mercedem inuentionis. Et nunc eſt nobis ex illo tempore perpetuus theſaurus, & malorum, quæ nos ſemper compræhendunt, certum ſolatium. Nam ſeu morbo opprimitur aliquis, ſeu aliqua afficitur iniuria, ſeu aliquo alio caſu vexatur, omnia deponet, ſi illuc cum fide acceſſerit, & gra- Vide quid præſtet ſancti, ſi piè inuocentur.
tiam conſequetur vberiorem. Quæ detur nobis omnibus aſſequi gratia & clementia Domini noſtri Ieſu Chriſti: Quem decet omnis gloria, honor & adoratio cum patre principij experte, & ſancto ac viuifico ſpiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA SANCTI LVCÆ EVANGELISTÆ, PER D. HIERONYMVM SCRIPTA

Libr. De viris illuſtribus.

LVCAS medicus Antiochenſis, vt eius ſcripta indicant, Octobris 18.
Græci ſermonis non ignarus fuit, ſectator Apoſtoli Pauli, Nouit linguam Græcam.
& omnis peregrinationis eius comes. Scripſit Euangelium, de quo idem Paulus: Miſimus, inquit, cum illo fra- 2.Cor.8.
trem, cuius laus eſt in Euangelio per omnes eccleſias. Et ad Coloſſenſes: Salutat vos Lucas medicus chariſſimus. Coloſ.4.
Et ad Timotheum: Lucas eſt mecum ſolus. Aliud quo- 2.Tim.4.
què edidit volumen egregium, quod titulo πράξεισ ἀποςόλων prænotatur: cuius hiſtoria vſque ad biennium Romæ commorantis Pauli peruénit, id eſt, vſque ad quartum Neronis annum. Ex quo intelligimus, in eádem vrbe librum eſſe compoſitum.

Igitur περιόδους Pauli & Teclæ, & totam baptizati Leonis fabulam, inter apocryphas ſcripturas computamus. Quale enim eſt, vt indiuiduus comes Apoſtoli, inter cæteras eius res, hoc ſolum ignorauerit? Sed & Tertullianus vicinus eorum temporum, refert presbyterum quendam in Aſia σπουδαςὴν Apoſtoli Pauli, conuictum à Iohanne, quòd author eſſet libri, & confeſſum ſe hoc Pauli amore feciſſe, & ob id loco excidiſſe. Quidam ſuſpicantur, quotieſcunquè in epiſtolis ſuis Paulus dicit, 1.Tim.1.
Iuxta Euangelium meum, de Lucæ ſignificare volumine: & Lucam non ſolùm 2.Tim.2.
ab Apoſtolo Paulo didiciſſe Euangelium, qui cum Domino in carne non fuerat, ſed & à cæteris Apoſtolis, quod ipſe quoquè in principio ſui voluminis declarat, dicens: Sicut tradiderunt nobis, qui à principio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſer- Luc.1.
monis. Igitur Euangelium ſicut audierat, ſcripſit: Acta verò Apoſtolorum, ſicut viderat, ipſe compoſuit.

Vixit octoginta & quatuor annos, vxorem non habens. Sepultus eſt Conſtanti- Lucas vxorem non habuit.
nopoli, ad quam vrbem viceſimo Conſtantij anno, oſſa eius cum reliquijs Andreæ apoſtoli tranſlata ſunt de Achaia.

ITEM

ITEM VITA BEATI LVCÆ EVANGELISTAE, PER SIMEONEM METAPHRASTEN

ſcripta. Extat 1. Tomo Aloyſij, & in Oecumenio poſt Apocalypſin & vitam beati Iohannis Apoſtoli.

Prou.10. Cap.1.

SI iuſti memoriam cum encomijs celebrare diuinus quidam vir ac ſapiens diuina lege ſtatuit, quantam ſanè conuenit Apoſtolo Chriſti nos ſimul afferre laudem? Siquidem hunc iuſtitia mirum in modum fecit & Apoſtolatu dignum, & vt Paulo dilectus videretur. Verùm enimuerò quoniam hic in Euangelio laudem adeptus eſt, relictis omninò encomiorum legibus, quæcunque de eo narrare neceſsè eſt, per modum hiſtoriæ referemus.

Iuſtitia fecit eũ Apoſtolatu dignum.

Quis Antiochenam ignorat ciuitatem, quem ſitum ac magnitudinem, quos've terminos habeat? & quænam hæc ſit, & quantam occupet terram, quóve irrigetur flumine? Orontes hic eſt, vbi primùm homo Chriſtiani appellatione ditatus eſt, ex qua diuus Lucas ortus eſt: & naturam quidem ac indolem habens, vt quę generoſa eſſet ac precioſa, veluti ex hoc manifeſtum eſt, quòd & vita apparuit ſtudioſiſſimus, & ſermonem tradidit vitæ maximè conformem. Cùm autem omni diſciplinæ generi vacâſſet à puero, & Syriacam ac Hebraicam linguam exactiſſimè edoctus eſt, & velut arbor iuxta fontes floridus iam & augmentatus, diuinarum ſcripturarum ſtudio mirum in modum profecit.

Act 11. Patria S. Lucæ.

Multas callet linguas.

Adoleſcentiam itaq; attingens, gymnaſia frequentabat, quæ tum in Græcia erant, tum in Aegypto, ac pulcherrimam apud Græcos eruditionem collegit, Grammaticen quidem ac Poëticen perfectè aſſequutus: ad Rhetorices verò, artiſque benè dicendi cacumen pertingens, neque in Philoſophiæ dignitatibus alicui cedens, ſed Logica quidem ad Ethnicen, Ethice verò ad practicen tanquàm gradu vtens, ità omnibus bonis incumbens, tandem pulcherrimam ſimul ac humaniſſimam Medicinam aſſequitur, idque intantùm, vt ab hac vt plurimùm deſignaretur ac appellaretur. Poſtquàm autẽ ingenij dexteritate ac magnitudine omnem artem citiùs percurrit, quàm volueris aëra, ſatiſque humanæ doctrinæ adeptus eſt, ad ſublimiorem ac meliorem tranſit habitum. Quis autem fuit modus tranſitûs?

Cap.2. Eius eruditio varia.

Eſt medicus inſignis.

Cap.3.

Habebat quidem interim de mundi ſalute diſputationes ac congreſſus is, qui liber à peccato venerat, vt peccatores vocaret ad pœnitentiam, idque poſt luctam contra aduerſarium & trophæa de illo relata, poſt auditum ſupernè patris teſtimonium, ac ſpiritûs deſcenſum. Percurrebat autem fama vniuerſam Iudæam ac Galilæam, & alicubì etiam extra terminos ea, quæ Euangelicæ prædicationis erant, ſequebantur. Tunc multi ſanè ad veram hanc doctrinam cordis aures obturabant, ac mentis oculos claudebant, neque vitæ ſuſcipere ſermonem, neque veram lucem intueri digni erant. Hi autem, in quibus veritatis veſtigium impreſſum erat, quique terræ bonæ rationem ac proportionem habebant, totis (quod aiunt) oculis intuebantur, & arrectas adhibebant animæ aures ad auſcultationem, ac velociſſimè ad veritatem transferebantur, nihilque, quod facere decens erat, prætermittebant, vt ad id, quod honeſtum erat, accederent, & ad ipſam nudam animam tranſmitterent certam veritatem.

Matth.3. Chriſti fama celeberrima.

Cap.4. S. Lucas credit, & omnia relinquit.

Horum vnus erat admirandus hic pręco veritatis ac pręceptor, qui ad piam prędicationem mentis oculo illuſtratus, deſpicit cognationem omnem, deſpicit & naturæ viſcera, abijcit pecunias, poſſeſſiones, omnemque ſubſtantiam, ità vt nemo adeò facilè pedum puluerem, ac manuum ſordes abijceret: vt ne vel hoc ipſo præ feſtinantia occupari certè potuerit, quô facultates indigentibus diſtribueret. Vtque breuiter dicam, deſpectis cunctis inferioribus, ſuperna velociter amplectitur, & ad Iudæam accedit, vaditque ad eum, quem concupiſcebat, ac ſtatìm ad conſpectum ac ſermones Ieſu, efficitur ſplendidum receptaculum ad precioſum gratiæ vnguentum. Neque tamen illi frequentibus fuit opùs ſermonibus ac miraculis ad illius cognitionem, ſed quantò doctrina ac prudentia, animique dexteritate in alijs præpollebat, tantò velociùs & ipſam purè veritatem, & prædicatum ſermonem cognoſcit.

Ab

Ab hoc tempore efficitur legitimus ac verus Chriſti diſcipulus. Cumque frequenter pręceptori adfuiſſet, & eius ſigna ac prodigia aſſectatus eſſet, ne in ſalutaribus quidem ipſius afflictionibus deeſt. Et quemadmodùm omnibus adfuerat, ità ſanè & reſurrectionis conſpector fuit. Cum Cleopa enim ad agrum Emaus proficiſcenti adſtans poſt reſurrectionem Dominus, (ô horrore plenum illum acceſſum) tarditatem ac cordis eorum incredulitatem improperat, & ſcripturarum interpretationibus ſuam paſſionem, ac magnum reſurrectionis myſterium confirmat. Veruntamen quæ fuit huius diuinæ collocutionis agricolatio? Ignis diuinus iam in horum animis relucet, iamque die declinante, manere ſecum Dominum quodam modo coegerunt. Porrò ipſe maiori Dei cognitione illos afflare volens, non ſolùm vulgari modo congreſſus eſt, verumetiam ad menſam vnà recumbit, panisque fractione exactiùs agnitus hic idem, qui triduò mortuus fuerat, tandèm diſparuit, nullo eorum ſenſu id percipiente, effecta hoc modo in eis firmiori reſurrectione mortuorum. Cap.5. Fit Chriſti diſcipulus. Luc.24. Fit teſtis reſurrectionis

Prætereà à Saluatoris in cælum aſſumptione, ac ſanctiſſimi ſpiritûs indè deſcenſione, hic duodecim Apoſtolis aſſociatus, & eadem gratia ac poteſtate repletus, Gentium præceptor deſignatur, diuino modo docens diſpenſationis myſterium, & multos ad creatoris cognitionem ex errore manuducēs, ac baptiſmate conſecrans. Siquidem currebat diuinus hic Lucas, prædicationem vbiquè diſſeminans, & ſermonum ſagena plures ex profunda ignorantia ad Deum adducebat, afflictus pro Euangelio, cùm ad peſſimos Græcos ad diſſeminandos ſermones accederet. Multa aſpera ſuſtinebat in terra, in mari, in ſingulis ciuitatibus. Deſertum dicebatur ei amicum ſolum, dummodò aliquos in eo inueniret, quos Deo adduceret, ac transferret ad pietatem. Cap.6. Fit gentium præceptor & Apoſtolus. Multa patitur S. Lucas, dum prædicat Chriſtū.

Vbi autem & Paulus cæleſtia conſcendiſſet, vt intueretur veritatem, & apertè eam prædicaret, ac abiectis erroris tenebris, veritati adhæſiſſet, & choro diſcipulorum annumeratus eſſet, Lucas ipſi ſocius itineris vbiquè conſtituitur, ac peregrinationis comes, certamina pro pietate exoptans, & ob id ſe huiuſmodi coniungens militi, & vnà cum eo vſque ad vincula afflictus quaſi maleficus, ſimulque cognitionis radios ad fines terræ emittens, adeò ipſi conformis ac domeſticus, & per omnia gratus effectus, vt Paulus ſcribens fidelibus, Lucam frequenter nominaret dilectum: qui à Hieroſolymis, & circumadiacentibus locis Illyricum vſque, vnà cum ipſo impleuit Euangelium, & à Iudæa Romam vſque vnà cum eo vinctus, eiſdem laboribus, eiſdem afflictionibus, eiſdem communicauit naufragijs, volens omninò particeps declarari etiam coronarum, propter hos labores recipiendarum. Cap.7. Comes S. Paulo adiūgitur.

Ità ergò vbi varijs modis in talento prædicationis ſimul cum Paulo negociatus eſſet, atque tot gentes adduxiſſet ac irretijſſet ad pietatem, totius diſpenſationis præceptoris & verè amator, & amatus diſcipulus, ſacræ ſcriptor hiſtorię, ſimul & Euangeliſta oſtenditur, vt qui & priùs aſſequutus eſſet, & ab his, qui ab initio miniſtri fuerant, hæc cognouiſſet, aut etiam ſupernè in ſacris edoctus eſſet. Siquidem hic Euangeliſta myſterium retexuit Gabrielis paranymphi delatum ad Virginem, qui communem mundo gratiam annunciauerat. Hic etiam Chriſti natiuitatem apertè exarauit, tanquàm recèns in præſepi iacentem manifeſtans, & faſcias, ac paſtores, gaudijque præcones Angelos deſcribens. Hic ſententias ac doctrinas, omnem mentem excedentes, veri ſimul ac honeſti amore manifeſtauit, rerum veritati ſermonum ingenuitatem commiſcens, vt & mentis ſimul ac linguæ virtutem ob oculos poneret. In parabolis quoquè doctrinas ſalutares retexuit, in hoc etiam copioſior cæteris. Vtque breuiter dicam, quemadmodùm verbi deſcenſum in terram dilucidè cognoſcendum dedit, ità & aſcenſum in cælos, & reditum ad thronum paternum, ſicut quiſpiam è cælo veniens, manifeſtauit. Cap.8. Luc.1. Luc.2. S. Lucas in proferendis parabolis cæteris copioſior. Luc.4. Act.1.

Hoc autem inter cætera gratiſſimum eſt, quòd ipſum quoquè typum aſſumptæ humanitatis Chriſti mei, ac ſignum eius, quæ illum pepererat, & aſſumptam humanitatem dederat, primus hic cera ac lineamētis tingens, vt ad hæc vſque tempora in imagine honorarentur, tradidit, tanquàm non ſatìs eſſe exiſtimans, niſi etiam per imaginem ac typum verſaretur cum his, quos deſiderabat, quod feruentiſſimi amoris ſignum eſt. Neque id ſolùm, ſed & fidelibus omnibus, Chriſtique amatoribus hæc, quæ maxima erant, gratioſè donauit. Cap.9. Pinxit imaginem Chriſti & S. Mariæ.

At non in his ſolis Lucas gratiam ſpiritûs, quæ in ſe erat, coarctauit, neque ad ſolum Euangelium hic miniſtrantem habuit linguam, ſed poſt finem miraculorum Cap.10.

Chriſti,

Act. 1. Chriſti,etiam Apoſtolorum exponit actiones: Et primùm Saluatoris diuinam in cœ-
2. lum aſſumptionem,deindè ſuper ipſos in igneis linguis ſpiritûs deſcenſum, dehinc
7. Stephani lapidationem,Pauli conuerſionem, nempe per Chriſtum factam de cælis
9. vocationem,& tranſitum à litera ad ſpiritum, huius in ſingulis locis vincula, carce-
28. res, plagas, flagellationes, varias gentium inſidias, quomodò à Hieroſolymis Romam peruenerit,labores in mari,afflictiones, pericula, calamitates, naufragia: quorum non ſpectator tantùm, ſed & particeps fuerat. Atque ob id diligens eſt horum enarrator.

Cap.11. Annunciat Chriſtum Aegyptijs. Sed Paulo quidem Romæ relicto,rursùm hic ad Orientem diſcedit,totamque Libyam percurrens,in Aegyptum peruenit. Et cùm ſuperiorem Thebaida intrà ſuam doctrinam recepiſſet,ac ad magiſtrum per Euangelium adduxiſſet,inferiorem Thebaida ſeptem portarum ciuitatem accedit,in qua etiam pontifex ac paſtor à ſpiritu præponitur. Fit Epiſcopus. Statuis, impuriſque dæmonum delubris in terram deiectis, (Id enim ſtudio ſibi erat,vt errorem totis,quod aiunt,pedibus fugientem demonſtraret) ſacra templa contrà ſoli Deo erigit,eiſque qui in profundis ignorantiæ tenebris tenebantur,per Euangelium ad Dei cognitionem regeneratis,mites filios effici curat.

Cap.12. Huiuſmodi igitur fructibus magiſtro oblatis, impietate de medio ſublata, erectis templis,altaribus ſtabilitis ac conſecratis,& ſub credentibus, preſbyteris ac diaconis inter hos creatis, rectæque fidei præfinitione ipſis tradita: & nunc quidem à veteris inſtrumenti ſcriptura adducens teſtimonia,nunc verò ab eo,quod ipſe contexuerat, Euangelio interpretans ipſis ea,quæ de Chriſto erant,& oſtendens vetus inſtrumentum omninò conſonum eſſe nouo, vnumque & eundem eſſe Deum, qui & hoc & illud ſtatuerat,plenus iam dierum effectus,redit in pace ad Deum pacis, Feliciter migrat ad Dominum. puluere quidem puluerj relicto, anima verò in manibus eius, qui dederat, commendata,illuc tranſiens,vbì regio eſt viuentium, vbì ſonus feſta celebrantium, vbì inhabitatio eſt omnium lætantium. Pſal.26.41.86. Huiuſmodi ſunt certaminum Apoſtoli pro pietate narrationes: hic fuit ipſi finis laborum pro Chriſto perpeſſorum, quorum etiam manipulos nunc metit in lætitia,ità vt poſſit & ipſe cum Paulo dicere: Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui: 2.Tim.4. propter quæ repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ.

Cap.13. Veruntamen his nunc conſequens eſſe opinor mentionem facere, vndè & quomodò, quibúsve ſanè temporibus ſacræ huius reliquiæ ex Achaia, velutì diuinus quidam theſaurus reportatæ ſint,& claræ ac regiæ ciuitati redditæ. Tranſibat quondàm à Sirmio ad Iſtrum Conſtantius Conſtantini Magni filius,ſed fratrum tertius: atque ad hanc Iſtri ripam non longo tempore caſtrametatus, audiuit Barbaros, qui vltra Iſtrum erant,conflicturos cum Romanorum principatu: & ipſe formidans, nè quid mali in ſuo principatu facerent, confeſtim ad Thraciam ac Byzantium equitauit. Cumque ad regionem Odriſiorum perueniſſet,vbì Adrianus Romanorum Imperator extructa ciuitate,ſuì appellationem loco dedit,accedit ad eum quidam Epiſcopus,velutì donum quoddam ipſi gratiſſimum deferens, Andreæ ac Lucæ Chriſti diſcipulorum corpora indicans in Achaia eſſe ſepulta. Corpora S. Andreæ & Lucæ priùs in Achaia ſepulta ſunt. Porrò ille & nuncio gauiſus eſt, & Artemium,quo maximè vtebatur,& quem ſciebat feruidum amatorem charitatis erga Chriſtum. (Atteſtatur verò diuinum huius amorem certamen ac periculum, temporibus Iuliani propter Chriſtum ſuſceptum) Hunc ergò tanto feruore pro pietate ſpirantem amicum Artemium,ad precioſorum corporum reductionem confeſtim emittit. Conſtantij laus. Etenim erat hic Conſtantius & in cæteris moderatus, & moribus mitis ac modeſtus,ac magno admodùm circa eccleſiarum ædificationem amore occupatus. Vndè etiam ad patris ſui ciuitatem circa illius ſepulcrum, velutì reddens patri honorem,templum ab ipſis fundamentis maximum ædificat: Ampliſſimũ extruit templum, & in eo cõdit reliquias SS. Andreę,Lucæ,& Timothei. in quo etiam, vbì Artemius ſacrorum Apoſtolorum reliquias ex Achaia retuliſſet, in ipſo diuino altari ſacra menſa repoſuit: Andreæ quidem è ciuitate Patræorum, Lucæ autem ex Thebis Bœotiæ tranſlatis corporibus. Ac breui tempore intermedio etiam Timotheum, qui in choro diſcipulorum Chriſti velut perſpicua quędã ſtella ſplenduerat, ex Epheſo refert Ioniæ,miniſtro quoquè rursùm ad hoc vſus Artemio. Sed habuit & ipſum ſacræ menſæ ambitus velutì reddentem debitum quoddam pietatis ſuis auxiliatoribus. Verùm Timotheus quidem huiuſmodi habuit corporis reductionem: Porrò in diui Lucæ reductione tale editur miraculum,ſermone ac memoria dignum.

Cap.14. Anatolius quidam Eunuchus vnus eorum, qui tunc è regio erant cubiculo, miſero

ſero corporis morbo detentus erat. Vbi ergò maiorem nouit eſſe morbum, quàm qui medicorum poſſet arte curari, probè ſciens ille, quòd quæ impoſſibilia ſunt apud homines, Deo poſſibilia ſunt, omnibus alijs relictis, ad Lucam Chriſti diſcipulum confugit, & hoc auxiliatore vtitur aduersùs morbum. Vbì enim vrna, quæ precioſum continebat ipſius corpus, ad ſacrum templum iam eſſet delata, quod à fundamentis Conſtantius erexerat, accedens hic dictus Anatolius, ſimulque baiulans cum his, qui illam portabant, confeſtìm deprimente morbo abſoluitur: & viuens ex mortuo tale adeptus beneficiũ, tota ſua vita nõ intermiſit gratias agere Apoſtolo ac Deo, qui per ipſum huiuſmodi edebat miracula. Ità igitur primùm ex Thebis relatum diuiniſſimi Lucæ corpus, honorificè admodùm ac magnificè vnà cum Andrea ac Timotheo in templo reponitur, quod à Conſtantio ædificatum erat: cùm circa ſacrarum reliquiarum repoſitionem fidei opera ac feruidum Conſtantij deſiderium plurimum demonſtrata ſunt. Quanquàm hic poſteà maligni laqueis aliquantulùm captus, (ô caſum miſerum, heu turbulentam ſubuerſionem) Arrianorum dogma ebibit.

Matth. 19. Miraculum ad S. Lucæ reliquias. Cõſtantius Arrianizat.

Multis autem poſtmodùm temporibus, Iuſtinianus, aſſumptis Imperij ſceptris, multo adhuc amplificentiùs circa hæc ſacra Apoſtolorum corpora afficitur, & theca argentea hæc concludens, circa ipſum altare vehementi Dei amore reponit, nempe precioſa in precioſo conditorio. Et quidem ſacri altaris menſam theca conſtituit: porrò communi Apoſtolorum nomine templum appellatur. Ad quod ſanè omnes qui conueniunt fideles, laudant hunc tanquàm diſcipulum, celebrant vt Euangeliſtam, beatificant tanquàm eum, qui in ſacris ſudoribus ac laboribus diuino Paulo ſemper fuit ſocius. Et indè ſanctificationem participantes, ſpirituali implentur gaudio: idque gratia ac benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui eſt gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Cap. 15. Iuſtiniani ſtudiũ erga ſacras reliquias.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO DE SANCTO LVCA EVANGELISTA. QVEM IN *vndecim capitula diſtinximus.*

QVIA per Euangelium, dilectiſſimi, de tenebris ad lucem reductus eſt mundus, meritò Euangeliſtarum gloriam celebrat populus Chriſtianus. Sed inter cæteros beatus Lucas, cui præſens famulaturus eſt ſermo, dum gemina ſtyli ſpecie & Euangelicam, & Apoſtolicam contexit hiſtoriam, tanquàm diuerſis agrum Eccleſiæ frugibus dicat, vndè videlicet populus eſuriens viuat. Hæ planè ſunt fruges, quas Ioſeph fratribus contulit: hæc pecunia, quam in ore ſacci præcepit imponi. Hæc pecunia nũc in Eccleſię menſa proponitur, vt * vſum poſtmodùm à negociatoribus requiratur. Sed & Beniamin hoc etiã præ cæteris additur, vt in ſacco eius etiam ſcyphus cum pecunia reponatur. Quem enim Ioſeph per myſterium indicat, niſi redemptorem noſtrum, quem ſuo iamtunc ille myſterio præfigurabat? Ait enim ſcripturà: Quia vertit nomen illius Pharao, & vocauit eum lingua Aegyptiaca Saluatorem mundi. Quid per fratres, niſi ſancti deſignãtur Apoſtoli? Quid per Beniamin, niſi Paulus, qui de tribu Beniamin originem duxit? Omnes ergò fratres fruges prædicationis accipiunt, quas ſerere per mundũ debeant: & pecuniam, quam ad vſuræ lucrum in menſa proponant. Soli verò Beniamin etiam ſcyphus adijcitur, vt per Paulum, quem ille ſignabat, non tabernaculi cyathus Gentibus, ſed amplum & patulum verbi poculũ propinetur. Hinc eſt enim, quòd ait: Os noſtrum patet ad vos, ò Corinthij, cor noſtrum dilatatum eſt, non anguſtamini in nobis. Acsì dicat: Quia me vobis verbi potum per vberem ſcyphum largè videtis afferre, & vos ſitibundi cordis ad hauriendum ora laxate, vt decurrens vnda non inaniter fluat, ſed capacia vaſa, in quæ transfundatur, inueniat. De quo videlicet potu per Eſaiam Dominus dicit: Glorificabit me beſtia agri, dracones, & ſtruthiones: quia dedi in deſerto aquas, flumina in inuio, vt darem potum populo meo, electo meo. Quid enim beſtia deſignat agri, niſi gentilitatem vtiquè rationis expertem? Quid per dracones, niſi malitioſi? Quid verò per ſtruthiones, qui pennati ſunt, ſed volare nequeunt, niſi hypocritæ figurantur? Hæ ergò beſtiæ Deum glorificant, dum Chriſtus gentili

Octobr. 18. Cap. 1. Gen. 42. & 44. for. * vſura Gen. 44. Gen. 41. S. Paulus de tribu Beniamin originẽ duxit. 2. Cor. 6. Eſa. 43.

populo, qui deſertus erat & inuius, exuberantis Euangelij verba propinat.
Cap.2. Scyphus itaque Euangelicæ prædicationis, in Beniamin datus eſt Paulo, vt ipſe deſertum gentilitatis ſpecialiter excolat, & ariditates eius largo ſanctæ prędicationis
Pſal.146. imbre perfundat. De quo ſcilicet imbre ſcriptum eſt: Qui operit cælum nubibus, &
2.Tim.1. parat terræ pluuiam. Vndè & ipſe Paulus, qui ſe Apoſtolum, & magiſtrum gentium
Gal.2. eſſe teſtatur, ait ad Galatas: Cùm vidiſſent, quòd creditum eſt mihi Euangelium præputij, ſicut & Petro circunciſionis. Qui enim operatus eſt Petro in Apoſtolatum circunciſionis, operatus eſt & mihi inter Gentes. Vbi notandum, quanta beati Pauli dignitas, quanta ſit gloria. Nimirùm qui beatum Petrum & cæteros Apoſtolos adhuc paſſibilis ac mortalis edocuit, ipſe Paulum, iam glorificatus & ſuper Angelos exaltatus, inſtruxit. Magiſter Apoſtolorum extitit Chriſtus, cùm hominum ſubiaceret iniurijs: Paulum docere non dedignatus eſt, cùm iam virtutum cæleſtium vallaretur obſequijs. Cum alijs degebat Apoſtolis, dum noſtræ mortalitatis adhuc infirma perferret: Paulum ſibi familiarem fecit, cùm calcato ac potenter euerſo mortis imperio, paternæ maieſtatis ſolio præſideret. Hinc eſt, quod ait: Notum vobis facio,

S. Paulus à Chriſto iam in cælis regnāte edoctus eſt.

Gal.2. fratres, euangelium, quod euangelizatū eſt à me, quia non eſt ſecundùm hominem: neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti. Ideoque licèt ſancti Apoſtoli per corporales obtutus cuncta Saluatoris noſtri geſta perſpexerint, in nullo tamē beati Pauli pręceſsēre notitiam, dum idem hunc de cælo Magiſter inſtruxit, qui antè cum illis in terra corporaliter habitauit. Vndè
1.Cor.8. eſt, quod ad Corinthios per interrogationem dicit: Non ſum Apoſtolus? Nónne Ieſum Dominum noſtrum vidi? Nónne opus meum vos eſtis in Domino? Deo itaque reuelante, ad tantam peruénit ſcientiæ plenitudinem, atque ità perductus eſt in omnem Euangelicæ regulæ veritatem, vt cùm omnes ſupereſſent, Apoſtolorum ma-
Gal.1. giſterio non egeret. Hinc eſt, quod ad Galatas dicit: Cùm autem placuit ei, qui me ſegregauit ex vtero matris meæ, & vocauit per gratiam ſuam, vt reuelaret filiū ſuum in me, vt euangelizarem illum gentibus, continuò non acquieui carni & ſanguini, neque véni Hieroſolymam ad anteceſſores meos Apoſtolos. Quandò autem ierit, aperuit cùm ſubiungit: Deindè poſt annos tres véni Hieroſolymam videre Petrum: videre, non diſcere.
Cap 3. Sed dicat aliquis: Hic ſermo non Lucam Euangeliſtam, ſicut promiſerat, loquitur, ſed in Pauli Apoſtoli diſputatione verſatur. Verum planè, nec poſſumus diffiteri. Sed cùm beatus Lucas eiuſdem Apoſtoli indiuiduus comes extiterit, atque ab eo didicerit omne, quod ſcripſit, vbi dignitatem præceptoris exprimimus, alumni quoquè præconium non tacemus. Et doctoris laus redundat in diſcipulum, dum Euangelicę veritatis hiſtoriam, quam ille diuinitùs didicit, hic ex eius ore percipiens, fideliter apicibus exarauit. Quantæ ergò dignitatis, quantæque ſit excellentiæ beatus Lucas, in hoc liquidò depræhenditur, quia cùm Marcus à beato Petro edoctus, & Matthæus atque Iohannes, qui Euangelium deſcripſerunt, Redemptoris noſtri geſta in terra didicerint, iſte ſolus (vt ità loquar) hoc Euangelium ſcribere meruit, quod de cælo deſcendit, dum ſcilicet hoc Spiritus ſanctus Paulo cælitùs reuelauit, & poſtmodùm per eundem Paulum, quaſi per organum ſuum, beato Lucæ Chriſtus innotuit. Hinc
2.Cor.13. eſt, quod ipſe Paulus ait: An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Chriſtus? De cælo ergò Chriſtus in Paulum geſtorum ſuorum ſacramenta profudit, eademque per Paulum in Lucam, velut aurea fiſtula mediante, transfudit, vt huic beato
Eſa.41. viro non immeritò congruere videatur, quod per Eſaiam dicitur: Primus ad Sion dicet, Eccè adſum: & Hieruſalem Euangeliſtam dabo. Ideoque non caſu, ſed ſpiritusſancti magiſterio factum eſt, vt beatus Matthæus, qui à conuerſante in terra Do-
Matth.1. mino Euangelium didicit, quadraginta generationes enumerando deſcendat. Per quadragenarium quippè numerum labor exprimitur, quo videlicet Chriſtus in corpore ſuo, quod eſt Eccleſia, per diuerſa vitæ huius tempora fatigatur. Hinc eſt, quòd
Exod.24. & 34. Moyſes & Elias per quadraginta dies continuauêre ieiunium. Sed & ipſe Dominus ſub eodem numero abſtinuit à perceptione ciborum. Per Moyſem itaque lex, per
3.Reg.19. Eliam prophetia, per Chriſtum verò, noui teſtamenti patenter intelligitur gratia. Per afflictionem ergò legis, prophetiæ ſimul & gratiæ, labor innuitur vniuerſalis Eccleſiæ, per vniuerſa mortalis huius vitę ſecula fatigatæ. Hinc eſt, quòd filij Iſrael ærumnis atq; laboribus diutinæ peregrinationis attriti, poſt quadraginta annos terram
Ioſu 5. ſunt promiſſionis ingreſſi: quia videlicet omnes electi poſt emenſum huius peregrinationis

S. Lucas à Paulo Apoſtolo quid didicerit.

nationis excurſum, mox hæreditario iure terram viuentium poſſidebunt.

Per numerum ergò, quem Matthæus ordinat, ſuſceptio laborioſæ mortalitatis noſtræ: per illum verò, quem Lucas poſuit, indubitanter exprimitur myſterium noſtræ redemptionis. Per illum ſimiliter numerum edocemur, quia Chriſtus iuxta prophetiam peccata noſtra ipſe portauit: per iſtum verò conſequenter addiſcimus, quia ſecundùm Apoſtolum omnia nobis delicta donauit. Ipſe quippè eſt Agnus, qui oblatus eſt, quia ipſe voluit: ipſe eſt, qui & abſtulit peccata mundi. Septuagenarius quippè ſeptimus numerus, quem Lucas poſuit, remiſſionem ſignificat peccatorum, ſicut ipſe Dominus innuit, cùm Petro quærenti, quotiès eſſent dimittenda fratri peccata, reſpondit: Dico tibi, non tantùm ſeptiès, ſed vſque ſeptuagiès ſeptiès. Nec mirum, ſi per hunc numerum, qui ab vndenario & denario naſcitur, humanæ prauitatis abolitio deſignatur. Vndenarius quippè numerus, ſi ſeptiès multiplicatur, profectò ſeptuagintaſeptem ſumma completur. Sed denarius, qui perfectus eſt numerus, decalogum ſignat. Per vndenarium verò, qui hunc tranſgreditur, quid niſi legalis tranſgreſſio figuratur? Cap 4. Luc.3. Eſa.53. Col.2. Eſa.53. Luc.3. Matth.18.

Cùm ergò in tota illa ſumma legis ſimul & tranſgreſſionis, vterque numerus compræhendatur, quid mirum, ſi per eam ſcelerum remiſſio deſignetur? Septenarius planè numerus, qui ſupra Dominum in columba deſcendit, noſtræ prauitatis vndenarium aboleuit. De quo ſcilicet chariſmatum numero per Eſaiam dicitur: Requieſcet ſuper eum ſpiritus ſapientiæ & intellectûs, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & implebit eum ſpiritus timoris Domini. Vndè beatus Lucas, vt expiari nos à noſtris ſceleribus per aduentum noſtri Saluatoris oſtēdat, non ab Euangelicæ narrationis exordio, ſed à baptiſmo duntaxàt, Chriſti cognationis ordinem inchoat. Quod etiam in libro Geneſeos euidenter oſtenditur, vbi Lamech vxoribus ſuis dixiſſe narratur: Septuplùm vltio dabitur de Cain, de Lamech verò ſeptuagiesſeptiès. Vltio quippè de Lamech ſeptuagiesſeptiès danda dicitur, quia ſeptuagintaſeptem homines de femoribus eius perhibētur egreſſi, ac poſtmodùm diluuio vorante referuntur abſorpti. Sed quia Lamech percutiens, ſiue percuſſus exprimitur, quid per hunc, niſi primus parens humani generis figuratur, qui nimirùm peccati telum, quo primus ipſe percuſſus interijt, vniuerſo quoquè generi ſucceſſuræ poſteritatis infixit? De hoc ergò Lamech ſeptuagiesſeptiès vltio data eſt, quia peccatum, quod primus homo contraxit, per ſeptuagintaſeptē generationes in humano genere viguit. Vſque ad Chriſtum ſiquidem peccatū originale permanſit, quod ipſe per baptiſmi ſui (vndè Lucas incipit) ſacramēta deleuit. Vbi videlicet de illo dicitur: Eccè agnus Dei: eccè qui tollit peccata mundi. Cap.5. Eſa.11. Gen.4. Homines 77. de femoribus Lamech egreſſi, in diluuio abſorpti. Iohan.1.

Redemptionis ergò noſtræ materiam vterque ſanctus Euangeliſta ſic inuicèm diuidunt, & narrationis partem ſibi quiſque congruam ſumunt, vt Matthæus per generationum lineam deſcendendo, Chriſtum ad nos peccatores de cælis adueniſſe perhibeat: Lucas autem à ſacramento baptiſmatis ad patrem vſque conſcendens, traxiſſe nos ſecum ad cæleſtem gloriam, peccatorum ſordibus ablutos, oſtendat. Ille ſiquidem adſtruit Chriſtum ad terram miſericorditer deſcēdentem: iſte fatetur eum nos ad cæleſtia ſubleuantem. Oſtendit ille paſtorem nonagintanouē oues in deſerti paſcuis relinquentem: docet iſte, quam perdiderat ouem, ſcapulis impoſitam, ad ouile proprium reuocantem. Ille perhibet deſcendiſſe medicum ad ægrotos: fatetur iſte ad incolumitatis æternæ gaudia ſecum nos reduxiſſe ſanatos. Oſtendit ille ſolum vnigenitum à patre ad nos miſſum: docet iſte, quoniam ad cæleſtem patriam multitudinem tranſtulit electorum. Porrò vtriuſque Euangeliſtæ intentionem vnà beatus Paulus compræhendit, dicens: Miſit Deus filium ſuum in ſimilitudine carnis peccati, vt de peccato damnaret peccatum in carne. Nam cùm dicit, Miſit Deus filium ſuum in ſimilitudine carnis peccati: oſtendit ſuſceptionem mortalitatis noſtræ, quam Matthæus apertè declarat, cùm ab Abraham deſcendendo, quadraginta generationes enumerat. Cùm verò ſubiungit, Et de peccato damnauit peccatum in carne: abolitionem perhibet peccatorum, quam Lucas indubitanter exprimit, cùm ſeptuagintaſeptem cognationum lineam texit. Quam videlicet vtranque ſententiam idem Paulus vno alibì verſiculo complexus eſt, dicens: Ieſus Chriſtus traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Deſcendit enim Chriſtus, vt nos à peccatis eriperet: ſurrexit autem, vt candore iuſtitiæ nitidos exhiberet. Cap.6. Matth.18. Luc.15. Rom.8. Rom.4.

Cap. 7. Quæ nimirùm vtriuſque beati Euangeliſtæ diuerſitas etiam in hoc euidēter oſtenditur, quia Matthęus per Salomonem, in cuius matre Dauid per adulterium corruit, Dominicæ generationis lineam deſcendendo producit: Lucas autem per Nathan aſſcendit, per cuius videlicet æquiuocum prophetam, hocipſum eiuſdem Dauid peccatum Dominus expiauit, & ſic quaſi lapſum miſeratus erexit. Ille itaque docet, Dei filium ad nos humiliter inclinatum: iſte pronunciat nobiſcum ſimul cum triumphali gloria cælitùs exaltatum. Deſcendit enim Chriſtus ad iacentes, vt eos ſecum prouehat in aſtra victores. Vndè non ſine diuino factum præſagio creditur, quòd beatus hic Euangeliſta tali vocabulo nuncupatur. Lucas enim Hebraicè, Ipſe conſurgens, ſiue eleuās, vertitur in Latinū. Hoc igitur in proprio nomine prætulit, quod ipſe poſtmodùm de Saluatore conſcripſit. Redemptor enim noſter & ipſe de morte ſurrexit, & nos ad cæleſtia viuentes de mortuis eleuauit. Vndè & per Apoſtolum dicitur: Qui nos conreſuſcitauit, & conſedere fecit ſecum in cæleſtibus. Ipſe itaque principaliter conſurgens, ſiue eleuans dicitur: quoniam ad hoc de morte ſurrexit, vt nos in morte proſtratos erigeret: ad hoc aſſcendit in cælum, vt ſecum nos ad cæleſtia ſubleuaret. Quod igitur beatus Lucas de Chriſto ſcribēdo perhibuit, hoc quaſi propheticè proprio nomine deſignauit. Et hoc magnum certè myſterium, quòd beatus Lucas à baptiſmo Saluatoris incipit, & vſque ad Deum Patrem generationū lineam aſſcendēdo producit. Per lauacrum quippè ſancti baptiſmatis à peccatis abluimur, & ſic Deo Patri per Mediatorem Dei & hominū reconciliamur. In baptiſmo itaque eſt noſtræ aſſcenſionis initium, & ſic ad Deum à viuentibus peruenitur per boni operis incrementum.

Cur Mattheus deſcēdēdo, Lucas vero aſſcendendo, genealogiam Chriſti contexerint.

Epheſ. 2.

Cap. 8. Nec prætereundum, quia cùm redemptor noſter verus vtiquè ſit Rex & ſacerdos, ſicut beatus Matthęus regiam eius texuit deſcribēdo progeniem, ſic ediuersò Lucas ſacerdotalem indicat per omnem textum ſui voluminis dignitatem. In ſacerdotali quippè plerunquè verſatur officio, & dum diuerſa Dominici operis geſta percurrit, ab his tamen, quæ ad ſacerdotium pertinent, non recedit. Modò enim ſacerdoti delegatum narrat officium, modò progeniem, modò vicem, modò ſacrificium, modò nominat templum: & cùm plurima intrà ſacræ hiſtoriæ ſeriem compręhendat, in intentione tamen, qua cœperat, proſequendi ſacerdotij, perſeuérat. Nam in ipſo ſuæ narrationis initio ſic exorſus eſt, dicens: Fuit in diebus Herodis Regis Iudæę ſacerdos quidā, nomine Zacharias, de vice Abia, & vxor illus de filiabus Aaron. Deindè ipſum ſacerdotem ad adolendum ante altare ſacrificium ſtatuit. Poſtmodùm quoquè ad eiuſdem ſacerdotis domum Mariam Virginem dirigit. Tria quoque cantica in Eccleſia cantāda deſcribit, (quod nullum Euangeliſtarum præter eum feciſſe reperitur) vnum ſcilicet Zachariæ, ſecundum Mariæ, tertium Simeonis. Quadrageſimo verò die, poſtquàm natus eſt, Dominum cum muneribus in templo narrat oblatum. Deindè duodennem in eodem templo inter doctores conſtituit reſidentem. Parentes quoquè Domini narrat per ſingulos annos in ſolennitate paſchali orationis gratia Hieruſalem aſſcendere ſolitos. Poſtremò Euangelium ſuum hoc fine concludit, vt dicat: Ipſi adorātes, regreſſi ſunt in Hieruſalem cum gaudio magno, & erant ſemper in templo laudantes & benedicentes Deum.

Lucas multus eſt in commemorādo ſacerdotio.

Luc. 1.

Luc. 1. & 2.

Luc. 24.

Cap. 9. Vndè fit, vt beatus Lucas vituli ſpeciem teneat, ſicut & Ezechiel Propheta, & Iohannes Euangeliſta ſe vidiſſe pronunciant. Vitulus ſiquidē in templo ſolebat offerri. Et benè vitulus, quia ſacræ linguæ vomere cordis noſtri arua proſulcat, eaque Euangelici ſeminis iactu vitali fruge fœcundat. Vel certè idcircò beatus Lucas vituli prætendit imaginem, quia dum Euangelicam atque Apoſtolicam deſcribit hiſtoriam, hoſtes Chriſti atq; aduerſarios verę fidei, tanquàm duobus cornibus ventilat, eoſque, nè aream catholicæ Eccleſiæ depopulentur, expugnat. His autem cornibus præmunitur, quibus & Iudæos feriat non credentes, & hæreticos hincindè concludat, à regula verę fidei declinantes. Scripſit itaq; beatus Lucas Apoſtolorum labores & actus, quibus & ipſe collaborator interfuit. Scripſit & Euangelium, quod quaſi ſignatum magni theſauri pondus, de cælo percepit. Cui videlicet illud Eſaię vaticiniū congruenter aptatur, quo dicitur: Et erit vobis viſio omnium, ſicut verba libri ſignati: quem cùm dederint ſcienti literas, dicent: Lege iſtum: & reſpondebit: Non poſſum. ſignatus eſt enim. Quis eſt enim liber ille ſignatus, niſi ſanctum Euangelium, myſticis figurarum ſententijs obuolutum, & ab humanæ mentis intelligentia procùl arcana quadam profunditate remotum? Hic profectò liber ille eſt, de quo Iohannes ait: Vidi in

Ezech. 1.
Apoc. 4.
Cur S. Lucas vituli ſpeciem teneat.

Eſa. 29.

Liber ſignatus quis ſit.

Apoc. 5.

dextera ſedentis ſupra thronum, librum ſcriptum intùs & foris, ſignatum ſigillis ſeptem. Quæ ſunt autē ſigilla, quibus liber Euangelicus obſignatus dicitur, niſi ſeptem Septē ſigilla quæ ſint.
illa ſacramenta, quibus vtiquè totus ordo Dominicæ diſpenſationis impletur, videlicet incarnatio Domini, natiuitas, paſſio, reſurrectio, ad cælos aſſcenſio, deindè iudicium, poſtremò regnum? His itaque ſigillis liber Euangelicus ità ſignatus eſt, vt niſi eum Chriſtus aperuiſſet, cuilibet omninò patére non poſſet. Vndè ſubiungitur: Eccè vicit Leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librum, & ſoluere ſeptem ſignacula Apoc.5.
eius. In actibus verò Apoſtolorum, dum quaſi nudam narrat hiſtoriam, quodammodò naſcentis Eccleſiæ teneram lactat infantiam.

Sed, ſi diligenter attendimus, quia medicus eſt ille, qui ſcribit, nil aliud in illa repe- Cap.10.
rimus hiſtoria, niſi duntaxàt animarum languentium medicinam. Humanæ quippe conuerſationi quaſi quandam rectitudinis lineam tendit, & per eam nos quaſi ſemitam dirigit: vt ſicut primitiuam Eccleſiam vixiſſe perpendimus, inquantùm facultas ſuppetit, & ipſi viuere ſtudeamus, quatenùs eadē puritas, quæ de origine fontis emanat, etiā per decliuia nihilominùs poſtrema decurrat: & qualis oriendo progreditur, Quatuor Euangeliſtę 4. fluminib' parad. ſi cōparatur.
talis in fine ſeruetur. Vnus eſt enim ipſe de quatuor fluminibus paradiſi, qui videlicet vberibus doctrinæ ſuæ fluentis vniuerſam mundi latitudinem irrigauit. De quibus videlicet aquis per Eſaiam dicitur: Sciſſæ ſunt in deſerto aquæ, & torrentes in ſolitudine: & quæ erat arida, in ſtagnum: & ſitiens, in fontes aquarum. Eſa.35.

Recurramus itaque, dilectiſſimi, ad innocentiam primitiuæ Eccleſiæ, vt diſcamus Cap.11. Regia paupertas.
& poſſeſſa relinquere, & in regiæ paupertatis ſimplicitate gaudere. Non ad ima nos terrenæ ſubſtantiæ pōdus deprimat, quos ad ſupernæ Hieruſalem gloriā Rex cæleſtis inuitat. Non nos ab hoc itinere carnalis illecebræ retrahat lenociniū, quibus vtiquè per præcedentis noſtri redemptoris introitum patet aula cælorum. Nam dum generationis eius ordo ab humilitate baptiſmatis ad Patrem vſque producitur, liquet proculdubiò, quia patrię cęleſtis ingreſſum ſe ſequentibus pollicetur: & quò prior introiuit, ſibi miniſtrantibus viam ſtrauit. Volo, inquit, Pater, vt vbì ego ſum, illic ſit & mi- Iohan.12.
niſter meus: vt nimirùm ad caput ſe membra colligant, & (ſicut eodem ſpondente promittitur) vbì fuerit corpus, & aquilæ congregentur. Adeamus ergò cum fiducia Matth.24.
thronum gratiæ, vt miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus in auxilio Hebr.4.
opportuno. Nam (ſicut idem dicit Apoſtolus) talem habemus Pontificem, qui con- Heb.8.
ſedit in dextera ſedis magnitudinis in cælis, ſanctorum miniſter, & veri tabernaculi, quod fixit Deus, & non homo. Illuc itaque ſe iam noſter ſpiritus dirigat, illuc diruptis terrenæ concupiſcentiæ vinculis æſtuanter euolare contendat, & vbì caput eminere conſiderat, ſe quoquè ſecuturum eſſe confidat. De quo videlicet dicitur: Non in ma- Heb.9.
nufacta ſancta Ieſus introiuit exemplaria verorum, ſed in ipſum cælum, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis. Illic ergò habemus Pontificem, qui iuſtificet peccatores: Illic habemus Regem, qui coronet poſt victoriam triumphātes: qui nimirùm ad hoc dignatus eſt de ſummis ad ima noſtra deſcendere, vt nos ſecum ab infimis ad propria ſubleuaret, Ieſus Chriſtus Dominus noſter, qui cum Deo Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

MARTYRIVM S. IVSTI SIVE IVSTINI, VT EVM HISTORIA VOCAT, NOVEM ANNORVM PVERI,

ex venerabilis Bedæ Tomo 3. per F. Laur. Surium compræhenſiùs deſcripta, cùm illic habeatur non proſa oratione, ſed quæ carminis potiùs formam quandam referat.

CHRISTO Domino ac Saluatore naſcituro, edictum Octobr.18.
exijt ab Auguſto Cæſare, vt deſcriberetur vniuerſus or- Luc.2. Cap.1.
bis. Ille enim, vt ait Gregorius Papa, apparebat in carne, Homil.8.
qui electos ſuos adſcriberet in æternitate, quos ſacrę fidei in Euang.
profeſſio cōmendaret: quam qui dignè colunt cum operibus bonis, quæ ſunt ceu cenſus quidam Domino gratiſſimus, cæleſtis ciuitatis municipes fiunt. Quem cenſum vterque ſexus & ætas omnis ſoluit, vt teſtantur martyres innumeri, non viri duntaxàt, ſed & fœminæ: nec ſolùm maturi æui, ſed etiam permulti ætate tenera. In quibus S. Iuſtinus puer annorū nouem, ſic martyr.
ſanctus Iuſtinus nouem annorum puer, quo pacto per paſſio-

paſſionem migrârit ad Dominum, ſequens oratio explicabit. Diocletiano & Maximiano ſæuiſſimis tyrannis Romani Imperij dignitatem obtinentibus, tam crudelis extitit perſecutio Chriſtianorum, vt omni ſuppliciorum genere affici iuberentur, qui Chriſtum profitebantur. Et nè quis latitandi ſupereſſet locus, vbiquè ſtruebantur inſidiæ, vt nulli fas eſſet emere quippiam, aut vendere, vel etiam haurire aquam, niſi priùs infandis dęmonum idolis thura cremaret. Ea tempeſtate fuit prefectus quidam miſſus in Gallias, perfidioſus, ferox, immanis Chriſti & Chriſtianorum hoſtis, Rictiouarus nomine. Is ſitiens innoxiorum hominum ſanguinem, cùm veniſſet Baſileam, multos illic Chriſtianos in aquas demergi iuſſit: edictoque locis omnibus propoſito, præcepit nè quiſquam Chriſtianus ſineretur viuere.

Rictiouar' ſæuiſſimus præfectus.

Cap. 2. Per id tempus Antiſſiodori fuit Matthęus quidam, vir bonus & iuſtus, filios habens Iuſtinianum & Iuſtinum: quorum ille ætate, hic morum maturitate anteibat, per vitam immaculatam ſenectutem induens, & breuì conſummatus, longa explens tempora, meritorum eius laude durante in ſecula, quandoquidem placuit Deo anima illius. Antè autem, quàm hic Iuſtinus in lucem ederetur, frater eius Iuſtinianus ab hoſtibus captus, & procùl abductus eſt. At beatus puer Iuſtinus à teneris annis rebus diuinis animum appulit, Domino illi quotidianæ gratiæ ſuæ incrementa largiente. Cumque eſſet virtutibus ornatus, etiam futurorum prænotionem & ſcientiam diuinitùs accepit. Itaque ex Domini reuelatione didicit fratrem ſuum agere in ſeruitute, atque eius herum Lupum Ambianis habitare. Idque mox refert ad patrem, adhortans eum, vt iter ſuſcipiat ad filium redimendum. Reſpondente patre, ſe neſcire iter illud, ſanctus puer animo accenſus, vrbem omnem Antiſſiodorenſem peragrat, ducem aliquem eius itineris quęritans. Sed cùm nullus eſſet, redit ad patrem, indicat ſe neminem quidem inueniſſe, qui eò velit proficiſci: at nec ſic tamē ceſſandum eſſe. Pergamus, inquit, pater Chriſto comite, qui non ſinet nos votis fruſtrari noſtris: nec quicquam illo præeunte nobis aduerſi occurret: ſed ibimus illæſi, incolumesque redibimus. Rursùs pater: Equidem fortaſsis, mi fili, tantum iter perferre potero, viribus fretus corporis: tu verò cùm ſis tenellus puer, vereor ſanè vt poſſis. Iuſtinus reſpondit: Chriſti ego ſeruus ſum, cui ego benè confido, cuique me ſemper commendare ſoleo. Eamus, pater, in eius nomine, illi totius itineris effectum committentes, gratumque habentes, quicquid ei facere viſum erit. Acquieuit pater, & rebus ad iter neceſſarijs comparatis, iter ingreſſi ſunt.

Sap. 4.

Claret prophetiæ ſpiritu puer ſanctus.

Magna animi virtus in tenero puero.

Cap. 3. Ea nocte Meloduni manſerunt, ad cuius portas pauper quidam eis venit obuiàm, & pedum officio, & oculorum lumine orbatus, ad ea incommoda accedente etiam dira fame & corporis nuditate. Petit miſer ſtipem à Iuſtino. Iuſtinus indicat patri, & ab eo acceptas eſcas dat inopi. Porrò ſua ſe tunica ſpolians, ea veſtit nudum gemino beneficio afflictum refouens. Ea re nonnihil commotus pater, cœpit obiurgare eum, illud benignitatis & humanitatis officium, diſpendium vocans. Contrà verò ſanctus puer Iuſtinus, Noli, inquit, pater factum hoc diſpendij loco habere, cùm nobis pro illo æterna in cælis beatitudo promittatur, dicente ſpiritu ſancto per prophetam: Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus, & ab auditu malo non timebit. Mala dies erit impijs, cùm in extremo iudicio damnabuntur à Deo, arſuri cum diabolo igne ſempiterno. A malo autem timebunt auditu, qui tunc audient vocem illam terribilem: Ite maledicti in ignem æternum. In hac die mala, qua damnabuntur impij, illi liberabuntur, qui præſtant eleemoſynam: nec eos auditus malus terrebit, ſed potiùs audient à Chriſto: Venite benedicti patris mei, poſſidete regnum, quod vobis paratum eſt ab origine mundi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare: Nudus eram, & cooperuiſtis me &c. Quod enim vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Vides mi pater, quæ bona repoſita ſint nobis, ſi ex ijs, quæ ſuppetunt nobis, gratificemus inopi?

Liberalitas eius erga pauperem.

Pſal 40.

Pſal. 111.

Matth. 25.

Ibidem.

Cap. 4. Cùm ergo noctem illam Meloduni exegiſſent, manè cœpto pergunt itinere: Chriſtoque duce, Lutetiam Pariſiorum perueniunt. Vbì Hippolytus quidam eos hoſpitio accepit, & humaniter tractauit, cùm ei cauſam aduentûs ſui expoſuiſſent. Ab illo autem dimiſſi, Iſaram fluuium vt attigerunt, non inuenêre nauim, qua eum poſſent tranſmittere. Moleſtè id ferente patre beati pueri, ille perturbatum conſolatur, indicans ei quod diuina reuelatione didicerat, quendā adfuturum propediem cum naui, qui eos traducat. Adhuc puero hæc loquente, quidam nauta venit cum ſua cymba. Ad quem accedentes, rogant vt ipſos eueh at in aliud litus, iuſta mercede accepta.

accepta. Ille promptus annuit, nec tamen naulum recipere vult, gratis ſuam eis operam offerens. Traiecto flumine, Ambianos properant, vrbemque ingreſſi, ſciſcitantur, quæ ſit domus Lupi, apud quem Iuſtinianus ſeruiat. Reperta domo, accedunt Lupum, offerunt preces ſupplices, priorque Iuſtinus ità eum appellat: Venimus, Lupe, ad humanitatem tuam, orantes vt captiuum fratrem nobis reſtituas, quem ſcimus apud te ſeruire. Afferimus noſtram ſubſtantiolam, vt accepto precio, pro tua clementia cum nobis reddas. Lupus vero rogat, quinam ſint. Reſpondent ſe Chriſtianos eſſe, ciueſque Antiſſiodorenſes, fratrem ſuum Iuſtinianum dici, & apud ipſum commorari. Tum Lupus: Ego, inquit, vobis præbebo hoſpitium, & pueros meos omnes oſtendam: in quibus ſi fratrem veſtrum videritis, precio redimatis.

> Iuſtinꝰ puer cũ ſuo patre Deo duce venit Ambianum.

Veſperè igitur in Lupi domum intrãt, & ille duodecim pueros ſuos in eorum conſpectum adducit: ſed in ijs non erat Iuſtinianus, quem quærebant. Itaq; beatus Iuſtinus oculos circunferens, videt quendam extra illos aſſiſtentem puerum, manu ſua lampadem accenſam tenentem. Is verò erat beati Iuſtini frater, ante eum diem nunquàm illi viſus. Sed ille plenus ſpirituſancto, nullo homine docẽte, eundẽ germanum fratrem ſuum hactenùs incognitũ, ocyùs cognouit. Sanctorum enim animi Deo inhærentes, interna & arcana perſentiunt, & prophetico ſpiritu res ignotas edocentur. Videmus hoc in Actibus Apoſtolicis, vt ſpiritus loquatur Petro, Paulo, & alijs. Cognito igitur fratre, Iuſtinus dicit ad Lupum: Meus iſte frater eſt, qui manu fert lampadem. Huius redimendi cauſa pater meus ad te acceſſit. Tu, vt es pollicitus, benignum te nobis exhibe, vt illo comite poſſimus abire domũ. Hæc vt audiuit Iuſtinianus, obſtupuit, quòd nunquàm illi viſus, tam facilè cognóſceretur. Admirabantur etiam alij, qui aderant, ob rei inuſitatam nouitatẽ. Gratulabantur fideles, in Domino lætantes, & pro tanta virtute Deo gratias agentes.

> Cap. 5. Iuſtinus cognoſcit fratrem ſuum, quem nunq̃ viderat.
>
> Act. 10. 16. &c.

Aderant tum fortaſsis quidam Rictiouari præfecti retiarij: qui vt eos Chriſtianos eſſe ſenſêre, properè ad dominum ſuum referunt. Is confeſtim mittit, qui eos adducant: aut ſi nolint ſequi, in cuſtodiam abducant, donèc poſſint opportunè coram ipſo ſiſti. Lupus verò, qui eos hoſpitio exceperat, noctù eos excitat, hortatur vt ante diluculum maturè proficiſcantur. Adfuerunt enim, inquit, hîc Rictiouari adminiſtri, qui vt Chriſtianos vos eſſe animaduerterunt, mox illi ſignificârunt. Fratrem ergò veſtrum vobiſcum abducite: nullum ego redemptionis precium expeto. Tantùm ocyùs hinc abſcedite, nè vos perſecutores comprahendant. Illis itaque profectis, repentè aduolant miſſi à iudice: ſed non inuenientes eos, redeunt ad illum, aiunt iam abijſſe homines. Mox ille iubet quatuor equites ſummo ſtudio eos inſequi, & ad ſuum tribunal compræhenſos pertrahere: ſi verò reluctentur, confeſtim eos trucidare. Properant equites, abeuntium perſequuntur veſtigia: qui cùm iam ferè veniſſent ad locum, quem Luperam vocant, non longè aberant illi, qui eos inſequebantur, crudeles carnifices. Ait autem Iuſtinianus ad Iuſtinum: Locum hunc oppertunum cernis & hauriendæ aquæ, & cibo ſumendo. Si lubet igitur, pauliſper hîc aſſideamus, vt cibò & potu refocillati, expeditiores ſimus ad proſequendum iter. Iuſtinus iam futurorum præſcius, reſpondet: Si quippiam guſtare hic vultis faciendum id eſt celeriter. Appropinquant enim miſſi à iudice, qui nos, modò id poſſint, ad illum adducant pœnas luituros. Ocyùs ergò cibum capite: ego verò interim contemplabor, num quis huc veniat, ex iudicis mandato nobis inſidiaturus. Quòd ſi quem perſenſero eo animo ad nos accedere, ego cum illo colloquar, vos autem in hanc ſpecum vos ſubducite.

> Cap. 6. Accuſantur ſancti apud Rictiouarũ præfectum.
>
> Humanitas Lupi hoſpitis.
>
> Inſequũtur ſanctos Rictiouari miniſtri.

Hæc cùm prophetico ſpiritu ſanctus dixiſſet puer, mox adſunt carnifices, quos ille adfuturos prædixerat. Ijs conſpectis, cæteri in ſpeluncam ſeſe abdunt: beatus verò Iuſtinus ſtat intrepidus, ad martyrij gloriam à Chriſto prædeſtinatus. Ad eum igitur accedunt quatuor illi equites, ſciſcitantur quis ſit, quæ eius ſit profeſſio, quinam illi aut vbì ſint, quos habuiſſet ſocios. Ille per ordinem omnia explicans: Ego, inquit, Iuſtinus dicor, Chriſtianum me liberè profiteor. Et quia Chriſtiani nominis perſecutores vos eſtis, non licet mihi vobis prodere comites meos, nè hac ratione pœnis illi ſubijciantur. At illi: Niſi, aiunt, illos citò prodideris, nos te quamprimùm gladio feriemus, tum quòd indicare eos non vis, tum quòd Chriſtianum te profiteris. Reſpondet Iuſtinus: Sanctum Euangelium promittit nobis, ſi quis propter Chriſtum perdat animã ſuam, in vitam æternam cuſtoditurum eam. Atque ea cauſa propter eum pœnas perpeti

> Cap. 7.
>
> Iuſtinꝰ puer imperterritus, ſeſe hoſtibus offert.
>
> Iohan. 12.

non recuſo,eo dilecto malens emori, quàm offenſo viuere. Quòd autem vultis à me prodi comites meos,id ſacroſanctum vetat Euangelium, quãdò ipſe Chriſtus Dominus noſter in paſſione ſua noluit prodere diſcipulos ſuos,ſed captus,iuſſit vt eos ſinerent abire. Notum ergò ſit vobis, me nec ſanctiſſimum Chriſti nomen metu mortis abnegaturum,nec ſocios indicaturum.

Iohan.18.

Cap.8. *S.Iuſtinus capite truncatur.*

His auditis,ira perciti carnifices,ſine vlla mora in eius necem conſpirant,vnuſque ex eis,cæteris hortantibus,caput illi amputat. Ità martyr Chriſti cum laude & gloria in cælum proficiſcitur,geminum percepturus brauium, quòd & in Chriſti confeſſione perduraret, & vſque ad mortem proximos ſuos dilexerit. Vt verò quæ eius eſſet gloria teſtatum fieret, inſigne mox miraculũ declaratur. Præciſum enim caput manibus appræhendit corpus truncum,& coram lictoribus illis immobile conſtitit. At illi ea re perterriti, fugam capeſſunt. Pater verò eius & frater è ſpecu egreſſi, vident ſanctum corpus eius ſtare immotum, miranturque ſuis manibus proprium ferre caput. Variè interim animis afficiuntur,hortante martyrij gloria,vt exultent,natura inuitante,vt plorent. Maximè verò anxios eos habet,quòd neſciant, quomodò ſepulturæ mandandus ſit.Cumq; ea de re inter ſe conferrent, caput beati martyris eos diſertis appellans verbis: Abite, inquit, ad locum, quem Luperam dicunt, atque illic meum humate corpuſculum. Porrò matri hoc meum apportate caput, vt amoris erga ſe mei hoc apud ſe pignus habeat. Quòd ſi meî tenetur deſiderio, ſtudeat ſequi me in paradiſo iam degentem,vbi animæ ſanctorum feliciter quieſcunt.

Præclarum miraculũ.

Loquitur præciſum caput patri & fratri ſuo.

Cap. 9.

Tum illi faciunt, vt erant iuſſi, corpuſque ſepeliunt loco eis indicato. Caput verò adferunt matri,quæ illud cum gaudio excepit, Deo agens gratias,quòd innocentem eius animam ad ſe euocâſſet. Tibi,inquit, Chriſte honor, laus & iubilatio, qui dignatus es hunc aſſumere puerum,& adiungere beatis martyribus tuis. At tu beate Iuſtine,fili mi dulciſſime, qui in Chriſti regnum ingreſſus es cum palma victoriæ, ibì memor eſto meî in tuis ſuffragijs. Hæc illa cum lachrymis orante, lux ingens effuſa eſt ſuper illud domicilium, in quo ſanctum Iuſtini caput repoſitum erat. Cumque ea luce omnia circunquaquè irradiarentur, idque in ipſis noctis tenebris, mirabantur quotquot in ea vrbe erant.Tandem Epiſcopo eius ciuitatis caput illud ſancti martyris honorificè condente, cæca quædam puella ſuperueniens, Adiuua me, inquit,beate Chriſti martyr, vt lumen diù negatum, Domino Chriſto præſtante, tuo patrocinio adipiſci merear,vt laudetur nomen eius in martyrio tuo. Sic illa orauit, & mox voto potita ſuo, laude & prædicatione effert inclytum martyrem, plebſque omnis exultans, gratias agit benigniſſimo Saluatori,cui eſt honor & poteſtas per æterna ſecula, Amen.

Lux cælitùs effunditur ſuper caput eius.

Cæca illuminatur.

VITA ET MARTYRIVM S. MONONIS MARTYRIS IN NASSONIA, LEODIENSIS DIOECESIS, QVIeſcentis,

vt habetur in antiquo MS. libro eccleſiæ collegiatæ eiuſdem S.Mononis Naſſonien.quam vitam fideliter exſcriptam nobis tranſmiſit Dominus Iohannes Charlier eiuſdem eccleſiæ Præpoſitus. Dictionem tamen ſubindè mutauimus, quam in alio MS.codice inuenimus latiniorem.

PROLOGVS AVTHORIS.

Q Votieſcunquè, fratres chariſſimi vnicè percolendi, ortum, vitam, & obitum dignè recolimus ſanctorum,quorum memoria redolet precioſa, totiès fructũ ſalutis noſtris miſerijs credimus affuturum. Quaproptér ſanctiſſimi patroni noſtri Mononis, martyris ſcilicet egregij,noſtræ fragilitati ſpecialiter à Domino bonorum largitore prædeſtinati,ortum,vitam,ac martyrij palmam, ſecundùm ſermonis noſtri ariditatem aliquantulùm recitantes,eodem Chriſto Domino propitiante,aggredimur deſcribere.

VITA

VITA.

FVIT igitur ſanctus Monon de occiduis mundi partibus Octobr. 18.
oriundus, videlicet ex Scotia, quæ multos ſanctorũ velut S. Mononis patria.
ſtellas lucifluas ad diuerſas mundi tranſmiſit partes, vt S. Furſei vitam quære 16. Ianuarij.
fuit precioſus confeſſor Furſeus, quem Parrona retinet
læta, cum fratre ſuo Vltano: & Foillanus eorũ frater magni
meriti vir, cuius præſentia caſtrum congaudet Foſſenſe:
Sanctus quoquè Bertuinus, ſanctus Fredegandus,
necnon ſanctus Eloquius confeſſor magnificus, quem
Vualciodorum veneratur cœnobium: aliiq; complures
ſancti, quorum numerum & nomina ſanctæ prædeſtinationis
cõtinet liber. Huic ergò memorato Mononi poſt Angelus ei in ſomnis apparet.
vigilias nocturnales, quibus Deo velut miles inuictus ſeruiebat, cùm ſe ſopori dediſſet,
nuncius cæleſtis affuit in hæc verba: Monon ſerue Dei fidelis, mandat tibi altiſſimus
cælorum poſſeſſor, vt Gallias impiger adeas, locumq; in ſylua Arduenna, cui nomen
Fridier, perquiras, quem fons Naſania leniter irrigat, ibiq; locum tuæ habitationis
vendicabis, donèc generalis dies examinis, peccatoribus reatûs ſui tormentum,
iuſtis verò ac tibi æternæ vitæ brauium pro labore redditurus eſt. Qua viſione vir Dei
ſolicitus petijt, vt ſi à Deo hæc eſſet viſio, ſecundò ac tertiò ſibi appareret. quod & itâ
factum eſt. Nec mora, iam de Angelica viſitatione certior factus, ſumptis neceſſarijs
quibus indigebat, iter ſuum vir iuſtus arripuit, hunc pſalmi verſum decantans: Vias Pſal. 24.
tuas Domine demonſtra mihi, & ſemitas tuas edoce me. Dirige me in veritate tua &
doce me, quia tu es Deus ſaluator meus, & te ſuſtinui tota die. Huic tamen ſedit in
voto priùs limina Apoſtolorum Petri & Pauli inuiſere, quatenùs eorũ fretus auxilio, It Romam.
poſtmodùm in locum ſibi deſtinatum felici perueniret omine.

Ea verò tempeſtate dignæ memoriæ Iohannes, dictus ob morum ſimplicitatem Iohannes Agnus, Tungrenſis Epiſcopus.
Agnus, (cuius poſſeſſio paterna fuerat villa Tihancia iuxta Huyum caſtrum ſita) cum
benedictione Apoſtolica Romæ accepta, iam tranſgreſſis in redeundo alpium iugis,
Tongrenſis Epiſcopij partes repetebat, viro ſancto factus eſt obuius, Mononi ſcilicet
iam Leuitico ordine ſublimato: à quo auditis ſui itineris cauſis, & quid indè eſſet
acturus, benedictionem ei elargitur, demandans tanquàm fidiſſimo ex mutua collocutione
facto amico, vt in redeundo pallium Epiſcopale, quod ex maturandi itineris
anxietate intermiſerat, ſibi fidelis deferat baiulus. Locum autem à Deo ſibi deſignatum
ad ſe reuertenti promiſit certiùs ſe oſtenſurum, ſuumque illi conſilium & auxilium,
prout tempus & ratio expoſceret, in omnibus prębiturum: quod itâ factum conſtat.
nam reuerſus, à prædicto Iohanne Epiſcopo venerabiliter ſuſceptus eſt. Quantus
verò qualíſve poſtmodùm fuerit in famulatu prælibati pontificis, breuiter enarrabimus. Catalogus virtutũ ei⁹.
Fuit nanq; dapſilis & largus in pauperes, pernox in orationibus, ieiuniorũ executor
laudabilis, pacis amator præcipuus, proximorum defenſor promptiſſimus, ac
Dei amator feruentiſſimus. Quid plura? Quicquid in ſeruis Dei attenditur laudabile,
hoc in iſto eius famulo vbertìm creſcebat quotidiè, intantùm, vt conſodales eius videntes
talia in Dei homine dona, indè peſſundati ſunt ad peius, vndè ſublimari debuerant
in melius.

Hic verò Dei iuſtus, inter iſta non immemor viſionis nocturnæ diuinitùs ſibi factæ,
cum licentia præſcripti Epiſcopi expetit locum ab Angelo præſignatum, quem
truncis ac vepribus pro poſſe mundatum in oratorium commutauit & conſecrauit, Conſtruit cellã in eremo.
vbì congruè Deo redderet ſolennia precum vota. Huic operi ſic incumbenti obtulit
Chriſti miſeratio largiflua leuamen amabile, videlicet nolam ferream, in viri Dei prę-
ſentia à porco de terra effoſſam, quæ adhuc in ſua dependet eccleſia. Quo dono non
parùm lætificatus, agnouit intrepidus, pium Ieſum inchoato operi benignè fauere.
Mox fama quietis neſcia circunquaq; volitans, pagenſes excitauit non mediocriter,
vt huic Dei homini adhærerent, quorũ ope & labore nimiùm ſuſtentatus erexit ædiculam,
diuitijs quidem ſeculi vacuam, ſed virtute ſupera plenam. Nam promerentibus Multi ægri eius meritis ſanantur.
eius meritis viuacibus, multorum languentium corpora inibì ſua offerentiũ munera,
ex integro ſoſpitati reſtituta ſunt. Verùm hoſtis humani generis ſupra modum
indignè ferens, etiam locum iſtius eremi titulo Chriſtianitatis à iuſto viro ſic nobilitari,
anxius quid ageret, qualitérve cœptum opus interrumperet, ſecum tractabat.

Tan-

Tandem face accenſus inuidiæ, qua protoplaſtum patrem noſtrum Adamum pròh dolor expulit ab horto deliciarum, appulit ſibi ſuæ voluntatis compotes, ſcilicet latrones ſicarios, quos iādiù ſibi obſecundantes ſciebat ægrè ferre, quòd vir totius ſanctitatis exemplar, luſtra ſuarum inhabitaret ſyluarum. Sine mora igitur irruentes, peſtiferoq; cuneo perſtrepentes, crudeli morti mancipant ſanctum Dei. Sic martyr effectus glorioſus Monon calcato mundo cum ſuis concupiſcentijs, indefectiuis fruitur gaudijs, conſpiciens cum Angelis deſiderabilem vultum Dei, aſſociatus hauddubiò Prophetarum choris, Apoſtolorum collegijs, Martyrum dignitati, Confeſſorum ſodalitati, Virginum dulciſonis choreis.

Occiditur à latronibus vir ſanctus.

Quæ res poſtquàm vicinorum grauiſſimo perculit aures nuncio, accurrentes, ac ſanctum Dei letali affectum vulnere conſpicientes, lachrymarum riuulos prę dolore abundè effuderunt, gaudebant tamen ſpiritu, quòd in ſuis confinijs talem merebāt habere patronum ac tutorē apud Dominū, vigilantiſſimum. Indè quamplurimi martyris precioſi locum adeunt, quē vndiq; ſentientes diuino lumine illuſtrari, glorioſas exequias celebrant, ac corporis theſaurum incomparabilem inuictiſſimi teſtis Chriſti ſepulturæ tradunt, candidis vndiq; (vt decebat) honorificatum ornamentis. Quo loco quot poſteà deriuârint beneficia Dei in ægrotantium membra, claudorum ſcilicet, cæcorum, aridorum, febricitantium, alijsq; plurimis detentorū doloribus, nullus ſermo noſter ad dicendum ſufficit.

Locus martyrij eius cęleſti illuſtratur lumine.

Multa ad eius ſepulcrum miracula.

Beatus verò Iohannes memoratus Epiſcopus, ad exemplum ſequentium adhuc ſuperſtes, indoluit ſeruum Dei ſibi in familitio deuinctum, à conuerſatione hominum, quos ſanctis monitis informabat, exemploq; dignos Deo reddebat, ſic vitæ tranſitoriæ inſperatò percurriſſe ſtadium: quanuis ſciret, potius ei congaudendum iam in cęleſtibus immortalitatis gloria coronato. Hic autem, cooperantibus fidelibus vicinis, baſilicam condecentem ſibi ædificauit, quam in honorem beatæ Mariæ ſemper virginis ac matris Dei conſecratam, ab omni exactione liberam, Epiſcopali authoritate, in ſua prouinciali ſynodo, perpetuò eſſe decreuit. Et nè extunc deeſſet officium ſacerdotale in eccleſia Hoyenſi & villa Amania, ad perſoluendum diuinum officium ſacerdotes inſtituit, qui per vices ſibi mutuò ſuccedētes Miſſarum ſolennia ad honorem prædicti martyris, Deo perſoluerent, quouſque per temporis interualla eadem eccleſia ex fidelium donatione proficiēs, proprijs ſtipendijs cultui diuino ſufficeret. Hæc autem ſacerdotalis ſucceſſio eodem in loco durauit à tempore D. Iohannis prędicti Epiſcopi vſq; ad tempus Pipini tertij, qui regnum Francorum adeptus, deficiente regia ſtirpe Clodouei, à Papa Zacharia vnctus eſt in Regem ob defenſionem Romanæ Eccleſiæ. Hic itaq; Pipinus Rex dum inter venandū Arduennenſem perluſtraret ſyluam, Deo diſponente ad eccleſiam ſancti Mononis deuenit, eamq; (vt erat vir magni affectûs erga Deum & ſanctos eius) deuotionis cauſa oraturus intrauit. Qui, viſis miraculorum monimentis ex infirmorum curatione ibidèm relictis, ſummopere admiratus eſt ſancti martyris virtutes: ac proſtrato corpore, deuotè exorabat eius apud Deum ſuffragia. Atq; vt ibidèm relinqueret memoriam ſui regalis beneficij, per pileum quod capite geſtabat, auro gemmisq; ornatū, omnes decimas quas habebat inter fluuium Vrtam & Letiam, perpetuo iure tradidit beato Mononi poſſidendas. Ipſumq; pileum, in teſtimonium huius largitionis ſuæ, in eodem loco ſeruandum reliquit. Atq; exindè facta eſt eccleſia collegiata, conſtitutis ibidèm Canonicis, qui tempore diurno ac nocturno perſoluerent odas Domino, eiusq; glorioſo martyri Mononi, orantes pro felici ſtatu regni Francorum, maximeq; pro ſalute Regis Pipini, cuius munificentia dotata eſt & exaltata eadem eccleſia: præſtante & adiuuante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre & Spiritu ſancto regnat Deus in omnia ſecula, Amen.

Iohannes Epiſcopus in honorem S. Mononis & Virginis Mariæ baſilicam conſtruit.

Pipinus Frācorum Rex S. Mononē viſitat, multaque dona ei' eccleſiæ confert.

Præſcripta omnia cantantur in lectionibus matutinalibus prænominatæ eccleſiæ ſancti Mononis, in feſto eiuſdem & per octauas: habenturque in libro lectionum ex pergameno laudabiliter conſcripta, qui conſeruatur in eadem eccleſia Naſſonienſi.

MARTY-

MARTYRIVM SS. PTOLEMÆI ET LVCII, AVTHORE BEATO IVSTINO PHILOSOPHO ET *martyre, Apologia prima pro Chriſtianis, interprete Ioachimo Perionio Benedictino.*

VT eorum omnium, quę Vrbicio præfecto geſta ſunt, cauſam perſpiciatis, rem, vt geſta eſt, narrabo. Mulier quædā viro, qui libidini deditus erat, nupſerat. Ea cùm anteà libidinosè vixiſſet, poſteaquàm Chriſti præcepta & diſciplinā cognita habuit, ſe ad meliorem frugem mentemq; conuertit, viroq; vt idem faceret, ſuadere conabatur præceptis proferēdis, proponendaq; pœna, quæ in æterno igne maneret eos, qui non pudicè, nec ex ratione recta degerent. Ille autem, qui in eádem libidine perſtaret, factis ſuis vxorem à ſe abalienabat. Nefas enim & impium rata mulier, deincèps cum viro habitare, qui contra legem naturæ & contra ius, viam libidini ac voluptati omni ex parte patefacere ſtuderet, à coniugio diſiungi ſepararíq; conſtituit. Cumq; ab eo propoſito abduceretur à ſuis, qui ei etiam manendū ſuaderent, quòd ſpes eſſet, fore vt aliquandò vir eius vitam moresq; mutaret, vim ſibi inferens, inuita manſit. 19 Octobr. En quid Euangeliū efficiat in iis, q vere credūt.

Poſteà verò, quàm vir Alexandriam profectus, grauiora & indigniora ſcelera admittere renunciatus eſſet, nè ſocia & particeps eius ſcelerum flagitiorumq; fieret, ſi in coniugio maneret, victuq; communi vteretur, & in eodem lecto cubaret, dato eo, quod apud nos repudium dicitur, ſeparata eſt. Præclarus autem eius vir, qui lętari debuiſſet mulierem, quæ libenter iampridèm cum ſeruis ac conductis operîs, ebrietate omniq; ſcelere ſe oblectans feciſſet, ea quidem facere deſtitiſſe, ſeque ab eis abſtinere voluiſſe, cùm ipſe nollet, eam ſe à coniugij nuptiarumque iure ac fœdere diſtraxiſſe: eam in crimen vocauit, & accuſauit, quòd eſſet Chriſtiana. Ac illa quidem libellum tibi Imperator attulit, petens vt ſibi rebus ſuis conſulere liceret: deindè obiecto crimini ſe reſponſuram, cùm rebus ſuis conſuluiſſet, promiſit, idque conceſſiſti. Tum verò ille, qui aliquandò vir eius fuerat, cùm iam nihil in præſens in eam dicere poſſet, in Ptolemæum quendam, in quem Vrbicius animaduertit, quemque præceptorem in Chriſtiana diſciplina illa audiuerat, impetum fecit hoc modo: Centurioni, qui Ptolemæum in vincula coniecerat, & quem amicū habebat, perſuaſit vt ex Ptolemæo hoc vnum quæreret, num eſſet Chriſtianus. Ptolemæum veritatis ſtudioſum, non fraudulentum, neque mendacem, cùm Chriſtianum ſe eſſe profeſſus eſſet, in vinculis Centurio eſſe voluit, eumq; in carcere diuturna pœna afflixit. Ad vltimum cùm in Vrbicij conſpectum productus, ſimili modo hoc vnum rogaretur, num Chriſtianus eſſet, rurſùm ſibi recti virtutisque ex Chriſti doctrina conſcius, diuinæ virtutis diſciplinam confeſſus eſt. Qui enim ſe eſſe negat, is aut rem, quam improbauit, negat: aut certè re indignum ſe & ab ea alienum ſciens, vitat confeſſionem: quorum neutrum in verum Chriſtianum cadit. Cumq; eum ad ſupplicium Vrbicius rapi iuſſiſſet, Lucius quidam, qui etiam Chriſtianus erat, cùm ità contra ius & æquitatem iudicium fieri videret, his verbis cum Vrbicio egit: Quæ (malùm) ratio te eò inſaniæ adegit, vt hunc, quem nec adulterij, nec ſtupri, nec cædis, nec furti, nec rapinæ, nec deniq; vllius ſceleris crimine conuictum haberes, ſed Chriſtiani tantùm nominis appellationem profitentem, pœna capitis afficeres? Non iudicas, Vrbici, ex Pij Imperatoris, nec filij Cæſaris, qui eſt Philoſophus, nec Senatûs dignitate. Ille Lucio qui nihil aliud reſponderat, Mihi, inquit, tu quoquè vidéris eſſe huiuſmodi. Qui cùm, Maximè, reſpondiſſet, cum etiam rapi ad mortem iuſſit, gratiam ei ſe habere profitentem, quòd ſe ab improbis talibus dominis liberatum eſſe ſciret, & ad parentem Regemque cælorum proficiſci. Tertius etiam alius cùm acceſſiſſet, morte mulctatus eſt. Pudica contra ab adultero accuſatur. S. Ptolemæus in carcere degit. Rapitur ad ſupplicium. Lucij libertas. Itèm martyrium.

MARTY-

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS VARI ET SOCIORVM EIVS, AVTHORE SIMEONE *Metaphraſte. Ex tomis Aloyſij.*

19. Octobr.
Cap 1.

Perſecutio Chriſtianorũ in Ægypto.

CVM Maximianus Tyrannus per vniuerſum ferè orbem terræ impium edidiſſet edictum : miſiſſetque etiam ad Præſides, qui erant in Aegypto, vt vel omnes in ea exiſtentes Chriſtiani, execranda guſtarent ſacrificia, & ſuam abiurarent fidem : vel varijs tormentis & ſupplicijs vita eis adimeretur : & hac de cauſa multi fideles fuiſſent compræhenſi : & alij quidem pro Chriſto mortem gloriosè ſuſtinuiſſent, alij autem in carceres & vincula coniecti eſſent, fameque & ſiti premerentur: vir quidam ex numero militum Aegyptiorum, qui in magno quidem erat precio apud Maximianum, & apud ipſum exercitum, erat autem terribilis hoſtibus, nomine Varus, genere inſignis, gloria conſpicuus, ac virtute clarus. Is clàm ſingulis noctibus carcerem ingrediens, partìm quidem eos curabat, qui erãt in vinculis: partìm autem eos rogabat, vt pro ipſo orarent, quô æquè, atquè ipſi, certamen perageret. Timebat enim adhuc ſuam aperire religionem, quòd ſatellites impietatis, cædem & furorem ſpirarent aduersùs pios, & quos depræhendiſſent Chriſtianos, alios quidem igni, alios autem alijs tormentis & morti traderent.

Var' miles egregius, curat captiuos.

Cap.2.

Cùm autem Præſidi fuiſſet renunciatum, quòd quidam ex fidelibus, qui habitabant in ſolitudine, compræhenſi fuerant à miniſtris impietatis, nuncio lætatus, eos quidem iubet in præſentia includi in tuta cuſtodia: die autem ſequẽti parari tormenta, & ipſos introduci ad habendam de eis quæſtionem. Cùm res ergò veniſſet ad aures beati Vari, pecunia data ijs, qui præerant cuſtodiæ, noctù ad eos ingreditur, & eos quidem ſoluit è vinculis, pedes autem è cippo amouet. Cumque eos curâſſet, & vt cibum ſumerent effeciſſet, qui totos octo dies iam ieiuni manſerant, prócidens humì, obſecrabat: Rogo vos, dicens, germani ac ſynceri Chriſti famuli, Deo pro me ſupplicate, vt me quoq; eádem, qua vos, parte dignetur, & aduersùs mala & aſpera det mihi fortitudinem. Nam ego quoquè ſum ſeruus Chriſti, & eius ſanctorum: ſed varia & acerba ſupplicia & Iudicum ſæuitia me volentem prodire in medium, abducunt, & timorem incutiunt. Orate ergò pro me ſancti martyres, orate. Vos enim cràs in Domino conſummabimini. Ad hæc ſancti: Nemo, aiunt, ó frater Vare, poteſt metere in exultatione, niſi priùs in lachrymis ſemina deiecerit, & qui in eis ſpargendis ſuſcipiuntur, labores ſuſtinuerit. Similiter autem athleta quoquè non coronatur, niſi priùs legitimè certauerit. Agedùm ergò, ó frater, ſis nobis comes itineris, & perfectus miles Chriſti. Habemus enim illum ipſum, pro quo ſupplicia ſuſcipimus, nos benignè è ſuperis defendentem, & latenter nobis magnum præbentem auxilium. Sanctis hæc dicentibus, veniunt quidam milites, quibus iuſſum fuerat, vt eos deducerent ad Præſidem. Qui cùm adſpexiſſent beatum Varum iacentem ad pedes martyrum, & nouo ſpectaculo eſſent veluti obſtupefacti, ideò benignis, vt ſibi videbantur, verbis cum eo agentes: Inſanis, ei dicunt, ó homo? Non times omninò, nè ſi hæc res nota fuerit Præſidi, cum militari dignitate vitam quoquè ſimul amittas? Ad quos beatus Varus: Vtinàm, inquit, inueniar perfectus Chriſtianus, & liceat mihi eſſe horum ſanctorum ſocium certaminis, & in eiſdem habitare tabernaculis. Perſuadet autem amicitia, vt ego vobis fidam, & eorum, quæ hîc dicuntur aut fiunt, nihil habeam ſuſpectum.

Nota inediam.

Pſal.125.

2.Tim.2.

SS. martyres B. Varũ confortãt & ad martyrium animant.

Cap.3.

His ſic dictis, milites ſanctos, qui erant ſex numero, (erant enim omnes quidem ſeptem, ſed vnus iam mortuus fuerat in ſolitudine) catena vinctos adduxerunt ad Prǽſidem. Ille autem ſedebat in excelſo tribunali, & eum circunſiſtebat multitudo militum, qui omninò pendebant à verbis illius & nutu. Cùm ergò iuſſiſſet eos exutos introduci, ſtatìm quidem rogauit: Quodnam eſt vobis genus & quænam conditio, quænam autem veſtra nomina? Et reſponſum mox ab eis exigebat. Prępotentẽ enim vobis iuro, aiebat, deorum virtutẽ ac iuſtitiam, quòd vos adhuc ſuperſtites apponam feris edendos & canibus. Sancti autem neque faſtum tantæ authoritatis, neque ver-

borum

borum ſæuitiã extimeſcentes: Nobis,dicebant,ô Iudex,nulla patria eſt in terra. Sumus enim re vera hoſpites & aduenæ. Nam Chriſtianis vera patria & ciuitas in cælis eſt ædificata. Crede nobis hæc ità ſe habere: minas autẽ tuas parùm curamus: immò verò optamus, vt minæ tuæ nõ ſe vſque ad verba ſolùm ſiſtant, ſed ad effectum etiam deducantur. Sic enim erit manifeſtum noſtrum in Chriſtum deſiderium: & ipſe ſcies omninò, quale auxilium ab ipſo aſſequamur. Cùm ſancti hæc dixiſſent, Tyrãnus conuerſus ad aſſeſſores: Video, inquit, hos infelices vnum & idem tanquàm ex conſenſu meditari. Parentur ergò flagella, & eos plagæ abundè excipiant. Cùm autem valdè quidem verberarentur, nihil autem reſponderent, Iudex intulit interrogationem, dicens: Qui maximè quæritur ſeptimus ex vobis, vbì eſt? Hoc dicto, cursìm ſtatìm è turba egreſſus præclariſſimus Varus, ſtans in medio dicit Præſidi: Ille quidem iam diù ab hinc ex hac vita exceſſit, me autem ſuum hæredem inſtituit. Si quid ergò ab illo debebatur, adſum ipſe redditurus.

Sanctorum martyru reſponſum memorabile.

Cæduntur flagellis.

Audiuit Præſes, & totus ad iram eſt conuerſus: Quis hic ſit, inquit, dicat, & è quanam ſit legione. Ille autem: Ex legione quidem Tyanenſi, miles verò clarus, reſpondit. Præſes autem ea de cauſa obſtupefactus: Quis malus dæmon, inquit, effecit, vt te in manifeſtum impelleres periculum, vt & glorioſam tuam militiam, & quam ex ea habes teſſeram frumentariam, nihilifacias, & tuam animã in tanta mala inijcias? Beatus autem Varus: Panem, inquit, qui de cælo deſcendit, & diuinum calicem precioſi ſanguinis Chriſti Domini mei prætuli tuis honoribus & ſtipendijs: gloriam, quę ſemper manet, ei quæ fluit: & vitam, quæ nunquàm deſinit, ei in quam cadit interitus, & eſt ad breue tempus. Tunc Iudex apertè oſtendens ſe eſſe animo perturbatum, adſpiciens ad ſanctos, concitatè & acerbè dixit: Teſtis ſit mihi virtus maximorũ deorum, vobis priùs adimam in malis vitam, qui me tali milite priuaueritis. Hoc enim fuerit veſtrum, & non alterius. Martyres autem verba eius nihilifacientes, Expecta parumpèr, dixerũt, ô Iudex: & videbis qualia ſint arma huius militiæ. Ad ordinem enim Angelorum hominem adduximus. Hoc dicto, ille quidem conabatur perſuadere ſanctis, vt aſſentirentur impietati, & rebus vanis offerrent ſacrificium, ipſe planè vanus & ſtolidus. Illi autem ne aurem quidem eius verbis præbentes, contrà referebant: Dij, qui cælum & terram non fecerunt, pereant. Poſt quos beatus Varus iram magìs accendens Iudici: Quid, dixit, ſanctis exhibes moleſtiam, ſtulta dicens, & ad nihil vtilia? Stultus autem ſtulta loquetur: (Magnus Eſaias hoc tibi dicit, & non ego) idque cùm nec eos quidem contrà intueri, nec cum eis omninò conferre ſermonem velis, vel potiùs non poſſis.

Cap. 4. Vari eximia conſtantia.

Eccè quanti fecerint ſacramentum corporis & ſanguinis Chriſti martyres primęuæ eccleſiæ.

Ierem. 10.

Eſa. 32.

Hæc cùm ille audijſſet, non poterat ampliùs cohiberi, ſed maiore ira plenus, iuſſit quidem Varum in ligno ſublimem extolli. Sanctis autem dixit: Si fuero à veſtra ſuperatus conſtantia, cultum quoq; deorum omninò abnegabo. Adeò res valida & acris eſt veritas, & quæ ſæpè arguit animi imbecillitatem, qui non poteſt eius ferre libertatem. Chriſti autem martyres: Experire, dixerunt, in hoc noſtro fratre quid poſſis: & ſi eo fueris ſuperior, fortaſsìs, vt ſperas, in nobis res quoquè rectè ſuccedet. Ad hæc Iudex cùm ſanctis quidem eſſet minatus grauiſſima, iubet in cippum duci martyrem: & perindè acsì exiſtimaret non ſufficere hoc ſupplicium aduersùs tam generoſum, & tam benè inſtructum animum, iuſſit, vt extẽſus loris in terra cæderetur crudeliter: deindè per quatuor viros tractum, validis clauîs conteri & confringi. Forti ergò & generoſo animo hæc mala ferens athleta, ad ſanctos omnibus audientibus couerſus: Benedicite famulo veſtro, ſancti patres, inquit, benedicite. Rogate, vt mihi vires confirmentur à Domino, & me eius dextera ſuſcipiat. Nouit enim humanam imbecillitatem, qui eam ipſe quoquè geſtare voluit, & dixit: Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma. Sancti igitur, cùm oculos in cęlum ſuſtuliſſent: Deus, dixerunt, Deus virtutum, ipſe emittet tibi virtutem ex alto, & capiti tuo imponet galeam ſalutis, & te induet veſtimentis vltionis. Manus illius defendet te, & brachium te corroborabit, & præclaras præbebit victorias contra aduerſarium. Exurge ergò, exurge, induere fortitudine brachij tui, hoc diſcens à diuina ſcriptura, & ſciens qualis ab alto adſit nobis adiutor, & qualium bonorum perceptio eos manet, qui propter illum hæc pati lubenter voluerunt. Martyr autem Chriſti cùm intereà verberaretur, & quodammodò ſentiret manum opem è cælo ferentem, in exultatione animæ dixit ſanctis: Nulla propter me triſtitia ſubeat corda veſtra. Eccè enim veſtræ preces, quæ Deo perſuaſerunt, aſpera tormenta plana effecerunt & leuia, & moleſtiam mutâ-

Cap. 5.

Veritatis vis.

S. Varus diſtẽtus loris cæditur, &c.

Petit pro ſe orari.

Matth. 26.

Eſa. 51.

Diuinitùs intùs confortatur.

mutârunt in recreationem, adeò vt nec plagas quidem ſentiam.

Cap. 6. Poſt hæc rursùs aggreſſus eſt Tyrannus perſuadere, & athletam attrahere ad negandum, bona ei pollicens, & horum ipſorum, quæ ſuſtinuit, tormentorum, non in illum, ſed in alios Chriſti martyres culpam cõferens. Poſtquàm autem vidit ſanctum callida illius inuenta ampliùs irridentem, ira magìs accenſus, iubet Varum rursùs ſuſpendi in ligno comparato ad torquendum, & eum ferreis diſcerpi vngulis. Cùm autem martyri dum cæderetur corpus, plurimæ carnes in terram caderent, & illius ſanguine ſolum cruentaretur, bonus quidem Varus, tanquàm nihil patiens, erat quietus: ſanctis autem grauiter affectus erat animus, & eorum viſcera laniabantur propter animi conſenſionem. Non ferentes itaq; Iudicis crudelitatem: Quid verò non intelligis, inquiunt, ó tu, vel feris ipſis agreſtior, quòd & lapides & ferrum paſſa eſſent, percuſſa totiès? Ipſe autem ne ſic quidem potuit molliri: & eam rem quodammodò habuit ludibrio: Chriſtus, inquiens, veſter accedat, ipſumq; à meis liberet manibus: neſciens ſtultus, quòd hæc ferre poſſe magno & forti animo, ſignificabant illum affuiſſe & liberâſſe, & ſuum rorem dediſſe dolorum medicinam. Beatus autem ille, etiam dum diſcerperetur: Nolim, inquit, liberari ab his, quæ ad tempus durant, tormentis: ſed ab ijs, quæ manent, meus me Chriſtus liberauerit: te autem, & tuam crudelitatem talibus meritò condemnabit.

Vngulis diſcerpitur.

Stultus Iudex ſtulta verba ꝓfert

Cap. 7. Hanc iudex ipſo facto vlciſcens orationem, in viſcera martyris intulit nouaculam: Videat, dicens, execrandus ante oculos, tanquàm aquam, ſua effundi inteſtina. Sed ne huius quidem tormenti acerbitas effecit, vt Chriſti martyr aliquid remitteret de ſua in patiendo pro Chriſto conſtantia, nec vt molle aut ignauum aliquod verbum loqueretur, vel aliquod paruum, aut magnum oſtenderet, quo ſignificaret ſe cedere: immò maiorem amorem ei in Chriſtum accendit, & aduersùs graues cruciatus fecit eum ferire iudicem reſponſis grauioribus. Nam tu quidem, inquit, ó maligne malorum dæmonum adminiſter, & hoſtis hominum, & qui bonis valdè aduerſaris, mea fortaſsè inteſtina educere poteris: mei autem cordis in Chriſtum fides mihi eripi non poterit. Sancti autẽ cùm vidiſſent inteſtina martyris diſrumpi, & per terram diſpergi, tenerè & miſerabiliter flentes, Chriſti inuocabant auxilium, pro quo hæc patiebatur. In quos cùm iudex conieciſſet oculos, & humanitatis, aut potiùs amoris in fratrem, ſignum vidiſſet lachrymas, quæ erant in oculis, velutì quadam repletus lætitia: Superati eſtis omninò, ſuperati eſtis, inquit vociferans. Huius autem indicium eſt hæc magna triſtitia & lachrymæ. Si enim poſſet, inquit, veſter Deus hanc, quam vos fingitis, immortalem vitam vobis præbere, quanam de cauſa lugeretis amicum, qui vobis malè perit? Illi autem ei dixerunt: Hæc gutta lachrymarũ naturalem ſignificat commiſerationem. Nam nos noſtra ſententia nunquàm defleuerimus fratrem, qui tali morte decedit: immò verò propter talem deceſſum eum beatum ducimus, & felicem vocamus, quòd hoc, quod eſt ad tempus tormento, illud, quod ſemper manet, regnum conciliauit. Non hunc ergò, vt diximus, ſed tuũ potiùs deflemus interitum, & grauia mala, quæ tibi ſunt euentura. Chriſti enim lex nos iubet flere etiam pro noſtris inimicis, charitatis lege & benignitatis.

Præſes nouacula ſcindit eius viſcera.

Sancti præ cõmiſeratione lachrymantur.

Egregiè reſpondent iudici.

Cap. 8. Interìm autem dum hæc dicebantur, ſanctos quidem rursùs excepit carcer, donèc conſideraret iudex, quibuſnam eos traderet ſupplicijs. Beatus autem Varus ſublimis adhuc pendebat in ligno: ſic enim iuſſum fuerat vt maneret, donèc emitteret animam. Poſtquàm autem vidit ſanctos vinctos, & cum cuſtodibus duci in carcerem, magna voce: Bono animo, inquit, patres mei, bono animo eſtote: ego enim nihili facio, quæ mihi inferuntur ſupplicia: Sed me meo Chriſto commendare, & Saluatori, & confidenter ad ipſum vadam veſtrarum orationum munitus præſidio. Cum ergò quinque horis ſe fortiter geſſiſſet in hoc tormento, in pace ſpiritum Deo committit. Eum autem adhuc viuere putantes qui præerant tormentis, ne decæterò quidem ceſsârunt: ſed inſtàr coruorum torquebant etiam poſt mortem. Poſtquàm verò ab ipſis cognitum fuit, & à tyranno, mortuum eſſe Varum, corpus depoſuerunt: & cum per mediam traxiſſent ciuitatem, canibus canes exedendum tradiderunt. Atque Varus quidem talem, & tam felicem inuenit exitum. Poſtridiè autem cùm ſiſtendos martyres curâſſet parricida, neq; poſſet perſuadere, (volebat enim, & omni ope contendebat conſpici victor in perſuadendo ijs, qui erant tam conſtantes) poſt multa & varia ſupplicia eos condemnat, vt gladio mortem ſubeant. Martyribus autem læto & alacri animo conſummatis, cùm ſacras eorum reliquias noctũ quidam

Inuictus S. Vari anim'.

Abit in cælos.

Martyres var ijs affecti pœnis, decollãtur.

Chriſtiani

Chriſtiani ſuſtuliſſent, in inſigni loco ſanctè depoſuerunt.

Quædam autem mulier ex ijs, quæ in ſolo Deo ſpem poſuerant, orta in Palæſtina, nomine Cleopatra, quę propè aderat, cùm decertaret martyr Varus, & videbat acerba illa tormenta, quæ ſubierat propter Chriſtum, & in corde grauem plagam accipiebat, & magna afficiebatur moleſtia, Deumque obſecrabat, ieiunio vacans & orationi, vt ſuam viſitaret hæreditatem ad malorum reuocationem: Ipſa, inquam, cùm ſuum filium, qui primam agebat ætatem, noctù cum alijs aſſumpſiſſet, & veniſſet in locū, in quo iacebat corpus martyris, id tollit, ac precioſis vnxit aromatibus, & ſplendidis induit veſtibus. Et quoniam vehemens erat fluctus impietatis aduersùs Chriſtianos, & grauia tunc capiti imminebant, timens in aperto oſtendere pietatem, cùm ſub ſuum lectum tuliſſet quantū terrę ſufficiebat, eum deponit reuerenter, accendēs lucem, & ſuffitibus, vt potuit, ei honorem tribuens. Procedente autē tempore cùm idolorum marceſceret impietas, venit ei in mentem alienam dimittere regionem, & redire in patriam. Cùm autem non poſſet corpus transferre martyris, niſi id priùs ſignificaret Præſidi, rebus omnibus ſuis benè compoſitis, per quendam ex ijs, qui aſſcripti erant in numerum oratorum, accedit ad loci Præſidem, & eum pecunijs aggrediens rogabat, vt ſibi corpus mortuum efferre concederet. Quodnam autem eſſet corpus, & quiſnam modus mortis explicans, dicebat ſuum maritum, qui primas obtinuerat partes in exercitu, multaque præclara & inſignia trophęa aduersùs hoſtes erexerat, cùm in eos multa ſtrenuè & fortiter geſſiſſet, ex hac vita exceſſiſſe, ne ſepulturam quidem, quam par erat, conſecutum. Huius, inquit, ego corpus valdè ſtudeo in ſuam transferre regionem. Cedit itaque prouinciæ Præſes petitioni, & permittit ei facere, quod poſtulabat. Illa autem ſui quidem mariti corpus, qui in aliena regione diù antè è viuis exceſſerat, monumento mandauerat, in id iniecto puluere.

Cap. 9. — *Honorifica S. Vari ſepultura.* — *Cleopatra matrona ſacrū corpus eius trāsfert in Palæſtinam.*

Cùm igitur martyris corpus ſuſtuliſſet, & id rursùs vnxiſſet, & ſplendidiùs compoſuiſſet, & nè hoc Chriſtianus quiſpiam ſcire poſſet, in arca oleagina impoſuiſſet, & abſcondiſſet, (nam primùm quidem timebat gentium inſaniam: deindè autem, & multò magìs piorum feruorem, omnibus, vt par erat, maximo ſtudio contendentibus, nè tollerentur reliquiæ eorum, qui paſſi erant pro Chriſto) venit in Palæſtinam. Cùm illic fuiſſet in quodam vico, qui ſitus erat iuxta Thaborium, cui nomen erat Edra, deponit diuinum corpus martyris, lampadeſque accendens, & vrens multa odorifera, id habebat in omni honore. Poſteà videns magnam hominum multitudinem venientem ad loculum, (Erat enim is iam omnium ſermone celebratus, & odor eius gratiarum omnes citò vocabat, tam qui graui aliquo morbo laborabant, quàm quos maligni ſpiritûs vexabat operatio: omnes enim per acceſſum ad loculum, mox liberabantur ab ijs, quæ eis moleſtiam afferebant) exiſtimauit oportere martyri templum excitare venerandum, mulier amans martyrum. Cùm autem magno ſumptu, & magna contentione vrgeret ædificationem, (quibuſnam quidem gratijs, quanam autem cum voluptate, elegantia & ſpecie illic non arridente?) ipſa referta lætitia (Lætatur enim anima, rei pulchræ curam gerens, partìm quidem, quòd bono natura ſit inſitum, vt ijs, qui id operantur, conciliet lætitiam: partìm autem etiam propter eam, quæ ſperatur, remunerationem) pecuniam mittit ad eos, qui rerum potiebantur, petens vt honore ſuum dignarentur filium. Statìm autem ad eam ſunt miſſæ literæ Imperatoriæ, dignitatem filio tribuentes.

Cap. 10. — *Obſerua verū Chriſtianorū ſtudiū erga ſacras reliquias* — *Miracula.* — *In honorē ſancti Vari eccleſiam conſtruit.*

Illa verò rem quidem differt interìm, vt quæ in ædificando laboraret diligentiſſimè. Cùm autem finitum eſſet templum, idq; ſtaret extructum in honorem martyris, conuocat quidem prouinciæ Epiſcopos & preſbyteros ad templi conſecrationem. Conuocat autem monachos etiam, qui virtute reſplendebant. Et cùm è loculo ſacrum corpus martyris extuliſſet, id in magnifico lecto præclarè depoſuit. Impoſuit etiam clamydem, & zonam dignitatis, quam filius ſuus erat induturus, volens vt primùm benedicerentur ab ijs, qui illuc conuenerant, deindè vtrunque indueret. Itaq; cùm pernoctem ſimul cum toto populo feciſſet glorificationem, ipſa & filius ſimul ſubeuntes primi corpus martyris, & id ferentes, ſacroſanctè deponunt in ſacra ara templi. Poſt hęc autem amans martyrum Cleopatra, ardēter inſtans & lachrymans, filio ſuo & ſibi bona fideliter petebat à martyre. Interìm autem diuino miniſterio ſacroſanctè peracto, varia quidem & ſplendida menſa accepit eos, qui illuc conuenerant.

Cap. 11. — *Templi cōſecratio.* — *Epiſcopos & preſbyteros [illegible] Cleopatra.*

Quæ autem pertinebant ad hoc miniſterium, filio & ſibi imponebat. Filio verò mater iuſſerat, vt nec cibum, nec potum ſumeret, priuſquàm finitum eſſet conuiuium. Deindè finito conuiuio, & die iam inclinante. (Sed id, quod nunc dicendum eſt turbabit quidem aures, & animos eorum, qui ſunt puſilli & abiecti animi: eorũ autem, qui, quoàd eius fieri poteſt, Dei modum nórunt, & magnæ illius ſapientiæ prouidentiam admirabilem, magìs mouebit linguam ad benedicendum, & factum admittendum propter eam, quæ ex eo euénit, vtilitatem.) Puer defeſſus in ſuo lecto recumbebat: Mater autem filij oſculata oculos: Surge, fili, dicebat, & cum matre cibum ſume. Quomodò enim defeſſo & ieiuno fuerit ſomnus iucundus? Ille autem cùm à vehementi & acuta febre detineretur, ne matri quidem poterat reſpondere. Tum mater: Certè, inquit, nec ego quidem cibum, aut aliquid aliud guſtabo, niſi priùs intellexero, quomodò hæc res euenerit filio. Ei igitur aſſidens inſomnis, & morbi ardorẽ, vt poterat, refrigerans, aut potiùs ſibi ignem accendens è viſceribus, circa mediam noctem, (qualia ſunt Dei iudicia?) vidit filium morbo confectum, & iacentem mortuum.

Filius eius infirmatur vſque ad mortem.

Grauis tẽtatio religioſę matronæ.

Cap. 12.

Cùm ergò acerbum hunc vidiſſet euentum, primùm quidem calígans humì décidit, eamq; ſtatìm vox defecit, cùm repentinus dolor fuiſſet linguæ inſtàr vinculi. Sed cùm parùm ad ſe redijſſet, & nonnihìl reſipuiſſet, humeris tollens mortuum corpus filij, & ad ſacram id aram ferens, ibì deponit: & capillos vellens, luget filium: Perdidi, dicens, ô fili, meam, quæ in te collocata erat, ſpem. Hei mihi, ô fili, hei mihi, ô chare flos, qui ſic ante tempus marcuiſti miſerabiliter. Hei mihi, tuum ego finem video, quę ſperabam eſſe à te alendam in ſenectute. Talem nunc, ô chariſſime, alimẽtorum mihi vicem reddis? Tales ego miſera ſpei meæ colligo fructus? Quo ore, quanam lingua, quibus deflebo oculis? Vtinàm meam pro tua mortem adſpexiſſem, & filij mihi charis manibus mandata eſſem monimento. Vtinàm ipſa tibi iacérem potiùs mortua, & honorarer tuo proceſſu ad ſepulcrum. Sic enim ego eſſem felix. Sic in me vtiq; conſeruata eſſet lex matrum.

Luget defunctũ filiũ mater Cleopatra.

Cap. 13.

Sic dicebat, & prócidens rurſùs lugebat: & tanquàm adhuc animatum alloquebatur corpus martyris: Quodnam tantum, dicens, ó Chriſti martyr, ſceleris admiſimus, vt in hanc tam acerbã incideremus calamitatẽ? Non, marito in externa regione relicto, pluris q̃ reliqua omnia feci tuum exportare corpus? Nõ ab ipſis fundamentis tibi templum extruxi? Non, ſi nihil aliud, tibi obtuli meum animi propoſitum? *Quid* autem hæc ſibi volunt? Non, quod pro ijs petebatur, bonum erat, ſalus *filii? Non*, vt vſque ad ſenectutem ſimul maneret cum parente? Hei mihi, à quanta ſpe décidi? pro qualibus qualia vidi? Sed ô martyr Chriſti, vel mihi filium redde ſuperſtitem, ſicut Eliſeus Sunamitidi: vel nè mihi mortem inuideas vtilem: ſed quæ tam infeliciter peperi & alui, fac me etiam interire cum filio. Interìm autem dum Cleopatra filium acerbè defleret, & eos, qui aderant, moueret vt & eius caſus miſererentur, & profundam Dei iudiciorum abyſſum admirarentur, ſomnus illi parùm obrepens, eam fecit quieſcere: & filius ei omninò apparuit cum martyre. Nam & adſtantem videbatur intueri athletam, eius filium ſuo ſinu, tanquàm proprium, complectentem. Amictus autem erat vtriſque pulcherrimus, & ſplendidiſſimus: & coronæ eorum capita ornabãt ſuauiſſimè. Coronarum autem dixiſſes eſſe diuinam quandam, & quæ lingua non poteſt exprimi, pulchritudinem.

Rogat ſibi reſtitui filium. 4. Reg. 4.

Viſio eius matronæ.

Cap. 14.

Videbatur autem martyr dicere: Cur non lætaris, ô mulier, ſed tuus grauis luctus cor tuum afflixit? Num ſum adeò ingratus, vt qui nihil ſenſerim eorum, quæ à te facta ſunt? Num pro ijs non ſum te præclarè remuneratus? Non vides qualem gloriam ſit tuus filius conſecutus? qualis eum circunfulget gratia? Cur non ergò, hac relicta triſtitia, tranſis ad animi tranquillitatem? Sed ſi videtur, tuis oculis magìs appropinquet filius. & eum diligenter contemplare, vt ipſa quoquè rectè intelligas, quomodò is ſe habeat. Sic dixit, & viſus eſt vocare puerum: Accede, ô puer, ad matrem, vt cùm ea viderit, quomodò te habeas, tu eius multas conſoleris lachrymas. Puer autem magìs adhærebat martyri, nolens eum omninò relinquere, nec volens omninò venire ad matrem: Sed, Abi, mater mea, abi, dicebat reſiſtens: apud te mane, & minimè te dedas his luctibus. Mâlle enim vitam veſtram, quàm hanc mortem, æquè abſurdum exiſtimo, atquè dolorem præferre voluptati, quæ nõ deſinit, & vitam breuem, & quæ eſt ad tempus, æuo ſempiterno. Hæc cùm mater audiuiſſet à filio, & eſſet velutì oblita lamentationum, vt ipſa quoquè aſſumeretur ad filium, & ex ijs, quæ cerne-

Sancti non ignorãt res hominum.

Videt gloriam filij ſui mater.

cernebantur,acciperet conſolationem, vehementer rogabat martyrem. Ille autem ſuadebat, vt magis eam viam ſequeretur, quæ ducit ad ſalutem. Tandèm autem, data pace, abijt ille cum puero ad ſuam habitationem: & vterque diſceſſit ab illius oculis.

Illa autẽ ſtatim experrecta,& ad ſe reuerſa,quantam ob martyris & filij aduentum aſſecuta eſſet animi trãquillitatem ac lętitiam,narrauit ijs,qui aderant. Omnium autem animos inuaſit admiratio ob admirabilẽ, & quæ opinionem ſuperabat, narrationem.Deindè cùm filij ſui deſiderabile illud corpuſculum beata illa ſplendidè vnxiſſet,& compoſuiſſet, id commendat martyri, tota nocte cum conſanguineis, & ijs, qui ad eam attinebant,faciens gratiarumactionem.Deindè etiam cùm myſticum curâſſet peragendum ſacrificium,in quo eam oportebat initiari, ad lautam inuitat cœnam eos,qui ſacrorum hymnorum fuerant cum ea participes.Deindè cùm ſic mundum valere iuſſiſſet,& in theſauros,qui non poſſunt eripi,in pauperum, inquam,ventres,omnes ſuas contuliſſet diuitias, & ſe tenui induiſſet tunica, ſepulcro miniſtrabat martyris: & ſic ieiunijs vacãs & orationibus,internum tantùm purgabat hominem, vt ſingulis Dominicis ei martyr appareret cum filio in eodem, in quo priùs, amictu, eius dolorem conſolantes. Septimo autem anno ſuæ in melius vitę mutationis,cùm plena eſſet diebus ſpiritûs, in pace pacis quidem Deo ſpiritum, corpus autem commendat filio,vt quos vna habebat domus, eos etiam vnus cõderet loculus,& ne ipſe quidem amborum puluis diſiungeretur. Cum quibus det quoquè nobis Deus eſſe partis eorum, qui ſeruantur, & videre regionem viuentium: Quoniam ipſum decet omnis gloria,& adoratio in ſecula ſeculorum,Amen.

Cap 14. Dolor matronæ mutatur in gaudium.

Mira eius conuerſio & pietas.

Felix obitus eius.

VITA SANCTI AQVILINI EPISCOPI EBROICENSIS, SCRIPTA AD AVDOENVM. EST HISTORIA grauis, ſed Codices MS. nomen Authoris non habent. Stylum F. Laur. Surius paſſim nonnihil correxit.

PRAEFATIO AVTHORIS.

IN corpore noſtræ congregationis honeſto valdè & vtili membrõ domino Audoëno, inter cæteros penè vltimus frater. N.quicquid cælo dignum mens ſana in Domino arbitratur. Si quis in ouium grege poſitus,lanam à capris petat, is ſanè aut ignorat quid habeat,aut alteri eius inopiam neſcienti illam prodere conatur.Ità tua dilectio,dum me ad opus inuitat,quod virium mearum excedit facultatem, aut neſcit ipſa, in quanta doctiſſimorum hominum frequentia verſetur, aut imperitiam meam mihi ob oculos ſtatuere vult. Porrò autem non ignoras, non eſſe ſpecioſam laudem Dei in ore peccatoris, & eum qui ſoluit & docet vnum ex mandatis,in præſenti cælorum regno minimum vocari, in futuro autem nullum prorsùs locum habiturum.Cuius enim vita deſpicitur,quid reſtat,niſì vt & prædicatio hìc contemnatur, & præuaricatrix conuerſatio illic puniatur, vbì non arbor ex folijs, ſed è fructu æſtimabitur? Indè igitur mihi animus quippiam ſcriptitandi deſit & deficit, etiamſì videatur non abeſſe facultas, quòd dum bona aliorum prædicare volo, meipſum accuſo, vtpotè in quo nihil prædicandæ virtutis reperiam. Indè etiam ignauia quædam ſubrepit, qua libet ſilere potiùs, quàm aliquid dicere, vndè ego prior pudore afficiar,qui alijs viam oſtendere nitor: egoipſe in foueam cadam, qui alijs lucernam præfero: ego maneam in tenebris, nihilque eius claritatis in me habens, ferar per præcipitia, dum alijs ducem exhibere me volo. Benè enim dicere, & viuere non benè, quid aliud eſt, quàm ſuo ſe enſe iugulare? Longè ergò præſtabilius mihi eſt intrà ſilentium me tenere, & in meo tuguriolo priuatam celare paupertatem, quàm oris aperto oſtio alienas prædicare diuitias, & propriam inopiam detegere, dum ingenij tenuitas ipſo ſermone proditur, & vitæ ratio qualicunque linguæ prædicatione diſcuſſa, à ſua ſententia diſcrepare ſentitur. Sed fortaſsè dices omninò obtemperandum mihi eſſe, nec quicquam prodeſſe hanc verecundiam, ex qua taciturnitatis inertia proficiſcatur: cùm præſtet à ſeipſo quempiam iudicari, & ſua ipſius voce obiurgatum, torporis ſomnum diſcutere, quàm ſub ſilentij

Eccl. 15. Matth. 5.

Docere & ſecùs viuerẽ eſt ſuo ſe enſe iugulare.

vmbra ſtertendo, nec de virtutibus alienis dicere, nec de proprijs obtinendis meditari. Fit enim plerunquè, vt cùm ille, qui laude dignus non eſt, laude & prædicatione effert, quod ipſe non habet, ſeſe contra ſe erigat, pudeatque diutiùs ſupinum iacere in illis, in quibus hactenùs iacuerit, incipiatque dare operam, vt idoneus laudator & encomiaſtes fiat, ſuisque dictis & adhortationibus primus ipſe obtemperet. Forſitan etiam illud addes, ſeruum, qui talentum Domini ſui in terram abſcondat, non immeritò eum cenſendum eſſe, qui ingenium literarum ſtudijs & cognitioni ſemèl applicatum, qua, ſi vellet, poſſet ad cæleſtia ſuſtolli, diſcuſſisque paleis, grana amplecti, & eadem piæ operationis ſtudio molere, terrenis occupationibus, curis & commodis immergat. Vndè etiam me excuſare non poſſum, qui cùm ſcripturis diuinis vacare deberem, crebrò alijs operibus occupo tempus mihi commodatum, potiùs quàm lectionibus ſanctis. Quod quidem tum ex ea, quam diximus, ignauia proficiſcitur, vt qualibèt potiùs non alta inquirendo progredi libeat, quàm ampliùs onerari ſcientia veritatis: tum ex infirmitate carnis, quæ me perpetuò affligens, cogit eiuſmodi amplecti opera, vt vtcunquè ægritudinis moleſtiam ferendo viuam, & ocium animæ inimicum euitem. Quin & illud forſan adiungere voles, ineptam verecundiæ ſpeciem videri, ſi homo inops aliena domo vti erubeſcat, donèc poſſit habere propriam: atque ità non poſſe abſurdum cenſeri à ſapientibus, ſi tantiſpèr ego immorer alienis prædicandis virtutibus, donèc proprias adipiſcar: quemadmodùm pueri ſolent tandiù maternis pedibus prouehi, quouſquè ſuis poſſint cōſiſtere. Ad extremùm, ſi ſic neceſsè ſit, obedientiæ fraternæ titulum oppones, eaque omnes excuſationum mearum ſepies vias, nec vllum relinques, per quod elabi liceat, foramen. Quod quidem ſi facturus es, quid mihi conferre poſſit ad obiecta reſpondere? Tuis igitur precibus obſecundans, opus aggrediar, faciamque quod beatus Legiſlator noſter etiam de grauibus & impoſſibilibus imperijs ſiue iuſſis præſcribit, ingrediarque pelagus conſcribendæ vitæ ſancti Aquilini. Tu interìm id impetra precibus tuis, vt poſſim attingere litus, ad quod tendo, adiutus meritorum eius ſuffragijs, de quo acturi ſumus.

Matth. 25.

S. Benedictum dicit.

VITA.

19. Octobr. Cap. 1.

Sanctorum exēpla quid conferãt.

ETIAMNVM omnipotens Deus antiqua declarans miracula, non ceſſat multis tum corporalibus, tum ſpiritalibus ſignis & documentis teſtatum efficere, quàm immenſa erga nos ſit bonitas ſua. Vt enim animorum noſtrorum pellat faſtidium, varia nobis propoſuit virtutum pharmaca, vt ex tam multiuarijs ſpeciebus aliquam tollat, qui malè habet, & ſuæ infirmitati accommodum indè remedium adhibeat: vtì vel hoc, vel illo virtutis exemplo inflammetur, quiſquis ab Aquilonis frigida regione ad ſanctiſpiritûs Auſtrum ſe transferre cōcupiſcit. Hinc adeò in huius vitæ nocte tot nobis ſpiritalia oriuntur ſidera, quot præclara ſanctorum geſta nobis proponuntur diuerſis illorum ſolennibus ferijs, toto anno opportunè diſtinctis, vt alia recedente, ità alia ſuccedat, quemadmodùm ſtellæ fixæ & inerrantes, diuinitùs inſtituta oriendi & occidendi viciſſitudine, aliæ alias conſequuntur. Legimus columnam ignis & nubis anteceſſiſſe, cùm populus Iſraeliticus mare tranſiturus, ab Aegypto proficiſceretur, & primum phaſe felici initio dedicaret. quod quidem ſi recta nobiſcum via reputemus, etiam nunc fieri videmus. Quid enim aliud eſt, modò ſanctorum martyrum, modò beatorum confeſſorum pia celebrare natalitia, nisì ſequi columnam ignis & nubis, ad tranſmittendum huius ſeculi pelagus, tanquàm alterum quoddam rubrum mare: vt & ab illis accendamur, quorum ſanguine iter noſtrum rutilare videmus: & ab iſtis irrigemur, quorum doctrinis huius mundi æſtum nobis temperare debemus? Et nè nos conſecuturos deſperemus, quod illos iam adeptos legimus, non ſolùm triumphos virginum audimus, ſed etiam promuntur nobis viduarum & coniugatorum palmæ: neq; id ex antiquis duntaxàt, ſed etiam modernis temporibus, vtì nè vllo torpore deprimi nos ſinamus, qui tot remedijs erigimur.

Exod. 13.

Nota de ferijs martyrū & confeſſorum.

En

Cap. 2. S. Aquilinus ex marito fit Epiſcopus.

En beatiſſimus confeſſor Domini, & Ebroicenſis vrbis Epiſcopus Aquilinus, nobis imirandus exhibetur, qui de coniugij extremitate ſublatus, & ad pontificiæ celſitudinis gradum ſublimatus, primùm ex Aegypto carnalis copulæ in deſertum vidualis pudicitiæ, ac deindè per Iordanem Epiſcopalis gratiæ, in æternæ promiſſionis terram ingreſſus eſt. Cui ipſum ſuum vocabulum quoddam videtur perhibere teſtimonium, quòd ſolem iuſtitiæ immota animi acie contemplatus, eius amore pennas mutârit, & inſtàr aquilæ inſtauratus, nouitatem vitæ in ſanctitate & iuſtitia & veritate ſuſceperit. Nam quaſi carnis quadam vetuſtate incuruus incedere videbatur, cùm adhuc carnali coniugio deditus eſſet. Sed pennas in ſuperiora ſe transferendo mutauit, quandò amorem coniugis, æternitatis permutauit amore: & filijs carnis filios ſpirituales anteponens, ex ſe defecit, vt in Deo proficeret.

Cap. 3. Patria eius.

Fuit ille Baiocenſi ciuitate ortus, parentum nobilitate clarus, ſed morum dignitate illuſtrior, antiqua inſignia nouis virtutum ornamentis obſcurans. Cumque ſacris literis inſtitutus, & ſummo ſtudio enutritus eſſet, pluuiamque ſuo tempore effundendam ceu nubes matutina collegiſſet, tranſmiſſis adoleſcentiæ ſpatijs, ad iuuentutem pertigit: in qua pueritiæ marceſcentibus floribus, humanæ probitatis & virtutum ſolent prodire fructus, & ad maturitatem ſegetes propinquare. Quæritur ei vxor, nobilitati eius congrua: inuenitur, ducitur, nuptiali celebritate coniungitur: proles terrena primùm gignitur, vt poſtmodùm cæleſtis procreetur. Sentitur carnalis amor, vt eo propudiato, ſpiritalis feruentiùs ſentiatur: quemadmodùm pueri cibo ſolido guſtato, vbera reſpuunt. Enimuerò & proximi dilectio, quæ præcedit, diuini amoris, qui præcellit dignitate, licèt ordine ſequatur, nutrix eſſe ſolet. ſi tamen dilectio eſt dicenda, quæ carnaliter exhibetur. Altiori enim intellectu, nec ſeipſum, nec proximum tanquàm ſeipſum diligit, qui Deum diligere, ſeque in Deo amare neſcit. At tamen iuxta quendam modum, diſcit vnuſquiſque in proximo, quid debeat Deo: & ſicut ſeruus maior natu, domini adhuc paruuli pædagogus efficitur: ità fraternus amor, creatoris nutrit amorem. Aquilinus igitur poſt vnius ſponſæ copulam, multarum animarum ſtrenuā curam quandoquè ſuſcepturus, & Chriſti vices impleturus, diſcit in coniuge, quam fidem, præſul olim effectus, Eccleſiæ ſibi coniungendæ præſtare debeat.

Ducit vxorem, nobilis nobilé.

Cap. 4. A Clodoueo Rege cū alijs mittitur ad barbaros profligandos.

Intereà accitus à Clodoueo Rege, qui ea tempeſtate rerum potiebatur, cum cæteris vrbium præfectis aduersùm barbaros, qui in extremis regni Francorum finibus cœperant efferatis animis inſoleſcere, proficiſcitur, & antequàm ſpiritale contra ſpiritales nequitias bellum ſuſcipiat, hoſtium viſibilium pugnis & victorijs exercetur. Exacto indè triennio & menſibus ſex, omnibus facta eſt domum redeundi poteſtas. Eius autem pia coniunx dum abeſſet ille, non ceſſauit à precibus, intantùm ſolicita pro reditu eius, vt etiam votum Domino nuncupârit pro illo, quod tamen quodammodò videretur eſſe contra illum: putà ſi Dominus ſaluum & incolumem illum reduceret, ſe toto anno cum illo continenter victuram, de eius conſenſu vſqueadeò nihil hæſitans, (quippè quæ eius pudicitiam ſatis compertam haberet) vt etiam ſine illo promittere non dubitârit, quod non niſi illo conſentiente exequi poſſet. Vbi ergò optatum eius reditum cognouit, non potuit continere ſeſe, quin ei obuiàm procederet, & animi ſui gaudium anteuerteret. Aſſumpta igitur familia & cōmeatu, qui tantæ rei congrueret, vſqueadeò accelerauit iter, vt Carnotum veniens, marito prior adfuerit, cumque in alienæ ciuitatis hoſpitio, perindè atquè in ſua domo exceperit. Ibì tum ſe mutuis ſtringentes amplexibus, pariter admirabantur, Aquilinus coniugis pudicitiam & amoris integritatem, coniunx Aquilini ſynceritatem. Amor enim caſtus & pudicitia, compulerant coniugem, vt reditum eius præueniens, priùs eum videre feſtinaret, quàm domum reuerſus eſſet: cùm ſoleant infideles & impudicæ fœminæ redeuntium maritorum reformidare potiùs & horrere, quàm appetere, conſpectum. Deniquè ſolenni illo congratulandi peracto officio, & colloquendi expleto vel temperato deſiderio, corpora reficiuntur. Deindè familia, noctis inuitante ſilentio, abit cubitum, felices coniuges remanent in ſecreto cubiculo, vbì erant arcana explicanda conſilia, quæ abſente Aquilino pudica vxor eius non ſine ſancti ſpiritùs gratia conceperat.

Votū coniugis eius.

Ecce quàm fuerit caſt' amor in cōiugibus iſtis.

Cap. 5. Vxor ei indicat, quid promiſerit.

Cernens autem illa oblatam ſibi familiaris colloquij opportunitatem: Amantiſſime coniunx, inquit, quæſo te, nè me arguas temeritatis, nè grauiter feras quod feci, ſi cognoueris me id feciſſe zelo amoris tui. Timens enim, nè te ſemper carerem, ſi ac-

ſi accideret tibi quod nollem, mâlui Deo promittere, quòd anno vno à te præſente abſtinerem, tuque interim coniugij oblectamenta ſuſpēderes, quàm te è medio ſublato, perpetua viduitate afflicta diſcerem vel inuita, quod ſponte non didiciſſem. Qua in re ſi quid videor egiſſe inconſultè, tua me charitas compulit, vt de te mihi pollicerer id quod pollicita ſum: nec eò me impulit propria temeritas, ſed de tuo conſenſu nihil ambigens, tametsì eum ignorabam, illud voui, quod de mea mihi voluntate conſtabat. His auditis, Aquilinus quidnā ageret, aut quo pacto vicem redderet mulieri de ſui mariti ſalute tam benè merenti? Non ille arguendam exiſtimabat, quam ſe ipſo fideliorem ſibi experiebatur, idque pro ſua incolumitate promiſiſſe ſentiebat, quod ipſe optârat, tametsì non promiſerat. Gratias igitur agit omnipotenti Deo, qui talem ipſi dediſſet coniugem, quæ caſtitatem, quam ipſe animi ſtudio iam complexus eſſet, licèt id verbis nondùm expoſuiſſet, voluntaria deuotione offerret, cùm ſibi vix promittere auſus eſſet, eam etiam rogatā id facturam fuiſſe. Miratur ergò Dei famulus ſuū in fœmina pectus: miratur ſe ab vxore præuentum, non potuiſſe primas ſibi vendicare in ipſa virtute, qui prior eſſet conditione virili, & prior etiam eſſe putaretur deſiderio caſtitatis, niſi poſterior inuentus eſſet conceptæ voluntatis ſignificatione & enunciatione. Tu, inquit, chariſſima, me dicendo anteuertiſti, quem deſiderando anteuertere non potuiſti. Hoc enim eſt, quod equidē iampridèm peroptaui, ſed celaui interim, tempus opportunum ſuſtinens, quo tuum mihi aſſenſum conciliarem. Ità nimirùm terram pectoris tui, quam ego colere volebam, diuinitùs cultam & complutam video, multumq; lætor, & ſummo cultori gratias ago. Vnum tantùm adijcere volo, quod à te ſentio prætermiſſum, & tamē puto neceſſarium, Tu annuam promiſiſti continentiam, ego opto & polliceor perpetuam, vt pariter non annuam, ſed ſempiternam poſſimus coronam adipiſci. Confido autē eum, qui omni habenti, nempe bonam voluntatem, etiam facultatem dandam pollicetur, nobis affectum pudicitiæ perſeuerantem præbiturum: vt addatur gratia gratiæ, ſicut additur promiſſio promiſſioni. Hæc cùm ille dixit, coniunx gratiſſimo animo aſſenſit. O beatam copulam, in qua carnalis affectio abijt in ſpiritalem æmulationem, & terrena cōiunctio in cæleſte commercium: vt qui hactenùs fuiſſent in carne vna, deincèps vna eſſent anima, & ſocij corruptionis, fierent æternitatis conſortes. Diuiduntur ergò corpora, corda ſociantur: iugum contagionis excutitur, ſuſcipitur iugum ſanctitatis. Nox illa in diem conuerſa, ſpiritalibus conſultationibus tranſacta eſt, carnique renunciatum, & ſpiritui facta profeſſio atque mancipatio: felixque copula diſſoluta, & felicior inita eſt.

Vide ꝓpoſitū continentiæ in matrimonio.

Perpetuam S. Aquilin⁹ ꝓmittit cōtinentiam.

Idem facit ei⁹ cōiunx.

Cap. 6.

Inſequenti die ſuſcepto itinere domum reuertūtur, ingens omnium lætitia exiſtit, & tanto viro, poſtliminiò redeunti, debita pręſtatur gratulatio. Manent Aquilinus & coniunx ſub vno tecto, animis coniuncti, carnali conſortio ſeparati. Impendunt ſua poſt ſe, & vt perfectum ſit caſtitatis ſacrificium, elargiuntur res ſuas pauperibus, vt tranſeat in holocauſtum. Magna fuit prior charitas, ſed maior poſterior, quę priorem ſuperauit, & vt mors corpus occidit, ità carnalia deſideria in animis eorum extinxit & interemit. ſiquidem conſentaneum id erat, vt plùs ſe ſpiritu diligerent, quàm carne dilexiſſent, qui illo flagrabant igne, quem Dominus miſit in terram, & voluit vehementer accendi. Indè adeò factum eſt, vt nemo hanc in eis perciperet dexteræ excelſi mutationem, cunctis vidētibus formam priſtinæ conuerſationis, & argumenta conſuetæ ſocietatis ex vnius tecti habitatione colligentibus. Sicque theſaurus ille ſoli Deo notus, furibus manebat occultus. Videres tamen ſub habitu vetuſto opus nouum, & ſub ſeculari tegumento ſigna euidentiſſima gratiæ ſpecialis. Enimuerò par illud innoxiæ conſuetudinis & conuictûs certatim feruebat ſtudio pietatis, ità vt non immeritò admirari poſſes, quomodò ſic illi repentè mutati eſſent, vt qui vultus eorum contemplaretur, ipſos agnoſceret: qui facta inſpiceret, alios exiſtimaret. Deniquè adeò illi corpora ſua ieiunijs & vigilijs exarabant, animas eleemoſynis recreabant, vt ipſis quoquè monachis & crucis habitum gerentibus nihil eos cedere putares. Ità enim hoſpitibus miniſtrare, & in eis Chriſto cum omni humilitate ſeruire conſpiceres, vt domum illam potiùs xenodochium diceres, quàm aliud quippiam: atque interim tamen in laico habitu degere eos pariter, acsì etiamnùm carnali inter ſe conſuetudine vterentur. Ecquis verò vel meliores cœnobitas quæreret, ſi caſtitatis eum ſecretum non lateret? Sed hic erat modius, ſub quo ardentes lucernæ deliteſcebant, putà veſtes ſeculares, quibus vtebantur, & humanas à ſe laudes

Elargiūtur ſua pauperibus.

Luc. 12.

Ieiunijs & vigilijs ſe macerant.

Magna eorum hoſpitalitas.

laudes repellebant. Verumenimuerò qui eos diutiùs latére noluit, occaſionem obtulit, qua amator latibuli Aquilinus ſuper candelabrum poneretur, ſicque videretur ab omnibus, cunctiſque ſpectandus & imitandus proponeretur.

Cap 7. Aeterno Epiſcopo Ebroicenſi ſuccedit Aquilinus.

Beato nanque Aeterno, Ebroicenſis vrbis Epiſcopo, ex hac luce ad æternã tranſlato, vt re ipſa eſſet, quod verbo hactenùs dicebatur: totius Cleri & populi animi diuinitùs inflãmantur, vt Aquilinus ille occultus Dei ſeruus, qui ſe abſcondens, proximis negabat exemplar pietatis, ei ſubſtituatur. Non ibì vna vox, aut vnius partis perſonuit acclamatio, ſed diuerſarum vocum generalis electio adeò inter ſe pulchrè conſenſit & conſpirauit, vt nulli eſſet ambiguum, quod vulgus peteret, id & inſpirari & imperari diuinitùs. Nec quæſitum eſt ab electo, quid ipſi videretur: quandoquidem qui latére didicerat, Chriſtoque cõtentus eſſe decreuerat, apparére vtiquè nollet, ſi quis eius conſenſum requireret. Sed rapitur ab omnibus & trahitur, quasì non ſuus deincèps futurus, ſed communiter omnium. Primoque fit clericus: indè gradatìm promotus, ad Epiſcopale cacumen euehitur, vt totius Ebroicenſis Eccleſiæ domum gubernet, & curam paſtoralem ei impendat, qui ſuæ domui tam præclarè præfuerat, vt manens in ſeculo, etiam in ipſo matrimonio iam mortuus eſſet mundo, & viueret Chriſto: qui vxori coniunctus ſpiritu, carne diſiunctus, aſſueuiſſet ſpiritales procreare filios, & è vetuſtis vtribus nouum vinum depromere: id eſt, ſub vetuſtatis velamine nouum pietatis exhibere guſtum.

Eccè ordinis gradus ſemper in eccleſia ſeruatos fuiſſe

Cap. 8. A populo peramanter accipitur.

Cumque ordinatus, & tanti ſacerdotij Apoſtolica benedictione conſecratus eſſet, quod ei difficile non erat, vxorem mutauit, eamque quam iuſſus erat, ſibi deſpondit, qui cum illa ſine illa viuere didicerat, quam etiam retinendo reliquerat. Extitit verò in plebe mira exultatio, tamque iucunda eius aduentantis exceptio, cunctis ei obuiàm procedentibus, & eius laudes conſonis vocibus celebrantibus: vt nulli dubium foret ignem illum è cælo miſſum, qui in tot cordibus iſthoc excitârat incendium, vt tam generalis & concors, nullo diſcrepante, omnium concentus fieret, vbì Aquilinus in ſua ſede collocandus adueniret. Suſcepto autem non coruino hiatu, ſed columbina ſimplicitate, ſacerdotio, iam apertè vxor vertitur in ſororem: in quam etiam antè tranſierat, ſed occultè. Nec amoris caſti ardor extinguitur, immò verò geminatur: tum quia pudicitia immobilis in promoto permanet, tum quia fœcunditas ſpiritalis multiplicata, ad vtriuſque coronam referenda eſt, ſicut & huius fœcunditatis cauſa promiſſa caſtimonia. Communis quippè vtriuſque eſt vtilitas, vtì etiam ſacri conceptio propoſiti communis fuit: quę cùm centuplicem protulerit fructum, ab vno patre tot filijs adoptatis, diligit ſoror tantæ benedictionis fratrem, per quem tantæ augmentationis conſors efficitur, cuiuſque manibus gratia ſacerdotali perunctis, tam ipſa, quàm tota, cuius eſt membrum, Eccleſia Ebroicenſis benedicitur & expiatur. Videt enim factum eum ſequeſtrum & aduocatum populi totius, atque ad Deum quendam internuncium, qui fuerat quondàm ipſius vnius maritus. Videt in tam multos ramos diffuſam arborem, quæ ſucciſa videbatur, quandò ab eius connubio auulſus, atque ea re quasì truncus ille cernębatur. Neque verò illa ſic diligens, minùs amatur: quandò flamma charitatis, licèt tam multas in partes diſtracta eſſet, non tamen illic imminuta eſt, vbì nata & vndè propagata fuit: immò potiùs tanto feruet magìs, quanto fit auctior.

Vxorẽ mutat palàm in ſororem, quod clàm antè fecerat.

Cap. 9.

Iam verò qui etiam antè, quàm paſtor eſſet, vigilare conſueuerat, gregis cura ſuſcepta ſpeculator effectus, prolixiùs vigilabat. atque in preces incumbens, contemplationi dabat operam: vt tantùm ſanctitate creſceret, quantùm creuerat dignitate: talemq; ſe opere præberet, qualis & quàm nouus & perſpicax ex ſuo nomine deſignabatur. Atque vt liberiùs poſſet contemplationi vacare, & pro peccatoribus, mundi huius tumultibus deditis, Dominum deprecari, non longè à muro ciuitatis, ab eccleſia verò cẽtum paſſuum ſpatio diſtantem elegit cellam, in portæ Rhotomagenſis regione ſitam: ibique ſecretum, quod propter paſtoralis curæ inquietudines amiſerat, repetens, animarum cauſas & negocia tanto curabat meliùs, quanto plùs corporum declinabat: magìs proficiens in ijs, quæ ad populi cauſas attinerent, orando, quàm poſſet concionando. Eſt enim hoc peculiare electis, ſemper optare ſecretum, quemadmodùm reproborũ eſt appetere turbas & tumultus. Illi enim mundum, quem non diligunt, nec videre volentes, vſqueadeò Chriſti vultum ſitiunt, vt mortalitatis vincula, quibus ſe ſentiũt obligatos, perrumpere cupiant: & quia non poſſunt ſemper animi obtutus in ſuperna defigere propter corporis imbecillitatem, ad ſeipſos non ſine

Cellam ſolitarius inhabitat.

Diſcrimen inter bonos & malos.

animi

animi dolore redeant, atque mundum hunc,quem propemodùm euaſiſſent,ſi in illà claritate perſiſtere potuiſſent, adſpiciant inuiti. Iſti verò ſemper videre cupiunt,quod nolunt deſerere: atque ea cauſa ſi ſint extra hominum frequentiam, eam inquirunt, vt ſemper adſint res vanæ, quibus ſuos oculos oblectent: qui cùm intùs tenebroſi & obſcuri ſint,nullam aliam nôrunt lucem præter eam,quam forìs ſpectant. Sed Aquilinus verus Iſraëlita, potiùs anachoreta effici cupiens, quàm inſtàr vilis margaritæ iacere in ſterquilinio,ſecretum petijt oratorium,ibique latitans,Epiſcopalis frequentiæ ſtrepitus vitauit: eo veriùs Epiſcopus, quo minùs frequentatus ab hominibus, & cæleſtibus magìs adiunctus. Ibì lectio & oratio viciſsìm ſibi ſuccedentes, ſine intermiſſione continuabantur: ibì pſalmorum & canticorum ſpiritalium reſonabat melodia, ſanctiſpiritûs gratiam adducens. Ibì non abrupto ab Eccleſiæ ſuæ corpore, ſed retorto ad pennulas capite, columbina illa anima immolans, pro ſanguine lachrymarum imbres fundebat, non ſine gemitu exprimens deſiderium, quo cupiebat, nè incolatus eius prolongaretur: ſed breuiato exilio, aperiretur ei aditus in patriam cæleſtem.

Vacat orationibus,ſacris lectionib⁹,ac aliorum piorū operum exercitijs.

Cap. 10. Putas'ne autem lecti illum mollitiem illic conſectatum, aut aliud ſibi voluiſſe, in quo cubaret, ſubſternere, præter nudum pauimentum? Carnales paſtores, vt ſeſe vberiùs paſcant, ipſa ſua refectione paſcendis ouibus Chriſti ſe prouidere ſimulant, & perindè acsì in domibus Regum ſint, mollibus ſe veſtiunt, nè alij nudi remaneant, qui meliùs in ſpiritu tegerentur. Si ſunt paſtores, minùs precioſis, magiſque religioſis veſtibus operiantur. Sed aiunt laborem ſe ferre non poſſe, niſì ſic reficiantur & induantur. Verùm dum neceſſitati conſulere ſe fingunt, conſulunt voluptati, & indulgent ſuperfluitati: non vtiquè imitantes veſtigia magni illius Martini Turonenſis, aut Germani Antiſſiodorenſis: qui non pro diurna, ſed pro æterna mercede militantes, pauerunt gregem Chriſti ieiunijs,vigilijs & laboribus ſuis, vt eorum exemplo diſceret eò redire ieiunando, vndè in primo parente éxcidit manducando. Nemo enim ſic inuitat concionando, quantùm faciendo: nec benè ieiunia ſuggerit,qui ſub quocunque prætextu epulis vacat. Quod ſanè cauens Aquilinus, abſtinendo & vigilando meliùs paſcebat ſubditos, quàm ſi abſtinētiam illis prædicans, ipſe epularetur: alijsque mortificandæ carnis aſperitatem commendans, ipſe molliter & delicatè viueret.

Lectus eius nudū pauimentum.

Diſcrimen bonorum & malorū paſtorum.

Cap. 11. Legitimum ergò ille Chriſto teſtimonium perhibuit, & Chriſtus illi quoquè reddidit teſtimonium. Sicut enim ille quos poterat, intùs illuminabat, curabat, erigebat: ità Chriſtus ei præſtitit gratiam & facultatem etiam extrinſecùs illuminandi, ſanandi & erigendi: adeò vt Crucis ſigno liberaret, quos per eam liberandos prædicabat: nec vlla corporalis infirmitas eius precibus reſiſteret,qui ſuis exemplis & doctrina ſpiritales ægritudines depellebat. Cur enim Chriſtus ei argentum negaret,cui largiebatur aurum? Cui animorum curandorum gratiam contulerat, cur corporum non conferret, quorum & facilior eſt medicina, & iactura minor? Immò per euidentia,quæ præſtabat, munera, latentia in eo chariſmata & cōfirmabat,& declarabat. Sed vir Domini in cunctis, quæ per eum Chriſtus efficiebat, ſuî cuſtodiam non omittens, intantùm timebat, vbì meritò timor adhibendus erat, vt illic etiam plerunquè trepidaret, vbì non erat timor. Eam ob rem ſemper Dominum precabatur, vt feneſtras corporis ſui aut obſtrueret, aut cuſtodiret, nè per eas noxia irreperet concupiſcentia, cum qua mors ſolet ingredi. Mâlle enim ſe teſtabatur orbatum luminibus intrare in regnum Dei, quàm illis integris mitti in gehennam. Eius verò precibus annuens is, qui omnes in ſuo nomine, hoc eſt, veram ſalutem ſuam petentes exaudit, exteriores capitis eius feneſtras, lucis miniſtras, qua pietate rogatus eſt, clauſit: ſed cumulatiùs cordis oculos aperiens, multiplici fœnore lucis externæ orbitatem compenſauit. Ità enim ſine oculorum adminiculo ad eccleſiam veniebat, acsì illis planè integris viam cerneret,quam calcabat. Immò etiam hocipſo,quòd lumen nocturnis horis non requirebat, ſicut faceret, ſi videret,expeditiùs pergebat: & mirandum in modum ſe gerebat, vt nulli dubium relinqueret, quin Angelo lucis ductore vteretur. Securè itaque & miſericorditer ei, vt erat rogatus, immiſit oculorum cæcitatem, qui & videbat promptæ mentis eius ſynceritatem,& præuidebat duplicandam illi eam, quam amiſſurus erat, claritatem. Ità ergò qui cæcis reddebat lumen, ipſe cæcitatem patiebatur, non minùs de ſe exauditus nè videret, quàm de alijs, vt viderent. Quid enim caligo exterior ſenſui peruigili & in diuinis perſpicaci officie-

Signo Crucis morbos pellit.

Iohan.14.

Orbatur oculorū lumine,vt petierat.

officiebat? quæ etsì mundi ſpeciem ei ſubduceret, certè Chriſti vultum non ſubducebat: quinpotiùs tanto plùs conferebat, quanto magìs viſibilium rerum formas excludebat.

Porrò autẽ vir beatus, ſedulus erat cuſtos innocentiæ, amator continentiæ, cultor ſobrietatis, cupiditatis hoſtis, obtrectationis inimicus, perſecutor improbitatis: quas ad res multùm ei cæcitas corporis conferebat: ſicut ad populum paterna pietate admonendum & exhortandum, paſtoralique diligentia cuſtodiendum, nihil impedimenti afferebat. Non enim ſegniùs vel orabat, vel vigilabat, vel minùs ad populum concionabatur: immò tanto feruentiùs in Chriſto, cæleſtia meditabatur & tractabat, quanto à terrenis ſenſibus minus ponderis percipiens, ea ex parte liberior erat, qua homo terrenus procliuiùs & propenſiùs peccat: atque ibì acutiùs cernere cœperat, vbì pars hominis excellentior habetur, atque vbì ad ſuperna obtutus dirigitur, vt diuina claritas conſpiciatur. Itaque quanto expeditiùs eò tendens, de ipſo luminis potabat fonte, tanto ſplendidiores pro concione radios ad inferiora vibrabat, eoque ſuauiores ſuis in exhortationibus promebat ſermones, quòd eos potiùs ab ipſa veritate, quàm à veritatis teſtibus, putà libris, quos legere non poterat, hauriret. nec verba eius cadebant in terram: quippè quem perſpicua attollebat virtus, quam in morbis omnibus curandis exhibebat. Cap 12. Catalogus virtutu ei⁹. Docet populũ etiam lumine orbatus.

Tandèm bonorum operum, ſanctarumque inſtitutionum pijs exercitijs comprobatus, refocillandorum pauperum ſtudijs elimatus, optatæ cæcitatis medicinali cauterio ab omni mundanæ vanitatis ſorde purgatus, cùm duos & quadraginta annos, tanquàm manſiones totidem vſque ad Iordanem ſuæ euocationis exegiſſet, vbi iam tranſiturus erat ad patriam ſemper optatam, Chriſto reddidit illibatum & incontaminatum ſpiritum, illi ſemper inhæſurum, illamque ſine dubio vocem exultationis & benedictionis auditurum, quam meruerat ſeruus bonus & fidelis, qui talentum à Domino acceptum, tam multiplici auctum lucro redderet ità, vt integram Eccleſiæ vnius cuſtodiam Domino ſuo conſignaret, totque parœciæ ſuæ populos, tam verbo conceptos, quàm exemplis ſuis editos, quot carnis ſuæ filios habere non potuiſſet, ſummo paſtori præſentaret. Lætatus eſt certè ille beatus cæleſtium ſpirituum exercitus, olìm quorundam ruina mutilatus, paulatìm multorum acceſſione inſtaurandus: lætatus eſt, inquam, eius aduentu, cuius opera non vnus, ſed permulti peccatores pœnitentiam agentes, cæleſtis patriæ ciuibus ſunt adiuncti. Si enim gaudent illi ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, multo magìs illo lætantur & exultant, per quem non vnus, ſed multi è numero impiorum, ad electorum cõtubernia tranſlati ſunt. Cap. 13. Eſt in Epiſcopatu annis 42. Moritur. Match. 25. Luc. 15.

Verumenimuerò quàm lætati ſunt illi, ad quos beata illa commigrauit anima: tam afflicti & mœrore affecti ſunt ij, à quibus tam bonus, pius, egregiusque paſtor receſſit. Nollẽt enim præmittere patrem filij, ſed potiùs ſubditi à ſuo præmitti paſtore: mâllentque in cælis carere nouo iſto patrocinio, quàm in terris aſſueta conſolatione deſtitui. Porrò cum omni reuerentia ſacerdotum & populi frequentia celebratis exequijs, peractiſque tanto funeri debitis vigilijs, ſepelitur cæleſtis illa margarita in baſilica, quam apud ciuitatis ſuburbium condiderat: atque illic reponitur depoſitum, cui debetur corona iuſtitiæ, donèc reddatur ei à iuſto iudice in illo regenerationis die. Imploramus ergò pietatem tuam, confeſſor beatiſſime & præſul eximie, ſancte Aquiline, vt qui de paucis acceptis multa & magna reddidiſti, illamque ſedem illuſtrâſti, quam rexiſti, id nobis diuinitùs obtinere digneris, vt quod profitemur ordine & inſtituto, id opere exequamur, atque in nouitate vitæ ambulantes, & ſicut aquilæ pennas vitiorum in virtutum mutantes, quemadmodùm habitum mutauimus, illi placere valeamus, qui viuit & regnat per omnia ſecula ſeculorum, Amen. Cap. 14. Mors eius dolet ſubditis. 2. Tim. 4. Precatio ad S. Aquilinũ.

VITA

VITA S. AMABILIS PRESBYTERI ET CONFESSORIS, INCERTO QVIDEM AVTHORE

ſcripta, ſed tamen fide digna. Nos pleriſque locis nonnihil eam contaximus, ſtylumque mutauimus abſque hiſtoriæ detrimento.

PROLOGVS AVTHORIS.

Patriarchæ. Prophetæ. Apoſtoli. Martyres. Cōfeſſores. Philip. 6. Martyres roſis, cōfeſſores lilijs cōparantur. * comparata, habet codex MS. ſed mēdosè, vt apparet.

BEATA ſanctorum vitæ opinio idcircò non abſurdè à Catholicis prædicatur, quòd, vt nouêre ſapientes, diſciplinæ Dei doctrix æterni patris ſapientia hanc vult ad poſterorum tranſmitti notitiam, vt & eorum inflammemur exemplis, & Chriſti benignitate ſociemur gaudijs. Hinc Patriarcharum ſpes nomen obtinuit immortale, Prophetarumq; chorus ſuî memoriam habet ſempiternam, præmio ſuæ fidei gaudens in curia cæleſti: quandoquidem animi obtutus cælo affixêre, vbi nouerāt ſanctos Angelos cum Deo, apud quem vita eſt inconcuſſa, ineffabili iucunditate perfrui. Porrò etiam apicis Apoſtolici fama illuſtris permanet, & latitudo charitatis nobis declaratur: quorum vitam mirificam nobis Chriſtus exemplo eſſe voluit, vt contemplatione rerum ab illis geſtarum ad ipſum amandum incitemur. Eorum prædicatione redemptorem ſuum cognoſcens Eccleſia, ſanctos habet martyres, qui pro eius honore fortiter certârunt, & in confeſſione nominis eius ſanguinem ſuum fuderunt. Eſt deindè etiam ſanctorum confeſſorum ſplēdor mirabilis, qui pleni ſpirituſancto, multis coruſcârunt miraculis, quibus mundus crucifixus fuit, & illi mundo, pari gloria amoris Chriſtum ſequentes, crucemque poſt eum portantes. Vt enim martyres, ità & confeſſores pro Chriſto pati voluērunt: & ij quidem Eccleſiæ lilia, illi roſæ ſunt. E quibus confeſſoribus ſanctum Amabilem, quem vita innocens & miracula crebra commendant, ſumma veneratione proſequi debemus, quippè quem ſacroſanctæ Trinitati placuiſſe fideliter credimus: quem ſicut viuere nō ambigitis, qui hæc legitis: ità ijs, quæ per illum redemptor noſter operatus eſt, fidem adhibete. Alioquì ſatiùs eſſet hæc audire nolle, quàm * comperta non credere: & ſcriptorem reticere, quàm narrare friuola.

VITAE HISTORIA.

Octobr. 19. quo die propria diœceſis natalem ei* celebrat. Cap. 1. S. Amabilis patria. Philip. 3. Pſal. 118. Cant. 1.

SANCTVS Chriſti confeſſor Amabilis magnus in conſpectu omnipotentis Dei futurus, quodam præſagio cœptæ vel augendæ in ipſo ſanctitatis, à totius boni fonte hoc videtur accepiſſe vocabulum: vt animi nobilitate cælitùs hauſta, etiam nomine clarus eſſet, qui generis ingenuitate pollebat. Gemina enim dote author vitę illum ornauit, vt & parentum religioſorum ortu eſſet nobilis, & præclaræ vitæ integritate nobilior. Natus eſt in vico Ricomagenſi, atque illic etiam literis eruditus. Nè qua enim labe ſancti eius mores adſpergerētur, ſi militiæ traditus eſſet, religioſi parentes literarum ſtudijs eum applicârunt. Cœperunt tum in illo creſcere Dei amor & gratia, adeò vt in terris corpore degens, iam cùm Apoſtolo animo in cælis verſaretur. Deſpiciebat enim in parua ætate ineptos puerorum iocos, & cum Pſalmiſta ad Dominum clamabat: *Da mihi intellectum, & ſcrutabor legem tuam, & cuſtodiam illam in toto corde meo.* Explorabat, vt miles ſtrenuus, quibus armis reſiſteret diabolo, nè vllis nequitiæ eius telis à Chriſto ſepararetur, ſi inuicto animo nocte ac die in mandatis eius exequendis non vigilaret. Sic enim amabat Chriſtum, vt nollet ſeparari à Chriſto, clamās cum ſponſa: Trahe me poſt te: curremus in odorem vnguentorum tuorum. Implebat Dominus & Rex ſanctorum in ſeruo ſuo nominis eius ſignificationem, vt eſſet ipſi amabilis, & ab ipſo dignus amari.

Cap. 2. Pſal. 110. Prou. 1. 9. 1. Cor. 1. 2. Cor. 10.

Porrò timorem Domini, qui eſt initium ſapientiæ, conſtanti animo retinebat, nequaquàm reſpiciens poſt tergum: ſed inſtar ſapientis aratoris, ſulcū vomere dirigētis, iter ſuum ad æternam vitam ſemper incēdens. Gloriabatur in Domino, vt Apoſtolus monet, de nomine ſuo, & in precibus ſuis toto corde illi dicebat: Domine, qui appellari

lari me voluiſti Amabilem, fac me tuî perfectiſſimum amatorem: vtì nè decipiat humani generis hoſtis, quem tuus ſpiritus ſanctificauit. Prudenter verò latam & ſpatioſam viam reſpuens, cùm iam adoleſcentiæ metas attigiſſet, carnis laſciuiam ſobrietate domabat. Magna in illo erga Deum & proximum charitas inerat: qua fiebat, vt nulla ex parte legem Domini præteriret, atque ità & Chriſto, & ſanctis eius charus eſſet. Ecquis autem dubitare queat fuiſſe eum fide catholicum, ſpe firmum, charitate diffuſum, præſertìm ſi attendat eum Chriſtum accuratè prædicantem, caſtitate integrum, humilitatis ſtudioſum, & nè peccaret Domino, eius eloquia abſcondentem in corde ſuo? Videbatur ambulare cum Deo, quemadmodùm de Enoch legitur, & multiplicabantur eius merita, cùm cordis deſiderio ſuſpiraret cæleſtia, & amore æſtuaret gaudiorum æternorum.

Carnē abſtinentia domat. Pſal. 118. Gen. 5.

Cumque id genus polleret virtutibus, per gradus ſingulos canonici ordinis aſcendit vſque ad ſacerdotium, virginitatis theſauro non amiſſo, quæ in eius pectore Chriſti efficiebat hoſpitium. Factus autem ſacerdos, dignè ſeruiuit Domino die ac nocte in vico Ricomagenſi, permultas ſæpè noctes in precibus attentiſſimis manens peruigil, erga pauperes munificum ſe exhibens, cunctiſque ipſum rogantibus quibus poterat modis, piè opitulans. Suauiſſimis adhortationibus omnes ad Chriſtum trahere nitebatur, perſuadens eis illum ante omnia quærendū & amandum. Aiebat etiam, ſanctorum charitatem non tepeſcere, ſed in Chriſto creſcere debere. Porrò eo tempore, quo vir ſanctus eccleſiam beatorum martyrum Geruaſij & Protaſij fideli famulatu frequentabat, (quæ quidem eccleſia primùm, vt fertur, apud Aruernos conſtructa, Ricomagenſem illuſtrauit pagum) in vrbe Claromòntenſi cantor inſtitutus, eandem ſępiùs decenter petebat. At verò Epiſcopus & martyr Chriſti Prçiectus, qui tunc Claromontenſem regebat eccleſiā, iam dicti territorij Abbatiam contulit ei. Itaque ille diuino accenſus amore, conſtruendis templis animū appulit, vt in loco, ad quem multi confluebant, multorum ſanctorum reliquiæ reuerenter aſſeruarentur, & illorum patrocinio locus ille cum proprijs cultoribus mundior haberetur. Diuina ergò bonitate fretus, baſilicam in ſancti Iohannis Baptiſtæ honorem non mediocri opere extruxit: itemque alteram in beati martyris Benigni memoriam, in qua nunc ipſe corpore quieſcit, grandi fabrica extulit. Ac deindè diuerſis peragratis regionibus, probatæ ſanctitatis pignora ſiue reliquias eò aduexit, & eo, quo par eſt, honore illic reponendas deſtinauit. Aderat illi in omnibus diuina miſericordia, exhilarans eum in eiuſmodi ſtudijs.

Cap. 3. Initiatur ſacerdotio. Huius Vita eſt Tomo 1. 25. Ianuarij. Duas cōdit baſilicas.

Inter alia autem, quæ Deus per illum operatus eſt, nec adhuc operari deſinit, hoc ſanè memorabile eſt, quòd eo in loco ſerpens nullus morari poteſt, neque ſi repertus ſit, viuere aut nocere poteſt. O admirandam ſerui Dei ſanctitatem, ad cuius imperium venenati ſerpentes fugiunt, nec vlteriùs hærere poſſunt. Id verò meretur fides, non qualem habent dæmones, qui credunt & contremiſcunt: ſed quæ per dilectiònem operatur, & non niſi fidelium eſt. Hęc ergò tua ſunt, Deus, qui ſerpentem, à quo primus homo victus eſt, per ſecundum hominem viciſti, tuiſque militibus ſubdidiſti, qui non in vetuſtate literæ, ſed in nouitate ſpiritûs ambulant.

Cap. 4. Iacob. 2. Galat. 5. Rom. 7.

Profectus eſt aliquandò Romam vir Dei, ſanctorū Apoſtolorum ſepulcra viſitaturus, & ſuffragia expetiturus. Et eccè Deus, qui glorificantes ſe glorificat, Solis radium iuſſit illi ſuam nauare operam, & contra naturæ vſum ceu fidelis miniſter, eius ſuſtentare pallium atque chirothecas. Si cui hoc incredibile videatur, meminerit Deū mirabilē eſſe in ſanctis ſuis. Certè de Ioſue habemus in ſcripturis diuinis, cùm perſequeretur ille hoſtes ſuos, dixiſſe eum corā filijs Iſraël: Sol contra Gabaon nè mouearis, & Luna contra vallem Aialon. atque ità factum eſſe. Si igitur Sol obediuit tunc homini, iubente Deo, quid mirum, ſi etiam obſecutus eſt, Deo annuente, huic beato patrono noſtro? O verbum patris altiſſimi, factorque carnis & caro, qui ſanctis tuis ſemper præſtò es, & tua per eos, qui tibi placent, mirabilia innouas, vt fides noſtra non deficiat, ſed in timore tuo recta operando, te, cùm talia recitantur, magnificet. Nos enim etsì multo minores ſumus illis, quos talibus feciſti coruſcare miraculis, attamen illorū, te donante, exemplis incitamur ad fidem, & ſuffragijs communimur.

Cap. 5. 1. Reg. 2. Pſal. 67. Ioſu. 10.

Aliud quoquè in eadem vrbe magnum illi Deus pręſtitit beneficium. Nam ſolaturus pro ſua bonitate labores itineris eius, miſit ad eum Angelū ſuum, in pyxide ſacras reliquias afferentem, iucundoque vultu in eum ceu notum intuentem, illique dicentem: Accipe dilecte Deo munus, quod tibi per me mittit Chriſtus Rex & Dominus

Cap. 6.

noſter, qui te ſcit harum rerum cupidum: noueriſque te in cælis Angelorum conſortem fore. Vt enim Angeli laudant Deum in Hieruſalem cæleſti, cuius ciuibus tu adiungi cupis, ſic tu eum laudas in terris. His dictis, diſparuit Angelus, & Chriſti militem impensè lætantem reliquit. Admirans enim ille bonitatem Dei, munus oblatum pio amore complexus & veneratus eſt: & quia tanto iam certior erat de cæleſtibus capeſſendis præmijs, quanto veracior nuncius ea de re ipſi indicârat, lætabundus egit

Pſal. 34. gratias Deo, exclamans cum Propheta: Anima mea exultabit in Domino, & delectabitur ſuper ſalutari ſuo. Indè Aruernos repetens, dona illa ſecum abſportauit, & in eccleſia beati Benigni martyris, quam ipſe condiderat, reponenda curauit, vbi hodieque aſſeruantur. Atque vt eæ reliquiæ venerationi eſſent, ingentia Deus ſigna exhibuit. Crebrò enim flammis oppoſitæ ab incolis loci illius, aut alijs vicinis, incendium omne quod iam vaſtabat domos, extinxerunt.

Miracula ad ſacras reliquias.

Cap. 7. Solebat vir Dei myſteria corporis & ſanguinis Chriſti cum magna cordis contritione, multoque lachrymarum imbre totus igneus & ardens diuino amore, in proprijs eccleſijs ſæpiùs celebrare. Porrò radicem malorum omnium cupiditatem proculcabat, neque ex affluentia diuitiarum, quibus multi malè gloriantur, nummos condebat in arca: ſed quicquid habere poterat, in ſuos & pauperum vſus quotidiè expendebat. Macerabat ſe ieiunijs, in precibus erat peruigil, prudens vt ſerpens, ſimplex vt columba: agnorum manſuetudinem, paruulorum humilitatem imitabatur. Laus Dei ſemper in ore eius. Populum ad templum confluentem, optimis ſermonibus ad cæleſtia inuitabat, & conuenienter doctrinæ Apoſtolicæ, arguebat, obſecrabat, increpabat in omni patientia. Spargebat in pectora auditorum vitale ſemen: omneſque eum, tanquàm præſentem Dominum ob gratiam ex illo relucentem, pio amore colebant, eiuſque ſe precibus commendabant. Contemptu corporis ſui & perpetua mortificatione, martyribus comparatur, longos pro Chriſti amore in ſeipſo perferens cruciatus, & diuturnas cum diabolo conſerens pugnas: vt non ſit illorum fruſtratus gloria, quos Chriſtus martyrij corona ornauit.

1. Tim. 6.

Catalogus virtutu eius

2. Tim. 4.

Cap. 8. Atque eiuſmodi ille vitam in populo ducens, incedebat in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini ſine querela, præſentibus de ſe virtutis exempla præbens, poſteris relinquens. Veſtem cilicinam ferebat ad nudum corpus, eiuſque aſperitate carnis petulantiam ſapiẽter reprimebat, ſed celabat id alios, mediocribus indumentis illud obtegens, ſeque induens extrinſecùs. Iam verò conſenuerat, & aderat tempus, quo Chriſtus pro tot laboribus fideli ſeruo ſuo regnum cælorum redderet. Sentienſque ille vocari ſe à Domino, lætus expectat diem migrationis ſuæ: conuocatiſque diſcipulis, admonet eos de ſeruanda diſciplina & charitate, de pace atque ſanctimonia ſectanda. Eſtote, inquit, vigilantes in lege Dei, & adſpicite vitam patrum: qui oculos ad cælum tollentes, illam ſempiternam gloriam pompis huius mundi antepoſuerunt. Sciebant enim ſe hîc non habere manentem ciuitatem, ſed futuram toto pectore inquirebant, cuius artifex & conditor Deus. Dehinc iubet omnem acciri populum ad eccleſiam, vt ipſum concionantem audiant, quos ille pia cura regebat. Ad quos ſanè præclara eius ſemper fuerat oratio, ad contemptum mundi & cæleſtis patriæ amorem extimulans. Nec alius eius ad quenquam ſermo fuit, quàm vt ſperneret fallacia mundi blandimenta, & ad beatæ vitæ incompræhenſa gaudia properaret. Poſtquàm plebs omnis aduénit in templum, indicat eis ſui corporis iam imminere diſſolutionem, idque ſe diuina reuelatione edoctum. Exiſtit itaque mœror & luctus omnium, quippè qui ægerrimè ab illo ſe paterentur ſeparari: aiuntque ad eum: Ecquis nos pater dilectiſſime deincèps conſolabitur? Quis illam regni cæleſtis dulcedinem nobis perindè explicabit, & noſtrarum prata mentium ſanctis adhortationibus & inſtitutionibus irrigabit? Sermo tuus nobis ſemper optatiſſimus fuit, & eloquia tua melle & fauo dulciora.

Veſtitur cilicio.

Hebr. 13.

Sermo eius qualis ſemper fuerit.

Prædicit obitum ſuũ.

Cap. 9. Cernens autem vir ſanctus adeò lamentari populum, non potuit lachrymas cohibere: attamen toto animo in Deũ defixus, ſpemq́; ſuam illius poteſtati cõmendans, rogauit eos vt domum redirent: oſculatuſque eos, & illis benè precatus, dimiſit à ſe. Poſteà febre correptus, cœpit acri dolore fatigari: cumque corporis vires deficerent, ille Domino pſalmos promebat & hymnos. & iam finem adeſſe ſentiens, Dominici epuli ſacramentis ſe cõmuniuit: ac deindè in cilicium & cinerem artus fatiſcentes proſternens, cæleſtis patriæ ad ſe venientes conſpexit ciues. Quorum præſentia exhilaratus ſpiritus eius, mortis acerbitate contempta, lætus emigrauit è corpore

Euchariſtia ſub mortem ſe munit.

Abit ad cælos.

Calendis

Calendis Nouembris. Conuenit autem Clerus & populus Claromontenſis, monachi quoquè & promiſcui ſexûs multitudo,qui ſanctitatem eius nouerant,& exequias eius honorificè celebrârunt,atque cum cereorum & lampadarum apparatu ſepeliêrunt eum in media baſilica ſancti Benigni : vbi multa diuinitùs eduntur miracula, Domino ob merita & preces ſancti confeſſoris ſuî largiēte,quicquid eò aduentantes fideliter petunt. Multi illic varijs preſſi morbis,curati ſunt, itemque plerique dæmoniaci,multi quoquè febre quartana diuexati: vti nôrunt fideles,qui id ſæpiùs ſuis conſpexêre oculis. Miracula.

Reus quidam cùm ob admiſſum facinus à quodam potente affligeretur, eſſetque non minima diſceptatio,iureiurãdo ille purgare ſe volens, petijt ſibi dari facultatem adeundi ſepulcrum beatiſſimi Amabilis confeſſoris. Permiſſum eſt illi, vt ibi iuraret ad ſepulcrum eius.Sed cùm id ille miſer feciſſet,obriguerunt manus & pedes eius,ità vt omnes intelligerent, ſancti Amabilis virtute eum ligatū teneri,ad cuius tumulum peierare auſus eſſet. Stabat igitur & torquebatur pœna periurij, nec abire poterat, quòd nollet facinus confiteri ſuum. Quod vbi tandem Deo miſerante agnouit, & ſancti confeſſoris interuentu confeſſus eſt, ilicò abſolutus eſt non ſine multorum admiratione & gaudio,qui ſatìs aduertebant non poſſe innocentem videri, quem magnus ille Deicola Amabilis oſtenderet ſcelere obſtrictum. Cap.10. Pœna periurij.

Notum autem eſt etiam illud,ſi ſerpens in os hominis dormientis ingreſſus ſit, & ille beati viri ſuffragium ad monumentum eius ocyùs imploret,ſerpentem velle quidem exire : ſed quòd ſanctus confeſſor non ferat id in ſua eccleſia vel terra cum vomitu fieri, extra eius territorium abductum hominem, euomere anguem in humum. Cap.11. Nota rem miram.

Cernens itaque beatus Gallus, Aruernorum tum Archidiaconus, poſteà Epiſcopus,ad tumulum ſancti confeſſoris multa fieri miracula, omneſque eius beneficijs gratulari,ingentes Domino gratias egit, qui ciues Aruernenſes tanto patrono muniiſſet : æquiſſimumque ſentiens,vt ſacrum corpus eius loco honoratiori tumularetur,rem totam quibuſdam amicis & religioſis hominibus communicauit. Ij lætantur omnes, hortantur vt id faciat. Aedificauit ergò in prima templi fronte in eius honorem egregij operis teſtudinem,& ſub ea altare : eoque tranſtulit ſolenniter ſacrum corpus illius,pſallente clero, populoque cereos & lampades geſtante. Porrò ob donorum amplitudinem,quæ ſancto confeſſori oblata ſunt in vineis,agris & nonnullis territorijs,vndè illi,qui eo in loco canonicè Deo ſeruirent, ſuſtentarentur : vel etiam ob miraculorum magnitudinem, illa ſancti Benigni eccleſia, more recepto, ſancti Amabilis ædes appellatur. Strauit autem idem venerabilis Gallus pauimentum,quod eſt ante ſancti Amabilis mauſoleum, diuerſi generis elegantiſſimis lapidibus, auri argentique colorem repræſentantibus : qui quidem illic manſere, quandiù ea ſtructura integra fuit. In eo pauimento ordinata lapillorum ſerie hæc inſcribi voluit ob ſuî memoriam: Gallus Archidiaconus hoc fieri iuſſit. Eam autem rem gratam fuiſſe beato Confeſſori (quippè quæ honoris cauſa, & vt maior ei adhiberetur veneratio, facta fuerat) miracula crebra teſtantur,quæ ab eo tempore vſque in præſens copioſiùs illic operatur. Cap.12. Gallus Aruernorum Epiſcopus. Conditur ſacrum corpus eius loco honoratiori.

DE EODEM S. AMABILI EX GREGORIO TVRONEN. DE GLORIA CONFESSO-*rum Cap.* 33.

FVIT etiam in ſupradicta Aruerna vrbe admirabilis ſanctitatis Amabilis quidam,vici Ricomagenſis preſbyter, qui virtutibus magnis præcellens, ſæpè ſerpentibus dicitur imperâſſe. Nam ad huius tumulum cùm Dux Victorius deſpexiſſet orare, affixo è regione equo,nequaquã poterat amouere. Quem cùm flagris ſtimuliſque vrgeret, & ille quaſi æneus ſtaret immobilis, tandē aliquandò Dux à ſuis commonitus,qui, vt ità dicam, ipſi pecudi ſimilis erat factus, ad orationem deſcendit. Cumque fideliter orâſſet, quò voluit iuit. Ad huius ſepulcrum energumenum vidi mundatum,periurantem diriguiſſe vt ferrum: crimen confeſſum,ilicò abſolutum. Pœna ſuperbi Ducis, nolẽtis orare ad ſepulcrum S. Benigni.

VITA SANCTI ETHBINI ABBATIS, INCERTO QVIDEM AVTHORE, SED FIDE *digna. Stylum paſſim elimauit F. Laur. Surius.*

19. Octobr. BEATI Ethbini confeſſoris ſcripturus vitam, eum mihi oro adeſſe ſuffragatorem, quem ille ſui pectoris habuit habitatorem. Fuit ille in Britannia minori natus patre nobiliſſimo, itemque matre, eruditus liberalibus ſtudijs in paterna domo vſque ad decimumquintum annum ętatis ſuæ. Mortuo autem patre eius Eutychio, mater Eula ad beati Samſonis Dolenſis Epiſcopi præſidia confugit, rogans eum, vt ſacro velamine ipſam conſecraret. Aſſenſit ille precibus & voluntati eius, eamque Domino dedicauit: filium verò eius Ethbinum, tonſo capite, in Clerum aſſciuit. Manſit autem Ethbinus cum beato Samſone Epiſcopo diebus aliquot, nocte ac die ſeruiens illi. Cumque die quodam beatus Epiſcopus ſacerdotali fungeretur officio, & Baumerus Diaconus lectionem Euangelij recitaret, audiens Ethbinus dicentem Dominum, Qui non renunciat omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus: hac voce compulſus, omnia reliquit, & ad ſanctum Similianum Abbatem ſe conferens, monaſticum ab eo habitum accepit, collumque ſuum diuinæ ſeruitutis ſuaui iugo ſuppoſuit in monaſterio, quod Tauracum dicunt.

Patria S. Ethbini. — *Parentes.* — *Mater fit ſanctimonialis.* — *Luc 14.*

In eo monaſterio tum degebat Vuinuualocus preſbyter & monachus, vir magnæ ſanctitatis, qui beatum Ethbinum ſibi adiungens, vt propiùs cognouit eum ſuperna gratia illuſtratum, perindè vt pater filium, eum dilexit. Conſueuerat autem beatus Vuinuualocus adire eccleſiam quãdam, quæ à monaſterio milliari vno aberat, atque illic iuſſu Abbatis pro viuis & defunctis offerre ſacrificium. Eius itineris comitem ſibi Ethbinum adhibuit iuuenem præclarum, egregiumque diaconum, vt dignus preſbyter ſancto diacono vteretur. Accidit autem quandoquè, vt, peracto ſacrificio, iter per campos facerent ipſo meſſis tempore. Eccè autem offendunt illic leproſum quendam humi iacentem, & miſerè eiulantem, atque cum lachrymis opem ab eis poſcentem. Erat verò corpus eius omne vulneribus obſitum. Permotus eius calamitate & angore beatus Vuinuualocus, ait ad Ethbinum: Ecquidnam, mi frater, daturi ſumus huic inopi, noſtrum auxiliũ imploranti? Aurum & argentum non eſt nobis, nudi huius mũdi pecunijs quid acturi ſumus? Sanctus Ethbinus plenus ſpiritu ſancto, reſpondet: Legimus, pater, in Apoſtolorum Actibus, beatis Apoſtolis Petro & Iohanne in templum ingredientibus, claudum quendam ab eis eleemoſynam petijſſe, & ſalutis beneficium impetrâſſe. Tu igitur propiùs accede ad pauperem, & supernę gratię munus ei impertire. Ait ergò beatus Vuinuualocus ad leproſum: Quis eſt, frater, morbus tuus, qui tàm alta ſuſpiria, tam debiles voces à te exprimit? Ille ab imo pectore ingemiſcens, cum multa humilitate dicit: Magnę anguſtiæ, multi, ijque acerbi, dolores miſerum corpus meum obtinent & premunt: ſed in ijs dolor quidam præcipuus eſt, adeò infirmitati meę pernicioſus, vt niſi ille hoc ipſo die curatus ſit, mors mihi potiùs, quàm vita, expectãda ſit. Et beatus Vuinuualocus: Dic, inquit, frater, qua noſtra opera leuari poſſis. teſtis eſt enim Deus, etiam carnis noſtræ partẽ, ſi ſic poſcat neceſſitas, libenter nos tibi adiuuãdo impenſuros. Tum ille: Nares, ait, meę vulneribus, corroſæ, à tanti morbi ardore ſordes purulẽtas contrahunt. Hæc vt ille dixit, beatus Ethbinus librum deponit è manibus, miſerũ hominem arripit per latera, pronoq; vultu iacentem erigit. Porrò Chriſti ſacerdos Vuinuualocus manũ ad eius nares admoturus, audit pauperẽ lugubri voce dicentem: Noli ſenior, noli manibus apprehendere nares. id enim dolor non permittit: ſed ſi in peccatorũ tuorum remiſſionẽ dolorem meum lenire vis os tuũ admoueas naribus meis, atq; ità leniter exugas extrahaſq; putorem, qui me cruciat. Id audiẽs pius ſacerdos, inclinat ſeſe, & dum vult facere, quod pauper petijt, ore ſuo apprẽhendit carnẽ filij Dei, licèt ille ſe putaret leproſi horridas apprehendiſſe nares: dumque exugere incipit illam ſaniem, lapillus mirabilis incidit in os eius. Beatus autem Ethbinus Dominum per latera tenens, ſursùm adſpicit: cęlũ apertum videt, atque in capite Chriſti, quem tenebat, Crux appáret, Angelique è cælis obuiàm

Vuinuualocus preſbyter ſanctiſſimus. — *Chriſtus apparet ſanctis his, in ſpecie leproſi.* — *Act. 3.* — *Tẽtat Chriſtus fideles electos ſuos* — *Viſio Ethbini.*

obuiàm ei veniunt. His conſpectis, ait Ethbinus ad Vuinuualocum: Pater ſancte, quem ego manibus teneo, & tu ore, non dubites eſſe Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Cumque magno afficerentur gaudio, cupérentque illud apud ſe detinere, ille ſubuolauit in nubes, aitque ad eos: Non vos puduit meî in anguſtijs meis, nec me veſtrî pudebit in regno meo. Hæreditas veſtra apud me eſt, & ijs, pro quibus petieritis, ſalus in regno meo. Sic dixit, & mox euanuit ab oculis eorum, in cælum cum magna voce receptus. Et vocem illi quidem audiêrunt, ſed neminem viderunt. Stupefacti autem, & immenſo repleti gaudio, laudauerunt eum, qui ipſos intantùm dilexiſſet, vt in pauperis forma eis apparere non ſit dedignatus. Dixit autem beatus Vuinuualocus ad ſanctum Ethbinum: Tuis meritis, frater Ethbine, iſthuc contigit nobis, qui tam ſingulari es humilitate & obedientia, vt quicquid homo poſſit præcipere, tu deuotiſſimo pectore exequaris. At contrà Ethbinus: Non ità eſt, pater, inquit: ſed tu, qui quotidiè carnem & ſanguinem Chriſti immolas, illum in ſuo corpore videre meruiſti, quem ſemper animo circunfers. Vide autem, nè alijs innoteſcat, quandoquidem nemo huius rei præter nos conſcius eſt. Deindè ad monaſterium reuerſi, nemini quicquam indicârunt, ſed in cœpta orandi conſuetudine, vſque ad eius eccleſiæ vaſtationem perſeuerârunt.

Eccè quam recipiant mercedem, qui in nomine Chriſti ſubueniunt pauperibus.

Porrò autem ſuperuenientes Franci, vaſtârunt non modò eccleſiam illam, ſed etiam totam Britanniam minorem. Quæ res id effecit, vt beatus Ethbinus in Hiberniam fugiens, in ſylua, quæ Nectenſis dicitur, paruum ſibi tugurium ceu pauper peregrinus condiderit, atque in honorem ſancti Syluani martyris eccleſiam fabricârit, in eaque perpetim vt bonus ſeruus Domino ſuo militârit. Cùm autem quodam die præ foribus monaſterij ſederet, claudus quidam ad eum venit, petens eleemoſynam. Cui beatus Ethbinus ait: In nomine Domini Ieſu Chriſti ſurge ſanus, & pedibus conſiſte tuis, benedicens Domino, qui ſaluos facit ſperantes in ſe. Confeſtìm ille adeò ſurrexit ſanus, acsì nunquàm laborâſſet è pedibus.

Frãci vaſtãt Britanniã.

S. Ethbinus ſanat claudum.

Quædam mulier filium habens paralyticum, cùm ad virum Dei perueniſſet, rogauit eum, vt ad ipſius veniret ædes, & ſanitatem filio à Domino impetraret. Ait autem ad eam beatus Ethbinus: Nos peccatores ſumus: non ſunt apud nos vſitata id genus miracula. Sed ſi cupis filium tuum habere incolumem, ad beatæ Brigidæ ſepulcrum perduc eum. Credo per Dei miſericordiam, ſanctæ virginis meritis illic eum curatum iri. Reſpondit mulier: Ego verò, mi pater, iam eò illum adduxi, & cùm nocte quadam vigilarem, ſomno obrepente obdormiui paululùm, atque in ſomnis audiui vocem dicentem mihi: In ſylua, quę Nectenſis dicitur, moratur ſeruus Dei Ethbinus, ad quem ſi filium duxeris, ſanum eius meritis illum, Domino largiente, recipies. Et eccè viuit Dominus, non recedam à te, donèc filium meum ſaluum mihi reſtituas. Itaque beatus Ethbinus in oratorium ingreſſus, tandiù manſit in oratione proſtratus coram altari, donèc puer à matre veniret, eique diceret: Gratias tibi ago, pater, qui me decumbentem viſitâſti, & tuis manibus erexiſti, tantumque morbum à me depuliſti. Tum verò beatus Ethbinus ſurgens, benedixit Domino, qui in ſanctis ſuis efficit mirabilia. Ad puerum autem ſic locutus eſt: Vide fili, nemini dixeris. non enim meis meritis, ſed gratia Dei ſalus tibi inſtaurata eſt.

Idem puerũ paralyticũ.

Pſal. 67.

Vixit verò beatus Ethbinus illo in loco annis viginti, fideliter exercens opus Dei, morboſque curans. Tantæ autem abſtinentiæ fuit, vt per hebdomadam non niſi ſemèl, idque quinta feria, cibum caperet, ſolo pane & aqua contentus. Vinum eo in loco non bibit, niſi cùm ad ſacra myſteria accederet. Deniquè cùm iam ferè octoginta & tres ætatis annos exegiſſet, acri cœpit dolore fatigari: conuocatiſque fratribus, qui in ea ſylua degebant, obitum ſuum illis prædixit, ità dicens: Ego vos, fratres mei, omnipotenti Deo commendo, qui præſtò eſt ſeruis ſuis in cunctis neceſſitatibus eorum. Me iam corpore moriturum noueritis. Defunctum ad dexteram altaris huius partem condite, ſacras hoſtias in ipſo altari pro peccatorum meorum remiſſione offerte. Ità pace omnibus data, ante altare ſpiritum reddidit decimoquarto Calendas Nouembris, ſepultuſque eſt honorificè eo loco, quo iuſſerat: Vbì, præſtante Domino, fiunt miracula in laudem & honorem nominis eius, cuius virtus & poteſtas regnat per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

Eius abſtinentia ſingularis.

Obitus ei⁹.

MARTYRIVM SS. CAPRASII ET FIDEI, VT EXTAT IN PERVETVSTIS MS. CODICIBVS,

quibus conſentiunt antiqua Martyrologia hoc loco & VI. Octobris, vbi S. Fidei meminerunt.

Octobris 20. Parentes & patria S. Fidis.

SANCTA Fides Agennenſium ciuitate oriunda fuit, & ex parentibus clariſſimis ſplendidiſſima proles procreata, alumna loci illius in ortu, facta eſt patrona in paſſionis obitu. Nobilis quoquè veterum & generoſa ſtirpe parentum, facta eſt Chriſti munere nobilior: quia candida ſtola virginitatis induta, fulgens fide, in Domino Ieſu Chriſto odorem bonæ ſuauitatis protulit. (Eccl. 24.) Hæc prima in ciuitate Agenno decus & exemplum martyrij cunctis Chriſtifidelibus fuit. Vitam nanque temporalem perdere voluit, vt poſſideret æternam: quia ab infantiæ cunabulis Dominum Ieſum Chriſtum dilexit, & ſuum duxit eſſe authorem. (Senilis maturitas in virgine.) Iuuenis quidem illatæ paſſionis fuiſſe dicitur tempore, ſed ſenſu & opere ſenex manebat. Pulchra erat facie, ſed pulchrior mente: virginitatis quoquè candore formoſiſſima, vultusque hilaritate ſerena.

Eodem igitur tempore præſes ſceleratiſſimus, nomine Dacianus, directus à profanis Imperatoribus Diocletiano & Maximiano, qui tunc Romanę arcis primatum regere videbantur, cùm Agennenſem vrbem ingrederetur dolo inſtigatus diaboli, quatenùs ſacrilegos beneficijs remuneraret, atque Chriſtianis ibidem metu ipſius latentibus atrociſſimas pœnas inferret, continuò beatiſſimam virginem Fidem iuſſit acceſſiri (Siſtitur ad tribunal Daciani.) & ſuis conſpectibus repræſentari. At illa ſe ſpontè miniſtris offerens, corpusquè ſuum vndiquè ſigno ſanctæ Crucis muniens, orabat ad Dominum, dicens: Domine Ieſu Chriſte, qui tuos ſemper in omnibus adiuuas, adeſto nunc mihi famulę tuę, & prębe ori meo ſermonem acceptabilem, quem in conſpectu tyranni huius reſpondeam. Et armata vexillo ſanctæ Crucis in fronte, ore & pectore, ſanctoque roborata ſpiritu, hilari animo perrexit. Cùm autem adſtaret coram præſide, ait ad eam blando ſermone: Quod eſt nomen tuum? Cui ſancta Fides, nullo perterrita metu, reſpondit: Fides nomine & opere vocor. Præſes dixit: Quis cultus religionis ac fidei tuæ? Sancta Fides reſpondit: Ab exordio iuuentutis meæ Chriſtiana ſum, & Domino meo Ieſu Chriſto tota mentis deuotione deſeruio, illiusque nomen confiteor, illi me tota intentione committo. Præſes verò callida ſimulataque tranquillitate paulò indulgentiùs (Iudex nititur blanditijs & muneribꝰ eam ſubuertere.) reſpondit: Accipe, inquiens, ô iuuencula conſilium pulchritudini atque iuuentuti tuæ neceſſarium, & ceſſa ab hac confeſſione, & ſacræ Dianæ ſacrifica, quia ipſa eſt ſexui veſtro conſimilis: & multis muneribus te amplificabo. Quam promiſſionem Chriſti virgo velut nihilum reputans, ità reſpondit: A patrum traditionibus cognoui, (Pſal. 114.) quia omnes dij gentium dæmonia ſunt, & tu mihi blanditijs perſuadere vis, vt ego eis ſacrificare debeam?

Præſes verò ira motus, ait ad eam: Vtquid præſumpſiſti deos noſtros dicere dæmonia eſſe? Aut proſtrato corpore quantocyùs dijs ſacrifica, aut diuerſis te faciam interire tormentis. Tunc ſancta Fides ſecura de præmio, exemplo magnorum martyrum roborata, has audiens minas, & deſiderans à terrena vita ad ſupernam gloriam migrare, (Conſtans eius reſponſum.) in hanc vocem prorupit, dicens: Ego pro amore Domini mei Ieſu Chriſti non ſolùm pati diuerſa ſum parata tormenta, ſed etiam mortem pro eius confeſſione ſubire deſidero. Tunc præſes magìs ſuccenſus, iuſſit ſatellitibus vt ſanctam virginem inferrent in lectum æreum, & ſuperpoſitam per quatuor partes extenderent, ignemque ſupponerent, vt eius tenera membra tam crudeli diſrumperentur ſupplicio. Itaque candentem craticulam ſancta virgo vltrò conſcendens, diuaricatis membris per quatuor partes extenditur, loriſque ferreis coarctata, per flammeam cratem (Aſſatur in craticula, & grauiter torquetur.) prouoluitur. Cui impij miniſtri ferreis batillis prunas ardentes ſubijciunt: adipeque flammis iniecto, ad latera vſque torrida incendia ſubuolare cogunt. Quod videntes qui aderant, vna voce clamauerunt, dicentes: O impietas & iniuſta iudicia, innocens & Dei cultrix, & primæ dignitatis honore præfulgens, cur abſque vllo facinore grauiſſimis ſupplicijs mancipatur? Multi enim qui videbant ſanctæ Fidis conſtantiam, credi-

crediderunt in Dominum Ieſum Chriſtum, & glorioſam ſunt martyrij coronã conſecuti. Multi credunt.

Dum hæc ita agerẽtur, à Deo electus, martyrque futurus, ſanctus Capraſius cum cæteris Chriſticolis perſecutionem ſacrilegi tyranni declinans, ad ſeptentrionalem vrbis plagam ſub foramine cuiuſdam rupis poſitus latebat, & omnia, quæ intrà muri ambitum gerebantur, clara oculorum acie exindè proſpiciebat. Qui ſub eiuſdem diei articulo, ab ipſo ſpeluncæ foramine ad vrbis propugnacula adſpectum dirigens, vidit ſanctam martyrem ſuper carbonum incendia impiorum immanitate torqueri. Eleuatis igitur oculis, & cælum intuens, orationem Domino profuſis precibus effundebat, vt famulam ſuam in præſenti certamine faceret eſſe victricẽ. Rursusque athleta Chriſti eleuatis oculis in cælum tota mentis auiditate proſpexit, & iterùm humo proſtratus petebat à Domino, vt ei cæleſtem oſtenderet virtutem. ſtatimque petitionis ſuæ deſideratum conſecutus eſt effectum. Vidit nãque de nubibus columbam, vt niuem candidam deſcendere, & coronam interlucentibus gẽmis ſupra ſolis ſplendorem rutilantem, cæleſtibusque margaritis refulgentẽ, ſuper caput glorioſæ martyris ponere. Ipſam quoquè Dei famulam niueo ſplendidoque habitu indutam proſpiciens, agnouit perpetuæ ſalutis brauium eſſe aſſecutam, quam tanto munere videbat ditatam. Columba igitur è cælo veniens, vt diuina potentia in reliquum tempus circa martyrem ſacram mirabilior fuiſſe prædicaretur, blando alarũ volatu dulcique pennarum applauſu cum imbrifero rore, totam vim flammarum extinxit, pyramque incendij torridi quaſì irriguis fontibus tali volatu repreſſit. Vir etiam ſanctus vidit beatiſſimam Fidem velutì pugilem egregiam, non tortorum ictibus læſam, non igni exuſtam, neque corpore ſauciatam, ſed cæleſtibus ornamentis ſtare redimitam. Quam virtutem tam præclaram tamque mirabilem mox vt prædictus Dei famulus Capraſius oculis ſpiritalibus conſpexit, ſupernis gaudijs dignam eam futuram intellexit.

S.Capraſius ex latebra videt virginem in craticula torqueri.

Viſio eius.

Ignis per columbam diuinitùs extinguitur

Virgo manet ab igne illæſa.

Tunc ſecurus non imparibus meritis eandem gloriam ſubiturus, rupem, ſub qua habitabat, dextera ſua percuſſit, & continuò indè fons iugis aquæ emanauit. Quæ vſque in hodiernum diem currens indeficienter ſalutis remedium cunctis aduenientibus in virtute Dei præſtare non deſinit. Quocunque enim tædio languorum quilibet detentus fuerit, mox vt de ipſius rupis fluento hauſtum guſtauerit, optatam ſalutem recipiet meritis ipſius ſancti martyris. Hic ergò vultu hilaris, ſpiritu alacer, corde intrepidus, cæteris ignorantibus ad locũ, vbì glorioſa virgo & martyr Fides flammarum incendia ſuſtinebat, improuiſus aduenit, Chriſtum publica voce prædicans. Quem ſtatim ad audiendum impius tyrannus ſuis adſpectibus ſtatui iuſſit. Ille verò intrepidus coram eo ſtetit, & præſes eius nomen, patriam, genusque requirit. Ad quẽ ſanctus Capraſius dixit: Inprimìs quod præclarum eſt Chriſtianum me confiteor, & in regenerationis lauacro Capraſius à ſacerdote nuncupor. Hoc audito, præſes blandis eum cœpit lenire ſermonibus: Video, inquit, te decorum iuuenem, qui ſi fortè ſermonibus meis acquieueris, poteris in palatio ſummorum principum amicitia perfrui, & multa prædia conſequi. Tunc S. Capraſius cæleſtibus admonitus mirabilibus, ſanctæ Fidis martyris exemplo ad ſupernam gloriam ſpem totam figens, ità reſpondit: In illius deſidero habitare palatio, quẽ à baptiſmo dilexi & redemptorẽ omnium in ſe credentium agnoui. Præſes dixit: Vellem te, ó iuuenis, ab hac maleſana pertinacia reuocare, & prædiorum amplis poſſeſſionibus ditare. Ad hæc S. Capraſius reſpondit: Ab illo credo conſequi indeficientia prædia, qui eſt fidelis in verbis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis. Præſes ergò vt vidit immutabilẽ eius mentem & inuincibilem ſermonem, ait ſuis: Vereor cum homine iſto diutiùs verbis concertarè, nè ab eo iurgijs fatigatus vincar. Tunc iubet miniſtris ſuis eum aſſumi, & ſine pietate carnes eius laniari. Cumque hoc factum fuiſſet, fortiter pœnas tolerauit, atque alacri vultu conſtanter Chriſti nomen populis præſentibus prædicauit. Qui pietatis affectu ſuper eum lachrymantes, magnoque eiulatu frementes, vna voce clamabant, dicentes: O impietas & inaudita iudicia, cur ſanctum Dei & omni pietate ornatum tanta crudelitate vis perditum iri?

Fons miraculosè exoritur ad tactum manûs viri Dei.

S.Capraſius exemplo S. Fidei animat', Chriſtianum ſe proclamat.

Egregium eius ad præſidẽ reſponſum.

Pſal. 144.

Grauiter torquetur, nec vincitur.

Erat enim ſanctus martyr amabilis omnibus, & inter tormentorum examinationem ſpeciali decore vir Angelicus. Cuius conſtantiam nulla iniuriarum vi ſuperandam, nulloque excogitatorum argumento cruciatuum reprimendam, duo fratres, nomine & meritis Primus & Felicianus admirantes, amore Dei anhelo pectore fla-

Conſtantia eius.

Primus & Felicianus martyribus ſeſe aſſociãt

grantes. tam fide quàm opere continuò huic ſe agoni ſociauerunt, mortisque periculis alacriter iniecerunt. Quos omnes ad iugulum mortis vna conſpiratione collectos mox vt vidit ſæuus ille carnifex, blandimentis eos demulcere minisque terrere cœpit: ſed nec ſic vllo modo flectere potuit. Sicque ira graui commotus, vbi ſe aduersùs eos nullatenùs poſſe præualere ſenſit, ad vltimum data ſententia, omnes ſimul cum beata virgine & glorioſa martyre Fide duci ad delubrum præcepit, vbi aut dijs immolare, aut capitibus flexis, omnibus certum eſſet debere vitam finire. Ducti ſunt ergò Chriſti milites vnà cum beata Fide ad prædictum locum. Ibi verò cùm nulla vi poſſent compelli ad ſacrificandum, capitibus cæſis vnius diei hora cum triumpho martyrij ad coronam gloriæ feliciter ſimul peruenire meruerunt: vt quibus pulchra & venerabilis extitit in fidei conſtantia ſocietas, eſſet pulchrior atque excellentior in martyrij ſocietate felicitas. Dignum nanque & felicem Agennenſis vrbis deputamus locum, qui origine martyrum floruit, atque per eorum glorioſa certamina fidem Chriſti promeruit, & poſt agones tumulanda eorum corpora recepit: Quos Chriſtus cum ſumma veneratione cæleſtium virtutum, inter beatorum ſpirituum conſortia ouantes aſſciuit: cum quibus ſtola immortalitatis decorati, & corona immarceſcibilis gloriæ laureati, inenarrabili claritate perfruuntur, atque cum Deo & Agno ſine fine regnaturi, diuinæ viſionis iucunditate potiuntur.

Plectuntur capite ſancti martyres

Apoc. 7.

Horum autem corpora tormentis miſerabilibus lacerata, cæſisque capitibus obtruncata, infidelis gentilitas in platea tanquàm neglecta reliquit: quæ deuota Chriſti plebecula cum ſumma veneratione latenter colligens, & ſacri effuſionem ſanguinis mundiſſimis pannis extergens, in loco tantæ ſanctitati digno ſepulturæ commendauerunt, vbi non tam ſepeliſſe eos, quàm metu tyrannorum abſcondiſſe viderentur. Graui enim percuſſi pauore, verebantur nè ſanctorum corpora malignorum inuidia aliò transferrentur, vel quod nefarium eſt terris vicini fluminis gurgitibus ſubmergerentur. Sed Dei prouidentia à fidelibus actum eſt, vt vrbs quæ eos habuerat inquilinos tripertito honore, videlicet ortûs, paſſionis ac ſepulturæ ditata, eoſdem ad promerendam Dei omnipotentis gratiam habere mereretur & patronos. Quo in loco multis annorum recurſibus iacuerunt ſancta corpora, donèc ablata omni gentilitatis prophanitate ſanctus Dulcitius Epiſcopatum ſuſciperet, & paſtoralem curam gerens, pro omnium ſalute vigilaret. Cui *ante omnia* placuit, vt ſanctorum martyrum reliquias ab indecenti loco eleuans, *in eorum* veneratione conſtructa noua baſilica, in lucem efferret, eccleſiam *ipſam* ſanctæ Virginis titulo dedicans. Qui cùm tantum theſaurum aperire non incredulus, ſed metu & reuerentia territus, dubitaret diutiùs: ad vltimum per quietem noctis admonitus, nè negligenter dimitteret quod fideliter crederet, conuocatis monachorum turbis, ac reliqui ordinis prælatis, ſecretum ſuum omnibus detegit, quorum conſilio adiutus, ad effectum vſque perduxit. Eorum autem & votis cætera plebs concordans, ſanctorum reliquias de ignobili loco erigunt, & in locum ſacrum recondunt, quorum meritis ad ſalutem omnium innumera cælitùs oſtenduntur miraculorum inſignia: Præſtante Domino & Saluatore noſtro Ieſu Chriſto, qui in Trinitate perfecta viuit & regnat vnus Deus per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Cùm à fidelibus eorum corpora collecta ſepeliũtur.

S. Dulcitius Epiſcopus, ſanctorum corpora eleuat, & in eccleſia S. Mariæ recondit.

Miracula ad ſepulcrũ eorum.

MAR-

MARTYRIVM SANCTI ET MAGNI MARTYRIS ARTEMII, AVTHORE SIMEONE *Metaphraſte, ex Tomis Aloyſij.*

POST Domini & Saluatoris noſtri in cælos aſcẽſum, cùm eius diſcipuli & Apoſtoli vniuerſum orbem terræ Euangelio compræhendiſſent, & in omnes quidem partes iam diſtributa eſſet prædicatio pietatis: is autem, qui ab initio generi hominum aduerſatur, intolerandis tormentis per eos, qui tunc rerum potiebantur, ſubijceret fideles: oportebat aliquandò Chriſtianos ſolui à malis & moleſtijs, & cum acerba nube impietatis, ſolui etiam tempeſtatem tormentorum, quibus afficiebantur, & ſiſti virgam peccatorum, quæ immittebatur aduersùs hæreditatẽ iuſtorum. Cùm autem ad hoc eſſet opùs viro, qui haberet inſignem animi nobilitatem: talis autem erat Conſtantij & Helenæ filius, Conſtantinus Magnus cognominatus: is à patrio quidem recedit errore, arcano quodam & diuino conſilio, & accedit ad veritatem. Vincit enim, vt omnes ſciunt, inimicos per Crucis in cælo apparitionẽ: & Magnus ſtatìm appellatur, & propter pietatis magnitudinem, & in hoſtes victoriam. Deindè etiam magno Regi, & communi omnium Domino victoriæ reddens gratias, mittit per omnes partes orbis terræ decreta, quæ erant contraria decretis priorum Imperatorum: nempe, vt diruerentur templa idolorum, & funditùs euerterentur: in Chriſti autem nomine rursùs ædificarentur, & eius diſcipulorum & martyrum ædes inſignes: & quas priùs impij euerterant eccleſias, eæ rursùs priorem decorem reciperent. *10. Octob. Cap. 1. Conſtantinus Magn⁹. Cur ità ſit cognominatus. Eius decreta.*

Quid ergò, qui bonis inuidet, diabolus? Non ferens tantam mutationem, & alioqui ſciens fieri non poſſe, vt qui tunc tenebat imperium, rediret ad vanum cultum ſimulacrorum, aliundè in nos bellum excitat: & cùm in Eccleſiam Alexandrinã impium Arrium induxiſſet, & tanquàm inſtrumento aliquo eius lingua eſſet vſus, audet prædicare, Dei filium eſſe creatum, & dogmate ſtatuere, eum eſſe alienum à Dei & patris eſſentia. Hac autem mala Arrij opinione citò extincta, vtpotè quòd pius Imperator Niceæ diuinorum Patrum congregâſſet ſynodum: & ipſum quidem Arrium mouiſſet è cœtu Sacerdotum: verum autem Deum & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, eiuſdem eſſe cum patre eſſentiæ, & coæternũ, ſicut priùs, prædicâſſet: inimicus rursùs rabie agitabatur, & priorem ſuam religionem rursùs conabatur mouere: & qui pro dignitate ei rei inſeruiret, diligenter inquirebat. Cùm magnus ergò & primus Chriſtianorum Imperator, piè ſimul & pulchrè triceſimoſecundo anno ſui imperij, in prouincia Bithynorum, quandò expeditionem incepit facere cõtra Perſas, depoſuiſſet imperium, & Conſtantius filius patris ſucceſſiſſet imperio, poſtquàm is quoquè exoluit debitum, ipſius patruelis Iulianus, qui etiam tranſgreſſor, propter eà quòd veram fidem eſſet aſpernatus, & ſe ad gentilem traduxiſſet religionem, iure fuit appellatus, ſceptra tyrannicè appræhendit. Conſtantij autem patruelem eum diximus, quoniam natus fuit ex Conſtantio Conſtantini fratre, diuerſi tamen generis. Etenim ex verè beata Helena ipſe Conſtantinus ſolus natus eſt patri. Ex Theodora autem filia Maximiani, qui etiam dictus eſt Herculius, hi tres nati ſunt, Dalmatius, Anaballianus & Conſtantius. Porrò ex Conſtantio Gallus, & is, de quo in præſentia agitur, turpiſſimus Iulianus. Qui quidem cùm, vt diximus, ex tyrannide accepiſſet imperium, grauiſſimum rursùs bellum excitatur, & grauiſſima earum, quarum vnquàm fiat mentio, oritur perſecutio. *Cap. 2. Arrij impia hæreſis. Cõſtantius ſuccedit patri in Imperium. Iulianus trãſgreſſor vel Apoſtata. Conſtantij Chlori vxores & liberi.*

Quo quidẽ tempore magnus & pietate inſignis, diuinus, inquam, Artemius fuit martyrij corona redimitus. Id verò apertiùs docebit procedẽs oratio. Cùm Magnus Conſtantinus iam è vitã exceſſiſſet, vt eſt præmiſſum, in tres partes fuit diuiſum Romanum imperium, cùm eius filij Conſtantinus, Conſtantius, & Conſtans id diuiſiſſent. Et primo quidem, nempe Conſtantino, ſuperiores Galliæ, & quæ ſunt vltra Alpes, & inſulæ Britannicæ vſque ad Occidentis Oceanum obtigerunt. Conſtanti autẽ, vt poſtremo, inferior Gallia, ſeu Italia, & ipſa Roma. Conſtantius autem ſecundus ex filijs Conſtantini, qui tunc rebus præerat Orientis, decertans aduersùs Perſas, partem Orientis accipit, & Byzantium, nomine mutato in Conſtantinopolim, & nouam *Cap. 3. Romani imperij in tres partes diuiſio.*

uam Romã, facit regiam: & ab Illyrico vſque ad Propõtidem omnem tractũ, Aſiam deindè, Syriamque, & Palæſtinam, & Meſopotamiam, & Aegyptum omneſque inſulas, & quæcunque Romanis parebant, vectigalia ſuo reddit imperio. Magnus autẽ Artemius, cùm eſſet valdè notus Imperatori Conſtantio, in omni tempore, & omni negocio perpetuò cum eo verſabatur, vt qui eſſet amicus optimus, & ex ijs, qui erãt virtute & doctrina inſignes, & ardens amator fidei Chriſtianorum, quo nomine eius amicitiæ & familiaritatis agnoſcebatur longè ſtudioſiſſimus. Eius autem patriam & genus nemo ſcriptis mandauit, niſi quòd erat magno & illuſtri loco natus vir beatiſſimus, & ex hominibus genere nobilibus genus ducebat, virtuteque & magnitudine animi erat inſignis. Vndè etiam hæc de eo ſcripta ſunt, quòd ſanctarum reliquiarum Chriſti Apoſtolorum, Andreæ, inquam, & Lucæ, & Timothei, ipſe eſt, qui à Conſtantio iuſſus fuit facere exportationem: vt ſuo tempore ſignificabit oratio.

S. Artemius Conſtantio valdè familiaris.

Cap. 4. Cùm ergò eſſent tres Imperatores, vt dictum eſt, & vnuſquiſque eorum ſuæ partis teneret imperium, primus Conſtantinus à ſua parte diſcedens, & vltimi fratris, quę ei obtigerat, partem inuadens, cùm ille Romam eſſet profectus, aggreſſus eſt quiddam iniuſtum facere contra fratrem, ipſumque abſentem eſt criminatus, quòd res non fuiſſent rectè diuiſæ, & quòd imperij, quod ad ipſum pertinebat, magnam partem frater vſurpâſſet. Regionis autem Duces & cuſtodes, quos Conſtans conſtituerat, dixerunt ſe citra illius ſententiam & voluntatem nihil poſſe omninò mouere: eſſet enim impium. Ille autem ſe ſtatim parat ad bellũ, & arma mouet aduersùs eum, qui nullam fecerat iniuriam. Cadit itaque Conſtantinus in bello pugnans, & partem alienam cupiens, eam etiam amiſit, quã iuſtè videbatur tenere. Vndè etiam eius populus deficit ad Conſtantem: & in illius redigitur poteſtatem imperium Occidentis, cùm ad id nullum ſtudium poſuiſſet: Deus verò in iuſta ſtatera vniuerſum iudicâſſet: qui etiam non mouere terminos patrum, neque de ſulco propinqui aliquid detrahere lata lege ſemèl conſtituit, nè, dum improbè ſe gerit quis in propinquum, imprudens iuſta Dei ira condemnetur. Obtinet ergò Conſtans imperium totius Occidentis, duas partes in vnam coniungens, & ex ambobus vnum faciens imperium.

Conſtantinus iunior cæditur.

Conſtantis Imperio cedit Occidẽs.

Cap. 5. Non multum interceſſit tẽporis, & Conſtans ad comeſſationes declinans & ebrietates, & alienos amores, ſegniter vniuerſum gerebat imperium, per ludum & ſaltationem tantã molem ſuſtinens. Ergò ei parantur inſidiæ à quodam Duce exercitûs, nomine Magnentio: & cum imperio ſimul quoquè vitam amittit. Cùm is cecidiſſet, imperium occupat Magnentius, cum quo ſimul inuaſerunt tyrannidem Nepotianus & Brettanion. Hæc cùm accepiſſet Cõnſtantius ex literis ſororis, & ab Oriente veniſſet ad Occidentem, bello manus conſerit cum illis, & vi vicit, cùm Brettanion ad eum defeciſſet. Quo quidem tempore ſignum Crucis maximum, & mirificè appárens, adeò vt admirabili ſplendore ſuperaret lucem diei, viſum eſt Hieroſolymis circa tertiam horam diei, cùm eſſet dies feſtus, qui dicitur Pentecoſte, pertingens à loco, qui dicitur Caluariæ, vſque ad montem Olitieti, vndè fuit aſſumptus noſter Saluator. Imperium ergò tenet Conſtantius, relictus ſolus ex Magni Cõſtantini filijs. Cùm ergò ad imperij magnitudinem defixiſſet oculos, & caligâſſet, vt qui eſſet homo, & non haberet ex ſuo genere, qui eum defenderet, (neque enim ei natus fuerat filius, neque remanſerat aliquis ex fratribus) & timeret, nè in eum rursùs aliquis inſurgeret Tyrannus, ſtatuit ex cognatis aliquem accipere cohæredem, & imperij defenſorem: quod etiam fecit. Nam cùm Gallum Iuliani fratrem Sirmij Cæſarem creâſſet, (Erat autem ei Gallus patruelis: Cõſtantius enim Galli & Iuliani pater, frater fuerat Magni Conſtantini) ei dat vxorem, ſuam ſororem Conſtantiam, vt res eſſet firmior & cautior: & præbet ei magiſtratus, quos ipſe conſtituerat, (non enim Gallo licebat id ſibi aſſumere, cùm eſſet Cæſar) Domitianum quidem & Thalaſſium emittens Præfectos Prætorios: Montium autem Imperatorijs præficiens rationibus, quem etiam ſolemus vocare quæſtorem, & ſimul eum etiam ornans honore Patricij.

Viuit diſſolutè.

Occiditur.

Crux ſplendidiſſima apparet.

Gallus fit Cæſar.

Cap. 6. Gallus autem, vt qui tunc à Conſtantio miſſus eſſet ad Orientem, erat intentus rebus gerendis. Quem cùm primùm accepiſſent Perſæ veniſſe Antiochiam, timore ſunt affecti, cùm audiuiſſent eum eſſe iuuenem, & ad res gerendas acrẽ & vehementem, nec fecerunt ampliùs excurſiones in agros Romanorũm. Et ille quidem erat Antiochiæ Syriæ, vt oſtenſum eſt: Conſtantius autem res conſtituebat in Occidente: & tunc erat maximè quietum Romanorum imperium, vt quod ab vtriſque cuſtodiretur. Et hæc quidem hoc modo ſe habebant. Gallus autem cùm Cæſaris induiſſet pur-

Gallus inſolescit.

purpuram, & iam cœpiſſet aſcendere primos gradus imperij, non manſit in eadem ſententia & fide, quam dederat Conſtantio, nimis pro imperio res gerere aggrediẽs, & cum magna audacia & arrogantia conſtituens. Quos enim cum ipſo magiſtratus emiſerat Conſtantius, qui imperialium & ciuilium rerum erant iudices, Prætorij Præfectum Domitianum (mortuus enim erat Thalaſſius) & Quæſtorem Montium, quòd non parérent, & inſeruirent à ratione alienis, & quæ cohiberi non poterant, eius appetitionibus, cùm iuſſiſſet militibus alligare funes eorum pedibus, iuſſit trahi per forum, & vtrunque occidit, cùm viri fuiſſent in gerendis magiſtratibus egregij, & quouis lucro & emolumento inuenti eſſent ſuperiores. Quos cùm compoſuiſſet ciuitatis Epiſcopus, ſepelijt, inſignem eorum virtutem reueritus. *Occidit innocentes iudices.*

Conſtantius autem cùm audijſſet id, quod acciderat, Gallum ad ſe accerſit. Ille autem cùm ſciret quidem, ſe non vocari ad bonum aliquod, rursùs autem cogitaret, quòd ſi nollet parére, oporteret bellum facere, armis protinùs correptis, eligit potiùs pacem. Et præmiſſa vxore ad mitigandum Conſtantium, ipſe quoquè ſua ſponte adibat periculum. Atque Conſtantia quidem ſtatim profecta eſt, vt fratrẽ prior conueniret, & in animo habens rogare pro marito, vt nihil graue in eum ſtatueret. Cùm autem prompto & alacri animi ſtudio iter inijſſet, inter eundum incidit in morbum. Et cùm aſcendiſſet in Bithyniam, in quadam eius ſtatione, quæ Gallicana dicitur, eſt mortua. Gallus autem etsì hoc, quod præter opinionem acciderat, magnam reputâſſet calamitatem, ibat tamen vlteriùs, non deſiſtens ab ijs, quæ ſtatuerat. Poſtquàm verò venit ad Noricorũ ciuitatem quæ vocatur Pytauiota, huc Mediolano, cùm illic tunc eſſet Conſtantius, mittitur Dux exercitûs Barbation, qui Gallo aufert purpurã. Et cùm eum feciſſet priuatum, relégat in quandam inſulam Dalmatiæ. Cùm Gallus autem veniſſet in inſulam, Euſebius Eunuchus, qui Præpoſiti tunc habebat honorem, & qui cum eo erant, perſuadent Conſtantio, vt quamprimùm Gallum tolleret de medio. Ille verò perſuaſus, mittit qui ipſum interficerent. Cùm ij autem iam irent, Conſtantius rursùs motus eſt miſericordia: & miſit ocyſſimè literas, quæ Gallum à morte liberabant. Euſebius autem, & qui cum eo erant, perſuadent Magiſtrano, qui mittebatur, nè priùs veniret ad oſtendendas literas, quàm audiuiſſet Gallum fuiſſe de medio ſublatum. Hæc facta ſunt, & Gallus fuit interfectus. *Cap. 7.* *Pytauiota vrbs Noricorum.* *Gallus interficitur.*

Conſtantius autem veritus, quòd non poſſet ſolus totum regere imperium, maximè cùm Galli, quandò vellent, promptiſſimè incitarentur aduersùs imperium, tam propter vires corporis, quàm propter leuitatem animorũ, iam ducebatur pœnitentia, quòd Gallum de medio ſuſtuliſſet. Et cùm reputâſſet eos, qui ſunt genere coniuncti, eſſe externis & alienis longè tutiores ad regni ſocietatem, Iulianum fratrem Galli ex Ionia accerſitum Mediolanum, creat Cæſarem: & cùm ſuam ſororem Helenam ei dediſſet in matrimonium, fideque ab eo accepta ſibi cauiſſet, eum quidem miſit in Galliam, illic futurum cuſtodem imperij. Ipſe autem in Illyricum veniens, degebat Sirmij. Cùm autem audiuiſſet, quòd Barbari, qui agebant trans Danubiũ, eſſent ducturi exercitum contra imperium Romanorũ, Sirmio profectus tranſijt Danubium. Cùm autẽ longo tempore ibì fuiſſet ad ipſam ripam, & rursùs intellexiſſet Barbaros non eſſe ſe loco moturos, profectus eſt in Thraciam. Poſtquàm verò fuit apud Odryſos, vbì Adrianus conſtructa ciuitate, ei loco ſuam reliquit appellationem, audiuit à quodam Epiſcopo, quòd corpora Chriſti Apoſtolorum Andreæ & Lucæ ſepulta erant in Achaia, Andreæ quidẽ Patrîs, Lucæ autem Thebis Bœotiæ. Poſtquàm autẽ Imperator hæc audiuit Conſtantius, propter id eſt lætatus, & magna voce clamauit, & ijs, qui aderant, dixit: Vocate mihi charum Artemiũ. Cùm is autem quamprimùm veniſſet: Gratulor tibi, inquit, virorum omnium religioſiſſime, & vnà tecum lætor. Ille verò illi dixit: Mihi perpetuò læteris, ó Imperator, nec te vnquàm aliquid moleſtum cõpræhendat. Imperator autem: Quæris ne aliquid, ó amicorũ optime, gratius ac iucundius inuentione corporũ Chriſti Apoſtolorũ? Magnus verò Artemius: Quiſnam aut vndenàm, inquit, ô domine, eſt is, qui hunc hodiè theſaurum aperuit? Conſtantius autem: Achaiæ, inquit, Epiſcopus, qui nunc præſidet Patrîs. Sed abi, ó virorum amicorum optime, & ea quamprimùm exporta Conſtantinopolim. Hæc cùm ab Imperatore magnus audiſſet Artemius, rectà iuit ad Apoſtolos, eorum ſanctas allaturus reliquias. Quas quidẽ cùm valdè admirabiliter exportâſſet, in templo quod ab ipſo Conſtantio extructum eſt à fundamẽtis in nomine Apoſtolorũ, prope ſepulcrum patris eas depoſuit. Ei autem in præmiũ miniſterij dedit Imperator, rogantibus *Cap. 8.* *Iulianus Cæſar creatur.* *Ecce quæ chara olim fuerunt ſanctorum reliquiæ.*

Epiſcopis,

Artemius Dux Aegypti fit. Epiſcopis, munus rectionis Aegypti. Talis fuit Artemius etiam ante certamina martyrij, & adeò erat apud omnes venerandus.

Cap. 9. Atque proficiſcebatur quidem Magnus Artemius in Aegyptum, Ducis modò ſuſcepta dignitate. Conſtantius autem profectus Conſtantinopoli, tendebat in Syriam: & cùm in magnam perueniſſet Antiochiam, ibidem figit tabernaculum, bellum parans aduersùs Perſas. Cùm ibi autem maneret in ciuitate, venerunt ad eum literæ, inſurrectionem Iuliani ſignificantes. Iulianus enim, vt à me iam antè fuit declaratū, ad cuſtodiam Occidentis in Gallia Cæſar creatus à Conſtantio, non ferens ampliùs eſſe in habitu Cæſaris, induit diadema, & ſe appellat nomine Imperatoris. Iulianus arripit Imperatoris nomen. Poſtquàm autem ſibi imperium vſurpauit, nihil iam paruū cogitabat, neque ſtatuebat ſibi ampliùs eſſe cunctandum: ſed volens in ſuam redigere poteſtatem totam Europam, quę obedit Romanis, inſtructo exercitu, per Germanos perrexit ad Danubium. Et cùm vlteriorem ripam appræhendiſſet, per loca illius ducebat exercitum. Latens verò præfectos, & Italiæ Taurum, qui vocabatur, & Illyrici Florentium, poſtquàm venit ad Pæonas, tranſiens ad alteram partem fluuij, ſtatìm & vniuerſam Illyricam regionem in ſuam redegit poteſtatem, & Italiam, & vſque ad Oceanum Occidentalē vniuerſas gentes, quæ erant imperij Romanorum.

Cap. 10. Conſtantius autem cùm hæc audiuiſſet, fuit conturbatus, vt eſt conſentaneum, & de Conſtantinopoli admodùm timens, nè quod ille animo cogitabat, eam prior in ſuam redigeret poteſtatem, eam totis viribus feſtinabat præoccupare. Interim autem dum ab eo colligebatur exercitus, diſperſus per ciuitates Orientis, & ſe parabat ad tantam viam, ſignificat Epiſcopis, vt eum præcedentes veniant quamprimùm Nicæam. Cōſtantius conuocat Epiſcopos Nicæam ad ſecundam Synodum. Erat enim in ea ſecundam Synodum congregaturus, ab impijs Arrianis incitatus aduersùs Homouſion. Cùm verò, tranſmiſſa Cilicia, veniſſet ad Mopſi, qui vocantur, fontes, quædam imbecillitas ei repentè accidit, nec poterat vlteriùs progredi. Poſtquàm autem ſenſit ſe iam malè habere, & non victurum eſſe ampliùs, Antiochiæ Epiſcopo celerrimè accerſito Euzoio, petit vt baptizetur. Cōſtantius baptizatur & moritur. Et cùm baptizatus, parùm fuiſſet ſuperſtes, illic è vita excedit, cùm imperâſſet integros quadraginta annos, viginti quidem cum patre, ſolus autem reliquos.

Cap. 11. Cùm eum autem defleuiſſet exercitus, & iuſta ei feciſſet, in arca poſuerunt, cùm corpus inſtruxiſſent ijs, quæ ſolent fieri ad hoc, vt duret, & cùm in currum impoſuiſſent, tulerunt Conſtantinopolim, cum proprijs armis vnuſquiſque eum ſequentes in eodem ornatu, quem, dum viueret, habebat inter principes. Atque ij quidem venerunt Conſtantinopolim, ducentes corpus. Venit autem & Iulianus, proficiſcens ex Illyrico, & iam firmiter tenens vniuerſum imperium, nullo poſt mortem Conſtantij auſo ei repugnare. Iulianus ſolus imperat. Cùm autem ferretur corpus in templum Apoſtolorū, vbi prope patrem eum erant poſituri, Iulianus ipſe præcedebat lectum, capiti ablato diademate. Poſtquàm autem eum ſepeliêrunt, iam veniens in regiam, tunc rursùs impoſuit diadema, & rerum potiebatur, ſolus iam Romanorum vniuerſum adeptus imperium. Cùm ergò exceſſiſſet Conſtantius, in eos, qui reſtabant, & maximè qui propter inuidiam præbuerant cauſam Galli occiſionis, iræ ſuæ feruorem oſtendit Iulianus. Et ſtatìm Euſebio quidem Præpoſito caput adimit, quòd omninò videretur ſuis calumnijs Gallo cædem adornâſſe: Iulianus occidit Galli fratris ſui æmulos & interfectores. Paulum autem Hiſpanū, qui erat vnus ex ſcribis Imperatoris, tradit igni, vt qui in Gallum fuerat acerbè inuectus. Ambos nanque Chalcedonem miſit, & illic vtrunque ſuo affecit ſupplicio. Interfecit etiam Gaudentium Ducem exercitûs Aphricæ, & quoſdam alios, qui ei inſultauerant. Sed eos quidem puniijt per literas: Chriſti autem martyrem, & fortem athletā Artemiū, ipſe per ſe Antiochiæ præſens præſentem propter Chriſti confeſſionē inhumanè puniit, & ea, quā habebat, priuauit poteſtate, non ferens eius dicendi libertatem & conſtantiam. Iulianus enim, cùm, vt oſtenſum eſt, Romanorum vſurpâſſet imperiū, maximè ſtudebat gentium errorem in ſuum locum reſtituere. In omnes itaque partes mittēs literas, iubebat deorum templa & altaria prompto & âlacri animi ſtudio extrui, & quoſcūque redditus Magnus Conſtantinus attribuit eccleſijs, & eius filius Conſtantius, eos ademit, & templis conſecrauit idolorum, pro Epiſcopis, Preſbyteris & Diaconis, conſtituens æditucos, aſperſores, ſacrificos & canephoros, & quæcunque nomina nugæ imponunt gentilium. Reddītus ecclesijs attributi à Conſtantino & Cōſtantio. Hæc quidem & alia fiebant Conſtantinopoli.

Cap. 12. Poſt hæc autem cùm matris ſuæ haberet fratrem, nomine Iulianū, qui vt illi gratificaretur, Chriſtianiſmi fidem abiurauerat, & pro errore gentiū oſtendebat promptum

ptum & alacre animi ſtudium, emiſit Orientis rectorem, quem vocant Comitem, iubens vt res quidem Eccleſiarum vexaret & perderet, vbiquè autem & omni ratione errorem gentium augeret & extolleret. Ille igitur cùm veniſſet Antiochiam, conabatur reipſa plura præſtare, quàm ei fuerat imperatum. Et eccleſijs quidem aufert quæcunque habebant precioſa, tam in argento & auro, quàm in ſericis veſtimentis. Quinetiam claudit eccleſias, nè quis in eas ingrederetur precandi cauſa, clauſtris & vectibus ianuis impoſitis. Et hæc quidem Antiochiæ faciebat Comes Orientis. Imperator autem Iulianus Conſtantinopoli aliquod adhuc morabatur tẽpus, res confirmans & corroborans, prout ei maximè expedire videbatur imperio: & vt error gentium magnificè extolleretur, conſiderans & procurans. Poſteà verò diſcedens Conſtantinopoli cum vniuerſo exercitu, iter faciebat in Syriam. Nota ornamẽta eccleſiarum.

Cùm itaque vniuerſam peruaſiſſet Phrygiam, & ad eius vltimam veniſſet ciuitatem, quæ vocatur Iconium, declinauit relicta Iſauria. Et cùm Taurum, qui dicitur, superâſſet, venit ad ciuitates Ciliciæ. Cùm verò acceſſiſſet ad ſtationem, quæ eſt in Iſſo, illic caſtrametatur, Macedonem Alexandrum imitatus. Nam ille quoquè in Iſſo cum Dario Rege Perſarum commiſit prælium. Quo victo, locũ reddidit inſignem. Illinc ſinum tranſmiſit Iſſicum, & venit Antiochiam, iram ſpirans aduersùs Chriſtianos, & ſe eos eſſe omninò euerſurum minitans. Cùm Antiochiam ergò veniſſet tyrannus, & in domum diuertiſſet imperatoriam, & nec vnum quidem diem quieuiſſet, ad eum adducti ſunt, veluti ſigno dato accuſati, Eugenius & Macarius, qui ipſi quoquè erant pars preſbyteratûs eccleſiæ Antiochenæ. Quos cùm protinùs curâſſet ſiſtendos: Quinam eſtis, inquit, & quodnam eſt vobis vitæ ſtudium? Dixit Eugenius: Chriſtiani ſumus, & Chriſti gregis paſtores. Hæc eſt nobis vita, hæc conditio, hoc ſtudium. Dicit autem Imperator: Vbi eſt is, quem dicitis Chriſti gregem? Eugenius autem: Vniuerſus, inquit, orbis terræ, quem ſol adſpicit, & qui in eo ſunt homines. Iulianus autem: Nos, inquit, quibuſnã præſumus, & in quoſnam hodiè obtinemus imperium, ô tu infelix & miſer homuncule, ſi quancunque terram Sol adſpicit, Chriſtus gregem poſſidet? Martyr verò: Eidem, inquit, gregi præes, ô Imperator, cuius nos ſumus paſtores. Per Chriſtum enim Reges regnant, & tyranni in terra dominantur. Ipſe quoquè Chriſtus hodiè quidem tibi dedit imperium, etiam ſi appareris ingratus in benefactorem: cràs autem dabit alij. Es enim vnius diei, & ipſe imperas ijs, qui ſunt vnius diei. Illi autem eſt regnum æternum, & quod nunquàm finem accipit. Cap. 13. Eugenius & Macarius ducũtur ad tyrannũ Iulianum. Prou. 8.

Qui autem defecerat Iulianus: Impie, & à deorum, inquit, aliene beneuolentia, cùm heſternus, inquit, ſit Chriſtus tuus, & vnius diei, & ab Auguſti tempore cœperit, à quonam hodiè fuit creatus Rex æternus? Martyr autem: Quòd ad humanitatem quidem attinet, ineffabiliſque & inenarrabilis diſpenſationis, ſeu carnis ſuſceptæ myſterium, ità habet, ô Imperator. Nam quòd attinet quidem ad eius diuinam, & quæ eſt ante ſecula generationem, nullum inuenietur tempus ea ſuperius. Imperator autem exiſtimans martyrem eſſe agreſtem quempiam, & nulla præditum eruditione, irridens inquit: Tuus ergò Chriſtus, ô infelix, bìs fuit generatus? Si verò proptereà gloriaris, ſunt etiam apud Græcos viri ſapientiſſimi, non ſolùm bìs, ſed etiam ter geniti. Nam & Mercurius, cognomine Triſmegiſtus, ter venit ſe in mũdo oſtendẽs, quomodò narrant eius ſacri & admirandi libri: & ideo nominatur Triſmegiſtus, id eſt, ter maximus. Similiter autem Pythagoras, qui hoc fuit poſterior, ipſe quoquè ter venit in vitam, vt qui primò quidem fuerit nauclerus Aegyptius: deindè Euphorbus, de quo Homerus meminit: poſtremò autem Pythagoras, Mneſarchi filius, Samius. Cap. 14. Iulianus nugatur.

Martyr autem ſuauiter irridens elegantias, vel potiùs nugas ſapientis Imperatoris, & impiorum gentilium, quam verbis oſtendunt, ſtultitiam, coniectans autẽ Tyrannum per hæc verba conari irridere Chriſti generationem, acerbè ei dixit & fortiter: Oportebat nec tibi quidẽ omninò reſpondere, ô iniquiſſime, nec te vlla dignari allocutione: ſed propter eam, quæ adeſt, multitudinem, quoniam complures ex ijs ſunt de grege Chriſti, dixi quæcunque dixi, & nunc etiam dicam parumpèr, curam gerens eorum ſalutis: Chriſtum ab alto repetentes, multis antè ſeculis Prophetæ priùs annunciârunt, multaque ſunt eius aduentûs teſtimonia, tam ex ijs, quæ ſunt apud nos oraculis, quàm ex ipſis ſcriptis Sibyllinis. Eius autem ſuſceptæ carnis cauſa fuit propter ſalutem & reparationem lapſûs hominum. Nam cùm veniſſet in terrã, omnem morbũ expulit, & omnem infirmitatem: & admirabiliter vno verbo excitauit Cap. 15. Eugenius preſbyter magna libertate reſpondet illi. Matth. 11.

Iohan. 11. uit mortuos, qui fœtebant. Quod autem eſt omnium maximè admirabile, pro ſalute mundi paſſus mortem per Crucem, tertio die ſurrexit à mortuis, teſtibus ijs militibus, qui ſeruabant eius ſepulcrum, & pluſquàm quingentis hominibus, nè locum habeat, qui vult calumniari eius reſurrectionem. Et cùm ſurrexiſſet à mortuis, viſus eſt ſuis diſcipulis, totos quadraginta dies cum eis verſans, eiſque videntibus & adſpicientibus, fuit aſſumptus in cælos. Denique eis ſancti ſpiritûs donũ demiſit & virtutẽ, adeò vt loquerentur linguis alienigenarum, & non opus haberent interprete. Loquebatur enim in eis ſanctus ſpiritus, & dabat eis, vt viderent quæ erant procùl remota, & futura prædicerent. Qui quidem egreſſi, ipſum vbiquè prædicârunt, & nihil inferentes, præter ſolam eius virtutẽ, quæ non cadebat ſub adſpectũ, neque clypeum, lanceam aut enſem tenentes: ſed nudi, inermes, & pauperes, mundũ cœperunt vniuerſum, mortuos excitantes, leproſos mundantes, dæmonia eijcientes. Quinam aũt hæc fecerũt? Piſcatores, & ignari literarũ, & qui mũdi ſapientiæ non erant participes.

Matth. 28. 1. Cor. 15. Act. 1. 2. Mat. 16.

Cap. 16. Quos autem ipſe induxiſti, ludificans Chriſti generationem, viros ſapientes & maximos, vt nunc dixiſti, etiamsi conceſſerimus verè fuiſſe has nugas, quid bis, & ter, & quater geniti mundo profuerunt, vel mundi paruæ, atque adeò minimæ parti? Quis ex Mercurij & Pythagoræ libris mortuos ſuſcitauit, aut leproſos mũdauit, aut dæmones expulit, quos vos colitis? Sed Mercurius quidem, qui à vobis dicitur Triſmegiſtus, fuit homo Aegyptius, & in legibus educatus Aegyptijs: & cùm duxiſſet vxorem, peperit filios, quorum natu maiorem Tat nominant, cum quo ipſe loquitur, ei ſuas dedicans orationes, & cum Aſclepio ex Epidauro, qui, vt vos vultis, fuit author & princeps ſcientiæ medicinæ: cui etiam ſuam explicat, quæ ſic habet, Theologiam: Deum intelligere quidem eſt difficile, ſed vt eum verbis exprimas, minimè poteſt fieri. Eſt enim in terna conſiſtens hypoſtaſi, eſſentia & natura, quæ non poteſt explicari, non habens apud homines aſſimilationem. Quos autem deos nominãt homines, ij multas & periculoſas ad ſe attraxerunt fabulas. Quinetiam de Chriſti aduentu ipſe quoquè obſcuram quandam refert prophetiam, vt qui non ex ſe, ſed ex Hebræorum eam hauſerit Theologia. Sed quid mihi cum putridis & malè olentibus Mercurij verbis, quæ à vobis quidem in honore habentur, iam autem diù antè putruerunt & effluxerunt? Neque enim de viuis fas eſt rogare mortuos ijs, qui ex diuinis eloquijs habent veros martyres, qui aduentum Chriſti & diuinitatem prænunciârunt.

Mercurius Triſmegiſtus quis fuerit. Mercurius vxorem & liberos habuit.

Cap. 17. Pythagoras autem, qui ſectæ Italicæ fuit author & princeps, quid magnum & admirandum fecit, ter in vitam productus? An quòd cùm fuiſſet Olympiæ, *vt vos dicitis*, aureum ſuum femur oſtendit Hellanodicis? Vel quòd mugientem bouem ſacrificaturus: Habet, inquit, animam viri mihi amiciſſimi, & per mugitum me ſalutat infelix? Seu quòd aquilam, quæ ſublimè volabat, per incantationem fecit cadere in terram? Hæc miracula fecit, cùm eſſet Olympiæ ter genitus Pythagoras, inſano gloriæ amore captus, & viſione hæc appræhendens ter infelix, qui quaternionem iuſiurandum cõſtituebat, & eum dicebat fontem æternæ naturæ, qui fabas colebat, propter quas perijt, cum ſuis familiaribus ſimul expulſus à Tarentinis. Nam cùm nollet calcare locum, in quo fabæ erant diſperſæ, ibidèm interficitur cum familiaribus & diſcipulis, & conſumitur ab inimicis. Theano autem eius vxor & diſcipula, cùm nollet dicere cauſam, propter quã faba non veſcũtur, ipſa quoquè, ei lingua amputata, perimitur.

Fabulæ de Pythagora. Pythagoras qua cauſa occiſus. Itèm vxor eius.

Cap. 18. Hæc ſunt ſapientum Philoſophorum priuilegia, qui bis & ter ſunt geniti, vt ipſe dixiſti oratoriè. Illa autem ſunt mei Chriſti miracula, propter generis humani ſalutem & reſtitutionem. Et Pythagoras quidem & Mercurius hominum animas deducunt ad profundum inferorum, quaſdam earum tranſmigrationes & traductiones introducentes, aliquandò quidem in animalia rationis expertia, & beſtias eas traducẽtes: aliquandò autem in piſces & plantas: & alias quaſdam reuocationes, & ambitus fingentes. Chriſtus autem, vt Deus verus & æternus, cùm animam feciſſet immortalem, & ſenij expertem diuino, qui fuit ab initio, ſpiritu & inſufflatione, quandò fabricatus fuit primum hominem (vt diuini, & quos nemo poteſt calumniari, referunt libri Moſis) eam rursùs per inobedientiam lapſam, & deceptionem ſerpẽtis, qui affert animis exitium, ipſe veniens in terram, & in ea degens, & viam ſalutis nobis oſtendens, per baptiſmum & reſurrectionẽ à mortuis, ab inferis reduxit ad cælos. Et rursùs veniens ad iudicandum viuos & mortuos, faciet ſurgere corpora, & coniũget ſuis animabus, & reddet vnicuique ſecundùm ſua opera.

Gen 1. 2. Cor. 5.

Cap. 19. Hæc cùm martyr fuiſſet philoſophatus, iniquus Iulianus: Videte, inquit, viri Romani

mani & Græci hunc ſceleratum & execrandum hominem, quantas ex Græcis diſciplinis effudit nugas in noſtram religionem. Per ſolem mihi chariſſimum, nonampliùs feram Græcis diſciplinis inſtitui maximè impium genus Chriſtianorum. Eccè enim ſacræ doctrinæ aliqua ex parte effectus particeps hic canis, licèt non rectè, multas tamen & iniucundas ineptias effudit circa hiſtoriam. Hæc cùm dixiſſet, iubet martyrem tradi lictoribus, & flagris cædi ad quingentas vſque plagas. Illi autem eum acceptum flagris cædebãt inhumanè. Et præco clamabat: Fac quod vult Imperator: deſine ſtulta loqui, & liberaberis ab ijs, qui te puniunt. Martyr autem fortiter tolerabat, dum verberaretur, tacens, & nihil omninò loquens. In beatũ verò Macarium oculos defigens Imperator, ei dicit: Tu autem quid dicis de teipſo, infelix homuncule? Beatus autem dixit martyr: Tu es re vera infelix, & omnium hominum miſerrimus: ego autem verè beatus, habens appellationem rei conuenientem, quoniã Chriſtum confitens adoro: ipſe autem eum negâſti, dæmonibus adhærens, & diabolo, qui te vel inuitum tranſmittent ad ignem æternum. Tranſgreſſor autem Iulianus: Scio, inquit, te mortem cupere, & ſtudere me ad iram mouere, vt te citò conſumam. Verùm nõ ità erit, vt ſperâſti.

Quingentæ plagæ ſancto martyri Eugenio infliguntur.

Macarij libera vox.

Sed hoc mihi primùm reſponde, quidnam vobis viſum ſit, ô execrãdi, quòd cùm nulla vobis iuſſerit poteſtas, omnes partes obeuntes, magnorum deorum ſtudetis euertere libamina atque ſacrificia, docentes homines, eos non eſſe deos, neque ſeruatores orbis terræ, nec humani generis curam gerere, quos ab ęuo & multis retrò ſeculis, à patribus data hominũ conſuetudo, colendos tradidit & adorandos: Chriſtum autẽ, qui herì cœpit eſſe, & non multùm ante noſtram ætatem, Deum ante ſecula, & Regem vniuerſorum predicatis. Macarius autem: Non tibi ſuffecerunt, ô vir iniquiſſime, ſapientes Eugenij demonſtrationes, quòd eadem & de ijſdem ſemper interrogas? Cæterùm ego quoquè tibi eodem modo, quo ipſe, reddã reſponſa: Quòd Chriſtus, quem tu irrides ac ludificaris, ipſe ſuis dixit diſcipulis: Euntes in mundũ vniuerſum, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritûs ſancti, docentes eos ſeruare omnia quæcunque mandaui vobis. Qui etiam profecti hæc docuerunt, fugere vana ſimulacra, & conuerti ad Deum viuum, qui creauit cælum & terram. Dij autem tui, quos ipſe adoras, ſunt figmenta dæmonum, & inuenta fabularum, diabolicæque fœtus operationis. De ijs enim dicit noſtra ſcriptura: Dij, qui cælum & terram non fecerunt, pereant. Nec hoc ſolùm, ſed alia quoquè lex Imperatoria à Conſtantino tuo cognato lata, eos expellit ab adoratione, & diſſoluit eorum cultus: qui cùm in Chriſtũ credidiſſet, idolorũ tẽpla euertit omnia, & quæ eis offeruntur, ſacrificia apertè fecit ceſſare. Quid ergò mali facimus, ó Imperator, ſi quæ Deus iuſſit, & magnus ſtatuit Imperator, ſeruamus, & homines ad ea hortamur: quæ autem veterum, vt dixiſti, virorum ignorantia ex dæmonum inuénit machinatione, interdicimus, & modis omnibus prohibemus?

Cap. 20.

Egregiũ S. Macarij ad imperatorẽ reſponſum.

Matth. 28.

Iere. 10.

Tranſgreſſor autem Iulianus: Sed Conſtantinus, inquit, cùm miſerrimè quædam innouâſſet propter ei grata ſcelera, defecit à dijs, deceptus à vobis Galilæis, vt qui eſſet nulla doctrina præditus, & nec Romanis, nec Græcis legibus ac moribus cõfirmatus. Ego autem, ô impie, qui peruéni ad ſummum Græcæ & Romanæ eruditionis, & in veterum virorum theologia, Mercurij, inquam, Orphei, & Platonis ſum exercitatus, & in Iudaicis quoquè ſcripturis non parùm verſatus, veſtras nihili faciens præſtigias, iubeo homines redire ad morem & cultum à patribus traditum, & antiquiſſimum, & pium, multùm valere iubens inanes indoctorum opiniones. Sed hic quoquè veſte exuatur, & flagellorum faciat periculum, vt ex hoc effectus modeſtior, vel inuitus noſtris ſe ſubmittat legibus.

Cap. 21.

Arrogantia impij apoſtatæ.

Cùm hi ergò inhumanè cruciarentur, & grauiſſimis afficerentur verberibus, beatus & pius Artemius, qui, vt priùs eſt oſtẽſum, Dux & Auguſtalis Aegypti fuit à Conſtantio conſtitutus: & propterea quòd ſe rectè & integrè gereret in adminiſtratione, rerum quoquè Syriæ acceperat procurationem, poſtquàm audiuit imperium tenere Iulianum, & ad bellum Perſicum properare, & accepit literas, quæ iubebant, vt cum toto exercitu ad Imperatorem accederet, ipſe quoquè Antiochiam venit, vt iuſſus fuerat, & cum eo, cum quo par erat, honore & ſatellitibus adſtitit Imperatori, quandò de martyribus habebat quæſtionem. Hæc autem videns, & corde ſauciatus, & ſe erroris eſſe defenſorem, ſi tacitus ea, quæ fiebant, præteriret, arbitratus, liberè de pietate loquitur ac vera religione, & dicit ei: O Imperator, cur adeò inhumanè tor-

Cap. 22. Macarius quoquè dirè flagellatur.

S. Artemius repræhẽdit tyrannum.

torques viros ſanctos, & Deo conſecratos, & cogis fidem ſuam abnegare? Scias te quoquè ipſum eſſe hominem, obnoxium ijſdem affectionibus, & participem eiuſdē naturæ, & earundē perpeſſionum, etiamsì te Deus creauit Imperatorem, ſi modò à Deo accepiſti imperium, & non potiùs malus dæmon te aduersùs nos petitum accepit, vt cribret Chriſti triticū, & ſuperſeminet zizania. Sed eſt vanus eius conatus. Non ſunt enim ei vires, vt anteà. Ex quo enim venit Chriſtus, & fixa eſt Crux, & in ea fuit Chriſtus in altū ſublatus, cecidit dæmonū ſuperciliū, & ſunt contemptui habitæ eorum artes. Nè fallaris ergò, ô Imperator, neque dæmonibus gratificans, aggrediaris perſequi genus Chriſtianorū: ſed diſce Chriſti virtutem eſſe omni ex parte inuictā & inſuperabilem. Ea autem, quæ dico, tibi ſunt ſatis cognita & perſuaſa, ſi te non vis decipere, ex reſponſis, quæ ad te nupèr attulit Oribaſius tuus medicus & quæſtor à Delphico Apolline. Ego autem, etſi nolis, ipſum tibi legam reſponſum. Sic enim habet:

Virtute Crucis Christi cecidit dæmonis ſuperciliū.

Dicite vos Regi: Pulcherrima corruit aula.
Non tectum pulcher, nec laurum vatibus aptam,
Phœbus habet: fontiſque extincta eſt lympha loquentis.

Cap. 23.

Hæc cùm audijſſet Imperator, repletus fuit ſtupore & admiratione, itaque excitatus, ingenti voce exclamauit: Quiſnam & vndè eſt iſte ſceleratus, qui tantam & tam ſonoram pro tribunali edidit concionem? Nōdùm enim eum viderat, eò quòd eum quidem præfeciſſet Conſtantius, cùm ipſe intereà verſaretur in Gallia. Dux eſt Alexandriæ, ait cohors militum, ô domine. Imperator autē eum agnoſcens ex ſignis magiſtratûs: Artemius eſt, inquit, qui fratri meo mortem acerbam procurauit? Certè, ô optime Imperator, is eſt, reſpondit cohors. Iulianus autem: Gratias, inquit, ago dijs immortalibus, & Apollini Daphnæo, quòd hunc ſceleratum virum & pernicioſum, ſe ſuaque indicantem & profitentem reddidêre manifeſtum. Et dicit: Auferatur ergò ei cingulum dignitatis, quo is eſt indignè cinctus, & det pœnas huius nunc audaciæ. Pro cæde autem mei fratris & ſanguine, cràs, ſi dij velint, mihi dabit ſupplicium. Non enim vna cum morte conſumam, ſed innumerabilibus, & eum puniam tanquàm parricidam: immò verò grauiùs, quàm parricidam, quoniā non viri communis, ſed Imperatoris, fudit ſanguinem, idque cùm nihil graue ab eo eſſet paſſus. Hæc cùm Imperator Iulianus oratoriè dixiſſet in martyrem, arripitur ſtatim à ſatellitibus: & zona priuatus, ſtat pro tribunali, & traditur lictorum manibus. Illi autem cùm manibus & pedibus eius funes annexuiſſent, à quatuor partibus extendūt, ventremque & tergum martyris boum neruis adeò crudeliter verberabant, vt ter mutati ſint ij, qui percutiebant: licebatque videre eius nouam quandā & non humanā tolerantiam. Neque enim gemitus, nec vox, nec aliquid aliud ex ijs, quæ accidūt hominibus, qui torquentur, ab ipſo emittebatur: ſed vultu penitùs immutato cernebatur. Terra autē, impleta erat ſanguine, adeò vt omnes qui aderāt, quinetiā ille ipſe Imperator miraretur. Iubet itaq; ſanctū relaxatū cum alijs martyribus abduci in cuſtodiā.

Inuidia impij apoſtatæ. *Artemius iubente tyranno male mulctatur.* *Incredibilis eius patientia.*

Cap. 24. Pſal. 65.

Cùm ergò abducerentur martyres Chriſti, pſallebant: Probâſti nos, Deus, igne nos examinâſti, ſicut examinatur argentū. Poſuiſti afflictiones ſuper dorſa noſtra. Impoſuiſti homines ſuper capita noſtra. Reſtat ergò, vt trāſeamus per ignem & aquam, vt nos educas in refrigerium. Precibus autem finitis, velutì ſecum loquens, magnus dixit Artemius: Artemi, eccè Chriſti ſtigmata in tuo corpore ſunt inſculpta. Oportet itaque te pro illo ipſam quoquè profundere animā. Et adijciens: Ago tibi gratias, Domine, dicebat, quòd tibi placuerit, vt ego glorificarer, ſuſceptis pro te perpeſſionibus, & me connumerari in chorum tuorum ſanctorum. Sed, ô benigne Domine, conſumma curſum meū in tua confeſſione, & nè me iudices hoc cœpto indignum. Ego enim me totum contuli ad tuas miſerationes. Hæc cùm apud ſe eſſet precatus, venit in cuſtodiā cū ſanctis martyribus Eugenio & Macario, & traduntur cuſtodi carceris: & ſic erant communiter Deum glorificantes. Manè autem cùm Chriſti martyres curâſſet ſiſtēdos fœdifragus Iulianus, & eos nulla dignatus eſſet interrogatione, niſi quòd ſolùm iuſſit magnum ſeparari Artemium, fert in illos ſententiā exilij. Emittit eos Oaſim, qui eſt peſtilens locus in Arabia, vt in quo venti ſpirant exitioſi. Vndè etiam nullus ex ijs, qui illuc mittuntur, durauit vſque ad annū: ſed grauibus morbis correpti, omnes pereunt celerrimè. Cùm illuc ergò relegâſſet ſanctos Eugenium & Macarium tyrannus, ibì etiam iuſſit eorum amputari capita. Itaque poſt aliquot dies vigeſimo Decembris acceperunt beatum finem. Quo in loco factum eſt miraculum, dignū quod mandetur memoriæ. Nam cùm inopia aquæ laboraret locus, fons ſcatu-

S. Artemij ad Dominū oratio. *Eugenius & Macarius mittūtur in exilium.* *Capite cæduntur.* *Miraculum.*

ſcaturijt, curans omnem morbum & ægritudinem. Qui etiam manet vſque in hodiernum diem.

Imperator autem diuino accerſito martyre: Tua,inquit, temeritas me coëgit vel inuitum probro afficere tuum genus, & tuo ſplendori inurere ignominiam, & ipſas tuas carnes attingere. Sed ſi mihi morem geras, ô Artemi, & accedens ſacrificâris dijs immortalibus, & maximè Daphnæo Apollini, non ſolùm expiaberis à cæde fratris mei, ſed maiorem rursùs accipies dignitatem, & magìs honorificam: & te conſtituam Præfectum prætorio, teque magnorum deorũ creabo Pontificem, & appellabo patrem, & tenebis ſecundum locum in meo imperio, & eris nobiſcũ toto vitæ tuæ tempore, fruens felici & proſpero rerũ ſtatu. Nam tu quoquè ſcis fratrem meũ non rectè nec iuſtè fuiſſe occiſum à Conſtantio: ſed ipſum confecit inuidia,& omniũ hominũ maximè impius Euſebius,etiamsi non ſatis pœnarũ pro impio facinore luit vir ſceleratiſſimus. Porrò autem hoc quoquè ſcis, quòd ad noſtrũ genus magìs pertinet imperiũ. Meus enim pater Conſtantius, natus fuit auo meo ex Maximiani filia Theodora: Cõſtantinus autem ex Helena vili & abiecta fœmina,& obſcuro loco nata,idque cùm nondùm creatus eſſet Cæſar, ſed vitam adhuc ageret priuatã.Conſtantinus autem cùm audaci animo rapuiſſet imperium, patrem meum & fratres eius iniuſtè interfecit. Eius quoquè filius Conſtantius ſe,ſicut pater, gerens, fratrem meum Gallum occidit: idque cùm horribili iureiurãdo ei cauiſſet. Porrò autẽ nos quoquè ipſos ità affeciſſet, niſi ſeruati eſſemus deorum prouidentia. Sed ipſi prohibuerunt, nobis ante oculos oſtendentes ſalutem, quæ ab ipſis proficiſcitur. Quibus ego fretus, abiurato Chriſtianiſmo,declinaui ad Græcorum religionem: vt qui benè ſciam, quòd Græcorum & Romanorum vita antiquiſſima, bonis vtens moribus & legibus, deos appellat, qui ex rerum ipſarum veritate ſibi fidem faciunt.

Cap. 25. — Blãditur S. Artemio filius diaboli Iulianus. — Impius apoſtata falſos deos prædicat.

Quis enim animi fuerit dubius, qui viderit Solem in cælo equitantem: ſimiliter autem & Lunam, quæ vehitur curru aurato? Nam ille quidem diem efficit lucidum, & homines excitat ad opera: hæc autem nocti præfert faces, vigilantibusque & iter facientibus ex ſe magnam præbet vtilitatem. Ea Græci & Romani in deos referunt,& colunt, & ſpem in ipſis collocârunt, Solem quidem appellantes Apollinem,Lunam verò Dianam. Sed & ex ſtellis maximas, Planetas videlicet appellatas, pro dijs habent, quæ reliquas quinque zonas cæleſtes tenent: & aliam quidem Saturnum, aliam Iouem,aliam Mercurium,aliam Martem, aliam autem Venerem nominant. Eæ enim mundum vniuerſum adminiſtrant, & earum virtutibus regitur vniuerſa terra, quæ eſt ſub cælo. Horum ergò ſtatuentes imagines, homines eas colunt & honorãt, ſimul etiam quaſdam fabulas fingentes ad voluptatem. Non tanquàm deos autem colunt eorum imagines,(abſit)hoc enim ità accipiunt agreſtiores homines & ſimpliciores: Sed qui cupiditate tenentur ſapientiæ, & res deorum accuratè inquirũt, ſciunt cuinam honorem tribuant, & ad quem tranſeat adoratio diuinarum imaginum.

Cap. 26. — Apollo, Sol: Diana, Luna, vocatur

Tuam ergò hortor præſtantiam, vt ſtet à nobis, & viuat, vt nobis placet, & rectè Græcam ſequatur religionem, & retineat mores & res veteres. Conſtantinus enim, ſicut ipſe non ignoras, erat omnium hominũ deceptu facilimus: & cùm eſſet indoctus & amens, innouauit religionem, & dijs Græcorum abolitis, declinauit ad Chriſtianiſmum, cùm impiorum ſuorum factorum eum puderet, & quòd dij eum, tanquàm impurum & ſceleratum, à ſacroſancta ſua religione expulerant longiſſimè, vt qui cognatum ſanguinem fuderat. Nam & fratres occidit, qui nihil mali fecerant, & vxorem Fauſtam, & ſuum filium Priſcum, qui erat vir frugi & bonus. Propterèa, ô vir inprimìs admirande, cùm videam tuæ mentis grauitatem & conſtantiam,volo te eſſe noſtrarum partium. Agedùm ergò, ô Artemi, ad patriam & antiquiſſimam & maximè diuturnam Romanorum & Græcorum tranſi religionem, & nobiſcum fruere bonis, quæ à dijs data ſunt.

Cap. 27. — Derogat Conſtantino ſapientiſſimo Imperatori vilis Apoſtata.

Ad hæc Chriſti martyr, cùm ſe parùm ſuſtinuiſſet, reſpondit: Ego quidem,ô Imperator, de mea religione & fide nullam in præſentia afferam defenſionem, etsi ſatìs promptas habeam demõſtrationes: De fratris autem tui morte illud tibi reſpondebo, me illius animam nulla vnquàm affeciſſe iniuria, nec facto, nec dicto, ſed nec vlla quidem cogitatione. Quantumuis in eo inquirendo labores,veritas eſt immutabilis. Sciebam enim eum eſſe verum Chriſtianum, & nulli affinem reprænhenſioni, piumque ac iuſtũ, & Chriſti leges accuratè ſeruantem. Sciat ergò cælum & terra, & vniuerſus chorus ſanctorum Angelorum,& Chriſtus Dei filius cui ego ſeruio in meo

Cap. 28. — S. Artemius ei reſpõdet. — Docet ſe innoxium.

ſpiritu, me ab illius cæde & morte eſſe purum: neque viris impijs, qui cædem illius fecerunt, quicquam dediſſe auxilij, aut ad eam aliquid contuliſſe. Neque enim tunc aderam cum Conſtantio. Et de fratre quidem tuo hæc eſt mea defenſio. Quòd autem ad Chriſti attinet abiurationem, & ad vitam gentium amplectendam, hoc tibi reſpondebo, à tribus pueris, qui erant ſub Nabuchodonoſor, mutuò accipiens: Notum tibi ſit, ô Rex, quòd deos tuos non colo, & tibi chariſſimi Apollinis auream nó adorabo imaginem.

Dan. 3.

Cap. 29.

Quòd autem beatum Conſtantinum, ſummum omnium Imperatorum, & illius genus maledictis es inſectatus, vocans inimicum, & dijs tuis execrandum, prætereà autem furioſum, & promptum ad cædem faciendam, hæc tibi pro illo reſpondebo. Pater tuus Conſtantius, & eius fratres ei priores fecerunt iniuriam, vt qui ei malum venenum miſcuerint, nulla omninò ab eo affecti iniuria. Ille autem vxorem Fauſtam iuſtè admodùm interfecit, vt quæ priſcam Phædram eſſet imitata, & eius filium Priſcum eſſet calumniata, quòd eius amore captus eſſet, & vim ei conatus eſſet afferre, ſicut etiam illa Hippolytum Theſei filium. Atque primùm quidem, qui ſic in matrem inſaniērat, vt volebant eius verba, ille, cùm eſſet maritus, punijt. Poſteà autem cùm ſciuiſſet eſſe mentitam, ipſam quoquè occidit, in eam ferens ſententiam omnium iuſtiſſimam. Ad Chriſtum autem declinauit ab illo vocatus, quandò difficilimum commiſit prælium aduersùs Maxentium. Tunc enim ei in meridie apparuit ſignum Crucis, radijs Solis ſplendidius, & literis aureis belli ſignificans victoriam. Nam nos quoquè ipſi ſignum adſpeximus, cùm bello intereſſemus, & literas legimus. Quinetiam totus quoquè id eſt contemplatus exercitus: & multi huius rei teſtes ſunt in tuo exercitu. Quid autem hæc dico? Chriſtum enim Prophetæ multis antè ſeculis prænunciârunt, vt tu quoquè ſcis optimè, niſi tua ſponte velis eſſe ſurdus. Sunt autem eius aduentûs multa teſtimonia: & vt alia omittam, eorum, qui à vobis coluntur, deorum reſponſa, & prædictiones, & ſcripta Sibyllina, & Virgilij Romani poëſis, quam vos vocatis Bucolicam, hæc ſatis de eo ſignificant. Cæterùm ipſe quoquè Apollo, qui apud vos habetur in magna admiratione, cuius eſt propria diuinatio, de Chriſto talem effatus eſt ſermonem:

Conſtantinus Magnus cur occiderit fratres ſuos &c.

Signũ Crucis apparet Conſtantino.

O vtinam non extremo miſerande miniſter,
Quæſîſſes, quiſnam ille Deus, quis ſpiritus ille,
Inſtàr qui botri complectitur omnia circùm,
Lucem, aſtra, & fluuios, & tartara, & aëra, & ignem.
Inuitum qui me propellit ab ædibus iſtis.
Sola mihi tripodum nunc en aurora remanſit.
Hei hei me, tripodes, deflete. Extinctus Apollo eſt,
Extinctus. Vir me cæleſtis lumine perdit.
Et paſſus Deus eſt: deitas non paſſa ſed ipſa eſt.

Apollinis de Chriſto filio Dei diuinatio.

Cap. 30.

Iulianus fœdifragus.

Reſpondens autem fœdifragus Iulianus: Exiſtimo, inquit, ô Artemi, te non veniſſe in Aegyptum Ducem exercitûs, ſed vatem potius quendam, aut Menagyrtem, ac circunforaneum nebulonem, & anuum temulentarum veteres atque adeò antiquatas narratiunculas & fabulas colligentem. Martyr autem: Non rectè exiſtimâſti, ô Imperator, nec vt tuam decet ſapientiam & virtutem. Ex tuis enim dijs, & ijs, quæ tibi ſunt gratæ, diſciplinis, facio demonſtrationes, vt ex ijs, quæ tibi ſunt cognita, diſcas myſterium veritatis. Neque putes me mihi placere ornatis Græcorum verbis, (Oleũ enim peccatoris nõ impinguet caput meũ) ſed tuæ animæ curam gerens, moueo omnem lapidem, vt tu perſuadearis. Exiſtimo nanque, quòd ſicut veterẽ Adam, & primum parentem excæcauit ſatan per inobedientiam, & eſum fructûs vetitæ arboris: itá etiam, ô Imperator, inuidens tibi ſalutẽ, te priuârit Chriſti fide. Quòd autem Solem & Lunam, & ſtellas, deos vocas, pudet me tuæ ignorantiæ, nè dicam improbitatis, quòd & eas honorare conſtitueris, & magis quàm alias ſtellas Solem amplecteris, & per eum iuſiurandum cõcipis Imperatorium, ſuſque deque, & in epiſtolis, & in ſermone, & collocutione ſæpè vſurpas illud, Per Solem. Sed quid opus eſt vti pluribus verbis? Non abiuro Chriſtum meum. Abſit. Gentium execrandam non admitto impietatem, ſed manebo in ijs, quæ didici, & paternas retinebo traditiones.

Pſal. 140.

Gen. 3.

Apoſtatæ Iuliano familiare iurare per Solem.

Cap. 31.

His Iulianus in ſummam adductus dubitationem, planè obmutuit, neſciens quid ageret, ac valdè admirans martyris variam ac multiplicem doctrinam, & ad reſpondendum facilitatẽ. Cui rurſus dicit Chriſti martyr: Dimitte, ô Imperator, iam mortuam

tuam & fœtidam gentium religionem,(ea enim iam diù putruit) & accede ad Chriſtum. eſt enim benignus,& clemens, & te non repellet, ſi ducaris pœnitentia. Sed fieri non poterat,vt martyr reſiſteret impetui animæ,quæ mala lubens ac volens ſequebatur,nec vt reuocaret animam,quæ ſua ſponte tendebat ad interitum. Iulianus enim iam diù quidem animo parturiens falſam gentium religionem,quam conceperat in Ionia ex ſua congreſſione cum Maximo Tyrio Philoſopho, quandiù quidem ſuperſtes fuit eius frater, & poſt ipſum Conſtantius, nihil auſus eſt aperire propter illorum metum. Poſtquàm autem ij è viuis exceſſerunt,ipſe verò iam rerum potiretur: tunc ipſe ſe apertè exuens,repentè toto animi ſtudio erupit ad gentium vanitatem. Reſpondit itaque martyri: Quoniam mea verba contempſiſti, ô ſceleratum caput,auſus es autem vel facere periculum,vt conuerterer ad eundem, ad quem tu, Chriſti cultum, ego quoquè te dignis rebus viciſsim remunerabor. Iubet itaque exui martyrem, & ſubulis ferreis candentibus eius latera configi, & acutis tribulis dorſum eius pungi,& diſrumpi, dum ſupinus trahitur. His autem quamprimùm illatis, erat ei eadem, ſicut priùs, conſtantia. Multis itaque horis ſe martyre fortiter gerente in tormentis,& nullam emittente vocem aut gemitum, mœſtus ille & triſtis,tanquàm victus,ſurrexit è tribunali,& iubet martyrem rursùs abduci in carcerem,& neque panem,neque aquam ei præberi, nec quæcunque ad victum ſumunt homines. Ipſe autem profectus eſt ad Daphnem, qui eſt Antiochiæ locus iucundiſſimus.

Iulianus à quo ſeductus. Atrociſſimis cruciamentis ſubiicitur S. Artemius.

Circa mediam autem noctem appáret Chriſtus martyri oranti in cuſtodia, animum ei addens,& ſe cum eo omninò futurum pollicens, & dicens: Quomodò ipſe me confeſſus fuiſti corā hominibus ſuper terram, ego quoquè te confitebor coram patre meo,qui eſt in cælis.Hæc cùm martyr audijſſet à Domino, confidit, & tota nocte Deum glorificauit,& ei egit gratias. A plagis enim ſuis & vulneribus repentè fuit relaxatus,adeò vt ne vibicis quidem veſtigium apparéret in ſancto eius corpore.Spatio autem quindecim dierum manſit omninò ieiunus in carcere, nutritus pane Angelorū,ſeu gratia boni ſpiritûs. Iulianus verò cùm,ſicut diximus, veniſſet Daphnem, ſacrificia parabat Apollini,ſperans fore,vt ab eo citò acciperet reſponſa. Daphne eſt ſuburbanum Antiochiæ,ſitum in eius locis altioribus, & tectum omne genus arboribus: quo in loco & aliarum arborum,& præſertìm cupreſſorum,maxima fuit plantata multitudo,pulchritudine,altitudine & magnitudine nequaquàm imitabilis. Labuntur verò in omnem partem fluenta aquarum poculentarum,ſcaturientibus indè maximis fontibus: quo fit,vt ciuitas inter cæteras aqua abundet maximè. Præclaris quoquè extructionibus habitaculorum, & lauacrorum, & aliorum ædificiorum locus eſt magnificè inſtructus & ornatus. Hîc & aliorum quidem dæmonum templa erant & imagines,precipuè autem templum Apollinis colebatur ab initio.Hîc enim id,quod de Daphne virgine narratur,accidiſſe Græcæ finxerunt fabulæ: cuius etiam cognomen maximè videtur ferre locus.

Cap.32. Chriſtus ei apparēs,eū confirmat. Daphne deſcribitur. Eius etiam meminit Ouidius lib. 1. Metamor.

Imago autē Apollinis erat hoc modo conſtructa: Ei ex vite erat corpus compoſitum,admirabili quadam arte ità compactum,vt præ ſe ferret ſpeciem vnius coaleſcentię. Auro autem illitus totus,qui induebatur amictus,nudatis,& non auratis corporis partibus,oſtendebat quandam,quæ dici non poteſt,pulchritudinem.Stanti verò erat in manibus cithara,& eam videbatur pulſare. Comæ autem & lauri corona, auro florebant permiſto, vt magna effulgeret gratia ſpectatoribus. Duoque magni hyacinthi implebant ei figuram oculorum, in memoriam Hyacinthi pueri Amyclæi. Et gemmarum pulchritudo, & magnitudo, imagini maximum afferebat ornatum, adeò vt quamplurimis in eo decipi contingeret,vt qui propter apparentis formę pulchritudinem,ineſcarentur ad eum adorandum. Quod quidem ipſi quoquè Iuliano euenerat. Maiorem certè ei cultum exhibebat, quàm omnibus alijs imaginibus, ex ſingulis generibus ei millia ſacrificans,& ab eo expectans reſponſa.

Cap.33. Imago Apollinis Daphnæi qualis fuerit.

Cùm autē omnes imagines profundū teneret ſilentium,exiſtimans opùs eſſe præſtigijs,quas Gręci vocant Hierurgiam, accerſito quodam Euſebio,quem in gentibus fama erat hac in re multùm poſſe, ei iuſſit vt quammaximè ſpirantem & efficacem redderet imaginem,nulli rei parcendo,qua ad hoc opùs eſſe cenſeret. Cùm autem nihil non eſſet machinatus, & nihil prætermiſiſſet, quod ſibi in mentem veniſſet: ille tamen eodē modo tacuiſſet,neque magìs quàm anteà loqueretur, hic iam rogatus à Iuliano, cur maximè taceret,idque cùm facta eſſent omnia,quæ de more fiunt, dixit,

Cap.34.

Babylam eſſe præcipuam cauſam ſilentij tam huius, quàm reliquarum imaginum, cùm is ſitus eſſet in Daphne, vtpotè quòd dij eius cadauer abhorrerent, & ideò more ſuo venire non ſuſtinerent. Nolebat enim ei cauſam dicere veriſſimam, quòd ſcilicet erat apertè maior virtus, quæ alligauerat dæmonum operationes: maximè cùm dæmon, qui agebat Apollinem, ei apertè reſpondiſſet, vt dicitur, ſe non poſſe loqui propter Babylam.

Eccè vt dæmones premuntur à martyribus.

Cap. 55. S. Babylæ cōſtantia & martyrium.

Hic enim Babylas dicitur quidem fuiſſe Epiſcopus Antiochiæ: Numerianum autem Imperatorem, volentem ingredi in Eccleſiam Chriſtianorum, in quodam feſto ſtans pro foribus, prohibuiſſe ingredi, dicens ſe pro viribus non deſpecturum eſſe lupum gregem inuadentem. Ille autem ab ingreſſu tunc quidē fuit deiectus, ſiue quòd ſuſpicaretur futuram populi ſeditionem, ſiue ipſe quoquè aliud conſilium cepiſſet. Aegerrimè autem tulit conſtantiam Epiſcopi. Poſtquàm verò ipſe diſceſſit in regiam, iuſſit eum cauſam ſuam defenſurum, coram ſe ſiſti pro tribunali. Cùm ipſe autem eſſet productus, primùm quidem accuſauit audaciam, quòd eum auſus eſſet prohibere: deindè iuſſit eum ſacrificare dæmonibus, ſi effugere vellet pœnas criminationis. Ipſe autem reſpondit quidem ad criminationem, reiecit autem exhortationem: illam quidem, dicens, ſe, cùm eſſet paſtor, oportere velle omnia lubenter pati pro grege: hanc autem, ſe non admiſſurum, vt à vero Deo deficiens, ſacrificaret ijs, qui falsò dij dicuntur, & ſunt pernicioſi dæmones. Deindè ille quidem cùm videret eum non parére, iuſſit, vt cùm eum ligâſſent catenis & compedibus, ad mortem ducerent, caput amputaturi. At is cùm duceretur moriturus, aſſumens cecinit hæc dicta Pſalmi: Conuertere anima mea in requiem tuam, quoniam Dominus benefecit tibi. Porrò autem dicunt etiam tres pueros genere fratres, qui ab infantia ab eo nutriti fuerant, ab Imperatore fuiſſe arreptos, & cùm nec illi quidem voluiſſent ſacrificare, etsì eis afferretur omnis neceſſitas, ipſum quoquè iuſſiſſe Imperatorem, eis adimi capita. Quos, poſtquàm venerunt in locum propoſitum, Babylas ante ſe ſtatuens, priores duxit ad gladium, nè quis eorum timore affectus, mortem recuſaret. Cumque eorum capita fuiſſent amputata, poſtquàm hanc dixiſſet vocem: Eccè ego & pueri, quos mihi dedit Deus: ipſe quoquè deindè ſuum porrexit collum, vt enſe conſummaretur, cùm priùs iuſſiſſet ijs, qui corpus eius erant collecturi, catenas & compedes cum eo ſepelire: Vt ſint, inquit, hæc quoquè mihi iacenti ornamento. Atque cum eis quidem certè adhuc iacet, vt aiunt.

Non vult ſacrificare dijs S. Babylas

Pſal. 114.

Eſa. 8.

Cap. 56.

Hunc autem Babylam cùm ab Euſebio audijſſet Iulianus eſſe impedimento ſtatuis, quô minùs reſpondeant, iuſſit ſtatim eius capſam (eſt autem è lapide maximo) à Daphne transferre. Statim ergò ciuitatis profuſa multitudo, vt quæ magna de cauſa accederet, trahebat capſam. Illa autem, tanquàm non magìs traheretur ab hominibus, quàm à potentiore, quæ eam mouebat, virtute, celeriter mouebatur ſequens eorum, qui ducebant, animi alacritatem. Cùm eam autem ipſo die tuliſſent pluſquàm quinquaginta ſtadia, poſuerunt in cœmeterio, quod dicitur. Eſt autem ante ciuitatem domus, quæ ſuſcepit corpora antiquorum virorum, & quorum fuerunt nonnulli martyres propter pietatem. Atque tunc quidem capſam portârunt in eum locum: Iulianus autem parabat multitudinem victimarum & donariorum, vt qui eſſet poſtridiè cum eis Daphnem aſſcenſurus, tunc quidem certè ſperans omninò, ſi non alios, at ipſum Apollinem reſponſurum. Eò enim ſpectabat ſpes prompti & alacris illius animi, quòd locus ei magìs, quàm alij, videbatur præſtare ſcientia diuinandi: & quòd ei ſoli conſecrata erat Daphne. Euſebius autem, & qui priùs dicti ſunt ſacerdotes, & multitudo æditurorum, valdè laborabant & vigilabant circa imaginem, expectantes Imperatorem: & omnia agentes, vt, cùm venerit, eum habeat loquentem, cùm nulla excuſatio eſſet eis relicta ad dilationem.

Transfertur S. Babylæ corpus à Daphne.

Cap. 57. Ignis cæliltus lapſus perdit Apollinem.

Cùm verò nox iam multùm proceſſiſſet, ignis repentè è cælo demiſſus, in templum cecidit: & cùm ipſum omni ex parte appræhendiſſet, ipſam exuſſit imaginem cum ipſis donarijs. Cumque omnia ſimul conflagrarent, & ignis valdè extolleretur, protinùs quidem fuit in templo magna vociferatio, & nulli ſimilis tumultus. Tunc multi quidem parati erant opem ferre, nullus autem erat, qui poſſet igni reſiſtere. Sed alij quidem currebant ad ciuitatem, id ſignificaturi Iuliano: reliqua verò multitudo ſtabat obſtupefacta, contemplans calamitatem, quæ ipſos inuaſerat. Ignis autem nihil aliud tangebat, cùm tanta & tam copioſa illic eſſet materia, niſi quòd ſolum cum ijs, quæ inerant, templum comburebat: adeò vt imago quidem, & quæcunque illic

erant donaria,fuerint omninò deleta : pauca autem ædificia Daphne remanſerint, ſigna eius,quod acciderat:quę etiam nunc quoquè apertiùs indicant ignem,qui miſſus fuerat diuinitùs.Iulianus autem cùm audiuiſſet ea,quæ acciderant,ira repletur : & graue arbitratus,ſi propter ea,quæ acciderant, Chriſtiani eſſent eum ludificaturi, iubet ſtatim eos è magna expelli Eccleſia,& prouideri,nè illis ad ipſam omninò pateat aditus,ac demùm quæ ibì erant precioſa,publicari.Dat autem gentibus poteſtatem, vt ingrediantur in Eccleſias Chriſtianorum,& faciant quæ velint. Impius Apoſtata nihilo fit melior.

Cùm ergò impius hæc iuſſiſſet Tyrannus,quod non maximum malum factum eſt? Cap.38. Quid non autem abſurdiſſimum & turpiſſimum dictum eſt, omnibus lingua effrenata nefanda loquentibus aduersùs fidem Chriſtianorum, nefanda loquentibus & blaſphemantibus Dominum & Deum noſtrum Ieſum Chriſtum in omnibus ciuitatibus? Nam in ciuitate quidem,quæ olìm vocabatur Samaria, poſteà verò & condita fuerat ab Herode,& appellata erat Sebaſte,oſſa prophetæ Eliſei,& Baptiſtæ Iohannis (vt putabant) è loculis educentes,& cum immundis brutorum oſſibus commiſcentes,exuſſerunt : & cinerem in aërem cribrârunt ac ventilârunt : Saluatoris autem ſtatuam,quæ in Paneade ciuitate à muliere,quæ profluuio ſanguinis laborabat, & à Chriſto curata fuerat,magnificè conſtructa,& in inſigni ciuitatis loco poſita fuerat : quam poſt tempus cognitam ex miraculo herbæ,quæ illic naſcebatur, Chriſtiani acceperunt,& poſuerunt in Diaconico : eam gentes detraxerunt, & funibus alligatis pedibus traxerunt per forum, donèc paulatìm interijt, relicto ſolo capite, & rapto à quodam, dum gentes tumultuarentur, dicentibus ijs verba blaſphema & abominanda in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, quæ nemo vnquàm homo audiuit. Nota quos duces ſequātur, qui hodie ſanctorū corpora exurunt. Statua Saluatoris antiquiſſima.

Sceleratiſſimo autē Tyranno audienti erant hęc deliciæ, & ei magnam afferebant voluptatem. Vndè etiam poſt hęc iuſſit excitari templum Iudæorum,quod erat Hieroſolymis : & è ciuitate expulſis Chriſtianis,Iudæis reliquit habitandā.Quamobrèm quendam quoquè Alypium,falſæ religioni virum deditiſſimum,& Comitis dignitate honeſtatum,eò mittit,iubens vt magno ſtudio templum rursùs ædificaret, quod Veſpaſianus,& eius filius Titus ſimul cum ciuitate deſtruxerunt & exuſſerunt. Oportebat enim ad effectum deduci verbum Chriſti,qui eſt ipſa veritas,nempe: Non manebit lapis ſuper lapidem,qui non deſtruatur. Quod quidem ſtudens falſum oſtendere ſtolidus iſte,contendebat templum rursùs ædificare,etiamsì fruſtrà laborabat,ea aggrediens, quæ fieri non poterant.Nam cùm magno ſtudio concurriſſent, qui Deum occiderant, Iudæi,& magna manu & ſumma animi alacritate opus aggrederentur,& iaciendis fundamētis foſſam foderēt argenteis (vt dicunt nōnulli) ligonibus & hamis, eſſentq; iacturi, fundamenta vehemētiſſima irruēs nocte procella, quod exinanitum quidem fuerat, rursùs aggeſſit. Cùm fulgura autem & tonitrua continenter demitterētur, & dies iam appropinquaret, fuit terręmotus adeò ingens,vt multi periērint: & ignis emiſſus ex ijs, quæ iaciebantur, fundamentis, combuſſit omnes, qui ſunt illic inuenti. Atque hæc quidem ſic gerebantur. Cap.39. In vituperium Chriſti iubet reſtaurari Iudæorum templū impius apoſtata. Matt.24. Nota Iudæorum inſaniam.

Iulianus autem cùm ſediſſet pro tribunali in loco, quē vocant Baſilicam,& curâſſet ſiſtendum martyrem : Audijſti omninò,inquit,ô tu quoquè vir maximè impie,ab ijs,qui ea,quæ tu,audent aggredi,quęnam auſi ſint infelices aduersùs Apollinem,qui eſt in Daphne,& quemadmodùm eum exuſſerunt cum ipſis ſacris & donarijs, adeò vt opus admirandum,& maximè venerandum,fuerit ab igne conſumptum? Sed non gaudebunt his noſtra irridentes. Ego enim pro eo exigam pœnas ſeptuagiesſeptiès, quomodò dicunt veſtra eloquia. Martyr autē : Audiui, inquit,quòd ira diuinitùs immiſſa,& ignis è cælo miſſus,deum tuum occiderit, & totum eius templum conſumpſerit. Si ergò erat deus,cur non ſe ſeruauit ex igne? Fœdifragus autem Iulianus : Videris, ô maximè impie tu quoquè fortè his inſultare, & lubenter irridere, tanquàm qui vindictam aliquā ſis à Deo tuo conſecutus. Martyr autem : Mihi omninò, inquit, venit in mentem ridere,& exultare propter lapſum tuorum deorum, ô ſtultiſſime : gloriari autem & lætari propter miracula, quæ Deus meus facit quotidiè. Vltionem verò eorum, quę à te mihi intentantur, illic accipiam, quandò te ignis ille comprehenderit, & æternum ſupplicium. Porrò autem hìc quoquè, non multo interiecto tempore, memoria tua peribit cum ſonitu. Fœdifragus verò Iulianus : Cùm videam te ſupplicijs delectari,ego tibi acceſſionem afferam voluptatis. Sed tibi parco propter meam benignitatem, & volo te, dimiſſa ignorantia, ſapienti vti ratiocinatione, Cap.40. Gene.4. S. Artemius egregie irridet Apoſtatam. Pſal.9.

tione,& accedentem ſacrificare dijs immortalibus. Nam & maxima dignitate es ornatus,& ſatis magnæ diuitiæ à tuis maioribus tibi ſunt congregatæ, & multis virtutis dotibus te dij honeſtârunt, etiamsi conſpectus ſis ingratus in eos, qui te affecerunt beneficio. Martyr autem: Quid inſanis,inquit,ô iniquiſſime,& immoraris in his,quæ nihil proficiunt? mittens autem aggredi barbaros, & bellum differens Perſicum, propter quod vniuerſum orbem terræ commouiſti,in me Dei ſeruum totum conſumis ocium? Quancunque ergò vis mortem in nos pronuncia. Ego enim neque deos tuos colam,neque tuis iuſſis parebo.

Iulianus diffeit bellum Perſicum,vt perſequatur Chriſtianos.

Cap.41. Hæc cùm audijſſet Iulianus,& eſſet animus eius ira repletus, accerſit lapicidas,&c, Videtis,inquit,hanc petram?(oſtendens quandã præruptam ex aduersò theatri) Eam in duas partes diuidite: & cùm alteram partem ſupinam in terram deieceritis,& eam deſuper hunc maleficum extenderitis,altera parte cum impetu ipſum cooperite,vt is medius interceptus,ſimul habeat carnes & oſſa corrupta:& factis ipſis diſcat,cuinam reſiſtat, & an Dei ſui fruatur auxilio. Eo autẽ facto dicto citiùs, & ſancto in medijs petris intercepto,tanta erat vis,quæ eum premebat, vt cùm eius oſſa confringerentur, quidã ſonus & fragor à multis exaudiretur. Diſrupta enim ſunt omnia, quæ erant intrà ipſum,& contritæ ſunt omnes compages eius oſſium, & oculi exceſſerunt è ſede propria. Sed quanuìs eſſet ad hanc adductus neceſſitatem, non neglexit tamen ad Deum canere. Pſallebat enim,In petra,dicens,exaltâſti me,& deduxiſti me,quoniam factus es ſpes mea,turris virtutis à facie inimici. Statuiſti ſupra petram pedes meos, & direxiſti greſſus meos. Accipe ergò,fili Dei vnigenite, ſpiritũ meum, & nè concludas me in manus inimicorum. Sic ergò cùm in medio petrarum totum diem & noctem manſiſſet martyr, iuſſit ſceleratus Iulianus diſiungi petras, cum penitùs interijſſe, & nullam ſpiritûs partem eſſe ei relictam præ illo nimio onere arbitrans. Ille autem amotus à petris,egreſſus eſt,incedens,& ſuis vtens pedibus,re vera miraculum maximè admirandum. Homo nudus, cui egreſſi quidem erant oculi, oſſa contrita, membra & carnes petrarum complicatione compreſſa, eius autem inteſtina omnia miſerè effluxerant: is (ô nouum & alienum ſpectaculum)ambulabat, & diſſerebat, & loquebatur aduersùs Tyrannum. Vndè is quoquè ſtupore afficiebatur, vt qui martyrem tanquàm monſtrum aliquod cerneret: & dicebat ijs, qui aderant: Videte rem planè nouam,& plenam prodigij. Non eſt iſte veneficus & præſtigiator? Per immortales & inuictos deos,non putabam,ó viri, hunc execrandũ adhuc viuere. *Is autem*, & inteſtinis,& vniuerſa compage ei diſſoluta, & incedit, & loquitur. *Sed dij eum* reſeruârunt ad multorum inſipientum correctionem,vt eſſet terriculum *ijs*,qui eorum ſupermundanam non adorant potentiam.

Immaniſſimi ſupplicij genus.

Pſal.60. Pſal.39.

Eccè ſtupẽdum miraculum.

Impius cùm in profundũ venerit malorum, contemnit.

Cap.42. Sic dixit,& martyri: Eccè miſer, inquit, & oculis es priuatus, & ſunt tibi membra omnia inutilia & perdita. Quænam ergò ſpes eſt adhuc tibi reliqua? In quem ſperâſti inaniter? Sed deorum inuocata benignitate,ad eos accede. Fient tibi fortaſsè propitij,& non tradent te ijs,quę ſunt apud inferos,ſupplicijs. Martyr autem Chriſti cùm audijſſet ſupplicium,ſubriſit,& dixit Tyranno: Dij tui me tradent ſupplicijs? Et quonam modo illi,cùm ſuas pœnas non effugerint,fient aliorum punitores? Illis paratus eſt ignis æternus: illis tartarus, & ſtridor dentium. Cum quibus ipſe quoquè tradéris igni immateriali,in æternum puniendus: quoniam filium Dei conculcâſti, precioſum eius ſanguinem,quem pro nobis effudit, communem exiſtimans:& ſpiritum gratiæ affeciſti contumelia,in quo fuiſti ſanctificatus. Mihi autem pro paruo hoc labore & breui cruciatu,dabuntur multa dona & ſplendida, & coronæ victoriæ. *Sed* quid hæc ad te,qui te omninò tradidiſti dæmonibus? Diſcede ergò à me,diſcede operator iniquitatis: quoniam nulla eſt luci ſocietas cum tenebris: & quamcunque velis,fer in nos ſententiam. Iam enim & verbis,& factis es certior factus,me tuæ voluntati minimè eſſe ceſſurum.

Heb.10.

2.Cor 6.

Cap.43. Hæc cùm audijſſet fœdifragus Iulianus, & eſſet omninò in ſummam adductus dubitationem: Artemius,dixit,qui deorum abnegauit religionem, Romanis autem & noſtris relictis rationibus,pro Romano & Græco maluit dici Chriſtianus,& pro Duce & Auguſtali Galilæus magìs ſtudet nominari, gladio execrandum habeat caput amputatum. Hanc cùm ſententiam accepiſſet martyr Chriſti, exijt lætus è tribunali, & alacriter ſequens eos, qui abducebant. Poſtquàm autem peruénit ad locum, ab ijs,qui eum volebant interimere,petit breue tempus ad orandum. Cùm ergò accepiſſet,& ad cælum adſpexiſſet: Deus,inquit, ago tibi gratias, quòd me corroborâſti indi-

Condemnatur S. Artemius.

indignum tuum famulum,vt conculcarem ſtimulos diaboli,& contererem eius laqueos,quos parauit pedibus meis : pudoreque & ignominia affeceris eius vultum, qui te reliquit,mundi lucem,& eum ſecutus eſt, qui ipſum ſeduxit, diabolum. Ago tibi gratias,vnigenite fili patris,quòd me dignatus ſis brauio ſupernæ vocationis, & choro ſanctorum tuorum,& me conſummaueris in tua confeſſione. Et nunc inuoco te,Domine: adſpice ſuper me,& ſuper humilitatem meam,& da refrigerium hæreditati tuæ,quoniam eſt imbecilla,& non perfeciſti eam. Eccè enim inimici tui reſonuerunt,&,qui te odio habent, ſuſtulerunt caput, & conſilium ceperunt contra ſanctos tuos, dicentes : Venite, exterminemus eos, & non fiat mentio nominis Chriſti ampliùs. Hæc iactat Iulianus : hæc blaſphema lingua effutit: hæc minatur populo tuo Domine,pro quo tuum ſanguinem effudiſti. Eccè enim altaria tua ſunt effoſſa : ſanctuarium tuum eſt incenſum : & ablatus eſt decor domûs tuæ : & ſanguis teſtamenti tui pro nihilo eſt habitus propter peccata noſtra.Sed tu patiens,Domine, ſiſte tuam in nos indignationem, & in ira memento miſericordiæ, & extingue furorem tuum,quem nos accendimus,dum te benignum & clementem ad iram prouocaremus. Confringe ſuperbum caput idololatriæ, quod nunc rursùs mouetur, & extollitur aduersùs ſeruos tuos. Da,vt humì allidantur mali eius infantes ab infracta petra tuæ confeſſionis & fidei : vt in omni loco tui dominatûs, purum & nulli repræhenſioni obnoxium offeratur ſacrificium : & glorificetur tuum ſanctiſſimum nomen, patris, & filij, & ſpiritûs ſancti, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Precatio martyris.

Pſal.82.

Et cùm ter genua flexiſſet, & adoràſſet ad Orientem: Deus ex Deo, rursùs dixit, ſolus ex ſolo, Rex ex Rege, qui es in cælis, & ſedes ad dexteram patris, qui te genuit, quique in terra es verſatus propter omnium noſtrûm ſalutē, corona eorum, qui pro te piè decertant,audi me hodie humilem & indignum tuum famulum, & in pace ſuſcipe animam meam : & fac eam quieſcere cum ſanctis tuis, qui tibi placuerunt à ſeculo. Vox autem è cælo extitit,dicens: Audiuit Dominus tuas preces, ô Artemi,& tibi donauit gratiam curationum. Feſtina ergò conſummare curſum tuum, & accipere brauium paratum ſanctis omnibus,qui dilexerunt aduentum Chriſti. Hanc vocem cum audiſſet beatus Artemius, & quodammodò certior eſſet factus, apertè oſtendebat ſe eſſe repletum gaudio,& iam viſione appræhendere delicias & gloriam,qua erat fruiturus. Vndè etiam cùm collum lubenter porrexiſſet, ictum accipit vigeſimo menſis Octobris. Et ipſe quidem aſſcendit in cælos, apparíturus ante Chriſti faciem,pro quo etiam mortem ſuſcepit alacriter : Corpus autem & caput in terra reliquit,magnum Chriſtianis ſolatium,animi medicamentum, inſidiarum omnium & damnorum remedium.

Cap.44.

Caput ei diuinitùs cōfirmato amputatur.

Quod quidem cùm ſuſtuliſſet mulier,nomine Ariſta,quæ erat Diaconiſſa Eccleſiæ Antiochenæ, idque curàſſet, & in capſam impoſuiſſet, ad feliciſſimam tranſmittit Conſtantinopolim,ſtudium quidem ponens,vt eo dignum templum ædificaret, feruentioris in eum charitatis indicium.Cùm autem non potuiſſet,quod volebat,ad effectum deducere,eo factum eſt, vt in hodiernum vſque diem in templo præcurſoris eius ſacræ manerent reliquiæ,quæ conſeruantur ſicut theſaurus, qui non conſumitur,ad gloriam Chriſti veri Dei noſtri: Quem decet honor,potentia,maieſtas & magnificentia, nunc & ſemper,& in ſecula ſeculorum, Amen.

Cap.45.

Sacræ reliquiæ theſaurus incorruptus.

S. MAXIMI martyrium, ab Vſuardo vigeſimo die Octobris deſcriptum, habet Surius ad diem 30. Aprilis,Tomo ſecundo : Itaque Lectorem eò remittimus.

VITA

VITA SANCTI HILARIONIS ABBATIS, PER D. HIERONYMVM SCRIPTA,

Extat inter Epiſtolas. Nos capita margini adiecimus.

21. Octobris Cap. 1. SCRIPTVRVS vitam beati Hilarionis, habitatorem eius inuoco ſpiritum ſanctum, vt qui illi virtutes largitus eſt, mihi ad narrandas eas ſermonem tribuat, vt facta dictis exæquentur. Eorum enim, qui fecêre virtutes, (vt ait Criſpus) tanta habentur merita, quantum ea verbis potuêre attollere præclara ingenia. Alexander Magnus Macedo, quem vel arietem, vel pardum, vel hircum caprarum Daniel vocat, (Dan. 7. 8.) cùm ad Achillis tumulum perueniſſet: Felicem te, ait, iuuenis, qui magno fruaris præcone meritorum, Homerum videlicet ſignificans. Porrò mihi tanti ac talis viri conuerſatio vitaque dicenda eſt, vt Homerus quoquè, ſi adeſſet, vel inuideret materiæ, vel ſuccumberet. Quanquàm enim ſanctus Epiphanius, (S. Epiphani' Salaminæ Epiſcopus S. Hilarionis contemperaneus.) Salaminæ Cypri Epiſcopus, qui cum Hilarione plurimùm verſatus eſt, laudem eius breui epiſtola ſcripſerit, quæ vulgò legitur: tamen aliud eſt, locis communibus laudare defunctum: aliud, defuncti proprias narrare virtutes. Vndè & nos fauore magìs illius, quàm iniuria, cœptum ab eo opus aggredientes, maledicorum voces contemnimus: qui olìm detrahentes Paulo meo, nunc fortè detrahent & Hilarioni, illum ſolitudinis calumniati, huic obijcientes frequentiam: vt qui ſemper latuit, non fuiſſe: qui à multis viſus eſt, vilis exiſtimetur. Fecerunt hoc & maiores eorum quondàm Phariſæi, (Matt. 11.) quibus nec Iohannis eremus ac ieiunium, nec Domini Saluatoris turbæ, cibi, potusque placuêre. Verùm deſtinato operi imponam manum, & Scylleos canes obturata aure tranſibo.

Cap. 2. S. Hilarionis patria. Adhibetur ſcholæ. Hilarion ortus vico Thabatha, qui circiter quinque millia à Gaza vrbe Palæſtinæ ad Auſtrum ſitus eſt, cùm haberet parentes idolis deditos, roſa, vt dicitur, de ſpinis floruit. A quibus miſſus Alexandriam, grammatico traditus eſt, ibique quantùm illa patiebatur ętas, magna ingenij & morum documenta prębuit in breui, charus omnibus, & loquendi arte gnarus. Quodque his maius eſt omnibus, credens in *Dominum* Ieſum, non Circi furoribus, non arenæ ſanguine, non theatri luxuria delectabatur: ſed tota illi voluntas in Eccleſiæ erat congregatione. Audiens autem tunc celebre nomen Antonij, quod per omnes Aegypti populos ferebatur, incenſus viſendi eius ſtudio, (Manet duobus menſibus apud S. Antonium.) perrexit ad eremum. Et ſtatim vt eum vidit, mutato priſtino habitu, duobus ferè menſibus iuxta eum manſit, contemplatus ordinem vitæ eius, morumque grauitatem: quàm creber in oratione, quàm humilis in ſuſcipiendis fratribus, ſeuerus in corripiendis, alacer in exhortandis eſſet, & vt continentiam, cibique eius aſperitatem nulla vnquàm infirmitas frangeret. Porrò frequentiam eorum, qui ad eum ob varias paſſiones, aut impetus dæmonum concurrebant, vltrà non ferens, nec congruum eſſe ducens, pati in eremo populos ciuitatum, ſicque ſibi magìs incipiendum eſſe, vt cœpiſſet Antonius: illum quaſì virum fortem victoriæ præmia accipere, ſe needùm militare cœpiſſe, reuerſus eſt cum quibuſdam monachis ad patriam. (Subſtantiã ſuis fratribus & pauperibus diuidit.) Et parentibus iam defunctis, partem ſubſtantiæ fratribus, partem pauperibus largitus eſt, nihil ſibi omninò reſeruans, & timens illud de Actibus Apoſtolorum Ananiæ & Saphiræ vel exemplum, vel ſupplicium: (Act. 5.) maximeque Domini memor, dicentis: Qui non renunciauerit omnibus, quæ habet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. (Luc. 14.) Erat autem tunc annorum quindecim. Sic nudus & armatus in Chriſto, ſolitudinem, (Degit in ſolitudine.) quæ in ſeptimo milliario à Maioma Gazæ emporio per litus euntibus Aegyptum ad læuam flectitur, ingreſſus eſt. Cumque eſſent cruenta latrocinijs loca, & propinqui amicique eius imminens periculum denunciarent, contempſit mortem, vt mortem euaderet. Mirabantur omnes animum, mirabantur ætatem, niſì quòd flamma quædam pectoris, & ſcintillæ fidei in oculis relucebant. Lenes erant genæ, delicatum corpus & tenue, & ad omnem iniuriam impatiens, quod leui vel frigore, vel æſtu poſſet affligi.

Cap. 3. Veſtes eius. Igitur ſacco tantùm membra coopertus, & pelliceum habens ependyten, quem illi beatus Antonius proficiſcenti dederat, ſagumq; ruſticum, inter mare & paludem vaſta

vaſta & terribili ſolitudine fruebatur, quindecim tantùm carycas poſt ſolis occaſum
comedens: & quia regio latrocinijs infamis erat, nunquàm in eodẽ loco manſitans.
Quid faceret diabolus? quò ſe verteret? Qui gloriabatur antè, dicens: In cælum aſ- Eſa.14.
ſcendam, ſuper ſidera cæli ponam thronum meum, & ero ſimilis altiſſimo: cernebat
ſe vinci à puero, & priùs ab eo calcatum fuiſſe, quàm per ætatem calcare potuiſſet.
Titillabat itaque ſenſus eius, & pubeſcẽti corpori ſolita voluptatum incendia ſugge- Tentatur à
rebat. Cogebatur tirunculus Chriſti cogitare, quod neſciebat: & eius rei animo ſatana.
pompam voluere, cuius experimenta non nouerat. Iratus itaque ſibi, & pectus pu-
gnis verberans, quaſì cogitationes cæde manûs poſſet excludere: Ego, inquit, aſelle Quibus
faciam, vt non calcitres, nec te hordeo alam, ſed paleis: fame te conficiam & ſiti, modis ſan-
graui onerabo pondere, per æſtus indagabo & frigora: vt cibum potiùs, quàm laſci- ctus puer
uiam cogites. Herbarum ergò ſucco, & paucis carycis poſt triduum, vel quatriduum domat libi-
deficientem animam ſuſtentabat, orans frequenter, & pſallens, & raſtro humum fo- dinem.
diens, vt ieiuniorum laborem labor operis duplicaret. Simulque fiſcellas iunco te-
xens, æmulabatur Aegyptiorum monachorum diſciplinam, & Apoſtoli ſententiam,
dicentis: Qui autem non operatur, non manducet. Sic attenuatus, & intantùm exeſo 2.Theſſ.3.
corpore, vt oſſibus vix hæreret, quadam nocte cœpit infantum audire vagitus, bala-
tus pecorum, mugitus boum, planctum quaſì mulierum, leonum rugitus, murmur
exercitûs, & rurſùs variarum portenta vocum, vt antè ſonitu, quàm adſpectu, terri-
tus cederet. Intellexit dæmonum ludibria: & prouolutus genibus, Chriſti Crucem Cruce Chri-
ſignauit in fronte: talique armatus caſſide, & lorica fidei circundatus, iacens fortiùs ſti ſe ſignat.
præliabatur, amodò videre deſiderans, quos horrebat audire, & ſolicitis oculis huc
illucque circunſpiciens: cùm interìm ex improuiſo, ſplendente luna, cernit rhedam
feruẽtibus equis ſuper ſe irruere: cùmque inclamâſſet Ieſum, ante oculos eius repen-
tino terræ hiatu pompa omnis abſorpta eſt. Tunc ille ait: Equum & aſſcenſorem Exod 15.
proiecit in mare. Et Hi in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine Dei noſtri Pſal.19.
magnificabimur. Multæ ſunt tentationes eius, & die noctuque variæ dæmonum in-
ſidiæ: quas ſi omnes narrare velim, modum excedam voluminis. Quotiès illi nudæ Dæmonum
mulieres cubanti, quotiès eſurienti largiſſimæ apparuêre dapes? Interdùm orantem ludibria.
lupus vlulans, & vulpecula ganniens tranſiliuit, pſallentique gladiatorum pugna ſpe-
ctaculum præbuit, & vnus quaſì interfectus, & ante pedes eius corruens, ſepulturam
rogauit. Orauit ſemèl fixo in terram capite, & vt natura fert hominum, abducta ab
oratione mens, neſcio quid aliud cogitabat: Inſilit dorſo eius feſtinus gladiator, &
latera calcibus, ceruicem flagello verberãs: Eià, inquit, cur dormitas? cachinanſque
deſupèr, cùm defeciſſet, an hordeum vellet accipere, ſciſcitabatur.

Igitur à ſextodecimo vſque ad viceſimum ſuæ ætatis annum, æſtus & pluuias breui Cap.4.
tuguriunculo declinauit, quod iunco & carice texerat. Extructa deincèps breui cel- Tuguriolũ
lula, quæ vſque hodiè permanet, latitudine pedum quatuor, altitudine pedum quin- eius.
que, hoc eſt, ſtatura ſua humiliore, porrò longitudine paulò ampliore, quàm eius Cellula.
corpuſculum patiebatur, vt ſepulcrum potiùs, quàm domum crederes. Capillum Cubile.
ſemèl in anno die Paſchæ totondit: ſuper nudam humum, ſtratumq; iunceum vſque
ad mortem cubitauit: ſaccum, quo ſemèl fuerat indutus, nunquàm lauans, & ſuper-
fluum eſſe dicens, munditias in cilicio quærere. Nec mutauit alteram tunicam, niſì Veſtes & ci-
cùm prior penitùs ſciſſa eſſet. Scripturas quoquè ſanctas memoriter tenens, poſt ora- licium.
tiones & pſalmos, quaſì Deo præſente recitabat. Et quia longum eſt per diuerſa tem-
pora carptìm aſſcenſum eius edicere, comprændam breuiter, ante lectoris oculos
vitam eius pariter exponens, & deincèps ad narrandi ordinem regrediar.

A viceſimoprimo anno vſque ad viceſimumſeptimum, tribus annis dimidium len- Cap.5.
tis ſextarium madefactum aqua frigida comedit, & alijs tribus panem aridum cum Epitome vi-
ſale & aqua. Porrò à vigeſimoſeptimo vſque ad triceſimum herbis agreſtibus, & vir- tæ eius.
gultorum quorundam radicibus crudis ſuſtentatus eſt. A triceſimo autem primo
vſque ad triceſimumquintum ſex vncias hordeacei panis, & coctum modicè olus
abſque oleo in cibo habuit. Sentiens autem caligare oculos ſuos, & totum corpus Mira abſti-
impetigine, & pumicea quadam ſcabredine contrahi, ad ſuperiorem victum adiecit nentia eius.
oleum, & vſque ad ſexageſimumtertium vitæ ſuæ annum hoc continentiæ cucurrit
gradu, nihil extrinſecùs aut pomorum, aut leguminis, aut cuiuſlibet rei guſtans. In-
dè cùm ſe videret corpore defatigatum, & propinquam putaret imminere mortem,
à ſexageſimoquarto anno vſque ad octogeſimum pane abſtinuit incredibili feruore

mentis, vt eo tempore quaſì nouus accederet ad ſeruitutem Domini, quo cæteri ſolent remiſſiùs viuere. Fiebant autem ei de farina & comminuto olere ſorbitiunculæ: cibo & potu vix quinquę vncias appendentibus. Sicque complens ordinem vitæ, nunquàm ante ſolis occaſum, nec diebus feſtis, nec in grauiſſima valetudine ſoluit ieiunium. Sed iam tempus eſt, vt ad ordinem reuertamur.

Cap. 6. Cùm habitaret adhuc in tuguriolo annos natus decem & octo, latrones ad eum nocte venerunt, vel exiſtimantes habere aliquid, quod tollerent, vel in contemptum ſuî reputantes fieri, ſi puer ſolitarius eorum impetus non pertimeſceret. Itaque inter mare & paludem à veſpere vſque ad ſolis ortum diſcurrentes, nunquàm locum eius cubiculi inuenire potuerũt. Porrò clara luce reperto puero, quaſì per iocum: Quid, inquiunt, faceres, ſi latrones ad te venirent? Quibus ille reſpondit: Nudus latrones non timet. Et illi: Certè, aiunt, occidi potes. Poſſum, inquit, poſſum: Et ideò latrones non timeo, quia mori paratus ſum. Tunc admirati conſtantiam eius & fidem, confeſſi ſunt noctis errorem, cæcatoſque oculos, correctiorem deincèps vitam pollicentes.

Error latronum tota nocte.

Contemnit mortē adhuc puer.

Cap. 7. Viginti & duos iam in ſolitudine habebat annos, fama tantùm notus omnibus, & per totas Palæſtinæ vulgatus vrbes, cùm interìm mulier quędam Eleutheropolitana, cernens deſpectui ſe haberi à viro ob ſterilitatem, (iam enim per annos quindecim nullos coniugij fructus dederat) prima irrumpere auſa eſt ad beatum Hilarionem, & nihil tale ſuſpicanti repentè genibus eius aduoluta: Ignoſce, inquit, audaciæ, ignoſce neceſſitati meæ. Quid auertis oculos? Quid rogantem fugis? Noli mulierē adſpicere, ſed miſeram. Hic ſexus genuit Saluatorem. Non habent ſani opùs medico, ſed qui malè habent. Tandèm ſubſtitit, & poſt tantum temporis viſa muliere, interrogauit cauſam aduentûs eius ac fletuum. Et poſtquàm didicit, leuatis ad cęlum oculis, fidere iuſſit: euntemque lachrymis proſecutus, exacto anno, vidit cum filio.

Marc. 2.

Impetrat partum ſterili.

Cap. 8. Hoc ſignorum eius principium, maius aliud ſignum nobilitauit. Ariſtæneta Helpidij, qui poſteà Præfectus prætorio fuit, vxor, valdè nobilis inter ſuos, & inter Chriſtianos nobilior, reuertens cum marito & tribus liberis à beato Antonio, Gazæ propter eorum infirmitatem remorata eſt. Ibì enim, ſiue ob corruptum aërem, ſiue, vt poſteà claruit, propter gloriam Hilarionis ſerui Dei, hemitritæo pariter arrepti, omnes à medicis deſperati ſunt. Iacebat vlulans mater, & quaſì inter tria filiorum diſcurrens cadauera, quem priùs plangeret, neſciebat. Cognito autem, quòd eſſet quidam monachus in vicina ſolitudine, oblita matronalis pompæ, tantùm ſe matrem *nouerat*: vadit comitata ancillulis & eunuchis, vixque à viro perſuaſum eſt, *vt aſello ſedēs* pergeret. Ad quem cùm perueniſſet: Per ego te, ait, Ieſum clementiſſimum Deum noſtrum obteſtor, per Crucem eius & ſanguinem, vt reddas mihi treſ filios, & glorificetur in vrbe gentilium nomen Domini Saluatoris, & ingrediatur ſeruus eius Gazam, & Marnas corruat. Renuente illo, & dicente, nunquàm ſe egreſſurum de cella, nec habere conſuetudinem, vt non modò ciuitatem, ſed ne villulam quidem ingrederetur, proſtrauit ſe illa humì, crebrò clamitans: Hilarion ſerue Chriſti, redde mihi liberos meos: Quos Antonius tenuit in Aegypto, à te ſeruentur in Syria. Flebant cuncti, qui aderant: ſed & ipſe negans fleuit. Quid multa? Non priùs mulier receſſit, quàm ille pollicitus eſt, ſe poſt ſolis occaſum Gazam introiturum. Quò poſtquàm venit, ſingulorùm lectulos & arentia membra conſiderans, inuocauit Ieſum. Et ó mira virtus, quaſì de tribus fontibus ſudor erupit: eadem hora acceperunt cibos, lugentemque matrem cognoſcentes, & benedicentes Deum, ſancti manus deoſculati ſunt. Quod poſtquàm auditum eſt, & longè lateque percrebuit, certatìm ad eum de *Syria* & Aegypto confluebant, ità vt multi crederent in Chriſtum, & ſe monachos profiterentur. Necdùm enim tunc monaſteria erant in Palæſtina, nec quiſquã monachum ante ſanctum Hilarionem in Syria nouerat. Ille fundator & eruditor huius conuerſationis & ſtudij in hac prouincia fuit. Habebat Dominus Ieſus in Aegypto ſenem Antonium, habebat in Palæſtina Hilarionem iuniorem.

Hemitritæus, ſeſquitertiana febris.

Tres pueros à medicis deſperatos ſanat.

Hilarion primus in Syria monaſteriorũ fundator.

Cap. 9. Facidia vicus eſt Rhinocoruræ vrbis Aegypti. De hoc (ſunt decem iam anni) cæca mulier adducta eſt ad beatum Hilarionem: oblataque ei à fratribus (iam enim multi cum eo monachi erant) omnem ſe ſubſtantiã expendiſſe ait in medicos. Cui reſpondit: Si quę in medicis perdidiſti, dediſſes pauperibus, curâſſet te verus medicus Ieſus. Clamante autem illa, & miſericordiam deprecante, expuit in oculos eius: ſtatimque Saluatoris exemplum virtus eadem proſecuta eſt. Auriga quoquè Gazenſis in curru per-

Cæca videt.

Marc. 8.

percuſſus à dæmone, totus obriguit: ità vt nec manus agitare, nec ceruicem poſſet reflectere. Delatus ergò in lecto, cùm ſolam linguam moueret ad preces, audit non priùs poſſe ſanari, quàm crederet in Ieſum, & ſe ſponderet arti priſtinæ renunciaturum. Credidit, ſpopondit, ſanatus eſt: magiſque de animæ, quàm de corporis, ſalute exultauit. *Item æger percuſſus à dæmone.*

Præterea fortiſſimus iuuenis, nomine Marſitas, de territorio Hieroſolymæ, tantùm ſibi applaudebat in viribus, vt quindecim frumenti modios diù longeque portaret: & hanc haberet palmam fortitudinis ſuæ, ſi aſinos vinceret. Hic afflictus peſſimo dæmone, non catenas, non compedes, non clauſtra oſtiorum integra patiebatur: multorum naſum & aures morſibus amputauerat: horum pedes, illorum gulam fregerat: tantumque ſuî terrorem omnibus incuſſerat, vt oneratus catenis & funibus, in diuerſa nitentium, quaſi ferociſſimus taurus, ad monaſteriũ pertraheretur. Quem poſtquàm fratres vidêre, perterriti (erat enim miræ magnitudinis) nunciauerunt Patri. Ille ſicut ſedebat, iuſſit eum ad ſe pertrahi, & dimitti. Solutoque, Inclina, ait, caput, & veni. Tremere ille, & ceruicẽ flectere, nec adſpicere contrà auſus: omnique ferocitate depoſita, pedes cœpit ſedentis lambere. Adiuratus itaque dæmon, & tortus, qui iuuenem poſſederat, ſeptima die egreſſus eſt. Sed nec illud tacendum eſt, quòd Orionus vir primarius & ditiſſimus vrbis Ailæ, quæ mari rubro imminet, à legione poſſeſſus dæmonum, ad eum adductus eſt. Manus, ceruix, latera, pedes ferro onerati erant, furoriſque ſæuitiam torui oculi minabantur. Cumque deambularet ſanctus cum fratribus, & de ſcripturis neſcio quid interpretaretur, erupit ille de manibus ſe tenentium, & amplexus eum poſt tergum, in ſublime leuauit. Clamor ortus ab omnibus: timebant enim, nè confecta ieiunijs membra collideret. Et ſanctus arridens: Sinite, inquit, & mihi meum palæſtritã dimittite. Ac ſic reflexa ſuper humeros manu, caput eius tetigit, appræhenſoque crine ante pedes adduxit, ſtringens è regione ambas manus eius, & plantas vtroque calcans pede, ſimulque ingeminans, Torquere dæmonum turba, torquere. Cumque ille eiularet, & reflexa ceruice, terram vertice tangeret: Domine, inquit, Ieſu, ſolue miſerum, ſolue captiuum. Vt vnum, ità & plures vincere, tuum eſt. Rem loquor inauditam. Ex vno hominis ore diuerſæ voces, & quaſi cõfuſus populi clamor audiebatur. Curatus itaque & hic, non poſt multum temporis, cum vxore & liberis venit ad monaſterium, plurima, quaſi gratiam redditurus, dona afferens. Cui ſanctus, Non legiſti, inquit, quid Giezi, quid Simon paſſi ſint: quorum alter accepit precium, alter obtulit: vt ille venderet gratiam ſpiritûs ſancti, hic mercaretur? Cumque Orionus flens diceret: Accipe, & da pauperibus: reſpondit, Tu meliùs potes tua diſtribuere, qui per vrbes ambulas, & nóſti pauperes. Ego, qui mea reliqui, cur aliena appetam? Multis nomen pauperum, occaſio auaritiæ eſt: miſericordia verò artem non habet. Nemo meliùs erogat, quàm qui ſibi nihil reſeruat. Triſti autem, & in terra iacenti: Noli, inquit, contriſtari fili: Quod facio, pro me & pro te facio. Si enim hæc accepero, & ego offendam Deum, & ad te legio reuertetur.

Cap. 10. *Dæmoniacus ſanatur.* *Legio dæmonum ab homine pellitur.* *4. Reg. 5.* *Act. 8.*

Quis verò poſſit ſilentio præterire, quòd Gazanus Maiometes haud longè à monaſterio eius, lapides ad ædificandum de ora maris cudens, totus paralyſi diſſolutus, & ab operis ſocijs delatus ad ſanctum, ſtatim ad opus reuerſus eſt? Etenim litus, quod Palæſtinæ Aegyptoque prætenditur, per naturam molle, arenis in ſaxa dureſcẽtibus, aſperatur: paulatimque cohæreſcens ſibi glarea, perdit tactum, cùm nõn perdat adſpectum. Sed & Italicus eiuſdem oppidi municeps Chriſtianus, aduersùm Gazenſem duumuirum, Marnæ idolo deditum, Circenſes equos nutriebat. Hoc ſiquidem in Romanis vrbibus iam indè ſeruatur à Romulo, vt propter felicem Sabinarũ raptum, Conſo, quaſi conſiliorum deo, quadrigæ ſepteno currant circumitu, & equos partis aduerſæ fregiſſe, victoria ſit. Hic itaque æmulo ſuo habente maleficum, qui dæmoniacis quibuſdam imprecationibus huius impediret equos, & illius incitaret ad curſum, venit ad beatum Hilarionem, & non tam aduerſarium lædi, quàm ſe defendi, obſecrauit. Ineptum viſum eſt venerando ſeni, in huiuſcemodi nugis orationem perdere. Cumque ſubrideret, & diceret: Cur enim non magìs equorum precium pro ſalute animæ tuæ pauperibus erogas? Ille reſpondit, functionem eſſe publicam: & hoc non tam ſe velle, quàm cogi: nec poſſe hominem Chriſtianum vti magicis artibus, ſed à ſeruo Chriſti potiùs auxilium petere, maximè contra Gazenſes aduerſarios Dei, & non tam ſibi, quàm Eccleſię Chriſti inſultantes. Rogatus ergò à fratribus, qui

Cap. 11. *Paralyticus curatur.* *Gazenſes idololatræ.*

aderant, ſcyphum fictilem, quo bibere conſueuerat, aqua iuſſit impleri, eique tradi. Quem cùm accepiſſet Italicus, & ſtabulum, & equos, & aurigas ſuos, rhedam, carcerumque repagula adſperſit. Mira vulgi expectatio: nam & aduerſarius hoc ipſum irridens diffamauerat: & fautores Italici ſibi certam victoriam pollicētes, exultabant. Igitur dato ſigno hi aduolant, iſti præpediuntur. Sub horum curru rotæ feruent, illi præteruolantium terga vix cernunt. Clamor fit vulgi nimius, ità vt ethnici ipſi quoquè concreparent: Marnas victus eſt à Chriſto. Porrò furētes aduerſarij, Hilarionem maleficum Chriſtianum ad ſupplicium poſcere. Indubitata ergò victoria, & illis, & multis retrò Circenſibus plurimis, fidei occaſio fuit.

Inſigne miraculum.

Cap. 12. De eiuſdem Gazenſis emporij oppido virginem Dei vicinus iuuenis deperibat. Qui cùm frequenter tactu, iocis, nutibus, ſibilis, & cæteris huiuſmodi, quæ ſolent morituræ virginitatis eſſe principia, nihil profeciſſet, perrexit Memphim, vt confeſſo vulnere ſuo, magicis artibus rediret armatus ad virginem. Igitur poſt annum doctus ab Aeſculapij vatibus, non remediantis animas, ſed perdentis, venit præſumptū animo ſtuprum geſtiens: & ſubter limen domûs puellæ, tormenta quædam verborum, & portentoſas figuras ſculptas in æris Cyprij lamina defodit. Ilicò inſanire virgo, & amictu capitis abiecto, rotare crinem, ſtridere dentibus, inclamare nomen adoleſcentis. Magnitudo quippè amoris ſe in furorem verterat. Perducta ergò à parentibus ad monaſterium, ſeni traditur, vlulante ſtatìm, & confitente dæmone, Vim ſuſtinui, inuitus abductus ſum. Quàm benè Memphi ſomnijs homines deludebam. ô cruces, ô tormenta, quæ patior. Exire me cogis, & ligatus ſubter limen teneor. Non exeo, niſi me adoleſcens, qui tenet, dimiſerit. Tunc ſenex: Grandis, ait, fortitudo tua, qui licio & lamina ſtrictus tenéris. Dic, Cur auſus es ingredi puellam Dei? Vt ſeruarem, inquit, eam virginem. Tu ſeruares proditor caſtitatis? Cur non potiùs in eum, qui te mittebat, es ingreſſus? Vt quid, reſpondit, intrarem in eum, qui habebat collegam meum amoris dæmonem? Noluit autem ſanctus, antequàm purgaret virginem, vel adoleſcentem, ſigna iubere perquiri, nè aut ſolitis incantationibus receſſiſſe dæmon videretur, aut ipſe ſermoni eius accommodâſſe fidem, aſſerens fallaces eſſe dæmones, & ad ſimulandum eſſe callidos: & magis, reddita ſanitate, increpuit virginem, cur feciſſet talia, per quæ dæmon intrare potuiſſet.

Dæmonis imbecillitas irridetur.

Liberat virginem à dæmonis vexatione.

Cap. 13. Non ſolùm autem in Palæſtina, & in vicinis vrbibus Aegypti, vel Syriæ, ſed etiam in longinquis prouincijs fama eius percrebuerat. Nanque candidatus Conſtantij Imperatoris, rutilus coma, & candore corporis indicans prouinciam, (*inter Saxones* quippè & Alemannos gens eius, non tam lata, quàm valida, apud *hiſtoricos Germania*, nunc verò Francia vocatur) antiquo, hoc eſt, ab infantia, poſſeſſus à dæmone, qui noctibus eum vlulare, ingemiſcere, fremere dentibus compellebat, ſecretò ab Imperatore euectionem petijt, cauſam ei ſimpliciter indicans: & acceptis ad cōſularem quoquè Palæſtinæ literis, cum ingenti honore & comitatu Gazam deductus eſt. Qui cùm à decurionibus illius loci quæſijſſet, vbì habitaret Hilarion monachus, territi Gazenſes, & putantes eum ab Imperatore miſſum, ad monaſterium adduxerunt, vt & honorem commendato exhiberent, & ſi quid ex præteritis iniurijs in Hilarionem eſſet offenſæ, nouo officio deleretur. Deambulabat tunc ſenex in arenis mollibus, & ſecum de pſalmis neſcio quid ſubmurmurabat. Videnſque tantam turbam venientem, ſubſtitit. Et reſalutatis omnibus, manuque eis benedicens, poſt horam cæteros abire præcepit, illum verò cum ſeruis ſuis & apparitoribus remanere. Ex oculis enim eius & vultu, cur veniſſet, agnouit. Statìm ergò ad interrogationem ſuſpenſus homo, vix terram pedibus tangens, & immanè rugiens, Syro, quo interrogatus fuerat, ſermone reſpondit. Videres de ore barbaro, & qui Francam tantùm & *Latinam* linguam nouerat, Syra ad purum verba reſonare: vt non ſtridor, non adſpiratio, non idioma aliquod Palæſtini deeſſet eloquij. Confeſſus eſt itaque, quo in eum intrâſſet ordine. Et vt interpretes eius intelligerent, qui Græcam tantùm & Latinam linguam nouerant, Græcè quoquè eum interrogauit. Quo ſimiliter, & in verba eadē reſpondente, multaſque incantationum occaſiones, & neceſſitates magicarum artium obtendente: Non curo, ait, quomodò intraueris: ſed vt exeas in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti impero. Cumque curatus eſſet, ſimplicitate ruſtica decem auri libras offerens, hordeacum ab eo panem accepit, audiens quòd qui tali cibo alerentur, aurum pro luto ducerent.

Frãcia Germaniæ.

Diabolus p obſeſſos diuerſo vtitur idiomate.

Frãcus dæmoniacus reſtituitur.

Cap. 14. Parùm eſt de hominibus loqui: bruta quoquè animalia quotidiè ad eum furentia per-

pertrahebantur: in quibus Bactrum camelum enormis magnitudinis, qui iam multos obtriuerat, triginta & eo ampliùs viri diſtentũ ſolidiſſimis funibus cum clamore adduxerunt. Sanguinei erant oculi, ſpumabat os, volubilis lingua turgebat, & ſuper omnem terrorem rugitus perſonabat immanis. Iuſſit igitur eum dimitti ſenex. Statìm verò & qui adduxerant, & qui cum ſene erant, vſque ad vnum omnes diffugêre. Porrò ille ſolus perrexit obuiàm, & ſermone Syro: Non me, inquit, terres diabole tanta mole corporis: Et in vulpecula, & in camelo vnus atque idem es. Et interìm porrecta ſtabat manu. Ad quem dum furens, & quaſi cum deuoratura bellua peruenisset, ſtatìm corruit, ſubmiſſumque caput terræ coæquauit, mirantibus cunctis, qui aderant, poſt tantam ferociam, tantam ſubitò manſuetudinem. Docebat autẽ ſenex, hominum cauſa diabolum etiam iumenta corripere: & tanto eorum ardere odio, vt non ſolùm ipſos, ſed & ea, quæ ipſorum eſſent, cuperet interire. Huiusque rei proponebat exemplum, quòd antequàm beatum Iob tentare permitteretur, omnem ſubſtãtiam eius interfecerit. Nec mouere quempiam debere, quòd Domini iuſſione duo millia porcorum à dæmonibus interfecta ſunt. Siquidem eos, qui viderant, non potuiſſe aliter credere, exiſſe de homine tantam dęmonũ multitudinem, niſi grandis porcorum numerus, & quaſi à multis actus, pariter corruiſſet. Camelus à dęmone exagitatus, curatur. Iob 1. Luc. 8.

Tempus me deficiet, ſi voluerò vniuerſa ſigna, quæ ab eo perpetrata ſunt, dicere. In tantam enim à Domino fuerat eleuatus gloriam, vt beatus quoquè Antonius audiens conuerſationem eius, ſcriberet ei, libẽterque eius epiſtolas ſumeret: & ſi quandò de Syriæ partibus ad ſe languentes perrexiſſent, diceret eis: Quarè vos tam longè vexare voluiſtis, cùm habeatis ibì filium meum Hilarionem? Exemplo itaque eius per totam Palæſtinam innumerabilia monaſteria eſſe cœperunt, & omnes ad eum monachi certatìm currere. Quod ille cernens, laudabat Domini gratiam, & ad profectum animæ ſingulos cohortabatur, dicens præterire figuram huius mundi, & illam eſſe veram vitam, quæ vitæ præſentis emeretur incommodo. Volens autem exemplum eis dare & humilitatis, & officij, ſtatis diebus ante vindemiam luſtrabat cellulas monachorum. Quod poſtquàm cognitum eſt à fratribus, omnes ad eum confluebant: & comitati tali duce, circumibant monaſteria, habentes viaticum ſuum: quia interdùm vſque ad duo millia hominum congregabantur. Sed & procedente tempore vnaquæque villula vicinis monachis, ad ſuſceptionẽ ſanctorum gaudens, cibos offerebat. Cap. 15. Innumera monaſteria in Palæſtina.

Quantum autem fuerit in eo ſtudij, vt nullum fratrem quanuìs humilem, quanuìs pauperem præteriret, vel illud indicio eſt, quòd vadens in deſertum Cades, ad vnum de diſcipulis ſuis viſendum, cum infinito agmine monachorum peruenit Eluſam, eo fortè die, quo anniuerſaria ſolennitas omnem oppidi populum in templum Veneris congregauerat. Colunt autem illam ob Luciferum, cuius cultui Saracenorum natio dedita eſt. Sed & ipſum oppidũ ex magna parte ſemibarbarum eſt propter loci ſitum. Igitur audito, quòd ſanctus Hilarion præteriret, (multos enim Saracenorum arreptos à dæmone frequenter curauerat) gregatìm ei cum vxoribus & liberis obuiàm proceſsêre, ſubmittentes colla, & voce Syra, Barach, id eſt, benedic, inclamantes. Quos ille blandè humiliterque ſuſcipiens, obſecrabat vt Deum magìs, quàm lapides colerent: ſimulque vbertìm flebat, cælum ſpectans, & pollicens, ſi Chriſto crederent, ad eos ſe crebrò eſſe venturum. Mira Domini gratia: non priùs abire paſſi ſunt, quàm futuræ eccleſiæ lineam mitteret: & ſacerdos eorum, vt erat coronatus, Chriſti ſigno denotaretur. Cap. 16. Venerẽ colunt Saraceni. Eluſamitæ Saraceni conuertuntur.

Alio quoquè anno, cùm exiturus eſſet ad viſenda monaſteria, & digereret in ſchedula, apud quos manere, quos in tranſitu viſitare deberet, ſcientes monachi quendam de fratribus parciorem, ſimulque cupientes vitio eius mederi, rogabant, vt apud eum maneret. Et ille: Quid, inquit, vultis & vobis iniuriam, & fratri vexationem facere? Quod poſtquàm frater ille parcus audiuit, erubuit, & annitentibus cunctis, vix ab inuito impetrauit, vt ſuum quoquè monaſterium in manſionum ordinem poneret. Poſt diem ergò decimum venerunt ad eum, cuſtodibus iam in vinea, qua venirent illi, diſpoſitis: qui cùm lapidibus & glebarum iactu, fundæque vertigine accedentes deterrerent, ſine eſu vuæ manè omnes profecti ſunt, ridente ſene, & diſſimulante ſcire, quod euenerat. Porrò ſuſcepti ab alio monacho, cui Sabas vocabulum eſt: (debemus quippè parci tacere vocabulum, largi dicere) quia Dominicus erat dies, inuitabantur ab eo vniuerſi in vineam, vt ante horam cibi, vuarum paſtu labo- Cap. 17.

Nota ſancti viri piũ animum. rem viæ ſubleuarent. Et ſanctus, Maledictus, ait, qui priùs refectionem corporis, quàm animæ, quæſierit. Oremus, pſallamus, reddamus Domino officium, & ſic ad vineam properabitis. Completo itaque miniſterio, in ſublimi ſtans, benedixit vineæ, & ſuas ad paſcendum dimiſit oues. Erant autem, qui veſcebantur, non minùs tribus millibus. Cumque centum lagenis æſtimata fuiſſet integra adhuc vinea, poſt dies *Itẽ effectũ benedictionis eius.* viginti trecentas fecit. Porrò ille parcus frater multo minùs ſolito colligens, etiam id quod habuerat, verſum in acetum ſerò doluit. Hoc multis fratribus ſenex antè futurum prædixerat.

Cap. 18.

Deteſtabatur autem præcipuè monachos, qui infidelitate quadam in futurum reſeruarent ſua, & diligentiam haberent vel ſumptuum, vel veſtitus, aut alicuius earum rerum, quæ cum ſeculo trãſeunt. Deniquè vnum de fratribus in quinto ferè milliario à ſe manentem, quia comperiebat hortuli ſui nimìs cautum timidumque cuſtodem, & pauxillum habere nummorum, ab oculis abegerat. Qui volens ſibi reconciliari *Heſychius Hilarioni chariſſimus* ſenem, frequenter veniebat ad fratres, & maximè ad Heſychium, quo ille vehementiſſimè delectabatur. Quadam igitur die ciceris faſcem virentis, ſicut in herbis erat, detulit. Quem cùm Heſychius poſuiſſet in menſa ad veſperum, exclamauit ſenex, ſe putorem eius ferre non poſſe, ſimulque vndè eſſet rogauit. Reſpondente autẽ Heſychio, quòd frater quidam primitias agelli ſui fratribus detuliſſet: Non ſentis, inquit, putorem teterrimum, & in cicere fœtere auaritiã? Mitte bubus, mitte brutis animalibus, & vide, an comedant. Quod cùm ille iuxta præceptum in præſepe poſuiſſet, exterriti *Nota ſingularẽ gratiã.* boues, & plùs ſolito mugientes, ruptis vinculis, in diuerſa fugerunt. Habebat enim ſenex hanc gratiam, vt ex odore corporum, veſtiumque & earum rerum, quas quis tetigerat, ſciret cui dæmoni, vel cui vitio ſubiaceret.

Cap. 19.

Igitur ſexageſimo tertio vitæ ſuæ anno cernens grande monaſterium, & multitudinem fratrum ſecum habitantium, turbaſque eorum, qui diuerſis languoribus, & im- *Nõ fert concurſum hominũ ſolitudinis amator Hilariõ* mundis ſpiritibus occupatos ad ſe deducebant, ità vt omni genere hominũ ſolitudo per circuitũ repleretur, flebat quotidiè, & incredibili deſiderio cõuerſationis antiquæ recordabatur. Interrogatus à fratribus, quid haberet, cur ſe cõficeret, ait: Rurſum ad ſeculum redij, & recepi mercedem meam in vita mea. En homines Palæſtinæ, & vicinæ prouinciæ exiſtimant me alicuius eſſe momenti: & ego ſub prætextu monaſterij ad diſpenſationem fratrum, vilem ſupellectilẽ habeo. Seruabatur autem à fratribus, maximè ab Heſychio, qui miro amore venerationi ſenis deditus erat. Cumque ità vixiſſet lugens biennium, Ariſtæneta illa, cuius ſuprà fecimus mentionem, *præfecti* tunc vxor, ſed nihil de præfecti ambitu habens, venit ad eum, volens etiam ad Antonium pergere. Cui ille flens: Vellem, ait, ipſe quoquè ire, ſi non carcere huius mona- *S. Antonij obitũ diuinitùs diſcit.* ſterij clauſus tenerer, & ſi eundi fructus eſſet. biduũ enim hodiè eſt, quòd totus mundus tali parente orbatus eſt. Credidit illa, & ſubſtitit. Et poſt paucos dies, veniente nuncio, Antonij dormitionem audiuit.

Cap. 20.

Mirentur alij ſigna, quæ fecit, mirentur incredibilem abſtinentiam, ſcientiam, humilitatem: Ego nihil ità ſtupeo, quàm gloriam illum & honorem calcare potuiſſe. Concurrebant Epiſcopi, preſbyteri, clericorum & monachorum greges, matronæ quoquè Chriſtianorum, grandis tentatio, & hincindè ex vrbibus & agris vulgus igno- *Nota lector de benedicto pane & oleo.* bile: ſed & potentes viri & iudices, vt benedictum ab eo panem vel oleum acciperẽt. At ille nihil aliud, niſi ſolitudinem meditabatur, intantùm vt quadam die proficiſci ſtatuerit: & adducto aſello (nimìs quippè exeſus ieiunijs, vix ingredi poterat) iter arripere conaretur. Quod cùm percrebuiſſet, & quaſì vaſtitas & iuſtitium Palæſtinæ indiceretur, pluſquàm decem millia hominum diuerſæ ætatis & ſexûs, ad retinendum eum congregata ſunt. Immobilis ille ad preces, & * baculo arenas diſcutiens, loquebatur: Fallacem Dominum meum non faciam: non poſſum videre ſubuerſas eccleſias, calcata Chriſti altaria, filiorum meorum ſanguinem. Vniuerſi autem, qui aderant, intelligebant reuelatum ei quiddam eſſe ſecreti, quod nollet confiteri: & nihilominùs cuſtodiebant eum, nè proficiſceretur. Decreuit ergò, publica omnes voce conteſtans, non cibi ſe, non potus quicquam ſumere, niſi dimitteretur. Et poſt *Migrat aliò* ſeptem dies inediæ, tandèm relaxatus, ac valedicens plurimis, cum infinito agmine proſequentium venit Betilium: Vbì perſuaſis turbis vt reuerterentur, elegit quadraginta monachos, qui haberent viaticum, & poſſent ieiunantes ingredi, id eſt, poſt ſolis occaſum cibum ſumere. Quinto igitur die venit Peluſium, viſitatiſque fratribus, qui in vicina eremo erant, & in loco, qui dicitur Lychnos, morabantur, perrexit

* bacillo

poſt triduum ad caſtrum Theubatum, vt videret Dracontium Epiſcopum & confeſſorem, qui ibì exulabat. Quo incredibiliter conſolato tanti viri præſentia, poſt aliud triduum multo Babylonem labore peruēnit, vt videret Philonē Epiſcopum, & ipſum confeſſorem. Conſtantius enim rex, Arrianorum fauens hęreſi, vtrunq; in ea loca deportauerat. Indè egrediens, poſt triduum venit ad oppidum Aphroditon, vbì conuento Diacono Baiſane, qui locatis camelis & dromedis, ob aquæ in eremo penuriam, conſueuerat euntes ad Antoniū ducere, confeſſus eſt fratribus inſtare diem dormitionis beati Antonij, & peruigilem noctem in ipſo, quo defunctus fuerat, loco à ſe illi debere celebrari. Tribus igitur diebus per vaſtam & horribilem ſolitudinem, tandèm ad montem altiſſimum peruenerunt, repertis ibì duobus monachis, Iſaac ac Peluſiano, quorum Iſaac interpres Antonij fuerat.

Dracontius Epiſcopus confeſſor. Itém Philo Epiſcopus.

Iſaac monachus, interpres Antonij.

Et quia ſe præbet occaſio, & ad id loci vénimus, dignū videtur breui ſermone habitaculum tanti viri deſcribere. Saxeus & ſublimis mons, per mille circiter paſſus ad radices ſuas aquas exprimit: quarum alias arenæ ebibunt, aliæ ad inferiora delapſæ, paulatìm riuum efficiunt: ſuper quem ex vtraque ripa palmę innumerabiles, multum loco & amœnitatis, & commodi tribuunt. Videres ſenem huc atque illuc cum diſcipulis beati Antonij diſcurrere. Hîc, aiebant, pſallere, hîc orare, hîc operari, hîc feſſus reſidere ſolitus erat. Has vites, has arbuſculas ipſe plantauit: illam areolam manibus ſuis ipſe compoſuit. Hanc piſcinam ad irrigādum hortulum multo ſudore fabricatus eſt. Iſtum ſarculum ad fodiendū terram pluribus annis habuit. Iacebat in ſtratu eius, & quaſì calens adhuc cubile deoſculabatur. Erat autem cellula non plus menſurę per quadrum tenens, quàm homo dormiens extendi poterat. Prætereà in ſublimi montis vertice, quaſì per cochleam aſſcendentibus arduo valdè niſu, duæ eiuſdem menſuræ cellulæ viſebantur: in quibus venientium frequētiam, & diſcipulorum ſuorum cōtubernium fugiens, commoratus eſt. Verùm hæ in viuo exciſæ ſaxo, oſtia tantùm addita habebant. Poſtquàm autem ad hortulum venerant: Videtis, inquit Iſaac, hoc pomarium arbuſculis cónſitum, & oleribus virens? Ante hoc fermè triennium cùm onagrorum grex vaſtaret, vnum è ductoribus eorum ſtare iuſſit, baculoque tundens latera: Quarè, inquit, comeditis, quod non ſemināſtis? Et exindè, exceptis aquis, ad quas potandas ventitabant, nunquàm eos nec arbuſculam, nec olera contigiſſe. Prætereà rogabat ſenex, vt ſibi locum tumuli eius oſtēderent. Qui cùm ſeorsùm eum abduxiſſent, vtrùm monſtrauerint, nécne, ignoratur: cauſam occultandi, iuxta præceptum Antonij, fuiſſe referentes, nè Pergamius, qui in illis locis ditiſſimus erat, ſublato ad villam ſuam ſancti corpore, martyrium fabricaretur.

Cap. 21. Domiciliū S. Antonij.

Oſculatur ſtratū eius & in eo recubat vir Dei Hilarion, deuotione plenus.

Onagri obediūt ſancto Antonio.

Igitur reuerſus ad Aphroditon, duobus ſecum tantùm retentis fratribus, in vicina eremo moratus eſt, tanta abſtinentia & ſilentio, vt tunc primùm ſe cœpiſſe Chriſto ſeruire diceret. Porrò iam triennium erat, quòd clauſum cælum terras illas areſecerat, vt vulgò dicerent, Antonij mortem etiam elementa lugere. Non latuit fama Hilarionis accolas quoq; illius loci, & certatim virilis ac muliebris ſexus, ora luridi, & attenuati fame, pluuias à ſeruo Chriſti, id eſt, à beati Antonij ſucceſſore, deprecabantur. Quos ille cernens, mirè doluit: eleuatiſq; in cælum oculis, & vtraſque in ſublime erigens palmas, ſtatìm impetrauit, quod rogauerat. Eccè autem ſitiens, arenoſaq; regio, poſtquàm pluuijs irrigata eſt, tantam ſerpentum & venenatorum animalium ex improuisò ebulliuit multitudinem, vt percuſſi innumerabiles, niſì ad Hilarionē concurriſſent, ſtatìm interirent. Benedicto itaq; oleo vniuerſi agricolæ atq; paſtores tangentes vulnera, certam ſalutem reſumebant.

Cap. 22.

Precib⁹ impetrat pluuiam S. Hilarion.

Vide mirā vim olei benedicti.

Videns etiam ibì ſe miris honoribus affici, perrexit Alexandriam, indè ad vlteriorem Oaſim eremum tranſiturus. Et quia nunquàm, ex quo cœperat eſſe monachus, in vrbibus manſerat, diuertit ad quoſdam fratres ſibi notos in Brutio, haud procùl ab Alexandria: qui cùm miro gaudio ſuſcepiſſent ſenem, & iam vicina nox eſſet, repentè audiunt diſcipulos eius aſinum ſternere, illumque parare proficiſci. Itaque aduoluti pedibus rogabant, nè hoc faceret: & ante limen proſtrati, citiùs ſe mori, quàm tanto carere hoſpite, teſtabantur. Quibus ille reſpondit: Idcircò abire feſtino, nè vobis moleſtiam generem. Certè ex poſterioribus cognoſceris, non ſine cauſa me ſubitò ambulâſſe. Igitur altera die Gazenſes cum lictoribus profecti, (nam pridiè eum veniſſe cognouerant) intrantes monaſterium, cùm illum minimè inueniſſent, inuicèm loquebantur: Nónne vera ſunt, quæ audiuimus? Magus eſt, & futura cognoſcit. Vrbs enim Gaza, poſtquàm profecto de Palæſtina Hilarione, Iulianus in Impe-

Cap. 23.

Gazēſes donū prophetiæ eius magicæ arti aſſcribunt.

Gazenſes à Iuliano apoſtata impetrat copiam eũ perdẽdi.

Imperium ſucceſſerat, deſtructo monaſterio eius, precibus ad Imperatorem datis, & Hilarionis, & Heſychij mortem impetrauerat: amboq; vt quærerẽtur, toto orbe ſcriptum erat. Egreſſus ergò de Brutio, per inuiam ſolitudinem intrauit Oaſim: ibiq; anno plùs minùs exacto, quia illuc quoquè ſua fama peruenerat, quaſì iam in Oriente latére non poſſet, vbì multi illum & opinione, & vultu nouerant, ad ſolas nauigare inſulas cogitabat: vt quem terra vulgauerat, ſaltem maria celarent.

Cap.24.

Eodem fermè tempore Hadrianus diſcipulus eius de Palæſtina ſuperuenit, dicens Iulianum occiſum: Chriſtianum Imperatorem regnare cœpiſſe: reuerti eum debere ad monaſterij ſui reliquias. Quod ille audiens, deteſtatus eſt: & cõducto camelo, per vaſtam ſolitudinem peruénit ad maritimam vrbem Libyæ Paratonium: vbì Hadrianus infelix, volens Palæſtinam reuerti, & priſtinam ſub nomine magiſtri quęrens gloriam, multas ei fecit iniurias. Ad extremum, conuaſatis, quæ à fratribus ei miſſa detulerat, neſciente illo, profectus eſt. Super hoc, quia alter locus referendi non eſt, hoc tantùm dixerim in terrorem eorum, qui magiſtros deſpiciunt, quòd poſt aliquantulum temporis computruerit morbo regio.

Hadriani diſcipuli S. Hilarionis furtũ & pœna.

Cap.25.

Habens igitur ſenex Gazanum ſecum, aſcendit claſſem, quæ Siciliam nauigabat. Cumq; venundato Euangeliorum codice, quem manu ſua adoleſcens ſcripſerat, dare naulum diſponeret, in medio fermè Adriæ, naucleri filius arreptus à dæmone, clamare cœpit, & dicere: Hilarion ſerue Dei, cur nobis per te & in pelago tutos eſſe non licet? Da mihi ſpatium, donèc ad terram veniam, nè hìc eiectus, præcipiter in abyſſum. Cui ille: Si Deus meus, ait, tibi concedit vt maneas, mane. Sin autem ille te eijcit, quid mihi inuidiam facis, homini peccatori atque mendico? Hoc autem dicebat, nè nautæ & negociatores, qui in naui erant, ſe, cùm ad terrã perueniſſent, proderent. Nec multò pòſt purgatus eſt puer, patre fidem dante, & cæteris, qui aderant, nulli ſe ſuper eius nomine locuturos. Ingreſſus autem Pachynum, promontorium Siciliæ, obtulit nauclero Euangelium pro ſubuectione ſua & Gazani. Qui nolens accipere, maximè cùm videret illos, excepto illo codice, & his, quibus veſtiti erant, ampliùs nihil habere, ad extremum iurat ſe non accepturum. Sed & ſenex accenſus fiducia pauperis conſcientiæ, in eo magìs lætabatur, & quòd nihil haberet ſeculi, & ab accolis illius loci mendicus putaretur. Porrò recogitans, nè negociatores de Oriente venientes, ſe notum facerent, ad mediterranea fugit loca, id eſt, viceſimo à mari milliario, ibiq; in quodam deſerto agello lignorum quotidiè faſcem alligans, imponebat dorſo diſcipuli. Quo in proxima villa venundato, & ſibi alimoniam, & his, qui fortè ad eos veniebant, pauxillulum panis emebant.

Curatur à dæmone arreptus.

Latitat in Sicilia.

Cap.26. Matth.5.

Sed verè, iuxta quod ſcriptum eſt, non poteſt ciuitas latére ſuper montẽ poſita: ſcutarius quidã, cùm in baſilica beati Petri Romæ torqueretur, clamauit in eo immundus ſpiritus: Ante paucos dies Siciliam ingreſſus eſt Hilarion ſeruus Chriſti, & nemo eum nouit, & putat ſe eſſe ſecretum: ego vadam, & prodam illum. Statimq; cum ſeruulis ſuis aſcenſa in portu naue, appulſus eſt Pachynum, & deducente ſe dæmone, vbì ante tugurium ſenis ſe proſtrauit, ilicò curatus eſt. Hoc initium ſignorũ eius in Sicilia, innumerabilem ad eum deincèps ægrotantium, ſed & religioſorum hominum adduxit multitudinem, intantùm vt de primoribus quidam tumens morbo intercutis, eodem die, quo ad eum venerat, curatus ſit. Qui poſteà offerens ei infinita munera, audiuit dictum Saluatoris ad diſcipulos: Gratis accepiſtis, gratìs date.

Dæmon expellitur ab obſeſſo.

Matth.10. Cap.27.

Dum hæc ità geruntur in Sicilia, Heſychius diſcipulus eius toto ſenem orbe quęrebat, luſtrans litora, deſerta penetrans, & hanc tantùm habens fiduciam, quia vbicunquè eſſet, diù latére nõ poſſet. Tranſacto igitur iam triennio, audiuit Methonæ à quodam Iudæo, vilia populis ſcruta vendente, prophetam Chriſtianorum apparuiſſe in Sicilia, tanta miracula & ſigna facientem, vt de veteribus ſanctis putaretur. Interrogatus itaq; habitum eius, inceſſum & linguam, maximeq; ætatem: nihil dicere potuit. Ille enim, qui referebat, famam ad ſe veniſſe tantùm hominis teſtabatur. Ingreſſus igitur Adriam, proſpero curſu venit Pachynum, & in quadam curui litoris villula, famam ſenis ſciſcitatus, conſona voce omnium cognouit, vbì eſſet, quid ageret: nihil in eo ità cunctis admirãtibus, quàm quòd poſt tanta ſigna atq; miracula, ne fragmen quidem panis à quoquam in illis locis accepiſſet.

Vide mirã animi puritate, munera omnia faſtidientem.

Cap.28.

Et nè longum faciam, ſanctus vir Heſychius ad magiſtri genua prouolutus, plantaſque eius lachrymis rigans, tandèm ab eo ſubleuatus, poſt bidui, triduique ſermonem audit à Gazano, non poſſe ſenẽ iam in illis habitare regionibus, ſed velle ad

barbaras

barbaras quaſdam pergere nationes, vbì & nomen, & ſermo ſuus incognitus foret. Duxit itaque illum ad Epidaurum Dalmatiæ oppidum, vbì paucis diebus in vicino agello manſitans, non potuit abſcondi. Siquidem draco miræ magnitudinis, quos gentili ſermone boas vocant, ab eo, quòd tam grandes ſint, vt boues glutire ſoleant, omnem latè vaſtabat prouinciam, & non ſolùm armenta & pecudes, ſed agricolas quoquè & paſtores, tractos ad ſe vi ſpiritûs, abſorbebat. Cui cùm pyram iuſſiſſet præparari, & oratione ad Chriſtum miſſa, euocato præcepiſſet ſtruem lignorum ſcandere, ignem ſuppoſuit. Tum itaque cuncta ſpectante plebe, immanem beſtiam concremauit. Vndè æſtuans quid faceret, quò ſe verteret, aliam parabat fugam, & ſolitarias terras mente perluſtrans, mœrebat, quòd tacente de ſe lingua, miracula loquerentur. Nota genus draconum.

Ea tempeſtate terræmotu totius orbis, qui poſt Iuliani mortē accidit, maria egreſſa ſunt terminos ſuos: & quaſì rurſùm Deus diluuium minaretur, vel in antiquum chaos redirent omnia, naues ad prærupta delatæ montium pependerūt. Quod cùm viderent Epidauritani, frementes fluctus, & vndarum moles, & montes gurgitum litoribus inferri, verentes quod iam eueniſſe cernebant, nè oppidum funditùs ſubuerteretur, ingreſſi ſunt ad ſenem, & quaſì ad prælium proficiſcentes, poſuerunt eum in litore. Qui cùm tria Crucis ſigna pinxiſſet in ſabulo, manusque contrà tenderet, incredibile dictu eſt, in quantam altitudinem intumeſcens mare ante eum ſteterit, ac diù fremens, & quaſì ad obicem indignans, paulatìm in ſemetipſum relapſum eſt. Hoc Epidaurus, & omnis illa regio vſq; hodiè prędicat, matresq; docent liberos ſuos, ad memoriam in poſteros tranſmittendam. Verè illud, quod ad Apoſtolos dictum eſt: Si credideritis, dicetis huic monti, Tranſi in mare, & fiet: etiam iuxta literam impleri poteſt, ſi tamen quis habuerit Apoſtolorum fidem, & talem, qualem illis habendam Dominus imperauit. Quid enim intereſt, vtrùm mons deſcendat in mare, an immenſi vndarum montes repentè obriguerint, & ante ſenis tantùm pedes ſaxei, ex alia parte molliter fluxerint? Mirabatur omnis ciuitas, & magnitudo ſigni Salonîs quoq; percrebuerat. Quod intelligens ſenex, in breui lembo clàm nocte fugit, inuenta poſt biduum oneraria naui, perrexit Cyprum. Cumque inter Maleam & Cytheram piratæ, derelicta claſſe in litore, quę non antemna, ſed conto regitur, duobus haud paruis myoparonibus occurriſſent, & denuò hincindè fluctus occurrerēt, remiges omnes, qui in naui erant, trepidare, flere, diſcurrere, præparare contos, & quaſì non ſufficeret vnus nuncius, certatìm ſeni piratas adeſſe dicebant. Quos ille procùl intuens, ſubriſit, & conuerſus ad diſcipulos, dixit: Modicæ, inquit, fidei, quarè trepidatis? Nunquid plures ſunt hi, quàm Pharaonis exercitus? tamen omnes, Deo volēte, ſubmerſi ſunt. Loquebatur hic, & nihilominùs ſpumantibus roſtris, hoſtiles turmæ imminebant, iactu tantùm lapidis medio. Stetit ergò in prora nauis, & porrecta cōtra venientes manu: Hucuſquè, ait, veniſſe ſufficiat. O mira rerum fides: ſtatìm reſiluêre nauiculæ, & impellentibus contrà remis, ad puppim impetus redit. Mirabantur piratæ, poſt tergum ſe redire nolentes, totoq; corporis nixu, vt ad nauigiū peruenirent, laborantes, velociùs multo, quàm venerant, ad litus ferebantur. Cap. 29. Terræmot' generalis. Vide qd efficiat Crucis ſigna. Matth. 17. Venit in Cyprum S. Hilarion. Exod. 15. Inſignē miraculo repellūtur piratę.

Prætermitto cætera, nè videar in narratione ſignorum volumen extendere. Hoc ſolùm dicam, quòd proſpero curſu inter Cycladas nauigans, hincindè clamantium de vrbibus & vicis, & ad litora concurrentium immundorum ſpirituum voces audiebat. Ingreſſus ergò Paphum, vrbem Cypri, nobilem carminibus poëtarum, quæ frequenter terræmotu lapſa, nunc ruinarum tantùm veſtigijs, quid olìm fuerit, oſtendit: in ſecundo ab vrbe milliario habitabat ignobilis, gaudensque quòd paucis diebus quietè viueret. Verùm non ad plenum viginti tranſiêre dies, cùm per illam omnem inſulam quicunque immundos habebant ſpiritus, clamare cœperunt veniſſe Hilarionem ſeruum Chriſti, & ad eum ſe debere properare. Hoc Salamina, hoc Curium, hoc Lapetha, & vrbes reliquæ conclamabant: pleriſque aſſerentibus, ſcire ſe quidem Hilarionem, & verè illum eſſe famulum Dei, ſed vbì eſſet, ignorare. Intrà triginta igitur, nec multo ampliùs dies, ducenti fermè, tam viri, quàm mulieres, ad eum congregati ſunt. Quos cùm vidiſſet, dolens quòd ſe non paterentur quieſcere, & quodammodò in vltionem ſuî ſæuiens, tanta eos orationum inſtantia flagellauit, vt quidam ſtatìm, alij poſt biduum, triduumve, omnes verò intrà vnam hebdomadam curarentur. Cap. 30. In Cypro cōmoratur. 200. obſeſſi ſanantur.

Manens itaque ibì biennio, & ſemper de fuga cogitans, Heſychium ad ſe vêris tempore Cap. 31.

pore reuerſurum, Palæſtinam ad ſalutationem fratrum, & monaſterij ſui cineres viſendos miſit. Qui cùm reuertiſſet, cupienti rursùm ad Aegyptum nauigare, hoc eſt, ad ea loca, quæ vocantur Bucolia, eó quòd nullus ibi Chriſtianorum eſſet, ſed barbara tantùm & ferox natio, ſuaſit, vt in ipſa magìs inſula ad ſecretiorem locum conſcenderet. Quem cùm diù luſtrans omnia, reperiſſet, perduxit eum duodecim millibus à mari procùl, inter ſecretos aſperosq; montes, & quò vix reptando manibus genibusque poſſet aſſcendi. Qui introgreſſus, contemplatus quidem eſt terribilem valdè & remotum locum, arboribusque hincindè circundatum, habentem etiam aquas de ſupercilio collis irriguas, & hortulum peramœnum, & pomaria plurima, quorũ fructum nunquàm in cibo ſumpſit, ſed & antiquiſſimi iuxtà templi ruinã, ex quo (vt ipſe referebat, & eius diſcipuli teſtantur) tam innumerabilium per noctes & dies dæmonum voces reſonabant, vt exercitum crederes. Quo ille valdè delectatus, quô ſcilicet antagoniſtas haberet in proximo: habitauit ibì per annos quinque, & ſæpè inuiſente ſe Heſychio, in hoc extremo iam vitæ ſuæ tẽpore refocillatus eſt, quòd propter aſperitatẽ difficultatemq; loci, & vmbrarum (vt ferebatur vulgò) multitudinẽ, aut nullus, aut rarus ad ſe vel poſſet, vel auderet aſſcendere. Quodã autẽ die egreſſus hortulum, vidit hominem toto corpore paralyticum, iacentem ante fores. Interrogauitq; Heſychium, quiſnam eſſet, & quomodò fuiſſet adductus. Qui reſpondens, ait, procuratorem ſe fuiſſe villulæ, ad cuius confinia hortulus quoquè, in quo ipſi erant, pertineret. Et ille collachrymans, tendensq; ad iacentem manum: Tibi, inquit, dico: In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti ſurge, & ambula. Mira velocitas. Adhuc verba in ore loquentis voluebantur, & iam membra ſolidata ad ſtandum, hominem ſurrigebant. Quod poſtquàm auditum eſt, etiam difficultatem loci & iter inuium plurimorum vicit neceſſitas: nihil ęquè per circuitum cunctis villis obſeruãtibus, quàm nè quo modo elaberetur. Diſſeminauerat enim hoc de eo rumor, diù eum in eodem loco manere non poſſe. Quod ille non leuitate quadam, aut puerili ſenſu victus faciebat, ſed honorem fugiens & importunitatem. Semper enim ſilentium, & vitam ignobilem deſiderabat.

In loco penè inacceſſo vltimam degit ętatẽ.

Sanat paralyticum.

Honores fugit.

Cap. 31.

Nota hic veſtes monachorum.

Igitur octogeſimo ætatis ſuæ anno, cùm abſens eſſet Heſychius, quaſì teſtamenti vice breuem manu propria ſcripſit epiſtolam, omnes diuitias ſuas ei derelinquẽs: Euangelium ſcilicet, & tunicam ſacceam, cucullam & palliolum. Nam miniſter eius ante paucos dies obiërat. Venerunt itaque ad ægrotantem de Papho multi religioſi viri: & maximè, quòd eum dixiſſe audiërant, iam ſe ad Dominum migraturum, & de corporis vinculis liberandum. Sed & Conſtantia quædam ſancta fœmina, cuius generum & filiã de morte liberauerat vnctione olei. Quos omnes adiurauit, vt ne puncto quidem horæ poſt mortem reſeruaretur: ſed ſtatim eum in eodem hortulo terra operirent, ſicut veſtitus erat in tunica cilicina, & cuculla, & ſago ruſtico. Iamq; modicus calor tepebat in pectore, nec præter ſenſum quicquam viui hominis ſupererat, & tamen apertis oculis loquebatur: Egredere, quid times? Egredere anima mea, quid dubitas? Septuaginta propè annis ſeruíſti Chriſto, & mortem times? In hæc verba exhalauit ſpiritum. Statimq; humo obrutum, antè vrbi ſepultum, quàm mortuũ, nunciauerunt. Quod poſtquàm Palæſtinæ ſanctus vir audiuit Heſychius, perrexit ad Cyprum, & ſimulans ſe velle habitare in eodem hortulo, vt diligentis cuſtodiæ ſuſpicionem accolis tolleret, cum ingenti vitæ ſuæ periculo poſt decem ferè menſes corpus eius furatus eſt. Quod Maiomam deferens, totis monachorum & oppidorum turbis proſequentibus, in antiquo monaſterio condidit, illæſa tunica, cuculla & palliolo, & toto corpore, quaſì adhuc viueret, integro, tantisque fragrante odoribus, vt delibutum vnguentis putares.

Feliciſſimè expirat animam.

Poſt decem mẽſes integrũ corpus eius &c.

Cap. 33.

Non mihi videtur in calce libri tacenda Conſtantiæ illius ſanctiſſimæ mulieris deuotio, quæ perlato ad ſe nuncio, quòd corpuſculum Hilarionis Palæſtinæ eſſet, ſtatim exanimata eſt, veram in ſeruum Dei dilectionem etiã morte comprobans. Erat enim ſolita peruigiles in ſepulcro eius noctes ducere, & quaſì cum præſente ad adiuuandas orationes ſuas ſermocinari. Cernas vſque hodiè miram inter Palæſtinos & Cyprios contentionem, his corpus Hilarionis, illis ſpiritum ſe habere certantibus. Et tamen in vtriſque locis magna quotidiè ſigna fiunt, ſed magìs in hortulo Cypri, forſitan quia plùs illum locum dilexerit.

Miracula poſt obitũ.

VITA

VITA MALCHI MONACHI CAPTIVI, PER D. HIERONYMVM PRESBYTERVM SCRIPTA: QVAM D.

Hilarioni ſubiunximus, non quòd Malchi obitus in hunc diem incidat, ſed propter authorem, cuius Hilarioni Malchum libuit adiungere, quòd certus obitûs eius dies ignoretur.

QVI nauali prçlio dimicaturi ſunt, antè in portu & in tran- Cap. 1.
quillo mari flectunt gubernacula, remos trahunt, ferreas
manus & vncos prçparant, diſpoſitumq; per tabulata mi- Egregia cõparatio à ſimili.
litem, pendente gradu, & labente veſtigio, ſtare firmiter
cõſueſcunt, vt quod in ſimulacro pugnæ didicerint, in vero certamine non perhorreſcant. Ità & ego, qui diù tacui, (ſilere quippè me fecit, cui meus ſermo ſupplicium eſt) priùs exerceri cupio in paruo opere, & veluti quandã rubiginem linguæ abſtergere, vt venire poſſim ad latiorem hiſtoriam. Scribere enim diſpoſui (ſi tamen vitam Domi- Eccleſiaſticã hiſtoriã ſe ſcripturũ promit.. S. Hieronymus.
nus dederit, & ſi vituperatores mei ſaltem fugientem me & incluſum perſequi deſierint) ab aduentu Saluatoris vſq; ad noſtram ætatem, id eſt, ab Apoſtolis vſque ad noſtri temporis fæcem, quomodò & per quos Chriſti Eccleſia nata ſit, & adulta, perſequutionibus creuerit, martyrijs coronata ſit: Et poſtquàm ad Chriſtianos principes venit, potentia quidem & diuitijs maior, ſed virtutibus minor facta ſit. Verùm hæc aliâs: nunc, quod imminet, explicemus.

Maronia triginta fermè millibus ab Antiochia vrbe Syriæ, haud grandis ad Orien- Cap. 2.
tem diſtat viculus. Hic poſt multos vel dominos, vel patronos, dum ego adoleſcentulus morarer in Syria, ad papæ Euagrij, neceſſarij mei, poſſeſſionẽ deuolutus eſt. quem idcircò nunc nominaui, vt oſtenderem, vndè nóſſem, quod ſcripturus ſum. Erat igitur illic quidam ſenex, nomine Malchus, quem nos Latinè Regem poſſumus dicere, Syrus natione & lingua, & reuerà αὐτόχθων. Anus quoq; in eius contubernio valdè de- αὐτόχθων indigena.
crepita, & iam morti proxima videbatur: tam ſtudioſè ambo religioſi, & ſic eccleſiæ
limen terentes, vt Zachariam & Helizabeth de Euangelio crederes, niſi quòd Iohan- Luc. 1.
nes in medio non erat. De his cùm curioſè ab accolis quærerẽ, quænam eſſet eorum copula matrimonij, ſanguinis, an ſpiritûs, omnes voce conſona, ſanctos & Deo placitos, & mira neſcio quæ reſpõdebant. Qua cupiditate illectus, adorſus ſum hominem, & curioſiùs ſciſcitans rerum fidem, hæc ab eo accepi:

Ego, inquit, mi nate, Maroniaci agelli colonus, ſed ſolus parentibus fui. Qui cùm Cap. 3.
me quaſi ſtirpem generis ſui & hçredem familiæ ad nuptias cogerent, monachũ po- Malchus fugit parẽtes, nè cogatur vxorem ducere.
tiùs me velle eſſe reſpondi. Quantis pater minis, quantis mater blanditijs perſequuti ſint, vt pudicitiam proderem, hçc res ſola indicio eſt, quòd & domum & parentes fugi. Et qui ad Orientem ire non poteram, propter viciniam Perſidem, & Romanorum militum cuſtodiam, ad Occidentem verti pedes, pauxillulũ neſcio quid portans viatici, quod me ab inopia tantùm defenſaret. Quid multa? Perueni tandèm ad eremum
Chalcidos, quæ inter Immam & Eſſam magìs ad Auſtrum ſita eſt. Ibì repertis mona- Fit monachus.
chis, eorum me magiſterio tradidi, manuum labore victum quæritans, laſciuiamque carnis refrenans ieiunijs.

Poſt multos annos, incidit mihi deſideriũ, vt ad patriam pergerem, & dum adhuc Cap. 4. Tẽtatur à ſatana ſub pietatis ſpecie.
viueret mater, (iam enim patrem mortuum audierã) ſolarer viduitatem eius, & exindè venundata poſſeſſiuncula, partem erogarẽ pauperibus, partem monaſterio cõſtituerem. quid erubeſco confiteri infidelitatem meã? partem in ſumptuũ meorum ſolatia reſeruarem. Clamare cœpit Abbas meus, diaboli eſſe tentationẽ, & ſub honeſtç
rei occaſione, latére antiqui hoſtis inſidias. Hoc eſſe, reuerti canem ad vomitũ ſuum. 2. Pet. 2.
Sic multos monachorũ eſſe deceptos: nunquàm diabolum aperta frõte ſe prodere.
Proponebat mihi exempla de ſcripturis plurima: inter quæ illud, ꝙ initiò Adã quoq; Gen. 3.
& Euam ſpe diuinitatis ſupplãtauerit. Et cùm perſuadere non poſſet, prouolutus ge- Luc. 9. Nota q̃ etiã olim nefas putârint, monachum ſuũ deſerere monaſteriũ.
nibus, obſecrabat nè ſe dereſerẽ, nè me perderem, nec aratrum tenens, poſt tergũ reſpicerem. Væ miſero mihi: vici monitorẽ peſſima victoria, putans illũ nõ meam ſalutem, ſed ſuũ ſolatiũ quærere. Proſequutus ergò me de monaſterio, quaſi funus efferret, & ad extremũ valedicens: Video, ait, te fili ſatanæ cauterio notatum: non quæro

cauſas,

cauſas, excuſationes non recipio. Ouis quæ de ouilibus egreditur, lupi ſtatim morſibus patet.

Cap. 5. De Berrhoea ad Eſſam pergẽtibus, vicina eſt publico itineri ſolitudo, per quam Saraceni incertis ſedibus huc atque illuc ſemper vagantur. Quæ ſuſpicio frequentiam in illis locis viatorum congregat, vt imminens periculum auxilio mutuo declinetur. Erant in comitatu meo viri, fœminæ, ſenes, iuuenes, paruuli, numero circiter ſeptuaginta. Et eccè ſubitò equorum camelorumque ſeſſores Iſmaelitæ irruunt, crinitis vittatisq; capitibus, ac ſeminudo corpore, pallia & latas caligas trahentes: pendebant ex humero pharetræ: laxos arcus vibrantes, haſtilia longa portabant. Non enim ad pugnandum, ſed ad prædam venerant. Rapimur, diſpergimur, in diuerſa trahimur. Ego interim longo poſtliminio hæreditarius poſſeſſor, & ſerò mei conſilij pœnitẽs, cum altera muliercula in vnius heri ſeruitutem ſortitus venio. Ducimur, immò portamur ſublimes in camelis, & per vaſtam eremum ſemper ruinam timentes, pendemus potiùs, quàm ſedemus. Carnes ſemicrudæ, cibus: & lac camelorum, potus erat. Tandèm grandi amne tranſmiſſo, peruenimus ad interiorem ſolitudinem, vbi dominam liberoſque ex more gentis adorare iuſſi, ceruices flectimus. Hic quaſi clauſus carcere, mutato habitu, id eſt, nudus ambulare diſco. Nam aëris quoq; intemperies, nihil aliud præter pudenda velari patiebatur. Traduntur mihi paſcendæ oues, & in malorum comparatione hoc fruor ſolatio, quòd dominos meos & conſeruos rariùs video. Videbar mihi aliquid habere ſancti Iacob. Recordabar Moyſi, qui & ipſi in eremo quondàm fuêre paſtores. Veſcebar recenti caſeo & lacte. Orabam iugiter, canebam pſalmos, quos in monaſterio didiceram. Delectabat me captiuitas mea. Agebamque Dei iudicio gratias, quòd monachum, quem in patria fueram perditurus, in eremo inueneram.

Malchus capitur ab Iſmaelitis.

Cogitur oues paſcere.

Gen. 29.

Exod. 3.

Cap. 6. O nihil vnquàm tutum apud diabolũ. O multiplices & ineffabiles eius inſidiæ. Sic quoq; latentem me inuenit inuidia. Dominus videns gregem ſuum creſcere, nihilq; in me depræhendens fraudulentię (ſciebam enim Apoſtolum præcepiſſe, dominis ſic quaſi Deo fideliter ſeruiendum) & volens me remunerare, quò fidum ſibi magìs faceret, tradidit mihi illam conſeruam meam, aliquandò captiuam. Et cùm ego refutarem, dicerem q; me Chriſtianum, nec licere mihi vxorem viuentis mariti accipere, (ſiquidem captus nobiſcũ vir eius, ab alio domino fuerat abductus) rurſùs ferus ille & implacabilis in furorẽ verſus, euaginato me cœpit petere gladio. Et niſi confeſtim brachia tendens, mulierem præoccupâſſem, ilicò fudiſſet ſanguinem.

Epheſ. 6.

Herus eius cõpellit eũ vxorẽ ducere.

Cap. 7. Iam igitur venerat tenebroſior ſolito, & mihi nimiũ matura nox: *Duco in ſpeluncam* ſemirutam, nouam cõiugem: & pronubante nobis mœſtitia, vterq; deteſtamur alterum nec fatemur. Tunc verè ſenſi captiuitatem meam, proſtratuſq; humì, monachum cœpi plangere, quem perdebã, dicens: Hùccine miſer ſeruatus ſum? Ad hoc me mea ſcelera perduxerunt, vt incaneſcente iam capite virgo, maritus fierem? Quid prodeſt, parentes, patriam, rem familiarem contempſiſſe pro Domino, ſi hoc facio, quod nè facerem, illa contempſi: niſi quòd fortè propterea hæc ſuſtineo, quia patriam deſideraui? Quid agimus anima? perimus, an vincimus? Expectamus manum Domini, an proprio mucrone confodimur? Verte in te gladium: tua magìs mors timenda eſt, quàm corporis. Habet & ſeruata pudicitia ſuum martyrium: iaceat inſepultus Chriſti teſtis in eremo: ipſe mihi ero perſecutor & martyr. Sic fatus, eduxi in tenebris quoquè micantem gladium, & acumine contra me verſo: Vale, inquam, infelix mulier: habeto me martyrem potiùs, quàm maritum.

Eccè quãtis periculis exponantur qui ſua monaſteria deſerũt.

Vult ſe interficere, nè prodat pudicitiam.

Cap. 8. Tunc illa pedibus meis prouoluta: Precor te, inquit, per Ieſum Chriſtum, & per huius horæ neceſſitatem adiuro, nè effundas ſanguinem tuum in crimen meum. Vel ſi mori placet, in me primùm verte mucronem: Sic nobis potiùs coniungamũr. Etiamsì vir meus ad me rediret, ſeruarem caſtitatem, quam me captiuitas docuit: vel interirem potiùs, quàm perderem. Cur moreris, nè mihi iungaris? Ego morerer, ſi mihi iungi velles. Habeto me ergò coniugem pudicitiæ, & magìs animæ copulam amato, quàm corporis. Sperent domini maritum, Chriſtus nóuerit fratrem. Facilè ſuadebimus nuptias, cùm nos viderint ſic amare. Fateor, inquit, obſtupui, & admiratus virtutem fœminæ, coniugem plùs amaui. Nunquàm tamen illius nudum corpus intuitus ſum: nunquàm eius carnem attigi, timens in pace perdere, quod in prælio ſeruaueram.

Caſtè viuit cũ ſua coniuge.

Cap. 9. Tranſeunt in tali matrimonio dies plurimi: amabiliores nos dominis fecerant nuptiæ.

nuptiæ. Nulla fugæ ſuſpicio: interdùm & menſe toto aberam fidus gregis paſtor per ſolitudinem. Poſt grande interuallum, dum ſolus in eremo ſedeo, & præter cælum terramq; nihil video, cœpi mecum tacitus voluere, & inter multa, cõtubernij quoq; monachorum recordari, maximeq; vultum patris mei, qui me erudierat, tenuerat, perdideratque. Sicque cogitãs, adſpicio formicarum gregem anguſto calle feruere, ferre onera maiora, quàm corpora. Aliæ herbarum quædam ſemina forcipe oris trahebant, aliæ egerebant humũ de foueis, & aquarum meatus aggeribus excludebant. Illæ, venturæ hyemis memores, nè madefacta humus in herbam horrea verteret, illata ſemina præcidebant. Hæ luctu celebri corpora defuncta deportabant. Quodque magìs mirũ eſt, in tanto agmine egrediens nõ obſtabat intranti: quin potiùs ſi quam vidiſſent ſub faſce & onere concidiſſe, ſuppoſitis humeris adiuuabant. Quid multa? Pulchrum mihi ſpectaculum dies illa præbuit. Vndè recordatus Salomonis, ad formicarum ſolertiam nos mittentis, & pigras mentes tali exemplo ſuſcitantis, cœpi tędere captiuitatis, & monaſterij cellulas quærere, ac formicarum illarum ſimilitudinem deſiderare, vbì laboratur in medium: cumque nihil cuiuſquam proprium ſit, omnium omnia ſunt. *Formicarũ depingitur mira induſtria.* *Prou. 16.*

Regreſſo ad cubile occurrit mulier: triſtitiam animi vultu diſſimulare nõn potui. Rogat, cur ità exanimatus ſim. Audit cauſas, hortatur fugam. Peto ſilentij fidem, non aſpernatur: & iugi ſuſurro inter ſpem & metum medij fluctuamus. Erant mihi in grege duo hirci miræ magnitudinis. Quibus occiſis, vtres facio, eorumq; carnes viatico præparo. Et primo veſperi, putantibus dominis nos ſecretò cubitare, inuadimus iter, vtres & partes carnium portantes. Cumque perueniſſemus ad fluuium, (nam decem millibus aberat) inflatis conſcenſiſq; vtribus, aquis nos credimus, paulatìm pedibus ſubremigantes, vt deorsùm nos flumine deferente, & multo longiùs, quàm conſcenderamus, in alteram nos exponente ripam, veſtigium ſequentes perderent. Sed inter hæc madefactæ carnes, & ex parte lapſæ, vix tridui cibum pollicebãtur. Bibimus vſq; ad ſatietatem, futuræ nos ſiti præparantes. Currimus, poſt tergũ ſemper adſpicimus, & magìs noctibus promouemus, quàm diebus: vel propter inſidias latè vagantium Saracenorum, vel propter ardorem ſolis nimium. *Cap. 10.* *Malchus fugit cũ ſimulata vxore.*

Paueſco miſer etiam referens, etsì tota mente ſecurus, toto tamen corpore perhorreſco. Poſt diem verò tertium, dubio proſpectu procùl adſpicimus duos camelis inſidentes venire cõncitos. Statimque mens mali præſaga, putare cœpit dominum meditari mortem, ſolem cernere nigreſcentem. Dumq; timemus, & veſtigijs per arenas nos proditos intelligimus, offertur ad dexteram ſpecus, longè ſub terram penetrans. Igitur timentes venenata animalia, (nam ſolent viperæ, reguli & ſcorpiones, cæteraque huiuſcemodi, feruorem ſolis declinantia, vmbras petere) intrauimus quidem ſpeluncam, ſed ſtatìm in ipſo introitu ſiniſtræ nos foueæ credimus, nequaquàm vltrà progredientes, nè, dum mortem fugimus, incurramus in mortem: Illudque nobiſcum reputantes, Si iuuat Dominus miſeros, habemus ſalutem: ſi deſpicit peccatores, habemus ſepulcrum. Quid putas fuiſſe nobis animi, quid terroris, cùm ante ſpecum haud procùl ſtarent dominus & conſeruus, & veſtigio indice iam ad latebras perueniſſent? O multo grauior expectata, quàm illata, mors. Rursùs cum timore & labore lingua balbutit, & quasì clamante domino, mutire non audeo. Mittit ſeruum, vt nos de ſpecu trahat: ipſe camelos tenet, & euaginato gladio, noſtrum expectat aduentum. *Cap. 11.* *Dominus ſuus eũ inſequitur, vt occidat.* *Abdunt ſeſe in ſpecum coniuges.*

Intereà tribus fermè vel quatuor cubitis introgreſſo famulo, nobis ex occulto tergum eius vidẽtibus, (nam oculorũ iſtiuſmodi natura eſt, vt poſt ſolem vmbras intrantibus, cæca ſint omnia) vox per antrum ſonat: Exite furciferi, exite morituri. Quid ſtatis? Quid moramini? Exite. Dominus vocat, patienter expectat. Adhuc loquebatur, & ecce per tenebras adſpicimus leænam inuaſiſſe hominẽ, & gutture ſuffocato, cruentum intrò trahere. Ieſu bone, quid tũc terroris nobis, quid gaudij fuit? Spectabamus, domino neſciente, hoſtem noſtrum perire. Qui cùm videret illum moras facere, ſuſpicatus eſt duos vni reſiſtere. Sed & iram differre non valens, ſicut tenebat gladium, ad ſpeluncam venit, & furore rabido ſerui increpans vecordiam, priùs à fera tenetur, quàm ad noſtras latebras perueniret. Quis hoc vnquàm crederet, vt ante os noſtrũ, beſtia pro nobis dimicaret? Sublato autẽ illo metu, ſimilis ante oculos noſtros verſabatur interitus, niſi q; tutius erat rabiem leonis, quàm iram hominis ſuſtinere. Pauemus intrinſecùs, & ne mouere quidem nos auſi, præſtolabamur euentum rei, inter *Cap. 12.* *A leæna ſuffocatur ſeruus heri eos perſequentis.* *Itèm herus ipſe.*

Malchus cũ coiuge merito pudicitię ſeruatus illæſus. tanta pericula, pudicitiæ tantùm conſcientia pro muro ſepti. Leæna inſidias cauens, & viſam eſſe ſe ſentiens, appræhenſos mordicùs catulos effert, nobiſq; cedit hoſpitium. Neq; tamen ſatis creduli, ſtatim erũpimus: ſed expectantes diù, & egredi cogitantes, illius nobis figurabamus occurſum.

Sublato ergò horrore, & illa tranſacta die, egredimur ad veſperam, vidimuſq; camelos, quos ob nimiam velocitatem dromedarios vocant, præteritos cibos in ore vóluere, & in aluum miſſos, iterùm retrahere. Quibus aſſcenſis, & noua ſitarcia, id eſt, (Aſſcenſis camelis reuertitur ad ſuũ monaſteriũ) annona refocillati, decima tãdèm die ad Romana per deſertum caſtra venimus. Oblatiq; tribuno, rem ordine pandimus: indè tranſmiſſi ad Sabinum Meſopotamiæ ducem, camelorum precium accepimus. Et quia iam abbas ille meus dormiebat in Domino, ad hæc delatus loca, me monachis reddo, hanc trado virginibus, diligens eam vt ſororem, non tamen ei me credens vt ſorori.

Hæc mihi ſenex Malchus adoleſcentulo retulit. Hæc ego vobis narraui ſenex, & ca-(Pudicitia nunquam captiua.) ſtis hiſtoriam caſtitatis expono. Virgines caſtitatem cuſtodire exhortor. Vos narrate poſteris, vt ſciant inter gladios & inter deſerta & beſtias, pudicitiam nunquàm eſſe captiuam: & hominem Chriſto deditum, poſſe mori, non poſſe ſuperari.

ILLVSTRE MARTYRIVM SANCTISSIMÆ VIRGINIS VRSVLAE, ET VNDECIM MILLIVM VIRGInum,

quemadmodùm in peruetuſtis MS. codicibus extat: incerto quidem, ſed docto Authore, eoq; non ſanè recenti, ſed antiquo.

Octobr. 21. Cap. 1. Pſal. 18. Pſal. 101. Deonotus Rex.

REGNANTE Domino noſtro Ieſu Chriſto, cùm poſt paſſionem, aſſcenſionem & reſurrectionẽ eius, conuerſis ad Deum cunctis finibus terræ, nec Oceani angulus aliquis ſe à calore fidei eius abſconderet, in conueniendo populos in vnum & Reges, vt ſeruirent Domino: fuit in Britanniæ partibus Rex quidam Deonotus, tam vita, quàm nomine, qui religioſus in omnibus cæremonijs catholicæ profeſſionis, ſic principari nouit ſupra homines, vt nõ obliuiſceretur, qualem creatori ſuo ſubiectionem deberet: ſic à ſubditis tributum exigeret, vt ſemper ſe menuneris Regi ſuo cæleſti id, quod ab eo factus eſt, debere. Is ergò cùm ſub iugo Chriſti, ſub quo ipſe irrepræhenſibiliter militauerat, alijs irrepræhenſi-(Ducit vxorem.) biliter & iuſtiſſimè imperaret, in benedictione ſeminis Abrahę tã generoſitate, quàm virtutum ſpecie competentem ſibi accepit vxorem. Sed ſicut in vaſis iræ duplici contritione feriẽdis, ira iuſtitiæ Dei hîc inchoat, vt ea in iudicio irreparabiliter diſperdat: ità miſericordia eius diligentibus ſe plerunquè etiam in hoc ſeculo diuitias bonitatis (1. Cor. 2.) ſuæ concedit prægustare: vt inenarrabilẽ illam gloriam, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſſcendit, cum patientia diſcant expectare.

(Cap. 2.) Itaque cùm ſumma ſpe vtriuſq; parentis ſexus virilis expectaretur, qui terreni regni ſui ſucceſſor exiſteret, prouida Dei miſericordia, quæ etiam vota nouit excedere, dedit eis prolem fœmineam, quæ pluſquàm virili animo ad regni cæleſtis hæreditatem eos præcederet, eiſque ſuccedentibus bona ſine fine manſura præpararet. Hæc (1 Reg. 17.) itaque quia exemplo Dauid immanem vrſum, ſcilicet diabolum, quandoq; ſuffoca-(Rom. 8.) tura erat, Deo diſponẽte, (qui, quos prædeſtinat, vocat) à parentibus illi in baptiſmate præſagum nomen Vrſula inditum eſt. Quæ cùm, vt regiam prolẽ decuit, regali ambitione educata, naturalibus incrementis proficeret, teneros ætatis annos morum cœpit maturitate præcedere, & cui iamtum mundus viluërat, Euangelicis imbuta præceptis, in lege Domini die ac nocte meditabatur: & quia ad ſpiritualem ſponſi ſui (Pſal. 44.) thalamum corde & animo ſuſpirauit, omnis compoſitio eius & gloria, non deforis, ſed deintùs fuit: vt iamtum liquidò cunctis daretur aduertere, quòd ad magnum aliquem Eccleſiæ ornatum, ſummus ille artifex margaritum hoc vellet expolire, acsi ei (Ibidem.) iamtum patenter dixiſſet: Audi filia & vide, & inclina aurem tuam, quia concupiuit Rex ſpeciem tuam.

(Cap 3.) Preter has aliaſq; ſpiritualis gratiæ dotes, erat etiam incomparabilis formæ & miræ pulchritudinis, & omnium oculis gratioſa. Sed virgo ſola, quæ Domini erant, cogi-

cogitans, minùs hoc amabat in ſe, quod ſponſi ſui oculis ſciebat non multùm placere. Cumq; de tanta nobiliſſimæ virginis indole longè lateque fama percrebuiſſet, ad aures gentilis tyranni cuiuſdam permanauit: qui præpotens viribus, in robore militari gloriabatur, & barbarica feritate latiùs regnabat. Erat ei magnæ indolis filius, quem paterno affectu arctiùs, vt regni ſucceſſorem, diligebat. Cui cùm ſummoperè ad regalem magnificētiam proſpectum vellet, reputare ſecum cœpit, regnum ſuum propagari, nomen ſuum & poſteritatis gloriam nobilitari, ſi filio ſuo tam celebris puellæ matrimonio contigiſſet copulari. Itaq; filius non minùs peruicax, vtpotè qui iam pubertatis annos intrabat, patre annuente, proſequentibusq; qui capita populi erant, legatos ad patrem virginis deſtinauit, multaque precioſa tranſmittens, ſed plura promittens, vrbes egregias, ſitus terrarum & tractus maris, totum deniquè patris regnum, & quicquid mundus deliciarum habere poteſt vel potuit, in dotis computationem dictauit. Minas etiam pro magnitudine nominis ſui, quasì ſummam manum impoſuit: vt ſaltem terroribus, quod volebat, exigeret, ſi blanditijs muneribusque minùs profeciſſet. Mittũtur legati ad S. Vrſulæ patrē, qui eam petant ſponſam alteri' Regis filio.

At illi, acceptis à Rege mādatis, profecti ſunt, emenſoq; grandi itinere, ad patrem virginis peruenerunt: dataq; fandi copia, quæ à domino ſuo iuſſi ſunt, diligentiſſimè peregerunt: & poſt blanditias, quod efficaciſſimum arbitrati ſunt, quasì ſcorpiones, minas & terrores bellicos ſubintulerunt. At ſenior prouidus, & totus charitatis viſceribus diffuſus, fluctuare cœpit intrà ſe, indigniſſimum reputans, filiam ſuam cæleſti ſponſo arctiùs inhærentem, ab æterni Regis amplexibus renitentem auellere, & barbaræ libidini polluendam iugare. At ex altera parte, etsì proprij ſanguinis prodigus eſſet pro catholica religione & zelo iuſtitiæ, quippè cui viuere Chriſtus erat, & mori lucrum: tamen quia ſub illo cura regni erat, & tam efferam barbari illius violentiam ſuis viribus deſperabat poſſe ſuſtinere: iam ſibi videre viſus eſt, ſub oculis ſuis cædes hominum promiſcuæ ætatis fieri, vrbes dirui, matronas & virgines cōſtuprari, eccleſias cremari, ſancta prophanari, & quicquid miſeriarum aliquandò accidit victis, præſertìm Chriſtianos vincentibus paganis. Cap. 4. Timet Deo-notus Rex filiam ſuam dare gentili in coniugē.

In hoc ergò rerum cardine depræhenſus Rex pius, quod vnicum tunc perfugium patebat, ad diuinam miſericordiam, quasì ad turrem fortitudinis à facie inimici cucurrit, totusq; in lachrymas effuſus, auxilium de cælo indefeſſis precibus poſtulauit. Inter hæc cùm virgo Domini vultum patris, quanquàm diſſimulantis, turbulentum depræhendiſſet, latére eam non potuit, quòd ipſa, perturbationis huius cauſa fuerit. Itaq; pro ſe nimìs ſolicita, paternę ſolicitudini condoluit: moxq; ad ſua arma conuolans, ſicut ſancta Iudith & Eſther, pro liberatione patriæ, ieiunijs & orationibus pernox incubuit, in auribus ſponſi ſui celeriùs obtentura, quod petijt, cum quo iam verè vnus ſpiritus fuit. Cumq; noctem diei, immò noctes diebus in vigilijs & ieiunijs continuaret, ex infirmitate humani corporis fatiſcētibus membris, cùm in Deo cor eius vigilaret, ad modicum obdormiuit, & per viſionem diuina reuelatione de toto vitæ ſuæ ordine, de coagoniſtarum ſuarum numero, de glorioſa martyrij palma perdoceri meruit, quod poſteà rerum exitus comprobauit. Cap. 5. Iudith 9. Eſther 14. Viſio S. Vrſulæ.

Igitur ſub primo ſurgentis auroræ diluculo, patris mœſtitiam releuatura, (eo quippè die legatis tyranni reſponſurus erat) hilaris ad eum venit, blandeq; arridens: Noli, inquit, mi pater ſuper hac re aliquo vlteriùs mœrore contabeſcere: ſed iacta cogitatum tuum in Domino, qui non dabit inæternùm fluctuationem iuſto. Nè tamen ex puellaribus annis, quæ dico, ęſtimes, ſcito quia pręterita nocte per viſum diuinæ conſolationis vox ad me, licèt indignam famulam ſuam, facta eſt, iubens, vt iuuenem, qui me in matrimonium affectat, à ſpe nuptiarum non repellerem, ipſa tamen, conſeruato virginitatis ſignaculo, ad innuptas tranſirem. Conditio autem coniugij, & conſcriptio nuptialis hæc erit, vt tu pater & iuuenis, qui me in ſuum amorem allicit, decem primæuæ ætatis virgines, & forma & genere lectiſſimas perquiratis, & tam mihi, quàm ſingulis harum, mille virgines honeſtiſſimas ſubſcribatis, comparatisque ad numerum noſtrum trieribus vndenis, triennij nobis ad dedicationem virginitatis noſtræ dentur induciæ. quibus expletis, quod Domino placuerit, fiet. At tamen incommutabile diuinæ pietatis conſilium, quod diſpoſuit ſuper me, nemo eſt qui poſſit infirmare. Cap. 6. Pſal. 54. Cōditiones nuptiarū à S. Vrſula propoſitæ.

His filiæ vocibus exhilaratus pater, accitis coràm legatis, quod petebant annuit, præſcriptamque quasì coniugij conditionem, quam virgo popoſcerat, expoſuit, id Cap. 7.

cautiſſimè quaſi pro ſumma dotis conſcriptione ſtatuens, vt iuuenis ſalutari renatus lauacro, his tribus annis per fidem catholicam inſtrueretur in Domino. His auditis, legati iam quaſi compotes voti ſui, per viam, qua venerant, præpeti itinere alacres reuerſi ſunt ad dominum ſuum, vtpotè pro bona legatione honorem accepturi, gloriam & præmium: expoſitisq; per ordinem mãdatis, patrè iam lætiſſimo, iuuenis præ amoris magnitudine modum excellit lætitiæ. Audita itaque, vt fit, tanta exultatione principum, factum eſt totius regni generale tripudium. Cõditione igitur nuptiarum libenter accepta, iuuenis cœpit patri ardentiùs inſiſtere, vt ad ſatisfaciendum puellæ deſiderijs, per Baptiſmi conſecrationem legibus ſtatìm initiaretur Chriſtianis. Indicto etiam ad nouam militiam nouo delectu, vbiq; per duo regna quæſitæ ſunt ingenuæ & ſpecioſæ virgines: adductæq; ad palatium, pro magnificentia regali muliebrem acceperunt ornatum. Nec minori ſumptu, & vtriuſque Regis pari diligentia, nauium ſtetit fabricatura. Alij enim ligna in ſyluis cædunt, alij ad litus cõuehunt: alij carinas, alij tranſtra fabricant, alij tabulata gracili iunctura coaptant: alij hunc, alij illum ornatum, auro, argento, ære, coloribus ſculpturisque præparant: ſingulisque pro ſua arte & officio ſatagentibus, certatim vbiquè feruebat opus.

Spõſus eius fit Chriſtianus.

Cap. 8. Concordi igitur duorum Regum ſtudio, iuxta regalem magnificentiam mirificè perfecta claſſe, completoque electiſſimarum virginum diſpoſito diuinitus numero, inter innumeras nobiliſſimæ proſapiæ puellas, Pinnoſa, maximi cuiuſdam Ducis filia, tam genere quàm virtutum indole emicuit: quæ ſecunda poſt Vrſulam quaſi magiſtra militiæ virginalis fuit, quam pater eius, vt nobile par, filiæ ſpeciali dilectionis fœdere ſociauit. Omnibus igitur magnificè perfectis, condicta die virgineæ cohortes ad Reginam conuenerunt, & quaſi ad naualem palæſtram ſuccinctæ, iubentis imperium præſtolatæ ſunt. Tunc beata virgo Vrſula, quod diu deſiderabat, virgineo vallata exercitu, hilari vultu & animo primùm debitas Deo gratiarum actiones exoluit: deindè quaſi fidiſſimis commilitonibus ſuis, conſilij ſui arcanum innotuit, eaſque in diuini timoris, immò quia perfecta charitas foràs mittit timorem, in diuini amoris obſeruantiam pijs exhortationibus erudiuit & corroborauit. Puellares autem cunei ſaluberrima Reginæ ſuæ monita arrectis auribus auidiſſimè audientes, cordaque cum manibus ad cælum leuantes, quaſi iam militari ſacramento coniuratæ in Chriſtum ad omnia diuinæ religionis munia deuotionem ſuam ſpoponderunt, mutuáque alacritate ſeipſas in hoc ſtudium cohortatæ ſunt: vtpotè quibus iam tunc cor vnum & anima vna erat, ſupernaque dulcedine prægustata, in mẽtibus earum mundus & gloria eius viluerat.

Pinnoſa, virgo eximia.

Innotuit, actiuè.

1. Iohan. 4.

Virgines oẽs credunt in Chriſtũ.

Cap. 9. Poſt hæc dato ſigno, quia mare cõtiguum erat, raptìm ad naues conuolant, armamenta explicant, altumq; petentes, modò concurſibus, modò diſcurſibus, interdum fugam, interdùm bellum ſimulant, omniq; ludorũ genere exercitatæ, nihil quod animo occurriſſet, intentatum relinquunt. Sicque per dies ſingulos puellariter palæſtrizantes, aliquandò circa meridiem, aliquandò ad Nonam, aliquandò die toto in ludis abſumpto, ad veſperã reuerſæ ſunt. Ad huiuſmodi ergò ſpectaculũ pius Rex cum grandæuis patribus, cunctisq; regni primatibus frequenter aderat: vulgus etiam promiſcuum (vt ſemper nouarum rerum cupidum eſt) poſtpoſitis ſerijs ſuis, virgineis luſibus applaudebat. Sed poſtquàm quotidianis exercitationibus aſſiduitas aluit audaciam, longiùs à litore remigantes, cùm ſpectaculi gratiam populo ſubtraherent, quędam etiam naues flabris ventorum diſiectæ, ante noctem minimè redirent, diutina expectatio & ſatietas ludorum ſpectatoribus faſtidium genuit: ſingulisq; ad ſua opera diſcedentibus, paulatìm turba defluxit.

Mira ſanctarũ virginũ exercitia.

Cap. 10. Sic ergò cum multa iucunditate celebrato per triennium hoc martyrij præludio, cùm adornatis ſponſalibus, condicta nuptiarum die, iuuenis in amorem virginis animum perurgeret, beata Vrſula, quanuis diuinæ promiſſionis oraculo non incredula, pro humana tamen infirmitate ſolicita, conuirgines ſuas, quas iam in Domino tam verbis, quàm exemplis erudierat, vt in tali rerum articulo diuinæ miſericordiæ ianuam inſtantiùs pulſarent, ádmonuit, nè caſtitatis procinctum perderent, ſub quo Regi ſuo cæleſti irrepræhenſibiliter militâſſent. His dictis, cùm quaſi iam currentibus ſtimulum addidiſſet, deuotæ Deo virgines ex toto corde in lachrymas effuſæ, tam pro ſua ſingulæ, quàm pro Reginæ virginitate conſeruanda, ſupernum cœperunt auxilium ardentiſſima ſpiritûs contritione inuocare.

Studiũ pudicitiæ ingẽs.

Cap. 11. *Pſal. 144.* Pius autem Dominus, qui ſemper propè eſt omnibus inuocantibus ſe in veritate, iam

te,tam pia vota non diſtulit: ſed ventum de theſauris ſuis produxit, impulſamq; claſſem,ſub vnius diei noctiſq; ſpatio,ſecũdo curſu in portum, qui * Tile dicitur, integro tam nauium quàm puellarum numero pertulit.Itaq; arrepto litore, quod concupierant, tanti dux fœmina facti, quaſi Maria prophetes Pharaonis exercitum per mare rubrum euaſiſſet,ſponſo cæleſti debitę laudis epithalamium pręcinit.Quod cùm puellaris exercitus non clamoſo ſtrepitu,ſed pari cordis concentu reſonaret,canticum hoc lętitiæ vſq; ad aures Domini Sabaoth cum odore ſuauitatis peruénit.Ibidèm ergò cùm nocte illa pausâſſent,ſequenti die comparatis vtenſilibus,(nam mercatus ibì erat) ad naues reuerſæ ſunt: adductisque ancoris,aduerſo flumine ſubremigantes,ad inſignem illam Germaniæ metropolim Coloniam,vbì nunc corpora earum in pace requieſcunt,tandèm peruenerunt. Exod.15. Veniunt Coloniam.

Egreſſis itaq; cùm poſt veſpertinam refectionem ſomnus diurno labore feſſis obreperet,beata virgo Vrſula, quæ iam Deo in Angelicæ caſtitatis profeſſione complacuit,vidit in ſomnis Angelicæ claritatis & authoritatis virum : qui aſſiſtens, primò an vigilaret inquiſiuit.Quem cùm illa,vt virgo,ſubito viſu puellariter exhorreſceret, ille timorem eius blandè compeſcens: Scito,inquit, filia, quia quod multùm concupieras, in protectione Dei cæli cum dulciſſimo hoc ſororum tuarum contubernio Romam peruenies: peractiſq; votis, integro comitum tuarum numero, iterùm huc reuertéris in pace. Hic ergò vobis à Deo requies in ſeculum ſeculi pręſtinata eſt. hîc in pace pauſabitis: & quia bonum certamen certâſtis, curſum conſummâſtis, fidem ſeruâſtis,decæterò ſupereſt vobis corona iuſtitiæ:quam vt à iuſto iudice plenam accipiatis,pro bona nominis eius confeſſione ceruíces veſtras perſecutori dabitis, depoſitiſq; hîc corruptibilibus corporum ſarcinis, ad cæleſtem thalamũ cum gloria martyrij peruenietis.His dictis,vir qui loquebatur,diſparuit. Cap.12. Viſio alia S. Vrſulæ. 2.Tim.4.

At illa nihil de tantę authoritatis oraculo ambigens,mox vt dies terris reddita eſt, conuocata virginum concione, quæ audierit & viderit, in auribus omnium expoſuit.His auditis,communis exultatio facta eſt, quia dignæ habitæ eſſent pro nomine Ieſu cõtumelias pati: immolatisque laudum hoſtijs,vnanimi deliberatione ſtatuerunt iter hoc feſtinantiùs peragere, cupientes videlicet iam diſſolui, & cum Chriſto eſſe. Et nè quam diuinæ prædeſtinationi moram facerent,ſecundo vento velificantes, Baſileam applicuerunt: religatisque ibì trieribus, pedeſtri itinere Romam peruenerunt. Vbì cùm per dies aliquot, perluſtratis vbiquè diuerſis ſanctorum liminibus, peruigiles in oratione Deo animas ſuas commendarent, lachrymisque interiorem habitum,quaſì iam ad æterni Regis triclinium proceſſuræ, ſtudioſiùs componerent, peractis tandèm votis,itinere quo venerant,Baſileam reuerſæ ſunt,aſcenſiſque nauibus, per decurſum Rheni prono alueo defluentes,& armis ſpiritalibus tam contra ſpiritales nequitias, quàm contra omnes perſecutionum preſſuras ſe præmunientes, tandèm Coloniam applicuerunt. Cap.13. Deſiderant mori pro Chriſto. Veniunt Baſileam, item Romam.

Aderat tum ibì barbara Hunnorum gens, quæ peccatis hominum exigentibus, tam Galliarum,quàm Germaniæ & Italiæ terras cędibus iam vaſtauerat & incendijs: ità vt euerſis vrbibus, eccleſijs crematis, religionis diuinæ vix aliquæ tenues remanerent reliquiæ.Eadem itaque barbaries, cùm per idem tempus ingenita feritate etiam vrbem Coloniam arcta obſidione vallaret, nondùm hoc aduenientibus prodente fama, virgines iampridèm cognita humanitate incolarum, ſine omni huiuſmodi ſuſpicione in terram egreſſæ ſunt: & eccè barbari more ſuo per velociſſimos diſcurſores explorata re, ſubitò cum clamore ſuper eas irruerunt, & quaſì lupi in ouilia agnorum irruptione facta,infinitam illam multitudinem inhumana crudelitate peremerunt. Cap.14. Hunni vaſtat Gallias. Hũni ſæui virgines trucidant.

Cumque belluina illa rabies ad beatam Vrſulam iugulando perueniſſet, ſatellites mortis admirabili pulchritudine eius cõſpecta,manũ animumq; repreſſerunt: ipſeq; princeps ſcelerum, libidinis feruore quaſì fulmine percuſſus, depoſito paululùm rigore, cœpit ad blanditias & amatoria verba deſcendere: Verè, inquiens, forma tua magnum dat ſpecimen, quòd de ingenuis magnisque puella natalibus orta es. iurauitque in dijs ſuis, dicens, quia ſi pridèm ad intercedendũ aſſcendiſſes, nullam in comitatu tuo iacturam pertuliſſes. Sed conſolare dilecta,& gaude ſorte tua, & noli dolere de morte tuarum virginum : quia digna habita es, quæ me totius Europæ victorem,quem etiam Romanum tremit Imperium,merearis habere maritum.Virgo autem cogitans quæ Domini ſunt, cùm huiuſmodi ſponſum liberrima vocis & habitûs Cap.15.

S. Vrſula cõtemnit tyrãni blãditias indignatione quaſi principem tenebrarum exufflâſſet, barbara mens & effera, bile tumens, belluæ inſtàr infremuit, & repulſam ſuam non ſufferēs, in beatam virginem, quæ iam diſſolui cupiebat & eſſe cum Chriſto, ſententiam mortis dictauit: ſicq; can-
Perimitur. didiſſimi exercitûs regina, ictu ſagittæ tranſuerberata, ſuper nobilem comitum ſuarum aceruum velut cæleſte magaritum corruit, purpureoque ſanguine quaſi ſecundo baptiſmate dealbata, cum tot victricibus turmis ad cæleſte palatium laureata mi-
Coloſſ. 2. grauit, ſuppletis fideliter, quæ deerant, in corpore ſuo, paſſionibus Chriſti. Perfectus eſt igitur admirabilis ille calathus Domini: qui nè lilijs tantùm virginitatis albeſceret, totidem martyrij roſis diſtinctus eſt, quibus ante ſuperni inſpectoris oculos decentiùs ruberet.

Cap. 16. Fallant nunc & fallantur, qui ſeculari gloria ſtupidi, triumphos Regum ſuorum infinitis laudibus quaſi ad cælum extollunt, ſcribentes illa & illa bellorum inſignia, vtpotè victos Reges currum præcedere, infinitos captiuorum greges minari: victores autem milites diſcoloribus armis fulgentes, ſua ſingulos militaria ſigna oſtentare: duces autē ipſos in aureis quadrigis altè reſidentes, auratis veſtibus radiare. Addant prætereà, ſi placet, diem vrbi feſtum, lætitiam patrum, vulgi clamorem, & commune tripudium. Sed hęc ſi cum hoc triumpho ſapienter fuerint collata, miſeria potiùs dicenda ſunt, quàm gloria, cùm illi purpurati & aurati deſcēderint ad tenebras & æterna ſupplicia: illæ autem ſtola immortalitatis indutæ, viſione Domini perfruantur &
Luc. 8. Matth 13. Pſal. 125. ſocietate Angelica. Eccè iuxta vocem Domini, bona terra fructum ſexageſimum pariter & centeſimum in patientia attulit, & quæ ad horam euntes ibant & flebāt, mittentes ſemina ſua, modò venientes, & manipulos ſuos portantes, in exultatione venerunt: immò depoſitis corporum paleis, mundum & benè cribratum triticum in horrea Domini abundanter intulerunt.

Cap. 17. O quale hac die in cælo factum eſt tripudium? qualis occurſus ſupernorū ciuium? quæ exultatio Apoſtolorum? quàm communis gloria martyrum & ſanctarum virginum, de augmento ordinis ſui gloriantium? quàm deuota congratulatio patriarcharum & confeſſorum? Vt etiam Colonia illa beata, & incomparabili hoc theſauro beatior, ſciret, quantum ſacratiſſimis virginum cineribus honoris & reuerentiæ ſemper
Pſal. 115. deberet, in ſua liberatione experta eſt, quàm precioſa in conſpectu Domini mors earum fuiſſet, & quàm magnificè in concilio ſanctorum viuerent, quarum nuda forſi-
Hũni diuinitùs territi, diſcedũt Colonia. tan corpora tantum potuiſſent. Nam peracta tam belluina rabie, quaſi tortoribus illis manifeſtè Deus calicem iræ, vertiginis & inſaniæ miſcuiſſet, dati ſunt *in reprobum* ſenſum, videruntque armatorum acies, quotas virginum trucidauerant, *perſequentes* ſe, ad quarum impetum effera illa barbaries, & poſt tot triumphos iam fugere neſcia, non auderet ſubſiſtere. Fugatis ergò pacis hoſtibus, concluſis ciuibus inſperata pax reddita eſt, longoque luctu ſoluti Colonienſes, portis eruperunt, & eccè paſsìm ſuper nudam humum inhumata virginum cadauera inuenerunt: nec multùm eos res fefellit, quippè qui iampridèm tranſeuntium ibidèm ſanctarum puellarum veſtes, habitus & naues nouerunt. Sed quia facilè animaduerterant deuotas Deo virgines, pro conſeruandæ pudicitię ſignaculo, in agone martyrij occubuiſſe, ſeque earum patrocinantibus meritis, non modò mortem, ſed etiam cruciatus barbarorum omni
Studiũ Colonienſium erga humãda corpora ſanctarum virginum. morte grauiores euaſiſſe: vnanimi conſenſu, non quaſi homines, ſed quaſi Deum in humanis corporibus venerantes, non priuatis, non publicis ſumptibus pepercerunt, dum non modò humanitatis officio, verumetiam humilimę venerationis ſtudio pro ſe quiſque ſatagentes, alij dilaniata diſiectaq; martyrum membra congerunt, alij veſtibus cooperiunt, alij terram effodiunt, alij ſarcophagis imponunt. breuiq; tempore ſicut hodiè illic eſt cernere, ſanctiſſimæ virginum reliquiæ, ad æternam Colonienſium gloriam pauſauerunt in pace.

Cap. 18. In earũ Eccleſia nemo ſepelitur. Ex eo autem iam creſcente diuina religione, non modò conſuetudo, ſed pro conſuetudine ſacramētum ciuibus inoleuit, vt intrà ambitum virginalis ſepulturæ nemo vſque hodiè cuiuſquam mortui corpus audeat ſepelire. Aliquanto autem tempore euoluto, diuinitùs frequenter per viſionem admonitus, & quaſi legatione ſanctarum
Nota hęc de Clematio. virginum accitus vir religioſus, nomine Clematius, ex Orientis partibus aduēnit: qui pro voto ſuo eccleſiam, ſuper ſanctiſſimos cineres à fundamentis conſtructam, in ho-
Pſal. 147. norem ſanctarum virginum compleuit. Lauda ergò Colonia Dominum, quoniam confortauit ſeras portarum tuarum, & poſuit fines tuos pacem, & tanto præmiſſo pignore, benedixit filijs tuis in te.

Erat

Erat autem de eodem ſanctiſſimo virginum contubernio quædam, nomine Cor- Cap. 19. S. Cordula.
dula: quæ cæteris virginibus in agone Chriſti occũbentibus, ſola in vnius nauis alueo
ſub eádem nocte delituit, & in craſtinum vltrò ſe morti, quam fugerat, virili animo
offerens, triumphales cateruas cum pari gloria martyrij ſubſecuta eſt. Sed nemo in
hoc ſcandalizetur, quaſi beata illa virgo coronæ ſuæ parua hac formidine aliquid de-
rogauerit: cùm nec Petrus negans, nec Thomas dubitans, ab Apoſtolatûs honore Matth. 26.
eiectus ſit. Diuino enim nutu ad magnum Eccleſiæ fructum Petrus de ſe, quaſi de ho- Iohan. 20.
mine præſumens, & magiſtro cõmoriturum ſe aſſerens, ancillæ oſtiariæ vocẽ vtiliter Caſus S. Pe-
pertimuit: qui tamen poſteà vſque ad crucẽ perueniens, nec Romæ vrbis principem tri Eccleſiæ
expauit. Forſitan & beata illa virgo de anteactæ vitæ puritate & fidei conſtantia præ- fructũ quẽ attulerit.
ſumens, ad tolerandam paſſionem aliquid in ſe fiduciæ habuit: ideoque humilianda
erat, vt non in ſe, ſed in Deo gloriari diſceret, & ſic humiliata, ad cęleſtem thalamum
glorioſiùs tranſiret. Sic & fidelis Dauid cùm Domino diceret, Iuraui, & ſtatui cuſto- Pſal. 118.
dire iudicia iuſtitiæ tuæ: mox quaſi in ſe reuolutus, ſubiecit, dicens: Humiliatus ſum Ibidem.
vſquequaquè. Nè autẽ infirma membra de ſalute deſperarent, ſi quandò in paſſionis
articulo pro humana infirmitate paululùm hebeſcerent, ipſe mediator Dei & homi-
num, perſonam infirmantium aſſumens, dixit: Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem. Matth. 26.
Pater, ſi fieri poteſt, trãſeat à me calix iſte. Eccè qui poteſtatem ponendi animã ſuam Iohan. 10.
& ſumendi eam habuit, tranſire à ſe calicem paſſionis petiuit, nec filius à patre non
exaudiri aliquando potuit: ſed caput pro infirmantibus membris loquebatur, quo-
rum ſibi tunc perſonã aſſumpſit. Forſitan etiam ſupernus ille agricola fructificantem Iohan. 15.
palmitem, vt fructũ plùs ferret, adhuc purgare voluit: quemadmodùm cùm ſigillum
aliquod, ſculptoris ſtudio ſubtiliſſimè expreſſum, omnis iam populus videt & laudat,
artifex tamẽ adhuc imperfectum videt & limat: vt quod oculis aliorum iam placuit,
etiam ſuis in aliquo diſplicere non poſſit. Sed quis cognouit ſenſum Domini? Ideo- Rom. 11.
que ſuperuacuum eſt occulta Dei iudicia diſcutere, quæ, ſalua fide, ſine periculo licet
neſcire: cùm liquidò hoc conſtet, ſemperque conſtiterit, quòd athleta Dei, ad pro-
bationem, non ad reprobationem, dilata ſit.

Longa igitur temporum ſerie euoluta, ſancta, quam prædiximus, Cordula inclu- Cap. 20.
ſæ cuidam, incomparabilis tunc vitæ & ſpecialis meriti Helendrudæ per viſum appa- Helendrudæ apparet S.
ruit, eamque quaſi contubernalem ſuam, an ſe agnoſceret, requiſiuit. Illa autem Cordula.
quanuìs ſancta, & mente Deo iam proxima, tamen adhuc corruptibilis, & quaſi cor-
ruptio incorruptelam non ſufferens, diuinæ venuſtatis & grauitatis perſonam exhor-
ruit. Erat enim virgo Dei vltra omne artificium hominis veſtita mirificè, coronam-
que lilijs roſiſque alternantibus intertextam geſtans in capite. Famula ergò Dei ex
pauore reſpirans, indignam ſe tantæ maieſtatis agnitione eſſe reſpondit, cùm ego,
inquiens, carnalis, peccati ſim legibus obnoxia: tu autem iam in ordinem cælicola-
rum aſſumpta, totius ſis corruptionis aliena. Tum illa: Nóueris, inquit, me vnam S. Cordula
ex ſacro Colonienſium virginum numero fuiſſe, quæ illis in agone Chriſti trium- altero die ſe carnificibus
phantibus, vna nocte ſuperuixi, ſequentique die mortis cupida, vltrò me carnificibus trucidãdam
obtuli: ſicque in Chriſto moriens, nec ſorores meas deſerui, nec ſocialem martyrij obtulit.
coronam amiſi. Itaque cùm illarum glorioſiſſimi tranſitùs diem debita iam deuo-
tione tota Colonia veneretur, mei nominis nec breuis aliqua adhuc recordatio agi-
tur. Proindè nunc veniens id tibi iniungo obedientiæ, quò ſanctimonialibus, ad cor- Sãctimoniales
pora noſtra deuotè excubantibus, denuncies ex me, vt cùm ſororum mearum tri- in collegio ſan-
umphalem gloriam celebrant, proxima ſequenti die & mihi aliquid venerationis ctarum vir-
impendant: quia minimè eis expedit, vt inter omnes, quæ illic pauſant, mei tantùm ginum.
nominis reuerentia nulla ſit. Cumque illa de nomine eius requireret, iuſſa eſt à virgi-
ne frontem eius intueri, vt hoc ſibi nomen fuiſſe indubitanter ſciret, quod illic exa-
ratum inueniret. Paruit illa, vidit & légit, diſcretiſque ſyllabis, Cordula, diſtinctè ſcri-
ptum inuénit.

Famula igitur Dei ad ſanctimoniales diuinum oraculum retulit, creditumque eſt, Cap. 21.
ac deincèps ſtatutum, vt cùm pridiè beatarum virginum celebritas agitur, ſequens
dies ſanctæ Cordulæ laudibus impendatur. Sed nè cui viſio hæc quaſi minus authori-
tatis, ludificãte ſomnio dubia, habere videatur, reuocet ad memoriam, quia & Petrus Act. 10.
dormiens, in diſco vocationẽ gentium vidit, & Paulus virum Macedonem in Illyriam Act. 16.
ſe vocantem non dubius audiuit, & patriarchæ noſtri, Abraham ſcilicet, Iſaac & Iacob,
Ioſeph quoquè, Gedeon atque Daniel, multa magna cæleſtium myſteriorum ſacra-

Matth.2. Ibidem. menta viderunt, Magi etiam de mutando reditu dormientes edocti ſunt. Ipſe quoquè nutritius Domini Ioſeph ab Angelo admonitus eſt in ſomnis in Aegyptum fugere: extinctiſque perſecutoribus Chriſti, propter metum Archelai Nazareth ſcedere, ibique habitare. Sed quid his aſſertionibus opùs eſt, cùm famula Dei, cui reuelatio hæc oſtenſa eſt, tam celebris vitæ, tamque ſanctæ conuerſationis fuerit, vt ipſa pro certiſſimo veritatis teſtimonio habenda ſit? Eſt enim locus in Saxonia Herſe, ibique vſque hodiè glorioſa ſanctimonialium congregatio, vbi ſancta illa nata & nutrita, peracto ſanctiſſimæ vitæ curſu, nunc corporaliter in pace quieſcit: quanuis vltimi temporis ſui aliquātum in monte, quo ciuitas Iburg ſita eſt, in eâdem ſanctitate exegerit. Huius vitæ & ſanctitatis tot teſtes ſunt, quot vel hodiè Herſe ſanctimoniales ſunt, vel abindè fuerunt: & veriſſimæ, vtpotè Deo verbis hominum adſtipulante. Vſque hodiè enim ad tumulum eius frequenter redditur lumen cæcis, greſſus claudis, infirmi ad vſum vitæ reparantur, & obſeſſi ab immundis ſpiritibus emundantur. Ideoque competens eius teſtimonium fuit, & nefas eſt dubitare, quod de ſancta ſanctæ, de ſponſa ſponſæ, de dilecta dilectæ ſuæ Dominus dignatus eſt reuelare.

Sanctitas Heleudādç.

Miracula ad tumulū S.Helēdandæ.

Cap.22. Galat 3. Glorietur ergò ſuperna Hieruſalem, & cæleſtis illa curia, tot ingenuis ciuibus ampliata: vbi non eſt ſeruus, aut liber, maſculus aut fœmina. Glorietur Britannia, quanuìs in Adam generans, virgineæ tamen indolis fœcunda. Glorietur Germania, tot lectiſſimos Oceani flores excipiens. Glorietur Roma, numerum virginum, quem acceperat, reddens. Glorietur Colonia, talem apud ſe theſaurum retinens. Glorietur beata illa ſanctimonialium congregatio, tot ſanctarum virginum, quibus deuotè famulatur, patrocinijs de perpetua ſalute præſumens. Benedicta igitur gloria Domini de loco ſancto. Vos autem ſanctimoniales, tot cæleſtium gemmarum ſeruatrices, fideli obſequio ſpecialiter ſatagite, vt ſi ad cēteſimum vel ſexageſimum fructum non pertingitis, ſaltem poſt veſtigia earum diuinæ miſericordiæ ſpicas legatis. Omnes etiam in commune ſanctiſſima earum patrocinia humilimè flagitemus, vt quia ad ſocialem cum ipſis gloriam adſpirare nec audemus, nec poſſumus: tamen quia in domo patris manſiones multæ ſunt, earum meritis patrocinantibus, in cæleſti Hieruſalem vel nouiſſimæ ſortis municipatum capiamus: præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & gloriatur Deus in ſecula ſeculorum, Amen.

Ezech.3. Matth.13. Iohan.14.

Hucuſquè hiſtoria ſanctarum virginum in vetuſtis manuſcriptis codicibus legitur. Viſum eſt autem huic ſubiungere nonnulla, quæ in antiquo ſanè codice manuſcripto habentur, quibus poſſunt confutari illi, qui fabuloſa eſſe putant, quæ de beatiſſimis his virginibus narrantur.

Nota virginū ſanctarū res geſtas fida relatione ad poſteros tranſmiſſas.

NOn autem, inquit, prætereundum, nec ſilentio ſupprimēdum eſſe videtur, quod in ore noſtratium (Colonienſium) tenaci memoria ſemper omninò diligentiſſimè ſeruatum, religioſis frequenter colloquijs voluitur, credibile etiam, & aut verum, aut veri ſimilimum non negatur. Deniquè plurima per opinionis coniecturam probantur eſſe conſcripta, quibus tamen nulla vnquàm authoritas refragata eſt. Mendacij nanque notam rectè nequaquàm incurrit, qui veritatis indagini ex maiorum, horumque admodùm religioſorum traditione, conuenientiſſimoque rationis iudicio ſedulus cautusque, quantùm ad ſe, librator inſiſtit. Nam cur cæleſtis huius exercitûs à principio geſta ſimul & prælia non ſcriberentur, vt ſic demùm puriùs & lucidiùs ad aures poſteritatis tranſmitterentur, quotus in omni gente mirari debeat, cùm cauſam huius negligentiæ communis penè omnium populorum afflictio per barbaros, his maximè regionibus debacchantes, inflicta perdoceat? Per quam etiam hoc factum eſt, vt earundem ſanctarum virginum memoria, poſt incenſam ſanctorum corporum cuſtodem eccleſiam, paulatim ab ore primùm, deindè ab ipſo pectore religioſi dudùm populi laberetur. Hęc nihilominùs negligentia de honorandis theſauri precioſiſſimi loculis in noſtratibus adeò vehementer induruit, vt ex remotis valdè orientalium regionum partibus Clematius quidam, vir, vt rerum exitus docuit, clarus ſimul & religioſus, atque ad honorandas illuſtrandasque famâ pariter & munere ſanctarum virginū ſepulturas idoneus, crebris viſionum prodigijs, terroribus & documentis Coloniam inuitatus accederet, & quæcunque coactus in ſuo loco primùm timore ſpoponderat, hîc in reintegranda beatarum virginum

Barbarorū vaſtationes

Eccleſia ſanctarum virginū incendio crematur.

ginum baſilica religionis deuotione perficeret. Cuius monimenta lapidibus iſthic ſeruantur inciſa, quæ & huic operi verbis eiſdem putauimus inſerenda:

DIVINIS FLAMMEIS VISIONIBVS FREQVENTER ADMONITVS, (VT VIRTVTIS MAGNAE MAIESTATIS MARTYRII CAELESTIVM VIRGINVM IMMINENTIVM) EX PARTIBVS ORIENTIS EXHIBITVS PRO VOTO CLEMATIVS VIR CONSVLARIS, DE PROPRIO IN LOCO SVO HANC BASILICAM VOTO, QVO DEBEBAT, A FVNDAMENTIS RESTITVIT.

Clematiùs conſularis crebris viſionibus admonetur inſtaurare eccleſiam ſanctarum virginum.

Quod quia breuiter deſignari, paginæ veritas ipſa poſcebat, quoſdam minùs diligenter intendentes, ſenſus eius verus, & ad ſententiæ totius ſolutionem omnimodis aptus, hucuſquè latebat. Vndè propter id, quòd Clematius de proprio à fundamẽtis ſanctarum virginum eccleſiam ſcribitur erexiſſe, putant eum proprium hîc prædium habuiſſe, in quo eandem reædificauerit, quam priùs ædificatam fuiſſe, quanuis multo iam tempore deſtructam, nemo fuit, qui vel hactenùs dubitauerit. Sed ex proprio pecuniæ ſuæ precio meliùs eam aliundè veniens religioſus idem Clematius creditur recuperâſſe: qui non ſolùm in loco proprio precioſorum corporum venerationem debitam redintegrauit & auxit, verùm etiam in exteras prouincias, vndè venerat, & per quas iter fecerat, famam tantam eundo & redeundo perduxit. Hactenùs ex codice ſupradicto, vbì etiam confutantur, qui putant eas ab Oriente veniſſe, aſſeriturque ex Britannia Coloniam eas acceſſiſſe.

S. Virgines ex Británia venerũt primo Coloniam.

Vuandalberti Prumienſis præclarum & antiquum de iiſdem Virginibus teſtimonium. Claruit is Anno Chriſti 850.

TVnc numeroſa ſimul Rheni per littora fulgent
Chriſto virgineis erecta trophæa maniplis
Agrippinæ vrbi, quarum furor impius olim
Millia mactauit ductricibus inclyta ſanctis.

Sigebertus monachus Gemblacenſis, qui claruit anno ſalutis 1110. *ità ſcripſit in ſuo Chronico circa annum Domini* 453. *admodùm conſentiens hiſtoriæ, quam nos ſuprà poſuimus: immò ad verbum in quibuſdam eam ſecutus.*

OMnibus bellis famoſius fuit bellum, quod candidatus ſanctarum vndecim millium virginium exercitus bellauit, duce ſancta virgine Vrſula: quæ filia vnica * Noti nobiliſſimi Britannorum principis, cùm nondùm nubilis à filio cuiuſdam feriſſimi tyranni ad nuptias expeteretur, & patrẽ ſuum ſuper hoc anxiari videret, (qui Deum metuebat, ſi filiam Deo iam deuotam nubere cogeret, & tyrannum timebat, ſi ei filiam denegaret) diuinitùs inſpirata nutanti patri ſuaſit, vt & tyranno aſſentiretur, ea tamen illi propoſita conditione, vt ipſe & tyrannus decem virgines genere, forma & ætatę electas, ſibi traderent, & tam ſibi, quàm ſingulis illarum mille virgines ſubſcriberent: & comparatis ad numerum ipſarum vndecim triêribus, inducias triennij ſibi darent ad exercitium virginitatis ſuæ: nouo vſa conſilio, vt aut difficultate propoſitæ conditionis animum eius à ſe auerteret, aut hac opportunitate omnes coæuas ſuas ſecum Deo dicaret. Et ex hoc condicto, virginibus triêribus & ſumptibus comparatis, per triennium belli præludia, cunctis mirantibus, * celebrârunt. Tandèm ſub vno die, agente vento, ad portum Galliæ, qui Tila dicitur, & indè Coloniam appulſæ ſunt. Ibique ex Angeli monitu Romam tendentes, ad vrbem Baſileam nauibus, à Baſilea Romam vſque pedibus profectæ, eodem eundi tenore Coloniam ſunt reuerſæ, ab Hunnis vndiquè obſeſſam. A quibus cunctæ martyrizatæ, nouo & mirabili modo triumphârunt, & Coloniam ſanguine & ſepultura ſua clariorem reddiderunt.

for. * Deonoti

Prudẽtia S. Vrſulę virginis.

* Hæc dictio, aut cõſimils, deeſt mendoſe in noſtro codice.

Ex his Sigeberti verbis haud obſcurè colligi poteſt, Hiſtoriam, quam nos hîc edimus, ante eius ætatem iam ſcriptam fuiſſe. Poſſent multi alij citari graues ſcriptores, qui harum ſanctiſſimarum virginum partìm etiam prolixè meminerunt, & noſtræ hiſtoriæ adſtipulantur, ſed hæc ſufficiunt. Haberemus autem proculdubiò plura de tam præclaro & admirando virginum exercitu, niſì barbarorum crebris irruptionibus multa deperijſſent.

VITA

*Vulfi

VITA S. *VVOLFI LAICI, SICVT HANC EX IPSIVS VVOLFI RELATIONE DESCRIPSIT

Cap. 15. lib. 8. hiſtoriæ gentis Francorum S. Gregorius Turonenſis. Feſtum eius hoc die 21. Octobris tabulæ Benedictinorum habent.

21. Octobr. *Epoſium

PROFECTI in itinere ad * Exoſium caſtrum acceſſimus, ibique Vulfi laici Diaconum nacti, & ad monaſterium eius deducti, benigniſſimè ſuſcepti ſumus. Eſt enim hoc monaſteriū quasi milibus octo ab antedicto caſtro, in montis cacumine locatum, in quo monte magnam baſilicam ædificauit, quàm beati Martini, & reliquorum ſanctorum reliquijs illuſtrauit. Commorantes autem ibì, petere ab eo cœpimus, vt nobis aliqua de conuerſionis ſuæ bono narraret, vel qualiter ad clericatûs officium aduenisset, quia erat genere Longobardus. Sed nolebat exponere, vanam tota intentione cupiens gloriam euitare. Quem ego terribilibus ſacramentis coniurans, pollicitus primò vt nulli quæ referebat expanderem, rogare cœpi, vt nihil mihi de his quæ interrogabam occuleret. Cumque diutiſſimè reluctatus fuiſſet, victus tandèm tam precibus, quàm obſecrationibus meis, hæc effatus eſt:

Ecce quomodo ſanctorum reliquiæ baſilicas illuſtrant.

Dum eſſem, inquit, puer, & paruulus, audito beati Martini nomine, neſciens adhuc verùm martyr, an confeſſor eſſet, vel quid boni in mundo geſſiſſet, vel quæ regio beatos artus tumulo meruiſſet accipere, iam in eius honorem vigilias celebrabam, ac ſi aliquid numiſmatis inter manus aduenisset, eleemoſynam faciebam. Iamque in maiori ætate proficiens, literas diſcere ſtudui. Ex quibus priùs ſcribere potui, quàm ordinem ſcriptarum literarum ſcirem. Deindè Aredio Abbati coniunctus, ab eoque edoctus, beati Martini baſilicam adij. Reuertensque ille mecum, parumpèr pulueris beati ſepulcri pro benedictione ſuſtulit. Quem in capſula poſitum ad collum meum appendit. Deuectis autem nobis ad monaſterium eius Lemouicino in termino, acceptam capſulam in oratorio ſuo locauit. Factum eſt autem, vt non ſolùm totam capſam repleret puluis, verumetiam forìs inter iuncturas, vbì aditum reperire potuit, ſcateret. Ex hoc mihi miraculi lumine animus magis accenſus eſt, totam ſpem meam in eius virtute defigere. Deindè territorium Treuiricæ vrbis expetij, & in quo nunc eſtis mōte habitaculum, quod cernitis, proprio labore cōſtruxi. Reperi autem hìc Dianæ ſimulacrum, quod populus hic incredulus quasì Deum adorabat. Columnam etiam ſtatui, in qua cum grandi cruciatu ſine vllo pedum ſtabam tegmine. Itaque cùm hyemis tempus ſolitò aduenisset, ità rigore glaciali vrebar, vt vngues pedum meorum ſæpiùs vis frigoris excuteret, & in barbis meis aqua gelu connexa, candelarum more dependéret. Magnam enim hyemem regio illa perſæpè noſcitur ſuſtinere.

Viſitat cum Aredio Abbate ſuo S. Martini reliquias.

Conſtruit eccleſiam.

Sed cùm nos ſolicitè interrogaremus, quis ei cibus, aut potus eſſet, & qualiter ſimulacra montis illius ſubuertiſſet, ait: Potus, cibusque meus erat parum panis & oleris, ac modicum aquæ. Porrò vbì ad me multitudo vicinarum villarum confluere cœpit, prædicabam iugiter nihil eſſe: Dianam, nihil ſimulacra, nihilque, quæ eis videbatur exerceri: culturam, indigna etiam eſſe ipſa, quæ inter pocula, luxuriasque profluas cantica proferebant: ſed potiùs Deo omnipotenti, qui cælū fecit ac terram, dignum eſſe ſacrificium laudis impendere. Orabam etiam ſæpiùs, vt ſimulacris Dominus dirutis dignaretur populum ab hoc errore diſcutere. Flexit Domini miſericordia mentē ruſticam, vt inclinaret aurem ſuam in verba oris mei, vt ſcilicet relictis idolis Dominum ſequeretur. Tunc conuocatis quibuſdam ex eis, vt ſimulacrum hoc immenſum, quod elidere propria virtute non poteram, cum eorum adiutorio poſſem eruere. Iam enim reliqua ſigillorum, quæ faciliora fuerant, ipſe confregeram. Conuenientibus igitur multis ad hanc Dianæ ſtatuam, miſſis funibus trahere cœperunt, ſed nihil labor eorum proficere poterat. Tunc ego ad baſilicam propero, proſtratusque ſolo diuinam miſericordiam cum lachrymis flagitabam, vt quia id humana induſtria euertere non valebat, virtus illud diuina deſtrueret. Egreſſusque poſt oratio-

Ecce quæ fuerit eius abſtinētia.

Euertit Dianæ ſimulacrum.

orationem, ad operarios veni, apprehenſoque fune, vt primo nixu trahere cœpimus, protinùs ſimulacrum ruit in terram: quod confractum cum malleis ferreis in puluerem redegi. Ipſa quoquè hora cùm ad cibum capiendum veniſſem, ità omne corpus meum à vertice vſque ad plantam pedis puſtulis malis repletum eſt, vt locus, quem vnus digitus tegeret, vacuus inueniri non poſſet. Ingreſſus autem baſilicam ſolus, denudaui me coram ſancto altario. Habebam enim ampullam oleo plenam, quam de ſancti Martini baſilica detuleram. Ex qua proprijs manibus omnes artus perunxi, moxque ſopori locatus ſum. Expergefactus verò circa medium noctis, cùm ad curſum reddendum ſurgerem, ità corpus totum incolumne reperi, àc ſi nullum ſuper me vlcus apparuiſſet. Quæ vulnera non aliter, niſi per inuidiam inimici emiſſa cognoui. Et quia ſemper ipſe inuidet, Deum quærentibus nocere conatur. Aduenientibus autem Epiſcopis, qui me magis ad hoc cohortari debuerant, vt cœptum opus ſagaciter explicare deberem, dixerunt mihi: Non eſt æqua hæc via, quàm ſequeris, nec tu ignobilis Symeoni Antiocheno, qui in columna inſedit, poteris comparari. Sed nec cruciatum hunc te ſuſtinere patitur loci poſitio. Deſcende potiùs, & cum fratribus, quos congregâſti tecum, inhabita. Ad quorum verba, quia Sacerdotibus non obedire aſſcribitur crimini, deſcendebam, fateor, & ambulabam cum eiſdem, ac cibum pariter capiebam. Quadam verò die prouocans me Epiſcopus longiùs ad villam, emiſit operarios cum ſcalpris, & malleis, ac ſecuribus, & eliſerunt columnam, in qua ſtare ſolitus eram. Poſtridiè autem veniens, inueni omnia diſſipata, fleuique vehementer, ſed erigere nequiui, quæ deſtruxerant, nè dicerer contrarius iuſſionibus Sacerdotum. Et ex eo tempore cum fratribus, ſicut nunc habito, habitare contentus ſum.

Ecce vim orat opus iuſti eius.

Item ſancti olei.

Magnericus Treuerenſis fuit, cuius cap. 12. huius libri meminit Gregorius.

Quæ ſequuntur, ex MS. codice monaſterij Rubeæ vallis deſcripſimus, in quo iiſdem penè verbis vita hæc etiam erat.

Hic ſanctus Vuolfus bonorum ſemper operum incrementis proficiens, multiſque clarus virtutibus, in pace tandèm quieuit, ſepultusq; eſt in eodē loco in eccleſia quam ipſe ædificauit, in qua multa apud eius memoriam referuntur fieri crebrò miracula. Contigit autem cùm idem locus ex antiquitate eſſet neglectus, vt quadam die ob incuriam incendium pateretur. Cumque eccleſiam & omnia circuitu ignis abſumeret, mœſti ciues de beati viri reliquijs turbari cœperunt, quia eas velut fracto loculo detectas antiquitas reliquerat. Et ecce ſedato igne diligēter intuentes, oſſa viri ſancti ab hac vſtione intacta reperiunt, àc ſi nullum locus ille incendium eſſet perpeſſus. Ob hanc cauſam, & maximè quia ſolitarius erat locus, viſum eſt venerabili Egeberto Treuerorum Epiſcopo, vt oſſa ſancti viri in memoratum ſuperiùs caſtrum transferrentur, quatenùs ibì cum maiori reuerentia & cuſtodia haberentur. Inito itaque conſilio, cùm ex eodem loco præſente Epiſcopo & clericis vel monachis aliaque populi frequentia deportarētur: euntibus illis, cùm iam fluuium præteriſſent, larga ſuper eos repentè pluuia deſcendit, ſed vt tanti viri Dominus meritum oſtenderet, per omne quod à prædicto loco ad caſtrum tendebatur ſpatium, cùm nequaquàm imber ceſſaret, ſuper ſancti viri feretrum, nec vna pluuiæ gutta cecidit. Itaque ab illa inundatione fuit protectus, ſicut à ſupradicta fuerat ignis læſione defenſus. Amen.

Felix obitus eius.

Sacra oſſa eius ab igne non læduntur.

Nec à pluuia dū tráſferuntur.

VITA

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI ABERCII EPISCOPI HIERAPOLITANI, AVTHORE *Simeone Metaphraſte, vt habetur in Tomis Aloyſij.*

22. Octobr. Cap. 1. MARCO Antonino & Lucio Vero Romanum obtinentibus imperium, peruaſit decretum in vniuerſam terram, quę parebat Romanis, iubens offerri publica ſacrificia & libamina dijs, qui dicuntur. Cùm hoc ergò decretum tunc miſſum eſſet ad Publium paruæ Phrygiæ Præſidem, licebat videre omnes, qui erãt ſub ditione Romanorum, celebrare feſta & ſacrificia, & diligenter inſeruire iuſſui Romanorum: Senatusque Hierapolitanus & populus nequaquàm aberant à ſacro illo publico. Hic autẽ ipſe, (Abercij Epiſcopi zelus.) cuius eſt præſens argumentum, Abercius, cui erat commiſſus EpiſcopatusHierapolitanorum, cùm vidiſſet ciues candidatos infeſta illa feſta peragere ad ſuæ animæ interitum: & verum quidẽ Deum contemptui haberi, ſurda autem adorari ſimulacra: falſam phantaſiam (vt dicam (Habac. 2.) cum diuino Habacuc) & erroris caliginem ſuper multos infundi, rem arbitratus grauem & valdè abſurdam, & tanquàm animo ſauciatus pro fratribus, cum lachrymis (Preces Abercij cum lachrymis.) Deum ſeorsùm precabatur, dicens: Deus ſeculorum, & Domine miſericordiæ, qui hoc vniuerſum fabricatus, id contines: qui voluiſti, vt vnigenitus tuus filius propter nos homo fieret, nunc quoquè adſpice mundum, quem tu condidiſti: neque hanc tuam ciuitatem, in qua me poſuiſti paſtorem tuarum ouium, & cuius mihi indigno commiſiſti Epiſcopatum, deſpicias ſic manufactis deditam abominationibus: ſed eos liberatos à nube erroris, quæ eis offundit tenebras, adiunge tuo lumini.

Cap. 2. Viſio. Hæc cùm magna diei parte eſſet precatus, & ſe ſomno dediſſet, videt adoleſcẽtem elegantẽ ac ſpecioſum, virgam ei in manũ tradentem, & dicentem: In nomine meo, Aberci, nunc ambula, & hoc baculo contere authores erroris. E ſomno ergò excitatus, cùm rectè intellexiſſet, Dominum ſibi apparuiſſe, ſtatìm ſurgit, & impletur fiducia, & maximo ligno arrepto, abijt ille, zelum ſpirans & iram, ad templũ Appollinis, vbì peragebantur plura ſacrificia & libamina. Erat autem circa nonam horã noctis. Itaque diuina fretus apparitione, primùm quidẽ ipſis manibus pulſat templi portas: & cùm claues & vectes ab eo eſſent contriti, & apertę eſſent portæ, in medium accur- (Deſtruit dæmonum ſimulacra.) rens templum, Apollinis, quod illic ſtabat, ſimulacrum confregit ac comminuit. Deindè alia quoque aliorum deorum ſimulacra obiens, affecit ſimiliter. Dij autem non ſe defenderunt, & quæ ſunt ſurda & inania, ſic erant planè ſurda & muta, vocem tamen maximam rebus ipſis emittentia, inſanos eſſe homines, qui eos colunt, & deos nominant: & quæ nunc patiuntur, illa quidem iuſtè pati, & valdè laudabiliter.

Cap. 3. Deorum autem cultores, & templi miniſtri, cùm hæc magna audacia facta eſſe vidiſſent, erant pleni ſtupore & dubitatione. Is verò ad eos conuerſus, & iuſta cum ira, (Deridet ſtultitiam idololatrarum.) iuſtus intuens: Abite, inquit, ad ſenatum, & toti populo renunciate, quòd dij veſtri heſterno inebriati cõuiuio & comeſſatione, ſe inuicèm contriuerunt, & ſic in terram deiecerunt. Sed vos, ſi quid ſit in vobis ſensús, confracta hæc ſimulacra camino mandate & igni. Sic enim dij veſtri vobis fortè fuerint vtiles, per calcem, inquam, quæ eſt ex illis facienda. Hæc cùm feciſſet & dixiſſet Abericus, domũ redijt, tanquàm vir fortiſſimus, ſuis peremptis hoſtibus, qui erãt reuerà authores exitij multarũ animarum. Reuerſus autem docebat multitudinem, quæ ad ipſum confluebat, veram ſequi reli- (Defertur ad Senatum.) gionem, & moderatæ vitæ curam gerere. Sub ipſam autem noctem, ſacrifici & æditui accedunt ad ſenatum, & deferunt quidem Abercium: docent autẽ ea, quæ facta fuerant. Itaque cùm primùm illuxit, fama per omnes peruaſit, quòd magnus quidẽ Abercius in magnũ errorem incidiſſet, in deos autẽ inſurrexiſſet, & quòd ea de cauſa non ſolùm dijs & Imperatoribus, ſed etiã populo & vniuerſæ ciuitati deberet dare pœnas. Properè ergò omnes in templũ congregati, inter ſe diſceptabãt, & de eo cõmunicabant. Et qui erant quidem primi ex ciuibus, & longè alijs antecellebant, conſulebant mittere miniſtros publicos, & Abercium adducere, reddíturum rationem, quanam de cauſa hæc ſit auſus, & quoſnã habeat, qui ei opem ferant. Neque eſt enim, aiebant, veriſimile, eum, qui talia aggreditur, non plures habere adiutores. Cùm ergò illos quoquè

quoquè compræhenderimus, vinctos ſimul cum Abercio mittemus ad Præſidem, vt meritas luant pœnas ſuæ in deos ipſos iniuriæ, & in Imperatores.

Atque ijs quidem, qui cæteris præſtabant prudentia, ſicut diximus, videbatur hoc expedire: & ſic, aiebant, erit nobis faciendum. Populus autem cùm vidiſſet manus & pedes, & deorum facies humì proiectas, & valdè commotus eſſet, amens, dixerit quiſpiã, pro amentibus, lignis & lapidibus correptis (talis enim eſt vniuerſa turba, ad iram commota, & ità impetu vtens inconſiderato) Eamus, inter ſe inuicèm clamabant, eamus, inijciamus ignem in eius domum, & eam quamprimùm accendamus, vt non ille ſolùm, ſed etiam quicunque cum eo habitat, & cum eo ſentit, malè pereat. Senatus autem timens, nè, ſi exuſtę eſſent ædes Abercij, ædes quoquè vicinorum & multorum nulli culpæ affinium, mali quoquè ſimul eſſent participes: & deindè de ijs pœnas ſumeret Publius, quòd ſe adiunxiſſent multitudini, efferatos demulcebat, & æſtuãtes eorum animos conabatur comprimere. Interìm autẽ facta mora non modica, cùm hoc quidam audiuiſſent ex ijs, qui iam pietatem didicerãt, celerrimè veniunt ad ædes Abercij: cumque illum inueniſſent, eos, qui aderant, placido & læto vultu accipientem doctrina pietatis, perindè acsì nihil noui accidiſſet, ei dicunt paratas inſidias, & rogant, vt parùm loci det inſolenti populi tumultui, & ſtatìm excedat è ciuitate, nè res duas præcipuas amitterent, patrem ſcilicet, & fratres, ipſum ſcilicet diuinũ Abercium, quem eis in locum patris dedit ſpiritus ſanctus, & fratres illos, quos, ſi is eſſet ſuperſtes, adduceret ad pietatem. Cap. 4. Populus in eum commouetur. Chriſtiani ſuadẽt Abercio, vt det locum iræ & excedat e ciuitate.

Ille autẽ, Fugitiui, inquit, ô fratres, omninò exiſtimaremur à ſuſcipiendis pro Chriſto perpeſſionibus, ſi propter ipſum pati tam turpiter declinaremus, idque cùm ille ſacris iuſſerit Apoſtolis liberè prædicare gentibus verbum pietatis, neq; timere aliquid graue, & quod nollent pro nomine eius non pati in tempore, quo intentantur ea, quæ vexant & cruciant. Nam & propter ipſum mala perpeti eſt iucundum, & pro illo mori, eſt quauis vita verè iucundius. Verumenimuerò parendum eſt vobis ſic volentibus: & fugiendi ſunt ij, qui nos inuadunt. Nam hoc quoquè planè iubet lex Chriſti, fugere videlicet eos, qui perſequũtur. Hæc dixit, & ſimul cum eis egreſſus, per mediam ciuitatem vadit in forum. Vbì etiam cùm ſediſſet in loco, qui apud eos vocabatur Fragellium, docebat eos, qui aderant, præconium veritatis, & eos dignabatur Dei cognitione, prout illi poterant eſſe digni: & dicebat, oportere eum, qui erat diuino baptiſmo initiatus, & dignus habitus, qui iã Chriſtianus & eſſet, & nominaretur, quæ aderant quidem, iucunda deſpicere: eſſe enim breuia & caduca: expetere autem vitam ſolam immortalem. Nam ea ſola eſt verè vita, quam Deus parauit ijs, qui ipſum diligunt. Interìm autẽ dum hæc diſſerebat, cùm quæ in eum ferebatur, id reſciuiſſet, multitudo: & quòd non ſatìs habuit domì verba facere de ſua fide, ſed etiam publicè prædicat, & liberè annunciat ſuam religionem, maiori inſania perciti, & feruentes acriori ſpiritu, non ampliùs contineri poterant, nec volebant optimatibus cedere ciuitatis: ſed cum tumultu & clamore in eum impetum faciebant, ipſum, & eos, qui cum ipſo erant, dentibus propemodùm volentes diſcerpere. Cap. 5. Matth. 10. Ibidem. Magna libertas & fiducia S. Abercij.

Cùm autẽ iam ad ipſum veniſſent, & mox eſſent manus in eum iniecturi, ecce tres adoleſcentes, cùm maligni dæmones eos longo antè tempore inuaſiſſent, repentè ruptis veſtibus è populo excurrunt, ſuas manus mordentes & torquentes, oculos inuertentes, ſpumas in ore agentes, & confuſam quandam alienamque vocem emittentes. Qui cùm accurriſſent ad Abercium: Adiuramus te per verum & ſolum Deum, quem tu prædicas, vehementer clamabant, nè nos torqueas ante tempus. Hoc multitudinis quidem illum à ratione alienum cohibuit impetum: adoleſcentibus autem ſedauit malum: aut potiùs, ſi veriùs ſit dicendum, vtriſque repreſſit inſaniam, adoleſcentibus quidẽ inſaniã, quæ proficiſcebatur à dæmonibus: multitudini autem eam, quæ ex inerudita & rudi natura commota erat aduersùs ſanctum. Stabant ergò omnes eum fixis intuentes oculis, maxima eius moderatione & morum tranquillitate eorum impetu refrenato, atque expectabant, quiſnam futurus eſſet exitus. Diuinus autem Abercius nihil cunctatus, cùm ſe conuertiſſet ad orationem: Sancti tui filij Ieſu pater, dixit, qui etiam ſi milliès peccauerimus, ipſe ea diſpenſas, quæ pertinent ad ſalutem, rogo te & obſecro, vt dæmonum inſultum ſoluas adoleſcentibus, vt ipſi quoquè decæterò ambulent, tuam ſequentes voluntatem, & efficiant eo, quod in ipſis fiet, miraculo, vt multi alij tibi adiungantur, atque omnes cognoſcant, te ſolum eſſe Deum, & non eſſe alium præter te. Hæc cùm Deum eſſet precatus, & adſpexiſſet Cap. 6. Tres dęmoniaci populi inſanientis cohibent impetum.

xiſſet adoleſcentes, percutit eorum capita virga, quam habebat in manibus: In nomine mei Chriſti, dicens, exite ex his adoleſcentibus mala dæmonia, eos nihil offendentia. Et illa quidem viſa vocem edere maximam, protinùs abiêrunt: Ij verò, depulſa ea, quæ tunc propter dæmones eos obſidebat, caligine, cùm parùm adſpexiſſent, & veluti reſpiràſſent, illius ſanctos pedes oſculantur, & nullam edentes vocem, eos diù tenent, adeò vt omnes exiſtimarent eos eſſe mortuos. Ipſe autem cùm appræhendiſſet illorum dexteram, facit eos ſurgere ſanæ mentis. Et illi quidem, quęſitis veſtibus, cùm eas induiſſent, cernebantur deincèps veſtiti, & ſanæ mentis, & ab Abercio minimè recedentes.

Tres dæmoniaci curantur.

Cap. 7. Populus cõuertitur ad Dominum.

Cùm hæc autem vidiſſet turba, omnes veluti vna mente & vno ore: Tu es ſolus verus Deus, qui per tuum prædicaris Abercium, magna voce dixerunt. Ei rei fert teſtimonium repentina illa mutatio multitudinis, quæ vſqueadeò fuit capta miraculo, vt nullus defuerit, qui non haberet agnitionem: immò omnes ad diuinũ baptiſmum accurrerint, ex paratis Abercio inſidijs hoc præclarum interim conſecuti, nempe ſuam ſalutem. Cæterùm dicebant eſſe aliquid, quod eos maximè conturbabat: ſe enim pertimeſcere, nè propter magnum dedecus, quo multitudo eorum perfudit animam, ſic permanerent nequaquàm Deo accepti. Accedentes itaque dicebant: Doce nos, homo Dei, an ſit nos Deus patienter adſpecturus: an nobis mala redditurus propter ea peccata, quæ fecimus in ignorantia, quod etiam horremus, propter quod dolemus, quod timemus ac formidamus. Ille autem propiùs accedens, quàm potuit maxima & clariſſima voce: Viri, inquit, qui nunc credidiſtis, ſi non perſeueretis in veteribus veſtris operibus, & paternis traditionibus, ſed recedatis ab omni vitio, inuidia, inquam, odio, immunditia, & alijs, quæ priùs feciſtis, cùm eſſetis in ignorantia, ipſe erit vobis propitius, in quem nunc ſyncerè credidiſtis: qui etiam eos vocans, qui ſunt aggrauati peccatis: Venite, inquit, ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis: & ego reficiam vos. Habemus exempla innumerabilia eius benignitatis. Quamobrèm in ipſum credentes, vos omnes ei veſtras dedicate animas, & ſpe non fruſtrabimini. Sed graues, dicebant, plagas accepimus, totos noſipſos anteà dedentes obſcœnis corporis voluptatibus, & maxima ex parte ſeruientes corporis deſiderijs, & adhuc malam habemus conſuetudinem, tyrannidem in nobis exercentem. Ille autem: Accurrite, inquit, quamprimùm ad medicum, & ieiunium, labores, preces, lachrymas, peccatorum confeſſionem, & illarum ipſarum, quæ vos vexant, cogitationum, & ad malum faciendum impellunt: quod etiam per diuinum Oſee longo antè tempore Deus, vtporè non ab eis factum, exprobrat Iudæis: Cur, dicens, *ſiluiſtis* impietatem, & eius fructum vindemiâſtis? Hęc vtiliſſima medicamenta *ipſi* vobis imponite: & nec vulnerum quidem vobis remanebit veſtigium.

Docet populum viam ſalutis.

Matt. 11.

Remedia aduerſùs peccatum.

Oſee 10.

Cap. 8.

Cùm eos ſic diuinus alloqueretur Abercius, nona hora diei finita ei quoquè affert finem dicendi: & in his ſoluit ſermonem, conſuetis precibus cum trahentibus ad alium ſermonem habendum cum eo, quem deſiderabat. Ille ergò ſurrexit: & cùm ſacras manus impoſuiſſet ijs, qui malè ſe habebant, & eorum extinxit dolores, & ad perfectam reduxit ſanitatem. Deindè cùm benè precatus eſſet omnibus, & benedixiſſet, quinetiam oſculo in Domino impertijſſet, & veluti quoddam ſignaculum eis impoſuiſſet, vt quæ dicta ſunt, rectè ab eis cuſtodirentur, domum ibat cum fratribus: multitudo autem eum ſequebatur, & rogabat, vt ab illo baptizaretur. Ille autem accipit quidem, vt par erat, promptum eorum animi ſtudium, ipſe quoquè in eo habens longè maiorem, quàm ij habebant, animi alacritatem: Sed quoniam non erat tempus conueniens, baptiſmũ differt in diem ſequentem. Atque multi quidem ex ijs propter magnum baptiſmi deſiderium, cùm ne domum quidẽ redire ſuſtinuiſſent, dormiêrunt illic prope domunculam. Cùm autem eſſet mediũ noctis, gratia reſplendens Abercius, cùm Deum precatus fuiſſet, è domo egreditur: & cùm circumſiſtentem vidiſſet turbam, & ſuſtinentem, ſublatis in cęlos oculis: Ago tibi gratias, Domine Deus, inquit, quòd miſertus ſis meî, qui ſum paſtor tuarũ ouium rationis compotum: & qui in nos vigilabat lupum, fruſtrà hiantem reddideris: & à veritate diuulſam hanc gregis partem reuocâris, & iam filiorũ adoptione dignêris per baptiſmum. Hæc cùm dixiſſet Deo vniuerſorum, iubet multitudinem eum ſequi ad eccleſiam. Cùm autem iam veniſſent, conſuetis dictis precibus, baptiſmo initiat viros numero quingentos. Ex hinc autem multi ad illum confluebant, non ſolùm ex magna Phrygia, & vniuerſa finitima regione, ſed etiam qui Aſiam habitabant, & qui degebant in prouin-

Morbidi ſanantur.

500. baptizantur.

prouincijs Lydia & Caria. Etenim per vniuerſam ciuitatē de ipſo manabat ſermo, qui non erat vanus & inanis, & ideò citò poterat extingui: ſed qui ex veritate magnas habebat vires. Ad eum ergò confluebant, alij quidem vt diſcerent, quæ erant ſalutaria: alij autē, vt liberarentur ab ijs, quæ eis afferebant moleſtiam: quos ſcilicet premebat morbus, aut etiā aliquod aliud tenebat malum. Erat enim aptiſſimus ad docendum verbum veritatis, & paratiſſimus familiares Chriſto reddere eos, qui accedebant. *Multi ad eū confluūt ſalutis obtinendæ cauſa.*

Pauci dies prętererĉrunt, cùm aſſumptis preſbyteris & diaconis, & reliqua præterea fraternitate, procedit: & ſedens in eo loco, in quo conſueuerat, tanquàm ex aliquo fonte ſuauiſſimo, ex ore profundit doctrinæ fluenta ſuauiſſima. Intereà autē acceſſit adducta illuſtris quædā fœmina, oculis orbata, nomine Phrygella, mater Euxeniani Poplionis. Is verò Poplion apud Imperatorē & vniuerſam ciuitatem primum locum in honore obtinebat. Adducta ergò, ſicut diximus, mater illius, poſtquàm audiuit magnum Abercium hîc iam ſedere & docere, magno ſtudio ad eum accurrens, & illius pedes præhenſans, vehemēter eum precabatur, &, Miſerere, dicebat, mihi hominum maximè venerande, ſolique vero Deo chare, miſerere meî ſupplicis: redde mihi rursùs oculos magnum Dei opus: effice, vt iucundum Solem rursùs intuear: neque me deſpicias affectam tam miſerabiliter: conſolare meam calamitatem: moueat te maximus meus ſplendor. Eſt mihi filius Poplion, qui multùm poteſt apud Imperatorem, & ciuitatem: ego autem ipſum non video. Sunt mihi diuitiæ ingentes, & variæ, famuli, pecuniæ, prædia: ego autem ad ea me peiùs habeo, quàm egentes. Nam illi quidem poſſunt frui adſpectu illorum paucorum, quæ habent, & ea, quæ habent, vt volunt, adminiſtrare: ego verò nec ea poſſum videre, quorum credor eſſe domina. Et vtinàm priuata his omnibus, ſolos haberē oculos. Propterea rogo tuam clementem animam, valdè, inquam, rogo & ſupplico miſera, vt meos aperias oculos, & tua apud verum Deum fidutia eis vim videndi immittas. *Cap. 9.* *Phrygella mater Poplionis cęca ad Sanctum adducitur.*

Ille autē: At ego, inquit, ô mulier, ſum peccator, & qui magìs egeo miſericordia, & pendeo totus à Dei clementia. Si autē tu etiam credis in Deum, in quo ego confido, poteſt omninò ſicut ei, qui erat cæcus ab ortu, tibi quoquè viſum donare. Illa verò: Credo, inquit, in verum Dominum Chriſtum: tu igitur meos credentis tangens oculos, iucundam & deſiderabilem eis lucem largire. Hæc non nudis ſolùm dicebat verbis, ſed & moribus confirmabat, & fontibus lachrymarū. Miſertus ergò ſanctus, & ad cælos adſpiciens, qui erat cęlis verè dignus: Veni, inquit, vera lux, Ieſu Chriſte, & aperi huius oculos. Deindè conuerſus, cùm eius tetigiſſet oculos: Si verè, dixit, in Chriſtum credidit Phrygella, ſtatìm viſum recipiat. Cùm ſic ergò dixiſſet, & ſoluta eſt ipſa orbitas, & paruit veram fuiſſe eius fidem in Chriſtum. Viſus enim oculorum corporis, ſignificabat illuminatos eſſe animæ oculos. Porrò autem cognita eſt etiam in dono grata, dicens: Domine, ago tibi gratias, quòd mihi dupliciter lucem ſis largitus. His enim, qui videntur oculis corporis, cordis oculos longè mihi magìs aperuiſti. Vndè etiam mihi conuenit dicere, quæ tuus Dauid: Liberâſti oculos meos à lachrymis, & pedes meos à lapſu. Verè enim ſum liberata ab offenſione, neque greſſus animæ ſunt minores greſſibus corporis. Hinc vehementi capta amore Chriſti cùm totam ſe contuliſſet ad ſeruanda eius mandata: Eccè, inquit, pater, ad ſanctū adſpiciens, præſentibus his multis teſtibus, dimidium mearum facultatum tibi committo, vt diſtribuas indigentibus. Quæ ergò circunſiſtebat multitudo, admirata nouum hoc miraculum, ipſa quoquè exclamauit: Magnus es, Deus Chriſtianorum. nam ij quoquè magnis verè fruuntur gratijs, qui tuum nomen inuocant. Tunc autem diuinus Abercius: Eccè, inquit, mulier cognouiſti, quàm liberaliter ac munificè Dominus meus eos remuneratur, qui ſperant in ipſum. Vade ergò in pace, tibi animum adhibens, & illi agens eas, quas par eſt, gratias. Hæc ille cùm dixiſſet, Phrygella receſſit quidem in præſentia: rursùs autem redijt, & eum valdè colere perſeuerauit. Atque rursùs quidem aggreſſus eſt Abercius conſuetam doctrinam. *Cap. 10.* *Iohan. 9.* *Phrygella, illuſtris matrona recipit lumen.* *Pſal. 114.* *Dimidiam partem facultatū ſuarum dat pauperibus Phrygella.*

Cùm autem quod in Phrygella factum fuit miraculum, in multas terræ partes peruaſiſſet, accedunt ad eum tres vetulæ, quæ ipſæ quoquè erant orbati oculis, dicentes: Nos etiam credimus in Ieſum, qui à te prædicatur. Appareat ergò in nos quoquè eius clementia: & nobis lucem, ô vir admirande, oſtende, ſicut Phrygellę. Ille autem, Si fides veſtra, inquit, vera eſt in verum Deum, ſicut dicitis, eum videbitis cordis oculis, qui cadunt ſub intelligentiam. Hæc dixit, & cùm ſuſtuliſſet oculos: Domine Ieſu Chriſte, inquit, rogo te, videant ipſæ quoquè lucem tuæ agnitionis: & ab ea, *Cap. 11.*

quæ eſt eis offuſa, liberatæ caligine, adſpiciant, Domine, radios tuæ veritatis. Sic eſt precatus: & eccè locum, in quo ſtabant, magna lux circunfulſit deſupèr: & omnes in terram ceciderunt obſtupefacti ſpectaculo, quod præter opinionẽ euenerat. Non erat autem lux, cuiuſmodi ea eſt, quæ venit ex ſole & fulgure, ſed noua prorsùs, & ſtupenda, & inſueta. Eæ ergò ſtabant immotæ, cùm omnes humì cecidiſſent: & lux illa, quæ apparuit, cùm valdè in eorum oculos incubuiſſet, eas ſtatìm fecit videre, & hanc ſuauem & hominibus gratam Solis lucem intueri. Ille autem cùm tam ſanis eas vidiſſet oculis, Quid eſt, rogauit, quod vobis apparuit, & quid vidiſtis, cùm primùm adſpexiſtis? Vna autem: Senem, inquit, vidi, cuius formæ non poteſt referri pulchritudo & alacritas. Altera autem: Viſus eſt mihi adoleſcens. Tertia verò: Puer, inquit, meos attigit oculos. Hæc cùm audiſſet Abercius, & rerum admirabilium Deo egiſſet gratias, intermiſit docere.

Tres aliæ cæcæ miro modo illuminantur.

Cap. 12. *Hymni horæ Nonæ.*

Ex ijs autem, qui aderant, ijs aſſumptis, qui erant familiares, domum rediit, & cùm horę nonę hymnos abſoluiſſet, parùm panis aſſumit. Ità enim ſolebat, tanquàm aliud agendo, & in fine diei, corporis habere rationẽ. Hæc cùm ab ipſo facta eſſent, licebat videre multos ex ea, quæ eſt circuncircà, regione ad eum confluere, & baptizari in nomine patris, & filij, & ſpiritûs ſancti. Interìm autem cùm quæ matri eueniſſent, cognouiſſet Euxenianus, & quemadmodùm deducta acceſſiſſet ad ſanctum, & quemadmodùm orbata viſum recuperâſſet, omnia ex ipſa ſciſcitatus, venit ad illum, ac, Si te ſcirem, inquit, ô pater, lubenter adſpicere ad pecunias, non diſtribuiſſem tibi paruam partem mearum facultatum, quòd meæ matri conciliâris tantum beneficium. Cùm autem cum alijs quæ tibi donauit Deus, te quoquè pecunijs fecit ſuperiorem, quidnam, vt eſt conſentaneum, tibi pro hoc dono reddiderimus? Quidnam aliud, quàm hanc gratiam tibi feremus acceptam? Cùm hęc quidem dixiſſet, ſancti pedes prehendit. Sanctus autem accepta eius dextera: Scias, inquit, ô optime, mihi nulla re alia tua opùs eſſe, niſì quòd cùm ſis adeò prudens, fidelis fias ex infideli, & impia mutata religione, venias ad agnitionem veritatis. Volo enim te fidelem eſſe potius pauperem, quàm infidelem illuſtrem & diuitem.

Venit ad S. Aberciũ Euxenianus vt ab eo inſtituatur in fide.

Cap. 13.

Tunc reſpondit Euxenianus: Si vis igitur, ô ſacrum caput, de hoc nobis eſt quęrendum. Sępè enim audiui matri aſſidẽs, ſe à te didiciſſe, Deum nunc quidẽ eſſe clementem & benignum, nunc autẽ terribilem & iuſtum: & alios vt valdè bonum bonis remunerari, alios vtpotè iuſtum vlciſci & punire. Si ergò ex amore quidẽ exiſtit beneficium & remuneratio, ſupplicium autem & pœna ab odio, quomodò fieri poteſt, vt idem ſit bonus, & iuſta inferat ſupplicia? Quoniã, inquit magnus Abercius, cùm vnicuique reddatur pro meritis, eos quidem, qui bona faciunt, tanquàm qui natura ſit bonus, afficit beneficio: eos autẽ, qui mala exercent, punit, vt qui omnia iuſtè faciat, nemine effugiente eius cognitionem eorum, quæ nos facimus, & vel ſolùm cogitamus. Ipſe eſt enim accuratiſſimus examinator eorum, quæ ſunt in profundo cogitationis, corda examinans, & renes peruadens vſque ad diuiſionem animæ & ſpiritûs, compagum quoquè & medullarum, & iudex cogitationum & conceptionum cordis. Euxenianus verò: Hoc quidem, inquit, rectè eſt ſolutum. Sed illud quoquè me doce: Si Deus bonis delectatur, cur non ab initio talem fecit hominem, vt bonum quidem poſſit operari, malum autem minimè poſſit facere? Sic enim & quæ ſunt ei grata, feciſſemus, & manſiſſemus nullo affecti ſupplicio. Ille autem: Hoc quoquè eſt, inquit, eius, qui noſtrî magnam curam gerit, & qui omninò vult noſtrum bonum. Si enim non poſſemus mala facere, nec bona quidẽ faciendo nihil lucraremur. Neque enim propterea laude digni eſſemus, nec commendatione. Tunc nanque quod factum eſſet, non fuiſſet factum noſtro libero arbitrio, ſed ex rei natura. Non enim qui non poteſt malum facere, is non faciens eſt laudandus: ſed qui, cùm poſſit quidem facere abſtinet propter boni deſiderium. Cùm autem vtrunque ſit in noſtra poteſtate, vt vel boni ſimus, vel mali, ſi velimus, cur tollis occaſionem parandæ bonæ exiſtimationis, & eijcis materiam coronarum? Ad hæc Euxenianus: Nunc, inquit, mihi ſatis eſt perſuaſum, hominem eſſe ſui iuris, & liberum habere arbitrium, & ſua ſponte venire ad peccandum. Sed dum de his rebus inter ſe diſceptarent, hora nona rurſus veniens, finijt quæſtiones. Statim enim ſurgens diuinus Abercius, ſalutat eos, qui circunſtabant: & cùm benedixiſſet, domum mittit cum Euxeniano.

Hebr. 4.

Liberum arbitriũ quid præſtet homini.

Cap. 14.

Pauci dies poſteà præteriérunt, cùm vicos circuncircà poſitos, & ante alios, eos qui erant propinqui, obijt cum fratribus. Iam enim acceperat, multos varijs illic morbis

morbis laborare. Cùm autem abiiſſet, & eos curâſſet precibus, & manuum impoſitione, poſtquàm vidit locum egere balneo, (quod quidem ægrotantibus eſt aptum ſolatium) veniens in quendam locum, qui appellatur Ager, fluuius autem prope eum fluit, flexis Deo genibus humì procidit. Et eccè erumpit quidem tonitru cælo ſereno, emittit autem terra fontes aquarum calidarum: & per omnia laudabatur Deus, qui iuſtos ſic exaudit. Cùm beata autem illa lingua ijs, qui aderant, iuſſiſſet fodere ciſternas, vt aquæ calidæ in eas confluerent, & eæ eſſent ad recreanda corpora laborantia, domum reuertitur. Interìm autem tentationum & deceptionis pater malignus dæmon, indutus forma muliebri, venit ad ſanctum, volens ab ipſo conſequi benedictionem. Ille autem coniectis in illum oculis, qui intùs latebat, lupum non ignorans, etiamsì ouis pellem induiſſet, protinùs auertitur, & lapide offendit pedem dexterum. Dolore ergò affectus, manu tangit talum: ipſum enim percuſſerat. Malignus autem rursùs in ſeipſum mutatus, ſuauiſſimè riſit, & vehementiſſimè, & ſolita protinùs ſuperbia: Nè me exiſtimes, inquit, eſſe ex illis humilibus dæmonijs, quæ tu ſcis ſæpè fugare vel verbo ſolo: ſed ſum ipſe centurio, cuius cùm nunc feciſti periculum, vides quàm grauibus ſis affectus doloribus, qui liberâſti multos à moleſtijs. Sic execrandus ex eo, quòd lædat, nunquàm autem ex eo, quòd proſit, ſibi laudem tribuit. Hæc ergò admirabili dixit Abercio, & impetum facit in quendam ex ijs, qui ipſum circunſiſtebant, adoleſcentibus: quem cùm grauiter diſcerpſiſſet, miſerabiliter proiicit in medium omnium.

Precib⁹ ſuis S. Abercius impetrat fōtes aquarū calidarum.

Vide dæmonis malignitatem.

Magnus autem Abercius ſtatìm miſericordia motus adoleſcentis, & Deum precatus, eum malo ſoluit, & execrandum illum dęmonem procùl expellit, re ipſa oſtendens, quiſnam ſit boni diſcipulus, & qui benè facere didicerit: & quiſnam is ſit, qui eſt malus ab initio, & magiſter malè faciendi alijs. Ille autem non eò vſque conſtitit, neque ſemèl ſuperatum eſſe ſatis habuit: ſed ei rursùs bellum denunciat, cuius primum conflictum non potuit ſuſtinere. Quandò enim inuitus receſſit, relicto adoleſcente, aſpera & impudenti voce vſus: Citò te, inquit, ô Aberci, vel inuitum faciam videre Romanorum ciuitatem. Hoc autem non multò pòſt euénit, vt deincèps oſtendemus. Diuinus enim Abercius domū ſuam reuerſus, totos ſeptem dies tranſegit in ieiunijs & nocturnis vigilijs ſimul cum fratribus, rogans nè eſſet tanta inimici in eum potentia, vt quò ille eum duceret, ipſe ſequeretur. Septima verò nocte ei in ſomnis apparens Dominus, dixit: Romam, ô Aberci, mea venies prouidentia, vt qui in ea ſunt, meum nomen agnoſcant. Eſto ergò bono animo. gratia enim mea tecum erit. Tunc ſanctus è ſomno excitatus: Fiat, inquit, voluntas tua, Chriſte: & diuinam apparitionem renunciauit fratribus. Sed ei quidem ſic prædictum eſt fore, vt veniret ad Romanorum ciuitatem.

Cap. 15. S. Abercius expellit dæmonem.

Diabolus Abercio iterùm bellum indicit.

Nota ieiunia, & nocturnas vigilias.

Malignus autem dæmon, qui paulò antè eum eò venturum eſt minitatus, nihil differens, venit Romam, & Imperatoris Antonini filiam iam nubilem, & ſexdecim annos natam, quæ Lucio quidem Vero fuerat deſponſa, vocabatur autem Lucilla, & cæteras ſuas æquales pulchritudine & magnitudine ſuperabat, ingreditur: & ſtatìm ciet furore, vt ſe diſcerperet, & deijceret, & dentibus morderet manus, & ſuas carnes manderet. Mater autem Fauſtina (hoc enim erat nomen Auguſtæ) ſimul cum Antonino angebantur animo, & valdè erant dubij ac perplexi, & eam rem maximam ducebant calamitatem. Quod autem eis maxìmè augebat animi ægritudinem, erat, quòd puella fuerat deſponſa Lucio. Nam cum quidem iam miſerat Antoninus ad Orientem, bellum geſturum contra Regem Bulgeſſum. Inter eos autem conuenerat, vt ſtato die Lucius quidem ab Oriente, Antoninus autem Roma venirent Epheſum: & in templo, quod ibi erat, Dianę Antoninus, dea teſte, traderet puellam, Lucius verò acciperet. Cùm ergò Lucius, vt conuenerat, properè nauigaret Epheſum, neſciens quid ageret Antoninus, cùm eſſet eius filia à dæmone correpta, tempus protrahit excuſatione, ſcribens ad Lucium, quòd Germani, traiecto Rheno, oppida Romanorum & vicos populantur: & ideò non poterat nunc cum filia venire Epheſum, vt conuenerat, ſed tantùm anno ſequenti. Ei autem cùm in media nauigatione redditæ fuiſſent literæ ab Imperatore, magno dolore affectus, idque ferens ægerrimè, reuertitur Antiochiam. Imperator autem Antoninus partìm quidem ſua ſponte valdè de filia ſolicitus, partim verò à coniuge incitatus, omnia faciebat, & à nullo abſtinebat, quod haberet rationem.

Cap. 16. Imperatoris filia obſidetur à dæmone.

Adductis itaque Romanorum & Italorum ſacerdotibus, & ex Hetruria accerſitis aruſpi-

Cap. 17.

aruſpicibus, per ipſos adiurabat dæmonem, & nihil non excogitabat ad mali curationem. Illa autem & inania eſſe conuincebantur, & malignum dæmonem magis efferabant in puellam. Cæterùm is talem quoquè vocem emittebat per puellam, quòd niſi veniret Abercius Hierapolitanorum, qui ſunt in parua Phrygia, Epiſcopus, ex eo non exiret tabernaculo. Cùm hæc ergò multos dies vociferaretur, apud ſe dubitabat Antoninus, quidnam hoc eſſet, conſiderans: & aliquandò accerſito Corneliano præfecto prætorij, rogauit an in parua Phrygia eſſet vrbs nomine Hierapolis. Is autem: Maximè, inquit, domine: & ex ea ortus eſt Euxenianus, ad quem ſæpè ſcripſiſti de rebus publicis. Hoc cùm audiuiſſet Antoninus, lætatus eſt quaſi à cura liberatus, nempe quòd Euxenianus, qui illic degebat, hanc rem pulchrè ei procuraret. Et Valerio & Baſiano Magiſtrianis mox præſtò eſſe iuſſis, hæc ſic ſcribit: Antoninus Imperator Auguſtus, Euxeniano Poplioni ſalutem: Ego tui ingenij ſolertiam re ipſa expertus, & maximè ijs, quæ iuſſu noſtræ potentiæ nuper feciſti Smyrnæ, leuata Smyrnenſibus calamitate, quæ eis ex terræmotu euenerat, vt par erat ſum lætatus, & tuam in rebus gerendis laudaui diligentiam. Omnia enim accuratè didici, perindè acsi affuiſſem. Nam & à te miſſa relatio, & qui eam reddidit Cæcilius procurator noſter, omnia mihi apertè narrauit. In præſentia autem cùm ſit potentiæ noſtræ ſignificatum, Abercium quendam Epiſcopum Hierapolitanum apud te verſari, virum adeò pium in Chriſtiana religione, vt medeatur dæmoniacis, & alios morbos curet facilimè, eo cùm nos neceſſariò opùs habeamus, Valerium & Baſianum Magiſtrianos diuinorum noſtrorum officiorum miſimus, vt eum cum omni honore & reuerentia ad nos adducant. Tuæ ergò iubemus præſtantiæ, vt ei perſuadeas ad nos venire cum ſumma animi alacritate, ſciens non paruam hoc nomine tibi futuram eſſe apud nos laudem. Vale.

Sacerdotes idolorum & aruſpices nõ valent eijcere dæmonem.

Literæ Imperatoris ad Euxenianũ.

Cap. 18.

Hanc cùm Magiſtrianis dediſſet epiſtolam, Roma miſit, dicens: Rem mihi longè gratiſſimam feceritis, ſi Abercium ad me quammaxima celeritate adduxeritis. Illi autem eis acceptis literis, nihil omiſerunt celeritatis & diligentiæ. Sed cùm perueniſſent Brunduſium, & nauem paratam aſſcendiſſent, vento vſi ſecundo, ſeptem diebus tranſmiſſo Ionio, appellunt in Peloponneſum. Illinc autem equis vſi velocibus, citò veniunt Byzantium. Deindè cùm ipſo die traieciſſent in Nicomediam, & vſi eſſent rursùs curſu publico, veniunt Synadem Phrygiæ metropolim: & acceptis viæ ducibus à Præſide, qui illic erat, Spinthere dicto, vt fuerat ei imperatum à Corneliano, circa horam nonã veniunt in ciuitatem Hierapolitanorum. Ingredientes ergò ciuitatem, occurrũt Abercio, veluti optima data occaſione. Solebat enim hora Nona domum redire à docendo, ſolitas preces Deo redditurus. Atque illi quidem ei facti obuiàm, rogârunt, vbinàm eſſet Euxenianus, & quonàm ire deberent, vt eum conuenirent. Poſtquàm verò ille rogauit, quid quærerent, & cur venirent, eius interrogationem ægrè ferens Valerius, & quòd non citò ad quæſita reſpondiſſet, audaciùs aliquid audet, fortè motus à maligno: & extendit dexteram aduersùs ſanctum, volens eum flagello percutere. Manus autem, quæ eum deſupèr ſeruabat, non fuit negligens: ſed audax puniebatur dextera, & erat immobilis, tanquàm vincta aliquo compede. Inuadit alterum quoquè metus propter nouum hoc ſpectaculum: & ambo ab equis deſcendentes, prócidunt ad ſancti pedes, & fiunt ei ſupplices, vt manus, quæ emarcuerat, & erat quaſi mortua, efflореſceret rursùs & reuiuiſceret, neque ſic remaneret mortua.

Vide, vt vir ſanctus ſemper obſeruet horam precandi Nonam.

Vltio diuina in temerarium.

Cap. 19.

Ille autẽ in hoc quoquè conſueta vſus eſt miſericordia: & tangit quidem manum malè affectam, ſanam verò eam reddit protinùs. Deindè rursùs ſciſcitatus, quanam de cauſa eſſet eis opus eum conuenire, & intellexiſſet quòd ad ipſum ferrent literas Imperatoris, fit eis dux itineris, & deducit quamprimùm ad ædes Euxeniani. Ille autem, acceptis literis, cùm quæ continebantur in eis, perlegiſſet, ſancto ſtatim tradit epiſtolam, & rogat, vt nihil differat, ſed ſicut Imperator volebat, iter quamprimùm ineat. Quam cùm ipſe quoquè legiſſet: Veniam, inquit, promptoque & alacri animo iter conficiam. Fit enim hoc Dei voluntate, vt mihi quoquè iam à Domino meo fuit ſignificatum. Et Magiſtriani quidem præclarè deducti ad Euxenianum, & ab eo honorificè accepti hoſpitio, cùm duos dies apud ipſum manſiſſent, & ei totum iter, & nauigationem renunciâſſent, abiêrunt tertio die, acceptis ab eo literis: cùm eis eſſet pollicitus admirandus Abercius, poſt quadraginta dies, in Portu, qui dicitur, qui quidem eſt prope Romam, ſe eſſe inuicèm conuenturos, & ſic ſimul cum illis

Pollicetur ſe iturum Romam vir ſanctus.

illis Romam eſſe ingreſſurum. Illi autem cùm non poſſent non credere,(rectè enim indicabant ex ijs, quæ ſenſerant, & viderant, quòd fieri non poſſet, vt vir, qui talibus & tantis erat dignatus, conſcientiam & linguam haberet non ſanam) publicos rurſùs equos aſcendentes, redierunt.

Diuinus autem Abercius cùm vinum, & acetum, & oleum in vnum & eundem vtrem iniecisset, & paucos panes præterea ſumpſiſſet, & deindè eſſet locutus cum fratribus, quæ par erat, & illius receſſum miſerabiliter deflentes, pulcherrimè eſſet conſolatus, aſcendit vehiculum publicum, & egreditur è ciuitate. Cùm autem parùm proceſſiſſet in via, videt quendam vinitorem fodientem, & vites diligenter colentem, (ei nomen erat Trophimion) Quo nominatim vocato: Agedùm, inquit, iter mecum Romam confice. Audiuit ille, & ligone, & raſtris relictis, & ſua veſte arrepta, quam propter laborem operationis humi depoſuerat, ſanctum eſt ſecutus. Iamque ſimul viam inibant. Sed nunc volo vos quammaximè attendere: audietis enim miraculum voluptate commixtum. Etenim quandò Trophimion ad cōmunem vſum, ſancto iubente, vtris operculum amouiſſet, idipſum ſolum, quod opùs erat in præſentia, egreſſum eſt haud mixtum: vinum, verbi cauſa, aut acetum, aut oleum, alijs in loco manentibus. Quandò autem ille rurſùs aliqua re indigens, non è ſententia ſancti vtrem ſoluiſſet, admirabiliter egrediebantur contraria ijs, quæ volebat: acetū quidem, & oleum, ſi ſiti fortè laborans vellet bibere: ſin verò his contrà opùs haberet, vinum purum effluxit ex vtre. Sic qui ſua ſponte fuit fraudulentus, inuitus fuit fidelis, cùm nihil tangeret ex ijs, quæ volebat ad vſum, re ipſa eum apertè docente, vt rectè ſe gereret & ſyncerè, & nihil faceret præter ſententiam eius, qui commodâſſet. Talia à Deo dona fuit conſecutus Abercius. Cùm ergò totum iter facilè confeciſſent, venerūt in Ataliam Pamphyliæ ciuitatem. In qua cùm nauem cōſcendiſſent, quæ Romam proficiſcebatur, in locū appellunt conſtitutum, cùm modò finem accepiſſet dierum conuentio.

Cap. 20. — *Vocat Trophimionem poſt ſe more Chriſti.* — *Inſignia miracula, quibus Deus declarauit beati viri ſanctitatē.*

Magiſtriani verò tribus poſteà diebus ipſi quoquè appulerūt: fuit enim longa mora nauigationis propter tempeſtatem. Quocircà tarditatem ſuam valdè accuſabant: quinetiam ſtatuebant, niſi ſanctum, vt conuenerat, inuenirent, vel ſibijpſis mortem crudeliter conſciſcere. Nam ſi Imperatori vacuis, vt dicitur, manibus ſe ſiſterent, metuebant, ne ab illo interficerentur. Hæc apud ſe animo agitantes, cum iam è naui deſcendiſſent, & ſcrutarentur diuerſoria, & litus obirent, ſanctum inueniunt. Ille autem cum manum porrexiſſet, & eos ſalutâſſet, amicè eos adſpexit, & placidè pactū conuentum reuocauit in memoriam. Cùm verò ipſi lubenter eum præter ſpem vidiſſent, protinùs adorabant, amplectebantur, & omnia alia faciebāt, quæ ſunt ſigna animi moti lætitia. Deindè cùm eum ſecum aſſumpſiſſent, ingrediuntur Romam, & ad Prætorio Præfectum ducunt Cornelianum. Ille autem, cùm Imperator Antoninus expeditionem ſuſcepiſſet contra barbaros, qui Rhenum tranſierant, & Romanorum agros populabantur, eum ducit ad Auguſtam Fauſtinam. Quem poſtquàm illa adſpexit adeò honeſtum, & venerandum, & qui ſummam moderationem præ ſe ferebat & tranquillitatem, impletur pudore, & eum ſalutat honorificè, &, Quòd ſis boni quidem Dei, & qui omnia poteſt, ſeruus, inquit, eſt euidens, tam ex ijs, quæ alij multi priùs, & nunc reuerſi renunciârunt Magiſtriani, (etenim iam quoquè ex eis Fauſtina de illo acceperat) rogo igitur, vt nihil differas, ſed beneficio afficias Imperatores, & humilem noſtram ſerues & cures filiolam. Sic enim à nobis magni honores, & dona tibi collata referent gratiam.

Cap. 21. — *S. Abercius venit Romam.*

Hæc illa cum magna dicebat affectione. Eam enim flectebat naturæ neceſſitas, & faciebat, vt illius poſtularet auxilium, quem (vt cum diuino dicam Dauide) odio habebant gratis, & non ſuſtinebant adorare tanquàm verum Deum. Ille autem: Accepta quidem eſt, inquit, nobis tua voluntas: Sed nos nullo ex ijs, quæ ſunt apud vos, delectamur, vt qui vanam hanc ſpeciē iampridèm expuerimus: & alioquì nec mercede præbemus gratias, quæ nobis à Deo datæ ſunt, gratis accepta, gratis quoquè dare iuſſi. Sed vbi eſt, inquit, filia? Fauſtina autem quàm potuit celerrimè currit in thalamum, & acceptam filiam attrahit ad ſanctum quammaximo ardore & ſtudio dici poteſt. Puellam verò inhabitans ſceleratiſſimus dæmon, cùm cognouiſſet ſe ad eum abduci, à quo ſciebat ſe priùs fuiſſe ſuperatū, diſcerpebat puellā, & deijciebat: timere, conturbari, tremere, caligare faciebat. Deindè etiam vocē ex ea emittebat, dicentem: Ecce, Aberci, ego te Romam duxi, ſicut ſum pollicitus. Ille autē Certè, inquit:

Cap. 22. — *Pſal. 34. & 68.* — *Matth. 10.* — *Procacitas dæmonis.*

ſed nequaquàm propterea gaudebis. Sic dixit, & iubet puellam duci ſub dio. Ducta eſt ergò puella per Hippodromū, cùm Imperatoris ſatellites & cuſtodes locum priùs occupâſſent. Interim autem cùm ille impudens & ſceleratus dæmon diſcerperet & deijceret puellam, & nihil aliud clamaret, niſi quòd ſolùm ſignificabat ſe gloriari, & iactare, quòd per ſe duxiſſet ſanctum per tantum terrę & maris ſpatium: ſublatis in cælum oculis Abercius, cùm Deum eſſet precatus, puellam acriter intuetur, &, Ab ea, inquit, egredere, maligne dæmon, ipſam nihil offendens. Tibi hoc iubet Chriſtus meus. Is verò, leonina illa audacia ſtatim mutata in vulpis timiditatem, Adiuro te ego quoquè, inquit, per ipſum Chriſtum, nè me mittas in ſolitudinem, neque vllum alium locum, niſi in eum, in quo habitabam. Sanctus autem: Abibis quidem, inquit, non in ſolitudinem, ſed in locum paternum. Propterea autem, quòd me feciſti videre Romã, ipſe quoquè tibi iubeo in nomine Ieſu, vt hanc aram tollas, (ei manu oſtendens aram lapideam) & feras vſque ad meam Hierapolim, & ſtatuas proptèr portam Auſtralem. Audiuit dæmon, & ſtatim tanquàm ſeruus, qui terribili domino didicit cedere in omnibus, recedit quidem à puella, nihil ei omninò mali faciens. Deindè innumerabilibus oculis videntibus (O quis tua omnia non admirabitur, Rex Chriſte?) aram ſubit, & tollit grauiter gemens, & tranſit per mediū Hippodromum, (quod quidem viſum eſt nouum Romanis ſpectaculum) & deponit Hierapoli in loco præſtituto.

Vide quid poſſint ſancti viri in dæmones.

Cap. 23. Imperatoris filia ſanatur.

Puella autem liberata à dæmone, qui eam vexabat, muta longo tempore tenuit ſancti pedes: quod matrem, & eos, qui aderant, maximè conturbabat, timentes nè puellæ animam abſtuliſſet dæmon. Fauſtina autem non potuit hoc ferre ſilentio: ſed habens cor plenum triſtitia & angore animi, dixit ſancto: Certè cum dæmone vitam quoquè ademiſti filiæ. Ille autem cùm eam vidiſſet ſic affectam, & eius eſſet miſertus, puellæ manum præbens, tanquàm profundo ſomno oppreſſam, eam facit ſurgere ſanæ mentis compotem. Et conuerſus ad Fauſtinam: Eccè, inquit, adeſt tibi puella neque vita priuata, & libera ab inſultu dæmonis. Poſtquàm ergò mater ſic vidit filiam, eam cõplexa, & præ gaudio fundens lachrymas, genam genæ impoſuit, & os ori, & manibus manus conſeruit, & velutì cupiens eam intrinſecùs appræhendere, & cum nuda ipſa congredi anima, neſciebat quid ageret. Cùm autem puella quidem iam rectè ſe haberet, diuinum Abercium vehementiſſimè rogauit Imperatrix, nè recuſaret ab ea accipere remunerationem, cui ipſe fuit cauſa magnæ & neceſſarię gratiæ. Ille autem pecuniæ ne ſuſtinuit quidem vllam fieri mentionem, dicens: Quid ei opùs fuerit pecunijs, cui panis & aqua eſt lautum & magnificum prãdium? Petit autem, vt prope Hierapolim extruatur balneum in agro, qui eſt proptèr fluuiū, vbi ipſe orauit flexis genibus, & terra emiſit fontes aquarum calidarum: & vt mendicis, qui erant in ea ciuitate, darentur tèr mille modij frumenti.

Nota in ſancto viro pecuniæ contemptum & victùs parſimoniam.

Cap. 24.

Hæc ſimul atquè audiuit Imperatrix, lubenter concedit, quod fuerat petitum: & Cornelianum prætorio Præfectum quamprimùm accerſit, & iubet ad ea præſtanda, quæ ſunt petita, omne adhibere ſtudium, nè citò promiſſorum gratiam hebetet & obſcuret tarditas miniſterij. Tale eſt hominum ingeniū, & ità ſunt affecti. Ijs lubentiùs gratificamur, qui dona dubitant accipere, quàm ijs, qui ſunt prompti ad accipiendum: hos quidem deſpicientes, quòd videantur victi à muneribus: illorum autem amplectentes animi magnitudinem. Præfectus autem prætorio nihil cunctatus, emittit architectum ad Præſidem Phrygiæ, qui erat illo tempore, vt pecunias ab eo acciperet, quantis opùs erat ad balneum extruendum: & tèr mille modios frumenti diſtribueret pauperibus, qui erant Hierapoli. Poſtquàm autem fuit impoſitus finis balneo, quod ædificabatur, ab illo tempore non vocabatur ampliùs locus ille Ager, qui eſt propter fluuium, ſed Ager calidarum. Durauit autem illius frumenti diſtributio vſque ad tempora impij Iuliani. Ille nanque, quomodò alia bona, ità hoc quoquè inuidens Chriſtianis, ſtatim ceſſare facit ſuppeditationem.

Nota Iuliani Apoſtatę inuidiã erga Chriſtianos.

Cap. 25.

Diuinus ergò Abercius, vt ad eum reuertamur, cùm longo tempore fuiſſet verſatus cum Romanis, & ſanam fidei rationem tradidiſſet Eccleſijs Chriſtianorum, videt aliquandò in ſomnis adeſſe Dominum, & dicere: Oportet, ô Aberci, te curam quoquè gerere partium, quæ ſunt in Syria. A ſomno ergò excitatus, petit ab Imperatrice, vt eum dimittat. Illa enim eum detinebat vehementiſſimè, timens nè poſtquàm ille abſceſſiſſet, libertatem aſſecutum dæmoniū, filiã rurſùs inuaderet. Verùm is, cùm, quod ad id attinebat, iuſſiſſet eam eſſe bono animo, rurſùs rogauit, vt nauis ſibi pararetur,

Mittitur Abercius à Deo euãgelizatum in Syriam.

retur, per quam ad partes Syriæ nauigaret. Tandèm ergò perſuaſa ab illius aſſiduitate, iubet Cornelianum ei parare nauigium, & quæ erant neceſſaria, quamprimùm imponere. Cum ergò ei in Portū deducta eſſet nauis, illam conſcendens, ſeptimo die nauigationis peruénit in Syriam. Et primùm quidem verſatur Antiochiæ: deindè eum excipit Apamea: & illinc tranſit ad reliquas ciuitates, & reconciliat Eccleſias inter ſe diſſidentes. Tunc enim per eas valdè ſerpebat malū hæreſis Marcionis. Tranſmiſſo autem Euphrate, venit ad Eccleſias, quæ erant in Niſibi, & in tota Meſopotamia, easque eodem modo afficit. Hinc ad eum ab omnibus deferuntur pecuniæ, medioeris remuneratio magnæ eius circa Eccleſias malorum perpeſſionis. Ignorabant autem ſe perindè facere, acsi alicui ex ijs, qui poſſunt velociſſimè currere, præberent compedes, præmium quoddam agilitatis, aut ſi màuis, non ſecùs àc ij, qui eum qui nudus luctari pulchrè didicit, conantur docere, vt eum arripiendi ansam habeat aduerſarius. S. Abercius venit in Syriam.

Cùm ergò ille quidem recuſaret accipere, dicens fuiſſe plura, quæ dabat Imperatrix, & quæ iuſtiore de cauſa poterant accipi: illi autem inſtantes non poſſent perſuadere: ſtans in medio eorum vir quidam, nomine Barchaſanes, genere clariſſimus, diuitijs copioſiſſimus: Vim quidē, inquit, ei afferre propter pecunias, ô fratres, neque eſt ei decorum, neque nobis omninò vtile. Quod autem datum non licet deponere, & quod ei magis dant ſuæ actiones, illud eſt à nobis præſtandum. Decernemus eum nominare æqualem Apoſtolis. Neque enim vllum alium ſcimus tantum terræ & maris obijſſe, vt curam gereret fratrum, nisi ſummos Chriſti diſcipulos, quos quidem ipſe eſt ſecutus. Hæc ille quidem: omnibus autem viſum eſt ità eſſe faciendum. Sicque ab illo tempore accepit hanc denominationem, qui etiam ante illorum ſententiam hanc erat ipſis factis ſortitus. Cùm illinc ergò receſſiſſet, & in vtraque fuiſſet Cilicia, & Lycaoniam obijſſet, & Piſidiam, venit Synadem Phrygiæ metropolim. Hoſpitio autem acceptus à quibuſdam ex ijs, qui illic erāt Chriſtianis, cùm ſe parumpèr recreâſſet, ad ſuam contendit ciuitatem. Cap. 26. Vocatur æqualis Apoſtolis.

Cùm itaque æſtate veniſſet ad locum, qui dicitur Aulon, ſedit in petra propinqua. Cùm autē & ventus ſpiraret ei aduerſus, & à ruſticis frumentum in area ventilaretur, & aura tenues paleas excitans, in ſancti vultum proijceret, rogat agricolas, vt laborem aliquantùm remitterent. Illi autem non exaudiérunt. Deindè ſanctus quidem ſolis precibus ſopit ſpiritum, illis autem vel inuitis ceſſauit ſtudium. Cum ergò neſcirent quid agerent, ij ſe conuertunt ad cœnam: Ipſe autem aquam (ſiti enim laborabat) ab eis petijt. Sed agricolæ cùm eſſent valdè inhoſpitales, & planè agreſtes, deſpectui habebāt petitionem, & rem ludificabantur: ſcilicèt, propter vnum ſenem, dicentes, à menſa abſtinebimus. Aegrè tulit hanc inhumanitatem humaniſſimus virorum Abercius: & eis eſt imprecatus, vt nunquàm ſatiarentur. Quod etiam eis hucuſquè permanſit: humana planè pœna inhumanitatis. Deindè à petra recedens, venit ad ſuam ciuitatem. Cùm ergò ſenſiſſet populus eius aduentum, omni ex parte confluebant, cupientes videre dulcem vultum, & audire vocem deſideratam. Ille ergò cùm lubenter eis benedixiſſet, & eos ſalutâſſet, rursùs obibat ciuitatem, liberè docens verbum veritatis, & eos, qui accedebant, per diuinum baptiſmum initians, & dæmoniacis præbens mali ſolutionem: morbos curans, & quauis affectione fortiorem ſpiritûs, quæ in ipſo erat, virtutem proferens. Cùm autem valdè quoquè vtilem doctrinæ librum compoſuiſſet, eum dat ijs, qui ſub ipſo erant, Preſbyteris ſimul & Diaconis, vt eis vel poſt mortem loqueretur, & aliquo modo nunquàm eis ceſſaret prodeſſe. Cap. 27. Redit Hierapolim. Componit librū quendam.

Aliquandò in montem excelſum, vſu ità poſtulante, aſſcendit: ipſeque & qui cum eo erant, ſiti laborabant. Confugit autem ad eum, qui poteſt omnia. Itaque cōuerſus ad orationem, humì inclinat genua: Poculētam autem aquam terra ſtatìm emiſit. Ab illo autem tempore locus ille deincèps fuit appellatus Locus genuflexionis. Cæterùm tunc quidem redijt in domum ſuam: non multò pòſt autem videt rursùs Dominum, qui ei in ſomnis apparuit, & ei dixit: Aberci, iam propè eſt tempus, vt ceſſes à longis tuis laboribus. Cùm autem à ſomno eſſet excitatus, & cognouiſſet deceſſum ſibi præſignificari, narrat fratribus id, quod apparuerat: & quendam quadratum lapidem, longitudine & latitudine æqualem, ſibi ſepulcrum conſtruit: & aram, quæ, illo iubente, Roma illuc tranſlata fuerat, lapidi imponit, ei talem inſculpens inſcriptionem: Electæ vrbis ciuis hoc viuens feci, vt hîc tempore habeā poſituram corporis, Cap. 28. Nota, Locus genuflexionis. Epitaphiū ſcribit ſibi ipſi.

poris, nomine Abercius. Qui ſum diſcipulus paſtoris caſti, paſcentis ouium greges in montibus & agris, ac magnos habentis oculos, omnia intuentes. Is enim me docuit literas fideles, Romam qui me miſit ad videndum imperium, & Imperatricem indutam aureis veſtibus & calceis. Illic autem vidi populum præclarum, inſignes annulos in manibus geſtantem. Et Syriæ regionis campũ vidi, & omnia oppida Niſibin & Meſopotamiæ, tranſmiſſo Euphrate. Habui autem omnes ad eandem venientes concionem. & Paulum intrinſecùs. Fides autem omninò produxit & appoſuit nutrimentum, piſcem ex fonte ingentem, quem purum appræhendit virgo caſta: & eum perpetuò edendum tradidit amicis, vinum habens bonum, quod dat cum pane temperatum. Hæc adſtans Abercius iuſſi, vt ſcriberentur, ſeptuageſimumſecundum annum verè agens. Hæc cogitans orauerit pro Abercio, quicunque nobiſcum ſentit. Non tamen alterum tumulum mihi, neque hunc in ſuperiori loco imponet aliquis. Quòd ſi fecerit, Romano ærario ſoluet bìs mille aureos, & bonæ patriæ Hierapoli mille aureos. Inſcriptio quidem ſic ſe habebat ad verbum, ſed tempus ex ea aliquid detraxit, & effecit, vt nonnihil poſteà deſideraretur.

Cap.29. Ipſe tandem cùm Preſbyteros ſimul & Diaconos, & quoſdam vocâſſet ex populo: Filioli, inquit, mihi quidem iam adeſt vitæ finis. & abeo, ô grex mihi dilecte: abeo ad id, quod vel ab ineunte ætate deſiderabam, vitæ genus: & ad eum, cuius ego ſolius teneor deſiderio, & cuius diuino amore vehementer incendor: abeo eũ viſurus. Vobis autem conſiderandum eſt, quemnam ſitis vobis electuri Epiſcopum, qui & vos poſt me paſcet, & cuius vocem pulchrè audient meæ oues. quæ, vt Deo placet, ab eo paſcentur. Hæc cùm ſanctus eis dixiſſet, illi cùm pauca inter ſe communiter locuti eſſent, Archipreſbyterum Eccleſiæ, cui etiam nomen erat Abercius, communiter elegerunt. Quinetiã cùm ipſe quoquè ei ſua ſententia confirmâſſet Epiſcopatum, ei imponit manus: & cùm benedixiſſet, Tu, inquit, ô Aberci, nunc Epiſcopus conſtitueris, Deo dante, & me quoquè, quantùm eſt in mea poteſtate. Deindè cùm ſimul cum oculis manus in cælos ſuſtuliſſet, & Deum orâſſet, ſpiritu hinc recedit, & tranſit ad Chriſtum, ad choros Angelorum tranſmiſſus, qui re vera vixerat vt Angelus. Populus autem, qui habitabat ciuitatem, congregatus ad ſacrũ illud viri corpus, cùm illi ſacra ceciniſſet cantica, & tanquàm communem aliquem theſaurum ſuſtuliſſet, depoſuit in lapide, vigeſimoſecundo menſis Octobris. Deindè cùm eum, qui ab ipſo acceperat Epiſcopatum, in eius thronum deduxiſſent, communiter magnificârunt Deum, qui eſt ſuper thronũ gloriæ regni: Quem decet omnis honor, gloria & adoratio, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Abercius ei ſuccedit in Epiſcopatu

Obitus ſancti viri.

SERMO HISTORICVS ET ERVDITVS DE BEATISSIMO SEVERINO COLONIENSI EPISCOPO, EX

antiquis ſanè MS. codicibus deſcriptus. Teſtatur S. Gregorius Turonẽſis Epiſcopus Fortunatum presbyterum huius beati Seuerini ſcripſiſſe vitam: ſed vtrùm ea extet, incompertum habemus. Quæ autem idem Gregorius de hoc ſanctiſſimo viro annotauit, ea nos Sermoni huic ſubijciemus. Nos capita margini adiecimus.

Octobr. 23 Cap.1. DOMINVS ac redemptor noſter, caput totius vniuerſalis Eccleſiæ, corpus ſuum toto orbe diſperſum ſicut diuina poteſtate condidit, ità pijſſima gubernatione cuſtodit. Vndè & firmiora membra, * conſultum imbecillioribus, infirmitatis humanæ præſcius, in toto mundo præuidere dignatus eſt. Quibus etiam peregrinantibus, & capiti ſuo ſuſpirantibus, nunquàm ſe defuturum eſſe promiſit, dicens diſcipulis ſuis: Eccè ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſeculi. Conſolatur ergò infirmos, vt diximus, maiorum adiutorio, vt eorum admonitionibus exercitati, diſcant peregrinationem ſuam cognoſcere, & patriam cæleſtem deſiderare. Hoc ſanctos patres noſtros, ſuo quenque loco, laudabiliter ſtudio deſeruîſſe non dubitamus: quorum vt memoriam ſolenniter celebremus, partìm ex literarum commendatione,

*for. * conſulturus*

Matth.28.

Sancti quid nos doceat.

ne, partim ex maiorum traditione in conſuetudine habemus. Quos quia Dominus cæleſti gloria ſublimauit, noſtræ quoquè inperpetuùm honorandos memoriæ commendauit. Tales deniquè in ædificatione ſui ſancti corporis miniſtros eſſe conſtituit, quorum ſolicitudine cuſtodiantur electi, & ab aperta graſſatione coërceantur peruerſi. Qui videlicet gregem Dominicum à luporum inſidijs prædicando, rectè operando & orando protegentes, ſuo Domino talenta credita cum lucro reportantes, non ſolùm pro ſuis meritis, ſed & pro commiſſorum profectibus, ſui Domini gaudiū intrare merentur. Qui etiam ſublimiora loca in ſancta Eccleſia ſortiūtur, vt ab omnibus vel exēpli, vel doctrinæ gratia videantur. Nemo enim, vt ait Dominus in Euangelio, lucernam accendit, & in abſcondito ponit, neque ſub modio: ſed ſuper candelabrum, vt qui ingrediuntur, lumen videant. Matth.25. Matth.5. Luc.8.

De quorum probatiſſima ſocietate beatum Seuerinum, virum honeſtæ vitæ, & per cuncta laudabilem, cuius hodierna die feſta percolimus, Agrippinenſi prædeſtinatum Eccleſiæ, electione & conſenſu Cleri totius ac populi præeſſe miſericorditer voluit. Qui tempore Arrianæ hæreſeos lorica fidei Dominicæ indutus, in Dei opere ſpectabilis fuit, adeò vt conuenientibus ad ſynodale concilium ex tota penè Gallia, aliarumque prouinciarum partibus, catholicis & orthodoxis fidei Chriſtianæ doctoribus, Euphrata, memoratæ Agrippinæ Coloniæ non paſtore, ſed mercenario, pro prælibatæ peſtis perfidia deſtituto, idem ſanctiſſimus Dei famulus Seuerinus, vt infuſam malitiam eliminare debuiſſet, à cunctis aptiſſimus acclamaretur. Quod quia periclitanti populo neceſſarium erat, Deo propitio, ſancti concilij authoritate firmatum eſt. Actumque eſt mira omnipotentis Dei diſpenſatione, vt non Euphratæ, ſceleſtiſſimæ peruerſitatis doctori, Seuerinus æterni iudicis præco ſuccederet: ſed peſtiferi ſeminis auctore expulſo & exterminato, Materni fortiſſimi Chriſtianæ fidei propugnatoris, & vigilantiſſimi propagatoris, nec fidei nec doctrinæ perfectione diſſimilis, ſucceſſor exiſteret: quatenùs perſpicacibus diſcretionis obtutibus, quod malè pullulauerat reſecando, deceſſoris ſui monimenta redintegraret, & impoſtoris mendacia, fide veriſſima reuiuiſcente, repelleret. Cap.2. S. Seuerinus fit Epiſcop. Colonien. Euphrata pſeudoepiſcopus deponitur. S. Matern. primus Epiſcop. Agrippinen.

Quali autem vigilantia ſibi & doctrinæ ſuæ, poſt ſuſceptum Epiſcopatum attendiſſet, vel qualiter in cuſtodia ouilis ſibi crediti deſudâſſet, corona iuſtitiæ, quam cum iam in Angelorum conſortio ſuſcepiſſe luce clarius eſt, manifeſtiſſimè pandit. Quòd ſi quis à nobis miraculorum eius virtutes exigit, ſciat tunc temporis plùs fuiſſe neceſſariam ſermonum interpretationem, quàm virtutum operationem: quia contra eos extitit pugna, qui non negabant Dei poteſtatem in miraculis, ſed æqualitatem ſanctæ & inſeparabilis Trinitatis in perſonis. Arriana ergò tunc contentio graſſabatur: quæ eo crudelior, quo interior, ità totius penè Eccleſiæ viſcera ſerpentinis irrepſit inſidijs, vt vix eſſet credibile, mundum vnquàm tantæ peſtis illecebris poſſe carere. & niſi ſuadente Domino, Chriſtianæ militiæ robuſtiſſimi bellatores, quorum Seuerinus non vltimus, labenti in tantis ſcandalorum turbinibus, ſanctæ Eccleſiæ ſuccurrerent, peiora prioribus tempora proculdubiò citiùs aduenirent. Tales etenim tunc eam caninis morſibus lacerabant, quales ipſa veritas cauendos eſſe præmonebat, dicens: Attendite à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecùs autem ſunt lupi rapaces: à fructibus eorum cognoſcetis eos: Faciliusque fortaſsè foret, aut apertè contra veritatem debacchantes per rationem vincere, aut pro eâdem veritate corpus in mortem tradere, quàm ſimulantes iuſtitiam gladio rectitudinis expugnare, & infuſum virus, quod iam per membra ſerpſit, interiùs medicinalibus ſanctarum ſcripturarum poculis reſoluere, & ad integrū exiccare. Quo virtutis ſtudio ſagaciſſimum athletam Chriſti Seuerinum decertâſſe cognouimus. Cuius ſolennitati quanto deuotiùs inſiſtimus, tanto nos eum, quem dilexit, & cuius munere ad tantam gloriam peruénit, & ardentiùs & ſynceriùs diligere comprobamus. Cap.3. Arriana hæreſis graſſatur. Matth.7. Sanctorum feſta colēda

Signa autem non à fidelibus, ſed ab infidelibus exigenda ſunt: quanuis tot mortuorum reſuſcitator eſſe veraciſſimē prædicetur, quot animarum hæretica prauitate corruptarū, doctrina fidei catholicæ & operationis rectæ recuperator eſſe cognoſcitur. Plùs eſt enim, animā inæternū victurā, à vitiorum ſordibus ad immortalitatis deſiderium per dulcedinē piæ exhortationis accēdere, quàm corpus iterùm moriturū, de tumulo reſuſcitare. Quotiès ergò aliquē ad cognitionē veritatis à tenebris reuocauit erroris, totiès cæcis oculis fulgorem reddidit lucis. Quem dum ea, quæ agenda propo- Cap.4. Miracula ſpiritalia.

propoſuit, ad effectum operis aſſiduis admonitionibus perducere fecit, etiam manuum damna reſoluit. Cui ſi de virtute in virtutem eundi,& cordis affectibus ad ſuperiora aſſcendendi voluntatem & facultatem doctrina ſimul & precibus impetrauit, greſſus pedum à debilitatis nexibus liberos dedit. Verùm omnipotens ſpiritus, qui operatur omnia in omnibus, diuidens ſingulis prout vult, tam forti ſanctos & electos ſuos compage charitatis vniuit, vt nihil eorum,quæ alter merito * ſanctitatis aſſequitur, alteri deſit. Cùm enim quæcunque bona ſic alter in altero diligit, ſicut in ſemetipſo, nimirùm per charitatem agitur, vt eiſdem etiam cum ipſo participetur. Quo fit, vt beatiſſimum Seuerinum antiſtitem, nullius omninò virtutis expertem meritò credamus, quem perfecta charitate bonorum omnium profectibus coniunctum eſſe non dubitamus.

1. Cor. 12.

* bonitatis

Charitas quid efficiat.

Cap. 5.

Cuius vitæ deſcriptionē noſtræ nequaquàm inertiæ cōmendamus, quia vel quanta ipſe pro Domino egerit & pertulerit, vel quanta per eum Dominus operatus ſit, nec hiſtoriæ narratione, nec teſtium veracium aſſertione perfectè didicimus: quanuìs ea literarum commendatione, & congrua fidelium relatione digniſſima credimus. Quomodò enim poſſet fieri, vt tam idoneus fidei catholicæ prædicator & doctor, memorabilibus non fulgeret operibus? cui tamen laudabilius fuit labefactum ſanctæ Eccleſiæ ſtatum ſuo loco corrigere, & ad priſtinam incolumitatem maximo ſudore reducere,quàm recto ſtantem ordine & non nutantem ſeruare. Sed poſt deceſſum doctoris religioſiſſimi, quandò grauiſſima inundatio gentis incredulæ totam penè Galliam & eius finitima cæde atque incendijs deuaſtabat, ſuccedentibus & ingraueſcentibus aduerſis,ſancti viri glorioſa facta vel miracula, partìm conſcripta, partìm auidis ſcriptoribus caſu inopinatæ perturbationis erepta, gratulationi noſtræ cognitionis ablata ſunt. Tantam nanque dominationis vim tunc temporis crudelitati tyrannicæ propter peccatum inobedientiæ vltio diuina conceſſit, vt in cunctis Galliarum prouincijs nec vna quidem ciuitas, nisì Metenſis, inuſta remaneret: quanuìs in ea nō niſi ſolum oratorium, S. Stephani nomine dedicatum, propter eiuſdem protomartyris ſanguinem ibidèm pullulantem, ſaluatum eſſe S. Seruatij geſta cōmemorent: vt videlicet populi, qui corde obdurato prædicatorum ſuorum blandis admonitionibus non obtemperabant, in ſe compleri ſentirent, quod ſancta ſcriptura de quibuſdam peruerſis dicit, quia tantummodò ſola vexatio intellectum dabit auditui.

Barbarorū vaſtatione periêre ſcripta de vita S. Seuerini.

S. Stephani ſanguis in tēplo eius pullulat apud Meten.

Eſa. 28.

Cap. 6.

Quam inſanientis gentilitatis feritatem, omnipotentis Dei patientia non priùs Colonienſem populum permittebat inuadere,quàm eius defenſoris animam in electorum ſuorum conſortium dignaretur accipere: vt apertè daretur intelligi, quanti priuaretur munitione patroni, qui & ipſam, quam ineuitabiliter merebatur, plagam præſente corporaliter S. Seuerini patrocinio,videret eſſe dilatam. Sed fama mirabilium ſancti viri operum, certis vtiquè de cauſis ad nos vſque non perducta,laudē ſanctitatis eius non minuit: quia veræ beatitudinis perfectioni non detrahit: in qua illum iam æterna ſecuritate felicem, poſcamus eſſe noſtræ fragilitatis miſericordiſſimum adiutorem.

Sancti in vita quid proſint patriæ.

Cap. 7.

In laude igitur huius Deo digni pontificis Seuerini non minimum ſanctitatis indicium, quod contemporalis eius probatiſſimi Chriſti confeſſoris Martini miraculis inditum reperimus,nequaquàm tranſeundum putamus: in quo luculentiſſimè demonſtratur, vnum agone iam benè conſummato coronam iuſtitiæ debitam percepiſſe, alterum adhuc in certamine poſitum, eandem fidei bonorumque operum conſtantiam meruiſſe. Et vt apertè dicam, vnius oſtendit præmium, alterius deſcribit miraculum. Quodam itaque tempore, dum ſolertiſſimus paſtor Eccleſiæ Seuerinus, gregis ſibi commiſſi cuſtodijs inuigilans, die Dominico expletis matutinalibus officijs, ex conſuetudine loca ſancta orandi gratia circuiret, audire meruit dulciſonam cæleſtis militiæ melodiam: quæ illum afflatu ſancti ſpiritûs docuit,quia Martinus Epiſcopus de ſeculo migrauit. Quam dum intentus ipſe diligenti aure perciperet, ſecreti cæleſtis teſtem ſecum habere deſiderans, vocato Archidiacono, requiſiuit, ſi aures eius cantilena cælitùs immiſſa percuteret. Quo tale aliquid ſe audire negāte, rurſus Epiſcopus, vt diligenter auſcultaret, admonuit. Cumque ille toto corporis & mentis niſu cæleſtis concentûs fieri particeps appeteret, & non impetraret, intellexit vir Dei à Deo implorandum fore, vt huiuſmodi laudes Diaconus audiret. Tunc proſtrati ſimul in terram Epiſcopus & Diaconus, vt harmonia, quam magiſter intentus audierat,

S. Seuerin' loca ſancta inuiſens, diſcit diuinitùs obitum S. Martini.

dierat, etiam diſcipulum non latéret, orabant. Quibus erectis, cùm beatus antiſtes Diaconum iterùm interrogaret, ſi deſideratam vocem auribus adhuc quodã modo ſentiret, Voces, inquit, pſallentium tanquàm in cælo audio, ſed quid ſit, prorsùs ignoro. Cui ſecretorum conſcius cæleſtium, quid audita iubilatio deſignaret, aperuit, dicens: Dominus meus Martinus migrauit à ſeculo, & nunc eum hymnidici ciuium cæleſtium chori in ſuum conſortium lætantes ſuſcipiunt. Cuius ſanctiſſimam animam carne ſolutam, diabolus cum ſuis angelis retinere curauit, ſed nihil in eo ſuum reperiens, confuſus abſceſſit. Propter quod & paululum moræ fuit, quòd exequiarũ eius digna celebratio à nobis audiri non potuit. Requiſitum eſt ergò diligentiſſimè, & inuentum, eádem die & hora ſanctum Martinum æternum ſui Domini gaudium intrâſſe, quo hoc beatum Seuerinum contigit prophetiæ ſpiritu tactũ ſenſiſſe. Prophetiæ enim eſſe creditur, quòd diuinæ virtutis myſterium per manifeſtationem ſpiritusſancti cuilibet reuelatur. Quid ergò nobis de huius ſanctiſſimi pontificis Seuerini meritis dicendum eſt, niſi quòd omnipotens Deus dum Martinum ad cæleſtem gloriam extulit, huic eius conſeſsûs & conſortij ſecuritatem dedit: vt qui non diſſimilis ſtudij erant in contemptu ſeculi, æquali gloria fulgerent in æterna lætitia contemplationis Dei?

Audit & ei Diaconus voces Angelorum in cælo.

Cap. 8.

Fertur etiam eiuſdem glorioſi pontificis temporibus eremitam quendam præcipuis virtutum operibus floruiſſe: qui cuiuſdam magni principis fuiſſe filius, & in delicijs copioſiſſimis eſſe enutritus perhibetur. In quibus euſquè perductus eſt, vt parentes eius magnificas illi nuptias præpararent, & ſponſam delicatiſſimam cum apparatu multo conducerent. Cuius dum coniugio potiturus cubiculum poſt cœnam opulentiſſimam intraret, ſubitò pauore neſcio quo raptus, vidit quaſi iuuenem ſpecioſiſſimum, qui ei maiorem gloriam commodaturum ſanctè promitteret, ſi ſibi parére ſequendo maluiſſet. Quod cùm tota ambitione iuuenis ſe velle dixiſſet, ſurrexit, & de omni ſupellectili, quam poſſederat, vaſculum ligneum, quo vinum de ſitulis in vaſa aurea & argentea mixtum bibentibus fundi ſolebat, ſolum ſecum ſumens, virũ qui apparuit, ſecutus, abſceſſit. A quo in remotiora eremi loca ductus, vitam laudabilem & paucis imitabilem duxit. Cumque ibidèm multos dies ad promerendum Deũ continuis orationibus vacaret, ſupplicare magnoperè cœpit, vt cum quo æqualitatem præmij habiturus eſſet, iudex æquiſſimus aperiret. Cui dum Colonienſis Eccleſiæ præſul famoſiſſimus Seuerinus in huiuſmodi cõſortio proponeretur, ſibi eum, quis eſſet, oſtendi precabatur. Nec mora, idem qui illuc eum adduxerat, adfuit, & ei locum, in quo ſanctus Epiſcopus illis diebus morabatur, oſtendit. Fortè tunc inſtante quadam ſolennitate, multitudo populi confluebat, cui poſt diuinum officium à tanto pontifice conuiuium exhiberi honor impoſitus exigebat. Vbi dum prædictus ſolitarius deliciarum affluentiam cernens, ſe ei in præmio ſociandũ eſſe pertimeſceret, qui talia, qualia ipſe quondàm dimiſiſſet, haberet, ſeueritate correptionis à magiſtro impoſita didicit, quòd minùs Epiſcopus omnem illam ſecularem gloriam, quàm ipſe ligneum vaſculum, quod ſibi de cunctis ſuis opibus reſeruauerat, dilexiſſet. Vndè Deo gratias agens, ad locum, vndè venerat, gratulabundus receſſit, & vt promiſſum præmium cum Seuerino Dei famulo mereretur, quoàd vixit, inſtantiſſimè flagitauit. Hæc ergò duo beati Seuerini virtutum inſignia, quæ propoſuimus ad exprimendum bonitatis eius meritum, vt puto, ſufficerent, etiamſi plura non fuiſſent. In altero enim Dei, in altero intelligimus dilectionem proximi. Nam quòd humanam poſſibilitatem tranſcendens, ſupernorum ſpirituum laudes in beati Martini tranſitu audiuit, qualiter in dilectione Dei profeciſſet, oſtendit. Soli enim ſynceriſſimæ charitati præſtatur, vt Dei, qui charitas eſt, arcanis admiſceatur. Quòd autem contemplatiuæ vitæ dulcedinem ad tempus deſerens, proximorum infirmitati etiam in conuiuiorum apparatu condeſcendit, quàm forti fraternæ charitatis vinculo conſtringeretur, inſinuat. Magnum eſt enim hæc habendo diſpenſare, & non diligere: & manifeſtum eſt, quia hæc qui non diligit, etiam non habere velit. Sed hæc diſcretiſſimus ſanctæ Eccleſiæ prouiſor Seuerinus, & ſibimetipſi plùs cæleſtia deſiderans, non appetijt, & commiſſorum neceſſitati, quandò tempus fuit, ſolicitè miniſtrauit, quaſi ſuis ſubditis dicens cum Apoſtolo: Siue mente excedimus Deo, ſiue ſobrij ſumus vobis. Qua in re de ſanctitatis eius merito certi, Colonienſem populũ, Deo auxiliante, felicem fore credimus, ſi cuius ſtudio reparatus eſt ad fidem, illius cum bonorum operum executione poſcat ſedulus interceſſionem.

Filius cuiuſdam magni principis eremitam agit.

Vaſculum ligneũ cæteris relictis ſecum aſſumit.

Perfectus mundi contemptus in S. Seuerino.

1. Iohan. 4.

2. Cor. 5.

Cap. 9. Proficiſcitur ad oppidum Burdegalenſe.

Corroborata igitur & benè ſtabilita Dei gratia Coloniēſi Eccleſia, ſanctus vir Seuerinus. in Dei opere indefeſſus, per viſionem monetur, vt Burdegalenſe oppidum & partes Aquitaniæ, vndè etiam claram traxiſſe fertur originem, cæleſtis lucri cauſa viſitare non dubitaret. Quod ſtatim cognita Dei voluntate, licèt iam ſenili grauaretur ætate, perficere aggreſſus eſt. Intereà dum iter ageret, reuelatum eſt à Domino beato Amando eiuſdem ciuitatis præſuli, Seuerinum magnificæ ſanctitatis Epiſcopū, viſitatum Aquitanicos ciues aduenire, & ſe ei cum cleri populique cœtibus obuiare debere. Vndè repletus gaudio vir Dei, congregationem fratrum plebemque ſubditam conuocauit, & in occurſum beati pontificis cum veneratione debita properauit. Quem mox vt appropiauit, prior proprio nomine, velut per reuelationem doctus fuerat, ſalutare curauit, proſequente Clero, & dicente: Benedictus, qui venit in nomine Domini. Tum læto conſtipatus vtriuſque ſexûs agmine, ad eccleſiam honorificè cum canticis & hymnis deducitur, & conſueta conuenientium fratrum vota ſoluuntur. Ibì ſanè conſtantiſſimus Chriſti confeſſor veluti repueraſcens, fidei virtutiſque exempla ſimul & documenta cunctis propoſuit, quibus incredulos ſalubri credulitati reſtituit, errantes ad viam veritatis reduxit, benè agentes in bonorum operum profectu firmauit. Non pauca quoquè miracula in eâdem prouincia Dominus per ſeruum ſuum operatus eſt. Et quia ibì diſſoluenda corporis eius vincula diuina prædeſtinauit ſcientia, ſubitò vir Dei grauatus infirmitate, conuocatis fratribus, prædixit ſe in eodem loco mortis debitum ſoluturum, & locum ſedis propriæ corporaliter ampliùs non viſurum. Sicque ſanctiſſimus pontifex, poſt datam exhortationem & benedictionem, cunctis onuſtus virtutibus, quibus promeretur Deus, conſummato feliciter vitæ præſentis curſu, intentum ſupernis deſiderijs creatori reddidit ſpiritum, coronandus cum confeſſoribus ſanctis immarceſcibili brauio perpetuæ retributionis.

Errantes reuocat in viam.

Miraculis claret.

Felicem ſpiritum reddit creatori.

Cap. 10. S. Amandus Epiſcopus honorificè eum ſepelit.

Tunc venerabilis Amandus Epiſcopus, conueniente vtriuſque ſexûs innumerabili multitudine, ſuſceptum ſacratiſſimum corpus cum clericis in crypta ſuæ eccleſiæ fecit honorabiliter ſepeliri. Vbì ex illo tempore tantas Dominus virtutes per beati Seuerini merita operari dignatus eſt, vt videretur incolis fidem mortuus cuſtodire, quam viuus dicitur recuperâſſe. Ex quibus vnum inſigne miraculum explicabo, quod ideò famoſiùs prædicatur à cunctis, quia communis erat cauſâ ſalutis. Nam dum quodam tempore ad annuale feſtiuitatis eius gaudium plebs totius prouinciæ religionis amore confluerer, inopinata Gotthorum rabies cum exercitu copioſo ſuperuenit. Cumque ſe multitudo, quæ conuenerat, inermem & reſiſtendi impotem cerneret, ad eius conſilium confugit, cuius eam glorioſa ſolennitas inuitauit. Nec mora, iſdem, qui prædaturus, quantum cædi ſupereſſet, hoſtis aduenerat, meritis ſancti Seuerini immenſo ex virtute Dei pauore perterritus, fuga ſe tantummodò vel latibulis, quibus quiſque potuit, ſaluare quæſiuit: hiſque quos prædari venerat, cum omnibus quæ attulerat, præda fuit. Vndè factum eſt, vt omnipotenti Deo eiuſque militi Seuerino laudes Aquitania tota rependeret, & ſingulis exindè annis hanc ſolennitatem cum donis & muneribus copioſiùs frequentaret.

Præclarum poſt obitum eius miraculum.

S. Seuerini feſtum.

Cap. 11.

Cætera, quæ tamen nec modica, nec pauca eſſe comperimus, breuiandi gratia dimittimus: quia eos, inter quos facta ſunt, nullo modo de his ſilere putamus. Nam ſicut ſacramentum regis abſcondere bonum eſt, itā opera Dei reuelare & confiteri honorificum eſt. Ipſe enim in ſanctis & per ſanctos virtutes quaſlibet operatur, qui electis ſuis diſcipulis dicit: Sine me nihil poteſtis facere. de quo Paulus dicit, Chriſtum Dei virtutem & Dei ſapientiam. Cui nos quoquè, fratres chariſſimi, pro modulo noſtro laudes & gratiarumactiones in his glorioſiſſimi ſui confeſſoris Seuerini ſolēnijs deferamus: vt qui illum in ſanctis ſuis mirabilem prædicamus, eiſdem opitulantibus, nobis eum fore propitium ſentiamus: Qui cum patre & ſpirituſancto viuit & gloriatur Deus in ſecula ſeculorum, Amen.

Tob. 12.

Iohan. 15.

1. Cor. 1.

DE

DE EODEM S. SEVERINO EPISCOPO, EX GREGORIO *Turonenſi, De gloria Confeſſorum Cap. XLV.*

HAbet & Burdegalēſis vrbs patronos venerabiles, qui ſæpiùs ſe virtutibus manifeſtant, ſanctum inprimìs Seuerinum Epiſcopum in ſuburbano murorum ſumma excolens fide. Et licèt iam diximus in prologo libri huius, quòd ea tantùm ſcriberemus, quæ Deus poſt obitum ſanctorum ſuorum, eis obtinentibus, eſt operari dignatus: tamen non puto abſurdum duci, ſi de illorum vita memoremus aliqua, de quibus nulla cognouimus eſſe conſcripta. Sanctus igitur Seuerinus, vt ipſorum Burdegalenſium Clericorum fidelis relatio profert, de partibus Orientis ad eandem deſtinatur vrbem. Dum autem iter ageret, & Eccleſiam Burdegalenſem Amandus Epiſcopus regeret, apparuit ei Dominus in viſu noctis, dicens: Surge, & egredere in occurſum famulo meo Seuerino, & honora eum, ſicut honorari ſcriptura ſancta docet Dei amicos. melior eſt enim te, meritiſque ſublimior. Exurgens autem Amādus Epiſcopus, accepto bacillo in manu ſua, perrexit in occurſum eius, nihil de viro ſancto ſciens, niſi quæ Dominus reuelârat. Et eccè S. Seuerinus veniebat quaſi obuiàm ei. Tunc appropinquantes ac proprijs ſe nominibus ſalutantes, ruunt pariter in amplexus, deoſculatique ac fuſa oratione, eccleſiam cum magno pſallentio ſunt ingreſſi. Quem deincèps intantùm dilexit ac veneratus eſt Amandus Epiſcopus, vt eum in locum ſuum ſubſtitueret, ac ipſe quaſi iunior haberetur. Deniquè poſt paucos annos obijt beatiſſimus Seuerinus. Quo ſepulto, Amandus Epiſcopus recepit locum ſuum: quem ei non dubium eſt per obedientiam redditum, quam in Dei ſanctum exercuit. Illum igitur incolæ, cognita eius ſanctitate, patronum ſibi aſſciſcunt. Quòd ſi quandoquè vrbem aut morbus obrepat, aut hoſtilitas obſideat, aut aliqua percellat calamitas, protinùs concurrentes populi ad baſilicam ſancti, indictis ieiunijs vigilias celebrant, deuotiſſimè orationem fundentes: & mox ab imminenti calamitate ſaluantur. Vitam tamen huius, poſtquàm hæc ſcripſimus, à Fortunato presbytero conſcriptam cognouimus.

Sancti ſunt patroni noſtri.

Amandus Burdegalēſ. Epiſcopus.

Pſal. 138.

S. Seuerinū quanti faciant Burdegalen. & qd præſtet eis.

DE TRANSLATIONE EIVSDEM BEATISSIMI PRAESVLIS SEVERINI, QVAE ETSI IN ALIVD TEM*pus incidit, tamen hoc loco cum ſuperioribus eam coniungere volumus, vt lector totam eius hiſtoriam coniunctam habeat. Extat in antiquis manuſcriptis codicibus.*

Prologus Authoris, à quo etiam ſuperiora ſcripta ſunt.

QVia beatiſſimi pontificis & confeſſoris Chriſti Seuerini vitam vel geſta, prout nobis quaſi per denſiſſimam antiquitatis nebulam proſpicientibus elucere potuit, ex parte contigimus, & licèt propter maiorum negligentiam, ſiue quod licentiùs dici poteſt, propter barbarorum, quorum ſuprà mentionem fecimus, hoſtilem poteſtatem quædam minùs vſitata, tamen propter indubitatam fidei conſtantiam, ſimplicemque veræ religionis affectum, facilè credibilia dilucidare curauimus: ſupereſt, vt quomodò diuina pietas plebem, quam ſubtracto paſtore pro meritis caſtigauerat, reducto eius ſacratiſſimo corpore lætificauerit, prout poſſumus explicemus, Nec mirum cuipiam videatur, quòd poſt tantum temporis ſpatium nonnulla, quæ priùs ſolicitudo ſtyli non tetigit, poſteritatis memoriæ per deſcriptionis certitudinem commendare ſatagimus: quia eorum aſſertionibus roboramur, qui ſanctiſſimi cuſtodes cineris, à religioſis audita parētibus, de memorabilibus beati viri factis vel miraculis, ad ſui ſolatium diligentiſſimè ſeruauerunt, & quorum non admittebant ſcribendorum fiduciam, ſæpiùs repetendorum in ſuis conuenticulis dulcem non amittebant memoriam, Euangelicum illud implendum expectantes oraculū, quod veritas ipſa promittit, quia quod auditis in cubiculis, prædicabitur in tectis.

Hui⁹ hiſtoriæ fides.

Luc. 12.

NARRATIO.

Hunni vaſtant & populantur Gallias.

POSTQVAM vir Domini ſanctus, & pontifex glorioſus Seuerinus, ſeculi huius laborioſo tranſcurſo certamine, coronam iuſtitiæ, quam viuens promeruit, inæternùm iam victurus accepit, & orbatis vtrinquè tanti patroni præſentia corporali Colonienſium & Burdegalenſiũ populis, luctus diebus plurimis continuatus, pro humanæ leuitatis conſuetudine paululùm refrigeſcere cœpit, infanda Hunnorum gens totam, vt prædiximus, Galliam hoſtili gladio deuaſtandam inuaſit, & quanta præſidij firmitate carerent, obliuioſis in memoriam reuocauit. Quibus geſtis, cùm Eccleſijs Dei pacis iterùm tranquillitas redderetur, Agrippinenſes quaſi poſt flagella ſecuri, iterùm ſui paſtoris immemores, precioſiſſimum ſancti eius corporis theſaurum ſtudio, quo decuit, non exquiſierunt. Vndè factum eſt, vt per totam illius Epiſcopij latitudinem pluuiæ gratia penè per triennium negaretur, congruo nimirùm caſtigationis exemplo, vt qui nubis obumbratione carerent, pluuiam non haberent. De illorum quippè vir iſte ſanctus numero proculdubiò fuit, quos propheta per ſpiritum intuens, aiebat: Qui ſunt iſti, qui vt nubes volant? non ſolùm enim verbis pluerat, ſed & miraculis coruſcabat. Cumque magna penuria loci illius Eccleſia grauaretur, conuenerunt quique conſilij ſanioris, vt quid ſibi tanti mali leuandi cauſa agendum eſſet, tractarent. Quo facto, omnes vnanimiter triduani ieiunij remedium quæſierunt. Quod cùm magna ſolicitudine à Clero ſimul & populo celebraretur, meruerunt Angelicæ viſitationis certitudine, cur talia paterentur, agnoſcere.

Ingens ſiccitas.

Eſa. 60.

Angelica viſione diſcitur ſiccitatis eius cauſa.

Tertia nanque tranſacta ſolennis parſimoniæ die, quendam eiuſdem Eccleſiæ clericum Angelus per viſionem arguit, dicens: Paſtorem & Epiſcopum veſtrum non habetis, & cauſas tantæ iracundiæ quæritis? Qua territus allocutione clericus, euigilauit, & quorsùm iſta portenderent, admodùm miratus, de incolumitate pontificis, qui tunc temporis ibì præfuit, ſolicitè requiſiuit. Sed cùm illum integra reſciret ſanitate vigere, primùm metuens narrare quod viderat, reticendum eſſe putabat, deindè quibuſdam ſibi familiariùs adhærentibus viſionem quaſi pro ſomnij phantaſia pandebat. Sicque paulatìm illa omninò laudabilis fama per ſingulorũ officia, cunctorum penè peruagabatur ora: fit conuentus Cleri totius ac populi, clericus velut huius oraculi vates, productus in medium, vt viſa cunctis per ordinem exponat, rogatur. Qui cùm imperijs & votis ſacerdotis ſuſpenſæque plebis ſatisfaceret, clamor mox omnium vnanimus attollitur, Seuerinum ſanctiſſimum & ſolis vix perfectioribus imitabilem antiſtitem, hoc præſagio ſedi propriæ reſtituendum eſſe conclamatum eſt. Ibì nemo, qui non annueret, nemo qui non hoc ſibi optabile prædicaret, nemo penè, qui non præ gaudio fleret. Nec mora, diem conſtituerunt, quo ad hoc agendum neceſſarijs ſumptibus præparatis, idonei quique ſolicitè conuenirent. Mox mirum in modum diù negata pluuia terris areſcentibus reddita, ſe gratulantibus velut eiuſdem conſilij participem ſociauit, & quia omnipotens Deus probauit quod præmonuit, cunctis abſque vllius caligine dubietatis innotuit.

Vide priſcorum ſtudiũ erga ſanctorũ reliquias.

Colonienſes in Gallias proficiſcuntur pro corpore ſui Patroni Seuerini.

Tunc beata Colonienſium & vicinorũ quoquè ſocietas, proſpero curſu per Gallias properans, Aquitaniæ partibus propinquabat, vbì Burdegalenſe oppidum, iam à precioſi hoſpitis nomine S. Seuerini caſtellum vocitatum, venerandos reliquiarum cineres conſeruabat. Principes autem prouinciæ, auditis cauſis itineris, magna primùm animoſitate reſiſtere conati ſunt. Vndè & multitudinem conuocantes, ſe nõ ſolùm optata & longè quæſita munera venientibus non daturos, ſed ipſis, ſi non citò recederent, bellum illaturos eſſe minati ſunt. Poſteà verò cùm ſuggerentibus quibuſdam, eorum æquam & rationabilem, & non ſine Dei prouidentia diſpoſitam veniendi cauſam agnoſcerent, & depoſitum eos expoſcere, non rapinam, nutu Dei, quanuìs inuiti, tacendo plurimi conſenſerunt. Burdegalenſes verò nimio infauſti nuncij mœrore perculſi, nulloque prouidentiæ Dei vel viſitationis Angelicæ ſigno ſibi delato, ad dandum ſuum ſolatium ſolicitati, conuenerunt omnes in vnum, & vitam ſibi ſine defenſoris ſui corporali præſentia, nullo modo prodeſſe conclamauerunt: adijcientes illam ſe magnoperè mortem optare, quam pro tuendis & retinendis ſecum beati viri reliquijs ſubire mererentur. Similiter illi, qui venerant, in

cœpta

cœpta debiti ſibi muneris quærendi vel exigendi conſtantia permanebant. Cumque pari ſtudio diutiùs audientes & reddentes vtrinquè certarent, & Colonienſes iam implendi deſiderij ſui cauſa totas vires expendere deliberâſſent, tandèm Aquitanici ſpiritu conſilij tacti, nè propter ſalutis ſuæ miniſtrum hi vel illi mortis ſentirent diſpendium, pia & non contemnenda eſſe vota venientium aſſerentes, pacis inſignia prætulerunt: ea tamen conditione, vt ſi pijſſimo amborum defenſori propriam placeret reuiſere ſedem, ipſi ob eius perpetuam memoriam & ſolitam ſuî tutelam, ſanctiſſimi mererentur habere corporis partem. Quod dictum cùm placuiſſet omnibus, inuiſos priùs hoſpites cum gaudio ſuſceperunt, ipſique quod petierant conſecuti, cum honore eos maximo remiſerunt. Quantus ſanè tunc ibì dolor & gemitus, quantus præ gaudio flentium luctus, cùm membra ſancta à loco priſtinæ quietis ablata ſunt, non eſt opùs verbis, vt credimus, explicare, cùm per ſe valeat hoc vnuſquiſque penſare. Illi enim, quod vita charius habebant, amittere ſe flebant: iſti, vndè ſalutem ſperabant, ſe gaudentes acquirere, lachrymabantur.

Burdegalēſes partem ſacri corporis reſeruát ſibi.

Præcedētes igitur theſauri ſacratiſſimi portitores, ſecuti ſunt omnes cum hymnis & laudibus, quos aut ætas, aut infirmitas non retrahebat; & nunc quidem alij feſſi diſcedentes, alij pijs exequijs ſuccedentes, hymnum canebant & laudabant Dominū in excelſis, donèc recto itinere, ducente pacis Angelo, Coloniam peruenirent. Ibì verò exercitus innumerabilis ciuium & exterorum, quos tanta felicis famæ gloria inuitauerat, confluebat. Suſcipientes ergò diù deſideratum ſui pontificis corpus, in eccleſia beatorum martyrum Cornelij & Cypriani, ſolenniter condiderunt: orantes, vt ſicut eos quondàm doctorum ſolertiſſimus exemplis & prædicationibus gubernâſſet, ſic interceſſor & patronus in perpetuum cuſtodiret. Ipſo autem anno tanta ibì fertilitas facta fuiſſe narratur, vt ipſa ex omnium ore patronum ſuum veraciter redijſſe, ſedique propriæ reſtitutum eſſe teſtaretur. Vndè contigit, vt hoc verbum ab incolis vſitatum, etiam longinquos & exteros non lateret: factumque eſt quaſi in prouerbium, domì eſſe ſanctum Seuerinum Epiſcopum.

Coloniēſes ex Aquitania reportát reliquias beatiſſimi Seuerini.

Prouerbiū vulgare Colonienſium.

Quod, vt aiunt, etiam beatæ memoriæ venerandus Papa Leo, quaſì conſuetudinis eiuſdem oblitis ſuo impreſſit exemplo. Nam cùm Roma profectus propter pœnas iniuſtè ſibi illatas, ad Imperatorem Carolum migraret in Franciam, deuénit in locum, quo viri Dei Seuerini corpus venerabile requieſcit, ibique præter morē, quem in via ſeruauerat, oratum eccleſiam introiuit. Comites autem eius mirantes, cauſam huiuſmodi ſciſcitabantur. Quibus ille: Loci, inquit, huius defenſor domì eſt: ideò nō auſus ſum illum præterire inſalutatum. Hinc ergò conſuetudo ciuibus inoleuit, vt vno die per ſingulas hebdomadas ad S. Seuerini ſepulcrum veniant, & vt per totam hebdomadam eius patrocinio fulciantur, ſupplici deuotione depoſcant.

Nota morē Colonienſium.

Meritis itaque ſancti huius & Deo dilecti pontificis, apud venerabilem ipſius ſepulcri locum, plurima dignè petentibus præſtantur beneficia: nullum nanque ſalutis eſt ſignum, cuius ibì fides non inueniat emolumentum. Siquidem poſt reconditum ibì beati corporis theſaurum, Nortmanni ruptis habenis crudeliter ſęuientes, & maximam regni illius partem incendijs ac cæde vaſtantes, nullo penitùs conatu valebant eius oratorium inflammare, cùm tamen nulla tūc in circuitu eccleſia flammis quiuerit ſupereſſe. Ibì totum maleuolentiæ ſuæ ſpiritum proferendo nihil proficientes, immò non modicum ſuî detrimentum in quorundam grauibus pœnis, quorundam mortibus ſentientes, illius ædis cuſtodem & dominum iratum eſſe, ruſticè clamauerunt, & ab eius ſe vicinia quantocyùs rapuerunt. Quod, inquantùm audemus diuini iudicij ſecreta rimari, noſtræ ſalutis cauſa credimus fieri: vt his admoniti crebrò miraculis, opem quæramus eius interceſſionis apud miſericordiam redemptoris: Qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat Deus in ſecula ſeculorum, Amen.

Nortmanni eius nō poſſunt oratorium inflāmare.

MARTYRIVM S. FELICIS EPISCOPI AFRICANI, EX PERVETVSTO MS. CODICE DESCRIPTVM, IN

quo tamen mihi quidam perperàm mutâſſe videtur tempus paſſionis. Deſunt autem hîc ſancti, qui cum eo paſſi feruntur in Martyrologijs.

Octobr. 24 Is fuit annus Chriſti 304.

Edictũ Imperatoris impijſſimũ.

DIOCLETIANO nouiès, & Maximiano octiès cõſulibus, exiuit edictũ Imperatorũ & Cæſarũ ſuper omnem faciem terrę, & propoſitũ eſt per colonias & ciuitates principibus & magiſtratibus, ſuo cuique loco, vt libros Deificos legis peterẽt de manu Epiſcoporũ & presbyterorum. Tunc programma poſitũ eſt in ciuitate* Tibiurenſi die Nonarum Iuniarũ. Tunc Magnilianus curator iuſſit perduci ad ſe ſeniores plebis. Eâdem die Felix Epiſcopus Carthaginem fuerat profectus: Aprũ verò presbyterũ ad ſe iuſſit perduci, & Gyrũ & Vitalẽ lectores. Quibus Magnilianus curator dixit: Libros Deificos habetis? Aper dicit: Habemus. Magnilianus curator dicit: Date illos igni* adurẽdos. Tũc Aper: Gyrulus Epiſcopus noſter apud ſe illos habet. Magnilianus curator dicit: Vbi eſt? Aper dicit, Neſcio. Magnilianus curator dicit: Eritis ergò ſub officio, donèc Anulino procõſuli rationem reddatis. Poſtera autẽ die Felix Epiſcopus venit Carthagine* Tibiuram. Tunc Magnilianus curator iuſſit Felicem Epiſcopum ad ſe perduci per officialẽ. cui Magnilianus curator dicit: Felix Epiſcope, da libros vel mẽbranas, quæcunque habes. Felix Epiſcopus dixit: Habeo, ſed non do. Magnilianus curator dicit: Prius eſt, quod Imperatores iuſſerunt, quàm quod tu loqueris: Da libros, vt poſſint igni aduri. Felix Epiſcopus dixit: Melius eſt me igne aduri, quàm ſcripturas Deificas: quia bonum eſt obedire Deo magìs, quàm hominibus. Magnilianus curator dixit: Prius eſt, quod Imperatores iuſſerunt, quàm id, quod tu loqueris. Felix Epiſcopus reſpondit: Prius eſt præceptum Domini, quàm hominum. Magnilianus curator dicit: Recogita tecum.

* aduri, habet codex.

Felix Epiſcopus non vuit tradere ſacros codices.

Act. 5.

Poſt tertium autem diem iuſſit curator Felicem Epiſcopum ad ſe perduci, & dixit ei: Recogitâſti tecum? Felix Epiſcopus dixit: Quæ priùs locutus ſum, ea & modò loquor, & ante proconſulem ea ſum dicturus. Magnilianus curator dicit: Ibis ergò ad proconſulẽ, & ibi rationẽ reddes. Tũc aſſignatus eſt illi deductor Vincentius *Celſini*, decurio ciuitatis Tibiurenſium. Tunc eſt profectus Felix Epiſcopus à *Tibiura octauo* Calendas Iulias: ligatus deductus eſt: ligatum verò iuſſit in carcerẽ trudi. *Alia* autem die productus eſt Felix Epiſcopus ante lucem, cui dixit: Quarè ſcripturas ſuperuacuas non das? Felix Epiſcopus dicit: Habeo, ſed non dabo. Tunc iuſſit eum ligatum in ima carceris mitti. Poſt dies autem ſedecim Felix Epiſcopus productus eſt de carcere in vinculis hora noctis quarta ad Anulinũ proconſulẽ, cui dixit Anulinus: Quarè ſcripturas ſuperuacuas nõ reddis? Felix Epiſcopus reſpondit: Non ſum eas daturus. Tũc iuſſit eum Anulinus proconſul ad præfectum prætorio mitti idibus Iulij. Tunc præfectus iuſſit eum in ſuo carcere recipi, & maioribus vinculis ligari. Poſt dies autem nouem iuſſit eum præfectus poſt Imperatores nauigare. Tunc Felix Epiſcopus aſcendit nauim cum vinculis magnis, & fuit in capſâ nauis diebus quatuor, volutans ſub pedibus equorum, panem & aquam non guſtauit, ieiunus ad portum peruénit, & in ciuitate Agrigento exceptus eſt à fratribus cum ſummo honore. Indè venerunt in ciuitatem nomine Catanam. ibi ſimiliter ſunt excepti. Indè Meſſanam venerũt, inde Taurominiũ. ibi ſimiliter ſunt excepti. Poſteà fretum nauigauerunt in partes *Lucaniæ, in* ciuitatẽ nomine * Rulo. Indè ſunt profecti Venuſiũ, quæ ciuitas eſt regionis *Apuliæ.*

S. Felicis conſtantia.

Multa patitur ſanctus Epiſcopus.

Tunc præfectus iuſſit Felicem Epiſcopum de vinculis eripi, & dixit: Felix, quarè ſcripturas Deificas non das? aut forſitan non habes? Cui reſpondit: Habeo quidem, ſed non do. Præfectus dixit: Felicem gladio interficite. Felix Epiſcopus dixit voce clara: Gratias tibi Domine, qui me dignatus es liberare. & ductus eſt ad paſſionis locum (etiam ipſa hora luna in ſanguinem eſt conuerſa) die tertio Calendas Septembris. Felix Epiſcopus eleuans oculos ad cælum, clara voce dicit: Deus, gratias ago tibi. quinquaginta & ſex annos habeo in hoc ſeculo: virginitatem cuſtodiui, Euangelia ſeruaui, fidem & veritatem prædicaui. Domine Deus cæli & terræ Ieſu Chriſte, tibi ceruicem meam ad victimam flecto, qui permanes in æternum: Cui eſt claritas & magnificentia in ſecula ſeculorum, Amen.

Hic loc* videtur eſſe mendoſus, legẽdũque 9. Calend. Nouẽbris.

HISTO-

HISTORIA S. EVERGISLI COLONIENSIS EPISCOPI, EX MS. CODICIBVS, MVTATO STYLO *aliquanto contractiùs deſcripta per F. Laur. Surium.*

Octob. 24.

PRAECLARA ſanctorum patrum merita pio affectu & ſtudio par eſt Eccleſiam catholicam iugiter venerari, vt fidelibus in memoriam reuocet, quemadmodùm illi ſalutari prædicatione & doctrina ſua, veræ religionis & fidei ſemina per orbem ſparſerint ac propagârint, antiquosque ethnicæ ſuperſtitionis errores paſsìm extirpârint. Erant enim Chriſti ſummi patrisfamiliâs indefeſſi operarij, ad excolendum ampliſſimum mundi huius agrum ab illo deſtinati, vt verbum, quod primus ille ſeminârat, peruigili cura conſeruarent, nè diuturno ſitu neglectum, ſentes & vepres ſuffocarēt. Atq; ad eiuſmodi opus paſtorum Eccleſiæ animus egregiè fuit intentus, & in hoc eorum feruebant ſtudia. In eorum numero fuit etiam beatiſſimus Euergiſlus, ex nobili parentum ſtemmate ſecundùm carnem ortus apud Tungros, tum quidem Belgicæ Galliæ ingens oppidum, at nunc longè mutatum ab illa amplitudine. Ab ipſa autem pueritia quædam in eo gratiæ & virtutis inſignia relucebant, nec deerat elegās corporis forma. Parentes eius lęti tam optata prole, Chriſti perpetuo ſeruitio eam addixerunt, vt in Clerum puer aſſcitus, illi more Eccleſiaſtico inſeruiret. Magna in eo adhuc puero diſcendi ſedulitas, præclara morum ornamenta cernebantur: prӕterque teneræ ætatis modum, ſemper aut pij laboris occupatū exercitio, aut in preces incumbentem, vel ſacris lectionibus intentum, lectaque fideli memoriæ commendantem videre licebat. Aetate quidem puſillus, coætaneos pueros pia viuendi ratione & morum probitate longè anteibat, ità vt quoddam ſcientiæ & magiſterij priuilegium in eo elucere videretur, & teneros annos quadam ſenilis ætatis maturitate ornaret, hominemque perfectum benè moratæ vitæ exemplis referret. Lectioni magna animi contentione incumbēs, non ſinè parentum offenſione prandiolum differebat in horam veſpertinam, cum ſancto Daniele abſtinens à cibis lautioribus, paruoque contentus, ſuſtentando potiùs, quàm alendo, corpori ſeruiebat: interìm tamen id, quod ſibi ſubtrahebat, impertiens inopi. Sic ille ætatula tenellus, religione grandæuus, mundi gloriam calcauit.

Patria ſancti Euergiſli.

Pueritia eius virtutū valdè ſtudioſa.

Vide abſtinentiā pueri. Dan. 1.

Intereà vir Dei Seuerinus, Colonienſis ciuitatis Epiſcopus, nominis & meritorum ſplendore illuſtris, & per cuncta laudabilis, pro ſacerdotalis miniſterij debito officio, ſuæ parœciæ eccleſias viſitabat, & ex ſacrorum canonum præſcriptione, ſalutaris doctrinæ & exhortationis verba ſingulis proponebat. Graſſabatur enim tum etiam in Gallijs Arriana hæreſis, quam beatiſſimus Seuerinus paſsìm profligare nitebatur, & conficere gladio oris ſui. Cumque ea animi intentione etiam Tungros inuiſeret, apud quos pròh dolor perfidioſus Euphrata impij dogmatis zizania ſanæ doctrinæ tritico ſuperſeminauerat, primum è fratribus, qui illi eccleſiæ cura & dignitate præerant, ad ſe acciuit, ex illo diligenter inquirens de fide eorum & ſtudio cultûs diuini. Reſpondit ille ad ſingula, quod res poſcere videbatur, & inter cætera etiam Euergiſli religioſi pueri miras virtutum primitias accuratè expoſuit. Mox Epiſcopus Seuerinus exhilaratus, iubet puerum ad ſe adduci, & cum eo collocutus, ſpe & expectatione ſua maiora in illo ſanctitatis indicia depræhendit. Itaque tenerrimè illum diligens, inter paternos complexus & oſcula hortatur eum, vt ſecum proficiſcatur. Non recuſat ſacer Chriſti tyrunculus, vt poſſit fieri pars Domini & funiculus hæreditatis eius, mundanas glorioias fallaceſque diuitias omninò contemnens, diuinorumque obedientiæ mandatorum ſeſe accommòdans, ſimplicique victu & veſtitu contentus, nihil extra Deum poſſidere curat. Immò iam ſapienter diſcernens, quid placeret Deo, quid've diſpliceret, iuxta Apoſtolum, rationale Domino impendebat obſequium, totumque vitæ curſum ad eius inſtituebat & exigebat voluntatem. Atque interìm bonæ conuerſationis ſucceſſibus vegetatus, & diuturnæ conſuetudinis beneficio confirmatus, amore inſatiabili cæleſtis ſapientiæ fontibus inhiabat, & inſtàr apis ſedulæ, diuinorum eloquiorum floribus inſidens, intrà pectoris ſui aluearium, fidei virtutumque mella condebat.

Euphrata pſeudoepiſcopus, dogmatis Arriani defenſor.

S. Euergiſlus adhæret S. Seuerino Epiſcopo.

Rom. 12.

Cernens autem beatus Seuerinus Epiſcopus, & ætate & moribus benè idoneum eum eſſe maioris gratiæ capeſſendis honoribus, nè ſub modio tanta lucerna diutiùs lateret, prudenti ſanè conſilio ſacri altaris miniſterio eum admouere decreuit, ſicque per ſingulos gradus ad Diaconatum vſque eum prouexit. Quo in miniſterio qualem ille ſe præbuerit, dici vix queat. verebatur enim, nè tantam gratiam inaniter accepiſſe videretur. In Dei templo nocte ac die vigilare, & menſæ Dominicæ citra repræhenſionem inſeruire nouerat, virtutum exercitatione præclarus, percepto munere dignus, atque omni ex parte perfectus. Quodam Dominico die nocturnis horis pro conſuetudine cum ſancto Epiſcopo Seuerino loca ſancta inuiſens, cum illo humì proſtratus, cæleſtem meruit audire melodiam: ſed cùm neſciret, quid ea ſibi vellet, à ſancto Epiſcopo diuinitùs docto beatiſſimum Martinum didicit migrâſſe à vita, & deducentibus Angelis abire in cælum.

Matt.5. Ordinatur ab eo Diaconus. Audit cæleſtem beatorum ſpirituum melodiam.

Tandèm defuncto beato Seuerino, Clerus & populus Agrippinæ Coloniæ eum ſibi elegit Epiſcopum, quanuìs renitentem. Poſtquàm ergò eam adeptus eſt ſedem, ſtatum Eccleſiæ Colonienſis quotidiè in melius prouehebat, eius familiæ cibum dabat opportuno tempore, oues ſibi creditas eleganter inſtituebat, modis omnibus à peccandi conſuetudine retrahebat, calamitoſis & afflictis omnibus humaniter ſubueniebat, vrbem ipſam intantùm ornare ſtudens, vt ab incolis aurea Colonia appellaretur. Porrò mentis oculos ſemper referebat ad Dominum, quotidianiſque auctus gratiæ incrementis, ibat de virtute in virtutem. Poſtquàm autem conſenuit, immodico capitis dolore vexatus, more ſuo ſacrata circuiuit loca orandi ſtudio. Cumque ad beati Gereonis ſociorumque eius templum, malè valentium refrigerium, perueniſſet, flexis genibus in ſanctorũ memoriam, vtì conſueuerat, verſum illum dicere cœpit, Exultabunt ſancti in gloria: moxque cælitùs reſponſum eſt, Lætabuntur in cubilibus ſuis. Vndè ille intellexit, ſpiritu Dei id ei reuelante, illoipſo die ſanctos martyres animas ſuas cælo reddidiſſe. Ab eo ergò tempore vſque in præſens eodem die quotannìs, ipſo agente, illorum celebratur ſolennitas. Accepit autem puluerem è ſanctorum templo, & ſanctę Crucis exprimens lignum, eum malè affecto capiti ſuo impoſuit, ſanuſque receſſit.

Creatur Epiſcopus Colonienſis. Aurea Colonia. Nota de têplo S. Gereonis. Pſal.149. Sanatur à febribus tactu ſacri pulueris.

Deindè paſtorali eum perurgente cura & ſolicitudine, fidei feruore inflammatus, ad Tungros profectus eſt, idololatrię ſordes eliminaturus. Vbì eò peruenit, cum multa authoritate ſacras habebat conciones, errãtes reducebat in viam: malos hortabatur, vt citò reſipiſcerent: bonos, vt ſtuderent effici meliores. Cùm autem Dominus vellet eum ad laborum capienda præmia euocare, vt curſum vitæ feliciùs abſolueret, quadam nocte media ſurrexit, & ex more ſolus ad ſanctæ Dei genitricis monaſterium orãdi cauſa ſe contulit, faciẽs quod propheta dicit, Media nocte ſurgebã ad confitendum tibi ſuper iudicia iuſtificationis tuæ. In ipſo autẽ itinere pſallente eo, Tu autem Domine ſuſceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum, latrones accurrunt, ad iugulandos homines intenti, magnam ſibi ex illo prædam pollicentur, vnuſque ex illis teli ictu eum interficit. Sed cùm nihil apud eum præter ſimplicem veſtem inuenirent, ad locum ſecretiorem corpus exanime abſportant, virgultis operiunt, nè prodatur illorum crimen, dolenteſque ſe ſpe fruſtratos ſua, aufugiunt, nihil præter cruentam conſcientiam ſecum auferentes.

Inuiſit Tungros, prædicationis ergò. Pſal.118. Pſal.3. Crudeliter interficitur.

Manè oriente die infauſtus cædis eius nuncius perfertur ad vrbem, luctus & metus omnes occupat, Clerus populuſque properè aduolant ad locum, vbì ſacrum corpus iacebat vili opertum tegmine, reuerendo funeri debita perſoluunt officia, orant loci eius Epiſcopum, alioquì voluntarium, vt eo, quo par eſt, honore corpus exanime condatur. Incredibili omnium dolore humantur ſacri artus: ſed interim tanti ciuis aduentu lætantur Angeli in cælis, quò etiam nos eius interceſſione venturos ſperamus, ſi fide & opere in eius veſtigijs inſiſtamus. Ferebatur autem ſacrum corpus, comitante Clero & innumera populi frequentia, cum hymnis congruis ad beatiſſimæ Dei genitricis Mariæ oratorium, quod ea tempeſtate celeberrimum fuit. Celebratis indè, vt moris eſt, exequijs cum Pſalmodia & Miſſis, in occulto quodam loco eius eccleſiæ conditum eſt corpus ſacrum perquàm honorificè & reuerenter: tametsì eximia eius ſanctitas humana officia facilè ſuperaret. Quòd autem Tungrenſes loco abdito illum humârunt, ea cauſa fuit, quòd vererentur, nè Colonienſes eum vi quandoquè auferrent. Ex eo verò tempore tantas virtutes per merita beati viri dignatus eſt Dominus illo in loco operari, vt dicerent incolæ eam fidem illum ipſis ſeruare

Is fertur fuiſſe Candidus, vice & loco Epiſcopi. Cõditur in oratorio beatiſſimæ matris Dei. Multa ad eius tumulũ miracula.

ſeruaret iam in cælis coronatum, quam erga ipſos adhuc in terris degens declaraſſet. Quicquid ab eius patrocinio pio ſperabatur affectu, fideli effectu complebatur. Illuminabantur cæci, claudi rectè ingrediebantur, paralytici curabantur, leproſi mundabantur, dæmoniaci liberabantur. Quæ omnia ſi quis velit literis conſignare, lectori faſtidium pariet. Ecquis verò dubitet, per eius merita, ingentia tum facta miracula, cùm tanta hodieque fiant, vt nemo poſſit pro dignitate diuinæ benignitati gratias agere?

Hoc loco ſequitur in MS. codicibus de ſacri eius corporis tranſlatione: ſed eam ſuprà inueniet lector in Vita S. Brunonis Archiepiſcopi Colonienſis, Cap. 27. die 11. Octobris.

VITA SANCTI MAGLORII, SECVNDI EPISCOPI DOLENSIS IN BRITANNIA MINORI. HABETVR *in MS. codicibus, ſed ſine nomine Authoris. Videtur ſcripta bona fide. Stylum F. Laur. Surius mutauit, omiſſis quibuſdam parùm ad hiſtoriam facientibus.*

EXIMIAE ſanctitatis vir Maglorius in Britannia maiori 24. Octobr.
traxit originem ex parentibus generis nobilitate claris, Cap. 1.
patre Vmbraſelo, matre Affrella, ità vt etiam ſanguinis Patria & parentes S.
coniunctione beatũ Samſonem Epiſcopum attingeret. Maglorij.
Fuit verò monaſtici ſectator inſtituti, ſicut & beatus Samſon, & vterque ab Helruto, ſanctiſſimi Germani Antiſſiodorenſis Eccleſiæ Epiſcopi diſcipulo, & liberalibus diſciplinis, & ſacris literis egregiè eſt inſtitutus. Germanus enim in Anglia, ſiue Britannia maiori Pelagianorum confutauit hæreſim, eaque compreſſa, rediјt ad ſedem ſuam. Poſteà verò beatus Samſon, cùm ſemper eſſet S. Samſon
diuinis rebus intentus, & religioni præcipuè addictus, à Clero & populo electus eſt fit Epiſcopus.
Epiſcopus, & à quibuſdam eius gentis præſulibus, licèt inuitus, iuxta ſanctorũ patrum decreta eſt ordinatus. Factus verò Epiſcopus, beatum Maglorium, bonis ornatum moribus, ieiunijs, vigilijs, precibuſque ſtudioſè vacantem, corporis quoque caſtitate conſpicuum, ad inferendam menſæ Domini, & ad diſpenſandã viuifici corporis eius conſecrationem (Sic enim loquitur Author, quemadmodùm etiam beatus Ambro- Conſecratio, pro, Eu-
ſius, ex geſtis ſancti Laurentij martyris quædam citans in Officijs) Diaconum ordina- chariſtia.
uit, eumque ob meritum ſanctitatis eius reuerenter habuit. Voluit etiam, vt in tem- Lib. 1 Offic.
pore plebi eius diſpenſaret tritici, id eſt, verbi diuini, menſuram. cap. 41.

Cùm autẽ diù in ea gente verſatus eſſet beatiſſimus Samſon, & optimis exemplis, Cap. 2.
ſalutaribus inſtitutionibus, nec paucis miraculis ei præluxiſſet, tandem diuinitùs permotus, memor illorum Domini verborum, Euntes in mundum vniuerſum, docete Matt. 28.
omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & ſpirituſſancti: valefecit plebi ſuæ, & cum beato Maglorio nonnulliſque clericis & laicis in Britanniam mino- S. Samſon
rem prædicandi cauſa traiecit. Vbì cùm agente Childeberto Francorum Rege, Epi- venit in Britanniam
ſcopi miniſterium accepiſſet, per omnem regionem illam longè lateque diffuſa eſt fa- minorem.
ma nominis eius, ità vt plura maioraque, vt in eius geſtis habetur, illic miracula ediderit, quàm antè. Multis autem vitæ annis ibidèm exactis, quibus ei ſemper Chriſtus viuere fuit, febri tandèm correptus decubuit, ſentienſque vicinam imminere mortem, beatum Maglorium & Eccleſiæ ſuæ fratres ad ſe vocat, dicit illis veniſſe tempus migrationis ſuæ, aitque ad beatum Maglorium: Nòui, frater chariſſime, te poſt de- Prædicit
ceſſum meum huius Eccleſiæ paſtorem fore. Hortor igitur, vt in diuini amoris cul- Maglorium futurũ Epi-
tu propoſitoque, vtì cœpiſti, magis magiſque inardeſcas, & lumen diuinitùs hau- ſcopum.
ſtum non ponas ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt videant, qui in domo Dei ſunt. Equidem hactenùs, prout Dominus dedit, pro viribus laboraui: tu porrò Dominici gregis tibi commiſſi curæ inuigilato, & ſolicitus eſto, vt merearis quandoquè à bonorum omnium recompenſatore audire vocem illam iucundiſſimam, Eugè ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam, Matth. 25.
intra

intra in gaudium Domini tui. Hæc cùm audiſſet beatus Maglorius & alij, qui illic aderant, breuì ſcilicet illum moriturum, cum multo eiulatu dixerunt ad eum: Cur nos pater ſanctè deſeris, aut quid ità nos derelinquis? Quibus ille ait: Nolite, fra-
4.Reg.2. tres mei, contriſtari: faceſſant iſtæ lachrymæ. Elias bonum poſt ſe reliquit diſcipulum Eliſeum: ego vobis Maglorium relinquo, à Deo vobis datum, qui à primis ætatis initijs ſummæ religionis & ſanctæ operationis exemplis illuſtris fuit. His dictis, in
Obitus S. Samſonis. præſentia omnium ſancta ſanctorum, id eſt, ſacroſanctam Euchariſtiam ſumens, coronam iuſtitiæ, quæ ei repoſita erat, percepturus, abijt ad ſidereas beatæ patriæ manſiones.

Cap.3. Ei ſuccedit S. Maglorius. Eo ſic defuncto, beatiſſimus Maglorius, iuxta ſermonem eius, Dolenſis Eccleſię regimen adeptus eſt, Chriſtoque adiuuante, magnarum virtutum de ſe exempla dedit, non ſegnis auditor factus illius Dominicæ ſententiæ: Sic luceat lux veſtra coram ho-
Matt.5. minibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum, qui in cælis eſt. Cumque præclaris exemplis, ſanæ doctrinæ pijs inſtitutionibus, & virtutibus in ea Eccleſia luceret, nocte quadam Angelus Domini adſtitit ei dormienti, & ait: Hactenùs
Appáret ei Angelus in ſomnis. quidem Maglori ad paſcendum Domini gregem in huius Epiſcopatûs publica luce verſatus es: at nunc vt poſſis liberiùs vni vacare Deo, & eius laudibus totum te impéndere, remotioris loci pete ſeceſſum, vitamq; viuas ſolitariam. Hunc enim locum ſcias diuinitùs ſancti Samſonis deceſſoris tui gloriæ deputatum: tibi verò Dominus Deus tuus alium præparabit, in quo paſtor bonus multas habebis oues, vitæ monaſticæ deditas, & innumeris clarebis virtutibus. Eam viſionem vir ſanctus valdè admirans, expergiſcitur, aitque ad Dominum: Gratias tibi ago, bone Ieſu, quòd per Angelum tuum admonere me dignatus es, vt quod iampridèm ardenti deſiderio concupíeram, re ipſa perficiam. Interìm cogitare cœpit, quemnam potiſſimùm locum ſibi deligeret, illis ſtudijs opportunũ, quorum eſſet admonitus ab Angelo. Commodùm illi tum in mentem venit locus, quem Rex eius ſedi amplificandæ largitus erat. Non
Budocũ pro ſe conſecrat Epiſcopum, & petit ſolitudinem. diù pòſt Budocum, qui à puero ſanctè & religioſè cum ipſo vixerat, pro ſe Dolenſis Eccleſiæ Epiſcopum conſecrauit, Cleroque & populo valedicens, abijt ad locum memoratum, cunctis incredibili quodam animi dolore tabeſcentibus ob diſceſſum paſtoris tam boni. Vbì autem peruénit ad amicæ ſolitudinis locum, ieiunijs, vigilijs, precibus feruentiſſimè incubuit, ſed tamen latére non potuit.

Cap.4. Sanctitatis eius fama intrà ſolitudinis latebras coërceri nõ ſuſtinens, paſsim increbuit, atque ità ex diuerſis regionibus varijs affecti incõmodis ad eum aduolabant, cæ-
Multi ad eũ confluunt ſalutis expetendæ cauſa. ci, claudi, leproſi, dæmoniaci, ſalutẽ expetentes. Multi quoquè animarum ſuarum remedia percipere cupientes, eius ſapientiam audituri, ad eum accedebant: pleriq; etiam multa ei offerebant munera auri, argenti, rerumque aliarum, gratos ſe illi declarare volentes. Sed ea ille ceu ſtercora quedã contemnens, mox in pauperes, viduas, pupillos, captiuos, fame affectos liberaliter erogauit. Cernẽs autẽ tam multa ſibi offerri, tantamq; hominũ multitudinem ad ſe confluere, magno animi dolore correptus: Heu me, inquit, quid mihi prodeſt reliquiſſe propria, & aliena appetere? Maior mihi iam imminet populorũ turba & frequentia, & immẽſæ accedũt opes. Ego verò iampridèm mundi huius cupiditatibus me volebam abſolutum, & eccè magìs etiam ijs nunc videor implicari: cumq; terrenarum rerum onera abiecerim, iam pròh dolor diues effectus ſum. Sub his animi angoribus incidit illi, vt eum, quem Epiſcopum ſuo loco ordinârat, ad ſe acceſſiret. Fecit igitur ſic, & ille ocyùs aduénit. Narrat ei cum lachrymis, quantam hominum multitudinem patiatur, ait ſibi planè deliberatum eſſe ad deſertum aliquem proficiſci locum, vbì nulla hominis veſtigia exiſtant.

Cap.5. Cernens Epiſcopus multum eius animi dolorem, præ commiſeratione aliquandiù ſiluit: deindè blandè & familiariter cum eo colloquens: Scio, inquit, mi domine, propter turbas ad te ſalutis obtinendæ cauſa confluentes, magno te mœrore affici:
Epiſcopus eũ dehortatur nè deſerat ad ipſum ſalutis cauſa confugientes. ſentioque ea cauſa relictis illis, ad loca auia te velle commigrare. Sed id ſi facias, valdè tibi formidandum eſt, pater, nè, dum Chriſti pauperibus ſubtrahis ſpiritalis doctrinæ triticum, quod illis vitam præſtat, in diſcrimen te conijcias. Præſtabilius enim eſt oues Domini colligere, quàm diſpergere: contritoſque corde ſanare, quàm infirmos deſerere. Olìm in tuam eras intentus meſſem: iam vt paſtor bonus, debes etiam curare alienam, vt ad Chriſti honorem vtranque efficias cumulatiorem, atque ex ijs duplicia poſſideas: futurus hoc ipſo Chriſti imitator, qui populo Iudaico primùm per ſeipſum, indè gentibus per Apoſtolos ſalutarem doctrinam propoſuit.

Quas

Quas autem nunc moleſtias capis ex his populis, quibus iugum Chriſti ſuaue eſt, & onus leue, eæ tibi magnam parabunt apud Dominum retributionem. Nôſti tuipſe Chriſtum Dominum, cùm in ſinu patris quieſceret, veniſſe in huius mundi labores, vt infirmorum languores curaret. vndè ipſe ait: Non egent, qui ſani ſunt, medico, ſed qui malè habent: quos etiam non refugit, ſed pro eis animam ſuam libenter poſuit. Scis quid ex Eſaia quandoquè turbis audientibus legerit: Spiritus Domini ſuper me, propter quod vnxit me: euangelizare pauperibus miſit me, ſanare contritos corde, & cætera. Hæc illum dicentem beatus Maglorius grato animo audiuit, ſciens à Domino dictum ad Apoſtolos: Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit. Math.11. Matt.9. Luc.4. Eſa.61. Luc.10.

Non multo autem interiecto tempore Comes Loieſcon, valdè quidē opulentus, ſed ſeptēnio iam lepra infectus, fruſtrà in medicos magnis erogatis pecunijs, qui curare eum non poterant: vbi in inſula, in qua morabatur, celeberrimā comperit beati Maglorij famam, cum quibuſdam è ſuis venit ad eum, rogans vt fuſis ad Dominū precibus, faciat medicinam morbo tam infeſto. Ad quem vir Dei: Quînam, inquit, fieri poteſt, vt immundus curet immundum? Ego quoquè immundus ſum corpore. Indixit verò triduanum ei ieiunium, & ipſe quoquè cum quibuſdam ſacerdotibus & Leuítis, religioſisq́; viris triduò ieiunauit. Eo exacto ieiunio, adhibitis litanijs, iubet eum in cupam balneatoriam inferri, manusque ei imponens, ſublatis in cælū oculis, dicit: Domine Ieſu Chriſte, per quem omnia facta ſunt, qui Naaman per prophetam tuum in Iordane flumine à lepra mundâſti, qui propter peccatores ſaluandos è cælis in terras deſcendiſti, non pro iuſtificationibus noſtris, ſed pro miſerationibus tuis multis hominem iſtum, qui ad me venit tuam cupiens experiri clementiam, ad laudem & gloriam nominis tui purges à lepra, vt omnes, qui id viderint, te collaudent: qui viuis & regnas cum Deo patre & ſancto ſpiritu per infinita ſecula ſeculorum, Amen. Hæc cùm dixiſſet, manu ſua totum eius corpus attingens, adeò ab eo lepram omnem profligauit, vt nec cicatrix quidē vlla permaneret, & caro eius inſtàr pueri reſtitueretur. Ea tam repentina & admiranda curatio quibus verbis celebrata & prædicata ſit ab illis, qui viderunt & audiērunt, nos ſatìs explicare non poſſumus. Cap.6. Iohan.1. 4.Reg.5. Sanat Maglorius leproſum Comitem.

Tum verò Comes Loieſcon ad eius pedes aduolutus, non ſine lachrymis pro tanto munere Deo & illi gratias egit. Multæ, vt diximus, opes & poſſeſſiones ei erant: è quibus terram quandam beato Maglorio dedit, ſed partem illius dimidiam ſibi reſeruans. In ea terra multæ erant aues pulchræ, & magnitudine admirandæ: ingens quoquè prouentus piſcium ex ſinu maris. Cùm autem beatus Maglorius perluſtraret eam partem, quam Comes ei largitus erat, aues & piſces omnes alterius partis ad ipſius portionem ſe tranſtulerunt. Tulit id indignè vxor Comitis, hortaturque eum, vt beati viri portionem ſibi vendicet, alteram ei relinquat. Facit ille, quod mulier improba ſuáſit: ſed ecce repentè aues & piſces omnes redeunt ad beati viri poſſeſſionem. Id conſpicatus Comes, ductus pœnitentia, vtranque partem perpetuò retinendam illi aſſignat, moxque aues & piſces priſtina ſua domicilia in vtraque repetunt, vti anteà ſub ipſo Comite conſueuerant. Eius rei fama procùl diffuſa, omnibus non immeritò magnæ admirationi fuit. Porrò ea in terra vir ſanctus eccleſiam condidit & collegium monachorum, quos illic habuit ſexagintaduos, eosque vita & doctrina ſua eruditos, Deo & ſanctis eius debitæ ſeruitutis officia præſtare docuit. Qualem autem ipſe eo in loco ſe præbuerit, quibusque virtutibus enituerit, nullus facilè dicendo poſſit conſequi: nos de eius ſanctiſſima conuerſatione pauca tantùm commemorabimus. Cap.7. Comes ei mediā partem cuiuſdā terræ dat. Deindè alteram. Condit monaſterium.

Ab ipſo matris vtero vixit caſtiſſimus, virginitatis conſeruādæ ſtudioſiſſimus. Pane veſcebatur hordeaceo & viliori legumine, eoq́; parcè. Quarta & ſexta feria prorsùs nihil ſumebat cibi: quarta quidem feria, quòd tum impij Iudęi in necem Domini Ieſu conſpirârunt: ſexta autem, quòd eum Cruci affixerunt. Carnem ſuam perpetuo cilicij vſu macerabat. Veſtes exteriores habuit nec admodùm viles, nec ſanè precioſas, ſed mediocres, vt humanos applauſus & glorio[l]ā declinaret, quæ eſt æternæ mortis muſcipula. Toto eo tempore, quo relicta Dolenſi Eccleſia, ſolitudinem expetijt, nec vinum, nec ſiceram bibit. Perpaucis autem piſciculis diebus ſolennibus duntaxàt, idque à monachis religioſis & diuinæ contemplationi deditis coactus, pro magnis delicijs veſcebatur. Cùm cæteri fratres nocturnis horis membra quieti darent, ille clàm ſe recipiebat ad maris oram, illicque vſque ad noctis preces, quas Matutinas vocant, Cap.8. Eius caſtitas. Cibi parſimonia. Cilicium. Veſtes. Luc.1. Vigiliæ.

Eccle. 35. 2.Cor.9. vocant,peruigil Dominum orabat. Multam ad ipſum aduentātibus hoſpitalitatem prompto animo exhibebat,ſciens ſcriptum eſſe: Hilarem datorem diligit Deus. Deniquè vt multa paucis expediamus,nulla non virtute ornatus fuit.

Cap.9. Accidit quandoquè,vt quidam ex famulis eius, piſces in vſus fratrum in mari capientibus,in aquas lapſus ſuffocaretur. Non latuit ea res beatum virum. Itaque multùm flens & eiulans,dicit ſe reum mortis illius: moxque adiunctis ſibi fratribus,tota die coram altari proſtratus, obſecrat Dominum, nè propter hominis illius interitum in ſe effundat furorem ſuum. Deindè poſtquàm ſol occubuit, cum monachis litanias & pſalmos concinentibus ad litus maris accedit, proſternensque ſe, cum lachrymis rogat Dominum, vt vel mortuum ſibi reddant vndæ, quem viuum abſorbuerant. Finitis precibus,mare tumeſcens euomit hominem, priùs quidem extinctum,at nunc planè rediuiuum. Sentiens vir Dei ſe tam liberaliter exauditum à Domino, ſacrificium ei offert,pollicetur que ſe propter illam hominis mortem, cuius,vt diximus,reum ſe arbitrabatur,nullum vnquàm piſcem in cibum ſumpturum. Excitat mortuum.

Cap.10. Cùm ſic autem innumeris clareret virtutibus & miraculorum ſignis, obitum ſuum longè antè præſciuit. Nam pridiè eius diei,quo ſacroſancta Paſchatis ſolennitas celebrabatur,illi in templo more ſuo noctevigilanti,Angelus Domini candidiſſimus apparuit,aitque illi familiariter: Sancte Maglori,age quod agis, operare quod operaris: nec dubites nomen tuum ſcriptum in libro cæleſtis militiæ. Viſum eſt altiſſimo,cuius voluntati ab ineunte ætate haud ſegniter obtemperâſti, dignam tuo certamine mercedem tibi in cælis reſtituere. Audiens hæc Maglorius, lætus quidem ex promiſſione,ſed incertus de viſione,veritus nè angelus ſatanæ in Angelum lucis ſe transfiguraret, admodùm prolixè in precibus perſeuerauit. Ijs abſolutis, Angelus Domini volens eum de viſione certiorem efficere,bìs terque ſua verba repetijt,ità dicens: Nihil hæſites de hac viſione Maglori. Sicut enim ego ſum perpetuus miniſter ſummæ veritatis,ità legatio mea omnis planè falſitatis expers eſt. Certiſſimè igitur annuncio tibi,propediè m te cum inſigni ex hoſte reportata victoria & triumpho, è corpore migraturum in cælos,& præſentem Dei vultum inter illos beatæ patriæ ciues ſine fine iucundiſſimè conſpecturum. Tum verò beatus Maglorius rogauit ſanctum Angelum,vt antequàm diſcederet,largam ipſi impertiret benedictionem. Sed Angelus reſpondit: Quonam modo ego tibi benedicam,cui benedixit is, à quo ſancti omnes benedicti & ſanctificati ſunt? Atque ità poſt mutuam ſalutationem,Angelus cum multo lumine receſſit ad ſuperos: porrò Maglorius,vtì cœperat,noctem duxit peruigilem. Angelus ei apparet. 2.Cor.11. Angelus ſecũdò & tertiò ei appáret.

Cap.11. Poſt dies paucos rurſùs ei appárens Angelus,iuſſit eum de ſuo obitu eſſe ſecurum, dixitque ei,quòd ob ſeruatam carnis integritatem centeſimum in cælis fructum eſſet percepturus. Tradidit etjam ei tanquàm breuì morituro viaticum. Atque ab illo die de ſuo obitu ſolicitus,niſì cauſa ineuitabilis & multis profutura adeſſet, vſque ad diem vocationis ſuæ ſemper verſum hunc ore repetebat: Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ: nec vnquàm viſus eſt è templo recedere. Tandèm expleto labentis vitæ curſu,fratribus valedicens, & inter verba ſanctæ exhortationis animam expirans,felici migratione peruénit ad Chriſtum. Eius pia interceſſio nobis obtineat veniam peccatorum,cuius eſt precioſa mors in conſpectu Domini, qui viuit & regnat per infinita ſecula ſeculorum, Amen. Pſal.26. Feliciter abit ad Dominum. Pſal.115.

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS ARETHAE, ET EORVM, QVI CVM EO DECERTARVNT,

ſanctorum Martyrum: & hiſtoria eorum, quæ tunc facta ſunt in regione Homeritide, vel Sabæa: Authore Simeone Metaphraſte.

14 Octobr.
Cap. 1.

INSTABAT iam quintus annus, ex quo Iuſtinus acceperat ſceptra Romani imperij: quo quidem tempore imperabat etiam Aethiopibus Eleſbaan, vir, qui propter pietatem & iuſtitiam, apud omnes maximũ nomen fuit conſecutus: in ciuitate autem Auxume regiam conſtruxerat. Ditione tenebat Arabiam felicem, quæ olim quidem Saba, nunc autem vocatur Homeritis, Dunaan Hebræus, vir impius, & Chriſtianorum generi inimiciſſimus: qui etiam omnes, qui erant in ſua poteſtate, habebat circunciſos, partim quidem Iudaicam ſequentes ſuperſtitionem, partim autem planè gentiles, Soli & Lunę ſacrificantes, & dæmonibus, quos etiam more gentis honorabãt ſtatuis & columnis. Porrò autem ab Eleſbaan odio habebatur Hebræus, quòd omnibus ferè, qui ſunt ſub cælo, Chriſtum Deum prædicantibus, & verum Dei filium, & nobis factum carne ſimilem, ipſe eum vilipendens, inficiabatur hæc omnia, velans & adumbrans ſuorum maiorum ſcelus, quod in Cruce admiſerãt: adeò vt Rex pius ſæpè cum eo bello congreſſus, vi fuderit ac fugârit, & tributum pendere coëgerit. Verùm ille quidem non ſtans pactis conuentis, inſurrexit contra Regem Eleſbaan. Eleſbaan autem eum rurſùs valido adortus exercitu, fortiter expugnauit, & in fugam conuertit. Deniquè ad illum cauendum relicto exercitu, in ſuam redijt ditionem.

Eleſbaan Rex Aethiopum Chriſtianus.

Eleſbaan bella gerit aduerſus infidelem Dunaan

Cap. 2.

Interim non poterat Hebræus quieſcere, ſed vt acceptæ cladis deleret ignominiam, cùm ſuos collegiſſet, & eos, qui erant in præſidio, inuaſiſſet, omnes bello perdidit, & iuſſit omnes, qui inueniebãtur Chriſtum eſſe Deum confitentes, citra vllam interire miſericordiam. Nullus autem fuit ex ijs, qui erant ſub ipſo, Chriſtianis, qui ſe non huic impio edicto ſubmiſerit, illius animi formidans ſæuitiam. Quædam tamen ciuitas frequens populo, ſita in Homeritide, quæ vocatur Nagran, cùm iam lõgo ab hinc tempore veniſſet ad agnitionem veritatis, & pietatem ſuſcepiſſet, nempe ex quo Conſtantius magni Conſtantini filius, ad Sabęos, qui nunc vocantur Homeritæ, orti verò ſunt ex Cetura Abrahæ, miſit legatos: & Rege illius gentis muneribus ſibi conciliato, ædificauit hac in ciuitate eccleſias: & quendam virum pium, qui ad vitam declinârat monaſticam, & moralibus & actiuis virtutibus erat magnus, atque adeò omnibus ſui temporis ſuperior, miſit, vt præeſſet ijs, qui ad veram acceſſerant religionem. Quo quidem tempore Iudæis reſiſtentibus, & barbaro ſuadentibus, nè tam facilè hoſpitem admitteret in ciuitatem, neque circa res diuinas aliquid innouaret, niſi priùs vir religioſus aliquod ſignũ oſtenderet, (quomodò ſolent iſti petere, vt qui ſint increduli) quod quidem ſi præſtiterit, tunc ei concederet ingreſſum in ciuitatem: ille diuinis fretus promiſſis, quòd ſigna ſequentur eos, qui crediderint, annuit citra vllam dubitationem: & eorum quæ petebantur, miraculorum magnam oſtendit operationem. Ab illo iam tempore ciuitas Dominum purè colens, & Orthodoxa diuinorum patrum ſequẽs dogmata, perſeuerabat, ſi quid erat mali, repellere, & alienam effugere religionem, adeò vt ne ſineret quidem eam ad aures peruenire.

Sabęi quando conuerſi ad Chriſtũ.

Marc. 16.

Cap. 3.

Inuidens ergò malignus, totum, quantus erat, ſubiens Hebræum, eum armat aduersùs ciuitatem, partim quidem opinans fore, vt id eſſet moleſtum pio Regi Aethiopum: partim autẽ cò ſpectans, vt in Chriſtum ſuam expleret inſaniam, & genus Chriſtianorum omninò euerteret. Itaque venit validum adducens exercitum: & cum circuncircà eſſet caſtrametatus, valloque & foſſa mœnia circundediſſet, obſedit Nagran, minitans ſe illam expugnaturum, & omnes, qui in ipſa erant, interempturum, niſi Cruce Domini, à ciuibus in excelſo poſita, quam execrationis ſignum (prò dolor) ſtultus vocabat, ad nihilum redacta, deindè Chriſtum quoquè negâſſent, qui fuerat in ea ſuſpenſus. Quod eo quidem conſilio faciebat, vt cùm eos illo quod indè veniebat, præſidio nudâſſet, hoc tam valido defectos auxilio deindè inuaderet. Quidam ergò execrandi huius Regis ſatellites, in orbem obeuntes ciuitatem, eadem

Dunaã Hebræus u. fidei Nagran uaio Chriſtianæ religionis.

Sſſſ voci-

vociferabantur: &, ſi parérent quidem, dicebant fore,vt dona & honores à Rege conſequerentur: ſin autem non parérent, & Galilæo animum adhiberent, pro monarchia inducentes multorum principatum, igni & gladio traderẽtur. Porrò autem ipſe quoquè Dunaan execranda &audaci lingua his falſa quędã addebat,& iactanter dicebat: Nullam potuit Ieſus opem ferre Chriſtianis in mea poteſtate cõſtitutis,quos omnes, & ipſos illorum ſacerdotes & monachos gladio & igne priùs conſumpſi, ne parcens quidem ſacris illorum templis: & nunc maximo coacto exercitu, nempe centum & viginti millibus hominum, ad vos véni, aut omninò perſuaſurus, aut perditurus.

Quid gloriaris in malitia?

Cap. 4. Ciues autem: Videmus, dixerũt,ô Rex,te linguæ multùm indulgere,& attribuere imbecillitatem ei, qui eſt ſolus Deus. Sed Rapſaces dux exercitûs Sennacherib non paruum tibi dederit exemplum: qui cùm ipſe quoquè aliquandò in Deum, magna loquentem & iactantem vibrâſſet linguam, quot hominum millia perdiderit, & cum quanto dedecore receſſerit,pauci ſunt qui neſciant. Quòd autem nos accuſas, quòd multorum principatum, & multos deos inducamus, nos, qui multis ab hinc ſeculis, tanquàm hęreditatem,à maioribus veram accepimus religionem,nec monarchia in arctum adducimus diuinitatem, nec abundantia perſonarum inducimus multorum principatum: ſed vnam naturam citra diuiſionẽ in tres perſonas diuidentes,patrem, & filium,& ſpiritum ſanctum confitemur: filium verò ipſum, quem vos contumelisè inceſſitis,hominem eſſe factum,vt diuina prędixerunt reſponſa,& à veſtris maioribus actum fuiſſe in Crucem propter ſalutem omnium, cùm illi malè ignorâſſent diſpenſationis diuinæ myſterium, & tertio die reſurrexiſſe à mortuis, & rurſùs ad cælum aſcendiſſe, & in altum ſublatum fuiſſe ad ſuum patrem & credimus, & prædicamus.

4. Reg. 19.

Summa fidei Christianæ.

Cap. 5. Non ſuſtinentes autem hos ſacros audire ſermones aures profanæ, ad facta ſe contulerunt. Itaque ad obſidendum Rex conuerſus ciuitatem, aduerſùs eam mouebat omnes machinas, omnes exitus diligenter cuſtodiens & muniens, & putans fore, vt multorum dierum fame eos in ſuam redigeret poteſtatem. Et cùm collegiſſet omnes Chriſtianos, qui erant in agris & ſuburbijs, alios quidem interemit, alios verò ijs, qui erant in eius ditione,vendidit in ſeruitutem. Cùm autem pij ciues ſe aduersùs omnia fortiter defenderent, & tempus quod terebatur, Tyranno ſpem reddidiſſet valdè exilem, ſtatuit dolo capere ciuitatem. Itaque petit, vt ei liceret ingredi ciuitatem, vt videret ſcilicet ea, quæ ibì erant, priùs terribili prolato iureiurando, & ijs, quæ dicebantur, interpoſito ipſo legis Deo, ſe nihil eis eſſe facturum præter ea, quæ conſueuerant: neque coacturum, vt patriam abiurarent religionem: neque aliquod aliud malum magnum, aut paruum eis eſſe facturum: ſed ſolùm ea viſurum, quæ ſunt in ciuitate, & annuum tributum accepturum, quod priùs dabatur: deindè autem ſe illinc ſtatìm exceſſurum.

Christiani affliguntur ab eo.

Dolo ſtudet occupare ciuitatẽ Dunaan Rex.

Cap. 6. Hæc cùm dixiſſet, & pacta conuenta inijſſet, & poſtremùm iurâſſet iuſiurandum, perſuadet ijs,qui ſunt in ciuitate,cùm Deo vniuerſum permiſiſſent,qui eſt teſtis ſacramenti,& hoc ſolum dixiſſent,Regibus nos cedere didicimus. Quòd ſi tu ſecùs ſtatueris facere,quàm nobis dixiſti, Deus,qui eſt ſpectator iuriſiurãdi, id omninò vlciſcetur, neque diù differet vindictam. Nobis enim,dicebant, ô Chriſte Saluator, & fili Dei, & Deus,pro te vel omnibus priuari facultatibus, atq; adeò ipſa vita, nõ leue eſt lucrum. Abſit autem, vt tuum nomen negemus, vt eſt impiorum inſtitutum: nec ſi tale quid fecerimus, nos, ô Sol, adſpicias. Quæ ſimul atquè dixiſſent; totas portas aperiunt, & intrà ipſam ciuitatem, tanquàm lupum in ſtabulum, malum Regem admittunt. Ille autem cùm & figuram, & ſitum, & illam ciuitatis laudâſſet frequentiam, & ciuium quoquè ſplendorem,egreſſus eſt, in eos, qui habitabant ciuitatem, grauia verſans, vt indicauit exitus, iuſiurandum, & pacta conuenta, & quæcunque alia eis præbuit ad fidem faciendam, ea eſſe exiſtimans puerilem deceptionem.

Nagranini mis creduli intromittũt tyrannum.

Cap. 9. Cùm autem iam ſe pararet ad eos euertendos,vocat extra ciuitatem. Aderant verò quicunque erant inſignes opibus & gloria. Præ cæteris autem is, qui & canitie, & ſapientia, & morum modeſtia erat præſtantiſſimus, diuinus,inquam, Arethas, cui ipſi quoquè fuerat commiſſa rectio ciuitatis. Omnes igitur commendabant, extollebãt, laudibusque celebrabant,& omnem honorẽ tribuebant ei, qui videbatur eſſe ſeruator & Rex. Ille autem ſibi culpæ dandum eſſe tribuens, quòd differret cerni malus, non ampliùs expectans aperit, qui intùs latebat, Dunaan. Et iuſſit protinùs omnes cuſtodiri in vinculis. Deindè etiã priuauit facultatibus, & rogauit, vbinàm eſſet Paulus

Perfidia impij tyranni.

eorum

eorum Epiſcopus. Cùm autē iam duobus antè annis eum intellexiſſet eſſe mortuum, non habens in quem iram immitteret, contendit ad puluerem, & iuſſit ſepulcrum effodere, & illius corpus comburentes in aërem ventilare. Aliud quoquè excogitat furioſa anima, nec eam capit ſatietas aliquid moliendi aduerſùs Chriſtianos: ſed iubet accendi rogum, qui multa aleretur materia, & ſtatìm ciuitatis, & eius, quæ eſt circuncircà, regionis ſacerdotes, & monachos, & Deo conſecratas virgines, quinetiam fœminas, quæ vitam elegerāt monaſticam, omnes ſimul in eum inijci. Ij enim, inquit, ſunt planè cauſa aliorum interitûs, perſuadētes Crucifixum colere, tanquàm Deum. Ad hæc perindè acsì non ſufficeret, quod factum fuerat, ad eius incomparabilē oſtendendam improbitatem, vt alios quoquè ſibi ſubiungeret, vehementer contendit, & iuſſit præcones obire ciuitatem & regionem, proclamantes vt Chriſtum negarent, & viuerent Iudaicè, eadem quæ Rex ſentientes. *Vide immanem barbarum.* *Nota quos duces ſequātur, qui hodiè Clerum & monachos perſequuntur.*

Porrò autem ipſe quoquè Rex Arethæ ſimilia conſulebat, adijciens, quòd ipſi quoquè nôrant Romani, illius maiores in Crucem egiſſe hominem. Quomodò enim, dicebat, fuiſſet flagris cæſus Deus, qui eſt natura incorporeus? Quomodò autē mortem adeò turpem & ignominioſam natura guſtârit immortalis? Alioquì autem multi quoquè ex Romanis, qui ſunt apud vos, iactātes ſe Neſtorium habere magiſtrum, ipſi quoquè rurſùs dicunt, ſe non vt Deum, ſed vt hominē & Prophetam quendam oportere Chriſtum honorare. Quæ nisì vera eſſent, nec ego ad tantam proceſſiſſem inſaniam, vt ipſe negarem in Chriſtum fidem, & vos ad ſimilem vocarem negationem. Quomodò enim, qui legem quidem teneo ac tueor, & patrios mores ac ritus valdè amplector, repello autem quicquid fuerit noui: & ideò Ieſum quoquè odio habeo, hominem, qui diuinitatem ſibi impudenter attribuit? Neque enim Soli & Lunæ, neque alijs rebus creatis, neque dijs gentium rogo vos cultum tribuere, (abſit, vt ſim adeò emotæ mentis) ſed Deo ſoli, qui omnia producit, & eſt pater rerum generatarum: qui cùm ſit impatibilis, & expers materiæ, generare neſcit patibiliter. *Cap. 8.* *Neſtorij hęreſis.*

Cui generoſus Aretha cum ſocijs: Cur hæc dixiſti, ô Rex? Neque nos dicimus Deum gignere patibiliter, ſed impatibiliter, vt mens ſermonem gignit. Illum autem aſſerimus noſtræ naturæ motum miſericordia, miſiſſe filium, ad hominum, inquam, beneficium, adeò vt & carnem acceperit ex puella virgine, & per omnia nobis ſimilis factus ſit abſque peccato, & omnia impleuerit, quæ de ipſo à Prophetis multis antè annis dicta ſunt: quę quidem tu quoquè ſcis, qui legiſti illorum libros. Qui etiam ſæpè per miracula quæ ſunt ſupra hominem, ipſam oſtendit diuinitatem: & ſe ſuſcepiſſe carnem, non eſt inficiatus. Quid opùs eſt pluribus? Nos eum & Deum, & Dei filium confitemur, & pro vniuerſa reſpondemus ciuitate, & alijs Chriſtianis, qui ſunt nobis ſubiecti: neque eſt vllum genus tormenti, quod non propter ipſum parati ſimus pati. Quid enim nos ſeparauerit à charitate Chriſti? Nihil autē rei eſt nobis cum Neſtorio, aut cum alijs, qui eodem morbo, quo ipſe, laborant, qui hominem, qui citra diuiſionem, & per hypoſtaſim vnitus eſt Deo Verbo, ſumma impudentia diuellentes à verbi diuina hypoſtaſi, per ſe conſiſtentem, & ſolùm hominē auſi ſunt dicere verbum, quod in carne apparuit: qui etiam, vt merebantur, à diuinis patribus eiecti ſunt à catalogo orthodoxorum, & ſunt in æternum traditi anathemati. Sed non prætermittet (hoc certò ſcias) qui maledictis à te appetitur Dominus, quin è veſtigio pœnas ſumat tuorum audacium cœptorum, cùm alterius, inquam, tuæ blaſphemiæ, tum iuriſiurandi, quod à te fuit conculcatum & euerſum, ô inprimìs impie & ſcelerate. *Cap. 9.* *Arethæ & ſociorū eius conſtantia.* *Neſtorij impietas condemnata.*

Ille autem cùm eorum loquēdi libertatem parùm ſuſtinuiſſet, maximè autem Arethæ ſapientiam, & alium omnem ſplendorem eſſet reueritus, benignis verbis eos cœpit lenire, eiſque & dona, & honores propoſuit, acrem ipſorum zelum in pietatem ſic refrigerare machinans. Poſtquàm autē vidit martyres omninò aures non prębere promiſſis: contrà autem quàm poterant clariſſima voce clamare: Non te negamus, qui es vnus Trinitatis, ô verbum Dei, & Chriſte: neque tuam irridemus ſuſceptæ carnis diſpenſationem: neque tuis, quas propter nos paſſus es, perpeſſionibus & Cruci Iudaicè inſultamus: eos quidem vinctos adhuc detinuit: in aliam autem multitudinem, quæ collecta fuit ex omni genere & ætate, mortis tulit ſententiam: Vxoribus verò & liberis eorum, qui detinebantur, martyrum, ante oculos eorum adductis, prouocabat ad Chriſti negationem, partìm quidem minis, partìm autē blandis verbis eas aggrediens, nonnunquàm omne ſupplicij genus in eas intentans, liberorumque, & parentum, & facultatum, & ipſius quoquè patriæ eas terrens amiſſione. Illæ *Cap. 10.* *Nititur tyrannus ſanctos martyres muneribus ſubuertere.*

Nota egregiam etiam fœminarũ virtutem. autem dicebant: Omnibus, ô Rex, quæ à te offeruntur, ſiue ea ſint bona, ſiue aliter ſe habeant, lubenter hodiè renunciantes, quæ à te maledictis inceſſitur, Chriſti Crucem extollimus: & qui in ipſa noſtram procurauit ſalutem, Chriſtum ſequimur. Eſſet enim à ratione alienum, & nimis effœminatum, ex nobis quidem alias, quæ cum talibus viris cohabitârunt, qui mortem propter Chriſtum elegerunt: alias autem, quæ virginitatem exercent, vt quæ Chriſto ſint deſponſæ, non eſſe animo maſculo, & veſtram iram planè inconſideratam non noſtro ſuſtinere corpore.

Cap. 11. Rex autem: O fœminæ, inquit, poſſum vos meritò magnæ accuſare ſtultitiæ, quòd hominis * plani, & præſtigiatoris, & qui violenta morte perijt, gratiam eligitis, & voluptatibus præſentibus ſpem, cuius incertus eſt exitus, præferre ſtatuiſtis. Quædam autem ex acrioribus matribus, & monachis, non ferentes Chriſti contumeliam, vſæ ſunt in Regem verbis aſperioribus, eumipſum, qui maledictis inceſſebatur, Chriſtum vocantes ad vltionem. Quod quidem ægrè ferens Hebræus, in eas communiter pronunciat ſententiam, vt gladio feriantur. Licebat ergò videre mulieres ſanctas trahi crinibus, & ſic duci ad ſupplicium, vel potiùs ferri promptis & alacribus pedibus, & ſitire mortem propter Chriſtum. Magna verò erat & præclara inter eas contentio. Monachæ enim virgines nequaquàm cōcedebant primas partes ijs, quæ erant iunctæ matrimonio. Recordemini, dicētes, quòd priùs vobis fuimus propoſitæ, & in templi ingreſſu, & in ſacramentorum participatione, & in ſtatione, & in ſeſſione: & ideò oportet nunc quoquè nos ante vos & veſtros maritos conſequi martyrium. Martyrum autem vxores, quæ iam etiam vocabantur matres, nequaquàm ferebant in præſentia habere ſecundas partes. Infantes quoquè balbutientes matres prætercurrebant, & ipſi quoquè carnificem prouocabant ad mortem. Sciebant enim aliâs quoquè pueros fuiſſe Chriſto propter ipſum ſacras oblatas victimas. Sic beatæ illæ mortem præripientes, ijs, qui videbant, magnam afferebant lamentationem: adeò vt Rex crudeliſſimus cum admiratione talem vocem emiſerit: Qualem omnibus ferè hominibus errorem immiſit Galilæus, vt qui vel ipſam mortem contemnere perſuaſerit, & pro illo prodere ſuas animas & corpora?

* plani, id eſt, impoſtoris.

Vide q̄ antiquitas detulerit monialibus.

Cædes fœminarum, & puerorum.

Cap. 12. Interim autem quędam quoquè fœmina, quæ duas filias habebat, & primas partes inter eas, quæ erant in ciuitate, obtinebat, longeque præſtabat alijs genere, diuitijs, gloria & pulchritudine, atque in iuuenili adhuc ætate vidua relicta fuerat, inſectatur Tyrannum. Ille autem ſtatim iubet ſuis miniſtris, vt eam ad ſe adducant cum honore & reuerentia, & ei efficiant commodum aditum. Illa verò etsì hoc modo adduceretur, ægrè ferebat tamen ſe ab aliarum mulierum abeſſe martyrio. Tertio autem die poſt iuſſionem, cum honore ad Regem adducitur cum filiabus. Ille vero placidè eam intuens, & eam ab initio incipiēs allicere: Fama, inquit, annunciat te eſſe modeſtam, ornatam & prudentem: quin etiam ipſe vultus & adſpectus fert ijs, quæ dicuntur, teſtimonium. Prætereà autem vulgò fertur te quoquè eſſe genere claram, & abundare diuitijs, & tibi non deeſſe ſplendorem. Nè ergò quomodò ſtultæ, quas ego perdidi, ſuſtineas ipſa quoquè Deum dicere eum, qui fuit crucifixus: fuit autem homo vorax, & vini potator, amicusque publicanorum & peccatorum, & nec patrijs fuit contentus legibus: ſed tuæ nobilitati faciens conuenientia, renuncia quidem Nazareno: & velis nobiſcum ſentire, & ſimul cum Regina verſari in regia. Sic enim viues deincèps liberiùs, & liberata à malis, quę oriuntur ex viduitate, magìs poteris alijs opem ferre. Venit enim ad nos fama, ipſæ autem res quoquè teſtantur, quòd cùm & magnas habeas diuitias, & plurimas facultates acceperis à maioribus, & ſint multi, qui tibi ſeruiant, pudori tamen & virtuti omnibus poſtpoſitis, in nullius alterius viri ne in conſpectum quidem veniſti, nisì eius, qui fuit tibi legitimo coniunctus matrimonio. Nè nunc ergò, nè nunc (hoc ego tibi conſulo) pulchritidinem tuam, & iuuentutem, & filiarum virginitatem lictorum manibus tradideris, quæ magìs contumelia afficiunt, quàm puniunt: ſed deſiſtens Crucifixo gloriam tribuere, & noſtris cedens legibus, & tibi & liberis proſpice, quæ ſunt vtilia.

Nobilis q̄dā matrona inſectatur tyrannum.

Matth. 11.

Cap. 13. Beata autem illa appoſitè & eruditè reſpondens: Cùm eum, inquit, ô Rex, quem oporteret honorare, vt qui tibi dederit potētiam, & hanc purpuram, & hoc diadema, immò verò ipſam quoquè eſſentiam, & vitam, tanquàm Dei filius & Deus, ingrato animo contemptū audaci lingua iniuria afficias, non timens nè fulmen deiectum te comburat, & me honorare velis, veſtrum ego honorem ſummam duco ignominiam. Ceſſa gladium in teipſum impellere. Abſit autem, vt ego à tali lauder lingua, quæ ſe armauit

Chriſtianæ matronæ p̄clarum reſponſum.

armauit contra Deum. Neque eò procedam amentiæ, vt verſer cum ijs,qui Deo ſunt adeò inimici, & in peccatorum habitem tabernaculis. Cùm Rex hæc audijſſet, ira corde accenſus, adſpexit ad eos, qui aderant, & cùm dixiſſet: Quàm impudenter in nos ſe gerit hæc execranda muliercula: iubet eius capiti auferri tegumentum,& eius filiarum: & ſic eas nudo capite, & promiſſa coma, in caſtra duci per ignominiam. Afficitur ignominia cũ filiabus.

Egrediens ergò generoſa mulier, cùm vidiſſet magnã fœminarum multitudinem flentem & eiulantem, quòd talis nobilitas afficeretur contumelia, illa eas ſeuerè & magnificè intuens: Scio, inquit, ô amicæ, quòd propter nos dolorem accipitis, partìm quidem fortaſsè propter naturæ cognationem, partìm autem quòd indigna ac pudenda videar pati cum filiabus. Sed nè doleatis. Nos enim non ideò negauerimus effectorem cæli & terræ, neque quę ſunt ad tempus,æternis prætulerimus. Nam mihi quidem à maioribus per ſucceſſionem pietas & vera religio: & à Chriſto denominari, & eum nôſſe Deum, tradita mihi fuerunt in hæreditatem. Non mihi autem ſoli, ſed vniuerſæ quoquè meæ cognationi. Propter quem ego amplexa continentiam, viduitatem prætuli matrimonio: & ex facultatibus,quas habebam, plurimum diſtribui pauperibus. Sunt verò adhuc mihi magnæ diuitiæ in auro & argento, & magna multitudo ſeruorum: multæ autẽ poſſeſſiones & greges. Verùm licèt tot bona mihi ſuppetant, nolui tamen,vt multæ aliæ mulieres ſolent, ad alium maritum intueri,etiamsì cum multis caſibus & calamitatibus, quæ viduis euenire conſueuerunt, ſæpè ſim colluctata: quod quidem vel ſolum ſufficit ad mollẽ adhuc & tenerum animum incitandum ad ſecundas nuptias. Et fortaſsè nullus meam damnâſſet iuuentutem, quæ ipſum ad hoc habebat patronum diuinum Apoſtolum. Sed hęc omnia paruifaciens, in hoc ſolùm animum intendo, vt cum Chriſto ſim vnà cum ſanctis, quæ præceſſerunt, mulieribus & martyribus. Ego autem vobis iam ſecundò appareo. Nam priùs in matrimonio ſponſi, qui erat ad tempus: nunc verò in nuptijs immortalis & alieni ab interitu, ad quem feſtino, & cui immaculatam conſeruaui continentiam, me videtis. Filias quoquè ipſi ſtudeo deſpondere, vt quæ earum hucuſquè integram ad hoc virginitatem conſeruârim. Hinc mihi plenus eſt animus voluptate, & bona ſpe. Rogo vos igitur, vt mihi potiùs congratulemini, neque tam abiecto animo lamentemini, & mihi transmutetis feſtum in triſtitiam. Porrò autem vobis quoquè conſuluerim, vt vos vndiquè muniatis, & magnam adhibeatis cautionem, nè vobis non aduertentibus, auferat fidei theſaurum, qui eſt callidus ſuffurandi artifex, & maximum vobis hoc damnum afferat,quod pertingit vſque ad ipſam animam. Iam verò quæcunque hîc eſtis mulieres gentiles, & Hebrææ, (multæ enim, vt video, hîc adeſtis ad ſpectaculum) vos quoquè depoſitis, Gentiles quidem, longis fabulis & nugis, & dijs, qui ſunt ſolo nomine: Hebrææ autem, vmbra tandèm & figuris & ænigmatibus, diſcite veritatem, & accedentes ad Verbum & Deum,qui eſt vnus Trinitatis,per eius cultum illuminemini,& diuini baptiſmatis regenerationem,neque ſic ſimul pereatis in veſtris impietatibus. Cap. 14. Egregia ei⁹ fortitudo. Viduitas eſt præferenda matrimonio. 1.Tim.5. Hortatur mulieres omnes amplecti fidem Chriſti.

Cùm martyr hæc & alia plura diceret mulieribus, quidam ex ijs, qui cum Rege ſentiebant, illi hæc renunciârunt, & quòd peruerteret multitudinem. Rex itaque, ea rursùs accerſita, ſimulans manſuetudinem: Magna, inquit, vſus ſum in te patientia, hoc conſultò & non incõſideratè faciens propter benignitatem, vt fracta lachrymis, quæ propter te funduntur, & propter filias, nobis pâreas. Illa autem: Quis me, inquit, ô Rex, ſi tibi paruerim, liberârit ab igne, qui non poteſt extingui? Sic dixit,& cælum ſtatìm intuens: Abſit, inquit, ô Rex immortalis, vt te negem, qui es ſolus vnigenitus Dei filius, & credam viro, qui te habuit contemptui,& nos decepit periurio. Non ferens itaque Hebræus libertatem loquendi generoſæ fœminæ, ſed depoſita ſcena, & ablata fictione, toruèque eam & furioſè intuens: Audaciſſima,inquit, mulier, ego tibi iam carnes diſcerpam ac dilacerabo, & inteſtina contrectabo: & ſi quid ex ijs fuerit reliquum,id apponam deuorandum canibus. Videbo autem, quiſnam te ſit è meis manibus erepturus, etiamsì maximè expectas fore, vt det tibi auxilium Nazarenus. Tunc execrandi Tyranni verba non ferens prima filiarum martyris annum iam agens duodecimum, Tyranni oculos conſputauit. Qui autem circunſiſtebant, non zelum, & id, quod iure fuerat factum, laudantes, ſed tempori ſeruientes, ipſam & ſororem enſe mox conficiunt: & cùm ex defluente ſanguine manibus planè feri homines accepiſſent, eum matri offerunt. Rex enim ità iuſſerat. Illa verò (ô fortem & generoſum animum) & lubenter eum guſtat, &, cùm ad cælum ſuſtuliſſet oculos: Cap. 15. Ecce puellæ admirandũ zelum. Cæditur cũ ſorore.

 Tibi,

Tibi,inquit,Domine Chriſte, hoc meum offero ſacrificium, & tibi martyres exhibeo caſtas virgines, quæ egreſſæ ſunt ex vtero meo : cum quibus me quoquè connumeratam introduc in tuum thalamum, &, vt dicit diuinus Dauid, oſtende matrem propter filios lætantem.

Pſal.112.

Cap.16. Item earũ mater.

Rex autem grauiſſimo ægritudinis animi ſtimulo ſauciatus, vt qui omnem ſpem planè abieciſſet,in eam fert ſententiam,cùm hæc dixiſſet ijs,qui ſimul erant: Eius quidem & filiarum mirati ſumus pulchritudinem, (verum enim fatebor) multo autem magìs victus ſum ab earum temperantia & moderatione. Et ideò mihi venit in mentem admirari, ad quantam amentiam proceſſerunt Chriſtiani, vt colant hominem, qui morte perijt violenta,& ſuam ei permittãt ſalutem,qui fuit planus & præſtigiator, & ſe Deum temerè appellauit.

planus, impoſtor.

Cap.17.

Sequenti autem die cùm in loco excelſo conſediſſet,vocauit Aretham cum ſocijs, qui erant numero trecenti & quadraginta. Qui cùm adſtitiſſent,magnũ intuens Aretham, qui erat affabilis, & moderatus, & moribus maximam oſtendebat virtutem: Cur tanta es, inquit, audacia, ô caput execrandum, vt in noſtram quidem inſurgas potentiam,toti autẽ ciuitati,& tantæ perſuadeas regioni, vt te ſolum colant tanquam tyrannum, & verbis tuis vtantur tanquàm legibus : noſtrarum verò legum & verborum nullam ducant rationem, & execrandum hominem Deum appellent, qui cùm ſibi auxilium ferre non potuerit, vos eum vobis adhibuiſtis adiutorem : & nec tuum patrem es imitatus, qui ante te imperauit Nagræ : ijs autem, qui nos præceſſerunt, Regibus fuit obedientiſſimus? Sed niſi mutatus,& ad te rediens, hanc vanã repuleris opinionem, non te profunda ſenectus, nec ſimulatus hic habitus iuuabunt : ſed tu & omnes tui, eadem patiemini, quæ viri & fœminæ priùs interfecti : quos quantùm iuuerit Mariæ & fabri filius, omnes ſciunt. Senex autem ſtans cogitabundus, & apertè oſtendens ſe ægrè ferre ſuperbiam verborum Regis, cùm ſe ſuſtinuiſſet, & collegiſſet ſpiritum,& ex imo ſuſpirâſſet : Non es, inquit, ô Rex,cauſa eorum, quæ dicuntur aut fiunt: ſed noſtri ciues,qui meã contempſerunt ſententiam,quæ tibi non permittebat ingredi ciuitatem : contrà autem, aduersùs te depugnare incitabat, & cum tuis tam multis millibus manus conſerere, vt cum Madianitis olìm Gedeon cum paucis, &, Chriſto, qui nunc à te contemnitur, vires addente & confirmante, te expugnare, & demetere,& omninò delere, virum impium & fœdifragum,& immemorẽ pactorum conuentorum, quibus te ciuitatem & nos ſeruaturum pollicebaris.

Vocatur S. Aretha ad fœdifragũ Regem.

Iudic.7.

Cap.18.

Quidam autem ex ijs, qui cum Rege conſidebant, volens ingenioſè *ſancti verba* repræhendere,& tempori valdè ſeruiẽs: Sed non,inquit,ſic vos docet lex Moyſi,contumelia afficere Chriſtum Domini. Dicit enim : Principi populi tui non maledices. Porrò autẽ ipſa quoquè ſcripta veſtra vobis iubent Regem honorare,ſeu ſit bonus, ſeu ſecùs. Cui ſanctus: Tu autem,inquit,fortaſsè non audîſti, quod ab Achab dictum eſt Eliæ,cùm dixit eum euertere Iſraël. Cui ille ſic reſpondit: Non ego euerto, ſed tu, & domus patris tui : non vſque ad Achab ſolùm ſiſtens contumeliam, ſed eos etiam compræhendens,qui erant in ea domo.Quomodò ergò ſe quiſpiam in Deum piè gerens,& Regem arguẽs, quòd ſe iniquè gerat, vnquàm offenderit ac violauerit legem, qui non eſt veritus os in cælum ponere,& creatorem appetere maledictis? Sed, vt video,eius patientiam & tolerantiam contemnitis,& nos facere ſimilia procuratis. Tu autem Rex,cùm ſis natura tam iniuſtus,& malè facere paratiſſimus, & nec ſanctus in ijs,quæ ad Deum pertinent, nec in homines benignus,putas fore,vt illum lateas oculum,quem nihil latet? Atquì Regem eſſe oportet veracẽ & benignum,vt verbis attrahat beneuolentiam eorum, qui ſunt in ſua ditione : rerum autẽ fine & euentu fidem facere veritatis, & quòd ſe diuinè gerat, gloriam habere : quales ego vidi in India & Aethiopia, & ante te in Homeritide : quos vera dicentes,& ſe benignè gerẽtes in ſubiectos, non,vt tu Rex, peierantes,ſed alijs promiſſa implẽtes, quasì vt Deum honorabat populus. Et Deus quidem eorum, quæ à te fiunt, odio habens improbitatem, te, qui in eum fuiſti impius & infidelis, mox deponet ab imperio, idque tradet viro fideli & bono: roborabit autem & extollet genus Chriſtianorum,magnamq; ſuam efficiet Eccleſiam,quam tu igne conſumpſiſti,& humi deieciſti.Ego autẽ ſum beatus,non ob id præſertìm,quòd in hac vita in bona fui exiſtimatione: ſed quia in ꝓfunda ſenectute (iam enim ago nonageſimumquintũ annum, videns filios filiorum, & filias filiarum) ſubeo martyrium, & tam magnam & populo tam frequentem ciuitatem, & totam regionis ipſius gentem Deo offero: qui etiam meî perpetuam conſeruabunt memoriam,ſummas illi agentes gratias.

Exod.22. 1.Pet.2.

3.Reg.18.

Rex qualis eſſe debeat.

Prophetia S. Arethæ.

Aetas eius.

Ad populum autem conuerſus, & ad commartyres, (erat enim non ſolùm viſu iucundiſſimus, ſed etiam in concionibus ad populum facundiſſimus) ſic dixit: Viri ciues, & amici, & cognati, & quicunque propter conſuetudinem & rerum communionem ad nos attinetis, quæ patriæ quidem & nobis ciuibus euenerunt, cùm non priùs conſiderauerimus, neque ſcrutati fuerimus id, quod erat futurum, ſed fallaci homini, & qui nos fraude ſtudebat capere, crediderimus, ipſa nouimus experientia, vt qui cum ijs, qui foris erant, moleſtiarum fuerimus participes. Quæ verò in Deum linguam mouēs locutus eſt hic ſuperbus, ipſis auribus audiuiſtis. Quòd autem ad Chriſti Dei prouocet negationem, teſtantur quidem eorum, qui præceſſerunt, plurimæ & omne genus cædes: teſtantur autem hæc quoquè vincula, quæ pro pietate nobis ſunt impoſita. Et fuiſſet quidem ſapientium, non eſſe timidos, & vitæ nimis cupidos, neque huic callido & improbo veteratori credere, fidē adhibentes iuſiurando, quod eſt promptiſſimum malorum artificium: ſed bellum aduersùs ipſum ſuſcipere, &, Deo pugnam nobiſcum capeſſente, vlciſci hunc impium. Cùm autem res noſtræ ad eam adductæ ſunt neceſſitatem, vt vel Tyranno parentes, & nos impiè gerentes, vitam agamus miſeram: vel non parentes, & pietatem exercentes, beatum finem adipiſcamur, ſtudeamus immortalem gloriam conſequi per martyrium. Nec me exiſtimet aliquis, tanquàm iam ſenem, & plenum dierum, finem cupere, & ideò alios ad mortem incitare: ſed conſideret vnuſquiſque veſtrûm, mortem eſſe commune debitum & iuueni, & ſeni, & eſſe ineuitabilem corporis diſſolutionem. Itaque non expectetur finis communis, & qui ſua ſponte venit: ſed ſtudeat quilibet, vt ſit quàm fieri poterit glorioſus & beatus. Quidnam autem dixerit quiſpiam martyrio glorioſius, aut quæſtuoſius, aut pijs hominibus beatius? Ego enim, ſi fieri poſſet, propter Chriſtum mori ſæpè & ipſe eligerem, & alijs conſulerem: ſicque eſſet & maior gloria, & lucrum longè copioſius. Sed cùm hoc haberi non poſſit à natura, quod, vel inuitis nobis, illa ex ſe facit, præripiamus cum gloria: & id tanquàm proprium conſtituentes, aſturè fallamus neceſſitatem. Nullus noſtrûm, ô fratres, ſit adeò vitæ cupidus, & adeò puſilli & abiecti animi, vt pro breui & miſera vita perdat æternitatem, &, quæ nunquàm ſoluitur, beatitudinem. Communi omnium inimico à nobis haud detur pars aliqua, nè cùm vnum fuerit ſuffuratus, glorietur peruerſus, tanquàm qui omnes ceperit. Sed qui eſt quidem talis, procùl ſit à choro martyrum, neque ſit falsò nominis particeps. Si quis enim te, Chriſte & verbum Dei, negauerit huius vitæ deſiderio, ab ipſa excidat, & dehiſcens eum terra deuoret. Si quis autem ex mea cognatione, aut familiaritate, deſiderio bonorum præſentium, te relicto creatore, ſequatur hunc Regem interitui obnoxium & impium: nè ei detur, ô Rex Chriſte, hîc frui ijs, quæ videntur iucunda & delectabilia, & tradatur ijs, quæ ſunt illic, tormentis.

Cap. 19. Oratio ad ſocios.

Sapientium eſt aduerſarijs nō facilè credere.

Mors cōmune debitum & iuueni & ſeni.

Hęc dixit, & ſtatim vniuerſa multitudo calidas effundēs lachrymas: Eſto bono animo, exclamauit. Nemo enim te deſeret. Nam tuî, vt vides, deſiderio omnes vel ante te mori properamus, & præripere hunc beatum finem & deſiderabilem. Ille autem ad hæc: Ego, ait omnibus, ego vos omnes præcedam, & ero vobis in Deo certus viæ dux. Vt vos mihi primas conceditis in omnibus, ità vos mihi concedite, vt primus ad Chriſtum accedam. Verumenimuerò hoc quoquè vobis vltimum do mandatum: Si quis meorum filiorum, aut eorum, qui genere ad me attinent, relictus fuerit, permanens in hoc puro cultu Chriſtianorum, ſit hæres mearum facultatum. Porrò autem tres illas ex ijs, quæ mihi reſtant, poſſeſſiones pulcherrimas volo attribui Catholicæ Eccleſiæ, quæ eſt ædificanda: quas etiam iam conſecro. Hæc cùm dixiſſet, & populo benedixiſſet, &, Sit tibi gloria, ô Domine, propter omnia, ſubiunxiſſet, conuerſus dicit Regi: Laudo te, ô Rex, quòd vſus ſis patientia, & non confuderis, aut interruperis meam orationem, vt mos fuit olìm Regibus. Quoniam ergò nôſti noſtrum ſcopum & inſtitutum, nempe quòd fieri non poteſt, vt, Chriſti cultu relicto, nos tibi aſſentiamur, fac quod ſupereſt, tempus non terens diutiùs.

Cap. 20. Mirè cōfirmātur eius verbis ſocij martyres.

Tres poſſeſſiōes donat Eccleſiæ.

Cùm ſciret ergò Rex eorū mentem eſſe immutabilem, nec fieri poſſe, vt eos ad ſuam traducat ſententiam, iuſſit eos duci ad quendam torrentem, qui vocatur Odias, & ipſis illic amputari capita. Ad quē cùm veniſſent, & ſe prompto & alacri animo ad preces conuertiſſent: Domine Domine, dixerunt, virtus noſtræ ſalutis, obumbrâſti ſuper caput noſtrum in die belli. Nunc quoquè deduc nos in vitam æternam: quoniam nihil ex omnibus nobis pluris fuit, quàm tuî dilectio, non patria, non genus, non

Cap. 21.

Pſal. 139.

diuitiæ: ſed omnia propter te prodidimus, etiam ipſam vitam, & tanquàm occiſionis oues ſumus reputati. Et nunc te ſupplices rogamus: fiat vltio ſanguinis ſeruorũ tuorum, qui fuit effuſus. Extolle manus tuas ſuper iſtorum ſuperbiam. Suſcipe ac defende eorum filios, qui pro te moriuntur. Corrobora ciuitatem, quæ gloriatur tuo precioſo ſanguine & Cruce, & perpeſſionibus. Vides, quẽadmodùm eam tui affecerunt inimici: attonderunt eius ornamentum: profanârunt ſanctuarium tuum: templum ſanctum tuum exuſſerunt: quod tibi placeat, vt rurſùs extollatur & roboretur, dando ſceptra Regibus Chriſtianis, eosq; magnos & amplos reddendo in tuo nomine. Qui autem in honore noſtrum habebunt martyrium, da eis vitam citra vllam offenſionem, bonorũ copiam, & veniam peccatorum. Nos verò qui tuũ aduentum dileximus, in æterna ſuſcipe tabernacula, & annumera inter eos, qui tibi ab ęterno placuerunt. Hæc cùm dixiſſent, ſe inuicèm ſunt amplexi. Primus autem diuinus Arethas ceruice inclinata, ictum gladij lætanter excipit, & ità ei caput amputatur. Porrò autẽ reliquus quoq; chorus, iucunda & quæ ſolui non poterat, ſodalitas, cùm quammaximà potuerunt celeritate, ſe venerando vnxiſſent illius ſanguine, tanquàm vnguento ali quo precioſo, conſequenter ad mortem contenderunt, quam gladio properè acceperunt, ſibi inuicèm tempus propemodùm inuidentes, vtpotè quòd quid maius ad honorem tribueretur ei, qui priùs erat mortuus, præ illo, qui deindè ſequebatur.

Pſal. 43. *Pſal. 78.* *Oratio eius ſub mortē.* *S. Arethas decollatur cum ſocijs 340.*

Cap. 21. Quædam autem mulier habens puerum prætercurrentem, non plùs quàm quinq; annos natum, cùm videret ea, quæ fiebant, & ad ſimilem accenſa eſſet ęmulationem, citiſſimè accurrens, cùm ipſa quoq; accepiſſet ſanguinem, ſe illo vnxit & filium. Deindè ipſum Regem ludificabatur, eum vocans Tyrãnum, & quammaxima poterat voce dicẽs: Erit Hebræorum Regi, ſicut Pharaoni. Illius verò ſatellites, ijs, quæ dicebantur, auditis, compræhenſam ſtatìm mulierem ducunt ad ipſum Regem, & maledicta, quibus illum acerbè appetebat, renunciant cum magna acceſſione. Ille autem, cùm nec ei feciſſet dicendi poteſtatem, & nec eam quidem interrogâſſet, eam cõdemnat, vt igne moreretur. Statìm ergò fuit congeſta materia, & ignis ei ſubiectus: & flamma ſe in altum ſuſtulit, ſulfure & pice & ſarmentis nutrita. Deindè fuit etiam alligata mulier: & eam lictorum manus complectebantur, vt cùm ſui eſſet eis onus portatu facile, ſic in mediam flammam rectà conijceretur. Puer autem, qui ſolus remanſerat, dolebat, indignabatur, ægrè ferebat, non ſecùs àc recèns nati pulli, non ferens matris abſentiam. Porrò autẽ in gyrum vertens oculos, & amiciſſima lingua matrẽ requirens, videt Regem ſedentem in excelſo, & ad ipſum accurrit, oculos habẽs plenos lachrymis. Deindè ſe prouoluit ad illius pedes, pro matre rogans vt poterat. Ille autem eo accepto, & genibus impoſito, (erat enim puer ſcitus & elegans, & qui, vt puer, ſuauiter balbutiebat) rogabat cum quo mâllet verſari, & quem magìs diligeret. Ille autem matrem, dicebat, matrem: & eam deflebat aſſiduè. Propter eam enim, inquit, véni, & rogo, ô Rex, eam ſolui, vt me quoquè ſimul aſſumat ad martyrium. Illa enim me ſæpè ad hoc hortata eſt.

Chriſtiana mulier flammis exuritur.

Cap. 23. Attendens autem Rex verba pueri: Quid eſt autem hoc, inquit, quod dicis martyrium? O, quę etiam infantes ſapientes reddit, tuam Domine gratiam. Pro Chriſto, inquit, mori, & rurſùs viuere. Sed quis eſt hic Chriſtus, rurſùs dicit Rex. Puer autem: Veni huc, inquit, ad Eccleſiam, & eum tibi oſtendam. Interìm autem cùm matrem adſpexiſſet, flens dixit: Sine, ſine me venire ad matrem. Video enim eam trahi, & malè affici à lictoribus. Rex autem: Cur huc, dixit, veniſti, matre relicta? Sed ſis hîc nobiſcum, & dabo tibi quoſlibet fructus pulcherrimos. Hoc ille quidem dixit, tanquàm cum ſimplici puero, atque adeò puero ſe loqui exiſtimans. Ille verò longè ſupra ætatem prudentia præditus, planè renuebat, dicens: Non hîc manebo: matrem deſidero. Nam arbitratus te eſſe Chriſtianum, véni pro ea rogaturus. Cùm Iudæum autem inuenerim, tecum nec volo quidem verſari, neque ſuſtineo à te omninò aliquid accipere: hoc autem ſolum mihi concede, ô Rex, vt ad matrem reuertar. Regem ſtupore affecit pueri ſapientia. Quidam aũt ex ijs, qui circunſtâbant, excogitantes aliquid ſapientius, cenſebant, vt infans abduceretur ad Reginam, ſic teneram ętatem conantes allicere. Nam cum Rege quidem conſuetudinem exiſtimabant eſſe puero inſolitam, vt virilem & aſperiorem: quòd ſi audierit Reginam & mulierẽ, prompto & alacri animo eam ſecuturum, vt qui adhuc apud matrẽ blandè educaretur, & molliori delectaretur conſuetudine. Verùm pueri rurſùs intelligentia ſuperauit illorum calliditatem. Et nec eis quidem omninò ad hæc dabat reſponſum: ſed vehementer ſolùm

Nota verba pueri quinquennis. *Regẽ ſtupore afficit pueri ſapiẽtia, martyrium deſiderãtis.*

ſolùm vocabat matrem,& in eam cum animo totos defigebat oculos.

Cùm eam autem vidiſſet inijci in ignem,vehementiùs inflammatus viſceribus,audet ſtatim puer aliquid fortius: & cùm ſtetiſſet ad genua tyranni Dunaan,ſe inclinãs, Cap.14.
acriter ipſum Regem mordet in femore.Ille aũt ſimulatquè ſenſiſſet morſum,& fuiſſet conturbatus,eum repentè abijcit, & eum tradit cuidam ex Senatu, vt ab illo aleretur maximè Iudaicè, & abiuraret Chriſtianiſmum. Et ille quidem abibat, accepto puero,admirans ea,quæ facta fuerant,& ſimul etiã narrans alijs.Interìm autem puer, Puer quinqueñis cum matre ſpõtè moritur.
eo inſciente,curſu contendit ad matrem,&inſilit in mediam fornacẽ,matremque,vt ei videbatur,complexus,& pulcherrimum buſtum ſeipſum ei tradẽs, fit cum ipſa hæres coronæ martyrij.Cùm hęc ſic fierent,patientium Chriſtianorum moti miſericordia ij,qui erant circa Regem & ipſe Senatus, rogabãt vt cæteros relaxaret, & non penitùs perderet tam magnam ciuitatem, & populo tam frequentem, & quæ quotannìs magna pendebat vectigalia.Poſtquàm autem hac in re annuit dura illa anima, & Pharaonitica,crudelitatemq; vicit auaritia, quid facit? Cùm huius ciuitatis, & totius regionis iuuenes tam maſculos,quàm fœminas redegiſſet in ſeruitutem,quorũ erant multa millia,&alios quidem ipſe retinuiſſet,alios autem tradidiſſet quibus voluit,reuerſus eſt in regiã,libera ciuitate effecta ſerua, quæ dedicata erat ſoli Trinitati,quam ipſe Chriſtus redemit proprio ſanguine,& quæ ei obtulit tantam martyrum multitudinem,eorum victorias & certamina præclarè prædicans orbi terræ.

Et hæc quidem ità ſe habebant. Reuertente autem Hebræo, apparuit ignis aliquot Cap.15.
diebus, tota nocte implens aërem, qui ipſum Dunaan, & eius terrebat exercitum, & Viſio cæleſtis ſeſe incipit declarare in tyrãnũ
conijciendam præbebat Dei iram aduersùs impios. Deindè ignis quoq; deſupèr, qui erat perfecta plaga,pluit in terram. Sed ne ſic quidem potuit corrigi ſceleratus, neq; flecti ſub potẽti manu Dei. Tanto autem furore erat accenſus aduersùs Chriſtianos, vt etiam ad Regem Perſarum miſerit legationem,& rogauerit,vt ipſe quoquè faceret ſimilia,& omnes, qui in ſua ditione inueniebantur, Chriſtianos perderet funditùs: ſi vellet, inquiens, ſolem habere propitiũ, & eius patrem: ſicut ille nugabatur eſſe Deum Hebræorum. Scripſit etiam ad Alamúndarum Ducem Sarracenorum, qui erant Mouet alios principes aduersùs Chriſtianos Dunaã Rex.
ſub Perſis, promittens ſe ei etiam daturum pecunias, ſi moueat perſecutionem aduersùs Chriſtianos,qui ſunt ei ſubiecti.Sed ille quidem erat adeò infeſtus Chriſtianis, & ſic faciebat: Iuſtitia autem nequaquàm ceſſauit implere ſuas partes in ijs, quæ ſic fiebant. Iuſtinus enim cùm ſic ei viſum eſſet, hortatus eſt Alamúndarum, vt fœdera pacis iniret cum Sarracenis Romanorũ vectigalibus: & miſſus eſt Abraamius vir pius & preſbyter,qui hac fungeretur legatione. Aderant autem illic quoq; à Rege Perſarum,cùm alij quidam,tum Iſaacius quoq; preſbyter,qui præerat Chriſtianis Orthodoxis,qui in Perſide erãt. Aderat autem Silas quoq; Epiſcopus Neſtorianorum,cum quibuſdam alijs,partìm quidem pro Hebræo fungens legatione, partìm verò volens conuenire Orthodoxos,& diſputare aduersùs recta dogmata.

Cùm autem coram dictis Legatis legerentur literæ Regis Homeritarum, & Silas Cap.16.
aſſentiretur ſcopo eius qui ſcripſerat, & diceret Chriſtum ſolùm eſſe hominẽ,& non Deum.Quomodò enim,inquiens,qui naſcitur ex muliere,& cõponitur ex eo,qui eſt in ipſa,ſanguine,&inuoluitur faſcijs,& paulatìm accipit incrementum,deindè etiam laborat, & ſitit, & tandèm in crucem agitur,& moritur, Deus eſſe dicitur, vt citra rationem Abraamio videtur & Iſaacio? Hæc cùm ſic dicerentur, ij viri pij non ferentes diutiùs Deum affici contumelia, ſciſſis ſuis veſtibus, eos vocabant hæreticos, & ma- Neſtoriani eijciũtur ab Eccleſia.
gno animo eos expellebant ab Eccleſia catholica, Neſtorium eorum magiſtrum damnantes,vt qui tales ſeminâſſet zizanias. Deindè etiam fuſiùs perſequebãtur ea,quæ pertinebant ad diuinã carnis ſuſceptæ diſpenſationem: ipſiq; orthodoxa diuinorum Apoſtolorum & patrum ſequentes dogmata, Deum perfectum, & hominem perfectum confitebantur Chriſtum,in vna hypoſtaſi duas naturas coniũgentes citra confuſionem. Atque cùm ſic quidem Silas à ſcopo excidiſſet, inanibus (vt dicitur) manibus eſt reuerſus,& ſic vana ſpe eſt deluſus: Abraamius autẽ ipſe quoquè fœdere inito cum Alamúndaro, ſalutatoque Iſaacio in Perſidem reuertente, redijt & ipſe, atque omnia expoſuit Iuſtino Imperatori, & præſertìm quæ à Rege Homeritarum facta & ſcripta ſunt contra Chriſtianos.

Ille autem ſine mora ſcripſit ad Aſterium Alexandriæ Epiſcopum, vt incitaret Re- Cap.17.
gem Aethiopum ad mouendum arma aduersùs Homeritas.Eadem quoquè ipſi Regi Aethiopum per literas nunciauit,eumque docuit,quemadmodùm deleuiſſet Hebræus

Nagrã vrbẽ frequẽtiſſimá miſerè pdit impius tyrannus.

bræus omnes Chriſtianos, qui erant in ſua poteſtate: & quemadmodùm Nagran ciuitatem populo frequẽtiſſimam, feciſſet inhabitabilem, omnibus puberibus partìm quidem interfectis, partìm autem redactis in ſeruitutem: quodque Regem etiã Perſarum,& Alamúndarum idem ille incitâſſet, vt facerent ſimilia. Poſtremùm adiecit, fore, niſì ipſe exurgeret ad vltionem, vt Deus è veſtigio ei iraſceretur. Et hæc quidem Imperator Iuſtinus. Ipſe quoq; Patriarcha Alexandrinus poſteaquàm cum monachis orthodoxis, qui erant in Nitria,& in Scete, multas Deo fudit ſupplicationes, Regi illi ea ſignificauit, quæ pio videbantur Iuſtino. Non latebant autem nec priùs quidem Aethiopum Regem ea, quæ facta fuerant, ſed tempore anni prohibente, (erat enim hyems) vel inuitus quieuit. Itaq; cùm validum collegiſſet exercitũ tam ex ſuis, quàm ex auxilijs vſque ad centum & viginti millia, naues autem Indicas ſeptuaginta in ipſa hyeme cõſtruxiſſet, quinetiam ex negociatoribus Perſis & Aethiopibus, qui illuc venerant mercaturæ gratia, naues alias collegiſſet ad ſexaginta: cumq; eas, quæ ex ipſis collapſę fuerant, inſtaurâſſet ac refeciſſet,& omnia parâſſet, vêris initio mouit exercitum, armisque & equis, & alio apparatu properabat, vt prælio confligeret cum inimicis. Et per continentẽ quidem ab inferiori parte Aethiopiæ, miſit quindecim millia Aethiopum ad Homeritidis partes magìs Occidentales, vt ipſe quidem per mare cum nauibus, illi autem per terram irruentes, hoſtes in medium coërcerent.

Elesbaan Rex colligit exercitum contra infideles.

Cap.28. Exercitus regis Aethiopum perit.

Cæterùm illi quidem cùm multos dies iter feciſſent per loca arida & tranſitu difficilia, omnes interiérunt, vt qui nec peruenire ad Homeritam, nec ad regionem ſuam potuerint redire. Rex autem cùm iam eſſet nauigaturus, venit ad templum, ad cuius fores regia veſte, alijsq; inſignijs imperij depoſitis, ingreſſus quidem eſt in priuato habitu: ſtans autem ex aduerſo aræ, cùm Deum multùm orâſſet,& facta ab ipſo in Aegypto miracula atq; in ipſa ſolitudine pro Hebræis, in memoriam reuocâſſet: Illi, dicebat, fuerũt ingrati in te benefactorem, neq; illi ſolùm, ſed ij etiam, qui ex eis nati ſunt. Tu enim ſcis, Domine, quàm ſe malè geſſerint in tua ciuitate, vt qui populum illum per dolum circunuenerint, & conſilium inierint aduersùs ſanctos tuos, & in eos, qui reſtant, adhuc mala machinentur. Quòd ſi noſtra peccata id merentur, ſed nè tu nos tradas illorum manibus: quod autem ipſe voluëris, hoc excepto, nobis impone ſupplicium, nè fortè dicant, Vbinàm eſt ipſorum Chriſtus, propter quem gloriantur, & Crux eius? Hęc cùm precatus fuiſſet cum lachrymis, egreditur è templo,& è ciuitate, & ad quendam monachum, qui propter virtutis operationem dignus erat habitus, vt præuideret futura, & in anguſta turricula iam quadragintaquinq; annos fuerat incluſus, pedes venit in eodẽ habitu, de prælio ſciſcitaturus. Attulit autem compoſita quoq; thymiamata, in quibus etiã aurum latenter immiſcuerat. Quæ cùm tradidiſſet ſeni, quærebat preces, & ſignificationẽ eorum, quæ erant euentura. Ille autem, dolo depræhẽſo, cùm quiſnam eſſet, optimè nôſſet: Sit tecum, inquit, Deus, qui etiã tecum regnat. Verumenimverò abi, munitus martyrum ſacrificio, quod Deus eſt odoratus, & precibus Pontificis Alexandriæ,& lachrymis Iuſtini.

Rex Aethiopũ cóſulit de belli euẽtu ſanctum quendã monachum.

Cap.29.

Hæc cùm audijſſet Elesbaan,& eum non tentâſſet ampliùs, benedictione accepta, abijt lætus. Et cùm iuſſiſſet exercitui, nè ferrent viaticum plusquàm viginti dierum, nauigauit. Sed neque negligens fuit Rex Homeritarum. nam ipſe quoque & ſuis, & auxiliaribus collectis copijs, præſidium tenebat in terra & in mari. Verùm cùm ille exercitum, qui erat in terra, ab afflictione& malorum perpeſſione audijt perijſſe, non ampliùs timens hoſtem à continenti, in ſola maris verſabatur cuſtodia. Itaque conſiderans anguſtiſſimum eſſe fretum, quod eſt inter Aethiopes & Homeritas, neque ſuperare latitudinem duorum ſtadiorum, & alioquì habere etiam ſaxa, multis in locis latentia, cùm grauem ferream conſtruxiſſet catenam, & quæ poſſet ferre vim ventorum & vndarum,& eam vtrinquè in terra alligâſſet ipſe Dunaan, vt exiſtimabat, Elesbaan prohibebat aditum, vbì quidem erant latentes petræ, plumbum circulis catenæ appendens, & ferrum faciens requieſcere, vbì autem erat profundum, colligans cum lignis leuiſſimis, & ſubleuans catenam. Deindè etiam validum inducens exercitum, venit in eum locum, in quem expectabatur venturus eſſe Rex Aethiopum.

Rex Dunaã ſeſe præparat ad reſiſtẽdum aduerſario.

Cap.30. Deus nó ſine miraculo adiuuat Regem Aethiopum.

Ille autem cùm vento vſus eſſet ſecundo, acceſſit ad locum ſpeculãdum,& premiſit decem naues: quæ cùm dolum neſcirent, ex improuiſo ingreſſæ ſunt in anguſtiſſimum fretum. Quo in loco etiam Deus facit miracula, paruæ eſſe oſtendens potentiæ humanam inuentionem, vbì ipſe adiuuare & opem ferre voluërit. Magnus enim

quidam

quidã fluctus incuruatus, cùm veluti refluxum quẽdam feciſſet aquæ, portans vnum ex nauigijs, poſuit ſuper catenam, adeò vt videretur nauis eſſe cuidam rupi innixa. Deindè exorta quædam procella cùm mare repentè conturbâſſet, extollit fluctus montibus pares magnitudine: & vndarum aliç quidem amouebant ligna catenç alligata, aliæ autem tollentes naues in altum, tranſmiſerunt omnes ſupra catenam. Illa autem & à venti vehementia & à fluctibus qui in eam irrumpebant, diſrupta, prçbuit cæteris nauibus inoffenſum aditum aduersùs Homeritam. Decem igitur prædictæ appulerunt litori, quod aberat ducẽta ſtadia, vbì Rex erat cum exercitu. Reliquæ autem naues vento retroactæ, nihil poterant efficere. Emiſſis itaq; triginta millibus cataphractorum equitum, Dunaan impediebat eorum, qui erant in decem nauibus, exitum in terram. Viginti autẽ ex diſperſis nauibus, vbì erat ipſe Elesbaan, haud multò pòſt illuc ipſæ etiam appulerunt. Tertio verò die reliquæ quoquè apparentes naues, appulerunt & ipſæ longè inferiùs. Opinatus autem Dunaan inter plures eſſe Regem, maiore accepto exercitu illuc venit, parua relicta cuſtodia, vbì erat re vera Elesbaan. Cùm autem tereretur tempus, nec è nauibus educerẽtur acies, defecerat quidem aqua & cibus ijs, qui erant in nauibus: equitibus autem Hebræis Sol erat moleſtus, totoque die eos vehementer imperebat.

Cæterùm equitibus ſuis Dunaan magna machinatus eſt tabernacula, eorumque vmbra depulit æſtum, qui afferebat moleſtiam. Porrò autem miſit etiam quendam ex ſuis cognatis cum viginti millibus equitum ad ſpeculandam partem illam, in qua erat Elesbaan. Quidam autem ex Eunuchis Regis arbitratus eum exire ad ſe exercendum, acceptis quinque aureis lanceolis, cum eo eſt egreſſus. Cùm is autem Elesbaan copias inueniſſet vigilantes, quarum pars iam è nauibus egreſſa, locum in litore occupârat, accepto Eunucho, & tribus ex ſuis, abijt procùl ad venationem. Quidam autem ex Elesbaan exercitu oppreſſi fame, equos noctù conſcenderant, vt hoſtes effugerent. Qui cùm in eos incidiſſent, alios quidem occiderunt, Regis autem cognatum capientes, & aureas lanceas portantes, ad naues redierunt. Eas autem cùm accepiſſet Rex pius, ſtatim Deo dedicauit. Ipſe autem reliquo armato exercitu immiſſo in breuiores naues, egreſſus eſt ad hoſtes, qui erant in litore, & pugna terra marique commiſſa, Hebræos, qui terga dederant, iure belli omnes occidit, adeò vt ne vnus quidem ſit relictus rei geſtç nuncius. Cùm autem haberet cognatum Regis, qui ei oſtendebat viam, quæ ducit ad ciuitatem Phare, in qua erat regia Dunaan, ad illam aſcẽdit. Qua potitus, vt qui incuſtoditam offendiſſet ciuitatem, capit omnes diuitias, quæ erant in regia, & ipſam etiam Reginam. Cap 31. Exercitus impij Dunaan interficitur.

Verùm cùm captam vrbem, & regiam occupatam, atq; ſuos bello captos audijſſet Dunaan, timens nè aliqui ex cognatis deficerent ad Elesbaan, mente ei à Deo ablata, cùm aurea catena ſe & illos alligâſſet, ſedebat nullam rerum curam gerens. Qui autem in pluribus nauibus erant Aethiopes, cùm nihil audiuiſſent de ſuo Rege Elesbaan, aut de ijs, quç geſſerat, & laborarent inopia rerum neceſſariarum, eſſentq; animo dubij & perplexi, conuerſi ſunt ad Deo ſupplicandum. Et cùm magnas quidem naues inter ſe alligâſſent, & ſuper oblonga ligna vela deindè vinxiſſent, & veluti quandam ciuitatem in mari eſſent fabricati: extrinſecùs autẽ breuiores naues, quæ quoddam murorum imitabantur propugnaculum, ordinâſſent, omnes ſimul congregati, cum lachrymis Deo longam obtulerunt ſupplicationẽ. Deindè cùm ſacra guſtâſſent myſteria, & ſe armâſſent, deſcenderunt in naues breuiores: & ſtantes ex obliquo, nè acciperent aliquod damnum à telis hoſtium, eas ipſi maiores poſt ſe trahentes impulerunt ad terram, donèc appulſa eorum latera fixa fuerunt in litore, adeò vt naues eſſent ipſis pro muro. Hoſtes verò irruentes cum lanceis, confringebant latera breuiorum nauium, & magna moleſtia afficiebant Aethiopes. Qui cum lachrymis rursùs Domini inuocabant auxilium. Ipſe autem eos exaudijt: & ſtatim vox quçdam fuit de cælo exaudita, quæ dicebat: Gabriel, Gabriel, Gabriel: & quidam ex illis, qui naues impellebant, virgam ferens ferream, quæ supernè quidem habebat Crucem, infernè autem lanceam cùm enatâſſet, & vnius equi caudam appræhendiſſet, in eius latus figit lanceam adeò, vt mox turbatus equus deiecerit hoſtem, & alij equites timore affecti, ceciderint in terram. Cap. 32. Aethiopes auxiliũ Dei implorant, atque exaudiuntur.

Confidentes itaq; Aethiopes cùm deſcendiſſent è nauibus, & manus cõſeruiſſent cum hoſtibus, eos fuderunt, & omnes interfecerunt, & regiũ ingreſſi tabernaculum, inueniunt aurea catena vinctum cum ijs, qui genere ad ipſum attinebant, Dunaan Cap 33.

Regem

Regem Hebræum. Cùm autem intellexiſſent ſuum quoq; Regem præſtantiſſimum, & omni ex parte optimum Eleſbaan illic occupâſſe regiam, properè ad eum acceſſerunt, & omnia, quæ geſta fuerant, expoſuerunt. Ille autem præſidio relicto in ciuitate, maxima abijt celeritate. Et cùm inueniſſet Dunaan aurea illa vinctũ catena, ipſum interfecit & cognatos, Deum laudans, & inſultans Chriſti hoſtibus, pœnam dantibus audacium ſuorum facinorum, quæ admiſerant in Chriſtum, & Chriſti Crucem. Lætabitur enim iuſtus (inquit magnus Dauid) cùm viderit vindictam. Et ideò qui ex eis fuerunt vulnerati, non fuerunt vulnerati gladio, (vt dicit diuinus Eſaias) neq; mortui eorum, mortui bello. Eſt enim res fortis & dura, ira Dei, (ipſe me rursùs docet) vt grando, quæ deorsùm fertur, non habens tegumentum: vt aquæ magnæ multitudo, quæ trahit regionem.

Dunaan impius à rege Aethiopum interficitur.

Pſal. 57.

Eſa. 22.
Eſa. 28.

Cap. 34.

Reuerſus ergò Eleſbaan ad ciuitatem Phare, omnes interemit, qui erant in regia, & cùm vellet eccleſiam in ea ædificare, fuit ipſe primus opifex ædificij. Significauit autem omnia, quæ geſta fuerant, Pontifici Alexandriæ, & per illum Iuſtino Imperatori. Patriarcha autem Alexandriæ, ordinatum Epiſcopum miſit ad Homeritas. Qui cùm illis conſecrâſſet templum, quod fuerat ædificatum, baptizat quidem omnes, qui erant in ciuitatibus & pagis Homeritarum, in nomine ſanctæ Trinitatis. Ex eis autem ordinat Diaconos & Preſbyteros: & eccleſijs, quæ erant in regione, reddit ſtatum ſuum ſolitum.

Apud Homeritas inſtauratur Chriſtianiſmus.

Cap. 35.

Diuiniſſimus autem Rex ipſe Eleſbaan ſimul cum eo venit Nagram martyrum ciuitatem: & cùm illic extruxiſſet eccleſiam, & quinque poſſeſſiones regias ei attribuiſſet, & deindè etiam ex martyris Arethæ poſſeſſionibus tres addidiſſet, vt ille mandauerat in fine martyrij, & collegiſſet omnes, qui fuerant redacti in ſeruitutem, & aliàs diſperſi in tempore perſecutionis, & Arethæ martyris filium Ducem gentis conſtituiſſet, & curam geſſiſſet loci, in quo iacebant ibi conſummatæ martyrum reliquiæ, & ius aſyli illic conſtituiſſet, vadit iterùm in regiam. Vbi cùm Homeritis Abramiũ quendam virum pium, & Chriſti nomine gloriantem elegiſſet Regem, & ſanctiſſimo Epiſcopo ad decem millia Chriſtiãnorum Aethiopum tradidiſſet, lætus redit in ſuam regiam cum præda & ſpolijs innumerabilibus, dans etiam exercitui non paruam pecuniæ portionem.

S. Arethæ martyris filium Ducẽ conſtituit.

Cap. 36.

Deo autem agens gratias pro tanta victoria & gratia, volensque ſeipſum dignum reddere maioribus, cùm diadema quidem regium miſiſſet Hieroſolymam, ipſe indutus cilicio, & noctù egreſſus è regia & ipſa ciuitate, aſcẽdit in vnum montem ad monaſterium virorum, qui exercebantur. Et cùm ſe in exigua clauſiſſet domuncula, & vouiſſet illinc non egredi toto tempore vitæ, regulam ſuſcepit monaſticam, ex ijs, quę ſunt mundi, nihil poſſidens præter ſolam ſtoream, & poculum ad aquam bibendam, & pauco pane & aqua viuens, & oleribus viridibus, ſi quis afferret, cùm nullum ex mundanis vidiſſet tota vita, non ad aliquid aliud mentem habens erectam, niſi ad ſoli Deo vacandum. Deniq; cùm diù ſic ſe diuinè exercuiſſet, ſic etiam è vita excedit: In Chriſto Ieſu Domino noſtro: Quem decet omnis gloria, honos & veneratio, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Optim⁹ rex Aethiopum monaſticã vitã cõplectitur ſanè arduam.

Felix obitus eius.

VITA SANCTI ENOCH ABBATIS, AVTHORE SANCTO GREGORIO TVRONEN. EPISCOpo, *Lib. De vitis Patrum, Cap. 15.*

24. Octobr.

Eccés 1.

VANITAS vanitatum, dicit Eccleſiaſtes, & omnia vanitas. Verum eſt ergò, quòd omnia, quæ geruntur in mundo, ſunt vanitas. Vndè fit, vt ſancti Dei, quos nullus libidinum æſtus exuſſit, nullus concupiſcentiæ exagitauit ſtimulus, quos nullum luxuriæ cœnum nec in ipſa, vt ità dicam, cogitatione tentauit, aſtu tentatoris elati, viſi ſint ſibi eſſe iuſtiſſimi, & ab hoc iactantiæ cothurnoſæ perflati ſupercilio, ſæpiùs corruerint. Factumque eſt ità, vt quos non valuit maiorum criminum gladius trucidare, leuis vanitatis fumus addictos facilè peſſundaret: ſicut & ipſe ille, de quo nunc nobis ſermo futurus eſt, cùm multis virtutibus

Valdè cauẽda ſuperbia pijs.

tutibus floruiſſet, penè in illo arrogantiæ barathro obrutus occubuiſſet, ſi eum non exhortatio fratrum fidelium attenta recuperâſſet.

Igitur beatus Senoch Pictaui pagi, quem Theiphaliam vocant, oriundus fuit, & conuerſus ad Dominum, clericusq; factus, monaſterium ſibi inſtituit. Reperit enim intrà territorij Turonici terminum parietes antiquos, quos eruderans à ruinis, habitationes dignas aptauit, reperitque ibì oratorium, in quo ferebatur celebrem noſtrum orâſſe Martinum: quod diligenti cura compoſitum, erecto altari, loculoque in eo ad recipiendas ſanctorum reliquias præparato, ad benedicendum inuitat Epiſcopum. Affuit tunc Euphronius beatus Epiſcopus, qui conſecrato altari, eum Diaconatûs honore donauit. Celebratis igitur Miſſis, cùm capſulam reliquiarum in loculo cuperent collocare, extitit capſa prolixior, nec recipi in loculum poterat. Tunc proſtratus Diaconus cum ipſo Sacerdote pronus ad orationẽ, lachrymas precibus mixtas effudit, obtinuitque petita. Mirum dictu: ità loculus diuinitùs amplificatus, capſulaque conſtricta eſt, vt in eum ſpatioſiſſimè non ſine admiratione reciperetur. *Patria S. Senoch.* *Fit clericus.* *Ordinatur Diaconus.*

In hoc loco collectis tribus monachis, Domino aſſiduè ſeruiebat, & in primis arcto vitæ tramite incedebat, exiguos cibos, & tenues potiones ſumens. Diebus autem Quadrageſimæ ſanctæ addebatur augmentum abſtinentiæ, ciborum diminutione. Nam eſus illi panis tantùm hordeaceus erat, & aqua, de vtriſque elementis libras ſingulas per dies ſingulos ſumens. Rigorem verò hyemis ſine vllo pedum tegmine pati contentus erat, manibus ac pedibus, ſimul & collo ferrea catena reuinctus. Dehinc à fratrum contemplatione ſemotus, ſolitaria ſe recluſit in cellula, orans aſſiduè, atque in vigilijs & orationibus die, noctuque ſine ambiguitate perdurans. Conferebat autem deuotio fidelium plerunquè pecuniam, quam non in abditis loculis, ſed in pauperum marſupijs condedat, illud Dominici eloquij oraculum ſæpè commemorans: Nolite theſaurizare vobis theſaurum ſuper terram: quia vbì fuerit theſaurus tuus, illic erit & cor tuum. Dabat enim hic, quæ accipiebat, pro Dei intuitu in diuerſis neceſſitatibus indigẽtium. Vndè factũ eſt, vt in vita ſua de his ampliùs, quàm ducentos, à nexu ſeruitutis, debitique onere ſubleuârit. *Magna eius abſtinẽtia.* *Liberalitas eius in pauperes.* *Matth. 6.*

Cùm autem nos in Turonicum veniſſemus, egreſſus eſt de cellula, venitque ad inquirendos nos: ſalutatiſque ac deoſculatis, regreſſus eſt iterùm. Erat enim (vt diximus) valdè abſtinens, ſanans infirmorum languores. Sed vt de abſtinentia ſanctitas, ità de ſanctitate vanitas cœpit obrepere. Nam egreſſus de cellula, iactantia cothurnoſa ad requirendos viſitandosq; parentes, in pagum Pictauenſem, cuius ſuprà meminimus, abijt. Regreſſusq; tumidus arrogantia, ſibi ſoli placere nitebatur. Sed obiurgatus à nobis, & accepta ratione, quòd ſuperbi longè fiant à regno Dei, ità ſe purgatum iactantia, humilem reddidit, vt nulla in eo penitùs radix ſuperbiæ remaneret, adeò vt profiteretur, dicens: Vera nunc eſſe cognoui, quę beatus Apoſtolus ſacri oris conteſtatur eloquio, dicens: Qui gloriatur, in Domino glorietur. *Arrogantia viro ſancto imponit.* *1. Cor. 1.*

Sed cùm per eum Dominus ſuper infirmos multas faceret virtutes, & ille ità ſe dixiſſet includere velle, vt nunquàm humanis adſpectibus appareret, conſilium ſuaſimus, vt nõ ſe perpetuò in hac cõcluſione conſtringeret, niſì in illis duntaxàt diebus, qui inter depoſitionem ſancti Martini, ac Dominici natalis ſolennitatem habentur: vel in illis ſimiliter quadraginta, qũos ante Paſchalia feſta in ſumma duci abſtinentia patrum ſanxit authoritas: reliquis verò diebus, infirmorum gratia, populis ſe præberet. Audito autem conſilio noſtro, libenter quæ dicta ſunt accepit, impleuitque ſine ambiguitate. Deniquè quia de conuerſatione eius pauca prolocuti ſumus, ad virtutes, quas per illum medicabilis diuinæ potentiæ dextera operari dignata eſt, accedamus. *Nota hic antiquitatẽ Quadrageſimæ.*

Cęcus quidam, Popuſitus nomine, ad eum venit, (erat autem tunc beatus Senoch iam Preſbyter ordinatus) qui dum aliquid alimenti poſtulat, tactis à ſancti Sacerdotis manu oculis, vt ſignum ſalutare meruit, protinùs viſum recepit. Alius quoquè Pictauenſis puer, huiuſmodi morbo laborans, audita confeſſoris huius opera, pro luminis perditi receptione precatur. Non moratur ille, ſed inuocato Chriſti nomine, Crucem oculis cæci imponit, ſtatimque defluente riuo ſanguinis, lux intrauit, ac poſt viginti annorum curricula, orbatæ fronti geminorum ſiderum iubar inclaruit. Duó pueri membris omnibus debiles, & in modum ſphæræ in rotunditate contracti, eius conſpectibus ſunt delati, quibus impoſitis manibus, redintegratis artubus, *Cæcos ſanat.* *Itèm duos contractus.*

vnius horæ momento vtrunque reddidit abſolutum. Geminauitque deindè geminę virtutis beneficium. Puer cum puella coram eo cõtractis manibus adſtiterunt, (erat autem tunc medium Paſchalis feſtum ſolennitatis) cumque pro ſuæ directionis medela Dei famulo ſupplicarent, & ille pro ea, quę ad eccleſiam conuenerat, populi frequentia hæc agenda differret, indignum ſe clamitans, per quem Deus infirmis prębere beneficia dignaretur, ſupplicantibus cunctis, manus eorum ſuis ſuſcepit in manibus: quibus attrectatis, directisque digitis, ſanos abſcedere iubet. Benaia quoq; (hoc enim erat nomen mulieris) oculos deferens clauſos, tactu ſalutaris dexteræ benedicta, illuminata diſceſſit.

Sed nec illud occuli ęquum puto, quòd ſæpiùs eius oratio virus ſerpentium exinanire obtinuit. Duo enim tumidi morſu hydri, eius pedibus proſternuntur, deprecantes vt virus, quod mala beſtia artubus moribundis iniecit, ſua virtute diſcuteret. At ille orationem fudit ad Dominum, dicẽs: Domine Ieſu Chriſte, qui in principio cuncta mundi elementa creâſti, & ſerpentem illum humanis dignitatibus æmulum, ſub maledicto eſſe ſanxiſti, tu depelle ab his famulis tuis veneni huius malum, vt non angues de his, ſed hi de angue valeant triumphare. Hæc autem cùm dixiſſet, palpauit omnem compagem corporis eorum, ſtatimque compreſſo tumore, virus mortiferum nocendi perdidit vires.

Virus ſerpẽtum pellit.

Gen. 3.

Dies Dominicæ reſurrectionis aduenerat, & homo quidam dum ad eccleſiã pergeret, vidit pecorum multitudinem, ſuam ſegetem depaſcentem: ingemuitque, & ait: Væ mihi, quia annualis mei laboris opera ità deperit, vt nihil prorsùs ex ea remaneat. Et accepta ſecure, amputatis ramis, aditum ſepis claudere cœpit, confeſtimque contracta manus inuita retinuit, quod voluntariè compræhendit. Dolore verò inſtigante, ad ſanctum confeſſorem mœſtus acceſſit, trahens poſt ſe ramum, quem manu conſtrinxerat, narrauitque omnia, ſicut geſta erant. Tunc ille oleo benedictione ſanctificato, manum manu ſtringens, abſtracto ramo, ſanitati reſtituit. Sed & deincèps multos à ſerpentium morſu, & puſtulæ malignæ veneno, ſigno Crucis locato deſupèr, reddidit ſoſpitati. Nonnullis autem obſeſſis dæmonis ſæui liuore vt manus impoſuit, extemplò fugatis dæmonibus, mentem eorum energia turbatam, ad integritatem intelligentiæ reparauit. Omnibus verò, quoſcunque per eum à diuerſis infirmitatibus dextera diuina ſaluauit, ſi inopes fuiſſent, ipſe cibum veſtitumque diſpenſatione hilari porrigebat. Tantaque ei cura de egentibus fuit, vt etiam pontes ſuper alueos amnium diligenter inſtrueret, nè quis inundantibus aquis naufragia ſæua lugeret.

Oleo benedicto manũ leſam ſanat.

His ergò virtutibus clarus in populis declaratus, cùm eſſet annorum circiter quadraginta, modica pulſatus febre, per triduum lectulo decubauit. Nunciatumque eſt mihi, cùm tranſitus eſſet propinquus. At ego velociùs illuc properans, ad lectulũ eius acceſſi, ſed nihil ab eo collocutionis elicere potui: erat enim valdè feſſus. Dehinc interpoſito quasì vnius horæ ſpatio, ſpiritum exhalauit. Congregata eſt autem ad eius exequias multitudo illa redemptorum, quos ſuprà diximus ab eo vel à iugo ſeruitutis, vel à diuerſis debitis abſolutos, quosque vel alebat cibo, vel veſtitu tegebat. Plangebant enim, dicentes: Cui nos, Pater ſancte, relinquis? Poſt hęc ſepulturæ locatus, ſæpiùs ſe manifeſtis virtutibus declarauit. Nam trigeſimo ab eius obitu die, cùm ad eius tumulum Miſſa celebraretur, Chaidulphus quidam contractus, dum ſtipem poſtulat, ad eius ſepulturam accedit: qui dum pallam ſuperpoſitam oſculis veneratur, diſſolutis membrorum ligaturis, directus eſt. Multa autem ibi geſta comperi, de quibus hæc tantùm memoriæ habenda notaui.

Obitus ei⁹.

Miracula poſt mortẽ.

SANCTO-

SANCTORVM CHRYSANTHI ET DARIÆ HISTORIA, SCRIPTA A VARINO ET ARMENIO. Habetur in Metaphraſte: conſentiuntq́; antiqui MS. codices Latini.

25. Octobr. iuxta breuiariú Romanum.

Cap. 1.

AD ædificationem, vtilitatemque noſtram Deo placuit, vt martyrum, qui ſuperioribus temporibus extiterunt, certamina literarum monumentis conſignarentur, non vt mortalium laudibus eos ſatiaret, quos conuiuio dignos fecit ſempiterno: ſed vt eorum exemplo nos commoneret, vt huiuſce vitæ voluptates aſpernaremur, & gloriæ perpetuæ gratia breues miſerias æquo animo perferremus. Omnis enim corporis dolor, ſi leuis eſt, facilè perferri poteſt: ſin grauis, celerem finem habet. Quamobrèm negligẽdus eſt & alacriter ſubeundus, vt mors æterna vitetur. Quòd ſi dolores iſti, qui cùm hodiè ſint, cràs non erunt: cùm hodiè naſcantur, cràs extinguentur: ità moleſti ſunt, quanto illi acerbiores putandi, quibus nullus proponitur finis? Quid, quòd exempla non deſunt eorum, qui conualeſcendi cauſa ſe, ſuaque medicis dedunt, ſeque & ſecari & vri permittunt, & pocula ſumunt amariſſima, mortiſque metu nec amaritudinem ſentiunt, nec ignem reformidant, nec ferrum recuſant? Quòd ſi fallacis & incertæ iſtius vitæ ſtudioſi, quò mortem differant, & ferri & ignis moleſtias ſuſtinent, & amara hauriunt medicamenta: quanto alacriùs acerbitates illæ ſunt perferendæ, quæ nos exiguum ad tempus cruciant & premunt, vt in perpetuum extollamur? quæ amara nobis tormenta adhibent, vt ſempiterna dulcedine perfruamur? quæ breue præbent incendium, vt perpetuum refrigerium aſſequamur? Hæc Dei martyres conſiderantes, vt de hoſtibus victoriam reportarent, omnia acerbitatum tormentorumque genera pertulerunt. Sperabant enim, ſe, breui vita gloriaque contempta, æternam illam aſſecuturos: & vitaturos perpetuum ignem, ſi temporarium hunc pertuliſſent. Huius nos itèm veræ gloriæ cupidi, mundum mundique cupiditates contemnamus: & quæ à ſanctis geſta ſunt, minimè obſcura fide celebremus: inprimiſq́; ſanctorum martyrum Chryſanthi & Dariæ hiſtoriam non minùs illis, qui crediturí ſunt, quàm nobis, qui credimus, profuturam, pura mente conſcribamus.

Dolores temporarij fortiter perferendi.

Martyribus quid addiderit animú.

Cap. 2.

Polemi⁹ pater S. Chryſanthi.

Vir quidam Alexandrinus, in ciuitate ſua illuſtris ac princeps, ordiniſque Senatorij, nomine Polemius, Romam cum filio ſuo Chryſantho cõceſſit. Qui à Senatu Romano amicè ſuſceptus, maximiſque honoribus ab Imperatore Numeriano auctus, ſellam in Senatu Romanorum obtinuit. Hic filium vnicum Chryſanthum, quem diſciplinis omnibus imbuendum curauerat, Philoſophorum ſtudio tradidit. Erat autem adoleſcens ingenioſus, & ad diſcendum aptiſſimus. Quantæ autẽ prudentiæ fuerit, res ipſa indicabit. Cùm enim omne ſcriptorum genus diligenter conquireret, íncidit in libros Euangeliorum. Quibus accuratè perlectis, ſic ipſe ſecum: Tandiù te decuit, Chryſanthe, tenebrarum libros euóluere, quoàd veritatis lumẽ inuenires. Non eſt autem ſapientis, nec prudentis, vt à lumine rursùm ad tenebras reuertaris. Perderes enim labores, quos ſuſcepiſti, ſi laborum fructum abijceres. Eſt autem laborum fructus, qui à Deo quærentibus datur. Sic enim præcipit Deus, quemadmodùm legiſti: Quærite, & inuenietis. Quamobrèm ſi quod quæſiſti, atque inueniſti, relíqueris, amentibus ac ſtultis eris hominibus ſimilis. Studioſè igitur complectere, quod toto eſt animo complectendũ. Omnia, quæ grauia moleſtaque ſunt, deſere. Magnam iacturam facies, niſi id, quod tot laboribus perueſtigâſti, inuentum geneſoſè retinueris. Aurum inueniſti, inueniſti argentum, inueniſti lapides precioſos. Idcircò quæſiſti, vt reperires: & ideò reperiſti, vt poſſideres. Caue ſinas à te ipſo diripi, quod inueniſti. Vtere, fruere primitijs laborum tuorum, & vide, nè, ſi eas reieceris, fruſtrà conquiſiuiſſe, atque expetiſſe videare.

Chryſanth⁹ cognoſcit verũ Deum.

Luc. 11.

Cap. 3.

Hęc cùm ſecum ipſe locutus eſſet, quęritabat, ecquis eſſet diuinarum ſcripturarum magiſter: & quemadmodùm eloquentes ac literatos homines audierat, ſic optabat magiſtros indoctos & piſcatores inuenire. Legerat enim Apoſtolum dicentem: Vbì ſapiens? Vbì ſcriba? Vbì inquiſitor huius ſeculi? Nónne ſtultam fecit Deus ſapientiam huius mundi? Nam quia non cognouit mundus per ſapientiam Deum, placuit Deo per

1. Cor. 1.

Cur Deus ſtultã fecerit ſapientiã huius mũdi.

per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credentes. Hæc ille cùm quotidiè cogitaret,& Chriſti ſeruos conquireret,cuidam occurrit,qui dicebat,ſe nôſſe virum quendam Chriſtianum,nomine Carpophorum,diuinarum ſcripturarũ peritiſſimum: qui propter impiam perſecutionem, in montibus in ſpelunca quadam habitaret, qui ſanè locus perquàm paucis notus eſſet. His auditis, Chryſanthus valdè gauiſus eſt: & narrantis genua complexus,cum lachrymis ſupplicabat,vt locum ſibi, in quo vir ille Dei moraretur,indicaret. Dei autem prouidentia factum eſt, vt qui cum fide quærebat,ad eius notitiam mereretur peruenire. Cùm igitur ſanctum Carpophorum presbyterum conueniſſet, paucis menſibus omnes diuinas ſcripturas didicit, & in fide confirmatus,perfectus euaſit in Chriſto,adeò vt ſeptimo poſt ſuſceptum baptiſmum die,Ieſum Chriſtum filium Dei publicè prædicaret. Quem cùm propinqui eius,quidam homines clari & potentes audiuiſſent,patrem ipſius conuenerunt,& reprehenderunt,dicentes: Tibi crimini dabitur, & recidet in caput tuum, quòd filius tuus audet contra deos loqui.Dicit enim quẽdam Ieſum Chriſtum eſſe verum Deum.Quod quidem ſi peruenerit ad aures Imperatoris, nec tibi parcetur, nec nobis. Quis enim auſit hæc dicere,niſi qui legibus Imperatorum impudenter aduerſetur?

A Carpophoro presbytero didicit ſacras literas, & baptizatur.

Cap. 4. *Truditur in carcerem.*

Iratus igitur Polemius pater, cum in obſcuro fœdoq; carcere includendum curauit,& pauciſſimo cibo veſperì tantùm nutriendum.At Dei vir Chryſanthus eam rem pro exercitatione,non pro ſupplicio,accepit.Idq; vulgatum& omnibus notum fuit. Quidam igitur patri eius hoc conſilium dedit: Si filium, inquiens, cupis ab hoc propoſito dimouere,cura potiùs,vt in delicijs & voluptatibus verſetur: eique pulcherrimam aliquam ac prudentem puellam vxorem adiunge: vt dum ſe maritum eſſe intellexerit,Chriſtianum eſſe obliuiſcatur. Nam iſtas tenebras atq; cruciatus,quibus tu illum affligis,Chriſtiani laudi potiùs ſibi quàm ſupplicio,ducũt eſſe. Hoc audito, Polemius triclinium veſte ſerica ornari, & eò filium è tenebroſo carcere precioſis veſtimentis indutum duci iubet, è numeroque ſuarum ancillarum formoſiſſimas deligit, ornataſq; atq; eleganter comptas, cum filio concludit, procurans vt in omnibus ciborũ verſetur delicijs, minitanſq; virginibus, niſi Chryſanthum à Chriſtianæ religionis ſtudio ad voluptates pellexerint. Degebat igitur inter puellarum luſus vir Dei:ſed in propoſito ità perſtabat,vt & ciborum delicias cõtemneret, & virginum,tanquàm aſpidum,contactus euitaret. Humì cubabat, aſſiduè precationibus incumbebat,puellarum blanditias,tanquàm ſagittas,fidei clypeo repellebat, & ad Deum clamabat: Surge, inquiẽs,Domine in auxilium meum: Dic animæ meæ,ſalus tua ego ſum. Quis enim bellum hoc, quod diabolus excitauit, ſuſtinere queat, niſi præſtò adſit victrix dextera tua? Errat,qui ſe putat poſſe virtute propria libidinem ſuperare,& caſtitatem ſeruare,niſi miſericordiæ tuæ imbre,carnis extinguantur incendia. Non poterit animus ad aulas tuas appropinquare, niſi te ducem præbueris. Voluptas enim eſt improba quædam fera,in vitæ nemore latitans,vt animas deuoret. Cuius ſi quis morſus effugerit, is tibi Deo ſaluatori debet ex animo gratias agere. Tuum eſt enim, nos ab eiuſmodi periculis liberare.

Magna ſata næ fraus.

IngẽsChryſanthi fortitudo.

Pſal. 34.

Nemo cõtinens niſi Dei dono.

Cap. 5. *Gen. 39.* *Gen. 36.* *Ibidèm.*

Sic & beatus ſeruus tuus Ioſeph,meretricis,tanquàm immanis feræ,manus effugit auxilio tuo.Quem cùm pater Iacob deploraret: Improba,dicebat, fera deuorauit filium meum:neq; vllam volebat admittere conſolationem. Verè enim nihil eum celabas.Sed tamen cùm dicerent filij eius: Vide,vtrùm ſit hæc tunica filij tui: non indicâſti ei:ſed rem abſcondiſti,vt paternis lachrymis ſubuenires. Vxor enim Phutiphar, tanquàm fera crudelis,eum inuaſerat,& vnguibus eum, quaſì leæna quædam dilaniabat: &,quod grauiſſimum eſt,inſidias tendebat,vt ſolus cum ſola dormiret. Sed ſolus non erat,quoniã tua ope eum protegebas.Idcircò enim permiſiſti,vt eum ex profundo corde lugeret pater,vt iuſti precibus adoleſcentulus adiuuaretur. Quid enim aliud erat fera,niſi libido per quam ipſe diabolus & fœmina eum oppugnabant? Caro & ſanguis adoleſcentiæ feruebat. Oculorum obtutus inuitabant. Accedebat heræ potẽtia,& ad turpitudinem adhortatio. Ornatus muliebris,auro margaritiſq; diſtinctus,atq; omni lapide precioſo, oculorum aciem perſtringebat. Aderat odorum ſuauitas,& blanditiæ,quæ lapſûs,mortiſque occaſionem ſuggerebant. His omnibus Ioſeph,velutì innocentem agnum inuaſerat,& tanquàm leæna detinebat. Sed eum ex ore ipſius manus tua,Domine,eripuit. Etenim cùm eſſet nunciatũ Iacob,filium eius viuere,reſpondit, magnum ſibi eſſe, quòd filius viueret: mirum enim eſſe. quòd crudelem illam ferã effugiſſet. Tu enim,Domine,eras cum illo,& omnia quæ faciebat, ope

Grauis tentatio S. Ioſeph.

Gen. 45. *Gen. 39.*

ope tua in manibus eius proſperè ſuccedebant. Nunc itèm ego te, Domine, ſupplex oro, vt mihi aduerſùs iſtas feras opituleris, vt quemadmodùm ſerpentes dormiunt ad vocem incantantium, ſic ipſæ, me precante, dormiant, nè mihi libidinis bellum inferre queant. Quoniam agnoſco te verum Deum, qui homines in te credẽtes defendis, & inuictam illis virtutem elargiris. Hæc ille cùm dixiſſet, tam ingenti virgines ſomno ſunt oppreſſæ, vt niſi ex triclinio exportarẽtur, excitari non poſſent. Foris igitur cœperunt cibum. Verùm, cùm in locum, vbi erat Chryſanthus, reuertiſſent, grauis eas rurſùm ſomnus complexus eſt. *Vide rem miram.*

Cap. 6. Nunciatur hoc patri ab ijs, quibus id erat curę: qui filium cœpit, vt mortuũ, deplorare. Quidam autem ex amicis eius: Magicam, inquit, artem didicit à Chriſtianis, & aduerſùs ſimpliciores puellas facilè illi procedunt incantationes. Quamobrèm eruditam aliquam & prudentem introducito, & eum in ſentẽtiam ſuam adducet, & alliciet ad voluptatem. Vbinàm, inquit Polemius, puellam eiuſmodi reperiemus, quæ id perficere valeat? Eſt inter virgines Mineruæ vna, reſpondit amicus eius, ornatiſſima, quæ vultu eſt admodùm venuſto, ingenij acumine, & prudentia atq; eloquentia ſingulari, & iam nubilis ætate. Anteuertamus igitur, & petamus eam, indicemusque illi, quomodò ſeſe habeat adoleſcens, vt eum ab inſtituto remoueat, atq; ipſi coniungatur. Perficiuntur hæc, atq; ipſa Mineruæ virgo, Daria nomine, componitur: quæ veſte ſplendida, atq; ornatu precioſo fulgens, ad Chryſanthum audacter ingreditur, blandiſq; ſermonibus, & dulci atq; ornata oratione conatur adoleſcentem à propoſito remouere. Verùm Chryſanthus Dei præſidio munitus, diaboli iacula fidei ſcuto reiecit, & ſpiritum ſanctum inuocans, ſic eam eſt allocutus: *Per Dariam tẽdũtur inſidiæ ſancto Chryſantho*

Cap. 7. Si temporariæ coniunctionis cauſa, ô virgo præclara, tam elegantem ornatum & tam dulcem orationis copiam adhibuiſti, vt me hominem mortalem, alterius amore inflammatum, ab animi propoſito abduceres, & mentem meam immutares: quãto magìs debes operam dare, vt immortalis Regis filij Dei tibi amorem concilies? quod quidem ſi voluẽris, non erit difficile. Nam ſi animam ſimul cum corpore, mundam, & ab omni macula puram integramq; ſeruâris: & cor tuum ęquè, àc corpus, exornâris: & quemadmodùm extrinſecùs ſplendes, ſic mores tuos intrinſecùs compoſueris: Angeli fauebunt tibi: Apoſtoli & martyres erunt amici: & operam dabunt, vt ipſe Chriſtus ſit ſponſus tuus: qui thalamum tibi incorruptis lapidibus & margaritis conſtruet in cælo, dabitque delicias in paradiſo perpetuas, & iuuentutis florem largietur immortalem, inſcribetq; dotem in libro vitæ ſempiternæ. His Daria verbis commota: Nulla me, inquit, amoris cauſa hoc modo ornatam huc adduxit, ſed patris tui lachrymis impulſa vẽni, vt te parenti reſtituerem, & ad deorum cultum reuocarem. Si aliqua, reſpondit Chryſanthus, tenes argumenta, quibus id mihi verè perſuadeas, & conſilium mutabo, & te diligenter audiam. Itaq; pro communi vtilitate de his diſſeramus. Nihil, inquit Daria, magìs vtile aut neceſſarium eſt hominibus, quàm religionem colere, & cauere, nè, ea neglecta, maximum deorum numen ad iram concitẽmus. Quem, inquit Chryſanthus, ô virgo ſapientiſſima, cultum dijs exhibendum putas? Eum, inquit illa, per quem ipſi quoq; noſtri cuſtodes fiant. Quonam pacto, Chryſanthus ait, noſtri cuſtodes eſſe poterunt, qui canum ipſi egent cuſtodia, nè à nocturnis furibus diripiantur, quique & ferreis figuntur clauìs, & plumbo confirmantur, nè ab aliquo deiecti præcipites ruant? Si imperita, inquit Daria, hominũ multitudo ſine ſimulacris poſſet numina colere, non eſſet neceſſarium illa conflare, & conſtituere. Nunc autem ex marmore, & auro, & argento, atq; ære conficiuntur, vt cultores proprijs oculis diſcant, quos cogitatione complecti, venerari, timereq; debeant. Diſquiramus igitur, inquit Chryſanthus, quid referant iſta ſimulacra, vt intelligamus, vtrùm ijs adorationis cultus debeatur.

Chryſanth⁹ commẽdat Darię Chriſtum omniũ virginum ſponſum.

Colloquuntur inter ſe familiariter

In imaginibus id ſpectãdũ, quod referunt.

Cap. 8. Deus nec cenſendus, nec exiſtimandus eſt is, qui non omni ſanctitate, gloriaq; pręſtet. Quid igitur habet falcifer Saturnus probitatis, qui proprios filios vixdùm in lucem editos ſuſtulit, immò verò deuorauit, vt ipſius cultores conſcripſêre? Aut quid in ipſo Ioue laudandum putas, qui quot dies vixit, tot flagitia, tot adulteria, tot homicidia perpetrauit? Inſidiator patris, filiorum occiſor, ſtuprator matronarum, ſororis maritus, occupator regni, magicæ artis inuentor, multiplicium formarum opifex, ſatelles dæmonũ, mortis conciliator, ijs deniquè criminibus obſtrictus, & eorum architectus facinorum, quæ ne audire quidem fas eſt. Qui igitur talis extiterit, eum tu'ne credideris eſſe deum? Quòd autem talis fuerit, ſcriptores ipſi teſtantur: qui, *Iouis flagitia.*

Dij gẽtium hominesfuére ſceleratiſſimi.

quos ſtulti ac dementes homines deos appellant, eos & Reges fuiſſe, & in bellis gerendis fortes ac ſtrenuos, & ſuo tempore interijſſe memorant. Oſtende igitur, quid in ipſo Ioue virtutis fuerit, qui ad mortem vſq; tam inimicus extitit omnis honeſtatis, vt & ipſum aëra raptu Ganymedis coinquinârit, & terram, dum ſorores proprias, vt dixi, conſtuprârit. Iam in ipſo Mercurio quid depræhendis diuinitatis? Cuius forma capitis, porcum & monſtrum imitatur, in vertice autem ſolùm capillos habet & alas? Hic magicis artibus abſconditas in terra pecunias indagabat: & incantationibus ac virga, ſerpentum virus extinguebat: idq; dæmonũ auxilio, quibus quotidiè vel ſuem, vel gallum mactabat. Quæ porrò in ipſo Hercule ſanctitas fuit? Qui vicinis è medio tollendis fatigatus, ſeipſum diuino nutu viuum in ignem coniecit, & combuſtus eſt miſer cum claua & pelle, quas ipſe geſtabat. Quid? In ipſo Apolline quę virtus extitit? Vel in arcanis ſacrificijs Dionyſiacis, vel in ebrietatibus & incontinentia? Reliquum eſt, vt ad reginam Iunonem, & ſtultam Palladem, Veneremq; impudicam veniamus. Reperiemus autem ipſas inter ſe contendẽtes ac decertantes, quænam ipſarum pulchritudine cæteris antecelleret. Omnium poëtarum, & oratorum, atque hiſtoricorum libris iudicium illud decantatur, quod ob ſpretæ formæ contumeliam vindicatum eſt. Cur enim indignatæ ſunt illæ? Cur hæc lætitia geſtijt, niſi fœdæ voluptatis gratia? Probauit hanc paſtoris ſententia, illas improbauit. Cùm igitur omnes iſti ab honore diuinitatis exciderint, cuinam omnium populorum conſenſus diuinos honores adiudicabit? Nihil autẽ eſt, quamobrèm minutiores deos recẽſeamus. Vnum enim eſt caput, cui reliqua membra aptè conſentiunt. Nam quis eorum tam ſtultus eſt, vt ſe deum, aut deam eſſe glorietur, cùm Saturnus, & Iupiter, & Venus, quibus maiorem impij arbitrantur eſſe neminẽ, dei non ſint? Quòd ſi iſti, qui primas obtinent, miſeri ſceleſtique ſunt, vt demonſtrauimus, quanto ſunt infeliciores, qui illos, vt deos venerantur & colunt?

Hercules vt periérit.

Cap. 9.

Quandò, inquit Daria, poëtarum figmẽta nullius ſunt precij, ad Philoſophos confugiamus, quorum prudentia, vitijs omnibus amputatis, virtuti ceruices ſubijcit. Hi varijs interpretationibus mundi gubernationem ſignificant. Nam deorum nomina allegoricè interpretantes, Saturnum dicunt eſſe tempus, Iouem caloris intẽſionem, Iunonem aërem appellant, Venerem ignem, Neptunum mare, Cererem terram: idemque faciunt in reliquis dijs. Sed eorum, inquit Chryſanthus, imagines fieri ſolent, quæ ſemper adeſſe non poſſunt: terra autem nunquàm non adeſt: ignis itèm ſemper eſt præſtò: & aër omnibus patet. Itaque cur hæc ex ſimulacris opera humana confectis adoranda cenſueritis, ignoro, & nullo pacto intelligo. Cur enim imagines & ſimulacra potiùs, quàm ipſas res, adoratis? Eſt'ne Rex vllus, aut princeps, qui ſeipſum deſpici cõtemnique iubeat, & effigiem ſuam adorari? Quòd ſi nemo eſt, qui ità præcipiat, nec vllus principatus id patiatur: confitendum eſt neceſſariò, ſtatuis iſtis & imaginibus non elementa, non deos exprimi, ſed homines mortales. Argumẽta tua, inquit Daria, rationem meam confirmant. Docui enim rerum imagines ab hominibus imperitiſſimis coli: nos autem res ipſas adorare. Scitè, inquit Chryſanthus, ſententiam tuam conaris argumentis noſtris confirmare. Omnes igitur elementorum cultores in medium adducamus. Ij ſi terram venerationis gratia tantùm colunt, dignum ac debitum illi honorem exhibeant: neq; illam arent, aut alio pacto ſcindant & exerceant: ſed ab aratro, ligoneque temperent. Alius autem neget eſſe deam, aratrumq; & ligonem diligenter adhibeat, atq; agricolæ munus impigrè obeat, nec vllum ei honorem, vt cultor aut adorator ipſius habeat. Cuinam, quæſo, fructus vberes reddet? Nónne illi, qui eam citra vllam adorationem exercet? Atquì, ſi dea eſt, vt aſſeritis, cultoribus & adoratoribus ſuis deberet omnia bona largiri. Neptunum itidem, ſi quidem eſt deus, ſic adores, vt hyberno tempore nauiges: & cultu atque adoratione, non autem piſcatione, confidens, piſces expectato. Alius autem elementum inanimatum, atque omni diuino honore putet indignum: ſed opportuno tempore fluctibus ſeſe committat, & obſonium, non mare adorando, ſed piſcando conquirat. Vtri proſperè ceſſuram nauigationem, aut piſcationem putas? Nónne illi, qui rectè & opportunè munus illud aggredietur? Idem de reliquis elementis dicendum eſt. Nihil enim ſuis tribuent adoratoribus, quippè quæ non motu proprio, ſed nutu diuino hominum neceſſitatibus ſeruiunt. Nam Dei iuſſu terra ſolis calore concipit, & cæli pinguedine gramina & plantæ nutriuntur, & temporibus opportunis augentur, & fruges fructuſque ferunt. Quamobrèm ille ſolus meritò colendus & adoran-

Philoſophi vt deorũ nomina interpretentur.

Docet Chryſanthus elementa deos non eſſe, ſed creaturas.

dus

dus eſt, qui largitur hæc omnia: non autem res ipſæ, quæ nobis ab eo donantur, adorandę ſunt. Neque enim literarum elementa diſcipuli, nec tabulas aut libros, ſed præceptores ipſos venerantur. Nec homines ægri, cùm à morbo fuerint liberati, medicamentis aut ferro, ſed ipſi medico honorem habent.

Cap 10. Chryſanth⁹ Daria conuertit ad Chriſtum. Simulant matrimonium. Multos Domino lucrātur.

Chryſantho ità differente, credidit Daria. Et de communi ſententia conſtituerūt, vt coniugium inter ſe eſſe dicerent: ſed tamen in timore Dei virginitatem ſeruarent. Cùm igitur ſub matrimonij nomine Chryſanthus iam libère patre liber eſſet, Dariam domi ſuæ baptizādam curauit. Quæ, ſuſcepto virginitatis velo, virgo ſanctiſſima fuit: & exiguo tēporis ſpatio ſcripturas diuinas omnes didicit. Beneuolè igitur inter ſe non corporea coniunctione, ſed ſpiritúſſancti ſocietate, verſabantur. Et quemadmodùm per Chryſanthum innumerabilis virorū multitudo, ſic per Dariam incredibilis fœminarum numerus ad Chriſti gratiā concurrebat, & multæ virgines, dimiſſis ſponſis, ſeſe dicabant Chriſto. Multi itèm adoleſcentes, ſpretis mundi delicijs, ac voluptatibus ſuperatis, caſtitatemq; complexi, eidē Chriſto ſe conſecrabant. Cæterùm in ciuitate ſeditio repentè orta eſt, publiceq; populus Celerinum Prætorem adit. Clamant adoleſcentes, ſe deſponſas ſibi mulieres propter Dariam amiſiſſe. Vociferantur fœminę, ſibi Chryſanthum maritos eripuiſſe, atque ità ſuſcipiendæ prolis ſpem adimi. Odioſa igitur crimina obijciebantur: & magnus erat tumultus ac perturbatio. Itaque ſtatìm eos Prætor corripi iubet, & nisì dijs immolent, varijs tormentis affici. Tum Chryſanthus Claudio Tribuno traditur. Claudius autē cum militibus tradit: Abducite eum, inquiens, ex vrbe ad templū Iouis: vbì ſi inuicto Herculi ſacrificare recuſauerit, varijs eum, donèc obtemperet, cruciatibus torquete. Tunc eum milites neruis madefactis vinciunt, vt illis areſcentibus, & ad oſſa vſque penetrantibus, angeretur. Confeſtìm igitur vinctus ità premebatur, vt neruorū tormentum oculus videre non poſſet. Milites enim neruos miro artificio, nouiſq; rationibus connectebant. Verùm cum vincientium manus quieuiſſent, dicto citiùs vincula ſunt diſſoluta. Quapropter milites indignati, eum in carcerem coniecerunt, & triplici compede ſtrinxēre: quæ quidē cum ipſi adſtarent, & illuderent, in puluerē redacta eſt. Tunc milites ſublatum lotio conſpergebant, dicentes: Maleficia tua nunc tibi non proſunt. Sed fœtoris loco, odoris ſuauitatis eſt conſecuta, non aliter, quàm ſi roſeus liquor diffuſus eſſet.

Chryſanth⁹ & Daria accuſantur apud Prætorem.

S. Chryſanthus duriſſime ligatur.

Cap 11. Vide genus ſupplicij.

Vitulo igitur excoriato, ipſum in eius pelle nudum incluſerunt, & in ſole collocârunt. Verùm cutis eius nihil eſt læſa, nec vllum vir Dei ſenſit incommodum, quamuìs totum diem in vehementi calore, ardentiq; ſole permanſiſſet. Catenis igitur vinctum obſcuro in loco concluſerunt. Sed ilicò fractæ ſunt catenæ: & tanquàm lampades accenſæ forent, ibì ſplendor illuxit. Quamobrèm Claudio Tribuno cuncta nunciârunt. Qui cùm ad carcerem acceſſiſſet, & ſplendorē adſpiceret, iuſſit, vt Chryſanthus foràs ad ſe veniret. Et, Quænam, inquit, eſt vis iſta præſtigiarum, quibus hæc efficis? Omnes ego magos, incantatoreſque domui: nec vllam tantam magiæ potentiam inuèni. Omnes à me victi ſunt: omnis eorum malitia meæ ceſſit voluntati. Cæterùm cùm te videam virum præclarum & ſapiētem, non aliud abs te requiro, nisì vt audax deſeras Chriſtianorum inſtitutum, quo tumultus atque ſeditio in populo Romano excitatur, teque genere tuo dignum præbeas, & omnipotentibus dijs debita facias ſacrificia. Si in te, inquit Chryſanthus, ineſſet ſcintilla prudentiæ, facilè intelligeres, me non magica arte, ſed Dei virtute, adiuuari. Verùm tu me ità adſpicis, quemadmodùm & deos tuos, quos iniquè colis. Nam ſi oculi tui rectè cernerent, cognoſceres deos tuos videndi vim non habere. Et ſi veritatē aures audirent tuæ, planè animaduerteres, eos vocem clamantium non audire. Si in animo tuo ſenſus aliquis eſſet intelligentiæ, perſpiceres eos nihil intùs habere, pręter puluerem & plumbum. Tunc Claudius Tribunus eum palis alligatum, virgis cædi iuſſit. Allatæ igitur ſunt virgæ, quę quidem in manibus militum erant admodùm duræ, ſed viri ſancti corpori admotæ, inſtàr papyri, molles factæ ſunt. Quod quidem animaduertens Tribunus, eum ſolui atque erigi, veſtimentiſque indui imperauit. Et ad milites conuerſus: Ego, inquit, vt ſcitis, omnes magorum & incantatorum fraudes deprehendi: hîc autem nullum eſſe humanum maleficium comperio, ſed diuinæ virtutis potentiam. Nam & neruorum vincula ſpontè diſſoluta ſunt, & compedes confractæ, & corij humiditas in ſolis ardore per totum diem non exaruit: & locus carceris obſcuriſſimus, luce illuſtratus eſt: & virgæ, quæ in militum manibus erant aſperrimæ, inter verberandum, velutì papyrus, effectæ ſunt molles. Quamobrèm cùm ſynceritas in re, & iuſtitia, & veritas

Claudius Tribunus Dei virtutē magicæ adſcribit arti.

Virgæ, quibus cædi iubetur, emolleſcunt.

appareat, quid reliquum eſt, niſi vt nos omnes ad huius viri genua proſtrati, veniam petamus eorum, quę iniquè in illum patrauimus, precemurque, vt nos huic Deo conciliet. qui eos, à quibus colitur, in omni bello victores facit? Etenim quemadmodùm nos vicit, ſic omnes principes noſtros & Imperatores ſuperabit.

Cap. 12.

Claudius tribunus cũ militib⁹ ſuis credit in Chriſtum.

His dictis, Claudius cum omnibus militibus ad ſancti Chryſanthi genua prócidit: Verè, inquiens, cognouimus, Deum tuũ eſſe verum Deum. Quamobrèm oramus te, vt nos in eius cognitione inſtituas, eiq; quouis modo concilies. Si ad Dei cognitionẽ, inquit Chryſanthus, vultis peruenire, opùs eſt, vt rectè, nõ pedibus, ſed animo, progrediamini. Sic enim vnicuiq; noſtrûm propinquus eſt Deus, vt eum corde, fideque conquirimus. Cumq; multis verbis eos inſtituiſſet, credidit Claudius tribunus, & Hilaria vxor ipſius, & duo filij Iaſon & Maurus, & omnes amici cum tota familia. Crediderunt & milites cum omnibus domeſticis ſuis: & vno omnes animo eodẽ die baptizati ſunt, & in doctrina Chryſanthi permanebant, eius de fide in Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum ſermones libenter audientes: & omni cum timore & reuerẽtia cupiebant pro Chriſti nomine pati. Cùm igitur omnes in Dominũ credidiſſent, res peruénit ad aures Numeriani Imperatoris, qui iuſſit Claudium tribunum, lapide collo eius alligato, in medium mare proijci, & de omnibus militibus haberi quæſtionem, vt qui abnegare Chriſtum recuſarent, capite plecterentur. Cæterùm tantam Deus gratiam credentibus largitus eſt, vt ambo Claudij filij, ſine vlla quæſtione Chriſtum confiterentur, & pro nomine eius libentiſſimè mortẽ appeterent. Quorum exemplum imitati reliqui, vno omnes animo eádem hora martyrij gloriam adepti ſunt.

Baptizãtur omnes.

Occiditur cum filijs & pmultis alijs Claudius tribunus.

Cap. 13.

Erat autem in eo loco, vbi interfecti ſunt, vetus monumentum: in quo homines Chriſtiani, cùm illud expurgâſſent, nocte omnia ſanctorum martyrũ corpora poſuerunt, haud procùl ab vrbe, iuxta viam, quę Mauri nuncupatur. Cùm autẽ frequentiùs eum in locum ingrederetur Hilaria Claudij vxor, à quibuſdam compræhẽſa eſt. Quæ cùm abſtraheretur: Sinite me, inquit, precationem meam abſoluere, & veniam quocunquè volueritis. Cùm igitur genibùs flexis, expanſiſque manibus, oculos in cælum ſuſtuliſſet: Domine, inquit, Ieſu Chriſte, quem ex toto corde confiteor, nunc me filijs meis adiunge, quos ex ventre meo ad tuam religionem aduocâſti. Hæc cùm dixiſſet, tacitæ precationi ſe dedit, atque inter precandum ſpiritum reddidit. Qui autẽ illam compræhenderant, repentinam ipſius mortem commiſerati, duabus cum ipſa ancillis eius relictis, diſceſſerunt. Illæ verò diligenter ſepeliêrunt: & ſuper ipſam paruum monumentum ædificârunt. Erat enim locus ipſius: & quia prope ipſum *Sancti poſiti* fuerant, ex eo tempore illic ſibi domicilium conſtituerat.

Hilaria vxor ei⁹ reddit ſpiritũ.

Cap. 14.

Chryſanth⁹ & Daria multa patiuntur.

At Numerianus Imperator iuſſit Chryſanthum in carcere profundiſſimo cuſtodiri, vt ſimul cum Daria varijs cruciatibus afficeretur. Conictus igitur eſt in carcerem Tullianum, profundiſſimum ac teterrimum, atque fœdiſſimum, nudus, & ferreis vinctus compedibus: Daria verò in lupanar detruſa. Quibus vario tormentorũ genere affectis, varia Dominus gratia opitulatus eſt. Chryſantho enim odoris ſuauitatem & lumen attulit: Dariæ verò leo, qui è ſtadio fugerat, auxilio fuit. Domum enim, vbi illa erat & ſupplex precabatur, ingreſſus, ſeſe in medio extendit. Quod ciues cùm ignorarent, ſalaciſſimum quendam iuuenem ac flagitioſiſſimum miſerunt. Sed cùm eſſet ingreſſus, inſilijt in eum leo, proſtrauitque, & pedibus conculcans, Chriſti virginem intentis oculis reſpiciebat, vt quid fieri vellet, imperaret. At, re cognita: Adiuro te, inquit ſancta Daria, per filium Dei, vt permittas illi audire ſermonem meum. Leo autem, ipſo relicto, fores obſeruabat, nè quiſpiam alius introiret.

S. Daria in lupanar detruſa, à leone conſeruatur.

Cap. 15.

Tunc Daria ad iuuenem: Eccè, inquit, leonis feritas, Chriſti nomine audito, Deum colit: tu autem homo ratione prǽditus, tot in flagitijs ſceleribusque verſaris *infelix*. Quorum enim pudere te oportebat, in ijs te iactitas & gloriaris. At ille proſtratus ad pedes eius, clamare cœpit: Iube, inquiens, me incolumem egredi, & ego omnibus prǽdicabo Chriſtum, quem tu adoras, eſſe verum Deum, nec alium eſſe Deum prǽter ipſum. Iuſſit igitur Daria leoni, vt eum exire ſineret. Cumque leo ab oſtio receſſiſſet, egreſſus eſt: & per totam vrbem curſitabat magna voce: Cognóſcite, inquiens, omnes Romani, Dariam eſſe deam. Cùm autem audaces è ſtadio homines acceſſiſſẽt, vt leonẽ corriperent, diuina virtute leo ſingulos humì deiecit, detinebatque eos ad pedes ſanctæ Dariæ, nihil eis mali faciens. Dixit autem illis ſancta Daria: Si in Chriſtum credideritis, poteritis incolumes abire: ſin minùs, dei veſtri liberent vos. At illi vna omnes voce clamârunt, dicentes: Qui non credit Chriſtum eſſe Deum viuum

Petulantiſſimus iuuenis mitè cõuertitur.

Itém alij multi.

vinum & verum, hinc nè diſcedat viuus. Et cùm hæc dixiſſent, diſceſſerunt clamātes: Credite populi Romanorū, non eſſe alium Deum, niſi Chriſtum, quē Daria prædicat. Tum Celerinus Prætor iuſſit ignē ad fores domûs, vbi Daria cum leone erat, accendi. Igne autem viſo, timuit leo, rugituq; cœpit ſigna doloris dare. At Daria: Nè timeas, inquit, neque enim cōbureris, neque capiéris vnquàm, aut occidéris, ſed naturali morte interibis. Metu igitur depoſito, egredere, & abi in pace: quoniā is, quem in me honorâſti, liberabit te. Ceruice igitur inclinata, diſceſſit leo, & per mediā vrbē incedens, neminem læſit. Qui autem ex ore eius erepti fuerāt, baptiſmum omnes ſuſceperunt. Baptizātur per leonem conuerſi.

Hæc omnia Imperatori Numeriano nunciata ſunt, qui * Ponto prætori iuſſit, vt Chryſanthum & Dariam, niſi dijs immolarent, varijs tormentis excruciatos morte acerbiſſima afficeret. Cùm igitur eos Prætor hortatus eſſet, vt immolarent, & multa vltrò citroque dicta eſſent, iuſſit Chryſanthum in armamentario ſuſpendi. Sed confractum eſt lignum, & vincula diſſoluta ſunt, & faces extinctæ. Quicunque autem ſanctam Dariam contingebant, manuum ipſorum nerui obſtupebant, & magnis doloribus cruciabantur. Quod quidē Prætor intuitus timuit, & celeriter ad Imperatorem accurrens, quod factum erat, nunciauit. Qui hæc non virtuti diuinæ, ſed magicis artibus attribuens, iuſſit eos extra Vrbem abduci, & in via, quæ appellatur Salaria, effoſſa terra, viuos obrui. Illuc igitur ſancti Chryſanthus & Daria perducti, cùm in foueam canentes & precantes deſcendiſſent, congeſta terra atque lapidibus obruti ſunt, & martyrio coronati, mortem ſimul ac ſepulturam inuenerunt: & quemadmodùm in hac vita ſpiritu coniuges extiterant, ſic vnanimes ex ea diſceſſerunt, & à Deo ſuſcepti ſunt ſacrificium viuens, & meritis affecti præmijs immortalitatis. Cap. 16. for. * Pontio Chryſanth. & Daria terra & lapidibus obruuntur.

Porrò cùm Dei gratia multæ virtutes & curationes eo in loco fierent, & ſolennis martyrij ipſorum dies ab incredibili virorum & fœminarum, & puerorū multitudine celebraretur in ſpecu quodam propinquo, Numerianus, audita re, ſpeluncæ os atque aditum obſtrui iuſſit. Quod quidem celeriter factum eſt. Cumque vndiquè terra demitteretur, omnes diuinorum myſteriorum cōmunionem ſuſcipientes, martyrij coronam ſummo cum gaudio perceperunt: inter quos erat presbyter Diodorus, Marianus diaconus, & clerici, atque alij quamplurimi fideles, quorum nomina conquirere ſuperuacaneum ducimus, cùm reperiri nequeant. Hæc autē omnia, vt geſta ſunt, nos Varinus & Armenius fratres conſcripſimus, iuſſu ſanctiſſimi Papæ Stephani, & in omnes ciuitates miſimus, vt cuncti intelligerent, ſanctos martyres Chryſanthum & Dariam, à Domino martyrij præmium in cæleſti regno percepiſſe: Cui gloria, & imperium, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen. Cap. 17. Solennis dies martyrij eorum. Multi martyres.

MARTYRIVM SANCTORVM MARTYRVM MARCIANI ET MARTYRII, NOTARIORVM,

Authore Simeone Metaphraſte. Habetur in tomis Aloyſij.

VERSABATVR quidem iam quoquè priùs dogma Arrianum in ditione Romanorum, & vaſtabat eius partes, nec ſinebat vulgus orthodoxos purè tueri homouſion. Sed nondùm id malum tanta vtebatur libertate, nec habebat tam multos, qui ei adhærerent. Cùm autem iam veniſſet imperium ad Conſtantium, filium Magni Conſtantini, quem etiam ex rebus geſtis Magnum vocârunt, inuidiæ pater, & bonis ab initio inuidens inimicus, non valens perſuadere Chriſtianis, vt ea repellerent, quę erant Chriſtianorum, per quoſdam, qui fuerant indignè adepti dignitatem Sacerdotij, ſe Conſtantio inſinuans, eum totum quantum inducit ad Arrianiſmum. Hinc illud impium dogma Arrianorum, tanquàm arma aliqua, impoſitum potentiæ Imperatoris, dilatabatur & augebatur, & quantamcunque regionē Romanorum tenebat imperium, per vim contendebat ad ſuam adducere opinionem. * Id igitur, qui homouſij tenebant opinionē, & quę ſunt Chriſtianorum, exercebant, vt Chriſtianos decet, afficiebātur malis innumerabilibus, maximè cùm Euſebius & Philippus (quorū alter quidem ornatus fuerat honore Prępoſiti, Philippus autem erat Præfectus prætorio) fuiſſent Conſtantio fomes amoris 25. Octobr. Arriana hæreſis. Conſtātius Imperator Arrianizat. Legendum videtur, * Ob id

Arria-

S. Paulus Conſtantinopolitan⁹ Epiſcopus ſede expellitur. Catholicorū perſecutio ſub Cōſtantio.

Arrianorum. Iſti & beatū Paulum expelli ab Eccleſia, & impium eius loco introduci Macedonium volebant, & omnia faciebant, à quibus quidē verbis, à quibus autem factis, à quonam deniquè damno abſtinentes aduersùs eos, qui tuentur homouſion? Nam alios quidem effecerunt relinquere ciuitatem: alios autem damnârunt perpetuo, eoque iniuſto, exilio: Alijs verò procurârunt etiam à vita deceſſum. Hinc frontibus inſcriptæ turpes notæ, tacitæ fidem ſignificantes Orthodoxam, & alia mala innumerabilia excogitata fuerunt aduersùs Chriſtianos: etiamsi parua videbantur pijs omnia propter Chriſtum, & cum ſpe futurorum non conferenda. Hinc ſecundus quidem hic Paulus, qui cognomen habuit à confeſſione, expellitur à Sede Pontificatûs: Illotis autem, vt dicitur, pedibus ſacra profanantur.

Marciani & Martyrij patria Conſtantinopolis.

Horum ergò Conſtantij temporum opus eſt & Marcianus, & Martyrius: quibus patria quidem eſt vrbs magna regia: educatio autē & eruditio, qualem vir pius habere optauerit. Mores, benignitas & moderatio, eſt accuratum, quo illi cognoſcuntur, indicium. Si autē oportet breuiter & verè dicere, id erant inter cæteros virtute, quod eſſe imperio cognoſcebatur eorum patria inter vrbes. Nam quomodò ipſa omnibus alijs præſidet ciuitatibus, & eô quòd regia & ſit, & nominetur, primum habet honorem: eodem modo hi quoquè in omnibus bonis obtinebant dominatum: nec erat præclarum aliquid omninò, in quo non iſti haberent primas. Apud diuinum ergò Paulum commorantes, cum ſcribæ eſſent eorum, quæ ab illo fiebant, & populo diuinos libros legerent, tam vehementem in Chriſtum amorem alebant, vt nihili ducentes inſaniam Imperatoris, vehementi impetu contenderent aduersùs Chriſti hoſtes, nec omninò tolerandum putarent Dei verbum eò deducere, vt ceneatur res creata: ſed eſſe quidem cum patre expertem principij, & eiuſdem eſſentiæ oſtenderent, Arrianorum autem profanas nouitates ad nihilum redigerent.

Virtus eximia.

Zelus fidei.

Illorum ergò verbis, non ſecùs àc telis, ſauciati infelices, cùm nec poſſent eis reſiſtere, nec eos ſuſtinere in diſputatione, nō ſecùs àc ignem cinere, animo ſuo fraudem celantes, primùm quidem blandis verborum illecebris eos aggrediūtur: deindè ſe etiā eſſe pecunias daturos ſtulti ſunt polliciti illis, qui ægrè ferebant, quòd non animæ ſtatìm auferrentur propter Chriſtum. Ij ergò non illecti blanditijs, nō victi pecunijs, ſed pietatis & recti dogmatis volentes eſſe accurati cuſtodes, contendebant ad brauium ſupernæ vocationis, quod etiam ſolum ab eis deſiderabatur, & quod omninò cupiebant aſſequi. Cùm ergò & minæ Arrianorum, & adulationes, & bonorū omnium promiſſiones nihil haberent virium, & eſſe viderent inexpugnabilem martyrum conſtantiam, eos condemnant morte, quam propter Chriſtum deſiderabant.

Impij Arriani nitūtur eos muneribus corrumpere.

Damnātur capite ab Arrianis.

Cùm autem iam perueniſſent ad locum conſummationis, tempus petunt ad orationem. Quod cùm accepiſſent, oculos & manus ſimul tollunt in cælum, & dicunt: Domine Deus, qui ſingulatìm finxiſti corda noſtra, qui intelligis in omnia opera noſtra, ſuſcipe in pace animas tuorum famulorum. Quoniam propter te mortificamur & reputamur, tanquàm oues occiſionis: & gaudemus ſic à vita præſenti diſcedere propter nomen tuum, & ad eam, quæ eſt apud te, pede alacri properamus. Has cùm preces fudiſſent ad Deum vniuerſorum, &, Amen, ſubiunxiſſent, gladio plagam accipiunt: & Marcianus ac Martyrius finem accipiūt martyricum vigeſimoquinto menſis Octobris. Precioſas autem eorum reliquias cùm ſuſtuliſſent quidam Orthodoxi & fideles, & præclarè compoſuiſſent, in pſalmis & hymnis ad mœnia ciuitatis honorificè depoſuerūt in inſigni tumulo: vbi etiam ſubiêrunt illam martyricam & beatam conſummationem: Ad gloriam patris, & filij, ſanctique ſpiritûs, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Pſal. 32.

Pſal. 43.

Cæduntur gladio.

DE IISDEM MARTYRIBVS, EX SOZOMENI ECCLESIASTICAE HISTORIAE. LIB. 4. CAP. 2.

EO tempore quo Macedonius Epiſcopatu eccleſiæ Conſtantinopolitanæ abdicatus eſſet, malum in cædem prorupit. Nam cùm alij nonnulli, tum Martyrius & Marcianus obtruncati ſunt, quos, vtpotè Pauli conuictores, à Macedonio fertur Præfecto traditos eſſe: Et cùm accuſarentur tanquàm authores necis Hermogenis, & ſeditionis contra eum conflatæ, fortiter mortem oppetiuiſſe. Quorum alter ſubdiaconus erat: alter, videlicet Marcianus,

Can-

Cantor, & ſanctarum ſcripturarum Lector. Horum quidem inſigne ſepulcrum eſt, pro mœnibus Conſtantinopolis extructum, & velut monimentum martyrum, templo circundatum: quod templum ædificare cœpit quidem Iohannes, Siſinius autem abſoluit, perfecitque: qui duo poſteà Eccleſię Conſtantinopolitanæ fuére Antiſtites. Nam indignum cenſuerunt, eos honore martyrij carere, quos Deus ipſe honore affecerat: quandoquidem locus, ad quem abducti, ſecuri percuſſi ſunt, cùm antè inacceſſus eſſet, à ſpectris purgatus eſt, inque eo homines dæmonijs agitati morbo liberati, atque multa alia prætereà miracula ad eorum ſepulcrum edita. Sed de Martyrio & Marciano hæc hactenùs. Quòd ſi eadem cuiquam minimè credibilia videantur, nullius penè negocij erit, ab illis qui ea ipſa exploratè cognita habent, accuratiùs perdiſcere, etenim iſtis multò ſunt fortaſsè admirabiliora narraturi. *Templū in honore eorum cōſtruitur.* *Multa fluūt ad eorum ſepulcrum miracula.*

MARTYRIVM SANCTI MINIATIS MILITIS ET MARTYRIS FLORENTINI, AB INCERTO QVIdem authore, ſed eruditè, mutato prioris hiſtoriæ, quæ in vetuſtis MS. libris extat, ſtylo conſcriptum.

EO tempore, quo Romanum Imperium Decius tenebat, ſæua perſecutionis tempeſtas paſsim Eccleſias Dei populata eſt: nec tamen coniuratorum in Chriſti arma militum charitatem aquæ multę potuerunt extinguere, aut flumina obruere. Siquidem ſpreta tormentorum immanitate, fortia credentium pectora felici vbiquè cruore rubuerunt. Et Roma quidem, quæ cunctis vrbibus caput altiùs extulerat, generoſiùs quoquè ad martyrium plurimo cum milite proceſſit. Illis ſanè diebus beatus Sixtus Pontifex glorioſà ob confeſſionem Domini paſſione occubuit: Laurentius verò Archidiaconus eius, igne crematus, ſummum inuictiſſimæ fidei præbuit exemplum. Hoc ſanguineo diræ menſæ epulo tyrannus non exaturatur: ſed ſicut tigris hauſto ſemèl ſanguine, pollutas non patitur manſueſcere fauces, ardentiùs in necem Chriſticolarum, ſi quos ibì inueniret, ingreditur Florentiam. Quæ ciuitas odoranti quadam tunc vernabat roſa: quo flore ob rubeum purpurantis martyrum ſanguinis colorem, in bello redimitur mater Eccleſia, ſicut ob quietum confeſſionis candorem in pace habet lilia. *25. Octobr.* *Cant. 8.* *Paſsim ſic legitur apud diuerſos, ſed veriùs eſt, paſſos ſub Valeriano.* *Eccleſia in bello habet roſas, in pace lilia.*

Habitabat enim ibì miles electus, thoracem fide textum robuſto geſtans in pectore: qui in ſuburbio à miniſtris Decij compræhenſus, conditionemque ac nomen interrogatus, Chriſtianæ, inquit, profeſſionis ſum: Minias autem mihi nomen eſt inditum. Itaque tam intrepida veri Dei cultûs aſſertio, magnū ſciſcitantibus furorem accendit, gaudentque ſcelerati ſatellites ſe inueniſſe, quem Imperatoris crudelitas oblectetur punire. Retractum igitur ex itinere, ac ſtatutum pro tribunali, Decius vultu & voce minaci compellans: Tu'ne es, inquit, Minias, qui mente ſiniſtra immortalium maieſtati deorum obtrectans, totam conturbas prouinciam, Chriſtianam neſcio quam ineptam perſuadens religionem? Tum ille: Minias, inquit, ego ſum, ſeruus ac vinctus Ieſu Chriſti, viui ac veri omnipotentis Dei, qui te ſuæ contemptorem diſciplinæ perpetuo deſtinabit incendio, niſi ab iſtorum diſceſſeris cultura, quibus ſpiritu vitæ vacuis, tu profana cæcus dementia, preces fundis ac curuas genua. Etenim ea demùm extrema eſt inſania, adorare metalla & ligna, in quibus etsì artifex humanam expreſſit imaginem, rationis tamen ſenſum & diuinitatis inſpirare non potuit potentiam: quibus ſi honorem ac ſacrificia voues, conuenientius multo maximè eſt, vt eorum adores fabros, nè his videlicet neglectis, non libeat numina formare, quæ, vt tu credis, te regnumque tuum ſub continua pace & incolumitate poſſint tueri. *S. Minias ducitur ad tribunal Decij.* *Libera vox S. Miniatis.*

Tum tyrannus cōfuſum ſe autumans, ſi fixam adoleſcentiæ & immobilē conſtantiam inexpugnatam relinquat, primò blandimentorum armis ſuccinctus, ſuperare eam aggreditur, ſicq; exorſus eſt: Annos viuidę iuuentutis tuę abrumpere horremus, florem ſpecioſitatis tuæ pœnis afficere indignū iudicamus: ſed deorū iniuriæ, quibus perti- *Tyrānus ei blanditur.*

pertinaciter ac blaſphemo ore obloqueris, ſacrilegum eſt non contrarire. Conſule ergò in medium, vt & in deorum videlicèt, quibus vniuerſus ſubiectus eſt orbis, inclinéris culturam, & nobis inuiſa de te ſumendi exépla non inducas neceſſitudinem. Perpende patrum noſtrorum te plùs vidiſſe prudentiam, nec friuolum eſſe potuiſſe, quod tam religiosè ipſi celebrauerunt. Si reſipiſcere voluëris, diuitiarum tibi affluentiam ac gloriæ apponemus ſplendorem, omniq; quam deſiderat cor tuum, te perfrui donabimus lætitia. Et quale, reſpondit Minias, tu gaudium præſtabis, qui in ſiti impietatis durans, terramque ſanguine ſanctorum inebrians, æterni miſeriam luctûs euadere non potes? Tunc Decius effera corripitur ira, præcipitque horribilem, cui deuorandus obijciatur, adduci feram. Paretur ergò, immanisque adducitur pardus. Non ceſſit ſeruus Chriſti terroribus, ſed appræhendit ſcutum orationis, dicens: Domine Deus, eſto adiutor meus, & nè derelinquas me Domine Deus ſalutis meæ. Vix verba finiërat, & fera diuino telo tacta expirat. Arguitur vir ſanctus maleficijs hęc effeciſſe: dicitur immũdorum ſpirituum præſidio cõfiſus, contra deos præſumpſiſſe. Sicque fidei & virtutis meritum fœdæ fit exiſtimationis ac ſæuitiæ argumentum, & quod incredulos ad fidem vocare, animosque à ferocitate debuit mitigare, errorem adauxit, rabiemque exacuit.

Egregiè illi martyr reſpondet. Tyrannus ſæuit. Pardus in ſanctũ miſſus expirat.

Itaque fornax ſuccendi iubetur, vt nisì dijs credat & ſacrificet, vir ſanctus in eam protrudatur. Veruntamen Decius etiam tunc pollicetur, quòd ſi ſibi cõſenſerit, nihil ab eo de his, quæ prima mortales putant, fruſtrà petierit. Tunc ſanctus Minias proclamat, opes perituras ſe nolle habere, adijciens, eius qui fecit cælum & terram, & omnia quæ cæli ambitu continentur, fidem ſe tenere, & mercedem per omne genus tormentorum expectare: aſſeritque ſe in tribulationibus non deſerendum ab eo, qui filios Iſraël de terra egreſſos Aegypti, ſicco per mare rubrũ pede duxit, & Suſannam de falſo crimine abſoluit, Danielemque de lacu leonum, ac tres pueros de medio eripuit ignium. Iam maiori caminus, quàm ſolebat, lignorum ſtrue exæſtuat, frementesque Regis miniſtri ſanctum nudant, oleoque perunctum in ignem præcipitant. Angelus autem Domini cum eo ingreditur, & flammæ tam fixa fide victæ cedunt: nec eum humanum potuit attingere incendium, qui diuini feruoris gerebat ſignaculum. & dixit ei Angelus: Viſitauit te Dominus, mittens me ad te, vt poſſis in tormentis non deficere: & ipſe te hodiè induet corona iuſtitiæ. Procubuit ilicò martyr Chriſti, huiuſmodi dans preces: Gratias tibi ago Domine Ieſu, qui per Angelum confortare voluiſti me ſeruum tuum. Per te Domine Ananias, Azarias, Miſaël vaporem camini, ſeptiès quàm ſolebat ardentis, non ſenſerunt: tu medius inter eos ambulabas, faciens refrigerium. Et nunc Domine potes & me ab omni preſſura liberare. His dictis, ſigno ſanctæ Crucis ſe conſignauit, omnisque ignis ſic excuſſus eſt, vt nec tepor quidem incendij remaneret: liberatusque miles Domini, tripudians egreditur.

Minis blandimẽta permiſcet tyrãnus. Exod. 14. Dan. 13. 14. 6. & 3. A flamma ignis non læditur. Dan. 3. Nota vim ſigni S. Crucis.

Dolet impius Imperator ſe vinci, iubetque multo horribiliorem adduci belluam, quæ ſanctũ deglutiens, finem imponat altercationi. Statìm adducitur leo ſæuiſſimus, & paratur ad beati viri interitũ: qui & ipſe ſigno Crucis contrà poſito, extinctus eſt in ictu oculi. Igitur victor Minias libera proloquitur voce, ſe confiſum in nomine Domini, feras & tormenta non timere. Augetur itaque ſæuientis Regis ira & furor, multiplicatur aduersùs ſanctum fremitus & terror: ſed ille cæleſtia contemplans, immobilis columna perſtat. Placet ergò crudeli tyranno ſuſpendi eum & torqueri in eculeo, dicitque ſe experiri velle, num Deus, in quem credidit ille, ſe fortior ſit, aut tandèm de ſuis manibus ac pœnis eum liberet, in quo confidit. Non veritus eſt hæc Minias athleta fortis: quia recordatio priorum, & virtus Dei, qui mirabilis eſt in ſanctis ſuis, pectus eius roborauit. Adſtrictus ergò patibulo, & quæ fuerit eius, quem prædicat, potentia, ſic interrogatus diſſeruit: Ieſus, cuius ſeruum me confiteor, cæcos illuminauit, paralyticos curauit, claudos fecit ambulare, leproſos mundauit, dæmonia eiecit, mortuos ſuſcitauit, de fluxu ſanguinis mulierem ſanauit, ventis imperauit, ſuper mare ſiccis pedibus ambulauit, de duobus piſcibus & quinque panibus quinque hominum millia ſaturauit, & vt ad ſummam redeam, beneficia eius nullus ſenſus ſufficit explicare.

Leo cruce occiditur. Pſal. 67. Miracula & beneficia Chriſti, quę ſparsim in Euangelijs habentur.

Nõ tulit vltrà crudelis ſpectator glorioſum militem teſtimonium Chriſti tam libero ore præconari: ſed depoſito de eculeo, ligneisque verubus præacutis, ſub vngues eius infixis, omnes digitos eius præcepit pertundi. Gaudet præliator Domini in tanto cruciatu, ſciẽs quòd paſſiones huius temporis condignæ non ſunt ad futurã gloriam. Facta

Immanis cruciatus. Rom. 8.

Facta eſt autem vox Angeli, dicentis ad eum: Conſtans Minias eſto: quia Dominus non derelinquet te in tentatione ſine adiutorio. Appoſuit iterùm noui minis ſupplicij conſtantem virum tyrannus territare: ſed ille fidentiſſimè proteſtatur, nunquàm ſe minùs timere, quia ſciret maximè in tribulatione adeſſe Domini miſericordiam. Inuanùm furibundus Imperator proclamat: Noſtra abeunt ſtudia: niſi altiori iuuemur ingenio, nos turpiter victos operiet confuſio. In mágica arte, qua Deus ſuus tormentorum hora eum inſtruit, hæc operatur ludibria. Feruens autem plumbum auribus eius infundite, nè vocem Dei ſui maleficia docentis admittere poſſit. Obediunt miniſtri, condolere ſe dicunt & compati eius adoleſcentiæ: monent & obteſtantur, vt dijs credens offerat ſacrificia. Reſpondit ſanctus, deteſtabilem eam eſſe ſectam, cuius obſeruatoribus id tantùm debeatur mercedis, vt ſine fine pereant. & expanſis manibus orabat: Domine Deus, nè longè facias auxilium tuum à me. Quid huic, ait Decius, adſtrui poteſt pertinaciæ? Suſpendite eum, & pedibus illius grauis molis lapidem alligate, vt vel ſic diruptus, laceſſere nos deſinat. Et ille leuatis ad cælum oculis: Domine, ait, exaudi preces meas. Viſus eſt autem ſibi adſtare Angelus, vultum habens iuuenis, & habitum tanquàm ad bellum proceſſurus: hortatur ad fiduciam: quæ deindè ferenda ſint, leuia promittens tentamenta.

Feruēs plūbum in aures eius infunditur.

Angel° martyrē in pœnis confirmat.

Nunciatur Regi, viſum fuiſſe iuuenem iuxta eum in veſte fulgenti, & micanti facie. Agunt ergò eum in diuerſa pudor & ira: anxio pectore noua quærit conſilia. Præcipit itaq; ferro acuto aures eius perforari: tentat adhuc eum blandimẽtis flectere. Sed vir Domini neſcius cedere, fidem Ieſu extorqueri ſibi poſſe negat: Angelum Domini, qui id ſuaſerit, adſtitiſſe affirmat. Videt Decius, quòd tormenta beatus martyr non expaueſcat, rurſusque coràm poſitis theſauris, gemmis & precioſis veſtibus, emollire parat. Tum beatus martyr Minias deos ſuos, vtpotè cæcos, mutos, ſurdos ſe aſpernari, diuitias pro ſtercore deputare reſponder: ſubleuatiſque ad cælum oculis, dixit: Sitiuit in te Domine anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea. Iam corona martyrij dignum, iam diſſolui & eſſe cum Chriſto cupientem Chriſtus exaudiuit. Nam tandèm capitalem iuſſus ſubire ſententiam, de huius vitæ ærumnoſo carcere feliciter octauo Calendas Nouembris exiuit, regnaturus perpetìm cum eo, cui eſt honor, virtus & ſumma poteſtas in ſecula ſeculorum, Amen.

Pſal. 62.

Capite punitus martyr, abit ad Chriſtum.

MARTYRIVM SS. CRISPINI ET CRISPINIANI MARTYRVM. EXTAT IN ANTIQVIS MS. CODI-
cibus, F. Laur. Surius & ſtylum mutauit, & nonnihil hiſtoriam contraxit, ſalua rerum fide & integritate.

SVB Diocletiano & Maximiano Imperatoribus, qui vna animi impietate Chriſti Eccleſiam oppugnandam ſuſcepêre, beati viri Quintinus, Lucianus, Ruffinus, Valerius & Eugenius, Romæ claris orti natalibus, in Gallias, Chriſtum annunciaturi, ſeſe contulerunt: felicique martyrio ſancti laboris curſum conſummantes, ad Chriſtum commigrârunt. Eos ſecuti pari fidei deuotione & generis ſplendore Criſpinus & Criſpinianus, Sueſſiones venerunt. Sed cùm eſſent Chriſtiani, ob perſecutionis immanitatem, hoſpitij & humanitatis officia eis erant interdicta. Volẽtes autem ex Apoſtoli præſcriptione labore manuum victum ſibi parare, artem ſutrinam, quòd quieta ſit, didicêre, facileque Dei beneficio in ea ſic cæteros antecelluêre, vt multis & chari, & admirationi eſſent, maximè quòd laboris ſui nullum exigerent à quoquam precium, licèt artis elegantia penè omnes vincerent. Illexit ea res nonnullos, vt non tam artificij eorum neceſſitate vel opera, quàm verbi Dei audiendi ſtudio inuitati, ad eos crebrò conuenirent. Itaque factum eſt, vt Chriſti gratia per eos id efficiente, multi relicto errore & cultu ſimulacrorum, Deum viuum & verum toto pectore colere & amare concupiſcerent.

25. Octobr.

SS. Criſpinus & Criſpinianus veniunt in Gallias.

Precium nō exegerunt, ſed ſpontè oblatum receperunt.

Multos cōuertunt.

Id vbì percepit impius Maximianus, confeſtìm Rictiouarum ſuæ crudelitatis adminiſtrum, ad eos perquirendos miſit. Is verò apud Sueſſiones reperit eos pauperum calceos conſuentes, ſciſcitatusque eſt ex eis, quos deos colerent. Reſpondent illi,

ſe vnum eundemque verum Deum colere: Iouem, Apollinem, Mercurium, aliáve id genus portenta ſe nec colere, nec adorare. Itaque Rictiouarus catenis vinctos adducit ad Maximianum, qui eos vt edictorum imperialium contemptores ad ſe iubet introduci, aitque ad eos: Genus veſtrum religionemque edicite. Reſpondent ſancti: Romæ non obſcura familia orti, in Gallias pro Chriſti amore vénimus, qui cum patre & ſpiritu ſancto vnus eſt Deus, creator omnium, regnans in ſecula ſeculorum. Cui ſeruimus in fide, prompta animi deuotione, cupimusque dum ſpiritus hos reget artus, in eius cultu & famulatu permanere. His auditis, ira permotus Maximianus, Per deorum virtutem, inquit, ſi in hac ſtultitia permanſeritis, multis vos tormentis excruciatos malè perdā, & exempla in vos edam. Si verò dijs ſacrificaueritis, multis vos opibus auctos, magnis curabo honoribus affici. Sancti martyres reſpondent: Minis tuis non terrebis nos, quibus viuere Chriſtus eſt, & mori lucrū. Opes verò tuas & honores, quos polliceris, præbeto tuis: nos eiuſmodi iam olim Chriſti cauſa contempſimus, & contempſiſſe lætamur. Tu quoq; ſi nôſſes Chriſtū & amares, non modò diuitias & ipſum quoque imperium, ſed vanos etiam dæmonum cultus facilè reſpueres, atque ab eius benignitate vitā reciperes ſempiternam. Quòd ſi verò in hac vanitate perſtiteris, cum malis dæmonibus, quorum colis ſimulacra, in tartarum demergéris. Maximianus dicit: Sufficiat vobis hactenùs multos veſtris perijſſe maleficijs & malis artibus. Reſpondent martyres: Ignoras miſer benignum Deum, qui te indignum permiſit euehi ad imperium: cùm tu illius immortale regnum in terris fruſtrà conéris euertere.

Siſtuntur vincti coram Maximiano.

Philip. 1.

Diuitias & honores contemnunt.

Tum Maximianus furore accēſus, tradit eos Rictiouaro, obteſtaturque, vt dirè eos excruciandos, teterrimaque morte perdendos curet. Mox crudelis immanis tyranni adminiſter, iubet ſanctos viros ad trochleā extenſos fuſtibus cædi. Illi verò animis cæleſtia contemplantes, Chriſti opem & auxilium implorant. Audiens Rictiouarus eos preces Chriſto offerentes, quos putabat præ doloris acerbitate eiulaturos, fert indigniſſimè, mandatque ſudes inter digitorum vngues & carnem defigi, & ex pelle dorſi corrigias excindi. Parent ſatellites, acriter in digitos adigunt acutas ſudes: martyres inter horrendos cruciatus ſpe gaudentes, in tribulatione patientes, orant Dominum, vt ab homine iniquo & doloſo ipſos liberet. Non cunctatur bonus Dominus: exiliunt è digitis ſudes tanta vi, vt quoſdam è miniſtris interfeciſſe, alios vulneráſſe ferantur. At Rictiouarus præ furore inſaniens, molares lapides præcipit ad martyrum colla alligari, & in flumen eos Axonam demergi, vt glacie crucientur. Martyres læti & alacres, diuinæ virtutis ſcuto protecti, creatura ſeruiente ſuo creatori, nec aquis merguntur, nec ſaxis premuntur, nec frigore conſtringuntur: immò potiùs ceu æſtiuis quibuſdam lauacris recreati, abiecto molari pondere, ad vlteriorem fluminis ripam incolumes énatant.

Sancti martyres cæduntur fuſtibus.

Pœna atrociſſima.

Merguntur in flumen.

Inſigne miraculum.

Eo conſpecto miraculo Rictiouarus à malo dæmone ira inflammatus, iubet eis vincula inijci, vinctoſque cuſtodiri, donèc plumbum colliqueſcat. Eo liquefacto, martyres iubet in illud deponi. Sed nihil lædit ignis, quos Chriſti inuicta ſeruabat dextera. Orant in medio plumbo ſancti martyres, & tres pueros in camino Chaldaico Dominum laudantes, imitantur, cantanteſque dicunt: Adiuua nos Deus ſalutaris noſter, & propter honorem nominis tui Domine libera nos, & propitius eſto peccatis noſtris propter nomen tuum: nè fortè dicant gentes, Vbi eſt Deus eorum? Sub his precibus exilit gutta feruentis plumbi in oculum Rictiouari, & magno dolore excruciatum occæcat. At miſer ille furore pércitus, cùm deberet corporis & animi expetere medicinam, picem, adipem & oleum commixtìm iubet ferueficri, & martyres in ea præcipitari. Ocyùs fit quod iubetur, ſed beati viri immota animi ſpe alacres, fidenter aiunt ad Dominum: Potes Domine liberare nos ab his impij Rictiouari cruciamentis. Itaque ſicut voluiſti nos pati pro confeſſione ſancti nominis tui, ità ad ignominiam diaboli & ſatellitum eius, ab his pœnis illæſos nos educere digneris. His dictis, mox adeſt ſanctus Angelus, & ſine dolore extrahit eos ab igne.

Dan. 3.

Pſal. 78.

Merguntur in liquefactum plumbum, nec læduntur.

Aliud diuinum miraculum.

Cernens impius Rictiouarus ſe nihil ſuis efficere ſupplicijs, furibūdus in ignem ſeſe præcipitat, & tali morte abit è vita, iuſto quidem Dei iudicio: vt qui multos Chriſti martyres ad cæleſtia regna properantes, ignibus excruciatos interemerat, ipſe ad æterni ignis flammas inextinguibiles, igne extinctus, proficiſceretur. Id conſpicati victores martyres, pijs animis Deū orant, vt ipſos de certaminis conflictatione ereptos, iubeat

Impius iudex ſe mergit in ignē.

Iubeat propitius ad ſe peruenire. Eádem autem nocte reuelatur eis diuinitùs, illuceſcente die percepturos eos laborum & confeſſionis ſuæ præmium. Viſionem veram fuiſſe, rei mox declarauit euentus. Maximianus enim vbì didicit, quid Rictiouaro ſuo accidiſſet, ſanctos martyres præcepit capite puniri. Illi ſub ipſo mortis articulo gratias agunt Deo, quòd à ſeculo ereptos, ad ſe ipſos iubeat peruenire: ſicque capite cæſi, octauo calendas Nouembris decedunt è vita.

Capite cæduntur.

Corpora eorum relicta ſunt canibus & auibus deuoranda, ſed Chriſto ea cuſtodiente, nihil mali paſſa ſunt. Eádem autem nocte, vt ferunt, ſenex quidam pauper, cui erat ſoror grandæua, ab Angelo admonetur, vt ſanctorum martyrum corpora colligat, diligenti cura ſepulturæ mandanda. Surgit ſenex nihil hæſitans, abit cum vetula ſorore ſua ad locum martyrij: & quia apud Axonam fluuium martyres perempti erant, facilè poterant eorum corpora nauigio perduci ad eorum domicilium. Sed quid facerent rebus inopes, viribus imbecilli, quibus nec cymba aderat, nec nauigandi induſtria, nec facultas virium, qua poſſent contra tractum fluminis ea ad ſe adducere? Vbì tandèm noctù ad ſacra peruenêre corpora, prorsùs intacta, eccè nauiculam conſpiciunt in litore, moxque multa concepta fidutia, ſinguli ſingula tollunt, & tam inoffenſo gradiũtur pede, vt videri poſſint non ferre onera, ſed ferri ab oneribus: imponunt nauiculæ corpora, eunt ſursùm contra impetum fluminis, & quidem celeriter, nullo neque gubernatore, neque remige freti: poſtquàm ad ſuum venêre tugurium, clàm illic ea cum multo gaudio ſepeliunt. Nemo ambigit hanc virtutem ſenibus à Chriſto ſuppeditatam in gloriam martyrum ſuorum, qui eius cauſa libenter mortem pertulêre in hoc mundo, quosque ille ſeruandos futuris fidelibus populis in patrocinium, ſenum illorum miniſterio paululùm occultare voluït: mox ceſſante ipſius iuſſu perſecutionis tempeſtate, eos reuelaturus, ſicut & fecit.

Aliud ingẽs miraculum.

Eorum ſepultura.

Senes enim illi theſaurum hunc, quem impijs abſconderant, fidelibus cum ingenti deuotione prodiderunt, dicentes Criſpini & Criſpiniani martyrum corpora ſe habere recóndita in tugurio ſuo. Mox verò ea re cognita, fidelis populus piæ deuotionis affectu confluere cœpit ad ſenum domicilium, quod ex ea frequentia in oratorium verſum videbatur, ipſa quoquè Regis aula vel palatio honoratius. Porrò autem communicato inter ſe conſilio, Clerus & populus ſacra corpora indè transferre ſtatuunt. Magno igitur populi cœtu collecto, honorificè feretro impoſita, cum ingenti exultatione pſallentes, ad ſepulcra iamdudùm præparata nauigio perducunt. Vt autem deuotæ plebis firmaretur fides, & augeretur exultatio, vbì litus attigit nauis, quæ ſancta ferebat corpora, oblatus eſt puer cæcus, ſurdus, mutus & claudus: qui cùm tactus eſſet fideliter opertorio feretri, ilicò totus ſanatus eſt, iunctusque collegio fidelium, laudabat Deum, ſanus ingrediens pedibus ſuis. Deindè condita ſunt martyrum corpora in duobus tumulis: quo in loco poſteà Chriſtiani magnam ædificârunt eccleſiam: in qua Chriſtus Dominus, & Deus Dei filius ſuorum martyrum precibus vota ſuſcipit ſupplicum, ſalutemque largitur infirmis: Cui eſt honor, imperium, gloria indeficiens cum ſummo patre ac ſancto ſpiritu in ſecula ſeculorum, Amen.

Nota antiquam deuotionem erga ſacras reliquias.

Cõtactu feretri ſanatur puer miſerabilis.

DE SS. ROGATIANO ET FELICISSIMO, ALIISQVE MARTYRIBVS EPISTOLA LXXXI. BEATI *Cypriani Epiſcopi & martyris: ſecundùm alios, Lib. 4. Epiſt. 1.*

SALVTO vos, fratres chariſſimi, optans ipſe quoquè conſpectu veſtro frui, ſi me ad vos peruenire loci conditio permitteret. Quid enim mihi optatius & lætius poſſet accidere, quàm nũc vobis inhęrere, vt complecterer manus illas, quæ puræ & innocentes, & Dominicam fidẽ ſeruantes, ſacrilega obſequia reſpuerunt? Quid iucundius & ſublimius, quàm oſculari nunc ora veſtra, quæ glorioſa voce Dominum confeſſa ſunt: conſpici etiam præſentem ab oculis veſtris, qui deſpecto ſeculo, conſpiciẽdo Deo digni extiterunt? Sed quoniam huic lætitiæ intereſſe facultas non datur, has pro me ad aures & ad oculos veſtros vicarias

26. Octobr.

En quid in martyribus vir ſanctiſſimus commendet.

rias literas mitto, quibus gratulor pariter & exhortor, vt in cōfeſſione cęleſtis gloriæ fortes & ſtabiles perſeueretis: & ingreſſi viam Dominicæ dignationis, ad accipiēdam coronam ſpiritali virtute pergatis, habentes Dominum protectorem & ducem, qui dixit: Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſumationem mundi. *Matt.28.*

O beatum carcerem, quem illuſtrauit veſtra præſentia. O beatum carcerem, qui homines Dei mittit ad cælum. O tenebras lucidiores ſole ipſo, & luce hac mundi clariores, vbi modò conſtituta ſunt Dei templa, & ſanctificata diuinis confeſſionibus membra veſtra. Nec quicquam nunc verſetur in cordibus & mentibus veſtris, quàm diuina præcepta & mandata cæleſtia, quibus vos ad tolerantiam paſſionis ſpiritusſanctus ſemper animauit. Nemo mortem cogitet, ſed immortalitatem: nec temporariam pœnam, ſed gloriam ſempiternam, cùm ſcriptum ſit: Precioſa eſt in conſpectu Domini mors iuſtorum eius. & iterùm: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non deſpicit. & iterùm vbi loquitur ſcriptura diuina de tormentis, quæ martyres Dei conſecrant, & ipſa paſſionis probatione ſanctificant: Etſi coram hominibus tormenta paſſi ſunt, ſpes eorum immortalitate plena eſt. Et in paucis vexati, in multis benè diſponentur: quoniam Deus tentauit illos, & inuénit illos dignos ſe. Tanquàm aurum in fornace probauit illos, & quaſi holocauſti hoſtiam accepit illos, & in tempore erit reſpectus illorum. Fulgebunt iuſti, & tanquàm ſcintillæ in arundineto diſcurrent. Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis, & regnabit illorum Dominus in perpetuum. *Nota, vt inſtruat ſanctos martyres.* *Pſal.115.* *50.* *Sap.3.*

Quandò ergò iudicaturos vos & regnaturos cum Chriſto Domino cogitatis; exulteris neceſſe eſt, & futurorum gaudio præſentia ſupplicia calcetis: ſcientes ab initio mundi ſic inſtitutum, vt laboret iſthic in ſeculari conflictatione iuſtitia, quādò in origine ſtatim prima Abel iuſtus occiditur, & exindè iuſti quique, & prophetæ, & Apoſtoli miſſi. Quibus omnibus Dominus quoquè in ſeipſo conſtituit exemplum, docens ad ſuum regnum non niſi eos, qui ſe per viam ſuam ſecuti ſint, peruenire, dicens: Qui amat animam ſuam in iſto ſeculo, perdet illam: & qui odit animam ſuam in iſto ſeculo, in vitam æternam conſeruabit illam. & iterùm: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam verò non poſſunt occidere. Magis autem metuite eum, qui poteſt & animam & corpus occidere in gehennam. Paulus etiam nos adhortatur, vt qui ad Domini promiſſa venire cupimus, imitari Dominum in omnibus debeamus. Sumus, inquit, filij Dei: ſi autem filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti: ſi quidem compatiamur, vt commagnificemur. Addit etiam comparationem præſentis temporis & futuræ claritatis, dicens: Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad ſuperuenturam claritatem, quæ reuelabitur in nobis. Cuius claritatis gloriam cogitantes, preſſuras omnes & perſecutiones tolerare nos conuenit: quia etſi ſunt multæ preſſuræ iuſtorum, ex omnibus tamen liberantur, qui in Deum fidunt. *Gen.4.* *Iohan.12.* *Matth.10.* *Rom.8.* *Ibidem.*

Beatas etiam fœminas, quæ vobiſcum ſunt in eadem confeſſionis gloria conſtitutæ, quæ Dominicam fidem tenentes, & ſexu ſuo fortiores, non ſolùm ipſæ ad coronam proximæ ſunt, ſed & cæteris quoquè fœminis exemplum de ſua conſtantia præbuerunt. Ac nè quid deeſſet ad gloriam numeri veſtri, vt omnis vobiſcum & ſexus, & ætas eſſet in honore, pueros etiam vobis glorioſa confeſſione ſociauit diuina dignatio: repræſentans nobis tale aliquid, quale Ananias, Azarias & Miſaël illuſtres pueri aliquandò fecerunt: quibus incluſis in caminum ceſſerunt ignes, & refrigerij locum flammæ dederunt, præſente cum illis Domino & probante, quòd in confeſſores & martyres eius nihil poſſet gehennæ ardor operari: ſed quòd qui in Deum crederent, incolumes ſemper & tuti in omnibus perſeuerarent. Et conſideretis diligentiùs, peto, pro veſtra religione, quæ apud illos pueros fides fuerit, quæ promereri Dominum pleniùs potuit. ad omnia enim parati, ſicut omnes eſſe debemus, aiunt Regi: Nabuchodonoſor Rex, non opùs eſt nobis, de hoc verbo reſpondere tibi. eſt enim Deus, cui nos ſeruímus, potens eripere nos de camino ignis & manibus tuis, Rex, liberabit nos. & ſi non, notum tibi ſit, quoniam dijs tuis nos ſeruímus, & imaginem auream, quam ſtatuiſti, non adoramus. *Fœminarū conſtantia.* *Itemque puerorū.* *Dan.3.* *Ibidem.*

Cùm ſe crederent, & pro fide ſua ſcirēt poſſe etiam de præſenti ſupplicio liberari, iactare hoc tamen & vendicare ſibi noluerunt, dicētes, Et ſi non: nè minor eſſet confeſſionis virtus ſine teſtimonio paſſionis: Addiderunt, poſſe omnia Deum facere, ſed tamen non in hoc fidere, vt liberari in præſentia vellent, ſed illam libertatis & ſecuritatis *Cauenda ſemper iactantia & vana præſumptio.*

tatis æternæ gloriam cogitarent. Quam fidem nos quoquè retinentes, & die ac nocte meditantes, toto corde ad Deum prompti, contemptu præſentium futura tantummodò cogitemus, fructum regni æterni, complexum & oſculum Domini, conſpectum Dei: vt ſequamini in omnibus Rogatianum presbyterum, glorioſum ſenem, viam vobis ad gloriam temporis noſtri religioſa virtute & diuina dignatione facientem, qui cum Feliciſſimo fratre noſtro, quieto ſemper & ſobrio, excipiens ferocientis populi impetum, primum hoſpitium vobis in carcere præparauit, & metator quodam modo veſter, nunc quoquè vos antecedit. Quod vt conſummetur in vobis, aſſiduis orationibus Dominum deprecamur, vt initijs ad ſumma pergentibus, quos confiteri fecit, faciat & coronari. Opto vos, fratres chariſſimi ac beatiſſimi, in Domino ſemper benè valere, & ad coronam cæleſtis gloriæ peruenire.

Commendantur Rogatianus presbyter & Feliciſſimus.

VITA ET MARTYRIVM SANCTÆ MARTYRIS ANASTASIAE ROMANAE, AVTHORE SIMEONE *Metaphraſte, vt habetur in Tomis Aloyſij. Eſt autem hæc Anaſtaſia diuerſa ab illa, quæ celebratur 25. Decembris.*

28. Octobr. Cap. 1. Duæ Anaſtaſiæ martyres.

LITERIS mandatum eſt, duas fuiſſe Anaſtaſias, ambas quidem genere, claras longè autem clariores confeſſione fidei: & eis patriam fuiſſe Romam veterem. Quarum altera quidē viro pietate non bono breui tempore coniuncta matrimonio, cùm nullam cum eo tori habuiſſet conſuetudinem, ſed adhuc conſeruaret pulchrum florem virginitatis, marito intereà morte amiſſo, vixit deincèps in caſta viduitate, & virtutum exercitatione, totis manibus paternas opes effundens in egenos, & lubenter ventitans ad eos, qui propter Chriſtum patiebantur, & carceres propter eos diligenter perſcrutans, & omnibus modis eorum curam gerens, & ſaniem abſtergens, & facilè faciens ferre dolores, & adhuc quidem viuentes, doctrinis, conſilijs, monitis confirmans, mortuorum autem corpora ſplendidè componens, & mandans ſepulturæ, donèc ſeipſam quoquè pulcherrimum & funebrem ornatum illis præbuit, vt quæ per ignem fuerit oblata in holocauſtum, & ſursùm ad Deum lata ſit in odorem ſuauitatis.

Iſtius Anaſtaſiæ vita habetur 6. Tomo, 25. Decembris.

Altera autem vitam elegit monaſticam & quietam, omninò expers nuptiarum, & quæ ex eis oriuntur, tumultuum: ſed cùm pulchrum iugum Domini ſubijſſet, & leue eius onus portâſſet, deindè etiam forti & excelſo animo ſuſcepit certamina pro pietate: & duplici ornata fuit corona, virginitatis, inquam, & decertationis. Cuius ab ineunte ætate educationem & exercitationem, & maxima illa propter Chriſtum certamina vult ab initio perſequi oratio. Ipſa ergò, relictis parentibus, & neceſſarijs, & ijs omnibus, quæ pertinent ad hæreditatem, in quodam monaſterio viceſimo anno ætatis ſeipſam collocat: in quo docta & inſtituta à ſacroſancta Sophia, (ſic enim vocabatur magiſtra) dignos etiam fructus, talibusquе ſeminibus ac tali doctrinæ conuenientes, & producebat, & erat productura. Inuidus autem & malignus, hæc ſine inuidia ferre non poterat: ſed primùm quidem ipſius domeſticis eam aggreditur copijs, & ex carne eius in eam hoſtem excitat, contendens vehementem illam & intenſam ſoluere exercitationem. Cùm autem illa inimici machinas facilè repuliſſet, nec ea ratione ab eo capi & expugnari poſſet, is ſe rursùs ad alias contulit inſidias: & ipſam quidē defert ad ſuos & impietatis miniſtros, quibus valdè erat curæ perſcrutari eos, qui Chriſti ſectabantur religionem. Illi verò ſtatim currentes ad Præſidem, (Is autem erat Probus, Diocletiano tunc adminiſtrante imperiū) ipſi indicant eam neque deos, neque Imperatorem colere: ſed quendā Chriſtum prædicare Deum verum, vitamque ſolitariā, & coniugij expertem, ei, quę verſatur in ſocietate & coniunctione, præferre, inſolitam quandā viuendi formam oſtendentem virginibus. Cùm ergò ſtatìm Probus theatrum coëgiſſet frequentiſſimum, iubet beatam adduci Anaſtaſiam. Cumque veniſſent miniſtri ad ſacrum illud monaſterium, cum ipſis vectibus & * clauibus fractis ianuis, maximo impetu ingreſſi, nominatìm quærebant Anaſtaſiam.

Cap. 2. Anaſtaſia ſanctimonialis.

Tentatur à ſatana.

Accuſatur apud præſidem.

for. * clauis

Cap.3. Eius autem magiſtra Sophia cùm repentinam illam adſpexiſſet irruptionem, & cauſam non ignoràſſet, ſed rem ſtatim, vt erat, conieciſſet, à militibus poſtulauit hanc gratiam, vt parùm expectarent. Quæ cùm lachrymans accepiſſet Anaſtaſiam, & eam ſtatuiſſet ex aduerſo aræ, ſecretò, & Deum teſtem adhibens eorum, quæ dicebat: Ego quidem, inquit, ó iucundiſſima filia, cùm te puellam accepiſſem, nihil à primo die ad hoc vſque tempus prætermiſi pro viribus, quod pertineret ad te inſtituendam in ijs, quæ ad Deum pertinent. Tu autem cùm iam perueneris ad ætatem plenitudinis Chriſti, vade ad ipſum exultans. Te enim ei hodiè deſpondeo, & offero, & trado. Eccè iam eſt paratus thalamus, & qui te vocat, eſt verax: & adſunt nuncij gaudij, vt te accipiant Chriſti ſponſam, & deducant ad Regem in ſuperna tabernacula. Vade ergò per hanc arctam & anguſtam viam, donèc per martyrium pro ipſo ſuſceptum, in latitudine ſtatuat pedes tuos. Nam iuſtum eſt, ó filia, non ſolùm pro Chriſto pati, ſed etiam ſæpè, ſi hoc fieri poſſet, mori propter illum. Si enim cùm eſſet Dominus, mortuus eſt propter nos: quomodò non oportet nos, cùm ſimus ſerui, prompto & alacri animo imitari illius mortem? Verùm nec mors quidem eſt, ó filia, propter Chriſtum deceſſus, ſed lætitia, gaudium, voluptas, ſplendor, pulchritudo, lux longè hac luce dulcior & pulchrior. Omnia illic ab interitu libera: omnia firma ac ſtabilia: omnia perpetua, & nunquàm deſinentia. Nè adſpexeris, ó filia mea, ad acerbitatem Tyrannorum, & grauitatem ſuppliciorum. Ipſe enim Chriſtus ſponſus tuus tibi aderit, dolores alleuans, & eripiens à neceſſitatibus. Quòd ſi etiam conceſſerit, vt tu malorum aliquid perpetiaris, quò tuam tolerantiam efficiat tuæ fidei probationem: at non in finem deſeret & deſpiciet: ſed te adhuc laborante, extinguetur quidem dolorum acerbitas: exorietur autem tibi conſolatio & lux: & vita te amiciet, & gloria circundabit. Ad hæc virgo: Optandum quidem eſt, inquit, ô mater, & orandum, vt quod à diuino proficiſcatur auxilio, nè ad tantam Tyrannorum crudelitatem & inſaniam deficiam. Nam ſpiritus quidem eſt promptus, caro autem infirma: ſed roga communem Dominum, & ei ſupplica, vt mittat ad me virtutem ex alto, per quam potero reſiſtere tam grauibus, quæ infliguntur, malis: & ſtudebo, mater mea, illius confirmata virtute, tua monita perpetuò conſeruare, neque vllum eorum negligam, aut eius obliuiſcar.

Sophia cõfirmat S. Anaſtaſiã. *Sæpè, ſi id fieri poſſet, pro Chriſto moriendũ.* *Matt.26.*

Cap.4. Cùm hæc virgo diceret, & magiſtræ tam dulcia & iucunda faceret promiſſa, irruerunt repentè milites, & eam, tanquàm agnam, à matre auellentes, imponunt ei ferreum collare, & lætam adducunt ad Præſidem. Illa autem ei ſtans ex aduerſo, mente multo magìs Chriſto adſtabat ſuo ſponſo: & toto animi intuitu ad eum adſpiciebat, & in eius ſpeciem & pulchritudinem defigebat oculos intelligentiæ. Atque ſtupebant quidem quotquot aderant, & corporis eius pulchritudinem, eiuſque moderationem & vultûs dignitatem: Probus autem eam primùm rogauit, quod eſſet ei nomen. Martyr autem: Vocor, inquit, Anaſtaſia. Deus enim me fecit ſurgere, vt te, & patrem tuum hodiè pudore afficiam. Probus verò videns virginem in principio tam aſperè reſpondiſſe, ſtatuit eam aggredi blanditijs, & ſic mollire aſperitatem illius & duritiem, neſciens qualem frangere animum, & qualem circa fidem adamantem putaret ſe poſſe contere. Dicebat itaque: Tibi conſulo, ó filia, vt ea eligas, quę ſunt tibi vtilia, & magnis dijs te adiungas, & eis vnà nobiſcum ſacrifices. Sic enim viro quidem iungéris matrimonio, cuius erit in ciuitate maxima authoritas: addentur autem tibi quoquè pecuniæ, aurum, argentum, veſtes, multitudo mancipiorum, eriſque ſplendida & inſignis. Apud te ergò conſidera, id conſilij capiens, quod & tuæ conueniat pulchritudini, & animi nobilitati: neq; velis iræ noſtræ facere periculum, nec diſcere quantum ſit malũ impietas. Ego enim tuæ pulchritudinis, tanquàm eodem ortus ſanguine, & tuus pater ſecũdùm carnẽ, (deos teſtor) curã gerens, ſuggero quæ ſunt profutura. Quòd ſi tu his non parueris, neque meis ceſſeris ſuaſionibus, neceſsè erit, vt meã deincèps tantã experiaris ſæuitiam, quanta nunc benignitate frueris & manſuetudine: quo tempore & ſi ducaris pœnitentia, nihil forraſsè tibi proderit.

S. Anaſtaſia ſiſtitur ad tribunal. *Iudex primùm blanditur.*

Cap.5. His verbis auditis, martyr ſtatim eſt recordata maternarum ſapientis ſuę magiſtræ admonitionum, & ſtatim reſpondens: Mihi quidem, inquit, ó iudex, & ſponſus, & diuitiæ, & vita eſt Chriſtus: Mors autem propter ipſum ſubeunda, eſt mihi vita longè precioſior, propter quem non aurum, non argentũ, non aliquid aliud ex ijs, quæ ſunt in terra iucunda, mihi iucundum fuit exiſtimatum. illum enim ſolum, illiuſque conſuetudinem magnifacio, qua ſum fruitura. Ignis autẽ & enſis, & ferrum, & membrorum

Conſtantia virginis eximia.

rum abſciſſiones, & plagæ, & flagella, & ſi quid aliud à vobis excogitatum fuit ad cruciatum, ea ſunt mihi voluptates potiùs, quàm tormenta, in illum ſolùm defigenti oculos, & non ea ſolùm pati pro illo cupienti, ſed etiam, ſi fieri poſſet, mori millies. Nè ſimules ergò te miſereri ſpeciei mei corporis, quæ flacceſcit nõ minùs, quàm flores agri: ſed fac potiùs id, quod eſt in tua poteſtate, aut ſitum eſt in morum tuorum crudelitate. Nam ego quidem ligneos aut lapideos deos nũquàm coluerim. His ad iram martyr incitat Præſidem. Et primùm quidem plagas eius genis infligit. Deindè etiam diſrumpit tunicam, illam pulchritudinem, quæ vel ipſis erat Angelis reuerenda, totam nudam oſtenſurus, abſque vllo velo, aut operculo, vt vel maiori pudore afficeret virginem, quæ turbæ & hominum oculis non erat aſſueta, vt quæ præter thalamũ & quietem nihil nouerat. Sic, inquit, oportet te tanta affici turpitudine & dedecore ante omniũ oculos. Sed reſipiſcens ab ea, quæ te tenet, amentia, ad deorum accede benignitatem: nec velis videre tantã pulchritudinem miſerè ante tempus effloreſcentem, & marceſcentem. Nemo enim te, ſi non páreas, potuerit à meis manibus eripere: ſed te minutatìm diſſectam, feris agreſtibus apponam exedendam. Hoc velim ſit tibi perſuaſum. Cæſa in faciem, nudatur ab impuro præſide.

Martyr autem: Mihi, inquit, ô Præſes, nõ eſt turpitudo aut dedecus, eſſe nudatam veſtibus: ſed maximus potiùs ornatus, & elegantiſſimus. Nam veteri homine exuta, nouum induã in iuſtitia & veritate. Non me ergò, ſed te potiùs oportet propter hæc erubeſcere, quòd, tanquàm veſtem, indueris impietatẽ, & ingreſſa ſit tanquàm aqua tua viſcera, & ſit tanquàm oleum in tuis oſſibus. Intereà autem capta vehementiori amore decertationis, & timens, nè Præſes emollitus, iam in medio certamine eam excluderet à ſtadio, hæc quoquè adiecit: Crudeliſſime iudicum, minaris te mortem mihi eſſe allaturum: ad hoc ſum tibi præſtò: hoc enim eſt mihi planè optandũ. Quòd ſi etiam me in membra diſſecueris, & linguam amputaueris, & dentes, manus & vngues, tunc me afficies maiori beneficio. Me enim totam, quantacunque ſum, debeo creatori: & hoc mihi ſemper eſt in votis, vt ipſe glorificetur in omnibus meis membris, & ſiſtam ante eius tribunal omnia mea membra nitentia ornatu confeſſionis. His Anaſtaſia obſtupefacit toto cum theatro iudicem. Qui miſſis adhortationibus, proceſſit ad ſupplicia. Et primùm quidem eam pronam à quatuor viris extenſam, & quibuſdam palis humì fixis alligatam, iubet tolli ſublimem: & infernè quidem ignem oleo, & pice, & ſulfure, & ſarmentis vehementer accenſum, eius ſubſterni viſceribus: à tribus autẽ rurſùs deſupèr hominibus ſimul vno impetu eius dorſum virgis cædi. Hæc quidem ſic ſe habebant: & executioni mandatum fuit, quod iuſſit Præſes. Cap. 6. Prouocat inſanum præſidem. Horrenda ei ſupplicia adhibentur.

Cùm ea ergò diù ſic pateretur, & dorſum quidem flagellis deſupèr lacceraretur, viſcera autem infernè conflagrarent, & venæ minuerentur in cinerem, & concreſceret ac conſumeretur ſanguis ſupplicio, vel ipſis auribus grauem afferente dolorem, martyr (ô verè generoſum propter Chriſtum animum, & ſuperiorem naturæ neceſſitatibus) ſolis precibus & Deo erat intenta: & quæ ſunt à ſeculo admirabilia, in memoriam & os redigens (erat enim valdè exercitata etiam in intelligentia diuinarum ſcripturarum) oratione, velutì quodã rore, extinguebat illum ignem dolorũ. Quamobrèm defeſſa illa bellua in hoc genere ſupplicij, eam iubet extendi ſuper rotam. Et fuit quidem iuſſus ſtatìm mãdatus executioni, & rota accepit virginem, inſignis cruciatus, & malorum ſucceſſio, quæ ſecundis contendebat obſcurare priora. Deindè cùm illa per quandam verteretur machinam, oſſa quidẽ confringebantur, nerui autem & muſculi extendebãtur: & tota (pròh dolor) forma corporis excedebat à compage naturali. Illa autem eum rurſùs inuocabat, qui eius exaudiebat orationem, & poterat eam defendere in tempore afflictionis, & eripere à manu inimicorũ, dicens: Deus deorum, Deus virtutum, Deus ſalutis meæ, à quo eſt patientia mea, in quo confidit anima mea, turris fortitudinis meæ, & refugiũ meum, ipſe da nũc quoquè auxilium ex afflictione. Deus, qui accingis me virtute: Deus, Deus meus, nè elongeris à me, quoniam defecit in dolore vita mea: Quoniam terræ adhæſit venter meus, & oſſa mea tanquàm cremium aruerunt. Cap. 7. Ea vincit precibus. Alia ſupplicia. Alijs vincuntur precibus, ſupplicia iſthæc. Pſal. 30.

Hæc precata, (ô celerem viſitationem, ô velociſſimum euentum) ſtatìm quidem relaxatur à graui illa machina, ne plagæ quidem, nec ignis veſtigium oſtendens in corpore. Quod quidem cùm deberet obſtupefacere Iudicem, & diſcutere nubẽ impietatis, quæ eum detinebat, ille ne minimùm quidẽ potuit intueri ad eã, quæ illa fecerat Cap. 8.

cerat miracula, virtutẽ, neque cor ad eam conuertere: ſed erat adhuc craſſus & ſtultus, & adhuc implicatus illa ebrietate incredulitatis, & inſania ac caligine. Cùm eã igitur rursùs in lignum ſuſtuliſſet, ferreis ipſam vngulis laniat crudeliſſimè. Illa autẽ rursùs ad Deum tollit oculos: & ſtatìm fuit tantum adepta auxilium, vt cùm defeſſi eſſent ſatellites à continuo labore, ea affecta fuerit perindè, ác quæ nullum dolorem ſentiret penitùs. Propter quæ Præſes in ſummam adductus dubitationem, cùm neſciret quid ageret, & geſtum, & habitum ſubindè mutabat, è ſede frequenter exiliebat, nec ipſe ſe poterat ampliùs continere, nec manere in eo, quo par eſt, ordine & moderatione.

Laniatur ferreis vngulis.

Cap. 9. Cùm autem propter dubitationem à ſe adeò diſceſſiſſet, & fureret, ei etiam tale quid ſuggerit, qui cũ eo ſeorsùm loquebatur, diabolus: & iubet martyri vbera amputari nouacula. Res eſt autem grauiſſima mamillarum amputatio, & quæ poteſt afferre acerbiſſimos dolores, maximè cùm cor ſit ſitum in ea parte. Sed martyr, quæ vehementiori affectione amoris in Chriſtũ tenebatur, id quod eſt minus, contemnebat. Tyrannus autem rursùs inſignem fortitudinem contendens ſuperare immodicis ſupplicijs, ei euellit ipſos vngues. Sed illa, tanquàm nullum doloris habens ſenſum, adhuc vehementiùs Deo agebat gratias, quòd digna eſſet habita, quæ fieret ei conformis, & ſocia perpeſſionum. Porrò autem deos quoquè Tyranni afficiebat contumelia, eos tenebras, errorem & dæmones, & ſi quid aliud fert ad animæ interitum, nominans. Quæ quidem ille audire non ſuſtinens, (quæ enim eſt omnibus iucunda lux, eſt inimica oculo ægrotanti) iubet mediam ei linguam excindi extractam à gutture: cum ea autem vnà quoquè dentes excuti: & pro ore libero tales ſtultus reddit remunerationes. Ipſa verò nihil de ſua remittens conſtantia, neque ſe molliter aut delicatè gerens, tandiù diſtulit amputationem, quandiù cum vocis inſtrumento poſſet vltimas Deo preces fundere.

Vbera eius nouacula excindũtur.

Vngues euelluntur.

Deos falſos afficit cõtumelia martyr Chriſti.

Cap. 10. Cùm ei ergò, vt par erat, egiſſet gratias, & deindè rogâſſet, vt bono fine terminaret martyrium, deincèps autem pro ijs quoquè, qui ægrotant, ad eam acceſſuris interceſſiſſet, & vocem è cælo audiuiſſet, quæ confirmabat data fuiſſe, quæ petebat: Agedùm, inquit carnifici, fac quæ ſunt imperata: & linguam porrigit martyr, quæ diuina ſemper meditabatur, & loquebatur: & ferrum eam (pròh dolor) mediam excindit protinùs. Deindè autem dentes quoquè excutit: fitque ei os fons ſanguinis, qui ſponſæ Chriſti totã veſtẽ effecit purpureã, atque adeò quauis regia purpura precioſiorem. Quo tempore dicitur, cùm parùm defeciſſet, aquam petijſſe, & accepiſſe. Qui autẽ præbuit, fuit vir quidam, Cyrillus nomine, cuius adeò non erat pietas manifeſta, vt talis quidem putaretur ab impijs: alioquì autẽ, quòd ad animæ attinet affectionem, fideliſſimus, & in primis pius. Atque ille quidẽ magnã accipit mercedem pro poculo aquæ frigidæ, & re adeò vili emit coronam martyrij. Nam cùm accepiſſet Probus, quòd is non ſolùm fractus naturæ miſericordia, & quòd miſereretur mẽbrorum illorum amputationis: ſed potiùs propter fidei ſocietatem, & quòd nõ ſuſtineret videre ſic aqua indigentem communis Domini ancillã maximè germanam, martyri potum præbuiſſet, Dominicum in hoc implens mandatum, mortis ei affert ſupplicium. Deindè verò fert etiam vltimam in martyrem ſententiã, & eam condemnat, vt vitam gladio finiat. Quod quidem cùm factum eſſet, & ante ciuitatem ſacrum illius caput fuiſſet amputatum, corpus quidem aliquandiù iacuit humì neglectum, intactum tamen, atque adeò à cæli & terræ auibus ac beſtijs cuſtoditum, vt quæ quodammodò reuererentur, quæ pro illorum creatore acceperat ſtigmata & iniurias. Deindè Sophiæ, quæ eam erudierat & educârat, Dei nutu admirabiliter redditur eius planè effectus orationis, & requies maternorum viſcerum.

Lingua ſciſſa extrahitur.

Dentes excutiuntur.

Cyrillus quidam martyrio coronatur.

S. Anaſtaſia decollatur.

Cap. 11. Cùm enim virgo compræhenſa duceretur ad martyrium, pro ea quidem animo angebatur eius magiſtra Sophia, timebatque & contremiſcebat, tanquàm non illa deincèps, ſed ipſa in ſuis membris eſſet ſubitura martyrium: nè fortè emollita, acciperet miſerabile illud damnum coronarũ. Ideoque prona humì iacens, in igne orationis & calidis lachrymarum fluxionibus, Deum rogabat, ſupplicabat, obſecrabat, nè ſuperaretur martyr à ſupplicijs. Poſtquàm autem Anaſtaſia iam pulcherrimum finem impoſuit martyrio, & tranſijt ad ſupernos thalamos, & ad firma illa ac ſtabilia, quæ deſiderantur, bona, tunc accedens Angelus Domini, magiſtram Sophiam à metu liberat & à curis, &, quod maximè optabat, & erat ei auditu longè iucundiſſimum, eius auribus inſtillans renunciat, nempe virginis conſummationem. Prætereà

Sophia pro martyre orat nè in pœnis à Deo deficiat.

autem

autem eam quoquè deducit ad reliquias: & quod deſiderabat conſequi, & quemadmodùm optabat videre, ei tradit reliquias tali ornamento confeſſionis, & tali amictu ornatas martyrij. Atque illa quidem ſtatìm circunfuſa reliquijs, easque totas complectens, & vnumquodque membrum valdè exoſculans, & præ gaudio ac deſiderio calidas in eas effundens lachrymas, dicebat: Filia iucundiſſima, filia mihi chariſſima, filia, quam ego in exercitatione, in ſilentio, & in laboribus pulchrè educaui, ago tibi gratias, quòd materna præcepta non contempſiſti, quòd quæ pollicita fueras, obſeruâſti, & ſteriſti promiſſis, nec es oblita monitorum: ſed adſtitiſti Chriſto ſponſo tuo, veſtimento virginitatis induta, variata ſtigmatibus martyrij, circundata corona ex lapidibus precioſis: & nunc habitas in loco tabernaculi admirabilis, in domo gloriæ Domini, vbì eſt habitatio lætantium. Proptereà rogo te, chara filia, & mater ſpiritalis, (Sic enim te inuocare eſt mihi conuenientius) eſto mihi in hac breui & caduca vita bona nutrix ſenectutis, & pro me ad æternam vitam tranſmigrante intercedas, communem mihi placans Dominum.

Sophia miro ſtudio complectitur eius reliquias.

Hæc illa filiorum amans, piaque ac religioſa anus, quæ ſciebat, ità vt oportet filias parere & educare, cùm dixiſſet martyri, & eam ſenilibus amplexa eſſet & compoſuiſſet manibus: egeret autem manu, quæ ei inſeruiret in transferendis reliquijs, vt quæ eſſet, ſicut diximus, vetula, & ipſi potiùs eſſet opùs manu & baculo: nullaque ipſi earum tranſportandarum ſuppeteret ratio, & ideò ſtaret apud ſe ægrè ferens, & animo anxia, repentè duo quidam viri aduenientes, & forma & moribus reuerendi, ſanctis manibus ſubiectis reliquijs, eiſque cum ipſa ſublatis, prope vrbem Romam ſplendidè & honorificè depoſuerunt: Ad gloriam Dei patris, & Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cum quo, & cum ſancto ſpiritu illi ſit honor & potentia in ſecula ſeculorum, Amen.

Cap. 12.

Nota miraculū in eius reliquijs transferendis.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO HISTORICVS IN FESTIVITATE SANCTI *Fidelis martyris.*

18. Octob. Cap. 1.

NOSTIS, fratres chariſſimi, quia idcircò ad audiendas martyrum Chriſti victorias frequenter ex inſtitutione Eccleſiaſtica conuenimus, vt dum eorum geſtis inſtruimur, ad amorem cæleſtis patriæ, quam viriliter decertantes adepti ſunt, feruentiùs accendamur: dumque illos audimus edicta Regum, minas principum, tribunalia iudicum contemnentes, tot ſuppliciorum genera percurriſſe, pudeat ingenuos fidelium animos ſaltem carnis ſuæ vitijs nō obſiſtere. Pudendum nanque eſt, ſic bellatorum Chriſti ſpectare victorias, vt dum alios triumphalibus titulis inſignitos, ſpolia ex hoſtibus reportare conſpicimus, ipſi in pace domeſtica ſurrepentibus vitijs, velut inſidiantibus aduerſarijs eneruiter ſuccumbamus. Porrò autem beati martyres, & antequàm in certamine ſanguinem funderent, diuerſis floruêre virtutibus. Nobis autem, quia pro defenſione fidei mori non poſſumus, conſummata victoria eſt, ſi in ſanctarum conuerſatione virtutum viuere ſtudeamus, vt indè nos protinùs transferamur ad regnum, vndè illi meruêre martyriū. Ex vitæ quippè meritis, quibus illi obtinere meruerunt ſui certaminis palmam, indè nos abſque vllo perſecutionis obſtaculo perducimur ad coronam. Aliud igitur in ſanctis martyribus ſolummodò venerari & admirari debemus, aliud etiam imitari. Admiremur ſcilicet conſtanter & ingenuè morientes: imitemur honeſta morum conuerſatione viuentes. Veneremur in illis, quòd corpus ſuum pro fide diuerſis tradidêre ſupplicijs: imitemur autem, quòd carnem ſuam antè crucifixerunt cum vitijs & concupiſcentijs. Admiremur illos viriliter morientes, nè vitā ipſi negarent: ſed & imitemur per charitatis zelum ſanctis exhortationibus inſiſtentes, vt ad vitam & alios traherent. Et vt breuiori quod geſtio ſermone concludam, tunc memoria martyrum dignè recolitur, ſi dum mors eorum ingerit audita miraculum, præcedens etiam vita ducitur in exemplum.

Eccleſia antiquitùs, ſanctorū Vitas in feſtis eorū populis confluentibus enarrauit.

Sanctos in quibus imitari debemus.

Eccè beatus martyr iſte Fidelis, cuius hodiè feſtiuitatem colimus, ſicut geſtorum eius teſtatur hiſtoria, & antequàm martyrij præberetur occaſio, vitam martyrio dignam

Feſtū S. Fidelis martyris.

dignam duxiſſe cognoſcitur. Nam cùm claris natalium titulis fulgeret, & arridente rerum copia, viã mundi poſſet non ingloriosus arripere, ſpreto magnarũ quorumlibet patrocinio, religioſo deuotus Epiſcopo maluit adhærere, vt ſe patenter oſtenderet non ad gratiam vel diuitias anhelare potentis, ſed benedictionem potiùs eligere ſacerdotis. Cum quo videlicet non ad litigiorum forenſium iurgia, non ad præſtigioſa figmenta ſcenarum, non ad theatralia dignum duxit commeare ſpectacula, ſed martyrum potiùs carceres viſitabat. Et quia deuotus martyribus fuit, quandoquè martyr fieri & ipſe promeruit. Sic & olim diſpenſator ille domûs regiæ Abdias, quia Prophetas centum in ſpecubus abſconditos pauit, prophetalem gratiam & ipſe poſtmodùm dignè remuneratus accepit. Et qui tunc pane ſimul & aqua Prophetarum aluit piæ ſedulitatis miniſterio turbam, nunc Prophetiæ ſuæ oraculis, cæleſtibus videlicet alimentis, vniuerſam recreat & paſcit Eccleſiam. Sic Ioſue, qui Moyſi, ductori videlicet Iſraëliticæ plebis, obſequium famulatûs impendit, eidem poſtmodùm plebi & laudabiliter præfuit, & de eius aduerſarijs cum magna gloria triumphauit. Quid Eliſæum referam, qui dum ab Elia ſeparari nec ad momentum patitur, eius ſubindè ſpiritum duplicem promeretur? acsì iam tunc Dominus illud Euangelicum intonaret: Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet.

Mũdo moritur. 3.Reg.18. Ioſue 1.&c. 4.Reg.2. Matth.10.

Enimuerò nec ſolùm ſanctis martyribus beatus iſte Fidelis officium piæ humilitatis exhibuit, ſed diligentiam ſuam ad lucrandos etiam eos, qui idolorum erroribus tenebantur, extendit. Et ſicut ipſe proprijs videtur verbis aſſerere, dum in ſeculari militia verſaretur, magìs diuino parebat imperio, quàm terreno, adeò vt nonnullos à profana idololatriæ cultura compeſceret, & ad veri Dei notitiam ſalutiferis admonitionibus aduocaret. Militaribus quidem caſtris intererat, ſed cæleſtis militiæ ſigna gerebat. Armatus denique videbatur cum eis admiſceri, ſed pro cæleſtibus caſtris ſociare ſibi alienæ profeſſionis milites ſatagebat. Quibus nimirùm non terrenæ militiæ balteum, non temporalis ſtipendij donatiuum, ſed cæleſtis promittebat curiæ municipium. Sub terrenæ itaque militiæ chlamyde pro caſtris cæleſtibus ſtabat, vt de terrena transfugas faceret, quibus numerum militiæ cæleſtis augeret. Huic & Dauid ſimile quid feciſſe cognouimus, videlicet cùm apud Achis Regem Geth, Saulem fugiens moraretur. Opulenta nimirùm ſpolia de his ſæpè regionibus auferebat, quibus prædictus Achis imperabat: &, vt ait ſcriptura, percutiebat Dauid omnem terram, nec relinquebat viuentem virum & mulierem, tollenſque oues, & boues, & aſinos, & camelos, & veſtes, reuertebatur, & veniebat ad Achis. Quem cùm interrogaret Achis: In quem irruiſti hodie? fatebatur ille ſe contra meridiem Iuda, vel contra regiones Iſraël inſiluiſſe. Dauid itaque alienigenæ Regi quasì deuotum ſe, vrgente neceſſitate, præbuerat, ſed ex profano eius populo ſtrages plurimas coaceruabat: Beatus verò Fidelis ſub ſecularis profeſſione militiæ in procinctu caſtrorum cæleſtium deſudabat. Propterea mundo, immò principi huius mundi, cui ſpecietenùs ſeruire videbatur, illudens, ſequaces quoſque ſatagebat abſtrahere, potiorisque militiæ cœtibus aggregare.

Multos cõuertit ad Chriſtum. 1.Reg.27. Sub ſecularibus armis militiæ ſpirituali vacat.

Ille igitur ferro nationes barbaricas obtruncabat: iſte gladio ſpiritûs, quod eſt verbum Dei, à carnali vita, inconditi & reuerà barbarici ritûs homines occidebat. Ille diuerſorum turmas animalium rapuit: hic brutos homines ad Eccleſiæ ſtabulum, & capeſſendæ rationis pabulum vitale perduxit. Ille quæſitus Dei ſe populo teſtabatur extitiſſe contrarium: iſte etiam parti fidelium quodam modo ſe perhibebat obſiſtere, dum ſecularem militiam videretur cum infidelibus baiulare. Militari nanque profeſſione hoc ſuperficietenùs videbatur aſſerere, quòd hæreditatem Dei, cuius ipſe pars erat, diuerſis moribus, velut quibuſdam gladijs, oppugnaret. Sic nimirùm, ſic ſancta fraus liberiùs procedebat, dum is, cui ſuſpicio deerat, acquirendis Chriſto fidelibus inſiſtebat. Videmus igitur quia beatus Fidelis ad coronam martyrij, merito præcedente, peruenit, qui lucrandis animabus veræ charitatis ſtudio & ante martyrium deſudauit. Quasì enim bona terra & ferax priùs germen ſancti operis protulit, & ſic deindè triumphalis gloriæ lumen excepit. Hinc eſt enim quòd in huius mundi primordio priùs terra germinare præcipitur, ſequenti verò die luminaria in cælo fiũt: quia neceſſè eſt nos primò ſanctæ operationis vitales fructus afferre, vt ad contemplandũ ſummæ veritatis lumen valeamus poſtmodùm peruenire. Domũ nempe ſuã ſupra firmã petrã in pace fundauerat, vndè poſtmodũ, dum

Ephe.6. Præcedẽte vitæ merito venit ad palmam martyrij. Gen.1. Matth. 7.

dum venti minarum furerẽt, dum diuerſi ſuppliciorum fluctus impingerent, immobilis permanebat: & tanquàm radix egregij trũci robur priùs in occulto conceperat, quo fulta poſtmodùm adulta ſeges auris impellentibus non cadebat. In pace igitur ex bona operatione promeruit, quòd inuictus in perſecutionis ſtadio & imperterritus ſtetit. Elaborauit in ocio, quod ſuperauit in bello. Intrà pacis mœnia conquiſiuit, quod in campo victor obtinuit.

Inter cætera autem meritorum eius inſignia, illud quantæ gloriæ eſt, quòd beatus hic & inuictiſſimus martyr, mox vt capite cæſus eſt, turbida tempeſtas & nimia coruſcatio dicitur emerſiſſe? Hoc ſiquidem diuinæ fuit æquitatis indicium, vt per hoc manifeſtè clareſceret, quòd qui martyrem ſuum recipiebat in gloria, tortores eius dignè terrebat in ira. Ad terrificãdum itaque reprobos coruſcatio & tempeſtas erupit, quibus videlicet comitantibus ſupernus arbiter ad iudicium venit, ſicut per Prophetam dicitur: Ignis ante eum præibit, & in circuitu eius tempeſtas valida. Porrò in morte Domini elementa turbata leguntur. Quantæ ergò dignitatis eſt, quamque nobilis inſigne triumphi, adinſtàr Dominicæ mortis, etiam in decollatione martyris elementa fuiſſe commota? vt ex aliqua parte mortis eius moriendo teneret formã, cuius imitatus eſt viuendo doctrinam. Cur ſancto Dei decollato, tẽpeſtas orta ſit. Pſal.49. Matth.27.

Illud etiam paruipendendum non eſt, quòd quidam ex perſecutoribus à dæmonio perhibetur arreptus, qui nimirùm cùm promitteret ſepulturæ ſe corpus martyris cum magna reuerentia traditurum, ſi eo interueniente mereretur à dæmonio liberari, mox vt cadauer martyris tetigit, dæmon abſceſſit. In hoc etiam eiuſdem noſtri Redemptoris perſpicuè videtur exemplum. Siquidem ex ipſis perſecutoribus Domini quicunque myſterium ſacroſancti corporis eius attingere meruerunt, à dæmonum iugo ſoluti ſunt, ipſo redempti ſanguine, quem fuderant. Atque vt in martyrio ſuo ſeruus paſſionem Domini ſui videatur quaſi pediſequus imitari, dum carnifices principi ſuo miracula, quæ per beatum martyrem oſtenſa fuerant, nunciarent, cuiquam talia referre omninò prohibuit, perpetuoque celari territus imperauit. Quis enim hoc audiens, non illud protinus ad memoriam reuocet, quod principes ſacerdotum dixère cuſtodibus: Dicite, inquiunt, quia diſcipuli eius nocte venerunt, & furati ſunt eum vobis dormientibus: & ſi auditum fuerit à Præſide, nos ſuadebimus ei, & ſecuros vos faciemus. Iſti quidem docuêre cuſtodes, vt mendacium fingerent: ille præcepit officialibus, vt veritatem ſilentio ſupprimerent. Vtrique nimirùm veritatis ſunt inimici, dum aut commenta fallaciæ nequiter fabricant, aut veritatem ſilentio malignitatis occultant. Dæmoniacus ad eius corpus curatur. Matth.28.

Nos autem, fratres chariſſimi, qui tam egregij conſtantiam præliatoris audiuimus, qui tantæ virtutis inſignia tanquàm poſita ſub oculis intuemur, & ipſi virtutes habere cum Dei omnipotentis auxilio ſtudeamus. Pudeat ſub ignauiæ torpore langueſcere, qui alios cernimus cum tanta ad cælum gloria peruenire. Incaleſcat mens noſtra ad agonem certaminis: & ſi non timet audacter cum hoſte confligere, non dubitet duce Chriſto facilem ſibi victoriam prouenire. Et quidem nobis minor eſt labor, cùm tamen commune ſit præmium. Quis enim neſciat incomparabiliter eſſe difficilius, gladio ceruicem ſubdere, quàm gulæ illecebras cohibere? Quis non malit æſtuare laboribus, vel nuditate frigeſcere, quàm flammarum furentium incendia ſuſtinere? Quis non leuius cenſeat eſurire & ſitire, quàm radi vngulis, vel beſtiarum morſibus tradi? An non periculoſius eſt, in publico minantia frementium Regum mandata contemnere, quàm latenter in mente prauis cogitationibus contraire? ſemetipſum morti vltroneum tradere, quàm voluntates proprias, & carnis deſideria refrenare? Cùm itaque minùs laborando ad eandem beatitudinem tendimus, cur decertantes in ſtadio imitari negligimus, vt conſortes in patria victoribus exiſtere valeamus? Pugnemus igitur, fratres mei, & infeſtantium nos vitiorum illecebras amputare curemus: non enim poſſumus hìc gaudere de ſeculo, & illic regnare cum Chriſto. Et quidem beatos martyres cum membris diaboli dimicâſſe cognoſcimus: nos autem cum ipſo iniquorum capite infœderabilis pugnæ luctamen habemus. Illi vicerunt eum per membra ſua immaniter ſæuientem: nos ſuperare præcipimur ſub inſidiarum fraudibus latitantem. Vtroque modo triumphum de illo glorioſus martyr Fidelis obtinuit, qui in pace per ædificationis gratiam ab eius vinculo nonnullos eripuit, & oblato perſecutionis articulo, blandientem nihilominùs, & terrentem per ſua membra contempſit. Victus vicit, deiectus aſcendit, proprium caput gladio Per Chriſtũ datur in agone victoria.

ſub-

ſubdidit, & ceruicem diaboli perpetuæ victoriæ pede calcauit. Nunc proculdubiò inter ignitos ſupernæ Hieruſalem lapides emicat, & cum purpuratis commilitonibus Imperatori ſuo cæleſtis harmoniæ carmen alternat. Felici nimirùm cõmercio fragilem corporis exuit tunicam, & candidam immortalitatis adeptus eſt ſtolam. Caput decollatus amiſit, & precioſo nunc lapide coronatus incedit. Ille quippe cum remunerat in æterna iam quiete victorem, qui & inter bella dudùm protexerat decertantem, Ieſus Chriſtus Dominus noſter, qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Vides ſanctorum animas ſtatim poſt ſeparationẽ à corporibus recipi in cælo?

EIVSDEM HYMNVS DE S. FIDELE MARTYRE.

Magna Fidelis merita ſancta promit Eccleſia,
Qui morte mortem perdidit, & victor aſtra petijt.
Abiecto carnis onere, ſtola veſtitur gloriæ:
Terſis ab ore lachrymis, veris potitur gaudijs.
Vt enſe cæſus moritur, ſæua tempeſtas oritur,
Sic intentatur impijs vindicta iuſti Iudicis.
Quendam ſed ex tortoribus malus inuadit ſpiritus,
Mox ſanctæ glebæ iungitur, dira peſtis excluditur.
Cordis oriſque precibus te, martyr alme, petimus,
Nos tua per veſtigia ad vitæ ducas præmia.
Sit Patri laus ingenito, ſit decus Vnigenito,
Sit vtriuſque parili maieſtas ſumma Flamini.
Amen.

SERMO EGREGIVS MEGINHARDI MONACHI DE S. FERRVTIO MARTYRE. HABETVR IN ANtiquis manuſcriptis codicibus. nos eum in capita ad marginem diſtinximus.

Prologus Authoris ad Adelgerum Abbatem.

Domino Adelgero cum grege ſibi credito, Meginhardus exiguus, omne datum optimum, deſcendens à patre luminum. Iuxta laudem ſapientiæ veridicam, qui propriam nouit occultare ſtultitiam, ſuam præſtat abſcondenti ſcientiam. Vndè ſæpè rogati in laudem ſancti Ferrutij ſcriptis aliquid edere, maluimus ſilẽdo latére, quàm palàm ſubſannationi nugas promendo patére. Neque enim minimùm nos illa Tulliana declamatio terruit, quæ tepidos ſic carpens ſcriptores intonuit: Mandare quenquam literis cogitationes ſuas, qui eas nec diſponere, nec illuſtrare poſſit, nec delectatione aliqua allicere lectorẽ, hominis eſt intemperanter abutentis & ocio & literis. Diutina ſiquidem deliberatione fluctuantes, vacaremus ne, an ſcriberemus, effectiua tandèm illa charitas vicit, quæ non niſi operando ardoris ſui flammas exerere nouit. Quî verò nos tantilli per ſubareſcentis ſtillam riuuli, quicquam nos præſtare putemus fluctibus Rheni, qui quicquid natura precioſum, quicquid moralitate decorum, quicquid ratione ſplendidum mundus quadrangulariter teres vſquàm mortalibus effert, diuæ tumidus totum Moguntiæ confert? Ambroſios enim gremio confouet, qui diuinũ vertice melliſlui nectaris odorem adſpirent: Auguſtinos, qui diuinitatẽ inter Cherubim ſpeculando, miris armaria tractatibus adaugeant: Gregorios, qui verbi diuini pabula vigilantiſſimè ruminantes, in prõptuarijs ex hoc in illud eructuantibus, opportunè promendo recondant. Ibi fons philoſophicus prata virentia riuis ſeptenis inundat, gratiſque potantes dulcedine terni ſaporis inebriat. Vndè ſuppliciter implorantes culminis celſitudinem veſtri, quatenùs inter aurea gemmeaque, quibus abundatis, poculorum genera, crateræ vilis vel guſtum non dedignemini, fraternæquẽ mentis munuſculum, humilitatis ſaltem gratia non aſpernemini. Sed ecce dum ſupra vires conamur, ſub onere labimur, & ad greſſum liberum non valentes erigi, per terram trahimur depreſſi: vt in nobis impleatur, quod beatus Gregorius humiliter de ſe profitetur, quia vires quas imperitia denegat, charitas miniſtrat. Ipſius ergò meritis interue-

Iacob. 1. Eccli. 41.

Lib. 1. Tuſc. Quæſt.

Charitas operando ſe exerit.

Moguntiæ opes & copiæ.

teruenientibus, cuius in laudem ex informi materia ſermo cudetur, oculus noſter interior ſpirituſancto mundante purgetur, aridumque cordis noſtri deſertum fonte in vitam æternam ſaliente rigetur: quatenùs quicquid dicetur, Deo gratum, egregio Ferrutio dignum, prudentiæque veſtræ placabile reperiatur.

CVM per organum ſpirituſſancti familiare, mirabilem & Octobr.28.
glorioſum Dominum in ſanctis ſuis admoneamur lauda- Cap.1.
re, non ſolùm quotidianis obſequijs, ſed & excellentiori Pſal.150.
quadam deuotione par eſt eos honorare. Summis enim ſtudijs deuotionis obſequiū videtur exequendum, quod ſanctis delatum, recurrit in Chriſtum. Verùm non homo ſolus diuinæ debitor prouocatur laudis, ſed creatura potiùs omnis, rationalis videlicet, irrationalis & inſenſibilis. (Honor ſanctis habitus redundat in Chriſtum.) Per ſe quippè Deum laudat creatura rationalis & intelligibilis: per hominem verò irrationalis & inſenſibilis, dum eam homo conſiderās, vota conditori ſoluit iubilationis. Laudant autem Dominum & ipſa, quoniam laudationem Domini eorum parturit cauſa. Quæ autem dicuntur inſenſibiles creaturæ, ſi vel ipſum conditorē valeant ſentire, paucis libet conſiderare. Si ſenſus à ſentiendo dicitur, omnis creatura Deū ſentire probatur. Secundùm ſe nanque creatorem ſentit creatura, vbi etiam ſe non ſentit vita. Eſt autem ſenſus à ſentiendo, quo creatura Deum ſentiens, eius obtemperanter obedit imperio. Nam imperante fide ſi transferantur montes, inſenſibiles vtiquè Deum ſentiunt rupes. Omnis ergò creatura ſenſum habet in Deum. (1.Cor.13.)

Martyrum autem Chriſti memoriam, omnium fidelium deuotione recolendam, feſtiuis gaudijs laudibus've debitis venerari, quid ferat emolumenti, iuxta vires ingenioli noſtri, in initio dicendi operęprecium duximus perſcrutari. Nam ſi deſit emolumentum, ex ſuperuacuo cauſæ tractatur negociū. Omnis itaque profectus, de cauſa parturiente progreditur. Sed omnis cauſa efficiens eſſe probatur. Omne autem efficiens, maius eſt eo, quod efficitur. Vndè rectè quærenda videtur cauſa gaudiorū, quô lucidiùs pateat emolumentum. Neque enim paruulorum more nos decet effluere: qui genuino mox ab vtero in incolatûs huius ærumnam profuſi, ſicut gratis vagitibus, neſcijsque ploratibus ora rigantur, ſic & in varios gratulationum geſtus ſine cauſa laxantur. Nos verò, qui iam quæ paruulorum ſunt, euacuauimus, qui robur virile, ſolido cibo ſpiritualium paſti deliciarum, induimus, qui per ſpeculum & in ænigmate videmus, quod facie reuelata ſumus viſuri, gaudia noſtra gaudiorumque prouentus ratione conducit contemplari. Quid autem rectiùs cauſam dixerim gaudiorum vel profectûs noſtri, quàm bonitatem Dei? Ipſe nanque bonitatis origo, profectuſque totius perfectiſſima conſummatio, iuſtus rerum diſpenſator atque moderator, humanæque ſalutis amator, electis ſuis agonizantibus gratiam largitur pro gratia, dum pro laboribus momentaneis præmia tribuit ſempiterna, peccatores atque ſceleratos, largus in miſericordia, bonitate ſaluat gratuita. (Cap.2. Martyrum memoriam celebrare quid conferat.) (1.Cor.13.) (Iohan.1.)

Proſpiciens enim fragilitati delinquentium, ſpirituum cæleſtium & hominum, vitæ puritate actioniſque ſynceritate ſibi placentium, nobis prouidit patrociniū: quatenùs erratis noſtris innumerabilibus offenſus, ipſis placaretur interuenientibus. Et hoc meritò gaudijs religioſis, officioſaque recolimus veneratione, ſanctos videlicet gratia laboreque meruiſſe, vt apud iudicem diſtrictum nobis valeant prodeſſe. Quod autem gratius emolumentum, quàm ipſorum interuentu nexibus exuî delictorum, diuerſis mundi caſibus eripi, poſt mortemque cum ipſis, ſi tamen fideliter eos imitemur, gaudijs ſempiternis perfrui? Quid autē prodeſt eos magnoperè venerari, quos inquantùm carnalis cōuerſationis fragilitas admittit, nō ſatagamus imitari? Ipſi quippè ſumpta cruce Chriſtū ſunt imitando ſecuti: nos verò tardi atque deſidioſi, ſi Chriſtum nō poſſumus ſequi, forma ſint nobis vel homines puri. Habet etenim moderna pax Eccleſiæ martyrium ſuum, certamen habet proprium, quo contra multiformes verſutiſſimi hoſtis inſidias legitimè confligentes, ſanctorum quoquomodò per gratiam Chriſti mereamur eſſe conſortes. Si enim, vt ait Apoſtolus, paſſionum ſocij fuerimus, ſimul & conſolationis erimus: & ſi mortis Chriſti ſimilitudini complantati facti fuerimus, ſimul & reſurrectionis erimus. (Cap.3. Patrociniū Angelorum & hominū beatorum.) (Martyrium Eccleſiæ in pace.) (2.Cor.1. Rom.6.)

Eſt ergò facile, ſolenni celebratione martyres venerari: ſed arduum atque diffici- Cap.4.

 le,

le, martyres imitari. Abijciat autem Chriſtianus, quod libet: vincat animo, quod
Via ad vitã vnde arcta terret; & imitationem plenariam exerceat. Arctum enim iter duæ res nobis faciunt
& anguſtum, contemptus voluptatum atque tolerantia paſſionum. In his ergò ſi vi-
cerimus, veri erimus Chriſti martyrumque laudatores, veri erimus & imitatores. Iam
verò certaminis athletarum Chriſti materiam ſubtiliùs intueamur, quatenùs inſigni-
um contemplatione meritorum, laudibus eos venerabiliùs proſequamur. Vniuerſi-
tatis ergò conditor Deus, inter omnia quæ bona creauit, & hominem bonum pla-
ſmauit, ſed non ſummè: illius autem eſſentialis ſummique boni participatione. cuius
immutabilis boni omne quod eſt mutabile, inquantùm eſt, bonum eſt participatio-
ne. Neque enim ſummum poterit eſſe, quod eſt mutabile. Hunc deniquè, quem ad
Homo vt à imaginem & ſimilitudinem diuinam manus ſacra confinxit, immortalitate deco-
Deo condi- rauit, prudentia, ratione, conſilio præmuniuit, arbitrij libertate donauit: vt pro di-
tus. gnitate conditionis imperaret mundo, ſoli ſeruiret Deo, pro famulatu ſpontaneo
A diabolo dignè remunerandus, vel pro contemptu voluntario meritò puniendus. Hunc igi-
euerſus. tur angelus apoſtata beatitudinis locum, quem ſuperbiendo perdiderat ipſe, inui-
dioſè dolens ſubiturum, dolis circunuentum deiecit incautum: ſicque cum omni
prole poſthuma poſſedit eum, quaſi iure ſibi ſubiectum. Iure quippè quodammo-
dò poſſedit, quem ſibi conſenſiſſe vi nulla coëgit, ſed ſuggeſtione ſola conſentane-
um ſubegit.

Cap. 5. Cumque generalem totius humanæ propaginis maſſam, præuaricationis huius
complecteretur reatus, Deoque contempto, mundus hoſti maligno ſeruiret vni-
uerſus, creator omnium Deus, natura bonus, voluntate potens, opere miſericors,
propter nimiam charitatem ſuam hominis lapſi miſertus, per ætates ſeculi cunctas,
electionis quædam ſibi vaſa ſeruauit, per quæ pietate paterna cæteros ad originalem
Mali ſemper infeſtãt beatitudinẽ quandoquè reſpirare monuit & inſtruxit. Verùm hoc ſeductor ille frau-
bonos. dulentus non æquanimiter tulit: ſed vaſa miſericordiæ, per vaſa perditionis & iræ im-
Gen. 6. pugnare non deſtitit. Nam in Geneſi qui vocantur filij Dei, niſi iuſti & timorati? nec
immeritò, dum pro diuini cultûs obſequio filiationis illis proueniret adoptio. Et ho-
Pſal. 23. rum memoria benedicta, ſic ex thymiamatis Dauidici emanat fragrantia: Hæc eſt
Pſal. 111. generatio quærentium Dominum, quærentium faciem Dei Iacob. &c. Generatio re-
Gen. 6. ctorum benedicetur. & id genus plurima, quibus paſſim redũdat diuina pagina. Qui
verò per filios hominum, niſi peccatores exprimuntur, qui carnis pro fragilitate in
omnem laſciuiam diſſoluti, deteſtandorum operum executione reprobantur? De
Pſal. 13. his in thymiamate ſupradicto ſic exhalatur, vbi iuxta proprietates aromatum, cum
dulcibus amara miſcentur: Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt in ſtudijs ſuis.
Salomonẽ & infrà: Contritio & infelicitas in vijs eorum. Sapientiæ quoquè ſacrarium, licèt in
dicit. fine pertuſum, Chriſtique vas electionis eximium, ijſdem penè verbis, ſed eodem ſen-
Act. 9. ſu, erroris eorum inter cætera ſic deſcribunt deuia: Qui commutauerunt incorrupti-
Sap. 13. Rom. 1. bilis Dei gloriam in imaginis corruptibilis hominis figuram, & volucrum, & quadru-
pedum, & ſerpentium. Et quia non in notitia Deum probauerunt habere, tradidit
illos in paſſiones ignominiæ.

Cap. 6. Sic ab initio duæ ciuitates, per multas conſtructæ ſunt diuerſitates: vna Dei, alte-
Duæ ciuitates. ra diaboli: hæc de virtute in virtutem proficiente, illa ſacrilegijs omnique vitiorũ im-
manitate ſemper decidente. Ciuitas quippè Dei, Hieruſalem eſt illa cæleſtis, veræ vi-
ſio pacis, quæ partim adhuc in membris Chriſti peregrinatur in terris, partim cum
Domino regnat in cælis. Ciuitas verò diaboli, Babylon eſt illa cõfuſionis plena, quæ
Apoc. 17. & 19. ſeducendo fornicari facit omnes gentes in proſtitutione ſua. Studiorum ergò vari-
etate, dum ſuo quæque creſceret molimine, princeps huius mundi perſequebatur
in membris ſuis ciuitatem Dei. Aemulationis enim diuerſitas virtutibus perpetem
cum vitijs parit conflictum: quoniam in vniuerſali furore vitiorum, generalis non
capit conſtantia virtutum. Hæc igitur æmulatio, hæc innocentiæ conditio ſanctũ ſan-
Gen. 4. guinem à rerum manet initio. Deniquè protomartyr iuſtus Abel per Cain malignũ
Exo. 1. 2. &c. necatur: Hebræi Deicolæ in tribulationis camino per Chaldæos examinantur, filij
Iſraël per Aegyptios affliguntur: per apoſtatantem populum Domini prophetæ ſan-
2. Mach. 7. cti mortificantur: cruentiſſimo genere mortis per Antiochum Machabæi trucidan-
tur. Et hi quidem vocabulo tali meritò videntur inſigniri, qui certamine forti cum
antiquo ſerpente congreſſi, glorioſiſſimi reportauerunt inſignia triumphi. In his, vt
ità dixerim, primùm animus enituit militiæ triũphalis: quia licèt ante eos omnibus

penè

penè iuſtis, pro rectitudinis zelo perſecutionem paſſis, Deum tamen negare, & idolis manufactis inſeruire cogebatur nullus, exceptis pueris tribus, fornacis per Nabuchodonoſor probatis ignibus. His ergò tunc nouum, & retrò ſeculis inauditum, dignè conceſſum eſt hoc victoriæ genus, quaſi iam inſtaret tempus, quo teſtium Chriſti victorioſiſſimus horum trita veſtigia ſequeretur exercitus. Hinc inter cunctos veteris teſtamenti martyres, horum tantùm cum Euangelicæ fidei triumphatoribus infra ſacroſanctæ actionis myſteria veneratur memoria: vt quorum par extitit agonis materia, parque victoria, pari triumphi decorentur & gloria. Dan.3.

Inter hæc, dilectiſſimi, dominator ille truculentiſſimus in omne mortalium genus adhuc poteſtatis ſuæ vires exercuit, nec vllo modo iugum captiuitatis excutere valuit, qui libero pollens arbitrio, hoſti ſe ſponte per cōſenſum ſubdidit. Hoc, inquā, iugum ratione nulla poterat ſolui, donèc à facie computreſceret olei. Ineffabilis igitur diſpenſatione pietatis, & inenarrabilis gratia dilectionis, ad humani redemptionem generis Deus pater ex cæleſtis militiæ virtutibus nullum, ſed filium ſuum miſit vnigenitum, vt ex carne virginea carnem indueret, & eádem forma eademque materia, quam vicerat, hoſtem debellaret, hominemque libertati priſtinæ reſtitueret. Hic æquitatis magno iure & incompræhenſibilis opùs erat arte ſapientiæ: quia quod malignus ille ſub iuris ſui iamdiù poſſederat ditione, nō potuit perdere, niſi eadem, quam vicerat, natura reuincente. Hominis itaque factor homo factus, in terris virginea ſuxit vbera, regens ſidera, panis viuus eſurijt, fons vitæ ſitiuit, lux dormiuit: ab itinere via fatigata, falsò veritas eſt accuſata: iudex viuorum & mortuorum à mortali iudicatur, ab iniuſtis iuſtitia damnatur, ſpinis botrus coronatur, fundamentum ſuſpenditur, virtus infirmatur, ſalus vulneratur, vita moritur. Propter hoc quippè qui erat ſine initio, ex materno ortum habere dignatus eſt vtero: vt illius humilitas noſtra fieret ſublimitas, Crux eius noſtra victoria, mors illius noſtra ſalus & vita. In hoc denique apparuit filius Dei, vt ſolueret opera diaboli. Congreſſus ergò cum leuiathan carne, quam induerat, hamum diuinitatis latentem ineſcauit, ſicque moriens, hoſtem, dum ſe viciſſe crederet, proſtrauit, tartaroque ſpoliato, victor reſurrexit: cæloſque conſcendēs, aditum nobis vitæ, quē ignea clauſit atque verſatilis rhomphea, reſerauit. Hinc prædicationis Apoſtolicæ ſub Chriſto vero ſole per orbem rutilante fulgore, zelo ductus princeps ſeculi huius, vaſa doluit ſuæ captiuitatis auferri, ſpoliaque diſtribui. Cap.7. Eſa. 10. Chriſti charitas erga humanum genus. Crux Chriſti, noſtra victoria: mors, vita & ſalus noſtra. Gen.3.

Efferatus itaque perſecutiones commouit, prælia concitauit. Vndè poteſtas terrena conſpirans, contra Chriſti nomen armatur, perſecutionis turbo graſſatur, fidelis quiſque pro fidei veræ confeſſione mactatur. Imperiale per totum orbem nimìs vrgebat edictum, nomen funditùs extirpari Chriſtianum. Lege promulgatur publica, ſanciri delatoribus præmia: Chriſtianos verò ſacrificantes, muneribus & honoribus ampliſſimis cumulari: vel in Chriſto perſeuerantes, pro maieſtatis regiæ contemptu varijs & exquiſitis cruciatibus mortificari. Tum verò corpora ſancta paſsim rapiuntur, cæduntur, igne cremantur, mēbratim diſcerpuntur, modis omnibus crudeliter afficiuntur. Neque verò artubus exanimatis parcebatur: laniabantur, incendebantur, ſpargebantur, nec ſaltem ſepeliri ſinebantur, & quibus per Chriſtum cæli aperiebantur, ab infidelibus communis omniū viuentium mater terra negabatur. Inter hæc millena diſcrimina tyrones Chriſti mâlunt occidi, quàm vinci: quorū virilis conſtantia infatigata ſemper triumphat perſeuerantia. Hoc eſt ſanctorum martyrum commune conſilium, commune commercium, contemnere fugientia, comparare permanentia: viuere moriendo, nè moriantur viuendo: & ſemèl moriendo ſemper viuere, quàm paululùm viuendo perpetualiter interire. Hoc eſt, inquam, ſanctorum commune prudenſque conſiliū, hoc commune felixque cōmercium. Horū ſufferentiā mirā cum principibus ſuis mundus inhorruit, in quorum cordibus iam vileſcens aruit: qui nec blādimentis molliebātur, nec tormētis acerrimis frangebantur. Cap.8. Diabolus incitat tyrannos in Chriſtianos. Martyrum omnium ſtudium.

Neque verò in hoc procinctu Dominico ſoli coronabantur viri: fœminæ quoquè licèt ſexu fragili, animo tamen agonizabant virili: ſed & virgines tenellæ, dum laſciuum geſtiunt corporis ſexum domare, cruento corpore ſeculum, Chriſto auxiliante, domuêre. Eſt itaque corona glorioſior, vbi ſexus infirmior: quia virilis animus in fœminis maius aliquid facit, quandò ſub pondere paſſionis fragilitas fœminea non deficit. Gemit autem nunc cum ſuis ſatellitibus horum pedibus proſtratus inimicus, quos, vt videbatur, ignominiosè morientes, eſt ſe viciſſe gauiſus: dolet eorum inter- Cap.9. Corona glorioſior, vbi ſexus eſt infirmior.

Interceſſio ſanctorum quid præſtet. uentu molimina cuncta malignitatis ſuæ caſſari: dolet eorum ſuffragijs corporis & animæ impedimenta ſubleuari. Hæc ergò, fratres, agonis materia Sanctorum, hæc eſt noſtrorum cauſa gaudiorum, hoc noſtri profectûs emolumentum, hoc in ſanctos non minimum pietatis deuotionisque documentum.

Cap. 10. S Ferrutij virtus. In hoc exercitu candidato triumphantium militum Chriſti, qui cum patientia proni cucurrerunt in huius ſtadio ſeculi, velut precioſiſſimum Dominici ſerti margaritum, ſpecialis noſter patronus, glorioſiſſimus videlicet Ferrutius, virtutum gloria clarus, meritorum prærogatiua præfulget venerãdus. Hic itaque dum in his moribundis degeret membris, contempſit mortem quandoquè venturam, vt vitam acquireret ſine fine manſurã, fideli prudentique conſideratione perdens, quod & retentum periret, vt quod perire non poſſet, moriẽs inueniret. Huic quippè præſagio quodam Ferrutij nomen eſt inditum: quia ſicut ferro non ſolùm lapides & ligna, ſed & cætera vincuntur metalla: ipſum verò non niſi ſolo vincitur igne: ſic ille ſolo diuini amoris victus ardore, machinamenta cuncta mundanæ ſpiritualiſque deuicit Eius crebra miracula. malitiæ. Verùm quia vitæ vel paſſionis eius tempora ſeu geſta non reperiuntur, laudis ipſius præconia non ſilebuntur, dum meritorũ inſignia frequenti miraculorum 1. Cor. 14. atteſtatione panduntur. Licèt enim ſigna ſecundùm Apoſtolum, non fidelibus, ſed infidelibus data ſint, neceſſariò tamen aliquandò conferuntur & fidelibus: quatenus quorundam ſanctorum actus cùm occulto Dei iudicio lateant, ſignorum experimento merita pateant. Non autem in laudibus diuinis Ferrutius ſolus abſque geſtorum rememoratione celebratur, cùm in vtriuſque teſtamenti ſerie viri præci- Gen. 14. pui ſine genealogijs commemorentur. Sic quippè Melchiſedech ille, qui in veri ſa- 3. Reg. 18. cerdotij typo panem & vinum obtulit: ſic Elias, qui populum Iſraël in gladio & igne iudicauit: ſic prophetarum plurimi repentè videntur induci: ſic in nouo Thomas, Bartholomæus & Matthias Apoſtoli: ſic perplures martyrũ Chriſti, quorũ merita placeat nõ eò minùs venerari, quò conſtat ortus eorũ vel actus ſine periculo neſciri.

Cap. 11. Quòd autem ſancti Ferrutij latent actus, ſiue Scriptorum penuria contigiſſe conijcimus, quos priſcis temporibus in Germanorũ partibus non adeò floruiſſe cognouimus: ſeu certè ſi quibuſcunque ſtudijs exarati fuerant, bellorum deperîſſe turbini- 2. Mach. 1. bus. Sic quippè Hieroſolymis lex diuina flammis legitur Chaldaicis incenſa: ſic vrbium plurimarum & nobiliſſimarum credibile indicatur perîſſe monimẽta. Neque Moguntiæ encomium. enim facilè perſuaderi poteſt Moguntiam, excellentiſſimis Galliarũ ciuitatibus conferendam, literalis immunem ſtudij tunc temporis torpuiſſe, gentiumque cunctarũ mercibus vberrimè refertam, liberalibus diſciplinis, quibus præſtantiſſimus omnium diuitiarum honor debetur, caruiſſe. Sed ex innumerabilibus fortè bellorum cladibus, quæ Galliam Germaniamque vaſtauerunt, cùm Moguntiæ, tum plurimarum vrbium, quæ non extant, monimenta periêrunt. In Chronicis itaque curioſiùs requiſitis inuenimus Archadij, Honorij Theodoſijque iunioris temporibus, ſub Pharamundo, Clodio, Merouęoque Francorum Regibus, Romanis adhuc imperan- Galliarum vaſtationes. tibus, Gallias à diuerſis attritas gentibus, vrbes ſolotenùs dirutas incolis captiuatis, villas exuſtas: vbi cum ſupellectili reliqua, liberalis etiam, ſi qua fuerat, poterat aboleri diſciplina. Vndè nè pro certis incerta probâſſe videamur, quod habemus in promptu ſequamur, magnaliumque Dei laudatores potiùs, quàm iudiciorum eius incomprahenſibilium ſcrutatores, inueniamur. Propoſuimus autem hoc ſermone ad gaudium ſpirituale mentes audientium prouocare, quò plùs per charitatem ædi- 1. Cor. 8. ficantem, ad ſanctorum ſocietatem proficiamus, quàm per ſcientiam inflantem, ab interni gaudij, delectatione deficiamus. Sed humani tarditas ingenij quia vix ad intellectualiũ perceptionẽ poteſt adduci, niſi cordis interna priùs cognitione paſcan- 1. Cor. 15. tur exteriori, iuxta quod Apoſtolus ait, Non priùs quod ſpirituale, ſed quod animale, deindè quod ſpirituale: dicemus ſecundùm quod percepimus, nõ quidẽ narratione plena martyris huius ſanctiſſimi certamina, ſed ſummatim perſtringẽtes nouiſſima.

Cap. 12. Ex literis itaque mauſolei, quo ſacratiſſima medelæque ſcia reconduntur oſſa, vir Hiſtoria breuis S. Ferrutij. iſte beatus cognoſcitur Moguntiæ demoratus, amoreque diuino cingulum militare ſoluiſſe, altaribusque ſacris, Chriſto deincèps victurus, arma deuouiſſe. Hinc vrbis præfectus ira commotus, incertum Chriſtianus an ethnicus, vltra Rhenum caſtello ſanctum tranſmigrauit exilio, ferroque vinctum carceri mancipauit tenebroſo. Diu- Diù tenetur in cuſtodia, lon- tina verò maceratus inedia, per ſex menſes beneficia non experiebatur humana: ſed carnali deſtitutus iuuamine, ſpirituali diuinitùs ſolamine fulciebatur. Hinc itaque poculum

culum paſſionis amarum non exhorruit: ſecurus autem calicem mortis exhauſit, quem priùs pro exemplo ſummus bibit medicus, nè lethalem eum, ſed medicinalem, crederet ægrotus. Securus, inquam, mortis exhauſerat calicem, quia per hanc amaritudinem ad inæſtimabilem ſe peruenturum ſperauit dulcedinem. Pœnas igitur fortiter * currens, calicẽ Domini lætus bibit, ſicque menſe ſeptimo felix in Domino quieuit. Pulchrè verò qui poſthabitis actualis vitæ laboribus, Deo vacare diſponebat in contemplationibus, impedimentis abſoluitur popularibus, loco munitiori atque ſecretiori deſtinatur, vinculis amoris Chriſti conſtringitur, tenebris mundanæ noctis addicitur, vt lumine veri ſolis indeficienti potiatur: materialis fame panis afficitur, vt verbi diuini pabulo ſatietur. Et hîc quidem ſenis menſibus, quaſi ſex ſeculi huius ætatibus, varijs tribulationum preſſuris examinatus, menſe ſeptimo, velut ætate ſeptima cum electis omnibus requietionis ſabbatum celebrat feſtiuus, expectans feliciter octauam, ſolennitatem ſcilicet reſurrectionis celeberrimam, cùm corruptio mutabitur incorruptione, mortaleque veſtietur immortalitate: cùm Hieruſalem cæleſtis ciuis effectus, agnum quocunquè iĕrit, comitabitur: cùm ſpiritibus Angelicis ſociatus, contemplatione diuina ſatiabitur.

[Margin: ga cruciatus inedia. — for.* ferens — Decedit in carcere. — 1. Cor. 15. — Apoc. 14.]

Sed fortè quæritur ab aliquo, cur ſanctus hic inter martyres ſolenni glorificetur officio, cùm ſanguinem non fuderit pro Domino? Huic autem facilis obijcitur à ſano ſapiente reſponſio, quia martyrium ſola ſanguinis non facit effuſio, non etiam ſola carnis afflictio, ſed & mundi cordis contritio, ſalutariſque ſpiritûs humiliatio. Neque enim minoris apud Deum meriti, ſqualoris carcerarij, tenebrarum, vinculorum, ſolitudinis, longæque famis moroſa credenda eſt excruciatio, quàm momentanea capitis obtruncatio. Nec dubitandum reor athletam Chriſti conſtantiſſimũ, qui in his tormentis ſpiritum geſſit inuictiſſimum, ceruices ſpontè carnifici præbiturum, ſi ſic iniquitatis dictaretur iudicium. Iniquiſſimus autem iudex maluit hunc in pœnis differri, ſperans eius vel fame cõſtantiam flecti: qui nõ expaueſceret, fortaſsìs autem optaret, pro Chriſto gladio plecti. Martyr ergò dignè prædicatur, inter martyres meritò colitur, quem etsi ſanguinis purpura non venuſtat, virtutũ tamen tormentorumque venuſtiſſimè ornat varietas. Huius ergò viri beatiſſimi corpus presbyter Eugenius, adnitente Berengario, ſumma cum diligentia collectũ, caſtello tumulauit, titulũque cauſam ſummatim perſtringentem cõpoſuit, ſperãs in reſurrectione ſe cum eo partem habiturũ, quẽ humanitatis obſequijs proſecutus eſt vel defunctũ.

[Margin: Cap. 13. — Martyrium non ſola facit ſanguinis fuſio. — Eugenius & Berẽgarius ſacrum eius corpus ſepeliunt.]

Ibì deniquè mẽbra ſacratiſſima, beneficijs diuinitùs comitata, à ciuibus frequentata, vſque ad Lulli venerabilis pacificè quieuerũt pontificatûs tẽpora, qui poſt ſanctiſſimum martyrem atque pontificem Bonifaciũ, ſedis Moguntiacenſis ſtrenuè rexit populũ. Hic itaque prædeceſſoris atque magiſtri ſui ſequax egregius, cùm per ſedis ſuæ diœceſim eccleſias cõſtrueret, monaſteria fundaret, regnumque Francorum Chriſtianæ religionis cultu longè lateque nobilitaret, reliquias ſancti Ferrutij in Lætantium locum tranſtulit, Deoque ſub cœnobialis normæ diſciplina militantes adunare curauit, ſpiritu feruentes, ſpe gaudentes, idipſum inuicèm ſentientes, animas ſuas caſtificantes in obedientia charitatis, in amore fraternitatis. Boni verò paſtoris vſus prouidentia, fratribus ipſis, nè deficerent in mandatorum Domini via, victûs atque veſtitûs ſufficientes redditus contradidit, ipſumque locum, donèc in corpore vixit, ſumma deuotione pro ſancti reuerentia coluit. Poſtquàm autem domus eius terreſtris habitationis huius luteæ ſoluta eſt, vt non manufactam, ſed æternam in cælis inhabitaret, pontificatûs illius pariter & religionis ſucceſſores Richolfus, Haiſtolphus & Rabanus, eâdem deuotione locum ſanctum coluẽrunt, eccleſiam amplificauerunt, tumbam ſanctarum exuuiarum decenter compoſuerunt, pauperes Chriſti ſacris oſſibus excubantes humanitatis ſummæ conſolatione fouerunt.

[Margin: Cap. 14. — S. Lulius 2. Epiſcopus Moguntinenſis. — Transferũtur reliquię S. Ferrutij in monaſteriũ Blidenſtat. — 2. Cor. 5.]

Et nos, fratres chariſſimi, Deum, ex quo, per quem, & in quo ſunt cũcta, quæ ſunt bona, laudemus, & pro modulo noſtro ſecundùm multitudinem miſerationũ eius glorificemus, qui nobis talem dignatus eſt conferre patronum, cuius excellẽtia meritorum, ſolamen laborum, & fructum nobis æternorum obtineat præmiorũ. Præſentem verò noſtrum ſpecialemque patronum imploremus omnes, imploremus ſinguli ſedulitate votorum, quatenùs fragilitatis noſtræ percipiat gemitus, humanos noſtros exceſſus apud ſupernos excuſet auditus, piè patrocinando nos foueat, paſtorem noſtrũ protegat, familiam defendat, locum cuſtodiat, à ſpirituum malignorum nos tueatur inſidijs, ab innumeris huius mundi ĕruat periculis: vt ipſius & omnium

[Margin: Cap. 15. — Rom. 11. — S. Ferrutius patronus ciuitatis Moguntinenſis.]

ſanctorum interuenientibus meritis, ad illa pertingere mereamur gaudia beatitudinis, quæ non vidit oculus, nec audiuit auditus, nec humanus capere valuit intellectus, quæ Deus ante tempora ſecularia ſuis præparauit dilectoribus: Cuius honor, laus & imperium ſine fine permanet in ſecula ſeculorum, Amen.

1. Cor. 2.

VITA S. FARONIS EPISCOPI MELDENSIS, EX MS. CODICIBVS, PER F. LAVRENTIVM *Surium paraphraſticôs deſcriptum.*

Octobr. 28. Cap. 1. Pater S. Faronis.

BEATVS Faro patrem habuit Hagnericum Burgundionem, adeò charum Theodeberto Auſtraſianorũ Regi, vt ab eo in aulam accitus, inter proceres nõ mediocriter clarus extiterit. Celebrem eum reddebat, quòd Rex eius conſilijs vteretur, quòd præclara eſſet ſapientia ornatus, hoſpitalitatis ſtudioſus, ſanctorum virorum ſuſceptor & hoſpes dedititiſſimus atque humaniſſimus. Animo enim perſpicaci facilè intelligebat in eorum mentibus habitare Chriſtum, quem in eis venerabatur. Duxit verò coniugem, generis præſtantia haudquaquàm ipſi imparem. Leodegunda ea dicebatur, treſque ei peperit filios, Faronem, de quo nobis eſt ſermo, Vualbertum & Chalnoaldum: itemque Faram filiam, multa probitate conſpicuam. Chalnoaldum pater voluit à beato Columbano, illuſtri ſanctitate Abbate, erudiri, cùm is in vaſta habitaret ſolitudine, cui etiam ad iuſſum beati Columbani fera bellua parére didicit, vt in eius geſtis habetur. Vualbertus à ſancto Columbano cum fratre Chalnoaldo & beato Agilo filio Agnoaldi, qui fuit Hagnerici frater, traditus eſt Euſtachio magnæ doctrinæ & ſanctitatis viro, ipſiuſque Columbani diſcipulo, inſtituendus: quibus & plerique alij adiuncti fuére, qui poſteà Eccleſiarum præſules eximij extiterunt. Vualbertus quidem decimusnonus à beato Dionyſio pro vitæ ſuæ meritis creatus eſt Meldenſium antiſtes. Deniquè Faro à patre Hagnerico in aulam Theodeberti Regis adductus eſt, ſperans ſe eum ſuæ dignitatis ſucceſſorem habiturum, quemadmodùm etiã poſteà euénit. Nam quoàd Theodebertus regno potitus eſt. Faro ſanctus iuuenis militari habitu apud eum degens, inter palatij primarios viros haud vulgari eius familiaritate vſus eſt.

Itém mater.

Vualbertus Epiſcopus Meldenſis.

Viuit in aula Faro iuuenis.

Cap. 2.

Porrò cùm Theodeberti & Theodorici Regum ditiones Clotario ceſſiſſent, apud eum quoquè Faro præcipuum gratiæ & amicitiæ locum obtinuit: atque ea fiducia fretus, admonebat Regem mundi huius blandimenta & illecebras, cæleſtis beatitudinis contemplatione calcare, omnibus ſe comem & amabilem exhibere, actus & mores ſuos ad virtutis præſcriptum componere. Dabat etiam operam humanitatis & miſericordiæ officijs & operibus, ità vt reos capitis liberare ſtuderet. Nec deſunt, qui ſcribant miſſos tum ad Clotarium Regem à Saxonum gente legatos, eoſque verbis iniurioſis vſos, vſqueadeò Clotarij animum exacerbâſſe, vt iuſſerit eos confeſtim interfici, ira præcipite eum extimulante. Et quanuis proceres eum à tali facinore dehortarentur, dicerentque ſi legatis quanuìs inimicæ gentis eam vim afferat, eum ius gentium violaturum, & contra ipſas quoque Francorum leges venturum, nihil tamen apud iratum Regem efficere potuiſſe, quòd ruptis moderationis habenis, ſanũ conſilium non admitteret. Tum verò magna vſum prudentia Faronem, dixiſſe vt fieret quod Rex mandâſſet, ſed ità tamen, vt in poſterum diem legatorum cædes differretur. Eam ſententiam omnium ſediſſe animis, legatos ea nocte à milite cuſtoditos: ad eos autem acceſſiſſe Faronem, & tantum ſuis apud eos ſermonibus effeciſſe, vt Chriſtiana religione voluerint initiari: atque id cùm ille Regi & aulicis indicâſſet, non ſolùm vita donatos, ſed etiam muneribus affectos, ad ſuos cum gaudio reuertiſſe. At poſteà tamen Saxonum gentem à Clotario, filio ſuo Dagoberto, qui ab eis vulneratus erat in capite, opem ferente vſqueadeò debellatam eſſe, vt neminem permiſerit ex eis manere ſuperſtitem, qui gladij eius menſuram excederet.

Clotarium Regẽ optimè admonet.

Faro ſua prudentia ſeruat morti deſtinatos.

Saxonum dira cædes.

Cap. 3.

Intereà autem, cùm apud Clotarium Regem multa præclarè gereret, ſororem Faram virginem ſanctiſſimam cognouit magno ipſius videndi deſiderio teneri. Acceſſit igitur ad eam, & intãtùm familiari eius colloquio ſapientique oratione permotus eſt, vt ampliſſimos palatij honores, Regiſque ſingularem amicitiam ſibi negligendã putàrit,

putârit,ipſiuſque coniugij oblectamenta,adhuc vigente iuuentutis flore,reſpuerit,& conſentiente vxore Blidechilde, Eccleſiaſtico ordini ſe adiunxerit,Eccleſiam beati Stephani Meldenſis,quæ tum magna premebatur paupertate, multis villarum opibus ditârit,ſanctæ quoquè Faræ cœnobium magnificè ſublimârit, & non ciues modò,ſed etiam peregrinos & exules ſuis facultatibus ſuſtentârit. Creſcente autem fama ſanctitatis eius,gens Anglorum magno eius amore incenſa, puellas virgines mittebat,quæ eius opera in monaſterijs Faræ & alio quodam, Chriſto militarent. Porrò * Chillenum Scotum,virum ſanctum,ad Atrebatenſes ipſe miſit, quos ille ſana doctrina & illuſtribus miraculis ad Chriſtum traduxit. Conſentiſe coniuge, S. Faro clero ſe iungit. * Quidam hunc aiunt fratrem Faronis fuiſſe.

Sedente quandoquè eodem Chilleno ad menſam cum Farone,poculum vitreum è manibus pincernæ excidens, cōfractum eſt. Cernens ea re miniſtri animum perturbatum Chillenus,vultumque eius pallore perfuſum,clàm ei innuit,vt fragmenta poculi ipſi præberet. Quæ cùm accepiſſet, fuſis ad Dominum precibus, pro fragmentis redintegratum poculum homini mœrenti reſtituit. Cap. 4. Chillenus fractum vitrū precibus redintegrat.

Cùm è vita deceſiſſet Vualbertus Meldenſis Epiſcopus,beati Faronis frater,in eius locum,annuente Clotario Rege, Faro ſubrogatus eſt. Ad eam autem dignitatem euectus,quanta vitæ ſanctitate virtutumque ſplendore claruerit, ſatis declarant miracula,quæ per eum Chriſtus efficere dignatus eſt. Beatus Audoënus in fundo ſuo monaſterium condidit ad torrentem Reſbacenſem : cumque beati Petri Apoſtolorum principis oratorium cuperet dedicari,ei rei operam ſuam nauauit Faro ſanctiſſimus,quippè in cuius diœceſi extructū eſſet,atque Audoënus eius loci ordinationem omnem ex eius conſilio facere decreuerat. Ipſo autem dedicationis die paruū quidem,ſed egregiè politum,marmor pontifices benedicentes, cùm deindè altari imponere vellent,humì collapſum,ità duas in partes ſciſſum eſt, vt ferro ſectum videri poſſet. Id conſpicati antiſtites Faro & Amandus,proceresque Audoënus & Eligius, in terram ſeſe proſternunt, Deoque preces offerunt. Indè ab oratione ſurgentes, marmor Crucis ſigno conſignant, moxque adeò inter ſe partes coaleſcunt, vt nullum fracturæ veſtigium cerneretur. Cap. 5. S. Faro fit Epiſcopus Meldenſis. Marmor fractum inſtauratur diuinitùs.

Quodam Paſchali tempore cùm ſacro chriſmate populum beatus Faro confirmaret,quidam puer cæcus inter alios acceſſit : qui vbì chriſmate vnctus eſt,lumen cęli,quod nunquàm anteà viderat,iucundiſſimus adſpexit,ſimulque ſancti ſpiritûs gratiam ex confirmatione ſecum reportauit. Cap. 6. Nota de chriſmate miraculum.

Cùm beatus vir domeſticatìm viſitaret ouiculas vrbis ſuæ,paternam illis adhibens curam & ſolicitudinem,caſu carcerem,in quo vincti homines detinebātur,prætetijt. Id ſentientes miſeri illi,petunt veniam facinorum, & vinculorum ſolutionem. Mox ille pietate commotus,Abite,inquit, liberi, quandoquidem factorum vos pœnitet. Ad eam vocem vincula confeſtìm ſoluta ſunt, non auſa detrectare imperium ſancti antiſtitis,in quo Chriſti virtutem ſentirent. Cap. 7. Soluit verbo captiuos.

Neque illud ſilentio premendum putamus,qua virtute animi & prudentia, cùm iam ſacrum Chriſto ſeruitura accepiſſet velamen coniunx eius Blidechildis, beatiſſimi viri tentationē,ab inuido & maligno dæmone illi iniectam,extinxerit. Cùm enim illa ſanctimonialis in propria quadam villa ſua Deo famularetur, beatus Faro in memoriam redijt amoris & pulchritudinis eius. Itaque miſit ad eam,iubens vt ad ſe veniret. Illa vt audiuit, non eſt mota loco. Miſit iterùm Epiſcopus, & nec ſic quidem venire voluit. Vbi autem tertius venit nuncius,ſentiens illa ſancti viri animum pertinacem,vt & ſuæ & illius pudicitiæ conſuleret, depoſuit veſtes, quæ cultiores videri poſſent : capitis totondit pilos,induensque ſe cilicio, ea deformitate ſe ei viſendam obtulit. Ille verò tali eam habitu & ſpecie contemplatus,vehementer exhorruit, dolens ſe tentationi eatenùs ceſſiſſe,multumque admirans,fœminę ſingulari prudentia ab illicito opere ſeſe reuocatum. Cap. 8. Mira arte tentatio beati viri extinguitur.

Egreſſus eſt quandoquè vir Dei ab vrbe Meldenſi ad beati Remigij oratorium precandi cauſa. Cumque ab oratione ſurgeret, repentè ad eius aures perfertur clamor miſerabilis,luctuſque ingens hominum,in quadam naui medijs in fluctibus permultos perijſſe dolentium. Tum ille conſcenſo ponte,prono vultu ſe proſternit,orat Dominum Ieſum pro ſalute miſerorum: poſt mediam ferè horam flumen baculo,quem tenebat manu,tangit : fit res admiratione digniſſima : ſine vllius rudentis aut remigis adminiculo,nauis ab vndis emergit,ſubmerſi omnes in litus exeunt, quorum iam erat vita planè deplorata. Cap. 9. Multi ſubmerſi redeunt ad vitā.

Cap.10. Multa ſunt alia ſancti Epiſcopi præclara opera, quæ tamen, nè tædium lectori faſtidioſo afferamus, prætermittimus. Fuit in Epiſcopatu à Clotario Rege vſque ad Childericum annis ſexagintaſex. Migrauit autem poſt multos labores ad beatam requiem, Eccleſia Meldenſi lugente, lætantibus Angelis. Cęcus quidam ab ipſo ortu, cùm in Rothomagenſium finibus degeret procùl à Meldenſi ciuitate, nocturna viſione admonitus eſt ædem beati Faronis petere, viſum eius meritis impetraturus. Credit homo viſioni, ſeque accingit itineri. Poſtquàm ad locum indicatum peruénit, omnibus tum diurnis, tum nocturnis horis monachis pſallentibus ſe adiungit, auidiſſimè expectans promiſſum oculorũ lumen. Et eccè cùm ſub aurorã quandoquè ſtaret ad ſepulcrum beati viri, monachis cantantibus verſum illum, Deus miſereatur noſtrî, & benedicat nobis, illuminet vultum ſuum ſuper nos: palpebrę hactenùs ſemper clauſæ, ſtillantes ſanguinem, aperiuntur: perſpicueque cernit, qui ad illud vſque tempus lumen ignorauerat: præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Fuit Epiſcopus 66. annis.

Pſal. 66.

Cæcus videt.

Cap.11. Hactenùs beati Faronis hiſtoria in MS. codicibus habetur, quàm ſatìs confirmant ea, quę in vita ſancti Euſtachij ſiue Euſtaſij Abbatis Luxouienſis 29. Martij Tomo 2. leguntur. Fit enim ibì quoquè mentio Chagnerici, quē hæc hiſtoria Hagnericum vocat, qui fuit beati Faronis pater: itemque Landegundæ, ſiue, vt hîc appellatur, Leodegundæ matris eius: Burgundoforæ quoquè ſororis eius, quam ego ſentio eandem eſſe, quam noſtræ hiſtoriæ author Faram nominat. Tum etiam Chagnoaldi, ſiue, vt noſter habet, Chalnoaldi, qui beati Faronis & Faræ frater fuit. Facilè autem ab alijs atque alijs aliter atq; aliter propria nomina ſcribuntur & pronunciantur, quæ tamen res nihil mutat perſonas ipſas. Malè autem in Hiſtoria beati Euſtachij cap. 3. non longè ab initio, pro Chagnoaldum, ſcriptum eſt, Magnoaldum: quo in loco puto mihi impoſuiſſe manuſcriptum codicem, minimè tunc obſeruatis ijs, quæ poſteà de Chagnoaldo eodem capite ſequuntur: qui tamen error leuiculus eſt.

Lege vitam S. Euſtachij cap. 3. & 4.

VITA DIVI LUDOVICI MORBIOLI BONONIENSIS, EX CARMINIBUS FRATRIS IOHANNIS BAptiſtæ *Mantuani Carmelitæ ad Innocentium octauum Pontificem: compendio conſcripta per Carolum Sigonium virum doctiſſimum, quam ad nos miſit Illuſtriſſimus Cardinalis Gabriel Paleotus Epiſcopus Bononienſis.*

LUDOVICUS Morbiolus Bononiæ natus eſt ex gente obſcura, vir fuit mediæ ſtaturæ, formæ decoræ, barba & capillo nigro, cæſarie criſpa. Ab ineunte ętate auaritię & libidini fuit deditus, verùm mox graui & periculoſo morbo oppreſſus, ad Deum ſe conuertit, ac patientiam inprimìs & vitæ aſperitatem amauit. Religionem autem profeſſus, primùm colore Carmelitarũ eſt vſus, deindè albo. Pellibus ouium ſępè corpus velauit, inhorreſcẽte hyeme veſtem tenuiſſimã induit, & calceos reſpuit, ità vt etiam nudis pedibus glaciem premeret. Pro cingulo funem adhibuit. Crines aluit, ſed promiſſos & incomptos. Primùm ſedem propriã nullam habuit, ſed huc atq; illuc errauit: pòſt in domo Pauli Lupari ciuis Bononienſis habitauit. Cæterùm aut humì, aut in duris ſtramẽtis cubare aſſueuit, lapidem ſibi pro ceruicali ſternens. Cibo delectatus eſt non ſolùm tenui, ſed etiã vili, eumque, ſi delicatior videretur, cinere ſæpè conſperſit. Omninò carnibus abſtinuit: ficus, poma, nuces atque olera frequẽtauit, quę aut cruda ſumpſit, aut certè ſine oleo coxit. Ità ex ſumma inedia maciem ſummam contraxit. Per noctem lachrymãs lapide pectus percutiebat, totus in meditatione paſſionis Chriſti defixus. Interdiù, nè ocio langueret, ſacras ex oſſibus imagines ſculpere didicit, aut prædicationi ſe tradidit, homines ad cæleſtẽ gloriam conſectandã & humanam contemnendam adhortans. Cùm iter faciebat, aſello vehi conſueuerat: & cùm manus vinculis, collũ capiſtro implicitũ gereret, ridente hominis inſaniam populo, de mundo & de ſemetipſo triumphare dicebat. Huius prędicationis Bononia, Mutina, Regiũ, Ferraria & Mantua teſtes fuerunt. Cultus diuinus auctus eſt, ab eo luminaribus ad altaria inſtitutis.

Octobr. 28. S. Ludouici patria.

Fit Monachus.

Vitæ eius aſperitas.

Abſtinẽtia.

Prædicat Dei verbũ.

Cùm

Cùm vitam ad annum vſque quinquageſimumſecundum produxiſſet, quinto Calend. Nouembris migrauit ad cælum, ſepultusque eſt in cœmeterio eccleſiæ cathedralis ſancti Petri: & poſt ſex menſes, cùm miraculis clarere cœpiſſet, in eccleſiam translatus eſt. Huius vitam frater Baptiſta Mantuanus Carmelita verſibus ſcripſit ad Innocentium Pontificem octauum, vndè hæc ſumpſimus.

Locus obitus eius.

Translatio.

HISTORIA BREVIS S. NARCISSI EPISCOPI HIEROSOLYMITANI, EX ECCLESIAST. HISTOriæ *Euſebij Cæſareenſis Lib. 6. Cap. 8. & 9. Interprete Iohanne Chriſtophorſono Anglo.*

VBI Seuerus imperiũ ad annos decem & octo adminiſtrauerat, Antoninus eius filius, ad eum honorem euehitur. Eodem tempore vnus ex eorum numero, qui in ea turbulenta perſecutionis tempeſtate ſe fortes & inuictos præſtitiſſent, & poſt certamina, pro fidei confeſſione ſuſcepta, eſſent integri & incolumes diuina prouidentia ſeruati, nomine Alexãder, quem modò Epiſcopum Eccleſiæ Hieroſolymitanæ fuiſſe monſtrauimus, propterea quòd confeſſione fidei Chriſtianæ temporibus perſecutionis nobilitatus erat, Epiſcopatu, quem dixi cùm adhuc Narciſſus, qui eum in eo officio anteibat, ſuperſtes eſſet, dignatus fuit. Præter multas alias admirabiles res geſtas, quas qui ex ea Eccleſia ſunt, ex ſermone ac traditione fratrum, gradatìm & ordine ſuccedentium, de Narciſſo narrant, hoc prætereà miraculum ab eo editum referunt:

Octob. 29.

In magna & ſolenni Paſchatis vigilia, oleum diaconis & miniſtris Eccleſiæ defuiſſe perhibent. Vndè cùm vniuerſam multitudinem grauis quædam ægritudo & demiſſio animi occuparet, Narciſſum ferunt his, qui luminaria apparabant, præcepiſſe, vt aquam ex puteo quodam, qui erat in proximo, haurirent, & ad ipſum afferrent. Quo abſque mora peracto, eum ſuper aqua orauiſſe, mandâſſeque vt cum vera & conſtanti in Dominum fide, eam in luminarium vaſa infunderent. Quod vbi fecerant, contra omnem rationem, incredibili quadam & diuina virtute, naturam aquæ in olei naturam commutatam: & pro certo illius miraculi indicio, fratres complures, qui illic erant, eo quidem tempore permultum ex illo oleo reſeruauerunt, ex quo etiam aliquantulum ad noſtram vſque ætatem cuſtoditum eſt. Pleraque item alia, memoria quidem digna, de vita iſtius viri commemorant, in quibus eiuſmodi quiddam traditum eſt:

Nota de ſacri Paſchatis vigilia.

Luminariũ in templis vſus antiquiſſimus.

Cùm quidam nequam perditi homunciones grauem & ſeueram eam rationem, qua per vniuerſam vitam tum in hominibus acriter admonendis, tum in eorum vitijs corrigendis vti conſueuit neutiquàm ferre poſſent, præ metu, nè ipſi propter infinita ſcelera, quorum ſibijpſis conſcij erant, iudicati ab eo pœnas luerent: cœperunt contra illum conſutis dolis conſpirare, & turpem quandam criminationis calumniam in eum conijcere: deindè quo magìs auditoribus criminationis falsò obiectæ fidem facerent, eam iureiurando confirmare, atque vnus ſic deierare: Si non verè dixerim, opto vt ignis incendio miſerè diſperеam. Alter verò ſic: Si non verè dixerim, opto vt fœdo ac ſæuo morbo corpus abſumatur. Tertius autem hoc modo: Opto, ſi non verè dixerim, vt luminibus penitùs orbatus ſim. Verùm quanuis nemo ex fidelibus, propter nobilitatam ac teſtatam inter omnes omninò Narciſſi caſtimoniam, atque adeò ob vitæ rationem ex virtutis regula traductam, illis vel grauiſſimo iureiurando ſe obſtringentibus, animum aut fidem adhibuerit: illeipſe tamen partim præ indignitate obiectæ criminationis, partìm præ cupiditate vitæ in ſapientiæ ac virtutis ſtudio degendæ, quam iamdiù optauerat, ab oculis vniuerſæ multitudinis ſe penitùs remouit, & in ſolitudine locisque deſertis ad multorum annorum ſpatium vitam tranſegit. Verùm ſublimis ille diuinæ iuſtitiæ vltionisque obtutus, his ſceleribus patratis, minimè acquieuit: ſed quamcelerrimè impios illos & nequam homines, qui inter iurandum tam diris execrationibus ſe contra ſeipſos obligâſſent, grauibus calamitatibus oppreſſit.

Tres viri nequam criminationis calumniam in Narciſſum conijciunt.

Pri-

Primus igitur illorũ, ſcintilla perexigua noctù in ædes, quibus inhabitabat, ex nulla cauſa antegreſſa ſubitò ruente, miſerè cum tota familia & ſtirpe ſua rapido flãmarum ardore omninò conflagrauit. Alterius corpus eodem morbo, quam ſibi tanquàm mulctam fore imprecatus eſſet, ab extremis pedum digitis ad caput vſque infe-

Diuinitùs puniuntur criminatores falſi.

ctum, contabuit. Tertius ærumnoſos priorum euentus adſpiciens, & Dei, qui oculis omnia intuetur, ineuitabilem vltionem admodùm reformidans, palàm inter omnes maleficia, communiter à ſe ſuiſque ſocijs per fraudẽ contra Narciſſum admiſſa, confeſſus eſt: ſed tamen dum pro delicto grauiſſimè condoleſcebat, tantis & tam acerbis lamentis ſe afflictauit, & vſque eò lachrymas effundere non deſtitit, quoàd vt vnque oculum ſibi penitùs extinxiſſet. Atque hi pro ea criminatione, falsò contra Narciſſum conficta, tales pœnas perſoluerunt.

Cap. 9.
Petit locum deſertũ vir ſanctus.

Vbi Narciſſus ſe in locum deſertum ſubduxiſſet, & à nemine eſſet pro certo cognitum, quò ſe recepiſſet, his qui finitimis Eccleſijs præerant, viſum fuit, vt alterum Epiſcopum ſuffragijs crearent. Dius igitur (hoc enim nomine erat) delectus eſt: cui non longo tempore Eccleſiam gubernanti ſucceſſit Germanion: quo mortuo, Gordius Epiſcopatum obtinet. Cuius temporibus Narciſſus, tanquàm ex mortuis ad vitam denuò reuocatus, à fratribus (quippè omnes illos deincèps, tum quòd tam placido ac quieto animo falsò accuſatus deceſſerat, tum quòd ſingulari diuinæ ſapientiæ & virtutis amore flagrabat, tum prætereà omnium maximè, quòd Deus de eius accuſatoribus debita ſupplicia ſumere dignatus eſt, in maiorem ſuî admirationem rapiebat) vt Eccleſiæ gubernacula denuò ſuſciperet, vehementer rogatus eſt. Et cùm Narciſſus non ampliùs propter ingraueſcentem ætatem miniſterio præeſſe poſſet, Alexander, de quo ſuprà locuti ſumus, alterius Eccleſiæ Epiſcopus, diuina prouidentia per reuelationem, quæ noctù ipſi ſecundùm quietem apparuiſſet, vt cum Narciſſo in miniſterio Eccleſię fungendo coniungeretur, accerſitus eſt. Vndè Alexandrum, cùm tanquàm diuino quodam oraculo ex Cappadocum regione, vbi primùm in Epiſcopatùs gradu fuiſſet locatus, Hieroſolymam tum voti, tum locorum viſendorum cauſa contenderet, illius Eccleſiæ fratres eum excipiunt benigniſſimè, & non ampliùs domum reuerti permittunt: idque propter aliam reuelationem, ipſis itidèm noctù viſam: quæ quidem voce euidentiſſima profuſa, eis qui erant inter illos ob virtutem ſpectatiſſimi, perſpicuè ſignificauit, vt extra portas ciuitatis egreſſi, eum Epiſcopum admitterent, qui ipſis à Deo antè deſignatus erat. Quo ad hunc modum geſto, Hieroſolymitani communi Epiſcoporum conſenſu, qui finitimas Eccleſias procurabant, neceſſariò illum apud ſe manere coëgerunt.

Peregrinatio religionis ergò, vide quàm antiqua apud Catholicos.

Idem ipſe Alexander in ſuis epiſtolis, quas ad Antinoitas ſcripſit, quęq; adhuc apud nos extant, Narciſſi collegę ſui in præfectura Eccleſię Hieroſolymitanę gerenda mentionem facit, iſta in extrema illa epiſtola ad verbum ſcribens: Salutat vos Narciſſus, qui hîc ante me Epiſcopatûs locum occupauit, & centum iam & ſedecim annos prætergreſſus, mecum in eodem miniſterio quorundam precibus coniunctus fuit: qui obſecrat vos, vt idem mecum ſentiatis, eademque ſitis voluntate.

Admodùm grãdis ætas S. Narciſſi.

VITA SANCTÆ ERMELENDIS VIRGINIS, IN VILLA MELDARIENSI QVIESCENTIS IN FINIBVS *Brabantiæ. Habetur in antiquiſſimo MS. codice Eccleſiæ Traiectenſis.*

Octobr. 29.
S. Ermelendis parẽtes.

BEATA virgo Ermelẽdis, ex Ermenoldo patre & Ermenſende matre tam genere quàm diuitijs ſpectabilibus exorta, ab ineunte ætate ſtuduit de virtute in virtutem aſſcendere, vt Deum deorum in Sion mereretur videre. Quæ cùm adhuc parentum in domo, puerilis ætatis vinculo teneretur adſtricta, nihil tamen puerile gerebat in opere, ſed quandam maturitatem morũ in geſtu intuentibus ſe præferebat. Declinabat ſiquidem laſciuiam atque conſortia coætanearum, in thalamo genitricis ſuę reſidens, pſalmoſque Dauidicos diſcens. Si quandò verbum Dei audiſſet, memoria ſagaci recondebat, ſæpiuſque ad os reducens, quaſi mundum animal nouo ſemper pietatis affectu ruminabat. Iamtunc ſuauitatem ſponſi ſui cæleſtis prægustabat magno & incompræhenſibili modo, deſiderioquè illius ęxæſtuans, cum ſancto Dauid dicebat: Sitiuit anima mea ad Deum fon-

Qualis fuerit in pueritia ſua.
Pſal. 41.

fontem viuum, quandò veniam & apparebo ante faciem Dei mei? Et iterùm: Sicut ceruus deſiderat ad fontes aquarum, ità deſiderat anima mea ad te Deus.

Cumque pueritia tranſiſſet in adoleſcentiam, parentibus eam nubere filioſque procreare volentibus, nullatenùs conſenſit: dicens ſe Chriſto virginitatem ſuam deuouiſſe. *Vouet Deo virginitatẽ.* Arrepto deniquè ferro, capillos per lacteam ceruicem dependentes præſcidit, relictoque ſeculo & omnibus pompis eius, Chriſtum, quem ſibi ſponſum elegerat, per arctam & anguſtam viam ſecuta eſt. Nec retraxit pedem, donèc ad brauium perueniret: in memoria ſemper habens, quid pro nobis fecerit, quidque fuerit paſſus. Parentes autem illius nec minis, nec blanditijs propoſitum eius immutare valentes, redditus cuiuſdam villulæ Odenca nomine, ad famulatûs ſui vſum vnanimiter tradiderunt. *Odenca vulgo ter Düct prope Louanium.*

At beata virgo Ermelendis, relicta domo, rebuſque parentum poſtpoſitis, ſolitaria incedebat, ſolicitè exquirens locum vbì ſoli Deo vacare poſſet. Venit ergò ad quandam villam, cui præerant duo germani fratres, primo iuuentutis flore vernantes. *Villa illa Beneeum vocitatur.* Iſti necdùm legitima contraxerant matrimonia, ſed vanitatibus ſeculi atque illecebris inſeruiebant. Ibì ergò venerabilis virgo aliquandiù commorata, hunc locum æſtimabat à Deo ſibi præparatum. Diebus verò ac noctibus frequentabat eccleſiam, nudis pedibus incedens, Domino in holocauſtum, proprium corpus offerens: humiliabat ſe ſeruituti ſubijciens, nihil ſibi de generis nobilitate blandiens. De nobili enim eius proſapia deſcendiſſe dicitur Pipinus pater ſanctæ Gertrudis, cuius meritis beata Ermelendis ſtuduit eſſe coæqualis. *Iſtius S. Pipini Vita habetur Fobiuarij 21. Tom. 1.* Necdùm in tempore illo ſanctus Amandus gubernacula Traiectenſis Eccleſiæ ſuſceperat, cuius doctrina & inſtitutione multi poſteà de errore ſuo ad vias iuſtitiæ redire coacti ſunt.

Fuit igitur hæc virgo ſuę generationis ſingularis lucerna, inter quos enituit candore virtutum, ſicut lilium inter ſpinas. *Cant. 2.* Nec defuit ei tentatio inimici. Antiquus enim hoſtis calcaneo illius inſidians, moliebatur effundere oleum quod adhuc in vaſe fictili conſeruabat. Siquidem prædicti fratres introitum illius & egreſſum ſępiùs conſiderantes, exarſerunt in concupiſcentiam eius, ignorãs alter cogitationẽ alterius. *Duo iuuenes ardent in concupiſcentiá eius.* Vterque tamen obſeruabat tempus & horam qua eam ſolã depręhendere potuiſſet, quatenùs decore illius ſuam libidinem ſatiaret. Sed cùm tempus congruum malitiæ ſuæ implendæ minimè reperirent, interiùs cæco cruciabantur amore. Quid tamen agerent? Non enim ſine graui ſcandalo totius oppidi, vim inferre pòterant tantæ opinionis virgini. Vnus autem ex eis, quem flãma libidinis ampliùs exurebat, expetijt cuſtodem eccleſiæ, dona maxima repromittens, ſi per eum conſenſum virginis habere potuiſſet. Illi enim ſępiùs atque familiariùs loquebatur, per eum ſingulis noctibus ad eccleſiam habebat acceſſum, quamuis ſub ouina pelle ſanctitatem tamen virginis diù latére non potuiſſet. Ille verò de conſenſu virginis omninò deſperans, (ſciebat enim mentem illius ſolidatam eſſe, & in Chriſto fundatam) rapiendã potiùs fore ſub conticinio noctis iuueni ſuadebat. Hac enim hora guſtato pauliſper ſomno, ſolita erat venire ad eccleſiam, offerens ſeipſam hoſtiam viuam, ſanctam, Deo placentem. *Rom. 12.* Et quid agis ô humana malitia? Non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium contra Dominum. *Prouer. 21.*

Igitur nocte qua rapienda erat, meruit Angelicam vocem audire ſe monentem ex nomine: Recede, inquiens, virgo recede, & virginitatem quam Deo conſecrâſti, inuiolatam cuſtodi. Quæ valdè perterrita, obediens iuſſioni iter cepit. Cumq; ſpiritu ſancto duceretur, Angelus Domini ei ſecundò apparuit, & viam quam ceperat nè deſereret, imperauit. Venies (inquit Angelus) in villam, quam Meldricem nuncupabis, ibi nanque præparauit tibi Dominus locum ad perficiendũ deſiderij tui votum. *Angelitùs monetur loco cedere, & in Meldricem, vulgò Meldaert, commigrare.* Peruenit igitur venerabilis virgo in locum quem prædixerat ei Angelus: ibique parſimonia mirę abſtinentiæ diù viuens, geminę dilectionis in ſe continebat mandatum. Alebatur autem beata Ermelendis ſolummodò herbis agreſtibus, non inferior ſummis eremi cultoribus: puellares quoquè artus teneros, diris cruciabat iniurijs. *Abſtinentia eius.* Frequentabant quoquè eam quique religioſi, ſed quãto Dominus famam eius dilatabat, tantò humiliùs ſe agebat. |Tandèm verò poſt multa certamina euocata à Domino ad cæleſtem peruenit gloriam, quam in terris poſita, tota deuotione quæſiuit. *Obit* eius.* Ad cuius exequias non hominum reſonabat turba, ſed hymnidici Angelorum chori Chriſto cecinerunt gloriã. Et quia Chriſto fuit dilecta, ab ipſis eſt officioſiſſimè ſepulta. *Angelico miniſterio ſepelitur.* Hæc intereà virgo beata, quadragintaocto annis latuit aliena à cultu ſeculi, ſolis

vene-

venerata ciuibus cęli. Sic deniquè Chriſtus manifeſtauit eam ſeculo huic, vt quæ erat iam apud eum glorificata in cælis, etiam apud homines honoraretur in terris. Erat igitur homo quidam, qui præfatam ſolitudinem ab Angelo ſimul & beata Ermelende Meldricem vocatam cùm tranſiret, contigit Deo diſponẽte, vt longiùs ire nequiret. Media autem noctis hora apparuit tumulus virginis ſolis claritate lucidior, audiuitque Angelos pſallentes. Apparente autem luce diei, diſparuit viſio cæleſtis: ſed odor nimiæ ſuauitatis in eodem loco permanſit. Poſt hæc prędictus vir deuotus, peracto negocio, ad prędictum redijt locum, atq; ad tumulum ſui ſigni ſecundò deuotiſſimè excubauit: nec fruſtratus eſt ſpe ſua. Nam pius Dominus iterùm dignatus eſt illi reuelare glorificationem ſponſæ ſuæ. Quàm enim apud ſe glorificauerat in cælis, diſponebat & magnificare in terris. At ille Domini voluntate certior effectus, ſurgens manè lætus, agenſque Deo gratias, inquit: Verè Dominus eſt in loco iſto, & ego neſciebam. Et ſtatim reuerſus ad propria, omnibus quæ ſui iuris erant aſſumptis, ſuper tumulum virginis capellam fabricauit, ibique cum ſobrietate viuens, finem dierum in pace ſortitus eſt.

Sepultura eius cuidam deuoto viro reuelatur.

Gen. 28.

Audientes igitur populi quod geſtum erat, conuenerunt ad locum, corde & animo concinentes hanc antiphonam: Tua ſunt hæc Chriſte opera, qui ſanctos tuos ità glorificas &c. Statimque aperientes terram, apparuit ſarcophagus, in quo iacebat inuiolatæ virginis corpus. Et ſubitò tanta ſanitatum emanauit copia, vt ei congruenter aptari poſſet, quod Dominus in Euangelio dicit: Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet. Nam cæcis viſus, ſurdis auditus, claudis greſſus, omnibus quoq; piè pulſantibus ſalus & incolumitas reddebatur. Dæmones etiam ex obſeſſis corporibus egredientes, expulſione ſua virginis meritum inuiti prodebant. Deniquè quicunque ſepulcrum eius fideliter tetigiſſet, ſanus fiebat à quacunque detinebatur infirmitate. Odore virtutum eius commoti, ex longinquis regionibus ſuperueniebant viri cum mulieribus, & virgines delicatæ, nudis pedibus miſericordiam Domini implorantes. Per meritum autem beatæ virginis Ermelendis gratiam Dei ſibi affuiſſe ſentiebant: læti & alacres remeantes ad propria, Amen.

Eleuatio ſiue inuentio corporis ei⁹.

Iohan. 14.

Multa ad eius ſepulcrum miracula.

MARTYRIVM S. MARCELLI CENTVRIONIS ET MARTYRIS, VT HABETVR IN ANTIQVIS *MS. libris, quibus antiquiſſima Martyrologia conſentiunt.*

Octobr. 30.

IN ciuitate Tingitana, procurante Fortunato præſide, aduénit natalis Imperatoris. Deniquè cùm omnes in conuiuijs epularentur, Marcellus quidam ex centurionibus profana refutans conuiuia, reiecto etiam cingulo militari, coram ſignis legionis, quæ tunc aderant, clara voce teſtatus eſt: Ieſu Chriſto Regi æterno milito: amodò militare Imperatoribus veſtris deſiſto: ſed & deos veſtros ligneos & lapideos adorare contemno, quia ſunt idola ſurda & muta. Stupentes autem milites iſta audientes, appræhenſum eum in cuſtodiam coniecerũt, & euntes nunciauerunt Præſidi. At ille hæc audiens, iuſſit eum recludi in carcerem: finitiſque epulis reſidens in conſiſtorio, introduci eum ad ſe præcepit: introductoque Marcello ex centurionibus Aſtaſianus Fortunatus Præſes ei dixit: Quid tibi viſum eſt, vt contra diſciplinam militarem te diſcingeres, & balteum ac vitem proijceres? Marcellus reſpondit: Iam die duodecimo Calendarum Auguſtarum apud ſigna legionis iſtius, quandò diem feſtum Imperatoris veſtri celebrâſtis, publicè clara voce reſpondi me Chriſtianum eſſe, & ſacramento hinc militare non poſſe, niſi Ieſu Chriſto filio Dei patris omnipotentis. Fortunatus præſes ei dixit: Temeritatem tuam diſſimulare non poſſum, & ideò perferam Imperatoribus & Cæſari ipſi. Sanus tranſmittéris ad dominum meum Aurelianum Agricolanum, agentem vices præfectorum prætorio.

S. Marcellus palam confitetur Chriſtum.

Vitis, geſtamen eſt centurionis.

Die tertia Calendarum Nouembrium Tingitanam introducto Marcello ex centurionibus, ex officio dictum eſt: Marcellum ex centurionibus Præſes ad tuam poteſtatem tranſmiſit. Præſtò eſt epiſtola ſuper nomen eius, quam, [illegible] præcipis, recito. Agri-

Ducitur ad tribunal Agricolani præfecti.

Agricolanus dixit: Recitetur. Ex officio dictum eſt: Miles hic, reiecto cingulo militari, Chriſtianum ſe eſſe teſtatus, coram omni populo in deos & in Cæſarem multa blaſphema locutus eſt. Ideò eum ad te direximus, vt quod ex eodem claritas tua ſanxerit iubeas obſeruari. Recenſitis itaque epiſtolis, Agricolanus dixit: Locutus es hæc apud acta præſidis? Marcellus dixit: Locutus ſum. Agricolanus dixit: Centurio ordinarius militabas? Marcellus dixit: Militabam. Agricolanus dixit: Quo furore auſus es, vt proijceres ſacramenta, & talia loquereris? Marcellus reſpondit: Furor nullus eſt in eis, qui timent Dominum. Agricolanus dixit: Singula hæc locutus es, quæ actis præſidialibus continentur? Marcellus reſpondit: Locutus ſum. Agricolanus dixit: Proiecisti arma? Marcellus reſpondit: Proieci. non enim oportet Chriſtianum hominem moleſtijs ſecularibus militare, qui Chriſto militat. Agricolanus dixit: Ità ſe habent facta Marcelli, vt hęc diſciplina debeat vindicari. Atque ità in Marcellum, qui centurio ordinarius militabat, qui abiecto publicè ſacramento, polluiſſe ſe dixit, & inſupèr apud acta præſidis alia verba furore plena depoſuit, animaduerti placet. Qui cùm ad ſupplicium duceretur, dixit Agricolanus: Nè tibi Deus benefaciat. ſic enim decebat martyrem de hoc mundo diſcedere. Et his dictis, capite cæſus occubuit pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt benedictus in ſecula, Amen.

Sic hęc accipe, vt illud Apoſtoli 2. Tim. 2. Nemo militãs Deo, implicat ſe negocijs ſecularibus.

Capite cæditur.

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS ZENOBII, ET ZENOBIAE EIVS SORORIS,

Authore Simeone Metaphraſte. Eſt in tomis Aloyſij.

AEGAE eſt ciuitas, quæ ſita quidem eſt in ſinu Ionico, habitatur autem à Cilicibus: cuius ea pars quidem, quæ vergit ad continentem, non eſt magna: latam autem & porrectam in ſatis magnam latitudinẽ propinqui maris portus excipit. Ea tulit beatum Zenobium, natum ex pijs parentibus. radicis bonæ re vera bonum germen. Qui cùm deceſſiſſent, is relictus fuit apud patruum. Patruus verò, cùm eſſet re vera vir diuinus, & virtutis ſtudioſus, videns puerum ritè ſequentem paternam pietatem, & quomodò vniuerſæ eius hæreditatis, ità etiam virtutis factum eſſe hæredem, affini ſuæ Teclæ eum deſpondit, par Deo gratum propter pietatem, & inſigne bonis omnibus operibus. Ex eis ergò natus eſt Zenobius: deindè etiam ſoror eius Zenobia. (hoc enim eis nomen impoſitum fuit à parentibus) ſanctum par, rami fertiles ſpiritalibus operibus.

Octobr. 30. *Cap. 1.*

Parẽtes beatorũ Zenobij & Zenobiæ.

Cùm autem egregius Zenobius iam ad ephebi perueniſſet ætatem, eis quidem moriuntur parentes: conſumuntur verò facultates. partìm quidem in ventres pauperum. partìm autem ad curam infirmorum. Tam pulchrè enim medicinam didicerat Zenobius, & in ægrotos oſtendebat tantam miraculorum effectionem, vt nec ſolum quidem eius manùs contactum poſſent morbi ſuſtinere, ſed eius ſola fugarentur præſentia. Hoc autem non erat opus artis, ſed donum gratiæ, & præmium virtutis. Non ſolùm autem ſanitatis, ſed etiam victùs erat ſuppeditator Zenobius: & omnibus, qui ad ipſum accedebant, ſuppeditabat tam quæ ad morbi pertinebant curationem, quàm quæ ad alimentum corporis, quocunque morbo detinerentur, & quibuſcunque cibis opùs haberent. Quinetiam non ſolùm dabat gratis, ſed etiam ipſum præceptum longo interuallo ſuperabat. Nam præceptum quidem dicit: Gratìs accepiſtis, gratìs date: Ille autem præter medicinam adiungebat etiam alimentum ægrotorum, non ſolùm gratis curans, ſed etiam cum curatione præbens mercedem. Talis quidem ſacroſanctus Zenobius obtigit Cilicum regioni, quo tempore Imperator Romanorum, deditus ſimulacris & impiæ ac falſæ religioni, mortuus eſt in impijs dogmatibus. Sed illius quidem tam imperij, quàm furoris in Chriſtianos, relictus eſt hæres Diocletianus. Statìm autem Lyſiam præficit Ciliciæ, qui & ad cruciandum erat violentiſſimus, & ad alliciendum blanditijs maxima vi præditus. Ille autem cùm veniſſet ad Mopſi vrbem, excitat perſecutionem aduersùs Chriſtianos, eamque grauiſſimam, & maximè horribilem. Tres autem numero adoleſcentes, Claudius, Aſteſterius & Neon, fuerunt etiam exerciti in illa perſecutione: quos tulit quidẽ Iſauria, Laran-

Cap. 2.

Zenobij virtus in depellendis morbis.

Matth. 10.

Duplex beneficiũ confert ægris.

Claudius, Aſterius & Neon, martyres.

Larandus autem exercuit. Ij enim à Lyſia vehemētibus & multis ſubiecti cruciatibus, in crucem acti extra muros, ſubiêrunt mortem maleficorum: eorum autem corpora proiecta ſunt deuoranda à feris & volucribus. Et Lyſias quidem talem oſtendebat inſaniam aduersùs Chriſtianos.

Cap. 3. Zenobius fit Epiſcop' Aegarum. Egregius igitur Zenobius cùm in tanta virtute vitam egiſſet, & diuina reuelatione Chriſti gregem paſcendum ſuſcepiſſet, & Ciliciæ fuiſſet creatus Epiſcopus, in poſterum etiam duplicem oſtendit curationem: vt qui non ſolùm corporibus, ſed etiam animis mederetur, & illa quidem à morbis, has verò liberaret ab impietate. Hinc dicitur Indi cuiuſdam Præfecti coniugem incidiſſe in morbū immedicabilem. Is autem erat cancer, qui in interiorem partem thoracis incubuerat. Propter quem congregatæ omnes manus medicorum, arteſque & medicamenta, oſtenſa ſunt illi morbo cedere. Vxoris ergò vicem dolēs Indus, & vndenàm tanti mali inueniret ſolutionem, diligenter perſcrutans, à quodā mercatore accepit de Zenobio, cum multos curare ægrotos ſolo verbo, & manuum impoſitione. Ille autem ſtatim nihil cunctatus, ſed ſtatim cum coniuge & liberis iter ingreſſus, venit Aegas. Talis enim eſt, qui affligitur, animus, & ad id, quod audiérit exequendum acerrimus propter ſpem meliorē libertatis. Cùm illuc ergò veniſſet, rogabat de Zenobio, vbinàm eſſet, & apud quem degeret: & omne ponebat ſtudium, vt eum videret. Cùm hoc autem modo ſe haberet Indus, & tam magni faceret illū videre, ei appáret viſio, quæ ei verè, & non in ſomnis, iubebat accedere ad eccleſiam Chriſtianorum. In ea enim, inquit, inuenies eum, quem quæris. Cùm is ergò ſurrexiſſet, cum vxore ſtatim venit ad templum. Et cùm in eo inueniſſent ſanctum, ſtantem in medio multitudinis, & ex ore ſuo emittentem doctrinæ fontes ſuauiſſimos, dimotis ijs, qui circunſiſtebant, ſpecioſos illius pedes, & bona reuerà euangelizantis ardentiſſimè appræhenſant ſupplices, miſericordemque & clementem illam animam orant & obſecrant, vt à malo liberentur. Nam etsi in vxoris thorace ineſſet morbus, mariti tamen multo magìs tangebat animum. Ille autem curationis mercedem ab eis poſtulat pietatem, & vt à patrio errore diſcedentes, ad agnitionis veritatem transfugerent. Quod quidem prompto & alacri animi ſtudio ſe facturos eis profitentibus, excipiens ſanctus: In nomine Ieſu Chriſti, inquit, qui ſanauit mulierem profluuio ſanguinis laborantem, ſana eſto, mulier, & liberare à morbo. ſtatimque grauis ille morbus verbo, tanquàm flagello aliquo, fuit expulſus: & diuinum baptiſmum & ipſe, & vxor, & liberi fuerunt aſſecuti. Deindè etiam cùm fuiſſent participes ſacramentorum, domum læti rediêrunt, vt qui cum morbo mulieris, qui erat in thorace, vnà quoquè perdidiſſent morbum deceptionis, & ſanitate animæ fuiſſent locupletati.

curat ægros ſolo verbo & manûs impoſitiõe.

Matth. 9.

Sanat fœminam cãcere laborãtem.

Cap. 4. Alia quoquè mulier, quæ in virtute viuebat Antiochæ, & opem ferebat multis indigentibus, in morbum incidit grauiſſimum. Eum medici nominant phagedænam. Exortus autem inter mamillas, vaſtabat omnia circuncircà. Omnem ergò aliam deſperans ipſa quoquè curationem, egreditur noctù è ciuitate: cumque veniſſet per Seleuciam, & ad litus acceſſiſſet, & nauem quandam aſcendiſſet, appellit Aegas. Et ardenti ſtudio ad ſanctum accedens, ei oſtendit grauem illam affectionem, cumque rogat & ſupplicat, vt vel ante illius oculos moriatur, & citò exoluat debitum, vel liberetur à malo, quod eam affligit. Morbus enim ei tantam afferebat neceſſitatem, & tantum dolorem, vt etiam mortem peteret loco beneficij, & ea videretur eſſe liberatio à malis. Cùm his motus fuiſſet ſanctus, & manu Crucis ſignum feciſſet, & deindè diuinum Chriſti nomen inuocâſſet (ô Dei iudicia, ô benignitatem, quæ nullis poteſt verbis exprimi) rumpitur quidem ſtatim morbus, qui ſolum impleuit ſanie: ſoluitur autem mulier à doloribus, & reuertitur ſana Antiochiam.

Signo Crucis & precibus curat phagedænã.

Cap. 5. Quæ autem poſt hæc ſequuntur, ſunt Diocletiani perſecutio aduersùs pietatem, & Deo inimicum ab eo profectum edictum, & Lyſias illius ſæuitię & inhumanitatis miniſter acerrimus. Qui cùm accepiſſet diuinum Zenobium prædicare vnum ſolum Deum, eiuſque præcepta & voluntatem ſtudioſè & diligenter amplecti, & eius inuocatione morbos omnes facilè ſoluere, & manum abundè ſuppeditantem porrigere egentibus, eum ſtatim comprǽhendit, & cùm in media præſediſſet ciuitate, & eum coram ipſo curâſſet ſiſtendum: Sæpè, inquit, ô Zenobi, à me de te eſt auditum: ſed cùm non facilè poſſem ſoli famę credere, propterea te in meum adduxi conſpectum, vt etiam oculos haberem teſtes eorum, quæ audiui: &, vt paucis abſoluam, hæc duo tibi propono, vt vel páreas pio edicto Imperatorum, & dijs nobiſcum ſacrifices: quod

Siſtitur ad tribunal.

quidem

quidem efficiet, vt tu maximum honorem aſſequaris, & magnas opes, & vitæ ſplendorem, & aliorum bonorum remunerationes tibi conciliabit: (hoc tibi potes certò perſuadere) vel vt damneris ad plagas, vincula, cruciatus, & cætera tormenta. Quorum quiſnam eſt alius finis, niſi mors omninò ſæuiſſima, & plena maximo dolore? Ad hæc egregius Zenobius: Mihi, inquit, vnus eſt verus Deus Ieſus Chriſtus, in quo ego confido, à quo eſt ipſa eſſentia & vita, & propter quem eſt mihi mori lucrum: neque enim quicquam ex ijs, quæ hîc ſunt iucunda & delectabilia, eſt conferendum cum ea, quæ eſt illic, remuneratione. Quamobrèm ſæuus indignatus Lyſias, ſublimè in ligno tollit athletam, & tormenta infert eius corpori: Videamus, dicens, an Chriſtus ſit venturus, vt ei opem ferat. *Conſtans oratio eius.* *Suſtollitur in lignum.*

Intereà verò, currens alicundè, venit ad eum Zenobia ſoror eius. Quæ cùm eum adſpexiſſet in ligno, & vel ex ipſo ſpectaculo repleta fuiſſet audacia, &, ſi quid eſt molle, aut imbecillum, aut muliebre, id totum abieciſſet, & ſe verè eſſe eius ſororem oſtendiſſet: Superbe, inquit, Tyranne, quidnam ſceleris admiſit frater, quòd tu eum ſic torques? Ille autem, (ô ſiniſtram, & doloſam, & illiberalem animam) ad mulieris dicendi libertatē placidiſſimè reſpondit & leniſſimè, vt & in eam, vtpotè fœminam, ſe blandis verbis inſinuaret, & induceret, vt imbecilliorem. Sacrifica enim, inquit, Zenobia tu quoquè dijs, nec ſuſtineas videre ſpeciem ac vigorem & florem tui corporis, miſerabiliter multis ac varijs tradi ſupplicijs: quorum, ô mulier, dedecus eſt longè ipſo dolore grauius. Illa autem ſimul cum fratre loqui incipiēs, veluti vno quodam motu animi & conſenſu: Non nobis, dixerunt, perſuadebis ô Tyranne, Deum verum & viuum permutare cum ſimulacris mortalium hominum, nec ſi fieri quidem poſſet, vt tu innumerabiles nobis mortes afferres, & non hanc vnam, quæ nobis vel ab ipſa natura debetur neceſſariò. Hæc ergò cùm dixiſſent, martyres ſtatìm lecti excipiunt ferrei, & ignis ſub lectis accenditur. Aderat autem Lyſias quoquè acclamans: Veniat Chriſtus, & opem ferat ijs, qui pro ipſo patiuntur. Zenobius autem ei honeſtè dixit: En adeſt, ſuum rorem præbens nobis medicinam, etiamsì tu hoc non poſſis videre, cùm ſis circundatus tanta caligine impietatis. *Cap. 6.* *Itèm ſororis eius Zenobiæ conſtantia.* *Simul torrentur igni.*

Tyrannus ergò cùm videret eos tam magno & tam forti animo præditos, in præſentia quidem ceſſare facit eorum cruciatum, ſimul quidē & ad ſenſum doloris eum nequaquàm ſufficere exiſtimans, & ſpe quadam ſibi blandiens fore, vt ij perſuadeantur, & conuertantur, nec perpetuò ità ſibi nihil parcant. Cùm itaque è lectis ferreis eos feciſſet ſurgere: Veſtri, inquit, modò miſeremini, neque ſit alter alteri inuicèm adſpectus miſerabilis, frater ante oculos ſororis atrociter interfectus. Illi autem moribus & animis magìs fratres, quàm corporibus: Tibi, dixerunt, ô iudex, potiùs conſulimus, vt tuæ animæ aliquam curam geras: & timeas quidē gehennam, cuius minæ tibi intentantur, & ſupplicia illa immortalia: diſcedas autem ab hoc errore manifeſto, & ad Deum verum accedas, & ad pietatem. Nos autem tibi erimus apud Deum interceſſores, ſponſoresque & fideiuſſores, quòd acceptam tuam habebit conuerſionem, & te placidè excipiet, & dignabitur bonis ineffabilibus. Propter quæ Lyſias rabie quadam & furore factus acrior, iubet illud par verè bonum inijci in lebetes. Lebetes autem ſubtùs habebant ignem valdè accenſum. Illi verò ſtantes ante lebetes, cùm oculos ſimul cum anima in cælum ſuſtuliſſent, dicebant: Domine Ieſu Chriſte Deus pacis, ſuſcipe in pace animas noſtras. Finitis precibus, eos ſtatìm exceperunt lebetes: & quæ erat in eis quidem aqua, vel ipſo igne feruebat vehementiùs. Par autem martyrum, cùm diuinum quendam rorem ab alto ſenſiſſet, canens ſensìm eſt egreſſus. Canticum autem erat: Seruâſti nos Domine ab ijs, qui nos affligunt: & eos, qui nos odio habent, affeciſti pudore. *Cap. 7.* *Conijciuntur in lebetes bullientes, nec læduntur.* *Pſal. 43.*

Cæterùm Lyſias cùm eorum mutationis omnem ſpem abieciſſet, vltimam fert in eos ſentētiam, vt gladio vitam finiant. Cùm itaque extra muros ciuitatis Aegæorum fuiſſent ſancti, vt iuſſerat Lyſias, & ſe rursùs dediſſent precibus: Agimus tibi gratias, Chriſte Deus, dicebant, quòd dignatus ſis efficere, vt bonum certamen decertaremus, curſum conſummaremus, fidem ſeruaremus. Tibi ergò placeat, O Domine, vt ſimus participes præmij ſupernæ vocationis: & nos refer in numerum eorum, qui placuerunt ſancto tuo & admirando nomini: quoniam es benedictus in ſecula. Statìm autem preces effectus eſt conſecutus: & vox quædam reſonans è cælo, eis pollicita eſt coronas, & ad illa euocabat athletas, quæ illi conſequi optabant per martyrium. Cùm autē audiſſent vocem ij, qui aderant, humì cadunt proni & lachrymātes *Cap. 8.* *Audiūt cælitùs vocē.*

Capite cæduntur. propter admirabilem illam auditionem. Atque triceſimo quidem menſis Octobris amputata fuerunt capita martyribus.

Cap. 9. Sacra autem illorum corpora ante vrbem proiecta, cùm Hermogenes & Caius presbyteri profunda nocte cum ſuis ſuſtuliſſent, pieque admodùm & ſanctè loculis impoſuiſſent, condunt in ea, quæ illic erat, ſpelunca. Timebant enim inſultum impiorum, nè illis etiam ipſas inuiderent reliquias. Ità fuit ſanctis his fratribus in omnibus conſeruata fraternitas: *Vno ſepeliuntur loco.* & communem confeſſionem, cōmunem etiam fecerunt decertationem: & quomodò ex vno vtero prodiêrunt, ità etiam vnus locus ſuſcepit vtriuſque corpora: Ad gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cui gloria & potentia nunc & in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA ET MARTYRIVM SANCTI
MARTYRIS EPIMACHI, AVTHORE
Simeone Metaphraſte. Habetur in tomis Aloyſij.

31. Octobr. Cap. 1. Chriſtiani olim ad idolorum ſacrificia cōpulſi

OLIM profectò impietatis caligo per totum orbem terrarum diffuſa erat, homineſque vniuerſi ad ſacrificium dijs offerendum compellebantur, imperantium minas, & iudicum ſæuitiam atque impetū formidantes. Quamobrèm natura ſeipſam denegabat: tunc enim cognationis iura conculcata omninò euertebantur. Quinetiam veteris beneuolentiæ coniunctio in diſſidium conuertebatur.

Cap. 2. Intereà verò tanquàm ſtella quædam inter Chriſti milites magnus effulgebat Epimachus: qui viuus quidem Aegypto tantùm cognitus fuit: poſt martyrium autem toti mundo euaſit manifeſtus. Eum enim tunc Aegyptus, velut lucernam quandam *Epimachus in Aegypto nat' & educatus,* ſub modio latentem, occultabat. Nam regio illa, eius viri educationis atque optimę inſtitutionis particeps facta fuit: quippè quę virtutis & ætatis ipſius progreſſum atque incrementa perſpexit. Is non ſolùm cum ætate virtute quoquè creſcebat, ſed etiam virtus ipſa in eo perſpiciebatur longè maior, quàm eius ætas poſtulabat: idque cum nullo vitæ magiſtro atque duce vſus fuiſſet, ſed ipſe ſibi tanquàm regula quædam & forma extitiſſet, animum ſimul atque mores componens, illum videlicet mitem & *Degit in monte Peluſio,* tranquillū efficiens, hos prudentes ſemper, attentos & ſobrios. Hinc Peluſius mons incolam eum virum ſuſcepit, quemadmodùm eremus olìm Iohannem Baptiſtam, & Carmelus Eliam habuit.

Cap. 3. Vitæ eius aſperitas. Cùm igitur Epimachus ipſe in monte Peluſio verſaretur, & in omni philoſophia ſe exerceret, omnemq́ue victûs duritiem amplexaretur, vitam deniquè propter Chriſtum aſperam ac laborioſam viueret, Iudex quidam ſæuitia & ferocitate inſignis, Alexandriam venit. Iudex autem ille cætera quidē omnia pro nihilo faciebat: ſed omne tantùm ſtudium, induſtriam & artes adhibebat, quibus totam vrbem illam ſuis retibus caperet, & acerbam impietatis prædam colligeret: idq́ue vt aſſequi poſſet, nullis machinis abſtinebat. Quamobrèm Chriſtiani omnes illius iudicis minas extimeſcentes, alij in ſolitudinem aufugiebant, alij ſe Chriſtianos eſſe diſſimulantes, impietatem ſimulabant. Quicunque verò pietatem profiteri volebant, acerbiſſimis cruciatibus tradebantur.

Cap. 4. Tunc igitur Epimacho ſolitudo ipſa non ampliùs fuit optabilis, neque illa vitæ ratio grata erat, qua conſuetudinem & hominū impietatem vitabat: ſed amoris ardore in Dei pietatem vehementiſſimè accenſus, & zelo quodam magno excitatus, vitam ſimul, ſolitudinem & quietem illam contempſit, & ab eremo in mediam vrbem deſcendit: quinimmò adijt ad tribunal Tyranni, nihil eorum metuens, quæ corporeis *Eximia S. Epimachi virtus,* oculis cernuntur, neque his rebus, quæ terrorem inijciunt, perterrefactus. Qua re admirabilem animi fortitudinem indicauit. Deincèps idolorum aram euertit, eamq́ue ſolo adæquauit, partìm generoſa & forti manu, partìm potentia quadam, non humana, ſed diuina vſus. Ad hæc & aduersùs iudicem impetum fecit, iuſto quodam furore illum vlciſcens, qui Deum & eius ſacras leges violabat. Ac niſì ab ipſius ſatellitibus martyris impetus detentus fuiſſet, Tyrannus ille miſerabili caſu iacuiſſet.

Quæ omnia cùm iudex non ferret, ſed ira excandeſceret, quòd homo tam vilis & abiectus, coma ſqualidus, toga miſer, tanto impetu in eum irruere auſus eſſet, in carcerem & vincula virum illum ſanctiſſimum iuſſit conijci, propterea quòd audaciam & temeritatem magnam præ ſe tulerat: quamobrèm & iuſtas pœnas ei perſoluendas eſſe decreuit. Multi quidem alij, & ipſi pietatis cauſa concluſi, carcere illo detinebantur. Sed illis omnibus multum adiumenti, magnaque ad martyrium libenter perferendum adhortatio, erat Epimachi oratio atque alacritas, quippè quòd omnes cruciatus, quos ſibi paratos ac propoſitos videbat, negligens, de illorum ſalute tantùm erat ſolicitus. Ad hæc admonitionibus & doctrina multa eos inſtruebat atque confirmabat, vndiquè ipſos muniens, eiſque perſuadens, vt vigilantes ac tales eſſe ſtuderent, qui omninò ab hoſtis diaboli machinis expugnari non poſſent. Cap. 5. Conijcitur in carcerem & vincula. Confirmat captiuos Chriſtianos.

Cùm verò iudex illos ad ſe duci iuſſiſſet, eoſque multo conſtantiùs, quàm anteà, Chriſti confeſſionem profiteri vidiſſet, eiuſque rei cauſam Epimachi conſilia & adhortationes fuiſſe cognouiſſet, illorum omnium, poſt multos & intolerabiles cruciatus, linguas excindi iuſſit, (his enim vtebantur martyres ad veritatem defendendam, quæ res iudicis animum maximè cruciabat) deindè eorundem capita gladio amputari. Poſt hæc vinctum ad ſe duci iuſſit generoſum Epimachum, quem intuens: Quarè, inquit, tu virità grauis, & forma ſpectabili, ad eam impietatem prolapſus es, vt non ſolùm nos, ſed deos etiam ipſos & Imperatores contemneres? Homines quidem ſæpè ab officio aberrare neceſſè eſt: at non decet tamen in erratis permanere, ſed conſilium mutare, & corrigere, quæ non rectè à nobis facta fuerint. Quamobrèm & tu, cùm humano more peccaueris, tandèm reſipiſcas, & noſtris iuſſis obedias, nobiſcum vnà dijs ſacrificans, & in illos beneuolentiam oſtendens: nè, ſi deos ipſos omnium dominos colere nolueris, tu quoquè ſceleratorum hominum mortem patiaris. Cap. 6. Multi martyrium obeunt.

Ad hæc ardentiſſimus ille veritatis propugnator Epimachus, apertam illius temeritatem redarguens, quòd admonitionibus & doctrina ſua eum ad impietatem impellere conatus eſſet, ab exordio orationis ſuæ fecit, vt Tyrannus ipſe ſtatim eius animum perſpiceret, & ab omni ſpe decideret. Me, inquit, ò iudex, nunquàm ab ea pietate, cuius ego alumnus & amicus ſum, tu auertere poteris. Nè igitur ad negandam Chriſti confeſſionem dehinc prouoces, neque aliud quippiam me facturum, aut dicturum ſperes, quod animi aut mentis imbecillitatem ſignificet. Chriſtum enim confiteor, Chriſtum prædico, per quem creata ſunt omnia: per quem homo formatus, & lex data eſt: qui mentem nobis dedit omniū ducem ac magiſtram: qui pro noſtra omnium ſalute, quæ iam perierat, humana carne ſe induit, & crucifixus ac ſepultus fuit, reſurrexit, & in cælos aſſumptus eſt, atque iterùm venturus cum gloria creditur. Vtinàm & tu iſtam idolorum cæcitatem ab oculis animæ abijceres, & ſuauem ac ſalutarem Chriſti lucem adſpiceres. Nolim enim putet aliquis, temerè ac fruſtrà nos corpora noſtra cruciatibus libenter tradere. Non ità ſumus nobiſipſis inimici & inſidiatores. Verùm quoniam altera quædam vita eſt multo præſtâtior hac, quæ videtur: alter quidam mundus, & ſempiterna rerum bonarum delectatio, nullo tempore circunſcripta, ſed perennem iucunditatem afferens: propterea mundum hunc ſpectabilem, & carnem hanc fragilem atque caducā deſpicimus. Talis eſt noſtra confeſſio. In hac firmi & ſtabiles conſiſtimus. Pro hac & ego quenuis cruciatum ſuſtinere paratus ſum. Tu verò ſi celerem mortem attuleris, pergratum mihi facies, & teipſum dedecore liberabis. Quo enim diuturniore cruciatu me affliges, eo prompior ad iuſſa tua contemnenda inueniar. Nam ſi nihil aliud eſſet, certè & martyres illos reuereor, qui ante nos certamen ſubiêrunt, & reliquos iſtos, qui nobiſcum vnà carcerem rursùs habitant: ob idque & ipſe illud ſtudeo, nè ſine corona diſcedam: ſed vt poſtquàm in illorum choro enumeratus fuero, iſtis optabilem certaminis mei curſum oſtendam. Cap. 7. Conſtans vox S. Epimachi. Martyres cur hāc deſpiciant vitam.

Hæc martyris verba dubitationem magnam Tyranno attulerunt: qui cùm Epimacho perſuadere non poſſet, eum in ligno ſuſpendi iuſſit, ac ferreis vnguibus lacerari. Ille verò eo magis eiuſmodi tormento lætabatur, quo ſe ob eam rem beatiorē exiſtimabat: quippè quòd imitator eſſet eorum, quæ Dominus Ieſus paſſus fuerat. Itaque aiebat: Si Dominus noſter Ieſus Chriſtus propter nos crucifixus eſt, & fellis atque aceti potionem accepit: ſi eius latus lancea percuſſum fuit, ſi palmæ clauîs perforatæ ſunt: quarè nō debeo & ego illius ſeruus, magna cum voluptate in hiſipſis cum Chriſto Domino meo communicare? Certè martyr ille etiam lancea percuti cupiebat: quin- Cap. 8. S. Epimachus ferreis vngulis laniatur. Iohan. 19. En vt cupit Chriſto cōformari.

quinimmò fel ipſum appetebat: &, Veniant in me alapæ, dicebat: inijciantur ſputa: circundetur caput meum corona ſpinea: detur in* manus & arundo. Vbinàm ſunt dedecora & irriſiones? vbì alapæ? Omnia enim præſentia hæc mihi ad futura illa bona ſpectanti, eaque appetenti, videntur parua quædam eſſe, ac pro nihilo facienda.

Cap. 9. Acutis lapidibus cæditur.

Hæc cùm diceret martyr, prioribus tormentis noua quædam adijciebantur: & acutis lapidibus generoſus ille athleta, Tyranni, hoc eſt, crudelis & inhumanæ prorsùs animæ iuſſu, feriebatur. Inſtabat enim ac vrgebat: Ità, inquiens, hominem percutite, vt eius corpore crebris ictibus perfracto, celerrimè animam ipſam abrumpat. Sed non videbat Tyrannus ille, martyrem ea re illuſtriorem effici, maioremq; apud Deum fiduciam ipſi conciliari. Cæterùm eorum, quæ dicenda ſunt, narrationem ſequamur. Deinceps enim planum fiet, quemadmodùm Epimachus manifeſtiorem Dei gratiam & miracula conſecutus eſt.

Efficitur ex pœnis illuſtrior& fortior.

Cap. 10.

Lacerabatur ille quidem in ligno, & lapidibus ità feriebatur, vt eius oſſa etiam ipſa frangerentur. Puella verò quædam illic adſtabat, & ipſa vna ex eorum numero, qui ſpectaculo aderant. Erat autem oculo altero excæcata. Illa cùm ad martyrem intenta eſſet, & grauiſſimos eius cruciatus lamentaretur, pars quędam è martyris carnibus abſtracta, & per aërem perlata, in illius puellæ oculum ſanguinis guttam inſtillauit, quæ quidem (ô miraculum ſingulare, ô Dei benignitatem omni oratione maiorem) in lumen ſtatìm conuerſa eſt, & puellæ oculum ſanum effecit. Hoc Epimachi martyris miraculum quaſi pertranſeuntes diximus, vt oſtenderemus vnam eius viri ſanguinis guttam ſubitò tantam curationem afferre potuiſſe.

Cęca videt, tacta eius ſanguinis gutta.

Cap. 11. Caput ei amputatur.

Cùm verò martyr in diuerſam ſententiam flecti non poſſet, & Dei religionem nequaquàm negare vellet, vltima in eum ſententia lata eſt, & ſacrũ illud martyris caput ſecuri percuſſum fuit: & eius quidem venerandum corpus, fidelium hominum manibus religioſè curatum, illic conditũ eſt, vbì & martyrij ſuſtinuit conſummationem. Eius viri certamen non Alexandrinus tantùm populus, quique finitimas ac feraciſſimas Aegypti regiones colunt, valdè admirati ac reueriti ſunt: ſed illud mundus nunc celebrat vniuerſus. Eundem quoquè certaminum author & iudex Deus è cælo illuſtri corona donauit, propter quem Epimachus cruciatus omnes perpeſſus eſt: eiusque imitator eſſe in tormentis perferendis maximè concupiuit ac ſtuduit. Ipſi Creatori & Saluatori, Domino ac Deo noſtro ſit gloria, honor & adoratio cum Patre principij finiſq; experte, & ſanctiſſimo atque viuificante ſpiritu, quæ eſt vna diuinitas in æquali & indiuidua Trinitate, vitam præbens omni ſpiritui, & regnans nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

HISTORIA SANCTI QVINTINI MARTYRIS, DOCTE SANE ET GRAVITER CONſcripta, tametsì Authoris nomen vetuſti MS. codices non habent.

PRAEFATIO AVTHORIS.

SAnctorum martyrum beata certamina, & triumphos glorioſorum teſtium Chriſti prædicare, Chriſto eſt præconia dicere: quia cuius illi membra extiterũt, ipſe in eis vicerat, ac per hoc ad illum totius victoriæ laus palmaque redundant. Chriſtus enim martyrum Rex, martyrum eſt forma, martyrum virtus, martyrũ victoria. Ipſe pati permittit, & ipſe patitur. Ipſe vincit, & ipſe coronat. Totum ergò ſanctorum martyrum, totum eſt Chriſti, à quo martyrij beata manauit cõditio, qua nunc ſanctorum multitudo redimita coruſcat: quorum pia certamina, quanuìs noſtra longè præceſſerint tempora, ſacris tamen ſcriptis indita accepimus, & geſtorum ordinem, Chriſto fauente, cognoſcimus. E quibus beati Quintini glorioſa facta recenſentes, ſanctam paſſionem eius * ſcribere operæprecium ducimus, ſecundùm quod eiuſdem paſſionis ordinem fideliter, vt credimus, ad nos vſque delatum accepimus: quem cum Chriſto & in Chriſto inæſtimabili dignitate regnare & gloriari perpetuò confidimus.

codex habet * ſcribendã negociosum.

NAR-

NARRATIO.

CAP. I.

SANCTVS igitur Quintinus Chriſti famulus, & martyr glorioſiſſimus, quanuis Romana gente oriundus, & ſenatoria ſtirpe progenitus nobilitaretur, fidei tamen nitore inſignior, Regem ſuum Chriſtum deuotione, vt miles fidiſſimus, ſecutus eſt. Pro cuius amore primò patriam, gentem, parenteſq; relinquens, relicto etiam mundialis monarchiæ loco, Gallijs ſe intulit, & cũ beato Luciano Ambianos vſq; peruénit: ſed ſancto Luciano Bellouacenſium vrbem adeunte, beatus Quintinus agonis ſui tempus expectans, Ambianis reſedit. Quod factum diuinitatis prouidentia credimus, quatenùs verbi diuini ſemina latiùs ſpargerentur fidelibus, & plura terrarum loca conſecrarentur eorum ſacris Chriſto immolatis cruoribus.

31. Octobr.
S. Quintini progenies & patria.
In hac ciuitate Ambianen. S. Martinus nudũ chlamyde veſtiuit.

CAP. II.

INtereà cœpit per eoſdem viros ſanctos Chriſti manifeſtari nomen, & virtutum eius inſignia propalari, non ſolùm eorum prædicationũ documentis, verumetiam virtutum & miraculorum teſtimonijs. Oriebatur enim noua lux cæcis, Crucis data ſignaculo: vigorem priſtinum membra morbis feſſa reſumunt, lingua * balbutiens in verba prorumpit, & claudi curſus arripiunt, qui antè nec greſſus nouerunt. Sed hæc miracula Chriſti, per ſeruos ſuos exhibita, ſicut fidelibus ad emolumentum extitêre ſalutis, ſic infidelibus ad augmentum ſuſcitandi furoris. Beatus verò Quintinus & Lucianus, ieiunijs & orationibus inſtãtes, agonum ſuorum certamina Domino commendabant, & laborum ſuorum ſtudia vt à Domino dirigerentur, cunctis niſibus implorabant.

** blaterans, habet codex*

CAP. III.

IGitur tempore illo imperatoria ſceptra gerentibus Diocletiano & Maximiano, tanta in Chriſtiani nominis religionem exarſit inuidia, vt circunquaquè Chriſtiani perſequerentur, & mortibus variarum pœnarum publicè priuatimque traderentur. Non enim paganorum veſaniam coërcere potuit populi multitudinis damnum, non ætatum compaſſio, neque ſexuum diſcretio. Sed quanto acriùs iugulabantur, tanto copioſiùs, Chriſti fauente gratia, ad eius fidei confeſſionem vndiq; confugiebatur, vt veraciter dicere poſſit Eccleſia: Cùm inuocarem, exaudîſti me Deus: in tribulatione dilatâſti me. Principibus verò ſuprà memoratis, primatùs ſui inſignia gerentibus, Rictiouarus quidam conſtituitur præfecturæ in Gallijs agere iura. Qui tantæ mox crudelitatis inſania aduersùs Chriſtianos exarſit, vt eorum ſanguine rabiem ſuam nunquàm ſatiati poſſe putaret. quod mox factis manifeſtè ſategit, in eorum videlicet beatorum martyrum nece, quos, * Baſileam vrbem veniẽs, inquiri fecit: & pro ſancti nominis Chriſti confeſſione, eo in loco, vbì * Arar flumen in * Rheni alueum ſe infundit, mergere & crudeliter necari præcepit. Sed profundis gurgitibus quanuìs corpora ſæuus ſatelles immergeret, animæ tamen Deo digniſſimæ, ſunt ſorte felici ad æthera tranſuectæ: & hoc magna miſeratione Dei, vt milites ſui aquis tumulati, celſitudinem cæleſtis ſuſciperent regni, vbì iam Rictiouarus eos funeſtè perſequi non poſſet, poſſet autem pro delictis ſuis exorare, ſi vellet.

Perſequerẽtur, paſſiuè.
Eccleſia pſecutionibus non minuitur, ſed augetur.
Pſal. 4.
** Baſulam*
** Arola*
** Rhodanũ*

CAP. IIII.

FActa verò Chriſtianorum circunquaq; inquiſitione ab impio ſuprà memorato præfecto, ipſe ad caſtrum, quod * Somanobrium antiquitùs, modò Ambiani, vocatur, peruenit: vbì iam ſancti Quintini beata ſtudia in prædicationibus, ſignis & virtutibus glorioſè parebant. Quæ ille cùm comperiſſet, altiùs indignatus, mox beatum Quintinum compræhendi, & catenatum in carcerem duci, ac illic retrudi præcepit: quatenùs eius ſancta libertas coërcita, Chriſto lucrandi populos locum ampliùs non inueniret. Beatus autem Quintinus cùm à militibus duceretur in carcerem, lætabundus & exultans, Dominum, nè ſe derelinqueret, deprecabatur, Dauidicum illud dicens: Domine Deus, eripe me de manu peccatoris, & de manu contra legem agentis & iniqui: quoniam tu es patientia mea Domine, ſpes mea à iuuentute mea.

*for. * Samarobriga*
Pſal. 70.

CAP. V.

SEquenti autem die Rictiouarus ſedens pro tribunali in cōſiſtorio, beatum Quintinum ſuis preſentari iuſſit obtutibus. Qui cùm ab apparitoribus fuiſſet adductus, ait ad eum Præfectus: Quod nomen eſt tibi? Beatus Quintinus reſpondit: Chriſtiano nomine cenſeor, quia Chriſtianus ſum, & Chriſtum credo corde, & ore profiteor. Propriè tamen Quintinus à parentibus ſum vocatus. Cui Præfectus: Ex qua es progenie? Beatus Quintinus ait: Ciuis Romanus ſum: filius autem Zenonis ſenatoris. Tunc Præſes dixit: Quidnam eſt, quòd perſona tam nobilis, & tanti viri filius, tam ſuperſtitioſis religionibus te tradideris, vt illum pro Deo te colere dicas, quem quondàm à Iudæis crucifixum audiuimus? Sanctus Quintinus reſpondit: Nobilitas ſumma eſt Deum cognoſcere, eiusque deuotiſſimè obſequi mandatis. Nam religio Chriſtiana, quam tu ſuperſtitionem nominâſti, non tam ignobili ſubijci poteſt nomini, quæ ad ſummum beatitudinis gradum ſuos veraciter ſectatores euectat. Hac enim Deus omnipotens cognoſcitur, cæli terræque creator, & filius eius Ieſus Chriſtus Dominus noſter, per quem omnia facta ſunt, ſiue in cælo, ſiue in terra, viſibilia & inuiſibilia. Qui in omnibus eſt patri coæqualis, quia ab eo ante omnia ſecula genitus, ſibi eſt conſubſtantialis, ſibique coæternus. Præſes verò dixit: Quintine, recede ab hac ſtultitia tua, qua tenéris, & noſtris ſacrifica dijs. Beatus Quintinus reſpondit: Dijs tuis non ſacrificabo: quia religio noſtra deos tuos nobis dæmonia eſſe demonſtrat. Stultitia verò, qua me tenéri aſſeris, non ſtultitia eſt, ſed ſapientia, à filio Dei nobis oſtenſa, qui eſt virtus & ſapientia patris. Sed illi profectò ſtulti ſunt, qui dijs tuis ſacrificādo tibi obediunt. Tunc præſes dixit: Niſi nunc acceſſeris, & dijs noſtris ſacrificaueris, per deos deasque noſtras iuro, quia diuerſis te cruciatibus ad mortem vſque torquebo. Ad hæc beatus Quintinus reſpondit: Et ego tibi per Dominum meum promitto, quia quod iubes, non facio: quod minaris, non timeo. Celeriùs fac quod vis: quicquid Deus permiſerit, ſuſtinere paratus ſum. Corpori enim inferre pœnas potes: animæ verò Chriſtus miſerebitur.

Zeno ſancti Quintini pater.

Preclarū ſanè reſponsū & Chriſti martyre dignum.

Pſal. 95. 1. Cor. 1.

CAP. VI.

HIs præfectus auditis, immani furore commotus, duriſſimis eum flagellis cædere præcepit. Sed beatus Chriſti martyr dum acriter cęderetur, paululùm oculis ad cælum leuatis, gratias Deo agens, dixit: Domine Deus meus, gratias ago tibi, quia propter nomen ſanctū filij tui, Domini mei Ieſu Chriſti hæc me pati voluiſti. Et nunc præſta fortitudinem Domine, concede virtutem, porrigens auxiliatricem dexteram tuam, quatenùs pœnas cum tyranno ſuperare valeam ad laudem & gloriam nominis tui, quod eſt benedictum in ſecula. Et cùm huiuſcemodi verba inter flagella orans compleret, vox fertur audita: Quintine, conſtans eſto, viriliter age: ego adſum tibi. Confeſtìm verò apparitores, qui nece crudeli eum cædebant, in terram ruentes, ſtandi facultatem amiſerunt, & ſpiritali ſe virtute acerrimè torqueri ſentientes, auxiliari ſibi præſidē magnis vocibus exorabant, plagis ſe profectò immenſis torqueri, & cremari ignibus confitentes, adeò vt conſiſtendi ac penè loquendi amiſerint officia.

Inter flagella duriſſima gratias agit Deo.

Diuinitùs cōfirmatur.

CAP. VII.

HIs præſes auditis, cùm beatum Quintinū fidentiùs ſemper agere, ac conſtantiùs in fidei ſuæ confeſſione perſiſtere contueretur, truculentiori ira permotus, coram cunctis magno clamore dixit: Per ſacros deos deasque iuro, quia Quintinus iſte magus eſt, & precantaminibus vtitur, quibus eum manifeſtum eſt adiuuari. Nunc igitur magna cum ſeueritate extrahite, & eijcite à facie mea, recludentes in nimia carceris obſcuritate: nec vlli Chriſtianorum præbeatur ſolādi eum acceſſus, vt etiam ſic ſtultitiarum ſuarum pœnas exoluat. Sanctus verò Quintinus ad ergaſtuli caliginoſiſſima loca dū contumelioſè duceretur, diuinæ ſemper miſerationi gratias agens, Dominumque intentiſſimis vocibus exorans, ſubueniri ſibi, ſeq; adiuuari totis exorabat præcordijs: quatenùs ab homine illo malo & à viro iniquo citiùs, quibuſcunq; Deo placuiſſet modis, liberaretur. In hoc itaq; loco ſanctus martyr Quintinus catenæ & tenebris immaniter damnatus, dum ſibi ſolatia humana conſpiceret eſſe negata, reſpectûs diuini promeruit maiora ſolamina.

In obſcuriſſimū carcerem abducitur.

CAP. VIII.

NAm ſequenti nocte, cùm beata membra magnis doloribus afflicta, quieti dediſſet, adſtitit ei Angelus Domini per viſum, & blandis eum ſermonibus compellans, dixit: Quintine famule Dei, ſurge & confortare, & perge fiducialiter, & ſta in media

Angelus eū conſolatur.

media ciuitate, conſolans & in fide Chriſti corroborans populum vniuerſum, vt credant in Dominum Ieſum Chriſtum: & ſanctifica eos baptiſmate ſacro, quia appropinquat liberatio eorum, vt confundantur inimici Chriſtiani nominis cum impio eorum Rictiouaro præfecto. Hæc ſancto Angelo ità perorante, beatus Quintinus euigilans ſurrexit, & Angelico ductu vniuerſas carceris tranſiuit cuſtodias. Educit eum è carcere.

CAP. IX.

CVmq; perueniſſet ad locum, quem Angelico inſinuatū cognouerat iuſſu, confluentibus ad eum vndiquè turbis, dixit: Viri fratres, audite me. vobis enim loqui me Dominus miſit, vt veritatis fidei vobis vias oſtendam, & Domino meo Ieſu Chriſto Saluatori æterno vos lucrifaciam. Conuertimini igitur à vijs veſtris malignis, & pœnitentiā agite, & baptizabimini baptiſmate ſalutis in nomine patris & filij & ſpiritusſancti: in quo eſt ablutio & remiſſio omnium peccatorum, credentibus in Deum patrem omnipotentem, qui fecit cælum & terram, mare & omnia quæ in eis ſunt, viſibilia & inuiſibilia. Et in Ieſum Chriſtum coæternum & conſubſtantialem & coomnipotentem filium eius Dominum noſtrum: qui magno pietatis ſuæ conſilio de cælis deſcendit, & per virgineum vterum naſcendo, formam ſerui ſuſcepit, Dei virtute in eo manente & natura, in ſimilitudinem hominum factus eſt, & habitu inuentus vt homo, humana in ſe diuinitati vnita natura, vt vna ſit perſona Dei & hominis, Ieſus Chriſtus. Quem ſicut humana natiuitas, eſuries, laſſitudo, paſſio pro ſalute noſtra, & mors, & ſepultura verum hominē oſtendunt: ità diuinæ virtutis inſignia, immutatione naturæ vinum de aqua factum, cæcorum viſus, ſurdorū auditus, claudorum greſſus, mutorum loquela, mortuorū reſurrectio Deum pleniſſimè manifeſtant. Et in ſpiritumſanctum Deum ac Dominum colendum & adorandum, per quem ſanctificatur omnis creatura, & per quem nobis remiſſio & emundatio delictorum tribuitur indiuidua cooperatione patris & filij & eiuſdē ſpiritusſancti, qui eſt vnus æternus, & verus, & benedictus Deus in omnia ſecula ſeculorū. His & ſimilibus à beato Quintino longa prædicatione peroratis, magna pars populi, fide Domini noſtri Ieſu Chriſti agnita, fermè vſque ad ſexcentos crediderunt: vt ope Domini manifeſtaretur modicum ſemen verbi diuini, per beati Quintini miniſterium ſeminatum, in quantam populi ſegetem fructificando exurgeret, & quatenùs militis Chriſti per glorioſam paſſionem agone finito, fructus operum ſuorum, paradiſi mœnia ingrediens, ad augmentum gloriæ ſuæ conſpectibus offerret diuinis.

S. Quintin' côcionatur ad populū.

Pſal. 145.

Philip. 2.

Iohan. 2.

Permulti credunt in Dominum.

CAP. X.

EXpergefacti verò cuſtodes carceris, cùm clauſo carcere beatum Quintinum deeſſe cognoſcerent, ad inquirēdum eum progreſſi, in medio eum populi ſtantem & prædicantem reperiunt. Quo medullitùs permoti miraculo, & ipſi conuerſi ad fidem Chriſti ſunt, adeò vt magnum Deum Chriſtianorū publicè profiterentur, quem beatus Quintinus prædicaret. Nunciantes autem præfecto, quæ de beato Quintino facta fuerant, dijs ſuis † conuicia irrogare cœperunt, & vniuerſis eorum cultoribus: ſibi etiam ſufficere profitentes, vnum ſolum & verum Deum, quem per beatū Quintinum glorioſè cognouerant. Quibus Rictiouarus præfectus, immani furore turbatus, dixit: Ergò. vt video, & vos magi effecti eſtis. Ad quem illi: Nos magi, inquiunt non ſumus, ſed cōfeſſores vnius & veri Dei, qui fecit cælum & terram, mare & vniuerſa, quæ ſunt in eis. Quibus Rictiouarus: Inſanitis, inquit. Nihil eſt enim veſtrę credulitatis vana aſſertio. Abite à facie mea, & à conſpectibus meis quàm citiùs abſcedite. Illis ergò recedentibus & abeuntibus, Rictiouarus nimia indignatione ſtomachatus, anxiari & cunctis ſenſibus aduersùs beatum Quintinum ſæuire cœpit, & eiuſmodi truculentis minari ſermonibus: Niſi, inquiens, Quintinum hunc magum & maleficum interfecero, & nomen eius extinxero, populum hunc vniuerſum ſeducet, & deorū noſtrorum culturam penitùs annullabit. Præcepitque mox beatum ſibi exhiberi Quintinum: & conuerſus ad callida verſutæ fraudis commenta, blandis eum ſermonibus compellare cœpit, dixitq; ad eum: Quintine, fateor, quia erubeſco & admodùm confundor pro tua nobilitate, quòd de tantis opibus diuitiarum, quæ tibi digniſſimè congruunt parentalis nobilitatis ſorte, ad tantam paupertatem cauſa vaniſſimę ſectæ tuæ perueniſti, vniuerſa relinquens & omnia dimittens atque deſpiciens intantùm, vt egens & pauperrimus mendicus videaris. Audi ergò, & meis te accommoda conſilijs. Vnum enim eſt tantùm vt facias, & largiſſimè noſtris augeberis beneficijs: dijs videlicet noſtris tantùm vt ſacrifices, & tibi inuoces propiciatores: & ego mox mittam feſtinatò

† hęc dictio, aut coſimilis, deeſt in exemplari.

Rictiouar' ex lupo fit vulpecula.

natò relationẽ ad ſacratiſſimos Imperatores, vt opes tuas vniuerſas, quas inconſultè reliquiſti, reſtituant, & ampliſſimas, vt amico deorum & Cæſarum, inſupèr conferant dignitates, videlicet vt purpura & byſſo veſtiaris, & aurea torque induaris, atq; zona aurea circunderis. Tunc beatus Quintinus in ſæuiſſimo præfecto commenta fraudis intelligens, reſpondit: Lupe rapax, & tanquàm canis veſania plenus, quàm ſtultè & inſipienter ſenſus meos intelligis, quos putas te poſſe euertere multitudine promiſſorum munerum, & infelici opum congerie. Sed opes tuæ tecum ſint in perditionem. Ego verò conſtantiam fidei meæ mutare non poſſum, quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro. Nunquid cognoſcis infelix, quia pauper non eſt, qui in Deo diues eſt? Nam mihi ſufficit Chriſtus, qui mihi viuere eſt, & mori lucrum. Illius ego diuitias concupiſco, illius opes amplector, pro eius diuitijs paratus ſum non ſolùm acriter affligi, verumetiam, ſi ipſe iuſſerit, mori. Diuitiæ enim eius æternæ ſunt, & qui eas adipiſci meruerit, nullis deinceps bonis indigebit, nec illis vnquàm carebit. Porrò honor & poteſtas & opes veſtræ temporales & fugitiuæ ſunt, & tanquàm fumus euaneſcunt, nec vnquàm permanere nouerunt. Ea verò, quæ ipſum diligentibus Deus tribuit, æterna ſunt, atque eiuſmodi, qualia nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſſcenderunt.

Sanct' martyr fraudes ei' fortiter contundit.

Phil. 1.

1. Cor. 2.

CAP. XI.

TVnc Rictiouarus inſuperabilem in hac conſtantia ſanctum Dei martyrem intelligens, dixit: Ergò Quintine hoc conſilium elegiſti, vt mori magìs, quàm viuere velis. Beatus Quintinus reſpõdit: Mortem, quam tu mihi inferre potes, omninò non vereor: vitam autem, quæ tuæ non eſt poteſtatis, ſed à Deo fidelibus tribuitur, hîc pro eius amore moriẽtibus, totis exopto votis. Nam ſi à te morti traditus fuero, in Chriſto me victurum fidenter credo. Poſt quæ Rictiouarus dixit: Iterùm iterumque tibi Quintine iuro, quia celeriùs te puniri iubeo. Cui beatus Quintinus illud beati Dauid intulit, dicens: Dominus mihi adiutor eſt: non timebo, quid faciat mihi homo. Tunc præfectus tyrannico furore commotus, ſanctum Quintinum intantùm trochleis torqueri præcepit, vt membra eius à ſuis iuncturis vi duriſſima ſolui cogerentur: reſticulis inſupèr ferreis eum cædi, & oleum candens, & picem, & adipem feruentiſſimum dorſo infundi iuſſit, nè quid pœnæ aut cruciatûs corporeis deeſſet doloribus. Sed cùm hæc necdùm ſatisfacerent inſaniſſimo Rictiouaro præfecto ad ſatiandam eius ſitis immaniſſimam rabiem, applicari etiam faces ardẽtes iuſſit, vt vel flammis crematus, aliquandò aſſenſum præberet. Sed Chriſti martyr, qui nec blandimentis, nec terroribus ceſſit, cunctis ignibus inſuperabilis conſtitit. Ardens enim interiùs flamma diuini ſpiritûs, corporeos exteriùs contempſit cruciatus, dixitq; ad Rictiouarum præfectum: Sæuiſſime iudex, & fraudis diabolicæ fili, nunquid ſcis, quia hæc omnia, quæ te iubente patior pro nomine Domini mei Ieſu Chriſti, tanquàm refrigeria æſtimo, ac per hoc minas tuas & ſupplicia contemno, quia ſentio mihi rorem conſolationis miſeratione diuina adeſſe de cælis?

Vox, Chriſti martyre digna.

Pſal. 117.

Duriſſimè S. Quintin' torquetur.

Inuicta animi eius virtus.

CAP. XII.

TVnc Rictiouarus furentiſſimo animo iram & ſæuitiam augens, Afferte, inquit, calcem, acetum & ſinapim, vt infundatur in os eius: vt vel ſic tacendo reſipiſcat à noſtra deorumq; noſtrorum iniuria, ceſſetque illudere falſis perſuaſionibus noſtrorum fidelium multitudini. Beatus deniquè Quintinus pœnas ſuas augendas intelligens, ad Dominum verba conuertit, dicens: Dulcia ſunt mihi Domine omnia, quæcunque pro ſancto nomine tuo ore & præcordijs ſuſcipio: & quanuìs amariſſima & exitialia ſint, ori tamen meo pro mellis dulcedine & faui reputo ſuauitate. Sed Rictiouarus præfectus poſt hæc iurando proteſtatus eſt, dicens: Per potẽtiſſimos deos Iouem & Mercurium, Solem, Lunam & Aſclepium iuro, quia vinctum te & ponderatis catenis adſtrictũ Romæ Auguſtis faciã præſentari: coram quibus immanibus ſupplicijs arctaberis, idq; dignè pro meritis, quibus fugã inire præſumpſiſti. Ad hæc præfecto ſanctus Quintinus reſpondit: Romam, præfecte, ire non formido, quia Deum & hîc & illic eſſe non dubito, qui tuas & Cæſarum, quibus aduersùm Chriſtianos ſæuitis, ſuperabit inſanias. Ego tamen confido, & ſpe certiſſima teneo, quòd mei curſum laboris hac in prouincia terminabo.

Alia ſupplicia ei adhibentur.

Modò minatur, modò blanditijs vtitur Rictiouarus.

CAP. XIII.

TVnc Rictiouarus præfectus truci iuſſione præcepit, collum ſancti martyris cæteraque membra ponderoſis catenis & grauiſſimis nexibus circundari, militesque iuſſit

Catenis horrendis illigatur.

iuſſit eum diligenti cura ſeruare, ducereque eum, quouſquè eos idem tyrannus conſequeretur. Sed beatus Quintinus tanquàm animal ſimpliciſſimum ad victimam ductus, ſpe altiùs in Domino fixa, vias ſuas ab eo dirigi, & ſemitas eius ſe doceri precibus deuotiſſimis exorabat. Cumque apparitores, qui beatiſſimum Dei militem, ſicut eis fuerat imperatum, ducebant, in locum quendam, cuius vocabulum eſt Auguſta Veromanduorum, perueniſſent, præſidem iuſſi ſunt expectare. Reſpexerat enim iam tunc Chriſtus deuotiſſimi militis ſui arctos duriſſimosque labores, & remunerandi eum tempus elegit, locumque nomini ſuo conſecrandum inſtituit: quo longiùs eum progredi non paſſus, mox vt voluit, conſiſtere fecit. Quò Rictiouarus præfectus ſequenti veniens die, ſanctum Quintinum ſibi præſentari præcepit. Conuerſusque iterùm, vt ſuprà meminimus, blandis eum commentis & fraudulētis ſermonibus compellat, dicens: Frater Quintine, quia es bonæ ſpei iuuenis, adhuc patiens ſum in te. Conſenti ergò mihi, & ſacrifica tantùm magnis dijs, Ioui & Apollini, & Romam ſi nolueris reuerti, magnis te honoribus in hac prouincia ornabo, mittamque legationem ad ſacratiſſimos Imperatores, nuncians eis, vt conſtituant te principem & magnificum iudicem in loco iſto. Sanctus verò ad hæc Quintinus reſpondit: Sæpiùs tibi Rictiouare talia proſequenti reſpondi, & modò iterùm reſpondeo: Tuis omninò dijs non ſacrificabo, quia deos tuos dæmonia eſſe ſcio, ad quorum tu honorem imagines & ſculptilia fabricas: quæ cùm tu deos appellas, ſine ſenſu ſunt omnique ratione carentia: quia manufacta, nec ſibi, nec alijs opitulari queunt: quibus ſimiles fiunt, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis: quia mortui ſenſibus, mortua venerantur figmenta.

Rurſùs ei blanditur tyrannus.

Pſal. 113. & 134.

CAP. XIIII.

TVnc Rictiouarus præfectus, cernens eum cōſtantia validiùs ſemper roborari, ad gloriam eius augendam cruciatus adhuc augere conſtituit. Iuſſit igitur vocari fabrum ferrarium, vt faceret duas ſudes ferreas, quibus beatus Quintinus à ceruice vſque ad crura transfigeretur: aliosq; ſimili modo decem clauos, qui inter vngues & carnem digitis omnibus crudeliter infigerentur: vt vel ſic corpore confoſſo, membriſq; vndiq; terebratis, aut deficeret, aut cederet ſuperatus. Quibus omnibus completis, beatus Chriſti martyr, mira Dei virtute tātis irrogatis ſupplicijs adhuc durans & ſubſiſtens, nihil recuſat: ſed magni boni conſcius, patientiſſimè tolerat: neque his crudelitatibus ceſſit, qui cæteras ſuperiùs commemoratas æquanimiter pro amoris Chriſti magnitudine tolerabit. Rictiouarus verò cùm beatum Quintinum verubus ferreis confoſſum & rigidum factum conſpiceret, inſultans dixit: En videant hunc Chriſtianum cæteri Chriſtiani ſupplicijs meis taliter addictum, & ab huius pœnis exemplum capiant. Quibus verbis videtur præfectus neſciſſe quid diceret, cùm ad martyrij exemplum, ſancto Quintino in medio poſito, Chriſtianis ſpectaculum palàm monſtraret. Oſtendebatur enim imitabilis eius & veneranda paſſionis conſtantia, ad omnium Chriſtianorum non parua emolumenta.

Vide quid ſatanas per ſuos admiſtros cōminiſcatur.

S. Quintini conſtantia.

CAP. XV.

POſt hæc præfectus, accepto cōſilio à quodam Seuero honorato, capitalem eum iuſſit ſubire ſententiam. Cùm autem beatus Quintinus à carnificibus duceretur, ad locum ſuæ immolationis veniens, petijt ab eis, vt paululùm ſibi orandi ſpatium concederent. Quo impetrato, cùm ſe in orationem proſtrauiſſet, his precibus & vocibus, quibus poterat, Dominum orabat, dicens: Domine Ieſu Chriſte, Deus de Deo, lumen de lumine, qui es, & qui eras ante mundi conſtitutionem: te deprecor in veritate tua: quem confiteor, quem corde retineo, quem videre deſidero, pro cuius amore hoc corpus totū ſupplicijs tradidi, & nunc animam offero. Suſcipe ergò ſpiritum meum & animam meam, tibi toto deſiderio oblatam, & nè derelinquas me, Rex pie & Deus clementiſſime, qui viuis & regnas in ſecula ſeculorum. Et his dictis, ſanctam ceruicem ſpiculatoribus offerens, Paratus ſum, ait: facite, quod vobis præceptum eſt. At illi gladio euaginato, ſanctum martyris caput crudeliſſima percuſſione amputauerunt, & mox viſa eſt felix anima eius, carnea mole ſoluta, velut columba candida ſicut nix, de collo eius exire, & liberrimo volatu cælum penetrare: voxq; de cælo fertur audita: Quintine famule meus, veni & coronam accipe, quam tibi pro tuis meritis præparaui. Sic igitur beatus Quintinus, acceptabile ſacrificium & holocauſtum Dei, cælos ingreditur, & pro cruciatibus hìc patientiſſimè toleratis, inæſtimabiliter coronatus, in ſanctorum martyrum ſedibus collocatur.

Sub mortē preces martyris.

Caput ei amputatur.

Cælitùs à Domino vocatur.

CAP. XVI.

Corpus verò eius proprij ſanguinis roſeis vndis perfuſum, à præfecto ſeruari, & diligenter iuſſum eſt cuſtodiri: non ad debiti honoris reuerentiam, ſed quouſquè tempus id clanculùm perdendi locum tribueret. Nocte verò redeunte, corpus beatiſſimi martyris * Sommæ fluentis immergere iuſſit: vt tam ingens bonum, Deoque dilectiſſimus theſaurus, Chriſtianorum negaretur conſpectibus. Compleuit autem beatiſſimus martyr Chriſti Quintinus, Deo tota deuotione militans, tempus ſuum & longas martyrij ſui pœnas pridiè Calendas Nouembris. Et licèt in fundo aquæ per quinquagintaquinq; annos fuerit tumulatus, in regnum tamen Chriſti ſacra inter beatorum martyrum conſortia eſt glorioſè ſuſceptus: vbi eum nunc pro nobis tanto plùs apud Deum interuenire cõfidimus, quanto hîc plùs pio amore, vt ſanctiſſimum martyrem decet, eius merita veneranda complectimur.

Eius corpus 50. annis in flumine manet illæſum.

CAP. XVII.

Poſtquàm verò Eccleſiam ſuam, tot perſecutionum turbinibus fluctuantẽ, Chriſtus miſerando reſpexit, extinctis iam Imperatoribus impijs, Chriſtianos principes vniuerſi monarchiam orbis regere conſtituit: quatenùs iam fidelium numeroſitas reſpirandi quiete adepta, multorum cruciatuum fine gauderet. Regnantibus ergò Conſtantio Conſtantini filio, eiusque cum eo fratribus Conſtantino & Conſtante, matrona quædam nobilis Romæ erat, Euſebia vocabulo, dignitate & opibus ditiſſima, ſed ab annis nouem oculorum luminibus orbata: cui mos erat ſtudioſè orationibus incumbere, & pro ſe Domini clementiam deuotiſſimè exorare. Quadam verò nocte cùm pro ſuæ cauſa infirmitatis Dominum promptiùs oraret, per viſum ei Angelus Domini apparuit, eamq; conſolans, dixit: Euſebia, Preces tuæ exauditæ ſunt, & coràm Deo acceptæ. Surge itaque, & perge in Gallias, & perquire locum, qui Auguſta Veromanduorum dicitur, cuius ſitus eſt iuxta fluenta * Sommæ, vbì via publica tranſit ab Ambianenſium ciuitate, veniens contra Laudunum clauatum. Eo igitur loco diligenter perquire, & inuenies corpus beati Quintini martyris Chriſti, diù iam paludibus & aquis tumulatum. Quod vbì fuerit euectum, & per te populis manifeſtatum, oculorum tuorum recipies viſum, & ſalutis corporeæ priſtinum ſtatum. His illa auditis, cùm ei iteratò viſio eandem rem probabilem adſtrueret, nihil nutabunda inſinuatum arripit iter, & in partes Galliæ pergit, congruo ſuæ imbecillitati præparato curriculo, cæteriſque tanto itineri neceſſarijs, atque etiam linteaminibus munditiſſimis & congruentibus preparatis, quibus reuelatum Domini theſaurum ſuſciperet, & ſuſceptum pio ſtudio decenter inuolueret. Cumque Angelico ductu ad locum ſibi inſinuatum peruenire cœpiſſet, ſenex quidam Heraclius nomine, in via ei obuius venit. Quem illa ad ſe vocatum interrogauit, vbinàm locus eſſet, qui Auguſta Veromanduorum dicebatur. Cui ille reſpondit: In proximo eſt. Ad quem Euſebia: Dic, oro te, mihi, ait, ſi cognouiſti aliquãdò illo in loco virum quendã, nomine Quintinum, à paganis interfectum? Ad hæc ſenex reſpondit: Audiui certè, ſed multum eſſe tempus eius facti pro certo nôueris. Tunc Euſebia: Corpus, inquit, illius vbì repoſitum fuerit, dic, ſi nôſti. Senex reſpondit: Neſcio. Euſebia verò pleniùs iam ab Angelo edocta, Per Deum, inquit, te rogo, vt hoc tantùm mihi oſtendas, vbì via publica Ambianis veniens, & Laudunum pergens, Sommam flumen tranſeat. Quò cùm pariter pergerent, ſenex dixit ad eam: Eccè iſte eſt locus. Tunc Euſebia ad locum ſe perueniſſe, quem Angelus dixerat, cognoſcens, de ſpe vlteriori lætabunda, exultans de vehiculo deſcendit, ac ſe eò duci iuſſit. Cumque perueniſſet, proſtrata mox in oratione, Deum intentiſſimè exorabat, vt ei ſancti martyris ſui corpus oſtenderet, & vbì tantus eſſet theſaurus, ipſi quamuis peccatrici manifeſtaret: dixitq; orans: Domine Deus pater omnipotens, te deprecor, vt exaudias humilem peccatricẽ, & oſtendas mihi ſancti martyris tui corpus: & ſicut tu Domine compleuiſti Helenæ famulæ tuæ deſiderium, & oſtendiſti ei vexillum ſanctæ Crucis abſconditum: ità mihi nunc oſtendere digneris venerabilem theſaurum in martyris tui glorioſo corpore, qui propter nomen ſanctum tuum, totum ſe obtulit immaniſſimis cruciatibus. Et nunc, Deus omnipotens, nè me patiaris ab hoc loco diſcedere, quouſquè deſiderij mei indicia tribuas ad laudem & gloriam nominis tui, quod eſt benedictum in ſecula ſeculorum. Completa itaque oratione, moueri cœpit locus ille, vbì ſanctum corpus ſub aqua iacebat, & criſpantibus vndis indicia dare: tandemque magna virtute Dei eleuatum eſt ſancti viri corpus, & tergum vnda præbente euectum, ac ſecura natatione vſque ad manus homi-

Euſebia matrona Romana.

Monetur ab Angelo, in Gallijs S. Quintini corpus quærere.

Heraclius ſenex, Euſebiæ locũ fluminis vbi ſanctũ eius corpus fuit ſubmerſum, oſtendit.

Vide inſignia miracula in reuelatione corporis ſancti Quintini.

hominum deportatum. Caput verò, quod cum eodem corpore non iacuerat, per alium meatum exiliens, ad corpus vſq; ſuum, vnda portante & Chriſto fauente, mirabili modo perducitur. Quæ pariter ſuſcipiens venerabilis matrona, cum gaudio de aquis eleuat, & tam ſanctum pondus pannis inuoluendum libenter deportat: corpus verò ipſum, nulla macula corruptum, ſed integerrimum & incorruptum, Deo ſeruante, fuerat inuentum. Inſolito etiam candore idem corpus fulgebat, & inæſtimabili odore fragrabat, adeò vt circunſtantes (quemadmodùm teſtatur is, qui huic rei coràm interfuit, qui etiam ſcripſit beatiſſimi martyris huius hiſtoriam priorem) ea odoris ſuauitate repleti, aliorum mundi oblectamentorum obliti viderẽtur. Porrò venerabilis matrona Euſebia, acceptum beatiſſimum corpus linteaminibus inuoluit, & ad Veromandenſium caſtrum, quod ab eo loco quinq; ferè millibus diſtat, reuerenter tumulandum aduehere diſpoſuit. Sed beatiſſimus martyr locum ſanguine ſuo conſecratum relinquere nolens, mox vt ab aqua montis ſummum aſſcendit, ſui ponderis grauitate longiùs ſe proficiſci nolle maniſeſtiſſimè docuit. Portantium enim iam defecerant greſſus, & vires laſſitudine preſſæ, martyris venerandæ ceſſerunt voluntati. Beata verò Euſebia talibus geſtis voluntatem ſancti intelligens martyris, ibì eum deponi fecit, & reuerenter ſecundùm loci & temporis conceſſum ſepeliuit, cellulamq; quibus tunc poterat niſibus gratanter ædificauit, atq; mox pro ſepulturæ beneficio amicum lumen olìm amiſſum, virtute diuina denſiſſimis fugatis tenebris, lætabunda recepit. Simili etiam modo, quotquot illuc eâdem hora contigit veniſſe infirmos, ad commendandam Chriſti militis precioſam mortem, recipere & ipſi promeruẽre priſtinam ſanitatem. Venerabilis autem fœmina ſudes ferreas, quibus ſuprà beatum Chriſti martyrem confixum fuiſſe diximus, manentes adhuc in eius corpore cernẽs, extrahi eas curauit, & pro veneratione reliquiarum ſecum Romam detulit. Quo facto, quod perfidia infixit, fides congaudendo extraxit: & quod tunc augmentum extitit pœnæ, nunc teſtimonium extat gloriæ. Reuerſa itaque eſt Euſebia mulier nobilis & veneranda, inuento Chriſti precioſiſſimo theſauro, cum ſuis omnibus, vndè venerat, oſtendens in ſe magnalia virtutis Dei, & prædicans merita & gloriam teſtis & militis Chriſti, qui nunc & in ęternum beata glorificatione muneratus, perpetuò victurus feliciter regnat in Chriſto. Huius inuentionis veneranda ſolennitas octauo Calendas Iulias colitur ob reuerentiam & laudem eius, qui taliter ſuum in terris etiam glorificat martyrem.

Pudeat hæreticos non honorare ſanctorũ reliquias, quas De⁹ ipſe ſic honorat.

Euſebia cæca lume recipit.

Sudes ferreæ adhuc in ei⁹ corpore reperiuntur infixæ.

Itèm alia inuentio eiuſdem beatiſſimi martyris, quæ etſi celebratur 3. Nonas Ianuarij, tamen hoc loco adſcripſimus, vt habeat Lector totam martyris hiſtoriam coniunctìm.

Habetur ferè ad verbum in Vita S. Eligij lib. 2. cap. 6. 1. Decembris, Tomo 6.

SAnctiſſimo atq; religionis cultu deuotiſſimo Eligio, Nouiomenſis Eccleſiæ Epiſcopo, inter cætera virtutum ſuarum miracula hoc à Domino conceſſum erat, vt ſanctorum martyrum corpora, quæ per tot ſecula abdita populis habebantur, eo inueſtigante, ac nimio ardore fidei inquirente, patefacta proderentur. Siquidẽ nonnulla venerabantur priùs à populo in locis, quibus non erant, & tamen quo in loco certiùs humata tegerentur, prorsùs ignorabatur. Ex eo ergo tempore, quo Eligius fuerat conſecratus Eccleſiæ paſtor, ab eo nonnulla inuenta ac populis ſunt declarata. ex quibus primùm ac ſummum ſanctũ martyrem Quintinum in principio Epiſcopatûs ſui grandi inſtantia, quaſì theſaurum celatum, promouit palàm in publicum. Deniq; priuſquàm Eligius eiuſdem loci datus eſſet Epiſcopus, extitit quidam vir improbus, vocabulo Maurinus, vt videbatur populis, habitu religioſus, cantor etiam in Regis palatio laudatus, atque ex hoc, vt eius docuit exitus, mente tumidus, corde proteruus, atq; actione diſſipatus. Qui audacia ſuę præſumptionis deceptus, cœpit verbis extollere, à ſe corpus martyris Quintini & inquiri poſſe, & inueniri. Sed vt eius proteruiam aliquãdò & Eligij merita demùm Dominus declararet, mox vt terram ſarculo cauare cœpit, manubriũ foſſorij manibus eius inhæſit: ſicque miſer opus præſumptum relinquens, ſequenti die in manibus ſuis vermibus ebullientibus, miſerabiliter expirauit. Ex quo facto tantus timor adoleuit in populo, vt nullus deincèps, quãuis probabilis vitæ, pręter Eligium, huiuſmodi negocium auderet appetere.

Nota S. Eligij ſtudiũ erga Sanct. inquirenda corpora.

Hominis temerarij mors horrenda.

Hæc cõſit mãt ſuperiorem hiſtoriam.

for. *cogitatio

Eligius verò cura paſtorali ſuſcepta, ſtatim in exordio ſuæ ordinationis cœpit aſſiduus eſſe in loco illo. eſt enim haud procùl ab vrbe Veromãdenſi, in eo ſcilicet loco, vbì quondàm martyr è fluuio eleuatus, ab Euſebia in mõte fuerat tumulatus. Eligius itaq; diuino nutu inſtigatus, voluebat in animo, ſed & liberè proclamabat in populo, non illic haberi corpus, quo loco venerabatur, ſed eſſe potiùs in parte altera. Cumq; diù huiuſmodi * conditio mentem eius ſtimularet, cœpit tandèm ſagaci inquiſitione per baſilicæ pauimẽtum huc illucq; tentare, ſicubì ſacratum tumulum poſſet depræhendere. Sed cùm nullatenùs indicium tumuli reperiret, cœpit à fratribus deſtitui, proſequentibus cum tremore interitum illius, qui dudùm huiuſmodi inueſtigatione, ſuperba mente tumens, lugubri morte vitam finîſſet. Necnon & antiquitatem corporis, longinquitate iam temporis conſumpti, atq; ad nihilum & in puluerem redacti obijcientes, conabantur eum à cœpto mẽtis propoſito reuocare. Cumq; ei eiuſmodi impedimenta à fratribus obijcerentur, altiùs ille ingemiſcens, aiebat: Nolite fratres, quæſo, nolite impedire deuotionem meam. Nam ego credo in creatorem meum, quòd tanto theſauro, tantumque mihi deſiderato, haudquaquàm me fraudabit.

S. Eligij deuotio erga ſacras reliquias.

Eccè mirabile votum, præ immẽſo ſacrarũ reliquiarũ deſiderio nuncupatum.

Tum ergò attentiùs perſiſtens, ſuſcepit triduanum ieiunium, atque enixiùs Chriſti Domini diuinitatem cum lachrymis exorans, vouit non ſe priùs quicquam alimoniæ accepturum, quàm mereretur deſideratum percipere votum. Tanta nanq; inerat ei fides, tantaq; conſtantia, vt plerunq; ſic facienda præueniret, tanquàm facta crederet, & nonnunquàm ità cum Deo, quemadmodùm cum terreno ſuo loqueretur domino, propoſitumq; quod ſuſcepiſſet, in Deo completurum ſe indubitanter crederet. Vndè etiam tunc, cùm multi eum dehortarẽtur, Tu, inquit, Domine Ieſu, qui omnia nóſti priuſquàm fiant, tu ſcis, quòd niſì manifeſtatum oſtenderis mihi corpus huius teſtis tui, qui propter nomen ſanctum tuum paſſus eſt, quanquàm ſim indignus, nunquàm plebis huius Epiſcopatum geram, ſed exul potiùs ab hac prouincia procùl ſecedam, vbì (vt dignum eſt) inter beſtias moriar. Quid multa? Cœpto operi inſiſtens, cùm adiutores eius per diuerſa eccleſiæ loca tentando diſcurrerent, nullaq; inueniendi indicia caperent, leniter ille omnes compeſcens, vnum eis locum, de quo nulla eſſe ſuſpicio poterat, in poſteriori eccleſiæ parte effodiendum deſignat. Tunc omnium labore eò conuerſo, libenter iuſſis obtemperant, defoſſaque iam in altum pedes decem ſeu ampliùs terra, ab ſpe iterùm inueniendi corporis deſtituuntur. Sed cùm tertia iam nox media fluxiſſet, arrepto Eligius ſarculo, reiectoque amphibalo, cœpit totis viribus cum cereis, cum lampadibus, terram ſanctis manibus effodere. Cumq; paululùm ima foſſæ declinans, in latus cauernæ humum cœpiſſet fodere, *mox reperit* tumbam ſanè veteranam, tegentem corpus ſacratum.

Rursùs Deus mirè cohoneſtat ſacras beati Quintini reliquias.

Tunc gaudio magno repletus, cùm ſarculo, quod manu geſtabat, audaciſſimè latus ferîſſet ſepulcri, confeſtìm forato tumulo, tanta odoris fragrantia cum immenſo lumine ex eo manauit, vt etiam ipſe ſanctus Eligius fulgore luminis, odoreq; inenarrabili percuſſus, vix ſubſiſtere potuiſſet. Nam & globus ſplendoris, qui è tumulo ictu ferientis proceſſit, tantam vim ſuæ claritatis ſparſit, vt cunctorum adſtantium obtutibus oculorum retuſis, partem maximam regionis illius in diei claritatem mutaret. Vndè omnes, quos eàdem hora vigilare contigerat, quiq; rei cauſam ignorabãt, magnum quiddam datum cælitùs ſignum æſtimabant. Erat autem tranſacta media nox, & nox quidem obſcura valdè & caliginoſa: ſed procedente fulgore, quaſì lux diei ad tempus reſplenduit, & in tempore claritas receſſit. Tunc ergò ſacro inuento corpore, Eligius cum gaudio lachrymabili exoſculatur, ac de profunda tellure eleuatum, reliquias ſibi, vndecunq; concupiuit, ſegregauit. Dentes etiam pro languentium medela, ex maxilla abſtulit, atq; ex radice dentis gutta ſanguinis exiuit. Clauos quoquè miræ magnitudinis, quos tempore paſſionis eius perſecutores corpori eius infixerant, ex cerebro cæteriſq; artubus abſtractos, ſibi pro reliquijs ſequeſtrauit. *Capillos* etiam pulcherrimos in reliquias ſeparatos delegauit. Deindè holoſerico precioſiſſimo obuolutum, compoſitumque honeſtiſſimè corpus, ſumma cum diligentia retrò altare trãſpoſuit. Tumbam deniquè ex auro, argentoq; & gemmis miro opere deſupèr fabricauit: eccleſiam quoque, quæ exigua conuenientibus populis videbatur, eximio opificio ampliatam decorauit. Ipſe demùm ex reliquijs, quas à ſancto corpore ſequeſtrauerat, multa loca condiuit, multimodamq; medelam diuerſis ægritudinum morbis eaſdem impertiendo præbuit.

Inſigne miraculum.

Obſerua lector, vir ſanctiſſimus quàm reuerẽter & honorificè habeat corpus S. Quintini.

VITA

VITA S. VVOLFGANGI RATISPONEN. EPISCOPI, BONA FIDE ET GRAVITER CONSCRIPTA,

ſed ſimplici ſtylo, quem in gratiam lectoris mutauit Frater Laurentius Surius. Habetur in vetuſtis MS. exemplaribus, ſed præfatio deeſt in quatuor codicibus, quos nos habuimus.

CAP. I.

BEATVS Vuolfgangus natione Sueuus, parentes habuit Octobr. 31.
ingenuos, & qui nec opibus nimiùm affluerent, nec inopia
premerentur: (id quod Salomon ſibi precatur dari diui- Prou. 31.
nitùs) ſed mediocritate ſubſtantiæ & facultatum præditi
eſſent, recteq; vitam ſuam inſtituerent. Porrò ab ipſis pri-
mę ętatis initijs & ipſius infantię rudimētis Deum fontem
vitæ ſitiens, & labentia quæque pro nihilo ducens, magna
meritorum prærogatiua cœpit eminere, quippè qui egre-
giam cumulandis virtutibus operam nauaret. Ferūt non- Viſio matris ſancti Vuolfgāgi.
nulli, matri eius, cùm illo grauida eſſet, per viſum apparu-
iſſe, quòd ſtellam in vtero geſtaret: aptè ſanè & cōuenien-
ter præclaræ virtuti & ſanctitati eius, vt qui in eorum numerum adſcribendus eſſet,
de quibus ſcriptura dicit: Qui docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti: & Dan. 12.
qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.

CAP. II.

NAtus verò puer, non multò pòſt baptiſmi ſalutaribus vndis expiatus eſt, & Vuolfgangus appellatus. Confirmat hoc ipſe carmine quodam, quod in armario, inter reliqua ab eo conſtructo, (vt erat componendorum verſuum non mediocriter peritus) ità ſcriptum reliquit:

Struxerat ædiculam mandrita Lupambulus iſtam. Lupābulus Latinè, idē quod Germanicè Vuolfgangus.

Quod tamen nomen non ab aliqua ignominia accepit, ſed quòd eſſet in eius familia vſitatum: quanquàm poſſunt etiam malarum belluarum vocabula & bonam & malam præ ſe ferre ſignificationē. Videmus enim etiam in ſcripturis diuinis leonem quandoquè in malam accipi partem, vt cùm dicitur: Sobrij eſtote, & vigilate: quia ad- 1. Pet. 5.
uerſarius veſter diabolus tanquàm leo rugiens circuit, quærens quem deuoret: quandoquè etiam in bonam, ità vt Chriſtum ipſum ſignificet, vt in Apocalypſi: Eccè vicit Apoc. 5.
leo de tribu Iuda. Ouium quoquè & bona eſt ſignificatio, dicente ſcriptura, Nos au- Pſal. 78.
tem populus tuus & oues paſcuæ tuæ: & mala, cùm alibì dicit: Sicut oues in inferno Pſal. 47.
poſiti ſunt. Patriarcha quoquè Iacob de filio ſuo, Beniamin, inquit, lupus rapax: & Gen. 49.
poëta de beato Paulo Apoſtolo:

O lupe Paule rapax, quid iam remanebit in orbe,
Quod non ore trahas?

Hæc & id genus alia permulta ſatis oſtendunt, ex nomine ſuo neminem vel laudari, vel vituperari, probari, aut reprobari oportere.

CAP. III.

CReſcente autem puero, cum ætatis acceſſione, ſancti quoquè ſpiritûs gratia in eo augebatur. Itaque cùm ſeptem plùs minùs annos natus eſſet, parentes eius cuidam è Clero eum tradiderunt, vt ab eo literis inſtitueretur. Qua in re id illi ſpe- Literis eruditur puer Vuolfgangus.
ctabant, vtpotè homines religioſi, quod poſteà re ipſa feliciter experti ſunt, vt filij aſſidua eruditione inſtructi, vinculis & nexibus peccatorum, quibus ſe implicatos ſentiebant, abſoluerentur. Tanta autem animi auiditate puer præclaræ indolis literas didicit, eaque memoriæ tenacitate complexus eſt, vt intrà paucos annos non ſolùm earum externam ſuperficiem caperet, ſed ipſas etiam reconditorum ſenſuum & my- Inſtituebātur quidem in nonnullis monaſterijs adoleſcētes ſed nō erāt ſcholæ ipſa monaſteria, quod hæretici mentiuntur.
ſteriorum medullas inueſtigaret. Quamobrèm non contentus in ſcholis triuialibus aut priuatis erudiri, patre deducente, eò ſibi properādum ſtatuit, vbì tum intrà Germaniæ fines maximè florerent ſtudia literarum. Itaque ad Augienſe monaſterium ſe contulit, vbì libenter & comiter exceptus eſt, quòd fama ingenij eius iampridèm eò perueniſſet: breuique tempore tantos fecit in doctrina progreſſus, vt ipſis præceptoribus, qui acumen illius iam perſentirent, admirationi eſſet. Nec ille tamen ab eruditionis excellentia animo intumeſcebat, nec præ ſe alios contemnebat: ſed cum

omnibus in domo Domini ſectabatur pacem & concordiam.

CAP. IIII.

PEr idem tempus eo in loco degebat ſtudij cauſa Henricus quidam, illuſtri Fräcorum & Sueuorum ſtemmate clarus. Is Vuolfgãgum præcipuo ſibi amore deuinciens, obnixè eum precabatur, vt ſecum Herbipolim, vulgò Vuirceburgum, proficiſceretur. Eius enim Henrici frater Boppo, Eccleſiæ Vuirceburgenſis Epiſcopus erat, & Stephanum quendam doctum virum, ex Italia doctrinæ cauſa accitum, ſcholæ præfecerat, qui omnes illic literis operam dare volentes accuratè erudiret. Cumque in Precibus ſuis Henricus perſiſteret, omnemq; humanitatem, quæ homini ſtudioſo & peregrino præſtanda eſſet, Vuolfgango liberaliter polliceretur, tandèm illi aſſenſit. Venientes igitur pariter Vuirceburgum, Stephanum ludimagiſtrum adeunt, atq; in eius ſe tradunt diſciplinam, fruunturq; aliquandiù eius beneuolentia & fauore. Sed cùm locum quendam in prælectione quadam non ſatis explicaret, adoleſcentes ità vt ſoliti erant, ad Vuolfgangum tanquàm eruditiorẽ perſpicacioremq; ſe conferunt, vnoq; omnes animo ab eo petunt locum illum ſibi exponi. At ille, vt erat humanus & benè peritus, non ſolùm id præſtitit, quod rogatus erat, ſed quidquid illi loco inerat difficultatis, luculenter ediſſeruit & explanauit. Id vbì Stephanus ludimagiſter reſciuit, ira commotus, grauiter illi, nè prælectionibus ſuis adeſſet, interdixit. Atque ità malignus hoſtis, hac arrepta occaſione, tam per ſe, quàm per complices ſuos, ſeruum Dei premere & obſcurare conatus eſt. Sed ſicut flamma multo ventorum flatu non ſolùm non extinguitur, ſed magìs magiſq; augetur: ità diuini ſenſûs ardor, qui ab ineunte ætate in pectore Vuolfgangi incaluërat, nullo tẽtationum imbre extingui potuit. Atq; ex eo tempore (vt ipſe fateri ſolebat, teſtis ſanè fide digniſſimus) non homine docente didicit arcana ſcripturarum, ſed tanto ſibi ſenſit maiorem ingenij vim & perſpicaciam acceſſiſſe, quanto hybernos ſoles æſtiui ſuperant.

It Herbipolim ſtudij cauſa.

Hic loc⁹ in MS. exẽplaribus obſcurus admodũ eſt: nos ſenſum expreſſimus.

CAP. V.

EVm ergò in modum vir Dei quotidianis virtutum auctus profectibus & incrementis, ſeipſo in dies euadebat robuſtior, & iam in corde ſuo quaſdam meditabatur & diſponebat aſcẽſiones in valle lachrymarum: & niſi amici Henrici precibus retentus eſſet, cum quo illi magna erat conſuetudo & familiaritas, mundum planè contempſiſſet vniuerſum. Sed illud animo verſans, charitatem non quærere quæ ſua ſunt, ſed quæ alterius, ad tẽpus diſtulit, quod poſteà prompta animi deuotione compleuit. Non multò pòſt Henricus ab Othone Magno Imperatore Treuirenſem accepit Epiſcopatum, vtq; eò ſecum iret, Vuolfgangum magna animi contentione rogauit. At ille aliquandiu difficilem ſe præbuit, ſed cùm tandèm videret ſe benè non poſſe negare, noluit eſſe peruicax. Adiunxit igitur ſe illi huius quoquè itineris comitem. Tum verò præſul ille venerabilis magnum animi ſtudium, amorem & beneuolentiam, qua illum complectebatur, re ipſa declarare cupiens, eiuſmodi ſacerdotijs ſiue beneficijs eccleſiaſticis & dignitatibus eum afficere voluit, vt per omnem diœceſim ipſius ſecundum ab eo locum obtineret, alioſq; omnes authoritate anteiret. Verùm ille bonus Chriſti ſeruus, mundi huius inanem gloriam fugiens, ſemperq; ob oculos verſans illud Apoſtolicum, Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium, quia nec auferre quid poſſumus. &, Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli: tanto honore ſe affirmabat indignum. Tandèm verò in hoc ceſſit, vt pateretur ſcholaſticos pueros & adoleſcentes ſuæ curæ commendari: nimirùm prudenti viſus cõſilio, vt præclarum doctrinæ talentum, ipſi à Domino traditum, alijs impertiens, ſicut bonus & fidelis diſpenſator, vberes ad Dominum ſuum referret fructus. Pro ijs autem docendi laboribus nihil lucri, nullamq; mercedem recipere voluit: ſed operam dedit, vt alios poſſet lucrifacere: nec, vt pleriq; ſolent didaſcali, Satyricum illud decantantes, Nôſſe volunt omnes, mercedem ſoluere nemo: à quouis quicquam exegit, tametsì à permultis cogeretur.

Pſal. 83.

1. Cor. 13.

Hẽricus fit Treuirorũ Archiepiſcopus.

S. Vuolfgangus honores reſpuit.

1. Tim. 6.

Ibidèm.

Docet diſcipulos ſuos gratis.

CAP. VI.

POrrò autem antequàm eſſet ſacerdotio initiatus, à carnibus abſtinuit, nec veſtes magni precij expetijt, vigilijs, ieiunijs & precibus libenter incubuit, ſecularia negocia ità tractauit, vt corpore, non animo, illis eſſet implicatus. Adoleſcentes, quos erudiendos ſuſcepit, non ſolùm liberalibus diſciplinis, ſed etiã bonis moribus inſtruxit. Adeò autẽ ſe ad diſcipulorum captum accommodauit, vt cùm capacioribus difficiliora quæque, quæ in authoribus & diſciplinis ſeſe offerrent, explicuiſſet, mox ad

Mores & vita eius ante ſacerdotiũ.

rudiores

rudiores ſe verteret, & inſtàr nutricis lacteo cibo eos reficeret, qui ſolidiora capere necdùm poſſent. Si qui autem in eius diſcipulis eſſent tenui fortuna, & humanis auxilijs deſtituti, eos non ſolùm literis inſtituebat, ſed etiam corporeis fouebat alimentis. Hac verò eius viuendi ratione partim oculis, partim auditione comperta, Henricus Archiepiſcopus tum per ſeipſum, tum per alios ſuos familiares hortabatur eum, vt aliquod vel Clericorum, vel monachorum cœnobium regendum ſuſciperet. Ille verò more ſuo eam prætexens excuſationem, quòd omni honore indignus eſſet, tandèm tamen Epiſcopi authoritate & præcepto compulſus, conſenſit clericorum eſſe Decanus.

Fit Clericorũ Decanus.

CAP. VII.

HOc verò honore ſuſcepto ità ſe comparauit vir ſanctus, vt improbis & irreligioſis eſſet terrori & formidini, bonis & pijs amori. Effecit autẽ apud illos tum minis, tum ſuaſionibus, vt, quod priùs non fecerãt, communi menſa & dormitorio vterentur, in cœnobio, ſiue, vt author loquitur, in clauſtro ſederent, & lectioni incumberent: peramanterq; eos hortabatur, nè interioris hominis cultum & ſpiritalia exercitia negligerent, cùm haberent carnalia, & quæ corpori ſuſtentando ſufficerent. In ijs verò omnibus ſeipſum eis præbebat exemplum, adeò vt iam ab omnibus non clericus, ſed monachus diceretur. Intereà Henricus Archiepiſcopus, iubente Othone Imperatore, Romam proficiſcitur, & cùm aliquandiù illic moratus eſſet, admodùm incommoda cœpit laborare valetudine. Cumq; ſpem recuperandæ ſanitatis abieciſſet, Imperatorem ad ſe accerſiuit, resque beati Vuolfgangi ei exponens, rogauit eum, vt Treuiros literas mitteret, quibus omnibus interdiceret, nè quam iniuriam ſeruo Dei irrogarent. Atque ità ille Romæ deceſſit.

Clericos ſuos reformat

Obitus Hẽrici Treuiren. Epiſcopi.

CAP VIII.

CVm autem obitûs eius nuncius Treuiros allatus eſſet, beatus Vuolfgangus primò quidem ſummo animi dolore affectus eſt: ſed deindè ſeipſum conſolari & confirmare cœpit, quòd quæ iampridèm de mundi contemptu apud ſe ſtatuiſſet, hac oblata opportunitate, in rem cõferre poſſet. Poſtquàm igitur apud ſe deliberauit redire in patriam, Bruno Archiepiſcopus Colonienſis, qui tum etiam ducatum Lotharingiæ adminiſtrabat, eum ad ſe accitum apud ſe retinere conatus eſt, liberaliter ei promittens omnem humanitatem, atque etiam Epiſcopi dignitatem. Sed vir ſanctus maiora & ardua animo conſectans, ea recuſauit: aliquanto interìm tempore nihilo minùs hærens apud illũ, de quo poſteà crebrò ipſe referre ſolebat, rarò ſe quenquam omni probitate Epiſcopo Brunoni parem conſpexiſſe. Obiter autem hîc obſeruandum venit, qua perfectione iam tum præditus fuerit beatus Vuolfgangus, cui tam ampla promiſſa & mundi huius proſperitas, multaque alia, quæ longum ſit commemorare, vltrò oblata cùm fuiſſent, planè recuſata ſunt ab illo. Magnæ enim virtutis & meriti eſt iſthæc omnia relinquere, & in hoc ſeculo voluntariam complecti paupertatem. Sentiens igitur glorioſus Archiepiſcopus Bruno virum Dei arctioris vitæ teneri deſiderio, peramicè & gratulabundus eum pro ſuo arbitratu à ſe permiſit abire.

Præclara laus S. Brunonis Colonien. Epiſcopi.

CAP. IX.

VEniens ergò ille domum, à cognatis & amicis peramanter acceptus eſt, ſed ità tamen, vt velut alter Vlyſſes in Syrenes incidiſſe videretur. Hortabantur enim & obſecrabant eum parentes & propinqui omnes, potiorem ei ſubſtantiæ hæreditariæ portionem pollicentes, nè ipſos deſereret, dicebantque:

Cùm ſis cunctorum ſpes ſolamenque tuorum,
Atque domûs noſtræ vis omnis adhæreat in te,
Nè procùl hinc abeas, nè nos, dilecte, relinquas:
Nam tibi cuncta damus, quibus in vita eſt opùs iſta.

Authoris verſus.

Nec deerant, qui his adiungerent, ſcripta diuina iubere, vt parentibus mos geratur. Sed egregius Christi miles ſurdis hæc accipiebat auribus, & ipſius Chriſti ſermones ijs opponebat, ità dicentis: Qui amat patrem aut matrem plùs quàm me, non eſt me dignus. Legerat quoq; fortaſsis, quod beatus Hieronymus ſcribit cuidam amico: Licèt paruulus ex collo pendeat nepos, licèt ſparſo crine & ſciſſis veſtibus vbera, quibus te nutrierat, mater oſtendat: licèt in limine pater iaceat, per calcatum perge pątrem, ſiccis oculis ad vexillum Crucis euola. Solum pietatis genus eſt, in hac re eſſe crudelem. Inſpiciebat etiam beatiſſimum Chriſti baptiſtam Iohannem: qui licèt do-

Epheſ.6. Col.3. Matth.10. Epiſt.1. ad Heliodorũ.

mì ſanctam haberet matrem & patrem ſacerdotem, tamen vtroque derelicto, nè in-
Luc. 2. ter homines degẽs aliqua labe adſpergeretur, in eremum ſeceſſit. Id genus exemplis
incitatus, parentes ſeorsùm ità fertur allocutus:

CAP. X.

FAcultatum veſtrarum meliorem partẽ, quam mihi dare vultis, inter vos diuidite. Eſt verò præpotẽs quidam ac prædiues Dominus, qui ampliſſimum mihi promi-
Pſal. 15. ſit patrimonium, ſi me ei ſeruum fidelem exhibere velim. Ille ergò eſt pars hæreditatis meæ, ille planè reſtituet hæreditatem meam mihi. Illi egò benè confido, fore vt tali me afficiat beneficio, vndè & vobis poſſim aliquid impertiri. Oro igitur vos, nè tantas mihi oblatas opes lachrymis & querimonijs veſtris retardetis, ſed mihi potiùs res illis obtinendis neceſſarias ſuggeratis. Non enim deſidem atq; negligentem, ſed
Valedicit parentibus. alacrem ac ſtudioſum vult habere miniſtrum herus ille, de quo loquor. Iis beati viri ſermonibus exhilarati parentes, nomen heri & locum, quò ſit iturus, ex eo percontantur. At ille reſpondet, inpræſentiarùm quidem ſcire id illos non poſſe, ſcituros tamen poſteà. Porrò autem ſciſcitantibus illis, num quem è ſuis velit habere comitem itineris, prorsùs abnuit: atq, indè paucis interiectis diebus, adiunxit ſibi duos adole-
Monaſticũ S. Vuolfgangus cõplectitur inſtitutũ. ſcẽtes, & ſpiritalem filium ſuum Iſaac, putà votum ſuum. Quod vt Deo præſtare poſſet, propter arctiorem monaſticæ diſciplinæ obſeruantiam, ad monaſterium ſolitariorum, in Hercynia ſylua habitantium, profectus eſt. Ei monaſterio tum præerat religioſus & ſpiritalis pater ex Anglorum ſtirpe procreatus Gregorius: qui in iuuentute patriam, parentes & fœminam ipſi deſponſam reliquerat, & monaſticum vitæ genus complexus fuerat. Cuius vitam virtutibus ornatiſſimã, nè ab inſtituto deflectamus, hîc pertexere nolumus. Huius Abbatis magiſterio ſeruus Chriſti Vuolfgangus ſe
Ephe. 4. Col. 3. commendans, veterem cum ſuis actibus hominem depoſuit, nouumq́; monaſticę vitæ & profeſſionis habitum induit. In quo ſanè qui eius vitę rigor, quàm accurata monaſtici inſtituti obſeruantia & cultus fuerit, eius præclaræ virtutes, & multarum ſalus animarum, abundè declarant. Exacto autẽ tyrocinij ſui tempore, multi è vicinis monaſterijs, probitatis eius fama illecti, ad eum venerunt, quos omnes ille, permiſſu Abbatis, bonis literis & honeſtis moribus inſtituebat.

CAP. XI.

PEr id tempus beatus antiſtes Vdalricus, cuius ſanctitatis fama Europa omnis adſperſa eſt, cauſa viſitandi fratres pro more ad illud peruénit monaſterium. Vbì cùm ad aliquot hæſiſſet dies, & de Vuolfgangi vita & moribus cognouiſſet, magno
S. Vdalricus Epiſcop' eũ inuitũ ordinat presbyterum. cum amoris ſtudio complecti ac venerari cœpit, ità vt non diù pòſt etiam renitẽtem ſacerdotio initiârit. Quo ille honore auctus, muneri ſuo volẽs ſatisfacere, cum multa humilitate ſcopebat, vt propheta dicit, ſpiritum ſuum, & per vota, quæ eius diſtinxerant labia, Domino fideliter offerebat holocauſta medullata. Qua ſpiritûs contritio-
Pſal. 76. ne cùm ſeipſum Domino quotidiè mactaret, diuina eſt viſione affectus. Cùm enim pro ſua aliorumq́; ſalute iugiter Dominum deprecaretur, preceſque ſuas ſanctorum
S. Othmar' ei appáret, ei indicans ſibi euẽtura. ſuffragijs magno ſtudio commendaret, beatum Chriſti confeſſorem Othmarum, cui ſe ſuaq́; creberrimè committebat, ſibi in ſomnis adſtare vidit: iuſſusq́; ab eo in ipſum reſpicere, ità ſibi dicentem audiuit: Quandoquidem rogâſti me, vt pro te intercederem, quædam tibi indicabo, pòſt euentura tibi ob preces meas. Pauper quidem & inops ex hoc migrabis loco, ſed alibì, vbì pro Chriſti amore deges peregrinus, Epiſcopatum mundi huius opibus ſatìs affluentem, diuina prædeſtinatione conſequéris. In quo adminiſtrando ſi fidelem te præbueris, poſt annos vigintiduos ab hac vita temporaria feliciter proficiſcéris ad illam ſempiternam. Certus autem ſis, te eo in loco animam Chriſto redditurum, vbì in Chriſti nomine à Chriſtianis meî memoria celebratur. Ego verò in illa hora exitûs tui ſpero me venturum ad locum illum cum alijs beatæ patriæ ciuibus, quos tunc habebis conſolatores.

CAP. XII.

AB hac viſione vir Dei, diuinæ contemplationi accuratiùs vacabat, quippè talibus promiſſis egregiè confirmatus: multusq́ue in ea erat cogitatione, quemad-
Cũ licentia Abbatis ſui pficiſcitur ad cõuertẽdos infideles. modùm diuinitùs percepta talenta, in aliorum ſalutem duplicaret. Eaque cauſa cum bona venia Abbatis ſui, monaſterium, non monachum, deſerens, immò ſecundùm Apoſtolum, maiora chariſmata æmulari cupiens, per Alemaniam venit peregrinus in Noricum, atque ad eius partem orientalem cum aliquot comitibus pergens, prædicandi cauſa Pannoniæ fines petijt. Vbi cùm veterum errorum frutices extirpare,
ſteriles

ſteriles ſqualentium pectorum agros Euangelico aratro proſcindere, & in eos fidei ſemina deijcere fruſtrà conaretur, à Piligrino Patauienſi Epiſcopo à cœpto eſt opere reuocatus. Dolebat enim Epiſcopo, tam egregium cultorem in ſulcos ſteriles tantum conferre laborem. Manſit ergò apud illum Epiſcopum, omni humanitatis officio ipſum proſequentem, dies aliquot, eius precibus obſecundans. Interim Epiſcopus mirè ſagax, eius ſententiæ Apoſtolicæ non immemor, qua monet probare ſpiritus, vtrùm ex Deo ſint, tum clàm, tum palàm obſeruauit, quàm ille eſſet ſedulus in cultu & ſeruitio diuino, quàm aſſiduus in ſacra lectione & ſcripturæ diuinæ perſcrutatione, atque indè pro ſua ſingulari prudentia facilè animaduertit eum, quem vt peregrinum exceperat, non eſſe hominem leuem & vagabundum, ſed veræ fidei domeſticum firmũ ac ſtabilem. Quamobrèm etiam quibuſdam è ſuis dicebat familiariter: O felicem illam Eccleſiam, quæ ex Domini prouidentia hunc virum merebitur habere ſacerdotem. Mihi quidem hoc cumprimìs & vtile & neceſſarium videtur, vt precibus meis efficiam, quo illi Ratiſponenſis Eccleſię regimen demãdetur. Aequiſſimum eſt enim, vt vbì abundat bona voluntas, congrua etiam illi exequendæ præſtetur facultas. Bonum nanque ſemen, quod hic bonus vir iacere voluit in obdurata corda paganorum, & ſalutis miniſterium, quod illorum cæcitas faſtidiuit, eoipſo agrum Dominicum excolente, fortaſsìs quandoquè fructum feret apud Chriſtianos. Aderant autem tum quidam, qui dicerent: Quonam pacto homo iſte inops & ignotus tanti Epiſcopatûs dignitati par & idoneus eſſe poterit, præſertìm cùm plerique alij celebres viri magiſque noti, iuſtiùs eam videantur apud Imperatorem impetraturi? Quibus Epiſcopus reſpondit: Permultùm intereſt inter diuina humanaque iudicia. Scrutator nanque cordium & renum Deus, à mundi initio elegit contemptibilia & ignobilia, vt confunderet fortia: contrà autem mundus, quod ſuum eſt, ad horam extollit, ſed tandèm cum ignominia deijcit. Mihi igitur planè operępretium facturus videor, ſi fretus auxilio Marchionis, cuius conſilijs libenter vtitur & páret Imperator, precibus ab illo contendam, nè patiatur per ambitionẽ quenquam obtinere ſedem Eccleſiæ Ratiſponenſis: ſed ob æternam remunerationem, ſi quem compererit humilem, modeſtum, eruditum & eccleſiaſticis miniſterijs aptum, eum, cuiuſcunque ſit conditionis, ad eam curet prouehendum.

Piligrinus Patauienſis Epiſcopus eum apud ſe detinet.

1. Iohan. 4.

Epiſcopatu dignus iudicatur à p̃ſule Patauienſi.

1. Cor. 1.

CAP. XIII.

ITaque per legatos Epiſcopi & Marchionis ſuggeſtionem, Imperator Otho ſecundus, & ſuę & Eccleſię vtilitati cõſulens, vel potiùs diuino permotus inſtinctu, quandoquidem cor Regis in manu Dei eſt, eos omnes, qui Epiſcopatum illum ambiebant, reiecit, totumque ſe ad promouendum virum Dei Vuolfgangum contulit: miſitque celeres nuncios, qui curarent quamprimùm illum eligi, ac deindè vel inuitum Francofurtum, vbì Imperator Chriſti natalem celebraturus erat, perduci. Abeunt legati Imperatoris, inueniunt beatum virum apud Epiſcopum ſupradictum, ſed iam cogitantem in patriam, quippè qui nihil horum ſciret, alioque animum ſuum intenderet. Legatis verò indicantibus ei cauſam aduentûs ſui, primùm ille recurrit ad penetralia cordis ſui, atque illic ſe & ſua Deo commendat: deindè Epiſcopo Piligrino, cuius charitate illic detinebatur, ità dicit: Nouum hoc mandatum, quod ab Imperatore ad me affertur, tua, nì fallor, opera impetratum eſt. Etsì autem exiguitati meæ timorem inijcit, ſed tamen bonæ voluntati tuæ, qua tantam rem molitus es, Deus præmium reddet.

Prou. 21.

Otho 2. Imperator curat eum eligẽdum Epiſcopum.

CAP. XIIII.

POſt hæc cum legatis Imperatoris profecti ſunt Ratiſponam, vbì Clerus & populus, vt Imperator petebat, more eccleſiaſtico ſanctum Vuolfgangum vnanimiter elegerunt, electumque cum Imperatoris nuncijs ad eius aulam dimiſerunt. Cumque in eius veniſſet conſpectum, ad pedes eius aduolutus, fatebatur ſe indignum, indoctum, ignobilem, & monaſticam profeſſionem ſectantem, nihil abſque ſui Abbatis permiſſu debere ſuſcipere: ſimulque orabat, nè ſanctum locum ipſius fœditate contaminaret. Imperator autem cernens illum adeò renitentem, certiùs indè colligit integritatem eius, & quàm planè illo honore dignus ſit. Itaque ſpeciale quiddam in eo agnoſcens, quanuìs reluctanti multumque ingemiſcenti, Epiſcopatum commendat. Multis indè adiunctis ei fidis itineris comitibus, Ratiſponam eum remittit. Quò poſtquàm peruénit, cum canticis lætitiæ & voce exultationis excipitur, & more antiſtitum inauguratus, ſummo paſtori commendatur, atque poſt dies aliquot à

Creatur Epiſcopus Ratiſponenſis.

Fridericus Epiſcopus Salisburgéſ. eum conſecrat.

Friderico Archiepiſcopo illiusque ſuffraganeis conſecratur.

CAP. XV.

Adeptus igitur tantum miniſterium, noluit inane Epiſcopi habere nomen, ſed die noctuque illud diligentiſſimè excoluit, munus ſuum accuratè obeũdo. Nec propter Epiſcopatûs faſtigium, habitum monaſticum mutare voluit: ſed qua erat intrinſecùs animi humilitate, eam etiam foris præ ſe ferebat bonorum operum ſtudio atque cultu. Memor quoquè ſententiæ illius, Principem te conſtituerunt, noli extolli: ſed eſto in illis, quasi vnus ex illis: non cupiebat dominari in clero, ſed conabatur forma eſſe gregi Dominico, illud aſſiduè mente verſans, quod per Ezechielem prophetã aduersùs malos paſtores dicit Dominus: Væ paſtoribus, qui paſcebant ſemetipſos, gregem autem meum non paſcebant. Perſpectis autem & cognitis rebus Epiſcopatûs ſui, cùm animaduerteret in vrbe Ratiſponenſi monaſticæ vitæ religioni multum decedere, crebrò ſuſpirans, dixiſſe fertur: O ſi monachos haberemus, cætera ſatis ſuppeterent. Quibuſdam verò è familiaribus eius dicentibus, multis locis magnam eſſe monachorum copiam, dolens & lachrymans dicebat: O quàm defecit ſanctus? ô quàm diminutæ ſunt veritates à filijs hominum? Quid prodeſt ſanctitatis geſtare habitum, operibus deſtitutum? Monachi, qui ad regulæ ſuæ præſcriptum viuunt, beatis comparantur Angelis: qui verò ſeculares & mundo dediti ſunt, apoſtatæ cenſentur. Dicebat autem hæc ſanctus vir, quòd cerneret monachos in beati Emmerammi cœnobio Abbate carere, & ità velut oues ſine paſtore errare. Id verò indè acciderat, quòd Epiſcopi ab Imperatoribus vel Regibus illud monaſteriũ impetrantes, in ſuam ditionem redegerant, rebusque eius & facultatibus pro ſuo arbitratu vſi erant. Illo igitur defuncto Abbate quem inuenerant, nullum deincèps curârunt ſubſtituere, veriti ſcilicet, nè, ſi monaſterio, vt habet vitæ monaſticæ vſus & conſuetudo, Abbas præficeretur, ipſorum vſurpata poteſtas vel obſequia imminuerẽtur. Cùm ſic autem Epiſcopi monaſterij res & bona ſibi vendicarent atque diſtraherent, nec monachis res neceſſarias ſuppeditarent: permittebant eis vndecunquè poſſent, victum veſtesque ſibi comparare.

In Epiſcopatu monachum non mutat.

Eccli.32.

Ezech.34.

Pſal.11.

Epiſcopi quidam viurpant bona monachorum.

CAP. XVI.

Sed hæc omnia dolebant cordi beati viri. Itaque eis volens remedia adhibere, miſit ad Treuerenſe monaſterium, vbi corpus beati Maximini quieſcit, atque indè acciuit Ramuoldum, virum in regulari diſciplina ſtrenuum, qui quondàm cum ipſo Henrici Archiepiſcopi capellanus fuerat. Eum primò inſtituit Præpoſitum, deindè Abbatem præfecit monaſterio ſancti Emmerammi. Sed id ex eius cõſiliarijs quidam indignè ferentes, dicebant ei: Quid ità & teipſum, & ſucceſſores tuos fraudas ſancti Emmerammi facultatibus? Multi quidem te laudant, ſed in hoc certè non laudant: immò verò vituperant. Fungaris ergò & Epiſcopi & Abbatis munere, vt tui fecêre deceſſores, nè quarundam rerum carerent emolumentis. Iſthęc tua inſipientia, quodam ſapientiæ ſale condienda eſt. Ijs vir ſanctus reſpondit: Non me pudet ſtultum & inſipientem dici propter Deum: ſed interim vos hoc ſcire debetis, Vuolfgangum nunquàm in humeros ſuos accepturum ſarcinam, quam ferre non poſſit, nempe vt Epiſcopus pariter & Abbas dici velit. Sicut enim, teſte beato Gregorio, indecorum eſt, vt in corpore humano alterum membrum alterius fungatur officio: ità nimirùm noxium, ſimulque turpiſſimum eſt, ſi ſingula rerum miniſteria perſonis totidem non fuerint diſtributa. Sufficit Epiſcopo, vt ſumma vigilantia incumbat paſtorali officio: ſatisque negocij habet Abbas, ſi fratrum curet ſalutem, resque monaſterij ſui per omnia benè procuret. Quam ob cauſam debet etiam ille inter fratres officia diſtribuere, vt hac ratione de ſuis oneribus aliquid detrahat. Quòd autem me dicitis & ſucceſſores meos fraudare facultatibus beati Emmerammi martyris: equidem ea illi, cui donata ſunt, & ſeruorũ Dei vſibus modis omnibus conſeruare volo. Ita enim mihi vel maximè vſui erunt & emolumento, ſi illis, quibus deputata ſunt, quibusque conſtat indè proſpici & prouideri oportere, abundè impendantur. Hæc & id genus alia multa dicente beato Vuolfgango, adeò obſtructum eſt os loquentium iniqua, vt quod priùs carpendum ſumpſerant, iam egregiè commendarent, ità dicentes: Humanis diuina, vt par eſt, prætuliſti: ſatisque & noſtras nugaces confutâſti rationes, & tuam eximiam ſapientiam declarâſti. Nihil iam ſupereſt, niſi vt pariter laudemus Deum, qui Eccleſiæ ſuæ te dedit digniſſimum præſulem. Et iure quidem illum laudamus in ſecula, & tibi promptis animis ad omnia paremus. Cùm ſic ergò Ramuoldum con-

Ramuold⁹ fit Abbas apud S. Emmerammũ.

Non vult S. Vuolfgãgus Epiſcopus ſimul & Abbas eſſe.

Humanis diuina præfert vir iuſtiſſimus.

conſtituiſſet Abbatem, non paſſus eſt vel illum, vel monachos, eius curæ commiſſos, vllam victûs pati penuriam: ſed tum animarum, tum corporum curam gerens, prædia omnia ſancto Emmerammo ſiue à Regibus, ſiue ab alijs principibus collata, & ab eius anteceſſoribus vi monaſterio ablata, monachorum & hoſpitum, pauperum quoquè & familiæ vſibus deincèps ſeruitura reſtituit.

[illegible] mona[illegible]rio omnia, quæ alij Epiſcopi ei abſtulerant.

CAP. XVII.

POſt hæc quoq; alia duo virginum monaſteria, quorum alterum ſuperius, alterum inferius dicitur, intrà vrbem Ratiſponenſem ad regularis vitæ & diſciplinæ normam conatus eſt reuocare. Canonicum enim inſtitutum ſequētes virgines illæ, nihil ſe illicitum admittere arbitrabantur, ſi ſe paſsim negocijs ſecularibus immiſcerent. Vndè fiebat tamen, vt hac occaſione magnam vitæ religioſæ iacturam facerent. Id verò indeſinenter conſiderans beatus antiſtes, cùm longo tempore fruſtrà illis corrigendis operam nauâſſet, apud ſe conſtituit in aliquo ſuæ ditionis loco monaſticæ profeſſionis virgines collocare, quarum religioſa conuerſatione bonisque exemplis aliæ illæ ad eas imitandas inuitarentur. quod quidem etiam ſic euénit. Nam cùm ad ſanctum Paulum Deo ſacratarum virginum ſiue ſanctimonialium monaſterium inſtituiſſet, earum cōtemplatione aliæ mutari cœperunt. Cumque pro ijs ſanctus Epiſcopus multas Deo preces offerret, tam diuina reuelatione, quàm humana authoritate meruit confirmari. De inferiori quidem monaſterio eiuſmodi ei viſio oblata eſt: Solebat vir beatus tam nocturnis, quàm diurnis horis cūcta vrbis monaſteria crebrò adire, ibique tum orandi cauſa, tum etiam explorandi, quemadmodùm diuina illic miniſteria cultusque diuinus peragerentur, aliquandiù hærere. Cumque hoc pacto nocte quadam eſſet in monaſterio inferiori, vbì corpus ſancti Erardi quieſcit, repentino quodā ſopore oppreſſo ſanctus Erardus ei appáret, madida veſte indutus, aitque ad eum: Precibus illis, quas Deo pro communi ſalute iugiter offers, ſcias me fauere. Itaque ſicut ego tuis, ità tu, quæſo, meis obſecundes votis. Quòd me cernis madido tectum indumento, id ea nóueris cauſa accidere, quòd ſanctimoniales hîc degentes, aſſiduis quidem me infundunt lachrymis ſuis, ſed ijs infrugiferis, quandoquidem iam multo tempore nihil ſe corrigunt, nihil ab ijs vitijs, propter quæ lachrymas & preces mihi fundunt, abſtinere conātur. Tu igitur canonicæ vitæ inſtitutum, quod eis tantæ incuriæ & negligentiæ occaſionem præbuit, in monaſticum commuta. Hac viſione ſanctus præſul inſtructus, ad introducendam illic monaſticam religionem ſummo animi ſtudio & deuotione ſe accinxit.

Nota exemplum reformandi monaſteria, vel collegia.

Adit crebrò monaſteria S. Vuolfgāgus.

Viſio eius.

Monaſtica vita pręſtātior quàm Canonica.

CAP. XVIII.

DE ſuperiori verò monaſterio itidèm reformando tali eſt miraculo diuinitùs confirmatus. Cùm aliquandò more ſuo eò acceſſiſſet, Miſſamque celebrare vellet, quaſdam ſanctorum reliquias, quæ illic celeberrimæ habentur, in eius altaris, in quo ſacrificaturus erat, cornu ſiniſtro depoſuit. Deindè in orationem ſe proſternens, ardentiſſimis precibus à Domino poſtulauit, quandoquidem ſecularem vel mundo deditam vitam ſiniſtra, ſpiritalem dextra ſignificat, ſi illi placeret Canonicam illic vitam, quæ negligentes homines ſiniſtrorsùm trahit, in monaſticam, quæ ad dextram tendit, commutari, vt id ea ratione ſignificet, teſtatumque efficiat, vt ante peractum ſacrificium, eas reliquias à ſiniſtro cornu transferat in dextrum. Ijs precibus abſolutis, Miſſam celebrare incipit, atque ſub ipſo ſacrificio abſque vllo humano contactu reliquiæ illæ à ſiniſtra in dextram altaris partem diuinitùs transferuntur. Eo viſo miraculo, gratias agit Deo, & ſine vlla hæſitatione illic quoquè vitam monaſticam inſtituit.

De Canonica vita prolapſa à ſtatu ſuo, hæc accipe.

Inſigne miraculum.

CAP. XIX.

AD has autem reuelationes acceſſit etiam humanum auxilium. Eo enim tempore, quo hæc gerebantur, Henricus, Cæſaris Henrici pater, Bauariæ obtinebat principatum. Is cùm ſedulus & ſolicitus eſſet cultor diuinæ religionis, id officij beato Vuolfgango tum petendo, tum imperando demandauit, vt in ſupradicta puellarum monaſteria monaſticæ vitæ diſciplinam inueheret. Hac ergò illi accedente authoritate & volūtate principis. vir Dei tanto ſtudioſiùs, quāto maiori fretus facultate in id incumbebat, vt in omnibus virginum monaſterijs, quæ in ea vrbe vel ſub ipſius, vel aliena ditione eſſent, (Duo enim illa iam crebrò memorata, Duci: tertiùm verò, quod eſt ſancti Pauli, Epiſcopo ſuberat) vnam eandemque ſanctitatis regulam ac diſciplinam inſtitueret. Intantùm autem, gratia diuina largiēte, & beato Vuolfgango corri-

Laus Henrici Ducis Bauariæ.

Reformat virginū monaſteria ſanctus Epiſcopus.

corrigente, in ijs ſanctimonialibus religio & ſtudium caſtitatis, vitęque regularis profeſſio increuit, vt Dux memoratus, diuino compunctus amore, filiam ſuam Brigidam earum collegio adiungere non dubitârit. Atque etiam in hunc vſque diem, beati viri meritis ſuffragantibus, talia apud eas vigent virtutum incrementa, vt inter cæteras ſanctimoniales tanquàm ſpecula quædam ſint. Idem poteſt etiam de ſancti Emmerammi monachis dici, quandiù quidem Ramuoldum habuêre Abbatem, quem ſanctus Epiſcopus illis præfecerat. Sed illo decedente, alijsque quos ille inſtituerat, idem eis euénit, quod filijs Iſrael, quos poſt obitum Ioſeph dura ſeruitute Aegyptij oppreſſerunt. Ità enim & hos monachos multi mali præpoſiti cum omnimoda religioſæ vitæ profligatione contriuerunt. Sed his omiſſis, ad rem redeamus.

Brigida Ducis Bauariæ filia, fit ſanctimonialis

Exod.1. &c.

CAP. XX.

CVm eo, quo diximus, modo ſanctus Vuolfgangus in monaſtica vita inſtituenda desudâſſet, non minori ſtudio ſe accinxit ad Canonicæ vitæ iura & inſtituta reformanda. Ea anteceſſoris ſui Michaëlis mala valetudine deſtituta & labefactata vt vidit, multa ſagacitate & induſtria inſtaurauit: primùm quidem in id intentus, vt haberent Canonici quæ ad victum veſtitumque ſufficerent: deindè, vt poſt ſe cuſtodes idoneos illis prouideret: tum quoquè, vt ſimul in refectorio ederent, & extra clauſtrum horis incongruis nè exirent, neque ſilentij diſciplinam negligerent. Iuniores voluit ſcholæ ſtudijs intereſſe, ſeniores pſalmodiæ, lectioni, orationi vacare. Atque vt adoleſcentes magìs feruerent ad capeſſenda ſtudia liberalium diſciplinarum, crebrò illorum tabulas vel ceras inſpexit. Pleroſque ex illis, ad diſcendum incitabat beneficijs, deſides & negligentes obiurgabat.

Vitã Canonicorum reformat S. Epiſcopus.

CAP. XXI.

ITà autem monaſticis & interioribus ſiue vrbanis rebus rectè atque ordine conſtitutis, prudẽs & circunſpectus Dei cultor nequaquàm exteriorum curam neglexit, ſed ſicut oppidanis & cœnobitis optimas propoſuit inſtitutiones, ità etiam totam perluſtrans diœceſim ſuam, omnes ſalutiferis concionibus erudiebat. Adeoque cùm Miſſarum erat ſolennia celebraturus, plebem aſſuefecit confluere ad eccleſiam, vt ſolennibus diebus vix ædium cuſtodes domì relicti viderẽtur. Ad mellitas enim conciones & exhortationes eius ſexus vterque certatìm aduolabat, cæleſtium aromatum ſuauitate illectus, perindè vt apes mellis allicit odor. Quibus pius ille pater & paſtor modis omnibus prodeſſe, ſeſeque ad eorum captum & vtilitatem accommodare deſiderans, in proponendis regni cæleſtis ſermonibus hauquaquàm vti voluit perplexis & ſophiſticis ſententijs: ſed ità melliti oris dulcedinem ineffabili quadam ſeueritate & grauitate temperabat, vt ſimplici & optimo dicendi genere cuiuſque intimas cogitationes attingere videretur, atque ea ratione ex auditorum oculis lachrymarum imbres eliceret. Eam enim ſpirituſſanctus ei contulerat gratiam, vt qui concionantem eum attentè audirent, aut rarò, aut nunquàm ſiccis oculis ex eius concione abſcederent.

Plebs miro ſtudio ad eī' conciones confluit.

Vis & efficacia concionũ eius.

CAP. XXII.

QVo inſigni Dei beneficio pro ſua malitia afflictus humanæ ſalutis inimicus, malignitatem & inuidentiam ſuam, quæ eum perpetuò cruciat, quibus poterat viribus in illum beatum antiſtitem declarabat. Cùm enim aliquandò in vrbe Ratiſponenſi ſuo more ad populum concionaretur, malignus dæmon derepentè concitauit aëra, excitauit turbinem & miram perturbationem, vndè ſequebatur cõfuſus populi clamor & murmur: in ipſo quoquè eccleſiæ tecto ingentem effecit fragorem, atque intrà ipſius templi parietes ſparſit puluerem, & quorundam oculis tetram offudit caliginẽ. Quibus rebus abimprouiſo accidentibus plebs perterrita, immò penè mentis inops effecta, cœpit vltrò citroque curſitare, incerta quam in partem tutiùs poſſet deflectere. Interìm verò audiebantur hincindè id genus voces: In vrbe graſſatur dirum incendium, Populo in ſeditionem concitato multi iugulantur. Cumque in eiuſmodi ſedandis vocibus multum eſſet operę poſitum, nec tamen quicquam effectum, tandèm illi, quos ſuis præſtigijs ludificabat improbus ſatan, adeò è templo certatìm aufugerunt, vt vix pauci relicti viderentur. Tum verò Epiſcopus, quẽ eius tempeſtatis commotio non latebat, in has erupit voces: Domine Ieſu Chriſte, adſis nunc ea, qua ſoles, benignitate & gratia fidelibus tuis, vt videant gloriam tuam, & teterrimi dæmonis ignominiam. Ea verba mox ſecuta eſt ſerenitas aëris, & ſerenitatem populi in templum recurſus. Cui tum venerabilis antiſtes ſacræ doctrinę ſermonem impertiẽs, ſancto

Vide malitiã maligni dæmonis.

Magna efficacia precu S. Vuolfgãgi.

ſancto ſpiritu illi orationis ſingularem quandam ſuauitatem ſuppeditante, tantum dicendo profecit, vt manifeſtè inimicus ille victus, & in fugam compulſus ſit, qui in illa immodicà perturbatione ad horam excitata, penè omnibus aliquid attulerat detrimenti. Vndè etiam poſteà apud fidelem populum ea conſuetudo inoleuit, & pro lege cœpit haberi, vt in ſtationibus Epiſcopum turmatim & antecedant, & ſequantur, eiuſque concionem cupidiſſimè complectantur.

CAP XXIII.

ALio tempore beatiſſimo Epiſcopo in baſilica ſancti Pauli Apoſtoli celebrante Miſſarum ſolennia, multa, vt ſolebat, populi illic frequentia cernebatur. Cùm autem miles quidam ineptus humili veſte eum indutum, poſteà verò ſacerdotalibus indumentis ornatum cerneret, ruſtica ſtoliditate eum deſpiciens, & apud ſe murmurans, dixit: O quantùm deſipuit tum Imperator, cùm pannoſum hunc & abiectum hominem multis potentibus, quibus Imperium abundat, in Epiſcopatûs promotione voluit anteferre. Eam verò murmurationem is, qui nouit cogitationes hominum, eodem momento & clementer caſtigauit, & palàm prodidit: vt & ille corrigeretur, & murmuris vitium ab alijs caueretur. Nam confeſtim immodico correptus terrore, alijs eum ſuſtentantibus, vix reſidere potuit. Cumque eum dominus eius tremebundum & pallentem conſpiceret, ilicò accurrens, ſciſcitabatur quid ipſi accidiſſet mali. Tum ille adhibitis ſacerdotibus confeſſus eſt, ſe ſiniſtras de viro Dei cogitationes in ſe admiſiſſe, & ea cauſa in tam præſens incidiſſe periculum. Vbì id audiuit herus eius, exiſtimabat facili remedio poſſe illum curari. Itaque eum ſecum abducit in ædes ſuas, & aliquot diebus curam illi adhibet. Sed cùm nihil omninò proficeret, reducit eum Ratiſponam: veniensq; ad Epiſcopum, ei & ægroti hominis calamitatem, & ſuam querimoniam vult exponere. Sed vir Dei eum anteuertens: Tace, inquit: ſcio quid velis. conuerſuſque ad Vicedominum Tagminum, ait: Accipe frater aquam benedictam, quæ eſt apud lectulũ meum, & adſperge ea hominem, qui ſtat ad cubiculi fores. Facit ille, quod iuſſit vir Dei, adſpergitq; miſerum. Interìm ſancto Epiſcopo contra oſtium Crucis ſignum exprimente, & quædam ſalutaria verba proferente, homo ilicò ſanatur.

Vltio diuina perſequitur eu, qui ſanctũ virũ deſpexit.

Vir ſanctus ſanat eum.

CAP. XXIIII.

IAm porrò dicendum videtur, quæ eius fuerit quotidiana vitæ ratio & conſuetudo. Nimirùm tanta ei fuit cura rectè viuendi, vt vita eius iure poſſit omnibus exemplo eſſe. Etsì verò omnes eius res geſtas minimè compertas habemus, & ea ipſa, quæ nouimus, pro dignitate explicare nequimus: attamen damus operam, vt è pluribus vel pauca referamus. Poſtquàm igitur Epiſcopi dignitatem adeptus eſt, nec melioribus vti veſtimentis, nec cibis lautioribus veſci, neque cubile mollius ſibi adhiberi voluit, quàm antè conſueuiſſet. Iiſdem vigilijs & precibus, quibus ante Epiſcopatum, deditus fuit. Non raró enim ſub mediam noctẽ ità clàm ſurrexit è lecto, vt qui apud eum erant, id vix vnquàm perciperent: atque in templum ingreſſus, adeò fores obſerauit, vt quid intùs ageret, nullus mortalium ſcire poſſet. Manſit autem illic vſq; ad preces matutinas: quibus perſolutis, ſi nondùm illuceſceret, vt feſſos nonnihil foueret artus, veſtitùs parùm capiebat ſomni: idque cum ea ſilentij grauitate, acsì eſſet in monaſterio. Si neceſſitas cogeret loqui poſt primam horam canonicam, (nam ante illam lectioni vacabat) in familiari colloquio fuit gratiſſimus, & in tractandis diſponendiſque rebus admodùm acutus, prouidus & circunſpectus. Qua verò attentione corporis & ſanguinis Domini ſacramenta tractârit & celebrârit, quibus ſuſpirijs & lachrymis, & quàm ſpiritu contribulato ſummo ſacerdoti ſeſe mactauerit, id omnem noſtram excedit dicendi facultatem. Cùm eſſet ad menſam, non ſe duntaxàt, ſed etiam alios à potu immoderato retrahebat, cæteriſque auidè comedentibus, ipſe gaudebat cibi parſimonia, magis intentus ad lectionem, quã ſemper voluit ad ſuam menſam adhiberi, quàm ad epulas. Mendici & inopes, quos ille vocabat dominos & fratres, coram illo ſedebant in ſubſellijs, vt poſſet ſuis conſpicere oculis, quemadmodùm illis miniſtraretur. In quibus ſanè Chriſtũ ſe excipere non dubitãs, modis omnibus venerabatur & reficiebat eos. Quòd ſi plures eſſent, omniũ pauperrimi ad illum introducebantur: nec tamen quiſquam eorum, qui foris manebant, abſque eleemoſyna dimittebatur. Ex ijs enim omnibus, quæ menſæ eius inferebãtur, tanta copia ſeruabatur, vt non ſolũm pauperes foris manentes, ſed etiam circunquaquè habitantes indè recrearentur. Surgens autem à prandio, reliquum tempus lectioni impẽdebat.

Vitæ eius quotidiana inſtitutio.

Vigiliæ & preces eius.

Vt tractârit diuina myſteria.

In mẽſa qui ſe geſſerit.

Vt pauperes & mendicos tractarit.

A prandio quid egerit.

Poſt

Poſt laudes veſpertinas, niſi legitimum prohiberet ieiunium, propter eos, qui apud ipſum degebant, cum multa grauitate, omni prorſus vanitate excluſa, etiam cœnabat. A Completorio nihil prorſus niſi precando loquebatur. Ea ſcilicet vitæ eius fuit inſtitutio quotidiana.

Quid in cœna.

CAP. XXV.

Rurales preſbyteros explorat.

INter hæc egregius præſul accuratè perquirebat, quo ſtudio, quáve cautione ſacerdotes, qui in pagis morabantur, ſubditos baptizarent atque docerent: qua etiam cura & diligentia vaſa ad vſum ſacramentorum deſtinata, itemque Miſſarum veſtes atque libros & chriſma tractarent: ante omnia diligenter eis inculcās, vt caſtitati ſtuderent: vbi etiam hæc ſubiungere ſolebat: Sunt quidam adeò mali dæmonis fraude occæcati, vt licèt flagitiosè viuant, illius ſacroſancti cibi & potûs perceptione ſe purgari exiſtiment: ſed audiant illi prophetam dicentem: Quid eſt, quòd dilectus meus in domo mea facit ſcelera multa? Nunquid carnes ſanctæ auferent à te malitias tuas? itemque alium: Operiebatis lachrymis altare Domini, fletu & mugitu, ità vt non reſpiciam vltrà ad ſacrificium, nec accipiam placabile quid de manu veſtra. Quiſquis ergò in ſordibus eſt, honorem habeat Deo, nec auſus ſit ad eius ſacramentum impudenter accedere, donèc pœnitentia expiet immunditiam ſuam. Accidit tum, vt ob vini penuriam quidam ex aqua vel alio potûs genere ſacrificium offerrent. Quod vbì ille vir Dei comperit, tantam profudit lachrymarum vim, vt corporis malam valetudinem contracturus videretur. Deindè multa obiurgationis ſeueritate eos caſtigans, qui id fecerant, friuolam eorum excuſationem, quòd vinum non haberent, prorſùs reiecit, & nè id porrò prætexerent, iuſſit ad ſe ſingulis menſibus duodenos venire preſbyteros, atque ex ipſius cella vinaria vinum accipere, & alijs diſtribuere.

Ierem. 11.

Malac. 2.

Quorūdam temeritatē craſſumque errorem caſtigat.

CAP. XXVI.

CVm ſic autem paſtor egregius gregi ſuo inuigilaret, nec illos quidē benignitatis & miſericordiæ ſuæ voluit expertes eſſe, qui aliorum præſulum cura cōtinebantur. Si enim quiſquā ex ijs indicâſſet ei, aliquam ſe vel in diuinis, vel humanis rebus pati inopiam, magno dolore animi affectus, & verbis & beneficijs eū ſubleuabat. Quod cùm familiares eius ſæpè moleſtè ferrent, dicerentque vnumquenque à ſuo Epiſcopo adiuuari debere: ille reſpondebat: Eleemoſyna Græca dictio eſt, ſignificatque miſericordiam, vel opus miſericordiæ, poſſuntque eo nomine quæuis benignitatis opera compræhendi. Rectè enim ille opus exercet miſericordiæ, qui primò ſeipſum ſibique ſubiectos in Deo placita conuerſatione non ſinit egére: deindè cōuenienter illi ſententiæ Apoſtolicæ, Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes: ſuos quoquè proximos non ceſſat adiuuare. Cùm aliquandò dira fames multos premeret, atque ea cauſa infinita hominum turba ad beatum Vuolfgangum confluerēt, ille accitis præpoſitis ſuis, iuſſit vt è longinquis regionibus venientibus tantum frumenti darent, quantum vellent: ea tamen conditione, vt domum reuerſi, dimidiam eius partem in pauperes erogarent. Nè autem diſpenſatores eo nomine munera acciperent, terribilibus eos adegit ſacramentis. Contigit tum, mercatores quoſdam cauſa frumenti coëmendi illàc cum alijs tranſire, vbì ſanctus præſul degebat. Mox igitur quædam magni precij vaſcula pro munere ei mittunt: quæ ille, vt erat iucundo vultu, accipi quidem iubet, ſed cibo potuque referta cum gratiarum actione remitti. Addito etiam frumento ea, qua diximus, ratione, hilares illos à ſe dimittit.

Liberalitas eius in exteros.

Gal. 6.

In annonæ caritate mira eius humanitas.

CAP. XXVII.

VT verò ſancti Epiſcopi humanitas & benignitas teſtatior fiat, quoddam eius factum memorabile annotabimus. Intrà vrbem Ratiſponam ſemper apud eum pauperes morabantur. Ex ijs ergò vnus in eius cubiculum ingreſſus, de cortina ad lectum eius appenſa partem non exiguam præcidit, & ocyùs aufugit. Vidit id vnus è familia, eumq; inſecutus compræhendit: ſed quia flagellare eum auſus non erat, ad beatum virū adduxit. Hortabantur, qui aderant, omnes, vt furcifer ille duriſſimè verberaretur. Sed vir pius, cui derelictus erat pauper, & qui pupillo ſemper eſſet adiutor, quaſi rhetorem quendam illis repræſentans, hominis ſuſcepit patrocinium, oſtenditque illos potiùs in culpa eſſe, quibus cubiculi cuſtodiendi cura eſſet demandata. Indè conuerſus ad pauperē: Quid ità, inquit, facere voluiſti? Ille tremebundus, diras plagas metuens, reſpondit ſe penuria veſtis adactū id feciſſe. nec teſte opùs erat, nudita te hominis ſermonem confirmante. Tum vir Dei multa miſericordia permotus, omninò purgauit eū: Si benè, inquit, veſtitus fuiſſet, haudquaquàm hoc ſe furto obſtrinxiſſet.

Tuetur pauperē, qui ei furatus erat.

A noſtra

A noſtra igitur liberalitate, licèt ſerò, accipiat veſtimenta: quòd ſi verò etiam veſtitus tale quid poſthàc perpetrauerit, pœnas dabit. Ijs verbis non ſolùm commotos familiæ animos ſedauit, ſed etiam ad præſtandas eleemoſynas eos incitauit.

CAP. XXVIII.

Diximus iam nonnihil de miſericordia, humanitate & condolentia beati viri. His ſubiungimus quædam, vndè poſſit animaduerti ingenij eius acumen in hæreticis confutandis. Sicut enim ab exordio naſcentis Eccleſiæ non defuerunt, quorum linguis malignus dæmon aduersùs catholicam fidem oblatrando, loqueretur vanitatem: ſic diuina agente prouidentia nec illi deſiderati ſunt, qui ſanctæ fidei defendendam ſuſciperent veritatem. Itaque hæreticus quidam hac ratione conabatur euincere, verbum carnem factum non eſſe: Si verbum eſt, inquit, factum non eſt: ſi factum, non eſt verbum: pergebatque multa loquacitate id adſtruere. Contigit tum eò accedere beatum Vuolfgangum. Eum rogat Otho Imperator, vt reſpondeat homini. Ille, vt erat humilis & modeſtus: Monaſticum, inquit, habitum ferimus: contendere nobis non licet. Mox hæreticus maiori peruicacia repetit verba, quæ diximus. Tum vir Dei non ferens Chriſti iniuriam, compulſus ait: Quandoquidem non ſpiritali, ſed carnali curandus es pharmaco, dic mihi, Quid eſt Accidens? Ille arrogantiſſimè reſpondet: Accidens eſt, quod adeſt vel abeſt præter ſubiecti corruptionem. Rurſumque præſul, * Ecquid eſt, inquit, formarum accidens? Ibì ille, diuino, vt credimus, iaculo cōfoſſus, obmutuit. Epiſcopus verò ab Imperatore & alijs rogatus, licèt multùm recuſaret, quòd impeditiori eſſet lingua, ſuccinctè expediuit: Accidens, inquit, eſt quadriforme. Vnum, quod nec accidit, nec recedit, vt incuruum aquilæ roſtrum. Alterum, quod accidit & recedit, vt ſomnus & ſaturitas. Tertium, non accidit quidē, ſed tamen recedit, vt infantia & pueritia. Quartum, quod accidit, nec recedit, vt ſenectus & canities. Ità ergò filius Dei, qui eſt virtus & ſapientia Dei patris, cui nihil eſt impoſſibile, quaſi per accidens inſeparabile induit humanitatē, non amittens diuinitatem. Sed eiuſmodi, oculis fidei contuenda ſunt. Vt enim beatus Gregorius ait, Fides non habet meritū, cui humana ratio præbet experimentum. His atque alijs ſalutaribus verbis vir ſanctus adeò condiuit corda audientium, vt ille filius Belial pro errore ſatisfaciens, ab egregio doctore veniam petierit. At ille promptior ad ignoſcendum quàm vlciſcendum, mulctam ei irrogauit, & nè prophanum illum ſermonem vnquàm iteraret, ſub Chriſti teſtificatione & ſub anathemate ei interdixit.

Hæretici inepta ratiocinatio.

* legendum videtur, Sed quotuplex eſt accidēs.

1. Cor. 1.

Corrigit vir ſanctus loquacem hæreticum.

CAP. XXIX.

Hoc loco etiam dicendum nobis videtur, erga Boëmorum gentem vt ſe geſſerit. Erant Boëmi tum recèns ad fidem traducti, & dæmonum ſimulacra abiecerant illi quidem, ſed tepidè: vt verò colenda eſſet Chriſtiana religio, quandoquidem paſtore deſtituti erant, prorsùs ignorabant. Rogabant tum Othonem Imperatorem, qui diuinæ religionis erat cultor præcipuus, clariſſimus Dux Henricus & alij fideles, vt quod apud illam gentem inchoatum eſſet, pro Dei amore regia authoritate abſoluendum curaret. Ille tam ſanctis precibus libenter annuit, ſed quòd Boëmia ad Ratiſponenſis Eccleſiæ parœciam pertineret, nihil abſque eius Epiſcopi conſenſu effici potuit. Miſit igitur Imperator legatos ad Epiſcopum, orans vt pro parœcia acceptis prædijs, ipſi liceret in Boëmia Epiſcopum curare inſtituendum. Eo nuncio accepto exhilaratus vir Dei, cum ſuis proceribus deliberauit, quid eſſet Imperatori reſpondendum. Illis dicentibus, nè precibus eius conſentiret, reſpondit vir beatus: Videmus precioſam margaritam in huius prouinciæ humo reconditam, quam nos non comparabimus, niſi diſtractis rebus quibuſdam. Itaque audite, quæ dicturus ſum: Equidem & me & mea omnia libens impendo, vt illic domus Dei, corroborata Eccleſia, ſtabiliatur. His dictis, renunciauit Imperatori, ſe aſſenſurum precibus eius. Cumque tempus permutationis adueniſſet, tam promptum ſe exhibuit, vt priuilegium ipſe compoſuerit.

Boëmi in religione rudes adhuc.

Boëmis cōſentiēte viro Dei datur Epiſcopus.

CAP. XXX.

Prophetiæ ſpiritum ei non defuiſſe, vel ex ijs ſolis ſatìs conſtat, quæ de præſtantiſſimi Ducis Henrici liberis prædixit. Cùm enim ad eum ob impertiendam benedictionem, vt crebò ſolebat, adductus eſſet, ſpecioſiſſimam eius prolem Henricum, qui poſteà Dei nutu factus eſt Imperator, Regem appellauit, fratrem eius Brunonem vocauit antiſtitem: ſororem eorum natu maiorem, Reginam: minorem, quam ipſe baptizauit, & de ſacro fonte ſuſcepit, Abbatiſſam nominauit. Hæc verò, & multa alia,

Prophetica S. Vuolfgāgi prædictio.

Hinc appa-ret Authorẽ huius hiſto-riæ vixiſſe B. Vuolfgã-gi ætate.

quæ ab ore eius accepimus, ſic eueniſſe videmus, vt ab illo prędicta ſunt. Alio tempo-re cùm vir ſanctus ſub veſperam in pagũ Eglolfeshaim veniſſet, per legatũ ſuum iuſſit indicari, ſi qui in vicinis locis confirmari vellent, vt quamprimùm ad ipſum accede-rent. Legatus mox exequi iuſſa volens, feſtinat ad ſternendũ equum ſuum. Eum verò ablatum cernens, incredibili cœpit mœrore affici, neſciens quid ageret. Cupiebat enim ocyus efficere, quod iuſſus erat: ſed aberat facultas, cùm nec ſpes affulgeret al-terius obtinendi equi, nec vires ſuppeterent, vt pedes tam breui temporis ſpatio id, quod Epiſcopus mandârat, conficeret, maximè quòd humus imbribus immodicis irrigata, difficile præberet euntibus iter. His ille anguſtijs aliquandiù agitatus, tãdem concepta in Deũ fiducia, ſtatuit pedes exequi, quod Epiſcopus præceperat. Cùm igi-tur in obſcura nocte huc illucque graderetur, & in via lutulenta ſæpiùs laberetur, ità exclamauit: Miſerere meî Domine, miſerere meî, & tu mi domine Vuolfgange, at-tendens quantum laboris perpetior, dum tua iuſſa capeſſo. Cumque identidèm hæc repeteret gemebundus, vidit cominùs caballum quendam, freno & ephippio inſtru-ctum, adſtare. Exiſtimans autem illũ non ſine aliquo ſeſſore illic ſubſiſtere, diligenter circumſpexit num quis illic adeſſet: ſimul etiam exclamans, vt ſi quis adſit, ſeſe decla-ret. Sed cùm diù clamanti nemo reſponderet, conſcendit equũ, & ſui Epiſcopi iuſſa executus eſt. Altera luce multis ad percipiendã ab Epiſcopo cõfirmationem conue-nientibus, inuentum equum legatus omnibus oſtendit, diligenter inquirẽs, quis eius herus eſſet. Sed neque tunc, neque poſteà repertus eſt vllus, qui eum ſuum eſſe dice-ret. Indè verò colligebant tum legatus, tum alij, quanta diuinitùs eſſet collata gratia beato Vuolfgango, qui ipſum inuocantes etiam abſens adiuuare poſſet.

Vide illu ſtre miracu lum, dũ im ploratur ad-huc viuens & abſens Epiſcopus.

CAP. XXXI.

CVM Otho ſecundus Imperator ob illatam ipſi iniuriam, Franciam hoſtili ani-mo & manu ingreſſus, Lutetiam vſque perueniſſet, in reditu ad fluuiũ quendam peruenêre, cuius aquæ intumuerant, ità vt multi illic ſubmergerentur. Vbì verò bea-tus antiſtes cum ſuis eò peruénit, tam præſenti periculo commotus, ſuſpexit in cæ-lum, & tum ſibi, tum ſuis benè precatus atque benedicens, iuſſit ſuos incunctanter tranſire flumen. Sed illis adhuc cunctantibus, & Francis interìm à tergo acriter in-ſtãtibus, ille primus in nomine Domini, quod ſemper in eius verſabatur ore, fluuium ingreſſus, ſuos animauit, nec quiſquam eorum vllum expertus eſt periculum. Tum verò omnes id admirantes, præ gaudio in Dei laudes eruperunt. Sed vir humilimus, nè id in publicum efferrent, obnixè eos rogauit.

Per flumen cum ſuis il læſus tráſit.

CAP. XXXII.

ALiud hìc eius ſubijcimus factum memorabile, vndè ſubditi diſcant parére præ-poſitis ſuis. Cùm aliquandò de diuina religione ſuo more neceſſaria quædam conferret cum clericis ſuis, vnus ex illis (Buſſo is dicebatur) parùm cautè reſpondit. Cui vir ſanctus ex naturali habitudine ſubiraſcens, ei dolorem oculorum impreca-tus eſt. Mox ille grauiter doluit oculos: ſed cùm poſteà eum ſanctus vir in choro ſe-dentem videret operto capite, vt ſolent qui ex oculis laborant, miſericordia motus, accedit ad eum, rogat quid moleſtiæ patiatur. Ille dicit ſe malè habere in oculis, & humiliter eius benedictionem expetit. Miſertus ergo eius vir pius, oculos eius conſi-gnat, & dolor omnis abſcedit. Sed nè ea res diuulgaretur, tanquàm remedij cauſa iuſſit eum faciem abluere.

Sanat diui-nitus mul-ctatum.

CAP. XXXIII.

SEdente quandoquè beato Epiſcopo apud cęmẽrarios in ſancti Pauli monaſterio, mulier quędã dęmoniaca ad eum adducebatur. Ea ſimulatquè in eius conſpectũ venit, humì collapſa, cœpit miſerandum in modum diuexari. Tum vir ſanctus ſuſpi-rans, ait ad eos, qui illi aderant: Si quidẽ dignus ego eſſem quippiam ab omnipotente Deo impetrare, nihil propenſiùs ab eo peterem, quàm vt hoc plaſma ſuum velit à mali dæmonis infeſtatione liberare. At nos hoc illis relinquentes, qui digni ſunt, vel pſalmos aliquot præ commiſeratione interìm depromamus. Mox cœpit dicere pſal-mos quoſdam, & pro illa miſera ſupplex orare. Illa verò tanquàm dormiens iacebat, ſed ità tamen, vt membris omnibus contremiſceret. Abſolutis precibus, dicit ad cir-cunſtantes: Domùm illã hinc abducite, &, ſi poſſit capere, cibũ illi offerte. Párent illi, comedit illa, & mox reſtituitur ſibi. Alia quoquè dæmoniaca ei oblata eſt: ſed ille hu-manam gloriam fugiens, ait ad eos, qui illam adducebant: Cur ægrotos veſtros ad me apportatis? Ducite eam in templum, & orate pro ea: fortaſsis Dominus exaudiet

Eccè mode ſtiam ſancti viri, in cu-ráda dæmo-niaca.

Aliam curat dæmonia-cam.

vos

vos. Ducunt illi eam in eccleſiam, ſed quòd hora opportuna eſſet offerendi ſacrificij, ipſe illos ſecutus, Miſſam celebrauit. Peracto ſacrificio, omnes, dempta illa dęmoniaca. exiêrunt è templo: at tamen vnus è capellanis, clàm ſe abſcondit, ſcire volens, quid vir ſanctus acturus eſſet. Ille verò poſt breuem orationem cœpit egredi. Tum illa dæmoniaca, ſuo more debacchans, ei ſe oppoſuit. At ille Domino confidens, tanquàm percuſſurus eam, brachium extendit, clàm interim dicens, Exi, nequiſſime. Mox, vt faſſus eſt ille, qui vidit, intolerabilis extitit fœtor, & mulier confeſtim liberata cecidit, & Deo gratias egit. Porrò ſanctus Epiſcopus egreſſus foràs, dixit miniſtris: Fœminam hanc quamprimùm è templo educite, &, ſi velit, cibum ei præbete, pariterque dicite, nè ſit auſa poſthàc ad nos tali ex cauſa accedere. Qua re ſatis ille declarabat, quantoperè omnem inanem gloriam declinaret, mâlens interdùm quandam præ ſe ferre aſperitatem, quàm ſe hominibus venditare. Itèm aliam. Ecce quàm declinarit inanē gloriam & hominū laudem.

CAP. XXXIIII.

NEc hoc prætereundum putamus, quod eius accidit Vicedomino, cuius ſuprà quoque meminimus. Præcipua ille beati viri familiaritate fruebatur, neque id immeritò, quippè qui cum multo fidei profectu ei ſe obſequioſum præberet. Cùm ergò ille eſſet in vrbe quadam æſtiuo tempore, tonitrua & fulgura extiterunt intantùm, vt etiam ipſe beatus Epiſcopus & qui cum illo erant, terrore affecti, multo precandi ſtudio ſeſe communirent. Intereà ſæuiente ea tempeſtate, tam immanis quidam fulguris ictus inſonuit, vt eius, in quo erant, domicilij murus magna ex parte ſcinderetur. Ea re adeò exanimatus eſt Vicedominus, vt, qui illic aderant, eum aut mortuum putarent, aut ilicò moriturum. Præſul autem appræhenſa manu eius, erexit eum, admonens vt viriliter ageret, & confortaretur in Domino. atque ità ſemiuiuum reſtituit ſanum. Is ipſe Vicedominus poſteà ſereniſſimi Regis Henrici opera, factus eſt Magdeburgenſis Archiepiſcopus. Author vocat Vucitinopolim, ſi non eſt mēdum in ſcriptura. Penè exanimis, reſtituitur ab Epiſcopo.

CAP. XXXV.

IN Rubilocenſis Eccleſiæ territorio quidam diuturno vexatus morbo, integro ferè anno cibum omnem faſtidiuit, ità vt alimenta ſaluti reparandę accommoda percipere non poſſet. Miſit igitur nuncium ad beatum Vuolfgangum, petens obnixè ab eo remedium aliquod ſibi adhiberi. Sed vir Dei omninò recuſauit, dicens ſe longè meritis inferiorem, quàm vt tale aliquid poſſit efficere. Interìm dum & popularem vult vitare auram, & hominem adiuuare cupit, tanquàm pro alijs cauſis offert Miſſæ ſacrificium, & per fidelem preſbyterum ægroto illi Dominicum corpus tranſmittit. Quo ille percepto, pauliſpèr obdormit: deindè cibum potumque cùm accepiſſet, rursùs ſomno corripitur: ſicque & mentis & corporis recuperata ſanitate, gratias agit Deo, ac deincèps incolumis permanet. Hîc ſi ego commemorare velim, quàm multi, quibus ille manum impoſuit, quique benedictum ab eo panem guſtârunt, à morbis curati ſint, tædium fortaſsis lectori allaturus ſim. Ijs igitur omiſſis, ad eius è vita exceſſum tranſeamus. Mira cautione ſanat morbidum. Multa eius miracula.

CAP. XXXVI.

IGitur poſt multa pietatis & iuſtitię opera, quibus Deo placere contēdebat, & ſuam gubernare Eccleſiā, venerabilis præſul Ratiſponæ manens, rerum neceſſitate poſcente, ad Orientalem Bauariæ regionem decreuerat proficiſci: ſed febri correptus, eam corporis malam valetudinem vigilijs, precibus & ieiunijs, tanquàm futurorum præſcius, ſtuduit anteuertere, ità vt, quicquid habere poſſet, per manus pauperum in Chriſti gazophylacium tranſmitteret, precibusque ſedulis Domino vitæ ſuæ exitum commendaret. Indè per Danubium proficiſcens, vbì ad eum peruênit locum, quem * Puppingam vocant, vlteriùs progredi non potuit, quòd iam tempus reſolutionis eius inſtaret. Cumque diuinitùs intelligeret citò euentura, quæ olim in viſione ei prædicta fuerant, iuſſit ſe deferri in beati Othmari oratorium, quod illic erat, & ante eius aram deponi. Id cùm factum eſſet, nonnihil conualeſcens reſedit, primumque per confeſſionem ſeſe expiauit: deindè omnes, qui aderant, de fide, ſpe & charitate ſectanda, luculenta oratione admonens, eos, omnesque ipſi commiſſos, cum ſuſpirijs ab imo pectore adductis, Deo & ſanctis eius commendauit. Pòſt accepto viatico, humì ſe proſtrauit. Cumque æditui & cubicularij eius, omnes è templo, præter eius familiares, vellent eijcere, vir Dei illos prohibuit, aitque ad eos: Aperite oſtia, nec quenquam ingredi volentem excludite. nos enim mortales homines, non niſi malefactis erubeſcęre debemus. Mortis autem debitum neceſſariò ſoluendum no- Sub mortē oīa ſua confert in pauperes. for.* Bopfingen Recipit viaticum corporis Chriſti.

biſ eſt. Itaque cùm etiam Chriſtus ipſe, qui nihil morti debuit, penè nudus in Cruce mori non erubuerit pro humani generis ſalute, adſpiciat quiſque in morte noſtra, quid reformidare & cauere debeat in ſua. Deus verò pius & bonus miſereri dignetur & mei miſeri peccatoris nunc mortem obeuntis, & omnium id cum timore & humilitate adſpectantium. His dictis, reuerenter oculos clauſit, & tanquàm ſopori ſe dans, in pace quieuit, animamque feliciſſimè in cælum tranſmiſit, pridiè Calendas Nouembris. Manè alterius diei exequias funeri apparantes, angi animis cœpere, vndenàm poſſent obtinere Epiſcopum aliquem, qui funus celebraret: Et eccè commodùm ſuperuenit Hartuuicus Saliſburgenſis Epiſcopus, & Aribo Comes, vir Dei inter laicos clariſſimus. Eos aduenturos nocte ſuperiori beatus Vuolfgangus ſignificârat, poſt longa ſilentia & quandam morbi remiſſionem, ad adſtantes ſubitò dicens: Repurgate domum, præparate hoſpitium. venient enim hodiè ad nos hoſpites boni. Vera autem me dicere hoc ſigno cognoſcetis: Nauis, qua vehebantur bona Hartuuici Archiepiſcopi & Aribonis præfecti, in Danubio naufragium perpeſſa eſt: ſed Dei benignitate homines ſeruati ſunt, ijdemque domini mox poſt obitum meum huc accedent. Hoc quidem ità factum eſt, & ab illiſipſis & multa populi fidelis turba ſacrum corpus ſeptimo ab obitu eius die Ratiſponam honorificè eſt tranſlatum. Vbi cùm ad ſanctum Petrum eſſet exceptum, & vigiliarum Miſſarumque celebrationibus anima Deo commendata, admodùm reuerẽter corpus per cuncta vrbis monaſteria circuntulère, ad extremum illud inferentes in cœnobiũ beati Emmerammi, quem, dum in humanis eſſet, præcipuo honore habuerat. Ibì Miſſarum ſolennijs & exequiarum officijs ritè peractis, præclarè atque honorificè tumulatum eſt. Fuit vir ſanctus ordine * duodecimus Ratiſponenſis Eccleſiæ Epiſcopus. Poſt eius obitum multis Dominus miraculis declarauit, eum ſe collocâſſe cum principibus populi ſui.

Suauiter & tranquille reddit Domino ſpiritum.

Hartuuicus Epiſcopus Saliſburgenſis.

Transfertur ſanctũ corpus ei⁹ Ratiſponam.

In hoc numero mendum eſſe ſentio.

CAP. XXXVII.

EOrum autem miraculorum quædam non ſunt in ſcripta relata. Quæ autem fidelium relatione comperta ſunt, ex ijs nonnulla referemus. Hoc verò inprimis dicendum venit, cùm prouinciales vnà cum ciuibus Ratiſponenſibus meliorem atque auguſtiorem vellent baſilicam conſtruere, (prior enim ex lignis condita erat) & iam muri extruerentur, quendam tum adductum eſſe dæmoniacum, eumque artifices miſericordia permotos, in eo loco, vbì ſanctus præſul ſpiritũ exhalârat, proſtrauiſſe, moxque eius meritis curatum eſſe. Deindè verò locum illum à diuerſis malè habentibus frequentatum, multoſque ſanatos eſſe.

Dæmoniacus liberatur.

CAP. XXXVIII.

HOmo quidam pauperculus, ob multa admiſſa flagitia in vtroque brachio circulis ferreis conſtrictus, quæ res acerrimos quotidiè dolores ei afferebat, cùm multa ſanctorũ loca ob eos tollendos dolores & crimina expianda adijſſet, tandèm ſancti Adelberti meritis vnius brachij ferreo ligamine eſt abſolutus: alterum verò ablatum eſt ei, Ratiſponæ ad beati Vuolfgangi monumentum oranti.

Ferrea ligamina diſſoluuntur.

CAP. XXXIX.

HEnrico Regi, antequàm eſſet Imperator, ſanctus Vuolfgangus apparuit dormienti. Videbatur ille ſibi in ſancti Emmerammi eccleſia eſſe, atque orandi cauſa beati Vuolfgangi adire ſepulcrum. Ibì verò Deum & ſanctum Vuolfgangum orans, viſus eſt ſibi videre eum adſtare, & hunc in modum ipſum appellare: Adſpice diligenter characteres in muro, qui eſt apud tumulum meum, exaratos. Vidit ille, nec aliud legit, quàm, Poſt ſex. Expergefactus verò, ſummoperè incumbebat in earũ dictionum appræhendendam ſignificationem. Primùm igitur ſuſpicatus ſe poſt ſex dies moriturum, multa largitus eſt pauperibus. At ſex euolutis diebus, cùm nihil in corpore ſentiret moleſtię, ad ſex menſes pertinere arbitrabatur, tumque ſe obiturum credebat. Sed neque tum malè ſe valere ſentiens, ad ſex annos earum dictionũ ſignificationem retulit. Porrò autẽ etiam ſex annis iam exactis, ſeptimo anno à Pontifice Maximo Imperator vnctus eſt. Atque tum demùm animaduertens, quid ſibi ea verba vellent, gratias egit Deo & beato Vuolfgango, qui ipſi reuelare dignatus eſſet ea ſe dignitate potiturum.

Viſio S. Henrici Imperatoris.

Is Imperator Romæ inungitur.

CAP. XL.

CAecus quidam apud beati Vuolfgangi ſepulcrum diutiſſimè orans, repentè lumen recepit. Alio tempore mulier ægrota ſpe ſalutis obtinẽdæ à ſuis deportata eſt in beati Emmerammi martyris eccleſiam. Vbi cùm illa ad ſanctorũ aras reptando potiùs,

Cæcus recipit lumen.

potiùs quàm incedendo, ſedulis precibus eorum expeteret ſuffragia, tandèm vel labore, vel morbo defatigata, apud beati Vuolfgāgi tumulum humi reſedit. Cumque & animo & corpore depreſſa, eius meritis & precibus ſibi peteret opem ferri, ſubitò contracta membra ſoluta ſunt, tantaque vi ſeparata, vt ſanguis indè in humum dimanaret. Primùm igitur territa mulier, exclamare cœpit præ timore: deindè exiliens ſana, gratias egit Deo & beato Vuolfgango. Alius quidā grauiſſimè laborans, orandi cauſa venit ad beati Emmerammi ædem. Cumque diù pro ſuî liberatione rogaret, ſanctorum merita implorans, tandèm iuxta beati Vuolfgangi tumbam felici oppreſſus ſomno, virum quendam ſtatura procérum & canitie venerabilem, adſtātem videt, cumque ſibi audit dicētem: Quid tu hîc agis, aut qua cauſa huc veniſti? Reſpondet ille: Miſer ego, mi domine, huc aduéni ſalutis impetrandæ cauſa, qua multos iam annos careo. Tum heros venerabilis virga paſtoritia, quam tenere videbatur, eum attingens: Surge, inquit, ocyùs. ſanus enim effectus es. Confeſtìm ille, qui iam exanimis ferè iacebat, per merita beati viri morbo liberatus exilijt, & præ gaudio clamitans, qua poteſt virium facultate, Deum & ſanctum Vuolfgangum laude & prædicatione effert.

Contracta ſanatur.

Alius æger curatur.

SERMO DE TRANSLATIONE EIVSDEM SANCTI EPISCOPI, AB ALIO QVODAM EDItus: *cuius ſtylum non mutauimus. Eſt in antiquis MS. codicibus.*

PRæſentis diei feſtiuitas ad virtutum nos accendit gaudia. Hodiè nanque beatus pater Vuolfgangus de terra leuatus, & inter ſanctorum numerum adſcriptus, pietati radicare & fructificare virtuti nos admonet: vt de terra, cui dictum eſt, Terra es, & in terram reuertéris, liberati, vtilitate ſuadente, amore cogente, humilitate leuante, labore comitante, virtute ducente, ad ſpirituales beatitudinis æternæ manſiones peruenire mereamur. Nos enim non impedit poſſibilitas, ſi plena tantùm charitatis nos excitauerit voluntas. Hodiè de mortuis ad viuos redijt, qui mortuis nunquàm, ſed viuis, ſtuduit operibus. Redijt ex mortuis viuus. Viui, gaudete. reddidiſtis enim ex veſtro numero, qui viuentium iurè magnificatur obſequio. Sed qui mortui? Precioſa, inquit Dauid, in conſpectu Domini mors ſanctorum eius. Hodiè in columna nubis & in flamma ignis de terra Aegypti beatus pater Vuolfgangus tranſijt, cùm de ſepulcri tenebris & de corruptionis anguſtijs exiens, inter cæleſtes nubes, & igne fornacis comprobatos, corpore ac ſpiritu conſors inuentus eſt. Hodiè terram repromiſſionis intrauit, quandò de ſepulcri anguſtia terram repetebat viuentium, iure poſſidens hæreditario plagā, quam proſtratis vitijs, per virtutis obtinuit victoriam. Hodiè Iericho deſtructa, locum habitationis verus intrauit Iſraëlita, cùm defectu totius diſciſſo corporis, corpus poſſidet locum lucis. Si reuerenter attenditis, totius ſanctitatis lætabunda ſolennia beatus pater Vuolfgangus præſenti die nobis repræſentat.

Gen. 3.

Pſal. 115.

Ioſue 6.

Natiuitas eſt, cum terræ viſceribus refuſus, ad lumen de tenebris renaſci meruit. Circunciſio eſt, cùm in conſolatione multorum, vnum corpus reliquiarum inciſum eſt. Apparitio eſt, quia poſt multa temporis interualla ſanctum hodiè mūdo corpus apparuit. Purificatio eſt, quia manibus pontificalibus membra lota, nitori æterni purificationem conſecuta ſunt. Cœna eſt, quoniam ad ſe ſuſpirantium tranſlatus hodiè refecit deſiderium. Paſcha eſt, eò quòd de mortuis tranſierit ad viuos. Aſſcenſio eſt, quia de inferioribus terræ viſceribus, ſancti altaris ſummitatem aſſcendit. Paradiſus eſt, cùm tam dilectæ ſolēnitatis gaudio diuina nos hodiè cōſolata ſit pietas. Tantæ quippè ſolennitatis accendamur lætitia, vt deuota Domino præparemus ſeruitia.

Redit ad memoriam beati Ionæ prophetæ mirandum venerandumque exemplū, quemadmodùm in mare proiectū piſcis ille deuorator abſorbuerit, Deoque poſteà iubente, ventris infernalis ſepulcrum mortuum reddiderit. Quid hoc, quæſo, docet exemplum? Vuolfgangus, eſt iſte deuoratus, quem communis naturæ cetus, mors ſcilicet naturalis, abſorbuit ad tempus: ſed hodierna die, Chriſti volēte gratia, mundo vir ſanctus ex ventre terræ redditus eſt. Ad tempus enim inter mortuos virtute viuum retinens, multis hodiè ſarculorum ictibus iuſtas iniuſtæ præſumptionis pœnas dedit.

Ionæ 2.

Gen. 49.
S. Leo Papa eleuat ſactū corpus S. Vuolfgāgi.

Hodiè patriarchæ Iacob benedictio dedit effectum, cùm leonis de tribu Iuda catulus Leo Papa ad prædam aſcendit, & Leoninis effoſſum manibus beatum Vuolfgangum, deprædato tumulo, lætus victor tranſtulit. Tranſtulit confeſſor confeſſorem, ſacerdos ſacerdotem, Papa pontificem, pius pium, dilectus Deo comparem. Victor victorem terrenorum tranſtulit: iacentem in tenebris luci reddidit: quia veræ lucis eum amatorem nouit. Dat alter alteri teſtimonium: ille diligens leuandū, ille leuatorem.

For. * veneremur

Ephes. 5.

Memoriam igitur tanti taliſque patris * venerantes, agendam exemplorum eius lumine, luceatque cordibus noſtris virtutum eius radius: vt non tantùm corpore interſimus tantæ ſolennitati, ſed & mentis intentione. Hortetur etiam hodiernæ feſtiuitatis nos amor & timor. Amor pro patre, quia de eius gloria gaudemus: timor pro paſtore, quia pietatis præcedentem greſſibus, nullis meritorum aſſequimur veſtigijs. Laudemus eum, qui fecit illum laudabilem: quodque ipſe dignis conſecutus eſt meritis, & nos eius precibus aſſequamur, præcedentis inſiſtentes veſtigijs. Attendamus excitantem, qui dicit: Exurge qui dormis, exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus. Quam vocem quia beatus pater Vuolfgangus non ſurdus auditor audierat, ſed cordis oculos à ſomno acediæ manu ſolicitudinis caſtigabat, à mortuis exurgēs operibus, vitæ immortalis particeps effectus eſt.

Nullū tempus ocio tranſmittendum.

Et nos quoque tanti patris accenſi exemplo, torporem negligentiæ ſpernentes, ſanctarum vigiliarum ſtudijs inſiſtentes, illuminationem cæleſtem crebro cordis impetremus clamore. Peccator es? clama, vt ſalueris. Iuſtus es? clama, quò ſalueris. Tribulatus es? poſce leuamen. Securus es? gratias age. Non ſit tempus, quod vacet negligentiæ: ſed inſumatur labor continuus pijs operibus, & in omnibus, quæ agimus, laudetur Dominus. Sit nobis ante oculos labor pij patris: ſit ante oculos merces laboris. Suo nanque corpori non pepercit, vt animam ſaluam faceret: & delicias paruipendens corporeas, ſocietates promeruit Angelicas. Iſte labor, merces iſta: felix labor, & merces felicior. Aeſtimate ergò, quanti ſit apud Deum meriti, qui vt patefaceret dignitatem, quam in cælo habet eius anima, terram de terra leuari voluit laudis gratia.

HISTORIA SANCTÆ NOITBVRGIS VIRGINIS, EX QVODAM EGREGIO MS. CODICE *per F. Laur. Surium alio ſtylo ſuccinctè deſcripta.*

31. Octobr. Iſte Pipinus fuit Caroli Martelli pater.

Plectrudis extruit Coloniæ virginum monaſterium.

Grimoaldus interficitur.

FVIT apud Francorum gentem Pipinus, Anſigiſi *Ducis* filius, equitum magiſter, ſiue, vt tum dicebatur, Maior domûs. Is in matrimonio habuit fœminam nobiliſſimā Plectrudem, ex qua ſuſcepit duos filios, Drogonē, quem Campanis Ducem dedit, & Grimoaldum, quem regiæ aulæ præfecit, vt is quoquè ea cauſa Maior domûs ſit appellatus. Cùm autem animū ad Alpaidem pellicem adieciſſet Pipinus, Plectrudis eius legitima coniūx cum multis opibus Coloniam Agrippinam ſe contulit, atque illic in honorem ſanctiſſimæ matris Dei inſigne virginum monaſterium condidit, idēque ampliſſimis muneribus auxit & dotauit, cum nepte ſua Noitburge virgine religioſè & piè viuens. Quam quidem virginem Noitburgem cùm illa ſanctè inſtitueret & educaret, filij eius Drogo & Grimoaldus volebant puellam cuidam nobili deſpondere, niſi morte impediti eſſent: alter quidem febre abreptus, alter à Rangario quodā, apud aram S. Lamberti orans, crudeliter interfectus.

Iohan. 14.

Sed quod illi facere non poterant, cognati virginis exequi conſtituerunt. Id verò vbi illa apud materteram ſuam Plectrudem degens percepit, prorsùs abnuit: mortaleſque ſponſos omnes faſtidiens, totam ſe ad deprecandum Dominum contulit: confidenſque ſermoni eius, quo ait, Quodcunque petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam: obnixè illum rogauit, vt priùs ipſam à vita tolleret, quàm ſineret vim à cognatis perpeti. Magna ſanè & eximia virtus in tam delicata & nobili puella, vt florente ætate, Chriſto immortali ſponſo, cuius ardebat amore, regnū mundi & omnē eius ornatum atque oblectamenta longè poſthaberet, Chriſtuſque ei vita eſſet, & mori

mori lucrum. Nec defuit Chriſtus deprecanti, qui nunquàm deſerit ſperantes in ſe: ſed incontaminatam atque ſanctiſſimam animã eius ex huius vitæ laboribus & anguſtijs ad ſe in ſuum regnum celeriter euocauit. Porrò ipſum etiam exanime corpus cohoneſtauit inſigni miraculo, duobus luminaribus, altero ad caput, altero ad pedes eius diuinitùs ardentibus: fortaſsis ſignificare volens, quàm illa fuiſſe intellectu excellenter illuminato, & affectu repurgato. Solet enim in diuinis literis per caput intellectus, per pedes affectus accipi. Ad tam diuinum autem & inuſitatum ſpectaculum populus frequens vndiquè accurrit, & plerique eius materteræ illud indicârũt.

S. Noitburgis impetrat à Chriſto corporis ſui diſſolutionem.

Ea verò cum ſuis aduolat, videre cupiens tantum miraculum. & lætatur quidem ſingulari Dei beneficio, ſed non minùs dolet tam repentino ſanctæ ac Deo dilectæ virginis deceſſu. Manant ab oculis lachrymæ, rebus planè contrarijs, gaudio & mœrore eas exprimentibus. Accedebat certè nouus hic dolor ad ſuperiores eius calamitates multiuariasque afflictiones, orbitatem mariti Pipini & duorum filiorũ Drogonis & Grimoaldi. Vnicum ſolatium in Noitburge relictum videbatur, quod cum illa extincta pariter ablatum eſt. Sed probabat eam Dominus, vt ſolet electos ſuos. Porrò autem Colonienſes ciues, diuulgato eo, quod diximus, luminarium miraculo, ità vt par erat, ſacrum virginis corpus honorabant vigilijs, precibus, & accendendis luminibus. Cumque ad templum deportaretur, magna acceſſit populi frequentia, congruis & debitis officijs illud proſequens, vt opportuna eius ſuffragia impetraret.

Colonienſium ſtudiũ erga ſacrũ eius corpuſculum.

Accidit tum res admiratione digniſſima. Cùm enim inter ſacri funeris exequias, alterius defuncti cadauer in templum inferretur, & iuxta eius feretrum deponeretur, vt præclara virginis merita elucerent, ad vitam defunctus ille redijt, palàm affirmans, ſe ſanctæ Noitburgis meritis & precibus à mortuis excitatum. Quæ res omnibus non immeritò ſummæ admirationi fuit, coëgitque eos laudare præpotentem Deum, qui eſt mirabilis in ſanctis ſuis. Celebratis funeri eius exequijs, in beati Petri Apoſtoli eccleſia coram ſummo altari corpus humatum eſt. Crebreſcentibus indè ad tumulum eius miraculis, tam celebre nomen eius effectum eſt, vt illa eccleſia ſanctæ Noitburgis à Colonienſibus diceretur. Floruit ſacra virgo anno Chriſti plùs minùs ſeptingenteſimo. Poſteà autem virgineum corpus eius tranſlatum eſt in Carthuſiam Confluentinam, vbì hodieque reuerenter aſſeruatur, in laudem & gloriam Chriſti ſponſi virginum & Virginis filij: Qui cum patre & ſpirituſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Mortuus eius meritis redit ad vitam.

Pſal. 67.

Transfertur corpus eius in Carthuſiam Confluentinã.

SS. GENESII Diaconi & Lucillæ filiæ eius, martyrium deſcribitur in geſtis S. Stephani Papæ, 2. Auguſti, Tomo quarto, quorum memoria 31. Octobris ab Eccleſia celebratur. Itaque Lectorem eò remittimus.

DEO LAVDES ET GRATES.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google